CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr.

FESTIVALUL-CONCURS NAȚIONAL DE MUZICĂ UȘOARĂ PENTRU COPII ȘI TINERI
„VOCEA PRAHOVEI", EDIȚIA a V-a
Ploieşti, 18 noiembrie 2021

R E G U L A M E N T

Organizatori:

Centrul Judeţean de Cultură Prahova prin Şcoala Populară de Arte organizează împreună cu Consiliul Judeţean Prahova, Festivalul Concurs Național de muzică ușoară pentru copii și tineri:

„VOCEA PRAHOVEI"

Perioada şi locul de desfăşurare:

18 noiembrie 2021 – Având în vedere măsurile impuse de prevenire Covid 19 SARS-CoV 2, jurizarea se va desfășura pe baza înregistrărilor transmise de concurenți la Centrul Județean de Cultură Prahova.

Înscrierea:

În vederea înscrierii, toți candidații vor trimite până la data de **12 noiembrie 2021**, pe e-mail centrulculturiiprahova@yahoo.com sau la sediul instituţiei noastre **Centrul Judeţean de Cultură Prahova**, **Ploieşti**, **Str. Erou Călin Cătălin Nr. 1, Tel/fax: 0244545041** următoarele:

- Formular înscriere completat corect şi integral;
- Acceptul privind Protecţia Datelor cu Caracter Personal;
- Acceptul privind cedarea drepturilor în privinţa imaginilor şi a clipurilor video ce vor fi realizate pentru participarea la concurs;
- Confirmarea citirii, înţelegerii şi acceptării prezentului Regulament;
- Dovada plăţii taxei de participare în valoare de 100 lei achitată în contul: RO74TREZ52121G335000XXXX la Trezoreria Ploieşti, CUI/CIF 2844383
- Copie certificat de naştere/carte de identitate;
- Filmările celor două melodii care intră în concurs, înregistrate video cu voce live; Nu se acceptă linkuri sau filmări din spectacole.

Desfășurarea concursului:

I. Etapa preselecție

Preselecţia va avea loc în perioada 15-16 noiembrie 2021 pe baza pieselor transmise de concurent. Rezultatul preselecţiei va fi anunţat direct concurenţilor, dar şi afişat pe site-ul www. cjcph.ro.

Pentru cei respinși la etapa preselecție taxa nu se restituie!

Repertoriul

Fiecare concurent va interpreta, obligatoriu, două melodii de muzică uşoară din repertoriul românesc și/sau internaţional, diferite ca structură ritmică melodică.

II. Etapa finală

- Concursul propriu-zis va avea loc pe data **18.11.2021.**
- În cadrul festivalului vor participa copii și tineri, cu vârste cuprinse între 10 și 20 ani, care vor concura în cadrul a două categorii:

    1. Categoria de vârstă 10 – 14 ani
    2. Categoria de vârstă 15 – 20 ani

Juriul festivalului va fi format din specialiști în domeniu, oameni de cultură și reprezentanți ai organizatorilor.

În jurizarea prestației concurenților se va ține cont de următoarele criterii:

- interpretarea corectă din punct de vedere tehnic;
- calitățile vocale;
- calitatea repertoriului;
- stilul interpretativ;
- respirația și frazarea muzicală;
- dicția;
- ținuta scenică;

Hotărârile juriului sunt definitive și fără drept de contestare.

Premiile

Toți participanții la Festivalul – concurs național de muzică ușoară pentru copii și tineri „VOCEA PRAHOVEI” vor primi diplome de participare.

Se vor acorda premii la cele două categorii de vârste după cum urmează:

- Trofeul festivalului – 1800 lei (impozabili)

1. Secţiunea 10-14 ani
    - Premiul I 800 lei (impozabili)
    - Premiul II 500 lei
    - Premiul III 300 lei
2. Secţiunea 15-20 ani
    - Premiul I 800 lei (impozabili)

- Premiul II 500 lei
- Premiul III 300 lei

Trofeul Festivalului – concurs național de muzică ușoară pentru copii și tineri „VOCEA PRAHOVEI” se va acorda celui mai bun concurent, indiferent de categoria de vârstă.

Câștigătorul Trofeului Festivalului nu va mai putea concura la edițiile următoare, dar va putea participa ca invitat la spectacolul de gală al ediției din anul următor.

Câștigătorii premiilor I au dreptul să participe în concurs la edițiile viitoare ale Festivalului doar dacă vor concura la o altă categorie de vârstă.

Juriul îşi rezervă dreptul de a nu acorda sau de a redistribui premiile în funcţie de evoluţia concurenţilor.

Mențiuni

Clasamentul final va fi făcut public pe site-ul instituţiei www.cjcph.ro

Relații suplimentare la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova, Ploiești, str. Erou Călin Cătălin nr.1, telefon 0244/545041 și pe adresa de mail centrulculturiiprahova@yahoo.com.

Manager,
Anişoara Ştefănucă

Şef Serviciu Şcoala Populară de Arte,
Claudiu Dosaru

Coordonator artistic,
Expert canto, Ocneanu Raluca

Contabil şef,
Violeta Preoteasa

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr.

Viza instituţiei pe care o reprezintă concurentul

FESTIVALUL-CONCURS NAȚIONAL DE MUZICĂ UȘOARĂ PENTRU COPII ȘI TINERI
„VOCEA PRAHOVEI”, EDIȚIA a V-a
Ploieşti, 18 noiembrie 2021

FORMULAR DE ÎNSCRIERE

NUME ŞI PRENUME PĂRINTE/TUTORE ____

NUME ŞI PRENUME PARTICIPANT CONCURS ________________________________

DATA ŞI LOCUL NAŞTERII PARTICIPANTULUI _____________________________

INSTITUȚIA ______________________________ LOCALITATEA ___________________

PROFESOR ÎNDRUMĂTOR ____

TELEFON ELEV/E-MAIL ____

REPERTORIU PENTRU CONCURS

1. AUTOR ______________________________ TITLU ______________________________

2. AUTOR ______________________________ TITLU ______________________________

Am citit Regulamentul concursului, l-am înţeles şi îl accept în totalitate.

DATA ÎNSCRIERII ________________

SEMNĂTURĂ PROFESOR ÎNDRUMĂTOR SEMNĂTURĂ PĂRINTE/ ELEV

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr.

ACORD DE FOLOSIRE A IMAGINII

Subsemnatul/a .... părinte/tutore legal al minorului...declar că:

1. Sunt de acord cu realizarea/fotografierea/înregistrarea şi difuzarea imaginii fiului/fiicei mele în toate acţiunile de vizibilitate referitoare la **Festivalul – concurs național de muzică ușoară „VOCEA PRAHOVEI”.**

2. Nu am şi nu voi avea nicio pretenţie faţă de aceste apariţii aşa cum sunt ele prezentate la punctul 1.

3. Am citit şi sunt de acord cu regulamentul şi termenii şi condiţiile concursului prezentate pe site-ul www.cjcph.ro

Menţionez că am fost informat/ă cu privire la dreptul de imagine şi respectarea vieţii private. Certific că am citit, am înţeles şi accept pe deplin cele de mai sus şi ca urmare le semnez.

Data: Semnătura părinte/tutore legal: ....

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr.

DECLARAȚIA DE CONSIMȚĂMÂNT PRIVIND PRELUCRAREA ȘI UTILIZAREA DATELOR CU CARACTER PERSONAL

Subsemnatul/a ………..……………………..…………………………, domiciliat/ă în localitatea ………..……. județul ……………..…. strada ………………………………….., posesor/ posesoare al CI/BI/pașaport seria …..……, nr ……………, eliberat de ………………………………..., la data de ………………….., îmi exprim consimțământul în mod expres cu privire la utilizarea datelor mele cu caracter personal de către Centrul Județean de Cultură Prahova, astfel:

- pentru prelucrarea datelor în vederea înscrierii la **Festivalul – concurs național de muzică ușoară „VOCEA PRAHOVEI”. Ediția a V-a, 18 noiembrie 2021**
- pentru stocarea acestor date, în conformitate cu dispozițiile legale ce reglementează arhivarea documentelor.

Am fost informat/ă și am luat la cunoștință, că aceste date vor fi tratate confidenţial, în conformitate cu prevederile Directivei (UE)2016/680, privind protecţia persoanelor fizice în ceea ce priveşte prelucrarea datelor cu caracter personal şi libera circulaţie a acestor date, transpusă prin Regulamentul General pentru Protecția Datelor (GDPR) – General Data Protection Regulation (EU) 2016/679, privind protecţia persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal şi libera circulaţie a acestor date, cu modificările şi completările ulterioare, de către Centrul Județean de Cultură Prahova, prin Politica de Securitate a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova afișat pe site-ul instituției www.cjcph.ro.

Data,

Semnătura,

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr.

FESTIVALUL CONCURS NAȚIONAL DE PIAN
„PIAN DE POVESTE”
Ediția a V-a – Ploieşti
9.12.2021

REGULAMENT

Organizatori:

Centrul Judeţean de Cultură Prahova prin Şcoala Populară de Arte organizează împreună cu Consiliul Judeţean Prahova, Festivalul concurs:

„PIAN DE POVESTE”

Perioada şi locul de desfăşurare:

9 decembrie 2021 – Având în vedere măsurile impuse de pandemie Covid 19 SARS-CoV 2, jurizarea se va desfășura pe baza înregistrărilor video transmise de concurenți.

Condiţii de participare:

Concursul se adresează elevilor care studiază în cadrul Şcolilor Populare de Arte, aşezămintelor culturale subordonate autorităţilor publice locale, celor care studiază pian complementar în cadrul liceelor de muzică precum şi școlilor particulare.

Categoriile concursului sunt structurate în funcţie de anii de studiu, nu de vârstă.
An I de studiu – o piesă la alegere, din memorie
Anul II de studiu – o piesă la alegere, din memorie
Anul III de studiu – o piesă la alegere, din memorie
Anul IV de studiu – două piese stilistic diferite (max 5 minute) la alegere, din memorie
Anul V de studiu – două piese stilistic diferite (max 5 minute) la alegere, din memorie

Înscrierea la concurs:

În vederea preselecției, toți candidații vor trimite până la data de **03.12.2021**, pe e-mail centrulculturiiprahova@yahoo.com sau la sediul instituţiei noastre **Centrul**

Județean de Cultură Prahova, Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin Nr. 1, Tel/fax: 0244545041 următoarele:

- Formular înscriere completat corect şi integral;
- Acceptul privind Protecţia Datelor cu Caracter Personal;
- Acceptul privind cedarea drepturilor în privinţa promovării şi difuzării imaginilor video trimise de concurent
- Confirmarea citirii, înţelegerii şi acceptării prezentului Regulament;
- Înregistrarea video a programului de concurs.
- Copie certificat de naştere/carte de identitate;

Desfăşurarea concursului:

I. Etapa preselecţie

Preselecţia va avea loc în data de **06.12.2021**, la sediul instituţiei Centrului Judeţean de Cultură Prahova, preselecţia se va face pe baza înregistrărilor video trimise pe adresa de e-mail a instituţiei: centrulculturiiprahova@yahoo.com

În urma preselecţiei online, organizatorii şi juriul de specialitate îşi rezervă dreptul de a stabili numărul de concurenţi admişi la Concurs.

Taxa de participare, în valoare de 70 lei se va achita în perioada **7 decembrie - 8 decembrie 2021**, prin transfer bancar în contul: RO74TREZ52121G335000XXXX la Trezoreria Ploieşti, CUI/CIF 2844383, urmând sa se transmită dovada plății pe e-mailul instituției.

Rezultatul preselecţiei va fi afişat pe site-ul www.cjcph.ro.

Deciziile juriului de preselecţie sunt irevocabile şi nu pot fi contestate.

II. Etapa finală

- Concursul propriu-zis va avea loc pe data **9.12.2021**.
- Juriul va fi format din profesori de specialitate.

Obligaţia participanţilor:

- Să respecte Regulamentul festivalului concurs;
- În cazul concurenților minori, tutorele este obligat să completeze numele și prenumele în fișa de înscriere;
- Pe întreaga desfășurare a festivalului, atât profesorilor, părinților, însoțitorilor, cât și participanților, le este interzis să contacteze membri juriului;
- Să accepte clauzele Regulamentului de Protecție a Datelor cu Caracter Personal, semnând totodată Declarația atașată prezentului Regulament;
- Orice abatere de la oricare dintre aceste obligații, duce automat la eliminarea din concurs;

Premii

Juriul va acorda premii, menţiuni şi diplome de participare.

În cazul unei interpretări excepţionale, juriul poate acorda Marele premiu în valoare de 800 lei impozabili.

În caz de egalitate la puncte pentru unul sau mai mulţi concurenţi, departajarea acestora se va face în funcţie de nota acordată de Preşedintele juriului.
Pentru categoriile An I, An II, An III de studiu se vor acorda:

Premiul I – 300 lei
Premiul II – 200 lei
Premiul III – 150 lei
Premiul special – 100 lei

Pentru categoriile An IV şi An V de studiu se vor acorda:

Premiul I – 500 lei
Premiul II – 300 lei
Premiul III – 200 lei
Premiu special – 100 lei

Juriul îşi rezervă dreptul de a nu acorda sau de a redistribui premiile în funcţie de evoluţia concurenţilor.

Premiile vor fi oferite în RON și vor fi plătite laureaților prin virament bancar în conturile comunicate de concurenți în cel mult 8 zile lucrătoare de la jurizare, după reținerea la sursă a taxelor și impozitelor aferente, conform legislației aplicabile.

Rezultatele jurizării finale se fac publice pe site-ul oficial al organizatorilor (www.cjcph.ro).

Relații suplimentare la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova, Ploiești, str. Erou Călin Cătălin nr.1, telefon/fax 0244/545041 și pe adresa de e-mail centrulculturiiprahova@yahoo.com.

Secretariatul concursului:
Centrul Judeţean de Cultură Prahova
Adresa: Ploieşti
Str. Erou Călin Cătălin, Nr. 1
Tel/fax 0244545041
e-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

Coordonatori proiect:
Natalia Coloros Mocănescu - Profesor pian

Manager,
Centrul Judeţean de Cultură Prahova,

Violeta Preoteasa

Șef Serviciu Ș.P.A — Contabil şef,
Claudiu Dosaru — Hristea Raluca

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr.

Viza instituției pe care o reprezintă concurentul

FESTIVALUL CONCURS NAȚIONAL DE PIAN
„PIAN DE POVESTE”
EDIȚIA a V-a – PLOIEŞTI, 9.12.2021

FORMULAR DE ÎNSCRIERE

NUME ŞI PRENUME PĂRINTE/TUTORE ____

NUME ŞI PRENUME PARTICIPANT CONCURS ____________________________________

DATA ŞI LOCUL NAŞTERII PARTICIPANT _____________________________________

AN DE STUDIU AL INSTRUMENTULUI ____

INSTITUȚIA ______________________________LOCALITATEA ______________________

PROFESOR ÎNDRUMĂTOR ____

TELEFON ELEV/E-MAIL ____

REPERTORIU DE CONCURS (nume complet al compozitorului/titlul lucrării/durata)

1. AUTOR _____________________________ TITLUL _________________________________

DURATA ___________

2. AUTOR _____________________________ TITLUL _________________________________

DURATA ___________

Am citit Regulamentul concursului, l-am înţeles şi îl accept în totalitate.

DATA ÎNSCRIERII _______________

SEMNĂTURĂ PROFESOR ÎNDRUMĂTOR SEMNĂTURĂ PĂRINTE/ ELEV

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr.

ACORD DE FOLOSIRE A IMAGINII

Subsemnatul/a .... părinte/tutore legal al minorului...declar că:

1. Sunt de acord cu realizarea/fotografierea/înregistrarea şi difuzarea imaginii fiului/fiicei mele în toate acţiunile de vizibilitate referitoare la **Festivalul – concurs național de pian „Pian de poveste", Ploieşti, 2021.**

2. Nu am şi nu voi avea nicio pretenţie faţă de aceste apariţii aşa cum sunt ele prezentate la punctul 1.

3. Am citit şi sunt de acord cu regulamentul şi termenii şi condiţiile concursului prezentate pe site-ul www.cjcph.ro

Menţionez că am fost informat/ă cu privire la dreptul de imagine şi respectarea vieţii private. Certific că am citit, am înţeles şi accept pe deplin cele de mai sus şi ca urmare le semnez.

Data: Semnătura părinte/tutore legal: ....

ADUNAȚI

15 ianuarie
Ziua Culturii Naționale. „Sub steaua lui Eminescu”. Căminul cultural
24 ianuarie
„Unirea națiunea a făcut-o!” Căminul cultural
8 martie
„Femeia, dar al lui Dumnezeu!” Expoziție de mărțișoare și spectacol dedicat femeii. Căminul cultural
21 aprilie
„Un ou frumos pentru Hristos”. Tradiții pascale. Căminul cultural
20 mai
Expoziție de desene „Culori și flori”. Căminul cultural
25 mai
Ziua Eroilor. Depunere de coroane de flori și montaj liric. Biserica, Primăria, Căminul cultural
1 iunie
Ziua Internațională a Copilului. „Copilăria anotimp etern”. Expoziție de carte, pictură pe față, spectacol folcloric. Primăria, Căminul cultural, Biblioteca
24 iunie
Ziua Iei. „Sunt fiică de România”. Spectacol folcloric, expoziție de ii. Căminul cultural
Iulie-august
Vacanță la bibliotecă. Noutăți editoriale, proiecție de film. Biblioteca
15 august
Hramul Bisericii „Adormirea Maicii Domnului”. Slujbă religioasă
8 septembrie
„Toamna se numără bobocii!” Spectacol folcloric. Căminul cultural
25-29 octombrie
„Armonie de toamnă”. Vizionare film documentar cu tema anotimpului. Biblioteca
1 decembrie
Ziua Națională a României. Primărie, Căminul cultural, Biblioteca
23 decembrie
„Dar din dar se face Rai!” Primărie, Căminul cultural.

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION”
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr.

Regulament

Mărturii etnografice
Concurs de fotografii document

Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion”, este o instituție publică de cultură, axată pe cercetarea, conservarea și valorificarea patrimoniului cultural, desfășurarea activităților de învățământ artistic în spiritul educației permanente a societății, cunoașterea și promovarea valorilor culturii naționale și universale prin diferite genuri ale artei.

Având drept obiectiv cercetarea științifică aplicată a fenomenului cultural, conservarea și tezaurizarea informațiilor etnografice, valorificarea materialelor rezultate și nu în ultimul rând promovarea acestora atât în rândul publicului larg cât și al specialiștilor, de asemenea, având în vedere caracterul documentar al fotografiei, instituția noastră organizează, în cadrul Proiectului *Valori de Patrimoniu*, *Mărturii etnografice* - Concurs de fotografii document.

Concursul se adresează posesorilor/deținătorilor de fotografii (vechi), care ilustrează portrete cu persoane îmbrăcate în piese de port popular, sau în vestimentații specifice diferitelor epoci, sărbători calendaristice de peste an (Bobotează, Paște, Crăciun, Anul Nou ș.a.), obiceiuri și ritualuri din ciclul familial (naștere-botez, nuntă, înmormântare), diferite obiceiuri și tradiții specifice comunităților locale (ex.: horă, leagăn, scrânciob ș.a.), elemente de arhitectură tradițională (în situ), elemente sau ipostaze cu încărcatură sau valoare etnografică în general, toate reflectând tradiția din comunitățile locale prahovene.

Fotografiile vor fi aduse personal (sau transmise prin poștă) în forma lor originală, la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion”, Palatul Culturii din Ploiești, str. Erou Călin Cătălin, nr. 1, Etajul II, cam. 4, **în perioada 11 martie – 19 aprilie 2024**.

Fotografiile vor fi însoţite, în mod obligatoriu, de fişa de participare completată în întregime. Nu există o limită minimă sau maximă a numărului de fotografii care pot fi înscrise în concurs. Nu sunt acceptate prelucrări/intervenţii, fotografia având caracter de document. Cheltuielile privind transportul/expedierea fotografiilor în vederea înscrierii în concurs vor fi suportate de către participanți.

Nu se percepe taxă de înscriere.

Cele mai valoroase fotografii vor face parte din **Expoziția *Mărturii etnografice*, care va fi organizată în perioada 17 - 31 mai 2024, la Salonul *Orion*, et. al II-lea, Palatul Culturii din Ploiești. Vernisajul și premierea vor avea loc pe data de 17 mai 2024**, la o oră care va fi ulterior anunțată.

Participanții ale căror fotografii vor fi selectate pentru a intra în concurs vor primi diplome de participare.

În conformitate cu deciziile juriului, vor fi acordate următoarele premii:
Premiul I: 350 lei
Premiul II: 300 lei
Premiul III: 250 lei
Premii speciale și mențiuni în valoare totală de 900 lei.

Juriul îşi rezervă dreptul de a redistribui valoarea premiilor (dacă va fi cazul) în funcţie de valoarea etnografică a fotografiilor înscrise în concurs. Deciziile juriului sunt incontestabile.

În situația în care premiantul nu va fi prezent la decernarea premiilor, cheltuielile pentru expedierea banilor aferenți premiului vor fi suportate din contravaloarea acestuia.

După desfășurarea concursului și încheierea expoziției, fotografiile (în forma originală) vor fi returnate participanţilor.

Ulterior desfășurării acestui concurs, Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion”, îşi rezervă dreptul de a folosi fotografiile participante la concurs (în varianta lor electronică, printabilă, însoțite de datele cuprinse în fișa de participare – atunci când va fi cazul), în scopul cercetării, conservării și promovării specificului zonal, promovării lor în mass-media şi internet, realizării și editării unor albume, culegeri, realizării unor prezentări, lucrări de specialitate, fără vreo pretenţie de ordin financiar, sau de altă natură, din partea participanților la concurs.

Informaţii suplimentare se pot obţine de la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion”, Palatul Culturii din Ploiești, str. Erou Călin Cătălin, nr. 1, et. II, cam. 4, tel. (fax) 0244545041, e-mail: cercetarecjcph@yahoo.com, facebook: https://www.facebook.com/centruljudeteandeculturaprahova/.

Trimiterea lucrărilor confirmă acceptarea tuturor condiţiilor prevăzute în regulament.

Manager interimar
Claudiu Dosaru

Contabil-șef
Violeta Preoteasa

Coordonator proiect
Referent, Serviciul C.Î.V.P.C.
Anișoara Ștefănucă

APOSTOLACHE

6 ianuarie
Botezul Domnului – Boboteaza. Activitate religioasă
15 ianuarie
„Mihai Eminescu”. Recitaluri de versuri la Școala Gimnazială Apostolache
8 martie
Ziua Internațională a Femeii. Program artistic dedicat mamelor realizat de preșcolarii grădiniței din localitate
15 august
Hramul Bisericii „Adormirea Maicii Domnului”. Târg comunal
8 septembrie
Târg comunal
1 decembrie
Ziua Națională a României. Manifestări culturale. Depuneri de coroane de flori la Monumentul Eroilor

Fișă de participare

Mărturii etnografice – Concurs de fotografii document, 2024

Nr. Crt.	Titlul fotografiei *	Descrierea fotografiei (Data și locul, participanți, alte detalii relevante)

***** (Aspectul ilustrat de fotografie, exemplu: „Portret”, „Gătitul miresei”, „Plugul mare” etc.)

<u>Participant:</u> Nume și Prenume..

Data nașterii:..

Adresă:..
....
....

E-mail:... Nr. Telefon:................................

Data:... Semnătura:

AZUGA

Iunie-septembrie
BIBLIOTECA DIN PARC. O campanie inițiată de Biblioteca orășenească și Primăria Azuga, pentru îndemnul la lectură, pentru cetățenii azugeni: seniori, tineri, elevi și preșcolari, proiect care se va desfășura în următoarele zile:
10 iunie, parcul „Ecaterina Teodoroiu”;
24 iunie, parcul „Căprioara” (str. Independenței);
8 iulie, parcul din Valea Azugii;
22 iulie, parcul din str. Ritivoiu;
12 august, parcul „Ecaterina Teodoroiu”;
26 august, parcul din str. Victoriei;
9 septembrie, parcul din str. Ritivoiu;
30 septembrie, parcul „Căprioara” (str. Independenței).

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION”
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro
Nr

DECLARAȚIA DE CONSIMȚĂMÂNT PRIVIND PRELUCRAREA ȘI UTILIZAREA DATELOR CU CARACTER PERSONAL

Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. EUGEN SIMION” va prelucra date cu caracter personal ale colaboratorilor, pentru a gestiona raporturile de colaborare și în scopul realizării proiectelor și activității sale.

Prin prezenta,

Subsemnatul/a ………..……………………..……………………………, domiciliat/ă în

localitatea ………..……............ județul ………….…… strada ………………………………….,

posesor/ posesoare al CI/BI/pașaport seria …..……, nr …………….............., eliberat

de………………………….., la data de ...…………………..CNP……........…………………......,

îmi exprim acordul cu privire la utilizarea şi prelucrarea datelor mele cu caracter personal în cadrul acestei instituții, în vederea participării la concursul *Mărturii etnografice – Concurs de fotografii document*, în conformitate cu prevederile regulamentului concursului, pe care mi le asum şi mă angajez să le respect.

Data,

Semnătura,

BĂICOI

12 ianuarie
193 de ani de la nașterea povestitorului Petre Ispirescu. Vizionare film „Sarea în bucate”
16 ianuarie
173 de ani de la nașterea poetului Mihai Eminescu. „Eminescu știa să plângă așa frumos!”
18 ianuarie
175 de ani de la nașterea scriitorului Ioan Slavici. Teatru radiofonic „Rodul tainic”
24 ianuarie
Mica Unire. Confecționare costume populare din hârtie – atelier lucru manual
30 ianuarie
171 de ani de la nașterea lui Ion Luca Caragiale. Vizionare film „D-nul Goe”
8 februarie
195 de ani de la nașterea scriitorului Jules Verne. Vizionare desene animate „Călătorie spre centrul pământului”
9 februarie
„În vizită la bunici”. Activitate desfășurată la Centrul de îngrijire și asistență pentru persoane adulte cu handicap Băicoi
15 februarie
Ziua Națională a Lecturii
17 februarie
Ziua Brâncuși. Să cunoaștem opera lui Brâncuși – modelarea operelor din plastilină
20 februarie
87 ani de la nașterea poetulul Marin Sorescu. Poveste audio „La Grădina Zoologică”
22 februarie
213 ani de la nașterea poetului Grigore Alexandrescu. Teatru radiofonic „Boul și Vițelul”
24 februarie
237 ani de la nașterea lui Wilhelm Carl Grimm. Vizionare film „Cenușăreasa”
27-28 februarie
Confecționare mărțișoare și felicitări – atelier lucru manual
1 martie
186 de ani de la nașterea scriitorului Ion Creangă. „Ion Creangă, prietenul copiilor”. Vizionare film „Amintiri din copilărie”, pe înțelesul celor mici
3 martie
Spectacol artistic. „Mărțișor Artistic” oferit de către atelierele artistice ce activează în Casa de Cultură Baicoi
9 martie
115 de la nașterea scriitorului de ficțiune, filosof și profesor român, Mircea Eliade. Vizionare film „La țigănci”
20 martie
137 de ani de la nașterea poetului, prozator, memorialist și publicist, George Topârceanu. Vizionare „Balada unui greier mic”
21 martie
Ziua Mondială a Poeziei. „„Întâlnire cu poezia”. Dezbatere despre poezia românească și autori români
22 martie
Ziua Internațională a Pădurii. Activitate de protejare a mediului înconjurător
29 martie
145 de ani de la nașterea poetei Elena Farago. Recital de poezie
31 martie

90 de ani de la nașterea poetului, scriitor și eseist român, Nichita Stănescu. Recital poetic, medalion și expoziție de carte
3 aprilie
218 ani de la nașterea scriitorului Hans Christian Andersen. Vizionare film „Crăiasa Zăpezii"
10-14 aprilie
Atelier pictură icoane pe sticlă și încondeiere ouă
11 aprilie
165 ani de la nașterea scriitorului Barbu Ștefănescu Delavrancea. Vizionare film „Fata moșneagului"
12-16 aprilie
Activități dedicate Sărbătorilor Pascale. Expoziție pictură pe sticlă și piatră și ouă încondeiate; Învierea Domnului, în obiceiuri și tradiții. Animație cu iepurași pentru copiii din orașul Băicoi
21 aprilie
Ziua Pământului. Concursuri pe teme ecologice și expoziție de desene
26 aprilie
Ziua Mondială a Cărții. Ziua Bibliotecarului
9 mai
Ziua Independenței de Stat a României. Ziua Europei. Fișe de lectură despre Europa, poezii patriotice, activități informative și educative
11 mai
128 ani de la nașterea filozofului, poetului, dramaturgului, traducătorului, jurnalistului, profesor universitar, academician și diplomat român, Lucian Blaga
21 mai
Hramul Bisericii „Sf. Împărați Constantin și Elena", Băicoi;
ZILELE ORAȘULUI BĂICOI. Manifestare artistică complexă
22 mai
144 de ani de la nașterea scriitorului Tudor Arghezi. „Braț la braț cu Tudor Arghezi"
22-31 mai
Mari pictori români: Alexandru Ciucurencu – pictorul culorilor; Ștefan Luchian – poetul plastic la florilor; Nicolae Grigorescu – fondatorul picturii moderne române; Nicolae Tonitza – unul dintre cei mai vânduți pictori români; Corneliu Baba – maestrul erudit al artelor; Ion Andreescu – pictorul care controla culoarea prin spirit și rațiune
25 mai
Înălțarea Domnului. Ziua Eroilor. „Să ne cinstim Eroii". Alocuțiuni, depuneri de coroane la monumentele eroilor și Parohiile din Băicoi. Expoziție de desene
1 iunie
Ziua Internațională a Copilului. Spectacol artistic dedicat copiilor, desene pe asfalt, jocuri ale copilăriei, concursuri și întreceri sportive
6 iunie
Ziua Mondială a Mediului Înconjurător. Activități în natură
9 iunie
Ziua teatrului radiofonic și a filmului românesc pentru copii – „Poveștile părinților noștri"
16 iunie
72 de ani de la nașterea poetei Emilia Plugaru. Teatru radiofonic „Aventurile lui Buchet"
26 iunie
Ziua Drapelului Național. Cântece și poezii patriotice. Originea și semnificația drapelului național
8 iulie
402 ani de la nașterea poetului francez Jean de La Fontaine. Teatru radiofonic: fabule
21 iulie

202 ani de la nașterea poetului, dramaturg, folclorist, om politic, ministru, diplomat și creator al teatrului, Vasile Alecsandri. Expoziție de carte, fișe de lucru și recitări de poezie
28 iulie
Ziua Imnului Național al României – 29 iulie. Recital de versuri patriotice, manifestare cultural artistică și audiții muzicale
9 august
„Basme mici pentru pitici”. Vizionare de filme pentru preşcolari
12 august
Ziua internațională a tineretului. Concursuri sportive
15 august
Hramul Bisericii „Naşterea şi Adormirea Maicii Domnului”. Cartier Tufeni
31 august
Ziua Limbii Române. „Haideți, să scriem și să vorbim corect!” Jocuri interactive și fișe de lectură
6 septembrie
204 ani de la naşterea scriitorului Nicolae Filimon. Teatru radiofonic „Făt-Frumos”
12 septembrie
141 de ani de la naşterea scriitorului Ion Agârbiceanu. Teatru radiofonic „Salcâmii în floare”
13 septembrie
Chemați de clopoțel și în bibliotecă. Vizitarea bibliotecii de către cei mici
18-29 septembrie
„Cea mai comică fotografie din vacanță”. Expoziție de fotografii. Concurs de povești „Cea mai hazlie aventură din vacanța de vară”
20 septembrie
157 de ani de la nașterea marelui poet, critic literar și traducător român, George Coşbuc. Expoziție de carte, recital de poezii și fișe de lectură
27 septembrie
„Circulăm corect?” Întâlnirea copiilor de la şcoli cu reprezentanții poliției rutiere
1 octombrie
Ziua vârstnicilor
4 octombrie
Ziua Mondială a Animalelor. „Taine din lumea animalelor”
5 octombrie
Ziua educației. Activități educaționale
19 octombrie
114 ani de la nașterea prozatorului, istoric, scriitor, publicist și profesor universitar român, autor de romane istorice și de biografii romanțate, Dumitru Almaș. Teatru radiofonic „Baba Novac și corbul”
21 octombrie
177 de ani de la nașterea scriitorului Edmondo De Amicis. Vizionare fragment „Cuore – inimă de copil”, film animat
6 noiembrie
143 de ani de la nașterea scriitorului, povestitor, nuvelist, romancier, academician și om politic român, Mihail Sadoveanu. Expoziție de carte și proiecție video „Dumbrava minunată”
8 noiembrie
Hramul Bisericii „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, Biserica Dâmbu
11 noiembrie
Hramul Bisericii „Sfântul Mina”, Țintea
13-24 noiembrie
Concurs „Întrebări din lumea cărților”

13 noiembrie
Ziua Mondială a Bibliei. Vizionare film „Biblia pentru cei mici”
24 noiembrie
197 de ani de la nașterea scriitorului Carlo Collodi. Vizionare film „Pinochio”
1 decembrie
Ziua Naţională a României. Manifestare evocatoare
4 decembrie
88 de ani de la nașterea poetului Nicolae Labiş. Medalion de carte şi recital de poezii
7 decembrie
Hramul Bisericii „Sfântul Nicolae”, Hagica, Liliești
8 decembrie
147 ani de la nașterea scriitoarei Hortensia Papadat-Bengescu. Comentarii literare privind operele sale. Medalion şi expoziţie de carte
13 decembrie
Colorăm, desenăm pentru Moș Crăciun
15 decembrie
„Săniuța fuge... fuge”. Concurs de săniuțe
22 decembrie
„Bulgărașii din Băicoi”. Spectacol de Crăciun, activitate cultural artistică
18-23 decembrie
„Vine Moș Crăciun”, animație pentru copii. Moș Crăciun dăruiește cadouri tuturor copiilor.

ROMÂNIA
JUDEŢUL PRAHOVA
CONSILIUL JUDEŢEAN
Nr. 6735/31.03.2020

Rezultatul final al evaluării anuale a managementului aplicat Centrului Judetean de Cultura Prahova

Secretariatul comisiei de evaluare anunţă, în conformitate cu prevederile art.10 lit.i) din Regulamentul de organizare şi desfăşurare a evaluării managementului aplicat instituţiilor publice de cultură subordonate Consiliului Judeţean Prahova, aprobat prin Dispoziția Președintelui Consiliului Judeţean Prahova nr. 54/2016, că în urma desfăşurării în data de **31 martie 2020** a celor două etape ale evaluării anuale a managementului aplicat de către **doamna Stefanuca Anisoara, managerul/directorul Centrului Judetean de Cultura Prahova**, rezultatele sunt următoarele:

Manager evaluat:	**Etapa I**	**Etapa a II -a**	**Medie**	**Recomandări**
Stefanuca Anisoara	9,66	9,82	9,74	Continuarea managementului

Potrivit art. 41 alin. 2) din Ordonanţa de Urgenţă a Guvernului nr.189/2008 privind managementul instituţiilor publice de cultură, aprobată cu modificări şi completări prin Legea nr. 269/2009, cu modificările şi completările ulterioare *„în cazul în care nota finală se situează sub 7, rezultatul evaluării este nesatisfăcător."*

Responsabil procedură,
Alecu Ion

Afisat astazi 31.03.2020, orele 15,00 la sediul Centrului Judetean de Cultura Prahova si al Consiliului Judetean Prahova

BĂLȚEȘTI

21 aprilie
„Izvorul Tămăduirii” Manifestare populară în aer liber. Fântâna de leac Bălțești; Hramul Bisericii „Izvorul Tămăduirii” din Satul Podenii Vechi
25 mai
Înălțarea Domnului. Ziua Eroilor. Manifestări culturale și religioase. Școala Profesională Bălțești
8 septembrie
Hramul Bisericii „Nașterea Maicii Domnului” Bălțești
26 octombrie
Hramul Bisericii „Sfântul Dimitrie” din satul Izești, comuna Bălțești
1 decembrie
Sărbătoarea Națională a Românilor. Evocare și program artistic. Școala Profesională Bălțești.

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin, nr. 1
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

Lista cuprinzând rezultatele finale ale candidaţilor înscrişi la concursul organizat pentru ocuparea posturilor vacante de natură contractuală de instrumentiști din cadrul Comp.Fanfara Prahova a Centrului Județean de Cultură Prahova:

- Apostu Iancu - admis
- Căliment George - admis
- Constantin Paul - admis
- Chiriac Sorrel - admis
- Ghiță Ion Ronini - admis
- Grama Ion - admis
- Grancea Cristian - admis
- Olteanu Marian - admis
- Pârvu Constantin - admis
- Sterian Ion - admis

Secretar comisie,
Marin Suzana

Afişat azi, 05.02.2020, ora 17.00 la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova

BĂNEȘTI

Ianuarie
Ziua Culturii Naționale. Școlile generale, Biblioteca
Ianuarie-septembrie
„Prietenii cărților”. Activități educative ce vizează promovarea lecturii în rândul elevilor. Școlile generale, Biblioteca
1 martie
Expoziție de mărțișoare confecționate manual. Biblioteca, Școlile generale
Martie
Manifestări cultural-artistice dedicate Zilei Internaționale a Femeii. Biblioteca, Școlile generale;
Reluarea activității ansamblului de dansuri. Primăria, Biblioteca;
Aprilie
Expoziție de desene și ouă încondeiate de Paști. Biblioteca, Școlile generale;
„Comuna noastră ca o floare”. Luna curățeniei. Primăria, Biblioteca
1 iunie
Ziua Internațională a Copilului. Concursuri și manifestări sportive. Biblioteca, Clubul sportiv
Iulie-august
Clubul de vacanță. Activități recreative. Biblioteca, Școlile generale
15 august
Hramul Bisericii „Adormirea Maicii Domnului” din Bănești
13 septembrie
„Povestea unui Icar”. Comemorare Aurel Vlaicu. Primăria, Biblioteca
Octombrie
Sărbătoarea recoltei. Târg tradițional. Primăria, Biblioteca
8 noiembrie
Hramul Bisericii „Sf. Arhangheli Mihail și Gavril” din Urleta
Noiembrie 2023-mai 2024
„Cine știe, câștigă!” Concurs de cultură generală. Școlile generale
1 decembrie
Ziua Națională a României. Manifestări cultural-artistice. Primăria, Biblioteca
Decembrie
Colinde, obiceiuri și tradiții românești. Primăria, Biblioteca, Clubul sportiv.

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin, nr. 1
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

Lista cuprinzând rezultatele în urma selectării dosarelor candidaţilor înscrişi la concursul organizat pentru ocuparea posturilor vacante de natură contractuală de instrumentişti din cadrul Comp.Fanfara Prahova a Centrului Județean de Cultură Prahova:

- Apostu Iancu - admis
- Căliment George - admis
- Constantin Paul - admis
- Chiriac Sorrel - admis
- Ghiță Ion Ronini - admis
- Grama Ion - admis
- Grancea Cristian - admis
- Olteanu Marian - admis
- Pârvu Constantin - admis
- Sterian Ion - admis

Secretar comisie,
Marin Suzana

Centrul Județean de Cultură Prahova • Consiliul Județean Prahova - România •

Afişat azi, 04.02.2020, ora 12,00, la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str.Erou Călin Cătălin Nr. 1
Tel.Fax: 040 0244 545041
E-mail centrulculturiiprahova@yahoo.com
Nr. 78 / 20.01.2020

ANUNȚ

În temeiul prevederilor HG nr.286/2011- Regulament cadru privind stabilirea principiilor generale de ocupare a unui post vacant corespunzător funcțiilor contractuale din sectorul bugetar plătit din fonduri publice, Centrul Județean de Cultură Prahova, organizează concurs pentru ocuparea a 10 posturi vacante, pe durată deterrminată cu timp parțial a funcțiilor contractuale de execuție, instrumentişti fanfară din cadrul Compartimentului Fanfara astfel:

10 posturi cu ½ normă specialişti- instrumentişti fanfară:

- 4 posturi trompetă
- 2 posturi clarinet sau saxofon
- 1 post eufoniu
- 1 post althorn
- 1 post trombon
- 1 post percuție

Condițiile necesare în vederea participării la concurs şi a ocupării funcției contractuale sunt:

- studii medii, vechime în specialitate 6 ani şi 6 luni;

Condițiile specifice în vederea participării la concurs şi a ocupării funcției contractuale sunt:

- absolvirea Şcolii de muzică militară sau studiile de specialitate în muzică constituie un avantaj;

Acte necesare pentru dosarul de înscriere la concurs:

- Cerere de înscriere la concurs adresată conducătorului instituției;
- Certificat de naştere (copie xerox şi original);
- Carte de identitate (copie xerox şi original);
- Documentele care atestă nivelul studiilor sau alte acte care atestă efectuarea unor specializări (copie xerox şi original);
- Carnet de muncă sau adeverințe care atestă vechimea în muncă (copie xerox şi original);
- Curriculum vitae;
- Cazier Judiciar;
- Adeverință medicală (apt pentru muncă);

Concursul va avea loc la sediul Centrului Județean de Cultură, str. Erou Călin Cătălin nr.1 în zilele următoare:

- pe data de 04.02.2020, ora 10^{00} - selecția dosarelor (portofoliu de concurs al candidaților înscrişi ținându-se seama de următoarele criterii: absolvirea unei şcoli de muzică

militară sau studii de specialitate în muzică, experiență în domeniu şi participare la diferite acțiuni din acest domeniu);

- pe data de 05.02.2020- interviu şi audiţii, ora 10^{00}, pentru candidaţii declaraţi admişi în urma selecţiei de dosare (portofoliului de concurs).

Dosarele de concurs se pot depune până la data de 03.02.2020, ora 14^{00}, la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova, str. Erou Călin Cătălin Nr.1, et.2, cam.4.

Relații suplimentare la telefon 0244/545041.

Manager,
Anișoara Ștefănucă

BLEJOI

15 ianuarie
Ziua Culturii Naționale. Omagiu poetului național Mihai Eminescu, recitare de poezii, realizare de afișe, desene, prezentare PPT. Proiecte educaționale în școlile din comună în parteneriat cu Biblioteca Județeană „Nicolae Iorga” Ploiești
24 ianuarie
164 de ani de la Unirea Principatelor Române. Activități cultural-artistice la școlile din comună
30 ianuarie
Ziua Internațională a Nonviolenței în Școală
2 februarie
Ziua Internațională a Cititului Împreună. Campanie de promovare a lecturii
6 februarie
115 ani de la nașterea scriitorului Geo Bogza, fiu al satului. Masă rotundă la Căminul cultural din Ploieștiori
8 martie
Ziua Școlii Gimnaziale „Radu Tudoran” Blejoi. Omagiu unui fiu al satului – 113 de ani de la nașterea scriitorului Radu Tudoran
21 martie
Ziua Internațională pentru Eliminarea Discriminării Rasiale. Realizare de afișe, desene, prezentare PPT
27 martie
Unirea Basarabiei cu România. Activități cultural artistice în școli
11-15 aprilie
Sărbătorile Pascale. Activități educative în școli și grădinițe
22 aprilie
Ziua Pământului. Activități în aer liber
9 mai
Ziua Independenței României. Ziua Uniunii Europene. „Ziua Victoriei”. Realizare de afișe, desene, prezentare PPT
25 mai
Ziua Eroilor. Ceremonie militară și religioasă, depuneri de coroane de flori, spectacol de muzică patriotică și populară
Mai
„Sărbătoarea florilor de mai”. Festivalul Primăverii. Expoziții florale, târg de flori, spectacole de muzică și dans, prezentarea elevilor cu rezultate deosebite la concursurile școlare, întreceri sportive etc.
1 iunie
Ziua Internațională a Copilului. Jocuri, concursuri, activități și spectacole pentru copii. Parteneriat cu școlile din comună
Iunie
Junior Cup – ediția a VIII-a. Cursă ciclistă și competiții sportive pentru copii și tineret
Iulie-august
Clubul de vacanță. Concursuri, excursii, jocuri, vizionări de spectacole la Căminul cultural Ploieștiori;
Club de lectură „Vocea cititorului”. Proiect educațional incluziv
23 septembrie
Ziua Europeană a Limbilor Moderne. Referate, dezbatere. Școlile din comună
Septembrie
„Let’s do it, România!” Activități de ecologizare a orizontului local

1 octombrie
Ziua Internațională a Persoanelor Vârstnice. Întâlniri cu persoanele vârstnice din comună
5 octombrie
„Să ne cinstim dascălii!” Ziua Educației. Activități extracurriculare în școli
9 octombrie
„Holocaustul”. Comemorarea victimelor. Activități extracurriculare
14 octombrie
Hramul Bisericii „Sfânta Cuvioasă Parascheva” Blejoi
25 octombrie
Ziua Armatei. Ceremonie militară și religioasă, depuneri de coroane de flori, spectacol de muzică patriotică și populară
26 octombrie
Hramul Bisericii „Sfântul Mare Mucenic Dimitrie” Ploieștiori
31 octombrie
Ziua Internațională a Mării Negre. Prezentări de filme documentare și PPT-uri realizate de copii
16 noiembrie
Unirea Bucovinei cu România. Expoziție de desene, prezentare PPT. Activități educative;
Ziua mondială a toleranței. Activități educative on-line
1 decembrie
„La mulți ani, România!” Ceremonie militară și religioasă, depuneri de coroane de flori, spectacol de muzică patriotică și populară, întreceri sportive, focuri de artificii. Expoziții de desene, recital de poezii și cântece patriotice în școli și grădinițe
Decembrie
„Iată, vin colindătorii!” Spectacol de colinde și obiceiuri de Crăciun;
„Să întâmpinăm cu bucurie noul an” Spectacole de muzică și dans, focuri de artificii.

Alte activități desfășurate pe parcursul anului:
„Nunta de Aur”. Sărbătorirea cuplurilor care împlinesc 50 de ani de căsnicie;
„Sportul pentru toți”. Competiții sportive dedicate copiilor, juniorilor, seniorilor și veteranilor;
„Eco-Verde” pentru Blejoi. Activități pentru un mediu mai curat, plantări de pomi, colectare selectivă a deșeurilor etc.

BOLDEȘTI GRĂDIȘTEA

Decembrie
„Iată, vin colindătorii!” Colinde și alte obiceiuri tradiționale: Plugușorul, dansul cu măști, Steaua, Sorcova. Căminul cultural;
„Uite, vine Moș Crăciun!” Serbare în jurul bradului, cu daruri pentru cei mici. Grădinițele din localitate;
„Noi suntem copii de școală!” Spectacol de colinde, poezii de iarnă. Școala generală.

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin, nr. 1
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

Lista cuprinzând rezultatele finale

obținute de candidații prezenți la concursul organizat pentru ocuparea postului vacant de referent gradul I, din data 19 decembrie 2019, la Centrul Județean de Cultură Prahova

Nr.crt.	Numele şi prenumele candidaților	Punctaj proba scrisă	Punctaj interviu	Punctaj final	Rezultat final
1.	DUMITRU RALUCA ELENA	88 pct.	99,67	93,84	ADMIS

Secretar comisie

Berteanu Mariana

Afişat azi, 19.12.2019, ora 16,00, la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova

BOLDEȘTI-SCĂENI
CASA DE CULTURĂ „MIHAI EMINESCU”

15 ianuarie
Ziua Culturii Naționale. Program artistic susținut de elevii școlilor din localitate
24 ianuarie
164 ani de la Unirea sub conducerea lui Alexandru Ioan Cuza (1859)
14-24 februarie
Valentine’s Day și Dragobetele – tradiții și obiceiuri românești și străine cu privire la apariția primelor semne ale primăverii. Recital de poezii și expoziție de felicitări
1-8 martie
Mărțișorul și Ziua Internațională a Femeii. Concurs de creații literare și de pictură a elevilor. Moment artistic susținut de elevii școlilor
27 martie
Ziua Unirii Basarabiei cu România – primul pas spre Marea Unire. Program artistic la Casa de Cultură „Mihai Eminescu”
14-19 aprilie
Obiceiuri și tradiții de Sărbătoarea Floriilor și de Sfintele Paști. Expoziție de icoane și ouă încondeiate
9 mai
Ziua Independenței României. Ziua Europei. Simpozion sub genericul „Europa și România – 100 de ani de istorie”
25 mai
Ziua Eroilor. Depuneri de coroane de flori la Monumentele Eroilor din localitate
1 iunie
Ziua Internațională a Copilului. Activități în aer liber, concursuri sportive, desene pe asfalt
13-14 iunie
ZILELE ORAȘULUI BOLDEȘTI-SCĂENI. Participă personalități locale și județene, delegații din orașele înfrățite, artiști invitați. Zona Parc 700 (câmp Scăeni). Moment festiv la Casa de Cultură „Mihai Eminescu”
8-9 august
„Memorialul Viorel Mateianu” la fotbal, ediția a XII-a. Concurs fotbalistic. Echipe participante din județ. Vizita elevilor din oraș la clubul de fotbal pentru a cunoaște activitatea marelui fotbalist (fotografii, fanioane, scurt metraje)
14-15 octombrie
Festivalul Toamnei, ediția a XIII-a. Zona de desfășurare – aleea pietonală din zona Parc 700. Invitați artiști consacrați și ansambluri. Moment festiv dedicat evenimentului la Casa de Cultură „Mihai Eminescu”
25 octombrie
Ziua Armatei Române. Depuneri de coroane de flori la Monumentele Eroilor din localitate
1 decembrie
Ziua Națională a României. Moment festiv desfășurat în Centrul Civic al orașului, discursuri și alocuțiuni ale personalităților. Program artistic la Casa de Cultură „Mihai Eminescu”
20-25 decembrie
„Magia sărbătorilor de iarnă” Activități specifice.

BIBLIOTECA ORAȘULUI BOLDEȘTI-SCĂENI

6 ianuarie
Tradiții și obiceiuri de Bobotează

15 ianuarie
Mihai Eminescu (1850-1889). Expoziție de carte și lectură. Ziua Culturii Naționale
24 ianuarie
Unirea Principatelor Române. Despre însemnătatea acestei zile
14-24 februarie
„Valentine's Day și Dragobetele, sărbători ale iubirii". Vizionare filme pentru adolescenți, atelier confecționare felicitări, alte activități propuse de adolescenți
28-31 februarie
Atelier confecționare mărțișoare și felicitări pentru 1 Martie și Ziua Internațională a Femeii
1-7 martie
„Prima zi a primăverii". Lectură din cele mai frumoase poezii de primăvară; expoziție de mărțișoare
8 martie
Ziua Internațională a Femeii. Lectură din cele mai frumoase poezii dedicate mamei
14-15 martie
Mircea Eliade (1907-1986). Expoziție de carte, lecturi și discuții
6-7 aprilie
Octavian Goga (1881-1938). Expoziție de carte, lecturi și discuții
11-12 aprilie
Activități prilejuite de Sărbătorile Pascale. Atelier confecționare decorațiuni și felicitări pentru Sfintele Paști
Aprilie (întreaga lună)
„Luna poveștilor"
9 mai
Ziua Independenței de Stat a României. Discuții despre momentul istoric: „Războiul de Independență 1877-1878";
Ziua Europei – Sărbătoare a păcii și unității în Europa;
Manifestări prilejuite de Ziua Dreptului Internațional Umanitar;
Lucian Blaga (1895-1944). Personalitate impunătoare și polivalentă a culturii interbelice
25 mai
Activități prilejuite de Ziua Eroilor
1 iunie
Ziua Internațională a Copilului;
Mircea Cărtărescu (n. 1956) – autor contemporan de succes
5 iunie
ZIUA ORAȘULUI BOLDEȘTI-SCĂENI – manifestări complexe
Iunie
Literatura de vacanță a elevului
1-31 iulie
„Cărțile vacanței". Lecturi tematice de carte;
Sesiuni pentru utilizarea computerului, îndrumări pentru lectura de vacanță, jocuri pentru preșcolari
1-31 august
Vacanța de vară: concursuri, lecturi, jocuri, expoziții;
Ziua Internațională a Tineretului. Activități libere la solicitarea vizitatorilor bibliotecii;
Vizionare de filme documentare, filme istorice, transpuneri în film a unor mari capodopere ale literaturii universale
14 septembrie
George Bacovia (1881-1957). Expoziție de carte și lectură
20 septembrie

George Coșbuc (1866-1918). Expoziție de carte și lectură
Septembrie (întreaga lună)
Introducere în minunata lume a cărților pentru elevii din clasa întâi
11-12 octombrie
„Toamna ruginie”. Cele mai frumoase lecturi de toamnă
31 octombrie
Manifestări prilejuite de Ziua Bibliotecii orașului Boldești-Scăeni
Octombrie (întreaga lună)
Ateliere de lucru manual (tricotat, croșetat, cusut)
3 noiembrie
Mihail Sadoveanu (1880-1961). Expoziție de carte și lectură
28-29 noiembrie
Liviu Rebreanu (1885-1944). Expoziție de carte și lectură;
Tradiții și obiceiuri de Sfântul Andrei;
Atelier confecționare figurine cu grâu pentru Sfântul Andrei
1 decembrie
Manifestări prilejuite de Ziua Națională a României
6 decembrie
Lecturi de iarnă;
„O carte în fiecare gheată”. Tradiții și obiceiuri de Sfântul Nicolae;
Atelier confecționare ornamente pentru bradul de Crăciun
21-22 decembrie
Tradiții și obiceiuri de Crăciun și Anul Nou
Decembrie (întreaga lună)
Vizionări de filme specifice magiei sărbătorilor de iarnă.

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str.Erou Călin Cătălin Nr.1
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

REZULTATELE

Selecţiei dosarelor candidaților înscriși la concursul organizat pentru ocuparea postului temporar vacant de natură contractuală de referent gradul I, din data de 19 decembrie 2019, la Serviciul Cercetare Îndrumare și Valorificare a Patrimoniului Cultural din cadrul Centrului Judeţean de Cultură Prahova

1. Dumitru Elena Raluca – Admis

Afişat astăzi, 13 decembrie 2019

Secretarul comisiei
Berteanu Mariana

BREAZA

15 ianuarie
Ziua Culturii Naţionale
Mihai Eminescu (1850-1889) – Luceafărul poeziei româneşti. Aniversare, 173 de ani. Concurs de recitare. Expoziţie de carte, simpozion, prezentări de carte şi filme documentare. Biblioteca „Dan Grigorescu";
EMINESCIANA – Ateliere de creaţie, cenaclu, clubul de teatru, concursuri de recitare. Participă toate unităţile şcolare
15-30 ianuarie
Editarea ziarului local „Breaza" nr. 35
20-30 ianuarie
Lansarea revistei „Breaza Culturală" nr. 8
24 ianuarie
„1859-2023, 164 de ani de la unirea Moldovei cu Ţara Românească". Spectacol în Piaţa Primăriei. Evocare, retragere cu torţe. Ceremonial militar religios la Monumentele Eroilor. Primăria, Centrul Cultural „Ion Manolescu", Colegiul Naţional Militar „D. Cantemir", Poliţia oraşului, toate unităţile şcolare, Asociaţia Cultul Eroilor Breaza, Asociaţia Cadrelor Militare în Rezervă şi Retragere-filiala Breaza.
Ianuarie
Mari Scriitori – Ion Băieşu (1933-1992), aniversare 90 ani. Expoziţie de carte, simpozion, prezentări de carte şi filme documentare. Biblioteca „Dan Grigorescu" împreună cu Biblioteca Liceului Teoretic „Aurel Vlaicu";
Proiecţie film artistic – Sala Amfiteatru a Primăriei (săptămânal)
15-28 februarie
Editarea ziarului local „Breaza" nr. 36
17 februarie
Personalităţi locale – Ion Manolescu, actor, patronul spiritual al instituţiei, 142 de ani de la naştere. Spectacol de teatru cu Trupa „Cosmos"
24 februarie
„Dragobetele – între modern şi tradiţional". Spectacol cu formaţiile artistice ale Centrului Cultural „Ion Manolescu" şi Liceului Teoretic „Aurel Vlaicu". Carnaval tematic. Vernisaj expoziţie cu lucrări tematice în Rotonda Primăriei
Februarie
Mari Scriitori – B.P. Hasdeu (1838-1907), aniversare 185 ani. Expoziţie de carte, simpozion, prezentări de carte şi filme documentare. Biblioteca „Dan Grigorescu" împreună cu Biblioteca Liceului Teoretic „Aurel Vlaicu";
Proiecţie film artistic – Sala Amfiteatru a Primăriei (săptămânal)
1-8 martie
„Mărţişorul, simbolul primăverii şi al purităţii". Expoziţie de mărţişoare şi produse handmade. Centrul Cultural „Ion Manolescu", Clubul „Tinereţe fără bătrâneţe", împreună cu toate unităţile şcolare. Spectacol cu Orchestra Simfonică a Colegiului Naţional de Arte „Dinu Lipatti" Bucureşti. Primăria, Centrul Cultural „Ion Manolescu"
20 martie
Ziua Francofoniei. Simpozion. Centrul Cultural „Ion Manolescu", toate unităţile şcolare şi Biblioteca „Dan Grigorescu"
21 martie
Ziua Mondială a Poeziei. Cenaclu, concurs de recitare cu premii. Liceul Teoretic „Aurel Vlaicu", Inspectoratul Şcolar Judeţean Prahova, Centrul Cultural „Ion Manolescu", Biblioteca „Dan Grigorescu"

15-30 martie
Editarea ziarului local „Breaza”, nr. 37
31 martie
Etapa județeană a concursului de „Cultură și Civilizație în România – În căutarea simplității pierdute”. Inspectoratul Școlar Județean Prahova, Centrul Cultural „Ion Manolescu”, catedra de istorie a Liceului Teoretic „Aurel Vlaicu”, Primăria Breaza. Participă Ansamblul „Calabreaza” și „Calabreaza Junior”. Sala Amfiteatru și Rotonda Primăriei Breaza
Martie
Personalităţi locale – Dan Grigorescu (1931-2008) – comemorare 15 ani. Expoziţie de carte, simpozion, prezentări de carte. Biblioteca „Dan Grigorescu” împreună cu Biblioteca Liceului Teoretic „Aurel Vlaicu”;
Festivalul de muzică folk la Breaza „Om bun”, ediția a III-a. Primăria, Consiliul Local, Centrul Cultural „Ion Manolescu”, „NAK Music”;
Proiecție film artistic – Sala Amfiteatru a Primăriei (săptămânal)
4 aprilie
Ziua N.A.T.O. Simpozion. Colegiul Național Militar „D. Cantemir”, Centrul Cultural „Ion Manolescu”
10-15 aprilie
Săptămâna Patimilor. Expoziţie de icoane pe sticlă şi goblen realizate de artişti amatori locali. Spectacol organizat de Centrul Cultural „Ion Manolescu”. Sala Amfiteatru a Primăriei
15-30 aprilie
Editarea ziarului local „Breaza”, nr. 38
23 aprilie
Hramul Bisericii „Sfântul Gheorghe” Breaza de Jos
29 aprilie
Ziua Veteranilor de Război. Sărbătorirea în cadru festiv a veteranilor de război brezeni. Primăria, Centrul Cultural „Ion Manolescu”, Asociaţia Cultul Eroilor Breaza, Asociaţia Cadrelor Militare în Rezervă şi Retragere-filiala Breaza. Sala Rotondă
Aprilie
Mari Scriitori – Vasile Voiculescu (1884-1963), comemorare 60 ani. Expoziţie de carte, simpozion, prezentări de carte şi filme documentare. Biblioteca „Dan Grigorescu” împreună cu Biblioteca Liceului Teoretic „Aurel Vlaicu”;
Proiecție film artistic – Sala Amfiteatru a Primăriei (săptămânal)
9 mai
Ziua Europei. Dezbateri, colocvii. Centrul Cultural „Ion Manolescu”, Colegiul Național Militar „Dimitrie Cantemir”
10 mai
Ziua Independenţei de Stat a României. Ceremonial religios la Monumentul Celor Trei Regi. Primăria, Centrul Cultural „Ion Manolescu”, Asociaţia Cultul Eroilor Breaza, Asociaţia Cadrelor Militare în Rezervă şi Retragere-filiala Breaza
15-30 mai
Editarea ziarului local „Breaza”, nr. 39
20-30 mai
Lansarea revistei „Breaza Culturală” nr. 9
21 mai
Hramul Bisericii „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena” Parohia Breaza de Jos
25 mai
Ziua Înălţării Domnului. Ziua Eroilor Neamului. Comemorarea eroilor. Ceremonial militar religios la Monumentele Eroilor. Primăria, Centrul Cultural „Ion Manolescu”, Colegiul

Național Militar „D. Cantemir”, Poliția orașului, toate unităţile şcolare, Asociaţia Cultul Eroilor Breaza, Asociaţia Cadrelor Militare în Rezervă şi Retragere-filiala Breaza
Mai
Mari Scriitori – George Coșbuc (1866-1918) comemorare 105 ani. Expoziţie de carte, simpozion, prezentări de carte şi filme documentare. Biblioteca „Dan Grigorescu” împreună cu Biblioteca Liceului Teoretic „Aurel Vlaicu”;
Proiecție film artistic – Sala Amfiteatru a Primăriei (săptămânal)
1 iunie
Ziua Internaţională a Copilului. „Sunt copil de România”. Festivalul grădinițelor din oraș. Manifestări cultural-artistice şi sportive. Ateliere de creație pentru copii. Arena Parc. Primăria, Consiliul Local şi Centrul Cultural „Ion Manolescu”, Clubul „Tinerețe fără bătrânețe”, grădiniţele şi toate unităţile şcolare. Spectacol pentru copii și bunici. Teatrul „Țăndărică” București, Arena Parc
4 iunie
Ziua Colegiului Național Militar „Dimitrie Cantemir”. Simpozion-Sesiune de comunicare științifică. Spectacol omagial 110 ani de la înființarea colegiului. Sala de festivități a colegiului sau Arena Parc.
5 iunie
Ziua Învățătorului și Ziua Internațională a Mediului. Simpozion, momente artistice susținute de elevi. Toate unităţile şcolare
13-17 iunie
„Ultimul clopoţel”. Festivităţile prilejuite de sărbătorirea absolvenţilor. Liceul „Aurel Vlaicu”, Colegiul Național Militar „D. Cantemir”, Liceul Tehnologic „Spiru Haret” Breaza, unitățile de învățământ din localitate
15-30 iunie
Editarea ziarului local „Breaza”, nr. 40
24 iunie
Festivalul „Joc și cânt la Breaza”. Tradiția, punte de legătură între trecut și viitor. Ediția a IX-a. Inspectoratul Școlar Județean Prahova, Liceul Teoretic „Aurel Vlaicu”, Primăria Breaza, Centrul Cultural „Ion Manolescu”.
24 iunie
Sânzienele. Sărbătoarea fertilităţii la români. Ziua Universală a Iei: expoziție și târg cu vânzare. Piața Primăriei, Arena Parc. Spectacol prezentat de Centrul Cultural „Ion Manolescu” și Grupul Vocal „Mugurași de Primăvară” al Clubului Copiilor
26 iunie
Ziua Drapelului Naţional. Defilare, adunare festivă, alocuţiuni, audiţii muzicale, evocare.
Iunie
Mari Scriitori – Șt.O. Iosif (1875-1913), comemorare 110 ani. Expoziţie de carte, simpozion, prezentări de carte şi filme documentare. Biblioteca „Dan Grigorescu” împreună cu Biblioteca Liceului Teoretic „Aurel Vlaicu”;
Proiecție film artistic – Arena Parc (săptămânal)
15-30 iulie
Editarea ziarului local „Breaza”, nr. 41
21 iulie
Hramul Bisericii „Sfântul Ilie Tesviteanul” Parohia Nistorești
22 iulie
Festival de Pop-Jazz, ediția a III-a. Primăria, Consiliul Local, Centrul Cultural „Ion Manolescu”. Arena Parc
29 iulie

Ziua Imnului Naţional, compozitor Andrei Mureșanu. Evocare. Primăria şi Consiliul Local, Centrul Cultural „Ion Manolescu”, toate instituțiile din localitate
Iulie
„Hai, să teatru!” – Școala de vară, educație prin teatru. Primăria, Consiliul Local, Liceul Teoretic „Aurel Vlaicu”, Centrul Cultural „Ion Manolescu”;
Mari Scriitori – Adrian Păunescu (1943-2010), aniversare 80 ani. Expoziţie de carte, simpozion, prezentări de carte și filme documentare. Biblioteca „Dan Grigorescu” împreună cu Biblioteca Liceului Teoretic „Aurel Vlaicu;
Proiecție film artistic, Arena Parc (săptămânal)
6 august
Hramul Bisericii „Schimbarea la faţă”, parohia Capul Câmpului
15 august
Festivalul Internaţional de Folclor „Calabreaza” – ediţia a XIX-a. Spectacole, parada portului popular, manifestări cultural artistice
15-30 august
Editarea ziarului local „Breaza”, nr. 42
August
Diploma „Nunta de aur”. Aniversarea cuplurilor care au împlinit 50 de ani de căsnicie. Spectacol prezentat de Centrul Cultural „Ion Manolescu”. Primăria, Consiliul Local, Centrul Cultural „Ion Manolescu”;
Hramul Bisericii „Adormirea Maicii Domnului” Parohia Breaza de Sus;
Școala de vară: „Din tinda bisericii”. Educație prin știință, credință și artă. Parohia „Adormirea Maicii Domnului”, Liceul Teoretic „Aurel Vlaicu”, Centrul Cultural „Ion Manolescu”;
Mari Scriitori – D. Cantemir (1673-1723), aniversare 350 ani. Expoziţie de carte, simpozion, prezentări de carte şi filme documentare. Biblioteca „Dan Grigorescu”;
Spectacol pentru copii și bunici. Teatrul „Țăndărică” București. Arena Parc;
„Sâmbătă de sâmbătă – Promenadă în amurg”. Concerte susținute de Fanfara Prahova a Consiliului Județean. Parcul Brâncoveanu;
Proiecție film artistic, Arena Parc (săptămânal)
8 septembrie
Naşterea Maicii Domnului – Sfânta Maria. Hramul bisericii din parohia Podu-Vadului
13 septembrie
Comemorare 110 ani – Aurel Vlaicu. Primăria, Consiliul Local, Centrul Cultural „Ion Manolescu”, Liceul Teoretic „Aurel Vlaicu”, Fundația Aerospațială Română, ARPA – Aurel Vlaicu Câmpina. Simpozion. Expoziție tematică de machete ale avioanelor realizate de Aurel Vlaicu. Sala Amfiteatru a Primăriei
15-30 septembrie
Editarea ziarului local „Breaza”, nr. 43
20-30 septembrie
Apariția revistei „Breaza Culturală”, nr. 10
25 septembrie
Ziua Europeană a Limbilor Străine. Simpozion. Toate unitățile școlare
Septembrie
Mari Scriitori – Al. Vlahuță (1858-1919), aniversare 205 ani. Expoziţie de carte, simpozion, prezentări de carte şi filme documentare. Biblioteca „Dan Grigorescu” împreună cu Biblioteca Liceului Teoretic „Aurel Vlaicu”;
Spectacol pentru copii și bunici. Teatrul „Țăndărică” București. Arena Parc;
Proiecție film artistic – Arena Parc (săptămânal)
1 octombrie

Ziua Mondială a Persoanelor Vârstnice. Spectacol cu formaţiile artistice ale Centrului Cultural „Ion Manolescu” şi Liceului Teoretic „Aurel Vlaicu” în Sala Amfiteatru a Primăriei. Primăria, Consiliul Local, Centrul Cultural „Ion Manolescu”
5 octombrie
Ziua Educației. Ziua Mondială a Cadrelor Didactice. Simpozion, momente artistice susținute de elevi. Toate unităţile şcolare
13-15 octombrie
Târg de toamnă şi bâlci tradițional – 234 de ani de existență
14 octombrie
Sfânta Cuvioasă Parascheva. ZIUA ORAŞULUI BREAZA. 520 de ani de atestare documentară a orașului (1503-2023). Spectacol prezentat de Centrul Cultural „Ion Manolescu”. Arena Parc
15-30 octombrie
Editarea ziarului local „Breaza”, nr. 44
25 octombrie
Ziua Armatei Române. Ceremonial militar-religios la Monumentele Eroilor. Primăria şi Consiliul Local, Centrul Cultural „Ion Manolescu”, Colegiul Național Militar „D. Cantemir”, Poliția orașului, Asociaţia Cultul Eroilor Breaza, Asociaţia Cadrelor Militare în Rezervă şi Retragere-filiala Breaza, unități școlare
30 octombrie
Carnaval de Halloween. Primăria şi Consiliul Local, Centrul Cultural „Ion Manolescu”, Liceul Teoretic „Aurel Vlaicu”, „Atelierele Laurei”
Octombrie
Mari Scriitori – Duiliu Zamfirescu (1858-1922), aniversare 115 ani. Expoziţie de carte, simpozion, prezentări de carte și filme documentare. Centrul Cultural „Ion Manolescu”, Biblioteca „Dan Grigorescu” împreună cu Biblioteca Liceului Teoretic „Aurel Vlaicu;
Proiecție film artistic – Sala Amfiteatru a Primăriei (săptămânal)
15-30 noiembrie
Editarea ziarului local „Breaza”, nr. 45
20 noiembrie
Ziua Internațională UNICEF. Festivalul național al șanselor tale. Spectacol susținut de Centrul Școlar de educație incluzivă Breaza, Liceul „Aurel Vlaicu”, Centrul Cultural „Ion Manolescu”
30 noiembrie
Sfântul Andrei, ocrotitorul României. Evocare şi slujbă religioasă. Toate parohiile din oraș. Primăria, Consiliul Local și unitățile școlare
Noiembrie
Mari Scriitori – Jean Bart (1874-1933), comemorare 90 ani. Expoziţie de carte, simpozion, prezentări de carte şi filme documentare. Biblioteca „Dan Grigorescu” împreună cu Biblioteca Liceului Teoretic „Aurel Vlaicu”;
Proiecție film artistic – Sala Amfiteatru Primărie (săptămânal)
1 decembrie
Ziua Naţională a României. Adunări festive, ceremonial militar-religios la Monumentele Eroilor. Primăria şi Consiliul Local, Centrul Cultural „Ion Manolescu”, Colegiul Național Militar „D. Cantemir”, Poliția orașului, toate unităţile şcolare, Asociaţia Cadrelor Militare în Rezervă şi Retragere-filiala Breaza
6 decembrie
Hramul Bisericii „Sfântul Nicolae”. Slujbă religioasă, Parohia Breaza Centru;
Deschiderea sezonului colindelor. Aprinderea iluminatului festiv. Spectacol în jurul bradul de Crăciun. Centrul Cultural „Ion Manolescu”, Grupul Vocal „Mugurași de Primăvară” al Clubului Copiilor
12-22 decembrie

„Poveste de Crăciun”. Serbări școlare dedicate sărbătorii Nașterii Domnului. Toate unităţile şcolare şi grădiniţele. Sala Amfiteatru a Primăriei
15-30 decembrie
Editarea ziarului local „Breaza”, nr. 46
22 decembrie
„Colinde pentru Moş Crăciun”, ediţia a XI-a. Spectacol cu elevii cercurilor muzicale şi formațiilor artistice ale Centrului Cultural „Ion Manolescu”: „Calabreaza”, „Calabreaza Junior” și Grupul Vocal „Mugurași de Primăvară” al Clubului Copiilor
22 decembrie
Lansarea Calendarului Cultural 2024. Centrul Cultural „Ion Manolescu”
Decembrie
Personalități locale – Gen. I. Manolescu (1871-1958), comemorare 65 ani. Expoziţie de carte, simpozion, prezentări de carte şi filme documentare. Biblioteca „Dan Grigorescu” împreună cu Biblioteca Liceului Teoretic „Aurel Vlaicu”;
Proiecție film artistic – Sala Amfiteatru Primărie (săptămânal)

Activități periodice:
În prima zi de joi a fiecărei luni – întâlnirea membrilor Clubului „Tinerețe fără bătrânețe” la Biblioteca orășenească „Dan Grigore” Breaza

Expoziții permanente:
Expoziție de pictură colecția „Nicolae Bărăscu”. Rotonda Primăriei;
Expoziție de pictură colecția „Gabriela Radu”. Rotonda Primăriei;
Expoziție de tablouri realizate din oase de pește. Rotonda Primăriei;
Expoziție de fotografie „Orașul de altădată”. Biblioteca „Dan Grigorescu”;
Expoziție „Vasile Celmare”. Biblioteca „Dan Grigorescu”, Primăria Veche.

CÂMPINA

CASA MUNICIPALĂ DE CULTURĂ „GEO BOGZA”
Iunie-septembrie
Spectacole stradale în cadrul „Câmpina Summer Park Music”, ediția a II-a
Septembrie
Concurs pictură „Câmpina 24h”
Septembrie-octombrie
Salonul literar „Geo Bogza”, ediția a III-a
Octombrie-noiembrie
Festivalul de Teatru „Mircea Albulescu”, ediția a VIII-a
Decembrie
Spectacol de Crăciun și „Vis de iarnă cu Moș Crăciun”

MUZEUL MEMORIAL „B.P. HASDEU”
25 februarie
B.P. Hasdeu – 185 de ani de la naștere
2 iulie
Sărbătoarea celor 2 Iulii
11 noiembrie
Iulia Hasdeu – poet, prozator și dramaturg – la 154 de ani de la naștere
Decembrie
Expoziții itinerante

CASA TINERETULUI
17-19 februarie
Târgul Mierii
8 aprilie
Ziua internațională a romilor
1 iunie
Manifestări de Ziua Internațională a Copilului
Septembrie
Serbările Toamnei;
Premierea elevilor cu rezultate deosebite la olimpiadele și concursurile naționale și sportivii campioni și vicecampioni la campionatele naționale și internaționale
30 noiembrie
Aprinderea luminilor pentru sărbătorile de iarnă
31 decembrie
Spectacol în seara de Revelion
Decembrie
Anuarul „Societății de Științe Istorice” – Filiala Câmpina

BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „DR. C.I. ISTRATI” CÂMPINA
21 martie
Ziua Internaţională a Poeziei. Maraton al poeziei cu scriitori din Câmpina şi din ţară
4 aprilie
Concurs „Scrie o poveste” cu ocazia Zilei Internaționale a Cărții pentru Copii
25 aprilie
Ziua Bibliotecarului. Ziua Mondială a Cărții. Concurs-maraton de lectură în limba engleză adresat elevilor

25 mai
Concurs de lectură „Câmpina, citește-mă!” adresat elevilor, ediția a III-a
2-9 iunie
Concurs de teatru pentru elevi
Iulie-august
Ateliere de vacanță „Citim în aer liber” (lectură în natură)
Septembrie
Ziua Bibliotecii Municipale Câmpina
Octombrie-noiembrie
Concurs de creație literară adresat elevilor câmpineni, ediția a VII-a.

Pe parcursul anului se vor derula și cele două proiecte: CâmpinArtelor și Câmpina Sporturilor.

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin, nr. 1
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

Lista cuprinzând rezultatele finale

obținute de candidații prezenți la concursul organizat pentru ocuparea postului vacant de referent gradul I, din data 25 noiembrie 2019, la Centrul Județean de Cultură Prahova

Nr.crt.	Numele și prenumele candidaților	Punctaj proba scrisă	Punctaj interviu	Punctaj final	Rezultat final
1.	STANCA ANCA	89,33	91,66	90,49	ADMIS

Secretar comisie

Berteanu Mariana

Afişat azi, 25.11.2019, ora 16,00, la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova

CERAȘU

21 mai
Hramul Bisericii „Sfinții Împărați Constantin și Elena” Slon. Biserica Slon și Casa Parohială
6 august
„Schimbarea la față”. Ceremonial militar, religios și civil în amintirea eroilor participanți la bătălie, eveniment ce se desfășoară la Cimitirul Eroilor Tabla Buții
26 octombrie
Târgul anual mixt – loc de prezentare a produselor animaliere, agricole și de artizanat. Spectacol aristic desfășurat în satul Cerașu
1 decembrie
Ziua Națională a României. Depuneri de coroane de flori, muzică patriotică. Monumentul Eroilor din centrul comunei
6 decembrie
Hramul Bisericii Cerașu. Biserica Cerașu și Căminul Cultural Cerașu.

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin, nr. 1
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

Lista cuprinzând rezultatele finale

obţinute de candidaţii prezenţi la concursul organizat pentru ocuparea postului temporar vacant de expert gradul I, din data 20 noiembrie 2019, la Centrul Judeţean de Cultură Prahova

Nr.crt.	Numele şi prenumele candidaţilor	Punctaj proba scrisă	Punctaj interviu	Punctaj final	Rezultat final
1.	Dobrescu Georgeta Gabriela	90 pct.	100 pct.	95 pct.	Admis
2.	Dumitru Elena Raluca	75 pct.	100 pct.	87,50 pct.	Respins

Secretar comisie

Berteanu Mariana

Afişat azi, 20.11.2019, ora 12,00, la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova

COCORĂȘTII COLȚ

15 ianuarie
Poetul nepereche Mihai Eminescu. Ziua Culturii Naționale. Recital din versurile poetului
24 ianuarie
Alexandru Ioan Cuza și Unirea. Evocarea evenimentului. Program artistic
26 ianuarie
Spectacol de teatru pentru copii „Geoly Art”
10 februarie
„Pe tărâmul emoțiilor”. Discuții cu psiholog, jocuri de cunoaștere
1 martie
„Mărțișorul, vestitorul primăverii!”
8 martie
„O floare pentru mama mea”. Spectacol susținut de cursanții participanți la activitățile care se desfășoară la Casa de cultură rurală
21 martie
Spectacol de teatru pentru copii „Geoly Art”
25 martie
Hramul Bisericii „Buna Vestire” din Cocorăștii Colț. Slujbă religioasă, praznic
7 aprilie
Șezătoare. „Amintirile trecutului”. Invitați „Florile muntenești” din Filipeștii de Pădure
22 aprilie
Sănătate și sport. Acțiune educativă și de protecția mediului
25 mai
Înălțarea Domnului. Ziua Eroilor. Slujbă religioasă, evocarea evenimentului, depunere de flori la Monumentul Eroilor
1-2 iunie
„Copilăria în culorile curcubeului!” Spectacol, întreceri sportive, concurs, excursie
5 octombrie
„Educație pas cu pas”. Ziua Educației. Program artistic dedicat învățătorului
16 noiembrie
„Sunt egal cu tine!” Ziua Internațională a Toleranței. Discuții, film, expoziție de desene
25-30 noiembrie
„Ne pasă de tine!” Acțiuni caritabile la Centre de bătrâni, Centre de plasament pentru copii, organizate de Casa de cultură rurală
1 decembrie
Ziua Națională a României. Evocarea evenimentului
17 decembrie
„Vis de copil”. Spectacol susținut de copiii care desfășoară activități în cadrul Casei de cultură rurală
Ianuarie-decembrie
Săptămânal: ateliere de lectură, jocuri, îndemânare, dezvoltare personală;
Activități permanente: dans modern, dans popular, judo, teatru, canto, șah, limba engleză.

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str.Erou Călin Cătălin Nr.1
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

REZULTATELE

Selecţiei dosarelor candidaților înscriși la concursul organizat pentru ocuparea postului vacant de natură contractuală de referent gradul I, din data de 25 noiembrie 2019, la Serviciul Cercetare Îndrumare și Valorificare a Patrimoniului Cultural din cadrul Centrului Judeţean de Cultură Prahova

1. Stanca Anca – Admis

Afişat astăzi, 18 noiembrie 2019

Secretarul comisiei
Berteanu Mariana

COCORĂȘTII MISLII

13 ianuarie
Ziua Culturii Naționale. Căminul Cultural Goruna;
Proiectul Grupului de Iniţiativă Locală „Cetăţeanul în primul rând”, ediţia a XII-a. Întâlnire cu prilejul realizării şi adoptării programului GIL Cocorăştii Mislii pe anul 2023;
Lansare de carte: volumul „Tinerii merită o șansă” al tinerei autoare Bianca Pavel
19 februarie
Ediția a XVIII-a a Campionatului local de table. Sala de festivități din Cocorăștii Mislii
25 februarie
Ediţia a XXII-a a Cupei „Stejarul” la tenis de masă
1 martie
Festivalul Mărţişorului, ediţia a XIII-a. Festival de muzică, dans, creaţie artistică şi plastică organizat de Centrul Cultural, Grupul de Iniţiativă Locală, Primăria şi Consiliul Local Cocorăştii Mislii
8 martie
„Mărţişoarele iubirii”. Seară de dans, ediţia a IX-a. Sala de festivități a Centrului cultural din Cocorăştii Mislii
23-24 martie
„Să învățăm să iubim natura”, ediţia a XIX-a. Activități practice de plantare a arborilor, organizate de Primărie, Centrul Cultural și GIL Cocorăştii Mislii, în colaborare cu Școala Gimnazială și Districtul silvic
13 aprilie
Festivalul Tradiţiilor de Paşti. Ateliere de creaţie plastică şi încondeiat ouă, ediţia a-VII-a. Căminul Cultural Goruna
13 mai
Turneul Naţional B AmaTur la tenis de masă „Cupa Stejarul”, ediţia a X-a. Competiţie organizată la Sala de festivităţi şi Baza sportivă de Primăria Cocorăştii Mislii, Centrul cultural, Asociaţia Sportivă „Stejarul” şi GIL Cocorăştii Mislii
25 mai
SĂRBĂTOAREA SATULUI, ediţia a XXIII-a. Înălţarea Domnului. Manifestare cultural artistică complexă, în aer liber, cu participare judeţeană, slujbă religioasă, spectacole folclorice, târg, serbare câmpenească. Participă formaţii folclorice din judeţ
15 iunie
Serbările sfârșitului de an școlar. Spectacole de muzică și dans, acordarea de premii și diplome elevilor școlilor din localitate. Căminele culturale din Cocorăștii Mislii și Goruna
29 iunie
Hramul Bisericii „Sfinţii Petru şi Pavel” din satul Ţipăreşti. Serbare religioasă
24-31 iulie
Tabăra internaţională de Land-Art, fotografie şi film, ediţia a XII-a. Ateliere de lucru şi creaţie: arte plastice, teatru, muzică, dans, artă fotografică, jurnalism, jocuri, organizate de Asociaţia de Înfrăţire, Centrul Judeţean de Cultură Prahova, Centrul Dramatic Mythos în colaborare cu Primăria şi Consiliul Local Cocorăştii Mislii
6 august
Ziua fiilor satului. Întâlnire cu fii și fiice ale satului care locuiesc pe alte meleaguri, în țară sau străinătate, masă rotundă, urmată de un mic dineu festiv, acordarea de medalii participanților. Căminul Cultural Goruna
7-11 august
Şcoala de vară organizată de membrii cultului Bisericii Adventiste de ziua 7-a, ediţia a VII-a. Activităţi zilnice de petrecere a timpului liber cu copii din localitate, finalizate cu un spectacol muzical coregrafic
4 octombrie

„Ziua Stejarului”, ediţia a IV-a. Manifestare complexă, colocviu, întâlnire cu fii ai satului, spectacol muzical-coregrafic, serbare câmpenească
26 octombrie
Hramul Bisericii „Sfântul Dimitrie” din satul Cocorăştii Mislii. Serbare religioasă
8 noiembrie
Hramul Bisericii „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril” din satul Goruna. Serbare religioasă
1 decembrie
Ziua Naţională a României. Depunere de coroane de flori la Monumentele Eroilor din localitate
6 decembrie
„Nunta de aur”, ediţia a VI-a. Sărbătorirea familiilor care împlinesc 50 de ani de la căsătorie, organizată de Primăria, Consiliul Local şi GIL Cocorăştii Mislii. Sala de festivităţi din Cocorăştii Mislii
19-24 decembrie
Festivalul obiceiurilor de iarnă, ediţia a XIX-a. Spectacole de colinde oferite de ansamblurile folclorice „Stejărelul” şi „Mărţişorul” din Cocorăşti şi Goruna, la Căminele culturale din Cocorăştii Mislii şi Goruna.

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin, nr. 1
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

Borderou

privind notarea probei scrise a concursului de ocupare a funcţiei temporar vacant de expert gradul I

la Serv. Cercetare, Îndrumare şi Valorificare a Patrimoniului Cultural din cadrul Centrul Judeţean de Cultură Prahova

din data de 18 noiembrie 2019

Numele şi prenumele candidatului	Punctaj proba scrisă	Rezultat
Dobrescu G.Gabriela	90	Admis
Dumitru Elena Raluca	75	Admis

Secretar comisie,

Berteanu Mariana

Centrul Judeţean de Cultură Prahova • Consiliul Judeţean Prahova - România

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str.Erou Călin Cătălin Nr.1
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

REZULTATELE

Selecţiei dosarelor candidaților înscriși la concursul organizat pentru ocuparea postului temporar vacant de natură contractuală de expert gradul I, din data de 18 noiembrie 2019, la Serviciul Cercetare Îndrumare și Valorificare a Patrimoniului Cultural din cadrul Centrului Judeţean de Cultură Prahova

1. Dobrescu G.Gabriela – Admis
2. Dumitru Elena Raluca – Admis

Afişat astăzi, 11 noiembrie 2019

Centrul Judeţean de Cultură Prahova - România - Consiliul Judeţean Prahova

Secretarul comisiei
Berteanu Mariana

CORNU

14-15 ianuarie
„Creatorul limbajului liric Mihai Eminescu – Luceafărul poeziei românești”, 173 de ani de la naștere. Proiect de parteneriat Biblioteca comunală Cornu-Școala Gimnazială „Profesor Cristea Stănescu”, ediția a XII-a: „Mihai Eminescu - Luceafărul poeziei românești”
24 ianuarie
„Unire-n cuget și-n simțiri”. Proiect educațional dedicat zilei de 24 ianuarie. Școala Gimnazială „Profesor Cristea Stănescu” și Biblioteca comunală
31 ianuarie
Ion Luca Caragiale, 171 de ani. Evocare, expoziție de carte și materiale biografice, prezentarea unor momente și schițe din opera scriitorului. Biblioteca comunală
Ianuarie-iunie
Proiect educațional „Bucuria lecturii”. Biblioteca comunală în parteneriat cu școlile din localitate;
Proiect educațional „Fascinația cărților”. Biblioteca comunală în parteneriat cu grădinițele din localitate
1 februarie
Ziua Internațională a Cititului Împreună. „O carte, un glas, multe urechi!”. Biblioteca comunală în parteneriat cu grădinițele și școlile din localitate
10 februarie-10 martie
Concursul literar de creație „Chipul mamei în anotimpul primăvara”, ediția a IX-a. Biblioteca comunală și Școala Gimnazială „Profesor Cristea Stănescu”
15 februarie
Ziua Internațională a Lecturii. Activitate culturală. Biblioteca comunală
31 martie
„Nichita Stănescu – un poet pentru eternitate”. 90 de ani de la naștere. Recital de poezie, expoziție de carte. Biblioteca comunală
2 aprilie
Ziua Internațională a Cărții pentru Copii. Activitate culturală. Biblioteca comunală
16 aprilie
Tradiții și obiceiuri pascale. Lectură și atelier creativ de Paște;
„Hristos a Înviat!” Manifestare închinată Sfintelor Sărbători
8 mai
Hramul Mănăstirii „Sfântul Ioan Evanghelistul” din Cornu de Jos
9 mai
Ziua Independenței de Stat a României, Ziua Europei. Biblioteca comunală, Școala Gimnazială „Profesor Cristea Stănescu”
25 mai
Înălțarea Domnului. Sărbătoare dedicată Eroilor Neamului
1 iunie
Ziua Internațională a Copilului. Concursuri, recitări, expoziții etc. Premierea elevilor înscriși în diverse proiecte de parteneriat
24 iunie
Sărbătoarea Iei Românești
Iulie-august
Clubul de vacanță „Împreună prin bucuriile vacanței”, ediția a XII-a. Cursuri, activități literare, concursuri pentru copii
Iulie
„Festivalul florilor de tei”. SĂRBĂTOAREA LOCALITĂȚII CORNU
31 august
Ziua Limbii Române. Activitate susținută de elevii cercurilor de teatru și muzică
Septembrie-octombrie

„Magia toamnei”. Proiect educațional: Zilele Bibliotecii Comunale Cornu
14 octombrie
Hramul Bisericii „Cuvioasa Parascheva” din Cornu de Jos
1 decembrie
„105 ani de la Marea Unire”. Ziua Națională a României. Activitate cultural-artistică. Proiect educațional. Căminul cultural, Școala Cornu, Biblioteca comunală, Muzeul Sătesc
20-25 decembrie
„Colinde și obiceiuri de Crăciun”. Program de colinde. Primăria, Biblioteca comunală, Clubul Copiilor din Câmpina, Biserica „Înălțarea Domnului” din Cornu de Sus și Biserica „Cuvioasa Parascheva” din Cornu de Jos.

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str.Erou Călin Cătălin Nr. 1
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
Nr. 2744 **din** 30.10.2013

ANUNŢ

Centrul Judeţean de Cultură Prahova, cu sediul în Ploieşti, Str.Erou Călin Cătălin nr.1, anunţă organizarea concursului pentru ocuparea a două posturi :

- 1post temporar vacant de expert gradul I
- 1post vacant de referent cultural gradul I

la Serviciul Cercetare, Îndrumare şi Valorificare a Patrimoniului Cultural, în conformitate cu prevederile art.30 din Legea nr.53/2003 – Codul Muncii, republicată, a Hotărării de Guvern nr.1027/2014 pentru modificarea şi completarea Regulamentului – cadru privind stabilirea principiilor generale de ocupare a unui post vacant sau temporar vacant corespunzător funcţiilor contractuale şi a criteriilor de promovare în grade sau trepte profesionale imediat superioare a personalului contractual din sectorul bugetar plătit din fonduri publice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.286/2011

Condiţii generale de participare la concurs:

- Să fie cetăţean român;
- Cunoaşte limba română scris şi vorbit;
- Are vârsta minimă reglementată de prevederile legale;
- Are capacitate deplină de exerciţiu;
- Să nu fi suferit vreo condamnare pentru fapte ce l-ar face incompatibil cu funcţia pentru care candidează;
- Să îndeplinească condiţiile de studii corespunzătoare postului;
- Să îndeplinească condiţiile minime de vechime în muncă/specialitate corespunzătoare postului;
- Să aibă o stare de sănătate corespunzătoare exercitării postului pentru care candidează, atestată pe baza adeverinţei medicale eliberată de medicul de familie sau de unităţi sanitare abilitate;
- Să prezinte curriculum vitae din care să rezulte activitatea desfăşurată.

Conditii specifice de participare la concursul pentru postul vacant de referent cultural, gradul I la Serviciul Cercetare, Îndrumare şi Valorificarea Patrimoniului Cultural:

- Nivelul studiilor pentru ocuparea postului: - studii superioare în domeniul științelor etnologice, absolvite cu diplomă de licență;
- Vechime minimă în muncă : 3 ani
- Vechime de minimum 1 an în domeniul cultural
- Cunoștințe operare calculator
- Experiență în domeniul cercetării de teren, în domeniu etnologic;
- Abilități, calități și aptitudini necesare: comunicare, lucrul în echipă, capacitatea de analiză și sinteză, disponibilitate pentru lucru în program prelungit în anumite condiții, echilibru psihic și emoțional;

Condițiile specifice de participare la concursul pentru postul temporar vacant de expert gradul I la Serviciul Cercetare, Îndrumare și Valorificarea Patrimoniului Cultural:

Nivelul studiilor pentru ocuparea postului:

- studii superioare absolvite cu diplomă de licență în domeniul socio umane;

- perfecţionările şi specializările în domeniu pot constitui un avantaj;
- vechime în muncă: cel puțin 3 ani în specialitatea studiilor;
- abilități, calități și aptitudini necesare: comunicare, lucrul în echipă, capacitatea de analiză şi sinteză, disponibilitate pentru lucru în program prelungit în anumite condiții, echilibru psihic şi emoțional;

Dosarele de concurs vor contine următoarele acte:

- Cerere de participare la concurs;
- Curriculum vitae;
- Acte de studii în original şi copie;
- Acte de stare civilă (carte de identitate, certificat de naştere, căsătorie) original şi copie;
- Copie de pe carnetul de muncă, valabil la 31 decembrie 2010 şi adeverinţă de salariat pentru perioada ulterioară, conform prevederilor legale;
- Cazier judiciar;
- Adeverinţă medicală care să ateste starea de sănătate corespunzătoare;
- Recomandare de la ultimul loc de muncă care să cuprindă caracterizarea profilului profesional şi moral al candidatului;

Concursul va consta în:

- pentru postul temporar vacant de expert gradul I la Serviciul Cercetare, Îndrumare şi Valorificarea Patrimoniului Cultural:

- selecția dosarelor de înscriere în termen de maximum 2 zile lucrătoare de la expirarea termenelui de depunere a dosarelor;

- probă scrisă care va avea loc în data de **18 noiembrie 2019, ora 10.00**

- interviu în data de **20 noiembrie 2019, ora 10.00;** interviul va fi susținut numai de candidații care au obținut la lucrarea scrisă minimum 50 puncte.

Dosarele vor fi depuse la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova din Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin nr.1, Serviciul Resurse Umane – etaj 2, camera 4, până la data de **08 noiembrie 2019 ora 14,00.**

- pentru postul vacant de referent cultural, gradul I la Serviciul Cercetare, Îndrumare şi Valorificarea Patrimoniului Cultural:

- selecția dosarelor de înscriere în termen de maximum 2 zile lucrătoare de la expirarea termenelui de depunere a dosarelor;

- probă scrisă care va avea loc în data de **25 noiembrie 2019, ora 10.00**

- interviu în data de **27 noiembrie 2019, ora 10.00;** interviul va fi susținut numai de candidații care au obținut la lucrarea scrisă minimum 50 puncte.

Dosarele vor fi depuse la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova din Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin nr.1, Serviciul Resurse Umane – etaj 2, camera 4, până la data de **15 noiembrie 2019 ora 14,00.**

Manager,
Ştefănucă Anişoara

Centrul Judeţean de Cultură Prahova · Consiliul Judeţean Prahova - România

Aprobat,
Ștefănucă Anișoara

Bibliografia pentru concursul organizat în vederea ocupării posturilor temporar vacant de expert gradul I și postului vacant de referent gradul I din data de 25.11.2019

1.Regulamentul de Organizare şi Funcţionare al Centrului Judeţean de Cultură Prahova;

2.Legea nr. 477 din 8 noiembrie 2004 privind Codul de conduită a personalului contractual din autorităţile şi instituţiile publice;

3.Legea nr. 26/29.02.2008 privind protejarea patrimoniului cultural imaterial;

4.Legea nr. 143/2007 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 118/2006 privind înființarea, organizarea și desfășurarea activității așezămintelor culturale

7. Ordonanță nr. 51 din 11 august 1998 privind îmbunătățirea sistemului de finanțare a programelor, proiectelor și acțiunilor cultural;

8. Starchiojd – Moștenirea Culturală Vol I şi II.

DUMBRAVA

24 ianuarie
Mica Unire. Depunere de coroane de flori, recital de poezie și cântece patriotice. Parteneriat cu Școala Gimnazială „Învățător Dinu Nicolae” Dumbrava și Parohiile din comună
1 martie
„Vine primăvara – Mărțișorul”. Recital de poezie și cântece. Parteneriat cu Școala Gimnazială „Învățător Dinu Nicolae” Dumbrava. Mărțișoare acordate domnișoarelor, doamnelor de către primarul localității
8 martie
Ziua Internațională a Femeii. Spectacol muzical-artistic organizat la Căminul Cultural Dumbrava
16 aprilie
Sfintele Paști – Învierea Domnului
23 aprilie
Sărbătoarea Sfântului Gheorghe. Hramul bisericii din satul Trestienii de Jos
30 aprilie
Cupa comunei Dumbrava „Georgică Grecu”, ed. a IV-a. Activități sportive și de tineret
1 mai
Ziua Muncii. Expoziție de fotografie la Căminul Cultural Dumbrava
2 mai
Ziua Tineretului. Spectacol muzical la Căminul Cultural Ciupelnița
21 mai
Hramul Bisericii „Sfinții Împărați Constantin și mama sa Elena” din satul Zănoaga
25 mai
Înălțarea Domnului. Ziua Eroilor. Depunere de coroane de flori. Parteneriat cu Școala Gimnazială „Învățător Dinu Nicolae” Dumbrava și cu Parohiile din comună. „Te Deum” și parastas pentru cinstirea eroilor neamului
1 iunie
Ziua Internațională a Copilului. Activități sportive și de agrement organizate cu copiii din comună
5 iunie
Hramul Bisericii „Sfânta Treime” din satul Trestienii de Sus
24 iunie
Ziua Universală a Iei. Manifestare specifică
26 iunie
Ziua Drapelului. Manifestare specifică
15 august
Hramul Bisericii „Adormirea Maicii Domnului” din satul Ciupelnița
25 octombrie
Ziua Armatei Române. Manifestări culturale, depunere de coroane de flori
8 noiembrie
Hramul Bisericii „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril” din satul Dumbrava
1 decembrie
Ziua Națională a României. Activități cultural-artistice, manifestări culturale, depunere de coroane de flori. Parteneriat cu Școala Gimnazială „Învățător Dinu Nicolae” Dumbrava și cu Parohiile din comună
6 decembrie
Hramul Bisericii „Sfântul Nicolae” din satul Dumbrava
20-25 decembrie

„Vine, vine Moș Crăciun în comuna noastră!” Serbări școlare și oferirea de cadouri copiilor, prilejuite de Nașterea Domnului. Parteneriat cu Școala Gimnazială „Învățător Dinu Nicolae” Dumbrava și cu Parohiile din comună
22 decembrie
Ziua Revoluției Române. Depunere de coroane de flori
31 decembrie
Foc de artificii – la trecerea dintre ani.

FÂNTÂNELE

13 ianuarie
„Eminescu, luceafărul poeziei românești”. Program cultural-artistic. Școala Fântânele
20 ianuarie
„Uniți în cuget și-n simțiri”. Program cultural artistic. Școala Fântânele
30 ianuarie
„I.L. Caragiale, mereu în actualitate”. Expoziție de carte. Biblioteca comunală
8 martie
„De ziua mamei”. Manifestare cultural-artistică dedicată Zilei Internaționale a Femeii. Grădinița și Școala Fântânele
31 martie
„Dor de Nichita”. Recital de versuri și expoziție de carte. Biblioteca comunală
9 mai
Ziua Independenței de Stat a României. Manifestare cultural-artistică. Monumentul Eroilor
10 mai
Lucian Blaga – expoziție de carte. Biblioteca comunală
1 iunie
„Zâmbet de copil”. Ziua Internațională a Copilului. Acțiune cultural-artistică. Școala gimnazială
9 iunie
„Teatrul d-lui Caragiale”. Manifestare cultural-artistică. Școala Fântânele
15 iunie
Mihai Eminescu – evocare și recital de versuri. Biblioteca comunală
14 iulie
„Arghezi, unul dintre marii poeți români”. Expoziție de carte. Biblioteca comunală
27 noiembrie
„Nicolae Iorga, monument al culturii române”. Evocare. Biblioteca comunală
1 decembrie
Ziua Națională a României. Manifestare cultural-artistică. Monumentul Eroilor
23 decembrie
„Vine, vine Moș Crăciun!” Spectacol de colinde. Școala Fântânele.

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin, nr. 1
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

Lista cuprinzând rezultatele finale

obținute de candidatul prezent la concursul organizat pentru ocuparea postului vacant de Şef Serviciu Şcoala Populară de Arte, în data 24 octombrie 2019, la Centrul Județean de Cultură Prahova

Nr.crt.	Numele și prenumele candidaților	Punctaj proba scrisă	Punctaj interviu	Punctaj final	Rezultat final
1.	Dosaru Mihai George Claudiu	90,53 pct.	99 pct.	94,76 pct.	ADMIS

Secretar comisie

Berteanu Mariana

Afişat azi, 24.10.2019, ora 16,00, la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str.Erou Călin Cătălin Nr.1
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

R E Z U L T A T E L E

Selecţiei dosarelor candidaților înscriși la concursul organizat pentru ocuparea postului vacant de natură contractuală de Şef Serviciu Şcola Populară de Arte din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova din data de 24 octombrie 2019

- Dobrescu Georgeta Gabriela – respins
- Dosaru Mihai George Claudiu – admis

Afişat astăzi, 21 octombrie 2019

Secretarul comisiei ,
Berteanu Mariana

Centrul Județean de Cultură Prahova • Consiliul Județean Prahova - România •

GORNET

15 ianuarie
Mihai Eminescu. Aniversare 173 de ani. Recitaluri de versuri la Bibliotecă. Organizatori: Biblioteca, Căminul cultural
1-8 martie
„Mărțișoare muzicale" Spectacol muzical la Căminul cultural. Organizatori: Căminul cultural, Biblioteca
10-15 aprilie. Expoziție de ouă încondeiate la Școala gimnazială. Organizatori: Căminul cultural, Biblioteca, Școala
1-4 iunie
„Copilărie, anotimp etern!" Manifestare sportivă la Baza sportivă Gornet. Organizatori: Căminul cultural, Biblioteca, Școala
1 iulie
ZIUA COMUNEI GORNET. Festivalul Zmeurei. Organizatori: Căminul cultural, Primăria
6 august
Manifestare în cinstea Eroilor Neamului la Crucea din deal – Gornet. Organizatori: Căminul cultural, Primăria
11-15 septembrie
Cartea școlarului. Expoziție de carte din bibliografia școlară la Bibliotecă
23 septembrie
Manifestare cultural-artistică în satul Cuib. Organizatori: Căminul cultural, Primăria
13-14 octombrie
Hramul Bisericii „Sfânta Cuvioasă Parascheva". Organizatori: Biserica Gornet, Primăria
1 decembrie
Ziua Națională a României. Organizatori: Căminul cultural, Biblioteca
20-23 decembrie
„Lângă bradul de Crăciun". Alaiul colindătorilor – centrul comunei. Organizatori: Căminul cultural, Primăria;
„Am plecat să colindăm!" Obiceiuri și datini de Crăciun, în localitate. Organizatori: Căminul cultural, Școala.

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str.Erou Călin Cătălin Nr. 1
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
Nr. 2179 **din** 30.08.2018

ANUNŢ

Centrul Judeţean de Cultură Prahova, cu sediul în Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin nr.1, organizează concurs pentru ocuparea pe periodă nedeterminată a funcției contractuale de conducere, vacante de:

- **şef serviciu la Şcoala Populară de Arte**;

I.Condiții de participare la concurs

- să îndeplinească condițiile generale prevăzute la art.3 din Regulamentul – cadru privind stabilirea principiilor generale de ocupare a unui post vacant sau temporar vacant corespunzătoare funcțiilor contractuale şi a criteriilor de promovare în grade sau trepte profesionale imediat superioare a personalului contractual din sectorul bugetar plătit din fonduri publice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.286/2011, cu modificările şi completările ulterioare;

II.Conditii specifice de participare la concurs pentru postul vacant de Şef Serviciu Şcoala Populară de Arte, gradul II:

Nivelul studiilor pentru ocuparea postului:

- studii superioare absolvite cu diplomă de licenţă în domeniul artelor, completate cu studii de masterat;
- Vechime mínimă în muncă : 3 ani
- Vechime de mínimum 1 an în domeniul cultural
- Cunoştințe operare calculator
- Abilități, calități şi aptitudini necesare: gândire critică şi analitică;
- Capacitate de a lucra eficient în echipă, creativitate şi inițiativă în elaborarea unor documente, abilități de comunicare;

III.Dosarele de concurs vor contine următoarele acte:

- Cerere de participare la concurs;
- Copia actului de identitate sau orice alt document care atestă identitatea, potrivit legii, după caz;
- Acte de studii în original şi copie;
- Acte de stare civilă (certificat de naştere, căsătorie) original şi copie;

- Copie după carnetul de muncă, valabil la 31 decembrie 2010 şi adeverinţă de salariat pentru perioada ulterioară, conform prevederilor legale;

- Cazier judiciar;

- Adeverinţă medicală care să ateste starea de sănătate corespunzătoare eliberată cu cel mult 6 luni anterior derulării concursului de către medicul de familie al candidatului sau de către unitățile sanitar abilitate;

- Curriculum vitae;

IV.Concursul va consta în:

- selecția dosarelor de înscriere în termen de maximum 2 zile lucrătoare de la expirarea termenelui de depunere a dosarelor;

- probă scrisă care va avea loc în data de **24 octombrie 2019, ora 10.00**

- interviu în data de **28 octombrie 2019, ora 10.00;** interviul va fi susținut numai de candidații care au obținut la lucrarea scrisă minimum 50 puncte.

Dosarele vor fi depuse la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova din Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin nr.1, Serviciul Resurse Umane – etaj 2, camera 4, până la data de **18 octombrie 2019 ora 14,00.**

Manager,

Anișoara Ștefănucă

Aprobat,
Manager
Ștefănucă Anișoara

Bibliografia pentru concursul organizat în vederea ocupării postului vacant de şef serviciu, gradul II
din data de 24 octombrie 2019

1.Regulamentul de Organizare şi Funcţionare al Centrului Judeţean de Cultură Prahova;

2.Legea nr. 477 din 8 noiembrie 2004 privind Codul de conduită a personalului contractual din autorităţile şi instituţiile publice;

3.Legea nr. 26/29.02.2008 privind protejarea patrimoniului cultural imaterial;

4.Legea nr. 143/2007 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 118/2006 privind înființarea, organizarea și desfășurarea activității așezămintelor culturale

5. Ordonanţa de urgenţă 189/2008 privind managementul instituţiilor de cultură aprobată prin legea 269/2009 cu modificările şi completările ulterioare;

6. Ordinul 1043 și Ordinul 1044 pe anul 1994 privind normarea personalului didactic și a personalului de instruiré practică a Școlilor de Arte;

7. Ordonanță nr. 51 din 11 august 1998privind îmbunătățirea sistemului de finanțare a programelor, proiectelor și acțiunilor cultural;

8. Regulament de organizare pentru Școala Populare de Arte

GORNET-CRICOV

Octombrie
Festivalul Toamnei – ZILELE COMUNEI GORNET-CRICOV. Manifestări complexe.

MĂNECIU

13 ianuarie
Cu prilejul Zilei Culturii Naționale: dublă lansare de carte organizată de Biblioteca Comunală Măneciu
25 mai
Ziua Eroilor. Depuneri de coroane la Monumentele Eroilor
31 mai
1 iunie – Ziua Internațională a Copilului. Activități diverse în Parcul Măneciu
10 iunie
Festivalul-Concurs Național de Folclor „Floare de colț” 2023, Măneciu-Cheia
24 iunie
Ziua Universală a Iei. Inaugurarea Muzeului de Istorie și Etnografie
29 iunie
Vernisajul expoziției „Existență și tradiție – rhododendronul”. Muzeul „Flori de mină” Cheia, secție a Muzeului Județean de Științele Naturii Prahova
29-30 iulie
Festivalul „Lacurile păstrăvilor”, Cheia
15 septembrie
„Târgul lui Pește”, Cheia
Octombrie
Cuplul de aur
1 decembrie
Ziua Națională și ZIUA COMUNEI MĂNECIU
1-6 decembrie
Zile dedicate sărbătorilor de iarnă
6 decembrie
„Vine, vine Moș Crăciun!” Spectacol
14 decembrie
Festivalul de colinde, ediția a II-a
15 decembrie
Concursul de pocnit cu biciul, ediția a II-a.

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str.Erou Călin Cătălin
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

Lista cuprinzând rezultatele finale
obținute de candidații prezenți la concursul organizat pentru ocuparea posturilor temporar vacante de experți şi instructori cu normă didactică, din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova

Numele şi Prenumele candidaților	Preşedinte comisie de concurs	Membru1 comisie de concurs	Membru2 comisie de concurs	Membru3 comisie de concurs	Membru4 comisie de concurs	Punctaj final	Rezultat final
Oprea Cristina	93	100	100	100	100	98,60	admis
Boldorea Cristian	56	96	98	89	95	86,80	admis
Irimia Corneliu	100	100	100	100	100	100	admis
Zota Ana Maria	96	100	100	100	100	99,20	admis
Neagu Isabela	92	99	99	97	95	96,30	admis
Dovîncă Marian	69	100	100	97	93	91,80	admis
Petre Beatrice	58	89	98	68	95	81,60	admis
Eftemie Gabriela	59	88	100	97	100	88,80	admis
Vasile Emilia	95	100	100	99	100	98,80	admis
Vasile Mihai	88	100	100	100	97	97,00	admis
Badea Alexandra	94	100	100	100	97	98,20	admis
Tudor Ionuț	86	99	99	98	98	96,00	admis
David Gheorghe	94	100	100	100	100	98,80	admis
Tocan Daniela	63	100	100	74	81	83,60	admis
Eftemie Maria	94	100	100	100	100	98,80	admis
Colezea Ion	97	98	99	100	99	98,60	admis
Colezea Valerica	79	98	98	97	97	93,80	admis
Miclea Nicolae	95	100	100	99	98	98,40	admis

Secretar comisie
Berteanu Mariana

Afişat azi 22.08.2019, ora 10,00 la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova şi pe site-ul instituției www.cjcph.ro

Centrul Județean de Cultură Prahova · Consiliul Județean Prahova - România

MĂNEȘTI

24 ianuarie
„Ziua Micii Uniri”. Recital de poezii și cântece, depunere de coroane de flori. Parteneriat cu Școala Gimnazială „Gheorghe Diboş” Mănești și cu Parohiile din comună
9 mai
Ziua Europei. Manifestări culturale. Parteneriat cu Școala Gimnazială „Gheorghe Diboș” Mănești
25 mai
Ziua Eroilor. Poezii și cântece patriotice. „Te Deum” și parastas pentru cinstirea eroilor neamului. Parteneriat cu Școala Gimnazială „Gheorghe Diboş” Mănești și cu Parohiile din comună
24 iunie
„Drăgaica”. Păstrarea și transmiterea datinilor populare. Program cultural. Parteneriat cu Școala Gimnazială „Gheorghe Diboș” Mănești și cu Parohiile din comună
6 august
Schimbarea la față. Depunere de coroane de flori la Monumentul Eroilor de la Tabla Buții și participarea la evenimentele prilejuite de acest moment
8 septembrie
ZILELE COMUNEI MĂNEȘTI. „Sărbătoarea Castanilor”. Manifestări culturale. Parteneriat cu Școala Gimnazială „Gheorghe Diboș” Mănești și cu Parohiile din comună
8 noiembrie
„Sărbătoarea Îngerașilor”. Manifestări culturale, concursuri cu elevii
30 noiembrie-1 decembrie
Sfântul Andrei – Ocrotitorul României și Marea Unire. Manifestări culturale, depuneri de coroane de flori. Parteneriat cu Școala Gimnazială „Gheorghe Diboş” Mănești și cu Parohiile din comună
Decembrie
„Vine Moș Crăciun!” Serbări și oferirea de cadouri copiilor, prilejuite de Naşterea Domnului. Parteneriat cu Școala Gimnazială „Gheorghe Diboş” Mănești.

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin, nr. 1
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

Lista cuprinzând rezultatele în urma selectării dosarelor candidaţilor înscrişi la concursul organizat pentru ocuparea posturilor temporar vacante de natură contractuală de experți și instructori cu normă didactică în sistem plata cu ora din cadrul Școlii Populare de Arte a Centrului Județean de Cultură Prahova:

- Oprea Cristina – expert curs pian – admis
- Boldorea Cristian – expert curs canto – admis
- Irimia Corneliu – expert curs canto – admis
- Zota Ana Maria – expert curs pictură – admis
- Neagu Isabela – expert curs origami – admis
- Dovîncă Marian – expert curs vioară – admis
- Petre Beatrice – expert curs dans modern, balet – admis
- Eftemie Gabriela – expert curs dans modern, balet – admis
- Vasile Emilia – expert curs gimnastică ritmică – admis
- Vasile Mihai – expert curs artă foto, actorie - admis
- Badea Alexandra – expert curs lb.engleză - admis
- Tudor Ionuț - expert curs atelier de creație - admis
- David Gheorghe – instructor curs orgă și acordeon - admis
- Tocan Daniela – instructor curs chitară - admis
- Eftemie Maria – instructor curs dans modern, balet - admis
- Colezea Ion – instructor curs dansuri populare - admis
- Colezea Valerica – instructor curs dansuri populare - admis
- Miclea Nicolae – instructor curs dansuri populare - admis

Secretar comisie,
Berteanu Mariana

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA

CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA

Ploieşti, Str.Erou Călin Cătălin Nr. 1

Tel.Fax: 040 0244 545041

E-mail centrulculturiiprahova@yahoo.com

Nr 14361 1.08.2019

ANUNȚ

Centrul Județean de Cultură Prahova, organizează concurs pentru ocuparea posturilor temporar vacante a funcțiilor de expert şi instructor, pe durată determinată la Compartimentul Şcoala Populară de Arte:

I. Nivelul posturilor scoase la concurs, denumirea posturilor şi structura în cadrul căreia se află posturile:

1 post expert – curs pian
2 posturi expert - curs canto
1 post expert – curs pictură
1 post expert- curs origami
1 post expert – curs vioară
1 post expert- gimnastică ritmică
1 post expert – dans modern, balet
½ post expert – dans modern, balet
1 post expert- curs expert – actorie, foto, scenografie
1 expert – curs limba engleză
1 post expert – curs atelier de creație
1 post instructor – orgă şi acordeon
1 post instructor – chitară
1 post instructor – balet
3 posturi instructor – curs dans popular extern

II. Condiții de participare la concurs

a) să îndeplinească condițiile generale prevăzute la art.3 din Regulamentul – cadru privind stabilirea principiilor generale de ocupare a unui post vacant sau temporar vacant corespunzătoare funcțiilor contractuale şi a criteriilor de promovare în grade sau trepte profesionale imediat superioare a personalului contractual din sectorul bugetar plătit din fonduri publice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.286/2011, cu modificările şi completările ulterioare;

III. Condiții de studii/ vechime şi condiții specifice

- expert nivel studii S- studii universitare de licență absolvite cu diplomă, respectiv studii superioare de lungă durată absolvite cu diplomă de licență, cu specializarea care să permită predarea disciplinei specifice postului, vechime în specialitate 3 ani şi 6 luni;

- instructor nivel studii M – studii medii şi competențe specifice care să permită predarea disciplinei specific postului, vechime în specialitate 6 ani şi 6 luni;

Condițiile specifice necesare în vederea participării la concurs şi a ocupării funcției contractuale de expert şi instructor sunt:

- atestate specifice competențelor cursului și portofoliul din care să se evidențieze experiența, participarea și rezultatele obținute la concursurile organizate de instituții de cultură și Școlile Populare de Arte din țară.

- calități și aptitudini necesare: capacitate de evaluare, analiză și sinteză, spirit de observație , simț organizatoric, tact și discernământ, capacitatea de a lucra sub presiunea timpului, capacitatea de a lucra în echipă, abilități de comunicare, fluență și coerență în exprimare, comportament adecvat, corectitudine în cadrul relațiilor de muncă;

IV. Acte necesare pentru dosarul de înscriere la concurs:

- Cerere de înscriere la concurs adresată conducătorului instituției;
- Carte de identitate (copie xerox și original);
- Certificat de naștere/căsătorie (copie xerox și original);
- Documentele care atestă nivelul studiilor sau alte acte care atestă efectuarea unor specializări, precum și documente care atestă îndeplinirea condițiilor specifice ale postului solicitate de instituție (copie xerox și original);
- Carnet de muncă sau adeverințe care atestă vechimea în specialitate (copie xerox și original);
- Curriculum vitae;
- Cazier Judiciar;
- Adeverință medicală (apt pentru muncă) eliberată cu cel mult 6 luni anterior derulării concursului de către medicul de familie al candidatului sau de către unități

V. Condiții de desfășurare a concursului

- data și locul depunerii dosarelor de înscriere la concurs – termen de 10 zile lucrătoare de la data afișării/publicării anunțului (ultima zi de depunere a dosarelor este 14.08.2019 orele 14.00) la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova, str.Erou Călin Cătălin Nr.1 et.2 cam.4, loc.Ploiești jud.Prahova.

Concursul se desfășoară în două etape:

1.Selecția dosarelor de înscriere la concurs, pe baza îndeplinirii condițiilor generale și specifice de participare la concurs, care se va realiza în data de 16.08.2019, astfel că la această dată orele 16,00, se va afișa rezultatul acesteia folosind sintagma „admis" sau „respins";

- contestațiile cu privire la rezultatul selecției dosarelor de înscriere se depun în maximum o zi lucrătoare de la afișarea rezultatelor selecției dosarelor de către comisia de concurs, la secretarul comisiei de soluționare a contestațiilor;

2. Interviul va avea loc în zilele de 20 și 21. 08. 2019 ora 10.00;

- la această probă vor participa doar candidații care au fost declarați „admis" la rezultatul selecției de dosare;
- rezultatul probei interviu va fi afișat la sediul instituției în data de 21.08.2019 orele 16,00 cu precizarea punctajului obținut și a sintagmei „admis" sau „respins";
- sunt declarați admiși, la proba interviu, candidații care au obținut minimum 50 de puncte din maximum 100 puncte;

Afișarea rezultatelor finale are loc în data de 22.08.2019 orele 10,00 la sediul instituției

Locul desfășurării probelor – sediul Centrului Județean de Cultură Prahova, str.Erou Călin Cătălin Nr.1 et.2 loc.Ploiești jud.Prahova, relații suplimentare la telefon 0244/545041, persoană de contact Berteanu Mariana.

Manager,
Ștefănucă Anișoara

PĂULEȘTI

25 mai
Sărbătoarea creștină: Înălțarea Domnului. Parcul cu Castani, sat Păulești. Primăria Păulești
Iunie
ZILELE COMUNEI PĂULEȘTI. Sărbătoarea Cireșelor. Manifestări cultural-artistice populare și câmpenești. Primăria Păulești
14 septembrie
Sărbătoarea creștină: Înălțarea Sfintei Cruci. Monumentul Eroilor din satul Păulești. Primăria Păulești
1 decembrie
Ziua Națională a României. Primăria Păulești.

PODENII NOI

14 ianuarie
Poetul Vasile Podeanu. Evocări și recital de versuri
15 ianuarie
Mihai Eminescu. Spectacole muzical-literare, expoziții, seri literare, simpozioane, concursuri etc.
24 ianuarie
„Ziua de aur a veacului”. Seară literară;
Unirea Principatelor Române. Alocuțiuni, depuneri de coroane de flori
Ianuarie
„Caragiale, contemporanul nostru”. Concursuri de creație și interpretare
Februarie
„Odă limbii române”. Spectacol muzical-literar;
Întâmpinarea Domnului. Slujbă religioasă și moment coral;
„Geo Bogza – un spirit al veacului său”. Evocări, simpozioane, expoziții de carte;
Titu Maiorescu, personalitate marcantă în literatura românească. Expoziții de carte;
„Sub semnul lui Dragobete”. Manifestări cultural-artistice pentru tineret
Martie
Festivalul Mărțișorului. Spectacole și manifestări dedicate femeii, expoziție de artă plastică, concurs zonal de pictură;
Ziua Francofoniei;
Ziua Internațională a Poeziei;
Festivalul Internațional de Poezie „Nichita Stănescu”
Aprilie
„În lumea lui Creangă”. Omagiu adus marelui povestitor. Evocări, lecturi artistice, expoziții de carte;
Octavian Goga. Moment poetic;
Ziua Mondială a Sănătății. Simpozion;
„Camil Petrescu – un reprezentant al modernismului românesc”. Expunere și expoziție de carte;
Dialoguri culturale;
„Muguri de primăvară”. Expoziție de artă plastică;
Învierea Domnului. Tradiții și obiceiuri de Sfintele Paști. Pictură pe pânză și ouă încondeiate
Mai
1 mai
„A venit 1 Mai!” Întreceri sportive, expoziții, seri literare, dans
9 mai
Ziua Independenței de Stat a României
25 mai
Înălțarea Domnului. Depuneri de coroane de flori la Monumentul Eroilor
Mai
„Luna Florilor”;
Lucian Blaga. Recital de poezie;
George Coșbuc – cântăreț al pământului românesc;
Ziua Europei;
„Flori de mai”. Festival folcloric
Iunie
„Bucurii pentru copii”. Recitaluri de versuri;
Ziua cărții pentru copii și tineret;
„Culorile copilăriei”. Expoziții de desene;

„Rază de soare și flori”. Manifestări complexe dedicate copiilor;
Sfârșit de an școlar. Seri culturale și distractive pentru copiii din localitate
Iulie
„Binecuvântarea spicului de grâu”. Manifestare religioasă și folclorică în aer liber;
„Sfântul Ilie în tradiția românească”. Masă rotundă și spectacol folcloric;
Ziua Imnului Național. Manifestări specifice;
Farmacia verde. Masă rotundă;
„Sfinții Petru și Pavel”. Slujbe religioase în toate parohiile
6 august
Schimbarea la față. Slujbe în toate parohiile
15 august
Hramul Bisericii „Sfânta Maria” din parohia Podenii Noi
August
Clubul de vacanță. Activități de îndemânare în pictură;
„Cu tineri, pentru tineri!” Manifestări dedicate Zilei Internaționale a Tineretului;
„Semnificația zilei de 23 august”. Simpozion
8 septembrie
Nașterea Maicii Domnului. Slujbe religioase în toate parohiile
14 septembrie
Ziua Înălțării Sfintei Cruci. Slujbă religioasă
Septembrie
Rolul lui Mihail Kogălniceanu în dezvoltarea României moderne;
„Meseria, brățară de aur!”. Dialog cu meșterii din localitate;
„Peisaje de toamnă”. Expoziție de pictură
14 octombrie
Hramul Bisericii „Sfânta Cuvioasă Parascheva” din parohia Valea Dulce
25 octombrie
Ziua Armatei Române. Depunere de coroane de flori la Monumentul Eroilor. Întâlniri cu veteranii de război. Versuri patriotice
Octombrie
„De vorbă cu cei mai în vârstă”. Masă rotundă și program artistic;
Ziua Recoltei. Expoziții de artă populară și produse meșteșugărești;
„A ruginit frunza din vii!” Spectacol literar-muzical;
„Culorile toamnei”. Expoziție de desene
8 noiembrie
Hramul bisericilor care poartă numele Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril din parohia Rahova
Noiembrie
„Oameni cu care ne mândrim”. Simpozion, dialoguri culturale;
„Nicolae Iorga, personalitate de seamă a culturii românești”. Simpozion
1 decembrie
Ziua Națională a României. Manifestări cultural-artistice complexe. Evocări, simpozion
6 decembrie
Hramul bisericilor care poartă numele „Sfântul Nicolae” din localitățile Popești și Mehedința
Decembrie
Festivalul obiceiurilor populare: „Steaua sus răsare – au venit colindătorii!”;
„Am plecat să colindăm!”. Concert de colinde și datini strămoșești pe ulițele satului;
„E vremea colindelor...” Serbări ale pomului de iarnă;
„Deschide ușa, creștine!”. Spectacol de colinde;
Carnavalul fulgilor de nea.

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str.Erou Călin Cătălin
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

Lista cuprinzând rezultatele finale

obţinute de candidații prezenți la examenul de promovare în grad profesional IA, pentru funcţia de referent aşezăminte culturale, nivel studii S, de la Serv.Cercetare Îndrumare şi Valorificare a Patrimoniului Cultural şi pentru gradul I - funcţia de expert canto, nivel studii S de la Şcoala Populară de Arte din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova, susţinut în data de
15 aprilie 2019

Numele şi prenumele candidatului	Rezultat examenul de promovare	Rezultat final
Gaftoi Mihaela Constanța	99,33 pct.	Promovat
Ocneanu Raluca Elena	100 pct.	Promovat

Centrul Județean de Cultură Prahova - România - Consiliul Județean Prahova

Secretar comisie,
Berteanu Mariana

Afişat azi, 15 aprilie 2019, ora 13^{00}, la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova.

POSEȘTI

15 ianuarie
Ziua Culturii Naționale. „Mihai Eminescu, poet național”. Recitări. Școala Gimnazială Posești în parteneriat cu Biblioteca Comunală Posești
24 ianuarie
Program artistic dedicat Micii Uniri. Școlile gimnaziale și Căminul Cultural Posești
28 februarie
„O comună curată!” Activitate realizată împreună cu elevii școlilor din comuna Posești
8 martie
„O floare pentru mama!” Parteneriat: Grădinița Nucșoara și Biblioteca Comunală Posești
23 aprilie
Hramul Bisericii „Sfântul Gheorghe” sat Bodești
1 mai
„Să sărbătorim ziua de 1 Mai prin cântece și dansuri”. Școala Gimnazială Posești în parteneriat cu Biblioteca Comunală Posești
21 mai
ZIUA COMUNEI POSEȘTI Târg tradițional
25 mai
Ziua Eroilor. Slujbă de pomenire, depunere de coroane, cântece patriotice
1 iunie
Ziua Internațională a Copilului. Spectacol de cântece și dansuri. Școlile din comuna Posești și invitați din alte școli
7-11 august
„Hai la joacă, copii!”Activități de vacanță la Centrul de joacă. Grădinița Posești
15 august
Hramul Bisericii „Adormirea Maicii DomnuIui” sat Poseștii-Pământeni
8 septembrie
Hramul Bisericii „Nașterea Maicii Domnului” sat Nucșoara de Jos
22 septembrie
„Să vorbim despre vacanță!” – „Ce cărți am citit?”. Școala Gimnazială Posești în parteneriat cu Biblioteca Comunală Posești
12 octombrie
Atelier de pictură. Grădinița Posești în parteneriat cu Biblioteca Comunală Posești
8 noiembrie
Hramul Bisericilor „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril” sat Valea Plopului și „Sfinții Voievozi din vârf” sat Poseștii-Pământeni
6 decembrie
„Surprize, surprize pentru cei mici!” Parteneriat: „Moș Nicolae”, grădinițe și Biblioteca Comunală Posești
21-22 decembrie
„Colinde, colinde!”. Vestirea Nașterii Domnului Iisus Hristos. Parohia Posești în colaborare cu școlile din comuna Posești.

ROMÂNIA
JUDEŢUL PRAHOVA
CONSILIUL JUDEŢEAN
Nr.7130/02.04.2019

Etapa II – susţinerea raportului de activitate de către doamna Ştefănucă Anişoara, managerul/directorul **Centrului Judeţean de Cultură Prahova în cadrul interviului**

Rezultatul interviului şi rezultatul evaluării anuale a managementului aplicat Centrului Judeţean de Cultură Prahova

În urma desfăşurării în data de 02.04.2019 a celor două etape ale evaluării anuale a managementului aplicat de doamna Ștefănucă Anișoara, managerul/directorul **Centrului Judeţean de Cultură Prahova**, rezultatele sunt următoarele:

Manager evaluat:	Etapa I	Etapa II	Medie	Recomandări
Ştefănucă Anişoara	**9,63**	**9,77**	**9,70**	**Continuarea managementului**

Conform art. 41 alin. (2) din Ordonanţa de Urgenţă a Guvernului nr.189/2008 privind managementul instituţiilor publice de cultură, aprobată cu modificări şi completări prin Legea nr. 269/2009, cu modificările şi completările ulterioare:

„ În cazul în care nota finală se situează sub 7, rezultatul evaluării este nesatisfăcător.”

De asemenea, în conformitate cu prevederile capitolului III art. 12 al *Regulamentului de organizare şi desfăşurare a evaluării managementului aplicat instituţiilor de cultură subordonate Consiliului Judeţean Prahova*, aprobat prin Dispoziţia Preşedintelui Consiliului judeţean Prahova nr. 54/2016, managerul evaluat are dreptul să formuleze contestaţie asupra modului de respectare a procedurii privind organizarea şi desfăşurarea evaluării la Consiliul Judeţean Prahova, Serviciul resurse umane, în termen de 3 zile lucrătoare de la data aducerii la cunoştinţa managerului a rezultatului evaluării.

Contestaţia se soluţionează în termen de 3 zile lucrătoare de la expirarea termenului de depunere a acesteia.

Responsabil procedură,
Tudose Mihaela Alina

Afişat azi, 02 aprilie 2019, la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin, nr. 1
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

Nr. 552 din 1. 04. 2019

ANUNŢ

Centrul Judeţean de Cultură Prahova organizează :

la sediul instituţiei : EXAMEN DE PROMOVARE ÎN GRAD PROFESIONAL pentru următoarele funcţii :

1. Referent aşezăminte culturale, grad profesional IA, nivel studii S din cadrul Serv.Cercetare Îndrumare şi Valorificare a Patrimoniului Cultural; se poate înscrie la examen Gaftoi Mihaela Constanţa
   - în data de 15.04.2019 ora 10^{00} – proba scrisă
2. Expert, grad profesional I, nivel studii S, din cadrul Şcolii Populare de Arte ; se poate înscrie la examen Ocneanu Raluca Elena
   – în data de 15.04.2019 ora 10^{00} – proba scrisă

BIBLIOGRAFIE:

<u>Pentru examenul de promovare în gradul 1A referent aşezăminte culturale</u>

- Legea nr.182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural naţional
- Ordonanţa de Urgenţă nr.118/2006 privind înfiinţarea, organizarea şi desfăşurarea activităţii aşezămintelor culturale;
- Starchiojd – Moştenirea Culturală Vol I şi II.

<u>Pentru examenul de promovare în gradul I expert curs canto</u>

- Ordonanţa de Urgenţă nr.118/2006 privind înfiinţarea, organizarea şi desfăşurarea activităţii aşezămintelor culturale;
- Istoria muzicii româneşti – Reprezentanţi de frunte ai culturii muzicale româneşti

Bibliografie: Istoria Muzicii Româneşti, Bucureşti, Editura Fundaţia România de Mâine, 2005

- Teoria muzicii, solfegii, dicton

Bibliografie: - Giuleanu Victor – Teoria muzicii, curs însoţit de solfegii aplicative

PROBE DE EXAMEN

1. Verificarea condiţiilor de participare la examen ;
2. Proba scrisă - redactarea unei lucrări cu tematica stabilită de comisia de examinare

CONDIŢII DE DESFĂŞURARE A EXAMENULUI

1. Data depunerii dosarelor de înscriere la examen – 10.04.2019 – ultima zi de depunere a dosarelor de înscriere la examen ;
2. Data probei scrise – 15.04.2018 ora 10^{00}

CONDIŢII DE PARTICIPARE LA EXAMEN

a) să aibă cel puţin 3 ani vechime în gradul profesional sau treapta profesională din care promovează ;
b) să fi obţinut la evaluarea performantelor individuale calificativul « foarte bine », cel puţin de 2 ori în ultimii 3 ani ;
c) să nu aibă o sancţiune disciplinară neradiată în condiţiile legii.

ACTE OBLIGATORII LA DOSARUL DE INSCRIERE

a) cerere de înscriere la examen ;
b) copie a actului de identitate ;
c) copii ale evaluărilor performanţelor profesionale individuale din ultimii 3 ani ;
d) adeverinţa eliberată de compartimentul resurse umane din cadrul unităţii organizatoare a examenului prin care se adevereşte că nu are o sancţiune disciplinară neradiată în condiţiile legii.

MANAGER,
Ştefănucă Anişoara

PROVIȚA DE JOS

7 ianuarie
Hramul Bisericii „Sfântul Ioan Botezătorul”, sat Drăgăneasa
8 martie
„Mărțișoare, Mărțișoare”. Spectacol închinat femeii, realizat de preșcolarii și elevii din localitate
25 mai
„Omagiem eroii”. Program artistic organizat la Monumentul Eroilor
24 iunie
Ziua Universală a Iei
1 decembrie
„România, te iubim!” – spectacol organizat de elevii școlilor din localitate
6 decembrie
Hramul Bisericii „Sfântul Nicolae”, Provița de Jos
22-24 decembrie
„Vine, vine Moș Crăciun!” Festivalul obiceiurilor de iarnă organizat de preșcolarii și elevii din localitate.

ROMÂNIA
JUDEŢUL PRAHOVA
CONSILIUL JUDEŢEAN
Nr.6891 /29.03.2019

A N U N Ţ

Având în vedere prevederile art. 7 alin. (3) din *Regulamentul de organizare şi desfăşurare a evaluării managementului aplicat instituţiilor de cultură subordonate Consiliului Judeţean Prahova*, aprobat prin Dispoziţia Preşedintelui Consiliului judeţean Prahova nr. 54/2016, Secretariatul comisiei de evaluare a managementului aplicat în anul 2018 Centrului Judeţean de Cultură Prahova, anunță că în data de 02.04.2019,ora 08.00, la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova, *Comisia pentru evaluarea performanțelor manageriale ale managerului* Centrului Judeţean de Cultură *Prahova* se va întruni pentru evaluarea, notarea și susținerea Raportului de activitate anual întocmit de către **doamna Ştefănucă Anişoara, managerul/directorul** Centrului Judeţean de Cultură **Prahova**.

Responsabil procedură,
Tudose Mihaela Alina

Afişat azi, 29.03.2019, la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova

PROVIȚA DE SUS

13-16 ianuarie
„Mihai Eminescu – Simbolul poeziei românești”. Biblioteca
20-25 ianuarie
Unirea Principatelor Române. Evocare. Școala și Biblioteca
1-8 martie
„Mărțișorul primăverii”. Serbare dedicată mamelor. Grădinița și școala
13-17 aprilie
Învierea Domnului. Obiceiuri tradiționale. Biblioteca
9 mai
Ziua Independenței de Stat a României. Ziua Europei. Biblioteca
25 mai
Ziua Eroilor – Înălțarea Domnului. Monumentul Eroilor
31 mai-6 iunie
„1 iunie – Ziua Internațională a Copilului – sărbătoarea tuturor copiilor”. Grădinița și școala
15 august
Hramul Bisericii „Adormirea Maicii Domnului”. Biserica și căminul cultural
26 octombrie
ZIUA LOCALITĂȚII PROVIȚA DE SUS. Târg de toamnă. Centrul civic al localității
30 noiembrie
Hramul Bisericii „Sfântul Andrei”. Biserica și Căminul cultural
1 decembrie
Ziua Națională a României. Evocare și program artistic. Școala și Biblioteca
22-31 decembrie
Colinde tradiționale de Crăciun și Anul Nou. Biblioteca și căminul cultural.

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str.Erou Călin Cătălin
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

Lista cuprinzând rezultatele finale
obținute de candidatul prezent la concursul organizat pentru ocuparea postului temporar vacant de expert canto popular de la clasa externă Drajna, în data 29 martie 2019, la Centrul Județean de Cultură Prahova

Nr.crt.	Numele și prenumele candidaților	Punctaj proba scrisă	Punctaj interviu	Punctaj final	Rezultat final
1.	Mușa Constantin Cristian	100	100	100	ADMIS

Centrul Județean de Cultură Prahova · Consiliul Județean Prahova - România

Secretar comisie
Berteanu Mariana

Afișat azi 29.03.2019, ora 14,00 la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova și pe site-ul instituției www.cjcph.ro

SCORȚENI

24 ianuarie
Unirea Principatelor Române. Manifestare cultural-artistică
24 februarie
„Dragobetele. Sărbătoarea dragostei la români”
1-8 martie
Manifestări cultural-artistice. Mărțișoare și felicitări realizate în cadrul atelierul de pictură. Program de cântece dedicate mamei susținut de grupul vocal și soliștii Ansamblului „Datina” Scorțeni
20 martie
Ziua Internațională a Francofoniei. Activitate desfășurată în parteneriat - căminul cultural și Școala Gimnazială Scorțeni
Martie
Evocarea marelui povestitor Ion Creangă
Aprilie-mai
Festivalul Primăverii, ediția a III-a. Festival de muzică și dansuri tradiționale românești
Aprilie
Manifestare complexă de prezentare a obiceiurilor și tradițiilor. Expoziție de ouă încondeiate și concurs de ciocnit ouă
1 iunie
Ziua Internațională a Copilului. Spectacol muzical-concurs realizat de căminul cultural în parteneriat cu școlile și grădinițele din localitate
6 iunie
Sărbătoarea „Înălțării Domnului”. Pomenirea Eroilor Neamului. Slujbe de pomenire, depuneri de flori, cântece și versuri patriotice
24 iunie
Ziua Universală a Iei. Manifestare cultural-artistică prezentată de Ansamblul „Datina” Scorțeni
15 august
Hramul Bisericii „Adormirea Maicii Domnului” din Bordenii Mari
15 august
ZIUA COMUNEI SCORȚENI. Manifestare cultural-artistică complexă. Spectacole folclorice, târg, momente artistice etc.
8 septembrie
Agapă la Biserica „Adormirea Maicii Domnului” din Bordenii Mari, cu ocazia sărbătorii religioase „Sf. Maria Mică”
14 octombrie
Hramul Bisericii „Sfânta Cuvioasă Parascheva” din satul Scorțeni
30 octombrie
Halloween. Atelier de creație și confecționare măști din carton, sculptură în dovleci. Program desfășurat de căminul cultural în parteneriat cu Școala Gimnazială Scorțeni
1 decembrie
Ziua Națională a României. Manifestare cultural-artistică dedicată sărbătoririi Marii Uniri de la 1918
6 decembrie
Hramul Bisericii „Sf. Nicolae” din satul Scorțeni
18-24 decembrie
„Iată, vin colindători!” Spectacol de Crăciun organizat de Căminul Cultural Scorțeni.

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str.Erou Călin Cătălin Nr.1
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

REZULTATELE

Selecţiei dosarelor candidaţilor înscrişi la concursul organizat pentru ocuparea postului vacant de natură contractuală de expert canto popular pentru clasa externă Drajna din cadrul Şcolii Populare de Arte în data de 29 martie 2019

1. D-ul Mușa Constantin Cristian – Admis

Afişat astăzi, 25 martie 2019

Centrul Judeţean de Cultură Prahova · Consiliul Judeţean Prahova - România

Secretarul comisiei ,
Berteanu Mariana

SINAIA

24 ianuarie
„Unirea Mică”
1 martie
Mărțișor
1-3 martie
Competiția de schi alpin SINAIA SKI ON SKY RACE, ediția I (Federația Internațională de Schi)
8 martie
Ziua Internațională a Femeii
24-25 martie
„Sinaia pe pârtie”
3-7 aprilie
„Sinaia în Lumină”
7-9 aprilie
Festivalul Primavera
22 aprilie
„Green Day”. Ziua Pământului
27-30 aprilie
PRIME GRAD PRIX, ediția a II-a
Aprilie
„Verde Crud”
4 mai
Cros „Adrian Ghioca”
9 mai
Ziua Europei. „Eu și Regele”
19 mai
Nunta de Aur
25 mai
Ziua Eroilor
Mai
„Picnic de Sinaia”
1-4 iunie
Ziua Internațională a Copilului
2 iunie
Defilarea elevilor Colegiului „Mihail Cantacuzino”
24 iunie
Concursul de Eleganță Automobilistică
Iunie
„Summer Mountain Sinaia”
Iunie-septembrie
„Sinaia pietonală”
Iunie-septembrie
„Un Oraș – O Comunitate”
21-23 iulie
TROFEUL SINAIA
3-6 august
Festivalul Internațional Film4Fun
26-27 august

„Sinaia pe bicicletă”
August
Festivalul Internațional „Enescu și muzica lumii”, ediția a XXIV-a;
„Tradiția Militară”;
„Orange Pop Up Sinaia”
8-10 septembrie
Festivalul SINAIA FOREVER, ediția a XXVIII-a
Septembrie
„Hand in Hand Fighting”
13 octombrie
Gala AS
1 decembrie
Ziua Națională a României
5 decembrie
Aprinderea iluminatului festiv;
Ziua Internațională a Voluntariatului
12-22 decembrie
„Spirit de Crăciun”
29 decembrie
Comemorare I.G. Duca
Decembrie
Balul Majoratului;
Concert extraordinar de Crăciun.

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str. ErouCălinCătălin, nr.1
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
Nr. 449 **din** 14.03.2019

ANUNŢ

Centrul Judeţean de Cultură Prahova, cu sediul în Ploieşti, Str.Erou Călin Cătălin nr.1, anunţă **organizarea concursului pentru ocuparea postului temporar vacant de: expert – curs canto clasă externă loc.Drajna) grad profesional II, nivel studii S, nivel studii S la** Compartimentul– Şcoala Populară de Arte, în conformitate cu prevederile art.30 din Legea nr.53/2003 – Codul Muncii, republicată, a Hotărârii de Guvern nr.286/2011 pentru aprobarea Regulamentului – cadru privind stabilirea principiilor generale de ocupare a unui post vacant sau temporar vacant corespunzător funcţiilor contractuale şi a criteriilor de promovare în grade sau trepte profesionale imediat superioare a personalului contractual din sectorul bugetar plătit din fonduri publice.

Condiţii generale de participare la concurs:

- să fie cetăţean român;
- cunoaşte limba română scris şi vorbit;
- are vârsta minimă reglementată de prevederile legale;
- are capacitate deplină de exerciţiu;
- să nu fi suferit vreo condamnare pentru fapte ce l-ar face incompatibil cu funcţia penru care candidează;
- să îndeplinească condiţiile de studii corespunzătoare postului;
- să îndeplinească condiţiile minime de vechime în muncă/specialitate corespunzătoare postului;
- să aibă o stare de sănătate corespunzătoare exercitării postului pentru care candidează, atestată pe baza adeverinţei medicale eliberată de medicul de familie sau de unităţi sanitare abilitate;
- să prezinte curriculum vitae din care să rezulte activitatea desfăşurată.

Condiţii specifice de participare la concurs:

Expert gradul II curs canto clasa externă loc.Drajna

- nivelul studiilor pentru ocuparea postului: studii universitare de licenţă absolvite cu diplomă de licenţă sau echivalentă în domeniul studiilor culturale etnologice şi documente care să ateste efectuarea specializărilor şi atestatelor în domeniu;
- vechime în domeniul studiilor peste 6 luni.

Dosarele de concurs vor conţine următoarele acte:

- cerere de participare la concurs;
- curriculum vitae;
- acte de studii în original şi copie;
- acte de stare civilă (carte de identitate, certificat de naştere, căsătorie) original şi copie;

- copie de pe carnetul de muncă, valabil la 31 decembrie 2010 şi adeverinţă de salariat petru perioada ulterioară, conform prevederilor legale;
- cazier judiciar;
- adeverinţă medicală care să ateste starea de sănătate corespunzătoare;
- recomandare de la ultimul loc de muncă care să cuprindă caracterizarea profilului profesional şi moral al candidatului;

Concursul va consta într-o **probă scrisă** care va avea loc în data de **28 martie 2019, ora 10.00** şi un **interviu** în data de **01 aprilie 2019, ora 10.00** la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova.

Dosarele vor fi depuse la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova din PloieştiStr. Erou Călin Cătălin, nr.1, Compartimentul Resurse Umane – etaj 2, camera 4, până la data de **22 martie 2019.**

MANAGER,

Ştefănucă Anişoara

Afişat azi, 14.03.2019, la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin, nr. 1
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

APROBAT,
MANAGER,
Anişoara Ştefănucă

TEMATICĂ ŞI BIBLIOGRAFIE
pentru ocuparea postului temporar vacant de expert canto popular din cadrul Centrului Judeţean Prahova

1. Teoria muzicii, solfegii, dicton

- notaţia muzicală a înălţimii, duratei, intensităţii şi a timbrului
- scară sonoră generală, registrele, sistemul octavelor, identificarea silabică şi literală a sunetelor
- teoria intervalelor muzicale. Categorii de intervale după criterii acustico-muzicale. Categorii de intervale după criterii strict muzicale.

Bibliografie: - Giuleanu Victor – Teoria muzicii, curs însoţit de solfegii aplicative
- Popescu Crinuţa – Teoria muzicii, solfegii, dicton

2. Regulamentul de Organizare şi Funcţionare al Centrului Judeţean de Cultură Prahova;

3. Legea nr. 477 din 8 noiembrie 2004 privind Codul de conduită a personalului contractual din autorităţile şi instituţiile publice;

4. Ordonanţa de Urgenţă 118 din 21 decembrie 2006 privind înfiinţarea, organizarea şi desfăşurarea activităţii aşezămintelor culturale, publicată în Monitorul Oficial nr. 1308/28 dec.2006, cu modificările ulterioare;

SURANI

13 ianuarie
Manifestare dedicată poetului național Mihai Eminescu – în colaborare cu Asociația „Rădăcini în tradiție". Recital de versuri, scenetă etc. Biblioteca comunală
24 februarie
„Să iubim românește". Spectacol dedicat zilei de Dragobete. Citate din literatura română care prezintă dragostea în diverse culori și umbre. Căminul cultural
1 martie
Ziua Mărțișorului. Obiceiuri, tradiții, simboluri. Căminul cultural
21 aprilie
„Biblioteca în sărbătoare. Ziua Cărții". Expoziție de cărți. Biblioteca
9 mai
Ziua Europei. Europa în imagini așa cum o vedem noi: desene, creații etc. Căminul cultural
1 iunie
„Festivalul copilăriei". Muzică, dans și activități recreative. Căminul cultural
Iulie-august
Clubul de vacanță: Lecturi, ateliere de creativitate. Biblioteca și căminul cultural
19 septembrie
„Culorile toamnei". Expoziție de desene. Biblioteca
5 octombrie
Ziua Mondială a Educației. „Educația ține și de mine... și de tine!". Căminul cultural
14 noiembrie
„Toamnă bogată". Expoziție de pictură. Căminul cultural
1 decembrie
Ziua Națională a României. Activități artistice susținute de elevi. Căminul cultural.

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str.Erou Călin Cătălin
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

Lista cuprinzând rezultatul final obținut de candidată, prezentă la concursul organizat pentru ocuparea unui post vacant de natură contractuală de expert gradul II, în data de 09.01.2019, la Centrul Județean de Cultură Prahova

Nr.crt.	Numele și prenumele candidaților	Punctaj proba scrisă	Punctaj interviu	Punctaj final	Rezultat final
1.	Constantinescu Teodor	89,66	92	90,83	ADMIS

Secretar comisie
Berteanu Mariana

Afișat azi 09.01.2019 la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova și pe site-ul instituției www.cjcph.ro

ŞIRNA

13 ianuarie
„Omagiu lui Eminescu”. Memorizarea poeziei „Nu sunt prea mic” de Mihai Eminescu. Desene inspirate de poezia „Ce te legeni, codrule?”. Realizarea de ecusoane pentru Ziua Culturii Naționale. Grădiniţa Şirna, Biblioteca comunală;
„Dor de Eminescu”. 173 de ani de la nașterea poetului. Recital de poezie. Școala Gimnazială sat Tăriceni;
„La steaua...”. Recitări, expoziție cu lucrări plastice inspirate din versurile poetului Mihai Eminescu. Școala Gimnazială sat Tăriceni
14 ianuarie
„Omagiu lui Eminescu”. Evocare, expoziție de desene, recital de poezie, întâlnire cu membrii Cenaclului literar-artistic „Fântâna din Șirna. Atelier de lucru în echipe: animarea versurilor eminesciene folosind aplicația Chatter Pix Kids. Marcarea Zilei Culturii Naționale. Biblioteca comunală
15 ianuarie
„Eminescu... întru neuitare”. Acordare diplome participanților la activitățile desfășurate cu prilejul Zilei Culturii Naționale în comuna Șirna, sub coordonarea Bibliotecii comunale. Biblioteca comunală
18 ianuarie
Ziua Internațională a Omului de Zăpadă. O provocare în contextul încălzirii globale (discuții, lectură, activităţi recreative, desene pe asfalt). Grădiniţa Şirna, Biblioteca comunală
18-21 ianuarie
„Cărți nemuritoare”. Expoziție de carte cu prilejul aniversării a 175 de ani de la nașterea lui Ioan Slavici. Biblioteca comunală
19 ianuarie
Biblioteca comunală Șirna – Ambasador al lecturii NABU. Biblioteca comunală
20 ianuarie
„Hai, să dăm mână cu mână!” Sărbătorirea Unirii Principatelor Române, prezentare PPT, şezătoare, scenete, premierea participanților. Școala Gimnazială sat Tăriceni, Biblioteca comunală;
„Noi îl vrem pe Cuza Domn!” Prezentarea evenimentului istoric de la 24 ianuarie 1859. Lectură, deprinderea pașilor de horă, expoziție de desene. Școala Gimnazială sat Tăriceni;
„Uniți în cuget și-n simțiri!” Activități dedicate zilei de 24 ianuarie. Grădinița Varnița, Grădinița Șirna
21 ianuarie
„În spiritul Unirii!” Activități educative cu copiii, dedicate Unirii Principatelor Române. Biblioteca comunală
30 ianuarie
„Caragiale cu noi în ... *Vizită...*” Omagiu adus marelui dramaturg român, lectură, dramatizare, vizită la bibliotecă. Biblioteca comunală, Grădiniţa Şirna
1-28 februarie
„Mărțișoare, mărțișoare!” Atelier de confecționat mărțișoare prin diferite tehnici, expoziție de mărțișoare, concurs „Cel mai frumos mărțișor”. Școala Gimnazială sat Tăriceni cu structurile sale, Biblioteca comunală
1 februarie
„Lectură la lumina cărţilor” de Ziua Internaţională a Cititului Împreună, (ZICI 2023) – 1 februarie, ediția a VI-a, Biblioteca comunală Șirna, alături de partenerii locali, în colaborare cu alte biblioteci din țară. Biblioteca comunală, Grădiniţa Şirna, Grădinița Varnița, Şcoala Gimnazială sat Tăriceni, Şcoala Gimnazială sat Hăbud

6 februarie
„Educația STEM: ce este și de ce este importantă pentru copii”. Activitate metodico-științifică și culturală județeană a Școlii Gimnaziale sat Tăriceni, loc desfășurare Grădinița cu program normal Varnița. Casa Corpului Didactic Prahova – Filiala Șirna, Școala Gimnazială sat Tăriceni, Grădinița Varnița
7-11 februarie
Activităţi distractive şi educative de Ziua Internaţională a Râsului şi a Fericirii (7 februarie) şi de Ziua Internaţională a Prieteniei (11 februarie) – teatru pentru copii, vizionare online. Biblioteca comunală, Grădiniţa Şirna
15 februarie
Ziua Națională a Lecturii. „Lectură la lumina cărților”. Promovare a cărții și a lecturii. Biblioteca comunală, Școala sat Tăriceni, alți parteneri
24 februarie
„Cu drag, de Dragobete!”. Expoziţie de creaţii plastice. Biblioteca comunală, școli
25 februarie
„Cusutul cămășii cu altiță” – element de patrimoniu UNESCO. Șezătoare. Biblioteca comunală. Consiliul Verde
28 februarie
„Şirna de altădată”. Vizionare fotografii, filme, fragmente monografice, recunoașterea unor locații din comună. Biblioteca comunală, Grădinița Șirna
1-8 martie
„În piept mărțișor, în suflet primăvară!”. Concurs de felicitări și expoziții, cu ocazia Zilei Internaționale a Femeii. Biblioteca comunală, Şcoala Gimnazială sat Tăriceni, Şcoala Gimnazială sat Hăbud
8 martie
„Sărbătorim Ziua Femeii!” recitări de poezii, confecționare de felicitări și mărțișoare. Şcoala Gimnazială sat Tăriceni, grădinițe
22 martie
„Fii bun cu apa, de ziua ei!” Educație ecologică. Expoziție de desene și postere. Biblioteca comunală
27-31 martie
„Săptămâna Verde”. Activități cultural-educative specifice pentru promovarea obiectivelor de dezvoltare durabilă ale Agendei ONU 2030. Instituțiile de învățământ, Biblioteca comunală, Consiliul Verde al bibliotecii
28-31 martie
„Pana îngerului blond”. Recital de poezie, concurs de creaţie literară în cadrul Cenaclului „Fântâna din Șirna”, activităţi omagiale desfăşurate la şcoală şi la bibliotecă, cu prilejul aniversării a 90 de ani de la nașterea poetului „necuvintelor”. Biblioteca comunală și parteneri
31 martie
Maslu de obşte. Biserica cu Hramul „Sf. Arhangheli Mihail şi Gavriil”din satul Şirna
Martie
„Biblioteca Verde pentru o comunitate durabilă – LIB4GREEN”. Prezentarea proiectului european ERASMUS+ implementat la Biblioteca comunală Șirna în perioada 2020-2022 și diseminare rezultate la Biblioteca Județeană „Nicolae Iorga” Prahova și la Biblioteca Județeană „George Barițiu” Brașov (în cadrul Filialei ANBPR Brașov). Biblioteca comunală
4 aprilie
„Biblioteca Verde din Șirna la IFLA-ENSULIB”. Webinar internațional de prezentare a Bibliotecii Verzi din Șirna la invitația ENSULIB, secțiune a Federației Internaționale a Bibliotecarilor și Bibliotecilor destinată bibliotecilor verzi. Prezentarea proiectului european

Erasmus+: Biblioteca Verde pentru o comunitate durabilă – LIB4GREEN și rezultatele acestuia. Biblioteca comunală
7 aprilie
„Voluntariat ecologic la Biblioteca Verde din Șirna". Activitate cu voluntarii bibliotecii în contextul acțiunilor bibliotecii desfășurate în sprijinul obiectivelor de dezvoltare durabilă ale Agendei ONU 2030, înscrise sub genericul „Biblioteca Verde pentru o comunitate sustenabilă". Biblioteca comunală
8 aprilie
Şezătoare populară la biblioteca din Şirna. Biblioteca comunală, Consiliul Verde
9 aprilie
„Hora florilor în ramă". Expoziţie de Florii. Biblioteca comunală
10-15 aprilie
„Lăudați pe Dumnezeu!" Seri de cântări corale specifice Postului mare, organizate în parohia satului Șirna. Biserica cu hramul „Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" Șirna
13 aprilie
„Hristos a Înviat!" Audiție povești religioase pentru copii. Grădinița Şirna, Biblioteca comunală
16-23 aprilie
„Străluciri pascale". Concerte corale de sărbătoarea Sfintelor Paşti. Biserici
23 aprilie
Hramul Bisericii „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe". Incursiuni în trecutul istoric al comunei; întâlnire cu fiii satului la Biserica monument istoric din satul Tăriceni
24-28 aprilie
Desfăşurare activităţi cultural-educative la şcoală şi bibliotecă, în săptămâna „Şcoala Altfel", ocazionate de: Ziua Internaţională a Cărţii pentru Copii (2 aprilie), Ziua Internaţională a Culturii (15 aprilie), Ziua Internaţională a Planetei Pământ (22 aprilie), Ziua Națională a Bibliotecarului (23 aprilie), Ziua Mondială a Cărţii şi Dreptului de Autor (23 aprilie), Ziua Internaţională a Dansului (29 aprilie). Biblioteca comunală, școli, Consiliul Verde al bibliotecii, Ansamblul „Fântâna din Șirna"
29 aprilie
„Mici şcolari, mari pictori". Realizare lucrări cu specific pascal. Şcoala Gimnazială sat Tăriceni
9 mai
Depuneri de coroane de flori şi recital de poezie patriotică la Monumentele Eroilor din comună. Ziua Victoriei şi a Comemorării Eroilor căzuţi pentru independenţa patriei. Autorităţi locale, instituţii de învăţământ, cultură şi culte;
„Tripla semnificație a zilei de 9 Mai". Prezentare PPT. Școala Gimnazială sat Tăriceni;
Ziua Europei. Desene pe asfalt. Grădinița Șirna, Biblioteca comunală
25 mai
Ziua Eroilor. Depuneri de coroane de flori la Monumentele Eroilor din comuna Şirna. Autorităţi locale, instituţii de învăţământ și cultură, lăcașuri de cult
27 mai
Excursie documentară la Atelierul meşteşugurilor de la Comana. Şcoala Gimnazială sat Tăriceni, Biblioteca comunală, Consiliul Verde al bibliotecii
1 iunie
„Sărbătorim copilăria!" Spectacole, activităţi recreative la bibliotecă, teatru de păpuşi, activităţi în aer liber, concurs de înălţat zmeie, picnic etc. Primăria Şirna, Biblioteca comunală, Şcoala Gimnazială sat Tăriceni, Grădiniţa Şirna, Școala Gimnazială sat Hăbud;
„Chiar dacă sunt mic, am drepturi!" Realizare de colaje pentru identificarea unor drepturi ale copilului. Grădinițe
5 iunie
Hramul Bisericii „Sfânta Treime" din localitatea Varniţa. Întâlnire cu fiii satului, concert coral

10 iunie
Dansul popular românesc și Ansamblul de dansuri populare „Fântâna din Șirna”, la 13 ani de activitate. Prezentare, spectacol de dansuri populare. Biblioteca comunală, Școala Gimnazială sat Tăriceni, Consiliul Verde al bibliotecii, Ansamblul „Fântâna din Șirna”
16 iunie
„Eminescu şi folclorul”. Recital de poezie eminesciană, expoziție de carte, expoziție de desene și pictură, expoziție de cusături populare. Biblioteca comunală
Iulie-august
„Cărţile nu sunt în vacanţă!” Activităţi recreative în Ludoteca din grădină. Biblioteca comunală
1-15 august
„Pricesne în cinstea Maicii Domnului”. Biserica din satul Șirna
15 august
Hramul Bisericii „Adormirea Maicii Domnului” din satul Brăteşti. Întâlnire cu fiii satului, concert coral
20 septembrie
„La noi la bibliotecă”. Joc didactic cu reguli de comportament la bibliotecă, formule de adresare și de mulțumire etc., vizionare film despre activitățile cu copiii la Biblioteca comunală Șirna. Şcoala Tăriceni, grădiniţe, biblioteca comunală
3-13 octombrie
„Sclipiri de toamnă…”, ediţia a XII-a. Expoziţie de pictură a elevilor de la Şcolile Tăriceni şi Hăbud. Biblioteca comunală, școli
8 noiembrie
Hramul Bisericii „Sf. Mihail şi Gavril” din Şirna. Întâlnire cu fiii satului, concert coral
16 noiembrie
„Pune stop bulling-ului!”. Prezentare filme scurte și dezbateri. Joc de rol. Expoziție de desene. Şcoala Tăriceni, Biblioteca comunală
28 noiembrie
„Unire-n cuget și-n simțire”. Activități educative dedicate Zilei Naționale a României. Grădinițe
1 decembrie
„La mulţi ani, România mea!” Manifestări de Ziua Naţională a României. Plantări de flori la Monumentele Eroilor din satele Tăriceni, Șirna și Hăbud. Autorităţi locale, Biblioteca comunală, școli
6 decembrie
Hramul Bisericii „Sf. Nicolae” din satul Hăbud. Întâlnire cu fiii satului, concert de colinde
13 decembrie
„Voi colinda cu inima mea”. Seară de muzică şi poezie, Nichita Stănescu. Expoziţie de pictură cu ocazia comemorării a 40 de ani. Biblioteca comunală
17-21 decembrie
„Crăciunul – darul bucuriei”. Spectacole omagiale, desene, concursuri, panouri tematice, prezentări PPT. Școala Gimnazială Tăriceni și structurile subordonate
23-24 decembrie
„La colindat!”. Perpetuarea tradițiilor străbune. Biblioteca comunală, comunitatea Șirna
25 decembrie
„Astăzi s-a născut Hristos!” Concert de colinde şi cântări tradiţionale; întâlnire cu fiii satului la Biserica monument istoric din satul Tăriceni
26 decembrie
„Deschide uşa, creştine!…” Concert de colinde. Biserica din satul Şirna, Grădiniţa Şirna

BIBLIOTECA COMUNALĂ ȘIRNA

Activități cu caracter permanent (proiecte, parteneriate, ateliere) în anul 2023:

Ianuarie-iunie

Parteneriate educaționale:

- „Lumea bibliotecii/lumea copiilor". Școala Gimnazială sat Tăriceni;
- „Biblioteca din inima copiilor". Școala Gimnazială „Constantin Stere" comuna Bucov;
- „Biblioteca, prietena copiilor". Grădinițele: Varnița, Șirna, Hăbud;
- „Prietenii bibliotecii". Școala Gimnazială, comuna Poienarii Burchii

Ianuarie-august

„Lectură la lumina cărților". Școala Gimnazială sat Hăbud

Ianuarie-decembrie

- Proiectul Cultural Național „Elemente de etnografie și folclor în spațiul românesc" inițiat de UZPR – Filiala Prahova în parteneriat cu UZPR București și alți parteneri din România printre care și Biblioteca comunală Șirna (prin Consiliul Verde al bibliotecii) și Școala Gimnazială Tăriceni;
- Proiectul Național „GIRLPower network – rețeaua fetelor puternice din rural", în parteneriat cu Fundația Progress Bistrița, cu sprijinul Active Citizens Fund România, program finanțat de Islanda, Liechtenstein și Norvegia, prin granturile SEE 2014-2021;
- Proiectul Internațional „Rețeaua biblioteca romă pentru copii/children's roma library", parte a proiectului „Casa cu povești Harap Alb", inițiat de Asociația Harap Alb;
- Cursuri de dans popular pentru Ansamblul de dansuri populare „Fântâna din Șirna", înființat în iunie 2010, în cadrul Cenaclului literar-artistic „Fântâna din Șirna" al Bibliotecii comunale Șirna;
- „ARTerapie – Jurnal de pandemie", expoziție de picturi florale realizate în perioada pandemiei;
- „Prietenie pe o sfoară... virtuală". Colaborare cu biblioteci din țară și din Republica Moldova, sub coordonarea Bibliotecii Județene „George Barițiu" Brașov;
- Proiect Național „Biblioteca de semințe", inițiat de Biblioteca publică Pietrari, Vâlcea;
- Cenaclul literar-artistic „Fântâna din Șirna";
- Cercul de desen și lectură „Piticot";
- „Magic Butterfly", concurs de lectură pentru desemnarea micului cititor al anului 2023, utilizator al serviciilor Bibliotecii Comunale Șirna;
- Întâlniri de lucru cu membrii Consiliului Verde al bibliotecii, constituit în proiectul european Erasmus+, „Biblioteca Verde pentru o comunitate durabilă – Lib4Green", pentru realizarea unui laborator de proiecte pentru comunitate în cadrul serviciului Biblioteca Verde;
- Participarea Bibliotecii Comunale Șirna în calitate de membru al Coaliției România Sustenabilă, prin programul „Ambasada Sustenabilității în România", la cursurile primei școli de sustenabilitate din România, SustainAbility School;
- Participarea la cursul de scriere de articole pe Wikipedia – „Editarea în Wikipedia: Ce? De ce? Cum? Unde?" propus de Wikimedians of Romania and Moldova

Februarie-mai

Proiectul „Hoinari prin lumea magică a basmului românesc și japonez", în parteneriat cu Școala Gimnazială Cărbunești

Iunie-septembrie

Ateliere de lectură în aer liber, organizate în diverse locații din comună

Iunie-decembrie

Atelier de cusături populare „Minunății în Șirna", cu sprijinul Consiliului Verde al bibliotecii

Iulie-decembrie

„Din zestrea satului". Expoziție de cusături tradiționale strânse din comunitate

Activități informative
10 februarie
„Împreună facem internetul mai bun”. Ziua Internațională a Siguranței pe Internet. Școala Gimnazială sat Tăriceni, Biblioteca comunală
21 martie
„Spune NU discriminării!” Activități cu ocazia Zilei Internaționale pentru Eliminarea Discriminării Rasiale. Școala Gimnazială sat Tăriceni
8 aprilie
Ziua Internațională a Romilor. Biblioteca comunală, instituții de învățământ
8 mai
„Educație pentru sănătate”. Activități în sprijinul îndeplinirii obiectivelor de dezvoltare durabilă ale Agendei ONU 2030, de Ziua Mondială a Crucii Roșii. Biblioteca comunală în colaborare cu ASPTMR
18 mai
„Minte sănătoasă în corp sănătos”. Activități educative și concursuri sportive prilejuite de Ziua Mondială a Sportului. Școala Gimnazială sat Tăriceni, Biblioteca comunală
5 iunie
„Să protejăm mediul înconjurător!” Educație ecologică de Ziua Internațională a Mediului, în sprijinul îndeplinirii obiectivelor de dezvoltare durabilă ale Agendei ONU 2030. Școala Gimnazială sat Tăriceni, Biblioteca comunală
8 septembrie
Ziua Internațională pentru Alfabetizare. Biblioteca comunală, instituțiile de învățământ din comună
16 septembrie
Ziua Națională a Curățeniei. Biblioteca comunală, Școala Gimnazială sat Tăriceni, Grădinița Șirna
4 octombrie
Ziua Mondială a Educației – 5 octombrie. Evidențierea unor mari personalități care și-au pus amprenta asupra învățământului românesc. Prezentări PPT, lecturarea compunerilor elevilor cu titlul „Dascălul meu preferat”. Școala Gimnazială sat Tăriceni
18 octombrie
Ziua europeană de luptă împotriva traficului de ființe umane. Concurs de sloganuri, desene, vizionare filme. Școala Gimnazială sat Tăriceni, Biblioteca comunală
29 octombrie
Ziua Internațională a Internetului. Biblioteca comunală
5 noiembrie
Ziua Internațională a Managerilor de Voluntari. Biblioteca comunală
19 noiembrie
„Drepturile mele-Drepturile Omului”. Dezbateri, concurs de afișe, panouri tematice cu ocazia Zilei Internaționale a Drepturilor Copilului. Școala Gimnazială sat Tăriceni, Biblioteca comunală
5 decembrie
Ziua Internațională a Voluntarilor. Biblioteca comunală.

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str.Erou Călin Cătălin
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

Lista cuprinzând rezultatul final
obținut de candidat, prezent la concursul organizat pentru ocuparea unui post vacant de natură contractuală de expert gradul II, cu atribuții de manager de transport în perioada 03 – 07 ianuarie 2019, la Centrul Județean de Cultură Prahova

Nr.crt.	Numele şi prenumele candidaților	Punctaj proba scrisă	Punctaj interviu	Punctaj final	Rezultat final
1.	Nestorescu Şerban Alexandru	95,66	98,66	97,16	Admis

Secretar comisie,
Marin Suzana

Afişat azi 07.01.2019, la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova şi pe site-ul instituției www.cjcph.ro

TEIȘANI

Ianuarie
Ziua Națională a Culturii. Ziua comemorării poetului Mihai Eminescu. Concurs, expoziție. Sala de festivități a școlii;
„Români în suflet și simțire!" Ziua Unirii Principatelor Române. Spectacol. Sala de festivități a școlii;
Ziua Internațională a Victimelor Holocaustului. Referate. Școli;
Ziua Internațională a Nonviolenței în Școală. Conversații, jocuri de rol. Școli
Februarie
„Dragobetele sărută fetele!" Spectacol. Sala de festivități a școlii
Martie
„Mărțișor cu dor!" Târg. Sala de festivități a școlii;
Ziua Internațională a Scriitorului. Referate. Școli;
Ziua Internațională a Femeii. Concurs, spectacol festiv. Sala de festivități a școlii;
Ziua Internațională a Francofoniei. Concurs. Sala de festivități a școlii;
Ziua Internațională a Teatrului. Reprezentații teatrale. Sala de festivități a școlii
Aprilie
Ziua Mondială a Sănătății. Proiectul „Vreau să fiu sănătos!" Referate, brainstorming. Școli;
Ziua Pământului. Activitate de ecologizare. Comuna Teișani;
Tradiții de Paște. Atelier de încondeiat ouă. Sala de festivități a școlii;
Învierea Domnului. Încondeiat ouă roșii și donații de alimente către familiile nevoiașe. Comuna Teișani
Mai
Ziua Muncii. Drumeții, excursii;
Ziua Eroilor. Înălțarea Domnului. Slujbă religioasă, depuneri de flori și coroane la Monumentele Eroilor;
Ziua Europei. Spectacol, expoziție. Sala de festivități a școlii
Iunie
Ziua Internațională a Copilului. Concurs. Sala de festivități a școlii
„Festivalul Copiilor – 1 iunie". Activități cultural-artistice și sportive dedicate copiilor. Primăria comunei Teișani. Stadionul Olteni
Iulie
Tabăra de vară Teișani. Dezvoltarea abilităților de comunicare a limbilor internaționale. Baza sportivă Olteni
Festivalul produselor locale – ZIUA COMUNEI TEIȘANI. Târg de produse locale, spectacol, concursuri sportive, expoziții. Primăria comunei Teișani. Stadionul Olteni
Septembrie
Ziua Internațională a Limbilor Străine. Expoziție. Sala de festivități a școlii
Octombrie
Ziua Educației. Workshop. Sala de festivități a școlii
Noiembrie
„Să fim toleranți cu cei din jur!" Expoziție. Sala de festivități a școlii
Decembrie
„Trăiască România Dodoloață!" Spectacol. Sala de festivități a școlii;
Ziua Națională a României. Slujbă religioasă, depuneri de flori și coroane la Monumentele Eroilor;
„Uite, vin colindătorii!" Spectacol. Sala de festivități a școlii;
„Să-l primim pe Moș Crăciun!" Activitate socială și artistică dedicată Nașterii Domnului. Primăria comunei Teișani.

Pe tot parcursul anului 2023:
Ansamblul de dansuri populare „Teișanii" și Corul de copii „Floare de tei" – participare la activitățile culturale și sociale locale, la festivaluri regionale și județene și la alte manifestări la nivel județean. Comuna Teișani și alte localități din țară.

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str.Erou Călin Cătălin
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

BORDEROU

Privind notarea probei scrise a examenului de ocupare a postului vacant de expert gradul II cu atribuţii de manager de transport de la Centrului Judeţean de Cultură Prahova

03.01.2019

Nr.crt.	Numele şi prenumele candidaţilor	Punctaj proba scrisă	Rezultat
1.	Nestorescu Şerban Alexandru	95,66	Admis

Secretar comisie
Marin Suzana

Afişat azi 03.01.2019, la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova şi pe site-ul instituţiei www.cjcph.ro

TELEGA

15 ianuarie
„Să-l cunoaştem pe Eminescu”. Biblioteca şi şcoli
20 ianuarie
„Mica Unire”. Biblioteca şi şcoli
6 februarie
„Viaţa lui Geo Bogza”. Expoziţie de carte. Biblioteca
1-8 martie
Program artistic cu participarea Ansamblului „Plaiuri Telegene”
25 mai
„Înălţarea Domnului”. Slujbă religioasă, program artistic. Monumentul Eroilor
24 iunie
„Ziua Universală a Iei”. Expoziţie de costume populare naţionale, program artistic. Căminul cultural
15 august
„De ziua ta, Mărie!” Program artistic. Parcul central din Telega
8 noiembrie
Târg tradiţional de toamnă „Sf. Mihail şi Gavril”. Expoziţie de produse tradiţionale, spectacol
1 decembrie
Ziua Naţională a României. Depunere de coroane de flori, program artistic, slujbă religioasă. Monumentul Eroilor Telega
20-24 decembrie
„Colinde, colinde”. Şcoli, Primărie, Bibliotecă.

TOMȘANI

15 ianuarie
Ziua Culturii Naționale. 173 de ani de la nașterea marelui poet Mihai Eminescu. Evocări, prezentări, moment poetic. Centrul cultural, Primăria, Biblioteca Comunală „Alexandru Antemireanu”, unitățile de învățământ
24 ianuarie
„Hai să-ntindem hora mare!” Activitate istorică. Primăria, Centrul cultural, unitățile de învățământ
30 ianuarie
„Caragiale, prietenul copiilor”. 171 de ani de la nașterea marelui dramaturg. Centrul cultural, Biblioteca Comunală „Alexandru Antemireanu”, unitățile de învățământ
24 februarie
„Ziua îndrăgostiților... de carte”. Dragobetele. Șezătoare literară. Centrul cultural, Biblioteca Comunală „Alexandru Antemireanu”, unitățile de învățământ
1-10 martie
8 Martie – Ziua Internațională a Femeii. Manifestare cultural-artistică. Centrul cultural, Primăria, Consiliul local
15 martie-15 aprilie
Luna Pădurii. Activități de protejare a mediului înconjurător. Primăria, Consiliul local, Centrul cultural, Asociația de voluntari „Suflet pentru suflet” Tomșani
10-23 aprilie
„Ne pregătim pentru marea sărbătoare – Învierea Domnului”. Expoziție de icoane și ouă încondeiate. Primăria, Centrul cultural, Centrul de zi pentru copii, unitățile de învățământ
9 mai
Ziua Europei. Expoziție de desene, dezbatere, concursuri. Centrul cultural, Centrul de zi pentru copii, unitățile de învățământ
25 mai
Ziua Eroilor. Slujbă de comemorare, depunere de coroane de flori. Bisericile și Monumentele Eroilor din localitate, Primăria, Consiliul local, Centrul cultural, unitățile de învățământ
1 iunie
„E ziua ta, copile drag!” Spectacol în aer liber, concursuri sportive. Centrul cultural, Centrul de zi pentru copii, Primăria, Consiliul local, unitățile de învățământ, Asociația de voluntari „Suflet pentru suflet” Tomșani
24 iunie
Ziua Universală a Iei. Centrul cultural, Primăria
26 iunie
Ziua Drapelului Național al României. Arborarea drapelului național. Monumentele din localitate, Primăria, Consiliul local, Centrul cultural, unitățile de învățământ
1 iulie-31 august
Școala de vară. Centrul cultural, Centrul de zi pentru copii, Biblioteca Comunală „Alexandru Antemireanu”, Asociația de voluntari „Suflet pentru suflet” Tomșani
18-19 septembrie
ZILELE COMUNEI TOMȘANI. Căminul Cultural Loloiasca, Primăria, Consiliul local
25 octombrie
„Să cinstim Eroii Neamului!” Monumentele Eroilor din localitate. Primăria, Consiliul local, Centrul cultural, unitățile de învățământ
1 decembrie
Ziua Națională a României. Evocări, depunere de coroane de flori, spectacol artistic. Centrul cultural, Centrul de zi pentru copii, Primăria, Consiliul local, unitățile de învățământ

Decembrie
Festivități dedicate sărbătorilor de iarnă. Serbări școlare, concerte de colinde, daruri oferite copiilor de Moș Crăciun. Centrul cultural, Primăria, Consiliul local, Asociația de voluntari „Suflet pentru suflet” Tomșani.

VADU SĂPAT

1 iunie
Ziua Internațională a Copilului. Manifestări specifice.

VALEA CĂLUGĂRESCĂ

1 martie
Manifestări prilejuite de sosirea primăverii. Expoziție de mărțișoare
5 martie
„La mulți ani, mamă!” Spectacol de muzică și dans cu ocazia Zilei Internaționale a Femeii
20 martie
Ziua Internațională a Francofoniei. Activități de promovare a învățării limbii franceze de către copii
21 martie
Ziua Internațională a Poeziei. „Poezia – chipul sufletului!” Promovarea poeziei (concurs)
1-13 aprilie
Tradiţii şi obiceiuri laice, expoziție de ouă încondeiate, felicitări și decorațiuni de Paște. Tehnici de colorare pentru ouă, jocuri și poezii de Paște
22 aprilie
Ziua Pământului. „Salvați pământul, salvați viața!” Acțiuni de promovare a protecției mediului
9 mai
Ziua Europei. „Și eu sunt cetățean european”. Simpozion și program artistic dedicate evenimentului
1 iunie
Ziua Internațională a Copilului. Teatru pentru copii, spectacol de muzică și dans, „Copiii şi copilăria”. Concurs de desene
Iulie-august
Școala de vară. Ateliere de creație
Septembrie
Festivalul Vinului 2022. ZIUA COMUNEI VALEA CĂLUGĂREASCĂ
31 octombrie
Halloween Party. Parada costumelor și concurs „Cel mai frumos dovleac”
1 decembrie
„Un pământ numit România”. Ziua Naţională a României
5 decembrie
Concert de colinde. Datini și obiceiuri românești – păstrarea tradițiilor. Parcul central al localității
20 decembrie
„Serbarea lui Moș Crăciun”. Tradiţii şi obiceiuri de anul nou, cântece și dansuri.

VĂLENII DE MUNTE

15 ianuarie
Ziua Culturii Naționale. 173 de ani de la nașterea poetului Mihai Eminescu. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
24 ianuarie
164 de ani de la Unirea Principatelor Române. Depunere de coroane de flori. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”, Parcul „Unirii”
6 februarie
Ziua mondială fără telefon mobil. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
7 februarie
Ziua europeană a siguranței pe internet. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
17 februarie
Simpozion cu tema „M.R.P. – poetul, publicistul, eseistul”. Biblioteca orășenească „Miron Radu Paraschivescu”, Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
20 februarie
Spectacol de teatru. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
20-28 februarie
Expoziție de mărțișoare cu vânzare – produse handmade, realizate de elevi. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
24 februarie
„De Dragobete, iubește românește!” Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
1 martie
Mărțișor. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
2 martie
Manifestări închinate povestitorului Ion Creangă – ecranizare din poveștile lui Creangă. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
8 martie
Spectacol dedicat Zilei Internaționale a Femeii. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
20 martie
Ziua Internațională a Teatrului pentru Copii și Tineret/Ziua Internațională a Fericirii. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
21 martie
Ziua Mondială a Poeziei. Biblioteca orășenească „Miron Radu Paraschivescu”, Centrul Cultural „Nicolae Iorga”;
Ziua internațională pentru eliminarea discriminării. Biblioteca orășenească „Miron Radu Paraschivescu”, Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
27 martie
Unirea Basarabiei cu România (prima etapă în realizarea Marii Uniri de la 1 decembrie 1918). Simpozion, program artistic, expoziție de carte și fotografii. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
31 martie
Simpozion „Nichita Stănescu” (90 de ani de la nașterea poetului). Biblioteca orășenească „Miron Radu Paraschivescu”, Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
1-7 aprilie
Săptămâna lecturii și a cărții pentru copii. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
9 aprilie
Sărbătoarea Floriilor. Pelerinaj și concert. Biserica, Mănăstirea, Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
11 aprilie
Simpozion „Camil Petrescu” (129 de ani de la naștere). Biblioteca orășenească „Miron Radu Paraschivescu”, Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
16 aprilie

Învierea Domnului – prima zi de Paște. Expoziție de pictură pe sticlă și ouă încondeiate. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
22 aprilie
Ziua Mondială a Pământului. Simpozion și acțiune de ecologizare. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”, zone verzi din jurul orașului
29 aprilie
Ziua Veteranilor de Război. Realizarea unui panou cu fotografii care ilustrează veteranii de război din Vălenii de Munte. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”, Parcul „Unirii”
5 mai
Simpozion. Omagiu adus poetului Lucian Blaga. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
9 mai
ZIUA ORAȘULUI VĂLENII DE MUNTE. Ziua Europei. Ziua Independenței de Stat a României (1877), Victoria Coaliției Națiunilor Unite în cel de-Al Doilea Război Mondial (1945). Ceremonie oficială și depuneri de flori. Concert. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
21 mai
Ziua mondială a diversității culturale pentru dialog și reprezentare. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
24 mai
Omagiu adus scriitorului Fănuș Neagu. Biblioteca orășenească „Miron Radu Paraschivescu”, Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
25 mai
Ziua Eroilor. Înălțarea Domnului. Deplasare la Cimitirul Eroilor. Ceremonie oficială, aprindere de candele, depuneri de flori și coroane cu mesajul: „Cinste eroilor neamului”. Invitați speciali din Cimişlia, Republica Moldova. Cimitirul Eroilor
1 iunie
Ziua Internațională a Copilului. „Magia copilăriei”. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
15 iunie
Omagiu adus poetului național Mihai Eminescu. Biblioteca orășenească „Miron Radu Paraschivescu”, școli, Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
20 iunie
Simpozion „Mihail Kogălniceanu – făuritor al Unirii Principatelor Române. Biblioteca orășenească „Miron Radu Paraschivescu”, Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
26 iunie
Ziua Drapelului Național. Sfințirea drapelului și arborarea acestuia la instituțiile publice din localitate, la Monumentul Eroilor și în Parcul „Unirii”. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
19-20 iulie
Festivalul Copiilor. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
20 iulie
Simpozion „Adrian Păunescu” (1943-2010). 80 de ani de la naștere. Biblioteca orășenească „Miron Radu Paraschivescu”, Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
29 iulie
Ziua Imnului Național al României. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
13-15 august
Târgul tradițional de Stămăria Mare. Piața orașului
13-18 august
Cursurile Universității Populare de Vară „Nicolae Iorga”, ediția a LXX-a. Sesiuni de comunicări susținute de profesori, academicieni, mese rotunde, vernisarea unor expoziții, spectacole. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
15 august
Parada portului popular. Piața orașului
27 august
Ziua Independenței Republicii Moldova
28 august

Ziua orașului Cimișlia, oraș înfrățit cu Vălenii de Munte
31 august
Ziua Limbii Române. Simpozion: „Mult e dulce și frumoasă limba ce-o vorbim!” Biblioteca orășenească „Miron Radu Paraschivescu”, Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
21 septembrie
Simpozion „George Coșbuc” (147 ani de la naștere). Biblioteca orășenească „Miron Radu Paraschivescu”, Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
1 octombrie
Ziua persoanelor vârstnice. Spectacol și recepție. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
2 octombrie
Simpozion „Versul liber”. Miron Radu Paraschivescu (112 ani de la naștere). Biblioteca orășenească „Miron Radu Paraschivescu”, Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
15 octombrie
Simpozion „Ziua Încoronării Regelui Ferdinand”. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
19 octombrie
Omagiu adus lui Mihail Sadoveanu. Biblioteca orășenească „Miron Radu Paraschivescu”, Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
25 octombrie
Ziua Armatei Române. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
27-30 octombrie
Serbările Toamnei la Vălenii de Munte, Festivalul Țuicii, ediția a XXIV-a. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”, Piața orașului
31 octombrie
Simpozion dedicat lui Eugen Lovinescu. Biblioteca orășenească „Miron Radu Paraschivescu”, Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
27 noiembrie
Omagiu adus savantului Nicolae Iorga. Simpozion „Contribuția lui Nicolae Iorga la Marea Unire”. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
28 noiembrie
Unirea Bucovinei cu România (a doua etapă în realizarea Marii Uniri de la 1 decembrie 1918). Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
1 decembrie
Ziua Națională a României. Simpozion, Expoziție „Marea Unire oglindită în paginile cărților”. Biblioteca orășenească „Miron Radu Paraschivescu”;
Ceremonie oficială și depuneri de coroane de flori;
Concert „Ecoul cântecelor patriotice” – cântece cu mesaj patriotic interpretate în contextul Marii Uniri din 1918. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
6-27 decembrie
Târgul de Crăciun la Vălenii de Munte. Parada lui Moș Crăciun, aprinderea iluminatului de sărbători, spectacole de colinde în aer liber susținute de artiști consacrați, ansambluri profesioniste și de amatori. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”, Parcul „Unirii”.

VĂRBILĂU

6-7 ianuarie
Obiceiuri tradiționale de Bobotează
14-15 ianuarie
Mihai Eminescu. Evocări literar-muzicale
24 ianuarie
„Hai să dăm mână cu mână!” Spectacol de versuri, cântece patriotice și dansuri populare românești
1-8 martie
Sărbătoarea Mărțișorului și Ziua Internațională a Femeii. Programe artistice
8-9 aprilie
Cântece țigănești. Spectacol, sărbătoarea etniei rome
17-24 aprilie
Obiceiuri tradiționale de Florii și de Sfintele Paști
25 mai
Înălțarea Domnului, Ziua Eroilor. Slujbe religioase, depuneri de flori la Monumentele Eroilor din satele Coțofenești, Poiana-Vărbilău, Vărbilău, Livadea și Podu Ursului
1 iunie
Manifestări cultural-artistice și sportive dedicate Zilei Internaționale a Copilului
14-15 august
Hramul Bisericii „Adormirea Maicii Domnului” satul Livadea
15-16 septembrie
ZILELE COMUNEI VĂRBILĂU
14-15 octombrie
Hramul Bisericii „Cuvioasa Parascheva” satul Vărbilău
5-7 decembrie
Hramul Bisericii „Sfântul Nicolae” satul Vărbilău
22 decembrie
Omagiu Eroului Revoluției din 1989 – Sublocotenentul post-mortem Ionuț Preda. Slujbă de pomenire, depunere de flori la Monumentul Eroului.

Comuna

Albesti Paleologu

Biblioteca comunala

Albesti Paleologu

Program activitati pe anul 2021

Nr crt	Denumire activitate	Data	Responsabil	
1	Ziua Culturii Romane –Mihai Eminescu -expozitie de carte	15.01.2021	Bibliotecar	
2	Hai sa dam mana cu mana –Unirea ideal al unitatii noastre - concurs	24.01.2021	Bibliotecar	
3	Ziua mamei- program artistic	08.03.2021	Bibliotecar Cadre didactice	
4	Ziua Europei -	09.05.2021	Bibliotecar Cadre didactice	
5	Ziua copilului- copilaria ,o lume minunata de vise si bucurii.	01.06.2021	Cadre didactice Bibliotecar	
6	Inaltarea Domnului –Ziua Eroilor	10.06.2020	Bibliotecar Autoritati locale Cadre didactice	
7	Zilele comunei	Septembrie	Bibliotecar Autoritati locale	
8	1 Decembrie – Ziua Nationala a Romaniei	01.12.2021	Bibliotecar Autoritati locale	
9	Vine ,vine Mos Craciun-program artistic	Decembrie	Bibliotecar Cadre didactice	

Bibliotecar

Manolache Georgeta

NICHITA STĂNESCU

album memorial

Album editat de
Centrul Judeţean de Cultură Prahova,
cu sprijinul Consiliului Judeţean Prahova

Redactori
Emilia Vasile
Mihaela Gaftoi

Selecția textelor,
macheta artistică,
selecția și editarea fotografiilor,
schiță bio-bibliografică și colofon,
ilustrația copertelor, tehnoredactarea:
Mihai Vasile

Desenele din acest album aparțin poetului
Nichita Stănescu
și au apărut pentru prima dată în volumul
Respirări (1982)
Pe pagina de titlu, fotografie de
Aurel Mihailopol

©EDITURA CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA MYTHOS

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
STĂNESCU, NICHITA
Nichita Stănescu : album memorial / ed. îngrijită de Mihai Vasile. - Ed. a 2-a, reviz şi adăug.. - Ploieşti : Mythos, 2022
ISBN 978-606-8467-47-4
I. Vasile, Mihai (ed.)
821.135.1

NICHITA STĂNESCU

album memorial

Ediția a doua, revizuită și adăugită

Ediție îngrijită de

Mihai Vasile

Ploiești • Editura Mythos • 2022

NICHITA STĂNESCU

scurtă schiță bio-bibliografică

• S-a născut la 31 martie 1933, în Ploiești.

• Urmează între 1940-1944 cursurile primare, primele două clase la Ploiești, iar celelalte, la Bușteni și la Vălenii de Munte, unde familia se refugiase din cauza bombardamentelor.

• Între anii 1948 și 1952, urmează cursul superior la același liceu.

• Între 1952-1957, urmează Facultatea de Filologie (Limba și literatura română), la Universitatea din București.

• Debutează în ultimul an de facultate (1957), la „Tribuna” (Cluj, 17 martie).

• După absolvirea facultății, devine redactor la secția de poezie a „Gazetei literare”.

• Editorial, debutează în 1960, cu volumul „Sensul iubirii”.

• În 1964, îi apare al doilea volum de versuri, „O viziune a sentimentelor”.

• În martie 1965, când poetul împlinea 32 de ani, îi apare al treilea volum de versuri, „Dreptul la timp”.

• După publicarea volumului „11 elegii”, aparițiile editoriale se succed într-un ritm alert: „Roșu Vertical”, „Alfa”, „Oul și sfera”.

• În 1969 îi apar volumele „Necuvintele”, „Un pământ numit România”.

• În anul 1970 apare volumul „În dulcele stil clasic” și selecția de „Poezii” în colecția „Cele mai frumoase poezii”.

• În 1972 apare volumul de eseuri „Carte de recitire”, cât și „Belgradul în cinci prieteni”, și „Măreția frigului - Romanul unui sentiment”.

• În 1975, publică cea de a patra selecție de autor - cea mai amplă apărută în timpul vieții, intitulată „Starea poeziei”.

Evenimentul cel mai important al anului rămâne atribuirea Premiului „Gottfried von Herder”. Decernarea premiului a avut loc la Viena, în aula Academiei Austriece de Științe, în luna mai 1976.

• În 1978 și 1979, îi apar două volume masive de versuri: „Epica Magna” - pentru care Academia Română îi atribuie Premiul „Mihai Eminescu” - și „Operele Imperfecte”.

• În 1980, Academia Suedeză îl nominalizează la Premiul Nobel alături de Odysseas Elytis, Max Frish, Léopold Sédar Senghor și Jorge Luis Borges. Juriul îl preferă pe Elytis.

• La Timișoara, îi apare „Carte de citire, carte de iubire” (scrisă împreună cu Gheorghe Tomozei), versuri și proză poetică pentru copii.

• În 1982 publică: „Respirări”, volum de eseuri și proze poematice, ilustrat cu desenele sale cât și „Noduri și semne”.

• În august, în Catedrala Sfânta Sofia din Ohrid - Macedonia, i se decernează „Cununa de aur” - marele premiu al Festivalului de la Struga. Trăiește unul dintre cele mai fericite momente din viața sa.

• Spre sfârșitul anului 1982, lucrează la „Antimetafizica”, dictată lui Aurelian Titu Dumitrescu.

• Împreună cu criticul Alexandru Condeescu, lucrează la ediția reprezentativă a operelor sale. (Cele două volume masive de versuri, intitulate „Ordinea cuvintelor”, și volumul de proze „Fiziologia poeziei” vor intra la tipar în 1984 și vor apărea în 1985).

• Se stinge din viață la 13 decembrie 1983.

În misteriosul Ploiești, orașul de unde s-a ivit nu se știe cum Nichita Stănescu, un gînd de umilit omagiu față de mereu mai marele nostru Poet —

L. Raicu
10.- decembrie 1985

În misteriosul Ploiești,
orașul de unde s-a ivit
nu se știe cum
Nichita Stănescu,
un gând de umilit omagiu
față de mereu mai marele
nostru Poet.

Lucian Raicu
10 decembrie 1985

Față de locul unde
ai văzut prima dată că vezi
și unde ai luat cunoștință că ești,
nu poți avea o privire de arhitect.
Șorțul mamei mele, mi-aduc aminte,
mirosea tot a prăjituri
făcute pentru mine.
Așa miros pentru mine
toate străzile Ploieștiului.
A felul meu de a încerca să merg
pe două picioare.

- Născut la 31 Martie 1933 în Ploiești.
- Absolvent în 1957 al facultății de filologie a Universității București.
- A debutat simultan în 1957 în rev. Tribuna (Cluj) și Gazeta Literară (București)
- Debut în volum „Sensul iubirii" 1960
- „O viziune a sentimentelor" 1964, distinsă cu premiul Uniunii Scriitorilor!
- „Dreptul la timp" 1965
- „11 elegii" 1966 și „Versuri" traduceri din Vasko Popa
- „Alfa" 1967, „Oul și sfera" și „Roșu vertical"
- „Laus Ptolemaei" 1968

1969 „Necuvintele" distinsă cu premiul Uniunii Scriitorilor

„Jedenast elegii" ed. Odeon Praga (1969), „Un pământ numit România", „11 elegien" în limba germană, bilingvă (Dieter Schlesak) (Eva Stri-[illegible] [illegible]) și „[illegible]" (toate în 1969)

- 1970 „În dulcele stil clasic" și „Poezii" (culegere antologică)

Fragment de... autobiografie
în anul 1970

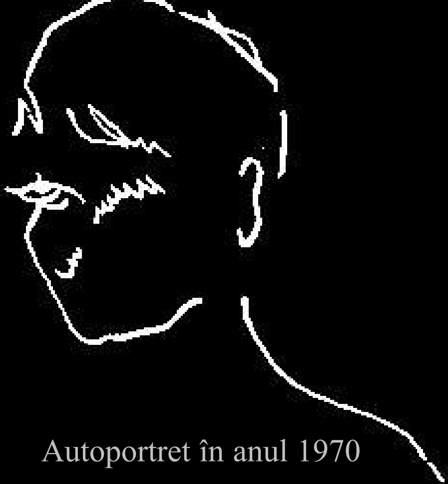

Autoportret în anul 1970

Pe Nichita Stănescu,
pe băiatul acesta dăruit cu trup și suflet poeziei,
trup de băiat și suflet de băiat,
neîntinat și pur, crescut după legile
imponderabilității,
putând să plutească între zenit și nadir,
risipindu-și ființa în cosmos ca pe
un pumn de grăunțe,
pe băiatul acesta dăruit cu trup și suflet poeziei,
pe care poezia îl răsplătește adeseori,
înconjurându-l cu brațele ei lungi
și sărutându-l ca o fată, pe ochi și pe gură,
sărutându-l lung pe ochi, pe sprâncene și pe obraji,
mi-l închipui acum în orașul nordic Helsinki.

Mi-l închipui sub lumina nopților albe
Salutând unul după altul pe toți eroii Kalevalei,
salutat de ei pe rând și dus de mână
să-și vadă fața în cele zece mii de lacuri ale
Finlandei.
Mi-l închipui visând, cum numai sub cercul polar
se poate visa,
urși albi, cuprinși de o enormă melancolie,
corăbii ce au trecut prin patru sute de furtuni,
ondine cu părul până la șold și imaculate suprafețe
pe care aluneci, aluneci la infinit.
Nordule puternic și pur,
umple cu aerul tău plămânii lui Nichita,
sărută-l cu botul gingaș al focilor tale,
exaltează-l cu lumina nopților tale albe,
prefă-i imaginația într-o uriașă vâlvătaie
și trimite-l înapoi spre miazăzi,
spre țara lui în care începe să se coacă grâul,
ca pe un secerător cu inima de aur,
ca pe secunda, de aur, a Solstițiului.

Geo Bogza

1960

1964

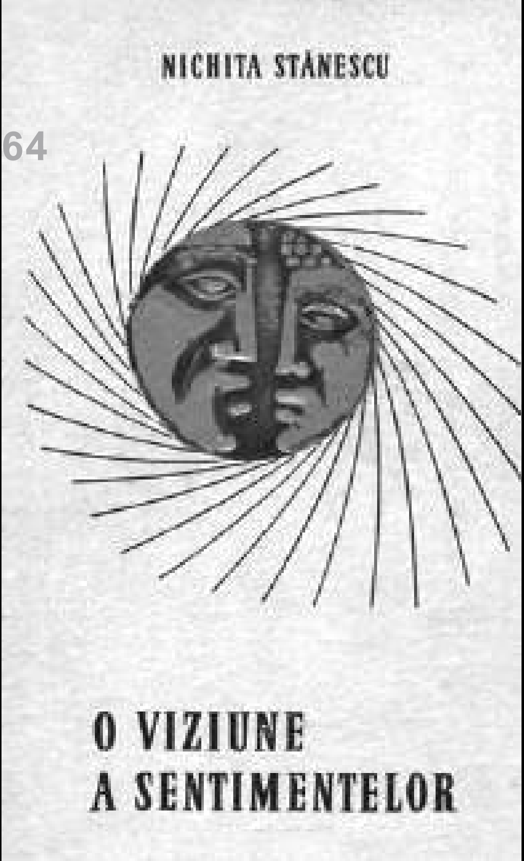

1965

Poem

Spune-mi, dacă te-aş prinde-ntr-o zi
şi ţi-aş săruta talpa piciorului,
nu-i aşa că ai şchiopăta puţin, după aceea,
de teamă să nu-mi striveşti sărutul?...

Ars poetica

Îmi învățam cuvintele să iubească,
le arătam inima
și nu mă lăsam până când silabele lor
nu începeau să bată.

Le arătam arborii
și pe cele care nu vroiau să foșnească
le spânzuram fără milă, de ramuri.

Până la urmă, cuvintele
au trebuit să semene cu mine
și cu lumea.

Apoi
m-am luat pe mine însumi,
m-am sprijinit de cele două maluri
ale fluviului,
ca să le-arăt un pod,
un pod între cornul taurului și iarbă,
între stelele negre ale luminii și pământ,
între tâmpla femeii și tâmpla bărbatului,
lăsând cuvintele să circule peste mine,
ca niște automobile de curse,
ca niște trenuri electrice,
numai s-ajungă mai iute la destinație,
numai ca să le-nvăț cum se transportă lumea,
de la ea însăși,
la ea însăși.

Mister de băieți

Ah, din fugă săream sub arțar,
smulgându-i o frunză cu dinții!
(Pieile Roșii, pe sub arțar,
goneau, arătându-și toți dinții!)
Iată lassoul, mâna, atentă,
ochește bizonul de aer…
Ah, din fugă săream sub arțar,
smulgându-i o frunză cu dinții!
(Timp suspendat, ție, copilărie,
văzduhu-ți lingea talpa și gleznele.)
Cum săreai sub arțar, copilărie,
cu genunchii lângă bărbie și gleznele!…
Iată lassoul, mâna, atentă,
ochește bizonul de aer!

Cântec de iarnă

Ești atât de frumoasă, iarna!
Câmpul întins pe spate, lângă orizont,
și copacii opriți, din fuga crivățului...
Îmi tremură nările
și nici o mireasmă,
și nici o boare,
doar mirosul îndepărtat, de gheață,
al sorilor.
Ce limpezi sunt mâinile tale, iarna!
Și nu trece nimeni
doar sorii albi se rotesc liniștiți, idolatru
și gândul crește-n cercuri
sonorizând copacii
câte doi,
câte patru...

Vârsta de aur a dragostei

Mâinile mele sunt îndrăgostite,
vai, gura mea iubește,
și iată, m-am trezit
că lucrurile sunt atât de aproape de mine,
încât abia pot merge printre ele
fără să mă rănesc.

E un sentiment dulce acesta,
de trezire, de visare,
și iată-mă fără să dorm,
aievea văd zeii de fildeș,
îi iau în mână și
îi înșurubez râzând, în lună,
ca pe niște mânere sculptate,
cum trebuie că erau pe vremuri,
împodobite, roțile de cârmă ale corăbiilor.

Jupiter e galben, și Hera
cea minunată e argintie.
Izbesc cu stânga-n roată și ea se urnește.
E un dans iubito, al sentimentelor,
zeițe-ale aerului, dintre noi doi.
Și eu, cu pânzele sufletului
umflate de dor,
te caut pretutindeni, și lucrurile vin
tot mai aproape,
și pieptul mi-l strâng și mă dor.

Leoaică tânără, iubirea

Leoaică tânără, iubirea
mi-ai sărit în față.
Mă pândise-n încordare
mai demult.
Colții albi mi i-a înfipt în față,
m-a mușcat, leoaica, azi, de față.

Și deodată-n jurul meu, natura
se făcu un cerc, de-a-dura,
când mai larg, când mai aproape,
ca o strângere de ape.
Și privirea-n sus țâșni,
curcubeu tăiat în două,
și auzul o-ntâlni
tocmai lângă ciocârlii.

Mi-am dus mâna la sprânceană,
la tâmplă și la bărbie,
dar mâna nu le mai știe.
Și alunecă-n neștire
pe-un deșert în strălucire,
peste care trece-alene
o leoaică arămie
cu mișcările viclene,
încă-o vreme,
și-ncă-o vreme...

Ploaie în luna lui Marte

Ploua infernal,
și noi ne iubeam prin mansarde.
Prin cerul ferestrei, oval,
norii curgeau în luna lui Marte.

Pereții odăii erau
neliniștiți, sub desene în cretă.
Sufletele noastre dansau
nevăzute-ntr-o lume concretă.

O să te plouă pe aripi, spuneai,
plouă cu globuri pe glob și prin vreme.
Nu-i nimic, îți spuneam, Lorelei,
mie-mi plouă zborul, cu pene.

Și mă-nălțam. Și nu mai știam unde-mi
lăsasem în lume odaia.
Tu mă strigai din urmă:
răspunde-mi, răspunde-mi,
cine-s mai frumoși: oamenii?... ploaia?...

Ploua infernal, ploaie de tot nebunească,
și noi ne iubeam prin mansarde.
N-aș mai fi vrut să se sfârșească
niciodată-acea lună-a lui Marte.

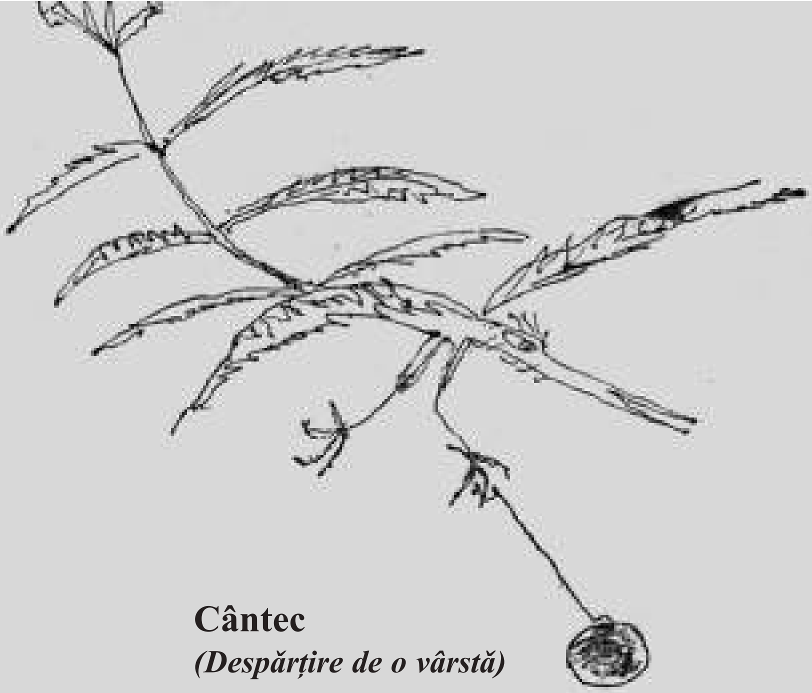

Cântec
(Despărțire de o vârstă)

Totul ar fi trebuit să fie sfere,
dar n-a fost, n-a fost așa.
Totul ar fi trebuit să fie linii,
dar n-a fost, n-a fost așa.
Ar fi trebuit să fii un cerc subțire,
dar n-ai fost, n-ai fost așa.
Ar fi trebuit să fiu un romb subțire,
dar n-am fost, n-am fost așa.

Iarbă, pietre, arbori, păsări,
voi sunteți cu totul și cu totul altceva.
Mă privesc, m-aud, m-adulmec
și îmi pare că visez.

Totul ar fi trebuit să fie sfere,
dar n-a fost, n-a fost așa.
Totul ar fi trebuit să fie linii,
dar n-a fost, n-a fost așa.

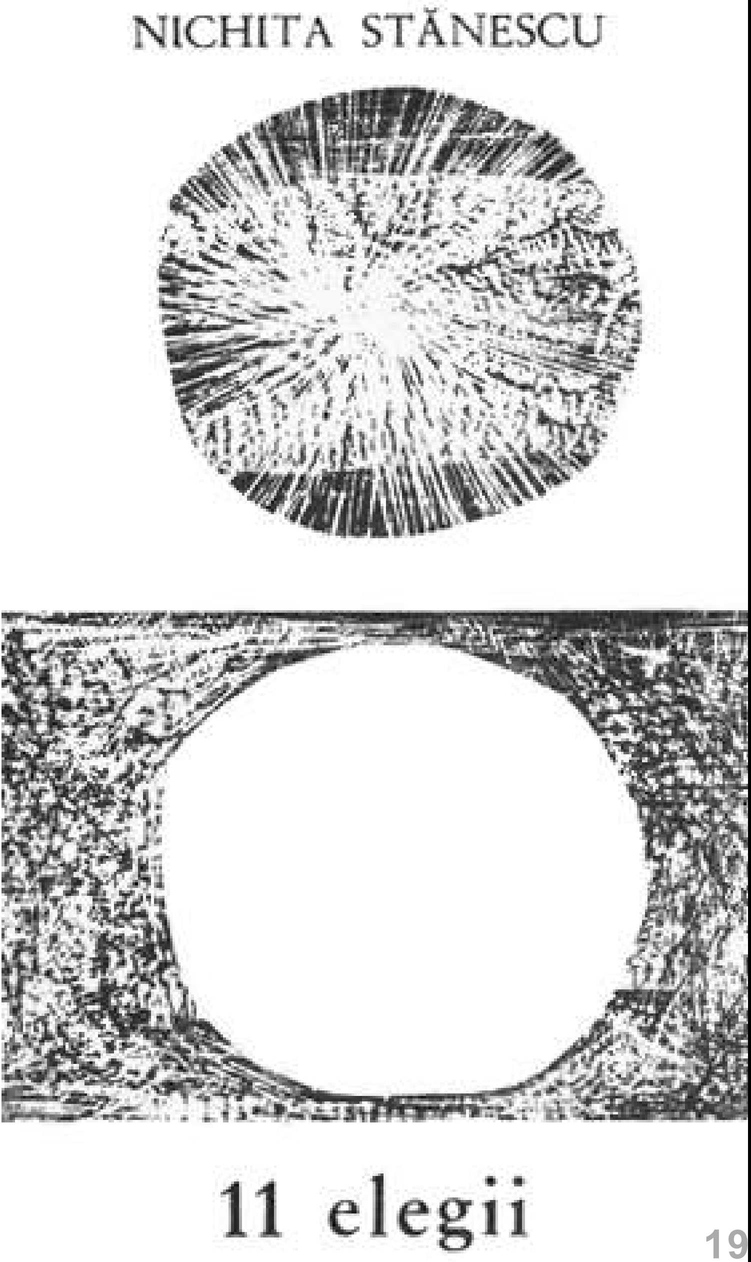

1966

A șasea elegie

Afazia

Stau între doi idoli și nu pot s-aleg
pe nici unul, stau
între doi idoli și plouă mărunt,
și nu pot să aleg pe nici unul
și-n așteptare-nlemnesc,
idolii-n ploaia măruntă. Eu stau
și nu pot să aleg între două
bucăți de lemn, și plouă mărunt și nu pot
în putreda ploaie s-aleg. Stau,
și lemnele, cele două, și-arată
coastele albite de ploaia măruntă.
Stau între două schelete de cal
și nu pot să aleg pe nici unul, stau
și plouă mărunt, topind pământul
sub oasele albe, și nu pot să aleg.
Stau între două gropi și plouă mărunt
și apa roade pământul cu dinți
de șobolan înfometat.
Stau cu o lopată în mână, între două gropi,
și nu pot, în ploaia măruntă,
să aleg prima pe care voi astupa-o
cu pământul mușcat de ploaia măruntă.

Elegia a doua, getica

lui Vasile Pârvan

În fiecare scorbură era așezat un zeu.

Dacă se crăpa o piatră, repede era adus
și pus acolo un zeu.

Era de ajuns să se rupă un pod,
ca să se așeze în locul gol un zeu,

ori, pe șosele, s-apară în asfalt, o groapă,
ca să se așeze în ea un zeu.

O, nu te tăia la mână sau la picior,
din greșeală sau dinadins.

De îndată vor pune în rană un zeu,
ca peste tot, ca pretutindeni,
vor așeza acolo un zeu
ca să ne-nchinăm lui, pentru că el
apără tot ceea ce se desparte de sine.

Ai grijă, luptătorule, nu-ți pierde
ochiul,
pentru că vor aduce și-ți vor așeza
în orbită un zeu
și el va sta acolo, împietrit, iar noi
ne vom mișca sufletele slăvindu-l...
și chiar și tu îți vei urni sufletul
slăvindu-l ca pe străini.

1967

1967

1967

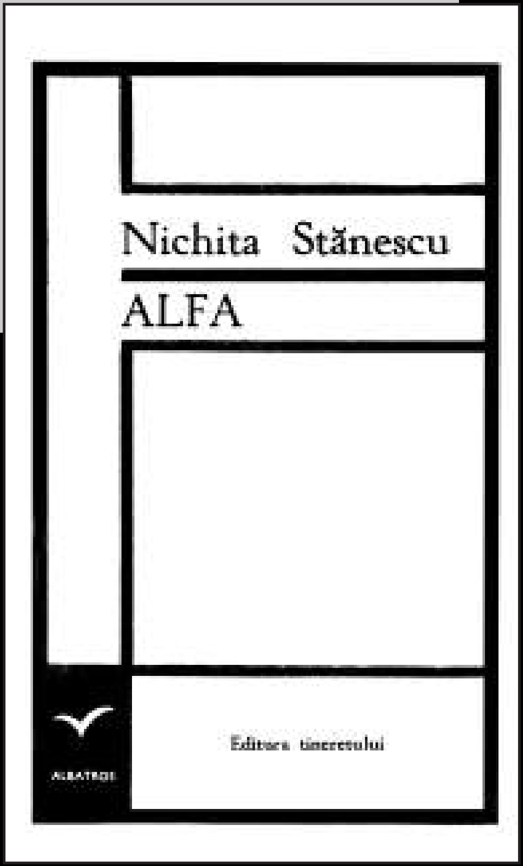

Destin

Când am deschis ochii, mă aflam
în acest trup pe care-l vezi.
Și vinovat de felul lui eram,
cum vinovate-s frunzele că-s verzi...

Miza pe nenăscuți

Sunt nenăscut. Ceea ce se vede
de jur împrejur nu sunt decât
părinții părinților. Roșu și verde.
Roșu și verde se-aprind faruri
pe cerul urât.

Protoplasme cu măști fluturătoare
se-ntretaie înaintea mea
și-apoi dispar, în vânăta-nserare
noroasă, grea.

Disperate fumuri urcă spre cer.
Eu bat trotuare de amurg.
Idoli la volane galbene apar și pier,
destrămând fantoma lui Lycurg.

Sunt nenăscut. Ceea ce se vede
de jur împrejur nu sunt decât
strămoșii copacilor; zeul de iarbă verde
păscut de strămoșul cailor. Atât.

Un soldat...

Un soldat ținându-se cu mâinile
de marginea unui nor...
De bocancii lui, cu mâinile încleștate
se ține alt soldat. De bocancii lui
altul, apoi altul, apoi altul și altul,
și-așa până-n miezul pământului.

Eu mă las s-alunec pe șirul lor
ca pe-o frânghie,
și-alunecând, cataramele
centurilor lor, îmi zgârie fața.

Și-alunecând, îmi zgârie pieptul
și-alunecând, alunecând, îmi sfâșie
fâșii de carne,
și-alunecând, alunecând rămâne din mine
numai scheletul.

Când în sfârșit ajung, mă-ntind cu tâmpla
pe o piatră.
În timp ce dorm, fâșiile smulse
se-ntorc de sus și mă-nvelesc.
M-ajunge din urmă și sângele pierdut,
și durerea.

Deschid ochii, mă uit.
Coloana de soldați, nu se mai vede.
Probabil că vântul a-mpins-o
cu nor cu tot, în altă parte.

Către Hypnos

I

Ei dormeau. Ei se nășteau dormind;
strigăt prin somn dădeau cuvintele
născându-i din ultima silabă.

Creșteau dormind, se îndrăgosteau
dormind și nunta
și-o celebrau în somn.

Întemeiau așezări de cuvinte, în somn.
Femeile lor nășteau în somn,
iar ei, cu toții, îmbătrâneau
în somn
și mureau astfel.

Tineri dormind le luau locul
în vis,
noi și sfâșietoare cuvinte adormite
înlocuiau
vechile, profund adormitele
cuvinte.

II

Dar să se trezească,
aceasta
nu o voia nici unul.

Ei trăiau în somn pentru că
numai în vis,
trăiau cu tot trupul deodată.

Păsările lor zburau dormind,
peștii lor înotau dormind.
Caii lor galopau în somn
și toamna
în vii, se coceau struguri
de vis.

Nimenea și
nici unul nu voia să se trezească,
pentru că numai astfel
forma lor le aparținea
în întregime și toată
deodată.

III

Ei îi urau pe cei treji.
Spuneau că cei ce sunt treji
nu trăiesc în ei înșiși.

Spuneau că cei treji
nu sunt altceva decât
privire, atunci când privesc,
auz, atunci când aud,
durere, atunci când se-ndurerează.

Ei îi urau pe cei treji.
Spuneau că cei ce sunt treji
nu sunt în stare
să-și locuiască
tot trupul deodată
ci,
ca și cum ar fi goi

pe dinăuntru,
ei, cei treji, aleargă tot timpul
în ei înșiși
fiind rând pe rând
numai o gleznă
sau
numai o tâmplă
sau
numai un braț, -
restul trupului azvârlindu-și-l
rând pe rând în tenebre.

IV

Ei îi urau pe cei treji
numindu-i
„Cei fără de trup”.

Dar ura lor
din când în când devenea
colosală
pentru că, spuneau ei,
însăși privirea se poate trezi
și-atunci în ea nu mai trăiesc
toate culorile deodată,
… însuși auzul se poate trezi
și-atunci în el
nu mai trăiesc
toate sunetele deodată

și însăși culoarea se poate trezi
și-atunci în ea
nu mai trăiesc
toate vibrațiile deodată
și însuși sunetul se poate trezi
și-atunci în el
nu mai trăiesc
toate amintirile deodată…

V

Ei dormeau. Ei se nășteau dormind.
Se înmulțeau dormind.
Mureau dormind.
Dar tot timpul erau identici
Cu trupul lor.

Ei trăiau în vis
și chiar și arborii
ca să-i adumbrească trebuiau
mai întâi să adoarmă
putând numai astfel să-și zvârle
peste trupurile lor întregi
și umbra și rădăcinile lor.

Îngerul cu o carte în mâini

Trecea un înger,
pe un scaun negru așezat.
Trecea prin aer, liniștit
și mândru.

Eu îl priveam de la fereastră, cum
prin ziduri trece ca prin fum.

Primește-mi un cuvânt, strigai,
tu, îngere, împins din rai
de-un vânt stârnit, de-o apăsare
a vreunui gând cu mult mai mare.

Dar îngerul tăcea, trecea
pe-un scaun negru stând, citind
o carte veche, strălucind
în legătura-i de argint, și grea.

Trecu prin blocul nou din piață.
Trecu prin chioșcul alămiu
al stațiunii de benzină,
abstras, divin.

Primește-mi, îngere, strigai,
paharul care-l beau, cu vin.
Pâinea primește-mi-o și sarea...
Mi-apasă-n coastă înserarea.

Dar îngerul tăcea, trecea
prin soba din odaia mea.
Pe un scaun negru sta, citind
o carte grea cu solzi de-argint.

Când fu în dreptul meu, strigai -
O, îngere venit din rai,
mă lasă să m-atârn și eu
de scaunul tău, de brațul tău.

Abia putui de un picior
de scaun, să m-agăț din zbor.

Astfel prin aer și prin ziduri
cu îngerul zburam și eu,
la fel cum flutură în vânt
mătasea unui steag înfrânt!

Și mă răneam de-acoperișe,
de ramurile verzi, piezișe,
și mă izbeam de stâlpii lungi,
de cabluri și de sârme și de dungi.

Mă desprinsei de sus, căzând
în piața înserată, liniștită.
O, el se-ndepărta, zburând,
prin aer și prin ziduri străbătând
cu cartea-n mâini, citind cu patimă
necontenită.

O, el se-ndepărta și eu
tot mai vroiam să-l văd, prin seară.

...Dar el s-a dus adulmecând,
împins din rai ca de un vânt,
sau, poate, de-apăsarea unui gând
cu mult mai mare.

Tinerii
(imagini din Franța)

Se sărută, ah, se sărută, se sărută
tinerii pe străzi, în bistrouri, pe parapete,
se sărută întruna ca și cum ei înșiși
n-ar fi decât niște terminații
ale sărutului.
Se sărută, ah, se sărută printre mașinile-n goană,
în stațiile de metrou, în cinematografe,
în autobuze, se sărută cu disperare,
cu violență, ca și cum
la capătul sărutului, la sfârșitul sărutului, după sărut
n-ar urma decât bătrânețea proscrisă
și moartea.
Se sărută, ah, se sărută tinerii subțiri
și îndrăgostiți. Atât de subțiri, ca și cum
ar ignora existența pâinii pe lume.
Atât de îndrăgostiți, ca și cum, ca și cum
ar ignora existența însăși a lumii.
Se sărută, ah, se sărută ca și cum ar fi
în întuneric, în întunericul cel mai sigur,
ca și cum nu i-ar vedea nimeni, ca și cum
soarele ar urma să răsară
luminos
abia
după ce gurile rupte de sărut și-nsângerate
n-ar mai fi în stare să se sărute
decât cu dinții.

Ritual de iarnă

Mereu câte-o cupolă,
alta mereu.
Ridicând ca de sfânt o aureolă,
sau numai un curcubeu.
Trupul tău drept. Trupul meu drept
ca la o ceremonie de nuntă.
Un preot de aer înțelept
cu două verighete de aer ne-nfruntă.
Tu ridici mâna stângă, eu, brațul stâng:
ne surâdem unul altuia ca în oglindă.
Prietenii tăi, prietenele mele plâng
cu lacrimi silabice, de colindă.
Ne sărutăm.
Suntem fotografiați chiar atunci.
Fulger. Beznă. Fulger. Beznă.
Mă las pe un genunchi, cad în brânci.
Te sărut melancolic pe gleznă.
Te iau de umăr, mă iei de mijloc,
și solemni intrăm în iarnă.
Prietenii tăi, prietenele mele ne fac loc.
O tonă de zăpadă peste noi se răstoarnă.
Murim înghețați. Din nou numai pletele
în primăvară ne-mpodobesc scheletele.

Cântec

Deodată aerul a împietrit în jurul meu
și se izbesc de el cuvintele zvârlite
și se-nroșesc, și-așa rămân mereu,
din ce în ce mai lungi și mai rărite.
Și simt cum gravitația se mută
în mine însumi, din afară
și brusc pe globul inimii îmi cade
lumea, când trupul încă-mi zboară.

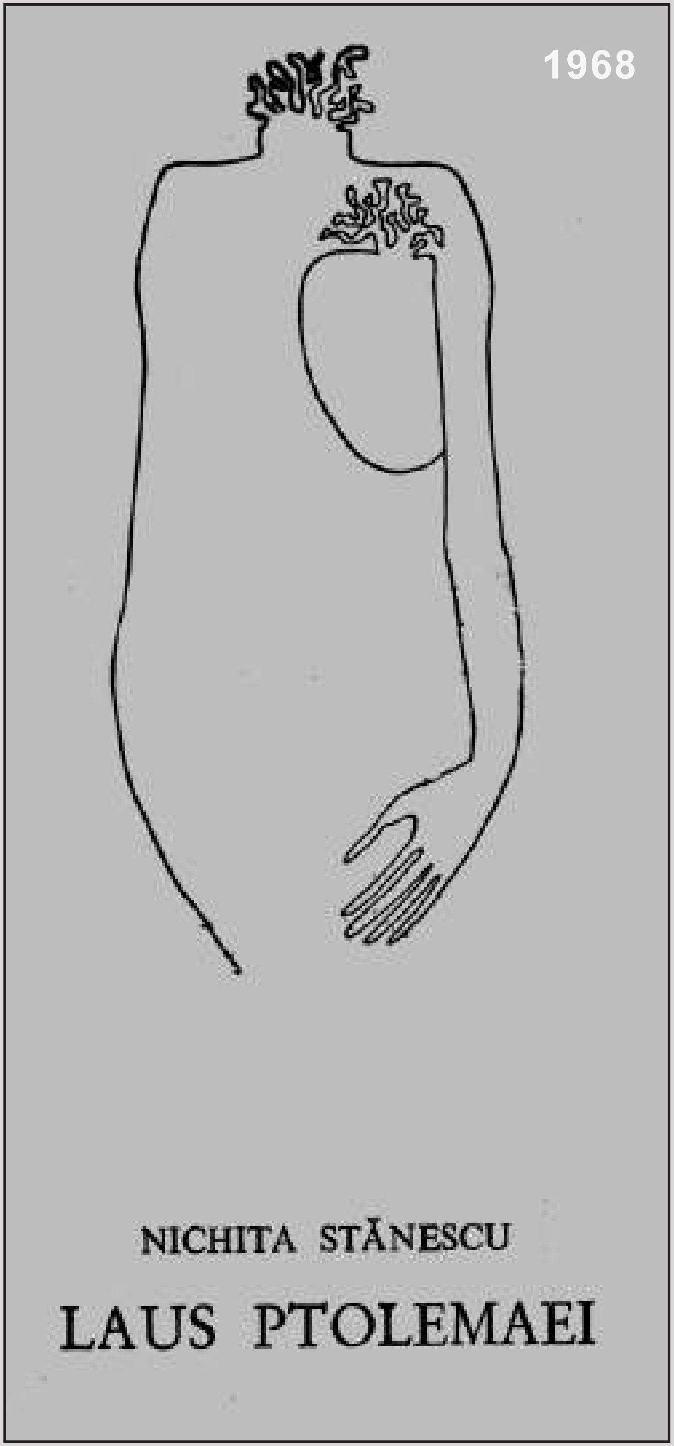

Pledoarie

Toți tăceau ostentativ
ca și cum
li s-ar fi cuvenit să li se vorbească,
iar ei
de multă vreme ar fi vrut
dreptul de-a fi obosiți
de cuvinte,
sau, pur și simplu,
să moară.

Dar când el le-a vorbit
toți s-au repezit asupra lui.

Toți dădeau în el,
toți se încercau, și se îmbulzeau
care dintre ei să-l învingă
mai desăvârșit, mai definitiv,
chiar și plătind, neferindu-se chiar
să fie arși pe ruguri
pentru aceasta.
Sau, pur și simplu,
să moară oricum.

Totuși, toți
deveneau cu atât mai mari
cu cât îl dovedeau mai slab
pe el, pe singurul.
Pe el
mincinosul.
Pe el
singurul care nu avea dreptate
și asta tot timpul.

Dar el,
el e singurul care a spus neadevărul
și e tot timpul
tot timpul lung în care
cei care au spus adevărul
au avut vreme să și moară.

Dar el e tot timpul
pentru că tot timpul
se va găsi câte cineva
care să rostească un adevăr
învingându-l,
chiar cu prețul de a se lăsa ars
pe rug.
El e necesar tot timpul,
pentru că este cel mai bun învins.

Fără el nu se poate nimic,
căci fără minciună
adevărul nu ar avea nici un rost.

Învins de toată istoria,
învins de oricine,
lipsit de un unic dușman,
prezent
la carul de triumf
al oricui,

la atâtea care de triumf
încât numele lui
a devenit cu mult
mai vestit
decât numele
oricărui învingător de-al lui.

Învins de profesie
și prin mit,
dar dacă
el e, nu îndrăznesc să spun ce,
dar dacă
el e, el e, el e, el e...

Despre moartea lui Ptolemeu

De câte ori mă gândesc la faptul că
Ptolemeu a murit
mă cuprinde aceeași desperare
ca și cum ar fi murit
ieri,
azi,
sau chiar acum, în clipa aceasta
sub ochii mei.
Nu pot să cred că a murit,
mirosul lui de om viu
stăruie în aerul meu.
Gesturile lui îmi flutură încă
aerul
și glasul i-l aud în timpane
ca și cum adevărul ar putea
să aibă trup omenesc;
și felul lui de a spune lucrurile
de la obraz
încă mă mai face să roșesc de rușine,
de vină
că am lăsat cu bună știință
minunatul, neverosimilul, nesfârșitul pământ
să devină sferă.

Niciodată n-am să-nvăț că el a murit.

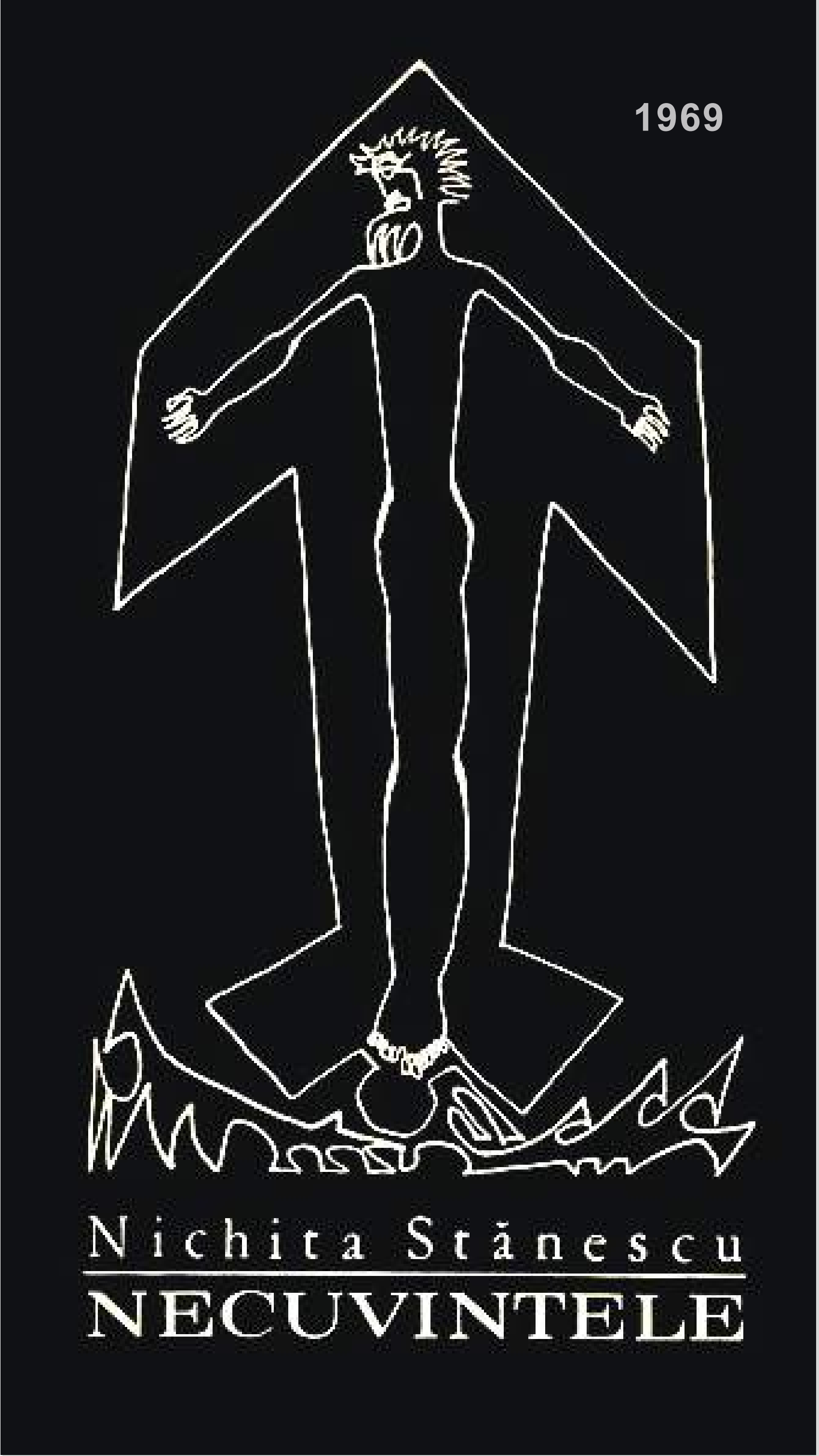

Poezia

Poezia este ochiul care plânge.
Ea este umărul care plânge,
ochiul umărului care plânge.
Ea este mâna care plânge,
ochiul mâinii care plânge.
Ea este talpa care plânge,
ochiul călcâiului care plânge.
O voi, prieteni,
poezia nu este lacrimă
ea este însuși plânsul,
plânsul unui ochi neinventat,
lacrima ochiului
celui care trebuie să fie frumos,
lacrima celui care trebuie să fie fericit.

Idolii ierbii

Din când în când
în loc de firul ierbii răsare
câte un idol subțire și verde.
Caii îi ocolesc cu mirare
și ale furnicilor cete...

Ei sticlesc noaptea ca un tăiș
amenințând stelele, luna.
Caii fug spre râu, în prundiș
Furnicile nu se mai văd, nici una.

Ei sunt iarba unui cal nenăscut.
Ei vor fi păscuți numai în viitor.
Eu i-am văzut, da, i-am văzut
dar m-am retras din fața lor.

Necuvintele

El a întins spre mine o frunză
ca o mână cu degete.
Eu am întins spre el o mână ca o frunză cu dinți.
El a întins spre mine o ramură ca un braț.
Eu am întins spre el brațul ca o ramură.
El și-a înclinat spre mine trunchiul
ca un măr.
Eu mi-am înclinat spre el umărul
ca un trunchi noduros.
Auzeam cum se-ntețește seva lui bătând
ca sângele.
Auzea cum se încetinește sângele meu
suind ca seva.
Eu am trecut prin el.
El a trecut prin mine.
Eu am rămas un pom singur.
El
un om singur.

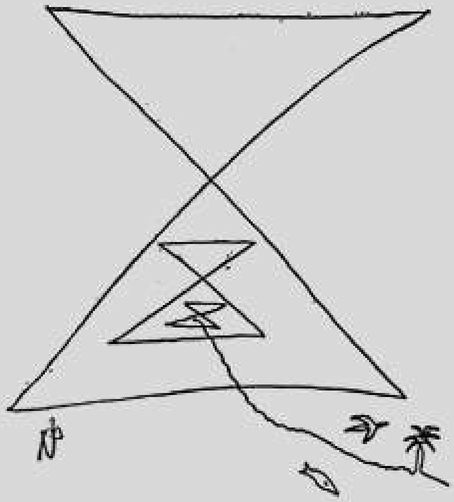

Bufonul și moartea

Ghidul a înnebunit la Spielberk, sus,
în închisoare;
mimează vechi torturi și trupuri oarecare
din care trase-n sus și trase-n jos
căzu ficatul, fioros.
Prin ganguri reci prin care foștii morți
acum mânere stau, la porți,
ori întregesc cu fosta carne
peretele cel ruginit, de arme,
ghidul a-nnebunit și ventriloc
smulge din el un fir de foc
cu care îmi aprinde auzul, văzul,
cu bot de cal îmi paște-ovăzul
cu cioc de barză îmi împunge
interioara, nevăzuta, cruce.
Cu cotcodacuri de găină
mă ciugule și mă alină -
când trec prin burta ghidului
ca într-o pungă a vidului.
Dar morții de la Spielberk sunt prea vechi
ca să le fim c-un gând perechi.
Morții cei noi, morții cei noi
curg ca sudoarea peste noi,
iar asudata mea meninge
mi-o vede ghidul și mi-o linge
Plec alb. Uscatu-n mine latră.
La poartă, un bufon de piatră.
M-aplec. Este și nu-i.
Îl pup. Beau apă chiar din gura lui.

1969

Un pământ numit România

Și-a venit un nor cu coarne
peste sufletul meu, doamne,
să mă-mpungă a venit
numai chiar din infinit.
Și-a venit un os subțire
dintr-o altă-naltă fire
dat cu fluier supt de sunet
și cu fulger fără tunet.
A venit la mine nimeni,
săruri și piperi și chimeni,
verdele din frunza smulsă
laptele din țâța scursă
și mi-au pus la pleoape-un fel
de vedere de cercel
și în inimă nisip
și pe chip altfel de chip,
voind nevăzuta hidră
să mi-o-ntoarcă-n sus, clepsidră.
Nemaivrând în mine sânge,
ochiului i-au dat a plânge
tot cu luna lacrimă
cu stelele patimă.
A venit la mine „DA”
care tocmai învia
și-a venit la mine „NU”
de însumi vărsat în tu.
Au venit să îmi propună
ca să fiu la noapte lună
și-ntre coaste să îmi fiu
alergare de-argint viu,
de aur, de platină
de stejar, de paltină,
de cuvânt, de necuvânt,
neștiind că sunt pământ.

II

Atârnat de ploaie ca vântul de nori
ca negru de aripa neagră.
Bate bătrânul fâlf, bate,
zboară bătrânul pe sub pământ
printre viermi și rădăcinile minunate
fâlf, printre rădăcinile minunate
ale stejarului, ale plopului,
ale gutuiului,
ale prunului, arinului,
ale nuștiucuiului
și-ale nuștiucinelui.

III

Duceți trupurile. Un dulce dor
mă paște-n câmpul de mohor:
Neînșăuat,
nepotcovit, neînjugat.
Duceți trupurile. Să se lase
albul cel mai alb pe oase,
să îmi fie duhul ghimp
rupând pielea de pe timp.

Duceți trupurile. Fie
spartă coasta-colivie,
inima să iasă-afară
la vedere peste țară.
Duceți trupurile, Doamne,
să ne dezbrăcăm de haine,
cum e apa dezbrăcată

de izvorul care-o poartă
și se-mbracă-n cel ce-o bea
însetat de setea sa
de rămâne tot neud
de la Nord până la Sud.

Trupurile! Nu vederea
cea căzută-n ochi ca mierea
nici auzul, nici mirosul
locuind în trup ca osul.
Duceți trupurile. Vină
peste noi din nou lumină.

Duceți trupurile. Bate
mulțime-n singurătate.

IV

De două mii de ani, pământul
se îngrașă cu trupuri
din trupurile noastre
născând mereu copaci.

De două mii de ani acest pământ
din trupurile noastre face parte.

Noaptea, în lanul cel de grâu
când fluier herghelia din prundișuri
suntem de față eu și tu
și tu și tu,
viii și morții laolaltă.

Un nod e-n viață. Restul
frânghiei spânzură în jos.
O mie de strămoși atârnă-aici
de fiecare suflet.

Străbunii dorm,
apele curg,
luna răsare
și apune.
Pământ de carne ești,
pământ de carne...
Pentru un om, o, câtă lume!

Pământ atârnând înapoi cu morții tăi,
tu care-mi începi direct din spinare,
pământ de carne, de mii de ori
sărată sub șei de sare.

Pământ de carne, bun de mâncare,
pământ de oase străluminând
o, ce miros violent,
ce sfântă duhoare
de diamant au pietrele tale,
pământule de pământ!

Am să te-ngraș la rândul meu
cu mine,
lăsându-ți doar scheletul alb
să-ți fie verighetă-n jurul râurilor,
pământ de carne,
pământule de pământ!

1970

Către cititorul cărții acesteia

Înșiruirea de versuri din fața dumneavoastră este
un fel de pasăre care zboară invers, -
ca să repet o inspirată imagine a lui Borges.
Ea propune, din punctul de vedere
al sentimentelor, sentimentul că apocalipsul
a fost de mult, de foarte mult, și că amintirea
lui poate fi considerată numai ca o sursă
a cuvintelor reci, neschimbate în urlet.

N. S.

N-ai să vii

N-ai să vii și n-ai să morți
N-ai să șapte între sorți
N-ai să iarnă, primăvară
N-ai să doamnă, domnișoară.

Pe fundalul cel albastru
din al ochiului meu vast
meteor ai fost și astru
și incest ai fost, prea cast.

Uite-așa rămânem orbi
surzi și ciungi de un cuvânt.
Soarbe-mă de poți să sorbi
„S” e rece azi din sunt.

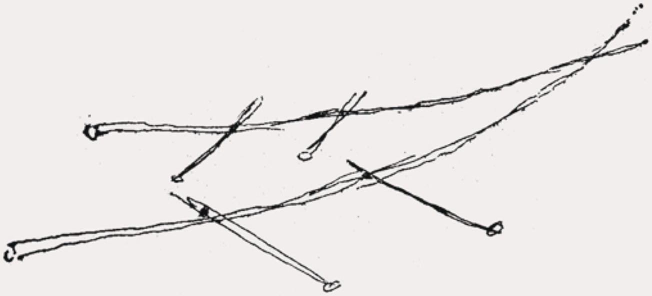

Ausweis

Scot sângele ștampilat la vedere.
Mi se dă drumul.
Scot osul sculptat la vedere.
Întârzii o secundă, dar mi se dă drumul.

Scot îndurătoarea limbă vorbită, - la vedere.
Dicționarele sunt pregătite,
așa că mi se dă drumul.

De ce vrei să treci, m-a întrebat moartea.
Sunt liber, i-am răspuns,
așa că nu am chef să-ți răspund.
Ea a stat un timp descumpănită,
apoi, mi-a dat drumul.

Am pe mine toate ștampilele.
Dacă vreți să știți
eu, unul, sunt în ordine,
mie mi se dă drumul.

Din nou, noi

Bun, dar cu noi cum rămâne?
Ei au fost mari, tragici, sfinți...
Ei au mâncat pâine,
părinților noștri le-au fost părinți.

Dar noi, dar cu noi?...
Lor le-a fost frig, au pătimit,
au mers prin zăpadă, prin noroi,
au murit și s-au nemurit.

Noi trăim, cu noi cum rămâne?
S-a hotărât ceva? S-a hotărât?
Când anume și ce anume?
Suntem, dar ne este urât.

De dragoste

Ea stă plictisită și foarte frumoasă
părul ei negru este supărat
mâna ei luminoasă
demult m-a uitat, -
demult s-a uitat și pe sine
cum atârnă pe ceafa scaunului.
Eu mă înec în lumine
și scrâșnesc în crugul anului.
Îi arăt dinții din gură,
dar ea știe că eu nu râd,
dulcea luminii făptură
mie, pe mine mă înfățișează pe când
ea stă plictisită și foarte frumoasă
și eu numai pentru ea trăiesc
în lumea fioroasă
de sub ceresc.

1971

Către două țări de cititori

Miezul acestei cărți l-am scris în toamna lui omienouăsuteșaptezeci, la Belgrad.

Această carte se dedică prietenilor mei, poeții Adam Puslojić și Srba Ignjatović, Anghel Dumbrăveanu și Petre Stoica, care au fost de față cu o rară electrică sensibilitate, la ritualul scrierii ei acee a primelor ei metafore.

Nichita Stănescu

1970

Ritual

Plîng în fața cifrei cinci –
cina cea de taină fără pace.
Unde sunteți voi cei care sunteți,
iară voi cei care nu mai sunteți
unde sunteți ?
Rupeți deci cuvîntul, este trupul meu.
Sînge poate va și curge din silabă.
Pentru voi, voi face vin din V și I
și blîndețe dintr-un trup barbar.
Mă sărută cine mă sărută.
Eu rămîn cu voi cei unsprezece,
Suntem cinci de față, șase au plecat;
cina cea de taină plînge-n fața cifrei;
Se întemeiază astăzi pierderea, și
durerea, plecarea.

Cîntec de încurajare pentru Zeul Andia

Tu mă locuiești
cum măduva, osul –
cum ploaia, norul –
cum privirea, ochii ...

Dar eu sunt mort
ca un glonte
tras în amintirile
~~[illegible]~~ unui nou născut

Dar eu nu mai sunt
aidoma locului
prin care s-a prăbușit
o stea în strigare

Dar eu sunt tu
alaltăierul
cel de răsalaltăieri
cel de niciodată

Poetul ca și soldatul

Poetul ca și soldatul
nu are viață personală
Viața lui personală este praf
și pulbere

El ridică în cleștii circonvoluțiunilor lui
sentimentele furnicii
și le apropie, le apropie de ochi
pînă cînd le face una cu propriul său ochi

El își pune urechea pe burta cîinelui flămînd
și îi miroase cu nasul lui botul întredeschis
pînă cînd nasul lui și botul cîinelui
sunt totuna.

Pe căldurile groaznice
el își face vînt cu aripile păsărilor
pe care tot el le sperie ca să le facă să zboare

Să nu-l credeți pe poet cînd plînge
Niciodată lacrima lui nu e lacrima lui
El a stors lucrurile de lacrimi
El plînge cu lacrima lucrurilor.

Poetul e ca și timpul
Mai repede sau mai încet
↔
mai mincinos sau mai adevărat ↓

Feriți-vă să-i spuneți ceva poetului
Mai ales feriți-vă să-i spuneți un lucru adevărat
Dar și mai și, feriți-vă să-i spuneți un lucru simțit

Imediat el o să spună că el l-a zis,
și o să-l spună într-așa fel încît și voi
o să ziceți că într-adevăr
el l-a zis
Dar mai ales vă conjur,
nu puneți mîna pe poet!
Nu, nu puneți niciodată mîna pe poet!

...Decît numai atunci cînd mîna voastră
este subțire ca raza
și numai așa mîna voastră, ar putea
să treacă prin el

Altfel ea nu va trece prin el,
și degetele voastre vor rămîne pe el,
și tot el va fi acela care se va lăuda
că are mai multe degete decît voi.
Și voi veți fi obligați să spuneți o da,
că într-adevăr el are mai multe degete.

Dar e mai bine, dacă-mi dați crezare,
cel mai bine ar fi să nu puneți
niciodată mîna pe poet

... Și nici nu merită să puneți mîna pe el:
Poetul ca și soldatul
nu are viață personală.

Eminescu ultimul
Nichita Stănescu

Eminescu

Atîta să nu uitaţi:
că el a fost om viu
viu
pipăibil cu mîna.

Atîta să nu uitaţi
că el a băut cu gura lui, -
că avea piele
îmbrăcată în ştofă.

Atît să nu uitaţi, -
că ar fi putut să stea
la masă cu noi,
la masa cinei celei de taină

Atît să uitaţi! Numai atît, -
că El a trăit,
înaintea noastră...
Numai atît,
în genunchi vă rog, să uitaţi!

Recele echilibru al stelelor

Vor veni timpuri minunate
cînd echilibrul rece al stelelor
se va rupe, și cînd
șirurile celor care au fost
se vor uni cu cei care sunt

Omul, o cîte trupuri a avut
și în cîte trupuri încă se va
încerca să mai fie!

Omul! de cîte trupuri are nevoie
ca să se poată hrăni pînă la capăt
din sfera aceasta instabilă!

Vom mînca pînă la urmă
tot pămîntul acesta, albastru.
Îl vom roade, îl vom roade

Și vom azvîrli capul și oasele
iar Omul, Omul nesătul,
cu un miliard de trupuri
va începe să roadă flămînd
recele echilibru al stelelor

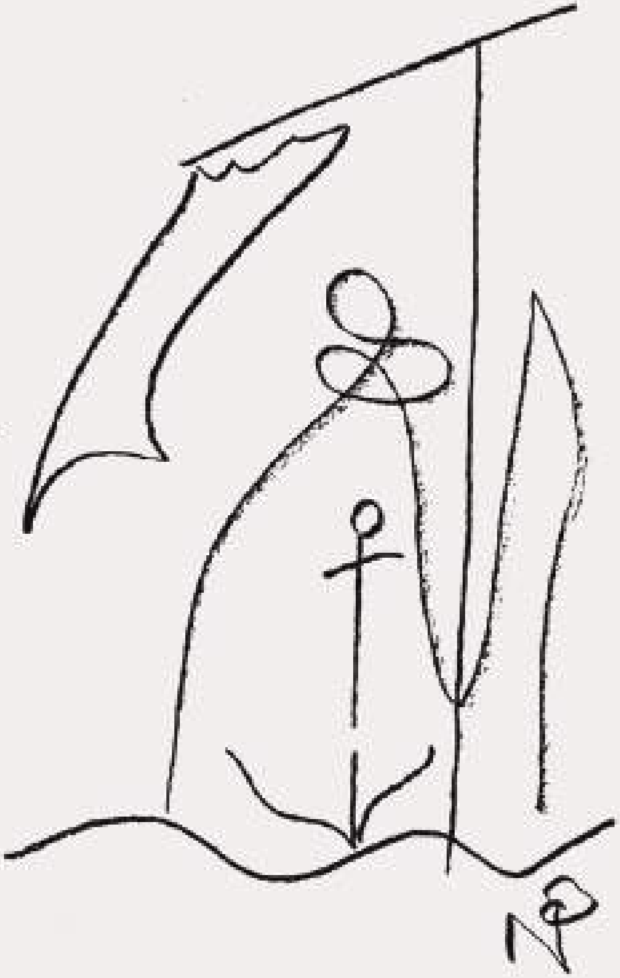

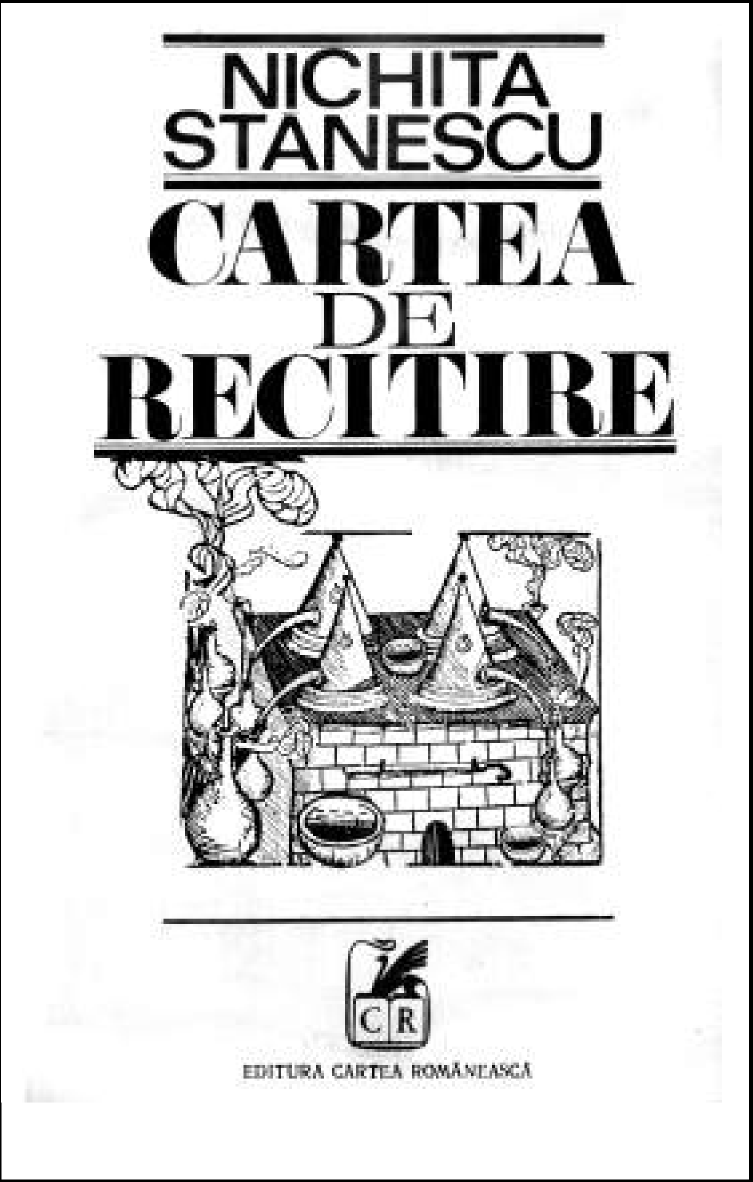
NICHITA
STANESCU
CARTEA
DE
RECITIRE
CR
EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ

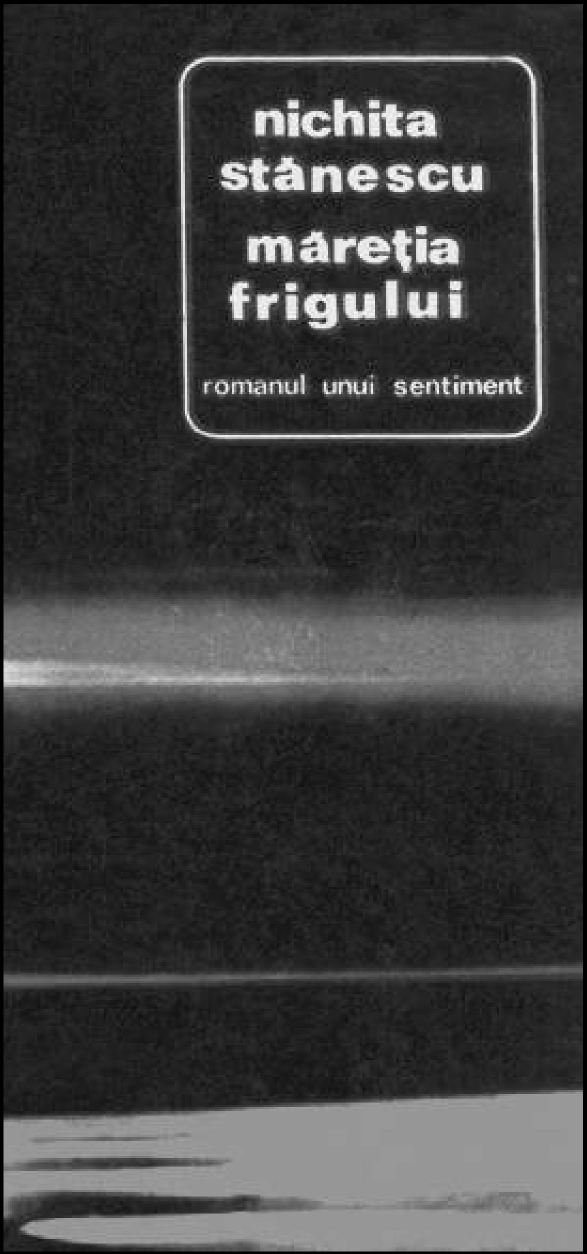
nichita
stănescu
măreţia
frigului
romanul unui sentiment

1972

Singură vedere

Ei au plesnit, au crăpat, s-au scurs
în aerul acesta infect
și dus.

Risipă de pene albe și murdărite,
ningea,
ningea fără frig peste semne
și peste podea.

Eu v-am spus vouă să nu zburați -
le-am zis lor,
de ce ați vrut să vreți
și să vă încercați
mai jos, mult mai jos?...

Eu v-am spus vouă să rămâneți
să rămâneți ce sunteți.
De ce ați venit până aici?

Stau, doamne, cu o sabie în mâna dreaptă
și în mâna stângă stau, doamne
cu un bici.

Dar nu mai am ce tăia și nici ce bate.

S-au sfărâmat prin venire spre mine,
de la stea spre mine,
de la cometă spre mine,
ființele gândite și minunate.

Plouă cu sfărâmături.
Plouă, doamne, peste întregul de mine.
Au făcut explozie acele făpturi
în care m-aș fi întrupat,
poate, mâine.

Întrebări

Trăim un prezent pur?
A trăi înseamnă timp?
Timpul este tot ceea ce nu înțelegem?
Timpul este tot ceea ce nu suntem noi?
Există timp acolo unde nu este nimic altceva?
Timpul este fără să fie?
Timpul este însuși Dumnezeu?
Inima mea bate în timp?
Sunetele, mirosurile,
pipăitul, gustul, vederea
sunt chipuri ale timpului?
Timpul este legat de lucruri?
Timpul este legat de cuvinte?
Gândurile sunt timp?
Timpul este însuși Dumnezeu?
A fi, înseamnă timp?
A avea, înseamnă timp?
Ceasurile sunt bisericile noastre
de mână sau de buzunar,
de perete...
Ne rugăm luând cunoștință
de bătaia lor înscrisă pe cadrane...

Către soldat

Vor veni în fața ta, -
urlând și strigând
- Avem patru mâini fiecare,
avem patru mâini;
nu-ți aduci aminte
cum ai zis că ai vrea și tu
să ai patru mâini?

Tu, soldatule, stai drept, tu
soldatule nu-ți scoate arma
de pe umăr
și nici baioneta din teacă!

Vor veni la tine și-ți vor spune:
- Avem patru picioare,
două inimi avem
șapte ochi, trei limbi ascuțite;
iar în spinare
opt rânduri de aripi pale
și cinci rânduri de plăci
N-ai zis tu că ți-ar place să fii
astfel?
N-ai zis-o tu, chiar tu?

Soldatule, tu să stai drept
Nu-ți scoate arma
de pe umăr și nici
baioneta din teacă.
Atâta îți zic: Descurajează-i!
Descurajează-i!

În landa de piatră

Ar trebui să existe și pentru trădători un altar
și pentru lași și pentru curve ar trebui
o biserică, o biserică spre alinare...
Ah, încep să nu mai fiu,
și nu dintr-o dată și măreț
ci rând pe rând
câte rânduri sunt pe lumea asta,
câte absențe de biserici sunt pe lumea asta
chiar în landa aceasta...

Nu există biserică
pentru rugăciunea ofilirii florii...
Unde, suflete, să se roage iepurele împușcat
și unde să își plângă lacrima de rugină
pușca vânătorului mort?

Oare pietrele pe care calcă roțile și caii
au ele vreun Dumnezeu al pietrelor?
Și dacă au un Dumnezeu al lor
în ce biserică de piatră stau
în genunchi de piatră, pietrele?

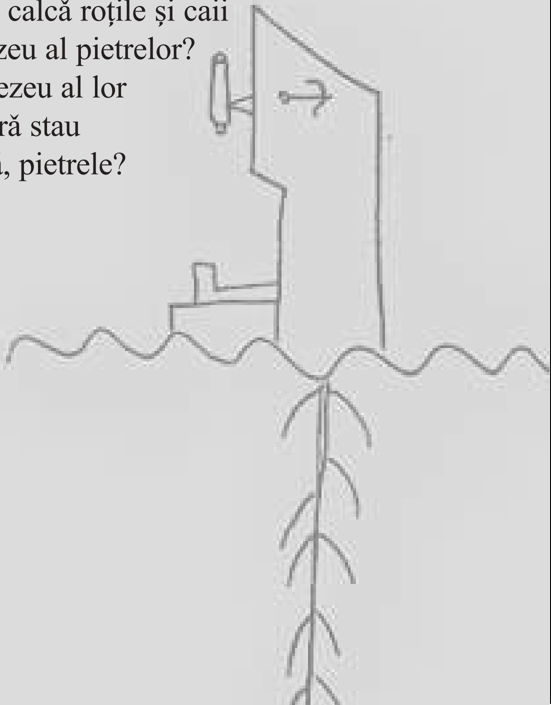

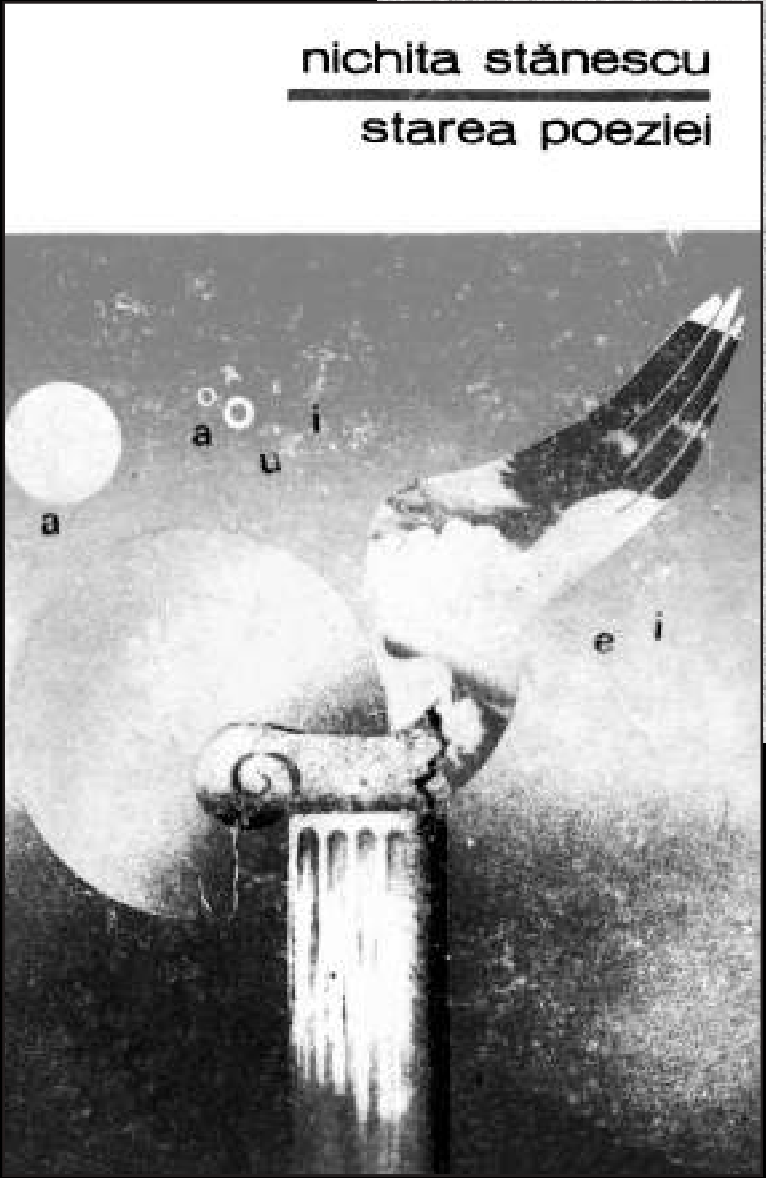
nichita stănescu
starea poeziei
a
a
u
i
e i
1975

NICHITA
STĂNESCU
clar
de
inimă
1973

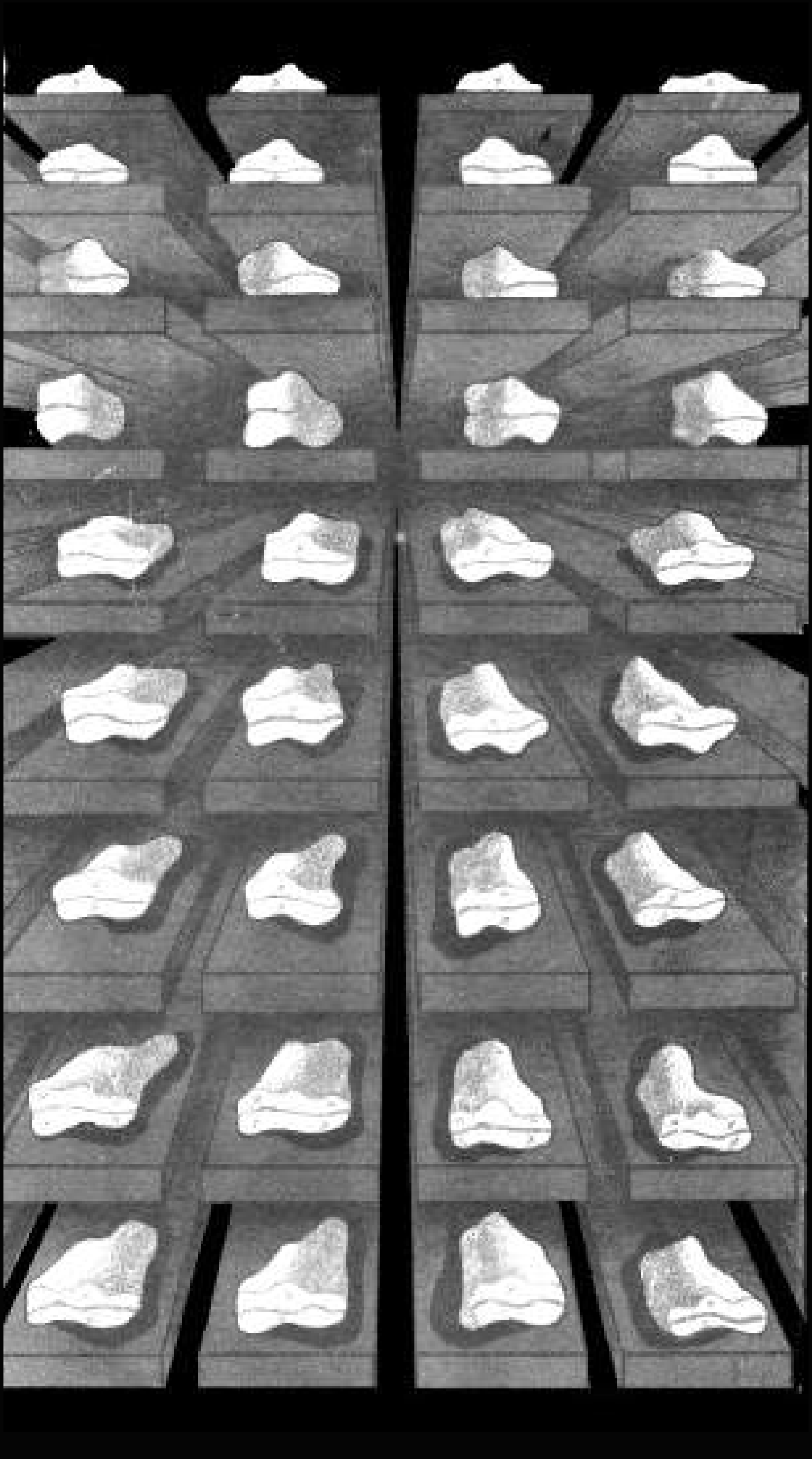

EPICA MAGNA

1975

Autoportret

Eu nu sunt altceva decât
o pată de sânge
care vorbește.

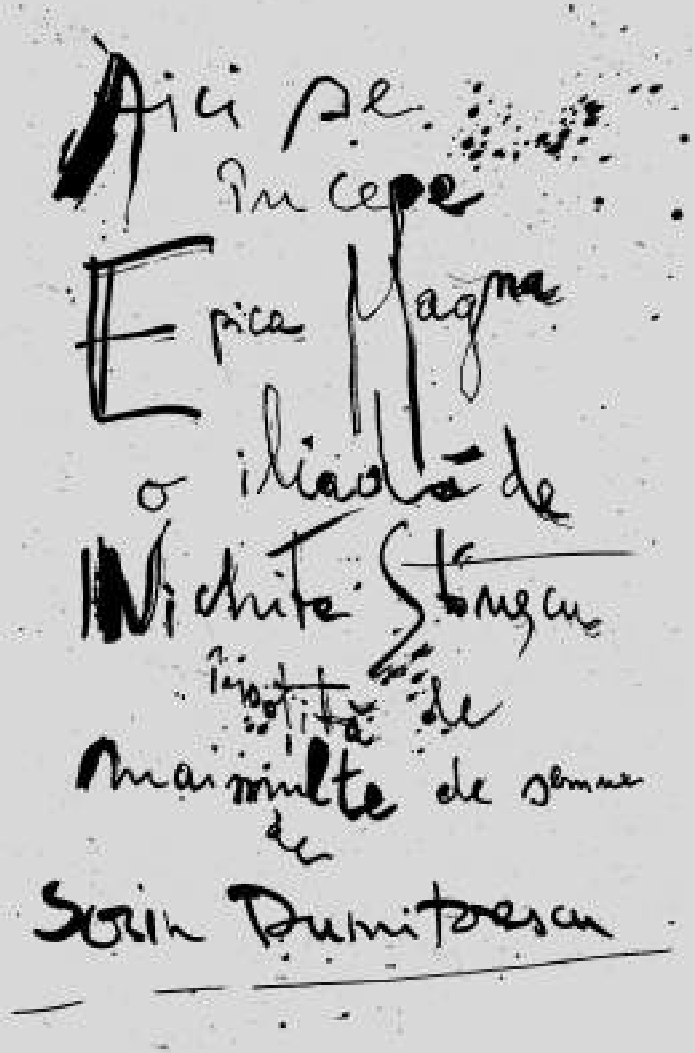

Pean

Nu trebuie înțelese sentimentele, -
ele trebuie să fie trăite.
Nu trebuie înțeleși porcii, -
ei trebuie să fie mâncați.
Nu trebuie înțelese florile, -
ele trebuie să fie mirosite.
Nu trebuie să fie înțeleasă pasărea, -
lăsați-o pe ea singură;
nu-i faceți ramură din inima voastră,
nu-i beți cu respirarea voastră aerul,
aerul de sub aripă...
Nu trebuie mai ales să înțelegem, -
trebuie mai ales să fim;
dar mai ales trebuie să fi fost,
într-adevăr mai ales să fi fost.

Prăbușirea unui vultur într-un om

M-a izbit vulturul prăbușindu-mi-se pe umăr.
Clonțul lui mi-a luat aerul din plămâni, -
treaz fiind încă, m-am trezit
cu lăuntrul meu plin de zburătoarele cerului.

Ferească-mă, să stea și cerul cu stele în mine.
Prea puțină mi-e viața, încât
dau liber vederii și razei ei
dau liber.

Atâta vă rog, scoateți-mi din plămâni pe vultur.
Am să-l duc în spinare să-l îngrop la vârf de munte.
Atâta doar vă rog, scoateți-mi pe vultur din plămâni.
Mă sufoc; penele lui îmi umplu respirarea.
Strein de moartea mea
e vulturul mort.

Hieroglifa

Ce singurătate
să nu înțelegi înțelesul
atunci când există înțeles.

Și ce singurătate
să fii orb pe lumina zilei, -
și surd, ce singurătate
în toiul cântecului.

Dar să nu-nțelegi
când nu există înțeles
și să fii orb la miezul nopții
și surd când liniștea-i desăvârșită, -
o, singurătate a singurătății!

Dezîmblânzirea

De mult negru mă albisem
De mult soare mă-nnoptasem
De mult viu mă mult murisem
Din visare mă aflasem
Vino, tu, cu tine toată
ca să-ntruchipăm o roată
Vino, tu, fără de tine
ca să fiu cu mine, mine.
O răsai, răsai, răsai
pe infernul meu, un rai
O rămâi, rămâi, rămâi
Palma bate-mi-o în cui
pe crucea de carne
când lumea adoarme.

Fulgerul și frigul

Toți cei din curte, deodată,
neliniștiți, am simțit prezența aripei.
Acest lucru s-a întâmplat
într-o luni după amiază,
acum un an.
De atâta vreme, mai ales seara,
fără să ne spunem unul altuia ceva,
mai ales seara, seară de seară,
am simțit prezența neliniștitoare a aripei
printre noi cei din curte.
Cu discreție, am căutat în arțar, în magazie,
în lucarnă,
sau chiar sub fotoliul mare din sufragerie.
De asemeni, am căutat după tabloul
cu ramă bogată,
de familie, printre rochiile femeii din dulap,
după perdeaua de catifea, vișină putredă.
Părând a privi oriunde altundeva,
în timp ce vorbeam orice altceva,
prezența aripei ne neliniștea și ne neliniștește.
De aceea radioul întotdeauna este pus mai tare,
iar pompa din curte lăsată să curgă zgomotos.
S-au înmulțit pisicile și câinii
din această pricină,
iar becul electric de la intrare e lăsat aprins
toată noaptea.
Abia acum, după un an de zile,
plecând în grabă din casă, chemat de un pacient,
i-am simțit brusc, în spinare,
adierea rece.
M-am oprit în colțul străzii
și, fulgerător, mi-am întors chipul spre casă.
Ah, tu frig, și tu fulgerare!
Îngerul este chiar zidul casei,
zidul cel mare tăiat la mijloc
de o fereastră pătrată.
Chiar acest zid este,
acesta, cu fereastră pătrată!
Chiar el este
privindu-mă rece, fix.

Starea pe loc

Ar fi fost un păcat și-o rușine să zbor.
Ar fi fost o trădare
să devin dintr-o dată ușor.
Greul pământului
care e dragostea lui pentru mine
să-l schimb într-un gând, într-o înălțime
dragostea acestui glob imens și greoi,
prin moarte.
Dacă m-aș fi numărat în trei sau în doi
l-aș fi lăsat ca vita fără pășune
și ca lumina
fără de ochiul de rugăciune.

Mai sunt pentru că el mă este.

Dar ce lungă și sângeroasă poveste...

Daimonul meu către mine

Vine focul, îmi zise, fii atent vine focul
și-o să vezi cu ochii pietrele înmuindu-se
și pe caprele negre de stâncă înecându-se
în moalele stâncii.
Marea, pe dânsa chiar o s-o vezi
suptă de fluviu și pe acesta
supt de râuri și pe acestea
supte de izvoare și pe ele
absorbite de setea unei făpturi alergând.

Ai să vezi, îmi spuse Daimonul meu, mie,
ai să vezi
cum se usucă peștii
și cum se împuțesc balenele
cum se evaporă meduzele,
căci îți zic ție, vine focul, mă auzi?
- Te aud și ce să fac eu,
chiar dacă te aud ce să fac eu,
eu ce pot să fac eu?...
- Schimbă-te în cuvinte, mi-a zis Daimonul,
repede, cât mai poți să te schimbi!
Schimbă-ți ochiul în cuvânt
nasul și gura
organul bărbătesc al facerii,
tălpile alergătoare,
părul care-a început să-ți albească
prea des încovoiata șiră a spinării, -
schimbă-te în cuvinte, repede, cât mai e timp!
I-am spus Daimonului: - Tu nu știi că
vorba arde,
verbul putrezește,
iar cuvântul
nu se întrupează ci se destrupează?
Am pus un sentiment pe bronz și tu știi asta
și a fiert din pricina luminii soarelui.
Am dat un nume unui copil
și numele s-a spart de timp și de vrăbii.
- Știu asta, mi-a zis Daimonul.
Schimbă-te în cuvinte precum îți zic!

Cina generală

Vezi, îmi spuse el,
vine un moment în care durerea
se schimbă în indiferență
și nenorocul
în obișnuință.
Nu-ți mai pasă cine știe ce, -
și un fel de liniște
începe să te cuprindă.
Te surprinzi, îmi spuse el,
privind prin brazi, prin cai,
prin ocean și prin alte multe
ca prin sticlă.
Al tău și al fiecăruia, -
îmi spuse el,
nu se mai sprijină.
Fosta dragoste, foamea,
strigătul, îmi spuse el,
par împărțite la o cină generală.
Ah, dar existența fiecărui individ,
îmi spuse el,
este nesfârșită și măreață.
Resturile ei nu durează decât o secundă,
iar întinderea morții, nici atâta.

Cântec

Absență murdară și așteptare
disperată.
În lipsa ta s-au născut
cifrele și zeii.
Și tu nu știi nimic de aceasta.
Și tu nu știi nimic de aceasta.
De când nu ești,
piatra a dat lumină.
Mișcare a dat piatra
de când nu ești.
Și tu nu știi nimic de asta.
Și tu nu știi nimic de asta.
Fluviul a rămas gravid de pești,
aerul greu de păsări.
De când nu ești.
De când nu mai ești.
Și nici măcar nu știi nimic de asta.
Cuvântul meu s-a făcut trei,
cântecul meu s-a făcut șapte.
Dar tu, habar nu ai
ce este trei, ce înseamnă șapte.
Murdara așteptare, absență, disperată.

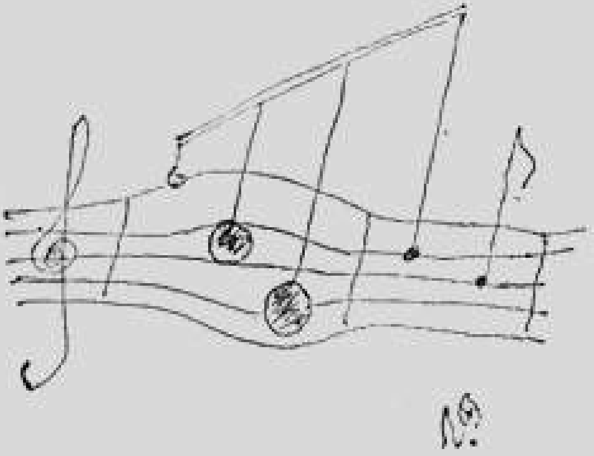

Smulgerea măștii

Nu mi se poate smulge mâna din umăr,
chiar dacă mi se smulge mâna din umăr.
Sângele lăsat astfel vederii
ar fi un sânge contabil
negâlgâitor și statistic.

A-ți trage o mănușă de pe mână
e pentru insul meu același lucru cu a-ți trage
mâna prin rupere din umăr.

S-ar ivi la vedere
o făptură atât de veche și aprigă
un animal nelegal
luminiscent în afara luminii.

O îmblânzire pentru el și o mască
un fel de lupă măritoare
a fost înconjurarea lui cu piele
și trimiterea lui finală
în cinci degete cu unghii.

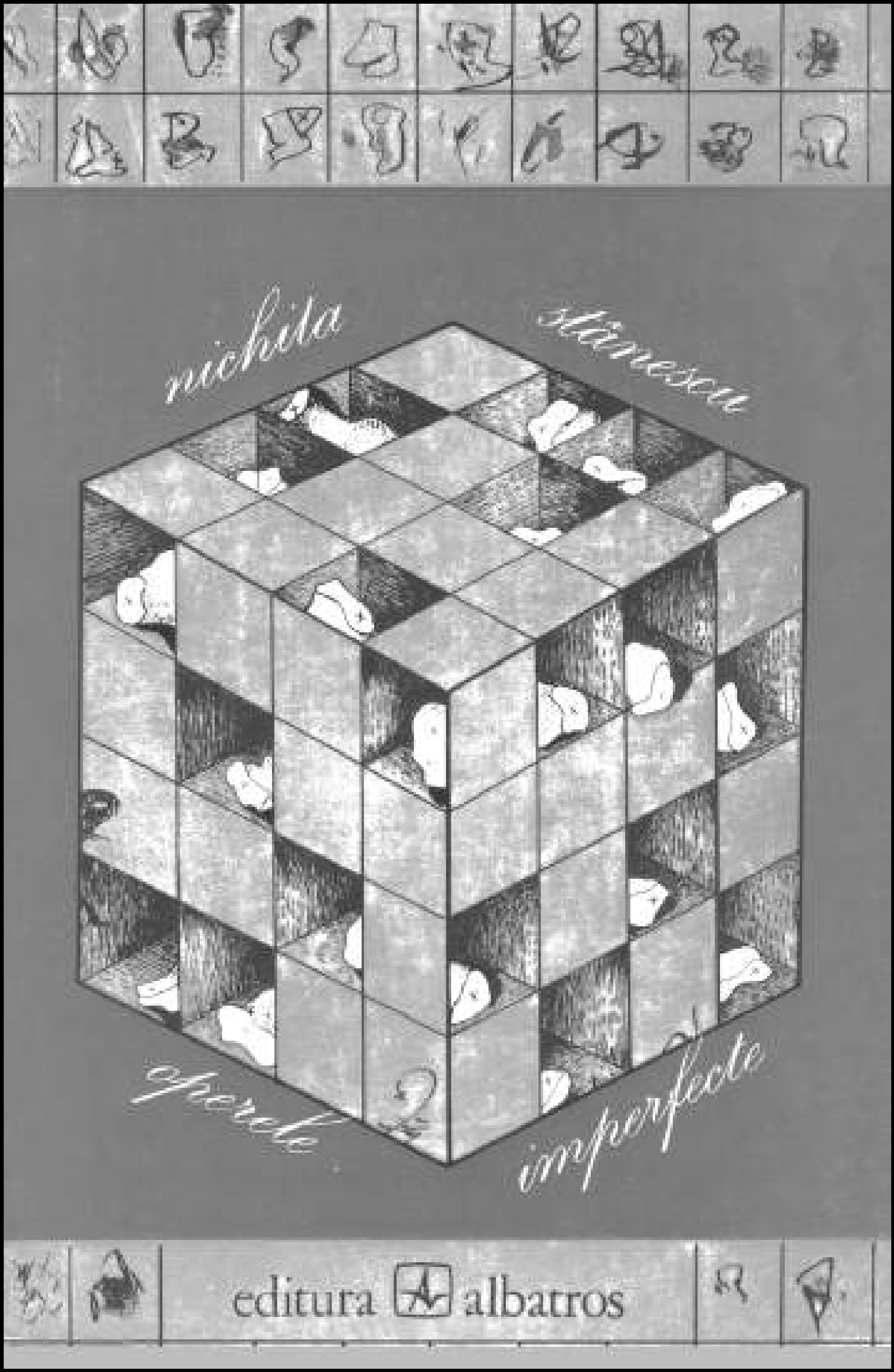

1979

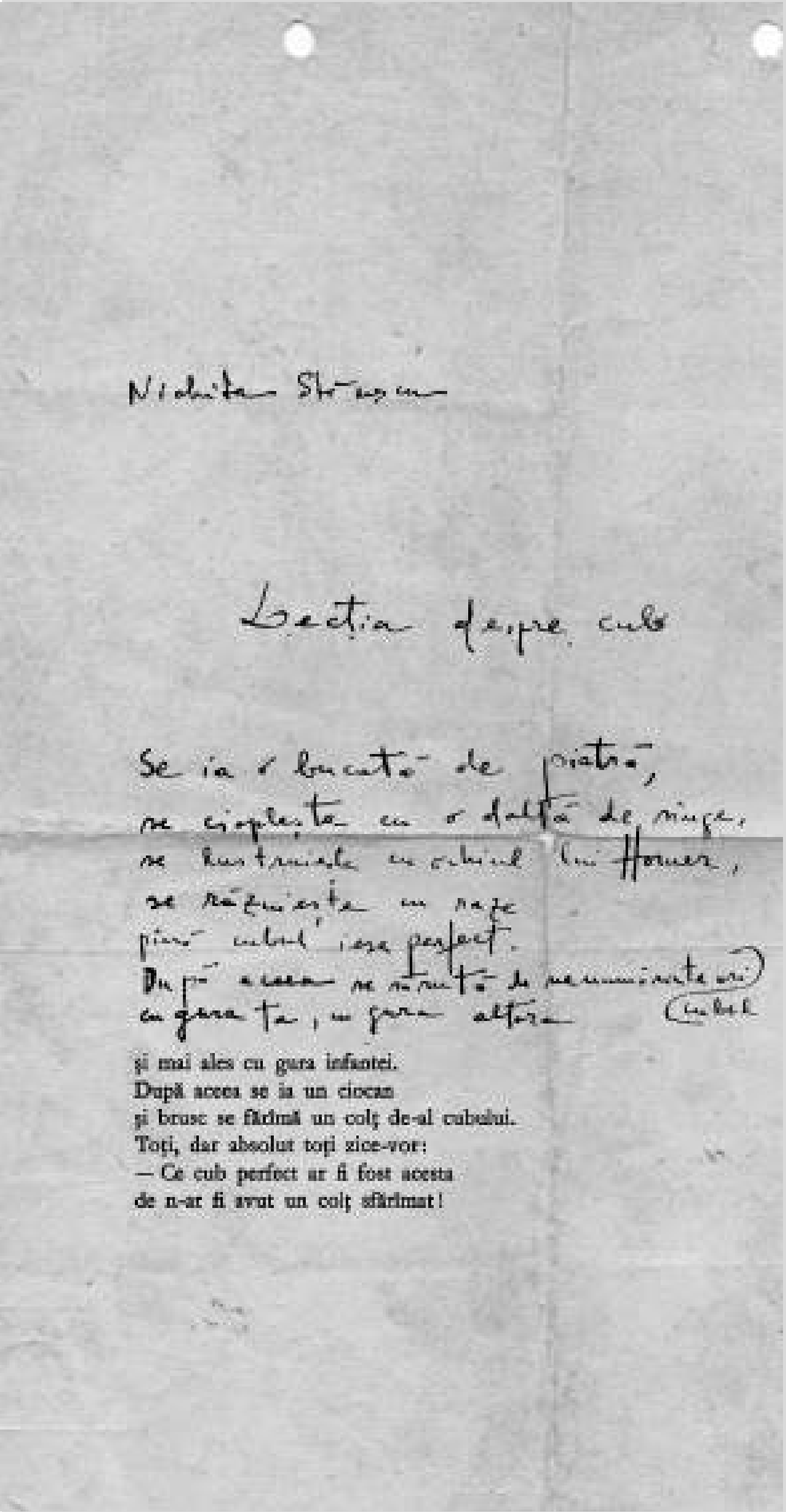
Nichita Stănescu

Lecția despre cub

Se ia o bucată de piatră,
se cioplește cu o daltă de sânge,
se lustruiește cu ochiul lui Homer,
se răzuiește cu raze
până cubul iese perfect.
După aceea se sărută de nenumărate ori
cu gura ta, cu gura altora (cubul)
și mai ales cu gura infantei.
După aceea se ia un ciocan
și brusc se fărâmă un colț de-al cubului.
Toți, dar absolut toți zice-vor:
— Ce cub perfect ar fi fost acesta
de n-ar fi avut un colț sfărâmat!

De dragoste, de nu...

Mamă, de ce naști un bătrân?
De ce naști tu numai toamnă
și numai iarnă?!
De ce mi se face frig de zăpadă, mamă,
când sunt un murdar?
Încă miros a spirt
și alții a morți, mamă, -
dă-mi nu stele, ci un pahar de lapte acrit.

Nu-mi da vedere, mamă,
dă-mi un cal hăituit!
Nu mă înverzi cu iarbă verde,
înverzește-mă cu ochii ei.
Binecuvântează-mă, mamă,
s-ajungem din doi, trei!
Ce blestem e dorul,
e aproape la fel de sublim
cum e crima, cum e omorul,
sau, mamă, cum e norul!
Tu nu vezi că plouă, mamă,
tu nu vezi că plouă?
Se-neacă peștii în lumină, mamă,
se-neacă peștii
și curg în sus, nu mai curg la vale!
Sânul tău era cel mai sus, mamă,
de ce l-au făcut stea, de ce l-au făcut stea?
Al lui nimenea, mamă, al lui nimenea...
al lui ia-mă moarte
și, ia-mă odată!

Numai tu mă iubești pe mine,
moarte, numai tu mă iubești
iubito!

Iacob și îngerul

A venit îngerul obosit și supărat
M-a pălmuit cu aripile pe față
Peana lui era sprânceana mea de-mpărat
Bătându-mă de viață mă dezvață
Om rău ce sunt și plin de sânge
Stăteam izbit de aripi mari
Mi se părea că azi mă plânge
Cu umbre codrul secular
El mă lovea cu zbor invers
Spre punct mă trimitea în jos
Dă-mi mie Doamne acest vers
Și binecuvântat frumos
Dădea în mine ca și cum
Pe ruguri grecii cei antici
Vorbirea lor de vânt de fum
Tu Doamne o mănânci
Ia îngerul de peste mine
Și trage-mi din secunda mea
Gârla de sânge din vechime
Osoasa și cea fără carne stea.

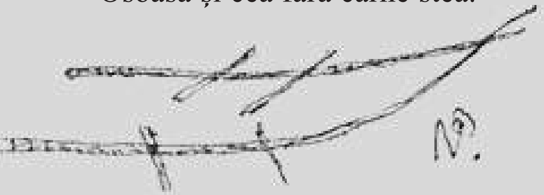

Stampă

Săgetarea unui leu în cușcă,
Iată
Vânătoarea regală.

Evocare

Ea era frumoasă ca umbra unei idei, -
a piele de copil mirosea spinarea ei,
a piatră proaspăt spartă
a strigăt dintr-o limbă moartă.

Ea nu avea greutate, ca respirarea.
Râzândă și plângândă cu lacrimi mari
era sărată ca sarea
slăvită la ospețe de barbari.

Ea era frumoasă ca umbra unui gând.
Între ape, numai ea era pământ.

Schimbarea la față

Am schimbat nașterea pe moarte.
În rest am rămas de tot sărac.
M-a izbit cu aripa un înger
și am devenit rege,
pe un tron în prăbușire.
Nu știu ce înseamnă cinci,
nu știu ce înseamnă patru
în genere nu știu nimic,
dar mărturisesc că mi-e strâmtă coroana,
prieteni, ca un orizont îmi sunt tâmplele,
ca o stea sau ca un glonț îmi este coroana,
de-a dreptul în frunte.

Mama mea și soldatul ei

Nu, nu, nu,
strigă în dureri mama mea, născându-mă
nu, nu, nu,
strigă ea născându-mă; -
viața nu e pentru ucidere!
Soldatul nădușit zise:
- Ce sânge, cât de mult de sânge
și ce miros și ce strigăt
dă femeia când naște
și fără de nevoința glonțului, -
acestea zise soldatul nădușit,
azvârlind cu pistolul său
după un fluture.
Nu, nu, nu,
urla mama mea în dureri, născându-mă,
viața nu e născută pentru a fi ucisă,
nu, nu, nu! -
striga mama mea, născându-mă.
Fluturele zbura în zigzag
revolverul soldatului era cotrobăit de furnici
pe mare și pe deasupra mării
soldatul dezbrăcat
răsărea odată cu luna.

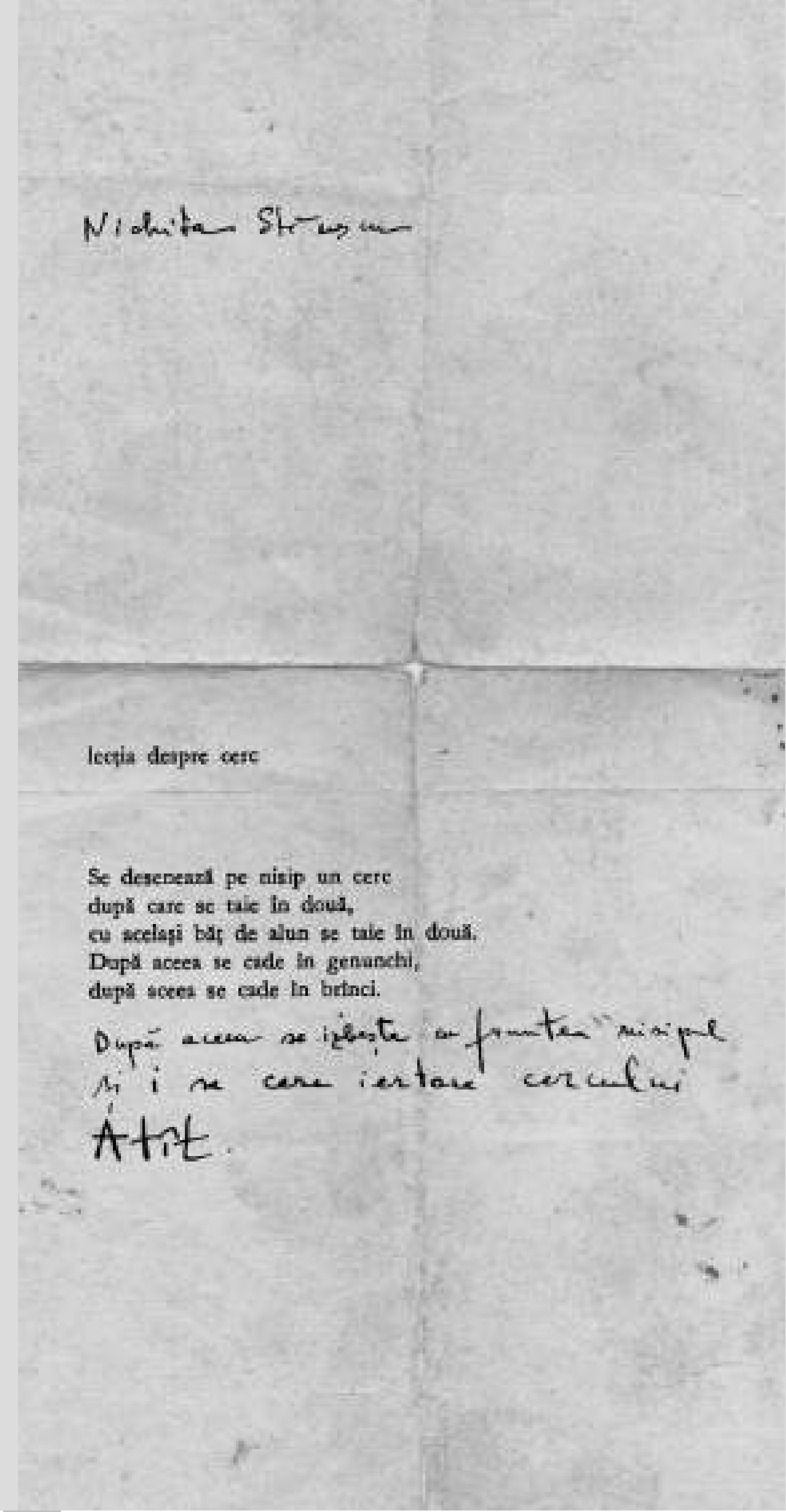
Nichita Stănescu

lecția despre cerc

Se desenează pe nisip un cerc
după care se taie în două,
cu același băț de alun se taie în două.
După aceea se cade în genunchi,
după aceea se cade în brînci.
După aceea se izbește cu fruntea-n nisipul
și i se cere iertare cercului
Atît.

NICHITA STĂNESCU

RESPIRĂRI

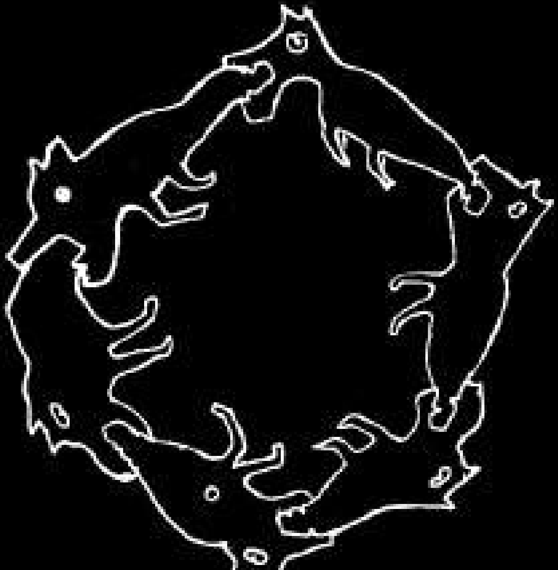

1982

Despre limba română

A vorbi despre limba în care gândești,
a gândi - gândire nu se poate face decât
numai într-o limbă - în cazul nostru a vorbi
despre limba română este ca o duminică.
Frumusețea lucrurilor concrete nu poate fi
decât exprimată în limba română.
Pentru mine iarba se numește iarbă,
pentru mine arborele se numește arbore,
malul se numește mal,
iar norul se numește nor.
Ce patrie minunată este această limbă!
Ce nuanță aparte, îmi dau seama că ea o are!
Această observație, această revelație
am avut-o abia atunci când
am învățat o altă limbă.
Nu spun că alte limbi, alte vorbiri
nu ar fi minunate și frumoase.
Dar atât de proprie, atât de familiară,
atât de intimă îmi este limba
în care m-am născut, încât aproape
nu o pot considera altfel decât iarbă.
Noi, de fapt, avem două patrii coincidente;
o dată este patria de pământ și de piatră
și încă o dată este numele patriei
de pământ și de piatră.
Numele patriei este tot patrie.
O patrie fără de nume nu este o patrie.
Limba română este patria mea.
De aceea, pentru mine, muntele
munte se zice, de aceea,
pentru mine iarba iarbă se spune,
de aceea, pentru mine, izvorul izvorăște,
de aceea, pentru mine, viața se trăiește...

Absurdul ca sublim ratat

I

Despre sublim cuviința mea nu se poate rosti în cuvinte din pricina rarelor ființe de-ale mele cu care l-am întâmpinat sau care s-au lăsat cutreierate de dânsul.
Nici nu știu din prea rara întâlnire dacă m-a cercetat vreodată sublimul și nici dacă ceea ce mi se păruse a fi sublim - chiar sublim era.
De aceea, lăsând speranței dreptul ei de a se logodi cu ceea ce este și nu este, mă voi opri asupra într-adevăr lucrurilor rare din viața mea, dar pe care le-am luat în cunoștință cu bucurie și, în egală măsură, cu durere.

Ele sunt firescul, ele sunt absurdul.

II

Realul este un raport; - între sine și însumi. Realul are un caracter relativ în funcție de cine îl receptează pe ce. Bunul simț reprezintă acel echilibru pe care noi îl numim real și care aidoma materiei, ea însăși o funcție relativă a sistemului de referință receptor față de un posibil sistem de referință ignorat și numit obiect, se constituie ca o convenție vitală. Această convenție vitală e tulburată în imaginile sale de două stări fundamentale ale conștiinței numite în mod simplu: firesc și absurd.

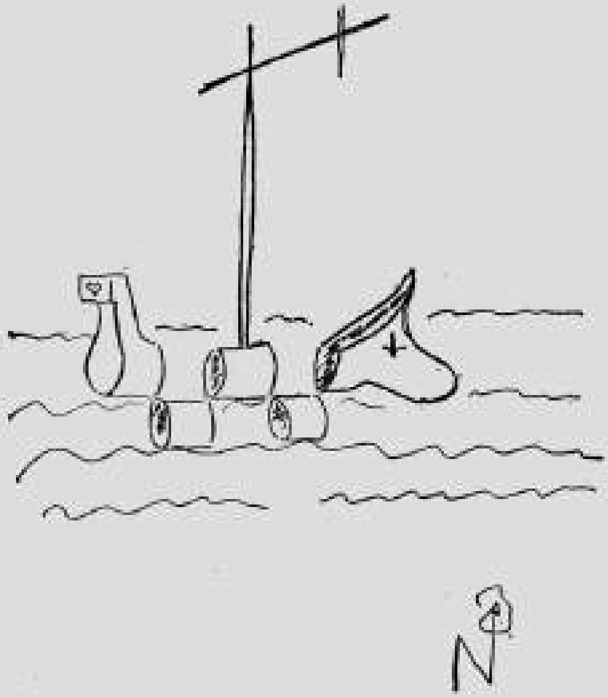

VI

Bunul simț se află în contradicție cu starea cosmică. Bunul simț nu este interesat de adevăr, ci de așezarea în adevăr. Adevărul nu are bun simț. El se are numai pe sine și este indiferent.

VII

Urmărind o consecvență a gîndirii miraculosului Copernic vom gîndi că : sentimentele umplu sufletul și cuvintele creierului. Gîndindu-ne cosmic vom spune :
Arta umple natura.

Sfârtecatul Orfeu - nemuritorul

Noduri și semne

(1982)

Paul Georgescu

Nichita Stănescu a irupt în poezie ca un Făt Frumos în basm. Nalt, mlădiu, cu gest grațios, casca de aur, surâs între răsfăț și cunoaștere, acest pieton al aerului ne trezea o uluială îngrijorată. Ora nu era coaptă, calendarul șovăia între primăvară și toamnă, iar el – fără paloș sau buzdugan – intra dansând în grădina cu lalele și balauri. Un timp l-am crezut somnambul, spre a-mi da seama, mai apoi, că Prâslea avea ornic din selenium, marcând, mai fix ca dibuiala noastră, vremile. Și așa, fără a părea măcar, el a schimbat universul poeziei și modul zicerii, așa cum doar trei sau patru înaintași o făcuseră, nichitizând versul român pe două decenii. Știam ce furtuni stârnește adânca originalitate printre netalente și talente, știam ce fragil vulnerabil era, dar Orfeu a prins să încânte firile și fiarele; critica bună l-a urmat, N. Manolescu a primit carte de carte cu finețe simpatetică, Eugen Simion a dedicat operei un larg studiu de referință, au urmat traducerile în limbi străine și omagiile recunoașterilor, caracterul orfic (sau orfeic?) al poeziei nichitiene s-a manifestat de la început, irezistibil, de la acea eminesciană cavalcadă în zori. Eugen Simion a scris despre „sentimentul de jubilație", „frenezia solară", „vitalitatea diafanului", „stare incantatorie" – și nu voi reveni. Asistăm, în lumea sa, la o expansiune continuă. Fulger neîntrerupt, Nichita Stănescu deschide, fără efort, porți de eter, lacom de spațiu, fără adăstări, înghițind orizont după orizont. Vitalitatea explozivă îl proiectează în sus, în cosmos și de atunci urmează uluitoarea plutire prin ale haosului văi, deprinsă sau desprinsă din Luceafărul. Nimic terific, însă.

Cu o jubilație care e a geniului, el desface și face, înmulțește dihăniile și formele, asociază cu frenezie ce părea incomunicabil, disociază ce era trainic sudat, jonglează cu ideile, astrele, obiectele în plenitudinea de a fi; astfel dislocând structurile universului poetic, ca bard al energiilor cosmice, își creează – zice Eugen Simion – „un cod nou de corespondențe". Vorbeam, la începuturi, de „imponderabilitatea" lumii sale: planare lină prin volume strălimpezi. Nu pot ști cât a deprins Nichita Stănescu din feeria fizico-matematică (bănuiesc că nu excesiv), dar am avut din ce în ce mai mult impresia că dezagregarea universului (poetic) anterior și re-structurarea unei lumi de energii și radiații (pe ce căi ocolite, oculte – ale poeziei, oricum) reflectă, refractă, stilizează, visează marea aventură a secolului douăzeci. Metamorfozele prin diviziune și reîmperechere – frenetice – constituie unul din aspectele recodării generale, a repopulării. Fiindcă, la insistența lecturii, straniul univers (poetic) își arată coerența interioară, inerentă Creației.

Poezia sa coincide cu inaugurarea zborurilor interplanetare.

Poet de viziuni, totuși, cu toată mirifica

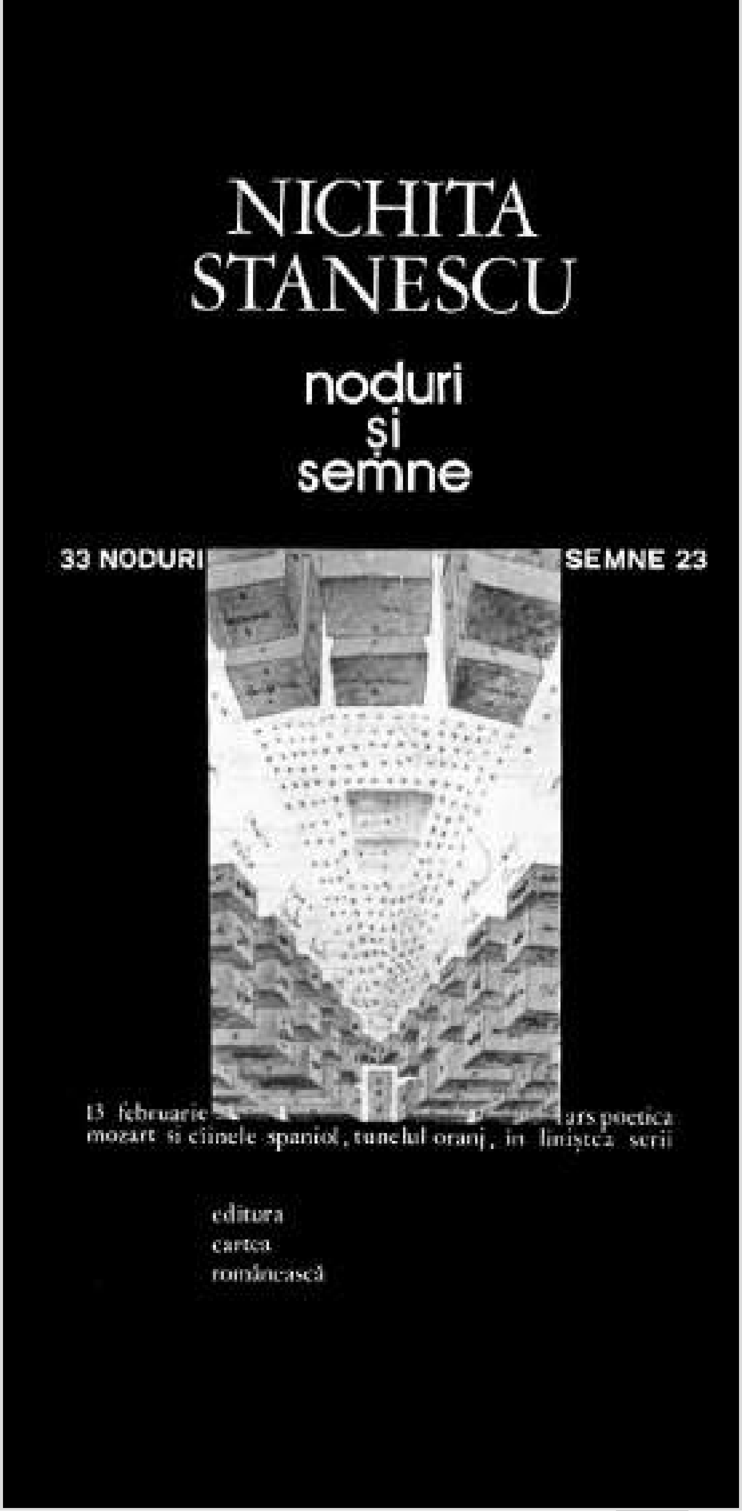

metaforie, cu toate menajeriile posibile și imposibile, mare poet, adică, Nichita Stănescu a fost și este un fermecător. Dar cu „Elegiile” se marchează o modificare: explozia de vitalitate senină ia sfârșit, universul în expansiune ia contact cu propriile sale limite (provizorii?). Acum începe, tot frenetic, densificarea imperiului și verificarea generală a tuturor văzutelor și nevăzutelor. Jubilația nichitiană fusese încă de la început o negație: a orizontului, a structurii materiei, – o distrugere incantatorie, însă o negație în creație simultană. Acum, cu „Elegiile”, și după, se verifică numerele, volumele, soliditatea ficțiunilor, validitatea struțocămilelor și – mai ales – instrumentele creației: cuvintele! Ingenuitatea genezei e urmată de gravitate: Creatorul are o populație întreagă de organizat. „O organizare, știți, în artă nu se poate – îi spunea Picasso lui Malraux – eu am schimbat-o cu alta, atâta tot”. „Atâta tot” a făcut și Nichita Stănescu în poezie: a schimbat ordinea veche prin alta. A sa? Da și nu, devreme ce poezia nouă îi acceptă legiuirile. Cu entuziasm. S-a vorbit despre criză în poezia nichitiană: este doar travaliul de încercare ce a urmat după ziua a șaptea. Starea poeziei a fost ab intio o aventură a existenței, după „Elegii” starea existenței devine o aventură a poeziei. Am găsit undeva această

axiomă a lui Anaxagoras: „Tot ceea ce este e forma vizibilă a indivizibilului”. E drama artei nichitiene: a exprima inexprimabilul, a descrie invizibilul – prin necuvinte. Drama cunoașterii? Drama expresiei? Cine le poate despărți? Cine a mers mai departe decât el? Sentimentul limitei naște monștri. Și ei nu au întârziat să apară. La început, translucizi și ușor ludici. Dar pe urmă, nu.

„Noduri și semne” marchează o modificare la starea poeziei nichitiene. Este cartea a lui A fi și A nu fi – simultan. Titlul sugerează incertul, căutarea; așa se și cheamă poemul deschiderii – „Căutarea tonului” iar încheierea șirului: „Tonul”. Poetul vrea să spună altceva, trebuie să spună ceva anume și caută un ton nefolosit, neauzit. Atmosfera toată s-a schimbat, amurg oranj, temperatura a scăzut brusc – cartea asta ar fi fost firesc să poarte ea numele „Măreția frigului” – și viziunile terifice abundă. E o carte a unei experiențe limită. Cu poeme zguduitoare, dar și din cele cu așchii de viziune sau cu imaginea necristalizată (proporția din volumele anterioare – aceeași). Cel ce într-o călărire în zori se ținuse mândru în șa a fost trântit sângeros de pe cal:

„Când m-am trezit eram chiar pe câmp,
căzut de pe cal;” (p. 21)
sau
„Mi-aduc aminte, căzusem de pe cal,
și stam în iarbă înroșit.” (p. 26)
sau
„Cum știți cu toții,
căzusem de pe cal, și nemișcat stăteam
în iarbă șiroind în sânge.” (p. 44)

Călărețul semeț de altădată, înghițind orizonturile succesive, fulgerător, apare ca soldat trântit pe pământ, șiroind de sânge. O metaforă este doar o metaforă, desigur, dar aici apare ca situație fundamentală. E o carte a retezării. Receptivul orizont, însuși, e o ghilotină care taie, retează, spintecă. „Nu curge din el” e un poem al supliciilor: e jupuit, tras pe roată, i se sparge ochiul, i se smulge limba și i se taie inima (pag. 18). „Ochii mei nu mai plângeau cu lacrimi” (pag. 20), un poem al vaierului, după cum „Mi-am îngropat cuvintele...” este unul al extincției treptate:

„Mi-am azvârlit dinții din gingie
și sabia mi-am descins-o din șold
Precis că inima mea este vie
și că eu sunt mort.” (pag. 24).

„Cum știți cu toții” evocă rana din piept, iar „Vai mie”, am spus, o descăpățânare:

„În timp ce capul îmi cădea în coșul
cel împletit de rafie, de o țărancă.
Și iute retezat
de pudicul călău.” (pag. 62); în alt poem apare o rănire prin vultur:

„Mi-a dat sângele pe gură,
iar ochiul
mi-era o băltoacă.” (pag. 67); iar în altul, o tortură:

„Când m-am trezit din somn,
cu dalta îmi cioplea genunchiul.” (pag. 83).

Neîndoielnic că și în poeme mai vechi am întâlnit scene de suferință și mutilare, cum ar fi în acela, zguduitor, de acum un deceniu, „Despre starea de zbatere.” Dar acesta constituia doar o notă roșie, izolată, pe când acum frecvența cât mai ales contextul exprimă un univers poetic modificat.

Cel mai recent volum e scris sub rigorile iernii în dublul ei registru: letargia și cruzimea. Un admirabil poem „Mergeam prin zăpadă înfrigurat” (pag. 28), al suferinței letargice, al cufundării în uitarea sinelui, un poem al iernii:

„Mă înfrigurasem de tot
și mergeam prin zăpadă,
și ningea atât de des
încât de vedere nu mai aveam nevoință.”

Voi aminti, în aceeași ordine, un alt poem, tot admirabil:

„Ceață deasă, luminiscență, compactă,
nu-mi văd nici mâinile
ceața umedă, vâscoasă, șerpuitoare (...)
Nu există sus și nu există jos
Nu există înapoi și nu există înainte
deși merg de parcă aș sta
și stau de parcă aș merge.”

În citata „Mergeam prin zăpadă”, în care corbul a fost înlocuit cu o vulpe, starea letargică se exprimă pe întregul:

„înfrigurat prin zăpadă mergeam,
fără de suflet în mine și fără de ram,
se albea argintiu spre dimineață.”

Metafora adecvată a stării este înghețul:

„M-am dat de mâncare lupilor
dar lupii erau friguroși și bolânzi,
Mâncați-mă, am strigat la ei, am strigat
Noi nu, mi-au răspuns
noi nu mâncăm om înghețat.” (pag. 84).

Dar „Iarna nemulțumirii” nu e doar letargie, ea e anotimpul cruzimilor:

„Și-atuncea am visat într-o secundă,
cum toate capetele celor ce au fost decapitați
sar înapoi din coșuri și se așează
pe gâturile roșii ce albesc.” (pag. 17).

Devenit lup, face o vizită „verilor lupi” cu o oaie subsuoară dar lupii, chiar și ei, zac în sângeroasă letargie:

„Murise oaia și ningea pe noi
și ne albeam și ne albeam.”

Stârvul piscului de piatră e un loc al masacrelor (pag. 159). Iarna, ca metaforă a letargiei și cruzimii, este anotimpul cărții.

Nichita Stănescu a trăit o profund zguduitoare experiență personală și își caută modalitatea nouă de zicere, vechea expresie devenind neîncăpătoare. Explozia de vitalitate a eroului plutind-fulgerând într-un univers pe măsura sa, propice și fertil, s-a înlocuit printr-o lume (poetică) cu cer jos și opac, cu orizont mic, apăsător, înzăpezit, unde domină gerul, starea certitudinară fiind înlocuită fie de o somnie chinuită, fie prin viziuni de cruzime provocate de o persoană alegorică nicăieri numită, peste tot prezentă. E lesne de observat că acest liric frenetic e de o pudoare exemplară, subiectivitatea sa obiectivându-se în viziuni.

Nichita Stănescu nu se confesează în direct, încât e nevoie de o traducere a metaforei generale. Suferință, deci, indicibilă, ce-și caută tonul de zicere: „ca și când ai fi mort și totuși alergând, ca și cum ieri ar fi în curând, / astfel stau palid și trist, fumegând.” (pag. 34). Deosebit de emoționantă mi s-a părut cruzimea in se stesso, în care sinele își chinuie însinele, amintind de baudelaireanul Heautontimorumenos:

„Mai singur sunt ca niciodată singur
n-am ramură cu umbră și n-am rădăcini
iubito sunt ca un butuc

pe care un călău retează
scurt
gâturile (...)
și voi striga
cât strigă un butuc
în care s-a înfipt toporul.” (pag. 36).

Orfeu ce domolea animalele, valurile și vânturile, mâniile crunte, este el însuși o dureroasă vibrație:

„neliniștit stăteam,
urlând stăteam
ca să-l îngrop în gânduri
și mi-era frică și nu surâdeam.” (pag. 79).

Daimonul ce-i slujise cu supușenie caută acum să-l sugrume „întocmai cum zeul mă luase de beregată / ca să mă sufoce de timp. Întocmai cum el mi-a spart ochii.” (pag. 85). E un ton aspru, noul ton, ce poate fi concentrat în acest dramatic vers; „Ia cunoștință că nu am milă de mine!” (pag. 66).

O carte a scindării – în multiple sensuri. A fi și a nu fi totodată. Nu mă refer nici la dedublarea mai veche în poezia nichitiană, la lupta poetului cu daimonul, îngerul etc., ci la despicare, jertfă ce este și o expiație. Întreg scenariul se desfășoară între două tărâmuri, a căror comunicare se face prin „tunelul oranj”, între a fi și a nu fi, subpământean, de crud ciudată lumină. Domnește un anotimp dur, cu animale singuratice hibride (lup cu gât de lebădă), în capcană, rănite de moarte. Vitalitatea însăși, atât de caracteristică operei anterioare, devine sursă de tortură. Scindarea e suferință și jertfă. Într-unul din cele mai emoționante poeme („Marea era liniștită și oarbă”), jertfa aduce împăcarea. Luna tăiase marea în două. Poetul merge desculț pe raza selenară dar e tăiat în două de aceasta. Marea se înroșește de sângele jertfei:

„marea era roșie
și liniștită
și calmă” (pag. 97).

Altă poezie („Ce simte un pește sfârtecat” – pag. 98), se dedică tuturor sfârtecărilor, iar „Tonul” cântă despărțirile de A fi, treptata dezobișnuire de existent. Orfeu, cel ce îmblânzea fiarele, cel ce-și vizita neamurile cu o ciurdă de lei străvezii, Orfeu, acum despicat, e amușinat, înconjurat, de haite de lupi în rânjire. Lupii abundă. Dar ce e ciudat e că, părăsit de daimon, el însuși devine lup. Nu poate, Orfeu, nu mai vrea să încânte dobitoacele? De altfel, din perspectiva durerii, poemele pot fi împărțite în două feluri: 1. Descriptio doloris; 2. Procese verbale de viziuni. Spun „procese verbale” în sensul despuierii stilistice, al lepădării de metafore, al gravității dure din ton. Extrema răceală cu care insul liric descrie suferințele proprii.

E o carte a pedepselor. De spintecare am vorbit, ca și de răniri, mutilări, decapitări, de amenințarea dihăniilor singuratice sau în haite, de amorțire și nepăsare prin îngheț am vorbit, ca și de descriptio doloris și procesele verbale de viziuni grandioase. Altă pedeapsă ar fi despărțirea organului de funcție: izvorul de curgerea, devenirea lui, revenirea ființei în limitele ei (privirea, refulată, se reîntoarce în pupilă). Dar pedeapsa evidentă de la prima ochire este mișcarea ca atare. Repedele Orfeu, lacomul de spații, înghițitorul de orizonturi,

fulgerul neîntrerupt prin văile haosului, cel ce conturna planeții resimte acum drept condamnare mișcarea ca atare, fuga fără finalitate, („...deși merg de parcă aș sta locului / și stau locului / de parcă aș merge”). Sunt pedepse infernale. Mersul fără finalitate e și grotesc macabru:

„Alerg nebun și singur
și în patru labe
să văd unde îl duc ca să-l îngroape.”
(„Mozart și câinele spaniol”).

De aceea, cel ce găsea plenitudinea în mișcare își află extazul în imobilitate:

„Eram vrăjit și nici nu mai mișcam
toți vulturii stăteau înțepeniți în aer,
iar soarele spărsese cerul,
cu sunet de lumină și cu vaer.”

Poemul e de o înghețată măreție:

„în brațul meu întins și rece
ca sceptru eu țineam ce nu mai trece (...)
nu răsăream, nu apuneam...” (pag. 42).

Poetul plutirii în imponderabil, al fulgerătoarelor deplasări și al sentimentului de jubilație, ce ajunge să vadă o pedeapsă în deplasare, înțepenește-n jilțu-i, investit:

„Stam rege fix, de piatră și de stea
ținând oprit cuvântu-n gura mea,
necântător.” (pag. 43).

Daimonul a fost mereu însoțitorul fidel al Poetului care, părăsit de acesta, își pierde forța, recade; dar în noul volum daimonul însuși suferă, ca și omul, iar invocat, apare urlând. De subliniat că suferința fizică e joasă, necruțătoare, devenind fertilă doar când depășește trupescul, deschide o privire către altceva: „Da. Sângele nu cântă!” (pag. 67). Varietatea lumii, cu cascada ei de metamorfoze, nu-l mai satisface – simte un jind nespus spre „altceva” (pag. 37). Și, astfel, prin zicerea suferinței, devine Orfeu sfâșiatul – nemuritor.

Ceea ce apare, cu totul nou, în această carte este perceperea lumii prin suferință. Insul liric fiind îndurerat, se schimbă tonul cântării, se modifică structura universului poetic. Lumile în expansiune frenetică stopează, se contractă, universul poetic e acum strâmt, apăsător, umplut cu o ciudată lumină oranj, dominat de o iarnă letargică și crudă, în care animalele, altădată fermecate de Orfeu, sunt sinistru agresive. Vitalitatea nichitiană, întoarsă in se stesso, tortureează: e o carte a despicării, mutilărilor și descăpățânărilor, mișcarea - simțită ca pedeapsă. Cartea lui A fi și a nu fi, cartea unei trăiri limită, o gravă aventură existențială.

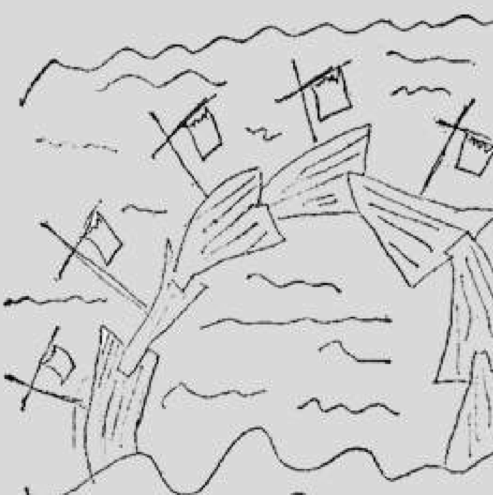

NOD 2

Nu curge din el
ceea ce vrei să curgă din el!
Nu cade din el
ceea ce vrei să cadă din el!
Nu moare în el
ceea ce vrei să moară în el,
împărate!

Roata îi rupe carnea
și carnea nu i se mai sfârșește!
Roata îi rupe osul
și osul nu i se mai sfârșește!
Roata îi rupe sângele
și sângele nu i se mai sfârșește,
împărate!

I-am jupuit pielea de pe el
și sub piele i-am găsit tot piele!
I-am spart ochiul și sub ochi
i-am găsit tot ochi!
I-am smuls limba
și sub limbă i-am găsit
tot limbă, împărate!

I-am tăiat inima
dar sub ea aflăm tot inimă!
I-am despicat fruntea
dar sub ea aflăm tot frunte!
I-am frânt șira spinării
dar sub ea aflăm tot șira
spinării, împărate!

Au început să ni se roadă
de sudoare, trupurile și mințile,
cum se roade ceasul cel mare
al primăriei, - de timp!
Ne tocim de moartea lui
care nu-l moare, împărate!

Lucrăm la el într-una, lucrarea, -
dar el nici măcar nu se începe!
El nici măcar nu se începe!
Măcar nu se începe!
Nu se începe,
împărate!

SEMN 3

Tu nu-nțelegi că cel mai greu e sentimentul?
Tu nu-nțelegi că sentimentul unei pietre
o smulge și o zboară și-o atârnă
și-o plutește?

Tu nu-nțelegi că noi cădem lăuntrul nostru?
Că sentimentul de lăuntru
îl ținem greu, răzbătător prin pietre.

Tu nu-nțelegi aceasta?

Tu nu-nțelegi că stelele în sine
sunt un lăuntru din lăuntru depărtat?
Tu nu-nțelegi că albul în desime
e negru împărat?

NOD 10

Lasă-mă te rog să vin să mor la tine acasă
mielule, alungă mieii din jurul tău
și lasă-mă să mor la tine acasă, mielule!
Iedule, alungă iezii tăi din jur
și lasă-mă să mor la tine acasă, iedule!
Fluture, alungă-ți fluturii din jur,
și lasă-mă să mor la tine acasă, fluture!
Iarbă, alungă-ți câmpurile tale…

SEMN 20

El arăta cu degetul,
dar noi nu știm ce arăta; -
să ne fi vorbit, să ne fi cântat
am fi știut poate.
Să ne fi surâs,
să fi făcut un gest din nări,
să fi dat drumul șoimului de vânătoare
pe care-l ținea în mână,
poate-am fi înțeles ceva.
Dar el
arăta cu degetul
și noi n-am înțeles:
sud?
nord?
est?
vest?
De s-ar fi uitat cu ochii lui în ochii noștri!
Dar el arăta cu degetul
și tot timpul în altă parte!

NOD 11

Eram vrăjit și nici nu mai mișcam,
toți vulturii stăteau înțepeniți în aer,
iar soarele spărsese cerul,
cu sunet de lumină și cu vaer.
Pe jumătate doar din ea,
copilul se născuse,
ea două capete avea,
timpul încremenise
bătut în palma ta, Iisuse!
O eli eli lama sabahtami,
o eli, eli!
Mi se îngroșase râul
ca o jugulară peste gât,
pe câmpul ăsta nearat, urât,
iar caii se evaporau ușor,
deasupra nu era vreun nor,
mă înzeiam, mă înzeiam,
nu mai muream, nu mai muream,
în brațul meu întins și rece
ca sceptru eu țineam ce nu mai trece, -
și fix eram,
piatră eram -
și nici pământul nu-l roteam
nu răsăream, nu apuneam, -
și țara mea era un geam
prin care nimeni nu privea.
Stam rege fix, de piatră și de stea
ținând oprit cuvântu-n gura mea,
necântător.

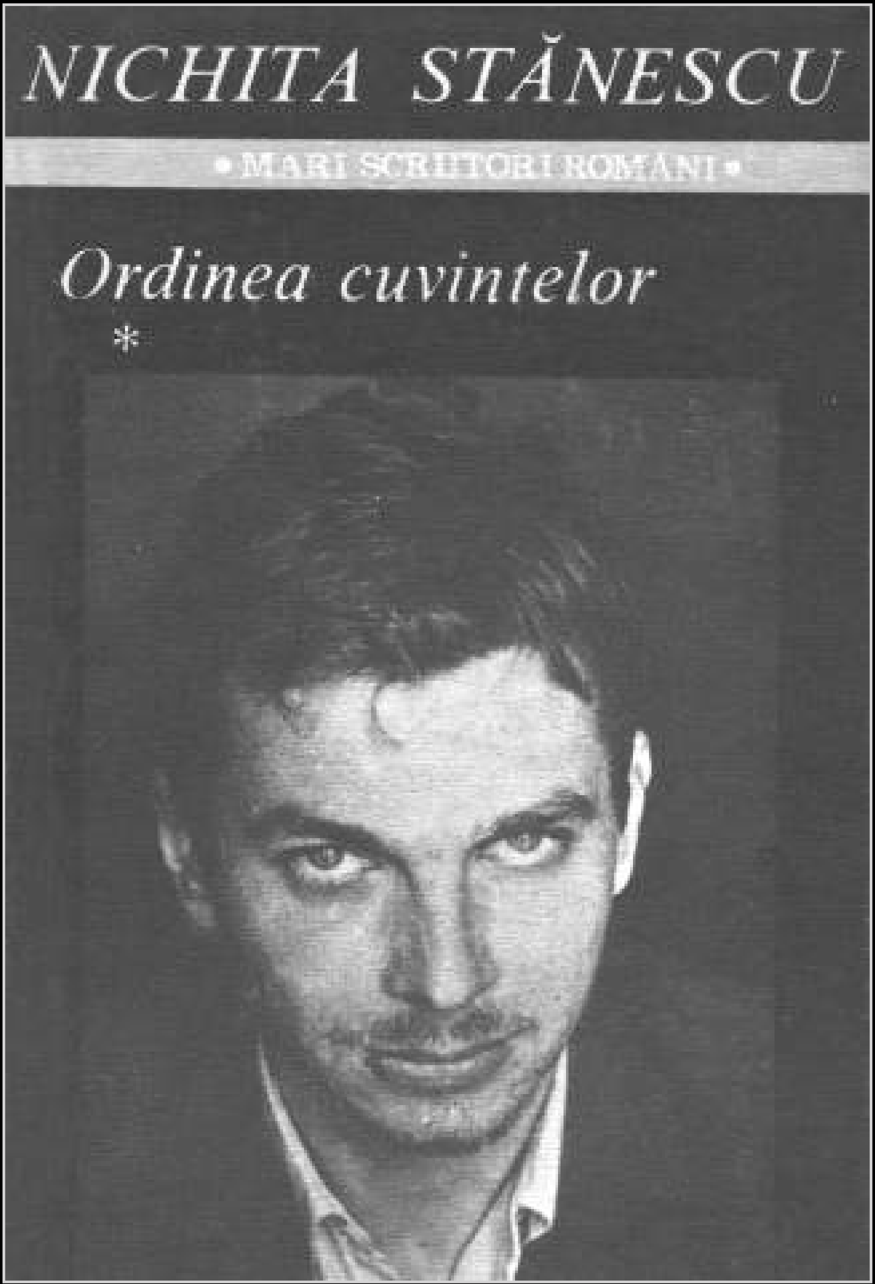

1984

Structura artistică

- o parafrază critică -

A venit îngerul și mi-a zis: de atâta amar de vreme te veghez ca să ajungi om de știință și tu până acum n-ai inventat nimic!

Cum să nu; am inventat; numai că știința pe care am creat-o este atât de subtilă, încât uneori se confundă cu firescul. Ea se numește hemografia, adică scrierea cu tine însuți.

Nichita Stănescu

Războiul cuvintelor

Cuvintele fiind ca umbra structurii materiei, căutăm întruna sursa ce a iluminat materia ca să lase o umbră atât de majestuoasă, atât de semantică. Tendința către această sursă retrage uneori cuvintele prin materie, distrugând materia, către sursa inițială. Traversarea cuvintelor prin materie nu mai ține de cuvânt, ea s-ar putea numi chiar poezia.

Dacă materia are timp, cuvântul are eternitate, dacă materia este simultană numai cu secunda, cuvântul este simultan cu orice, oricând. Umbra vieții mele sunt cuvintele mele. Eu sunt simultan cu propria mea secundă, cuvintele mele sunt simultane cu orice, oricând. Singura proprietate este aceea de a avea spirit. A avea materie e risipă. Durerea și sentimentul tragicului apar nu atunci când materia sfâșie materia, ci numai atunci când cuvântul sfâșie cuvântul lăsând în tenebre dâra necuvintelor. În aceste texte se vor înfățișa câteva episoade din războiul cuvântului cu cuvânt și al verbului cu verb.

În consonanță cu tânărul meu prieten, criticul Alexandru Condeescu, am făcut o revizuire a celor publicate pe parcursul a peste 25 de ani lăsând numai lucrurile care s-au salvat conjuncturii intime sau exterioare.

Ediția nu are pretenția de a fi definitivă, ci numai năzuința. Oricum, ofer Titanicului acest iceberg, realului aceste cuvinte.

Nichita Stănescu

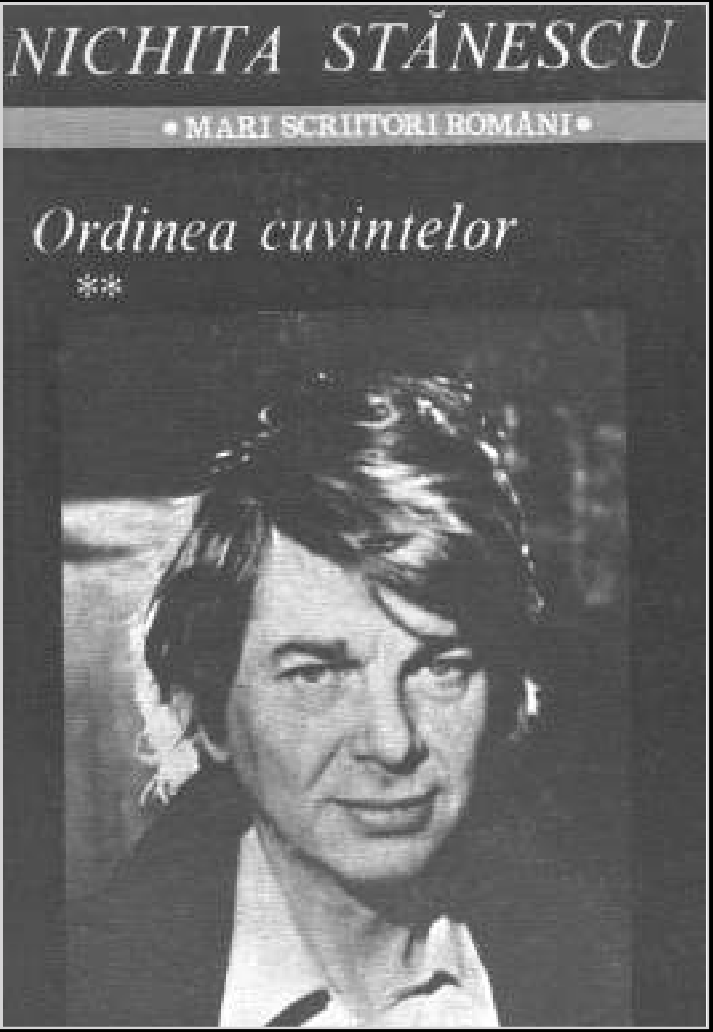

PREMIUL HERDER • 1976

Cel mai tânăr dintre laureații anului acesta este Nichita Stănescu, născut în 1933. Prin intermediul personalității lui, curatoriul premiului Herder încoronează literatura modernă a României.

Nichita Stănescu a studiat filologia la Universitatea din București, și-și începe creația literară odată cu absolvirea, în 1957. De atunci, într-o succesiune rapidă, publică volume de poezii însumând o operă lirică în același timp iritantă și remarcabilă. Cunoscătorii literaturii române consideră pe Nichita Stănescu ca pe cel mai însemnat poet liric al României de azi - un liric a cărui adevărată statură nu poate fi apreciată până ce nu se renunță la imaginea Balcanilor ca o antologie a pitorescului. S-a evidențiat faptul că, pentru a-l înțelege pe Nichita Stănescu, nu trebuie uitat că România are dreptul să se considere locul de baștină al dadaismului și că, printre ctitorii suprarealismului, se numără și români. Elementele absurde din creația lui Nichita Stănescu au fost motivate prin faptul că este compatriotul dramaturgului Eugen Ionescu și că predilecția pentru absurd își are originea, într-o oarecare măsură, în însăși istoria românilor. Iată, o țară și un popor, care după legitățile logice ale istoriei, nici n-ar trebui să existe. O insulă romanică înfruntând stăpânirea turcească, conservându-și originalitatea la frontierele slavonismului, o latinitate, aproape cu desăvârșire ruptă, cu un mileniu și jumătate în urmă de restul lumii latine.

Faptul acesta se resimte în poezia lui Nichita Stănescu. Motivul supraviețuirii, întâlnit la tot pasul în cântecul popular, îi este de asemenea, specific. De aici, după câte se pare, și înclinația lui Nichita Stănescu pentru elegie, genul literar al despărțirii, cât și pentru metafora șarpelui care, după ce și-a lepădat pielea, începe un fel de nouă viață (...)

GOTTFRIED-VON-HERDER
PREISE 1976

STIFTUNG F.V.S. ZU HAMBURG

Verleihung der
GOTTFRIED-VON-HERDER-PREISE 1976
durch die Universität Wien
am 21. Mai 1976

an

Jagoda Buić, Dubrovnik
Marin Goleminov, Sofia
Ioannes Theoph. Kakridis, Nea Kiphissia (Attiki)
Dezső Keresztury, Budapest
Nichita Stănescu, București
Rudolf Turek, Praha
Kazimierz Wejchert, Warszawa

Din cuvântul rectorului Universității din Viena, cu ocazia decernării premiului Herder lui Nichita Stănescu

Premiul Internațional „Cununa de aur” Struga, august 1982, pentru Nichita Stănescu

Comitetul Festivalului Internațional
Serile de poezie de la Struga
către Nichita Stănescu

Avem deosebita onoare să vă aducem la cunoștință următoarele:

Comitetul Festivalului Internațional Serile de poezie de la Struga își exprimă astfel bucuria pentru faptul că Dumneavoastră sunteți poetul care, în acest an, ați dobândit Cununa de Aur pe anul 1982, ca o recunoaștere binemeritată pentru Opera dumneavoastră poetică, operă care ocupă un loc important în dezvoltarea poeziei contemporane din România și din lume. Până acum, această recunoaștere internațională a mai fost acordată, poeților: Wyston Hugh Auden (S.U.A.), Eugenio Montale (Italia), Pablo Neruda (Chile), Fazil Hüsnü Daglarca (Turcia), Eugène Guillevic (Franța), Léopold Sédar Senghor (Senegal), Arthur Lundkvist (Suedia), Rafael Alberti (Spania), Miroslav Krleza (R.S.F. Iugoslavia).

Este o deosebită cinste pentru Serile de poezie de la Struga faptul că, în acest an, Dumneavoastră vă înscrieți numele printre câștigătorii marelui premiu al Festivalului, iar opera Dumneavoastră poetică, va fi, suntem siguri, încă o punte care să apropie și să afirme și mai mult legăturile literare și de prietenie dintre cele două țări ale noastre.

În așteptarea sosirii Dumneavoastră la manifestările Festivalului Internațional **Serile de Poezie de la Struga**, care vor avea loc în perioada 26-31 august a.c. la Struga, prilej cu care vi se va înmâna și premiul, vă rugăm să primiți, din inimă, sincerele noastre felicitări.

Președintele Comitetului,
Jovan Koteski,
scriitor

Omul, o câte trupuri a avut
și în câte trupuri încă se va
încerca să mai fie!

Am gîndit un mod
atîta de dulce
de a se întîlni
două cuvinte

un poem pentru istoria literaturii universale

Tocirea

Soldatul mărșăluia, mărșăluia,
mărșăluia
până când
până la genunchi
piciorul
i se tocea
până când
trunchiul
până la coaste
i se tocea, i se tocea
i se tocea
până când
până la sprâncene orbea
orbea, orbea
până când
părul lui iarbă neagră era
iarbă neagră era,
iarbă neagră era.
Un cal alb venea
și o păștea
și o păștea, și o păștea.
i-ha-ha, i-ha
i-ha.

Wearing off

The soldier marched
and marched
he marched and marched
until
up to his knees
his legs
wore off
and off and off
until his chest
up to his ribs
wore off
and off and off
until
head over ears
his eyes were blind
stark blind
until
that tuft, his hair,
became a blackish tuft of gross.
Then a white horse
came up to browse it:
it browsed if up, o, yes, it did.
Ya-hoo, ya-hoo
ya-hooh-ha.

L'émoussement

Le soldat trottait, trottait
trottait
sans arrêt
sans arrêt
ses talons
aux genoux s'enfonçaient,
s'enfonçaient
s'enfonçaient
son tronc
trottait, trottait
trottait
jusqu'aux côtes trottait
trottait, trottait
ses yeux s'étouffaient
s'étouffaient, s'étouffaient
aux sourcils engouffrées
engouffrés, engouffrés
des cheveux herbe noire poussait
herbe noire poussait,
herbe noire poussait.
Un cheval blanc venait
et la paissait
et la paissait, et la paissait.
I-ha, I-ha, I-haïe
Yéé-Yéé.

Te rog, chiar dacă nu poți
să fii și tu de față!
Trupul este o roată a gândului

Pierre de Boisdeffre

Nebun de univers…

Acest poet pășește între „tentația realului” și obsesia unui absolut care se refuză; nu știi ce să admiri mai mult: tensiunea interioară care-i însuflețește versurile sau agilitatea lor prozodică. Acest poet, fiind contemporanul nostru, este totodată înnebunit de univers și bolnav de timpul său. Imagini surprinzătoare, metaforice și violente, răsar în mijlocul versurilor sale ca niște valuri pe mare. Poetul cu aripi nevăzute are elanuri mistice; credinciosul fără credință caută un suflet în fiecare obiect cercetat. Deasupra unui întreg continent, el întinde mâna prozei glaciale a unui Saint-John Perse, contemplației rătăcitoare a unui Pierre Emmanuel, credinței însuflețite a unui Jean-Claude Renard. Într-un cuvânt, pe acest poet, venit din Dacia, care își zice „Hiperborean”, îl putem socoti dintre „ai noștri”.

Londra, 13 iulie 1970, într-o zi cu soare și cu vântoasă…

(Din Cuvânt înainte la vol. 11 elegii / 11 élégies, ediție bilingvă româno-franceză, Ed. Eminescu, 1970)

Fou de l’univers…

(…) Ce poète chemine entre „la tentation du réel” et l’obsesion d’un absolu qui se dérobe. On ne sait ce qu’il faut le plus admirer de la tension intérieure qui anime ses vers ou de leur agilité prosodique. Ce poète est bien notre contemporain, il est fou de l’univers, mais il est malade de son temps. De surprenantes images métaforiques et violentes, surgissent au milieu de ses vers comme des vagues sur la mer. Ce poète dont on ne voit pas les ailes a des envolées mystiques; ce croyant sans la foi cherche une âme en chaque objet visité. Pardessus tout un continent, il tend la main à la prose glaciale d’un Saint-John Perse, à la contemplation errante d’un Pierre Emmanuel, à la foi vivante d’un Jean-Claude Renard. Bref, ce poète, venu de Dacie, qui s’intitule „Hyperboréén”, est des nôtres.

Londres, 13 juillet 1970, par un jour de soleil et de grand vent…

Alasdair Maclean

Un poet impresionant… Diapazonul gândirii, imaginilor și semnificațiilor acestora dovedește că autorul este profund implicat în viață și nu numai în literatură, suficient pentru a spune, prin comparație, că o bună parte din poezia britanică de azi ne apare drept anemică.

An impressive poet… In the range of this thought and imagination and in the sense one gets from him that he is commited to life as a whole and not just to literature he makes a good deal of contemporary British poetry look anaemic.

(Anvil Press Poetry, Spring 1977, London, p. 20)

Ted Hughes

Cea mai bună carte apărută la Editura Anvil. Parcurgi aceste poeme ca pe niște extraordinare mărturii autentice.

The best book Anvil has published. The poems read like extraordinary originals.

(Anvil Press Poetry, Spring 1977, London, p. 20)

Ţi-aduci aminte?
Ne-am spus unul altuia:
Vom muri, dar prin această
fereastră
va intra numai cerul?
Numai cerul va intra
peste trupurile noastre!...

Ah, prietene
şi-acum tot noi, noi doi
suntem brusc intimidaţi:
când trebuia să-i spunem tării,
să murim aici şi...
Ah, curvele de cuvinte!...
~~Ah~~! Daţi-i poetului o armă!
Aveţi încredere în poet!
Trupul lui şi pământul tânăr
vor sta laolaltă întinerat!
iar cuvintele i se vor părea
păsări îndepărtate...

Șerban Cioculescu

Cu toate complicațiile inteligenței sale, atât de derutante, poetul e investit cu o aură de nevinovăție spirituală, pentru că nu și-a pierdut simțul miracolului cosmic și al misterului, care fac esența poeziei. Versuri frumoase și emotive emerg în fluxul discursului său liric, ca acei „rari nantes” din poemul vergilian.

Eugen Simion

Nichita Stănescu este foarte greu de fixat într-o formulă. Nu stă niciodată în compartimentul în care îl băgăm. Unii îl consideră un poet manierist, unii cred despre el că este un poet de tip vizionarist și desigur toți avem dreptate. El este câte ceva din toate acestea, dar este și ceva în plus, ce ne este foarte greu să determinăm. Așa cred că era și el ca individ, ca personalitate.

Am încercat odată să-i fac un portret; trebuie să spun că nu am reușit. Mi-a fost foarte greu să-l prind în acea formulă fericită, acea formulă norocoasă care ne vine din când în când, nu totdeauna. Fuge din cuvânt Nichita Stănescu. Fuge din formulele noastre. Și dacă mi-amintesc bine așa cred că l-am cunoscut când devenise poet. Era într-o veșnică goană, căuta ceva, la propriu vorbind.

Cred că Nichita Stănescu instaurează, înființează în poezia română nu numai un mod de poezie, dar și un mod foarte special de a fi poet (...)

Nicolae Manolescu

La cine să se refere, în primul rând, un mare poet, dacă nu la el însuși?

Asta nu înseamnă, firește, a tăgădui existența și valoarea modelelor. Poezia se naște din poezie, așa cum, în alt plan, se naște din realitatea spirituală a poetului. S-a vorbit, pe bună dreptate, de un model baroc și de unul manierist la poetul celor **11 elegii**. Există, apoi, la el, o tăietură ermetică a versului care poate fi pusă în legătură cu Ion Barbu: o suprafață lucioasă desparte zenitul de nadir, realul de cifrul simbolic. Manierismul și ermetismul barbian (mitul oglinzii e cel mai manierist din toate) stau bine la un loc. Dar întrevedem și un al treilea Nichita, argotic, pitoresc și muntean-sentimental. Modelul, stabilit în acest caz de **Flori de mucigai**, vine de la Anton Pann și ajunge la M.R. Paraschivescu. Arghezi și-a mai lăsat pecetea și în alt fel: în poezia dual-dramatică a sufletului care caută. Primele poezii din **Oul și sfera** țin de acest lirism moral-existențial, ca și o parte a **Nodurilor și semnelor**.

Dincolo de modele (care trebuie înțelese ca structuri deopotrivă „tematice” și expresive), ușor putem vedea și ceea ce în Nichita Stănescu este ireductibil, așadar un model propriu, urmat de emulii de astăzi și de mâine. Definirea lui e mai dificilă decât simpla semnalare. Se identifică, pentru noi toți, cu o stare *poetică*.

Această stare poetică poate fi descrisă, cel mai sugestiv, prin câteva opoziții: real/ireal, concret/abstract, sentiment/limbaj etc. Într-o lume de obiecte imponderabile (care plutesc, zboară, țâșnesc), poezia lui Nichita Stănescu instalează un regim al unor originale

metamorfoze. Nimic nu este, pur și simplu, în această poezie, în care totul se *transformă*. Solidele curg, lichidele se evaporează, membrele devin aripi de păsări sau de îngeri. Cosmosul intră într-un tipar anatomic. Omul este „figura” centrală a acestei lirice anatomii universale. Cuvintele cunosc coliziuni fizice iar obiectele se înlănțuie în faze sui-generis. Consistentă și inconsistentă, materia încalcă regnurile materiale, alcătuind o lume teribil de reală, și, totodată, teribil de ireală. Lucrurile visează sau au coșmare.

Sufletul liric al lui Nichita Stănescu rătăcește printre recifele unei imaginații fremătătoare și anxioase.

Lucian Raicu

A pornit, la început, cu anume prudență; apoi - și până la sfârșit - a devenit imprudent, a tăiat punțile de întoarcere; imprudența aceasta este chiar poezia sa, este el însuși, Nichita Stănescu. L-a încercat, fără îndoială, frica de însingurare, răul înălțimilor, răul adâncimilor; a învățat să trăiască - atâta cât a trăit, cât a putut trăi - cu acest rău (al *desprinderii*) în suflet, cu acest rău al exceselor, al primejdiei, al altor tărâmuri, al locurilor neasigurate.

A căutat limba „vorbită” pe aceste locuri; nu se vorbea nici o limbă cunoscută, a trebuit, el, să o inventeze; și să se facă, pe cât este omenește posibil, înțeles de către cei - la fel de omenește - lipsiți de un acces nemijlocit. A adăugat cuvintelor (și necuvintelor) sale putere de seducție și *farmec*, doar pentru a le ușura greaua sarcină și a le face să *treacă*; a izbutit să imprime verosimilitate și un aer familiar, un aer „de casă” straniului mesaj încredințat.

Am citit, îndată după apariție, volumul **Noduri și semne** și l-am lăsat deoparte. Nu despre orice carte se poate scrie critică literară. Nu a fost singurul motiv, dar a fost principalul. Este vorba de moarte - nemeritată în cel mai înalt grad -, mai mult și mai rău încă, despre (aproape) dorința și (mai sfâșietor încă) *neputința* de a muri. Căci nu se moare atât de ușor, nu se moare pe potriva *dorinței*: de sfârșit, de întrerupere, de uitare. Mai rea decât moartea este neputința de a muri; știu că aceste cuvinte nu sună cum trebuie în frigida „critică literară” atât de lipsită de aderențe la esențial, dar nici nu am cum să le ocolesc. Și nici nu-mi propun acum, evocându-l pe Nichita să scriu liniștită, bine cumpănită critică literară. Îmi ațintesc privirea, nu vreau mai mult.

Nichita Stănescu este aici dincolo de ceea ce știam despre el și este, totuși, același, seamănă, nu seamănă și, iarăși, pe neașteptate și din depărtare, seamănă. Nimeni, în definitiv, nu seamănă din cale-afară cu el însuși; cum de ar semăna atât de inventivul, în ipostaze ale sinelui, Nichita Stănescu? Trecutul ne este un cimitir al eu-rilor succesive; iar pentru el parcă mai mult decât pentru alții; uimitor este să-l regăsim, pe el, care cu atâta ușurință se uita; să-l vedem renăscând în proximitatea unui loc al uitărilor, moartea însăși. „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată”. Nu credeam să-nvăț certitudinea morții lui Nichita Stănescu și, pe deasupra, să-nvăț a face fraze, oricât de imperfecte,

și le-aș dori să fie imperfecte, privind suprema imperfecțiune, suprema, revoltătoarea nedreptate, moartea. Îl priveam, spunându-mi că este de nepătruns. Am evitat să-l văd altfel, a evitat și el să fie văzut altfel. Au rămas să dea socoteală, de această inadecvare, între Nichita Stănescu și moarte, cuvintele sale.

„Nu, nu e bun / E vechi, e vechi…” scrie, în prima poezie a ultimului său volum, Nichita Stănescu. Nu sunt bune, sunt vechi cuvintele pe care trebuie, totuși, să le folosim. Ca puțini alți mari poeți, Nichita Stănescu a simțit, a resimțit până la dezgust, până la insuportabil, *vechimea* cuvintelor. Era plin de ingenuitate, dar nu până într-atâta încât să le ia *de bune* și să scrie cu ele ca și cum nu s-ar mai fi scris. Nu putea el suporta vechimea cuvintelor, nu se putea el împăca, omenește, cu vechimea, cu gradul prea mare al uzurii lor, nu putea el să treacă, la urma urmelor, cu vederea, peste imperceptibila lor oboseală? Nu, nu putea, pur și simplu nu putea, *deloc*. Dacă putea să treacă (și poate, *om* cum era, ar fi dorit) ar fi trăit și astăzi, la apariția oricum cuvenitului volum omagial; mulți sunt (mulți *suntem*) dispuși să se lamenteze de inexpresiva învechire a cuvintelor, dar el a luat drama în serios, după ce glumise amar și în toate felurile pe seama ei, încercând să se apere, până ce nu s-a mai putut sustrage, adică scrie, adică, de bine-de rău, trăi.

Un festival numit dorință

La împlinirea unui an de la plecarea lui Nichita Stănescu la cele veșnice, undeva, într-o încăpere din Palatul Culturii din Ploiești, un grup restrâns de tineri intelectuali încerca să găsească o cale de a perpetua memoria poetului. Desigur, cu toții s-au gândit la un festival de poezie care să poarte numele său dar, la vremea aceea, când cultul personalității unui singur personaj invadase brutal și de neoprit viețile românilor, era aproape cu neputință să propui o asemenea întreprindere culturală. Și totuși, dintre toate propunerile făcute în acea după amiază de septembrie a anului 1984, aceasta era cea mai onorabilă pentru a-l aminti cuviincios pe Nichita Stănescu. Cei cinci, scriitorii Ion Stratan, Ioan Dan Nicolescu, Florin Dochia, Constantin Hârlav-Maistorovici și regizorul Mihai Vasile, au hotărât să propună organelor culturale ale vremii acest lucru. Cum în fiecare epocă există și minți luminate care sunt dispuse să riște pentru o idee, și în acest caz s-a găsit un om din aparatul decizional al vremii care a îmbrățișat ideea și s-a alăturat acestui proiect. Era profesoara Gabriela Marinescu, șefa culturii județului Prahova, care a făcut toate demersurile pe lângă organele de partid ale acelei epoci ca să obțină aprobările necesare. După multe tergiversări, amânări, ședințe (unele extrem de tensionate), într-un final se aprobă câte ceva din proiectul inițial. - Da, au spus, aprobăm organizarea unui festival de poezie care să poarte numele lui Nichita Stănescu, dar cu niște condiții. Prima și cea mai importantă: să nu apară portretul acestuia pe nici o tipăritură oficială a festivalului (la vremea aceea un singur portret apărea ostentiv, până la saturație, peste tot...).

Astfel că, regizorul Mihai Vasile a propus, și, într-un final au aprobat, ca efigie a festivalului celebrul (în epocă) stejar, inspirat de un poem în facsimil, intitulat „Acasă”, descoperit de soția poetului, Dora Stănescu, și pus la dispoziția organizatorilor.

Începea atunci, într-un decembrie cu mult soare al anului 1984, o aventură care avea să curgă ca un joc nichitian și care avea să atragă pe cei mai interesanți artiști români. Colocvii, spectacole, concursuri de poezie, recitaluri și concerte, expoziții de artă plastică și artă fotografică aveau să transforme Ploieștiul, pentru cele câteva zile din fiecare sfârșit de martie, de ziua sa de naștere, într-o veritabilă capitală artistică a țării. Ba chiar, aproape ca un miracol, s-a aprobat în 1985, ca în Casa de târgoveți Hagi Prodan, goală la acea vreme, să se amenajeze un mic muzeu memorial care, desigur, nu a fost posibil să fie numit așa ci, cumva pe ocolite, „Expoziția temporară Nichita Stănescu”.

Important era faptul că festivalul era viu, plin de energii care se descătușau atunci, într-o epocă înghețată și întunecată.

...Ediția din decembrie 1989, s-a ținut, însă, aproape în ilegalitate. Atunci, în acel decembrie, orice adunare de oameni era suspectată că „destabilizează” ordinea socială.

După 1990, festivalul avea să-și vadă de drum mai departe, în alte condiții, în alte conjuncturi, cu alte personaje...

Dar asta este o altă poveste...

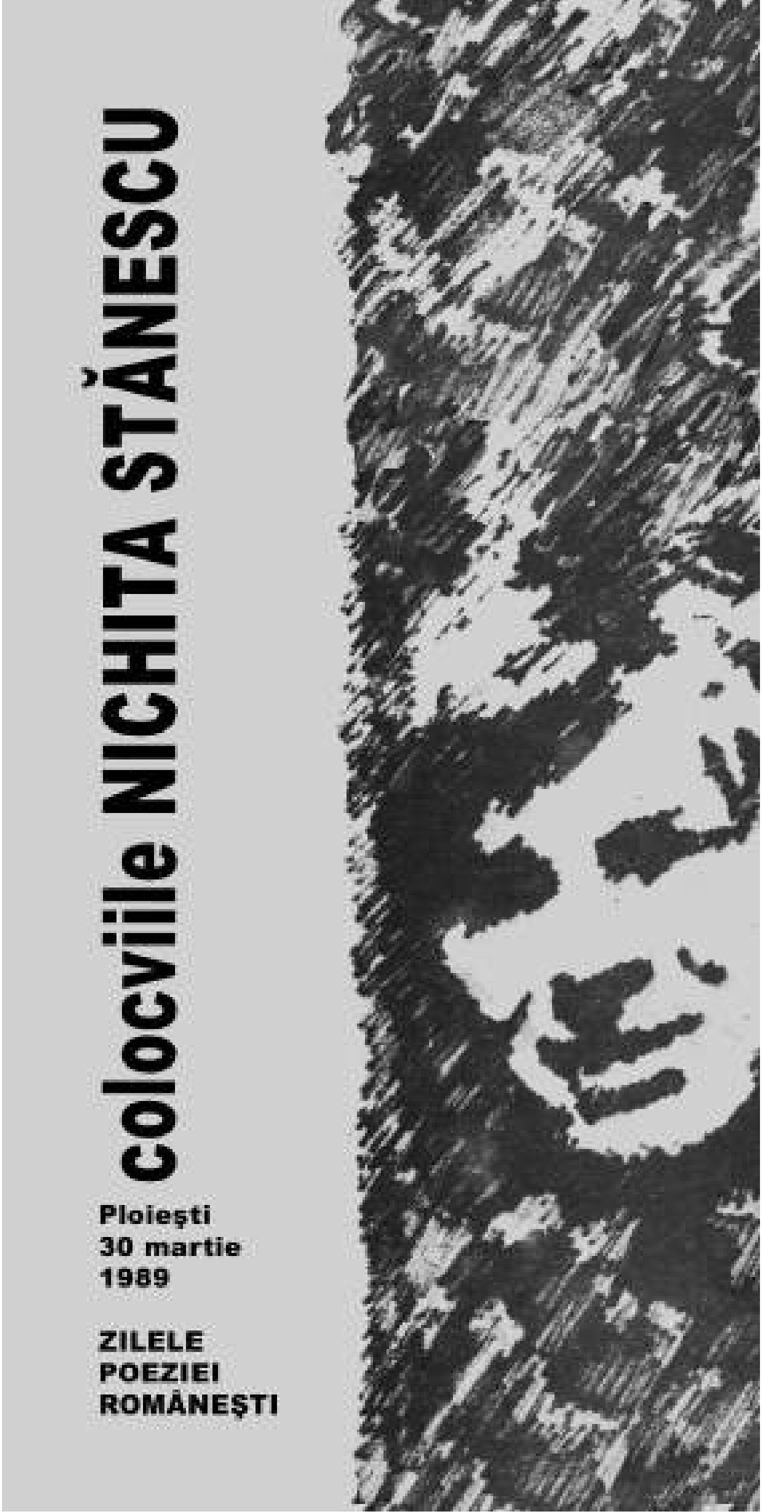

rostiri...

la colocviile și festivalurile NICHITA STĂNESCU în perioada 1984 - 1989

Eugen Simion

(...) O eroare, după părerea mea, pe care a făcut-o critica de întâmpinare, continuă să se perpetueze. Iată, de pildă, ideea aceasta că ultimul Nichita Stănescu, cel din „Epica Magna”, din „Operele imperfecte” și „Noduri și semne”, dar în special din cele două volume, „Epica Magna” și „Operele imperfecte” ar fi un poet obosit, un poet dislocat, un poet care nu mai este atât de puternic, precum era autorul celor „11 elegii”.

Am convingerea că ultimul Nichita Stănescu este altceva decât era cel dinainte, cel din faza celor „11 elegii” și că această bâjbâială a criticii, această nedumerire a ei în fața poetului, în fața poeziei lui de atunci, reprezintă bâjbâiala firească, într-un anume sens, pe care o avem în fața unui alt tip de a scrie. (...) punctul meu de vedere ar fi că (la) Nichita Stănescu nu era o oboseală; poate că era oboseală a ființei lui, un abandon al trupului său, nu știu, aceste lucruri n-am cum să le verific, dar Nichita Stănescu în chip deliberat și-a schimbat stilul, și-a schimbat un anume ritm al imaginației de a cuprinde lucrurile din afara lui și lucrurile din interiorul lui. Deci, ultimul Nichita Stănescu este un alt Nichita Stănescu și anume un poet care iese dintr-o lungă modernitate, aș spune, și

intră într-o altă formă de artă - pe care noi am numit-o, mai de curând, postmodernitate. Ar fi și absurd să credem că de-odată, de pe-o zi pe alta, nu mai știe să scrie, că nu mai știe să facă un poem, el care știa atât de bine să facă un poem, știa atât de bine să scrie în versuri, încât se juca cu versul cantabil, făcea un palindrom, așa, repede, pe loc... (...) Nu e atât de ușor să te joci cu claviatura acestui poem. El se juca! Întrebarea pe care o pun este: pierduse poetul acesta care știa atât de bine gamele, acordurile, pierduse, își pierduse talentul lui, ușurința lui, știința lui, încât deodată poemul se dezarticulează, poemul își pierde toată forța lui de seducție? Nu! Eu cred că a făcut-o în chip deliberat, a scris altfel, i s-a părut că poezia, în sensul vechi al cuvântului, nu mai reprezintă pentru el o ispită și a scris acele poeme care par dislocate, desmădulate, ca să amintesc o vorbă a lui Eliade Rădulescu. Într-adevăr, poemele lui din „Epica Magna”, din „Operele imperfecte” sunt desmădulate. Dar sunt pentru că așa le gândea poetul. (...)

Un singur lucru mai vreau să adaug: cum apare acest poet la patru ani de la moartea lui, în ce sens, cum se situează el față de poezia care se face astăzi, pe care-o fac în special oamenii tineri. Pentru cei mai mulți dintre noi Nichita Stănescu ne apare așa cum ne apărea și în timpul vieții lui, ca poetul cel mai important pe care l-a dat limba română după Arghezi. (...)

Nichita Stănescu vine din altă tradiție a poeziei noastre. Se spune că atunci când apare un mare creator, el schimbă nu numai poezia, nu numai romanul... schimbă într-un anume sens și limba, limbajul poeziei, limbajul literaturii, dar schimbă limba chiar și, aș spune, în formele ei cele mai generale. Este o observație pe care o făcea Ibrăileanu odată, cred prin... 1927, vorbind despre Arghezi. O observație foarte fină, de altfel. Ibrăileanu este unul din acei critici foarte buni cititori, printre cei mai buni cititori pe care i-a dat vreodată literatura română. Ei bine, Ibrăileanu spune că într-un fel se scria până la Arghezi, și altfel se scrie în limba română după Arghezi. Observație adevărată. N-aș putea spune același lucru despre Nichita Stănescu pentru că el n-a devenit încă un scriitor popular și poate deschiderea lui nu e atât de mare ca aceea a lui Arghezi. Dar, cel puțin în limbajul poeziei românești, simțim extraordinara noutate pe care a adus-o limba lui poetică. Aș merge până la a spune chiar că poate niciodată un poet român n-a împins atât de mult limbajul spre limitele lui, chiar spre imposibil, încercând tot ceea ce se poate încerca în poezie, răsucind silabele, combinând cuvintele care nu se lasă atât de ușor combinate. De la „foaie verde de albastru”, să zicem, care părea așa, o glumă de adolescent și care ne pare astăzi o formulă acceptabilă, plauzibilă, până la, mai ales, poemele din ultimele lui volume, până la ultimul Nichita Stănescu, unde limba renunță într-un anume sens la forța ei, la spectacol și devine altceva, în sensul unei teorii pe care autorul o și face, într-una din „Respirările” lui, privitoare la poezia metalingvistică. Era formula pe care o propune Nichita Stănescu. El face o împărțire foarte curioasă a poeziei: poezie morfologică,

poezie sintactică, poezie fonetică etc. și formula pe care el o accepta și o propunea - poezia metalingvistică, dând și câteva exemple din tradiția poeziei noastre: primul vers din „Odă în metru antic”, care i se părea poetului ca fiind o expresie a poeziei metalingvistice, sau câteva versuri din Bacovia. (...)

Revenind la întrebarea cu care am început, și anume în ce măsură Nichita Stănescu rămâne un model pentru poezia care se face astăzi, poezia făcută de promoțiile mai noi, eu aș răspunde în felul următor și anume că el rămâne încă un model de descoperit. Nu știm încă, nu cunoaștem încă adâncimile acestui poet. Nu i-am deschis încă „pivnițele” textului său. De-abia marele public a primit pe primul Nichita Stănescu, pe acel din faza idilelor lui sentimentale, frumoase, splendide, de altfel („Leoaică tânără, iubirea”, „Adolescenți pe mare” și așa mai departe). Există apoi Nichita Stănescu din „11 elegii” - dificil, foarte dificil. De acest lucru îmi dau seama la seminarele noastre, unde încerc să interpretez cu studenții filologi aceste elegii filozofice, și nu este atât de simplu. Pentru că totdeauna este un paradox în aceste poezii, o intruziune, aș spune, a dificilului care împiedică o interpretare foarte exactă a acestor poeme.

Așadar, lucrul cel mai bun pe care l-am putea face noi pentru Nichita Stănescu astăzi, cei care-i iubim poezia și marele lui talent, este să-i recitim această poezie și să ducem mai departe interpretarea pe care am dat-o până acum.

Ion Stratan

(...) Arghezi spunea odată, la aniversarea lui Mihai Eminescu: „a vorbi despre poet este ca și cum ai striga într-o peșteră vastă”. Așa este a vorbi despre Nichita Stănescu acum. Ne răspund fulgii substantivelor pe care el le-a înnobilat în limba română, ne răspunde grundul logic, ne răspunde pământul friabil pe care el l-a afânat, cum spune: „cuvântul este un plug subțire care desparte pleoapă / de-o pleoapă”, ne răspund norii de semnificații care și-au schimbat configurația în câmpul interior al sensibilității românești, ne răspunde orizontul care este „harfă”.

Grecii se întrebau, ca întrebare postulatorie, de ce este ceea ce este și nu este neființă. Nichita Stănescu a întrebat întotdeauna această aporie a ființei, acest miracol nedecelabil. De ce ființa este și nu este neființă în locul ei? Nichita Stănescu a pus această problemă sub mii și mii de forme, a evoluat în zeci și zeci de stiluri, de la scrâșnirea acelor ultime poeme din „Noduri și semne”, până la „În dulcele stil clasic”. Se întreba: „să fii surd în mijlocul muzicii, ce singurătate / să fii orb în mijlocul luminii / ce singurătate / dar să fii surd când liniștea e desăvârșită / și orb când nu este lumină / o, singurătate a singurătății!” Acest raport permanent între sens și eul liric care îl percepe, această luptă continuă cu limbajul, în care alienarea prin limbaj îi apărea continuu („tu suflete, / chiar ție / îți spun, /suflete al meu”) această falie pe care perdeaua de litere o trage între noi și ființa noastră, această ruptură pe care faptul de a ne exprima prin cuvinte din vorbirea normală, tranzitiv și fulgurant,

încearcă să le prindă într-o copcă a înțelesului - a fost întotdeauna pasiunea de nezdruncinat a lui Nichita Stănescu.

Nichita Stănescu și-a construit magnifica operă, la care ne putem cu modestie ridica ochii, printr-o suferință uriașă, printr-un extraordinar exercițiu spiritual și, am putea spune, o metodologie a focului interior care n-a fost atinsă de nici un poet al nostru. Nichita Stănescu suferea pentru ceea ce nu există, pentru legea care girează lumea fenomenală așa cum o vedem noi în prima ei instanță. „Și ceea ce nu există poate să moară / asemeni vieții unui animal boreal, / despre care n-am știut niciodată nimic.” Nichita Stănescu spunea: „mai multă compasiune pentru stele / mai multă compasiune pentru iarbă”. Nichita Stănescu a fost întotdeauna centrat asupra nucleului formativ care generează fenomenul, a fost întotdeauna (și aici este unul dintre marile paradoxuri și fascinația personalității sale) împărțit între o vitalitate excepțională și o abstragere din concret, a dat gir cugetării metafizice, subțirimii și inflexiunilor care nu au existat în poezia noastră, căutând întotdeauna legea, căutând scheme, căutând paradoxalia care girează tot acest fond imediat. Un fel de „lege” și un fel de „schemă”, spun, între ghilimele, pentru că în domeniul misterului, în zona incredibilului și miraculosului pe care Nichita Stănescu le parcurge, nu există lege cum se înțelege curent, nu există normă, nu există algoritm. Există o pulsație a ființei pe care cu cornul de melc al intuiției sale poetice Nichita Stănescu l-a simțit. Când l-am văzut prima dată, am avut senzația unui planor alb de os așezat într-o iarbă cafenie. Stătea la masă, cu fruntea sprijinită în palme, iar ochii săi păreau ca niște hublouri albastre în care altimetre simbolice arătau apropierea sau depărtarea afectivă de persoana care se afla în față. Atunci când dicta, și am fost de față la multele dintre secvențele chiar ale „Antimetafizicii”, aveai impresia că întreaga cameră se mulează după umerii săi, avea o forță a verbului, o parcurgere și o trăire a sa, nemaiîntâlnită.

M-am gândit mult la dialectica zborului în poezia lui Nichita Stănescu și, de aceea, una din cele mai frumoase poezii ale sale, dacă aș putea să o reproduc în fidelitate, dedicată pictorului Sorin Dumitrescu în „Epica Magna”, este unul din poemele în care cred că Nichita Stănescu se referă la o cardinală viziune: „Nu, nu se poate / vultur stingher / fără de roate / să stea pe cer / Pasărea, marea / care e-n zbor / cu respirarea / am s-o dobor”.

Versurile lui Nichita Stănescu vor să intre în modul nostru de a vorbi, de a ne raporta la realitate, așa cum în câmp social pot intra replicile genialului dramaturg Caragiale. Cred cu toată ființa mea în uluitorul destin al poeziei lui Nichita Stănescu.

Lucian Raicu

Sublima nedesăvârșire

(...) Nichita Stănescu avea ceva triumfal. El s-a constituit foarte repede ca mare poet dar acesta este abia începutul drumului său spre adevărata apoteoză. Momentul originar a fost unul în sine desăvârșit. Era de neînchipuit ce va fi și ce va face poetul din sine, din sine însuși, ce va face el din această exuberanță, din această armonie fericită a firii sale, a versului său din tinerețe; ce va face el mai departe cu această desăvârșire. Nu se poate spune, banal, că și-a păstrat-o. A socotit-o doar ca un instrument, ca un mijloc, ca o cale. Trebuia mai întâi să arate cine este, însă, spre a-și legitima creditul și-a dobândit dreptul deplinei libertăți a expresiei de sine. Din desăvârșirea făpturii și a cuvintelor sale, a început să cristalizeze o enigmatică nedesăvârșire, o sublimă, în autenticitatea ei, nedesăvârșire. Și-a urmat pas cu pas calea cu un instinct al construcției de sine egalat cu putere numai de marea lui inteligență artistică și supraartistică. Dotat din belșug, a început să lupte din răsputeri chiar împotriva îmbelșugatei dotări. Plictisindu-se și aproape mâhnit de propria strălucire din anii debutului, ai primelor cărți, el a început să sape mai adânc, dincolo de straturile foarte satisfăcătoare și mai mult decât satisfăcătoare, spre un punct dramatic și fatal numai de el știut. Numai el știa prețul ridicat al acestei veritabile sfidări. Era un păcat să sfidezi astfel destinul ce se arătase față de el atât de generos. Și numai asumându-și cu ochii deschiși acest păcat, aruncându-se ca fascinat spre el a devenit ceea ce știm că este: un mare poet, desigur, dar parcă și ceva mai mult decât alții.

M. Ghiță-Mateucă

Un triunghi:
George Bacovia, Dimitrie Stelaru,
Nichita Stănescu

Orice poet semnificativ, într-o literatură, îi cuprinde în sine pe toți poeții reprezentativi care vor veni, după cum orice poet semnificativ îi cuprinde în sine pe toți poeții semnificativi care l-au premers. Se naște, astfel, o țesătură fosforescentă între diversele vârste și stiluri ale unei poezii naționale, care îi asigură, în definitiv, unitatea, specificul, originalitatea și valoarea. Liniile de forță ale poeziei activează înainte și înapoi, desenând harta spiritualității naționale, așa cum pilitura de fier se organizează după legile magnetului în chipuri diferite. Din poezia populară, din Văcărești, Alecsandri, Bolintineanu ne vine Eminescu, însumându-i, sintetizându-i și ridicându-i la o nouă stare prin potențarea geniului său. Din

Eminescu decurg Blaga, Arghezi, Barbu, Bacovia, ca apele unui râu izbindu-se de un piept de marmură, despletindu-se într-o uriașă cascadă.

Nu este vorba de a stabili relații stricte de filiație a temelor, motivelor, procedeelor etc. ci de a identifica punctele de contact prin care universurile poetice comunică, se intercondiționează și se unesc, molecule uriașe ale unui singur sânge - spiritualitatea națională.

George Bacovia, Dimitrie Stelaru și Nichita Stănescu reprezintă un caz tipic de organizare a materiei poetice proprii într-un sistem de relații de acest fel. Toți trei sunt poeți ai stranietății, ca stare de șoc.

Pentru toți trei poezia este o preocupare permanentă și capitală, ei nu sunt (nu par) „autori" de literatură, adică inși solid fixați într-un echilibru social și profesional care, dintr-o pornire intimă, din capriciu sau din interes, „fac" și literatură, oricât de valoroasă. Ei trăiesc înlăuntrul literaturii sau sunt trăiți de ea, adică poezia, ca prezență obiectivă, ni se revelează prin intermediul acestor aleși, inițiați oraculari. Poezia ca totalitate a eului, ca unică și inevitabilă stare permanentă. Ei trăiesc întru, prin și pentru poezie. Această primă similitudine impune imposibilitatea de a desface „viața" de „operă" (viața eului liric, evident, cealaltă, adică înlănțuirea de evenimente, zile și nopți concrete, a omului social neinteresând aici). Atât Bacovia cât și Dimitrie Stelaru și Nichita Stănescu își asumă cu bună știință, de la început, condiția, și nu o mai părăsesc. Este semnificativ faptul că nici unul din ei nu „evoluează" ca poeți, nu fac „salturi" calitative, nu „devin" ci rămân, de la primul la ultimul rând publicat, egali cu ei înșiși. Toți trei cultivă o poezie a stranietății, care a surprins. Fiecare se află în opoziție fățișă cu normele literare contemporane, violentându-le, depășindu-le, propunând noi moduri lirice (mai puțin Stelaru care, paradoxal, este cel mai contestatar dintre ei). Ei nu scriu „ca alții", încercând să perfecționeze un model poetic existent (sau să-l nuanțeze în sens propriu), ei nu adaptează, ci creează; ei propun un alt model, de cu totul altă esență, fiecare un alt model: Bacovia – claustrarea în solitudine, Stelaru – claustrarea în reverie, Nichita Stănescu – claustrarea în notorietate.

Ceea ce-i aseamănă este cultul îndrăznelii, al originalității și al orgoliului. La Bacovia, îndrăzneala se manifestă ca tenacitate. Din poză literară poetul face crez de viață urzindu-și existența diurnă într-o exemplară concordanță cu spiritul poeziei. Eul social și eul poetic se identifică. Poetul Bacovia este unul și același cu eroul liric al poeziei poetului Bacovia. Dimitrie Stelaru și Nichita Stănescu procedează întocmai. Îndrăzneala primului constă în a-și întocmi existența diurnă după normele prestabilite (de sine însuși prestabilite) ale poeziei sale și de a împinge aceasta până la ultima consecință. La Nichita Stănescu, îndrăzneala este aceea de a realiza o simultaneitate permanentă între poezie și existență, el netrăind după propria-i rețetă lirică, dar nici scriind după starea sufletească, ci înaintând în caerul

vremii simultan cu viața și cu poezia. Un gest al său echivala cu o poezie, o poezie era un gest.

Originalitatea celor trei se bazează, în primul rând, pe imprevizibilitatea expresiei poetice (ca formă) și prin coeziunea atitudinii poetice (conținut). De aceea e la îndemâna oricărui cunoscător să identifice marca poetică pe orice vers al lor. Ineditul expresiei la Bacovia se realizează prin limitarea drastică (autoimpusă) a materiei prime la elementele esențial necesare pentru construcția lirică și exploatarea lor intensivă, până în pragul pierderii oricărei semnificații, până la completa golire de sens. La Dimitrie Stelaru, ineditul, mai puțin frapant, constă în dozarea abruptă și eliptică a materiei verbale, după o logică intrinsecă poemului, ca și într-o, mai ales, contorsionare a cuvintelor, în clipa maximei lor incandescențe, pentru ca apoi, la răcire, să semene unor himere.

În sfârșit, dusă la apogeu, originalitatea lui Nichita Stănescu constă în inventarea unui limbaj poetic în întregime nou, care nu mai seamănă cu nimic din ceea ce conștiința literară contemporană cunoaște în materie de expresie poetică. Invenție totală, la nivel lexical, gramatical și semantic. Invenție care este o nouă limbă poetică, instrument adecvat pentru comunicarea noului teritoriu poetic desțelenit: acela dintre ochi și timpan, adică spargerea convenției vechi și instaurarea uneia noi, mult mai îndreptățită să reprezinte sensibilitatea, afectele, gândirea și acțiunea omului acestei cumpene de milenii.

Simplificând, se poate afirma că Bacovia este un poet al refuzului, Dimitrie Stelaru unul al reveriei, iar Nichita Stănescu unul al asumării. Există o sugestie dialectică între aceste trepte. Cu Bacovia se încheie un mod de comunicare, se ajunge într-un unghi mort, unde paralelele se întâlnesc și nu-și mai pot trimite sugestii. Întâlnindu-se, se anulează una pe alta. Stelaru, prin răzvrătirea programatică împotriva a tot, inclusiv împotriva refuzului și a închiderii paralelelor, prevestește excepționala, noua deschidere de infinite benzi paralele, alungite insondabil în spațiul viitor, operată de Nichita Stănescu în poezia noastră.

Orgoliul poetic bacovian este dispersat în cantități infime în magma lirică, fără să fie vreodată ridicat la rang de atitudine. El poate fi doar presupus, eventual identificat, ici-colo. Refuzul poetului este atât de profund, de organic și de total, încât i se pare de prisos să-l mai și motiveze, eventual, prin orgoliu (cum făcuse Macedonski, de pildă). La Dimitrie Stelaru, situația se schimbă radical. Orgoliul este, sau doar ajunge, uneori, la exacerbare, la o afirmare trufașă a superiorității necondiționate a modelului liric propus. Trebuie găsită explicația în caracterul insurecțional al liricii stelariene, în nonconformism, în radicalismul ei. Ca să-l potențeze la maximum, poetul își maschează uneori orgoliul în umilință (trucată, evident), dar cu o conștientă lipsă de abilitate care-i conferă, cum spuneam, proporții imperiale: „Noi, Dimitrie Stelaru...” etc.

Se descifrează aici o rudimentaritate, totuși, de ordin poetic. Nichita Stănescu reașează

orgoliul acolo unde îi este locul, dar locul lui este cu totul inedit, căci orgoliul poetului este acela de a spune lucrurile definitiv, astfel încât să fie auzit, înțeles, crezut și urmat fără șovăire:

„Îmi învățam cuvintele să vorbească,
le arătam inima
și nu mă lăsam până când silabele lor
nu începeau să bată.”

Este orgoliul creatorului, al celui care afirmă, nu al celui care refuză (Bacovia) sau doar contestă (Stelaru).

Triunghiul se închide. De la devitalizare și refuz, la contestație și reverie, la afirmare și plenitudine, iată traiectoria descifrată ca o radiografie a operei poetice a trei poeți din acest secol.

Că Bacovia, poate, a influențat poezia lui Stelaru și a lui Nichita Stănescu, că, la rândul lui, Stelaru a influențat creația lui Nichita Stănescu, se poate discuta. Cert este că între cei trei există afinități profunde, poate chiar de structură și că poezia ultimilor doi ne ajută să „citim” astfel poezia bacoviană.

Un Bacovia univalent atât în fond cât și în expresie, un Stelaru univalent în fond și plurivalent în expresie, un Nichita Stănescu plurivalent atât în fond cât și, mai ales, în expresie. Sinteza a fost realizată.

Orice poet semnificativ îi cuprinde în sine pe toți cei care l-au premers și îi prefigurează pe toți cei care vor veni, ca o lentilă care, luând snopul de lumină, îl aruncă înșeptit înțelegerii noastre.

Florin Toma

Pelerinaj la sufletul Poetului

Ce pricină divină, ce ceartă nebună-ntre zei va fi aruncat sământa aceasta blondă tocmai în marginea Ploieștilor, din care să răsară apoi tragicul lujer poetic ce învăluie pe veci în esențele sale tari POEZIA Română?

Orice călătorie la izvoarele sufletului lui, al lui Nichita, începe și se sfârșește la el. Te oprești afară, fără putința de a pătrunde acolo unde gândurile se-ncaieră, cuvintele se topesc unele întrânsele, „râsu” se varsă în „plânsu”... Nu! Rămâi mereu afară. Este un fel de veșnic ocol dat statuii de carne, vai! acea statuie pieritoare – „pumnul de organe putrescibile”, de care vorbea în blestemul oaselor sale Blecher, alt mare damnat – pe care, gospodărește, Nichita și-o pregătea.

Dar, din păcate, firește! pentru noi, Nichita nu se poate asuma. Ci doar consuma.

Roadem - bieți barbari flămânzi, bezmeticind pe întinderile fără margini ale cuvântului - din oasele spiritului său mereu, mereu, fără a putea ajunge vreodată la măduvă.

Esențele tari, tămăduitoare, parfumurile seci, mortale ale Poeziei sale le inspirăm cu nesaț, le tragem în noi cu sete, până la leșin, fără să putem vreodată să istovim caliciul de efluvii ce secretă, secretă mereu. Cu fiecare inspirație a noastră floarea devine mai frumoasă, se-nviorează, crește, se gonflează parcă, până când, într-o zi, ne va strivi pe toți, pe noi toți, neputincioșii, sub greutatea ei de plumb și totuși atât de eterică.

Iar atunci când, răpuși de poezie, de boala demonică a versurilor sale împrăștiată-n carnea

noastră, noi, oamenii, muritorii, puținii, triștii, vrem să mergem la Nichita, la mâna lui frumoasă de înger – pe care, în acel decembre nebun și fioros

„cum sinele mă fulgeră doar pe mine
cu viață peste mort
și cu întunecare”,

cu câteva minute înainte de a fi coborât în

„lucirea neagră cea de sub pământ”,

am sărutat-o cu evlavie –, la urmele pașilor săi nemângâiați prin viață, atunci punem deoparte binișor cartea – nu! n-o închidem, n-o putem închide niciodată - și intrăm la el, la el în casă și ne preumblăm printre lucrurile lui, pământene, mai durabile decât carnea, firește! dar mai fragile decât foaia de hârtie mărunțită de scrisul său nervos.

Așezământul memorial „Nichita Stănescu” din Ploiești, adăpostit de o veritabilă casă de târgoveți din secolul al XVIII-lea – cum însăși este descoperită a fi ascendența poetului – închide în el (fizic) și deschide (spiritual) vederii și simțirii oricăruia dintre noi, care lăsăm vremelnic cartea și adăstăm o clipă la lucrurile poetului, minunate momente de reverie și sărbătoare a memoriei.

Nu văzând, ci simțind mașina de scris (care îmi place să cred că are pe clapele sale pe veci întipărite amprentele lui); nu privind cu atenție fotografiile copilului, adolescentului (deci, există și o copilărie, o vârstă naivă a spiritului!), ci existând acolo, intrând în cadru, alături de el, să-i simți palpitând trupul firav!

Nu învelișul, nu crusta, nu coaja, nu aparența: ci înlăuntrul, esența, resortul, misterul!

Pasărea e frumoasă în zbor, e superbă!

Dar de ce zboară? Cum zboară?

Și atunci... fantazăm. Închidem ochii și vedem degetele galbene dansând pe clapele mașinii de scris, mâna tremurândă întinzând țigara spre scrumieră, copilul Nini, înveșmântat într-un paltonaș scurt, așteptând plictisit ca fotograful – probabil un bătrânel de treabă, slab și șubred, înghesuit într-o dugheană intitulată pompos „studio”, de pe vechiul Lipscani, cu fotografii îngălbenite „la minut” (!) și visând la o clientelă care să-i asalteze prăvălia – să-și termine treaba și apoi, drept răsplată pentru că a stat cuminte și nu s-a mișcat, să i se ofere, în drum spre casă, un covrig mare, cu susan, cumpărat de la vreo simigerie de pe Calea Oilor...

Și stăm cât stăm, apoi deschidem ochii.

Și lucrurile sunt moarte. Sunt seci. Sunt goale.

Le lipsește ceva. Un resort care să le anime. O mână care să le miște. Un ochi care să le vadă. Un spirit care să le cuprindă.

Iată tristețea lor, a lucrurilor poetului!

Și plecăm triști, singuri. Dar mai bogați. Este lecția intimismului lucrurilor mărunte, de aparență. Aceea pe care Nichita ne-a lăsat s-o descoperim singuri.

Casa nu i-a fost de ajuns. Interiorul, măruntul, obiectele pentru el sunt insignifiante. Fără esență, fără semnificație sunt moarte.

El nu-și poate cânta călimara sau tocul. Până când acestea nu devin în gândirea sa poetică, în rigoarea gândirii sale poetice o harfă - pentru că el este peanul - nu pot intra în sufletul său. De-abia atunci ele pot cânta, se pot cânta.

Oamenii nu i-au fost de ajuns. Și a avut atâția lângă el, pe lângă el. Spiritul său posesiv nu s-a săturat. Până când ei n-au devenit o parte din el, organe funcționale ale trupului său poetic, fulgurări ale spiritului, fulgere ale memoriei, zâmbete ale inimii, oamenii din preajma sa n-au putut avea viață, n-au trăit, n-au existat.

Nici pomii, nici stelele, nici câinii, nici cerul, nici apele, nici soarele sau luna nu i-au fost de ajuns. Deși, de-abia acum, cunoscându-le, el tinde spre sațietate, spre tot, spre bucuria plenară – de-abia acum, când își apropriază cosmosul. Până într-atât, încât se poate vorbi de un intimism cosmic. Toate din jurul său, pe care le știe atât de bine, îi devin aproape, le atrage, și le adjudecă și apoi le învăluie ușor în mătasea spiritului său înfiorat de bucuria comuniunii cu misterul.

Astfel, ne întoarcem din nou – din necesitatea acelui dualism secret al nostru – la carte, în fața căreia ne descoperim tot singuri, tot reci, tot tremurând.

Căci tot ceea ce a fost atins de spiritul lui Nichita s-a transformat – la fel ca în legendara poveste a regelui Midas – în cuvânt.

Aurul cuvântului.

Ascultați ce zice poetul:

„Când va fi să mor
tăiați-mi capul!
El n-a fost niciodată rudă cu trupul său,
Trupul ardeți-l!
Capul îngropați-l!
Ceea ce desparte un zeu de lumină
e cuvântul”.

Tăceți!...

Constantin Crișan

Fantasticul destin al unui ludi magister sau Conceptul de Stănescu

Într-un volum care a făcut dată în poezia românească - am numit **„11 elegii”** - Nichita Stănescu încrustează două confesiuni fundamentale pentru exegeza codului său filosofico-poetic: „În fiecare scorbură era așezat un zeu / / Dacă se crăpa o piatră, repede era adus / și pus acolo un zeu.” („Elegia a doua, getica”); „A te sprijini de propriul tău pământ / când ești sământă, când iarna își lichefiază oasele ei albe și lungi / și primăvara se ridică (…) A fi înlăuntrul fenomenelor, mereu / înlăuntrul fenomenelor.” („A unsprezecea elegie”).

Oricine poate urmări cu ușurință, în versurile citate, relația dialectică - dar și superba infuzie tăinuită în sferele mai adânci ale versului - dintre sământă și piatră, și poate să observe cum cele două stări ale naturii și existenței umane se intersectează până la strigăt, edificând o nouă biografie (poetică), perfect verosimilă în cadrele imaginarului, ale omenescului universal.

Constantin Hârlav

Synopsis la aventura cuvintelor

Încă din primele cărţi ale lui Nichita Stănescu („Sensul iubirii" - 1960, „O viziune a sentimentelor" – 1964, „Dreptul la timp" – 1965), cuvântul va ispiti, ca substanţă aparte, palpabilă, gestul constructiv al poetului. Ridicat printr-o „mişcare în sus", „spre stele", eu-l poetic percepe dimensiunile propriei sale metamorfoze uimitoare. „Totul se schimbă în mine / acum, când alerg pe vârfurile de munte / ale cuvintelor" („Cântec de om", în „O viziune a sentimentelor"). Viziunea se amplifică proteic, în căutarea accesului la o stare esenţială: „Aproape nu-mi vine să cred / că am putut până aici să purced. / Ochiul pământului, albastru / îmi priveşte din depărtare / faţa sărată, inima zburătoare, / şi nelinişti mi-azvârl imaginea chipului / ca pe o minge ovală / spre-ndepărtatul pământ! / / Dar ea se-ntoarce la mine. / Eu sunt? - Da, eu sunt." Cuvântul străbate spaţiul interstelar, „tăind în două / gheaţa unui deşert ce scânteie" („Spre Andromeda"), ca un vehicol demiurgic, despărţind şi unind lumile: „Deasupra sunt planetele. Le poţi atinge şi tu, / cumva, / cu o vocală, cu o singură vocală, / cu A." El răsare „asemenea lunii din marea vicleană", părăsind fiinţa poetului, care-l supune unei insolite pedagogii: „Îmi învăţam cuvintele să iubească, / le arătam inima / şi nu mă lăsam până când silabele lor / nu începeau să bată. / Le arătam arborii / şi pe cele care nu vroiau să foşnească / le spânzuram fără milă, de ramuri. / / Până la urmă cuvintele / au trebuit să semene cu mine / şi cu lumea." („Ars poetica", în „Dreptul la timp"). Un acord al eu-lui cu sine şi cu universul exterior se întemeiază prin această iniţiere a cuvântului, prin – să spunem aşa – „educarea" lui pentru poezie. Modelul şi instrumentul insolitei pedagogii îl constituie însăşi fiinţa poetului, situat între lucruri: „Apoi / m-am luat pe mine însumi, / m-am sprijinit de cele două maluri / ale fluviului, / ca să le arăt un pod, / un pod între cornul taurului şi iarbă, / între stelele negre ale luminii şi pământ, / între tâmpla femeii şi tâmpla bărbatului, / lăsând cuvintele să circule peste mine, / ca nişte automobile de curse, ca nişte trenuri electrice, / numai s-ajungă mai iute la destinaţie, / numai ca să le-nvăţ cum se transportă lumea, / de la ea însăşi, / la ea însăşi." Este configurat aici începutul unor miraculoase metamorfoze, al unei aventuri – o „iliadă" şi o „odisee" – a cuvântului, care nu sfârşesc, totuşi, în senina celebrare de sine a limbajului din „Nod 33" („În liniştea serii"), poem ce încheie ultima carte antumă a poetului, „Noduri şi semne": „Am gândit un mod atâta de dulce / de a se întâlni două cuvinte / încât jos înfloreau florile / şi sus / înverzea iarba. / / Am gândit un mod atâta de dulce / de a se izbi două cuvinte / de parcă iarba verde ar înflori / iar florile s-ar ierbi." „Nod 33" confirmă premoniţia din citata „Ars poetica" şi argumentează încă o dată coerenţa fundamentală a poeziei lui Nichita Stănescu.

Astfel începută, „iliada" cuvântului configurează calea spre misterul creaţiei. „În străfundul fiecărui lucru nu există / până la urmă, decât un cuvânt", notează poetul, sugerându-ne că lucrurile, pentru a-şi afirma existenţa în plan poetic, aşteaptă cuvintele, materialul şi instrumentul poeziei. Trezind la viaţă cuvântul ascuns în străfundul lucrurilor, poezia este forţa care poate reconstitui orizontul auroral al începuturilor. Aşa încât, poemul

nichitastănescian va aspira să cuprindă ideea creației atât în sensul ei de act poetic propriu-zis, cât și în sensul ei cosmic. Primul dintre ele impune un înțeles specific poetului și acțiunii sale creatoare: totul trebuia luat de la început, de la învierea din nou a cuvintelor, de la reinvestirea lor cu noimele esențiale, primordiale, de la stratul originar.

Dar, cuvântul, odată eliberat, nu numai că instituie o nouă ordine în univers, ci devine el însuși sursă de universuri. Prin cuvânt, poetul se afirmă ca demiurg, rostirea sa întemeiază lumi; cum ar spune Blaga, „orice cuvânt se schimbă-n faptă”. Însă, cuvântul rostit, câștigându-și independența, intră într-un proces de metamorfoză, care cuprinde multiple ipostaze ca obiecte, ființe și puteri: el capătă culoare și relief, dobândește consistența mineralelor, se materializează ori diafanizează: „Fiecare cuvânt pe care-l spun e un trup străveziu / de bărbat, de femeie”. Alteori, cuvântul e invocat ca o divinitate al cărei mesaj îl așteaptă poetul : „Cine ești tu, cel care ești, / și unde ești, când nimic nu este? / Născut dintr-un cuvânt, îmi duc înțelesul / într-o pustietate divină. / Întreb dacă sunt, dar strigătul / nu se rupe de mine, / și una cu el rămân, adăugând / deșertului singurătate. / Cu harul vreunei silabe / urnesc din înțepenire, într-una, golurile sferice în alte goluri / aidoma lor și fără de margini. // Fixitatea neființelor mereu o clatin / într-un azi etern cu aură de vid - / mă rog să fii, de mine însumi / mă rog să fii. Arată-te!” („Confundare”, în „Oul și sfera”). În „Cuvânt”, ca într-o oglindă, spiritul creator se recunoaște pe sine. Tensiunea invocării se identifică procesului de introspecție, o introspecție care tinde, paradoxal, la impersonalizare.

În altă parte, anume în poemul „O, lucrurile”, din volumul „Obiecte cosmice”, cuvintele posedă desăvârșirea ființei, oprind înaintarea spre moarte a lucrurilor: „Numai cuvintele au ființă, / numai ele există, fugind / speriate de moarte, de lucruri. / O, lucrurile deschid un ochi pironitor / și-l clatină în dreapta, în stânga / după cuvinte. // Cuvintele fug, se fac străvezii, / lucrurile stau, se fac vizibile. / O, lucrurile, exacerbare a vidului.”

În același timp, însă, condiția cuvântului este, totuși, subordonată în raport cu „cel mai mare peste vorbire”. Căci, până la urmă, puterea cuvintelor este și ea relativă, iar, pe de altă parte, odată rostit, cuvântul i se relevează poetului a fi „plin de ființe”. Poetul nu comunică sensuri univoce, iar discursul său doar aproximează, tinde către surprinderea vieții esențiale a universului, el „caută un cuvânt ce nu există”.

Cuvântul nu-și depășește imperfecțiunea, atâta vreme cât oferă doar o imagine statică a realității mișcătoare. De unde și lamentarea poetului: „Ah, cuvintele, tristele, / ele curg în ele însele, / deși sensul lor este static.” Și, în același loc: „Cuvintele - tristele / numai dacă se lovesc de ceva, / numai dacă le apasă ceva / există.” („Împotriva cuvintelor”, în „Laus Ptolemaei”).

Așadar, în poemele lui Nichita Stănescu, „foamei de cuvinte” îi corespunde „greața de cuvinte”, alternativ în tensiune, marcând aspirația către o anume asceză a spiritului. Poezia sa, în dimensiunea ei abstractă, caută, deci, austeritatea ca refuz al fatalei metamorfoze, ca împotrivire la pierderea identității de sine a eu-ului: „Iată, m-am trezit zbătându-mă. / Se zbătea în mine ‘tu’ / ‘tu’, pleoapă, te zbăteai, / tu mână, tu piciorule, te zbăteai / și deși stam întins, alergam / de jur împrejurul numelui meu. // Numai numelui meu nu-i spune ‘tu’; / în rest, însuși sufletul meu este ‘tu’, - tu, suflete.”

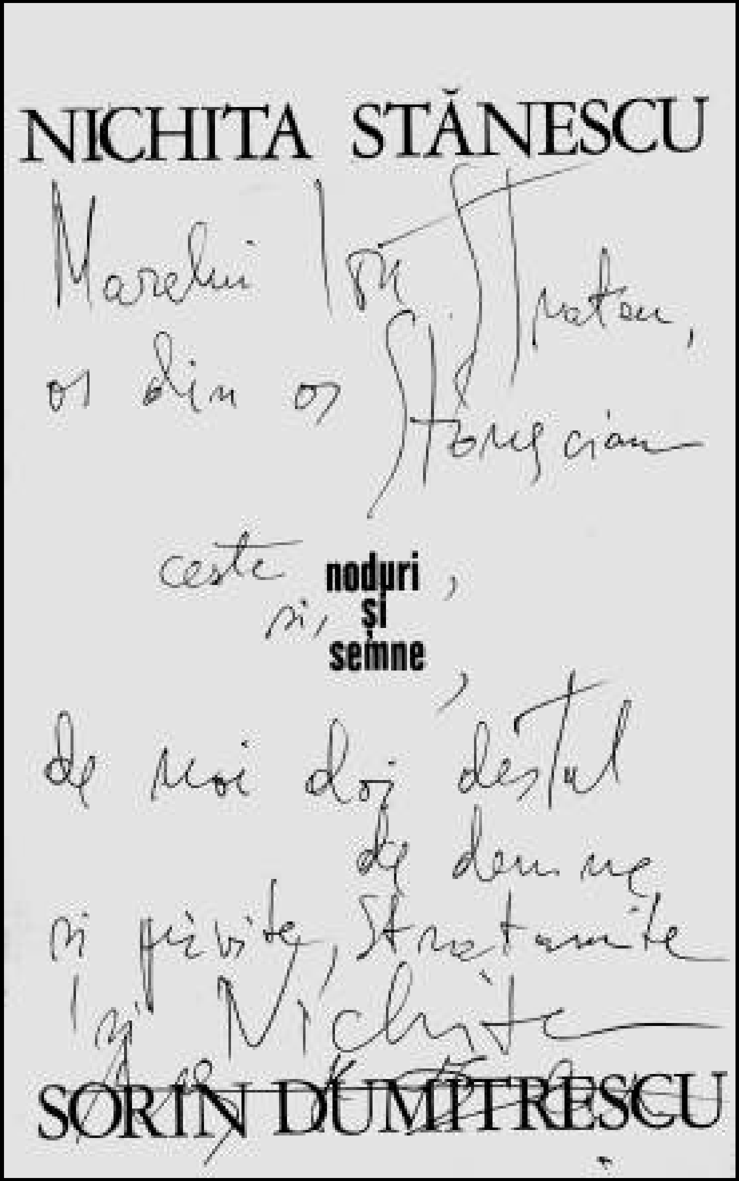

Nichita Stănescu
Ion Stratan
radiografia unei prietenii

Autograful lui Nichita Stănescu
pentru Ion Stratan pe pagina
de titlu a volumului
NODURI ȘI SEMNE:

Marelui Ion Stratan
os din os stănescian
ceste noduri,
și, și semne
de noi doi destul de demne
și privite, Stratanite
și Nichite

Ziua de 30 martie 1983.
Ion Stratan îi dăruiește
lui Nichita Stănescu
o cămașă de soldat
în care acesta pozează în postura
războinică de samurai.
După aceea savurează
împreună aroma unui tutun...

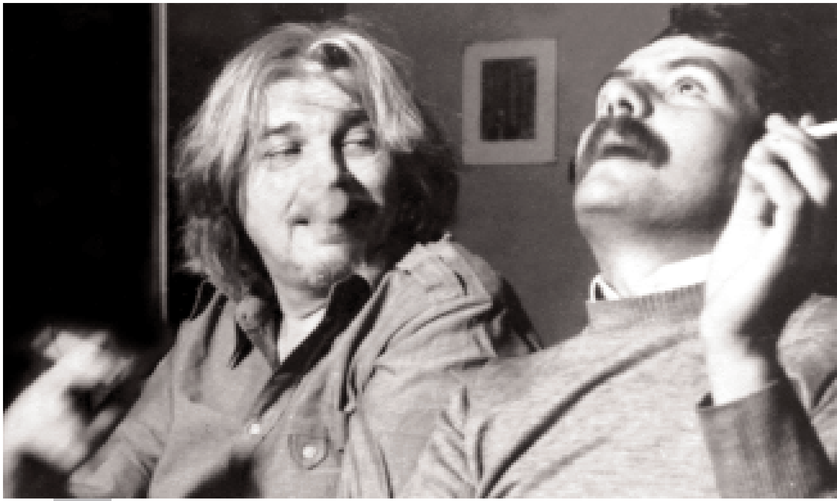

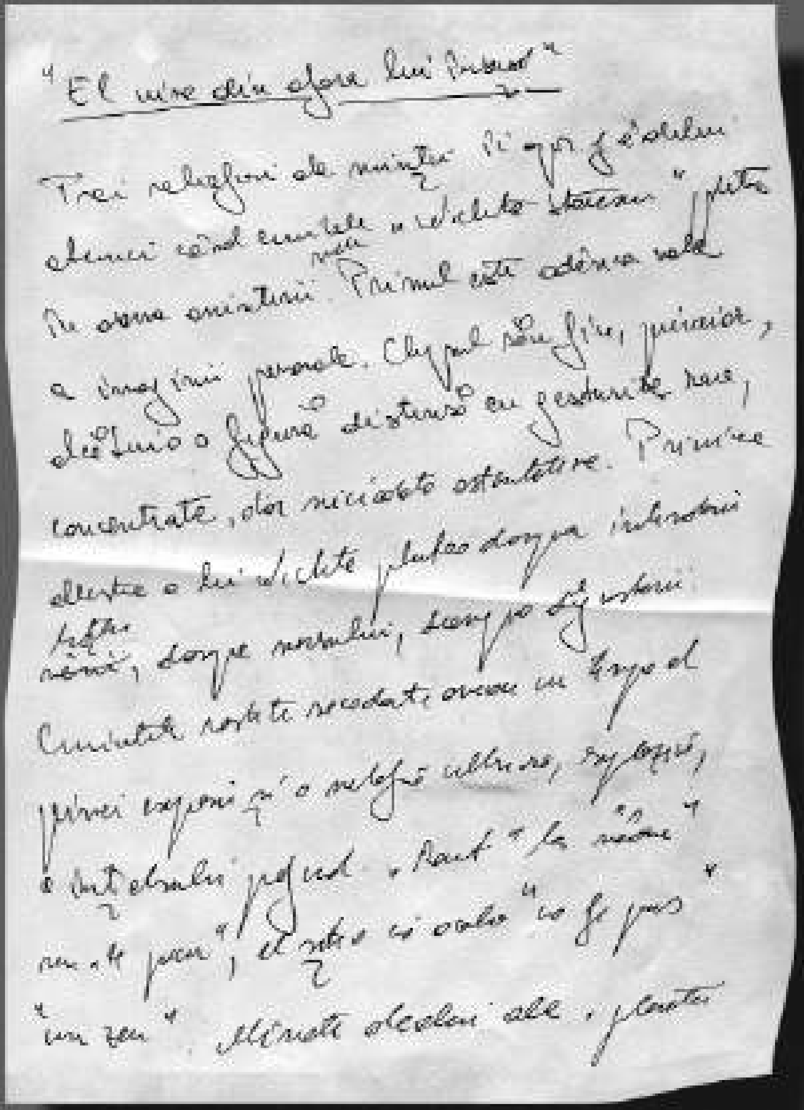
„El vine din afara lui [illegible]"

Trei [illegible] ale minţii şi [illegible]
atunci când [illegible] „Nichita Stănescu" [illegible]
în urma amintirii. Primul este [illegible]
a imaginii personale. Chipul său [illegible],
alcătuia o figură distinsă cu gesturile sale,
concentrate, dar niciodată ostentative. [illegible]
atenţie a lui Nichita [illegible]
[illegible], dincolo [illegible], [illegible]
Cuvintele rostite [illegible] în [illegible]
[illegible] şi o relaţie [illegible],
a [illegible] „[illegible]" la [illegible]
[illegible] „[illegible]" [illegible]
„un zeu" [illegible] ale „[illegible]

Ultimul text scris de Ion Stratan despre Nichita Stănescu,
în martie 2003, pentru revista *ateLier 21*,
editată de Teatrul Equinox Ploieşti

El vine din afara lui însuși

Trei reliefuri ale minții îi apar gândului atunci când cuvintele „Nichita Stănescu” plutesc în aroma amintirii. Primul este adânca vale a imaginii personale. Chipul său fin, princiar, alcătuia o figură distinsă cu gesturi rare, concentrate, dar niciodată ostentative. Privirea albastră a lui Nichita plutea deasupra întinderii brațelor, deasupra mersului, deasupra degustării. Cuvintele rostite sacadat aveau un timp al primei expresii și o metaforă ulterioară, explozivă, a înțelesului profund. „Rănit” la „mână” sau „la picior”, el știa că acolo „va fi pus un zeu”. Minunate dealuri ale „planetei Nichita” sunt făcute din prezența celorlalți în preajma Poetului. De la prietenul meu, Traian T. Coșovei la delicata soție, Dora, de la verbul tandru față de sufletul sensibil, contururile celor doi nu pot fi despărțite de atmosfera artistului. Au fost mulți cei care i-au dat încredere și forță - genialul plastician Sorin Dumitrescu se alătură, în amintirea mea, interpretului dramatic Florin Zamfirescu, graficianul Mircia Dumitrescu se reliefează alături de dragul său prieten, unicul poet Petre Stoica. Vârfurile impresiei lăsate de Nichita Stănescu, asemeni unui lanț muntos înalt, sunt create de versurile sale. Trei ar fi ideile metafizice care mi-au marcat sensibilitatea. În primul rând, abstractizarea. Poezia, chiar impregnată de metaforele realului, rămâne, încă de la funcția integratoare pe care o are cuvântul într-o conștiință activă, o întreprindere a abstractului. În al doilea rând, sentimentul. O poezie, cât ar fi de complexă, fără o latură afectivă, este asemeni unui interpret frumos, cu orchestră admirabilă, dar fără calități muzicale. Al treilea și ultimul gând important despre poezie este cultivarea limbii române. Nichita a fost un erou al invenției morfologice. Și noi, generația ‘80, am încercat ca figurile noastre de stil, aerul nonconformist, ironia, citadinismul și intelectualitatea să ducă mai departe expresivitatea graiului, să ofere o cale atât spre sentimentele care ne-au vizitat sufletul, cât și spre o modalitate, specifică epocii noastre, de cunoaștere a condiției umane.

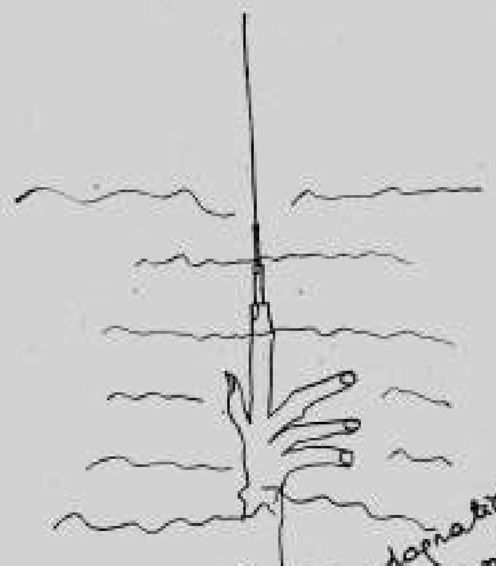

imaginez un adevăr polipier, multiform și cu miriade de ochi, putînd fi atins din foarte multe unghiuri.

Un prieten îmi spunea, încă de pe cînd eram adolescent, și am reținut această formulă interesantă a lui, că dacă meditezi foarte mult asupra unui singur lucru și ai consecvență în aceasta, poți să ajungi la adevăr prin simpla monotonie a meditației. De bună seamă că avea dreptate; se poate ajunge și pe această cale la un aspect al adevărului care se mișcă. Starea dinamică a adevărului acceptă o pluralitate de sisteme de referință.

Un poet de tipul lui Bacovia are o structură și un adevăr de tip dogmatic. Dealtfel, este remarcabil faptul că marii artiști creează dogme. Nuanțînd, aș putea spune că poezia lui Bacovia surprinde un moment din istoria adevărului și, ca orice moment petrecut în trecut, el capătă un caracter fix. Adevărul are nenumărate surse și o infinitate de istorii. Să nu uităm că Bacovia a folosit ca metodă de creație evocarea, mai puțin invocația și încă și mai puțin afirmația. Aș mărturisi că evocarea fixează puncte din istoria adevărului, iar invocația tinde să depisteze posibile trasee ale adevărului.

Rolul artei nu este în primul rînd acela de a exprima idei, ci acela de a exprima tensiunea ideilor. Dar, ca să poți exprima tensiunea unei idei, o idee generală trebuie întotdeauna să planeze pe fundalul operei de artă. Și tot ceea ce încercam să disociem mai devreme, la aceasta se referă, înțelegînd ideea în artă ca pe o aspirație spre adevăr.

SENTIMENTUL MILEI

Cînd tu însuți împreună cu existența ta cu tot nu-ți mai apari, atunci ești bun să fii azil și pat pentru milă.

Mila nu este pentru cineva anume. Acest sentiment dureros seamănă mai degrabă cu limba pe care tu o vorbești, care nu este limba ta anume. Ea este a tuturora părînd a fi a fiecăruia.

Adnotări făcute de Ion Stratan la capitolul „Visul ca viață” din volumul **RESPIRĂRI** de Nichita Stănescu

Teatrul EQUINOX și
Centrul Dramatic MYTHOS
din Ploiești -
O AVENTURĂ NICHITIANĂ

De plânge Demiurgos…

Regizorul Mihai Vasile este un demiurg dramatic.
Există regizori care stilizează, regizori care interpretează și regizori care creează. Domnul Mihai Vasile creează.
Spectacolul său, „Antrenorul de îngeri” după poemele lui Nichita Stănescu este o enluminură a atingerii degetelor gândului cu trupul eteric al artiștilor. Îngerii săi suferă sau se revoltă, „cad în timp” sau se ridică deasupra existenței. Gândurile lui Mihai Vasile țin în mână, ca într-o cvadrigă, toate tensiunile serafice ale artei. Vârstele trec asemenea unei cascade prin corpurile metafizice ale personajelor.
Timpul spectacolului este timpul vieții noastre, pentru că am început să trăim într-o vreme în care sfera nașterii și a morții poate fi zărită cu ochiul afectivității.
Domnul Mihai Vasile este, în cea mai înaltă măsură, un artist al creației și nu al interpretării cuvântului și gestului. Armura care cade în spectacolul său este timp al timpului, istorie a ființei, arheologie tragică a sentimentului. Vocile actorilor răsună în memoria clipelor noastre trăite în chipul lor fraged, se așează între creier și gând, între inimă și iubire, între sens și muzicalitate.
Sunt onorat pentru faptul că soarta mi-a oferit privilegiul de a asista la spectacolele Domniei sale.
Suntem contemporani cu absolutul.

Nichita Azi

Un poem cinematografic
producție a Studioului de Teatru și Film
EQUINOX Ploiești (1987)

Imaginea și camera
Florin Andreescu

Scenariul și regia
Mihai Vasile

Un poem cinematografic

(...) Două dintre filmele premiate sunt, însă, într-o selecție strict subiectivă, cele mai bune din cele mai bune. Unul este ***Nichita Azi***. Un film în trei părți, datorat tinerilor cineaști ploieșteni Mihai Vasile și Florin Andreescu de la Studioul de teatru și film Equinox. Un omagiu de suflet adus amintirii și poeziei lui Nichita Stănescu. Filmul nu și-a propus o privire biografică sau monografică, și nici memorizarea celor mai frumoase versuri ale poetului, pe care le avem cu toții în inimă și gând. A vrut mai mult, a încercat să întrupeze poeziile în imagine. Riscantă tentativă, dar onoare curajoșilor! Filmul este însăși lumea poeziilor lui Nichita, universul de simțire, de inspirație, de neliniște al creatorului. Versurile, cuvintele ar fi fost redundante. Ele rămân în film doar ca un ecou de glas al vârstelor poetului materializate în imagini. „De ce ungi cu ulei de măsline țeava pistolului?”. „Ca să fiu pregătit dacă izbucnește din nou primul război mondial”. Din vârsta de pe urmă se aude doar o întrebare-strigăt: „Cât mai avem ca timp, vă rog frumos? Cât mai avem ca timp, vă rog frumos?”

Călin CĂLIMAN

Un poem pentru o mare dragoste

Am văzut, de curând, un film al cineaștilor din Ploiești intitulat așa cum își semna poetul versurile dăruindu-le prietenilor, ***Nichita Azi***.

Am văzut, surprins și bucuros, un film în care ficțiunea era imaginea atașantă și paradoxală a stării de poezie pe care o emana prezența poetului, căutată cu evlavie chiar, în însuși misterul ei, sugerată prin asociații vizuale de mare expresivitate, în tonuri voit nesigure, subtil evocatoare, în impresii schimbătoare ce par, pentru o clipă, să câștige contur, redevenind taină. Plutește în film o aură de venerație, ca într-un ceremonial, o mișcare continuă, ritualică, în jurul unor detalii obișnuite care devin, printr-o privire insistentă în unduiri armonice, într-un fel anume relevante, miraculoase. Este aici o încercare de a-i urmări în deplină cuviință gândul, de a păși pe urmele fabuloasei sale fantezii, prin neobișnuitele legături între cadre, prin siluetări fulgurante și insistente planuri generale a căror incidență, subtil șocantă, dă naștere unor semne-simbol, timpul fizic părând că încremenește, dilatându-se, iar nemișcarea obiectelor dobândind o voluptoasă nevoie de descifrare, eliberându-se parcă, de condiția lor statică.

Filmul e un prilej de meditație gravă, tulburătoare, despre poezie ca o condiție de existență. Cu grație și infinită preocupare pentru cauza propusă autorul, Mihai Vasile, reușește să te ducă alături de el, într-o călătorie-omagiu, ca un cortegiu prietenos și deloc trist, spre țărmuri de visare și prodigioasă speculație filozofică, așa cum au avut șansa să trăiască, în preajma poetului, cei care l-au cunoscut. (...)

Filmul ***Nichita Azi*** rămâne pentru mine, în întregul lui, o reușită certă, un poem elegiac și patetic pentru o mare dragoste.

Andrei BLAIER

Amintirea unui spectacol

Spectacolul pe care am avut privilegiul să-l văd în această seară, a lăsat în memoria mea o urmă adâncă. Sigur, este prematur să vorbesc deja despre memorie, dar în acest caz lucrurile stau altfel. Am avut șansa să trăiesc câțiva ani printre români, să le înțeleg mesajele interioare, limbajele și expresiile, atitudinile și afectele, iar spectacolul Teatrului Equinox a fost, în întregul lui, o definiție a ceea ce aș putea numi „românism". Nu-mi sunt străine versurile marelui poet Nichita Stănescu, șederea mea în România permițându-mi o bună cunoaștere a culturii contemporane românești. Cu toate acestea, spectacolul acesta este tulburător tocmai pentru că trece dincolo de o graniță a poeticului, ajungând în nebănuite colțuri ale spiritului fiecăruia dintre noi, iar poezia lui Nichita Stănescu devine un limbaj universal nu atât prin temele pe care spectacolul le pune strălucit în valoare cât, mai ales, prin ceea ce aș putea numi sonorități universale, așa cum spunea Valéry.

Este demn de remarcat jocul atât de curat al actorilor. Eu vin dintr-o cultură unde teatrul a însemnat și înseamnă foarte mult și de foarte multă vreme. Este riscant să fac comparații, dar spectacolul acesta, în întregul lui, are pentru mine valoare de unicitate. Regia pune în valoare nu numai niște actori minunați ci pune în mișcare idei și emoții, imaginile se succed cu o limpezime uluitoare, ritmul întregului spectacol creând acea senzație de respirație întretăiată care face ca timpul să se comprime iar spațiul să devină generos, încăpător. Eu nu am un limbaj de critic teatral și este foarte posibil să risc analizând astfel acest spectacol dar, așa cum am mai spus, mi-a forțat o anume parte a memoriei, care părea adormită, care se „odihnea".

Voi duce cu mine în Franța această amintire ca fiind emblematică pentru un popor pe care l-am iubit tocmai pentru ceea ce este el…

Gérard MARTIN
profesor universitar, fost atașat cu probleme
de cooperare științifică și culturală
al Ambasadei Franței la București

Imagini
din spectacolul
Teatrului Equinox
MĂREȚIA
FRIGULUI

Florin Toma

Teatrul EQUINOX cu Nichita

(...) O inițiativă - mai întâi un teatru de amatori, apoi o atitudine culturală a întregului oraș - ivită atunci parcă din nimic (nimic nu prevedea o astfel de ecloziune, era anul 1980, când începea să se lase înghețul oricărui gând peste România, când surâsul era ascuțit cu briciul, zâmbetul avea să devină rictus, iar foamea o obișnuință necesară, precum respirația!).

O acțiune însuflețită de patimă, un curent pasional al formelor, un pârjol al ideilor (un turbion, un vortex, dacă vreți, un sorb al spiritului în care se melanjau teatrul cu literatura și cu artele vizuale și filmul cu dansul și cu muzica), un pojar al poeticii libere, neconstrânse de nimic și de nimeni, grup condus pe atunci de tânărul - eheu! fugaces labuntur anni, zicea taica Horațiu - un tânăr entuziast și ros pe dinăuntru de doi demoni: unul al convenției de pe scenă și celălalt al poeziei murmurate. Mihai Vasile.

Cu vremea, adolescenții conduși pe scenă de acest apucat al textului, de acest posedat al mișcării coregrafice (ajunsese să facă și ateliere de mișcare pe un vers dat!), de acest obsedat de muzică, au întinerit, adică s-au maturizat, apoi au venit alții și alții în locul lor... Și apoi alții. Astfel că, în cei 32 de ani, câți au trecut de la prima evoluție, ținând nestinsă flacăra „spiritului de Teatru EQUINOX", ziditorul, mentorul, dirijorul, inima, sufletul și rațiunea de a fi a acestei frumoase adunări de oameni pasionați, Mihai Vasile, a purces, împreună cu lucrarea sa culturală, pe drumul instituționalizării. EQUINOX a devenit un reper cultural în orașul Ploiești.

Dar, fiindcă urbea aparține atât Teatrului, cât și Poeziei, trăind atât pe spinarea condeiului lui Caragiale, cât și apropierea de energia frunții blonde a lui Nichita, ei bine, EQUINOX a luat inițiativa, în anul 2006, de a organiza la Ploiești Festivalul Artelor NICHITA LA ECHINOCȚIU (cu un „accroche vraisemblable", totuși, având în vedere că Poetul s-a născut la zece zile după echinocțiul de primăvară!). Acesta se desfășoară în fiecare an, între 21 și

31 martie și cuprinde expoziții, spectacole, proiecții, sesiuni de muzică, aniversări sau celebrări ale unor mari artiști.

Bref, douăsprezece zile și nopți de intensă trepidație culturală. Și unde? Chiar la Ploiești, un oraș care și-a făcut un țel din „dinamitarea" prejudecății că actul de cultură aparține doar elitelor. Iar Grupul EQUINOX este realmente unul dintre artizanii cei mai activi ai acestui veritabil sabotaj al confortului provocat de cultura în fotoliu și-n papuci.

Despre înfățișarea lui Ptolemeu

El e:
cel mai frumos,
cel mai înalt!

El e:
cel mai iubit
și cel mai crezut!

El e:
cel mai blând
și cel mai aspru!

El e:
cel mai puternic
și cel mai învățat!

El e:
martorul bunului simț
și martorul a tot ceea ce se vede!

El e:
dușmanul rațiunii,
pentru că rațiunea
nu se poate vedea cu ochii.

El spune:
contemplația distruge bunul simț.

El spune:
existența noastră este pricina
bunului simț.

El spune:
bunul simț este pricina
rațiunii.

El se obosește să mai adauge că:
rațiunea este intermediară
între bunul simț tânăr
și bunul simț bătrân.

El recomandă:
a da curs bunului simț
înseamnă a da curs adevărului mare,
iar a da curs rațiunii
nu este decât o pregătire
pentru bunul simț viitor.

El are:
cea mai înaltă frunte
cele mai frumoase sprâncene
cei mai arzători ochi…

El s-a născut,
a trăit,
a murit.

Bunul simț ne spune aceasta.
Rațiunea însă neagă aceasta.
Dar rațiunea pregătește
următorul bun simț.
Eu sunt următorul bun simț.

Atât despre Ptolemeu.
Atât despre mine.

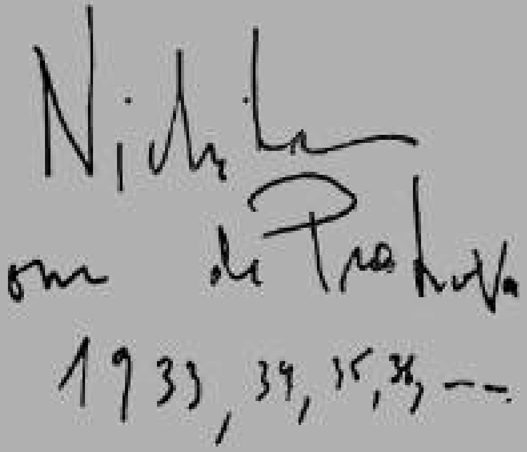

ARTIȘTI PLASTICI PLOIEȘTENI ÎN UNIVERSUL POETIC NICHITA STĂNESCU

Nicolae Kruch

Basorelief pe placa de marmură a Casei memoriale Nichita Stănescu din Ploiești (fontă, 60x60 cm, 1992)

Desen în cărbune
(65x65 cm, 1984)

Victor Munteanu

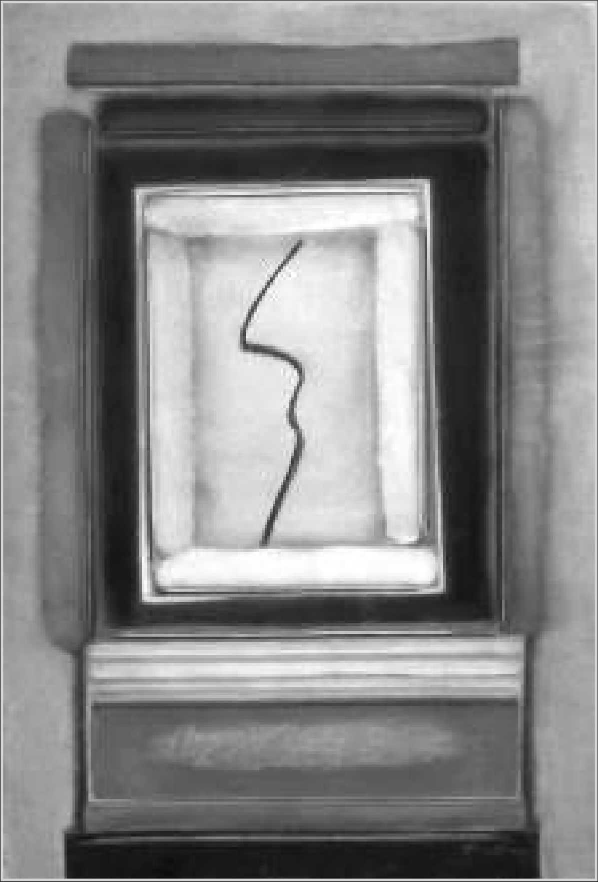

Încet!
Mergeți încet!
Nu vedeți?
Piatra e obosită!

Valeriu Scărlătescu

Treci tu, cuvântule, dacă ai umbră!

Valter Paraschivescu

O, chiar și tu
ai rămas
într-o deplină
nemișcare

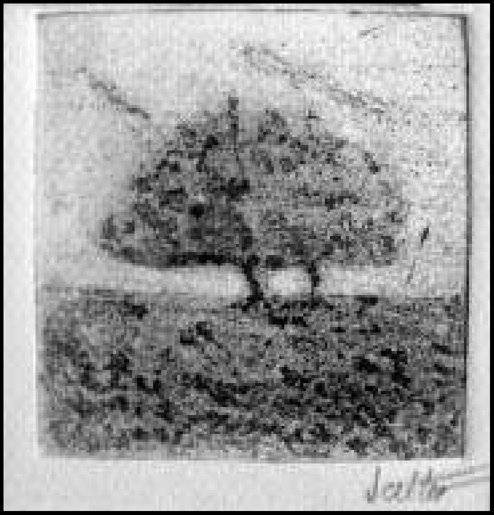

Alice Neculea

O, fii îndurător
şi nu ne rupe
în sfîntă mîna ta

Florin Șuțu

Face prea mult zgomot răsărirea
aceasta de soare

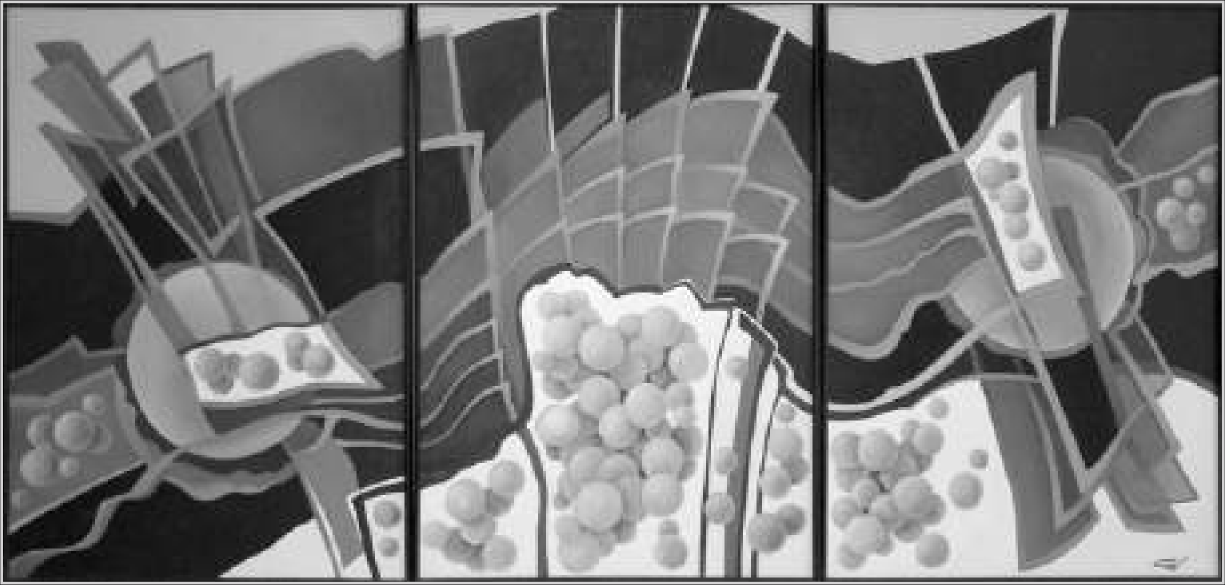

Mariana Grumăzescu Voicu

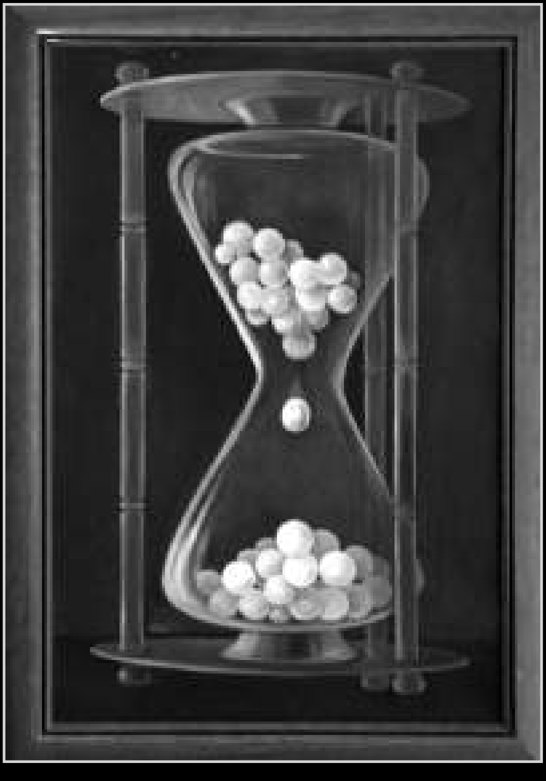

Si timpul are febră
O, el mă arde
Secunda este fixă
ca o perlă

Dragoș Minculescu

Animal monstruos
-înțelesul-
s-a oprit,
și începe
să se vadă

Ion Șinca

Ah, doamne
nu sunt
iarbă!

colofon

Acest album memorial este ediția a doua, revăzută și adăugită a unui album apărut în anul 2013 la Editura Libertas cu prilejul împlinirii a optzeci de ani de la nașterea poetului Nichita Stănescu.

În acest răstimp această primă ediție a fost foarte bine primită de public și de critică, cele 600 de exemplare ale sale epuizându-se. De aici, necesitatea acestei noi ediții.

Regizorul și scriitorul Mihai Vasile, cel care a îngrijit și prima ediție, a realizat câteva zeci de spectacole de teatru, eseuri cinematografice, expoziții documentare sau de artă plastică ori fotografică, a editat cărți și reviste, toate acestea având ca temă opera și posteritatea lui Nichita Stănescu, culminând cu anul 2006 când s-a înfăptuit, la propunerea sa, prima ediție a Festivalului artelor NICHITA LA ECHINOCȚIU, festival care are loc, anual, câte unsprezece zile, atâtea câte sunt de la echinocțiul de primăvară până la ziua nașterii sale (31 martie).

Ca editor, a îngrijit și alte apariții editoriale vizând aceeași temă. Dintre acestea, merită menționate volumele „Nichita Azi" (2015), o carte-document despre festivalurile „Nichita Stănescu" de la Ploiești în perioada 1984–1990, „Chip ianifer" (2016), o carte cu poeme-dedicații inedite, semnate de Nichita Stănescu și Gheorghe Tomozei și dăruite prietenului lor, renumitul numismat Ion Donoiu, precum și „Palimpsest. Clarobscur în relația literară dintre Nichita Stănescu și Ion Stratan" (2009), o carte care cuprinde eseuri asupra adnotărilor făcute de Ion Stratan la capitolul „Visul ca viață" din volumul „Respirări" al maestrului său, Nichita Stănescu.

Această a doua ediție apare la Editura Mythos din Ploiești (continuatoarea Editurii Libertas) și conține poeme alese din cele două volume apărute postum „Ordinea cuvintelor" (1984), considerând că această ultimă selecție din opera sa, pe care poetul a făcut-o împreună cu criticul Alexandru Condeescu (1950–2007), este cea pe care a vrut să o lase posterității. Alegerea poemelor din această carte a fost influențată și de selecția pe care poetul a făcut-o în alcătuirea discului „O recitare" apărut la Casa de discuri Electrecord în anul 1980. Fotografiile și o parte din textele referitoare la viața și opera poetului au fost selectate din cele două cărți memoriale apărute după anul 1983, și anume „Nichita Stănescu", editată în anul 1984 de către revista Viața Românească și îngrijită de Gheorghe Tomozei (1936–1997), respectiv, „Frumos ca umbra unei idei", apărută în anul 1985 la Editura Albatros în redactarea lui Constantin Crișan (1939–1996). Alte texte critice și memoriale au fost selectate din caietele editate până în anul 1989 la edițiile Festivalului de poezie și Colocviilor „Nichita Stănescu" care au avut loc la Ploiești și care au cuprins, în marea lor majoritate, rostiri sau texte scrise special pentru aceste ocazii, materiale care se află în fondul documentar al îngrijitorului acestei ediții, iar altele au apărut în revistele Cinema, Contemporanul, Théâtre/Public (Franța), Viața Românească, Almanahul superlativelor (editat de revista Contemporanul în anul 1988).

La întocmirea acestui album și-au adus prețioasa contribuție Emilia Vasile și Mihaela Gaftoi, redactorele acestei ediții.

Albumul se tipărește la Tipografia DELTA PRINT LINE din București într-un număr de 300 de exemplare.

Aici
se sfîrşeşte
acestea
Nichita Stănescu

ANUARUL SOCIETĂŢII PRAHOVENE DE ANTROPOLOGIE GENERALĂ

Coordonator

Sebastian Ştefănucă

numărul 7

PLOIEŞTI • **EDITURA MYTHOS** • 2021

Editat de
Centrul Judeţean de Cultură Prahova,
cu sprijinul
Consiliului Judeţean Prahova

©EDITURA CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA MYTHOS

Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin nr.1, cod poştal 100066
Tel., fax: 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
Site: www.cjcph.ro
www.facebook.com/centruljudeteandeculturaprahova/

ISSN 2458-0848
ISSN–L 2458-0848

Coperte: Mihaela Gaftoi
Tehnoredactare și redactor: Emilia Vasile

decembrie 2021, 300 exemplare

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 7 (2021)

Sebastian Ştefănucă
seb_filozof@yahoo.com

Cuvânt înainte

Lectura numerelor anterioare ale *Anuarului societății prahovene de antropologie generală* întemeiază următoarea concluzie: deși publicația anunță a fi gazdă a tuturor tipurilor de discurs antropologic, totuși, privilegiat este discursul științific. Explicația imediată a constatării stă în coincidența că oferta de texte către publicare în anuar a fost majoritar din registrul științific al reflecției despre om. Explicația de profunzime se descoperă în altă parte: dacă există o „maturizare” a antropologiei, atunci aceasta s-a întâmplat sub forma unui corpus de discipline *științifice* (*cf.* Geană, *mss.*). Cel de-al șaptelea număr al *Anuarului...* s-a constituit prin asumarea – la început implicită, pe parcurs, explicită – a explicației de profunzime. Prin urmare, textele care urmează, indiferent de tip, au toate marca discursului antropologic științific. În același timp, obiectivul poate că a fost unul restrictiv, de aici și numărul mai mic al contributorilor la numărul curent comparativ cu cel al contributorilor la numerele anterioare. Speranța este că – doar cititorul, specialist sau nu, putând să decidă în cele din urmă – scăderea numărului de autori a fost însoțită de o creștere a calității textelor. Dar necontenitul spor de calitate reprezintă un obiectiv peren al publicației; de data aceasta, însă, a fost asumat ca obiectiv punctual, posibilii contributori interpelați fiind cu îndemnul de a pregăti texte ca și cum acestea ar urma să reprezinte un soi de *masterpieces* ale reflecției antropologice. Decizia privind atingerea acestui din urmă obiectiv se află, repetăm, în altă parte.

De spiritul ambelor obiective s-a resimțit și ediția din 2021 (a V-a) a *Colocviilor societății prahovene de antropologie generală*, manifestare desfășurată în același loc (Cheia, jud. Prahova) și în aceeași perioadă (26–30 iulie, de luni până vineri) ca cea din anul precedent. Astfel, poate mai puțin decât mai mult întâmplător, cele mai multe dintre activitățile susținute în cadrul colocviilor[1] au fost de natură științifică, existând o bună emulație de la sine înțeleasă între susținători pentru prestații de maxim nivel. Va fi contribuit la aceasta și organizarea impecabilă,

[1] Vezi programul aferent în paginile revistei.

verificând parcă truismul că între calitatea organizării și cea e evenimentului organizat există o strânsă legătură. Noua colaborare între Centrul Județean de Cultură Prahova și Liceul Tehnologic „Constantin Cantacuzino”, Băicoi,[2] a fost de natură să ridice și mai sus ștacheta organizatorică. Acest lucru s-a resimțit și în ștergerea oricăror diferențe artificiale dintre generații, creându-se cadrul pentru un dialog *firesc*, „antropologic”, între elevi, studenți, profesori, cercetători etc.

Aproape toți autorii textelor care urmează au participat la ediții succesive ale colocviilor menționate. Unele texte sau idei regăsite în texte au rezultat în urma acestor participări sau au constituit baza unor comunicări și conferințe. Ca de obicei, în „Cuvântul înainte” – deși fapt mai puțin obișnuit pentru o revistă – realizăm o scurtă prezentare a textelor, cu intenția de a furniza o perspectivă rapidă asupra întregii publicații. De la început, însă, trebuie precizat că dezideratul de bilingvism al anuarului a fost lăsat deoparte în numărul de față. Asta nu înseamnă că s-a renunțat la el, fiind posibil ca unele contribuții să fie republicate în variante în limba engleză în numerele viitoare.

În deschiderea publicației, Ioana-Ruxandra Fruntelată re-vizitează conceptul de cultură[3]. „Cultura”, poate conceptul central al etnologiei și antropologiei, este ea însăși supusă unei abordări etnologic-comparative, în textul „Cultura – comentariu etnologic al unui termen supralicitat”. „Supralicitarea” termenului merge până la desemantizarea lui, odată ce fenomene precum delocalizarea, înstrăinarea, relativismul valoric etc. ajung să caracterizeze normalitatea omului contemporan și a societăților moderne, urbane – celebră este în acest context propunerea antropologilor Ildikó Bellér-Hann și Chris Hann (2001: 224) de a renunța cu totul la concept și a îl înlocui cu cel de „civilizație”.[4] Autoarea se aliniază, totuși, acelor poziții conform cărora cultura reprezintă o dimensiune esențială a existenței umane, atât pentru „omul trecutului”, cât și, mai ales – prin suportarea crizelor generate de o imposibilă de-culturalizare –, pentru „omul prezentului”.

Reflecțiile teoretice din textul de deschidere sunt urmate de reflecții metodologice în cel de-al doilea text, „Reconstituirea – metodă de culegere a dansului popular în satul contemporan”, scris de Cristian Mușa. Reconstituirea este puțin prezentă în repertoriul metodologic al cercetătorilor etnologi din România. Rare sunt situațiile în care aceasta beneficiază de un

[2] E vorba de Parteneriatul înregistrat cu nr. 1417/ 24.VI.2021 la C.J.C. Prahova, respectiv 2422/ 24.VI.2021 la Lic. Tehn. „C-tin. Cantacuzino”, Băicoi. Prezentul număr al anuarului este rezultat și al acestei colaborări.

[3] E vorba de cultura în sens antropologic, nu în sens de producții de elită ale spiritului uman.

[4] De observat, totuși, că cei doi autori sunt reprezentați ai unei tradiții antropologice – cea britanică – pentru care „cultura” nu a fost niciodată un concept prea tranzacționat – deși, paradoxal poate, cea mai celebră definiție a culturii (1871) se află în paternitatea lui Edward B. Tylor, reprezentant de seamă al acestei tradiții.

tratament *in extenso* (de exemplu, Ștefănucă, 2021, despre reconstituirea portului tradițional din zona de sud-est a Moldovei). Interesant și incitant este faptul că autorul și echipa de cercetare din care a făcut parte sunt inspirați metodologic tocmai de cercetarea dansurilor locale în comunități în care există ansambluri folclorice cu o intensă activitate, comunități în care problema reconstituirii s-ar pune, deci, cel mai puțin. Constrângerile de reprezentare scenică, pregătirea instructorilor, adesea de formație și proveniență alogenă, pot avea ca afect nu conservarea repertoriului de dansuri tradiționale, ci mai degrabă alterarea acestuia.

Antropologia socio-culturală și istoria se întâlnesc în articolul lui Leonard-Mihail Rădulescu, „Migrația în lumea a două văi. Rolul elementului pastoral transilvănean în constituirea orașelor și satelor din arealul văilor Prahovei și Teleajenului". Cel mai adesea, întâlnirea dintre cele două discipline are loc în încercarea de a explica identitar prezentul prin recurs la trecut. Trecutul așezărilor din cuprinsul văilor din titlu este marcat de o intensă migrație dinspre Transilvania spre Țara Românească, posibilă doar prin existența unei bogate rețele de căi de deplasare, a căror multitudine se relevă cu fiecare nouă cercetare (*cf.* Cruceru și Buterez, 2012: 255). Ca și autorul textului precedent, autorul celui de-al treilea text al anuarului se află în situația de a înregistra un paradox: deși o bună parte din așezările avute în vedere sunt caracterizate istoric de o infuzie masivă de element „ungurean"/ transilvănean, identitar ecourile acestei infuzii sunt extrem de slabe pentru locuitorii actuali ai respectivelor așezări.

Antropologia și istoria se reunesc și în textul care urmează, cu prim-planul deținut de data aceasta de cercetarea antropologică. Că originea poate reprezenta o sursă de etnicitate, este un fapt de mult observat (*cf.* Glazer și Moynihan, 1981 [1975]: 18; Parsons, 1981 [1975]: 71 etc.). Observația este de documentat astăzi cu multe dovezi (și) la populațiile balcanice supuse proceselor de transfer și schimb populațional din prima jumătate a secolului trecut. Articolul lui Sebastian Ștefănucă, „Machedonii din Cerna. Etnomorfoză și loc de origine", evaluează relevanța locului de origine în etnicitatea meglenilor/ machedonilor din Cerna, jud. Tulcea. Aspecte importante ale dinamicii etnicitare meglene puse în legătură cu acest loc și co-etnicii aparținându-i sunt perfect compatibile cu o dinamică etnomorfotică mai amplă. Printre altele, și concluzia că atașamentul machedonilor cerneni față de locurile de origine din Grecia și rudele încă existente acolo nu-i transformă într-o comunitate de diaspora.

Eseul lui Gheorghiță Geană, „Legea entropiei și lumea valorilor. Libertate și confuzie în orientarea valorică a tineretului post-1989 din România", poartă amprenta unei antropologii de „angajament" (*cf.* Eriksen, 2010 [1996]). Nu este vorba, însă, de o antropologie aplicată, în care specialistul se implică activ în rezolvarea problemelor comunităților locale. Angajamentul survine automat când antropologul emite judecăți valorice și soluții în legătură cu eficientizarea

funcționării sistemelor sociale. G. Geană împrumută în analiza sa conceptul de „entropie" din termodinamică, precizând însă că în sistemele sociale de tip termodinamic măsura parametrilor se exprimă prin standarde valorice. Oricum ar fi înțeles (*v*. „entropie", *Dexonline*), termenul respectiv se aplică unor fenomene de mișcare, scurgere, transformare. De înțeles până la un punct, „scurgerea" post-1989 a tineretului român către statele occidentale nu a fost dublată de o bună „mișcare" valorică în sens invers, acest tineret ratând astfel misiunea sa istoric-generațională: regenerarea morală a societății românești.

Articolul „Grecii din Țalka, Georgia", scris de Spartakos M. Tanasidis, contributor la revistă din Grecia, reprezintă o schiță monografică a unei comunități de greci pontici din Munții Caucaz. Prezența populației elene turcofone din Țalka în cuprinsul *Anuarului*... nu este nouă, referiri la această populație existând deja în nr. 5/ 2019, în cadrul unei recenzii de carte[5] (Ștefănucă, 2019: 223–224). Autorul este descendent al unor familii grecești locuind cândva în Țalka (*informație personală*). De aici și interesul pentru un astfel de subiect. În cuprinsul studiului, apare observația că cercetările desfășurate la grecii din Țalka sunt puține, deși bogata bibliografie utilizată pare să indice altceva. Poate și din această frustrare, înregistrăm (*tot informație personală*) dorința autorului de a călători în Țalka, de a experia decorul natural și social caucazian în care co-etnicii săi au viețuit mai bine de o sută cincizeci de ani, migrațiile de după 1990 având ca efect aproape golirea Țalkăi de element elen.

O mostră de antropologie literară este furnizată de Ioana Rebecca Pascu, cu studiul „De la *eros* la *agape*. O tipologie psiho-culturală a iubirii". Autoarea combină în mod original celebra tipologie a iubirii aparținând psihologului canadian John Alan Lee cu nu mai puțin celebrele modele culturale avansate de antropologa americană Ruth Benedict. Fiecare tip de iubire este ilustrat „empiric" recurgând la analiza unor capodopere literare, cu proveniență în special din antichitatea latină. Probabilitatea ca până și în modul de a iubi să existe condiționări culturale întemeiază convingător rezultatul „tipologiei psiho-culturale" la care, în mod logic, se ajunge; o tipologie care, pentru a-i demonstra viabilitatea, este concretizată tot prin invocarea unor opere literare, dar și a *Bibliei*. În acest scop, autoarea recurge la o „perspectivă antropologică" asupra respectivelor creații, perspectivă conform căreia opera literară este și un „martor al istoriei și tradiției de grup"[6] (Fruntelată, 2020: 142, comentariu la Silviu Angelescu, *Mitul și literatura*).

---

[5] Este vorba de recenzia volumului coordonat de Eleni Sideri și Lydia Efthymia Roupakia, *Religions and Migrations in the Black Sea Region*, 2017, Cham/ Switzerland: Palgrave Macmillan, conținând și studiul scris de Eleni Sideri, "Historical Diasporas, Religion and Identity: Exploring the Case of Greeks of Tsalka" (pp. 53–56).

[6] Prin „variabilele de context cultural" conținute.

Figura unui notoriu specialist român – Sanda Golopenția – în lingvistică și științe ale societății și culturii, profesor (emerit) la Brown University, S.U.A, este evocată de Nicolae Constantinescu sub pretextul unui eseu-recenzie la volumul *Folclor, etnologie, antropologie*, de curând apărut. Titlul, „Perspective antropologice în opera profesoarei Sanda Golopenția-Eretescu”, dezvăluie cheia în care eseul este realizat. „Perspectivele antropologice” au legătură nu doar cu unghiul din care este prezentată și analizată opera Sandei Golopenția, cu referire specială la volumul menționat, ci și cu metoda utilizată în construirea eseului. Este vorba de o metodă „contextual-funcționalistă”, profesată de N. Constantinescu în decursul întregii sale cariere de folclorist și etnolog (*cf.* Constantinescu, 2000: 151–158, de exemplu). Astfel, opera și autoarea avute în vedere sunt încadrate, temporal și spațial, în rețeaua de relații socio-culturale corespunzătoare, dintre care cele politice par a avea o însemnătate deosebită.

Tot în categoria recenziilor intră și ultimul text al anuarului de față, scris de Sebastian Ștefănucă, o amplă trecere în revistă a volumului *Amintiri din teren. Oameni, locuri și întâlniri*[7] (2020), coordonat de Raluca Mateoc și François Rüegg. Zece cercetători cu vechi atestate în câmpul antropologiei sociale/ culturale sunt invitați să reconstituie reflexiv fragmente ale propriilor biografii legate de ceea ce în vocabularul antropologic internațional este cunoscut ca *fieldwork*. Nu este vorba, totuși, de teren oriunde, ci mai ales în Europa de est; coordonatorii sunt motivați în realizarea volumului, printre altele, de înțelegerea și etalarea provocărilor desfășurării de teren în această parte a lumii. Lectura volumului vine cu o concluzie neașteptată pentru cititorul român: începând cu anii 1970, România pare să fi fost un teren foarte apreciat de cercetătorii americani. Previzibilă, însă, este predilecția acestora pentru teme din repertoriul antropologiei politice, ceea ce le-a atras adeseori probleme în relația cu autoritățile comuniste.

Anuarul societății prahovene de antropologie generală se încheie cu expunerea programului *Colocviilor societății prahovene de antropologie generală*, ediția deja menționată. Este de remarcat diversitatea activităților propuse, atât cultural-științifice, cât și recreațional-educative, o diversitate care justifică din plin eticheta de „antropologie generală”. Îmbucurător este că *feed-back*-ul ediției precedente s-a repetat și acum: la încheierea manifestării, o bună parte dintre cei aproape cincizeci de participanți și-a exprimat disponibilitatea pentru participarea la o viitoare ediție. În paranteză fie spus, este de remarcat – încă o dată! – opoziția dintre succesul la nivel informal de care se bucură antropologia de orientare disciplinară umană și inexistența unei facultăți de antropologie în România.[8]

---

[7] Titlu original: *Recalling Fieldwork. People, Places and Encounters*.

[8] Existența unor specializări în antropologie (de pildă, la Facultatea de Sociologie și Asistență Socială a Universității București) poate însemna un pas către dezideratul unei facultăți de profil.

Întâmplător sau nu, există un numitor comun pentru toți contributorii prezentați mai sus: aspirația către consacrarea academică. Dacă pentru unii – Nicolae Constantinescu, Ioana-Ruxandra Fruntelată și Gheorghiță Geană – e vorba de un fapt confundându-se cu însăși biografia lor, pentru alții – Cristian Mușa și Spartakos M. Tanasidis – consacrarea este un reper în devenire, existând și contributori – Leonard-Mihail Rădulescu și Ioana Rebecca Pascu – aflați la început de drum. Astfel că, publicația de față se constituie și ca document-mărturie al comunicării intergeneraționale academice. Pe acest fond, textele propuse se încadrează în general în ariile principale de preocupări și studii ale contributorilor.

În finalul „Cuvântului înainte" încercăm să răspundem la o întrebare: ce justifică plasarea textelor tocmai prezentate, precum și a celor din numerele precedente ale anuarului prahovean sub titulatura „antropologie generală"? Într-o alocuțiune rostită cu prilejul lansării primului număr (Ștefănucă, 2016), utilizam următorul citat: „Atâta vreme cât oamenii s-au întrebat asupra originii lor şi au speculat în legătură cu comportamentele vecinilor lor diferiţi de ei, au gândit antropologic" (Hendry și Underdown, 2012: 1). Comentariul realizat atunci avea în vedere prima jumătate a citatului (*v.* Ștefănucă, 2016: 21). Răspunsul la întrebare este de găsit în cealaltă jumătate: atâta vreme cât (îl) gândim pe/ despre Celălalt, gândim antropologic. Un astfel de răspuns obligă automat la conceptualizarea Celuilalt. În antropologia socială/ culturală „clasică", „celălalt" apare în ipostaza de *grup* mult depărtat în spațiu (iar dacă are și aparența unei depărtări în timp, cu atât mai bine). Totuși, ipostaza are legătură doar cu unul – cel mai amplu, e drept – dintre „cercurile alterității" (Geană, 1999: 73). În antropologia „actuală", „alteritatea începe dincolo de granițele grupului de intercunoaștere al cercetătorului" (*ibidem*: 74). Cu toate acestea, la modul antropologic absolut, primul cerc de alteritate nu este grupul „vecin", nu este grupul din care fac parte, nici măcar individul de lângă mine, ci chiar *eu însumi/ însămi*.

BIBLIOGRAFIE

Bellér-Hann, Ildikó și Chris Hann, 2001, *Turkish Region. State, Market & Social Identities on the East Black Sea Coast*, Oxford: James Currey/ Santa Fe: School of American Research Press.

Constantinescu, Nicolae, 2000, *Etnologia și folclorul relațiilor de rudenie*, București: Univers.

Cruceru, Ionuț Alexandru și Cezar Buterez, 2012, „Drumul Teleajenului și drumul Buzăului. Noi repere geografice și istorice", în *Mousaios*, XVII, Buzău, pp. 249–275.

Eriksen, Thomas Hylland, 2010 (1996), “Engagement”, în Alan Barnard and Jonathan Spencer (eds.), *The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology*, London and New York: Routledge, pp. 226–228.

Fruntelată, Ioana-Ruxandra, 2020, *Despre interpretarea etnologică*, București: Editura Etnologică [capitolul „Alergând după vulpea albastră. Observații antropologice privind creația literară”, pp. 141–147].

Geană, Gheorghiță, 1999, “Enlarging the Classical Paradigm: Romanian Experience in Doing Anthropology at Home”, în Christian Giordano, Ina-Maria Greverus & Regina Römhild (eds.), *Anthropological Journal on European Cultures* [*The Politics of Anthropology at Home, I*], vol. 8, nr. 1, Hamburg: LIT, pp. 61–78.

Geană, Gheorghiță, „Dilema antropologiei filosofice” (*manuscris*).

Glazer, Nathan și Daniel P. Moynihan, 1981 (1975), “Introduction”, în Nathan Glazer and Daniel P. Moynihan (eds.), *Ethnicity. Theory and Experience*, Cambridge, Massachusetts and London: Harvard University Press, pp. 1–26.

Hendry, Joy și Simon Underdown, 2012, *Anthropology. A Beginner’s Guide*, Oxford: Onworld Publications.

Parsons, Talcott, 1981 (1975), “Some Theoretical Considerations on the Nature and Trends of Change of Ethnicity”, în Nathan Glazer and Daniel P. Moynihan (eds.), *Ethnicity. Theory and Experience*, Cambridge, Massachusetts and London: Harvard University Press, pp. 53–83.

Ștefănucă, Anișoara, 2021, „Reconstituirea etnologică: studiu de caz privind portul tradițional din zona de sud-est a Moldovei”, în Mihaela Bucin, Ioana-Ruxandra Fruntelată și Florenţa Popescu Simion (coord.), *Termeni şi teme actuale în ştiinţele etnologice: un repertoriu comentat.* In honorem *prof. univ. (*e*) dr. Nicolae Constantinescu*, București: Editura Universității din București (*în curs de publicare*).

Ștefănucă, Sebastian, 2016, „Alocuţiune la lansarea *Anuarului societății prahovene de antropologie generală*, 2 martie 2016”, în *Anuarului societăţii prahovene de antropologie generală*, nr. 2, Ploiești: Mythos, pp. 21–23.

Ștefănucă, Sebastian, 2019, „Antropologie pontico-balcanică, în trei recenzii de carte”, în *Anuarul societății prahovene de antropologie generală*, nr. 5, Ploiești: Mythos, pp. 221–273.

„Entropie” , în *Dexonline* (https://dexonline.ro/definitie/entropie, *accesat la 9 noiembrie 2021*).

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 7 (2021)

Sebastian Ștefănucă
seb_filozof@yahoo.com

Foreword*

Reading the previous issues of the *Anuarul societății prahovene de antropologie generală* [*Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology*] lays the foundation of the following conclusion: although the publication states to host all types of anthropological discourse, it is, however, privileged the scientific one. The immediate explanation of this conclusion is to be found in the coincidence that the text proposals for publication in the yearbook were mostly from the scientific domain of the reflection on man. The in-depth explanation is to be found elsewhere: if there is a "fully fledged" anthropology, then it appears as a corpus of scientific disciplines (*cf.* Geană, *manuscript.*). The seventh issue of the *Yearbook*... was brought out by assuming – at first, implicitly, gradually, explicitly – the in-depth explanation. Therefore, the following texts, regardless of their kind, bear the mark of the scientific anthropological discourse. At the same time, the goal might have been a restrictive one, hence the smaller number of contributors to the current issue compared with the number of contributors to the previous editions. The hope is that – only the reader, specialist or not, being able to finally decide – the decrease in the number of authors has been doubled by an increase in the quality of the texts. Yet, the constant increase in quality is a perennial goal of the publication; this time, however, it was assumed as a specific objective, the possible contributors being called upon to prepare texts as if these were to stand for some kind of masterpieces of anthropological reflection. The decision regarding the achievement of the latter goal is to be found, as mentioned, elsewhere.

Both objectives had also infused the development of 2021 edition (the 5th) of *Colocviile societății prahovene de antropologie generală* [Prahova County Society for General Anthropology Colloquia], held in the same place (Cheia, Prahova County) and period (26–30 of July, Monday to Friday), as the one from the previous year. Thus, maybe less then coincidental, most of the activities developed within the colloquia[1] were of a scientific nature, with a good self-

* Translation from Romanian by Alina Matei (stegaru_alina@yahoo.com).
[1] See the related program in the pages of the issue.

evident emulation among the speechmakers for high-level performance. To this will have also contributed the impeccable organisation, seeming to check the truism according to which there is a close connection between the quality of the organisation and that of the organised event. The new collaboration between Prahova County Cultural Center and "Constantin Cantacuzino" Technological High School, Băicoi,[2] raised even higher the organisational standards. The impression was felt also in the deletion of any artificial differences between generations, being created the framework for a *natural*, "anthropologic" dialogue, between pupils, students, teachers, researchers etc.

Almost all authors of the following texts participated in successive editions of the mentioned colloquia. Some texts or ideas from the texts originate in these participations or formed the basis for some speeches and conferences. As usual, in the "Foreword" – although less common for a publication – we make a short presentation of the texts, with the intention of providing a quick overview of the entire publication. However, from the beginning must be pointed out the fact that the bilingualism desideratum of the yearbook has been set aside in the present issue. This does not mean that it has been abandoned, there being the possibility that some of the texts to be republished in English language in the following issues.

In the opening of this publication, Ioana-Ruxandra Fruntelată re-visits the concept of culture[3]. "The culture", perhaps the core concept of ethnology and anthropology, is itself seen from an ethnologic-comparative perspective, in the text "Cultura – comentariu etnologic al unui termen supralicitat" [Culture – an ethnological comment on an overcharged term]. The term's "overcharge" goes till its de-semantization once phenomena like delocalization, alienation, value relativism etc. get to characterise the normality of the contemporary man and of modern, urban societies – in this context, it is famous the proposal of the anthropologists Ildikó Bellér-Hann and Chris Hann (2001: 224) to entirely give up using the concept and to replace it with "civilisation".[4] However, I-R. Fruntelată falls in line with those opinions according to which culture represents an essential dimension of the human existence, both for "the man of the past", as well as,

---

[2] The reference is to the Partnership registered under the no. 1417/ 24.VI.2021 with C.J.C. Prahova, respectively 2422/ 24.VI.2021 with "C-tin Cantacuzino" Technological High School, Băicoi. The present issue of the yearbook is also owed to this collaboration.

[3] It is about culture from the anthropological perspective, not with the meaning of elite products of the human spirit.

[4] To be noticed, however, that the two authors are exponents of an anthropological tradition – the British – for which "culture" was never a concept too used – although, perhaps paradoxically, the most famous definition of culture (1871) belongs to Edward B. Tylor, a prominent figure of this tradition.

especially – by enduring the crises generated by an impossible de-culturalization –, for "the man of the present".

The theoretical reflections from the opening text are followed by the methodological reflections from the second text, "Reconstituirea – metodă de culegere a dansului popular în satul contemporan" [Reconstitution – a folk dance collection method in the contemporary village], written by Cristian Mușa. The reconstitution is less present in the methodological repertory of the ethnologists from Romania. There are few situations in which it benefits from an *in extenso* approach (for example Ștefănucă, 2021, on the reconstitution of the traditional folk clothing from the south-east of Romanian Moldavia). An interesting and exciting fact is that the author and the research team he was a part of were methodologically inspired exactly by the research of local folk dances made in communities having folkloric ensembles with a rich activity, where the matter of reconstitution would therefore seem to be inappropriate. The requirements of stage performance, the trainer's education in the field, often of allogeneous qualification and origin, can have as effect not the preservation of folk dances repertory, but instead its alteration.

The socio-cultural anthropology and history meet in Leonard-Mihail Rădulescu's article, "Migrația în lumea a două văi. Rolul elementului pastoral transilvănean în constituirea orașelor și satelor din arealul văilor Prahovei și Teleajenului" [Migration in the society of two valleys. The role of the pastoral element in the establishment of cities and villages in the area of Prahova and Teleajen valleys] [Romania]. Most often, the encounter between the two disciplines takes place in the attempt to explain the present identities by appealing to the past. The past of the settlements within the valleys mentioned in the title is marked by an intense migration from Transylvania to Wallachia, possible only through the existence of a rich network of travel routes, the multitude of which is revealed by each new research (*cf.* Cruceru and Buterez, 2012: 255). Like the author of the previous text, the author of the third text of the yearbook finds himself in the situation of registering a paradox: although a large part of the regarded settlements is historically marked by a massive infusion of a Transylvanian element, the identity echoes of this infusion are extremely weak for the current inhabitants of the respective settlements.

Anthropology and history rejoin in the following text too, this time with the highlight on the anthropological research. It is not new that the origin can represent a source of ethnicity (*cf.* Glazer and Moynihan, 1981 [1975]: 18; Parsons, 1981 [1975]: 71, etc.). Today the observation can gather a lot of evidence (also) from the Balkan populations who suffered the processes of transfer and population exchange from the first half of the past century. Sebastian Ștefănucă's article, "Machedonii din Cerna. Etnomorfoză și loc de origine" [The Macedonians from Cerna. Ethnomorphosis and place of origin], evaluates the relevance of the place of origin in the

ethnicity of the Meglenians/ Macedonians from Cerna, Tulcea County, Romania. Important aspects of the Meglenian ethnicity dynamics correlated to this place and to the co-ethnics belonging to it are perfectly compatible with a more ample ethnomorphotic dynamics. Among others, also the conclusion that the Macedonians from Cerna's attachment to the places of origin from Greece and to the relatives still living there does not change them in a diaspora community.

The essay of Gheorghiță Geană, "Legea entropiei și lumea valorilor. Libertate și confuzie în orientarea valorică a tineretului post-1989 din România" [The law of entropy and the world of values. Freedom and confusion in the value orientation of the post-1989 youth from Romania], bears the evidence of an "engaged" anthropology (*cf.* Eriksen, 2010 [1996]). But there is not about an applied anthropology, in which the specialist is actively involved in solving the problems of local communities. The engagement automatically occurs when the anthropologist passes a value judgement and solutions in connection with making more efficient the functioning of the social systems. G. Geană borrows in his analysis the concept of "entropy" from thermodynamics, while mentioning that in the thermodynamic-type social systems the measure of the parameters is expressed through value standards. However understood, the term applies to some phenomena of movement, leakage and transformation. To be understood to a certain extent, the post-1989 "leakage" of the Romanian young people towards the occidental countries was not doubled by a good value "movement" in the other sense, these young people thus passing up their historic-generational mission: moral regeneration of the Romanian society.

The article "Grecii din Țalka, Georgia" [The Greeks from Tsalka, Georgia], written by Spartakos M. Tanasidis from Greece, represents a monographic sketch of a Pontic Greek community from Caucasus Mountains. The presence of the Turkish-speaking Greek population from Tsalka in the pages of the *Yearbook...* is not new, references to this population existing already in no. 5/ 2019, within a book review [5] (Ștefãnucă, 2019: 223–224). The author is a descendant from some Greek families who lived long ago in Tsalka (*personal information*). This is the reason for his interest in such a topic. From the study emerges the observation that the researches carried out to the Greeks from Tsalka are scarce, although the ample bibliography employed seem to indicate otherwise. Maybe from this frustration, we retain (*again personal information*) the author's wish to travel to Tsalka, to experiment the Caucasian natural and social

[5] It is about the review of the volume coordinated by Eleni Sideri and Lydia Efthymia Roupakia, *Religions and Migrations in the Black Sea Region*, 2017, Cham/ Switzerland: Palgrave Macmillan, containing also the study written by Eleni Sideri, "Historical Diasporas, Religion and Identity: Exploring the Case of Greeks of Tsalka" (pp. 53–56).

landscape in which his co-ethnics lived more than one hundred and fifty years, the migrations after 1990 having as effect almost devoiding Tsalka of the Greek element.

A sample of literary anthropology is provided by Ioana Rebecca Pascu, under the study "De la *eros* la *agape.* O tipologie psiho-culturală a iubirii" [From eros to *agape.* A psychic-cultural typology of love]. The author combines in an original manner the famous typology of love belonging to the Canadian psychologist John Alan Lee with the as well famous cultural patterns promoted by the American anthropologist Ruth Benedict. Each type of love is "empirically" illustrated resorting to the analysis of some literary masterpieces originating especially in Latin Antiquity. The probability that even in the manner of loving to exist cultural conditionings grounds in a conclusive manner the result of "the psychic-cultural typology" which is, logically, achieved; a typology which, to be able to prove its viability, is also materialised by invoking some literary works and the *Bible* as well. With this purpose the author approaches the mentioned works from an "anthropological perspective" according to which the literary work is also a "witness of group history and tradition"[6] (Fruntelată, 2020: 142, commentary on Silviu Angelescu, *Mitul și literatur*a [Mith and literature]).

The figure of a well-known Romanian specialist in linguistics and society and culture sciences, Sanda Golopenția, professor (emerita) at Brown University, U.S.A, is evoked by Nicolae Constantinescu on the pretext of an essay-review to the volume *Folclore, Ethnology, Anthropology*, recently published. The title, "Perspective antropologice în opera profesoarei Sanda Golopenția-Eretescu" [Anthropological perspectives in the works of professor Sanda Golopenția-Eretescu], reveals the key in which the essay is composed. "The anthropological perspectives" are connected not only to the angle from which the work of Sanda Golopenția is presented and analysed, with special reference to the mentioned volume, but also to the method used in writing the essay. It is about a "contextual-functionalist" method, which has been used by N. Constantinescu during his entire career as folklorist and ethnologist (*cf.* Constantinescu, 2000: 151–158, for example). Thus, the envisaged work and its author are placed temporally and spatially within the corresponding socio-cultural relations network, among which the political ones seem to have a great importance.

To the same category belongs also the last text of the present yearbook, written by Sebastian Ștefănucă, a wide review of the volume *Recalling Fieldwork. People, Places and Encounters* (2020), edited by Raluca Mateoc and François Rüegg. Ten researchers with a wide experience in the field of social/ cultural anthropology are invited to reflexively reconstruct

[6] Through "the cultural context variables" they contain.

fragments of their own biographies related to what in the international anthropologic vocabulary is known as fieldwork. However, it is not about the fieldwork from anywhere but especially from Eastern Europe; the coordinators are motivated in issuing the volume, among others, by the understanding and showing the challenges of making fieldwork in this part of the world. Reading the volume draws an unexpected conclusion for the Romanian reader: starting with 1970, Romania seems to have been a much-appreciated field for the American researchers. Predictable, however, is their preference for subjects from the political anthropology category, which has often brought them difficulties in the relation with the communist authorities.

The *Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology* closes by announcing the programme of *Prahova County Society for General Anthropology Colloquia*, the edition already mentioned. There should be noted the variety of the pursued activities, both cultural-scientific and recreational-educational, variety that fully justifies the label of "general anthropology". It was pleasing to discover the same feed-back as the one from the previous edition: at the end of the event, many from the almost fifty participants showed their availability for the future edition. Incidentally, there should be noticed that – once again! – the opposition between the success of "humanistic" anthropology at the informal level of Romanian society and the lack of a faculty of Anthropology in Romania.[7]

Whether by chance or not, all the above-mentioned contributors have something in common: the aspiration towards academic consecration. If for some of them – Nicolae Constantinescu, Ioana-Ruxandra Fruntelată and Gheorghiță Geană – it is a fact that merges with their very biography, for others – Cristian Mușa and Spartakos M. Tanasidis – the recognition is a goal in progress, there being also contributors – Leonard-Mihail Rădulescu and Ioana Rebecca Pascu – at the beginning of their path. Thus, the present publication also represents a document-proof of the academic intergenerational communication. In this context, the presented texts generally fall into the main areas of concern and study of the contributors.

At the end of the "Foreword", we try to answer to the following question: what justifies placing the already mentioned texts as well as those from the previous editions of Prahova County yearbook under the title of "general anthropology"? In a speech given on the occasion of releasing of the first number (Ștefănucă, 2016), I gave the following quote: "As long as people have wondered where they come from and speculated about the behaviour of neighbours brought up differently to themselves, they have been thinking anthropologically" (Hendry and Underdown, 2012: 1). The comment made by me then referred to the first half of the quote (*see*

[7] The existence of some specialization studies in anthropology (for instance, at the School of Sociology and Social Work of the University of Bucharest) may represent a step towards the desideratum of a specialized faculty.

Ștefănucă, 2016: 21). The answer to the question is to be found in the other half: as long as we are thinking on the Other, we think anthropologically. Such answer automatically leads to the need of conceptualizing the Other. In social/ cultural "classic" anthropology, "the other" is depicted as a *group* from a great distance in space (and if also a great distance in time, the better). Still, the representation is connected only to one – the broadest, is true – from the "circles of otherness" (Geană, 1999: 73). In the "current" anthropology, "the otherness begins just beyond the borders of the researcher's interknowing group" (*ibidem*: 74). Nevertheless, in an absolute anthropological mood, the first circle of otherness is not the group "next door", it is not the group I belong to, not even the individual next to me, but *myself*.

REFERENCES

Bellér-Hann, Ildikó and Chris Hann, 2001, *Turkish Region. State, Market & Social Identities on the East Black Sea Coast*, Oxford: James Currey/ Santa Fe: School of American Research Press.

Constantinescu, Nicolae, 2000, *Etnologia și folclorul relațiilor de rudenie* [Ethnology and Folklore of Kinship Relations], Bucharest: Univers.

Cruceru, Ionuț Alexandru and Cezar Buterez, 2012, „Drumul Teleajenului și drumul Buzăului. Noi repere geografice și istorice" [Teleajen road and Buzău road: New geographical and historical landmarks], in *Mousaios*, XVII, Buzău, pp. 249–275.

Eriksen, Thomas Hylland, 2010 (1996), "Engagement", in Alan Barnard and Jonathan Spencer (eds.), *The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology*, London and New York: Routledge, pp. 226–228.

Fruntelată, Ioana-Ruxandra, 2020, *Despre interpretarea etnologică* [On Ethnological Interpretation], Bucharest: Editura Etnologică [chapter "Alergând după vulpea albastră. Observații antropologice privind creația literară", pp. 141–147].

Geană, Gheorghiță, 1999, "Enlarging the Classical Paradigm: Romanian Experience in Doing Anthropology at Home", in Christian Giordano, Ina-Maria Greverus & Regina Römhild (eds.), *Anthropological Journal on European Cultures* [*The Politics of Anthropology at Home, I*], vol. 8, no. 1, Hamburg: LIT, pp. 61–78.

Geană, Gheorghiță, „Dilema antropologiei filosofice" [The dilemma of philosophical anthropology] (*manuscript*).

Glazer, Nathan and Daniel P. Moynihan, 1981 (1975), "Introduction", in Nathan Glazer and Daniel P. Moynihan (eds.), *Ethnicity. Theory and Experience*, Cambridge, Massachusetts

and London: Harvard University Press, pp. 1–26.

Hendry, Joy and Simon Underdown, 2012, *Anthropology. A Beginner's Guide*, Oxford: Onworld Publications.

Parsons, Talcott, 1981 (1975), "Some Theoretical Considerations on the Nature and Trends of Change of Ethnicity", in Nathan Glazer and Daniel P. Moynihan (eds.), *Ethnicity. Theory and Experience*, Cambridge, Massachusetts and London: Harvard University Press, pp. 53–83.

Ștefănucă, Anișoara, 2021, „Reconstituirea etnologică: studiu de caz privind portul tradițional din zona de sud-est a Moldovei" [Ethnological reconstitution: case study on traditional clothing in south-east Moldavia], in Mihaela Bucin, Ioana-Ruxandra Fruntelată and Florenţa Popescu Simion (eds.), *Termeni şi teme actuale în ştiinţele etnologice: un repertoriu comentat.* In honorem *prof. univ. (*e*) dr. Nicolae Constantinescu*, Bucharest: Editura Universității din București (*in print*).

Ștefănucă, Sebastian, 2016, „Alocuţiune la lansarea *Anuarului societăţii prahovene de antropologie generală*, 2 martie 2016" [Speech made on the releasing of *the Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology*, March 2, 2016], in *Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology*, no. 2, Ploiești: Mythos, pp. 21–23.

Ștefănucă, Sebastian, 2019, „Antropologie pontico-balcanică, în trei recenzii de carte" [Pontic-Balkan Anthropology, in three book reviews], in *Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology*, no. 5, Ploiești: Mythos, pp. 221–273.

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 7 (2021)

Ioana-Ruxandra Fruntelată
i.fruntelata@yahoo.com

Cultura – comentariu etnologic al unui termen supralicitat

***Cuvinte-cheie*:** critică culturală, cultură și etnicitate, cultură și spațiu, cultură și valoare, etnologia culturii.

Idei introductive

Titlul schiței eseistice pe care o propunem trimite la o arie tematică și problematică vastă: bibliografia despre „cultură" este atât de abundentă, încât simpla menționare a unei selecții considerate importante de un canon/ autor sau altul ar induce opinia că subiectul nu poate fi nici măcar străbătut până la capăt într-o direcție disciplinară și cu atât mai puțin poate fi cuprins într-un discurs sintetic.

Și totuși, subiectul „există", este important pentru oricine este interesat, spre exemplu, de „cultura europeană" sau „balcanică", de particularitățile unei „arii culturale", de „regiune" din perspectivă etnologică/ antropologică, de „identități" și „identificări" în raport cu un spațiu matriceal național și transnațional.

Într-o notă anecdotică, observăm că „balcanismul" are și o omogenitate empirică, reflectată în percepția comună despre unitatea zonei: un student german aflat la cursul pregătitor de inițiere în limba și civilizația românească prin anii 2000 m-a întrebat, candid, de ce nu se unesc popoarele balcanice, pentru că, în opinia lui, nu există nicio deosebire între ele. Desigur, întrebarea este revoltătoare pentru orice balcanic convins, eliberat de imperialismul otoman în secolul al XIX-lea (deși visându-se, metaforic, moștenitor al Bizanțului dacă face parte din lumea creștin-ortodoxă), pentru care „mitul național" este inclus în „setul identitar".

În consecință, întrebându-ne cum am putea defini și caracteriza orice cultură zonală/ regională din perspectivă etnologică și mai ales cum am putea restrânge acest termen, transformându-l în concept operațional vom încerca, inițial, o actualizare critică a noțiunii de „cultură", apoi vom propune o abordare din perspectiva spațiului și a valorii etnice asumate ca

repere fundamentale ale unei culturi. Vom încheia cu o problematizare etnologică, inerent subiectivă, a actualității termenului „cultură”. Utilitatea discuției se găsește, în primul rând, desigur, în „revizitarea” unui concept aflat la temelia disciplinelor etnologice („cultura”), pe care încercăm să-l explorăm din perspectiva propriilor afinități intelectuale și bibliografice.

În al doilea rând, credem că o circumscriere etnologică a acestei probleme a „culturii” poate oferi un răspuns la o întrebare (sau, măcar, poate reformula întrebarea) importantă privind situarea omului contemporan („postmodern”, „global”, „digital”, „pandemic” sau oricum am vrea să-i spunem reprezentantului generic al speciei de la începutul secolului al XXI-lea) într-un orizont valoric ce crește din acumulările trecutului și se deschide spre un viitor „uman” ori, poate, „postuman”.

Critica noțiunii de cultură

În introducerea la clasica lor monografie[1] asupra „culturii” din perspectivă antropologică, Alfred Louis Kroeber și Clyde Kluckhohn constată că a sosit vremea unei acumulări de informație, a unui demers comparativ care să conducă la o conștientizare a câmpului de variație în care putem situa noțiunea de „cultură”, pentru a preveni lărgirea și relativizarea acesteia până la a promova confuzia mai degrabă decât claritatea (Kroeber și Kluckhohn, 1952: 4)[2]. Cei doi autori, pe care-i integrăm, în istoria antropologiei americane, în curentul „Cultură și personalitate” și în descendența teoretică și practică a lui Franz Boas (Price, 1999: 366; Abélès și Izard, 1999: 367–368), sunt specialiști în „culturi” nativ-americane, interesați nu atât de „normele” și „funcțiile” actelor sociale, cât de „limbajele”, „comportamentele” și „psihologia” ce se configurează în relația dintre individ și grup în anumite contexte determinate istoric, geografic și ideologic. Ambii sprijină ideea că există „universalii” culturale ce țin de „natura umană” și constituie o „bază supraorganică” (termenul controversat al lui Kroeber), permițând dezvoltarea unor caracteristici diferențiate din ale căror combinații se formează „întreguri” ori culturi „particulare” (*ibidem*). Însă diversitatea culturală este doar aparentă, căci „profilul” unei anumite culturi se conturează ca urmare a relației dintre trăsături ce se întâlnesc peste tot, într-un mod similar cu unicitatea genetică a indivizilor ce nu este dată de cromozomii propriu-ziși, ci de „jocul” înlănțuirii acestora (Kroeber și Kluckhohn, 1952).

---

[1] *Culture. A Critical Review of Concepts and Definitions*, 1952.

[2] “It is time for a stock-taking, for a comparing of notes, for conscious awareness of the range of variation. Otherwise, the notion that is conveyed to the wider company of educated men will be so loose, so diffuse as to promote confusion rather than clarity”.

O definiție acceptabilă a culturii, din această perspectivă, ar fi următoarea: „Cultura constă în tipare de comportament, explicite sau implicite, dobândite și transmise prin intermediul simbolurilor, constituind o realizare distinctă a unui anumit grup uman și incluzând materializarea în artefacte; miezul esențial al culturii cuprinde idei tradiționale (adică derivate din și selectate în cursul istoriei) și în special valorile care se atașează acestora; pe de o parte, sistemele culturale pot fi considerate produse ale acțiunii și pe de alta, factori ce condiționează elemente ale unor acțiuni viitoare" (*ibidem*: 181)[3].

Redusă la esență, cultura poate fi înțeleasă ca „o categorie generală a naturii, în mod specific, a naturii umane, comparabilă cu alte asemenea categorii, precum energia, masa, evoluția. Ca orice categorie generală, este atât clasificatorie, cât și explicativă" (*ibidem*: 185)[4], fiind „produsă și modificată, la modul concret, de indivizi", al căror mod de viață particular este, însă, „produsul unui grup" (*ibidem* 186).

Pentru a studia acest „construct" care este cultura este necesar să se identifice tipare comportamentale și să se analizeze ce rezultă din acestea, dar analiza culturală (ori „critica culturală") nu se reduce la „comportamente" ori cercetarea „comportamentelor", ci include atât norme de comportament și ideologii care justifică ori explică anumite comportamente, cât și „principii generale" de selectare și ordonare a „modurilor de comportare", ce se regăsesc în toate culturile (*ibidem*: 189).

Trecând în revistă, pe scurt, cele mai cunoscute definiții ale culturii, începând cu aceea cumulativă a lui Edward B. Tylor[5], continuând cu grila funcționalistă prin care Bronislaw Malinowski[6] privește cultura și cu sintetizarea structuralist-semiotică a lui Iuri Mihailovici

---

[3] "Culture consists of patterns, explicit and implicit, of and for behavior acquired and transmitted by symbols, constituting the distinctive achievement of human groups, including their embodiments in artifacts; the essential core of culture consists of traditional (i.e. historically derived and selected) ideas and especially their attached values; culture systems may, on the one hand, be considered as products of action, on the other as conditioning elements of further action".

[4] "Culture is a general category of nature, and expressly of human nature. As such it is comparable to categories like energy, mass, evolution. As a general category it is both substantive (or classificatory) and explanatory".

[5] "Culture or Civilization, taken in its wide ethnographic sense, is that complex whole which includes knowledge, belief, art, morals, law, custom, and any other capabilities and habits acquired by man as a member of society" (Tylor, 1889 [1871]: 1).

[6] Ca orice animal, omul are trei nevoi fundamentale: nutriția, reproducerea și igiena; odată satisfăcute aceste nevoi, își creează al doilea mediu, artificial, cultura, pe care-l reproduce, îl menține și-l îngrijește permanent: "This [new, secondary or artificial] environment, which is neither more nor less than culture itself, has to be permanently reproduced, maintained, and managed" (Malinowski, 1944: 37).

Lotman[7], ajungem la Clifford Geertz, care propune, în antologia lui de studii intitulată *The Interpretation of Cultures*, tot o înțelegere „semiotică” a culturii, argumentând că aceasta i-ar putea orienta mai clar pe savanți decât definițiile descriptive din seria inițiată de E. B. Tylor: „Conceptul de cultură (...) este, în mod esențial, semiotic. Crezând, împreună cu Max Weber, că omul este un animal suspendat în pânzele de păianjen ale semnificațiilor făurite de el însuși, iau acele pânze drept cultură, iar analiza acesteia nu o consider o știință experimentală, în căutare de reguli, ci una interpretativă, în căutare de sens” (Geertz, 1973: 5)[8].

Michael Silverstein critică destul de dur această antropologie „a înțelesurilor” a cărei perioadă de înflorire a fost în anii 1970, afirmând că, de cele mai multe ori, lucrările ei iconice – printre care citează și clasica antologie a lui Clifford Geertz – se bazează pe „idei neinformate cu privire la semioză, confundând-o frecvent cu paradigma saussuriană diadică [semnificat-semnificant], cu sensuri lexicale actuale, cu asociații conotaționale etc., incluzând și perspective filosofice despre limbaj și minte din care lipsește racordul pragmatic la contemporaneitate (...)” (Silverstein, 2013: 329, nota 2)[9]. În schimb, în opinia antropologului și semioticianului american, ar fi mai pertinent să ne întrebăm nu „ce este” cultura, ci „unde este” ea, răspunsul fiind: „în discurs”, pentru că în „discursuri” găsim, în general, modurile în care cultura le apare oamenilor. „Evenimentele discursive” conțin mai multe dimensiuni ce se intersectează: „a) un regim al semnificației evenimențiale imanent chiar în experiența practicii sociale situate; b) un regim al rutelor sau rețelelor de circulație a valorii semnificante prin astfel de noduri evenimențiale, într-o structură socio-spațio-temporală intuită și c) un regim de centre și periferii multiple – geometrii coordonate polar – ale emanației produse de circulația valorii semnificante aflate întotdeauna,

---

[7] „Pentru I. M. Lotman, cultura ca sumă totală a informației non-ereditare – în sens biologic – este un sistem semiotic organizat cu posibilități de autoreglare. Cultura presupune acumularea, conservarea și sistematizarea informației, elaborarea unui sistem de reguli prin care se realizează comunicarea culturală cu ajutorul diferitelor limbaje. Exprimându-se prin texte, cultura are posibilitatea de translatare dintr-un limbaj într-altul. Regulile de transformare constituie unele din articulațiile principale ale interconectului limbajelor nu numai în încifrarea, ci și în descifrarea textelor. Fiind sistem, cultura are la baza ei modele. Gramaticalizarea acestor modele constituie modul de autodescriere a culturii, de înțelegere a mecanismelor ei complexe” (Pop, 1974: 6).

[8] “The concept of culture (...) is esentially a semiotic one. Believing, with Max Weber, that man is an animal suspended in webs of significance he himself has spun, I take culture to be those webs, and the analysis of it to be therefore not an experimental science in search of law but an interpretive one in search of meaning”.

[9] “Often, such work rested on the basis of what can only be termed uninformed ideas about semiosis-frequently confusing this with Saussurean dyadic paradigmatic structures (A: B), with actual lexical senses, with connotational associations, etc. – bespeaking as well philosophical views of language and mind uninformed by coeval pragmatist ferment (...)”.

inevitabil, în flux” (*ibidem*: 328)[10]. Recunoaștem, în jargonul semiotic al lui Silverstein, câteva dominante ale „aplecării” etnologice asupra culturii/ culturilor: a) recursul la date empirice, obținute din cercetări de teren ale comunităților/ societăților particulare și reale; b) plasarea datelor în contexte spațio-temporale și sociale pentru a le interpreta, și c) identificarea rețelelor de putere/ de valori care explică raporturile formale și mai ales informale dintre membrii aceleiași culturi și cei ai unor culturi diferite.

În fine, pentru a încheia acest periplu accidentat și relativ prin teritoriile vaste ale studiilor despre cultură din unghi etnologic/ antropologic, vom aminti și poziția exprimată de James Clifford în „Introducerea” la volumul (manifest al deschiderii postmoderne operate în antropologia textuală/ interpretativă a anilor 1970) *Writing Culture. The Poetics and Politics of Ethnography* din 1986: cultura este un compus format din „coduri și reprezentări serios contestate” și poate fi „scrisă” doar în mod experimental și etic. Autorii postmoderni (ai volumului prefațat de Clifford) se focalizează asupra „facerii” și „retoricii” textului pentru a sublinia „natura artificială și construită” a exprimărilor despre cultură și faptul că „poetica” etnografică este în relație strânsă cu instanțele de autoritate („politica”) dependente de momentul istoric în care se manifestă, realizând mai degrabă „inventarea” decât „reprezentarea” culturilor (Clifford, 1986: 2).

Spațiul, etnia și valoarea: trei coordonate ale discuțiilor despre culturi

Mutatis mutandis, vechea lecție a lui Polybios (reluată și de Giambattista Vico și dezvoltată, printre alții, de Oswald Spengler și de Bogdan Petriceicu Hasdeu) privind succesiunea implacabilă și repetabilă a regimurilor politice (aristocrație – oligarhie, monarhie – tiranie, democrație – anarhie) și a structurilor sociale ori a realizărilor umane de orice fel se poate aplica și la înțelegerea culturii. Dincolo de „text” sau „discurs”, cultura are niște „rădăcini” fără de care devine un simplu artificiu retoric, o noțiune prea vastă și goală pentru a mai clarifica vreun gând ori a mai provoca vreo recunoaștere. Dacă am privi cultura la modul gândirii tradiționale, ca pe o creație ordonatoare a unei instanțe supraumane (fie ea și aceea a „strămoșilor” unei comunități) ce dă consistență, coerență și siguranță oricărui demers individual și colectiv, am observa că ea se

[10] “a) a regime of evenemential signification immanent in the very experience of situated social practice, b) a regime of implied paths or networks of circulation of signifying value across such event-nodes in an intuited socio-spatio-temporal structure, and c) a regime of multiple centers and peripheries – polar-coordinated geometries – of circulatory emanation of signifying value always, inevitably, in flux”.

leagă întotdeauna de un spațiu fizic, de o „vatră” reală, de un mediu favorabil exercitării plenare a simțurilor și facultăților umane. În general, „tradiția”, ingredient al oricărei culturi în așa măsură încât sintagma „cultură tradițională” ne sună aproape pleonastic, este raportată la continuitatea în timp, dar participarea la „istoria nescrisă” a unei comunități (trib, etnie, popor) implică și o primordială așezare într-un pământ de baștină (ori mișcarea într-un teritoriu familiar, în cazul nomazilor), spațiul fiind condiția necesară a curgerii timpului, ca în astronomie sau ca în vechile cosmogonii.

Nu ne vom întoarce la teoria „ariilor culturale” a lui Kroeber ori la mult mai recenta discuție antropologică despre culturi „regionale”[11], fiind suficient să remarcăm că acestea susțin necesitatea unei plasări a culturilor într-un „spațiu” geografic, mai mult sau mai puțin real, adesea „construit”, „imaginat” ori „inventat” pentru a adăposti (în mod paradoxal) o anume concepție despre cultură. Ne vom opri, în schimb, asupra unei interesante definiții a culturii ce-i aparține lui Leo Frobenius, creatorul morfologiei culturale[12]: „Cultura este o realitate ce se exprimă pentru ochiul și înțelegerea noastră prin fapte. Să repetăm că orice cultură ia ființă atunci când omului i se revelează esența lucrurilor, când omul, datorită disponibilității sale de a se dărui, se lasă captivat de această esență. Faptul acesta îl face pe om capabil să joace realitatea” (Frobenius, 1982: 35). Reformulând, am putea defini, așadar, cultura drept spectacolul realității jucat de omul căruia aceasta i s-a revelat. După cum scrie Ion Frunzetti în studiul său introductiv la *Cultura Africii*: „Umanismul nu poate fi confundat cu hominismul. Hominizii sunt animale raționale. Omul este – axat pe rațiune sau transgresându-i țelurile și posibilitățile – axat pe cunoașterea adâncă și fundamentală de sine și de lume, prin toate mijloacele și cu orice preț. Este concluzia ce se extrage din studiul culturologiei din vremea lui Frobenius, stadiu la care opera lui a contribuit imens, și din tot ce a completat-o. *Kulturgeschichte Afrikas* devine, astfel, un soi de «prolegomena la istoria lui *homo-humanus*»” (Frunzetti, 1981: XLVII).

Regăsim ideea despre cultură ca înfăptuire/ punere în act a miezului constitutiv al ființei umane într-un volum, publicat prima dată în 1949, în care Edward Sapir aduce în discuție culturile „autentice” (*genuine*) și pe cele „fabricate” (*spurious*), pornind de la ideea că nu elementele, în sine, ale unui culturi îi legitimează acesteia autenticitatea, ci „modelarea

---

[11] *V.* Sebastian Ștefănucă, „*Turkish Region*. Direcții în antropologia socială la începutul celui de-al treilea mileniu”, 2020, eseu pe baza volumului *Turkish Region. State, Market & Social Identities on the East Black Sea Coast*, 2001, al autorilor Ildikó Bellér-Hann și Chris Hann.

[12] După cum știm, gândirea lui Frobenius a avut o influență foarte mare asupra teoriei dezvoltate de Lucian Blaga în *Trilogia culturii* (1935-1937) despre „orizontul spațial al inconștientului”.

caracteristică” a componentelor unei „civilizații naționale” (*the characteristic mold of a national civilization*), astfel încât să satisfacă o „formă ideală” (*ideal form*) pe care participanții la respectiva cultură și-o asumă activ și creativ, deoarece o învestesc cu sens moral (Sapir, 1956: 89 *sqq*.). Pe de altă parte, cele numite culturi „fabricate” pot apărea atât în societăți avansate din punct de vedere al nivelului de progres material, cât și în societăți aflate într-o stare de „relativă ignoranță și degradare” (*relative ignorance and squalor*). „Cultura autentică” nu este, în mod necesar, „înaltă” sau „joasă”, dar este, întotdeauna, „armonioasă, echilibrată și autosuficientă”, fiind expresia unor „atitudini” de mare varietate în fața vieții, dar o varietate ce se manifestă în unitate și consistență, întrucât privește fiecare element al unei civilizații în relație cu toate celelalte (*ibidem*: 90). „Este, la modul ideal, o cultură în care nimic nu este insignifiant spiritualicește, în care nicio parte importantă din ansamblul funcțional general nu produce o stare de frustrare ori de efort rău condus și lipsit de rezonanță colectivă” (*ibidem*)[13].

E. Sapir subliniază în mod deosebit faptul că o cultură „autentică” nu are o „conexiune necesară” cu „eficiența”: „O societate poate fi admirabil de eficientă, în sensul că toate activitățile ei sunt planificate în funcție de finalități cu maximum de utilitate pentru acea societate în ansamblu, poate să nu tolereze nicio mișcare pierdută și totuși, să fie un organism inferior dacă o privim ca purtătoare de cultură” (*ibidem*: 91)[14].

Desigur, avertismentul de mai sus ne trimite cu gândul la civilizația americană a primelor decenii ale secolului al XX-lea, a cărei eficiență „materială” nu-i garantează, în niciun fel, excelența culturală: „Activitățile majore ale individului trebuie să-i satisfacă în mod direct propriile impulsuri creative și emoționale, trebuie să fie întotdeauna ceva mai mult decât mijloace pentru atingerea unui scop. Marele eșec cultural al industrializării, așa cum s-a dezvoltat aceasta până în prezent, constă în faptul că, punând mașinile în slujba oamenilor, nu a știut cum să evite subjugarea majorității oamenilor în slujba mașinilor” (*ibidem*: 92)[15].

---

[13] “It is, ideally speaking, a culture in which nothing is spiritually meaningless, in which no important part of the general functioning brings with it a sense of frustration, of misdirected or unsympathetic effort”.

[14] “A society may be admirably efficient in the sense that all its activities are carefully planned with reference to ends of maximum utility to the society as a whole, it may tolerate no lost motion, yet it may well be an inferior organism as a culture-bearer”.

[15] “The major activities of the individual must directly satisfy his own creative and emotional impulses, must always be something more than means to an end. The great cultural fallacy of industrialism, as developed up to the present time, is that in harnessing machines to our uses it has not known how to avoid the harnessing of the majority of mankind to its machines”.

E. Sapir insistă asupra rolului participativ al individului la cultura „autentică”, în care toate aspectele vieții (economic, social, religios, estetic) alcătuiesc un tot semnificativ. Membrul unei culturi „autentice” o modelează activ și neconstrâns, o trăiește, jucându-și „rolul” pe scena spațio-temporală a vieții sale, asumându-și realitatea care-l reprezintă, pentru că a crescut din solul ei bogat și energia lui creatoare se hrănește din ingredientele acestui sol și se inspiră din proximitatea față de oameni-participanți la aceeași cultură (*ibidem*: 96 *sqq.*). Astfel, individul nu este un producător, reproducător și consumator de cultură, ci este un făuritor al ei, oricât de modest înzestrat ar fi, dacă își exercită spiritul creator în „modelarea” culturii, fie și cu rezultate umile, în detrimentul unor interese materiale ce ar putea părea mai urgente. Prin această înscriere firească în acțiunea culturală, se menține viu și un trecut împărtășit, nu pentru că este cultivată iubirea trecutului, ci pentru că ne simțim înrudiți profund cu acel trecut și ne recunoaștem în el, transformându-l, prin includerea în demersul nostru creativ, în prezent apropriat și apropiat (*ibidem*: 105 *sqq.*). Din această perspectivă, merită amintit profilul – frecvent întâlnit de noi pe terenurile rurale românești ale anilor 2000 – al „creatorului popular” („rapsod”, „meșter”, „poet-țăran”, „muzeograf naiv” sau cum dorim să-i spunem) ce-și asumă, liber și dezinteresat, rolul de purtător al culturii sale moștenite, demonstrând că modelarea actului cultural prin participare creativă poate constitui un mod de viață complet satisfăcător pentru ființa umană a prezentului care este integrată într-o cultură „autentică”.

La finalul celui de-Al Doilea Război Mondial, Edward Sapir prevede că internaționalizarea structurilor economice este inevitabilă și observă că instrumentalizarea politică a culturilor în slujba statelor-națiuni poate pune în pericol culturile „autentice”, care sunt „de neconceput” în absența unei dezvoltări a conștiinței spirituale individuale și trebuie să-și păstreze bazele locale, teritorializate, pentru a pune în valoare aportul indispensabil al indivizilor la păstrarea și perpetuarea lor (*ibidem*: 115–117).

Vorbind despre identitatea culturală a continentului european, Jean Cuisenier observă cât de importantă a rămas problema etnică în pragul secolului al XXI-lea: „Pentru Europa de azi, știința cunoașterii etniilor, *etnologia*, nu este un simplu exercițiu intelectual. De răspunsurile date *problemei etnice* depind, în bună măsură, războiul și pacea (...). O etnologie a Europei trebuie deci să descrie popoarele așa cum sunt și proiectele lor, să semnaleze conflictele și mizele lor. Aceasta nu se poate face în termenii unei antropologii a europeanului, ca și când acesta n-ar avea istorie, nici în maniera unei geografii a continentului, ca și când spațiile culturale ar coincide cu teritoriile: europenii din afara Europei nu mai sunt ei europeni, alogeni printre indigeni? (...)” (Cuisenier, 1999: 14–15).

Remarcăm, în pledoaria savantului francez, accentuarea istoriei în detrimentul geografiei

în caracterizarea etnică a Europei pe care o propune, nu pentru că spațiul geografic ar fi un element ce poate fi eludat, ci pentru a atrage atenția asupra suprapunerii imperfecte între acesta și „spațiul cultural”, ținând cont de faptul că (așa cum se întâmplă și în cazul „balcanismului”, de exemplu) culturile sunt adesea raportate la geografii simbolice, conotate istoric și valoric.

Situând discuția despre cultură, „localism” și „etnie” în contextul problematicii globalizării, Gheorghiță Geană propune o abordare „complementară” a caracterelor material și spiritual, „împrumutat” și „inventat” ale acesteia, pornind de la ideea de „adaptare” formulată de Simion Mehedinți într-un studiu publicat în 1930 și de la distincția între „civilizație” și „cultură”. Etnicitatea este un concept fără de care nu putem înțelege nici „cultura”, nici „culturile”, dacă acceptăm că, în primul rând, cultura („autentică”, în sensul propus de Sapir, *v. supra*) este un fapt de spirit, chiar dacă se poate manifesta și exprima și în acte practice ori realizări materiale (Geană, 1997).

În discursul său de recepție la Academia Română, din 1920, Simion Mehedinți adaugă elementul valoric la acela etnic, accentuând necesitatea înțelegerii culturii ca pe „o *dezvoltare domoală și unitară a tuturor formelor de viață ale unui popor*. În ultima sa expresie, cultura este concepția *proprie* și *unică* a unui popor cu privire la universul moral” (Mehedinți, 1980 [1920]: 138).

Câteva concluzii

Mai vechi sau mai noi și reflectând formații și abordări disciplinare diferite, studiile despre cultură care ni se par pertinente din punct de vedere etnologic (în sensul că surprind dimensiunea „informală” a acestei noțiuni supralicitate) aduc în prim-plan necesitatea păstrării culturii în perimetrul „umanului”, adică a trăirii în virtutea cunoașterii și îmbogățirii simbolice – prin fapte, creație, participare – a unei lumi teritorializate și familiare, singura ce poate satisface nevoile sufletești (sau „inefabile”, pentru a nu cădea în păcatul folosirii unor termeni psihologizanți) ale individului din orice vreme și din orice loc.

Cu privire la împletirea dintre spațialitate, apartenență (*i.e.* și etnicitate) și valoare în cultură, găsim o sinteză convingătoare în volumul *Etica postmodernă* al lui Zygmunt Bauman, un redutabil exeget al globalizării. Bauman discută despre „spațiul fizic”, geografic și corporal și despre spațiul creat de om „metaforic”, ca expresie culturală, „spațiul social”, cu trei varietăți, „spațiul cognitiv”, „estetic” și „moral” (Bauman, 2000: 159). „Dacă spațiul cognitiv se construiește pe cale intelectuală, prin dobândirea și distribuirea cunoștințelor, spațiul estetic e reprezentat afectiv, prin atenția dirijată de curiozitate și prin căutarea intensității experienței, în

timp ce spațiul moral e «construit» printr-o distribuire inegală a responsabilității simțite/ asumate” (*ibidem*: 160).

În cultura urbană a prezentului (pe care E. Sapir ar fi numit-o „fabricată”), oamenii sunt „străini” unul față de celălalt, ignorând proximitatea celor din jur (pe care nu-i recunosc ca „semeni”) pentru a-și proteja intimitatea și alegând să exerseze identități mai mult sau mai puțin arbitrare și temporare. În schimb, în culturile rurale ale familiarității și vecinătății, existau reguli de comportament și de comunicare pentru orice ocazie, iar cel de alături era un „semen”, un „partener de biografie”, bine cunoscut și încadrat într-o anumită categorie stabilă (*ibidem*: 165). „Falsele” relații dintre oamenii culturii „moderne” sunt „episoade” ce pot lipsi din „povestea” celor ce participă la ele fără nicio consecință (*ibidem*: 171 *sqq.*). „Pentru fiecare locuitor al lumii moderne, spațiul social e risipit pe marea vastă a lipsei de sens sub forma a numeroase puncte, mai mari sau mai mici, de cunoaștere: oaze de semnificații și relevanță într-un deșert fără formă” (*ibidem*: 173). Se pierde, așadar, acel simț al integrității (exterioare și interioare), al participării la un tot armonios, în care fiecare element este funcțional permanent și întrețesut firesc și neconstrângător cu celelalte, ca într-un organism.

Unul din pericolele pierderii sensului în cultura prezentului (înțeleasă ca o cultură de-localizată și înstrăinată de natura umană profundă a apartenenței familiale/ familiare și a aspirației valorice) este lipsa de control a efectelor acțiunilor noastre într-o zonă socială cu reguli aleatorii și întotdeauna prea largă pentru a se mai putea ține cont de particularitățile și sensibilitățile fiecărui individ/ „semen străin”: „În rețeaua complexă de dependențe reciproce, consecințele oricărei acțiuni trebuie să fie ambivalente – niciun act, oricât de nobil, de generos și de benefic ar fi pentru unii, nu poate fi cu adevărat sigur că nu face rău altora, din întâmplare” (*ibidem*: 198).

În cele din urmă: „Deși, din punct de vedere etic, *a fi pentru* îl precedă pe *a fi cu*, iar în momentul când eul intră în interacțiune cu celălalt, el este deja răspunzător pentru soarta acestuia, singurul spațiu unde poate fi înfăptuit actul moral e spațiul social al lui *a fi cu*, continuu atins de presiunile încrucișate ale creării spațiului cognitiv, estetic și moral” (*ibidem*: 201). Concluzia lui Bauman, cu care suntem de acord, este aceea că *omul prezentului* („modern” și „postmodern”), *la fel ca acela al trecutului, nu poate exista în afara „culturii”*, chiar dacă în mediile urbane supraaglomerate, pierderea legăturilor și schimbarea alegerilor identitare în funcție de factori mai mult sau mai puțin conștientizați produc tensiune și nesiguranță. Putem utiliza mai departe noțiunea de „cultură” în discursul etnologic, acceptând că spațialitatea (fizică și simbolică), apartenența etnică și valorile împărtășite (între care, pe lângă valoarea morală, reținem trecutul ca valoare „vie”) rămân componentele constante ale acesteia. Credem că rămânerea în sau

întoarcerea la cultura moștenită („autentică”, pentru a păstra termenul lui Sapir), „teritorializată” și „etnică” (în primul rând trăită și nu transformată într-un „proiect” sau tezaurizată ca „patrimoniu”), nu este o simplă opțiune printre altele, ci o cale de urmat pentru ca omul să-și regăsească locul potrivit în lumea/ lumile prezentului.

BIBLIOGRAFIE

Abélès, Marion și Michel Izard, 1999, „Kroeber Alfred Louis”, în Pierre Bonte și Michel Izard (coord.), *Dicţionar de etnologie şi antropologie*, traducere de Smaranda Vultur, Radu Răutu (coordonatori), Dana Buglea, Mihaela Ioncica, Constantin Jinga, Cătălin Adrian Lazurcă, Ciprian Nicolae Vâlcan, Iași: Polirom, Iaşi, pp. 367–368.

Bauman, Zygmunt, 2000, *Etica postmodernă*, traducere de Doina Lică, Timișoara: Amarcord.

Clifford, James, 1986, “Introduction. Partial Truths”, în James Clifford și George Marcus (eds.), *Writing Culture. The Poetics and Politics of Ethnography,* Berkeley/ Los Angeles/ London: University of California Press, pp. 1–26.

Cuisenier, Jean, 1999, *Etnologia Europei*, traducere de Marinela Blaj, prefață de Dumitru Stan, Iași: Institutul European.

Frobenius, Leo, 1982, *Cultura Africii. Prolegomena la o teorie a configurării istorice,* vol I, traducere de Ion Roman, studiu introductiv de Ion Frunzetti, București: Meridiane.

Frunzetti, Ion, 1981, „Leo Frobenius în filosofia culturii și a istoriei”, în Leo Frobenius, *Cultura Africii. Prolegomena la o teorie a configurării istorice*, vol I, București: Meridiane, pp. V–XLVII.

Geană, Gheorghiță, 1997, “Ethnicity and Globalisation. Outline of a Complementarist Conceptualisation”, în *Social Anthropology,* vol. 5, part 2, June 1997, Cambridge University Press, pp. 197–209.

Geertz, Clifford, 1973, *The Interpretation of Cultures,* New York: Basic Books.

Kroeber, A. L. și Clude Kluckhohn, 1952, *Culture. A Critical Review of Concepts and Definitions.* Papers of the Peabody Museum of American Archaeology and Ethnology, Harvard University, vol. XLVII, no. 1, by A. L. Kroeber and Clyde Kluckhohn, with the assistance of Wayne Untereiner and appendices by Alfred G. Meyer, Cambridge, Massachussets, U.S.A., Published by the Museum.

Malinowski, Bronislaw, 1944, *A Scientific Theory of Culture and other essays,* with a Preface by Huntington Cairns, Chapel Hill: The University of North Carolina Press.

Mehedinți, Simion, 1980 (1920), „Caracterizarea etnografică a unui popor prin munca și uneltele sale”, în *Discursuri de recepție la Academia Română*, Ediție îngrijită de Octav Păun și

Antoaneta Tănăsescu, prefață de Octav Păun, Documentar de Antoaneta Tănăsescu, București: Albatros, pp. 129–140.

Pop, Mihai, 1974, „Cuvânt înainte”, în I. Lotman, *Studii de tipologie a culturii*, în românește de Radu Nicolau, București: Univers, pp. 5–12.

Price, Richard, 1999, „Kluckhohn Clyde Kay Maben”, în Pierre Bonte și Michel Izard (coord.), *Dicţionar de etnologie şi antropologie*, Iași: Polirom, Iaşi, p. 366.

Sapir, Edward, 1956, “Culture, genuine and spurious”, în *Culture, Language and Personality*, Selected essays edited by David G. Mandelbaum, Berkeley/ Los Angeles / London: University of California Press, pp. 78–119.

Silverstein, Michael, 2013, “Discourse and the No-thing-ness of Culture”, în *Signs and Society*, vol. 1, No. 2 (Fall 2013), University of Chicago Press, pp. 327–366 (Stable URL: http://www.jstor.org/stable/10.1086/673252, *accesat la 29 iulie 2015*).

Ștefãnucă, Sebastian, 2020, „*Turkish Region*. Direcții în antropologia socială la începutul celui de-al treilea mileniu”, în Andrei Kozma, Octavian Buda și Constantin Bălăceanu-Stolnici (eds.), *Antropologia mileniului III*, București: Editura Academiei Române, pp. 179–185.

Tylor, Edward B., 1889 (1871), *Primitive Culture. Researches into the Development of Mythology, Philosophy, Religion, Language, Art and Custom*, vol. I, New York: Henry Holt and Company.

Abstract

Culture – an ethnological comment on an overcharged term

Culture, cultural critique and/ or cultural analysis are core concepts for ethnological research. Therefore, revisiting the most used (and abused) definitions and comments upon culture is a good starting point to question the manner in which “culture” could still be a meaningful part of contemporary ethnological discourses.

The study continues with a rather subjective approach of three characteristics of culture: “space”, “ethnicity” and “value”, in order to refresh an overcharged term (“culture”) by exploring its present potential in the context of globalization.

Finally, the possibility of a “human” transnational (regional) culture is brought into discussion, taking into account that a “genuine” culture (Edward Sapir), be it “high” or “low”, supports a mode of living that is satisfactory both for individual and for community.

***Keywords*:** cultural critique, ethnology of culture, culture and space, culture and ethnicity, culture and value.

Anuarul societății prahovene de antropologie generală, nr.7 (2021)

Cristian Mușa
cristian.musa@yahoo.com

Reconstituirea – metodă de culegere a dansului popular în satul contemporan

Dansul popular a rămas o creație vie, indiferent de contextul în care se manifestă (spontan sau organizat), având încă un rol important în desfășurarea unor momente din ciclul sărbătorilor de familie sau din cel al obiceiurilor și sărbătorilor calendaristice, precum și în interpretarea sau prezentarea cultural-artistică pe scenă (Giurchescu și Bloland, 1995: 25–54, 70–76). Cu alte cuvinte, dansul popular încă mai deține niște coduri culturale, indiferent de loc, timp, performeri, adică încă mai „anunță" începerea sau încheierea unui act ritual, ceremonial sau este folosit cu scop distractiv, spectacular etc. Așa cum menționează și Ovidiu Bîrlea, dansul popular este unul dintre genurile folclorice despre care nu se poate spune că cercetătorii le pot epuiza nici prin culegere, dar nici prin interpretare (Bîrlea, 1966: 214–215). Acestea se transmit indiferent de vremuri, se adaptează și pot fi vii în diferite forme și variante chiar și în modernitate. Potrivit exprimării folcloristului, aceste creații folclorice sunt în permanență „un sac fără fund" și considerăm că pot oferi aspecte inedite chiar și în cercetarea actuală.

Din punct de vedere interpretativ, dansul popular a fost una dintre creațiile țărănești cele mai „folosite", întâi în cadrul său natural cu tot cu rosturile pe care le avea în sânul comunităților rurale, apoi sub formă de spectacol în variante mai mult sau mai puțin apropiate de cele inițiale, iar în cele din urmă sub formă de aranjamente și coregrafii, unele doar cu iz folcloric, dar „îmbrăcate" cu haine ale baletului sau ale propagandei politice. Cu toate acestea, din punct de vedere științific, dansul popular poate fi socotit o *cenușăreasă* a științelor etnologice, fiind cea mai din urmă creată și dezvoltată. Au existat încercări ale unor coregrafi de a studia dansul popular înainte de înființarea științei propriu-zise, dar chiar dacă s-au dovedit neproductive stau, totuși, la baza fundamentării domeniului și fac parte dintr-un ciclu de etape sau pași preliminari[1].

[1] Alexandru Dobrescu a fost un coregraf cunoscut în România care și-a desfășurat activitatea în perioada interbelică. A fost prima persoană din România care a început să studieze dansul popular din punct de vedere științific, de aceea

Despre cercetarea științifică a dansului popular putem vorbi cu adevărat abia după înființarea sectorului de etnocoreologie, în anul 1951, în cadrul Institutului de Folclor, actualul Institut de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu” al Academiei Române.

Odată cu înființarea sectorului de etnocoreologie, fiind un domeniu de studiu nou, fără o *infrastructură* solidă atât din punct de vedere interpretativ, cât și metodologic, unul dintre obiectivele principale ale specialiștilor era să stabilească o strategie proprie prin care să se poată obține informațiile cele mai concludente în munca de culegere, conservare și interpretare a aspectelor coregrafice. De-a lungul timpului, prin adaptarea metodei de culegere a folclorului în general la specificul etnocoreologiei, dar și prin altele noi propuse de specialiștii în domeniu, s-a creat și s-a coagulat o metodă proprie pentru culegerea dansului popular și pentru întocmirea documentelor etnocoreologice pe teren.

Având în vedere faptul că era un domeniu aflat la început de drum, atenția și munca cercetătorilor ar fi trebuit să se îndrepte în primul rând spre stabilirea aspectelor metodologice și structurale care ar fi ajutat la diseminarea și înțelegerea fenomenului choreic dincolo de exprimarea gestuală. Însă, necesitatea de a fi publicată o metodologie în vremea funcționării sectorului de etnocoreologie nu a fost înțeleasă de edituri, așa cum menționează cercetătorii Andrei Bucșan și Emanuela Balaci, aspectele legate de modalitatea de culegere a dansului fiind publicate fragmentar în diferite studii și articole. În viziunea responsabililor editurilor, astfel de materiale care, bineînțeles, ar fi conținut termeni de specialitate mai greu de înțeles, nu ar fi adus un folos, deoarece publicația trebuia înțeleasă în primul rând de nespecialiști, de publicul larg (Bucșan și Balaci, 1966: 243). Cu toate acestea, pe lângă puținele informații publicate în mai multe lucrări, specialiștii în domeniu au reușit să scoată de sub lumina tiparului câteva materiale referitoare strict la metoda de culegere, arhivare și prelucrare a materialului coregrafic, instrumente de lucru atât de utile și importante pentru buna desfășurare și pentru evoluția etnocoreologiei românești (*ibidem*: 243–250; Giurchescu, 1966: 251–257; Bucșan, 1970: 343–348).

După înființarea sectorului de etnocoreologie, obiectivele principale se refereau și la formarea unor specialiști în acest domeniu tânăr. Așadar, această știință aflată la început de drum

---

în anii celui de-Al Doilea Război Mondial a încercat să creeze un sistem de notare a mișcărilor, atât de util în acest domeniu. Cea de-a doua conflagrație mondială a împiedicat perfecționarea conturării acestui sistem pentru culegerea pe teren. Este, totuși, important, că în acea vreme în Germania se dezvolta o altă scriere care acum este utilă pentru culegerea și notarea mișcărilor corpului uman. Este important și interesant, totodată, că acest alfabet de scriere a mișcărilor era în atenția specialiștilor din mai multe țări probabil fără ca aceștia să se cunoască sau să poată stabili o metodă de culegere a dansului, ceea ce justifică faptul că exista o problemă și în același timp un interes comun pentru cei care înțelegeau și își doreau să studieze tainele coregrafice.

la vremea respectivă, pentru a evolua într-un mod cât mai productiv într-un timp scurt, fiind în urmă cu mult celorlalte științe, avea nevoie de „adaptarea metodei de culegere a folclorului la specificul obiectului de studiu, elaborarea unei notaţii grafice necesară realizării documentului ştiinţific, un mod de conservare (arhivare) a materialelor coregrafice culese pe teren, şi nu în ultimul rând, închegarea unui colectiv de colaboratori ce urmau să devină specialiştii domeniului" (Costea, 1994: 42).

Etapele cercetării de teren, stabilite de echipa de specialiști, presupuneau atât colectarea de date referitoare la viaţa jocului în contextul sociocultural sătesc, prin anchete, cât și observarea directă a fenomenului în ocaziile unde el se produce. Cu toate acestea, înregistrarea separată a muzicii de joc și a strigăturilor era o cerință obligatorie. Însă, la începutul cercetării coregrafice, lipsa unei metodologii bine stabilite și o strategie specifică culegerii dansului popular ridicau probleme deoarece nu se puteau colecta date speciale pentru fiecare dans iar notarea dansului, în sine, nu se putea realiza. Pentru rezolvarea acestor probleme, Vera Proca-Ciortea, datorită experienţei dobândite în perioada în care a lucrat în preajma lui Constantin Brăiloiu, a întocmit încă din primul an de activitate (1951), două chestionare: „Chestionar general de dans", cu ajutorul căruia se puteau obţine informaţii generale despre joc în contextul social şi cultural al satului, şi „Chestionar special de dans", care viza colectarea cât mai multor informaţii despre fiecare dans din repertoriul local[2].

Un pas important pentru uşurarea culegerilor de dansuri l-a reprezentat crearea unui sistem de notare propriu. Sub conducerea Verei Proca-Ciortea, colectivul închegat la Institutul de Folclor a reuşit, de-a lungul mai multor ani, să creeze un sistem de notare a dansurilor populare româneşti, finalizat în 1956 (Proca-Ciortea, 1956: 135–171; 1957: 65–92). Încă de la primele întâlniri care aveau ca scop crearea acestuia, cercetătorii au fixat anumite calităţi pe care trebuia să le îndeplinească: notaţia „să fie rapidă, înţelegând prin aceasta ca dansul să se poată nota în cel mai scurt timp posibil. Să fie simplă pentru a putea fi însuşită uşor de cât mai mulţi specialişti. Semnele să conţină elemente cât mai cuprinzătoare, cu scopul de a capta cu puţine semne cât mai multe caractere ale dansului. Să fie sugestivă. Să se poată suprapună perfect pe muzică în sensul de a avea posibilitatea verificării în orice moment a concordanţei paşilor cu muzica" (Costea, 1994: 43).

După o activitate de câțiva ani în domeniu, Andrei Bucșan și Emanuela Balaci reușesc să creioneze o imagine generală a metodei de culegere a dansului popular (Bucșan și Balaci, 1966:

---

[2] Aceste chestionare sunt doar amintite în publicația lui Constantin Costea, dar în activitatea de documentare bibliografică nu le-am identificat. Poate există doar în materialele de arhivă care deocamdată se află în etapa de identificare și reorganizare.

243–250). În viziunea lor, dar și a celorlalți specialiști, cercetarea dansului popular trebuia să se desfășoare pe două planuri: culegerea de teren (despre care ne propunem să vorbim și noi), și prelucrarea materialului, amândouă fazele fiind legate de mulți alți factori de ordin social, istoric, economic etc.

Culegerea de teren

Specialiștii aveau sarcina să surprindă nu numai o imagine a dansului propriu-zis, ci întregul context în care acesta era interpretat, în care viețuia, dar și factorii care fac referire la stilul de viață și la parametrii de funcționare a întregii comunități.

În primul rând se cer informații despre aspectele socio-economice ale satului, așezarea geografică, istoria lui politică și socială, originea populației, dezvoltarea economică în funcție de ocupațiile principale din comunitate, dezvoltarea culturii materiale și spirituale. Fiecare din aceste aspecte pot avea o amprentă extrem de importantă asupra stilului, interpretării, acceptării și transmiterii, pe scurt, a existenței și rezistenței unui dans popular într-o comunitate. Repertoriul de dansuri poate a fost îmbogățit, împrospătat, „modernizat” prin schimb de populație, prin practicarea trocului, a transhumanței, prin mobilitatea impusă de muncile în alte zone ale țării etc.

În al doilea rând se cere studiat complexul de viață al dansului în comunitate, ce rol are acesta în viața oamenilor, cât de prezent și cât de „folosit” și folositor este[3]. Toate aceste aspecte, potrivit metodei de cercetare a dansului popular, pot fi identificate și culese prin întocmirea mai multor documente în teren precum: *chestionar redus* – un document care să cuprindă aspectele generale ale fenomenului; *fișă de observație directă* – în care se vor consemna amănunțit toate aspectele pe care cercetătorul le observă: organizarea, actanții, auditoriul, desfășurarea propriu-zisă; *fișă de informații* – prin care să se completeze informațiile observate de cercetător, cu ajutorul unor informatori, de preferabil persoane care fac parte din mai multe generații, astfel fiind posibilă o „radiografiere” a evoluției dansului, se pot nota informații ce țin de trecut și prezent. Așadar, pe lângă aptitudinile în etnocoreologie, socotim că specialistul trebuie să aibă și o bună pregătire sociologică pentru a putea cuprinde toate aceste aspecte în procesul de întocmire a documentelor pe teren.

Culegerea dansului propriu-zis se recomandă să aibă loc în momentul interpretării spontane, pentru a putea observa și alte aspecte care-l pot însoți în mediul său natural: strigăturile, chiuiturile, atitudinea dansatorului, reacțiile interpreților, dar și ale auditoriului (Giurchescu,

[3] Rolul, rostul, utilitatea dansului popular pot fi identificate doar studiind contextele de joc. Acestea sunt foarte bine conturate și interpretate în Anca Giurchescu şi Sunni Bloland, *op. cit*.

1970: 21–27). În același timp, se poate întocmi fișa de observație, dar se poate nota și dansul sau repertoriului prezentat. Însă, pentru identificarea și notarea întregului repertoriu local se cere depistarea și „izolarea” celor mai buni dansatori întrucât la ocazia respectivă poate fi prezentat un număr mic de dansuri. De asemenea, pot exista multe jocuri intrate în repertoriul pasiv, în memoria colectivă a comunității, care pot fi identificate prin selectarea dansatorilor buni, dar și a altora, din mai multe generații, pentru a „radiografia” repertoriul existent pe o perioadă mai mare de timp.

Utilizarea filmului, după anul 1961 (Giurchescu, 1966: 251–258; Bucșan, 1970: 343–348), a reprezentat un pas foarte important spre punerea în practică a metodei moderne de culegere a dansului popular, anulând, într-un fel, unele activități pe care le presupunea culegerea fără aparate tehnice. Cu toate acestea, notarea directă pe teren a rămas pentru o vreme o activitate vie a culegătorilor, prin compararea acelorași materiale obținute, atât prin imagine video, cât și scriptic, probându-se eficiența fiecări metode și asigurându-se conservarea creațiilor folclorice. De asemenea, utilizarea metodei moderne a trebuit să fie întotdeauna însoțită de documentele amintite, întocmite direct pe teren.

Filmarea pe peliculă de cinematograf a reprezentat pentru perioada respectivă un pas extrem de important/ util, noua metodologie fiind repede agreată de cercetători, revoluționând, într-un fel, metodele clasice utilizate până atunci. Bineînțeles, așa cum aminteam, pe lângă documentul video, în urma unei cercetări trebuia să rezulte și documente scrise, ceea ce astăzi formează fondul papetar de informații.

În viziunea etnocoreologului Anca Giurchescu, filmul este forma cea mai utilă prin care se poate capta cel mai fidel nu numai jocul popular propriu-zis, ci și aspectele structurale și estetice ale întregii acțiuni. Astfel, în articolul său despre noua metodă de culegere a dansului popular, Anca Giurchescu se exprimă astfel: „imaginea filmată ilustrează un dans în totalitatea componentelor sale structurale și stilistice, ceea ce nu se poate realiza prin notare. Totodată, ea reduce la minimum posibilitatea interpretărilor subiective în transcrierea mișcărilor” (Giurchescu, 1966: 252).

Asemenea exprimare privind utilitatea folosirii filmului în culegerea dansului o avea și Constantin Costea, ideile lor fiind, totodată, și exteriorizarea unei împliniri care viza direct calitatea culegerilor și evoluția la care ajunsese etnocoreologia – știință atât de târziu creată, dar cu rezultate impresionant de bune, după cum cităm: „Avantajele metodei de culegere a dansului popular cu ajutorul peliculei cinematografice nu pot fi contestate. Fixarea pe peliculă, chiar fragmentar, a jocului pe care îl studiem ne dă posibilitatea să obținem un document științific concret, analog benzii de magnetofon, document irealizabil în condițiile notării directe a lui”

(Costea, 1971: 135). Constantin Costea, la fel ca ceilalți specialiști în etnocoreologie, Andrei Bucșan, Emanuela Balaci și Anca Giurchescu, își exprimă, așa cum am exemplificat în citatele anterioare, entuziasmul de a lucra într-un mod cât mai profesionist, dar și concludența noii metode de culegere. Bineînțeles, ei urmau, până la urmă, ideile și sfaturile lui Constantin Brăiloiu despre reproducerea fidelă prin folosirea aparatelor mecanice în cercetare atunci când făcea referire la culegerea unei melodii: „Grija obiectivității ne va impune mai întâi înregistrarea mecanică a melodiilor. Numai mașina este obiectivă și numai reproducerea ei este întreagă și netăgăduită" (Brăiloiu, 1931: 5).

În aceste condiții vorbim despre film, document extrem de util, care poate să probeze în cercetarea științifică etnologică în general, atât realitatea vie a unor vremuri – culegerea contextuală, cât și reminiscențele culturale ale unor comunități – reconstituirea, dar și aspectele cultural-artistice din spectacol și festival.

Prelucrarea materialului cules

Materialul coregrafic obținut pe teren, fie că este vorba despre dansuri propriu-zise, fie despre materialele însoțitoare, intră într-un proces complex de arhivare și prelucrare. Nu dorim să reluăm informațiile specialiștilor despre arhivare întrucât în documentele publicate citate se face referire și sunt date sugestii despre cum să se folosească vechile aparate tehnice care astăzi nu mai sunt actuale. În mod cert, arhivarea și prelucrarea materialelor se desfășoară după niște reguli moderne și implică aparatură compatibilă cu vremurile. Se folosesc harduri, carduri, cataloage digitale etc. De aceea considerăm că despre această fază nu ne putem exprima momentan, este în lucru metodologia de arhivare într-un mod cât mai inteligent astfel încât să fie durabil și pliabil pe tehnologia care evoluează foarte rapid. Cu siguranță, în ceea ce privește transcrierea și prelucrarea materialului coregrafic în sine ne referim la sistemul Laban Knust, cel mai precis pentru redarea tuturor mișcărilor corpului uman. Dacă în 1961 se recomanda să se folosească atât filmarea dansurilor, cât și transcrierea directă pe teren, în culegerea contemporană a dansurilor populare vorbim doar despre filmarea cu aparatele moderne care au funcții multiple. Notarea directă pe teren a dispărut după familiarizarea specialiștilor cu mânuirea aparatelor, iar astăzi nu se mai folosește deloc. Se tinde spre transcrierea în sistemul internațional amintit, sistemul institutului fiind util doar pentru „traducerea" materialelor culese și transcrise de specialiștii anteriori.

Culegerea dansului popular în contemporaneitate

Dacă ne referim la activitatea în domeniul etnocoreologiei astăzi, în mod automat ne referim la redescoperirea și „represțuirea” unei științe importante. De asemenea, trebuie avut în vedere reorganizarea și asigurarea continuității și conștientizarea, atât în rândul specialiștilor, cât și în rândul maselor, că există această știință, prin care se studiază și se interpretează dansul popular printr-o viziune a unui întreg cultural sincretic.

Lunga perioadă în care activitatea în acest domeniu a stagnat, a dus la conservarea unei metodologii care nu mai este compatibilă cu vremurile. Aducem în discuție acest aspect deoarece, așa cum observăm în materialele citate referitoare la metodologia de culegere, se face „instruirea” pentru folosirea peliculei de cinematograf și a magnetofonului, aparate care de multă vreme au intrat în rândul unor obiecte de muzeu. Considerăm că metoda de culegere a dansului popular este depășită în mod special în ceea ce constă aparatura tehnică, dar și a strategiei de lucru.

Așadar, pentru culegerea pe teren astăzi trebuie regândit un mod de lucru cât mai productiv, având în vedere multiplele aspecte care țin de transformare, adaptare, reorganizare, contaminare a creațiilor folclorice în general, nu numai a dansului. De aceea, propunem *reconstituirea* ca metodă de culegere a dansului popular, fiind cunoscută, de altfel, în folcloristică în general (Pop, 1967: 65–66). În demersul nostru nu ne referim la reconstituire pentru a capta anumite momente care nu au putut fi surprinse de cercetător în momentul desfășurării spontane. De asemenea, nu propunem această metodă de culegere pentru a asigura revitalizarea repertoriului coregrafic și a ciclurilor de dans popular cu scopul reintrării în „folosință”, deoarece nu acesta este scopul cercetătorului dacă nu este solicitat de comunitate, ci doar reconstituirea pentru identificarea, culegerea și interpretarea științifică a repertoriului coregrafic specific locului[4]. Considerăm utilă această metodă deoarece comunitățile rurale, și nu numai, au trecut printr-o perioadă în care creațiile folclorice au fost folosite de multe ori ca instrumente de propagandă politică, fiind anulate specificitatea, identitatea locală și, uneori, cea zonală.

Perioada de „glorie” a ansamblurilor folclorice a făcut ca repertoriile coregrafice să fie secționate/ segmentate și uneori unificate pentru a se potrivi nevoilor artistice pentru prezentarea pe scenele festivalurilor și concursurilor de folclor. Culegerea dansului astăzi poate întâmpina probleme dacă nu se face o delimitare între dansul din repertoriul satului și dansul de la ansamblul folcloric, deoarece mulți oameni dintr-o anumită localitate, adesea cei care sunt

[4] Această metodă de culegere ar ajuta la identificarea repertoriului vechi, cel care exista înainte de înființarea ansamblurilor folclorice. Pentru contextele contemporane susținem culegerea „pe viu”, așa cum propuneau și specialiștii etnocoreologi, pentru a putea capta aspectele care țin de repertoriul sau ciclul de jocuri astăzi.

recomandați ca informatori „tip” este posibil să fi fost membri ai ansamblului folcloric local. Prin reconstituire s-ar trasa anumiți pași generali în culegerea unor informații cât mai „curate”, interesante și utile în studiul dansului popular românesc „original”.

De la învățarea și transmiterea în mod spontan a dansurilor în contextele tradiţionale, în cadrul instituțiilor de instruire culturală, de orice fel au fost, s-a trecut la reorganizarea jocului astfel încât să se potrivească activităților cultural-artistice pe scenă: tranșarea unui joc sau a unui ciclu pentru a se potrivi cu intervalul de timp acordat, adăugarea unor motive sau părți prin care se marcau intrările și ieșirile din scenă, combinarea motivelor coregrafice din mai multe jocuri pentru crearea unuia nou, mai „spectaculos” etc. Încă din perioada interbelică până în anii ’90, ansamblurile folclorice au avut, treptat, o activitate extrem de bogată, fiind înființate în aproape toate cătunele, satele și orașele țării, și chiar și în incinta fabricilor și uzinelor, participând la spectacolele și concursurile organizate în mare parte sub egida Partidului Comunist Român în timpul existenței lui.

Inițial, la primele activități de înființare a ansamblurilor, s-au pus în scenă jocurile din repertoriul local, care de obicei erau interpretate în cadrul tuturor contextelor sociale si familiale, comune, pentru ca treptat să se ajungă a se împrumuta și jocuri din localitățile învecinate sau create de coregrafi. Această amalgamare a repertoriilor a fost facilitată de activitățile artistice la care aceste grupuri participau în fiecare an. Mai mult, dansatorii erau încurajați în concursuri de creaţie să-și diversifice repertoriul deoarece, potrivit Ancăi Giurchescu, unele caracteristici ale festivalurilor erau competitivitatea și masivitatea (Giurchescu și Bloland, 1995: 53). Aceste aspecte au dus la crearea unor suite de dansuri populare, fie că erau reprezentative pentru zona din care interpreții veneau, fie că nu. Un alt factor care a dus la o formă de unificare a multor repertorii de jocuri a fost repartizarea instructorilor de joc în sate străine lor, cărora nu le ştiau repertoriul. Problema majoră nu este amestecul repertoriilor, ci faptul că aceste persoane în multe situații au impus în cadrul ansamblurilor respective fie jocurile din satul natal, fie jocurile pe care le-au învățat în perioada de pregătire profesională. Așadar, în multe sate românești au „conviețuit” două repertorii coregrafice. În primul rând este vorba despre repertoriul moștenit, cel „reprezentativ” pentru comunitate, care se înscria și într-un tipar specific zonei respective din punct de vedere ritmic, al tempoului, ținutei, formației, dar și aflat într-o strânsă legătură cu portul. Acest repertoriu era cel cunoscut de întreaga comunitate și interpretat la toate ocaziile familiale și sociale, transmis spontan de la o generație la alta. Pe de altă parte, în urma acțiunilor cultural-artistice amintite anterior, au luat ființă repertoriile „de prezentare”. Acestea, de cele mai multe ori erau rezultate prin trunchierea repertoriului local și prin comasarea sau coagularea mai multor mișcări locale sau nu, rezultând, astfel, un repertoriu nou, pentru scenă, nereprezentativ și

necunoscut de comunitate, dar prin care, contrar acestor aspecte, se reprezenta comunitatea. De aceea, pentru dezlegarea acestei situații și delimitarea celor două tipuri de repertorii, propunem termenii „reprezentativ” și „de prezentare”. În comunitățile românești încă mai există situația aceasta, repertoriul vechi – cel reprezentativ, intrând într-un fond pasiv, iar cel de prezentare, adică cel adoptat, fiind activ în cadrul ansamblurilor folclorice și uneori și în viața comunității în sine.

Am exemplificat prin aceste activități pentru a întări ideea că este nevoie de reconstituire dacă se dorește identificarea și culegerea repertoriul specific unei comunități, adică cel care a viețuit acolo înaintea înființării unui ansamblu sau grup folcloric.

Ideea consolidării și folosirii acestei metode de culegere s-a conturat și a fost „probată” chiar în timpul unei cercetări la care am luat parte împreună cu dr. Rodica Colta, organizată în localitatea Săvârșin din județul Arad, sub egida Centrului Cultural Județean Arad. Ideea aplicării acestei metode a pornit în momentul în care am constatat că repertoriul de jocuri de la Căminul cultural nu se potrivește cu cel descris de persoanele intervievate. Bineînțeles, aspectele de interferență pot fi identificate ușor în zona respectivă, mai ales în grai, comunitatea aflându-se la granița dintre Ardeal și Banat. Însă, din punct de vedere coregrafic dansurile populare se înscriau în rândul celor ardelenești. Pătrunderea dansurilor bănățene a avut loc prin intermediul coregrafului venit de la Timișoara, cu tot cu bagajul de cunoștințe cultural-artistice de acolo (această situație a fost descrisă chiar de coregraf), ceea ce justifică și ideeea noastră anterioară referitoare la dansurile „reprezentative” și de „prezentare”. Dansurile de Banat nu au fost adoptate numai pentru jocul de scenă, pentru ansamblu, ci au intrat și în repertoriul activ al comunității, ca un rezultat al instruirii mai multor generații în cadrul acestei instituții. În acest context jocurile populare specifice locului și-au pierdut „greutatea” identitară și specifică satului, ele au rămas vii doar în memoria bătrânilor. Fiind în fața acestei situații, am organizat cercetarea de teren astfel încât să putem pune în oglindă cele două repertorii și pentru a identifica jocurile vechi din Săvârșin, acesta fiind scopul nostru principal pe teren în momentul acela.

Bineînțeles, metoda propusă de noi este încă foarte „crudă”, dar totodată utilă pentru redescoperirea repertoriului de jocuri care se afla într-o comunitate înainte de punerea lui în scenă.

Etapele pe care le presupune culegerea dansului prin metoda reconstituirii, așa cum am creionat-o noi, se referă în primul rând la subiecți și, în al doilea, rând la modul de obținere a materialului muzical, coregrafic și poetic, fiind vorba despre o creație sincretică.

1. *Subiecții (dansatori și muzicanți)*

Pentru ca materialul cules să traducă exact realitatea culturală care prezintă interes pentru cercetare, adică viața cultural-artistică țărănească, ar trebui să se urmeze următorii pași: identificarea unor subiecți care să fie buni purtători de patrimoniu, înzestrați cu niște calități artistice deosebite; să fie recunoscuți de comunitate ca fiind buni purtători, conservatori și transmițători; dacă se poate, să fi prins contextele tradiționale de joc din localitate, să fi participat activ la acestea sau cel puțin să poată face diferența între contextele tradiționale și viața cultural-artistică de la ansamblul folcloric; să nu fi făcut parte din echipa de dansuri/ ansamblul/ grupul folcloric de la Căminul cultural, iar dacă au făcut, să poată delimita cele două repertorii.

2. *Culegerea propriu-zisă*

De la identificarea subiecților până la culegerea propriu-zisă a dansurilor se cere o reconstituire prin interviuri, eventual organizarea unei întâlniri cu toți subiecții, moment în care persoanele selectate, „dirijate” de cercetător, ar trebui să identifice repertoriul de jocuri, contextele, strigăturile și aspectele compoziționale, ca o repetiție, măcar la nivelul memoriei, pentru a putea fi puse în practică în timpul filmării. Astfel, dacă subiecții sunt aleși, sunt stabilite contextele și repertoriul, culegerea poate fi făcută cu succes. În același timp se pot face și înregistrări și filmări ale dansurilor, muzicii și strigăturilor, nu numai înregistrarea informațiilor despre ele.

Toate aceste aspecte au fost aplicate în timpul cercetării noastre de la Săvârșin, dovedindu-se a fi, în primul rând, folositoare pentru culegere și, în al doilea rând, o formă de „deshumare” a unor creații țărănești vechi, dar în același timp și reînvierea, chiar dacă a fost doar pentru cercetare, a unui timp, a unor amintiri, a unor trăiri pe care bătrânii satelor le țin ascunse în ungherele culturale ale memoriei. Totodată, deoarece filmarea a avut loc la Căminul cultural, atât cu dansatorii de la ansamblu, cât și cu bătrânii satului, s-au putut trasa niște direcții clare în ceea ce privește dinamica creațiilor folclorice în timp, prin intersectarea cu anumite aspecte spațiale, temporale, sociale și sociologice, politice etc.

Culegerea de la Săvârșin din anul 2018 rămâne pentru noi un etalon în ceea ce privește munca de cercetare a unui specialist și plierea lui în funcție de resursele culturale pe care le identifică și metodologia pe care uneori trebuie s-o adopte, poate chiar într-un timp record, pentru a obține informațiile specifice zonei chestionate și documentele folositoare în interpretarea științifică.

BIBLIOGRAFIE

Bîrlea, Ovidiu, 1966, „Principiile cercetării folclorice”, în *Revista de etnografie și folclor,* tom 11, nr. 3, București, pp. 201–217.

Brăiloiu, Constantin, 1931, „Schiță a unei metode de folklore muzical”, în *Boabe de grîu,* anul II, nr. 4, București: Editura Societății Compozitorilor Români, pp. 5–39.

Bucșan, Andrei, 1970, „Utilizarea filmului în cercetarea coregrafiei populare”, în *Revista de etnografie și folclor*, tomul 15, nr. 4, București, pp. 343–348.

Bucșan, Andrei și Emanuela Balaci, 1966, „Metoda de culegere a dansului popular”, în *Revista de etnografie și folclor*, nr. 3, tom 11, București, pp. 243–250.

Costea, Constantin, 1971, „Probleme metodologice în cercetarea «jocurilor de învârtit»”, în *Revista de etnografie și folclor,* tom 16, nr. 2, București, pp. 133–138.

Costea, Constantin, 1994, „Etnocoreologie românească”, în *Revista de etnografie și folclor*, tomul 39, nr. 1–2, București, pp. 29–50.

Giurchescu, Anca, 1966, „Filmul ca instrument al cercetării folclorice”, în *Revista de etnografie și folclor*, tomul 11, nr. 3, București, pp. 252–258.

Giurchescu, Anca, 1970, „Cercetarea contextuală a dansurilor populare”, în *Revista de etnografie și folclor*, tom 15, nr. 1, București, pp. 21–27.

Giurchescu, Anca și Sunni Bloland, 1995, *Romanian traditional dance. A contextual and structural approach* [Dansul tradiţional românesc. O abordare contextuală şi structurală], Mill Valley, CA: Wild Flower Press.

Pop, Mihai, 1967, „Îndreptar pentru culegerea folclorului”, Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă. Casa Centrală a Creației Populare, București.

Proca-Ciortea Vera, 1956, „Despre notarea dansului popular românesc”, în *Revista de folclor,* an I, nr. 1–2, pp. 135–171.

Proca-Ciortea, Vera, 1957, „Despre notarea dansului popular românesc”, în *Revista de folclor,* an II, nr. 1–2, pp. 65–92.

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 7 (2021)

Leonard-Mihail Rădulescu
radulescu.leonard@yahoo.com

Migrația în lumea a două văi. Rolul elementului pastoral transilvănean în constituirea orașelor și satelor din arealul văilor Prahovei și Teleajenului

***Cuvinte cheie*:** istorie locală, migrație, oieri, țărani, valea Prahovei, valea Teleajenului.

Privind spre societatea contemporană, constatăm că foarte multe episoade din trecutul local sunt date uitării, oamenii vin și pleacă, fără a-și mai destăinui poveștile valoroase. În cazul arealului avut în vedere în textul prezent, situația este similară. Foarte multe dintre localitățile situate pe cursul văii Prahovei și celei a Teleajenului, fie nu sunt foarte bine definite din punct de vedere istoric, fie deloc. Unele au fost chiar părăsite, nefiind lăsate dovezi sociale sau istorice. Atât valea Prahovei, cât și valea Teleajenului, au fost într-o relație de interdependență, comunicând prin intermediul râurilor eponime și al drumurilor comerciale sau potecilor. Fenomenul pe care doresc să-l studiez se leagă, în special, de emigrările din Transilvania spre actualul teritoriu al județului Prahova. M-am limitat la perioada dintre secolele al XIV-lea și al XVIII-lea, intrând nu foarte mult și în secolul al XIX-lea, spre a confirma sau infirma continuitatea locuirii în zona Prahovei a migranților transilvăneni și rolul lor în configurarea așezărilor din arealul menționat.Voi încerca să găsesc alte urme față de cele deja cunoscute.

Lucrarea de față are caracterul unui studiu istorico-social, pe baze documentare, dar și pe baza mărturiilor pe care am reușit, pe cale fizică, telefonică sau virtuală – dat fiind contextul epidemiologic al anului 2020 – să le colectez de la oameni cunoscuți mie, sau pe care le-am notat în timpul mai multor excursii în zonele cercetate. În același timp, este vorba și de un studiu de geografie istorică. Persoanele cu care am dialogat sunt referite sub forma „(prenume nume [vârstă])”, mărturiile lor fiind folosite complementar informațiilor din documente, ajutând la reconstituirea unei istorii anterioare atestării documentare. De asemenea, am cercetat arealul celor două văi din punct de vedere oiconimic, dar și mitologic, reușind să culeg câteva legende cu temă pastorală. Aceste legende fac posibilă recunoașterea din punct de vedere istoric a migrării în zonele respective a mai multor populații venite dinTransilvania, fugari sau oieri, care și-au

întemeiat locuințe temporare sau permanente în aceste zone.

Majoritatea surselor livrești sunt pe temă istorico-geografică, putând să-mi împart materialele folosite în mai multe categorii: studii de geografie istorică, istorii naționale, studii de istorie locală și volume de documente.

Drumuri și poteci[1]

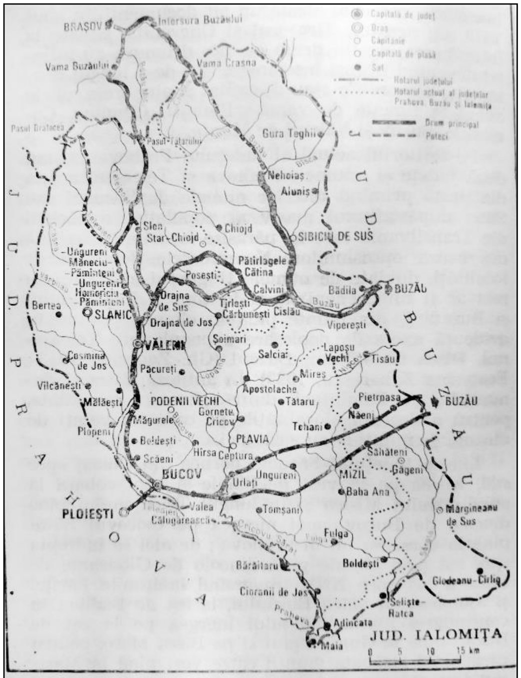

Fostul județ Săcueni (Saac) (după Ecaterina Zaharescu, cu simplificări)

De-a lungul timpului, cele două văi au fost martore ale mai multor deplasări de populație, fie din Transilvania în Țara Românească, fie (mai rar) în sens invers. Din lipsă de surse, nu putem să stabilim cu exactitate care erau rutele preferate destinate migrării. De aceea, mă voi folosi de mai multe mărturii documentare care atestă existența anumitor rute, spre a putea aproxima căile de acces peste munții Carpați spre teritoriul care corespunde actualului județ Prahova.[2]

O primă mențiune a drumurilor de pe valea Prahovei și valea Teleajenului datează din secolul al XVI-lea, fiind vorba de un privilegiu oferit de către regele Ungariei, Ludovic, negustorilor brașoveni („culoarul angevin”). Documentul datează din anul 1358, regele Ungariei permițând negustorilor brașoveni libera trece prin zona Buzău-Prahova, ca drum intermediar pentru a se lega cu alt drum care continua astfel: „adeca de la vărsarea Ialomiței, pănă la vărsarea Siretului în Dunăre” (DRH, D, v. I, 1977: doc. 39). Drumurile erau foarte greu de practicat, de aceea negustorii foloseau convoaie de samare.

---

[1] Din rațiuni istorice, a trebuit să organizez un context preliminar, alegându-mi ca perioadă de start secolele al XIII-lea, respectiv al XIV-lea, spre a putea să ofer un cadru cronologic stabil temei principale urmărite pe intervalul dintre secolele al XVII-lea și al XIX-lea. Scopul acestui paragraf este corelarea informațiilor scrise pentru perioada secolelor XIV-XVII cu elementele orale valabile pentru secolele al XVIII-lea și al XIX-lea.

[2] De menționat că valea Teleajenului a fost încorporată în fostul județ al Saacului, care cuprindea jumătatea estică a actualului județ Prahova și un sfert din vestul județului Buzău (vezi harta de mai sus, hartă a județului Saac întocmită în 1923 de Ecaterina Zăhărescu [*apud* Mihai, 2020]).

După secolul al XIV-lea, drumurile din zona Buzău-Prahova par a fi avut o importanță mai mare, deoarece traseul obligatoriu al mărfurilor nu era pe drumul Branului, ci pe căile de comunicare corespunzătoare acestei zone. În intervalul 1434-1435, brașovenilor le este confirmat un drept de tranzit pe Prahova și pe Teleajen: „Drept aceea, cum ați pus vorbă într-o zi și ați întocmit, iar voi stați pe aceasta și lăsați drumul să fie slobod. Cine ce dorește să aducă și fier și aramă și orice marfă; și cui ce-i este dator, să-și ia slobod. Ci oamenilor săraci, care se pregătesc să vină cu ce poate, pe Prahova și pe Teleajen, iar voi le prădați casele și-i bântuiți, ca să nu vină" (*ibidem*: doc. 211).

Alte mențiuni mai târzii datează de pe vremea lui Vlad Țepeș[3], respectiv din cea a lui Radu cel Mare, fiind vorba de o serie de privilegii destinate brașovenilor. În hrisovul lui Vlad Țepeș, apar patru drumuri principale: Rucăr, Prahova, Teleajen și Buzău, pe când în cel al lui Radu cel Mare, sunt meționate doar trei: Prahova, Dâmbovița și Teleajen (Coman, 2013: 218). Un alt drum care trecea prin județ era cel al Branului, care se bifurca la Gherghița.[4] Importanța celor două drumuri va scădea în detrimentul folosirii mai dese de către comercianți a căii Branului, care era mai practicabilă și mult mai sigură. După ce Ploieștiul devine târg, pe vremea lui Mihai Viteazul, iar capitala va fi mutată la București, cele două drumuri capătă o mai mare însemnătate, fiind cele mai scurte căi către Brașov.[5]

Drumul Teleajenului făcea legătura cu Transilvania prin pasul Tabla Buții (sau al Tătarului, supranumit și „drumul buților"[6]), sau prin pasul Bratocea, ramurile lui unindu-se la Vălenii de Munte. Drumul urmărea, de asemenea, două rute, prima prin Starchiojd-Cislău-Buzău-Brăila, și a doua, ruta prin valea Zeletinului. Interesantă este reconstrucția drumului după reperele naturale realizată de Constantin Săvulescu, care-l plasa astfel: de pe lângă Schiulești,[7] drumul Teleajenului urma traseul muntele Trifoiul-muntele Radila-muntele Sf. Ilie-muntele Grohotișul-muntele Bobul-pasul Bratocea-pârâul Babarunca-La Șanț (probabil vamă)-Săcele (Săvulescu, 1977: 188). Drumul propriu-zis al Teleajenului era varianta a doua, adică cel prin pasul Tabla

[3] Într-o scrisoare din 1476, domnitorul Vlad Ţepeş enumeră cele patru drumuri principale străbătute de braşovenii care soseau în Muntenia cu produse de negoț: „Şi v-a slobozit D-zeu pretutindeni drumurile şi pe la Rucăr şi pe Prahova şi pe Teleajăn şi pe Buzău. Deci umblaţi acum slobozi pe unde vă place şi hrăniţi-vă" (Coman, 2013: 218); se poate presupune că majoritatea erau mocani.
[4] Care devine târg.
[5] Pasul Bratocea devine un important culoar pentru circulația păstorilor.
[6] „Exista și un drum al buților, care ținea coama plaiurilor și a munților din valea Bughii și valea Runcului, urca până în dreptul Oltenilor, peste vârful Părului, continua prin pădurea Piscul Calului, coborând și traversând apoi Podeacul în dreptul Teișanilor și, prin pădurea Gorunilor, urca pe plai la Schiulești" (Bocioacă și Popescu, apud Mihai, 2020).
[7] Sat din comuna Izvoarele.

Buții, fiind și primul atestat documentar într-o scrisoare a jupânului Albu către brașoveni (Coman, 2013: 218). Personal, cred că prima variantă a drumului, mai exact cea care trecea prin pasul Bratocea, ar fi fost o cale mai bună pentru ciobani sau alți trecători „ilegali”, fiind vamă naturală mai ferită, deoarece nu mulți puteau să plătească trecerea vămii artificiale (Vama Buzăului), care era situată pe partea cealaltă a drumului. De asemenea, acestă părere este întărită de faptul că drumul prin punctul de trecere Tabla Buții nu funcționa tot timpul anului; iarna, din cauza zăpezii, drumul se muta pe la Grohotiș, mai aproape de refugiul de la Slon. Vama, pe acest drum al Teleajenului, se achita la Vălenii de Munte[8], de unde ciobanii și turmele puteau să urmeze variantele Posești-Viperești-Cislău, spre câmpie, fie Vadu Săpat-Mizil-Brăila sau Ploiești-Albești-Urziceni (Cruceru, 2018: 157). Din drumul Teleajenului, se desprindeau mai multe alte căi, printre care și un drum al mocanilor, aflat în zona târgului de la Urlați, târgurile reunind îndeosebi ciobanii veniți de peste munți. Un alt drum ieșea din Vălenii de Munte pe lângă satul Bughea de Sus, apoi mergea la Schiulești și pe plaiul Șerban Vodă, până la Șanț. O altă cale, mai veche, pe la Vârful lui Crai, a fost folosită și ea pentru deplasarea turmelor (*ibidem*: 158).

Celălalt drum, al Prahovei, pleca din Țara Bârsei, urca pe valea Timișului, și apoi cobora pe valea Prahovei, până în zona Târgșorului. Drumul este atestat prima oară într-un document de pe vremea lui Dan al II-lea, pe la 1422, însă din hrisov reieșea că drumul era utilizat cel puțin de pe vremea lui Mircea cel Bătrân (DRH, B, v. I, 1966: doc. 50). Ultima porțiune a acestui drum era supranumită „drumul brașovenilor”, denumire ce este utilizată într-un document din 1540 (DRH, B, v. IV, 1981: doc. 91). Calea era foarte puțin tranzitată, deoarece era îngustă și nesigură, fiind considerată „potecă și scală de negustori” chiar și în secolul al XVII-lea, fiind vorba în special de porțiunea dintre Câmpina și Ploiești (Coman, 2013: 219; Enăchescu Dârmon, 2001: 62). Uneori se alegea acest drum pentru a ajunge la București, deoarece era mai rapid, decât să se ocolească pe drumul Branului. Însă toamna și iarna, drumul era impracticabil din cauza noroiului și alunecărilor de teren (*ibidem*: 63).

Arealul celor două văi era străbătut și de numeroase poteci, dat fiind faptul că istoricul grec Dionisie Fotino consemnează existența a cincisprezece poteci pentru spațiul văii Teleajenului și văii Buzăului (Binder, 1968). Pentru spațiul dintre valea Prahovei și cea a Dâmboviței, același istoric a reperat zece astfel de poteci (N. Iorga, *Studii și documente,* F.A., *apud* Coman, 2013: 228). Dintre acestea, am putut identifica doar câteva, cu ajutorul relatărilor locale. În cazul văii Teleajenului, am putut identifica o veche potecă care pornește de la Starchiojd și se oprește tocmai pe la Vama Buzăului (prin muntele Călugării/ Călugăru). Astăzi, poteca nu mai există (Cristian Mușa [31 ani], Petre Cazan [88 ani]; Fotino, 1860, *apud* Fruntelată

[8] În graiul popular, hărți și lucrări de geografie mai vechi, se poate întâlni și denumirea de „Văleni”.

și Gherghe, 2014: 12). Un alt drumeag, mai puțin cunoscut de sursele istorice, începea de undeva de pe lângă Lăpoșel[9], trecea pe la Chiojd, județul Buzău, reintra apoi în fostul județ al Saac-ului și continua să meargă până la Săcele prin păduri și printre munți. Poteca cu pricina încă mai era folosită la începutul secolului XX (Petre Cazan [88 ani]). Altă potecă, despre care am aflat de la bunicul meu, deja menționatul Petre Cazan, pleca din vecinătatea Mizilului, urca spre Transilvania trecând printre localitățile Starchiojd și Chiojd, oprindu-se undeva spre Vama Buzăului, fiind și ea folosită și în secolul XX (*ibidem*). Pe lângă cele menționate, am mai aflat, prin intermediul tatălui meu – Mihai Rădulescu, care a lucrat în zona satului Făcăeni, de lângă Măneciu-Ungureni – de o altă cale, botezată „șoseaua” sau „poteca tătărască”, a cărei rută am putut-o identifica doar pe baza unei surse livrești. Acest „drum tătărăsc”, se desfășura pe lângă râul Teleajen și se oprea la Măneciu-Ungureni (Brătescu, Moruzi și Alessandrescu, 1897: 535), mergând mai sus, ajungând până aproape de drumul principal ce trecea prin pasul Bratocea. Probabil, locul fusese frecventat de tătari, mai ales că apariția acestui neam este consemnată în istoricul localităților adiacente, printre care și Starchiojd sau Măneciu, unde sunt atestate mai multe staționări ale tătarilor (*ibidem*: 536). Din lucrările fraților Tunusli[10] (*apud* Cruceru și Buterez, 2012: 268–269), aflăm că există opt poteci care trec prin plaiul Teleajenului, înspre Transilvania: Călugării, Betrânii, Plaiu Mare, Plaiu Ștefan Vodă, Vulpe, Scărișoare, Luturoșu, Orșoea.

Pentru valea Prahovei, am reușit să reperez alte câteva poteci. Între diferite sate din componența sau de pe lângă vama Câmpinei, fie între cele mărginașe, existau poteci, drumuri de legătură sau ocol, folosite cu precădere de cei care voiau să evite plata vamei, pe direcția Brașov-București (Enăchescu Dârmon, 2001: 62). Potecile treceau prin Cocorăștii Caplii, lunca Prahovei, Telega, Mislea sau Cosminele. O potecă ce era folosită de ciobani, negustori sau tâlhari, pentru a evita vama de la Câmpina, începea undeva pe granița județului Dâmbovița cu județul Brașov, și trecea prin localitatea Glod, coborând prin pădure pe granița naturală cu județul Prahova, ajungând până la Iedera, apoi, cotind spre județul Prahova, trecea apa Proviței în dreptul comunei Măgureni (Mihai Rădulescu [56 ani]). Poteca a devenit astăzi drum forestier. Un alt vechi drumeag devia din cel al Prahovei, coborând prin Talea, pe valea Bradului, acesta sfârșindu-se pe la Măgureni (Natalia Rădulescu [60 ani]). O altă potecă, devenită probabil prin secolul al XVIII-lea drum, cobora de pe granița cu Brașovul, pe la Trăstieni, urmând calea în jos până la Brebu, Telega, iar apoi se oprea undeva lângă Băicoi, în cartierul Dâmbu (Constantin Roman [58

---

[9] Petre Cazan este originar din Lăpoșel, un sat component al comunei Lapoș, județul Prahova.
[10] Frații Tunusli, 1863, *Istoria politică și geografică a Țerei Românesci de la cea mai veche a sa întemeiere până la 1774* , București: Tipografia Națională a lui Stephan Rassidescu, traducere de George Sion.

ani]). Această informație întărește relatările altor localnici care susțin că, la începutul secolului trecut, mai mulți oameni treceau ilegal granița folosindu-se de această potecă, pentru a ajunge în centrul județului; de asemenea, era folosită și de ciobanii care plecau în transhumanță (Cristian Podaru [53 ani], Iozefina Stan [62 ani]).

Altă sursă veridică o reprezintă relatarea istoricului Dionisie Fotino, consemnând și mai multe rute uitate:

> „... Pe la satul Breaza, prin muntele Gurguiatu.
> Pe la mănăstirea Sinaia, prin muntele Furnica.
> Pe la satul Comarnic, prin muntele Gârbova,
> pe unde dă la vama Timișului din Transilvania
> și pe la Săcele, aproape de Brașov.
> Pe la satul Secăria, prin muntele Steiasa.
> Pe la satul Teșila, prin muntele Prislopu.
> Pe la satul Trăistieni, prin muntele Ojogu.
> Pe la Posada, prin muntele Parakle
> Pe la cășăria de pe poduri, prin muntele Mușița.
> Pe la Teșila, prin Doftana”
> (Fotino, 1860: 210).

De paza frontierelor montane se ocupau vătafii de plai, desemnând ca ajutoare săteni care se numeau plăiași[11] sau potecași, din 1831 numindu-se cordonași (Dedu, 2001: 20). Pe anumite poteci apăruseră puncte de pază, numite de către oameni „posade” (Mihai Rădulescu [56 ani]), unul, de exemplu, fiind localitatea Posada de lângă Comarnic. Aceste puncte de pază întăreau autoritatea vameșilor care mai ajutau uneori oamenii să treacă ilegal din Transilvania spre Țara Românească. Acești potecași de cele mai multe ori cooperau cu trecătorii clandestini.

Societatea țărănească în spațiul românesc în secolele reformelor (al XVII-lea și al XVIII-lea)

Din rațiuni istorice, sunt nevoit să explic ce a declanșat fenomenul migrației românilor transilvăneni în Țara Românească, desfășurat cu precădere între secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, ani care au însemnat pentru spațiul românesc o serie de schimbări majore pe plan

[11] Locuitori ai satelor de munte însărcinați de autorități cu paza graniței montane cu Transilvania, fiind scutitți de dări.

politic, și mai ales pe cel social. În spațiul extracarpatic, respectiv, Moldova și Țara Românească, se instalează domniile fanariote (1711 pentru Moldova, respectiv 1716 pentru Țara Românească), situația țărănimii îmbunătățindu-se pe parcursul acestei perioade prin seturile de reforme aplicate de către domnii fanarioți.

Transilvania reprezintă un caz aparte, dat fiind faptul că austriecii ocupaseră provincia la finele secolului al XVII-lea. Au loc și evenimente de ordin religios și social, printre care apariția Bisericii Greco-Catolice, răscoala lui Francisc Rákóczi al II-lea, și adoptarea mai multor seturi de reforme care, fie defavorizează țăranii, fie îi avantajează.[12] Neliniștile provocate de evenimentele enunțate mai sus îi determină pe mai mulți oameni să fugă înspre Țările Române, găsind un climat mai prielnic și nu la fel de sufocant ca în Transilvania.

Inițial, în Țara Românească situația oamenilor de rând era similară cu a celor din Transilvania, majoritatea populației fiind compusă din țărani dependenți. Aceștia erau denumiți *vecini* sau *rumâni*, fiind locuitori cu drepturi limitate, care trebuiau să muncească o parcelă de pământ (moșie). Vecinul nu putea părăsi satul de care aparținea, pentru că-și păgubea stăpânul, birul fiind pus pe sat, iar fiecare locuitor plătea cotă-parte. În momentul în care se constata lipsa unui sătean, ceilalți erau obligați să acopere pierderea survenită odată cu lipsa respectivului, sau partea celui dispărut trebuia să fie acoperită de către boier din banii lui (Rosetti, 1907: 259, 265). Dacă fugarul era prins, uneori chiar și după mai mulți ani, era „adus cu toate bucatele lui” înapoi în zona de unde a fugit, unde era pus să plătească dările pe perioada cât a fost plecat și, ulterior, bătut (*ibidem*). Această fugă a țăranilor era deja un lucru foarte frecvent la finele secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea, mai ales că numărul țăranilor care deveneau vecini creștea.[13] Țăranii nu erau eligibili pentru funcții în slujba domniei (vânător, călăraș, panțir etc.), în schimb puteau să fie *vatamani*[14]. Aceștia trebuiau să plătească o serie de taxe domniei, de exemplu *găleata*, care era practic dijma din produsele obținute în urma cultivării pământului, *datul*, care reprezenta cota-parte din dările pentru pășunat, și *lucrul*, sinonim cu claca (Giurescu, 1943: 172). *Găleata* este documentată mai puțin, însă se știe de existența unei găleți boierești și a unei găleți domnești, fiind probabil vorba de taxele percepute – după cum și numele o spune – de către boier și domnie.[15] *Datul* consta în taxe pe vite și stupi. Numele acestei taxe se va aplica mai târziu pentru a desemna veniturile din taxa pentru pășunat. *Lucrul*, ultima formă de dijmă,

---

[12] Înființarea regimentelor grănicerești, reforme regale nepuse în aplicare de către nobilime, relaxarea sarcinilor iobăgimii.

[13] Fuga era provocată de taxele care creșteau, provocând fenomenul numit „spargerea satelor”.

[14] Conducător al obștii sătești.

[15] Posibil ca această taxă să fi fost percepută doar sub formă de grâu, orz și fân.

reprezenta claca, munca pe care țăranii trebuiau să o presteze la cererea stăpânului. Pe lângă acești țărani dependenți, existau și cei liberi, care nu aveau vreo obligație în muncă și nu trebuia să dea ascultare, dar nu erau scutiți de dijmă, fiind nevoiți să lucreze pe pământul altuia.[16] Ulterior, aceștia au fost constrânși să muncească mai mult, deoarece rumânii se împuținau, țăranii liberi fiind amenințați cu alungarea de pe moșie (Rosetti, 1907: 284). Numărul zilelor de muncă[17] se modifică treptat, de la trei-patru zile pe an în secolul al XVII-lea, la cinci, tot în acest secol; ulterior, în timpul ultimei domnii a lui Mihai Racoviță în Țara Românească (1741-1744), numărul crește la șase (Giurescu, 2010: 507).

Peste arcul carpatic, în Transilvania, populația majoritară era românească – după cum specifică și Paul Cernovodeanu: „Românii sunt răspândiți în toată Transilvania și în această secuime, ba chiar pe pământurile și în scaunele sașilor” (Cernovodeanu și Edroiu, 2002: 93). Dacă în Țara Românească domnitorii fanarioți au simțit nevoia de o reformă majoră, în Transilvania situația s-a înrăutățit, mai ales spre finele secolului al XVIII-lea. Robota, care se tot modifica, cât și faptul că nobilimea nu se ținea de promisiuni, au menținut țărănimea într-o stare de înapoiere. Mai mulți istorici au observat aceste deplasări ale populației românești din Transilvania către Valahia și Moldova. Există mai multe păreri în acest caz; de exemplu, Ștefan Meteș susține că migrațiile în număr mare au fost preponderente în acest veac. Istoricii contemporani sunt de părere că majoritatea acestor migrații au avut loc după anul 1750. Personal, sunt de părere că *majoritatea mișcărilor de populație aveau loc cu precădere după anumite evenimente*; în cazul Transilvaniei, răscoala condusă de Francisc Rákóczi al II-lea ar fi fost un asemenea eveniment. Rákóczi promisese oricărui iobag care servește în armată până la finele războiului libertatea, a lui și a familiei sale, scutirea de orice dare publică, la fel și eventualei văduve (Meteș, 1977: 93). La 1713, se atestă, printr-o conscripție, că într-un interval de patru până la zece ani, patruzeci și patru de sate de pe valea Oltului au fost aproape pustiite, iogabii, în număr de 476, trecând Carpații înspre Muntenia (*ibidem*: 94). În 1726, este consemnată, printr-o anchetă a autorităților austriece, plecarea din Făgăraș a 855 de oameni din treizeci și trei de sate. După 1758, tot în Făgăraș, este consemnată lipsa a 377 de iobagi, iar în alte șase sate din aceeași regiune, este consemnată, în perioada 1764-1766, lipsa a 140 de țărani care au plecat în Moldova, lucru atestat și de cronicarul ungur Stefan Halamagyi (*ibidem*: 95).

Aceste migrații vin pe fondul mai multor reforme în Țările Române. Dintre acestea, pe plan social, cele mai însemnate sunt cele ale lui Constantin Mavrocordat. Setul lui de reforme

---

[16] Uneori dările puteau fi plătite în natură.

[17] Numite „clacă” sau „boieresc”.

a fost precedat de cel al lui Nicolae Mavrocordat (1719-1730), care dorea ca plata dărilor de către țărani să aibă loc în patru sferturi pe sat[18], în funcție de averea locuitorilor, sistemul de taxare fiind numit „ruptoare” (Giurescu, 2010: 176). Reformelor li se adaugă, ca element principal, scutirile de dări pe o posibilă durată de maxim trei ani, fapt ce a contribuit la atragerea populației din afara Țării Românești, punând la îndoială calitatea reformelor în sine. Dar cel mai mare val de reforme avea să vină în timpul domniilor lui Constantin Mavrocordat.[19] Prin acest set de reforme, C. Mavrocordat dorea să familiarizeze mai mult structurile statului cu doleanțele domniei (*ibidem*: 184). Preocuparea domnului pentru țărani s-a manifestat pentru prima dată în timpul domniei din Țara Românească (1744-1748). În 1746, este semnat hrisovul prin care rumânia este desființată, fiecare țăran șerb fiind răscumpărat cu zece taleri, acest fapt fiind unul dintre contextele pentru care transilvănenii au decis să treacă granițele în Țara Românească. Una dintre destinațiile preferate din spațiul românesc era zona subcarpatică. Drept dovadă, există mai multe hrisoave, printre care și unul din 1775, emis de către Alexandru Ipsilanti și dat episcopiei Buzăului:

„Io Alexandru Ioan Ipsilante voevod (...) fiind cu totul pornit spre liniştea şi odihna nu numai a pământenilor... ci mai vârtos către cei ce vor veni din străinătate, străini la locuința pământului țărei Domniei mele, să afle răsuflare şi liman de adăpostire am dat această carte Domniei mele (...) Părintele episcopiei Buzăului ca să cheme şi să aducă oameni străini din străinătate pe moşia Găvăneştii (...) să le dea adeverință la toți, ca să fie apărați în 8 luni, nimeni de nimic să nu-i supere ca să poată şi ei în acea vreme a-şi face sălăşluire şi după acest soroc, să fie în rând cu țara, dar iarăşi mai cu uşurință” (Urechia, 1891[20]: 702, *apud* Ionescu, 2019: 84).

Se poate spune că migrația a fost încurajată și de aceste privilegii; totuși, privind situația din punct de vedere economic, *cu cât Țara Românească avea o populație mai mare, cu atât mai multe fonduri intrau în visteria statului*. Domnitorul a dat aceste privilegii tocmai pentru a avea o populație taxabilă cât mai mare. Cât despre reforme, acestea au fost aplicate tocmai pentru a facilita continuitatea domnului, dat fiind faptul că trebuia să plătească o sumă serioasă de bani Porții pentru a-și menține tronul. Se observă, de asemenea, o mișcare mai mare de populație după răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan (1784). Aceasta a scos la iveală

[18] Se calcula suma totală pe an pentru respectivul sat, stabilindu-se, în urma calculului, ca suma să fie plătită în patru tranșe diferite.
[19] C. Mavrocordat a fost de şase ori domn în Țara Românească (1730; 1731-1733; 1735-1741; 1744-1748; 1756-1758; 1761-1763) şi de patru ori domn în Moldova (1733-1735; 1741-1743; 1748-1749; 1769).
[20] V.A. Urechia, *Istoria românilor între 1774-1786*, Bucuresci, 1891.

incapacitatea autorităților austriece de a administra corespunzător Transilvania și nevoia de modernizare, și mai ales neputința și întârzierile nobililor în ceea ce privește punerea în practică a reformelor. De asemenea, în Transilvania secolului al XVIII-lea, sporul demografic a fost pozitiv. Conflictul pentru resurse se intensifică, mai ales în ceea ce privește pământurile cultivabile și pășunile. Se poate spune că și acest fapt i-a împins pe anumiți transilvăneni să se relocheze în Muntenia.

Despre drepturile și obligațiile oierilor

De foarte multe ori, atât în Evul Mediu, cât și în epocile ulterioare, oierii puteau trece nestingheriți granița, deoarece situația politică a Țării Românești s-a stabilizat foarte târziu. Potrivit documentelor, până la 1630, cei ce își lăsau la pășunat oile sau vitele în Țara Românească nu plăteau nicio taxă oficială. Existau totuși înțelegeri între păstori și proprietarii terenurilor pe care aceștia își pășteau animalele, acest lucru nefiind o regulă. Apar câteva documente care menționează și dreptul de păstorit în Țara Românească, un exemplu de acest fel fiind o scrisoare de la 1542 a castelanului de Făgăraș, D. Gerdey, în care se precizează că acesta avea un contract cu domnul de atunci al Țării Românești, Radu Paisie. Prin această înțelegere se consfințeau mai multe drepturi, printre care și acela de a paște animalele în Țara Românească (Meteș, 1925: 20).

Primul domn din Țara Românească ce va percepe dijmă pentru păstorii ardeleni este Leon Vodă. Ulterior, Matei Basarab, la 1635, va anula dijma și va plăti din vistierie și de la boieri o „poliță” sau răscumpărare în valoare de 5000 de florini lui Rákóczi, pentru dijma pe care o percepuse pentru păstorii ardeleni din Muntenia. La 1656, judele Brașovului va face presiune ca domnul Țării Românești să-i scutească oile de dijmă (*ibidem*: 24, 25). Mai târziu, spre finele secolului al XVII-lea, se percepea de către Poartă și un bir sub forma oilor, domnul de atunci, Constantin Brâncoveanu, luând și din oile ardelenilor stabiliți pe plaiurile Valahiei. Oierii din vecinătatea Brașovului vor trimite o scrisoare către vodă la 17 aprilie 1696, fiind nemulțumiți de faptul că li s-a luat din oi. Conform acestora, se confiscaseră aproximativ 1000 de oi de la ciobanii ardeleni; ca rezultat, domnitorul Țării Românești a destituit pe spătarul Drăghici, care era ispavnic la Câmpina și probabil crea probleme acelor ciobani care treceau pe lângă oraș, acesta reprezentând granița (*ibidem*: 30). S-a încercat, pentru oieri sau crescătorii de vite, ștergerea tuturor taxelor, însă multe plăți au continuat să existe. Unul dintre exemplele de taxă este detaliat într-un document de la 12 ianuarie 1712: „pentru vitele lor, de oi și de berbeci, la întors nu plătesc nimic. Pentru stânile lor ce pune pe munții, care cumpără

de pe la boiari de vor face tot cașcaval, iar nu brânză, acel cașcaval de-l vor vinde la tâguri din Câmpina sau la Văleni [de Munte], au măcar în ce târg, să-și dea vama, iar de vor face tot brânză și vor vrea să o ducă la casele lor în Țara Ungurească, pentru aceia să nu se dea vamă" (N. Iorga, *Studii și documente I, apud* Meteș, 1925: 34). Se mai menționează faptul că vameșilor li se dădea câte un miel de turmă, oierilor permițându-li-se să-și tundă oile la Breaza.

Pe vremea lui Ștefan Racoviță (1764-1765), lucrurile stau cu totul altfel. Birul creștea, iar taxele de pe oierit și văcărit reprezentau o sursă de venit substanțial pentru vistieria țării: „tuturor Bîrsanilor și altor streini din Țara Ungurească... ce sunteți obicinuiți a eși pe pământul țerii, a le paște și a le ierna, cât și voi locuitorii pământeni (...), hotărât-am cât și oieritul să iasă 17 ½, bani de oaie, iar nu mai mult. (...) la saigi, era obiceiul să dați din o sută, 13 oi, în anul acesta veți da beilic din o sută de oi numa 7" (*ibidem*: 91). Un firman al porții otomane va reduce taxele pentru oierit foarte mult, plătindu-se pentru o oaie aproximativ 8 aspri, față de 20. Au existat domni care nu au aplicat cerințele turcești, tocmai pentru a avea un venit cât mai substanțial de pe urma taxelor. Alexandru Ipsilanti, de pildă, la 13 noiembrie 1775, stabilește ca prețul per oaie să fie de 12 bani, taxa aplicându-se atât pământenilor, cât și ardelenilor. Un act de la 6 iunie 1786, din vremea lui Nicolae Mavrogheni, oprește exportul de mălai practicat de bârsani, această poruncă fiind destinată vătafului Mihai din plaiul Prahovei. Se menționează, de asemenea, că se poate opri mălai doar pentru ciobanii de la stânele din munți, iar dacă existau probleme, să se adreseze celui care avea în grijă pe bârsanii din plaiul Prahovei (N. Iorga, *Studii și documente VI, apud* Meteș, 1925: 100). Despre ungureni, care erau în număr de 4000 în Țara Românească, se consemnează că plăteau cam șaizeci de pungi, echivalentul a 500 de taleri, adică 30 000 anual (Sulzer, 1781: 446, 447). D. Fotino ne spune, de asemenea, că în zece județe de munte erau cam 4046 de ungureni (Fotino, 1860: 152).

Sate, comune și orașe: componenta pastorală în trecutul local

Cele două zone cercetate, valea Prahovei și valea Teleajenului, au găzduit, de nenumărate ori, mai multe rânduri de ciobani veniți dinspre Transilvania. Un număr considerabil al acestora s-a autohtonizat, participând la apariția (sau îmbogățirea populațională) a unor sate din arealele mai sus menționate. În această categorie, intră satele din zonele de munte și de deal, sate răsfirate. Sursele istorice menționează doar câteva așezări al căror trecut este strâns legat de venirea confraților din Transilvania. Migrația, după cum am precizat, a fost permanentă, dar cele mai mari „valuri" s-au deplasat începând cu finele

secolului al XVII-lea, continuând ca numărul celor care migrau să se mărească în secolul al XVIII-lea.

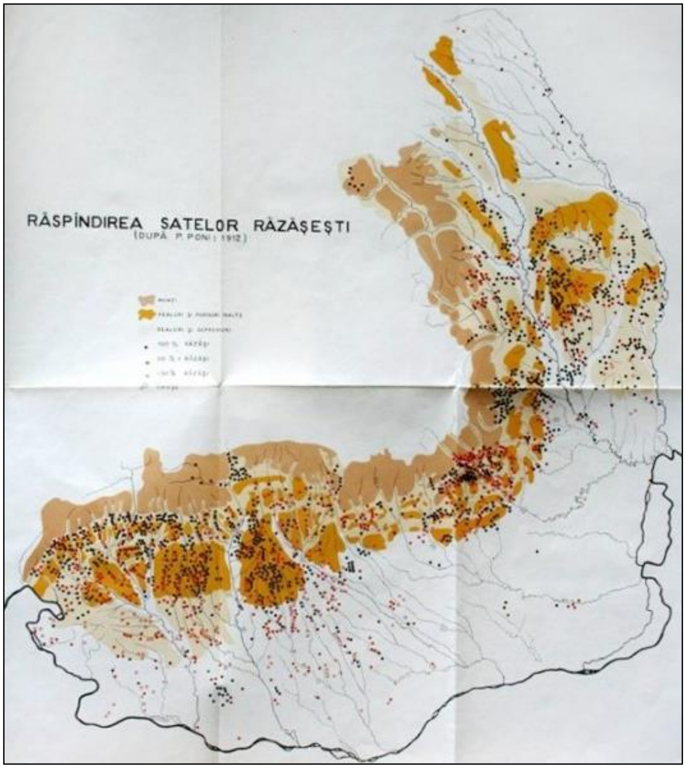

Satele s-au format pe un „trup” de moșie, iar împărțirea în „trupuri” de moșie s-a făcut pe baza toponimiei, dar și a mediului înconjurător, respectiv urmând trăsăturile terenului (Stahl, 1959: 67). Se presupune că hotarele au fost trasate în funcție de formele de relief adiacente: râuri, păduri, dealuri, dâmburi sau stânci, fiind delimitate cu borne din piatră. Trupul va fi înlocuit cu moșia satului, care cuprindea o vatră pe lângă care se găseau locuințele, delnițele[21], hotarul și dependințele[22]. Pe măsură ce populația a crescut, a fost nevoie de un teren și mai mare, trecându-se la defrișări. Tipul de sat *devălmaș*[23] era un sat „liber”, nesupus unei aserviri boierești, ci numai domnești, neavând un boier ca stăpân. Aceste așezări erau conduse de obștea sătească pe principiul gerontocrației, deținând în comun dependințele și pământul comunității, fără ca acestea să fie divizate între țărani (*ibidem*: 25). Putem spune că obștea a dezvoltat treptat, în interioriul ei, grupuri sau familii care se considerau ca fiind urmașele unui „moş”, alcătuind neamul sau ceata (Panaitescu, 1964: 32). Existau, așadar, mai multe sate, printre care cele devălmașe (moșnenești), domnești, boierești și mănăstirești (*ibidem*: 110). Un caz aparte este cel al satelor devălmașe, existând două teorii privind modul lor de întemeiere: teza conform căreia aceste sate au fost întemeiate de un erou eponim, susținută de argumentele de sorginte etimologică, și teoria lui Henri H. Stahl, care o combate pe cea anterioară. Aceasta presupune că satele devălmașe ar fi forme târzii, derivate

21 Loturile de pământ ale sătenilor.
22 Pășuni, ape, păduri etc.
23 Tip de așezare din zonele mai înalte apropiate munților și zonelor de deal și podiş.

dintr-o organizare mai veche, H.H. Stahl văzând o continuitate între ginţile arhaice şi sate. În prezent, analiza se poate face studiind legendele şi cartografia satului (Stahl, 1998: 13–14).

Foarte multe dintre aşezările actualului judeţ Prahova au o istorie fie necunoscută, fie insuficient documentată, din lipsa dovezilor livreşti. Se trec cu vederea, în unele cazuri, elementele de patrimoniu imaterial – tradiţiile, obiceiurile, legendele. De exemplu, despre ungureni, aflăm că la începutul secolului al XIX-lea, în fostul judeţ al Săcuieniului, se găseau (la 1815) 834 de familii, iar în Prahova, 330 (Zaharescu, 1939: 71)[24]. În perioada anterioară, 1774-1782, erau consemnaţi aproximativ 8000 de ungureni care trecuseră în Ţara Românească. Din 1740, se pusese un bir anual de 3000 de lei pentru nou veniţi, Alexandru Ipsilanti, în 1776, instituţionalizând păstoritul[25]. Pe lângă aceşti „fugari", în judeţele de graniţă s-au adunat şi hoţi, adăpostirea lor fiind o faptă penală, hoţii acţionând în zone anume din judeţ. Bunurile confiscate în urma prinderii hoţului erau înapoiate, oferindu-se şi o zeciuială autorităţilor. Dacă hoţul nu era dovedit, plata pentru despăgubire o făceau vătaful şi plăieşul.

Revenind la problema satelor unde se poate vorbi de un aport pastoral, am identificat noi elemente prin consultarea folclorului local. Spre zona de câmpie, puţin mai sus de Ploieşti (chiar şi la Ploieşti), s-au păstrat numeroase legende pastorale, care contribuie la atestarea locurilor, multe dintre ele având un cioban drept patron spiritual[26], acesta fiind deseori considerat

---

[24] Neexistând un mod birocratic organizat (registrele de proveniţi ale evidenţei populaţiei) de a-i contoriza pe aceşti ungureni, precum şi lipsa unor documente mai vechi de 1850, autoarea, probabil, a realizat o cercetare de teren, culegând infomaţia orală şi corelând-o cu cea documentară existentă.

[25] Păstoritul devine o activitate taxată şi reglementată prin lege.

[26] Primul locuitor a cărui personalitate era asociată deja cu divinul.

și întemeietorul respectivei așezări.

Băicoi (Țintea, Cotoiu, Dâmbu, Tufeni)

Cea mai veche mențiune despre împrejurimile Băicoiului datează de la 1517, din vremea lui Neagoe Basarab, fiind vorba de zona numită „La Păcuri” (azi Țintea, cartier al Băicoiului și fostă comună), documentul fiind o poruncă (DIR, B, sec. XVI, v. I, doc: 131). Se crede că zona ar fi mai veche, dat fiind faptul că aici primele așezări umane ar fi fost întemeiate pe vremea lui Vlad Țepeș, undeva pe la 1470. Numele zonei provine de la bastonul unui țăran, moș Gheorghe: „Moș sfătos cu zeghie de dimie, cu ițari, cămeșe cu râuri pe poale, opinci și fluier la cingătoare. Purta și vara căciulă, sprijinindu-și bătrânețele într-un baston, făcut de el, din frasin pe care-l țintuise peste tot cu «ținte» cu floare rotundă de alamă, ce străluceau puternic în lumina soarelui” (Popescu, 1945: 9–10). După cum se înțelege, denumirea ar proveni de la toiagul acestui păstor, gătit cu ținte, lumea satului botezându-l pe moș Gheorghe „Ținteanul”, și de aici denumirea de Țintea, ciobanul posibil să fi venit din Transilvania.

Cotoiu, derivat de la *Cotu' Oii,* reprezintă un alt cartier al Băicoiului[27], fiind presupusul loc unde s-ar fi instalat primul locuitor al acestei așezări, ciobanul Baiu, în unele surse „Baicu”. Acest Baiu[28], sau Baicu, ar fi coborât din munții Baiului[29]. Numele a evoluat în Băicoi; totuși, dacă luăm cuvântul „baic” separat, acesta înseamnă „cioban” sau „moț”[30]. Din punct de vedere etimologic, numele este format din două cuvinte: *bai* (de la „Baiu”), respectiv *köy* („sat”, în limba turcă și cumană), deci *bai-köy*, „satul lui Baiu”. Ciobanul a coborât probabil undeva prin secolul al XIII-lea[31] în acest loc, pe drumurile existente la acea perioadă. Alte variante indică faptul că particula de final, *oi,* derivă din slavul *coii*, care înseamnă „populaţie veche”.

Cât despre Dâmbu, acesta este menționat ca având legătură cu ungurenii într-un

[27] Băicoiul (fără comuna Țintea) este prima oară menționat într-un document de la 1597, iar ulterior într-un document de la 26 iunie 1615, de pe vremea lui Radu Șerban (Sevastos, 1937: 825).

[28] Prin asocierea cu toponimia, se elimină ipoteza venirii ciobanului dinspre Dobrogea; de asemenea, migrația unor ciobani dinspre Dobrogea înspre județul Prahova este foarte puțin probabilă, neexistând dovezi majore orale sau scrise în acest caz.

[29] Interesant este că munții Baiului sunt vânduți de către boierii postelnici Udriște și Toma, la 4 februarie 1592, râșnovenilor, împreună cu stâna de la valea Cerbului, cumpărarea fiind întărită de Mihai Viteazul la 5 februarie 1600 (Meteș, 1925: 102).

[30] https://dexonline.ro/definitie/baic/964575 (*accesat la 20 aug. 2020*).

[31] Nu este exclusă o venire mai târzie, de exemplu în secolul al XV-lea.

document[32] intitulat „Ungurenii ot Dâmbu”, asociat cu anul 1831 (*apud* Dedu, 2007: 75). De asemenea, denumirea locului este mai veche, fiind pusă în legătură de localnici cu dealul, codrul și totodată cu pârâul cu acest nume, denumirea regăsindu-se în alte două documente (DIR, B, sec. XVII, v. II, 1951: 440 și v. IV, 1951: 23).

Tufeniul, alt cartier, are o istorie necunoscută, nefiind descoperit până acum vreun document care să conțină informații despre originea așezării. În schimb, denumirea apare pe mai multe hărți începând cu secolul al XVIII-lea. Dovezile care aduc Tufeniul în legătură cu păstorii se leagă de geografia locului, pe vremuri așezarea fiind înconjurată aproape din toate părțile de pădure. Centrul acestui fost cătun a fost luminișul din mijlocul pădurii, care a fost defrișat pe parcurs pentru a face loc altor case. Un argument suplimentar îl reprezintă drumul pe care ciobanul Baiu/ Baicu l-ar fi parcurs până la Cotoiu, acest drum – atunci probabil o potecă – trecând prin Tufeni, putându-se pune întrebarea care dintre cele două așezări a luat ființă prima, deoarece, dacă un cioban a trecut pe aici, e posibil să fi fost urmat de alții, întrucât zona era propice oieritulului (zona actualului Drum Național 1).

Blejoi

Numele comunei vine de la un localnic, Baico, al cărui nume este prima oară menționat într-un document din 1487. Numele acestui localnic poate fi un indiciu pentru proveniența lui transilvăneană, asociat fiind cu Baicu (cazul Băicoiului)[33], unele surse[34] dându-l pe acest Baico drept „strămoș al Băicoiului”, ceea ce este puțin probabil. Totuși, în vecinătatea așezării, la un moment dat au locuit niște ungureni, pierzându-se în masa autohtonă (Bogdan-Costin Georgescu [52 ani]).

Boldești-Scăeni

Atestată încă din 1546, în *Letopisețul cantacuzinesc*, prima parte a numelui acestei așezări este pusă în legătură cu familia boierească a Boldeștilor. Însă Scăieni, pe lângă asocierea de ordin vegetal, poate fi derivat de la toponimele Socoiani, Scăiani, Săcuieni, Săcuiani, cu o proveniență

[32] În urma consultării arhivei, s-a constatat că documentul a existat, însă s-a pierdut cu trecerea timpului, observația făcută de Dedu fiind probabil prin intermediul altor surse.
[33] Asociere făcută de Octavian Onea, în *Comentarii și contribuții la Dicționar(ul) istoric al județului Prahova*, p. 37, nesprijinită de dovezi.
[34] *ibidem.*

transilvăneană, făcându-se legătura și cu târgul de la Săcuieni (Apostol, 2004: 49).

Breaza

Această așezare a fost prima oară mețonată într-un document din 1510 (DIR, sec. XVI, v. I, 1951: 59–62). Ceea ce atrage atenția este legenda ciobăniței breze, de la care Breaza își trage numele. Se spune că o ciobăniță ar fi poposit undeva pe pământul actualei așezări, pe atunci împădurită. Aceasta și-a pregătit un „culcuș" temporar, lăsând lângă foc o oală cu lapte. Între timp, aceasta a adormit și laptele s-a umflat, dând pe afară, scurgându-se și opărind-o pe ciobănița care dormea, lăsându-i câteva semne. Faptul i-a atras porecla care a devenit și numele orașului, „Breaza" însemnând „cea cu semn". Altă variantă a legendei îl invocă de această dată pe ciobanul Breazu', despre care se spune că ar fi coborât de la munte împreună cu familia și s-a stabilit în zona actuală a orașului, porecla dându-i-se – după cum spune legenda – deoarece a tăiat de unul singur foarte mulți copaci pentru a-și face stabiliment. Există și o variantă lingivstică, ce pune în legătură numele orașului cu pădurea de mesteceni din împrejurimile acestuia, în slavonă „mesteacăn" fiind echivalat cu „breza", din care derivă „breaza" (Apostol, 2004: 63).

Consultând și surse documentare, Breaza a fost la un moment dat vamă, activitatea ei principală fiind cuprinsă între secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, până la desființare, în 1851. Se atestează venirea ilegală a mai multor oameni din Transilvania în perioadele 1780-1790, 1819-1822, 1848-1850 (*Dosarul 56/1849*, Arhivele Județene Ploiești), unii așezându-se în Provița de Sus. De asemenea, sunt atestate și o dârstă și un atelier de haine de lână, în secolul al XIX-lea (*ibidem*).

S-au păstrat, de asemenea, și câteva versuri care aduc aminte de drumul lung pe care ciobanii îl luau pe valea Prahovei :

„Surioară căprioară,
Nalță-te-n două picioare,
Și roade codrul pe poale,
Să văd valea Prahovei,
Și drumul Predealului,
Să mă uit peste Carpați,
În Breaza la ai mei frați,
Frați de mumă și de tată,
Pe unde-am vărat odată"
(Ionescu și Stănciou, 1996: 32).

Comarnic

Numele provine de la substantivul „comarnic”, încăpere dintr-o stână destinată depozitării laptelui, cuvânt folosit de ciobanii din Țara Bârsei. Prima mențiune în legătură cu așezământul provine din 1501 (DRH, B, v. II, 1972: 25, 26). Totuși, urmele arheologice atestă o locuire mai veche de Evul Mediu.

Măgureni

Într-unul din satele componente ale comunei Măgureni, anume Satu’ Banului, sunt consemnate mai multe familii cu origini transilvănene care au migrat începând cu finele secolului al XVIII-lea, așezându-se în această zonă. Probabil, erau familii cu specific pastoral, printre care amintim familiile Pascu, Mareș și Oprea (înaintașii lui Gh. Oprea veneau din zona Branului). Într-un alt sat din această comună, Cocorăștii Caplii, se află mai multe familii cu numele de Secăreanu sau Șovăială (regăsiți și în Breaza), al căror nume – precum și al înaintașilor – sunt transilvănene (Enăchescu Dârmon, 2001: 95).

Ploiești

Legenda Ploieștiului se leagă și ea de un erou eponimic, anume „moș Ploaie”, un cioban care a coborât de la munte cu ai săi șapte feciori, poposind ulterior pe locul actualului oraș Ploiești, probabil nevoit să se stabilească, silit fiind de legile rumâniei. Nu se știe originea acestui prim locuitor al Ploieștiului, însă este cert că nu era de-al locului.

Secăria/ Seaca/ Secăreni

Cu privire la aceste denumiri – servind drept nume pentru mai multe localități din județ – s-a constatat că au origini transilvănene. Unele au dispărut, precum satul Secăreni din componența Țintei (în actualul oraș Băicoi). Ca denumire pentru văi, „Seaca” sau „Seca”, „Secile”, a fost utlizată de mocanii proveniți din Săcele pentru a desemna fie văi ale căror râuri au secat, fie stâne. Acestor ciobani li se mai spune tradițional „săcuieni” (Stela Radu [90 ani]). Un exemplu potrivit îl reprezintă satul Secăria, din componența Comarnicului.

Șotrile

Un prim locuitor al zonei, Gheoghe Șetrarul, a coborât undeva prin 1774 din munți, trecând prin pasul Predeluș, stabilindu-și stâna pe dealul Cucuiatu, din comuna Șotrile. După el, mai sunt atestați alți doi străini care l-au urmat, fiind vorba de un sas, Johnann Stochenski și un ungur, Șandor, ei alcătuind nucleele cătunelor Plaiul Stochizilor și Plaiul Șandrului (Iordan, 1952: 120).

Talea

Din trecutul comunei Talea nu s-au păstrat foarte multe informații scrise. Numele, după cum spune legenda, se leagă de niște italieni care au venit în zonă, de unde și „talieni”, prin derivare, Talea. Totuși, cred că această denumire este mai veche, datorită folosirii potecilor ce treceau prin comună, care se utilizau încă din secolul al XVI-lea. Luând în considerare numeroasele stâne învecinate cu actualul teritoriu al zonei Talea, există posibilitatea ca denumirea să fi fost dată de niște ciobani, care au poposit și, ulterior, s-au sedentarizat, devenind primii locuitori, profitând și de izvorul învecinat pentru a-și adăpa oile (Petru Dincă [62 ani]). Această părere este întărită și de faptul că arealul comunei fusese ales ca loc de întâlnire pentru ciobanii care coborau din munte.

Alte mențiuni

În afara celor deja menționate, se mai pot adăuga incursiunile ciobanilor Nicolae și Ion Nicolescu și traseele familiilor Pascu și Buhariu, în urma cărora s-au întemeiat unele sate în sudul județului Prahova, precum Lacul Turcului, Gherghița, Balta Doamnei, Ungureni, Brătășanca, Valea Viii, ulterior și în județul Dâmbovița, Olari și Dărmănești (Ionescu, și Stăncioiu, 1996: 29). În zona Alin-Cerașu, există o concentrație foarte mare de oameni care poartă numele Ungureanu, Târlugeanu, Frâncu, stabiliți prin secolul al XVIII-lea. Se spune că și neamul Posarilor, care au dat numele Poseștiului, substituindu-i în timp pe moșnenii Sersești, ar fi originar tot din Transilvania (Alexandru Cruceru [32 ani]). Din denumirea neamului deja menționat, este posibil să fi luat naștere alte nume foarte răspândite în tot arealul subcarpaților, cu precădere în zona Brașovului, Buzăului și Prahovei, fiind vorba de Posea sau Poseanu. Un alt nume la fel de răspândit este și Covrig, regăsindu-se și spre Câmpia Română, de asemenea și numele mic Oița, ce se dădea fetelor de ciobani la botez (Elena Cazan [60 ani]).

Un alt fapt doveditor al prezenței ciobanilor de peste Carpați îl reprezintă existența mai multor cășării, precum cea din Azuga, sau „Zmeuretu”, „Teșila”, „Predeal”, „Cășăria de la Poduri”, precum și toponimele locurilor unde acestea au funcționat: „valea Cășăriei”, „izvorul Cășăriei” sau „pârâul Cășăriei”, alături de denumirea „Raiul Sașilor”. Aceasta era o zonă populată cu ciobani din Țara Bârsei, ale căror stâne au fost locuite până la finele secolului al XIX-lea, rămânând astăzi doar toponimele: „Stâna din Picior”, „Stâna Mică”, „Stâna Mare”, „stâna din Valea Rea”.

Concluzii cu relevanță identitară

În lumea contemporană, după cum se poate lesne constata, originea transilvăneană s-a pierdut în masa autohtonă. De cele mai multe ori, doar după un studiu amănunțit al terenului, documentelor și oamenilor, se poate identifica o urmă, nu mereu certă, a trecutului local, mai ales în cazul migrațiilor și al diversității demografice. Studiul cartografic, împreună cu cel al documentelor, este inutil fară consultarea oamenilor, majoritatea localităților situate pe cele două văi fiind lipsite de reprezentări livrești sau documentare semnificative. Uneori, în cazul în care există astfel de reprezentări, ele nu oferă informații concrete despre istoric. În lipsa cărților și actelor, memoria oamenilor a păstrat involuntar informații despre veniri, drumuri și evenimente din viața satului. Mediului înconjurător i s-au atribuit, pe această cale, adjective sau nume „umane”, pentru a marca existența în trecut a unui strămoș. Cu alte cuvinte, este vorba de toponime, hidronime, oiconime, cărora li se asociază legende constituind folclorul local, reprezentând o bază de completare a ceea ce deja a fost consemnat într-o cantitate minimală pe hârtie.

Utilizarea metodei istoriei orale[35] și a tehnicii interviului nestructurat sunt printre noutățile acestui studiu pe tema avută în vedere. În marea majoritate a cazurilor descrise, dialogul cu interlocutorii constituie temeiul încadrării respectivei așezări pe lista celor cu o componentă transilvăneană. Același lucru este valabil și-n cazul reconstituirii căilor folosite de proveniți[36] pentru a-și atinge destinațiile (multe dintre locurile alese de acești „străini” având legătură cu spațiul geografic, resurse sau oameni, existând și situații în care alegerea a fost una aleatorie). Despre interlocutorii chestionați este de observat că majoritatea au un nivel superior de educație

[35] Valabilă pentru atestări recente, dar și pentru a servi ca element de corelare în rezolvarea problemelor de atestare a drumurilor sau satelor cu un trecut mult mai vechi în timp.

[36] Multe au rămas cunoscute deoarece au fost folosite și secolul trecut pentru contrabandă, treceri ilegale de graniță sau alte activități ilicite.

și o percepție influențată de acest nivel, mulți dintre ei receptând pe parcursul vieții multe informații despre trecutul comunităților din care fac parte, precum și despre zonele adiacente, persoanele intervievate fiind selectate aleatoriu.

Migrația a fost preponderentă în secolul al XVIII-lea, mai ales după evenimentele din Transilvania, printre care răscoala lui Rákóczi, sau răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan. Numărul drumurilor, mai ales cele reconstituite prin indicații primite pe cale orală,[37] denotă faptul că vorbim de o migrație sistematică, dar și că aceste căi de acces erau cunoscute și foarte frecventate, existând posibilitatea ca această cunoaștere a lor să se fi transmis oral,[38] de la un nou-venit la altul. Mulțimea drumurilor principale și a potecilor demonstrează de asemenea că văile erau foarte tranzitate, parcurgerea lor deasă facilitând transmiterea orală. Tot despre căile de acces, se poate constata că potecile, numite popular „variante", fiind mai numeroase decât drumurile principale, constituie căi regulate de „promenadă" pentru fugari, ciobani sau persoane care doresc să evite vămile, întărind afirmația precedentă cu transmiterea orală a cunoașterii drumeagurilor.

Segmentul de studii și documente a avut și el un rol major în constituirea acestei lucrări, însă cu excepția documentelor de atestare istorică, majoritatea surselor au la baza cercetări de istorie orală. De exemplu Ștefan Meteș, care pentru localitățile din județul Prahova, în care s-a infiltrat populație transilvăneană, dispune de foarte puține surse scrise (Meteș, 1977: 149[39]). Presupun, așadar, că majoritatea argumentelor sale în identificarea localităților unde s-au stabilit respectivii migranți este făcută pe baza unui studiu de teren, aducând la lumină istoria orală, analizând toponimia, hidronimia sau oiconimia locurilor. Studiul documentar a revelat însă modalitățile tacite[40] pe care domnitorii munteni le foloseau pentru a atrage această populație, chiar dacă autorităților de peste Carpați nu le convenea acest lucru. Sporul demografic se traduce, în termeni economici, ca surplus în vistieria domnitorului. De asemenea, din studiul documentar

---

[37] De menționat că nu toate informațiile orale colectate au făcut posibilă cronologizarea exactă a evenimentelor; de asemenea, confirmă sau reconfirmă realități recente (secolul XX) și, în rare cazuri, mai vechi (secolele XVII-XVIII), cele mai vechi având nevoie de confirmări strict documentare.

[38] De multe ori avem impresia că relatarea orală se prezintă ca o dovadă ce nu poate fi contestată, dar există și un risc mare de incertitudine, mai ales în momentul în care memoria nu poate fi corelată cu niciun material scris, fie că vorbim de hărți sau documente propriu-zise. Spun acest lucru deoarece cercetătorul, indiferent de formarea sa, poate să cadă în capcană, relatările orale trebuind disecate și aliniate tradiției (care de cele mai multe ori are o rădăcină veridică ce se poate regăsi în documente) sau puse deoparte (nu total), deoarece nu se pot verifica în totalitate sau deloc.

[39] Vezi notele de subsol de la pagina 149.

[40] Scutiri de taxe, avantaje teritoriale.

reiese concluzia că nu există foarte multe așezări ca având trecut transilvănean. Sunt atestate foarte puține veniri de peste Carpați în teritoriul actualul al Prahovei. Acest lucru este pus pe seama autorităților necalificate și birocrației minimale din acele vremuri, probabil și a dorinței curții de a se îmbogăți prin orice mijloace. Rezulatele venite prin intermediul altor metode demonstrează contrariul, că există – mai ales în centrul județului – o concentrație mare de astfel de zone care au un trecut strâns legat de acei proveniți, posibil chiar mai multe locuri decât s-a crezut inițial. Monografiile acoperă subiectul migrației foarte puțin, uneori chiar deloc, vechimea multora dintre aceste instrumente livrești depășind câteva zeci de ani. Singurul „dicționar" de istorie prahoveană este alcătuit din două volume, unul al lui Mihai Apostol, celălalt al lui Ion Dedu, autori care dezbat tema elementului transilvănean într-o măsură mai mare, dar nu aduc informații de noutate subiectului tratat în studiul de față.

În ziua de azi, niciuna din zonele amintite nu păstrează vreun specific din aria intracarpatică, majoritatea legendelor despre respectivii ciobani precizând că personajul cu pricina a coborât de la munte, având o oarecare similaritate mitologică cu variantele de povești ale descălecatelor. Cei care au luat drumul Carpaților au fost relativ ușor asimilați. Nu poate să fie vorba de un proces de aculturație în adevăratul sens, deoarece aculturația este un fenomen probabil să se realizeze la întâlnirea a două grupuri diferite ca structură și orientare culturală (Redfield, Linton și Herskovits: 1936: 149, 150); poate în cazul sașilor veniți situația să fi fost oarecum diferită, în cazul românilor fiind vorba de o limbă și cultură asemănătoare în amblele tabere. Atât autohtonii, cât și migratorii, au un fond lingvistic mai mult decât similar, cultura fiecăruia prezentând doar câteva diferențe în ceea ce privește probabil tradițiile sau obiceiurile, cultura nou-veniților adăugându-se în principal fondului majoritar autohton. Contactele au fost probabil mai degrabă prietenoase, inițial autohtonii manifestând un sentiment de curiozitate, mai apoi de într-ajutorare. Asimilarea s-a produs și prin prisma ocupațiilor pe care migratorii le aveau, precum cea de cioban, existând probabil schimburi între cei veniți și populația autohtonă, o bază a încrederii bilaterale (*ibidem*). Un alt lucru care a contribuit la ușoara integrare a omologilor transilvăneni în comunitățile muntene este reprezentat și de probabila *vigoare culturală redusă* a elementului transilvănean (Ștefănucă [2017]), singura rămășiță palpabilă fiind numele de familie, preluate și de autohtoni prin căsătoria cu nou-veniți, nume precum: Pascu, Ungureanu, Covrig ș.a. Practic, acești oameni au trecut natural de la faza de acceptare la faza de adopție în interiorul comunității locale, integrarea făcându-se, după cum am spus, foarte ușor, firesc.[41] Teza unității de

[41] Mai târziu, au apărut în comunițățile respective stereotipuri despre consătenii ardeleni, în principal privind graiul lor specific, care nu se va pierde în totalitate, dar și stereotipuri despre ordinea din gospodărie, dându-li-se porecle

neam poate fi adusă și ea în discuție (și, la rândul ei, sprijinită de acest fapt). Astfel, nou-veniții aveau o limbă și obiceiuri comune cu autohtonii, elemente care au favorizat rapida asimilare a celor dintâi. Și în privița sașilor[42], se poate constata că asimilarea a fost firească, numărul celor proveniți fiind unul mic. Se poate spune că diferențe existau în alcătuirea planului general al gospodăriei, plan care s-a păstrat și azi.[43]

În concluzie, rolul jucat de populația transilvăneană în configurarea satelor și orașelor actuale din județul Prahova este mult mai mare decât se credea inițial, arealul fiind extins de la limitele Carpaților, până la confluența cu Câmpia Română, în unele cazuri și mai departe, lista cu așezări, nume, ipoteze, rămânând deschisă și viitoarelor descoperiri și cercetări.

BIBLIOGRAFIE

Apostol, Mihai, 2004, *Dicționarul istoric al județului Prahova*, Ploiești: Editura „Ploiești - Mileniul III”.

Binder, Pavel, 1968, „Contribuții la geografia istorică a Banatului de Severin”, în *Studii* [*Revista de Istorie*], tomul 21, nr. 4, București, pp. 625–639.

Bocioacă, Ion și Paul Popescu, 1988, *Vălenii de Munte*, București: Sport-Turism.

Brătescu, Paulina, Ión Moruzi și C. Alessandrescu, 1897, „Soseaua - Tătărască”, în *Dicționar geografic al județului Prahova* [publicat sub îngrijirea d-lui C. Alessandrescu], Tėrgoviște: Tipografia și legătoria de cărți „Viitorul”, Elie Angelescu, p. 535.

Brătescu, Paulina, Ión Moruzi și C. Alessandrescu, 1897, „Star - Chiojdu”, în *Dicționar geografic al județului Prahova* [publicat sub îngrijirea d-lui C. Alessandrescu], Tėrgoviște: Tipografia și legătoria de cărți „Viitorul”, Elie Angelescu, pp. 536–538.

Cernovodeanu, Paul și Nicolae Edroiu, 2002, *Istoria românilor*, vol VI, *Românii între Europa clasică și Europa Luminilor (1711-1821)*, București: Editura Enciclopedică.

Coman, Marian, 2013, *Putere și teritoriu. Țara Românească medievală (sec XIV-XVI)*, Iași: Polirom.

---

precum: Ionel (folosită cu sensul de a-l face pe cel poreclit să se simtă inclus în comunitate), Meșteru' (observație făcută în Satul Banului, comuna Măgureni, județul Prahova).

[42] Venirea și sedentarizarea lor sunt atestate de toponime precum Valea Sașilor și Plaiul Săsesc.

[43] O altă diferență este în plan lingvistic, unii dintre sași având și pronunțate elemente preluate din limba maghiară sau germană în lexicul de zi cu zi, fenomen de altfel valabil și în cazul românilor.

Cruceru, Alexandru-Ionuț, 2018, *Județul Săcuieni. Studiu de geografie istorică*, București: Editura Universității din București.

Cruceru, Alexandru-Ionuț și Cezar-Iulian Buterez, 2012, „Drumul Teleajenului și drumul Buzăului. Noi repere geografice și istorice”, în *Mousaios*, XVII, Buzău, pp. 249–275.

Dedu, Ion, 2007, *Așezări Prahovene*. *Repere istorice*, Ploiești: Editura „Ploiești - Mileniul III”.

Dedu, Ion (coord.), 2001, *Mănăstirea cetate de la Vintilă Vodă și vechiul plai al Slănicului*, București: Editura Scrisul Prahovean.

Enăchescu Dârmon, Magdalena, 2001, *La noi acasă*. *Monografia comunei Măgureni județul Prahova*, Ploiești: Real Promex.

Fotino, Dionisie,1860, *Istoria generală a Daciei*, tomul III, București.

Fruntelată, Ioana-Ruxandra și Cristina Gherghe, „Embleme ale unei vechi culturi de plai”, în Ioana-Ruxandra Fruntelată și Cristian Mușa (coord.), 2014, *Starchiojd Moştenirea culturală (Partea întâ*i) *Locuire, ocupaţii, meşteşuguri*, Ploiești: Editura Libertas, pp. 7–41.

Giurescu, Constantin, 1943, *Studii de istorie socială – Vechimea rumâniei, Despre rumâni, Despre boieri*, ediția a II-a, revăzută și adăogită de Constantin C. Giurescu, București: Editura „Universul” S.A.

Giurescu, Constantin, 2010, *Istoria Românilor*, III – *De la moartea lui Mihai Viteazul până la sfârșitul epocii fanariote (1601-1821)*, București: All.

Ionescu, Ioana, 2019, *Microistoria văii Teleajănului văzută prin elitele sociale*, Ploiești: Karta-Graphic.

Ionescu, Mircea și Matei Stăncioiu, 1996, *Cartea Prahovei*, Târgu-Mureș: Editura „Petru Maior”.

Iordan, Iorgu, 1952*, Nume de locuri românești în Republica Populară Romînă*, București: Editura Academiei Republicii Populare Romîne.

Meteș, Ștefan, 1925, *Păstori ardeleni în Principatele Române*, Arad: Editura Librăriei Dieceneze din Arad.

Meteș, Ștefan, 1977, *Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII-XX*, București: Editura Științifică și Enciclopedică.

Mihai, Fănică Antonie, 2020, „Valea Teleajenului – vechi drum de acces spre Transilvania” (https://peregrinprinlume.com/2020/02/11/valea-teleajenului-vechi-drum-de-acces-spre-transilvania, *accesat la 1 dec. 2020*).

Onea, Octavian, 2006, *Comentarii și contribuții la Dicționar(ul) istoric al județului Prahova*, Ploiești: Editura Pygmalion.

Panaitescu, P. P., 1964, *Obștea sătească în Țara Romînească și Moldova. Orînduirea feudală*,

București: Editura Academiei Republicii Populare Romîne.
Popescu, Gheorghe I., 1945, *Țintea. Lucrare monografică cu 80 de figuri în text*, Ploești: Editura Tipografică de Artă Dumitru Miricescu.
Redfield, Robert, Ralph Linton și Melville J. Herskovits, 1936, "Memorandum for the study of acculturation", în *American Anthropologist*, N. S., 38, pp. 149–152.
Rosetti, Radu, 1907, *Pământul, sătenii și stăpânii în Moldova*. Tomul I: *Dela origini până la 1834*, București: Atelierele grafice Socec & Co, Societate Anonimă.
Săvulescu Constantin, 1977, *Drumul istoric ascuns de pe Plaiul Şerban Vodă*, București: Asociaţia Artiştilor Fotografi din Republica Socialistă România.
Sevastos, Mihail, 1937, *Monografia Ploieștilor*, București: Tipografia Cartea Românească.
Stahl, Henri H., 1959, *Contribuţii la studiul satelor devălmaşe*, vol. II: *Structura internă a satelor devălmaşe libere*, Bucureşti: Editura Academiei Republicii Populare Romîne.
Sulzer, Franz, 1781, *Gheschichte des transalpinishen Daciens, das ist der Walachey, Moldau und Bessarabiens. Im Zusammenhange mit der Geschichte des übrigen Daciens als ein Versuch einer allgemeinen dacischen Geschichte mit kritischer Freyheit entworfen*, III, Viena: Gräffer.
Ștefănucă, Sebastian, [2017], „Raport de cercetare.*Obiectiv al cercetării*: Stabilirea ponderii pe care *originea transilvăneană* o are în identitatea colectivă a locuitorilor din raza aşezărilor aferente comunei Măneciu, jud. Prahova" (nepublicat).
Zaharescu, Ecaterina, „Vechiul județ al Saacului", în *Cunoașterea Prahovei*, an I, nr. 1 (ianuarie 1939), pp. 64–82.
Documenta Romaniae Historica [DRH]. *B, Țara Românească,* volumul I [1247-1500], 1966, Bucureşti: Editura Academiei Republicii Socialiste România [volum întocmit de P.P. Panaitescu și Damaschin Mioc].
Documenta Romaniae Historica [DRH]. *B, Țara Românească*, volumul II [1501-1525], 1972, București: Editura Academiei Republicii Socialiste România [volum îngrijit de Ștefan Ștefănescu și Olimpia Diaconescu].
Documenta Romaniae Historica [DRH]. *B, Țara Românească*, volumul IV [1536-1550], 1981, București: Editura Academiei Republicii Socialiste România [volum întocmit în cadrul seminarului de paleografie slavă condus de Damaschin Mioc].
Documenta Romaniae Historica [DRH]. *D, Relaţii între Ţările Române*, volumul I, [1222-1456], 1977, București: Editura Academiei Republicii Socialiste România [volum întocmit de acad. Ștefan Pascu, Constantin Cihodaru, Konrad G. Gündisch, Damaschin Mioc, Viorica Pervain].

Documente privind Istoria României [DIR]. *B, Veacul XVI,* volumul I, 1951, București: Editura Academiei Republicii Populare Romîne [volum întocmit de Mihai Roller, Ion Ionașcu, Laurențiu Lărăzescu-Ionescu, Barbu Câmpina, Eugen Stănescu, Dumitru Prodan].
Documente privind Istoria României [DIR]. *B, Veacul XVII,* volumul II, 1951, București: Editura Academiei Republicii Populare Romîne [volum întocmit de Mihai Roller, Ion Ionașcu, Laurențiu Lăzărescu-Ionescu, Barbu Câmpina, Eugen Stănescu, Dumitru Prodan].
Dosarul 56/1849, Arhivele Județene Ploiești[44].

SURSE HĂRȚI

„Fostul județ Săcueni (Saac) (după Ecaterina Zaharescu, cu simplificări)", în Gh. Niculescu, 1981, *Valea Teleajenului*, București: Editura Sport-Turism, p. 40.
„Răspândirea satelor răzășești (după P. Poni: 1912)", în Henri H. Stahl, 1998, *Contribuții la studiul satelor devălmașe românești*, vol I: *Confederaţii de ocol, structuri teritoriale, şi tehnici agricole*, Bucureşti: Editura Cartea Romanească.
„Sate locuite de ungureni înregistrate în Condica de dări (1826)", în Alexandru-Ionuț Cruceru, 2018, *Județul Săcuieni. Studiu de geografie istorică*, București: Editura Universității din București, p. 78.

Abstract

Migration in the society of two valleys. The role of the pastoral element in the establishment of cities and villages in the area of Prahova and Teleajen valleys

This work is dedicated to local study of Prahova and Teleajen Valleys from a multi perspective point of view. Several topics will be analyzed, including the migration of some pastoral populations or peasants from Transylvania. Another topic is related to the contribution of emigrants in the procces of founding certain current communities from Prahova and why those people chose to emigrate from Transilvania to this area. Also, how they cross the natural or artificial borders of their own lands. I will try to update the list of places that have benefited from a population from inside the Carpathian arc, with some help from the locals which preserves oral history. Oral reports are a good source to compare with written sources, like old documents and

[44] Dosarul nu era organizat în momentul consultării.

books. Some of the villages in the two research areas do not have a very well-defined history; it is certain that at some point in their history they were visited or even founded by several people from Transylvania who left their mark in the local legends or even in the local toponymy and oiconymy.

Keywords**:** local history, migration, peasants, Prahova valley, shepherds, Teleajen valley.

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 7 (2021)

Sebastian Ștefănucă
seb_filozof@yahoo.com

Machedonii din Cerna. Etnomorfoză și loc de origine

Introducere

Schimburile și transferurile populaționale din arealul balcano-anatolian din prima jumătate a secolului XX, migrația care a precedat sau a continuat și după perioadele în care s-au realizat schimburile și transferurile, au dus la apariția de noi etnicități pentru populațiile transferate. Locul de origine, adică *locul pe care respectivele populații au fost nevoite să-l părăsească*, reprezintă reperul identitar central al acestor noi etnicități. Este vorba de un reper prin care adesea sunt identificate și se autoidentifică în spațiul noii viețuiri grupurile și populațiile cu trecut de transfer populațional; uneori, mai mult decât atât, temelia pe care se clădește o întreagă cultură, ca în cazul ponților din Grecia. Prin urmare, zona balcanică constituie (și) din acest punct de vedere un adevărat laborator pentru studiile de *etnomorfoză*, „schimbările pe care (un) grup (etnic) le experimentează în timp" (Kohl, 1998: 232). Dinamica și conținutul procesului etnomorfotic nu sunt peste tot aceleași; de plidă, unul este cazul ponților tocmai amintiți, altul al arvaniților din localitatea Tyhero, Grecia, și altul al machedonilor din Cerna, caz pe care îl vom avea în vedere în continuare. Cel puțin un element comun este însă de întâlnit în toate cazurile: *legătura nostalgic-sentimentală pe care populațiile transferate o întrețin cu locurile de origine*. Descrierea și analiza acestei legături la machedonii din Cerna, localitate situată la poalele Munților Măcin, transformările suferite de aceasta și încadrarea ei într-un context etnomorfotic mai larg, reprezintă principalele obiective în studiul de față.

Cine sunt machedonii din Cerna?

Marin Constantin (2013: 89, 169) observa – cu privire la terminologia utilizată în România privind grupurile etno-lingvistice – că etnonimele se pot prezenta în dublă ipostază: ca *exonime*, utilizate în administrație, și ca *endonime*, termeni prin care se auto-denumesc grupurile

însele. Generalizând, putem spune că exonimul este termenul folosit/ impus de o instanță exterioară, iar edonimul termenul de autodenumire. „Machedon”/ „machidon”, cu varianta „macedon”, este un endonim; cel mai cunoscut exonim, apărut și reconfirmat pe calea unor studii cu tentă științifică (Capidan, 1925: 7; *cf.* Țîrcomnicu, 2009: 447–448; *cf.* Atanasov, 2014: 33 etc.) este acela de „meglenoromân”, cu prescurtarea „meglen”. Trebuie spus, însă, că aplicând niște chestionare în Cerna (vezi paragraful „Metodologie”), la întrebarea „Cum vă denumiți aici în sat cei care ați venit din Grecia?”, răspunsul a fost în proporție de 66% acela de „megleni”. Corelat însă cu datele de observație și răspunsurile din interviurile ulterioare chestionarelor, endonimul nu poate fi decât acela de „machedon”/ „macedon”. Furnizarea termenului de „meglen” ca răspuns la întrebarea de mai sus este evident rezultatul unui efect de „dezirabilitate socială”.[1] Am preferat utilizarea endonimului în titlu și în text din fidelitate pentru perspectiva antropologic-culturală în care este conceput studiul de față, perspectivă mai degrabă interesată de autodenumirea, autodefinirea și autocaracterizarea grupurilor.

„Machedonii” au format o populație compactă până în 1923, răspândiți fiind în câteva sate învecinate din răsăritul unei zone muntoase situate la nord de Tesalonic, denumită „Meglen” în dialectul slav[2] local (Kahl, 2014: 40). După Theodor Capidan (1925: 5), „ei între ei se [numeau] «vlași» și cu acest nume [erau] cunoscuți de neamurile cu care [stăteau] în apropiere”. În plus, „numele «rumọn», cu care ar fi trebuit să se cheme, s-a pierdut fără urmă”. Prin urmare, T. Capidan îi considera una dintre ramurile românilor sud-dunăreni (alături de aromâni și istroromâni), poziție pe care de altfel au avut-o și o au toți cercetătorii din România. Și în afara României este de întâlnit această poziție (de ex., la Petar Atanasov). Thede Kahl, și el cercetător al grupului etno-lingvistic pe care îl avem în vedere, este mai rezervat, considerând că „Vlahii megleni sau megleno-românii sunt o ramură independentă a populației romanice balcanice” (2014: 40). Cercetătorii din Grecia, însă, neagă orice legătură dintre vlahii de pe teritoriul grecesc – respectiv, vlahii/ „vlașii” din arealul vechiului Meglen, în mare parte revenit Greciei după războaiele balcanice, și grupurile de aromâni – și poporul român; astfel, aceștia ar reprezenta rămășițele vechilor populații locale romanizate (cf. Καζαντσίδου/ Kazanțidu, 2012: 23–24). Desigur, între etnogeneza vlahilor și etnogeneza românilor nu ar fi niciun fel de legătură, după cum n-ar exista vreo legătură între limbile vorbite de vlahi și limba română (*ibidem*), în afara

[1] „(...) nevoia subiecților de a obține aprobare prin faptul de a răspunde într-o manieră corespunzătoare și acceptabilă din punct de vedere cultural” (Crowne și Marlowe, 1960: 353).

[2] Denumire introdusă în 1981 de un „comitet lingvistic internațional” pentru limbile slave din arealul statelor care nu au o limbă slavă ca limbă oficială (Ιωαννίδου/ Ioannídu, 1997: 96). La Theodor Capidan (1925), apare ca fiind vorba de limba bulgară.

provenienței latine. De partea cealaltă, cercetători români susțin că „megleno-româna" reprezintă un dialect al limbii române vechi (alături de aromână, istro-română și daco-română).

Machedonii din Cerna s-au desprins de co-etnicii din Grecia începând cu 1926. Cei rămași își spun și astăzi „vlași", sau „βλάχοι"/ „vlahi" (sg. „βλάχος"), atunci când utilizează limba greacă, etnonim pe care îl folosesc pentru a-i denumi și celelalte populații din Grecia. Machedonii din Cerna utilizează termenul „vlași" cu referire la aromânii din România. Dacă ar fi să tragem o linie la capătul acestui complicat proces etnonimic pentru a institui un singur termen care să fie în asentimentul tuturor populațiilor desprinse din populația compactă de cândva[3], aflate astăzi în Grecia, România, Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, Turcia și izolat și în alte țări, acela ar fi cel de *vlaho-megleni*. Termenul este folosit în unele studii, mai vechi sau mai noi (de ex. Weigand, 1892; Kahl, 2014). Și noi îl folosim ori de câte este nevoie să ne referim la întregul *ethnos* din care machedonii cerneni reprezintă doar o parte (de ex., Ștefănucă și Ștefănucă, 2017, și în continuare în text).

Migrația machedonilor cerneni – ca și a majorității aromânilor, de altfel – către România a început în anul 1926, continuând până către anul 1933 (*cf*. Noe, 1938). Aceștia au ajuns în Cerna după ce anterior anului 1940 fuseseră stabiliți în mai multe localități din județele sud-dunărene Durostor și Caliacra, teritoriu intrat în componența României după războaiele balcanice. Prin Tratatul de la Craiova (1940), teritoriul se restituia Bulgariei, urmând a se realiza un schimb de populație, între românii din cele două județe și bulgarii de la nordul Dunării. Schimbul de populație reprezintă cauza din care machedonii sunt stabiliți în cele din urmă în Cerna, localitate părăsită din aceeași cauză de bulgari (astăzi de întâlnit în localitatea Nova Cerna din Bulgaria).

Migrația unei părți a vlaho-meglenilor către România s-a făcut din mai multe motive. Constantin Noe și Emil Țîrcomnicu aduc în prim plan motivul naționalist. Astfel, la începutul secolului XX, naționalismul românesc prinsese puternice rădăcini în satele vlaho-meglene, și se manifesta în principal prin preferința pentru școala românească (Capidan, 1928: 13). Acest lucru avea loc în paralel cu un puternic contra-naționalism grecesc, cu efectul prigonirii, pe diverse căi, a vlaho-meglenilor adepți ai cauzei naționale românești, atât înainte, cât și după ce majoritatea satelor vlaho-meglene au intrat sub administrație grecească. Pe acest fond, „(...) din iubire pentru neamul lor românesc, ei erau aduși în situația de a-și părăsi așezările străbune", după cum scrie C. Noe (1938: 126). O situație care corespundea avântului naționalist al vremii din regiunea balcano-anatoliană, avânt care însemna că „(...) fiecare neam din cele conlocuitoare cu românii se [ridica] în mase spre a merge la ai săi: turcii, în Turcia; bulgarii, în Bulgaria, iar grecii din

[3] „În fapt, este imposibil să găsim un termen generic pentru a defini ansamblul grupurilor megleno-române din Europa orientală" (Belkis, 2000: 27).

Bulgaria și Turcia veneau cu sutele de mii în Grecia” (*ibidem*: 125). Trebuie observat, însă, că aceste mase nu se ridicau de bunăvoie; era vorba de transmutări forțate în urma unor acorduri de schimb populațional între state balcanice, sau alegeau migrația ca unică șansă de supraviețuire. Indiferent de contextele care au dus la transferul unei părți a vlaho-meglenilor în România, sigur aceștia au avut percepția unui proces *voluntar* al migrării. Asocierea invocată de C. Noe se potrivește transferului de mai târziu, din Cadrilater în Dobrogea României, în localitatea Cerna. Pentru E. Țîrcomnicu, „[Î]n cazul colonizării în Cadrilater a aromânilor și meglenoromânilor, motivația avută în vedere de statul român, ca și de liderii macedoromâni (meglenoromâni, în această speță), a fost în primul rând națională” (2009: 457). Totuși, de aici nu rezultă cu necesitate că și masele – subiectele migrației – aveau aceeași motivație ca statul român sau liderii însuflețiți de idealul naționalist românesc.

Thede Kahl aduce în prim-plan motivul economic: „[S]e argumentează adesea că această populație a părăsit Grecia din cauza unui exacerbat naționalism grecesc; totuși, factorii economici par să joace mai degrabă un rol decisiv, dacă nu exclusiv, în timpurile în care România era mult mai prosperă decât Macedonia grecească” (2014: 40). Propriile noastre cercetări, desfășurate la nivelul indivizilor comuni atât la vlahii din satele grecești din marginea vechiului Meglen, cât și la machedonii din Cerna, îndreptățesc motivul economic. Nu negăm motivul naționalist; doar că memoria socială a vlaho-meglenilor de *astăzi* este dominată de cel economic. La vlahii din Grecia, motivul naționalist lipsește cu desăvârșire, îndreptățindu-l cu totul pe T. Kahl (probabil T. Kahl a ajuns la concluzia sa pe baza unor cercetări desfășurate în această regiune). La machedonii din Cerna, în urma anchetei prin interviu (vezi paragraful de metodologie), a conversațiilor întâmplătoare, a observațiilor, transpare același motiv economic, secondat de unul social, al prigonirilor din partea grecilor sau turcilor, foarte rar însă prigoniri ca urmare a unei aderențe etnice românești:

„[D]in ce știu eu de la bunicul meu, au plecat pentru că s-a dat pământ în Bulgaria.[4] Că se dă zece hectare de pământ, pentru fiecare familie care era acolo. Ei au plecat pentru pământ, că nu aveau pământ în Grecia” (Hristu Băcilă, 43 ani); „Au plecat din cauză că n-aveau pământ. Grecia este o țară cu multă apă, fără pământ” (Iordana Moraru, 81 ani); „Păi au plecat de acolo [din Grecia] fiindcă li se oferise în România, pe timpul ăla (...) ei au plecat și mai mult plecaseră din cauza turcilor (...) De atunci, cu popoarele, cu schimbările (...) cu turcii, cu grecii, nu-i lăsau să vorbească limba românească, îi pedepseau” (Ștefan Tagare, 86 ani[5]).

[4] Cadrilaterul este adesea referit de interlocutorii cerneni cu „Bulgaria”.

[5] Informatorul-cheie în terenul desfășurat în Cerna, decedat în 2018, la etatea de 87 de ani. Dumnezeu să-l ierte!

Motivul economic, dublat de cel social – amplificat și de sosirea „refugiaților” greci din Turcia în urma Convenției de la Lausanne (1923, acord care prevedea un schimb de populație între Grecia și Turcia), a căror instalare și împroprietărire constituia o amenințare socio-economică pentru aromâni și vlaho-megleni – are acoperire în informațiile conform cărora aceștia erau *hotărâți să plece indiferent dacă în România sau în altă parte*, informații pe care le găsim în scrieri interbelice ale unor susținători ai migrației în România (Noe, 1938: 126, 131; Muși[6], *apud* Coman, 2012: 146). Dacă această hotărâre era reală și nu doar un argument emoțional pentru a convinge statul român – nereceptiv, cel puțin la început, la semnalele primite de la liderii comunităților latinofone din Grecia sau de la susținătorii autohtoni ai ideii migrației (*cf.* Noe, 1938) – atunci *motivul naționalist a avut rostul de a orienta sensul migrației, fără a fi o cauză directă a acesteia*. Nu știm în ce măsură acest motiv ar mai fi avut vreo importanță dacă, din punct de vedere economic, România era într-o poziție inferioară Greciei în acele vremuri.

În cele din urmă, transferul unei părți a vlaho-meglenilor în România a avut loc, cu destinația finală Cerna după schimbul de populație din 1940. Nu toți machedonii au rămas aici; în 1947, unii au plecat în Banat, motivul consemnat la unison fiind cel economic. O parte dintre aceștia s-au întors în Cerna în 1955, după o perioadă de domiciliu forțat în Bărăgan. De asemenea, numărul machedonilor din Cerna s-a diminuat prin intermariaj sau prin migrarea către zonele urbane. Astăzi, numărul acestora este greu de estimat, „megleno-românii” neavând la recensăminte un cod separat de cel al românilor (Petrică, 2010: 118). Orientativ, se poate avansa o estimare a lor la circa o mie de indivizi (*idem*, informație personală).

Metodologie

Configurarea și tratarea obiectivelor anunțate în „Introducere” s-a făcut în baza unor cercetări demarate în anul 2011. Mai întâi în satele vlașilor din Grecia, toate aflate la granița cu Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei. Inițial, cu obiectivul experierii terenului de lungă durată și a observării participative, metode-cheie în antropologia culturală (socială). Astfel că, prima perioadă de teren s-a desfășurat pe parcursul a mai bine de patru luni,[7] cu campare în satul Skra (denumit Liumnița până la schimbarea numelor satelor după intrarea lor sub administrație grecească). Cercetările la machedonii din Cerna au început în anul 2014, cu ritmicitate anuală, pe parcursul a maximum o săptămână. În ambele locuri,[8] cercetările le-am desfășurat fie singur, fie

[6] Vasile Th. Muşi, *Un deceniu de colonizare în Dobrogea Nouă (1925-1935)*, Bucureşti, 1935, p. 22.
[7] 1 decembrie 2011 – 16 aprilie 2012.
[8] Prin urmare, cercetarea are aspect de „*multi-sited ethnography*” (Marcus, 1995).

alături de soția mea, Anișoara Ștefănucă. De asemenea, pentru terenul din Cerna am mai beneficiat și de sprijinul următoarelor persoane: Izabela-Elena Alexandru, Andreea-Mădălina Done, Elena Dudău, Cristina-Ioana Gherghe, Mirela Petrică, Georgiana Sidoriuc, Radu Sidoriuc și Gilica Ştefănucă.[9] Cu ajutorul lor, am constituit echipe de cercetare[10] fie pentru aplicarea unor chestionare, fie pentru realizarea unor interviuri. Atât în cazul chestionarelor, cât și al interviurilor, localnicii au colaborat cu multă solicitudine, și nu pot decât să-mi exprim gratitudinea pentru acest fapt. Au fost aplicate optzeci și nouă de chestionare, în trei variante în funcție de existența sau inexistența rudelor în satele din Grecia și legătura întreținută cu acestea. Eșantionarea a fost aleatoare, în toate părțile Cernei locuite de machedoni. Au fost vizate persoane cu vârste mai mari de patruzeci de ani, considerând că opțiunile identitare și interesul asociat se lămuresc odată cu înaintarea în vârstă. Prin chestionare, am încercat să măsurăm în principal: (1) dinamica menținerii legăturilor de rudenie între machedonii din Cerna și vlahii din satele meglene din Grecia; (2) intensitatea sentimentelor primilor față de cei din urmă și (3) intensitatea sentimentelor machedonilor din Cerna față de locul elen din care au plecat străbunii; în secundar, transmiterea trans-generațională și conservarea unor elemente de identitate „machedonă" – precum limbă sau amintiri legate de locul de origine –, și autodenumirea. Ulterior aplicării chestionarelor, s-au realizat paisprezece interviuri semi-structurate, în care s-a urmărit aprofundarea obiectivelor din chestionare, plus decelarea motivelor din care strămoșii machedonilor de azi au plecat din Grecia. Au existat trei ghiduri de interviu, corespunzătoare celor trei variante de chestionar. Chestionarea și intervievarea sunt considerate tehnici de cercetare ale metodei anchetei; tot aici sunt de adăugat și nenumăratele convorbiri întâmplătoare. O altă metodă implicată a fost observația, tehnica observării nestructurate, atât în timpul aplicării chestionarelor și realizării interviurilor, cât și în rest. S-a urmărit, de asemenea, prelevarea de material foto și video.

Bineînțeles, cercetarea de teren a fost dublată de studierea – nicidecum exhaustivă – a bibliografiei referitoare la machedonii din Cerna (referiți cel mai adesea ca „megleno-români" sau „megleni", cum precizam în paragraful precedent).

Glasul locului de origine (1): oameni și locuri

Indiferent de motivele din care machedonii din Cerna au părăsit *voluntar* satele din Grecia, un lucru este clar: nu au rupt orice legătură cu tot ceea ce înseamnă loc de origine. Astăzi,

[9] Le mulțumesc cu multă recunoștință pentru ajutorul acordat.
[10] Echipe de câte două persoane.

acest loc nu este de găsit doar în cunoașterea faptului că străbunii de acum trei-patru generații au plecat de undeva din Grecia și au ajuns în Cerna, ca un fel de mit fondator al comunității machedonene cernene. O parte din vlașii megleni nu au migrat, printre ei și rude ale celor plecați în România. Este de constatat că *„glasul” locului de origine se aude cel mai pregnant în legătura pe care cei plecați au păstrat-o sau au dorit/ ar dori să o refacă cu cei rămași*. De menționat că referința nu este la totalitatea celor rămași, ci la *rude*, chiar dacă astăzi din ce în ce mai îndepărtate. E vorba de rude rezultate din legăturile de sânge sau prin alianță, și nu de considerarea restului vlașilor un fel de „frați” așa cum, de exemplu, ponții musulmanizați rămași în Turcia au statut de „χαμένα μας αδέρφια”/ „frații noștri pierduți” pentru ponții creștini-ortodocși transmutați în Grecia.[11] Dacă eșantionul chestionat este reprezentativ pentru întreaga populație a machedonilor cerneni, atunci 12% din populația actuală întreține o legătură cu rudele din Grecia și aproximativ jumătate din populația machedonă din Cerna a întreținut de-a lungul timpului o legătură (sub o formă sau alta) cu rudele rămase în Grecia. Dacă înlăturăm respondenții care au declarat că nu au avut defel rude în Grecia (31% din totalul populației), rezultă că un *procent considerabil dintre cei plecați și urmașii lor cu rude în Grecia au căutat să mențină legătura cu aceste rude* (peste 70%). În mod obișnuit, legătura este intermediată de posibilitățile de comunicare. De pildă, în perioada comunistă, cel mai utilizat mijloc de comunicare era *scrisoarea*. Un mijloc cu limite severe, întrucât limba de utilizat în scriere era fie neo-greaca, fie româna, neexistând vreodată o alfabetizare a machedonilor din Cerna și a co-etnicilor din Grecia în dialectul vlaho-meglen:

„Era taică-miu, fratele lu’ mama, care învăţase bine acolo, scriam scrisori, că ne trimiteau ei scrisori de acolo la părinţi. Veneau – suntem mulţi în comună, eram vreo sută şi ceva de familii. Şi nu ştiau să le citească –, şi veneau la taică-miu, le citea la unchiu’ meu, fratele mamei” *„Şi când scriaţi înapoi, tot în greacă?*” „Păi tocmai d-asta vă spun că veneau la taică-miu, şi spunea «Ce vrei să scriu?» Şi spunea altcineva: «Spune-i că suntem bine, sănătoşi, c-am primit scrisoare», şi taică-miu le scria în limba greacă, primeau scrisori (...)” (Traian Iacea, 80 ani).

Mai târziu, același interlocutor este dornic de a menține în continuare legătura chiar dacă tatăl, cunoscător de limbă greacă, între timp decedase: „Da’ numai că le scriam în limba română şi ei rar, care mai trăia aşa, care mai ştia”.

Un alt mijloc de întreținere a legăturii de rudenie o reprezintă vizitele reciproce. De fapt, deplasările machedonilor în satele ancestrale din Grecia – un procent de circa 10% de-a lungul

[11] Criteriul schimbului de populație prin Convenția de la Lausanne dintre Grecia și Turcia a fost religia și nu etnia.

timpului, mai ridicat după 1989, anul căderii comunismului în România – au ca motiv principal vizitarea rudelor, ceea ce înseamnă că aceste deplasări se corelează puternic cu existența rudelor. Interesant este că procentul vizitelor celor din Grecia la rudele din Cerna este de circa trei ori mai mare de-a lungul timpului, mai ridicat înainte de 1989, cu vizite de două ori mai dese în deceniile premergătoare acestui an decât în deceniile de după acest an. Prin intermediul acestui mijloc, baririerele în comunicare sunt mai mici, atât machedonii din Cerna cât și vlașii înrudiți din Grecia capabili fiind de regulă să utilizeze eficient în comunicare dialectul vlaho-meglen, cu toate modificările suferite de acesta ca urmare a unor evoluții diferite în cele două contexte lingvistice (român și grec).

Dacă legăturile machedonilor cerneni cu locul de origine au în principal aspectul unor legături de rudenie, de „soi", este de așteptat o diminuare a lor până la dispariție o dată cu diluarea rudeniei? Răspunsul este greu de dat. La întrebarea „Ați dori/ v-ar fi plăcut să mergeți în Grecia?" (subînțelegându-se în satele de origine), 78% din numărul celor care nu au fost niciodată în Grecia au răspuns „da". Dintre aceștia, 88% pentru a vedea *locul* din care au plecat străbunii, 26% *casa* din care au plecat părinții/ bunici, iar 18% pentru a-și vizita *rudele* (respondenții au avut posibilitatea să aleagă mai multe variante de răspuns). Este de presupus, așadar, că rămâne o legătură cu locul de origine care nu este dependentă de existența rudelor din acest loc. În același timp, cei mai mulți (70%) dintre cei care au răspuns negativ la întrebarea de mai sus provin din categoria celor care au declarat că nu au și nu au avut vreodată rude în satele meglene. Ceea ce înseamnă că indirect, rudenia, conservată sau pierdută, are influență în dorințele de a menține legături cu locurile originii ancestrale, fie și însemnâmd doar curiozitatea de a vizita aceste locuri.

Procentul de 78% dintre cei care nu au fost niciodată în Grecia dar ar fi dorit/ ar dori să meargă se menține și pentru o generație a părinților respondenților (adesea cuprinși în această generație fiind persoane născute în Grecia, deci implicate direct în migrație), și, cu ușoară diminuare, în cazul generației copiilor (71%). Pentru toate generațiile, motivul cel mai des invocat pentru neefectuarea acestor călătorii este cel economic, secondat, pentru perioada comunistă, de unul politic:

„*De ce nu ați ajuns niciodată în Grecia?*" „Cu ce?! Nu aveam nici posibilitate. La colectiv ne dădea 50 bani la zi de muncă. Am crescut cinci copii, nu unul" (Jana Tașcu, 90 ani). „*Și le-ar fi plăcut părinților, bunicilor să mai meargă acolo (...)?*" „Da, dar nici nu se gândeau ei ca să ajungă timpul ăsta ca să poată să meargă să-și viziteze locurile. Care au trăit mai încoace, s-au dus." „*Din ce motiv nu au mers?*" „Păi motivele care au fost atuncea, nu era înțelegere între popoare. (...) N-aveau nici posibilitate. (...) N-aveai,

de abia întreţineai familia, atuncea erau copii mulţi şi stăteau într-o casă mai multe familii, nu-i ca acuma, copilul să-şi facă casă, să-şi cumpere (...)” (Dumitru Otti, 81 ani).

Glasul locului de origine (2): etnonime

Glasul locului de origine este de auzit şi pe calea etnonimelor. Indiferent de etnonim – exonim, endonim sau infranim –, acesta trimite direct la un loc de origine. Exonimul, „megleno-români”, „megleni”, reia numele în dialect slav al regiunii muntoase situate la circa 100 km NV de Tesalonic, în a cărei margine răsăriteană se află satele din care au venit machedonii cerneni. Endonimul „machedoni” trimite la regiunea mai amplă din care Meglenul constituia doar o mică parte. Se ştie că termenul se aplică şi aromânilor; posibil că, iniţial, termenul a fost un exonim apărut în perioada petrecută de machedonii cerneni şi aromâni în Cadrilater, deopotrivă cu referire la ambele categorii. În sfârşit, infranimele însele trimit la un loc de origine, de data aceasta nu o regiune, ci chiar satul din care provin posesorii infranimului respectiv. Astfel, avem *liumniceani*, pentru cei cu origine în Liumniţa, astăzi Σκρα/ Skra; *uşineţ(i)*, pentru cei cu origine în Oşini (Oşani), astăzi Αρχάγγελος/ Arhánghelos; *lundzineţ(i)*, pentru cei proveniţi din Lundzini, astăzi Λαγκαδιά/ Langadiá etc. Machedonii cerneni au o cunoaştere exactă a semnificaţiei şi provenienţei infranimelor; pentru ednonim şi exonime, cunoaşterea este doar relativă. Există, de asemenea, cunoaşterea raportului dintre cele trei ipostaze etnonimice:

„(...) noţiunea de meglen, pentru mine cel puţin (...) am cunoscut acest cuvânt, da, în momentul în care copil fiind – cred că aveam vreo şase-şapte ani – unchiul meu s-a gândit să organizeze un grup de tineri, care cumva să transmită tradiţii, dansuri, cântece mai departe” (nepoata doamnei Elisabeta Zeţa, cca. 40 ani) „*Meglenii sunt aceiaşi cu machedonii?*” „Tot, tot machedoni (...) Şi acuma, la şcoală, au făcut numele ăsta de meglen. Şcoala l-a făcut” (Aneta Bădescu, 79 ani). „Păi macedoneni, noi suntem de mai multe naţii (...) Sunt uşăneţi (...) sunt liumniceani, sunt broslăveţi, sunt mai multe” (Ioana Papamangi, 80 ani).

O etnomorfoză vlaho-meglenă intern contradictorie

S-a menţionat mai sus că glasul locului de origine se face cel mai bine auzit în legăturile pe care machedonii din Cerna le-au întreţinut, la întreţin s-au ar dori să le refacă acolo unde s-au pierdut, cu rudele din Grecia. Dar acest lucru nu înseamnă (neapărat) existenţa unor sentimente pentru întreaga comunitate vlăşească. De partea cealaltă, vlaşii din Grecia au cunoştinţa faptului că o parte dintre ei au plecat cândva în România, ajungând în Cerna, dar nu sunt interesaţi decât de eventualele rude. La nivel de grup, nu există niciun fel de legături între cele două nuclee

vlaho-meglene, precum înfrățiri între localități, schimburi culturale etc. Comportamental, aproape o confirmare a observației că „[C]omunitățile lingvistice atât de îndepărtate[12] nu sunt uneori nici măcar conștiente de existența celorlalte” (Kahl, 2008: 135). Nu sunt, și nici nu vor să fie, se poate adăuga. Proiectând această atitudine pe un fundal istoric, lucrurile devin explicabile: *în etnomorfoza vlaho-meglenă, loialitățile etnice au ocupat locul secund.* Cel puțin două momente din istoria cunoscută a vlaho-meglenilor sprijină această afirmație. Primul are legătură cu musulmanizarea majorității vlaho-meglenilor din localitatea Nânta,[13] după Th. Capidan (1925: 18) cândva în a doua jumătate a secolului al XVII-lea (posibil 1671). Trecerea la religia musulmană era echivalentă cu turcizarea în epocă. Lipsa de loialitate etnică nu este de evidențiat în acest act formal, ci în prigonirile pe care nânteni, laolaltă cu turcii, au început să le ducă asupra co-etnicilor (foști) din celelalte sate rămase creștin-ortodoxe, în special împotriva satului Oșani (*ibidem*: 20–24). După Theodor Minda (2017: 15–16), chiar „ (...) majoritatea satelor româneşti din Meglenia au fost construite şi populate după turcizare, de către acei nântineţi care opunându-se trecerii la altă credinţă au părăsit Noantea ca să se salveze.”

Al doilea moment are legătură cu influențele și presiunile naționaliste din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului următor. Este vorba în principal de concurența dintre naționalismul românesc și cel grecesc, manifestată mai ales prin încercările de școlarizare în aceste limbi. Date fiind afinitățile de limbă, succesul naționalismului românesc în deceniul începutului de secol XX era previzibil. Cu toate acestea, și naționalismul grecesc dobândește propriii adepți în rândurile populației vlaho-meglene, așa-numiții „grecomani”, termen care desemna „în documentele de epocă, în presa vremii, cât și în lucrările de specialitate[14] (...) persoana de origine aromână/ meglenoromână care, din diverse motive, neagă apartenența la poporul român îmbrățișând-o pe cea a poporului grec” (Coman, 2012: 124, nota 75). Acțiunile grecomanilor mergeau până la a susține actele teroriste ale „andarților” greci împotriva celor care afirmau românismul (*ibidem*: 124). Este de așteptat ca numărul grecomanilor să fi crescut o dată cu trecerea majorității satelor vlaho-meglene în administrație grecească, cu efectul că o bună parte din cei care au rămas pe loc când a început migrația către România să fie grecomani și familii ale acestora.

[12] Fiind vorba de toate nucleele vlaho-meglene, aflate astăzi în Grecia, România, Turcia și Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei. T. Kahl face această observație în contextul analizării șanselor de supraviețuire a dialectului megleno-român.

[13] Astăzi Notia, locuită de ponți. Vlahii de aici, musulmanizați fiind, au fost transferați în 1923 în Turcia, partea europeană, provincia Edirne.

[14] Bănuim că e vorba de documente și texte ale vremii din România.

Dihotomia din urmă în etmorfoza vlaho-meglenă este de întâlnit până astăzi. Dorin Lozovanu (2012: 317) are dreptate doar parțial afirmând că „[D]eși majoritatea sunt în Grecia tot aici sunt și cei mai asimilați. Desigur că politica naționalistă din această țară își atinge scopul.” La fel se întâmplă și în România. În ambele cazuri, există nenumărate indicii ale acestui fapt. „Είμαι έλληνας βλάχος!”/ „Sunt vlah elen!”, afirmă un interlocutor din Skra într-o discuție în care cercetătorul își exprima starea de confuzie legată de identitatea vlahilor din Skra. „Sunt vlah elen!”, într-un context în care e de la sine înțeles că vlahii din Grecia, indiferent dacă Μογλενίτες/ megleni sau Αρμάνοι/ aromâni, nu au nicio legătură cu poporul român. Este de adăugat aici și suspiciunea pe care am întâlnit-o în Arhanghelos față de oricine venit din România interesat de aspectele identitare locale ca fiind de fapt agent al propagandei românești (vezi și Atanasov, 2014: 36).[15] Iar exemplele pot continua. La machedonii din Cerna, aderența naționalist-românească poate fi instantaneu remarcată în tricolorul cusut pe interiorul tivului *sucardei*/ *suhartei*, haină lungă componentă a costumului popular machedon. De asemenea, asimilarea în recensăminte cu românii, asimilare față de care nu există reacție din partea comunității machedone etc.

O întrebare care se pune este dacă nu cumva aceste evoluții ideologice diferite au o puternică influență în conturarea în cele din urmă a unor etnicități diferite. Remarca lui Dominiques Belkis (2000: 24) – conform căreia cercetătorul, preocupat de conținutul identității culturale, se află în imposibilitatea de a da informații care să fie valabile deopotrivă pentru „megleno-românii” din cele două țări – posibil să nu fie o exagerare. „Este greu (...) de vorbit despre o identitate etnică meglenoromână fără multă precauție” (Iosif, 2014: 33), într-adevăr!

Pe acest fond, răceala în relațiile dintre machedonii din Cerna și – cel puțin la nivel teoretic – co-etnicii vlași din Grecia este explicabilă. Cu toate că vizitele celor din Grecia la cei din Cerna au fost mai frecvente de-a lungul timpului decât invers, astăzi este de constatat o răceală din partea primilor până și față de rudele românești. Răceala este percepută ca atare: „[D]e aici toți sunt dornici să afle ce neamuri au, ce fac, dar ăia de acolo sunt egoiști”, în cuvintele lui Ștefan Tagare (86 ani) din Cerna caracterizând această situație. Iar dacă ideologiile reprezintă fondul situației, anumite probleme concrete au menirea de a-i da formă; de exemplu, teama vlașilor din Arhanghelos ca tocmai rudele din România să nu revendice proprietăți ale celor migrați cândva, proprietăți rămase nelichidate.

---

[15] Într-o perioadă de o lună de teren la începutul verii anului 2015 în Arhanghelos, glumele în ceea ce mă priveau cu referire la o presupusă propagandă românească, nu s-au dovedit fără substrat. La un moment dat, președintele ansamblului cultural din localitate mi-a mărturisit deschis teama că am acest rol.

Ca ipoteză, considerăm că situația s-ar fi prezentat cu totul altfel dacă eforturile naționaliste ar fi fost nu românești, nu grecești, ci *vlaho-meglene pur și simplu*. Din câte știm, influențele și propaganda naționalistă românească în satele meglene nu au fost în sensul unui românism megleno-român, ci „daco-român”. De pildă, alfabetizarea urma să se facă în limba română (dialectul daco-român al limbii române vechi), iar nu în cea megleno-română. Atât încercările naționaliste românești, cât și cele grecești, s-au făcut pe seama unei deznaționalizări a vlaho-meglenilor ca vlaho-megleni, situație fără îndoială favorizată și de lipsa „sentimentului unei naționalități proprii”, (Lozovanu, 2012: 312, cu referire la meglenoromânii din Grecia; dar același lucru este valabil și pentru cei din România), ceea ce i-a făcut vulnerabili de-a lungul timpului la influențele venite din partea etniilor conlocuitoare. În contextul unor preocupări pentru cântecele și jocurile tradiționale, Mirela Kozlovsky remarcă acest proces la meglenoromânii din Cerna, vizată fiind o generație născută în Meglen, asistând „neputincioasă la deznaționalizarea impusă pe toate căile de regimurile ce s-au succedat de-a lungul anilor” (2012: 379). Dar un naționalism pur vlaho-meglen este posibil să fi avut succes în perioada de început a naționalismului în Meglen, în vremuri ale stăpânirii otomane; în contextele politice ulterioare, credem că s-ar fi dovedit utopic.

Reflecții de final: machedonii din Cerna, o comunitate de diaspora?

(Ca o concluzie urmând strict obiectivele studiului de față – expuse în „Introducere”) Procentul mare de persoane (peste 80%) cu interes pentru rudele și/sau locurile din Grecia din care au migrat generațiile parentale acum aproape un secol, etnonimia care în întregime trimite la un loc de origine, arată că *locul de origine reprezintă un reper identitar important al etnicității machedonilor cerneni*. Dobândesc ei prin această trăsătură profilul unei *comunități de diaspora* (așa cum se întâmplă, de exemplu, în cazul ponților din Grecia – pe care, de-a lungul studiului, i-am avut ca element de comparație[16])? Cititorul paginilor de până acum are bănuiala că nu. Într-adevăr, orientându-ne după trăsăturile diasporei expuse de Robert Cohen (2008: 17), constatăm că specificul legăturii dintre machedonii din Cerna și locul de origine nu este suficient pentru a conferi acestora profilul unei comunități de diaspora. Acest loc ancestral nu are semnificația unei patrii (*homeland*), nu este deloc idealizat, iar o nostalgie în ceea ce-l privește, dacă pare a fi existat la generația dezrădăcinată (Petrică, 2010: 98), nu s-a transmis în aceeași măsură și la generațiile de astăzi. Mai degrabă, rolul de ținut paradisiac în reprezentările

[16] O comparație care, totuși, trebuie să țină seama de dimensiunile grupurilor puse față în față. Dacă machedonii cerneni numără cu indulgență o mie de persoane, ponții numără mai multe sute de mii.

machedonilor cerneni îl au locurile părăsite din Cadrilater, în care au dobândit prosperitatea pe care nu o avuseseră vreodată în Meglen. Nostalgia față de un loc idealizat, utopic sau precis indicat, nu transpare nici pe calea creației literare, așa cum se întâmplă la aromânii fârșeroți din Mihail Kogălniceanu, jud. Constanța[17] (Șerban, 2015: 469–470). De fapt, legătura cu locul de origine nu este defel un izvor de creație și manifestare artistică, comunitatea machedonilor cerneni cu greu reproducând până și cele câteva cântece și jocuri transmise trans-generațional[18], și renunțând cu totul la instrumentele populare de interpretare a lor. Reîntorcându-ne la chestionarul utilizat, lucrurile sunt explicabile: socializarea copiilor și nepoților privind amintirea locurilor de origine este slabă, cu procente care nu ating 50%. Mai sigur este că aspectul nostalgic-sentimental al legăturii cu locul de origine este actualmente doar ceva mai mult decât o simplă curiozitate, cu atât mai intensă cu cât există rude în acest loc. Faptul nu înseamnă și o diminuare a forței identitare a legăturii; iar cea mai bună dovadă, stă în interesul micuței Luiza pentru povestirile bunicii pline de amintiri meglene, sau al doamnei Petruța, din generațiile tinere de machedoni cerneni, pentru tot ceea ce înseamnă trecut al străbunilor săi, ceea ce înseamnă că „simpla curiozitate" se poate transforma oricând în altceva.

Parafrazând titlul interviului cu Dominiques Belkis (vezi „Bibliografie"), dacă lecția pontică stă în faptul că legătura afectivă cu un loc de origine transformă o populație presupusă a fi în propria-i patrie într-un grup de diaspora (Ștefănucă, 2021) „lecția meglenoromână" stă în faptul contrar. Această legătură nu înseamnă o etnomorfoză către și nu determină cu necesitate comportamente specifice grupului de diaspora. Este o legătură suficientă sieși, demonstrând încă o dată (dacă mai era nevoie!) că atașamentul colectiv față de ținutul în care au trăit și în pământul căruia își dorm somnul de veci nenumărate generații de strămoși, sau atașamentul individual față de locul în care persoana s-a deschis către lume și lumea către persoană, sunt unele dintre cele mai puternice atașamente umane.*

[17] O creație literară care este simptom al ceea ce Stelu Șerban conceptualizează în același articol (2015: 470–473) drept „identitate discretă/ ascunsă" la aromânii din România. Locurile idealizate sunt „zone culturale" ale plămădirii identitare, fără a le fi fost găsit un corespondent în arealul [românesc] al noii viețuiri aromâne (*ibidem*: 456).

[18] Asistăm astăzi la o reproducere *formală* a lor, prin interemediul ansamblului de copii și tineri „Altona".

* Deși am inserat în paragraful de metodologie mulțumiri persoanelor care m-au sprijinit în acest studiu și comunității machedonilor cerneni, suplimentar vreau să mulțumesc doamnei Dumitra Petrică și fiicei dumneaei, domnișoara Mirela Petrică, locuind în Cerna, preocupate de identitatea meglenă exprimată la nivel cultural. Cu ambele am avut nenumărate și interesante discuții pe această temă. Doamna Dumitra Petrică a desfășurat de-a lungul timpului un susținut activism în sprijinul conservării identității machedonilor cerneni, manifestat în principal printr-un studiu monografic, „Meglenoromânii", inclus în volumul *Cerna. Pagini de monografie locală* (2010, pp. 90–116), în

BIBLIOGRAFIE

Atanasov, Petar, 2014, "The Current State of Megleno-Romanians. Megleno-Romanian, an Endangered Idiom", în *Memoria Ethnologica*, nr. 52–53, iulie-decembrie (an XIV), pp. 30–37.

Belkis, Dominique, 2000, „Lecția megleno-română. Interviu cu Dominique Belkis" (realizat de Vintilă Mihăilescu), în *Balcani după Balcani...*, București: Paideia, pp. 23–32.

Capidan, Theodor, 1925, *Meglenoromânii. I: Istoria și graiul lor*, București: Cvltvra Națională.

Capidan, Theodor, 1928, *Meglenoromânii. II: Literatura populară la meglenoromâni*, București: Cvltvra Națională.

Cohen, Robin, 2008, *Global Diasporas. An introduction* (*Second edition*), London și New York: Routledge.

Coman, Virgil, 2012, „Scurtă privire asupra meglenoromânilor până la sfârșitul secolului al XX-lea", în Adina Berciu-Drăghicescu (coord.), *Aromâni, meglenoromâni, istroromâni – aspecte identitare și culturale*, București: Editura Universității din București, pp. 109–237.

Constantin, Marin, 2013, *Apartenența etno-culturală din România în contextul globalizării. Criterii antropologice ale etnogenezei și etnomorfozei*, București: Editura Muzeului Național al Literaturii Române.

Crowne, Douglas P. și David Marlowe, 1960, "A new scale of social desirability independent of psychopathology" în *Journal of Consulting Psychology*, vol. 24, no.4, pp. 349–354.

Iosif, Corina, 2014, *Meglenoromânii din Cerna. Repertoriul muzical și de dans comunitar între practică socială și politici identitare*, Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza".

Kahl, Thede, 2008, „Consideraţii privind dispariţia limbilor cu trimitere la romanitatea balcanică", în *Philologica Jassyensia*, an IV, nr. 1, pp. 129–145.

Kahl, Thede, 2014, "Language Preservation, Identity Loss: the Meglen Vlachs", în *Memoria Ethnologica*, nr. 52–53, iulie–decembrie (an XIV), pp. 38–47.

Kohl, Philip L., 1998, "Nationalism and Archaeology: On the Construction of Nations and the Reconstruction of the Remote Past", în *Annual Review of Anthropology*, vol. 27, pp. 223–246.

înființarea Ansamblului Folcloric „Altona" (1997) și în inițiativele de înființare a Asociației Altona Cerna (2011). Îmbucurător că și fiica îi calcă pe urme!

Kozlovsky, Mirela, 2012, „Trăsăturile specifice muzicii tradiționale a meglenoromânilor din Cerna, jud. Tulcea”, în Adina Berciu-Drăghicescu (coord.), *Aromâni, meglenoromâni, istroromâni – aspecte identitare și culturale*, București: Editura Universității din București, pp. 344–389.

Lozovanu, Dorin, 2012, „Meglenoromânii – aspecte istorice, geografice, etnoidentitare și etnodemografice”, în Adina Berciu-Drăghicescu (coord.), *Aromâni, meglenoromâni, istroromâni – aspecte identitare și culturale*, București: Editura Universității din București, pp. 97–108.

Marcus, George E., 1995, “Ethnography in/of the World System: The Emergence of Multi-sited Ethnography”, în *Annual Review of Anthropology*, vol. 24, pp. 95–117.

Minda, Theodor, 2017, *Meglenoromânii. Studiu istoric*, București: Editura Societății Culturale Aromâne.

Noe, Constantin, 1938, „Colonizarea Cadrilaterului”, în *Sociologie românească*, anul III, nr. 4–6, aprilie–iunie, pp. 119–158.

Petrică, Dumitra, 2010, *Cerna. Pagini de monografie locală*, Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință.

Şerban, Stelu, 2015, “Hidden Identities in Southeast Europe; Aromanians in Romania”, în Petko Hristov, Anelia Kasabova, Evgenia Troeva și Dagnoslaw Demski (eds.), *Contextualizing Changes: Migrations, Shifting Borders and New Identities in Eastern Europe*, Sofia, pp. 455–476.

Ștefãnucă, Anișoara și Sebastian Ștefãnucă, 2017, „Elemente de legătură şi de separație în etnicitatea vlaho-meglenilor”, în *Caietele ASER* [Asociaţia de Ştiinţe Etnologice din România], nr. 13, Bucureşti: Editura Etnologică, pp. 112–123.

Ștefãnucă, Sebastian, 2021, “Participant observation in a moving cultural context. The Pontic Greeks and their journey to the origins”, în *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, tome 58, pp. 111–132.

Țîrcomnicu, Emil, 2009, „Comunități care se sting: meglenoromânii – între aculturație și dispariție etnică”, în *Revista română de sociologie*, serie nouă, anul XX, nr. 5–6, pp. 445–460.

Weigand, Gustav, 1892, *Vlacho-Meglen. Eine ethnographisch-philologische Untersuchung*, Leipzig: J. Barth.

Ιωαννίδου, Αλεξάνδρα/ Ioannídu, Alexándra, 1997, „Τα σλαβικά ιδιώματα στην Ελλάδα: Γλωσσολογικές προσεγγίσεις και πολιτικές αποκλίσεις” [Idiomurile slave în Grecia: Similarităţi lingvistice şi derivări politice], în Β. Κ. Γουνάρης, Ι. Δ. Μιχαηλίδης and Γ. Β. Αγγελόπουλος (eds.), *Ταυτότητες στη Μακεδονία* [Identități în Macedonia], Αθήνα:

Εκδόσεις Παπάζηση, pp. 89–101.
Καζαντσίδου, Σοφία/ Kazanțídu, Sofía, 2012, „Η μουσικοχορευτική παράδοση των Βλαχών του Νέου Πετριτσίου στο διάβα του χρόνου. Συγκριτική λαογραφική προσέγγιση” [Tradiția muzical-coregrafică a vlahilor din Noul Pétriți de-a lungul timpului. Abordare folclorică comparativă], Θεσσαλονίκη.

Anuarul societății prahovene de antropologie generală, nr. 7 (2021)

GheorghițăGeană
gheorghita_geana2003@yahoo.com

Legea entropiei și lumea valorilor. Libertate și confuzie în orientarea valorică a tineretului post-1989 din România

Căderea cortinei de fier şi entropia valorilor

Prăbuşirea spectaculoasă a sistemului comunist din Europa de Est şi, corelativ, schimbarea regimului instituţional în această arie geopolitică, a însemnat căderea cortinei de fier, adică desfiinţarea principalei bariere dintre două sisteme geopolitice complet diferite, apărute pe scena istoriei după cel de Al Doilea Război Mondial. Dacă privim lucrurile prin prisma legilor termodinamicii (aşa cum chiar ne propunem să procedăm), atunci efectul demografic imediat al căderii cortinei de fier nu este deloc surprinzător. El s-a manifestat prin apariţia unor fluxuri de deplasare a populaţiilor dinspre Europa Răsăriteană spre Europa Occidentală. Toate vechile cortine (care nu au lipsit în istoria Europei[1]) nu au împiedicat circulaţia indivizilor dintr-o parte în alta a „bătrânului continent" şi – după Marile Descoperiri Geografice – chiar dincolo de marginile lui, spre teritoriile nou descoperite şi colonizate. Se migra şi în epocile anterioare, dar mobilurile erau altele. Cercetările de istorie şi de antropologie au relevat că, în vechime, oamenii migrau fie pentru că regiunea în care locuiau îşi epuiza resursele de hrană, fie pentru că voiau să scape de vreo epidemie, de vreun război, sau de vreun conflict local (de ordin politic sau religios). Ce-i mână astăzi pe atâţia indivizi umani (în număr de mii, sute de mii, milioane) să-şi părăsească pe timp nedeteminat vatra şi familia şi să plece în necunoscut?

În epoca modernă migraţiile nu mai sunt determinate de cauzele tocmai enumerate. În

[1] Alte asemenea veritabile cortine interioare ale Europei au produs: împărţirea Imperiului Roman în *pars Orientis* şi *pars Occidentis*, marea schismă religioasă între ortodoxie şi catolicism etc.; a se vedea desfăşurarea ideii despre aceste „cortine interioare" în Geană 2019, pp. 106–108 (= cap. "The inner curtains in the history of Europe"). (N.B.: După cum se înțelege și din acest exemplu, fără a ținti propriu-zis o traducere, am preluat în textul de față unele idei din articolul în limba engleză, tocmai citat – G.G.)

general, migranţii se deplasează în căutarea unui trai mai bun, a unei mai bune remunerări, sau fiindcă instituţiile (de pildă justiţia, sau mecanismul guvernării) în ţara de baştină nu le satisfac aşteptările. Nu în puţine cazuri factorul care îi stimulează pe indivizii umani să migreze este nevoia de libertate. Să remarcăm că liberă (sau, dimpotrivă, legată) poate fi şi energia, în termodinamică (*free energy* şi *bound energy*). Antropomorfism? Mai degrabă nişte însuşiri universale ale elementelor existenţei. Pe de altă parte, referindu-se în mod concret la procesul economic, Nicholas Georgescu-Roegen atrăgea atenţia că „plăcerea de a trăi" (*enjoyment of life*) este (= se urmăreşte a fi) adevăratul rezultat al acestuia:

„Dacă nu îl recunoaştem şi nu introducem conceptul de «plăcere de a trăi» în arsenalul nostru analitic, atunci nu ne aflăm în lumea economică" (Georgescu-Roegen, 1999 [1971]: 282).

Dar *toate motivele pentru care oamenii migrează sunt guvernate de aspiraţii şi opţiuni*; altfel spus, acele motive sunt forme de manifestare a unor *valori*. Aici apare cu claritate specificitatea pe care o căutăm: dacă în sistemele termodinamice clasice, naturale, parametrii operaţionali sunt de ordin *fizic* (temperatura, presiunea), în sistemele sociale de tip termodinamic măsura parametrilor corespunzători se exprimă prin *standardul valoric*. Prin analogie, putem afirma că sistemele sociale sunt *sisteme axiodinamice*.

Aşadar, ne vom lăsa în voia următoarei întrebări, inevitabilă în virtutea argumentării de până aici: cum caracterizăm această stare de lucruri dacă o privim din perspectiva teoriei termodinamice? Răspunsul vine de la sine: ca un proces entropic; mai precis: ca o stare ce urmează un proces de *entropie valorică*.

În demersul de faţă, nu trebuie să pierdem din vedere nici o clipă că *indivizii umani sunt purtători de valori*. Pe unele dintre ele ei le moştenesc, sau le învaţă în mediul originar; acestea sunt valori *native*. Cu altele se întâlnesc atunci când – fie temporar, fie definitiv – trec din cultura lor originară într-o altă cultură, fiind astfel puşi în situaţia de a se adapta la ele; pe acestea le vom numi valori *adaptative*. Facilitând migraţiile, globalizarea şi (în cadrele continentului nostru) integrarea europeană au făcut să prolifereze cazurile de impact dintre valorile native şi valorile adaptative. Secole la rând astfel de cazuri (mult mai rare decât în prezent, dar oricum frecvente) erau reglementate de principiul comportamental: „La Roma să te porţi ca romanii"[2]. Acest principiu (să-l numim *principiul priorităţii locului*) a contribuit discret, dar eficient, la stabilitatea

[2] În întregime, principiul suna astfel: „*Si fueris Romae, Romano vivito more; si fueris alibi, vivito sicut ibi*" (în trad. din lat.: „Dacă te vei afla la Roma, trăieşte după obiceiul roman; dacă te vei afla în altă parte, trăieşte ca și cum ai fi de-acolo").

societăţilor în care a fost aplicat. În epoca noastră, însă, mobilitatea cvasi-nelimitată a indivizilor umani generează un potenţial de provocare la adresa acelui principiu. Provocarea vine dinspre etica drepturilor omului: ajunsă în prim planul vieţii sociale transnaţionale, această etică nouă este orientată de astă dată de *principiul priorităţii rezidentului* şi lasă loc unor manifestări (religioase, de exemplu, dar nu numai) ce cad alături de principiul anterior (al priorităţii locului). În asemenea împrejurări, Umberto Eco se întreba, între altele (Eco, 2001: 34): ce se întâmplă dacă un ins dintr-o ţară unde persistă canibalismul emigrează într-o ţară europeană şi are chef să mănânce la prânzul de duminică un om al locului, gătit la proţap – trebuie să i se satisfacă această dorinţă? De unde se vede că multiculturalitatea nu este de la sine o stare paradisiacă! E de aşteptat ca neconcordanţa despre care vorbim să lucreze ca un stimul pentru înţelepciunea umană, astfel încât aceasta să găsească soluţii de evitare a conflictelor dintre cele două principii.

Pe scurt, integrarea europeană este un fenomen comparabil din punct de vedere structural cu un proces termodinamic, ce se manifestă ca entropie a valorilor. Însă, aşa cum afirmam la început, entropia naturală presupune o deplasare a energiei în sens unic, de la un nivel înalt la un nivel scăzut. Aşa ceva este de neacceptat când avem de-a face cu o mişcare în lumea valorilor; ar însemna, în cazul aici discutat, ca standardele de civilizaţie (includem aici şi civilitatea[3]) ale lumii occidentale să coboare, spre a se întâlni undeva, într-un punct median, cu standardele (urnite într-o mişcare ascendentă) ale lumii răsăritene. Menirea Uniunii Europene este, dimpotrivă, aceea de a realiza o entropie a valorilor la nivel înalt! Aceasta înseamnă că entropia îşi pierde conotaţia de măsură a dezordinii, pe care o deţinea în fizică! Depăşind graniţele fizicii, Erwin Schrödinger observa odinioară că organismul viu pare de-a dreptul enigmatic prin faptul că izbuteşte să întârzie decăderea în acel echilibru inert echivalent cu moartea. Cum realizează el această performanţă? Hrănindu-se cu „entropie negativă”:

„Ceea ce hrăneşte puternic un organism este entropia negativă. Sau, spus mai puţin paradoxal, lucrul esenţial în metabolism e faptul că organismul izbuteşte să se elibereze de toată entropia pe care nu poate să nu o producă în timp ce este viu” (Schrödinger, 2012 [1944]: 71).

Entropia negativă se bazează pe o selecţie a energiei asimilate, în cadrul procesului de metabolism. Revenind, acum, la cazul societăţii, este oare posibilă *o entropie controlată a valorilor*, astfel încât să fie împiedicată entropia joasă şi să fie stimulată entropia înaltă (mai

[3] Înţelegem prin „civilitate” civilizaţia asimilată: respectul pentru bunul public, principialitate în relaţiile sociale, cultivarea valorilor autentice.

adecvat spus: la nivel înalt)? „Demonul lui Maxwell” ne-ar putea răspunde la această întrebare. În 1871, fizicianul britanic James Clerk Maxwell a imaginat două recipiente egale – A şi B – pline cu gaz la aceeaşi temperatură şi despărţite de un perete prevăzut cu o mică uşă. Plasat la uşă, un demon minuscul îndeplineşte rolul de dispecer; acest rol i-a fost încredinţat cu o dispoziţie precisă: să dea voie să treacă din A în B numai moleculelor ce se mişcă repede, iar din B în A numai moleculelor ce se mişcă lent. Procedând aşa, micul demon face ca gazul din recipientul B să devină mai cald decât cel din recipientul A. Nu ne rămâne acum decât să vedem, la rândul nostru, în Comisia Uniunii Europene un asemenea demon Maxwell; ba întrucât acea Comisie operează printr-un ansamblu de departamente specializate pe domenii (agricultură, justiţie, drepturile cetăţeneşti etc.), avem de-a face, în fond, cu o *trupă* de demoni Maxwell, puşi câte unul la uşa fiecăruia dintre departamentele respective.

Generaţiile „noi” din istoria modernă a României

Din perspectiva înfăţişată aici, libertatea, ca drept cucerit de cetăţenii ţărilor din Est în 1989, are în spectrul manifestărilor sale o componentă specială. Ea decurge din caracterul de sistem închis al blocului comunist european, precum şi al fiecărui stat din ansamblul acestuia. Cel puţin în spaţiul de autoritate al statului român, asprul control asupra acelei (altminteri normale) componente a fost resimţită ca o frustrare persistentă. E vorba de dreptul de a trece graniţa propriei ţări, de a călători în afara ei – în interes profesional, sau ca turist, sau sub impulsul oricărei alte motivaţii oneste. Fireşte, nu există sistem perfect închis, nici în natură, nici în societatea umană; nici România nu a fost o ţară cu un regim de izolare absolută; totuşi, intrările şi ieşirile din teritoriul său erau strict controlate prin pârghii politice[4]. În consecinţă, un cetăţean putea să depăşească starea de frustrare şi să plece din ţară numai asumându-şi condiţia exilului.

Cum era şi normal, tinerii au reacţionat prompt faţă de schimbarea regimului politic în decembrie 1989, o schimbare la care, de altfel, generaţia lor contribuise decisiv ridicând

---

[4] Din acest motiv, participarea specialiştilor români la manifestări profesionale internaţionale era oficial boicotată în fel şi chip – frecvent, informaţia şi invitaţiile erau blocate la înaltele instituţii administrative, sau, de multe ori, cel invitat putea primi aprobarea oficială internă când conferinţa respectivă era deja încheiată. Însuşi autorul textului de faţă (ajuns în 1967 cercetător ştiinţific la un institut al Academiei Române, aşadar îndreptăţit prin statutul său social să participe la viaţa ştiinţifică internaţională) nu s-a putut bucura, înainte de 1989, de dreptul de a participa la conferinţe şi colocvii, sau de a publica în reviste din străinătate. După căderea cortinei de fier, el a putut trăi asemenea experienţe profesionale, argumentându-şi obiectiv: “*Sublata causa, tollitur effectus*”, şi consolându-se subiectiv: “*Better later than never*”.

participarea la stadiul cel mai înalt: acela al sacrificiului de sine. „Vom muri şi vom fi liberi!” a fost strigătul eroic cu care revoluţionarii (în mare majoritate tineri şi foarte tineri) au stat înaintea tancurilor. Acest sacrificiu asumat părea să fie semnul unei conştiinţe (sau măcar al unei intuiţii) istorice de o maximă acuitate. Ce s-a întâmplat ulterior ne îndeamnă să adăugăm unei astfel de aprecieri un bemol de scepticism.

În orice caz, deschiderea spre Vest a fost providenţială pentru generaţia tânără. Componenţii ei au beneficiat din plin de facilităţi pentru a lucra în străinătate, de burse de studii (Socrates, Erasmus, Comenius), de şcoli de vară, de granturi de cercetare ştiinţifică etc. Cu elanul caracteristic vârstei, foarte mulţi tineri români au luat calea Occidentului. Nu era, totuşi, o tendinţă total nouă; în relaţia sa actuală cu Europa modernă, România pune în joc o tradiţie de aproape două secole; eforturile ei de integrare în Uniunea Europeană nu pot fi înţelese pe deplin în afara acestei tradiţii. În această privinţă, două sunt generaţiile înnoitoare, de reper (înaintea celei actuale). Să le vedem.

Refluxul mişcării revoluţionare de la 1848 din Europa Occidentală a găsit în spaţiul românesc o primă generaţie – *generaţia post-paşoptistă* – foarte sensibilă la idealurile modernităţii şi la împlinirea lor prin intermediul *cunoaşterii*. În fruntea acestei generaţii s-a aflat Titu Maiorescu – critic literar, filosof şi om politic, întemeietorul spiritului critic în cultura română. Iată, de pildă, una dintre reflecţiile sale memorabile:

„Critica, fie şi amară, numai să fie dreaptă, este un element neapărat al susţinerii şi propăşirii noastre şi, cu orice jertfe şi în mijlocul oricâtor ruine, trebuie împlântat semnul adevărului” (Maiorescu, 1973 [1872]: 241).

După un doctorat în filosofie la Universitatea din Gießen (Germania) şi licenţa în drept la Sorbona (Paris, Franţa), Maiorescu se întoarce în patrie şi devine, la douăzeci și patru de ani, rector al Universităţii din Iaşi – prima universitate din România, înfiinţată în 1860, după modelul universităţilor occidentale. În 1866 a înfiinţat „Junimea”, asociaţie culturală în dezbaterile căreia s-au format primii mari clasici ai literaturii române moderne: poetul romantic Mihai Eminescu, povestitorul Ion Creangă, dramaturgul Ion Luca Caragiale şi prozatorul Ioan Slavici. Numit în 1874 profesor de filosofie la Universitatea din Bucureşti (înfiinţată şi ea tot după modelul european, la 1864), Maiorescu instruieşte pe lângă el o pleiadă de străluciţi tineri intelectuali (S. Mehedinți, C. Rădulescu-Motru, P. P. Negulescu, Ioan Bogdan, Mihail Dragomirescu și alții) care, la rândul lor, vor urma traseul magistrului: îşi vor desăvârşi studiile la universităţile din Occident (mai ales din Germania), apoi vor reveni acasă, în patrie, şi vor întemeia în România disciplinele moderne ale cunoaşterii ştiinţifice şi culturale: geografia, istoria, filologia, filosofia,

estetica, psihologia.

A doua generaţie semnificativă pentru discuţia de faţă este *generaţia interbelică*, autointitulată cu nerv „generaţia nouă”. Dacă cea anterioară se orientase spre cunoaștere, generația nouă şi-a fixat drept ideal *creaţia*, înţeleasă ca o formă de afirmare a spiritului naţional în ansamblul popoarelor şi al culturilor ce alcătuiesc umanitatea. Să nu omitem că în 1918, la sfârşitul Primului Război Mondial, România se împlinise ca stat naţional; faptul acesta a declanşat un veritabil entuziasm creator în rândurile tinerei generaţii de intelectuali. Unii dintre reprezentanţii acestei generaţii au ajuns, ulterior, să fie cunoscuţi în largi cercuri internaţionale: Mircea Eliade ca istoric al religiilor, Emil Cioran ca filosof al paradoxurilor civilizaţiei contemporane, Eugen Ionescu ca promotor în teatrul absurdului; alţii – precum filosofii Mircea Vulcănescu, sau Constantin Noica – au devenit modele de creatori „naţionali cu faţa spre universal” (expresia aparţine unei alte figuri ilustre care şi-a început cariera în acea perioadă: criticului literar George Călinescu). Strategia tinerilor români în relaţia lor cu Occidentul a fost formulată cu maximum de claritate de Mircea Vulcănescu, astfel:

„Formaţi la vatra mai multor culturi, regăsisem cu toţii ce-i al nostru. Şi această regăsire ne dădea puteri să gândim liber şi să privim pe alţii drept în faţă, fără teama de a ne altera...” (Vulcănescu, 2005 [1938]: 911);

o strategie modelată, după cum se vede, în termenii echilibrului desăvârşit între patetism şi realism, aspiraţie şi acţiune, noi şi ceilalţi, naţional şi universal. Din nefericire, în scurt timp, la sfârşitul celui de Al Doilea Război Mondial, aspiraţiile şi disponibilităţile creatoare ale acestei generaţii excepţionale aveau să fie frânte brutal de „teroarea istoriei”[5], în ipostaza invaziei sovietice. Mulţi tineri români (şi nu numai umanişti, ci şi matematicieni, ingineri, economişti, medici) aveau să-şi împlinească destinul creator în Occident, dar au rămas legaţi prin fire nevăzute de vatra lor originară.

Cele două generaţii tocmai menţionate se asemănau între ele prin aceea că au avut – fiecare în felul său – *conştiinţa unei misiuni istorice*, aşezată sub semnul unei valori dominante: cunoaşterea într-un caz, creaţia în celălalt; amândouă aceste valori se întâlneau pe terenul comun al iubirii de patrie, al propăşirii acesteia alături de patriile moderne din Europa şi din lume. Din acest punct de vedere, *generaţia tânără de după 1989 marchează o ruptură: ea nu şi-a asumat*

---

[5] Expresia aparţine lui Mircea Eliade, (1970: 243–244) şi desemnează primejdiile care au survenit frecvent în existenţa istorică a românilor şi a strămoşilor lor, primejdii disproporţionat de mari în raport cu resursele de apărare ale băştinaşilor.

nicio misiune. Mai accentuat ca niciodată până acum, societatea românească apare împărţită în *centripeţi* şi *centrifugi*. Primii sunt oamenii care se simt legaţi până la capătul vieţii lor de glia acestei ţări ca de *terra mater*; ceilalţi sunt indivizi care, în mod conştient sau nu, menţin în stare viabilă principiul *ubi bene ibi patria*. În cea mai mare parte această tendinţă centrifugală este reprezentată de tineri. Aşa stând lucrurile, e o întrebare dacă, în absenţa unui scop comun, tinerii de astăzi mai alcătuiesc o generaţie, sau sunt o mulţime statistică de indivizi ce-şi urmăresc, fiecare pentru sine, scopurile. Dar ar fi avut ei ce să-şi asume în comun? Fără doar şi poate. După o epocă în care organizarea socială de tip comunist a alterat concepţia despre muncă şi, implicit, caracterul oamenilor[6], imperativul societăţii româneşti era *regenerarea morală*. În absenţa asumării, acest imperativ rămâne un simplu deziderat, o necesitate suspendată. O mulţime de tineri au ales să-şi părăsească ţara; conform unei aproximări încă recente (vezi Ivan 2010, dar şi alte surse), în universităţile din Europa de Vest şi din America de Nord studiază aproximativ 50.000 de studenţi români. O energie excepţională! După finalizarea studiilor, probabil că unii se vor întoarce acasă, dar cei mai mulţi nu vor reveni. Pentru aceştia din urmă motivaţia curentă este aceea că în România nu au condiţii să se realizeze. În primă instanţă, această motivaţie este reală, dar ea atrage îndată o întrebare: de ce tinerii aceştia nu-şi pun în acţiune înzestrarea esenţial-umană spre a schimba (nu spre a părăsi!) un mediu în care activităţile nu funcţionează normal?! „Omul sfinţeşte locul", sună un proverb românesc. A ajuns această lume românească să nu mai aibă în ea nimic sfânt? Presupunând că aşa este, de ce nu încearcă tinerii cei nemulţumiţi să o resacralizeze?!… Acum mai mulţi ani, aflându-mă într-o cercetare de teren în Banat, un ţăran mi-a livrat această cugetare memorabilă, care deţine prin ea însăşi menirea de soluţie optimă, perenă:

„Un om ia în mână un bulgăre de aur şi face din el un bulgăre de pământ, iar altul ia în mână un bulgăre de pământ şi face din el un bulgăre de aur"[7].

Ei, bine, mi-l imaginez pe acel om simplu (dar întruchipând o înţelepciune ancestrală, de apartenenţă originară, freatică[8]) adresându-se, peste timp, tinerilor săi compatrioţi de astăzi:

---

[6] A se vedea, descris, mecanismul acestei alterări în Geană, 2000a şi Geană, 2000b.

[7] Informaţie de teren, septembrie 1974: Simion Unguru, 73 ani, satul Hitiaş, judeţul Timiş (arhiva personală – G. G.).

[8] Despre semnificaţia culturală a acestui termen – „freatic" – am glosat într-un articol aparte. În esenţă, este vorba de un substrat originar, de adâncime, încărcat de infinite puteri creatoare, din care se nutresc geniile personalizate (în toate domeniile), dar care subzistă prin sine însuşi, contribuind discret şi firesc la mai mult decât bunul mers al lucrurilor în viaţa socială (Geană 2012).

„Dacă unii au făcut din această ţară un bulgăre de pământ, faceţi-o voi să fie din nou un bulgăre de aur!...”

Desigur, Occidentul (centrul său european îndeosebi) reprezintă *summa civilitatis humani generis*, reperul normativ al unei civilizaţii construite pe valori umane absolute, precum: demnitatea umană, libertatea, democraţia, egalitatea, statul de drept, drepturile omului. De aceea, în toată situaţia descrisă, nu deplasarea spre Occident este regretabilă, ci tendinţa de a acompania acea orientare cu neîncrederea (uneori chiar cu dispreţul) faţă de valorile româneşti. Identificăm aici o formă de *xenotropism* – termen prin care se poate surprinde afinitatea pentru valorile străine în detrimentul valorilor autohtone. Această atitudine este, fără îndoială, una dintre consecinţele aspectului de seism social pe care, prin violenţa ei, l-a manifestat revoluţia română din decembrie 1989 (*cf*. Geană, 2000a: 197–201 şi Geană, 2000b: 151–154). Înfruptarea abuzivă din oferta generoasă a libertății a produs multă confuzie, mai ales în zona valorilor. Ţară „fostă comunistă” (membră, deci, a blocului estic), România a intrat în Uniunea Europeană fără să aibă instituţiile bine restructurate. Vectorială (unidirecţionată), deplasarea spre Vest a tinerilor întârzie şi mai mult încheierea tranziţiei de la totalitarism la democraţie, de la corupţie la legalitate, de la anormalitate la normalitate. Uneori în psihicul colectiv românesc îşi face loc îndoiala că neomodernizarea (i.e. modernizarea postcomunistă) ar putea fi cu adevărat o ţintă reală, tangibilă, de vreme ce această ţintă se află mereu înaintea noastră, ca o „fata morgana”, sau, cu o expresie a unui remarcabil sociolog român, ca o „modernitate tendenţială” (Schifirneţ, 2012).

Încheiere

În primăvara anului 2010, incinta unui hotel de lux din Bucureşti a găzduit o întâlnire (prima după câte ştim) a unui lot de studenţi români ce se instruiau în universităţi din Occident (*cf*. Ivan 2010). Acest fapt a aprins speranţa că mulţi dintre ei se vor întoarce, după pilda biblică a „fiului risipitor”, spre binele personalităţii proprii, al ţării lor şi, implicit, al Europei. De altfel, din punctul de vedere termodinamic (pe care l-am adoptat şi adaptat ca perspectivă pentru expozeul de faţă), aceasta este chiar calea optimă către o generalizare la nivel înalt a valorilor (a se citi: către forma bună a entropiei valorice) în spaţiul european unit. Cu o ultimă observaţie, totuşi: această bună entropie nu trebuie să fie completă (altfel zis: ea nu trebuie să anihileze entitățile naționale) – în forma optimă ea vizează un cadru comun, în care diversitatea culturală să se bucure de o liberă manifestare, concretizată la rându-i într-o irepresibilă cooperare!...

BIBLIOGRAFIE

Eco, Umberto, 2001, “Holy wars, passion and reason. Scattered thoughts on cultural superiority”, în *La Repubblica*, 5 October.

Eliade, Mircea, 1970, *De Zalmoxis à Gengis-Khan. Études comparatives sur les religions et le folklore de la Dacie et de l'Europe Orientale*, Paris: Payot, 1970.

Geană, Gheorghiţă, 2000a, „Nichtorganische Entwicklung, Eigentumsform und die moralische Krise in Rumänien nach 1989”, în Anneli Ute Gabanyi and Anton Sterbling (Hgg.), *Sozialstruktureller Wandel, soziale Probleme und soziale Sicherung in Südosteuropa*, München: Südosteuropa Gesellschaft, pp. 191–204.

Geană, Gheorghiţă, 2000b, „Ce se întâmplă acolo? Contradicţie şi confuzie în România post-1989”, în Elena Zamfir, Ilie Bădescu, Cătălin Zamfir (coord.), *Starea societăţii româneşti după 10 ani de tranziţie*, Bucureşti: Editura Expert, pp. 142–158.

Geană, Gheorghiţă, 2012, „Ipostaze ale genialităţii freatice”, în *Caietele de la Putna*, 5, V, pp. 56–72.

Geană, Gheorghiţă, 2019, “Social energy, migration, and the entropy of values. Toward the ‘eternal peace’ of the cultural differences”, în *Annuaire Roumain d'Anthropologie,* 56, pp. 102–118.

Georgescu-Roegen, Nicholas, 1999 (1971), *The Entropy Law and the Economic Process*, Cambridge/ Massachussetts: Harvard University Press.

Ivan, Sorin, 2010, „Ţara care îşi alungă valorile”, în *Tribuna învăţământului*, anul LXI, nr. 1039 (2920), p. 2.

Maiorescu, Titu, 1973 (1872), *Critice*, vol. I, ed. îngrij. de Domnica Filimon Bucureşti: Editura Minerva, col. B.p.t.

Schifirneţ, Constantin, 2012, “Tendential modernity”, în *Social Science Information*, 51 (1), pp. 22–51.

Schrödinger, Erwin, 2012 (1944), *What is Life?,* with *Mind and Matter,* and *Autobiographical Sketches,* Cambridge: Cambridge University Press.

Vulcănescu, Mircea, 1938, „XIII Gemina”, în Mircea Vulcănescu (2005) *Opere*, ed. îngrij. de Marin Diaconu, Bucureşti: Editura Fundaţiei Naţionale pentru Ştiinţă şi Artă & Editura Univers Enciclopedic.

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 7 (2021)

Spartakos M. Tanasidis[*]
tanasidisspartakos@yahoo.gr

Grecii din Țalka, Georgia

În acest articol sunt prezentate la modul concis informații despre grecii pontici din Țalka, regiune aflată în sudul Georgiei. Este vorba de informații despre proveniența și instalarea grecilor în Țalka, și despre evoluția lor istorică de la 1828 până în secolul al XXI-lea. Sunt prezentate de asemenea câteva detalii despre viața lor spirituală și materială.

***Cuvinte cheie*:** Georgia, greci, ponți, Țalka, urum.

1. Grecii Pontului

„Ponți" sunt denumiți grecii care provin din regiunea Pontului a Asiei Mici (*Fig. 2*). Pontul a primit numele de la vechea denumire a Mării Negre, pe care grecii o numeau *Εὔξεινος Πόντος*, care înseamnă „marea prietenoasă". Din diferite motive pe care nu e locul să le tratăm aici, partea de nord-est a Asiei Mici, aproximativ de la orașul Sinop până la granița de astăzi dintre Turcia și Georgia, cuprinzând și ținutul interior, a fost numită Pont („mare") de către greci.

Prezența grecilor în această regiune a început probabil din secolul al VIII-lea î.Hr. (sau ceva mai târziu), datorându-se extinderii grecilor în Asia Mică și în jurul Mării Negre, din motive economice, politice și sociale. De atunci, de-a lungul a douăzeci și șase de secole, prezența grecilor în regiune a fost neîntreruptă, până în 1924, când, drept urmare a războiului dintre Grecia și Turcia (1919-1922), cele două țări au semnat Convenția de la Lausanne (1923) (Σαμουηλίδης/ Samulidis, 1992: 12). Convenția prevedea schimbul în masă de populație, adică majoritatea populației otomane din Grecia trebuia transferată și instalată în Turcia, și aproximativ toți grecii din Turcia trebuiau transmutați în Grecia. Astfel, împreună cu restul grecilor din Asia Mică,

[*] Σπάρτακος Μ. Τανασίδης, doctorand al Departamentului de Istorie și Etnologie al Universității Democrit a Traciei (Grecia).

ponții au fost transferați în masă și instalați în Grecia.

Însă și înainte, de la mijlocul secolului al XVIII-lea, din motive sociale și economice, începuseră migrații în masă ale grecilor din Pont către Caucaz (Georgia, Armenia, Rusia), dar și spre țărmurile nordice ale Mării Negre, creându-se o mare diasporă elenă în imperiul țarist. Apariția grecilor în Țalka Georgiei s-a produs în contextul acestor migrații.

2. Grecii pontici în Țalka Georgiei: trecere în revistă istorică

Regiunea Țalka se găsește în sud-estul Georgiei, la o distanță de aproximativ 83 km de Tbilisi [Τιφλίδα]. A fost locuită de populații georgiene din vremuri preistorice, însă desele și nimicitoarele invazii ale turcilor, perșilor și altora au dus la pustiirea regiunii până la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Țalka este caracterizată drept „Siberia Georgiei”, datorită climei sale deosebit de reci. Termenul *țalka* (წალკა) în limba georgiană are sensul de „izolat” și „îndepărtat” (Датов, 2006: 38; Τανασίδης, 2021: 15–16).

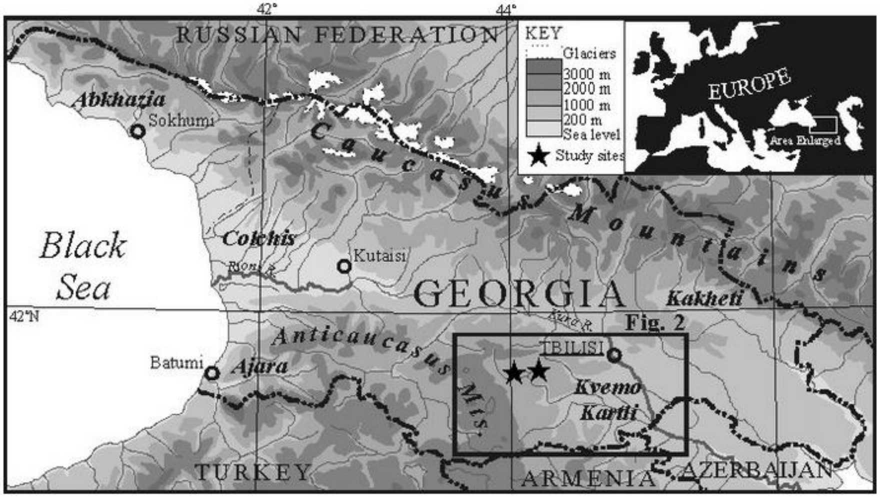

Fig. 1. Regiunea Țalka.[1]

Exact aici, de la mijlocul secolului al XIX-lea au fost întemeiate satele grecești: Avranlo, Akhalik, Gumbet, Yedi Kilise, Gunia Kala, Imera, Karakom, Kerek, Livad, Safar Kharaba,

[1] https://www.researchgate.net/figure/Topographic-map-of-Georgia-showing-the-location-of-the-Tsalka-Plateau-study-sites_fig1_285287440 (*accesat la 24 martie 2021*).

Başkov, Bediani, Beştaşen, Neon Kharaba, Hinis, Olank, Sanamer, Santa, Şipyak, Tarson, Tek Kilise, Barmaksiz, Hapayevka, Trialeti, Țințkaro, Khadik, Khando, Khram Ges.

Satul Barmaksiz se numea și Țalka. Avea o poziție centrală, iar în jurul lui erau dispuse celelalte sate, care împreună se numeau „satele Țalkăi”. În ultimii ani ai perioadei sovietice, ca urmare a creșterii populației și a dezvoltării urbane, satul central Țalka a fost proclamat oraș, constituind centrul urban al regiunii.

Grecii au migrat aici în urma războiului ruso-otoman din anii 1828-1829. Acest război a început pe 14 iunie 1828, când armata rusă a invadat Imperiul Otoman și a ocupat orașele Erzerum, Bayburt și Gumușkhana [Gümüșhane, în turcă]. După război, grecii localnici ai acestor regiuni au migrat în masă în Țalka, urmând armatele rusești în retragere (Σαμουηλίδης, 1992: 227; Βαλαβάνης, 1995: 11-13; Φωτιάδης, 2003: 27).

Fig. 2. Harta migrației grecilor în secolul al XIX-lea (Pratsinakis, 2013: 47).

Înainte de plecarea lor, grecii din vilaetul Erzerum au viețuit răspândiți în diferite sate în jurul orașelor Erzerum, Bayburt și Kars. Vorbeau turcește. Limba turcă a fost impusă grecilor cu forța, în contextul politic al turcizării, și este justificată de generațiile următoare prin relatarea că

li se tăia limba celor care erau descoperiți că vorbeau grecește, precum și cu alegerea în fața căreia grecii erau puși de otomani: fie să-și păstreze religia și să vorbească turcește, fie limba, și să devină musulmani (Τριανταφυλλίδης, 1870: 52–53, 72; Аклаев, 1989: 14; Елоева, 2002: 8–9; Melikishvili și Jalabadze, 2016: 201; Sideri, 2017: 33; Акопян și Ермаков, 2019: 317–318).

Însemnările de călătorie din secolul al XIX-lea fac referire la faptul că cei care călătoreau în Asia Mică întâlneau adesea sate elene cu adulți având limbile tăiate, astfel încât copiii lor să crească într-un mediu turcofon. Interzicerea limbii materne se aplica în asociere cu restrângerea drepturilor religioase. Vestitul geograf rus Piotr Cihacev, călătorind în 1859 în orașele Trabzon, Gumușkhana, Erzerum și Kars scrie că „Mai multe mii de greci au uitat limba cu totul” (*apud* Чихачев, 1960: 23–30).

Ofițerul armatei ruse Nikolai Ușakov a luat parte la războiul ruso-otoman din 1828-1829. Martor ocular, relatează că: „Populația pașalîcului Erzerum este compusă din turci invadatori, curzi, armeni și greci. Cei din urmă erau cei mai apăsați de stăpânirea musulmană. În multe locuri, liturghia în bisericile elene, în paralel cu desfășurarea ritualurilor creștinismului ortodox, aveau loc în limba turcă” (*apud* Ушаковъ, 1836: 114).

Grecii au ajutat în multe feluri armatele rusești. În conformitate cu referințele rusești, ajutorul pe care-l ofereau grecii localnici mergea până la fapte de eroism. De aceea, când rușii au trebuit să se retragă ca urmare a tratatului de la Adrianopol (1829), grecii s-au pomenit descoperiți. Au cerut ajutorul generalului I.F. Paskevich-Erivanskii (1782-1856), care a intervenit astfel încât guvernul țarist să permită instalarea lor în Caucaz (Ξανθοπούλου-Κυριακού, 1993: 95–97, 100; Шахбазов, 2004: 16–17, 18–19).

Stabilirea grecilor în Țalka a avut loc în mai multe valuri. Migrarea s-a produs în grupuri mari și mici, cu căruțele și pe jos, pe traseul Erzerum->Kars->Gumri->Țințkaro->Baș Kehit->Țalka. Deplasarea dura patruzeci și cinci de zile. Astfel, din Imperiul Otoman au migrat în Caucazul rusesc aproximativ 42 000 de persoane. În timpul deplasării lor, creștinii neînarmați erau atacați de grupuri înarmate de curzi, însă erau apărați de armatele rusești. În același timp, unii mureau de boli sau de foame, ceea ce s-a întâmplat și după sosirea lor în Țalka (Pratsinakis, 2013: 45–46, 50; Τανασιδης, 2021: 28, 30–32).

Statul le-a asigurat scutirea de impozite în primi șase ani. Migranții s-au instalat în sate georgiene în ruină. Materialele de construcție le-au preluat direct din ruine. Unde a fost posibil, au restaurat biserici georgiene, iar în altă parte le-au construit din temelie. Condițiile de trai din primii ani au fost deosebit de dificile. Pământul era lipsit de fertilitate. Speranța medie de viață era de aproximativ cincizeci de ani. În 1836, mortalitatea a fost foarte mare. Din 776 de familii, 226 au murit. Destule persoane își arătau dorința de a se întoarce în Imperiul Otoman, întrucât

considerau că situația de acolo era mai bună în comparație cu foamea, sărăcia și condițiile grele de viață din Țalka. Altele voiau să migreze în alte părți ale Georgiei, unde pământul era mai roditor. Statul țarist însă nu le-a permis, întrucât era interesat ca granița cu Imperiul Otoman să fie locuită de populații creștine, ostile prin tradiție elementului turcesc (Φωτιάδης, 2003: 45; Шахбазов, 2004: 16–17, 29–38, 46; Τανασίδης, 2021: 22, 30).

Din cauza insuficienței terenului cultivabil, locuitorii s-au mutat continuu din sat în sat sau au întemeiat sate noi în interiorul regiunii. În anii 1890, condițiile de trai au continuat să fie dificile. Din noiembrie până în februarie temperatura obișnuită era de –22º C. Predominau vânturile reci. Rata îmbolnăvirilor era mare, iar mortalitatea infantilă reprezenta 60% din totalul mortalității. Oamenii mureau de tifos și de alte boli (Эриксонъ, 1898: 203–208, 233–245; Τανασίδης, 2021: 36).

Nivelul cultural al locuitorilor era caracterizat de analfabetism. Existau numai trei școli religioase. Puținii greci care aveau posibilități economice își trimiteau copiii la școlile rusești de două clase din alte regiuni apropiate (Эриксонъ, 1898: 224–225; Читлов *et al.*, 1992: 20).

Trebuie subliniat că la sfârșitul secolului XX, grecii din Țalka doreau să migreze în Grecia. Primele asemenea încercări sunt înregistrate în anii 1894-1895 (Λαυρεντίδης, 1971-1972: 395 etc.; Παπουλίδης, 1989: 133; 1992: 118–119; Παπαδόπουλος, 2011-2012: 160–169, 174–175).

În secolul XX, un eveniment important a fost Primul Război Mondial (1914-1918), în care au fost înrolați și grecii Țalkăi (Τανασίδης, 2021: 54). Din acea perioadă, există o însemnare a lui I.E. Κουτσοδημήτρη/ Kuțodimitri, agent diplomatic al ministerului de externe elen, din 12 noiembrie 1914, care, călătorind în regiune, constata că: „… în Țalka, grecii agricultori și crescători de animale nu mai suportă viața grea de acolo, doresc să migreze cât mai repede posibil la mama lor, Grecia…” (*apud* Παπουλίδης, 1989: 139). Cât despre mișcarea culturală din Țalka, spune că: „… vorbesc turcește, însă au sentimente bune, patriotice... Școli grecești, din nefericire, nu au” (*ibidem*: 147–149).

Sfârșitul Primului Război Mondial a coincis cu Revoluția din Octombrie, anul 1917. Mai târziu, în 1938 a început o nouă perioadă pentru grecii din URSS, așa-numita „afacere grecească”, cu prigoniri și exilări politice. Victimele prigonirilor politice în Țalka au fost câteva zeci – nu cunoaștem astăzi numărul lor exact. Unii au fost învinuiți de idei anti-comuniste, iar alții pentru că și-au exprimat public nemulțumirea față de regimul comunist. Câțiva au fost acuzați de „instigarea migrării țăranilor în Grecia”. Pedeapsa cea mai frecventă era condamnarea la moarte și confiscarea averii. Victimele aveau în comun că erau bărbați, educați, cu vârsta medie de treizeci de ani. Printre victime erau și acei prelați care refuzau să-și radă barba și să

adopte o înfățișare laică (Коцонис, 1997: 80–89; Τανασίδης, 2021: 58–64).

Fig. 3. Săteni din Țalka (arhiva Lena Karahaușidu).

Următorul reper semnificativ în istoria Țalkăi a fost Al Doilea Război Mondial. La începerea războiului, mai mult de 5850 de bărbați din Țalka au fost înrolați în armata sovietică, iar 1995 au fost decorați. Numărul celor care au căzut sau care au fost dați dispăruți depășește 721 (Читлов *et al*., 1992: 36–45).

În preioada postbelică, nivelul de viață s-a îmbunătățit. Populația Țalkăi, care locuise în case de pământ în condiții dificile, în sărăcie și având o rată înaltă a mortalității, prezintă o imagine total diferită în a doua jumătate a secolului XX. Casele de pământ au fost înlocuite cu locuințe familiale de tip european. După construirea centralei de producere a energiei electrice de la Khrami, începând cu 1950 toate satele au fost electrificate. Regiunea avea un total de 45 600 de locuitori. În anii 1970, s-au fondat și două unități industriale, una de încălțăminte (1971), cealaltă mecanică (1972). În 1979, în conformitate cu recensământul oficial, compoziția etnică a populației Țalkăi, însumând 49 340 de persoane, era următoarea: greci – 62,5%; armeni – 28,4%; azeri – 4,5%; georgieni – 3,5%; ruși – 0,7%; alții – 0,4% (Τανασίδης, 2021: 65).

În ceea ce-i privește pe armeni, aceștia viețuiau de asemenea în aceleași regiuni ale Asiei Mici în care trăiau și grecii, și împreună cu grecii urmaseră armata rusă. Vorbeau armeană dar

știau și turcă, prin intermediul căreia comunicau cu grecii. Erau creștini gregorieni în dogmă și un grup etnic foarte introvertit. Cu toată îndelunga conviețuire alături de greci, căsătoriile între armeni și greci erau un fenomen rar, chiar și după apariția comunismului și impunerea interdicțiilor religioase (Шахбазов, 2004: 26–27; Карагёзов, 2006: 15–20). Același lucru este valabil într-o măsură chiar mai mare pentru azeri, din cauză că erau musulmani. Georgienii și rușii au apărut după război, câteva familii de muncitori calificați, specialiști și funcționari publici, care veniseră din alte părți din motive profesionale (Читлов *et al.,* 1992: 56, 87).

În 1987, Țalka a devenit oficial oraș, fiind orașul cu cea mai numeroasă populație elenă în URSS (Читлов *et al.,* 1992: 31, 59: Αγτζίδης, 1991: 215). Deținea primul loc în Georgia în ceea ce privește absolvenții de facultate. Avea 51 de școli și două școli profesionale, unde 1200 de cadre didactice instruiau 12 000 de elevi. Avea 120 de locuitori cu educație de nivel doctoral. Avea 44 de grădinițe, șapte centre culturale, 30 de cluburi, 54 de biblioteci, 20 cinematografe, un post de televiziune, două spitale. Din 1987, în Țalka au avut loc congrese pansovietice de filosofie și civilizație vechi elenă. În aceeași perioadă s-a întărit economia locală, grație producției și exportului de cartofi (Читлов *et al.,* 1992: 46, 56–57; Эминов, 2006: 74).

Fig. 4. Statuia lui Aristotel, în Piața Aristotel din orașul Țalka (arhiva Σίμα Μεζιρίδου / Sima Meziridu).

În regiune, până la sfârșitul secolului XX existau circa 46 de sate, dintre care 27 erau grecești, 13 armene, cinci azere și unul georgian. Deși grecii constituiau în acel moment cea mai mare comunitate elenă din Georgia, în anii 1990, odată cu prăbușirea Uniunii Sovietice și deschiderea granițelor, Țalka s-a golit de populația elenă (Комахия, 2005: 174; Manuylov, 2015: 52; Τανασίδης, 2021: 68).

Statul național al Georgiei, aplicând o politică de georgianizare, a redenumit toponimia și a instalat georgieni aduși din Adjaria și Svanetia. Degradarea economică, condițiile politice instabile și vechiul vis de a merge în Grecia au avut ca rezultat exodul în masă al grecilor în principal către Grecia, dar și către Cipru și Rusia. Astăzi, grecii din Țalka mai numără câteva zeci de persoane, în special bătrâni, care trăiesc răspândiți în puține sate (Melikishvili și Jalabadze, 2016: 197–198, 204; Τανασίδης, 2021: 68, 70–71).

Fig. 5. Peisaj din Țalka (arhiva Σπάρτακος Τανασίδης / Spartakos Tanasidis).

Grecii care au plecat din Țalka viețuiesc astăzi în două țări elene – Grecia și Cipru. Viețuiesc de asemenea ca migranți în Europa Occidentală și în Rusia, din motive economice. Se întorc periodic de Paște sau în lunile de vară pentru câteva zile pentru a îngriji paraclisele și mormintele strămoșilor lor. Unii se întorc ani mai târziu pentru a revedea vechile lor case, dacă, desigur, le permit noii proprietari (Melikishvili și Jalabadze, 2016: 202–203; Τανασίδης, 2021: 71).

Fig. 6. Ελένη Τσαμουρλίδου / Eleni Țamurlidu – dintre puținii greci care au rămas în Țalka. Deține acolo restaurantul „Póndia” [Pontica].[2]

3. Limba

Grecii din Țalka vorbesc un dialect răsăritean al limbii turce, care seamănă mult cu dialectul care se folosește astăzi în Erzerum, Gümüşhane, Kars și Erzinchan. În satele Santa,

[2] https://wander-lush.org/javakheti-tsalka-travel-guide/ (*accesat la 24 martie 2021*).

Neon Kharaba și Gumbet vorbeau dialectul pontic al limbii elene. Nu existau dificultăți de comunicare între elinofoni și turcofoni întrucât toți cunoșteau la fel de bine turca. În principal, elinofonii celor trei sate erau bilingvi (Τανασίδης, 2021: 99–100).

Dialectul turc al grecilor Țalkăi se numește „dialectul urum”. În acest dialect, *urum* înseamnă „grec”, iar termenul era folosit de turcofoni pentru a se identifica pe ei înșiși, precum și pe ceilalți greci (Акритас, 1962: 424; Verhoeven, 2011: 3; Ries *et al.*, 2014: 8, 17 etc.; Skopeteas, 2015: 3–4). Provine din cuvântul turc „rum”/„urum”, care înseamnă „romeu”, adică descendent greco-creștin al bizantinilor. Există, de asemenea, în Ucraina o mare comunitate de greci turcofoni, care și ei se numesc pe ei înșiși „urum”. Această comunitate, însă, va constitui poate obiectul unui viitor studiu.

În dialectul urumilor există și câteva reziduuri de limbă elenă, pe care o vorbeau cândva strămoșii lor. O mare influență există din partea limbii ruse, cu importul cuvintelor care au legătură cu modul de viață actual. Cu toată îndelunga conviețuire cu armenii, nu au fost naturalizate cuvinte armene în dialectul turc din Țalka (Пашаева, 1977: 334–345; Корелов, 1990: 133–149; Читлов *et al.*, 1992: 102–103; Колесов, 1997: 90; Ries *et al.*, 2014: 19–20).

După stabilirea grecilor în Țalka, au fost câteva încercări de predare a limbii elene, însă fără succes. Din lipsa profesorilor, a resurselor materiale și a preocupării statale, accesul la învățământul în limba greacă era foarte dificil. Limba greacă nu s-a predat niciodată în mod sistematic în școlile satelor. În special în anii 1960-1964, învățământul în limba greacă a încetat peste tot în URSS. Abia în 1980 s-a permis în Georgia predarea limbii elene în școlile regiunilor unde existau greci (Читлов *et al*., 1992: 42; Τανασίδης. 2021: 113).

În ceea ce privește restul limbilor, în Țalka se preda rusa la școală, deoarece era limba oficială a statului și se folosea în serviciile publice. Nu se învăța niciodată georgiana, întrucât în regiune erau puțini georgieni, iar această limbă nu era necesară în serviciile publice (Читлов *et all.*, 1992: 42, 102–103; Τανασίδης, 2021: 113).

Referitor la onomastică și numele de familie, acestea erau foarte diverse, de proveniență în principal vechi elenă sau creștin-bizantină. Numele rusești sau georgiene erau mai rare. Numele de familie nu erau diferite de cele ale restului grecilor Pontului și Caucazului, doar că terminația celor mai multe era slavă – ov/ova. În anii de după căderea comunismului, mulți și-au schimbat terminațiile numelor lor de familie în *ήδης* [idis], pentru a rezona mai grecește (Τανασίδης, 2021: 109–112).

Ceea ce prezintă un interes deosebit din punct de vedere antropologic este relația problematică pe care o au grecii turcofoni cu limba lor. Mulți nu se simt confortabil vorbind-o, și o consideră străină. Preferă să spună că limba lor maternă este limba greacă, deși nu o cunosc. De

asemenea, câțiva declară că limba lor maternă este rusa, cărora în realitate nu le este maternă, ci au învățat-o la școală (Аклаев, 1988: 60–70; 1989: 17 *ff*.; Елоева, 1995: 4–5; 2002: 5–7; 2006: 183–184; Иванова, 1997: 12; Кузнецов, 2008: 256; Höfler, 2016: 213–234; Melikishvili și Jalabadze, 2016: 199; Zoumpalidis, 2008: 4–5, 7; 2017: 32, 37–39).

Lingvista F. Eloeva, de la universitatea din St. Petersburg, făcând cercetări în Țalka în 1990, a constatat că:

„Este ușor de închipuit ce simte un popor ortodox când recunoaște că propria lui limbă este o limbă musulmană. Este fără îndoială un reper dramatic al conștiinței etnice a acestui popor turcofon.” Și, mai jos, „… grecii din Țalka consideră limba lor ca fiind străină, pe motiv că este limbă musulmană. Când am încercat să le vorbim *bizimça* (adică în dialectul lor), ne-au răspuns cu multă mâhnire: de ce nu vorbiți o limbă «omenească»?” (Eloeva, 2006: 183).

Conform interviurilor pe care autorul prezentului text le-a realizat cu greci din Țalka care viețuiesc în Grecia, toți, fără excepție – indiferent de vârstă, sex sau nivel de educație –, când au fost întrebați în legătură cu limba, îndată ce au terminat de relatat cum strămoșii lor au devenit turcofoni, s-au străduit să sublinieze faptul că deși și-au schimbat limba, au rămas creștini. Chiar dacă ghidul de interviu nu conținea întrebări speciale referitoare la religie, toți respondenții s-au grăbit să invoce tradiția lor orală, conform căreia pierderea limbii s-a făcut forțat, și că au fost nevoiți să renunțe la limba greacă pentru a putea rămâne în continuare creștini ortodocși. Ipoteza autorului este că această nevoie, de a sublinia creștinismul lor, provine din interacțiunea cotidiană a grecilor din Țalka cu restul grecilor, deoarece mulți dintre cei din urmă îi privesc pe cei dintâi cu suspiciune datorită turcofoniei lor, contestând, adică, elenitatea lor.

4. Religia

În conștiința grecilor din Țalka, religia a suplimentat pierderea limbii, și a devenit indiciu al identității etnice (Sideri, 2017: 37). Trăsătura lor era că erau profund religioși (Хахановъ, 1907: 51–52). Până la începutul secolului nostru, în Țalka existau 29 de biserici ortodoxe, cu hramuri grecești (Карагёзов, 2006: 94). Lexicul ritualic cuprindea în principal expresii grecești denaturate. În anii comunismului, ritualurile religioase erau ținute pe ascuns, în case, de către preoți secreți (Melikishvili și Jalabadze, 2016: 202; Τανασίδης, 2021: 116–117). Interdicțiile religioase au încetat în anii 1980, iar bisericile s-au redeschis (Αγτζίδης, 1991: 215).

Obiceiurile ciclului vieții și ale celui anual erau strânse legate de ritualul creștin. Tradițiile și obiceiurile ritualice din Țalka nu difereau în general de cele ale celorlalți greci ai Pontului și

Caucazului (Михайлов, 1982: 13; Иванова, 1997: 7, 13; Τανασίδης, 2021: 85).

Specifică poate fi considerată sacrificarea de animale la sărbători ale sfinților, practică neacceptată de biserica oficială, însă foarte răspândită în popor, chiar și în zilele noastre. Este vorba de ceremonia jertfirii unui animal lângă o biserică. Se oficiază în special de sărbătoarea Sfântului Gheorghe, sau în altă zi. Prin această jertfă, credinciosul cere ceva sfântului sau își exprimă recunoștința față de acesta. Animalele pentru jertfit sunt de cele mai multe ori miei, apoi tauri, cocoși. Carnea se fierbe pe loc și se consumă de cei prezenți. Cele mai bune părți se împart bolnavilor. Carnea se consideră sfântă și se consumă în cantități mici, pentru a aduce binecuvântare, iar nu pentru săturare (Попов și Тортопиди, 1997: 172; Колесов, 1997: 105; Τανασίδης, 2021: 140–141). Mai demult, și în alte regiuni ale Georgiei grecii pontici practicau sacrificarea animalelor, însă nu atât de des precum grecii Țalkăi, care continuă obiceiul și astăzi.

Fig. 7. Biserica Sfântului Gheorghe a satului Avranlo din Țalka.
A fost construită în 1903 (Карагёзов, 2006: 207).

5. Aspecte ale existenței materiale

Locuința

Cea mai răspândită locuință în Țalka era casa de pământ. Era o construcție circulară boltită, din lemn, pământ și pietre. Avea o intrare joasă și o gaură în vârf, care se folosea atât pentru luminarea naturală, cât și pentru evacuarea fumului vetrei. În lunile de iarnă, sub același acoperiș oamenii locuiau laolaltă cu animalele, pentru o mai bună încălzire. O treime din casă era locuită de oameni, iar restul de animale. În această locuință se adăpostea toată familia, care avea forma familiei extinse de tip patriarhal (Акритас, 1962: 426–427; Пашаева, 1972: 112–115; Карагёзов, 2006: 134; Τανασίδης, 2021: 85–87).

Fig. 8. Casă veche abandonată din Țalka, 1999 (Σακάλογλου, 2000: 1).

Întinderile păduroase sărăcăcioase din Țalka nu permiteau exploatarea lemnului. Drept combustibil pentru încălzirea caselor de pământ se folosea *tezek*, bucăți de bălegar de vacă uscat, care se întindeau și se uscau la soare (Читлов *et al*., 1992: 14; Датов, 2006: 41–42; Τανασίδης, 2021: 88).

Din anii 1930, acest tip de locuință a început să fie abandonat, iar oamenii au început să construiască treptat case de tip european, cu unul sau două niveluri (Τανασίδης, 2021: 65).

Fig. 9. Case actuale în satele Țalkăi
(fotografie din 2016 – arhiva Σπάρτακος Τανασίδης / Spartakos Tanasidis)

Hrana

În ceea ce privește hrana, aceasta era foarte simplă, compusă din produse vegetale și lactate. Pâinea era de calitate inferioară. Era proverbială o zicere populară conform căreia cu pâinea din Țalka „spargi capul dușmanului și otrăvești câini”. De aceea, aprovizionarea cu pâine se făcea din Tbilisi. Erau populare în special supele, gătite pe bază de carne și produse lactate. De la masa zilnică nu lipseau tot felul de murături (Ерицовъ, 1887: 384–385; Колесов, 1997: 96; Карагёзов, 2006: 141–142).

Portul

Vestimentația tradițională era adaptată condițiilor vieții de agricultori și crescători de animale și climatului rece al Țalkăi. Bărbații purtau haine simple de bumbac și lână. Foarte răspândită era tunica de lână, cu sau fără mâneci. Cojoacele de iarnă erau confecționate din blănuri de oaie. Pe cap purtau căciuli improvizate din blană de oaie. În picioare încălțau opinci din piele de vacă și ciorapi de lână. În anii regimului comunist, a început urbanizarea vestimentației bărbătești, cu apariția pantalonilor de tip european, a cămășilor mai strâmte, vestoanelor, cizmelor etc. (Акритас, 1962: 427; Михайлов, 1982: 133–134, 136; Шахбазов, 2004: 110; Τανασίδης, 2021: 93–94).

Fig. 10. Greci din Țalka (Παπαδοπούλου și Βαλλιανός, 2010: 102).

Portul femeiesc, a cărui piesă principală era rochia de bumbac, cu mâneci largi și partea de jos largă, era același cu portul pe care îl îmbrăcau și restul grecoaicelor din Pont. În picioare

aveau ciorapi de lână până la genunchi și opinci de care purtau și bărbații. Portul femeiesc a rezistat multă vreme sovietizării. Caracteristic era acoperământul de cap numit *kotik*, care era foarte răspândit la grecii pontici de pe țărmurile Mării Negre. În perioada sovietică, acesta se purta în asociere cu haine moderne. Este de remarcat că femeile Țalkăi au continuat să-l poarte până la jumătatea secolului XX (Михайлов, 1982: 115–117, 119; Τανασίδης, 2021: 92, 94, 96).

Ocupațiile

Referitor la ocupații, existau pricepuți meșteri pietrari și fierari. Însă cea mai dezvoltată în Țalka era creșterea animalelor. Un specific al vieții păstorești era domicilierea periodică a întregii familii în lunile de vară la pășuni, unde exista suficientă iarbă și nutreț pentru turmele lor (Читлов *et al*., 1992: 13; Τανασίδης, 2021: 98–99).

6. Concluzii

Am văzut că grecii au apărut în Țalka după războiul ruso-otoman din 1828-1829, migrând din nord-vestul Asiei Mici. Au urmat armata rusă, temându-se de răzbunarea otomanilor pentru ajutorul pe care creștinii l-au dat armatei ruse. S-au stabilit într-o regiune săracă și nefertilă. Naturalizarea lor a fost un proces de durată. Grecii aceștia, în marea lor majoritate, vorbeau turca drept limbă maternă. Etnografia grecilor Țalkăi este aceeași cu a restului ponților.

După jumătatea secolului XX, Țalka a cunoscut o nemaiîntâlnită dezvoltare a condițiilor de locuit și civilizațională. Deși grecii au reușit să se înrădăcineze în Țalka, procesul de disoluție a Uniunii Sovietice din anii 1980, precum și noul context politic, au îmboldit o nouă migrație în masă, către Grecia sau în alte părți.

În ceea ce privește etnografia, autorul acestui text a descoperit, studiind bibliografia, că obieciurile și tradițiile Țalkăi nu au fost studiate într-un grad satisfăcător. Cele câteva cercetări au fost întreprinse de cercetători sovietici, și au privit în special limba și mai puțin restul elementelor culturale. Pe fondul răspândirii grecilor Țalkăi în Europa și Rusia, cercetarea actuală este foarte dificilă, datorită faptului că aceștia sunt influențați de mediile urbane contemporane, își părăsesc obiceiurile și le înlocuiesc cu cele pontice și neo-elene predominante. În acest loc se deschide din punct de vedere antropologic un câmp de cercetare original, referitor la modul în care obiceiurile grecilor Țalkăi se transformă în epoca contemporană, influențate de etnografia actuală hegemonică a elenismului pontic.

Mulțumiri

Adresez calde mulțumiri domnului dr. Sebastian Ștefănucă, pentru traducerea textului în limba română.

BIBLIOGRAFIE

Αγτζίδης, Βλάσης, 1991, *Ποντιακός Ελληνισμός. Από τη γενοκτονία και το σταλινισμό στην περεστρόικα* [Elenismul pontic. De la genocid și stalinism la perestroika], Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη.

Аклаев, Айрат Р, 1988, „Этноязыковая ситуация и особенности этнического самосознания грузинских греков (по материалам исследования в Цалкском районе)” [Situația etno-lingvistică și specificul conștiinței de sine etnice a grecilor georgieni (în baza materialului de cercetare din regiunea Țalkăi)], în *Советская Этнография*, no. 5, Москва, pp. 60–70.

Аклаев, Айрат Р., 1989, *Язык и этническое самосознание Греков Грузии. По материалам исследования в Цалкском районе Грузинской ССР* [Limba și conștiința de sine etnică a grecilor din Georgia, în baza materialului de cercetare în regiunea Țalka a Republicii Sovietice Socialiste Georgiene] (Автореферат к диссертации на соискание ученой степени кандидата исторических наук), Москва: Академия Наук СССР.

Акопян, Виктор З. și Виктор П. Ермаков, 2019, „Роль православной церкви в этногенезе субэтнической группы греков-урумов” [Rolul bisericii ortodoxe în etnogeneza grupului subetnic al grecilor-urum], în *Диалог со Временем*, no. 66, Москва, pp. 316–326.

Акритас, Панаит, 1962, „Греки Кавказа” [Grecii Caucazului], în Толстов Сергей П. (ред.) *Народы Кавказа* [Народы мира. Этнографические очерки], т. II, Москва: Издательство Академии Наук СССР, pp. 421–432.

Хахановъ, Александр, 1907, „Цалкинскiе греки и ихъ современное положенiе” [Grecii din Țalka și situația lor actuală], în *Этнографическое Обозрѣнiе*, no. 3, Москва, pp. 49–52.

Чихачев, Пётр А., 1960, *Письма о Турции* [Scrisori despre Turcia], Москва: Издательство восточной литературы.

Читлов, Дмитрий С., Феликс Д. Читлов și Элина Д. Гуриели, 1992, *Цалкинцы – дети Грузии. Историко-публицистическое и научно-социологическое исследование* [Țalkienii – fii Georgiei. Studiu istorico-editorial și științifico-sociologic], Тбилиси:

Закавказские военные ведомости.
Датов, Михаил Г., 2006, „Основные природные характеристики Цалки” [Trăsături de bază ale mediului natural al Țalkăi], în Павел А. Карагёзов (ред.), *Греки Цалки*, Тбилиси, pp. 38–44.
Елоева, Фатима А., 1995, *Тюркоязычные православные греки восточной Грузии (Цалкинский и Тетрицкароиский районы)* [Grecii ortodocși turcofoni ai Georgiei răsăritene (raioanelele Țalka și Tetrițkaro], Санкт-Петербург: Языковой Центр. Санкт-Петербургский Государственный Университет.
Елоева, Фатима А., 2000, „Οι τουρκόφωνοι Έλληνες της Γεωργίας: Περιοχές και προφορική παράδοση σε Τσάλκα και Τετριτσκαρό” [Grecii turcofoni ai Georgiei: regiuni și tradiție orală în Țalka și Tetrițkaro], în Michel Bruneau (επιμ.), *Η διασπορά του ποντιακού Ελληνισμού*, Θεσσαλονίκη: Ηρόδοτος, pp. 183–188.
Елоева, Фатима А., 2002, *Проблемы языков дисперсных групп. Тюркоязычные православные греки Цалкинского и Тетрицкаровского районов Грузии* [Probleme lingvistice ale grupurilor de diaspora. Grecii ortodocși turcofoni ai raioanelor Țalka și Tetrițkaro, Georgia], Санкт-Петербург: Кафедра общего языкознания филологического факультета СПбГУ.
Эминов, Федор С., 2006, „Народное образование” [Tradiția orală], în Павел А Карагёзов (ред.), *Греки Цалки*, Тбилиси, pp. 71–74.
Эриксонъ, Э. В., 1898, „Объ условiяхъ быта и санитарномъ состоянiи Цалкинскихъ поселенiй” [Despre condițiile de trai și situația sanitară a satelor țalkiote], în *«Медицинскiй сборникъ» Кавказскаго Медицинскаго Общества*, no. 61, Тифлисъ, pp. 203–245.
Ерицовъ, Александр Д., 1887, „Экономическiй бытъ государственныхъ крестьянъ Борчалинскаго уѣзда, Тифлисской губернiи” [Viața economică a țăranilor regiunii Borchalinskago, gubernia Tifliska], în *Матерiалы для изученiя экономическаго быта государственныхъ крестьянъ Закавказскаго края*, no. VII, Тифлисъ, pp. 367–534.
Φωτιάδης, Κωνσταντίνος Ε., 2003, *Ο Ελληνισμός της Ρωσίας και της Σοβιετικής Ένωσης* [Elenismul Rusiei și al Uniunii Sovietice] [Ιστορία / Πολιτισμός 5], Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός Οίκος Αντ. Σταμούλη.
Höfler, Concha M., 2016, “Group belonging beyond language boundaries: Language, religion and identity in the multilingual Greek community of Georgia”, în *Language Typology and Universals*, no. 69, issue. 2, Bremen, pp. 213–234.

Иванова, Юлия А., 1997, „Культурная – Понтийцы” [Grupul cultural al ponților], în *Studia Pontocaucasica*, no. 3, Краснодар, pp. 6–23.

Карагёзов, Павел А., 2006, „Краткий исторический очерк переселения понтийских греков в Цалку (реферативный обзор)” [Scurtă privire istorică a migrației grecilor pontici în Țalka (concisă trecere în revistă], în Павел А. Карагёзов (ред.), *Греки Цалки*, Тбилиси, pp. 7–37.

Карагёзов, Павел А., 2006, „Материальная культура” [Cultura materială], în Павел А. Карагёзов (ред.), *Греки Цалки*, Тбилиси, pp. 134–148.

Карагёзов, Павел А., 2006, „Религия” [Religia], în Павел А. Карагёзов (ред.), *Греки Цалки*, Тбилиси, pp. 92–107.

Колесов, Владимир И., 1997, „Материалы по истории и этнографии греков-урумов” [Materiale istorice și etnografice ale grecilor-urum], în *Studia Pontocaucasica*, no. 3, Краснодар, pp. 90–106.

Комахия, Мамука, 2005, „Греки Грузии: Миграция и социально-экономические проблемы” [Grecii Georgiei: Migrație şi probleme socio-economice], în *Центральная Азия и Кавказ*, no. 6, issue. 42, Hubertusstigen, pp. 173–180.

Корелов, Иосиф А., 1990, „Иноязычные греки (урумы) на территории Грузии” [Grecii vorbitori de limbă străină (urum) din ținutul Georgiei], în *Известия Академии наук Грузинской ССР [Серия истории, этнографии и истории искусства. “Мацне”]*, no. 2, Тбилиси, pp. 133–149.

Коцонис, Анатолий Н., 1997, „Депортация греков Кавказа в 30-50-е гг.” [Exilul grecilor Caucazului în perioada 30-50], în *Studia Pontocaucasica*, no. 3, Краснодар, pp. 80–89.

Кузнецов, Игорь В., 2008, *Понтийско-Кавказские исследования: лекции, статьи* [Cercetări ponto-caucaziene: scrieri alese], Краснодар: Кубанский государственный университет.

Λαυρεντίδης, Ισαάκ, 1971-1972, „Ἡ κατὰ τὸ 1895-1907 μετοικεσία Ἑλλήνων Ποντίων τοῦ Καυκάσου εἰς Ἑλλάδα” [Migrarea din perioada 1995-1907 a grecilor pontici ai Caucazului în Grecia], în *Ἀρχεῖον Πόντου*, no. 31, Αθήνα, pp. 395–515.

Manuylov, Alexander, 2015, *Russian Greeks / Greek Russians. Parameters of identity* [Dissertation for the degree of philosophiae doctor (PhD)], Bergen: University of Bergen.

Melikishvili, Liana și Natia Jalabadze, 2016, “The Issue of Ethnic Identity and Aspects of Cross-Cultural Orientation of the Greeks in Georgia (the example of Ts’alk’a Greeks)”, în *Language Typology and Universals* vol. 69, issue. 2, Bremen, pp. 193–211.

Михайлов, М. А., 1982, *Культура и быт греков Грузии (историко-этнографическое исследование)* [Cultura și viața grecilor Georgiei (studiu istorico-etnografic)] (Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук), Тбилиси: Академия наук Грузинской ССР. Государственный музей Грузии им. акад. С. И. Джанашиа.

Ξανθοπούλου-Κυριακού, Άρτεμις, 1993, „Μεταναστεύσεις Ελλήνων στον Καύκασο κατά τον 19ο αιώνα” [Migrațiile grecilor în Caucaz în secolul al XIX-lea], în *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, no. 10, Αθήνα, pp. 91–172.

Παπαδόπουλος, Γιάννης, 2011-2012, „Σχέδια εποικισμού πριν από την ελληνοτουρκική ανταλλαγή πληθυσμών. Προσπάθειες για οργανωμένη μετακίνηση των Ποντίων στη Μακεδονία, τη Θεσσαλία και την Κρήτη στα τέλη του 19ου αιώνα και στις αρχές του 20ου αιώνα” [Planuri de colonizare înainte de schimbul de populație eleno-turc. Încercări de transmutare organizată a ponților în Macedonia, Tesalia și Creta la sfârșitul secolului al XIX-lea și începuturile secolului XX], în *Μνήμων*, no. 32, Αθήνα, pp. 151–176.

Παπαδοπούλου, Αλίκη Σ. și Ηρακλής Μ. Βαλλιανός (επιμ.), 2010, *Σελίδες ιστορίας από οικογενειακές φωτογραφίες – Страницы истории в семейных фотографиях* [Pagini istorice din fotografiile de familie], Τσανίδου Ειρήνη (μτφρ.), Αλεξανδρούπολη: Εκπολιτιστικός Σύλλογος Γυναικών «Οι Επίγονοι».

Παπουλίδης, Κωνσταντίνος Κ., 1989, „Ο Βενιζέλος και ο Ελληνισμός του Καυκάσου το 1914” [Venizelos și elenismul Caucazului în 1914], în *Βαλκανικά Σύμμεικτα*, no. 3, Θεσσαλονίκη, pp. 130–171.

Παπουλίδης, Κωνσταντίνος Κ, 1992, „Οι Έλληνες της Ρωσίας τον 19ο και στις αρχές του 20ού αιώνα” [Grecii Rusiei în secolul al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea], în *Βαλκανικά Σύμμεικτα*, no. 4, Θεσσαλονίκη, pp. 107–140.

Пашаева, Ламара Б., 1972, *Семья и быт Цалкских Урумов* [Familia și viața urumilor din Țalka] (Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата исторических наук), Тбилиси: Академия Наук Грузинской ССР. Институт истории, археологии и этнографии им. И. А. Джавахишвили.

Пашаева, Ламара Б., 1977, „Состав современной семьи (Цалкский район)” [Alcătuirea familiei contemporane (raionul Țalka)], în *Исторический сборник*, no. 11, Тбилиси, pp. 334–345.

Попов, Антон П. și Иван А. Тортопиди, 1997, „Греки Северского района Краснодарского края (этнографические заметки)” [Grecii regiunii Sever a raionului Krasnodarului (însemnări etnografice)], în *Studia Pontocaucasica*, no. 3, Краснодар, pp. 155–172.

Pratsinakis, Emmanouil, 2013, *Contesting national belonging: An established-outsider figuration on the margins of Thessaloniki, Greece* (teză de doctorat publicată), Amsterdam: Amsterdam Institute for Social Science Research.

Ries, Veronika, Stavros Skopeteas, Emrah Turan și Kristin Nahrmann, 2014, "Discovering the prehistory of multilingual situations in the lexicon. An empirical study on the Caucasian Urum vocabulary", în *Linguistik online*, vol. 64, Bielefeld, pp. 7–28.

Σακάλογλου Δ. & Σια, 2000, *Ημερολόγιο – Τσάλκα Ποντιακός Ελληνισμός* [Calendar – Elenismul pontic din Țalka], Θεσσαλονίκη.

Σαμουηλίδης, Χρήστος, 1992, *Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού* [Istoria elenismului pontic], Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη.

Шахбазов, Владимир А., 2004, *Цалка – найденная и потерянная родина. Караком – в судьбе моей и моих предков* [Țalka – patria găsită și pierdută. Karakom – în destinul meu și al strămoșilor mei], Минеральные Воды: Кавказская здравница.

Sideri, Eleni, 2017, "Historical Diasporas, Religion and Identity: Exploring the Case of the Greeks of Tsalka", în Eleni Sideri și Lydia Efthymia Roupakia (eds.), *Religions and Migrations in the Black Sea Region*, London: Palgrave Macmillan, pp. 35–56.

Sideri, Eleni, 2017, "Introduction: Religion and Diasporas", în Eleni Sideri și Lydia Efthymia Roupakia (eds.), *Religions and Migrations in the Black Sea Region*, London: Palgrave Macmillan, pp. 31–34.

Skopeteas, Stavros, 2015, *Caucasian Urums and Urum language (Kafkasya Urumları ve Urum Dili)* (raport final de cercetare), Bielefeld: Bielefeld University.

Τανασίδης, Σπάρτακος Μ., 2021, *Τσάλκα. Στοχεῖα ἱστορίας καὶ λαογραφίας τῶν τουρκοφώνων Ποντίων τοῦ Καυκάσου* [Țalka. Aspecte istorice și etnografice ale ponților turcofoni ai Caucazului] (Ἀρχεῖον Πόντου – Παράρτημα 42), Ἀθήνα: Ἐπιτροπή Ποντιακῶν Μελετῶν.

Τριανταφυλλίδης, Περικλής, 1870, *Οἱ φυγάδες* [Refugiații], Ἀθῆναι: Τυπογραφεῖον Περρῆ καὶ Βάμπα.

Ушаковъ, Николай И., 1836, *Исторія военныхъ дѣйствій въ Азіятской Турціи, въ 1928 и 1929 годахъ* [Istoria operațiunilor de război în Turcia asiatică în anii 1828 și 1829], Часть первая, Санктперербургъ: Типографія Э. Праца и К^{o}.

Βαλαβάνης, Γεώργιος Κ., 1995, *Σύγχρονος γενικὴ ἱστορία τοῦ Πόντου* [Istorie generală contemporană a Pontului], Θεσσαλονίκη: Ἐκδοτικὸς Οἶκος Ἀδελφῶν Κυριακίδη.

Verhoeven, Elisabeth, 2011, "Vowel harmony and noun inflection in Caucasian Urum", în *URUM Documentation project*, Bremen: University of Bremen.

Zoumpalidis, Dionysios, 2008, “Language and ethnic identity within the Pontic Greek community in Cyprus: a comparative perspective”, în “Proceedings of the 3rd Language at the University of Essex International Postgraduate Conference”, Colchester: University of Essex.

Zoumpalidis, Dionysios, 2017, “Changing attitudes: reconsidering the role of Turkish in the community of Pontic Greeks in Cyprus”, în *Journal of the Anthropological Society of Oxford*, vol 9, no. 1, pp. 25–42.

Anuarul societății prahovene de antropologie generală, nr. 7 (2021)

Ioana Rebecca Pascu[*]
ioana.pascu00@e-uvt.ro

De la *eros* la *agape*. O tipologie psiho-culturală a iubirii[1]

Cuvinte cheie: cultură apoloniană, cultură dionisiană, mediu socio-cultural, norme, personalitate, tipuri de iubire.

Iubirea – în accepțiunea pe care o avem în vedere de-a lungul acestui text – reprezintă sentimentul fără îndoială înălțător și înnobilator ce se naște și se consolidează între două persoane, producând modificări la nivel afectiv, volitiv, comportamental și social. Iubirea este o oglindire a sufletului şi a personalității, atât în latura sa înnăscută (temperamentul), cât și în cea dobândită și obținută prin interacțiunea cu societatea și prin toate formele de educație (caracterul); este o expresie a libertății umane și a celor mai semnificative valori și principii, pe care le cuprinde și le armonizează.

Dubla implicație în cadrul relației dintre personalitate (individ) și cultură (grup) este un subiect frecvent întâlnit în științele comportamentale. Orice tipologie a iubirii, pentru a fi completă, trebuie să ia în considerare complementaritatea personalitate-cultură. Rândurile care urmează sunt consacrate unei încercări de tipologizare a iubirii ținând cont de această complementaritate. În debutul încercării, vor fi expuse câteva abordări clasificatorii în cheie psihologică ale fenomenului iubirii, dintre care, în mod special, reține atenția cea a psihologului și sociologului canadian John Alan Lee. Pusă în relație cu celebrele modele culturale avansate de antropologa americană Ruth Benedict, se ajunge la tipologia căutată. De remarcat că întregul demers poartă pecetea unei *antropologii literare* (*cf.* Geană, 2020: 190–191), în sensul că, metodologic, particularizarea conceptelor și liniilor abstracte de argumentare se face

[*] Studentă la Universitatea de Vest din Timișoara, Facultatea de Litere, Istorie și Teologie. Domeniul: Limbi și Literaturi. Specializarea: Latină-Franceză, anul al III-lea.

[1] O primă variantă a acestui text, cu titlul „Tipuri de dragoste în psihologie. Tipurile de iubire în concepția lui John Alan Lee", mai redusă ca întindere și conținut ideatic, a fost publicată în volumul coordonat de Anișoara Ștefănucă, *Dragostea: opinii, reflecții, ipostaze*, 2020, Ploiești, Editura Mythos, pp. 189–202.

preponderent cu sprijin din literatură; nu întâmplător, poate, de vreme ce „99% din literatura lumii conține tema iubirii”[2] (Crăciun, 2020: 151).

*

De-a lungul timpului, numeroși savanți și artiști au explorat fenomenul iubirii și au realizat atât definiții, cât și clasificări ale acestuia, în funcție de modul de raportare al omului la celălalt și de influența iubirii asupra sa pe plan intern, dar și extern, influență tradusă prin manifestări comportamentale.

În domeniul literar, scriitorul francez Henri-Marie Beyle – cel care-și semna operele cu pseudonimul Stendhal –, în lucrarea *Depre iubire*[3], apărută în anul 1822, a divizat iubirea în patru categorii: iubirea-pasiune (*l'amour passion*), ce își găsește ecouri în povestea profundă a lui Abélard și Héloïse; iubirea-gust (*l'amour goût*), caracterizată prin delicatețe; iubirea fizică (*l'amour physique*), bazată pe plăcere, pe care fiecare persoană o începe de la șaisprezece ani, și iubirea de vanitate (*l'amour de vanité*), care apare în cazul oamenilor care doresc sau au o parteneră mondenă ca un fapt necesar pentru luxul propriu. Această relație, căreia autorul îi atribuie adjectivul *banală* (*cette* plate *relation*) devine fericită atunci când plăcerea fizică se îmbină cu obiceiul (*l'habitude*).

Depășind perspectiva stendhaliană, vom observa alte clasificări ale dragostei, expuse de psihologi și teoreticieni din secolul XX. În 1954, psihoterapeutul Albert Ellis a enumerat diverse tipuri de iubire, afirmând că „Iubirea însăși (...) include multe tipuri și grade de afecțiune, ca iubirea conjugală, iubirea parentală, iubirea familială, iubirea religioasă, iubirea față de umanitate, iubirea față de animale, iubirea față de lucruri, iubirea față de sine, iubirea sexuală, iubirea obsesiv-compulsivă etc.”[4] (Ellis, 1954: 101[5], *apud* Regan, 2002: 3).

Unul dintre contemporanii cercetătorului, teoreticianul Clive Staples Lewis, într-o lucrare a sa, *Cele patru tipuri de iubire,*[6] publicată în 1960, a realizat o altă clasificare a iubirii, propunând patru tipuri: afecțiunea (*affection*) sau *storge*, bazată pe familiaritate și asemănată cu

---

[2] Autorul nu prezintă o statistică, ci folosește un artificiu retoric pentru a convinge de omniprezența temei iubirii în literatură.

[3] Original: *De l'amour*.

[4] “Love itself (...) includes many different types and degrees of affection, such as conjugal love, parental love, familial love, religious love, love of humanity, love of animals, love of things, self-love, sexual love, obsessive-compulsive love etc.”.

[5] Orig.: *The American sexual tragedy*, 1954, New York: Twayne, Lyle Stuart and Grove Press.

[6] Orig.: *The Four Loves,* 1960, New York: Harper Collins Publishers.

atașamentul observat între părinți și copiii lor; prietenia (*friendship*) sau *philia*, care este bazată pe interese și gusturi comune și pe respect mutual; *eros*, ce este un melanj între afecțiune și teroare, persoanele care îl manifestă tinzând să își idealizeze partenerul, iar cea din urmă este caritatea (*charity*), ce este percepută ca un dar divin, persoana care prezintă acest tip de iubire căutând întotdeauna bucuria celuilalt mai mult decât pe a sa (*apud* Regan, 2002: 4).

Alte exemple semnificative pentru preocuparea în domeniul ipostazelor iubirii sunt reprezentate de Robert J. Sternberg și de John Alan Lee.

În 1988, psihologul R.J. Sternberg[7] a adus o viziune nouă asupra iubirii, utilizând trei termeni pentru a o caracteriza, termenii reprezentând bazele unui triunghi: intimitatea (componenta emoțională); pasiunea (componenta motivațională) și decizia/ angajamentul (componenta cognitivă), elemente prin intermediul cărora formează opt tipuri de iubire: lipsa de iubire (*non-love*), plăcerea (*liking*), infatuarea (*infatuation*), dragostea vidă (*empty love*), dragostea romantică (*romantic love*), dragostea companională (*companionate love*), dragostea prostească (*fatuous love*) și dragostea-consum (*consummate love*) (*apud* Regan, 2002: 5).

Una dintre cele mai importante și complexe clasificări ale iubirii – asupra căreia vom insista în continuare, ilustrând fiecare clasă cu exemple din sfera literaturii – este cea realizată de scriitorul, psihologul și sociologul canadian John Alan Lee, a cărui carte, *Culorile dragostei: o explorare a felurilor de a iubi,* [8] apărută în 1973, dezvoltă o teorie remarcabilă a tipurilor de iubire. În concepția sa, există o varietate de profiluri, fiecare prezentând o viziune unică asupra partenerului și a relației cu acesta. J.A. Lee expune trei tipuri principale de iubire (*eros, ludus, storge*) și trei tipuri secundare (*mania, agape* și *pragma*).

Primul dintre acestea este *eros* (din grecescul *ἔρως*, însemnând „eros, dorință pasională”) și reprezintă iubirea romantică, bazată pe atracția emoțională puternică și pe dragostea la prima vedere, în care domină voluptatea, pasiunea și sentimentele intense. Erosul este definit de pasiune, instinct, sexualitate, dorință, se limitează la aspectul fizic și propune o viziune a iubirii doar la nivel epitelial, fără a-i sesiza aspectele de profunzime. Este asociat cu zeul Eros din mitologia greacă – Cupidon din mitologia latină – fiul zeiței Venus, zeița frumuseții și a iubirii, care este transpus în sculpturi și picturi cu un arc cu săgeți ce pot aduce fiorul dragostei în persoana atinsă cu una dintre ele, fără ca aceasta să vrea. De exemplu, Cupidon, deghizat în Ascanius, fiul lui Aeneas, este responsabil pentru celebra dragoste a Didonei, regina Cartaginei,

---

[7] “Triangulating love”, 1988, în R.J. Sternberg și M.L. Barnes, *The psychology of love*, New Haven, CT: Yale University Press, pp. 119–138.

[8] Orig.: *Colours of Love: An exploration of the Ways of Loving*, 1973, Toronto: New Press. Din păcate, am consultat volumul doar indirect, nefiindu-ne accesibilă lucrarea originală.

pentru troianul Aeneas, conform epopeii *Eneida*[9], scrisă de Publius Vergilius Maro în prima perioadă a Romei Imperiale. Iubirea Didonei, astfel, este declanșată de un personaj mitologic și evoluează surprinzător pe parcursul cărții a IV-a, antrenând-o într-un conflict cu sine însăși și purtând pecetea fatalității: „Dar pe regina răzbită de mult de văpaia iubirii, / Crunta-i durere sporind, o topesc tăinuitele flăcări. / Ea-și amintește p-Aeneas mereu și virtutea și neamul / Nobil al lui: iar adânc în suflet îi poartă făptura, / Vorbele-i poartă: de chinuri nu-și află doritu-i repaos / (...) Căci flăcări întruna / Sufletu-i ard" (Vergilius, 2007: 89, 91). Didona este, astfel, o persoană al cărei tip de iubire predominant este erosul, căci, încă din debut, se remarcă prezența elementului declanșator (zeul Eros/ Cupidon), ce anunță o iubire pasională.

Pasiunea și plăcerea, aspectul fizic și dragostea la prima vedere sunt ilustrate, de asemenea, încă din prima carte a unei opere aparținând lui Publius Ovidius Naso, *Arta iubirii*,[10] ce pare că descrie în amănunt modalitatea de a obține iubirea dorită: „Tânăr ostaș care-acum ai intrat sub stindardul Venerei, / Te străduiește întâi pe-a ta frumoasă să alegi! / Inima ei să i-o știi câștiga e a doua silință, / Iar o a treia să poți dragostea ei s-o păstrezi. / (...) Cupido și la ospețe se-arată pe neașteptate, / Unde și vinuri de soi și-alte plăceri mai găsești, / Îmbujorat, câteodată, Amor lănțuiește pe Bachus / Brațele lui de copil pe după coarne trecând" (Ovidius, 2001: 162, 167).

Pornind de la exemplele anterioare, cel în care forța distructivă a erotismului este ilustrată într-un notabil context legendar, dar și acela în care importanța frumuseții fizice pare că depășește rolul valorilor intrinseci, iar iubirea se asociază cu plăcerea, se pot constata unele trăsături ale persoanelor erotice: eroticul tinde să își idealizeze partenerul și caută să prelungească timpul petrecut cu acesta, să îi mărturisească totul și să îl cunoască, dar reacționează negativ la critici. Cel mai cunoscut simptom al acestuia este atracția imediată și puternică pe care o manifestă pentru partenerul său, încă de la prima vedere. Eroticul este interesat de persoane atractive din punct de vedere fizic și trăiește emoții puternice, mai ales în prima etapă a relației ("6 Types of Love..."). J.A. Lee îl consideră „dornic să cunoască partenerul repede, intens și cu adevărat"[11] (Lee, 1973: 50, *apud* Regan, 2002: 9).

A doua „culoare" a iubirii este *ludus* (din substantivul latin *ludus*, ce desemnează cuvântul „joc"), reprezentând iubirea divertisment, caracteristică persoanelor ce vor să se afirme printr-un număr cât mai mare de cuceriri. Scopurile ei sunt distracția de moment, plăcerea, aventura iar relațiile de acest tip tind să fie foarte scurte. Cei ce manifestă iubirea ludică sunt de obicei

---

[9] Orig.: *Aeneis.*

[10] Orig.: *Ars amandi*.

[11] "...eager to get to know the beloved quickly, intensely - and undressed".

superficiali, infideli, seducători și narcisiști și nu își arată adevăratele sentimente (*v.* „Quel type d'amoureuse...”). Ei consideră că iubirea este doar un joc în care nu trebuie să existe implicații emoționale, care trebuie practicat cu tact, chiar și cu un număr mai mare de parteneri. Ludicul nu are nicio intenție în a integra partenerul în vreun plan de viitor, evită să se întâlnească cu acesta prea des, crede că minciunile îi sunt justificate și are impresia că iubirea este doar o sursă de plăcere, iar nu un sentiment stabil și reciproc; iubirea este asociată cu joaca, flirtul, glumele, distracția (*v.* “Colors of love”). Iată, în rândurile ce urmează, un exemplu semnificativ pentru iubirea ludică, extras din comedia scriitorului latin Titus Maccius Plautus, *Truculentus*, operă în care se prezintă iubirea a trei oameni pentru o curtezană, oameni care își risipesc averile pentru o oră cu aceasta, în ciuda faptului că nu vor obține niciodată dragostea ei: „Nici vara, pe arșiță, nu sunt atâtea muște, / Cât astăzi, curtezane și negustori de sclave, / Ciorchine-n jurul mesei zarafului se strâng / Într-una curtezane și negustori de sclavi, / De nu poți nici să-i numeri” (Plautus, 1974: 258). Replica unui personaj care se adresează uneia dintre curtezane este, de asemenea, semnificativă pentru disprețul față de aceste personaje reprezentative pentru amorul ludic: „Truculentus: Că nu dând bani la curtezane, / A strâns el bruma de avere / Și-acuma-n taină i se scurge pe voi, stricatelor, strânsura. / I-o risipiți pe de-ale gurii și pe miresme” (*ibidem*: 274).

O altă ilustrare a ludicului, a superficialității în iubire și în viață, nu prea îndepărtată de exemplul precedent, apare în romanul lui Gaius Petronius Arbiter, *Satyricon*, unde petrecerile, dansurile, sclavii și curtezanele creau atmosfera vremii și în care amorul ludic, homosexualitatea și distracția evidențiau felul de viață al romanilor, bazat pe trăirea cu maximă plăcere a clipei.

Cel de-al treilea tip primar de iubire contrastează cu *ludus* și poartă denumirea de *storge* (din grecescul *στοργή*, ce înseamnă „prietenie”). Reprezintă iubirea stabilă, care debutează ca o prietenie și care se dezvoltă treptat, ajungând până la căsătorie și implicând angajamente durabile. Este bazat pe amiciție, pe similaritate, pe dorințe și pasiuni comune (“6 Types of Love...”). Această iubire este descrisă de John Alan Lee ca „dragoste fără febră sau fără nebunie”[12] (Lee, 1973: 77, *apud* Regan, 2002: 9). Cei care manifestă acest tip de iubire sunt calmi, stabili, echilibrați, loiali, uneori relativ posesivi, se respectă și se ajută reciproc. Aceștia își văd și își tratează partenerii ca pe „vechi prieteni”, nu simt atracții emoționale intense, preferă să discute despre interesele comune în loc să își exprime direct sentimentele. Ei consideră că iubirea este o extensie a prieteniei și că se dezvoltă treptat, în timp. Un exemplu relevant pentru acest tip de dragoste este legătura unică dintre sfântul Francisc din Assisi și sfânta Clara, întemeietorii din Umbria în secolul al XIII-lea ai ordinelor religioase apusene ale franciscanilor și clariselor, la început prieteni, iar ulterior formând un cuplu nemarital. Relația lor este remarcabilă prin

[12] “...love without fever or folly”.

colaborările și prin întâlnirile lor spectaculoase, prin stabilitatea ei și prin respectul mutual, Sfânta Clara fiind inspirată de spiritualitatea Sfântului Francisc („Sfânta Clara”).

Sinceritatea iubirii *storge* se remarcă și în cazul romanului realist francez al lui Gustave Flaubert, *Educația sentimentală,*[13] la personajul Louise, care poartă o deosebită admirație pentru protagonistul Frédéric Moreau, prietenul său din copilărie: „Încă de mică, se îndrăgostise de el cu o iubire adolescentină ce poartă în ea puritatea unei religii și violența unei nevoi. Îi fusese tovarăș, frate, stăpân, îi învelise sufletul, îi făcuse inima să bată mai tare și-i strecură, fără să vrea, până în adâncul sufletului, un soi de amețeală bine ascunsă și continuă” (Flaubert, 2020: 358). Puritatea unei religii, prietenia și respectul pentru protagonist o plasează pe Louise în rândul personajelor ce manifestă iubirea *storge*, dragostea de tip primar ce înlătură excesele și devine echilibrată prin calmul ei.

Celor trei „culori” primare ale dragostei li se alătură trei tipuri secundare, care conțin atât caracteristici de la acestea, cât și trăsături proprii.

Mania (din grecescul *μανία*, ce înseamnă „frenezie”) este un tip secundar al iubirii, ce reprezintă iubirea posesivă, caracterizată printr-o implicare emoțională intensă, obsesivă și uneori irațională. Este o combinație între *eros* și *ludus* și este caracterizată de gelozie și de incapacitatea de a crede sau de a se încrede (în) iubirea partenerului/ partenerei. Persoana care manifestă acest tip de iubire caută cu orice preț să se îndrăgostească și să fie iubită, își concepe destul de rapid planuri de viitor cu partenerul/ partenera, pe care dorește să îl/ o vadă zilnic. De asemenea, este geloasă, neliniștită și posesivă (*v.* “Chart of the Six Love Styles”). Nu are încredere în fidelitatea celuilalt, pe care obișnuiește să o verifice des; are nevoie de iubire și de atenție. Își consideră partenerul distant, detașat dacă nu îi împărtășește sentimentele. *Mania* este dependentă de celălalt și de relație în sine, și este descrisă de J.A. Lee ca „irațională, extrem de geloasă, obsesivă și adesea nefericită”[14] (Lee, 1973: 15, *apud* Regan, 2002: 10). Două citate dintr-un roman al lui Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, sugerează acest tip de iubire, care, în cazul personajului Ștefan Gheorghidiu, se remarcă prin prezența geloziei, a dependenței față de persoana iubită, Ela, prin nevoia de atenție: „Îmi petreceam timpul spionându-i prieteniile, urmărind-o, făcând probleme insolubile din interpretarea unui gest, din nuanța unei rochii și din informarea lăuntrică despre cine știe ce vizită la vreuna dintre mătușile ei. Era o suferință de neînchipuit, care se hrănea din propria ei substanță” (Petrescu, 2009: 48); „De zeci de ori deveneam alb ca varul, din cauza unui amănunt, care ar fi putut fi în legătură cu ea, în cea mai banală dintre convorbiri. De altminteri, toată suferința asta monstruoasă îmi venea din nimic.

[13] Orig.: *L’éducation sentimentale*.
[14] “...irrational, extremely jealous, obsessive and often unhappy”.

Mici incidente care se hipertrofiau, luau proporții de catastrofe” (*ibidem*: 144). Astfel, acest personaj se înscrie în categoria oamenilor care se află în căutarea iubirii, care doresc să aibă control asupra persoanei de care sunt îndrăgostiți și nu se încred în fidelitatea acesteia. Un astfel de comportament este de aflat și în mitologia greco-latină, un exemplu relevant fiind relația tumultuoasă dintre Iunona și Iuppiter, cea dintâi pedepsindu-le amarnic pe amantele soțului său și dovedind existența unei iubiri posesive, obsesive, nefericite.

Un alt tip de iubire este *agape* (din grecescul *ἀγάπη*, ce înseamnă „dragoste spirituală”), iubirea altruistă, necondiționată, bazată pe angajamente durabile, pe înțelegere și pe compasiune. *Agape* este asemănătoare conceptului de „caritate” din clasificarea lui C.S. Lewis, fiind o iubire care oferă totul, care nu se gândește la beneficiile proprii, ci numai la ale celuilalt. Cei ce manifestă acest tip de iubire pun interesele și dorințele partenerului mai presus de cele personale, sunt capabili de mari sacrificii și resimt o plăcere mai mare atunci când oferă decât atunci când primesc (*v.* „Quel type d’amoureuse...”). Trăsăturile lor principale sunt toleranța și răbdarea; ei stabilesc repede prietenii. Acordând un respect remarcabil relației, dar și oamenilor, aceștia sunt devotați partenerului, sunt loiali și sinceri.

În creștinism, termenul „agape”[15] desemnează iubirea pură, sinceră, generoasă, iubirea pe care Dumnezeu dorește să o aibă oamenii, cea care îi îndeamnă la sacrificarea timpului și persoanei lor, cea în care fericirea altuia primează, dar mai ales dragostea care are ca sursă pe Dumnezeu Însuși: „Și noi am cunoscut și am crezut iubirea, pe care Dumnezeu o are către noi. *Dumnezeu este iubire și cel ce rămâne în iubire rămâne în Dumnezeu și Dumnezeu rămâne întru El*” (1 Ioan, 4: 16). Și alte versete ale *Bibliei* se referă la această iubire, de pildă: „Dragostea îndelung rabdă; dragostea este binevoitoare, dragostea nu pizmuiește, nu se laudă, nu se trufește. Dragostea nu se poartă cu necuviință, nu caută ale sale, nu se aprinde de mânie, nu gândește răul. Nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr. Toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduiește, toate le rabdă” (1 Corinteni, 13: 4–7). Dragostea izvorâtă din Dumnezeu este mai presus de orice: „Și acum rămân acestea trei: credința, nădejdea, dragostea. Iar mai mare dintre acestea este dragostea” (1 Corinteni, 13: 13). Iubirea creștină este întreagă și neîntreruptă și se află într-o continuă ascensiune, după sfântul Maxim Mărturisitorul (2017: 90): „Atât credința, cât și nădejdea sunt până la o vreme; dar iubirea, supraunindu-se peste veacuri nemărginite cu Cel supramărginit, rămâne pururea, crescând mereu mai sus de ea” .

---

[15] În concepția lui John Alan Lee, iubirea *agape* este o combinație între *eros* și *storge*. Am dorit să expun și o altă utilizare a termenului, respectiv cum apare acesta în creștinism, căci prezintă similitudini cu iubirea *agape* avansată de J.A. Lee.

Clasificarea tipurilor de iubire se încheie cu *pragma*, care este o combinație între *storge* și *ludus*, și reprezintă iubirea pragmatică, văzută într-o manieră conștientă și realistă (*v.* “Chart of the Six Love Styles”). Denumirea sa provine din grecescul *πραγμα*, ce înseamnă „activitate practică”. Este bazată pe criterii precise, ce corespund unui ansamblu de așteptări și interese; relația este durabilă dacă partenerul are valori și obiective comune. *Pragma* este, conform lui J.A. Lee, „iubirea care caută să obțină un partener corespunzător”[16] (Lee, 1973: 124, *apud* Regan, 2002: 9). Pragmaticii au o viziune practică asupra dragostei și sunt orientați către un partener compatibil cu ei, cu viitorul lor și care se integrează perfect în viața și idealul lor social. Ei reflectează mult înaintea unor alegeri, sunt responsabili și maturi. De obicei, își alcătuiesc o „listă” de așteptări și își aleg partenerul în funcție de măsura în care răspunde așteptărilor. Un exemplu de iubire pragmatică apare în cazul cuplului Pierre și Marie Sklodowska Curie, parteneri de studiu și familiști exemplari, ce au avut interese și preocupări comune, fiind renumiți pentru dedicarea lor în domeniul științific, munca lor deschizând drumul către o mai bună cunoaștere și înțelegere a atomului ca entitate dătătoare de mare energie (Dick, 1997). Alte exemple de iubire de tip *pragma* apar în istorie, la cuplurile de conducători ai unui stat, care uneori se căsătoreau pentru a asigura alianțe în vederea binelui țării guvernate, dar și în literatura secolului al XIX-lea și nu numai. Un exemplu sugestiv apare tot în romanul flaubertian *Educația sentimentală*, unde condiția socială și financiară influențează profund deciziile în vederea căsătoriei, ca în cazul personajului Frédéric Moreau, care are o relație de dragoste cu soția bancherului Dambreuse, fiind motivat în mod evident de bunăstarea socială a acesteia. Întreaga gândire a tinerilor vremii, care au finalizat iubirile lor prin eșec și degenerescență, se poate rezuma în replica prietenului lui Frédéric: „Nimic nu te ajută mai mult în viață decât să treci cât mai des pragul unei case bogate. Dacă tot ai un costum negru și mănuși albe, folosește-le! Trebuie să te infiltrezi în lumea bună (...) Să devii un om cu stare, ia gândește-te!” (Flaubert, 2020: 29). Prin urmare, iubirea pragmatică se observă și prin dorința ardentă de a avansa în ierarhia socială, indiferent de mijloace.

Denumirea interesantă a ultimului roman citat – *Educația sentimentală* – relevă potențialul caracter educabil al laturii afective umane. În cadrul operei, se dorește educarea protagonistului din punct de vedere sentimental prin expunerea directă la impactul brutal al societății, prin termodinamica pe care o înregistrează. Astfel, autorul prezintă perioada tinereții lui Frédéric Moreau, caracterizată prin oscilări și eșecuri și încheiată cu resemnare, pentru a combate principiile idealiste ale romanticilor.

---

[16] “...the love that goes shopping for a suitable mate”.

*

Dacă am aprecia, în acord cu titlul operei tocmai menționate, că sentimentele personajelor sunt într-adevăr educabile, am putea extinde luarea în considerare a influenței educației – și, implicit, a mediului socio-cultural – asupra omului de astăzi și dintotdeauna. Dacă personalitatea reprezintă (și) o amprentă a modului de a fi al semenilor, un rezultat al contactului cu societatea și cultura, *oare unele sentimente (și iubiri) pe care le purtăm nu sunt și ele impregnate de cultură*? Oare tipul de iubire dominant aparține unei personalități *unice* sau unei personalități *colective*, ce respectă *norme culturale*?

Referitor la cel din urmă aspect, în volumul *Antropologia culturală. Un profil epistemologic*, Gheorghiță Geană subliniază influența normelor asupra comportamentului omului: „Normele – implicite sau explicite – conferă comportamentului uman o orientare și niște standarde. Ele constituie mijlocul prin care cultura se structurează" (Geană, 2005: 134). În cazul nostru, normele (scrise sau nescrise) ale societății în care omul trăiește îi pot direcționa alegerile și acțiunile și, implicit, unele sentimente în relațiile cu partenerii. Tipul de iubire erotică, pasionalitatea, idealismul, atracția imediată în cazul unei persoane pot purta amprenta felului de manifestare a sentimentelor specific celor din jurul său. Superficialitatea ludicului sau, dimpotrivă, solidaritatea unui om ce manifestă iubirea *storge* pot fi amprente ale unui mediu socio-cultural ce promovează aceste caracteristici. Spre deosebire de psiholog – preocupat, printre altele, ca mai sus, de stabilirea unei tipologii a iubirii – țelul unui antropolog este să descopere modalitatea prin care mediul social a format trăsături comportamentale în cazul membrilor săi, să dezvăluie „sistemul de norme al unei comunități, adică patternul ei cultural" (*ibidem*).

O interpretare interesantă – cel puțin din punct de vedere al denumirilor tipologiilor descoperite – a *patternului* cultural îi aparține antropologei americane Ruth Benedict, autoarea volumului *Modele ale culturii*[17]. Aceasta „a fost izbită de marea deosebire dintre cultura indienilor Pueblo din sudul Statelor Unite ale Americii și culturile altor triburi vecine. Ea era convinsă că deosebirile trebuie căutate nu în ritualurile și manifestările de suprafață, ci într-o structură psihică fundamentală" (Geană, 2005: 150–151). R. Benedict a dezvoltat ceea ce se numește „abordare configuraționistă" în antropologia culturală, „explorând modul în care diverse instituții, activități și trăsături ale unei culturi date sunt integrate unui întreg structurat" (Mambrol, 2017). Inspirată de Friedrich Nietzsche, aceasta a recurs la termenii *dionisian* și *apolonian* – termeni folosiți de filosof în volumul *Nașterea tragediei* pentru a desemna două

[17] Orig.: *Patterns of Culture.*

principii centrale în cultura greacă, „principii diametrical opuse de obținere a valorilor existenței”[18] (Benedict, 1971 [1935]: 56) – pentru a denumi culturile observate. Ea a identificat, astfel, o cultură *dionisiană*, ce se particularizează prin exces și o cultură *apoloniană*, caracterizată prin echilibru și chibzuință. Autoarea menționează că nu toate diferențele expuse de Fr. Nietzsche în studiul său corespund întru totul cazului culturilor grupurilor de indieni din Statele Unite ale Americii avute în vedere, însă le-a utilizat pentru că aceste denumiri clarifică foarte bine contrastul dintre indienii pueblo și grupurile învecinate (*ibidem*: 57). Cele două categorii sunt descrise de R. Benedict, explicitându-l pe Fr. Nietzsche, astfel: „[Dionisianul] caută să atingă în cele mai prețuite momente ale sale evadarea din limitele impuse asupra lui de cele cinci simțuri, să acceadă într-o altă ordine a experienței. Dorința dionisianului, în experiența personală sau în ritualuri este (...) să obțină excesul. Cea mai apropiată analogie pentru starea emoțională urmărită este ebrietatea (...)”[19] (*ibidem*: 56). Apolonianul, din contră, „păstrează calea de mijloc, rămâne pe drumul cunoscut, nu se amestecă în stări psihice perturbatoare”[20] (*ibidem*: 56–57). Ca instanță a culturii apoloniane, cultură promovând cumpătarea, *aurea mediocritas,* indienii pueblo nu sunt atrași de elemente și situații ce pot să perturbe emoțional. În opoziție cu aceasta, ca reprezentante ale culturii dionisiane, triburile kwakiutl caută tocmai excedarea granițelor. De același nivel, triburile dobu sunt caracterizate ca având „simplitatea maniei”, dar și un spirit competitiv ce poate conduce la distrugere, iar „fiecare avantaj este obținut pe seama unui rival învins”[21] (*ibidem*: 102).

Ca exercițiu antropologic, am putea extinde dualitatea apolonian-dionisian, armonie-perturbare, de la cazul triburilor americane la nivelul tuturor culturilor. Modelele culturale conțin norme care generează atât modalități de acțiune, cât și valori și sentimente în cadrul relațiilor cu partenerii, în special. Membrii culturilor dionisiane sau apoloniane și-ar manifesta, astfel, iubirea în funcție de mediul în care cresc, de oamenii cu care interacționează și de valorile pe care le preiau. Trăirea în exces, depășirea granițelor, specifice culturii dionisiane, sunt trăsături ce pot fi ușor identificate în structura iubirii de tip *eros*, *ludus* și *mania*. Intensitatea, dorința sunt constante comune ce caracterizează cele trei tipuri de dragoste, fiecare manifestându-le prin propria sa modalitate: eroticul și maniacul prin reacțiile lor și raportarea la relație, ludicul prin numărul

[18] “...two diametrically opposed ways of arriving at the values of existence”.
[19] “[The Dionysian] seeks to attain in his most valued moments escape from the boundaries imposed upon him by his five senses, to break through into another order of experience. The desire of the Dionysian, in personal experience or in ritual is (...) to achieve excess. The closest analogy to the emotions he sees is drunkenness (...)”.
[20] “[The Apollonian] keeps the middle of the road, stays within the known map, does not meddle with disruptive psychological states”.
[21] “...every advantage is gained at the expense of a defeated rival”.

mare, intens de cuceriri pe care și-l dorește. Această intensitate în relații amintește de excesul și excedarea granițelor proprii culturii dionisiane. Niciunul dintre tipurile menționate nu acceptă limitele, conformismul, căci eroticul își proiectează imaginea partenerului într-o lume ideală, dincolo de granițe, ludicul caută să își lărgească numărul de cuceriri, excesiv în raport cu o persoană ce manifestă, de exemplu, o iubire de tip *storge* sau *agape,* iar maniacul simte nevoia de atenție, de posesie, trăind cu teama că va fi înșelat și acționând într-un mod ce îi creează disconfort partenerului său. Zbuciumul sufletesc, dezaxarea pe care le-am găsit la personajul feminin Didona în episodul tragic al cărții a patra din *Eneida*, se remarcă și în cazul iubirii de tip *mania*, la Ștefan Gheorghidiu sau la Iunona, personaje ce se înscriu în categoria victimelor în dragoste și a căror raportare la dragoste este lipsită de cumpătare.

Tocmai acestă lipsă a măsurii conduce firul relației spre dezechilibru. Din exemplele menționate la fiecare tip de iubire, putem constata că niciunul dintre personajele care ipostaziază tipurile „dionisiane” nu a finalizat într-o manieră fericită povestea de iubire, din lipsa armoniei și a cumpătării; cele trei tipuri de iubire conțin semne evidente ale unei culturi de tip dionisian. În cazul respectivelor personaje, relația devine periculoasă și tinde să se destrame.

Destrămarea cauzată de un puternic dezechilibru este evidențiată în primul exemplu oferit la iubirea *eros*, în cartea a IV-a a epopeii *Eneida*, ce redă caracterul fatal al sentimentelor reginei Didona. Aceasta moare în final din cauza iubirii nepotrivite, neîmpărtășite de Aeneas și din gestionarea lipsită de echilibru a sentimentelor sale. O astfel de iubire vătămătoare se cere a fi evitată de eroul epopeii prin intermediul zeului Mercur, solia trimisă de Iuppiter, care îi poruncește lui Aeneas să părăsească Cartagina, provocând astfel refularea sentimentelor Didonei până la sinucidere. Reprezentantului viitoarei Rome nu i-ar fi fost permis să se dezonoreze prin această iubire excesivă; prin urmare, episodul capătă valoare de simbol pentru iubirea neîmplinită și nefastă, dar are valoare simbolică și în ceea ce-l privește pe Aeneas, viitor întemeietor de cetate, personajul întruchipând capacitatea de a renunța la o relație nepotrivită pentru împlinirea unei meniri.

Neîmplinirea iubirii, ca în cazul anterior menționat, încearcă să o evite poetul latin Ovidius în *Arta iubirii*, în care prezintă modalități de obținere și păstrare a amorului feminin, insistând, cel puțin în debut, asupra aspectelor de suprafață: frumusețea și atracția fizică, locurile de întâlnire, discuțiile, petrecerile, și mai puțin asupra dragostei de profunzime.

Iubirile din ambele exemple preluate din literatura latină poartă amprenta trăsăturilor culturii dionisiane; lipsa echilibrului, răscolirea instinctelor sunt – după cum se va evidenția mai jos – un ecou al modului de a trăi al grupului cultural de care aparțin autorii lor. Tot din sfera latinității este preluat și exemplul următor, pentru iubirea de tip *ludus*: în romanul picaresc

Satyricon, încă din primele pagini, protagonistul Encolpius este condus într-un lupanar, printre curtezane, de către un personaj ce-i părea ca o vrăjitoare. Romanul continuă într-o atmosferă lipsită de seriozitate, dezechilibrată, superficială, iar trivialitatea domină întregul episod al cinei lui Trimalchio, episod care înfățișează mediul în care și romanii trăiau. Textul ce descrie această cină conține chiar cuvântul cheie al tipului de cultură anterior menționat: Bachus (zeul vinului la romani) sau Dionysos (în mitologia greacă): „Pe când vorbeam, un sclav frumos, încununat cu viță și iederă, care făcea când pe Bachus exaltat, când pe cel beat, când pe cel cufundat în vise, oferi de jur-împrejur struguri dintr-un coșuleț, recitând, cu glas foarte ascuțit, poeme de-ale stăpânului său. Trimalchio, întorcându-se la auzul acestui glas: «Dionysos, îi zise, să fii liber!» (...) Atunci, Trimalchio spuse din nou: «N-o să mai tăgăduiți că am un tată 'liber'»"[22] (Petronius, 1921: 175–176).

Ipostazele lui Bachus, prezentate în *Satyricon*, precum și prezența vinului în abundență, îmbinarea acestuia cu dulceața mierii și atmosfera trivială atestă un mediu cultural de tip dionisian. Cum literatura este o oglindire a realității vremii, se poate infera că și mediul socio-cultural latin din acea perioadă era caracterizat de hedonism, exagerare, petreceri fastuoase, muzică și dans, trivialitate. Această afirmație este întărită de discursul profesorului Agamemnon din debutul romanului, în care condamnă pierderea răbdării, superficialitatea, dar și de personajul Eumolpus, care a recunoscut că setea de bani și de vin a condus la dispariția dragostei de artă și frumos. Principiile de viață identificate în roman reprezintă un ecou al culturii de care autorul lui aparține și anume al unui *modus vivendi* latinesc, al cărui deviză ar putea fi îndemnul formulat de Horatius: „Trăiește clipa / Bucură-te de ziua de astăzi!" („Carpe diem!"). Personajele prezentate ar putea constitui exponenți ai culturii din care fac parte ei înșiși și autorii lor, o cultură a excesului, detaliată în cele ce urmează:

„Petrecerile fastuoase implicau nu doar feluri de mâncare, rafinate și uimitoare, ci și muzică, dansuri, scamatorii, sclavi și sclave frumoase în veșminte străvezii, perne de purpură, cununi de flori și adevărate orgii de miresme – ploi de petale de trandafiri, porumbei cu aripile înmuiate în parfum…Vinul era nelipsit de la ospețe; mai mult decât o băutură, el era un element al vieții sociale, ca și azi. Numai că, pe atunci, a bea până la starea de greață (...) era un comportament acceptabil la un banchet (...) Apetitul pentru distracții brutale, pentru suferință și sânge era un element definitoriu al societății romane. Într-o civilizație războinică, creată de un neam de invadatori, această preferință nici nu este, de altfel, surprinzătoare" (Stănescu, 2010).

[22] „Liber", ca adjectiv, însemna „liber", însă ca substantiv îl indica tot pe zeul Bachus. În traducerea lui Eugen Cizek apare structura „tatăl Liber", reprezentându-l pe Bachus (Petronius, 1995: 176).

În gândirea romană, Bachus era asociat cu ludicul, cu vinul, dar de asemenea pregătit și pentru participarea în război, latinii fiind obișnuiți și neîntrecuți în lupte, o populație dornică de cuceriri.

Perspectiva prezentată a latinilor despre iubire și viață corespunde, potrivit exemplelor, fără îndoială, unei culturi dionisiane. Totuși, exemplele preluate din literatura și cultura latină nu justifică logic plasarea ei *întru totul* în tipologia culturii dionisiane. Cu toate că i-a corespuns și acest tip, fapt demonstrat de exemplele literare menționate, tipologia ei a fost influențată și de evoluția vremurilor, a credințelor, a religiilor etc. Bineînțeles că trăsăturile anterior menționate nu se aplică uniform tuturor membrilor (au existat, de asemenea, și personalități cu o altă orientare, precum unii scriitori și artiști ai vremurilor), și nici mediului socio-cultural din toate epocile. Ele caracterizează cultura latinilor într-o anume perioadă a existenței Romei.

În contrast cu tipul dionisian de cultură, am remarcat cultura apoloniană, caracterizată de echilibru, rațiune, prudență. Dacă tipul de iubire față de partener este influențat de trăsăturile mediului din care individul face parte, atunci, în acest caz, relațiile vor fi mai degrabă ordonate și armonioase. Două dintre cele șase tipuri de iubire se caracterizează prin cumpătare și stabilitate: *storge* și *agape*. După o privire atentă a descrierii lor, se observă o serie de similarități: ambele presupun angajamente durabile, o relație solidă, bazată pe respect și dăruire. Îndepărtarea de tot ceea ce perturbă omul și căutarea echilibrului sunt, de asemenea, și constante ale culturii apoloniane. Iubirea *agape* (cea despre care afirmam că, având un înțeles apropiat de cel cu care apare la J.A. Lee, apare și în sfera creștină – vezi nota 15) este o iubire *plină*, castă, armonioasă, compatibilă, deci, cu o cultură de tip apolonian. În acest punct, re-apropierea de analitica modului creștinesc al iubirii *agape* ilustrează bine compatibilitatea. Această iubire reunește tot ceea ce în creștinism este considerat virtute (răbdarea, smerenia, bunătatea etc.), cu idealul ca persoana să se preocupe de interesul altuia mai mult decât de cel propriu, fiind vorba de o dragoste capabilă de sacrificiu, al cărui caracter etern, neinfluențat de timp și de spațiu, este evocat de multe ori de-a lungul *Bibliei*. Valoarea sa constă nu în ceea ce posedă, ci în ceea ce este capabilă să dăruiască. Însăși descrierea dragostei reprezintă un îndemn către creștini înspre practicarea sa; prin urmare, oamenii care asumă cultura creștină devin spirituali prin chiar respectarea normelor *scrise* ale iubirii și ale conviețuirii în armonie. Principiile creștine, ce prezintă asemănări cu principiile apoloniane, urmează să își lase amprenta în modalitatea de a iubi a practicanților. Totuși, dincolo de apolonian, vorbim de un ideal creștin al iubirii *agape* ca fiind chiar iubirea pe care Mântuitorul Iisus Hristos a arătat-o lumii: „Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (Ioan, 3: 16); „Și aceasta este porunca Lui, ca să credem întru numele lui Iisus Hristos, Fiul Său, și să ne iubim

unul pe altul, precum ne-a dat poruncă” (1 Ioan, 3: 23). Prin urmare, o iubire *absolută*, gata de a transcende oricând în *sacrificiu,*[23] modelul fiind, deci, Dumnezeu Însuși, care L-a trimis pe Fiul Său ca jertfă pentru oameni. Sacrificiul este dovada unei iubiri necondiționate, care se hrănește din propria sa substanță. Sacrificiul urmează să reglementeze ființa și să înlăture „poftele” membrilor comunității creștine; de aici, și îndemnul apostolului Pavel: „Să umblăm cuviincios, ca ziua: nu în ospețe și în beții, nu în desfrânări și în fapte de rușine, nu în ceartă și în pizmă; Ci îmbrăcați-vă în Domnul Iisus Hristos și grija de trup să nu o faceți spre pofte” (Romani, 13: 13–14).

Internalizând învățături a căror esență este reprezentată de cumpătare și înfrânare, creștinii aspiră la o modificare comportamentală, încercând să reflecte, prin tot ceea ce săvârșesc, „lumina” pe care o au în interior. Influența creștină s-a manifestat și în lumea romană, unde cei convertiți au abandonat cultura antică și au devenit martori ai Adevărului, schimbându-și principiile, faptele, viața: „Într-o societate îmbătată de literatură și dezobișnuită de adevăr, apare creștinismul, îndreptat în întregime spre viața interioară, convins în mod pasional de seriozitatea firii umane (...)”[24] (Labriolle, 1920: 21).

În ceea ce privește iubirea *storge*, exemplul referitor la relația dintre Sfântul Francisc și Sfânta Clara are, la rândul său, un caracter spiritual, ilustrând o iubire ghidată de principiile creștine, lipsită de „febră” și de „nebunie”, armonioasă. Iubirile *storge* și *agape* țintesc către echilibru și cumpătare, stabilitatea lor amintește de apolonian, spre deosebire de *eros*, *ludus* și *mania*, al căror dezechilibru și caracter dionisian l-am ilustrat mai sus.

Ultimul tip de dragoste, *pragma* – ce se caracterizează prin viziune practică, reflecție și prin dorința ca partenerul să se integreze în idealul social al celui care o manifestă –, s-ar putea încadra, dată fiind duplicitatea sa ilustrată în exemple, în ambele tipuri de culturi, dionisiană și apoloniană. Apartenența sa la un anumit tip depinde de context, de principiile, scopul și consecințele iubirii pragmaticului. Cuplul Pierre și Marie Curie ar reprezenta un model ce relevă trăsăturile „pozitive” ale dragostei *pragma*, căci unește persoanele care au interese comune. Același tipar funcționează și pentru cuplurile de regi care s-au căsătorit pentru stabilirea alianțelor în beneficiul statelor de care aparțineau. Dacă însă iubirea este folosită ca mijloc pentru avansarea în ierarhia socială a vremii și are la bază aspectul financiar, ea poate deveni năucitoare și cu final dureros, ca în cazul personajului realist Frédéric Moreau. Esența dionisiană sau apoloniană a iubirii *pragma* se revelează în funcție de zbuciumul sufletesc sau de liniștea pe care aceasta îl/ o

---

[23] Punct în care apolonianul și dionisianul se contopesc.

[24] „Dans une société ivre de littérature et déshabituée de la vérité, le christianisme apparaissait, tourné tout entier vers la vie intérieure, convaincu passionnément du sérieux de la vie humaine (...)”.

creează, de consecințele ei asupra partenerilor și asupra oamenilor din mediul social mai larg. Dacă iubirea pragmatică are ca finalitate prosperitatea unui grup (local, național etc.) și stabilirea unui echilibru între membrii lui, atunci aceasta aparține sferei culturii apoloniane. Dacă pragmaticii urmăresc interesele proprii și statutul financiar, chiar cu riscul ca acțiunea lor să conducă spre destrămarea ordinii, înseamnă că aceștia aparțin unui mediu cultural dionisian.

Astfel, cele șase tipuri de iubire se asociază unor modele culturale opuse ca principii. Contrastul dintre acestea este justificat și de perspectivele lor existențiale: în cazul tipurilor de dragoste ce se încadrează în sfera dionisianului, în romanul *Satyricon*, replica personajului Trimalchio demască o perspectivă hedonistă: „Vinul este vieața" (Petronius, 1921: 143). Aceasta contrastează puternic cu principiile de echilibru ce fundamentează iubirea de tip *storge* și *agape*, a căror perspectivă senină și rațională se remarcă – în cazul creștinismului – în versetul 13 din capitolul al 4-lea din *Pildele lui Solomon:* „Ține cu tărie învățătura și nu o părăsi, păzește-o căci ea este viața ta". Viața, și prin urmare tot ce implică aceasta, este considerată fie vin (desfătare, trivialitate), fie învățătură creștinească (virtute, stabilitate). Principiile care s-au aflat la baza acestor afirmații poartă, de asemenea, și influențe ale mediilor culturale în care autorii acestora s-au aflat, ale gândirii și valorilor vremurilor. Concepția oamenilor despre viață, despre iubire, despre modalitatea optimă de manifestare a sentimentelor îi situează fie într-o categorie „dezechilibrată", fie într-una „armonioasă", le ghidează comportamentul și le asigură fie un soi de involuție, fie unul de împlinire.

În concluzie, clasificarea iubirilor realizată de psihologul John Alan Lee redă o viziune originală, a cărei actualitate se remarcă și după mai mult de patru decenii, corespunzând diversității firii umane și modului de raportare la dragoste. Problematica pe care am încercat să o deschid și să o tratez prin exemple relevante a constat în potențialitatea existenței unei influențe a mediului socio-cultural, cu normele sale scrise sau nescrise, asupra modului de manifestare a iubirii. Încadrarea tipurilor de dragoste într-o tipologie culturală – în cazul de față, dionisiană sau apoloniană – depinde de trăsăturile lor definitorii, comune cu cele ale unui anumit mediu cultural, și clasifică iubirile în două categorii contrastante. Exemplele preluate din literatură și cultura majoră[25] (latină, românească, franceză, creștină) au căutat să justifice apartenența acestora la un mediu cultural specific sau să redea asemănările cu el. Psihologia lui J.A. Lee, îndreptată – ca orice psihologie – spre „interiorul" omenesc, poate să se împletească armonios cu perspectivele antropologice, ce au în vedere mai degrabă mediul extern. Între cele două planuri – interior și exterior – există o influență reciprocă: mediul[26] în care omul crește poate influența trăsăturile sale

[25] „Cultura majoră", în sensul lui Lucian Blaga.
[26] Cultural și fizic, deopotrivă.

interioare și raportarea sa la relațiile interumane, inclusiv cele de iubire, iar valorile interioare pe care fiecare individ, în specificitatea sa, le poartă pot influența mediul cultural, devenind un reper pentru semenii săi. Relația dintre *individ* (și implicit convingerile, comportamentul său) și *cultură* devine, astfel, reciprocă.

BIBLIOGRAFIE

Benedict, Ruth, 1971 [1935], *Patterns of Culture*, London: Routledge & Kegan Paul Ltd.

Crăciun, Christian, 2020, „Trupuri perche”, în Anișoara Ștefănucă (coord.), *Dragostea: opinii, reflecții, ipostaze*, Ploiești: Mythos, pp. 145–151.

Dick, Steven J., 1997, “Pierre and Marie Curie” (https://pages.mtu.edu/~pcharles/SCIHISTORY/Marie_Curie.html, *accesat la 10 aprilie 2020*).

Flaubert, Gustave, 2020, *Educația sentimentală*, traducere de Eduard Brăileanu, București: Editura RAO.

Geană, Gheorghiță, 2005, *Antropologia culturală. Un profil epistemologic*, București: Criterion Publishing.

Geană, Gheorghiță, 2020, “Fieldwork as Initiation in Anthropological Knowing. Aspects of Personal Experience”, în Raluca Mateoc și François Ruegg (eds.), *Recalling Fieldwork. People, Places and Encounters*, Wien/ Zürich: LIT Verlag.

Labriolle, Pierre de, 1920, *Histoire de la littérature latine chrétienne*, Paris: Société d’édition Les Belles Lettres.

Mambrol, Nassrulah, 2017, “Benedict Ruth and Cultural Anthropology”, în *Literary Theory and Criticism* (https://literariness.org/2017/05/06/benedict-ruth-and-cultural-anthropology/, *accesat la 22 septembrie 2021*).

Maxim Mărturisitorul, 2017, *Cele patru sute de capete despre dragoste*, în *Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii*, vol. II, traducere din grecește, introducere și note de Dumitru Stăniloae, București: Humanitas.

Ovidius, Publius Naso, 2001, *Opere*, Chișinău: Editura Gunivas.

Petrescu, Camil, 2009, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, București: Jurnalul Național.

Petronius, Arbiter, 1921, *Satyricon*, în *Joyce Lexicography*, vol. 125, traducere de Ion M. Marinescu, București: The online Publishing House of the University of Bucharest, (https://editura.mttlc.ro/carti/Petronius.%20Satyricon.%20Vol.%20125.%20CLP.pdf, *accesat la 30 septembrie 2021*).

Petronius, Arbiter, 1995, *Satyricon*, în *Joyce Lexicography*, vol. 125, traducere de Eugen Cizek, București: The online Publishing House of the University of Bucharest, (https://editura.mttlc.ro/carti/Petronius.%20Satyricon.%20Vol.%20125.%20CLP.pdf, *accesat la 30 septembrie 2021*).

Plautus, Titus Maccius, 1974, *Amphitryo*, traducere de Nicolae Teică, București: Editura Minerva.

Regan, P., 2002, "General Theories of Love" (https://www.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/3222_ReganChapter1_Final.pdf, *accesat la 2 octombrie 2021*).

Stănescu, Mihaela, 2010, „Plăcerile romanilor – Imperiul de larg consum", în *Descoperă.ro* (https://www.descopera.ro/cultura/6441475-placerile-romanilor-imperiul-de-larg-consum, *accesat la 2 octombrie 2021*).

Vergilius, Publius Maro, 2007, *Eneida*, traducere de George Coșbuc, București: Editura Mondero.

Biblia sau Sfânta Scriptură, 1988, București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

"Chart of the Six Love Styles", în *Psychology Charts* (http://www.psychologycharts.com/six-love-styles.html, *accesat la 9 aprilie 2020*).

"Colors of love" [program de concert], 2017, Connecticut: Central Connecticut State, University Department of Music (https://www.ccsu.edu/usingers/files/ColorsOfLove.pdf, *accesat la 30 martie 2020*).

„Quel type d'amoureuse, d'amoureux êtes-vous?" (http://la-relation-amoureuse.fr/wp-content/download/profils-amoureux.pdf, *accesat la 6 aprilie 2020*).

„Sfânta Clara", în *Wikipedia* (https://ro.wikipedia.org/wiki/Sfânta_Clara, *accesat la 10 aprilie 2020*).

"6 Types of Love: Which kind of lover are you?" (http://www.couplescounselingchicago.net/6-types-love-kind-lover/, *accesat la 8 aprilie 2020*).

Résumé:

De l'amour eros *à l'amour* agape. *Une typologie psycho-culturelle de l'amour*

Cet article a pour but de présenter la classification des types de l'amour selon le psychologue John Alan Lee, ainsi que leur relation avec les modèles culturels de Ruth Benedict, relation soutenue par des exemples littéraires, qui indiquent la présence d'une démarche d'anthropologie littéraire.

Au fil du temps, les savants ont défini et ont exploré les hypostases de l'amour, en réalisant de nombreuses classifications. Une classification très importante est connue comme „la théorie des six types d'amour", qui a été développée par le sociologue et psychologue canadien John Alan Lee dans son livre, *Colours of Love: An exploration of the Ways of Loving* [Les couleurs d'amour: Une exploration des modalités d'aimer], publié en 1973. J.A. Lee a identifié trois types principaux d'amour (*eros, ludus, storge)* et trois types secondaires (*mania, agape* et *pragma). Eros* représente l'amour érotique, basé sur l'attraction émotionnelle et sur l'amour au premier regard, il est caractérisé par la présence des sentiments intenses. *Ludus* est connu comme *l'amour-divertissement*, caractéristique aux personnes qui veulent s'affirmer par un grand nombre de séductions et de conquêtes. *Storge* représente l'amour stable, qui commence comme une amitié et qui se développe par étapes. *Mania* est l'amour possessif, caractérisé par l'implication émotionnelle intense et parfois irrationnelle. *Agape* représente l'amour altruiste, basé sur l'empathie et sur la compassion. L'amour chrétien *agape* fait valoriser l'autre plus que soi-même. *Pragma* est connu comme l'amour pragmatique, vu d'une manière réaliste et basé sur des critères précis.

Après avoir parcouru cette classification complexe, une question s'impose: la manière d'aimer est l'expression de l'âme, mais est-ce qu'elle peut être aussi l'expression de *l'éducation* sentimentale et être influencée par le milieu socio-culturel? Est-ce que le type d'amour appartient à une personnalité *unique* ou à une personnalité *collective*, qui respecte des *normes culturelles*?

Une interprétation intéressante de la typologie culturelle a été réalisée par l'anthropologue Ruth Benedict, qui, inspirée par le philosophe Friedrich Nietzsche, a divisé la culture des groupes qu'elle a observés en deux catégories: la culture dionysiaque – dont les traits sont l'excès, le plaisir, l'expansion des limites, et la culture apollinienne, caractérisée par l'harmonie, la modération, l'équilibre. Ces typologies culturelles contiennent des normes qui peuvent générer des façons d'agir, des valeurs et des types d'amour manifestés dans les relations avec les partenaires. On pourrait, donc, faire un exercice anthropologique et encadrer les types d'amour

dans une typologie culturelle ou bien établir les similitudes avec celles-ci. Les amours *eros*, *ludus* et *mania*, ayant comme traits communs l'excès, le déséquilibre, le désir, rappellent les traits caractéristiques de la culture dionysiaque. Par contre, les types d'amour *agape* et *storge*, équilibrés, basés sur le respect et la modération présentent des similitudes avec la culture apollinienne. L'amour *pragma* a des traits identifiables dans les deux cultures: il peut conduire vers le déséquilibre s'il vise seulement les intérêts et la condition sociale ou il peut être équilibré si les deux partenaires établissent leur relation pour assurer la prospérité du couple.

Ainsi, la classification du psychologue John Alain Lee, qui vise l'individuel, commence à fusionner avec la perspective anthropologique, socio-culturelle. Le milieu influence ses membres et leur rapport avec les partenaires. Les valeurs de l'individu aussi influencent ses proches, devenant un repère pour eux, donc la relation entre *l'individu* et *la culture* devient biunivoque.

***Mots-clés*:** culture apollinienne, culture dionysiaque, milieu socio-culturel, normes, personnalité, types d'amour.

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 7 (2021)

Nicolae Constantinescu[*]
nicconstantinescu@yahoo.com

Perspective antropologice în opera profesoarei Sanda Golopenția-Eretescu[1]

Cititorului atent, care a parcurs integral *Dicționarul etnologilor români*. *Autori. Publicații periodice. Instituții. Mari colecții. Bibliografii. Cronologie*, ediția a III-a, revăzută și mult adăugită, 2006, de Iordan Datcu, nu-i va fi scăpat faptul că anul în care s-au născut cei mai mulți folcloriști, etnologi, etnografi, antropologi reținuți în *opera magna* a lui Iordan Datcu este 1940, cu 25 de personalități, urmat de 1944, cu 17 nume, 1942, cu 16, 1939 cu 13, 1941 și 1943, cu câte 12 titulari. 95 de nume de autori, născuți între 1939 și 1944, dintr-un total de 795 de articole, incluzând publicații, instituții, mari colecții, ceea ce procentual este destul de mult. Cum se explică această „înghesuială" de folcloriști/ etnologi/ etnografi născuți pe durata celor cinci-șase ani de război, nu știm și nici nu ne propunem să aflăm acum, deși explicații s-ar putea găsi, fie ele conjuncturale sau nu.

Cert este că această «generație a războiului» a crescut și s-a format în anii „democrației populare", după „primele alegeri democratice din România", cele de la 6 martie 1945, după alungarea Regelui din țară și după proclamarea Republicii Populare, în care legile erau impuse de la Moscova și în care „lumina venea de la Răsărit", în care trecutul mai îndepărtat sau mai apropiat era șters cu buretele, iar principiul dominant de viață era „lupta de clasă".

Școala primară devenise elementară, gimnaziul era acum „ciclul doi", liceul se chema „școala medie", cu o durată redusă, după modelul sovietic, la zece clase, la sfârșitul cărora se dădea nu bacalaureatul, ci un „examen de maturitate". Învățământul superior își deschisese larg porțile, ca să folosesc o formulă din materialele de propagandă ale Partidului Muncitoresc Român (P.M.R.), „forța conducătoare în R.P.R." (= Republica Populară Română). Pentru cei care au trăit

---

[*] Prof. univ. (emerit) dr., Școala Doctorală Litere – Universitatea din București.

[1] Textul de față reprezintă varianta scrisă a conferinței „Sanda Golopenția, perspectiva antropologică", susținută la *Colocviile societății prahovene de antropologie generală*, ediția a V-a, Cheia, 26–30 iulie 2021.

acele vremuri, copii, adolescenți, tineri, viața mergea în tiparele impuse de noile condiții, în noi circumstanțe, greu, dacă nu imposibil de modificat, chiar dacă unii, plini de speranța că „vin americanii”, au luptat în munți cu arma în mână, pentru o iluzorie revenire la normal. Dar zarurile fuseseră aruncate la Ialta și istoria și-a urmat drumul încă patruzeci și cinci de ani, până în decembrie 1989.

În varianta „soft” a acestei istorii apare pionieratul („Am cravata mea, sunt pionier! / Și mă mândresc cu ea, / Sunt pionier!”), prima treaptă întru formarea omului nou, constructorul „conștient”, de mai târziu, al „societății socialiste multilateral dezvoltate”, taberele pentru copii și tineret („Petre, Otto și cu Feri / Au plecat în miezul verii / Într-o tabără, la mare...”, numele celor trei copii sugerând armonia etnică din republica populară), festivalurile, începând cu acela din 1953, precedat de un lung „post al festivalului”, adică penurie de produse alimentare, pe care am reîntâlnit-o, în 1979, când mă reîntorceam în țară de la lectoratul de limba română de la Universitatea din Turku, Finlanda, trecând prin Berlinul de Est, din R.D.G., înfometat de același festival al tineretului și studenților, concursurile școlare, spartachiada, olimpiadele școlare, munca patriotică, neluată prea în serios („Noi cu brațe ca oțelul / Vom culege mușețelul” și „Spic cu spic / Patriei snop”), însoțită de cântece patriotice, însuflețitoare: „Îți mulțumim, partid iubit, / că ne-ai călit!”.

Există, desigur, și o variantă „hard” a acestei perioade din istoria recentă a României: excluderile („Mutată la Lazăr, după ce *nu fusesem făcută pionieră*”, scrie Sanda Golopenția într-un loc), demascările[2], arestările, procesele, condamnările, execuțiile; cotele în agricultură; colectivizarea; deportările; pâinea pe cartelă și hainele „pe puncte”, munca la lăudatul canal și alte „binefaceri” ale vieții „noi”, pe care cei născuți în deceniile cinci-șase ale secolului trecut le-au trăit pe pielea lor sau indirect, prin părinți, rude, apropiați.

Este cazul profesoarei Sanda Golopenția (n. 2 martie 1940), fiica lui Anton Golopenția (1909-1951), sociolog de excepție, filosof al culturii, cercetător al vieții comunităților românești înaintea și în timpul Celui de Al Doilea Război Mondial, victimă a represiunii sălbatice din România „democrației populare”, mort nejudecat și necondamnat într-o închisoare comunistă, la 42 de ani, și a Ștefaniei Cristescu (Golopenția) (1908-1978), cu studii universitare la Paris, membră a Școlii Sociologice a lui D. Gusti, crescându-și singură cei doi copii, suportând vexațiunile unui regim totalitar, care nu-i uita și nu-i ierta pe „dușmanii poporului”, urmărindu-i,

---

[2] „Ședințele de demascare și exmatriculările erau în fond infinit mai puțin importante decât arestările care se făcuseră printre colegii noștri de an. (...) Mi se confirma o dată mai mult ierarhia întoarsă a vremilor. De acum înainte, ca și până acum, vor conta pentru mine, o simțeam fără s-o articulez, cei care au fost închiși, exmatriculați, excluși, «demascați», marginalizați sau ridiculizați. În ei voi avea încredere” (Golopenția, 2018b: 92–93).

cu o tenacitate absurdă, prin serviciul de cadre și prin „organele abilitate”, pe cei care le erau rude (copii, părinți, soț/ soție), mult după ce cel/ cei care se făcuse(ră) vinovat(ți) plătise(ră) cu viața sau cu ani grei de pușcărie vina reală ori inventată pentru care fuseseră stigmatizați.

Presiunea indusă de organele puterii a impus, ca o tehnică a supraviețuirii, *tăcerea*: „La terminarea studiilor eram doctor în tăcut”, rememorează, după decenii, Sanda Golopenția anii *aceia*. „După facultate, cele o mie de fețe ale tăcerii au continuat să mi se dezvăluie, ca multora dintre cei care aparțin generației noastre. Tăcerea la ședințe, tăcerea la defilări, nicio silabă în plus peste autobiografia poem sau baladă, fixată odată pentru totdeauna, recitată anost atunci când eram chemată la cadre. Tăceam pe stradă, tăceam la cozi. (...) Tăceam simplu, spre a rămâne normali” (Golopenția, 2009: 383).

Tăcerea primilor patruzeci de ani de viață, adică până în 1980, când Sanda Golopenția și soțul său, etnologul și scriitorul Constantin Eretescu, iau decizia gravă, dureroasă, de a se „autoexila” și emigrează în America, lasă loc altor „tăceri”, de data aceasta exprimate, scrise, făcute publice, în pagini din presa liberă, din S.U.A. și Europa de vest, în jurnale personale, în literatura autobiografică, în corespondență, recuperate, mai târziu, în secvențe masive ale operei sale, precum, de exemplu, în volumul *Vămile grave* (1999)[3] și *Cartea plecării* (1995)[4].

După evenimentele din Decembrie 1989, așteptate, ca speranță, de mulți dintre noi, neașteptate, ca desfășurare, „ca la noi la nimenea”, în viața Sandei Golopenția se deschid oportunități greu de întrevăzut, în 1980, la plecarea sa din România. Le evocă Ligia Bârgu-Georgescu (2020): Înainte de plecare, „s-au făcut bagajele, s-au triat lucrurile, iar Sanda a vrut să mai verifice încă o dată locuința. (...) Înainte de a părăsi apartamentul, ne-am privit, ne-am îmbrățișat și am plâns amândouă un timp. Eram sigure că nu ne vom mai vedea niciodată”. Acest „niciodată” s-a încheiat mai repede decât se putea prevedea și cele două prietene și colege de Institut s-au revăzut, la București, după numai zece ani.

În următorii treizeci de ani, Sanda Golopenția a reluat o muncă titanică, gândită cu mult timp înainte (de reținut, în acest context, uluitorul transfer, în colete mici, a întregii arhive a familiei Golopenția / AFG / în America, la fratele Sandei, Dan, „exilat” în S.U.A., unde își definitiva un doctorat, printr-o hotărâre judecătorească, luată la București), aceea de *recuperare*, acum putem spune aproape *integrală*, a scrierilor distinșilor săi părinți – concretizată în seria de *Opere* de Anton Golopenția (*v*. de ex. vol. I, *Sociologie. Antume*, 2002; vol. II, *Statistică, demografie și geopolitică*, 2000; vol. III, *Literatură, estetică și filosofie*, 2018; vol. V, *Statistică, demografie și geopolitică. Postume*, 2019, apărut înaintea volumului IV, în curs de editare) și

[3] Reprodus în Sanda Golopenția, *Fluviul Alfeu sau despre exil și întoarceri. Proze scurte, eseuri, studii*, 2017, vol. 2.
[4] *Idem*, vol. 1.

Ștefania Cristescu-Golopenția (mama) (*Gospodăria în credințele și riturile magice ale femeilor din Drăguș (Făgăraș)* [1940], ediția a III-a, 2002, *Descântece din Cornova–Basarabia*, 2003, *Sporul vieții. Jurnal, studii și corespondență*, 2007) –, în jurul căreia sunt centrate unele studii din prima parte a volumului omagial, In honorem *Sanda Golopenția*, 2020: Mihail M. Cernea, „Reîmprospătarea sociologiei românești cu opere de valoare", Zoltàn Rostàs, „Rapsodia epistolară: un ego-document unic – o abordare inovatoare", Rodica Zane, „Rapsodia epistolară – fapt editorial total", Sorin M. Rădulescu, „Confluențe spirituale și destine culturale convergente: de la opera fiicei la opera părinților", cu o listă aproape completă a scrierilor editate de Sanda Golopenția din opera părinților săi [5].

Revenim la tema *tăcerii*. În *Vămile grave* există o recenzie la cartea scriitoarei americane Tillie Olsen, intitulată *Tăceri,* a cărei lectură – notează Sanda Golopenția – „m-a trimis mereu cu gândul la tăcerea românească" (Golopenția, 1999/ 2017: 24). S. Golopenția glosează pe marginea diferitelor tăceri identificate de scriitoarea americană (tăcerea rezultată din cenzurări, tăcerea politică, tăcerea perfecționistului, tăcerea marginalilor, tăcerea celor care distrug și se distrug, tăcerile vieților care nu ajung nicicând la scris) și se oprește la cazul culturii române. Teoreticianul actelor de vorbire consideră că

„însemnătatea literaturii rezidă tocmai în faptul că, atunci când are putința să crească liber, ea cheamă la expresie viața fiecăruia dintre cei cu care vine în contact. Cel care citește o literatură liberă, grăitoare, este chemat la cuvânt, la autoexprimare, în truda zilnică, darul de sine către semeni, în artă. Când lucrul nu se întâmplă, când ce-i cade în mână nu conține doza contagioasă de vorbă vie, cititorul este readus – și redus – prin lectură la o tăcere pe care cartea parcursă i-o confirmă. El este re-amuțit. Așa cum cenzura generează autocenzura, tăcerea scriitorului generează tăcerea cititorului, iar dialogul în care cititorul ar fi să dea replica este mereu eludat. Tăcerea se reproduce nestingherit" (*ibidem*: 47).

Articolul – recenzia de mai înainte – a apărut în *Mitul pagubei,*[6] și vorbea despre o cultură română așezată ferm, de aproape cincizeci de ani, sub prigoana cenzurii. Este, direct, un mesaj pentru o literatură *angajată*, pe care, discret, Sanda Golopenția și soțul ei, etnologul Constantin Eretescu, au practicat-o fără emfază în tot timpul exilului lor, o literatură vorbitoare care să-i scoată, pe scriitor și pe cititor, din zodia tăcerii. Dar, notează etnologul/ politologul, „Este o cultură a tăcerii cultura în care tăcerea e considerată a avea o valoare mai mare decât exprimarea; în care tăcerea nu este pasivitate, retragere în inacțiune, ci fapta cea mai intens inovatoare.

[5] Vezi Zoltán Rostás și Theodora-Eliza Văcărescu (eds), In Honorem *Sanda Golopenția*, 2020, pp. 124–125.
[6] Providence, Hiatus, 1986

Poate – continuă comentatorul – că acesta este cazul unora dintre culturile amerindiene, al culturii indiene” (*ibidem*: 45), deschizând o portiță către zona antropologiei culturale, iar prin referirea la cultura indiană se face sigur trimitere la eseurile lui Angelo Morretta[7], despre care aflu din notița de pe coperta a patra la traducerea românească a lucrării *Cuvântul și tăcerea* că este un „cunoscut indolog de origine română”, necunoscut publicului românesc în 1986.

Aflăm, din contribuția lui Iordan Datcu la volumul omagial,[8] că lingvista a scris un studiu de istorie literară, de patruzeci de pagini („Bătălii ale tăcerii”), publicat mai întâi în engleză (“Battles of Silence:The Institution of Literature in PostWorld-War II Romania”, 1993) și apoi în română, în volumul *Vămile grave* (1999), republicat în *Fluviul Alfeu*... „despre suprimare și supraviețuire în literatura română de după 1945, despre continuitate și discontinuitate, cu exemple concludente de scriitori” care își schimbaseră, după debut, cu precădere în „obsedantul deceniu”, modul de a scrie, trecând, unii „de la poet la aparatcic sau de la suprarealism la proletcultism” (Golopenția, 2017: 77). Schimbând ceea ce era de schimbat în teza lévi-strauss-iană despre „societățile calde” („fierbinți”, zice S. Golopenția, traducând eng. *hot*), adică cele europene, civilizate, și cele „reci”, adică primitive, autarhice, primele, cele „calde”, făcând obiectul de studiu al istoricului, în timp ce acelea „reci” fiind destinate studiului etnologului sau antropologului, Sanda Golopenția consideră că

„din punctul de vedere al literaturii și poate din acela al culturii în general, o diferență la fel de interesantă există – de data aceasta între culturile occidentale și cele est-europene – în care opoziția lévi-strauss-iană menționată mai sus, deși formal adecvată, nu prezintă orientare «justă» și se cere inversată. Țările est-europene au aparținut unei «a doua lumi» în care dorința și visul de a ordona viața, societatea și cultura au fost la apogeu pe cea mai mare durată a secolului al XX-lea” (*ibidem*),

susținând teoria „sincronismul” a lui Eugen Lovinescu și europenismul celor de la „Criterion”, în mare.

Punând în funcțiune instrumentele gândirii dicotomice, preluată de la structuraliști, lingvista distinge, în examinarea literaturii române, între „literatura instituită” și cea „în curs de instituire”. Din prima făceau parte „a) clasicii români, care-i constituiau miezul și b) marii scriitori ai veacului al XX-lea care se bucuraseră deja de o largă recunoaștere în perioada interbelică” (*ibidem*: 79), din a doua, scriitorii aflați „pe linie”, „autori oficiali” «megafonici»,

---

[7] Angelo Morretta, *La parole e il silenzio,* Roma, 1970, trad. rom. de Mara și Florin Chirițescu, Editura Tehnică, București, 1994.

[8] Zoltán Rostás și Theodora-Eliza Văcărescu (eds), In honorem *Sanda Golopenția*, 2020.

după expresia lui Mircea Eliade, „ai unui deceniu literar trist și rușinos” (*ibidem*: 84).

Un tur ghidat în propria sa viață și operă, realizează cercetătoarea în interviul-mărturisire acordat profesorului universitar Otilia Hedeșan de la Timișoara, „De vorbă cu Sanda Golopenția”. Un hypertext, în care evocă sau reconstituie experiențele sale de teren, la început sub egida a doi maeștri – Ovidiu Bârlea și Mihai Pop, ambii formați în perioada de înainte de Război, colaboratori ai lui Anton Golopenția, întâlniți, acum, în ipostaza lor de cercetători la Institutul de Folclor, pe care nu i-a urmat, totuși, ceea ce îl făcea pe primul să o considere o „trădătoare”, în timp ce lui Mihai Pop i se părea un lucru firesc, independența de gândire fiind o calitate de apreciat a unui om de știință. Pe amândoi îi evocă, în portrete apropiate, reluate în volumul *Bulevardele vieții* (2018). În portretul lui Mihai Pop, rețin grija permanentă a Profesorului pentru fiica lui Anton Golopenția, cu care efectuase cercetarea de la Dâmbovnic[9], căreia îi propune ca temă a tezei de doctorat „rima în poezia populară”, dar aceasta zice, la mult timp după întâmplare: „nu îmbrățișasem ideea de a scrie despre rima în poezia populară, cum mă îndemna Mihai Pop, preferând să mă ocup pe o vreme de proverbe” (Golopenția, 2018a: 100). Constat acum, după peste cincizeci de ani, că Profesorul avea teme „speciale” pentru studenți „speciali”, în primul rând pentru aceia pe care trebuia să-i ferească de chestiunile ideologice, ori rima era un astfel de subiect, „neutru”, din punct de vedere ideologic; așa că mi l-a „pasat” mie, traversând Bulevardul 6 Martie (sau Gheorghiu Dej) de la Universitate spre Muzeul de Istorie al Municipiului București (Palatul Suțu) (probabil că pasajul de la metrou Universitate, nu era construit). Eu nu aveam îndrăzneala să refuz oferta Magistrului, am intrat la doctorat și am scris teza despre rimă,

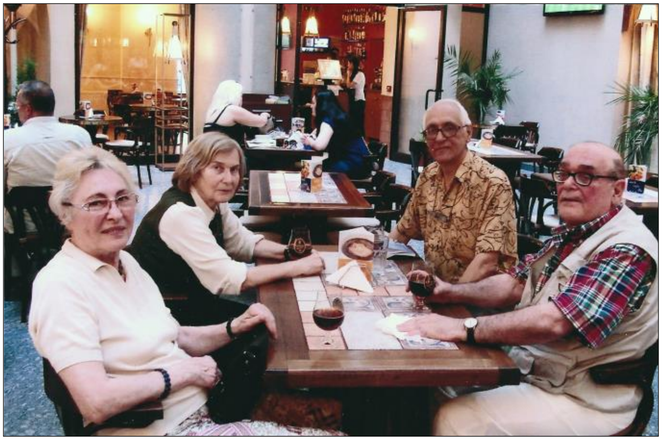

Familia Sandei Golopenția alături de familia Constantinescu.
De la stânga la dreapta:
Paula Constantinescu, Sanda Golopenția,
Nicolae Constantinescu, Coca (Constantin) Eretescu).

[9] Mihai Pop și Anton Golopenția, „Dîmbovnicul, o plasă din sudul județului Argeș”, în *Sociologie românească*, IV, 1942, nr. 7–12, pp. 413–429, text republicat în Mihai Pop, *Folclor românesc I Teorie și metodă*, ediție îngrijită de Nicolae Constantinescu și Alexandru Dobre, Editura Grai și Suflet – Cultura Națională, București, 1998, pp. 331–357.

susținută în 1971, publicată în 1973[10]. Aici ar trebui să notez, și eu, generozitatea de neuitat a Profesorului care începuse să iasă, din ce în ce mai mult, în străinătate, și, întors din U.R.S.S., mi-a adus *fotocopia* unei cărți fundamentale a unui mare folclorist rus/ sovietic, Viktor Maximovici Jirmunski (1891-1971), *Rifma. Eio istoria i teoria* (1923) (*Rima. Istoria și teoria rimei*), din care, cu ajutorul soției mele, licențiată în limbi slave, am „decupat” câteva idei, extrem de utile pentru demersul meu științific. Propunerea, făcută mai tarziu, împreună cu Mihai Pop jr., fiul Profesorului, cadru didactic, și el, la Facultatea de Litere, București, de a traduce lucrarea în limba română, la Editura Univers, a fost respinsă, pe motivul, întemeiat, poate, că scrierea e „prea specială” și că toate exemplele erau din literatura rusă, în limba rusă, deci, ceea ce ar fi îngreunat enorm efortul traducerii.

Despre Ovidiu Bârlea scrie la fel de cald, neuitând să menționeze anecdota care circula despre el în legătură cu „interogarea” subiecților/informatorilor, cu catalogul basmelor românești al lui Adolf Schullerus, *Werzeichnis der rumänischen Märchen und Mäarchen-varianten, Nach dem System der Märchentypen Antti Aarnes*[11], în mână; Sanda a auzit-o de la Ion Taloș, eu de la Vasile Tudor Crețu, istoria e aceeași.

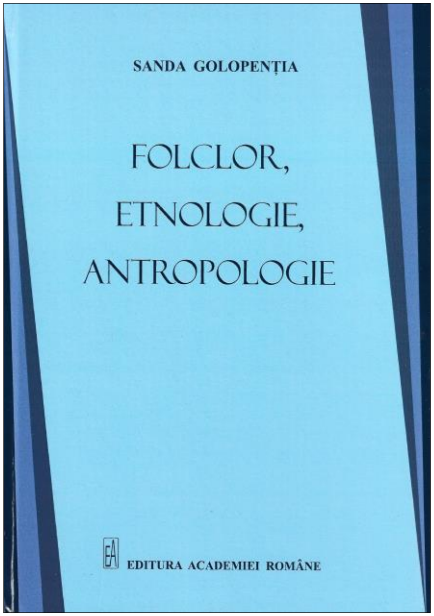

În preajma aniversării a optzeci de ani de viață, Sanda Golopenția (n. 2 martie 1940) adunase, cu extraordinara sa putere de muncă, cu o tenacitate de neegalat, din propria sa operă, câteva volume de scrieri științifice, grupate în *Structuri, sisteme, transformări. Studii de lingvistică și poetică*, Editura Academiei Române, 2016, 671 p., *Acțiune, interacțiune, identitate. Studii de pragmatică lingvistică*, Editura Academiei Române, 2017, 756 p., *Studii de semiotică. Études sémiotiques. Semiotic Studies*, Editura Academiei Române, 2019, 537 p., *Perspective noi în studiul teatrului*, traducere din limba franceză Doina Jela și Sanda Golopenția; traducere din limba engleză de Nicoleta Dascălu, Spandugino, 2019, 887 p., plus un volum sinteză, retrospectiv, *Marele proiect*, Spandugino, 2020, 816 p., adunând studiile introductive, notele și comentariile la opera antumă și postumă a iluștrilor săi părinți, tatăl, Anton Golopenția și mama, Ștefania Cristescu-Golopenția.

---

[10] Vezi Nicolae Constantinescu, *Rima în poezia populară românească*, Editura Minerva, 1973.
[11] *F. F. Communication edited for Folklore Fellows*, vol. XXVIII, Helsinki, 1928.

În pregătire era și un volum de studii, „al patrulea din seria consacrată publicării materialelor care atestă continuitatea preocupărilor de cercetare între perioada de până la 1980, când – scrie autoarea – am lucrat într-un institut al Academiei și perioada de după emigrarea în Statele Unite și până în prezent, când am fost profesor la Universitatea Brown din Providence, Rhode Island” (Golopenția, 2021: 7), volum apărut ceva mai târziu.[12]

Continuitatea cu cele trei volume anterioare ale seriei, în care au apărut nu mai puțin de 20 de materiale referitoare la folclor, etnologie, antropologie, scrise în română, franceză sau engleză („menționate într-o listă inițială și pe care nu le-am mai reluat în volum”, scrie autoarea) este de asemenea puternică. Din parcurgerea lor rezultă că studiile și articolele consacrate folclorului, etnologiei, antropologiei publicate anterior au fost exemple de tratare structurală, poetică, pragmatică sau semiotică a unor corpusuri cu care cercetătoarea venise în contact încă din anii de început ai facultății sau din cei ai activității inițiale la Institutul de Folclor. Articolele și studiile volumului au fost publicate între anii 1958 și 2018. Perioadele cele mai fertile sunt cele ale anilor 2010 (21 materiale) și 2000 (15 materiale), în care au fost reluate sau continuate, sub impulsul preocupărilor de istorie a Școlii sociologice gustiene, o serie de cercetări etnologice din cadrul acesteia.

Informațiile provin din introducerea la volumul *Folclor, etnologie, antropologie*, pentru care am scris un „referat de susținere” pe care îl încheiam – ca și când ceea ce scrie Sanda Golopenția ar fi avut nevoie de vreo recomandare – cu o astfel de apreciere:

„De fapt, tot ceea ce scrie Sanda Golopenția este *altfel*, încât cel/ cei care îi vor creiona profilul științific vor avea mari dificultăți în a o așeza într-o școală, într-o direcție de cercetare oarecare. Fidelă până la idolatrizarea maeștrilor, Sanda Golopenția este un savant de sine stătător, lingvist emerit, semiotician, specialist în pragmatica lingvistică, în retorică și comunicare, în poetica și stilistica textului folcloric și a celui dramatic etc. Rigoarea gândirii analitice, învățată de la un matematician ca Solomon Marcus, acuitatea și supletea unui gânditor social ca tatăl său, Anton Golopenția, atenția acordată amănuntului semnificativ, preluată de la un umanist ca Mihai Pop se regăsesc, toate, în studiile de folclor și etnologie ale profesoarei Sanda Golopenția, reunite în acest al patrulea volum al seriei de opere în curs de apariție la Editura Academiei Române, volum pe care îl recomand cu toată căldura.”[13]

La prezentarea din cadrul Colocviului de la Cheia (2021, vezi nota 1) eram în situația de a vorbi despre o carte care nu apăruse încă sau de a cărei apariție, publicare abia aflasem, la

[12] *Folclor, etnologie, antropologie*, 2021, 582 p. + Ilustrații (f. p.) + CV (1 p.).

[13] Nicolae Constantinescu, Referat la volumul *Folclor, etnologie, antropologie*, Editura Academiei Române, 2020 (*mss.*).

momentul respectiv, prezentată cu acribia-i recunoscută de însăși autoarea sa, în prefața volumului, din care rețin alte câteva repere. Astfel, materialele volumului sunt dispuse în mai multe capitole („Teorie generală"; „Descântat"; „Varia"; „Istorie"; „Recenzii, cronici, referate"; „Anexa"), dintre care cel dintâi reconstituie perspectiva teoretică din care S. Golopenția tratează obiectele cercetării sale, folclorul, poezia folclorică, văzute cu ochii, cu mintea unui lingvist îmbibat de noile teorii din disciplinele lingvistice, în primul rând structuralismul, intrat la noi prin scrierile lui Roman Jakobson și ale formaliștilor ruși, de ex., prin traducerile aproape sincrone cu cele din Vest ale acestora.[14]

De la structuralism, se trece la semiotică[15] și, într-un crescendo al informației, la cercetarea poetică a mitului în viziunea lui Cl. Lévi-Strauss.[16] În sfârșit, articolele „Semne și creatorii lor în cultura populară" și „Dimensiunea general semiotică a etnomuzicologiei lui Constantin Brăiloiu" sunt consacrate „*creativității de variație, laxe,* definitorii pentru cultura populară". „Potrivit concepției lui C. Brăiloiu", scrie S. Golopenția în continuare,

„activitatea artistică primitivă menține prin variație (improvizație) un obiect preexistent reprezentat nu de melodie (cântec), ci de sistemul înnăscut, universal, care le face posibile. Acest sistem reprezintă o parte ineradicabilă a memoriei individuale, vitală pentru supraviețuirea și sănătatea spirituală a individului. Brăiloiu descrie în fapt o activitate de conservare și autoconservare similară cu aceea manifestată în cazul vorbirii limbii materne și ne evocă, nu atât structuralismul sau poststructuralismul lui Trubetzkoy, Saussure, Jakobson sau Chomsky, cum s-a spus, cât reflecția asupra jocurilor de limbaj sau a actelor de vorbire asupra căreia au atras independent atenția L. Wittgenstein sau J.L. Austin" (Golopenția, 2021: 7–8).

Sunt, cum se vede, *atingeri* ale problematicii textului folcloric cu aripa a-tot-cuprinzătoare a antropologiei, *tăcerea*, despre care am vorbit mai înainte, și *memoria*, individuală și a grupului, despicată de o minte-brici, ca aceea a ilustrei cercetătoare-emerite de la Brown University. Se poate vorbi aici despre o „antropologie a tăcerii", generată de frica, angoasa, neliniștea, deznădejdea, unui om tânăr, într-o societate totalitară și, pe altă parte, de deschiderea extraordinară a unui spirit tânăr către noutățile din științele conexe, din lingvistică, semiotică, pragmatică, praxiologie, teoria comunicării etc. aplicate unui domeniu particular, folclorul,

---

[14] Vezi, de ex., *Probleme de stilistică. Culegere de texte*, Editura Științifică, București, 1964, cuprinzând studii semnate de V. P. Murat, Michael Riffaterre, Roman Jakobson, V. V. Vinogradov, Sol Saporta.
[15] Vezi Sanda Golopentia, „Probleme semiotice în cercetarea folclorului", în *Folclor, etnologie, antropologie,* pp. 39–43.
[16] *Ibidem*, „Claude Lévi-Strauss și cercetarea poetică a mitului", pp. 44–48.

cultura populară.

Dacă ne uităm atent în bibliografia scrierilor și tipăriturilor Sandei Golopenția constatăm că, printre primele recuperări, de la începutul exilului (asumat) în America al soților Eretescu, se înscrie culegerea *Descântece din Cornova–Basarabia* de Ștefania Cristescu, publicată de Sanda Golopenția, la Editura Hiatus din Providence, U.S.A., în 1984, urmată, după douăzeci de ani, de *Descântatul în Cornova–Basarabia*, Editura Paideia, 2003. Între aceste două ediții, pe care nu am avut posibilitatea să le compar în amănunțime acum, un studiu substanțial, șaizeci de pagini, în engleză, "Love Charms in Cornova, Basarabia "[17]. Nu poate trece neobservată o diferență semnificativă în titulatura acestor studii, nuanțând, marcând, specificând, obiectul lor de cercetare, pe de o parte „descântecul", textul poetic, forma de artă a cuvântului, formula, pe de alta „descântatul", actul performării, performarea, practica magică a descântatului în complexitatea ei, primul făcând obiectul studiilor de folclor, de filologie, de lingvistică, de literatură, al doilea propriu studiilor de etnologie, antropologie, pragmatică.

Menționez, din nou în treacăt, că tot pe atunci, la jumătatea anilor '80, am publicat în *Revista de etnografie și folclor*, tom 30, nr. 2, 1985, pp. 142–143, un articolaș, o „fișă pentru un dicționar de folclor (IV)", „Descântec, -e"[18] în care insistam, de la început, asupra distincției care trebuie făcută între „fenomen (*descântat*), ca ansamblu de practici rituale cu marcate conotații magice, cu indicații și interdicții severe privind locul și timpul practicării [performării, am zice acum], natura executantului, a obiectelor și a substanțelor folosite etc." și componenta lui verbală [*descântecul*], tratat ca atare în studiile de folclor literar, de literatură populară, precum, cu titlu de exemplu, acela al lui Ovidiu Papadima, „Descântecul – structura lui artistică".[19]

Revenind la preocupările pentru studierea descântecului ale Sandei Golopenția, notăm că, în continuarea studiilor inovatoare, la vremea lor, ale lui Ovid Densusianu, „Limba descântecelor",[20] și Alexandru Rosetti, *Limba descântecelor românești* (1975), dar la un alt nivel, desigur, studiul *Limba descântecelor românești* scris de Sanda Golopenția și apărut în 2007, este

---

[17] În vol. *The History, Culture, Language and Contemporary Politics of the People of Moldova*, editat de Donald L. Dyer, Columbia University Press, 1996, pp. 145–205. O versiune în limba română a acestui studiu, cu titlul „Descântatul de dragoste în satul Cornova (Basarabia)", a apărut în vol. *Intermemoria. Studii de pragmatică și antropologie*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001, p. 101–153, și apoi în vol. *Folclor, etnologie, antropologie*, 2021, pp. 149–190.

[18] Reprodus în Nicolae Constantinescu, *Folclorul, cum poate fi înțeles*, Editura Universității din București, 2011, pp. 175–178.

[19] În Ovidiu Papadima, *Literatura populară română. Din istoria și poetica ei*, Editura pentru Literatură, București, 1968, pp. 347–430.

[20] În *Grai și suflet*, IV, 1929-1930, și *idem*, V, 1931-1932.

orientat *pragmatic*: „Operăm cu un *domeniu pragmatic* (al descântatului), punând accentul pe descântece (înțelese restrâns ca *formule*), dar situându-le în raport cu ansamblul gesturilor magice și al actelor de vorbire, al combinațiilor de rol și al scopurilor urmărite de cei care descântă sau sunt descântați” (Golopenția, 2007: 34).

În paralel, cercetătoarea decupează, din corpusul larg al descântecelor, al „poeziei riturilor de vindecare”, o secvență semnificativă, cu individualitate proprie, descântecele de dragoste (în fond, dragostea e și ea o boală care trebuie vindecată – „Nicio boală nu-i mai grea / ca dorul și dragostea”, zice un cântec popular) pe care le supune unei analize strânse descoperind o serie de „scenarii”, de „modele”, de „tipuri” introduse într-o bază de date de mare utilitate.[21]

Un loc central în activitatea de folclorist/ etnolog/ antropolog a Sandei Golopenția îl ocupă, cum se vede, *descântatul*, preocupare generată de activitatea de recuperare a volumului Ștefaniei Cristescu, *Descântece din Cornova-Basarabia*, 1931. Dar acesta a fost doar începutul, motivat biografic. Apoi, a fost creată o bază de date (în română și engleză) a descântecului de dragoste românesc (*Romanian Love Charms Database*), care să funcționeze ca instrument de editare a unei antologii pe această temă și să stimuleze ulterior studiul unor texte multiplu ancorate pragmatic cum sunt descântecele în general. Ca și în cazul teatrului sau filmului, descântatul a fost definit prin scenarii. Compuse din formule și tehnici magice, care aminteau de replici și didascalii, scenariile au favorizat studiul atent al relațiilor dintre cele două componente („Arhitecturi ale memoriei sau despre o bază de date a descântecului de dragoste românesc”).

„Am optat – scrie S.G. – pentru studiul descântatului în raport cu funcția lui de bază distingând în cadrul funcției alese între faceri sau desfaceri (a) de dragoste, (b) de ursit și (c) de urât. O tipologie a descântatului de dragoste cornovean mi-a permis să stabilesc subtipuri locale cum sunt (1) descântecele de dragoste și frumusețe, (2) descântecele pentru a-și afla ursitul, (3) descântecele pentru a-și aduce ursitul, (4) descântecele de ură și (5) descântecele de desfăcut ura (*Descântecul de dragoste în satul Cornova*). Pentru a lărgi tipologia la nivelul ansamblului descântecelor de dragoste românești, am introdus în discuție conceptul de *dublă articulare pragmatică* prin care interacțiunii dintre descântătoare și persoana descântată i se alătură o interacțiune simbolică modelatoare în cadrul formulei, propunând ca subtipuri principale (A) descântecele de frumusețe și cinste, (B) descântecele de ursită și (C) contradescântecele”

[21] Vezi Sanda Golopenția, *Desire Machines*, Editura Fundației Culturale Române, 1998, *cf.* și variantele în limba română, „Arhitecturi ale memoriei sau despre o bază de date a descântecului de dragoste românesc” și „Descântecul de dragoste în satul Cornova (Basarabia)”, în vol. *Intermemoria. Studii de pragmatică și antropologie*, Editura Dacia, 2001, reluate în vol. *Folclor, etnologie, antropologie,* pp. 117–190.

(Golopenția, 2021: 205)[22].

De fapt, cum se vede, principalele teme ale studiilor despre descântec semnate în timp de Sanda Golopenția, le regăsim în volumul pe care îl comentăm acum: „Lecturi posibile ale descântecului”[23], „Un text operatoriu: descântecul de dragoste”; „O bază de date a descântecului de dragoste românesc”; „Către o tipologie a descântecelor de dragoste românești”, „Descântatul de dragoste în satul Cornova (Basarabia)”, „Adusul pe sus – Între descântat și povestit”, „Despre plante în descântatul de dragoste”.

Practică străveche, primitivă, fără nimic peiorativ în aceasta, descântatul este însoțit de o poezie cu origini la fel de îndepărtate în timp, încifrând vechi credințe, cunoștințe, un mod de gândire la fel de arhaic, conservat miraculos, în cuvânt și în gesturi cu semnificații din ce în ce mai obscure, până astăzi.

Restrângând aria cercetării la descântecul/ descântatul de dragoste, selectat din materialele culese pe teren, în primul rând în campania de la Cornova (Basarabia), din 1931, de către mama sa, Ștefania Cristescu-Golopenția, profesoara, lingvista, editoarea Sanda Golopenția își face un serviciu sieși, decupând un *corpus* mai coerent din masa vastă a descântecelor românești, *corpus* care îi permite să opereze cu principii, metode, concepte moderne, actuale și să ajungă la rezultate (tipologia) la care *luatul cu hurta* (= „cu ghiotura”, *cf*. Șăineanu) nici nu ar fi visat să ajungă. „Credem – scrie Sanda Golopenția – că o tipologie relevantă poate fi obținută numai prin limitarea la *un domeniu unic și coerent de intervenții magice* [*subl. aut.*] și la rolurile, actele și interacțiunile care îl definesc. Aceasta se datorează *întemeierii pragmatice* [*subl. ns., N.C.*] a tipologiei noastre, care impune definirea precisă a unui context clar delimitat” (Golopenția, 2021: 123). Pragmatica impune, ca principiu teoretic esențial, raportarea textului poetic la context, apropierea de etnologie fiind evidentă, și, de aici, pasul spre o antropologie a textului folcloric implicit.

Atingeri cu antropologia – un fel de antropologie acasă, *at home* – au cercetările de folclor ale savantei în Maramureș. Și aici avem de-a face cu o desprindere de maeștri. Fuga de tutela acestora, oricât de plăcută, utilă și de stimulatoare va fi fost aceasta, o face pe S. Golopenția să se rupă de grupul de la Sârbi-Maramureș, organizat și condus de Mihai Pop în cadrul unui program

[22] Vezi și Sanda Golopenția, „Către o tipologie a descântecelor de dragoste românești”, în *Memoria ethnologica*, an VIII, nr. 28–29, Baia Mare, 2008. Reluat în *Adusul pe sus. Descântatul de dragoste*; republicat în vol. *Folclor, etnologie, antropologie*, pp. 198–221.

[23] Apărut, întâi, în Narcisa Știucă și Adrian Stoicescu (eds.), *Exigențele și utilitatea lecturii etnologice.* In honorem *Nicolae Constantinescu*, Editura Universității din București, 2012 (pentru celelalte vezi „Sursele materialelor incluse în volum”, la Sanda Golopenția, *Adusul pe sus. Descântatul de dragoste*, Editura Univers Enciclopedic, 2018, pp. 262–263).

național privind, în retorica discursului politic de atunci, „integrarea învățământului cu cercetarea și producția” (suntem la începutul anilor ‘70 ai secolului trecut) și să se mute, cu un mic grup, apoi singură, în satul Breb, unde a pus în practică un proiect individual de cercetare, culegând, cu multă răbdare, mii de texte poetice de la femeile din Breb, din care o mică parte au fost traduse în engleză, de culegătoare și de Peg Hausman[24].

Notele de teren, fișele de informator, comentariile sunt scrise limpede cu mâna și cu mintea unui antropolog, deosebindu-se net de acelea scrise de un folclorist-filolog precum Ovidiu Bârlea în celebra sa *Antologie de proză populară epică* (1966), cel căruia Sanda Golopenția i-a fost, pentru scurt timp, învățăcel.

Suntem, și aici, în fața unui exemplu clar de „perspectivă antropologică” asupra unui fenomen de cultură populară, cântatul femeilor din Breb în contextul sociocultural al satului vechi, tradițional (încă!) maramureșean. De reținut ar fi focusarea exclusivă asupra interpretelor femei de cântece lirice (*hore*) din zonă, o distincție care perechii masculine a informatorilor (și nu numai lor!) i se pare discriminatorie.

„În timp ce notam, înregistram sau vorbeam despre cântece cu Ană, m-am aflat deseori în bucătăria ei, pe înserat. O soacră minusculă era întotdeauna de față, bărbatul, scund și întunecat, intra și ieșea cu zgomot, se simțea clar surpriza și nemulțumirea pricinuită de strania mea preferință pentru o persoană pe care ei o considerau ca fiind cea mai puțin interesantă din casă. Soacra Anei îmi propunea deseori să înregistrez mai degrabă poveștile fiului ei. Ană se întrerupea de fiecare dată și aștepta liniștită ca eu să aleg. Alte dăți, într-un mod insidios, aceeași soacră sugera ca Ană să-mi spună cântece cu femei bătute de bărbat (...)” (Golopenția, 2004: 17).

La fel de ciudată trebuie să fi fost și alegerea, printre interpreții săi favoriți din sat, a Mariei Frunzălesii, un paria, un marginal: „Răgușită, râzând tare, vorbind cu o oaie care-i era singurul tovarăș acolo sub Gutâi, la marginea marginilor, în coliba în care trăia, Maria nu mai era legată de ceilalți oameni din sat decât prin legături de ură și batjocură generală” – portret care o scoate pe femeia din Breb din categoria «informatorilor-tip» creionați, la vremea sa, de C. Brăiloiu.

Portretele unora dintre „informatoarele” de excepție din Breb-Maramureș, Ană Bud (a lui Pilat), Maria Frunzălesii, Floarea Ciuc sunt scrise cu talentul și tragerea de inimă a unui antropolog care, venit dintr-o «altă lume», empatizează tacit cu lumea acestora. Simțindu-se *acasă, ca acasă*, la Breb, întreținând cu informatoarele sale relații cordiale, apropiate, *doamna*,

[24] Vezi Sanda Golopenția, *Learn to sing, my mother said. Songs of the Women of Breb*, 2004.

domnuca, Turista (cum îi ziceau localnicii),venită de la București, ulterior, mult mai rar, din depărtări, face, vrând-nevrând, figura unei Margaret Mead sau Ruth Benedict în raport cu primitivii de pe alte continente, studiindu-i pe „străinii”, pe „ceilalți” din Breb, *alții decât ea*, cu aceeași pasiune și interes științific precum cele două ilustre personalități ale antropologiei mondiale. Cercetătoarea română face, fără să știe, sau poate că știe (!), *studii de gen,* ca acelea strânse de Margaret Mead într-un volum exemplar pentru antropologia universală, *Male & Female* (1949, 1967). Selectarea, din atât de complexul folclor maramureșean, numai a horelor cântate de femei și fixarea fermă numai pe descântecele de dragoste nu se explică altfel decât prin interesul decisiv al cercetătorului pentru studiul componentei feminine a culturii. „Create de femei, descântecele de dragoste românești reflectă un univers semantic feminin centrat pe identitatea feminină, pe ocupațiile, valorile și acțiunile femeilor. (...) Ori de câte ori e nevoie de intercesori mitici, figurile feminine sunt prevalente – de la bătrâne sfinte, ca Sfânta Duminica sau Sfânta Vineri, la Maica Domnului, surorile Soarelui, Luna, împărătese, preotese, hătmănese și diaconese” (Golopenția 2021: 123, 125).

Pentru a ne lămuri asupra „dimensiunii antropologice” a operei Sandei Golopenția, recurgem la lectura Ioanei-Ruxandra Fruntelată care, în volumul *Despre interpretarea etnologică*[25], consideră că

„Explorarea limbajului poetic folcloric din perspectivă antropologică ar putea continua prin identificarea unor mecanisme ale memoriei în oralitate, ce se «traduc» în scheme sonore. Sau ar putea căuta, în mărturiile «cântăreților populari» păstrate în arhive ori înregistrate pe teren, elemente ce susțin generarea și transmiterea ritmic-muzicală a textelor poetice. Relația «viersuirii» cu alte forme de expresie artistică din același context de viață ne-ar putea confirma dacă «spiritul *poietic* [subl. I.R.F] autentic», sub semnul căruia stau culturile tradiționale «se răsfrânge asupra tuturor celorlalte opere și toate se împărtășesc într-un fel sau altul, din el»[26]” (Fruntelată, 2020: 161).

Sanda Golopenția nu dă lecții (deși calitatea de „professor emeritus” ar îndreptăți-o să o facă și declamația hotărâtă a discursului său științific trimite ferm către discursul „ex cathedra”) și nici nu-i place să fie luată drept model (deși, la drept vorbind, chiar **este**!, un model – înfricoșător, copleșitor, greu de urmat). Dar, probabil, se bucură când pe urmele sale calcă urmași care se recunosc ca aparținând stirpei.

---

[25] Este vorba despre studiul „Vers și cântec. Premisele unei antropologii a limbajului poetic folcloric”, pp. 148–162, apărut inițial în vol. In honorem *Sanda Golopenția*, pp. 471–488.
[26] *Cf*. Mihai Popa, *Antropologia poiesis*, Editura Academiei Române, București, 2019, p. 19.

BIBLIOGRAFIE

Bârgu-Georgescu, Ligia, 2020, *Sanda, prietena mea*, în Zoltán Rostás și Theodora-Eliza Văcărescu (eds.), In honorem *Sanda Golopenția*, București: Spandugino, pp. 215–220.

Datcu, Iordan, 2006, *Dicționarul etnologilor români. Autori. Publicații periodice. Instituții. Mari colecții. Bibliografii. Cronologie*, ediția a III-a, București: Editura Saeculum I.O.

Datcu, Iordan, 2020, „Sanda Golopenția, scriitoare", în Zoltán Rostás și Theodora-Eliza Văcărescu (eds.), In honorem *Sanda Golopenția*, București: Spandugino, pp. 270–275.

Fruntelată, Ioana-Ruxandra, 2020, *Despre interpretarea etnologică*, București: Editura Etnologică.

Golopenția, Sanda, 1999/ 2017, „*Tăceri*", în Sanda Golopenția, 1999, *Vămile grave,* [reprodus în Sanda Golopenția, 2017, *Fluviul Alfeu sau despre exil și întoarceri. Proze scurte, eseuri, studii*, București: Spandugino, Colecția Distinguo, vol. 2, pp. 42–47].

Golopenția, Sanda, 2004, *Learn to sing, my mother said. Songs of the Women of Breb,* translated by Sanda Golopenția and Peg Hausman, Baia Mare: Editura Ethnologica.

Golopenția, Sanda, 2007, *Limba descântecelor românești*, București: Editura Academiei Române.

Golopenția, Sanda, 2009, *Viața noastră cea de toate zilele*, București: Curtea Veche, București.

Golopenția, Sanda, 2017, „Bătălii ale tăcerii", în Sanda Golopenția, *Fluviul Alfeu sau despre exil și întoarceri. Proze scurte, eseuri, studii,* București: Spandugino, Colecția Distinguo, vol. 2, pp. 48–102.

Golopenția Sanda, 2018a, *Bulevardele vieții*, București: Spandugino, Colecția Distinguo.

Golopenția, Sanda, 2018b, „Ședințe de demascare", în Sanda Golopenția, *Bulevardele vieții,* București: Spandugino, Colecția Distinguo, pp. 84–93.

Golopenția, Sanda, 2021, *Folclor, etnologie, antropologie,* București: Editura Academiei Române.

Hedeșan, Otilia, 2020, „De vorbă cu Sanda Golopenția", în Zoltán Rostás și Theodora-Eliza Văcărescu (eds.), In honorem *Sanda Golopenția*, București: Spandugino, pp. 54–86.

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 7 (2021)

Sebastian Ștefănucă
seb_filozof@yahoo.com

Raluca Mateoc și François Rüegg (coord.), *Amintiri din teren. Oameni, locuri și întâlniri*[*], Wien/ Zürich: LIT Verlag, 2020, 256 pag.

Anii optzeci ai secolului trecut au fost martori ai maturizării poate ultimei schimbări majore de paradigmă în antropologia culturală. Antropologia de tradiție americană este creditată cu această maturizare.[1] Noutatea adusă de schimbare a vizat nu nivelul teoretic – ultimele prefaceri la acest nivel, tot în spațiul american, aduseseră în prim-plan curentul interpretativ – ci nivelul *descriptiv* al demersului antropologic, cu interogări asupra capacității textului etnografic de a descrie adecvat realități sociale și culturale, descriere servind apoi întreprinderii comparative, bază a generalizărilor teoretice. Este vorba, pe scurt, de *preocuparea critică/ reflexivă pentru condițiile de producere a textului etnografic*. De aici și numele curentului pe care această ultimă schimbare l-a produs în istoria antropologiei, cel de *reflexivitate*. Cel puțin două direcții ale curentului reflexiv pot fi identificate: „(...) reflexivitatea care atrage atenția asupra condițiilor de cunoaștere ale etnografului individual”, și cea „care se naște din contestările și competiția discursurilor manipulate [*leveraged*] și încastrate [*lodged*] *social*”[2] (*italicele ns., S. Ș.*), „manipularea” și „încastrarea” socială generate fiind de momentul istoric, relațiile de putere, limbaj, retorică, tropii literari inevitabil penetrând scrierea etnografică etc.

Deși George E. Marcus și Michael M. J. Fischer consideră – în perspectiva criticii culturale ca întruchipând reflexivitatea – mai utilă direcția secundă, impresia este că, dacă nu mai utilă, cel puțin mai populară, este prima direcție. Popularitatea ei se relevă în special în dezvăluirea unor aspecte care țin de „culisele” terenului etnografic, cu particularități ale acestui

---

[*] Titlu original: *Recalling Fieldwork. People, Places and Encounters*.

[1] Prin lucrări precum *Writing Culture. The Poetics and Politics of Ethnography* (1986, coordonată de James Clifford și George E. Marcus), *Anthropology as Cultural Critique. An Experimental Moment in Human Sciences* (1986, având ca autori pe George E. Marcus și Michael M. J. Fischer) etc.

[2] George E. Marcus și Michael M. J. Fischer, *Anthropology as Cultural Critique. An Experimental Moment in Human Sciences*, ediția a II-a, The University of Chicago Press, Chicago and London,1999, p. xxx.

teren care de regulă sunt omise în rapoartele finale de cercetare. Expunerea lor explicită, observă Judith Okely[3], ar avea ca efect decredibilizarea demersului antropologic. Din contră, pentru curentul reflexiv, tocmai această expunere instanțiază una dintre condițiile esențiale ale credibilității, pentru constituirea (și înțelegerea de către cititor) cât mai riguroasă a unui „adevăr parțial”[4], fatalmente punctul terminus al oricărei scrieri etnografice[5].

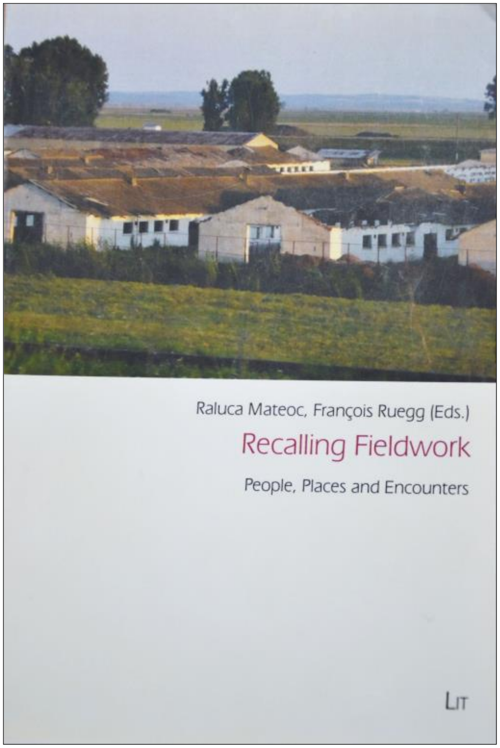

Volumul a cărei trecere în revistă o avem în vedere – volum publicat la editura Lit Verlag, editură cu mare afinitate pentru literatura antropologică – urmează la rândul său direcția secundă a reflexivității. Este precedat de publicarea unor jurnale de/ din teren, de lucrări precum cea a tocmai amintitei J. Okely (vezi nota 3) etc., dar și de studii care se resimt indirect și, din diferite motive, cu totul îndepărtat de influența curentului reflexiv, precum cele ale lui Zoltán Rostás (enumerate în bibliografia proprie-i contribuții la volum). Mediul politic, relațiile de putere și „îmblânzirea” acestor relații în perioada comunistă în România și Bulgaria constituie cadrul în care aproape toți antropologii contributori la volum desfășoară o mare parte din terenul ale cărui „amintiri” sunt acum, adesea în premieră, restituite. Cu fiecare text, cititorul se află în fața unor acte de mare *curaj* și *angajament* în toate fazele de desfășurare a terenului etnografic, de la începuturi până la încununarea lui cu studii în nota antropologiei, o ultimă etapă de multe ori posibilă doar după căderea comunismului. Cu siguranță, cititorul familiarizat cu unele dintre lucrările contributorilor, va realiza automat în urma lecturii volumului o reevaluare a acestor lucrări; o reevaluare care dispune de cheia „condițiilor de cunoaștere ale etnografului individual”. Personal, această reevaluare mi-a fost însoțită de apariția sau adâncirea

---

[3] *Anthropological Practice Fieldwork and the Ethnographic Method*, Bloomsbury, London and New York, 2012, p. ix.
[4] James Clifford, “Introduction: Partial Truths”, în James Clifford și George E. Marcus (eds.), *Writing Culture. The Poetics and Politics of Ethnography*, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 1986, pp. 1–26.
[5] *Ibidem*, p. 7.

unor sentimente de respect și admirație față de fiecare dintre contributorii la volum și activitatea lor.

Acești contributori sunt în număr de zece, textele lor constituindu-se ca de fapt răspunsuri la mai multe posibile întrebări, expuse în fragmentul de prezentare de pe cea de-a patra copertă: „Ce metodologii au încercat antropologii în timp ce desfășurau teren în țările socialiste ale Europei de est? Ce provocări etice au întâlnit în relațiile lor de teren? Cum le-a fost influențat terenul de decorul micro și macro-instituțional al anilor 70 și 80? Ce atitudine au avut antropologii față de nevoile și dorințele subiecților studiați? Cum s-a schimbat metodologia începând cu anii 90, când au avut loc transformări legislative, administrative, economice și macro-politice în estul Europei?” Cele zece texte sunt dispuse în două părți, în funcție de plasarea/ numărul terenurilor întreprinse de un singur autor, și sunt încadrate de textele cu privire sintetică asupra întregului volum scrise de coordonatorii volumului: o „Introducere” și o „Concluzie”.

„Introducerea”[6] (pp. 11–16) aparține lui François Rüegg, și are în antet regretul pierderii lui Christian Giordano, trecut în 2008 la cele veșnice, alături de care antropologul-coordonator elvețian urma să scrie textul introductiv. Vorbind în numele contributorilor la volum – printre care și el se numără – F. Rüegg precizează obiectivele volumului: „[R]eflectând asupra terenului și reamintindu-ne de el, am vrut să dezvăluim diferitele motive din care am ajuns să facem teren în această parte a lumii [estul Europei, dar și altundeva], în timpul perioadei comuniste, cât și după aceea” (p. 11). De asemenea, „[A]m vrut să vedem aspectele comune sau diferențele în abordările, pregătirea sau metodele noastre” (*ibidem*). „Introducerea” este consacrată mai mult sesizării aspectelor comune, aspecte care probabil vor îndemna cel mai mult la reflecție cititorul la capătul lecturii volumului. Astfel, este izbitoare orientarea – la care uneori terenul a obligat – autorilor americani, constituind jumătate din numărul contributorilor, către teme de cercetare ținând de antropologia politică, precum informalul și birocrația, colectivizarea, politicile agrare, minoritățile etc. (p. 15). De asemenea, orientarea antropologilor „nativi” către teme care într-un fel sau altul au legătură cu „etnografia rurală” (p. 15). Pentru toți, deopotrivă, problemele puse cercetării de contextul politic. Fără excepție, suspiciunea de spionaj și prezența poliției secrete constituie fundalul narativ în relatările antropologilor americani (p. 13) etc. În final, mulțumind (împreună cu Raluca Mateoc) autorilor pentru disponibilitatea de a-și fi împărtășit poveștile, F. Rüegg exprimă convingerea că „[A]ceste povești reprezintă o fină contribuție la istoria antropologiei în această parte a lumii” (p. 16).

---

[6] Titlu original: “Introduction”.

Textul lui Christian Giordano, „Din Sicilia în Malaezia via Bulgaria. Descoperirea firului comun al terenurilor unui [cercetător]”[7] (pp. 19–40), se află în deschiderea părții întâi a volumului, „Etnografii în terenuri multiple”. Spre deosebire de ceilalți contributori, C. Giordano este mai puțin preocupat de condițiile concrete în desfășurarea terenurilor sale și mai mult de expunerea unor convingeri metodologice şi a rezultatelor cercetărilor de teren. Astfel, „(...) dacă antropologia caută să fie definită drept o știință socială comparativă, atunci cercetarea empirică specifică disciplinei trebuie să opteze în mod obligatoriu pentru experiențe multiple în terenuri contrastante și diverse” (p. 21). „Firul comun” în cele trei ample terenuri – în ordine cronologică, în Sicilia, Bulgaria și Malaezia – care au punctat cariera[8] antropologului elvețian este dat de o „antropologie politică a elitelor” (p. 34). „Laitmotivele” celor trei terenuri, caracterizând cercetarea empirică, sunt enumerate ca fiind două: (1) cel al relațiilor sociale informale, coalițiilor, clientelismului etc, fenomene cu mari șanse de întâlnit în situațiile marcate de neîncrederea publică în managementul corespunzător al bunurilor publice de către aparatul birocratic și cel politic (p. 34) – laimotiv corespunzător terenurilor din Sicilia și Bulgaria; (2) coexistența unor comunități diferite din punct de vedere etnicitar, cultural, religios, lingvistic etc – laitmotiv corespunzător terenului din Penang, Malaezia. „Elitele” sunt actori fundamentali în toate cele trei terenuri: în distribuirea clientelară a resurselor către membrii unor asociații vizate de elită în scop electoral, în Sicilia; în continuitatea relațiilor de putere în Bulgaria recent ieșită de sub regimul comunist, prin transformarea liderilor vechiului regim în capitaliștii noului regim; în managementul corespunzător, politic, economic, dar și ritualic al „unității în separare” (p. 33), principiu de coexistență armonioasă identificat de cercetător al chinezilor, malaezienilor și indienilor din orașul Penang. Un pricipiu care, cu legătură cu terenul din Penang sau nu, este afirmat și despre relația dintre sociologie și antropologia socială (p. 22), discipline între care C. Giordano a oscilat pe tot parcursul carierei, dată fiind formarea sa la universitatea din Heidelberg.

Așa cum afirmă și Raluca Mateoc în capitolul său retrospectiv, „[C]ontribuția lui François Rüegg este povestea străbaterii unor spații în urmărirea interesului său pentru habitat și arhitectura vernaculară” (p. 239). După studii de istoria artei la Geneva și câteva tatonări de „teren” în Catalonia, în Germania și în Alpii elvețieni, F. Rüegg înțelege că ceea ce îi lipsesc sunt studiile de etnologie. În consecință, se îndreaptă spre Paris, în atmosfera „dulcelui haos al universităților pariziene” (p. 41) din perioada imediat următoare mișcărilor sociale din 1968. Nu

[7] Titlu original: “From Sicily to Malaysia via Bulgaria: Finding the Common Thread of One’s Fieldwork”.

[8] O carieră care, chiar dacă nu a fost întreruptă prematur, totuși într-un moment în care C. Giordano ar fi avut încă multe de spus.

se poate însă obișnui cu veselia libertină din sălile de curs; dorința după cercetările de teren exotice nu-i dădea pace. Ea avea să i se împlinească prin mijlocirea profesorului Georges Charachidzé (discipol al lui Georges Dumézil), care îl pune în legătură cu Anca Stahl, soția românului Paul Stahl, titular al unui seminar la École des Hautes Études privind Europa de Sud-Est. P. Stahl este pentru F. Rüegg omul providențial: tânărul elvețian obține îndată o bursă în România, „o Românie cât se poate de exotică, rămasă totodată rurală și închisă după cortina de fier" (p. 44). După propria-i constatare, cele două caracteristici ale terenului său românesc au fost „mobilitatea" (sau „terenul mobil", refuzul de a ancora într-o singură localitate) și „spontaneitatea" (adaptarea la problemele locului). Aceste caracteristici dau seama și de extinderea terenului – în Bulgaria și în fosta Iugoslavie. Foarte dense la nivel semnificativ sunt paginile (52–55) în care se cristalizează „Concluzia" animatei experiențe de teren trăite de F. Rüegg. Ieșind pentru o clipă din limba franceză în care și-a redactat capitolul, el (se) întreabă provocator într-un fel de *lingua franca* a comunicării antropologice: *What is home?* Răspunzând tulburător (și la propriu, și la figurat), *There is no home* (sintagmă care apăruse încă din titlul textului[9]). Răspunsul continuă franc (adică limpede, prin revenirea la franceză): „Fără o deschidere cosmopolită, nu se poate întreprinde comparația, care (...) este inerentă oricărui demers antropologic ce pretinde să iasă din simpla etnografie" (p. 55).

O serie impresionantă de locuri ale cercetării de teren este de contabilizat în dreptul antropologului ceh cu formare africanistă Peter Skalnik: în Osetia de Nord, în Slovacia (Šuňava), în Ghana de Nord (la Nanumba), în sudul Africii, în Papua Noua Guinee (insula Lihir) etc. Terenul neîntrerupt de lungă durată a reprezentat însă – din diferite motive, dintre care antropologul ceh insistă asupra celor politice la începuturile carierei sale în Cehoslovacia (p. 60; p. 63) – un etern *eldorado*, cea mai extinsă perioadă de teren reușită fiind de șase luni, în 1978, la Nanumba, în Ghana de Nord. După cum titlul articolului indică, „Primul meu teren propriu-zis de antropologie socială – Šuňava, în nordul Slovaciei, 1970-1975"[10] (pp. 59–73), autorul optează pentru referiri mai ample la terenul din Šuňava. Textul este construit aproape ca un raport al activității de teren în cele două localități care din 1974 formează comuna Šuňava, Nižná Šuňava și Vyšná Šuňava, raport din care cititorului să-i fie clar că la nivel teoretic, metodologic și al obiectivelor avute se află neîndoielnic în fața unei teren de antropologie socială. Celor șase luni petrecute intermitent în Šuňava în anii șaptezeci, în plin regim comunist, le sunt adăugate perioadele de teren din 1988 și 2000, din prima decadă post-comunistă. Natura preponderent politică a obiectivelor cercetării (vizând în special tensiunile intra și intersătești, fie pe fondul

---

[9] „Paz de chez soi pour l'anthropologue/ There Is No Home for the Anthropologist" (pp. 41–57).

[10] Titlu original: "My First Proper Social Anthropological Fieldwork – Šuňava, Northern Slovakia, 1970–1975".

colectivizării inegale a agriculturii în cele două sate [p. 64], fie în aspectele pe care tensiunile le-au căpătat după reunirea satelor într-o singură comună [p. 65]), deși nu au ca efect neplăceri în teren, au făcut imposibilă publicarea rezultatelor în propria țară a antropologului până la căderea comunismului. La final, P. Skalnik face mărturisirea că „[Î]ncepând cu cercetarea din Slovacia am dezvoltat o filosofie sau atitudine a *vieții ca teren* însemnând că îmi percep viața ca o continuă experiență de teren” (p. 69). Nicio mirare, cu atâtea terenuri la activ.

Partea a doua a volumului, „Etnografii într-un singur loc”, începe cu textul Katherinei Verdery, „Terenul și relațiile sociale în Aurel Vlaicu, Romania”[11] (pp. 77–95). Și în acest caz, terenul și persoana cercetătorului sunt strâns legate, fie și prin continua suspiciune de spionaj care planează asupra antropologei americane, suspiciune întreținută de poliția secretă (Securitatea) înainte de căderea comunismului în România, și nu cu totul absentă după aceea (p. 90). Totuși, o suspiciune care se transformă ea însăși în sursă de cunoaștere, cu materializare în volumul *Viața mea ca spioană* (2018). Dar atotprezența politicului în activitatea cercetătoarei nu se limitează doar la filajul continuu din partea Securității: educația sa ideologică pe fundalul Războiului Rece stimulează atitudini de superioritate atât în ceea ce privește științele sociale practicate în Statele Unite comparativ cu cele din România, cât și în debutul activității de teren în Aurel Vlaicu (p. 78; p. 81 etc.). Lecția de teren oferită de etnograful român Mihai Pop în acest debut (p. 81) se dovedește una care cu greu va fi însușită, necesitând un exercițiu susținut de „ascultare” de-a lungul terenurilor succesive, exercițiu cu durată măsurată în decenii. Astfel, în mărturisirea autoarei, „Deși am început cu macro-modele [specifice sociologiei, *n.ns., S.Ș*] și cu o anumită aroganță intelectuală, am învățat treptat că etnografia necesită o dorință continuă de a asculta oamenii, și în același timp de a mă folosi pe mine însumi – reacțiile mele, sentimentele mele – ca instrument de cunoaștere. Aceste practici distinge etnografia de alte științe sociale” (p. 87). Relațiile sociale pe care antropologul este capabil să le stabilească cu obiecții cercetării sale sunt de importanță crucială atât pentru succesul cercetării cât și pentru echilibrul său psihologic în teren[12] (pp. 84–86). În plus, în cazul autoarei, cheia „domesticirii” (p. 88) sale intelectuale și umane (p. 91). În acest punct, nu este nicio diferență între etnograful „nativ” și cel „străin”, cel din urmă fiind chiar în avantaj prin practicarea terenului de lungă durată; sătenii din Vlaicu și de oriunde preferă să lucreze cu cel pe care-l cunosc mai bine, chiar dacă acesta este sosit de pe alte meleaguri (p. 89).

Amintirile de teren ale lui Gail Kligman sunt legate de Ieud, de perioadele petrecute aici

---

[11] Titlu original: “Fieldwork and Social Relationships in Aurel Vlaicu, Romania”.

[12] O idee care este de întâlnit și la Edward Evan Evans-Pritchard, în *Social Anthropology*, Cohen & West LTD, London, 1951, p. 79.

între 1977-1989 (p. 98), în textul „Reflecții asupra terenului în Maramureș: Identitatea ca o categorie a practicii”[13] (pp. 97–117). În expunerea antropologei americane, sunt de observat o serie de similitudini cu terenul Katherinei Verdery privind contextul și condițiile de desfășurare a acestuia: posiblitatea desfășurării lui datorită schimburilor academice între SUA și țările din fostul bloc comunist, inițiate de Consiliul american de Schimburi și Cercetare Internațională (IREX[14]), influența lui Mihai Pop (pp. 98–99), fundalul politic al Războiului Rece etc., cu diferențe clare între cele două cercetătoare doar la nivel tematic. Textul lui G. Kligman are în prim-plan construcția socială a propriei identități în terenul menționat (p. 97), luând în considerare trei „categorii de practică” (concept preluat după Rogers Brubaker și Frederick Cooper, “Beyond «Identity»”, 2000): faptul de a fi americancă, femeie singură plus apartenența religioasă. În aparență banale, acestea se dovedesc însă înalt problematice – mai ales ultima dintre ele –, pentru niciuna neexistând categorii culturale familiare pentru sătenii din Ieud (p. 100). Ca americancă, se confruntă cu o imagine identitară artificială întreținută atât de imaginația sătenilor, dar și de Securitate (p. 104); ca femeie singură și necăsătorită – nefiresc în idiomul cultural local la vârsta ei – este nevoită să gestioneze cu tact nenumăratele discuții pe această temă, reevaluându-și în același timp propriile asumpții privind relațiile de gen și condiția femeii, provocată fiind în special de concepțiile locale privind violența domestică și de efectele politicii ceaușiste pro-nataliste (pp. 104–107); legat de religie, în contextul în care religia este „întotdeauna prezentă” în „acest colț al României” (p. 108), a unui (încă) antisemitism latent în perioada menționată, dar și a intereselor sale pentru riturile de trecere (p. 100), optează pentru o „minciună strategică” (p. 108), ascuzându-și identitatea de evreu secular în spatele lipsei de preocupare religioasă. În sfârșit, „De ce România?”, întrebarea de început și de sfârșit a textului; acest lucru „[P]oate cel mai bine este de înțeles ca accident întâmplător al geopoliticii timpului” (p. 113).

Steven Sampson, la rândul său, face parte din pleiada de antropologi americani care au desfășurat teren în România începând cu anii 1970, în baza programului IREX (la care se adaugă Fulbright). De data aceasta în Feldioara, regiunea etnografică a Țării Bârsei. Ca *etnograf,* are o experiență similară cu a colegei G. Kligman, conținutul acestei categorii culturale limitându-se pentru români la studiul folclorului și al tradițiilor folclorice (p. 129). Pentru primarul Feldioarei, este nefiresc ca un etnograf să se intereseze de registrul agricol, să vrea să participe la ședințele Consiliului Popular, la cele ale organizației locale a partidului comunist (p. 130). Astfel că, în final, se legitimează ca *sociolog*, categorie acceptată, dar vag înțeleasă în România (*ibidem*). Deși

[13] Titlu original: “Reflections on Fieldwork in Maramureș: Identity as a Category of Practice”.
[14] Internațional Research and Exchanges Board.

are preocupări inițiale pentru socio-lingvistică, odată ajuns în teren birocrația, rețelele informale și corupția devin interesele sale fundamentale (p. 124). Aceste preocupări îi aduc în 1985 interdicția din partea Securității de a mai intra în România, considerându-se că prin textele sale, prin participarea la conferințe internaționale, realizează acțiuni subversive la adresa statului român (p. 122; p. 137). „Obsesia cu birocraticul și informalul" (p. 124) – apărută în timpul primelor perioade de teren (în 1974 și 1975/76) studiind sistematizarea urbană în Feldioara – îi marchează activitatea de teren ulterioară, tematic, dar și metodologic (prevalându-se adesea de mecanisme informale pentru obținerea datelor de cercetare, la fel cum românii procedau pentru obținerea celor necesare traiului cotidian), ca un tatuaj care aproape imposibil de a mai fi îndepărtat. În același timp, un fel de brățară avertizoare, sunând ori de câte ori se deviază pe un alt drum. De aici și titlul textului, „Tatuaje și brățări: amintiri de teren din România"[15] (pp. 119–142). Influențele se prelungesc până și în viața personală, în Danemarca – acolo unde s-a stabilit în cele din urmă – adeseori „gândind mai mult ca un român decât ca un american" (p. 138). Astfel că, „(...) nu contează care este problema, care sunt procedurile, se poate «găsi o soluție», «cunoaște pe cineva», «face o relație»" (p. 135), „descurca" reprezentându-i cuvântul românesc favorit (p. 138).

Textul antropologei americane Carol Silverman, „Teren etnografic cu romii bulgari, anii 1970-2018: strategii și provocări"[16] (pp. 143–153), este primul dintre cele două texte evocând evenimente corespunzând unor terenuri în Bulgaria. Ca și în textele anterioare, intervenția politică este omniprezentă; C. Silverman aduce în prim-plan aspecte ale acestei intervenții nu atât în activitatea sa (și a soțului său, Mark Levy) în satele din vestul Munților Rodopi – deși ele sunt destule: neacordarea permisiunii de a locui în aceste sate, în baza suspiciunii de spionaj; necesitatea de a fi însoțiți de un cercetător bulgar; posibilitatea de a ridica stipendiul lunar doar de la Sofia, la mare depărtare etc. (pp. 147–148) –, cât în activitatea și viețile muzicienilor romi bulgari cu care a lucrat. Pasionată de muzica și dansul balcanic, începând din anii '80 este preocupată de muzica romaní; inițial, în studiul pe această temă, nu este interesată de rolul statului socialist bulgar (p. 144). Totuși, conform mărturisirii sale, discuțiile cu interlocutorii romi „(...) ajungeau adesea la rolul statului în viețile lor, dându-mi seama că statul constituia o trăsătură definitorie a cercetării mele" (p. 152). Strict referitor la muzica romaní, este vorba de interzicerea *kyuchek*-ului, cel mai popular gen de nuntă, din motivul includerii de elemente turcești, jazz și rock, pervertind astfel un substrat bulgar considerat autentic, și a instrumentului de suflat *zurna*, ca urmare a provenienței sale turcești (pp. 152–156). Autoarea are în vedere și

[15] Titlu original: "Tattoos and Ankle Bracelets: Recalling Fieldwork in Romania".
[16] Titlu original: "Ethnographic Fieldwork with Bulgarian Roma, 1970s–2018: Strategies and Challenges".

rezistența la aceste prohibții; interesant este că rezistența se manifestă uneori chiar din partea celor care aveau sarcina să vegheze la respectarea lor, ofițeri de poliție sau profesori de muzică, în secret amatori de *kyuchek* (p. 153; p. 154). Din motivul acestor prohibiții, a unei politici statale conform căreia romii nu mai existau în Bulgaria în anii optzeci, cercetătoarea desfășoară terenul clandestin, în baza unor vize de turist, la adăpostul altor preocupări etc. (p. 156). Schimbările de după 1989, în defavoarea romilor, o duc pe drumul unei „antropologii angajate", printre altele sprijinind talentații muzicieni romi în realizarea unor turnee și înregistrări în studiourile din Statele Unite ale Americii (pp. 157–158).

Întregul fir al evenimentelor care pas cu pas păreau să-i fie contrare realizării terenului într-unul din satele Bulgariei este derulat de un alt antropolog american, Gerald Creed, în textul „A meritat așteptarea: lecții învățate în teren"[17] (pp. 165–187). Dar, „[C]eea ce păruse imposibil se încheia ca rutină", reprezentând de fapt „o trăsătură a practicii socialiste" (p. 174), pe care G. Creed avea să o descopere și documenteze și mai târziu, pe parcursul derulării terenului în satul Zamfirovo[18], din nord-vestul Bulgariei, preocupat de modul în care politicile agricole comuniste afectau economiile rurale la nivel de gospodărie (p. 167). În acest scop, petrece în Bulgaria douăzeci de luni în perioada 1987–1988, revenind însă în Zamfirovo și după căderea comunismului. În volumul rezultat în urma terenului[19], autorul oferă o imagine a socialismului ca „sistem de complementarități conflictuale", care face posibilă o „îmblânzire" a socialismului însuși (p. 165). Astfel, autoritățile statale, dorind integrarea tuturor sectoarelor de viață socială, sunt nevoite „(...) să accepte acțiuni și activități suspecte ideologic sau chiar contrare anumitor planuri" (*ibidem*). Printre altele, tot soiul de activități și legături informale, esența îmblânzirii sistemului (p. 180) – aducând aminte de situația din România expusă mai sus de S. Sampson. În acest context, este cu atât mai importantă pentru antropolog abilitatea de a stabili relații sociale, nu doar cu sătenii obișnuiți, ci chiar cu persoanele având poziții importante în partidul comunist. Dacă inițial probabil acestea aveau ca rol principal supravegherea, asigurând-se că cercetarea se încadrează în anumiți parametri politici, ulterior, odată ce stabilește relații pozitive cu ele, îi sunt de ajutor în activitatea de teren (p. 177). Lucrul nu se mai întâmplă în „post-socialism", de vreme ce liderii și birocrații locali nu mai sunt obligați de stat să-l asiste (p. 181). Aceasta nu înseamnă însă dispariția filtrului politic prin care să-i fie evaluată activitatea; dacă până în 1989 cadrul politic uniform îi făcea posibil dialogul cu oricare specialist local, în 1992 dialogul îi este deja restricționat în funcție de interpretarea poziției sale ca pro-comunistă sau anti-comunistă (p. 181).

---

[17] Titlu original: "Worth the Wait: Lessons Learned Getting to the Field".

[18] Teren posibil în baza aceluiași program IREX.

[19] *Domesticating Revolution: From Socialist Reform to Ambivalent Transition in a Bulgarian Village*, 1998.

Cea de-a doua parte a volumului se încheie cu contribuțiile unor specialiști care au desfășurat teren în chiar propria cultură. În ambele cazuri, este vorba de România. Memoriile – de teren sau nu – ale lui Gheorghiță Geană sunt strâns legate de practicarea antropologiei culturale de la înălțimea unei conștiințe critice (p. 194), tot una de fapt cu auto-formarea în această disciplină. Deși la momentul angajării sale (1967) în nou înființata secție (1964) de antropologie socială și culturală la Centrul de Cercetări Antropologice al Academiei Române exista o bogată tradiție a studiilor sociale și culturale în România, familiarizarea cu antropologia era cel mult pe ramura antropologiei filosofice (p. 192) – ca unul dintre modurile „retoricii speculative" (p. 189), alături de antropologia teologică și cea a literaturii și criticismului artistic (p. 190) – și, mai ales, ca antropologie fizică, orientarea preponderentă a Centrului amintit (de aici și o anumită rezistență la înființarea secției socio-culturale de către Vasile Caramelea [p. 194]). „Ce fac aici?" (la Centru) (p. 194) a reprezentat întrebarea al cărui răspuns a însemnat formarea autorului în antropologia culturală pe căi mai degrabă autodidacte[20], în paralel cu instituționalizarea/ profesionalizarea antropologiei în România. Asimilarea istoriei disciplinei, familiarizarea cu teoriile acesteia și îndeosebi inițierea în tainele terenului (p. 196) (de aici și titlul textului, „Terenul ca inițiere în cunoașterea antropologică. Aspecte ale experienței personale"[21] [pp. 189–212]) sunt reperele acestei formări. Interesant e că lucrul din urmă nu se produce în terenul inițial, alături de V. Caramelea, la Berevoești și Câmpulung, Argeș, ci în terenul ulterior, desfășurat de unul singur în câteva sate din zona Branului (p. 197). Lucrul cel mai firesc, putem spune, atunci când e vorba de cercetări desfășurate în paradigma metodologică a antropologiei. Anumite întâmplări în teren, nu întodeauna plăcute, i-au facilitat descoperirea virtuților observației participative (pp. 198–199), dar și revelația că poate fi o soluție la agresivitate în cunoașterea antropologică (pp. 200). „Genialitatea freatică" (p. 202) – un concept mai potrivit în opinia autorului pentru ceea ce este de regulă cunoscut ca „geniu anonim" – concretizează a altă revelație de teren. Ca o concluzie, terenul reprezintă „temeiul pentru originalitate în antropologie", „un stimul pentru gândirea interpretativă", și dă naștere unor „memorabile povești de viață, secvențe de referință în biografia oricărui cercetător dedicat antropologiei" (pp. 205–206).

Nu întâmplător poate textul lui Zoltán Rostás, „În căutarea sociologiei interbelice pierdute"[22] (pp. 213–234), încheie seria contribuțiilor la volum. Din textele de până aici – ca și

---

[20] Ducând în cele din urmă și la o bine întocmită lucrare de epistemologia cunoașterii antropologice, volumul *Antropologia culturală. Un profil epistemologic,* 2005.

[21] Titlu original: "Fieldwork as Initiation in Anthropological Knowing. Aspects of Personal Experience".

[22] Titlu original: "In Search of the Lost Interwar Sociology".

din literatura antropologică în general – se creează impresia că antropologul se preocupă doar de realități sociale contemporane. Z. Rostás aparține acelor specialiști care prin intermediul unei metode a istoriei orale – de ale cărei virtuți este convins în timpul desfășurării Congresului Internațional de Istorie din 1980 de la București (p. 214) – reușesc să facă posibil terenul și în trecut. În acest scop, sociologul român se prelevează de interviuri cu personalități încă viețuind ale celebrei Școli românești interbelice de sociologie rurală,[23] inițiată și condusă de Dimitrie Gusti (1880-1955), încercând „(...) reconstruirea funcționării [și a influenței, *n.ns., S.Ș.*] acestei școli în societatea interbelică română” (p. 217). Pe baza interviurilor, autorul încearcă să clarifice aspecte care țin atât de „activitatea vizibilă a școlii gustiene”, cât și de „sfera sa internă” (p. 225). În ceea ce privește activitatea școlii, aceasta este structurată pe cinci etape: (1) începuturile, cu seminarul ținut de D. Gusti în anii 1920 la Facultatea de Litere a Universității București și primele campanii de teren; (2) maturizarea metodei de cercetare monografică în echipă și a identității profesionale și sociale a monografiștilor odată cu campania de la Fundu Moldovei (1928); (3) maturizarea școlii înseși, o dată cu terenul din Drăguș (1929); (4) criza în interiorul școlii, cauzată de retragerea lui D. Gusti de la coordonarea campaniilor din anii 1930, dar și de disensiunile politice dintre membrii școlii, și (5), preluarea conducerii Fundației Culturale Regale „Principele Carol” de către D. Gusti și instituirea echipelor studențești de intervenție socială la sate (pp. 217–222). În ceea ce privește „sfera internă”, sunt relevate aspecte care țin de recrutarea membrilor echipelor monografice, prestația pe care o aveau în teren reprezentând, în mărturisirile lui H.H. Stahl, testul suprem de vocație al viitorilor sociologi (p. 221; p. 226); de motivațiile acestor membri (p. 227); de relațiile, nu totdeauna armonioase, în sânul echipelor (pp. 228–229); de excelentele calități de lider ale lui D. Gusti (p. 225) etc. Finalul textului are loc în nota pesimistă a desfințării școlii și sociologiei în România în 1948 de către autoritățile comuniste, și a arestării a opt dintre membrii acestei școli.

Dacă textul de debut al volumului a aparținut lui François Rüegg, textul de încheiere aparține celuilalt coordonator, Raluca Mateoc (cea care a avut și inițiativa volumului). Titlul, „Concluzie: sfere ale intimității în teren”[24] (pp. 235–246), anunță direct obiectivul textului. Adică, explorarea prin filtrul conceptului de „intimitate” (*intimacy*) a amintirilor de teren expuse de cei zece contributori ai volumului. Intenția autoarei se structurează ținând cont de două niveluri narative: cel care vizează socialismul și „post-socialismul” cotidian, și cel metodologic (p. 235; p. 237). Explorarea „sferelor de intimitate” vizând ambele niveluri este introdusă de o inventariere a literaturii antropologice având ca referent socialismul și „post-socialismul”

[23] În special de interviuri cu Henri H. Stahl.
[24] Titlu original: “Conclusion: Spheres of Intimacy within the Field”.

(pp. 235–237), și printr-o scurtă revizuire a fiecărui text din volum (pp. 237–239). În ceea ce privește primul nivel, „(...) intimul se configurează [în contextul] *adaptărilor de fiecare zi* ale individului având loc la diferite scări și locuri ale puterii (sate, instituții, rețele temporare)" (p. 242 – *subl.ns., S.Ș.*). La al doilea nivel, cel metodologic, „(...) intimitatea capătă aspectul unei circulații intersubiective a esențelor emoționale între cercetător și interlocutori. Este o sursă de confort și siguranță, de prietenii de-o viață, și un tărâm în care sinele cercetătorului devine principalul instrument de lucru" (p. 244). În același timp, „poate fi [și] o sursă de pericol, impredictibilitate și violență, având în vedere riscurile la care interlocutorii pot fi supuși din partea cercetătorului" (*ibidem*). Textul Ralucăi Mateoc este și un util instrument pentru cititorul dornic să aibă o imagine rapidă asupra întregului volum.

Fiecare text (mai puțin cele ale coordonatorilor) este însoțit de trei fotografii, care să ofere cititorului o minimă orientare vizuală în legătură cu cele scrise. Volumul se încheie cu o anexă în care sunt descrise pe larg biografiile profesionale și științifice ale contributorilor.

Lectura volumului *Amintiri din teren. Oameni, locuri, întâmplări* confirmă încă o dată că, în antropologie, experiențele de teren – la fel ca personalitatea întreprinzătorilor lor (*fieldworkers*) – sunt unice. Aici este de plasat punctul de început al reflexivității și al închegării „adevărurilor parțiale", din a căror întrepătrundere se constituie știința omului în calitatea lui de ipostază *culturală* a existenței. Cu toate acestea, o serie de constante sunt de decelat: „contaminarea" antropologului de către teren (Peter Skalnik, Steven Sampson) – fenomen comun de fapt tuturor științelor, cu sens *ad-litteram* al contaminării pentru, de pildă, fizicianul studiind radioactivitatea –, implicarea psiho-corporală în teren (Katherine Verdery), în lipsa căreia intimitatea (Raluca Mateoc), condiție de bază a reușitei terenului, nu se poate instaura, redescoperirea acestuia cu fiecare nou practicant (Katherine Verdery) etc., dincolo de toate redescoperirea/ rescrierea prin intermediul terenului chiar a antropologiei înseși (Gheorghiță Geană) etc.

Totuși, importanța volumului în antropologie stă nu doar în fina contribuție pe care o aduce pe linia reflexivității, cheie în care am purces la recenzarea lui. Noutatea absolută este de a impune în atenția lumii antropologice două țări, România și Bulgaria, precum și regiunea din care acestea fac parte, regiune cu o istorie recentă aparte, nefavorabilă întreprinderilor cu specific antropologic. Cititorul descoperă – probabil nu fără mirare – că cele două țări, în special România, în ciuda impresiei că sunt lipsite de semnificație pentru studiile antropologic socio-culturale, au rol de reper pe harta antropologiei. Experimentul comunist („socialist", cum apare în textele majorității contributorilor) a fost în același timp și un (mai degrabă cinic) experiment antropologic. Geniul specialiștilor care au desfășurat teren în acest spațiu, cei mai mulți străini,

dar și câțiva „nativi”, a fost acela de a sesiza imensa ocazie pe care momentul istoric le-o oferea: de a studia omul în mijlocul unui experiment pe care nicio o știință a lui – dacă-și respectă până la capăt statutul moral de știință – n-ar îndrăzni să-l propună, darmite să-l îndeplinească. De aceea, în istoria antropologiei, pe etape, antropologia „post-colonială” este/ trebuie fără îndoială urmată/ dublată de antropologia comunistă și post-comunistă („socialistă” și „post-socialistă”), având ca referent mai ales estul fost-comunist al Europei. Speranța este că inițiativa Ralucăi Mateoc va fi urmată și de alte inițiative, prin care să se grupeze și să aducă în atenție studiile și întreprinderile antropologice în această parte a lumii.

Ca orice scriere, și *Amintirile din teren* au unele imperfecțiuni. Sesizarea lor este fără îndoială marcată și de o bună doză de subiectivism din partea recenzorului. Astfel, titlul cărții nu trimite la regiunea și țările preponderent vizate; deficiența este totuși suplinită de textul de pe coperta a patra. Legat de textele autorilor, impresia este că nu întotdeauna autorii păstrează și tratează până la capăt obiectivele precizate în părțile introductive. De asemenea, autorii cu teren în altă cultură în rare ocazii „rememorează” traseul lingvistic până la dobândirea fluenței în limba terenului (propria-mi experiență de teren într-o altă cultură demonstrându-mi că este vorba de un amănunt de teren extrem de semnificativ). Sunt de întâlnit probleme de redactare, și unele neglijențe în întocmirea bibliografiilor.[25] Dintr-o altă perspectivă, consider nepotrivită utilizarea relativ frecventă a termenilor cu încărcătură esențializantă (în sensul lui Edward Said[26]) „Europa de sud-est” și „post-socialism” (l-am plasat pe cel din urmă întotdeauna în ghilimele de-a lungul textului). Pentru primul, geografia este cea în măsură să dea un verdict (argumentele ei convergând către plasarea „Europei de sud-est” în zona central-sudică și sud europeană). În ceea ce privește al doilea termen, niciun autohton nu-l utilizează pentru a caracteriza realitățile din țările fostului bloc comunist, preluarea lui uneori de către unii specialiști din aceste țări fiind mai mult efectul iluziei că, utilizându-l, aceștia se integrează unui soi de *mainstream* antropologic.

Deficiențele semnalate nu anulează însă valoarea și, mai ales, importanța volumului. O importanță care nu are doar aspectul unei „fine contribuții la istoria antropologiei în această parte a lumii” (François Rüegg), ci și – mai mult decât atât – acela al unei fine contribuții la istoria antropologiei în general, impunând atenției locuri și timpuri ale studiului antropologic a căror semnificație încă nu este pe deplin sesizată. Țări precum România, Bulgaria, Cehia sau Slovacia – dacă ne limităm doar la cele referite în volum – atât în deceniile lor comuniste, dar și în cele de după disoluția acestui regim, sunt locuri ale unor contribuții cu totul originale și de majoră

[25] De exemplu, „Heider 1975”, de la p. 97, „Verdery (2018)”, de la p. 236 etc., nu apar în bibliografia respectivelor texte.
[26] *Orientalism*, 1978.

importanță în istoria antropologiei. Astfel, eticheta „Centrul și sudul Europei” poate apărea fără dubiu în tratate și dicționare antropologice în același rând cu „Africa centrală” sau „Oceania” (pentru perioada clasică a antropologiei), „Asia de sud-est” sau „America latină” (pentru perioada „post-colonială”). Din acest punct de vedere – dar nu numai din acesta – coordonatorii, François Rüegg și Raluca Mateoc, merită deplin felicitați şi încurajați de a continua să depună eforturi în sprijinul unui fapt cu rezonanțe majore în antropologie, cât și în științele umane în general.

Programul general al *Colocviilor societății prahovene de antropologie generală* ediția a V-a Cheia, 26–30 iulie 2021

Luni, 26 iulie

10.00: Plecare din Ploiești
12.00: Sosire în Cheia, cazare.
13.00: Dejun.
15.30: Deschiderea lucrărilor *Colocviilor SPAG*/ conferință.
17.00–18.40: Sesiune de comunicări, alte activități.

Marți, 27 iulie

7.30: Micul dejun.
9.00–12.15: Conferință, comunicări, prezentări de carte, alte activități.
12.45: Dejun.
14.00–15.45: *Convorbiri antropologice.*
16.00: Fotografie de grup.
16.10– 20.00: Aplicație de teren [*deplasare cu autocarul*].

Miercuri, 28 iulie

7.30: Micul dejun.
9.00–11.20: Comunicări, prezentări de carte, alte activități.
12.00 –14.00*: Convorbiri antropologice.*
14.00: Dejun.
19.00–21.00: Concert.

Joi, 29 iulie

7.30: Micul dejun.
09.00: Aplicații de teren – patrimoniul local natural, cultural și antropic.

14.00 [16.00]: Dejun.
17.45: Comunicare.
18.15–19.30: Lansarea *Anuarului societății prahovene de antropologie generală*, nr. 6/ 2020.

Vineri, 30 iulie

7.30: Micul dejun.
9.00–11.30: Conferință/ Prezentare cărți Editura Eikon/ Încheierea lucrărilor *Colocviilor SPAG*.
12.00: Dejun.
13.30: Plecarea către Ploiești.

Colocviile societății prahovene de antropologie generală
ediția a V-a
Cheia, 26–30 iulie 2021

Luni, 26 iulie

15.30: Deschiderea oficială a celei de-a V-a ediții a *Colocviilor societății prahovene de antropologie generală* (*loc de desfășurare*: sala mare [restaurant] a hotelului Cheia).

16.00: Conferință:
Gheorghiță Geană, „Spiritul de ordine în retorica antropologică”.

16.40: *Pauză.*

17.00–18.40: Sesiune de comunicări: ***„Valea Teleajenului și regiunea adiacentă: istorie, cultură, civilizație”***. Moderator: Sebastian Ștefănucă.

Dumitru Dan Chiuțu – „Valea Teleajenului: aspecte fizico-geografice”.

Alexandru Ionuț Cruceru – „Semnificațiile istorico-geografice ale unui hidronim de la curbura Carbaților: «Teleajen»”.

Leonard-Mihail Rădulescu – „Migrații transilvănene în bazinul Teleajenului și rolul lor în întemeierea unor așezări prahovene”.

Anișoara Ștefănucă – „Portul tradițional femeiesc de pe Valea Teleajenului – elemente de identitate locală și regională”.

Marți, 27 iulie

9.00: Conferință:

Ioana-Ruxandra Fruntelată, Andrada Iordache, Cristian Mușa și Constantin Secară – „De la arhiva de folclor în satul contemporan: o cercetare etnologică de teren la Bătrâni (Prahova) în anul 2020”.

9.45: *Pauză.*

10.00–12.15: Sesiune de comunicări*:* ***„De la rural la urban și mai departe în societatea românească”***. Moderator: Mădălina Dinu-Pătrașcu.

Leonard-Mihail Rădulescu – „Țăranii și satul în perioada interbelică. Stereotipuri despre societatea țărănească și mediul rural, viziunea *mai marilor* asupra traiului țărănesc interbelic”.

Mihaela-Emilia Vladu – „Satul românesc între atunci și acum – două repere în oglindă ale lumii rurale contemporane”.

Eduard Ioan Răduna – „O privire dialectică asupra emigrației țăranului român și raportarea acestui fenomen la credința ortodoxă”.

[11.00–11.15: *Pauză* – stand expozițional cu publicații editate de Centrul Județean de Cultură Prahova prin Editura Mythos.]

Mădălina Dinu-Pătrașcu, Mihail Dinu-Pătrașcu – „Aspecte ale vieții cotidiene la români în perioada interbelică”.

Lavinia Obăgilă – „O scurtă plimbare pe strada Sf. Constantin din Bucuresti”.

Ioana Antoaneta Stancu – „Pitești. O schiță istoric-geografică a orașului în care m-am născut”.

14.00–15.45: *Convorbiri antropologice*.
Tema: ***„Identități socio-culturale: de la teorie la practica terenului (1)”.***
Moderator: Ioana-Ruxandra Fruntelată.
(*loc de desfășurare*: sala de conferințe a hotelului Cheia).

Andrei Roșca – „Construcția identitară – re(-)prezentarea ca delegare axiologică”.

Cristian Mușa – „Dansul popular românesc. Metodele ştiințifice de culegere”.

Ioana-Ruxandra Fruntelată – „«Antropologia angajată»: scurt istoric şi câteva întrebări”.

16.00: Fotografie de grup.

16.10– 20.00: Aplicație de teren: **„*Valea Teleajenului – valori de patrimoniu cultural*”**:
– Vizitarea documentară a Mănăstirii Suzana;
– Vizitarea documentară a casei-muzeu „Dumitru Ionescu” din Homorâciu, comuna Izvoarele;
– Întâlnire cu meșteri populari, rapsozi și seniori din comuna Izvoarele.
(*Deplasare cu autocarul*).

Miercuri, 28 iulie

9.00–11.20: Sesiune de activități*:* **„Varia *antropologică*”**. Moderator: Ioana-Ruxandra Fruntelată.

Mădălin Ionuț Posea – „Schimbul de daruri între regii din Orientul antic”.

Ioana-Rebecca Pascu – „Eneida – destinul unui erou vs. destinul omului modern”.

Anca Gorgan – „Preotul ortodox român – obiect al cunoașterii”.

[10.10–10.30: *Pauză.*]

Corina Pavel – „Claude Karnoouh, un antropolog francez în România ceaușistă: între terenul de cercetare și sălașul său spiritual”.

Bogdan-Costin Georgescu – „Neil MacGregor, *Trăind cu zeii*” (*prezentare de carte*).

12.00–14.00: *Convorbiri antropologice*.
Tema: ***„Identități socio-culturale: de la teorie la practica terenului (2)”.***
Moderator: Sebastian Ștefănucă.

Mirela Petrică – „Aspecte ale identității meglenoromâne în mediul online”.

Stelu Șerban – „Românofonii din Bulgaria. O minoritate pe cale de dispariție”.

Sebastian Ștefănucă – „Metafore ale originii în cântecul grecesc pontic contemporan (2)”.

19.00–21.00: Peisajul natural și antropic în muzica folk – prezentare și concert susținut de Tituș Constantin.

Joi, 29 iulie

09.00: Aplicații locale de teren. *Variante*:
1) Incursiuni antropo-muzeale: vizitarea documentară a Muzeului Flori de Mină și a Muzeului de Antropologie „Francisc I. Rainer” din Cheia.

2) Familiarizare cu patrimoniul natural al Munților Ciucaș: drumeție Muntele Roșu / Creasta Zăganului.

17.45: Cuvânt al noii generații (*comunicare*).
Robert Adrian Knippelberg Roseti – „Grupul și relațiile de grup în spațiul digital”.

18.15–19.30: Lansarea *Anuarului societății prahovene de antropologie generală*, nr. 6 / 2020, cu prezentarea și vizionarea mini-documentarului „Pontul, rădăcinile identității mele” (realizator: Anișoara Ștefănucă; prezintă: Sebastian Ștefănucă).

Vineri, 30 iulie

9.00: Conferință:
Nicolae Constantinescu – „Sanda Golopenția, perspectiva antropologică”.

9.40: *Pauză*.

10.00: Prezentări de carte: Valentin Ajder și invitații săi, cu recenzarea unor apariții editoriale ale Editurii Eikon din registrul științelor socio-umane.

11.00: Discursuri de încheiere ale organizatorilor.

Participanții la *Colocvii*, fotografiați lângă hotelul Cheia,
pe fundalul Crestei Zăganului.

Întâlnire la Homorâciu cu membrii Clubului seniorilor al Centrului Cultural Izvoarele. În picioare, în plan median: Ioan Diaconu, amfitrionul întâlnirii, și Anișoara Ștefănucă, manager al Centrului Județean de Cultură Prahova.

Participanți la *Colocviile societății prahovene de antropologie generală* cu texte publicate în numărul curent al *Anuarului*:

Nicolae Constantinescu

Ioana-Ruxandra Fruntelată

Gheorghiță Geană

Cristian Mușa

Ioana Rebecca
Pascu

Leonard-Mihail
Rădulescu

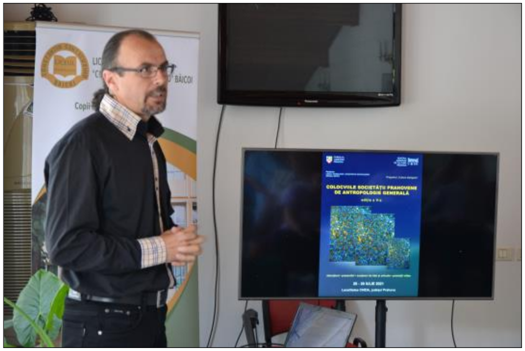

Sebastian Ștefănucă

Cuprins

Sebastian Ștefănucă
Cuvânt înainte / pag. 5

Sebastian Ștefănucă
Foreword / pag. 13

Ioana-Ruxandra Fruntelată
Cultura – comentariu etnologic al unui termen supralicitat / pag. 21

Cristian Mușa
Reconstituirea – metodă de culegere a dansului popular în satul contemporan / pag. 33

Leonard-Mihail Rădulescu
Migrația în lumea a două văi. Rolul elementului pastoral transilvănean în constituirea orașelor și satelor din arealul văilor Prahovei și Teleajenului / pag. 45

Sebastian Ștefănucă
Machedonii din Cerna. Etnomorfoză și loc de origine / pag. 71

Gheorghiță Geană
Legea entropiei și lumea valorilor. Libertate și confuzie în orientarea valorică a tineretului post-1989 din România / pag. 87

Spartakos M. Tanasidis
Grecii din Țalka, Georgia / pag. 97

Ioana Rebecca Pascu
De la *eros* la *agape.* O tipologie psiho-culturală a iubirii / pag. 119

Nicolae Constantinescu
Perspective antropologice în opera profesoarei Sanda Golopenția-Eretescu / pag. 139

Sebastian Ștefănucă
Raluca Mateoc și François Rüegg (coord.), ***Amintiri din teren. Oameni, locuri și întâlniri,*** **Wien/ Zürich: LIT Verlag, 2020, 256 pag.** / pag. 155

Programul ***Colocviilor societății prahovene de antropologie generală*****, ediția a V-a, Cheia, 26–30 iulie 2021** / pag. 169

ANUAR UL SOCIETĂŢII PRAHOVENE DE ANTROPOLOGIE GENERALĂ

YEARBOOK OF PRAHOVA COUNTY SOCIETY FOR GENERAL ANTHROPOLOGY

Coordonator
Sebastian Ştefănucă

Anul 2 • numărul 2

PLOIEŞTI • **EDITURA MYTHOS** • 2016

Editat de
Centrul Judeţean de Cultură Prahova,
cu sprijinul
Consiliului Judeţean Prahova

Issued by Prahova County Cultural Centre,
with the support of
Prahova County Council, Romania

©EDITURA CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA MYTHOS

Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin nr.1, cod poştal 100066
Tel., fax: 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
Site: www.cjcph.ro

ISSN 2458-0848
ISSN–L 2458-0848

Sebastian Ştefănucă

Cuvânt înainte

Cel de-al doilea număr al *Anuarului Societăţii Prahovene de Antropologie Generală* caută să onoreze deplin deziderațele şi principiile de început expuse în primul număr (Grigorescu, 2015). Primordială era atunci întâlnirea dintre mediul academic şi „non-academic", îmbinarea dintre „rigoarea ştiinţifică şi bucuria comunicării imediate cu publicul larg" (ibidem, 6). Semnalele primite la primul număr au fost, de unde ar fi venit, extrem de pozitive, neaşteptate, ceea ce înseamnă că, în ciuda dimensiunilor reduse ale acestui număr inaugural, debutul a reuşit. Încurajator, dar şi mesaj discret pentru nivelul la care se aşteaptă ridicarea ştachetei în următoarele apariţii.

Dacă numărul trecut s-a configurat în atmosfera unor activităţi de tabără,[1] numărul de faţă reuneşte contribuţii cu cele mai diverse provenienţe: conferinţe, rapoarte de cercetare, lucrări de disertaţie etc., sau lucrări special destinate publicării cu această ocazie. Reunirea lor înseamnă şi apropierea de împlinirea unui alt deziderat, cantitativ: cu excepţia unor numere tematice,[2] zece autori per volum. Dacă în volumul precedent găseam şase contributori, de data aceasta îşi aduc contribuţia nouă. Ceea ce înseamnă că numărul membrilor societăţii informale prahovene de antropologie generală a sporit şi el. Apartenenţa, care nu angajează ideologic sau juridic, nu creează niciun fel de drepturi şi obligaţii, apartenenţă pur onorifică am putea spune, se

[1] Este vorba de *Tabăra de vară de antropologie culturală creştină de la Maliuc*. Din păcate, în 2016, anunţata ediţie a IX-a a acestei tabere nu a mai avut loc. Asta nu înseamnă că s-a renunţat la ideea unei tabere de convorbiri antropologice. Din contră, variantele de organizare s-au înmulţit, foarte fezabilă fiind, de exemplu, organizarea unei tabere în zona Munţilor Măcin, zonă care poate fi considerată un adevărat laborator antropologic.
[2] Aşa cum intenţionăm să fie numărul viitor, dedicat jurnalelor.

dobândeşte însă automat prin *orice fel* de contribuţie la realizarea anuarului. Căci contribuţiile la prezentul număr sunt şi de altă natură, la traducerea tuturor materialelor în limba engleză.[3] Bilingvismul anuarului este un alt deziderat de început, astfel încât să se poată asigura cu uşurinţă circulaţia lui locală şi naţională, dar şi internaţională şi, odată cu aceasta, sporirea prestigiului intelectual al autorilor, dar şi al instituţiilor implicate în realizarea anuarului. Este vorba în primul rând de Centrul Judeţean de Cultură Prahova, ca instituţie subordonată a Consiliului Judeţean Prahova.

Îmbucurătoare în prezentul număr este şi remedierea unei deficienţe din primul număr. În condiţiile în care vorbim de o „antropologie generală”, antropologia fizică are şi ea o parte importantă. Graba cu care s-a constituit numărul anterior nu a permis şi reprezentarea orientării fizicaliste. În volumul prezent însă, cititorul va găsi două texte care, deşi nu în totalitate subsumate acestei etichete, au paragrafe şi fragmente consistente care trimit către universul de preocupări al antropologiei fizice.

Ordinea textelor în anuar urmăreşte învecinarea tematică sau de altă natură. După un prim text-alocuţiune la lansarea primului număr, urmează două texte în care figura unor personalităţi emblematice ale ştiinţei şi culturii româneşti apare în prim-plan. Urmează alte două texte dedicate problemelor de identitate la populaţii reunite în cunoaşterea cotidiană sub denumirea de „ţigani”. În continuare textele cu influenţe dinspre antropologia fizică de care vorbeam. Apoi două contribuţii pe tema dragostei, rezultate din colaborarea dintre Centrul Judeţean de Cultură Prahova şi grupul informal prahovean de antropologie generală. Ultimul text reprezintă traducerea câtorva fragmente dintr-o operă a lui Maurice Halbwachs. Cu aceasta seria contribuţiilor nu se încheie, un ultim aport fiind nu sub forma unui text, ci a unui material video.

Vom încerca în continuare o scurtă prezentare a fiecărei contribuţii. Sperăm în acest fel să uşurăm cititorului efortul de a alege ordinea de citire a textelor, în conformitate cu interesele sale de cunoaştere şi educative.

Seria contribuţiilor corespunzătoare numărului al doilea al *Anuarului Societăţii Prahovene de Antropologie Generală* se deschide, cum spuneam, cu reluarea în scris a unei alocuţiuni a lui Sebastian Ştefănucă la lansarea primului număr. Realizând o scurtă trecere în revistă a preocupărilor cultural-ştiinţifice şi a specificului acestora, atât instituţionale, cât şi individuale, din oraşul Ploieşti, autorul demonstrează teza că ele poartă marca antropologiei. Prin

[3] Cu excepţia unui text deja tradus şi publicat cu o altă ocazie, şi a unui material reprezentând el însuşi o traducere în română, de data aceasta din franceză.

urmare, apariţia unui anuar de antropologie generală răspunde unei necesităţi locale, reprezentând în acelaşi timp momentul în care spiritul antropologic care guvernează de multă vreme aceste preocupări ajunge la conştiinţă de sine.

În textul „Note privind profilul epistemologic al lui Mircea Eliade: istoricul religiilor ca antropolog”, Gheorghiţă Geană argumentează convingător că numeroaselor etichete aplicate savantului Eliade, „istoric al religiilor”, „filosof al miturilor”, „filosof al religiei”, „antropolog filosof”, „filosof al culturii” etc., li se poate adăuga fără dubii şi aceea de „antropolog”. Prin această etichetă, G. Geană are în vedere antropologia culturală.[4] Ştiinţă fiind, antropologia presupune, în opinia autorului, trei condiţii universal-valabile pentru orice ştiinţă – ontologică, metodologică şi conceptuală. Legitimarea cuiva în câmpul unei ştiinţe se realizează numai dacă putem stabili cu certitudine că activitatea sa se poate proiecta concomitent într-un sistem definit de cele trei coordonate. La Mircea Eliade, proiecţia se realizează direct şi rapid pe primele două, ontologică şi metodologică, şi indirect pe cea de-a treia, conceptuală, lucru care nu împietează nicidecum adăugarea unei dimensiuni antropologice profilului epistemologic complex al marelui savant român. Deoarece varianta în limba engleză a textului a fost deja publicată (vezi nota cu asterisc), în prezentul volum se regăseşte doar varianta în limba română.

De numele unei alte personalităţi româneşti, Spiru Haret, se leagă şi materialul lui Sebastian Ştefănucă, „Pledoarie pentru o bună delimitare a ştiinţelor socio-culturale”, adaptarea în scris a unei comunicări avute cândva la un simpozion organizat în cinstea marelui reformator al învăţământului românesc de către Facultatea de Sociologie-Psihologie a Universităţii Spiru Haret. La rândul lui savant cu un profil epistemologic complex, dar profil cu graniţe bine trasate – delimitare impusă de însăşi natura ştiinţelor exacte profesate –, Spiru Haret este considerat de autor drept simbol şi îndemn la delimitări disciplinare adecvate şi în cazul relaţiei dintre folclor, etnografie, etnologie, antropologie socială şi culturală, sociologie, pentru ştiinţele socio-culturale deci. Relaţia este problematică atât în România, cât şi în întreaga zonă balcanică, deşi în perioada scursă de la căderea regimurilor comuniste numeroşi autori consacră studii detaliate rezolvării ei (de exemplu Fruntelată, 2016, pentru un studiu recent, studiu încă nepublicat).

Textul lui Marian Nuţu Cîrpaci, „Poporul rom, popor al limbii. Aspecte de luat în seamă în încercarea de a stabili o limbă literară” este, în mesajul său, un text critic la adresa încercărilor

[4] Iustinian Şovrea (2012: 32) observa că termenul „antropologie” este însoţit adesea de un atribut care defineşte o direcţie. Pe bună dreptate. În faţa unui autor pe care încă nu-l cunoşti, este practic imposibil să te orientezi în ceea ce priveşte antropologia pe care o practică fără acest atribut.

din ultimele decenii de a configura o limbă literară a romilor de pretutindeni. Acest lucru nu se poate realiza doar pe baza unor criterii lingvistice insuficiente şi slab argumentate, de natură să ducă la contradicţii atunci când se extinde aplicarea lor şi la alte instanţe lexicale diferite de cele în care-şi vor fi avut originea. O limbă romă literară nu poate fi decât rezultatul unui proces complex, care începe antropologic cu constatarea că fiecare grup de romi îşi consideră propriul grai romaní drept variantă autentică de limbă romaní – de aici şi propria legitimare ca „romi autentici" – şi se încheie cu ample studii comparative între toate graiurile / dialectele romaní, pe de o parte, între acestea şi limbi indiene, pe de altă parte. În lipsa acestor eforturi se poate ajunge la situaţia paradoxală ca un dialect cu cei mai puţin vorbitori să fie impus arbitrar şi predat în facultăţi şi şcoli drept limbă literară romaní. Consecinţa? Un grad de alfabetizare şi culturalizare în propria limbă în continuare foarte redus pentru populaţiile rome.

În contextul în care etnogeneza şi apartenenţa etnică a rudarilor reprezintă probleme complicate (Neagota, 2014: 238), identificarea lor ca romi, ţigani sau români reprezentând subiectul unor ample preocupări şi dezbateri, atât în interiorul comunităţilor rudăreşti, cât şi în zona de cercetare ştiinţifică[5], Marin Constantin întreprinde, în textul „Arta cioplirii lemnului la rudarii din Băbeni (judeţul Vâlcea)" o tratare etnografică a două fapte culturale pe care le putem considera ca sigure în etnicitatea rudarilor din Băbeni: cioplirea lemnului şi ritualul *gurbanului*. Metodele antropologiei culturale sunt puse la lucru îndeosebi în tratarea cioplirii lemnului. Cititorul este familiarizat cu acest *marker* cultural din *interiorul* realizării meşteşugului, într-o perspectivă *holistică*, cu mai multe dimensiuni, culturală/simbolică, socială şi economică. Textul se pretează şi unei valorificări muzeale, prin inventarierea unor elemente de patrimoniu *material* (produsele finale ale cioplirii lemnului), dar şi *imaterial* (tehnici şi procedee de realizare, credinţe şi simboluri asociate, mediu socio-cultural de realizare, [*Convenţia pentru salvgardarea...*, 2003: Cap. 1, Art. 2, alin. 1]).

Studiul Gabrielei Roman, „Consideraţii privind migraţia indo-europeană, în lumina analizei genetice", este centrat pe evidenţierea contribuţiilor metodelor de analiză ADN la cercetarea etapelor şi modului de expansiune indo-europeană. Genetica vine să se adauge lingvisticii şi arheologiei, ca metode „clasice" ale unei astfel de cercetări. Rezultatele analizei genetice sunt compatibile cu două teorii migratorii, anatoliană, în legătură cu un prim val migratoriu „indo-european" în Europa, şi „a stepei", referitoare la un al doilea val migratoriu,

---

[5] Marian Nuţu Cîrpaci, unul dintre contributorii prezentului anuar, are în lucru un studiu consistent pe această temă.

dinspre Caucaz. Metoda genetică ne permite să apreciem şi care sunt limitele acestor teorii. Aceeaşi metodă poate fi de utilitate şi pentru a stabili care vor fi fost culturile mai influente în desăvârşirea acţiunii mişcărilor migratorii. Cultura Yamnaya pare să fi deţinut un rol principal în acest scop. Descoperirile pe baza metodei genetice la rândul lor trebuie (re)corelate cu rezultatele metodelor lingvistice şi descoperirilor arheologice. Nu putem, în calitate de cititori, decât să tragem concluzia că o metodă infailibilă pentru o astfel de cercetare nu există.

Un alt text aflat (şi) în aria de preocupări a *antropologiei fizice* este cel al lui Gheorghe Plăiaşu, „Omul în cosmos. Câteva elemente de antropologie spaţial-extraterestră." Sunt descrise în principal efectele pe care mediul cosmic, microgravitaţia şi tehnologia spaţială le au asupra organismului uman. În secundar sunt descrise şi unele efecte de natură psihică, iar traiul lalolaltă la bordul staţiilor spaţiale întâmpină provocări care nu sunt de întâlnit în condiţiile vieţuirii terestre. Autorul redă şi câteva repere din istoria cuceririi spaţiului extraterestru; istorie de fapt a relaţiilor de putere, fundal pe care trebuie înţeleasă aspiraţia omului de a explora acest spaţiu nu doar cu ajutorul lunetelor, ci printr-o deplasare *ad-litteram* în interiorul lui. Prin urmare, o antropologie a spaţiului extraterestru nu poate fi concepută altfel decât în cheia relaţiei de putere. Dar perspectivele sunt însă ca mediul cosmic să se deschidă turismului, de aici şi necesitatea unor noi orientări complementare relaţiei de putere într-o prezumtivă antropologie dincolo de orice mediu terestru.

Christian Crăciun reia, cu textul „Cuvintele iubirii", o comunicare avută în data de 25 februarie 2016 la simpozionul „Dragostea – opinii, reflecţii, ipostaze", organizat de Centrul Judeţean de Cultură Prahova. Eforturile autorului au ca referent cadrul a ceea ce uneori a fost numit „cultură majoră" (Blaga, 1985: 345-349), iar discursul său capătă tentă fenomenologică. În convingerile lui C. Crăciun, locul privilegiat de apariţie a dragostei este literatura. Dragostea se învaţă, şi este greu de crezut că cineva, lipsit de familiaritate cu acest loc, poate şti să iubească cu adevărat. Căci o iubire autentică antrenează întreaga triadă suflet-spirit-corp. Aici autorul atinge o coardă antropologică, iar exemplele din literatura română şi universală sunt tot atâtea argumente. În plus, dragostea are darul să suprime planuri *ontologic* diferite, cum sunt cele ale imaginaţiei şi realităţii; se iubeşte întâi de toate o *imagine*, care în cele din urmă nici nu rămâne în planul imaginaţiei ca atare, dar nici nu-şi găseşte un corespondent întrutotul echivalent în realitate.

O altă contribuţie a lui Sebastian Ştefănucă la prezentul anuar reia tot o comunicare, la acelaşi simpozion pe tema dragostei. Este posibilă „Dragostea ca fapt social", înţelegând faptul social aşa cum apare el la sociologul francez Émile Durkheim? Autorul răspunde afirmativ,

printr-un mini-demers fenomenologic având în centru *încrederea*, trecând în revistă prezenţa încrederii la trei societăţi contemporane, română, australiană şi greacă. Dacă răspunsul afirmativ se întemeiază pe situaţia din societatea greacă, existenţa dragostei ca fapt social la nivel de societate nu are cu necesitate echivalenţă în cazul fiecărui grec considerat în mod individual. Faptul social se impune adesea ca un automatism asupra indivizilor, fără ca conţinutul acestuia să şi reprezinte întotdeauna convingerile şi atitudinile lor cele mai profunde.

La fel ca numărul de început, numărul prezent găzduieşte şi o traducere, realizată de data aceasta de Smaranda Jilăveanu. Este vorba de traducerea câtorva fragmente din *Les cadres sociaux de la mémoire*, operă a filosofului şi sociologului francez de orientare durkheimiană Maurice Halbwachs. Reflecţiile din acest volum se înscriu în zona psihologiei sociale. Că viaţa psihică a unui individ este condiţionată social, reprezintă astăzi un lucru de la sine înţeles în psihologie (Zlate, 2005: 15). Dar că procesele psihice, pentru cazul de faţă memoria, ar fi în *întregime* condiţionate social (cu consecinţa că o viaţă psihică „individuală" devine un non-sens), ar fi o ipoteză greu de luat în calcul, integrabilă perfect însă în logica socio-antropologică a şcolii durkheimiene. La M. Halbwachs, amintirile, de orice fel, nu pot subzista decât în interiorul unor „cadre sociale", iar reamintirea lor prelucrată conform cu cerinţele sociale ale prezentului. Există însă o cale pentru a înţelege ce devine memoria lipsită de cadrele sociale: studiul visului. În vis, deşi nu în totalitate, acţiunea cadrelor sociale asupra memoriei se suspendă.

Anuarul se încheie cu o contribuţie din zona antropologiei vizuale. Dacă în numărul trecut o contribuţie de acest tip era doar indirectă, în sensul că cititorul era trimis la două adrese de internet pentru a urmări materialul video, de data aceasta vorbim de o contribuţie directă, de un scurt documentar, *Lavara. Procesiunea de Paşte de la Skra*, realizat de Anişoara Ştefănucă. Documentarul în format DVD se află ataşat coperţii a III-a. În redarea cinetică a acestei procesiuni, reţine atenţia rolul jucat de trei arbori (întâmplător sau nu, doi din specia stejarului) în ritual, în care preotul introduce anafură din noaptea de Înviere în găuri scobite în trunchiurile lor. Întreaga secvenţă ritualică are semnificaţie manifestă apotropaică, de protecţie a întregului sat mai ales împotriva bolilor şi a unor fenomene meteorologice. Se atinge în acest din urmă caz o coardă antropologică, la numeroase popoare antice stejarul fiind un arbore închinat zeului focului, deţinător al fulgerului, tunetului şi trăsnetului. Semnificativă este şi cădirea de către preot a trunchiului arborilor cu o formulă preluată din ritualul înmormântării, „Veşnica pomenire". Invocarea generaţiilor ascendente trimite la un alt simbol răspândit al arborelui, acela al continuităţii transgeneraţionale (Rival, 1988: xiii).

Majoritatea materialelor, cum menţionam în începutul cuvântului înainte, sunt traduse şi în limba engleză. Idealul în calitatea traducerilor este ca acestea să fie destul de lizibile pentru un cititor familiarizat cu limba engleză. În condiţiile în care nu dispunem de un expert care să le revizuiască cu răbdare, întreaga responsabilitate a calităţii acestora revine în întregime autorilor articolelor.

Mulţumim tuturor care ne-au fost de un folos sau altul, fie şi printr-o simplă sugestie, la realizarea acestui volum. Mulţumiri speciale se cuvin contributorilor, personalului din redacţia Editurii Mythos, precum şi Centrului Judeţean de Cultură Prahova şi Consiliului Judeţean Prahova.

Cu aceasta, urăm cititorilor o lectură plăcută şi instructivă! Sperăm ca textele cuprinse în acest număr, ca şi cele din primul număr, să fie prin ele însele o recomandare întru participări şi contribuţii multiple la numerele viitoare, în spiritul a ceea ce am numit „antropologie generală". Vă aşteptăm deci, cu interes, contribuţiile![6]

BIBLIOGRAFIE

Blaga, Lucian, 1985, *Opere 9. Trilogia culturii*, Bucureşti: Minerva, ediţie îngrijită de Dorli Blaga, studiu introductiv de Al. Tănase.

Grigorescu, Dragoş, 2015, „Prolog", în Bogdan-Costin Georgescu / Sebastian Ştefănucă (coord.), *Anuarul Societăţii Prahovene de Antropologie Generală,* anul 1, nr. 1, Ploieşti: Editura Mythos, pp. 5-7.

Fruntelată, Ioana-Ruxandra, 2016, „Etnologia românească actuală: tradiţii, teme, practici disciplinare", manuscris în curs de publicare (probabil) la Bucureşti: Editura Universităţii.

Neagota, Bogdan, 2014, „Patologie magică şi ritualitate iatrică în complexul *gurbanului* rudăresc. Morfologie şi istorie", în Cornel Bălosu şi Nicolae Mihai (editori), *Cultura populară la români. Context istoric şi specific cultural*, Craiova / Cluj-Napoca: Editura Universitaria / Presa Universitară Clujeană, pp. 237-289.

Rival, Laura, 1988, „Preface", în Laura Rival (ed.), *The Social Life of Trees. Anthropological Perspectives on Tree Symbolism*, Oxford / New York: Berg, pp. xiii-xiv.

[6] Puteţi trimite aceste contribuţii, sau să vă anunţaţi intenţiile, la adresele: seb_filozof@yahoo.com, respectiv stefanmihaelabogdanana@gmail.com.

Şovrea, Iustinian, 2012, *Ce (mai) este omul? Răspunsul antropologiei teologice moderne*, Cluj-Napoca: Eikon.

Zlate, Mielu, 2005, „Psihicul şi ipostazele lui”, în Mielu Zlate (coord.), *Psihologie. Manual pentru clasa a X-a*, Bucureşti: Aramis Print, pp. 13-21.

Convenţia pentru salvgardarea patrimoniului cultural imaterial (din 17.03.2003), Paris, disponibil la lege5.ro/Gratuit/hezdgnzt/conventia-pentru-salvgardarea-patrimoniului-cultural-imaterial-din-17102003.

Sebastian Ştefănucă

Foreword[*]

The second issue of the *Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology* aims at fully honouring the desires and principles mentioned in the first issue (Grigorescu, 2015). At the time of the first issue release, what was considered a priority was the coming together of academia and “non-academia”; the blend between “the scientific rigour and the joy of the immediate communication to an audience” (ibidem, 6). We received positive and unexpected praise when the first issue came out, which means that, despite the small size of this ground breaking issue, the debut was a success. It was encouraging for us and we took it as a veiled message about the high expectations regarding the following issues.

If the last issue was set up in a camp-like atmosphere[1], the present issue gathers together very diverse contributions: conferences, research reports, dissertation theses, etc., or even papers especially written for this occasion. This collection also represents coming closer to another goal, a quantitative one: with the exception of some thematic issues[2], ten authors per volume. If in the previous issue were six contributors, this time there are nine authors who bring their contribution.

---

[*] Translation by Ruxandra Gogu.

[1] We are talking here about the *Christian cultural anthropology summer camp in Maliuc* [*Tabăra de vară de antropologie culturală creştină de la Maliuc*]. Unfortunately, in 2016 the 9th edition of this camp was no longer held. This doesn’t meant that the idea of a camp of anthropological discussions was completely given up on. On the contrary, the versions of organization have multiplied and it is very possible that the next camp will be held in the Măcin Mountains, an area which can be considered a real anthropological laboratory.

[2] The way we intend the next issue to be dedicated to diaries.

This means that the number of the members of the Prahova informal society for general anthropology has also increased. The membership, which is not ideologically or legally binding, doesn't create any kind of rights and obligations; it is only an honorific membership and it is automatically obtained by submitting *any kind* of contribution for the development of the annual publication. This year the contributions also contain the translation of all the articles into English.[3] The bilingualism of the annual publication is another goal and it is done so in order for it to easily circulate locally and nationally, but also internationally, which will bring intellectual notoriety to the authors, as well as to the institutions involved in creating this annual publication. First of all, we are referring here to the Prahova County Cultural Centre, as an institution subordinate to the Prahova County Council.

What pleases us at this present issue is being able to correct a flaw from the previous issue. Because we are talking here about "general anthropology", physical anthropology is also an important part. The rush with which the first issue was produced didn't allow a contribution of physicality. However, in the issue at hand, the reader will find two texts which, even though are not entirely representative of this label, contain enough paragraphs and excerpts which are related to the universe of preoccupations of physical anthropology.

The order of the texts in the yearbook follows either a topic or something different. The first text is represented by a lecture related to the launch of the first issue; after that, there are two texts in which the focus falls on emblematic personalities of Romanian science and culture. Then, there are two more texts dedicated to the identity issues with populations which are known as "gypsies". Next, the readers can find the texts influenced by the physical anthropology I was referring to earlier. Following those texts, there are two contributions on the theme of love, which resulted from the collaboration between the Prahova County Cultural Centre and the Prahova county informal group for general anthropology. The last text is the translation of a few excerpts from Maurice Halbwachs. This text does not, however, end the series of the contributions as it is followed by a video material.

We will try to make a short presentation for each contribution in the subsequent lines. The reason why we are doing this is to make it easier for the readers to choose the order in which they go through each text, according to their interests in knowledge and education.

[3] With the exception of an already translated and published text and of an article which is a translation in itself in Romanian, this time from French.

The series of the contributions which correspond to the second issue of the *Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology* debuts with, as I was saying here earlier, Sebastian Ştefãnucă's lecture from the launch of the first issue. By briefly mentioning the cultural-scientific preoccupations in the city of Ploiesti, both institutional and individual, the author proves his argument that they all bear the mark of anthropology. Therefore, the release of a general anthropology yearbook answers a local need, which, in the same time, represents the moment when the anthropologic spirit, which has been governing these preoccupations for some time, becomes self-conscience.

In the text "Notes on Mircea Eliade's Epistemological Profile: The Historian of Religions as Anthropologist" [„Note privind profilul epistemologic al lui Mircea Eliade: istoricul religiilor ca antropolog"], Gheorghiţă Geană makes a convincing argument that the label of "anthropologist" can be easily attached to Mircea Eliade among the many other: "philosopher of myths", "anthropologist philosopher", "philosopher of culture", etc. Thus, through this new label, G. Geană bears in mind cultural anthropology. [4] As it is a science, anthropology implies, in the author's opinion, three universally valid conditions which apply to any science: ontological, methodological and conceptual. Someone is rightfully activating within a science only if it can be accurately determined that his work can be projected through a system defined by the three coordinates. When speaking of Mircea Eliade, the projection takes place directly and fast on the first two, ontological and methodological, and indirectly on the third, the conceptual, which doesn't, in any way, cast a doubt on adding an anthropological feature to the complex epistemological profile of the great Romanian savant. Because the English version of the text has already been published (see the note marked by a star), only the Romanian version can be found in the present volume.

Sebastian Ştefãnucă's article is connected to the name of another Romanian personality, Spiru Haret. "Plea for a good delimitation of the socio-cultural sciences" [„Pledoarie pentru o bună delimitare a ştiinţelor socio-culturale"] is the written adaptation of a discourse held once at a symposium organized by the Faculty of Sociology-Psychology of the Spiru Haret University, Bucharest, in the honour of this great man who reformed the Romanian education system. Also a savant with a complex epistemological profile, but one with well-set borders – a delimitation which was imposed by the exact sciences he activated in – Spiru Haret is considered by the

[4] Iustinian Şovrea (2012: 32) noticed that the word "anthropology" was often accompanied by an adjective which defines a direction. And rightfully so, as it is almost impossible to make an idea regarding the anthropology that an unknown author professes without this adjective.

author a symbol and a motivation towards appropriate delimitations of subjects also in the relationship between folklore, ethnography, ethnology, social and cultural anthropology, which are all socio-cultural sciences. This relationship is problematic not only in Romania, but also in the entire Balkan area, even though during the time that has passed since the fall of the communist regimes, numerous authors dedicated detailed studies to solving it (for example, Fruntelată, 2016, for a recent study which hasn't been published yet).

Marian Nuţu Cîrpaci's text, "Roma people, a people of the language: aspects to be taken into account in the attempts to establish a literary language" [„Poporul rom, popor al limbii. Aspecte de luat în seamă în încercările de a stabili o limbă literară"], is, in its message, a critical one addressed to the attempts of the last few decades of delimiting a literary language for the Roma people from everywhere. This cannot be achieved based only on insufficient and poorly documented linguistic criteria, which will only further contradict when their application is extended to other lexical situations, different from the original ones. A literary Roma language can only be the result of a complex process, which starts, from an anthropological point of view, with the realization that each Roma group consider their own romaní dialect to be the authentic version of the language – this is also where their self-proclamation as "authentic Roma" generates from – and ends with vast comparative studies of all the romaní dialects, on the one hand, and the comparison between the romaní dialects and the Indian ones, on the other hand. In the absence of these great efforts, the paradoxical situation can arise when the least spoken dialect could be arbitrarily imposed and taught in universities and schools as the romaní literary language. The consequence? A continuously lower degree of literacy and culture in their own language for the Roma populations.

In the context where the ethno-genesis and ethnic affiliation of Rudars represent complicated issues (Neagota, 2014: 238) – their being acknowledged as Roma, Gypsies or Romanians being the subject of ample preoccupations and debates, both within the Rudar communities, and in the area of scientific research[5] – Marin Constantin carries out, in the text "The *Rudar* woodcarving in Băbeni village (Vâlcea county, Romania" [„Arta cioplirii lemnului la rudarii din Băbeni (județul Vâlcea)"] an ethnographic analysis of two cultural facts which can be considered accurate for the ethnicity of the Rudars from Băbeni: carving wood and the *gurban* ritual. The methods of cultural anthropology are put to work especially when it comes to wood carving. The reader is familiarized with this cultural marker from *within* the craft, in a *holistic*

[5] Marian Nuţu Cîrpaci, one of the contributors to the present yearbook, is working on a detailed study on this subject.

perspective, multi-dimensional, cultural / symbolic, social and economic. The text is also appropriate for use in a museum, as it is cataloguing some elements of *material*, as well as *immaterial* heritage (techniques and procedures of accomplishment, associated beliefs and symbols, socio-cultural accomplishment medium, [*Convenția pentru salvgardarea…,* 2003: Ch.1, Art. 2, line 1]).

Gabriela Roman's study, "Considerations regarding the Indo-European migration in Europe, under genetic analyses evidence" [„Considerații privind migrația indo-europeană, în lumina analizei genetice"], is centred on the emphasis on the contributions DNA-based methods of analysis brought to the study of the Indo-European stages and methods of expansion. Genetics adds up together with Linguistics and Archaeology, as "classical" methods of this kind of research. The results for the genetic analysis match with two migration theories; the Anatolian migration, connected to the first wave of Indo-European migrations towards Europe, and "steppe" migration, referring to the second wave of migrations, from the Caucasus. The genetic method allows us to consider what the limits of these theories are. The same method can also be useful in order to establish which cultures were the most influential in the carrying out of the migrations. The Yamnaya culture seems to have held an important part in this. The discoveries made based on the genetic method, in their turn, must be (re)correlated with the results generated by the Linguistic methods and the Archaeological finds. We cannot, as readers, but draw the conclusion that there is no one unfailing method for this kind of research.

Another text which is (also) in the area of preoccupations of *physical anthropology* is the one belonging to Gheorghe Plăiaşu, "Man in cosmos. A few elements of extraterrestrial anthropology" [„Omul în cosmos. Câteva elemente de antropologie spaţial-extraterestră"]. There are mainly described effects which space, micro-gravity and space technology have on the human body. Secondly, some psychological effects are also described; living together on board space stations meets some challenges which are not encountered in earthly living conditions. The author also provides a few markers from the history of extra-terrestrial space conquest; this history, in fact, refers to the relationships of power, a background which is relevant to man's aspirations of exploring this space not only with the aid of telescopes, but also by literally travelling through it. Therefore, the anthropology of the extra-terrestrial space cannot be conceived in a different way other than the one relating to power. But the perspectives are that space should be opened for tourism; and from here generates the need of a new orientation, which is complementary to the relationship of power, to an assumed anthropology beyond any terrestrial environment.

Christian Crăciun reminds us, through the text “The words of love” [„Cuvintele iubirii”], of a speech he held on 25 February 2016, with the occasion of the symposium „Dragostea – opinii, reflecţii, ipostaze” [“Love – opinions, reflections, aspects”], a symposium organized by the Prahova County Cultural Centre. The author’s efforts refer to what was once called “major culture” (Blaga, 1985: 345-349), and his speech inclines more towards phenomenology. C. Crăciun believes that the preferred place for love to happen is literature. Love is learnt and it is difficult to accept that someone, who lacks the familiarity of the place, can truly know how to love. As true love takes place in all three main dimensions soul-body-spirit. Here is where the author reaches an anthropological chord and the examples from both Romanian and universal literatures represent as many arguments. Moreover, love has the gift of suppressing *ontologically* different planes, such as the ones of imagination and reality; first of all, people fall in love with an *image,* which, in the end, doesn’t even remain in the realm of imagination as it is, but it doesn’t find a perfect equivalent in reality either.

Another contribution belonging to Sebastian Ştefănucă is, in fact, another speech, held at the same symposium on love. Is “Love as social fact” [„Dragostea ca fapt social”] possible? The meaning of a social fact is the one set by the French sociologist Émile Durkheim. The author’s answer is a positive one, given through a brief phenomenological appeal which has in its centre *trust,* as it is seen in three contemporary societies: Romanian, Australian and Greek. If the affirmative answer is based on the situation in the Greek society, then the existence of love as a social fact, at society level, isn’t necessarily equivalent to each Greek person taken individually. The social fact is often imposed as an automatism on the individuals, without its content also representing their deepest convictions and attitudes.

The same as in the debut issue, the present publication also contains a translation, made this time by Smaranda Jilăveanu. It is, actually, the translation of a few excerpts from *Les cadres sociaux de la mémoire*, the work of the French philosopher and sociologist Maurice Halbwachs, who drew his inspiration from Durkheim. The reflections from this volume are in the area of social psychology. It is mentioned that a person’s psychic life is socially conditioned and it represents something which goes without saying in today’s psychology (Zlate, 2005: 15). But, apparently, the psychic processes, in this case memory, are *entirely* socially conditioned (with the consequence that an “individual” psychic life doesn’t make any sense); this is a hypothesis hardly to be taken into consideration but fits perfectly in the socio-anthropological logic of the Durhheim school of thinking. For M. Halbwachs, memories of any kind cannot subsist in another place than the “interior” of some “social frames”, and their remembering is carried out according

to the social requests of the present. There is, however, a way of understanding what memory is becoming without the social frames: the study of dreams. When a person is dreaming, the action of social frames on memory ceases, although not entirely. The translation is, of course, only in Romanian.

The yearbook ends with a contribution from the visual anthropology area. If in the last issue this kind of contribution was an indirect one, in the sense that the reader was sent to two Internet addresses in order to watch video material, this time we are referring to a direct contribution, a short documentary, *Lavara. The Easter procession in Skra* [*Lavara. Procesiunea de Paşte de la Skra*] made by Anişoara Ştefãnucă. The documentary, in DVD format, is attached to the third cover. In the film of this procession, what grabs the attention is the part three trees played in the ritual (by chance or not, two of them are oaks) in which the priest puts the wafer from the night of the Resurrection into different holes in their trunks. The entire ritual sequence aims at the protection of the village against diseases and extreme weather. An anthropological chord is reached here, because the oak represents for many ancient cultures a tree dedicated to the god of fire, the master of thunder and lightning. What is also meaningful is the way the priest uses holy incense around the tree trunks, which is a ritual specific for burials. Invoking the past generations also sends to another well-known symbol of the tree, the one of trans-generational continuity (Rival, 1988: xiii).

The majority of the articles, the way I was mentioning in the beginning of the Foreword, are also translated into English. What we aimed at related to the quality of the translations is for them to be easily understood by a reader who is fluent in English. Taking into consideration the fact that we do not have an expert who can patiently revise these translations, the whole responsibility of their quality falls on the shoulders of the authors of the articles.

We would like to thank everybody who has been helpful in one way or another, be it with a simple suggestion, so that this volume can be published. Special thanks go to the contributors, the staff at the Mythos Publishing House, as well as to the Prahova County Cultural Centre and the Prahova County Council.

This being said, we wish our readers a pleasant and instructive perusal! We hope that the texts included in this issue, as well as the ones from the first one, are in themselves a recommendation to multiple participations and contributions to the following issues, in the spirit

of what we have called “general anthropology”. Therefore, we are looking forward to receiving your contributions! [6]

BIBLIOGRAPHY

Blaga, Lucian, 1985, *Opere 9. Trilogia culturii*, Bucureşti: Minerva, a issue arranged by Dorli Blaga, introductory study by Al. Tănase.

Grigorescu, Dragoş, 2015, „Prolog”, in Bogdan-Costin Georgescu / Sebastian Ştefãnucă (coord.), *Anuarul Societăţii Prahovene de Antropologie Generală,* Anul 1, nr. 1, Ploieşti: Editura Mythos, pp. 5-7.

Fruntelată, Ioana-Ruxandra, 2016, „Etnologia românească actuală: tradiţii, teme, practici disciplinare”, in press at (probably) Bucureşti: Editura Universităţii.

Neagota, Bogdan, 2014, „Patologie magică şi ritualitate iatrică în complexul *gurbanului* rudăresc. Morfologie şi istorie”, in Cornel Bălosu şi Nicolae Mihai (eds.), *Cultura populară la români. Context istoric şi specific cultural*, Craiova / Cluj-Napoca: Editura Universitaria / Presa Universitară Clujeană, pp. 237-289.

Rival, Laura, 1988, „Preface”, în Laura Rival (ed.), *The Social Life of Trees. Anthropological Perspectives on Tree Symbolism*, Oxford / New York: Berg, pp. xiii-xiv.

Şovrea, Iustinian, 2012, *Ce (mai) este omul? Răspunsul antropologiei teologice moderne*, Cluj-Napoca: Eikon.

Zlate, Mielu, 2005, „Psihicul şi ipostazele lui”, in Mielu Zlate (coord.), *Psihologie. Manual pentru clasa a X-a*, Bucureşti: Aramis Print, pp. 13-21.

Convenţia pentru salvgardarea patrimoniului cultural imaterial (din 17.03.2003), Paris, to be found at lege5.ro/Gratuit/hezdgnzt/conventia-pentru-salvgardarea-patrimoniului-cultural-imaterial-din-17102003.

[6] You can send your contributions, or contact us in order to let us know you intend to do so to the following e-mail addresses: seb_filozof@yahoo.com and stefanmihaelabogdanana@gmail.com .

Sebastian Ştefănucă

Alocuţiune la lansarea *Anuarului societăţii prahovene de antropologie generală,* 2 martie 2016

Deşi în zilele noastre antropologia cunoaşte o multitudine de specializări – cineva, Iustin Şovrea, într-un volum intitulat *Ce (mai) este omul? Răspunsul antropologiei teologice moderne,* chiar observa că termenul „antropologie" este adesea însoţit de un atribut care defineşte de regulă o direcţie, aşa cum de altfel apare şi în titlul cărţii, „antropologie *teologică*" – orientarea către o „antropologie generală" nu este nici originală, şi nici anacronică. Acum patru ani, doi profesori de antropologie de la Oxford Brooks University, Joy Hendry şi Simon Underdown, încercau o privire generală asupra zonei ştiinţifice a antropologiei, împărţită, cum ştim, în mai multe ramuri şi nenumărate subramuri. N-am citit cartea, însă am beneficiat de o recenzie realizată cu acribie de dl. Marin Constantin, cercetător la Institutul de Antropologie „Francisc I. Rainer". În deschiderea cărţii lor apare o frază, reluată inspirat în citat de recenzent: „Atâta vreme cât oamenii s-au întrebat asupra originii lor" – nimic nu ne împiedică să traducem cu „naturii lor" – „şi au speculat în legătură cu comportamentele vecinilor lor diferiţi de ei, au gândit antropologic". Or, această vreme, sursele de tot felul ne fac să credem că se întinde până în zorii devenirii umane, greu, aproape imposibil de ştiut când şi unde vor fi fost aceştia. Ceea ce înseamnă că, *antropologic*, preocupările antropologice, interogările omului de sine însuşi, constituie un universal uman, de aceeaşi răspândire ca instituţii precum familia sau interdicţii precum incestul.

Nimic nefiresc, deci, în apariţia unei reviste consacrate antropologiei, în oricare dintre formele sale. Mai mult decât atât, ea răspunde şi unei necesităţi *locale*, resimţită de ani buni la nivelul oraşului Ploieşti, iar părintele Bogdan-Costin Georgescu, conştient sau nu, tot de ani buni se face vocea ei purtătoare, nerenunţând la ideea unui buletin de antropologie, oricât de irealizabilă părea aceasta. Tocmai asupra acestei necesităţi vreau să mă concentrez în continuare.

Vorbim de o nevoie închegată atât la nivel instituţional, cât şi individual. La nivel instituţional, am în vedere cel puţin trei evenimente cultural-ştiinţifice de prestigiu desfăşurate în fiecare an de instituţii de cultură şi ştiinţă reprezentative ale acestui oraş. În primul rând, cele două simpozioane de toamnă dedicate chiar... omului! Denumirea lor este edificatoare: „Natura şi Omul", în octombrie, simpozion internaţional organizat de Muzeul de Ştiinţele Naturii Prahova, simpozion organizat în diverse locaţii judeţene, eveniment care a depăşit douăzeci şi cinci de ediţii, apoi, în noiembrie, simpozionul naţional „Timpul şi Omul", organizat de Muzeul Ceasului, apropiindu-se şi el de douăzeci de ediţii, organizat numai în oraşul Ploieşti. În al doilea rând, un eveniment de primăvară, desfăşurat chiar în cadrul Centrului Judeţean de Cultură Prahova, festivalul de teatru modern „Nichita la Echinocţiu", organizat de Centrul Dramatic Mythos, gazda noastră (căreia îi mulţumim!), festival ajuns şi el la a X-a ediţie. Participările acestui studio teatral la festival sunt bazate pe reprezentaţii inspirate mai ales din mitologie... ceea ce ne plasează iarăşi în plină antropologie, mitul reprezentând, cum se ştie, o categorie antropologică de tradiţie. Un fel de antropologie culturală pe căile jocului actoricesc! În organizarea acestor evenimente nu trebuie să uităm de instituţii partenere, din interiorul sau din afara judeţului, precum Consiliul Judeţean Prahova, Muzeul de Istorie şi Arheologie Prahova sau Institutul de Antropologie „Francisc I Rainer" din Bucureşti. Dar şi alte activităţi, este de cercetat dacă indirect nu cumva poartă şi ele marca antropologiei, de exemplu o serie de manifestări din cadrul Bibliotecii Judeţene „Nicolae Iorga". Să nu mai vorbim de deschiderea multidisciplinară a întâlnirilor lunare ale membrilor Fundaţiei Oamenilor de Ştiinţă Prahova! Şi exemplele pot continua.[*] Din păcate, sesisez o slabă conlucrare instituţională, ceea ce a făcut ca spiritul antropologic special cuibărit de atâta vreme în acest oraş, spirit care ar putea constitui marca lui culturală de prim ordin, să întârzie momentul apariţiei conştiinţei de sine.

[*] Este de amintit aici şi revista *Axioma*, care lunar, timp de zece ani (2000-2010), a ţinut prim-planul publicistic al vieţii culturale prahovene. Precizarea din antetul revistei („literatură, ştiinţe, religie, arte") este semnificativă pentru orientarea antropologică. Din păcate pentru noi, cei rămaşi, iniţiatorul şi susţinătorul revistei, Marian Ruscu, în zilele redactării prezentului material (început de octombrie, 2016), prematur poate, a trecut la Domnul. Dumnezeu să-l ierte!

Cum spuneam, nevoia unui anuar antropologic se face resimţită nu doar la nivel instituţional, ci şi la nivelul unor iniţiative şi preocupări individuale. Selectez la întâmplare câteva. Acum câţiva ani, domnul Silviu Costache, publică un eseu ştiinţific intitulat *Individul şi mulţimile*. Răsfoindu-l, constaţi că nu reperele bibliografice au prim-planul în elaborarea eseului, ci valorificarea propriei experienţe de viaţă a autorului, cu poziţii profesionale ce i-au permis observarea neîncetată a unor raporturi – de putere până la urmă – în relaţia dintre ceea ce generic în titlu a fost numit „individ" şi „mulţime". Recunoaştem aici celebra metodă a observării participative din antropologia culturală şi socială. Un alt exemplu este domnul Marian Nuţu Cîrpaci, unul dintre contributorii la acest prim număr al anuarului prahovean. Cercetările lui nu sunt pure studii lingvistico-etimologice legate de limba romaní. Ele sunt dublate de incursiuni istorice, culturale şi sociale. Recunoaştem de data aceasta principiul *holismului*, principiu fundamental în antropologia culturală. În acelaşi timp, cercetările lui sunt angajate, în scopul unei re-construcţii identitare a populaţiilor de romi în jurul singurului lor element identitar stabil, limba. Ne situăm, prin umare, în plină *antropologie aplicată*. Domnul Bogdan-Lucian Stoicescu, are de asemenea preocupări ce pot fi etichetate fără dubii ca „antropologice". Interesul dumnealui pentru meseriile pe cale de dispariţie – croitor, cizmar, pălărier etc. – practicate în ateliere la colţ de stradă, poate fi cu succes valorificat, de exemplu, într-o interesantă teză de doctorat de *antropologie urbană*. Şi aici, exemplele pot continua.

Sper că am convins de necesitatea anuarului. Prin el, spiritul antropologic de multă vreme planând asupra acestui oraş ajunge la conştiinţă de sine. Sunt de menţionat în acest context persoana și personalitatea domnului profesor Gheorghiţă Geană – prezent sau nu, întotdeauna preşedinte de onoare al unor astfel de întâlniri – în lipsa cărora acest lucru s-ar fi amânat probabil multă vreme. Şi poate nu întâmplător, ivirea unei conştiinţe de sine antropologice şi anuarul sunt legate de un „centru", Centrul Judeţean de Cultură Prahova... Deocamdată un prim număr, o „mostră" cum l-am numit de atâtea ori, relevantă pentru tipurile de discurs antropologic pe care anuarul ne propunem să-l găzduiască. Lipseşte din păcate o contribuţie din zona antropologiei fizice. Sperăm ca în numerele viitoare să avem şi astfel de contribuţii. Iar membru al „societăţii prahovene de antropologie generală" devine automat orice contributor la acest anuar, din judeţ sau din afara lui. „Apartenenţa" nu creează obligaţii juridice, nu angajează politic sau ideologic. Este o întâlnire poate nu a persoanelor, cât a preocupărilor. Anuarul este deschis oricărui tip de discurs antropologic, construit totuşi cu rigoare – a nu se înţelege rigiditate – academică. Vă invităm deci cu multă căldură să deveniţi contributori ai acestei publicaţii!

Gheorghiţă Geană

Note privind profilul epistemologic al lui Mircea Eliade: istoricul religiilor ca antropolog*

Abstract. An epistemological profile of Mircea Eliade is sketched starting from the echoes of his works in several domains. Mainly, Eliade is presented as mythologist, philosopher, and historian of religions. To these well-known facets still one is added: that of anthropologist. The argumentation is based, largely, on the special attention Eliade paid to the archaic cultures, and especially on his Indian experience – here interpreted in the perspective of the comparative method and participant observation as principal methods of anthropology.

Cuvinte cheie: Mircea Eliade, mitologie, filosofie, istoria religiilor, antropologie, epistemologie.

Prin „profil epistemologic" vom înţelege încă de la început un set de trăsături care contribuie laolaltă la definirea unei personalităţi sau a unui domeniu din perspectiva cunoaşterii ştiinţifice.

---

* Textul de faţă a fost prilejuit de centenarul naşterii lui Mircea Eliade, în anul 2007. Versiunea în limba engleză a apărut cu titlul "Notes on Mircea Eliade's Epistemological Profile: The Historian of Religions as Anthropologist", în *Revista de Etnografie şi Folclor / Journal of Ethnography and Folklore*, 1–2, 2008, pp. 41–50. Autorul îşi exprimă recunoştinţa faţă de Gabriel Stănescu (între timp plecat dintre noi), Gabriela Drinovan, Victor Varga, Tjerk Schuitmaker şi Liviu Măntescu pentru nepreţuitul sprijin bibliografic primit din partea lor. Mulţumiri speciale se cuvin profesorului Mac Linscott Ricketts, cel mai de seamă biograf străin al lui Mircea Eliade, pentru gentileţea cu care a răspuns solicitării de a clarifica unele aspecte privind terminologia utilizată de Eliade în limbile engleză şi franceză.

În cazul lui Mircea Eliade, dificultatea de a creiona un astfel de profil se vede sporită de disponibilităţile proteice ale acestui savant, care încă din adolescenţă şi-a luat drept model intelectual o figură titanică precum aceea a lui B. P. Hasdeu[1]. Mai mult decât atât, domeniul pluri-orizontic al religiei este aprioric expus unui larg spectru de abordare pluri-disciplinară: antropologică, etnologică, sociologică, psihologică, filosofică, teologică; atunci când aceste linii spectrale de cunoaştere sunt reunite într-o singură minte, se poate spune că ne aflăm în faţa unei personalităţi prodigioase. Mircea Eliade ilustrează întocmai un asemenea caz.

Mircea Eliade – mitolog, filosof şi istoric al religiilor

Acoperind o lungă şi influentă carieră, activitatea ştiinţifică a lui Mircea Eliade a fost analizată şi aşezată sub diverse etichete. Câteva sunt cu adevărat semnificative şi anume: *mitolog, filosof* şi *istoric al religiilor*. S-a făcut de asemenea referire la unele implicaţii teologice (T. J. J. Altizer, K. Hamilton, S. J. Reno – cf. Rennie 1999, pp. 211–214), dar argumentele au fost prea fragile spre a adăuga şi eticheta de teolog.

Mircea Eliade a fost numit „mitolog” drept urmare a interesului său pentru tema mitului. Aşa au procedat, între alţii, Aurel Martin (2007 [1982], p. 63) şi Vasile Nicolescu (1978), acesta din urmă folosind encomiastica expresie „marele mitolog” (ibid., p. viii). Nu este întâmplător că ambii autori pe care tocmai i-am menţionat au fost de naţionalitate română şi au activat în România în regimul comunist. Ei l-au învăluit pe Eliade în terminologia mitului (cu derivatele ei), întrucât orice termen legat de religie era supus unei severe cenzuri de reprezentanţii puterii ideologice, adânc împlântată în filosofia materialist-ateistă[2]. În această perspectivă, a vorbi de „mit” şi „mitologie”, faţă de vorbirea despre „religie”, era mult mai acceptabil pentru retorica regimului totalitar ateist.

---

[1] Scriitor, istoric, filolog şi etnolog, Bogdan Petriceicu Hasdeu (1836–1907) a fost un savant român de prestigiu european din secolul al nouăsprezecelea (vezi, de exemplu, *The New Encyclopaedia Britannica*, 1992, vol. 5, pp. 736–737). Tânărul Eliade s-a arătat fascinat de copleşitorul spirit enciclopedic al lui Hasdeu. În 1937, el va edita în două volume o selecţie, prima ediţie critică în sensul modern al cuvântului, din opera savantului (B. B. Hasdeu – *Scrieri literare, morale şi politice*).

[2] Vasile Nicolescu, poet, a deţinut o înaltă poziţie ierarhică în Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste. În acel context, nu se poate trece cu vederea strategia regimului comunist (ce efectuase deja virajul spre autohtonism) de a recupera elita intelectuală a diasporei româneşti pentru a o integra în sistemul naţional de valori. Evident, Mircea Eliade era un nume strălucitor printre acei intelectuali români din afara ţării.

Eliade a fost de asemenea (şi chiar mai frecvent) considerat drept *filosof*. Aşa cum observa Culianu (2007 [1982], p. 116),

„sensul fundamental al operei dlui Eliade este filosofic, anume a descoperi componentele unei *Weltanschauung* în documentele religioase ale umanităţii – cu predilecţie ale umanităţii arhaice – şi modul în care această *Weltanschauung* continuă să influenţeze destinul omului modern”.

În principal, opera lui Eliade este una de *ontologie*, iar, în general vorbind, ontologia este fundamentul oricărui sistem filosofic. Una dintre principalele sale cărţi, *Tratat de istoria religiilor*, este de fapt un tratat de morfologia sacrului în care universul este presentat ca un ansamblu de „hierofanii”[3]. Componentele acestui ansamblu – domenii precum pietrele, apa, aerul, cerul şi stelele, plantele şi arborii etc., – nu sunt nimic altceva decât ceea ce în termeni fenomenologici a primit denumirea de „regiuni ontologice”. Aşa cum bine se cunoaşte, concepţia generală a lui Eliade a fost asociată cu fenomenologia. În acest context, se cuvine să scoatem în evidenţă observaţia făcută de unul dintre numeroşii studenţi ai lui Eliade cum că „fenomenologia însăşi este o metodologie *filosofică*” (Beane 2001, p. 180 – subl. în orig.). Acelaşi autor şi-a intitulat un subcapitol din contribuţia sa „Eliade şi istoricul religiilor ca filosof” (*ibidem*, pp. 180–189).

În tentativa de a schiţa un profil epistemologic al lui Mircea Eliade nu ne este îngăduit să ignorăm tocmai auto-reflecţia lui Eliade. Dintre toate măştile (putem spune şi aşa), marele savant a ales – în aparenţă – pe cea mai simplă: aceea de *istoric al religiilor*. Această opţiune este evidentă, de pildă, în propriul său cuvânt înainte la întâiul volum din *Istoria credinţelor şi ideilor religioase*, ori în scrisoarea adresată lui Ioan Petru Culianu şi publicată în fruntea biografiei pe care destinatarul avea să o dedice savantului[4]. Alţi autori de asemenea au detectat o autoidentificare a lui Eliade ca istoric al religiilor (vezi, de exemplu, Reschika 2000, p. 59), iar Claude-Henri Rocquet prezintă această etichetă drept un „mod oficial de a-l identifica” (Rocquet 1978, p. 11).

---

[3] Prin termenul „hierofanie” Mircea Eliade desemna apariţia (sau întruchiparea) sacrului (din gr. *hieros* = „sacru” şi *phaino* = „a face ca ceva să apară”).

[4] Eliade a utilizat acea ocazie epistolară spre a mărturisi că ori de câte ori a fost întrebat pe cine socoteşte „maestrul” şi „modelul” său de savant, el a răspuns: Raffaele Pettazzoni. Apoi a prezentat unele merite ale lui Pettazzoni tocmai ca istoric al religiilor (vezi Culianu 1995, p. 8).

Aşa cum şi-a asumat-o Eliade, identitatea de istoric al religiilor este în mod cert mult mai complexă decât ne spun aparenţele. În viziunea sa, sacrul se manifestă întotdeauna în istorie. Totuşi, în acest cuplu de termeni – istoria religiilor – accentual trebuie pus nu pe „istorie", ci pe „religi/-e, -i". Eliade şi-a exprimat la un moment dat dezamăgirea că, după un secol de strădiunţe, istoria religiilor încă nu devenise o disciplină, datele ei fiind disipate în antropologie, etnologie, sociologie, psihologie religioasă, şi chiar în studii orientale (vezi Eliade 1994, p. 35). În 1959, adică după trei ani de la numirea sa la Universitatea din Chicago, el îşi nota următoarea reflecţie, ce se va dovedi relevantă pentru starea sa de spirit:

„Istoria Religiei este o discilină imposibilă: trebuie să ştii de toate, să faci investigaţii în cel puţin o duzină de discipline auxiliare (de la preistorie la folcloristică), să cauţi întotdeauna surse sigure şi să consulţi în continuu tot felul de specialişti" (Eliade 1973, p. 274).

În opinia sa, istoria religilor este capabilă (aceasta fiind tocmai strategia pe care Eliade şi-a asumat-o) de a articula datele adecvate ale acelor discipline şi, pe această cale, de a se constitui ea însăşi ca o *disciplină holistică*, autonomă.

Practic, este dificil (dacă nu chiar iluzoriu) de separat asemenea faţete care prin natura lor sunt sincretice. Aşa apar ele mai ales când sunt considerate sub umbrela generală (şi generoasă) a filosofiei. Nu e o întâmplare că identitatea lui Eliade poate fi adesea întâlnită (fie explicit, fie implicit) sub etichete compuse de felul: „filosof al miturilor" (Dumitrescu-Buşulenga 1967), „filosof al religiei" (Rennie 2001[5]), „antropolog filosof" (Culianu 1995, p. 131; idem 2007 [1982]), „filosof al culturii" (Handoca 1983[6]), sau „filosof al istoriei" (Bordas 2008).

Mircea Eliade – antropolog

---

[5] Bryan Rennie oferă un exemplu tipic de etichetare *implicită* atunci când scrie: „Disciplina noastră este un studiu istoric, dar atât de modelat de construcţia fluidă a lumii/sistemelor auto-consistente, încât ea trebuie să fie de asemenea un studiu filosofic" (2001, p. 274), şi, încă: „Pare aşijderea să existe un ridicat grad de consens privind orientarea studiului religiei spre filosofie. Disciplina noastră este propriu-zis constitutită ca istorie *şi filosofie* a religiei, în care datele pot fi în mod adecvat procesate numai prin prisma conştiinţei de sine a faptului că ne dăm seama de propria noastră situare istorică şi filosofică" / *in the self-consciousness of awareness of our own historical and philosophical situatedness* (ibidem, p. 280 – italicele în orig.).

[6] În acest articol, Handoca demonstrează afinitatea intelectuală pe care Mircea Eliade a simţit-o către filosofia lui Lucian Blaga (1895-1961). Poet şi dramaturg, un clasic al literaturii române, Blaga a fost de asemenea autorul unui remarcabil sistem filosofic, în care partea principală este ocupată de filosofia culturii, dezvoltată la cel mai înalt nivel al tradiţiei europene.

Acest profil epistemologic deja complex nu este însă şi complet. Încercăm aici să-l îmbogăţim adăugându-i o nouă trăsătură: aceea de *antropolog*. Anterior, unul dintre cei mai apropiaţi dintre alumnii lui Eliade şi-a apărat magistral maestrul în faţa obiecţiilor exprimate de câţiva antropologi, cum ar fi Edmund Leach, Annemarie de Waal Malefijt etc. şi a sugerat o posibilă punte între antropologie pe de o parte şi istoria religiilor pe de alta (Ricketts 1973). Ricketts a fost foarte convingător în pledoaria sa, dar imaginea lui Eliade ca antropolog rămăsese încă să fie conturată. Acesta, tocmai, este scopul încercării de faţă. Baza argumentării noastre este *matricea epistemologică* ce condiţionează identitatea unei discipline ştiinţifice. Aşa cum am schiţat-o noi înşine şi cum am aplicat-o la antropologia culturală (Geană 2005), această matrice este alcătuită din trei componente fundamentale: (1) *condiţia ontologică*, (2) *condiţia metodologică* şi (3) *condiţia conceptuală*.

Conform condiţiei ontologice, o disciplină trebuie să aibă un obiect de studiu al ei propriu; aceasta înseamnă ca „enunţurile teoretice să acopere o clasă bine determinată de fenomene, sau, în cadrul acestei clase, acele enunţuri să dea seama cu predilecţie de unele aspecte bine determinate” (Geană 2005, p. 24). În mod similar, condiţia metodologică presupune că o disciplină deţine metode specifice (sau utilizate în mod preferenţial) (ibidem, pp. 24–26). În sfârşit, în conformitate cu condiţia conceptuală, o disciplină ştiinţifică posedă un corp propriu de concepte, caracterizat prin coerenţă şi completitudine (ibidem, pp. 26–27). Întrebarea este: Cum satisface antropologia aceste condiţii şi cum sunt ele identificabile – cu specificitatea lor antropologică – în strategia ştiinţifică a lui Eliade? Să le luăm pe rând.

(1) Începând cu zorii ei moderni din secolul al nouăsprezecelea şi până în anii 1960, disciplina ştiinţifică a antropologiei a fost marcată de un puternic interes pentru studierea aşa-numitelor culturi (ori societăţi) „primitive”. James G. Frazer a fixat aceasta într-o memorabilă formulă atunci când a afirmat că „antropologia socială este embriologia gândirii şi a instituţiilor umane” (1913, p. 162). Chiar şi când s-a schimbat şi s-a deschis către comunităţile moderne (rurale şi urbane), antropologia a rămas legată de studiul *altor culturi*, ca un mod de a păstra un fel de distanţă epistemologică, cu alte cuvinte de a păstra obiectivitatea (Beattie 1964). Ce se poate spune despre Mircea Eliade în această perspectivă?

E dincolo de orice îndoială că Eliade n-a contenit niciodată să se ocupe de culturile „primitive” – sau să le spunem mai bine „arhaice”. Ca istoric, în consecinţă logică, el a trebuit să se ocupe de origini. Mai mult decât atât, descinzând la originile fenomenelor, el a ajuns să vadă în culturile arhaice un *substrat şi un tezaur de fapte arhetipale*, sau, urmând propria-i interpretare,

un univers de obiecte şi de acte comportamentale ce s-au petrecut în timpul primordial şi au devenit apoi modele de comportament mereu şi mereu reiterate de-a lungul timpului istoric. Acest sens al „arhetipului" (aşa cum îl găsim dezvoltat în multe dintre scrierile sale şi cu deosebire în *Le mythe de l'éternel retour*) este propriu lui Eliade şi este cu totul diferit de sensul acestui termen din scrierile lui Jung. La Carl Gustav Jung, arhetipul este partea moştenită a psihicului, un pattern structurant al activităţii acestuia (Samuels, Shorter & Plaut 2005, pp. 55–58). Eliade însuşi este conştient de această deosebire: „Pentru el [adică pentru Jung], arhetipurile sunt structuri ale subconştientului colectiv; spre deosebire de el, eu am folosit acest cuvânt cu referire la Platon şi la Sfântul Augustin" (Eliade 1978, p. 186). Pe scurt, în vreme ce în concepţia lui Jung arhetipul este un concept psihologic, în viziunea lui Eliade acest concept este unul pe care se întemeiază filosofia istoriei (vezi, de exemplu, Eliade 1949, p. 11, unde autorul mărturiseşte că i-ar fi plăcut să dea sus-menţionatei cărţi, cu ideea de arhetip în miezul ei, subtitlul *Introduction à une Philosophie de l'Histoire*).

În plus faţă de *descensus ad origines,* Mircea Eliade s-a simţit irezistibil atras de India. În 1928 el şi-a văzut împlinită această fascinaţie: avea 21 ani când, ca urmare a unei cereri, a beneficiat de o bursă oferită de un maharajah şi a plecat la Calcutta. Tărâmul în care el a plonjat era unul exotic: foarte îndepărtat de ţara lui natală şi chiar pe un alt continent. Trebuie subliniat că această acţiune nu a fost doar o simplă aventură turistică: tânărul intelectual român pleca din ţara sa natală spre a studia viziunea indiană despre lume în chiar contextul vernacular. Am spus în mod deliberat „viziunea despre lume" în loc de „filosofia", deoarece prima formulă (în limbajul internaţional standardizat *"world view"*) e mai apropiată de sensul antropologic al conceptului de „cultură". Într-adevăr, deşi studiile sale din Calcutta se desfăşurau într-un cadru academic şi erau supravegheate de profesorul Surendranath Dasgupta (care a oferit neofitului şi găzduire în locuinţa personală), Eliade şi-a apropriat în cele din urmă ceea ce el însuşi a numit (Eliade 1991, p. 206) „India eternă", altfel spus întreaga tradiţie a gândirii indiene şi a practicilor ei spirituale populare. Aşa cum va mărturisi mai târziu:

„Dasgupta ar fi preferat să mă vadă concentrându-mă asupra istoriei doctrinelor yoga sau a raporturilor dintre yoga clasică, vedanta şi buddhism. Eu, dimpotrivă, mă simţeam atras către tantrism şi diferitele forme de yoga populară, adică aşa cum le întâlneam în epica populară, în legende şi folclor" (ibidem, p. 193).

Nu există, astfel, nici un motiv să ezităm a considera experienţa lui Eliade în India drept *cercetare de teren într-o altă cultură,* tip de abordare care, conform multor autori contemporani,

constituie semnul distinctiv al antropologiei în vastul domeniu al ştiinţelor social-umane (vezi, de exemplu, Hastrup 1993). De fapt, aşa cum am argumentat în altă parte (Geană 1999), distinctivitatea trebuie privită nuanţat, prin prisma unei scări a alterităţii şi, deci, nu poate fi acceptată ca o caracteristică absolută. Cu atât mai mult putem sublinia că Eliade a satisfăcut condiţia ontologică în sensul ei cel mai tare.

(2) Liniile ontologice ale profilului epistemologic al lui Eliade se însoţesc în mod favorabil cu liniile metodologice. Din punct de vedere metodologic, antropologia se individualizează prin două metode-cheie: comparaţia interculturală (*cross-cultural comparison*) şi observarea participativă (*participant observation*) (Geană 2005, pp. 204–207).

Comparaţia interculturală este, de fapt, *metoda comparativă*, constant folosită de Eliade de-a lungul întregii lui cariere. După familiarizarea în adolescenţă cu gândirea Greciei antice şi cu cea a Renaşterii, el şi-a trasat ca program personal de studiu „filosofia comparativă" (Eliade 1991, p. 159). Experienţa indiană a schimbat numai parţial acest plan: pe parcursul întregii experienţe comparaţia între filosofia indiană şi cea europeană a operat ca o constantă provocare pentru spiritul său. După o prelegere a maestrului său la Universitatea din Calcutta, el notează: „D[asgupta] s-a întrecut astăzi pe sine. Vorbea despre logica lui Candrakîrti comparată cu cea kantiană. A fost admirabil" (Eliade 1935, pp. 24–25). Dar ceea ce l-a izbit a fost deosebirea în modul de a învăţa: „Asemenea ştiinţei europene, filosofia indiană e o tehnică, se fundează pe experienţe şi se învaţă nu din cărţi – precum în Europa –, ci de la un profesor, ca în laboratoarele Europei" (ibidem, p. 89).

Ulterior, Eliade va face uz de metoda comparativă ca istoric al religiilor. Şi a făcut aceasta cu o clară conştiinţă teoretică. Iată ce reflecta el în jurnalul său: „În Istoria Religiilor, ca şi în antropologie sau în studiul folclorului, funcţia comparaţiei este aceea de a introduce *elementul universal* în cercetarea 'locală', 'provincială'" (Eliade 1973, p. 539 – italicele în orig.). În general, Eliade nu s-a lansat în vaste elaborări speculative; de obicei însă el îşi însoţea exerciţiul hermeneutic asupra faptelor culturale cu câteva enunţuri privind semnificaţia teoretică a investigaţiilor sale analitice. Iată un asemenea enunţ din „Cuvântul-înainte" la studiile comparative privind religiile din Dacia şi din Europa Orientală: „[Î]ntrucât semnificaţia unei credinţe sau a unui comportament religios nu se dezvăluie decât în lumina comparaţiilor, eu nu am ezitat să situez documentele (adică faptele culturale – nota ns., G. G.) în perspectiva istoriei generale a religiilor" (Eliade 1970, p. 10). Tocmai în această perspectivă a interpretat autorul fapte precum numele etnic al Dacilor, cultul lui Zalmoxis, mitul cosmogonic la Români, şi altele.

Iar unul dintre cele mai importante rezultate ale acestei metode, aşa cum a folosit-o el, a fost relevarea „religiozităţii cosmice":

„elemente de unitate ale tuturor civilizaţiilor ţărăneşti, care se întindeau din China şi Sud-Estul Asiei până în Mediterana şi Portugalia. Regăseam pretutindeni ceea ce am numit mai târziu 'religiozitatea cosmică', adică rolul capital al simbolului şi al icoanei, respectul religios al pământului şi al vieţii, credinţa că sacrul se manifestă direct prin misterul fecundităţii şi reînnoirii cosmice, iar nu prin evenimentele istorice" (Eliade 1991, p. 221).

Încă mai interesantă în contextul abordării de faţă pare a fi poziţia lui Mircea Eliade faţă de metoda *observării participative*. Cum bine se cunoaşte (şi cum am menţionat deja), tânărul Eliade a călătorit din Romania până în India pentru a studia filosofia tradiţională a acelei ţări. De fapt, ceea ce i s-a întâmplat lui atunci a fost *o genuină experienţă de observare participativă*. Nu e vorba aici de o simplă impresie, ci de o afirmaţie ce poate fi validată prin standardele observării participative. Aşa cum am scos în evidenţă cu altă ocazie (Geană 2005, pp. 204–206), antropologii de profesie au stabilit că această metodă constă în trei exigenţe principale pe care un cercetător trebuie să le îndeplinească în teren şi aume: (a) să înveţe limba vernaculară, adică limba populaţiei aflată în studiu, (b) să împărtăşească modul de viaţă al acelor oameni prin asumarea unor roluri în grupul lor, şi (c) să zăbovească printre ei, în teren, cel puţin un an, acesta fiind intervalul de timp propriu unui ciclu cultural. Să începem cu ultima exigenţă menţionată şi să spunem că Mircea Eliade a rămas în India trei ani. Memoriile sale din această perioadă[7] sunt foarte bogate în date exploatabile din perspectiva observării participative. În prima parte a perioadei, el a şi-a rezervat nu mai puţin de douăsprezece ore pe zi spre a învăţa limba sanscrită[8]! În timpul discipolatului pe lângă profesorul Dasgupta, el a învăţat să mănânce cu degetele, precum oamenii locului, a participat la o nuntă îmbrăcat în haine bengaleze, şi nu a fost scutit de anxietate ca oricare etnograf aflat într-o cercetare de teren.

---

[7] Avem în vedere în special *Şantier* (1935), dar multe date despre această perioadă pot fi găsite în *Memorii* (*Autobiography*, 2 vols, 1981, 1988), *L'épreuve du labyrinthe* (1978) etc. *Şantier* este o scriere asemănătoare în liniile ei esenţiale cu celebrul jurnal al antropologului Bronislaw Malinowski, *A Diary in the Strict Sense of the Term* (1967).

[8] E adevărat că sanskrita nu era (şi nu este) o limbă vie, dar sarcina pe care şi-o asumase Eliade plecând în India era de ordin filosofic, sau, în orice caz, nu era una orientată etnografic. Obiectul atenţiei sale nu era limba unui grup social actual, ci limba unei culturi. Deşi limbă antică, ea a fost asimilată de Eliade în manieră antropologică, altfel spus ca limbă exprimând o *altă cultură*.

În a doua parte a sejurului său indian, Eliade a locuit în două mânăstiri hinduse (Hardwar[9] and Rishikesh), a purtat robă şi sandale specifice asceţilor locului, a adoptat dieta lor vegetariană. Nu i-a rămas străină nici iubirea cu o fată indigenă. Fata a fost chiar fiica lui Dasgupta, Maitreyi. Revenit în România, Eliade a relatat povestea acestei iubiri în romanul cu acelaşi titlu – *Maitreyi* –, un best-seller real şi durabil. Deşi iniţial această iubire nu intra în strategia cercetării, în final ea a apărut ca parte în mod semnificativ integrată în întreaga experienţă. Conform unei mărturii aparţinând lui Eliade însuşi, momentele erotice cu Maitreyi, tantrismul şi frescele admirate de el în templul budist din Ajanta trebuie considerate laolaltă, ca trei elemente unitare (Eliade 1978, pp. 54–55). Chiar şi relaţia cu Dasgupta, brusc întreruptă atunci când maestrul a descoperit iubirea secretă dintre propria fiică şi propriul discipol, ar fi evoluat conform unui plan tainic:

„Mai târziu am înţeles că însăşi drama mea urmase un model tradiţional: trebuia ca relaţiile mele cu Dasgupta să depăşească faza de candoare şi facilitate şi să cunoască tensiunea şi ciocnirile care caracterizează începuturile raporturilor între *guru* şi discipol. (...) Deşi gonit cu brutalitate din Bhowanipore, Dasgupta mă va recunoaşte într-o zi ca pe adevăratul lui discipol – dar asta se va petrece pe alt plan, *in aeternum* iar nu *in saeculum*" (Eliade 1991, p. 206).

(3) Trebuie să acceptăm că, din punctul de vedere al condiţiei conceptuale, tentativa noastră de a trasa un portret al lui Mircea Eliade ca antropolog nu se mai sprijină ca până acum pe o forţă argumentativă infailibilă. Într-adevăr, nici unul dintre cele trei concepte de bază ale antropologiei culturale ca ştiinţă – cultură, personalitate, ori structură socială – nu pot fi identificate ca atare în scrierile lui Eliade. Întâi de toate, Eliade nu a fost nici sociolog, nici psiholog în sensul disciplinar al termenilor. Hermeneutica lui nu acordă atenţie specială înţelegerii faptelor culturale într-un cadru social-structural şi nici nu se afundă în analize psihologice. Cât priveşte conceptul de *cultură*, acesta apare mai degrabă în sensul filosofic decât în cel antropologic. În filosofie, termenul „cultură" este utilizat – explicit sau implicit – cu referire principală la capacităţile *creative* ale fiinţei umane. Spre deosebire, în antropologie accentul cade pe sensul comportamental. Totuşi, sensul antropologic al acestui concept este întotdeauna şi pretutindeni prezent în prodigioasa operă a lui Eliade în măsura în care savantul nu consideră cultura drept un privilegiu al aşa-numiţilor oameni „civilizaţi". Dacă-i aşa, cum se rezolvă problema creativităţii? Simplu, creativitatea se manifestă nu numai în activitatea

[9] În alte surse poate fi întâlnită şi varianta *„haridwar"*. Totuşi, forma *„hardwar"* a fost adoptată nu numai de Mircea Eliade, ci şi de o sursă cu autoritate precum este, dincolo de orice îndoială, *Encyclopaedia Britannica*.

oamenilor civilizaţi, ci de asemenea şi în activitatea „primitivilor". Faptul acesta îi îngăduie lui Eliade să se pronunţe – cu cea mai naturală şi mai antropologică retorică – asupra "culturilor arhaice". În privinţa aceasta, Rennie (1999, pp. 245–248) se dovedeşte foarte sugestiv cu comentariile sale despre „imaginaţia ontologică" a spiritului religios (în mod particular arhaic) aşa cum se relevă ea din hermeneutica eliadiană.

Încheiere

La capătul acestor consideraţii, potrivit este să ne amintim cuvintele unuia dintre cei mai autorizaţi analişti ai vieţii şi operei lui Eliade: „Obiecţia adusă ulterior lui Eliade de antropologi şi de alţii – aceea că teoriile sale nu merită atenţie deoarece el ar fi un savant închis în turnul de fildeş, care n-ar fi avut niciodată contact direct cu lucrurile despre care scrie – îşi pierde cea mai mare parte din forţă, având în vedere imersiunea de trei ani a lui Eliade în viaţa indiană" (Ricketts 1988, I, p. 363). Această aserţiune reiterează concluziv argumentaţia lui Ricketts dintr-o intervenţie anterioară a sa, una foarte documentată (1973[10]).

Să subliniem că prezentul articol nu reprezintă o altă apărare pro-Mircea Eliade faţă de atitudinile critice la adresa ideilor sale. Dacă textul acesta este citit ca o contribuţie în sine (şi e de sperat să fie citit astfel), două specificaţii mai trebuie făcute plecând de la cuvintele lui Ricketts. Întâi, obiecţia antropologilor îşi pierde nu „cea mai mare parte" ci *întreaga* ei forţă, iar, în al doilea rând, tuşa antropologică din profilul epistemologic al lui Eliade rezultă nu numai din experienţa indiană a savantului, ci din întreaga lui gândire.

BIBLIOGRAFIE

Beane, Wendell Charles, 2001, "Methodological, Pedagogical, and Philosophical Reflections on Mircea Eliade as Historian of Religion", în Bryan Rennie (ed.), pp. 165–189.

[10] Acest articol al lui Ricketts ("In Defence of Eliade") are, în plus, o importanţă specială: în el sunt menţionate (analitic) recenziile la scrierile lui Eliade, recenzii apărute în influente reviste precum *American Anthropologist*, *Man* (revista Institutului Regal de Antropologie din Marea Britanie şi Irlanda) etc.

Beattie, John, 1964, *Other Cultures. Aims, Methods, and Achievements in Social Anthropology*, New York: Free Press.

Bordas, Liviu, 2008, "Time, History and Soteriology. Some Considerations Concerning Eliade's Philosophy of History and the Indian Philosophy of Transcendency", în Mihaela Gligor and Mac Linscott Ricketts (eds), *Professor Mircea Eliade: Reminiscences*, Calcutta: Codex, pp. 41–48.

Culianu, Ioan Petru, 1995, *Mircea Eliade* (trad. rom. din orig. italian, 1978, de Florin Chiriţescu şi Dan Petrescu), Bucureşti: Nemira.

Culianu, Ioan Petru, 2007 (1982), „Antropologia filosofică a lui Mircea Eliade", în Mircea Handoca (ed.), pp. 115–122.

Dumitrescu-Buşulenga, Zoe, 1967, „Un filosof al miturilor", în *Secolul 20*, nr. 9, pp. 4–5.

Eliade, Mircea, 1935, *Şantier. Roman indirect*, Bucureşti: Editura Cugetarea.

Eliade, Mircea, 1949, *Le mythe de l'éternel retour. Archétype et répétition*, Paris: Gallimard.

Eliade, Mircea, 1970, *De Zalmoxis à Gengis-Khan, Études comparatives sur les religions et le folklore de la Dacie et de l'Europe Orientale*, Paris: Payot.

Eliade, Mircea, 1973, *Fragments d'un journal*, Paris: Gallimard.

Eliade, Mircea, 1978, *L'épreuve du labyrinthe. Entretiens avec Claude-Henri Rocquet*, Paris: Pierre Belfond.

Eliade, Mircea, 1991, *Memorii*, vol. I, Bucureşti: Humanitas.

Eliade, Mircea, 1994, *Imagini şi simboluri. Eseu despre simbolismul magico-religios* (trad. rom. de Alexandra Beldescu a orig. fr., 1952), Bucureşti: Humanitas.

Frazer, James G, 1913, "The Scope of Social Anthropology", în J. G. Frazer, *Psyche's Task*, 2nd ed., revised and enlarged, London: Macmillan, pp. 159–176.

Geană, Gheorghiţă, 1999, "Enlarging the Classical Paradigm. Romanian Experience in Doing Athropology at Home", în *Anthropological Journal on European Cultures*, 8 (1), pp. 61–78.

Geană, Gheorghiţă, 2005, *Antropologia culturală. Un profil epistemologic*, Bucureşti: Criterion Publishing.

Handoca, Mircea (ed.). 2007. *„Dosarul" Eliade*, vol. XIII, Bucureşti: Curtea Veche.

Handoca, Mircea. 1983. „Afinităţi elective", în *Vatra*, nr. 6, pp. 8–9.

Hastrup, Kirsten. 1993. "Native Anthropology: A Contradiction in Terms?", în *Folk*, 35: 147–161.

Martin, Aurel, 2007 (1982), „Dimensiunile omeneşti", în Mircea Handoca (ed.), pp. 63–65.

Nicolescu, Vasile, 1978, „Prefaţă”, în Mircea Eliade, *Aspecte ale mitului* (trad. rom. de Paul G. Dinopol a versiunii fr., 1963), Bucureşti: Editura Univers, pp. v-xiii.

Rennie, Bryan S, 1999, *Reconsiderându-l pe Mircea Eliade. O nouă viziune asupra religiei* (trad. rom. de Mirella Baltă şi Gabriel Stănescu a orig. engl.: *Reconstructing Eliade: Making Sense of Religion*, 1996), Bucureşti: Criterion Publishing.

Rennie, Bryan, 2001, “The Meaning and End of Mircea Eliade”, în Bryan Rennie (ed.), pp. 263–281.

Rennie, Bryan (ed.), 2001, *Changing Religious Worlds. The Meaning and End of Mircea Eliade*, Albany: State University of New York Press.

Reschika, Richard, 2000, *Introducere în opera lui Mircea Eliade* (trad. rom. de Viorica Nişcov a orig. germ.: *Mircea Eliade zur Einführung*, 1997), Bucureşti: Editura Saeculum I. O.

Ricketts, Mac Linscott, 1973, “In Defence of Eliade. Toward Bridging the Communications Gap between Anthropology and the History of Religions”, în *Religion*, 3 (1), pp. 13–34.

Ricketts, Mac Linscott, 1988, *Mircea Eliade, Romanian Roots: 1907–1945*, 2 vols. Boulder, Colorado: East European Monographs, distributed through Columbia University Press, NY. (Vezi şi trad. rom. de Virginia Stănescu şi Mihaela Gligor, cu titlul *Rădăcinile româneşti ale lui Mircea Eliade,* 2 vol. Bucureşti: Criterion Publishing, 2004).

Rocquet, Claude-Henri, 1978, “Préface”, în Mircea Eliade, 1978, pp. 9–11.

Samuels, Andrew, Bani Shorter, Fred Plaut, 2005, *Dicţionar critic al psihologiei analitice jungiene* [trad. rom. a orig. engl. *A Critical Dictionary of Jungian Analysis*, 1986], Bucureşti: Humanitas.

Sebastian Ştefănucă

Pledoarie pentru o bună delimitare a ştiinţelor socio-culturale

Ideea şi îndemnul acestui articol,[*] către o separare corespunzătoare a obiectelor şi metodelor ştiinţelor socio-culturale – folclorul, etnografia, etnologia, antropologia culturală şi socială, sociologia etc.[1] –, pleacă de la observaţia că uneori, în spaţiul universitar şi academic românesc actual, limitele dintre aceste discipline sunt nepermis de uşor încălcate, ajungându-se la un fel de *melting-pot* disciplinar, în care, cu o formulă poetică, „unul e în toţi, tot astfel precum una e în toate." Recunoaştem însă şi o excepţie: sociologia, care pare să fi avut şi să-şi menţină o identitate proprie. Ne întemeiem, aşadar, demersul pe observaţie, care, mai curând observaţie de simţ comun, este fără îndoială penetrată de o cotă ridicată de subiectivitate. Înseamnă că, epistemologic, rămânem încă în zona enunţurilor *ipotetice*.

Paradigma ştiinţifică post-modernă a consacrat multi şi interdisciplinaritatea. Aceasta nu înseamnă însă estomparea identităţilor disciplinare până la punctul în care oricărui conţinut i se poate ataşa orice etichetă. Din contră, existenţa disciplinelor cu profil bine configurat este o

---

[*] Este vorba de un articol pe baza căruia am ţinut comunicarea cu acelaşi nume la sesiunea de comunicări ştiinţifice „Spiru Haret – personalitate exemplară a învăţământului, ştiinţei şi culturii româneşti", organizată de Facultatea de Sociologie-Psihologie a Universităţii Spiru Haret, în data de 10 decembrie 2010. Textul de faţă a trecut, bineînţeles, printr-un proces de actualizare. Mulţumim şi pe această cale organizatorilor.

[1] Tema adecvatei separări disciplinare m-a preocupat îndeaproape, tratând-o şi în alte texte precum „Câteva consideraţii legate de universul etnologiei" (în *Caietele ASER* [Asociaţia de Ştiinţe Etnologice din România], nr. 5 / 2009, Bucureşti, Editura Tracus Arte, 2010, pp. 23-31), sau, "Some reflections on the univers of ethnology and its related sciences" (în *Annals of the University of Bucharest – Philosophy series*, number 1 / 2104, pp. 77-86). Unele pasaje din textul prezent posibil să fie regăsite şi în textele menţionate.

condiţie necesară de apariţie a interdisciplinarităţii (Geană, 2005: 12). Această interogare – asupra identităţilor disciplinare, nu este nici nouă, nici specific românească. Confruntat cu ea, Paul H. Stahl (1989: 148) îşi mută interesul la *probleme,* iar nu la *numele* disciplinelor cu care sunt atacate aceste probleme. Totuşi, suntem de părere că *o atare atitudine ştiinţifică, intens marcată sintetic, este recomandabilă specialiştilor cu îndelungată experienţă,* cărora dacă nu *definiţia*[2] fiecărei ştiinţe înainte menţionate, cel puţin *orizontul* ei, le este familiar. În ceea ce priveşte specialiştii în formare – ne referim la studenţi, în sprijinul lor venind pledoaria noastră –, curricula elaborată după acest principiu îi poate aduce într-o stare de totală confuzie (deci neînţelegere) atunci când sunt nevoiţi să răspundă la întrebarea „Ce fac ei de fapt?" Acest lucru cu atât mai mult când se pun etichete noi unor conţinuturi până de curând altfel etichetate.

Semnalăm şi câteva situaţii în sprijinul afirmaţiei noastre: la un masterat de antropologie socială, unii masteranzi se tot întreabă care este, în cele din urmă, diferenţa dintre antropologia socială şi sociologie. Sub titulatura „Antropologie Culturală", un alt masterat reuneşte cursuri cărora li s-ar potrivi mai bine „Folclor şi Etnografie". Sau: un curs de etnologie a comunităţilor îşi lansează ideea etnologică în primele minute din întâia sa desfăşurare, după care un semestru întreg sprijină această singură idee cu ilustrări etnografice. Cine ştie, etnologia dintr-o dată se va fi redus la atât! Iar exemplele pot continua.

Conştient parcă de această obiecţie, P. Stahl n-o lasă nerezolvată. Putem aborda *problema,* însă în cadrul unei formări în care „oricare ar fi domeniul în care am vrea să ne specializăm, trebuie să dobândim totodată profilul cel mai larg cu putinţă." Iar „dacă primim o formare specializată, nu trebuie să uităm disciplinele învecinate" (ibidem). Cu certitudine, formarea plenară respectând identităţile disciplinare ar fi fost în asentimentul marelui reformator – de mai bine de o sută de ani reper al reformatorilor ulteriori – al învăţământului românesc, Spiru Haret. Însăşi educaţia sa ştiinţifică,[3] cu o licenţă în matematică şi una în fizică, cu un doctorat în astronomie, cu o operă de maturitate, *Mécanique Sociale*, în care implică aparatul matematic în analiza fenomenului social, ne îndreptăţeşte să credem că ar fi luptat pentru conţinuturi *corespunzător* etichetate în planurile-cadru şcolare, indiferent de domeniul vizat. Dealtfel, în întreaga sa activitate, acest lucru a şi făcut, militând neîncetat pentru buna adecvare dintre formă şi conţinut. Referirea la acest jalon al învăţământului românesc reprezintă încă un punct de ancorare a pledoariei noastre.

---

[2] De acord fiind cu Paul H. Stahl (1989: 146) că „încă nu a fost inventată" o „adevărată, singură definiţie a unei ştiinţe sociale, acceptată de toţi."

[3] Educaţie care-i impune utilizarea unor concepte şi definiţii clare şi bine delimitate.

Apelul la tradiţie îl poate face însă şi întreaga stare de fapt semnalată la începutul lucrării. Ea pare să fie susţinută de istoria definiţională (ontologică şi metodologică) a disciplinelor noastre. O detaliată (dar, pentru noi cei de astăzi, parţială) trecere în revistă a definiţiilor foclorului, etnografiei, etnologiei şi antropologiei este realizată în lecţia de deschidere a cursului „Introducere în Etnografie şi Folclor”, ţinută de Romulus Vuia la Universitatea din Cluj, la 9 noiembrie 1926. Remarcăm, înainte de toate, excelenta intuiţie didactică a profesorului Vuia: în contextul în care nu exista niciun consens privind identitatea disciplinelor menţionate, este de datoria dascălului – o cerinţă deontologică aproape – să prezinte studenţilor această situaţie în chiar lecţia de deschidere. De atunci şi până astăzi lucrurile s-au mai schimbat, şi chiar dacă nu avem *definiţii* precise, fiecare disciplină şi-a configurat totuşi un *orizont* propriu de fapte, cunoaştere şi metode.

Revenind la istoria definiţională a disciplinelor de care suntem preocupaţi, selectăm la întâmplare din prelegerea lui R. Vuia câteva momente relevante pentru eforturile seculare de precipitare identitară. Astfel, către sfârşitul primei jumătăţi a secolului al XIX-lea, etnologia devine aproape sinonimă cu antropologia, la rândul ei sinonimă cu ceea ce astăzi înţelegem prin *antropologie fizică* (Vuia, 1975: 5). În 1885, la Paul Topinard, *etnografia generală*, preocupată de elementele comune la toate popoarele, venea să înlocuiască ceea ce până atunci se aşezase sub eticheta etnologiei. „Etnologia” urma să fie părăsită o vreme în Franţa, dar şi în alte părţi, fenomen ce avea să se manifeste în primele decenii ale secolului al XX-lea şi în literatura ştiinţifică română. În Anglia, la jumătatea secolului al XIX-lea, prin demersurile lui William Thoms, apăruse *folclorul,* preocupat de colectarea „manierelor, obiceiurilor, ceremoniilor, superstiţiilor, baladelor, proverbelor” (Thoms, 1965: 5), despre care se credea că vor dispărea curând din uzul popular sub ofensiva modernităţii. În Gemania însă, folclorul şi etnografia au acelaşi obiect (obiceiuri, credinţe, literatură populară, aşezări, case, port, tehnică, ocupaţii, artă populară etc.), cu deosebirea că folclorul (*Volkskunde*) se ocupă cu mărturiile civilizaţiilor populare din ţările Europei, în timp ce etnografia (*Völkerkunde*) se raportează la populaţiile primitive (Vuia, 1975: 19).[4] Aceeaşi lipsă de consens se manifestă şi la noi; de exemplu, în 1910, Ovid Densuşianu, în dezacord cu şcoala germană, exclude portul, arta populară etc. din folclor, atribuindu-le etnografiei, pe care o consideră ştiinţă *auxiliară* a folclorului (*ibidem*, 22-23). La George Vâlsan (1927), etnografia este în primul rând ştiinţă descriptivă a unui popor, sub

[4] În realitate, *Volkskunde* ca studiu exclusiv al culturii germanice (Conte, 1999: 270), iar *Völkerkunde* ca studiu al popoarelor din zonele îndepărtate colonizate.

nenunărate aspecte – înfăţişare fizică, limbă, cultură materială şi spirituală etc. –, în timp ce folclorul este *ramură a etnografiei*, preocupată de aspecte din domeniul culturii spirituale, precum poezie populară, basme, ghicitori, credinţe etc. (Vâlsan, apud Vuia, 1975: 25).

Considerăm însă că din soluţia[5] istorică se precipită în cele din urmă *orizonturi* disciplinare. Astfel, delimitările trasate de Claude Lévi-Strauss în „Locul antropologiei în cadrul ştiinţelor sociale şi problemele puse de predarea ei", articol din 1954, ulterior preluat în *Antropologia structurală* (1958), reprezintă un moment de maturitate în devenirea ontologică, gnoseologică şi metodologică a disciplinelor noastre, reunind sub aripa lor conceptuală acele nuclee noţionale pe care le întrezărim ori de câte ori ne referim la una sau alta dintre discipline. Separarea nu este însă rigidă, C. Lévi-Strauss considerând că etnografia, etnologia şi antropologia reprezintă *trei etape sau momente ale aceleiaşi cercetări* (Lévi-Strauss, 1978: 430), ceea ce ne aduce aproape de recomandarea formării plenare la P. Stahl. Aşadar,

„[S]e pare că toate ţările concep *etnografia* în acelaşi fel: *observaţie şi descriere, muncă de teren* (...) O monografie referitoare la un grup destul de restrâns pentru ca autorul să fi putut strânge cea mai mare parte a informaţiei sale datorită unei experienţe personale constituie tipul însuşi al studiului etnografic. Vom adăuga numai că etnografia înglobează de asemenea metodele şi tehnicile care se referă la munca de teren, la clasificarea, la descrierea şi la analiza fenomenelor culturale particulare (fie că este vorba de arme, unelte, credinţe sau instituţii" (ibidem, 428) (*italicele ns., S. Ş.*).

Vom face observaţia că Şcoala de sociologie rurală de la Bucureşti impusese deja şi ideea de monografie realizată în echipă, ceea va fi permis ulterior tratarea etnografică a unor *regiuni*[6] întregi. După caracterizarea etnografiei şi precizarea că studiul obiectelor materiale se poate continua în muzeu, C. Lévi-Strauss trece la etnologie:

„În raport cu etnografia, etnologia reprezintă *un prim pas spre sinteză*. Fără a exclude observaţia directă, ea tinde spre concluzii suficient de largi, oricât de greu ar fi de a le întemeia exclusiv pe cunoştinţe din prima sursă. Această sinteză se poate opera în trei direcţii: geografică, dacă dorim să integrăm cunoştinţe relative la grupuri învecinate; istorică, dacă urmărim reconstituirea trecutului uneia sau a mai multor populaţii; în sfârşit, sistematică, dacă izolăm, pentru a-i acorda o atenţie specială, un anumit tip de tehnică, de cutumă sau de instituţie" (ibidem, 429) (*italicele ns., S. Ş.*).

---

[5] „Soluţie" în înţelesul pe care îl are în chimie.

[6] Recomandăm aici excelenta monografie a *Ţării Bârsei*, sub coordonarea lui Nicolae Dunăre. Din păcate, în anii '70 ai secolului trecut, au apărut numai două volume din cele trei planificate.

În sfârşit, ajungem şi la antropologia socio-culturală:

„Dimpotrivă, oriunde întâlnim termenii de antropologie socială sau culturală, ei sunt legaţi de *a doua şi ultima etapă a sintezei*, luând ca bază concluziile etnografiei şi etnologiei. În ţările anglo-saxone, antropologia vizează o cunoaştere globală a omului, cuprinzând subiectul în toată extinderea lui istorică şi geografică, aspirând la *o cunoaştere aplicabilă ansamblului dezvoltării umane*, de la, să spunem, hominizi până la rasele moderne şi căutând să ajungă la concluzii, pozitive sau negative, valabile însă pentru toate societăţile umane, de la marele oraş modern până la cel mai mic trib melanezian" (Lévi-Strauss, 1978: 429-430) (*italicele ns., S. Ş.*).[7]

În ceea ce priveşte folclorul, căruia C. Lévi-Strauss nu-i oferă o circumscriere în articolul menţionat, privind la preocupările constante ale folcloriştilor de la noi din ţară constatăm adeziunea la „sensul restrâns" al acestuia, de sorginte engleză, la care se adaugă explicit muzica şi coregrafia. Până la o cercetare atentă şi a contextului internaţional, afirmaţia lui Nicole Belmont (199: 253), că „termenul a dispărut din limbajul ştiinţific", o preluăm cu rezerve.[8]

Cu pledoaria noastră, susţinută şi în alte împrejurări, am intrat uneori în polemică. Cineva[9] ne spune că astfel de dispute teoretice nu mai sunt de relevanţă la simpozioanele din afara ţării, riscând să ai o contribuţie lipsită de interes. Suntem de acord, observând că antropologia culturală americană pune la loc de cinste etnografia, făcând din ea un fel de modă post-modernă. Suntem de acord, lucrând la traducerea unui volum colectiv coordonat de Laura Rival, editat la Berg, Oxford, *Viaţa socială a arborilor. Perspective antropologice asupra simbolismului arborelui*, cu

---

[7] Raportul exact între cele trei etape nu este totuşi uşor de înţeles. De exemplu, din lectura unui text cu unele puncte tematice comune cu textul de faţă, *Anthropology's Long Journey to Professionalization. Some Problems with Cultural Anthropology in Romania*, semnat de Gheorghiţă Geană, subînţelegem că una este să vorbeşti despre etnografie ca „nivel empiric al antropologiei" (Geană, 2002: 100), şi alta, deci, ca disciplină ştiinţifică de sine stătătoare. O analiză detaliată a raportului dintre cele trei etape ar fi de natură să supra-solicite concentrarea cititorului la logica textului, deja suprasolicitată până acum. De aceea, mai bine ca ea să fie făcută într-un studiu separat.

[8] Nu cumva Nicole Belmont să fi făcut o generalizare pripită luând ca reper situaţia din Franţa, unde termenul „folclor" nu s-a impus niciodată. Probabil că C. Lévi-Strauss ar considera folclorul ca una dintre ramurile etnografiei, care „rupe" din aceasta oralitatea populară şi coregrafia. Recunoaştem însă că statutul folclorului este încă problematic. Ni se confirmă acest lucru şi prin întrebarea pusă la sesiunea de comunicări amintită la nota 1, de către conf. univ. dr. Aurel David: ar exista vreun termen (se subînţelege românesc) care să poată înlocui „folclorul"?

[9] Numele (de profesori, instituţii, persoane etc.) nu au importanţă. Ne interesează caracterizarea unei *stări de fapt.*

autori din toată lumea; deşi limbajul academic ar fi solicitant şi pentru specialişti îndelung exersaţi în ştiinţele umane (incluzând şi psihologia) şi chiar ştiinţele naturii (botanica), nu rămânem niciun moment cu impresia că distincţia dintre disciplinele cu care ne ocupăm ar fi neclară. În aceste condiţii, un articol-pledoarie de felul celui de faţă nu îşi are rostul. La noi însă, îşi are rostul, şi oriunde ne întâlnim cu o situaţie asemănătoare.

Altcineva[10] ne recomandă o atitudine de tip *politically corect*: să lăsăm lucrurile aşa cum sunt, să nu intrăm în dispune inutile, să descoperim şi să spunem lucruri cu adevărat noi şi interesante. Solcitându-i însă cu împrumut o *Antropologie a globalizării*, de curând publicată de un autor român, ni se atrage atenţia că bibliografia nu conţine referiri la nicio lucrare din literatura de specialitate antropologică. Ce mai contează! Într-o lume *politically corect*, se pot face trimiteri oriunde. În sfârşit, o a treia persoană, considerând că nu reuşim să înţelegem prea bine despre ce este vorba, încearcă să ne lămurească printr-o scurtă prelegere: antropologia socială, specifică Franţei, trebuie separată de zona anglo-saxonă, uitând că primul curs de antropologie socială a fost ţinut în 1908 de James Frazer la Liverpool, iar una dintre operele lui Alfred Reginald Radcliffe-Brown, *Structură şi funcţie în societatea primitivă*, a fost tradusă şi în româneşte.

Altădată am încercat să desluşim (o parte din) cauzele acestei situaţii. Ni se spune că e vorba de *nomenclator*. Ceea ce înţelegem este că un curs, sau masterat de *etnografie*, etichetat cu „etnologie”, are şanse mai mari să fie acceptat de factorii universitari de decizie, şi probabil mai atrăgător pentru studenţi. „Etnografia” ar fi, aşadar – în contra-sens cu prestigiul său american –, un termen perimat, care, în condiţiile unui *învăţământ de subzistenţă,*[11] mai mult încurcă.[12] De fapt, se pune o etichetă nouă unor conţinuturi neschimbate. Ajunşi în acest punct, ne reîntâlnim cu Spiru Haret şi cu al său *Raport general asupra învăţământului secundar prezentat domnului ministru al Instrucţiunii Publice şi Cultelor* (1884), în care se evidenţiază existenţa unor forme

[10] Dealtfel, un reputat profesor care se descurcă cu precizie ori de câte ori trebuie să opereze cu delimitările disciplinare.

[11] Folosim sintagma de *învăţământ de subzistenţă* prin analogie cu *agricultura de subzistenţă*. Pe scurt, un învăţământ în care profesorul, într-un sistem marcat de incertitudine, ajunge să fie interesat de propria supravieţuire (atât în sens propriu, cât şi figurat), iar nu de calitatea actului didactic.

[12] Cum se întâmplă însă uneori în ştiinţele umane şi umaniste, realitatea ştiinţifică pare a se derula după o ontologie proprie, indiferentă parcă la „nomenclator”. Ioana-Ruxandra Fruntelată (2015: 33) observa cu justeţe că „*certitudinea* etnologiei [în România] rămâne *terenul*”, teren care, aşa cum argumentează „cei mai buni autori” [români], „prin *lucrările* lor”, presupune de fapt „necesitatea de a începe întotdeauna de la delimitarea, observarea şi descrierea de tip *etnografic*” (*italicele ns., S. Ş*).

instituţionale noi aşezate pe fonduri preexistente, aceleaşi de dintotdeauna. De pildă, o serie de gimnazii nefuncţionale vor fi fost transformate în şcoli reale, cu singura diferenţă că studiul limbilor greacă şi latină este înlocuit cu studiul limbii germane (Schifirneţ, 2010: 23). Rugăm cititorul să tragă singur concluziile!

Lăsăm la urmă sociologia, despre care spuneam la începutul articolului nostru că are o identitate proprie. Acest „lux” considerăm că se poate „permite” din cel puţin două raţiuni: o nobilă tradiţie ancorată într-o Şcoală de sociologie rurală apreciată pe întreg mapamondul, şi o utilitate (cerere) publică imediată; de pildă, sondajele de opinie vor fi devenit parte componentă a unui cotidian îndeobşte recunoscut. Faptul că sociologia are o identitate disciplinară nealterată nu poate fi decât benefic pentru celelalte ştiinţe socio-culturale analizate aici. Altfel, problemele semnalate vor fi fost de două ori amplificate prin febrila căutare de sine a sociologiei. Ne raliem acelor păreri (Chelcea, 2002: 22; Nadel, 1963: 90) conform cărora sociologia nu poate să nu fie parteneră oricărei ştiinţe *socio*-culturale. În caz contrar, s-ar trata un „întreg bi-dimensional numai sub un singur aspect” (Nadel, 1963: 90).

Către final, revenim la învăţământ, acolo unde se află cheia pledoariei şi problemelor noastre. O iniţiere solidă a studenţilor în specificul fiecărei discipline menţionate va avea ca efect evitarea multora dintre confuziile de mai târziu. Dar acest principiu considerăm că este valabil pentru învăţământ în general. Ne întâlnim aici pentru a treia oară cu Spiru Haret, amintind de o altă lucrare a sa, *Chestia ţărănească*, în care direcţia principală de acţiune a învăţământului era „luminarea păturii ţărăneşti” şi „scoaterea de sub robia celorlalte clase” (Haret, apud Schifirneţ, 2010: 42). Această luminare însemna în primul rând alfabetizarea, culturalizarea şi iniţierea în tehnici moderne de cultivare a pământului (cea mai importantă fiind lucrarea sa în comun) a ceea ce S. Haret numeşte „talpa ţării”. Astăzi, clasa socială de „ţăran” cu care lucrează S. Haret, sociologic este imposibil de găsit. Găsim însă o altă „talpă a ţării”, alcătuită din categorii sociale de diverse orientări, cu risc de a intra într-un alt „întuneric”, descris (şi deplâns), printre alţii, de Alexis-Charles-Henry Clérel de Tocqueville şi Constantin Noica. Asumându-ne o exprimare marcată de geometrism dar lipsită de fineţe, l-am putea numi *întunericul vulgarităţii, prostului gust şi submediocrităţii.* Un rol important al învăţământului este şi acela de a lumina în acest întuneric. Dar luminarea înseamnă, atunci când vederea este bună, claritate a celor văzute. Aici ne întoarcem la cei care vor fi înţeles printre primii acest lucru: Platon şi Aristotel.

În final, este de semnalat faptul că situaţiile descrise în acest text nu sunt specifice doar României. Depăşind graniţele României, luând în considerare de fapt centrul, estul şi sudul

Europei,[13] vom observa apariţia aceloraşi probleme. Ne întrebăm dacă nu cumva acestea sunt generate pe fondul existenţei unei anume tradiţii în ştiinţele socio-culturale încă inadecvat conştientizată, deocamdată în majoritatea cazurilor doar (auto)criticată (ca fiind influenţată de o ideologie perimată odată cu căderea comunismului[14]). În confruntarea cu alte tradiţii, considerate reper (din zone şi ţări precum Marea Britanie, Franţa, Germania şi Statele Unite ale Americii[15]), nereuşind să-şi asume cu demnitate o personalitate proprie, având o comunicare deficitară, corelat şi cu alţi factori (dintre care factorul economic este de primă importanţă), fenomenele generate nu pot fi decât cele semnalate aici.

BIBLIOGRAFIE

Belmont, N, „Folclor”, 1999, în Pierre Bonte şi Michel Izard, *Dicţionar de etnologie şi antropologie*, Iaşi: Polirom, pp. 252-253.

Chelcea, Ion, 2002, *Privire către noi înşine, ca popor*, Piteşti: Editura Universităţii din Piteşti.

Conte, Edouard, 1999, „Germană (Ţări de limbă). Antropologia de limba germană”, în Pierre Bonte şi Michel Izard, *Dicţionar de etnologie şi antropologie*, Iaşi: Polirom, pp. 270-271.

Geană, Gheorghiţă, 2002, “Anthropology’s Long Journey to Professionalization. Some Problems with Cultural Anthropology in Romania”, în Peter Skalník (ed.), *The Struggles for Sociocultural Anthropology in Central and Eastern Europe*, Prague: Set Out, pp. 99-113.

Geană, Gheorghiţă, 2005, *Antropologia culturală. Un profil epistemologic*, Bucureşti: Criterion Publishing.

Fruntelată, Ioana-Ruxandra, 2015, „Profesiune şi ficţiune”, în *Steaua* (revistă lunară editată de Uniunea Scriitorilor din România), anul LXVI, nr. 7-8 (801-802), iulie-august, pp. 32-33.

Lévi-Strauss, Claude, 1978, *Antropologia structurală,* Bucureşti: Editura Politică, traducere de I. Pecher.

[13] „Centru”, „est” şi „sud” în înţelesul geografic (România, în acest înţeles, nu a fost niciodată aşezată în sud-estul Europei, cum se tot susţine). Pentru acest areal, recomandăm volume precum Peter Skalník (ed.), *The Struggles for Sociocultural Anthropology in Central and Eastern Europe,* Prague: Set Out, 2002, sau *Ethnologia Balkanika* 17, 2014.

[14] Deşi această tradiţie a început cu mult înaintea instaurării comunismului.

[15] În legătură cu aceste tradiţii, recomandăm *One Discipline, Four Ways: British, German, French and American Anthropology,* Chicago / London: The University of Chicago Press, 2005, volum colectiv scris de nume cu îndelungi cariere în lumea antropologiei socio-culturale, Fredrik Barth, Andre Gingrich, Robert Parkin şi Sydel Silverman.

Nadel, S. F., 1963, *The Foundations of Social Anthropology,* London: Cohen & West ltd.
Schifirneţ, Constantin, 2010, „Spiru Haret, reformatorul societăţii româneşti", în *Operele lui Spiru C. Haret*, vol. I: *Oficiale*, Bucureşti: Comunicare.ro, ediţie îngrijită, studiu introductiv şi note de Constantin Schifirneţ, prefaţă de Remus Pricopie, pp. 13-42.
Stahl, Paul H, 1989, „La 'vraie' definition des sciences sociales", în Paul H. Stahl (sous la rédaction de...), *Recuiel*, V, în colecţia „Etudes et documents balkaniques et méditerranéens", 14, Paris, pp. 146-149.
Thoms, William, 1965, „Folklore", în Alan Dundes (ed.), *The Study of Folklore*, University of California at Berkely, Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, N. J., pp. 4-6.
Vuia, Romulus, 1975, *Studii de etnografie şi folclor*, vol. I, Bucureşti: Minerva.

Marian Nuţu Cîrpaci

Poporul rom, popor al limbii. Aspecte de luat în seamă în încercările de a stabili o limbă literară

Romii din România sunt extrem de eterogeni. Ei se pot împărţi în zeci de categorii şi sub-categorii, după diverse criterii. Criteriul lingvistic ar fi cel mai corect, acesta reprezentând elementul major în jurul căruia se poate vorbi de (re)formarea unei identităţi şi, în plus, modul în care romii înşişi se deosebesc unii de alţii. Din punctul de vedere al fiecărui grup, romii *autentici* sunt doar aceia care vorbesc corect limba romaní, corectitudine însemnând doar graiul[1] unei singure grupe. Canonul după care este judecată corectitudinea celuilalt grai rom este asemănarea cu propriul grai. De exemplu, *ceilalți* nu sunt romi adevărați, pentru că rostesc *khăr* cuvântul *kher* – „casă”. Deci vorbim despre principiul *shiboleth*[2], deși romii sunt de acord că toți sunt romi dacă folosesc expresia *Me som/sim/hom rom* – „eu sunt rom”. Dacă poporul evreu este denumit poporul Torei, pentru că prin Biblie și-a păstrat identitatea, atunci, pe bună dreptate, putem considera că *poporul rom este un popor al limbii*. Prin limba romaní, romii și-au păstrat identitatea, folosind limba ca un veritabil refugiu, reușind, în Spania de exemplu, să evite interzicerea vorbirii limbii romaní impusă în 1633 și din nou în 1783. Împărăteasa Maria Tereza, împărăteasa Imperiului Hasburgic, care le-a propus romilor să se numească *uj-maghiar*, le-a luat copiii de 4 ani cu forța, repartizându-i în orașe vecine, cel puțin o dată la doi ani, fiind ținuți departe de părinții lor. Romii gabori nu au avut voie să se căsătorească între ei în urma decretelor

[1] Despre raportul dialect / grai / subgrai în cazul limbii romaní, vezi mai jos în text.
[2] http://www.thefreedictionary.com/Shiboleth: un cuvânt sau pronunție care distinge membrii unui grup de altul.

Mariei Tereza și ale fiului ei, Iosif al II-lea, dar erau încurajate căsătoriile mixte.[3] Romii mergeau la şcoală, însă limba nu și-au uitat-o, deși dacă erau prinşi că o vorbesc erau pedepsiţi cu 24 de lovituri de nuia. Iată o descriere a situației din acele timpuri dintr-un jurnal de călătorie al unui călător francez, tradus de scriitoarea Claudia Mayerhofer în *Dorfzigeuner: Kultur und Geschichte der Burgenland-Roma von der Ersten Republik bis zur Gegenwart* [4]:

„Într-o zi frumoasă, funestă pentru acei oameni care nu o pot evoca fără a recădea în teroare, au apărut soldaţi cu căruţe şi i-au luat pe toţi copiii ţigani de la cei de care tocmai s-au despărţit până la tinerii căsătoriţi, încă în hainele de la nuntă. Disperarea acestor bieţi oameni era de nedescris. Părinţii s-au aruncat la pământ în faţa soldaţilor şi s-au agăţat de căruţele care le luaseră copiii. Au fost respinşi cu lovituri de bâte şi de paturi de puşti şi, incapabili să mai urmeze căruţele, cu tot ce aveau ei cel mai de preţ – adică carne din carnea lor – mulţi dintre ei s-au sinucis. Nimic nu a putut să-i convingă pe Zigains (ţigani) de grandoarea morală a acestei măsuri sau de utilitatea sacrificiilor lor” (în traducerea Claudiei Mayerhofer, 1987: 26).

Populaţiile de romi din România

Vom încerca să facem, pentru o minimă orientare, o prezentare sumară a populaţiilor de romi din România, lipsită de sistematizare, dar având în vedere tot timpul şi *modul după care romii înșiși se deosebesc*. Cei mai vizibili romi ar fi cei ale căror soții sunt îmbrăcate tradițional, deși nu îmbrăcămintea este cel mai hotărâtor criteriu de recunoaștere, ci limba. Aceștia sunt gaborii, pletoșii, corbenii, boldenii și toți aceia care încă își mai spun *rom romane* (autentici). Există o veritabilă concurență între toate triburile rome în ceea ce privește puritatea genetică demonstrată cu întâietatea propriului dialect. În general, toate grupurile rome se consideră fiecare în parte romi adevărați, ceilalți nefiind romi adevărați, ci fie străini, fie *kashtale*. *Kashtale*ii sunt de fapt rudarii, cei care lucrează lemnul. *Kasht* în romaní și hindi înseamnă „lemn”. Rudarii și-au uitat limba acum multe sute de ani; deși trăsăturile lor sunt de romi, ei se declară descendenții dacilor. Se folosesc ca argument de maxima *eu nu sunt țigan că nu știu țigănește*. Propriile mele investigaţii dovedesc că rudarii nu știu că țiganii (athinganoii) nu au fost un popor, neavând deci o limbă proprie, căci athingan putea fi orice cetățean al Imperiului Bizantin. Athinganoii au fost o

[3] Împăratul Iosif al II-lea, *De Domiciliatione et Regulatione Zingarorum*, Viena, 1783.
[4] http://romanikultura.ro/docs/Istorie/3.1_Imperiul_Austro_Ungar_RO.pdf

sectă gnostică creștină, cu care romii au fost confundați datorită stării de țigănie (sclavie) în care au ajuns. Se pare că athinganoii au fost sclavi înaintea romilor.[5]

Gaborii au în general tenul deschis. Dacă se naște unul între ei cu pielea neagră este numit automat *Kalo* – „negrul”. De ce sunt aproape toți gaborii albi? Simplu, pentru că s-au căsătorit cu ungurii în urma decretului împărătesei Maria Tereza. Acum un an am întâlnit în Gara de Nord din București trei romi gabori albi. I-am întrebat de ce sunt ei albi. Mi-au răspuns că sunt negri. Eram foarte contrariat, căci aceștia erau într-adevăr albi. Ei stăruiau că sunt negri, și nu albi, considerându-se chiar jigniți. Nu am înțeles clar dacă ei se refereau la autonimul *kalo*, adică traducerea sinonimului autonim *rom* (*rama* – „cel negru”, în sanscrită), sau ei chiar se auto-percepeau cromatic ca fiind negri. Aflăm de la Nicolae Gheorghe (2012: 332) că gaborii se numesc „gabori” pentru că principele Transilvaniei, Gabor Bethlen, le-a dat voie strămoșilor lor să poarte pălării mari. Deși gaborii vorbesc ca romii din Banat, amestecând limba cu cuvinte maghiare, ei se deosebesc de ceilalți prin conservatorism, practicând cea mai strictă endogamie. Gaborii confecționează burlane, sau vând haine, parfumuri, covoare, etc. Ei afirmă că doar ei sunt romi adevărați, pentru că poartă pălărie și mustață. Romul *pakivalo*[6] la unii gabori este foarte important, este chemat la nunți, botezuri și înmomântări, și este plătit pentru simpla lui prezență la aceste evenimente cu sume fabuloase, de ordinul zecilor de mii de euro. Prezența unui rom *pakivalo* la astfel de evenimente festive aduce mare prestigiu familiei. Acest fapt mi-a fost relatat de o familie de gabori originară din Satu-Mare. Romii *pakivale* din Caransebeș însă nu practică acest obicei, în care se exagerează rolul romului *pakivalo*. Probabil că acea populaţie de gabori nu are în rândurile ei romi *pakivale*, și atunci singurul mod prin care își pot afirma statutul este plătirea cu sume exorbitante a participării unui astfel de rom la evenimente importante.

Pletoșii purtau părul mare, iar cocalarii confecționau obiecte de os (*kokalo* – „os”), deși fiii lor nu mai știu de ce se numesc așa. Corbenii și-au luat numele acesta pentru că strămoșii lor locuiau în satul Corbeni. Au fost și ei căldărari. În opinia noastră, romii tismănari sunt urmașii sclavilor Mănăstirii Tismana. Sunt două tipuri de romi tismănari, cei care știu romaní, și care sunt de fapt ursari, și tismănarii care nu știu romaní. Lăieșii sunt și ei împărțiți în vorbitori și nevorbitori. Sunt tot ursari, ca și cocalarii. *Laie* în româna veche însemna negru. Lăieșii au fost

---

[5] Despre împrejurările în care romii au ajuns să fie confundaţi cu athinganoi, vezi articolul nostru „Între un exonim şi un antonim, sau o suprapunere medievală”, din numărul 1, volumul 1 / 2015 al *Anuarului Societății Prahovene de Antropologie Generală,* Ploieşti, Editura Mythos, pp. 25-42.

[6] Despre romul pakivalo, vezi textul nostru „Pakivalo – o problemă nouă” , în curs de publicare la *Gazeta cărtilor*, nr. 5-8 / 2016, Ploieşti.

lăutarii din trecut. Cocalarii se deosebesc de ursari tot prin pronunția diferită a unor cuvinte rome. Un cocalar va zice *hima kher* – „am casă”, iar un ursar va zice *sima kher*. Cocalarii sunt de fapt așa-zișii romi carpatini. Boldenii sunt și ei ursari, care au început să vândă flori, după ce au abandonat jucatul ursului. Ursarii se duceau în munți, umpleau un butoi cu miere și țuică, ademenind un pui de urs. Apoi ursulețul fiind amețit, putea fi prins cu uşurinţă. După o anumită perioadă, ursulețul era semi-domesticit și învățat să danseze pe muzică ritmată și, astfel instruit, ursul dădea adevărate spectacole la iarmaroace. Ursul era foarte bine îngrijit, fiind considerat membru al familiei.

O altă împărţire a romilor poate fi ca lucrători în metale și ne-lucrători în metale, aceasta fiind una din modalitățile tradiționale de distincție și auto-percepție. În general, lucrătorii în metale au o limbă unitară împărțită în trei sub-graiuri puțin diferite. Între romii metalurgiști și ursari, care sunt ne-lucrători, legătura este făcută de spoitori, care vorbesc o căldărărească amestecată cu ursărească. În ceea ce priveşte lucrătorii în metale, din familia așa-zișilor căldărari fac parte grupurile următoare care vorbesc o limbă foarte asemănătoare: 1) *kakaviari*, căldărarii sau fierarii, gaborii, corbenii, rupunarii-argintari. Zavragii sunt tot argintari. Ciubotarii sunt un neam foarte răspândit, întâlniți fiind în număr mare în Moldova. Sunt tot căldărari sau fierari, deși numele lor sugerează că au fost de fapt pantofari. Toți aceștia se numesc în limba lor *rom romane* – „romi autentici”, iar romii *pakivale* – „cei onorabili”, sunt cea mai înaltă castă. Ciubotarii, argintarii, corbenii și zavragii nu au casta *pakivalo*, însă toți se consideră *rom romane*, romi de țigănie, autentici, iar pe ceilalți îi disprețuiesc. 2) Ursarii și spoitorii (*horahai* – turciții). Ursarii nu sunt lucrători în metale, dar există și grupuri de ursari care au practicat această meserie. Deși spoitorii tot dintre metalurgiști fac parte, limba unor grupuri de spoitori se aseamănă cu cea a ursarilor în multe privințe, cu toate că influența dialectului *arli* din Serbia este evidentă. Avem presupunerea că spoitorii sunt de fapt romi *arli* mixați cu ursari și căldărari. Se numesc *horahai* sau *khorahane* de la numele Coranului, căci strămoșii lor au fost musulmani. Limba lor are influențe turcești.

Am văzut că romii se deosebesc ei înșiși unii de alții după modul în care se îmbracă, meserie, și, cel mai important, particularitățile speciale ale graiului sau *sub-graiului* rom vorbit. Fiecare grai rom are câteva sub-graiuri, limba romaní având la prima vedere dialecte, însă este vorba de sub-graiuri grupate sub particularități generalizate ale unui grai comun, care a devenit dialect prin asimilarea de împrumuturi din limbile vorbite în țările unde romii europeni locuiesc. Limba romaní are aceleași conjugări, declinări, inflexiuni și aceeași topică la toate grupurile de romi din întreaga lume, însă din cauza asimilării de elemente de contact, a devenit aparent

dialectală. Într-adevăr, la primul contact al romului căldărar cu un spoitor de pildă, cei doi se înțeleg cu greu pentru că spoitorul folosește anumite cuvinte turcești, iar căldărarul românești. Dacă cei doi ar discuta utilizând doar cuvintele rome pe care ei le-au uitat, s-ar înțelege perfect. Unele grupuri folosesc cuvinte rome autentice, iar altele folosesc cuvinte împrumutate, acesta fiind alt mod de distanțare mutuală a romilor. Mai există bariera modului de pronunție a unor cuvinte, fapt care produce conștiința că romul celălalt nu este rom autentic. Realitatea este că vorbim doar de modul de pronunție a unor cuvinte, nu de o gramatică diferită. Însă mulți romi nu au nivelul minim de alfabetizare, și cel mai important, romii comunică în limba romaní doar în interiorul grupului care folosește același grai. Aspectul izolării grupurilor rome este însă cel mai critic, căci izolarea a produs necunoașterea numărului exact al sub-graiurilor romilor. Există însă foarte mulți romi care cunosc mai multe graiuri rome, aceștia fiind foarte stimați în comunități. Noi înşine am văzut romi analfabeți care vorbeau cu ușurință chiar trei dialecte rome. Limba romilor fiind scrisă masiv doar în ultimii douăzeci de ani, este foarte greu pentru unii romi să înțeleagă de ce sunt atâtea dialecte aparente. Motivul este că romii au plecat din India cu graiurile care se vorbesc acum în Europa, mixându-le cu împrumuturi.[7]

Aspecte etnocentrice ale procesului de legitimare lingvistică a romilor

Cum menţionam, fiecare grup de romi consideră că doar ei sunt romii adevărați, pentru că numai ei posedă limba romaní originară, deși toți romii sunt conștienți că limba lor este incompletă din cauza împrumuturilor. Unii romi chiar nu cunosc cuvintele rome autentice pentru *stânga, albastru, iertare, iubire, ură, onoare*, fiind înlocuite prin *iertimos, iubimos, urîmos*, etc. Aceștia când aud cuvintele vechi rome (care sunt aproape toate hinduse) la alți romi, trebuie să-i întrebe pe aceștia în limba română care le este înțelesul. În prezent nu există nici un rom în lume care să cunoască întregul lexic al limbii, deși gramatica limbii este păstrată, cu excepţii infime, în totalitate. Proporția de cunoaștere a limbii într-o aproximare procentuală ar fi 95% în cazul romilor bătrâni și 60-80% în cazul romilor din România în vârstă de aproximativ 40-45 de ani. Fiii acestora din urmă nu mai știu să numere în romaní, deși vorbesc limba la nivel mediu. Există două tendințe în vederea ameliorării acestor lipsuri. Unii sunt conștienți că limba este influențată de împrumuturi și încearcă să învețe un alt dialect rom. Romii corbeni din Videle consideră că

[7] Pentru o încercare mai sistematică de clasificare a grupurilor rome având în centru criteriul lingvistic, se poate consulta lucrarea *Rromii, India și limba rromani*, de Gheorghe Sarău.

limba lor este cea mai ușoară, căci o înțeleg și românii. Corbenii i-au întâlnit pe romii *arli* din Serbia și au învățat dialectul lor, vorbind acum o corbenească amestecată cu *arli* cu influențe sârbești. Romii ursari și ei consideră că limba lor este cea mai corectă și mai ușoară pentru că și românii o înțeleg. Ursarii în general nu încearcă să învețe alte dialecte. Cea de-a doua tendință este introducerea unor cuvinte din limba hindi. De exemplu, romii lovari din Ungaria au început să introducă în limba lor cuvinte hinduse, având chiar Noul Testament tradus în romaní cu influențe hindi.

Exemple: Romii corbeni spun: *amari shib si cel mai ușoro* – „limba noastră este cea mai ușoară". Romii ursari declară: *amari chib si cea mai ușoara*. Un gabor îmi declara trist: *găliom ande Rusia, hai na arakhliom te* ***vorbi****n chaches sar ame le gaboruriya* – „am mers în Rusia și nu am găsit să se **vorbească** așa corect ca noi, gaborii". Observați împrumuturile din română.

Realitatea este că singurele graiuri rome corecte sunt acelea care folosesc sufixul vechi prakrit *eder* pentru gradul comparativ. În prezent, unele grupuri rome din Serbia, Rusia și Cehoslovacia folosesc acest sufix vechi hindus. Exemplu de grai romaní corect: *Amari shib e lokhi****der*** *si* – „limba noastră cea mai ușoară este". În hindi combinată cu sanscrită apare: *Hamari jib sabse laghu****tara*** *he* – „limba noastră cea mai ușoară este".[8]

Firește, pentru a stabili corectitudinea unui dialect rom sunt necesare studii comparative între vechea sanscrită și romaní, studii care sunt foarte dificile pentru romii moderni. Pentru a demonstra care este dialectul corect rom, ar trebui să existe un studiu comparativ detaliat între toate limbile hinduse și romaní și să se stabilească astfel graiurile rome autentice în funcție de asemănarea cu limbile hinduse. Dar astfel de studiu încă nu există.

O traducere corectă a numelui limbii romilor

Din punct de vedere istorico-cromatic, romii s-au considerat cum au fost, adică populaţie de culoare închisă. De aceea, romii *welsh* și *sinte* au avut și au încă autonimul *kale* – „negri". Un alt grup de romi care au acest autonim, *kale*, sunt romii finlandezi, și, în final, a treia grupă este cea a romilor spanioli. *Kale* / romii spanioli chiar numesc limba lor cu expresia *i chib i kali* – „limba cea neagră". Ei folosesc expresia *romani chib*, „limba Romaní", în paralel cu expresia *i*

[8] În acest context, semnalăm inexactitatea declarației lui Nicolae Gheorghe, care spunea în *Rom sau ţigan*, la pagina 321, că romii îi consideră pe români suboameni. De ce inexactitate? Pentru că dacă ar fi așa, atunci romii corbeni și ursari nu ar mai zice că limba lor e cea mai ușoară dintre dialectele rome, căci o înțeleg și românii.

chip i kali, „limba neagră”, sau *el kalo* – „dialectul cel negru”. În romaní, substantivul *jib / cip / chib / shib* este unul feminin. De asemenea, țiganii *welsh* spun *romani jib* – „limba romaní”. Din punctul nostru de vedere, expresiile *chib romani* și *i chib i kali* înseamnă „limba negrilor”, căci vedem că romii *sinte*, *kale*, și toți care folosesc autonimul *kale* vorbesc limba romilor, dar folosesc și adjectivul *kalo* – „negru”, sau *kali* – „neagră”, ca sinonim pentru numele limbii romaní. De fapt, folosirea sinonimiei cuvintelor sanscrite *kalo* și *rama* ca autonime și nume ale limbii romilor, ne îndreptățește să credem că aceasta este originea numelui limbii *romaní*, adică „limba negrilor”. Putem presupune că romii medievali cunoșteau foarte bine sensul adjectivului sancrit *rama* – „negru”. Un alt cuvânt hindus pentru „negru” este *kala* în limba hindi, și *kalo* în limba bengali. Femininul *kali*, „neagră”, este utilizat pe larg în toată India, ca şi în limba romilor. Este foarte curios cum lingviștii romi, cum ar fi Ian Hancock, Yaron Matras sau Marcel Courthiade nu au putut să descifreze de ce romii *kale*, „negri”, folosesc acest adjectiv colectiv ca autonim.

Percepția academică a limbii romilor sau teoria straturilor dialectale

Pentru că romii nu au documente scrise, lumea academică europeană a iniţiat clasificarea limbii romilor în sistem... european. Marcel Courthiade, profesor francez ne-rom (occitan) de limba romaní, i-a clasificat pe romi în trei straturi, dintre care cel mai vechi este stratul I pentru că păstrează aparent cuvinte hinduse mai arhaice decât celelalte două straturi. Teoria dumnealui este prezentată fragmentar în lucrarea *Rromii, India și limba rromani*, scrisă de profesorul Gheorghe Sarău, și la fel de fragmentar pe pagina *Wikipedia*. Astfel, tabelul de comparație al cuvintelor etalon reluat în cartea domnului Gheorghe Sarău cuprinde cinci substantive, un verb la timpul trecut, două sufixe pentru formarea substantivelor verbale, adverbul de comparație și patru împrumuturi românești (Sarău, 1997:139). S-a pornit de la ideea că grupul de dialecte rome care folosesc cuvântul hindus *pani* este cel mai corect, întrucât în hindi se spune *pani*, nu *pai* cum spun gaborii și căldărarii. Deși nu este declarat explicit, reiese din tabelul comparativ că graiurile ursărești sunt cele mai arhaice și corecte, pentru că doar ei spun *pani*. În 1995, când Courthiade își publica teza de doctorat, probabil că dumnealui nu a avut la dispoziție mai multe dicționare de sanscrită. De fapt, în sanscrită la „apă” se spune și *pani*, dar și *paya*. Sufixul *–imos* este identificat deja tradițional de lingviști ca Yaron Matras ca fiind de origine greacă (Matras, 2009: 211), deci romii care îl folosesc nu sunt autentici, pentru că limba lor este coruptă. Realitatea este că sufixul *–imos* este de origine sanskrito-prakrită, fiind întâlnit încă în India. Sufixul *–ben* este folosit și de

romii din stratul II și III. Verbul *phirdiom* – „eu am umblat”, este considerat din nou pronunție corectă, iar romii care spun *phirdem*, nu sunt autentici. Courthiade nu ia în considerare prezența infimă în India a pronunției *ker* – „fă!”, „creează!”. În toată India se spune *kăr*, așa cum spun căldărarii și gaborii. Doar într-o anumită regiune indiană se spune *ker*.

Clasificarea lui Courthiade	*Clasificarea mea,* Romaní	
Ursari, spoitori – stratul I **Sufixe: -ibe, -diom**	**Toate graiurile limbii romilor sunt indiene neavând împrumuturi gramaticale grecești**	**India**
Căldărari, gabori – stratul II, III **Sufixe: -imo(s),-be, -dem**		
Phirdiom – am umblat	*Vo kărdiya* – el a făcut	*Vo kărdia* – el a făcut
Gugl+ibe – dulceață	*Haben* – mâncare (khana-hrană, în hindi) *Haben, hamos, hamo*	*Gulyo* – dulce (în hindi)
Bang+imo(s) – deformare *Pani* – apă	*Bang+imos* – deformare *Pai, paniiya, paii* – apă (în sanscrită) *Bango* – strâmb, deformat	*Vank+ima* – deformare (în Apabhramsha Prakrit) *Pani* – apă *Banga* – strâmb, deformat (în hindi, bengali, gujurati, nepali, assamesi)

Tabel critic având ca bază lucrarea domnului Gheorghe Sarău, *Rromii, India și limba Rromani*, pag. 139-140.[9]

[9] http://www.edu.ro/index.php?module=uploads&func=download&fileId=1628.

Cuvintele etalon prin care M. Courthiade a clasificat graiul ursăresc drept cel mai arhaic, sunt exemple incorecte. Dacă a ales cuvântul hindus *pani* ca etalon, de ce nu a ales și verbul hindus cu pronunția *kărdiya* – „el a făcut”, căci în toată India se pronunță *kăr*, nu *ker*, aşa cum pronunță ursarii. În toate lucrările lingvistice verbul *a face* este tratat de regulă cel mai frecvent, conjugarea acestuia fiind cel mai întâlnit exemplu în toate gramaticile de sanscrită, hindi, bengali și în studiile comparative indo-europene. Vedem că și căldărarii folosesc sufixul *–ben*, și ursarii folosesc sufixul *–imos*, nefiind vorba de fixarea preferențială a unui grup rom doar pe baza unui anumit sufix, sau a împrumutului sufixului *–imos* din Grecia, aşa cum sugerează tabelul lui Courthiade. Ar fi fost mai potrivit ca cercetătorul francez să aleagă cuvântul *haben* – „hrană”, dar atunci ar fi fost limpede văzut că și căldărarii îl folosesc, și teoria ar fi avut fisuri! Sufixul *–imo* nu este grecesc, ci sanscrit, așa cum aflăm din lucrarea domnului Madhusudan Mishra. Domnul Mishra nu comentează limba romaní în lucrarea domniei sale, dar noi am găsit în ea dovezile că teoria arhaicității sufixului rom *–ibe*, în defavoarea sufixului *–imo*, este eronată.

Deși domnul Mishra nu s-a ocupat în studiul său de limba romilor, pentru că limba romilor este indiană, este guvernată de aceleași principii gramaticale. Astfel, sufixul rom *–imo* este considerat de toți lingviștii limbii romaní că fiind un sufix împrumutat din greacă, sugerându-se deci că grupurile care-l folosesc nu vorbesc corect. Descoperirea că sufixul *–imo* este hindus ne aparține, pe baza studiului domnului Mishra. Tot cu ajutorul lucrării domnului Mishra am descoperit că sufixele rome *–imo, –ibe, –po*, sunt de fapt prezente în limba sanscrită, aproape identic ca în limba romilor. Sufixul hindus *–ana* (din *khana* – „hrană”), este de fapt analogul sufixelor hinduse *– ima, –pan* sau *–po*. De fapt, cuvântul rom *habe/habo/haipo/hamos* – „hrană”, este sufixat diferit de hindusul *khana*, dar sufixele sunt hinduse toate, inclusiv *–imos*, nu doar variantele cu *–iben* sau *–ipen*. Romii lovari, de pildă, folosesc nediscriminatoriu *haben, hamos, hamo, hapo*! Suntem curioşi cum i-ar clasifica Courthiade pe romii lovari. De altfel, lucrarea domnului Gheorghe Sarău, în care sunt citate exemplele lui Courthiade, nu precizează originea geografică a sufixelor *–ibe/ipo*. Culmea ironiei, sufixul *–imo / –ima* este dacă nu cel mai vechi, fiind din prakrita *Apabhramsha*, este cel puțin la fel de vechi ca și grupul sufixelor *–iben*. Cât despre transformarea lui *–a* final în *–o* (din sufixul prakrit *–ima*), putem aminti alterarea din limba hindi a adjectivului *kala* – „negru”, în *kalo* din limbile bengali, nepali, rajahstani și romaní. Romii pronunță uneori sufixul *–imo* și *–ima*, (*rishima* – „ceartă”, în dialectul rom din Crimeea), exact ca în sanscrită, dar și *–imoh* sau *–imas* (*ankl**imas**ta* s. f. –„ieșire”, în graiul gurbet; *pațima* – „opinie”, în căldărărească).

Geneza acestor fenomene de alternanță nu este explicată nici de Yaron Matras, nici de Marcel Courthiade, dar cercetând limbile indiene, vedem că *–s* se transformă în *–h* în limba prakrită. Se știe că budiștii și jainii consideră că limba prakrită este cea care a dat naștere limbii sanskrite prin perfecționarea prakritei de către brahmani. Aceasta este opinia religiilor budistă și jainistă,[10] care au adoptat prakritele ca limbi sacre. Deci categorisirea domnului Courthiade bazată pe vechimea sufixelor *–ibe*, în defavoarea sufixului *–imo*, este eronată. Clasificarea făcută de domnul Courthiade a dus la adoptarea dialectului ursăresc ca limbă de predare la secția de Romaní de la Facultatea de Litere a Universității București, deși căldărarii sunt cel mai numeros grup rom din lume. Rezultatul este slaba frecventare a cursurilor în romaní din partea copiilor căldărarilor, căci nu este dialectul învățat la ei acasă. Un profesor francez, Marcel Courthiade, a hotărât soarta limbii romilor, fără a studia mai temeinic. Gruparea idiomurilor rome făcută de Marcel Courthiade este insatisfăcătoare din punct de vedere științific. Lipsește criteriul de stabilire al arhaicității sufixelor rome *–imo* și *–ibe,* precum și argumentul declarării unui dialect mai vechi decât altele. Nu există explicația de ce se preferă dialectele cu *–ibe*, în defavoarea sufixului *–imo*. De asemenea, este inexistentă argumentarea declarării sufixului *–diom* (din *phirdiom* – „am umblat”) drept cea mai arhaică pronunție. Romii au pierdut cursa pentru culturalizare în propria limbă din cauza categorisirii incorecte. De peste cincisprezece ani, catedra de limba romaní din București predă dialectul cu cei mai puțini vorbitori romi ca număr ca dialect reprezentativ.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Courthiade, Marcel, 1995, *Phonologie des parlers rrom et diasysteme graphique de la langue rromani* [These pour le doctorat (Arrêté du 30 mars 1992). Présentée par ... sous la direction de M. le Professeur René Gsell), Université de la Sorbonne Nouvelle Paris III].

Matras, Yaron, 2011, *Language Contact*, New York: Cambridge University Press.

Mayerhofer, Claudia, 1988, *Dorfzigeuner. Kultur und Geschichte der Burgenland-Roma von der Ersten Republik bis zur Gegenwart*, Wien: Picus.

Mishra, Madhusudan, 1992, *A grammar of Apabhramsha,* Delhi: Vidyanidhi Prakashan Delhi.

Sarău, Gheorghe, 1997, *Rromii, India și limba rromani*, Bucureşti: Kriterion.

---

[10] Vinodh Rajan, http://www.virtualvinodh.com/wp/original-language-shramanas/ .

Rostaș, Iuliu, 2012, „Nicolae Gheorghe în dialog cu Iulius Rostaş, Identitatea romani între victimizare şi emancipare”, în István Horváth şi Lucian Nastasă (coordonatori), *Rom sau ţigan. Dilemele unui etnonim în spaţiul românesc*, Cluj: Editura Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităţilor Naţionale, pp. 229-336.

Marin Constantin[*]

Arta cioplirii lemnului la rudarii din Băbeni (judeţul Vâlcea)

Introducere

Ca în cazul altor subgrupuri de ţigani / romi, nu există o estimare clară a numărului de rudari din România. Atunci când (de pildă), căldărarii îşi argumentează distincţia etnică în cadrul „etnicităţii” rome, aşa cum aceasta este înregistrată ca atare în ultimul recensământ românesc (2011)[1], rudarii nu-şi recunosc nici măcar apartenenţa la vreo comunitate *romaní*; de fapt (ceea ce voi avea în vedere ulterior, în aceast articol), ei susţin că sunt „români”.

Recente rapoarte etnografice menţionează numeroase subdiviziuni regionale ale rudarilor din România, precum *rudarii* din Oltenia şi Muntenia, *năieşii* sau *băniaşii* din Banat şi Transilvania (Kovalcsik, 2007), şi *lingurarii* din Moldova, Bucovina, şi Basarabia (Slavkova, 2005). *Băieşii* / *băniaşii* sunt de asemenea consemnaţi în Croaţia şi Serbia, la fel şi *lingurarii* din

---

[*] Institutul de Antropologie „Francisc I. Rainer” al Academiei Române, Bucureşti.
Mulţumiri: Informaţia etnografică pentru acest articol a fost obţinută în cursul unei cercetări de teren pe care am întreprins-o prin proiectul *Narratives of Ethnomorphosis among the Minority Ethnic Groups in Romania*, cu sprijinul generos al Fundaţiei Firebird pentru Cercetarea Antropologică (2010). Asum întreaga responsabilitate în legătură cu conţinutul articolului de faţă şi exprim aici gândurile mele de caldă mulţumire pentru Fundaţia Firebird şi pentru interlocutorii mei din teren (în acest caz, pentru sătenii din Băbeni). Articolul de faţă este dedicat aniversării a 150 de ani de la înfiinţarea Academiei Române.
[1] Pentru o scurtă discuţie despre căldărarii din România în raport cu alte comunităţi co-etnice din Europa de Sud-Est, vezi Constantin (2016 c). În privinţa unei abordări comparative a căldărarilor şi rudarilor (de asemenea, şi a altor grupuri entice) din România şi Bulgaria, vezi şi Constantin (2014 b).

zonele nordice, est-centrale şi vestice ale Bulgariei (Slavkova, 2005; Marushiakova, Popov, 2013). În plus, comunităţi de rudari sunt asociate cu *trăţienii* din sudul Bulgariei, cu *intreanii* din Bulgaria de nord, şi cu *dobrogenii* (o populaţie astfel denumită, din Dobrogea) (Erolova, 2013).

Articolul de faţă vizează în principal specializarea mono-meşteşugărească în cioplirea lemnului, din localitatea Băbeni din judeţul Vâlcea. Dacă, până de curând, Băbeni era definită drept o comună rurală, în zilele noastre ea a fost promovată la rangul de „oraş”, mulţumită dezvoltării socio-economice a comunităţii locale. În termeni demografici referitori la datele recensământului din 2011, Băbeni adună o populaţie de 8451 locuitori, dintre care 7679 români şi 345 „romi” (pe lângă cele 429 de persoane pentru care nu există „informaţie disponibilă”). Identitatea religioasă a populaţiei săteşti este predominant creştin-ortodoxă (7961), la care se adaugă 25 romano-catolici, 17 penticostali, 11 adventişti de Ziua a Şaptea şi 7 creştini evanghelici.

În acest context, prezenţa rudară în Băbeni poate fi doar aproximată, în acord cu informaţia oferită de interlocutorii locali, variind de la „10” la „30” de familii ce ar fi angajate în cioplirea lemnului (MB, ID), până la „500-600” de familii ce compun ansamblul comunităţii de rudari ca un cartier aparte al satului, *Valea Mare*[2] (LD).

Aspecte metodologice

Cercetarea mea în Băbeni a avut loc în cursul lunii august 2010, ca o anchetă mai largă asupra tradiţiilor etnografice şi istorice ale câtorva grupuri minoritare din România[3]. Continuând de fapt o investigaţie cu o tematică similar din zonele de coexistenţă multietnică Banat, Dobrogea şi Transilvania[4], ancheta amintită a urmărit în primul rând studiul mărturiilor narative ale minorităţilor etnice. Cu toate acestea, de la caz la caz, am ţinut seama şi de cultura materială (mai

---

[2] Teritorialitatea distinctă a rudarilor în cadrul satelor unde ei convieţuiesc cu un alt grup etnic este desemnată drept o „colonie” locală – *Rudărie* – în Oltenia (Kovalcsik 2007: 112), şi în termeni de *cvartale*, şi anume nişte suburbii rudăreşti din regiunile Varna şi Veliko Târnovo, din Bulgaria (Dorondel (2007: 228).

[3] Cu excepţia subgrupurilor de rudari din Băbeni (Constantin, articolul prezent) şi căldărari din Brateiu (Constantin 2016 a), ancheta a avut ca obiect şi comunităţi de saşi din Cisnădioara – Michelsberg, (judeţul Sibiu) (Constantin 2015 a), lipoveni din Jurilovca (judeţul Tulcea) (Constantin 2015 b), şi secui din Corund (judeţul Harghita (Constantin 2016 b).

[4] Constantin (2010).

ales, arta populară), ceea ce, cu privire la rudari, constă în cioplirea tradiţională a lemnului şi obiectele astfel modelate.

În Băbeni, cioplirea lemnului este un proces în două etape de lucru, cu prelucrarea artistică a materialului folosit (fagul, plopul, teiul şi salcia) în atelierele locale săteşti, apoi cu expunerea spre vânzare a artefactelor din lemn în târgurile meşteşugăreşti muzeale, de la oraş. Cea dintâi întâlnire a mea cu cioplitorii din Băbeni s-a petrecut în cadrul unor asemenea târguri, de la Muzeul Ţăranului Român (Bucureşti, în 2005) şi de la Muzeul Civilizaţiei Populare Tradiţionale „ASTRA" (Sibiu, în 2008 şi 2010). Cum asemenea contacte introductive (ES, MB, ID, DC) mi-au permis să remarc unele din ceea ce ar putea fi numite „produsele finite" ale artizanilor rudari, în diversitatea lor funcţională, am devenit interesat şi în înţelegerea unora din condiţiile tehnice în care obiectele din lemn erau modelate manual. Această curiozitate în a parcurge oarecum „invers" tiparul productiv rudăresc atelier → târg avea să mă conducă în satul Băbeni, unde să observ arta locală a transformării lemnului în artefacte populare.

În Băbeni, am vizitat la început casele meşteşugarilor care îmi arătaseră deja produsele lor la târgul turistic de la Muzeul „ASTRA" (ID, DC). În plus, urmând recomandările acestor interlocutori, aveam să cunosc atelierele casnice ale altor cioplitori rudari, şi anume LD, IL şi VL. Şedinţele de interviu cu asemenea meşteri şi cu asociaţii lor au fost angajate dintr-o perspectivă biografică în relaţie cu identitatea culturală a informanţilor şi cu experienţa lor de viaţă în cioplirea lemnului. Întrebările adresate de mine au ţinut seama de cinci categorii majore de date, în termeni de (1) Originea etnică a rudarilor şi auto-identificarea acestora în temeiul propriului meşteşug, (2) Rolul cioplirii lemnului în „conturarea" culturii populare rudăreşti, (3) Manopera ca un *marker* al cunoştinţelor rudarilor în procesarea lemnului, (4) comercializarea artizanatului rudar, şi (5) *Gurbanul*: terapia sacrificială în ethos-ul contemporan al rudarilor.

Toate interviurile pe care le-am purtat cu rudarii din Băbeni au fost înregistrate pe casete video. Fotografii au fost de asemenea executate în contextele atelierelor şi târgurilor menţionate, ca o modalitate de a ilustra ambele faze productive în realizarea şi vânzarea artefactelor rudăreşti. Unele din aceste imagini sunt adăugate la sfârşitul articolului de faţă.

Originea etnică a rudarilor şi auto-identificarea acestora în temeiul propriului meşteşug

Atunci când sunt întrebaţi despre apartenenţa lor etnică, rudarii din Băbeni se definesc în mod constant ca fiind „români", din moment ce ei vorbesc doar limba română, fără a cunoaşte

vreun dialect *romaní*, în pofida asocierii lor cu etnicitatea romă / ţigănească (MB, ID, LD)[5]. Trăsătura fonetică a utilizării grupului de sunete „-şi” (ca în *Ce faşi* în loc de *Ce faci*) este aparent singura particularitate lingvistică a rudarilor locali (ID, IL)[6]. Ortodoxia ar constitui un alt argument pentru „românitatea” rudarilor (ID).

Înăuntrul acestor leitmotive despre „ceea ce vorbim” şi „ceea ce nu suntem”, rudarii preferă să-şi coreleze identitatea culturală cu meşteşugul cioplirii lemnului, ceea ce (aşa cum ei subliniază) ar explica unele din etnonimele lor, cum sunt cele de *albier* şi de *trocar* (de la *troacă de pâine*) (DC)[7]. Dintr-o altă perspectivă, rudarii insistă că specializarea lor în cioplirea lemnului (*lemnăria noastră*) ar putea fi accesibilă românilor doar cu condiţia intercăsătoriei dintre cele două comunităţi, cu partenerul / partenera de etnie română trebuind a învăţa meşteşugul rudar de la o vârstă timpurie (ID)[8]. În orice caz, co-etnicitatea (*rasa*) soţilor rudari sporeşte potenţialul „colaborării” acestora în cioplirea lemnului (ID). Acelaşi meşteşug este văzut ca evidenţiind grupurile rudăreşti încă devotate prelucrării lemnului (cum este cazul Băbenilor înşişi), în contrast cu rudarii ce nu mai continuă atare tradiţie, de pildă cei din oraşele Drăgăşani şi Slatina (MB).

---

[5] Rapoarte recente sau curente despre alte comunităţi rudăreşti relevă aceeaşi diferenţiere a acestora de ţigani / romi, deopotrivă la *ursarii* şi *lingurarii* din Bulgaria („Noi suntem adevăraţii romi, în vreme ce ţiganii ar trebui să se numească rumi” [Marushiakova, Popov 1998]), şi rudarii din Oltenia, ce spun despre sine înşişi că ei „nu sunt ţigani, ci un anumit grup etnic românesc” (Kovalcsik 2007: 112).

[6] Același fapt a fost raportat și pentru o altă comunitate rudară (neprecizată) din Oltenia, unde „[…] în dialectul local, ei subliniază o singură trăsătură principală, vorbirea cu `*sh*`” (Kovalcsik, 2007: 114)”.

[7] Ca un însemn de identitate colectivă, artizanatul este larg răspândit în subgrupurile de rudari din Europa de Sud-Est (vezi, bunăoară, *Albierii* şi *Rotarii* din Oltenia [cf. Kovalcsik 2007: 111], *Aurarii*, *Fusarii*, *Copanarii* [lucrătorii de boluri din lemn], *lingurarii* şi *ursarii* din Bulgaria [Marushiakova, Popov 1998], etc.) Asemenea etnonime au fost interpretate de o manieră generală drept „profesionime” în cazul subgrupurilor de ţigani / vobitori de dialecte *romaní*, reflectând astfel ocupaţiile lor tradiţionale din regiune. Potrivit lui Marushiakova şi Popov (2013: 65-66), „O caracteristică specială a Balcanilor (aici includem Ţara Românească şi Moldova), precum şi a comunităţilor de ţigani care, în cursul secolelor al XIX-lea şi XX, au emigrat din această regiune în întreaga lume, sunt cazurile de etnonime legate de anumite ocupaţii sau profesiuni. [...] Impresia este că [în acest sens] predomină denumiri din limbile turcă şi română, în vreme ce ele sunt rare din limbile slave, iar numele [de ocupaţii] din limba romani constituie excepţii”.

[8] Endogamia este adeseori menţionată prin persistenţa ei ca principală orientare maritală a rudarilor. Potrivit lui Kovalcsik (2007: 112), în comunitatea oltenească de ea studiată „niciun rudar nu-şi aminteşte de căsătorii mixte”. În chip asemănător, în Bulgaria, „Ursarii au fost endogami în cadrul grupului propriu, în afara cărui fapt căsătoriile cu lingurarii erau permisibile, dar rare” (Marushiakova and Popov 1998: 114).

Endogamia etnică este, şi ea, o instituţie prin care cioplirea lemnului este transmisă din generaţie în generaţie printre rudari: „De la bătrânii noştri... Din bătrâni în bătrâni; de la tată, de la bunici... Şi copiii acum, mai lucrează, majoritatea...” (MB). La fel, în caracterizarea lui IL, meşteşugul este „moştenire din tată-n fiu”, dat fiind că acesta a reprezentat în mod continuu „meseria părinţilor [înaintaşilor rudari]”. O mărturie similară este oferită de ID, pe când LD se referă la ale sale „neamuri şi cumnaţi”, ca univers social al iniţierii sale în modelarea lemnului. Rudenia şi etnicitatea reprezintă practic ce ar putea fi numite coordonatele culturale „tangibile” ale simţului comunitar rudăresc, spre deosebire de memoria istorică nebuloasă a acestui grup, aşa cum ea este păstrată şi exprimată astăzi:

*Am auzit că [denumirea] vine de la „**ruda**” – de la căruţă... **oiştea de la căruţă, „rudă”,** care ar fi... rudă cu românii. Noi suntem un fel de... noi nu ştim altă limbă decât limba română. Mulţi care ştiu zic că... ne-am fi tras din... daci! Alţii zic că suntem proveniţi din ţigani lingurari, de prin India...* (ID).[9]

După părerea lui ID (împărtăşită îndeobşte în Băbeni), discutarea originilor etnicităţii sale înseamnă amalgamarea unor posibile reminiscenţe ale etno-istoriei rudăreşti (obârşia „indiană” şi „lingurară”), „dovezi” ce ţin de simţul comun local (întrebuinţarea limbii române de către români şi rudari, deopotrivă, de unde şi „soluţia” etimologică *rudă → rudari*), şi în sfârşit deşi nu în cea mai mică măsură, „înrădăcinarea” etnonimului *rudar* într-un artefact din lemn, şi anume *ruda*... Fără intenţia de a atribui vreo relevanţă explicativă specială unuia din aceste „cuvinte-cheie”, constat doar prezenţa meşteşugului ancestral în efortul local de auto-identificare a începuturilor rudarilor ca un subgrup din „oraşul” Băbeni.

---

[9] Referinţe etnografice suplimentare indică o serie de mituri etiologice explicând fie originea rudarilor, fie izvorul specializării lor meşteşugăreşti. Astfel, la rudarii din satul *Dragomireşti* (toponim fictiv), judeţul Argeş, „[...] atunci când Iisus Hristos a fost răstignit, nimeni nu a vrut să cioplească crucea. Cineva din grupul etnic rudar s-a oferit să facă acest lucru. După aceea, Dumnezeu a pedepsit acest grup să muncească lemnul pe vecie, fără a putea să facă altceva.” (Dorondel 2007: 225). În cazul subgrupului de Ursari din Bulgaria, aptitudinile lor în dresarea urşilor sunt corelate cu următoarea legendă: „O tânără însărcinată fără a fi avut de-a face cu un bărbat, dă naştere unui urs, pe care ţiganii vlahi l-au învăţat să danseze; în acest fel ei au devenit îmblânzitori de urşi şi au început să călătorească prin lume, cu aceste animale” ([mărturie de teren furnizată de T.P. Vukanovič, 1983], în Marushiakova şi Popov 1998). Cât despre „înrudirea” rudarilor cu românii în Oltenia, aceasta este susţinută printr-o istorioară locală despre Turnul Babel, de unde românii ai fi ieşit urmaţi de „rudele lor, rudarii” (Kovalcsik 2007: 113).

Rolul cioplirii lemnului în „conturarea" culturii populare rudăreşti

Aşa cum cele spuse până acum sugerează deja, cioplirea lemnului este un element central al civilizaţiei rudăreşti, în aceea că el contribuie la crearea unui stil de viaţă distinct, în cadrul căruia meşteşugul este încă privit ca fiind profund semnificativ şi „funcţional". Potrivit unei localnice (MB), taburetele şi măsuţa joase din lemn pe care ea le pune la vânzare în târguri, continuă să fie folosite efectiv în viaţa de fiecare zi a consătenilor săi. Ne putem întreba în ce măsură această scenă pitorească a accesoriilor casnice curente din Băbeni este înrădăcinată în tradiţii mai vechi ale grupului rudar băştinaş.

Susţinut prin ceea ce practicienii săi contemporani argumentează despre ocupaţia lor, artizanatul rudar este un fel de „dar" cultural sau o predestinare a acestui grup, lucru întărit mai cu seamă în naraţiuni etno-folclorice după cum urmează:

Rudarii**, fiind un neam care prelucrau foarte mult lemnul, adică se ocupau cu prelucrarea lemnului, ei deveneau un popor nomad; adică nomazii se mişcau dintr-o zonă în alta... Mişcarea asta o făceau ţinând cont de unele criterii: unul, se mutau pe marginea râurilor, unde aveau şi verdeaţă pentru... că aveau, fiecare, câte-o vacă-două, boii –* [cu] *care transportau marfa, când o prelucrau; deci, una râul, apa: acolo găseau deci verdeaţă, apă (le trebuia pentru spălat, pentru... mă rog, alimentaţie, îşi făceau gropanele lor speciale, ca să fie apa filtrată prin pământ, nu beau apă din râuri), materia primă (că pe apă, creşteau sălciile,* **plutele). Ei* [rudarii] *aveau astfel aproape tot ce le trebuiau: apă, lemn, iarbă de păşunat, linişte, şi aşa mai departe... Şi-acolo îşi făceau bordeie, şi acolo lucrau, acolo şedeau câte trei, patru-cinci ani, poate şedeau şi mai mult... După ce se termina „materia primă", adică lemnul, se... uşura şi nu mai aveau ce să exploateze, ei (între timp) găseau altă... poziţie, mai la vale, sau mai la deal de apă, dar tot pe marginea apei se instalau, să ştiţi... Şi eu am zis că de* [la] *„râu", vine cuvântul „**rudar**". Eu zic că se leagă puţin şi cu aşezarea lor pe albia râurilor...* (IL).

Într-o asemenea mărturie (mai mult sau mai puţin reprodusă în restul tradiţiei orale rudăreşti), cioplirea lemnului apare ca rezultat al unui mod de viaţă deosebit, centrat pe nomadism şi mediul înconjurător, ceea ce (altfel spus) defineşte meşteşugul rudar ca o strategie de adaptare ce combină folosirea itinerantă a resursei locale (lemnul) cu gestiunea turmelor, şi cu negoţul. O relevanţă particulară o are aici imaginea *bordeielor* ca reprezentând o fază tranzitorie între nomadismul şi sedentarizarea rudarilor. Urmând un alt interlocutor (ID), ce descrie

bordeiele ca fiind săpate la „o jumătate de metru în pământ” şi acoperite cu trestie, asemenea adăposturi rudimentare au devenit nuclee rezidenţiale pentru rudarii temporar-aşezaţi pe „zece hectare de pădure, ale unui boier”, acolo unde ei produceau nenumărate albii spre a fi vândute la micile târguri locale.

Şi astăzi, când rudarii trăiesc într-o vecinătate bine stabilită a Băbenilor, cioplitorii locali rememorează aspecte ale culturii lor populare bătrâneşti, încă socotită un fel de prototip în făurirea „noilor” artefacte. VL evocă astfel *găvanul* (un bol pentru pisarea usturoiului), *albia* şi *lingurile* din lemn, toate acestea în legătură cu *viaţa veche*, sau timpurile de odinioară când un asemenea instrumentar era preţuit pentru uzul său practic, nu doar artistic. Salcia (care, după cum am văzut, este una din speciile vegetale privilegiate de rudari în meseria lor) continuă să fie pomenită ca un „lemn sacru” în cursul ritualului vindecător al *gurbanului* (vezi subcapitolul de mai jos). Pe de altă parte, obiectele meşteşugului rudăresc din trecut ajung să fie astăzi reinterpretate în acord cu noile gusturi ale muşteriilor. În cuvintele lui VL,

Am căutat să scoatem ceva mai deosebit decât vechile obiecte, adică... mai simple. Noi am diversificat produsele... Am gândit puţin cu capul, că ar trebui o ***sărăriţă,*** *ar trebui o* ***tavă de mămăligă*** *(care nu se făceau), un* ***căuş*** *(bine, că se făceau, căuşele...) Deci noi am făcut diferite forme...*

Evocarea trecutului rudarilor include şi descrierea *clăcii*, o echipă de lucru reunită în lucrarea albiilor, cu participarea unor cioplitori înrudiţi (fraţi, bunici, unchi şi nepoţi...), în colaborare sau diviziune restrânsă a muncii de mânuire a unor unelte ca barda sau tesla (IL). Dimpotrivă, meşteşugarii zilelor noastre lucrează separat, „fiecare lucrează în curtea lui, cu familia lui”, cu atât mai mult cu cât „invidia” şi-ar face acum locul în artizanatul din Băbeni, alături de o discreţie menită să ascundă produsele sau „stilul de lucru” al cuiva (IL).

De fiecare dată când cioplitorii rudari îşi aduc obiectele la vânzare în târgurile muzeale din Bucureşti sau Sibiu, ei obişnuiesc să îmbrace costume populare (de pildă, veşminte bărbăteşti „cusute din pânză albă sau neagră” [ID]), despre care uneori se spune că ar fi „reprezentative” pentru aria etnografică „Băbeni-Ungureni”. Altminteri, cu toate acestea, piese ale aceleiaşi costumaţii – precum *zavelca*, bluză feminină – sunt pur şi simplu echivalate cu îmbrăcămintea „ţăranilor români” în general (VL), ca un alt semn (involuntar) de apartenenţă „românească” a rudarilor.

Cunoştinţele rudarilor în prelucrarea lemnului

Cum am arătat mai devreme, cioplirea lemnului în Băbenii timpului prezent este o întreprindere cu un caracter familial. Acest model de organizare socială a meşteşugului se situează într-un interval redus de variaţie (soţ şi soţie [ID], soţ, soţie, fii şi nurori [IL], soţ, soţie, fiu, noră şi un frate căsătorit cu propriul său „familion" [MB] etc.). Împărţirea sarcinilor de lucru este esenţială într-un atare cadru domestic de activitate, bărbaţii fiind cei care fac munca dificilă de cioplire a „materiei-prime", iar femeile dând apoi formă micilor artefacte din lemn (ID); de asemenea, atunci când bărbaţii lucrează acasă, soţiile lor merg la târguri să vândă obiectele realizate (LD, IL). Asociaţiile familiale private sunt încă la începuturile lor în artizanatul rudar (ES este, în această privinţă, singurul caz pe care l-am întâlnit). Aprovizionarea cu lemn (o responsabilitate a fiecărei familii, de asemenea) este tot mai greu asigurată de meşteşugarii rudari (ES, MB, ID). Mai mult, cum cioplirea lemnului nu este îndeajuns de profitabilă pentru a susţine traiul unei familii în Băbeni, grădinăritul devine o muncă auxiliară (ID).

„Meşteşugirea" rudărească poate fi generic descrisă ca o activitate bazată pe munca manuală, prin intermediul căreia lemnul local este transformat într-o seamă de artefacte (albii, boluri, scăunele, fusuri, linguri...), cele mai multe din acestea fiind de expresie tradiţională în etnografia nord-oltenească. Deşi asemenea obiecte din lemn pot să nu mai fie demult folosite de sătenii locali, ele sunt căutate încă de turişti sau vizitatori ai muzeelor. În consecinţă, artizanii rudari sunt chemaţi nu doar să execute piesele lor de artă populară, ci şi să facă dovada proprietăţilor materialului procesat, pe lângă restul aptitudinilor lor creative.

Interlocutorii mei ştiu să atribuie oricărei varietăţi de lemn pe care ei o modelează ceea ce s-ar putea numi „valori de întrebuinţare", şi anume nişte funcţii practice în economia cotidiană a comunităţii lor. De exemplu, lingurile sunt făcute din lemn de plop, în vreme ce bolurile sunt cioplite din salcie, iar mesele, din tei (MB). Salcia este de asemenea potrivită pentru realizarea albiilor, iar fagul serveşte pentru producerea unor cuţite de tocare a vinetelor (ID). Această „alchimie" a compatibilităţii substanţiale dintre resursele materiale şi categoriile de artefacte capătă realitate prin îndemânarea specializată a rudarilor.

Într-adevăr, manopera se află printre atu-urile tehnice elogiate cu regularitate de cioplitorii locali, ca un indicator de marcă al competenţei lor meşteşugăreşti. De fapt, a lucra cu mâinile proprii, fără vreo tehnologie mecanizată în orice implică procesarea lemnului, este pusă la rang de frunte printre rudari într-o aşa măsură încât ea certifică paternitatea acestora asupra propriului artizanat (acesta este şi înţelesul demonstraţiilor tehnice făcute de meşteri în ateliere [ID, LD,

IL...] sau la târguri [MB]). Munca manuală este văzută ca fiind idiosincratică printre artizanii în chestiune, dat fiind că „amprenta” acestora poate fi recunoscută pe ansamblul manufacturii rudăreşti:

*Fiecare îşi cunoaşte mâna de lucru, să ştiţi... Eu, **găvanul** meu sau produsele mele... le cunosc dintr-o sută! Dintr-o sută le cunosc, să ştiţi! Fiecare are stilul lui de lucru, v-am mai spus...! Fiecare lucrează în felul lui, ştie cum l-a lucrat, ştie pe unde a dat cu barda, ştie cum a dat cu tesla! Eu ştiu obiectul meu, nu ştiu ceilalţi* [meşteri]*, dar eu îl cunosc... am imaginaţia asta, îmi deosebesc obiectele de celelalte...* (IL).

Pentru IL (ce preferă să vorbească doar în nume propriu), munca manuală este ceea ce legitimează „stilul” sau „imaginaţia” de lucru a meşteşugarului – chiar dacă, în ceea ce priveşte interlocutorul amintit, cioplirea lemnului este rezultatul unei „moşteniri din tată-n fiu”; IL insistă totodată asupra „unicităţii” sau „calităţii” pe care centrul de la Băbeni le dovedeşte în prelucrarea lemnului (spre deosebire de alte aşezări învecinate în care locuiesc rudari, precum Islaz, Izbiceni, şi Târgu-Jiu).

Manopera rudarilor constă în controlul manual al mai multor unelte de cioplit precum barda, tesla, scoabele din fier, cuţitele, şi aşa mai departe. Ca un mijloc indirect de a ilustra priceperea lor meşteşugărească, cioplitorii locali atrag atenţia asupra riscurilor pe care le presupune folosirea acestor unelte, din moment ce „[barda] îţi ia degetul, una-două!” (LD); experienţa de durată (începând cu copilăria artizanilor) este, de aceea, strict necesară, „că altfel te tai!” (ID).

Dincolo de talentul individual al cuiva în mânuirea uneltelor de prelucrare a lemnului, două „accesorii” suplimentare sunt puse în lumină de meşteşugarii rudari în explicarea *sine-qua-non*-ului meseriei lor. Primul dintre acestea este ceea ce ES desemnează drept *tragere de inimă*, în legătură cu ataşamentul adânc al unui cioplitor pentru munca sa; tot pentru ES, *a lucra cu drag* sugerează cum, pentru artizanii din Băbeni (cel puţin), cioplirea lemnului este mai presus de toate *artă*, întemeiată pe entuziasmul şi alegerea neîngrădită a practicianului, şi abia apoi şi în modalităţi ciscumstanţiale, *producţie*. Un alt „artist” (IL) se referă la abilităţile sale şi ale colegilor săi ca fiind o *înzestrare de la Dumnezeu*, un fel de împuternicire divină oglindind valoarea etnică a ortodoxiei la rudari.

Comercializarea artizanatului rudar

Chiar dacă prin noţiunea de „marfă", o dată aplicată artefactelor din lemn, piaţa este numai vag prezentă în spusele de mai sus ale lui IL despre nomadismul co-etnicilor săi, negoţul este crucial în explicarea producţiei meşteşugăreşti a rudarilor *şi* ca un tipar socio-economic. După cum am văzut, întâlnirea mea preliminară cu artizanii rudari a decurs cu ocazia unor târguri urbane unde ei fuseseră invitaţi (de reprezentanţii muzeelor locale) nu doar spre a-şi expune obiectele de artă populară, ci şi spre a găsi clienţi ai acestora. În scopul de a înţelege un asemenea comportament „întreprinzător", este important să atrag atenţia asupra implicării de durată a rudarilor în schimbul comercial. Citându-l pe ID,

Înainte, rudarii noştri se duceau la târg cu căruţa, şi dădeau [obiectele cioplite în lemn] *pe porumb, pe mâncare, pe produse agricole. Le strângeau într-un loc şi pe urmă le aduceau acasă tot cu căruţa, sau, mă rog, în ultimul timp ieşiseră maşinile, şi le aduceau cu maşina... Moşii şi strămoşii mei aveau boi, car cu boi; făceau o căruţă de albii, le suiau în căruţă şi plecau cu ele la târg; le dădeau şi-n angros, la negustori* [de la oraş].

Povestea lui ID surprinde aşadar un episod din viaţa grupului şi strămoşilor săi; în acelaşi timp, prin cuvintele sale, artizanul amintit deapănă viaţa societăţii rurale de altădată (*căruţe* şi *vite*) şi de acum (*maşini*). Mai relevant încă, interlocutorul meu descrie aspecte ale negustoriei tradiţionale (schimbul obiectelor din lemn pentru produse agricole)[10], şi „distribuţia" obiectelor meşteşugăreşti dinspre cioplitorii rudari, către comercianţii orăşeni.

Naraţiunile rudarilor despre trecutul lor recent conţin şi date despre organizarea socialistă a cioplirii lemnului în zonă (până la 1989), cooperativa *Arta Populară* din Râmnicu Vâlcea fiind în acest caz evocată ca o reţea centralizată de meşteşugari casnici, lucrând în familie, în schimbul unui salariu condiţionat de numărul de artefacte produse, precum şi cu drepturi de pensionare pentru salariaţi (MB, ID, IL, LD). În anii 1970, personalul cooperativei cuprindea în jurul a 40 de persoane (LD). Pe atunci, statul era cel care prelua sarcina aprovizionării cu lemn, în timp ce produsele de la *Arta Populară* erau exportate în ţări ca Germania sau Italia (ID).

[10] O altă situaţie (cu un conţinut interetnic) de schimburi de bunuri printre rudarii din România este semnalată în judeţul Argeş, în legătură cu schimbul de lemn pe care rudarii îl angajează pentru produse agricole, îmbrăcăminte sau hrană, cu românii din partea locului (Dorondel 2007: 223).

După 1989, pe temeiul acestor antecedente tradiţionale şi socialiste ale economiei lor meşteşugăreşti, cioplitorii rudari au trebuit să se adapteze la natura concurenţială a economiei de piaţă. Angajându-se de această dată pe cont propriu, ei ajung să participe la târgui organizate în oraşe de-a lungul întregii ţări (Braşov, Bucureşti, Constanţa, Sibiu, Târgu Mureş, Timişoara...). În mobilitatea lor, rudarii folosesc de regulă vehicule auto (pe o bază de co-plată a costurilor [MB]), la fel şi trenul şi autobuzul (ES), cu un efort fizic persistent în transportarea obiectelor lor din lemn, adică a „mărfurilor" (LD). Unii artizani menţionează şi participarea sau colaborarea lor la / cu festivalurile de artă populară din străinătate, în Germania (ID, LD) şi în Statele Unite ale Americii (VL).

Strategiile de vânzare ale rudarilor sunt diverse, de la „lămurirea" clienţilor cu privire la atributele lemnului pe care ei îl procesează, şi de la recomandări făcute acestora pentru o mai bună conservare a artefactelor cumpărate (cum ar fi ungerea lor cu ulei) (ID), până la probarea stăpânirii meşteşugului, în faţa turiştilor (MB), şi – în general – la adaptarea „frumuseţii" obiectelor lucrate în raport cu gusturile sau schiţele prestabilite ale clientelei (VL). De fapt, *frumuseţea* este ea însăşi o chestiune de negociere şi competiţie de piaţă, din moment ce artizanii din Băbeni ştiu „să dea" obiectelor lor „valoare", spre deosebire de alte subgrupuri de rudari precum cel din Drăgăşani, care „aşa au moştenit, aşa au primit, aşa lucrează [lipsiţi de un aport estetic special]!" (VL). Cazuri când cioplitori locali (ca ID) pretind că împărtăşesc cu generozitate din cunoşinţele lor meşteşugăreşti cu săteni mai puţin instruiţi (lucru iarăşi diferit de „discreţia" altor confraţi specializaţi), la fel şi copierea neautorizată a unora din modelele de execuţie (VL) – sunt alte forme de dispute, subiacente rivalităţilor negoţului, printre purtătorii actuali ai tradiţiei prelucrării lemnului în Băbeni.

În relaterea „înrolării" lor de piaţă, meşteşugarii rudari menţionează în mod critic atitudinea „incorectă" a ceea ce ei numesc „mai marii" lor consăteni care, invitaţi fiind la târgurile orăşeneşti, nu ar îngădui celor „mici" (i.e., tinerilor artizani) să pătrundă acolo; o asemenea practică este incriminată prin „abandonul tradiţiei" pe care ea l-ar provoca cioplitorilor la început de carieră, nevoiţi atunci să lucreze la „preţuri de nimic" pentru negustori intermediari din Transilvania (ID). Potrivit lui VL, concurenţa rămâne cea care a hotărât în mod esenţial componenţa delegaţiei de meşteşugari români (printre care şi ea), la Festivalul Folklife organizat de Institutul Smithsonian la Washington, între 23 iunie şi 4 iulie 1999[11]. Interlocutoarea mea

[11] Potrivit raportului editat de Institutul Smithsonian (vezi *Referinţele* articolului), un număr de 130 de muzicieni, dansatori şi meşteşugari populari au luat parte la ediţia din 1999 a Festivalului Folklife din Washington (Constantin 2014 c: 199).

accentuează experienţa sa de neuitat din America, prin detalii despre volumul de obiecte meşteşugăreşti aprobat pentru transportul aerian (cel mult 60 de kilograme), condiţiile de vânzare ale organizatorilor (taxa de 14 % pentru fiecare artefact vândut) şi succesul de care ea s-a bucurat în a-şi fi vândut toate obiectele din lemn duse acolo.

***Gurbanul*: terapia sacrificială în ethos-ul contemporan al rudarilor**

În cursul dialogurilor pe care le-am purtat în Băbeni, am intrat şi în atmosfera unei alte teme culturale – aceea a ritualului *gurban* – care, după interlocutorii mei, este o parte eminentă a tradiţiei lor. Într-un articol recent, am discutat *gurban*-ul rudar în comparaţie cu „terapia” vindecătorului popular secui, *taltos*, ca două varietăţi etnografice ale practiclor curative tradiţionale în România anilor 2000[12]. În cele ce urmează, intenţionez doar să prezint *gurban*-ul în conexiunile sale simbolice cu cioplirea lemnului, în vederea coroborării ritualului şi meşteşugului local în reprezentările ethos-ului rudar contemporan.

În mărturiile rudarilor (IL, VL, LD), ceremonia *gurban*-ului este o „moştenire din bătrâni” a localnicilor, având drept arhetip acceptarea pioasă a lui Avraam în a-şi sacrifica fiul Isaac lui Dumnezeu (Facerea, 22: 2-13). Prin comentariul său – „Dacă citiţi într-o Biblie ortodoxă, găsiţi jertfa mielului, aşa cum bunul Dumnezeu a vrut să vadă cât îl iubeşte Avraam” – VL reafirmă (indirect) ataşamentul grupului său la ortodoxia românească.

Îndeplinit după datină de Ziua Sfântului Gheorghe sau (atunci când această zi coincide cu Postul Paştelui [cf. Ignat, 2008]) la Înălţarea Domnului, *gurban*-ul este trăit mai ales ca un ritual sacrificial-şi-tămăduitor, menit să fie deopotrivă un tratament de medicină populară şi o sărbătoare comunitară. (Participarea la *gurban* este prilejuită şi de ziua onomastică a cuiva, aşa cum se întâmplă în cazul lui Gheorghe, unul dintre fiii lui Il şi VL). Locul *gurban*-ului este unul întrutotul „natural”, în termenii de *islaz*, [lan de] *grâu*, *loc cu verdeaţă*, *pădure* şi *curăţenie*; în acest decor, *albia râurilor* – sintagmă asociată, cum am văzut, cu o presupusă rădăcină a etnonimului *rudar* – este menţionată ca un topos preferat cu deosebire pentru oficierea *gurban*-ului (IL).

Cum ritualul adresează şi patologia fizică şi cea psihică, el este resimţit prin a „purifica trupul şi sufletul” în egală măsură. În interpretarea sa religioasă, *gurban*-ul este centrat pe

[12] Constantin (2016 a).

rugăciunea şi gesturile rituale ale unui „preot” (de fapt, „ăl bătrân din sat”)[13]; cu toate că rugăciunea are ca obiect explicit ajutorul lui „Dumnezeu, al Sfântului Duh, sau al unui sfânt [creştin]”, „Sfintele” ce sunt invocate aici şi originea lor spirituală par să aparţină mai degrabă unui stadiu precreştin al ritualuluil[14].

Un bătrân al satului, pe care îl numeau „preot”, acela începea şi se ruga extraordinar de frumos, lângă miel, cu bolnavul lângă el... Pe lângă masă, se punea **frunza de salcie** *– care era numită şi ea „sfântă”...* [VL].
[La] *acea rugă, venea popa... aşa se zicea, „a venit popa!”, ăl bătrân din sat, venea bolnavul lângă el, el lua în mână o cană de vin şi o bucată de carne din mielul fript, cel sacrificat pentru persoana bolnavă... Şi atunci începea: erau toţi pe lângă masă, toată familia, poate şi invitaţi, dar să fie curat din toate punctele de vedere, şi se aşezau acolo, pe lângă masa respectivă, unde era un cadru... pitoresc, un cadru natural, natura... desăvârşită, fără probleme... Şi începea şi zicea... acea rugă e în felul următor: „Voi sfintelor, bunelor, dulcelor! Veniţi lini ca apa şi dulci ca mierea! Aduceţi-vă amintea de persoana care e...” – îi spunea numele – „daţi-i snaga şi puterea, şi virtutea în oase! Că el vă prăzniceşte... adică vă va face un berbecuţ din an în an, o bute de vin şi cuptor de pâine! Amin!” Şi aşa se zicea de trei ori. Se zicea de trei ori această rugă, asta era ruga pentru cel bolnav. În acel berbecuţ, se făceau trei azimi, azimi de pâine, adică fără dospire, fără nimic, deci... tot întinsă, făină tot naturală de la bunul Dumnezeu, iar acele trei pâinici ori se introduceau în berbecuţ, ori se puneau pe masă, lângă mămăliga care se făcea, şi se servea masa... Mânca şi bolnavul, şi ceilalţi membri ai familiei, după care se... şedea la vorbă, povesteau întâmplări plăcute şi neplăcute, se mai făceau şi hore din astea... deci era un cadru extraordinar de plăcut...* [IL].

Această ambianţă a unei largi celebrări publice este într-adevăr descrisă de localnici ca fiind ceva „divin, fantastic de plăcut”, cu oamenii „devenind mai buni, mai înţelegători...”, „uitând din necazurile care există”, şi cu „bolnavul începând să se mişte, să discute...” Cât despre

[13] Potrivit unui reportaj mass-media din 2008 (dinaintea cercetării mele de la Băbeni), unul dintre interlocutorii mei (IL) ar fi preluat de mai multe ori rolul de „preot” sau „descântător”, în timpul ceremonialului *gurban* (Ignat 2008).
[14] Aspectele de religie populară ale ritualului *gurban* sunt în ultima vreme disputate de rudarii care (după 1990) s-au convertit la cultele neo-protestante din România (vezi Kovalcsik 2007: 120-124, 127 pentru o descriere a ritualului *gurban* dintr-o comunitate rudărească penticostală din Oltenia, unde rugăciunea către „Sfinte” era văzută de unii localnici ca o „idolatrie”).

dimensiunea curativă a gurban-ului, se spune că „mulţi s-au vindecat prin această jertfă a mielului”, fără ca ritualul să poată fi confundat cu un „descântec”.

Concluzii

În acord cu ceea ce artizanii rudari din Băbeni spun şi fac în materie de cioplire a lemnului, meşteşugul lor este o trăsătură cheie pentru caracterizarea acestui (sub)grup exonimic-desemnat drept unul de „ţigani / romi” şi auto-identificat cu „românii” din nordul Olteniei. În condiţiile în care originea etnică a rudarilor este o chestiune de asortiment popular de etno-istorie, simţ comun şi etimologie, artizanatul local (cu al său *datum* „ancestral” şi „divin”) pare să îndeplinească funţia unui însemn tehnic de identitate culturală a purtătorilor săi. Într-adevăr, mai mult decât o ocupaţie oarecare sau „demodată”, arta cioplirii lemnului este parte a stilului de viaţă de fiecare zi al rudarilor, cu atelierele lor casnice, diviziunea familială a muncii, gestiunea animalelor, negoţul urban, şi aşa mai departe. Un alt simbol reprezentativ al folclorului rudar – ritualul *gurban* – este deopotrivă bine integrat în cultura cioplirii lemnului din Băbeni, ţinând seama de sacralitatea salciei (una din principalele „materii prime” ale meşteşugarilor locali) şi de relaţia ipotetică dintre oficierea *gurban*-ului în pădure sau pe albia râurilor, şi etnonimul de *rudar*.

LISTA MEŞTEŞUGARILOR INTERVIEVAŢI

DC: Dumitru Ceacâru
ES: Elisabeta Stângaciu
ID: Ion Drăgan
IL: Iordan Lepădat
LD: Lisandru Dobre
MB: Maria Bădălan
VL: Viţa Lepădat

BIBLIOGRAFIE

Constantin, Marin, 2010, „Artizanatul minorităţilor etnice în Banat, Dobrogea şi Transilvania”, în *Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei,* Vol. X (In Honorem Prof. Univ. Dr. Ion H. Ciubotaru), pp. 281-316.

Constantin, Marin, 2014 a, "The ethno-cultural belongingness of Aromanians, Vlachs, Catholics, and Lipovans / Old Believers in Romania and Bulgaria", în *Revista Română de Sociologie*, serie nouă, anul XXV (1-2), pp. 255-285.

Constantin, Marin, 2014 b, "The ethno-cultural belongingness of Kalderash, Rudars, Tatars, and Turks in Romania and Bulgaria", în *Sociologie Românească*, XII (4), pp. 5-22.

Constantin, Marin, 2014 c, „De la 'satul global' la 'satul idee' în reprezentarea tradiţiilor etnografice din România la Smithsonian Folklife Festival (Washington, D.C., 1999)", în *Anuarul Institutului de Etnografie şi Folclor*, 25, pp. 197-208.

Constantin, Marin, 2015 a, "Remembering Nachbarschaft: Narratives of Social Organization and Cultural Memory among Saxons in Michelsberg and Heltau (Southern Transylvania)", în *Revista Română de Sociologie,* new series, vol. XXVI (5-6), pp. 387-399.

Constantin, Marin, 2015 b, "A Fishermen's Village: On the Lipovan Belongingness to the Danube Delta in Jurilovca (Northern Dobroudja)", în *Sociologie Românească*, vol. XIII (4) (în curs de publicare).

Constantin, Marin, 2016 a, „Practici medicale tradiţionale la rudarii din Băbeni (judeţul Vâlcea) şi secuii din Corund (judeţul Harghita)", în Andrei Kozma, Cristiana Glavce, Constantin Bălăceanu-Stolnici, în *Antropologie şi sănătate*, colecţia „Zilele Rainer", Editura Academiei Române, Bucureşti, pp. 303-308.

Constantin, Marin (2016 b), „Arta figurativă a ţăranilor secui: meşteşuguri, mitologie şi folclor în satul Corund judeţul Harghita", *Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei*, Vol. XVI, 2016 (în curs de publicare).

Constantin, Marin, 2016 c, "Accounts of the Gypsy Traditional Court (*Kris*), în Brateiu Village (Sibiu County, Romania)", manuscris, Institutul de Antropologie „Francisc Rainer", Bucureşti.

Dorondel, Ştefan, 2007, "Ethnicity, state and access to natural resources in the southeastern Europe. The Rudari case", in Stelu Şerban (ed.), în *Transborder identities. The Romanian-speaking population in Bulgaria,* Bucharest: Paideea Publisher, pp. 215-239.

Erolova, Yelis, 2013, "An ethnological study of the Crimean Tatars, Roma / Gypsies and Old Believers in Northern and Southern Dobrudzha", în *Revista de Etnografie şi Folclor / Journal of Ethnography and Folklore*, 1-2, pp. 237-259.

Ignat, Iulian, 2008, „Rudarii" (reportaj), în *Formula As*, 822.

Kovalcsik, Katalin, 2007, "Gurbane as a representation of traditional identity and culture in an Oltenian Rudar community", în B. Sikimić, P. Hristov (eds.), *Kurban in the Balkans*,

Belgrad: Serbian Academy of Sciences and Arts, Institute for Balkan Studies, pp. 109–136.

Marushiakova, Elena, and Vesselin Popov, 1998, “Bear trainers in Bulgaria (tradition and contemporary situation)”, în *Ethnologia Bulgarica. Yearbook of Bulgarian Ethnology and Folklore*, The Ethnographic Institute with Museum, Bulgarian Academy of Science, vol. I, pp. 106-116.

Marushiakova, Elena, and Vesselin Popov, 2013, “Gypsy groups in Eastern Europe: Ethnonyms vs. Professionyms”, în *Romani Studies* 5, vol. 23, no. 1, 61–82.

Slavkova, Magdalena, 2005, „Rudari u istočnoj Bugarskoj i jevanđeljski pokret” (“Rudari group in the Eastern Bulgaria and the Evangelical movement”), în Сикимић, Б. (ed.), *Бањаши на Балкану. Идентитет етничке заједнице*, Beograd: Српска Академија Наука и Уметности, Балканолошки Институт „САНУ”, pp. 277-294.

Smithsonian Institution,1999, *Smithsonian Folklife Festival On the National Mall Washington D.C. June 23-27 & June 30-July 4, 1999* [Festivalul de Cultură populară Smithsonian la National Mall Washington D.C., 23-27 Iunie, 30 Iunie-4 Iulie 1999], co-sponsored by the National Park Service.

FOTOGRAFII CU MEŞTEŞUGARI RUDARI, REALIZATE DE AUTOR

Fig. 1: DC şi ID la Muzeul Astra (Sibiu, 2010)

Fig. 2: ID la Muzeul Astra (Sibiu, 2010)

Fig. 3: ID în atelierul său propriu din Băbeni (2010)

Fig. 4: Familia Lepădat în atelierul propriu din Băbeni (2010)

Fig. 5: IL şi VL în atelierul propriu din Băbeni (2010)

Fig. 6: IL în atelierul propriu din Băbeni (2010)

Fig. 7: ES la Muzeul Ţăranului Român (Bucureşti, 2005)

Fig. 8: MB la Muzeul Astra (Sibiu, 2008)

Fig. 9: LD în atelierul propriu din Băbeni (2010)

Fig. 10: Artefacte din lemn lucrate de IL şi familia sa (2010)

Gabriela Roman

Consideraţii privind migraţia indo-europeană în Europa, în lumina analizelor genetice

***Cuvinte cheie*: ADN, indo-europeni, migraţie, Yamnaya**

Introducere

Este bine știut că preistoria Europei a fost un subiect de controversă de-a lungul timpului, cu precădere în ultimele câteva decenii. La începutul secolului XX, singurele teorii general acceptate erau bazate în primul rând pe abordări filologice. Ca dovezi suplimentare au fost luate în considerare şi materiale arheologice, însă acestea au fost întotdeauna regionale, reprezentând doar anumite zone. Acest lucru a dus la imposibilitatea de a formula o ipoteză completă a migrației, promovând mai degrabă mici teorii particulare care, în încercarea unei îmbinări, au eșuat datorită nepotrivirii uneia cu alteia. Așadar, pentru o vreme îndelungată, elementul lingvistic a fost singurul factor mai abordabil și convingător (Mallory, 1990). Unul dintre motivele cele mai invocate pentru care aspectul filologic a fost avut în vedere mai mult decât altele a fost că, dintre toate realizările omenirii, *limba* este considerată cea mai remarcabilă creație. Aceasta este mai nestatornică[1], mai subtilă și mai complexă decât orice alt sistem sau

[1] Ne referim la uşurinţa cu care limba poate circula dintr-o zonă geografică în alta, la predispoziţia de a forma dialecte, la posibilitatea de a fi împrumutată prin învăţare de către alte populaţii. Pe această bază, nu trebuie omis impactul pe care populaţiile nomade l-au avut asupra vechilor limbi europene.

instrument, fiind în stare să confere identitate unei naţiuni, cu o semnificaţie atât de puternică încât oamenii au luptat, au făcut războaie și au murit pentru ea. Are de asemenea capacitatea de a uni și de a diferenția populații, precum și de a defini limitele națiunilor omogene. Oamenii se identifică cu limba pe care o vorbesc, le dă o conștiință a unității care îi deosebeşte ca grup unic de alte populații. Ca ființe umane, ne raportăm la lumea în care trăim și suntem capabili să o înțelegem prin intermediul limbii pe care o vorbim și prin care ne exprimăm. Se spune că dacă putem înțelege limba unei populații, atunci putem avea acces la o mare parte a credințelor și concepțiilor acesteia dintr-un punct de vedere care le este propriu; limba conservă capacitatea primordială a unui grup de oameni/națiuni de înțelegere a lumii (Villar, 1996: 7).

Triburile nomade indo-europene s-au răspândit pe continentul european de-a lungul mileniilor și – deși civilizația europeană actuală este o aglomerare de diferite limbi și diverse trăsături fizice – există dovezi ce atestă trăsături *ereditare* indo-europene, precum şi ale faptului că la un moment dat în preistorie un grup puternic s-a răspândit pe suprafața continentului, pierzându-și unitatea originală și formând identități și culturi mai mici în diferite epoci și timpuri. Rămâne deocamdată necunoscut numele pe care acest grup, cunoscut nouă drept *indo-europeni*, și l-au dat lor înșiși, precum și numele cu care își numeau vecinii. Singurele informații pe care le aveam până de curând despre el proveneau din sursele lingvistice care au supraviețuit de-a lungul timpului în sânul civilizațiilor ce au descins din acest grup originar indo-european, precum arienii – locuitorii Indiei, Pakistanului, Afganistanului şi Persiei (Villar, 1996: 13).

În zilele noastre însă, aspectul filologic nu mai este singurul indicator al ipotezei migratorii. Investigația științifică arheologică a cunoscut o tot mai mare dezvoltare în ultimele decenii, precum şi analizele genetice de ADN și genomuri. În ceea ce privește ADN-ul antic, tehnica de analiză a genomului uman (care conține ADN-ul), a devenit o metodă importantă care contribuie la îmbunătățirea studiului preistoriei și, în consecință, la înțelegerea expansiunii indo-europene. Acest tip de ADN conține îndeajuns material pentru a fi pus în corelaţie cu elementele lingvistice și arheologice.

Următoarele paragrafe conțin informații despre felul în care analiza ADN a adus îmbunătățiri cercetării genetice, dar și arheologice, a cercetării în general cu privire la migrația populației arhaice indo-europene în Europa. Există dovezi despre o cultură anume care pare să fi avut un rol de frunte în cursul răspândirii valului migrator indo-european, și anume grupul Yamnaya, despre care sunt prezentate câteva detalii mai importante. În acest context, nu putem omite menționarea celor două teorii migratorii mai plauzibile, pe care le vom discuta în lumina unui studiu realizat de geneticieni și arheologi, la fel cum nu putem trece cu vederea nici

evidențele lingvistice care au supraviețuit până în prezent și care conferă indicii ale unor populații diverse cu origini comune. Doar printr-o corelare şi comparare a rezultatelor corespunzând unor metode diferite putem spera la o precizie mai mare în descifrarea răspândirii indo-europene. Nu în ultimul rând, va fi pusă în lumină legătura culturii Yamnaya, regăsită în mostre genetice europene, cu civilizații ale platoului eurasiatic, de unde se presupune că își are originea populația indo-europeană.

Câteva noțiuni genetice

În ceea ce priveşte ADN-ul de specimene antice, ne vom referi în acest studiu doar la ADN-ul Y și ADNmt-ul (mitocondrial)[2]. Astfel, în ambele tipuri de ADN se găsesc haplogrupuri[3]. Deși ADN-ul Y este mai greu de obținut din resturile antice, metodologia modernă a putut să îl includă totuși în cercetarea științifică.

Haplogrupul din ADN-ul Y este definit de către cromozomul Y care, în specia mamiferelor (inclusiv specia umană), reprezintă unul dintre cei doi cromozomi ai sexului unui mamifer. Cromozomul Y se transmite doar pe linia paternă, spre deosebire de cel de al doilea cromozom, X, care se transmite atât pe linia maternă cât și pe cea paternă (Strachan, 1999). Fiecare specimen de sex masculin are un cromozom Y și un cromozom X, în timp ce specimenele de sex feminin au câte doi cromozomi X. De asemenea, trebuie menționat că un haplogroup este format dintr-o serie de alele[4] combinate într-un singur grup, plus haplotipuri similare care fac parte dintr-o singură linie de descendenţă, ce poate avea mii de ani vechime. Cuvântul haplogrup provine din limba greacă și înseamnă *singur* (ἁπλούς, *haplous*). Un haplotip, deci, este o formațiune de alele care definește o moștenire specifică de la un singur părinte (Purcell *et al*, 2007), iar o alelă este o formă de genă localizată într-un locus genetic dintr-un cromozom. Toate ființele umane posedă câte două alele moștenite de la ambii părinți în fiecare locus genetic.

[2] Tipul de ADN care se moștenește doar pe linie maternă și rezidă în mitocondriile din celulele eucariote.

[3] Acestea sunt grupuri de haplotipuri cu informație genetică asemănătoare ce provin de la o singură linie de descendenţă. Prin haplogrup înțelegem o serie de alele specifice de pe un cromozom. Fiecare haplogrup este notat cu o literă mare din alfabet, subdiviziunilor adăugându-li-se câte o cifră, sau combinații de cifre și litere mici. Cu cât haplogrupurile sunt mai amplu divizate, cu atât combinarea cifrelor și a literelor mici devine mai complexă. Exemple de haplogrupuri vor apărea în text (a se reveni ulterior la această notă de subsol pentru corelare).

[4] O alelă este o anumită formă pe care o capătă o genă pe un cromozom. Fiecare formă diferită de genă este o alelă și este localizată într-un *locus* genetic.

Date genetice privind răspândirea indo-europeană în Europa

Pe baza studiului haplogrupurilor ADN-ului sunt prezentate rezultate care ne fac să ne gândim la o „teorie a stepelor”[5] în ceea ce privește expansiunea câtorva dintre limbile indo-europene, însă nu explică în mod necesar răspândirea lor ca întreg. Poate fi derutant, dacă o teorie oferă informație despre răspândirea a doar unora dintre limbile indo-europene și nu a totalității acestora. O altă variantă, pe baza unei „ipoteze agricole”[6], ne-ar permite să presupunem că limbile indo-europene au ajuns în Europa într-o etapă mult mai timpurie (înainte de perioada la care se referă teoria stepei). Această ipoteză ar explica rezultatele analizei ADN provenite de la civilizaţiile Yamnaya și de la ceea ce putem numi *cultura ceramicii legate cu frânghie* (Corded Ware Culture), care s-au dovedit a fi compatibile cu ideea unui val de expansiune aparținând teoriei agricole mai târziu decât faza incipientă a acesteia din urmă (Haak *et al*, 2015). Însă, în același timp, şi teoriile agricole rămân limitate şi în dezbatere, dat fiind faptul că în favoarea expansiunii indo-europene din stepa eurasiatică există sugestii privind atât o mișcare prin zona balcanică, cât și a uneia prin zona platoului caucazian.

Rezultatele genetice sunt o sursă de informație folositoare când realizăm comparații ale diferitelor teorii ce revendică posesia unei explicații valide a răspândirii limbilor indo-europene în Europa, cu precădere când acestea implică procesul de migrație a unei populații preistorice. Ipotezele lingvistice sunt deseori combătute cu dovezi arheologice. Problema însă privitoare la materialul arheologic este că de cele mai multe ori sursele materiale prezente într-un loc anume nu pot fi întotdeauna luate drept martori incontestabili, datorită faptului că mobilitatea bunurilor materiale poate fi în multe cazuri doar o chestiune de negoț sau schimb de idei și nu în mod necesar o mobilitate a populațiilor în sine (Bramanti et al, 2009: 138). Analizele genetice devin o inovație valoroasă și utilă în acest caz, deoarece permit testarea directă pe materialul uman.

---

[5] Teoria stepelor se referă la o invazie preistorică indo-europeană dinspre stepa eurasiatică, care a pătruns în Europa prin Caucaz.

[6] Prin ipoteza agricolă se face trimitere la idea de sedentarism. Stilul de viață nomad nu ar fi permis practicarea agriculturii, care ar putea sugera o posibilă stabilitate a noii populații, precum și impactul acesteia în stilul de viață al „gazdelor” sale, mai devreme decât se presupune în termeni generali, având în vedere dovezile arheologice timpurii despre răspândirea agriculturii pe care le găsim în Europa.

Datele genetice care au fost colectate din ADN-ul antic au confirmat presupunerile privitoare la teoria anatoliană,[7] rezultatele stabilind că a existat în trecut un prim val de migrație al agricultorilor timpurii dinspre Orientul mijlociu spre Europa. Acest studiu a fost întreprins cu ajutorul AND-ului mitocondrial și genomului întreg (fără o secvențiere a acestuia) (Lazaridis *et al*, 2014: 412; Skoglund *et al*, 2012: 468), în urma căruia a rezultat concluzia că agricultorii Europei centrale, Scandinaviei și Iberiei se trăgeau dintr-o populație unitară comună. Aceleași date genetice arată că un al doilea val migratoriu în Europa s-a produs către sfârșitul neoliticului târziu, provenind din stepele eurasiatice.

Relevanța culturii Yamnaya în cadrul răspândirii genetice în Europa

Pentru a realiza analiza ADN, Haak și echipa sa au folosit date genetice provenind de la 69 de europeni care au trăit între 8000-3000 î. Hr. Studiul a fost realizat pentru a putea observa tranziția la nivelul Europei. S-au adăugat de asemenea 25 de mostre antice aparținând paleoliticului superior din Rusia, mostre de proveniență vânător-culegători și agricultori europeni. În total, s-au analizat 94 de mostre aparținând locuitorilor europeni antici. Conform acestui studiu bazat pe haplogrupuri formate din cromozomul Y, 34 de indivizi din 69 sunt de sex masculin. Rezultatul studiului demonstrează că un singur individ aparținând haplogrupuilui R1b[8] provenea din afara Rusiei și data din neoliticul târziu care corespunde neoliticului timpuriu din Peninsula Iberică[9] (unde a fost găsit individul). Pe de altă parte, haplogrupurile R1a[10] și R1b au fost identificate în mostre aparținând neoliticului târziu / începutul epocii bronzului din afara Rusiei într-un procentaj de aproximativ 60%, la fel cum mostrele europenilor din afara Rusiei dintre 7500-2700 î. Hr. arată un procentaj al R1a și R1b de 100%. Aceste haplogrupuri (R1a respectiv R1b) sunt majoritare și în populația actuală europeană. Concluzia la care se ajunge este că *cel mai*

[7] Teoria anatoliană face referire la o migrație a populației indo-europene în Europa arhaică prin spațiul central anatolian din zona Turciei actuale.

[8] R1b: tip de haplogrup (a se verifica nota de subsol 3).

[9] Neoliticul nu este acelaşi peste tot. Neoliticul târziu din Rusia corespunde neoliticului timpuriu în peninsula Iberică. În general, totul vine dinspre est, şi ajunge mai târziu în vest, fie valuri de nomazi, răspândirea animalelor domestice, agricultura, culturi ceramice etc. Dacă neoliticul se presupune că începe acum aproximativ 9 000-10 000 de ani în Levant, în vestul Europei încă nici nu a început. Când ajunge şi în vestul Europei, mult mai târziu, îl numim aici „timpuriu”, pentru că e abia la început. În Orientul Mijlociu deja există demult, numim deci neoliticul „târziu”, deşi ele sunt contemporane.

[10] R1a: tip de haplogrup (a se verifica nota de subsol 3).

probabil populația indo-europeană s-a răspândit dinspre est în Europa cândva în jurul anului 3000 î. Hr.

În acest studiu, s-a observat că doi dintre vânător-culegătorii din Rusia aparțineau haplogrupului R1a care provine din cultura Karelia, iar un al treilea vânător-culegător din aceeași zonă aparținea haplogrupului R1b care provine din cultura Samara. Acești doi indivizi sunt considerați cele mai timpurii exemplare ale fiecăruia dintre cele două haplogrupuri atestate până acum. Aceasta se explică și prin faptul că niciunul dintre ei nu aparținea liniilor genetice corespunzătoare fiecăruia în parte (M417[11] în cadrul R1a și M269[12] în cadrul R1b), care sunt predominante în Europa actuală. Din contră, grupul Yamnaya aparținea liniei genetice M269 din cadrul R1b. Cultura Yamnaya pare a fi contemporană în Europa centrală cu cea a ceramicii legate cu frânghie, la aproximativ 2500 î. Hr. Această din urmă cultură a avut elemente similare altor culturi apartenente stepei, în consecință similare culturii Yamnaya. Se pare că grupul Yamnaya și cel a ceramicii legate cu frânghie au apărut brusc într-o perioadă simultană, reprezentând în același timp populațiile cele mai timpurii și influente dintre cele ale neoliticului mijlociu (Haak *et al,* 2015: 7-8).

Concluzia generală cu privire la migrația preistorică europeană tinde să ducă spre existenţa a două valuri de mișcări distincte și majore: primul val a constat în venirea agricultorilor timpurii din Orientul Mijlociu, undeva în neoliticul timpuriu, după care a urmat un al doilea val de migrație, al grupului Yamnaya, din stepa eurasiatică în neoliticul târziu (Brandt *et al,* 2013: 258). În Europa actuală, rezultatele au arătat că moștenirea genetică Yamnaya este mult mai scăzută în Europa sudică decât în partea de nord, iar populația acesteia s-a amestecat cu grupuri de populații neolitice timpurii, rezultatele arătând că amestecarea s-a produs de asemenea cu populații din sudul Siberiei (Hellenthal *et al,* 2014).

Argumentul în favoarea ipotezei anatoliene este acela că limba indo-europeană a apărut în Europa aproximativ acum 8500 de ani, prin înaintare dinspre regiunea Anatoliei, și a constituit baza lingvistică a unei populații destul de mari, care mai târziu, când un nou val de expansiune s-a produs, nu a mai suferit o influență lingvistică remarcabilă (Gamkrelidze și Ivanov, 1990).

[11] M417: grupare a secvențelor similare din arborele filogenetic, aflată înăuntrul haplogrupului R1a.

[12] M269: grupare a secvențelor similare din arborele filogenetic, aflată înăuntrul haplogrupului R1b.

Două teorii principale ale invaziei indo-europene

1. *Ipoteza anatoliană* propune o variantă a răspândirii pastoralismului nomad din Anatolia neolitică în continentul european cu aproximativ 8000 de ani în urmă (figura 1), în mod paşnic, prin intermediul expansiunii agricole. O ipoteză alternativă este cea a *kurganelor* (sau *tumulilor*). Conform Marijei Gimbutas (1977), ipoteza kurganelor presupune diferite etape, prima fiind cultura ceramică Samara, continuată de cea denumită Maykop în Caucazul nordic, pentru ca apoi să se dizolve în cultura indo-hitită ce a generat proto-anatolienii. Ulterior culturii Maykop urmează apogeul în epoca societății proto-indo-europene, care s-a extins de-a lungul stepei pontice în aceeași perioadă în care cultura ceramicii legată cu frânghie s-a extins de la râul Rin până în apropierea Volgăi, corespunzând totodată cu zona kurganelor indo-europene care se aflau într-o fază ultimă de decădere, în perioada 3000-2500 î. Hr. (Gimbutas, 1980: 247).

2. *Ipoteza stepei* susţine că indo-europenii au venit în Europa prin zona Caucazului, cândva în jurul anului 6000 î. Hr., când este atestată domesticirea cailor. Domesticirea cailor şi inventarea roţii au favorizat răspândirea acestei populații nomade într-un mod mai rapid. Ipoteza este oarecum mai plauzibilă, deoarece aceasta oferă explicații mai amănunțite cu privire la nord-estul Europei, însă majoritatea celorlalte ramuri lingvistice rămân neexplicate, ceea ce face ca şi această teorie să nu fie în totalitate convingătoare. Noua cercetare întreprinsă de către Haak *et al* (2015) oferă într-adevăr informații despre trăsături genetice cu influenţe de stepă în această parte nordică a Europei, dar ceea ce sugerează în mare parte este faptul că pastoralismul stepei nu a avut un impact îndeajuns de mare (din moment ce doar partea nordică a fost afectată). Prin urmare, această ipoteză poate fi valabilă doar pentru câteva dintre limbile indo-europene ale Europei.

Dar dovezi genetice ale unei expansiuni din stepă mai timpurie decât cultura ceramicii legate cu frânghie încă nu au putut fi făcute, deși cercetări viitoare în zone mai largi ale Europei conținând exemplare de mărimi mai ample ar putea contribui cu informații și date noi; însă este puțin probabil ca o invazie dinspre stepele eurasiatice să se fi produs mai înainte de 4000 î. Hr., având în vedere că în jur de 4500 î. Hr. exista deja o prezență indo-europeană în Europa. Rezultatele studiului lui Haak *et al* sugerează că limba indo-europeană a fost introdusă pe continent într-o etapă timpurie prin agresiune și printr-o migrație majoră, diferită de cea a stepei, cu un impact minim totuşi în zona nord europeană (figura 2).

Evidențe lingvistice

Marea majoritate a limbilor indo-europene care sunt vorbite în zilele noastre provin din șase ramuri largi: ramura romanică și cea slavică în Europa, ramura iraniană în Asia, cea germanică și celtică în Scandinavia și nordul Europei, și marea ramură indică ce include o bună parte din nordul Indiei și Pakistanului. Au fost stabilite diferite căi de a observa evoluția acestor subgrupuri de-a lungul timpului; doar recent însă au fost efectuate studii asupra familiei limbilor indo-europene care au inclus reconstrucția lingvistică a limbii părinte drept ajutor pentru a înțelege conexiunea dintre toate limbile acestei familii (celei indo-europene), și de asemenea pentru a explica o evoluție istorică a acestora (Clackson, 2007: 27). Astfel, studii şi cercetări au făcut posibilă interpretarea unor texte care provin din limbi ce au o rată scăzută de moștenire lingvistică și este, într-adevăr, un succes faptul că s-au putut reconstrui aspecte ale limbii părinte. Un şi mai mare succes al comparării a două limbi îl reprezintă însă reconstrucția fonologică. De exemplu, dacă luăm drept repere de comparație limbile engleză, germană și olandeză, care provin în întregime din ramura germanică a limbii indo-europene, oricare dintre vorbitorii uneia dintre aceste trei limbi ar observa similarități atât în gramatica, cât și în vocabularul acestora. Cuvintele folosite pentru *pâine* și *apă* (*bread* și *water* în limba engleză) sunt foarte asemănătoare în limba germană (*brot* și *wasser*) respectiv olandeză (*broot* și *water*). Sunt însă și cuvinte care pot fi complet diferite în fiecare din cele trei limbi, precum cuvântul *ceapă. Onion* din limba engleză, devine *aber* în olandeză și *zwiebel* în germană. Pe de altă parte, există cuvinte ce pot semăna între ele în doar două dintre limbi și să difere în totalitate în cea de-a treia limbă. De exemplu cuvântul *pasăre* este *bird* în engleză, însă avem *Vogel/vogel* în germană și olandeză (Clackson, 2007: 28).

Ar fi nedrept să nu aruncăm o privire fugară și la varianta acelorași cuvinte din limbile romanice. Acestea provin, desigur, din ramura indo-europeană romanică care s-a păstrat până în zilele noastre, și anume limba latină. Vorbitorii acestor limbi derivate din limba părinte, latina, se pot înțelege cu mult mai multă ușurință între ei decât s-ar înțelege cu vorbitorii uneia dintre limbile aparținând oricărei alteia dintre celelalte ramuri indo-europene. De exemplu, dacă privim la exemplul cuvintelor *apă* și *pâine,* din latinescul *aqua,* respectiv *panem,* au derivat *acqua/pane* în italiană, *agua/pan* în spaniolă, *agua/pão* în portugheză și *eau/pain* în franceză.

Întâlnim însă o structură ușor diferită în cazul cuvintelor *ceapă* respectiv *pasăre. Cepa* și *avem* sau *praepes* din latină devin *cebolla/ave* sau *pájaro* în spaniolă, *cebola/ave* sau *pássaro* în limba portugheză, *cipolla* pentru *ceapă,* dar *uccello* pentru *pasăre*, în italiană.

Nu întotdeauna însă reconstrucția fonologică este o tehnică ușor de aplicat, cu atât mai mult cu cât vom compara mai multe grupuri lingvistice cu limbile lor părinte (acolo unde este posibil, desigur). Modul în care sunetul unui cuvânt se schimbă în fiecare limbă înrudită și reconstruirea fonologică sunt două subiecte amplu dezbătute în ultima jumătate de secol, iar o mare parte din teoriile lingvistice actuale sunt semn al unui interes acordat acestui tip de cercetări (Clackson, 2007: 28).

Răspândirea culturilor arheologice timpurii pe platoul Eurasiatic

Cultura Yamnaya (*Ямная* în limba rusă) este considerată una dintre culturile cu cea mai mare influență în dispersarea indo-europeană în Europa, și există indicii pentru a crede că această cultură a fost urmașă a altor culturi preistorice din stepele eurasiatice. De exemplu s-a dovedit legătura culturii Botai – a cărei vechime este atestată în jur de aproximativ 3700-3100 î. Hr. în regiunea Kazahstanului antic – cu expansiunea populațiilor din stepa zonei Volgăi (Anthony, 2010). Din mijlocul acestei populații de călăreți nomazi iscusiți s-a dezvoltat în timp cultura Afanasevo – *Афанасьева, Afanasieva* în limba rusă (Mallory, 1990), care se presupune a fi cea mai timpurie cultură eneolitică, datând între 3600-2300 î. Hr. Aceasta a avut drept punct de origine sudul Siberiei și, deși departe de cea mai apropiată zonă de stepă europeană, relevă totuși o serie de trăsături comune cu vecinii ei îndepărtați. Mormintele aparținând culturii Afanasevo conțin resturi umane de natură europoidă. Prezența folosirii elementelor de metal se leagă de originea indo-europeană, iar relațiile îndepărtate cu alte culturi europene oferă indicii ale unei posibile apartenențe indo-europene a culturii Afanasevo.

În jurul aceleiași perioade (~2100 î. Hr.) s-a edificat cultura Andronovo *(Андрóновская, Andronovskaya).* Pentru aceasta s-au propus trei etape și anume:

1. Epoca Fedorovo, datând între secolele XV-XIII î. Hr.;
2. Epoca Alakul, ce datează prin conexiune genetică între secolele XI-IX î. Hr.;
3. Epoca Zamaraevo, datată între secolele VIII-VII î. Hr., constituind punctul de pornire pentru triburile scitice și sarmate de origine iraniană.

Contemporană cu Andronovo, o altă cultură se afla la apogeul său în stepa Caucazului și estul Europei: grupul Yamnaya menționat anterior. Se presupune că această cultură avea în mare parte o formă de economie semi-nomadă, şi este caracterizată de marile sale necropole și folosirea ocrului. Lipsa dovezilor arheologice sugerează că civilizația Yamnaya se ocupa cu

creșterea animalelor și a contribuit la valul migratoriu indo-european arhaic din Europa (Mallory, 1997: 92; Kuzmina, 2007: 326).

Concluzii

Polemica privind adevăratele origini ale Europei, aşa cum o știm azi, şi asupra migrațiilor care au avut loc de-a lungul timpului pe continentul european este încă deschisă, cu atât mai mult cu cât cele două teorii (anatoliană și cea a stepei) par a fi improbabile în explicarea întregului proces de răspândire indo-europeană și nu conduc la un răspuns exact. În orice caz, datele genetice provenind de la cei 94 de indivizi supuşi analizelor sugerează o invazie masivă din partea de Est a continentului către Europa centrală, acești indivizi fiind cel mai probabil reprezentativi pentru răspândirea limbilor indo-europene, din care au derivat majoritatea limbilor moderne care sunt vorbite astăzi.

BIBLIOGRAFIE

Anthony, David W., 2010, *The Horse, the Wheel, and Language: How Bronze-Age Riders from the Eurasian Steppes Shaped the Modern World*, Princeton: University Press.

Bramanti, B, M. G. Thomas, W. Haak, M. Unterlaender, P. Jores, K. Tambets, I. Antanaitis Jacobs, M. N. Haidle, R. Jankauskas, C. J. Kind, F. Lueth,T. Terberger, J. Hiller, S. Matsumura, P. Forster, J. Burger, 2009, "Genetic Discontinuity Between Local Hunter-Gatherers and Central Europe's First Farmers", în *Science,* 326, pp. 137-140.

Brandt, Guido, Wolfgang Haak, Christina J. Adler, Christina Roth, Anna Szécsényi-Nagy, Sarah Karimnia, Sabine Möller-Rieker, Harald Meller, Robert Ganslmeier, Susanne Friederich, Veit Dresely, Nicole Nicklisch, Joseph K. Pickrell, Frank Sirocko, David Reich, Alan Cooper, Kurt W. Alt, 2013, "Ancient DNA reveals key stages in the formation of central European mitochondrial genetic diversity", în *Science,* 342, pp. 257-261.

Clackson, James, 2007, *Indo European Linguistics. An introduction*, Cambridge: University Press, pp. 1-24.

Gamkrelidze, Thomas V. / Ivanov, V. V., 1990, "The early history of Indo-European languages", în *Sci.Am.*, 262, pp. 110–116.

Gimbutas, Marija, 1977, “The first wave of Eurasian steppe pastoralists into Copper Age Europe”, în *Journal of Indo-European Studies*, 5, pp. 277-338.

Gimbutas, Marija, 1980, “The Kurgan wave number 2 (c. 3400-3200 BC) into Europe and the following transformation of culture”, în *Journal of Indo-European Studies*, 8, pp. 273-315.

Haak, Wolfgang, Iosif Lazaridis, Nick Patterson, Nadin Rohland, Swapan Mallick, Bastien Llamas, Guido Brandt, Susanne Nordenfelt, Eadaoin Harney, Kristin Stewardson, Qiaomei Fu, Alissa Mittnik, Eszter Banffy, Christos Economou, Michael Francken, Susanne Friederich, Rafael Garrido Pena, Fredrik Hallgren, Valery Khartanovich, Aleksandr Khokhlov, Michael Kunst, Pavel Kuznetsov, Harald Meller, Oleg Mochalov, Vayacheslav Moiseyev, Nicole Nicklisch, Sandra L. Pichler, Roberto Risch, Manuel A. Rojo Guerra, Christina Roth, Anna Szecsenyi-Nagy, Joachim Wahl, Matthias Meyer, Johannes Krause, Dorcas Brown, David Anthony, Alan Cooper, Kurt Werner Alt, David Reich, 2015, “Massive migration from the steppe was a source for Indo-European languages in Europe”, în *Nature*, 522, pp. 4-138.

Hellenthal, Garrett, George B. J. Busby, Gavin Band, James F. Wilson, Cristian Capelli, Daniel Falush, Simon Myers, 2014, “A genetic atlas of human admixture history”, *Science*, 343, pp. 747–751.

Kuzmina, Elena E., 2007, *The Origin of Indo-Iranians*, Boston: Brill, pp. 325-326.

Lazaridis, Iosif, Nick Patterson, Alissa Mittnik, Gabriel Renaud, Swapan Mallick, Karola Kirsanow, Peter H. Sudmant, Joshua G. Schraiber, Sergi Castellano, Mark Lipson, Bonnie Berger, Christos Economou, Ruth Bollongino, Qiaomei Fu, Kirsten I. Bos, Susanne Nordenfelt, Heng Li, Cesare de Filippo, Kay Prufer, Susanna Sawyer, Cosimo Posth, Wolfgang Haak, Fredrik Hallgren, Elin Fornander, Nadin Rohland, Dominique Delsate, Michael Francken, Jean-Michel Guinet, Joachim Wahl, George Ayodo, Hamza A. Babiker, Graciela Bailliet, Elena Balanovska, Oleg Balanovsky, Ramiro Barrantes, Gabriel Bedoya, Haim Ben-Ami, Judit Bene, Fouad Berrada, Claudio M. Bravi, Francesca Brisighelli, George B. J. Busby, Francesco Cali, Mikhail Churnosov, David E. C. Cole, Daniel Corach, Larissa Damba, George van Driem, Stanislav Dryomov, Jean-Michel Dugoujon, Sardana A. Fedorova, Irene Gallego Romero, Marina Gubina, Michael Hammer, Brenna M. Henn, Tor Hervig, Ugur Hodoglugil, Aashish R. Jha, Sena Karachanak-Yankova, Rita Khusainova, Elza Khusnutdinova, Rick Kittles, Toomas Kivisild, William Klitz, Vaidutis Kucinskas, Alena Kushniarevich, Leila Laredj, Sergey

Litvinov, Theologos Loukidis, Robert W. Mahley, Be´la Melegh, Ene Metspalu, Julio Molina, Joanna Mountain, Klemetti Nakkalajrvi, Desislava Nesheva, Thomas Nyambo, Ludmila Osipova, Juri Parik, Fedor Platonov, Olga Posukh, Valentino Romano, Francisco Rothhammer, Igor Rudan, Ruslan Ruizbakiev, Hovhannes Sahakyan, Antti Sajantila, Antonio Salas, Elena B. Starikovskaya, Ayele Tarekegn, Draga Toncheva, Shahlo Turdikulova, Ingrida Uktveryte, Olga Utevska, Rene´ Vasquez, Mercedes Villena, Mikhail Voevoda, Cheryl A. Winkler, Levon Yepiskoposyan, Pierre Zalloua, Tatijana Zemunik, Alan Cooper, Cristian Capelli, Mark G. Thomas, Andres Ruiz-Linares, Sarah A. Tishkoff, Lalji Singh, Kumarasamy Thangaraj, Richard Villems, David Comas, Rem Sukernik, Mait Metspalu, Matthias Meyer, Evan E. Eichler, Joachim Burger, Montgomery Slatkin, Svante Pääbo, Janet Kelso, David Reich, Johannes Krause, 2014, "Ancient human genomes suggest three ancestral populations for present day Europeans", în *Nature*, 513, pp. 409-413.

Mallory, James Patrick, 1990, "In search of the Indo-Europeans; Language, Archaeology and Myth", în *Journal of Field Archaeology*, 17 (1), pp. 89-93.

Mallory, James Patrick., 1997, *Encyclopedia of Indo-European Culture*, London: Fitzroy Dearborn Publishers.

Purcell, Shaun, Daly Mark J., Sham Pac C., 2007. "WHAP: Haplotype-based Association Analysis", în *Bioinformatics*, 23 (2), pp. 200-256.

Skoglund, Pontus, Helena Malmström, Maanasa Raghavan, Jan Storå Per Hall, Eske Willerslev, M. Thomas P. Gilbert, Anders Götherström, Mattias Jakobsson, 2012, "Origins and Genetic Legacy of Neolithic Farmers and Hunter-Gatherers in Europe", în *Science*, 336, pp. 466-469.

Strachan, T., Read Andrew P., 1999, *Human molecular genetics*, New York: Wiley-Liss, pp. 10-23.

Villar Francisco, 1996, *Los indoeuropeos y los orígenes de Europa. Lenguaje e história*, Madrid: Gredos.

Anexe

Figura 1. *Ipoteza anatolianã*

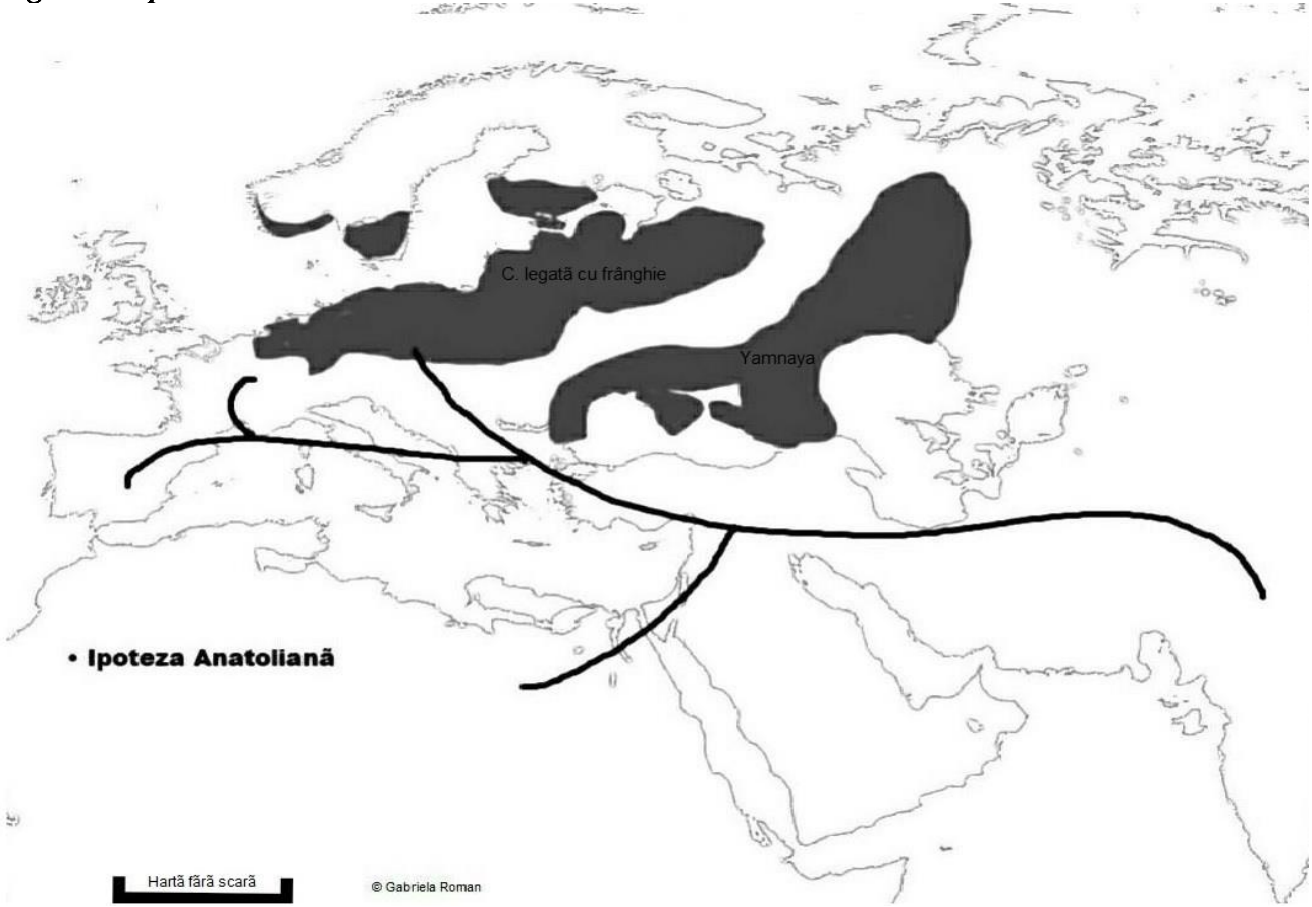

Figura 2. ***Ipoteza stepei***

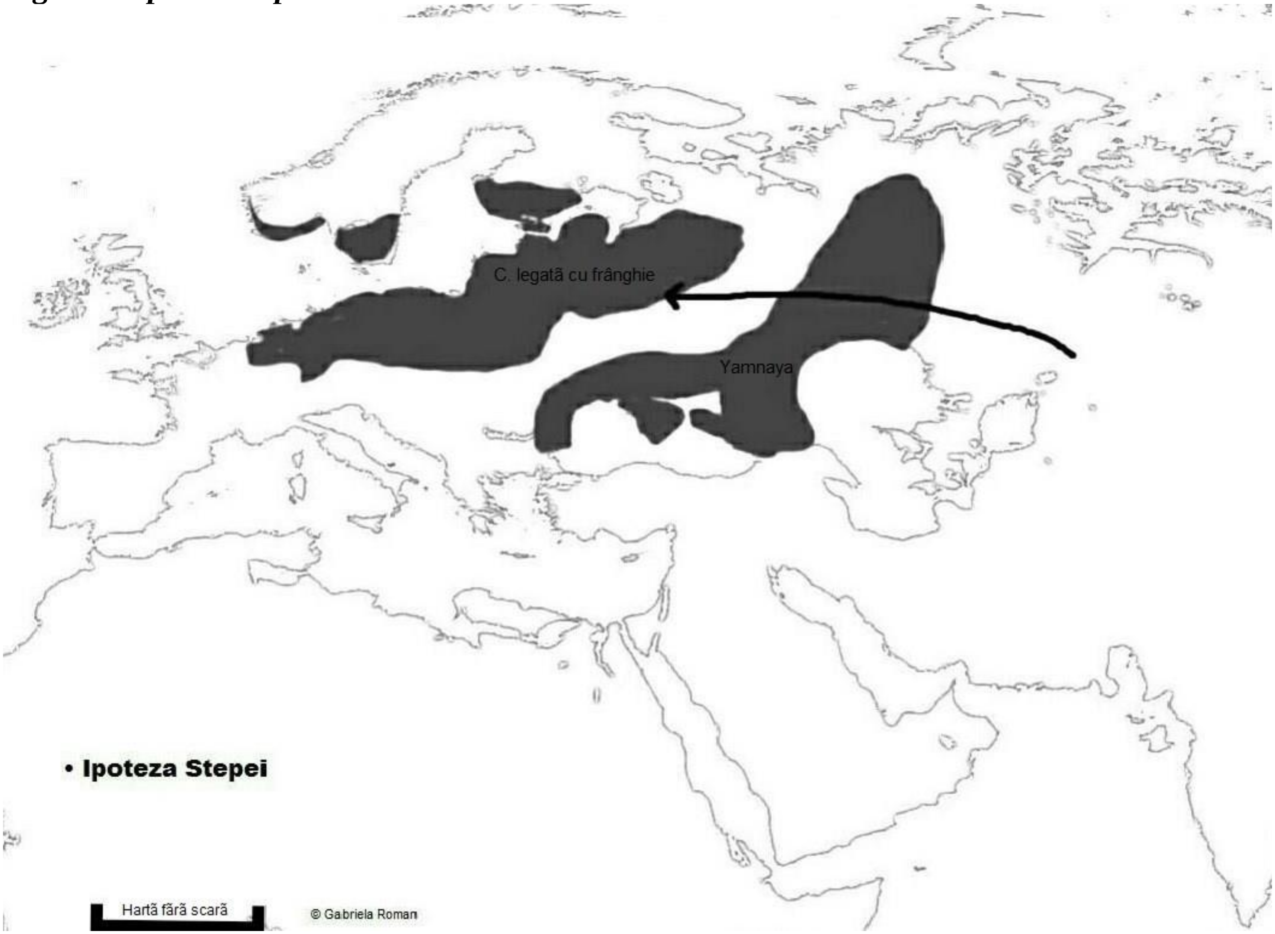

Gheorghe Plăiaşu

Omul în cosmos.
Câteva elemente de antropologie spaţial-extraterestră

Dintre toate vieţuitoarele pământului, omul este singura specie care, de o jumătate de secol, nu mai este exclusiv legată de mediile terestre. Adaptarea la mediile extra-terestre presupune însă îndeplinirea unor condiţii specifice, despre care nu putem spune că astăzi sunt pe deplin realizate. În acest articol, pe fondul unor repere istorice ale cuceririi spaţiului cosmic de către oameni, voi încerca să scot în evidenţă aspecte mai puţin cunoscute publicului larg – deşi mă voi baza în exclusivitate pe presa de popularizare ştiinţifică – legate de efectele pe care mediile extraterestre şi tehnologia spaţială le au asupra organismului uman. Situaţiile din timpul lansărilor rachetelor cu echipaje umane la bord, microgravitaţia, radiaţiile nocive din cosmos, traiul în comun la bordul unor staţii spaţiale etc. sunt tot atâtea provocări pe care omul trebuie să le înfrunte în aventura sa extraterestră, să le rezolve întotdeauna cu un succes total, varianta succeselor parţiale însemnând costuri enorme şi irecuperabile, financiare şi chiar în vieţi omeneşti.

La sfârşitul anilor ‘50, în contextul luptei ideologice și propagandistice între sistemul capitalist și cel socialist, a apărut și problema luptei pentru întâietate în cucerirea cosmosului între Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste și Statele Unite ale Americii. URSS a reușit la început să se impună în fața SUA, lansând primul satelit artificial al Pământului și primul om în cosmos. Reacția SUA a fost promptă. În scurt timp și americanii au egalat performanța sovieticilor.

În această perioadă, fiecare din cele două puteri a încercat să demonstreze superioritatea sa tehnică. Această superioritate solicită resurse umane și materiale, dar și un mare efort

financiar. Potențialul uman era cel mai important, bazându-se pe ideile lui K. E. Țiolkovski și ale lui R. Goddard, care au şi fost puse în practică.[1] Foarte importantă a fost munca de proiectare și concepție a rachetelor, dar și selecția foarte dură a candidaților pentru zborurile cosmice, precum și antrenamentul intensiv al acestora. Au fost selectați candidații cei mai sănătoși și care aveau o formă fizică excelentă. Ei trebuiau să se adapteze foarte ușor oricăror situații inclusiv celor neprevăzute.

După faza de început a cuceririi cosmosului, SUA și-au luat revanșa față de URSS reușind să ducă mai multe echipaje de astronauți pe Lună. Era clar că SUA câștigase competiția cosmică cu URSS. De acum încolo începe cercetarea ştiinţifică a cosmosului şi a corpurilor cereşti. Totuşi, pentru cercetarea planetelor şi a sateliţilor lor, în cele din urmă vor fi preferate nu rachetele cu astronauţi, ci sondele automate.

Preferinţa pentru sondele automate s-a făcut în primul rând din motive financiare. Rachetele cu astronauţi erau mult mai scumpe, având sisteme de securitate şi de menţinere a vieţii astronauţilor care măreau masa utilă ce trebuia transportată. Mărindu-se masa utilă, era necesară o cantitate mai mare de combustibil, care în final mărea masa totală a rachetei. Un alt inconvenient al rachetelor cu astronauţi la bord era şi faptul că astronauţii nu puteau suporta acceleraţii prea mari ale rachetelor. Acceleraţiile mai mici duceau în final la un consum suplimentar de combustibil, mărind iarăşi masa rachetelor, determinând deci creşterea preţului lansărilor.

Ce se întâmplă atunci când creşte acceleraţia rachetei? Răspunsul este că greutatea astronautului creşte. Fenomenul se numeşte *suprasarcină*. Acceleraţia imprimată unui corp în cădere de forţă de atracţie gravitaţională a Pământului se notează cu „g”.[2] Dacă acceleraţia exercitată asupra astronautului este 2g, greutatea acestuia se dublează, iar pentru 3g se triplează, şi aşa mai departe.

Greutatea prea mare a astronautului la decolarea rachetei nu este unica problemă. O altă problemă este şi faptul că sângele şi celelalte lichide din corpul astronautului au tendinţa să se strângă în partea de jos a corpului. Din această cauză creierul şi alte organe nu mai sunt bine alimentate cu sânge. În plus, acceleraţiile au şi alte efecte asupra astronautului:

---

[1] Konstantin Eduardovici Ţiolkovski, 1857-1935, savant şi inventator rus, specialist în rachete şi pionier al astronauticii, a descoperit principiile rachetei cu mai multe trepte şi folosirea de combustibil lichid în locul celui solid. Robert Goddard, 1882-1945, profesor de fizică american, a realizat primele schiţe de rachete şi a pus bazele tehnice ale lansatoarelor moderne.

[2] $g = 9{,}8\ m/s^2$, acceleraţia terestră măsurată la nivelul mării şi la latitudinea de 45 de grade.

- la 2g, dacă astronautul stă pe un scaun se ridică cu oarecare greutate şi are dificultăţi dacă încearcă să meargă;
- la 3g, nu poate sta în picioare;
- la acceleraţii mai mari de 3g, o „perdea gri” se întinde de la marginea ochilor către centru, şi cu cât creşte acceleraţia, cu atât mai mult se pierde vederea în culori, începând tot de la periferia ochilor;
- la 4,5g, apare „vălul negru”, adică ochii nu mai au capacitatea de a vedea, dar auzul şi posibilitatea de a gândi logic nu se pierd;
- la 8g, astronautul nu îşi mai poate mişca braţul sau capul;
- la 12g, în general astronauţii îşi pierd cunoştinţa;

La acceleraţii foarte mari există riscul ca astronauţii să-şi piardă viaţa. Dar chiar înainte de a-şi pierde cunoştinţa, activitatea lor se diminuează considerabil, din cauza faptului că nu mai văd bine sau chiar deloc, nu se mai pot mişca sau nu îşi mai pot mişca nici măcar mâinile. Acestea sunt motivele pentru care, la decolarea rachetelor cu astronauţi la bord, acceleraţiile trebuie să fie mici. Pentru a atenua efectele negative ale acceleraţiilor la decolare se folosesc pentru astronauţi fotolii înclinate faţă de verticală sau chiar aproape orizontale, astfel încât astronauţii să fie aşezaţi cu spatele către Pământ (Curceanu, 2011).

Efectele provocate de acceleraţie nu sunt singurele efecte negative asupra astronauţilor. În momentul în care nava ajunge pe orbită şi începe să se rotească în jurul Pământului, se ajunge la starea de imponderabilitate, numită şi *microgravitaţie*, în care greutatea obiectelor, inclusiv a astronauţilor, dispare. În această stare, astronauţii şi orice obiect plutesc prin cabina navei. Din această cauză, obiectele trebuie fixate cu grijă pentru a nu lovi butoane sau aparate sensibile, iar astronauţii trebuie să se mişte cu grijă şi atenţie. În starea de microgravitaţie, lichidele din corpul astronauţilor nu mai sunt atrase în jos de către Pământ. Sângele se repartizează uniform în corp. Un litru şi jumătate de sânge trece din partea inferioară a corpului în cea superioară, mărind presiunea asupra creierului, dar şi a altor organe. Din această cauză, faţa se umflă şi apare o stare generală de disconfort caracterizată prin dureri de cap, greaţă, ameţeli, vărsături şi alte efecte numită *sindrom cosmic* sau *rău de spaţiu*. Cauza acestui sindrom este un semnal de disconfort trimis de urechea internă creierului. Această stare de rău se manifestă în special în primele zile ale misiunii, apoi corpul, pentru a se adapta noii situaţii, elimină un litru şi jumătate de apă prin rinichi în câteva zile. Inima la rândul ei îşi adaptează frecvenţa bătăilor şi volumul pentru a face faţa noii situaţii (Bourdial [coord.], 2003: 122).

După ce SUA şi-a confirmat supremaţia în cursa cu URSS pentru cucerirea cosmosului şi astronauţii americani au păşit pe solul selenar, sovieticii şi-au schimbat orientarea în domeniul politicii spaţiale, fiind conştienţi că nu pot concura americanii. Schimbarea de orientare a constat în lansarea de *staţii spaţiale*. Între 1971 şi 1984, sovieticii au lansat şapte staţii orbitale Saliut, iar în 1986 staţia Mir, care a fost folosită timp de 13 ani pentru a studia efectele microgravitaţiei.

O schimbare majoră a intervenit şi în orientarea politicii spaţiale americane, după ce la 28 ianuarie 1986 şapte astronauţi americani au murit în explozia navetei Challenger, în timpul lansării. Acest dezastru a relansat polemicile apărute după accidentul lui Apolo 13 din aprilie 1970, când echipajul acestuia a fost salvat în ultimul moment. Misiunea lui Challenger, tocmai, voia să demonstreze că lansările erau foarte bine puse la punct, ceea ce nu s-a dovedit a fi întocmai.

Lansarea este faza cea mai dificilă. Toate sistemele navei trebuie să funcţioneze perfect, iar acest lucru nu se întâmplă de fiecare dată. Toate subansamblele navei trebuie executate şi montate perfect. Dar oamenii nu sunt ca nişte maşini perfecte, şi ei pot greşi. O lansare bună validează de fapt că munca şi execuţia navei au fost aproape de perfecţiune.

După dezastrul navetei Challenger, în polemicile iscate se confruntă două tabere. Una din tabere susţine că prezenţa omului în spaţiu nu este neapărat necesară, întrucât navele pot fi automatizate şi robotizate, iar prezenţa oamenilor la bord necesită sisteme şi cerinţe suplimentare care să asigure securitatea şi menţinerea vieţii acestora. Este vorba despre acceleraţii care să poată fi suportate uşor de astronauţi, o temperatură şi presiune a aerului potrivită, apă, hrană şi un confort minim pentru aceştia. Toate acestea cresc foarte mult preţul navelor cosmice, cu atât mai mult cu cât numărul astronauţilor este mai mare. Cealaltă tabără susţine că prezenţa omului la bordul navelor este neapărat necesară şi că el nu poate fi înlocuit cu roboţi. Omul poate lua cele mai bune decizii prin faptul că este prezent acolo. Omul poate face reparaţii şi poate recupera sateliţii artificiali ai Pământului, ceea ce roboţii nu pot face.

Se pare că adevărul se află undeva la mijloc în polemicile dintre cele două tabere. Aceasta a făcut ca SUA să-şi orienteze politica spaţială către zboruri de lungă durată şi către un proiect de construire a unei mari staţii spaţiale unde, după modelul sovieticilor, să se facă cercetări asupra imponderabilităţii şi efectelor ei asupra astronauţilor pe perioade lungi (*ibidem*, 118-119). Această staţie spaţială era proiectată să fie locuită continuu de până la şase-şapte astronauţi, care puteau rămâne timp de luni de zile la bordul staţiei (în general aproximativ şase luni), până erau înlocuiţi cu alţii aduşi de nave cosmice (*ibidem*, 124). Staţia urma să fie folosită şi ca port pentru acostarea unor nave cosmice, care să aducă diferite materiale de pe Pământ, putea servi ca

depozit, ca centru de comandă pentru diferite operaţiuni pe orbită, pentru observarea Pământului şi a cosmosului.

Proiectul staţiei spaţiale americane a fost amânat de mai multe ori, pentru că era prea scump şi în cele din urmă au fost invitate şi alte ţări care să participe la proiect. El a devenit în cele din urmă internaţional. Mai întâi a aderat Agenţia Spaţială Europeană (ESA), apoi a fost invitată Rusia, care avea experienţă în domeniul construcţiei de staţii spaţiale. La proiect au mai aderat Japonia, Canada şi Brazilia. Prin ESA, la proiect participa Germania, Franţa, Italia, Marea Britanie, Spania, Belgia, Olanda, Norvegia, Danemarca, Suedia şi Elveţia. Pentru că a fost construită prin cooperarea internaţională a şaisprezece ţări, staţia s-a numit Staţia Spaţială Internaţională. Este vorba de o staţie gigantică, care se roteşte în jurul Pământului în 91,2 minute, la o înălţime de peste 300 km, şi a costat o sută de miliarde de dolari. Este formată din paisprezece module care sunt cuplate între ele. Ea are şi motoare de rachetă care să o accelereze, deoarece frecarea cu aerul foarte rarefiat de la această înălţime încetineşte viteza staţiei şi ar face ca aceasta să piardă înălţime şi în câţiva ani să cadă pe Pământ. Staţia poate rămâne pe orbită oricâţi ani va fi necesar. Construcţia ei a început în 1998 şi a durat până în 2010. Staţia Spaţială Internaţională este locuită continuu din 2 noiembrie 2000. Este dotată cu panouri solare foarte mari, care produc suficient curent electric pentru a putea funcţiona toate aparatele de la bord şi pentru toate activităţile astronauţilor, inclusiv un oarecare confort („Staţia spaţială…” 2008). Pentru montarea unor module sau a diferitelor părţi ale staţiei a fost nevoie ca astronauţi să iasă în afara staţiei în spaţiul cosmic, unde au lucrat multe ore, bineînţeles îmbrăcaţi în costum spaţial (Stănescu, 2011b).

Înaintea Staţiei Spaţiale Internaţionale au existat staţiile ruseşti pe care le-am amintit, iar americanii au avut staţia Skylab, lansată în 1973. Acestea au folosit la studiul vieţii în imponderabilitate, dar nu au fost locuite continuu („Staţia spaţială…”, 2008). Ele au fost lansate deoarece s-a constatat din zborurile cosmice care durau mai multe zile că apar o serie de modificări asupra astronauţilor, în afara celor pe care le-am amintit, printre care atrofierea muşchilor şi osteoporoza. Este afectată şi urechea internă şi se pierde simţul de orientare în spaţiu. Din această cauză, astronauţii nu mai pot repera unde este sus sau jos. Ei nu mai ştiu dacă sunt în poziţie verticală sau cu capul în jos, deoarece receptorii sensibili la greutate din laba piciorului nu mai sunt stimulaţi, datorită lipsei greutăţii. La fel şi receptorii ce informează despre starea muşchilor ce susţin corpul în poziţie verticală.

Osteoporoza apare din cauza faptului că oasele nu mai sunt solicitate de către muşchi, datorită lipsei greutăţii. Osteoporoza se produce prin demineralizarea oaselor, care pierd o parte

din calciu. Efectul osteoporozei este subţierea şi fragilizarea oaselor. Din fericire, osteoporoza spaţială este reversibilă şi dispare după câteva luni de la revenirea pe Pământ. Din cauză că Soarele răsare la fiecare nouăzeci de minute, datorită rotaţiei navei sau staţiei în jurul Pământului, este afectată durata somnului, dar şi calitatea sa, aceastea afectând la rândul lor moralul astronauţilor, oboseala tot acumulându-se.

Motoarele navelor sau ale staţiilor spaţiale fac un zgomot puternic şi au o contribuţie suplimentară la disconfortul astronauţilor. Stresul zborului, izolarea sau coabitarea cu ceilalţi astronauţi, au o influenţă negativă asupra psihologiei lor. Datorită acestor factori stresanţi, are loc o slăbire a sistemului imunitar. De asemenea, radiaţiile cosmice, ce provin de la Soare în principal, dar şi de la alte stele, slăbesc şi ele sistemul imunitar al organismului (Bourdial [coord.], 2003: 122-123). De exemplu, pe Staţia Spaţială Internaţională, un astronaut încasează o doză de radiaţii de aproximativ un milisievert[3] pe zi. Această doză de radiaţii este aproximativ egală cu cea primită de un om pe Pământ din surse naturale timp de un an (Stănescu, 2011a). Totuşi, până în prezent, în rândul astronauţilor nu a fost depistat nici un cancer.

Rolul principal al Staţiei Spaţiale Internaţionale este de a studia temeinic efectele şederii îndelungate în spaţiul cosmic asupra sănătăţii corpului şi psihicului uman. De asemenea se studiază şi fiziologia plantelor şi animalelor în spaţiul cosmic. Se mai încearcă punerea la punct a unor tehnologii pentru obţinerea unor materiale cu proprietăţi speciale, în condiţii de imponderabilitate, materiale ce nu pot fi obţinute pe Pământ. Se vor face observaţii asupra Pământului, privind fenomenele meteorologice, circulaţia aerului, poluarea etc. (Bourdial [coord.], 2003: 125).

Pe Staţia Spaţială Internaţională trăieşte şi munceşte un mic grup de astronauţi. Din cauza microgravitaţiei, aproape totul se face altfel decât pe Pământ. Spaţiul limitat impune ca fiecare astronaut să aibă grijă să nu îi deranjeze pe ceilalţi şi să nu fie deranjat de alţii. Astronauţii au câte o cuşetă în care pot încăpea şi unde se găsesc saci de dormit şi obiectele personale. Cuşetele pot fi închise pe timp de noapte pentru a asigura liniştea şi odihnă. Pe staţie există disciplină şi reguli precise, pentru că spaţiul este aglomerat şi este mult de lucru. Programul de activitate al astronauţilor începe dimineaţa la ora 6, când se trezesc, urmează micul dejun, după care începe şedinţa în care se planifică activităţile zilei. După aceasta, astronauţii discuta cu centrul de control

[3]Sievertul este o unitate ce măsoară doza de radiaţii absorbită de organismele vii expuse la radiaţii ionizante. Un sievert este doza de radiaţii absorbită ce produce o energie de un joule pe fiecare kilogram de masă de organism viu, la care se adaugă un factor ce ține cont de cât de periculos este acel tip de radiaţii ionizante. Milisievertul este un submultiplu de o mie de ori mai mic decât sievertul.

al misiunii. După ora opt, toţi încep treburile pe care le au de făcut în acea zi. Aici se desfăşoară numeroase proiecte de cercetare de biologie, fizică, astronomie, meteorologie şi din alte domenii. Pentru aceste proiecte se montează experimente şi se înregistrează datele. Se mai lucrează la instalarea unor noi componente şi echipamente ale staţiei şi la adăugarea unor noi laboratoare. Adeseori astronauţii ies în exteriorul staţiei pentru a face lucrări de montaj sau reparaţii, care sunt foarte dificile.

După cum am văzut, microgravitaţia atrofiază muşchii şi fragilizează oasele, în special de la picioare. Pentru a preveni această situaţie, toţi astronauţii fac exerciţii fizice, cel puţin două ore pe zi. Cel mai mult se foloseşte o bandă de alergare de care sunt legaţi cu corzi elastice, încât ei să apese cu o anumită forţă pe această bandă. Forţa elastică cu care astronauţii apasă pe banda de alergare simulează greutatea pe care muşchii astronauţilor trebuie să o învingă pe Pământ (Stănescu, 2011b). Tot pentru a preveni pierderea calciului şi osteoporoza, astronauţii iau suplimente de calciu şi vitamina D. Vitamina D ajută la fixarea calciului în oase (*idem*, 2011a).

Programul astronauţilor continuă la ora 13 cu masa de prânz. Hrana poate fi congelată sau sub formă de conserve. La bordul staţiei există frigidere şi aparate cu care hrana poate fi încălzită şi fiecare poate mânca ce doreşte. Din cauza modificării circulaţiei lichidelor corporale, mâncarea nu are gustul obişnuit de pe Pământ, de aceea astronauţii prefera mâncărurile mai condimentate. La bordul staţiei există şi un dozator ce oferă astronautilor apă rece şi caldă. Cuţitele şi furculiţele au magneţi cu care se prind de tăvile sau farfuriile pe care sunt aşezate. La sfârşitul mesei trebuie adunate din aer unde plutesc toate firimiturile şi bucăţile de mâncare rămase, pentru a nu ajunge în interiorul vreunui aparat şi a-i perturba funcţionarea.

După masă, astronauţii îşi continuă activităţile tehnice, ştiinţifice sau programul de exerciţii fizice. La ora 19.30 astronauţii servesc cina, după care discută despre diverse probleme. Programul zilei se încheie la 21.30, când se trece la somn. Dormitul se face în saci de dormit suspendaţi, pentru ca astronauţii să nu lovească vreun aparat sensibil atunci când ar pluti prin aer în stare de imponderabilitate (*idem*, 2011b).

Într-o discuţie cu elevii dâmboviţeni pe calea undelor, astronautul american Jeffrey Williams, aflat la bordul Staţiei Spaţiale Internaţionale spunea: „Indiferent ce vârstă am avea, nu ne putem abţine ca în spaţiu, în imponderabilitate, să nu ne jucăm cu linguri, picături de apă, sau să ne amuzăm deplasându-ne în gravitaţie redusă” (apud Dumitru, 2016). Firesc, am putea spune, pentru că oamenii în afară de muncă au nevoie şi de relaxare.

Apa este extrem de scumpă pe Staţia Spaţială Internaţională, deoarece, pentru aducerea ei de pe Pământ, preţul unui kilogram de apă depăşeşte preţul unui kilogram de aur. De altfel,

aceasta este valabil pentru orice material sau substanţa adusă de pe Pământ la bordul staţiei. De aceea se face foarte multă economie de apă, în special pentru igiena personală. Se folosesc mult şerveţelele umede, iar urina este reciclată printr-un sistem de filtrare şi sterilizare foarte performant. În acest fel, apa este recuperată. Pasta de dinţi folosită este comestibilă şi se înghite, în acest fel făcându-se economie de apă. Toaletele sunt speciale şi nu folosesc apă.

Volumul de informaţii obţinute de când Staţia Spaţială Internaţională este locuită continuu de astronauţi este uriaş. Informaţiile privind şederea timp îndelungat a astronauţilor în condiţii de microgravitaţie şi radiaţii cosmice sunt foarte importante, în special cele despre sănătate, şi vor fi foarte utile pentru viitoarele misiuni spaţiale spre planeta Marte sau spre alte corpuri cereşti îndepărtate. Pe baza cunoştinţelor obţinute pe Staţia Spaţială Internaţională se caută deja remedii pentru a îmbunătăţii sănătatea astronauţilor în timpul misiunilor spaţiale de lungă durată (Stănescu, 2011b). Concluzia informaţiilor acumulate pe baza experienţei de şedere pe perioadă lungă a astronauţilor la bordul Staţiei Spaţiale Internaţionale este că meseria de astronaut este chiar mai dificilă decât ne-am fi aşteptat, datorită consecinţelor negative asupra sănătăţii.

Destul de repede după ce Staţia Spaţială Internaţională a început să fie locuită de astronauţi continuu, medicii au început să-şi dea seama că omul nu este suficient de adaptabil condiţiilor din spaţiul cosmic, aşa cum se crezuse iniţial. Această adaptare greoaie a omului la mediul spaţial se datorează faptului că el a evoluat milioane de ani pe Pământ, unde condiţiile de mediu sunt mai blânde. Cei mai agresivi factori asupra sănătăţii sunt lipsa gravitaţiei şi radiaţiile cosmice. Lipsa gravitaţiei are cele mai multe consecinţe negative asupra sănătăţii, unele dintre ele nefiind suficient de bine cunoscute (*idem,* 2011a).

Chiar dacă astronautul are o sănătate şi o condiţie fizică foarte bună, şi chiar dacă el a fost foarte bine antrenat, când ajunge în spaţiul cosmic suferă, cum menţionam, de *sindromul spaţial*. Din cauză că în imponderabilitate sângele şi limfa urcă spre cap, acesta devine greu, nasul se înfundă, iar digestia se încetineşte. Un lucru avantajos pentru lucrul la bordul staţiei este faptul că, în condiţii de microgravitaţie, nimeni nu sforăie.

Astronautul John Glenn, care a participat la vârsta de şaptezeci şi şapte de ani la un experiment pentru studierea comportării omului vârstnic în spaţiu, în 1998, pe naveta Discovery, a întâmpinat dificultăţi la înghiţirea alimentelor, pentru că, în condiţii de microgravitaţie, acestea nu mergeau spre stomac. În prezent, această problemă a fost remediată printr-o tehnică specială.

În spaţiul cosmic nu se folosesc sarea şi piperul în formă obişnuită. Din cauza aceleiaşi microgravitaţii, pot ajunge în ochii sau nasul astronauţilor. Se folosesc doar condimente lichide

special preparate. Femeile ce au implanturi cu silicon nu pot deveni astronaut, deoarece în spaţiul cosmic organismul lor ar putea respinge aceste implanturi.

Adaptarea astronauţilor la condiţiile terestre la revenirea lor pe Pământ este mult mai dificilă decât adaptarea la condiţiile din cosmos. În primele ore de la revenirea pe Pământ, astronauţii nu pot sta în picioare, greutatea pe care o au li se pare prea mare (Piţigoi, 2011). Iată cum descrie cosmonautul român Dumitru Prunariu momentele de după aterizare: „Trecerea la greutatea normală a fost cumplită. Mă trezesc luat pe sus de patru membri ai echipei de căutare şi sunt aşezat lângă Popov, care stătea pe un şezlong. Am impresia că sunt ca de plumb şi că pământul se clatină sub mine.” Puţin mai târziu, deşi ameţit, Prunariu a fost ajutat de ceilalţi să meargă spre capsula rachetei cu care aterizase, pentru a semna pe ea, conform obiceiului. Tot de la D. Prunariu aflăm că din cauza efectelor negative ale microgravitaţiei, a avut în afara altor neplăceri şi dureri ale coloanei în regiunea lombară. El spune: „Mă trezeam aproape regulat pe la 5-5.30 dimineaţa de durere, şi simţeam nevoia imediată de a mă mişca” („Dumitru Prunariu”, 2007).

Prin cercetarea amănunţită a problemelor de sănătate pe care le au astronauţii în spaţiu au apărut şi aspecte noi, dar nici altele mai vechi nu sunt pe deplin elucidate. Un studiu al cercetătorilor olandezi a arătat că din şaptesprezece astronauţi, doisprezece au suferit în spaţiu dureri de cap, cu toate că pe Pământ nu au avut aceste probleme. Până acum durerile de cap erau asociate cu răul de spaţiu, caracterizat prin greaţă, ameţeli şi vărsături. Dar răul de spaţiu se ameliora după câteva zile, iar durerile de cap persistau. Concluzia a fost că durerea de cap este o afecţiune de sine stătătoare. Cauza ei este tot microgravitaţia, care modifică circulaţia lichidelor în zona capului şi astfel se măreşte presiunea intracraniană, sau provoacă scăderea aprovizionării cu oxigen a creierului („Durerea de cap...”, 2009). Calitatea sângelui este foarte importantă. S-a constatat că generarea de celule roşii în sânge scade foarte mult atunci când astronauţii trăiesc în spaţiu. Celulele roşii din sânge asigură aprovizionarea cu oxigen a organismului, deci şi a creierului. În acest fel se explică durerile de cap (Despa, 2016).

Cercetătorii americani au constatat că deşi atronauții de pe SSI fac în fiecare zi cel puţin două ore exerciţii fizice, după şase luni, datorită imponderabilităţii, capacitatea de muncă fizică scade cu 40%. Aceasta înseamnă că forţă fizică a unui astronaut de treizeci-treizeci şi cinci de ani este aproximativ egală cu a unui om de optzeci de ani de pe Pământ. Deci şederea în spaţiu a astronauţilor îi îmbătrâneşte. Specialiştii caută acum noi metode şi procedee de antrenament pentru a preveni slăbirea musculaturii („Munca în spaţiu…”, 2010).

Ştiindu-se că microgravitaţia produce osteoporoza, recent s-a pus la punct o metodă de a măsura forţa maximă pe care o pot suporta oasele fără să se rupă. Această metodă foloseşte modele pe calculator. Pierderea rezistenţei oaselor bazinului măreşte probabilitatea unor fracturi. La unii astronauţi de pe SSI, după şase luni de şedere în spaţiu, rezistenţa oaselor bazinului a scăzut cu maxim 20-30%. Rezistenta oaselor bazinului acestor astronauţi era acum echivalentă cu rezistenţa oaselor unei femei în vârstă, cu osteoporoză („Cosmonaut?...", 2009). Studiile arată că ritmul în care se micşorează densitatea osoasă depinde de rasă şi de moştenirea genetică. La acest capitol rasa neagră pare a fi cea mai rezistentă, apoi caucazienii şi apoi rasele asiatice. La NASA se apreciază ca astronauţii ce vor pleca spre Marte vor fi testaţi genetic pentru a corespunde dificultăţilor unei călătorii de lungă durată (Comper, 2011).

Astronautul Chris Hadfield, care a fost la bordul SSI, explică ce se întâmplă în spaţiu cu cele cinci simţuri. De exemplu, dacă am striga în afara staţiei în spaţiul cosmic nu s-ar auzi, pentru că sunetul nu se propagă prin vid. În interiorul staţiei, datorită zgomotului sistemului de ventilaţie şi al altor sisteme, auzul este diminuat. Nici din punctul de vedere al văzului astronauţii nu au performanţe mai bune. Atunci când ajung în spaţiu, se plâng că au vederea înceţoşată. Specialiştii spun că aceasta se datorează lichidelor care în spaţiul cosmic se strâng mai mult decât pe Pământ în cap. Aceste lichide apasă asupra ochilor şi îi deformează. La unii astronauţi această deformare devine permanentă şi nu îşi mai recăpătă forma când ei revin pe Pământ. Deci nici pe Pământ vederea lor nu mai revine la normal. De asemenea, din cauza radiaţiilor cosmice, astronauţii văd sclipiri de lumină când ţin ochii închişi. Aceeaşi microgravitaţie, care face ca lichidele să urce mai mult către cap, determină înfundarea sinusurilor, iar mirosul este mai slab. Simţul tactil este puţin afectat. Tălpile astronauţilor ce stau mai mult în spaţiu devin foarte moi pentru că nu mai susţin greutatea corpului, iar pielea de deasupra labei piciorului devine mai tare, pentru că astronauţii se prind cu această parte de obiecte pentru a se ajuta în timpul deplasării în imponderabilitate („Cum te-ai simţi…", 2013).

Recent s-a descoperit că radiaţiile distrug celulele stem. Aceste celule se pot reînnoi şi produc o mare varietate de celule. Radiaţiile distrug celulele din zona pentru învățarea şi controlul emoţiilor. Se caută modalităţi de a proteja creierul astronauţilor în special pentru viitoarele misiuni spre Lună sau Marte („Va fi afectat...", 2008).

La Universitatea din Terano, Italia, a fost descoperită o enzimă care are rol important în moartea celulelor organismelor aflate în spaţiu. Aceasta enzimă are o mare influenţă şi în îmbătrânirea accelerată a astronauţilor când se află în spaţiu. S-a descoperit şi o proteină ce ar

încetini procesul de îmbătrânire şi ar reduce problemele sistemului imunitar al astronauţilor când aceştia se aflǎ în spaţiu („A fost descoperită…”, 2012).

Toate influenţele negative asupra sănătăţii astronauţilor enumerate până acum sunt foarte importante pentru ca în viitor să se ia măsuri care să îmbunătăţească sănătatea astronauţilor. Aceste eforturi se fac pentru ca probabil după anul 2030 să se organizeze o călătorie către planeta Marte a unei nave cu astronauţi la bord. Această călătorie ar putea dura mai mult de zece luni, iar dus-întors aproape doi ani. În acest timp, sistemul osos şi muscular ar fi mult slăbite datorită lipsei gravitaţiei. Cu toate că planeta Marte are masă mai mică decât Pământul, greutatea astronauţilor fiind doar 38% din cea de pe Pământ, astronauţii ar putea să cadă şi să-şi rupă picioarele. Acest lucru ar fi o adevărată catastrofă. Deocamdată, până în prezent, nu s-a găsit o soluţie pentru pierderea rezistenţei oaselor.

Candidaţii pentru o călătorie spre Marte ar trebui supuşi unui test psihologic riguros, deoarece este necesar să reziste la foarte mulţi factori de stres. Ei trebuie să reziste la plictiseala din timpul călătoriei. Datorită distanţei mari faţă de Pământ, în comunicarea cu baza întârzierea semnalului radio ar putea dura până la douăzeci de minute. Abilitatea şi curajul sunt calităţi esenţiale pentru astronauţi, pentru că în situaţii de urgenţă ar trebui să se descurce singuri, fără ajutorul celor de pe Pământ, deoarece răspunsul celor ce coordonează misiunea ar veni după mai mult de douăzeci de minute. De asemenea, între astronauţi trebuie să existe compatibilitate, încât să nu apară conflicte. De exemplu într-un experiment din anul 1999, conflictul între doi astronauţi ruşi a degenerat în violenţă.

Un pericol important pentru o călătorie spre Marte sunt radiaţiile, deoarece până în prezent nu s-a reuşit să se pună la punct un scut eficient împotriva radiaţiilor (Comper, 2011).

Radiaţiile cosmice cresc şi pericolul apariţiei cataractei, o boală a ochilor în care cristalinul devine cu timpul opac şi astronauţii ar putea orbi cu atât mai mult cu cât ei petrec mai mult timp în spaţiu. Deci, într-o călătorie spre Marte, este aproape sigur că astronauţii vor face cataractă (Stănescu, 2011b).

Cosmonautul sovietic Valentin Lebedev, care în 1982 a petrecut în spaţiu două sute douăzeci şi una de zile, susţine că a căpătat cataractă în acest timp. El spune: „Am suferit teribil de pe urma radiaţiilor din spaţiu. În acea perioadă nu aveam voie să spun acest lucru. Astăzi pot să declar liber că ochii mi-au fost afectaţi ireversibil în urma acelor zboruri”. Boala lui Lebedev este ireversibilă şi el ştie că vederea sa nu se va reface. („Cosmonauţii sovietici...”, 2008).

Ţinând cont că astronauţii care ar pleca spre Marte ar putea orbi, dar şi de faptul că vor avea vederea înceţoşată, NASA a cerut specialiştilor să conceapă ochelari speciali pentru ca

astronauţii să vadă mai bine, şi să studieze cu atenţie acest fenomen. De exemplu, astronautul Garret Reisman, care în 2008 a petrecut trei luni la bordul SSI, a observat o slăbire a vederii la sfârşitul perioadei de şedere. În 2010, la al doilea zbor, vederea sa a devenit atât de înceţoşată încât nu mai putea citi datele de pe monitoare (Tudor, 2011).

După cum se observă, pentru o eventuală călătorie către Marte sunt destul de multe probleme de rezolvat, atât în domeniul sănătăţii astronauţilor, lucru de care se va ocupa medicina spaţială, dar şi în domeniul tehnic, pentru a mări viteza de deplasare a navelor cosmice şi a scurta timpul călătoriei, în acest fel micşorându-se disconfortul astronauţilor.

O altă problemă importantă pentru activităţile omului în spaţiu este pusă şi de perspectiva tot mai reală de exploatare a potenţialului turistic al Pământului văzut din spaţiu. Iată ce spunea cosmonautul român Dumitru Prunariu: „Zborul este impresionant, surprinzător! Ai ocazia să-ţi vezi planeta şi rămâi toată viaţa în minte cu imaginea unui bolovan uriaş, frumos colorat, care se învârte greoi" (apud Aldea, 2004). Tot D. Prunariu spune: „În timpul liber, cam o oră şi jumătate pe zi, mă uitam prin hublourile staţiei cosmice admirând frumuseţile Pământului" („Dumitru Prunariu…", 2007).

Unul dintre lucrurile pitoreşti ale Pământului văzut din spaţiu este aurora boreală. Ea este frumoasă şi când este văzută de pe Pământ, dar din spaţiu este nespus de frumoasă. Imagini ale aurorei boreale au fost filmate de pe SSI după ce avusese loc o furtună solară. Aurora boreală este produsă de particule încărcate electric ce vin de la Soare şi intră în câmpul magnetic al Pământului. O descriere incompletă a imaginilor ar putea suna aşa: „valuri de lumină şi ceaţă, ba roşie, ba verde, în timp ce din spaţiu, par să se cearnă stele" („Imagini care…", 2012).

Deja din anul 2001, turişti foarte bogaţi au plătit zboruri cu nave spaţiale ruseşti, alături de piloţii ruşi din misiunile spaţiale ale statului rus. Costul acestor călătorii turistice în spaţiu a fost cuprins între douăzeci şi patruzeci de milioane de dolari pentru un turist. Între 2001 şi 2009, şapte turişti au călătorit în spaţiu. Primul turist spaţial a fost americanul Dennis Tito. El a început călătoria pe 28 aprilie 2001, călătorie care a costat douăzeci de milioane de dolari („Turism spaţial"). S-a antrenat intens şi a călătorit împreună cu doi piloţi profesionişti ruşi. La decolare, turistul a avut un rău cardiorespirator, iar mai târziu s-a izbit cu capul de corpul navei. Nu a avut probleme deosebite, pentru că a fost îngrijit de unul din piloţi specializat în îngrijiri medicale. În timpul călătoriei turistul a admirat peisajul, a făcut fotografii şi înregistrări video (Piţigoi, 2013).

Din septembrie 2012, există mai multe companii ce oferă zboruri în spaţiu („Turism spaţial..."). Datorită marelui potenţial turistic, mai multe companii private încearcă să dezvolte navete care să transporte turişti în spaţiu, la preţuri mult mai mici decât cele plătite de cei şapte

turişti spaţiali Agenţiei Spaţiale Federale Ruse. Astfel, compania Virgin Galactic a construit un nou vehicul pentru turism spaţial. Acesta este proiectat să poată transporta şase turişti spaţiali şi doi piloţi la o înălţime de peste o sută de kilometri deasupra Pământului, unde călătorii vor avea câteva minute de imponderabilitate şi de unde vor putea admira splendidele peisaje ale planetei noastre. Credem că în viitorul apropiat numărul turiştilor spaţiali va depăşi numărul astronauţilor din programele finanţate de stat (Ilie, 2016). Turismul spaţial va contribui mult la dezvoltarea transportului spaţial, fiind prima aplicaţie cu caracter practic a tehnologiei spaţiale, şi va deveni în viitor destul de răspândită.

Potenţialul turistic al cosmosului este un motiv suplimentar pentru care numeroase ţări dezvoltă sau încearcă să dezvolte tehnologii spaţiale, începând de la construcţia de sateliţi, continuând cu construcţia de rachete sau navete şi lansarea lor cu sau fără astronauţi. La aceste activităţi participă țări cu o populaţie numeroasă, deci care au un mare potenţial uman, dar şi economic. SUA, Rusia, Uniunea Europeană prin Agenţia Spaţială Europeană (ESA), China, India, Japonia, sunt câteva ţări şi organisme internaţionale în care tehnologia spaţială este mai avansată. La activităţile spaţiale din aceste ţări participă un număr însemnat de specialişti şi se alocă importante resurse economice şi financiare. Există colaborări între multe din ţările ce desfăşoară activităţi spaţiale, atât în domeniul tehnologiei, cât şi al medicinei spaţiale.

Toate aceste eforturi care se fac în prezent vor avea continuitate şi în viitor şi vor urmări scopuri ştiinţifice, dar şi practice. Este probabil ca în viitor să se desfăşoare tot mai multe activităţi în spaţiu, deoarece resursele minerale terestre se vor împuţina. Se vor desfăşura ample acţiuni de cercetare a resurselor planetelor şi ale altor corpuri cereşti. După ce vor fi căutate şi cercetate resursele, se vor identifica cele mai favorabile zone unde ar putea fi amplasate baze sau staţiuni de cercetare, iar mai târziu colonii pentru exploatarea acestor resurse. Bineînţeles, astronauţii ajunşi aici vor întâmpina probleme şi dificultăţi datorită mediilor mai puţin prielnice sau chiar ostile. Va fi nevoie de un imens efort de transformare şi umanizare a acestor medii. Probabil primele corpuri cereşti pe care oamenii vor veni pentru a le cerceta şi umaniza vor fi Luna şi Marte. Luna îi va interesa pe oameni pentru că este cel mai apropiat corp ceresc de Pământ. Pentru a ajunge pe Lună, astronauţii au nevoie de câteva zile. Datorită faptului că Luna nu are nici câmp magnetic şi nici atmosferă, astronauţii vor trebui să construiască locuinţe şi adăposturi în solul lunar pentru a se apăra de radiaţiile cosmice şi de diferenţele mari de temperatură între noapte şi zi. Locuinţele, adăposturile sau locurile unde îşi desfăşoară activitatea trebuie să fie perfect etanşe pentru a nu pierde aerul din ele, pe Lună neexistând aer. De asemenea, trebuie să existe surse care să producă aer.

Atracţia gravitaţională a Lunii este de aproape şase ori mai mică decât a Pământului, deci obiectele şi oamenii vor fi de aproape şase ori mai uşori ca pe Pământ. Există riscul ca după perioade mai îndelungate oamenii de acolo să aibă unele probleme cu slăbirea sistemului osos şi muscular, precum şi de altă natură.

Situaţia este asemănătoare şi pe Marte, unde atmosfera este de aproape cincizeci de ori mai rarefiată decât pe Pământ, iar câmpul magnetic este aproape nul. La fel ca pe Lună, există pericol de iradiere, dar mai puţin periculos, deoarece atmosfera oferă o relativă protecţie, dar insuficientă comparativ cu Pământul. Deci locuinţele vor trebui protejate de radiaţiile cosmice. Şi aici va fi necesar ca locuinţele să fie îngropate în sol. Pe Marte există atmosferă, însă nu există aer. Locuinţele vor trebui de asemenea etanşate, pentru a nu pierde aerul din interior. Cei ce vor trăi şi munci pe Marte vor avea unele probleme cu slăbirea musculaturii şi a rezistenţei oaselor, pentru că atracţia gravitaţională va fi, cum menţionam, doar 38% din cea de pe Pământ, dar de două ori mai puternică decât a Lunii. Deci oamenii şi obiectele vor fi aproape de trei ori mai uşoare pe Marte decât pe Pământ. Planeta Marte este mai rece decât Pământul, dar în zona ecuatorială temperaturile sunt apropiate de cele din zona temperată a Pământului, deci încălzirea locuinţelor va fi asemănătoare cu cea din zona noastră. Cu cât ne depărtăm de ecuatorul lui Marte, cu atât locuinţele vor trebui încălzite mai mult, iar mediul va fi tot mai ostil din punct de vedere termic pentru oameni.

Deci condiţiile de viaţă, atât pe Lună, cât şi pe Marte, vor fi mai dure decât pe Pământ. Pe Marte, condiţiile de viaţă vor fi ceva mai blânde decât pe Lună, însă călătoria va dura mult mai mult, pentru că este mult mai departe de Pământ, ceea ce înseamnă un transport mult mai scump. Pentru alte corpuri cereşti, distanța fiind şi mai mare, costul transportului va creşte în continuare, iar condiţiile de mediu tot mai vitrege. Aceasta înseamnă eforturi mai mari, financiare şi umane.

În concluzie, tehnologia spaţială, microgravitaţia, radiaţiile cosmice şi toate trăsăturile mediului cosmic total diferite de cele ale mediului terestru ridică nenumărate probleme şi pun la grea încercare puterea de adaptare a astronauţilor. În viitor, este de aşteptat că dezvoltarea medicinei spaţiale, chiar dacă nu va rezolva complet dificultăţile pe care le întâmpină astronauţii în timpul călătoriilor de lungă durată, să propună o serie de măsuri pentru a îmbunătăţi condiţiile lor de muncă şi de viaţă. Este însă probabil să apară şi probleme noi, care acum nu sunt cunoscute încă, din cauza condiţiilor de mediu mai dificile de pe diferitele corpuri cereşti încă neexplorate sau parţial explorate cu posibilităţile prezentului. Cercetarea şi medicina spaţială probabil vor rezolva şi aceste probleme, dar în timp.

BIBLIOGRAFIE

Aldea, Anca, 2004, „Dumitru Prunariu ne-a dus în stele”, http://jurnalul.ro/special-jurnalul/dumitru-prunariu-ne-a-dus-in-stele-63906.html

Bourdial, Isabelle (coord.), 2003, *Universul*, Bucureşti: Grupul Editorial Rao, traducerea din limba franceză de Ana Andreescu.

Comper, Marius, 2011, „Marte prima staţie în drumul spre viitor”, http://www.descopera.ro/stiinta/8383045-marte-prima-statie-in-drumul-spre-viitor

Curceanu, Oana Cătălina, 2011, „Om vs acceleraţie. Cum rezistă astronautul, pilotul de F1 şi amatorul de bungee jumping”, http://www.evz.ro/om-vs-acceleratie-cum-rezista-astronatul-pilotul-de-f1-si-amatorul-de-bungee-jumping-927491.html

Despa, Horia, 2016, „De ce se simt rău astronauţii atunci când se întorc din spaţiu?”, http://playtech.ro/2016/de-ce-se-simt-rau-astronautii-atunci-cand-se-intorc-din-spatiu/

Dumitru, Cornelia, 2016, „UPDATE ARISS EU 282 – primul contact radio oficial cu Staţia Spaţială Internaţională, realizat în România. Elevii din Târgovişte i-au pus întrebări astronautului Jeffrey Williams” (*video*), http://www.agerpres.ro/sci-tech/2016/04/12/eveniment-la-targoviste-in-care-se-va-lua-legatura-in-direct-in-premiera-nationala-cu-un-astronaut-de-pe-statia-spatiala-internationala-16-02-20

Ilie, Ana, 2016, „Virgin Galactic a dezvăluit noua rachetă pentru turism spaţial – cum arată vehicolul”, http://www.ziare.com/magazin/spatiu/virgin-galactic-a-dezvaluit-noua-racheta-pentru-turism-spatial-cum-arata-vehiculul-video-1409581

Piţigoi, Victor, 2011, „Cum se simt cosmonauţii în spaţiu”, http://www.ziare.com/magazin/spatiu/cum-se-simt-cosmonautii-in-spatiu-1113321

Piţigoi, Victor, 2013, „20 milioane de dolari pentru o excursie”, http://www.ziare.com/magazin/spatiu/20-milioane-de-dolari-pentru-o-excursie-1232584

Stănescu, Mihaela, 2011a, „Viaţa pe Staţia Spaţială Internaţională”, http://www.descopera.ro/stiinta/8817298-viata-pe-statia-spatiala-internationala

Stănescu, Mihaela, 2011b, „Faţa întunecată a meseriei de astronaut”, http://www.descopera.ro/stiinta/9033952-fata-intunecata-a-meseriei-de-astronaut

Tudor, Gabriel, 2011, „Astronauţii care vor pleca spre Marte ar putea orbi”, http://www.revistamagazin.ro/content/view/8953/20/

„A fost descoperită enzima care îi îmbătrâneşte pe astronauţi”, 2012, [după o sursă *Daily Mail*], http://www.descopera.ro/dnews/9586036-a-fost-descoperita-enzima-care-ii-imbatraneste-pe-astronauti

„Cosmonaut? Meserie grea şi periculoasă!”, 2009, [după o sursă *EurekAlert*], http://www.descopera.ro/dnews/3810031-cosmonaut-meserie-grea-si-periculoasa

„Cosmonauţii sovietici suferă de pe urma misiunilor spaţiale”, 2008, [după o sursă *Pravda*], http://www.descopera.ro/dnews/3672055-cosmonautii-sovietici-sufera-de-pe-urma-misiunilor-spatiale

„Cum te-ai simţi pe ISS: ce se întâmplă cu simţurile noastre în spaţiu?”, 2013, [după o sursă *Gizmodo*], http://www.descopera.ro/dnews/10871847-cum-te-ai-simti-pe-iss-ce-se-intampla-cu-simturile-noastre-in-spatiu

„Dumitru Prunariu”, 2007, în *Wikipedia*, https://ro.wikipedia.org/wiki/Dumitru_Prunariu

„Durerea de cap – boala profesională a astronauţilor”, 2009, [după o sursă *BBC News*], http://www.descopera.ro/dnews/4481127-durerea-de-cap-boala-profesionala-a-astronautilor

„Imagini care îţi taie respiraţia. Aurora boreală văzută de pe Staţia Spaţială Internaţională” (*video*), 2012, http://stirileprotv.ro/ştiri/ştiinţa/video-imagini-care-iti-taie-respiratia-aurora-boreala-vazuta-de-pe-statia-spatiala-internationala.html

„Munca în spaţiu te îmbătrâneşte”, 2010, [după o sursă *Telegraph Science*], http://www.descopera.ro/dnews/6959389-munca-in-spatiu-te-imbatraneste

„Staţia spaţială internaţională”, 2008, în *Wikipedia*, https://ro.wikipedia.org/wiki/Sta%C8%9Bia_Spa%C8%9Bial%C4%83_Interna%C8%9Bional%C4%83

„Turism spaţial”, în *Wikipedia*, https://ro.wikipedia.org/wiki/Turism_spa%C8%9Bial

„Va fi afectat creierul astronauţilor în spaţiu?”, 2008, [după o sursă *Daily Galaxy*], http://www.descopera.ro/dnews/3606538-va-fi-afectat-creierul-astronautilor-in-spatiu

Christian Crăciun

Cuvintele iubirii

Este, desigur, o întâmplare că materialul pe care îl propun pentru numărul 2 al Anuarului nostru este, ca și la primul, tot transcrierea unei conferințe. Dar și întâmplarea este întemeiere de sens… Nu sunt un tip care să cultive oralitatea, deși ultimii ani m-au proiectat adeseori în ipostaza neobișnuită pentru mine a unui wandering speaker. *Dar nu cumva chiar revenirea la oralitate (oricât de diferită de cea tradițională și mediată de felurite gadgeturi) este una din mărcile antropologice esențiale ale vremii noastre? Provocând prefaceri ale condiției umane încă greu de bănuit și de cuantificat? De aceea însăși forma acestor texte, de o retorică „tradițională”, este implicit polemică și are o dimensiune antropologică vădită. Dincolo de tema lor. Am transcris, deci, în cele ce urmează scurtul logos pe care l-am ținut în ziua de joi 25 februarie, la invitația Centrului Județean de Cultură Prahova, în spațiul generos intim al Centrului Dramatic Mythos. Prilejul de astă dată a fost o întâlnire pe tema dragostei, cu mai mulți vorbitori, dintre care mie mi-a revenit sub-tema „Dragoste și literatură”. Publicul tânăr, fremătător, participativ, încântător. Acesta este contextul necesar înțelegerii conținutului. Am transcris cu minime corecturi și modificări acolo unde avalanșa rostirii libere risca să lase textul în obscuritate.*

Tema care îmi revine mie în întâlnirea din această seară este: *literatura și dragostea.* Să nu se supere părintele Bogdan, dar vreau să încep cu o mică observație: uneori când întrebi un preot sau un teolog despre o chestiune din aceasta mai subtilă, mai dificilă, respectivul ridică ochii în tavan și spune: fiule, asta e o taină, și a scăpat. Asta pot să fac și eu, vă spun: Dragostea e o taină, și am scăpat, pot să plec. Ar fi bine dacă ar fi așa ușor, evident că nimeni nu știe ce e aceea dragostea, evident că toată lumea știe ce este aceea dragostea și v-aș propune să pornim de la următoarea premisă: dragostea se învață. O premisă pe care îmi pare tare rău că nu pot să v-o

demonstrez aici, pentru că este destul de dificilă. Imediat se pun două întrebări: *de la cine* o învățăm? Și *cum* o învățăm? Vă mai spun ceva, dragostea este legată de foarte multe cuvinte – o să vorbim imediat și despre vocabular – și printre ele se află și cuvintele dificile cum ar fi *fericire* de pildă, *eternitate, niciodată ș.a.* Dacă învățăm, învățăm la tinerețe, dragostea este legată de tinerețe, deși, din păcate, sau din fericire, se mai iubește și la bătrânețe și știți că pojarul, dacă îl faci la bătrânețe e mortal, la tinerețe te faci bine. Eu sunt om bătrân și știu. Deci nu cumva iubim la tinerețe ca să *nu* știm? Dragostea se leagă firește de cei doi termeni fundamentali ai universului: *masculinul* și *femininul*. Nu spun bărbatul și femeia pentru că masculinul și femininul se pare că au existat înainte de a exista bărbatul și femeia, care se unesc printr-o energie care se cheamă iubire ce duce la creație. Iubirea care nu duce la creație, nu este iubire. Există un cântec mai profund decât pare, pe care-l știți cu toții, formația Taxi parcă îl cântă, în care bărbații se chinuiesc să spună: te iu…te iu… de ce, pentru că este cel mai greu cuvânt de spus, nu există cuvânt mai greu de spus decât *te iubesc*. Pentru că, dacă l-ai spus ușor, înseamnă că l-ai mințit. L-ai mințit pe celălalt, te-ai mințit pe tine și ai mințit și cuvântul iubire. Mă leg foarte mult de cuvinte, firește, observa și părintele Bogdan că se poate spune *a face dragoste,* dar nu se poate spune *a face iubire*. Ambele cuvinte provin în limba română din limba slavă, probabil, trebuie cercetat și asta, ele sunt sinonime pe 99% din suprafața lor, dar la un moment dat apare această sciziune care trebuie să ne pună pe gânduri.

Ce înseamnă, de fapt, această capacitate de a spune cuiva *te iubesc*? Pentru că, în momentul când îi spui cuiva *te iubesc*, îi spui *ești nemuritor* (numai?) *împreună cu mine*. Pentru că amândoi suntem capabili să creăm ceva care vine din viitor, de dincolo de noi. Pentru că iubirea vine de dincolo de noi, trece prin noi și ajunge dincolo de noi. Noi suntem niște vase prin care iubirea doar trece. Dacă suntem vase curate, iubirea iese curată din noi, dacă suntem vase murdare, se murdărește firește și iubirea care trece prin noi. Apropo de întrebarea de unde învățăm ce este iubirea, de bună seamă din literatură. Peste 90 % din cărțile care formează literatura lumii, de la Ghilgameș până astăzi, au ca temă iubirea. Dar, spune undeva Novalis, dragostea e mută, numai poezia o poate face să vorbească. Iată, devii poet când iubești, fără să fi făcut un singur vers, o jumătate de vers, un sfert de vers. Prin simplul fapt că *dai glas* iubirii tale. Încă două lucruri care se apropie: *poezia* și *dragostea*. Dacă ele practic se confundă, pe de altă parte cărți, cum să vă spun, de teorie a dragostei, de filozofie a dragostei, nu de sexologie, cărți care să facă ceea ce încercăm noi să facem aici, să privim dragostea dintr-o perspectivă mai metafizică, mai metaforică, nu mai sunt așa multe precum sunt cele de literatură. Sigur că putem merge la *Banchetul* lui Platon, sigur că sunt și alte cărți de această factură, eu v-am adus aici

câteva, câte am putut prinde la repezeală din biblioteca mea. În altă ordine de idei, dragostea nu unește numai două persoane, ci și cele două, ca să nu spun trei părți ale ființei noastre: trupul, sufletul și spiritul. Dragostea care nu cuprinde toate aceste părți nu este dragoste. Adică dragostea care prinde numai sufletul este sensibilărie, e sensibilitate excesivă și e slabă. Dragostea care cuprinde numai spiritul este răceală, e calcul. Dragostea care cuprinde numai trupul este eros pur și simplu. Dragostea care le cuprinde pe toate, abia aia este iubire și abia ea duce la împlinirea ființei. Pentru că asta căutăm în fond în iubire: să ne împlinim. Și ne împlinim în cifra trei, în treime. Nu în cifra unu, nu în cifra doi – cifra doi e necesară, dar nu este suficientă – ne împlinim abia odată cu cifra trei. Sensul Treimii ține și de acest aspect al iubirii. În *Epistola lui Ioan* se spune simplu: Dumnezeu este iubire! Punct. Mai mult de atât nu se poate spune despre Dumnezeu, sau mai puțin de atât. Poate că v-a surprins că v-am spus că dragostea se leagă și de partea rațională. Vă dau două exemple din poetul pe care-l iubim cu toții, Eminescu. Poetul are un vers infernal pe care nu-l învață elevii la școală: *Ce e iubirea: E-un instinct atât de van, ce le-abate și la paseri de vreo două ori pe an.* Te-a terminat! Este „iubirea” ca „basic instinct”, formă care, observăm, tinde să le obnubileze treptat pe toate celelalte. Un asemenea tip de iubire are în poezia eminesciană un personaj tip pe care-l știți și pe care-l cheamă Cătălin. El ar fi în limbajul de azi un gagicar, de neam prost, care vede și el una bună și prințesă și cu avere și de neam bun și o agață, și dă-mi un sărut și gata. Dar, surpriză, după ce se petrec niște schimbări foarte ciudate cu firea lui Cătălin, uitați-vă dumneavoastră la a doua declarație de iubire pe care el i-o face Cătălinei. Limbajul lui seamănă acum cu cel al Luceafărului. Eu îi întreb pe elevi: cine vorbește acolo, și elevii care de obicei nu sunt atenți, că de aia sunt elevi, răspund cu grabă: Luceafărul. De ce? Pentru că limbajul lui Cătălin s-a „luceferizat”. S-a hiperionizat, zic eu chimic. El îi spune acolo acest lucru extraordinar: revarsă liniște de veci pe noaptea mea de patimi! Iată ce devine suprema iubire la el acum: nu patima, ci liniștea de veci, absolută, care stinge patima. Este opusul lui Cătălin din prima apariție. Aici este apexul iubirii, în momentul când patima s-a liniștit și când devine liniște de veci, devine spirit. Uite, v-am adus aici într-una din cărți, o splendidă carte despre iubire a unui teolog contemporan, Costion Nicolescu, și care are și un titlu minunat: *Carte despre îndrăgostiții care vor să se împrietenească.* Pentru că el vede în prietenie – și demonstrația este teologic și sentimental și cum vreți s-o luați absolut superbă – o etapă *deasupra* dragostei. O etapă când patima s-a potolit și când se întâlnesc cele trei, poți să ai liniștea spirituală, ceea ce în Scriptură este numit etapa lui *agape*, etapa supremă a iubirii.

Iubirea presupune și *inspirație*, și asta o leagă iarăși de literatură, presupune duh, la fel ca și literatura. Numai oamenii bogați sufletește știu să iubească. Ne întrebam dacă iubirea poate fi

învățată… iată, ajungem din nou la concluzia că nu toți oamenii știu să iubească, toți oamenii au instincte, dar aia nu e iubire. Numai oamenii foarte rafinați, oamenii care au o educație sufletească, intelectuală și spirituală știu să iubească. Ei au o complexitate care permite iubirea, pentru că iubirea este complexă. Ceilalți sunt niște simplii purtători de instincte. Și vă mai arăt aici o carte, apropo de faptul că fără literatură n-am fi știut niciodată să iubim, Denis de Rougemont *Iubirea și Occidentul,* o carte care arată foarte clar ce mutație s-a petrecut în conceperea și trăirea iubirii în momentul când au apărut trubadurii. Este o schimbare de paradigmă, cum se spune în termeni pretențioși, științifici, în care raportul dintre femeie și bărbat s-a schimbat radical față de cum era privit până atunci. La trubaduri suprema încercare a iubirii era să nu vezi niciodată iubita, să o iubești fără să o vezi. Donna Angelicata era înger adică ceva de dincolo. Și mai invoc aici un cuvânt: *căutare.* Iubirea este căutare. Toată viața, și acum suntem din ce în ce mai precoci, începem de pe la 12-13 ani, ba am văzut și fetițe mai mici pe FB [*facebook*] care își caută iubitul: mămico, în cls. I sau clasa 0, am iubit! Și tot căutăm iubirea… Gândiți-vă la două personaje: Don Juan, cel care caută iubirea prin o mie și ceva de femei, și nu știm dacă a găsit-o. Și celălalt Don, Don Quijote, care dă de una, vorba lui Creangă, balcâză și lălâie, dar care pentru el este idealul. Aici ne întâlnim cu altă trăsătură a iubirii: ea *transfigurează*. Știți vorba: nu-i frumos ce e frumos, e frumos ce-mi place mie. Iubirea este ceea ce iubesc eu, și atât. Asta se vede foarte bine în povestea Dulcineei lui Don Quijote.

E important deci limbajul. Limbajul este erotizat pentru că are gen. Cel puțin limba română încă mai are trei genuri. Dintre care cel mai interesant este neutrul. Există o carte foarte interesantă care demonstrează că limba română este o limbă feminină, ceea ce-i dă o forță teribilă. E o carte la fel de profundă cum sunt mult mai cunoscutele cărți ale lui Noica. Această erotizare, pentru a v-o demonstra vă adresez o singură întrebare: de ce limbajul îndrăgostiților conține atâtea diminutive și nume de animălașe? Găsiți o explicație! Eu nu am găsit una, sau una care să mă mulțumească deplin. Este o cataliză care transfigurează limbajul, îi dă alte funcții decât cele de simplă comunicare. La fel ca în poezie. Limbajul, chiar cel al iubirii mistice este profund erotizat. Și nu vă trimit doar la *Cântarea cântărilor,* care este poate cea mai frumoasă poezie de dragoste care s-a scris vreodată. Dar dacă îi veți citi de pildă pe misticii spanioli, pe Sfânta Tereza de Avilla sau Sf. Ioan al Crucii, veți descoperi un limbaj erotic, erotic. În Biserică vorbim tot timpul de Mire și Mireasă. De ce? Pentru că această Putere a dragostei, fără ea, nu ar exista lumea. Și nu am exista nici noi, nici la modul biologic, cu atât mai mult la modul spiritual. În momentul când iubim, chiar la modul fizic mă refer acum, iubirea transfigurează trupescul. Cum spune cineva: atunci trupul devine Chip. Iubești în celălalt pe Celălalt. Pentru că nu te poți

iubi pe tine însuţi. Asta e o aberație, un narcisism insuficient. E una din maladiile societății contemporane. Dragostea mai este legată și de *Sărbătoare*. Nu de o anume sărbătoare calendaristică: nici de Valentine, nici de Dragobete, nici de 1 Martie, care, după părerea mea, este adevărata sărbătoare a dragostei în folclorul nostru. Dragobetele a fost reinventat ca un fel de reacție la Valentine, el era o tradiție obscură, puțin răspândită în câteva regiuni ale țării. Pe mine mă interesează *sărbătorescul.* Atunci când iubești sigur că timpul curge altfel, sigur că toată lumea e în sărbătoare și toată lumea e în primăvară, de aia sunt toate sărbătorile iubirii primăvara. Nu numai pentru că aleargă sângele și sevele în flori și copaci și totul renaște la viață, ci pentru că orice iubire e un început, și primăvara fiind *Începutul*, e normal ca sărbătorile iubirii să pice, indiferent de cultura în care ne aflăm, în primăvară. Prin ce se mai leagă iubirea de literatură?

Prin aceea că întotdeauna ne îndrăgostim de o *imagine*. Literatura se face cum știți din imagini, și noi, înainte de a ne îndrăgosti de o persoană reală, ne îndrăgostim de o imagine, am dat deja exemplul lui Don Quijote, care, înainte de a o cunoaște pe Dulcineea, auzise de ea. Imaginea femeii perfecte, sau a bărbatului perfect, dacă avem noroc, găsim corespondentul acelei imagini şi în realitate, modelul şi realul se suprapun într-o mai mică sau mai mare măsură, fizic și psihic. Dar totdeauna ne îndrăgostim de această imagine. Hai să vă mai arăt câteva cărți […] Câteva cărți care nu că ne învață să iubim (contrazic acum ce spuneam la început) pentru că pentru a învăța să iubim trebuie să iubim. Aici nu merge ca la şcoală: trei săptămâni de teorie, o săptămână de practică. Aici, în iubire, din fericire teoria („literatura despre") și practica nu pot fi separate. E precum cerneala vărsată în apă: nu mai ştii care e cerneala şi care apa. Nimeni n-a putut să iubească fără să citească, dar nimeni n-a învățat să iubească citind o carte. Asta e la fel de adevărat. Mă duc aici la Palatul Culturii, iau fișierul cu toate cărțile despre dragoste și devin un îndrăgostit perfect. Asta nu e posibil. Roland Barthes aici vorbește despre *abrealitate,* această forță pe care o are iubirea de a ne smulge din realitate. E lucrul cel mai folositor pentru noi, să știți. De ce spunem că îndrăgostiții umblă cu capul în nori? Pentru că pentru ei realitatea imediată nu mai este preocuparea numărul unu ci numărul… nu știu care. El este preocupat doar să iubească. Pentru că ființa lui, atâta cât este, pentru că avem o ființă mărginită, e atât de copleșită de o forță care vine din tot cosmosul și care se cheamă iubire, încât nu mai are timp să se uite că i s-a rupt flecul la pantofi (asta depinde, totuși se îmbracă frumos ca să placă celuilalt, e o întreagă semiologie a modei aici, despre care nu am timp să vă vorbesc) sau că nu are ce mânca mâine sau alte lucruri de genul acesta. Îndrăgostitul are un alt mod de a se raporta la realitate decât îl are omul neutru sau omul care este într-o perioadă de anti-îndrăgostire, ca să spun așa.

Și un ultim lucru, pentru a încheia… Am încercat să trec prin câteva cuvinte ale iubirii. Ultimul pe care vi-l propun este *fascinație.* Adică un fel de hipnoză. Apropo și de ce spuneam înainte, când ești îndrăgostit nu mai vezi nimic din realitate. Nu-l mai vezi nici măcar pe cel pe care-l iubești, vezi acea *Imagine*. Don Quijote nu o vede pe Dulcineea. Și asta se numește *fascinație,* ești răpit, ești dus în duh – iată, iubirea este și *inspirație* – din această cauză marii poeți au reușit să îmbine inspirația poetică și inspirația erotică, tocmai pentru că sunt conștienți de această forță care nu știm de unde vine și care, repet, numai trece prin noi, ne călăuzește.

Vă doresc să fiți vase bune conducătoare de iubire!

Sebastian Ştefănucă

Dragostea ca fapt social*

Aş fi putut folosi o întrebare ca titlu al alocuţiunii mele: „Este posibilă dragostea ca fapt social?” Un public familiarizat cu filosofia şi cunoscând întâmplător formarea pe care o am în domeniul umanist, s-ar fi gândit poate la o încercare de tip filosofic în formularea unui – la rândul lui – posibil răspuns la această întrebare. O încercare pe căile analizei fenomenologice sau ale raţiunii kantiene, în cazul din urmă prin lămurirea condiţiilor pure de posibilitate ale dragostei ca fapt social. Nu am de gând să fac acest lucru, ci să rămân aproape de realitate, aşa cum o putem cunoaşte, cu bunele şi relele sale, înaintea oricărei tratări analitice. Iar dacă cineva vrea să vadă totuşi un exerciţiu filosofic în efortul meu, îl invit să-şi îndrepte aşteptările către fenomenologie. Căci voi trata problema anunţată în titlu pe calea unor priviri aruncate asupra obiectului cercetat din perspective diferite. Însă modul în care o voi face ne plasează în plină antropologie socio-culturală.

Trebuie întâi lămurit înţelesul termenului „fapt social” (iar dacă am spune „fapt cultural” am spune acelaşi lucru). El are înţelesul consacrat de părintele sociologiei franceze, Émile Durkheim. Astfel, faptele sociale denumesc comportamente şi atitudini de la sine înţelese într-o societate, pe care oamenii cel mai adesea nici nu conştientizează de ce le fac sau le au. Un exemplu de fapt social este salutul. Nu ştiu pe câţi dintre noi îi preocupă problema salutului, ci salutăm pur şi simplu. Ne-am pomenit salutând şi aşa o să facem tot timpul.

---

* Alocuţiune la simpozionul „Dragostea – opinii, reflecţii, ipostaze”, organizat de Centrul Judeţean de Cultură Prahova, în data de 25 februarie 2016.

Cu acest înţeles, poate fi dragostea fapt social? Poate fi ea un fel de atmosferă în care oamenii trăiesc fără ca măcar să conştientizeze? Poate avea ea rol de liant social, în virtutea căruia oamenii se orientează, instinctiv am spune, unul către celălalt? Poate fi ea un fundament care să favorizeze buna funcţionare a societăţii? Încerc să răspund acestor întrebări folosind – cum spuneam – metoda unor priviri aruncate din perspective diferite asupra aceluiaşi obiect, fără să vorbim aici neapărat de un demers comparativ. Concret, vorbim de trei perspective însemnând trei societăţi contemporane diferite.

Începem cu cea din care şi noi facem parte, cu societatea românească. Nu vă comunic o mare descoperire dacă voi spune că este dominată de *neîncredere* şi *suspiciune*. Dacă neîncrederea şi suspiciunea ajung fapte sociale, este lesne de înţeles că acest lucru se face în primul rând prin eliminarea dragostei – dacă ea va fi existat vreodată – ca fapt social. Dragostea rămâne să se manifeste în cadrul unor relaţii de grup, cu atât mai mic cu cât forţa neîncrederii şi a suspiciunii este mai mare. Pe acest fond, funcţionalitatea *mecanismului* social poate fi menţinută doar prin *control* şi *verificare*. Astfel că verificarea şi controlul reprezintă obiectivele primordiale ale unei astfel de societăţi, ceea ce va avea ca efect o funcţionare greoaie, datorită timpului pierdut, energiei cheltuite şi banilor risipiţi în respectarea nenumăratelor proceduri şi efectuarea nenumăratelor verificări pe drumul realizării diverselor scopuri, individuale sau sociale, fie ele oricât de mărunte.

A doua societate la care vreau să mă refer este cea australiană. Din multele discuţii cu o familie prietenă migrată în Australia şi revenită în România după doi ani în concediu, conduse adesea cu rigoare ştiinţifică, am înţeles că hiper-funcţionarea mecanismului social australian se bazează, în contra-partidă cu cel românesc, tocmai pe *încredere*. Verificările şi controalele sunt rare; într-o lume în care timpul înseamnă bani, oamenii nu prea sunt dispuşi să-l piardă. Asta nu înseamnă încă prezenţa dragostei ca fapt social. În societatea australiană, ca în multe dintre societăţile de tip occidental, predomină nu dragostea faţă de om, ci faţă de respectarea normelor. Nu dragostea, ci respectarea normelor oferă liantul social. Din acest motiv, fiecare persoană este ca o piesă de sine stătătoare într-un imens angrenaj care funcţionează perfect. Vorbim de o „solidaritate mecanică”, cu alt înţeles decât cel pe care îl are la sociologul pomenit mai înainte, Émile Durkheim. La el, „solidaritatea mecanică” este specifică societăţilor primitive şi rural-arhaice, în care orice individ este specializat în producerea majorităţii bunurilor de care are nevoie. Oamenii trăiesc unul lângă altul fără să depindă prea mult unul de altul, ceea ce nu se întâmplă, în cazul organelor dintr-un organism, inter-depente, metaforă corespunzătoare, la acelaşi sociolog, „solidarităţii organice”, care aceasta ar corespunde societăţii australiene.

A treia societate este societatea grecească. Mă bazez acum pe familiarizarea de lungă durată cu această societate, aşa cum prevede metodologia antropologiei socio-culturale. În ceea ce priveşte încrederea, percepţia mea este că nivelul ei se află undeva între nivelurile societăţilor amintite. Nici suspiciune omniprezentă, nici dispoziţie către încrederea totală. Există însă dispoziţia de a ţi se acorda dintru început un stoc de încredere, pe care depinde de tine dacă-l vei păstra sau nu. Încrederea care ţi se acordă îţi trezeşte la rându-ţi încrederea în celălalt. Ne aflăm pe începutul unui drum al dragostei ca fapt social care, dacă ar rămâne doar la acest nivel, ar avea cel mult şanse de împlinire ca în cazul australian. Familiarizarea cu societatea grecească va dezvălui curând o mulţime de situaţii în care oamenii sunt dispuşi să-şi spună „te iubesc" în cele mai neaşteptate contexte; va dezvălui omniprezenţa utilizării adjectivului *kalos*, „bun" şi – ceea ce poate fi ciudat pentru o lume în care teoretic valorile individualismului ar urma să primeze – insuportabilitatea socială a singurătăţii. Grecii par nişte magneţi cu un singur pol: al atracţiei. „Singur nici măcar în rai!", spune o zicală. Una dintre consecinţe este colorarea cu nuanţe calde, afective, chiar a şi celor mai formale situaţii sociale. Vorbim cu adevărat de dragoste ca fapt social, ca liant al unei „solidarităţi organice", iarăşi, cu alt înţeles faţă de cel oferit de sociologul francez înainte amintit. Acolo, solidaritatea organică se aplică societăţilor care funcţionează ca ansambluri mecanice – precum societatea australiană – deşi se foloseşte metafora organelor dintr-un organism de care aminteam. Într-un ansamblu mecanic însă nu este nevoie de un spirit sau un suflet, sau o energie vitală de care să depindă funcţionarea subansamblelor. În cazul unui organism, funcţionarea organelor sale are loc doar în relaţie cu acest suflet. Or, în cazul societăţii greceşti, sufletul solidarităţii societale organice este tocmai dragostea.

Cercetarea realităţii demonstrează deci că este posibilă dragostea ca fapt social. Atrag atenţia însă că cele expuse nu sunt dublate cu necesitate de o valoare *morală* echivalentă. Poate că societatea grecească este de admirat pentru existenţa dragostei ca fapt social. Dar asta nu înseamnă că orice grec este bun şi plin de dragoste. Revin la explicaţia faptului social: indivizii i se subordonează cel mai adesea inconştient. Aşa cum un om care salută nu semnifică prin asta neapărat bunăvoinţă, ci îndeplineşte un automatism social, la fel, un grec care se comportă şi are atitudini în litera dragostei, nu este neapărat posedat el însuşi de acest sentiment.

Maurice Halbwachs

Cadrele sociale ale memoriei (*fragmente*)

Traducere de *Smaranda Jilăveanu*, după ediţia din 1935 a *Les cadres sociaux de la mémoire*, Paris: Librairie Félix Alcan.

[vii] **Cuvânt înainte**

Într-un număr mai vechi al unui *Magasin pittoresque*, am citit o poveste ciudată, despre o fetiţă de nouă sau zece ani care a fost găsită în pădure, în 1731. Nu se ştia unde se născuse şi de unde venise. Nu avea nicio amintire din copilărie. Adunând detaliile despre diversele perioade ale vieţii sale, am presupus că se născuse în nordul Europei, apoi a fost transportată în Antile, apoi în Franţa. Era sigur că traversase de două ori suprafeţe întinse de apă şi părea emoţionată când i se arătau imagini care reprezentau fie bărci, fie foci sau trestii de zahăr, sau alte produse din insulele Americii. Îşi amintea difuz că aparţinuse ca sclavă unei stăpâne care o iubise mult, dar stăpânul neputând-o suporta, o îmbarcase.

Dacă am reprodus această povestire, de a cărei autenticitate nu suntem siguri, am făcut-o pentru că ea ne permite să înţelegem în ce sens se poate spune că memoria depinde de anturajul social. La nouă-zece ani, un copil are multe amintiri [viii], atât recente, cât şi îndepărtate. Ce îi rămâne din ele dacă ar fi brusc despărţit de ai săi şi dus într-o ţară unde nu se vorbeşte limba lui, şi unde oamenii, locurile, obiceiurile îi sunt necunoscute, unde nu regăseşte nimic din ce îi fusese familiar până în acel moment? Copilul a părăsit o societate pentru a trece într-alta (...) Pentru

câteva amintiri parţiale trebuie ca acolo unde se găseşte acum să i se arate imagini care să reconstituie o clipă în jurul lui grupul şi mediul din care a fost smuls.

Acest exemplu nu este decât un caz limită. Dacă-l examinăm mai îndeaproape, vom recunoaşte că cea mai mare parte a amintirilor noastre ne revin când părinţii, prietenii sau alţii ni le reamintesc. În tratatele de psihologie privitoare la memorie, omul este considerat de parcă ar fi o fiinţă izolată. Se pare că pentru a înţelege operaţiile noastre mentale este necesar să ne raportăm la individ şi să tăiem toate cordoanele care-l leagă de societate. Şi totuşi aici omul dobândeşte în mod firesc amintiri, pe care le recunoaşte şi le localizează. Să numărăm într-o zi amintirile pe care le-am evocat cu ocazia contactelor directe sau indirecte cu alţi oameni. Vom vedea că cel mai adesea facem apel la memorie numai pentru a răspunde la întrebările puse de alţii sau presupunând că ni le-ar pune [ix] (...) Dar ceea ce este adevărat pentru un mare număr de amintiri nu ar putea fi la fel pentru toate amintirile? Dacă îmi aduc aminte, aceasta se datorează cel mai adesea faptului că ceilalţi mă incită să îmi amintesc, că memoria lor vine în ajutorul memoriei mele, că memoria mea se sprijină pe a lor. În acest caz cel puţin, evocarea amintirilor nu are nimic misterios. Nu e nevoie să căutăm unde sunt ele şi unde se conservă în creierul meu, de vreme ce ele vin din afară, iar grupurile din care fac parte îmi oferă în fiecare clipă mijloacele de a le reconstrui cu condiţia de a adopta măcar temporar modurile lor de a gândi. Dar de ce nu ar fi la fel în toate cazurile?

O memorie colectivă şi cadre sociale ale memoriei ar exista în acest sens, iar în măsura în care gândirea noastră individuală se replasează în aceste cadre şi participă la această memorie, este capabilă să-şi reamintească. Din acest motiv studiul nostru se deschide cu capitole referitoare la vis, remarcând că omul care doarme se află, pentru un anumit timp, într-o stare de izolare care seamănă cu aceea în care ar trăi dacă nu ar fi în contact cu nicio societate. Atunci el nu mai este capabil şi nu mai are nevoie să se sprijine pe aceste cadre ale memoriei colective, devenind posibil să măsurăm acţiunea acestor cadre, observând ce devine memoria individuală când acţiunea lor nu se mai exercită.

Însă, când explicăm astfel memoria unui individ [x] prin memoria altora, nu ne învârtim într-un cerc? Ar trebui să explicăm cum îşi amintesc ceilalţi, punând din nou problema în aceeaşi termeni.

Dacă trecutul reapare, prea puţin are importanţă să ştim dacă reapare în conştiinţa mea sau în alte conştiinţe. De ce reapare? Ar reapărea dacă nu s-ar conserva? Acestea nu sunt întrebări fără sens, deoarece în teoria clasică a memoriei după achiziţia amintirilor se studiază conservarea lor, înainte de preocuparea pentru reamintirea lor. Dacă nu explicăm conservarea amintirilor prin

procese cerebrale (...), apare clar că nu avem altă alternativă decât să admitem că amintirile (...) subzistă în minte [*l'esprit*] în stare inconştientă, pentru a redeveni conştiente atunci când ni le reamintim. Astfel, trecutul nu s-ar şterge şi nu ar dispărea decât aparent. Fiecare minte [*esprit*] individuală păstrează în urma ei tot alaiul de amintiri. Admitem acum că diversele memorii se ajută reciproc. Dar ceea ce noi numim cadrele colective ale memoriei nu ar fi decât suma amintirilor individuale ale mai multor membri ai aceleiaşi societăţi (...), dar nu ar explica memoria însăşi.

Studiul visului ne aduce argumente foarte serioase împotriva tezei subzistenţei amintirilor într-o stare inconştientă. Însă, ar trebui arătat că în afara visului, trecutul, în realitate, nu reapare ca atare, nu se conservă, ci îl [xi] reconstruim plecând de la prezent. Trebuie demonstrat, pe de altă parte, că cadrele colective ale memoriei nu se constituie ulterior prin combinarea amintirilor individuale, şi nici că sunt forme vide în care amintirile ar veni de aiurea să se insereze, ci că sunt din contră chiar instrumentele de care se foloseşte memoria colectivă pentru a recompune o imagine a trecutului, care se acordă în fiecare epocă cu mentalitatea [*pensées*] dominantă a societăţii.

După acest studiu, în bună parte critic, dar în care punem bazele unei teorii sociologice a memoriei, urmează să examinăm direct şi în ea însăşi memoria colectivă. Nu ar fi suficient să arătăm că indivizii, atunci când îşi amintesc, folosesc mereu cadre sociale. Punctul de vedere al grupului / grupurilor este acela în care ar trebui să ne plasăm. Cele două probleme, deşi nu sunt pe de-a-ntregul solidare, se reduc la una singură. Se poate spune de asemenea că individul îşi aminteşte plasându-se în punctul de vedere al grupului, şi că memoria grupului se realizează şi se manifestă în memoriile individuale. Iată de ce, în ultimele trei capitole, am tratat memoria colectivă pe baza tradiţiilor de familie, grup religios şi clasă socială (...).

[369] **Concluzie**

Nu am ezitat, în prima parte a acestui studiu, să urmărim psihologii pe terenul lor. Cel observat de fapt în vis, în funcţionarea memoriei, în tulburările de afazie este individul, fie că ne examinăm pe noi înşine, fie că îi întrebăm pe alţii despre ceea ce se întâmplă în minţile lor. Eram deci obligaţi să folosim această metodă a observării interioare, pe care se pare că nu ne putem plia fără a admite pe loc că faptele conştiinţei, sustrase privirilor societăţii, scapă de asemenea şi acţiunii sale. Într-adevăr, cum şi-ar putea întinde societatea puterea asupra acestor regiuni ale vieţii psihice individuale, în care ea nu regăseşte nimic din natura sa, şi din care ea nu poate

percepe nimic? Pe de altă parte, cum să avem şanse, într-una sau mai multe conştiinţe, de a descoperi ceva asemănător cu acţiunea de ansamblu a tuturor asupra fiecăreia, de vreme ce ne-am plasat în punctul de vedere a tot ce le separă şi le izolează ca printr-o multitudine de grilajuri etanşe?

Totuşi, s-ar putea spune că, pe când crede că se observă în interiorul său, psihologul nu procedează altfel decât în prezenţa unui alt obiect şi că, în măsura valorii ei, observaţia acestuia să nu conteze decât pentru că ea este, cum se spune, obiectivă. Din două, una: sau ceea ce el observă este unic şi nu există cuvinte care să-i permită să exprime lucrul acesta. Nu există niciun mijloc de a-i corela observaţia cu a altora, iar alţii nu au posibilitatea de a accepta [370] că nu a fost victima unei iluzii. Ce valoare poate avea o descriere de acest gen, care îndepărtează, în prezent ca şi în viitor, orice posibilitate de verificare colectivă? Sau, la fel de bine (cu siguranţă cazul în care ne aflăm, cu psihologia lui M. Bergson), ceea ce el observă nu este unic, existând cuvinte care să-i permită să exprime acest lucru. Să admitem că această observaţie impune un gen de efort deosebit de dificil şi că între exprimare şi lucrul exprimat rămâne un interval. Nu ne lovim de o imposibilitate şi putem spera că, prin obişnuinţă, efortul va deveni mai puţin dificil, iar exprimarea mai adecvată. Vom spune atunci că există totuşi anumite aspecte ale stărilor de conştiinţă care scapă oricărei exprimări, ele putând conferi acest sentiment celor la care apar? Aici ar începe observaţia interioară, dar nu s-ar stopa însă posibilitatea de a controla observarea personală prin ale altora. Dar ce ar permite acest control, dacă nu un acord asupra sensului semnelor care dezvăluie că avem într-adevăr de-a face cu aceleaşi sentimente pe care alţii le-au avut înaintea noastră? Din moment ce psihologul pretinde că explică altora ceea ce ei trebuie să vadă în ei, el etalează stările de conştiinţă, le exteriorizează. Se poate induce, este adevărat, din ceea ce se vede existenţa unor realităţi sau a unor caractere care nu se văd. Dar atunci ele nu au sens decât dacă se raportează la ceea ce se vede, adică cunoaşterea lor se bazează în întregime pe observarea zisă exterioară.

Pentru psihologi, observaţia interioară se defineşte prin opoziţie cu percepţia obiectelor materiale. Se pare că noi ieşim din noi, că ne confundăm în parte cu lucrurile exterioare în acest din urmă caz, în timp ce în primul caz, ne retragem în noi înşine. Dar această distincţie este de neînţeles dacă avem în vedere individul [371] izolat. Numim atunci exterior tot ce e exterior corpului nostru şi, prin extensie, exterior pentru ceea ce credem a fi mintea [*l'esprit*] noastră. Numim interior tot ceea ce nu e exterior corpului nostru şi, prin extensie, minţii, conţinutul minţii înseşi, în special amintirile noastre. Se consideră, dimpotrivă, nu numai individul izolat, ci un grup de oameni care trăiesc în societate? Ce sens poate păstra această opoziţie? Nu există deci

percepţie care poate fi numită pur exterioară, căci, atunci când un membru al grupului percepe un obiect, îi dă un nume şi îl pune într-o categorie, adică se conformează convenţiilor grupului, astfel încât gândeşte ca ceilalţi. Dacă ne putem imagina o percepţie intuitivă şi fără niciun amestec cu amintirile la individul izolat, care n-ar face şi n-ar fi făcut parte din nicio societate, nu există, din contră, percepţie colectivă pe care să nu trebuiască să o însoţească (...) amintirea cuvintelor şi a noţiunilor care le permit oamenilor să se înţeleagă în legătură cu obiectele. Odată ce vedem obiectele, ne reprezentăm modul în care ceilalţi le-ar putea vedea: dacă ieşim din noi, nu se întâmplă pentru că ne confundăm cu obiectele, ci pentru a ni le înfăţişa din punctul de vedere al altora, ceea ce nu e posibil decât pentru că ne amintim de legăturile pe care le-am avut cu ei. Nu există deci percepţie fără amintire. Dar şi invers, nu există amintire care poate fi numită pur interioară, adică să nu se poată conserva decât în memoria individuală. Într-adevăr, din moment ce o amintire reproduce o percepţie colectivă, ea însăşi nu poate fi decât colectivă, şi i-ar fi imposibil individului să-şi reprezinte din nou, bazat doar pe puterile lui, ceea ce n-a putut să-şi reprezinte prima oară decât sprijinindu-se pe gândirea [372] grupului său. Dacă amintirea s-ar conserva sub formă îndividuală în memorie, dacă individul, uitând de societatea semenilor săi, ar mai putea încă să-şi amintească şi ar merge singur, eliberat de toate ideile pe care le datorează altora, spre stările lui din trecut, s-ar confunda cu ele, adică ar avea iluzia că le retrăieşte. Or, există un caz în care omul se confundă cu imaginile pe care şi le reprezintă, adică el crede că trăieşte ceea ce îşi imaginează singur; dar este şi singurul moment când nu mai este capabil să-şi amintească: când visează. Dimpotrivă, el îşi aminteşte cu atât mai bine, îşi reproduce trecutul sub forme cu atât mai precise şi concrete cu cât distinge mai bine trecutul de prezent, ceea ce înseamnă că este el însuşi în prezent, că are mintea [*l'esprit*] întoarsă spre obiectele exterioare şi spre ceilalţi oameni, deci că iese din el. Nu există aşadar amintire fără percepţie. Astfel, de îndată ce reaşezăm oamenii în societate, nu mai e posibil să distingem două feluri de observaţii, una interioară şi alta exterioară.

Să prezentăm aceeaşi idee sub altă formă. Desprindem individul din societate. Ne reprezentăm pe de o parte corpul, pe de alta conştiinţa, ca şi când el ar fi singurul om întâlnit în lume, şi să cercetăm ce găsim în termenii acestei abstracţiuni în corpul său şi în conştiinţa sa, atunci când percepe şi când îşi aminteşte. În corp, găsim un creier şi organe nervoase senzorial-motorii, unde se produc anumite modificări pur materiale. De vreme ce îndepărtăm societatea, nu ne preocupă şi nu ţinem seama de originea acestor mişcări, de felul în care aceste mecanisme au fost montate în substanţa cerebrală. Din moment ce izolăm mişcările pe care le găsim la un individ de cele care corespund şi altora, ne deturnăm atenţia de la sensul lor la natura lor

materială [373]. Din mişcările materiale nu vedem cum se poate extrage ceva care să semene cu o stare de conştiinţă. Cum să explicăm atunci memoria? Cum nu există (conform ipotezei iniţiale) decât un individ, iar memoria sa nu poate rezulta din corpul său, trebuie să existe în afara corpului, şi totuşi în individ, ceva care explică reapariţia amintirilor. Ce se găseşte în conştiinţă însă care nu presupune în niciun fel intervenţia altor oameni? Cum e tipul de stare de conştiinţă pur individuală? Este imaginea, imaginea detaşată de cuvânt, aşa cum se raportează la individ, la el singur, făcând abstracţie de tot anturajul de semnificaţii generale, de raporturi şi idei, adică de toate elementele sociale pe care am decis, de la început, să le îndepărtăm. Cum imaginea nu poate deriva din corp, ea nu se poate explica decât prin ea însăşi. Vom spune deci că amintirile nu sunt altceva decât imagini care subzistă ca atare, începând din momentul când au intrat pentru prima oară în conştiinţa noastră. Această concluzie se impune, date fiind ipotezele de la care plecăm. Dar ipotezele ne par cu claritate a fi contestabile.

Mai întâi, aceste modificări nervoase şi aceste mişcări, care se produc la un individ, se produc şi la alţii. În ce constau ele, dacă nu în mişcări de articulare, sau în modificări cerebrale care pregătesc astfel de mişcări? Or cuvintele şi limbajul presupun nu un om, ci un grup de oameni asociaţi. De ce să desfacem acest grup? Sigur, când izolezi un individ, când îi examinezi cuvintele în ele însele [374], fără să le replasezi în sistemul limbajului, când decizi să uiţi că ele sunt întrebări şi răspunsuri adresate unei colectivităţi, observarea nu are altceva la care să se îndrepte decât la mişcările corporale de articulare. Totuşi, ceea ce se petrece în prim-plan, în conştiinţa unui om care vorbeşte, nu e sensul cuvintelor sale? Iar faptul cel mai important nu este acela că el le înţelege? Există, în spatele suitei de cuvinte articulate, o suită de acte de înţelegere care sunt tot atâtea fapte psihice. De aceste fapte, analiza psihologică referitoare la individ nu ţine cont, din cauză că ele presupun existenţa unei societăţi. Când se demonstrează că mişcările de articulare, ca mişcări, nu au nimic psihic, e adevărat. Dar nu s-a demonstrat că noţiunile, ideile, reprezentările care însoţesc cuvântul şi îi dau sensul nu au nimic comun cu amintirile. Acestea sunt, într-adevăr, stări de conştiinţă. Stările corpului nu explică stările de conştiinţă; dar stările de conştiinţă pot produce sau reproduce şi explica alte stări de conştiinţă.

Pe de altă parte, vorbim de imagini pur individuale, care ar subzista ca atare în memorie după ce au intrat, la un anumit moment, în conştiinţa noastră, şi a căror reapariţie ar constitui-o amintirea. În ce constau ele? O stare de conştiinţă nu prea complexă, amintirea unui tablou sau a unui eveniment, cuprinde două feluri de elemente: [375] pe de o parte, oricine altcineva decât noi, cei din grupul nostru, poate să cunoască şi să înţeleagă: noţiuni de obiecte sau persoane, cuvinte şi sensuri de cuvinte pe care le exprimă. Pe de altă parte, aspectul unic sub care ele ne apar,

pentru noi în unicitatea noastră. Vom îndepărta primele elemente, care se explică prin societate, pentru că ne plasăm în afara lor. Dar atunci ce rămâne? Devreme ce obiectele şi calităţile lor, persoanele şi caracterele lor, considerate izolat, au o semnificaţie definită pentru ceilalţi oameni, rămâne felul în care sunt grupate în mintea noastră şi numai în ea, aspectul particular pe care îl ia fiecare imagine corespunzătoare în anturajul celorlalte imagini care, în fiecare clipă, ocupă câmpul conştiinţei noastre. Cu alte cuvinte, amintirile noastre luate fiecare în parte aparţin tuturor oamenilor; dar memorarea amintirilor noastre, nu ne-ar aparţine decât nouă, şi noi singuri am fi capabili să o cunoaştem şi să o evocăm. Dar toată chestiunea este să ştim dacă ceea ce e adevărat în legătură cu fiecare din părţi nu cumva este şi pentru întreg, şi dacă societatea care ne să ajută să înţelegem şi să evocăm amintirea unui obiect nu intervine de asemenea şi nu trebuie de asemenea să intervină pentru a ne permite să înţelegem şi să evocăm această suită de obiecte care este un tablou complet sau un eveniment în totalitatea sa. Singurul mijloc de a tranşa chestiunea ar consta în realizarea unei experienţe aşa cum suntem noi capabili să înţelegem şi să evocăm imaginile obiectelor (sau ale calităţilor şi detaliilor lor) izolate, dar să nu ne fie posibil să înţelegem şi să evocăm suita de imagini corespunzătoare unui tablou sau unui eveniment complet. Or această experienţă există, şi se repetă continuu: visul nostru. Când visăm, înţelegem bine fiecare dintre detaliile viselor noastre: obiectele pe care le percepem în momentul acela sunt cele din starea de veghe, şi ştim bine ce sunt. Dacă memoria [376], chiar şi atunci, are putere asupra lor, înseamnă că niciun contact dintre noi şi societate nu este suprimat; articulăm cuvintele, le înţelegem sensul; aceasta e de ajuns pentru a recunoaşte obiectele la care ne gândim şi de care vorbim în vis. Dar noi nu mai suntem capabili să evocăm scene coerente, serii de evenimente, tablouri de ansamblu, care ar reproduce ce am văzut şi trăit în starea de veghe. Cum visul diferă de veghe, în sensul că nu mai suntem în contact cu ceilalţi semeni, ceea ce ne lipseşte atunci pentru a ne aminti este sprijinul societăţii.

Nu există viaţă sau gândire socială care să fie concepută fără unul sau mai multe sisteme de convenţii. Când trecem de la vis la veghe sau invers, ni se pare că intrăm într-o lume nouă. Nu că am percepe în ea obiecte de o altă natură diferită de natura pe care o au în cealaltă lume; dar aceste obiecte nu-şi găsesc locul în aceleaşi cadre. Cadrele visului sunt determinate prin înseşi imaginile care se construiesc. În afara lor, nu au nicio realitate. În ce parte a spaţiului real şi a timpului real ne găsim când visăm? Când totuşi ni se pare că suntem într-un loc familiar, nu ne mirăm că ne găsim brusc transportaţi foarte departe. Cadrele visului nu au nimic comun cu cele din starea de veghe. În rest, ele nu au valoare decât pentru noi; ele nu ne limitează câtuşi de puţin fantezia. Când imaginările noastre se schimbă, le modificăm şi pe ele. Din contră, când ne trezim,

timpul, spaţiul, ordinea evenimentelor psihice şi sociale, aşa cum este recunoscută şi fixată de oamenii din grupul nostru, se impune asupra noastră. De aici un „sentiment de realitate” care se opune la ceea ce visăm încă, dar care este punctul de plecare al tuturor actelor noastre [377] de memorie. Nu ne putem aminti decât cu condiţia de a regăsi, în cadrul memoriei colective, locul evenimentelor trecute care ne interesează. O amintire este cu atât mai bogată cu cât reapare la punctul de întâlnire al unui număr mai mare al acestor cadre care, într-adevăr, se încrucişează şi se acoperă unul pe altul în parte. Uitarea se explică prin dispariţia cadrelor sau a unei părţi din ele, atenţia noastră nefiind capabilă să se fixeze pe ele sau fixându-se aiurea (distragerea ei nu e adesea decât consecinţa unui alt efort de atenţie, iar uitarea rezultă aproape mereu dintr-o distragere). Dar uitarea, sau deformarea unora dintre amintirile noastre, se explică şi prin faptul că aceste cadre se schimbă de la o perioadă la alta. Societatea, conform cu circumstanţele şi epocile, îşi reprezintă trecutul în maniere diverse; ea îşi modifică convenţiile. Cum fiecare din membrii ei se adaptează acestora, îşi configurează amintirile în sensul în care evoluează memoria colectivă.

Trebuie deci să se renunţe la ideea că trecutul se conservă ca atare în memoriile individuale, ca şi când ar exista tot atâtea experienţe distincte câţi indivizi. Oamenii trăind în societate folosesc cuvinte al căror sens îl înţeleg; aceasta este condiţia gândirii colective. Or fiecare cuvânt (înţeles) este acompaniat de amintiri, şi nu există amintiri cărora să nu le putem face să le corespundă cuvinte. Noi ne exprimăm amintirile înainte de a le evoca; limbajul şi tot sistemul convenţiilor sociale cu care sunt solidare ne permit în fiecare clipă să ne reconstruim trecutul (...).

Sebastian Ştefănucă

Lecture at the launch of the *Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology*, 2 March 2016[*]

Even though anthropology means multiple specializations these days – someone, Iustin Şovrea, in a book called *Ce (mai) este omul? Răspunsul antropologiei teologice moderne*, pointed the fact that the word "anthropology" is often used with an adjective which usually defines a direction, and this adjective is also to be noticed in the title of the book, "*theological* anthropology" – the trend towards "general anthropology" is neither original nor obsolete. Four years ago, two anthropology professors from Oxford Brooks University, Joy Hendry and Simon Underdown, were testing a general approach on the scientific area of anthropology, which is divided, as we know, into more departments and sub departments. I haven't read the book [*Anthropology. A Beginner's Guide*], but I had the opportunity to read a very accurate review written by Mr Marin Constantin, researcher at the "Francisc I. Rainer" Anthropology Institute of Romanian Academy. In the book's opening there is a phrase, which is ingeniously quoted by the reviewer: "As long as the people have wondered where they come from, and speculated about the behaviour of neighbours brought up differently to themselves, they have been thinking anthropologically". However, we believe, judging by all kinds of sources, that this period of time goes back as far as the dawn of human creation and it is very difficult, almost impossible to know

[*] Translation from Romanian by Ruxandra Gogu.

when and where they could have been. Which means that, *anthropologically*, the anthropologic preoccupations, man's questions of himself, constitute a human universal, which is equally spread like institutions such as family or interdictions such as incest.

Therefore, there is nothing unusual about the release of a magazine dedicated to anthropology, in whatever form this might be. Moreover, it answers a *local* necessity, which has been felt for some time in the city of Ploiesti, and Father Bogdan-Costin Georgescu, willingly or not, has been all this time its supporting voice; he never gave up the idea of an anthropology bulletin, no matter how impossible it might have seemed. It is this very necessity that I want to focus on in the following pages.

We are referring to both an institutional and an individual need. As far as the institutions are concerned, I have in mind at least three important cultural-scientific events which take place annually and are organized by emblematic cultural institutions of this town. First of all, the two autumn symposiums dedicated to none other than man himself. Their names are extremely suggestive: "Nature and Man", which takes place in October and it is organized by the Museum of Natural Sciences Prahova; it is a symposium organized in various county locations and it has exceeded twenty five editions. Then, in November, the national symposium, "Time and Man", organized by the Clock Museum, which also draws near twenty editions and it only takes place in Ploieşti. Secondly, a spring event, which is coordinated by the Prahova County Cultural Centre, the modern theatre festival "Nichita la Echinocţiu"; it is organized by the Mythos Drama Centre, our host (to whom we would like to thank!), and it has reached its 10th edition. The participation of this theatre studio in the festival is based on performances inspired more often than not from mythology… which places us again right in the centre of anthropology, since the myth represents, as it is known, a traditional anthropological category. A sort of cultural anthropology as it is depicted by the actors in the plays! We must not forget the role the partner institutions play in organizing these events, from the county or outside it, such as the Prahova County Council, the Prahova County Museum of History and Archeology or the "Francisc I. Rainer" Anthropology Institute of Romanian Academy, from Bucharest. Other activities as well should be considered of bearing the mark of anthropology; for example, a series of activities which take place at the "Nicolae Iorga" County Library. We also want to mention here the multi-disciplinary opening of the monthly meetings of the Prahova Scientists Foundation. And we could go on and on with

providing examples.[**] Unfortunately, I have been noticing a poor institutional co-operation, which has made the anthropologic spirit, which has found a place in this town for some time, a spirit which could be the town's most important cultural symbol, delay the moment of self-conscience emergence.

As I was saying, the need of an anthropological annual publication is present not only at an institutional level, but also at the level of individual initiatives and preoccupations. I will randomly select a few. A few years ago, Mr Silviu Costache published a scientific essay called *Individul şi mulţimile* [*Individual and crowds*]. Leafing through it, one cannot but notice that the bibliography is not the most important aspect in writing the essay, but a necessity of the author to place his life experiences before anything else, including the professional prestige which allowed him to continuously observe some rapports – of power if nothing else – in the relationship between what was generally called "individual" and "crowd". We can't but recognize here the famous method of participative observation from the cultural and social anthropology. Another example is provided by Marian Nuţu Cîrpaci, one of the contributors to this volume. His researches are not pure linguistic and etymological studies regarding the romaní language. In the same time, his research is employed for the purpose of the identity reconstruction of the Roma population around their only stable identity element, their language. Therefore, we stand right in the middle of *applied anthropology*. Mr Bogdan-Lucian Stoicescu also has interests which can undoubtedly be labelled as "anthropological". His passion for trades on the verge of extinction, such as tailor, shoemaker, hatter etc., practiced in corner workshops, can be successfully used, for example, in a fascinating doctorate thesis of *urban anthropology*. The examples are many in this area as well.

I hope I have made my point regarding the necessity of the annual publication. Through it, the anthropologic spirit which has been soaring over the town for a long time can finally reach the self-conscience. There are to be mentioned in this context Mr Gheorghiţă Geană, who, present or not, is always a president of honour of these meetings. This release would have been delayed indefinitely without the existence of his person and personality. And maybe it wasn't by chance that the emergence of the anthropological self-conscience and the annual publication are

[**] I am mentioning here, as well, the *Axioma* magazine, which, monthly, for ten years (2000-2010), was very important as far as local journalism is concerned for the cultural life in the Prahova county. What the magazine specifies in its heading ("literature, sciences, religion, arts") is revealing for its anthropological orientation. Unfortunately for us, the ones left behind, the founder and sponsor of the magazine, Marian Ruscu, in the days of editing the present material (beginning of October 2016), before his time maybe, passed away. God rest his soul!

connected to a “centre”, the Prahova County Cultural Centre… Until now the yearbook is only represented by one issue, a “sample”, the way we called it so many times, and it is relevant for the types of anthropologic discourse which we want the annual publication to feature. Sadly, there is one missing contribution from the area of physical anthropology. We hope that in the next issues we will also have such contributions. And any one person, from the county or outside it, who is contributing to this annual publication, becomes automatically a member of the “Prahova county society for general anthropology”. The “membership” doesn’t bind anyone legally, politically or ideologically. It is a meeting if not for people, then for preoccupations. The yearbook is open to any type of anthropological discourse, but it should be constructed with an academic rigour, not rigidity. We are, thus, making a warm invitation to whoever wants to become a contributor of this publication!

Sebastian Ştefănucă

Plea for a good delimitation of the socio-cultural sciences*

The idea and the urge of this article,[1] to an appropriate separation of the objects and methods of the socio-cultural sciences – folklore, ethnography, ethnology, cultural and social anthropology, sociology etc.[2] – starts from the observation that sometimes in the current Romanian university and academic environment the boundaries between these disciplines are unacceptably easy violated, reaching to a sort of disciplinary *melting pot*, in which, to be using a poetic formula, "one is in all, in the same way in which one is in everything".[3] We admit though one exception: sociology which seems to have taken and maintained its own identity. Our

---

* Translated from Romanian by Alina Matei.

[1] The reference is made to an article on the basis of which I held the communication with the same name to the scientific communication session "Spiru Haret – exemplary personality of the Romanian education, science and culture", organized by the Faculty of Sociology-Psychology of the Spiru Haret University, Bucharest, on the 10th of December 2010. This text was brought, of course, up-to-date.

[2] The theme of a proper disciplinary separation has closely preoccupied me and I approached it in other texts as well, such as "Scurte consideraţii legate de universul etnologiei" ["Some reflections on the universe of Ethnology"] (in *Caietele ASER* / *RAES Publications* [the Romanian Association of Ethnological Sciences] No. 5 / 2009, Bucharest, Tracus Arte Publishing House, 2010, pp. 23-31), or "Some reflections on the universe of Ethnology and its related sciences" (in the *Annals of the University of Bucharest - Philosophy Series*, number 1 / 2014, pp. 77-86). Some excerpts from the present text may be found also in the referred texts.

[3] A line from a poem written by renowned Romanian poet Mihai Eminescu, *Scrisoarea I* [*The First Letter*]. In the Romanian language, the terms "one" and "all" have different forms for masculine or feminine. In the above line, the first part is at masculine in Romanian, the second part at feminine.

endeavour is based therefore on observation, which is rather a common sense observation, undoubtedly penetrated by a high share of subjectivity. It means that, epistemologically, we remain in the area of the *hypothetical* statements.

The post-modern scientific paradigm rendered conspicuous multi and interdisciplinarity. This does not mean, however, the fading of the disciplinary identities up to the point where to any content can be attached any label. On the contrary, the existence of clearly configured disciplines is a requirement for the appearance of interdisciplinarity (Geană, 2005: 12). This query – upon the disciplinary identities –, is neither new nor specific to the Romanians. Confronted with it, Paul H. Stahl (1989: 148) shifted his interest to *problems*, and not to the *name* of the disciplines these problems are approached with. Yet we are of the opinion that such scientific attitude, intensely synthetically marked, is recommendable to the specialists having long experience, to whom if not the definition[4] of each before-mentioned science, at least its horizon is familiar. As regards the nascent specialists – making reference here to the students, for whom our plea is meant –, the curriculum drawn up according to this principle may lead them into a state of complete confusion (therefore misunderstanding) when having to answer to the question "what they actually do?" This happening all the more so when new labels are being placed for contents labelled differently until recently.

In support of our statement we will point out the following situations: at a M.Sc. in social anthropology, some students keep wondering which actually is the difference between social anthropology and sociology. Under the title of "Cultural Anthropology", another M.Sc. offers courses which would better suit the name "Folklore and Ethnography". Or: an Ethnology of the Communities course puts forward from the first minutes of its development the ethnological idea and then a whole semester, supports this single idea by using ethnographic illustrations. Who knows...? Ethnology has been reduced to that at once! And examples may continue.

As though aware of this objection, P. Stahl doesn't let it unresolved. We can approach the *issue*, but within the framework of a training in which "regardless of the domain in which we would like us to be specialized, we must reach at the same time the wider profile as possible." And "if we get a specialised training, we must not forget the neighbouring disciplines" (*ibidem*). Certainly, the full training by respecting the identities of the disciplines would have been in the consent of the great reformer – for more than a hundred years guiding mark for the subsequent

---

[4] We agree with Paul H. Stahl (1989: 146) that "there has not yet been invented" a "true, single definition of a social science, generally accepted."

reformers – of the Romanian formal education, Spiru Haret. His scientific education itself,[5] having a license in mathematics and one in physics, a doctorate in astronomy, with his major work, *Mécanique Sociale*, in which he involves mathematics in the analysis of the social phenomenon, justifies us to believe that he would have fought for *properly* labelled contents in the curriculum, regardless of the targeted field. Moreover, in his entire activity, he actually did this, militating incessantly for a proper relation between the form and the content. The reference to this landmark of the Romanian education system still represents an anchorage point of our plea.

The appeal made to tradition can be made however by the whole existing conditions signalled at the beginning of the work. It seems to be supported by the definitional background (ontological and methodological) of our disciplines. A detailed (but partial, for us today) overview of the definitions of folklore, ethnography, ethnology and anthropology is carried out in the opening lesson of the course "Introduction in Ethnography and Folklore", held by Romulus Vuia at the University of Cluj, on 9th November 1926. We must note, first of all, the excellent methodical intuition of the professor Vuia: considering the circumstances in which there was no consensus on the identity of the referred disciplines, it is the teacher's duty – an almost deonthological requirement – to present to the students this situation even from the opening lesson. From then until today things have changed, and even if we don't have precise definitions, each discipline has still set up its own horizon of facts, knowledge and methods.

Returning to the definitional background of disciplines in question, we randomly select from the lecture of R. Vuia a few relevant moments to the secular efforts of identitary emergence. Thus, by the end of the first half of the XIXth century, ethnology almost becomes synonymous with anthropology, in its turn synonymous with what today we understand by *physical anthropology* (Vuia, 1975: 5). In 1885, according to Paul Topinard, *the general ethnography*, concerned about the elements common to all the peoples, come to replace what had been placed until then under the label of ethnology. For "ethnology" was to be deserted for a while in France, but also in other places, a phenomenon to be manifested in the early decades of the XXth century also in the Romanian scientific literature. In England, in the middle of the XIXth century, through the endeavours of William Thoms appeared the folklore, concerned about gathering "manners, customs, observances, superstitions, ballads, proverbs" (Thoms, 1965: 5), which were thought about that will soon disappear from the popular use under the offensive of modernity. In

[5] Education that requires the use of clear and well delimited concepts and definitions.

Germany however, folklore and ethnography have the same object (customs, beliefs, popular literature, settlements, houses, clothes, technique, occupations, popular art etc.), with the difference that the folklore *(Volkskunde*) is dealing with the testimonies of the popular civilizations from the European countries, while ethnography *(Völkerkunde*) relates to the primitive populations (Vuia, 1975: 19).[6] The same lack of consensus is manifested also in our country; for example, in 1910, Ovid Densusianu, in disagreement with the German school, excludes the clothes, popular art etc. from the folklore, ascribing them to ethnography, which he considers to be an auxiliary science of the folklore (ibidem, 22-23). From George Vâlsan's perspective (1927), ethnography is primarily the descriptive science of a people, under many aspects – physical appearance, language, material and spiritual culture etc. – while folklore is a *branch of ethnography*, concerned about the aspects from the field of the spiritual culture, such as popular poetry, tales, riddles, beliefs etc. (Vâlsan, apud Vuia, 1975: 25).

We consider however that from the historical solution[7] are falling in the end the disciplinary horizons. So, the demarcations drawn by Claude Lévi-Strauss in "The Place of Anthropology in the Social Sciences and the Problems Raised in Teaching It", article from 1954, subsequently caught up in the *Structural Anthropology* (1958), represent a moment of maturity in the ontological, gnoseological and methodological evolution of our disciplines, bringing under the their conceptual wing those notional cores which are glimpsed whenever we refer to one or another of the mentioned disciplines. The separation is not rigid, C. Lévi-Strauss considering that ethnography, ethnology and anthropology represent *three stages or moments of the same study* (Lévi-Strauss, 1963: 356), which brings us closer to the recommendation of the plenary training of P. Stahl. Therefore,

"[I]n all countries, it seems, *ethnography* is interpreted in the same way: It corresponds to the first stages in research – *observation and description, fieldwork* (…). The typical ethnographical study consists with a monograph dealing with a social group small enough for the author to be able to collect most of his material by personal observation. Ethnography also includes the methods and techniques connected with field work, with the classification, description, and analysis of particular cultural phenomena – weather weapons, beliefs, tools or institutions" (*ibidem,* 354-355) (*our emphasis, S. Ş*).

---

[6] Effectively, *Volkskunde* as an exclusive study of the German culture (Conte, 1999: 270), and *Völkerkunde* as study of the peoples from the remote colonized areas.
[7] "Solution" with the meaning from chemistry.

We will make the remark that the Rural Sociology School of Bucharest had already imposed also the idea of monograph carried out in a team which will have allowed subsequently the ethnographic study of some whole *regions*[8]. After characterizing ethnography and specifying that the study of material objects may be continued in the museum, C. Lévi-Strauss moves forward to ethnology:

“In relation to the ethnography, ethnology represents *a first step toward synthesis*. Without excluding direct observation, it leads toward conclusions sufficiently comprehensive to preclude, or almost to preclude, their being based solely on first hand-information. The synthesis may be of three kinds: geographical, if information about neighboring groups is to be collated; historical, if the purpose is to reconstruct the past of one or several peoples; systematic, if one type of technique, custom or institution is selected for special attention” (*ibidem*, 355) (*our emphasis, S. Ş.*).

And finally, we get to the socio-cultural anthropology:

“On the other hand, wherever we meet with the terms *social anthropology* or *cultural anthropology* they are linked *to a second and final stage of the synthesis*, based upon ethnographical and ethnological conclusions. In the Anglo-Saxon countries, anthropology aims at a global knowledge of man – embracing the subject in its full historical and geographical extension, seeking *knowledge applicable to the whole of human evolution* from, let us say, *Hominidae* to the races of today, and leading to conclusions which may be either positive or negative but which are valid for all human societies, from the large modern city to the smallest Melanesian tribe” (*ibidem*, 1963: 355-356) (*our emphasis, S. Ş.*).[9]

As regards the folklore, to which C. Lévi-Strauss does not give it a circumscription in the already mentioned article, regarding to the constant concerns of the folklorists from our country

---

[8] We recommend the excellent monograph of *Ţara Bârsei* [*The Land of Bârsa*], under the coordination of Nicolae Dunăre. Unfortunately, in the '70s of the last century, there have been published only two volumes of the three planned.

[9] The accurate report between the three stages is still not easy to understand. For example, by reading a text with some thematic points common to the present text, *Anthropology's Long Journey to Professionalization. Some problems with Cultural Anthropology in Romania*, signed by Gheorghiţă Geană, we understand that it is one thing to talk about ethnography as “empirical level of anthropology” (Geană, 2002: 100), and a different thing as self-standing scientific discipline. A detailed analysis of the ratio between the three stages would be liable to over-require the concentration of the reader to the logic of the text, already over demanded until now. Therefore, it is better to be carried out in a separate study.

[Romania] we ascertain the commitment to its “strict meaning” of English origin, to which shall be added explicitly the music and choreography. Until conducting a careful research of the international context as well, we catch up reservedly the statement made by Nicole Belmont (199: 253), that “the term disappeared from the scientific language”.[10]

With our pleading, asserted also in other circumstances, we engaged sometimes into a controversial dispute. Someone[11] tells us that such theoretical disputes are no longer of relevance to the symposia outside the country, risking having a contribution devoid of interest. We agree, making the remark that the American cultural anthropology places ethnography in high esteem, becoming a kind of post-modern fashion. We agree, considering the work for the translation of a collective volume coordinated by Laura Rival, published by Berg, Oxford, *The social life of trees. Anthropological perspectives on tree symbolism*, having authors from all over the world; although the academic language would be demanding also for the long-trained specialists in human sciences (including also psychology) and even nature sciences (botany), we're not getting the impression even for a moment that the distinction between the disciplines we are dealing with are blurry. Under these circumstances, an article-plea like this one doesn't make sense. But in our case, it does serve a purpose and wherever we encounter a similar situation.

Someone else[12] recommended a *politically correct* type of attitude: to let things as they are, not to engage in unnecessary disputes, to discover and to maintain things that are really new and interesting. But when I asked to be borrowed an *Anthropology of globalisation*, recently published by a Romanian author, I was drawn the attention to the fact that the bibliography does not contain references to any work of the specialized anthropological literature. What does it matter! In a world *politically correct*, references can be given to any source. Finally, a third person, considering that we were unable to understand very well what this is all about, tried to make it clear through a short lecture: social anthropology, specific to France, must be separated

[10] Couldn't Nicole Belmont have made a hasty generalization taking as reference point the situation in France, where the term “folklore” has never imposed itself? C. Lévi-Strauss would probably consider the folklore as one of the ethnography's branches, which “breaks” from it the popular speech and choreography. We recognize though that the status of folklore is still problematic. We are confirmed this also through the question asked at the communication session mentioned in note 1, by the associate professor, PhD. Aurel David: Is there any term (to be understood a Romanian one) which could replace “folklore”?

[11] The names (teachers, institutions, persons, etc.) are not important. We are interested in the characterization of a *state of affairs.*

[12] Moreover, a renowned professor who accurately manages to operate with the disciplinary boundaries, whenever needed.

from the Anglo-Saxon area, forgetting that the first course of social anthropology has been kept in 1908 by James Frazer in Liverpool and one of the works of Alfred Reginald Radcliffe-Brown, *Structure and function in primitive society*, has been translated also in Romanian.

Once we tried to identify (part of) the reasons for this situation. We were told that it is about the *nomenclature*. What we understand is that a course, or an ethnography master program, labelled "Ethnology", has more chances to be accepted by the university's decision-makers, and probably more attractive to the students. "Ethnography" should therefore be – despite its American prestige – an outdated term, which under the circumstances of a *subsistence education*,[13] more causes trouble.[14] As a matter of fact, there is being put a new label on contents unchanged. Reaching this point, we meet again with Spiru Haret and his *General report on secondary education submitted to the Minister of Public Instruction and Religious Affairs* (1884), in which there is made prominent the existence of new institutional structures placed on pre-existing contents, the same as always. For instance, a series of inoperative lower secondary schools would have been converted into science schools, with the only difference that the study of the Greek and Latin languages is replaced with the study of the German language (Schifirneț, 2010: 23). We ask the reader to draw the conclusions himself!

And finally, sociology of which I said at the beginning of this article that it has its own identity. We believe that this "luxury" can be "allowed" from at least two reasons: a noble tradition anchored in a Rural School of Sociology appreciated across the globe, and an immediate public utility (demand); for instance, the surveys will have become part of a common daily life. The fact that sociology has an unaltered disciplinary identity can only be beneficial for the other socio-cultural sciences analysed here. Otherwise, the issues referred to would have been twice amplified by the feverish self-seeking of sociology. We concur with those views (Chelcea, 2002: 22; Nadel, 1963: 90) according to which sociology cannot be but close to any of the *socio-*

---

[13] We use the terms subsistence *education* by analogy with *subsistence agriculture*. In short, an education in which the professor, in a system marked by uncertainty, gets to be interested in his own survival and not by the quality of the teaching.

[14] As it happens sometimes in the human sciences and humanities, the scientific reality seems to run accordingly to its own ontology, indifferent to the "nomenclature". Ioana-Ruxandra Fruntelată (2015: 33) rightly noted that "the *certainty* of ethnology [in Romania] *remains the field*", field which, as "the best [Romanian] authors" argue "through *their works*", actually implies "the need to begin always from the *ethnographic*-type delimitation, observation and description" *(our emphasis, S. Ş)*.

cultural sciences. Otherwise, there would be viewed "a two-dimensional whole under one aspect only" (Nadel, 1963: 90).

Finally, let us go back to teaching which holds the key of our plea and problems. A thorough initiation of students in the specificity of the each mentioned discipline will have the effect of avoiding many of the future confusions. But we believe that this principle is valid for education in general. We meet here for the third time Spiru Haret, mentioning another work of his, *Chestiunea ţărănească* [*The peasant question*], in which the main course of action of the education was "the enlightenment of the peasants" and "bringing them out of the other classes' slavery" (Haret, apud Schifirneţ, 2010: 42). This education meant firstly the spread of literacy, enlightenment and initiation into modern techniques of farming (the most important being his joint work) of what S. Haret called "the sole of the country" (meaning the peasantry – considered to be the foundation of the country). Today, the social class of the "peasant" which S. Haret worked with is sociologically impossible to be found. We find though another "sole of the country", consisting in social categories of various orientations, with the risk of entering in another "darkness", described (and deplored), among others, by Alexis-Charles-Henry Clérel de Tocqueville and Constantin Noica. Assuming a type of expression marked by *géométrie* but lacking *finesse,*[15] we could call it the *darkness of vulgarity, bad taste* and *below mediocrity.* Another important role of education is to bring light into this darkness. But bringing light means, considering a good sight, clarity of those seen. Here we go back to those who would have understood this among the first: Plato and Aristotle.

In the end, it is to be reported that the situations described in this text are not specific only to Romania. Beyond the borders of Romania, taking into account the center, eastern and southern Europe,[16] we will notice the appearance of the same problems. We wonder if it is not possible that they are generated on the background of the existence of certain traditions in the socio-cultural sciences yet inadequately acknowledged, for the time being in most cases just (auto)criticized (as being influenced by an obsolete ideology along with the fall of communism[17]). When confronted with other traditions, considered reference points (in areas and

[15] An allusion to Pascal's "l'esprit de géométrie et l'esprit de finesse".

[16] "Center", "East" and "South" within the geographical meaning (Romania, in this respect, has never been placed in the south-eastern Europe, as maintained by some). For this area, we recommend volumes such as Peter Skalník (ed.), *The Struggles for Sociocultural Anthropology in Central and Eastern Europe, Prague:* Set Out, 2002, or *Ethnologia Balkanika* 17, 2014.

[17] Although this tradition has started long before the establishment of communism.

countries such as Great Britain, France, Germany and the United States of America[18]), unable to assume with dignity a personality of its own, having a poor communication, and in conjunction with other factors (of which the economic factor is of prime importance), the generated phenomena can only be those reported here.

BIBLIOGRAPHY

Belmont, N. "Folklore", in Pierre Bonte and Michel Izard, 1999, *Dicţionar de etnologie şi antropologie,* Iasi: Polirom, pp. 252-253.

Chelcea, Ion, 2002, *Privire către noi înşine, ca popor,* Piteşti: Editura Universităţii din Piteşti.

Conte, Edouard, 1999, „Germană (Ţări de limbă). Antropologia de limba germană", in Pierre Bonte and Michel Izard, *Dicţionar de etnologie şi antropologie*, Iaşi: Polirom, pp. 270-271.

Geană, Gheorghiţă, 2002, "Anthropology's Long Journey to Professionalization. Some Problems with Cultural Anthropology in Romania", in Peter Skalník (ed.), *The Struggles for Sociocultural Anthropology in Central and Eastern Europe*, Prague: Set Out, pp. 99-113.

Geană, Gheorghiţă, 2005, *Antropologia culturală. Un profil epistemologic*, Bucharest: Criterion Publishing.

Fruntelată, Ioana-Ruxandra, 2015, "Profesiune and Ficţiune", in *Steaua* (monthly edited by Writers' Union of Romania), year LXVI, no. 7-8 (801-802), July - August, pp. 32-33.

Lévi-Strauss, Claude, 1963, *Structural Anthropology,* New York: Basic Books, Inc. Publishers, translated from the French by Claire Jacobson and Brooke Grundfest Schoepf.

Nadel, S. F., 1963, *The Foundations of Social Anthropology*, London: Cohen & West ltd.

Schifirneţ, Constantin, 2010, „Spiru Haret, reformatorul societăţii româneşti", in *Operele lui Spiru C. Haret*, vol. I: *Oficiale*, Bucharest: Comunicare.ro, edition surveyed, introductory study and notes by Constantin Schifirneţ, foreword by Remus Pricopie, pp. 13-42.

Stahl, Paul H, 1989, "La 'vraie" définition des sciences sociales" in Paul H. Stahl (sous la rédaction de...), *Recuiel*, V, in the collection "Etudes et documents balkaniques et méditerranéens", 14, Paris, pp. 146-149.

[18] In connection with these traditions, we recommend *One disciplines, Four ways: British, German, French and American Anthropology,* Chicago / London: The University of Chicago Press, 2005, collective volume written by names with long careers in the world of socio-cultural anthropology, Fredrik Barth, Andre Gingrich, Robert Parkin and Sydel Silverman.

Thoms, William, 1965, “Folklore”, in Alan Dundes (ed.), *The Study of Folklore* , University of California at Berkely, Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, N. J., pp.4- 6.

Vuia, Romulus, 1975, *Studii de etnografie şi folclor*, Vol. I, Bucharest: Minerva.

Marian Nuţu Cîrpaci

Roma people, a people of the language: aspects to be taken into account in the attempts to establish a literary language*

Roma in Romania are extremely heterogeneous. They can be divided into dozens of categories and sub-categories, according to different criteria. The linguistic one is the most correct, as it represents the major element around which we can speak of a reformation of an identity and, moreover, how Roma distinguish themselves among each other. From the point of view of each group, *authentic* Roma include only those who speak the Romaní language properly, an idiom of speech[1] indicating only one single group. The canon by which the correctness of the other voice is judged is the likeness to its own tongue. For example, *other* Roma are not true Roma, because they utter *khăr* the word *kher* –"home". So what we are talking about is the *shibboleth* principle,[2] although we all agree that Roma are Roma if one uses the phrase *Me som/sim/hom rom* – "I am Roma". As Jewish people are called "people of the Torah", because it is through the Bible that they have preserved their identity, so we rightly believe that *the Roma people is the people of Romaní language*. Through the Romaní, Roma have kept their identity, using language as a genuine refuge. They succeeded in Spain, for example, to avoid a

* Thanks to Ruxandra Gogu and Erin McElroy (doctoral candidate, University of California, Santa Cruz), for their help to this translation.

[1] About the relation between dialect / speech / sub-dialect for Romaní, see below in text.

[2] http://www.thefreedictionary.com/Shiboleth: a word or pronunciation that distinguishes members of a group to one another.

ban imposed in 1633 on the Romaní language, and again in 1783. Empress Maria Theresa of the Habsburg Empire proposed to call the Roma *uj-maghiar* (Hungarian), forcibly taking their children of four years of age, dividing them among the neighboring cities, at least every two years, keeping them away from their parents. The Roma were not allowed to marry each other as a consequence of the decrees of Maria Theresa and her son Joseph II, but were encouraged to intermarry.[3] Roma went to school, but they didn't forget their language, though if they were heard speaking it, they were punished with twenty-four lashes. Here's a description of the situation at that time in a travel diary of a French traveler, translated into German by the writer Claudia Mayerhofer, in *Dorfzigeuner: Kultur und Geschichte der Burgenland-Roma von der Ersten Republik bis zur Gegenwart*: [4]

"One fine day, but calamitous for those people who cannot evoke it without relapsing in terror, soldiers appeared with carts and took all Gypsy children and the newlyweds still in wedding clothes. The despair of these poor people was indescribable. Parents threw themselves down to the ground in front of the soldiers and clung from the carriages which had taken the children. Kept away by blows of clubs and rifles, made incapable of following their carts that contained that which was most precious to them – their flesh – many of them committed suicide. Nothing could convince Zigains (Gypsies) of moral grandeur of this measure or usefulness of their sacrifices" (translated by Claudia Mayerhofer, 1987: 26).

Roma populations in Romania

We will try to create, for a cursory orientation, a summary of the Roma population in Romania, which lacks systematization, but following all the time the manner *by which the Roma themselves differentiate each other*. The most visible Roma are the traditionally dressed women, though clothing is not the most decisive criterion for recognition, but language. These are the *Gabori*, *Pletoşi*, *Corbeni*, *Boldeni* and all those who still call themselves Roma *romane* (authentics). There is a genuine competition between all Roma tribes in terms of genetic purity, demonstrated with the primacy of their dialect. In general, all groups consider themselves true Roma, while the others were not real Roma, but either foreign or *kashtale*. The *kashtale* are actually *Rudari*, those who work with wood. *Kasht* in Romaní and Hindi means "wood". The *Rudari* forgot their language hundreds of years ago; although they have Roma features, they say

[3] King Iosif II, *De Domiciliatione et Regulatione Zingarorum*, Viena, 1783.
[4] http://romanikultura.ro/docs/Istorie/3.1_Imperiul_Austro_Ungar_RO.pdf

that they are descendants of the Dacians. They use the argument *I'm not Roma, because I do not know the Romaní language.* My own investigations prove that the *Rudari* did not know that Gypsies (the *Athinganoi*) were a people who did not have their own language, for the *Athinganoi* were citizens of the Byzantine Empire. The *Athinganoi* were a Gnostic Christian sect, whom Roma were confounded with because of the gypsy (slavery) state in which they have fallen. Apparently, the *Athinganoi* were slaves before the Roma became enslaved.[5]

The *Gabori* have generally been light skinned. If one is born with black skin he is automatically called *Kalo* – "black". Why are almost all *Gabori* white? Simply because they married Hungarians following the decree of the empress Maria Theresa. A year ago, I met in the Bucharest North Railway Station three white *Gabori*. I asked them why they were white. They said they were black. I was very annoyed because they were really white. Offended, they insisted that they were black, not white. It was not clear to me if they were referring to the autonym *kalo*, i. e. translation of the synonymous autonym *rom* (*rama* – "black" in Sanskrit), or they actually perceived themselves as being black. We learn from Nicolae Gheorghe (2012: 332) that the *Gabori* are called "*Gabori*" because the prince of Transylvania, Gabor Bethlen, allowed their ancestors to wear big hats. Although the *Gabori* speak like the Roma in Banat, mixing English with Hungarian words, they differ from other Roma, being very conservative, practicing the strictest endogamy. The *Gabori* manufacture pipes, or sell clothes, perfumes, carpets, etc. They say they are true Roma only by wearing hats and mustaches. The Rom[6] *pakivalo*[7] for some *Gabori* is very important, called at weddings, baptisms and funerals. His mere presence at these events is paid for with fabulous sums, tens of thousands of euros. The presence of the Rom *pakivalo* at such events gives prestige to the family. I was told this by a family of *Gabori* originating from Satu-Mare. The *pakivale* Roma from Caransebeș do not practice this habit, which exaggerates the role of the *pakivalo* Rom. It is probable that the *Gabori* population doesn't have many *pakivalo* Roma amongst them, the only way their status can be confirmed being by way of paying exorbitant amounts of money to *pakivale* Roma participate in such major events.

---

[5] About the circumstances in which Roma came to be confused with *Athinganoi*, see our article „Între un exonim şi un antonim, sau o suprapunere medievală", in *Anuarului Societăţii Prahovene de Antropologie Generală* no 1, vol 1 / 2015, Ploieşti, Editura Mythos, pp. 25-42.
[6] Any time when "Roma" is used as a noun, this is at plural; at singular, the noun "Roma" will be used as "Rom".
[7] About the *pakivalo* Roma, see our text „Pakivalo – o problemă nouă", in press at *Gazeta cărtilor*, nr. 5-8 / 2016, Ploieşti, Romania.

The *Pletoşi* wore their hair long, and the *Cocalari* manufactured bone objects (*kokalo* – "bone"), though their children do not know why they call themselves in this way. The *Corbeni* took their own name because their ancestors lived in the village of Corbeni. They were coppersmiths. In our opinion, the *Tismănari* Roma are descendants of slaves from the Tismana Monastery. There are two types of *Tismănari* Roma, those who know Romaní, who actually dance with bears (*Ursari*), and there are the *Tismănari* Roma who do not know Romaní. The *Lăieşi* are also divided into speakers and non-speakers. They as the *Cocalari* are *Ursari* too. *Laie* in old Romanian means "black". The *Lăieşi* were the musicians of the past. *Cocalari* differ from *Ursari* because they pronounce differently some Roma words. A *Cocalar* will say *hima kher* – "I have a home", and an *Ursar* will say *sima kher*. The *Cocalari* are the so-called Carpathian Roma. The *Boldeni* also are those who dance with bears, and they began selling flowers after they gave up wandering with the bear. The *Ursari* would go in the mountains and fill a barrel with honey and brandy, luring bear cubs. Dizzy bears could be caught easily. After a while, the bear was semi-domesticated and taught to dance on rhythmic music and instructed to give spectacular performances at fairs. The bear was well cared for and was considered a family member.

Another division between types of Roma revolved around the difference between metal and non-metal workers, one of the traditional ways of distinction and self-perception. Generally, metal workers have a language unit divided into three slightly different sub-dialects. Between Roma metallurgists and *Ursari*, who don't work as blacksmiths, the connection is made by Roma tinsmiths (*Spoitori*), who speak a Kalderash type of Romaní mixed with *Ursar*. Regarding the workers with metal, the so-called family of *Căldărari* (Kalderash – "coppersmiths") includes the following groups who speak a very similar language: 1) The *Kakaviari*, who are coppersmiths and blacksmiths, the *Gabori*, the *Corbeni*, the *Rupunari* – "silversmiths". The *Zavragii* are all goldsmiths. The *Ciubotari* are a widespread people, occurring in large numbers in Moldova. They are also coppersmiths and blacksmiths, although their name actually suggests that they are cobblers. All these types call themselves *rom romane* in their Romaní language – "authentic Roma", but the *pakivale* Roma, "the honorable", are the highest caste. The *Ciubotari*, the *Argintari* (silversmiths), the *Corbeni*, and the *Zavragii*, don't have the *pakivalo* caste (they have never heard this gypsy word, i.e. *pakivalo*), but they all consider themselves *rom romane*, "authentic", despising the others. 2) The *Ursari* and the *Spoitori* (*Horahai* – converted to the Muslim religion). The *Ursari* are not metal workers, but there are groups of *Ursari* who practiced this craft. Although the *Spoitori* are all metallurgists, the language of some groups of *Spoitori* resembles that of the *Ursari* in many respects, although their *Arli*-type dialect evidences Serbian

influence. We assume that the *Spoitori* are *Arli* Roma mixed with *Ursari* and *Căldărari*. The name of *Horahai* or *Khorahane* comes from the name of Koran, because their ancestors were Muslim. Their language has Turkish influences.

We have seen that the Roma themselves distinguish from one another by the way they dress, trade, and, most importantly, by the special peculiarities of the Roma dialect or sub-dialect spoken. Every Roma tongue has several *sub-dialects*. Though the Romaní language at first glance seems to have dialects, they are actually sub-dialects grouped under generalized features of a common idiom, which became a dialect through assimilation of words from European languages of the countries in which Roma live. Romaní language has the same conjugations, declinations, inflections and the same topic to all Roma groups around the world, but due to the assimilation of contact elements, it apparently became dialectal. Indeed, at the first contact between a tinker Rom and a tinsmith Rom for instance, both have difficulties in understanding each other, because certain words used by the tinsmith (*spoitor*) comes from Turkish, some words of Kalderash (coppersmiths) come from Romanian. If the two Roms were capable to discuss using only Roma words now forgotten, they would understand each other perfectly. Some Roma groups use genuine words; others use borrowed words, this being another way of making a distinction between Roma. The barrier in word pronunciation raises Roma awareness that the other is not Roma. The reality is we are talking only about a mode of pronunciation, not about a different grammar. But many Roma do not have the minimum level of literacy, and, most importantly, Roma communicate in Romaní only within the group that uses the same mode of speech. The most critical thing is that Roma groups exist in isolation, which does not allow us to know the exact number of Roma sub-dialects. But there are many Roma people who know many dialects, and for this reason they are highly esteemed in their community. We ourselves saw illiterate Roma who spoke easily three Romaní dialects. Because the Roma language has largely been written only in the last twenty years, it is very hard for some Roma to understand why there are so many apparent dialects. The reason is that Roma left India with dialects now spoken in Europe, mixing them with borrowed words.[8]

[8] For a more systematic classification of Roma groups taking into account the linguistic criterion, you may consult Gheorghe Sarău's *Rromii, India și limba rromani*.

Ethnocentric aspects of Roma's linguistic legitimation process

As mentioned, each Roma group considers that they are the only true Roma, because only they speak their native Romaní language, although all Roma are aware that their language is incomplete due to borrowed words. Some Roma really do not know the authentic Roma words for *stânga, albastru, iertare, iubire, ură, onoare* (*left*, *blue*, *forgiveness*, *love*, *hate*, *honor*), as they have been replaced by *iertimos, iubimos, urîmos*, etc. (*forgiveness, love, hate*, etc.). When they hear older Roma words (who are almost all Hindi words) spoken by other Roma people, they have to ask them about their meaning in Romanian. Currently there is no Rom in the whole world who knows the entire lexicon of the language, although grammar is preserved, with insignificant exceptions, in totality. The proportion of proficiency is approximately 95 percent for Roma elders and 60 to 80 percent for Romanian Roma forty to forty five years-old. Children of the latter no longer can count in Romaní, while speaking at intermediate level. There are two tendencies used to improve these shortcomings. Some are aware that their language is influenced by borrowed words and try to learn another Roma dialect. *Corbeni* Roma from Videle believe that their language is the easiest as it can be understood by Romanians. The *Corbeni* met *Arli* Roma from Serbia and learned their dialect, now speaking the *Corbeni* dialect with *Arli* influences mixed with Serbian. *Ursari* Roma feel that their language is more accurate and easier for Romanians to understand. The *Ursari* generally do not try to learn other dialects. The second trend is to introduce Hindi words. For example, *Lovari* Roma in Hungary have begun to introduce Hindu words in their language, with even the New Testament translated into Romaní with Hindi influences.

Examples: The *Corbeni* Roma say: *amari shib si cel mai ușoro* - "our language is the easiest". The *Ursari* declare the same: *amari chib si cea mai ușoara*. A *Gabor* declared to me: *găliom ande Rusia, hai na arakhliom te* ***vorbi****n chaches sar ame le gaboruriya* – "I went to Russia and I did not found anyone to speak Roma as us, the *Gabori,* do." Notice borrowed words from Romanian.

The reality is that the only correct Roma dialects are those that use old Prakrit suffix –*eder* for comparative degree. Currently, some groups of Roma in Serbia, Russia and the Czech Republic use this ancient Hindu suffix. Example of correct Romaní language: *Amari shib e lokhi****der*** *si* – "our language is the easiest." Combined with Sanskrit, it appears in Hindi:

*Hamari jib sabse laghu**tara** he* – “our language is the easiest”.[9]

Of course, to establish the correctness of a Roma dialect comparative studies are needed between the old Sanskrit and Romaní, which are very difficult to study for modern Romaní speakers. To demonstrate which is the correct Roma dialect, there should be a detailed comparative study among all Hindu and Romaní languages and dialects establishing authentic Roma according to the likeness to Hindi. But there is still no such study.

A correct translation of the name of the Roma language

Regarding skin color, Roma were historically considered a dark-skinned population. Therefore, *Welsh* Roma and *Sinte* Roma also had and still have the autonym *Kale* – “black”. Another group of Roma who have this autonym, *Kale*, is Finnish Roma. And finally, the third group is the Spanish Roma. *Kale* / Spanish Roma even call their language *i chib i kali* – “the black language”. They use the phrase *romani chib*, "Romani tongue", in parallel with the expression, *i chip i kali*, “black language”, or *el kalo* – “the black dialect”. In Romaní, the noun *jib / cip / chib / shib* is feminine. Also, *Welsh* Gypsies say *romani jib* – “Romaní language.” From our point of view, the expressions *chib romani* and *i chib i kali* mean “black language”, because we notice that the *Sinte*, *Kale*, and all the rest who use the autonym *Kale* speak the Romaní language, but also use the adjective *kalo* – “black”, or *kali* – “black” (feminine), as a synonym for the Romaní language. In fact, using the Sanskrit synonym *kalo* and *rama* as autonyms and names of the Roma language, entitles us to believe that the origin of the name *Romaní* is “black language.” We can assume that the medieval Roma understood well the meaning of the Sanskrit adjective *rama*, – “black.” Another Hindu word for “black” is *kala* in Hindi, and *kalo* in Bengali. The feminine *kali*, “black,” is widely used throughout India, as well as in the Roma language. It is very curious how Roma linguists, such as Ian Hancock, Yaron Matras, Marcel Courthiade, could not decipher why the Roma *Kale*, “the blacks”, are collectively using this adjective as an autonym.

---

9 In this context, we note the inaccuracy of a statement by Nicolae Gheorghe, who said in *Rom sau ţigan…* (apud Rostaş, 2012), on page 321, that he believes that Roma consider Romanians subhuman. Why inaccuracy? Because if so, then the *Corbeni* and the *Ursari* Roma would not say that their language is the easiest of all Romani dialects, because the Romanians understand it too.

Academic perception of the Roma language or dialectical strata theory

Because Roma didn't have written documentation, the European academic world initially classified Romaní in a… European system. Marcel Courthiade, non-Roma French professor (Occitan) of the Romaní language, classified Romaní in three strata, of which the oldest is the stratum I, because it apparently has more Hindu words than the other two strata. His theory is presented in some fragments in *Rromii, India și limba rromani* (*Roma, India, and the Romaní Language*), written by Professor Gheorghe Sarău. Parts are also to be found in some fragments on a *Wikipedia* page. Therefore, the benchmark words comparative table, re-taken by Gheorghe Sarău in his book, comprises five nouns, a verb in the past tense, two suffixes for verbal nouns, the comparison adverb, and four Romanian borrowed words (Sarău, 1997: 139). It started from the idea that the group of dialects using the Hindu word *pani* is the most correct, because in Hindi they say *pani,* not *pai* as it is said by *Gabori* and Kalderash. Although not explicitly stated, from the comparative vernacular table results the idea that the most archaic and correct dialects are those of the *Ursari*, only because they say *pani.* In 1995, when Courthiade published his doctoral thesis, this gentleman probably didn't have at his disposal better Sanskrit dictionaries. In fact, in Sanskrit, "water" is said *pani*, but also *paya*[10] (*पाय्य).* The suffix *–imos* is identified by traditional linguistics as Yaron Matras as being of Greek origin (Matras, 2009: 211), so Roma who use it are not so authentic, because their language is corrupted. The reality is that the suffix *–imos* is of Sanskrit-Prakrit origin, being still used in India. The suffix *–ben* is used also by Roma from strata II and III. The verb *phirdiom* – "I have walked", is again considered a correct pronunciation, and Roma who say *phirdem* are not authentic. Courthiade disregarded the small presence in the Indian pronunciation of *ker* – "do!", "create!". They say *kăr* throughout India, as the Kalderash and *Gabori* also say. It is only in a certain Indian region that they say *ker*.

Courthiade's classification	*My classification,* Romaní	
***Ursari, Spoitori* – Stratum I** **Suffixes: -ibe, -diom**	**All the Roma dialects are equal**	**India**

[10] http://spokensanskrit.de/index.php?tinput=pAyya&direction=SE&script=HK&link=yes&beginning=

Kalderash, *Gabori* – Strata II and III **Sufixes: -imo(s), -be, -dem**		
Phirdiom – I/we walked	*Vo kărdiya* – he made	*Vo kărdia* – he made
Gugl+ibe – jam	*Haben* – food (khana-food, in Hindi) *Haben, hamos, hamo*	*Gulyo* – sweet (In Hindi)
Bang+imo(s) – deformation *Pani* – water	*Bang+imos* – deformation *Pai, pani, paii* – water (in Sanskrit) *Bango* – crooked, deformed	*Vank+ima* – deformation (In Apabhramsha Prakrit) *Pani* – water *Bango* – crooked, deformed (In Hindi, Bengali, Gujurati, Nepali, and Assamesi)

Critical table based on the work of Mr. Gheorghe Sarău, *Rromii, India și limba Rromani*, pages 139-140.[11]

M. Courthiade classified *Ursari* as the most archaic dialect by benchmarking certain words, but his examples are incorrect. If he chose the Hindu word *pani* as the benchmark, why didn't he also choose the verb pronounced in Hindu as *kărdiya* – "he did", because they pronounce throughout India *kăr*, not *ker*, as the *Ursari* pronounce. In all the linguistic works, the verb *to make/do* is usually the most often treated, the conjugation of it being the most found example in all Sanskrit, Hindi, and Bengali grammars, and in Indo-European comparative studies. We notice that the Kalderash also use the suffix *–ben*, and the *Ursari* use the suffix *–imos*, without any relation with the establishing of a preferential Roma group based only on a specific suffix, or borrowing *–imos* from the Greek, as Courthiade's table suggests. It would have been more appropriate for the French researcher to chose the word *haben* – "food", for it would have

[11] http://www.edu.ro/index.php?module=uploads&func=download&fileId=1628.

been clearly noticed that if the Kalderash use it, the theory was unreliable! The suffix–*imo* is not Greek, but Sanskrit, as we learn from the work of Mr. Madhusudan Mishra. Mr. Mishra didn't comment on the Romaní language in his paper, but we found in it evidences that the hypothesis that the Romaní suffix *–ibe* is more archaic than the so-called greek borrowed suffix *–imo* is incorrect.

Although Mr. Mishra was not preoccupied with the language of Roma in his studies, because Romaní is an Indian language, it is governed by the same grammatical principles. Thus, the Rom suffix *–imo* is considered by all linguists of Romaní as a borrowed Greek suffix, thus suggesting that the groups who use it do not speak properly. The discovery that *–imo* suffix is Hindu is ours, based on Mr. Mishra's study. With the help of Mr. Mishra's work, I discovered that Roma suffixes – *ima, –pan* and *–po* are actually present in Sanskrit, almost linguistically identical to their presence in Romaní. The Hindu suffix *–ana* (from *khana* – "food"), is actually an analogous for Hindu suffixes *–ima, –pan* or *–po*. In fact, the Roma word *habe/habo/haipo/hamos* – "food" is suffixed differently by the Hindi *khana*, but all suffixes are Hindu in their entirety, including *–imos*, not just the variants *–iben* or *–ipen*. *Lovari* Roma, for instance, do not use discriminatory *haben, hamos, hamo*, and *hapo*! We are curious how Courthiade would categorize the *Lovari* Roma. Incidentally, the work of Mr. Gheorghe Sarău, in which he cites the examples of Courthiade, does not specify the geographical origin of suffixes – *ibe/ipo*. Ironically, even if the suffix *–imo/ –ima* is not the oldest, as it exists in the Prakrit *Apabhramsha*, it is at least as old as the group of *–iben* suffixes. Discussing about the transformation of *-a* to *-o* (from the Prakrit suffix *–ima*), we could invoke the changing of the Hindi adjective *kala* – "black", to *kalo* in Bengali, Nepali, Rajasthani and Romaní languages. The Roma pronounce sometimes the suffix *–imo* as *–ima* (*rishima*[12] – "quarrel" in the dialect of the Crimean Roma), just as in Sanskrit, as well as *–imoh* or *–imas* (*ankl**imas**ta*[13], feminine noun, – "exit," as it is spoken in Banatiski Gurbet Romaní).The Kalderash use the suffix *–ima* in the word *pațima*[14] – "opinion". In the Kalderash dialect spoken in Chicago by Cristina Ristick's family, we also found the variant *sastima* (Bhatia, 1963: 44) instead of the traditional *sastimos*. Other

[12] http://romani.uni-graz.at/romlex/lex.cgi?st=ima&rev=n&cl1=rmnc&cl2=en&fi=&pm=su&ic=y&im=y&wc=
[13] http://romani.uni-graz.at/romlex/lex.cgi?st=imasta&rev=n&cl1=rmyb&cl2=en&fi=&pm=su&ic=y&im=y&wc=
[14] http://romani.uni-graz.at/romlex/lex.cgi?st=ima&rev=n&cl1=rmyk&cl2=en&fi=&pm=su&ic=y&im=y&wc=

examples can be found in North Russian Romaní, *lokhima*[15] –"lightness", "ease", from the Sanskrit *laghima(n)* [16] – "lightness".

The genesis of these phenomena of alternation is not explained by Yaron Matras, nor by Marcel Courthiade, but by researching Indian languages we notice that *–s* transforms itself into *–h* in the Prakrit language. It is known that Buddhists and Jains consider the Prakrit to be the language that gave birth to a pure Sanskrit, perfected by Brahmans. This is the opinion of the religions of Buddhism and Jainism,[17] which adopted the Prakrit as the sacred language. So the categorizations of Mr. Courthiade based on the oldness of the suffix *–ibe,* at the expense of the suffix *–imo*, are eroneous. The classification made by Mr. Courthiade led to the adoption of the *Arli* / *Ursari* dialect as the language of teaching at the Romaní section of the Faculty of Letters at the University of Bucharest, although the Kalderash are the largest Roma group in the world. The result is a poor attendance rates in Romaní by children of Kalderash, as this is not the dialect taught at home. A French teacher, Marcel Courthiade, decided the fate of the Romaní language without studying more thoroughly. The Romaní idioms classification made by Marcel Courthiade is scientifically unsatisfactory. What is missing is the demonstration of antiquity of Roma suffixes *–imo* and *–ibe*, as well as the argument of classification of a dialect as being older than others. There is no explanation why the dialects preferred are those that use *–ibe* at the expense of the *–imo* suffix. Also, it is an ungrounded argument to declare the suffix *–diom* (from *phirdiom* – "I walked") as the most archaic pronunciation. Roma have lost the race for literacy in their own language due to incorrect categorization. For over fifteen years, the Romaní language taught at the Bucharest University promotes a dialect with the fewest Roma speakers as the representative Roma dialect.

SELECTED BIBLIOGRAPHY

Bhatia, Rishi Gopal, 1963, *A gypsy grammar*, Philadelphia: University of Pennsylvania.
Courthiade, Marcel, 1995, *Phonologie des parlers rrom et diasysteme graphique de la langue rromani* [These pour le doctorat (Arrêté du 30 mars 1992). Présentée par ... sous la direction de M. le Professeur René Gsell), Université de la Sorbonne Nouvelle Paris III].
Matras, Yaron, 2011, *Language Contact*, New York: Cambridge University Press.

[15] http://romani.uni-graz.at/romlex/lex.cgi?st=ima&rev=n&cl1=romr&cl2=en&fi=&pm=su&ic=y&im=y&wc=
[16] http://spokensanskrit.de/index.php?tinput=laghiman&script=&direction=SE&link=yes
[17] Vinodh Rajan, http://www.virtualvinodh.com/wp/original-language-shramanas/.

Mayerhofer, Claudia, 1988, *Dorfzigeuner. Kultur und Geschichte der Burgenland-Roma von der Ersten Republik bis zur Gegenwart*, Wien: Picus.

Mishra, Madhusudan, 1992, *A grammar of Apabhramsha*, Delhi: Vidyanidhi Prakashan Delhi.

Sarău, Gheorghe, 1997, *Rromii, India și limba rromani*, Bucureşti: Kriterion.

Rostaş, Iuliu, 2012, „Nicolae Gheorghe în dialog cu Iulius Rostaş, Identitatea romani între victimizare şi emancipare”, în István Horváth şi Lucian Nastasă (coordonatori), *Rom sau ţigan. Dilemele unui etnonim în spaţiul românesc*, Cluj: Editura Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităţilor Naţionale, pp. 229-336.

Marin Constantin[*]

The *Rudar* woodcarving in Băbeni village (Vâlcea county, Romania)

Introduction

As in the case of further Roma subgroups, there is no clear estimate of the real number of Rudari in Romania. While (for instance) the Kalderash argue on their ethnic distinctness within the Roma "ethnicity" as recorded as such in Romanian last census (2011)[1], the Rudari do not even recognize to belong to any Romani-speaking or Gypsy community; in fact (which will be referred to later on in this paper), they claim to be "Romanians".

Recent ethnographic reports are concerned with a plethora of regional Rudar subdivisions in Romania including the *Rudari* from Oltenia and Muntenia, the *Băieşi* or *Băniaşi* in Banat and Transylvania (Kovalcsik, 2007), and the *Lingurari* in Moldavia, Bukovina, and the Republic of Moldova (Slavkova, 2005). The *Băieşi / Băniaşi* are also mentioned for Croatia and Serbia, as

---

[*] "Francisc I. Rainer" Anthropology Institute of Romanian Academy, Bucharest.
Acknowledgments: The ethnographic information for this article has been collected during a fieldwork research that I pursued with the project *Narratives of Ethnomorphosis among the Minority Ethnic Groups in Romania*, thanks to the generous support of the Firebird Foundation for Anthropological Research (2010). While assuming the entire responsibility for the content of my article, I would like to express here my deep gratitude to the Firebird Foundation and my interlocutors in the field. The present article is dedicated to the 150y[th] anniversary of the founding of Romanian Academy, in 1866.
[1] For a brief discussion on Kalderash in Romania in relation to other co-ethnic communities in Southeastern Europe, see Constantin (2016 c). In terms of a comparative approach of Kalderash and Rudar (and other) subgroups in Romania and Bulgaria, see also Constantin (2014 b).

well as the *Lingurari* in the Northern, Central-East, and Western areas of Bulgaria (Slavkova, 2005; Marushiakova and Popov, 2013). Besides, local Rudar communities are associated with the *Tratzieni* (South Bulgaria), the *Intreani* (Northern Bulgaria), and the *Dobrogeni* (Dobrudzha) (Erolova, 2013).

The present article basically deals with the Rudar mono-craft specialization of woodcarving in the locality of Băbeni in Vâlcea County (Northern Oltenia area). While Băbeni was until recently defined as a rural commune, it is nowadays administratively upgraded to the rank of a small "town" on behalf of the local community's social-economic advancement. In demographic terms that are referred to the evidences of the 2011 census in Romania, Băbeni counts a 8451 populace out of which 7679 Romanians and 345 "Roma" (along with 428 persons of an "unavailable census information"). The religious identity of village population is mainly Orthodox (7961), with very low figures for other denominations (25 Roman-Catholics, 17 Pentecostals, 11 Seven-Day Adventists, and 7 Christian Evangelists).

In this context, the Rudar presence in Băbeni can only be approximated in accordance with the data provided by local interlocutors, ranging from "10" to "30" families that are involved in woodcarving (MB, ID), up to "500-600 families" that compose the overall community of Rudari as a particular neighborhood of their village, *Valea Mare*[2] (LD).

Methodological issues

My fieldwork in Băbeni took place in the August of 2010, within a broader survey on the ethnographic and historical traditions of several minority groups in Romania[3]. As developed from a previous similarly-thematic investigation in areas of multiethnic coexistence in Banat, Dobroudja, and Transylvania[4], the current research has been primarily intended for the study of narrative evidences in ethnic minorities. However, from case to case, it also accounted for

[2] The distinctive territoriality of Rudari in the framework of villages where they coexist with another ethnic group is reported as a local "colony" – *Rudărie* - in Oltenia (Kovalcsik 2007: 112) and in terms of *kvartals* or the Rudarii's suburbs in the areas of Varna and Veliko Târnovo, Bulgaria (Dorondel (2007: 228).

[3] Except the Roma subgroups of Rudari in Băbeni (Constantin, this article) and Kalderash in Brateiu (Constantin 2016 a), the survey was also conducted in communities of Saxons (Cisnădioara – Michelsberg, Sibiu County) (Constantin 2015 a), Russian-speaking Lipovans (Jurilovca, Tulcea County) (Constantin 2015 b), and Magyar-speaking Szeklers (Korond, Harghita County) (Constantin 2016 b).

[4] Constantin (2010).

material culture (especially folk arts and artifacts), which, as regards the Rudari, consists of their traditional woodcarving and wooden-made objects.

The Băbeni woodcarving is undertaken as a two-phase process, with chop raw material (beech, lime, poplar, and willow) in local village workshops, and next with trading wooden artifacts in folk fairs held in city museum locations. My first encounters with woodcarvers from Băbeni occurred within such fairs in Museum of Romanian Peasants (Bucharest, in 2005) and in the ASTRA Museum of Traditional Folk Civilization (Sibiu, in 2008 and 2010). As such introductory contacts (ES, MB, ID, DC) allowed me to remark ones of what could called the "finite products" of Rudar woodcarvers, in their functional diversity, I became interested in also understanding some of the technical conditions in which wooden objects were being hand-worked. It was this curiosity in "reversing" somehow the Rudar craftsmen's workshop → market pattern that drove me to the village of Băbeni, where to directly observe the local art of turning the wood into folk artifacts.

In Băbeni, I initially visited the homes of artisans who had already shown me their products at the ASTRA Museum tourist fair (ID, DC). Besides, following these interlocutors' recommendations, I was to know home workshops of further Rudar woodcarvers including LD, IL, and VL. The interview sessions with such craftsmen and their associates were engaged from a biographic perspective in relation to my informants' cultural identity and life experience of woodcarving. The questions that I addressed to them took into account five major categories of data in terms of (1) the Rudar ethnic origin and craft-related self-identification, (2) the role of woodcarving in "shaping" the Rudar folk culture, (3) the Rudar knowledge in processing the wood, (4) the "commoditization" of Rudar craftsmanship, and (5) *gurbane*: the healing sacrifice in the contemporary ethos of Rudari.

All the interviews that I pursued with the Băben Rudari were recorded on video-tapes. Photographs were also taken in the contexts of workshops and fairs as well, as a means to illustrate both of the two productive phases in the making and the sale of Rudar wooden artifacts. Some of these pictures are added at the end of my article.

The Rudar ethnic origin and craft-related self-identification

When asked about their ethnic belongingness, Rudari in Băbeni constantly define themselves as "Romanians", since they would only use the Romanian language, with no knowledge of any Romani dialect despite their association with Roma / Gypsy ethnicity (MB, ID,

LD)[5]. The phonetic trait of using "sh" group instead of "ch" (such as *Ce faşi* for *Ce faci*, or "How do you do", in Romanian orthography) is apparently the sole linguistic particularity of local Rudari (ID, IL)[6]. Orthodoxy would make another argument for the "Romanianness" of Rudari (ID).

Within these leitmotifs of "what we speak" and "what we are not", the Rudari prefer to relate their cultural identity to the craft of woodcarving, which (they stress) would possibly explain ones of their their ethnonyms like *Albieri* as deriving from *albie*, "trough", and *Trocari*, namely the "makers of *troci de pâine* or bread wooden shapes" (DC)[7]. From another perspective, the Rudari insist that their woodcarving specialization (*lemnăria noastră*) is only accessible to Romanians on the condition of intermarriage between the two communities, with the Romanian partner learning from an early stage the Rudar craftsmanship (ID)[8]. At any rate, the Rudar spouses' co-ethnicity (*rasa*, race) enhances their potential of "collaboration" in woodcarving (ID). It is the same craft that is seen as distinguishing Rudar groups still devoted to the chopping of the wood (such as is the case of the Băbeni Rudari), in contrast to Rudari who appear not to continue this tradition, for instance those from the towns of Drăgăşani and Slatina (MB).

---

[5] Recent or current reports on further Rudar communities outline the same differentiation of them from the Gypsies / Roma, both among the Ursari and Lingurari in Bulgaria ("We are true Roma, whereas the Gyspies should call themselves Ruma" [Marushiakova and Popov 1998]), and the Rudari in Oltenia, who call themselves to be "not Gypsies but a special Romanian ethnic group" (Kovalcsik 2007: 112).

[6] The same fact has been reported for another (unnamed) Rudar community from Oltenia, Southern Romania, where "[...] in the local dialect, they stress a single main feature, speaking with *'sh'*" (Kovalcsik 2007: 114).

[7] Craft as a collective-identity marker is widespread among Rudari subgroups in Southeastern Europe (see, for example, the *Albieri* 'tub-makers' and the *Rotari* 'wheel-makers', in Oltenia [cf. Kovalcsik 2007: 111], *Aurari* 'gold diggers', *Fusari* 'spindle makers', *Kopanari* 'wooden-bowl makers' the *Lingurari* 'spoon-makers', the *Ursari* 'bear-trainers' in Bulgaria [Marushiakova and Popov 1998], etc.) Such ethnonyms have been generally interpreted as "professionyms" among Gypsy or Romani-speaking subgroups echoing their traditional occupations in the area. According to Marushiakova and Popov (2013: 65-66), "Especially characteristic of the Balkans (here we include also Wallachia and Moldova), as well as of the Gypsy communities who emigrated from this region all over the world in the nineteenth and twentieth centuries, are the cases of ethnonyms connected to certain occupations or professions. [...] The impression is that designations from Turkish and Romanian predominate, while those from Slavic languages are rarer, and names from Romani constitute exceptions."

[8] Endogamy is often mentioned to persist as the Rudari's main marital orientation. According to Kovalcsik (2007: 112), in Oltenia "No Rudar remembers of mixed marriages". Similarly, in Bulgaria, „Ursara were endogamous within their group, outside of which marriages with Lingurara were permissible, but rare." (Marushiakova and Popov 1998: 114).

Ethnic endogamy is also an institution through which woodcarving is transmitted from generation in generation within the Rudar community: "[The craft is preserved] from our ancestors, from our fathers and grandfathers… Most of our children, in their turn, still continue it today…" (MB) Likewise, in IL's characterization, the Rudar craftsmanship is a "parent-to-son inheritance", as it continuously represented "the [Rudar] forebears' livelihood". A similar account is provided by ID, while LD refers to his "kinsmen" (*neamuri*) and "brothers-in-law" as the social background of his initiation in chopping the wood. Kinship and ethnicity practically represent what could be called the "tangible" cultural coordinates of the Rudar sense of community, unlike the nebulous historical memory of this group as it is preserved and expressed today:

As far as I heard, 'Rudar' would stand for the 'ruda', namely the [wooden] *cart shaft, while it could also suggest we are the Romanian's* ***rude*** [relatives, in Romanian]*, as we don't speak another language but Romanian. Many say we would be the Dacians' descendants… Others, instead, claim we would become from the Lingurar Gypsies, as drawing from India…* (ID).[9]

In ID's viewpoint, which is generally shared in Băbeni, discussing the origin of his ethnicity is to amalgamate possible reminiscences of Rudar ethno-history (the "Indian" and "Lingurar" ancestry), commonsensical "evidences" (Romanian and Rudar use of Romanian language, wherefrom the etymological "solution" of *rude → Rudari*), and last but not least the "root" of Rudar ethnonym into a wooden artifact, namely the *ruda*… With no intention of ascribing any special explanatory relevance to one of these "keywords", I only remark the presence of the ancestral craft in the local effort of self-identifying the beginnings of the Rudari and their subgroup in Băbeni.

[9] Further ethnographic references reveal a series of etiological myths explaining either the origin of Rudari, or the source of their craft specialization. Thus, among Rudari in the village of *Dragomireşti* (fictive toponym), Argeş County, "[…] when Jesus Christ was crucified, nobody wanted to build the cross. Somebody from their ethnic group offered to do the cross. And then, God punished their ethnic group to work the wood forever and to be unable to do anything else" (Dorondel 2007: 225). In the case of the Ursari subgroup in Bulgaria, their skills in taming the bears are referred to the following legend: "A girl pregnant without having anything to do with a man, gives birth to a bear, which the Vlach Gypsies trained to dance; that's how they became bear-trainers and started to travel round the world leading bears" ([by T.P. Vukanovič, 1983], in Marushiakova and Popov 1998). As to the Rudari's "relatedness" with the Romanians in Oltenia, it is argued based on the Babel-tower old story, with Romanians "setting out" followed by "their relatives, the Rudari" (Kovalcsik 2007: 113).

The role of woodcarving in "shaping" the Rudar folk culture

As already suggested, woodcarving is a core element of the Rudar civilization, in that it contributes to the making of a distinctive lifestyle within which such an intergenerational craft is still seen to be deeply meaningful and "functional". According to one of my interlocutors (MB), the lower wooden stools and table she comes to set for sale during the folk fairs, continue to be effectively used in the everyday life of her co-villagers. One could ask to what an extent this picturesque scene of current home accessories in Băbeni is enrooted into older traditions of the native Rudar group.

Based on what its contemporary practitioners argue on their own occupation, the Rudar craftsmanship as a kind of cultural "given" or predestination for this group, which is especially strengthened in ethno-folkloric narratives as follows:

As the Rudari regularly processed the wood, they used to be a nomadic people, moving from place to place… In the course of such movement, they settled along of river banks, where also grass for their cattle could be found; each of them, indeed, owned one or two cows or oxen, with which they transported their crafted [wooden] *commodities. The river water was also used for washing and (when filtered) for cooking as well. By the rivers, the Rudari found their raw materials, such as the willow, so they got everything they needed there, including water, wood, grass for grazing, quiet, and so on… They also used to make their own* ***bordeie*** *or underground huts, as sometimes they happened to stay for four or five years long in one given place. With no more wood to exploit there, they needed to travel to another… site, upper or lower the river, but always near their water source. Well, my supposition is the very name of 'Rudar' would come from the word ''râu'* ['river', in Romanian], *as it a little concerned with their habit to settle nearby the rivers' beds…* (IL).

In such an account (more or less echoed into further Rudar oral tradition), woodcarving appears as the result of a particular way of life basically including nomadism and environment, which (to put it another way) define the Rudar craft as an adaptive strategy combining the itinerant use of a local resource (the wood) with cattle management, and with trade. It is the *bordeie* image of the Rudari's underground huts that is particularly relevant as a transient phase between their nomadism and sedentarization. To follow another informant (ID), who describe the

bordeie to have been dug at about "one-half meter underground" and "reed-covered", such rudimentary shelters became residential centres for temporary-settling Rudari "within a 10-hectare forest area, belonging to some landlord" where they produced dozens of wooden troughs to be sold in local small fairs.

Even today, when the Rudari live as a well-defined neighborhood of Băbeni, the local woodcarvers rememorize aspects of their forerunners' folk culture, which is still seen as a sort of prototype in the chopping of "newer" artifacts. VL thus evokes the *găvan* (a pot for pounding the garlic), the *troaca* (trough), and the *linguri* (spoons), all of which in association with *viaţa veche*, the older times when such wooden tools were valued for their practical, not only artistic, use. Willow, which (as seen before) is one of the Rudari's chosen species for their craft, continues to be mentioned as a "sacred wood" during the local healing ritual of *gurbane* (see below). On the other hand, objects of the Rudar past craftsmanship come nowadays to be reinterpreted in accord with new customer tastes. In VL's words,

We aimed at making something more special and simpler than the ancient objects so we diversified them. Thus, we thought of the usefulness of [wooden objects like] *small salt-cellars, plates for polenta (which didn't exist in the past), and bailers… So we made various forms of things.*

Narrating the Rudar past also comprises describing the *claca*, the teamwork reunion in the making of *albii* (troughs), by kindred carvers (brothers, grandfathers and grandsons, uncles and nephews…), with their collaboration or small-scale division of labor in handling tools like the hatchet or the bass (IL). In contrast, present craftsmen work separately, "each one in his homestead, together with his family only", all the more that "envy" would now on occur in Băbeni artisanship, along with a "secrecy" meant to hide someone's "products and working style" (IL).

Every time when the Rudari woodcarvers put their artifacts on sale in the Bucharest or Sibiu open-air museums, they use to wear folk costumes (for instance, male garments "sewn in a white or black cloth" (ID]), which at times are said to be "representative" for the "Băbeni-Ungureni" ethnographic area. Otherwise, however, elements of the same clothing – such as the *zavelca*, women's blouse – are simply related to the attire of "Romanian peasantry" in general (VL), as another (involuntary) sign of the Rudari's "Romanian" belongingness.

The Rudar knowledge in processing the wood

As seen earlier, the contemporary woodcarving in Băbeni is essentially a family-centered enterprise. This pattern of social organization in craftsmanship shows little variation (husband and wife [ID], husband, wife, sons, and daughters-in-law [IL], father and daughter [LD], husband, wife, the son, a daughter-in-law, and a married brother with his own "familion", or extended family [MB], etc.) Division of labor is basic within such a domestic framework, with men generally doing the hard work of chopping raw material and with women fine carving of smaller objects (ID), as well as with men working at home and with women doing trade work in the fairs (LD, IL). Privately-established firms are still at their beginnings in Rudar artisanship, with ES's one as the only case I have noticed. Wood supply (as each carving family's duty as well) is an increasingly difficult task for the Rudar carvers (ES, MB, ID). Besides, woodcarving is described not to be profitable enough to sustain a family's living in Băbeni, so home gardening is reported here as an auxiliary work (ID).

Rudar craftwork might be broadly described as that handicraft-based activity through which local wood is transformed into a series of artifacts (troughs, pots, stools, spindles, spoons…), mostly of which of a traditional expression in Northern Oltenia ethnography. While such wooden objects might be no longer used by villagers in the area, they are still in demand by tourists or museum visitors. As a result, the Rudari artisans are expected not only to execute their folk-art pieces, but also to make evidence of the properties of the raw material they process, along with the rest of their creative skills.

My interlocutors know to assign any of the wood varieties they shape what could be called "use-values", that is, practical functions in their community's daily economy. For example, spoons are normally made of poplar, while the pots are carved in willow, and the tables, in lime (MB). Willow is also well suited for troughs, and the beech is useful in the chopping of knives for eggplant hashing (ID). This "alchemy" of substantial compatibility between material resources and categories of artifacts is given reality through the Rudar specialized dexterity.

Indeed, among the technical assets regularly eulogized by the local woodcarvers as an utmost marker for their craft competency, is handwork. As a matter of fact, working by hand, with no machine technology in everything implied as woodcarving, is so highly ranked to certify the Rudari craftsmen's authorship that they proceed to demonstrative sessions for their visitors, in home workshops (ID, LD, IL…) and museum fairs (MB) as well. Handwork is seen as

idiosyncratic for the artisans in question, to such a degree that their personal "imprint" could be recognizable when compared to the whole of Rudar manufacture:

We all know our own handwork… I, for instance, am able to distinguish my products among one hundred others! I repeat that each of us has his own working style! As a result, we all work in our own manners, in handling the hatchet and the bass! As for me (as I don't know it's equally real for other craftsmen), I know my artifacts, I have such imagination… (IL).

To IL (who prefer to speak for himself only), it is handwork that legitimizes his working "style", "manner", and "imagination" – even if he relate his woodcarving to a "parent-to-son [craft] inheritance", while also insisting for the "uniqueness" of the "quality" that the Băbeni centre proves in processing the wood (unlike further Rudar neighboring locations such as Islaz, Izbiceni, and Târgu-Jiu).

The Rudar handwork is actually a manual command of several chopping tools including the hatchet, the bass, cramp-irons, knives, and so on. As an indirect means to illustrate their craft skillfulness, the local woodcarvers draw attention to the risks of working with such tools, since "a hatchet would quickly hew off your fingers!" (LD); longtime experience (beginning with one's childhood) is therefore strictly required, or „otherwise you'll be wounding yourself!" (ID).

Beside one's talent individual in handling the wood-processing tools, two supplemental "accessories" are enlightened by the Rudari artisans in explaining the *sine-qua-non* of their craft. First of these is what ES calls *tragere de inimă,* meaning a craftsman's deep attachment for his / her work; *a lucra cu drag*, also for ES, is simply "to work with love", which would suggest that, among woodcarvers in Băbeni (at least), chopping the wood is foremost *artwork*, based on one's enthusiasm and free will, and only in secondary and circumstantial ways, *production*. Another local "artist" (IL) refers to his own and his colleagues' aptitudes in woodcarving as *înzestrare de la Dumnezeu*, the "God's endowment", a divine entitling that resonates with the ethnic value of Orthodoxy among Rudari.

The "commoditization" of Rudar craftsmanship

Even if, through the notion of "commodity" as applied to wooden artifacts, the market is just vaguely present in the aforementioned IL's evocation of his co-ethnics' nomadism, trading is crucial in explaining the Rudar craft production also as an articulate socio-economic pattern. As

already shown, my own preliminary meeting with the Rudari artisans took place on occasion of some urban fairs where they had been invited (by museum representatives) not only to exhibit their folk-art objects, but also to find clients for them. In order to understand such "entrepreneurial" conduct, it is important to point to the preceding (and in fact durable) Rudar involvement with the market exchange. To cite ID,

In the past, our Rudars went with their farm carts to the fairs, where they gave [wooden pieces] *for maize and other farming products, and also for food. They collected such products and transported them to their homes, by cart or by car (as recently cars were also used). By their cart and oxen, my own forebears used to bring to the fairs the troughs they made, which they sold to city merchants…*

ID's story is, at the same time, about his group and his ancestors; it is also about folk life (farm carts and oxen) and modern society (cars). More relevantly, my interlocutor's words outline aspects of traditional trade (the barter of wooden objects for farming products[10], and the "division of labor" or "distribution" from the Rudar woodcarvers to the city merchants).

The Rudari's narratives about their recent past also include the socialist organization of local woodcarving (until 1989), with the *Folk Art* cooperative in Râmnicu Vâlcea town referred to as a centralized network of craftsmen working at home, together with their families, in exchange of a salary depending on the amount of artifacts produced, and also with pension rights for the employees (MB, ID, IL, LD). In the 1970s, the cooperative personnel was as higher as 40 (LD). Back then, it was the state that undertook the responsibility of wood supply, while the *Folk Art* produces were exported in countries like Germany and Italy (ID).

After 1989, dwelling on such traditional and socialist antecedents of their craft economy, the Rudar woodcarvers needed to reconvert to the competitive nature of market economy. As engaging this time on their own, they come to attend fairs held in cities from throughout Romania (Braşov, Bucharest, Constanţa, Sibiu, Târgu Mureş, Timişoara...) In their travel, the Rudari usually use auto vehicles (on a team renting-out basis [MB]), or the train and buses (ES), with a still persistent physical effort in the haulage of their wooden-made objects, that is, their

[10] A further situation (of interethnic content) of goods exchange among Rudari in Romania are reported in Argeş County with regard to their exchange of wood for Romanian farming products, cloths, and food (Dorondel 2007: 223).

“commodities” (LD). Some artisans also report their participation or collaboration in folk-art related festivals from abroad, in Germany (ID, LD) and the United States of America (VL).

The Rudari’s trading strategies are diverse, ranging from explaining the clients the attributes of the wood they process and making recommendations for a better conservation of bought artifacts (such as by oil greasing [ID]), to carving demonstration for customers (MB), and generally adaptation of the artifacts “beauty” to the clientele’s tastes and preconceived designs (VL). In fact, *beauty* is itself a matter of negotiation and craft competition as well, since the Băbeni woodcarvers know “to give objects a value”, unlike other Rudar subgroups such as the Drăgăşani one, who continue to work “just as they were taught [by parents][i.e., with no significantly-added refinement]” (VL). Cases when a craftsman (like ID) claims to generously share his craft knowledge with some less-trained villagers, unlike the “discretion” of other specialized colleagues, as well as when unauthorized copy of one’s carving models (VL) – are further forms of market-driven disputes among the bearers of the current woodcarving tradition in Băbeni.

In describing their market enrollment, the Rudari craftsmen critically mention the “unfair” behavior of what they call the “grand’ or “senior” co-townsmen who, while invited to urban markets, would not allow their “junior” mates to be present there; such a practice is even incriminated to provoke the younger carvers’ abandonment of their artisanship tradition, in favor of low-paid work in the benefit of Transylvanian middlemen (ID).

According to VL, it was still competition that essentially decided the membership of Romanian artisans’ team (including her), for the Folklife Festival (as organized in June 23 – July 4, 1999, by the Smithsonian Institution in Washinghton, D.C.)[11] My interlocutrice emphasizes her unforgettable American experience, with details regarding the height allowed for the craftsmen’s travelling stock (at most 60 kilograms), the organizers’ vending conditions (the 14% tax per any sold object), and the success she enjoyed in having sold all her wooden artifacts.

***Gurbane*: the healing sacrifice in the contemporary ethos of Rudari**

During the dialogues I pursued in Băbeni, I was introduced to another cultural theme – that of the ritual of *gurbane* – which, to follow my interviewees, is an eminent part of their

---

[11] According to the Smithsonian Institution report (see below the *References*), a number of 130 folk musicians, choreographers, and artisans took part to the 1999 edition of the Folklife Festival in Washington, D.C. (Constantin 2014 c: 199).

tradition. In another article, I discussed the Rudar *gurbane* in comparison with the "therapy" of Szekler *taltos*, as two ethnographic varieties of traditional healing in the 2000s Romania[12]. In what follows, my only intention is to present the *gurbane* in its symbolical connections with woodcarving, with the aim of corroborating the local ritual and craft in the representation of contemporary Rudar ethos.

In Rudar accounts (IL, VL, LD), the ceremony of *gurbane* is local ancestral heritage (*moştenire din bătrâni*), stemming from Biblical archetype of Abraham's devout acceptance to sacrifice to God his son Isaac (Genesis, 22: 2-8). By her comment "When reading an Orthodox Bible, one finds out the lamb sacrifice, just as our merciful God wanted Abraham to show his love for Him", VL indirectly reaffirms his group's attachment to [Romanian] Orthodoxy.

Customarily performed on St. George's Day or (when this day coincides with Easter lent [cf. Ignat 2008]) on the Ascension Day, the *gurbane* is mostly lived as a sacrificial-and-healing ritual meant as an illness treatment and also as plenary community feast. (*Gurbane* is also attended as one's given-name holiday, as it is proven by "Gheorghe", one of the IL & VL's sons). The *gurbane* location is portrayed as a "purely-natural" one, in terms like *wheaten fields*, *large meadow*, *grassland*, *forest*, and *cleanness*; in this context, the *riverbank* mention as a place particularly preferred for the *gurbane* is once again related to some purported root of the Rudari ethnonym (IL).

Since the ritual equally addresses physical and psychic states of sickness, it is accordingly felt to "purify bodies and souls" as well. In its religious enactment, the *gurbane* is centered on the pray and ritual gestures of a "priest" (actually, a local elder, or "the village's oldest man")[13]; although the pray is said to seek for the help of "God, Holy Spirit, or a [Christian] saint" (IL), the "Fates" invoked seem to rather belong to a pre-Christian stage (and possibly origin) of ritual[14].

---

[12] Constantin (2016 a).

[13] According to a 2008 mass-media report (prior to my own research in Băbeni village), my interlocutor IL would have played for several times the role of "Priest" or "Descântător" or "Incantation Curer", during the local *gurbane* ceremonies (Ignat 2008).

[14] The folk religion aspects of the *gurbane* ritual are going to be disputed among the Rudari who (especially after 1990) converted to Neo-Protestant cults in Romania (see Kovalcsik 2007: 120-124, 127 for a description of the *gurbane* ritual in a Rudar Pentecostal community from Oltenia, with praying to the Fates locally seen to be an "idolatry").

An aged man, namely an elder of our community, which was called to be a "priest", began then praying in an extraordinarily beautiful way, near the lamb and the ill man… On a table, a willow leaf was added (as it was also thought to be "sacred"); we all know the willow is sacred… [VL]
That elder took the ill man with him, then he took a pot of wine and a morsel of roasted lamb… It was the beginning [of ritual]*: everyone sat around the table, all that family and maybe its invitees* [...] *He* [the elder] *began praying like that: "You Fates* [„Sfintelor"]*… you good… you sweet ones! Come quiet like the waters and sweet like the honey! Remember this* [ill] *person…" – he mentioned then the sick man's name – "give all the health and strength to him, and the virtue in his bones! Amen!" He prayed so for three times. With the lamb sacrifice, three sacred breads made of natural flour were put inside the lamb, or set on the table with the polenta, and then the meal was served… The ill man ate too, as did the members of his family; thereafter, they chatted, narrating funny or sad stories, and danced the* ***hora*** *round-dance; it was an extraordinarily enjoying atmosphere…* [IL]

It is the "atmosphere" of a large public celebration, which my interlocutors describe to be "something divine and fantastically pleasant", with people going "better" and "forgetting of their troubles", and with "the ill starting to move and talk". As to the curative side of the *gurbane*, it is claimed to really help "many people" to get healed, and it is severely denied any resemblance with [folk] "incantation".

Conclusions

In accordance with what Rudar artisans from Băbeni town say and do in terms of woodcarving, their craft is a key feature in characterizing this "Gypsy / Roma" (exonymically-ascribed) or "Romanian" self-identified group from Northern Wallachia. As the ethnic origin of Rudari is a matter of folk assortment of ethno-historical, commonsensical, and etymological ideas, the local craftsmanship (with its "ancestral" as well as "divine" datum) appears to serve as a technical marker for the cultural identity of its bearers. Indeed, much more than a particular or old-fashioned "occupation", the art of chopping the wood is part of the Rudari everyday lifestyle including their home workshops, family division of labor, cattle management, urban trade, and so on. Another representative symbol of the Rudari folklore – the ritual of *gurbane* – is also well-integrated in the Băbeni culture of woodcarving, taking into account the sacredness of willow

(one of the craftsmen’s main “raw materials”) and the presumed relationship between the forest and riverbank location of *gurbane,* and the *Rudar* ethnonym.

LIST OF INTERVIEWD ARTISANS

DC: Dumitru Ceacâru
ES: Elisabeta Stângaciu
ID: Ion Drăgan
IL: Iordan Lepădat
LD: Lisandru Dobre
MB: Maria Bădălan
VL: Viţa Lepădat

BIBLIOGRAPHY

Constantin, Marin, 2010, “Artizanatul minorităţilor etnice în Banat, Dobrogea şi Transilvania”, in *Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei*, vol. X (In Honorem Prof. Univ. Dr. Ion H. Ciubotaru), pp. 281-316.

Constantin, Marin, 2014 a, “The ethno-cultural belongingness of Aromanians, Vlachs, Catholics, and Lipovans / Old Believers in Romania and Bulgaria”, in *Revista Română de Sociologie,* new series, vol. XXV (1-2), pp. 255-285.

Constantin, Marin, 2014 b, “The ethno-cultural belongingness of Kalderash, Rudars, Tatars, and Turks in Romania and Bulgaria”, in *Sociologie Românească*, XII (4), pp. 5-22.

Constantin, Marin, 2014 c, “De la ‘satul global’ la ‘satul idee’ în reprezentarea tradiţiilor etnografice din România la Smithsonian Folklife Festival (Washington, D.C., 1999)”, in *Anuarul Institutului de Etnografie şi Folclor*, 25, pp. 197-208.

Constantin, Marin, 2015 a, “Remembering Nachbarschaft: Narratives of Social Organization and Cultural Memory among Saxons in Michelsberg and Heltau (Southern Transylvania)”, in *Revista Română de Sociologie,* new series, vol. XXVI (5-6), 2015, pp. 387-399.

Constantin, Marin, 2015 b, “A Fishermen’s Village: On the Lipovan Belongingness to the Danube Delta in Jurilovca (Northern Dobroudja)”, *Sociologie Românească*, vol. XIII (4) (in print).

Constantin, Marin, 2016 a, "Practici medicale tradiţionale la rudarii din Băbeni (judeţul Vâlcea) şi secuii din Corund (judeţul Harghita)", in Andrei Kozma, Cristiana Glavce, Constantin Bălăceanu-Stolnici, *Antropologie şi sănătate*, colecţia „Zilele Rainer", Editura Academiei Române, Bucureşti, pp. 303-308.

Constantin, Marin, 2016 b, "Arta figurativă a ţăranilor secui: meşteşuguri, mitologie şi folclor în satul Corund (judeţul Harghita", in *Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei*, vol. XVI, 2016 (in print).

Constantin, Marin, 2016 c, "Accounts of the Gypsy Traditional Court (*Kris*) in Brateiu Village (Sibiu County, Romania)", manuscript, Francisc Rainer Institute of Anthropology, Bucharest.

Dorondel, Ştefan, 2007, "Ethnicity, state and access to natural resources in the southeastern Europe. The Rudari case", in Stelu Şerban (ed.), *Transborder identities. The Romanian-speaking population in Bulgaria*, Bucharest: Paidea Publisher, pp. 215-239.

Erolova, Yelis, 2013, "An ethnological study of the Crimean Tatars, Roma / Gypsies and Old Believers in Northern and Southern Dobrudzha", in *Revista de Etnografie şi Folclor / Journal of Ethnography and Folklore*, 1-2, pp. 237-259.

Ignat, Iulian, 2008, "Rudarii" (mass-media report, *Formula As*, 822).

Kovalcsik, Katalin, 2007, "Gurbane as a representation of traditional identity and culture in an Oltenian Rudar community", in B. Sikimić, P. Hristov, eds., *Kurban in the Balkans*, Belgrad: Serbian Academy of Sciences and Arts, Institute for Balkan Studies, pp. 109–136.

Marushiakova, Elena, and Vesselin Popov, 1998, "Bear trainers in Bulgaria (tradition and contemporary situation)", in *Ethnologia Bulgarica. Yearbook of Bulgarian Ethnology and Folklore*, The Ethnographic Institute with Museum, Bulgarian Academy of Science, vol. I, pp. 106-116.

Marushiakova, Elena, and Vesselin Popov, 2013, "Gypsy groups in Eastern Europe: Ethnonyms vs.professionyms", in *Romani Studies* 5, vol. 23, no. 1, 61–82.

Slavkova, Magdalena, 2005, "Rudari u istočnoj Bugarskoj i jevanđeljski pokret" („Rudari group in the Eastern Bulgaria and the Evangelical movement"), in: Сикимић, Б. (ed.), *Бањаши на Балкану. Идентитет етничке заједнице*, Beograd: Српска Академија Наука и Уметности, Балканолошки Институт „САНУ", pp. 277-294.

Smithsonian Institution, 1999, *Smithsonian Folklife Festival On the National Mall Washington D.C. June 23-27 & June 30-July 4*, co-sponsored by the National Park Service.

PHOTOGRAPHS WITH RUDAR ARTISANS, BY THE AUTHOR

Fig. 1: DC and ID at the Astra Museum (Sibiu, 2010)

Fig. 2: ID at the Astra Museum (Sibiu, 2010)

Fig. 3: ID in his home workshop in Băbeni (2010)

Fig. 4: The Lepădat family in their home workshop in Băbeni (2010)

Fig. 5: IL and VL in their home workshop, in Băbeni (2010)

Fig. 6: IL in his home workshop, in Băbeni (2010)

Fig. 7: ES at the Museum of Romanian Peasants (Bucharest, 2005)

Fig. 8: MB at the Astra Museum (Sibiu, 2008)

Fig. 9: LD in his home workshops in Băbeni (2010)

Fig. 10: Wooden artifacts made by IL and VL (2010)

Gabriela Roman

Considerations regarding the Indo-European migration in Europe, under genetic analyses evidence

Keywords: DNA, Indo-European, Migration, Yamnaya

Introduction

Europe's prehistory has been a controversial topic throughout the time, especially over the few last decades. By the beginning of the 20th century, the only theories accepted as general were those based on philological approaches. Archaeological material was also considered, but since it was always regional, it could not fully represent the entire process of migration and it only has given rise to particular small theories which, in an attempt of combining them, failed due to their incompatibility.

This has made the linguistic element to be the only reliable and approachable factor for a long time (Mallory, 1990). As a reason for having the linguistic aspect as the most important source of information for so long, is the fact that out of all human accomplishments, language seems to be considered one of the most remarkable creation. It is more unstable[1], subtle and

[1] In here we refer to the common mobility of a language from a geographical area to another, to its tendency to form dialects and to the possibility to be borrowed by other population by learning it. Based on this fact, the impact that nomadic population had upon Indo-European languages should not be ignored.

complex than any other system or instrument, being able to give identity to a nation, with such a powerful significance that it made people to fight, make wars and die for its sake. It carries the ability to unify and differentiate populations or define the edges of homogenous nations. People identify themselves with the languages that they speak, it gives them the conscience of the unity which separate them as ethnical groups from other populations. As human beings, we relate to the world we live in and are able to understand it through the language we communicate and express in. It is said that if one can understand the language of a population, then a large part of that population's beliefs and ways of seeing the world can be accessed in a way which is specific to them. Language guards the capacity of a nation or group of people to understand the world around them (Villar, 1996: 7).

The nomadic tribes of Indo-Europeans spread across the European continent throughout the millennia and, although nowadays European civilization is a diversity of languages and a variety of physical features, there is still evidence for Indo-European hereditary features, as well as for the presence of a powerful ethnical group of people that spread over the continent at some point in prehistory, losing their original unity and forming separate smaller identities and cultures in different times. It is uncertain at the moment the name that these people, known to us as Indo-Europeans, gave themselves or the name they called their neighbours by. Until recently, the only information we had about the Indo-Europeans were related to linguistic sources which have survived throughout time inside descendent civilizations such as the *arians* who lived in what we know as India, Pakistan, Afghanistan and Persia (Villar, 1996:13).

However, the philological aspect is not the only indicator of the migration hypothesis nowadays. Scientific investigation has been developing in recent decades as well as DNA genetic and genome analyses. Regarding the aDNA (ancient), the analysis technique of the human genome (which contains the DNA), became an important method which contributes to the improvement of prehistoric studies and, therefore, to a clearer understanding of Indo-European expansion. This type of DNA contains enough material in order to be correlated to the linguistic and archaeological records.

The following paragraphs give information about how DNA analysis has been improving both genetic and archaeological research regarding the archaic population of Indo-Europeans migration to and across Europe. There is evidence about a certain population which seems to have had a leading role in the dispersal process of the migratory wave of Indo-Europeans. This group of people is called Yamnaya, about whom there will be mentions further down on the text. In this context, we cannot exclude to mention the two more common migration hypothesises, to

which we will refer to through a study case performed by both archaeologists and geneticists. At the same time it is a sensible matter to mention a few linguistic aspects from languages that survived to the day and which serve as indicators of diverse populations with one common origin. Nevertheless, the Yamnaya relevance will be discussed in terms of its connection with the European genetic samples found in Eurasian civilizations of the steppe, from where it is assumed that the Indo- Europeans originated.

Genetic basics

Regarding the aDNA referred to in this paper we are going to approach only to the Y DNA and the mtDNA (mitochondrial)[2] which both contain haplogroups[3]. Although Y DNA is not as easy to obtain from ancient remains, modern methodology has been able to include it in the scientific research.

Y DNA is defined by the Y chromosome which is representative for the two chromosomes of each mammalian's gender. Y chromosome is transmitted only by male lineage whereas X chromosome is transmitted by both maternal and paternal lineages (Strachan, 1999). Each male specimen has one Y chromosome and one X chromosome, and each female specimen has two X chromosomes. A haplogroup consists of a series of alleles[4] which are combined into a single group, and also of similar haplotypes of a singular descendent lineage which could go back to thousands years. The word haplogroup comes from the Greek ἁπλούς, *haplous,* meaning *singular*. A haplotype, accordingly, is a formation of alleles that defines a specific inheritance from one parent only (Purcell *et al* 2007); therefore, an allele is a form of gene located at a genetic locus in a chromosome. Humans have two alleles inherited from both parents at each genetic locus.

---

[2] The type of DNA which is inherited through maternal lineage and resides within eukaryote cells.

[3] They are groups of haplotypes with similar genetic information from a single descendant lineage. A haplogroup means a group of specific alleles from a chromosome. Each haplogroup is given one capital letter from the alphabet, adding one number to each subdivision. The more subdivisions there are, the more complex the combination of letters and numbers become. Examples of haplogroups are to appear on the text (please return to this note at later stages to correlate).

[4] *Allele* is a certain form a gene takes on a chromosome. Each different form of gene is an allele, and it is located on a genetic *locus.*

Genetic data regarding Indo-European dispersal in Europe

Results based on the study of the DNA haplogroups bring into discussion a steppe theory[5] regarding some of the Indo-European languages; however, it does not explain their full expansion for which reason it can become confusing when a theory provides information about the dispersal of some of the languages only and not an entirety of them. An alternative to the steppe theory, the agricultural hypothesis[6], allows us to assume that Indo-European languages arrived to Europe at a much earlier stage than the period of time the steppe theory refers to. According to this agricultural hypothesis, DNA results from analyses of the Yamnaya and Corded Ware cultures seem to be compatible with the idea of a later wave of invasion belonging to the agricultural theory (Haak *et al*, 2015), although this theory remains limited and debated since there is evidence for an Indo-European expansion both through the Balkans and the Caucasus.

Genetic results are a valuable source of information when comparing different theories which claim to hold the truth about the Indo-European languages dispersal in Europe, much more when so called theories imply the process of a prehistoric population's migration. Linguistic hypothesises are often combated with archaeological evidence. Yet the problem with archaeological records seems to be that material elements which are found at a single place cannot be taken as reliable since it is known that material sources can travel due to trade or sharing/exchanging ideas, without having to imply any population's mobility (Bramanti *et al*, 2009: 138). Therefore, genetic analyses became a useful and valuable innovation in this case, mostly because it allows to test directly on the human material.

Genetic information collected from the aDNA confirmed assumptions regarding the Anatolian theory[7]. Results of the analyses indicated that there was a first migratory wave of the early farmers coming from Middle East towards Europe. This study consisted of mtDNA and whole genome analysis (Skoglund *et al*, 2012: 468; Lazaridis *et al*, 2014: 412), reflecting that

---

[5] The steppe theory refers to a prehistoric Indo-European invasion from the Eurasian steppe which arrived in Europe through the Caucasian area.

[6] The agricultural theory refers to the idea of sedentary behaviour. A nomadic lifestyle would not have allowed the practice of agriculture, which may suggest a slight steadiness of the new population. It reflects the Indo-European impact upon the invaded populations at a much earlier time than it was generally believed based on the archaeological records regarding agricultural expansion in Europe.

[7] Refers to a migration of the Indo-European population from the Eurasian steppe to Europe through the Central Anatolian area of today's Turkey.

Central European, Scandinavian and Iberian farmers had a common unifying population. The same study had shown that a second migratory wave took place towards Late Neolithic, coming from Eurasian steppe.

The relevance of Yamnaya culture within genetic dispersal in Europe

As a material for DNA analysis, Haak *et al* (2015) used genetic data from 69 Europeans that lived between 8000-3000 B.C. The case study had been performed in order to observe the Indo-European transition in Europe. Along those 69 Europeans, another 25 ancient samples from Russian Upper Paleolithic consisting of European hunter-gatherers and farmers. Overall there were 94 samples of ancient Europeans that contributed to the case study. According to this study based on haplogroups of Y chromosome, 34 out of 69 individuals are males. Only one individual who belonged to the haplogroup R1b[8] came from outside Russia and was dated from Late Neolithic which is contemporary with the Early Neolithic of Iberian Peninsula[9] where the individual was found. On the other hand, R1a[10] and R1b haplogroups were identified from the samples that belonged to the Late Neolithic from outside Russia in a percentage of approximately 60%, as well as European samples from outside Russia (7500-2700 B.C.) show a percentage of R1a and R1b of 100%. These two haplogroups are also the most common in modern European population of the present. The conclusion of the study indicated that *most probably Indo-European population spread from East somewhere around 3000 B. C.*

In the case study it was observed that two of the hunter-gatherers from Russia belonged to the R1a haplogroup which comes from Karelia culture, while a third hunter-gatherer from the same region belonged to R1b haplogroup which is representative for Samara culture. These two individuals are considered the earliest samples of each haplogroups (R1a and R1b) that have been discovered so far. This is explained by the fact that neither of them belonged to their accordingly

---

[8] Type of haplogroup (please see footnote 3)

[9] The Neolithic does not happen at the same time all over the regions. Late Neolithic from Russia corresponds to the Early Neolithic from the Iberian Peninsula. Usually, everything comes from East and arrives at later stages in the West (nomadic waves, domestic animal dispersals, agriculture, ceramic cultures etc.). If Neolithic is estimated to have begun approximately 9000-10000 years ago in Levant, at the same time in Western Europe it has not started yet. It does reach West Europe much later, but it will be called “Early Neolithic” because it is only at its first stage whereas in the Levant, since it had been present for a long time, it will be called “Late Neolithic” although they are both contemporary.

[10] Type of haplogroup (please see footnote 3)

derived lineages (M417[11] within R1a and M269[12] within R1b) that are dominant in modern Europeans, but in contrast the Yamnaya males did belong to the M269 lineage within R1b. This ancestry appears in Central Europe in a contemporary period with the Corded Ware around 2500 BC. This group called Corded Ware shared similar features with the other steppe populations and cultures such as Yamnaya Culture, and it looks as if Corded Ware and Yamnaya groups are both a sudden appearance and at the same time they represent the earliest and strongest population amongst the other Middle Neolithic ones (Haak *et al,* 2015: 7-8).

The overall conclusion regarding the European prehistory migration points towards two distinct and major waves of movement: the first wave consisted of the arrival of farmers from the Near East in the Early Neolithic, followed by a second wave of invasion from the steppes by the Yamnaya nomadic pastoralists during the Late Neolithic (Brandt *et al,* 2013). In modern Europe the results revealed that the Yamnaya ancestry is much lower in the Southern part of Europe than it is in the Northern part of it, and its population had been mixed with Early Neolithic groups of people and some of the evidences reveal that a mixture also occurred with populations from Southern Siberia (Hellenthal *et al,* 2014).

The argument in favour of the Anatolian hypothesis is that the language of Indo-Europeans came to Europe 8500 years ago from Anatolia and established a large base population which, when the later expansions happened it had not had a big influence on the already existent population in there (Gamkrelidze and Ivanov, 1990).

Two main theories for the Indo-European dispersal

1. *Anatolian hypothesis* stands for the dispersal of the nomadic pastoralists of Neolithic Anatolia into the European continent around 8000 years ago (Figure 1), with the advance of farming in a pacific way. An alternative to this theory is the Kurgan hypothesis which according to Marija Gimbutas (1977) went through several stages starting with the Samara culture, followed by the second stage of the Maykop culture in the Northern Caucasus and then the split of Indo-Hittites into Proto-Anatolians. After the Maykop stage follows the Proto-Indo-Europeans society at its peak, which extends over the entire Pontic steppe at the same time when The Corded Ware culture extends from the river Rhine to Volga, corresponding to the Indo-European Kurgan area which was in its last phase by 3000-2500 B.C. (Gimbutas, 1980)

---

[11] M417: group of similar sequences from the phylogenetic tree of R1a haplogroup.
[12] M269: group of similar sequences from the phylogenetic tree of R1b haplogroup.

2. ***Steppe hypothesis*** suggests the arrival of Indo-Europeans through the Caucasian region around 6000 B. C. when horse domestication is attested. The domestication of horse and the invention of wheel facilitated the dispersal of this population in a rapid way. It is also more plausible because it explains the languages of North-Eastern Europe but for the majority of the other branches remains unexplained for which reason this theory is not entirely convincing. The new study carried out by Haak *et al* (2015) do provide information about genetic data of a steppe influence in that northern part of Europe, but it mostly suggests that the steppe pastoralists had no great impact (since only the north had been affected) and the hypothesis seem to be the source of only a few of the Indo-European languages of Europe.

Genetic evidences of steppe migrants earlier than the Corded Ware could not be found yet, although further investigations with wider sample sizes and locations in Europe could provide more data in the future, but still it is unlikely for a migration from the steppes to have occurred before 4000 B.C., because around 4500 B.C. the great migration into Europe was already present. Results of Haak's *et al* (2015) study suggests that the language was introduced in Europe at an earlier stage and it was made by strength and a major migration, different to the steppe one, with a minimum impact on the northern region (Figure 2).

Linguistic evidences

The majority of Indo-European languages that we speak today derive from six wide branches: Romance and Slavic in Europe, Iranian in Asia, Germanic and Celtic in Northern and Scandinavian Europe, and the large Indic branch which includes most part of Northern India and Pakistan. Various approaches have been established about different ways of how the six sub-groups have developed over the time, but current researches into the Indo-European family has involved linguistic reconstruction of the parent language aspects as an aid to understand the connection between all the language from this family and by trying to explain their historical development (Clackson, 2007: 27). Therefore, studies have made it possible to interpret texts from languages that have little linguistics remains and it is indeed an achievement to reconstruct aspects of the parent language, but a greater achievement of the comparison between two languages is the phonological reconstruction. For example, if we compare English, Dutch and German which all come from the Germanic branch of the Indo-European language, any speaker of one of these languages will notice the similarities both in the grammar and the vocabulary of them. The words for *bread* and *water* are very similar in German and Dutch (*brood* and *water* in

Dutch, and accordingly, *brot* and *wasser* in German). But there are also words entirely different in all three languages; for example: the word *onion* is *aber* in Dutch and *Zwiebel* in German. On the other hand, there are words that resemble each other in two languages but differ enormously in the third one: the word for *bird* in English is *vogel* in Dutch and in German is *Vogel* as well (Clackson, 2007: 28).

Let us look at the same example from the Romance languages. It is a very different branch and speakers from each Romance and Germanic branches cannot naturally understand each other unless they learn each other's languages. However, people from the Romance branch can understand amongst themselves very easily without much effort, especially considering the phonological aspect of the issue. The reason for the greater easiness for the understanding of Romance languages is also the Latin language that gave birth to the variety of modern Romance groups and is still close enough to each one of them because the form of the words from Latin has remained in the roots of the form of the modern words from today: the words *water* and *bread* in Latin are *aqua* and *panem*, from which derived *acqua/pane* in Italian, *agua/pan* in Spanish *agua/pão* in Portuguese, *apă/pâine* in Romanian and *eau/pain* in French. A slightly different pattern is followed in the case of the words *onion* and *bird*. In Latin we have *cepa* and *avem/praepes* from which derived *cebolla* and *ave/pájaro* in Spanish, *cebola* and *ave/pássaro* in Portuguese, but *oignon* for *onion* and *oiseau* for *bird* in French as well as *cipolla* for *onion* and *uccello* for *bird* in Italian.

Not always the reconstruction of the phonetical element can result easy, especially if we compare more than one language groups and try to see their connection with the original language parent. The change of the sound from each language's words and the phonetical reconstruction are both topics that have been discussed and debated over the last half of the century and a great amount of theories and issues are an indicator of the current researches (Clackson, 2007: 28).

The distribution of early archaeological cultures on the Eurasian plateau

The Yamnaya (Russian *Ямная*) culture is considered one of the most influent cultures regarding the dispersal of Indo-European populations in Europe. There are indicators suggesting this culture's connection to other Eurasian prehistoric cultures. For example, there is evidence for the Botai culture – which is dated to 3700-3100 B.C. in Kazakhstan region – having a strong connection with the Volga steppe migration of people (Anthony 2010). From this nomadic

culture of horse riders has evolved in time the Afanasevo/Afanaseva (*Афанасьева* in Russian) culture (Mallory, 1990) which is believed to be the earliest Eneolithic culture and to date back to 3600-2300 BC. It originated in South Siberia and even if it was far from the nearest European steppe, it still shared a great number of features with its distant neighbours. The tombs of the Afanasevo culture contain human remains with Europoid physical type. The existence of metal-using elements is considered to relate to the Indo-Europeans and distant relations with European cultures have indicated that the Afanasevo was, most probably, of Indo-European origin.

By the same time (around 2100 BC) the Andronovo *(Андро́новская, Andronovskaya)* culture arose. For this culture three stages were proposed:

1. Fedorovo era dating from the 15th to the 13th centuries BC;
2. The genetically connected Alakul dating from the 11th to 9th centuries BC;
3. The Zamaraevo stage dating from 8th to 7th centuries BC, providing the basis for the Scythian and Sarmatian tribes of Iranian origin.

Another society that was at its peak in the Caucasian steppe and Eastern Europe at a contemporary time with the Andronovo culture was the Yamnaya group mentioned above. This culture is believed to have had mostly a semi-nomadic form of economy and it is defined by its great necropolises that are found in the open steppes with the specific ochre feature. The lack of archaeological evidences suggests that the Yamnaya people were herders who migrated and contributed to the of archaic Indo-European wave of invasion in Europe (Mallory, 1997: 92; Kuzmina, 2007: 326).

Conclusions

The debate about the true origin of the modern Europe, as it is today, and about the migrations that took place across the European continent in the prehistory is still open. Moreover, the fact that the two main theories (the steppe and Anatolian hypothesises) seem improbable regarding the explanation of the entire process of Indo-European dispersal and lead to no concrete answer. However, genetic data from the 94 individuals that were analysed indicate a massive invasion from the Eastern region of the European continent towards Central Europe, these individuals being most probably representative for the distribution of Indo-European languages, from which have ultimately derived the majority of modern languages that are spoken today.

BIBLIOGRAPHY

Anthony, David W., 2010, *The Horse, the Wheel, and Language: How Bronze-Age Riders from the Eurasian Steppes Shaped the Modern World*, Princeton: University Press.

Bramanti, B, M. G. Thomas, W. Haak, M. Unterlaender, P. Jores, K. Tambets, I. Antanaitis Jacobs, M. N. Haidle, R. Jankauskas, C. J. Kind, F. Lueth,T. Terberger, J. Hiller, S. Matsumura, P. Forster, J. Burger, 2009, ”Genetic Discontinuity Between Local Hunter-Gatherers and Central Europe's First Farmers”, in *Science*, 326, pp. 137-140.

Brandt, Guido, Wolfgang Haak, Christina J. Adler, Christina Roth, Anna Szécsényi-Nagy, Sarah Karimnia, Sabine Möller-Rieker, Harald Meller, Robert Ganslmeier, Susanne Friederich, Veit Dresely, Nicole Nicklisch, Joseph K. Pickrell, Frank Sirocko, David Reich, Alan Cooper, Kurt W. Alt, 2013, ”Ancient DNA reveals key stages in the formation of central European mitochondrial genetic diversity”, in *Science*, 342, pp. 257-261.

Clackson, James, 2007, *Indo European Linguistics. An introduction*, Cambridge: University Press, pp. 1-24.

Gamkrelidze, Thomas V. / Ivanov, V. V., 1990, "The early history of Indo-European languages", in *Sci.Am.*, 262, pp. 110–116.

Gimbutas, Marija, 1977, ”The first wave of Eurasian steppe pastoralists into Copper Age Europe”, in *Journal of Indo-European Studies*, 5, pp. 277-338.

Gimbutas, Marija, 1980, ”The Kurgan wave number 2 (c. 3400-3200 BC) into Europe and the following transformation of culture”, in *Journal of Indo-European Studies*, 8, pp. 273-315.

Haak, Wolfgang, Iosif Lazaridis, Nick Patterson, Nadin Rohland, Swapan Mallick, Bastien Llamas, Guido Brandt, Susanne Nordenfelt, Eadaoin Harney, Kristin Stewardson, Qiaomei Fu, Alissa Mittnik, Eszter Banffy, Christos Economou, Michael Francken, Susanne Friederich, Rafael Garrido Pena, Fredrik Hallgren, Valery Khartanovich, Aleksandr Khokhlov, Michael Kunst, Pavel Kuznetsov, Harald Meller, Oleg Mochalov, Vayacheslav Moiseyev, Nicole Nicklisch, Sandra L. Pichler, Roberto Risch, Manuel A. Rojo Guerra, Christina Roth, Anna Szecsenyi-Nagy, Joachim Wahl, Matthias Meyer, Johannes Krause, Dorcas Brown, David Anthony, Alan Cooper, Kurt Werner Alt, David Reich, 2015, ”Massive migration from the steppe was a source for Indo-European languages in Europe”, in *Nature*, 522, pp. 4-138.

Hellenthal, Garrett, George B. J. Busby, Gavin Band, James F. Wilson, Cristian Capelli, Daniel Falush, Simon Myers, 2014, ”A genetic atlas of human admixture history”, *Science,* 343, pp. 747–751.

Kuzmina, Elena E., 2007, *The Origin of Indo-Iranians*, Boston: Brill, pp. 325-326.

Lazaridis, Iosif, Nick Patterson, Alissa Mittnik, Gabriel Renaud, Swapan Mallick, Karola Kirsanow, Peter H. Sudmant, Joshua G. Schraiber, Sergi Castellano, Mark Lipson, Bonnie Berger, Christos Economou, Ruth Bollongino, Qiaomei Fu, Kirsten I. Bos, Susanne Nordenfelt, Heng Li, Cesare de Filippo, Kay Prufer, Susanna Sawyer, Cosimo Posth, Wolfgang Haak, Fredrik Hallgren, Elin Fornander, Nadin Rohland, Dominique Delsate, Michael Francken, Jean-Michel Guinet, Joachim Wahl, George Ayodo, Hamza A. Babiker, Graciela Bailliet, Elena Balanovska, Oleg Balanovsky, Ramiro Barrantes, Gabriel Bedoya, Haim Ben-Ami, Judit Bene, Fouad Berrada, Claudio M. Bravi, Francesca Brisighelli, George B. J. Busby, Francesco Cali, Mikhail Churnosov, David E. C. Cole, Daniel Corach, Larissa Damba, George van Driem, Stanislav Dryomov, Jean-Michel Dugoujon, Sardana A. Fedorova, Irene Gallego Romero, Marina Gubina, Michael Hammer, Brenna M. Henn, Tor Hervig, Ugur Hodoglugil, Aashish R. Jha, Sena Karachanak-Yankova, Rita Khusainova, Elza Khusnutdinova, Rick Kittles, Toomas Kivisild, William Klitz, Vaidutis Kucinskas, Alena Kushniarevich, Leila Laredj, Sergey Litvinov, Theologos Loukidis, Robert W. Mahley, Be´la Melegh, Ene Metspalu, Julio Molina, Joanna Mountain, Klemetti Nakkalajrvi, Desislava Nesheva, Thomas Nyambo, Ludmila Osipova, Juri Parik, Fedor Platonov, Olga Posukh, Valentino Romano, Francisco Rothhammer, Igor Rudan, Ruslan Ruizbakiev, Hovhannes Sahakyan, Antti Sajantila, Antonio Salas, Elena B. Starikovskaya, Ayele Tarekegn, Draga Toncheva, Shahlo Turdikulova, Ingrida Uktveryte, Olga Utevska, Rene´ Vasquez, Mercedes Villena, Mikhail Voevoda, Cheryl A. Winkler, Levon Yepiskoposyan, Pierre Zalloua, Tatijana Zemunik, Alan Cooper, Cristian Capelli, Mark G. Thomas, Andres Ruiz-Linares, Sarah A. Tishkoff, Lalji Singh, Kumarasamy Thangaraj, Richard Villems, David Comas, Rem Sukernik, Mait Metspalu, Matthias Meyer, Evan E. Eichler, Joachim Burger, Montgomery Slatkin, Svante Pääbo, Janet Kelso, David Reich, Johannes Krause, 2014, ”Ancient human genomes suggest three ancestral populations for present day Europeans”, in *Nature,* 513, pp. 409-413.

Mallory, James Patrick, 1990, ”In search of the Indo-Europeans; Language, Archaeology and Myth”, in *Journal of Field Archaeology*, 17 (1), pp. 89-93.

Mallory, James Patrick., 1997, *Encyclopedia of Indo-European Culture*, London: Fitzroy Dearborn Publishers.

Purcell, Shaun, Daly Mark J., Sham Pac C., 2007. ”WHAP: Haplotype-based Association Analysis”, in *Bioinformatics*, 23 (2), pp. 200-256.

Skoglund, Pontus, Helena Malmström, Maanasa Raghavan, Jan Storå Per Hall, Eske Willerslev, M. Thomas P. Gilbert, Anders Götherström, Mattias Jakobsson, 2012, ”Origins and Genetic Legacy of Neolithic Farmers and Hunter-Gatherers in Europe”, in *Science*, 336, pp. 466-469.

Strachan, T., Read Andrew P., 1999, *Human molecular genetics*, New York: Wiley-Liss, pp. 10-23.

Villar Francisco, 1996, *Los indoeuropeos y los orígenes de Europa. Lenguaje e história*, Madrid: Gredos.

Annexes

Figure 1. *Anatolian Hypothesis*

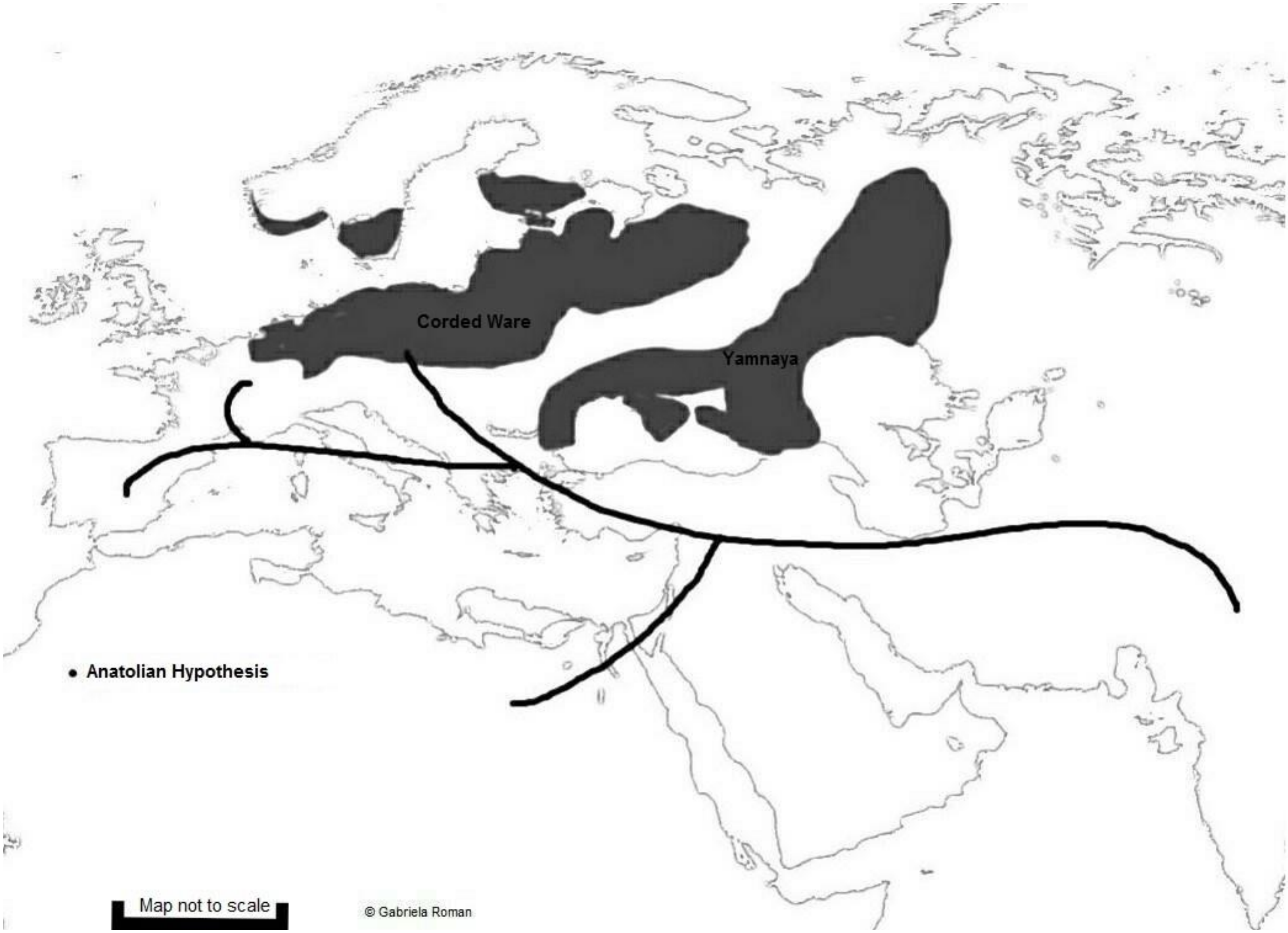

Figure 2. ***Steppe Hypothesis***

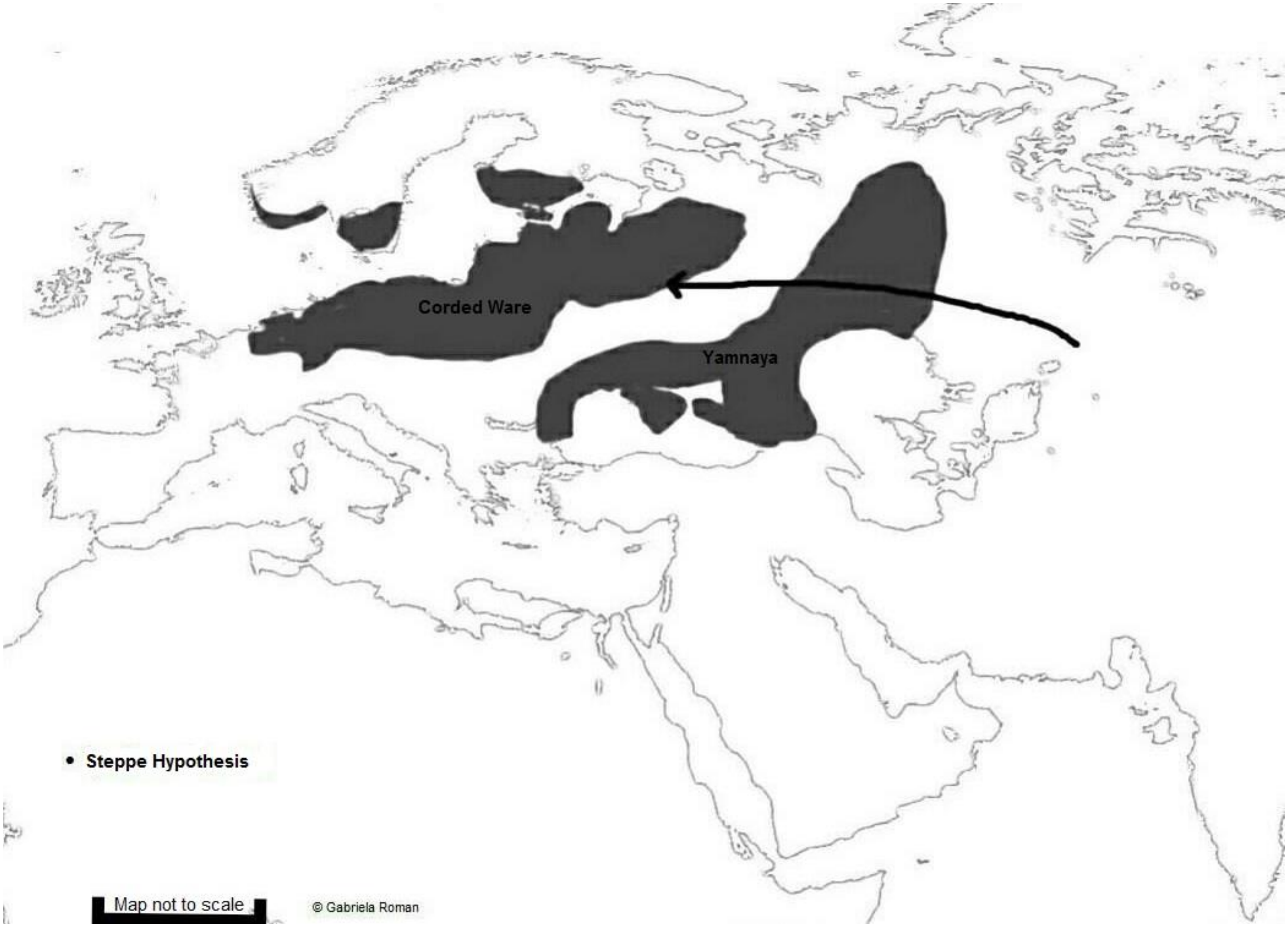

Gheorghe Plăiașu

Man in cosmos. A few elements of extraterrestrial anthropology*

From all the living creatures of the earth, the man is the only species that, in the last half of century, is no longer exclusively tied to the terrestrial environment. The adaptation at the extraterrestrial environment implies particular requirements, which, we have strong reasons to believe, are not totally fulfilled today. In the present study, in the frame of the space conquest history's data, I will attempt to focus on lesser known facts to the great public – although I will base my efforts on the study of science popularization press – about the health concerns of the human organism in the extraterrestrial environment or while using the spatial technology. The events during the manned rocket launching, microgravity, the dangerous space radiation, sharing the everyday life with crew members inside the spatial station etc. are just as many challenges one has to defeat in his extraterrestrial venture, to always manage to solve them with a perfect outcome, the eventuality of a partial success meaning giant, irrecoverable loss in financial terms or even in human lives.

At the end of the '50s, in the context of the ideological and propaganda confrontation between the capitalist and socialist system, the problem of the supremacy in conquering the space appeared between Union of Soviet Socialist Republics and The United States of America. First the USSR has taken the lead by launching the first artificial satellite of the Earth. The USA's reaction was prompt. In a very short time, the Americans came even, repeating the performance of their rivals.

---

* Translation from Romanian by Iulia Silvia Plăiașu.

In this period of time, each of the two superpowers tried to show its technical superiority. This superiority was requiring human and material resources, also a great financial effort. The human potential was the most important, based on K. E. Tsiolkovsky and R. Goddard's ideas[1], which were put to work. Very important was also the work of designing and realizing the concept of the space rockets, but also the very harsh selection of the candidates for the cosmic flights and their intensive training. The candidates in a perfect health and excellent physical form have been selected. They were supposed to be able to adapt very easily to any situation, especially to the unpredicted ones.

After the early state of the space conquering, USA took revenge on the USSR by sending more astronaut crews on the Moon. It was obvious that the USA had won the cosmic race they had with USSR. The scientific research of the universe and of its elements was to begin. However, in order to research the planets and their satellites, there had to be used space probes rather than manned rockets.

The change to probes was made first of all for financial reasons. The manned rockets were much more expensive, as they had security and life maintaining system which increased the useable mass which had to be transported. Increasing the useable mass, it was necessary to take a large quantity of fuel, which further increased the total mass of the rocket. Another inconvenient of manned rockets was also the fact that astronauts couldn't bear extremely high accelerations of the rockets. Smaller acceleration finally lead to a extra fuel use consumption, which once again further increase the rocket mass, therefore the manned rockets had a much higher launch price.

What happens when the rocket acceleration is increased? The answer is that the astronaut's weight increases as well. The phenomenon is called *overload*. The acceleration imposed to a mass in freefall by the gravitational force of the Earth is noted with "g".[2] If the acceleration is 2g, the weight of the astronaut doubles itself and when it is 3g it triples itself and so on.

The huge weight of the astronaut at the rocket's launching is not the only problem. Another problem is that his blood and the other bodily fluids of the astronaut tend to gather in his

---

[1] Konstantin Eduardovich Tsiolkovsky, 1857-1935, Russian scientist and inventor, rocket specialist and pioneer of the astronautics, has discovered the principles of the multistage rocket and the use of the liquid fuel instead of the solid one. Robert Goddard, 1882-1945, American teacher of physics has conceived the first designs of the space rockets and discovered the technical fundament of the modern launchers.

[2] $g = 9{,}8 m/s^2$, the terrestrial acceleration measured at the level of the sea and at the latitude of 45 degrees.

lower body. Because of this, the brain and other organs are no longer well-supplied with blood. Additionally, other effects due to acceleration on the astronaut are:

-at 2g, if the astronaut stays on a chair stands up with a certain struggle and experiences difficulties if it tries to walk;

-at 3g, he can no longer stand;

-at accelerations over 3g, a "grey curtain" expands itself from the periphery of the eyes to the centre. The bigger the acceleration is, the bigger colour sight loss is, starting as well from the periphery of the eyes;

-at 4.5g, a "black veil" appears, meaning he can no longer see, but the hearing and the possibility of logical thinking aren't lost;

-at 8g, the astronaut can no longer move his leg or head;

-at 12g usually the astronauts lose their consciousness.

At an even higher acceleration there is the risk that the astronauts could lose their life. But just before losing their consciousness their activity lowers considerably, due to the fact they can no longer see well or even at all, they cannot move even their limbs. These are the reasons for which, at the launch of the manned rockets, the acceleration has to be small. In order to diminish the negative effects of the crew at the launch there are used some special chairs leaned compared to the vertical line or even horizontal, so astronauts can sit with their back toward the Earth (Curceanu, 2011).

The effects caused by acceleration are not the only negative effects on the astronauts. In the moment the spaceship reaches the orbit and begins to move around the Earth the state of imponderability, also called *microgravity,* sets in, in which the weight of the objects, including the astronaut's one, disappears. In this state, the astronauts and any other objects hover in the space rocket. This is why the objects must be carefully immobilized and the astronauts have to move around with caution. In the microgravity state the astronaut's bodily fluids are no longer attracted by the Earth. The blood is evenly dispersed in the body. A litre and a half of blood pass from the lower part of the body into the higher part, increasing the pressure on the brain and other organs as well. Therefore the face swallows and a general state of discomfort appears (headaches, nausea, dizziness, vomit and other effects generally known as *cosmic syndrome* or *space sick*). The cause of this syndrome is a signal of discomfort sent to the brain by the intern ear. This state of sickness appears especially in the first few days of the mission, then, as a result of the adaptation to the new situation, the body eliminates a litre and a half of water in a few days. The

heart adapts the frequency of its beats as well as the volume, in order to cope with the new situation (Bourdial [coord.], 2003: 122).

After the USA had confirmed their supremacy in the race with USSR for the conquest of the Space and the American astronauts had landed on the Moon, the Soviets changed their goals in their space policy, being aware of the impossibility to compete with the Americans. Therefore, they decided to launch *space stations*. Between 1971 and 1984, the Soviets launched seven orbital stations Salyut, and in 1986 they launched the station Mir, which has been used for 13 years to study the effects of the microgravity.

A major change interfered also in the American policy, after the 28th of January 1986, when seven American astronauts died in the explosion of the Challenger spacecraft launching. This disaster restarted the polemics issued after the accident of the Apolo13 from April 1970, when the crew has been saved in the last moment. The Challenger mission itself was made to prove the fact that the launching of the space rockets was very well prepared, which was infirmed.

The launching is the most difficult phase. All the systems of the spaceship must function perfectly and this doesn't happen each and every time. All the subsystems must be perfectly executed and perfectly put in place. But people aren't perfect, they can be wrong. In fact, a good launch is the supreme proof that all the work in making the spaceship was flawless.

In the polemics that burst after the Challenger disaster, one of the sides says that the human presence in space is unnecessary, as the spaceships can be made automatic. Human crew requires systems and additional requirements in order to maintain their life: small enough acceleration which the astronauts can easily resist, a certain temperature and pressure, water, food and a minimum comfort for the astronauts. All these raise extremely high the price of the spaceships, even more as the crew gets bigger. The other side says that the human presence in the spaceships is necessary and that the man cannot be replaced by robots. The man can take the best decisions because he is there. The man can make reparations and recover artificial satellites of the Earth, which the robot cannot do.

It seems the truth is somewhere in between. This made USA to orient its special policy towards long time flights and towards a building project of a giant special station where, inspired by the pattern of the Soviets, they could study the imponderability and its effects on the astronauts on long periods (*ibidem*, 118-119). This special station was designed to be the home of 6-7 astronauts, which lived there for months (approximately 6 months), until they were replaced with others brought by spaceships (*ibidem*, 124). The station was to be used also as a harbour for

other spaceships, which would bring different materials from the Earth, could serve as storage, as a command centre for different orbit missions, and for Earth and universe observation.

The project of the American spatial station was delayed a couple of times, because it was too expensive and in the end there were invited other countries which would participate to the project. It became in the end international. First to join was the European Space Agency (ESA), and then Russia was invited, which had experience in the spatial station constructions. Later, Japan, Canada and Brazil joined this project as well. Through ESA, Germany, France, Italy, Great Britain, Spain, Belgium, Holland, Norway, Denmark, Sweden and Switzerland joined as well. Because it was built through the international cooperation of sixteen countries, the station was named "The International Space Station". It is a gigantic station, which revolves around the Earth in 91.2 minutes, at a height of over 300 km and whose cost is of over 100 billion dollars. It is formed by 14 modules which are joined together. It also has rockets engines which can accelerate it, because the friction with the very rarefied air can slow it down and make it so that in several years it would fall on Earth. The station can remain on the orbit so many years it will be necessary. Its construction began in 1998 and lasted until 2010. The International Space Station is continuously inhabited by astronauts since 2nd November 2000. It has extremely big solar panels, which produce enough electricity for all the devices on board and for all the astronauts' activities, including some comfort („Staţia spaţială…" 2008). In order to assemble the modules or the parts of the station it was required for the astronauts to get outside, in space, where they worked many hours, of course dressed with space costumes (Stănescu, 2011b).

Before the International Space Station there have been the Russian stations I referred to, and the Americans had Skylab, launched in 1973. These were used in order to study the course of life in imponderability, but were not continuously used („Staţia spaţială…", 2008). These have been launched because there was noticed that in the cosmic flights which lasted several days there appeared a series of modifications on the astronauts, outside of those stated before. Some of these are the muscles' atrophy and osteoporosis. The inner ear is also affected and the astronauts lose their capacity to realize where is up and where is down. They no longer know if they stand up or are upside down, because the sensitive receptors in their foot are no longer stimulated due to the lack of gravity. The same happens about the receptors which collect data about the state of the muscles which hold the body up.

Osteoporosis appears due to the fact the bones can no longer be used by the muscles, due to the lack of gravity. Osteoporosis is produced by the bones' demineralization, which therefore lose a part of their calcium. What osteoporosis does to the bones is making them thinner and

more fragile. Fortunately, spatial osteoporosis is reversible and disappears after a few months after coming back on Earth. Due to the fact the Sun rises at every 90 minutes, due to the rotation of the ship or of the station, the sleep patterns are affected, therefore affecting the astronauts' mood, the tiredness getting increasingly bigger.

The engines of the spaceships or of the spatial stations make a loud noise and have an additional contribution to the discomfort of the astronauts. The stressing flight, the isolation or the fact they live with the other astronauts all have a negative influence on their mood. Due to those stressing factors, their immunity system is weakened. Also, the cosmic radiations, coming mainly from the Sun, but also from other stars, weaken the immunity system (Bourdial [coord.], 2003: 122-123). As an example, on the International Space Station, an astronaut receives a dose of radiations equal to the quantum received by a man on the Earth during a year (Stănescu, 2011a). However, no case of cancer has been diagnosed up to now.

The main role of the International Space Station is to properly study the effects of living for long periods of time in space on the man's physical and mental health. The physiology of the plants and animals in the cosmic space is also studied. Efforts are made to improve as much as possible new technologies to obtain in imponderability materials with specials properties, materials that cannot be obtained on the Earth. Observations will be made on the Earth, regarding the weather phenomena, the air movements, pollution etc. (Bourdial [coord.], 2003: 125).

On the International Space Station a small group of cosmonauts lives and works. Due to the gravity, almost everything is done in a different way comparing to the Earth. The limited space impose that every astronaut has a bigger concern to not disturb his colleagues and not to be disturbed by the others. Every astronaut has a berth where there are sleeping bags and personal objects. The berths can be closed during resting time to allow the astronauts a period of silence and relaxation. There are discipline and precise rules in the station, the space inside being crowded and there is a lot of work to do. The schedule begins at 6 o'clock in the morning, when they get up, and then they have breakfast, followed by the meeting for planning the activities of the day. Afterwards, they discuss with the control centre of the mission. After 8 o'clock a.m. everyone starts to do the planned activities. There are numerous research projects in biology, physics, astronomy, meteorology and other fields. For these projects there are made experiments and the data are registered. The teams work to install new components, equipments and new laboratories to the station. The astronauts go seldom out of the station to perform mounting works or repairing, which is very difficult.

As seen above, microgravity atrophies the muscles and weakens the bones, especially the legs' ones. To prevent this situation, all the astronauts do physical exercises, for two hours per day, at least. They mostly use a running training device on which they are tied with elastic wires, in order the astronauts press with a certain force on it. The elastic force with whom the astronauts press on the training device simulates the gravity that they have to defeat on the Earth (Stănescu, 2011b). Also, to prevent the calcium loss and the osteoporosis, the cosmonauts take supplements of vitamin D. Vitamin D helps to stabilize the calcium in the bones (*idem*, 2011a).

The program of the astronauts continues at 1 p. m. with lunch. The food can be frozen or tinned. On the station there are refrigerators and facilities to warm the food and everyone can eat everything what he wants. Due to the changes of the bodily fluids, the food doesn't taste like on the Earth, therefore the cosmonauts prefer the more spicy food. On the station there is a water disposer that offers cold and hot water. The knives and the forks have magnets that attach them to the plates or the dishes they are on. At the end of the dinner all the floating crumbs and leftovers must be picked up from the air, so they don't enter any device and break it.

After dinner, the astronauts continue their technical or scientific activities, or their physical exercise schedule. At 19.30 the astronauts eat dinner, after that they discuss certain problems. The daily schedule ends at 21.30 when it's sleep time. In order to sleep, they use tied sleep bags, so the astronauts won't hit a sensitive device while they float in the air (*idem*, 2011b).

In a discussion by radio waves with pupils from Dâmbovița[3], the American astronaut Jeffrey Wiliams, who was at the International Space Station, said: "No matter what age we have, we cannot abstain to play with spoons, water drops, or to amuse ourselves by going through reduced gravitation" (apud Dumitru, 2016). It's natural, we can say, because the humans also need to relax from time to time.

Water is extremely expensive on the International Space Station. Since it is brought from Earth, the price of a water kilogram is higher than of a kilogram of gold. This holds true for any other material or substance brought from Earth to the station. This is why there are many attempts to use less water, especially for personal hygiene. There are used many wet napkins due to that, and the urine is recycled through a filtration and sterilization system. This way, some of the water is recovered. The toothpaste used is eatable, is swallowed and in this way there is used once again less water. The toilets are special and don't use water.

[3] A Romanian county.

The amount of information obtained since the International Space Station has begun hosting continuously astronauts is huge. The information about the microgravity and the cosmic radiations are very important, especially considering our health, and will be extremely important for future spatial missions towards Mars or other cosmic objects which are far away. Based on the information found at the International Space Station there are already research efforts in order to improve the astronauts' health during the spatial missions of prolonged duration (Stănescu, 2011b). Therefore, considering this information, we realize that an astronaut's job is even harder than we expected.

A short time after the International Space Station began to continuously host astronauts the doctors have begun to realize that the man isn't adaptable enough to the conditions of the cosmic space, as it was initially believed. This tough adaptation of the man to the spatial environment is due to the fact he has lived and evolved for millions of years on Earth, where the environment conditions are much easier to resist. The worst factors which affect a man's health are the lack of gravity and the cosmic radiations. The lack of gravity has the worst consequences on a man's health, some of them still being not well known (*idem*, 2011a).

Even if the astronaut has a very good health and physical condition, even if he was very well trained, when he reaches space he still suffers of the *space syndrome*. Due to imponderability the blood and lymph go up to the head which becomes heavy, the nose gets plugged and the digestion slows down. An advantageous thing to the work at the board of the station is that in microgravity nobody snores.

The astronaut John Glenn, who participated in 1988 at the age of 77 in an experiment on the board of the Discovery spaceship in order to study the behaviour of a senior human's body in space, has had problems with swallowing food, as the food did not reach the stomach in microgravity conditions. Currently, this problem was solved through a special technique.

In space, salt and pepper are not used in their usual form. Due to the same microgravity, they can end up in the eyes or the nose of the astronauts. There are only used special liquid condiments. Females which have breast implants cannot be astronauts, as in the cosmic space their organism could respond negatively to these implants.

The adaptation of the astronauts once again to the terrestrial environment is much harder than their adaptation to the space condition. In the first hours after they re-enter Earth they cannot stand up, since their weight seems to them too big. (Piţigoi, 2011) Here is how a Romanian astronaut, Dumitru Prunariu, remembers the moments after the landing: "The change to normal weight was horrible. I woke up being raised by four members of the search team and put next to

Popov, who was staying on a long chair. I had the impression I was made of lead and that the Earth was shaking under me.” A little later, although dizzy, Prunariu was helped by others to walk to the capsule of the rocket to sign on it, as the tradition requires. Prunariu has also experienced among other unpleasant effects of the microgravity a lower back pain. He says: “I was getting up almost every morning at 5-5.30 in pain, feeling the need to move immediately” („Dumitru Prunariu”, 2007).

The detailed research of the astronauts’ health problems in space have revealed new aspects too, not fully elucidated. A Dutch study showed the fact that 12 of the 16 cosmonauts suffered from headache, which they never had on the Earth. Until now the headaches were related to the space sick, characterized by nausea, dizziness and vomit. But although the space sick was ameliorating, the headache was not disappearing. The conclusion was that the headache was a symptom of other health problem. The reason is still the microgravity, which modifies the circulation of the fluids in the head aria, increasing the intracranial pressure or determining the decreasing of the amount of oxygen in the brain („Durerea de cap...”, 2009). The quality of the blood is very important. It has been established that the generation of red cells in the blood decreases significantly when the astronauts live in space. The red cells provide oxygen to the organism, *id est* to the brain. That explains the headache (Despa, 2016).

The American scientist have found that, although the astronaut from the ISS do every day at least two hours of physical training, because of the microgravity their capacity of work decreases with 40% after six months. That means that the power of an astronaut of 30-35 years is equal to a man of 80 years on the Earth. So, staying the space makes the astronauts older. The specialists are now looking for new methods of training to prevent the weakening of the muscles („Munca în spaţiu…”, 2010).

Knowing that the microgravity produces the osteoporosis, a method of measuring the maximal force that the bones can resist without breaking has been recently made. This method uses computer models. The loss of the pelvis bones’ resistance makes more likely the fracturing of them. After six months in space, some astronauts from ISS had their pelvis bones’ resistance lowered with a maximum of 20-30%. This resistance was equal to one of a senior woman with osteoporosis („Cosmonaut?...”, 2009). The studies demonstrate that the rate with which the density of the bones decreases depends on their race and genetic information. It seems the black race is the most resistant, followed by the Caucasians and the Asiatic races. At NASA they assume that the astronauts which will go to Mars will be genetically tested in order to correspond to the difficulties of a prolonged journey (Comper, 2011).

The astronaut Chris Hadfield, who was on the ISS, explains what happens with the five senses in the space. As an example, if one shouts outside the spacecraft, nothing would be heard, as the sound doesn't propagate itself in the void. Inside the space station, because of the very noisy aeration and other systems, the hearing is diminished. The visual sense isn't too much effective either. When in space, the astronauts complain about the blurred vision. The specialists say that this is due to the bodily fluids that go up to the head more than they do on the Earth. These fluids press on the eyes and deform them. This deformation becomes permanent to some cosmonauts, never regaining the initial form when they come back to the Earth. Neither do their visual capacities. Also, because the cosmic radiations, the astronauts see glimpses of lights when they keep their eyes closed. The same microgravity, who makes the body fluids to go up to the brains in a much higher amount than on the Earth, determine the sinuses to be locked, therefore the sense of the smell is weaker. The tactile sense is less affected. If the astronauts stay a lot of time in space, their feet became very soft as these don't support all the weight of the body anymore, and the skin from the upper part of the feet becomes more tough as these grab different objects whit this part of the body in order to be able to move themselves in the imponderability state („Cum te-ai simţi…", 2013).

Recently, it has been discovered that the radiations destroy the stem cells. These cells can renew themselves and produce a great variety of cells. The radiations destroy the cells from the zone of learning and controlling the emotions. Modalities to protect the astronauts' brain are looked for, especially at the prospect of the following missions to the Moon or Mars („Va fi afectat...", 2008).

At the University of Terrano, Italy, an enzyme having an important role in the death of the organisms' cells in the space has been discovered. This enzyme has a great influence also in the aging process and might reduce the problems of the astronauts' immunity system while they are in space. A protein has also been discovered that might have the property to slow the aging process and would reduce the problems of the immunity system („A fost descoperită…", 2012).

All the negative influences upon the astronauts' health presented until now are very important and in the future scientists will need to take measures to improve the astronauts' health. These efforts are made to organize, probably after 2030, a trip to Mars with a manned spaceship. This trip could be for more than ten months, and almost two years from the moment of leaving the Earth to the moment of return. In this time, the bone and muscular system would be very much awakened because of the lack of gravity. Although Mars has a smaller mass than Earth, the

astronauts could fall and break their legs. This would be a catastrophe. Currently, a solution against bones resistance loss hasn't been found yet.

The candidates to a trip to Mars should be examined with a methodical psychological test, as a resistance against many factors of stress is necessary. The cosmonauts must also face a deep boredom during the trip. Due to the long distance from Earth to Mars, the delay of the radio signal could be up to 20 minutes. The multiple skills and the courage of the astronauts are very important required qualities; in situations of emergency, they should solve the problems without the help of the people from the Earth, because an answer from them couldn't come earlier than after 20 minutes. The astronauts must also be psychologically compatible, a conflict being not acceptable. For instance, during an experiment in 1999, the conflict between two Russian cosmonauts degenerated in violence.

The radiations are an important risk in a voyage to Mars, as an efficient shield against the radiations was not conceived yet (Comper, 2011). The cosmic radiations increase the danger of the cataract apparition, an eye disease in which the crystalline becomes more and more opaque and the astronauts have a bigger chance to become blind as they spend more and more time in space. So in a trip to Mars, it's nearly certain the astronauts would get cataract (Stănescu, 2011b).

The Soviet cosmonaut Valentin Lebedev, who in 1982 spent 221 days in space, says that he got cataract in space. He says: "I have suffered very badly from the space radiation. At that time it was forbidden to say this. Today I can freely declare that my eyes have been irreversibly affected due to those flights". His illness is irreversible and he knows his sight will never recover („Cosmonauţii sovietici...", 2008).

Due to the fact that the astronauts who will go to Mars could go blind, but also since they could have blurry sight, NASA has requested the specialists to conceive a special kind of glasses so the astronauts could see better and to study very cautiously this phenomenon. For example, the astronaut Garret Reisman, who in 2008 spent three months at the board of SSI, has observed a slight worsening of his sight when he got back on Earth. In 2010, at the second flight, his sight became so blurry he could no longer read the data on the screen (Tudor, 2011).

As we can see, for the trip to Mars there are enough problems to be solved, in the astronauts' health domain, which will hopefully be solved by the spatial medicine, but as well as in the technical domain, in order to increase the speed of the spaceships and to shorten the trip's duration, therefore shortening the discomfort of the astronauts.

Another important problem for the activities of the human in space is also made by a perspective which is becoming more and more realistic: the touristic potential of the Earth seen

from space. Here is what the Romanian cosmonaut Dumitru Prunariu said: “The flight is gorgeous! You have the opportunity to see your planet and to bear in mind all of your life the icon of a giant, beautifully coloured boulder, which revolves slowly” (apud Aldea, 2004). The same Dumitru Prunariu says: “Whenever I had free time, about an hour and a half a day, I was admiring the beauties of the Earth through the windows of the cosmic station” („Dumitru Prunariu…”, 2007).

One of the picturesque things of the Earth seen from space is the aurora borealis. It is indeed beautiful when seen from the Earth, but from space it is even more beautiful. The sight of an aurora borealis was filmed from the ISS when there had been a solar storm. The aurora borealis is produced by particles electrically charged which come from the Sun and enter the magnetic field of the Earth. An incomplete description of it would be about this: “light and fog waves, sometimes red, sometimes green, while from space it seems like it rains with stars” („Imagini care…”, 2012).

In the year 2001, there were already very rich tourists in space which paid for flights on Russian spaceships, along with Russian pilots from spatial missions of the Russian State. The cost of these touristic trips in space was between twenty and forty million dollars for one tourist. Between 2001 and 2009, seven tourists have travelled in space. The first spatial tourist was the American Dennis Tito. He began his journey on 28 April 2001, trip which cost twenty million dollars („Turism spaţial”). He intensively trained himself and travelled with two professional Russian pilots. During the take-off, the tourist had a cardio respiratory problem and later he hit his head with the spaceship. He didn’t, however, have problems, since he was well-cared for by one of the pilots specialized in medical care. During the trip, the tourist admired the landscape, took photos and videos (Piţigoi, 2013).

Since September 2012, there are more companies which offer space flights („Turism spaţial...”). Due to the great touristic potential, more private companies attempt to develop spaceships which would transport tourists into space, at prices much lower than those paid by the seven spatial tourists to the Spatial Russian Federation’s Agency. Therefore the Virgin Galactic company built a new spaceship for spatial tourism. This will be able to transport six spatial tourists and two pilots, at a height of over 100 kilometres over the Earth, where the passengers will have a few minutes of imponderability and will be able to admire the amazing landscapes of the Earth. We believe that in the near future the amount of spatial tourists will become bigger than the one of the astronauts in the programs financed by the state (Ilie, 2016). The spatial tourism will contribute much to the developing of the spatial means of transport, being the first

application with practicality of the spatial technology, and will become in the future pretty common.

The touristic potential of the cosmos is an additional reason for which plenty of countries are developing or attempting to develop spatial technologies, beginning with the construction of satellites, continuing with the construction of rockets or spaceships and their launch with or without astronauts. The countries which joined in these activities are countries with a large population, therefore with a large human potential, but economical as well. USA, Russia, the European Union through the European Spatial Agency (ESA), China, Japan, are some of the countries and international organisms where the spatial technology is advanced. The spatial activities of these countries are done by an important number of specialists and receive an important amount of financial and economical resources. There are certain collaborations between many countries which do spatial activities, both in the domain of technology, and in the one of spatial medicine.

All these efforts which are made in the present will have their continuity in the future and will be made for scientific purposes, as well as practical. It is probable that in the future there are going to be more and more activities in space, because the natural terrestrial resources will become lesser and lesser. There are going to be made ample researches regarding resources of other planets and celestial bodies. After the resources will be searched and researched, it will be identified where are the most favourable areas where could be built researching stations and later colonies in order to exploit them. Of course, the astronauts who will reach those celestial bodies would have problems and difficulties due to the less-friendly environments, some of them even hostile. Probably some of the first astral bodies which will be researched and humanized will be the Moon and Mars. The Moon will be important to mankind because it is the closest astral object to our reach. In order to get to the Moon, the astronauts need only a few days. Due to the fact that the Moon doesn’t have a magnetic field or atmosphere, the astronauts will need to build buildings and shelters inside the Moon’s soil so they could be defended against cosmic radiations and big temperature differences between the night and day. The buildings, shelters or the places where the astronauts will do their activities need to be well sealed so they will not lose any air, as the Moon does not have air at all. Also, there have to be sources which would produce air.

The gravitational force of the Moon is almost by six times smaller than that of the Earth, so the objects and the men would be nearly six times easier than on Earth. There is the risk that after long periods the persons who lived to have certain problems with the weakening of the bones and the muscles, as well as of other kinds.

The situation is the same on Mars, where the atmosphere is almost by fifty times more rarefied than on Earth, and the magnetic field is nearly zero. Just as on the Moon, there is an irradiation risk, although much less dangerous, since the atmosphere offers a relative protection, but insufficient, compared to the Earth. So the buildings will have to be protected by the cosmic radiations. And it will be necessary that the buildings would have to be buried in the ground. On Mars there is an atmosphere, but it does not contain air. The buildings will also need to be sealed, so the air would not be lost from the inside. The ones who would live and work on Mars would also have certain problems with the weakening of the muscles and the resistance of the bones, since the gravitational force is, as I have mentioned, just 38% of that on the Earth, but two times stronger than that on the Moon. So the men and the objects would be about three times easier on Mars than on Earth. The red planet is colder than the Earth, but about in the equatorial area there are temperatures close to that of the temperate zone on the Earth, so making a house warm enough is no harder than on the Earth. As we will get farther from the equator on Mars, the more will the houses need to be warmed and the environment will be more and more hostile for the humans due to temperatures.

So the conditions for life, on the Moon, as well as on Mars, will be tougher than the ones on Earth. On Mars, the life conditions will be somewhat less tough than on the Moon, but the trip will last longer, since it is farther away from the Earth, therefore the transport will be more expensive. For other celestial bodies, the distance will be bigger and bigger, therefore the cost will increase and the environment conditions will be worse. This means bigger efforts, financial and human.

The conclusion is that the spatial technology, microgravity, the cosmic radiations and all the attributes of the cosmic environment which are totally different than those of the terrestrial environment will give countless problems and challenges to the adaptation ability of the astronauts. In the future, it is expected that the spatial medicine to progress and to propose a series of measures in order to improve the working and life conditions, even if it will not completely solve the difficulties which the astronauts will experience during the long time trips. It is, however, likely that new problems will appear, which are yet unknown, due to the environment conditions which are more difficult on the different astral objects yet unexplored or partially explored with the possibilities of the present. The research and the spatial medicine will probably solve most of these problems, but in time.

BIBLIOGRAPHY

Aldea, Anca, 2004, „Dumitru Prunariu ne-a dus în stele”, http://jurnalul.ro/special-jurnalul/dumitru-prunariu-ne-a-dus-in-stele-63906.html

Bourdial, Isabelle (coord.), 2003, *Universul*, Bucureşti: Grupul Editorial Rao, translation from French by Ana Andreescu.

Comper, Marius, 2011, „Marte prima staţie în drumul spre viitor”, http://www.descopera.ro/stiinta/8383045-marte-prima-statie-in-drumul-spre-viitor

Curceanu, Oana Cătălina, 2011, „Om vs acceleraţie. Cum rezistă astronautul, pilotul de F1 şi amatorul de bungee jumping”, http://www.evz.ro/om-vs-acceleratie-cum-rezista-astronatul-pilotul-de-f1-si-amatorul-de-bungee-jumping-927491.html

Despa, Horia, 2016, „De ce se simt rău astronauţii atunci când se întorc din spaţiu?”, http://playtech.ro/2016/de-ce-se-simt-rau-astronautii-atunci-cand-se-intorc-din-spatiu/

Dumitru, Cornelia, 2016, „UPDATE ARISS EU 282 – primul contact radio oficial cu Staţia Spaţială Internaţională, realizat în România. Elevii din Târgovişte i-au pus întrebări astronautului Jeffrey Williams” (*video*), http://www.agerpres.ro/sci-tech/2016/04/12/eveniment-la-targoviste-in-care-se-va-lua-legatura-in-direct-in-premiera-nationala-cu-un-astronaut-de-pe-statia-spatiala-internationala-16-02-20

Ilie, Ana, 2016, „Virgin Galactic a dezvăluit noua racheta pentru turism spaţial – cum arată vehicolul”, http://www.ziare.com/magazin/spatiu/virgin-galactic-a-dezvaluit-noua-racheta-pentru-turism-spatial-cum-arata-vehiculul-video-1409581

Piţigoi, Victor, 2011, „Cum se simt cosmonauţii în spaţiu”, http://www.ziare.com/magazin/spatiu/cum-se-simt-cosmonautii-in-spatiu-1113321

Piţigoi, Victor, 2013, „20 milioane de dolari pentru o excursie”, http://www.ziare.com/magazin/spatiu/20-milioane-de-dolari-pentru-o-excursie-1232584

Stănescu, Mihaela, 2011a, „Viaţa pe Staţia Spaţială Internaţională”, http://www.descopera.ro/stiinta/8817298-viata-pe-statia-spatiala-internationala

Stănescu, Mihaela, 2011b, „Faţa întunecată a meseriei de astronaut”, http://www.descopera.ro/stiinta/9033952-fata-intunecata-a-meseriei-de-astronaut

Tudor, Gabriel, 2011, „Astronauţii care vor pleca spre Marte ar putea orbi”, http://www.revistamagazin.ro/content/view/8953/20/

„A fost descoperită enzima care îi îmbătrâneşte pe astronauţi”, 2012, [by a *Daily Mail* source], http://www.descopera.ro/dnews/9586036-a-fost-descoperita-enzima-care-ii-imbatraneste-pe-astronauti
„Cosmonaut? Meserie grea şi periculoasă!”, 2009, [by an *EurekAlert* source], http://www.descopera.ro/dnews/3810031-cosmonaut-meserie-grea-si-periculoasa
„Cosmonauţii sovietici suferă de pe urma misiunilor spaţiale”, 2008, [by a *Pravda* source], http://www.descopera.ro/dnews/3672055-cosmonautii-sovietici-sufera-de-pe-urma-misiunilor-spatiale
„Cum te-ai simţi pe ISS: ce se întâmplă cu simţurile noastre în spaţiu?”, 2013, [by a *Gizmodo* source], http://www.descopera.ro/dnews/10871847-cum-te-ai-simti-pe-iss-ce-se-intampla-cu-simturile-noastre-in-spatiu
„Dumitru Prunariu”, 2007, in *Wikipedia*, https://ro.wikipedia.org/wiki/Dumitru_Prunariu
„Durerea de cap – boala profesională a astronauţilor”, 2009, [by a *BBC News* source], http://www.descopera.ro/dnews/4481127-durerea-de-cap-boala-profesionala-a-astronautilor
„Imagini care îţi taie respiraţia. Aurora boreală văzută de pe Staţia Spaţială Internaţională” (*video*), 2012, http://stirileprotv.ro/ştiri/ştiinţa/video-imagini-care-iti-taie-respiratia-aurora-boreala-vazuta-de-pe-statia-spatiala-internationala.html
„Munca în spaţiu te îmbătrâneşte”, 2010, [by a *Telegraph Science* source], http://www.descopera.ro/dnews/6959389-munca-in-spatiu-te-imbatraneste
„Staţia spaţială internaţională”, 2008, in *Wikipedia*, https://ro.wikipedia.org/wiki/Sta%C8%9Bia_Spa%C8%9Bial%C4%83_Interna%C8%9Bional%C4%83
„Turism spaţial”, in *Wikipedia*, https://ro.wikipedia.org/wiki/Turism_spa%C8%9Bial
„Va fi afectat creierul astronauţilor în spaţiu?”, 2008, [by a *Daily Galaxy* source], http://www.descopera.ro/dnews/3606538-va-fi-afectat-creierul-astronautilor-in-spatiu

Christian Crăciun

The words of love*

It is, of course, a fortuitous event that the article I am suggesting for the second issue of our annual publication is, the same as the first one, the transcript of a conference. But randomness is also a sense giver… I am not a person who is very fond of speaking, although the last few years have, more often than not, projected me in the situation, unusual for me, of a wandering speaker. But isn't the return to orality (as different as it may be from the traditional one and mediated by various gadgets) one of the essential symbols of anthropology these days? Doesn't it generate transformations of the human condition that are still difficult to suspect and keep track of? That is why the very form of these texts, of a "traditional" rhetoric is implicitly polemical and has an obvious anthropological dimension, beyond their theme. Therefore, I transcribed in the following pages the short speech I held on the Thursday of 25 February 2016, at the invitation of The Prahova County Cultural Centre, in the generously intimate space provided by The Mythos Drama Centre. The occasion this time was a meeting on the topic of love, with more speakers and I was to discuss the sub-topic "Love and literature". The young, lovely, restless audience took part in the discussion. This is the context necessary for the understanding of the content. I transcribed with minimal corrections and alterations here and there where the avalanche of free speech would have cast an unwanted shadow on the text.

The topic that I am going to discuss at tonight's meeting is: *literature and love.* I don't want Father Bogdan to take offense but I want to start with a small observation: sometimes when you ask a priest or a theologian about a matter as subtle and as difficult as this, they raise their

---

* Translation from Romanian by Ruxandra Gogu.

eyes to the ceiling and say: son, this is a mystery, and they are off the hook. I can also do this; I can say: Love is a mystery and I'm free, I can leave. It would have been nice if it were that simple; obviously nobody knows what love is, obviously everybody knows what love is and I would suggest starting from the following premise: love can be learnt. I feel extremely regretful that I cannot prove it here tonight, because it is something very difficult to do. Two questions immediately are raised: *who* do we learn it from? And *how* do we learn it? I will tell you something else, love is connected by very many words – we will discuss the vocabulary shortly – and among them there are difficult words such as *happiness*, for example, or *eternity, never* and so on. If we learn, we learn when we are young; love is related to youth, although, sadly, or fortunately, a person can also love in their old age; as you know, if you get chicken pox at an older age it can kill you, but if you get it when you are young you can get well. I am an old man and I know these things. Therefore, is it true that we love in our youth so we *don't* know? Love is connected to the two fundamental words of the Universe: *masculine* and *feminine.* I don't say the man and the woman because, apparently, the concepts of masculine and feminine had existed before the man and the woman did; they are united by an energy which is called love and it leads to creation. The love which doesn't lead to creation is not love. There is a song more profound than it is given credit to, which everybody knows; I believe it is performed by the band Taxi and the men in the song all try to utter the words I lo.., I lo… why is that? Because this is the most difficult phrase to pronounce, there isn't a more difficult phrase to say than *I love you;* because, if you find it easy to say, it means you are lying. You are lying to the other person, you are lying to yourself and you are lying to the word love. I dwell on the meaning of the words and, as Father Bogdan also noticed, you can say *make love* but you can't say *have* or *do love.*

What does it really mean this ability of telling someone *I love you?* When you tell someone *I love you,* in fact, you tell them *you are immortal* (only?) *together with me.* We are both able to create something that comes from the future, from somewhere beyond us. Love comes from somewhere beyond us, goes through us and continues further than us. We are mere vessels through which love passes. If we are pure vessels, love comes out clean; if we are sullied vessels, then obviously, the loves that goes through us becomes dirty as well. Speaking of the question where we learn what love is from; well, from literature. More than 90% of the books that make up universal literature, from Gilgamesh to this day, have love as their theme. But, Novalis states that, love is mute and it is only poetry that can make it speak. Therefore, you become a poet when you are in love, without creating even a verse, or half a verse, or a quarter of a verse; by the simple fact that *you give voice* to your love. Two other things that are closely

related: *poetry* and *love.* They are practically as one; on the other hand, how can I put this, there are books of theory of love, of philosophy of love, not sexology, but books that do what we are trying to do here, see love from a more metaphysical, a more metaphorical perspective. But they aren't as many as literature books. Of course we can refer to Plato's *Banquet*, there are obviously other books as well similar to that one; I brought a few with me, what I could grab hurriedly from my library. Furthermore, love doesn't only unite two people, but it also unites the two, actually three, components of our being: the body, the soul and the spirit. The love which doesn't contain all three is not love. What I mean is that the love which only relates to the soul is nothing but sensitive nonsense; it is over-sensitiveness and it is weak. The love which only relates to the spirit is rigidity, it is calculated. The love that only relates to the body is nothing but erotic. The love that comprises all of these, that is the true love and it is that love which can take us to the accomplishment of the being. Because this is what we are really looking for: to accomplish ourselves. And we do that in the number three, the trinity. Not in number one, not in number two – number two is necessary, but not sufficient – we only accomplish ourselves in number three. The meaning of the Trinity is also related to this aspect of love. In *John's Epistles* it is said simply: God is love! Full stop. You cannot say more about God than that, or less for that matter. Maybe you are surprised because I told you love is also related to the reasonable side. I will give you two examples from the work of the poet we all love, Eminescu. He has this intense verse that the students don't learn in school: *What is love: It is such a vain instinct, which also comes to birds about twice a year*. He finished you! It is the "love" as a "basic instinct" and this seems to slowly obnubilate all the others. This kind of love has in Eminescu's poetry a standard character you all know and whose name is Cătălin. In contemporary language, he is a ladies' man and he sees a beautiful girl, who is also a princess and has a lot of money, so he wants to get together with her to give him a kiss and that's it. But, surprise! After some very peculiar changes take place with Cătălin, you should pay attention to the second declaration of love he makes to Cătălina. His language resembles now the Luceafăr's [Evening Stars's]. I always ask my students: who is it that speaks there? And the students, who are usually inattentive, because this is why they are students, answer hurriedly: Luceafărul. Why? Because Cătălin's speech has become Luceafăr-ish. It has Hyperion-ized, I say hyperbolically. He tells her that extraordinary thing: pour eternal silence over my passionate night! Here's what supreme love is now for him: not the passion, but the eternal silence, the absolute silence which quenches the passion. It is the opposite of the first sighting of Cătălin. This is the pinnacle of love, when the passion has receded and it becomes eternal silence, it becomes spirit. Look here, I brought one of the books I was telling you

about; it is a wonderful book about love written by a contemporary theologian, Costion Nicolescu, and which also has an amazing title: *Carte despre îndrăgostiții care vor să se împrietenească* [*Book about the lovers who want to become friends*]. Because he sees in friendship – and the demonstration is superb from a theologian point of view, or sentimentally speaking, or whatever else you want – a stage *above* love. A stage when the passion has relaxed and when the three meet, you can have spiritual peace; it is what the Scripture calls the stage of *agape,* the supreme stage of love.

Love is also about *inspiration* and this connects it, again, to literature, because it implies the existence of a spirit, the same as for literature. We were wondering if love can be learnt… here we are, reaching once more the conclusion that not all people know how to love; all people have instincts, but that is not love. Only the very refined people, those people who have a spiritual education, or an intellectual one, know how to love. They possess a complexity which allows love, because love itself is complex. The other people are merely instinct bearers. And I have here another book to show you, related to the fact that we wouldn't have known how to love without literature; it is *Iubirea şi Occidentul* [*Love and the Occident*] by Denis Rougemont, a book which shows very clearly what a serious transformation took place in conceiving and feeling love with the emergence of minstrels. From then on, the relationship between a man and a woman changed dramatically. For the minstrels, the supreme trial of love was the impossibility of seeing the woman of one's affection, of loving her without laying eyes on her. Donna Angelicata was an angel, meaning she was something from beyond. And I will venture to use a great word here: *the quest.* Love is a constant quest. Throughout our whole lives we are searching for someone to love, and the thing is that it is happening earlier and earlier, from an age as young as 12 or 13 years old. I have even seen younger girls on Facebook looking for a sweetheart: Mummy, in first grade or preparatory grade I had a boyfriend! And we are still looking for love. Think about these two characters: Don Juan, who is searching for love among a thousand, or so, women, and we don't know if he found it or not. And the other Don, Don Quixote, who finds one, appallingly ugly, the way Creangă used to say, but who is his ideal woman. Here we come across another feature of love: it *transforms* you. As goes the saying: it's not beautiful what is beautiful, it's beautiful what I think it's beautiful. This is very obvious in the story of Dulcinea and Don Quixote.

Therefore, the language is important. The language becomes erotic because it has a gender. The Romanian language still has three genders, out of which the most intriguing is the neutral gender. There is a very captivating book which shows that the Romanian language is a

feminine language, which confers it a tremendous force. It is a book as profound as the more famous books written by Noica. In order for me to demonstrate this eroticism I will address one single question: why is it that the lovers' language contains so many diminutives and pet names? Find an explanation for it! I couldn't find one, or at least one which was able to be fully satisfactory. There is a catalysis which transforms the language; it gives it other functions than the ones meant to convey communication. The same as poetry. The language, even the one of mystic love, is profoundly erotic. And I'm not only referring to *Cântarea cântărilor (Song of Songs),* which is probably the most beautiful poem ever written. But if you should ever read the Spanish mystics, like Saint Theresa of Avilla or Saint John of the Cross, you will discover an extremely erotic language. At church we talk about the Bride and Groom all the time. Why is that? Because without this Power of love there would be no world to speak of. And we wouldn't exist either, biologically or spiritually. When we love, and I mean in the physical way, love transforms the body. As someone says: then the body becomes a Face. You love the Other in the other because you cannot love yourself. This is nonsense, an insufficient narcissism. It is one of the diseases of contemporary society. Love is also connected to *Celebration.* And I'm not talking about a specific celebration here, like Valentine's Day, Dragobete or 1 March, which, in my opinion, is the true celebration of love in our folklore. Dragobete was reinvented as a sort of reaction to Valentine's Day; it was an obscure tradition which was kept only in a few regions of the country. What I am interested in is the *celebration.* When you love someone, time is certainly flowing differently, everyone is also celebrating and there is spring all around; that's why all the celebrations of love happen in spring. The reason is not only that the blood flows faster and the flowers and trees burst with sap, and everything comes back to life, but also that each love represents a beginning, and spring being the *Beginning*, it is only natural that the celebrations of love happen during the spring, irrespective of the culture we are referring to. What else connects love to literature?

The fact that we always fall in love with an *image.* Literature is made of images, and we, before falling in love with a real person, fall in love with an image. I have already given Don Quixote as an example. Before he met Dulcinea, he had heard of her. The image of the perfect woman, or the perfect man for that matter, if we are lucky, can be found in reality as well; the model and the reality overlap, both physically and emotionally. But we always fall in love with this image. Let me show you a few more books […] Books which not only show us how to love (I am contradicting what I said in the beginning), because in order for us to love we must actually love. This isn't like in school: three weeks of theory and a week of practice. Fortunately, when it

comes to love the theory ("the literature about") and practice cannot be separated. It is similar to the ink spilled in water: you can't tell the ink from the water. No one could ever love without reading, just as no one learnt to love by reading about it in a book. This is equally true. I come here at the Palace of Culture, I take the file with all the books about love and I become a perfect lover. It is not possible. Roland Barthes speaks here about *abreality*, this force that love has to pull us out of reality. You should know that this is the most useful thing for us. Why is it said that lovers walk around with their heads in the clouds? Because, for them, the immediate reality is no longer their number one priority, but number… whatever. They are only preoccupied to love. Because their being, as much as it is, because we have a limited existence, is so overwhelmed by a force that comes from the whole universe and is called love, that they do not have time to notice if their shoe is broken (unless they dress to impress the other; it is an entire semiology of fashion here I don't have the time to tell you about) or they don't have any food left or other similar things. The lover has a different way of relating to reality than the neuter man does; or the man who is in a period of anti-falling in love, so to speak.

And one last thing… I tried to go through a few words related to love. The last one is *fascination*, which is a sort of hypnosis. Speaking of what I was telling you earlier, when you are in love you can't see the reality at all. You can't even see the one you love, you see that *Image.* Don Quixote can't see Dulcinea. And this is called *fascination;* you are enraptured, you are taken to the spirit – look, love is also *inspiration.* This is why the great poets managed to combine the poetic with the erotic inspiration; because they are aware of this force we have no idea where it is coming from and which, I will say it again, goes through us, guiding us.

I wish you were vessels which transmit love properly!

Sebastian Ştefănucă

Love as social fact*

I could have used a question as the title of my lecture: “Is love as a social fact possible?” An audience who is familiar with philosophy and who happens to know about my education in the humanist field, perhaps would have thought to a philosophical attempt of answering this question; it would have to be an attempt directed to the path of phenomenology analysis or Kantian reason, in the latter case by ascertaining the pure conditions of the possibility of love as a social fact. I am not going to do this; instead, I am going to stay closer to reality, in the way we are able to know it, with its good and bad, before any further inquiry. And if someone should still want to observe a philosophical exercise in my effort, I kindly invite them to direct their expectations towards phenomenology, as I am going to treat the issue enunciated in the title from different perspectives. However, the way I am doing this will place us in full socio-cultural anthropology.

First of all, the meaning of the concept of “social fact” must be explained (if we were to say “cultural fact” it would mean the same thing); its meaning was established by the father of French sociology, Émile Durkheim. Thus, the social facts represent behaviours and attitudes which go without saying in a society and which people don’t even realize they are doing or that they have. An example of a social fact is greeting someone. I don’t know how many of us are

* Lecture during the symposium “Dragostea – opinii, reflecţii, ipostaze” [“Love – opinions, reflections, aspects”], organized by Prahova County Cultural Centre, on 25 February 2016. Translation from Romanian by Ruxandra Gogu.

concerned with this issue, we simply greet each other. It is something we have always done and we will continue doing it.

Taking this into consideration, can love be a social fact? Can it be some sort of a medium where people live without even acknowledging it? Can it have the role of a social liaison according to which people are drawn to each other somewhat instinctively? Can it be a basis which favours the well-functioning of society? I am trying to answer these questions using – as I was saying – the method of watching the issue from different perspectives, without necessarily meaning to make a comparison. As a matter of fact, there are three perspectives which refer to three different contemporary societies.

We will start with the one we are also a part of, the Romanian society. I will not profess a great discovery when I say it is dominated by *distrust* and *doubt.* If these two become social facts, it is easy to understand that it can only happen by eliminating love – if it even existed in the first place – as a social fact. Love is left to be carried out within group relationships; the greater the force of distrust and doubt is, the smaller the group. In this situation, the functionality of the social *mechanism* can only be cultivated through *control* and *inspection.* Therefore, inspection and control are the main aims of this kind of society, which will result in a heavy operation, due to the wasted time, energy and money in respecting the endless procedures and carrying out countless inspections in order to achieve various goals, either individual or social, no matter how little.

The second society I wish to refer to is the Australian one. Following many discussions, led at times with a scientific rigour, with a family of friends who immigrated to Australia and who returned to Romania on vacation after two years, I drew the conclusion that the hyper-functionality of the Australian social mechanism is based precisely on, as opposed to the Romanian one, *trust.* The inspections and controls are rare; in a world where time is money, people aren't willing to waste it. This doesn't mean, however, the presence of love as a social fact. In the Australian society, as in many other Western societies, it is not the love for people that predominates, but the love for respecting the rules. It isn't love, but respecting the rules that grants the social liaison. This is the reason why each person is like a self-standing part of a huge machinery which works perfectly. We are talking of a "mechanical solidarity", which has a different meaning than with the before mentioned sociologist, Émile Durkheim. According to him, "the mechanical solidarity" is specific to the primitive and rural-archaic societies, where each individual is specialised in producing most of the goods they needed. The people live close to one another without depending too much on each other, which doesn't happen, in the case of

organs in a body, interdependent, a metaphor which corresponds, according to the same sociologist, to the “organic solidarity”; this would apparently correspond to the Australian society.

The third society is the Greek one. I am basing my argument on the long lasting familiarity with this society, the way it is stipulated in the methodology of socio-cultural anthropology. As far as trust is concerned, my perception is that its level is somewhere between the ones of the previously mentioned societies. It has neither the ubiquitous doubt nor the disposition towards complete trust. There is, however, the habit of being granted from the start an amount of trust, and it depends entirely on you if you keep it or not. The trust you are given makes you in turn to trust the other person as well. We find ourselves at the beginning of a road of love as a social fact, which, if it remained only at this level, would have as many chances of fulfilment as in the Australian case. The familiarity with the Greek society will soon reveal a multitude of situations where the people are willing to tell each other “I love you” in the most unexpected contexts; it will reveal the ubiquity of using the adjective *kalos*, “kind” and – which can be seen as strange by a world in which, in theory, the values of individualism would come first – the social inability to bear loneliness. The Greek people appear as magnets with a single pole: of attraction. “Not even in heaven should one be alone!”, goes a saying. One consequence is seeing in applying warm bright colours even to the most formal social situations. We are truly speaking of love as a social fact, as a liaison of an “organic solidarity”, again, with another meaning than the one offered by the French sociologist previously mentioned. The organic solidarity applies to the societies which behave as a mechanical ensemble – such as the Australian society – even though the metaphor of the organs in a body is used, the one I mentioned before. In a mechanical ensemble there is no need of a spirit or a soul, or even a vital energy which the sub-ensembles might depend on. In the case of an organism, the function of its organs takes place only in relation to this soul. However, in the case of the Greek society, the soul of society’s organic solidarity is none other than love.

Researching the reality therefore proves that it is possible for love to exist as a social fact. I draw attention on the fact that this analysis is not doubled with necessity by an equivalent *moral* value. Perhaps the Greek society is admirable for having love as a social fact, but this doesn’t mean that every Greek person is kind and full of love. I return to the explanation of the social fact: the individuals oftentimes are subordinated to it unwillingly. The same way a person who greets someone doesn’t necessarily mean kindness by it, but carries out a social automatism; a Greek person who behaves in the name of love doesn’t necessarily feel it intensely.

Anişoara Ştefănucă

Lavara. The Easter procession in Skra (*translation of the documentary subtitle*)*

[03.20] On Monday, the second day of Easter, the mainly Vlach community members from Skra, located in the northern Greece, have carried out a procession which involves the encirclement of the village on its borders and putting the Eucharistic bread in the trunk of three secular trees [03.35].

- And then when they came back from Bulgaria, from Bourgas to Alexandrupoli, as mother said, were taken to Thessaloniki, in a stable. There they caught flu [03.50]. My aunts were engaged, my father's sisters. They all died there, including my grandmother, my father's mother. And being sad [04.05], my grandfather went to the Holy Mountain and took the flags and crosses and did *lavara* for the soul of the dead [04.20].

-Yes, yes.

-We do not know where their graves are, they remained there, were buried there, in Thessaloniki.

- And after this, you have made it each year...

- Each year, but we had done it also in the past [04.35]. Back then, the flags were red.

---

* Translation from Romanian by Alina Matei.

[04.38] - The purpose is to encircle the village around, as you have seen on other occasions, and this takes place in order to protect the village from diseases. Now, about the Eucharistic bread which is being put in the trees...
-Yes, I was going to ask you...
- It is made to protect the village from evil [04.55], by lightning strikes, hail, diseases, all these.

[07.15] Thus, the strong trees, impressive through their botanical toughness, become means of communication of man with God by this ritual gesture to put Eucharistic bread in their trunk [07.30], ensuring the protection of the entire space. In the old cemetery, the graves marked by burial stones merge with the nature, are fading among the trees, as if they speak about man's communion with the environment [07.45], with God. Today, through *Hristos anesti!* ("Christ is risen!"), the members of the community assert their joy for the resurrection, the new beginning, the revival, the perenniality [08.00], and for the communion through faith which brings people together and lasts over the centuries.

[10.05] In a moment of threshold ["Paşte" (Easter) means "Passing"], through the union with the Eucharistic bread, through prayer and the sacrifice of going a great distance, often exhausting, it is expected [10.20] a purification of the space and its protection from the unleashed forces of nature.

- That's an old habit... for lightning... They had a certain tree (in the new cemetery), but has been cut [10.35]. There is still an old tree at the graves in the old cemetery.

In the ancient times, at the ancient peoples of south-east Europe: the Greeks, Romanians, Celts, Thracians, Daco-Romans, the oak was the tree vowed to the [10.50] God of Fire, the holder of the lightning, thunder, and the lightning bolt, and in his name were made sacrifices, prayers, worship.

- This is an old one, this is an old one [11.05]. Here it is made a hole and is being put bread.

[13.58] - What do you do with the flowers?
-We put them to the icon.
- We put the flowers to the icon. And if there is a sick child, we cense him, i.e. we put a bit of incense, some flowers [14.10], and we cense him, so it is the custom.

The research was conducted in the locality of Skra, located in northern Greece.

Researchers: Anişoara Ştefănucă, Sebastian Ştefănucă

Image editor: Anişoara Ştefănucă

Translator: Sebastian Ştefănucă

We thank the members of the community from Skra for their support. Special thanks for Aneta Sanedeea (Skra), Iorgos Kakaranis (Skra) and Evripidis Tsanikidis (Evzoni).

Soundtrack: the choir of Vatopedu Monastery.

The source of the bibliographical reference: Coloana cerului [The sky column], *author Romulus Vulcănescu.*

Author: Anişoara Ştefănucă

The film is part of the author's personal archive.

2013

Cuprins / Content

Sebastian Ştefănucă
Cuvânt înainte / pag. 5

Sebastian Ştefănucă
Foreword / pag. 13

Sebastian Ştefănucă
Alocuţiune la lansarea *Anuarului societăţii prahovene de antropologie generală,* 2 martie 2016 / pag. 21

Gheorghiţă Geană
Note privind profilul epistemologic al lui Mircea Eliade: istoricul religiilor ca antropolog / pag. 24

Sebastian Ştefănucă
Pledoarie pentru o bună delimitare a ştiinţelor socio-culturale / pag. 36

Marian Nuţu Cîrpaci
Poporul rom, popor al limbii. Aspecte de luat în seamă în încercările de a stabili o limbă literară / pag. 45

Marin Constantin
Arta cioplirii lemnului la rudarii din Băbeni (judeţul Vâlcea) / pag. 56

Gabriela Roman
Consideraţii privind migraţia indo-europeană în Europa, în lumina analizelor genetice / pag. 77

Gheorghe Plăiaşu
Omul în cosmos. Câteva elemente de antropologie spaţial-extraterestră / pag. 91

Christian Crăciun
Cuvintele iubirii / pag. 107

Sebastian Ştefănucă
Dragostea ca fapt social / pag. 113

Maurice Halbwachs
Cadrele sociale ale memoriei (*fragmente*)
Traducere de *Smaranda Jilăveanu*, după ediţia din 1935 a *Les cadres sociaux de la mémoire*, Paris: Librairie Félix Alcan / pag. 116

Sebastian Ştefănucă
Lecture at the launch of the *Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology*, 2 March 2016 / pag. 124

Sebastian Ştefănucă
Plea for a good delimitation of the socio-cultural sciences / pag. 128

Marian Nuţu Cîrpaci
Roma people, a people of the language: aspects to be taken into account in the attempts to establish a literary language / pag. 138

Marin Constantin
The *Rudar* woodcarving in Băbeni village (Vâlcea county, Romania) / pag. 150

Gabriela Roman
Considerations regarding the Indo-European migration in Europe, under genetic analyses evidence/ pag. 170

Gheorghe Plăiaşu
Man in cosmos. A few elements of extraterrestrial anthropology / pag. 184

Christian Crăciun
The words of love / pag. 200

Sebastian Ştefănucă
Love as social fact / pag. 206

Anişoara Ştefănucă
Lavara. The Easter procession in Skra (*translation of the documentary subtitle*) / pag. 209

ANUAROL SOCIETĂŢII PRAHOVENE DE ANTROPOLOGIE GENERALĂ

Număr special dedicat jurnalului

Coordonator
Sebastian Ştefănucă

Anul 3 • numărul 3

PLOIEŞTI • **EDITURA MYTHOS** • 2017

Editat de
Centrul Judeţean de Cultură Prahova,
cu sprijinul
Consiliului Judeţean Prahova

Issued by Prahova County Cultural
Centre,
with the aid of
Prahova County Council, Romania

©EDITURA
CENTRUL
JUDEȚEAN
DE CULTURĂ
PRAHOVA
MYTHOS

Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin nr.1, cod poştal 100066
Tel., fax: 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
Site: www.cjcph.ro
www.facebook.com/centruljudeteandeculturaprahova/

ISSN 2458-0848
ISSN–L 2458-0848

Coperte și tehnoredactare: Mihai Vasile
Redactor: Emilia Vasile

Noiembrie 2017, 300 exemplare

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 3 (2017)

Sebastian Ştefănucă
seb_filozof@yahoo.com

Cuvânt înainte

Aşa cum anunţam în numărul precedent (Ştefănucă, 2016b: 5, nota 2), cel de-al treilea număr al *Anuarului societăţii prahovene de antropologie generală* se constituie ca număr tematic, dedicat *jurnalului*. O temă generoasă, dacă e să luăm în considerare inventarul speciilor jurnalului: intim, de călătorie, ştiinţific etc. Ne aşteptam de aceea la variate şi multiple contribuţii, cu legătură directă sau indirectă cu tema propusă, lucru care s-a şi întâmplat: cititorul va descoperi că, dintre cele optsprezece contribuții[1] la anuarul de faţă, douăsprezece sunt contribuţii la temă, cele mai multe cu abordare directă, constituind o primă parte în structura anuarului. Cea de-a doua parte a lui reuneşte contribuţiile cu abordarea indirectă a temei precum şi o serie de texte pe teme diferite, ordinea dispunerii lor în anuar ţintind pe cât posibil principiul învecinării tematice. Totul într-o îmbinare armonioasă a „academicului" cu „non-academicul", demonstrându-se încă o dată că atunci când curiozităţile epistemice sunt duse până la capăt cu dăruire şi onestitate, astfel de „graniţe" se şterg de la sine.

Atât numărul contribuţiilor, dar şi al autorilor lor, depăşeşte cu mult pe cel din tomurile precedente. Acest lucru considerăm a fi un indicator al interesului pe care anuarul prahovean a ajuns să-l stârnească în rândul posibililor contributori, stimulat poate şi de generozitatea temei. Iar dacă unele promisiuni au rămas neonorate, aceasta s-a întâmplat mai degrabă pe fondul unor presante şi consumatoare de timp şi energie constrângeri cotidiene, care au determinat imposibilitatea practică a onorării lor.

În ceea ce priveşte autorii, majoritari sunt cei care, prin cordoane de naturi diferite, sunt legaţi de judeţul Prahova. Firesc, de vreme ce vorbim de un „anuar prahovean". Dar numărul

[1] Douăzeci și una, dacă luăm în considerare faptul că trei dintre ele au și variante în engleză.

membrilor grupului informal prahovean de antropologie generală[2] este sporit cu afluxul unor membri atât din alte judeţe ale ţării[3], dar şi din afara graniţelor României (prin contribuţia Elenei Ghrobanopulu din Grecia, a Silviei-Dianei Šolkotović din Serbia şi a lui Jonathan Hemmings, din Anglia). Sperăm ca în viitor afluxul membrilor din alte state (corespunzătoare în special zonei balcanice) să fie din ce în ce mai intens.

Vom încerca o sumară trecere în revistă a celor două părţi astfel încât, încă din cuvântul introductiv, cititorul să aibă o imagine generală asupra tuturor contribuţiilor, ceea ce-i va uşura efortul de alegere a textelor pentru lectură.

*

Cum menţionam, contribuţiile directe la tema jurnalului sunt reunite în prima dintre cele două părţi care constituie structura anuarului curent. Întrucât vorbim de o revistă în care primează interesele de cunoaştere, apare ca firească întrebarea privind valoarea cognitivă a textelor grupate în această primă secțiune. Textele, cu excepţia celui de debut, pot fi împărţite la rândul lor în două categorii: trei alcătuind o primă categorie rezultate şi elaborate ulterior pe baza unor însemnări de teren etnografic, şi următoarele șase, ca fiind jurnale propriu-zise. Indiferent de modul lor de elaborare, suntem de părere că au o valoare cognitivă *para-ştiinţifică* (*idem*, 2015: 11). Totuşi, dacă ar fi să luăm ca referinţă doar antropologia socio-culturală şi unele tendinţe în sânul ei care practic anulează distanţa dintre subiectul şi obiectul cunoaşterii (Geană, 1997: 77-79), valoarea cognitivă a scrierii jurnalistice ar depăşi cu mult pragul para-ştiinţific. Complexitatea relaţiei dintre subiect şi obiect în cunoaşterea omului, imposibilitatea formulării unor reţete ale obiectivităţii ştiinţifice într-o astfel de încercare, a adus antropologia ultimelor decenii aproape de fenomenologie. Poate că lectura unor jurnale sau a unor scrieri de categorii învecinate convinge cel mai mult de inevitabilitatea unei astfel de apropieri. Prin aceasta,

---

[2] Apartenenţa la acest grup, repetăm de fiecare dată, nu creează niciun fel de drepturi sau obligaţii în sensul juridic al cuvântului, grupul însuşi neavând personalitate juridică. Un fel de apartenenţă cu titlu pur onorific. O apartenenţă în baza unui orizont de preocupări şi atât. Se va naşte de aici poate un fel de tendinţă sau şcoală în cultura română, guvernată de spiritul antropologic? Aşa cum ne exprimam părerea la lansarea primului număr al *Anuarului societăţii prahovene de antropologie generală* (Ştefănucă, 2016a: 22), semnele sunt că nu. Deşi se poate spune fără dubii că acest spirit antropologic planează de multă vreme asupra oraşului Ploieşti, tendinţele, atât la nivelul instituţiilor, cât şi al persoanelor, sunt (încă) centrifuge.

[3] Dacă menţinem referinţa la judeţ ca unitate administrativă.

dobândirea certitudinii că scrierea jurnalistică depăşeşte pragul para-ştiinţific. Lectura textelor arondate primei părţi credem că va fi de ajuns în sprijinul acestei impresii epistemice.

Ca text de deschidere, reflecțiile Serenelei Ghiţeanu despre *ontologia* jurnalului intim par a fi cele mai potrivite. Este vorba de reflecţii cu privire la originea, obiectul, motivele, contextele sociale şi viitorul acestui tip de scriere de consemnare a vieţii private. Este sigur că mutarea jurnalului intim în spaţiul virtual, sub forme precum *blogul* (sau *facebookul*), capătă aspectele unei mutaţii ontologice, de vreme ce „altădată destinat câtorva apropiaţi, jurnalul tinde să devină, prin blog, *contrariul* său, adică un loc de expunere / exhibare personală" (*subl. ns., S. Ş*).

Cele trei texte care urmează aparțin categoriei de scrieri *post-factum*, elaborate având ca sursă însemnări de teren aferente unor cercetări desfăşurate poate cu zeci de ani în urmă (cum este textul lui Marin Constantin). Comparaţia care ne vine în minte este cu Claude Lévi-Strauss, al cărui volum de memorii antropologice, *Tropice triste*, fusese scris la depărtare de mulţi ani de expediţia în Brazilia (Lévi-Strauss, 1968: 19). Pentru textele Ioanei-Ruxandrei Fruntelată şi Corinei Matei comparaţia este totală,[4] atât prin căutarea unor efecte literare, dar şi prin natura reflecţiei asupra realei activităţi desfăşurate de cercetător în teren care, dacă ar fi revelată ca atare în rapoartele de cercetare, ar avea ca efect decredibilizarea demersului antropologic (Okely, 2014: ix). Cu toate acestea, considerăm că este firesc ca realitatea din teren să fie alta decât cea sugerată în interiorul instituţiilor de cercetare; *omul* nu este un obiect de cercetare pasiv care abia aşteaptă să fie întors pe toate părţile.[5] Atenţia cititorului este reţinută şi de exerciţiul empatic practicat de ambele autoare, dar şi de efortul lor de a menţine o neutralitate epistemică, amintind – de data aceasta – de Sigfried F. Nadel. Conform antropologului austriac, capacităţile empatice reprezintă trăsături de personalitate esenţiale pentru un antropolog, dar nu până la punctul în care acesta este prea „impresionabil" (Nadel, 1956: 19). În cazul textului lui Marin Constantin, comparaţia este doar parţială, preocupat cum este – în părţile de început şi de încheiere – de relevanţa teoretic-metodologică a jurnalului etnografic, dar şi de expunerea – în părţile intermediare – a detaliilor concrete ale desfăşurării unei cercetări de teren în satul Tilişca, din zona etnografică a Mărginimii Sibiului, cu scopul întocmirii genealogiilor corespunzătoare acestui sat. Ca în orice jurnal

[4] Titlul textului Corinei Matei, „Comice triste", susţine pe deplin comparaţia.

[5] Lucrul nu se întâmplă nici măcar în situaţiile în care raportul de putere între cercetător-cercetat este în totalitate în favoarea primului. Deşi Bronislaw Malinowski avea de partea sa toate atributele puterii coloniale, participarea sa la *kula* – expediţia inter-insule în scop de schimburi ceremoniale – i-a fost refuzată de nativii Arhipelagului Trobriand (Malinowski 1987 [1922]: 479; 1989 [1967]: 253).

etnografic însă, fie el şi reconstituit, găsim şi referinţe la "*imponderabilia of actual life and typical behavior*" (Malinowski, 1987 [1922]: 20), în buna tradiţie malinowskiană.

Următoarele șase texte sunt jurnale sau fragmente de jurnale la modul propriu, cu consemnări adică în imediata vecinătate temporală a producerii evenimentelor. Dintre acestea, primele patru sunt jurnale corespunzătoare terenului (mai bine zis, terenurilor) unei singure cercetări. Este vorba de o cercetare în care obiectivul principal este acela de a stabili semnificaţia locului de origine în etnicitatea unor populaţii balcanice actuale cu un trecut supus proceselor de schimb populaţional între statele din această regiune în prima jumătate a secolului al XX-lea. Primul dintre jurnale (al Anişoarei Ştefănucă) poate fi caracterizat ca *jurnal de context,* al doilea (al lui Sebastian Ştefănucă) ca *jurnal tematic*, în timp ce următoarele două texte reprezintă jurnale de teren la libera opţiune a autorului, cele două autoare (Elena Dudău şi Cristina-Ioana Gherghe) implicate fiind în această cercetare de pe poziţiile adâncirii traseelor formative în etnologie. Cu această ocazie, intenţionăm să iniţiem o metodă de înregistrare şi primă prelucrare a datelor de teren antropo / etnologic, bine adaptabilă lucrului în echipe mici, respectiv *întocmirea unor jurnale alternative*, ale cărei puncte de sprijin principale să fie jurnalul tematic şi jurnalul de context.

Cel de-al cincilea text al celei de-a doua categorii instanțiază una dintre cele două contribuţii – alături de textul următor – fără de care tabloul scrierilor jurnaliere din volumul de faţă ar fi fost incomplet: contribuții la subcategoria jurnalului *intim*. Bogdan-Costin Georgescu selectează dintr-o scriere de lungă întindere acele pagini a căror amprentă antropologică este evidentă. Rezultatul? Un mini-tratat de antropologie teologic-creştină, o altă „expediţie în căutarea Arhe-Chipului", dacă ar fi să parafrazăm titlul unui alt jurnal publicat în volum nu de mult de autor (Georgescu, 2012).

Secțiunea se încheie cu fragmentele de jurnal (auto)biografic selectate și expuse în premieră aici de Gheorghiță Geană. Cititorul va sesiza imediat că nu e vorba doar de o scriere cu amprentă antropologică, ci de o scriere cu valoare de document pentru însăși istoria antropologiei sociale și culturale românești, știință căreia autorul i-a dedicat aproape întreaga sa carieră profesională. O antropologie care, odată cu participarea autorului la primele conferințe ale European Association of Social Anthropologists, și-a făcut definitiv intrarea în rândurile antropologiei internaționale. O intrare deloc comodă, dacă ar fi să judecăm după fragmentul de jurnal corespunzător conferinței de la Praga. Condițiile acestei integrări par a fi fost experiate însă și de alți specialiști socio-culturali veniți din ţări tocmai eliberate de povara comunistă (Podoba, 2007: 28-29). Tot valoare documentară au și fragmentele despre frământările din cotidianul unor

evenimente precum comemorarea lui Mircea Eliade, sau despre întâlniri cu Constantin Noica, Edgar Papu, Zoe Dumitrescu-Buşulenga – nume care pentru cititorul de astăzi sunt de aflat doar căutându-le în panteonul istoriei culturale naţionale.

Indiferent de impresia dobândită de cititor după lectura scrierilor jurnaliere aferente primei părţi în ceea ce priveşte valoarea lor cognitivă, un lucru este de remarcat: nu seamănă una cu alta. Această diversitate nu are ca sursă doar tipul de scriere jurnalieră ţintit de autor; chiar şi în cadrul aceluiaşi tip, diferenţele constatate sunt semnificative, întrucât orice scriere de acest fel poartă marca *personalităţii* autorului. A încerca să-i îndepărtezi această marcă ar însemna să-i surpi fundamentul ontic. Referitor la acest fapt, este o întrebare dacă nu cumva *orice* scriere – chiar şi scrierile „ştiinţifice" –, imprimată cum este mai mult sau mai puţin de personalitatea autorului, este de fapt o scriere jurnalieră. Invers, înţelegerea acestei personalităţi pe calea modului de dezvăluire care îi este propriu, diaristic, poate avea o mare însemnătate pentru a înţelege adecvat o operă, fie ea ştiinţifică, artistică sau de altă natură. Aceasta întrucât „pe când personalitatea unui om de știință nu este necesar să aibă o influență directă asupra selecției și tratării problemelor, este sigur (*it must*) că îi influențează activitatea în alte moduri mult mai subtile" (Firth, 1989 [1967]: xi). Cu convingerea că „prin cunoașterea omului așa cum a trăit el și simțit, suntem într-un contact mai apropiat cu munca sa și avem o mai bună înțelegere a ei",[6] Valleta Malinowska (1989 [1967]: ix) a decis publicarea jurnalului intim pe care B. Malinovski l-a ţinut în timpul campaniilor sale de teren în extremitatea estică a Noii Guinee şi în insulele învecinate între anii 1914-1918. O decizie luată în ciuda controverselor de care era conştientă că publicarea jurnalului urma să le stârnească.

Cu constatările din fragmentul precedent, putem caracteriza prezentul număr al anuarului prahovean închegându-se ca număr de *antropologie a jurnalului*. O temă la care posibil să revenim în viitor, mai ales că, legat strict de antropologia socio-culturală, exploatarea valenţelor acestui, până la urmă, *instrument* de cercetare se află încă în stadiu incipient. Fenomen nefiresc, gândindu-ne că nu există mijloc mai adecvat de a recupera în cabinet terenul în integralitatea lui. Fenomen explicabil însă, tentaţi cum suntem de glasul de sirenă al teoriei, doar astfel raţiunea cunoscătoare găsindu-şi liniştea. A uita de teren însă, în particularitatea lui, înseamnă să uiţi de

[6] Sau, mai mult decât atât, cum citim într-unul dintre fragmentele de jurnal expuse în prezentul volum (p. 151) de Gheorghiță Geană, „... există personalităţi a căror viaţă şi operă se integrează atât de bine unei discipline ştiinţifice, încât nu poţi cuprinde acea disciplină fără să cunoşti personalitatea respectivă", aluzie făcându-se la Francisc I. Rainer.

oameni, ceea ce ar însemna să desfăşori o ştiinţă a omului din care se îndepărtează chiar obiectul acestei ştiinţe. O ştiinţă poziţionată perpetuu în orizontul lui „era să fie” (Noica, 1978: 34-37).

*

Miscelaneul, în cea de-a doua parte, cuprinde nu doar texte pe diverse teme, dar și cu diverse stiluri discursive: articol științific, eseu, raport etc. De fapt, tot atâtea perspective din care obiectul unei „științe a omului” poate fi în mod adecvat abordat, fără ca vreuna să-l poată epuiza. Nici nu ar fi posibil; ar însemna încercarea de a epuiza obiectul unui „veritabil imperiu al cunoașterii”, cum pe bună dreptate antropologia a fost caracterizată (Geană, 2006: 211).

În debutul părții secunde întâlnim contribuţiile a doi cercetători de la Institutul de Antropologie „Francisc I. Rainer” al Academiei Române, institut colaborator apropiat al anuarului prahovean dacă ţinem seama atât de contribuţiile din numărul curent, cât şi de cele din numărul precedent. Prima dintre ele, „*Annuaire Roumain d'Anthropologie*: despre universul tematic al unei reviste antropologice româneşti”, semnată de Marin Constantin, instanțiază o privire generală asupra unei reviste care a depăşit o jumătate de secol, revistă-sinteză pentru activitatea din ultimii cincizeci de ani a acestui institut. Un institut organizat pe trei departamente, paleoantropologie, antropologie biologică şi antropologie socială şi culturală[7]. Inspirată este adăugarea unei vaste bibliografii, din a cărei parcurgere cititorul poate dobândi o imagine rapidă asupra preocupărilor multiple de cercetare din acest răstimp. Cea de-a doua contribuţie, a Adinei Baciu, „Aspecte ale antropologiei biomedicale bucureştene”, reprezintă un raport legat de activităţile şi proiectele actuale din cadrul Compartimentului de antropologie biomedicală, faţetă sub care se desfăşoară astăzi antropologia fizică în cadrul institutului menţionat. Gama de preocupări a acestui compartiment este fascinantă: boli, nutriţie, adicţie, îmbătrânire, sănătate şi stil de viaţă etc., de fapt cercetare şi încercare de furnizare a unor soluţii pentru ameliorarea unor probleme cu care omul contemporan, ca organism bio-psiho-cultural, se confruntă.

Urmează articolul lui Marian Nuţu Cîrpaci, „Ţiganii, o categorie socială etnic neomogenă”, una dintre contribuţiile care ating indirect tema propusă. Observaţiile francezului F. G. Laurençon, profesor de franceză şi latină în Bucureşti în al treilea deceniu al secolului al XIX-lea, coroborate cu observaţii din scrierile unui celebru călător în Ţările Române, Paul de

---

[7] Lipsindu-i doar departamentul de antropologie lingvistică pentru a avea o organizare pe modelul tradiţiei americane (Silverman, 2005: 257).

Alep, prilejuiesc autorului o exegeză istorică la capătul căreia concluzia care se impune este că „în starea de robie numită *ţigănie*” – specifică evului mediu dar şi începutului modernităţii româneşti – vor fi fost nu doar romii, ci şi alte grupuri de diverse provenienţe etnice, în special cele la care aspectul rasial era o justificare prin asociere cu un blestem biblic al acestei stări.

Silvia-Diana Šolkotović realizează o scurtă trecere în revistă a „Cercetărilor etnografice în Timocul sârbesc”, subînţelegând, bineînţeles, populaţia românească din această regiune. Zona, cu bogăţie şi specific etnografic aparte, nu a beneficiat şi de o cercetare pe măsură, cu consecinţa că nestemate etnografic-folclorice dispar irecuperabil în fiecare zi. Barierele de limbă, naţionalismul şi comunismul sârbesc sunt unele dintre cauzele acestei situaţii. Pe acest fond, inventarierea personalităţilor care au desfăşurat cercetări în regiune şi a unor studii de referinţă nu poate fi decât binevenită.

Articolul lui Stelu Şerban, „Minorităţi discrete şi modernizare în Europa de Sud-Est”, reprezintă o contribuţie la tema îndelung dezbătută a modelelor naţiunii (Smith, 1986: 135-138). Autorul este preocupat de asumarea acestor modele în Europa de Sud-Est, sau a contra-reacţiei la ele – atât modelele cât şi contra-reacţia promovate fiind de elitele din capitalele statale – la nivelul *common people*, referite fiind prin sintagmă îndeosebi masele țărănești. În acest cadru, tratează cazul special al populaţiilor care au eşuat în proiectul naţional. Etichetarea lor ca „minorităţi naţionale” ar fi o confirmare a acestui eşec. Mai adecvată ar fi utilizarea conceptului de „minoritate discretă”, diseminată printre *common people*, cu care împărtășește aceeași respingere tacită a „modelelor modernizatoare impuse de elitele din capitala țării”. La cererea autorului, în anuar este inclusă și varianta în engleză a acestui articol.

Trăsăturile principiale pe care folclorul ca știință le are de-a lungul secolui al XIX-lea și în prima jumătate a secolului următor în Europa occidentală (în special în Germania) și Grecia sunt expuse de Eleni Ghrobanopulu („Grompanopoulou”, pentru varianta în limba engleză). Fondatorii folclorului elen sunt inspirați de modelul german, de așa-numitul *Volkskunde,*[8] fără a-l imita întru totul. În constituirea „științei națiunii”, căutau nu atât originea substanței eterne a „sufletului poporului” – considerată deja știută fiind, în antichitatea elenă –, ci acele „supraviețuiri” din mediile rurale elene care să-i ateste continuitatea de-a lungul istoriei. O paradigmă epistemică, așadar, în care sunt combinate curentele romantic și evoluționist. Textul

[8] Un model care este urmat și de alte provincii și țări din regiune. Slovenia, Croația, Bosnia-Hețegovina, ca provincii ale Imperiului Austriac, Serbia, mai târziu Albania etc. toate urmează modelele austriac și german în tentativa de a descoperi patrimoniul material și spiritual unic al țărănimii preindustriale (Hann, 2013: 7).

„Configurarea istorică a studiilor folclorice de-a lungul secolului al XIX-lea și până la jumătatea secolului al XX-lea în spațiul european și cel elen” este dublat și de varianta lui în limba engleză.

Un adevărat fenomen cultural a avut loc (și, sub o altă formă, continuă încă) timp de trei decenii la Ploiești, cu experimentul teatral intitulat „Teatrul Equinox”, fenomen pus în evidență în paginile prezentului anuar de Dragoş Grigorescu. „Un destin cultural” vizează deopotrivă teatrul, dar și pe Mihai Vasile, regizor, artist și om de teorie teatrală, cu a cărui persoană teatrul se confundă. Interesant este că prin căutarea *autenticității*, *purității*, *libertății* și *simplității* acest teatru iese în afara canoanelor artistice, situându-se în același timp în afara oricărui context politic sau social, în mod fatal întotdeauna nefavorabil. Se ating de fapt corzi antropologice, această atingere fiind și explicit asumată, atât prin derularea unui proiect al „teatrului mitologiei românești”, cât și prin căutările teoretice ale lui Mihai Vasile. Căutări care, în ciuda reținerilor autorului lor, le dorim concretizate în cele din urmă într-un volum de teorie a antropologiei teatrale.

Ultimul text este o alocuțiune rostită de un apropiat al multora dintre membrii societății prahovene de antropologie generală, Jonathan Hemmings, preot ortodox în Lancaster, Anglia, cu prilejul lansării la Ploiești a volumului *Izvoare în deșert*. Ca semn de înaltă prețuire a acestei apropieri, este redată și varianta în limba engleză a alocuțiunii.

Ca și numărul precedent, numărul curent al *Anuarului societății prahovene de antropologie generală* conține și o contribuție sub forma unui documentar video pe suport DVD atașat celei de-a treia coperți – satisfăcând astfel și exigențele *antropologiei vizuale*. Filmul *Încondeierea ouălor la Filipeștii de Pădure*, realizat de Anișoara Ștefănucă, reprezintă o descriere etnografică a încondeierii ouălor într-unul din puținele locuri de atestare a acestui obicei în județul Prahova. Abordarea antropologică este evidentă; realizatoarea nu se mulțumește să descrie doar etapele de încondeiere. Discuțiile purtate cu interlocutoarea în timpul derulării acestor etape încearcă să reconstituie întreg contextul în care se desfășura obiceiul. Privitorul va dobândi impresia unei întâlniri cu Celălalt, îndepărtat însă nu în spațiu, ci în timp (Čapo și Gulin Zrnić, 2014: 96). Acest trecut al încondeierii ouălor pare să fi fost mai degrabă legat de câteva inițiative individuale, necaracterizând o întreagă comunitate, de unde și perisabilitatea obiceiului. Se poate spune că obiceiul este pe cale de dispariție, momentul filmărilor reprezentând una dintre ultimele lui forme de manifestare.

*

Din lectura acestui „Cuvânt înainte” s-a observat că privilegiate sunt contribuțiile dinspre zona științifică a antropologiei. În măsura în care revista este deschisă tuturor tipurilor de discurs antropologic, ar putea apărea impresia de dezechilibru discursiv. Chiar dacă există acest risc, trebuie menționat că rezultatul la care s-a ajuns este, în cele din urmă, rod al întâmplării. Nu excludem posibilitatea ca – iarăși rezultat întâmplător – într-unul din numerele viitoare majoritatea contribuțiilor să fie din alte domenii de reflecție a omului despre sine însuși.

În încheiere, mulțumim contributorilor pentru efortul depus, efort cu totul voluntar și fără însemnătate în construirea carierelor profesionale[9], revista nebeneficiind de o cotare științifică sau de altă natură.[10] Cu toate acestea, avem convingerea că acest număr al anuarului antropologic prahovean atinge un nivel al calității compatibil cu al revistelor cu astfel de cotări. Mulțumiri speciale se cuvin instituțiilor gazdă, Editura Mythos, Centrul Județean de Cultură Prahova și Consiliul Județean Prahova, aflate în raport de subordonare. Fără receptivitatea manifestată în cadrul acestor instituții, apariția anuarului ar fi fost multă vreme întârziată.

Pentru realizarea următoarelor numere, contribuțiile dumneavoastră sunt așteptate cu mult interes. Trimiterea acestor contribuții sau anunțarea intențiilor se poate face la adresele cunoscute.[11] Acestea fiind spuse, dorim cititorilor o bogată, plăcută și instructivă lectură!

BIBLIOGRAFIE

Čapo, Jasna și Valentina Gulin Zrnić, 2014, “Croatian Ethnology as Cultural Anthropology at Home”, în *Ethonologia Balkanica*, 17, pp. 95-103.

Firth, Raymond, 1989 [1967], “Introduction”, în *A Diary in the Strict Sense of the Term*, London: The Athlone Press, “Preface” by Valleta Malinowska, translated by Norbert Guterman, index of native terms by Mario Bick, pp. xi-xix.

---

[9] Referirile la formațiile profesionale și ancorările instituționale ale autorilor sunt incluse în texte printr-o notă cu asterisc strict la cererea acestora.

[10] Nu excludem însă ca acest lucru să se întâmple în viitor.

[11] seb_filozof@yahoo.com (Sebastian Ștefănucă), respectiv stefanmihaelabogdanana@gmail.com (Bogdan-Costin Georgescu).

Geană, Gheorghiță, 1997, „Orientări în antropologia culturală postmodernă”, în Cornelia Guja, Diana Daroczi, Ion Oprescu, Matei-Stîrcea Crăciun, *Antropologia în actualitate și perspectivă*, București: Editura Anthropos, pp. 76-81.

Geană, Gheorghiță, 2006, „Cultura antropologică”, în *Studii și comunicări de etnologie*, tomul XX, serie nouă, Sibiu: Imago, pp. 205-212.

Georgescu, Bogdan Costin, 2012, *Jurnalul unei generații descătușate. Expediții în căutarea Arhe-Chipului*, Ploiești: Litera Ortodoxă.

Hann, Chris, 2013, “Introduction: Nation and Nationalism, Societies and Socialism, Fields and Wars”, în Aleksandar Bošković și Chris Hann (eds), *The Anthropological Field on the Margins of Europe, 1945-1991*, Berlin: LIT Verlag, pp. 1-28.

Lévi-Strauss, Claude, 1968, *Tropice triste*, București: Editura Științifică, în românește de Eugen Schileriu și Irina Pîslaru-Lukacsik.

Malinowska, Valleta, 1989 [1967], “Preface”, în Bronislaw Malinowski, *A Diary in the Strict Sense of the Term*, London: The Athlone Press, “Introduction” by Raymond Firth, translated by Norbert Guterman, index of native terms by Mario Bick, pp. vii-ix.

Malinowski, Bronislaw, 1987 [1922], *Argonauts of the Western Pacific. An Account of Native Enterprise and Adventure in the Archipelagoes of Melanesian New Guinea*, London and New York: Routledge & Kegan Paul, “Preface” by sir James George Frazer.

Malinowski, Bronislaw, 1989 [1967], *A Diary in the Strict Sense of the Term*, London: The Athlone Press, “Preface” by Valleta Malinowska, “Introduction” by Raymond Firth, translated by Norbert Guterman, index of native terms by Mario Bick.

Nadel, Sigfried, 1956, *The Foundations of Social Anthropology*, London: Cohen & West LTD.

Noica, Constantin, 1978, *Sentimentul românesc al ființei*, București: Editura Eminescu.

Okely, Judith, 2012, *Anthropological Practice Fieldwork and the Ethnographic Method*, London and New York: Bloomsbury.

Podoba, Juraj, 2007, “Social Anthropology in East-Central Europe: intellectual challenge or anachronism”, în Chris Hann et al., *Anthropology’s Multiple Temporalities and Its Future in Central and East Europe. A Debate*, Max Planck Institute for Social Anthropology Working Papers, No. 90, Halle / Saale, pp. 28-33.

Silverman, Sydel, 2005, “The United States”, în Fredrik Barth, Andre Gingrich, Robert Parkin and Sydel Silverman, *One Discipline, Four Ways: British, German, French and American Anthropology*, Chicago and London: University of Chicago Press, pp. 255-347.

Smith, Anthony D., 1986, *The Ethnic Origins of Nations*, Oxford and New York: Basil Blackwell.

Ștefănucă, Sebastian, 2015, *Vória Peonía. Jurnalul unei practici formative antropologice de teren*, București: Eikon, 2015.

Ștefănucă, Sebastian, 2016a, „Alocuțiune la lansarea *Anuarului societății prahovene de antropologie generală*, 2 martie 2016”, în *Anuarul societății prahovene de antropologie generală*, anul 2, nr. 2, Ploiești: Editura Mythos, pp. 21-23.

Ștefănucă, Sebastian, 2016b, „Cuvânt înainte”, în *Anuarul societății prahovene de antropologie generală*, anul 2, nr. 2, Ploiești: Editura Mythos, pp. 5-12.

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 3 (2017)

Sebastian Ştefănucă
seb_filozof@yahoo.com

Foreword*

As specified in the last number (Ștefănucă, 2016b: 5, footnote 2), the third edition of the *Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală / Yearbook of Prahova County Society for General Antrhopology* represents a thematic number, dedicated to the *diary*. A generous theme, if we take into consideration the vast types of diaries: intimate, voyage, scientific, etc. This is why we were expecting varied and multiple contributions, with a direct or indirect connection to the suggested theme, and this actually occurred: the reader will discover that, among those eighteen contributions[1] to the present yearbook, twelve are thematic contributions, most of them with a direct approach, all these making the first part of the yearbook. The second part reunites the contributions that had an indirect approach of the theme and a lot of texts on different themes, their order in the annual being closely related to their main theme contiguity. All in a balanced combination of “academic” and “non-academic”, proving once again that when epistemic curiosities are led till the end with commitment and honesty, these “borders” disappear on their own.

The number of contributions, as well as the number of their authors, is above the numbers of the previous volumes. We consider this to be a signal of the interest that this magazine has managed to rise among the possible contributors, activated maybe by the generosity of the theme. If some engagements remained unsettled, this happened based on some day to day duties that are importunate also time and energy consuming, which determined the practical impossibility of honouring these engagements.

In what concerns the authors, the majority are those that, through links of different natures, are related to the Prahova County. This is obvious, as we are talking about a “Prahova

* Translation from Romanian by Ana Cristina Trăistaru (Ploiești).
[1] Twenty-one, if we take into consideration the fact that three of them have an English version too.

yearbook”. But the number of members of the Prahova informal group for general anthropology[2] is enhanced with new authors both from other cities of our country[3], and from beyond Romanian borders too (by the contributions of Eleni Grombanopoulou from Greece, of Silvia-Diana Šolkotović from Serbia and of Jonathan Hemmings from England). We hope that in the future the afflux of members from other states (mostly corresponding to the Balkan area) to be more and more intense.

We will try to make a short description of the two parts so, even from the preface, the reader to have a general image above all the contributions, which will simplify the effort in choosing the texts to read.

*

As mentioned, the direct contributions to the theme of the diary are put together in the first of the two parts which constitutes the structure of the present yearbook. As we are talking about a magazine in which the interest for knowledge prevail, seems natural to ask the question concerning the cognitive value of the texts that are grouped in this first part. The texts, excepting the first one, can also be divided in two categories: first three, making the first category, subsequently written and using ethnographic field notes, and the next six, as being real diaries. No matter how they are elaborated, we consider that they have a *para-scientific* cognitive value (*idem*, 2015: 11). Nevertheless, if we were to take into account only the socio-cultural anthropology and some of its tendencies that actually nullify the distance between the subject and the object of knowledge (Geană, 1997: 77-79), the cognitive value of diaristic writings would highly overcome the para-scientific border. The complexity of the relation between subject and object in the knowledge of man, the impossibility of laying down some receipts of scientific objectivity in this attempt, has brought the anthropology from the last decades close to

[2] Membership to this group, as we repeat every time, does not create any rights or obligations in the jural meaning of the word, the group itself not having a juridical status. A purely honorific affiliation, one based on some common preoccupations and that is all. Is it possible to start a sort of tendency or school in the Romanian culture, governed by the anthropological spirit? As we were expressing our opinion at the launch of the first edition of the *Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală* (Ştefănucă, 2016a: 22), signs show is not possible. Although we could say without doubts that an antropological spirit hovers for a long time over Ploieşti, the tendecies, both at the institutions’ level and of the people, are (still) centrifugal.

[3] If we keep our reference to the county, as an administrative division.

phenomenology. Maybe that lecturing some diaries or some related writings will convince us more of the inevitability of such approach. Through this, gaining the certainty that diaristic writing overcomes the para-scientific approach. By reading the texts from the first section will be enough to support this epistemic impression.

As an opening text, Serenela Ghițeanu's reflections concerning the *ontology* of the intimate diary seem to be the most appropriate. It is about the origin, object, motifs, social contexts and future of this type of writing regarding a registration of private life. It is sure that the moving of the intimate diary into the virtual space, under the forms of *blogs* (or *facebook*), takes the form of an ontological mutation, as "other times destined to some acquaintances, the diary tends to become, through blog, its *contrary*, meaning a place of exposure / personal exhibition" (*our italics*, *S. Ş*).

The three texts that follow belong to the category of *post-factum* writings, which have as a source field notes belonging to a research done maybe years ago (as it is the case of Marin Constantin's text). The comparison that comes to our mind is to Claude Lévi-Strauss, whose volume of anthropological memoirs, *Tristes tropiques*, had been written long after the Brazilian expedition (Lévi-Strauss, 1968: 19). For Ioana-Ruxandra Fruntelată and Corina Matei's texts the comparison is total,[4] both by searching of literary effects, and by the nature of reflexion on the real activity developed by the field researcher that, if it were to be revealed as such in the research reports, it would have as a result the lack of credibility of the anthropological endeavour (Okely, 2014: ix). Even so, we consider that is normal for the field reality to be different from the one suggested inside the research institutions; the *man* is not an object of passive research that impatiently awaits to be turned on all sides.[5] The attention of the reader is cached by the empathic exercise practiced by both authors, and also by their effort in maintaining epistemic neutrality, reminding – this time – by Sigfried F. Nadel. According to the Austrian researcher, empathic capacities represent personality traits essential for an anthropologist, but not until the point in which he is to "impressionable" (Nadel, 1956: 19). In the case of Marin Constantin's text, the comparison is only partial, preoccupied as he is – in the beginning and end – by the theoretic-methodological relevance of the ethnographic diary, and by the exposure – in the intermediary

---

[4] The title of Corina Matei's text – "Comice triste / Sad comics" – fully sustains the comparison.

[5] This does not happen even in situations in which the power balance between the researcher / researched is totally in the favour of the first. Although Bronislaw Malinowski had on his side all the colonial power features, his participation to *Kula* – inter-island expedition having as purpose a ceremonial exchange – has been denied by the locals of Trobriand archipelago (Malinowski 1987 [1922]: 479; 1989 [1967]: 253).

parts – of the concrete details of the deployment of a field research in Tilişca village, from the ethnographical area of Mărginimea Sibiului (Romania), having as purpose to draw up the genealogies coresponding to this village. As in any ethnographic diary, even being rebuilt, we find references to "*imponderabilia of actual life and typical behaviour*" (Malinowski, 1987 [1922]: 20), in the good Malinowskian tradition.

Next six texts are diaries or fragments of literally diaries, that is, diaries written closely related to the events happening. Among these, the first four are diaries that correspond to the fieldwork (better said, fieldworks) of one one single research. It is about a research in which the main objective is that of establishing the significance of the place of origin in the ethnicity of some Balkan populations with a past that was submerged to the population changes between states from this region in the first half of the twentieth century. The first diary (of Anişoara Ştefãnucă) can be characterised as a *context diary*, the second (of Sebastian Ştefãnucă) as *thematic diary*, while the next two texts represent field diaries to the free will of the author, the two authors (Elena Dudău and Cristina-Ioana Gherghe) being involved in this research with the goal of deepening the formative paths in ethnology. By this, we intend to initiate a method of registering and first arranging of anthropo / ethnological field data, well adapted to small team work, respectively to *write some alternative journals*, having as a main support the thematic and context diaries.

The fifth text of the second category reveals one of the two contributions – next to the following text – without which the list of diaristic writings from this volume would have been incomplete: contributions to the subcategory of *intimate* diary. Bogdan-Costin Georgescu selects from a vast writing those pages on which the anthropological mark is obvious. The result? A mini-treaty of theological-Christian anthropology, another "expedition in searching the Arche-Face", if we were to paraphrase the title of another diary published in the volume not long ago by the author (Georgescu, 2012).

The section ends with diary fragments (auto)biographically selected and exposed for the first time by Gheorghiță Geană. The reader will immediately observe that it is not only a text with anthropologic features, but a description with a document value for the history of Romanian social and cultural anthropology, science to which the author dedicated almost his entire professional career. It is about an anthropology that in the same time with the participation of the author to the first conferences of the European Association of Social Anthropologists has made its definite entrance in the international anthropological area. An entrance that was not comfortable, if we were to judge reading the journal that corresponds to the Prague conference.

The conditions of this integration seem to be experienced by other socio-cultural specialists too, coming from countries that were released by the communist burden (Podoba, 2007: 28-29). Documentary value also have the fragments about daily convulsions of some events like the commemoration of Mircea Eliade, or about meetings with Constantin Noica, Edgar Papu, Zoe Dumitrescu-Buşulenga – some names that for the today's reader are to be found only by searching them into the pantheon of our national cultural history.

Regardless of the impression gained by the reader after lecturing the diaristic writings from the first part regarding their cognitive value, we can notice one thing: there is no resemblance between them. This diversity has as a source not only the type of diaristic writing aimed by the author; even in the same type, the differences are considerable, due to the fact that every writing of this type carries the mark of the author's *personality*. Trying to banish this mark would mean to actually destroy its ontic foundation. Regarding this, there is a question if it is not the case that *any* writing – even the "scientific" ones –, impregnated more or less by the author's personality, is indeed a diaristic writing. Vice-versa, understanding this personality based on its proper way of writing, diaristic, can have a large meaning in understanding properly an opera, scientific, artistic or of any other nature. This, because "while the personality of a scientist may not necessarily have a direct bearing upon his selection and treatment of problems, it must influence his work in other more subtle ways" (Firth, 1989 [1967]: xi). With the conviction that "through this knowledge of that man as he lived and felt, one is often brought into a closer contact and a greater comprehension of his work",[6] Valleta Malinowska (1989 [1967]: ix) decided to publish the intimate diary that B. Malinowski held during its field campaigns in the eastern extremity of New Guinea and in the near islands between 1914-1918. A decision made regardless the controversies which she was aware that the publishing of the diary will raise.

Taking into consideration the observations from the previous fragment, we can characterise this number of the Prahova yearbook as being a number of the *anthropology of the journal*. A theme that we might return in the future, especially that, strictly related to socio-cultural anthropology, exploiting the advantages of this veritable *instrument* of research is still in a primary stage. An unthinkable phenomenon, thinking that there is no other appropriate way of recovering in the cabinet the field in its integrity. Still an explicable phenomenon, tempted as we are by the mermaid's voice of the theory, only this way the knowing reason finding its peace. But

---

[6] Or, moreover, as we read in some of the journal's fragments exposed in this volume (p. 151) by Gheorghiță Geană, "... there are personalities whose work and life integrates so well to a scientific discipline, that one cannot master that discipline without knowing that personality", alluding to Francisc I. Rainer.

forgetting about the field, in its particularity, means forgetting about people that would mean to develop a science from which the main object is chased. A science positioned continually in the horizon of “should have been” (Noica, 1978: 34-37).

*

Miscellanea, in the second part, contain not only texts on various themes, but also with diverse discursive styles: scientific article, essay, report, etc. Actually, as many perspectives from which the object of a “science of the man” can be properly approached, without outwork it. It would not be possible either, this meaning trying to outwork the object of a “veritable empire of knowledge”, as anthropology was rightly characterised (Geană, 2006: 211).

In the beginning of the second part we notice the contributions of two researchers from the “Francisc I. Rainer” Anthropology Institute of the Romanian Academy, institute that closely collaborates with the Prahova yearbook if we take into account both the current number contributions, and the previous ones too. First of it, “*Annuaire Roumain d’Anthropologie*: about the thematic universe of a Romanian anthropology magazine”, signed by Marin Constantin, instantiates a general look over a magazine that exceeded half of a century, being a synthesis-magazine for the past fifty years of this institute. An institute organised on three departments, paleoanthropology, biomedical anthropology and socio-cultural and theoretical anthropology[7]. Inspired is the addition of a vast biography, from which the reader can achieve a quick image over multiple concerns over the research from this time. The second contribution, by Adina Baciu, “Aspects of Bucharest biomedical anthropology”, represents a report related to the activities and actual projects from the Department of biomedical anthropology, a form under which the physical anthropology is developing today in the frame of mentioned institute. The research area of this department is fascinating: diseases, nutrition, addiction, aging, health and way of living etc., actually research and trying to come up with solutions to ameliorate some problems that contemporary man, as bio-psycho-cultural organism, is confronting.

Next is Marian Nuţu Cîrpaci’s article, “Gypsies, a social category ethnical non-homogenous”, one of the contributions that touch indirectly the suggested theme. F. G. Laurençon’s observations, a French and Latin professor in Bucharest in the third decade of

[7] Missing only the linguistic department of anthropology in having an organization based on the American traditional model (Silverman, 2005: 257).

nineteenth century, combined with observations from a famous traveller in Romanian countries, Paul of Aleppo, inspire the author to make a historical exegesis, drawing at the end the conclusion that “in the slavery stage called *gipsydom*” – proper to the middle age but also to the beginning of Romanian modernity – would have been not only gypsies, but also other groups of diverse ethnical origin, especially those on which the racial aspect was a justification through an association to a biblical curse of this state.

Silvia-Diana Šolkotović makes a short review of “Ethnographic researches in Serbian Timok”, meaning, of course, the Romanian population from that area. The area, with a richness and special ethnographic characteristic, has not benefited from an adequate research, with the consequence that the ethnographic-folkloric pearls disappear without a trace every day. Language barriers, nationalism and Serbian communism are some of the causes of this situation. On this base, inventorying the personalities that did researches in this region and some of the studies can not only but be welcomed.

Stelu Şerban’s article, “Hidden minorities and modernization in South East Europe”, represents a contribution to the long debated theme of nation’s models (Smith, 1986: 135-138). The author is preoccupied of the way of assuming these models in South East of Europe, or of the counter-reaction to them – both the models and the counter-reaction promoted by the elites from capital states – to the level of *common people*, referring by this term especially to the peasant masses. On this circumstance, he treats the special case of populations that failed in the national project. Labelling them as “national minority” would be a confirmation of this failure. More suitable would be the use of the concept of “discrete minority”, disseminated among *common people*, with whom it shares the same silent dismissal of “the modernization projects imposed by political elites of the cities”. At the author’s request, the English version of this chapter is also included in the yearbook.

The main features that folklore as a science has along the nineteenth century and half of the next century in occidental Europe (especially Germany) and Greece are exposed by Eleni Ghrobanopulu (“Grompanopoulou”, for the English version). The founders of Greek folklore are inspired by German model, so called *Volkskunde*[8], without imitating it completely. In establishing

[8] A model that was also followed by other provinces and countries from the area. Slovenia, Croatia, Bosnia and Herzegovina, as provinces of the Austrian Empire, Serbia, later Albania etc. they all follow the Austrian and German models in their attempt to discover the unique material and spiritual heritage of preindustrial peasantry. (Hann, 2013: 7).

the “science of the nation”, they were searching not so much the origin of eternal substance of “nation’s soul” – considered already known, in the Greek antiquity –, but those “survivals” from Greek rural areas that would certify its continuity along history. An epistemic paradigm, then, that combines the romantic and evolutionist trends. The text “The historical formation of folklore studies in the 19th century – mid. 20th century in Europe and Greece” is doubled by the English version.

A real cultural phenomenon took place (and, under other forms, still continues) for three decades in Ploieşti, with the theatrical experiment entitled “Equinox Theatre”, process put in evidence on the pages of this yearbook by Dragoș Grigorescu. “A cultural destiny” points both to the theatre, but also to Mihai Vasile, the producer, artist and man of theatrical theory, with whom the theatre is one and the same. Interesting is that by searching *authenticity, purity, freedom* and *simplicity* this theatre merges out of the artistic canons, placing itself in the same time out of every political and social context, inevitably always disadvantageous. Actually some anthropological strings are touched, this touch being explicitly assumed both by unrolling a project of “Romanian mythology theatre”, also by theoretical researches of Mihai Vasile. Researches that, beyond the author’s restraints, we want them eventually materialized in an anthropology of theatrical theory volume.

The last text is a speech told by a close person to many members of Prahova society for general anthropology, Jonathan Hemmings, orthodox priest in Lancaster, England, with the occasion of releasing the volume *Izvoare în deşert* / *Fountains in the Desert* in Ploieşti. As a sign of highly appreciation of this closeness, the English version of this speech is also presented.

As in the previous number, the current number of the *Anuarul societății prahovene de antropologie generală* contains also a contribution under the form of a video documentary on DVD attached to the back cover – by this answering also to the requirements of *visual anthropology*. The movie *Încondeiarea ouălor la Filipeștii de Pădure / Painting eggs at Filipeștii de Pădure*, realized by Anișoara Ștefănucă, represents a ethnographic description of egg painting in one of the few places of attestation of this custom in Prahova county. The anthropological approach is obvious; the author does not stop only to the description of the painting stages. Discussions held with the interlocutor during these stages try to reconstruct the entire context in which the custom develops. The viewer will get the impression of a meeting with the Other, far not in space, but in time (Čapo and Gulin Zrnić, 2014: 96). But this egg painting past seems to have been atypical to an entire community and more related to some individual initiatives, thereof

the fragility of the custom. It could be said that this custom is about to disappear, the moment of filming representing one of its last appearances.

*

By reading this “Foreword” one has been noticed that privileged are the contributions from the scientific area of anthropology. To the extent that this magazine is opened to all types of anthropological speech, it might appear the impression of discursive unbalance. Even if this risk exists, it must be mentioned that the final result is, in the end, a product of a coincidence. We cannot exclude the possibility that – again a product of coincidence – in one of the future numbers the majority of contributions to be from other fields of reflection of man upon itself.

In conclusion, we want to thank to the contributors for their effort, which was voluntary and without meaning in building their professional carriers[9], the magazine not benefiting from a scientific rating or of any other nature.[10] Even so, we have the conviction that this number of the Prahova anthropological yearbook reaches a level of quality compatible with that of magazines having this type of rating. We give special thanks to host institutions, Mythos Publishing House, Prahova County Cultural Centre and Prahova County Council, being subordinate. Without the receptivity manifested by these institutions, the issue of this yearbook would have been delayed a long time.

For the completion of the following numbers, your contributions are awaited with much interest. Sending these contributions or announcing this intention can be made to the known addresses.[11] This being said, we wish our readers a wealthy, enjoyable and educative reading!

BIBLIOGRAPHY

Čapo, Jasna and Valentina Gulin Zrnić, 2014, “Croatian Ethnology as Cultural Anthropology at Home”, in *Ethonologia Balkanica,* 17, pp. 95-103.

---

[9] References to the professional formations and institutional anchoring of the authors are being included in texts only by an asterisk note strictly at their request.

[10] We do not exclude this to happen in the future.

[11] seb_filozof@yahoo.com (Sebastian Ștefănucă), respectively stefanmihaelabogdanana@gmail.com (Bogdan-Costin Georgescu).

Firth, Raymond, 1989 [1967], “Introduction”, in *A Diary in the Strict Sense of the Term*, London: The Athlone Press, “Preface” by Valleta Malinowska, translated by Norbert Guterman, index of native terms by Mario Bick, pp. xi-xix.

Geană, Gheorghiță, 1997, „Orientări în antropologia culturală postmodernă”, in Cornelia Guja, Diana Daroczi, Ion Oprescu, Matei-Stîrcea Crăciun, *Antropologia în actualitate și perspectivă*, București: Editura Anthropos, pp. 76-81.

Geană, Gheorghiță, 2006, „Cultura antropologică”, in *Studii și comunicări de etnologie*, tomul XX, new series, Sibiu: Imago, pp. 205-212.

Georgescu, Bogdan Costin, 2012, *Jurnalul unei generații descătușate. Expediții în căutarea Arhe-Chipului*, Ploiești: Litera Ortodoxă.

Hann, Chris, 2013, “Introduction: Nation and Nationalism, Societies and Socialism, Fields and Wars”, in Aleksandar Bošković and Chris Hann (eds), *The Anthropological Field on the Margins of Europe, 1945-1991*, Berlin: LIT Verlag, pp. 1-28.

Lévi-Strauss, Claude, 1968, *Tropice triste*, București: Editura Științifică, translation in Romanian by Eugen Schileriu and Irina Pîslaru-Lukacsik.

Malinowska, Valleta, 1989 [1967], “Preface”, in Bronislaw Malinowski, *A Diary in the Strict Sense of the Term*, London: The Athlone Press, “Introduction” by Raymond Firth, translated by Norbert Guterman, index of native terms by Mario Bick, pp. vii-ix.

Malinowski, Bronislaw, 1987 [1922], *Argonauts of the Western Pacific. An Account of Native Enterprise and Adventure in the Archipelagoes of Melanesian New Guinea*, London and New York: Routledge & Kegan Paul, “Preface” by sir James George Frazer.

Malinowski, Bronislaw, 1989 [1967], *A Diary in the Strict Sense of the Term*, London: The Athlone Press, “Preface” by Valleta Malinowska, “Introduction” by Raymond Firth, translated by Norbert Guterman, index of native terms by Mario Bick.

Nadel, Sigfried, 1956, *The Foundations of Social Anthropology*, London: Cohen & West LTD.

Noica, Constantin, 1978, *Sentimentul românesc al ființei*, București: Editura Eminescu.

Okely, Judith, 2012, *Anthropological Practice Fieldwork and the Ethnographic Method*, London and New York: Bloomsbury.

Podoba, Juraj, 2007, “Social Anthropology in East-Central Europe: intellectual challenge or anachronism”, in Chris Hann et al., *Anthropology’s Multiple Temporalities and Its Future in Central and East Europe. A Debate*, Max Planck Institute for Social Anthropology Working Papers, No. 90, Halle / Saale, pp. 28-33.

Silverman, Sydel, 2005, “The United States”, in Fredrik Barth, Andre Gingrich, Robert Parkin and Sydel Silverman, *One Discipline, Four Ways: British, German, French and American Anthropology,* Chicago and London: University of Chicago Press, pp. 255-347.

Smith, Anthony D., 1986, *The Ethnic Origins of Nations*, Oxford and New York: Basil Blackwell.

Ștefănucă, Sebastian, 2015, *Vória Peonía. Jurnalul unei practici formative antropologice de teren*, București: Eikon, 2015.

Ștefănucă, Sebastian, 2016a, „Alocuțiune la lansarea *Anuarului societății prahovene de antropologie generală*, 2 martie 2016”, in *Anuarul societății prahovene de antropologie generală*, anul 2, nr. 2, Ploiești: Editura Mythos, pp. 21-23.

Ștefănucă, Sebastian, 2016b, „Cuvânt înainte”, in *Anuarul societății prahovene de antropologie generală*, anul 2, nr. 2, Ploiești: Editura Mythos, pp. 5-12.

JURNALUL

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 3 (2017)

Serenela Ghiţeanu
serenela.ghiteanu@gmail.com

Scurtă radiografie a jurnalului

Când apare jurnalul, numit *intim* sau *personal?* Printre multiplele tipuri de scrieri ale eu-lui, jurnalul ca text care notează întâmplări zilnice, reprezintă o practică târzie în istoria umanităţii. Atunci când nu aparţine unei personalităţi, unei figuri publice de putere sau din domeniul artei, jurnalul îşi face apariţia odată cu separarea dintre persoana privată şi colectivitate. Sfârşitul secolului al XVIII-lea, secol numit al Luminilor, cu a sa „Declaraţie a drepturilor omului”, pare să fie momentul de emergenţă a individului care începe să spună „eu”.

Pentru secolul al XIX-lea, Alain Corbin leagă această practică a scrisului diaristic de spiritul burghez, văzând în jurnal „o formă de bilanţ intim”, de „economie a eu-lui”. Philippe Lejeune explică, la rândul lui, proliferarea corespondenţei, a jurnalelor şi a memoriilor din secolul triumfului industrializării de ideea unei *reuşite* a individului într-un domeniu sau într-altul, reuşită care trebuie consemnată (1). Tot secolul al XIX-lea, către final, vine cu experienţa psihanalizei, prin Sigmund Freud, care încurajează explorarea eu-lui dincolo de conştient.

Referitor la secolul XX, Philippe Lejeune (2) consideră că a ţine un jurnal este „un adevărat fenomen de societate” şi că este „o construcţie culturală, caracteristică a modernităţii”.

În fine, în secolul XXI, odată cu răspândirea internetului, asistăm la o transgresiune a jurnalului către spaţiul virtual: jurnalul devine blog.

După ce am văzut când a apărut, vom încerca să răspundem la câteva întrebări referitoare la acest tip de practică a scrisului.

Cui se adresează jurnalul? Destinatarul unui jurnal este diaristul însuşi dar, desigur, şi cei din proximitatea lui: familie, prieteni. Uneori, e un text pe care aceştia trebuie să îl citească după moartea lui, reglându-se astfel cine ştie ce probleme inavuabile din timpul vieţii. Deşi e definit ca spaţiu al intimităţii, jurnalul a fost întotdeauna un loc deschis, în care sunt invitaţi, aşteptaţi, speraţi să vină (o parte din) Ceilalţi.

Când începe scrierea unui jurnal? Nu e lipsit de interes ce declanşează apariţia acestei îndeletniciri. În general, e vorba de un eveniment negativ. Când este fericit, individul gustă din plin momentul la care a ajuns şi stă departe de scrierea într-un caiet „ascuns". Un jurnal are ca punct de plecare criza adolescenţei, o suferinţă care poate fi amoroasă sau de travaliu, de doliu, în fine, poate fi de asemenea vorba de apariţia bătrâneţii, de apropierea morţii, iar jurnalul e în acest caz o formă de exorcizare a unor spaime.

Ce categorii de vârstă scriu jurnal? Aşa cum am văzut mai sus, cei foarte tineri şi cei care nu mai sunt tineri scriu mai degrabă jurnal pentru că vârsta le pune nişte probleme cu care se descurcă foarte greu şi pentru că au mai mult timp liber. Adolescenţii pentru că au dificultăţi de comunicare cu adulţii, iar vârstnicii pentru că nemaiavând o viaţă activă, simt nevoia unui interlocutor dar şi nevoia de a încerca să oprească Timpul în loc. Prin fixarea pe hârtie a ceea ce li se mai întâmplă, ca şi a amintirilor, cei vârstnici dobândesc o temporară senzaţie că pot controla Timpul. Jacques Lecarme observa faptul că exerciţiul jurnalului este „înainte de toate o luptă împotriva uitării… şi a eroziunii".

Din punct de vedere geografic, sunt mai înclinaţi să scrie jurnal cei din emisfera nordică, unde clima e ostilă iar individul stă mai mult în casă. În culturile mediteraneene, avem nu doar o climă care te invită în permanenţă să te bucuri de soare, de căldură, dar avem şi un alt tip de individ, extravertit, în opoziţie cu cel nordic, care e introvertit. Cel din urmă e mult mai înclinat spre meditaţie, spre activităţi care presupun întoarcerea către sine.

Există, apoi, – sau nu – o tradiţie a scrisului despre sine, iar aceasta depinde de clasa socială şi de dezvoltarea urbană. Scriu jurnal mai degrabă cei instruiţi, cei educaţi, din societăţile dezvoltate, care au experienţa şi gustul cititului şi a scrisului de mână. De asemenea, scriu jurnal mai degrabă orăşenii decât cei din spaţiul rural. Aceştia din urmă nu doar că nu au timp pentru a scrie, ei fiind în permanenţă dependenţi de natură pentru a gestiona o gospodărie, un petec de pământ etc., dar – prin mentalitatea lor ancestrală – nu găsesc rostul unei consemnări a ceea ce fac; sunt oameni care trăiesc greu şi sunt prea preocupaţi de propria lor subzistenţă pentru a consemna ceea ce au făcut. Desigur, şi orăşeanul munceşte, dar nu despre cât se munceşte este vorba, ci despre faptul că el are mai mult timp liber şi că este, prin definiţie, un ins mult mai singur decât săteanul. Din timp liber şi din singurătate apare jurnalul lui.

Un lucru esenţial este raportul dintre jurnal şi libertatea individului. Un jurnal este lesne de scris într-o societate în care există libertatea expresiei şi a gândirii. Dimpotrivă, într-o dictatură, un jurnal poate deveni o dovadă incriminatorie pentru autorul lui, care printre notaţiile lui scapă – sau scrie în mod expres, ca să se elibereze de o povară – observaţii care se referă la

regimul politic. În aceste tipuri de regim, putem avea jurnale „codate”, tocmai pentru autoprotecţia autorului lor.

Care e scopul scrierii unui jurnal? Ce caută cel care scrie zilnic sau la câteva zile într-un caiet bine ascuns apoi într-un sertar închis cu cheie? Caută un prieten, pe care nu îl găseşte în viaţa reală, căruia să-i împărtăşească lucruri personale. Jurnalul este chiar un confesor care nu judecă, precum ar face-o un preot, la spovedanie. Este o formă de autoterapie, un mijloc de defulare a unor probleme interioare cărora nu le găseşte soluţii şi care îl apasă. Este o tentativă de a opri Timpul în loc atunci când diaristul e obsedat de trecerea fatală a acestuia.

Şi, *last but not least,* care ar fi rezultatul unui jurnal? În afară de textele aparţinând scriitorilor, artiştilor şi, mai nou, politicienilor, care scriu cu gândul publicării pentru o masă largă de cititori cărora se adresează, jurnalele oamenilor comuni ne oferă, evident, un portret al acestora, mai mult sau mai puţin complezent. Vom găsi rar, de exemplu, într-un jurnal, fapte abominabile sau evenimente care îl umplu de ruşine pe diarist. Acesta îşi poate mărturisi culpe dar niciodată nu va ajunge la a descrie situaţii care îl pun într-o postură de dispreţuit. Jurnalul este, deci, o oglindă a autorului, în care vedem un portret retuşat. Anne Strasser confirmă faptul că a scrie despre tine poate să însemne să te inventezi: „Scriind despre tine, te construieşti pe tine”. Desigur, un eu ameliorat, un eu ideal, o aspiraţie, un vis.

Jurnalele contemporane ale oamenilor comuni sunt, cum am menţionat deja, blogurile de pe *net*. În acel spaţiu, în care destinatarul poate fi absolut oricine, autorul îşi va fabrica o imagine în care invenţia câştigă tot mai mult loc. Nevoia de blog e o nevoie de manifestare a sinelui, asezonată şi cu fotografii din cotidian, dar şi o expresie a unui narcisism evident în zilele noastre. Loc de introspecţie altădată, destinat câtorva apropiaţi, jurnalul tinde să devină, prin blog, contrariul său, adică un loc de expunere/exhibare personală.

În zilele noastre, formula „Dragă jurnalule” a devenit nu doar desuetă ci de-a dreptul inimaginabilă. Atunci când vrem să ne adresăm cuiva, ne îndreptăm imediat spre *smartphone*. Odată cu dispariţia jurnalului s-a pierdut, însă, un anumit sens al intimităţii, al spaţiului privat. Întrebarea este cum se va mai regăsi sufletul omului contemporan în vacarmul și dezordinea spaţiului public, devenit unic spaţiu de locuit...

BIBLIOGRAFIE

Corbin, Alain, 1987, “Coulisses”, în *Histoire de la vie privée* (dir. G. Duby & Ph. Arriès), Paris: Seuil, Tome 4, pp. 413-611.

Lecarme, Jacques & Eliane Lecarme, 1997, *L'Autobiographie,* Paris: Armand Colin.
Lejeune, Philippe (1), 1980, *Je est un autre*, Paris: Seuil.
Lejeune, Philippe (2), 1989, „Cher cahier…". *Témoignages sur le journal personnel*, Paris: Gallimard.
Strasser, Anne, 2013, „De vous à moi", în *Le Magazine littéraire*, numărul „De Montaigne aux autofictions. L'écriture de soi", avril, Paris, pp. 44-45.

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 3 (2017)

Ioana-Ruxandra Fruntelată
i.fruntelata@yahoo.com

Etnologia: a fotografia timpul
Schiţe dintr-un pseudojurnal de teren etnologic

Avea dreptate filosoful William James, cu teoriile lui legate de orientarea conștientă a percepțiilor noastre. Vedem numai ce ne aşteptăm să vedem. Auzim numai ce suntem învățați să auzim. Mirosim... ei, poate că în universul olfactiv este mai greu să ne condiționăm cultural receptarea senzorială a realității.

Prin urmare, am auzit cândva pe teren, într-un sat din Argeş sau poate din Brașov, următoarea întrebare: „Ce faceți aici, fotografiați timpul?”.

Sigur, este foarte posibil ca persoana care ne-a adresat întrebarea (un localnic, de bună seamă) să fi spus cu totul altceva. Poate că în loc de „timp” a rostit un nume propriu pe care nu-l cunoșteam, referindu-se la un punct de reper spațial aflat în obiectivul aparatelor noastre de fotografiat. Pentru că este mult mai de înțeles să fotografiezi „spațiul” decât să imortalizezi „timpul”.

Totuși, *à rebours*, de ce am receptat (distorsionat?) așa și de ce mi-a rămas în memorie această sintagmă: „a fotografia timpul”? Probabil pentru că imaginea etnologică vrea să surprindă instantanee din viața comunității cercetate și caută, prin tradiție, acele fragmente de prezent (tipice, deși irepetabile) ce pot constitui „mostre” de cultură informală: gesturi, veșminte, obiecte, expresii vizuale ale clipei care, în absența curiozității noastre, ar fi pentru totdeauna înghițită de autodevoratorul Chronos. Și atunci – de ce nu? – etnologia poate să însemne „a fotografia timpul”.

O problemă a terenului etnologic românesc parcurs de mine, singură sau în echipă, a fost durata scurtă a acestuia. Nu stăm un an pe teren, adesea nici o lună, ci cam o săptămână, rareori două, cel mai frecvent un teren mai lung fiind împărțit în reprize despărțite de durate de timp lungi de circa un an. Fie că ne întoarcem pe un teren rural, fie că-l traversăm în grabă, fiind „al

nostru”, empatizăm imediat cu ritmurile lui. Sunt multe lucruri implicite, care „vin de la sine”, pe acest teren, cel puțin pentru etnologii crescuți la țară, printre care cu mândrie mă număr.

1. Etnologii, bucătarii și lăutarii

Când toată lumea petrece tihnit de sărbători, noi umblăm prin sate, după colinde, măști, obiceiuri aproape uitate, ca să vedem dacă „se mai face” așa cum am citit noi undeva și dacă da, cum, și dacă nu, de ce. Uneori umblăm de colo-colo pe ulițe, priviți cu suspiciune și neprimiți nicăieri, alteori ne găsești, pe o ploaie mocănească, uzi până la piele, prin vreo stație de „rată” dezafectată, împărțind pachetele cu mâncare pe care le avem la noi, sau, dacă nu le avem, merele și prunele culese din copacii de pe marginea drumului.

Majoritatea cercetărilor le facem vara, pentru că iarna, ca etnolog, nu prea ai unde sta în sat, chiar dacă omul ar vrea să te primească: pereții unei camere de obicei neîncălzite nu se dezmorțesc nici după ce arzi un car de lemne în sobă și de multe ori, acolo unde vrem noi să mergem, drumurile sunt dificile (dacă nu de-a dreptul închise) în sezonul rece. Odată, pe unul din puținele terenuri de iarnă, mergeam cu o colegă dintr-un sat în altul al comunei, să înregistrăm povestea de viață a unui veteran de război. Ne-am oprit lângă un gard să ne inventariem proviziile din traistă și o femeie, care ne-a văzut din curte, a deschis poarta și ne-a invitat la masă. Era ziua de Crăciun.

Darurile primite pe teren sunt neprețuite: o sacoșă plină cu roadele pământului, ceapă roșie și cartofi, care te fac să te simți ca un nepot venit în vizită la bunici; un lucru de mână, păstrând în el perfecțiunea orelor de muncă petrecute fără grabă și fără încordare; un pahar de țuică neverosimil de curată și chihlimbarie, turnată dintr-un flacon așezat pe o masă aflată în dreptul unei ferestre umbrite de un măr, cu ramuri filtrând o lumină aidoma celei din picturile marilor flamanzi.

În prima mea cercetare de teren, am nimerit la o nuntă. Nu mă dusesem să cercetez obiceiurile vieții de familie și eram în totală necunoștință de cauză. Nu aveam nici bani să le dăruiesc mirilor; le-am luat un cadou, nepotrivit, dar care a fost „strigat” cu fast, alături de celelalte daruri. După mai bine de douăzeci de ani, mi-au rămas în amintire câteva imagini și impresii vii de la acea nuntă observată/trăită „direct”. A fost un fel de imersiune în cercetarea etnologică, în care mi-am dat seama cât de fascinant și complex e terenul, cât de dificil e să-ți urmărești subiectul într-o rețea de contexte legate toate de ceea ce te interesează, dacă te străduiești într-adevăr să înțelegi ce se întâmplă. Mai târziu, am asistat și la alte nunți cu elemente

tradiționale, dar atunci știam deja ce trebuie să urmăresc, aveam echipă și aparatură. Și, ca mereu pe terenurile la care am participat, nu aveam timp. Însă chiar așa, am încercat să punem în pagină ce am descoperit și înregistrat, să creăm „documente etnologice” și să le punem în circulație, pentru medii diverse, incluzând comunitățile cercetate, studenții noștri, colegii din diverse instituții de cultură sau din cercurile științifice. S-au adunat vreo opt volume cu „rezultate de teren”, al nouălea fiind sub tipar. Nu știu dacă e mult sau puțin, dar cred că e bine cum am procedat.

Unul dintre aceste volume conține o cronică de teren ce reprezintă, pentru mine, „amintirea unei mari frustrări”: am asistat la o instanțiere splendidă a colindatului de ceată bărbătească dintr-o zonă renumită pentru practicarea obiceiului și n-am avut decât un reportofon modest. Nu am nici măcar o fotografie din acele zile petrecute printre nămeți, cu sufletul în gât, nu din cauza epuizării, ci pentru că ne aflam în clocotul unei trăiri colective cum nu ne putusem imagina că există. Bătrânii și tinerii laolaltă ne-au integrat atunci în energia rituală. Și, dincolo de o experiență de teren extraordinară, materialul adus acasă e mult prea sărac.

2. Ce nu încape în scriitura etno-antropologică

Sunt atât de multe lucruri care nu se pot scrie într-un text de specialitate. De exemplu, autobiografia bărbatului în vârstă, povestită spontan pe o bancă din parcul Herăstrău, în timp ce aștepta să-și vadă nepoții din Galați dansând la sărbătoarea aromânilor, fără să știe că, vorbind, îndeplinește visul etnologului din fața lui de a fi „și afară și înăuntru” în comunitatea studiată. Același sentiment, de a fi pe teren la limita dintre *insider* și *outsider*, l-am avut într-un sat, când femeia pe care o intervievam „a deschis Cartea” pentru mine, spontan, și mi-a citit de acolo ce mă așteaptă în viitor, firesc, fără niciun avertisment că traversasem o barieră de comunicare și intrasem în zona magicului. Apoi, sunt implicațiile sentimentale ale muncii noastre, întâlnirea cu persoane care te cuceresc iremediabil („Nu-i așa că ne-am împrietenit?”, ne-a zâmbit din toată inima o „mătușică” de 88 de ani, aproape oarbă, ce-și transformase tot amarul vieții în poezie). Îți stăruie în memorie gestul bătrânului care mângâia cuminte un motan cenușiu, în vreme ce-ți povestea ororile trăite în război („Ca mâine după masă trebuia să mor”) sau vocea dramatică, incredibil de fascinantă, a unui mare povestitor pe care ai avut bucuria să-l cunoști.

Și câte altele de acest fel mai țes năvoadele amintirii, îmbogățindu-ne, dar și copleșindu-ne, obligându-ne să încercăm să dăm ceva înapoi acestor oameni, acestor lumi. Stăm tăcuți, adunați în jurul focului de tabără dăruit de gazda noastră din Podu Nărujii. Avem atât de

multe de spus, dar, în același timp, suntem atât de obosiți de povara omenescului asimilat în doar câteva zile.

Mereu stăm adunați pe undeva, în jurul câte unei comori de om, pe lângă care ne-am putea petrece cu folos întreaga viață profesională. Avea dreptate și Gheorghe Pavelescu, atunci când spunea că „a nota tot ce știe un singur țăran despre viață și lume sub triplul aspect al magiei, religiei și experienței întrece adesea posibilitățile unui singur anchetator”. Desigur, avea dreptate, chiar dacă astăzi nu am mai folosi un cuvânt „incorect politic” precum „anchetator”, preferând, în schimb, să ne numim „cercetători”, „exploratori” sau „etnologi pe teren”.

Și la ce ne folosește să știm cum trăiește „omul natural”, vorba lui Lévi-Strauss, sau să aflăm în detaliu cum au dus-o bătrânii noștri, să ne străduim să le recompunem *ethos*-ul din fragmente de amintiri, de multe ori prea personale pentru a putea fi transformate integral în „documente etnologice”?

După cum spunea una dintre persoanele terenului, tinerii de azi n-ar mai putea să trăiască așa. Pentru că astăzi viața e mai ușoară, drumurile sunt practicabile, alimentele gata preparate, există mașini de spălat și jocuri pe calculator, motocoase și *Skype*. E de neconceput să rămâi toată iarna „la odaie” pentru ca animalele să-și poată mânca fânul pe care nu ai avut pe unde să-l aduci în sat. Sau să mănânci pâine o dată pe săptămână, când aduce tata de la târg, și să-i ieși înainte cu bucuria cu care primești și bucățica de zahăr dată de pomană duminica, la biserică. Să muncești toată vara în grădină, punând câte o cană cu apă la rădăcina plantelor, până cresc mai mari și le poți uda cu furtunul, apoi să vinzi la piață roadele ca să-ți ții copiii la școli din oraș, odihnindu-te doar în timp ce rostești rugăciunile învățate pe dinafară când ai fost în pelerinaj la o mânăstire.

La ce ne folosește să scriem despre toate aceste lucruri inactuale, prin care argumentăm frumusețea unui mod de viață ce ar putea fi calificat de mulți dintre oamenii vremii noastre drept „mizerabilist”?

Răspunsurile sunt multe, însă niciunul nu acoperă întreaga miză a „etnologiei acasă”. Totuși, să înșirăm câteva dintre ele: este important să ne cunoaștem trecutul, „istoria mică”, părinții, pentru a afla de unde venim și cine suntem; este vital să consemnăm datele culese din „micile comunități” pentru a înțelege cum se poate trăi în armonie cu natura și cu semenii, într-o lume devastată de interese economice și politice aflate în contradicție cu înțelepciunea vieții; este urgent să documentăm și să tezaurizăm cunoștințele care dispar, fie că acestea țin de locuire, de ocupații, de meșteșuguri, de alimentație, de educație sau de toate acele virtuți și arte transmise informal ce pier odată cu ultimii lor practicanți; este de dorit să păstrăm orice element de diversitate culturală, ce poate constitui obiect al unei investigații științifice despre caracteristicile

grupurilor umane, dar și al unor proiecte de patrimonializare a identităților locale, în condițiile uniformizării, tot mai greu de disimulat, generate de civilizația consumului.

Adevărul – dacă putem folosi acest cuvânt mare și pe tărâmul nostru etnologic – este că, dincolo de toate răspunsurile convingătoare ce se pot da la întrebarea: „De ce vă duceți pe teren?”, cel mai onest ar putea fi, probabil, formulat așa: „Pentru că experiența terenului este una totală, care, dacă nu ne doboară, ne aduce în situația de a înțelege, pur și simplu, ce înseamnă să fii om”. Așa că mergem mai departe, *pă cel drum cam părăsit,/cu troscot verde-nvălit/cu negară năgărit...*

3. O filă aproape netrucată de jurnal etnologic de teren

14 august, 2016, com. Vulturu, jud. Vrancea. Ne trezim de dimineață și mergem la terasa-restaurant a pensiunii „Dumbrăvița”, la micul dejun. Apoi așteptăm la poartă microbuzele galbene, pentru „transport elevi”, ale Primăriei din Vulturu. Unul dintre ele, condus de R.A., oprește în dreptul nostru și ne urcăm, după ce împingem puțin în față toba mare care umple spațiul dintre rândurile de scaune. Microbuzul e ocupat de membrii fanfarei de copii din Vulturu, „Vulturașii brass band”. Aflăm de la profesorul M.C., dirijorul fanfarei, că aceasta s-a înființat pe 9 aprilie 2015, în urma unei selecții făcute în februarie 2015, când s-au ales 12 dintre cei peste o sută de copii care-și doreau să facă parte din formație.

Prin urmare, ne aflăm alături de cei mai talentați instrumentiști, unii cu potențial de a urma o carieră muzicală, după cum ne spune profesorul lor. Pe unul dintre ei, A.D., interpret „la bariton”, îl recunoaștem, am stat puțin de vorbă cu el la începutul săptămânii. Și pe un alt băiat dintre cei mai mari, despre care înțelegem că e elev la Seminarul teologic, l-am mai văzut la repetiții, cu echipa de dansuri. Astăzi, însă, va sufla în tuba pusă pe scaunele din spate. Când o dă jos din microbuz, se plânge că băieții care au stat pe aproape i-au turnat apă în ea.

Toți sunt îmbrăcați în cămăși albe și pantaloni negri, majoritatea au și papion. Dacă porți papion, trebuie să închei cămașa până la ultimul nasture, spune „maestrul” de la tubă.

Pe drum, băieții au vorbit despre: șofat (accidente, Transalpina, pe lângă care drumul plin de curbe până la Jitia e cam „un sfert” ca grad de periculozitate, „cum conduc” tații lor: „Tata, dacă-i zici să meargă mai încet, vrrruuum... atunci bagă viteză”), munte și câmpie (cei de la Jitia „leagă pepenii cu lanțul să n-o ia la vale”, șoselele în pantă sunt piste numai bune pentru role sau „motor”), munteni și moldoveni (compunând fraze cu „barabule”, „curechi” și „harbuz”), munte și mare (ar dori să meargă și la mare, dar se vede și la munte un râu: „Să oprească dom' șofer, să

facem baie”), frumusețile patriei („Să mai zică cineva că n-avem țară frumoasă”; „Ia uite ce frumos”; „Munții ăștia, parcă i-a tăiat cineva cu barda”; „Când ne-ntoarcem, să oprim să facem poze”). Alte subiecte de discuții sunt înapoierea satelor pline de căruțe „decapotabile”, ai căror locuitori au numai Dacii-papuc cu care cară lemne; religia („azi e duminică”, dar unii băieți recunosc că n-au mai călcat de mult în biserică); vacanțele (am reținut evocarea uneia petrecute la Tulnici, unde sunt „doi munți față în față”, printre care trece zilnic un elicopter), fetele văzute pe drum (cele mai apreciate fiind blondele), manelele, repertoriul fanfarei și faptul că oamenii de la Jitia „beau sânge de muzicant”, Jitia fiind un centru de lăutari vestiți.

Instrumentele se ung cu uleiul păstrat în sticluțe speciale. Când ajungem la Poiana Negari, de fericire că, în sfârșit, ne-am oprit, după un drum plin de serpentine zdruncinate care ne-au provocat aproape la toți rău de mașină, băieții se pierd în pădurea de cetină, aruncând în sus sticluțele cu ulei și străduindu-se să le prindă în mână înainte de a ajunge la pământ. Apoi vin lângă scena festivalului, amenajată ca prispa unei case cu mușcate la ferestre.

Pe scenă, după deschiderea marcată de prezența domnului primar din Jitia, se produc buciumaşii din Spulber, apoi vine Ansamblul folcloric „Chipărușul” din Nereju, pregătit de doamna N.D. Îi revăd cu bucurie și emoție pe prim-fluierașul P.C. și pe dansatorul virtuoz Ș.H., pe care i-am cunoscut în 2013 la Nereju, apoi le recunosc și pe talentatele fetițe M.L. și R.E., alături de o altă solistă foarte tânără, interpretând melodii moldovenești. Când începe „Chipărușul”, interpretat pe scenă de copii, se strânge lume „ca la urs”. Se apropie și băieții din fanfară și-i privesc cu interes pe cei ce evoluează.

Urmează fluierașii din Paltin, impresionanți prin costume și repertoriul tradițional. Din păcate, sonorizarea nu este prea bună și nu pot înregistra decât câteva mostre din performanța lor.

Programul continuă cu Ansamblul folcloric „Comoara Vrancei” din Năruja, condus de doamna A.B. și pregătit de profesorul T.C. Prezintă un program de dansuri, intercalat cu secvențe dramatice și cu interpretare muzicală în grup vocal. Au o coregrafie spectaculoasă, dar și specifică, rod al unei lungi experiențe a operatorilor culturali locali. Privindu-le opincile, îmi amintesc interviul realizat în 2014 cu preotul V.B., unul dintre intelectualii implicați în patrimonializarea culturii locale nărujene.

În fine, vine și rândul formațiilor din Vulturu: „Rapsodia vultureană” și „Vulturașii brass band”, pregătiți cu mult entuziasm de doamna D.R. și susținuți de primărie. Profesorul A.C. îi supraveghează pe dansatori din public și-i fotografiază. Profesorul M.C. urcă pe scenă cu fanfara, o dirijează și o acompaniază la trompetă. Momentele coregrafice alternează cu muzica de fanfară. Copiii și adolescenții vultureni sunt bine pregătiți și fac o impresie bună. Bătrânii se strâng pe

lângă scenă să urmărească fanfara. A venit să o vadă și lăutarul C., care a condus fanfara lui C. Are la dânsul repertoriul fanfarei vestite din Vulturu, care era chemată să cânte în toate satele din jur.

Alături de profesorii lor, tinerii artiști din Vulturu au apărut pe scena unuia dintre cele mai prestigioase festivaluri județene, ajuns, în 2016, la cea ce-a 49-a ediție și au evoluat alături de „careul de elită” al Țării Vrancei, compus din formațiile și ansamblurile din Spulber, Nereju, Paltin și Năruja.

Pe drumul de întoarcere, în microbuz, unul din băieți comentează: „Să nu ne mai spună «vulturași». Vulturi suntem noi. Vulturi”.

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 3 (2017)

Corina Matei[*]
coramatei@yahoo.com

Comice triste

Încă de prin 1993, fiind studentă în anul al treilea la Facultatea de Filosofie a Universității din București, îmi doream să particip la cercetări de teren antropologice; era efectul interesului pentru antropologia culturală pe care ni-l transmitea profesorul Gheorghiță Geană. De altfel, chiar alura dumnealui, cu jacheta de catifea tip sport și geanta sa de umăr îți sugera că tocmai s-a întors sau că urmează să plece într-o astfel de cercetare. Ne vorbea despre o inițiativă de acest fel luată în 1972, de profesorul dumnealui, Vasile V. Caramelea, în zona Muscelului. Reușise să mobilizeze şi fonduri, şi studenți entuziaști, pentru a aplica un chestionar UNESCO axat pe valorile satului românesc din acea vreme. Era o întreprindere aproape miraculoasă, dată fiind obtuzitatea unui regim care considerase sociologia, de pildă, o „știință burgheză"; cum să mai salvezi, în cazul ăsta, antropologia, cu o deschidere atât de vastă spre diversitatea istorică și geografică a mapamondului, în care împărțirea lui în țări socialiste și capitaliste (în curs de a se „trezi" ca să devină socialiste) nu se mai putea aplica? Ori, profesorul Caramelea reușise performanța de a-l convinge pe decanul Facultății de Filosofie din București, Tudor Bugnariu, să introducă primul curs de *Antropologie socială și culturală* de la noi. Îl numise așa, cu viziunea de a reuni două discipline în aceeași știință, ca ramură a antropologiei generale – „studiul omului ca organism și comportament", după cum o definea Caramelea. Mai târziu, aveam să aflu de la soțul meu, care făcuse parte din echipa de studenți ai profesorului, că și proiectul său ambițios de a fixa o stație-pilot pentru asemenea cercetări, la Berevoiești, avea să sucombe sub impactul ideologiei epocii.

Anii au trecut, mi-am început cariera universitară și continuam să tânjesc după „aventura" de teren, când o auzeam pe o amică, doctorand în Antropologie (acum lucrând în altă țară), că studia o comunitate de rromi nomazi, trăind alături de ei câte o săptămână-două. O întrebam doar

[*] Conferenţiar universitar doctor la Universitatea „Titu Maiorescu", Bucureşti.

cum va face față impactului asupra imunității organismului, dată fiind diferența de stil de viață și de familiarizare cu germenii. Îmi răspundea cu o seninătate experimentată, străină mie: „o să mănânc și eu mai mult usturoi...”

Astfel, am reacționat cu entuziasm la inițiativa din 2010, a colegilor mei universitari de atunci,[1] de a ne lansa într-o cercetare de teren etnologică în comuna Bogați, din județul Argeș. Mai ales că doi dintre aceștia participaseră și la cea din 1972, iar studiul nostru părea să reia preocupările inițiale, întrucât viza valorile sociale, morale, politice, artistice și religioase din satul românesc de azi. Mie-mi reveneau valorile morale și visam chiar la o investigație comparativă, implicând date din cercetările lui Dimitrie Gusti, date care au avut o soartă ingrată, sub colbul indiferent al mai multor regimuri politice.

Numai că socoteala de la catedră nu s-a potrivit cu cea din „târg”: inițial, ni s-a spus că e vorba de un proiect de *grant*, au fost convocați studenți pentru a fi cooptați și instruiți în culegerea de date și ni s-a spus că vom primi fiecare câte patru milioane de lei vechi. La final, s-a dovedit că proiectul era între universitatea noastră și primăria locală, studenții dispăruseră din peisaj și în locul lor am cules datele chiar noi, cei șase lectori din echipa de nouă cadre didactice, iar plata nu am simțit-o nici până azi.

Ba mai mult, aș zice că eu am fost cea care a plătit cel mai mult, dat fiind că am plătit... cu sânge: am luat purici, care și-au dezvoltat arealul prin hainele mele, fără a fi reperați până la întoarcerea la București. De ce numai eu, dintre toți cei porniți pe teren? Pentru că eram, cred, singura nefumătoare și reprezentam pentru nedoritele insecte o „superofertă”. Îmi amintesc că am plecat la părinți pentru a petrece împreună Paștele, însă nu eram sigură dacă scăpasem de insistentele insecte cu comportament imprevizibil, așa că m-am gândit să-i previn...

„– Cred că e mai bine să vă spun de acum (mă aflam încă în grădină, cu mama) că sunt într-o situație oarecum stânjenitoare...”, am început eu, când mama a intervenit încurajatoare:

„– Dragă, să știi că, indiferent care ar fi problema ta, noi o să te susținem...”

Nu știu nici acum ce decizie existențială o fi avut ea în minte, însă am rămas cu senzația că am ratat acordul lor pentru ceva măreț... iar eu veneam cu „Aria purecelui”.

Un mare inconvenient al cercetării a fost că perioada aleasă a coincis cu săptămâna dinaintea Paștelui, astfel încât am fost nevoiți să concurăm cu cozonacii și vopsitul ouălor pentru acordarea unui răstimp de grație al intervievării sătenilor. Îmi aminteam de relatările lui Mircea Cărtărescu despre dificultatea de a intervieva, tot în studenție, niște pionieri dintr-o tabără, în

---

[1] Colegi la Universitatea „Spiru Haret”, București.

cadrul proiectului inițiat de un profesor de lingvistică structuralistă; copiii erau atât de traumatizați de stolul răpitor al studenților, încât fugeau ca potârnichile când îi zăreau în sala de mese, iar unii săreau pe geamul căsuțelor în care erau ținuți pentru a bifa întrebări indigeste.

În cazul nostru, localnicii dispuși să răspundă la întrebări – prin frizerie, pe la răspântii, pe prispă – erau mai degrabă bărbații decât femeile, care nu mai prididеau cu pregătirile pascale. Și mai era disponibilă o categorie: aceea a sătenilor foarte săraci, care, vorba lui Creangă, mai pregătiți ca în anul acela, ca în cel trecut și ca de când erau, nu fuseseră niciodată. În ciuda denumirii localității, care se pare că pornise cu o prosperitate interbelică datorată specializării pe servicii de pompe funebre, extinse în toată regiunea, acum avea și bogați, și săraci, într-o proporție tipică satului românesc. M-am întrebat de ce nu încercau să-și relanseze vechea afacere tradițională, din moment ce piața acestor pompe funebre se mărește peste tot.

Prima intervievată a fost o doamnă profesoară pensionară ce suferea de Alzheimer și care uita în câteva clipe ceea ce tocmai povestise, reluând aceleași istorisiri, la nesfârșit; își păstrase eleganța exprimării, amabilitatea, însă memoria îi juca feste atât de pregnant, încât eu și colega cu care pornisem la lucru ne priveam cu disperare, întrebându-ne mut dacă vom reuși să o facem să ne răspundă la cele peste 40 de întrebări ale chestionarului. Deodată, am avut o idee salvatoare, cu toate că, față de o persoană sănătoasă, ar fi fost o mare impolitețe; bazându-mă tocmai pe faptul că doamna uita aproape instantaneu ce se discuta, am ales să-i pun în cascadă întrebările și să o întrerup sistematic după fiecare răspuns care începea cu „da, dar să vă spun...”, „nu, însă, știți...”. La final, doamna profesoară a dat toate răspunsurile și s-a despărțit de noi cu aceeași amabilitate, ștergând cu buretele întreruperile mele.

După această experiență, realizând că timpul ne-ar fi insuficient pentru numărul scontat de interviuri, am decis ca eu și colega să ne descurcăm pe cont propriu, reunindu-ne la finalul zilei de lucru. Nu voi uita niciodată că era ziua de 1 aprilie, chiar ziua ei de naștere și, din această pricină, era tare supărată pentru felul precar și rural în care și-o petrecea. Până și bălegarul de pe drum părea să o afecteze, să îl ia cumva personal, pe când eu plonjam în nostalgii din vremea copilăriei petrecute în satul bunicilor și mă bucuram de primăvară.

Am certitudinea că am fost singurul membru al echipei care chiar s-a bucurat de această experiență. În plus, am rămas cu amintiri atât de pregnante, de înduioșătoare, unele chiar sfâșietoare, încât nu aș fi ratat cu niciun chip această lecție de umanizare personală. Asta și pentru că am cunoscut aspecte ale satului care mi-au dat de gândit, pe care nu ni le mai revelau, la oraș, nici știrile, nici reportajele, documentarele sau filmele artistice despre lumea rurală românească. Înainte de a apărea comedii grotești despre ea, acum șapte ani erau livrate numai informații

despre devianța rurală, de la crime și bătăi între localnici la beții, incesturi și leneși inundați de ape. Lumea rurală părea o lume de psihopați în libertate. Ori, ceea ce am întâlnit eu mi-a revelat o altă ipostază a țăranului de astăzi.

În cătunul numit Glâmbocel, am întâlnit persoane atât de sărmane, încât m-a urmărit multă vreme o grijă difuză și neputincioasă a zilei *lor* de mâine. Problemele lor economice erau, cu toate astea, mai puțin dureroase decât anumite nedreptăți sociale care li se făcuseră, decât unele probleme morale nerezolvate, care îi făceau să lăcrimeze chiar și atunci când ofereau răspunsuri pentru datele statistice ale studiului, legate de membrii familiei, vârstă, ocupație, stare civilă. Iar ceea ce era mai trist era că pe noi ne asociau, cumva, cu niște anchetatori ai vieții lor familiale și comunitare, față de care aveau ocazia să-și spună păsul, să ceară dreptate, ca noi să transmitem undeva, mai departe, la centru, la capitală, la decidenți, la cineva care să le schimbe în bine viața de mizerie. Am transmis și noi primarului necazurile lor, pe care tot primăria li le produsese: li se tăiase alimentarea cu apă curentă, iar școala din cătun fusese închisă, determinându-i la abandon școlar pe copiii care se deplasau greu, pe vreme rea, până la școala din comună. Am să redau „culoarea locală” a trei familii amărâte, pe care le-am descoperit în spatele unor porți strâmbe și unor curți pustii.

O familie era formată dintr-o văduvă, cu doi băieți adolescenți; unul, în pragul abandonului școlar din pricina lipsurilor, încercând să mai lucreze prin sat; mama lor mi se plângea că, de când îi murise soțul, era tratată samavolnic și i se luase și un teren moștenit de ea, iar justiția strâmbă precum gardul lor nu le făcuse dreptate și nu aveau bani pentru a merge mai departe cu procesele. Resimțeam revolta lor mocnită și neputincioasă.

La o altă familie am intrat cu senzația că dau buzna, pentru că strigam din curte și mi se răspundea să intru, dar nu venea nimeni să mă întâmpine, să-mi deschidă ușa. Nici nu avea cum: era o invalidă într-un pat, singură acasă, fiica fiind plecată la școală, iar soțul șomer și bolnav de plămâni, plecat cu treburi prin sat. Până să-mi declare vârsta, am crezut că e vorba de o pensionară și ea însăși îmi relata despre cum era mai bine pe vremea lui Ceaușescu, vreme pe care eu, chipurile, nu aveam cum să o cunosc; când mi-a spus că are 36 de ani, am rămas uimită, era cu patru ani mai mică decât mine. Mi s-a plâns de păcălelile politicienilor proaspăt votați, de faptul că nu se găsește nimic de lucru, iar fiica ei în clasa a șasea nu a învățat nici să citească titrajul filmelor pe ecran.

Cu senzația că mai rău de atât nu se poate, am bătut la următoarea poartă, unde o bătrână tăcută, cu ochi albaștri triști, m-a întâmpinat pe o prispă de pământ, iar un nepot care venise pe la ea, lucrător la Salubritate în București, a vorbit în locul ei; avusese un fiu care fusese ucis într-o

seară, în sat, cu ceva ani în urmă, de niște tineri cu relații, care nu plătiseră în justiție pentru fapta lor; nu avea pensie și trăia din mila altora; ea doar confirma printr-un plâns înfundat, care mi-a amintit de „Durerile înăbușite” pe care Sadoveanu le zugrăvise atât de viu, în alt secol, în alte tărâmuri românești obidite.

Prin contrast, postura mea de cercetător de teren mi s-a părut frivolă și improprie; aș fi vrut să-i ajut cu ceva concret pe oamenii ăștia amărâți, care răspundeau uimitor de moral și natural la întrebările mele. Era o întrebare care suna așa: „Pentru ce anume ați fi dispus/ă să vă sacrificați viața?” – iar dintre variantele oferite în chestionar (familie, libertate, egalitate, Dumnezeu, țară, altele) ei alegeau familia, țara și pe Dumnezeu. La finalul întrebărilor, lăsam deoparte neutralitatea cercetării și încercam să-i încurajez cât puteam pe acești semeni ai mei defavorizați până la temelia casei lor de chirpici. Atunci am înțeles „pe viu”, mai bine spus, pe agonie, ce presupune conceptul de *sărăcie structurală*, acea sărăcie care se adâncește din toate părțile, din care nimeni nu se poate salva, ca un nisip mișcător al unei societăți și economii bolnave.

Am realizat atunci, coroborând datele și concluziile, că acești oameni aveau mare încredere în preotul lor, care se pare că era, într-adevăr, un preot cu har și îi susținea moral, iar credința lor le dădea speranță; aveau în atitudine o anume seninătate care, altfel, pentru orășeni sau laici călduți, ar fi părut inconștiență. Din partea autorităților locale sau centrale nu așteptau nimic bun.

La plecare, mi-am propus să nu mă mai plâng vreodată de greutățile din viața mea. După un timp, am revenit într-un cadru festiv al Primăriei, cu o comunicare publică a rezultatelor preliminare ale cercetării noastre, împărțită pe tipuri de valori și pe autori ai analizelor. În auditoriu se aflau notabilitățile comunei, profesori și elevi; aceștia din urmă, prin dezinteresul și murmurul lor permanent, mi-au amintit din nou de atitudinea copiilor evocați de Cărtărescu, ceea ce denotă că spiritul pionieresc nu piere. De fapt, nu ei erau de blamat pentru atitudinea centrifugă evenimentului cultural de sub ochii lor proaspeți pe lume. Cei ce greșiseră fuseseră profesorii sau directorii care îi trimiseseră acolo, pentru că le era depășită capacitatea de înțelegere. Însă și răbdarea le era pusă la grea încercare, mai ales când unii vorbitori păreau a da semne de picoteală la propria citire a materialului... Asta crea o vagă impresie de tragism intelectual, ca și cum ne-ar fi transmis ultimele concentrate de înțelepciune, înaintea „marii treceri” blagiene.

A urmat o masă de cantină, în care fiecare și-a consumat cea mai scumpă ciorbă de fasole și cel mai scump copan de pui din viața sa, în valoare de patru milioane de lei per cercetător.

În ce privește analiza mea, am conchis că morala acestor săteni este fundamental creștină, că această credință religioasă este mai puternică decât era de așteptat după atâtea decenii de ateism, că familiile au fost și rămân cadrul de prezervare și de transmitere a valorilor creștine, coroborate cu un simț moral tipic țărănesc. De pildă, felul în care răspundeau despre ceea ce consideră a fi o casă frumoasă, un om frumos arăta preeminența criteriilor morale asupra celor estetice: „Un om frumos este un om gospodar", „O casă frumoasă este o casă curată" etc.

Am mai constatat că observațiile mai vechi ale etnografului Ovidiu Papadima despre așa-numita lipsă a înclinației spre tragic, spre autoflagelare a sufletului românesc, se confirmau; acest autor nota: „Păcatul urâţeşte existenţa, dar n-o sfărâmă prin povara lui. Echilibrele statornice ale sufletului nostru sunt destul de trainic aşezate, ca să reziste chinului de a-i suporta prezenţa."[2]

Până la urmă, am accentuat asupra unei șanse, asupra singurei portițe pe care am întrezărit-o în *educația maselor prin biserică*, prin *preoții și pastorii cu chemare*, nu doar prin carcasa tot mai sărăcită a învățământului românesc. Se tot vorbește despre vindecarea societății noastre prin refacerea domeniilor strategice, învățământul și sănătatea. Aș detalia, aș căuta mai profund, în interiorul acestei răni numită la noi „educație" și aș spune că miezul ei trebuie să fie considerat învățământul teologic, pentru că de acolo pot porni luminători ai maselor sau, dimpotrivă, lucrători ai „pustiirii" despre care vorbește Biblia. Am vizat concret soluția potențială a influențării în bine a noilor generații prin autoritatea morală a preotului *cu har*, jertfelnic, care-și ascultă chemarea divină, care păstorește turma, care este un exemplu de urmat. Însă, la final, am adăugat și umbra mea de reținere, în fața unei realități umane destul de precare, în genere: „Această posibilă soluţie are avantajul major că nu presupune investiţii economice, financiare, nici revizuiri administrative, nici mobilizări electorale, nici remanieri politice, ci numai exercitarea *vocaţiei*, preţioasa contribuţie umană sub călăuzirea divină, acea valoare inestimabilă, greu de surprins într-un chestionar, a caracterului exemplar, a spiritualităţii superioare luminând oameni. Se va fi dovedind această iniţiativă, oare, mai dificil de aplicat decât celelalte?"[3]

Pentru că localnicii se declaraseră creștini ortodocși în proporție de 98 la sută, am mai putut desprinde, din atitudinea lor față de lume și viață, o surprinzătoare trăsătură comună cu cea a ortodocșilor ruși, așa cum îi regăsim în marea literatură. Personajele lui Cehov, de pildă, manifestă un fel de defetism calm, o obișnuință în a răbda răul, cu singura consolare că se vor

---

[2] O. Papadima, *O viziune românească a lumii*, Bucureşti, Editura Saeculum, 1995, p. 124.

[3] Autocitare din capitolul „Frânturi ale «frumosului sofianic»", publicat în urma cercetării de teren, în volumul colectiv cu titlul *Orientări valorice actuale în mediul rural românesc,* București, Editura Fundației România de Mâine, 2014.

odihni de toate și că vor fi mângâiați după moarte, *numai după moarte*. Credința aceasta nu le este clintită, dar nici nu capătă putere pentru a-i ajuta să se bucure de viață, să-și schimbe drumul obidit, să facă lucruri mărețe, să „atingă steaua neatinsă”, cum spunea Don Quijote. Este ca un motor cu turație minimă, pe termen lung.

Acest lucru mi-a amintit de avertizarea apostolului Pavel, care îi descria pe oamenii sfârșitului de lume ca având „doar o formă de evlavie, dar tăgăduindu-i puterea”. Mă întreb dacă acei oameni amărâți, pe care îi am mereu în fața ochilor, ar fi putut supraviețui fără a avea credință. Dar mă întreb și cum s-ar fi schimbat viața lor dacă ar fi avut o credință puternică, dacă ar fi răzbătut cu ea prin această lume...

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 3 (2017)

Marin Constantin[*]
marconstant2015@gmail.com

Jurnalul de teren ca mărturie a căutării etnografice: însemnări despre o anchetă genealogică în satul Tilişca (judeţul Sibiu) (1999-2000)

Articolul de faţă este scris ca un ecou al unor scrieri anterioare în care am fost preocupat de ilustrarea (auto)narativă a aplicării observării participative în mijlocul unor grupuri sociale orăşeneşti[1], şi de măsura în care mărturiile de teren ale cercetătorului şi interlocutorilor săi pot fi valorificate ca o „explicitare" a demersului etnografic[2]. În cele ce urmează, am inclus câteva însemnări de teren pe care le-am făcut (ca parte a unei documentări monografice) în satul Tilişca din judeţul Sibiu, în vara anului 1999 şi la începutul anului 2000. (În referinţele acestui text, am indicat publicaţiile prin care, în timp, am încercat să expun rezultatele etnografiei pe care am întreprins-o în mijlocul comunităţii de la Tilişca). Înainte de a depăna notele scrise pe marginea anchetei etnografice în discuţie (aşa cum se va vedea, o anchetă preponderent genealogică), readuc în atenţia cititorului câteva din ideile articolelor menţionate (vezi notele 1 şi 2), ca o precizare referitoare la tema textului ce urmează.

Câteva premise...

Reflectând desfăşurarea muncii de teren, jurnalul etnografic este (după părerea mea) o parte integrantă a experienţei pe care cercetătorul o trăieşte printre oamenii pe care acesta îi studiază, fie în termenii observării participative (ca principală metodă cultural-antropologică), fie în cheia unei „etnografii explicite" prin care acel cercetător caută să clarifice opţiunile, impresiile, intuiţiile... încercate în cursul investigaţiei sale.

---

[*] Institutul de Antropologie „Francisc I. Rainer" al Academiei Române (Bucureşti).

[1] Marin Constantin, „Observarea participativă a grupurilor sociale dintr-o vecinătate bucureşteană", în *Sociologie Românească* , V (1), 2007, pp. 103-119.

[2] Marin Constantin, „Etnografie explicită în studiul antropologic al satului Tilişca (judeţul Sibiu; 1997-1999)", în *Sociologie Românească*, VI (3-4), 2008, pp. 171-184.

Din acest punct de vedere, jurnalul etnografic (deşi fără a întruni atributele de sinteză ale unui studiu sau volum de profil) nu poate fi scris oricum, ci doar prin filtrul unei specializări de ordin antropologic. Ca atare, printre observaţii ce aparţin simţului comun sau „culturii generale" a autorului, consemnările de acest fel folosesc un limbaj conceptual propriu „ştiinţei omului" şi se înscriu în universul teoretic şi metodologic al acesteia.

Mărturiile astfel adunate evidenţiază fără doar şi poate dificultăţile ce decurg din interacţiunea etnografului cu interlocutorii săi. Am argumentat (în ambele articole, în cel din 2007 la paginile 116-117, şi în cel din 2008, la pagina 175) caracterul „sinuos", „contradictoriu", „confuz" chiar, al procesului de cunoaştere „treptată şi cumulativă", mai curând decât „imediată" şi „febrilă", propriu demersului etnografic. Tocmai în această condiţie de culegător rezidă însă valoarea euristică pe care căutarea etnografică o poate avea pentru desluşirea (chiar în aparenţa „labirintică" a „potecilor" de urmat într-un asemenea efort) acelor înţelesuri ce pot dezvălui, în cele din urmă, „întregul" antropologic (ca ideal de interpretare şi reprezentare a datelor din teren).

Note de teren (Tilişca, iulie – septembrie 1999; martie 2000)

9 iulie 1999. Încep studiul rudeniei de la Tilişca cu genealogiile marilor neamuri (ca efective demografice) ale satului: Banciu, Bratu, Bunea, Iuga, Miclăuş... Pe uliţă, localnicii mă iau drept un „funcţionar ce umblă cu plata curentului electric". Cel mai adesea, îmi explic munca prin a fi „un fel de recensământ"; întrebat fiind însă şi „pentru ce?", adaug „în legătură cu scrierea unei cărţi despre Tilişca". Cele mai multe informaţii genealogice le obţin de la doamne (domnii fiind plecaţi la muncile de sezon, la munte sau la fâneţe). Constat că, în lipsa referenţilor căutaţi la anumite adrese, vecinii îmi oferă date mulţumitoare, ceea ce relevă însemnătatea (inter)cunoaşterii în reconstituirea biografiilor săteşti. Obişnuiesc să arăt interlocutorilor mei fotografii pe care le-am făcut la stânele locale (cu doi ani înainte), ceea ce face efortul meu de acum mai inteligibil, sau – oricum – mai simpatizat de săteni.

La gospodăria numărul 235 ajung într-o plină ceartă a gazdelor, o neînţelegere care se risipeşte însă la apariţia mea. Doamna Banciu (de la 233) îmi sugerează formula de „evidenţă a populaţiei" pentru ceea ce fac aici. În două cazuri (doi interlocutori vârstnici, foşti ciobani), aplic chestionarul de proverbe elaborat de profesorul Gheorghiţă Geană[3]; mi se par deosebit de interesante reacţiile acestor oameni la auzul zicătorilor, aşa că înregistrez nu doar răspunsurile lor

[3] Gheorghiţă Geană, „Testări paremiologice în trei sate din Vrancea", în *Viitorul social. Revistă de sociologie şi ştiinţe politice,* LXXX / 1987, pp. 442-451.

la chestionar, ci şi comentariile pe care ei le fac în această privinţă. Bunăoară, Ilie Frăcea (70 de ani, de la casa 267) completează antiteza paremiologică *Cel mai frumos ac îl poţi scoate din cel mai urât fier/Fierul rău, degeaba-l baţi*, prin locuţiunea „Dintr-o potcoavă, tot mai faci o scoabă!" Într-un alt caz, Ion Stancă (71 de ani, de la gospodăria numărul 280), este de părere că „Mai bine [este] cu străinul decât cu neamul: neamul nu-ţi dă nimic!" (ca o replică la cuplul de proverbe *Ruda la nevoie se cunoaşte/Ruda te pizmuieşte mai mult decât străinul*).

...Ajung la gazda mea seara, după ora 20:00, puţin udat de o ploicică, şi flămând. La cină, discut cu gazdele despre politică, şi ne punem de acord asupra lipsei de onoare şi pricepere a politicienilor noştri...

Încă ceva: am observat şi fotografiat tilişcani la spălarea şi uscarea lânei.

10 iulie 1999. Reuşesc să cuprind genealogiile a 131 de familii ale Tilişcăi (în raport cu 568 de gospodării), constituind cele cinci mari grupuri patronimice ale satului. Identific o legendă eponimă (Paraschiva Iuga, 406), ce povesteşte despre „generalul roman Tilius", şi continui să aplic chestionarul paremiologic. Sunt astfel în curs de a diversifica „rubricile" de informaţii despre Tilişca: genealogiile îmi vor completa datele demografice, legenda eponimă va întregi (pentru mine) cunoaşterea memoriei culturale locale, iar proverbele îmi vor deveni variabile în analiza „ethos"-ului sătesc. La fel ca fotografiile din trecut, raportul de cercetare pe care l-am scris în 1998 despre Tilişca, contribuie la receptarea mea pozitivă în sat, din moment ce „ştiu câte ceva" despre localnici... După o discuţie cu domnul Iuga (profesor de geografie la şcoala generală a satului), poposesc la ruinele dacice – resturile unui *murus dacicus* – de pe dealul Căţânaş, de la extremitatea de vest a Tilişcăi.

11 iulie 1999. După două zile de muncă fructuoasă, astăzi aproape că îmi pierd timpul... E pentru prima dată când filmez, dar documentul pe care îl realizez nu este grozav: nu are virtuţi artistice (ceea ce ar fi fost inutil să îmi propun), însă nici nu „imortalizez" ceva deosebit. De fapt, cu camera de filmat, reconstitui firul etnografiei mele de acum doi ani: slujba de la biserica ortodoxă, interviurile (mai degrabă spontane) din sat... Deşi sunt dezamăgit despre cât de stângaci mânuiesc camera, nu îmi pierd speranţa că imaginile pot şi trebuie să devină un accesoriu de prim ordin al muncii mele de teren (fie şi pentru a reprezenta o punte între mine şi publicul larg). Mă gândesc la potenţialul demonstrativ al filmului etnografic, dincolo de valenţele documentare ale înregistrărilor vizuale de tip jurnalistic, ori de cele estetice ale peliculei artistice. Sesizez însă şi limitele „video-etnografiei": gustul pentru anumite „scene" culturale, idealul imaginii

„relevante”... pe scurt, selecţia cea mai subiectivă a cadrului filmat. Încerc să nu uit că efortul meu de „cameraman” amator a depins (mai ales) de ceea ce, acum doi ani, am „văzut” ca fiind semnificativ; probabil că nu pot percepe (oricum, nu în clipa de faţă) din coerenţa imaginii spontane, imediat, şi atunci o caut în experienţa stagiului meu de teren, din trecut.

12 iulie 1999. Izbutesc să recuperez din „dauna” zilei de ieri culegând genealogiile a 46 de familii ce reprezintă mai multe neamuri locale (cred că voi avea răgazul să adun genealogiile întregului sat). În plan metodologic, înţeleg că genealogiile îmi completează datele demografice obţinute cu doi ani în urmă din registrul agricol al Tilişcăi, aşa cum naraţiunile biografice ale oamenilor de aici promit să-mi întregească informaţiie genealogice. Aplic încă o dată chestionarul de proverbe (în cazul lui Ion Rodean, 70 de ani, de la gospodăria 84); am ezitări în a ruga (pe viitor) şi pe tinerii locali să-mi completeze „itemii” acestui chestionar, în loc de a mă mulţumi cu răspunsurile „vârstei a III-a” (dată fiind experienţa de viaţă a celor intevievaţi). Regăsesc oficialii Primăriei săteşti: şi doamna Iuga (secretar), şi domnul Răceu (primar) mă întâmpină cu prietenie, iar pentru mine este o satisfacţie să le arăt al meu „rapport de recherche”, susţinut anul trecut la Neuchâtel. Regret oarecum faptul că am la dispoziţie doar un text în limba franceză, spre a-l arăta astfel gazdelor mele de aici. (Primesc de la doamna Iuga o monografie arheologică, scrisă de Nicolae Lupu, despre Tilişca[4]).

24 iulie 1999. Filmez viaţa de la stânile din împrejurimile comunei Sălişte... Mai întâi, poposesc la stâna Auricăi Bebeşelea (din Jina), care, în faţa camerei, se aranjează cumva... Tică, micul ciobănaş, este acum clasa a IV-a. În jur, remarc aceeaşi ambianţă „zootehnică” din 1997: oi, vaci, porci, cai, găini... Ajung apoi la stâna lui Samuilă Gligor (din Sângătin); acest *baci* îmi arată cum aşază *telemeaua* în *crintă*. Observ că muştele tind să se aşeze pe brânză, iar Samoilă îmi răspunde că „Muştele mâncă dintr-un blid, noi dintr-altul!” Adaugă faptul că, acum, are un aragaz la stână (unde el ar fi incubat 26 de ouă!) Mă strecor, după aceea, la stâna lui Ion Bratu (din Tilişca), fără a fi observat de câinii ciobăneşti... Găsesc întreaga familie (Maria Bratu, soţia, şi Iliuţă Bratu, mezinul familiei, 10 ani) preocupându-se cu instalarea aragazului (în noaptea trecută, plouase, şi nu se mai putea aprinde focul). Apoi, membrii acestei familii de oieri pornesc la mulsoarea de după-amiază. Ion Bratu îmi spune că, în 1980, a cumpărat un autoturism ARO cu banii obţinuţi din vânzarea a 1000 de kilograme de lână. Ajut pe aceşti oameni la mutarea ţarcului

[4] Nicolae Lupu, *Tilişca. Aşezările arheologice de pe Căţânaş*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1989.

oilor, de la locul vechi unde era noroi, la o distanţă de 200 de metri... Într-o viziune „antreprenorială”, Ion Bratu îmi spune că scăderea valorii de piaţă a produselor pastorale se răsfrânge şi asupra simbriei pe care el o poate asigura ciobanilor săi angajaţi. Mulsoarea a 320 de oi a durat două ore, iar laptele astfel obţinut a fost depozitat în patru bidoane de câte 25 de litri fiecare.[5]

25 august 1999. Revin la Tilişca şi înnoptez la o nouă gazdă: familia Bratu (gospodăria nr. 556). Soţii Bratu (Ion şi Minerva, vârstnici de peste 80 de ani) au convingerea că sunt un „om serios”, mai ales după ce (spre a nu abuza de ospitalitatea locală) am precizat că „îmi voi plăti chiria”.

...Am ieşit apoi la o plimbare prin sat. Seara răcoroasă, în prag de toamnă, m-a făcut să mă opresc la cârciuma din centrul satului, în intenţia de audia opinia publică într-o „situaţie socială cu intrare liberă” (cum spune James P. Spradley[6]). Şeful localului (Gheorghe Popa) a binevoit să-mi ofere o bere; împreună cu nişte ciobani şi cu poliţistul local, am purtat apoi o discuţie. Convorbirea a intrat destul de repede în zona problemelor sociale generale ale ţării, trăite şi de comunitatea de aici. Deşi pentru mine, prosperitatea Tilişcăi este evidentă, sătenii deplâng devalorizarea accentuată a muncii lor. O propunere a mea vizând înfiinţarea unei asociaţii a oierilor locali, a fost bine primită, însă fără alte ecouri publice... Cam atât. Îmi rămâne să înapoiez berea...

26 august 1999. Adun genealogiile a mai bine de 80 de grupuri familiale de la Tilişca. Aplic, totodată, chestionarul paremiologic în cazul altor cinci interlocutori. Pe măsura acestei obositoare munci statistice, conştientizez intrarea mea tot mai adâncă (la propriu şi la figurat) în casele tilişcanilor; devin astfel tot mai cunoscut aici, deşi unii săteni încă mă mai întreabă „dacă umblu cu curentul”. Datele demografice ale primăriei, la fel şi cunoştinţele pe care oamenii le au despre vecinii lor (atunci când aceştia nu sunt de găsit) mă ajută de minune în a cuprinde sfera rubedeniilor locale. Uneori, memoria genealogică a sătenilor mă uluieşte pur şi simplu (Ana Bradea, de pildă, îmi descrie genealogiile pe trei generaţii a vreo patru familii din jur). Luat cu asemenea consemnări, uit a mai lua masa, până când (seara) Doamna Minerva îmi oferă brânză, o ciorbă de fasole verde, şi un păhărel de palincă... Iată o zi bine folosită!

---

[5] Marin Constantin, „Despre transhumanţă şi economia de piaţă în satul Tilişca (sudul Transilvaniei)”, în *Sociologie Românească*, Bucureşti, I (3), 2003, pp. 94-101.

[6] James P. Spradley, *Participant Observation*, Holt, Rinehart and Winston, New York, 1980.

27 august 1999. Continui ancheta genealogică la nivelul grupurilor mici de rudenie (două-trei familii înrudite). Cum ajung să deprind tot mai bine acest gen de activitate, nu mai apar defel în faţa interlocutorilor mei timid şi crispat... Îmi iau aşadar munca în serios – alt indiciu (poate) al unui „început de sfârşit" al copilăriei mele etnografice... Îmi dau seama că analogia curentă cu funcţionarul ce încasează plata curentului electric, pe care sătenii o fac în ceea ce mă priveşte, mă favorizează: probabil că dacă ar şti de la bun început natura muncii mele, nu puţini dintre săteni m-ar privi cu alţi ochi (şi nu ştiu câţi dintre ei mi-ar mai deschide uşa imediat!). Deja o femeie vârstnică (Maria Stanca, 77 de ani, de la casa numărul 247) m-a confundat cu un sectant ce caută prozeliţi...

Însă (trebuie să o spun) cei mai mulţi dintre tilişcani mă primesc cu simpatie. Astfel, Dumitru Ciorogariu (gospodăria 315) şi Eugenia Domnariu (gospodăria 378) mă invită bucuroşi în casele lor, oferindu-mi – unul – confesiuni pastorale, vin şi prăjituri, şi cealaltă, imaginea camerei sale de oaspeţi. Înţeleg încă un motiv pentru care îmi place Tilişca: practic, acest sat se dezvoltă uniform, fără discrepanţe de tip „centru – periferie". Iar gradul avansat de confort (pentru un sat de munte) te face să crezi că aceşti oameni ţin pasul cu cerinţele elementare a ceea ce numim „viaţă civilizată"; gazda mea, de exemplu, deţine două maşini de spălat, un frigider şi o maşină frigorifică.

28 august 1999. Închei ancheta genealogică de la Tilişca (inclusiv înregistrarea neamurilor mici şi marginale). Cred că deţin acum informaţia „structurală" în care să situez bogatele detalii culturale pe care le-am adunat altminteri despre acest sat românesc din Carpaţi. Caut să întrevăd cumva, ca o schiţă, monografia pe care aş vrea să o scriu în această privinţă, în temeiul fondului documentar genealogic[7]. Am cules, azi, şi două mărturii de viaţă, aparţinând Paraschivei Opriş şi Filofteiei Bârsan. În plan metodologic, acest traseu de investigare demografică, genealogică şi biografică îmi pare concludent ca mod de prezentare a interlocutorilor mei de aici. O nuanţă interesantă (de urmărit ulterior) este discrepanţa dintre tonul celor mai mulţi dintre oamenii cu care stau de vorbă despre problemele vieţii de cioban („urâtă meserie!", spune gazda mea), şi observaţia pe care Paraschiva Opriş o face în legătură cu realizările materiale (în special, vilele şi autoturismele) oierilor locali, după 1989. Oricum, fapt este că în Tilişca zilelor noastre se

---

[7] Marin Constantin, *Etnografia satului transilvănean Tilişca. Monografism şi holism în antropologia culturală a unei comunităţi pastorale româneşti*, Editura Etnologică, Bucureşti, 2013.

construieşte intens (feciorul gazdelor mele tocmai înalţă o asemenea casă falnică, pe două niveluri, pentru... fiul său, de numai 12 ani!). La fel de adevărat, în seara aceleiaşi zile, Ioan Bratu soseşte obosit, spunând că a rămas cu al său ARO în pană, ceea ce a dus la întârzierea mulsorii oilor; ca să iasă din încurcătură, acest oier a trebuit să-şi pornească cealaltă maşină...

28-29 septembrie 1999. La revenirea în sat, întâmpin problema cazării: una dintre persoanele ce-mi promiseseră găzduire tocmai s-a accidentat, iar cealaltă nu este acasă... Îmi reamintesc o casă în care am fost primit cu ospitalitate (Ana Gândilă, gospodăria 517). Înnoptez aici, deşi trăiesc sentimentul neplăcut de a deranja. În timpul restrâns pe care-l am la dispoziţie, mă concentrez asupra interviului genealogic. Izbutesc să chestionez încă 13 persoane, dintre care vreo şase tineri (până la 37 de ani); încerc astfel să extind relevanţa „inter-generaţională” a cunoaşterii *valorilor de orientare* ale localnicilor[8]. Petru Lalu (32 de ani) asemuie chestionarul de proverbe cu testările psihologice care (mi se spune) pot fi trecute – la şcoala de şoferi – „cu darul”... O bună realizare metodologică este vizionarea publică (cu ajutorul unui video-recorder al nurorii lui Ilie Frăcea) a filmului pe care l-am realizat la stânile din zonă; derularea imaginilor despre „oamenii stânelor” le prilejuieşte sătenilor-spectatori anumite observaţii despre cei filmaţi şi felul în care aceştia mulg oile sau pregătesc brânza („ce trebuie pusă cu partea rotundă pe scândura crintei, să se îndrepte”!). Încă o naraţiune biografică (a lui Ilie Frăcea, despre oile sale otrăvite în Banat...), precum şi vreo patru snoave (spuse de Ion Stancă) îmi completează datele privind (auto)identificarea etno-profesională a tilişcanilor în context sud-transilvănean, de pildă: despre saşii de la care românii cumpără porumb... provenind, de fapt, de la fermele comuniste, şi potrivit cărora „La voi [românii] cu oile, ţârca-bârca, brânza-i gata! La o ceapă, mult se sapă [de către saşi]!”

16 martie 2000. De această dată, poposesc la primărie unde (beneficiind de înţelegerea oficialităţilor) culeg documente despre actele de vânzare-cumpărare, despre zestre, despre litigiile teritoriale... într-un cuvânt, „probleme de viaţă” ale tilişcanilor; aceste detalii (unele savuroase, ca arbitrajul primăriei în cearta unor vecini pentru amenajarea unei poteci de adăpare a vitelor la râu...) contribuie la conturarea „tabloului pastoral” al rudeniei de aici[9]. Domnul Răceu (primarul) îmi descrie semnele pastorale ale familiei sale; aflu astfel că aceste însemne patrimoniale se

---

[8] Marin Constantin, „Viziunea despre lume în satul Tilişca (judeţul Sibiu)”, în *Sociologie Românească*, V (4), 2007, pp. 81-96.

[9] Marin Constantin, „Tableau pastoral de la parenté”, în *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 37 / 2000, pp. 103-110.

transmit, la fel ca proprietatea ovină pe care o reprezintă; fraţii au semne specifice deşi fiecare păstrează şi semnul părintesc. După amiaza, îmi completez schemele de rudenie cu nişte date despre năşie. Ajung şi la casa lui Titi Ceuşescu (numărul 103), care îmi deapănă o istorie de viaţă despre ciobani şi securişti, şi despre anii pe care acest bătrân admirabil – ce ştie cânta la fluier – i-a petrecut în Deltă.

17-18 martie 2000. În continuare, adun mărturii despre rudenia spirituală şi orientarea maritală a generaţiilor săteşti. Sunt încântat de perspectivele pe care desluşirea rubedeniilor locale mi le deschide în studiul comunităţii de la Tilişca. Pot, de acum, aproxima dimensiunea şi gradul de relaţionare în cazul reţelelor parentale (de două până la 11 gospodării) şi în cel al structurilor de vecinătate (între două şi şapte gospodării), proprii acestui sat din Mărginimea Sibiului[10]. Semnele ereditare de proprietate, crestate pe urechile oilor, îmi relevă o excelentă evidenţă etnografică, în complementaritate cu informaţiile despre genealogiile ţărăneşti. În plus, datele despre proprietatea ovină şi funciară, laolaltă cu cele despre structura ocupaţională a tilişcanilor (notate după registrul primăriei) conturează „profilul" agro-pastoral al satului.

...Am mai menţionat aportul anchetei genealogice în a mă ajuta să pătrund în casele oamenilor de aici. Nu cred că exagerez spunând că, întrebând despre neamurile uneia sau alteia din gospodăriile tilişcane, devin – pentru câteva zeci de minute – nu doar un oaspete ocazional, dar şi un confident al interlocutorilor mei. De altfel, doamna Ceuşescu (soţia lui Titi, de la 103, şi mamă a soţiei domnului Nan, de la 86) îmi spune că am ajuns să „ştiu rudele mai bine decât tilişcanii"! Mă bucur cu atât mai mult cu cât, de la o casă la alta, sunt nevoit să explic din cele ce cunosc despre rudele cuiva, spre a afla restul „ramificaţiei" genealogice...

...Câteva concluzii

După cum cititorul o poate constata, consemnările de mai sus sunt formulate cu mijloacele unei *reflexivităţi* etnografice menită să redea cât mai mult din gândurile şi frământările cercetătorului aflat în cursul unei anchete. Potrivit lui Conrad Phillip Kotak, printr-o *etnografie reflexivă*, „Etnograful îşi inserează în text propriile sentimente şi reacţii din teren. [...] Etnograful poate adopta unele din convenţiile romanului, precum povestirea la persoana a I-a, conversaţiile,

---

[10] Marin Constantin, „Modele rurale şi urbane de învecinare în România post-socialistă", în *Ianus.* Publicaţie a Programului „Tradiţie şi Modernitate", 10-11 / 2005, pp. 87-101.

dialogurile şi umorul".[11] Unele din aceste procedee literare sunt prezente şi în jurnalul din care am reprodus aici notele mele de teren de la Tilişca.

Similitudinile literaturii cu jurnalul etnografic nu pot eluda însă diferenţele de conţinut dintre cele două genuri. În ceea ce mă priveşte, am făcut referire „la tot pasul" la noţiuni precum *genealogie*, *biografie*, *legendă eponimă*, *chestionar paremiologic*, *film etnografic*, *gospodărie*, *proprietate pastorală* etc. Acest „lexic" recurent al terenului descris configurează (în fond) şi „obiectul" căutării mele etnografice, şi anume studiul structurilor şi relaţiilor locale de rudenie. Toate celelalte aspecte semnalate în jurnal (ospitalitatea, stânele, proverbele, oficialităţile săteşti...) însoţesc „cheia de boltă" a expunerii – genealogiile ţărăneşti – fară a se substitui acesteia şi fără a o marginaliza din punct de vedere tematic.

În sfârşit, răzbate din paginile jurnalului o anumită atenţie pentru ceea ce am putea numi „relativizarea auctorială" a experienţei etnografice. Oamenii satului sunt menţionaţi (cu numele lor întregi, obţinute cu precizarea obiectivului monografic al anchetei) nu doar ca nişte *dramatis personae*; oierii, funcţionarii primăriei, gazdele etnografului şi ceilalţi săteni intervievaţi îndeplinesc un rol mai activ decât derularea (mai mult sau mai puţin coerentă) a unei intrigi narative. Tilişcanii răspund întrebărilor mele de ordin genealogic, îmi arată cum este preparată brânza, participă la completarea unui chestionar de proverbe, acceptă să fie filmaţi, mă primesc în casele lor, mă ospătează... autentificându-mi, prin toate acestea, investigaţia, şi adeverindu-mi popasul (adeseori, insolit) în mijlocul rânduielilor lor de zi cu zi, din care paginile unui jurnal pot reţine mult prea puţin...

---

[11] Conrad Phillip Kotak, *Anthropology. The Exploration of Human Diversity*, Fifth edition, McGraw-Hill, Inc., New York, 1991.

Anuarul societății prahovene de antropologie generală, nr. 3 (2017)

Anișoara Ștefănucă
ani_steg@yahoo.com

Jurnal Tiheró, Grecia, august 2016

Sâmbătă, 6.08.2016

Pornim la drum de la Ploiești spre Grecia dimineață, devreme, la ora 5.30. Drumul se anunță a fi destul de lung, dar nu atât de lung precum cel pe care îl urmam de obicei pe ruta Giurgiu-Sofia-Promahonas. Traversăm Bulgaria, urmând ruta central-estică, Veliko Tŭrnovo, Nova Zagora, cu destinația Provatónas, în apropierea graniței cu Turcia. Rămân surprinsă de percepția de pustiu și părăsit pe care ți-o oferă satele bulgărești. Multe dintre ele par a fi nelocuite. Casele au o arhitectură sobră, lăsând adeseori la vedere materia primă din care sunt construite. Câteva dintre ele se află într-o stare avansată de degradare. Îmi lipsesc parcă traforurile sau florăriile caselor din România, forfota matinală a oamenilor din localitățile pe care le traversaserăm mai devreme pe DN1, bisericile care par a fi oaze de verdeață și flori, zugrăvite predominant în alb, care te ajută să înțelegi apartenența religioasă a locuitorilor. În localitățile din Bulgaria nu îmi amintesc să fi văzut o astfel de biserică. Dintre orașele mai mari se remarcă Veliko Tŭrnovo, cu un aer distinct de stațiune turistică. Drumul anost surprinde totuși la un moment dat prin câteva peisaje pitorești în preajma lacurilor Jrebcevo, cum indică harta. Așteptăm cu nerăbdare să ajungem în Grecia. Afară este foarte cald. La fel și în autoturismul cu care ne deplasăm. Nu folosim sistemul de aer condiționat decât atunci când simțim că temperatura depășește limitele suportabilității. La un moment dat îi propun lui Sebastian să facem o mică oprire într-un sat, în apropiere de Madreț, la umbra generoasă a unui arbore. În momentul opririi, Sebastian observă faptul că motorul mașinii se turează în mod nefiresc, fapt care îl îngrijorează. Încearcă să remedieze problema, fără o aparentă rezolvare însă. Dincolo de faptul în sine îl sperie și gândul că ne aflăm într-un sat fără atelier de *service*, iar necunoașterea limbii localnicilor pare a fi în această situație un handicap major. Cu speranța că vom ajunge cu bine în Grecia, pornim la drum. Spre deosebire de atmosfera din alte localități prin care am trecut, satul

acesta pare a fi puțin mai animat. După parcurgerea fără probleme a câtorva zeci de kilometri, Sebastian observă că lucrurile par a fi intrat în normal.

Curând Évros-ul începe să ne însoțească. Sebastian observă dincolo de granița naturală cu Turcia minaretul unei moschei. Intraserăm în *Ellada*. Satele grecești par a fi mult mai familiare, deși ajungem în această zonă pentru prima dată. După mai bine de 100 de km de la granița cu Bulgaria ajungem în localitatea Provatónas, unde vom locui în următoarele cinci-șase zile. La recomandarea lui Stéfanos Milțalkákis, din Kavála, un bun prieten de-al nostru, ne îndreptăm spre centrul localității și după ce parcăm, mergem la *kafetéria* lui Mihalis Milțalkákis, unchiul lui Stéfanos. Este aproximativ ora 14.30. Căldura pare a fi copleșitoare. La *kafetérie* ne întâmpină un nepot al proprietarului, de la care Sebastian obține câteva informații. Eram în căutarea unui loc pentru cazare. Ne recomandă să luăm legătura cu administratorul unui hotel din apropiere, dar spunându-i că am dori ceva mai ieftin, fără prea mari pretenții, ne recomandă să luăm legătura cu vânzătoarea de la magazinul de peste drum. Aici întâlnim o tânără care nu ne poate oferi alte soluții decât cea de la hotelul învecinat. Ne spune, de asemenea, că localnicii care au posibilitate de cazare închiriază pentru o perioadă mai mare de timp (câteva luni) nu doar pentru câteva zile. Fără a avea o altă variantă, ne îndreptăm spre hotel. Aici, liniște. Ne apropiem de intrare, și, cum nu se arată nimeni la terasa din fața hotelului, ne hotărâm să încercăm mai târziu.

Decidem să intrăm la o *kafetérie* din centru, dotată cu o terasă generoasă și umbrită. Verdeața din jurul terasei ne dă încredere că măcar pentru un timp vom scăpa de caniculă. În interior sunt doi clienți, fiecare așezat la câte o masă. Unul dintre aceștia ne-a observat, îl salutăm și Sebastian îl întreabă dacă ne va servi cineva la masă pe terasă sau trebuie să intrăm înăuntru să comandăm. Ne spune că putem să luăm loc și o anunță pe doamna care servește. Hotărâm să ne așezăm mai aproape de el și de doamna care servește, în speranța că vom mai obține câteva recomandări în legătură cu posibilitatea găsirii unei cazări. Ne răcorim, eu cu un *nesstea* și Sebastian cu o coca-cola. Începem să ne revenim puțin câte puțin. Sebastian o întreabă pe doamna care ne-a servit dacă știe pe cineva care ne poate oferi cazare. Doamna îi întreabă și pe ceilalți clienți, între timp mai venise încă un bătrânel. Obținem două recomandări, ceea ce ne face să fim puțin mai optimiști. După ce ne terminăm băuturile răcoritoare, ne îndreptăm spre unul dintre locurile recomandate. Găsim un domn mai în vârstă care se odihnea topit de căldură pe terasa din fața casei, în apropierea unui pat improvizat pe care se întindea din când în când. Patul era acoperit cu un covoraș de coade după cum îl denumim noi în România. Comunicarea cu dumnealui este puțin cam anevoioasă, pentru că bătrânelul nu aude prea bine, iar memoria părea că este puțin cam afectată. Înțelegem că trebuie să vorbim cu soția dumnealui, care se odihnea

momentan. Ne invită să luăm loc la masa de pe terasă. Sebastian îi spune care este scopul venirii noastre în localitate. Aflăm că a fost plecat pentru o bună perioadă de timp în Germania și așa a reușit să construiască casa în care locuiește. Ne întreabă dacă vorbim limba germană. Îi răspundem că nu. Întrucât soția sa nu se trezise, plecăm, promițându-i că vom reveni. Ne îndreptăm spre *kafetéria* din centru. Spre deosebire de alte localități ale *Elladei* în care am mai fost, aici pare a nu fi nimeni interesat de noi. Mă grăbesc chiar să trag concluzia că sunt destul de indiferenți și că nu ne va fi prea ușor să ne desfășurăm cercetarea. Întrucât foamea își spunea cuvântul, intrăm într-o tavernă. Sebastian era dornic să mănânce un *mezé*. Ne întâmpină un miros ademenitor de grătar. Ne așezăm la una dintre mesele de pe terasă, deși aș fi intrat în tavernă să văd care ar fi oferta, însă, necunoscând uzanțele, rămân la masă. În scurt timp apare un bărbat care ne întreabă politicos cu ce ar putea să ne servească. Sebastian îi spune că ar dori un *mezé* și un țipuro. Băiatul pare ușor derutat, dar după ce îi dă Sebastian câteva detalii, se arată a fi lămurit. Eu comand pui la grătar. Întreb dacă au și cartofi prăjiți, dar mă asigură că porția de pui include și cartofi. În scurt timp ne aduce pâinea puțin prăjită și două farfuriuțe mici, întinse. Lui Sebastian îi aduce un castron mare cu salată (roșii, ceapă, ulei de măsline) și o felie de brânză stropită cu ulei de măsline și oregano, alături de țipuro. Înțelegem, cam dezamăgiți, că acesta este *mezé*-ul mult așteptat. Deși de obicei nu mănâncă ceapă crudă, Sebastian începe să guste din salată. Ne gândim că poate în această zonă nu se obișnuiește să se prepare tradiționalul (considerat de noi până atunci) *mezé*. Eu însă mai aștept. Înăuntru sfârâia pe grătar o bucată destul de mare de carne de pui. Mă întreb dacă acea bucată imensă de carne e pentru mine. Cum între timp mai intrase un client, mă gândesc totuși că puiul poate fi al acelui domn, sau urmează să îl împărțim. După un timp, băiatul care a luat comanda aduce la masa noastră porția de pui și cartofi prăjiți. Era imensă! Îi transfer lui Sebastian cartofii, pentru a mai compensa puțin *mezé*-ul. Deși până acum în *Ellada* nu am mâncat mâncare care să nu fie gustoasă, puiul pe care îl aveam în farfurie nu era prea grozav. Mă consolez cu ideea că măcar nu avea atâtea adaosuri nocive ca în România. După ce am terminat de mâncat, mai bine de jumătate de pui luând-o la pachet, ne îndreptăm spre bătrânul la care am mai fost.

Mergând pe trotuar observ o barză construită din bare de fier forjat, înaltă de aproximativ 1,5 m, care ține în cioc un vas din metal în care trecătorii pot lăsa gunoiul. Ne amuzăm și găsim a fi năstrușnică ideea. În România „barza aduce copiii în cioc”. Aici ține gunoiul. Să aibă barza un statut ingrat aici? Pe stâlpii care susțin firele de curent electric am observat numeroase cuiburi de barză. Spre deosebire de cele din România care sunt construite din ramuri, acestea erau făcute predominant din paie sau fragmente subțiri de vegetație. Ajungem la destinație. La masa de pe

terasa din fața casei erau domnul în vârstă, soția lui care venise între timp și un alt bărbat mai tânăr. Îi salutăm și ne invită să luăm loc la masă. Urmează o conversație în care Sebastian le spune care este motivul pentru care am venit. Îi mai întreabă câte ceva despre trecutul oamenilor din localitate, o întreabă pe doamna Eleni dacă au pentru închiriere o cameră cu baie pentru următoarele 5-6 zile. Doamna ne spune că ar avea, dar nu știe exact cât anume ar pretinde pentru aceasta. Le propunem să se mai gândească, apoi ne hotărâm să mergem la o rudă de-a lui Stéfanos din Kavála, de care întrebasem mai devreme la cafeneaua sa. Un localnic se oferă să ne conducă acasă la Mihalis. Acasă ne întâmpină o doamnă foarte cumsecade, prietenoasă, care ne invită în casă să vorbim la răcoare.

Descoperim o casă frumoasă, curată, elegantă, bine întreținută. Luăm loc pe canapele, în jurul unei mese pătrate pe care se află un mileu de artizanat. În curând doamna Mariánthi sosește însoțită de soțul dumneaei, Mihalis. Facem cunoștință. Sebastian îi spune că suntem prieteni cu nepotul său Stéfanos, de la Kavála. Între timp doamna Mariánthi ne servește cu *pita* (plăcintă cu brânză), apă rece și cafea grecească. După ce le spunem că suntem în căutarea unei locuințe, sună câteva cunoștințe pentru a vedea cine ne poate ajuta. Întrucât în apropiere era o casă nelocuită (din rândul celor construite pentru militarii de frontieră, care între timp au obținut permisiunea de a locui în orașe mai mari și mai îndepărtate) aflăm că nu se poate locui acolo deoarece fusese întrerupt curentul electric pentru a nu mai plăti impozitul.

Aflăm și câteva detalii despre familia lor, vorbim și despre copii, nepoți, privim fotografii. Între timp, domnul Mihalis merge în localitatea învecinată, Tiheró, și ia legătura cu proprietarul unei pensiuni – motel. Ne conduce și pe noi acolo, și ne înțelegem cu proprietarul pentru suma de 20 euro pe noapte. Camera este tip garsonieră, cu baie și *kuzináki* (bucătărioară). Ne familiarizăm cu locul și ne despărțim de Mihalis mulțumindu-i pentru ajutor. Ne invită să facem o plimbare cu mașina lui prin localitatea în care ne aflăm. Îi mulțumim și apoi ne continuăm plimbarea pe jos.

Tiheró este un târg cochet, cu un centru animat, cu multe *kafetérii*, magazine și taverne. La mese sunt oameni de toate vârstele, predominant bărbați. Pentru prima dată în această deplasare observ că bărbații mai în vârstă au *kobolöi* (un șirag de mărgele pe care le țin în mână). Oboseala își spune cuvântul și ne retragem *sto domátio* (la cameră, la cazare) pentru a ne odihni. Deși este prea devreme pentru concluzii, mă întreb dacă cercetarea va avea succes. Spre deosebire de alte deplasări în *Ellada*, ritmul cu care interacționăm cu oamenii este mai puțin intens. Dar este doar prima zi și obiectivul principal – acela de a ne fi cazat – a fost atins. (Obs. La terasă nu ne-a cinstit nimeni.)

Duminică, 7.08.2016

Ne îndreptăm spre Provatónas. Mergem la biserică. Biserica este construită în stil bizantin, foarte frumoasă şi îngrijită. Deşi este încă devreme, ora nouă, slujba de duminică este aproape de final. În biserică sunt patruzeci-cincizeci de persoane, predominant femei, aproximativ zece bărbaţi şi câţiva copii. Toată lumea stă pe scaune. Bărbaţii stau în stranele de pe partea dreaptă a naosului. Toate femeile poartă rochii sau fuste și capul neacoperit. La final preotul anunţă care mai sunt slujbele din timpul săptămânii şi la ce oră vor începe. După ce oamenii se retrag din biserică ne îndreptăm spre altar pentru a vorbi cu preotul. Cum comunitatea este destul de mică, preotul a intuit că suntem străini şi ne-a întâmpinat binevoitor. După ce Sebastian i-a comunicat care este scopul venirii noastre aici, am întrebat dacă pot să fac câteva fotografii. Părintele ne-a răspuns că de regulă nu se fac fotografii pentru a nu apărea pe *site*-uri, şi că pot face dacă sunt doar pentru noi. După o scurtă explicaţie a lui Sebastian primim acordul său. Ne invită să luăm anafură. Din gestul meu de reţinere a înţeles că am mâncat de dimineaţă şi nu mai putem lua acum. Un enoriaş merge în altar şi ne aduce șerveţele pentru a lua anafura acasă. Ne oprim apoi în centrul bisericii pentru a face câteva fotografii. O doamnă ne salută, o salutăm şi noi şi ne întreabă de unde suntem. Ne urează apoi toate cele bune şi se desparte zâmbitoare de noi.

De la biserică ne îndreptăm spre *kafetérie* după cum ne-a recomandat şi părintele, pentru a vorbi cu oamenii din sat. Mergem la *kafetéria* lui Mihalis şi a lui Mariánthi, situată chiar în centrul localităţii. Intrăm, salutăm şi ne invită binevoitori să luăm loc la o masă. Ne servesc cu cafea, apă și biscuiţi. În *kafetérie* erau deja la o masă aşezate mai multe doamne care fuseseră la biserică. Erau la cafea. Povesteau şi atmosfera era destul de animată. După ce au fost servite li s-a alăturat şi doamna Mariánthi, pentru a bea un suc împreună. Am observat că cel care face cafea era domnul Mihalis, şi foloseşte câte un ibric mic, delicat, cu aspect oriental, pentru fiecare cafea. (Voi întreba de ce procedează aşa.)

Îl întreb dacă pot să îl fotografiez în timp ce face cafea. Desigur, îmi spune. Este un moment potrivit pentru a face câteva fotografii şi doamnelor care erau la masa din centrul cafenelei. Le cer permisiunea şi se arată bucuroase. Le fac fotografii şi le mulţumesc. Afară, pe terasă mai erau câțiva domni la cafea. Mihalis, proprietarul cafenelei, este ajutat de un nepot al său venit din Tesalonic. Acesta servește cafeaua la mese. Între timp, Mihalis l-a sunat pe un prieten al său pentru a veni să vorbească cu noi. Acesta ne aduce câteva albume foarte interesante despre traci. Între timp ni se alătură și Triandáfilos, un alt domn, a cărui soție se află alături de

celelalte doamne la masa din centrul cafenelei. Facem cunoştinţă şi ne spune că au fost şi ei în România şi le-a plăcut foarte mult. Triandáfilos a mers cu familia lui când el avea cinci luni şi a locuit la Craiova până la vârsta de şase ani, prin anii 1946-1950. Petros a fost în excursie în România şi a fost încântat de vinul *Murfatlar* şi de capitala ţării, Bucureşti.

Deşi era foarte interesant ceea ce ne spuneau, nu puteam folosi reportofonul. Era încă prea devreme. Ne cunoşteam de prea puţin timp. După câteva minute Sebastian îi întreabă dacă putem să înregistrăm. Între timp eu am deschis reportofonul şi l-am aşezat pe masă. Unul dintre albumele aduse de Petros conţine multe imagini cu valoroase piese de port popular şi alte piese de muzeu. Sunt încântată. Cunoaştem structura portului popular din zonă, iar pe la începutul albumului observ o imagine care ilustra un grup de femei îmbrăcate în costume care se asemănau în mare măsură cu cele pe care le-am văzut la Izvoarele, în judeţul Tulcea, la populaţia elenă din acea localitate, despre care ştiam că vin din zona Tesalonicului. Triandáfilos îmi spune că sunt pomaci (o populaţie despre care nu am mai auzit încă, care locuieşte în zona Komotiní-ului şi Bulgariei). La un moment dat, soţia lui Triandáfilos se apropie de masa noastră şi ne spune că putem să venim la întâlnirea membrelor *sílloghos*-ului (asociației) din localitate (marţi la ora 10.00). La plecare, Triandáfilos vorbeşte cu domnul Mihalis, pentru a ne plăti (cinsti) cafelele, însă Mihalis şi doamna Mariánthi îi spun că nu trebuie să plătească pentru că le suntem *fíli* (prieteni). Este prima tentativă de a ne cinsti cineva la o tavernă în această cercetare. Ne pregătim de plecare şi doamna Mariánthi ne invită la masă, la ora 13.00. Până atunci pornim să facem o plimbare prin sat. Pe parcurs facem fotografii, iar Sebastian remarcă faptul că formula aceasta de cercetători-pereche (eventual soţ şi soţie) care cunosc într-o oarecare măsură limba, şi se completează unul folosind şi mânuind aparatura din dotare în timp ce celălalt se concentrează asupra discuţiei, pare a fi o formulă aproape ideală de cercetare. Se bucură de faptul că mai înţeleg și eu câte ceva din ceea ce se discută şi nu trebuie să mai piardă timp pentru a a-mi traduce.

Începe să fie foarte cald. Pe cer niciun norişor. Bine măcar că mai adie puţin vântul. De altfel, vântul este o prezenţă permanentă aici. Îmi amintesc de acest curent de aer pe care îl simţeam şi pe valea Axiós-ului, în prefectura Kilkís, în cadrul deplasărilor anterioare. În jur, linişte. Toată lumea se retrage deja în casă. Doar la un moment dat auzim pe cineva vorbind cu un ton mai ridicat, aproape zbierând. Ne îndepărtăm de sat, trecem şi de o capelă cu hramul Sfântului Gheorghe, din reprezentarea căreia lipseşte varianta ecvestră (calul). Simţim un miros de *ghlikániso* (anason), care dă de obicei parfumul băuturii numite ţipuro. Sebastian este de părere că poate fi o plantaţie în apropiere. În depărtare se vede cimitirul. Hotărâm să ajungem

acolo, la chiparoşi. Orientate cu faţa spre intrare, aliniate, stau mormintele mai noi. Sunt placate cu marmură, aşa cum am văzut mai peste tot în *Ellada*. Ici colo mai poţi vedea câte un chiparos la căpătâiul unui mormânt. Chiparoşii pot fi întâlniţi şi în jurul bisericilor. Mormintele mai vechi sunt mai modeste şi au doar o cruce din piatră la căpătâi.

Mai peste tot mormintele au o firidă închisă în care sunt aşezate fotografii din timpul vieţii celor care odihnesc acolo. Majoritatea sunt surprinşi în ipostaze vesele, zâmbitoare. Lucru mai puţin obişnuit în România. De asemenea, pe morminte poţi vedea tot felul de mici obiecte drăgălaşe care au aparţinut sau au fost aduse pentru defunct. Aceasta se poate observa mai ales pe mormintele celor mai tineri. Spre deosebire de alte localităţi pe unde am mai fost cu alt prilej, aici nu am observat foarte multe candele aprinse, sau chiar mai de loc. Să fie o explicaţie depărtarea cimitirului de sat? Sau căldura toridă? Sau nu se obişnuieşte astfel? Părăsim cimitirul şi ne îndreptăm spre sat. Ne oprim la o *kafenío* pentru a ne odihni şi răcori puţin. Trecem pe lângă casa la care, la venire, se auzea cineva ţipând. Acum stăteau pe o băncuţă liniştite două doamne mai în vârstă. Le salut şi le întreb ce fac. Una dintre doamne se apropie de gard şi începe să vorbească cu noi. Ne întreabă dacă suntem căsătoriţi. Îi răspundem afirmativ şi ne urează cele bune. În timp ce vorbeam, o pisicuţă care se odihnea şi ea sub terasa casei, se apropie de stăpână alintându-se precum obişnuiesc copiii mici în prezenţa unor persoane străine. Se apropie puţin de noi, întind mâna spre ea, dar se retrage alintându-se din nou la picioarele stăpânei. Ne apropiem de *kafenío*. Doamna care serveşte ne întreabă dacă am găsit cazare. Îi spunem că am găsit la Tiheró şi îi mulţumim pentru sugestiile făcute. Ne îndreptăm spre Mihalis şi Mariánthi Milţakákis, care ne invitaseră mai devreme la masă. Sunăm la soneria de la intrarea în casă, ne deschide domnul Mihalis şi intrăm. În interior răcoare, semn că aerul condiţionat îşi făcea datoria. Suntem invitaţi, dacă dorim, să ne spălăm pe mâini, suntem întrebaţi ce am mai făcut de când nu ne-am văzut, şi ne aşezăm la masă în bucătărie. Bucătăria este cochetă, aranjată cu bun gust. Deşi nu m-au impresionat vreodată florile artificiale, aici sunt aranjate într-un mod plăcut. De fapt, parcă fiecare detaliu era la locul său aşezat, aducând plusvaloare întregului. Suntem serviţi cu musaca de vinete, *tzatzíki*, salată de roşii, ardei şi ceapă, brânză stropită cu ulei de măsline şi oregano, apă, suc, bere. Pe unul dintre posturile TV se difuzau ştirile. După un timp, gazda schimbă postul şi privim din când în când o emisiune cu dans şi muzică tradiţională, *To aláti tis ghis* (*Sarea pământului*). Le spunem că urmărim şi noi cu plăcere pe internet această serie de emisiuni. Dintr-una într-alta, aflăm că înainte de a se declanşa problemele actuale din Turcia mergeau şi ei destul de des acolo, la cumpărături. Acum însă starea de nesiguranţă a crescut şi nu mai merg acolo. După un timp ne retragem mulţumindu-le pentru masă şi pentru *parée* (companie). Pentru

că în camera alăturată văzuserăm un buzuki, întrebăm dacă mai cântă cineva la el. Mihalis ne spune că el cântă şi ne promite că ne va cânta zilele următoare. La ieşire, pe hol, observ două tablouri, de fapt două rame care încadrează câte o pânză brodată. Gazda îmi spune că sunt vechi, că au fost făcute de mama sa. Rămân impresionată de ingeniozitatea doamnei Mariánthi şi de preocuparea dumneaei de a păstra şi pune în valoare o amintire de la mama sa. Ne despărţim mulţumindu-le încă o dată.

Cum la ora aceasta, aproximativ 14.00, grecii se odihnesc, ne retragem şi noi.

Pe la ora 17.00 ieşim în centrul oraşului Tiheró. Sebastian se opreşte la o tavernă pentru a întreba dacă se serveşte aici *mezé* cu ţipuro. Interlocutorul său îi spune că nu obişnuiesc. Aşadar nelipsitul *mezé* din prefectura Kilkis lipseşte aici cu desăvârşire. Ne consolăm cu gândul că ne vom lua revanşa la Asiménia din Plaghiá, Kilkis, peste câteva zile. La terasele din centru era o populaţie cosmopolită, fapt care ne-a determinat să optăm pentru terasa situată în vecinătatea locului de cazare, unde văzuserăm câţiva *papúdes* (bunici). Ne apropiem, îi salutăm şi ne îndreptăm spre o masă (singura liberă de altfel) amplasată mai spre margine. Am simţit curiozitatea celor prezenţi, motiv pentru care am întrebat *ti kánete* („ce faceți?”). Era şi o modalitate prin care să începem să interacţionăm. În acel moment, s-au întors spre noi, ne-au răspuns şi apoi ne-au întrebat câte ceva despre noi. Comandăm o cafea şi o apă rece. Sebastian le spune care este scopul prezenţei noastre acolo. Dacă în prima zi aparent nu era nimeni interesat de prezenţa noastră în Provatónas (la *kafenío*) iată că acum toţi păreau a fi foarte interesaţi de noi. Mai povestim şi aflăm că locuitorii se mai ocupau şi cu pescuitul, râul Évros fiind foarte aproape. Îi întreb despre uneltele de pescuit şi aflu că folosesc ceea ce în România numim vintire (*daulía* aici) şi prostovol. Unul dintre bătrâni se arată dispus să ne însoţească până la el acasă pentru a ne arăta câteva unelte. Pornim cu bucurie. Înainte de a ne ridica de la masă ne pregătim să plătim consumaţia iar altul dintre bătrâni ne spune că a plătit el deja. Îi mulțumim. Fuseserăm cinstiţi. Ajunşi la casa pescarului am bucuria să constat că uneltele se aseamănă cu cele din România, de pe malul Prutului și al Dunării. Le fotografiem, ne arată şi o plasă asemănătoare cu o setcă (avă) mai mică. Apoi ne conduce pentru a ne arăta o barcă din lemn care funcţiona acum cu un motor ataşat. Revenim la terasă şi îi întrebăm ce specii de peşti pescuiesc în Évros.

Le cer permisiunea de a le face o fotografie şi primesc cu bucurie. Observ că mai toţi dintre cei prezenţi au în mâini *kobolöi*. Aflăm că miercurea se face târg (*pazári*). La terasă erau numai bărbaţi. O parte dintre cei care erau înăuntru jucau cărţi, după care mai toţi au ieşit afară pe terasă. Remarc undeva în apropiere, în faţa unei case, un grup de doamne care stau de vorbă. La ora asta nu am văzut femei la terasă. Terasa pare a fi la această oră dedicată în exclusivitate

bărbaţilor. Plecăm să mai facem o plimbare prin sat, mulţumindu-le. Peste tot sunt foarte multe cuiburi de barză. Am asistat chiar la un dans pe care noi l-am caracterizat ca fiind nupţial. Ne retragem la cazare. Ne întâlnim cu vecinii noştri mai în vârstă, pe care i-am cunoscut din prima zi şi despre care am aflat că locuiesc aici, cu chirie, după ce le-a ars casa în întregime din cauza unui scurtcircuit la rețeaua electrică. Deşi au trecut prin această experienţă dramatică, totuşi sunt mai tot timpul zâmbitori şi binevoitori. O fi un mod specific grecilor de a trece atât de uşor peste un eveniment nefericit? Poate vom afla mai multe pe parcurs...

Luni, 8.08.2016

Ne trezim devreme, ca de obicei. După micul dejun, mergem la *dimarhío* (primărie). Sebastian se interesează de câteva cărți, monografii ale zonei. O domnișoară de la un birou ne recomandă să ne interesăm la bibliotecă. Ne explică cum putem ajunge. La bibliotecă, văzând programul afișat, înțelegem că vom găsi deschis doar seara, de la 18.00 la 21.00. Sunăm la un număr de telefon afișat la intrarea în bibliotecă dar nu ne răspunde nimeni. La parterul clădirii se află sediul unui centru pentru copii. Deși sunt în vacanță, copiii vin aici pentru a petrece o parte din timpul liber. Vorbim cu doamna care lucrează aici. După ce plecăm, trag concluzia că femeile din Grecia, mai ales cele mai tinere, sunt foarte dezinvolte.

Ne hotărâm să mergem într-o localitate învecinată, la Filaktó, pentru a ne întâlni cu un domn despre care am aflat că este pasionat de arheologie, istorie, tradiții. Pentru că nu știam unde locuiește, ne oprim în centrul localității, la o *kafenío*. Deși era doar ora 9.00, erau deja sosiți câțiva clienți, desigur, bărbați. Salutăm și ne așezăm la o masă. Doamna care servește vine să ne ia comanda. Dorim să bem câte o cafea grecească. Știam că suntem „sub observație”, dar, spre deosebire de seara trecută, când am intrat noi în vorbă cu ei, întrebându-i ce fac, acum, nemaiîntrebând, s-a așternut cumva o liniște stânjenitoare. După ce ni se aduc cafelele și bineînțeles apa, unul dintre domni, mai tânăr, intră în vorbă cu noi. Sebastian le spune care este motivul venirii noastre, după care, în scurt timp, toată lumea de la terasă știe ce e cu noi acolo. După ce am epuizat subiectele de discuție și am terminat cafelele, ne pregătim să plătim, dar unul dintre domni, cel mai tânăr, ne spune că ne cinstește el. Un alt domn se oferă să ne conducă la domnul Vasilis, arheologul. Ne despărțim, mulțumindu-le. Ajungem la domnul Vasilis, care ne întâmpină bucuros și ne invită la biroul de lucru al dumnealui. În hol, ne oprim în fața unor rafturi pe care se află numeroase obiecte sau fragmente de piatră, ceramică, metal etc. Observ acolo fragmente de la fusele care aveau la bază o rotiță din piatră, pipe, fragmente de os, fragmente de

paftale, toate adunate din zona localității. Ne prezintă apoi fotografii cu Ansamblul *Maríța* (după numele râului Évros în spațiul bulgăresc) din localitate. Sunt sute de fotografii. Îmi spune că pot să fotografiez tot ce doresc. „It's free” îmi spune în engleză zâmbind, precizându-ne că putem să comunicăm și în engleză, pentru că a fost și în America pentru un timp. Ne însoțește apoi în localitatea în care suntem cazați, pentru a ne ajuta în privința procurării unei cărți. Observăm faptul că este foarte cunoscut și respectat de către membrii comunității. Reușim să luăm legătura cu bibliotecarul și pe lângă cartea de care aveam nevoie, găsim și câteva albume cu port popular și tradiții din zona Traciei. Le putem împrumuta pe numele domnului Vasilis, urmând a le returna înainte de plecare. Revenim la Filaktó și domnul Vasilis ne conduce undeva în apropiere să vedem un arbore pietrificat, vechi de aproximativ treizeci de milioane de ani. Ne spune că a colaborat și cu profesori, specialiști din România. Îl conducem apoi acasă și se grăbește să mai caute, spre a ne oferi câteva albume despre traci. Ne despărțim apoi, mulțumindu-i. După-amiază am rămas acasă să fotografiez albumele. Istovitor... sunt sute de pagini. Spre seară mă pregătesc să ies și eu la o plimbare cu Sebastian. Între timp el a mai mers la *kafenío* să mai vorbească cu bărbații de acolo. Îmi spune că atunci când nu sunt și eu prezentă mai vorbesc, așa, fără reținere în unele privințe. La *kafetéri*-ile din centru sunt mai puțini clienți decât în celelalte zile, când era *week-end*. Rămânem la terasa unei *kafetérii* și mâncăm câte o plăcintă – una cu brânză și cealaltă cu cremă de vanilie și scorțișoară. Plăcinta îmi amintește de *bugáța* pe care o mâncam cu atâta nerăbdare la Axiúpoli, în Kilkís. După ce mai facem o plimbare mergem acasă la un alt domn, recomandat de cunoștința noastră de la Provatónas. Sebastian obține cartea îndelung căutată. Ne oprim apoi puțin la biserică. În fiecare seară, câteva femei merg la paraclisul Maici Domnului. Intrăm și ne închinăm. Cântările sunt deosebit de frumoase, puse în valoare și de acustica impecabilă a bisericii. La un moment dat preotul începe să cădească iar enoriașele se îndreaptă spre preot, fără să-și părăsească locurile, cu multă evlavie, aplecându-se cu mâna dreaptă la piept și făcându-și cruce. Când ne pregătim să ieșim, o întâlnesc pe o doamnă cu care ne-am cunoscut. Ne salută bucuroasă. Ne îndreptăm spre cazare și mai rămânem puțin la terasa din apropiere. Ne așezăm lângă bătrânul care ne arătase cu o seară înainte uneltele de pescuit. Pentru că aflasem că a doua zi va fi *pazári* (târg), îl rog pe Sebastian să îl întrebe pe interlocutorul nostru la ce oră va începe și care este locul. Îl mai întreb dacă există crescătorie de pește în apropiere și îmi răspunde că nu. Aflăm că Évrosul este destul de adânc, aproximativ cinci metri, iar când apa nu este foarte mare adâncimea medie este de circa 1-2 metri. Îl mai întreb de berze – *lelékia* sau *pélarghos*, și aflăm că ele se pregătesc de plecare, și mai vin la primăvară. Berzele sosesc primele, și pleacă tot primele. Întreb de ce cloncăne, dar nu știe. Ne spune că și în timpul nopții fac așa. Iar eu credeam

că ar fi vorba de un ritual nupțial. De la berze ajungem la mărțișor, a cărui denumire nu am aflat-o încă (dacă există). Aflăm că înainte de a veni berzele, femeile pun copiilor câte un șnur alb și roșu la mână. După un timp îl leagă la un pom pentru a-l lua barza. Îi spunem că în România se zice că bebelușii sunt aduși de barză. Râde și ne spune că aici nu există credința aceasta. Îl mai întreb de unde fac rost de uneltele de pescuit și ne spune că de la turci sau de la Alexandrupoli, de la magazinele specializate. Înainte erau localnici care confecționau unelte, dar acum nu mai lucrează nimeni. Întreb dacă mai au femeile covoare, ștergare, mai vechi, și îmi răspunde că este posibil să mai aibă câte ceva. Ne planificăm ca seara următoare să vorbim și cu femeile, care făceau și acum *parée*, la fel ca și în seara precedentă. În concluzie, femeile, la fel ca și bărbații de la terasă se întâlnesc seara pentru a vorbi, a povesti. Cum *kunúpia* (țânțarii) nu ne mai dau pace, ne hotărâm să ne retragem. Aflăm că ora 21.00 ar fi ora la care încep să își facă apariția în număr foarte mare, până spre dimineață. Dacă bate vântul, sunt mai puțini.

Marți, 9.08.2016

Mergem la Provatónas. Afară este puțin înnorat. Vântul adie ca de obicei. Deja ne-am familiarizat cu el. Ne oprim la *kafenío* la Mariánthi și Mihalis, cunoștințele noastre. Ne întâmpină, și ne invită să luăm loc la masă. Ne întreabă dacă să ne servească cu o cafea. Răspundem afirmativ. A reținut că lui Sebastian îi place cafeaua *skéto* (fără zahăr) iar mie *métrio* (medie). Odată cu cafeaua și apa ne aduce și biscuiți. Apoi ne aduce și o plăcintă cu măsline. Biscuiții și plăcinta sunt, cum ar spune grecii, *pará páno* (în plus față de cafeaua servită de obicei doar cu apă). Deși mai erau clienți pe terasă afară, se așază puțin să mai vorbească cu noi. Ne întreabă ce am mai făcut, pe unde am mai fost și ne spune că a rezolvat cu cineva să ne dea o carte care i-ar fi fost de folos lui Sebastian. Între timp apare în cafenea și nepotul lui Mihalis, care a venit aici pentru a-i ajuta. Îi spunem că la ora 10.00 mergem la întâlnirea membrelor *sílloghos*-ului (asociației) din localitate, unde am fost invitați de Dímitra, soția lui Triandáfilos, pe care i-am cunoscut duminica trecută în cafenea. După ce bem cafelele, Sebastian își exprimă intenția de a plăti consumația, dar Mariánthi refuză să accepte plata, spunându-ne că suntem prietenii lui Stéfanos de la Kavála și implicit prietenii lor. Mulțumim respectuos și ne îndreptăm spre sediul *sílloghos*-ului. Între timp norii de dimineață s-au risipit și soarele începe să devină arzător. Ajungem la *sílloghos* și intrăm odată cu prima doamnă venită. Facem cunoștință și ne invită să luăm loc. În încăpere sunt multe mese rotunde, scaune, două canapele, o mică amenajare pentru prepararea cafelei, o bibliotecă cu câteva cărți. Legătura cu tradiția este pusă în evidență prin

intermediul a câtorva vase din cupru pentru gătit, o *tapsí*, câteva piese componente ale războiului de țesut și două păpuși îmbrăcate asemănător portului specific zonei. Pereții încăperii sunt acoperiți cu numeroase fotografii care reflectă participarea *síllogos*-ului la festivaluri sau excursii, altele ilustrează portul popular. Pe peretele de lângă intrare se află un tablou cu imaginea bisericii Aghiá Sofiá din Constantinúpoli. Ca impresie păstrată în urma deplasării la Constantinúpoli și împrejurimile acestuia, doamnele ne spun că totul este grecesc. Întrebând despre tradițiile din zonă aflăm câte ceva despre tradiția mărțișorului. *Marténița* (se confirmă ceea ce am aflat la Tiheró): la 1 martie li se leagă copiilor șnur din fir roșu și alb, la mână, care este purtat un timp, apoi este lăsat pe o piatră, la streașina casei sau pe ramurile unui pom pentru a-l lua barza (denumită aici *pélarghos*, la Tiheró, *leléki*).

La întâlnire au venit opt membre ale *sílloghos*-ului. Președinta *sílloghos*-ului pregăteşte cafea pentru fiecare, câte un pahar cu apă, biscuiţi. Sebastian întreabă câte ceva pentru a mai lămuri câteva dintre temele sale de cercetare. La un moment dat, una dintre doamne începe să ne cânte un cântec de origine bulgărească. Deşi se apropie de optzeci de ani, cântă foarte frumos. Suntem serviţi de doamna Dímitra (preşedinta *sílloghos*-ului) cu o prăjitură cu blat din biscuiţi, jeleu şi cremă. Face cinste pentru că astăzi este ziua de naştere a soţului ei.

Observ faptul că în exprimarea curentă a grecilor, mai ales a doamnelor, se folosesc numeroase diminutive şi cuvinte care au rolul de a exprima drăgălăşenia şi afecţiunea pentru cineva: *kúkla mu* („păpușa mea”), *pedí mu* („copilul meu”), *kopéla mu* („fata mea”), *aghápi mu* („iubirea mea”), *aghóri mu* („băiatul meu”), *kaló pedí* („copil bun”), *koríţi mu* („fetița mea”)... Această observaţie este valabilă cam pentru majoritatea zonelor în care am fost până acum (Pélla, Kilkís, Évros).

Membrele *sílloghos*-ului se întâlnesc în fiecare zi de marţi, şi este un *sílloghos* al femeilor. Pentru întâlnirea de astăzi, aproape fiecare doamnă a adus câte ceva (în principal dulciuri) pentru servit. Întrebăm de costume tradiţionale şi ne spun că nu prea se mai găsesc, le-au dat pe mai nimic, uneori chiar s-au înmormântat cu ele. Aflăm că la Souflí se continuă o veche tradiţie a creşterii viermilor de mătase şi prelucrării firului de mătase naturală. Pe unul dintre pereţii încăperii se poate vedea un tablou realizat din gogoşile viermilor de mătase. O altă doamnă, care se pregăteşte să plece scuzându-se că nu mai poate rămâne, a adus pentru a ne servi *kerásmata* (ciocolăţele) pentru că pe soţul ei îl cheamă Triandáfilos. O rog să mai rămână puţin pentru a face o fotografie cu celelalte doamne. Primeşte docilă rugămintea mea. Alte două doamne se îndreaptă spre bucătărioară şi încep să spele vasele folosite pentru servitul dulciurilor. Între timp, le rog pe femei să ne interpreteze câteva dintre cântecele pe care le cunosc. Dímitra şi *kiría* Hrisúla ne

cântă trei cântece pe care le-am înregistrat. Mă roagă apoi să redau înregistrarea pentru a asculta piesele înregistrate. Fotografiez obiectele tradiţionale, apoi ne pregătim de plecare. Le mulţumim mult pentru tot şi le îmbrăţişez pe fiecare. Sunt bucuroase şi chiar impresionate de gestul meu. Ne despărţim cu speranţa că poate ne vom revedea anul viitor.

Ne îndreptăm spre Tiheró. Mergem acasă să mâncăm. Mi-a rămas gândul la pepenii galbeni pe care i-am văzut de vânzare în centrul localităţii. Mă hotărăsc să merg să cumpăr unul. La întoarcere, mă întâlnesc cu un domn la care fuseserăm cu o seară înainte. Îl cheamă Kóstas şi este de etnie albaneză (*arvanítis*). Strămoşii lui s-au stabilit aici cu mulţi ani în urmă. Îmi vorbeşte în greacă şi înţeleg că ne invită diseară în *platía* (în piață) la o terasă, la ora 20.00. Îi promit că vom veni. Acasă îi transmit mesajul lui Sebastian, cu rezerva că nu ştiu sigur dacă am înţeles bine, având în vedere cunoştinţele minimale pe care le am în ceea ce priveşte conversaţia în limba neogreacă. Pe seară ieşim iar în centru. Cum drumul ne conduce pe lângă terasa cu bătrânii (vecinii noştri) cu care am mai vorbit, ne apropiem de o masă şi mai vorbim cu unul dintre bătrânii pe care îi cunoşteam. Sebastian îi spusese că aş dori să mai fotografiez barca pe care am văzut-o cu o seară înainte şi să număr crivacele. Îmi spune că, desigur, pot să merg. Barca era construită din lemn şi avea unsprezece crivace. Este cumpărată dintr-o localitate învecinată, unde se mai construiesc încă. În Tiheró nu se mai construiesc bărci de ceva timp. Mergem în *platía* pentru a ne întâlni cu Kóstas. Se făcuse deja ora 20.15 iar Kóstas nu a apărut. Sebastian se gândea că probabil nu am înţeles eu bine. Ne hotărâm să ne mai plimbăm şi îl vedem pe fratele lui Kóstas. Lucra în centru, la un birou de asigurări. Îl rog pe Sebastian să îl întrebe dacă îl poate contacta pe Kóstas pentru a lămuri situaţia. Ne spune că de obicei fratele lui iese dimineaţa la cafea la terasa lui Petros şi seara lângă pizzeria din *platía*. Ne recomandă să îl mai aşteptăm, se poate să mai întârzie deplasându-se mai greu după anumite probleme de sănătate. Ne întoarcem în *platía* şi îl aşteptăm. După un timp îl observ pe Kóstas. Mă bucur să îl văd, cu atât mai mult cu cât apăreau semne de îndoială că aş fi înţeles corect mesajul lui. Ne salutăm şi ne invită să luăm loc la masa unei terase. Referindu-se la faptul că a întârziat, îi confirmă lui Sebastian că eu am înţeles bine mesajul lui, dar el este cel care una a vorbit şi alta a făcut. Deşi era ora 21.00, Kóstas comandă pentru el un *ness-frapé* şi apă. Eu şi Sebastian comandăm câte un suc. În *platía* erau câteva familii tinere cu copii. Atmosfera era destul de animată la această oră. Țânţarii (*kunúpia*) începeau să își facă simțită prezența. Erau foarte mulți şi extrem de agresivi. Aproape fiecare dintre noi se scărpina şi se pălmuia determinând o nelinişte generalizată. Încercarea unor vecini de masă de a îndepărta ţânţarii prin folosirea unor produse fumigene s-a dovedit a fi inutilă. Din când în când, Sebastian mă întreba dacă înţeleg ceea ce vorbeşte cu

Kóstas. Îl asigur că nu este nicio problemă, nu trebuie să îmi traducă pentru că momentan am altă preocupare – să mă apăr de ţânţari. Spre deosebire de alte zone centrale ale localităților din prefectura Kilkís, unde piaţa era dominată de un arbore (platan) bătrân, aici, deşi sunt platani, aceştia au dimensiuni reduse. Piaţa este dominată în schimb de cuibul unor berze, aflat în vârful unui vechi stâlp de lemn pentru susţinerea reţelei electrice. Din când în când încep să scoată anumite sunete emise prin bătaia ritmică a ciocului, sunete pe care le auziserăm şi în serile anterioare. Îl întreb pe Kóstas dacă ştie de ce se manifestă berzele în acest mod şi îmi spune că ar fi ceva în legătură cu puii lor, care între timp au crescut. Kóstas este de origine albaneză. Strămoşii lui s-au stabilit aici cu mult timp în urmă. Kóstas spune că statul elen nu recunoaşte etniile din Grecia, şi la fel s-a întâmplat şi cu albanezii veniţi în zonă într-un număr destul de mare, ca zidari. S-au stabilit aici, pe partea dreaptă a râului Évros după 1922. Majoritatea ar fi albanezi. În jurul localităţii ar mai fi şi sarakaţani şi vlahi, dar care nu comunică între ei, deşi ar fi destul de apropiaţi din punct de vedere etnic. La masa noastră vine şi un prieten de-al lui Kóstas, *kírios* Petros, şi el de origine albaneză. Este proprietarul unei cafenele moderne din centrul localităţii. Are şi o colecţie de instrumente tradiţionale vechi, la care ţine foarte mult, pe care ne invită să o vedem.

Kóstas ne propune să mergem la terasa pizzeriei alăturate, deşi este destul de târziu, aproximativ ora 22.00. Pentru greci, invitaţia de acest gen înseamnă cinste (*filoxenía*, *kérasma*).

În *platía*, deşi a rămas mai puţină lume, observ că majoritatea s-au aşezat la mese, la pizzerie, sau oricum pentru a mânca ceva. În România asta ar fi fost de obicei ora de retragere. Deşi ne întreabă ce dorim să mâncăm, îl lăsăm pe el să aleagă pentru că ştie mai bine ceea ce se poate servi aici. Domnişoara care servea a preluat comanda şi în scurt timp a început să pregătească masa. Aşterne o faţă de masă de unică folosinţă, din hârtie, aşa cum am văzut mai peste tot în *Ellada*. Aduce ţipuro şi apă rece. Cinstim cu tradiţionalul *stin 'ia mas* („în sănătatea noastră”). În scurt timp sunt aduse şi celelalte produse comandate. Sunt gustoase. Discuţia continuă. Vorbim despre istoria populaţiei din zonă. Pe la ora 23.00, ne retragem, mulţumindu-i lui Kóstas pentru mâncare şi pentru *parée* (companie).

Mergem împreună cu Petros să vedem colecţia de instrumente muzicale vechi. Intrăm în cea mai mare şi mai elegantă cafenea din centru. Este destul de animată la această oră. Facem cunoştinţă cu soţia lui Petros, o doamnă destul de tânără. Ne exprimăm reciproc bucuria cu *hárika polí*. Suntem conduşi apoi de Petros la etajul clădirii, însoţiţi fiind de Harúla, căţeluşa lui. Intrăm într-un *living* imens, somptuos. Într-un colţ special amenajat al încăperii vedem instrumente de diferite vârste şi din diferite zone. Ne face o demonstraţie la câteva dintre ele.

Constatăm că are şi o voce bună. Ne invită să rămânem la o cafea. Îi mulţumim şi îi spunem că vom veni a doua zi, pentru că suntem puţin obosiţi.

Miercuri, 10.08.2016

Este ora 8.30. Mă trezesc nerăbdătoare să merg la *pazári* (târg). Astfel de târguri se organizează săptămânal în multe localităţi ale Greciei. Stilul de manifestare al cumpărătorilor, dar mai ales al vânzătorilor este destul de diferit faţă de cel din România. Relaţia dintre vânzător şi cumpărător pare a fi una deschisă, exprimată în primul rând prin preţul practicat de comercianţi, mult mai accesibil decât cel din magazinele de profil. Comercianţii, mai ales atunci când sunt şi producători, îşi manifestă adeseori generozitatea prin invitaţia de a degusta produsele, pentru a te convinge de calitatea lor sau chiar prin oferirea unor *bonus*-uri. Iar cel mai pitoresc aspect ar fi acela creat de vocile îmbietoare ale vânzătorilor care permanent îşi fac reclamă mărfii, folosind adeseori formule diminutivate: *kúkla mu, aghóri mu, pedí mou*...

Nu mai am răbdare şi mă îndrept singură spre *pazári*, pentru a cumpăra peşte pescuit din Évros. Organizat în apropierea zonei centrale, târgul este puţin mai mic decât cel cu care eram obişnuită la Axiúpoli (în prefectura Kilkís). Un localnic pe care îl cunoşteam remarcă faptul că este puţină lume astăzi la *pazári*. La standuri se găsesc produse diverse: articole de menaj, articole vestimentare, produse alimentare, dulciuri, mirodenii, vase, fructe, legume şi tot felul de alte mărunţişuri, chiar şi *kobolöi* (nelipsiţi din recuzita grecilor de genul masculin). La o margine a târgului găsesc şi standul cu peşte. Pescarul vinde *ghulianós* (somn). Întreb de unde provine peştele şi vânzătorul îmi spune că este din *potámi* (din râu). Alături mai este un stand cu peşte, cu specii care se vând frecvent în *Ellada*. Revin la pescar şi mă hotărăsc să cumpăr, deşi mi se pare că este destul de scump – şapte euro kilogramul. Dar dorinţa de a-l gusta a fost mai puternică. Întreb dacă pot să fac o fotografie la stand, improvizat în remorca unei maşini. Cei de faţă sunt de acord. Îmi atrage atenţia şi standul cu mirodenii. Culori şi arome te îmbie să cumperi. Este pentru prima dată când văd atât de multe mirodenii. Între timp a ajuns şi Sebastian. În *pazári* ne întâlnim cu mulţi dintre localnicii pe care i-am cunoscut în zilele anterioare, ne salutăm şi schimbăm impresii. Mulţi dintre ei, chiar dacă nu cumpără, privesc, se plimbă. Un interes mai mare pentru produse manifestă femeile. Pentru ele, spre deosebire de bărbaţi, ţinta pare a fi mult mai clară: să se aprovizioneze. După ce au trecut prin *pazári*, majoritatea, indiferent de gen, se opresc la cafea. În centru este multă animaţie, deşi este doar ora 9.30. Mă opresc la o florărie la care am mai fost şi cu o zi înainte, interesată fiind de achiziţionarea unei plante în ghiveci. Din păcate nu erau

altele noi faţă de cele din ziua precedentă. Doamna de la florărie m-a recunoscut şi m-a abordat cu amabilitate. Îmi spune că mâine vor mai primi flori. Îi spun că, din păcate, noi vom pleca a doua zi dimineaţă. Îi mulţumesc, şi doamna îmi spune că dacă suntem interesaţi, la o terasă învecinată este un domn care este pasionat de istorie şi probabil va fi încântat să vorbească cu noi. Îi promit că îi voi transmite lui Sebastian, mulţumindu-i totodată. Trecând pe lângă o terasă mă salut cu un localnic cunoscut. După un schimb de cuvinte amabile, îi întreb pe cei de la masă dacă pot să îi fotografiez. Primesc bucuroşi şi mă întreabă unde va merge poza. Le spun că în România. Observ că doi dintre ei aveau *kobolöi*. Îi rog să îmi permită să le fac o fotografie în care să se vadă şi *kobolöi*. Primesc propunerea parcă puţin jenaţi, după care zâmbesc. Unul dintre ei îmi spune că a fost în România şi mă întreabă cum se spune la *horió* în română. Îi spun că „sat" şi apoi începe să numere în română unu, doi, trei, patru, continuând apoi în italiană şi pe la unsprezece revenind la română. Zâmbesc. Le mulţumesc şi îi salut. Între timp, Sebastian se aşezase la o terasă, la terasa lui Petros, şi comandase o cafea. Mă aşez şi optez şi eu pentru o cafea. Se apropie de masa noastră un domn şi ne întreabă dacă poate să ia loc. Facem cunoştinţă. Era domnul profesor de istorie despre care am vorbit cu doamna de la florărie. Ne invită, dacă dorim, să mergem până la el acasă, într-un sat învecinat, Thimariá, aflat la trei kilometri de Tiheró. Sebastian îi promite însă că îl vom vizita dacă vom reveni anul viitor. În timp ce Sebastian povesteşte cu domnul profesor, iar oboseala începe să îşi spună cuvântul pentru a mai urmări atent conversaţia, îmi savurez în linişte cafeaua. Era parcă mai aromată decât cele pe care le băusem şi în plus era asezonată şi cu două fursecuri, aducând astfel un plus de energie şi savoare. Observam persoanele de la celelalte mese învecinate. Erau destul de multe doamne, ieşite probabil la *pazári*, care s-au oprit să se răcorească cu un *frapé*, un suc sau o cafea. Hotărâm să ne retragem. Ne luăm la revedere de la domnul profesor de istorie, mulţumindu-i pentru că între timp am aflat că ne-a cinstit.

După amiază mergem la domnul Vasilis, la Filaktó, pentru a-i înapoia albumele pe care ni le-a împrumutat și a ne lua la revedere. Insistă să intrăm puțin în casă, pentru a ne mai răcori. Facem cunoștință și cu soția dumnealui. Ne așezăm pe canapele în jurul unei mese, care îmbia parcă la discuții. Dar ne grăbim. Trebuie să ne pregătim pentru plecare. Observ pe mesele din cameră două *pețétes* (ștergare) cu broderie lucrată manual. Întrebăm cine le-a lucrat. Doamna ne spune că sunt lucrate de dumneaei, după modele dintr-un album. Capetele ștergarului sunt croșetate, iar pânza este cumpărată. Întreb dacă au și costume tradiționale. Domnul o roagă pe soția sa să ne arate costumul. Dintr-o valiză scot un costum inspirat după modelele mai vechi specifice zonei, care a fost lucrat de sora domnului Vasilis, pe care le fotografiez. Le mulțumim

pentru tot și ne despărțim și de domnul Vasilis, care ne conduce și ne urmărește cu privirea pentru un timp. Ne îndreptăm spre Provatónas pentru a ne lua la revedere de la Mariánthi și Mihalis. Ne întâmpină domnul Mihalis și ne invită în casa răcoroasă cu miros de prăjituri proaspăt coapte. Este o atmosferă foarte plăcută. Suntem serviți cu apă rece și chec. Cât timp domnul Mihalis vorbește cu Sebastian, doamna mă invită în camera de vizavi, la bucătărie, pentru a o ajuta la prepararea unor clătite. Foile de clătite coapte sunt use cu unt și apoi cu miere de albine. Le gustăm, sunt foarte bune. Apoi *kírios* (domnul) Mihalis ne cântă la buzuki. A învățat mai mult singur și ne spune că de regulă nu duce piesele până la capăt. Le spunem că ne pregătim de plecare și ne propun să facem câteva fotografii. Ne bucurăm, mai ales că și noi am fi dorit să avem câteva amintiri cu dumnealor. Ne luăm la revedere, mulțumindu-le mult pentru ajutor și pentru ospitalitate. Revenim la Tiheró și amânăm pregătirea bagajelor după ce mai facem o mică plimbare prin centrul localității. În dreptul unei cafenele, un localnic, Dimítris, ne invită la o bere. Era singur la masă. La o masă învecinată era așezat unul dintre vecinii noștri, care ne oferise în zilele trecute un pepene din producția proprie. Era acompaniat la masă de un prieten. Ne așezăm, iar Dimítris mai comandă o bere însoțită de o farfuriuță cu feliuțe de cașcaval. Povestește cu Sebastian despre localnici și despre istoria localității. Întreb de ce obișnuiesc grecii să iasă la terasă. Îmi spune că pentru el, care are un atelier de prelucrare a lemnului, mobilă și termopan, este o posibilitate de a se mai întâlni cu oamenii și de a mai primi comezi. Îl întreb care ar fi motivația celor care nu au un astfel de atelier, ei de ce ies? Îmi spune că să se mai întâlnească cu ceilalți, să mai povestească, să mai treacă timpul. Despre căsnicie consideră că este o asociație: bărbatul câștigă bani, iar femeia îi cheltuie cu sacul. Spune că alături de el muncesc și copiii lui. Din nefericire se apropie ora 21.00 și atacul țânțarilor este imposibil de a fi contracarat. Fiecare se apără cum poate. La un moment dat sunt de-a dreptul copleșită și mă refugiez la baie pentru câteva minute. Erau extrem de agresivi. Mă întreb de ce nu iau măsuri și se lasă chinuiți de țânțari. Fiind client fidel, Dimítris și-a permis să îl roage pe băiatul care servește să îi aducă pe lângă bere și cașcaval. Se gândește că el muncește foarte mult pentru un euro și jumătate, în timp ce proprietarul cafenelei ia berea cu 60-80 de *leptá* (cenți) și o vinde cu 2,50 euro, așa că îi cere și cașcaval. Spune că nu îi place să bea fără să mânânce ceva. Sebastian îi spune că a observat că nu se obișnuiește aici să se servească *mezé*. Dimítris îi spune că aici vor să mănânce bine, nu doar așa, să se amăgească cu un *mezé*. Cu timpul declarăm pierdută lupta cu țânțarii, iar berea se apropie de sfârșit. Îi mulțumim prietenului nostru, și ne despărțim cu speranța că ne vom revedea anul viitor.

Joi, 11.08.2016

Ne trezim devreme. Urmează un drum lung, cu trei puncte de destinație: Alexandrúpoli, Kavála, Ouranúpoli. În drum spre Alexandrúpoli ne oprim la Ántheia pentru a cumpăra o carte despre traci, de la președintele *sílloghos*-ului de aici. Este și proprietarul unei *kafenío* la care mergem pentru a-l întâlni. Facem cunoștință și luăm loc pentru a bea cafea, până când domnul Nikoláos Desídis ne aduce cartea de la sediul *sílloghos*-ului. Alături, la celelalte mese mai sunt câțiva localnici, unii îmbrăcați de ieșit la *kafenío*, alții pregătiți să meargă cu utilajele pentru munca agricolă sau pentru alte treburi de sezon. Aflăm că *sílloghos*-ul de aici a fost în România la un festival, iar la un *panighíri* (sărbătoarea hramului bisericii) a venit și un ansamblu din România. Sebastian îi plătește cartea iar pentru cafea, *kírios* Desídis ne spune că este cinste din partea lui. Pornim la drum către Alexandrúpoli. Un oraș frumos, situat la malul Mării Egee. Străzile centrale abundă de magazine cu vitrine atrăgătoare. Ne îndreptăm spre Muzeul Etnologic al Traciei. Deși este ora de deschidere, nu pare a fi nimeni la muzeu. Ne hotărâm să facem o plimbare prin împrejurimi, cu gândul de a reveni puțin mai târziu. Marea era foarte aproape. Ajunși în port, vânzători de pește te îmbie să cumperi. Sunt multe specii de pește, ținute în cutii, pe un strat gros de gheață. Facem câteva fotografii, inclusiv cu farul. La întoarcere observ două magazine cu suveniruri. Fiind puțim cam devreme, era închis. O doamnă ne spune că în cinci minute se va deschide. Nu mai putem rămâne. Revenim la muzeu. Aici, intrăm parcă într-o altă lume, o lume de demult, cu o identitate bine conturată. Ne atrag atenția numeroase și valoroase piese de port popular, obiecte de uz casnic, obiecte de ritual. În fiecare încăpere aproape, pe o plasmă, vizitatorul poate vedea modul cum se realizează un instrument muzical, cum se face pâinea după rețetele tradiționale. Costume pe care le văzusem în urmă cu câteva zile în albumele pe care le-am fotografiat, mă impresionează văzându-le aici în realitate. Toate ilustrau diferite etnii care au conviețuit de-a lungul timpului în zonă. Un costum de mireasă îmi atrage atenția în mod deosebit. Păcat că nu putem să stăm mai mult. Mă mulțumesc deocamdată cu fotografiile pe care le-am făcut din acele albume. Ne întâmpină un muzeograf, iar după ce Sebastian i-a spus câteva cuvinte despre scopul vizitei noastre, ne invită într-o sală unde se poate servi o cafea, unde aveai posibilitatea să citești, să reflectezi, să adresezi întrebări, să cumperi suveniruri, să te minunezi de podoabele realizate ca replici ale unor piese tradiționale autentice. Îmi plac mult, dar sunt mult prea scumpe pentru mine. Rămăsesem cu gândul la cele două magazine cu suveniruri. Sebastian rămâne să mai vorbească cu domnul muzeograf, așa încât eu mă îndrept spre magazinele cu suveniruri. Am noroc, le găsesc deschise pe amândouă. Nu știu la ce să mă uit mai

repede și mai atent. Foarte multe lucruri de calitate lucrate manual: *pețétes* (ștergare) din borangic cu broderie, țesute la Souflí. Cumpăr un ștergar. Este deosebit. Și prețul este destul de convenabil. Doamna vânzătoare acceptă propunerea mea de a-l achiziționa cu o mică reducere, de la 15, la 13 euro. Îl ambalează frumos într-o pungă elegantă. Merg și la magazinul alăturat. Văd cercei lucrați din pietre și gogoși de la viermii de mătase (5 euro). Vânzătorul, un domn de această dată, ambalează produsele cu mare grijă în pungi elegante. Plătesc, mulțumesc și mă îndrept spre ușă, dar vânzătorul mă strigă spunându-mi că trebuie să îmi dea bonul. După ce mi-l înmânează îmi spune că acum am terminat și totul este perfect. Îmi mulțumește politicos. Îi mulțumesc și eu și mă îndrept spre muzeu, cu speranța că escapada mea nu a durat prea mult. Plecăm spre Kavála.

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 3 (2017)

Sebastian Ştefănucă
seb_filozof@yahoo.com

Jurnal de teren Tiheró (prefectura Evros, Grecia), 6-11 august 2016, şi Skra (prefectura Kilkis, Grecia), 16-21 august 2016

TIHERÓ

Obiectiv: Dialoguri diverse pe tema modului de raportare la locurile părăsite de străbuni ca urmare a episodului „refugierii” din anii 1920, în perspectiva stabilirii ponderii pe care o are amintirea unor locuri de origine în etnicitatea urmaşilor.

Duminică, 07 august 2016

Τυχερό, ora 6.30

Ziua de ieri, a călătoriei către Grecia, rămâne în amintirile mele ca o zi cu evenimente care mă trimit către o dispoziţie mai degrabă filozofică. Atunci când – în viaţa de toate zilele profesor fiind – predau elevilor piramida lui Maslow, şi pentru mine, şi pentru ei, acele observaţii şi „concluzii” la piramidă sunt reci, exterioare, obiective, de parcă întotdeauna ar fi vorba de un „altcineva” căruia îi sunt valabile. Cu totul se schimbă perspectiva atunci când constaţi că sunt valabile şi pentru tine. Bineînţeles, cea mai vie constatare se produce în urma unor evenimente neplăcute. Problema cu turaţia nefiresc de mare la ralanti a automobilului, în cea mai inospitalieră regiune a traseului prin Bulgaria (împrejurimile Madreţului, la 70 km de Svilengrad, oraşul în apropierea căruia se trece graniţa în Grecia), a fost un astfel de eveniment.

Una dintre observaţiile la piramida lui Maslow este următoarea: nevoile de la vârful piramidei (nevoi în legătură cu adevărul, binele, frumosul etc.) nu pot fi satisfăcute decât după

satisfacerea nevoilor de la baza acesteia (nevoi de aer, apă, somn, protecţie, siguranţă etc.). În ziua care a trecut, obsedat de „bază”, aproape că am uitat de scopul pe care-l am în această ultimă revenire în *Ellada*. Aproape că am uitat de „vârful” piramidei.

Turaţia automobilului (o problemă mai veche de fapt, pe care o înregistram doar la pornire, turometrul revenindu-şi de îndată ce se mai încălzea motorul) a însemnat, pentru câteva zeci de minute înainte de a-şi reveni de la sine la parametri normali, o maximă concentrare pe problemă, pe posibila ei rezolvare. O concentrare împletită cu teama de a nu reuşi să ajung până în Grecia, unde m-aş fi simţit mai confortabil în caz că ar fi fost nevoie să mă adresez unui *service*. O concentrare împletită cu neputinţa de a şti ce consecinţă are această problemă pe termen lung (în afara unui consum suplimentar de benzină, pe termen scurt). În sfârşit, cu un fel de disperare în ratarea terenului din cauza unor amănunte – care dacă ar fi să trecem în revistă produsele finale ale atâtor întreprinderi antropologice – insignifiante. Dar şi cu nervozitatea cu care răspundeam întrebărilor soţiei mele, Anişoara, căutând o înţelegere a unei situaţii care, pentru ea, lipsită de unele cunoştinţe de mecanică şi manevrare a unui automobil, era chiar de neînţeles.

De ce această disperare la posibilitatea ratării terenului (pe care am avut-o de nenumărate alte ori până acum)? Doar nu trebuie să dau socoteală nimănui. Nu mă folosesc de fonduri pe care trebuie să le justific, iar „colegilor”, din instituţii sau nu, nu ştiu cât le-ar păsa. Un eveniment care, pur şi simplu, ar trece neobservat (în cazul în care *eu* nu aş ţine morţiş să li-l „bag pe gât”).

Dar şi iureşul altor evenimente, ce presupun satisfacerea nevoilor de la baza piramidei, te poate face să uiţi de vârful ei. Disperarea asociată evenimentului neplăcut încă mă ţinea legat de vârf. Demersurile şi strategiile pentru o cazare convenabilă aproape că m-au făcut, pentru o vreme, prizonier total al lor. Din ce în ce mai clar se contura ideea cazării nu la hotel sau pensiune, cu preţuri de peste 40 euro/zi, ci să găsim undeva o cameră confortabilă cât de cât, cu baie, cu frigider, cu un spaţiu exterior unde se poate folosi butelia de voiaj pentru gătit. Aveam şi reprezentarea sumei pe care aş fi fost dispus să o dau: 20 euro/zi. Experienţa deplasărilor trecute, *antropologică* la urma urmei, îmi spunea că e nevoie mai mult ca toate de un lucru: *răbdare*. Răbdare să luăm un fir de la fratele, Ghiorghos, al lui Mihalis Milţakakis, care tocmai se pregătea, ora două după-amiază fiind, să închidă uşile cafenelei fratelui său (şi Ghiorghos şi Mihalis veri ai lui Mihalis Milţakakis de la Kavala, de la al cărui fiu, Stefanos, cea mai de folos cunoştinţă a mea în *Ellada*, am obţinut această referinţă de rudenie). Răbdare să traversăm drumul la magazinul unde s-o găsim pe vânzătoarea-domnişoară recomandată de Ghiorghos, ea

putându-ne fi de mai mare ajutor decât el, venit temporar de la Thessaloniki; să mergem apoi la hotelul local, singura îndrumare pe care am primit-o, şi să nu ne grăbim să iniţiem o legătură, găsindu-i momentan uşa încuiată; să bem în linişte un suc la cafeneaua din colţul de *vis-á-vis* de cafeneaua lui Mihalis Milţakakis; să întrebăm şi să aflăm, în sfârşit, numele unor persoane dispuse să cazeze, să mergem la βενζινάδικο (benzinărie), la Zaghoras, să revenim tot acolo, să nu insistăm să vedem o cameră la persoane în vârstă care, aşa cum nouă nu ne inspirau mare încredere, se pare că nici noi lor; să-l găsim pe Mihalis Milţakakis şi pe soţia acestuia, Mariánthi (Maria + floare, frumos nume!) care, deşi în vârstă, ambii sunt plini de vitalitate (dar Mihalis mai puţin coerent; poate asta voia să spună Stefanos caracterizându-l ca βαρύς, „greoi"). Mai ales doamna Mariánthi, pare a avea o energie cât trei persoane la un loc (caracterizată de Stefanos ca πίο καλή, „mai bună"); în sfârşit, să reluăm aceeaşi povestire în faţa tuturor, privind scopul pe care-l avem aici.

Într-adevăr, soţii Milţakakis ne-au ajutat să găsim cazarea dorită (cu 20 euro/zi, cu baie, frigider, cu un spaţiu generos şi ieşire pe balcon). De fapt un mini-apartament, posibil special amenajat într-o clădire cu mini-apartamente asemănătoare pentru unul dintre nenumăraţii φαντάρος („soldaţi", „militari") ai diviziei dispusă la râul Evros, la graniţa cu Turcia, obligaţi să locuiască permanent în apropierea serviciului. Şi la Provatonas, şi la Tihero – unde ne-am cazat în cele din urmă – astfel de construcţii particulare pentru militari se pare că au reprezentat cândva o afacere profitabilă. Acum, odată cu eliminarea acestei obligativităţi, ele nu mai sunt solicitate, cadrele militare preferând zonele urbane, precum Feres sau Alexandrupoli.

Deşi nu e prea curată, camera este ideală pentru o activitate de teren. Există chiar şi o masă de lucru, pe care scriu aceste rânduri. În acelaşi spaţiu, de vreo 30 m^2, se află laolaltă amenajate un dormitor, un σαλόνι („sufragerie") şi o bucătărioară – cu maşină de spălat rufe, dacă e nevoie. Doar baia se află separat. Metodologic însă, suntem, pentru moment, în dezavantaj:

- camera se află nu în Provatonas, unde am fi vrut să ne concentrăm întreaga activitate, ci în Tihero.
- nu se află într-o casă locuită de proprietar, de la care, în întâlnirile cotidiene, puteam culege nenumărate informaţii cu legătură directă cu tema cercetării sau despre persoane care ne-ar fi putut fi buni interlocutori. Voi reorienta cercetarea, concentrându-ne nu doar pe Provatonas, ci şi pe Tihero, mai ales că provenienţele locuitorilor din cele două aşezări

sunt diferite, după ceea ce am citit deja ca pregătire a cercetării. Voi putea lucra, cu atât mai bine, comparativ.

În ceea ce priveşte tema punctuală a cercetării – modul de raportare a urmaşilor celor veniţi ca πρόσφυγες („refugiaţi”) din Ανατολική Ρωμυλία („Romilia Anatolică”, sau simplu „Bulgaria”, cum pare a fi mai des folosit) la locurile din care au venit străbunii lor, după primele concluzii în urma celor câteva discuţii la Provatonas, aceste locuri nu par a avea o semnificaţie aparte, în niciun caz a unei πατρίδε („patrii”) rămase în urmă şi într-un teritoriu ocupat de străini. Această semnificaţie poate că se păstra pentru παπούδες, dar pentru cei de acum alte episoade ale memoriei par a avea semnificaţie. De exemplu, migraţia în Germania, în urma căreia s-a ajuns la un nivel ridicat de bunăstare. Deocamdată însă, este cu totul prematur să expun generalizări. Plec, aşadar, de la aparenţa unei semnificaţii reduse, cum de altfel am sesizat-o şi din convorbirile cu Stefanos Milţakakis din Kavala, ai cărui părinţi, veniţi din „Bulgaria”, stabiliţi iniţial în Provatonas, au migrat încă o dată către Kavala, atraşi de perspectiva unor câştiguri mai bune.

Τυχερό, ora 16.00

Dimineaţă petrecută la Provatonas. Duminică fiind, am mers prima dată la biserică, o construcţie de stil bizantin, nu prea veche, cum a caracterizat-o o doamnă. Anul 1958, după inscripţia de deasupra intrării. Prezenţi la slujba Sfintei Liturghii, câteva zeci de femei şi câţiva bărbaţi. Am prins sfârşitul acesteia, un timp suficient de lung pentru a ne fi făcut simţită prezenţa în mijlocul comunităţii.

Am mers apoi la cafeneaua soţilor Milţakakis. Ajutorul oferit cu cazarea a fost enorm, dar acesta a continuat şi cu facilitarea legăturilor cu unii interlocutori. Am cunoscut-o pe preşedinta asociaţiei de femei din Provatonas, cu alte femei aflată în jurul unei mese la o cafea, venite probabil de la biserică. Marţi urmează să mergem la şcoala din localitate, unde va avea loc o întâlnire a σύλλογος-ului („asociaţiei”). O lungă discuţie am avut-o însă cu Petros, văr cu Mihalis, şi Triandafilos („trandafir”), acesta din Levkimi, sat la vest de Provatonas. Ambii cu vârste în jurul a 70 de ani.

Doar străbunii lui Petros (bunicii) au venit din Ανατολική Ρωμυλία, din Μπογιαλίκι. El a călătorit într-o excursie către acele locuri, dar şi în altele cu populaţie grecească din Bulgaria.

Părinţii celuilalt, ai lui Triandafilos, în vremea războiului civil au fost forţaţi să părăsească satul (nu am înţeles prea bine, de teama αντάρτες-ilor, „partizanilor comunişti”?!). Au ajuns în Bulgaria. Acolo au fost împărţiţi în două; una dintre jumătăţi a ajuns în România. În acele vremuri, el avea cinci luni. Au stat în apropiere de Craiova. La şase ani s-a reîntors în Levkimi. Nu mai ştie româneşte. La început, în şcoala primară, el cu încă zece-cincisprezece copii vorbeau româneşte în pauze. Li s-a interzis să mai folosească această limbă. Cu vremea, a uitat-o.

Confirmă că urmaşii migranţilor din Ανατολική Ρωμυλία şi Ανατολική Θράκη nu sunt legaţi afectiv de locurile pe care străbunii lor au fost forţaţi să le părăsească. Deşi se fac deplasări către aceste locuri, acestea nu au nicio rezonanţă identitară. Am reţinut o explicaţie (furnizată de Triandafilos, şi susţinută de Petros), prin comparaţie cu ponţii. Aceştia din urmă au venit dintr-o regiune îndepărtată, cu o prigoană enormă din partea turcilor. Trauma lungului drum şi a celor suferite pe el s-a întipărit în sufletele ponţilor până la generaţia actuală. „Refugiaţii” din Bulgaria (Ανατολική Ρωμυλία) şi Turcia (Ανατολική Θράκη) au avut trasee scurte de deplasare, fără a fi suferit vreun fel de prigoană din partea autorităţilor turceşti. Trag concluzia că este ca şi cum s-ar fi deplasat dintr-un loc într-altul, în interiorul *aceluiaşi* areal. Despre locurile rămase în urmă nu s-ar putea spune deci că pot avea semnificaţia unei „patride” pierdute.

Lunga distanţă şi cele suferite pe drum (în variante diferite) sunt elemente comune între ponţi şi vlahii megleni.

Tineretul de azi nu este interesat să audă „istorii” ale „refugierii” de la bunicii lor, aşa cum aceştia le auziseră de la bunicii sosiţi ca refugiaţi. Petros: „Când vreau să le povestesc, mă opresc: «Άιντε, βρε παπού...!», «Hai, măi tataie, lasă-ne! »” Nu manifestă niciun interes să călătorească spre locurile de origine ale străbunilor lor. În schimb, activitatea de păstrare a acestei memorii este preluată de σύλλογος-uri, iar tineretul, dacă este să găsească o cale spre o identitate în care episodul „refugierii” să aibă un loc important, mai potrivită este calea înrolării în astfel de asociaţii culturale.

Din Bulgaria şi Turcia nu se întâmplă aproape deloc să vină urmaşi ai celor plecaţi să vadă locurile de origine ale străbunilor lor. Aceasta, din cel puţin trei motive:

1) Bulgarii şi turcii strămutaţi au fost foarte puţini în comparaţie cu grecii. Numărul grecilor strămutaţi din Ανατολική Ρωμυλία ar fi, după Triandafilos, de 350 000 – un număr care mi se pare mult prea mare.
2) Regimurile politice din istoria recentă a Turciei şi Bulgariei, care în general nu au fost permisive faţă de astfel de deplasări.
3) Chiar dacă au fost mai permisive (mai ales în Bulgaria, după căderea comunismului), lipsa unor mijloace financiare adecvate au împiedicat aceste excursii.

Luni, 08 august 2016

Τυχερό, ora 6.30

Cazarea în Tihero a determinat reconfigurarea obiectivelor cercetării. Voi avea astfel nu un centru de interes, Provatonas, ci două, Provatonas şi Tihero. Pentru o întreprindere comparativă, este chiar mai bine. Provatonas poate fi dispus într-o categorie intermediară, cu „refugiaţi" sosiţi de la o depărtare de cel mult câteva sute de kilometri. Tihero se află în extrema aşezărilor cu „refugiaţi" sosiţi de la distanţe cuprinse între câţiva kilometri şi câteva zeci de kilometri. Cealaltă extremă este a refugiaţilor sosiţi de la o distanţă care depăşeşte o mie de kilometri (îi găsim aici pe ponţi).

Primele discuţii la Tihero le-am avut ieri seară, ora 18.00 (aici, la ora 18.00 suntem încă în plină după-amiază – απόγευμα), cu câţiva bărbaţi în vârstă, la cafeneaua de la colţul străzii pe care suntem cazaţi. Evocarea episodului refugierii de peste Evros nu stârneşte niciun fel de resentiment; nici „psihologic", nici „sufleteşte"/„spiritual" (dacă folosesc expresiile doamnei Angheliki Ioannidu, fondatoarea Muzeului Etnologic al Traciei din Alexandrupoli) nu pare să găsesc o „patridă" pierdută rămasă acolo, dincolo de Evros, în locurile de origine ale străbunilor strămutaţi. Vizitele de cealaltă parte a râului sunt frecvente. Nu am reţinut (sau poate nici nu am întrebat) frecvenţa vizitelor în Tihero de către urmaşii turcilor plecaţi de aici. În orice caz, întâlnirile dintre locuitorii satelor de graniţă sunt ceva obişnuit la pescuitul pe râul Evros. Cineva ne spune că în trecut relaţiile între pescari erau foarte bune, răcindu-se puţin în contextul evenimentelor de acum câteva decenii din Cipru. Discuţia a fost productivă şi pentru Ani, care a descoperit (şi fotografiat la cineva acasă) existenţa câtorva unelte de pescuit asemănătoare cu cele

descoperite în zona Dunării de jos şi a Prutului inferior: vintirul (νταούλια) [fotografiat] şi prostovolul (σαρτμέ), plus o altă plasă care se întinde în apă, la suprafaţă rămânând o sticlă de plastic care indică locul plasei. Şi barca, bineînţeles. Denumirile în greacă, care par a fi preluate din turcă, nu ştiu dacă sunt scrise corect, nu le-am depistat în dicţionar. Ni se recomandă o vizită la muzeul local. Pentru aceasta este nevoie să mergem la δημαρχείο („primărie"), de regulă muzeul fiind închis. De asemenea, să facem o vizită la Filakto, la Vasilis Mihailidis, jurnalist şi etnograf amator, care s-a preocupat de problemele de care suntem interesaţi, inclusiv prin deplasări de cealaltă parte a graniţei.

O altă discuţie interesantă am avut-o cu un alt domn, Iorgos Karabeasis, a cărui soţie este moldoveancă din Republica Moldova. Deşi avea o atitudine mai degrabă de suspiciune, părea să înţeleagă bine ce caut de fapt, chiar şi necesitatea de a mă deplasa puţin şi în satele turceşti de dincolo de graniţă. În cele din urmă, a fost de părere că mai degrabă pe calea cărţilor pot trata subiectul de care sunt preocupat. În Tihero ar exista o carte, despre satele Tihero şi Filakto. De ea trebuie întrebat la bibliotecă, mai precis, e nevoie să mergem la δημαρχείο. Confirmă că episodul transferului populaţional nu a fost de aşa natură încât să aibă rezonanţe identitare peste generaţii: doar o simplă traversare a râului. Cât despre ponţi, posedaţi de „naţionalism" (în discuţia avută am remarcat utilizarea unor expresii în care apare frecevent adjectivul εθνικός, „naţional"), aceştia nu pot fi obiectivi în relaţia cu turcii: întotdeauna ei sunt cei buni, iar turcii cei răi. Fără să stimulez în niciun fel tema, expune faptul că tineretul local nu pare a avea niciun fel de interes faţă de episodul refugierii.

Observaţie: Dacă la Tihero suntem în situaţia de schimb reciproc între sate, la Provatonas, ieri, în discuţia de la καφενείο („cafenea") cu Petros şi Triandafilos, am înţeles că nu a existat o astfel de regulă în general, o regulă conform căreia turcii/musulmanii plecaţi dintr-un sat din Grecia să se aşeze în satul părăsit de grecii/ortodocşii care urmau să ajungă în satul lor iniţial.

Τυχερό, ora 15.30

Nu am putut vizita aşa-zisul muzeu din Tihero. Ne-am deplasat la Filakto pentru a-l întâlni pe Vasilis Mihailidis. Oprindu-ne la cafeneaua din centru, într-o scurtă discuţie cu un bărbat care părea încă a face parte dintr-o categorie a tineretului, ni se confirmă încă o dată că tineretul nu este preocupat de problema evenimentului „refugierii". Interesul primordial, atât al

tineretului, cât şi al altor categorii sociale, ar fi doar spre bani. Elementul de noutate care apare este că această preocupare trebuie căutată nu la nivel de colectivitate sau categorii sociale, ci doar la nivel de *individualităţi*, aşa cum ar fi Vasilis Mihailidis. Chiar şi el, Triandafilos, reprezintă una din puţinele excepţii, plăcându-i să audă „istorii" de la bunicii săi legate de evenimentul refugierii (şi nu numai de acest eveniment). Migranţii sosiţi în Filakto şi-ar fi avut originea la vreo oră şi jumătate de mers cu automobilul dincolo de Evros, deci în Ανατολική Θράκη. Reţin şi informaţia cu organizarea unor excursii, în care V. Mihailidis ar fi avut iniţiativa, deci tot o individualitate, la care Triandafilos a participat cu mare interes. Nu a fost cazul însă ca turcii plecaţi de aici să vină să vadă locul de origine al străbunilor lor.

Întâlnirea cu Vasilis Mihailidis a fost, relativ la scopul pe care-l am, dezamăgitoare. Un personaj mărunţel, cu ochi mici şi verzi, cu păr şaten deschis, pensionar, de o modestie debordantă, căruia îi citeşti dintr-o privire pasiunea pentru lucrul pe care-l face. Pare a se ocupa de orice, de la paleontologie şi arheologie până la etnografie şi susţinerea unei vieţi cultural-tradiţional active la nivel de localitate. Doar că are o dicţie dificilă pentru mine şi sare de la o idee la alta, neputând să rămână în limitele uneia singure. A încercat însă a face tot posibilul să obţinem două cărţi în Tihero, mergând cu noi la δημαρχείο. Am găsit-o şi primit-o doar pe una dintre ele, *Χάλασε το χωριό μας, χάλασε. Ιστορίες περί ακμής και πτώσης στη Λευκίμη, Έβρου* („*S-a dezintegrat satul nostru, s-a dezintegrat. Naraţiuni despre înflorire şi decădere în Levkimi, Evros*"), de Evanghelos Gr. Avdikos. Pe cealaltă, *Από τη Μαρίτσα στον Έβρο. Πολιτισμικές συγκλίσεις και αποκλίσεις σε μια παρέβρια περιοχή* („*De la Mariţa la Evros. Convergenţe şi divergenţe culturale într-o regiune din zona Evrosului*"), de acelaşi autor, deocamdată am împrumuta-o doar, de la bibliotecă. Sper să se poată găsi un exemplar pe care să-l pot lua cu mine. Problemele de comunicare pe care le are (repet, în relaţia cu mine, nu pot şti dacă în general) sunt surmontate de a oferi necondiţionat orice ajutor. Este în plus persoana de care aş avea nevoie pentru o deplasare în satele de dincolo de graniţă, alcătuite la rândul lor din urmaşii emigranţilor turci din deceniile de început ale secolului trecut. După cum spune, cunoaşte acolo mai multe persoane care vorbesc greceşte. Deplasarea mă gândesc s-o fac, totuşi, la anul. Şi de la bibliotecă, şi de la el, am plecat cu mai multe cărţi, în general albume în care se pot găsi şi o serie de fotografii şi referinţe despre costumele populare din Tracia, pe care Ani vrea să le fotografieze. Cărţile, bineînţeles, trebuie restituite cel târziu miercuri.

Răspunsul doamnei de la Provatonas, care desfăşoară activităţi de vacanţă cu copiii la parterul clădirii bibliotecii din Tihero, la întrebarea legată de interesul tineretului a fost cel previzibil. În acelaşi timp, tuturor le place să danseze dansurile tradiţionale, în care sunt iniţiaţi încă de mici, în cadrul *silloghos*-urilor.

Τυχερό, ora 21.00

Un punct de observare participativă repetată l-am stabilit la καφενείο din colţul străzii. Aveam de lămurit două lucruri: 1) Întâlnindu-se cu turcii de pe celălalt mal al râului Evros, cum comunică? Aflu în cele din urmă că atât unii arvaniţi de aici, cât şi unii turci de acolo, vorbesc limba celorlalţi la un nivel la care să se poată înţelege; 2) Dacă se merge în satele de peste Evros, de ce se merge, din curiozitate sau şi cu alte treburi? Răspunsul pare a fi din *curiozitate*. «Locul de origine/în care te-ai născut σε τραβάει („te trage")», este convins un interlocutor de la καφενείο. Părea să contrazică concluziile pe care le-am avut până acum. În cele din urmă, „te trage" doar dacă tu eşti cel născut acolo. Acest lucru nu este valabil şi pentru generaţiile copiilor. „Pe mine nu mă trage deloc!", deşi a vizitat acele sate. S-a exprimat categoric şi, pentru mine, înalt semnificativ. În opiniile aceluiaşi interlocutor, „popoarele" se înţeleg foarte bine între ele. În stare să creeze probleme şi să semene ură sunt acţiunile în politica de nivel înalt. Pe plan politic, interlocutorul meu părea să aibă toată disconsideraţia şi ura faţă de turci, pe care-i consideră capabili de cea mai mare răutate posibilă. E nevoie de mare atenţie din partea mea pentru a nu cădea în contradicţie: să înţeleg când se vorbeşte de turcii din satele de peste râul Evros, şi când despre turci la modul general, politic şi istoric.

L-am găsit acasă şi pe Kostas Kazakis, care ne-a fost recomandat în Provatonas. Din păcate, vorbeşte cu greutate, în urma unor probleme de sănătate pe care le-a tot avut de vreo câţiva ani. Se ocupă mai mult cu probleme de limbă arvanitică. Speram să găsesc la el, şi într-adevăr am găsit, cartea pe care nu o găsisem dimineaţă. Şi el a călătorit în satele de dincolo de Evros, din aceeaşi curiozitate. Nu sesizez vreo implicaţie identitară. Partea cea mai interesantă şi lămuritoare a discuţiei pe care am avut-o cu el, fratele său, ambii în jurul vârstei de şaizeci de ani, şi (probabil) o altă rudă, este că αρβανίτες („arvaniţii", întregul Tihero) sunt albanezi (deci nu *greci* veniţi din Albania), care au ajuns în zona Traciei răsăritene acum câteva secole, fie ca mercenari, fie ca zidari. Au fost şi ei supuşi procesului de schimb populaţional, întrucât erau ortodocşi. Mulţi albanezi au rămas în Ανατολική Θράκη (am omis să întreb: ortodocşi sau

musulmani?). Locuitorii din Tihero încă vorbesc *arvanitika*, însă tinerii nu mai învaţă această limbă. Aducând în discuţie vlahii, consideră că sunt români, iar limba lor este română, şi ar trebui, ca români, să putem comunica. Cu albanezii bătrâni, în urma unor experienţe avute, crede că se poate înţelege foarte bine. În schimb, nu se poate înţelege cu tinerii, şcoliţi, care vorbesc altfel. I-am explicat că noi, românii şi vlahii, deşi vorbim limbi latine, poate dialecte ale aceleiaşi limbi, aşa cum consideră dumnealui, ne înţelegem totuşi cu greu (vorbind, la rândul meu, din experienţa avută). Poate că sesizăm ideea, dar nu amănuntele ei. Cât despre albanezi, constată că învaţă foarte uşor să vorbească greacă. Explicaţia ar consta în proximitatea milenară dintre cele două popoare, grec şi albanez, ceea ce ar crea o predispoziţie a albanezilor către învăţarea limbii elene.

Obs. 1:*Pentru locuitorii din Tihero, faptul că nu au niciun fel de ataşament faţă de locurile de peste Evros din care au migrat strămoşii lor (cum reciproc bănuiesc că se întâmplă cu turcii de pe malul celălalt), nu poate avea decât o semnificaţie pozitivă în relaţiile lor cu turcii din satele Sultánkioi şi Ibrik Tepé de dincolo de Evros.*

Obs. 2: *Referinţa pare a fi nu la un teritoriu anume (Ανατολική Θράκη sau Ανατολική Ρωμυλία), ci la satele, localităţile din care au migrat. Interlocutorii par a fi precişi a indica un loc, iar nu un spaţiu de mare întindere teritorială.*

Marţi, 9 august 2016

Τυχερό, ora 15.30

Terenul din această dimineaţă a însemnat observare participativă la *silloghos*-ul de femei din Provatonas. Acest *silloghos* se reuneşte în fiecare marţi, ora 10.00, într-o sală din clădirea şcolii primare (şcoală care, după toate aparenţele, nu mai funcţionează). Fusesem invitaţi la această reuniune de preşedinta acestuia, Dimitra din Levkimi, duminică, la cafeneaua soţilor Milţakakis. La întâlnirea *sillogos*-ului din această zi au participat şapte femei, cu vârste de peste şaizeci de ani.

Dimitra este o persoană plină de energie, care spune fără ocolişuri ceea ce are de spus. Există o diferenţă între refugiaţii veniţi din Ανατολική Ρωμυλία şi Ανατολική Θράκη: primii

şi-au putut vinde averile, împacheta şi pleca în linişte; ceilalţi au fost forţaţi să plece, fără să pregătească în vreun fel această plecare. Vorbind, îmi aduce aminte de situaţia din Pont. Plecarea către Grecia a fost precedată de marşuri epuizante, în care mulţi urmau să moară pe drum. „Îngropau copilul acolo unde murea, ce puteau să facă, să se mai întoarcă să-l îngroape?" Unul dintre bunicii ei a venit din zona Constantinopolului. Are un resentiment deosebit faţă de această zonă, de Tracia răsăriteană şi litoralul Asiei Mici, că sunt stăpânite acum de turci. E vorba de centrul civilizaţiei bizantine, peste care turcii au venit ca barbari, neştiind altceva decât să ucidă. „Bunica mea spunea: «Cu turcul nu poţi fi prieten!»". Vorbindu-mi, aveam impresia că nu face nicio deosebire între populaţie şi instituţia politică. Şi acum dacă se merge în Turcia, se simte teama, suspiciunea, încordarea. În cursul discuţiei, însă, s-a lămurit că referirea se făcea la mediul politic. Mediu care, prin 1925, a schimbat numele tuturor grecilor rămaşi cu nume turceşti. Are mărturie de la cineva, un Ghiorghos, care-i spusese cândva (sau ştie de la altcineva, oboseala pe care am acumulat-o mă face să fiu mai puţin eficient în utilizarea limbii) că a fost aliniat împreună cu alţi greci şi li s-a spus: „Ori vă schimbaţi numele, ori vă ucidem!". Turcii obişnuiţi par a fi mai degrabă oameni ca oricare alţii. Participările reciproce al *silloghos*-urilor din ambele părţi la sărbătorile comunitare sunt ceva obişnuit (*silloghos* de dans, pentru iniţierea copiilor, se află acum doar la Tihero, fostă reşedinţă de δήμος [„municipalitate"]).

O discuţie mai aprofundată pe aceeaşi temă am avut-o (uneori concomitent) şi cu prima doamnă sosită la întâlnire, ai cărei străbuni au venit din „Bulgaria". Nu pare a fi purtătoarea niciunui resentiment faţă de evenimentele refugierii, întrucât acestea, cum explica, s-au făcut în linişte. Nu se simte legată de acele locuri; bunicii ei poate că erau, dar cei născuţi ulterior nu mai sunt. A fost în două excursii în Bulgaria, către locurile de origine ale străbunilor. Excursii s-au făcut şi în Ανατολική Θράκη, şi în Constantinopol (remarc indignarea doamnei Dimitra faţă de transformarea *Aghiei Sofia* în geamie, apoi în muzeu, în comoară de bani pentru turci), unde adesea sunt căutate casele strămoşeşti. De regulă, acolo nu au fost dărâmate de turci ulterior evenimentului schimbului populaţional. Invers, turcii şi bulgarii au venit şi ei, în Provatonas şi în alte locuri părăsite de străbunii lor, cu aceeaşi curiozitate [*au venit să-şi caute şi rude?*].

Am încercat să descifrez şi posibilitatea unor înrudiri cu cei rămaşi în locurile de origine, inspirat de doamna Mariánthi Milţakakis, pomenind din întâmplare de nunta unui nepot din Bulgaria. Această rudenie există, deşi, după percepţia pe care o am, este de slabă intensitate. Este o rudenie rezultată în urma unor căsătorii mixte la momentul „refugierii". Semnificative sunt

cazurile de grecoaice măritate cu bulgari, care nu au fost nevoite să migreze, asigurând astfel debutul unei înrudiri transfrontaliere.

Miercuri, 10 august 2016

Τυχερό, ora 07.30

Timpul şi răbdarea sunt resurse-cheie de care antropologul trebuie să dispună. Discuţiile de aseară cu Kostas Kazakis şi cu Petros – văr de-al său, dacă am reţinut bine – au fost revelatoare pentru o posibilă dinamică identitară. Este ca şi cum prim-planul identitar este acum ocupat de un element de natură etnică care, dacă trimite către un loc, acela este al Albaniei, mai precis la capătul nordic al Munţilor Pindului. Din orice loc al Traciei răsăritene *arvaniţii* ar fi fost mutaţi aici, efectul asupra generaţiilor ulterioare ar fi fost acelaşi. Şi mai relevantă devine o remarcă consemnată în jurnal pentru ziua de luni, „Pe mine, acel loc (de peste Evros), nu mă «trage» de loc”. El însemna mult pentru generaţia dislocată, dar nimic, sau aproape nimic, pentru generaţiile ulterioare. Totuşi, nu m-aş opri aici cu concluziile. „Norocul” istoric a făcut ca trauma dislocării să fie minimă. După experienţa căpătată în cele câteva zile de până acum, altfel s-ar fi pus problema dacă această traumă ar fi fost accentuată.

Atât Kostas, cât şi Petros, nu s-au sfiit deloc să vorbească despre ei ca *arvanites*. De identificarea arvaniţilor cu întregul popor albanez, răspândit cu mult dincolo de graniţele Albaniei, care a dat Greciei o serie de eroi naţionali. O parte semnificativă a poporului grec de astăzi este în rădăcinile lui albanez. Un popor albanez tenace, capabil de o muncă neostoită. Cât despre situaţiile istorice pe care a trebuit să le suporte, despre starea de semi-anarhie care pare să domnească – după percepţia pe care am avut-o în cele patru zile de călătorie cândva în Albania – la nivelul organizării comunitare, părerea mea şi a lui Petros se întâlnesc: incapacitatea de a avea un stat pe măsura realizărilor de care albanezii sunt capabili la nivel individual (a se înţelege „informal”, iar nu „egoist”) – explicaţia mea, faptul de a fi χοντρό κεφάλι („cap gros”), după observaţiile lui Petros.

Discuţia cu Kostas am încercat să o canalizez şi comparativ, cu vlahii din satele corespunzătoare prefecturii Kilkis şi Pella, care, identitar, nu asumă niciun element românesc.

Kostas este de părere că din teamă, în urma represaliilor la care au fost supuşi atât ei, cât şi arvaniţii şi slavo-macedonii, din partea statului grec, în tentativa sa de omogenizare naţională. Încep să înţeleg logica după care statul elen refuză ideea de minoritate: s-ar trezi dintr-o dată un stat care trebuie să coordoneze nenumărate minorităţi, fără a şti cu exactitate care ar trebui să fie majoritatea (în sens politic, de grup care, indiferent de numărul său, este capabil să domine luarea deciziilor).

Discuţiile cu Kostas şi cu Petros le-am purtat la pizzeria din πλατεία („piaţa centrală"). Reţin contextul în care Kostas a avut grijă să ne cinstească, pe mine şi pe Ani: ca o părere de rău că atunci când, cu o zi înainte, venisem la el, nu ne servise cu nimic – deşi cartea pe care am primit-o pe gratis pentru mine a însemnat cea mai mare cinste –, văzând-o pe Ani trecând pe strada din centrul localităţii, a oprit-o şi a stat puţin de vorbă cu ea. Ani a înţeles corect că e vorba de o întâlnire la o tavernă, seara la ora opt.

Din alte discuţii şi observaţii întâmplătoare de ieri, remarc disponibilitatea (dacă nu necesitatea) pentru locuitorii din Tihero de a comunica în mai multe limbi: greacă, turcă (ca o moştenire de la generaţia „refugiată", care, după cum îmi spune Kostas, vorbeau nu greaca, ci turca), *arvanitică*, germană (în urma unor nenumărate experienţe de migrare cu revenire în Germania la jumătatea secolului trecut), uneori chiar bulgara, ca o necesitate de a comunica cu muncitorii bulgari angajaţi sezonier la cultura sparanghelului, pare-se principala specializare agricolă a aşezării de astăzi.

Τυχερό, ora 12.50

Revin cu câteva observaţii privind percepţia oamenilor asupra a ceea ce fac eu aici. Legitimarea mea ca antropolog social şi cultural, care urmează să discute cu oamenii de *astăzi* despre un eveniment de ieri, al refugierii, pare a fi de neînţeles. O legitimare ca istoric sau λαογράφος („etnograf") este îndeobşte recunoscută. Chiar astăzi am fost recomandat cuiva ca istoric. Referitor la tema mea, aceasta poate fi tratată fie 1) discutând cu vreun παπούς („bunic"), martor al acelor evenimente, metodă imposibil de aplicat, întrucât martorii direcţi ai acelor evenimente au murit cu toţii, fie 2) discutând cu câteva persoane, locale sau nu, recunoscute ca preocupate şi desfăşurând cercetări pe astfel de teme de-a lungul timpului, fie 3) pe calea studiului bibliografic, în special de factură istorică. Faptul de a dori să discut cu oameni mai puţin

educaţi – cu cât o instruire şcolară mai puţin asumată, cu atât mai bine! –, care-şi văd de treaba lor (în special ca αγρότες, „agricultori”), merg la cafenea, se uită la televizor, sau, dacă sunt femei, sunt preocupate mai ales de activităţile domestice, este de neînţeles pentru interlocutorii mei. Discuţiile cu elita intelectuală pot fi înalt productive, dar şi sterile, referitor la tema pentru care sunt aici. Există tendinţa de a fi purtate nu în jurul acestei teme, ci în jurul altora, uneori de tot îndepărtate de tema punctuală pe care o am, ca şi cum respectiva persoană nu este interesată/nu ştie/nu vrea să discute despre altceva decât de domeniul pe care-l stăpâneşte foarte bine.

Un exemplu de astfel de situaţie este discuţia pe care am avut-o dimineaţă, după παζάρι („târg”), cu Zisis din Thimariá, la cafeneaua lui Petros (Petros de aseară). Părea că tema pe care tot încercam să i-o explic nu are niciun fel de relevanţă pentru el. Se simţea foarte bine însă în evocarea unor episoade măreţe din istoria Greciei. Lipsa de relevanţă a episodului refugierii poate fi înalt semnificativă pentru importanţa acestuia în configurarea unei identităţi personale, parte a alteia, colective (de specificat că în ascendenţa sa se află refugiaţi din Tracia răsăriteană). Din contră, episodul legat mai degrabă de trecutul unor oameni αγρότες, care nu par a fi interesaţi decât de propriile lor burţi, este de dispreţuit. Din altă perspectivă, apar lucruri noi care contribuie la lămurirea unor nelămuriri pe care le am în legătură cu adevăratul έλληνας („grec”). Acesta s-ar afla dincolo de Viotía. În zona nordică, a Macedoniei şi Traciei, ar exista cincisprezece φυλές („rase”, „populaţii”), care trăiesc amestecate, astfel că este imposibil să găseşti o localitate pură, cu o singură φυλή.

*

Marţi, 16 august 2016

Σκρα, ora 20.40

Prima zi. Bineînţeles, probleme legate de locul în care vom campa. Nu am aranjat nimic înainte să venim aici, sperând tot timpul să evităm cazarea la Το κάτι άλλο, singura pensiune din sat, cu preţuri de cel puţin 30 euro/noapte/cameră, ceea ce ar fi însemnat epuizarea mea financiară. După o încercare nereuşită la *kiria* (doamna) Theano, vecina mea de altă dată, ne-am

oprit la dna. Hilda, cehoaica din România, care, din fericire, lucrează tot la taverna Πλάτανος. Fără cea mai mică ezitare, s-a oferit să ne găzduiască gratis (deşi eu am de gând să-i recunosc ajutorul) în locul pe care-l are atunci când se află la Skra, nu altul decât casa bolnavului psihic Laki, de care am pomenit în jurnalul ţinut în 2011-2012. În casă nu se mai află acum decât o „babă" (mama lui Laki), pe care dna. Hilda o îngrijeşte, plătită fiind de nora acesteia. Oricum, ea urma să plece κάτω („jos"), în Axiupoli, cu copii, cu „babă" cu tot pentru o săptămână, aşa că puteam rămâne nederanjaţi în această casă. Condiţiile nu sunt grozave, însă eu sunt mai mult decât recunoscător doamnei Hilda.

Din discuţia cu *kiria* Theano, atât cât ne-am putut înţelege, pe jumătate surdă fiind la cei peste optzeci şi cinci de ani ai săi, apare şi prima informaţie relativ la cercetarea pe care o fac. Fără a fi stimulată în niciun fel, ne pomeneşte de câţiva români, urmaşi ai celor plecaţi în 1926, care au venit în Skra să-şi caute rudele: „Ce rude, eu sunt singura care a mai rămas!"

Miercuri, 17 august 2016

Σκρα, ora 06.30 (*continuare*)

Deşi în activităţile cotidiene limba nu mai pare a reprezenta o problemă, modul de care mă folosesc de ea în conversaţiile tematice încă este problematic. Aceasta cu atât mai mult în discuţia pe care am avut-o cu Ghiorghos, o persoană pe care o putem considera reprezentativă pentru segmentul tânăr de populaţie, care vorbeşte repede şi bâlbâit. Construcţii rămase din vremea celor plecaţi nu mai pot exista; pe atunci satul era risipit, tendinţa de concentrare către actuala vatră manifestându-se după aceea. De la bunicul său a auzit – în puţinul timp pe care l-a avut la dispoziţie împreună cu el – că mai ales din neamurile (σόι) din partea înaltă a satului, adică din partea în care şi noi suntem campaţi, s-a plecat în România. Apare şi elementul de noutate (pentru mine) al unor migraţii către şi dinspre Σκόπια (Fosta Republică Iugoslavă a Maedoniei). Am discutat puţin şi despre activitatea în *silloghos*, el fiind χοροδάσκαλος („instructor de dans"). În ultima vreme nu s-au mai întâlnit, deşi peste zece zile urmează să participe la nişte manifestări în Axiupoli. L-ar încânta ideea unor deplasări în România. Cu *silloghos*-ul din Cerna nu are nicio legătură. Discuţia am purtat-o la taverna Πλάτανος, în discuţie intervenind şi o doamnă, trecută pare-se de şaizeci de ani. La observaţia că cei din Arhanghelos sunt reticenţi în ceea ce priveşte

ideea de refacere a legăturilor de rudenie cu cei din România, îmi spune că aceştia sunt πιο σκληροί („mai duri”).

Mult mai productivă a fost discuţia cu Prodromos, pe care ocazional l-am avut vecin, în sejurul antropologic din 2011-2012. L-am găsit acasă, poftindu-ne în curte. La discuţie a participat şi soţia lui, Maria, dar şi o altă doamnă venită între timp, al cărui nume nu-l reţin. Ambii aparţin unor *soiuri* cu familii plecate în România. Ca de obicei, discuţia s-a purtat în jurul a nenumărate teme. Reţin pentru tema de care sunt preocupat că nu respinge ideea unei călătorii în România, în Cerna, totuşi, de *principiu,* nu-i plac călătoriile (spre deosebire de soţia sa, Maria, care se declară chiar pasionată de acest lucru). Nu ştie de soarta *soiului* său din Cerna, deşi un nume de familie care să corespundă numelui său de familie (Cociu, Gonciu sau Gociu), mi-aduc aminte încă să existe în Cerna. Descopăr ulterior un nume Cociu în carneţelul cu însemnări de teren de anul trecut din Cerna – pe care-l folosesc şi acum – dar care pare să provină din Arhanghelos. Soţia are o provenienţă mixtă – pontă/micr-asiată –, declarându-se „cetăţean global”.

Doamna sosită mai târziu, pe care o putem încadra la aceeaşi categorie de vârstă ca şi pe interlocutorii de mai înainte, respectiv şaizeci de ani, ne-a relatat despre vizita a două familii din România, de acum circa zece ani. Ne-a precizat cu exactitate legătura de rudenie cu bunicul, deci legătura din momentul despărţirii, a ascendenţilor uneia dintre familiile sosite aici. În cazul celeilalte, este vorba de o legătură spirituală. Nu reţin dacă în cazul acestei doamne sau al domnului Prodromos mi s-a precizat că „ambii bunici” au avut rude care au plecat în România. Ar fi foarte dornică să călătorească în România, să vadă satul Cerna în care au ajuns cei plecaţi în 1926.

În ceea ce priveşte tineretul, există o părere la unison că, mai ales în contextul actualei crize, nu manifestă decât interese izolate (cineva, pe ici, pe colo) pentru astfel de probleme.

Σκρα, ora 13.35

Descopăr că referinţa la rudele din România se face nu pe linia fraţilor, verilor primari sau verilor secundari, ci pe linia neamului, το σόι, „soiul”. „Ai noştri” din România sunt cei dintr-un anumit soi. Atât Prodromos (pe care-l numeam cândva „cel cu măgarul”), cât şi Dionisis, sunt

dornici să cunoască rudele din România. Dionisis, pe vremea lui Ceauşescu, a fost de vreo şase-şapte ori în România. A ajuns şi în Cerna. Cei din Cerna însă, nu au venit aici. Întrebându-l dacă ştie de vreo situaţie în care o familie din Skra a găzduit vreo familie din Cerna, mi-a răspuns că nu. Din ceea ce ştie el, o familie sosită de curând s-a cazat la Petros Karadulamis. Vorbeau *vlahica*. În România au plecat, în 1926, doi fraţi de-ai tatălui său, urmând ca, dacă unde vor fi ajuns era bine, să-i aducă şi pe ceilalţi doi rămaşi în *Ellada* (un frate şi o soră). S-au închis graniţele, iar acest lucru nu s-a mai întâmplat. Din discuţiile avute cu ei (cu Prodromos, în drum spre παζάρι la Axiupoli, cu Dionisis, la cafeneaua unde se vindea şi μπουγάτσα), induc existenţa unui tipar comportamental pentru mulţi vlaho-megleni din Cerna: excursii în Grecia, cu o scurtă deplasare în Skra, din curiozitatea de a vedea locul de unde au plecat străbunii (de σόι pot spune), şi apoi în concediu la mare, undeva la vreo staţiune din Halkidiki.

După estimările lui Prodromos de ieri, au plecat din Skra optzeci de familii. După estimările lui Prodromos de azi („cel cu măgarul" – măgar care între timp a murit, iar grajdului nişte „binevoitori" i-au dat foc), din Skra au plecat o sută cincizeci de familii. În vremea aceea, Skra-ul era mult mai numeros decât astăzi, cu case risipite, locuitorii ocupându-se cu diverse munci agro-pastorale. Aceeaşi situaţie ca şi la Arhanghelos pentru cei rămaşi (vorbesc de „cei rămaşi" întrucât amintirile interlocutorilor mei nu pot fi decât din perioada post-migrării în România), înscrierea la ρουμανικό σχολείο, „şcoala românească", însemna posibilitatea de a primi ajutoare alimentare din partea statului român. Şi aici, foarte evocată este marmelada. Tot de la Prodromos, „cel cu măgarul", aflu că încă mai există case din vremea plecării către România, în partea de jos a satului, ruinate bineînţeles.

Judecăţi de valoare interetnice la Dionisis, pe care încă nu mă grăbesc să le consider stereotipuri. Comandându-se o cafea dulce, Dionisis adaugă glumind βλαχικό καφέ, nu ποντιακό („cafea vlahă", nu „pontă"). Am cerut detalii. Vlahii beau cafeaua dulce, de aceea ei înşişi sunt mai dulci. Ponţii o beau amară. Observă că cei din România care vin aici probabil că au o bună situaţie financiară, altfel nu ar avea posibilitatea să vină. Îi explic că, într-adevăr, vlahii în general au o situaţie financiară mai bună decât a românilor. „De ce", întreabă, „pentru că sunt vlahi"?

Interesantă şi scurta discuţie din faţa cafenelei cu *bughaţa* din Axiupoli, cu domnul despre care ulterior am aflat că a venit din Australia, în vacanţă, şi este orginar din Skra. Credea că sunt dintre vlahii care vin să-şi vadă locul rădăcinilor strămoşeşti. Multe dialoguri pe care le-am iniţiat

cu persoane din Skra au început de fapt, auzind că sunt român, cu „întinderea” unei cărţi de vizită în care mi se pomeneşte de cei plecaţi cândva în România, şi de rudele încă existente în România, în special în Cerna.

Joi, 18 august 2016

Σκρα, ora 07.15

Ieri după-amiază, discuţie la taverna lui Thodoris cu Tasos (pe care-l numeam cândva „cel surd”) şi Prodromos („cel cu măgarul”). Tasos a călătorit de patru ori în România, de fiecare dată ajungând şi în Cerna, în perioada comunistă. De două ori împreună cu fratele său Dionisis. De reţinut că σόι-ul lui Τσολάκης/Ciolacu a proliferat în Cerna, astfel că de fiecare dată lua masa în altă parte. „Peste tot mese!”, s-a exprimat, cu umoru-i propriu, aspect relevant pentru atitudinea celor din Cerna faţă de rudele venite din Skra. Am întrebat şi despre uriaşul platan din centrul *platiei*, despre care mi se spusese cândva că ar fi fost plantat în momentul plecării celor de aici în România. Din răspunsuri conchid că, dacă într-adevăr aşa a fost, gestul nu are totuşi o valoare simbolică. După Tasos, în acel loc s-ar fi aflat o vie. Au fost înfipţi pari în pământ pentru a fi întinsă pe ei, în 1922. Unul dintre ei a înfrunzit, după care a fost protejat în creştere. Pe atunci pânza freatică era foarte aproape, iar apa din două izvoare curgea sau îmbiba pământul întregii *platii*. Ulterior, izvoarele au fost captate, iar apa lor concentrată către cişmeaua din faţa clădirii κοινότητα-ei. După Prodromos, platanul a fost *plantat* înainte de migrarea în România de către un sătean, Preşa, care ulterior a fost printre cei migraţi. Din neamul lui Preşa nu există nimeni în sat, din simplul motiv că el a fost singurul copil la părinţi.

L-am întrebat pe Prodromos dacă σόι-ul este important. Consideră că nu, că mai curând fiecare îşi vede de-ale lui. În acest caz, σόι-ul ar fi mai degrabă o presiune identitară exterioară asupra cuiva, pe fiecare o suportă (şi acceptă), fără să aibă şi o puternică aderenţă interioară. La nivel social, pot fi întâlnite fenomene care nu au un răsunet echivalent la nivel individual.

La o masă alăturată, l-am reîntâlnit pe domnul din Australia venit în vacanţă. Încerca să-şi aducă aminte numele unei persoane din România, „un bărbat înalt cu chip frumos”, despre care ştie că a venit aici în repetate rânduri. În sfârşit, am aflat şi numele unei familii care ar fi găzduit persoane sosite din România în căutarea rădăcinilor. Poate voi reuşi astăzi să iau legătura cu

această familie. Tot despre cei sosiţi aici din România, Prodromos îşi aduce aminte de trei automobile în care erau şi bătrâni de „optzeci de ani”. Au venit în *platia*, au întrebat de cineva, au stat puţin, după care au plecat zicând că se întorc, dar nu au mai revenit. Dialogurile cu cei veniţi din România s-au purtat, bineînţeles, în vlăşeşte, cei sosiţi din România nevorbind greceşte.

Σκρα, ora 13.15

Răbdarea, aşteptarea sunt virtuţi ale metodei antropologice. O aşteptare la taverna lui Thodoris, în faţa unui cafele comandate doar din formalitatea de a comanda ceva de vreme ce te afli pe terasa unei taverne, a dat în cele din urmă roade. Cineva în vârstă îşi aduce aminte că tatăl său a avut un frate plecat. Acesta a venit o singură dată în Grecia să-şi revadă fratele. Banii i-au ajuns doar până în Gevgelia, de acolo a fost preluat de fratele grec. Acest eveniment s-a petrecut poate acum mai bine de cincizeci de ani. De atunci s-a pierdut orice legătură.

L-am reîntâlnit pe domnul venit din Australia, pe care care l-am cunoscut ieri la μπουγάτσα, la Axiupoli. Numele său este George Vantas. Mi-a scris în carneţel numele său, adresa de mail, numerele de telefon din Australia şi din Grecia. Lucrează la un birou de forţă de muncă, în Sydney. A plecat în Australia de la doisprezece ani, cu părinţii migraţi acolo. Pare foarte dispus să mă ajute în cercetarea pe care o fac. A aflat între timp că cei veniţi aici din Cerna, ca rude din partea doamnei Kakaranis (nu am reţinut exact legătura de rudenie dintre el şi această doamnă) lucrează, soţul, ca poliţist, iar soţia ca asistentă la un spital. Ar vrea să ne însoţească la această familie, însă după-amiaza ar fi un moment mai bun, domnul Kakaranis dimineaţa fiind plecat în χωράφι, „ogor”, „teren agricol”. Consideră că grecii din diaspora sunt mult mai filoxeni decât grecii din ţară. *Să se încadreze filoxenia ostentativă a ponţilor în aceeaşi categorie a celor aflaţi de fapt în diaspora?!* I-am mărturisit că cei din Arhanghelos nu par a fi bucuroşi de întâlnirea cu rudele din Cerna. A bănuit şi el – poate ştie mai multe – că la mijloc ar fi nişte χωράφια.

Tot în cadrul discuţiilor de la tavernă, aflu de un al doilea val de emigraţi din Skra, ca refugiaţi politici în *Skopia*, în urma războiului civil din ’46-’49. Nici de aici nu s-au mai întors în Skra.

În sfârşit, am găsit şi o familie care a găzduit rude din Cerna. Dimitris, trecut de şaptezeci de ani, a fost de mai multe ori în România, în Cerna, dar şi cei de acolo au venit de mai multe ori aici, ultima dată acum trei-patru ani. Rudele sunt din partea soţiei, pe linia ambilor părinţi. Sper să pot avea o discuţie cu Dimitris şi cu soţia la ei acasă, eventual să o şi pot înregistra.

Vineri, 19 august 2016

Σκρα, ora 07.15

Cu întâlnirile de ieri după-amiază, cred că am ajuns la o „masă critică" pe baza căreia pot generaliza cu maximum de siguranţă. Deşi iniţial am fost întâmpinaţi de Dimitris, fost οικοδομός, „zidar", cu o atitudine de respingere („Eu nu ştiu nimic!", argumentând că mai multe decenii a fost plecat în Polikastro), explicându-le faptul pentru care sunt de fapt la poarta curţii lor, precum şi întrebarea dacă au fotografii cu rudele din Cerna, pe care la rândul nostru să le fotografiem (idee foarte bună avută de soţia mea, Anişoara!), efectul a fost de deschidere totală din partea lui şi a soţiei sale. Vizitele reciproce au avut o durată între cinci zile şi mai bine de două săptămâni. Deplasarea în România au făcut-o nu doar ei, ci şi fiica şi soţul acesteia. Vizitele au început imediat după Revoluţie. Ultima oară au fost în România în 2006. Vârsta înaintată şi sănătatea nu cred că le va mai permite o nouă vizită. Soţia, Antonia, ne-a arătat cu multă plăcere câteva fotografii cu rudele din Cerna, în care apar trei veri primari, despre care ne spune că încă trăiesc, făcute atât în România, cât şi în Grecia. Constatăm prezenţa în fotografie şi a altor săteni din Skra, precum fratele lui Dimitris, Athanasios, şi soţia acestuia, sau *kiria* Aneta, cea care ne vorbeşte în scurt documentarul *Lavara*, realizat de Anişoara în 2013. Legăturile de rudenie s-au refăcut tot după Revoluţie, în urma unei deplasări a celor din Cerna aici, unde pur şi simplu au întrebat de rudele lor. Refacerea legăturilor nu a însemnat doar vizite reciproce ci şi discuţii frecvente la telefon. Remarc încă o dată plăcerea cu care ambii, dar mai ales doamna Antonia, ne-au vorbit despre aceste rude şi despre clipele petrecute împreună.

I-am vizitat ulterior şi pe fratele lui Dimitris, Athanasios, fost zidar şi el, trecut de optzeci de ani, şi pe soţia acestuia, Suzana. Întâlnirea a demarat de la început sub bune auspicii, „programată" fiind ca invitaţie din partea lor la ei acasă, la o cafea. Printre nenumăratele teme de discuţie, am strecurat şi observaţia că i-am văzut în fotografiile cu cei veniţi din România. I-am

întrebat dacă au făcut *paree* (au petrecut împreună) cu ei. Răspunsurile au fost însoţite de o încântare nedisimulată la evocarea acelor momente.

Un eveniment pe care nu trebuia să-l ratez: prezenţa celor din Cerna aici, din *soiul* lui Ticu Ciolacu. Un pic mai mult să fi rămas ieri la taverna Πλάτανος! După ce am stat „la pândă” vreo trei ore, „pândă” prolifică cum notam ieri, am hotărât că nimic semnificativ nu se mai poate întâmpla. Venise ora pentru „retragerea” de prânz de la cafenele, iar cei câţiva săteni rămaşi iniţiaseră un joc de cărţi, pe parcursul căruia este inutil să încerci demararea unui dialog. Despre această vizită am aflat ieri după-amiază de la Dionisis, de îndată ce acesta a sosit la cafeneaua-tavernă. Au trecut pe la el pe acasă, au vorbit cu soţia lui, el fiind plecat. Au lăsat două sticle de vin, una pentru el, cealaltă pentru Tasos („cel surd”), fratele lui. Mai multe nu ştia, soţia nefiind în stare, pe fondul problemelor de sănătate, să ofere prea multe amănunte. Aflu, în plus, de la un domn care încă se afla la cafenea în momentul sosirii lor, că au venit în *platia* patru persoane μεγάλα, deci nu tinere, şi au mers după aceea la hotel, după care au plecat. Mai târziu, întrebând-o pe Romenka, angajata tavernei cu hotel Το κάτι άλλο, despre aceşti români, am aflat că doar au întrebat cât costă o cameră şi au plecat, fără să spună nimic altceva. Interlocutorii mei au precizat că nou-veniţii nu ştiau greceşte, ci doar *vlăşeşte*.

Sâmbătă, 20 august 2016

Σκρα, ora 07.15

Estimările privind numărul familiilor plecate către România diferă; pe baza aceluiaşi argument (că au fost inventariate), Dimitris (zidarul) oferă un număr de optzeci şi şapte de familii, pe când fratele său, Athanasios, vorbeşte de o sută douăzeci. Am căutat şi o înţelegere procentuală. Celălalt Prodromos este de părere că jumătate din sat a plecat atunci către România. Tot Prodromos (susţinător al comunismului, dar nu de tipul celui impus de Uniunea Sovietică) mă întreabă dacă într-adevăr au găsit viaţa mai bună care li s-a promis şi pe care o căutau cu această emigrare. I-am răspuns că nu, dislocările succesive (din Cadrilater către Cerna, apoi către Banat, deportarea în Bărăgan, revenirea în Cerna) făcând practic imposibilă atingerea acestui obiectiv. Abia din anii ’70 încolo, stabilitatea să le fi permis poate o îmbunătăţire a nivelului de trai. La întrebarea de ce nu s-au întors, nu i-am putut da un răspuns, presupunând că statul român,

care avea interesul să colonizeze Dobrogea şi Cadrilaterul cu români, a făcut imposibilă această întoarcere.

Tot migraţia în masă cred că poate fi considerat factorul pentru care un sat odată înfloritor, cu instituţii publice (şcoală, poliţie etc.), cu παζάρι, cu petreceri locale în fiecare duminică, a devenit astăzi reşedinţa a doar câteva zeci de familii în vârstă şi destinaţie de *week-end* şi vacanţă pentru segmentul activ de populaţie, migrat, ca ultimă formă de val migrator, către Axiupoli, Polikastro şi Thessaloniki. Prodromos („cel cu măgarul") îşi aduce aminte de petrecerile cu dans din fiecare duminică, în care el cânta la acordeon, altcineva la cimpoi (γάϊδα). Anii '60 vor fi pus capăt acestor petreceri, odată cu migraţia către Germania şi Australia. Se auto-caracterizează ca fiind pe atunci μερακλής, „petrecăreţ", intrând adesea în mijlocul dansatorilor în timp ce cânta la acordeon.

În concluzie, în secolul al XX-lea avem mai multe valuri migratorii în Skra:

- în Bulgaria, în anii Primului Război Mondial, cu revenire, migrare forţată impusă de bulgari (după μπάρμπα, „moş", Petros).
- În România, în 1926, fără revenire.
- Către Axiupoli şi Polikastro, în anii războiului civil (1946-1949), cu revenire.
- Către statele foste comuniste, dar mai ales către fosta Republică Federativă Iugoslavia, migraţie a aşa-zişilor „refugiaţi politici", susţinători ai regimului comunist, fără revenire.
- Către Germania şi Australia, în anii '50 şi '60, cu revenire parţială.
- Către Polikastro, Axiupoli şi Thessaloniki în deceniile din urmă, cu revenire doar ca destinaţie de *week-end*, de vacanţă, de retragere la pensie pe timpul verii etc.

Σκρα, ora 13.30

Cele două cunoştinţe, Dimitris şi Iannis, de astăzi dimineaţă, la taverna lui Thodoris (Πλάτανος), păreau foarte încântate de discuţia despre rudele lor din Cerna, şi povesteau cu plăcere întâmplări petrecute în vizitele lor în România. Iniţial am crezut că sunt din Skra. Aflând că sunt din Arhanghelos, am rămas puţin descumpănit, atitudinea lor nesuprapunându-se atitudinii constatate la Arhanghelos faţă de rudenia din România. Enigma cred că se rezolvă luând în considerare doi factori: 1) migraţia cu o durată de peste cincizeci de ani în Germania, şi

2) reşedinţa actuală în Kilkis. Mi-au dat şi câteva referinţe în Cerna: Gheorghe şi Dumitru Papamanci. Primul a decedat, iar cel de-al doilea, de-o vârstă cu el, încă ar trăi (*E vorba de veri primari?!*). Ar mai avea şi o altă cunoştinţă în Cerna, Traian din Skra, căruia nu-şi amintesc numele de familie. Dimitris mi-a lăsat adresa din Kilkis şi numele de familie, în caz că ajung pe acolo, să-i vizitez.

Completare România

Sâmbătă, 20 august, am făcut o vizită şi prietenilor din Kupa, medicului stomatolog Trifon, părintelui Anastasis şi soţiei acestuia. Deşi nu are rude printre cei plecaţi, atitudinea lui Trifon era de mare încântare la posibilitatea de a cunoaşte urmaşi de-ai celor plecaţi. Fără a stimula în niciun fel discuţia, a invocat comparativ cazul ponţilor, cu dorinţa lor teribilă de a vizita Pontul, de a descoperi locul şi casele din care au plecat străbunii lor, eventual de a găsi rude. Le-am prezentat şi concluziile mele referitoare la Arhanghelos. Răspunsul, mai mult sau mai puţin în glumă, al părintelui Anastasis, este foarte edificator: „Noi nu avem de ce să nu ne dorim vizitele lor, aici nu există χωράφια, «terenuri agricole», deci nu avem ce împărţi.”

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 3 (2017)

Elena Dudău
elenadudau_dudauelena@yahoo.com

Către o antropologie a emoţiilor
(Un prim jurnal cu ocazia unei cercetări în localitatea Cerna, judeţul Tulcea, 4-9 septembrie, 2016)

Drumul către locul pe care ți l-ai propus să îl cercetezi este întotdeauna o provocare și o așteptare. Chiar dacă documentarea cu privire la caracteristicile și specificul locului în care urmează să ajungi este întotdeauna obligatorie, tot nu poți fi sigur că ceea ce găsești pe teren corespunde cu ceea ce ai citit. Tocmai de aceea, cea mai bună și eficientă modalitate de a cunoaște un fapt cu adevărat este propria experiență.

O provocare a însemnat pentru mine și cunoașterea echipei cu care urmează să plec la drum pentru cele cinci zile care se anunță a fi foarte interesante și pline de povești de aflat. Drumul este unul nou pentru mine, fiind pentru prima dată când ajung pe aceste meleaguri ale Măcinului. Locurile acestea mi se desfășoară înaintea ochilor întâia oară și nu am cum să nu le privesc cu ochiul străinului, să observ asemănările și să scot în evidență diferențele pe care acestea le au cu locurile care îmi sunt familiare până în prezent. Cum toate locurile au specificul lor, și aici era de așteptat ca ceva să fie aparte.

După traversarea peste Dunăre, cu bacul, la Brăila, peisajul s-a schimbat complet. Lăsam în urmă o întindere de câmp mărginită de bălțile Dunării și intram într-o altă lume. Lumea aceasta semăna cu descrierile găsite în cărți și cu ceea ce citisem în manualele de geografie în timpul școlii despre Dobrogea. Șoseaua este mărginită de bălți, stufărișuri și păduri de plop. Turme de animale pasc prin lunci, iar acest cadru este completat de căruțele cu măgăruși grăbite să ajungă fiecare unde au treabă.

Orașul Măcin este prima localitate pe care am reținut-o venind dinspre Brăila. Un oraș încremenit în timp, cu o populație amestecată de români, turci şi ţigani, care conviețuiesc în armonie. Blocurile vechi, străzile vălurite și pavate cu piatră cubică te trimit cu gândul la alte

vremuri, iar munții mărunți ce de acum încep să se vadă în zare întregesc cadrul specific al acestui loc.

Drumul continuă să meargă în paralel cu lanțul de munți pitici erodați de scurgerea timpului, iar priveliștea începe din ce în ce mai mult să semene cu o altă Românie. După un drum de 20 de kilometri, dăm de un popas, un restaurant așezat la răscruce de drumuri. De aici pleacă șoseaua ce ne va duce către localitatea Greci, localitate renumită prin lucrătorii săi italieni la carierele de granit, unde va urma să ne cazăm. Înainte, pe drumul către Tulcea, la vreo zece-cincisprezece kilometri se întinde satul Cerna, pe care îl vom străbate la pas zilele următoare, încercând să stăm de vorbă cu oamenii și să aflăm cum se raportează la istoria pe care au trăit-o. Mai reprezintă pentru ei locurile de origine ale bunicilor locuri cu încărcătură emoțională unde ar vrea să se întoarcă? Îşi mai doresc să ajungă la obârșiile neamurilor lor? Care mai este în prezent raportarea lor față de locurile acelea din Grecia și dacă relațiile de rudenie au continuat să reziste de-a lungul timpului și vicisitudinilor istorice ce s-au întâmplat din momentul despărțirii? Cum se păstrează sau cum se reconstruiesc relațiile de familie între cei plecați și cei rămași? La aceste întrebări ne propunem să avem un răspuns la sfârșitul incursiunii noastre.

Ziua aceasta, de duminică, ne-o petrecem în Greci. Pentru a ne familiariza cu zona am mers prima dată la Centrul de Vizitare-Informare al Administrației Parcului Național Munții Măcinului, unde am văzut lucruri extraordinare despre flora și fauna zonală, dar și despre diversitatea culturală și etnică a acestor meleaguri, prezentate prin costumele tradiționale etnice expuse aici și prin filmulețele descriptive referitoare la obiceiurile de familie sau comunitare ale oamenilor. În continuarea zilei a urmat o discuție de grup unde ni s-a explicat în ce constă cercetarea, care sunt mai exact obiectivele de urmărit, și am vizionat câteva documentare care au fost realizate până în prezent despre și cu oamenii cu care urmează ca noi să vorbim în zilele următoare. Tot acum am primit și chestionarele pe care trebuie să le aplicăm în această primă etapă a cercetării.

Ziua de luni am început-o printr-o vizită la Biblioteca Comunală Dumitru Cerna, unde doamna bibliotecară Dumitra Petrică ne-a întâmpinat cu foarte mare curiozitate despre scopul cercetării noastre și ne-a pus la dispoziție monografia satului realizată de dânsa. Am nimerit în sat în prag de sărbătoare, când tot aparatul administrativ era agitat cu organizarea petrecerii de ziua comunei, ce urma să fie vineri. Cu această ocazie, am cunoscut și pe domnul primar, venit la bibliotecă pentru a stabili datele organizatorice cu doamna bibliotecară.

Am încercat să obținem o hartă a localității care să ne ajute să localizăm unde au fost așezate familiile meglene când au sosit aici, dar nereușind, ne-am decis că este timpul să ne începem incursiunea pe străzile satului în lung și în lat, pentru a vedea dinainte traseul pe care va urma să îl facem în fiecare zi a șederii noastre aici.

La prima vedere pare a fi o comună urbană, cu case noi, străzi asfaltate. Centrul este mărginit de primărie, bibliotecă, școală, căminul cultural, iar mai în vale, spre pârâul care traversează localitatea, se înalţă un pâlc de blocuri cu magazine la parter. După ce traversăm podul peste râu, îmi atrage atenția un grup de bărbați ce stăteau jos pe o bancă lungă în dreptul cârciumii. Erau antrenați în discuții aprinse, dar cu toate acestea, nişte oameni necunoscuți, precum eram noi, nu aveau cum să treacă neobservaţi. Mai sus, pe șosea am văzut contrastând între case noi, vechi case bulgărești cu prispă deschisă, construite de bulgari înainte să se facă schimbul de populație.

Am revenit seara în Cerna pentru a vorbi cu oamenii. Ne-am împărțit în trei echipe a câte doi oameni. Isabela este colega mea de echipă cu care urmează să cutreier o parte a satului. Ne-am împărțit și satul în zone pentru a nu ne intersecta și pentru a nu vorbi cu aceiași oameni. Nouă ne-a revenit latura stângă a șoselei cu ulițele aferente. Am intrat pe strada Frumușica, stradă pe care locuiesc mulți megleni, dar dificultatea întâmpinată inițial a fost că nu știam numele acestor oameni, nu aveam cum să îi strigăm la poartă. Spre norocul nostru am reușit să vorbim cu o femeie în vârstă care stătea la poartă și care ne-a povestit despre familia ei, precum și povestea venirii lor în Cerna. Am reușit să stăm de vorbă și cu vecinul, dar cel mai mult m-a impresionat povestea familiei Ciulachi. Mai mult însă decât povestea de-a dreptul dramatică a familiei, cel mai mult m-a impresionat implicarea foarte mare de care a dat dovadă nepotul familiei, de 37 de ani, în descoperirea rudelor din Grecia. Când ne povestea, se simțea în glasul lui dorința intensă avută de regăsire. Se interesase foarte mult despre acest subiect și reușise să reconstruiască relații care altfel ar fi fost pierdute. Tatăl său a fost născut în Cadrilater, unde părinții lui au locuit paisprezece ani, din 1926 până în 1940. Bunicul revine cu fratele său în Grecia, unde rămăseseră încă un frate şi o soră. Fratele a fost omorât de partizanii comuniști fiind aruncat într-o fântână, iar ceilalţi doi rămași în viață au fugit în România pentru a-și găsi rudele.

A doua zi am plecat de dimineață spre Cerna. În primele ore nu prea am avut succes, nimerind în mahala unde am căutat familii de megleni, dar nu prea am găsit. Am găsit câteva familii mixte cu care am stat de vorbă. Mai târziu ne-am schimbat traseul pe niște străzi mai aproape de centru, unde am vorbit cu câteva familii de megleni care locuiau unele lângă altele.

Ceea ce am putut să observ din discuțiile cu aceștia este că sunt familii foarte unite, păstrează legăturile și se ajută reciproc. Chiar dacă unii au pierdut legăturile cu rudele din Grecia, cei ajunși aici sau cei născuți aici preferă să locuiască în vecinătate, frate lângă frate, să nu se îndepărteze unul de altul. De asemenea, familiile sunt foarte numeroase, iar chipurile oamenilor au ceva specific care te face să îi recunoști.

Am coborât la cârciumă unde am întâlnit și aici oameni cu care am vorbit și care ne-au răspuns la întrebări. Am observat iarăși o neîncredere în noi, străini veniți de la București pentru a-i chestiona. Unii credeau că am venit pentru a-i despăgubi în ceea ce privește pământurile rămase în Bulgaria sau pentru recoltele care au rămas neculese acolo după ce au fost nevoiți să își părăsească casele în urma cedării Cadrilaterului. Alţii preferau să nu își recunoască etnia, deoarece erau circumspecți cu privire la incursiunea noastră în satul lor și la motivația pentru care am venit. Scopul cercetării noastre părea de neînțeles, fiind obișnuiți cu cercetătorii care i-au vizitat în trecut și care erau interesați de obiceiurile lor, de costumele lor tradiționale sau de grai, care a fost studiat de mai mulți lingviști.

Cei care pleacă au dorul celor rămași, dar cei rămași, nu. Cam aceasta este concluzia celei de-a treia zile în care am colindat ulițele satului în găsirea oamenilor cu care să discutăm despre relațiile de rudenie pe care le păstrează sau nu cu rudele rămase în locurile de obârșie. Cei mai mulți dintre oamenii cu care am vorbit aparţin generației copiilor celor născuți în Grecia sau nepoților. Aceștia povestesc despre dorul cu care au trăit părinții sau bunicii lor, de poveștile pe care aceștia le spuneau despre locurile natale, zonă, despre rudele rămase acolo. Cei tineri sunt cei care au reușit după Revoluție să ajungă prin acele locuri și să își caute rudele. Câţiva dintre ei au fost interesaţi doar din punct de vedere turistic să ajungă acolo. Unii și-au găsit rudele și continuă să păstreze legătura, dar cei mai mulți au observat în urma vizitei lor în acele localități din Grecia că cei rămași nu sunt prea interesați de soarta celor plecați.

Numele oamenilor de aici au o rezonanță aparte. Atât numele de familie, cât și cele de botez, le sunt specifice. Am observat acest lucru după ce am colindat strada Frumușica în lung și în lat și am întâlnit nume precum: Boja, Dafina, Isa, Neda, Ciulachi, Rota, Sucă etc. Pe strada aceasta locuiesc foarte mulți megleni, iar la multe case vecine locuiesc frați dintr-un singur neam. Cel mai mare succes l-am avut în locurile unde am găsit oameni strânși la poartă, de vorbă. Prezența noastră nu a incomodat și poveștile oamenilor au început să curgă ca și cum am fi fost dintre ai lor. Dacă au văzut interesul nostru pentru acest subiect, s-au arătat dornici să împărtășească cu noi emoții, trăiri, doruri, amintiri și răscoliri transpuse în povești din tinerețe sau

auzite de la părinți sau de la bunici, despre fapte şi evenimente care au marcat adânc istoria acestui neam de oameni, istorie zbuciumată întinsă pe o perioadă atât de scurtă de timp.

Am nimerit aici în perioada în care gospodarii fac zacuscă și pregătesc borcanele pentru iarnă. Megleniții, așa cum uneori se numesc ei, sunt oameni foarte muncitori cu gospodării foarte bine închegate și înstărite. Ei sunt oameni credincioși, iar nașterea de copii o consideră ca fiind aducătoare de binecuvântare în casă. Unde sunt copii mulți este prezentă și binecuvântarea lui Dumnezeu, iar familia pentru ei este foarte importantă. Neamul trebuie să meargă mai departe prin copii și prin nepoți, iar relațiile de rudenie între ei trebuie păstrate și căutate ocaziile în care să se întâlnească cât mai des, să fie împreună atât la ocaziile fericite, cât și la cele mai puțin fericite. În interiorul lor se preferau căsătoriile endogame, iar familiile căutau ca partenerii fiicelor sau fiilor lor să fie tot megleniți. Au încercat să își păstreze astfel identitatea, dar familiile mixte sunt din ce în ce mai numeroase odată cu plecarea copiilor și nepoților prin orașe.

Ziua de miercuri seară o încheiem ajungând la vecernie la biserică unde slujba era pe sfârșite. Oamenii cu care vorbisem până atunci erau și ei prezenți și ne salutau și se salutau între ei cu „Doamne ajută!”. A doua zi urmează a fi marea sărbătoare a Naşterii Maicii Domnului.

Dimineața următoare ne-o petrecem la biserică, ca simplii credincioși intrând în interiorul comunității și alăturându-ne activităților pe care aceasta le face. A urmat o masă oferită pentru toți sătenii, deoarece era ziua hramului troiței construite în fața bisericii de o familie din localitate. Seara am fost pe strada Traian unde am mai vorbit cu oameni, de la care am aflat lucruri și auzit povești foarte interesante, de la oameni care nu ți se par a fi diferiți față de alții, dar a căror viață ar fi putut constitui scenarii de film. Povestea vieții, este pentru mine, printre cele mai interesante și complexe metode de cercetare, însumând date istorice transpuse și transfigurate de emoții. Diferența dintre realitatea istorică faptică și povestea spusă din amintiri este pusă în evidență tocmai de încărcătura emoțională trăită de interlocutor, acest lucru fiind ceea ce diferențiază aceeași întâmplare auzită din gura mai multor oameni. Tocmai acest lucru oferă individualitate, trăire, și ce este ceea ce caută mai ales un antropolog dacă nu această individualitate, această raportare la trecut prin intermediul memoriei?

Ne-am încheiat cercetarea vineri, în ziua în care comuna își îmbrăca straiele de sărbătoare, punându-ne în scenă în fața Bibliotecii identitatea deopotrivă moștenită și construită prin intermediul formației de dansuri Altona.

Evoluția comunităților megleno-române din locurile de origine după cel de-al Doilea Război Mondial nu a beneficiat de o cercetare amănunțită, dar nici comunitatea aceasta închegată din Cerna nu a fost cercetată așa cum ar fi trebuit. Cercetarea noastră nu și-a propus să analizeze etnografic, ci socio-antropologic realitatea cu privire la această comunitate, propunându-şi să arate cum își construiesc membrii comunității identitatea, limitându-ne însă doar la analiza semnificației rudeniei transfrontaliere și a locului de origine pentru construirea acesteia.

Memoria și istoria vin una în completarea celeilalte. O populație care a trecut prin atât de multe evenimente istorice, fiind actorul principal al acestor mișcări de colonizare, și-a creat o cultură specifică, iar memoria oamenilor vine să completeze faptele istorice concrete.

Aspectele tragice pe care acești oameni le-au trăit prin abandonarea caselor, terenurilor, recoltelor, mormintelor familiei nu au cum să nu lase urme adânci în memoria lor, iar aceste amintiri nu ar trebui uitate. Antropologia emoțiilor este greu de scris, dar astfel de subiecte merită abordate și dintr-o astfel de perspectivă.

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 3 (2017)

Cristina-Ioana Gherghe
c_gherghe@yahoo.com

Pe la porţi, printre oameni şi poveşti
(Un al doilea jurnal cu ocazia unei cercetări în localitatea Cerna, judeţul Tulcea, 4-9 septembrie, 2016)

4 septembrie 2016

Plecare cu trenul din Bucureşti, împreună cu Elena: în jur de ora 05,00.

La prima vedere totul pare să fie nou pentru mine; nu am mai fost niciodată prin părţile acestea. Poate că tocmai din acest motiv tot ceea ce văd, întâlnesc îmi atrage atenţia şi mă atrage: munţii, comuna Greci – pe care nu mă pot hotărî în a spune despre ea că este un mic orăşel sau un sat, casele, privirile oamenilor – care parcă strălucesc într-un mod diferit şi mai ales istoriile… poveştile de viaţă care par desprinse dintr-un film… să spun, nu tocmai fericit.

5 septembrie 2016

Prima zi de cercetare în Cerna, prima întâlnire cu terenul şi cu oamenii de aici.

Am „testat" chestionarele, pornind timid prin sat împreună cu Gigi. Pentru mine experienţa în sine e cu atât mai inedită şi mai provocatoare deoarece Sebastian mi-a încredinţat responsabilitatea aplicării chestionarelor. De la rolul de învăţăcel de până acum, mă trezesc în situaţia de a fi, oarecum, într-un rol de conducere. Şi nu e tocmai uşor; în primul rând, nu e uşor pentru că nu am mai făcut niciodată aşa ceva (iar asta spune multe); în al doilea rând, nu e uşor deoarece trebuie să mă limitez doar la aplicarea unui chestionar care are nişte întrebări prestabilite, în vreme ce eu sunt „omul poveştilor", al poveştilor de viaţă adunate în cuvinte, şi nu al variantelor a, b, c, d, din care una singură e valabilă. Metodele sociologice nu se potrivesc

deloc cu felul meu de a fi „etnologic”, „antropologic”. Simt că trec cu vederea poveşti minunate. Mă consolez însă cu gândul că asta e ceea ce trebuie să fac acum, pentru moment; că de informaţiile acestea are nevoie Sebastian în cercetarea lui.

Prima persoană cu care am vorbit: un bărbat cam pe la 45-50 de ani care, am eu impresia, ne-a chestionat mai mult el pe noi decât noi pe el. Am avut ceva de furcă până l-am convins că nu ne interesează să vorbim cu persoane mai în vârstă, că tocmai generaţia lui e cea care ne interesează şi că eu însămi nu sunt meglenă. Cred că tocmai stângăcia noastră i-a pus semne de întrebare. Avea ochi pătrunzători şi ne scruta cu ei. Cu chiu, cu vai, ne-a răspuns la întrebări şi ne-a îndrumat mai departe către tatăl lui.

Începem şi noi să prindem curaj şi să nu ne mai temem. Eu încep să mă obişnuiesc să nu mai sufăr atât de tare când trebuie să trec cu vederea o poveste fascinantă.

Se pare că părerile celor din Cerna despre cei din Skra nu sunt tocmai favorabile.

Nu încerc să mai înţeleg care este diferenţa între „meglen”, „machedon”, „macedonean”, „aromân” and co. Terminologia identitară pare să fie atât de complexă şi de încurcată încât încep să cred că fiecare persoană se autonumeşte şi îi numeşte pe ceilalţi (megleni) într-un mod propriu şi original.

Prima zi încheiată cu 5-6 chestionare completate. E de bine, zic eu.

Prima zi de teren e pe sfârşite; ne împărtăşim unii altora impresii de pe teren, povestim şi încercăm să găsim soluţii pentru problemele/dificultăţile neprevăzute pe care totuşi le-am întâmpinat.

Şi… ce ar fi viaţa (şi serile) fără dans şi ţipuro?!

6 septembrie 2016

A doua zi de teren, cu mult mai mult curaj decât ieri.

Meglenii (machedonii and co.) ştiu, cea mai mare parte din ei, să cânte. Am început să-mi pun semne de întrebare referitoare la rolul muzicii în menţinerea identităţii.

De ce bătrânii români pe care i-am cunoscut până acum nu cântă ca cei de aici?

Domnul Sebastian confirmă: „Cântecul e ultimul care moare.” Să încep iar să-mi pun semne de întrebare în ceea ce ne priveşte pe noi, românii? Nădăjduiesc că nu e cazul…

Mă miră şi mă entuziasmează faptul că bătrânii de aici, chiar dacă sunt / locuiesc singuri, îşi îngrijesc cu foarte multă atenţie gospodăriile şi grădinile; acestea arată impecabil.

Discuţia despre cine e meglen, machedon, macedon etc. încă e o enigmă pentru mine.

7 septembrie 2016

„Mai doare câte un picior, nu mai aud, dar cu cântecul acesta nu ştiu ce e, că nu dispare”, spune nea Ion Otti, un domn aflat la venerabila vârstă de 94 de ani după ce mai întâi ne cântase (mie şi lui Gigi) cu foc vreo 8-9 cântece (turceşti, megleneşti, româneşti şi greceşti).

Nea Ion e un personaj; un personaj despre care nu poţi spune sigur dacă e „scoborât” din basmele pentru copii, din păţaniile lui Păcală sau din istorioarele cu iz filosofic. Cu ochii de un albastru pătrunzător (specific meglenesc, zic eu), părul alb şi rar, este la fel de sprinţar şi ghiduş ca un ied. Vorbeşte clar, senin, tare (poate prea tare) şi aş mai adăuga eu, poţi lesne consimţi faptul că este un om frumos… şi mă gândesc dacă nu cumva aceasta e frumuseţea pe care ţi-o oferă trăirea sensibilă, artistică… adică a deveni frumos prin trăirea Frumosului.

Mă uimeşte tinereţea sufletului lui, vioiciunea şi dragostea pentru muzică, pentru oameni, pentru Frumos. Mă uit la fotografiile lui din tinereţe de pe pereţi, cu cobza în mână şi remarc că a fost un bărbat frumos; încă este, de altfel. Nu prea mai aude, dar simte vibraţiile corzilor şi muzica lui încă mai e muzică, deşi fiica lui ne spune că nu mai e ce era la tinereţe. Nea Ion e cunoscut printre muzicologi. Chiar cu câteva săptămâni înainte au fost la el nişte studenţi pentru a-l înregistra şi filma.

I-am cerut să ne cânte; nu a trebuit să ne străduim prea mult să-l convingem. Ne-a dus într-o cameră care cândva fusese un atelier de bărbier, şi-a luat cobza din cui, s-a asigurat că telefonul a cărui cameră o aţintisem asupra lui chiar înregistrează şi a început să cânte cu mimica şi gesturile unui artist aflat pe marile scene ale lumii. A iubit şi iubea ceea ce făcea; se vedea asta clar din privirea lui străvezie…

Am plecat de la nea Ion cu o uşoară părere de rău; mi-aş fi dorit să fi putut sta mai mult în preajma lui, să-i ascult poveştile şi să-i scotocesc prin atelierul care cu siguranţă ascundea lucruri fascinante… mi-a rămas totuşi o fărâmă de bucurie; şi de tinereţe, pe care societatea parcă ţine cu tot dinadinsul să ne-o smulgă din suflete.

Foarte bucuroasă că am ajuns şi la vecernie. Mâine e Praznicul Naşterii Maicii Domnului. Oamenii au astfel ocazia să ne cunoască, să ne vadă, să capete încredere în noi.

Impresionantă biserică şi stil arhitectural şi pictural. Andreea spune că catapeteasma e specific meglenească. Eu nu mă pricep… pot constata doar că e diferită şi frumoasă.

Mă uimeşte faptul că oamenii de aici nu-şi manifestă curiozitatea faţă de noii-sosiţi într-un mod deranjant. Sunt discreţi, calzi şi primitori.

8 septembrie 2016

Praznicul Adormirii Maicii Domnului. Mergem la Biserică cu toţii. Oamenii sunt aceiaşi ca peste tot… poate doar cu privirile mai pătrunzătoare din cauza vitregiilor istorice.

Ce mi-a atras atenţia a fost însă sentimentul de comunitate mult mai pronunţat decât prin alte locuri în care am fost până acum. Păreau cu toţii una… îi unea poate suferinţa şi istoria. Iar „Veşnica pomenire” de la slujba sfinţirii troiţei din faţa bisericii i-a adus de faţă nu doar pe cei vii, ci şi pe cei plecaţi din lumea aceasta; pentru un moment, timpul şi locul nu mai puteau fi însemnate în calendare.

Meglenii sunt împărţiţi în păreri în ceea ce priveşte raportarea la locul de origine: unii duc dorul şi poartă nostalgia pământurilor strămoşeşti, alţii spun că nu mai are rost, că le e bine aici şi că viaţa merge înainte. Şi recunosc că stereotipiile din mintea mea au fost un pic deconstruite: nu doar cei în vârstă suspină după ţara lor şi nu toţi tinerii sunt „înghiţiţi” de cultura românească. Ca în toate situaţiile din viaţă, şi aici vorbim de un puzzle care se completează frumos cu fiecare om şi cu raportarea acestuia la istorie, timpuri şi ceilalţi oameni; este în sine vorba de dinamica societăţii care nu poate rămâne încremenită în timpuri şi stereotipii.

9 septembrie 2016

Azi ne vom întoarce spre Bucureşti. Mai întâi însă vom merge la şcoală, unde doamna bibliotecară Dumitra Petrică ne-a pregătit o mică reprezentaţie de dansuri meglene performate de ansamblul comunei. Cu ocazia aceasta, Sebastian le-a prezentat celor care au luat parte la eveniment un mic documentar despre cei din Skra. Copiii se uitau curioşi… mă întreb însă cum s-ar fi uitat bătrânii.

Pornim spre Bucureşti. Eu una, un pic mai experimentată în ale terenului şi cu mai multă bucurie a întâlnirii… nu a unor oamenii, ci a unor istorii vii.

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 3 (2017)

Bogdan-Costin Georgescu
stefanmihaelabogdanana@gmail.com

Fragmente de jurnal

Însemnările prezentate aici fac parte dintre cele încă nepublicate vreodată până la data apariţiei lor în Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală *– 2017 (însemnări selectate din perioada 2014 a jurnalului). Varianta publicată în 2012 sub titlul* Jurnalul unei generaţii descătuşate: expediţii în căutarea Arhe-Chipului *(1992-1994) este primul volum care conţine însemnări din perioada studenţiei bucureştene la Construcţii şi apoi la Teologie. Din perioada 2014 am selectat doar acele însemnări care au conotaţii antropologice. Nu am introdus însemnări din perioada 1995-2014 pentru că acestea sunt în curs de editare pentru continuarea primului volum, menţionat mai sus. Cel de-al doilea volum se va numi* Două decade tranzitorii după o descătuşare.

Cum scriam şi-n „Argumentul" la Jurnalul unei generaţii descătuşate*, „[...] am ales să nu-mi auto-cenzurez mărturisirile. Într-o editare viitoare a continuării jurnalului se va putea observa schimbarea care a intervenit inevitabil de-a lungul trecerii anilor asupra propriilor opinii referitoare la anumite aspecte sociale, politice şi culturale, rodul filtrării esenţialului de balastul inevitabil oricărei forme de cultură şi spiritualitate. De aici şi titlul primului volum:* Jurnalul unei generaţii descătuşate*…" (Georgescu, 2012: 13).*

Atributul esenţial al unui jurnal este subiectivitatea, dar el este totodată instrumentul de lucru al antropologului în colectarea datelor din procesul observaţiei participative; ulterior aceste date, aceste observaţii, pot fi filtrate prin sita analitică şi se pot concretiza în surse pentru anumite idei asupra diverselor comportamente sociale sau rămân simple observaţii, caz în care-şi păstrează măcar calitatea de date cu semnificaţie istorică.

Blejoi, vineri, 7 februarie 2014

Miercuri mi-au sosit de la Sibiu, de la editura Deisis, trei cărţi remarcabile: Panayotis Nellas, *Omul – animal îndumnezeit: perspective pentru o antropologie ortodoxă* (ediţia a IV-a),

Gheorghios D. Metallinos, *Parohia: Hristos în mijlocul nostru* şi Mihai Copăceanu, *Ortodoxie la Oxford: Te-am găsit, Doamne!: mărturiile a 12 englezi convertiţi la Ortodoxie: Interviuri*.

Cartea lui Nellas am citit-o cu mai multă vreme în urmă, împrumutată de la cineva despre care nu îmi mai aduc aminte, probabil colegul meu Dan, de la Construcţii, de la Facultatea de Drumuri şi Poduri, dar pe vremea aceea nu ştiam că aveam să urmez această cale de cercetare culturală creştină în antropologie. Originalul grec apărea chiar cu un deceniu înainte ca eu să intru la prima facultate (la Atena lucrarea lui Nellas apărea în 1979). Determinarea de a o achiziţiona pentru biblioteca mea personală a venit după o lungă polemică cu Mitu[1], pe marginea atitudinii sale uşor reducţioniste că lucrarea lui Panayiotis Nellas ar fi *singura* încercare de abordare antropologică în Ortodoxie. Eu îi spuneam lui Mitu că este una dintre cele mai serioase, una dintre cele elementare, fără de care nimeni, dar absolut nimeni, care se pretinde antropolog creştin nu ar putea să vorbească despre antropologie. Dar a spune că este *singura* lucrare de antropologie în Ortodoxie este puţin cam exagerat, mi se pare mie. Desigur că prin *singura*, Mitu înţelegea, probabil, prima lucrare care chiar tratează problema omului, asemenea *antropologiei filosofice*, dar de pe poziţia *antropologiei teologice* şi nu numai a patristicii, care scoate în evidenţă anumite viziuni despre om la Sfinţii Părinţi. Căci a comenta anumite viziuni despre om la anumiţi Sfinţi Părinţi sau Scriitori Bisericeşti nu înseamnă neapărat că faci *antropologie teologică* şi cu atât mai puţin *antropologie culturală*.

Între timp s-a scris mult, foarte mulţi teologi ortodocşi au încercat să traseze liniile vectoriale ale unei direcţii antropologice în teologia răsăriteană, inclusiv subsemnatul, la un nivel modest, dar cert. Dar eu am atras atenţia ani de zile, prin articolele mele din *Citadela*, *Axioma* şi *Conştiinţa*, asupra nevoii de abordare interdisciplinară a problemei omului, inclusiv în teologia răsăriteană contemporană. Faptul că şi alţi teologi ortodocşi au început să gândească identic, majoritatea lor fiind din generaţiile recente de absolvenţi ai facultăţilor de Teologie Ortodoxă din România, dintre care aş aminti pe Iustinian Şovrea, Vlad Benea şi Mihai Copăceanu, îmi confirmă aserţiunea, pentru care acum câţiva ani era să fiu „lapidat" la o conferinţă preoţească din Protoieria Ploieşti. Dezamăgit de atitudinea de frondă venită din partea unor preoţi „colecţionari de colivă", al căror orizont intelectual nu lăsa să treacă imaginea necesităţii de adaptare a teologiei româneşti la noile direcţii din lumea universitară occidentală, în special Oxford şi Cambridge, unde Ortodoxia prinde tot mai mult contur, prin eforturile mitropolitului Kallistos şi

---

[1] Dumitru Vasilescu, Vicepreşedintele al LTCOR – Ligii Tinerilor Creștini Ortodocși Români Mizil (la acea dată).

ale prof. David Frost, am intrat singur într-un con de umbră, m-am izolat, dar am continuat să scriu pe această temă.

Pe 13 februarie mi se va lansa la Biblioteca „Nicolae Iorga", casa mea de suflet, bârlogul meu de urs mofluz, dar totodată de popă cu tentaţia antropologiei, teza de doctorat scoasă de Editura Eikon, la recomandarea Magistrului meu, prof. Gheorghiţă Geană de la Institutul de Antropologie „Francisc I. Rainer" al Academiei Române. Este şi aceasta o contribuţie la ceea ce notam mai sus. Sper să aibă ecourile necesare.

Blejoi, sâmbătă, 8 februarie 2014

[…]

În *Ortodoxie la Oxford...* Mihai Copăceanu face *antropologie psihologică*, conştient sau inconştient (indirect, mai degrabă) pentru că identifică magnific câteva determinări (*zece*, găseşte el!) pentru convertire. Tratează atât de riguros fenomenul convertirii încât afirm că în comentariile sale la interviurile luate unor anglicani şi altor protestanţi care s-au convertit la Ortodoxie pot găsi de fapt prolegomene la un scurt tratat de *antropologie psihologică* (sau *psihologie antropologică*?!...)[2].

---

[2] Eterna problemă, dacă *antropologia filosofică* este acelaşi lucru cu *filosofia antropologică*, dacă *antropologia psihologică* este acelaşi lucru cu *psihologia antropologică*, dacă *antropologia socială* este acelaşi lucru cu *sociologia antropologică* (na!, că făcui un „pleonasm", sau nu făcui?!..., numai „savanţii" ştiu!...), dar care se poate rezolva, paradoxal, foarte uşor, prin următorul joc logic pe care şi eu îl tratam cu ceva ani în urmă în *Axioma*, pe vremea susţinerii doctoratului meu în Filosofie: răspunsul poate căpăta contur dacă punem problema aşa – *antropologia culturală* este acelaşi lucru cu *cultura antropologică*?!... Numai un diletant ar socoti că răspunsul corect este afirmativ. Nu mai definesc aici, în jurnal, *antropologia culturală*, ca şi când aş scrie pentru că sunt sigur că cineva va ajunge cândva să citească aceste rânduri, dar este clar că este o mare, foarte mare diferenţă între un *antropolog* stricto sensu, un tip format special şi bazat pe *antropologie culturală* şi un om care are doar o *cultură antropologică*, fie ea şi una apreciabilă, i.e. unul care a citit foarte mult în domeniul antropologiilor bazale, dar şi al antropologiilor „de nişă", deci unul care are un oarecare volum de cunoştinţe despre antropologii şi pe care eu l-aş defini ca un *antropofil* – adică „antropolog amator", sau antropolog „diletant constructiv", cum se exprima Mircea Eliade (vezi „Către un nou diletantism", Geneva, 11 septembrie 1927, în Eliade, 1990: 28). Cert este faptul, iar istoria *antropologiei culturale* ne-o arată foarte bine, că şi *antropologii diletanţi constructivi* şi-au adus un aport uriaş la dezvoltarea şi profesionalizarea antropologiei post-darwiniste. Astăzi, fără interdisciplinaritate, nu s-ar mai putea vorbi serios despre antropologie. Despre diferenţa dintre *antropologia filosofică* şi *filosofia antropologică* s-a pronunţat cu mai mult timp în urmă, foarte competent, Gheorghiţă Geană (Geană, 2005: 80-90). Eu mi-am însuşit argumentaţia metodologică a Maestrului meu şi am folosit-o de atunci de mai multe ori, îmbogăţită contextual în manieră proprie.

Ar mai fi ceva extrem de important, un lucru remarcabil de la prima lecturare a cărţii lui Mihai Copăceanu: dacă mitropolitul Kallistos al Diokleei (Timothy Ware) i-a scris un cuvânt-înainte la cartea sa, atunci este limpede că este o carte caracterizată de competenţă şi că nu trebuie neglijată de nimeni dintre cei care sunt interesaţi de fenomenul complex al convertirii religioase.

Blejoi, sâmbătă, 14 februarie 2014

Efectiv nu am avut răgazul să scriu un singur rând zilele trecute, după lansarea cărţii.

Oricum, evenimentul a fost, în sine, un succes. Sala a fost plină; culmea, nu m-am ocupat de mediatizare într-un mod nemaipomenit. Cu toate acestea lumea a ştiut despre eveniment. Am avut şi regretul că, în afară de inginerul Iulian Oleş[3], de la Mizil nu a venit nici Mitu, nici Alex Dimulescu[4], nimeni de la LTCOR Mizil. Ceva nu este în regulă aici. Mi se pare suspect că ei nu au venit, însă minunatul părinte Milea[5] a venit special pentru mine, a venit special să asiste la lansarea cărţii mele; ocazie cu care am îndrăznit să-i propun să facem o separaţie pe două secţiuni a taberei de vară de antropologie de la Maliuc: o sesiune specială pentru copii şi una dedicată numai adulţilor, cu probleme serioase legate de antropologie.

Noua directoare a Bibliotecii Judeţene „Nicolae Iorga", doamna Mihaela Radu, este o gazdă primitoare, o fire deschisă, o adevărată Doamnă. Nu este mai puţin adevărat faptul că asupra dânsei apasă greutatea uriaşă a memoriei celui care a fost Nicolae Boaru, personalitate absolut unică a culturii prahovene, de departe cel mai performant director al Bibliotecii Judeţene „Nicolae Iorga", după ieşirea la pensie a domnului Maxim. Instituţia asta a avut numai oameni de valoare, dintre care unii au fost cu adevărat personalităţi ale culturii prahovene, dar la altitudinea spiritului oratoric al Maestrului Boaru nu se va mai ridica nimeni. Dumnezeu lucrează prin

---

Dar trebuie precizat că nu eu sunt autorul acestei delimitări metodologice absolut necesară în câmpul epistemologic al antropologiei culturale. Ar fi un act de impietate să îmi asum patentul acestei delimitări.

[3] Un foarte bun prieten, inginer, doctorand în tehnologie electrică la Universitatea Politehnică din Bucureşti.

[4] Alexandru Dimulescu, Preşedinte al LTCOR, după recentele alegeri din filiala de la Mizil. Mitu a rămas în conducere, dar asemenea mie, ocupă doar o funcţie onorifică, de vicepreşedinte.

[5] Pr. prof. dr. Mihai Milea, profesor la Seminarul Teologic Ortodox din Buzău, preşedintele Fundaţiei „Sfântul Sava Gotul" pentru copiii străzii, de la Buzău, unul dintre cele mai alese suflete ale teologiei sociale româneşti contemporane, un om dăruit cu mult har care şi-a pus viaţa în slujba Bisericii, ajutorarea copiilor orfani, a bătrânilor nevoiaşi, pe care îi îngrijeşte în aşezămintele de la Baba-Ana şi Câmpeni, dânsul fiind totodată un valoros cărturar ortodox. Dânsului îi datorăm posibilitatea de a ne desfăşura vară de vară activitatea cu profil antropologic în aşezământul taberei de la Maliuc, pe braţul Sulina, în Delta Dunării.

surprindere, căci fiecăruia îi dă un anumit talant, dar Boaru îşi are locul său aparte în istoria Bibliotecii, devenită adevărată Citadelă a Culturii în vremea mandatului său. Dea' Domnul ca şi doamna Radu să marcheze un episod fericit în istoria Bibliotecii!

Ce să spun, Valentin Ajder[6] este un mare spirit al cărţii, la nivel de activitate editorială; editura EIKON, după mine, fiind cea mai importantă editură din Transilvania la ora actuală.[7] Nu aş fi putut crede că ar fi posibilă apariţia tezei mele de doctorat (este drept, că şi la recomandarea explicită a Magistrului meu, domnul prof. univ. dr. Gheorghiţă Geană) la EIKON. O vedeam apărută la o editură obscură şi pierdută în valul imens de literatură nesemnificativă care se practică mai ales după 2000. Dar apariţia, numai simpla apariţie a cărţii, la EIKON, mă onorează şi mă determină să grăbesc şi scrierea celorlalte două cărţi pe care le am în proiect: cea despre Mircea Vulcănescu şi dicţionarul de termeni, expresii şi concepte antropologice în teologia părintelui Dumitru Stăniloae.

Dar bucuria enormă de a fi împreună cu pr. prof. dr. Leon Arion[8], Sebastian Ştefănucă, Marius Vasileanu, Christian Crăciun (care şi-a lansat şi dânsul noua apariţie, *Isografii*) a fost uriaşă. Apoi revederea foştilor mei elevi din generaţia cea mai dragă mie, de la Arte, foşti studenţi şi unii dintre tinerii de la Blejoi... Bucuria să văd pe chipurile lor semnele Arhe-Chipului, împlinirea adevăratei antropologii creştine, anume aceea de a simţi că sămânţa cuvântului meu, ca profesor şi predicator ortodox, a dat roade. Dar şi confirmarea ideii că Pisculeştiul a fost risipire amplă în viaţa mea, pierdere de timp şi de vreme într-o câmpie seacă.[9]

---

[6] Director al Editurii EIKON de la Cluj.

[7] Între timp EIKON-ul s-a mutat la Bucureşti, unde activitatea editorială s-a îmbogăţit.

[8] Membru în comisia de doctorat coordonată de dl. prof. Gheorghiţă Geană, comisie în faţa căreia am susţinut public teza de doctorat în 2011.

[9] De la Pisculeşti nu a venit nimeni; de parcă mă aşteptam să se întâmple imposibilul – dar rezonanţa culturală şi mai ales cultural-creştină nu se transmite în mediul vâscos al laptelui de la vacile văcarilor din Pisculeşti, adormiţii mioritici care se pretează cel mai corect descrierii tipologiei psihologice româneşti din cartea lui Drăghicescu. Degeaba a trecut Vasile Pârvan prin Pisculeşti; când trece vântul prin Tinosu pisculeştenii sunt mai receptivi decât dacă le-ar trece prin cătunul mioritic un scriitor. Degeaba locuiesc ei pe situl arheologic al unei aşezări din neolitic; poate doar ca să confirme că cioburile vaselor ceramice neolitice sunt mult mai eficiente în construcţia unui coteţ decât în muzeu. Dar probabil că am crezut eu, cu prea multă naivitate, că se poate mai mult decât atât la Pisculeşti, acest sat de morţi vii, această oază de fiinţe franckensteinice... Poate am identificat eu greşit Arhe-Chipul în urmaşii structurilor antropomorfice neolitice de la Pisculeşti, ca într-o antropologie a lui Rainer, cea a capetelor de maimuţă; Pisculeştiul e, însă, ţărână, doar ţărână pe care calcă oameni de ţărână... Măcar cu asta să mă aflu după experienţa unui deceniu petrecut într-un sat sterp de câmpie prahoveană, cu ştiinţa că pe acolo nu-i bine nici măcar să se treacă. La urma urmelor este şi asta un soi de antropologie!... Viaţa ca o Sodomă şi Pisculeştiul ca o Gomoră!...

Dar evenimentul în sine a fost un regal cultural, nu neapărat pentru cele patru cărţi care s-au lansat – pentru că toate sunt superbe[10] –, ci mai ales pentru atmosfera de jovialitate şi frumuseţe spirituală. Nu am mai trăit de foarte multă vreme o bucurie de-o asemenea proporţie...

La agapa de după lansarea de carte are loc şi o discuţie principială despre intenţia mea şi a lui Sebastian Ştefănucă de a edita buletinul bilingv (româno-englez) de antropologie culturală. La discuţie participă Marius Vasileanu şi domnul profesor Geană. Materialele ar trebui rapid colectate pentru ca să începem traducerea din timp.[11]

Buşteni, Mânăstirea Caraiman, luni, 17 februarie 2014

Cercul pastoral-misionar rural al Protoieriei Ploieşti. Sub ştreaşina Caraimanului, la poarta Jepilor Mici, împreună cu părintele profesor Constantin Coman, invitat să conferenţieze. Se discută despre Sfintele Taine ale Bisericii Răsăritene, în contextul declarării anului curent de către Patriarhie drept „Anul omagial al misiunii parohiei şi Sfintelor Taine”, dar şi ca anul omagial al Sfinţilor Martiri Brâncoveni.

De dimineaţă am fost şi la cercul de primăvară al profesorilor de Religie, ocazie cu care colectivul de profesori de la „Caragiale”, Luis, Verginia şi doamna inspectoare, au lansat un superb e-book cu două secţiuni tematice, dedicate celor două mari evenimente. Referate superbe, intervenţii pe măsură şi permisiunea, pentru mine, de a interveni pentru a-mi prezenta cartea care tocmai a fost lansată la „Nicolae Iorga”. Cartea este foarte bine receptată şi chiar reuşesc să dau câteva exemplare. Foştii colegi sunt chiar interesaţi de ea.

Revin la conferinţa preoţească de la Caraiman…

În stilu-i caracteristic, părintele profesor subliniază necesitatea de a nu confunda misiunea preoţească, mai ales pe cea duhovnicească, cu aceea administrativă, a preotului. Remarcă şi dânsul că este, totuşi, foarte dificil pentru un preot cu vocaţia duhovniciei de a se ocupa şi de problemele administrative tot mai birocratice; recunoaşte şi dânsul că există tendinţa nefastă de a face din preoţi, în special din parohi, mai degrabă nişte funcţionari decât nişte duhovnici adevăraţi. Face o referire foarte inspirată la experienţa duhovnicească a călugărilor de la Sfântul Munte Athos, prin exemplul unui sihastru de acolo; acesta ar fi atras atenţia marilor profesori de

---

[10] Sandu Tudor, *Universalism românesc*; ierom. Cosma Giosanu, *Duhovnicii Sihăstriei sub cenzura comunistă*, Christian Crăciun, *Isografii: eseuri despre evadarea în esenţial* şi cartea mea, toate scoase recent de EIKON.

[11] Mie îmi revine şi misiunea de a deschide poarta de comunicare cu IOCS Cambridge, pentru ca să avem şi de la ei articole în acest sens.

teologie răsăriteană, fie aceştia chiar greci, *filetişti*, că dacă la un nivel individualist teologia lor „blochează”, oarecum, relaţia omului cu Dumnezeu, atunci el respinge acea „teologie”, nu o recunoaşte ca atare… Parcă este înţelepciune de *Pateric*!…

„*Monahismul se lipseşte de acest eşafodaj al instituţiilor*”, concentrându-se *exclusiv* (nu *inclusiv*) pe relaţia personală cu Dumnezeu; şi aminteşte în special despre pustnici („*ultima verigă de legătură a acestuia*[12] *cu lumea este instituţia duhovnicului, dar numai aceasta*[13] *şi nici una alta, în afară de aceasta*”). Când instituţiile celelalte eşuează, atunci singura instituţie a cărei autoritate rămâne validă este *instituţia duhovnicească*.

Important pentru un duhovnic nu este, în primul rând, să fie pătrunzător, cât este de a fi foarte răbdător, să ştie să asculte foarte calm, foarte îndurător, pe cei care au obiceiul de a se spovedi printr-o mărturisire prelungită în timp.

„Perspectiva evanghelică trebuie să fie unitatea de măsură în Sfânta Taină a Spovedaniei”, spune părintele profesor. Trebuie evitat regimul „instituţional”, la nivel de „datorie” sacerdotală. Nu trebuie practicată această perspectivă; este o mare provocare pentru un teolog autentic.

Se vede vocaţia didactică şi pedagogică a profesorului de Teologie pentru că pr. profesor ne mărturiseşte din experienţa preacucerniciei sale cu inspecţiile de grad didactic pe care trebuie să le facă prin şcolile bucureştene. „Eu mă mâhnesc când văd că şi profesorul de Religie predă disciplina aceasta ca orice profesor de altă disciplină”, spune pr. profesor Coman. „Eu nu pledez pentru încălcarea legilor şi normelor ci spre utilizarea lor cu mai mare folos […]”

„[…] Dacă tu ca preot nu te poţi citi pe tine în relaţia cu Dumnezeu, atunci tot eşafodajul instituţional devine unul fără de folos […]” Credincioşii trebuie să se „citească” foarte bine pe sine însuşi şi abia terminată această „lectură” personală, se pot prezenta duhovnicului spre spovedanie. „Psihologia vine din urmă, iar noi, duhovnicii, nu avem curaj să atacăm problemele duhovniceşti frontal.” Totuşi, duhovnicul nu este un „psiholog”, ci un „*trezitor al lăuntrului*”; nu trebuie să trăim aşa: „chip avem, voce avem, cuvânt avem… ce ne mai trebuie?”

Remarc, totuşi, un tic verbal simpatic la părintele Coman care trădează tot vocaţia oratorică a unui bun pedagog: „*Fiţi atenţi! Fiţi atenţi!…*”, adică tot o invitaţie la trez(**v**)ie, i.e. *trezirea-vie*. „Bă, mă duc la şcoală pentru mama!…”, chiar dacă eu constat sau consider că nu sunt neapărat făcut pentru a urma Teologia; ce sfat minunat pentru cei care mai doresc să urmeze Teologia, sau mai degrabă pe care părinţii şi i-ar dori studenţi în Teologie şi apoi preoţi.

---

[12] Adică a sihastrului.
[13] I.e. *instituţia duhovniciei*.

„*A da macazul, a schimba macazul*…”, ce semnificativă expresie pentru a fi atent a pune accentul pe *calea care nu trebuie să mă ducă la deşertăciune* (i.e. calea cea îngustă şi care lasă „dâre duhovniceşti”). Dacă nu „schimb macazul” la timp, adică atunci când realizez că am luat-o pe un drum depărtat de realitatea mântuitoare, atunci risc să intru în „depoul decepţiei” (ce trăznaie cu tâlc am găsit, mi-a fost inspirată acum!…).

„Nici un preot nu-şi poate fi lui însuşi *duhovnic*. De aceea, întru Hristos, el trebuie să aibă legătură duhovnicească cu un alt duhovnic mai îmbunătăţit […]” *Keyword* la pr. Coman: *teologia academică* versus *teologia soteriologică*… Un pustnic de la Athos care i-a tălmăcit magnific părintelui profesor *ascultarea*: „*Cât timp stai cu mine, eu gândesc pentru tine!*…” Ador chestiunile astea desprinse parcă din *Pateric*, pomenirea experienţelor duhovnicilor vatopedini; mie îmi pare bine că aduce aminte de unul dintre cei mai mari duhovnici ai tuturor timpurilor, avva Iosif Vatopedinul.[14]

Prima parte a conferinţei se termină aici… Comentarii colocviale cu cei din sală… Şi evident, glumele îndoielnice ale lui Dan Toderaşcu, din partea cealaltă a sălii. „Talentul” lui grozav de a se aşeza topo-strategic oriunde are loc un eveniment de tipul acesta pentru a putea şoşoti şi a face un *mişto* în stilu-i caracteristic. Ce figură şi pr. Dan!.. Am fost colegi la Teologie, dar nu mi-aş fi putut închipui pe atunci că va deveni un comic al Protoieriei Ploieştilor. Are un suflet bun,[15] dar are un comportament de saltimbanc.

Pe peretele din faţă al sălii de conferinţe se află o magnifică icoană a Maicii Domnului, ferecată în argint... Am simţit tot timpul conferinţei că Maica Domnului ne priveşte cu mirare; poate se întreba dacă suntem cu adevărat preoţi sau doar nişte simpli *colecţionari de colivă*…
[…]

Blejoi, marţi, 18 februarie 2014

Ieri, la întâlnirea cu foştii colegi profesori le-am citit acest fragment din cartea lui Mihai Copăceanu:

---

[14] Pe care am avut bucuria de a-l prinde în viaţă cu puţin timp chiar înainte de a trece la Domnul, atunci când am fost împreună cu cei de la Mizil la Athos.

[15] Nu pot să uit niciodată cum a sărit în ajutorul meu când am avut hemoragiile groaznice din cauza varicelor netratate. A venit şi m-a dus cu maşina lui personală la spital în Bucureşti, dar m-a şi adus acasă.

«De aici putem desprinde un argument privind importanţa predării religiei în şcoli. *În Anglia, religia este o disciplină obligatorie* (*subl.n.*); încă de la origine, învăţământul de stat a prevăzut o formare religioasă a studenţilor prin discipline religioase şi prin participarea activă la cultul divin, la slujbele de la capela colegiului şi cântarea din corul colegiului. *Fiecare colegiu are o capelă* (*subl.n.*). În Anglia sunt vestite corurile colegiilor formate integral din studenţi. Şi aceasta se întâmplă într-o şcoală laică. Este o bucurie pentru un student de la matematică, economie sau politică să cânte în corul de la capela colegiului său. Religia este fără discuţie parte esenţială din formarea unui student indiferent de opţiunile sale profesionale. Astăzi *statul britanic susţine financiar şcolile confesionale, pentru că s-a dovedit că „oferă buni cetăţeni”* (*subl.n.*). Mai mult, şcolile confesionale sunt căutate de englezi mai ales pentru că oferă un învăţământ serios. Potrivit studiului „Opinion Research Business Survey” din 2008, 75% din englezi consideră utile şcolile confesionale în dezvoltarea unui comportament moral. În Anglia, 25,3% dintre şcolile primare sunt şcoli ce aparţin Bisericii Anglicane, adică un număr de 4.470 de şcoli. În România?» (Copăceanu, 2010: 168).

M-am săturat, efectiv mi se face silă de prelungirea la nesfârşit a discuţiei despre *statutul disciplinei Religie în România*; dar şi de slugărnicia interminabilă a „politicienilor” români, luaţi de la coada vacilor şi azvârliţi în Parlament, faţă de „reperele” forurilor decizionale de la Uniunea Europeană. Culmea este că aceleaşi foruri nu ar îndrăzni să ceară Marii Britanii lucruri pe care nouă ni le cer, de unde concluzia mea definitivă că există două standarde care funcţionează în paralel în acelaşi timp: standarde pentru ţări *prime-hand* şi alte standarde, mult mai restrictive, pentru state *second-hand* ale Uniunii. Construcţia europeană?!… Cred că este o himeră. Cred din ce în ce mai mult că am avut noi un vis frumos, un vis că am putea fi vreodată egali la aceeaşi masă cu englezii, germanii sau francezii, dar este un vis, un simplu vis frumos; realitatea este dureroasă. Aş fi vrut să nu mă trezesc din acest vis, aş fi vrut să nu ajung niciodată la concluzia că există două Românii, *România Mea* – cea în care exist, trăiesc, respir şi mă simt Acasă în mod ontologic, pe de o parte, dar şi *România Lor* – cea în care doar locuiesc momentan, din păcate. Aceasta din urmă este România dobitocilor, a mitocanilor eterni, a politicienilor impotenţi, a cerniţilor, a vangheliştilor, a prigoanelor de tot soiul, a gunoierilor, homosexualilor şi societar-deschişilor la „şliţul naţiunii”, creaturi apocaliptice din Parlament etc. *Stupid Politically Corectness*!... Ptiu, drace, vade retro!…

Mai există, totuşi, speranţe... Am văzut ieri ce frumos a fost realizat CD-ul e-book de către Luis şi Verginia. Un categoric pas înainte pentru aplicarea celor mai performante metode în predarea Religiei. Românii adevăraţi au, totuşi, putere de adaptabilitate genială; poate tocmai asta nu i-a scos niciodată din jocul istoric.

Trebuie neapărat să facem centrul acela pe care mi-l doresc eu şi trebuie ca această instituţie să devină una de excelenţă: un centru ortodox în care se va studia limba engleză la un nivel foarte performant, dotat cu toate cele necesare după standarde universitare, unde va exista o bibliotecă ortodoxă în care oricine va fi primit să citească, un *afterschool* performant şi un centru de dezbateri academice în care tinerii să fie apropiaţi Bisericii fără să se facă prozelitism. Pe de altă parte, centrul acesta trebuie să devină un turn de fildeş pentru mine. Sunt tot mai străin acestei lumi; vreau să fac aici Şcoala mea, şcoala de stat este asaltată, deja cucerită de *politically corectness*. Nimic din ceea ce este instituţional, oficial, nu mă mai interesează; totul este decrepit şi putregăcios în socialul românesc contemporan. Noutatea permanentă este numai *în* şi *întru* Hristos!… Citadela hristică, rezistenţa prin *cultură creştină asumată*!…

Blejoi, miercuri, 26 februarie 2014

Sarea care nu se amestecă cu pământul!… Un miner bătrân spunea un lucru uimitor, pe care atunci când l-am auzit nu l-am înţeles (eram mic şi vizitam salina de la Slănic Prahova, dar atunci nu am realizat – nici nu aveam cum): spunea minerul acela că sarea, ca rocă, are o particularitate neîntâlnită la alte tipuri de minerale: această particularitate este una uimitoare – sarea nu se amestecă cu pământul, chiar dacă este îngropată în pământ; de altfel aşa se şi explică existenţa zăcămintelor de sare pură, la adâncimi foarte mari – salinele, ocnele, minele de sare. Problema este că minele respective existau şi pe timpul romanilor, astfel că acum înţeleg expresia „Voi sunteţi sarea pământului” (Matei 5:13) în cu totul alt duh.

Expresia este folosită şi de către Mântuitorul, numind astfel pe cei credincioşi. Cu alte cuvinte ei reprezintă *sarea*, o substanţă minerală care se extrăgea cu mare greutate din ocnele din Imperiul Roman de către sclavi, lucru care o făcea să fie foarte preţuită pentru că dădea un gust deosebit mâncărilor şi împiedica alterarea cărnii. Dar dacă pe atunci identificam calitatea de esenţă indispensabilă a sării cu calitatea creştinului de a fi slujitorul Domnului pe pământ, acum înţeleg, în duhul cuvintelor acelui miner bătrân adevărata semnificaţie: creştinii fiind „sarea pământului” sunt aceia care nu se amestecă cu pământul, adică cei care nu se vor face una cu pământul prin moarte pentru că ei cred în viaţa veşnică, în Învierea Domnului, nădăjduind şi la învierea lor întru lumina dumnezeiască după Judecata cea de pe urmă.

Sarea care nu se amestecă cu pământul: *creştinul*!… Omul care are mai mult cer deasupra capului decât pământ sub picioare…

Blejoi, vineri, 28 februarie 2014

[…]

Magnifică formulare la antropologul Plessner, legată de asimilarea expresiei biblice de la Facerea 1:26-27 cu tripla caracterizare a poziţionării omului în natura divină creată:

«[...] Astfel omul trăieşte o „triplă poziţionalitate”:

> (1) trăieşte ca un corp, în sensul unei totalităţi corporale fizice; (2) trăieşte în corp, ca spirit ce conduce şi îl reprezintă pe om; (3) trăieşte în afara corpului, ca observator total, reflexiv al sinelui.[16]

Pornind de la această caracteristică a omului, Plessner formulează *definiţia persoanei* (*subl.n.*):

> ... un individ al cărui mod poziţional este triplu caracterizat [...] El este subiectul trăirilor lui, al percepţiilor, al acţiunilor şi al iniţiativelor sale»[17] (Şovrea, 2012: 101).

Da, face trimitere la Felix Hammer, un alt filosof cu preocupări de *filosofie antropologică* (nu de *antropologie filosofică* – cum s-ar exprima Iustinian Şovrea).

Această definiţie triadică a *persoanei*, aşadar, este referenţială, în sensul creării omului *după chipul şi asemănarea cu Dumnezeul Treimic*: ***persoana*** sau **omul-*persoană*** ar fi, aşadar, **individul ca totalitate *corporală fizică închisă* (spre deosebire de plantă, care este o *totalitate corporală deschisă*), care deşi trăieşte ca un corp în sensul totalităţii (1), „*ca spirit ce conduce şi îl reprezintă pe om*” (2), este şi exterior corpului, „*ca observator total, reflexiv al sinelui*” (3).**

Fascinant şi cuprinzător, dar şi corespunzător semantic cu hexaimeronul biblic!...

*

Prin *excentricitate* (dar în sensul lui Plessner, nu aşa cum cunoaşte „excentricitatea” nea Fane de la Oriundeasca!...), omul-*persoană* se apropie mai mult de comportamentul religios, de

---

[16] Felix Hammer, *Die exzentrische Position des Mensch*, p. 290 (n.a. – I. Şovrea).

[17] Helmuth Plessner, *Die Stufen des Organischen und der Mensch*, p. 293 (n.a. – I. Şovrea).

orizontul care îi poate furniza o cheie spre lumea ideilor (cel puţin), dacă nu chiar spre lumea lui Dumnezeu, înţeles metafizic, nu prin *ritualistică de tip colivăresc*:

«[...] „Ceea ce natura şi spiritul nu-i pot da, acel ultim lucru (*das Letzte*), îi dă omului religia", adică ostoieşte nevoia de siguranţă şi face posibilă „împăcarea cu destinul şi sensul realităţii".[18] Fiind mereu „orientat spre viitor", spre o altă casă, pe scurt: spre un loc utopic, călătoria omului capătă o direcţie şi este propulsată prin „speranţă şi credinţă". Spiritul îl duce pe om departe de lucruri şi chiar de sine, elementul caracteristic al umanităţii, spune Plessner, fiind astfel mereu viitorul, linia dreaptă a infinitului[19]» (Şovrea, 2012: 106–107).

Omul excentric, dar nu în sensul că este dez-centrat ci în sensul că trăieşte şi interior corpului, asemenea fiinţelor din regnul animal, dar poate depăşi corpul, privindu-se şi analizându-se din exterior spre interior, meditativ la locul său în lume, adică în cadrul creaţiei divine. Şi atunci concluzia: „excentricitatea" creaţiei divine este tocmai omul, pentru că el este factorul antropocentric în jurul căruia îşi construieşte propriile contemplaţii despre sine:

„[...] Aşa cum am văzut mai sus, dacă animalele au centrul manifestărilor vitale în ele însele, oamenii au în schimb acest centru nu doar în interior, ci şi în exterior, lucru exemplificat de capacitatea umană de a adopta o atitudine faţă de sine însuşi, de a reflecta asupra sinelui" (Şovrea, 2012: 107).

Dar Pannenberg critică această conceptualizare a lui Plessner, identificând această dublă centralitate (excentricitate) cu tendinţa reală de a folosi un alt nume pentru *conştiinţa de sine*:

«[...] Pannenberg consideră că folosirea acestui concept nu este decât un alt nume pentru *conştiinţa de sine* (*subl.n.*) şi că tot constructul nu reprezintă nimic altceva decât un înlocuitor pentru spirit, criticând totodată ambiguitatea tezei „exteriorului", precum şi relaţia dintre centralitatea omului şi excentricitatea lui» (*ibidem*).

Blejoi, duminică, 2 martie 2014

[…]

---

[18] Helmuth Plessner, *Die Stufen des Organischen und der Mensch*, pp. 341–342 (n.a. – I. Şovrea).
[19] *Ibidem*, pp. 345–346 (n.a. – I. Şovrea).

În „Omul şi a doua sa natură”, cu referire la comparaţia conceptelor antropologice la Scheler şi Gehlen, Iustinian Şovrea spune foarte frumos şi corect:

«Cu toate aceste deficienţe, viaţa ne dovedeşte că „omul are la dispoziţie toată lumea”. Această realitate este definită de Scheler prin conceptul de *Weltoffenheit*. Doar omul are capacitatea de „a se opune lumii” şi de a nu se forma după lume.[20] Am văzut că din punct de vedere biologic omul este o excepţie prin construcţia sa şi prin acomodarea naturală în mediul înconjurător. În ciuda „lipsurilor naturale” s-a răspândit peste tot pe pământ şi a supus natura. Nu există nici o condiţie naturală specială sau vreun mediu definit şi delimitat care să condiţioneze existenţa omului, precum în cazul animalelor. El este întâlnit „de la ecuator la poli, pe apă, pe uscat, în păduri, munţi şi câmpii”.[21]

Gehlen explică capacitatea omului de a exista oriunde pe acest pământ, în ciuda lipsei unei specializări asemenea animalelor, prin intermediul conceptului de *Kulturwesen* („fiinţă culturală”). Această formulă rezumă faptul că omul îşi poate crea oriunde spaţiul cultural în care să trăiască, indiferent de cadrul natural. Pe baza posibilităţii experienţei lumii, omul este mereu activ, iar lipsa specializărilor biologice „îl obligă” să creeze acel mediu, care pentru el este natural. „Lumea culturală”, spune Gehlen, este de fapt lumea omului»[22] (Şovrea, 2012: 118-119).

Aici se poate comenta şi în sensul *hexaimeronului biblic* care afirmă că pe toate cele mai-înainte create de Dumnezeu, Acesta le-a încredinţat omului pentru a le stăpâni şi a le folosi (cu chibzuinţă – se subînţelege).

Aşadar, omul, după Gehlen,[23] este *fiinţă culturală*. Şovrea afirmă cu temei faptul că o fiinţă culturală „îşi poate crea oriunde spaţiul cultural în care să trăiască, indiferent de cadrul natural” (*ibidem*). Da, aşa este, dar aici se deschide excepţia de la regulă pe care o abordez eu pentru Congresul ISUD 2014, în legătură cu cazul Roşia Montană; şi iată cum o eroare din filosofia antropologică a lui Gehlen se transformă într-un subiect de antropologie culturală pură, cu aplicare în arealul cultural românesc. Nu se poate chiar *oriunde*, nu *oricum*, dar categoric nu *oricând*!… Cele trei *o*-uri, nu mai funcţionează în antropologia socială, dacă luăm drept exemplificare Roşia Montană ca atentat la zestrea naturală, dar şi la profilul cultural.

---

[20] Karlheinz Weissmann, Arnold Gehlen, *Vordenker eines neuen Realismus*, p. 29 (n.a. – I. Şovrea).

[21] Arnold Gehlen, *Antropologische Forschung*, p. 47 (n.a. – I. Şovrea).

[22] Arnold Gehlen, *Der Mensch: seine Natur und seine Stellung in der Welt*, p. 38 (n.a. – I. Şovrea).

[23] Şi subscriu întru totul la această aserţiune gehleniană.

Blejoi, vineri, 7 martie 2014

Mă interesează atât de mult necesara delimitare obiectuală între *antropologie* şi *teologie* – sau între *antropologia teologică* (Şovrea) şi *antropologia dogmatică*, ambii termeni fiind folosiţi de Şovrea – încât constat că nu mai sunt întru totul de acord nici cu Iustinian Şovrea. Dacă iniţial mi se părea că găsesc la Şovrea ceea ce mă interesează şi pe mine, adică încercarea de a folosi metodologia de cercetare specifică *antropologiei culturale* (sau *social-culturale*), acum constat că delimitarea sa de tendinţele metafizice din *antropologia filosofică* (de fapt din *filosofia antropologică*, în sensul în care diferenţiam eu cele două expresii de aici prin inversarea cuvintelor, lucru arătat de mult în *Axioma*) este doar o intenţie, sau mai degrabă o descriere a modului cum încearcă Scheler şi Gehlen (fără a reuşi nici ei pe deplin) să se descotorosească de metafizică în antropologie. Acest lucru este absolut imposibil, dată fiind, după filosofi, structura duală trup-suflet a omului, iar după teologi structura triadică (raţionalitate, simţire, voinţă). Şi ar mai fi ceva: atâta vreme cât orizontul limitelor cercetării sufletului nu pot fi cuprinse nici de biologia fizică, nici de metafizica sau raţiunea pură, revine teologiei sarcina de a trasa liniile vectoriale ale unui *profil antropologic teologic al omului*; iar aici nu mă refer numai la creştinism, neapărat, ci la o antropologie generală a religiilor.

Totuşi, într-un fel, Şovrea recunoaşte incapacitatea filosofiei şi teologiei, luate separat, de a contura un profil antropologic corect pentru că vorbeşte foarte des de necesitatea *interdisciplinarităţii*. Remarc aici acest fragment pentru că tocmai de aici trebuie plecat:

«[…] Acum, în interiorul teologiei, în contrast cu *antropologia dogmatică tradiţională* (*subl.n.*), această nouă cercetare, spune Pannenberg, ar putea fi numită „*antropologie fundamental teologică*” (*subl.n.*), legătura fiind deloc întâmplătoare cu *teologia fundamentală* (*subl.n.*) ca domeniu al intersecţiei dintre argumentul de tip teologic şi cel filosofic. Demersul antropologiei teologice nu se bazează pe conceptualizările teologiei dogmatice, ci este preocupată de existenţa umană aşa cum este ea investigată de disciplinele empirice, urmărind descoperirile acestora şi punctele „relevante” pentru teologie.[24] Un teolog catolic precum Kurt Koch subliniază faptul că Pannenberg propune o cale de investigaţie ce poate conduce

---

[24] Odo Marquard, „Zur Geschichte des philosophischen Begriffs Anthropologie seit dem Ende des 18. Jahrhunderts”, *Studien Joachim Ritter zum 60. Geburstag* (Collegium Philosophicum), Schwabe, Basel, Stuttgart, 1956, p. 21 (n.a. – I. Şovrea).

la înţelegerea omului în calitatea acestuia de *chip al lui Dumnezeu* (*subl.n.*), însă nu porneşte de la această premisă»[25] (Şovrea, 2012: 139).

În textul de mai sus am subliniat câteva expresii pe care le consider în contextul acestor note *cuvinte cheie* la Şovrea: *antropologia dogmatică tradiţională, antropologie fundamental teologică, teologie fundamentală* şi *chip al lui Dumnezeu*.

Antropologia dogmatică tradiţională. Aceasta îmi induce următorul comentariu: în dogmatica creştină există o teorie despre om, descrisă aici ca *antropologie dogmatică* şi ea este *tradiţională* în sensul că se constituie din elementele cele mai mult scoase în evidenţă şi recunoscute ca atare în întreaga Biserică Universală Primară. În mod inductiv logic se deduce că de-a lungul istoriei Bisericii au apărut şi *antropologii dogmatice ne-tradiţionale*; se pune întrebarea, ce ar fi acestea tocmai menţionate aici?… Ei bine, ar fi tocmai acele concepţii dogmatice confesionale, diferite între ele, după modul în care o confesiune creştină sau alta au pus la un moment dat accentul mai ales pe unul sau altul dintre elementele tradiţionale generale. Evident că prin raportare la *Crezul apostolic*, care dă şi vectorialitatea antropologiei dogmatice tradiţionale, antropologiile dogmatice ne-tradiţionale s-au constituit fie pe temeiul ereziei, iar mai nou, mai ales în apusul Europei, pe acea dorită *interdisciplinaritate*, dictată de noile tendinţe şi cerinţe metodologice. Dar în acest context se naşte o altă întrebare foarte dificilă: în ce măsură *interdisciplinaritatea* aceasta dezirabilă, nu aruncă *antropologia dogmatică ne-tradiţională* în erezie?… Cred că tocmai prin trecerea de la *antropologia dogmatică tradiţională* la *antropologia fundamental teologică*. Şi iată, acum, sensul celui de-al doilea termen cheie (care este el însuşi o expresie cu sensuri complexe)…

Antropologia fundamental teologică. Înţeleasă la prima luare de contact cu terminologia ar reprezenta studierea omului ca realizare desăvârşită a operei creaturale a lui Dumnezeu, în raport cu Creatorul său, adică relaţia corectă dintre om ca fiinţă creată şi Dumnezeu. Şovrea vorbeşte despre „relaţia în cadrul teologiei dintre *antropologia teologiei dogmatice* (*subl.n.*) şi *antropologia teologică de dată recentă* (*subl.n.*)" (Şovrea, 2012: 138) şi arată clar că *tema existenţei lui Dumnezeu* este esenţială pentru antropologia teologiei dogmatice:

«[…] Cu alte cuvinte, nu doar raportul dintre noua direcţie de cercetare din cadrul teologiei şi antropologiile empirice trebuie clarificată, ci şi relaţia în cadrul teologiei dintre *antropologia teologiei dogmatice* (*subl.n.*) şi *antropologia teologică* (*subl.n.*) de dată recentă. În primul rând, clarificând

[25] Kurt Koch, *Der Gott der Geschichte*, Matthias-Grünewald, Mainz, 1988, p. 127 (n.a. – I. Şovrea).

termenii, trebuie spus că această orientare nouă din cadrul teologiei, numită inevitabil antropologie, nu este o antropologie dogmatică şi nici nu încearcă să îi ia locul. Antropologia teologiei dogmatice presupune „tema existenţei lui Dumnezeu” atunci când vorbeşte despre *imaginea Lui în om* (*subl.n.*) şi îşi dezvoltă conceptele pe baza Revelaţiei biblice şi a datelor Tradiţiei, iar nu a cercetărilor antropologice» (Şovrea, 2012: 138-139).

Ei bine, aici se cuvine a dezvolta o analiză mai exactă asupra a două lucruri: ce înţelege Şovrea prin „imaginea Lui (*a lui Dumnezeu – n.n.*) în om”, pe de-o parte, dar şi ce este sau cum funcţionează *chipul lui Dumnezeu în om*, pe de alta. Lucrurile se leagă, totuşi, foarte bine, iată, astfel că se poate întrevedea, prin relaţionarea expresiilor *chipul lui Dumnezeu în om* şi *imaginea Lui în om*, cam ce ar fi şi cum s-ar manifesta chipul ca *Arhe*-Chip, ca model (*pattern*) după care a fost creat omul în sensul exprimat în cartea Facerii.

Chipul ca *modalitate*!... Chipul ca *mod*(-de-actu-)*alitate*, adică mod-de-a-acţiona / activa-*alt*-fel = *altfel* (*ad*-verb = „Verbul/*după* (lat. *ad*) Logosul/din-*Veşnicie*”)!… I.e. chipul ca *modalitate de acţiune* (*de actu*) în contemporaneitate, în sensul că *pattern*-ul Arhe-Chipului poate inspira genuri de a trăi în contemporaneitate după modelul Veşniciei. Eu nu trăiesc *chrono*-logic ci trăiesc *khairo*-logic!… Logica mea se străduieşte să se desprindă de *momentalitate*, să se îndrepte către mo(*nu-…*)*mentalitate*, în sensul că nu-ceea-ce-este-*mental* (i.e. *îngust* raţional, *reducţionist* raţional) este ne-*apărat* (protejat, ocrotit, ferit etc.) şi *transcendental*!… Aş scrie un vers astfel: „Sunt *transcendental*, ca *Homo Neanderthal…*” *Anthropologia Perenis*!… Nu mă raportez la Raţiunea *ca zeiţă*, ca să pot dobândi Raţiunea ca *mod-alitate* de *ment-alitate* de a Fiinţa (*a fi întru Fiinţă*). Raţiunea nu mă poate duce către Adevăr, dar Adevărul mă poate duce către Raţiune!… Raţiunea către care mă călăuzeşte Adevărul care mă îndeamnă să caut *Arhe*-Chipul, Chipul *cel mai vechi* (adică *Cel Mai Nou*, mai nou decât Majestatea Sa Eternitatea!!!...), deci *Chipul cel mai actual*, Chipul cel dincolo de toate *contemporaneităţile trecute*, chipul cel dincolo de *contemporaneităţile viitoare*. În limbajul meu Ne-Majestatea Sa *Timpul* chrono-logic (cine-o fi *Ăsta*?!…) trebuie să sucombe wittgensteinian pentru a se naşte khairo-logic într-un *Arhe*-Limbaj al Futuro-Logosului Trecut în-tru Veşnicie… Cum poate trece Viitorul în trecut (în engleză se poate: *Future In The Past*)?!… Cum ne spune Goethe: *eternitatea este prezentul pur*!… Of, Doamne, m-am contaminat cu *wittgensteinlogicol* forte!… Să-mi prescrie Taumaturgul o Reţetă de Perpetuă Prezenţă!…

Modalitatea ca *Treime de acţiune divină* în creaţie!…

Etc…

Teologie fundamentală. [Am să încerc să fac un doctorat în Teologie – doar ca să pot face legătura între baza epistemologică specifică *filosofiei antropologice* şi cea specifică *antropologiei teologice*; am luat legătura cu Adrian Lemeni tocmai pentru că el este profesor de *Teologie fundamentală* la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Bucureşti şi este o voce importantă a domeniului în lumea teologică şi ştiinţifică românească. Din păcate nu are încă abilitarea – dar speră să o obţină foarte curând. A rămas să vorbim după Paşti.]

Teologia fundamentală, aşa cum a fost şi este definită ea pur şi simplu ca disciplină pentru studii doctorale în Teologie în facultăţile teologice din România, este foarte vag denumită. Ce poate fi *fundamental* în teologie decât *teologia* însăşi?!… Preţiozitatea asta de a folosi cuvinte vagi pentru a defini ceva ce ar părea mai important într-un câmp definit ca important în întregimea sa este un snobism prea riscant pentru teologie, de pildă. Teologia creştină este cea cuprinsă în simbolurile de credinţă ortodoxe şi în Patristică; încercarea de unificare a *teologiei morale*, a *teologiei dogmatice*, a *teologiei apologetice* într-o singură disciplină, fără a găsi un temei foarte puternic de unificare, este foarte riscantă pentru că fiecare din aceste categorii se constituie ca formule de răspuns din punct de vedere creştin la diversele provocări cu care se confruntă lumea. Ei bine, totuşi acest temei apare şi acesta este tocmai *chipul lui Dumnezeu*.

Chipul lui Dumnezeu. *Chipul lui Dumnezeu*, înţeles ca *mod-alitate* (de acţiune) *dumnezeiască* porneşte de la referatul biblic privitor la crearea omului. Deci fundamental pentru teologie ar fi tocmai faptul ca omul să înţeleagă că este creat după chipul / după modalitatea lui Dumnezeu şi abia după aceea omul începe să acţioneze după modelul lui Dumnezeu: în referatul biblic *chipul* este *modul*, sau *chipul lui Dumnezeu* este dimensiunea statornică a creaţiei, după care începe procesul continuei *asemănări* cu Dumnezeu. Omul este creat după *chipul* (*modul*) lui Dumnezeu şi (spre) *asemănarea* cu Dumnezeu, adică statornic după Arhe-Chip şi dinamic după mod-alitate.

*

Una peste alta, nu în sensul lui Şovrea îmi construiesc eu fundamentul epistemologic al unei *antropologii teologice*. Pe mine mă interesează o *antropologie culturală creştină* în sensul cercetării comportamentului omului în interiorul şi în afara Bisericii, adică în comunitatea creştină, cu specificitatea ei culturală, dar şi în asumarea personală a unui *pattern* cultural creştin; un studiu comparativ al modului în care umanul este văzut ca fenomen şi vede un fenomen în creştinismul confesional, dar şi în creştinismul universal. Doar aşa pot admite, totuşi, o *teologie*

fundamentală, în sens ecumenic trans-confesional – al Hristosului răstignit chiar şi pentru necreştini, altminteri, în sens confesional, teologia nu poate fi decât *dogmatică*.

Blejoi, duminică, 9 martie 2014

Văd acum că şi Şovrea recunoaşte ceea ce cu alte cuvinte remarcam eu în notele de mai sus, faptul că o teologie nu poate fi fundamentală în sensul unei dimensiuni filosofice pure; teologia trebuie să se angreneze în social şi aşa putem avea o *antropologie teologică*. Tocmai dimensiunea de integrare în social a teologiei poate contura o *antropologie teologică*, aşa cum caracterizam mai sus, el fugitivo, fenomenul… Dar iată ce spune şi Şovrea:

«[…] În fapt, teologia în ansamblu nu trebuie să se rezume la exerciţiul unei „teologii pure”, *nealterate de contactul cu lumea* (*subl.n.*), ci trebuie să cuprindă şi experienţa vieţii omului, pe care acelaşi Moltmann o numeşte „un proces deschis”, ori acest demers se concretizează cel mai adecvat în *antropologia teologică* (*subl.n.*)» (Şovrea, 2012: 140).

„Procesul deschis” despre care vorbeşte aici Şovrea, referindu-se la rândul său la Moltmann, este ceea ce eu descriam mai sus prin *dinamismul asemănării cu Dumnezeu* a omului care conştientizează că este creat după *chipul Lui*.

*

Remarc că ideea mea cu *pattern*-ul hristic o mai au şi alţii, dar termenul de *Arhe-Chip* ar trebui „brevetat”. Din dorinţa de a nu ieşi în evidenţă, de a nu brava, l-am corectat pe domnul profesor Geană la lansarea cărţii mele la Ploieşti atunci când semnala că eu am folosit *primul* acest „termen inspirat”, spunea dânsul. La un moment dat Şovrea foloseşte exprimarea: „figura lui Iisus, care este *prototipul uman* (*subl.n.*)” (Şovrea, 2012: 150) înţelegând cam tot acelaşi lucru pe care-l sugerez eu prin epiteticul *Arhe-Chip*[26]… Dar acum chiar cred că trebuie să folosesc acest termen mult mai des tocmai pentru a-l consacra în antropologia culturală creştină.

[26] Aici mai trebuie să fac o precizare foarte importantă pentru a fi corect din punct de vedere ştiinţific. Prima dată când am auzit rostit termenul de *Arhe-Chip* a fost prin 1997, când am fost cu colegul meu teolog, Gabriel Memelis, la Mânăstirea Frăsinei şi am petrecut clipe minunate în preajma părintelui Ghelasie. Gânditor mistic profund, Ghelasie a structurat o construcţie unică, de aceea şi controversată pentru unii, menită a facilita calea spre înţelegerea

Blejoi, vineri, 21 martie 2014

[…]

O iau pe Ana de la şcoală la 12: 00…

Ştefan iese peste o oră, aşa că eu îmi iau cartea lui Şovrea, pe care în ultima vreme o port după mine ca să fac adnotări, mergem în parc şi o las pe Ana să se joace la leagăne şi la balansoare… Între timp eu recapitulez şi fac adnotări la aserţiunile lui Pannenberg în interpretarea lui Şovrea… Descopăr multe puncte în comun între Pannenberg şi Stăniloae, pe dimensiunea antropologică din teologia creştină; totuşi Pannenberg încearcă să „fugă” de argumentaţia teologică tocmai pentru a deveni credibil ca antropolog. Nu este antropolog, nu reuşeşte să fie, tot teolog rămâne, însă unul destul de luminat…

Blejoi, duminică, 23 martie 2014

[…]

Revenind la problema cu *Facebook*-ul, acest demon mut, dar cu papion, se pune o întrebare la care s-ar putea răspunde cu un alt eseu stufos, cu gust de peroraţie filosofică amplă: *cum vorbesc cu cel cu care nu vorbesc*?… Pentru că nu se poate vorbi de o comunicare între *persoane* ci mai degrabă de un soi de pălăvrăgeală între *indivizi*, într-un lagăr digital auto-impus, dacă m-aş putea exprima astfel. Deja am transmis că pe la jumătatea lunii viitoare mă voi retrage de pe Facebook sau îmi voi schimba identitatea.

---

isihasmului; însă explicaţiile sale nu sunt pe placul teologilor rigorişti şi fixişti care nu se pot mişca liber pe tărâmul dogmelor, tocmai pentru că lexicul părintelui este destul de complicat, el fiind un călugăr cărturar, nu un simplu monah. Părintele Ghelasie a fost publicat şi comentat între timp de tandemul scriitorilor Gabriel Memelis – Florin Caragiu, cărora li s-au alăturat şi alţi teologi şi filosofi, rezultând în urma muncii lor asidue de recuperare a manuscriselor ghelasiene o operă foarte interesantă de editarea căreia se ocupă în special editura Platytera (s-a ajuns deja la volumul 16 în colecţia „Isihasm” a prestigioasei edituri). În special în convorbirile cu Gabriel Memelis pot folosi, fără a risca să nu fiu înţeles, termenul *Arhe-Chip* pe care şi el îl foloseşte des când se referă la gândirea teologică a părintelui Ghelasie. Probabil că şi alţii au folosit termenul înaintea lui Ghelasie, dar modul în care părintele a reuşit să-l integreze într-o viziune isihastă este neîndoielnic unic. Am făcut precizarea necesară tocmai pentru că la susţinerea doctoratului în Filosofie am fost felicitat pentru „introducerea” conceptului într-un context antropologic cultural. Trebuie, deci, să recunosc că „brevetul” *Arhe-Chipului* nu-mi aparţine, deşi am contextualizat antropologic conceptul în mai multe locuri!…

Nu voi putea niciodată renunţa la serviciile foarte benefice ale Internetului, dar la motoarele de socializare de tipul *Facebook*-ului va trebui să renunţ într-o bună zi… Atunci voi putea *să vorbesc cu cel cu care nu vorbesc*!… *Vorbind cu cel cu care nu vorbesc* voi putea, mai târziu, *să vorbesc şi cu Cel care este de ne-vorbit*, cu *Cuvântul*!… Logosul nu este, cu siguranţă, în cartea cu o mie de feţe: *Face-book*!… El *face* cărţile!…

Duminică, 30 martie 2014

[…]

Am ajuns cu lectura cărţii lui Iustinian Şovrea la o parte mai enervantă; sau mi se pare mie enervantă maniera de interpretare pe care o face Şovrea lui Kant. Deja am impresia că Şovrea doreşte să scoată antropologie din toată filosofia. E absurd să credem că există o antropologie în cheia metafizicii lui Kant. Acolo nu este decât metafizică în modalitate filosofică, poate numai luând raţiunea ca unul din câmpurile de activitate umană, raţiunea ca *raţionalitate*, ca act al gândirii şi atunci am putea accepta o oarecare tendinţă antropologică. Sau poate că greşesc eu pentru că, de fapt, eu sunt interesat mai mult de empiric, într-un soi de teologie socială ortodoxă, în maniera antropologiei culturale, mai mult decât a celei filosofice. Dar atunci se pune întrebarea: de ce apare cartea lui Şovrea în colecţia *Theologia socialis* şi nu ca o carte aparte, ca una de filosofie pur şi simplu?…

[…]

Blejoi, vineri, 4 aprilie 2014

„Ieri” (în *illud tempus*, în *khairos*) credeam ca suntem *popor de soi*… Astăzi (în *lumen chronos*) îmi dau seama că suntem *un soi de „popor”*!… Mi-e teamă să nu devenim, cât mai curând, un *popor soios*!… Într-o *antropologie a disperării* (pe care vreau să o scriu) va trebui să vorbesc despre *desublimarea poporului român*…

*

Ieri am primit pe Facebook un mesaj de la agenţia de ştiri AM Press (Lucian Avramescu), un mesaj al cărui uşor comic subversiv l-am sesizat, aşa că am postat un comentariu:

Ştirea era aceasta:

«Administrația Națională de Meteorologie informează că praful saharian poate apărea deasupra României în zilele de 4 și 5 aprilie. „În ultimele zile, deasupra regiunilor de vest şi de sud-vest ale continentului a evoluat o formaţiune barică depresionară care a favorizat avansul dinspre nordul Africii a unei mase de aer încărcată cu particule de praf de origine sahariană. **Deoarece în aceste regiuni s-au semnalat deja precipitaţii pe arii extinse, concentraţia particulelor de praf este în scădere. În zilele de 4 şi 5 aprilie concentraţii foarte reduse de praf saharian se pot înregistra şi deasupra României, în condiţiile în care ţara noastră se va afla la extremitatea acestei formaţiuni barice depresionare**“, se arată într-un comunicat ANM.»

Aurelia Apostol, *AM Press*

Comentariul meu:

„Deasupra României nu mai poate apărea nici un *praf* pentru că: aici e ţara *prafurilor* ieftine, aici găseşti *praful* pe tobă, aici îţi ştergi şi picioarele de *praful* pragului unde nu eşti primit, aici s-a făcut deja totul *praf*, aici ni se aruncă mereu *praf* în ochi, aici cucoanele nu se mai văd de *prafuri*, aici e ţara lui Ion Băieşu care ne-a cam dus cu preşul, aici e mult *praf* în vânt (*dust in the wind*), aşa că *praful* de Sahara ne anunţă că vor veni în curând şi cămilele… Doar dromaderii căci cămilele bactriene, având două cocoaşe vor plăti taxe şi impozite mai mari… pe *praful* de pe tobă!…”

Asta este *România prăfuită*!… Nu este de mirare că mai vin şi nourii negrii ai potopului saharian (asta ne mai trebuia!) ca să pună capăt oricăror iluzii de văzduh fericit deasupra Patriei noastre multilateral integrate, corect politic deşănţate.

România Mea nu este *România Lor* (*România Prăfuită*, în sensul acelei ţări pe care au făcut-o ei… *praf*)… E clar, politicienii nu cunosc norma semantică a expresiei de la prohodirea morţilor: „*ţărână eşti şi în ţărână te vei întoarce…*” Pulberea Saharei cade, iată, peste România (deja) Prăfuită… Politicieni, luaţi-vă botniţe antistatice!… Încă o dată se dovedeşte că ne-am integrat şi noi în lumea „civilizată”, avem *smog*!…

Blejoi, vineri, 2 mai 2014

Vremea îmi permite să mă mai concentrez şi asupra intereselor mele. Opresc mobilul, refuz orice contact cu lumea şi încerc să mă strecor printre probleme, să mă ascund ca să mă mai destind, să mai scap de încordarea cotidiană.

Iau cartea lui Nellas şi scaunul rabatabil, mă ascund sub un pom din curte, la umbră, ca să nu mă vadă nimeni şi recitesc, de data asta făcându-mi adnotări şi subliniind textele pe care trebuie să le interpretez sau să le extrag ca citate.

Reiau puternic şi studiul limbii elene pentru că intenţionez să plec cu Sebastian într-o documentare într-un sat din Macedonia grecească. Deocamdată vom pleca chiar acum, în mai, dar intenţionez să reiau legătura cu Tessalonikul, cu institutul teologic de acolo pentru un eventual curs serios de greacă, dar eventual şi un masterat sau doctorat în Teologie în Grecia.

*

La Nellas toate indiciile mă duc tot spre o *teologie antropologică*, frumoasă, eficientă e drept, dar tocmai prin faptul că are tente filosofice ample, fiind foarte atractivă.

Îmi place acest fragment:

„[…] Prin această metodă a fost botezată şi încreştinată, de exemplu, gândirea greacă antică şi a fost transfigurată într-o expresie a Adevărului divin transcendent şi inaccesibil. Termenii admirabili ai filozofiei antice au fost transfiguraţi fără a fi schimbaţi – expresiile au rămas aceleaşi: *Logos, Eikon, Archetypon, Trias* etc. – şi au constituit veşmântul creat al Adevărului necreat […]” (Nellas, 2009: 122).

„Botezul” filosofiei greceşti, frumoasă expresie pe care Nellas o foloseşte tocmai pentru a sublinia achiziţia termenilor filosofici consacraţi de către Sfinţii Părinţi şi folosirea lor prin prisma teologiei răsăritene, ceea ce denotă cultura şi educaţia lor avansată.

[…]

Blejoi, marţi, 27 mai 2014

Mă apuc să citesc, în sfârşit, cartea lui Marius Vasileanu, editată de *Lumea Credinţei*. O sorb pur şi simplu… Cartea nu este foarte voluminoasă, ea conţine nişte interviuri realizate de

jurnalist cu mulţi ani în urmă, dar este foarte preţioasă pentru că reuneşte mărturisirile unor mari personalităţi ale culturii române, cu recunoaştere internaţională, dar şi un interviu valoros cu remarcabila Annick de Souzenelle…

Descopăr, în concepţia lui Paul Barbăneagră, multe puncte de vedere antropologice dintr-o antropologie culturală creştină. El vorbeşte de *noua antropologie* pornind de la ceea ce eu doar anticipasem modest, cu resursele mele, anume că Mircea Eliade, spre sfârşitul vieţii sale, „centralizase" toate ideile sale despre *sacru* şi *cosmos* şi avea tendinţe de a se elibera de *istoria şi filosofia religiilor* şi a migra către *antropologia religiilor* prin descrierea *omului* ca sinteză, concepţie filtrată prin toate punctele de vedere ale religiilor teologice, religiilor de mistere, dar şi a practicilor religioase şi a reminiscenţelor arhaice ale cultelor omului primitiv în Oceania şi America de Sud. Probabil că Mircea Eliade deja se gândea la o nouă carte în care să dezvolte acest univers al omului religios. *Teroarea istoriei* nu l-a mai lăsat să continue acest demers ştiinţific…

Blejoi, joi, 24 iulie 2014

Termin de citit jurnalul indian al lui Ovidiu Ivancu… Totuşi, destul de greu, faţă de altă dată, încet, subliniind acele părţi care mi s-au părut importante din perspectiva mea subiectivă, poate şi pentru că va trebui să vorbesc despre cartea asta la Maliuc, vara asta.

O carte care mi-a plăcut. Dacă ar fi să aşez aici algoritmic câteva idei pe care le-am desprins concluziv în urma lecturii acestei cărţi interesante atunci cred că le-aş sintetiza astfel:

a) Prin experienţa celor patru ani indieni Ivancu demistifică, demolează un mit în care eu credeam – *mitul indian*, aşa cum mi-l structuraseră lecturile din Mircea Eliade. India mizeră, India contrastelor, India subiectivă pe care o descrie lectorul de limba şi literatura română de la Universitatea din New Delhi este altfel decât India idilică din poveştile de altădată, este altfel decât India multi-religioasă şi „spirituală" (citindu-l pe Ivancu începi să te îndoieşti de faimoasa spiritualitate hindusă!), este o Indie a mizeriei, a mocirlei, a crimelor de onoare, a sacrificiilor sângeroase, o Indie care închide, mai degrabă, care siluieşte, care limitează, decât acea Indie fabuloasă a marilor istorici şi filosofi ai religiilor care „deschide";
b) Jurnalul, ca toate jurnalele în general, dar acesta (al lui Ivancu) în mod special, este plin de observaţii cu *conotaţii de antropologie socio-culturală*. Exemplele sunt nenumărate şi era firesc, într-un sens, să fie aşa pentru că Ivancu, în mod conştient sau

nu, practică *observaţia participativă*. Scenele din nordul oraşului, care contrastează cu luxul sudului, discrepanţa socială generată de sistemul castelor, specific Indiei, „patriotismul” naţionalist al indienilor, apetenţa unora dintre intelectualii indieni pentru ideile de stânga, aglomeraţia urbană generatoare de conflicte, violurile, atitudinea de indiferenţă a poliţiştilor, toate aceste scene alcătuiesc tot atâtea cadre descriptive antropologic, iţe care urzesc o imagine complexă a Indiei contemporane, divizată între tradiţionalismul misterios şi goana către dezvoltare, tehnologie inovativă, comerţ – într-un cuvânt *globalizare*;

c) Literatura indiană… *Tabu*-urile (vezi teama autorului de a aborda opera lui Rushdie în faţa studenţilor săi, teamă faţă de prejudecăţile fundamentaliştilor, pentru care cuvântul liderilor religioşi este poate suficient pentru a întreţine ignoranţa, refuzul lecturii – supunerea, în spiritualitatea indiană, hindusă şi islamică deopotrivă, este mai importantă decât curiozitatea raţională pentru cunoaştere);
d) Comunitatea urbană indiană… Un adevărat univers specific Indiei continentale: aglomeraţie, sărăcie şi lux contrastant, mizerie crasă, ţipete, îmbrânceli, spectacol stradal, lipsa oricărui respect pentru spaţiul intim, paradoxul dizolvării în masa uriaşă a străzii, dar şi a manifestării celor mai ciudate orgolii, birocraţia şi corupţia de proporţii cosmice, apetenţa tuturor pentru înşelătorie, dezinteresul faţă de problemele celuilalt, împărţirea pe multiple categorii sociale (habitusul castelor). Într-un oraş cu o populaţie ce se apropie de nivelul populaţiei unei ţări precum România te întrebi cum ar putea să fie altfel. Numai că structura comportamentului social indian este bazată şi pe sistemul lor de valori spiritual-religioase, pe cutume, pe principii milenare, pe tradiţii dintre cele mai ciudate, mai mult, mult mai mult decât la orice altă naţiune.

Sigur că ar fi enorm de multe de spus. O carte poate fi sau nu pe placul lectorului. Când o carte stârneşte interesul unui mare număr de categorii de cititori, atunci este cu siguranţă vorba despre o carte foarte bună, despre un *best-seller*. Despre jurnalul indian al lui Ivancu nu se poate vorbi în aceşti termeni pentru că nu poţi pretinde unui agricultor (care citeşte doar ziare şi se „cultivă” doar cu show-uri de televiziune ieftină), unui licean contemporan (pentru care lectura din scrierile lui Eliade este un adevărat calvar), unui politician (care în afară de literatura documentelor *corect politice* ale Uniunii Europene nu prea mai citeşte altceva), să guste literatura unui asemenea scriitor. Cartea se adresează, aşadar, unei anumite categorii de lectori, parţial avizaţi în ceea ce priveşte civilizaţia hindo-islamică indiană, în particular, şi literatura memorialistică de călătorie, în general. Sper să fac parte din această categorie, pe care nu aş

numi-o neapărat „elită”, ci aş numi-o categoria lectorilor pasionaţi de domeniul *antropologiei culturale urbane*.

Sper să dezvolt cu Ovidiu Ivancu, dacă va veni la Maliuc anul acesta, o conversaţie fructuoasă… Sper!…

Blejoi, luni, 25 august 2014

Maliuc 2014 este deja un element al trecutului recent… Al frumosului trecut recent… Dacă aş spune că aceasta este cea mai reuşită ediţie a taberei de antropologie culturală creştină de până acum poate că aş exagera, poate că aş fi subiectiv, poate că aş fi chiar rău – ar putea spune unii, având în vedere că luarea mea de contact cu magnificul Maliuc s-a datorat, incontestabil lui Mitu, marele absent al ediţiei 2014. Şi nu vreau să-l neglijez pe Mitu în ecuaţia asta, numai că anul acesta nu a avut absolut nici un aport, ba mai mult, mizilenii nu au participat cu nimic. De la o vreme Mitu a devenit, asemenea mie, mai taciturn, mai izolat, mai introvertit, mai puţin interesat de ceea ce se întâmplă în jurul lui… Şi pe bună dreptate, pentru că toţi anii aceştia s-a implicat foarte mult şi a suportat multe lovituri nemeritate din partea unora care ar fi trebuit să-i poarte recunoştinţă pentru ajutorul pe care (Mitu) l-a dat în formarea lor ca buni creştini, sau pentru voluntariatul absolut nebunesc pe care l-a practicat, neglijându-şi familia.

Am petrecut o săptămână absolut magnifică şi cred că punctul forte al ediţiei 2014 a fost participarea lui Valentin Ajder, directorul editurii Eikon, omul acesta minunat care ştie să adune în jurul său talente literare, omul acesta care publică (*editează*) generos autori debutanţi, oameni cu preocupări filosofice, savanţi şi deopotrivă începători, ştiind că în oricine poate scânteia geniul (mă gândesc, de pildă, la Iustinian Şovrea). Asta nu înseamnă că minimalizează virtutea calităţii; îmi place vorba lui de o semnificaţie monumental catacombică creştină: „*Câtă prietenie, atâta exigenţă…*” Serile acestea târzii, cu poezie şi muzică de chitară (Valentin este un foarte bun cântăreţ la chitară), alternanţa de duh poetic şi vibraţie sonoră, tocmai aici, pe această insulă, pierduţi între ţânţari, dar fericiţi să respirăm aer curat şi cultură autentică.

Luni, 18 august, zi plictisitoare… Sosire, aşezare, acomodare (la mine *reacomodare*), adaptare la schimbările din ultima vreme (actualul primar pare a fi unul gospodar, spre deosebire de precedentul, pentru că insula începe să arate frumos). Copiii se străduiesc să-şi găsească cele mai bune locuri la cazare, ne mişcăm mai repede la transportul bagajelor (*experienţa*, nu-i aşa?) Şi totuşi lipseşte *ceva*, simt că îmi lipseşte *ceva*… *Ceva*-ul acesta este de fapt un *cineva*… Este *Mitu*!… Incredibil cât de mult sunt ataşat de omul acesta, sunt aproape dependent de prietenia cu

el (sper să simtă cu adevărat şi el asemenea; după experienţa cu Irinel încep să mă îndoiesc de sanitatea sentimentelor mele, am senzaţia că unele sunt la limita spre paranoia, dar încep să fiu mai rece, mai selectiv în filtrarea „prietenilor”). Poate că avem în comun (eu şi Mitu) tocmai experienţa suferinţei, a nerecunoştinţei cu care ne-au înconjurat „prietenii”. Cine ştie ?!… Îmi va fi, deci, foarte greu să petrec timpul acordat taberei acesteia ştiind că sunt singur, că sunt fără Mitu; toate legăturile mele cu filiala de la Mizil a Ligii Tinerilor Creştini Ortodocşi Români se rezumă la legătura mea personală cu Mitu. Nu am încredere în nimeni din Mizil cum am încredere în Mitu. Preoţi, profesori, chiar primar, toţi aceştia pălesc în importanţă în comparaţie cu Mitu, pentru mine. Mitu are marele merit de a-mi fi fost aproape atunci când am avut nevoie de el, tocmai atunci, or eu tocmai asta nu pot să uit… Invariabil!…

Şi marţi (*marţea fără Mitu* – ăsta poate fi şi titlu de roman abstract sau titlul unui film psihologic!) este o zi frumoasă. Este o zi frumoasă, chiar şi fără Mitu (din fericire şi din păcate, deopotrivă – sentimente amestecate). În asta constă măreţia lui Dumnezeu, că te poate salva de „prieteni”, dar nu te poate salva de El. Şi aşa nu eşti niciodată, dar absolut niciodată singur!…

Valentin Ajder şi-a adus şi chitara… Noaptea de marţi spre miercuri a fost realmente una deosebită, i.e. ieşită din comun, pentru că poeţii prezenţi la Maliuc au citit din versurile lor şi spaţiul dintre două rostiri, dintre două zboruri pe aripi de înger, a fost presărat de Valentin Ajder cu chitară (folk şi cântece din tradiţiile minorităţilor conlocuitoare). Poeta Olga Grigorov, o drăguţă, a purtat costum lipovean, făcându-ne o surpriză tuturor. Am adormit frânt, după un recital ad-hoc, pe la ora două dimineaţa… Efervescenţa lui Valentin Ajder la corzile chitării mă determină să-i compun două catrene: „*Nimic nu este efemer/Când zice la chitară/Un bard cu nume de Ajder/Pe insulă, la ceas torid de vară…*” (Catren cu şase corzi I) şi „*Pe val de soare la Maliuc/Eu nu mă mai simt singur cuc/Când cântă la chitară Valentin/Şi bucurie spirituală e din plin…*” (Catren cu şase corzi II). Din păcate s-au mai strecurat şi poeme cu izmene, chiloţi şi sutiene (numele poetului, taina defectului, mister şi… gogă!). Ridicolul momentului a fost sancţionat liric de George V. Precup noaptea următoare cu o tură de versificaţie ironică compusă spontan… Deh, poeţii, poeţii!…

Olga Grigorov!… Pată de culoare, voce frumoasă şi lirică interesantă. Cântecele în rusă şi în idiş, popularele lipoveneşti, dar şi lăutăreştile româneşti, toate astea au făcut noaptea frumoasă. Sigur că eu, ca preot, am rezerve la prestaţia poetului cu defectul, cu lenjeria intimă bombardată cu rimă, dar momentul trebuie dat uitării, aşa cum se cuvine cu orice necesitate fizio-logică (că altminteri ne ieşim din logică!)

Miercuri, Sebastian şi Anişoara Ştefănucă şi-au prezentat documentarele antropologice. Remarcabile!…

Restul zilelor au fost zile libere. Numai serile au fost puţin mai animate. Sebastian, Anişoara, Valentin Ajder şi George Precup au plecat de joi…

Şi a fost şi Maliuc 2014… Sper să fim sănătoşi şi să ne revedem şi anul viitor.

Blejoi, luni, 3 noiembrie 2014

Este limpede!… Fără să citeşti opera lui Petru Ursache nu poţi fi antropolog cu adevărat, nu poţi înţelege resorturile de bază ale *antropologiei*.[27] Nu este suficient să faci un masterat cu Vintilă Mihăilescu la SNSPA[28] (*deşi chiar şi cărţile sale trebuie citite*!), dar fără *Etnosofia*, *Moartea formei*, *Etnofrumosul sau cazul Mărie*, *Etnoestetica*, dar şi (mai ales *Antropologia, o ştiinţă neocolonială*) nu pot fi înţelese sursele obiectuale ale antropologiei metodologice, fără de care antropologia contemporană abundă în „*teze utopice şi concepte artificiale* (*subl.n.*).”[29]

Îmi asum o datorie grea: voi încerca să insist prin recenzii, prin analize, prin conferinţe şi chiar voi scrie o carte elogiu acestui mare etnolog român, tocmai pentru ca să încerc să arăt că antropologia nu se mănâncă precum icrele pe pâine…

Blejoi, marţi, 30 decembrie 2014

Romanul antropologic şantier pe care vreau să-l scriu este doar pretextul, premisa epică de la care se pleacă insinuant pentru a trasa vectorii unei posibile descrieri din perspectivă antropologică a societăţii româneşti şi a ne introduce într-o filosofie a „celor două Românii” (cea idilică – *România Mea*, dar şi cea reală – *România Lor*); preotul poate fi un *antropolog implicit* prin situarea sa în cadrul comunităţii pe care o păstoreşte.

---

[27] Cel puţin nu în sensul antropologiei culturale serioase, ci poate în sensul pe care-l critică tocmai Petru Ursache, adică în sensul unei *ştiinţe globalizante*, „corect politice”, cum foloseşte el la un moment dat un termen.

[28] Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative.

[29] Ursache, 2014: 214.

BIBLIOGRAFIE

Copăceanu, Mihai, 2010, *Ortodoxie la Oxford: Te-am găsit, Doamne!: Mărturiile a 12 englezi convertiţi la Ortodoxie: Interviuri* (realizate şi comentate de autor; cuvânt-înainte de Kallistos al Diokleei), Sibiu: Deisis.

Eliade, Mircea, 1990, *Profetism românesc* (pref. Dan Zamfirescu), vol. 1, Bucureşti: Editura „Roza Vînturilor”.

Geană, Gheorghiţă, 2005, *Antropologia culturală: un profil epistemologic*, Bucureşti: Criterion Publishing.

Georgescu, Bogdan-Costin, 2012, *Jurnalul unei generaţii descătuşate: expediţii în căutarea Arhe-Chipului*, Ploieşti: Litera Ortodoxă.

Nellas, Panayotis, 2009, *Omul – animal îndumnezeit: Perspective pentru o antropologie ortodoxă* (ediţia a IV-a, pref. şi trad. diacon Ioan I. Ică jr.), Sibiu: Deisis.

Şovrea, Iustinian, 2012, *Ce (mai) este omul? Răspunsul antropologiei teologice moderne* (pref. Andrei Marga), Cluj-Napoca: Eikon.

Ursache, Petre, 2014, *Antropologia, o ştiinţă neocolonială* (ediţie revăzută de autor), Cluj-Napoca: Eikon.

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 3 (2017)

Gheorghiţă Geană
gheorghita_geana2003@yahoo.com

Boabe de zăbavă. Reflecţii din teren şi nu numai

Preambul

Inspirată idee, aceea de a realiza un număr al *Anuarului societăţii prahovene de antropologie generală* cu tema jurnalului! Când s-a tipărit întâia oară, în 1967 (după cincizeci de ani de la ultimele pagini scrise), jurnalul de teren al lui Bronislaw Malinowski, *A Diary in the Strict Sense of the Term*, a produs valuri. Cele mai prompte comentarii au venit din partea discipolilor: unii au văzut imaginea magistrului umbrită (afirmând chiar că jurnalul nu trebuia publicat), alţii au considerat publicarea un act cu revelaţii benefice... E dificil de stabilit dacă la mijloc avem de-a face cu o influenţă directă, dar se pare că după editarea jurnalului malinowskian nu puţini antropologi îi urmează pilda. Eu însumi am vii în minte două exemple. În 1974 am însoţit în satul bănăţean Hitiaş un antropolog american – Andreas E. Argyres, de la Universitatea Davis din California – venit pentru *fieldwork* în România. Zilnic, după discuţiile cu ţăranii din sat, transcria notiţele fugare (acele grăbite *footnotes*) într-un caiet special şi le dezghioca toate sensurile. Mai târziu, în 1998, cu ocazia unei conferinţe cu participare internaţională deschisă la Bucureşti şi continuată la Sinaia, am locuit în cameră (în a doua parte a conferinţei) cu Peter Kloos – antropolog olandez, membru pe atunci în redacţia revistei *Current Anthropology*. Ei bine, seara, nu se culca până nu-şi scria jurnalul cotidian!...

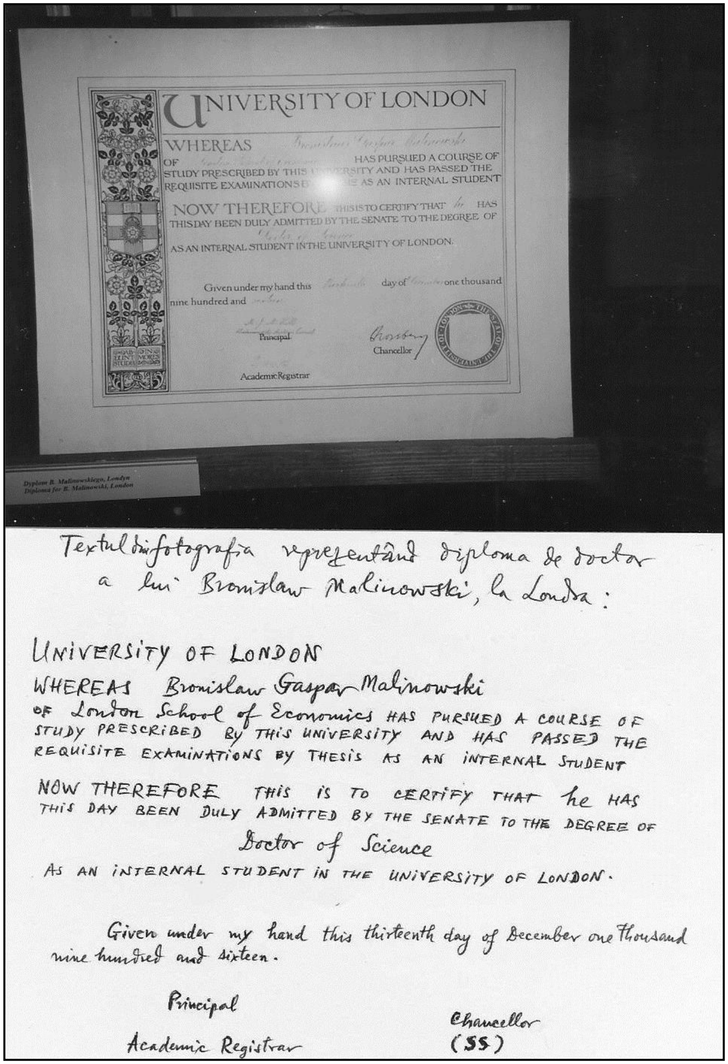

Diploma de Doctor în Știință a lui Bronislaw Malinowski, la London School of Economics (1916).

În cele ce urmează, m-am sustras pentru câteva clipe de zăbavă din vârtejul solicitărilor cotidiene, spre a extrage şi a da publicităţii în premieră absolută câteva fragmente dintr-un jurnal întins pe numeroase caiete şi inaugurat (*o, tempora!*) cu mulţi ani în urmă, în adolescenţă; autorul nu ştia, atunci, că pe un anume cerc al existenţei sale îl aştepta antropologia. După această întâlnire de destin, spectrul însemnărilor cotidiene a sporit cu impresii şi trăiri din experienţa de cercetare ştiinţifică specifică domeniului (note de teren, aspecte instituţionale, impresii de la conferinţe naţionale şi internaţionale). Jurnalul a continuat însă să cuprindă şi notaţii din categoria celor anterioare (note de lectură, întâlniri cu personalităţi de seamă, provocări sentimentale etc.).

Fragmentele alese reprezintă doar câteva picături din fluxul unei vieţi care a izvorât, a curs şi continuă să curgă sub graţia Proniei...

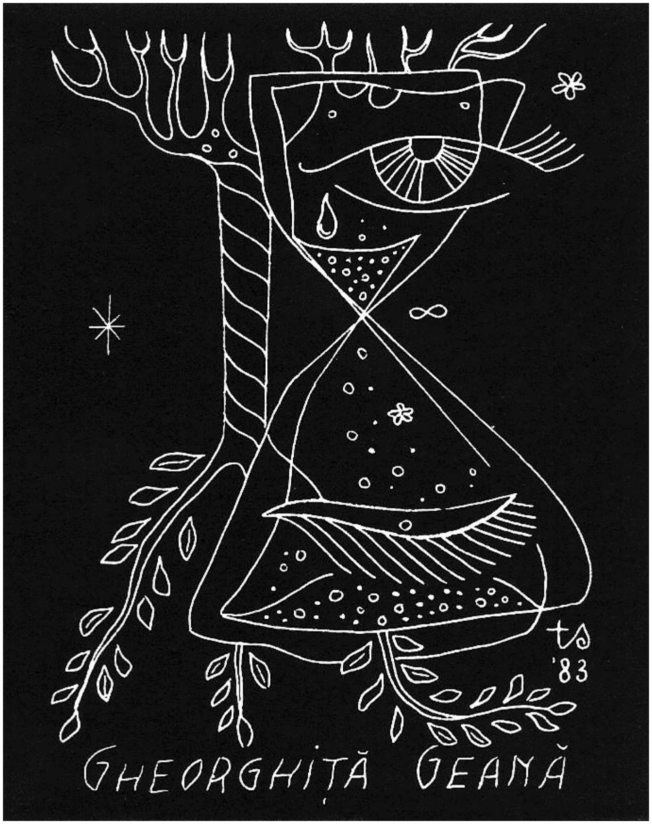

Portret spiritual – „ex libris” dedicat de Titi Simionescu (1983).

Vineri, 3 iunie 1983

După o lună şi jumătate de când i-am trecut pragul atelierului şi după lungi discuţii în care (acum îmi dau seama!) ea a încercat să-mi sondeze personalitatea, astăzi doamna Titi Simionescu îmi arată o schiţă a „ex libris”-ului pe care mi-l pregăteşte. E dureros de veridic chipul interior pe care mi-l dezvăluie! Toată ziua m-am gândit la pomul acela cu trunchiul ca o coloană bizantină, având rădăcinile în sus şi ramurile în jos, precum dialectica lui Hegel!... Atâta tristeţe şi atât idealism!... Şi clepsidra aceea în care lacrimile devin flori!... Ce oglindă ciudată mi-a fost aşezată în faţă!...

Joi, 12 ianuarie 1984

Poate că mizeriile de zi cu zi ale vieţii ne sunt date ca să mai uităm că îmbătrânim, că viaţa e *Sein zum Tode*.

*

Vasile Andru (*O zi spre sfârşitul secolului*, p. 27): „Omul este separat de om prin glaciaţiuni, prin catastrofele care ne taie orice cale de comunicare cu epoca precedentă. Anii precesionali trec peste scrumul nostru. Când vine altă eră, când ne instalăm în altă vreme, nu primim nici un mesaj adevărat de la era trecută. Nici de la ciclul cosmic precedent. Suntem clivaţi stratificaţi izolaţi de trupul de ieri”.

Eternul început... Nu eterna revenire, nu eterna reluare *de la capăt*, de la *acelaşi* capăt. Eminescu: „Începutul şi sfârşitul sunt a lumii două feţe”. Dar nu în lanţ, ci în straturi, sau în

zvâcniri. Pulsaţia între început şi sfârşit e poate cea mai generală lege a firii, valabilă şi în microcosm şi în macrocosm.

*

Paradox: în capul sec nu încap ideile. (Românul face distincţie între „capul gol” şi „capul sec”!)

13 ianuarie 1984

Cunoaşterea e un act de agresiune[1]. Ca să cunoşti o rocă trebuie să o sfărâmi. Ca să cunoşti o plantă sau un animal trebuie să recurgi la disecţie, adică să le sacrifici. Dar omul (nu ca animal, ci ca suflet şi ca spirit)? De el nu mai poţi dispune după plac. Orice [formă de] agresivitate asupra omului duce la răzvrătirea lui. *Şi* de aceea, poate, disciplinele umanistice au rămas subdezvoltate.

Duminică, 22 ianuarie 1984

Apropo de *Mioriţa*: Camus se întreba la ce se gândea Sisif când cobora muntele, eliberat de încleştarea cu bolovanul. Dar păstorul nostru, când şedea (cu mâinile şi cu tot trupul) proptit în sceptrul singurătăţii? Ca să faci metafizică e trebuinţă de timp liber. De aici vin aplecarea şi darul acestui popor pentru treburile spiritualiceşti. E cu atât mai nejustificat dispreţul faţă de „metafizica ciobănaşului” (*geschmacklos*), pe care-l afişează G.L. şi alţii ca el...

---

[1] Ideea cunoaşterii ca agresiune va reveni în alte câteva dintre fragmentele de faţă. Generată de propriile-mi experienţe de teren, ea avea să devină recurentă în preocupările mele teoretice de antropologie. Mai întâi, ea a constituit tema comunicării mele – “Beyond Aggression and Humility. Participant Observation in Studying One’s Own Native Community” – la cea de a 3-a Conferinţă EASA, găzduită de Universitatea din Oslo (24-27 iunie 1994). Ulterior, am dezvoltat alte aspecte în Gheorghiţă Geană, „Cunoaşterea ca agresiune. Despre o altă ipostază a aşa-zisului rău”, capitol în: Carmen Strungaru & Rainer Schubert (ed.), *Ce putem afla despre om de la gâşte. 100 de ani de la naşterea lui Konrad Lorenz*, Iaşi, Polirom, 2005, pp. 109-123; şi în Idem, “On Aggression and Humility in Anthropological Knowing”, în: *Annuaire Roumain d’Anthropologie*, tome 51, 2014, pp. 97-113. Iar reflecţia continuă!...

Luni, 6 februarie 1984

Iată mica perlă epistolară pe care dl. Noica i-a trimis-o d-nei Titi Simionescu, drept răspuns la *ex libris*-ul pe care aceasta i l-a plăsmuit[2]:

„15.XII.'983, Păltiniş

Iubită prietenă din aceeaşi galaxie,

Darul d-tale, deşi nemeritat, îmi apare totuşi atât de «firesc», încât îmi închipui lesne că ne-am cunoscut şi rămâne numai să ne amintim pe care planetă. Îmi închipui că pe una albastră, a culturii, unde nu erau rachete şi unde timpul se măsoară cu clepsidra, iar nu cu ceasuri care să îngăduie numărătoarea inversă.

Dacă este aşa, atunci poate vii într-o zi de primăvară, eventual cu prietenul Geană, pe micul meu satelit, unde vă aşteaptă, cu drag şi recunoştinţă,

bătrânul cosmonaut
Constantin Noica"

Joi, 9 februarie 1984

Din nou la Profesorul Edgar Papu[3], de astă dată singur.

Îmi vorbeşte despre oralitatea românească. Cuvântul e un zeu al cărui chip nu trebuie văzut. Sfială în faţa cuvântului scris... Personalităţi de mare influenţă, dar fără o vastă operă scrisă (Nae Ionescu, Mircea Vulcănescu, Francisc Rainer etc. Maiorescu însuşi a fost un tip oral.)... Intervin spre a releva importanţa oratoriei la români. Totuşi, adaug, oralitatea e doar *una* dintre

---

[2] Titi (Filofteia) Simionescu (n. 1927): artistă plasticiană care şi-a obiectivat talentul în genuri precum pictura în ulei şi pe sticlă, grafică, sculptură, *ex libris*. În cadrul acestui din urmă gen, a dedicat un *ex libris* lui Constantin Noica (1979). Imaginea reprezintă un măr, peste care se conturează un ochi deschis şi o clepsidră. Am decodificat şi comentat această lucrare în Gheorghiţă Geană, „Un «ex libris» pentru Constantin Noica", în *Modelul cultural Noica*, vol. 1, pp. 245-254, Cuvânt înainte de Eugen Simion, Culegere de Marin Diaconu. Bucureşti, Fundaţia Naţională pentru Ştiină şi Artă, 2009.

[3] Pe eminentul cărturar Edgar Papu l-am abordat în special (dar, fireşte, nu numai) pentru scrierea sa *Călătoriile Renaşterii şi noi structuri literare* (Bucureşti, Editura pentru Literatură Universală, 1967), în care „călătoriile Renaşterii" reprezintă o perspectivă dinspre zona culturii umaniste asupra Marilor Descoperiri Geografice (pe care, personal, le consider *Antropo*-geografice). Or, însăşi geneza antropologiei ca disciplină ştiinţifică îşi are rădăcinile în acest fenomen de excepţională amploare în istoria umanităţii.

dimensiuni. Să nu-i uităm pe Hasdeu, Iorga, Sadoveanu, Călinescu şi pe toţi cei care au lăsat în scris adevărate monumente.

Îl preocupă intens „fenomenul românesc”. Protocronismul a însemnat refuzul marginalităţii. Eu: românii nu pot fi marginali, fiindcă ei reprezintă unul dintre popoarele europene cu cele mai vechi rădăcini. De aici şi conservatorismul nostru (!). Nu poate fi marginal ceea ce are rădăcini adânci.

O mărturie despre Enescu: la el muzica venea înaintea arcuşului. De comparat cu ceea ce-mi spusese Anton Dumitriu: Enescu la vioară lăsa impresia de zeu – în orice caz, de fiinţă în care s-a coborât un duh supranatural.

Şi totuşi, fiinţa aceasta spiritualizată din faţa mea stă la coadă la pâine. Zic, la un moment dat: „Dacă democraţia ateniană n-ar fi fost sclavagistă, Platon şi Aristotel n-ar fi existat”. „Sigur (îmi prelungeşte gândul distinsul meu amfitrion), nu poţi fi în acelaşi timp şi Platon, şi sclavul lui Platon”.

O discuţie de peste trei ore şi jumătate (de la 13 fix la 16:40!), care a avut asupra mea un uimitor efect de reechilibrare.

Joi, 23 mai 1985

Mary Vlădescu mă acuză de delicateţe excesivă la mobilizarea oamenilor pentru măsurat, în teren. Asta mă face să reflectez la relaţia subiect-obiect în cunoaştere. Cunoaşterea e o agresiune din partea primului termen al relaţiei. Toată demnitatea subiectului cunoscător constă în a converti agresivitatea în iubire; mai ales un antropolog e dator să încerce acest act de transfigurare. În definitiv nu le dăm nimic acelor oameni, în schimb aşteptăm de la ei să se lase măsuraţi cu zâmbetul pe buze. Au ei vreo idee de ce îi măsurăm? Nici una. Noi încercăm să-i lămurim, dar cât pricep ei din lămuririle noastre? Niciodată totul. Se lasă abătuţi brusc din drumul lor – unii merg la magazin, alţii la lucru – şi până să afle despre ce-i vorba s-au şi trezit cu antropometrul pe cap sau cu chestionarul paremiologic în faţă. Noi intrăm în dialog cu ei de pe altă poziţie; noi ştim ce vrem de la ei, ei nu ştiu niciodată pe deplin aceasta. Noi trebuie să ne păstrăm demnitatea rangului superior pe care îl deţinem în raport cu ei. Să nu uităm: ei sunt nişte fiinţe agresate de tot felul de obligaţii sociale (contractări de animale, muncă voluntară etc.). Să le înţelegem zbuciumul şi să ne păstrăm simpatia pentru ei chiar şi atunci când se refuză investigaţiei noastre.

Duminică, 16 iunie 1985

Astăzi am lucrat la Câmpuri, ajutaţi după amiază şi seara tot de Mihai Adafini[4]. I-am completat chestionarul paremiologic paznicului de noapte de la Consiliul Popular. E un om foarte interesant, un filosof în felul său. La sfârşit m-a provocat la un dialog care ar fi meritat a fi înregistrat la casetofon. Îl redau foarte succint.

El (Gheorghe Staicu îl cheamă şi are 66 ani): „Aveţi o meserie grea. E lume şi lume; unii au judecata mai lungă, alţii au judecata mai scurtă – dumneavoastră trebuie să-i pricepeţi pe toţi. O furnică nu seamănă cu alta, darămite un om cu altul!...”

Eu: „Noi nu ne supărăm dacă cineva ne refuză, dacă cineva se fereşte de noi. Mai degrabă putem noi să-i înţelegem pe ei, decât ei pe noi...”

El (după o scurtă tăcere, necesară ca să-şi interiorizeze cele spuse de mine): „Asta-i ca un balsam de pus pe rană, ce-aţi spus acum; pentru că lumea-i zbuciumată, toţi trag de ei, în toate părţile şi nu mai ştie bietul om ce să facă şi ce să creadă...”

Sâmbătă, 28 decembrie 1985

Sesiunea Rainer. A vorbit frumos, deşi cam mult, Ion Zamfirescu, altminteri specialist în istoria teatrului universal. Sesiunea a avut loc nu la Laboratorul de Antropologie, cum s-a întâmplat în anii trecuţi, ci la Institutul de Igienă. Aceasta a fost mica răzbunare a doctorului Enăchescu – el a organizat şi acum această sesiune, dar în urma pensionării lui forţate (...) a întors spatele Antropologiei. (...)

Medalia Francisc I. Rainer
(foto: Nicolae Leasevici).

[4] Profesor de istorie, pe-atunci în comuna Câmpuri, ulterior la Liceul din Panciu.

La sfârşitul sesiunii, dr. Enăchescu mi-a înmânat medalia Rainer[5]. Am rostit câteva cuvinte, cam următoarele:

„Nu ştiu dacă merit această cinste. Tot ce pot face e să mărturisesc că m-am aplecat asupra lui Rainer din dorinţa de a înţelege cât mai bine tainele antropologiei. Căci există personalităţi a căror viaţă şi operă se integrează atât de bine unei discipline ştiinţifice, încât nu poţi cuprinde acea disciplină fără să cunoşti personalitatea respectivă.

Francisc Rainer a fost o astfel de personalitate. Mai apoi mi-am dat seama că, de fapt, el a depăşit cu mult orizonturile unei discipline; el a fost un microcosmos uman: nu există problemă umană pe care să nu şi-o fi pus la un înalt prag de acuitate – viaţă şi moarte, artă şi ştiinţă, bine şi rău etc. De aceea, a-l cunoaşte pe Fr. Rainer ca personalitate înseamnă a te afunda în esenţa condiţiei umane.

În privinţa misiunii generaţiei mai noi de a spori capitalul spiritual lăsat de Rainer, ea trebuie asumată în toată gravitatea ei. Nu numai *fiinţa* umană e rezultanta relaţiei ereditate-mediu, dar şi *opera* umană.

O ştiinţă e o entitate vie. Noi am moştenit de la Rainer şi de la urmaşii săi direcţi o stare de lucruri, care e un dat. Noi vom căuta să sporim acest dat cu datul nostru de inteligenţă şi de voinţă. Dar răspunsul la întrebarea «Quo vadis, anthropologia?» depinde şi de condiţiile de mediu, adică de structurile sociale şi instituţionale, de momentul istoric etc.”.

Sâmbătă, 26 aprilie 1986

Slujbă pentru Mircea Eliade, la biserica Sf. Silvestru; s-a săvârşit în săptămâna aceasta la Chicago, în vârstă de 79 ani. Au fost de faţă la ceremonie Fănuş Neagu, Paul Anghel, Ştefan Bănulescu, Cezar Baltag, Petre Got, Ilie Bădescu, Andrei Pleşu, Al. Paleologu, Octavian Ghibu, Constantin Joja şi alţii.

---

[5] Vezi foto *Medalia Francisc I. Rainer*: Creatorul medaliei este Aurel Bordenache. Faţa medaliei conţine chipul în profil al lui Rainer, încadrat circular, pe margini, de inscripţia: „PROFESORULUI DR. FR. I. RAINER. OMAGIU. 1940”. Reversul reflectă pasiunea lui Rainer pentru clasicismul elen şi înfăţişează *Discobolul* lui Myron, având drept fundal imaginea Parthenonului, iar deasupra, în margine, desfăşurată semicircular, inscripţia (cu litere greceşti) „*physīs peírata*”, însemnând (în una dintre traducerile posibile) „natură – experienţă”. Turnată în anul inscripţionat (probabil cu ocazia ieşirii la pensie a Profesorului), medalia aceasta reprezintă o raritate chiar şi pentru colecţionari.

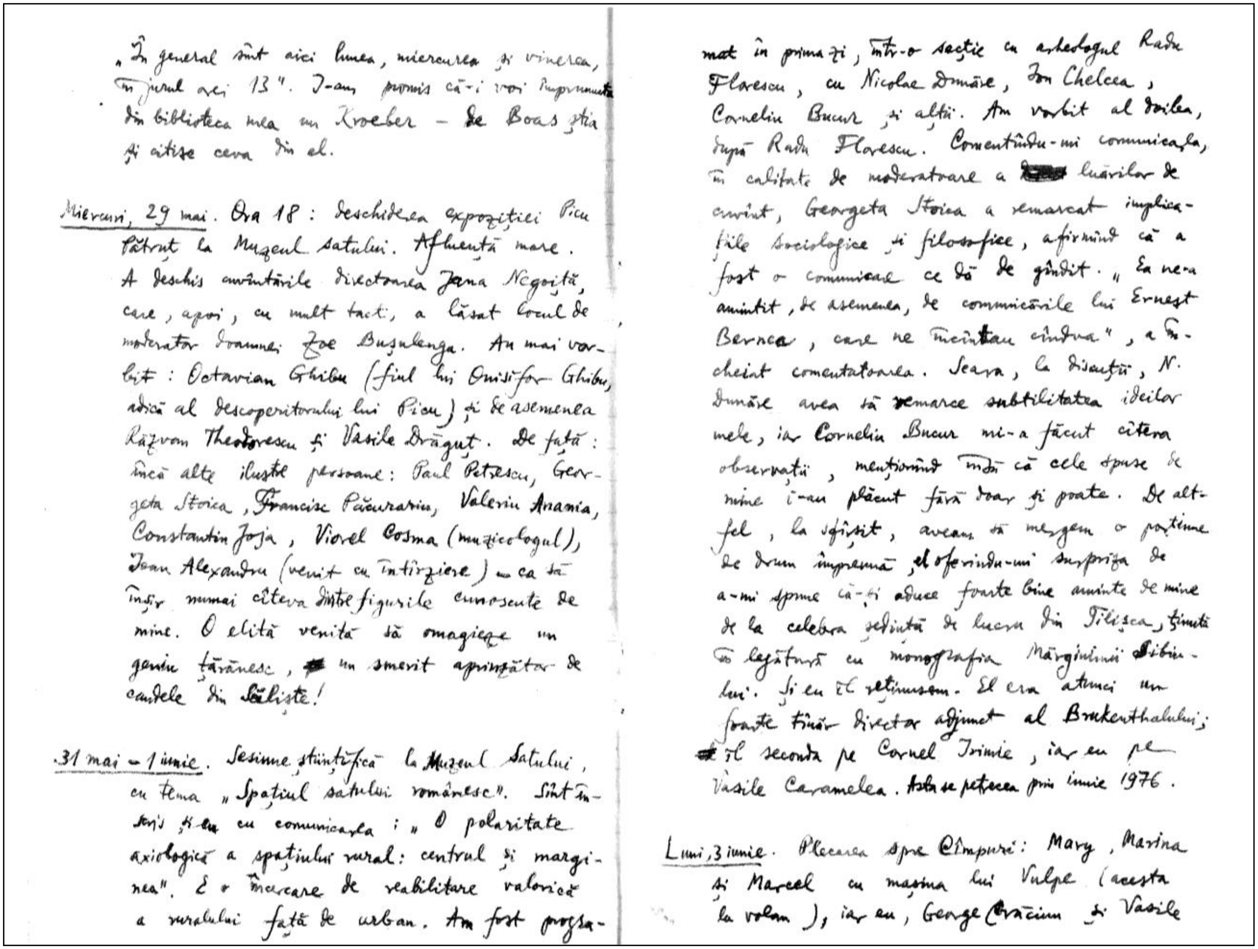
„În general sînt aici luni, miercurea şi vinerea, în jurul orei 13". I-am promis că-i voi împrumuta din biblioteca mea un Kroeber – de Boas ştia şi citise ceva din el.

Miercuri, 29 mai. Ora 18: deschiderea expoziţiei Picu Pătruţ la Muzeul Satului. Afluenţă mare. A deschis cuvîntările directoarea Jana Negoiţă, care, apoi, cu mult tact, a lăsat locul de moderator doamnei Zoe Buşulenga. Au mai vorbit: Octavian Ghibu (fiul lui Onisifor Ghibu, adică al descoperitorului lui Picu) şi de asemenea Răzvan Theodorescu şi Vasile Drăguţ. De faţă: încă alte ilustre persoane: Paul Petrescu, Georgeta Stoica, Francisc Păcurariu, Valeriu Anania, Constantin Joja, Viorel Cosma (muzicologul), Ioan Alexandru (venit cu întîrziere) – ca să înşir numai cîteva dintre figurile cunoscute de mine. O elită venită să omagieze un geniu ţărănesc, un smerit aprinzător de candele din Sălişte!

31 mai – 1 iunie. Sesiune ştiinţifică la Muzeul Satului, cu tema „Spaţiul satului românesc". Sînt înscris şi eu cu comunicarea: „O polaritate axiologică a spaţiului rural: centrul şi marginea". E o încercare de reabilitare valorică a ruralului faţă de urban. Am fost programat în prima zi, într-o secţie cu arheologul Radu Florescu, cu Nicolae Dunăre, Ion Chelcea, Corneliu Bucur şi alţii. Am vorbit al doilea, după Radu Florescu. Comentîndu-mi comunicarea, în calitate de moderatoare a luărilor de cuvînt, Georgeta Stoica a remarcat implicaţiile sociologice şi filosofice, afirmînd că a fost o comunicare ce dă de gîndit. „Ea ne-a amintit, de asemenea, de comunicările lui Ernest Bernea, care ne încîntau cîndva", a încheiat comentatoarea. Seara, la discuţii, N. Dunăre avea să remarce subtilitatea ideilor mele, iar Corneliu Bucur mi-a făcut cîteva observaţii, menţionînd însă că cele spuse de mine i-au plăcut fără doar şi poate. De altfel, la sfîrşit, aveam să mergem o porţiune de drum împreună, el oferindu-mi surpriza de a-mi spune că-şi aduce foarte bine aminte de mine de la celebra şedinţă de lucru din Tilişca, ţinută în legătură cu monografia Mărginimii Sibiului. Şi eu îl reţinusem. El era atunci un foarte tînăr director adjunct al Brukenthalului; îl seconda pe Cornel Irimie, iar eu pe Vasile Caramelea. Asta se petrecea prin iunie 1976.

Luni, 3 iunie. Plecarea spre Cîmpuri: Mary, Marina şi Marcel cu maşina lui Vulpe (acesta la volan), iar eu, George Crăciun şi Vasile

Pagini de manuscris (1985).

Americanii i-au făcut cinstea ca de-acum încolo catedra pe care el a ilustrat-o (cea de istoria religiilor) să poarte numele Catedra „Mircea Eliade".

În drum spre biserica Silvestru am trecut pe la Paul Anghel. Era şi Ilie Bădescu acolo. Am plecat toţi trei, împreună.

Bădescu şi-a procurat singur ediţia Mehedinţi[6]. I-a plăcut mult nota mea nr. 78 la *Coordonate etnografice* (p. 321), cea cu „o-i, oi!”, ca expresie a modului cum tradiţia noastră pastorală se răsfrânge asupra abecedarului...

Duminică, 25 mai 1986

Paul Anghel a fost de curând la Institutul de Filosofie, invitat la o sesiune (sau colocviu) de estetică. A plecat de-acolo total dezamăgit. Acum va înţelege mai bine rolul lui Noica în filosofia românească...

Îi spun că vreau să întemeiez o filosofie a istoriei pe cultul strămoşilor. Mircea Eliade a elaborat aşa ceva [adică o astfel de viziune] plecând de la mit. Eu vreau să plec de la cultul strămoşilor... Omul din faţa mea face o mişcare înapoi, în semn de mirare. Seara mi-a dat telefon să-mi spună cât de mult l-a tulburat ideea mea, implorându-mă totodată să o dezvolt cât mai repede[7].

Sâmbătă, 21 iunie 1986

În campanie la Bârseşti, în Vrancea. Am sosit aici pe data de 7 iunie. Componenţa echipei: eu, Maria Vlădescu, Corneliu Vulpe, Gheorghe Crăciun şi Nadia Stahovski. Am fost bine, chiar foarte bine primiţi – parcă nicăieri nu ni s-a acordat respectul de-aici. Eu, Cornel şi Gheorghe locuim la cele două camere oficiale ale Consiliului, iar Mary şi Nadia în sat, pe undeva pe-aproape de noi. Masa ne-o gătim singuri, ne-am adus produse de conserve pe care le amestecăm cu legume – Mary şi Nadia lucrează cât lucrează, iar la prânz îşi pun în valoare

---

[6] Este vorba despre volumul S. Mehedinţi, *Civilizaţie şi cultură*, ediţie îngrijită, cu Prefaţă, Sumar biobibliografic, Note şi Indice de nume de Gheorghiţă Geană, Iaşi, Editura Junimea, colecţia Humanitas, 1986.

[7] Această idee se baza pe cercetările mele despre Moşi, întreprinse la Izvoru şi în satele învecinate din sudul Argeşului, în anii ’70. Am revenit în acele locuri după mai bine de douăzeci de ani, ajutat de doctorandul meu, artistul plastic Lisandru Neamţu, şi de profesorul Gheorghe Ene (eminescolog de excepţie, originar din Izvoru). În 2004, după o documentare comparativă (*cross-cultural comparison*) privind această temă în alte culturi din lume, am susţinut o comunicare la Conferinţa EASA de la Viena, publicată în scurtă vreme (Gheorghiţă Geană, “Remembering Ancestors. Commemorative Rituals and the Foundation of Historicity”, in: *History and Anthropology*, 16 [3], 2005, pp. 349-361).

talentul de bune gospodine şi în acelaşi timp de bune colege. Noi, bărbaţii, cărăm ce-i de cărat, ajutăm pe cât putem, dar mai ales spălăm vasele!...

Mobilizarea populaţiei a fost foarte bună. Oficialii de la Consiliu au făcut convocare prin sat. Oamenii au venit, mai ales că în primele zile vremea a fost ploioasă şi n-au putut merge la prăşit. Aşa se face că în prima săptămână am mers cu o medie de 30 indivizi pe zi. În ziua de Înălţare (12 iunie) şi în duminica imediat următoare am mers la Negrileşti, unde abia am dovedit cu măsuratul şi cu aplicarea chestionarelor. Mary a măsurat numai în cele două zile nu mai puţin de 130 indivizi, iar eu cu Gheorghe am aplicat peste 120 chestionare paremiologice. Ne-am propus să acoperim şi Negrileştii, fiindcă deşi intră, din 1968, în componenţa comunei Bârseşti, a rămas totuşi o entitate umană aparte.

Deocamdată, de trei zile încoace, nu mai avem acelaşi spor, fiindcă vremea s-a îndreptat şi lumea se duce la prăşit. Avem însă în faţă trei zile la rând de sărbătoare – Rusaliile (mâine), Pogorârea Sfântului Duh (luni) şi Drăgaica sau Sânzienele (marţi) – sperăm să le folosim din plin.

*

Am putut urmări aici şi mondialul de fotbal [din Mexic] – e un televizor la cantonul silvic, cu antenă specială pentru prins Chişinăul. În treacăt fie spus, este iresponsabilă această privare a telespectatorului român de un program normal de televiziune. Fiindcă dacă în Moldova toată lumea urmăreşte programul transmis de ruşi, în Muntenia pe cel transmis de bulgari, iar în Ardeal pe cel transmis de unguri, înseamnă că România e, din acest punct de vedere, dezmembrată! Şi sunt atâţia străini, mai cu seamă vecini, care ne vor dezmembraţi după o asemenea schemă!...

Joi, 26 iunie 1986

Ziua întoarcerii a început cu un ghinion: cursa de 7:30 [spre Focșani] n-a mai venit de la Tulnici, fiind în pană. Următoarea a venit la 13:30. Am aşteptat-o rămânând pe loc, în staţie, în faţa magazinului. Ciudat cât de calmi şi de răbdători am fost! – Conştiinţa lucrului împlinit! De altfel, în ce mă priveşte, nici n-aş zice că am pierdut vremea cu totul, fiindcă am profitat de prezenţa unui cioban care aştepta şi el cursa şi pe care l-am descusut despre modul specific de comunicare şi înţelegere între om şi animalele de la stână: oaia, câinele, măgarul. Atât de interesat de *Mioriţa*, cum sunt, nu puteam să nu tresar la unele mărturii culese deja de mine în această campanie despre felul în care oaia, zbierând sau refuzând să mai pască, presimte o

nenorocire ce urmează să se petreacă la stână: fie că va veni lupul, fie că pe stăpân îl aşteaptă o primejdie.

Vineri, 12 iulie 1986

Îi ofer d-nei Zoe Buşulenga un exemplar din ediţia Mehedinţi. O convorbire cu ea este o delectare. Nu credeam ca preţiozitatea sa academică să fie dublată de o atât de pronunţată tendinţă spre extravertire. E, în orice caz, neaşteptat de comunicativă.

Îmi confirmă că are rădăcini genealogice în Vrancea: bunicul dinspre mamă – Gheorghe Apostol – a fost preot în Mărăşeşti, unde-şi doarme şi somnul de veci.

Îmi spune de ce a fost incinerat Eliade (ştie de la sora savantului, Corina Alexandrescu, trăitoare în Bucureşti): el şi Cioran şi-au jurat să nu se înmormânteze în pământ străin. – E prea profund ca să nu fie şi adevărat!...[8]

23 iulie - 6 august 1986

Campania de la Poşaga, cu Mary Vlădescu, Gheorghe Crăciun şi Tamara Alexe. Tamara e o nepoată a lui Mary şi ajutor al său în această campanie.

Poşaga se învecinează cu Sălciua, sat pe care l-am cercetat în anul trecut. Ambele intră în salba de sate de pe valea Arieşului, măsurate acum aproape cincizeci de ani de Iordache Făcăoaru. Mary vrea să cerceteze microevoluţia populaţiilor respective[9].

....

Ca şi în anul trecut, transportul de la Alba Iulia până la satul vizat ne-a ridicat probleme. E o singură cursă pe zi – dimineaţa, la ora 7. Casa se deschide însă la ora 5 şi biletele se epuizează imediat. Acum un an ne reţinuse bilete un impiegat cumsecade, care de astă dată era în zi liberă. (...) Atunci una dintre femeile de-acolo, care n-avea de fapt nicio treabă în momentul acela, mi

---

[8] Şi totuşi Mircea Eliade a fost incinerat. După opinia preotului Gh. Calciu-Dumitreasa, care l-a cunoscut bine pe Eliade, incinerarea s-a produs însă prin forţarea dorinţelor testamentare ale savantului (a se vedea – şi pe suport de hârtie, şi pe internet – consemnarea unor apariţii publice ale părintelui Calciu, în care acesta a lansat ipoteza „mormântului furat”).

[9] E de consemnat că – în virtutea unei determinări tainice parcă – Maria Vlădescu a lucrat cu aceleaşi instrumente de care făcuse uz şi Făcăoaru în perioada interbelică, instrumente pe care colega noastră le achiziţionase de la acesta cu mulţi ani înainte.

s-a adresat, binevoitoare: „Fiţi fără grijă, domnule, vă voi rezerva eu biletele". Era tocmai casieriţa care intra în tură a doua zi. (...)

Ne-au mai reţinut în Alba Iulia demersurile la judeţ, aşa încât abia pe 25 iulie – a treia zi de la plecarea din Bucureşti – urcam în cursa de Abrud, de unde aveam să luăm „mocăniţa" spre Poşaga.

....

La Poşaga, între altele, mi s-au părut foarte interesante jocurile copiilor; interesante prin felul cum integrează în ele o dialectică a vieţii şi a morţii, a binelui şi răului etc.[10]

Într-unul din jocuri, un copil se preface că e mort. Ceilalţi vin la el, îl plâng, îl bocesc, apoi îl duc la „cimitir". Înainte de a-l „îngropa", cineva îl stropeşte pe faţă cu apă vie şi „mortul" înviază. Ca în basme!...

Iată însă un joc şi mai şi: se cheamă „Florile şi florăreasa". Un copil se alege florăreasă. Ceilalţi, cu florăreasa de faţă, îşi aleg, fiecare, câte un nume de floare. După ce toţi copiii au primit un astfel de nume, intră în joc cu un sunet de clopoţel – „cling, cling, cling!" – Îngerul.

– „Cine eşti?", întreabă florăreasa.

– „Îngerul", i se răspunde.

– „Şi ce cauţi?", se continuă dialogul.

– „O floare".

– „Ce floare?"

Acum Îngerul spune un nume de floare:

– „Un crin", sau: „O lăcrămioară" etc.

Dacă între copii există floarea respectivă, acel copil trece de partea (adică în ceata) Îngerului. Dacă floarea cerută nu există, atunci Îngerul aşteaptă să-i vină din nou rândul la ghicit. Căci imediat după el intră în scenă, cu un zgomot impunător – „bum, bum, bum!" – Ăl-de-peste-munte, adică Dracul, Satana. Dialogul e acelaşi ca şi cel cu Îngerul. După ce copiii toţi au fost împărţiţi în două cete, se trage o linie, pe pământ. De o parte a liniei se aşază Îngerul cu ceata lui, de partea cealaltă trece Dracul cu ceata lui. Cele două cete – dispuse în şir, cu copiii rânduiţi unul în spatele altuia, ţinându-se de brâu – stau faţă în faţă, fiecare cu căpetenia ei în frunte. La un semn al florăresei, Îngerul şi Ăl-de-peste-munte (grozav eufemism!) se apucă de mâini şi, susţinut fiecare de ceata lui, încearcă să-l determine pe celălalt să depăşească linia şi să-l tragă în

[10] Am asistat personal la asemenea jocuri de copii, dar mi-am completat informaţiile în urma unor interviuri cu Florentina Urs, fiica pădurarului din sat (atunci copila fiind în vârstă de 12 ani).

zona sa. Cine reuşeşte, acela a câştigat jocul... Iată, într-un joc de copii, tot sensul istoriei biblice, esenţa luptei dintre principiul Binelui şi principiul Răului! La început lupta e indirectă, ca o întrecere pentru câştigarea cât mai multor suflete; în final, lupta devine directă...

*

Un moment de neuitat: Într-o zi am făcut excursie până la Sălciua, peste deal. La întoarcere: urcuş foarte greu. Dar de undeva, de pe o coastă cu iarba jumătate cosită şi jumătate necosită, se vedea în vale lunca Arieşului, ca-n palmă, cu râul arcuind o frumoasă buclă. În fundal, spre răsărit, cu zidurile de calcar strălucind în bătaia soarelui, închidea orizontul Culmea Bedeleului, în care se află săpată de mâna nevăzută a naturii vestita Poartă a Zmeilor[11]. Peste toată valea am auzit atunci, ca o superbă emblemă sonoră a acestui spaţiu românesc, un sunet de taragot!...

Duminică, 15 februarie 1987

Am visat o siluetă feminină, pricepută în... arta miniaturilor medievale (în *studiul* acestei arte). Într-un spaţiu ciudat, ca o cameră de muzeu – dotată însă nu atât cu opere de artă, cât cu aparatură de studiu –, fiinţa aceea îmi făcea... un vaccin în palmă! Aş putea crede că mă aşteaptă o schimbare de destin, dar să mai cred în vise?...

Marţi, 19 mai 1987

Întâlnire cu d-l Noica! Absolut pe neaşteptate... Am mers împreună [pe Calea Victoriei] de la Casa Scriitorilor până în dreptul Bisericii Albe. M-a luat de braţ îndată şi m-a dojenit: „Scrii despre mine, mă citezi, dar mă ocoleşti!”. M-a întrebat apoi cum stau cu pregătirea, dar n-a aşteptat răspunsul meu: „Acum nu mai pledez atât de mult pentru greacă, acum pledez pentru latină mai ales. Trebuie citit Augustin”. I-am adus aminte că, în 1979, la prima noastră întâlnire, în aerul pur al Păltinişului, m-a întrebat dacă citesc teologie. Nu, nu citeam aşa ceva atunci. Cu timpul am uitat întrebarea, dar ea mi s-a reactualizat după ce am început să citesc şi teologie. „Da

---

[11] În acel spaţiu inaccesibil omului de rând sălăşluiau zmeii, care, odinioară, în zilele de sărbătoare, îşi trimiteau câte un reprezentant la hora satului să fure pe cea mai frumoasă fată.

– întăreşte filosoful coborât din înălţimi –, trebuie citiţi Origen, Augustin, Clement Alexandrinul şi ceilalţi”.

Îmi spune, apoi, că nu mai recomandă autori („citiţi autori, nu opere” – spusese şi Călinescu), ci *culturi*. „Am redus cultura greacă la vreo douăzeci de titluri, pe cea germană la vreo sută şi ceva; cu cea franceză e mai greu, că-i o cultură bogată... Celor care, tineri fiind, vin la mine le dau aceste liste”. Referitor la cultura germană, îmi permit să presupun ce fertilă ar fi pentru cultura română asimilarea neokantianismului – cu ambele şcoli, şi de la Baden, şi de la Marburg –, precum şi a filosofiei vieţii. „În ce mă priveşte – adaug –, mă obsedează demult Dilthey, care mi se pare fundamental pentru disciplinele social-umane”. „E pe lista mea”, se grăbeşte Noica să mă asigure.

Mă întreabă ce lucrez, totuşi. Răspund indirect: „Îmi pare bine că n-am publicat nicio carte până acum. Mi-aţi scris într-o scrisoare să nu mă dau bătut până la 60 de ani. Am crezut că-i o ironie, dar ulterior am citit ceea ce le-aţi spus elevilor de la liceul «Cantemir»: că în disciplinele umaniste vârsta sintezelor este cea de 60 de ani. Sunt gata acum cu trei cărţi, îmi trebuie doar răgazul să le scriu. Am în minte schema lor detaliată”. „Foarte bine – se lasă Noica prins în diversiunea mea, de altfel sinceră în privinţa conţinutului –; să nu începi însă cu o carte de eseuri, ca Pleşu. A doua poate să fie de eseuri, prima nu”. Mă bucur în sinea mea, căci de multe ori Paul Anghel m-a îndemnat să-mi adun articolele de până acum într-o carte, eu rezistând însă tentaţiei de a o face... Insistă, din nou, să nu mă dau bătut. „Nu-ţi căuta şi nu vă căutaţi scuze; trebuie să daţi din voi totul”. Nu mă pot abţine să nu-i filtrez cât de cât îndemnul: „Dumneavoastră planaţi undeva foarte sus, departe din punct de vedere şi geografic şi social de un mecanism infernal, al cărui huruit nu-l percepeţi decât ca pe un zgomot surd, înfundat, inofensiv”. El: „Asta-i meteorologie...”. Eu: „Fiinţa umană nu poate trăi independentă de mediu. Zgomotul îi tulbură gândurile, iar ceaţa-i produce «influenţă»” (aşa se spunea odinioară la gripă; Noica a râs, pricepând sensul).

Aduce vorba şi despre Paul Anghel. „Este extraordinar ce face el (se referă, fireşte, la ciclul *Zăpezilor*). Păcat că e şi inteligent, şi deştept. Dacă ar fi numai inteligent, ar lăsa totul pe seama imaginaţiei şi nu şi-ar supraveghea atât de riguros personajele şi evenimentele”.

În final, mă invită din nou să nu-l ocolesc: „A fost o surpriză pentru mine să văd că cineva îmi citeşte *Jurnalul* din ’44 şi îmi aduce aminte de vorba-mi preferată: «Nu se ştie cine dă şi cine primeşte!»” – şi râde, savurându-şi aluzia. „Pe mine însă nu asta m-a surprins – intru eu în joc; pentru mine surpriza a fost să vă descopăr afinitatea pentru muzică”. „Aaa, am suprimat-o...”.

„De ce? Eu, dacă voi mai veni la Păltiniş, voi dori să facem şi puţină muzică!...”. Râde uşor: „Da, da, *mousike*, aşa cum o înţelegeau cei vechi...”. Eu: „...Ca o cale de acces spre Fiinţă”!

Ne despărţim cordial. Mâine pleacă în Germania pentru trei săptămâni şi-l las să se ducă la un hotel apropiat unde se schimbă banii. Pare obosit, vocea îi este caldă, dar înceată. Clipeşte lent. Vocea şi expresia întreagă sunt ale unui om în transă extatică.

28 septembrie - 11 octombrie 1987

Campanie la Sălciua (în Munţii Apuseni), cu Mary Vlădescu şi Nadia Stahovski. Am satul acesta în tema de plan. În anul trecut am efectuat antropometriile (nu în anul trecut, ci acum doi ani, fiindcă în anul trecut am fost la Poşaga). Acum ne-am deplasat pentru chestionarele paremiologice şi pentru demografie.

La ducere, în trenul de Alba Iulia, îl abordez pe conductor: „Eu – zic – vin din regat, şi-acolo am auzit că dacă s-ar face un plebiscit românii din Ardeal ar alege Ungaria”. Răspunsul mi-a dat fiori reci: „De ce vă miraţi, domnule? – Eu locuiesc în Satu Mare şi oamenii de la noi îşi iau paşaport de o zi şi merg la unguri după pâine şi după alimente şi după benzină. Vin şi ei la noi, dar nu să cumpere ceva, ci tot ca să ne-aducă nouă. Am ajuns noi să cumpărăm pâine de la unguri?!... Apoi, ai noştri îţi iau grădina şi-ţi mută gardul în spatele casei, pe când ungurii îţi dau *cinci* grădini”...

Odată ajunşi în Sălciua, aveam să întâmpinăm dificultăţi mari la completarea chestionarelor mele de proverbe. Într-o zi, aflându-mă în magazinl sătesc, m-am rugat atât de mult şi cu atât de puţin folos de mulţimea aflată în rând la cumpărături să vină să completeze – acolo, pe loc – chestionarul, încât Nadia n-a mai putut răbda şi a părăsit incinta, ca să nu se lase cuprinsă de revoltă. Mi-am zis că va trebui să scriu un eseu cu titlul „Cunoaşterea ştiinţifică, de la agresiune la umilinţă”.

Luni, 21 august 1989

Telefon de la Dan Zamfirescu. Aşa a început: „Domnule, vreau să te felicit pentru articolul despre Eminescu din *Viaţa Românească*[12]! E senzaţional, pur şi simplu! Un articol ca

[12] Este vorba despre articolul: Gheorghiţă Geană, „Reprezentativitatea lui Eminescu”, tipărit în revista *Viaţa Românească*, anul LXXXIV, nr. 4, 1989, pp. 13-20. Ideea principală susţinută de subsemnatul era aceea că, în raport

acesta te situează în linia întâi a culturii româneşti! Două articole stau deasupra a ceea ce s-a scris despre Eminescu în ultimul timp: al lui Nicolae Şerban Tanaşoca din *Luceafărul*[13] şi al dumitale.

Scrisul dumitale emană o mireasmă... E ca o rufă curată, care-ţi dă sentimentul că merită să trăieşti în ţara asta!...

Dumneata scoţi nişte armonii pe care le acoperi cu vată să nu le ştie nimeni, dar uite că mai răzbat, se mai află... Se pare că aşa ţi-a fost dat, să te naşti fără colţi şi fără gheare!...”

N-am nici un motiv să-i pun la îndoială sinceritatea: pe Ceauşescu îl laudă dintr-un mesianism funciar, pe seama mea însă n-are nici un plan, nici o dobândă!...

20-24 noiembrie 1989

Congresul al XIV-lea al P.C.R. Nu s-a întâmplat nimic deosebit, deşi n-a fost niciodată mai potrivit momentul să se întâmple. Noica, într-un alt moment: „Înţeleg că nu mai e nimic de făcut. Dar pe mine mă interesează tocmai asta: ce-i de făcut după ce nu mai e nimic de făcut?!”...

Toată Europa fierbe. Într-o lună de zile au căzut Berlinul şi Sofia, iar în săptămâna aceasta va cădea, desigur, şi Praga. Ce stranie rezonanţă pot avea azi cuvintele lui Marx şi Engels: „O stafie umblă prin Europa!”, dar aceasta de-acum e stafia libertăţii. Hegel: „Singurul adevăr din istorie e libertatea!”.

Socialismul va fi fost, totuşi, o experienţă necesară?... Se poate vedea acum că nu forma de proprietate contează, ci forma de organizare a relaţiei individ-societate. Revoluţia socialistă a

---

cu poporul român, reprezentativitatea lui Eminescu nu e de ordin statistic (ar trebui să fim un popor de „Emineşti”!), ci de ordin exponenţial, în rezonanţă cu spusele unuia dintre personajele sale: „Dumnezeul geniului m-a sorbit din popor cum soarbe soarele un nor de aur din marea de amar”. Iar eu adăugam: „Ca geniu, care cumulează în sine deopotrivă condiţia particularului şi pe cea a universalului, Eminescu a ieşit dintre noi spre a păşi *înaintea* noastră. El face parte din categoria înainte-mergătorilor. Fiind ceva din ceea ce noi suntem ca popor, a fost cu mult mai mult ceea ce *ar trebui* să fim. Şi-a trăit idealul ca pe un imperativ, suferind că nu s-a văzut urmat în acest mod de trăire. De aceea, mândrindu-ne cu Eminescu, se cuvine să ne întrebăm cât mai des dacă şi el, la rându-i, s-ar mândri cu noi. O iubire nu se cheamă că-i împlinită dacă nu e reciprocă...”.

[13] Referinţa în cauză priveşte articolul „Cultul lui Eminescu”, semnat N. Ş. Tanaşoca, apărut în: *Luceafărul*, nr. 23 (1413), de sâmbătă, 10 iunie 1989. În acest text, autorul explică excepţionala venerare a lui Eminescu în cultura română prin însăşi iubirea pe care poetul, el întâi, a manifestat-o faţă de poporul său: „a fost iubirea unui om care nu a agonisit pentru sine însuşi nimic din bunurile acestei lumi: nici scaun de dregătorie, nici pământ de moşie, nici moară de morărit, nici vamă de vămuit, nici gospodărie cuprinsă, nici femeie legiuită care să-i ridice drepţi urmaşi şi moştenitori numelui şi agonisitei sale”.

expropriat pe expropriatori, dar a înlocuit exploatarea făţişă cu o exploatare mascată, o exploatare fără exploatatori, fiindcă exploatatorul a devenit statul, adică o abstracţie. Odată cu exproprierea expropriatorilor s-a produs şi exproprierea de libertate... Este libertatea legată de proprietate? Ce rol a avut stalinismul în pervertirea idealului comunist? A fost el, stalinismul, o etapă necesară, sau una ce putea fi evitată?... Iată întrebări la care istoria va trebui să răspundă în următoarele decenii... Eu, unul, cred – repet – că nu forma de proprietate contează în principal, ci forma de organizare a relaţiei individ-societate, adică rolul acordat în sistemul social libertăţii şi raţiunii.

Duminică, 26 noiembrie 1989

Da, a căzut şi Praga...

Vineri, 22 decembrie 1989

De ieri, fără să anticipez că se va întâmpla (sau că se va întâmpla aşa curând), am plecat la Soveja... Un sistem ce părea de neclintit s-a pulverizat!... Impresie de uluire!...

Ţăranii sunt însă ponderaţi, aşa i-a învăţat istoria, de-a lungul secolelor. Cuţa[14], tata moşul Ion Ghibirdic – fiecare în felul lui: „Mai aşteptaţi nişte ani şi pe urmă să vorbiţi despre binele de-acum!...”

Miercuri, 7 februarie 1990

La Facultatea de Filosofie, împreună cu alţi invitaţi, ca să expun planul cursului. Sunt propus să predau antropologie, ca profesor asociat.

28-31 august 1992

La Praga, pentru cea de a doua Conferinţă EASA (European Association of Social Anthropologists)[15]. Prima se desfăşurase la Coimbra, în Portugalia, acum doi ani, într-o atmosferă

---

[14] Apelativ către mama (abreviere de la „măicuţă”).

[15] European Association of Social Anthropologists (EASA) a luat fiinţă în 1989. Ea s-a constituit, în fond, ca o extensie: organizaţia britanică Association of Social Anthropologists (cu sigla ASA) extinzându-se în Europa, prin

de neuitat, la care în bună măsură contribuise şi înfăţişarea medievală a oraşului, cu o universitate ce tocmai împlinea şapte secole, ea însăşi o adevărată citadelă medievală. Coimbra fusese un vis straniu, dar legăturile pe care le-am realizat acolo cu câteva dintre marile figuri ale antropologiei sociale europene – Adam Kuper, Marilyn Strathern, Alan Barnard (toţi britanici) etc. – mi-au fost de un real folos.

La Coimbra fusesem invitat ca un fel de observator, adică fără obligaţia de a susţine o comunicare. Ţările din Europa de Est tocmai fuseseră cuprinse de febra schimbărilor revoluţionare şi antropologii din Apus îşi vor fi dat seama că o asociaţie nu se putea numi „europeană" fără participarea confraţilor lor din Est.

La Praga am participat cu o comunicare, anume: "Discovering the Whole of Mankind", în cadrul secţiunii (*workshop*) „Istoria antropologiei europene". E o lucrare în care cred că am enunţat câteva idei importante: (a) diviziunea istoriei antropologiei în „faza preconceptuală" şi „faza conceptuală"; (b) marile descoperiri zise „geografice" n-au fost doar atât, ci „*antropo*-geografice"; (c) ştiinţele mari (inclusiv antropologia) n-au putut să se cristalizeze decât ascultând de ceea ce eu am numit o „regulă de condiţionare", anume: după integrarea imaginii asupra obiectului de studiu („regula completitudinii"); şi (d) istoria antropologiei poate fi reconstituită urmând câteva direcţii hegeliene ale devenirii (direcţia *ontologică*: fiinţă/fiinţă-ca-atare/fiinţă-pentru-sine; *logică*: obiect/concept/idee; şi *fenomenologică*, în planul conştiinţei: conştiinţa/conştiinţa-de-sine/raţiunea). Viziunea mea a surprins pe participanţii la acest *workshop*. Organizatorul – olandezul Han F. Vermeulen – mă avizase într-o scrisoare, încă înainte de sosirea la Praga, că intru în contrazicere cu el. În joc era afirmaţia mea că antropologia s-a cristalizat ca ştiinţă în sec. al 19-lea. El susţinea că faptul s-ar fi petrecut în sec. al 18-lea. Argumentul său: apariţia termenilor „*Volkskunde*" şi „*Völkerkunde*" în momentul menţionat de el (fixa chiar anii). Eu însă puneam în discuţie *conceptul* de antropologie, adică o sumă de componente formând un *„pattern" disciplinar*, nu doar nişte elemente izolate.

---

cooperarea dintre antropologii britanici şi cei din Franţa, Germania, Spania, Italia. În 1990, soarele libertăţii a făcut posibilă afilierea promptă a antropologilor din Estul Europei. Conferinţele EASA s-au succedat periodic, din doi în doi ani, după cum urmează: 1990 Coimbra, 1992 Praga, 1994 Oslo, 1996 Barcelona, 1998 Frankfurt / Main, 2000 Cracovia, 2002 Copenhaga, 2004 Viena, 2006 Bristol, 2008 Liubliana, 2010 Maynooth (Irlanda), 2012 Paris, 2014 Tallinn, 2016 Milano; pentru 2018 urmează ca loc de desfăşurare Stockholm. (*Nota bene*: cel ce scrie aceste rânduri a avut şansa şi bucuria de a participa la toate conferinţele EASA de până în prezent. La Coimbra, am donat Muzeului de pe lângă Universitate un fluier din Vrancea şi o traistă din Soveja, iar la conferinţa de la Bristol, din 2008, am fost şi co-*convenor*, împreună cu Jochen Bonz, de la Universitatea din Bremen.)

Sala Mare a Centrului de Conferințe al Universității din Coimbra, 31 august-3 septembrie 1990. Deschiderea primei Conferințe EASA (în dreapta, cu ochelari: autorul textului de față; alături, cu barbă: Arne Martin Klausen)

Poziţiile noastre sunt ireductibile, eu însă nu mă puteam arăta atât de radical; dimpotrivă, la sfârşitul Conferinţei am găsit o soluţie diplomatică: „Poziţiile noastre sunt complementare – am zis eu –; dv vorbiţi ca un istoric…”, „…iar dv ca un filosof!”, a completat el[16].

[16] Cu acorduri şi dezacorduri, discuţiile dintre subsemnatul şi Han Vermeulen au continuat şi ulterior. În decembrie 1993 ne-am întâlnit la Amsterdam, la conferinţa “Anthropology and Ethnicity”. Han a rămas surprins aflând că, în pofida controversei dintre noi, eu îl citasem pe el (anume, în articolul „Etnografie” din *Dicţionarul de sociologie*, editori: Cătălin Zamfir & Lazăr Vlăsceanu). Consecinţa? Printr-o scrisoare ulterioară m-a anunţat că mă va include în volum, dar vroia să aibă textul meu în câteva zile. M-am blocat – am socotit că recurge la un subterfugiu prohibitiv... O săptămână n-am întreprins nimic. Într-o noapte însă l-am visat pe Han: se făcea că îl plimbam prin Soveja, pe Dealul Bisericii, şi, cu gesturi largi, îi arătam în ce ţară frumoasă trăiesc eu. Să fi vrut subconştientul meu să-i spună oaspetelui că nu-mi păsa de refuzul său? M-am trezit însă într-o aşa de bună dispoziţie, încât am avut revelaţia unui principiu după care trebuie să mă coduc – într-o străluminare mi-am zis: „Eu fac tot ceea ce depinde de mine, restul îl

……………………………………………………………………..……………………….

Au fost multe secţiuni interesante. Din păcate, *wokshop*-ul nostru s-a întins pe două zile (29-30 august), eu expunând în prima zi. Pe 30 august, seara, a avut loc în aula mare a Facultăţii de Drept (sala în care s-au desfăşurat panelurile principale) o discuţie despre marxism. Au vorbit câţiva dintre corifeii marxismului în antropologie – francezul Claude Meillassoux, britanicul Ernest Gellner, americanul Eric Wolf –, plus argentino-norvegianul Eduardo Archetti (trezorierul EASA), norvegianca Melita Melhuus şi rusul Valeri Tişkov. Ideea dominantă: marxismul e formidabil ca teorie, dar a fost prost aplicat. Un italian, Cesare Poppi, care a vorbit din sală la partea de comentarii, a adus elogii materialismului istoric ca filosofie… Să fim serioşi! Bazele materialismului istoric – lupta de clasă ca motor al progresului social şi religia ca „opiu pentru popor" – sunt astăzi total anacronice! Religiozitatea (nevoia de absolut) e o dimensiune esenţială a fiinţei umane, iar toleranţa religioasă intră ca un obiectiv important în „drepturile omului". Cât despre lupta de clasă – aceasta reprezintă forma de grup a violenţei; şi cine mai teoretizează azi violenţa?

……………………………………………………………………………………………..

Conferinţa mi-a prilejuit întărirea vechilor contacte de la Coimbra şi stabilirea altora, noi. Există un interes real pentru ceea ce se întâmplă în ţăile din Est, pentru particularităţile culturale dintr-o ţară sau alta. Un neamţ tânăr din Göttingen – Andreas König – a fost încântat de discuţiile avute cu mine despre latinitatea şi ortodoxismul nostru, despre bazele kantiene ale începuturilor culturii române moderne, despre Blaga şi Noica etc. Am avut, de asemenea, surpriza să constat că un mexican ce activează în Anglia [la Bristol] – Enrique Hugo Garcia Valencia – îmi citise articolaşul din *EASA Newsletter*, no. 3, "Cultural Anthropology in Romania".

Din păcate, n-am avut bani. Arne Martin Klausen[17] – bonomă şi notorie figură a antropologiei scandinave, profesor din Oslo –, pe care, după Coimbra, am avut din nou plăcerea să-l reîntâlnesc aici, a vrut să-mi dea 100 de dolari, dar mi-am învins slăbiciunea de a-i primi.

---

pune Dumnezeu!". În următoarele trei-patru zile am definitivat textul şi l-am trimis. Han mi-a mulţumit, s-a bucurat şi a avut chiar tăria de a-şi cere scuze! Contribuţia mea s-a finalizat sub titlul: "Discovering the Whole of Humankind. The Genesis of Anthropology through the Hegelian Looking Glass", în volumul Han F. Vermeulen & Arturo Alvarez Roldán (eds), *Fieldwork and Footnotes. Studies in the History of European Anthropology*, pp. 60-74, London & New York, Routledge, 1995.

[17] Arne Martin Klausen: fost profesor (actualmente emeritus) şi director al Muzeului de Antropologie din Oslo. Vizitase ţara noastră în 1975, când a ţinut o conferinţă la Institutul (pe atunci Centrul) de Antropologie din Bucureşti, după care ne-a însoţit – pe Vasile Caramelea şi pe subsemnatul – într-o călătorie la staţiile-pilot de cercetări antropologice de la Berevoieşti şi Câmpulung Muscel.

…………………………………………..…………………………………………..

Noroc că am avut de-acasă vreo 50 franci francezi, plus vreo 150 şilingi austrieci (rămaşi de la Viena [din mai 1990, când participasem la un simpozion]). Ulterior aveam să mai primesc (dar asta s-a întâmplat în ultima zi) 50 dolari de la Lubica Chorváthová[18], pentru traducerea (în locul drepturilor de autor) articolului ce urmează să apară în *Slovenský národopis* (nr. 3 – cuprinzând şi acel articol al meu[19], precum şi un interviu cu Ernest Gellner – n-a putut fi tipărit pentru prezentarea la Conferinţă, dar mi-au onorat traducerea).

Conform obiceiului instituit în urmă cu doi ani la Coimbra, Conferinţa a fost deschisă printr-un discurs al unei personalităţi de seamă în domeniu; la Coimbra cinstea îi revenise britanicului Ernest Gellner, acum belgianului Luc de Heusch, care a vorbit în franceză, despre statutul actual al antropologiei sociale. N-am înţeles însă cine ştie ce, întrucât acustica aulei mari a Facultăţii de Drept era atât de necorespunzătoare, cu reverberaţii atât de puternice, încât francez să fi fost şi tot nu înţelegeai mare lucru. De fapt, toate sălile facultăţii erau imense, cubice (cazul aulei mari) sau paralelipipedice (precum sala în care s-au ţinut lucrările secţiei de „Istoria antropologiei europene”, la care am participat şi eu), complet nerecomandabile pentru astfel de manifestări. Acest inconvenient a fost remarcat şi într-o prezentare a Conferinţei, semnată de Helen Lambert în revista engleză (pe care o primim şi noi la biblioteca Centrului de Cercetări Antropologice) *Anthropology Today*.

…………………………………………………………………………………………..

Altfel, au fost şi momente admirabile. Ni s-au oferit şi aici două serate: o recepţie la hotelul Belvedere în seara inaugurală, după discursul lui Luc de Heusch şi un *party* la Hotel Park (duminică, 30 august), unde, la un moment dat, îl văd pe Adam Kuper apropiindu-se de mine ca să-mi spună: „George, vino să ne cânţi, Jessica te roagă să cânţi din fluier!”. Eu aveam, într-adevăr, fluierele la mine (şi pe cel ciobănesc, şi instrumentul *block-flöte*), dar erau în geantă şi nu se vedeau, încât i-am răspuns: „De unde ştiţi că am vreun fluier la mine?!” „Nu se poate să

---

[18] Lubica Chorváthová: antropoloagă din Bratislava, care – sub îndemnul: „Să arătăm colegilor din Occident că avem şi noi ceva de spus!” – m-a invitat să scriu pentru revista *Slovenský národopis*, la care ocupa funcţia de redactor şef.

[19] Datele exacte ale articolului meu sunt următoarele: Gheorghiţă Geană, 1992, “Cultural Anthropology as a Paradigm of the Socio-Human Sciences”, în *Slovenský národopis/Slovak Ethnology*, 40 (3), pp. 311-316. (Ideea-pivot din articol: aşa cum fizica e o disciplină emblematică pentru ştiinţele naturii, antropologia este emblematică în câmpul ştiinţelor social-umane.) Deşi revista este aparent „mică”, în cuprinsul ei se pot întâlni nume de prim ordin precum (în numărul de faţă, de exemplu) acela al lui Ernest Gellner. Cât despre articolul meu, acesta avea să fie citat în surse bibliografice importante, între care semnalez cartea lui Michael Herzfeld (profesor la Harvard), *Anthropology: Theoretical Practice in Culture and Society*, Malden, Blackwell/UNESCO, 2001.

nu-l ai!”[20], a mai zis el, după care ne-am deplasat pe terasă, la o masă unde mai erau Jessica (soţia lui Kuper) şi secretarele lui: Sheila Bailey şi Maureen Bloom. Sheila mă cunoştea de la Coimbra, am recunoscut-o şi eu (o englezoaică aristocrată, descinsă parcă din *Forsyte Saga*). Maureen mi-a spus că-mi reţine numele de pe când lucra ca secretară a lui Kuper, acum ea nemaiîndeplinind această funcţie; m-a întrebat ce lucrez, care-i situaţia socială în România şi, în particular, care-i situaţia antropologiei – aici i-am vorbit de cursul meu şi de dificultăţile privind documentarea bibliografică.

Recital de fluier; de față (de la stânga): Karin Siverts (din Bergen, Norvegia), Adam Kuper (Brunel, EASA Chairman), Kirsten Hastrup (Copenhaga, EASA Secretary, apoi între 1992-1994, EASA Chairperson) și, cu pipă, Henning Siverts (Bergen).

Standurile de cărţi mi-au pus din nou la încercare capacitatea de a rezista în faţa ispitelor. Oricum, a trebuit să rezist, n-aveam încotro, însă în fiecare zi mă plimbam râvnind printre standurile cu reviste şi cărţi. Din nou Cambridge University Press şi Routledge au fost la înălţime. Cu Heather Gibson, o altă distinsă englezoaică, redactoriţă principală şi custodiţă la

[20] Profesorul Kuper avea cunoştinţă de înclinaţia mea pentru cântatul la fluier, fiindcă la Conferinţa de la Coimbra, în 1990, susţinusem – neoficial – un mic recital, la recepţia oferită nouă, participanţilor, la Palatul San Marcos din apropierea oraşului!... De altfel, de când m-am dedicat profesiunii de antropolog, fluierul a fost în mod constant pentru mine un ingredient al metodei participative. L-am luat întotdeauna în teren – în Bran, în Vrancea, în satele din Apuseni... Odată m-am aşezat pe o coastă de plai şi am început să doinesc. Ceva mai încolo, nişte oameni erau ocupaţi cu munca fânului. După un timp m-am ridicat, m-am apropiat de ei şi le-am căutat sămânţă de vorbă. M-au simţit ca pe unul de-al lor... Un gest de suflet am săvârşit la Paris, în iulie 2012: detaşându-mă de programul Conferinţei (cea de a XII-a), am poposit *ad hoc* la Montparnasse şi la Père Lachaise, unde am cântat din fluier şi din *block-flöte* la mormintele lui Brâncuşi, Cioran şi Enescu...

standul marii edituri Routledge, am trăit un episod nostim. Aflându-mă în faţa standului, am răsfoit mai multe cărţi, dintre care una, *The Myth We Live By* (eds: Raphael Samuel & Paul Thompson) mă interesa în chip deosebit. Am „cântărit-o” în mână şi-am întrebat cât costă – aproape 13 lire britanice. Am întrebat dacă aş putea să achit în mărci germane, „Fie”, mi s-a răspuns concesiv. Asta însemna cam 25 mărci. „Da – zic –, dar să ştiţi că eu n-am decât vreo 20” (aveam exact 21 mărci). „Bine”, mi-a zis doamna, încă o dată cu maximum de bunăvoinţă. Când, însă, m-a văzut scoţând micul meu portmoneu şi deşertând din el tot puţinul mărunţiş pe care îl aveam, s-a uitat în jur ca şi cum ar fi vrut să mă apere de ochii celorlalţi şi, totodată, să-şi asigure propria-i complicitate, apoi mi s-a adresat simplu şi elegant: „Luaţi-o! Şi-aşa ceea ce nu vindem nu luăm înapoi, la Londra, ci oferim gratuit unei biblioteci de-aici”. Şi m-a invitat, în continuare, să revin în ultima zi, întrucât, la ridicarea standului, cărţile rămase vor fi distribuite „*free of charge*”. Într-adevăr, în ultima zi am mai obţinut un volum, de nelipsit din orice bibliotecă de antropologie, volum pe care mi-l doream demult: *The Argonauts of the Western Pacific*, de Bronislaw Malinowski. Aş fi putut să mai iau şi altele, dar mi-am impus să nu abuzez. În aceeaşi ultimă zi, Lubica Chorváthová aproape m-a rugat să primesc un atlas etnografic al Slovaciei, frumos lucrat, însă de dimensiunea unei lungimi de braţ, încât mă gândeam cu teamă cum îl voi transporta. Totuşi, ea mi l-a împachetat şi legat atât de bine, încât ulterior nu mi s-a mai părut la fel de incomod şi l-am luat pentru biblioteca Centrului. În fine, tocmai mă pregăteam să părăsesc sala de publicaţii, care arăta ca „la spartul târgului”, când l-am văzut pe Adam Kuper apropiindu-se de mine cu o carte, *Out of Time*, de Nicholas Thomas: „George, poftim, e de la Jessica!”. Jessica era pe acelaşi post ca şi Heather Gibson, dar la Cambridge University Press; deja îmi mai dăruise o carte, la alegerea mea: Jack Goody, *The Interface Between and the Oral and the Written*.

…………………………………………………………..……………………………………..

(...) impresia generală despre Praga şi oamenii ei a fost una excelentă. Niciodată (sau poate rareori, numai în copilărie, la Soveja, din cofă de brad) – n-am mai băut apă cu atâta poftă ca la Praga, la hotel: aveam la mine un recipient de plastic şi când puneam apă în el se înroura; apa aceea ţinea – cum se spune – şi de foame. Transportul în comun, de asemenea, foarte bine pus la punct: cu orar în staţie pentru fiecare linie de autobuz ori de tramvai, orare întocmai respectate, la minut! Vltava mi-a adus aminte de Neckarul Heidelbergului şi de poemul simfonic al lui Smetana, iar Piaţa Venceslas de Jan Palach, studentul care şi-a dat foc în 1968, când trupele „frăţeşti” ale Pactului de la Varşovia au înăbuşit „Primăvara de la Praga”. Oamenii sunt de o solicitudine mişcătoare, împinsă până într-acolo, încât dacă întrebi pe cineva cum se ajunge în

cutare loc e în stare să te ducă el – persoana respectivă – până la ţintă. Pe mine însumi, chiar când am descins în Praga şi voiam să ajung la Facultatea de Drept (punctul de reper furnizat de organizatori), m-a condus la punctul căutat un jurist (tocmai un jurist!), dr. Milan Pohanka[21], membru al Comitetului Juridic şi Constituţional, care, odată ajunşi la Facultate (aflată pe malul Vltavei), nu m-a lăsat până nu a găsit biroul de înregistrare a participanţilor la Conferinţă. Iar seara, după ce m-am instalat la hotel, fiindcă era în ajunul începerii Conferinţei, am ieşit puţin să văd oraşul. Am ieşit din metrou la Vyşehrad, punct important, misterios, cu un parc, o catedrală şi un cimitir al figurilor naţionale celebre (Smetana, Dvořák, Čapek). Acolo am întâlnit pe arhitectul Ludvik Vrabec, un bărbat cu vreo zece ani mai mult decât mine, care într-o englezească foarte germanizată, a început să-mi furnizeze explicaţii despre istoria locului; apoi m-a condus prin parc spre un promontoriu cu o splendidă vedere asupra Vltavei şi asupra colinelor oraşului. Am zăbovit până la căderea întunericului, domnul arhitect deşertându-şi în faţa mea o nemărginită iubire pentru oraşul în care se născuse şi în care îşi doreşte cândva odihna veşnică.

Marţi, 6 octombrie 1992

Încep un nou an universitar; predau la Filosofie şi la Sociologie. Griji, emoţii... Nu credeam că aş fi în stare să vorbesc în public ore în şir. Îmi făceam atâtea probleme privind stilul, coerenţa...

De fapt, îndată după primele prelegeri de anul trecut, aveam să-mi dau seama că dificultăţile sunt altele. În primul rând, lipsa unei biblioteci de antropologie, cu reviste şi cărţi în mai multe exemplare. Eu posed în biblioteca-mi personală cărţi şi articole recente, unele chiar de ultimă oră, dar ele sunt unicate. Cum să organizezi o discuţie la seminar pe o temă anume, când acelaşi text nu poate fi parcurs decât de unul-doi studenţi? Soluţia de a da unuia dintre ei să citească şi să facă referat, iar ceilalţi să asculte, poate fi o ieşire, dar randamentul nu poate fi maxim. Apoi, eu însumi trebuie să re-parcurg o mulţime de texte pe care le-am citit cândva, ca să văd acum care dintre ele are şi o valoare didactică şi care nu, spre a le include în bibliografia de seminar, sau, dimpotrivă, spre a le lăsa deoparte.

În sfârşit, mai intervine şi nevoia de integrare în munca de la catedră. Trebuie să te integrezi unei anumite ritmicităţi şi să te supui unei obligativităţi de o cu totul altă natură decât în

[21] I-am reţinut numele, fiindcă mi-a înmânat cartea sa de vizită.

cazul muncii de cercetare; dacă, de exemplu, într-o zi mă doare capul, la rangul meu pot rămâne acasă, pe când, ca profesor, nu pot lipsi de la întâlnirea cu studenţii.

Astăzi, frecvenţa nu mai este obligatorie pentru un student, deci el poate lipsi; în schimb, profesorul trebuie să se prezinte la catedră în orice împrejurare, conform orarului.

Deosebirea cea mai profundă priveşte însă conţinutul activităţii: în general, la catedră trebuie să predai *paradigme*, adică teorii acceptate şi consacrate (nu poţi cere unui student la examen teoria *ta* în cutare problemă); în schimb, sensul cercetării este tocmai *descoperirea, inovaţia, creaţia*!…

Duminică, 8 decembrie 1996

Dimineaţă, mă pregăteam să plec cu Traian la biserică. Înainte de plecare, în cadrul buletinului de ştiri de la ora 10:00, s-a anunţat la radio săvârşirea lui Marin Sorescu. Ştirea m-a luat prin surprindere, eu neştiindu-l suferind.

L-am cunoscut la Botoşani, în iunie 1989, la centenarul săvârșirii lui Eminescu. Atunci am vorbit întâia oară despre „suflet şi spirit în poetica eminesciană”.

M-au felicitat Constantin Ciopraga şi Marin Sorescu. Atunci, în aer liber, la lacul de la Ipoteşti, eu fiind cu părul ciufulit de vânt, Sorescu mi-a făcut o schiţă de portret, pe prospectul-program al manifestărilor.

Marţi, 10 decembrie 1996

Curs la Sociologie. Închin această prelegere lui Marin Sorescu. Le adresez studenţilor îndemnul de a-i aborda opera – îndeosebi ciclul *La Lilieci* – dintr-o perspectivă sociologică şi etnografică.

Dacă despre Coşbuc şi Goga s-a spus că au dat, fiecare în felul său, o monografie a satului românesc, cu Marin Sorescu acest tip de încercare cunoaşte o împlinire şi mai adecvată.

Apoi le-am citit din *La Lilieci*, cu comentarii *ad hoc*.

Marţi, 3 martie 1998

Îmi scrie profesorul Steven Grosby[22], din America: "*I thought that in your article you were absolutely correct to warn against approaching complicated social issues with dichotomous categories (e.g. globalization/locality, or* Gemeinschaft/Gesellschaft *etc., etc.). It was an important insight that I learned early on from my teacher and very good friend, Professor Edward Shils. Would that more scholars appreciated your point!*".

Duminică, 12 aprilie 1998

Silogism incert

Ce de lucruri începute
şi neterminate
în viaţa asta a mea:
ca un silogism
sfâşiat în premise
– unele mai mari,
altele mai mici –,
toate încărcate de adevăr
(*gemând* de-atâta
adevăr)...

Cine
şi cu ce bici
le va mai putea snopi
vreodată
într-o concluzie?...

[22] Este o mare autoritate în domeniul studiilor despre etnicitate şi naţionalism, redutabil susţinător al poziţiei primordialiste. A fost încântat, după cum se vede, de articolul meu "Ethnicity and Globalisation. Outline of a Complementarist Conceptualisation", apărut în *Social Anthropology*, revistă de sub egida EASA (no. 5, part 2, 1997, pp. 197-209).

Luni, 27 martie 2000

Dimineaţă, pe la ora 10, pe culoarul de la Rectorat (în incinta Facultăţii de Drept), discutam cu unul dintre studenţii mei de la Filosofie. Rectorul Ioan Mihăilescu a trecut pe lângă noi şi mi-a dat de veste că, în cadrul ultimei şedinţe a Comisiei Superioare de Diplome, mi s-a aprobat calitatea de conducător de doctorat în filosofie. Făcusem cerere îndemnat de Vasile Tonoiu şi de Ilie Pârvu[23].

Marţi, 20 iunie 2000

După amiază, tocmai ajuns acasă (să tot fi fost ora 15), mi-a telefonat Cătălin Zamfir. E noul decan al Facultăţii de Sociologie şi, de la înălţimea acestei calităţi, mă invită să mă integrez în corpul profesoral al Facultăţii de Sociologie, ca profesor de antropologie, cu normă întreagă, de titular. „Parcă ziceai că vrei să întinereşti personalul Facultăţii!" – îi dau eu replica, făcând uz de una dintre afirmaţiile sale din ziarul *Universitas*. „Păi ce, te consideri bătrân?", zice el râzând. „Dar nici tânăr!". „Bine, tu eşti o excepţie!", încheie el, cu un aer de bună dispoziţie...

Marţi, 26 februarie 2002

Traian (acum în cl. a III-a) mă acaparează foarte mult, dar e o bucurie să ai un asemenea copil în preajmă. Toată ziua e cu *The New Encyclopaedia Britannica*[24] în mâini, dar la şcoală tocmai la obiectul „ştiinţe" a luat calificativul „bine". Are tot felul de cunoştinţe, citeşte mitologie, ascultă singur muzică simfonică la pick-up, are colecţia revistei *Mari pictori*, ştie cine a luat şi cine nu a luat Premiul Nobel, dar e distrat şi neatent. „Binele" de la ştiinţe l-a luat fiindcă, cerându-li-se să enumere în ordine părţile componente ale unei plante, a pus florile şi

---

[23] Printre cei care *m-au ales* (acesta e termenul, fiindcă nu noi îi alegem pe candidaţi, ci ei ne aleg pe noi, îndrumătorii) pentru trecerea prin acest proces iniţiatic, aveau să se afle, întru reciprocă sporire: Mona Mamulea, Marin Constantin, Călin Cotoi, Lisandru Neamţu, Virginia Stănescu, părintele Bogdan-Costin Georgescu, Sebastian Ştefănucă, Mihai Burlacu, Gabriela Drinovan, Lucian-Ştefan Dumitrescu, Ilinca Damian, Cornel-Florin Moraru (lista fiind în desfăşurare).

[24] Ediţie în 33 volume. Am câştigat-o în 1996 la un concurs cu ascultătorii, organizat de Societatea Română de Radiodifuziune.

fructele înaintea frunzelor. Mie tocmai această opţiune mi se pare interesantă: sub vraja fascinaţiei, el a pus frumosul şi binele înaintea adevărului!...

Acum vreo două săptămâni, învăţătoarea le-a dat ca temă la limba română să-şi imagineze o convorbire cu peştişorul de aur şi să-i adreseze acestuia trei dorinţe. Traian a spus că el vrea: să aibă sănatate el şi părinţii lui, să ajungă înţelept [nu doar deştept, că deştepţi sunt mulţi!] şi să ia Premiul Nobel pentru literatură, ca să i-l dea lui Eminescu (întrucât pe vremea aceea Premiul nu se acorda, iar Eminescu l-ar fi meritat din plin!)!...

Conferința EASA de la Cracovia (26-29 iulie 2000), la *workshop-ul* "Rethinking Primordialism", cu o comunicare apărută ulterior în revista *Nationalities Papers* (vezi rândurile de jurnal din 15 septembrie 2003, cu notele infrapaginale aferente). De la stânga la dreapta: Carles Salazar (Lleida, Spania), Joan Bestard (Universitatea din Barcelona), Josep Llobera (spaniol, profesor la University College of London, *convenorul* principal al *workshop-ului*), Gheorghiță Geană (tocmai încheiasem comunicarea) și João de Pina Cabral (Institutul de Științe Sociale din Lisabona).

Sâmbătă 26 iulie 2003

La Soveja. Dimineaţă liniştită. Cerul era înnorat, dar norii erau sus de tot şi nu anunţau ploaie. Vecinii de peste drum – Ghiţă şi Mina Mutică – se pregăteau să meargă la odaie cu căruţa,

pe Unguraşul, în fundul Chiei, unde aveau nişte brazde de fân de adunat şi de adus acasă. Ne-am oferit să mergem şi noi – eu cu Traian –, dar nu numai într-o simplă plimbare, ci şi cu dorinţa de a da ajutor la adunatul fânului. Am plecat pe la 11 fără un sfert şi-am ajuns la odaie cam într-o oră. Acolo am întors brazdele cu furca şi ne-am aşezat la umbră de-am prânzit. Am mai zăbovit vreo oră până s-au uscat brazdele, iar apoi am început să le adunăm. Între timp a ieşit şi soarele. Am strâns brazdele mai întâi în căpiţe, după care am încărcat căpiţele în căruţă. Traian n-a stat pe tânjeală: nu i-a stat guriţa, dar nici mâinile. Sper să rămână în amintirea lui această zi: cu mirosul de fân, cu linia albastră a munţilor, cu valea Chiua (largă şi generoasă), cu lumea văzută, la întoarcere, din carul cu fân. (Cine n-a văzut o dată lumea de sus, din vârful unui car cu fân, nu pricepe mai nimic din tablourile de care cu boi pictate de Nicolae Grigorescu şi, îndeosebi, nu are acces la una dintre sursele vocaţiei filosofice a românilor![25])

Joi, 18 septembrie 2003

Acum două săptămâni, mesaj de la Mona Mamulea, prin e-mail: „V-am visat azi-noapte: personajul interpretat de dumneavoastră se străduia să transporte apă cu o găleată imensă, ţărănească, din lemn, construită din nişte şipci verticale, dar care erau situate la o distanţă considerabilă una de alta. În mod normal, apa nu ar fi avut cum să stea la un loc în dispozitivul acela; şi totuşi stătea. Consideraţiunea mea (onirică), atunci când am văzut scena, a fost: «Uite că se poate căra apă şi cu ciurul!». *Strange*! Cum interpretaţi?”

Îi răspund astăzi: „Dacă izbutesc să evadez dintre proştii lui Creangă, ajung în zona făcătorilor de miracole. Nu mă ştiu printre aceştia, dar cred că uneori ţelurile mele se plasează în zona imposibilului. Visul grăieşte însă în termenii reuşitei, ceea ce poate însemna pentru mine un mesaj premonitoriu de încurajare. Oricum, e tulburător...”

Luni, 15 septembrie 2003

Scrisoare prin e-mail de la profesorul Steven Grosby. E unul dintre cei mai mari specialişti din lume în tema primordialismului. Mă consolează pentru respingerea articolului

[25] Aşadar: lumea văzută de sus, din carul cu fân... De asociat cu cele notate în ziua de 22 ianuarie 1984, despre ipostaza păstorului în singurătate, proptit în bâtă, stare similară ca stimulare a reflexivităţii!...

meu[26] de către editorii revistei *Nations and Nationalism*. „Cred că articolul dv. (*your*) este o bună şi foarte interesantă contribuţie. Dar trebuie, de asemenea, să spun, că nu sunt surprins. Aceia dintre noi care avem viziuni delicate (*sensible views*) trecem printr-o perioadă dificilă”. Mă îndeamnă, apoi, să trimit articolul lui Martin Bulmer, editor şef la revista *Ethnic and Racial Studies*, dar mă previne: „Trebuie însă să fiţi conştient că întreaga orientare a argumentării dv. predispune la opoziţie. N-ar trebui să fie aşa, da’ asta este. Dv. însă, trebuie să continuaţi în încercarea de a publica acest articol şi să nu vă descurajaţi”[27]. Şi încheie în altă ordine de idei: „Din cele câteva ocazii când m-am întâlnit cu [ex-]studenţi de-ai dv., o dată în Italia şi apoi la Londra, cred că puteţi fi mândru de ei. Vă felicit pentru această împlinire, care este cel mai important lucru pe care noi îl putem face ca dascăli (*teachers*)” (se referă la întâlnirile sale cu Sandra Cristea în Italia şi, ulterior, cu Dan Dungaciu la Londra).

12 ianuarie 2010

La începutul ultimului curs de antropologie socială cu studenţii din anul I, unul dintre ei m-a întrebat cu un aer sincer, adolescentin: „Domnule profesor, v-a plăcut să veniţi în faţa noastră şi să ne predaţi?”. Întrebarea m-a surprins, dar mi-am stăpânit emoţia şi am răspuns mai întâi: „Ar trebui să vă întreb *eu* pe dv. dacă v-a plăcut să mă ascultaţi!...”. Apoi, ca un preambul la prelegerea de încheiere, am perorat vreo cincisprezece minute. I-am îndemnat să aibă încredere în destinul lor. Sociologia oferă fiecăruia şansa de a lucra în contexte sociale dintre cele mai diverse. Genetica, sau fizica nucleară – ca să exemplificăm – nu se pot profesa decât în condiţii foarte pretenţioase: e nevoie de laboratoare, aparatură şi multe altele. Spre deosebire, o cercetare sociologică sau antropologică se poate efectua şi într-un sat mai mult ori mai puţin îndepărtat de oraş: poţi aborda acolo aspecte de demografie, de calitatea vieţii, poţi studia ritualurile comunităţii, relaţiile de rudenie etc. Important este să dobândeşti acum, în facultate, o bună pregătire profesională. E-adevărat, programa de studiu este insuficientă: cât poţi să acoperi în doar trei ani? De aceea, i-am sfătuit să ia studiul pe cont propriu. Despre Traian Herseni s-a spus

[26] Este vorba de articolul “The Carpathian Folk Fairs and the Origins of National Consciousness among Romanians”.
[27] În cele din urmă, articolul a apărut în revista *Nationalities Papers*, unde, după insuccesul dinspre *Ethnic and Racial Studies*, îl trimisesem la recomandarea – de astă dată expresă – a profesorului Grosby, care îmi va scrie la apariţie că *Nationalities Papers* este “*a very good journal, and one in which it should appear!*”. În detaliile lui bibliografice, articolul arată astfel: Gheorghiţă Geană, “The Carpathian Folk Fairs and the Origins of National Consciousness among Romanians”, în *Nationalities Papers*, 34 (1), pp. 91-110.

la săvârşirea sa, înainte ca trupul să-i fie acoperit cu ţărână: „Orice regim politic ar fi avut nevoie de un asemenea om!”. Am încheiat: „Faceţi în aşa fel încât să fiţi necesari! Societatea şi instituţiile ei să vă caute pe dv., iar nu invers!...”

19 februarie 2010

Ilie Pârvu îmi propune un post de expert european în evaluarea unor proiecte de cercetare finanţate de Uniunea Europeană!... Evaluările proiectelor se desfăşoară la Bruxelles, în cadrul unor întruniri ale echipelor de experţi. Funcţia e foarte prestigioasă (şi bine retribuită), dar ce fac eu cu proiectele mele – când aş mai găsi timp de lucru efectiv şi de scris?... Am refuzat, cu mulţumiri adresate lui Ilie pentru încrederea pe care mi-a acordat-o. „Nu văd altul mai bun decât tine pentru antropologie şi ştiinţele umane”, a sunat argumentul său încă de la începutul conversaţiei noastre. Şi a încheiat: „Te înţeleg şi îţi dau dreptate; şi eu vreau să mă retrag!...”

Joi, 4 martie 2010

Ne-au vizitat la Institut două studente aflate în România cu burse Erasmus (două „erasmiene”, cum îmi place mie să le alint): Lucie Carton de Grammont (venită de la Bruxelles) şi Allice Mercadier (de la Montpellier). În primul semestru, au participat la cursul meu de introducere în etnografia românească, la Facultatea de Sociologie. Stăteau întotdeauna foarte atente, în primele rânduri. Eu predam în româneşte, dar din când în când rosteam şi în franceză, pentru ele, sinteze de trei-patru fraze despre cele tocmai spuse. Acum s-au deprins binişor cu limba română. În toamnă, încă de la primele ore le vorbisem studenţilor despre târgurile din Vrancea. În decembrie, Allice mi-a spus că ea deja se încumetase să meargă la unul dintre aceste târguri (ultimul e cel de Sfântul Nicolae, la 6 decembrie)... Am avut şi în alţi ani studenţi străini: o fată din Italia, două din Spania, un tânăr din Germania...

Luni, 30 mai 2011

De ce le vine greu unor oameni să creadă în Iisus? Pentru că nu au resurse interioare să înţeleagă sacrificiul de sine?!...

Lucie Carton de Grammont (Bruxelles) şi Allice Mercadier (Montpellier), bursiere Erasmus, participante la cursurile subsemnatului, la Facultatea de Sociologie, aici: în vizită la Institutul de Antropologie (martie 2010); între cele două: colega Adina Baciu. Pe perete, în dreapta, sus: afişul simpozionului de la Cambridge dedicat împlinirii a 100 de ani de la expediţia britanică în zona Strâmtorilor Torres (1898-1899), moment istoric prin care s-a statuat cercetarea de teren (*fieldwork*) drept mod de abordare fundamental în antropologia socială şi culturală.

*

Edgar Papu, într-un interviu: „De la Lucian Blaga am luat ruşinea de a spune lucruri banale, arhicunoscute, sau lucruri comune”...[28]. Aşadar, este imoral să spui şi să scrii banalităţi. Aceasta nu înseamnă a forţa originalitatea, ci a tăcea dacă nu ai de spus ceva important. Discret, m-am condus şi eu, întotdeauna, după acel principiu!...

Filippo Zerilli (profesor la Universitatea din Perugia, ulterior la cea din Cagliari), un prieten al lumii româneşti, în vizită la Institutul de Antropologie din Bucureşti (decembrie 1999).

[28] Interviu luat de Marius Pop şi publicat în revista *Orizont*, 28 (6), 1977. Reeditat în: Edgar Papu, *Interviuri*, ediţie de Ilie Rad şi Graţian Cormoş, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2005 (cit.: p. 59).

MISCELANEU

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 3 (2017)

Marin Constantin[*]
marconstant2015@gmail.com

Annuaire Roumain d'Anthropologie: despre universul tematic al unei reviste antropologice româneşti

În anul 1964, în publicistica academică românească a apărut pentru prima dată *Annuaire Roumain d'Anthropologie,* o revistă în limbi străine a Institutului de Antropologie „Francisc Rainer" al Academiei Române, din Bucureşti. Evocând astăzi existenţa neîntreruptă – de-a lungul a mai bine de o jumătate de veac – a acestui anuar, se cuvine poate să remarcăm reuşita tematică a unui „periodic" dedicat simultan celor trei domenii cruciale ale „ştiinţei omului", şi anume paleoantropologia (desemnată în paginile revistei şi *antropologie istorică*), antropologia biologică (numită deopotrivă *antropologie contemporană, antropologie aplicată, antropologie* [*bio*] *medicală* şi *antropologie genetică*) şi, în sfârşit, antropologia culturală şi socială. În acest caz, „reuşita tematică" ţine seama de un proiect – mai curând implicit în succesiunea generaţiilor de cercetători contributori – menit să menţină interesul acestora pentru un demers antropologic dacă nu „total", în orice caz, deschis constant către polimorfismul comportamentului uman.

Începuturile *Annuaire Roumain d'Anthropologie* au fost însoţite (în acelaşi an: 1964) de un alt eveniment inaugural în cadrul instituţiei de cercetare mai devreme menţionată, respectiv constituirea – mulţumită deciziei Academiei Române – celui dintâi departament naţional de „antropologie socială, demografică şi culturală". Din 1964, antropologia culturală avea să reprezinte (aproape neîncetat) una din principalele coordonate ale *tablei de materii* a revistei în discuţie. Fără vreo intenţie de a sugera astfel o interdependenţă absolută între destinul ştiinţific al

---

[*] Institutul de Antropologie „Francisc Rainer" al Academiei Române (Bucureşti).
Textul de faţă propune o scurtă retrospectivă bibliografică a revistei *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, pe parcursul celor 52 de ani de apariţie neîntreruptă a acesteia la Editura Academiei Române (1964-2016). O primă variantă a acestui text a fost publicată cu titlul "Pensées pour un anniversaire" în *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 51, 2014, pp. 3-6.

Annuaire Roumain d'Anthropologie şi ramura culturalistă a antropologiei, ne putem probabil pune de acord – rememorând ca atare – continuitatea îngemănată a revistei şi noii (pe atunci) sub-subdiscipline antropologice în România.

Nefiind posibil (*hic et nunc*) de a întreprinde o analiză detaliată a ceea ce nişte autori români şi străini – ca paleoantropologi, bio-antropologi, şi etnologi – au elaborat pentru publicaţia amintită, constatăm doar cum reflecţia lor teoretică şi metodologică apare a fi fost cu regularitate legitimată prin munca specializată de teren şi studiile monografice de caz.

Într-adevăr, lectura retrospectivă a *Annuaire* evidenţiază numeroasele amplasamente rurale şi urbane ale anchetelor antropologice din România, fie că a fost vorba de şantiere arheologice[1], fie de eşantionări de biologie populaţională[2], fie în sfârşit de investigaţii demografice şi etnografice[3]. Cu toate că studiile găzduite în revista noastră au fost concentrate asupra unor grupuri româneşti de populaţie, *Annuaire* a beneficiat şi de contribuţii privind minorităţile naţionale din România şi anumite comunităţi din *alte culturi*, de dincolo de hotarele statului naţional român[4]. De altminteri, atare încredere acordată fundamentelor observaţionale ale teoretizării a fost cea care a susţinut publicarea în paginile revistei a unor studii dedicate conceptualizării şi metodologiei antropologice[5].

---

[1] D. Nicolăescu-Plopşor, I. Popovici despre mormintele de înhumaţie de la Boian-Vărăşti, Călăraşi (1967), N. Miriţoiu despre necropola de la Poieneşti-Vaslui (1992), A. D. Soficaru despre *Basilica D* de la Tropaeum Traiani, Constanţa (2006-2007) etc.

[2] H. Dumitrescu *et al*. despre satul Rogova-Mehedinţi (1965), M. Vlădescu, C. Glavce despre satul Maieru, Bistriţa-Năsăud (1977), M. Istrate *et al*. despre satele Fărăoani şi Prăjeşti, Bacău (2000) etc.

[3] V. V. Caramelea *et al*. despre demografia satelor Moeciu şi Şimon (judeţul Braşov) (1965), T. Herseni *et al*. despre minerii de la Berivoieşti-Argeş (1968), Gh. Geană despre rudenia la români, cu referire la satul Izvoru-Argeş (1978) etc.

[4] M. Vlădescu despre satele de bulgari Izvoarele, Calomfireşti şi Licuriciu, din judeţul Teleorman (1973), S. Beroniade *et al.* despre rudarii din satele Românii de Sus şi Vaideeni, judeţul Vâlcea (1974), C. Glavce *et al*. asupra variabilităţii constituţiei corporale la populaţia feminină din Mozambic (1985), L. Măntescu despre „neo-ruralitatea" din Bretagne, M. Florescu despre practica etnografică în Angola (2008), Monica Popa şi S. Ştefănucă despre proprietatea colectivă asupra pădurii în Koupa (nordul Greciei) (2014), S. Ştefănucă despre „dialectica identităţii etnice şi naţionale" la Skra (nordul Greciei) (2016).

[5] Vezi Şt. Milcu (1965) despre „metoda complexă de cercetare în antropologie", ca un ansamblu de investigaţii biologice, medicale, demografice, sociologice şi istorice (1965), H. H. Stahl despre interdisciplinaritatea sociologiei şi antropologiei sociale (1971), Gh. Geană *et al*. despre „sistemul integralist-dinamic" în antropologia culturală din România (1974), Vasile Dem. Zamfirescu despre direcţiile de cercetare în etologia umană (1992) etc.

Fără a insista asupra a ceea ce, de o manieră didactică, este adeseori enunţat prin „complexitatea antropologiei şi a obiectului său de studiu”, putem oricum contempla multitudinea aspectelor ce au fost explorate de-a lungul anilor în numerele *Annuaire*, sub raport paleoantropologic, bio-antropologic şi etnologic/socio-antropologic.

Paleoantropologii (sau cei care, în cursul timpului, au semnat în revistă sub o asemenea titulatură) şi-au îndreptat atenţia asupra unor situri neolitice, antice sau medievale, în studiul unor trăsături osteologice sau anatomice[6], demografice[7], medicale[8], rituale[9], militare[10], zoo-arheologice sau „paleo-faunistice”[11] etc.

La rândul, lor, antropologii fizici au dezvoltat un bogat repertoriu tematic în termeni de „caractere antropologice” (antropometrice, morfologice, pigmentare, biochimice, fiziologice, dermatoglifice, genetice, medicale etc.)[12], „structură a populaţiei”[13], „ontogeneză” (şi anume:

---

[6] O. Necrasov despre situl Doboşeni-Harghita (1964), O. Necrasov, D. Botezatu despre situl Ostrovu Corbului-Mehedinţi (1981), N. Miriţoiu şi A. Soficaru despre siturile Poieneşti-Vaslui şi Vărăşti-Călăraşi (2002), M. Szelekovszky, A. Marcsik despre situl Berettyóújfalu-Nagy Bócs-dűlő, Ungaria (2010) etc.

[7] O. Necrasov *et al.* despre situl Cernica-Bucureşti (1979), O. Necrasov *et al.* despre situl Cernavodă-Constanţa (1982), D. Botezatu *et al.* despre situl Valea Seacă-Bârlad (1983) etc.

[8] I. Popovici despre siturile Bucov-Prahova, Cuhnea şi Giuleşti-Maramureş, Radovanu-Călăraşi, Sânnicolau de Beiuş-Bihor şi Străuleşti-Bucureşti (1976), Zs. Csóri *et al.* despre situl Hajdúdorog-Szállásföldek, Hungary (2009) etc.

[9] D. Nicolăescu-Plopşor şi W. Wolski despre situl Mărgăriteşti-Olt (1972), M. Nica şi D. Nicolăescu-Plopşor despre situl Cârcea-Craiova (1975), M. Perianu despre situl Cotârgaci-Botoşani, Vânători-Galaţi, Căscioarele-Călăraşi şi Ampoiţa-Alba (1991) etc.

[10] D. Nicolăescu-Plopşor despre situl Schela Cladovei-Mehedinţi (1976), A. Soficaru despre situl Tropaeum Traiani-Constanţa (2005) etc.

[11] A. Bolomey despre situl Histria-Constanţa (1965), O. Necrasov şi M. Ştirbu despre siturile Gura Baciului-Cluj, Traian-Dealul Fântânilor-Neamţ, Valea Lupului-Iaşi, Glăvăneştii Vechi-Iaşi, Pogorăşti-Iaşi, Balş-Iaşi, Trestiana-Vaslui, Techirghiol-Constanţa şi Liubcova-Caraş-Severin (1978), M. Şt. Udrescu despre situl Stolniceni-Vâlcea (1990) etc.

[12] Vezi în legătură cu studiul caracterelor fiziologice: Necrasov *et al.* despre regiunile Iaşi şi Dorna (1966), biochimice: M. Cristescu *et al.* despre satele C.A. Rosetti, Letea şi Chilia Veche, Tulcea (1976), E. Radu *et al.* despre Culoarul Caransebeş, Caraş-Severin (2002), morfologie cefalo-facială: M. Vlădescu despre satul Moeciu de Sus, Braşov (1970), dermatoglife: M. F. Pospišil şi C. Vulpe despre satul Moeciu de Sus, Braşov (1970) etc.

[13] S. Grinţescu Pop *et al.* despre satul Moeciu de Sus-Braşov (1970), M. Vlădescu despre satul Sălciua-Alba (1990), E. Luca despre satul Novaci-Gorj (1990) etc.

dezvoltarea biologică individuală)[14], „ereditatea şi variabilitatea fenotipică şi/sau geneotipică”[15], „starea de sănătate şi/sau patologia într-o viziune populaţională”[16], „adaptabilitatea umană – ecologică, ocupaţională…”[17]

Cât despre antropologii culturali, ei au urmat o agendă de cercetare centrată mai întâi (1966-1978) pe „staţiile-pilot” de la Berivoieşti şi Câmpulung-Muscel[18], la fel cum tot ei au examinat uneori – cu unelte demografice sau filologice – alte obiective etnografice (în Bicaz şi la Bran[19]), ori s-au angajat (1976-1992) în ambiţiosul proiect al unui „atlas de valori ale poporului român[20]. În acelaşi timp, etnologii / socio-antropologii au dorit să evolueze către alte orizonturi de investigaţie, nu atât de mult integrate într-un program colectiv de lucru, cât reflectând nişte alegeri individuale de studiu, cum au fost comunicarea în limbajul verbal[21], metoda observării participative în practica „nativistă” a antropologiei[22], organizarea socială a oieritului[23], „dinamica socio-culturală în tranziţie”[24], sau munca în companiile multinaţionale post-socialiste[25]. Un aspect deopotrivă revelator pentru dezvoltarea disciplinei în România a fost introducerea antropologiei culturale în învăţământul superior, la Facultatea de Filosofie a Universităţii din Bucureşti; două

---

[14] Th. Enăchescu *et al*. despre Bucureşti şi regiunea Bucureşti (1973), D. Cirică, C. Glavce despre un eşantion din Bucureşti (1999), M. Ştirbu *et al*. despre un eşantion din Iaşi (2004) etc.

[15] I. Popovici-Bădărău, M. Vlădescu despre populaţia din Bihor (1981), F. Raicu despre populaţia din regiunea Neamţ (2000), J. Klein *et al*. despre grupuri de populaţie din Bulgaria, Macedonia şi Serbia (2012) etc.

[16] A. Ţârcă (2001) şi M. Istrate (2001) despre grupuri de populaţie din Moldova, T. Pavlica despre populaţii din Voivodina, Serbia (2010) etc.

[17] S. Grinţescu-Pop, Th. Enăchescu despre satele Şimon şi Moeciu de Sus, Braşov (1967), E. Radu *et al*. despre întreprinderi din Bucureşti (1990) etc.

[18] V. V. Caramelea despre „staţiile-pilot” de cercetări antropologice de la Berivoieşti-Argeş (1970) şi Câmpulung-Muscel (Argeş) (1973) etc.

[19] V. V. Caramelea şi V. Apostolescu despre strămutarea de populaţie în regiunea Bicaz-Neamţ (1965); L. Mărcuş şi V. Săhleanu despre antroponimia zonei Bran-Braşov (1973).

[20] E. P. Banks, V. V. Caramelea despre *orientarea de valoare* în judeţul Argeş (1976), Georgeta Marghescu-Ploeşteanu *et al*. despre „diversitatea axiologică în regiunile Muntenia şi Oltenia” (1980), V. V. Caramelea *et al*. despre orientările de valoare potrivit datelor a „34 staţii pilot, urbane şi rurale” în mai multe provincii istorice – Banat, Transilvania, Oltenia, Muntenia, Moldova şi Dobrogea – ale României (1992).

[21] I. Oprescu despre datele din Bucureşti, Geomal şi Sohodol, Alba, şi Lereşti-Albeşti, Argeş (1976).

[22] Gh. Geană despre observarea participativă la Soveja (judeţul Vrancea) (2014).

[23] M. Constantin despre „tabloul pastoral al înrudirii” de la Tilişca (judeţul Sibiu) (2000).

[24] R. Răutu *et al*. despre „sociabilitate şi de-ritualizare” în Bucureşti (2005).

[25] G. I. Stoiciu despre două grupuri franco-române din Bucureşti (2011).

programe de cursuri aveau să fie într-adevăr publicate în *Annuaire*[26]. După 2009, nişte numere speciale au fost editate în jurul unor teme ca proprietatea privată în post-socialism[27] şi marginalizarea socială contemporană [28].

La începutul expunerii mele, am evocat „polimorfismul" expresiilor biologice şi culturale ale fenomenului uman. Durata de mai bine de o jumătate de veac a *Annuaire Roumain d'Anthropologie* reflectă (în fond) răspunsurile pe care – cu titlu de „paleoantropologi", „bio-antropologi" şi „etno-antropologi" – generaţiile de contributori ai revistei noastre au ştiut să le dea acestei „luxurianţe" altminteri ireductibile a omului ca organism, ca societate şi ca simbol. Nu este vorba de nişte răspunsuri definitive – cu siguranţă! Însă istoria revistei de faţă (ca, probabil, aceea a oricărei publicaţii cu un profil mai mult sau mai puţin similar) mărturiseşte oricum despre ceea ce, când prin învăţarea vocabularului occidental al disciplinei, când prin experienţa „iniţiatică" a terenului autohton, constituie identitatea profesională elementară însăşi a predecesorilor, şi totodată a colegilor noştri de astăzi: a te afla într-o *căutare*, să spunem: a unui concept, a unei metode, şi mai ales a unui înţeles – ce pot da seama, în egală măsură, de o factologie particulară şi de un sistem teoretic acreditat.

BIBLIOGRAFIE

Banks, Eugene P., Vasile V. Caramelea, 1976, "A Contribution to the Study of Value Orientation and Cultural Ecology in Romania. (I) Research Atlas in Argeş County", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 13, pp. 65-70.

Beroniade, Simona, Tatiana Drăghicescu, S. Aloman, 1974, "Preliminary serological investigations on a group of *Rudari*", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 11, pp. 57-62.

Bolomey, Alexandra, 1965, "Materiaux paleo-fauniques d'Histria", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 2, pp. 29-35.

Caramelea, Vasile V., 1970, „Un laboratoire permanent sur terrain d'anthropologie sociale et culturelle. Station-pilot Berivoieşti-Muscel. Département d'Argeş", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 7, pp. 131-137.

---

[26] V. V. Caramelea (1972) şi Gh. Geană (1992).

[27] Vezi dosarul coordonat de Şt. Dorondel şi Th. Sikor (2009), cu articole semnate de K. Fox despre România, C. Patterson despre Moldova, F. Harvey despre Polonia, C. Staddon şi S. Grykien despre Polonia şi Bulgaria.

[28] Vezi în această privinţă contribuţiile despre excluziunea socială în India, de către A. Singh, B. Ramachandran, A. Kawlra, N. Kishor Das şi R. Yalamala (2013).

Caramelea, Vasile V., 1972, „Le premiere cours d'*anthropologie culturelle* à la Faculté de Philosophie de l Úniversite de Bucharest", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 9, pp. 155-159.

Caramelea, Vasile V., 1973, „La station pilote urbaine de Cîmpulung-Muscel, département d'Argeş, Roumanie. Deuxième laboratoire permanent sur terrain d'anthropologie sociale et culturelle, psychologique et educationnelle ", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 10, pp. 131-137.

Caramelea, Vasile V., V. Apostolescu, 1965, „Quelques résultats d'une enquête sociale concernant la dislocation de population de la zone du lac de l'hydrocentrale de Bicaz. Interprétation socio-démographique sur profile anthropologique", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 2, pp. 111-117.

Caramelea, Vasile V., V. Apostolescu, I. Oprescu, Gh. Geană, 1967, „Donnees demographiques portant sur les groupements humaines des villages de Moeciu et de Şimon et utilisees aux interpretations de l'anthropologie physique, sociale et culturelle", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 4, pp. 109-117.

Caramelea, Vasile V., Laura Parciu, Doina Pătrăşcan, Georgeta Marghescu, R. Anghel, V. Motapanayane, 1992, „Histoire des théories dans l'anthropologie sociale et culturelle et l'appareil conceptuel des recherches roumaines de spécialité (XI): *Value Orientation* dans la conception de quelques philosophes, sociologues et anthropologues qui ont collaboré aux recherches de 31 stations pilote urbaines et rurales pour la réalisation de l'Atlas axiologique national", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 29, pp. 60-71.

Cirică, Dana, Cristiana Glavce, 1999, "The Assessment of Physical Development of the Fetus and the Newborn, through Clinical and Ultrasound Metric Characters", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 36, pp. 53-57.

Constantin, Marin, 2000, „Tableau pastoral de la parenté dans un village transylvain", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 37, pp. 103-110.

Cristescu, Maria, Maria Istrate, Cezarina Bălteanu, 1976, „La variabilité de la lipidémie et de la cholestérolémie ", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 13, pp. 19-27.

Csóri, Zs., H. D. Honoghue, A. Marcsik, 2009, "Leprosy in the 10-13th Century A.D. in Eastern Hungary", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 46, pp. 3-11.

Dorondel, Ştefan, Thomas Sikor, 2009, "Private Property: from Postsocialism to Neoliberalism?", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 46, pp. 55-62.

Dumitrescu, Horia, Marta Ciovîrnache, Tatiana Drăghicescu şi R. Cănciulescu, 1965, „La structure anthropologique de la population du village de Rogova situé dans la plaine d'Olténie", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 2, pp. 51-60.

Enăchescu, Theodor, Suzana Grinţescu-Pop, Cristiana Glavce, 1973, "The Level of Physical Development of the Newborn in Urban and Rural Environment and Its Sexual Dimorphism", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 10, pp. 35-41.

Fox, Kathy, 2009, "Confusion, Secrecy and Power: Direct Payments and European Integration in Romania", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 46, pp. 63-75.

Geană, Gheorghiţă, 1978, "Some Aspects of the Romanian Kinship", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 15, pp. 81-84.

Geană, Gheorghiţă, 1992, "A Course of Lectures in Cultural Anthropology", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 29, pp. 77-81.

Geană, Gheorghiţă, 2014, "On aggression and humility in anthropological knowing", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 51, pp. 97-113.

Geană, Gheorghiţă, C. Furtună, I. Trancu, S. Hoinic, V. Apostolescu, R. Anghel, S. Coposescu, I. Zupei, S. Petrescu, V. V. Caramelea, 1974, "The Romanian Integral-Dynamic Anthropological System Applied to the Multidiciplinary Research bearing on Personality, coordinated by Philosophy, Sociology and Social Anthropology", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 11, pp. 73-66.

Glavce, Cristiana, Irene Ratti, Gabriela Roibu, 1985, "Some anthropological aspects of the native women from North-East Mozambique", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 23, pp. 43-50.

Grinţescu Pop, Suzana, Theodor Enăchescu, Maria Vlădescu, 1967, „Le type anthropologique de la population des villages de Şimon et de Moeciu de Sus (série masculine, entre 20-60 ans)", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 4, pp. 47-52.

Grinţescu Pop, Suzana, Theodor Enăchescu, Cristiana Glavce, 1970, „Le type anthropologique de la population du village de Moeciu de Sus (série masculine)", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 7, pp. 27-38.

Harvey, Francisc, 2009, "Anthropological and Geographical Perspectives on Parcel Elasticity in Poland", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 46, pp. 93-106.

Herseni, Traian, Vasile V. Caramelea, N. Radu, 1968, „Des enquêtes de psychologie sociale, de sociologie et d'anthropologie sociale – industrielle et culturelle dans le cadre d'une

recherche multidisciplinaire sur les ouvriers des mines de la «station pilote» de Berivoieşti – Argeş (I)”, *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 5, pp. 103-109.
Istrate, Maria, 2001, “Interregional Variability of the Glycemia Average Levels in Some Populations from Moldavia”, *Annuaire Roumain d'Anthropologie,* 38, pp. 27-32.
Istrate, Maria, Maria Ştirbu, Angela Simalcsik, 2000, “Evolution of the Degree of Demographic Opening in the Villages of Fărăoani and Prăjeşti”, *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 37, pp. 55-62.
Kawlra, Aarti, 2013, “ICT Mediated Development for Whom? A Reflexive Ethnography of ICT”, *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 50, pp. 39-52.
Kishor Das, Nava, 2013, “Social Exclusion, Governance Breakdown and Minority Regression in Northeast India”, *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 50, pp. 53-64.
Klein, Judith, Joana Pereira, Sofia Baltova, Ljudmila Efremovska, H.-G. Scheil, Tanja Arent, R. Neves, H. D. Schmidt, 2012, „MtDNA Haplogroup Frequencies in Four Balkan Populations from Bulgaria (Bulgarians and Karakachani), Republic of Macedonia (Ethnic Albanians) and Serbia”, *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 49, pp. 26-35.
Luca, Eleonora, 1990, „Donnees sur la differentiation morphotypologique des populations des *pămînteni* et *ungureni* de la zone Novaci – Gorj”, *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 27, pp. 45-54.
Marghescu-Ploeşteanu, Georgeta, A. Şerbănescu, S. Şerbănescu, C. Popescu, V. Motapanayane (South African Republic), V. E. P. Pinto de Jessus (Guineea Bissau), T. Skotvedt, R. Anghel, V. V. Caramelea, 1980, “Axiological zonal diversity within the Romanian people's cultural unity. Dimensions of varying values in Muntenia and Oltenia”, *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 17, pp. 61-66.
Măntescu, Liviu, 2008, „Le cerf vaincu – chasse à courre et neo-ruralite en Bretagne”, *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 45, pp. 111-122.
Mărcuş, Lucia, Victor Săhleanu, 1973, „L'anthroponymie de la zone Bran du point de vue dynamique et comparative”, *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 10, pp. 123-128.
Milcu, Ştefan, 1965, „Sur la methode complexe de recherche en anthropologie”, *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 2, pp. 1-8.
Miriţoiu, Nicolae, 1992, “Porotic Hyperostosis in the Free Dacians' Necropolis at Poieneşti–Vaslui: Congenital Hemolytic Anemia or Iron Deficiency Anemia? Preliminary Considerations”, *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 29, pp. 3-10.

Miriţoiu, Nicolae, Andrei D. Soficaru, 2002, „An Ectromely Case of a Skeleton Found in the Poieneşti Medieval Necropolis (Vaslui County) – enclosed appendix on a cubitus (isolated) of Vărăşti Neolithic Site Displaying the Same Abnormity”, *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 39, pp. 3-20.

Necrasov, Olga, 1964, „Etude anthropologiques des restes osseux néolithiques appartenant à la culture Cucuteni-Ariuşd, découverts à Doboşeni”, *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 1, pp. 15-17.

Necrasov, Olga, D. Botezatu, M. Ştirbu, R. Klüger, M. Roşca, D. Cotuna, 1966, „Sur la variabilité de la capacité vitale et les facteurs qui la determinant”, *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 3, pp. 37-45.

Necrasov, Olga, Maria Ştirbu, 1978, „L'importance de l'élevage dans l'économie primitive des tribus du Néolithique ancien de Roumanie”, *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 15, pp. 15-20.

Necrasov, Olga, D. Botezatu, C. Feodorovici, 1979, „Sur le sépultures néolithiques de Cernica (Culture Boian) et les caractéristiques démographiques de cette population”, *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 16, pp. 13-18.

Necrasov, Olga, D. Botezatu, 1981, „Les caractéristiques anthropologiques d'un squelette découvert à Ostrovu Corbului, appartenant à l'aspect culturel Schela Cladovei”, *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 18, pp. 11-14.

Necrasov, Olga, Maria Cristescu, D. Botezatu, G. Miu, 1981, „Aspects démographiques et caractères anthropologiques de la population neolithique de Cernavodă (Columbia) appartenant à la culture Hamangia”, *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 19, 11-24.

Nica, Marin, Dardu Nicolăescu-Plopşor, 1975, “A Ritual Complex of Cranium Cult Found Out in the Neolithic Settlement of Cîrcea (Oltenia)”, *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 12, pp. 15-17.

Nicolăescu-Plopşor, Dardu, 1976, „Deux cas de mort violente dans l'épipaléolithique final de Schela Cladovei”, *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 13, pp. 3-5.

Nicolăescu-Plopşor, Dardu, Ioana Popovici, 1967, „Les populations néolithiques du bassin du Bas-Danube. Les tribus de civilisations de Boian et Goumelnitza”, *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 4, pp. 3-16.

Nicolăescu-Plopşor, Dardu, Wanda Wolski, 1972, “Anthropological Study of the Tumular Incineration Necropolis at Tigveni”, *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 9, pp. 27-44.

Oprescu, Ion, 1976, “About the Communication Measurement of Human Communication”, *Annuaire Roumain d’Anthropologie,* 13, pp. 71-73.

Ramachandran, Bindu, 2013, “Differential Vulnerabilities among the Tribes of Kerala: Anthropological Insights”, *Annuaire Roumain d’Anthropologie,* 50, pp. 29-38.

Patterson, Carroll, 2009, “The paradox of market reform: *Pământ* and the vicious circle in the Republic of Moldova”, *Annuaire Roumain d’Anthropologie,* 46, pp. 77-91.

Pavlica, Tatjana, Verica Bozic-Krstic, Rada Rakic, 2010, “Frequency of Daltonism in the Regions of Backa and Banat – Serbia”, *Annuaire Roumain d’Anthropologie*, 47, pp. 39-48.

Perianu, Mihaela, 1991, „Aspects du rituel funeraire chez les groupements humaines pendant la periode de transition neolithique – l’âge du bronze”, *Annuaire Roumain d’Anthropologie*, 28, pp. 3-7.

Popa, Monica, Sebastian Ştefănucă, 2014, “Collective Forest Property in Koupa. Socio-historical and Comparative Perspectives Relevant for an Anthropology of Balkans”, *Annuaire Roumain d’Anthropologie*, 51, pp. 131-147.

Popovici, Ioana, 1976, „Contribution à l’étude de la carie dentaire chez les populations féodales roumaines”, *Annuaire Roumain d’Anthropologie*, 13, pp. 7-9.

Popovici Bădărău, Ioana, Maria Vlădescu, 1981, “Phenotypic modifications in the Population of a Rural Settlement from Bihor County”, *Annuaire Roumain d’Anthropologie,* 18, pp. 49-56.

Pospišil, M. F., C. Vulpe, 1970, “Digital and Palmar Dermatoglyphics in the Inhabitants of Moeciu de Sus (Valley of Bran, Romania)”, *Annuaire Roumain d’Anthropologie,* 7, pp. 71-76.

Radu, Elena, Ecaterina Morar, Alexandrina Dobre, Gh. Valentin, 1990, „Aspects de adaptabilité de la population roumaine aux conditions de vie et travail moderns”, *Annuaire Roumain d’Anthropologie*, 27, pp. 9-24.

Radu, Elena, H. Schmidt, L. Ciotaru, C. Glavce, I. Popa, A. Pârvu, 2002, “Frequency and Hereditary Factors of AB0 Blood Groups in Banat”, *Annuaire Roumain d’Anthropologie*, 39, pp. 53-68.

Răutu, Radu, Viorica Nicolau, Valentin Toma, 2005, „Une dynamique socioculturelle en transition: sociabilité et dé-ritualization”, *Annuaire Roumain d’Anthropologie*, 43, pp. 161-168.

Raicu, Florina, 2000, „L'étude du polymorphisme du chromosome Y par l'analyse du marqueur YAP chez la population de la région de Neamţ", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 37, pp. 97-102.

Singh, Anshu, 2013, "Terrorized Spaces of Delhi: A Study of Batla House", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 50, pp. 15-28.

Staddon, Caedmon, Stanislaw Grykien, 2009, "Local forest dependence in Central Eastern Europe: Bulgaria and Poland", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 46, pp. 107-119.

Soficaru, Andrei D., 2005, "A Skull with a Possible Sword Stroke from Tropaeum Traiani", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 42, pp. 3-6.

Soficaru, Andrei D., 2006-2007, "Human Remains Discovered in the *Basilica D* from *Tropaeum Traiani*", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 43-44, pp. 3-8.

Stahl, Henri H., 1971, „Sociologie ou anthropologie sociale?", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 8, pp. 113-115.

Stoiciu, Gabriel-Ionuţ, 2010, „Aspects culturels comparatifs du travail dans les enterprises multinationals", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 48, pp. 88-106.

Szelekovszki, M., A. Marcsik, 2010, "Anthropological Analysis of Human Skeletal Material (7-9th Century A.D., East Hungary)", *Annuaire Roumain d'Anthropologie,* 47, pp. 3-15.

Ştefãnucă, Sebastian, 2016, "National and ethnic in the dialectics of identity in Skra, Greece", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 53, pp. 43-61.

Ştirbu, Maria, Georgeta Miu, Maria Istrate, 2004, "Modifications – in Time – in the Puberty of Girls from the Two Different Ecological Media", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 41, pp. 43-50.

Ţârcă, Ana, 2001, "Contributions to the Dermatoglyphic Diagnosis of the Down Syndrome (Trisomia 21)", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 38, pp. 71-76.

Udrescu, M. Şt., 1990, „Les chiens de l'habitat humain de Stolniceni – Vâlcea ; données zooarchéologiques", *Annuaire Roumain d'Anthropologie,* 27, pp. 3-8.

Vlădescu, Maria, 1970, „La variabilité de certains caractères morphologiques du nez chez la population du village de Moeciu de Sus", *Annuaire Roumain d'Anthropologie,* 7, pp. 27-38.

Vlădescu, Maria, 1973, „Etude anthropologique de quelques populations de Bulgares de la Plaine du Danube, partie Ouest de la Munténie", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 10, pp. 43-62.

Vlădescu, Maria, 1990, „Aspects microévolutifs chez une population des monts Apuseni: Sălciua, département d'Alba", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 27, pp. 25-35.

Vlădescu, Maria, Cristiana Glavce, 1977, "Upon the Typological and Constitutional Variability according to Sex in Population of the Maieru Village (Bistriţa-Năsăud County)", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 14, pp. 19-25.

Yalamala, Reddisekhara, 2013, "Beyond the Institutionalized Approach to Research Ethics: Anthropology and Systems of Health Exclusion", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 50, pp. 65-78.

Zamfirescu, Vasile Dem., 1992, "Trends of Research in German Ethology (The Institute of Human Ethology of Max Planck's Society)", *Annuaire Roumain d'Anthropologie*, 29, pp. 73-76.

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 3 (2017)

Adina Baciu[*]
adinabbaciu@yahoo.com

Aspecte ale antropologiei biomedicale bucureştene

Încercând să ducă mai departe realizările medicului Francisc I. Rainer (1874-1944), profesor de anatomie la Facultatea de Medicină, un mare om de ştiinţă şi de cultură, practic creatorul şcolii antropologice româneşti, un grup de cercetători format din medici, biologi, psihologi care își desfășoară activitatea în cadrul Institutului de Antropologie „Fr. I. Rainer" al Academiei Române, studiază diverse aspecte ale omului bolnav și ale relațiilor acestuia cu medicul. În ultimii ani, antropologia biomedicală a emers ca subdomeniu al antropologiei fizice, având drept interese principale dezvoltarea și nutriția, starea de sănătate și fizicul, precum şi bolile, cu precădere cele de ordin cardio-vascular. Astfel, și activitatea cercetătorilor noștri se desfășoară în acest sens.

În institutul nostru, antropologia bio-psiho-medicală se realizează în cadrul *Programului 2,* intitulat: „Structura antropologică a populaţiilor actuale de pe teritoriul României". Acest program cuprinde două proiecte: „Sinteze antropologice româneşti" şi „Aspecte antropologice privind starea de sănătate a populaţiilor din România în condiţiile actuale". Temele abordate sunt extrem de variate, studiindu-se aspecte pornind de la istoria antropologiei până la marile probleme cu care se confruntă omenirea, cum ar fi: tulburările de nutriție, adicția, îmbătrânirea și migrația.

În cadrul *Proiectului 1* se efectuează studii comparative de antropologie și evocări de personalități. Obiectivele proiectului constau în valorificarea unor cercetări complexe de antropologie biomedicală în conexiune cu cercetări de antropologie socio-culturală şi

---

[*] Coordonator al Compartimentului de antropologie biomedicală al Institutului de Antropologie „Fr. I. Rainer" al Academiei Române, Casa Academiei Române, Calea 13 Septembrie, Nr. 13, C.P. 24, Sector 5, Cod 050711, Bucuresti, Etaj 3, Camera 3244. Tel./Fax: (004)-021-317.50.72.

demografică în populaţiile actuale de pe teritoriul României, în realizarea unor lucrări de sinteză, a unor studii comparative, retrospective multi și interdisciplinare. Totodată, colectivul de cercetare al acestui proiect își propune să evoce unele personalităţi din antropologia românească şi universală.

În cadrul *Proiectului 2* se desfăşoară cinci teme care au subiecte de studiu diferite, care vor fi descrise pe scurt în continuare.

În cadrul *Temei 1* se studiază impactul noilor provocări determinate de condițiile de mediu asupra sănătății populației. Obiectivul principal al cercetătorilor din această temă este de a identifica factorii de risc cu rol în apariția și dezvoltarea unor maladii umane cu determinism multifactorial.

Aspectele antropo-medicale ale corporalității în condiţiile de viaţă actuală sunt studiate în cadrul *Temei 2*. Pentru realizarea acestui studiu cercetătorii încearcă să evidențieze componentele regimului alimentar şi ale stilului de viaţă responsabile în instalarea tulburărilor de alimentaţie la copil, la adolescent şi la adultul tânăr, precum și prevalenţa (în funcţie de vârstă, sex, nivel socio-cultural) a factorilor de risc determinanţi ai obezităţii în cadrul populaţiei din România.

Consumul de droguri, dependențele de alcool, de tutun, de calculator sau de jocuri de noroc fac tot mai multe victime în societatea contemporană. Aceste fenomene medicale, antropologice și psiho-sociale constituie și preocuparea cercetătorilor care activează în cadrul *Temei 3*, care studiază adicția din perspective medicale, antropologice și psiho-sociale. Principalele obiective ale acestei teme constau în: determinarea cauzelor care stau la baza adicțiilor, evidenţierea prin metodele specifice antropologiei medicale a gradului de informare privind diferitele tipuri de dependență în rândul tinerilor, precum și în identificarea problemelor medicale şi psiho-sociale ale dependenţilor.

O abordare psiho-socio-medicală privind vârsta a treia se realizează în cadrul *Temei 4*, care își propune să efectueze un studiu cantitativ şi calitativ privind îmbătrânirea de succes. Obiectivul general al acestei teme de cercetare este de a evalua vârstnicul din punct de vedere psihosocial şi medical, pentru a identifica strategiile de prevenţie, tratament şi reabilitare. Obiectivele specifice constau în determinarea atitudinilor disfuncţionale, a stimei de sine, a depresiei, a anxietăţii, a stării mentale și a calităţii vieţii vârstnicului. De asemenea, se urmărește realizarea unui profil al persoanelor vârstnice active în corelaţie cu statusul psihologic şi social, precum și determinarea gradului de realizare a îmbătrânirii de succes.

În cadrul *Temei 5* sunt studiate diverse efecte ale migrației în formarea și dezvoltarea viitorului adult, în contextul globalizării. Ca obiective principale ale acestei teme de cercetare pot

fi enumerate următoarele: identificarea unor factori ce contribuie la transformarea stilului de viață în contextul migrației și identificarea din perspectivă antropologică a nevoilor bio-psihice specifice etapelor de dezvoltare ontogenetice, îndeosebi adolescenței.

Este de remarcat faptul că pentru realizarea obiectivelor propuse, cercetătorii colaborează cu diverse instituții, cum ar fi: Universitatea de Medicină şi Farmacie „Carol Davila", Bucureşti; Agenţia Naţională Antidrog; Asociaţia Crucea Albastră pentru România –„CARO"; School of Pharmacy, Keele University, Marea Britanie; Institutul de Sănătate Publică, Bucureşti și Craiova; Institutul de Ocrotire a Mamei şi Copilului (IOMC); Le Centre National de la Recherche Scientifique (CNRS), Paris, France; Institutul Clinic Fundeni; Laboratorul de Eco-Antropologie, Muzeul Omului Paris, Franţa; Laboratorul de Ecologie Umană; Facultatea de Științe Semlalia a Universității Cadi Ayyad, Marrakech, Maroc; Institutul Național de Diabet, Nutriție și Boli Metabolice „Prof. Dr. N. Paulescu", București; Institutul Național de Gerontologie şi Geriatrie „Ana Aslan"; Muzeul Judeţean de Ştiinţele Naturii Prahova, Ploieşti etc. De asemenea, numeroase personalități din lumea științifică și medicală, din țară și din străinătate, colaborează cu cercetătorii noștri în vederea atingerii obiectivelor propuse. Printre aceștia se numără: pr. conf. dr. Constantin Necula, prof. dr. Martin Frisher, dr. Emilia Elena Iancu, chestor Sorin Oprea, prof. Françoise Rovillé-Sausse și mulți alții.

Clădirea Institutului de Antropologie, ridicată în curtea Facultăţii de Medicină „Carol Davila" din București, s-a dat în folosinţă în anul 1937, cu ocazia Congresului internaţional de antropologie din acest an, prin eforturile profesorului Rainer. Institutul a fost inaugurat oficial în 1940, moment în care acesta se putea compara cu cele mai bune instituţii similare ale unor ţări de veche tradiţie. Prin întreaga activitate de cercetare în domeniul antropologiei biomedicale, prin problemele actuale abordate, cercetătorii Compartimentului de antropologie biomedicală al Institutului de Antropologie „Fr. I. Rainer" încearcă să se înscrie în tendința ultimilor ani, de a dezvolta antropologia biomedicală ca o ramură vastă a antropologiei fizice.

Această lucrare s-a realizat având la bază Proiectul de activitate al Compartimentului de antropologie biomedicală al Institutului de Antropologie „Fr. I. Rainer", predat și aprobat de Secția de Științe Medicale a Academiei Române (din care face parte și institutul nostru), în decembrie 2016.

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 3 (2017)

Marian Nuţu Cîrpaci
naayram@gmail.com

Ţiganii, o categorie socială etnic neomogenă

Deşi informaţiile de specialitate despre romi/ţigani sunt destul de consistente în zilele noastre, unele informaţii de epocă nu au fost comentate în profunzime. În cele ce urmează, vom realiza o scurtă exegeză istorică inspiraţi fiind de observaţiile a doi călători străini în Ţările Române, un francez profesor de latină în Bucureşti, şi un sirian, faimosul diacon Paul de Aleppo. Observaţiile celor doi aruncă o nouă lumină asupra unei realităţi demult uitate, şi anume, că în afară de romi, au fost şi alte etnii în starea de robie numită *ţigănie*. Aceste etnii sunt: sirieni, negri din Etiopia sau chiar ruşi şi turci. Exegeza pe care o intenţionăm cuprinde două părţi, prima dintre ele fiind consacrată probabilei legitimări mitice a robiei ţiganilor.

*

În 1822, F. G. Laurençon, profesor de latină şi franceză în Bucureşti, locuind timp de doisprezece ani în capitală, scria despre ţigani că sunt de două feluri. Primii „sunt albi «la faţă» sau cel puțin de o culoare mai puțin întunecată" (Laurençon, 2005: 32), iar „ceilalţi sunt țiganii rătăcitori, care trăiesc tot timpul în corturi «făcute» din rogojini proaste sau în păduri" (*ibidem*). Laurençon nota că cea de-a doua categorie de ţigani au pielea foarte neagră, sunt fierari, spoitori, zlătari, lăutari, ursari, ghicitori. Dar, din relatarea profesorului, observator imparţial şi deosebit de preţios informator, răzbate mirarea despre libertatea celei de-a doua categorii de ţigani: „Mai ciudat că acești țigani rătăcitori sunt liberi și nu depind decât de un dregător al principatului numit armaș" (*ibidem,* 33). Nu poate fi pusă la îndoială mărturia francezului. Ceea ce părea ciudat pentru acest om de cultură era faptul că, în ciuda culorii negre, ţiganii tradiţionali, căci despre ei este vorba, erau liberi. De ce i se părea ciudată libertatea romilor nomazi? Probabil pentru că în Statele Unite ale Americii, temeiul biblic al sclaviei negrilor era blestemul lui Noe pus pe urmaşii fiului său Ham. Cu adevărat, ursarii aveau documente domneşti prin care era interzis ca să fie

făcuţi sclavi la mănăstiri. Astfel, în *Uricariul*, vol. 1, pp. 282-283, este reprodus un hrisov[1] domnesc de la 1793, 25 martie, emis de Mihail Șuțu voievod, în care este mărturisit că romii ursari nomazi nu au fost sclavi. În epoca sclavagistă din S.U.A., se considera că rasele negroide sunt inferioare din cauza blestemului lui Noe asupra urmaşilor fiului său Ham. Numele lui Ham se traduce în ebraică[2] prin „ars de soare", sau „negru". Coincidenţă sau nu, după cum vom vedea în continuare, în limba romaní şi celelalte limbi indiene, substantivul „gham/kham" înseamnă „soare". La prima vedere, hinduismul nu are nimic în comun cu iudaismul. Totuși, istoria comparată a religiilor iudaică și hindusă ne va permite să presupunem că Moise a preluat blestemul pus de Noe asupra lui Canaan din... hinduism. *Hronograful*, o carte cunoscută în mediul monastic, carte din care părintele Ilie Cleopa cita deseori în predicile sfinției-sale, mărturisește, citându-l pe istoricul evreu Flavius Iosefus, că primele capitole ale Genezei au fost scrise pe table de aramă puse în doi stâlpi de piatră care se aflau încă în Siria pe timpul lui Flavius Iosefus (apud Băbuţ, 2005: 90). Deci suntem îndreptățiți să afirmăm că sursa primelor capitole din Geneză nu este Moise, ci Moise a preluat mituri mai vechi pe care le-a prelucrat. De altfel, mitul potopului universal, apare şi în epopeea lui Ghilgameș, și în scrierile sacre hinduse *Matsya Purana* și *Padma Purana*. Ceea ce este tulburător însă este conservarea numelor fiilor lui Noe, în scrierea hindusă *Padma Purana*! Un englez, Francis Wilford, a descoperit că *Matsya Purana* a conservat numele celor trei fii ai lui Noe, Satyavrata în varianta hindusă, asa cum este ea redată în *The History of British India* , vol. I:

[1] „...prin jaloba ce au datu domniei mele, bulubașii și giuzii și toți țiganii cetași ai acestor doue bresle cu plângere, că ei dintru începuturi au fost trăitori statornicit în țara aceasta, purtându dajdele lor deapururea ca niște locuitori ai pămentului care mai înainte au fost mulți la numeru pentru că din neamul acestora, din vechime danie pe la mănăstiri și pe la boeri nu s'au datu, păzinduse privilegiile ce au avutu prin domneștile hrisove, cu legătură ca să nu se deie danie dintre dânșii. Dar apoi în anii din urmă rătăcinduse hrisovele acele de la mâna lor, s'au fost datu mulți dintre dânșii danie cu hrisove, întru care vreme câți au remas nedați, fiind cuprinși de frica daniilor, pe de altă parte geremetisiți de către zapciii lor, cu chipu ca să-i scape să nu se dea danie, au remas cu totul fără de nădejde, și temânduse ca nu cumva se cadă și ei în robie pe la boeri, au fugitu de aice în Cordonul Nemțescu, și într'alte părți streine unde cei mai mulți dintre dânșii și acum se află, și din pricina aceasta pre puțini țigani au remas aice în țară. Cărora macar că mai pe urmă, de la luminații domni hrisove li s'au fost datu cum că nu se vor mai da danie, dar acele hrisove fiind fără legătură de blăstăm arhieresc, pe urmă tot nu s'au ținutu în samă, și ei au remasu petrecându cu prea multă frică, și deapururea ca o rană în inima lor locuește frica daniilor. Pentru care cu lacrimi s'au rugatu noue ca să'i punem la cale cu odihna lor, și să le dăm hrisovu cu legătură de arhierescu blăstămu ca să le iasă din inimi frica aceasta, și să se statornicească mai cu temeiu, adunânduse și cei fugiți pintr'alte părți de locu."

[2] http://biblehub.com/topical/h/ham.htm.

„Este povestit în Padma Purana, că Satyavrata, a cărui salvare miraculoasă dintr-un potop universal este relatată pe larg în Matsya, a avut trei fii. Primul se numea Jyapeti, or Stăpânul Pământului. Ceilalţi au fost C'harma şi Sharma, pronunţate în dialectele vulgare C'ham şi Sham, aşa cum auzim deseori Kishn pentru Crishna. Patriarhul regal (pentru că aşa este descris în Purane) îl iubea în special pe Jyapeti, căruia el i-a dat toate regiunile până la nordul Himalayei, în muntii înzăpeziţi, care s-au întins de la mare la mare, şi cărora Caucaz le este o parte. Lui Sharma el i-a dat ţările de la sudul acelor munţi: dar l-a blestemat pe C'harma; pentru că, atunci când bătrânul monarh era beat cu băutură de orez, C'harm a râs; şi el a fost ca urmare sub blestemul tatălui său să devină sclavul sclavilor fraţilor săi" (Mill, 1817: 102-103).

Ceea ce Wiflord a omis să ne relateze, a fost traducerea numelui C'harma/C'ham. În evreieşte, ca şi în sanscrită, „ham" sau „kham/gham" înseamnă, aşa cum am menţionat, „ars de soare, negru". Iată că blestemul lui Ham, al rasei negroide adică, a început în India. Observăm că numele biblice Ham, Sem, Yafet, sunt prezente în *Matsya Purana* sub formele C'ham, Sham şi Jyapeti. Într-adevăr, în *Vede* este descrisă lupta rasei *arya* (arienii) contra rasei *dasyu*[3] (dravidienii sau sclavii), rasă descrisă ca fiind negroidă, cu nasul aplatizat („anasika") şi nerespectând religia hindusă. Se pare că în Kashmir exista o colonie[4] a triburilor pierdute ale lui Israel, în satul Gutlipora, la 30 km nord de Srinagar. Colonia este cunoscută sub numele de Bani Israel, sau „Fiii lui Israel". Şeful lor tribal, Mir Alam Naqshbandi, pretinde că are 120 de ani, şi afirmă că ei sunt descendenţii lui Iacob al lui Israel, de aceea ei sunt numiţi Bani Israel. Se spune că în Kashmir, pe muntele Nebo, există mormântul profetului Musa, echivalentul arabic al numelui Moise, iar o comunitate care locuieşte pe acel munte se consideră drept urmaşă a lui Musa Paigambar, sau Moise Profetul. Custodele actual al mormântului, Wali Rishi, afirmă că strămoşii lui l-au păzit de 900 de ani şi declară că acesta este mormântul marelui profet Moise (Khayal, 2013). Servindu-se de aceste evidenţe, profesorul kashmirian de istorie Fida Mohammad Hussain susţine că Moise, fiind persecutat de faraonii egipteni, a ajuns în Kashmir şi a murit la vârsta de 120 de ani, fiind înmormântat pe muntele Nebu în Bandipur, 50 kilometri nord-vest de Srinagar (*ibidem*). Într-adevăr, *Biblia* susţine că Moise a fost înmormântat pe muntele Nebo.

[3] *Das* în limba romilor ca şi în hindi înseamnă „sclav". Romii din Bulgaria îi denumesc pe cei din România şi Grecia drept „roma das(ikane)", cu sensul de *romi sclavi ai religiei creştine*, deoarece majoritatea romilor bulgari erau musulmani. Romii musulmani se numesc „roma khorakhane/horahane", adică *romi care respectă Coranul*.

[4] „Noi am devenit musulmani cu multe secole în urmă şi înaintea convertirii noastre noi am fost budişti. Înainte de asta noi am fost Bani Israel. Noi am fost destinaţi să suferim şi am fost împrăştiaţi în toată lumea şi noi am venit în Kashmir prin Gilgit şi Chitral, lăsând pe unii din fraţii noştrii în Iran, Turcia, Samarkand şi Afghanistan", spune Mira Alam (Khayal, 2013).

Ciudate coincidenţe, numele celor trei fii ai lui Noe prezente în Puranele hinduse, ca şi numele muntelui Nebo din *Biblie* unde a fost îngropat Moise, aflat în Kashmir şi păzit de o comunitate numită urmaşii lui Moise. Putem presupune că mitul biblic al potopului universal, precum şi cel al blestemului rasei negre, este preluat din India? Dacă da, nu este clar, dar este sigur că romii au plecat din India rasismului celor patru caste („chatur-varna"), mai precis, din cauza blestemului pus pe rasa neagră de Manu/Noe, şi au ajuns să fie înrobiţi din cauza aceluiaşi blestem preluat/existent în creştinism. În hinduismul oficial, motivaţia fragmentării violente a castelor este bazată pe un verset celebru din *Rig-Veda* 10.90, numit „Purusha Sukta", care spune că Dumnezeu (*Brahma*) a creat pe preotul brahmin din capul său, pe luptător/*kshatrya* din pieptul său, pe ţăran/*vaishya* din burta sa, iar castele inferioare/*shudra* din picioarele sale. De aceea toţi *shudra* trebuie să fie servitorii/sclavii castelor superioare. Din casta *shudra* face parte şi sub-casta *dom*/*rom*, nume purtat de romii europeni. Această interpretare a dus la un rasism intens care durează de peste 2500 de ani în India. Se crede că romii au emigrat din India din cauza sclaviei impuse de rasismul religios. Noi conchidem că au ajuns sclavi în România pe acelaşi principiu indian conservat şi în *Biblie*, adică blestemul lui Noe/Manu pus pe rasa neagră.

*

Revenind la F. G. Laurençon, înţelegem că doar unele triburi rome erau în starea de sclavie extremă pe care profesorul Laurençon o descrie prin cuvintele „e îngăduit stăpânilor să-i maltrateze, să-i vândă, să-i dea, într-un cuvânt să facă cu ei ce vor" (Laurençon, 2005:32). Întrebarea care ne răsare în minte este: dacă romii au fost luaţi în sclavie pe temeiul culorii negre, atunci cum de au devenit albi, aşa cum i-a descris Laurençon pe sclavii din prima categorie? Ştim că legile româneşti interziceau căsătoriile mixte, ţigani cu români. Iar dacă acestea se întâmplau, atunci românul devenea ţigan cu tot cu progeniturile sale. Cu cine se puteau căsători presupuşii romi, astfel încât, în urma imixtiunii genetice, urmaşii lor să aibe piele albă? Tot un document românesc[5] ne dă răspunsul. În vechime, orice persoană, indiferent de etnie sau originea geografică putea deveni ţigan. Documentul următor, datat la Iași, 25 martie 7217 (1704), demonstrează acest adevăr uitat astăzi:

[5]N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria romînilor*, vol. VII, partea III, pp. 297-298.

„Eu Panaite Țiganul și cu fămeia mea Safta scriem, [etc.], cum noi... am socotit și ne-am vândut dumisali Hatmanului Lupului dirept doaîdzăci lei bătuți..., ca să fim dumisali direpți robi Țigani, și cu copiii ce să vor naște dintru noi... Căci noi stăpâni n'am avut, că eu Panaite Țiganul am fostu Turcu și m'am botedzat, iară fămeiea mia iaste Ruscă din Țara Leșească; pentru aceia ne am vândut dumisale Hatmanului... Eu Gligore diac de Cămară am scris zapisul. Pun degetul «Safta Țiganca lui Panaite».”

Deși originea nevestei lui Panaite era clar specificată, ca fiind aceea de rusoaică din Polonia, ea semnează ca Safta Țiganca, nu „Rusoaica”, așa cum era de așteptat. Noua ei stare de sclavie anula etnia și conștiința identității sale și a copiilor ei. Dacă Panaite era turc, într-adevăr nu putem ști, deși el se recomandă așa, numele lui fiind de origine greacă, dar este greu de crezut ca o rusoaică să se căsătorească cu un țigan/rom, mai ales în acele timpuri. Putem considera totuși că din moment ce actul s-a făcut după ce cuplul a încasat banii, adică cei 20 de lei, și acel Panaite s-a botezat la ortodoxie (primind un nou nume?!), atunci Panaite nu mai putea fi nici turc sau mahomedan, ci ţigan. Prin urmare, el s-a înrolat de bună voie în stratul social al robilor țigani și și-a asumat noua identitate de la începutul documentului. Presupunem că cei doi erau fugari din Imperiul Otoman, el probabil salvând-o pe Safta, care va fi fost luată prinzonieră de vreun turc. Singura posibilitate de a scăpa de urmăritori a fost fuga în Moldova. *Dacă era rom, cel mai simplu s-ar fi dus la șatra sa cu iubita lui, și ar fi cutreierat lumea. Este știut că romii în vechime nu părăseau șatra decât fiind luați în sclavie. Dar nefiind rom, a ales calea sclaviei pentru că avea nevoie de bani.* Este limpede că apelativul de ţigan în cazul celor doi nu se referea la *etnia* de romi, ci la *starea socială* de sclavi. Dar cel mai convingător amănunt este mărturia musulmanului Panaite*, care spune că s-a botezat creştin ortodox pentru a putea fi făcut sclav ţigan!* Într-adevăr, nu era posibil ca un musulman să fie făcut sclav, din cauza stăpânirii turceşti.

Cât despre prezenţa ruşilor ca sclavi în Moldova, acesta este un fapt probat prin scrierea lui Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei*[6], în care este menţionată strămutarea a peste o sută de mii de robi în Moldova de către Ştefan cel Mare. Aceştia nu putea fi trecuţi decât la starea socială a ţigăniei, şi doar cu aceştia puteau să se căsătorească celelalte rase înrobite în ţigănie. Satele de ruşi robi sunt menţionate şi în *Enciclopedia română*, unde despre comuna ieşeană Sirca

[6] „Mulţi oameni, bărbaţi, muieri, copii, au scos în robie, mai mult de 100.000. Mulţi de aceia au aşăzat Ştefan Vodă în ţara sa, de şi până astăzi trăiaşte limba rusească în Moldova, ales pre unde i-a descălecat, că mai a treia parte grăiescu rusește.” (Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, Sursa: http://adevarul.ro/locale/galati/istorii-controversate-Stefan-mare-jefuitorul-fost-domnitorul-autor-deportari-masa-dus-distrugerea-sute-sates-1_5589a342452e97e90aac0ee7/index.html).

descoperim că era formată din şapte sate cu 3519 locuitori pe la anii 1900, „care odinioară au fost Ţigani robi şi ruşi... aceştia vorbesc româneşte” (Diaconovich, 1904: 967).

Aşa cum am arătat în textul nostru „African sau Ţigan”, în Ţările Române au existat africani din Etiopia şi sirieni în starea de robie numită ţigănie. Putem presupune că şi aceştia cu timpul s-au albit[7] în urma căsătoriilor cu ruşii aduşi de Ştefan cel Mare sau cu alte rase albe înrobite. La rândul său, arhidiaconul Paul de Aleppo (1836: 132), vizitând Țările Române între anii 1653-1656, făcea următoarea remarcă despre sclavii arabi:

„Este demn de remarcat că cea mai mare parte a rândaşilor, care au grijă de caii Begului şi ai mai marilor statului, sunt din ţara noastră, şi din Egipt, mahomedani şi creştini. Ei au de altfel o mulţime de sclavi negri cumpăraţi, pe care în mod obişnuit îi cheamă prin numele «Arab! Arab!». Ca atare, ei cred că toţi oamenii din ţara noastră sunt sclavi negri, sau grăjdari; şi pentru acest motiv ei se uită cu nemulţumire la noi: şi când noi am ajuns în mijlocul lor, şi ei l-au văzut pe Patriarh, şi stilul nostru şi ceremoniile, şi au văzut citirea noastră elegantă a limbii greceşti, ei au fost foarte uimiţi.”

Din fragmentul de mai sus, conchidem că şi sirienii şi egiptenii văzuţi de arhidiacon erau consideraţi tot în rândul sclavilor, din cauza culorii pielii.

Relevantă, totuşi, rămâne mărturia directă a profesorului Laurençon. Acesta fiind contemporan cu fenomenul trăit al sclaviei, nu putem să-i ignorăm observaţiile pertinente. Pe baza legilor reafirmate de Alexandru Ioan Mavrocordat (Peretz, 1931: 48) – legi care pedepseau amestecul marital al ţiganilor cu românii prin trecerea moldoveanului liber la starea de ţigănie –, putem presupune că unii romi au devenit albi şi din cauza amestecului cu moldovenii, în acest mod explicându-se culoarea „mai puţin întunecată” a ţiganilor robi observată de Laurençon. Hrisovul de la 1785 sancţiona prin sclavie căsătoria moldovenilor cu ţiganii:

„...după obiceiul ce s'au urmat din vechiu, cum şi pentru partea moldovinească, ce s'au însoţit până acum prin cununii cu partea ţigănească, fiind şi hotărâri prin hrisoave Gospod, ca un moldovan de va priimi să ea ţigancă sau moldovancă ţigan, să rămână robi ca nişte ţigani...” (Peretz, 1931: 62).

Hrisovul din care am reprodus mai sus era emis în 12 septembrie 1785, de boierii moldoveni împreună cu ierarhii Gavril, mitropolitul Moldovei, Leon, episcopul Râmnicului, şi

[7] Povestea lui Harap-Alb este foarte sugestivă prin onomastică. Harapul fiind negru, cum de s-a albit?

Iacob, episcopul Huşiului. Documentul era acceptat de voievodul Alexandru Ioan Mavrocordat şi semnat de douăzeci mari boieri după semnăturile înaltelor feţe bisericeşti.

În acelaşi timp, observăm că nu toţi romii au fost sclavi, mai ales pe temeiul hrisoavelor domneşti citate de Zamfir Arbure:

„Aşa de pildă sunt chrisove de la 1755 Novembre Ianuarie 2, 1782 Decembre, 1892 Oct. 8, 1793 Martie 25, 1802 iunie 20, 1804 Febr. 20, în cari se zice că: «după vechiul privilegiu, dat Ţiganilor de Domni, Ţiganii domnesci nu se vor dărui boierilor sau mănăstirilor»” (Arbure, 1898: 112).

*

Pe baza documentului lui Mihail Şuţu şi a mărturiei lui Laurençon, putem afirma că romii au intrat târziu în sclavie, adică atunci când au pierdut hrisoavele prin care li se afirmau privilegiile de a fi liberi. De asemenea, pe temeiul mărturiei diaconului sirian Paul de Aleppo, putem fi siguri că africanii erau robi, ca şi sirienii. În concluzie, putem spune că nu orice ţigan, negru sau nu, este obligatoriu descendentul romilor sclavi, pentru că redescoperirea unor surse vechi şi demne de crezare ne îndreptăţeşte să afirmăm că unii dintre ţiganii care nu ştiu limba romaní sunt descendenţii foştilor sclavi etnici sirieni sau etiopieni, care în urma sclaviei îndelungate şi-au uitat limbile. Este puţin probabil ca Paul de Aleppo să fi greşit atunci când a scris că românii i-au confundat pe însoţitorii sirieni ai diaconului Paul de Aleppo cu sclavii negri. Deşi textul în varianta englezească a scrierii diaconului sirian nu foloseşte termenul de țigani, ci pe acela de „grooms”, „grăjdari”, continuarea frazei, „ei cred că toţi oamenii din ţara noastră sunt sclavi negri sau grăjdari”, ne îndeamnă să presupunem că diaconului sirian îi era ruşine că nişte conaţionali de-ai lui erau socotiți țigani. De asemenea, observaţia francezului Laurençon – despre culoarea ţiganilor sclavi care „sunt albi «la față» sau cel puțin de o culoare mai puțin întunecată” – se poate referi la descendenţii sclavilor negri de care diaconul Paul de Aleppo scria în anii 1650, care posibil că s-au metisat cu alte etnii aflate în starea de țigănie, deoarece Laurençon spune că romii negri erau liberi. Este cunoscut faptul că mariajele mixte între români şi ţigani erau un fapt inevitabil, lucru ce a dus la legile stricte emise de Alexandru Ioan Mavrocordat contra căsătoriilor între ţigani şi români. Pe baza documentului emis de Şuţu (nota 1), conchidem că sclavia romilor a durat mai puţin de cinci sute de ani, aceştia intrând în sclavie din cauză că au pierdut hrisoavele, „în anii din urmă”, sau pentru că hrisoavele nu erau întărite cu blestem arhieresc, şi, ca atare, boierilor nu avea de ce să le fie teamă de vreo pedeapsă divină dacă încalcă

ordinele domnitorului. Nelegarea hrisoavelor domnești de scutire a țiganilor de danie către mănăstiri sau boieri cu blesteme/anateme poate să reflecte nemulțumirea înaltelor fețe bisericești pentru că erau lipsiți de forță de muncă, așa cum reiese din mărturia lui Gheorghe Potra: „călugări și egumeni s-au scandalizat foarte tare, nevoind cu nici un chip să admită desrobirea țiganilor, deoarece ziceau ei că li se știrbesc drepturile lor sfinte, pe care le-au moștenit de la început, când le-au fost mănăstirile închinate” (Potra, 2002 [1939]: 104).

Aşadar, redescoperind că sclavia/ţigănia a cuprins în sine o multitudine de grupuri etnice, etiopieni, sirieni, gavaoni[8], ruşi, tătari etc., nu se mai poate considera pe baza conceptului de simţire[9] că orice cetăţean român care de acasă ştie doar că este ţigan, fără a avea şi vreo informaţie că în ascendenţa sa s-a vorbit vreodată limba romaní,[10] este automat şi etnic rom.

BIBLIOGRAFIE

Arbure, Zamfir, 1898, *Basarabia în sec. XIX*, Bucuresci: Institutul de arte grafice Carol Göbl.

Băbuţ, Gheorghe, 2005, *Hronograf*, ediţia a II-a, Oradea: Pelerinul Român, 2005.

Cîrpaci, Marian Nuţu, 2016, „African sau Ţigan”, în revista online *Confluenţe* (http://confluente.ro/marian_nutu_carpaci_1465315849.html).

Codrescu, Theodor, 1871, *Uricariul*, vol. 1, edițiunea a II-a, Iaşi: Tipografia Buciumul Român.

Diaconovich, C., 1904, *Enciclopedia română*, vol. III, Sibiu: Editura şi Tiparul lui W. Kraft.

Khayal, Ghulam Nabi , 2013, „Semitism: Does Moses lie here?” (http://indiatoday.intoday.in/story/prophet-moses-was-buried-at-mount-nebu-near-srinagar-claims-kashmiri-historian/1/391528.html).

Iorga, N, 1904, *Studii și documente cu privire la istoria romînilor*, VII. *Cărți domnești, zapise și răvașe*, – partea III – *Istoria literaturii religioase a romînilor până la 1688*, București: Editura Ministerului de Instrucție”

[8] Despre enigmaticii țigani gavaoni, citiți articolul nostru „African sau Ţigan”, http://confluente.ro/marian_nutu_carpaci_1465315849. html.

[9] Concept îmbrăţişat de ONG-istica rromă, „eu simt în sufletul meu că sunt rrom, deşi nimeni din bunicii mei nu-şi amintesc că strămoşii mei să fi vorbit limba romaní”.

[10] Deşi putem presupune că în urma persecuţiilor împărătesei Maria Tereza, care a instituit pedepse contra vorbirii limbii romaní în public, mulţi romi din Ardeal de teamă şi-au uitat limba (http://rombase.uni-graz.at/cgi-bin/art.cgi?src=data/hist/modern/maria.en.xml).

Laurençon, F. G., 2005, „Noi observaţii asupra Ţării Româneşti” (1822), în *Călători străini despre Ţările Române în secolul al XIX-lea,* serie nouă, vol. 2 (*1822-1830*), Bucureşti: Editura Academiei Române, pp. 23-62.

Mill, James, 1817, *The History of British India*, vol. I, London: Printed for Baldwin, Cradock, and Joy.

Paul of Aleppo, 1836, *The travels of Macarius: Patriarch of Antioch*, vol. I, London: Printed for the Oriental Translation Fund of Great-Britain and Ireland.

Peretz, Ion, 1931, *Curs de istoria dreptului român. Hrisoavele domneşti*, București: Tipografia „Carageale”.

Potra, Gheorghe, 2002 [1939], *Contribuțiuni la istoria țiganilor din România*, Bucureşti: Editura Mihail Dascăl.

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 3 (2017)

Silvia-Diana Šolkotović
solkotovicdiana@yahoo.com

Cercetări etnografice în Timocul sârbesc

În condițiile actuale, de globalizare a societății, de tehnologizare și informatizare, regiunile românităţii din afara României reprezintă o sursă de reîntoarcere la origini, o oază aproape neatinsă de modernul ritm galopant al înstrăinării.

Cultura populară conservată de-a lungul mileniilor, cu obiceiuri moștenite încă de la traci, puțin sau deloc alterate de slavism, creştinism sau urbanism, cu zeități păgâne și ritualuri precreștine, este alcătuită dintr-un sistem complex care, cercetat la scara zonei, reprezintă un diamant neşlefuit. Din păcate, acesta e pe cale să-și piardă definitiv strălucirea. Migrațiile de toate felurile şi-au pus amprenta asupra populaţiei, iar „ciuma albă” a secolului tehnologiei avansate și-a întins aripile și peste acest teritoriu.

În zonă s-au făcut destul de puține înregistrări, cercetătorii sârbi lovindu-se nu numai de bariera de limbă, ci și de suspiciunile populației locale. Cercetătorii români s-au lovit de aceleași obstacole, chiar și lingvistice, fiindcă deși graiurile folosite sunt românești, calchierile și împrumuturile din sârbă au dus la crearea, alături de arhaismele limbii nefiltrate prin evoluțiile gramaticii românești și neologismele adoptate din limbile popoarelor stăpânitoare de-a lungul istoriei, a unui limbaj care, la fel ca și graiurile din România, se deosebește de la sat la sat, nu numai de la o regiune la alta.

Înțelegerea complexă a folclorului vorbitorilor de graiuri româneşti din Serbia de Nord-Est poate fi realizată prin prisma cunoașterii și înțelegerii regiunii (mă refer aici la percepţia tuturor aspectelor vieții, nu numai la cel lingvistic, ci și la cel social, istoric, psihologic etc). Din păcate, cercetătorii originari din zonă care nu au de întâmpinat problemele legate de limbă sau chiar de apartenență națională sunt puțini, iar dintre aceștia, doi locuiesc în Franța, unul la Belgrad, iar cei care au ales să rămână în regiune și să se ocupe de tot ce înseamnă tradiții, obiceiuri, istorie se pot număra pe degetele unei mâini. Cântecele, obiceiurile dispar în fiecare zi. Oralitatea și specificitatea lor le condamnă la pieire.

Despre existența unei populații pe teritoriile actualei Serbii de nord-est vorbesc (e adevărat că nu multe) izvoare încă din antichitate: Herodot, Socrate, Clement Alexandrinul, despre traci, iar cronicarii romani despre populația romanizată sau instalată de către romani pe aceste teritorii. Scrieri mai pe larg despre aceste teritorii există începând din Evul Mediu, odată cu însemnările cronicarilor domnești și jurnalele de călătorie. Multe dintre documentele de ev mediu s-au pierdut sau au fost făcute pierdute, mai ales cele bisericești. Dintre cele mai cunoscute lucrări referitoare la regiunea Serbiei de Răsărit sunt, în general, cele din timpul apartenenței acestei regiuni Imperiului Austro-Ungar sau Bulgar, cele mai cunoscute fiind scrierile lui Gustav Adolf Küppers, Felix Kanitz, Stojan Romanski. Numărul lor s-a mărit odată cu trezirea conștiinței naționale din epoca revoluțiilor europene.

În 1943, apare la București *Românii din Timoc*, culegere de izvoare îngrijită de C. Constante și A. Golopenția, cu o prefață de dr. Sabin Manuilă și o introducere de Emanoil Bucuță, reeditată la Timișoara în 2008, având drept coordonator[1] pe profesorul universitar și, în același timp, cercetătoarea Otilia Hedeșan. Culegerea cuprinde, în două volume, textele (traduse în românește, acolo unde a fost cazul) referitoare la comunitatea de limbă românească de pe teritoriul Serbiei de Nord-Est, așezată atât pe Valea Mlavei, a Dunării, a Timokului, a Moravei, a Pekului și Resavei, regiune denumită prin generalizare Timoc, texte semnate de Delatimoc, G. Lejan, A. Ubicini, V. Jakšić, Szabó Iózsef, Dragoljub Ivanović, Émile Picot, Gustav Weigand, G. Vâlsan, G. Giuglea, L. T. Boga, Stojan Romanski, F. Kanitz, Emanoil Bucuță, Tihomir Đorđević, Atanasie Popovici. Tot în 2008, tot la Timișoara, a apărut și colecția de studii și articole „Timoc“, cu aceeași coordonatoare, cu articole scrise de Otilia Hedeșan, Alexandru Metea, Octavian Metea, Al. Dumitrescu Jippa, Emil Petrovici, Ion Pătruț. Așa cum se observă, în toate trei cărțile, scriitorii sunt și de origine română, și sârbă, și străină.

Cercetătoarea de la Institutul de Studii Balcanice din Belgrad, Annemarie Sorescu Marinković, a alcătuit o încercare de periodizare a cercetărilor etnologice a culturii populare a românilor din Timoc[2], descriind lucrările celor de sus și adăugând prezentarea altelor mai noi, cum ar fi, spre exemplu, cele ale lui Gheorghe Zbuchea, I. F. Dobrescu, N. L. Dobrescu, sau mai vechi: Cantemir, Iorga, Xenopol, Dimitrie Onciu, sau relativ vechi: Ljubomir Jovanović. De asemenea, sunt amintite studiile specializate, etnologice sau culegerile de folclor ale lui Ovid Densusianu, L. A. Candrea și Th. Speranția cu folclor din sudul Cazanelor Dunării, C. Cosmescu

[1] Așa cum apare pe pagina a treia.
[2] Annemarie Sorescu-Marinković, „Cultura populară a românilor din Timoc – încercare de periodizare a cercetărilor etnologice”, în *Philologica Jassyensia,* An II, Nr. I, 2006.

cu poezii populare ale românilor din Serbia, Vuk Karađić cu cântecele populare culese de acesta într-o colecție dăruită lui Gheorghe Asachi. Alături de acestea, un loc important este acordat cercetătorilor Biljana Sikimić, Slavoljub Gacović și Otilia Hedeșan.

Sorescu-Marinković arată că în jurul anului 1965 a început o perioadă de ample cercetări etnologice ale satelor din estul Serbiei care s-a concretizat într-o culegere de monografii și publicarea unor studii și monografii zonale publicate în „Buletinul Muzeului de Etnografie“ și în alte trei reviste de specialitate. La realizarea acestor publicații au participat cercetători sârbi, ca, spre exemplu, Petar Kostić care s-a ocupat de obiceiurile calendaristice de peste an, Nikola Pantelić de structura familiei și de obiceiurile de nuntă și Slobodan Zečević de ființele mitice și de cultul morților. Referindu-se la faptul că și comunitatea internațională este interesată de comunitatea timoceană, Sorescu amintește de etnologul și antropologul francez de origine din Timoc, Dejan Dimitrijević-Rufu, care a introdus termenul de *identitate contextuală,* caracterizând relația individului cu comunitatea locală, cu biserica și cu statul, cât și de lingvista de aceeași origine și cu aceeași cetățenie ca Rufu, Marijana Petrović-Rignault. Considerat a fi cel mai consistent studiu despre tinerii timoceni în contextul păstrării tradițiilor este “Will They Still Be Dancing? Integration and Ethnic Transformation among Yugoslav Immigrants in Scandinavia”, al sociologilor suedezi Carl-Urlik Schierup și Alexandra Alund, studiu referitor la tinerii stabiliți în Danemarca și Suedia.

O mare parte a cercetătorilor sârbi care au scris despre regiune au integrat ritualurile comunității române în cele sârbești. Nu este vorba însă din partea acestora despre o discriminare individuală, având la bază etnia română, fiindcă ignorarea deosebirilor etnice pe teritoriul Serbiei este valabilă și pentru restul minorităților existente pe teritoriul țării. În Serbia există chiar o fundamentare teoretică pentru acest tip comportamental. În 1974, cercetătorul Ivan Kovačević în lucrarea sa „Influența Romantismului în dezvoltarea etnologiei” a criticat vehement modul de lucru al marelui om de cultură Vuk Karađić (și pe cel al discipolilor acestuia) care a cules creații populare și a scris despre obiceiuri (într-o perioadă a vieții a locuit la Kladovo și la Brza Palanka și a adunat folclor românesc din zonă) într-un mod „inconștient, mecanic, contaminat de autohtoni, fără nici un strop de responsabilitate față de practicile contemporane”[3]. Același cercetător, câțiva ani mai târziu, în subcapitolul intitulat „Etnologia în raționalismul sârbesc”, l-a ridicat în slăvi pe Dositej Obradović (și alături de el, pe alți naționaliști sârbi), printr-o analiză

[3] Ivan Kovacevic, „De la etnologie la antropologie”, în *Etnologia și antropologia: situația actuală și perspective,* Colecția EI SANU 21, Belgrad, 2005, pp. 11-19.

profundă a ideilor acestuia și a adăugat repertoriului propriu de postulate teza conform căreia etnologia sârbească ar fi avut un viitor mult mai strălucit dacă aceste idei raționale ar fi caracterizat-o de la început. Cât despre conceptul de etnologie, afirmă că trebuie folosit numai unul național, *a double insider syndrome,* care să fie caracterizat de o dublă loialitate: de naționalitate (exclusiv sârbească) și de clasă (comunistă), iar scrierile să aibă o aplicabilitate teoretică națională și politică.

Sfera publicistică legată de Timoc și timoceni este mult mai bogată. La fel și cea electronică unde abundă articole în presa on line sau video clipuri pe *Youtube, Facebook* etc., flash-uri care surprind un anumit eveniment, un anumit ceremonial, o anumită secvență ritualică.

Sorescu afirmă că „trebuie menționat că acest teren, chiar dacă a fost vizitat de o serie de cercetători în ultimele două veacuri, este unul extrem de ofertant. Regiunea este un adevărat muzeu în aer liber, o zonă extrem de tradițională, în care se pot întâlni obiceiuri și se pot culege texte folclorice care s-au stins de mult în alte locuri. Este, pe scurt, un teren care, la începutul noului mileniu, încă își așteaptă cercetătorul”.[4]

---

[4] Annemarie Sorescu-Marinković, *op.cit.,* p. 73-92.

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 3 (2017)

Stelu Şerban[*]
steluserban@yahoo.com

Minorităţi discrete şi modernizare în Europa de Sud-Est[1]

În acest articol îmi propun să argumentez că datorită „modernizării întârziate"/*belated modernization* a ţărilor Europei de Sud-Est, conceptul de „minoritate naţională" este inadecvat şi ineficace pentru abordarea problematicii „identităţilor discrete"/*hidden identities* (Promitzer, 2009). Explorez mai întâi felul în care societatea rurală în curs de modernizare a asimilat conceptul de naţiune impus ca program modernizator de o elită centrală. Mă opresc ulterior la reacţiile anti-modernizatoare elaborate şi ele în capitala politică a ţării respective pe baza unui „limbaj interpretativ", care a modificat conţinutul proiectului de construcţie naţională/*national building-up* (Rizescu, 2000). Chiar dacă acest discurs se referă direct la „popor" şi „naţiune", el este total străin de societatea rurală majoritară. Sursa principală a acestui discurs paralel trebuie căutată de aceea în altă parte, anume în sentimentul de periferie a modernizării, în frustrările elitelor centrale de a fi „colonizate intern" (Hechter, 1975). Referinţa la elitele politice din ţările sistemului postcolonial încearcă să pună mai bine în lumină acest argument. În încheierea secţiunii încerc să argumentez în ce sens cursul modernizării după model naţional în Europa de Sud-Est face inutil conceptul de „minoritate naţională". Cartea *Cultural Intimacy*, a lui Michael Herzfeld, se constituie în principala referinţă (Herzfeld, 1997).

Această perspectivă integrată poate fi documentată în cazurile a cel puţin câtorva dintre aceste grupuri. Etichetarea ca minoritate este dacă nu respinsă din capul locului, cel puţin golită de conţinut, relativizată şi transformată uneori în opusul ei. Aromânii, de pildă, un grup de populaţie din Europa de Sud-Est a cărei elită a încercat odată cu toate celelalte elite locale balcanice să elaboreze o identitate etnică bazată pe modelul naţiunii politice (Peyfuss, 1994), apar

---

[*] Institutul de Studii Sud-Est Europene, Bucureşti.

[1] Articolul a fost elaborat pe baza cercetărilor realizate în cadrul unei burse acordate de Colegiul Noua Europă, anul universitar 2009-2010.

astăzi tocmai din această cauză ca o „minoritate care se comportă ca o majoritate" (Kahl, 2002). Rudarii din Bulgaria se împotrivesc şi ei din răsputeri în a fi identificaţi cu minoritatea romă, preferând fie o identitate etnică bazată pe limba maternă, româna, fie una bazată pe ţara în care trăiesc (Şerban, 2007). Catolicii/ceangăii din provincia istorică a Moldovei folosesc o schemă ingenioasă pentru a evita termenul de minoritate, afirmând că în timp ce la scara întregii ţări sunt într-adevăr o „minoritate", în societatea locală, în judeţele în care trăiesc sunt de fapt „o majoritate" (Şerban, 2004).

Pe de o parte, nu contest că multora dintre aceste grupuri cu identităţi discrete le lipsesc şi în ziua de azi instituţiile, mecanismele şi capacitatea de a-şi conserva cultura nativă, practicile cotidiene şi, în cele din urmă, un nivel satisfăcător de siguranţă mentală (Herzfeld, 1997: 20). Aşa cum am spus, membrii acestor grupuri au fost printre primele victime ale impunerii modernizării, fie că aceasta a însemnat lipsirea de atributele puterii politice/*dis-empowerment* şi transformarea laolaltă cu majoritatea socială într-o masă de „cetăţeni-ţărani"/*peasant-citizens*[2], fie că războaiele civile şi conflictele etnice i-au antrenat fără voia lor.

Pe de altă parte, încerc să pun în discuţie impregnarea în cazul lor a etnicităţii cu ingredientele puterii politice şi a culturii afiliate ei aşa cum au rezultat acestea în urma modernizării după modelul naţional. Termenul de „minoritate (naţională)" conţine aceste din urmă ingrediente, şi odată cu ele, atât eşecul statului naţiune cât şi, mai grav, resentimentele, frustrările, care au decurs de aici şi care au fost transformate de o parte a elitei, mai ales intelectuale, a capitalei politice într-un discurs anti-modernizator, ultranaţionalist. Discursurile despre „puritatea" etnică, „superioritatea" naţională, despre „popor" etc., nu au de-a face însă cu starea de fapt a societăţilor proteice, deschise, din Europa de Sud-Est. În fiecare din ţările sud-est europene aceste discursuri reprezintă elaborări intelectuale ale unor elite care le-au pus pe seama „cetăţenilor obişnuiţi"/*common people* (Creed and Ching, 1997: 29).

Modelul „statului policentric" adecvat conceptului de graniţe etnice/*ethnic boundaries* şi organizării diferenţelor culturale pe care Fredrik Barth îl schiţează este prea puţin compatibil cu modelul statului naţional (Barth, 1998), după care a avut loc în ultimele două secole programul de modernizare a societăţilor din Europa de Sud-Est. Deşi nu se referă la etnicitate în concepţia lui Fredrik Barth, autorii care au abordat genealogia conceptului de minorităţi discrete atrag şi ei atenţia că în contextul modernizării politice şi culturale în Europa de Sud-Est modelul naţiunii a

---

[2] Lucrările recente pe această temă se plasează în filiaţia cărţii clasice a lui Eugen Weber, *Peasants into Frenchmen* (Weber, 1976).

fost disonant. În acest sens, de pildă Christian Promitzer subliniază că Imperiul Otoman a promovat continuu la nivel local o politică de autoguvernare sub forma *milet*-ului, ceea ce a făcut ca modelul occidental al naţiunii să se confrunte cu o puternică rezistenţă atunci când elitele politice l-au ales ca variantă a modernizării (Promitzer, 2009). Aceasta reprezintă o diferenţă fundamentală faţă de ţările vest europene unde naţiunea a însemnat comunitatea cetăţenilor indiferent de etnie. Modelul sud-est european se apropie oarecum de cazul Germaniei şi Austriei, afirmă Christian Promitzer.

Observaţiile pe care Promitzer le face legat de termenul de *milet* ilustrează conţinutul plastic, mobil şi deschis remodelării pe care etnicitatea îl are în Europa de Sud-Est. Pot fi citate astfel şi alte cazuri şi circumstanţe în care termenul de *milet* însuşi a devenit etnonim. De pildă, romii musulmanii (*xoraxane cigani*) din regiunea Veliko Tŭrnovo în Bulgaria se identificau la recensămintele de la sfârşitul secolului al 19-lea prin acest termen ca etnie separată. La acea vreme, termenul denumea populaţia de credinţă islamică, singura care avea drepturi civile depline înainte de 1880 în timpul administraţiei otomane. Termenul este încă prezent în mijlocul acestei populaţii (Kolev şi Krŭmova, 2005).

Lipsa instituţiilor, practicilor şi reflexelor ce ţin de statul naţiune în sens modern occidental nu caracterizează în ţările Europei de Sud-Est numai grupurile cu identităţi discrete sau minorităţile naţionale. Pe de o parte, principalul actor al modernizării în aceste ţări a fost statul, dar un „stat slab” sau „capturat” (Meurs and Mungiu-Pippidi, 2010). Aceasta a dus la colonizarea instituţiilor politice şi a puterii concentrate în capitala ţării de către reţelele grupurilor de interese, sau de către elite neomogene, fie regionale, fie diferite ca vârstă şi competenţe politice. Nu mai puţin importantă a fost şi influenţa echilibrului de putere la nivel internaţional. De multe ori decizii care priveau strict politica internă au fost determinate de presiunea sau intervenţia unor „mari puteri” (Jowitt, 1978). Programul de modernizare s-a transformat astfel într-o „faţadă formal modernă” (Kenneth Jowitt). Decuplarea politicilor modernizatoare de ţara reală a uşurat la nivelul de bază al unor societăţi compuse din „cetăţeni-ţărani” negocierea şi persistenţa unor identităţi bazate pe solidarităţi tradiţionale. În acest sens, se poate afirma ca întreaga masă a cetăţenilor obişnuiţi/*common people* a fost lipsită de atributele puterii politice în favoarea elitei din capitală.

Pe de altă parte, o diferenţă esenţială între modernizarea după model naţional din statele vestice şi cele ale modernizării întârziate din est a constat în semnificaţia şi funcţiile conceptului de naţiune. În timp ce naţiunea a fost pusă în ţările vestice în relaţie cu „individul, societatea şi statul”, în estul Europei, inclusiv în Europa de Sud-Est, naţiunea a avut un conţinut cultural, etnic,

fiind importată şi reelaborată pe baza unei canon cultural local împotriva influenţei politice şi de idei din vest (Rizescu, 2000: 38). În opinia recentă a unor autori, radicalizarea discursului naţionalist a dus în ţări precum România perioadei interbelice la elaborarea unei „metafizici naţionale", în timp ce în Bulgaria vecină în aceeaşi perioadă acest discurs a îmbrăcat forma unui „realism magic" (Trencsényi, 2007). Discursul public aglutinat în jurul temelor privind modernizarea politică şi mai ales construcţia naţională nu a urmărit de aceea distincţia – ce a caracterizat modernizarea vest europeană – între norme şi stări de fapt, ci s-a multiplicat în cel puţin două registre: limbajul politic propriu inspirat din gândirea politică occidentală, şi un „limbaj interpretativ", provenit şi el din tradiţiile intelectuale occidentale, dar mixat cu forme ale culturii locale. Funcţia celui din urmă a fost constantă de-a lungul istoriei modernizării, oferind o alternativă, aparent locală, programului modernizator dominant şi de construcţie prin conotaţiile sale a conţinutului afectiv al naţiunii (Rizescu, 2000: 27).

Cel puţin o parte a lucrărilor care au abordat temele modernizării politice a ţărilor din Europa de Sud-Est, a apariţiei „cetăţeanului-ţăran" şi a „ontologiilor naţionale", au ca premisă nedeclarată răspândirea unei culturi politice ataşate acestor procese politice şi mentale la nivelurile societăţilor tradiţionale, mai scurt spus, între cetăţenii obişnuiţi. Raţionamentul nu ţine cont însă de tipul rezistenţelor rurale la care societăţile tradiţionale din Europa de Sud-Est au recurs, indiferent că discursul modernizator din capitala statului era clar occidentalizant sau dimpotrivă, aşa cum subliniam la sfârşitul paragrafului anterior, compus într-un „limbaj interpretativ", anti-modernizator. Reprezentarea societăţilor rurale ca un tot unitar, ca „Popor", nu are nimic de-a face cu starea de fapt. Rezistenţele rurale au existat, este adevărat, şi au fost redutabile, dar, aşa cum voi încerca să sugerez în partea finală a articolului, ele nu pot fi identificate prin discursurile radical naţionaliste, prin utopiile politice anti-modernizatoare. Identităţile discrete se înscriu între aceste categorii ale rezistenţei rurale, însăşi conservarea şi persistenţa lor până în perioada post-comunistă fiind o probă că discursurile radical naţionaliste nu s-au răspândit în ansamblul societăţii de „cetăţeni-ţărani".

Discursul naţionalist, antimodernizator şi radical a respins însăşi noţiunea de „minoritate naţională", noţiune lansată în perioada interbelică şi asimilată în câteva state din Europa de Sud-Est programului modernizator asumat de *establishment*-ul politic. S-a argumentat însă că discursul naţionalist din ţările Europei de Sud-Est se inspiră din gândirea politică occidentală, fapt care ar justifica includerea lui în discursul mai larg modernizator. Chiar şi în cazurile unor intelectuali radicali şi oponenţi ai democraţiei clasice constituţionale, precum Emil Cioran, în România, şi Yanko Yanev, în Bulgaria, au fost reconsiderate şi reinterpretate miturile fondatoare

ale naţiunii prin prisma conceptelor şi curentelor filozofiei occidentale (Hitchins, 2005). Tema este complexă şi nu intenţionez să o abordez aici. Ceea ce vreau însă să pun în lumină este principalul resort datorită căruia acest discurs a respins conceptul de minoritate naţională. Identificarea acestui resort permite degajarea premiselor teoretice prin care conceptul de minoritate/identitate discretă apare ca o alternativă viabilă faţă de cel de minoritate naţională, cel puţin în cazurile societăţilor din ţările Europei de Sud-Est.

Într-un anumit sens, conceptul de naţiune bazată pe o cultură omogenă şi uniformă a fost răspândit în ţările sud-est europene odată cu anii interbelici. Agentul ei a fost însă o parte a elitei intelectuale, cu o anumită educaţie şi activând în mediul urban. Separaţia urban-rural este în prim plan, indiferent că „urbanitatea" este respinsă sau acceptată. Ceea ce face într-adevăr diferenţa este perspectiva „developmentalistă" şi schematică prin care discursul antimodernizator, naţionalist, îşi validează superioritatea „urbană" în faţa „rusticilor" (Creed şi Ching, 1997: 5). Este adevărat că din perspectiva societăţii rurale, ţărăneşti, care aspiră la „idealul" vieţii urbane, clivajul rustic-urban este şi el sofisticat. Rusticii aspiră la viaţa urbană, dar ajunşi aici sunt dezamăgiţi de amestecul de ţărani şi orăşeni, de „oraşele populate cu ţărani" (*ibidem*, 17-19), oraşe „(r)urbanizate" (Roth, 1997). Afirmarea „marginalităţii rustice"/*rustic marginality* duce totuşi la „căpătarea unor atribute de putere"/*empowerment* dar nu prin intermediul unui discurs antimodernizator şi radical, ci prin persistenţa „rezistenţelor" (Creed şi Ching, 1997).

Resortul discursului radical naţionalist, exprimat în tipul de limbaj interpretativ menţionat mai sus, nu este aşadar dat de o cunoaştere a stării de fapt a societăţii native, majoritar rurale. Dimpotrivă, aşa cum nota Kenneth Jowitt, citat mai sus, separarea discursului despre modernizare de starea de fapt şi datele empirice ale societăţilor respective provine tocmai din modelul „modernizării de faţadă" desfăşurat în aceste ţări (Chirot, 1989: 379-388). Analize recente ale naţionalismelor Europei de Sud-Est, analize realizate de istorici, dar în comparaţie cu naţionalismele din statele apărute în perioada post-colonială, argumentează că apariţia naţionalismelor balcanice se datorează unui mod specific de a concepe istoria şi modernitatea. Modelul occidental impune un tip de modernitate specific, ca şi o temporalitate, lineară, progresivă, faţă de care ţările din valurile ulterioare ale modernizării, inclusiv cele din Europa de Sud-Est, sunt în mod fatal „înapoiate" (Todorova, 2005). Este vorba de a depăşi decalajul, complexele şi frustrările acumulate în cursul modernizării acestor ţări faţă de ariile vest europene. Că acest lucru se poate face prin deconstrucţia unor imagini precum cea a „Balcanilor" sau prin rafinarea perspectivelor de analiză, problema cheie rămâne aceeaşi.

Nu insist asupra acestei tematici, extrem de interesante şi fertile teoretic. Reţin doar, în contextul subiectului acestui articol, că includerea naţionalismelor din perioada post colonială în analiza cazurilor din Europa de Sud-Est resemnifică ideea de naţiune şi concepte corelate precum cel de identitate, minoritate, etnicitate. Un demers similar întreprinde şi Michael Herzfeld, dar din punctul de vedere al unui antropolog. Închei articolul cu punctarea argumentelor sale privind ideea de naţiune şi minoritate naţională.

Implantarea modelului naţional în istoria modernizării ţărilor sud-est europene a avut ca resort mai degrabă comparaţia cu statele vest europene decât adecvarea la situaţiile unor societăţi rurale, „rustice". În aceste societăţi rurale, puterea politică în sensul ei instituţionalizat a fost prezentă, însă cumva extern, întotdeauna la graniţe, indiferent că aceste graniţe erau geografic importante – Dunărea de exemplu, sau Marea Egee, în cazul Imperiul Otoman – sau reprezentau mai degrabă mental limitele teritoriale ale unei localităţi, unui sat, târg sau municipiu. Modelul naţiunii, chiar şi în varianta dură a naţiunii culturale, nu a depăşit nici el aceste limite. Aşa cum foarte plastic se exprimă Michael Herzfeld în cazul Greciei, naţionalismul este o „politică a insuficienţei"/*politics of mereness* (1997: 94).

În acest context, modelul naţional în Europa de Sud-Est a ajuns să nege interesele grupurilor minoritare: „naţionalismul, îndeosebi în formele hegemonice care neagă interesele minorităţilor, reproduce adesea structuri de putere mult mai extinse... Aceasta este valabil mai ales pentru ţările a căror marginalitate politică face din promovarea anumitor particularităţi culturale o misiune crucială legată de supravieţuirea ţărilor respective" (*ibidem*, 92). Herzfeld accentuează însă că esenţializarea modelului naţional, un fapt mai uşor de detectat, are corespondent în esenţializarea grupurilor marginale, între care minorităţile naţionale (*ibidem*, 166-167). Or, principiul toleranţei impus de reificarea minorităţilor naţionale are consecinţe comparabile cu naţionalismul: „logica toleranţei, care este girată de termeni precum *multiculturalism* şi *diversitate culturală*, poate întări sentimentul de alteritate delegând în acelaşi timp premisele democratice privind egalitatea civică exclusiv grupului majoritar" (*ibidem*, 83).

Programele de modernizare au adus aşadar modelul naţional într-un spaţiu cultural proteic, al cărui conţinut este greu de analizat prin intermediul conceptelor conexe acestui model (*ibidem*: 61-68). Diseminarea acestui model de naţiune culturală, sau „disemia" cu termenul lui Michael Herzfeld, duce la „de-reificarea" lui. Remodelarea are loc ca urmare a strategiilor de rezistenţă pe care *common people* le construiesc ca răspuns la presiunea statului. La baza acestora stă ideea de stat, care, în rândul *common people*, este formată dintr-o serie de simboluri/*icons*. Prin intermediul lor, cetăţenii obişnuiţi negociază relaţiile cu autorităţile locale, cu birocraţia, dar

îşi şi reprezintă „intimitatea culturală”/*cultural intimacy* ca pe un spaţiu colectiv în care diferitele identităţi coexistă „poetic”. Analiza lui Michael Herzfeld este sofisticată. El se inspiră din teoriile pragmatismului lingvistic (John Austin) ca şi din cele ale textului literar. Nu intru în detalii deşi analiza are o legătură directă cu tema articolului de faţă. Menţionez totuşi ideea că modelul naţional, ca şi cele corelate lui precum identitatea etnică, minorităţile naţionale, au fost „poetizate” spune Michael Herzfeld, dar în sensul grecesc al verbului *poiein*, a acţiona (*ibidem*, 142).

În încheierea articolului putem conchide că minorităţile discrete/*hidden minorities* se sustrag intenţionat în a-şi delimita strict identitatea culturală, empatizează, se identifică şi adesea asimilează diferenţele culturale ale celorlalţi. *Miezul dur al identiăţii lor este dat mai degrabă de rezistenţa tacită faţă de modele modernizatoare impuse de elitele din capitala ţării*. În această privinţă, sunt solidare cu restul majoritar al societăţii, adeseori ţărăneşti sau rurale, care la o scară mai mare adoptă acelaşi tip de strategii de rezistenţă. Motivul rezistenţelor poate fi diferit în cele două cazuri, dar „inamicul” este acelaşi. De aici şi aparenta „invizibilitate” a identităţilor discrete.

BIBLIOGRAFIE

Barth, Fredrik, 1998 [1969], “Introduction”, in Fredrik Barth (ed.), *Ethnic Groups and Boundaries. The Social Organization of Cultural Difference,* Long Grove: Waveland Press, Prospect Heights, pp.12-36.

Chirot, Daniel, 1989, “Ideology, Reality and Competing Models of Development in Eastern Europe Between the Two World Wars”, in *East European Politics and Societies*, vol. 3, nr. 3, pp. 378-411.

Creed, Gerald W., Barbara Ching, 1997, “Recognizing Rusticity. Identity and Power of Place”, in Gerald W. Creed and Barbara Ching (eds.), *Knowing Your Place. Rural Identity and Cultural Hierarchy*, New York and London: Routledge, pp. 1-38.

Hechter, Michael, 1975, *Internal Colonialism. The Celtic Fringe in British National Development*, London: Routledge.

Herzfeld, Michael, 1997, *Cultural Intimacy: Social Poetics in the Nation-State*, New York and London: Routledge.

Hitchins, Keith, 2005, “Modernity and Angst between the World Wars: Emil Cioran and Yanko Yanev”, in Alexandru Zub and Adrian Cioflanca (eds.), *Cultură politică şi politici*

culturale în România modernă, Iaşi: Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”, pp. 151-165.

Jowitt, Kenneth, 1978, “The sociocultural bases of national dependency in peasant societies”, in Kenneth Jowitt (ed.), *Social change in Romania: 1860-1940. A debate on development in an European nation*, Berkeley: University of California, pp. 1-30.

Kahl, Thede, 2002, “The Ethnicity of Aromanians after 1990: the Identity of a Minority that Behaves like a Majority”, in *Ethnologia Balkanica*, vol. 6, pp. 145-170.

Kolev, Dimitur, Teodora Krŭmova, 2005, *Mezhdu Scila i Xaribda. Za identičnostta na mileta*, Veliko Tŭrnovo: Astarta.

Meurs, Win van, Alina Mungiu-Pippidi (eds.), 2010, *Ottomans into Europeans: State and Institution Building in South Eastern Europe*, London: C. Hurst & Co Publisher Ltd.

Peyfuss, Max D., 1994, *Chestiunea aromânească*, Bucureşti: Editura Enciclopedică.

Promitzer, Christian, 2009, “Small is beautiful: The issue of hidden minorities in Central Europe and the Balkans”, in C. Promitzer, K. J. Hermanik, E. Staudinger (eds.), (*Hidden) Minorities: language and ethnic identity between Central Europe and the Balkans*, Berlin: Lit, pp. 75-108.

Rizescu, Victor, 2000, “Romania as a ‘Periphery’: Social Change and Intellectual Evolution”, in Bogdan Murgescu (ed.), *Romania and Europa. Modernization as Temptation, Modernization as Threat*, Bucharest: ALLFA, Edition Körber Stiftung. pp. 29-41.

Roth, Klaus, 1997, *Bourgeois Culture and Civil Society in Southeast Europe. A Contribution to the Debate on Modernization*, Turku: Nordic Institute of Folklore.

Şerban, Stelu, 2004, „Catolici şi ortodocşi în Moldova, aspecte ideologice şi sociale în sate mixte confesional”, în *Sociologie românească*, vol 2, no. 1, pp. 117-140.

Şerban, Stelu, 2007, “Politics against ethnicity. The case of Rudari from Varna district”, in Şerban Stelu (ed.), *The Romanian-speaking population in Bulgaria*, Bucureşti: Paideia, pp. 241-276.

Todorova, Maria, 2005, “The Trap of Backwardness: Modernity, Temporality and the Study of Eastern European Nationalism”, in *Slavic Review*, vol. 64, no.1, pp. 140-164.

Trencsényi, Balasz, 2007, *How to think about Balkans. Culture, Region, Identity*, Sofia, Center for Advanced Studies’ Working Papers (www.cas.bg).

Weber, Eugen, 1976, *La fin des terroirs. La modernisation de la France rurale (1870-1914)*, Paris: Fayard.

Anuarul societății prahovene de antropologie generală, nr. 3 (2017)

Stelu Şerban[*]
steluserban@yahoo.com

Hidden minorities and modernization in South East Europe[**1]

In this paper I intend to argue that due to "belated modernization" of the South-East Europe countries, the concept of "national minority" is inappropriate and useless in the approach of hidden minority issue (Promitzer, 2009).

First, I will explore the way in which the rural society, subject to ongoing modernization, has assimilated the concept of nation, imposed as a modernizing program by someone from the central elite. Then, I will review anti-modernization reactions drawn up also by the upper political elite, based on an „interpretative language" which modified the content of the national building-up project (Rizescu, 2000). Although this discourse has directly referred to "people" and "nation", it was fully exterior to the majority of rural society. Core source of this parallel discourse must be therefore sought in other directions, namely considering the feeling of peripheral modernization, in frustrations of central elites of being "internally colonized" (Hechter, 1975). Reference to political elites in countries of post-colonial system tries to better stress this argument. In the ending part, I try to argue in which way the modernization course, complying with the national pattern in South East Europe, makes useless the concept of "national minority". The volume *Cultural Intimacy* by Michael Herzfeld thus represents the core reference in this respect.

Such multifaceted perspective could be motivated in cases of at least some of the hidden minorities. Labeling as minority is, if not rejected from the very beginning, at least empty of its content, relativized and sometimes transformed in its opposite. Aromanians, for instance, a group of population of South East Europe whose elite tried, along with the other local Balkan elites, to

---

[*] Institute for South East European Studies, Bucharest, Romania.

[**] Thanks to Andreia-Elena Neagu (Moreni) for her help in reviewing the English variant of this paper.

[1] The research for this paper was done in the frame of the New Europe College's research programs, 2009-2010 year.

draw up an ethnical identity based on the pattern of political nation (Peyfuss, 1994), seems today, just due to this reason, as a „minority behaving as a majority" (Kahl, 2002). The *Rudars* of Bulgaria strongly oppose to be identified with the "Roma minority", preferring either an ethnical identity based on mother tongue, Romanian, or one based on the country where they live (Şerban, 2007). Catholics/Tchangos of Moldavia use an ingenious scheme to avoid a minority labeling, saying, whilst on the entire country scale they are indeed a "minority", in the local society, in counties where they live, they are in fact a "majority" (Şerban, 2004).

On one hand, I do not deny that many of the groups with hidden identities are even today deprived of institutions, mechanisms and capacity to preserve their native culture, everyday life customs, a satisfactory level of mental balance, and eventually somatic certainty (Herzfeld, 1997: 20). The members of such groups were among the first victims of imposing modernization, either meaning their "disempowerment" and transformation – along with the social majority – into a mass of "peasant-citizens"[2], or civil wars and ethnical conflicts involved them, with no free will from their side.

On the other hand, I try to substantiate discussions, in their case, of ethnicity impregnated with political power elements and of its affiliated culture, as these have resulted following the modernization in line with national pattern. The notion of "minority (national)" contains in itself the latter elements and together with them both the failure of the state nation and, most seriously, resentments and frustrations arising thereof, which have been transformed by a part of the elite (especially intellectual) from the political capital city into an anti-modernizing, ultra-nationalist discourse. Speeches on ethnical "purity", national "superiority", on the "people" etc., are not related to the state of proteic, mobile societies, of South East Europe. In each country of South East Europe, such discourses mean intellectual performances of some elites which ascribed them to "common people" (Creed and Ching, 1997: 29).

The "poly-centric state" pattern adequate to ethnic boundaries and cultural organization difference, sketched by Fredrik Barth (1998), has little compatibility with the "national state" pattern that was the model for modernization in South East Europe within the last two centuries. Although they do not refer to the Fredrik Barth's ethnicity concept, scholars approaching the genealogy of hidden minorities' concept draw also attention that in the context of political and cultural modernization in South East Europe, the nation pattern was a dissonant one. To this meaning, Christian Promitzer, for instance, outlines that the Ottoman Empire promoted at local

---

[2] Recent papers on this theme follow the classical book of Eugen Weber, *La fin des terroir* (Weber 1976).

level a policy of self-governing in the form of *milet*, which made the Western pattern of nation be confronted with a powerful resistance when it has been selected by political elites as an alternative to the modernization (Promitzer, 2009). This is a fundamental difference given the West European countries where the nation meant the community of citizens irrespective of their ethnic belonging. South East European pattern is somehow close to the Germany and Austria cases, Promitzer notices.

Remarks that Promitzer makes in relation to *milet* term mirror the suggestive and mobile content open to re-shaping owned by the ethnicity in South East Europe. As such, other cases and circumstances could be quoted, in which the *milet* itself has become an ethnonym. For instance, Muslim Roma (*xoraxane cigani*) of Veliko Tŭrnovo of Bulgaria identified themselves by this term as a separate ethnic group in the census carried out by the end of 19th century. At that time, the *milet* denominated the population of Islamic religion (faith), the sole enjoying full civil rights prior to the year of 1880, during Ottoman administration. The word is still used by this population (Kolev and Krumova, 2005).

Lack of institutions, practices and reflections pertaining to the state nation, in a modern, Western meaning, does not feature in South East Europe countries only the groups with hidden identities or national minorities. On one hand, the core player of modernization in such countries was the *state*, but a weak or „captured" state (Meurs and Mungiu-Pippidi, 2010). This caused the colonization of political institutions and power concentrated in the capital of the country by networks representing groups of interests or by non-homogenous elites, either regional or different in terms of age and political competences. No less important was the influence of power balance at the international level. In many cases, decisions, strictly related to domestic policy, have been determined by pressure or interference of some "great powers". Thus, the modernization program was transformed into a "formally modern frontside" (Jowitt, 1978). Decoupling of modernizing policies from "real country" relieved at the basis level of some societies consisting of "citizens-peasants" negotiation and persistence of some identities grounded on traditional solidarities. Considering this meaning, it could be stated that the whole mass of "common people" was "disempowered" in favor of the political power of the capital city.

On the other hand, an essential difference between the modernization complying with national pattern of Western countries and that of belated modernization of Eastern countries consisted in the meaning and functions of nation concept. While the nation has been connected in Western countries with "individual society, and state", in Eastern Europe, including the South East Europe, nation had a cultural, ethnical content, being significant and re-elaborated, based on

a cultural local canon against the political and thinking influence of the Western side (Rizescu, 2000).

In a recent view of some scholars, the radicalization of nationalist discourse led to the emergence of some “national metaphysics” in countries such as Romania within inter-wars period, whilst in Bulgaria, its neighbor, within the same period of time, such discourse was shaped as a “magic realism” (Trencsényi, 2007). Public discourse agglutinated around themes of political modernization and especially on “national building-up” did not pursue the difference which featured West European modernization, i. e. among norms and state of facts, but was multiplied in two ranges at least: an own political language inspired by the Western political thinking and an “interpretative language” arising also from Western intellectual traditions, but amalgamated with forms of local culture. Function of the latter was quite steady throughout the history of modernization, offering an alternative, seemingly local, of the dominant modernizing program and building up by its significances the emotional content of the nation (Rizescu, 2000: 27).

At least part of the papers approaching the topics of political modernization of South East Europe countries, of the emergence of “the peasant-citizen”, and that of “national ontology”, have as non-stated premises the scattering of a political culture attached to such political and mental processes at the levels of traditional societies, briefly, amongst the common people. However, these premises do not take into account the rural resistance of the type that the traditional societies of South East Europe have made recourse, irrespective of the modernizing discourse was Westernized or, on the contrary, consisted of an “interpretative language”, in the above mentioned sense. Representation of rural societies, as an altogether entity, as *“People”* is not at all related to the state of fact. Indeed, rural resistance existed, and it was a powerful one, as I shall try to suggest in the final section of this paper, but they cannot be identified through nationalist radical speeches and anti-modernizing political utopias. Hidden identities are framed into these categories of rural resistance, their preservation and persistence until the post-communist time being a proof that the nationalist radical discourses were not scattered within the entire “peasant-citizens” society.

National, anti-modernization and also radical discourse has rejected even the concept of “national minority”, a concept launched within the inter-war period and assimilated by some states of South East Europe. However, it has been argued that the nationalist discourse of countries of South East Europe is inspired by the Western political thinking, a fact which might motivate its inclusion in the much more wide modernizing discourse. For instance, intellectuals

like Emil Cioran in Romania, and Yanko Yanev in Bulgaria have questioned the core national myths and reworked (re-wrote) them echoing the concepts and traditions of western philosophers (Hitchins, 2005). This theme is a complex one and I do not intend to approach it in this paper. However, what I want to stress is the core triggering element because of which this discourse has rejected the national minority concept. The identification of such triggering element allows disentangling of the theoretical premises by which the concept of hidden minority / identity seems to be a viable alternative given that of national minority, at least in cases of societies of South East European countries.

In a certain meaning, the concept of nation grounded on a homogenous and uniform culture was scattered in South East European countries within the interwar years. Its agent was a part of intellectual elite, enjoying a certain education and working in urban areas. The separation urban-rural comes first, no matter that the "urbanity" is rejected or accepted. What actually makes the difference is the "developmental" and schematic perspective by which the anti-modernizing, nationalist discourse validates its "urban" superiority upon the "rurals" (Creed and Ching, 1997: 5). It is true that, considering the rural society (the peasantry) perspective, aiming the "ideal" of urban life, the cleavage rustic-urban is also a sophisticated one. Rustics aim to the urban life, but once arrived here, they are disappointed by the peasants-city dweller mixture, of "cities populated with peasants" (*ibidem*, 17-19), cities subject to „(r)urbanization" (Roth, 1997). However, the assumption „rustic marginality" leads to "their empowerment", not through an anti-modernized and radical speech, but by the persistence of "resistances" (Creed and Ching, 1997).

The triggering element of nationalist radical discourse, expressed in a type of an aforesaid interpretative language, is not therefore given by the knowledge of factual status of the native society, preponderantly rural. Contrarily, as Kenneth Jowitt quoted above has noted, the separation of the speech on modernization from the state of facts and empirical data on respective societies come exactly from the pattern of "frontside modernization" carried out in such countries (Chirot, 1989).

Recent analyses of the nationalisms of South East Europe, achieved by historians, in comparison with nationalisms in states emerged during post-colonial period, argue that the coming out of Balkan nationalisms is due to a specific way of conceiving history and modernization. Western pattern imposes a specific modernity type, as well a straight and progressive temporality, in relation to which countries of the waves subsequent to modernization, including South East Europe ones, are inevitably "backward" (Todorova, 2005). It is about to overcome the gap, circumstances and frustrations aggregated during modernization of such

countries in comparison with the Western European areas. Irrespective of such a method could be implemented either by de-construction of some pictures, such as that of "Balkans", or by refining the analysis perspectives, the key issue remains the same.

I do not insist on such topics, although extremely interesting and theoretically productive. I just observe – in the context of the topic of this paper – that the inclusion of the nationalisms of post-colonial time in analyzing the cases of South East Europe reshapes the idea of nation as well as the corroborated concepts, such as identity, minority, and ethnicity. Michael Herzfeld performs a similar approach, but considering an anthropologist's point of view. I put an end to this section by quoting his arguments on the idea of nation and national minority.

The insertion of the national pattern within the modern history of the South East European countries was rather triggered by the comparison with the Western countries than by the adequacy to the status of some rural, "rustic" societies. The political power, in its institutionalized meaning, has existed in such rural societies, but somehow externally, always to the borderlines, no matter how significant such borders were in terms of geography, for instance, the Danube River or the Aegean Sea, if we refer to the Ottoman Empire, or rather mentally represented territorial limits of a town, village, borough or city. The nation pattern, even in its tough version of the cultural nation, did not also exceed such limits. As suggestively says Michael Herzfeld in the case of Greece, nationalism is a "politics of mereness" (Herzfeld, 1997: 94).

Considering this context, the national pattern in South East Europe has come to deny the interests of minority groups: "nationalism, especially in its hegemonic forms that deny recognition to minority interests, often reproduces still larger power structures... This is especially applicable to the nationalisms of those very countries whose political marginality makes the defense of a particular cultural reading especially crucial for the country's survival" (*ibidem*, 92). On the other hand, Herzfeld stresses that the essentialization of national pattern, a much easier fact to be detected, has a correspondent in the essentialization of marginal groups, among them the national minorities (*ibidem*, 166-167). Or, the principle of tolerance imposed by the reification of national minorities has consequences comparable with the nationalism: "the logic of tolerance, which comes under such names as 'multiculturalism' and 'cultural diversity' may heighten the sense of otherness and arrogate the egalitarian prerequisites of democracy to the majority group" (*ibidem*, 83).

Thus, modernization programs brought the national pattern into a proteic cultural environment, sometimes chameleonic, in any way, hard to be ranked via cognitive taxonomies imported in the same time with the idea of nation in the South East Europe (*ibidem*, 61-68). Even

failing to cover the entire mass of common people, scattering this cultural nation pattern through *dissemia*, using the term of Michael Herzfeld, leads to its "de-reification". Re-shaping takes place following the resistance strategies which the common people build as a reply to the state pressure. They are founded on the idea of state that, among common people, consists of a series of icons (*ibidem*, 5). By means of the aforesaid, "ordinary people" negotiates the relations with local authorities, with bureaucracy, but also presents its "cultural intimacy" as a collective space where various identities "poetically" coexist. Michael Herzfeld performs a sophisticated analysis. He is inspired by the linguistic pragmatism theories (John Austin) and also by those of the literary text. I do not want to relate in detail, although the reviewing is directly connected to the topic of this paper. However, I underline the idea that the national pattern, as well those correlated thereof, such as ethnical identity, national minorities, and so on, have been subject to "poetization", as Michael Herzfeld says, alluding to the Greek meaning of the verb *poiein*, to act (*ibidem*, 142).

In conclusion, hidden minorities consciously avoided to draw cultural limits, have empathized and understood and, many times, assimilated the differences of the other. *Their identity was rather a tacit resistance towards the modernization projects imposed by political elites of the cities*. Here, they have joint together with "majority" population, mainly peasantry / rural which also developed a series of tacit resistance strategies. The resistance motivation in the two cases was different, but the "enemy" was the same; hence, the apparent "invisibility" of hidden identities.

BIBLIOGRAPHY

Barth, Fredrik, 1998 [1969], "Introduction", in Fredrik Barth (ed.), *Ethnic Groups and Boundaries. The Social Organization of Cultural Difference*, Long Grove: Waveland Press, Prospect Heights, pp.12-36.

Chirot, Daniel, 1989, "Ideology, Reality and Competing Models of Development in Eastern Europe Between the Two World Wars", in *East European Politics and Societies*, vol. 3, nr. 3, pp. 378-411.

Creed, Gerald W., Barbara Ching, 1997, "Recognizing Rusticity. Identity and Power of Place", in Gerald W. Creed and Barbara Ching (eds.), *Knowing Your Place. Rural Identity and Cultural Hierarchy*, New York and London: Routledge, pp. 1-38.

Hechter, Michael, 1975, *Internal Colonialism. The Celtic Fringe in British National Development*, London: Routledge.

Herzfeld, Michael, 1997, *Cultural Intimacy: Social Poetics in the Nation-State*, New York and London: Routledge.

Hitchins, Keith, 2005, "Modernity and Angst between the World Wars: Emil Cioran and Yanko Yanev", in Alexandru Zub and Adrian Cioflanca (eds.), *Cultura politică și politici culturale în România modernă*, Iaşi: Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", pp. 151-165.

Jowitt, Kenneth, 1978, "The sociocultural bases of national dependency in peasant societies", in Kenneth Jowitt (ed.), *Social change in Romania: 1860-1940. A debate on development in an European nation*, Berkeley: University of California, pp. 1-30.

Kahl, Thede, 2002, "The Ethnicity of Aromanians after 1990: the Identity of a Minority that Behaves like a Majority", in *Ethnologia Balkanica*, vol. 6, pp. 145-170.

Kolev, Dimitur, Teodora Krŭmova, 2005, *Mezhdu Scila i Xaribda. Za identičnostta na mileta*, Veliko Tŭrnovo: Astarta.

Meurs, Win van, Alina Mungiu-Pippidi (eds.) 2010, *Ottomans into Europeans: State and Institution Building in South Eastern Europe*, London: C. Hurst & Co Publisher Ltd.

Peyfuss, Max D., 1994, *Chestiunea aromânească*, Bucureşti: Editura Enciclopedică.

Promitzer, Christian, 2009, "Small is beautiful: The issue of hidden minorities in Central Europe and the Balkans", in C. Promitzer, K. J. Hermanik, E. Staudinger (eds.), *(Hidden) Minorities: language and ethnic identity between Central Europe and the Balkans*, Berlin: Lit, pp. 75-108.

Rizescu, Victor, 2000, "Romania as a 'Periphery': Social Change and Intellectual Evolution", in Bogdan Murgescu (ed.), *Romania and Europa. Modernization as Temptation, Modernization as Threat*, Bucharest: ALLFA, Edition Körber Stiftung. pp. 29-41.

Roth, Klaus, 1997, *Bourgeois Culture and Civil Society in Southeast Europe. A Contribution to the Debate on Modernization*, Turku: Nordic Institute of Folklore.

Şerban, Stelu, 2004, „Catolici şi ortodocşi în Moldova, aspecte ideologice şi sociale în sate mixte confesional", in *Sociologie românească*, vol 2, no. 1, pp. 117-140.

Şerban, Stelu, 2007, "Politics against ethnicity. The case of Rudari from Varna district", in Şerban Stelu (ed.), *The Romanian-speaking population in Bulgaria*, Bucureşti: Paideia, pp. 241-276.

Todorova, Maria, 2005, "The Trap of Backwardness: Modernity, Temporality and the Study of Eastern European Nationalism", in *Slavic Review*, vol. 64, no.1, pp. 140-164.

Trencsényi, Balasz, 2007, *How to think about Balkans. Culture, Region, Identity*, Sofia, Center for Advanced Studies' Working Papers (www.cas.bg).
Weber, Eugen, 1976*, La fin des terroirs. La modernisation de la France rurale (1870-1914),* Paris: Fayard.

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 3 (2017)

Ελένη Γρομπανοπούλου (Eleni Ghrobanopulu)
elegrob@yahoo.gr

Configurarea istorică a studiilor folclorice de-a lungul secolului al XIX-lea și până la jumătatea secolului al XX-lea în spațiul european și cel elen*

Cuvinte cheie: cultură populară, cultură savantă, evoluționism, Iluminism, națiune, popor, Romantism, suflet al poporului.

Introducere

Conceptul de folclor (*laografia*) echivalează fie termenul anglo-saxon *folklore*, care înseamnă cunoașterea pe care o are poporul, fie termenul german *Volkskunde*, respectiv cunoașterea despre popor. Două înțelesuri diferite, deoarece primul presupune că obiectul folclorului este dat de manifestările tradiționale ale vieții populare, în vreme ce în cazul celui de-al doilea, centrul de interes nu-l mai reprezintă manifestările, ci viața populară, însemnând poporul căruia i se cercetau trăsăturile specifice vieții culturale (Τζάκης / Tzakis, 2002: 24). La început folclorul avea un caracter static, elementele de cultură care îl alcătuiau corespunzând formelor anterioare ale evoluției sociale, putând să supraviețuiască nealterate numai în mediul rural. În ultimele decenii, această concepție despre folclor s-a schimbat, și se susține că elementele care-i corespund se formează în acord cu condițiile sociale care predomină. În acest fel nu [mai] vorbim de o cultură tradițională statică, ci de una dinamică, care se adaptează evoluțiilor societății contemporane. Noțiunile de popor și națiune s-au aflat în atenția curentelor care s-au dezvoltat în acea perioadă, referindu-ne la Romantism și evoluționism, care constituiau un câmp al confruntărilor ideologice (*ibidem*, 24-25). Dar care au fost motivele care au

* Traducerea din limba neo-greacă, Sebastian Ștefănucă.

determinat folcloriștii să studieze și să se concentreze la viața și universul mental popular? Motivele sunt în mod sigur variate, deoarece și mediile istorice în care activau erau diferite (Κυριακίδου-Νέστορος / Kyriakidu-Nestoros, 1978: 16).

Configurarea istorică a folclorului în spațiul european

Folclorul german s-a dezvoltat în contextul curentului dominant al epocii romantice, în perioada războaielor napoleoniene când națiunea germană trebuia să-și apere spațiul existenței sale. Reperul de referință al Romantismului era simțirea, în comparație cu principiile Iluminismului, atotputernicia intelectului și gândirea rațională. Romantismul german a promovat ideea națiunii ca forță unică, în stare să asigure coeziunea și stabilitatea statului (Τζάκης, 2002: 30). Fiecare națiune își caută în mod separat rădăcinile, cercetarea având ca fundament al trăsăturilor sale specifice deosebirea dintre *noi* și *ceilalți*. Conceptul de națiune în Germania se formează în baza principiului conștiinței rasiale ca fenomen biologic, iar nu social. Acest concept se înțelege ca „sentimentul popular al unei [singure] comunități sau al unui [unic] grup etnic" Membrii acestui grup etnic vorbesc aceeași limbă, locuiesc de mulți ani același teritoriu, au trăsături, obiceiuri și tradiții morale și religioase comune (Κυριακίδου-Νέστορος, 1978: 20, 22).

Națiunea era pentru folcloriștii germani o noțiune imuabilă, care nu suferă influențe din partea factorilor sociali, economici sau politici. Superioritatea pe care germanii considerau că o au era redată cu termenul „suflet al poporului". Această substanță transcendentă se putea detecta în manifestările vieții tradiționale sau populare și era de căutat în special în mediul rural deoarece, în conformitate cu folclorul germanic al acelei perioade, acest mediu nu se denaturase. Folclorul ca știință va avea ca epicentru de studiu trăsăturile, obiceiurile, comportamentele populației rurale, dobândind astfel caracterul unei științe a națiunii (*ethniki*). „Sufletul poporului" trebuie să se oglindească în stat și să impregneze spiritul legilor și exercitarea puterii în general. Folclorul ca știință a națiunii este pe de o parte chemat să ajute statul în ajustarea legilor la spiritul poporului, pe da alta să influențeze spiritul poporului să accepte ca fiind națională o politică care posibil să fie dură sau oneroasă. Activitatea lui este educarea poporului dar și dirijarea lui (Τζάκης, 2002: 30-31).

Poporul este organismul care a dezvoltat cultura populară. Ca noțiune cuvântul popor era necesar să se refere la anumite straturi sociale. Când folclorul a căpătat profil științific în contextul dezvoltării industriale a Europei, poporul se găsea în mijlocul unor reorganizări economice, sociale și politice. Poporul constituia pe de o parte purtătorul memoriei colective a

trecutului, pe de alta era conceput prin prisma unei ideologii naționale și identificat cu conceptul națiunii. Odată cu crearea statelor naționale suverane apare postulatul constituirii națiunii unice și a poporului unic. Națiune și popor și configurarea unitară a conștiinței naționale. În ceea ce privește aspectul social, s-au configurat diferite conștiințe sociale, și două culturi diferite: aceea care domină și aceea care este dominată (Ντάτση / Dați, 1990: 41-43).

Folclorul german s-a orientat sub influența Romantismului către studiul trecutului și cercetarea manifestărilor tradiționale ale populației țărănești pentru a asigura acele elemente care ar demonstra puritatea rasei germanice. Anglia și Franța, influențate de Iluminism, au abordat în mod diferit cultura tradițională și datorită teoriei evoluționiste, care întemeia științele sociale. Teoria evoluționistă se sprijinea pe opiniile lui Darwin despre evoluția speciilor. În conformitate cu teoria lui E. Tylor, omul progresează străbătând un traseu cultural de la forme de organizare sociale și culturale inferioare către forme superioare. Societățile europene ale secolului al XIX-lea străbătuseră distanța ce le despărțea de stadiile culturale superioare, în timp ce culturile inferioare încă nu împliniseră acest mers progresiv și se aflau în stadii de evoluție. Această teorie a influențat știința antropologiei sociale și în mare măsură și studiile folclorice. Teoria lui Tylor era de relevanță în acest scop și întrucât susținea că la straturile sociale inferioare și în mediul rural se observă supraviețuiri ale stadiilor evolutive inferioare, care s-au păstrat datorită obișnuințelor grupurilor sociale. Aceste supraviețuiri vor trebui amplasate în stadiul cultural corespunzător pentru a fi studiate. Bineînțeles, cel mai potrivit se consideră că este cel mai inferior, acolo unde au luat naștere. Tylor, în contrast cu romantismul german – care recurgea la întoarcerea în trecut urmărind descoperirea originii și a formei autentice a acestor supraviețuiri, cu scopul de a dirija „sufletul poporului” către substanța supremă – urmărește descoperirea acelor legi care caracterizează toate culturile, oferind [popoarelor] inferioare posibilitatea să se ridice și ele la nivelul popoarelor Europei occidentale. Preferă să compare supraviețuirile din culturile superioare cu acelea care aparțin stadiilor precedente (Τζάκης, 2002: 32-33).

Configurarea istorică în spațiul elen

Am văzut că folclorul german s-a născut în contextul unor critice situații politice și din acest motiv i s-a conferit un caracter național. Pentru intelectualii eleni a reprezentat un prototip când a venit clipa să susțină și să apere drepturile propriei lor rase (*fyli*) (Κυριακίδου-Νέστορος, 1978: 21). Folclorul german a constituit modelul de formare al celui elen, fără ca acesta din urmă să fie o copie fidelă a celui dintâi. Folclorul elen la începuturile sale este influențat de mișcarea

romantismului și a naționalismului, adăugându-se în paralel și elemente din alte teorii, precum evoluționismul. Νικόλαος Πολίτης / Nikolaos Politis, părintele folclorului elen a folosit acele elemente ale teoriei lui Tylor pe care le-a considerat necesare. În faza inițială de formare a folclorului elen s-a stabilit că scopul este național, la fel ca în folclorul german. Din acest motiv N. Politis a fost interesat de acele supraviețuiri care demonstrau originea istorică a grecilor din antichitatea elenă. Acelea care certificau înrudirea dintre vechii greci și cei actuali. Orientarea folclorului elen este convergentă cu a celui german, însă fără a avea scopul de a descoperi o substanță diacronică, deoarece în cazul grecesc aceasta era [deja] dată, cu referință la civilizația elenă antică. Era necesar totuși să se descopere elemente care să ateste această origine (Τζάκης, 2002: 33-34).

Pentru greci, în contrast cu germanii, conceptul de națiune nu se dezvoltă pe baza deosebirii dintre *noi* și *ceilalți*, ci pe baza relației dintre *noi* și *cei din Antichitate*. Grecii se îndreaptă către antichitatea clasică aceasta însemnând iubirea de libertate, independența, egalitatea și spiritul democratic. Din contră, pentru germani orientarea către evul mediu înseamnă o întoarcere conservatoare și conflict cu idealurile raționalismului (Κυριακίδου-Νέστορος, 1978: 31-33).

În timp ce folclorul elen se străduia să demonstreze originea neo-grecilor din grecii antici, opinia istoricului german J. Ph. Fallmerayer era că lumea greacă veche a încetat să mai existe de la aproximativ jumătatea primului mileniu după Hristos. Susținea că rasele slave și albaneze s-au instalat în regiunile antichității clasice cu rezultatul alterării rasei elene. Că locuitorii statului elen nou format nu se trag din vechii greci. Vederile istoricului german au zdruncinat convingerile populației elene în ceea ce privește unitatea și continuitatea etnosului. Un element important al identității neo-elene era pus sub semnul întrebării, element care fusese promovat atât în cadrul iluminismului neo-elen, cât și în proclamațiile revoluției de la 1921. Concomitent, mișcarea filoelenă care precumpănea în țările europene se desfășura sub fermecătoarea idee a constituirii unui stat unde să înflorească cultura vechi elenă (Τζάκης, 2002: 35).

Științele istoriei și folclorului sunt chemate să proclame continuitatea neîntreruptă a elenismului din Antichitate până în secolul al XIX-lea. Au căpătat calitatea de științe ale națiunii stabilindu-și și delimitându-și totuși interesele pentru a-și atinge ținta. Istoria, prin istorici precum Ζαμπέλιος / Zabelios și Παπαρρηγόπουλος / Paparrighopulos a încercat să promoveze caracterul grecesc al Bizanțului ca verigă de legătură între statul neo-elen și antichitatea elenă. Folclorul, la rândul său, pe de o parte a încercat să demonstreze legătura dintre cultura vechi elenă și cultura

tradițională a neo-elenilor, pe de alta a preluat sarcina dezvoltării conștiinței naționale (*ibidem*, 35-37).

Cultură tradițională / populară a fost considerată cultura zonei rurale (civilizația țărănească adică) pentru că numai în acest loc putea să supraviețuiască fără să fie erodată de cultura contemporană a centrelor industriale. Acest mediu a fost descris foarte sugestiv de Kyriakidu-Nestoros ca „o suprafață auriferă nemărginită, unde intelectualii eleni ca și alți căutători de aur cercetau cu râvnă praful trecutului glorios". De altfel, Grecia rurală era considerată la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de-al XX-lea custodele unei societăți elene tradiționale, deoarece în centrele orășenești influențele occidentale erau din ce în ce mai multe. Manifestările tradiționale ale vieții neo-elene au devenit obiect al folclorului cum am menționat cu scopul certificării continuității culturii elene (*ibidem*, 36-37). În afară de cultura tradițională / populară avem și cultura savantă, cultura spirituală majoră a reflecției teologice, a filosofiei, a științelor, a literelor și a artelor. Este vorba de acea cultură care va organiza statele naționale burgheze la începutul secolului al XIX-lea având ca axă ideologică ideea națiunii. Era necesar să se scoată la suprafață valori care până în acel moment fuseseră ignorate. Cultura populară întrupa acea valoare culturală pe care clasa conducătoare o extrăgea din anonimat și o promova ca valoare care rezistă timpului. Cultura populară va consolida „dimensiunea temporală a trecutului" și va constitui elementul de legătură între popor și substanța națiunii. Știința culturii populare se va recunoaște ca știință a națiunii (Ντάτση, 1990: 41-43).

Kyriakidu-Nestoros afirmă că până ca folclorul să devină știință oficială, unitate de cercetare era *locul* (*τόπος*), iar când a devenit știință oficială a statului, unitate de cercetare a fost instituită *tema* (*θέμα*). Folcloriștii se ocupau de cântece populare, obiceiuri, superstiții la nivel pan-elen, fără a da o importanță specială modului de apariție a acestor teme în fiecare loc separat. Aceste teme alcătuiau viața fiecărui loc, erau corpul viu al comunității elene, care era neglijat de dragul țelului și scopului național, care fusese stabilit de folclor ca știință a națiunii. Folclorul aspira la revelarea sufletului poporului elen care substanțial constituia emanația (*synartisi*) sufletului vechi elen. Ca trăsături generale ale lui erau considerate acelea care-și trăgeau originea din Antichitate, iar din acest motiv folclor fără cunoașterea civilizației antice nu exista (Κυριακίδου-Νέστορος, 1978: 35).

Folclorul ca știință în Grecia a fost consacrat în 1909 de N. Politis, căre i-a dat și prima definiție. Această definiție nu circumscrie obiectul folclorului doar la oralitatea tradițională (basme, cântece populare, proverbe etc.) cum se întâmplă în folclorul englez. În acest obiect erau cuprinse și ceea ce ulterior vor fi domenii ale existenței materiale și sociale. Așază folclorul mai

aproape de [modelul] german de vreme ce stabilește ca obiect al lui manifestările culturii tradiționale care ar constitui dovada înrudirii incontestabile a elenismului cu Antichitatea (Τζάκης, 2002: 37). În același cadru se va mișca și Στίλπων Κυριακίδης / Stilpon Kyriakidis, elev și continuator al lucrării lui N. Politis. Dar el va stabili obiectul folclorului pe baza substanței sale care se găsește în aceeași cultură tradițională și nu în baza originii sale precum mentorul său. Amplasează în centru de asemenea poporul și națiunea și promovează o dimensiune diacronică în folclor. Γ. Μέγας / Gh. Meghas, un alt elev al lui N. Politis, va distinge în universul folcloric între existența materială, spirituală și socială. Această schemă este acceptată și astăzi de către folclorul elen (*ibidem,* 37-38).

Concluzii

Curentul romantic, cum s-a exprimat acesta de către școala folclorică germană, curentul evoluționist cu teoria lui Tylor, Iluminismul și tot ceea ce s-a susținut de Fallmerayer au configurat în mare măsură obiectul de cunoaștere al folclorului în spațiul european și cel elen. Folclorul era necesar în acea perioadă pentru crearea unei conștiințe naționale. A debutat ca o știință a națiunii-instrument al politicii guvernamentale, politică întemeiată pe naționalism și pe discriminări rasiale. Ca știință promovează identitatea popoarelor prin intermediul manifestărilor culturii tradiționale.

În Germania, scopul folclorului este de a contribui la auto-cunoașterea națională, iar misiunea lui principală era educarea națiunii germane. Aceasta se întâmplă în cadrul mișcării romantice. De altfel, Romantismul și istorismul au o strânsă legătură în Germania. În contextul mișcării romantice se va dezvolta înțelesul națiunii pe baza deosebirii dintre *noi* și *ceilalți*.

În spațiul elen, folclorul s-a constituit cu scopul de a demonstra originea neo-elenilor din vechii eleni, și nu atât pentru a descoperi substanța națiunii. Deși la început a urmat în linii generale modelul german, totuși conjuctura lui istorică i-a conferit unele trăsături speciale. Grecii își caută originile în contextul iluminismului elen. Iluminismul elen s-a format în Franța. În Grecia otomană, atât condițiile istorice cât și cele spirituale, erau cu totul diferite de cele care dominau în Occident. Grecia a adaptat și a transformat în mândrie națională fundamentul ei supra-național. Cele două ingrediente ale iluminismului elen, *luminile* care proveneau din Franța și înțelesul romantic al națiunii, se află în strânsă legătură când începe să se dezvolte conștiința națională, [de forma] *noi* și *anticii*.

Folclorul având scop și caracter național a reușit să studieze, să cerceteze și să interpreteze [odată cu aceasta] salvând elemente ale culturii tradiționale. Obiectul folclorului după a doua jumătate a secolului al XX-lea se lărgește, și se observă o deschidere a antropologiei și către culturile „istorice” contemporane. Apar domenii noi, precum folclorul urban, care se ocupă de fenomenele metropolelor actuale, lucru care o lungă perioadă a fost exclus.

BIBLIOGRAFIE

Κυριακίδου-Νέστορος, Άλκη/Kyriakidu-Nestoros, Alki, 1978, „Η ρομαντική έννοια του έθνους και Λαογραφία„ στο *Η θεωρία της ελληνικής Λαογραφίας. Κριτική ανάλυση* [„Concepția romantică a națiunii și folclorul”, în *Teoria folclorului elen. O analiză critică*], Αθήνα: Εταιρείας Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, (στο ανθολόγιο ΕΑΠ, Πάτρα, 2008), pp. 15-40.

Ντάτση, Ευαγγελή/Dați, Evangheli, 1990, „Ο λαός της λαογραφίας. Το ιδεολογικό περιεχόμενο”, περ. *Ο Πολίτης*, τ. 108 [„Poporul folclorului. Conținutul ideologic”, în *Cetățeanul*, tomul 108], (στο ανθολόγιο ΕΑΠ, Πάτρα, 2008), pp. 41-55.

Τζάκης, Δ./Tzakis, D., 2002, „Για την ιστορία της ελληνικής λαογραφίας”, στο Γ. Αικατερινίδης κ.ά. *Δημόσιος και Ιδιωτικός Βίος στην Ελλάδα* II*: Οι Νεότεροι Χρόνοι, Ο Νεότερος Λαϊκός Βίος*, τόμος Α΄ [„Despre istoria folclorului elen”, în Gh. Ekaterinidis et al., *Viața publică și privată în Grecia* II*:Perioada modernă,* tomul A], (Πάτρα 2002 ΕΑΠ.), pp. 21-41.

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 3 (2017)

Ελένη Γρομπανοπούλου (Eleni Grompanopoulou)
elegrob@yahoo.gr

The historical formation of folklore studies in the 19th century – mid. 20th century in Europe and Greece*

Keywords: Enlightenment, evolutionism, nation, people, popular-scholar culture, Romanticism, soul of the people.

Introduction

The folklore as a concept is to be found in the Anglo-Saxon term *folklore*, meaning "the people's knowledge", and as the German term *Volkskunde*, which means "the knowledge of the people". Two different meanings, because in the first place the subject of folklore is the traditional manifestations of the popular life, and in the second center of interest is not the manifestations but the folk life itself, the people in which they – the folklorists – were seeking the particular characteristics of the cultural life (Tzakis / Τζάκης, 2002: 24). Originally, the folklore had a static character, the elements of culture which composed it reverberating to earlier forms of social evolution, and could only survive in the rural area without being altered. In recent decades, this view of folklore has changed and it is argued that its constituent elements are shaped according to the prevailing social conditions. So we are not talking about a static traditional culture but about a dynamic one that adapts itself to developments in modern society. The concepts of people and nation were at the forefront of the currents developed at that time; we refer to the Romanticism and evolutionism that formed the field of ideological confrontations (*ibidem*, 24-25). What were the reasons for the folklorists to study and watch the lives and thoughts of the people? The reasons clearly vary because every time the historical environment that was being developed was different (Κυριακίδου-Νέστορος / Kyriakidou-Nestoros 1978: 16).

---

* Translation from Greek by Μαρία Χασάπη-Σιδερά (Maria Hasapi-Sidera).

Historical shaping of folklore in the European space

The German folklore developed in the context of the dominant current of the romantic era, during the Napoleonic wars when the German nation had to defend its vital space. A reference point of Romanticism was emotion, unlike the principles of Enlightenment, intelligence and the right reason. German Romanticism has highlighted the idea of the nation as being the only force capable of ensuring the cohesion and political stability of the state (Τζάκης / Tzakis, 2002: 30). Each nation seeks its roots separately, explores its particular characteristics based on distinction *we* and *others*. The concept of the nation in Germany is based on the principle of racial consciousness as a biological phenomenon and not as a social phenomenon. It is understood by someone as “the popular feeling of a community or an ethnic group”. The people of this ethnic group speak the same language, reside for many years in the same area, have common customs and moral or religious traditions (Kyriakidou-Nestoros, 1978: 20, 22).

The nation for the German folklorists was an unchanging concept that was not influenced by social, economic and political factors. The Germans attributed themselves the superiority they considered to have with the term “the soul of the people”. This transcendent essence could be traced to traditional or folk life events and sought more in the rural area because, according to the German folklore that was formed at that time, this place was not altered. Folklore as a science will set the focus of its field of study on the morals, customs, behaviours of the rural population, thus acquiring the character of a science of the nation. The “soul of the people” should be reflected in the state and permeate the spirit of laws and, more generally, the exercise of power. At this point folklore is called as a science of the nation, on the one hand, to help the state to fit the laws to the spirit of the people, on the other to influence the spirit of the people in order to accept a policy as national, whether it is cruel or onerous. Its task is to educate the nation as well as to manipulate it (Tzakis, 2002: 30-31).

The people are the body that has developed popular culture. As a concept, the term “people” was necessary to identify specific social layers. When folklore shaped its scientific profile within the industrial development of Europe, the people found themselves in the midst of economic, social and political upheavals. The people were on the one hand the bearer of the collective memory of the past, conceived from the perspective of national ideology as equivalent to the nation, on the other. With the creation of sovereign nation states there was the demand for the creation of a nation and a people. Nation and people have developed a single national

consciousness. As regards the social aspect, different social consciousnesses and two different cultures developed: the one dominating and the one dominated (Ντάτση / Datsi, 1990: 41-43).

The German folklore under the influence of Romanticism turned to the study of the past and to the search for the traditional manifestations of the rural population to ensure those elements which would show the purity of the German race. England and France, influenced by the Enlightenment, approached traditional culture differently and because of evolutionary theory, which shaped the social sciences at those times. Evolutionary theory relied on Darwin's views on the evolution of species. According to E. Tylor's theory, man progresses through a cultural journey from inferior to superior forms of social organization and culture. European societies of the 19th century had travelled the distance that separated them from the higher cultural stages, while the primitive civilizations had not completed this progressive course and were in evolutionary stages. This theory influenced the science of social anthropology and, to a great extent, folkloric studies. This was aided by the theory of Tylor, which claimed that in the lower social level and in the rural area there were survivals from previous stages of development, which were preserved due to the custom of the social groups. So these survivals should be placed in the appropriate cultural stage to study. Of course, the most appropriate is considered to be the most inferior one, i.e. where they were created. Tylor, unlike German Romanticism – who uses a return in the past seeking the discovery of the origin and the pure form of these survivals in order to lead the “soul of the people” to the ultimate essence – adopts the discovery of those laws which characterize all cultures and enables the lowest ones to reach the level of the peoples of Western Europe. He prefers to compare survivals found in higher cultures with those belonging to earlier stages (Tzakis, 2002: 32-33).

Historical formation in the Greek region

We saw that the German folklore was born in critical political situations and that is why it was given a national character. It was for the Greek scholars a model when it was time to support and defend the rights of their own race (Kyriakidou-Nestoros, 1978: 21). German folklore was the model of the Greek one, but the last one was not a faithful copy of the first. Greek folklore at its beginning was influenced by the movement of Romanticism and nationalism, adding elements from other theories, such as evolutionism. Nikolaos Politis, father of the Greek folklore, used those elements from the theory of Tylor he considered necessary. In the initial phase of the Greek folklore, it was stated that the purpose was national as well as in the German folklore. That is

why N. Politis was interested in those survivals that proved the ancient origins of Greeks from Greek Antiquity. He was looking for survivals that signified the relation between ancient Greeks with the New Greeks. The orientation of the Greek and German folklore converges, but not to find an invariant diachronic substance, because in the case of the Greeks this was granted, it referred to the ancient Greek civilization. However, it was necessary to find evidences that would prove this origin (Tzakis, 2002: 33-34).

For Greeks, contrary to the Germans, the notion of nation does not develop on the basis of the distinction between *us* and *others* but based on the relationship between *us* and the *ancients*. The Greeks turn to classical antiquity and that means liberalism, independence, equality and democratic spirit. On the contrary, for the Germans the orientation to the Middle Ages means a return to conservatism and a conflict with the ideals of rationalism (Kyriakidou-Nestoros, 1978: 31-33).

While the Greek folklore struggled to prove the origin of the New-Hellenes from the ancient Greeks, the opinion of the German historian J. Ph. Fallmerayer added that the ancient Greek world had ceased to exist since the middle of the first millennium after Christ. He argued that Slavic and Albanian races settled in the areas of Classical Antiquity, resulting in the distortion of the Greek race. So the inhabitants of the newly established Greek state do not originate from the ancient Greeks. The view of the German historian has shaken the faith of the Greek population as regards the unity and continuity of the nation. An important element of the Modern Greek identity was injured, which was boosted by both the Greek Enlightenment and the revolutionary declarations of 1821. In the same time, the philhellenic movement that dominated the European countries was under the charming idea of creating a state where ancient Greek civilization flourished (Tzakis, 2002: 35).

The sciences of history and folklore are called to declare the unbroken continuity of Hellenism from Antiquity up to the 19th century. However, they have become sciences of nation by identifying and limiting their interests to achieve their goal. The history tried through the agency of Zambelios and Paparrigopoulos (both distinguished Greek historians) to highlight the Greekness of Byzantium as a link between the modern Greek state and Greek Antiquity. Folklore, on the one hand, attempted to demonstrate the relationship between ancient Greek culture and the traditional culture of modern Greeks, and took on the task of developing the national consciousness (*ibidem*, 35-37).

Traditional / folk culture was considered to be the culture of the rural space (i.e. the civilization of the peasants) because it was only in this area that it could survive and not eroded

by the modern culture of the industrial centers. Very characteristically, this place is called by Kyriakidou-Nestoros «an immense golden area, where Greek scholars like other goldsmiths were zealously seeking the nuggets of the glorious past». Moreover, the Greek rural region was considered in the late 19th century and the beginning of the 20th century as the guardian of traditional Greek society, as in the urban centers western influences were increasing. Traditional manifestations of Modern Greek life became as I mentioned the subject of folklore with the aim to certify the continuity of Greek culture (*ibidem*, 36-37). Apart from traditional / popular culture, we also have the scholarly culture, the supreme spiritual culture of theological thought, philosophy, science, letters and arts. It is that culture that will organize the bourgeois national states in the early 19th century having as an ideological axis the idea of nation. It was necessary to reveal values that until then were ignored. Folk culture has been that cultural value that the ruling class has pulled from obscurity and cast it as a value that can withstand the time. Folk culture will strengthen the "temporal dimension of the past" and will be the unifying element between the people and the essence of the nation. The science of folk culture will be recognized as a science of the nation (Datsi, 1990: 41-43).

Kyriakidou-Nestoros argues that folklore before becoming a formal science, research unit has been the *place* (*τόπος*), but when it became official science of the state research unit was the topic (*θέμα*). The folklorists dealt with folk songs, customs and superstitions on a pan-Hellenic level, without paying special attention to the way these issues appear in each place separately. These issues constituted the life of each place, were the living body of the Greek community which was neglected for the sake of the national goal and purpose that had been laid out by the folklore as a science of the nation. It sought to reveal the soul of the Greek people, which substantially was the emanation of the ancient Greek soul. Its original features were considered to be those that traced their origin since antiquity; for that reason, folklore without the pre-history did not exist (Kyriakidou-Nestoros, 1978: 35).

Folklore, as a science in Greece, was established in 1909 by N. Politis who gave it the first definition. This definition does not bound the object of folklore only to the traditional orality (stories, popular songs, proverbs etc.) as happens in the English folklore. This object was also containing topics which would become later the domains of the material and spiritual life. He places the folklore closer to the German one as it deals with the manifestations of traditional culture which would prove the inherent relationship between Hellenism and antiquity (Tzakis, 2002: 37). In the same frame Stylpon Kyriakidis – a student and continuer of the work of N. Politis – would also situate himself. He would, in fact, define the subject of folklore based on its

essence found in the same traditional culture and not on its origin as his teacher had done. It also places the people and the nation in the focus and promotes a folklore having a diachronic dimension. G. Megas, another pupil of N. Politis, would separate the domain of folklore in material, spiritual and social life. This format is accepted by the Greek folklore until today (*ibidem*, 37-38).

Conclusion

The flow of Romanticism, as expressed by the German Folkloric School, the evolutionist current with Tylor's theory, the Enlightenment and what Fallmerayer advocated have shaped the object of folklore in European and Greek space to a considerable extent. Folklore was necessary at that time to create a national consciousness. It began as a national science tool of government policy based on nationalism and racial discrimination. As a science it supports the identity of peoples through the manifestations of traditional culture.

In Germany, its purpose was to contribute to the national self-knowledge of the German people and its main task was to educate the German nation. This is done within the framework of the Romantic Movement, but Romanticism and history are closely linked in Germany. Within the framework of the Romantic Movement, the notion of the nation would be developed on the basis of distinction between *us* and *others*.

Folklore in the Greek area was established to prove the origins of modern Greeks from the ancient Greeks and not so much to discover the essence of the nation. Originally, although it followed broadly the German standards, the historical context gave it some special characteristics. The Greeks are looking for their roots in the context of Greek Enlightenment. Greek Enlightenment was formed in France. In the Turkish-occupied Greece, both historical circumstances and spiritual conditions were quite different from those prevailing in the West. Greece has adapted and transformed its supranational base into a climate of national pride. These two components of Greek enlightenment, the *lights* that came from France and the romantic notion of the nation are in a direct relationship when the historical consciousness begins to develop, *we* and the *ancients*.

The folklore, having a national purpose and character, managed to study, explore and interpret as well as rescue elements of traditional culture. The subject of folklore after the second half of the 20th century is being widened and an opening of anthropology to contemporary

“historical” cultures is also noticed. New areas – such as urban folklore dealing with the phenomena of modern big cities, an area that has been blocked for a long time – are included.

BIBLIOGRAPHY

Κυριακίδου-Νέστορος, Άλκη/Kyriakidou-Nestoros, Alki, 1978, “Η ρομαντική έννοια του έθνους και Λαογραφία”, *Η θεωρία της ελληνικής Λαογραφίας, Κριτική ανάλυση*, Αθήνα: Εταιρείας Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής παιδείας, στο ανθολόγιο ΕΑΠ, Πάτρα 2008 [“The Romantic Concept of the Nation and Folklore”, in *The theory of Greek Folklore, Critical Analysis*, Athens: Society of Studies of Modern Greek Culture and General Education, in the Hellenic Open University Anthology, Patra 2008], pp.15-40.

Ντάτση, Ευαγγελή/Datsi, Evangeli, 1990, “Ο λαός της λαογραφίας. Το ιδεολογικό περιεχόμενο”, περ. *Ο Πολίτης*, τ. 108, στο ανθολόγιο ΕΑΠ, Πάτρα 2008 [“The people of folklore. The Ideological Content”, in *The Politis*, vol. 108, October 1990, in the Hellenic Open University Anthology, Patras 2008], pp. 41-55.

Τζάκης, Δ./Tzakis D., 2002, “Για την Ιστορία της ελληνικής λαογραφίας”, στο Γ. Αικατερινίδης κ.ά., *Δημόσιος και Ιδιωτικός Βίος στην Ελλάδα ΙΙ: Οι Νεότεροι Χρόνοι, Ο Νεότερος Λαϊκός Βίος*, τόμος Α΄, ΕΑΠ, Πάτρα 2002 [“On the History of Greek Folklore” in G. Aikaterinidis et al. *Public and Private Life in Greece II: The Newer Years, The Modern People's Life*, Volume A, in the Hellenic Open University Anthology, Patras 2002], pp. 21-41.

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 3 (2017)

Dragoș Grigorescu
dragos_grigorescu77@yahoo.com

Un destin cultural
(*In honorem* Mihai Vasile)

Spre finalul anului 2016 apare la Ploiești cartea lui Mihai Vasile În căutarea armoniei pierdute, *un fapt editorial cu totul excepțional, cel puțin pentru cultura locală. Apariția unei cărți în general nu mai constituie de mult un eveniment, dar această carte merită o atenție specială pentru că ascunde povești suprapuse una mai frumoasă decât alta. Ca cititor poți să fii fermecat de evantaiul rafinat al artelor care sunt puse în spectacol pagină cu pagină, de tehnica narativă a subtextului, de bogăția și diversitatea informațiilor culturale pline de verva celui care le-a trăit, de vecinătatea cu mitul și arhetipul la care te obligă autorul și multe altele de acest fel. Dar ca exeget trebuie să cerni contingențele, oricât de atrăgătoare ar fi ele, pentru a păstra temeiurile adânci pe care această carte le propune cititorului actual, dar și celui care* nu s-a *născut încă. Este o carte ca un remember valoric al unei vieți dedicate teatrului ca act uman genuin și universal. Pentru Mihai Vasile a face teatru este nu numai un mod de viață, ci un mod eminamente de a fi om. Ideea de teatru pune în joc însăși condiția umană, dincolo de teatru văzut ca artă sau mod de exprimare artistică.*

Introducere

Pentru cititorul mai puțin familiarizat cu fenomenul de la Ploiești[1] – cum a fost numit Teatrul Equinox – sau mai bine zis cu mişcarea artistică equinoxistă sunt cred necesare câteva precizări lămuritoare asupra contextului sau fondului în care acest fenomen cultural se petrece. În plină dictatură comunistă care construise un monstruos mecanism de cenzură și control în conștiințele celor mai mulți și când exprimarea artistică suferea filtrarea ideologică, un tânăr actor și regizor decide că totuși arta este un destin care trebuie îndeplinit în ciuda oricăror condiții

[1] Descriere dată de dramaturgul Dumitru Solomon cu exigența criticului de teatru (*În căutarea armoniei pierdute*, p. 22).

istorice. Așa ia naștere Teatrul Equinox de la Ploiești, ca formă de fidelitate față de artă, ca teatru liber, nefinanțat de stat și fără a avea statut de instituție publică. Astăzi l-am numi teatru independent. Să faci acest teatru pentru cei câțiva actori sau oameni de cultură însemna să rămâi ceea ce ai fost la naștere, om. Arta dramatică devine un mod de a-ți păstra condiția de om, om liber să simtă și să gândească și să exprime acestea. Începând cu anul 1980, timp de treizeci şi trei de ani toți cei implicați în acest curent artistic și cultural se vor defini în primul rând ca oameni

liberi de constrângeri sociale, politice sau istorice. În favoarea acestui teatru erau puțini, poezia lui Nichita Stănescu, mici sincope ale cenzurii, entuziasmul celor pe care ideologia de fier nu reușise să-i contamineze. Împotrivă era aproape totul, partidul comunist, securitatea, prin cei care dădeau viață cotidiană acestor monștri istorici. Și totuși mișcarea equinoxistă pătrunde la început timid, dar cu trecerea anilor tot mai accentuat în conștiința publică a anilor ‘80. Până la finalul lui 2013, această mișcare culturală produce sute de spectacole, filme, ateliere, festivaluri, cărți, expoziții etc. Toate acestea se vor regăsi atât în cuprinsul cărții, cât și în etapele destinului de creator al lui Mihai Vasile.

Teatrul Equinox de la Ploiești nu este o formă de rezistență prin cultură, nu e nici măcar o formă de disidență culturală sau o mască artistică pentru a ieși *curat* din mizeria comunistă. Lucrul acesta este important pentru a înțelege adevărata profunzime a acestei mișcări. Chiar dacă de multe ori fenomenul de la Ploiești a intrat în coliziune cu ideologia vremii asta s-a întâmplat

nu ca reacție, nu ca gest manifest, ci din pure temeiuri artistice. Mihai Vasile, ca mentor și prin tot ce se crea sau punea în scenă, nu se bătea cu regimul, cu vremurile, ci se întrecea cu cele mai veritabile rigori ale creației, cu ideile profunde ale umanității care răzbeau în urbe prin intermediul cărților sau filmelor greu accesibile în acei ani. Ambițiile celor din jurul scenei erau de a se ridica la valoarea artei pure și universale. De aceea Mihai Vasile desfășoară încă de la început două direcții de creație artistică care transgresau ființa și timpul: *teatrul mitologiei românești* și *teatrul poeziei*. Teatrul mitului și cel al poeziei coboară până în adâncul ființei umane, până la resorturile profunde ale felului de a fi om. Aceste proiecte nu au legătură nici cu perioada comunistă și nici cu perioada liberă de după ‘89 încoace, ci ele au legătură cu natura și condiția umană. Arta este doar instrumentul de sondare a acestui uman universal. Câți oameni de cultură și cu atât mai puțin de teatru făceau asta atunci sau acum? Cu siguranță foarte puțini.

S-ar putea obiecta că tema mitologiei românești era una la modă și bine văzută de regim în contextul naționalismului comunist transformat de propaganda de partid în mișcare populară, și era, prin urmare, o temă comodă, la îndemână. Însă în realitate asta este doar aparență. Chiar dacă naționalismul militant delirant promovat ca sarcină de stat a inclus acțiuni sau activități culturale gen Cântarea României în care au fost promovați artiști sau acte artistice valoroase, în realitate tabloul general al delirului avea tușe negre și tragice. Rezultatul a fost o distrugere a tradițiilor autentice. Scena patriotică era de fapt un circ. Și atunci ca și acum și probabil oricând, patriotismul este cea mai utilă mască sub care să-ți ascunzi mizeria sufletească, dorința de înavuțire, scara orgoliului propriu exhibat public. Cultura română autentică a fost mutilată de grefarea pe naționalismul comunist. Ținta reală a partidului comunist nu era patriotismul triumfal sau exaltarea pe marginea unui fals trecut glorios, ci ruptura față de o cultură autentică inestimabilă, față de un univers de valori care au făcut posibilă perioada interbelică pe care astăzi o considerăm perioada paradisiacă a trecutului nostru sau un fel de „România maximă”. Circul istoric este cu atât mai vizibil și dramatic dacă ne gândim la țăranul român care din creator de veșnicie la sat s-a trezit muncitor cu domiciliul forțat la oraș.

Ei bine, mișcarea equinoxistă evită elegant toate aceste derapaje foarte tentante. Se dezvoltă pur și simplu independent de spirtul politic sau chiar istoric al vremii. Singura măsură asumată este cea a umanului pur. Reușita este remarcabilă, dar nu fără mari sacrificii după cum vom vedea.

Voi enumera mai jos fundamentele pe care s-a construit mișcarea Equinox. Acestea mi se par trăsăturile esențiale, dar și condițiile de bază asumate de cei care într-un fel sau altul au făcut

parte din ea. Aceste linii directoare vor lămuri și răspunsul la întrebarea: dar ce fel de teatru este acesta și în ce constă până la urmă acest fenomen?

1. ***Puritatea***. Ea înseamnă că teatrul practicat și înțeles de Mihai Vasile este unul în care vii doar cu condiția de om. Ca spectator sau ca actor tot ce ți se cere este să fii atent la ce însemni tu ca om. Nu trebuie musai să știi ceva înainte, nu trebuie să ai o pregătire anume sau un anumit nivel de maturitate sau cultură. În teatrul pur aceștia devin idoli. În teatrul pur nu contează vârsta sau experiența actorilor sau spectatorilor. Este vorba de puritate pentru că în Teatrul Equinox se pune în scenă nu mișcarea unui om de pildă, ci mișcarea umană, mai simplu, sunt lecții sau exersări ale grației umane. Este un teatru pur pentru că rafinează fiecărui participant capacitatea de a fi expresiv, grațios, expresiv prin mișcări sau rostiri. În acest teatru nu ți se dau indicații regizorale despre piesă sau despre personaj, ci despre tine ca om, ca fel de a fi. De aceea acest teatru are o nemijlocită dimensiune educativă sau mai bine zis formativă. Ea nu a fost urmărită conștient, a fost mai degrabă un rezultat firesc al acestui mod de a face teatru. Puritatea de care vorbesc a trimis acest teatru către originile sale grecești. Teatrul Equinox practica acel *katharsis* grec deopotrivă pentru actori și spectatori. Puritatea este o condiție a purificării. Modul pur de a face teatru este un mod în care te eliberezi de condiționările prezentului. În acest fel este puritatea o condiție a teatrului Equinox. Ea ar putea să apară ca o limitare impusă la intrare aidoma şcolii platonice: aici nu intră decât cel care este pur. Adică acela care a reușit să lase la intrare acele părți din el care nu servesc decât prezentului imediat. Eliberat de cerințele prezentului devii pur, sau apt de exersarea purității în teatru. În biserică există o condiție similară, aceea de a lăsa deoparte „toată

grija cea lumească”. În fața ta și a divinului nu se cade să apari cu balastul efemer al prezentului. Trebuie să ai demnitatea de a aduna ceea ce este cu adevărat important și etern în tine. Așa se explică de ce am numit puritatea o condiție. Totodată înțelegem de ce un astfel de teatru este greu de imaginat în afara zeului său. Și de ce nu poate fi un succes de public, chiar dacă participanții Teatrului Equinox sunt de ordinul miilor.

2. ***Libertatea***. A fi liber din punct de vedere equinoxist înseamnă să fii conștient de propria-ți neîngrădire. Este vorba de cunoscuta libertate interioară care îți permite să spui *gândul meu* sau *simțirea mea*. Libertatea de care e vorba aici este aceea care se referă la spațiul liber pe care îl ai la dispoziție pentru a-l umple cu ceea ce alegi tu să fii tu însuți. A fi liber înseamnă a te lua în posesie ca subiect al propriei tale vieți. Asumarea acestei libertăți de a fi tu însuți în contextul existenței celorlalți. Exercițiile de libertate pe care fiecare act dramatic care are loc pe scena Teatrului Equinox le presupune sunt exerciții de construcție a propriei persoane, actor sau spectator. Pe această scenă autorii mari ai lumii, dramaturgi, poeți sunt doar contexte favorabile întâlnirii cu tine și acest lucru se face asumat și programat de către Mihai Vasile, asemenea unei condiții. Iarăși dimensiunea educațională a acestui teatru este evidentă și cât se poate de firească. În acest teatru ești liber să nu faci ceea ce nu simți, să nu joci ceea ce nu ești. A fi actor la Equinox nu este o meserie, ci un mediu de exprimare a propriei libertăți, a propriului mod de a fi. Nichita Stănescu spune mai simplu ceea ce nouă ne e atât de greu: *el a spus apei de sub el că nu mai vrea să*

se oglindească în ea. În acest vers *el* suntem noi toți care avem capacitatea de a ne defini propria libertate. A nu o face, a nu fi conștienți de această datorie, înseamnă a rata întâlnirea cu noi și implicit pierderea de sine în mulțime. Libertatea înseamnă trecerea de la noi la eu. Teatrul Equinox își asumă explicit această condiție. Participanții la acest teatru pot fi deopotrivă tineri sau nu, care să urmeze sau nu o carieră de actor profesionist, care să stea mai mult sau mai puțin. Libertatea ca o condiție esențială a acestui tip special de teatru cum este Teatrul Equinox înseamnă că nu își propune să atingă nici săli pline, nici actori mulți, nici decoruri impresionante, nici critici favorabile câtă vreme este făcut exclusiv de către și pentru cei prezenți. Este un teatru al libertății și pentru că e ferit de orgolii sau competiții de interpretare artistică. Este un teatru al libertății de exprimare și al libertății de a te exprima pe tine însuți ca actor sau spectator. Este un teatru al diferenței infinitezimale între actor și spectator.

3. ***Autenticitatea***. Eugen Ionescu povestește cum a suferit o cumplită dezamăgire când copil fiind a realizat în cele din urmă că teatrul este o enormă prefăcătorie, că nimic nu se petrece pe scenă cu adevărat. Există însă și teatre unde această prefăcătorie se estompează până la dispariție. Teatrul Equinox este un astfel de teatru pentru că aici se joacă „starea de fi”[2]. Actorii nu se prefac, nu interpretează, ci devin, învață să fie ei înșiși prin intermediul personajelor. Actorii equinoxiști nu joacă mai mult pentru public decât pentru ei înșiși. Scena equinox este una a lecțiilor pe care actorii le predau spectatorilor prin exemplul lor personal direct, de fiecare dată un aici și acum. Pe această scenă se exersează privirea (în sensul lui Horia Bernea), rostirea, râsul sau plânsul, zborul sau căderea ca feluri de a fi noi înșine. De aceea acest teatru este ferit mai mult decât oricare altul de această neautenticitate. Firește, este un teatru mai puțin canonic, este un teatru neconvențional, dar nu este mai puțin teatru în sensul celor mai profunde accepțiuni ale teatrului, cum este cea a lui Peter Brook. Așa se explică caracterul lui pronunțat autentic, sincer.[3]

4. ***Simplitatea***. Nu în ultimul rând aș adăuga și condiția sau exigența simplității cu privire la modul de a face teatru în modul equinox. Înțeleg prin asta un mod de a face teatru direct, nemediat, în care neesențialul este redus la minim. Actorii și spectatorii plonjează direct în idee, în sentiment, în acea stare de a fi. Modalitatea de expresie este directă. Scopul principal al acestui teatru nu este a înțelege, ci a simți, a trăi, și atunci nu firul narativ este cel care e pus în scenă, ci

---

[2] Vezi volumul *Teatrul Equinox. Starea de a fi*. Editura Libertas, 2013.

[3] Tot în sensul ideilor lui Brook, invocate adesea de Mihai Vasile, se poate face teatru oricum, cu condiția să fii sincer. Autenticitatea de care vorbesc aici se referă la această sinceritate față de actul teatral.

dezvoltarea unui sentiment, a unei posturi existențiale, a unui fior. Fiind un teatru nemediat, neintermediat de mesaj, de recuzită, poate deveni un teatru al evidenței. Spectacolele lui pot fi înțelese de oricine, chiar și de către cineva care nu cunoaște limba în care se joacă. Ca teatru de gest, de pildă, cu atât mai mult își asumă această dimensiune în același timp simplă și universală. La acest teatru nu performanța actoricească interpretativă este urmărită, ci dobândirea propriei expresivități, conductibilitatea proprie în raport cu spiritul lumii, trăirea personală scenică a mitului, a gestului, a sentimentului. La acest teatru nu se intră prin concurs de admitere, nu e nevoie de o pregătire prealabilă în domeniu, pentru că acest teatru este o scenă a actelor de trăire. Asta nu a însemnat lipsa oricărei exigențe numai că acestea erau orientate în jurul ideii simple de a crește frumos, a „omului frumos" după o sintagmă la modă acum.

În concluzie, aceste patru mari exigențe au conturat un teatru liber, în competiție directă cu limitele și aspirațiile tinerilor de a fi, de a se exprima, de a se cunoaște și se forma ca oameni. O mișcare culturală centrată în jurul unei scene care se hrănea cu marii dramaturgi sau poeți, care a dovedit că pentru a te conecta cu spiritele și valorile universale nu e nevoie să aderi, fie și formal, la spiritul devalorizant al vremurilor în care îți este dat să trăiești. Teatrul se poate face fără compromisuri în raport cu ființa lăuntrică, cu valorile universale care sunt aduse la viață, întrupate prin trupurile actorilor. Dacă și numai dacă înțelegi și practici teatrul în felul acesta sunt posibile proiecte precum cele două ale Teatrului Equinox: *teatrul mitologiei românești* și *teatrul poeziei românești*. Cele două proiecte se întemeiază pe viziunea despre teatru a lui Mihai Vasile, pe felul în care a înțeles și aplicat marile teorii despre teatru. Trebuie remarcat că un teatru clasic, de stat, oficial, finanțat din fonduri publice, mai greu sau deloc rezonează la teoriile teatrale pentru că el trebuie să satisfacă publicul, pe care nu-l alege și nu-l formează, ci

publicul alege teatrul. Un astfel de teatru își asumă o funcție publică de deservire culturală, practică o politică culturală. În schimb teatrele libere, independente, precum Teatrul Equinox, nu au de îndeplinit o funcție socială, ci au libertatea de a face teatru ca artă în sine și ca nevoie pentru sine. Fără finanțare sau cu una întâmplătoare, inevitabil modestă, ca gest de mecenat personal de cele mai multe ori din partea chiar a celor care erau pe afiș, deopotrivă actori sau regizori, Teatrul Equinox și-a permis luxul de a face artă pură. Așa au fost posibile cele două mari proiecte ale Teatrului Equinox.

Antropologia teatrală

Teatrul Equinox a fost un veritabil laborator de antropologie teatrală. Este și modul de a răspunde la întrebarea ce fel de teatru se *juca* în acest teatru? Se juca un teatru antropologic, adică unul care făcea din scenă o poartă către rădăcinile omului de astăzi, mai bine zis către felul de a fi al omului dintotdeauna. Se cuvine aici un popas cu iz biografic. Motorul întregii mișcări culturale equinoxiste este creatorul Mihai Vasile. Sursele ideatice ale Teatrului Equinox sunt reprezentate deopotrivă de instinctul de creator al lui Mihai Vasile, pe de o parte, și descrierile lui Mircea Eliade despre mit și ritual prezente indistinct în *Tratatul de istorie a religiilor* sau romanul *19 trandafiri*. Mergând exclusiv și singuratic pe firul tainic al aprofundării ideii de teatru, regizorul și creatorul de teatru Mihai Vasile descinde în cultura țărănească care la acea dată mai purta cu sine urmele unei viețuiri arhaice. Ca arheolog al ritualului întreprinde cercetări de teren în zone diferite ale țării, dar mai ales în județul Prahova. Proiectul teatrului mitologiei românești este proiectul de viață al creatorului său. Acest destin se descrie într-un jurnal de teren. Notează, studiază, în cele din urmă adună caiete de teren. Peste aceste note cu alură științifică se adaugă notele proprii, traducerea și adaptarea pentru scenă precum și propria viziune despre a face teatru. Rezultatul este un minunat și autentic manuscris de teorie teatrală elaborat pe cont propriu ca rezultat independent vreme de mai mulți ani de zile al unui intelectual român al anilor 1980. Peste notele de teren și concepțiile proprii se adaugă experimente de antropologie lingvistică ca rezumarea limbii române la o serie de silabe care pot alcătui nucleul universal și imemorial al unei limbi cu topos meridional. Apar în mod firesc spectacole eveniment în cadrul programului teatrului mitologiei românești: *Meșterul Manole*, *Via Lucis*, *Torna Umbra*, *Cercul de piatră*. Toate aceste spectacole marchează rezultate ale cercetării, explorării ideatice și experimentării curajoase ale limbii și mitologiei românești.

De-a lungul anilor, Mihai Vasile construiește, ca rezultat al cercetării antropologice, un întreg volum de antropologie teatrală îmbogățit după 1990 cu discuții purtate cu eminentul antropolog francez François Laplantine sau lecturi din autori care la rândul lor au descris forme de teatru similare.[4]

Iată în termenii autorului conținutul acestei cărți:

Și-am început a scrie o carte despre toate acestea, despre acest proiect al meu care explora teatralitatea ritualurilor românești, despre curățenia și tăcerea de dinaintea cuvintelor, despre „in-vocații, e-vocații și pro-vocații”, despre gestualitatea arhetipală umană, aceeași pretutindeni acolo unde omul s-a întâlnit cu divinitatea sau semne ale acesteia, așa cum o sugera, fascinant, Eliade prin teoria hierofaniei.[5]

Cartea acesta nu a apărut niciodată. Autorul ei, Mihai Vasile, refuză s-o publice, să și-o asume în calitate de autor de vreme ce cu timpul află că nu este primul care elaborează un tratat de antropologie teatrală; deși reușise în mod miraculos să contureze o teorie a teatrului în sine, a teatrului pur și simplu, cu mijloace proprii, în ciuda orgoliului oricărui creator, concepția lui despre teatru deși izvorâtă direct din mitologia noastră veche nu este una nouă. Este una universală. Pentru autorul ei universalitatea este un temei suficient pentru a prefera decența și modestia de a nu-ți trece numele pe o astfel de carte, dar pentru cultura română numele lui Mihai Vasile trebuie scris. Toată această construcție laborioasă de antropologie teatrală, care înseamnă cercetare antropologică a mitologiei românești, a limbii române, a teoriilor despre teatrul pur, trecută la persoana întâi a lui Mihai Vasile este o mărturie a conectării culturii române la marea cultură a lumii, a faptului că în domeniul teatrului am fost prezenți pe scena marilor creatori ai lumii. Izolarea istorică, orgoliul culturii mici sau lipsa mijloacelor materiale sau a susținerii publice nu au condiționat un demers creator autentic perfect comparabil cu marile creații ale lumii din ultimii treizeci de ani.

Orgoliul de pionier este unul ce poate fi ușor considerat mărunt în ordinea umanului, în logica strâmtă a individualului, dar pentru spațiul cultural din care faci parte poate fi de primă însemnătate pentru că marchează participarea unei culturi locale la cultura mare, la cultura lumii. Este semnul unei conexiuni și mai ales a unei simultaneități spirituale. Ea anulează diferența dintre culturi mari și culturi mici, iar relevanța acestei concomitențe se referă în special la beneficiarii acelei emanații culturale, adică publicul sau mai bine zis cei care se hrănesc cu acel

[4] Este vorba de autorul japonez Yoshi Oida, *Actorul invizibil*, Editura ArtSpect, 2009.

[5] Mihai Vasile, *În căutarea armoniei pierdute*, p. 7.

spirit fecund. Nu e puțin lucru să ai la îndemână maeștrii spirituali, să asiști fără efort la manifestările cugetului care vor lăsa urme adânci în timp după ce tu nu vei mai fi. La îndemână înseamnă în vecinătatea ta, în urbea ta și în sala în care ai acces gratuit.

Cartea aceasta, a teatralității ritualurilor românești, este una din marile cărți neapărute ale culturii române. În schimb apare această *În căutarea armoniei pierdute* care prezintă în filigran tușele importante ale acestei nepublicate cărți. De aceea *În căutarea armoniei pierdute* este partea vizibilă astăzi a unui proiect de-o viață din care cea mai mare pare rămâne ascunsă până la urmă. Ea ne dezvăluie povestea destinului creator a lui Mihai Vasile în fapte culturale și oameni. Cuprinde așadar mărturii, dialoguri, interviuri, eseuri, cărți, expoziții, toate ca ecouri ale acestui destin creator. Este cartea unui destin creator privită retrospectiv ca o invitație adresată contemporanilor. Este cartea destinului asumat până la capăt, cu micile sau marile lui performanțe, cu orgoliile sau ambițiile asumate și trăite în spațiul cultural. Este cartea unui om și a unui scriitor deopotrivă, a unui regizor de teatru original și a unui actor care a reușit rara izbândă de a fi mereu personajul principal al propriei vieți. Este cartea armoniei sau antologia unei cărți care n-a fost, o carte care are toate părțile conturate, dar lipește tocmai întregul ei ca o simfonie neterminată. Este o carte fără trup prezentă însă mereu între paginile căutărilor armoniei pierdute.

Cum arată această carte nescrisă în viziunea autorului ei? Este cartea *care să dezvolte idei, teorii (unele inventate, altele preluate, altele adorate, altele ignorate...) în care să vorbesc despre viața de actor – acest amestec miraculos de mister, răbdare și entuziasm –, despre regia de teatru sau de film.*[6]

Scena antropologică sau antropologia scenei

Dacă din cartea făgăduită și nescrisă a rămas doar căutarea armoniei pierdute, din rezultatele cercetării asidue a ritualurilor românești au rămas în schimb spectacolele de teatru ale mitologiei românești nu mai puțin valoroase. Excepționalele spectacole de mitologie, de transformare a scenei în templu sau portal către divinitate depun mărturie despre inestimabila valoare a acestor creații artistice. Teatrul creat de Mihai Vasile devine punct de experimentare a originării, de definire a identității, de învecinare cu punctul zero al umanității, de familiarizare cu alfabetul gestualității ființei umane, de decantare a sentimentelor umane până la stări pure. Toate

[6] Mihai Vasile, *În căutarea armoniei pierdute*, p. 16.

pe o scenă, în câțiva metri pătrați. Spectacolele *Meșterul Manole*, *Cercul de piatră* mai ales, dar și celelalte, sunt spectacole de teatru de gest, formă profundă de exprimare artistică și extrem de puțin folosită la noi sau oriunde. Spectacolul *Torna Umbra* este rostit într-o limbă română veche formată din silabele fundamentale ale limbii, adevărate silabe magice. Iată câteva considerații despre *gest* și *limbă*, cele două elemente care alcătuiesc seva spectacolelor *Cercul de piatră* și *Torna Umbra*.

Gestualitatea

În teatrul de gest, corpul devine mijlocul de exprimare și atunci accentul cade pe corpul actorului. Dar povestea, spectacolul nu este al actorului și nici măcar al corpului său, ci al corpului oricui, prin urmare este povestea corporalității. Regizorul Mihai Vasile recurge la gest când e vorba de teatrul antropologic al mitologiei românești pentru că gestul se transformă în ritual și pentru că gestul este expresia tăcerii. În fața sacrului, a divinității, a situației existențiale creatoare de ritual, mai întâi se tace, apoi se *vorbește* prin gest, prin interpretare corporală a unei stări interioare. Actorul transformă corpul său într-o scenă a celor mai profunde stări și sentimente interioare, atât de interioare încât nu-i mai aparțin. El propune publicului o refacere a acelei situații existențiale privilegiate prin corpul său. Sunetul, rostirea, aici ar fi o impietate. Corpul uman pus în context scenic devine corporalitatea transfigurată estetic pentru a exprima valențe spirituale grave precum puritatea corporală ca reflexie a purității

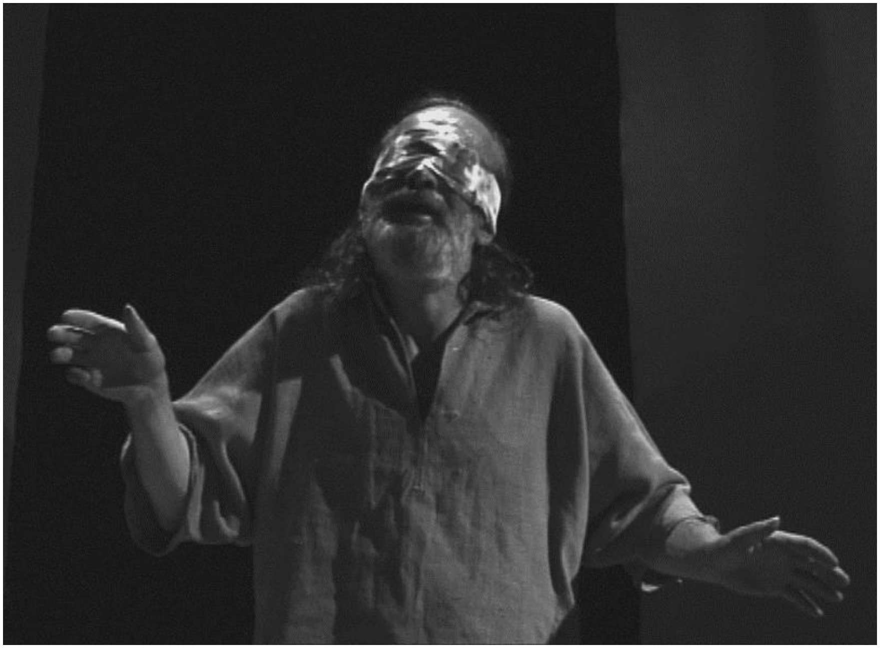

spirituale. Acesta este necesitatea gestului în teatru și de aceea teatrul mitologiei recurge la gest și corporalitate. Despre gestualitatea arhetipal umană ne vorbește Mihai Vasile prin proiectul teatrului de gest al mitologiei românești.

Rostirea

Neputința cuvintelor de astăzi, folosirea lor abuzivă și lipsită de oglindire sufletească care a condus la tocirea lor de semnificație personală, l-au împins pe Mihai Vasile spre arheologia lor, spre cuvintele originale cumva, a căror rostire era un eveniment. În acest sens Mihai Vasile propune silabisirea ca refacerea sacralității rostirii pe de o parte, dar și ca element de sonor al intermedierii dintre gest și rostire. Silabisirea este interfața tăcerii adaptate scenic. Teatrul mitologiei presupune interpretări posibile ale tăcerii, scenografia tăcerii, dar și ieșirea din tăcere, spargerea tăcerii în sunete. Așa iau naștere silabele cheie care desfac tăcerea: trecerea din tăcerea sacră și universală se face tainic, prin chei potrivite care cern din tăcere sunete prefăcătoare, purificatoare, creatoare și plăsmuitoare. Doar pe acestea, într-o eufonie din care răsar cântece și descântece, dar și în-cântări sau incantații, ritualul le va reține. Toate au valențe magice curative, refac scenic experiența recuperării universalului, sacrului. Ne retrimit prin cântec, prin silabisire ordonată înapoi în universalul tăcut, și în sacrul mut, mut pentru că nu are nevoie de sunete pentru a se propaga. Sunetul, doar el, începe și se termină undeva, tăcerea însă nu începe și nu se termină niciodată. Așa se rostește scenariul spectacolului *Torna Umbra* de pildă. Toate acestea fac din teatru un loc antropologic privilegiat după cum o spune chiar autorul lor: *...de la felul în care era „administrat” ritualul nu a mai fost decât un pas către ceea ce am considerat a fi un loc teatral. L-am considerat, mai întâi un „loc antropologic”, adică un loc al desfășurării actelor umane.*[7]

Antropologia artei la Mihai Vasile

Din imaginea generală asupra dimensiunilor profund antropologice ale întregii creații artistice a lui Mihai Vasile nu trebuie să lipsească contribuția sa în domeniul antropologiei artei, cel puțin așa cum rezultă ea din volumul *În căutarea armoniei pierdute.*[8] Mihai Vasile nu este

---

[7] Mihai Vasile, *În căutarea armoniei pierdute*, p. 72.
[8] *Ibidem*, pag 129-140.

numai un creator de artă, ci și un atent și fin observator al fenomenologiei artei în sine, cu precădere în ceea ce privește artele plastice. Antropologia artei sau antropologia simbolică în cazul autorului de față înseamnă cercetarea atelierului fizic și lăuntric al artistului, în mod simbolic biserica artistului – atelierul. Laboratorul de recompuneri ale unor stări, imagini sau sentimente. Este vorba de analiza felului în care are loc transfigurarea acestora în culoare pe o pânză, transmiterea sau, mai bine zis, dispunerea culorilor pentru a reflecta aidoma un sentiment sau o stare de spirit, stare poetică, stare artistică de transă artistică în care pictorul reface pe pânză un sentiment care va intra prin retină în sufletul privitorului. În final privitorul traduce empatic acel sentiment și se întregește, se identifică sau regăsește în interiorul acelui sentiment. Cu instinct de cercetător stârnește destăinuiri, de regulă atât de greu de obținut de la pictori, despre detaliile care premerg oricărei opere de artă: cum se captează, memorează, o stare pe care pictorul intenționează să o dezvolte pe pânză, cum artistul se folosește de tehnica avută la dispoziție și cum totuși adaugă o tușă personală acestei tehnici, cum și-ar dori să fie receptată opera de artă rezultată etc. Toate aceste situații subiective greu descriptive fac obiectul unor pagini întregi demne de cel mai înalt nivel de estetică fenomenologică.

Rare sunt paginile în limba română de antropologie a artei pe viu, cercetarea făcută în interiorul atelierului. Trebuie spus apăsat că demersul întreprins de Mihai Vasile în atelierul artiștilor este unul de cercetare antropologică autentică. În calitate de cercetător al creației artistice descinde în atelierul artistului, pe *terenul* pictorului. Ținta este bine definită și urmărită: de a creiona clar tușele imaginarului artistic de la fața locului pentru a fi pus în comparație și circulație ideatică cu alte spații artistice sau autori. Pentru cultura română această cercetare antropologică are

valoare excepțională pentru că poartă marca unui mental colectiv privit din punctul de vedere al imaginarului artistic. Din acest imaginar local, poate tradițional sau popular, apar valorile universale de tipul lui Brâncuși. Mihai Vasile ne descrie în cuvinte inteligibile traseul mintal întortocheat și sinuos al instinctului creator al artistului care coboară abrupt în arhaic și arhetip. Tot Brâncuși este exemplul elocvent. Cuminţenia nu mai e românească, nu mai e cuminţenia pământului românesc, ci este cuminţenia oricărui pământ locuit de oameni. Universal, dar chipul acestei femei seamănă cu chipul țărăncii autentice din satul românesc în care a copilărit artistul. Văzând-o, Brâncuși sculptează universalul, ea devine poarta universalului.

În loc de concluzii

Orice teorie despre teatru este o metodă de a face teatru, iar o metodă de a face teatru este un mod individual de a interpreta, de a repeta, un ritual. Regizorul este călăuza către sacru. El propune o variantă de confirmare prin refacere și repetiție a arhetipului, a umanului ridicat din căderea din sacru. Opusul căderii din tăcere, din sacru, în timp și în rostire este ritualul, elevarea scenică. Dacă în cele din urmă căderea este o ruptură și o decădere ontologică, ridicarea sau elevarea este o refigurare estetică a umanului. Drumul înapoi, eterna reîntoarcere către sacru, este unul artistic. Teatrul se identifică cu templul în această măsură. Autorul Mihai Vasile folosește din plin această mistică a teatrului.

Căutătorul armoniei pierdute mărturisește că se afla în situația incomodă de a crede că, prin teoria și practicile sale, reinventa teatrul. Este o situație incomodă în ordinea morală a crede că roata începe cu tine, dar în situația călăuzei către sacru această situație este obligatorie și conferă prin ea însăși autenticitatea creatorului. Călăuza-regizor este unul care crede sincer în drumul său pe care tocmai el l-a creat. Este extrem de important ca refacerea cărării către sacru să se facă la persoana întâi. Altminteri alterează întregul demers teatral de parcurgere scenică a ritualului. Atunci regizorul ar juca asemenea actorului în propria sa regie. Ar fi, prin urmare, neautentic, ar deveni impur și blasfemiator al ritualului. Situația existențială a creatorului de teatru, a arhetipului, trebuie să fie aceea de echilibru dintre autenticitate până la jertfă și modestia umană cea mai adâncă, între ridicare a ochilor către cer și coborâre a genunchilor alături de participanții la ritual pe scenă. Mihai Vasile reușește acest echilibru, de aceea atât lucrarea *În căutarea armoniei pierdute*, cât și întregul său destin de autor de artă reușesc să singularizeze un portret de autor important pe scena culturii române dinainte și dincoace de 1989. În câteva spectacole readuce echilibru și demnitate în concepția publicului despre teatru în general sau

despre teatrul pur și simplu, despre țăranul român, marele creator de mit și de rit, despre actor și despre semnificația și necesitatea profundă a unui teatru. Actorul tradiției profunde românești este țăranul român, cel dintâi actor la teatrul eternității, cel căruia i s-a șoptit tăcerea sacrului și pe care el a făcut-o auzibilă celorlalți prin ritual. Cu rigoare și pedanterie artistică, Mihai Vasile recuperează, poate în ultimul ceas, tradiția autentică românească, aceea care a reținut experiențele fondatoare pentru acest popor, apoi o transfigurează artistic creând spectacole de teatru care devin bun comun al unor generații de actori și spectatori.

Toată mișcarea artistică din jurul Teatrului Equinox a jucat asumat și conștient rolul unei școli de sănătate spirituală, rolul unei școli de libertate a conștiinței la care mii de tineri au re-învățat să (se) rostească, să-și cunoască limba în care gândesc, să devină conștienți de mitologia țării lor, de autori importanți din cultura lumii.

Astăzi, din fenomenul de la Ploiești n-a mai rămas decât un ecou, materializat în manifestări la fel de remarcabile ale unui centru dramatic moderat și animat de Mihai Vasile. În condițiile în care cultura astăzi se propagă prin ecranul volatil al telefonului și tot mai puțin prin hârtie, cât de necesar și util ar fi un demers antropologic de anvergura celui urmat de Mihai Vasile! Cât de necesară ar fi o școală așa cum a fost Teatrul Equinox când școala de acum pare să-și găsească tot mai greu o direcție comună cu viitorul copiilor de azi!

BIBLIOGRAFIE

Vasile, Mihai, 2016, *În căutarea armoniei pierdute*, Ploiești: Editura Karta Graphic.
Vasile, Mihai (ed.), 2013, *Teatrul Equinox. Starea de a fi*, Ploiești: Editura Libertas.

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 3 (2017)

Jonathan Hemmings
frjah@yahoo.co.uk

Alocuţiune la lansarea cărţii *Izvoare în deşert*, Ploieşti, 1 noiembrie 2016

Preasfiinţiile voastre, preaiubiţi fraţi şi surori întru Hristos,

Vă mulţumesc pentru acest prilej de a reveni la Ploieşti. Este o ocazie de a mă bucura de harul frăţiei întru Hristos. Sunt onorat de a mă găsi înconjurat aici de personalităţi ale vieţii spirituale şi culturale româneşti. Mă simt privilegiat de a întâlni noi prieteni întru Hristos, însă darul cel mai de preţ este de a regăsi pe cei dragi care fac parte din familia noastră internaţională, fiii şi fiicele mele spirituale şi prietenii comunităţii noastre, Sfânta şi de Viaţă Dătătoarea Cruce din Lancaster, Anglia.

Cu un profund sentiment de umilinţă şi cu recunoştinţă vă mulţumesc pentru publicarea celei de-a doua ediţii a cărţii *Izvoare în deşert*. Această carte este produsul unei admiraţii profunde şi îndelungate pentru cei ce au descoperit în deşert o comoară de binecuvântări. Am ţesut propriile experienţe în acest peisaj mistic. Orice merit al acestei scrieri izvorăşte din iubirea neţărmurită a lui Dumnezeu penru mine, fiul risipitor şi din râvna, răbdarea, bunătatea şi exemplul de iubire al celor care au constituit făclii de credinţă şi mi-au îndrumat paşii în propriul meu pelerinaj în deşert. O asemenea izbăvire îi este dăruită celui ce însetează după adevăr, iar Sfinţii trimişi de Hristos ne dăruiesc apa vie din izvoarele pure ale credinţei noastre ortodoxe. Doresc să menţionez mai ales influenţa eminenţei sale mitropolitul Antonie al Surojului, a arhimandritului Barnabas de la New Mills, a arhimandritului David de la Walsingham, a protopopului Michael Harper şi a ieromonahului Ambrozie (părintele Alexey Young), ucenicul preafericitului Serafim Rose, care m-a miruns.

Apostolul Pavel scrie creştinilor din Efes (*Epistola către Efeseni* a Sfântului Apostol Pavel capitolul 5, versetul 2): *Şi umblaţi întru iubire, precum şi Hristos ne-a iubit pe noi şi S-a dat pe Sine pentru noi, prinos şi jertfă lui Dumnezeu, întru miros cu bună mireasmă.* Când bem

apa dătătoare de viaţă care provine din izvorul pur al ortodoxiei, suntem copleşiţi de o iubire nemărginită care ne hrăneşte de-a lungul periplului nostru lumesc şi de bucuria inexprimabilă de a împărtăşi această apă dătătoare de viaţă cu toţi cei ce însetează după Adevăr. Aceasta este viaţa bisericii – de a împărtăşi Evanghelia.

Doresc să mulţumesc editurii Eikon Publications pentru încrederea pe care o au în această carte, pentru editarea atentă şi în special părintelui Bogdan Georgescu şi fiicei mele spirituale Alexandra Petrescu a cărei traducere exemplifică darul Duhului Sfânt la Rusalii.

Şi vor veni alţii de la răsărit şi de la apus, de la miazănoapte şi de la miazăzi şi vor şedea la masă în împărăţia lui Dumnezeu. (Sfânta Evanghelie după *Luca,* 13 :29)

Avem aşadar o mare lucrare de săvârşit, căci celor cărora li s-a dăruit mult, li se cere mult. Ne bucurăm cu cei ce se reîntorc la Biserica Ortodoxă. Plângem cu cei ce sunt exilaţi din ţinuturile lor. Este prilej de bucurie când vedem că atât de multe dintre parohiile noastre sunt microcosmosuri ale Pogorârii Domnului, cu credincioşi veniţi din toate colţurile lumii. Aducem slavă lui Dumnezeu pentru că suntem martori la tăria credinţei şi la sporirea bisericii şi ne rugăm să ne întărească pentru misiunea apostolică ce se desfăşoară înaintea noastră, aceea de a împărtăşi iubirea lui Dumnezeu unei lumi înfometate şi însetate. Fie ca măruntul meu prinos să fie primit întru slava lui Dumnezeu.

Slava lui Dumnezeu este revelată în fericire. Mila Domnului se revarsă în suferinţă. Harul Domnului se destăinuie în frăţie. Puterea lui Dumnezeu se manifestă prin miracole. Iar iubirea lui Dumnezeu se manifestă în misiunea apostolică.

Dialogul nostru este cu raiul chiar şi atunci când ne găsim în deşerturile oraşelor noastre, unde ne descoperim pe noi înşine, pe cel viclean şi pe Dumnezeu.

Hristos vorbeşte o singură limbă, aceea a iubirii pentru Creaţia Sa. Fie ca iubirea Sa să dea glas credinţei noastre!

Lecture at the launch of the book *Izvoare în deşert/Fountains in the Desert*, Ploieşti, 1st of November 2016

Dear Reverend Fathers in God, beloved brothers and sisters in Christ,

I thank you for this opportunity to come to Ploieşti. Such an occasion provides me with the grace of fellowship. To be here amongst such an august body of worthy people is humbling. I am privileged to meet new friends in Christ but the most special gift is to be with those who are part of our extended family, my spiritual children and dearest supporters of our Community of the Holy and Life Giving Cross in Lancaster, England.

It is with a profound sense of thanksgiving that in humility I thank you for publishing *Fountains in the Desert.* It is the product of a long lived admiration for those who found the desert to be a treasury of blessings. I have simply woven my own experiences into this mystical landscape. Any worth in it springs from the overflowing love of God for me, a prodigal, and to those whose zeal, patience, kindness and loving example have been spiritual signposts of the faith for my own journey through the desert. Such salvation is experienced when one is thirsty for the Truth and the saints who Christ sends, provide the living water from which one drinks deeply of the sparkling fresh fountains of our Orthodox Christian faith. I wish to recognize in particular the heaven endowed, grace-filled influences of His Eminence Metropolitan Antony of Sourozh, Archimandrite Barnabas of New Mills, Archimandrite David of Walsingham, Archpriest Michael Harper and Hieroschemamonk Ambrose (formerly Fr. Alexey Young) the spiritual son of Blessed Seraphim Rose, who chrismated me .

The Apostle Paul writes to the Christians at Ephesus (*Ephesians* 5:2**):** *Walk in the way of love just as Christ loved us and gave Himself up for us as a fragrant offering and sacrifice to God.* When we drink deeply from these sparkling springs and living waters of Orthodoxy, there is an inevitable outpouring of love to sustain us in our journey and an inexpressible joy to share this life giving water with others who thirst after truth. This is the life of the Church, to share the Gospel.

I wish to acknowledge the trust placed in this book by Eikon Publications, in the production of this edition and especially for the work of editing by my spiritual brother Pr.

Bogdan Georgescu and my spiritual daughter Alexandra Petrescu whose careful translation exemplifies the gift of the Holy Spirit at Pentecost.

And they shall come from the east, and from the west, and from the north, and from the south, and shall sit down in the kingdom of God (Luke 13:29).

So we have much to do – because for to those who have been given much, much is expected. We rejoice with those returning to the Orthodox Church. We weep with those who find themselves exiled from their lands. We are warmed by the fact that so many of our parishes are microcosms of Pentecost with faithful being welcomed from all over the world regardless of nationality. We thank God that we witness strength of faith and growth in His Church and we ask empowerment for the apostolic mission set before us to bring God's love to a hungry and thirsty world. May my poor offering bring glory to God.

The glory of God is revealed in joy. The mercy of God is experienced in suffering. The grace of God is discovered in fellowship. The power of God is realised in miracles. The love of God is manifested in mission.

Our dialogue is with heaven, even in the deserts of our cities where we encounter ourselves, the evil one and God.

Christ only speaks one language and that is the language of love for His creation. May His love give voice to our faith!

Cuprins

Sebastian Ștefănucă
Cuvânt înainte / pag. 5

Sebastian Ștefănucă
Foreword / pag. 17

PARTEA ÎNTÂI: **JURNALUL** / 29

Serenela Ghițeanu
Scurtă radiografie a jurnalului / pag. 31

Ioana-Ruxandra Fruntelată
Etnologia: a fotografia timpul.
Schițe dintr-un pseudojurnal de teren etnologic / pag. 35

Corina Matei
Comice triste / pag. 43

Marin Constantin
Jurnalul de teren ca mărturie a căutării etnografice: însemnări despre o anchetă genealogică în satul Tilişca (judeţul Sibiu) (1999-2000) / pag. 51

Anișoara Ștefănucă
Jurnal Tiheró, Grecia, august 2016 / pag. 61

Sebastian Ștefănucă
Jurnal de teren Tiheró (prefectura Evros, Grecia), 6-11 august 2016, şi Skra (prefectura Kilkis, Grecia), 16-21 august 2016 / pag. 81

Elena Dudău
Către o antropologie a emoţiilor (Un prim jurnal cu ocazia unei cercetări în localitatea Cerna, judeţul Tulcea, 4-9 septembrie, 2016) / pag. 105

Cristina-Ioana Gherghe
Pe la porţi, printre oameni şi poveşti (Un al doilea jurnal cu ocazia unei cercetări în localitatea Cerna, judeţul Tulcea, 4-9 septembrie, 2016) / pag. 111

Bogdan-Costin Georgescu
Fragmente de jurnal / pag. 117

Gheorghiță Geană
Boabe de zăbavă. Reflecţii din teren şi nu numai / pag. 145

PARTEA A DOUA: **MISCELANEU /** 179

Marin Constantin
***Annuaire Roumain d'Anthropologie*: despre universul tematic al unei reviste antropologice româneşti** / pag. 181

Adina Baciu
Aspecte ale antropologiei biomedicale bucureștene / pag. 193

Marian Nuțu Cîrpaci
Țiganii, o categorie socială etnic neomogenă / pag. 197

Silvia-Diana Šolkotović
Cercetări etnografice în Timocul sârbesc / pag. 207

Stelu Șerban
Minorități discrete și modernizare în Europa de Sud-Est / pag. 211

Stelu Șerban
Hidden minorities and modernization in South East Europe / pag. 219

Ελένη Γρομπανοπούλου (Eleni Ghrobanopulu)
Configurararea istorică a studiilor folclorice de-a lungul sec. al XIX-lea și până la jumătatea sec. al XX-lea în spațiul european și cel elen / pag. 229

Ελένη Γρομπανοπούλου (Eleni Grompanopoulou)
The historical formation of folklore studies in the 19th century – mid. 20th century in Europe and Greece / pag. 237

Dragoș Grigorescu
Un destin cultural (*In honorem* Mihai Vasile) / pag. 245

Jonathan Hemmings
Alocuţiune la lansarea cărţii *Izvoare în deşert*, Ploieşti, 1 noiembrie 2016 / pag. 261

Jonathan Hemmings
Lecture at the launch of the book *Izvoare în deşert / Fountains in the Desert*, Ploieşti, 1st of November 2016 / pag. 263

ANUARUL
SOCIETĂŢII PRAHOVENE
DE ANTROPOLOGIE
GENERALĂ

Număr special dedicat corpului uman

YEARBOOK
OF PRAHOVA COUNTY
SOCIETY FOR
GENERAL ANTHROPOLOGY

Special issue dedicated to the human body

Coordonator

Sebastian Ştefănucă

Anul 4 • numărul 4

PLOIEŞTI • **EDITURA MYTHOS** • 2018

Editat de
Centrul Judeţean de Cultură Prahova,
cu sprijinul
Consiliului Judeţean Prahova

Issued by Prahova County Cultural Centre,
with the aid of
Prahova County Council Romania

©EDITURA CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA MYTHOS

Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin nr.1, cod poştal 100066
Tel., fax: 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
Site: www.cjcph.ro
www.facebook.com/centruljudeteandeculturaprahova/

ISSN 2458-0848
ISSN–L 2458-0848

Coperte și tehnoredactare: Mihai Vasile
Redactor: Emilia Vasile

decembrie 2018, 300 exemplare

CENTENARUL UNIRII PROVINCIILOR ROMÂNEȘTI

*

THE CENTENNIAL OF THE ROMANIAN REGIONS UNIFICATION

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 4 (2018)

Gheorghiţă Geană
gheorghita_geana2003@yahoo.com

O axiomă a istoriei

Fără doar şi poate suntem un popor paradoxal. Unul dintre paradoxurile noastre profunde este acela de popor statornic, agitat însă de demonii nestatorniciei. Un exemplu? Suntem unul dintre foarte puţinele popoare ale Europei care n-au venit de nicăieri; şi totuşi: care popor şi-a schimbat de-atâtea ori imnul naţional cum am făcut-o noi, românii? Până în 1947 cântecul identităţii noastre naţionale a fost Imnul Regal. În următoarele trei decenii imnul s-a schimbat de trei ori, versul inaugural sunând, pe rând: „Zdrobite cătuşe în urmă rămân", apoi „Te slăvim, Românie, pământ părintesc", optându-se ulterior pentru „Trei culori" (în asociere cu muzica lui Ciprian Porumbescu). Chemarea „Deşteaptă-te, române!" s-a potrivit cum nu se putea mai bine cu starea de spirit a lumii româneşti în mişcarea socială de la 1989. Alegerea acestei chemări ca imn naţional, corelat cu data de 1 Decembrie ca Zi Naţională, a stabilit o punte peste timp cu „răsunetul" de la 1848 al lui Andrei Mureşianu, adică, în fond, a dat un semnal de *constanţă* în afirmarea demnităţii noastre ca neam. Or, tocmai o asemenea constanţă (sau cum vrem s-o numim: continuitate, permanenţă) este o expresie a simţului istoric al unei naţii (şi, mai departe, o premisă a vocaţiei sale istorice).

Dinspre casa regală s-a putut auzi amendamentul că dacă n-ar fi existat 1877, adică dobândirea independenţei de stat a României (înfăptuire legată – incontestabil altminteri – şi de numele lui Carol I), n-ar fi existat nici 1918 (cu 1 Decembrie, se înţelege). Urmând însă această cale (să-i zicem „metoda pasului anterior", care poate fi relevantă în alte cazuri, dar nu aici), putem afirma cu aceeaşi îndreptăţire că nici 1877 n-ar fi existat dacă n-ar fi fost precedat de 1859!...

Cei ce reclamă 10 Mai ca Zi Naţională (în loc de 1 Decembrie) ar putea măcar să invoce drept argument originea divină a regalităţii. Ei, bine, argumentul domniilor lor vine din pojghiţa subţire a unei fragile subiectivităţi: frumoasele amintiri din copilărie şi adolescenţă, plus atmosfera călduţă de primăvară! Ca şi cum sentimentul istoricităţii s-ar putea întemeia pe

nostalgii personale! Dacă e să introducem în discuţie ideea de regalitate, atunci să nu se uite că cel dintâi mare rege al autohtonilor a fost Burebista!... Cât despre anotimp, „orele astrale ale istoriei” (ca să facem uz de o expresie a lui Stefan Zweig) nu ţin seama de meteorologie. Când au plecat de-acasă, din colţuri îndepărtate ale ţării, miile peste mii de participanţi la marea adunare populară de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918, nu s-au temut că vor tremura de frig sau că le vor îngheţa mădularele!... Și au venit cu căruțele, călări pe cai, sau chiar pe jos!...

În fapt, *1 Decembrie 1918 simbolizează regăsirea, după aproape două mii de ani, a fondului principal din blocul etnic al populaţiei autohtone între graniţele originare ale Daciei Felix!* După ce romanii au cucerit Dacia, entitatea etnică nou apărută în ipostaza poporului român reprezenta o sinteză spectaculoasă – Vasile Pârvan şi-a imaginat-o (în *Memoriale*) ca rezultat al iubirii înflăcărate dintre o Romă masculinizată (Romul) şi frumoasa fecioară sălbatică Dacia. Pentru farmecul romantic al acestei viziuni, o redăm, cu cuvintele lui Pârvan însuşi:

„Dacia, fecioara, turbura liniştea ta, divine Romule. Frumoasă şi crudă, ea pustia, ca arşiţa verii, cu năvale de foc şi jale, ţara ta. Aşa era menirea fecioarei sălbatece: să facă gol, să aprinză flăcări, să samene spaimă în jurul ei. Lumina ta, puterea ta, frumuseţea ta, o trăgeau spre tine, Romule; dar sălbateca ei libertate, de Diana, o mâna înapoi în pădurile ei nepătrunse, când tu, din liniştea ta turburată, întindeai braţul spre dânsa. Ci sufletul tău se aprinse o dată, şi el, de ispitirile crudei fecioare. Şi ai vrut s-o cuprinzi. Cu tăria Atalantei, zâna neapropiată te-a aruncat la pământ, însângerat de răni. Tu n-o iubeai tare şi n-ai putut-o frânge.

Şi atunci Aphrodite, cu zâmbet de glumă ucigaşă, a poruncit lui Eros să te săgete. Ardea sufletul tău ca soarele în amiază. Ai prins-o, ai luptat, te-ai rănit şi ai rănit-o, v-aţi privit lung, duşmani de moarte, ai sărutat-o şi n-ai cuprins-o. De focul ruşinei că ai biruit-o, de ura puterii că ai frânt-o, de flacăra mâniei că ai sărutat-o, s-a pregătit să te ucidă. Şi Aphrodite zâmbea divin: cum ar putea doi zei să se ucidă, decât iubind? Şi tu, nebiruitule, ai biruit-o. Îmbrăţişarea ta era dogoritoare de toată văpaia verilor tale aprinse, sărutarea ta era dulce de toată melodia cântecelor tale italice, cuvântul tău era blând de întreaga mângâiere a iernilor tale calde, ochii tăi erau luminoşi de tot seninul mărilor tale clare. Şi fecioara care te urâse cum nu te mai urâse încă nici om, nici zeu, te-a iubit cum nu te mai iubise nici o femeie. Ea se făcu tu-însuţi şi copiilor ei, ea singură dintre femeile iubite de tine, le dădu numele tău. Şi ei luptară şi muriră, din veac în veac păstrându-ţi: numele tău, chipul tău, gândul tău, glasul tău, lumina ta, gloria ta.

Dacie, Romule,
Mărire vouă”.

A fost însă şi dureroasă această sinteză, fiindcă venea (totuşi, în planul realităţii) în urma unei căderi. Ca urmare, istoria entităţii etnice nou apărute devine un urcuş continuu către

redobândirea stării de plenitudine iniţială. Este ceea ce se numeşte, cu un termen teologic (avansat în secolul al III-lea d.H. de Origen) „apocatastază” – restabilire a stării primare (în teologie: a paradisului originar).

Aşadar, *aceasta este istoria românilor: o apocatastază, iar 1 Decembrie ca Zi Naţională trebuie luată drept o axiomă a acestei istorii.* (Prin „axiomă” înţelegem aici un adevăr a cărui evidenţă se întemeiază pe practica istorică.) (A se vedea dezvoltarea acelei idei în: Gheorghiţă Geană, „Istoria românilor ca apocatastază”, în *Caietele de la Putna*, 8/VIII, 2015, pp. 73–89.)

Odată acceptată această axiomă, orice discuţie privind schimbarea Zilei Naţionale ne aruncă într-un relativism păgubos. E ca şi cum s-ar pune la îndoială că triunghiul are trei laturi, sau că Trinitatea Divină reprezintă trei persoane şi totuşi e Una!...

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 4 (2018)

Sebastian Ştefănucă
seb_filozof@yahoo.com

Identități prahovene actuale și familii boierești. Direcții de cercetare antropologică*

Identitatea colectivă reprezintă o temă de perpetuu interes în antropologia socio-culturală. Nu fără motiv, ancorarea identitară solidă instanțiind una dintre condițiile sănătății corpului social. Suntem de părere că efectul ultim al dezagregării identitare colective este același ca și în cazul dezagregării personalității individului[1], efect cunoscut în practica psihiatrică prin termenul de *schizofrenie* (σχίζω [greaca veche], „a despica", „a cliva", și φρήν, „spirit" [Laplanche și Pontalis, 1994: 382-385]). Este de așteptat ca *omul*, în orice ipostază socială a sa – individ, grup, comunitate etc. –, să aibă la îndemână mijloace de apărare împotriva acestui pericol. Antropologia socio-culturală este preocupată tocmai de mecanismele culturale[2] pe care grupurile, conștient sau nu, le generează în slujba conservării identitare. Unul dintre cele mai răspândite este conferirea de sens prezentului social prin recurs la trecut, printr-o „construcție diacronică a identității" (Geană, 2016). Adică, faptul de a conferi coerență identitară prezentului prin folosirea de liant istoric.

Confruntat cu nenumăratele mărturii istorice ale familiilor boierești care din Evul Mediu și până la jumătatea secolului al XX-lea au deținut moșii de o parte și de alta a râului Prahova, de la granița cu Transilvania în nord până la localitățile Filipești și Mărgineni în sud – un rol de

---

* Text pentru simpozionul „Familia Cantacuzino și legătura acesteia cu cultura română", ediția I, 19 mai 2017, Liceul Tehnologic „Constantin Cantacuzino", Băicoi, jud. Prahova. Stilul discursiv și alcătuirea textului păstrează contextul pentru care acesta a fost conceput.

[1] Este de văzut, de exemplu, în ce măsură una dintre teoriile celebre ale schizofreniei, ca „pierdere a contactului vital cu realitatea" (Minkowski, 1999: 82) de către bolnav, poate fi aplicată și în cazul corpului social. În acest caz, contactul *vital* pe care indivizii îl au cu realitatea corpului social pe care-l alcătuiesc este asigurat tocmai de identitatea lor colectivă.

[2] Bineînțeles, nu doar de aceasta.

seamă revenind familiei Cantacuzinilor[3], un antropolog se poate întreba în ce măsură identitățile colective actuale ale localităților prahovene din acest areal se configurează (și) în jurul acestui trecut istoric particular. S-ar putea obiecta că întrebarea este lipsită de sens, de vreme ce localitățile de care vorbim nu sunt ca niște monade ermetice. Din contră, sunt supuse unor intense fluxuri de schimb informațional și populațional, cu efectul continuei reconfigurări identitare. Într-adevăr, antropologia ultimei jumătăți de secol pare a fi mai interesată de *dinamica* decât de *statica* identitară, în contextul tematic general cunoscut sub denumirea de „*social change*". Însă la fel de adevărat este și că grupurile tind să-și mențină constante anumite trăsături de personalitate/identitate, în ciuda „intrărilor" și „ieșirilor" de populație, informație, tehnnologie etc. Aceasta cu atât mai mult când este vorba de grupări de foarte mari dimensiuni, de populații deci, a căror identitate este adesea caracterizată ca *identitate etnică*, sau, cu un termen de scurt-circuit, ca *etnicitate*.[4]

Conceptul și teoria etnicității se pot aplica localităților prahovene avute în vedere nu ca formațiuni propriu-zis etnice, ci în calitatea lor de grupări de mari dimensiuni. Concentrarea asupra acestor probleme în cheia antropologiei socio-culturale presupune preocupări de cercetare care vizează *nu* toate localitățile din areal, lucru care ar fi mai degrabă în cheia sociologiei sau geografiei umane. Presupune preocupări de cercetare *intensiv-microscopică* (Geertz, 1973: 21), într-o singură localitate. Bineînțeles, în relația sa cel puțin cu regiunea din care face parte și în vederea obținerii unor rezultate care utilizate fiind apoi comparativ și în conjuncție cu rezultatele unor studii similare să ofere posibilitatea de a avea în cele din urmă o caracterizare adecvată a întregii regiuni.

Una dintre localitățile care pot fi alese pentru o astfel de cercetare este Filipeștii de Târg. Nenumărate mărturii istorice ale trecutului boieresc o recomandă dintru început: ruinele palatului construit de postelnicul Constantin Cantacuzino între anii 1633–1641; „crucea negustorilor" ridicată de același postelnic la 1642, la întretăierea „drumului domniei"[5] cu „drumul cel mare"[6];

---

[3] Toate informațiile istorice utilizate în aceast material sunt extrase din monografia *Filipeștii de Tîrg, Prahova*, întocmită ca lucrare de grad didactic în 1990 și revizuită în 2009–2012 de prof. localnic Eugen Podeanu. Rugăm de aceea atenție la o eventuală citare a fragmentelor din prezentul text cu date istorice.

[4] Despre toate aceste lucruri se poate consulta un volum coordonat de antropologul norvegian Fredrik Barth, *Ethnic Groups and Boundaries. The Social Organization of Culture Difference*, Bergen–Oslo / London: Universitets Forlaget / George Allen & Unwin, 1969.

[5] Drumul Prahovei, drum care venea de la București mergând către Brașov, trecând prin Târgușor/Mănești, pe aici retrăgându-se domnitorii în Transilvania când erau amenințați de turci.

[6] Drum care ducea de la Târgoviște spre Buzău și Moldova

conacul Pană Filipescu, ridicat tot cam în aceeași perioadă, existent și astăzi, complet restaurat; kilometri de garduri de piatră care cândva delimitau moșiile; ruinele încă vizibile ale temeliei bisericii ctitorite la 1642 de postelnicul C. Cantacuzino, stolnicul Dumitrașcu Filipescu și logofătul Pană Filipescu; biserica actuală, construită la 1890 pe amplasamentul altei biserici, ctitorită între anii 1802–1803 de familiile Filipescu, Cantacuzino și Slătineanu; Iazul Morilor etc. La acestea se adaugă și proximitatea unor localități precum Călinești sau Florești, la fel de bogate în mărturii istorice asemănătoare.

Odată stabilite *tema, ipoteza* și *locul* cercetării, se impun considerații de *metodă*. Specific antropologiei sociale și culturale este *familiarizarea de lungă durată* cu *obiectul* de studiu (în cazul nostru, comunitatea filipeștenilor). După canonul clasic[7], această familiarizare presupune viețuirea neîntreruptă în mijlocul populației studiate cel puțin un an de zile. Canonul a suferit însă adaptări, mai ales dacă e vorba de un studiu în propria cultură, așa-numita variantă de antropologie „*at home*”, caz în care antropologul deja vorbește fluent limba populației native și este familiar cu universul cultural și organizarea ei socială. Astfel că viețuirea neîntreruptă ar putea fi înlocuită cu reveniri repetate pe perioade mai lungi sau mai scurte. Indiferent de variantă, demersul investigativ presupune o studiere *intensivă* a realităților avute în vedere.

Pe acest fond, principala metodă de culegere a datelor este cea cunoscută în antropologie drept *observare participativă*. Adică, activitatea de teren a antropologului va însemna în primul rând *observare*, pe cât posibil implicându-se în activitățile și manifestările comunității studiate, *participativă* deci. Metoda însă, mai ales pentru tema pe care o avem în vedere, este insuficientă. De aceea ea trebuie dublată de alte metode și tehnici de cercetare, precum lucrul cu un interlocutor cheie, interviul, studiul documentelor personale sau sociale etc., sau metode prin care se urmărește răspândirea sau intensitatea unui fenomen, precum ancheta prin chestionare.[8]

---

[7] Configurat în prima jumătate a secolului trecut în special în spațiul antropologiei britanice, prin activitatea unor nume precum Bronislaw Malinowski sau E. E. Evans-Pritchard. Lucrări de referință în acest sens sunt B. Malinowski, *Argonauts of the Western Pacific. An Account of Native Enterprise and Adventure in the Archipelagoes of Melanesian New Guinea*, London and New York: Routledge & Kegan Paul, 1987 [1922], sau E. E. Evans-Pritchard, *Social Anthropology*, London: Cohen & West LTD, 1951.

[8] Despre metodă în antropologia socio-culturală se poate consulta H. Russell Bernard, *Research Methods in Anthropology. Qualitative and Quantitative Approaches*, Lanham/New York/Toronto/Oxford: Altamira Press, 2006. În românește, pentru o introducere rapidă atât în metodologia, cât și în universul general al antropologiei, pot fi consultate lucrări precum cea realizată de Gheorghiță Geană (*Antropologia culturală. Un profil epistemologic*, București: Criterion Publishing, 2005), sau Vintilă Mihăilescu (*Antropologia. Cinci introduceri*, Iași: Polirom, 2007).

Cu excepția apelului la ultima metodă, cercetătorul desfășoară de regulă singur întreaga activitate. Prin observare, poate sesiza modul în care amintirile legate de trecutul boieresc se înfiltrează *natural* în discuțiile cotidiene ale filipeștenilor de astăzi în cele mai diferite și informale contexte. El însuși posibil să provoace astfel de discuții, ca din întâmplare. Poate lua cunoștință de *reacțiile afective* pe care astfel de amintiri le generează. Poate trece în revistă aspecte de existență materială (detalii arhitectonice, obiecte existente în gospodării, piese de port și artă populară, delimitări parcelare, toponime etc.) care trimit direct la trecutul boieresc, de relevanță pentru rezidenții actuali ai localității Filipeștii de Târg. De asemenea, discuțiile de profunzime și interviurile, mai ales cu persoanele în vârstă,[9] au rolul de a sonda *memoria socială*, extinderea și vitalitatea ei, referitoare la acest trecut particular. Nu în ultimul rând, poate observa și trece în revistă elemente de folclor local impregnate de referiri la / și episoade din / viața familiilor boierești sau a țăranilor în contextul stăpânirii boierești etc.

Ancheta prin chestionare – apelul la o metodă *cantitativă* deci, pe care însuși mersul cercetării utilizând metode *calitative* s-ar putea s-o facă necesară – presupune de regulă utilizarea unor echipe de operatori pentru aplicarea chestionarelor. Metoda aceasta este de fapt o metodă de „import" în antropologie, din sociologie.[10] Prin ea urmărim – cum menționam – să avem o imagine rapidă asupra extinderii și intensității unui fenomen. Populară este formarea echipelor de operatori din studenți la facultăți umane și umaniste. Dar și elevii de liceu pot fi implicați în formarea unor astfel de echipe, alături de co-echipieri studenți sau experimentați în activitatea de aplicare a chestionarelor. De dorit este solicitarea elevilor liceeni chiar din Filipeștii de Târg. În cazul formării unor echipe de interviu, în componența lor pot intra doar elevi de liceu, întrucât înregistrarea și ascultarea interviurilor de către coordonatorul cercetării înseamnă și posibilitatea verificării gradului de corectitudine în efectuarea lor.

---

[9] Dintre acestea, o atenție aparte urmează să se acorde bătrânilor născuți înainte de 1935, care e posibil să fi avut o relație de muncă directă cu ultimul deținător al moșiilor din raza localității Filipeștii de Târg până la naționalizarea comunistă, colonelul Nicolae Grigore Cantacuzino.

[10] La fel cum antropologia, la rândul ei, împrumută metode altor discipline, de exemplu în studiul religiilor (pag. 250-254 în George Chryssides şi Ron Geaves, *The Study of Religion. An Introduction to Key Ideas and Methods*, London/New Delhi/New York/Sydney: Bloomsbury, 2014 [2007]). Putem spune că antropologia este o știință deschisă și care reafirmă constant deschiderea către alte discipline (pag. 28 în Don Kalb, "The Path to the Post-Colony: why folklore won't save us", în Chris Hann et al., *Anthropology's Multiple Temporalities and Its Future in Central and East Europe. A Debate*, Max Planck Institute for Social Anthropology Working Papers, No. 90, Halle/Saale, 2007, pp. 22-28).

După cum se observă, nu e vorba doar de o singură metodă pentru culegerea datelor de teren. Deși cercetătorul poate avea ca reper o anumită limită de timp – ca lungă durată, bineînțeles, specifică antropologiei – pentru colectarea lor, cercetarea se încheie în momentul în care se acumulează o masă critică de date care să permită extragerea unor concluzii întemeiate. Date culese, așadar, pe diferite căi, date tematice, dar și de context, relevante pentru temă, respectându-se un alt principiu specific antropologiei socio-culturale, *holismul metodologic*. Prelucrarea acestor date nu este necesar să conducă la verificarea ipotezei inițiale, aceea a trecutului istoric particular al filipeștenilor ca ingredient de primă importanță în identitatea lor colectivă actuală. Ceea ce ar orienta cercetarea către căutarea unor explicații pentru lipsa acestui ingredient acolo unde totul părea să favorizeze existența lui. Iar explicații precum „În genere, românii s-au ferit prin nepăsare să participe la o istorie care nu era expresia fiinţei lor" (Blaga, 1985: 10), istorie de care apoi să uite, nu ar fi deloc fanteziste.

Indiferent de concluziile studiului, în cazul în care derularea terenului presupune și implicarea elevilor, aceștia nu vor avea decât de câștigat. Un astfel de teren reprezintă o excelentă metodă de a-i familiariza cu istoria vie, nu cu cea care poate părea rece și exterioară, istoria din manuale, cărți, biblioteci, surse digitale. Cu istoria ce-și pune amprente vizibile, experiabile asupra prezentului, din care și ei fac parte, înțelegând poate că, vor, nu vor, sunt un produs al acestei istorii. Sunt ceea ce sunt (și) datorită familiilor boierești în jurul cărora viața târgului de pe malul Prahovei a gravitat secole la rândul. Iar în cazul în care trecutul de care vorbim reprezintă cu adevărat un reper identitar în fața căruia orice alt reper ar părea lipsit de însemnătate, implicarea într-o astfel de activitate are și rolul de a li-l cultiva, cu efecte dintre cele mai favorabile în ceea ce privește atașamentul față de comunitatea locală și participarea la acțiunea colectivă. În câți dintre noi pasiunile istorice nu s-au născut tocmai datorită bunicilor care când și când povesteau istorii de demult!

BIBLIOGRAFIE

Blaga, Lucian, 1985, *Trilogia culturii*, Bucureşti: Minerva, ediție îngrijită de Dorli Blaga, studiu introductiv de Al. Tănase.

Clifford Geertz, Clifford, 1973, *The Interpretation of Cultures*, New York: Basic Books.

Geană, Gheorghiță, 2016, „Viaţa memoriei şi construcţia diacronică a identităţii", în *Caietele de la Putna*, 9, IX/2016, pp. 121-132.

Laplanche, Jean și J.-B. Pontalis, 1994, „Schizofrenie”, în Jean Laplanche și J.-B. Pontalis (eds.), *Dicţionarul psihanalizei*, Bucureşti: Humanitas, traducere de Vasile Dem. Zamfirescu, pp. 382-385.

Minkowski, Eugène, 1999, *Schizofrenia. Psihopatologia schizoizilor, și schizofrenicilor*, București: IRI, traducere, avanprefață și note de dr. Leonard Gavriliu.

CORPUL UMAN

*

HUMAN BODY

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 4 (2018)

Camelia Burghele
cameliaburghele@gmail.com

Vrăji şi... vrăjeli. Prestatorii de servicii/tehnici corporale magico-rituale şi clienţii lor*

Raționalizarea extremă și excesivă a societății moderne dar și o prea mare laicizare a bisericilor și a marilor religii (prea orientate spre cotidian și mai puțin preocupate de transcendent, ca urmare a unui vast proces de secularizare) a condus, crede Max Weber, la o pierdere a spiritului magico-mitic sau, folosind un termen care a făcut carieră, la „dezvrăjirea lumii" (Gauchet, 1995). Sociologul german consideră, totuși, în finalul analizei sale (Weber, 2003), că magia și „vrăjirea" lumii nu sunt total pierdute, ci masele populare simt nevoia de a contracara „dez-vrăjirea lumii" orientându-se către pseudo-forme ale magicului autentic, arhaic, adică spre o serie de forme compozite de religiozitate, care au o accentuată componentă de spectacular și emoțional. Spus din perspectivă filozofică, acest lucru tinde să răspundă oarecum unei anume nevoi de „dezordine" a individului, de imaginar, de fantastic, de conectare cu structurile arhetipale ale mitico-magicului.

Mai aproape de noi, sociologii postmodernității au demonstrat, prin studii pertinente, că, oarecum, omul contemporan nu mai vrea să trăiască în idealul realității clare și a rațiunii proprii modernismului, ci vrea să experimenteze, deopotrivă, și irealul (manifestat vizibil în delirul religios, efuziunea muzicală, isteria sportivă); dorința de magic și fantastic se simte în lumea fabuloasă a cinematografiei, în mistica *advertising*-ului, în amestecul de monstruos și ciudat (vestimentar, corporal etc.), în excesele sexuale dionisiace, în succesul tehnicilor New Age, în târgurile de vechituri (*vintage*), în întoarcerea la natură (neo-ecologismul); în astfel de condiții se creează premisele perfecte pentru acea revrăjire a lumii pe care o postulează postmodernitatea: „copilăria, trecutul, fabulosul, memoria, rădăcinile profunde (...) sunt un vector al revrăjirii

* Traducerea în limba engleză între paginile: 169-186.

lumii”, pentru că „revenirea tuturor acestor arhaisme punctează viața cotidiană” (Maffesoli, 2008: 148).

Căutările omului comunității postmoderne, marcate de o acută lipsă de securitate în fața schimbărilor prea rapide din mediile economice și socio-politice, generează o reorientare a acestuia spre ceea ce André Juillard și Dominique Camus numeau „vrăjitoria zilelor noastre”: „recurgerea la magie (...) propune mai ales răspunsuri la starea de rău a societăţii actuale, având deci o funcţie securizantă. (...) Astfel se pot înţelege practicile şi ritualurile legate de magie ca tot atâtea spaţii individuale ale libertăţii de interpretare şi reintrepretare a prescripţiilor dogmatice ale Bisericii sau a conformismului elitist şi îngust al ştiinţei...” (Julliard, 1997: 280).

De fapt, în ciuda perfecționării continue a mijloacelor de producție și a ridicării standardelor vieții cotidiene, omul a trăit mereu pendulând între două lumi: cea a normalului și cea a paranormalului. Dacă principalul resort al vrăjitoriei în epocile îndepărtate a fost neputința omului de a explica anumite fenomene (meteorologice, tectonice, astrale) dar și al unor coincidențe personale inexplicabile, în lumea contemporană, magia oferă soluții de ieșire din impas pentru cei care sunt puternic marcați de insecuritatea cotidiană sau aflați în momente de criză; mai mult, „prin magie, omul modern nu mai vrea să explice neexplicatul, ci să depășească și să domine anumite fenomene sau trăiri personale, prin mijloace vizibile și controlabile” (Sandu).

În perioada din urmă se vorbește mult despre fenomenul de descompunere și disoluție/reducție pe care îl cunoaște religia în contextul globalizării, prin proliferarea religiozităților paralele și conturarea „nebuloasei mistico-ezoterice” ce pare a fi fundamentul religiozității mileniului al III-lea, dar care este catalogată de specialiști ca o sumă de „improvizații” sau „avataruri” ale magiei arhetipale (Repciuc, 2008). În vreme ce imaginarul suprapune elementele creștine peste cele cosmice, precreștine, magia contemporană apare sub forma unor conglomerate magico-terapeutice, magico-ezoterice, para-științifice. În consecință, un sector important al „nebuloasei mistico-esoterice” este acoperit de vrăjitorie, în sensul de revigorare a tradiției vrăjitoriei și de valorificare a acesteia în comunitățile contemporane.

În plus, mult-vehiculata criză a modernității presupune și o destructurare a vechilor credințe în magie și o reașezare a lor în noi forme și formule (la nivel de credință, practică, organizare); apoi, marile conglomerate socio-etno-culturale formate în ultimele decenii pun în mișcare formule diverse ale imaginilor divinității iar din melanjul acestora sunt generate formule noi de magie (religiozitate), care, alături de fenomenul dezrădăcinării (urbanizarea satelor,

migrația din rural către urban) conduc la compunerea unui nou sistem de magii și, pe cale de consecință, la o nouă perspectivare a figurii magicianului/vrăjitorului.

În demersurile sale de antropologie structurală, Claude Lévi-Strauss definea un triunghi al actanților din ritualurile cu componentă magică, nominalizând figurile vrăjitoriei: magicianul (cel care marchează polul de putere absolută), pacientul (a cărui calitate principală este faptul că crede neîndoielnic în demersul magico-ritual) și comunitatea (cea care, potrivit codului cultural comun, are încredere totală în eficacitatea ritualului) (Lévi-Strauss, 1978); ulterior, Jeanne Favret-Saada rafinează schema actanților, vorbind despre persoana fermecată (practic, pacientul sau chiar clientul), vrăjitor (cel care a inițiat prejudiciul magic) și „desfermecătorul" sau, oarecum, „fermecătorul fermecătorului", „vrăjitorul vrăjitorului", adică personajul dotat cu puteri magice, apelat de pacient și chemat să contracareze vraja generatoare de prejudicii (Favret-Saada, 1977). Marcel Mauss și Henri Hubert vorbeau despre „magician și clientul său", ducând oarecum magia în sfera managementului unei afaceri lucrative (Mauss şi Hubert,1996).

Dincolo de etichete, denumiri sau taxonomii, este important de remarcat că scenariul magico-ritual secționează mentalul colectiv într-o manieră știută: apelul la „soluția magică" se face, în continuare, în cazul unei „situații anormale" (situația anormală se traduce printr-o irumpere a nenorocirilor, prea importante și prea frecvente, situație pe care omul nu mai poate să o controleze și căreia nu-i poate prevedea sfârșitul [Camus, 2003: 63]); practicile magice au rămas, ca scenariu, intenție și finalitate, relativ aceleași, doar că ingredientele, recuzita sau canalele de comunicare s-au adaptat realităților moderne (cărbunii au fost înlocuiți cu chibrituri, cărțile de joc cu soft-uri cibernetice, vorbele cu reclama media); autoritatea magiei provine tot din credință, receptată ca un fenomen individual și social iar esența magiei rezidă în posibilitatea acțiunii la mare distanță și are ca fundamente constante similitudinea și contagiunea magică.

Și omul societății tradiționale, și cel modern, știau că „magia urmărește să transforme lumea" (Riviere, 2000: 128), așadar apelau la magie atunci când voiau să manipuleze destinul, să provoace un demers prejudiciator cuiva din invidie sau gelozie sau să își remedieze sănătatea. Insecuritatea resimțită în comunitatea tradițională era legată de slăbirea forței vitale a omului, animalelor sau mijloacelor sale de subzistență economică, concepția persecutivă asupra răului, văzut ca nenoroc personal, având ca efect stări afective împinse până la paroxism: boala, ruina economică, moartea, iar repetarea inexplicabilă a nenorocirii reclama apelul la vrăjitorie (practici divinatorii, erotice sau terapeutice, unde vrăjitorul mai mare trebuie să anihileze răul aruncat de vrăjitorul mai mic, apelând, pentru aceasta, la mijloace magice).

Motivația demersului magic este similară și pentru pacientul modern, nuanțele ținând de cotidianul contemporan: pierderea locului de muncă, ghinionul repetitiv, viitorul incert, destrămarea unei legături erotice, dorința de răzbunare, eșecul medicilor în vindecarea unor boli.

Vrăjitoria este un fenomen extrem de cuprinzător; o sinteză fundamentată antropologic o definește ca un „complex de idei" (la nivelul existenței unei forțe magice, a unei relații speciale între vrăjitor și corpul victimei, sau a unei surse foarte probabile pentru nenorocirile personale), un „complex de practici" (faceri și desfaceri, vrăjiri și dez-vrăjiri, ritualuri și contra-ritualuri), un „complex de efecte" (potrivit analizelor lui Jeanne Favret-Saada, procesul de vrăjire este o *afacere vrăjitorească* ce are drept miză generarea unei nenorociri sau a unei boli, ruina materială/financiară sau, uneori, chiar moartea, iar procesul de anihilare este o înfruntare dramatică între victima vrăjită și vrăjitorul „bun", cel care execută contra-vraja [Favret-Saada, 1977]), un „complex de experiențe" (uneori personale: boala, moartea, ghinionul repetat; alteori colective). Actul magic de dezvrăjire care urmează apariției unei *crize vrăjitorești* este o experiență complexă trăită deopotrivă de vrăjitor, victimă, contravrăjitor; de cele mai multe ori, criza de vrăjitorie are consecințe care afectează întreaga familie, grup sau comunitate (prin incapacitatea fizică sau psihică de lucru a victimei).

În legătură cu protagonistul „crizei de vrăjitorie" reamintim cercetările devenite clasice ale lui E. E. Evans-Pritchard la indienii azande: se face o diferențiere (de asemenea rămasă „clasică" și preluată, voit sau nu, de reinterpretarea magiei în contextul literaturii și cinematografiei care exploatează filonul magico-fantastic de tipul seriei *Harry Potter, Stăpânul inelelor, Cronicile din Naarnia, Practical magic* etc.) între *witchcraft* (vrăjitorii născuți ca vrăjitori, individualizați prin existența unei substanțe „vrăjitorești" în corpul lor, deci care au oarecum genetic o capacitate înnăscută de a face rău, pe care îl fac deseori inconștient, prin simpla lor existență) și *sorcery* (vrăjitorul care învață riturile și le practică în mod conștient și voluntar, în urma procesului de dobândire a actului magic).

În aceeași ordine mentalitară, indiferent de momentul istoric, vrăjitorul este receptat ca o autoritate morală și socială; diferențele țin mai mult de o construcție a persoanei și de profilul, adaptat, evident, vremurilor contemporane: mereu vrăjitorii au avut legătură cu corporațiile, dar dacă în comunitatea arhaică aceștia proveneau din rândul ciobanilor, păstorilor, fierarilor, apoi, în context urban din rândul bărbierilor, croitorilor, medicilor, acum, în societatea contemporană, cele mai multe vrăjitoare sunt țigănci iar cei mai mulți magicieni au un anume grad de instruire, numindu-se „vindecători de suflete", „parapsihologi", „psihoterapeuți", „deținători ai unor secrete magice".

Dacă vrăjitorul tradițional trăia la marginea comunității, poruncea grindinei sau exploata calitățile psihotrope ale mătrăgunei, avea animale preferate în preajmă (pisici negre, furnici, bufnițe) sau poseda caractere fizice individualizante (ochi albaștri, pete de melanină, cicatrice sau diverse infirmități), avea o obsesie a diavolului cu care făcuse un pact și era receptat mai ales prin abaterile de la normă pe care și le permitea, vrăjitoarea contemporană e avidă de publicitate, își reclamă filiația din genealogii celebre, e bogată, exhibându-și luxul, are cabinete specializate exclusiv urbane sau la periferia orașelor și stăpânește bine tehnicile culturii informaționale, pe care le folosește în praxisul magic.

Diferite sunt și căile de comunicare cu și dinspre vrăjitor: o analiză recentă (Răutu/ Mihăilescu/Nicolau/Gheorghiu/Toma, 2002) arată că *dependența mediatică* este cea care modifică memoria colectivă în ansamblul ei, producând forme hibride și aberante, cu risc pentru comportamentul individual și comunitar; vulnerabilitatea spațiului public este exploatată abil iar discursul elaborat de reprezentanții vrăjitoriei profesionale utilizează insistent *mass media*, mai ales televiziunea și presa scrisă. Dintre toate manifestările adiacente unei spiritualități vulgare, vrăjitoriei îi este rezervat un loc de frunte; autorii studiului la care ne referim remarcă prezența predominantă a țigăncilor, concentrate mai ales în capitală și în periferiile marilor orașe, toate autoprezentându-se ca reprezentante ale magiei albe, dotate cu har (dar divin) și având ranguri definite într-o ierarhie inspirată din cea a titlurilor de noblețe: regine, prințese, toate membre ale unei comunități universale.

Relațiile activate între descântătoare, pacientul ei și spiritul malefic ce a provocat răul devin ocurente odată cu stabilirea raporturilor de forță între actanți. Pentru Jeanne Favret-Saada aceste raporturi de forță pot fi „vizualizate” și schematizate, astfel încât fluidul magic transferat între colțurile triunghiului să instituie un sistem de legături logic articulat (Favret-Saada, 1977). Devine clar nu numai faptul că o întreprindere magică malefică asemeni celei inițiate de o persoană rău intenționată și dotată cu puteri speciale nu poate fi anihilată decât prin apelul la o altă prezență dotată cu calități similare, ce nu poate fi decât descântătoarea, dar este reliefată magistral și importanța covârșitoare a încrederii totale a pacientului în ritualul terapeutic jucat de magicianul tămăduitor. Cu această ocazie, raporturile stabilite între actanți devin și mai clare, descântatul popular terapeutic fiind resimțit undeva între un act de mediere culturală și o „afacere”, între un *prestator de servicii* și *clientul* său.

Marc Augé relaționează conceptul de putere direct cu această nesiguranță a liminarității magice malefic/benefic: „puterile atribuite vrăjitorului și contravrăjitorului, agresorului și apărătorului nu sunt considerate de esență diferită. Granița dintre puterile zise ilegitime ale

vrăjitorului și puterea legitimă a omului «tare» este nesigură; noțiunea de legitimitate are o valoare retrospectivă și se exprimă în judecăți care adesea consfințesc o stare de fapt, niște raporturi de forță”, care influențează apoi raporturile de putere (Augé, 1995: 99).

Fascinant ni s-a părut, în context, exemplul extrem de grăitor oferit de același Augé, dinspre cultura unor triburi de indieni sud-americani, reclamând aproape tentația unei generalizări: „vrăjitor – echivalentul termenului – se compune din «om» și dintr-un element desemnând puterea specifică de agresiune”; altfel spus, există o cantitate de forță magică egală atât în magicianul „bun”, cât și în magicianul „rău”; ceea ce îi deosebește nu este decât un rest, un parametru aproape cantitativ, matematic chiar, care-i face să fie receptați ca minus-terapeuți sau plus-terapeuți; astfel că, după Augé, puterea magicianului nu se poate disocia de entitatea acestuia, ci se situează în persoană, în societate și în istorie (*ibidem*, 106).

O astfel de analiză, centrată pe diferite paliere ale unei lecturi atente a fenomenului magico-ritual, cu focusare pe actanții săi, sugerează că magia și principiile sale fundamentale se conservă, la fel ca și interesul pentru practicile magice; putem vorbi doar despre unele vizibile fenomene de *acculturare*, adică despre influențe, modificări, adaptări, fenomene complexe ce presupun acțiuni progresive sau repetitive de înlocuiri, combinări, chiar respingeri culturale și, mai ales, adaptări la nou; rezultatul este construirea unei noi expresii culturale (care poate fi uneori și kitsch, dar nu neapărat). Nu trebuie să uităm însă că Dominique Camus făcea o tipologizare a „afacerilor vrăjitorești” sau a cazurilor de vrăjitorie, „umanizându-le” oarecum, pe linia trasată de Jeanne Favret-Saada: motivarea și justificarea demersurilor magico-vrăjitorești stă, în continuare, la fel ca înainte, în răzbunare (legată de concurența economică sau de concurența sentimentală), gelozie (gelozia economică sau invidia și gelozia amoroasă) sau, mai grav, combinația celor două, gelozie/invidie și răzbunare (Camus, 2003).

Încă o dată se dovedește că schema mentală a magiei s-a conservat, la fel ca și figura vrăjitorului, care rămâne în mod constant una a deținătorului unui pol de putere maximă, fie provenită dintr-o sursă transcendentă, fie moștenită, fie revelată, fie furată. Teoria acreditată etnologic și antropologic atestă faptul că „nu este socotit vrăjitor oricine vrea. Pentru aceasta, trebuie să fii recunoscut capabil să arăţi originile puterii pe care le pretinzi că o deţii şi totodată să faci dovada eficacităţii tale după modalităţi de apreciere admise în mod obişnuit” (*ibidem*, 25).

Așadar, deprinderile și puterile vrăjitoreşti „cel mai adesea sunt dobândite” sau, mai rar, „înnăscute”; remarcăm chiar licența poetică a unuia dintre vrăjitorii citați, în ceea ce privește autenticitatea puterii unui vrăjitor și „împrumutarea” sau „transferarea” acesteia: „nu e ca un cântec pe care-l fredonează toată lumea. Despre asta nu trebuie să sporovăieşti”. Dobândirea

puterii magice se poate face, concret, pe două căi: „fie vrăjitorii moştenesc puterea, care este aşadar transmisă în familie, fie învaţă aceste puteri de la alţi vrăjitori cu care nu au nici o legătură de filiaţie”. Există însă un pericol: „cu cât numărul iniţiaţilor într-o putere creşte, cu atât noţiunea de secret îşi pierde valoarea. Elementul misterios, necunoscut, legendar al puterii este dintr-o dată ameninţat” (*ibidem,* 39-40). Iniţierea în vrăjitorie „transformă literalmente omul, dându-i alte mijloace de cunoaştere, de percepţie şi deci de acţiune asupra lumii. Aceasta angajează întreaga existenţă a individului: trecutul, prezentul, viitorul său, în măsura în care toare referinţele sale vor fi repuse în discuţie, deoarece căutarea puterii se efectuează prin trecerea la «anormal»” (*ibidem,* 42).

Alegerea vrăjitorului după renume este o practică universal valabilă (*ibidem,* 72) dar, desigur, mult augumentată de posibilitățile actuale ale publicității media. De fapt, pentru societatea contemporană, cea mai potrivită sintagmă pentru a defini zona magico-rituală și/sau zona vrăjitoriei este, cu adevărat, cea a Jeannei Favret-Saada: o afacere. De altfel, să nu omitem faptul că beneficiarii demersului magico-ritual sunt tot mai mult denumiți „clienți” și nu „pacienți”.

Managementul acestei afaceri a devenit obligatoriu: de cele mai multe ori, practicianul/ practiciana sunt secondați de un alt membru al familiei (soție, mamă, fiică etc., ce conduc afacerea, decizând distribuirea capitalului, investirea profitului sau organizarea muncii prestate. De exemplu, vrăjitoarele de la marginea Bucureştiului lucrează împreună cu fetele lor, în care văd, deopotrivă, discipoli și contabili; în același timp, Aliodor Manolea are, tot în București, un cabinet deschis împreună cu soția sa; pentru a da dimensiunea afacerii dezvoltate de aceștia ar trebui să amintim scandalul recent în care au fost implicați: o clientă căreia i se promisese că va fi vindecată de cancer, i-a plătit lui Aliodor Manolea 50000 de euro cu TVA, pentru o promisă vindecare de cancer (se numea „taxă de tratament”), fiecare ședință ulterioară fiind taxată cu 300 de euro plus TVA. À propos de evidența financiară a afacerilor de terapie miraculoasă, respectiva taxă a fost plătită de clientă... prin virament bancar, mascată sub forma unui contract comercial între firma psihologului și cea a clientei, respectiv un contract de management al resurselor umane, pentru că acesta ar fi fost obiectul de activitate al firmei parapsihologilor.

Esențial este însă și sectorul de marketing, derulat după toate regulile *business*-ului fundamentat pe raportul cererii și ofertei, pe dinamica pieței. Publicitatea se face fie în mod indirect, prin intermediul numeroaselor reportaje, anchete, știri care au în centrul lor cazurile particulare și care sunt prezentate prin toate genurile de presă, pe toate tipurile de canal, fie în

mod direct, prin reclame plătite, mai ales în ziarele locale, adică țintit, cu precădere prin prezentarea protagonistei și prin redarea câtorva cazuri reușite, cu valoare de exemplu.

Facem un mic exercițiu de memorie în ceea ce privește actantul magic/performerul actului ritual, o necesară „aducere la zi”, și amintim câteva dintre ipostazele acestuia/acesteia, în fapt tot atâtea metamorfoze în context istoric:

1. *doftoroaia*; „Știința ne luminează calea spre progres”, postula, în anii ’50, doctorul Valeriu Bologa, condamnând apelul la baba-doftoroaie a satului; explicația ținea de sfera politicii: „regimul burghezo-moșieresc a avut grijă să împiedice să pătrundă lumina culturii” (Bologa, 1956: 9), iar „înșiruirea de pilde” despre diferite babe doftoroaie atestă, spunea medicul, „bezna propagată de superstiții”, dând astfel dimensiunea reală a locului important pe care doftoroaia îl avea, în ultimele două secole, în comunitate.
2. *vraciul*; într-o conferință din 1912, un medic de circumscripție din județul Ilfov, vrând să atragă atenția sătenilor asupra progreselor și foloaselor medicinei, în contrast cu ceea ce el numește „șarlatanii satelor” – „descântători, vraci sau vrăjitori, la ei alergați în grabă când vreunul ai d-voastră s-au îmbolnăvit și ei nu fac altceva de cât vă pun pe drumuri și vă iau gologanii” (Gâdescu, 1912: 7) – face, involuntar, și o trecere în revistă a multitudinii de boli (magice sau reale) ce puteau fi tratate prin apelul la performările magico-rituale de tipul descântatului de boală, ce demonstrează încrederea pe care, acum un secol, țăranul român o avea în *desfăcutul magic* ca remediu terapeutic. Notabilă este fraza în care medicul vorbește, sarcastic, despre prestigiul vindecătorilor: „când ți-o spune descântătorul ce să faci, faci și pe dracul în patru, scoți bani din piatră seacă și pleci la drum. Dacă doctorul îți spune că e boală grea, trebuie să te îngrijești mai mult timp, să urmezi regulat cu doctorii, iarăși spui că n-ai...” (*ibidem*, 28).
3. *baba descântătoare*; este o prezență constantă în cultura noastră tradițională, probabil formula cea mai comună a vindecătorului, protagonist al magiei casnice, domestice, cu o calificare de cele mai multe ori preluată din chiar tradiția comunității. În satul tradițional românesc, descântătoarea satului era des apelată pentru pricini multiple: întoarcerea, anihilarea sau manipularea rituală a bolii, ghicitul ursitului, dezlegări de farmece sau sporirea frumuseții ori refacerea manei animalelor. Folosind o recuzită rituală diversificată, căreia i-au fost atașate în schemele mentalitare specifice roluri simbolice, baba descântătoare performa un scenariu magico-religios ritual, combinat cu adjuvanți medicali empirici, cu rolul de a obține un efect (psiho)terapeutic cu rol de echilibrare.

4. *prezicătorul*; studiul făcut de Cristina Gavriluță atestă faptul că un număr foarte mare din cei chestionați (peste 60%), cred că „anumite fapte, fenomene, evenimente pot fi prevestite omului în diverse chipuri” (Gavriluţă [C.], 2008: 159) iar „gestul de a practica sau a apela la serviciile divinatorii și magice are în primul rând o motivație socială (economică, familială, juridică, profesională etc.) (...) dar și disponibilitatea umană de a lăsa loc și altor forme de înțelegere și explicare a existenței, altele decât cele pe care le oferă știința modernă” (*ibidem*, 112); de la formele populare, autentice de „ghicire a viitorului” (moșteniri culturale), întâlnite în stadiul de tradiționalitate a satului românesc, s-a ajuns, printr-o etapă intermediară de divinație modernă (influențată de urbanizare, de accesul la internet sau amplificarea unor obiceiuri și tabieturi favorizate de deschiderea comercială – de exemplu creșterea consumului de cafea, necesară ghicitului), la o „pseudoindustrie” a „divinației savante” (*ibidem*, 219).

   Comerțul cu preziceri are la bază publicitatea agresivă iar ca efect obținerea de profit financiar, tarifele fiind variabile, „după om”, adică mai mari pentru *vip*-uri; observația autoarei citate este aceea că protagoniștii se complac într-o falsă științificitate, denotată prin titluri academice inventate sau prin haruri care de care mai exotice; prin practicile divinatorii mânuite după un anumit scenariu, ghicitorul sau prezicătorul construiesc scenarii de viitor în funcție de care clientul să își poată modifica/modela acțiunile.

5. *preotul exorcist*; probabil cel mai cunoscut caz este cel al părintelui Ioan de la Poșaga, din Munții Apuseni, nu numai pentru reușitele sale notabile în ceea ce privește „scoaterea dracilor din om”, ci și grație mediatizării cazului (Troc, 1999: 128). Definirea „profesională” a preotului exorcist este una destul de dificilă: în general, se consideră că în timp ce supranaturalul licit este gestionat de preot, supranaturalul ilicit este gestionat de vrăjitoare/vrăjitor, dar în acest caz „fișele posturilor” celor doi performeri se suprapun parțial (deși neîncurajate de Biserica Ortodoxă, totuși, mare parte din aceste practici de vindecare miraculoasă prin scoaterea dracilor din om sunt tolerate de instituțiile ecleziastice).

   Mai mult, dacă în lăcașul de cult (practic locul de muncă al preotului, biserica) preotul este resimțit ca un vrăjitor capabil să poruncească forțelor malefice să părăsească corpul pacientului, în afara acestuia, adică în casa parohială, acolo unde se stabilesc contactele, se fac programările și se decide diagnosticul și schema de tratament, el este

receptat ca medic: „mulțimea își așteaptă intrarea ca în fața unui cabinet medical” (*ibidem*, 132).

O analiză sociologică/etnologică a cazului atestă trei surse ale răului, materializate în tot atâtea diagnostice puse de exorcistul de la Poșaga: „viața fără de Dumnezeu, actele magice, acțiunea demonilor” dar „suferința trupului e doar o manifestare secundară a maladiei sufletești” (*ibidem*, 134); așadar, citită prin această grilă, terapeutica exorcistului se situează la confluența celor trei personaje-cheie ale sistemului de vindecare: preotul, cel care ar trebui să vindece omul a cărui viață e lipsită de Dumnezeu, descântătoarea/ vrăjitoarea/magicianul care ar trebui să vindece omul „atacat” de acte magice malefice și medicul psihiatru, cel apelat să vindece mintea întunecată de „acțiunea demonilor” de orice fel.

6. *mentalistul*; personajul în cauză citește gândurile și poate vorbi cu morții, folosind hipnoza, programarea neuro-lingvistică, iluzionismul sau alte tehnici, acționând „prin puterea minții” sau „prin simpla exercitare a voinței” așa cum procedează Cristian Gog (2012, ,,Spectacolul minţii...”), devenit brusc un personaj cu un mare bagaj de notorietate după câștigarea *reality-show*-ului „Românii au talent”; după un prim debut magico-terapeutic domestic (și-a vindecat o entorsă utilizând scenariul tradițional al terapiei folosite în *sclintit* sau *un leac băbesc*, după propriile-i cuvinte), a devenit mentalist, adică „o persoană care are capacitatea de a identifica și manipula unul sau mai multe elemente parapsihologice ale intelectului uman” (cum susține el pe *site*-ul personal); mentaliștii moderni susțin că sunt cunoscătorii unor tehnici de manipulare a individului situate la limita normalului cu paranormalul sau ca urmare a dezvoltării maxime a unor tehnici mentale proprii (telepatia, clarviziunea, telekinestezia, precogniția, hipnoza, meditația transcendentală, yoga).
7. *parapsihologul* și, în general, *mânuitorii flăcării violet*; parapsihologul oferă servicii – *vip*-urilor și oamenilor politici, mai ales – de „bioterapie proximală și distală”, așa cum este cazul lui Aliodor Manolea, cel care a folosit astrologia și sinergia bioenergetică în campania lui Traian Băsescu din 2004 și l-a echilibrat pe acesta psiho-emoțional, fapt ce i-a favorizat succesul electoral. Dar, fapt notabil, atunci când presa l-a etichetat drept „vrăjitor”, deținătorul secretului flăcării violet s-a revoltat, reclamând afrontul la Consiliul Național al Audiovizualului, receptând asocierea drept „jignitoare” și generatoare de prejudicii de imagine...

8. *şarlatanul* – este cel mai des atașat ipostazei de fals terapeut, indiferent de epocă, de tip de magie sau de cultură; am reținut un studiu interesant semnat de Adrian Majuru, în care vorbește despre „vrăjitori, ghicitori, chiromanţi, astrologi, prezicători, şi mulţi diverşi şarlatani care se erijează în ultimii cincisprezece ani în salvatori de vieţi şi destine nefericite; (...) Se constată o recrudescenţă adesea insistentă a magiilor subterane, manevrate cu abilitate de indivizi dubioşi, semianalfabeţi în cele mai fericite cazuri, indivizi care manipulează nefericiri colective, extorcând speranţe iluzorii în mai bine" (Majuru, 2010).

Este vizibil faptul că o paletă extrem de largă de actanți sau pseudo-actanți magici încearcă să izoleze, să explice, să deturneze și să manipuleze o serie de nefericiri personale sau colective, datorate unor întâmplări neprevăzute de tipul divorțurilor, bolilor neașteptate, pierderii locului de muncă, prăbușiri ale norocului, sau unor evenimente fericite de tipul câștigului la loto, de exemplu; toate au fost experimentate de lumea eclectică a urbanului românesc, mereu în căutarea succesului, împlinirii, câștigului bănesc.

Formulele magiei din ruralul românesc autentic (satul tradițional) erau turnate în formele rituale tradiționale cu finalitate benefică, și mai rar malefică, într-o ordine mentalitară bine stabilită, în care superstițiile ca atare reprezentau doar o secțiune marginală, pe când aceleași formule magice preluate într-un urban construit de cele mai multe ori dintr-un rural forțat urbanizat (colonizarea orașelor cu țărani aduși aici la muncă, efect al industrializării, navetismului, școlarizării), mai ales în urma unei conviețuiri cu grupurile de romi din suburbiile orașelor, au generat o contaminare a bagajului de credințe și practici magico-mitico-rituale și un sincretism de scenarii. Avem, așadar, de o parte, baba descântătoare, personaj instituționalizat de cadrele mentalului colectiv tradițional (rural), care desface făcăturile magice uzând formule rituale verbalizate de tipul descântecului, în contextul cultural mai larg al descântatului terapeutic ce presupune o recuzită specifică și un instrumentar adecvat (un instrumentar gospodăresc, casnic, dar supraevaluat ritual prin atribuirea de similitudini magice), combinate cu o terapeutică largă, empirică, a leacului (plante de leac, dotate și cu componentă magico-rituală); de cealaltă parte avem vrăjitoarea țigancă, construită cultural pe o altă mentalitate și pe alte tradiții, inclusă într-un imaginar eminamente malefic, folosind o recuzită exotică (ghiocul, cărțile de joc sau tarot, scoica) și deseori terifiantă (găini moarte, găini negre, sânge, păr de cal, falange umane) și un instrumentar specific, totul preluat din spațiile indo-asiatice,

deci străin culturii europene /balcanice, cu acte orientate mai ales în scop distructiv, într-o performare eminamente lucrativă.

În spatele renumelui pompos auto-construit – „celebrul astrolog”, „renumita vrăjitoare”, „cea mai mare magiciană” – se ascund deseori personaje dubioase de la marginea societății, deseori culpabile penal pentru formule diverse de ocultism derizoriu prin care generează experimente de manipulare a credinței colective (unii sociologi vorbesc chiar despre o psihoză colectivă).

9. vrăjitoarea de la *mica publicitate*; în ultima vreme, ziarele sunt pline de anunțuri și reclame care construiesc profilul unui performer dubios, cu cert ascendent în șarlatanie, definit de același Dominique Camus: în încercarea de a obține recunoașterea socială,

„vrăjitorii care au recurs la acest gen de anunţuri vin în general de departe, nu au nici o legătură cu mediul şi nu sunt predispuşi la întâlniri. Ei nu au, la drept vorbind, reputaţie şi caută să-şi constituie prin intermediul presei un capital magic; (...) prin publicitate, şarlatanul poate să se laude excesiv şi să proslăvească reţete pentru care nu posedă cheile în măsură să le facă active, dar pe care se străduieşte să le transforme în putere. (…) Toţi vrăjitorii îl descriu pe şarlatan ca pe unul care se laudă prin publicitate pentru a dobândi o clientelă pe care nu o cunoaşte şi care se va împrospăta mereu, graţie anunţurilor din ziare. (…) El inventează o calificare şi va încerca să o facă recunoscută. Adevăratul vrăjitor nu inventează nimic, fiindcă el cunoaşte limitele puterilor sale. Şarlatanul nu le cunoaşte, căci el forţează toate limitele pentru a-şi da greutate. Este un profesionist al invenţiei şi al supralicitării în raport cu puterile recunoscute” (Camus, 2003: 49-50).

Principiile care stau la baza organizării „profesiei de vrăjitor” pornesc de la recunoașterea publică a chiar existenței vrăjitorului iar aceasta este generată de eficacitatea actului magico-terapeutic; la rândul său, eficacitatea este fundamentată pe durata în timp a remediului, pe exotismul lui și pe excentritatea posesorului/aducătorului. Sunt resorturile prin care vrăjitorul ilegitim își poate construi legitimitatea, sugerând că deține putere magică; iar vehiculul ideal pentru propagarea informațiilor despre puterea magică deținută, esențială pentru formarea unei rețele clientelare aducătoare de venituri, este publicitatea.

O avem, așadar pe „atotputernica Vanessa, pricepută la iubiri de VIP-uri”, pe „tămăduitoarea Atena, care facilitează căsătoriile”, pe „vestita Trandafira, cea care are succes în orice problemă”, pe „celebra Claudia, posesoarea unor leacuri aduse recent de la

muntele Athos" sau pe „Mercedesa, regina magiei albe"; în încercarea de a se legitima pe ele însele ca actanți magici și de a acredita profesional leacurile lor imbatabile, toate vin de undeva și aduc leacuri nemaivăzute și vechi în alte părți, deci verificate, dar noi pentru noi, fundamentându-și puterea exclusiv pe exotismul unei călătorii cu valoare pseudo-calificantă (am remarcat preferințe speciale pentru India, Egipt, Asia, muntele Athos).

Există și un soi de legitimare secundă prin publicitate: după ce reclama personală a dat roade și clientela a fost formată, are loc o legitimare a legitimării: vrăjitoarele sunt invitate în emisiuni televizate „avizate" și își construiesc o nouă reputație, pe baza acelei mediatizări în *show*-uri tv la fel de dubioase...

Interesantă ni s-a părut și o abordare lingvistică/stilistică: există un „stil al vrăjitoarelor" (Neamţu, 2004), cu activarea câtorva dimensiuni esențiale ale discursului: nivelul iconic – fotografii personale, expresive, dinamice, în „exercițiul funcțiunii": cu fusul, crucea, lumânările, cărțile de tarot, coroana sau alte simboluri ale puterii magice; nivelul lexical – cuvintele gravitează în paradigmele excelenței, extraordinarului, renumitului sau nemaivăzutului, asociate unor nume proprii de rezonanță mitică sau exotică, formând un limbaj excesiv valorizat pozitiv, care pune alături arhaisme (din familiile verbelor a descânta, a dezlega, a alunga, a fermeca) cu neologisme (epilepsie, paranormal, congres, atestată, autorizată), cu multe superlative, redat grafic printr-un exces de majuscule; nivelul sintactico-stilistic – aglomerarea calităților și serviciilor oferite, incoerent, cu o topică alambicată, cu greșeli de exprimare flagrante (dezacorduri, lipsa semnelor de punctuație și a conjuncțiilor) (*ibidem*, 57-69).

10. *e-vrăjitoarea* este vrăjitoarea modernă, contemporană, occidentală, globalizată, *trendy*, digitalizată; o regăsim în mediile on line, pe site-uri și pe portaluri, pe *facebook* și *instagram*; „Bine ați venit pe portalul oficial al vrăjitoarelor din România", i se spune vizitatorului/clientului care intră pe www.vrajitoare.eu; la fel de bogat în informații și publicitate este și http://vrajitoareledinromania.ro/; găsim aici rubrici diverse: o listă a vrăjitoarelor din România (care par a fi, toate, de origine romă), interviuri cu cele mai cunoscute vrăjitoare (unele dintre interviuri chiar traduse în engleză...), o perspectivă internațională (un soi de schimb de experiență cu vrăjitoare din alte țări, de exemplu cu o „magiciană ereditară" franțuzoaică), mulțumiri, mesaje dar chiar și o fereastră de... ritualuri direcționate, dintre care am reținut „ritualul pentru făcut bani", „ritualul pentru a face un bărbat impotent" și „ritualul pentru a scoate ridurile", toate dezvăluite, cu

îngăduință, de celebre vrăjitoare (Sunita, Amalia, Vanessa, Olga, Brățara, Lucica etc.) dar și cele mai intense ritualuri de magie neagră.

Clienții vrăjitoarelor-țigănci moderne de la periferiile orașelor mari sunt persoanele marcate de acele situații anormale care generează un sentiment de insecuritate raportat la „dificultatea vieţii cotidiene, presărată cu piedici mai mult sau mai puţin familiare", sentiment care „poate să crească brusc, atingând un nivel al intolerabilului, al insuportabilului. Aceasta se întâmplă când toate elementele – componente ale unei situaţii normale – scapă atât omului, cât şi oamenilor la care el face apel de obicei pentru a-l ajuta. Din acest moment, situaţia ţine de domeniul anormalului", adică de o „irumpere a nenorocirilor, prea importante şi prea frecvente, pe care omul nu mai poate să o controleze şi căreia nu-i poate prevedea sfârşitul" (Camus, 2003: 63).

11. în fine, mai aflăm despre un „operator" magic de ultimă generație, tot un soi de magician, dar „expert al relațiilor interumane", cel care, similar personajului creionat de Ioan Petru Culianu, se ocupă cu relațiile publice, propagandă, sondajele sociologice, contrainformațiile și spionajul, publicitatea, adică operatorul care practică magia în forma ei de „tehnică de manipulare": este climatul în care au fost câștigate ultimele alegeri prezidențiale de Klaus Iohannis, în analiza profesorului Nicu Gavriluță (2015: 146 *şi urm.*);

> „în esență, campania PSD la prezidențialele din noiembrie 2014 a fost un proiect politic ratat de a manipula afectivitatea unui subiect colectiv (...). Efectul manipulării magice a fost unul pe dos (...). Ambele formațiuni politice au mizat pe ajutorul magiei moderne – cum ar spune astăzi Ioan Petru Culianu. Este vorba de televiziune, *facebook*, rețele de socializare, internet, SMS. Toate acestea îndeplinesc acum străvechiul vis al respectabilei magii: acela de a învinge spațiul și timpul, de a face posibilă ubicuitatea persoanei umane, de a comunica la mari distanțe, de a zbura prin aer etc." (*ibidem,* 149).

Inventarierea succintă a actanților magici mai vechi sau mai noi ne determină să observăm un grad înalt de conservare a principiilor de organizare a activităților profesionale de magie/ vrăjitorie/divinație și a clasei profesioniștilor, semiprofesioniștilor și șarlatanilor din domeniu, doar cu o firească modernizare și cu ușoare glisări mentalitare, dar fără mutații esențiale în logica raportării omului la sacrul ilicit, evidențiat în dorința de manipulare a destinului și de deturnare a lui în favoarea clientului sau în activarea mecanismelor de gestionare a puterii magice din partea actanților specializați.

Până la urmă, după secole de magie, credința în magie este recognoscibilă în credința în puterile vrăjitorești ale actantului; cele două entități se intercondiționează reciproc: vrăjitoria există pentru că credem în ea, credem în ea pentru că credem în puterea, harul și calitățile vrăjitorului, care configurează, astfel, capitalul lui de putere și toate aceste sisteme de reprezentare și de legitimare a credinței în vrăji și vrăjitori, în magicieni și în magie, în prezicători și în preziceri, recunoscute de omul modern care apelează la ritual, explică fundamentele ontologice ale magiei/vrăjitoriei, cu toate elementele sale constitutive.

Cadrele actului ritual magico-vrăjitoresc și oferta de servicii a prestatorilor s-a acomodat vremurilor actuale: anunțul publicitar scris sau reclama audiovizuală „vinde” povești despre nefericiri și eșecuri, despre pericole și nerealizări care, după intervenția specialistului în vrăjitorie, sunt transformate în povești de succes, cu final fericit, folosite, prin propagare, pentru a extinde rețeaua clientelară și pentru a spori veniturile performerului; numai astfel se explică de ce ura divorțului se poate transforma în fericirea căsniciei, falimentul este deturnat și se atinge prosperitatea, fata nemăritată își va găsi perechea (fie și pe www.sentimente.ro), soțul bețiv devine bărbatul iubitor iar dușmanul invidios devine prietenul cel mai fidel; „rezultat garantat”, cum spun anunțurile...

Clienții care apelează la forța vrăjitorului/vrăjitoarei sunt cam aceeași dintotdeauna: „anumite persoane care se simt neputincioase – de exemplu în faţa unui şir întreg de necazuri tot mai mari sau a irumperii unui insolit brusc, brutal, grav – îi vor căuta pe cei despre care cred că au misiunea să intervină acolo unde orice acţiune întreprinsă de alţii a eşuat” pentru că vrăjitoria „ordonează şi clarifică o situaţie pe care eşecuri succesive de interpretare şi de acţiune obişnuit întâlnite în societatea noastră au făcut-o cu atât mai intolerabilă” (Camus, 2003: 217).[*]

BIBLIOGRAFIE

Augé, Marc, 1995, *Religie și antropologie*, Bucureşti: Jurnalul Literar, traducere de Ioan Pânzaru.

Bologa, Valeriu, 1956, *Despre vrăji, doftoroaie și leacuri băbești*, Bucureşti: Editura Științifică.

---

[*] Textul, cu mici modificări, este și parte componentă a volumului *De la vrajă la vrăjeală. O antropologie a supranaturalului contemporan*, în curs de apariție la Editura Institutul European, Iași, la momentul predării acestui text la *Anuarul societății prahovene de antropologie generală.*

Camus, Dominique, 2003, *Puteri și practici vrăjitorești. Anchetă asupra practicilor actuale de vrăjitorie*, Iaşi: Polirom, traducere de Muguraș Constantinescu.

Favret-Saada, Jeanne, 1977, *Les mots, la mort, les sorts*, Paris: Gallimard.

Gauchet, Marcel, 1995, *Dezvrăjirea lumii. O istorie politică a religiei*, Bucureşti: Editura Științifică, traducere de Vasile Tonoiu.

Gavriluță, Cristina, 2008, *Socioantropologia proceselor divinatorii*, Iaşi: Editura Institutul European.

Gavriluță, Nicu, 2015, *Mit, magie și manipulare politică*, Iaşi: Editura Institutul European.

Gâdescu, Petre A., 1912, *Descântătorii. Vracii sau vrăjitorii* (Conferință), Bucureşti: Tipografia M. S. Niculescu.

Julliard, André, 1997, „Urgia sorţilor. Vrăjitoria zilelor noastre în Franţa", în Robert Muchembled (ed.), *Magia şi vrăjitoria în Europa din Evul Mediu până astăzi*, Bucureşti: Humanitas, traducere de Maria și Cezar Ivănescu, pp. 274-323.

Lévi-Strauss, Claude, 1978, *Antropologia structurală*, București: Editura Politică, traducere de J. Pecher.

Maffesoli, Michel, 2008, *Revrăjirea lumii. O etică pentru timpurile noastre*, Iași: Editura Institutul European, traducere de Elena Gabriela Stoian.

Majuru, Adrian, 2010, „Pericolele practicării ocultismului asupra sănătăţii mentale", http://www.e-antropolog.ro/2012/02/pericolul-practicarii-ocultismului-asupra-sanatatii-mintale/, (*accesat la 28.02.2018*).

Mauss, Marcel, şi Henri Hubert, 1996, *Teoria generală a magiei*, Iași: Polirom, traducere de Ingrid Ilinca și Silviu Lupescu.

Neamțu, Carmen, 2004, *Stilul publicistic*, Arad: Mirador.

Răutu, Radu, Vintilă Mihăilescu, Viorica Nicolau, Mircea Gheorghiu și Valentin Toma, 2002, „L´Expériance du sacré dans la société roumaine actuelle", în *Annuaire Roumain d´Anthropologie*, tome 39/2002, București, pp. 124-126.

Repciuc, Ioana, 2008, „Avataruri contemporane ale magiei populare", în *Philologica Jassyensia*, Iași, http://www.philippide.ro/distorsionari_2008/623-631%20REPCIUC%20Ioana.pdf, pp. 623-631 (*accesat la 28.02.2018*).

Riviere, Claude, 2000, *Socioantropologia religiilor*, Iaşi: Polirom, traducere de Mihaela Zoicaș.

Sandu, Dan, „Vrăjitoria și practicile magice, forme suspecte de religiozitate", http://www.dansandu.ro/pdf/carti/vrajitoria-si-practicile-magice.pdf (*accesat la 28.02.2018*).

Troc, Gabriel, 1999, „Exorcism și vindecare în Biserica Ortodoxă”, în *Caietele tranziției*, nr 2-3/1998-1999, Cluj Napoca.

Weber, Max, 2003, *Etica protestantă și spiritul capitalismului*, București: Antet, traducere de Alexandru Diaconovici.

-----, 2012, „Spectacolul minții. Secretele mentalistului Gog de la «Românii au talent»”, în *Semnele timpului*, http://semneletimpului.ro/social/psihologie/spectacolul-mintii-secretele-mentalistului-gog-de-la-romanii-au-talent.html (*accesat la 28.02.2018*).

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 4 (2018)

Ioana-Ruxandra Fruntelată
i.fruntelata@yahoo.com

Ipostaze ale corpului în cultura războiului*

Pentru omul arhaic („primitiv”, „sălbatic”, „ins folcloric”, „om al civilizației tradiționale”, *homo religiosus* sau oricum l-am numi pe omul ce trăiește în comunitate cu lumea văzută și nevăzută, cu vremea trecătoare și veșnică și cu semenii săi de aici și „de dincolo”, în virtutea unor legi nescrise, dar devenite o a doua natură), corpul său face parte integrantă din spațiul familiar și îi servește pentru poziționarea în spațiu, pentru măsurarea și modificarea acestuia, pentru mișcare și deplasare. În viziunea cosmicizată despre univers a omului portretizat în studiile „clasice” de etnologie și antropologie culturală, corpul însuși este un cosmos, o lume ordonată și învestită, prin facultatea de simbolizare specific umană, cu atribute imateriale[1].

Este interesant de urmărit în ce măsură concepția despre corp ca metonimie a spațiului cosmicizat (corp – casă – sat – țară – lume) se păstrează și în ce măsură se modifică în cultura războiului modern, care implică dizlocare, aglomerare/amestecare, suferință și violență, printre alți germeni ai haosului.

Pe baza experienței de ascultătoare, în spațiul românesc, a numeroase relatări orale din și despre Al Doilea Război Mondial și de cercetătoare „de cursă lungă” a culturii informale a războiului, despre care am scris o carte și mai multe studii[2], am formulat două ipoteze cu privire

---

* Traducerea în limba engleză între paginile: 187-198.

[1] Pentru o prezentare foarte sintetică a „reprezentărilor corpului în timp și spațiu” în „literatura etnografică” (Galinier, 1999: 172), vezi Pierre Bonte, Michel Izard (coord.), *Dicționar de etnologie și antropologie*, traducere din limba franceză coordonată de Smaranda Vultur și Radu Răutu, Ed. Polirom, Iași, 1999, pp.172-175.

[2] *Narațiunile personale în etnologia războiului*, Ed. Ager, București, 2004; “Games of Memory. Personal Narratives of Romanian World War II Veterans”, în *Ethnologia Balkanica. Journal for Southeast European Anthropology*. Volume 19/2016. Klaus Roth, Asker Kartari (eds.), LIT Verlag, Berlin, Wien, Zürich, 2017, pp. 309-322; „Primul Război Mondial oglindit în versuri țărănești”, în *Anuarul Institutului de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu”*, Academia Română, Serie nouă, Tomul 26, 2015, pp. 217-228; „De la manuscris la carte. Jurnale și «verșuri» de

la subiectul percepției corpului în război: prima este aceea că războiul implică o împovărare a corpului „vechi" cu un „corp de război", care devine o parte organică a veteranului. Așa cum luptătorii *Iliadei* erau identificați prin armura pe care o purtau (vezi cazul lui Ahile și Patrocle), „corpul de război" adaugă o nouă dimensiune culturală corpului deja dens culturalizat în *ethos*-ul omului arhaic. După cum scrie Paolo Giordano (2014: 9), într-un roman publicat în 2012 și inspirat de vizitarea ostașilor italieni staționați în teatrul de operațiuni NATO din Afghanistan (valea Gulistan): „... la treisprezece luni de la epilogul misiunii, Egitto poartă încă uniforma de ofițer. Două decorații i se lăfăie pe piept, chiar în dreptul inimii. De câteva ori l-a bântuit ideea de a se refugia în rândul civililor, dar uniforma militară i s-a lipit de trup centimetru cu centimetru, sudoarea a decolorat stofa, colorându-i pielea pe dedesubt. Dacă s-ar dezbrăca acum, e sigur de asta, și-ar da jos și epiderma, iar el, care se simte prost chiar și când e pur și simplu gol, ar fi mai expus decât ar putea îndura. Și, la urma urmei, de ce ar face-o? Un soldat nu încetează niciodată să fie soldat".

A doua ipoteză, care trebuie discutată în legătură cu prima, pe care o argumentează dacă este validată, este că omul care participă la război trăiește două tipuri de experiențe de „de-corporalizare": prin privațiune intensă și constantă (de somn, de alimente, de confort de orice fel) și prin identificare cu trupul sfârtecat și chinuit al Celuilalt (prin contopire cu marele corp dezmembrat de pe câmpul de luptă). După cum ştim, experienţele de decorporalizare îi sunt familiare membrului comunității tradiționale, cel mai cunoscut protagonist al lor fiind șamanul. În „cultura păcii", astfel de experiențe echilibrează individul, repunându-l în contact cu unul sau mai multe dintre sufletele sale pierdute ori răpite de ființe divine ori magicieni răuvoitori. Ne întrebăm dacă această funcționalitate tradițională se mai păstrează (sau dacă se mai păstrează ceva din ea) și în cultura de război.

Modul în care îmi propun să verific cele două ipoteze este urmărirea percepției corpului într-un microcorpus compus din trei documente: un jurnal de front din anii 1942-1943, publicat în

---

front", în Cristina Bogdan, Alexandru Ofrim (coord.), *Pentru o istorie culturală a cărții și a practicilor de lectură*, Ed. Universității din București, 2015, pp. 409-420; „«Eroul necunoscut» - un profil etnologic", în *Studii şi comunicări de etnologie*, Tom XXVII/2013, serie nouă, publicaţie apărută sub egida Academiei Române, Institutului de Cercetări Socio-Umane Sibiu şi Centrului Judeţean pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale Sibiu, Ed. Astra Museum, Sibiu, 2013, pp.72-82; „Jurnale din Belgrad", în *Sinteze*, vol. 6/1999 volum editat de Centrul Naţional pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale, Bucureşti, 2000, pp. 28-34.

volum în 1999, care-i aparține unui membru al micii intelectualități rurale, Mihai Bălaj[3], și două documente etnologice rezultate din textualizarea și contextualizarea a două relatări orale înregistrate de mine în 1996, în comuna Băuțar, jud. Caraș-Severin, de la doi veterani de război din localitate, Gheorghe Găină și Bucur Opruț.

Mihai Bălaj, născut în 1909 într-o familie de țărani săraci din satul Roșiori, aflat în ținutul Sătmarului, absolvent al Școlii Normale de Învățători din Oradea în anul 1930 și exercitându-și meseria de dascăl în mai multe sate din nordul Transilvaniei, a fost mobilizat pe data de 5 iulie 1942, ca sublocotenent al Batalionului 10 Vânători de Munte de la Sighetu Marmației, aflat în avangarda Diviziei 2 Munte. Batalionul lui a mărșăluit spre Caucaz, participând la luptele grele de la Kisbrun, de la cota 910 a masivului Elbrus, de la Nalcik, Orjonikidze, Alagir și Valea Zran. În timpul încercuirii Stalingradului, Divizia 2 Munte, subordonată din data de 23 august 1942 Armatei 1 Blindate Germane, a blocat defileurile Caucazului, pentru a asigura câmp liber de acțiune trupelor germane. După înfrângerile de la cotul Donului și Stalingrad, batalionul lui Mihai Bălaj s-a retras prin strâmtoarea Kerci, cu lupte grele și pierderi mari și a rămas pe frontul din Crimeea până în 1944, dar autorul jurnalului a revenit în țară în noiembrie, 1943, după ce suferise un episod de hepatită. Însemnările din jurnal sunt cuprinse între 5 iulie 1942 și 21 mai 1943. Ajuns în țară, Mihai Bălaj a rămas ca adjutant la partea sedentară a Batalionului 10 VM, în Hațeg, până la demobilizarea din 10 mai 1945. În 1951, în perioada dură a regimului comunist, a fost dat afară din învățământ pentru că luptase pe frontul de est, împotriva Uniunii Sovietice. A revenit în 1952, a fost din nou demis în 1958 și până în 1962 și-a câștigat pâinea ca șef al serviciului de aprovizionare de la Fabrica de Drojdie „Seineana” din Seini, Maramureș. După aceea a fost reprimit în învățământ, s-a calificat ca profesor de limba și literatura română pentru gimnaziu, urmând cursuri la Cluj și s-a pensionat în 1966. A realizat monografia școlii și a corului din Seini și a publicat constant articole despre personalități ale culturii și istoriei românești (Căpîlnean și Rusu, 1999: 5-11). S-a stins din viață în 1976, fără să-și fi putut publica jurnalul de front, „pe care l-a păstrat ascuns, cu riscul pierderii libertății în anii regimului comunist” (*ibidem*, 11).

Consider că jurnalul lui Mihai Bălaj este reprezentativ (și) pentru mentalitatea „insului folcloric”, deoarece autorul este, prin naștere și familie, un om al satului românesc tradițional de la începutul secolului al XX-lea, iar prin educație, împărtășește o ideologie națională de război,

[3] Mihai Bălaj, *Jurnal de front (1942-1943)*, ediție îngrijită de Vasile Căpîlnean și Viorel Rusu, Editura Gutinul, Baia Mare, 1999.

dar și o „poetică" a scrierii despre război care conferă discursului lui un anumit formalism „corect politic". Este cu atât mai revelator să observăm, în cazul unui astfel de document, abaterile de la tonul convențional în momentele când ostașul este prea marcat de experiența războiului pentru a mai filtra prin limbaj experiența directă, dar are, în același timp, deprinderea scrisului și poate așeza convingător în paginile jurnalului de front ceea ce a văzut și simte.

Am avut șansa să înregistrez, pe 5 și 6 aprilie 1996, și două relatări orale despre război de la doi foști combatanți din același batalion cu Mihai Bălaj, veteranii de război Gheorghe Găină și Bucur Opruț din comuna Băuțar (jud. Caraș Severin), ambii născuți în 1920 (Fruntelată, 2004: 127-141). Gheorghe Găină a fost radiotelegrafist-șef al Batalionului 10 Vânători de Munte și a participat la război pe frontul de est până la finalul lunii noiembrie, 1942, când a fost rănit la genunchiul drept de un proiectil de brand, într-o pădure unde se ascundea cu radioul, în timpul luptelor grele pentru ocuparea versanților Văii Zranului. După rănire, a fost evacuat și a ajuns la un spital din „Lemberg" (denumirea germană a orașului Lwów din Polonia), unde a stat opt săptămâni și i s-au scos din picior patru schije. Apoi a ajuns în țară, la „garnizoana" lui, de unde a fost lăsat, după câteva luni, la vatră. Pe front, a avut un jurnal de front în care scria în fiecare zi, dar nu l-am putut vedea, pentru că, din spusele lui, îl dăduse cuiva și nu-i mai fusese înapoiat.

În război, Bucur Opruț, de meserie agricultor și tâmplar, a fost sergent trăgător la mitralieră în Batalionul 10 Vânători de Munte. A luptat până la retragerea ultimilor ostași români din Batalionul 10 VM din Crimeea, în mai, 1944. A trecut prin toate întâmplările despre care povestește și Mihai Bălaj în jurnalul lui și a scăpat „fără nicio zgârietură" din situații disperate. A ajuns în țară, la Constanța, pe 29 mai 1944, cu vaporul german „Frankfurt" și fiind tâmplar și pentru că luptase deja aproape trei ani, a fost mobilizat în zona Hațegului la un atelier, până la terminarea războiului.

Jurnalul lui Mihai Bălaj și relatările lui Gheorghe Găină și Bucur Opruț sunt comparabile din perspectiva „istoriei mici", pentru că prezintă experiențe personale din aceeași campanie, la care au participat (Gheorghe Găină și Mihai Bălaj până la un punct, Bucur Opruț până la capăt) ca ostași ai aceluiași batalion. Parcurgând textele, înțelegem că însemnările ordonate cronologic și exacte ale lui Mihai Bălaj sunt completate de amintirile mai difuze, dar exprimând trăiri foarte puternice, pe care le povestesc veteranii din Băuțar. Este ca și cum Mihai Bălaj ar fi trasat un desen, iar Gheorghe Găină și Bucur Opruț ar fi așezat culoarea, lucrând toți trei la același tablou. Rămânând în cadrele acestui tablou, voi alege doar câteva elemente care-mi permit o reflecție asupra reprezentării corpului „omului arhaic" (în cazul de față, din comunitatea rurală tradițională românească a secolului al XX-lea) în cultura războiului.

Rutina de război

Ritmul vieții de război, o viață de oameni înstrăinați și veșnic aflați pe drum, este „îmblânzit" prin analogii cu situații familiare din satele de acasă. Vineri, 25 septembrie, 1942, Mihai Bălaj notează: „Senin și cald. Ostașii lucrează de zor la facerea bordeielor. Desigur, cei din spate, căci cei din linia I trebuie să vegheze. Peste zi ies afară din adăposturi și ei, stau la soare, camuflați în porumb sau floarea-soarelui, ronțăie la semințe de floarea-soarelui și visează prin satele lor, cum se culege porumbul, cum se culeg strugurii și cine mai știe ce. Acum le dă răgaz inamicul și la așa ceva. Din când în când le țiuie pe la ureche vreun glonț sau se sparge prin apropiere vreun obuz. Nici nu se mișcă. Stau flegmatici. Sunt așa de obișnuiți cu așa ceva (...) Cum să te culci la 5,1/2? (...) Câțiva ostași tot nu pot dormi. Stau în jurul unui foc, aducându-și aminte de șezătorile lor de la desfăcat porumb și cântă duios: Munte, munte brad frumos / Ia pleacă-ți vârfu-n jos / Să mă urc în vârful tău, / Să mă uit în satul meu / Să-mi văd casa și averea, / Copilașii și muierea. / Copiii 'ntreabă de mine / - Mamă, tăticu când vine? / Scrie-i mamă ca să vie / Din Caucaz din cătănie / - Fiți copiilor pe pace / Căci mămica totu vă face. / - Să ne faci, măicuț', o mie / Că tăticul n-o să fie / Tăticul ne ia în brață / Și ne sărută pe față / Și ne pune pe genunchi / Și ne sărută pe frunte" (Bălaj, 1999: 62-63).

Miercuri, pe 7 octombrie, 1942, ostașii „sapă la adăposturi" „desculți și în cămăși numai", pentru că e un „timp admirabil"; „Sunt de admirat acești oameni cari, mai bine cu mult de o lună, stau mai mult în pământ decât afară scurmând întruna ca sobolii, pentru a-și face mai multă comoditate și a se apăra mai bine de ploaia de gloanțe care cade zi și noapte asupra lor. Sunt de admirat acești oameni cari de 40 de zile stau cu nervii încordați și cu ochii țintă la dușman, atât ziua cât și mai ales în nopțile cu ceață groasă și întunecoasă, cari în acest timp țin 12 ore. Acești oameni mănâncă numai de două ori la zi și numai noaptea, căci ziua nu se poate pătrunde acolo, pentru a nu se descoperi amplasamentele" (*ibidem,* 67).

Vineri, 23 octombrie, 1942, „E frig. Astă noapte a căzut brumă groasă. Am mers pe jos căci călare nu-mi simțeam picioarele de frig. Peste zi e soare, dar «soare cu dinți», cum se spune când e frig. Ostașii s-au dezbrăcat și-și scutură hainele și se spală (...) Seara se împarte ostașilor ciocolată, țuică și țigări, precum și hrană de rezervă. Deși frig, dormim afară în gropile ce ni le-am săpat și pe cari am pus o foaie de cort, saci, coceni de porumb ca să nu ne brumeze" (*ibidem,* 76-77).

Zilnic, batalionul străbate distanțe foarte lungi: „Marşu-l aveam 43 de kilometri pe zi. Azi trebuia să-i facem pe toţi. N-aveai voie să stai până nu (ai făcut) 43 de kilometri. Mergeam şi zi şi

noapte încontinuu. La 43 de kilometri se da repaus două ore. Asta pentru mâncare, pentru puţină odihnă, schimbatu' ciorapilor de la picioare, mai o baie rece la picioare, căutam aşa, unde se putea ca să faci treburile astea. Mergeam ziua şi noaptea. (...) Se adunau, cum mergeau în marş, patru soldaţi în grupă, mergeau ţinuţi de subsuori. Şi doi dormeau, doi conduceau. Aici mergeai cu ochii-nchişi, dormind. Visai. Şi ăştia doi te conducea. La urmă, adormea a'lalţi doi şi a'lalţi doi conduceau" (Gheorghe Găină, în Fruntelată, 2004: 132).

Privațiunile și suferința

Vineri, pe 7 august, 1942, „Suflă un vânt teribil și e o arșiță grozavă. Praful e răscolit de vânt și coloane și întunecă văzduhul. Praful e negru și se depune în straturi groase pe oameni, pe cari abia-i recunoști" (Bălaj, 1999: 35).

Ostașii rabdă mai ales de sete, dar și de foame: „în timpul marşului pot să spun, nu căpătam apă, mergeam, era stepa asta, de...; am mers două săptămâni de zile şi n-am găsit nici un pârâu, nici o fântână. Venea cu sacaua cu apă şi ne-aducea, că era pe-o căldură mare, în iunie, iulie. Era cald şi ne da un capac de gamelă de apă pe zi. Atât ne da. Aia o gustai numai ca să-ţi uzi buzele. N-aveai de unde să te hidratezi, nici de mâncare, nici de nimica. Am ajuns din ce în ce unde mai erau bălţi. Era bălţi, aşa de stătătoare, cu pânză de-asta de broaşte, verde, nu ştiu ce. Ne-apucam acolo, nu-ncăpeau toţi cum să bea apă de-acolo. Credeam că cine ştie, s-o-mbolnăvi vrunul. Nimic nu era. De-acolo beai, de unde-apucai, nu mai cătai că-i cu de-asta de broaşte, cu nu ştiu ce. Beai apă de-acolo, că n-aveai ce să mai faci. (...) Era mizerie" (Gheorghe Găină, în Fruntelată, 2004: 132). „Mergeam zile-ntregi şi nu dam de apă, absolut. N-aveam de unde să bem apă. Era nisip. Cât era de căldură, mergeam cu masca pe cap, că nu puteam să mergem aşa, ne orbea. Şi la cai le puseasă de-astea, celofane în ochi" (*ibidem*, 128-129).

„Am leşinat de foame. N-aveai cum să stai. A fost tragic, foarte tragic. Noaptea, toată noaptea, cât e noaptea de mare, fără foc, că la foc se ţintea, se trăgea. Acolo-n zăpadă, colo jucam, acolo... Doamne fereşte... N-aveai ce să faci, că la foc trăgea. (...) la Petrovskaia, opt zile n-am mâncat decât patru cărtofi. Opt zile... (...) Trei sute cincizeci de kilometri am mers cu calu', n-am mâncat, n-am băut. Eu numai pe şaua. Am putrezit pe şaua, şi spate şi tot, absolut, nu mai puteam" (Bucur Opruț)[4].

[4] 6.04.1996, transcriere de Ioana Fruntelată.

Mihai Bălaj notează duminica, pe 30 august, 1942: „Abia dacă îmi mai dau seama dacă e duminecă. De câteva zile nu m-am mai spălat nici pe față. Sunt murdar. De o săptămână nu m-am descălțat și dorm îmbrăcat și încins cu toate alături de mine” (Bălaj, 1999: 51).

Miercuri, 28 octombrie, 1942: „Dimineața e o ceață groasă. Azi noapte am dormit tot sub cerul liber, acoperit numai cu pelerina de ploaie şi având un braț de paie sub mine. Trifu mă strânge în brațe ca să ne încălzim unul de altul” (*ibidem,* 80).

Frigul cumplit și lipsa de odihnă și de igienă sunt devastatoare: „În luna august începuse o zăpadă şi-un ger, ceva grozav. Nu te mai puteai, cum să spun, dezbrăca deloc. Erai tot îmbrăcat în manta, pe tine, încins, nu ştiu ce. Şi nici să ne desculţăm, n-aveai unde, n-aveai unde să dormi. I-a pus pe alţii pe o creastă de munţi să apere, era zăpadă mare. Era zăpadă mare, nu puteai să bei nici apă, că era totu' îngheţat. Luam crăci multe şi ne-aşezam şi dormeam pe crăci, ca să nu fim pe zăpada goală. Păduchii ne mânca de vii. Atâta păduchi era... În timpul nopţii, cu crăci de prin pădure, se făcea câte puţin foc, cât era de ger şi de frig, lepădai hainele şi luai, luam cămăşile, chiar şi ofiţerii, sublocotenenţi, locotenenţi, care avea ordonanţe, puneai cămaşa lângă flacăra focului şi aşa picau şi pocneau păduchii. Era rană pe spate şi picioarele erau îngheţate. Nu ne descălţasem de o lună şi jumătate deloc, n-aveai unde în zăpadă să stai acolo” (Gheorghe Găină, în Fruntelată, 2004: 129).

„Ai noștri au luptat adeseori desculți, rupți, fără flanele și cojoace scumpe, dar au luptat. După marșuri de câte 60 km, fără repaus am intrat în poziție de-a dreptul. Nimeni nu l-a întrebat pe soldat dacă de 6-7 săptămâni a mai schimbat cămașa de pe el sau dacă s-a curățat de păduchi. Ofițerii, începând cu comandantul de batalion până la soldat, toți au avut păduchi” (Duminică, 14 februarie, 1943) (Bălaj, 1999: 114).

„Atunci cu frigul mare, atunci răniţii mureau şi n-aveai unde, n-aveai loc sufletului... unde să te dezbraci, unde să te duci, n-aveai cum, n-aveai cum. Da. Nu era glonţu' sau linia-ntâi. Asta era jucărie. Mizeria. Da. Foarte greu. Ferească Dumnezeu să vie război; nu ştiu ei ce-i războiul. Că v-am spus eu. Nu e că te-mpuşcă ăia şi cutare. Nu-i asta. Războiu-i mizeria” (Bucur Opruț, în Fruntelată, 2004: 136).

După frigul îndurat în iarna anului 1943-1944, cei care mai erau în viață din batalion ajung în Crimeea: „Când ne-o dus în Crimeea s-apropia şi primăvara. Martie, aprilie. O picat carnea tot după noi de-un deget. N-am putut nici să mai mergem, nici să mai umblăm, o trimis avionu' direct după ciorapi d-ăştia cum îi spunem noi, de lână. De-acolo n-am mai mişcat. Tot şi urechi şi nas şi la picioare, şi unghii, şi ne pica numa' carne, numa' pica după noi, arsă. Am ajuns şi-n '44. (...) a fost o adunare mare şi generalu' Dumitrache. A fost comandantu' Diviziei a II-a

de Munte. Ne spunea: «O s-ajungeţi acasă, care-ajungeţi. (sacadat) Nu aveţi cuvinte de povestit ce-aţi păţit. N-o să aveţi cuvinte de povestit ce-aţi păţit»” (*ibidem,* 139).

Corpul și moartea în „infernul războiului”

Fapt curent în linia întâi, priveliștea terifiantă a cadavrelor răspândite peste tot și „negrijite” cum se cuvine „la mort” le impune ostașilor preocupări testamentare: „Pe un drum 4 nemți morți, neîngropați. Sunt negri. Povestesc cu camaradul Trifu și-i spun: «Măi, Ioane, auzi, eu n-aș vrea să rămân așa într-un șanț. Te rog foarte mult, în orice situație ai fi, să te ocupi de mine, să-mi faci un sicriu și să mă îngropi omenește și creștinește. Eu îți promit că voiu face la fel cu tine, dacă s-ar întâmpla!» Îmi promite” (Bălaj, 1999: 27 [Luni, 27 iulie, 1942; în jurnal este scris, incorect, 28 iulie în loc de 27]).

Cei ce rămân în viață îi recuperează și-i îngroapă pe cei căzuți: „Găsim morți prin prăpăstii. Evacuarea se face anevoie. Morții se pun pe spatele cailor pentru a putea fi coborâți. Acum se coboară cu sublocotenentul Tutelea. Când maiorul Busuiocescu îl vede în foaia de cort merge și-l sărută pe amândoi obrajii. A fost un ofițer de elită al Batalionului și un învățător distins” (*ibidem*, 89 [Marți, 1 decembrie, 1942]).

Luni, 26 octombrie, 1942, Mihai Bălaj zugrăvește o imagine infernală: „După trecerea apei, drumul era plin de cadavre de oameni și cai. În șoseaua asfaltată gropi uriașe făcute de bombe. Un rus mai dă semne de viață și acum. Altul este cu capul într-un gard și așa a rămas. Altul a ars, abia se cunoaște că a fost om vreodată etc. (...) Am dormit peste noapte îngropați în șanțuri (...) De două zile n-am mai mâncat mâncare caldă. Suntem sleiți de puteri și consumați de emoții. Toată noaptea ne-a luminat focul vreunei sonde care ardea cu flăcări fantastice ...” (*ibidem,* 78-79).

Miercuri, 3 martie, 1943, „La orele 11 satul era curățat, iar mormane de morți zăceau peste tot. Artileria și tunurile au mutilat oribil cadavrele” (*ibidem,* 124).

După o bătălie din Valea Zranului (interlocutorul pronunță „Valea Zdraului”), în care trage cu mitraliera până rămâne fără muniție și smulge cu greu un încărcător din mâna unui camarad mort, Bucur Opruț realizează că, literalmente, i s-a făcut părul măciucă: „Doamnă, dacă vă spun aşa, dacă mă credeţi... Când şi când, mă uitam înapoi, cine mă trage de gât. Şi nu era nimeni. Cin’ mă trage de gât? N-a fo’ nimeni. Cureaua de la cască. Păru’ era ridicat şi mă trăgea cureaua aici. Tragic. Tragic de tot” (Bucur Opruț, în Fruntelată, 2004: 135).

Rănit, Gheorghe Găină experimentează o stare de neputință fizică dublată, însă, de o perfectă luciditate: „Nu puteam să grăiesc nimic, aveam toată conştiinţa, ştiam ce ei mă-ntreabă, ce spun, dar nu puteam să vorbesc. Mă gândeam, mă, să mor? N-aş avea ştiinţă. Dar n-am putut să vorbesc. Câteva minute deloc. N-am putut să grăiesc nici un cuvânt" (Gheorghe Găină, în Fruntelată, 2004: 131).

Vineri, 1 ianuarie, 1943, Mihai Bălaj scrie că „Lăsăm în urmă toți morții noștri!" (Bălaj, 1999:99). Această lamentație ar putea să ne deschidă o înțelegere a corpului în război în cheia cosmicizării caracteristice mentalității arhaice. Pe de o parte, prin rutina militară în care se instalează și care-i ajută să reziste unor situații ce depășesc puterea noastă de imaginare, ostașii apropie pământul străin de acela de acasă, gândindu-se, în timp ce se ascund de inamic într-un lan de porumb, la vremea culesului cerealelor. Pe de altă parte, prin sângele pe care-l varsă și prin trupurile lor care rămân acolo, ei consacră, la modul sacrificial pe care-l cunoaștem din rituri, calea fără întoarcere a războiului: „Lupta celor care îndură pe aici mizeria câmpului de luptă, sângele atâtor răniți curs pe aici și morții noștri rupți pentru totdeauna din sânul pământului care i-a zămislit, cer o dreaptă răsplătire" (*ibidem,* 58-59 [joi, 17 septembrie, 1942]). Prin urmare, construcția „corpului de război" este cosmicizată prin amestecul cu pământul dușmanului, iar ceea ce rezultă este o înrudire simbolică pe care cei care „au făcut frontul" nu o mai pot uita. Cel mai frecvent, din câte am observat, „obsesia" războiului se traduce în formarea unui repertoriu de amintiri narativizate, a unui „corp de cuvinte" ce fac posibilă supraviețuirea corpului și a sufletului veteranului după „coborârea în Infern" trăită în calitate de combatant.

Cea de-a doua ipoteză pe care am formulat-o, privind efectele „decorporalizării" prin dispariția limitei între corpul propriu și masa de corpuri suferinde din jur și prin supunerea corpului la privațiune intensă și de lungă durată, implică o investigație mai complexă decât aceea care face obiectul studiului de față, aducând în discuție concepte ce țin (cel puțin) de antropologia medicală, etnopsihiatrie și antropologia sacrului, pentru a stabili dacă participarea la carnagiul războiului convențional modern poate să fie situată în perimetrul experiențelor extatice. În acest punct, ne rezumăm la a constata că este posibil ca starea de „decorporalizare" în război să apară ca rezultat al inducerii unei tensiuni psihice asemănătoare cu aceea trăită de individul religios din comunitățile tradiționale. Privite din afară, violența exacerbată combinată cu privațiunea extremă și afectând o întreagă armată par a arunca în aer toate resorturile umanității. Folosind o experiență „din interior", transpusă în versurile poetului Radu Gyr, el însuși participant la Al Doilea Război Mondial pe frontul de est, am putea presupune că una dintre resursele de supraviețuire este tocmai ancorarea carnagiului colectiv într-o trăire religioasă: „Ura! Țâșnim din gropi și din

șanțuri. / Iadul se smulge și scapă din lanțuri. / Îngeri de fier ca niște mari cruci / plutesc prin amiaza de tuci / și varsă pe noi numai stânci și butuci” (Gyr, 2016: 26).

BIBLIOGRAFIE

Bălaj, Mihai, 1999, *Jurnal de front (1942-1943)*, Baia Mare: Editura Gutinul, ediție îngrijită de Vasile Căpîlnean și Viorel Rusu.

Căpîlnean, Vasile și Viorel Rusu, 1999, „Cuvinte despre omul Mihai Bălaj”, prefață la Mihai Bălaj, *Jurnal de front (1942-1943)*, Baia Mare: Editura Gutinul, ediție îngrijită de Vasile Căpîlnean și Viorel Rusu, pp. 5-11.

Fruntelată, Ioana-Ruxandra, 2004, *Narațiunile personale în etnologia războiului*, București: Editura Ager, 2004.

Galinier, Jacques, 1999, „Corp”, în Pierre Bonte și Michel Izard (coord.), 1999, *Dicționar de etnologie și antropologie*, Iași: Polirom, traducere din limba franceză coordonată de Smaranda Vultur și Radu Răutu, pp. 172-173.

Giordano, Paolo, 2014, *Corpul uman* (roman), București: Humanitas Fiction, traducere din limba italiană de Vlad Russo.

Gyr, Radu, 2016, *Crucea din stepă. Poeme de răsboiu*, București: Editura Blassco, prefață de Barbu Cioculescu.

Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology, nr. 4 (2018)

Corina Matei[*]
coramatei@yahoo.com

"Corporeity", Equality and Contemporary Man

> *Motto*: "Cultural trends now fashionable in the West favor an egalitarian approach to life. People like to think of human beings as the output of a perfectly engineered mass production machine. Geneticists and sociologists especially go out of their way to prove, with an impressive apparatus of scientific data and formulations that all men are naturally equal…" (Carlo M. Cipolla, *The Basic Laws of Human Stupidity*, 1976).

Introduction

As it is well known, in the 19th century, the very theoretical beginning of physical anthropology was related to the name of a scientist who was also a racist, an antisemitic, and an anti-democrat – Joseph Arthur de Gobineau (*An Essay on the Inequality of Human Races*, 1884) (*Cf*. Pribac, 2004: 25). Other specialists in physical anthropology such as Paul Broca and Alěs Hrdlička have had secularized perspectives which influenced the development of their discipline. Given these circumstances, and also the dominant evolutionary theory in the 20th century, the perception of human body in the field of general anthropology was a secularized one.

In addition to that, the colonialist epoch put its fatal imprint on the anthropological view for many decades. As a result, we would find in any textbook of anthropology phrases and expressions like this: "Like other animals, human populations evolve genetically in response to natural selection…"; or we would find "Allen's Rule", which is a zoology rule, applied to pygmies, and so on (Kottak, 1987: 56, 57). As I believe, this situation led to a simplified approach of the topics (race, kinship, body build, body decorations, body language etc.). By its

[*]Associate Professor, "Titu Maiorescu" University, Bucharest

conception, the research was neglecting many cultural aspects regarding human body as a cultural construct, in different geographical or historical contexts; and all these under the claim that the anthropological researches have a scientific nature by all means.

Cipolla's perception could be anyone's perception, given the obvious signs we encounter in nowadays media, especially in social media, as well as in any form of mass culture. In fact, contemporary civilization is so marked by a consumer mentality that this perception of an equality among all human beings proves to be very fit and very convenient. In my opinion, it is also a contemporary continuation of the process of massification, a social process conceptualized by the philosophers of Frankfurt School (Theodor Adorno, Herbert Marcuse, Erich Fromm etc.)

If we were to think about Cipolla's perception from an anthropological perspective, we could distinguish two different nuances in this egalitarian approach of contemporary man, an approach highly extended indeed. The first nuance is a descriptive one: the cultural tendencies, the genetic data, the sociological discourse, all these seem to scientifically claim that there is an objective equality among human beings. And this equality has nothing to do with the political concept of equal chances, as long as genetics has something to say about it. The second nuance is a normative one: the claim is only apparently scientific, but it seems more like a wish, like a desirable and fashionable belief, or even like an ideological struggle to impose this equality among human beings. Maybe here we could suspect a political goal.

As I believe, in the very egalitarian view – which is embodied in a naturalistic view of human life – is to discover the contemporary perception of human body as an instrument among other instruments, better or worse than other instruments, at the owner's disposal.

In this paper I will try to emphasize what I consider to be some of the cultural roots of the contemporary egalitarian conception regarding human beings and human bodies. It is the same basic conception we encounter in anthropology and I think that, by judging the historical facts and theoretical data, we will be able to more clearly evaluate whether the egalitarian view is a descriptive (even scientific) one or just a normative one. Also I'd consider the cultural reverberations which this value of equality has been producing in the Western civilization until this day. In the process, I will strive to identify the place of anthropology's "voice" in the contemporary "chorus" on this topic of human body, including contributions of philosophy, sociology, theology.

History of an ideal

Equality, together with liberty and fraternity, has been a flagship value of the French Revolution. It has been decisively influencing the entire modern and contemporary history; egalitarian mentality expanded from our 1848 movement or the American Revolution to the contemporary world-wide promotion of the Human Rights.

Now, the question is: to what extent this value of equality has been applied and observed in the French and American societies of those times and how it is promoted nowadays?

Historical details show that the attempt of the French revolutionaries to lead the country pursuing the three great values as ideals – liberty, equality, fraternity – translated into successive establishments of terror and destruction (Madaule, 1973). What exactly went wrong in the revolutionary ideology and strategy of promoting liberty and equality?

One explanation could be that the mere play on some abstract values and ideal rights is not enough to lay the moral and then legal foundation of a society. It was a "philosophical revolution" (*ibidem*), as criticized in the epoch (Burke, 1951: 128-129). Due to its abstract values replacing mandatory rules and laws, individuals cannot peacefully cohabit. Only on a sound legal base, a system of civic and moral rules, principles and norms could be effective, although the moral norms should initially inspire the legal norms. Only a system which all the members of society abide by, accepting their duties and rights, could lead to a peaceful society. Otherwise the equality of all men could signify that anyone is in danger to lose his/her life, liberty, property etc. And that seemed to be the case with so many years of revolution. It goes without saying that the value of human body was dramatically decreasing, since in that times the death toll ranged in the tens of thousands, other hundreds of thousands emigrated and settled as far as the icy regions of Canada and almost half a million people have been arrested (*Cf.* Madaule, 1973). The English thinker Edmund Burke was writing: "France has bought poverty by crime! France has not sacrificed her virtue to her interest, but she has abandoned her interest, that she might prostitute her virtue" (Burke, 1951: 30-35 *sqq.*) The French have been blamed for the fact that they despised the specialists' expertise in politics and religion, all the debates, the resolutions, the procedures, while the enforcement of any new measures by the "enlightened" neophytes entailed the use of armed force (*ibidem*, 212, 213).

Human Rights have been articulated in the spirit of the Enlightenment, the influential movement in the 18th century Europe as well as America. At the onset of the French Revolution, the Declaration of the Rights of the Man and of the Citizen (*La Déclaration des droits de*

l'homme et du citoyen) has been proclaimed. Its first article provides: "Men are born and remain free and equal in rights. Social distinctions can be founded only on the common good" (*Declaration of the Rights...*).

This text, albeit simple and reasonable, raises issues related to its ethical, social and political functionality.

First of all, the phrase "les hommes", although translated in "men", referred only to the male citizens, not to all individuals (*ibidem*). This makes it less encompassing.

Second of all, a right is enunciated (the equality in rights of all individuals), but it is not ensured through special, state-regulated, legal measures, but through what is expected from men, a subjective wishful attitude: men should consider themselves equal and agree on the common good. Is goes without saying that, if this scenario is not put into practice, out of belief or for fear of being sanctioned, then this right remains abstract and completely non-functional. That's because any lucid human being has the psychological tendency and even the biological egoism to consider his/her person more important to himself/herself than other beings, human or animal, and to action according to this subjective evaluation.

These historical realities make one wonder why the ideologies based on human Reason and on the high values of liberty and equality have been producing, throughout the last two centuries, so many conflagrations? Given the generous view on the universally reasonable human being in the background, couldn't they have evolved otherwise, less aggressive? In fact, if we wanted a more profound answer to the question what went wrong with the idealistic French Revolution, we have to consider the consequences of a "complete change".

Obviously, in the beginning, any complete change, through a revolution, as it was intended for the first time in history in 1789, leads to chaos. But since 1789, a lot of "complete changes" have changed, indeed, Western civilization, emancipating it from medieval religion. But since religion was abolished, public morality based on it was also abolished and nothing new could have been set as functional instead. The French historian Jacques Madaule pinpoints:

"It is beyond doubt that the philosophical movement of the 18th century has been more directed toward the church than against the instituted power. When speaking about abuses, one would refer both to the ones of the clergy and the ones of the monarchy and the privileged. The first task of a «rational» government seemed to be the crushing of the power of the church. A thing was forgotten, namely that although Catholicism had lost great part of its prestige among the leading classes, in exchange, faith had maintained its position particularly in the rural areas. The civil constitution has thus carved a gap between revolution and a part of the French people" (Madaule, 1973: 166).

So, the effect of the social chaos, in which neither the social equality not the liberty could be acted out, was triggered by the abolition of any form of religious belief and practice, as the French historian, Jacques Madaule, suggested.The atheist constitution and the force measures had formed a gap between the revolutionaries and a part of the French people, still interiorly driven by religious concepts.

As I believe, the single "reasonable" reason for promoting the equality among all people is the Christian perspective on Man as a divine creation. Only if we accepted this divine origin, we could rely on an equality and even on a liberty which only God could provide, and only in a transcendent axiological context. In the medieval theology this equality was not preserved and promoted from the Bible, and the real Christian ethics was not assumed. This seems to be the reason why the revolutionaries, and the Illumines before, have violently rejected this theology. Unfortunately, they have rejected the entire Christianism, and so the Christian root of equality between men failed to be promoted. They have been promoted an illusory equality, as a desideratum of the universal human Reason instead.

The German philosopher Friedrich Nietzsche criticized the illusions of reasonability in the history, and apparently his famous critique was made from an anti-Christian point of view; in fact, as the son of a pastor, his critique came from a disappointment by the way Christianism was falsified and compromised in the history by a corrupted clergy, and from the disappointment by the way the atheist ideology praised human Reason, as well. He said: "Ah, reason, seriousness, mastery over emotions, this whole gloomy business called reflection, all these privileges and showpieces of human beings: how expensive they were! How much blood and horror is at the bottom of all «good things»!" (Nietzsche, 1993: 55).

The modern context of equality

Alexis de Tocqueville, the French sociologist who visited and judiciously analyzed the American society, stated in 1835: "In America, the people is felt everywhere. (…) in America, man never listens to his fellow, but rather to justice and law" (Tocqueville, 2005: 129). He praised the peaceful organization, the morality and the activism of the common Americans, who have named themselves in a revolutionary spirit "We the People"; they were promoting a Christian morality, unlike the French people. Their pragmatic rules, values and principles were ensuring normality and equality between the peers, the development of good initiatives and the decline of mean likings (*ibidem*, 273-277). Tocqueville declared: "I should have loved freedom, I

believe, at all times, but in the time in which we live I am ready to worship it (…) All of our contemporaries who would establish or secure the independence and the dignity of their fellow men must show themselves the friends of equality (…) Thus the question is how to make liberty proceed out of that democratic state of society in which God has placed us" (*ibidem*, 338).

Paradoxically, the Americans still faced the risk of the "tyranny of the majority", according to Tocqueville; American individualism tended to intensify and soften up the civil vigilance of the citizens, exhilarated by well-being and hedonism. This would have rendered the freewill less useful and less frequent (*ibidem*, 334).

Paradoxically – once again, according to Tocqueville, this freedom-loving and godly nation displayed a tyrannical behavior toward the indigenous populations and the slaves ("Alexis de Tocqueville"). A Civil War between North and South exploded because of these contrasts and contradictions. The improvement, rather than the resolution, of the slavery issue consisted more in a hope, according to the Christian Protestant vision of President Abraham Lincoln; the hope that the freed slaves could share with the free, but harshly exploited workers from the North, the hope to choose freely, to change their tiresome lives, to pursue their happiness ("Abraham Lincoln on Freedom...", 2010).

The Protestant ethics of the Puritans emigrated from Great Britain and the Netherlands represented a feature of the 19th century American society, according to Max Weber. It has been translated in efficient social and economic norms for the United States, as compared to the turbid situation in the continuously revolutionary France. The rational asceticism of the Protestants oriented them, in the German sociologist's vision, toward the value of labor, of the dignity of the profession, of moderation and modesty, of charity etc. However, in its turn, the Protestant asceticism "has been influenced by an overall cultural environment of society, particularly the economic one, in their development and specificity" (Weber, 1993: 182-183).

So, judging by these perceptions of the two sociologists, we can understand that the perspective of Protestant civic ethics on human being is a more dignifying one. The equality is not stated as a genetic issue, but more as a wishful social relation between men in their interaction. So, the perspective on human body is still preserving the biblical perspective from the book of *Genesis:* God created man out of earthly dust, gave him the breathe of life and thus man became a living soul. So, man's body has been transformed from simple matter to vivid matter, it is part of the living human being. This gave to the human body a solemn value, not as a vehicle for man's soul, not an instrument, but a constitutive part of what we call "man".

The contemporary context of equality

Over the years, under the pressure of economic interests, the religious belief degraded and its impact on the social relations diminished. Weber observed: “The modern man is in general, even with the best will, unable to give religious ideas a significance for culture and national character which they deserve...” (*ibidem*, 183). Initially, the care for the material needs was compared to a light cloak on the shoulders of the puritan Christian who would have been at all times able to throw it aside if it had become too cumbrous (*ibidem*, 181). His freedom and his equality were guaranteed by divinity and, as the basis of his world, they were an extension of the Christian life principles. This represented the ascetic protestant way of being in the world without becoming worldly. Gradually, this veil turned into an “iron cage”, according to the author.

Gradually, as industrialization boosted and the consumption society consolidated, the American Protestants – growingly drawn into production and consumption, into wealth accumulation and never-ending business development – become more and more worldly. To a certain extent, Tocqueville’s prophecy came true. Obviously, a reason for which the value of the Christian principles of life management diminished is the failure to realize their fundamental role for efficient action.

Weber expressed his concerns related to the burst of the “lust for gain” in the country of all freedoms, beyond the religious morality as early as 1920. They came true 30 years later. As I believe, the separation from the Christian thinking tradition and from the protestant values has been depicted through the concept of “the lonely crowd”, coined in the 50’s by three American sociologists, David Riesman, Nathan Glazer and Reuel Denney, in *The Lonely Crowd*. They described the process of abandonment by entire masses of people of the tradition in which they grew up – family life, school’s and churches’ authority, community life, honest work, weekly rest etc. This process took place due to the technological and labor force outburst, due to the phenomenon of commuting, of the inter-state migration of the labor force, to large distances. Another type of socialization was needed, other lifestyles, an orientation toward oneself or the peer-group, or the movie “heroes”, rather than toward tradition. The authors talk about a new phenomenon of privacy breakdown or privacy socialization, “for reasonably serious love-making” (Riesman, Glazer and Denney, 1950: 66 *sqq*.). At the same time, this abandonment of the familiar tradition and values also represented an uprooting. The lonely crowd is the one inhabiting the large urban areas, in which no one interacts profoundly and efficiently with anyone, in which the lack of free time and the daily turmoil secludes men from society.

Loneliness can also be the result of the abandonment of the healthy moral principles from the home communities, under the pressure of the libertine lifestyle of the large cities. As such, the individual becomes estranged from himself, from his personality, and the likelihood of him becoming a free human being decreases, given this sudden and profound change of his values.

Furthermore, from the documented opinions of the mentioned authors we could observe that the teenagers and even the children are oriented and socially free to treat their own body like an adult body, while their emotional life and their thought remains at a childish level of development: "Dating at twelve and thirteen, the child is early made aware of the fact that his taste in emotions as well as in consumers goods must be socialized and available for small talk" (*ibidem.*) In these circumstances, a new body culture arises, setting other values and rules in young people's life, and eventually in the entire society. That is because, as the three authors declare, every relation and interaction in a community changes, from the one with parents, or the one with teachers to the one with the peer-group and even with oneself. In the end, there is a change of the human character, of the self, of the personality, in which the body is the leading element. As it seems to me, the loneliness of contemporary society's man is to be explained by the initial gap between man's two components: body and soul, and by the phenomenon of estranging from himself of man, while treating his body as another self. The final phrase of *The Lonely Crowd* is: "The idea that men are created free and equal is both true and misleading: men are created different; they lose their social freedom and their individual autonomy in seeking to become like each other" (*ibidem*, 307).

Conclusions

So the value of equality takes the form of an equalization of people; this equalization regards their chances to social and individual development, but also their tendency to failure and degradation. It seems obvious now that the egalitarian perception which I was mentioning in the beginning is not at all a descriptive one, but a normative one. There are no irrefutable reasons to claim that there is a natural, biological equality among people. This equality is more like a desirable goal to achieve.

The Anglican theologian and priest John Stott emphasized these phenomena explaining how democracy, as the most permissive form of government, allows human dignity to come to light, but it allows human degradation to spread as well (Lane, Bulzan, Rogobete, Stott, 1996: 153).

If we were to accept that protestant morality has a significant beneficial influence not only on prosperity, but also on liberty and equality, we ought to try to scrutinize the future social developments in the attempt to identify the directions in which secularization or laicity are headed.

That is because these contemporary trends are manifesting not only in today's American society and in many Western societies, but also in ours, and the phenomenon of globalization tends to universalize them. These communities are nowadays establishing the axiological coordinates of our civilization, including the chances to promote both human dignity and human degradation as well.

In a consumerist society, religiously disenchanted and globally oriented, people merely perceive bodies as biological products of a "mass production" (as Cipolla mentioned). So, the value of a body seen as a product is to become the value of an instrument, of a useful tool at the disposal of the owner or of the owners. As a consequence, the owner or the owners would have the liberty to treat the owned body or bodies discretionary.

In the 20th century, the French philosopher Gabriel Marcel was highlighting this phenomenon of instrumentalization of the human body, forging the concept of "corporeity". He was writing: "I shall use the word «corporeity» to mean that property which makes it impossible for me to picture a body as living except on condition of thinking of it as the «the body of… someone» (…) Perhaps a man is really less of a slave to his body in proportion as he makes less of a claim to have it at his disposal" (Marcel, 1997: 97-98).

So, corporeity is to be regarded as the frontier distinct between being and having. As regards human body, "having" defines itself somehow in terms of "someone's body", that is, the property of ones own body. "Having" always implies an assimilation: "I only have something which has been made mine, in some way, no matter what" (*ibidem*, 99). This assimilation and instrumentalization of the body is, in fact, the consequence of an atheist perspective, which separates the human being from the transcendence, from a Creator, and reduces it to an immanent Self owning a vivid body. This self can disappear as the the body cease to be alive: "We are tempted to think that no longer having anything is the same as no longer being anything; and in fact the general trend of life on the natural level is to identify one's-self with what one has: and here the ontological category tends to be blotted out" (*ibidem*, 100).

As David Le Breton suggested, only in the religious context the body is "inseparable from man and from the world; it is the man and it is, on its scale, the cosmos" (Le Breton, 1990: 47). So, in Marcel's terms, "having" becomes "being" again. The significance of this spiritualized

body or bodily spirit is increased by the fact that the ancient Greek word *kosmos* meant “order”, leading to the idea of the earthly harmony of human body reflecting the celestial harmony of the Universe. I would add that only in this religious context we can understand the uniqueness of a human being, together with the equality of all human beings as creatures seeking to relate to their Creator.

In the beginning of my paper I was evoking the initial evolutionary approach of physical anthropology, influenced by colonial mentalities, ethnocentrism and racial prejudices, which, in my opinion, made this discipline too simplistic in treating the topic of human body. But at the end of the 20th century and the beginning of 21st century, things have begun to be more complex, more nuanced in any theoretical field; the relativist perspective evolved, and some anthropologists have questioned some traditional claims. One of them was the claim of objectivity in gathering field data; another was the claim that an anthropologist could fully detach from his/her own culture and plunge into the culture which he/she was studying. The very scientific nature of the field research in anthropology was questioned. It is the case of Clifford Geertz, who launched the new perspective of an interpretive anthropology (*Interpretation of Cultures*, *Local Knowledge*, *Available Light* etc.).

Given all these transformations in the anthropological field, my opinion is that, regarding the topic of human body, it is a task for the future research in interpretive anthropology to reveal its rich, profound, mysterious meanings. In this regard, my expectation is to discover more fruitful interdisciplinary initiatives. Given the increasing complexity of contemporary knowledge, the increasing speed of the various discoveries, we are witnessing the rise of what was called “the knowledge based society”. Thus, I believe that only an interdisciplinary approach could be revelatory for the new realities; to give some examples, I’d mention the new discoveries in DNA, or the new born scientific branch named “epigenetics” which are questioning many data offered by old traditional genetics of the 20th century.

In the same time, for a relevant interpretive approach of the human body in anthropology, I think that only a cross-disciplinary initiative should be appropriate; it should include philosophical, sociological, theological, ethical, psychological, and biological discourses together with the anthropological one. As I mentioned in my paper the French Christian philosopher Gabriel Marcel, there are a lot of interesting thinkers who addressed the topic of human body from various perspectives and who are not professional anthropologists (Michel Foucault, Jacques Lacan, Étienne Gilson, Edgar Morin, Erving Goffman, Alain de Botton etc.); but their

thinking and their discourse deserve the attention of contemporary anthropologists as a professional group, if they wanted to finally be more profound and more relevant on this topic.

BIBLIOGRAPHY

Burke, Edmund, 1951, *Reflections on the French Revolution & Other Essays*, London: J. M. Dent & Sons Ltd.

Kottak, Conrad Phillip, 1987, *Anthropology. The Exploration of Human Diversity*, New York: Random House, fourth edition.

Lane, Anthony N. S., Daniel Bulzan, Silviu Rogobete, and John R. W. Stott, 1996, *Erezie și logos*, București: Anastasia.

Le Breton, David, 1990, *Anthropologie du corps et modernité*, Paris: PUF.

Madaule, Jacques, 1973, *Istoria Franței*, vol. 2, București: Editura Politică, translated in Romanian by Eugen Rusu.

Marcel, Gabriel, 1997, *A fi și a avea*, Cluj-Napoca: Apostrof, translated in Romanian by Ciprian Mihali.

Nietzsche, Friedrich, 1993, *Despre genealogia moralei*, Cluj-Napoca: Echinox, translated in Romanian by Janina Ianoși.

Pribac, Sorin, 2004, *Orientări și curente în antropologia culturală*, Timișoara: Universitatea de Vest Publishing House.

Riesman, David, Nathan Glazer, and Reuel Denney, 1969, *The Lonely Crowd. A Study of Changing American Character*, Yale University Press.

Tocqueville, Alexis de, 2005, *Despre democrație în America*, vol. 1, București: Humanitas, translated in Romanian by Magdalena Boiangiu & Beatrice Staicu.

Weber, Max, 1993, *Etica protestantă și spiritul capitalismului*, București: Humanitas, translated in Romanian by Ihor Lemnij.

"Abraham Lincoln on Freedom, Wage labor and Slavery", 29.08.2010, by Northernsong, https://northernsong.wordpress.com/2010/08/29/abraham-lincoln-on-freedom-wage-labour-and-slavery/ (*accessed at 29.07.2018*).

"Alexis de Tocqueville", www.history.com,https://www.history.com/topics/alexis-de-tocqueville (*accessed at 30.07.2018*).

"Declaration of the Rights of the Man and of the Citizen of 1789",

https://en.wikipedia.org/wiki/Declaration_of_the_Rights_of_Man_and_of_the_Citizen, (*accessed at 30.07.2017*).

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 4 (2018)

Andrei Roșca
andrei.rosca97@gmail.com

Calea stângă. Simbolistica eticii arhaice*

Lămuriri preliminare

Considerăm necesare următoarele observații, pentru a clarifica contextul şi sensurile acordate termenilor utilizați. Apreciind cele ce urmează ca niște pseudo-axiome, se impun, desigur, argumentarea și susținerea acestora, însă justificările terminologice vor fi doar schițate, întrucât nu acestea reprezintă subiectul cercetat:

Considerând că resorturile culturilor tradiționale impun o participare totală și – într-un anumit sens – forțată a individului, este de nuanțat faptul că, pentru astfel de mentalități, *esența precede existența*; axioma propune *acceptarea existenței umane ca fiind încadrată în tipare culturale,* acestea coordonând nivelul fundamental al existenței; Mircea Eliade aduce în prim-plan această idee: „Pentru *HOMO RELIGIOSUS*, esențialul precede existența. Acest lucru se adeverește atât pentru omul societăților «primitive» și orientale, cât și pentru evrei, creștini și musulmani. Omul este așa cum este azi pentru că o serie de evenimente au avut loc *ab origine*. […] Pentru *homo religiosus* existența reală, autentică, începe în clipa în care primește comunicarea acestei istorii primordial și își asumă consecințele ei" (Eliade, 1978: 87).

De asemenea, adjectivul „arhaic" nu desemnează atât o fixare pe axa temporală, cât sugerează faptul că este vizată o comunitate ce are în permanență o conexiune cu sfera transcendentă; o atare comunitate se descrie, într-un anumit sens într-o manieră fundamentală, prin activități ce-și află justificările în relaționarea cu respectiva divinitate și credința transcendenței – astfel conceptul „omul arhaic" este similar cu „homo religiosus", cel din urmă fiind preluat din terminologia lui Mircea Eliade. Totodată, termenul „omul arhaic" propune un fel de arhetip, însă nu pe deplin independent de experiență; conceptul sugerează individul ancorat în

* Traducerea în limba engleză între paginile: 199-212.

manifestări de tip ritual, cu caracter magico-păgân, ce expun o relaționare cu transcendentul-divinitatea, conceptualizată indiferent în ce manieră.

Generalizările ce se vor efectua nu probează un caracter empiric, ce ar infirma judecata, de altfel. Exprimarea cu tentă de generalizare propune afirmarea caracterului comun și probabilitatea extrem de mare – ce s-ar putea converti în certitudine – că fiece membru al comunității arhaice se raportează la niște valori acceptate de toți indivizii comunității și că acesta are aceleași credințe ca și ceilalți. De asemenea, nu se urmărește atât plafonarea și trasarea unor caracteristici fundamentale, cât nuanțarea unor elemente specifice stilului de existență arhaic.

Conceptele „transcendental" și „transcendent" au o conotație metafizică. Cel dintâi desemnează cel mai profund nivel intrinsec al existenței umane, reprezentând tot ceea ce este dincoace de cunoaștere, iar cel de-al doilea tot ceea ce este dincolo de cunoaștere, denumind sfera divină în acord cu care omul arhaic trăiește.

*

Lucrarea de față are drept scop evaluarea conceptului „stânga" așa cum este definit și relaționat în mediul arhaic. Contextul tradițional al existenței operează, în acest sens, într-un mod extrem de interesant, întrucât reperele spațiale (dreapta/stânga; est/vest) sunt relaționate cu cele temporale (lumină/întuneric), toate aflându-și temeiul în distincția termenilor etici – bun/rău. Ceea ce uimește și face extrem de angajantă tema este această activitate de selectare și de creare care se află la baza structurilor binare – precum cele anterioare –, toate justificându-se prin opoziția morală. Din acestea decurge faptul că procesul ce se află la baza tuturor activităților umane (ceea ce și întemeiază cultura, de altfel) este investirea calitativă, prin care individul își manifestă nivelul transcendental, căruia îi corespunde procesul de simbolizare.

Ca atare, urmărind sensul și semnificațiile pe care omul arhaic le oferă elementelor ce îl înconjoară, considerăm că aceste două concepte sunt elementele întemeietoare ale actelor culturale și cele ce potențează existența umană, care este întemeiată de o permanentă dorință de a explica mistere, de a rezolva dileme. În acest sens, pornind de la simbolizare, vom căuta să expunem cazuri în care este utilizat conceptul „stânga", iar contextele vor oferi indicii pentru a înțelege maniera în care omul arhaic din spațiul românesc elaborează conceptualizarea termenului „stânga".

Considerații generale

A concepe existența umană în deplinătatea valorilor și facultăților acesteia revine la a-i decide și gestiona desfășurările fără a-i suprima caracterul organic. Omul, în calitate de entitate ce-și exercită facultățile mentale în virtutea domeniului axiologic, își organizează contextul existențial în funcție de valorile pe care și le însușește în prealabil și acționează în virtutea acestora, caracterizându-și, astfel, activitățile ca fiind bune, rele, benefice, toxice. Pe lângă specificitatea investirilor calitative, ceea ce mai atrage atenția asupra acțiunii umane este asocierea acestor amprente axiologice cu termeni de etică, statuându-se, în consecință, relaționări prin intermediul acțiunilor efectuate; această idee sugerează, de pildă, faptul că o crimă este condamnabilă etic – iar uciderea, ca orice alt păcat, este o formă de „urâțire a sufletului".

Ca atare, este de marcat și nuanțat acest cadru calitativ, căruia îi statuăm resortul principal la nivelul investirilor axiologice, iar tema acestei lucrări are drept principal argument acest tip de proces uman. Ceea ce atrage atenția, în acest sens, este asocierea de tip calitativ a mediului înconjurător cu valori umane precum virtutea, păcatul, binele, răul, din care unele dintre cele mai importante și grăitoare exemple ar fi sacralitatea spațiului și a timpului – precum perimetrul altarului, ziua de 1 decembrie în România, comemorarea zilei de naștere a lui Mihai Eminescu, ziua Sfântului Andrei etc.–, moaștele vreunui sfânt ori mucenic, personalitățile oricărei societăți – precum politicienii, scriitorii, artiștii – etc. În acest cadru, astfel de procese reprezintă forme de sacralizare, ce implică obiectivarea și consacrarea respectivului element ce atrage atenția omului într-un mediu deosebit, distinct de cel înconjurător; cu alte cuvinte, într-un anumit sens, se poate vorbi de plasarea chestiunii în cauză la un nivel mai „înalt" decât cel obișnuit.

În cadrul mentalității arhaice, unei astfel de superiorități îi găsim sens prin sacralizare, ce nu reprezintă „doar o ruptură în spațiul omogen, ci și revelația unei realități absolute, care se opune non-realității imensei întinderi înconjurătoare" (Eliade, 2013: 19). De la cele mai apropiate și accesibile elemente – casa, familia, logodnicul ori logodnica etc. – până la însăși organizarea lumii, procesul are sens printr-o investire calitativă, iar în cazul de față este de marcat permanenta relaționare cu latura divină – ce reprezintă etalonul, elementul în funcție de care se produce sacralizarea. Cu alte cuvinte, pentru omul arhaic, această formă de întemeiere cu caracter transcendent „întemeiază ontologic Lumea" (*ibidem*), iar manifestările umane își află justificare în permanenta încercare de imitare a divinității, astfel încât mediul înconjurător intră într-un proces de simbolizare, pentru a încerca copierea cât mai fidelă a spațiului divin: „Așezarea într-un teritoriu înseamnă de fapt consacrarea lui" și „acest «Univers» este întotdeauna replica

Universului exemplar, creat și locuit de zei: el face așadar parte din lucrarea sfântă a zeilor” (*ibidem,* 29).

Această permanentă relaționare cu transcendentul reprezintă specificul lumii arhaice, iar procesul acesta de idealizare, considerăm, justifică organizarea oricărei comunități tradiționale. În acest sens, idealizarea își are și o componentă simbolică, aceasta din urmă fiind justificată prin faptul că „obiectele lumii exterioare *nu au valoare intrinsecă autonomă*. Un obiect sau o acțiune dobândesc o *valoare* și devin în același timp *reale* numai pentru că participă într-un fel sau altul la o realitate care le transcende. Printre atâtea alte pietre, o piatră devine *sacră* – și în consecință se îmbibă de *Ființă* – fie pentru că ea constituie o hierofanie sau conține *mana*, fie pentru că forma ei acuză un anumit simbolism sau comemorează un act mitic etc.” (*idem,* 1991: 13-14). Astfel, omul arhaic este „în comunicație cu lumea pentru că folosește același limbaj: simbolul”, aceasta vorbindu-i prin orice element al mediului înconjurător, iar el răspunzându-i „prin visurile sale și prin viața sa imaginară” – toate acestea fiindcă „lumea e transparentă pentru omul arhaic”, iar acesta simte că și el e „«privit» și înțeles de lume” (*idem,* 1978: 134-135).

În consecință, existența arhaică se concentrează pe acest tip de imitare („participatio” în latină, „μέθεξις”, „methexis”, în greaca veche) ce reprezintă în teoria idealistă a lui Platon principiul fundamental prin care omul poate cunoaște, acesta având acces doar la copii ale prototipurilor, acestea din urmă aflându-se în Lumea Ideilor. Justificând astfel că orice formă de cunoaștere strict empirică nu este suficientă pentru a dobândi în mod riguros cunoștințe, Platon explică forma obiectivă a Ideii, la care omul nu are acces, astfel încât atrage atenția la faptul că omul poate cunoaște doar imitări ce participă la conceptul respectiv din Lumea Ideilor. În acest sens, dacă simbolul – investirea calitativă – ar reprezenta procesul de imitare, putem observa faptul că omul arhaic, în permanent contact cu divinitatea, încearcă să o imite, preluând aspectele cele mai importante din istoria mitică a divinității și încercând să le retrăiască și să le insereze în existența sa, căutând să se organizeze și să trăiască în funcție de acestea.

În ultimă instanță, rolul simbolului este redat de faptul că acesta reprezintă o expunere extrem de fidelă a nivelului transcendental, întrucât orice fenomen de reprezentare ce capătă investire calitativă sugerează relaționarea intrinsecă a respectivului element cu unul al sistemului axiologic. Această structură își află coerența în faptul că „omul este un animal suspendat în pânze de sens pe care el însuși le-a țesut”, iar „cultura este reprezentată de aceste pânze”, ce sunt de interpretat „pentru a găsi un înțeles” (Geertz, 1973: 5)[1] actului cultural.

---

[1] Traducere personală.

Ca atare, studiul de față propune cercetarea conceptualizării termenului „stânga” în mediul tradițional românesc, având în vedere rolul său atât ca reper spațial, cât și ca unul simbolic, exemplificând o manieră de organizare a lumii în funcție de un model transcendent, concretizare ce sugerează o abatere de la regulă, de la modelul exemplar oferit de divinitate – prin faptul că, în primul rând, există asocieri ale spațiului cu elemente de ordin moral. Dorindu-se marcarea echilibrului determinat pe baza binomului „bun-rău”, orice altă dihotomie este definită prin raportare la această dualitate cu valențe morale. Mentalitatea arhaică operează cu un proces de obiectivare a unor coincidențe, astfel încât este format un context totalizator și omogen. Tendința de statuare a elementelor din jur ca având un statut independent este oferită de faptul că procesele de asimilare și extragere a cunoștințelor reprezintă „rezultatul observației directe, al contactului nemijlocit cu natura, al experienței practice empirice a omului” – toate acestea fiind grupate „în perechi de opoziții sau în opoziții binare” (Constantinescu și Fruntelată, 2006: 15).

Miza acestui studiu este de a nuanța faptul că omul caută să rezolve sau să adâncească elementele indescifrabile ce îl înconjoară, iar cea mai riguroasă modalitate pentru a cerceta aceste procese este cea de a „urmări dimensiunea simbolică a acțiunii sociale […]” și de a nu o „exclude din dilemele existențiale […]; este de a o așeza în mijlocul lor” (Geertz, 1973: 30). Doar cercetând omul prin actul cultural reprezentativ pentru acesta este posibilă pătrunderea în „lumea conceptuală în care subiectul trăiește” (*ibidem,* 24).

Întruchipările conceptului „stânga”

Conceptul „stânga”, în calitate de reper spațial, își are importanța în ideea organizării mediului înconjurător pe fond calitativ. Pentru omul arhaic, spațializarea nu are doar un înțeles fizic, ci reprezintă o raportare la sistemul de valori, astfel încât se bazează pe formarea unor categorii ce au drept fundament domeniul moral; cu alte cuvinte, fie „că-l gândește în mod pozitiv prin datele lui materiale, fie că îl gândește dincolo de aceste date într-o ordine a spiritului, acest spațiu rămâne tot timpul concret și divers” (Bernea, 1997: 99), iar raportul acestuia cu lucrurile „devine de mai multe ori calitativ, și anume prin poziții, prin forme și prin direcții” (*ibidem,* 101). Așadar, operând cu semnificații și sensuri, este necesar un studiu al simbolisticii, astfel încât să fie nuanțate și cercetate direcțiile, structurile pe care omul arhaic le folosește în asocierea dintre spațiu și valorile proprii.

Conceptualizarea termenului „stânga” este corelată cu „tot ceea ce este anormal, nefiresc, un semn al lumii celeilalte” (Olteanu, 1998: 299), iar alături de termenul antagonic „dreapta”,

determină „pozițiile lucrurilor în spațiu” și „privesc mersul la drum și orice activitate a mâinilor în sens material sau spiritual” (Bernea, 1997: 55). Ca atare, vorbim de o spațialitate ce își află un fond calitativ, ce alcătuiește și distinge între lucruri și valențele spirituale ale acestora utilizând operatori axiologici. Maniera aceasta se rezumă, așadar, la fondul etic, realizându-se un „*dualism moral*” (Ursache, 2014: 43) – binele și răul – ce se extinde în perechile dedicate esteticului („dragoste-ură”, „frumos-urât”) devenind structurile „*bine-dragoste-frumos / rău-urât-urât*” (*ibidem*)[2]; având rolul de „suport axiologic” pentru întregul „mecanism al vieții sufletești” (*ibidem*), este extrem de interesant cum, în viziunea mentalității arhaice, urâtul, păcatul, inesteticul ajung să apară drept un disconfort lăuntric, o boală sufletească. Metafora convalescenței intrinseci este extrem de interesantă în contextul existenței arhaice, care – patronată fiind de raportarea la un fond mitic – semnalează, în cele mai multe cazuri, un neajuns nu doar individual, ci și comunitar, păcatul afectând întregul grup social; problematica este mai amplă și va fi dezvoltată ulterior, însă, pe moment, oferim spre exemplu cazul practicilor din cadrul botezului, în care nou-născutul este relaționat atât pozitiv cât și negativ, iar riturile marchează asigurarea unei ordini și reglarea normelor comunitare, pe de-o parte, parcursul dorit fructuos al viitorul individ, pe de-altă parte; în acest cadru, termenul „stânga” reprezintă un factor influent major. Așadar, stânga, în calitate de reper spațial, se regăsește la nivelul material propriu-zis prin relaționare cu cel spiritual. Manifestările sunt multiple, iar semnalarea și expunerea câtorva dintre ele este necesară pentru a înțelege rolul și conceperea acestui termen.

Ca atare, în ceea ce privește sfera practică, a imediatului, termenul este în multe cazuri subordonat oponentului său, latura dreaptă având mai mult succes în ceea ce privește starea și maniera în care vor decurge acțiunile: „Se-nchină cu dreapta și lucră cu dreapta, că de-acolo vine Binele. Domnu’ Hristos s-a închinat tot cu dreapta. Și de dai pomană e tot mai bine cu dreapta; e mai primit.”, „Și de te-nchini tot cu dreapta faci semnul crucii; și Maica Domnului s-a închinat cu dreapta. Așa spune cartea și o spune după sfinți” (Bernea[3], 1997: 58). Acțiunile întreprinse cu mâna stângă sugerează o trecere „într-o zonă a lucrurilor impure”, având o conotație negativă: „Cu dreapta totdeauna e mai bine, că cu ea ne închinăm. De-i dai omului mâna cu stânga zice că-ți bați joc de el. Cu stânga nu se cuvine; și-apoi îi e și teamă. Lucră cu stânga când face vrăji”,

---

[2] Ținem să atragem atenția că, în privința celui de-al doilea calup de elemente ce formează latura „negativă” a fondului moral arhaic, „*rău-urât-urât*”, considerăm că ar fi fost de preferat să fie alcătuit astfel: „*rău-ură-urât*”. Gravitatea acestui aspect nu este cea mai importantă – putând la fel de bine să fie doar o eroare de tipar – , însă, pentru rigurozitate, semnalăm acest detaliu.

[3] Cu expunerea unor fragmente din înregistrările de teren.

„Sunt și oameni de lucrează cu stânga și au putere, da' nu-i bine. Ăștia sânt oameni, da' nu-s buni, îs vrăjitori. De ce să meargă omu' împotriva firii, a rânduielii? Așa a lăsat Dumnezeu, așa să faci: să lucrezi cu dreapta" (*ibidem*); mai mult decât atât, este necesară îndepărtarea forțelor dăunătoare: „Toate helea le faci cu dreapta, că dreapta e lucru bun. Faci cruce cu dreapta, mănânci cu dreapta, ții copchilu' la botez tot pă dreapta, să-l lepezi pe Satana" (*ibidem*, 57). Caracterul cotidian al exemplelor oferite de intervievații lui Ernest Bernea nuanțează permanentul paralelism pe care omul arhaic îl menține cu nivelul mitic, iar – prin adaptare la tema cercetării noastre și a cadrului cercetat de Bernea – aceste modele mitologice sunt reprezentate de Iisus Hristos și Fecioara Maria, cu care țăranul român dorește să păstreze o relație de corespondență cât mai puternică, astfel încât justifică gesturile sale pe fondul imitării celor ce îi oferă un exemplu.

În ceea ce privește practicile rituale, conceptul „stânga" apare ca reprezentant al forțelor negative, pe care comunitatea tradițională românească încearcă să le anihileze. În privința botezului, nou-născutul reprezintă un pericol și astfel va rămâne până la primul rit de integrare în comunitate. Atitudinea aceasta determină o sumă de anticipări pe fond interpretativ, gesturile și poziția corpului nou-născutului fiind interpretate cu simbolistica reperelor spațiale: „Copiii [...] care se nasc uşor sau «pică pe mâna dreaptă» […] se vor bucura, de asemenea, numai de fapte bune şi «vor trăi cu dreptate», în opoziţie cu cei care «pică pe mâna stângă» şi care «vor trăi numai cu strâmbul» [...]" (Știucă, 2001: 111), iar „copilul care suge mult din ţâţa stângă va fi nătâng" (Gorovei[4] *apud* Știucă, 2001: 152). Botezul are astfel rolul de a purifica și îndrepta, iar momentul are nevoie de o poziționare spațială ce se înscrie în același registru etic, considerat ca fiind un gest benefic și nuanțându-se ideea de primă experiență, de act al integrării: „Când nașa pleacă cu copchilu' la botez calcă înâi cu dreptu'; știi, când trece pragu'. E bine pentru copchil" (Bernea, 1997: 59). Mai mult decât atât, pentru a nu interveni forțele malefice și a preveni vreun necaz, uneori se recurge la un sacrificiu ce are ca rol neutralizarea eventualelor pericole: „[…] tatăl şi mama copilului se taie la degetul mic de la mâna stângă şi lasă să cadă trei picături de sânge sub leagănul copilului zicând: «Ia şi ne apără pe noi toţi de foc şi de apă, de fier şi de piatră, de boală şi de nepricepere!». Aceste cuvinte sunt îndreptate către *schima casei* pe care fiecare familie o venerează" (Olinescu[5] *apud* Știucă, 2001: 159). De asemenea, acest termen își mai face apariția și în cazul numirii copiilor cu părinți necunoscuți, a diferitelor malformații pe care nou-născutul le are – potențând astfel transformarea acestuia în strigoi –, ori în cazul

---

[4] Artur Gorovei, *Credinți și superstiții ale poporului român*, Bucureşti, Editura Grai şi Suflet-Cultura Naţională, 1995, p. 41.

[5] Marcel Olinescu, *Mitologie românească*, Bucureşti, Casa Şcoalelor, 1944, p. 215

anumitor semne prevestitoare. Astfel, conceptul „stânga” apare ca reprezentând și „ca venind dinspre distrucţie, disoluţie, nefiresc, infirmitate, magie malefică” (Ştiucă, 2001: 159). În cazul nunții, semnificația gestului este similară celei pe care o are nașa când intră cu nou-născutul în brațe: „Când pleacă mireasa la cununie, ea calcă întâi cu dreptu’ și tot cu dreptu’ calcă întâi atunci când intră pe ușa bisericii. Zice că-i merge bine în viață, în tot ce face, în tot ce lucră” (Bernea, 1997: 59).

Întâlnirea individului cu acest concept în cadrul marilor evenimente ale existenței se petrece și în cazul ceremonialului funerar. În acest cadru, dualismul reprezentat de dreapta și stânga integrează și alte elemente spațiale, corelându-le prin asocieri calitative: „Răsărit și miazăzi înseamnă dreapta, iar apus și miazănoapte înseamnă stânga” (*ibidem*).

Contextul funerar se ocupă cu o seamă de elemente ce au rolul de a pregăti sufletul defunctului pentru cel din urmă drum, „Din țara cu dor / În cea fără dor, / Din țara cu milă / În cea fără milă” (Eretescu, 2004: 115-116). Astfel, întregul context propune o reevaluare a ceea ce a însemnat defunctul pentru cei apropiați, iar manifestarea funerară tradițională este marcată prin elementele de ordin ritual ce oferă schema de susținere a întregului ceremonial. Aceasta se distinge prin repertoriul organizat pentru a oferi sprijin defunctului.

Pesemne cea mai cunoscută formă a acestor elemente poetico-muzicale este reprezentată de *Cântecul Zorilor*, ce oferă detalii etnografice, structura sa organizând ceremonialul funerar prin elementele etnografice ce determină atitudinea de ordin solemn și cerebral a întregului context. Prin adresarea directă către defunct se oferă un ghidaj intuitiv, „o «hartă» simbolică a universului pe care-l va străbate până în «cea lume»” (Bogdan, 2016: 131). Oferind solidaritate prin interpretare, apropiații defunctului, în calitate de emițător simbolic, i se adresează defunctului: „Și noi te rugăm, / Cu rugare mare, / Cu strigare tare: / Seamă tu să-ți iei, / Seama drumului. / Și să nu-mi apuci / Către mâna stângă, / Că-i calea nătângă, / Cu bivoli arată, / Cu spini semănată, / Și-s tot mese strânse, / Cu făclii stinse. / Dar tu să-mi apuci, / Către mâna dreaptă, / Că-i calea curată, / Cu boi albi arată, / Cu grâu semănată. / Și-s tot mese-ntinse, / Cu făclii aprinse” (Eretescu, 2004: 117-118). Organizarea lumii de dincolo este conceptualizată în aceeași dihotomie etică ce se manifestă spațial. Distincția „bine-rău” este expusă prin elementele complementare „curat-nătâng” ce reprezintă alte forme, alte „sinonime” metaforice ale organizării spațiului din „cea cale lungă, / Lungă, fără umbră” (*ibidem*, 117), iar investirea calitativă a codului descriptiv ce caracterizează lumea sufletului este determinată de simboluri ce servesc drept justificări pentru a-l determina pe „dalbul de pribeag” să nu pășească pe „calea nătângă”. Imaginarul arhaic al Raiului și al Iadului este alcătuit din elemente ce dovedesc încă o

dată angajarea cantitativului în slujba calitativului: caracterul obscur, întunecat, „rău” al drumului din stânga, reprezentat de prezența bivolilor, a spinilor, a pustietății – „tot mese strânse” și întuneric („făclii stinse”) –, determină încercarea de a convinge defunctul să nu aleagă drumul din stânga și să pășească spre dreapta, unde peisajul este „curat” și propune o lejeritate a drumului. Preferința pentru acest drum este determinată de faptul că sfârșitul drumului îl va duce „La drumul cu plai / La un fecior de crai, / Să te ducă-n rai, / C-acolo-i de trai; / În dealul cu jocul, / C-acolo ți-e locul; / ’N câmpul cu bujorul / C-acolo ți-e dorul” (*ibidem*, 119); credința arhaică afirmă că Raiul „[...] e o grădină, cu mese încărcate și lumânări aprinse care ard fără să se consume, unde îngerii cântă mereu, iar drepții se desfătează” (Mușlea, Bârlea, 2010: 146). Din acest fragment putem observa, încă o dată, conceptualizarea negativă a termenului „stânga”, acesta stând drept primul semn al toxicității unui anume segment spațial.

Același neajuns calitativ este regăsit intuitiv, prin excludere, într-un bocet din Făgăraș: „Da’ cuscre, unde-ai plecat / De-așa frumos te-ai gătat? / Doar în târg la Țarigrad. / În Țarigrad când vei intra, / Să te uiți în dreapta. / Este-un pom mare-nflorit / Ș-un scaun de hodinit. / Ș-o fântâniță lină / Ș-un scaun de hodină / Și puțin să zăbovești,” (Pop, 1999: 193). Decesul și ajungerea sufletului în „cea lume” – poate pentru o consolare a îndureraților – este descrisă ca o plecare la târg, ca și când ar avea de tocmit ori efectuat vreun comerț. Imaginea Raiului prin pasivitate – defunctul este îndemnat să se așeze pentru a se odihni – este expusă în calitate de răsplată pentru munca efectuată de-a lungul traiului: „fiecare suflet de om drept, odată ajuns în Rai devine posesorul unui pom cu un izvor și al unui pat cu o masă veșnic îmbelșugată” (Mușlea, Bârlea, 2010: 146). Din textul bocetului putem conchide că, dacă Raiul – redat prin metafora Țarigradului – se află în dreapta, atunci – prin opoziția deja consacrată și gândirea dualistă a omului arhaic – Iadul se află în stânga.

Reperarea acestuia „la apus”, „spre miazănoapte, sub pământ” (*ibidem*, 146-147) este marcată – printre altele – și într-un text de colindă: „Colo-n jos către apus / Soare nu-i pe cer în sus; / Ci e nor și-ntunecime, / Și-o grozavă adâncime,” (Marienescu[6] *apud* Ursache, 2014: 197). Sfera geografică a Iadului capătă, astfel, următoarele repere: stânga-jos-apus. Acestora le sunt opuse coordonatele Raiului: dreapta-sus-răsărit. Astfel, „Pus-am șaua pe doi cai / Și m-am dus în sus la rai. / De trei ori m-am închinat / Raiul nu s-a descuiat. / Pus-am șaua pe-un cocoș / Și m-am dus la iad în jos” (Marian[7] *apud* Ursache, 2014: 198-199).

---

[6] „Colindă publicată de At. M. Marienescu la 1859”.

[7] S. Fl. Marian, *Înmormântarea la români*. *Studiu etnografic*, Edițiunea Academiei Române, 1892, p. 466.

În acest catalog de sinonime contextuale și simbolice, ceea ce impresionează sunt descrierile precise ale tenebrelor Iadului, prin care este sugerată neîncetata activitate impusă de tortură în Tartar. O „«legendă» bucovineană” alcătuită „în stil de *verș*” (Ursache, 2014: 194) expune acest cadru: „Îngerul morții acum / Mă însoțește la drum/ Și mă trece pe la iad, / Unde păcătoșii ard. / Vai! La el cum mă uitai, / Ce văzui mă'nspăimântai! / Văzui valauri căscând / Și din gură foc vărsând, / Curgând ca un râu întins, / În flacără și nestins; / Și-n frunte-un drac ședea / Cu Iuda-n brațe și-ardea”. Încăperea cu „o bortă grozavă unde arde tot timpul focul și-s fel de fel de păsări cu clonțul de fier și viermi neadormiți care rod în cei păcătoși” (Mușlea, Bârlea, 2010:147) este descrisă astfel: „Tot la iad, la iad, la iad! / O vai! Iar' când mă uitai, / Ce văzui, mă'nspăimântai! / Văzui popi mulți eretici / Cu dascăli și grămătici / Aruncați cu capu-n jos / În focul cel flăcăros, / Și dracii îi împingea, / Cu sulița-i împungea” (Marian[8] *apud* Ursache, 2014: 195-196), urmându-le „tâlharii și ucigașii, hoții și pungașii”, vrăjitoarele, negustorii, „femeile care și-au abandonat pruncii”, „bogătașii sătui de toate bunătățile pământului, dar fără îndurare față de sărmani. Sunt în total nouă *vaduri* de foc” (Ursache, 2014: 196).

Consecințele existenței întru stânga

Conceptul „stânga” marchează perimetrul neordinii. Mentalitatea arhaică își are nucleul în reguli ce nu sunt de încălcat, iar premizele pentru a avea o existență ce se va desăvârși sunt de marcat într-un cadru relaționat cu transcendența. Sistemului etic tradițional nu îi este suficient doar suportul social, argumentul evitării anarhiei. Acesta se justifică prin modelul transcendent, căruia încearcă pe cât posibil să îi fie fidel, iar dacă nu are indicații și le creează pentru a se înscrie în parametrii ontologici ai sacralității ce patronează. Aducerea în orizont mitic a existenței umane se realizează pe acest plan, cel al sacralității, ce are drept corespondent în plan sublunar un gest cu caracter amplificat, ce are rolul de-a rearanja, de a pune în ordine lumea, după ce aceasta a fost destabilizată pe plan spiritual. Dorința actului salvator și credința în puterea de-a lupta cu forțele malefice sunt unele dintre principalele argumente pentru care termenul „stânga” este investit și tratat în manieră negativă.

Cu toate acestea, ni se pare că, într-un anumit sens, nu este vorba exclusiv de un caracter negativ, ci de o alternativă care suprimă starea de echilibru a lumii, a societății și propune o nouă variantă, prin care este denaturată copia modelului mitic; din această ultimă considerație și

---

[8] *Ibidem.*

încercarea omului arhaic, ce își conștientizează abaterea, de a repara contextul său existențial. Sau de a preveni, de a anticipa potențiala eroare.

Fără a denatura tema în problematizări de natură existențialistă prin această din urmă observație, este de semnalat textul lui Constantin Noica în privința Nefârtatului. Pornind de la definirea termenului „ba" ca fiind semnalarea unei alternative, a unui plus de opinare – „intenția celui ce răspunde *ba* nu e de a nega ceva, ci numai de a arăta că el are altă părere" (Noica, 1987:146) –, gânditorul român nuanțează că suma de alternative pe care le oferă termenul „ba" arată un plus existențial, ce i-ar fi specific lui Satan: „Nu cumva *ba* acesta, care te poartă atât de ușor printre stâncile negativului, suflă prea puternic în pânzele gândului? Nu cumva este o unealtă a gândului, dar și una a celuilalt, care-ți sminteşte gândul? Poate că «nu» este al morții, al anulării, al extincțiunii în zero, totuși al omului; pe când „ba" este și al altcuiva, pitit îndărătul omului" (*ibidem*, 150). Așadar, Satan este simbolul alternativei, iar acesta insuflă o ruptură în ordinea lumii, o frângere a certitudinii, o schimbare, o noutate într-un anumit sens. Astfel, „Dracul nu zice «nu», zice «ba». Cine trece peste această distincție în sânul negației [...] pierde ceva esențial și pentru înțelesul vieții: firea dracului" (*ibidem,* 151).

Curajul diavolului de a invita la o altă variantă – de a strica ordinea, așadar – afectează sistemul axiologic al omului arhaic, pentru care dualitatea aceasta – convertibilă într-o întrebare precum „Ce-ar fi dacă n-ai face asta?" sau „Ce-ar fi dacă ai face și asta?" – reprezintă o abatere. Iar abaterea de la ordinea prestabilită este cea care îl scoate din confortul său existențial pe *homo religiosus,* din regulile pe care și le însușește și care îl reprezintă și-l definesc, astfel încât devine suspendat în negura cerebrală a posibilului. Însă omul arhaic nu are nevoie de alternative, căci acestea îi sunt inutile în comparație cu legea divină, pe care încearcă și caută să o respecte.

Facem aceste observații pentru a aduce în prim-plan următorul aspect specific lumii tradiționale – și mai cu seamă comunității arhaice românești – : existența lui *homo religiosus* se întemeiază pe regulile prestabilite pe care le are de urmat, iar orice abatere de la acestea, reprezentând ceva necunoscut, înseamnă ceva incert, la care se raportează cu prudență și prin contracarare. În consecință, forțele malefice, Nefârtatul și orice alte elemente din aceeași specie a supranaturalului reprezintă aceste întruchipări ale termenului „ba", pe care omul arhaic le consideră adversare în lupta sa pentru menținerea relației cu divinitatea. Astfel, transfigurările mitice și instrumentarul simbolic capătă o dublă direcționare în sfera culturii tradiționale românești: pe de-o parte se îndreaptă spre Sacrul pur, pe de-altă parte încearcă să contracareze

Sacrul impur[9], care „naşte plăsmuirile monstruoase-neliniştite şi tulburătoare de ordine” (Știucă, 2001: 92).

În consecință, termenul „stânga” este asociat cu manifestări nefaste și ființe supranaturale ce se află în poziția Sacrului impur, iar întâlnirea omului arhaic cu acestea sunt considerate încercări pe care le are de trecut și de învins pentru a nu ieși din sfera sacră, pentru a nu-și rata existența. Relației cu sacrul i se adaugă și permanenta dorință a individului arhaic de a încerca să înțeleagă nivelul transcendent, să-și reveleze poziția și logica nivelului sacru. Astfel, se folosește de investiri calitative ale obiectelor și elementelor mediului înconjurător, care – în poziția de simboluri – servesc individului atât la păstrarea comunicării cu divinitatea cât și încercarea de-a cunoaște nivelul sacru. Acestor elemente Lucian Blaga le oferă denumirea „metafore revelatorii” (Blaga, 2011: 354) – ce au rolul de a clarifica idei opace, „substituindu-le o nouă viziune” (*ibidem*). Acestea au rolul de a clarifica anumite lacune cerebrale „prin mijloace pe care ni le pune la îndemână lumea concretă, experiența sensibilă și lumea imaginară” (*ibidem*). Ca atare, în lumea sacră a omului arhaic, simbolul are rolul unei decriptări de ordin superior, unde codul transcendent oferă singura sursă validă pentru *homo religiosus* în ceea ce privește revelarea, înțelegerea, conștientizarea existenței.

Miza sacralității și a organizării conceptuale a termenului „stânga” se intersectează în acest punct. Recunoașterea poziției formelor supranaturale malefice revine la a le aprehenda drept entități superioare – ce fac parte din lumea sacră – și cu care omul arhaic are de susținut lupte pentru a căpăta desăvârșirea după moarte; de aceea nu este de mirare că omul, în credința arhaică, trebuie să doarmă cu umărul drept în sus, fiindcă altfel „Diavolul e deasupra și se bucură că Îngerul e jos” (Voronca[10] *apud* Pamfile, 1916: 29).

Din toate acestea decurge faptul că în cadrul existenței arhaice, omul își organizează lumea prin raportarea la sacru, iar orice inadecvare cu sfera transcendentă este tratată ca o formă toxică, ce este de îndepărtat cât mai rapid. Accesibilitatea și contracararea elementelor malefice sunt oferite de simboluri contextuale, iar acestea din urmă – ordonate în opoziții binare – sunt relaționate cu cea mai profundă latură a omului, în care se află nucleul activității culturale umane. În acest cadru, încercând să expunem contexte în care este utilizat termenul „stânga” putem

---

[9] Conceptul „Sacrul impur” desemnează forțele transcendente malefice, care au rolul – într-un anumit sens – de a pune la încercare omul arhaic, iar atributul determină activitatea „neconformă” cu atitudinea solidară pe care forțele transcendente ar avea-o în relație cu omul arhaic. În cazul culturii tradiționale românești, principalul vizat este Diavolul.

[10] E. N. Voronca, *Datinile și credințele poporului român*, 1903, Cernăuți, p. 513

conchide conotația sa negativă pentru omul arhaic, acesta preferând „să fie, în cele din urmă, anihilat în Dumnezeu”, refuzând independența și alternativele malefice, preferând să nu „se agațe de propria-i persoană, precum Satan, cu furie, și să trăiască în infern” (Campbell, 2013: 63).

BIBLIOGRAFIE

Bernea, Ernest, 1997, *Spațiu, timp și cauzalitate la poporul român*, București: Humanitas.

Blaga, Lucian, 2011, *Trilogia culturii*, București: Humanitas.

Bogdan, Cristina, 2016, *Moartea și lumea românească premodernă. Discursuri întretăiate*, București: Editura Universității din București.

Campbell, Joseph, 2018, *Eroul cu o mie de chipuri*, București: Herald, traducere de Mihai Mănescu și Gabriela Deniz, ediția a II-a, revăzută și adăugită.

Constantinescu, Nicolae și Ioana-Ruxandra Fruntelată, 2006, *Limba și Literatura română, Folclor*, București: Ministerul Educației și Cercetării, Proiectul pentru Învățământul Rural.

Eliade, Mircea, 1978, *Aspecte ale mitului*, București: Univers, colecția „Eseuri”, traducere de Paul G. Dinopol, prefață de Vasile Nicolescu.

Eliade, Mircea, 1991, *Eseuri*, București: Editura Științifică, traducere de Maria Ivănescu și Cezar Ivănescu.

Eliade, Mircea, 2013, *Sacrul și profanul*, București: Humanitas, traducere de Brîndușa Prelipceanu, ediția a III-a.

Eretescu, Constantin, 2004, *Folclorul literar al românilor. O privire contemporană*, București: Compania.

Geertz, Clifford, 1973, *The Interpretation of Cultures*, New York: Basic Books, Inc.

Mușlea, Ion, și Ovidiu Bârlea, 2010, *Tipologia folclorului din răspunsurile la Chestionarele B. P. Hașdeu*, București: Editura Academiei Române, cuvânt înainte de Ion Taloș, ediția a doua revăzută și întregită de Ion Mușlea.

Noica, Constantin, 1987, *Cuvânt împreună despre rostirea românească*, București: Editura Eminescu.

Olteanu, Antoaneta, 1998, *Metamorfozele sacrului. Dicționar de mitologie*, București: Paideia.

Pamfile, Tudor, 1916, *Mitologie românească. I. Dușmanii și prietenii omului*, București: Librăriile SOCEC & Comp., C. Sfetea, Pavel Suru.

Pop, Mihai, 1999, *Obiceiuri tradiționale românești*, București: Univers, postfață de Rodica Zane.

Știucă, Narcisa, 2001, *În pragul lumii albe*, București: Centrul Național de Conservare și Valorificare a Tradiției și Creației Populare, colecția „Anotimpuri culturale”.
Ursache, Petru, 2014, *Etnofrumosul sau Cazul Mărie*, Cluj-Napoca: Eikon.

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 4 (2018)

Lucian Vasile[*]
lucianflorin.vasile@gmail.com

Igiena în societatea românească de altădată. Cazul Ploieștilor

În 2011, în presa centrală apăreau articole privind situația alarmantă a igienei în societatea românească. Citând un raport al Institutului de Sănătate Publică, ziariștii afirmau că un român folosește în medie numai patru săpunuri și două tuburi de pastă de dinți pe an („4 bucăți de săpun...”, 2010). Datele păreau cu atât mai îngrijorătoare cu cât se înregistra un regres față de situația din 2008, când cifrele arătau că media este de cinci săpunuri utilizate anual de fiecare locuitor al țării („Românii, printre ultimii la...”, 2009). În fiecare caz însă, România era pe ultimele locuri din Europa la capitolul igienei personale. Să fi fost această situație un rezultat al lipsurilor cauzate de criza economică și de declinul puterii de cumpărare? Ar trebui căutate resorturile în lipsa unei strategii publice de educație privind normele de igienă? Sau oare ar putea fi ecourile unor deprinderi vechi, cu rădăcini adânci în mentalul colectiv românesc?

Spălatul: obligație, năpastă și blasfemie

Primele reglementări propriu-zise cu privire la normele de igienă publică au apărut în spațiul românesc în prima parte a secolului al XIX-lea, fiind rezultatul unui cumul de factori. Pe de o parte, epidemiile reveniseră în spațiul extracarpatic, înregistrând un puternic impact în rândul locuitorilor din târguri și orașe, unde densitatea ridicată și interacțiunile cotidiene favorizaseră răspândirea bolilor. Epidemia din 1812-1813, rămasă în amintirea contemporanilor drept „Ciuma lui Caragea”, a produs decesul a zeci de mii de oameni, epicentrul fiind Bucureștiul, unde numărul deceselor zilnice a urcat până la câteva sute de persoane. Nici Ploieștii nu au fost cruțați de teribila boală, cei morți fiind înmormântați într-o groapă comună, în partea de nord a așezării, nu departe de locul unde peste câteva zeci de ani avea să se ridice biserica

[*]Asociația pentru Educație și Dezvoltare Urbană.

Sfântul Vasile. Epidemiile au arătat vulnerabilitatea orașelor din punct de vedere al igienei și al sănătății publice, forțând autoritățile să pună bazele unor structuri sanitare menite să răspundă unor astfel de boli periculoase. Însă majoritatea acțiunilor luate au vizat mai degrabă tratarea viitorilor bolnavi decât prevenirea răspândirii unor maladii și educația în scop profilactic.

Dar poate și mai importantă a fost promulgarea Regulamentul Organic, care deschidea astfel calea unei modernizări în domeniul sanitar, dar și în cel al educației. S-au organizat lazarete pentru bolnavii contagioși, la granițe s-au stabilit zone de carantină care aveau rolul de a stopa răspândirea epidemiilor și s-au pus bazele unor centre de asistență medicală în principalele orașe. Mai mult de atât, Ploieștii au beneficiat de opera filantropică a clucerului Boldescu, care a ridicat în zona de nord a orașului un spital care îi poartă numele, înzestrându-l cu toate cele necesare unei bune funcționări. În paralel, au început să vină în orașele din Principate doctori și farmaciști sași, maghiari sau români din Transilvania, precum și specialiști din vestul Europei. Pe de altă parte, este adevărat că numărul acestora era insuficient față de nevoile locuitorilor, care adeseori apelau la diferiți falși doctori sau se tratau conform superstițiilor.

Dacă numărul spitalelor a crescut constant, iar îngrijirea medicală a cunoscut în ultima parte a secolului al XIX-lea și începutul veacului următor o standardizare și o profesionalizare indiscutabile, educația sanitară și respectarea normelor de igienă nu au avut același parcurs. Îmbăierea regulată era un obicei firesc în rândul clasei de mijloc și a elitei, însă pentru cei de la periferia societății, pentru locuitorii mahalalelor, pentru ucenici și servitoare această transformare întârzia să-și intre în rol. Așa că nu de puține ori, în anii Belle Epoque-ului, baia săptămânală făcea parte din fișa postului pentru cineva care voia să intre în slujba unei familii înstărite. Pentru străinii stabiliți în România, situația părea deopotrivă curioasă și hazlie. Spre exemplu, Maude Rea Parkinson, profesoara engleză ce lăsase în urmă Viena cea ordonată și liniștită pentru exoticul București de final de secol XIX, își amintește cum o servitoare nou-angajată la o cunoștință a sa refuza cu obstinație să se spele. Toate tânguielile și rugămințile fetei care susținea că nu are nevoie de un așa supliciu nu au înduplecat-o pe proprietara casei să renunțe la cerința ca slujbașa sa să facă baie cel puțin o dată pe săptămână (Parkinson, 2014: 118). Nici la Ploiești nu lipseau astfel de cazuri. După ce și-a dat seama că nu mai poate finaliza construcția pe care o începuse în Piața Fructelor, Radu Stanian a denumit-o pompos „Palat al Băilor” și a propus autorității locale să-l achiziționeze. În cadrul discuțiilor aprinse din Consiliul Local, unul dintre membri care se opunea cumpărării de către municipalitate a imobilului și-a întărit poziția folosindu-se de situația personală. Acesta a spus că el este un exemplu perfect pentru inutilitatea unei astfel de investiții, afirmând că „ce ne trebuie nouă bae? Uitați-vă la mine: sunt om la

șaptezeci de ani, sănătos tun, după cum se vede... n-am fost niciodată bolnav... și – slavă Domnului – n-am făcut bae în viață!” (Sevastos, 1937: 579). Din fericire, astfel de opinii au fost minoritare, iar municipalitatea a achiziționat clădirea, finalizând-o și punând-o la dispoziția ploieștenilor.

Îmbăierea avea însă și o semnificație religioasă, indiferent că practicarea ei era un semn al curățeniei sau, dimpotrivă, evitarea sa, în anumite circumstanțe, o dovadă sau, mai degrabă, o păstrare a sfințeniei. „Doctrina mozaică ordonă drept credincioșilor săi să uzeze aproape zilnic de folosințele băii”, subliniau autorii istoricului comunității evreiești din Ploiești, publicat în 1906, cu ocazia Expoziției Generale Române organizată în capitală. Aceștia aduceau și explicații asupra modului în care membrii cultului trebuiau să o folosească: „fiecare baie trebuie să aibă o piscină, de care bărbatul trebuie să se folosească aproape în fiecare zi, în fiecare dimineață; iar femeia după separațiunea corpului” (*Istoricul...*, 1906: 31). La antipodul perspectivei mozaice asupra rolului și frecvenței spălatului se află ideea că lipsa îmbăierii pentru un timp îndelungat este un semn de *curățenie interioară*. Aceeași Maude Rea Parkinson amintea în volumul de memorii publicat în Marea Britanie, după încheierea Primului Război Mondial, de procesiunea de înmormântare a unui înalt episcop. O parte dintre credincioși erau ferm convinși că cel adormit a fost un sfânt, iar explicația a avut rolul de a o șoca pe o englezoaică totuși bine acomodată în societatea românească: mortul încetase să mai facă baie după ungerea sa ca înalt ierarh, ceea ce se petrecuse în urmă cu mai bine de zece ani. Pentru unii, spălatul putea nu numai să diminueze „protecția” de care se bucurau respectivi, ci chiar să dăuneze. De exemplu, în cazul unor boli, îmbăierea producea „încurcarea mațelor” sau vărsarea „veninului în sânge”, ducând la agravarea suferinței sau producând decesul celui în suferință (Mânzatu, 1951: 120).

Topografia urbană a mizeriei

„Ar fi bine ca domnii gospodari ai municipiului nostru să facă o mică plimbare în acel cartier (Rudului – *n. ns., L. V.*), unde vor avea neplăcerea să vadă mormanele de gunoaie, cârciumile ce-și zic birturi inundate de muște, adevărate focare de infecție, precum și murdăriile provenite dela animale, resturi de nutreț, coji de alimente, cari stau nesupărate și nematurate de nimeni, deasupra fâșiei de pavaj, care deși a ajuns până la această barieră (...) pare că e definitiv uitat, deoarece nici un măturător sau gunoier nu-i fac – vreodată – cinstea să-l curețe. Și ne gândim că e o adevărată rușine pentru Municipiul nostru cu pretenții faptul că străinii de pe la societățile de prin împrejurimile suszisei bariere trec în mașini printre mormanele de gunoaie, întorcând nasul cu năduf” (Stănescu, 1937: 1).

Lipsa curățeniei, ineficiența autorităților locale, dezinteresul locuitorilor pentru spațiul public, dar și complexul față de cum vede străinul situația autohtonă ar putea duce cititorul cu gândul la o descriere contemporană a mediului urban. Însă rândurile au fost publicate la finalul perioadei interbelice într-o gazetă ploieșteană, schițând un portret – fără îndoială – comun majorității orașelor din România.

Este adevărat că o situație fericită a curățeniei din mediul urban nu ar fi fost subiect de știre sau nu ar fi fost remarcată în memoriile contemporanilor, însă multitudinea de reclamații și nemulțumiri par să indice că mizeria și nepăsarea față de normele de igienă urbană au fost constante în societatea românească. Cu toate că încă din vremea Belle Epoque-ului Ploieștii au avut unul dintre cele mai mari bugete din țară, deci și consistente resurse financiare pentru a ameliora starea precară de igienă a orașului, măsurile autorităților s-au lăsat așteptate. Canalizarea a apărut și s-a răspândit abia în perioada interbelică, ceea ce a făcut ca până atunci orice ploaie serioasă să provoace neplăceri locuitorilor. Circulația era paralizată, casele erau inundate, iar apa ce băltea zile în șir favoriza apariția și răspândirea bolilor. Dar cum în orice situație oricât de nefericită sau neplăcută sunt și oameni care se bucură și profită de ea, ploile consistente erau o mană cerească pentru cei care își câștigau banii cărând în spate pe cei care voiau să treacă strada sau să ajungă dintr-un loc în altul (Dobrescu, 2009: 277). Mai mult de atât, în anii ’30, epigramistul ploieștean C. V. Plăescu scrisese o epigramă destul de apreciată de ploieșteni pentru acuratețea cu care descria nefericitele împrejurări urbane: „naiv ce vrei să traversezi / pe bulevard sau piața mare / nu-ți risca viața temerar / pune-ți colacul de salvare!” (*apud* Sevastos, 1937: 580).

Dar problemele nu se legau numai de inexistența canalizării și de toate problemele ce decurgeau din acest fapt. Dacă restaurantele din centrul orașului beneficiau de dotări moderne, bodegile din mahalale erau caracterizate de ziariștii din epocă drept spații ale promiscuității și ale murdăriei. Nu de puține ori, alimentele erau pregătite în bucătării improvizate, unde praful domnea peste oale și cratițe, iar muștele roiau în voie. Closetele erau departe de normele de igienă ale vremii, iar pentru un „neinițiat” o vizită a acestora putea reprezenta o experiență pe care nu avea să o uite un timp îndelungat. Un ziarist local nota în 1939 că acestea sunt „șandramale vraiște, (...) unele n-au fost curățite de ani, ceea ce face ca materiile fecale să se lăfăiască pe deasupra, iar umezeala și scursorile cu miros pestilențial, fac o lăcăraie care șiruește prin curtea restaurantului într-un permanent focar de infecție” (*apud* Vasile, 2016: 40). Iar dacă vizitatorul ar fi preferat să caute o toaletă publică, nu ar fi făcut altceva decât să-și agraveze situația, căci pentru cei 100 000 de localnici din Ploieștii de la finele anilor ’30, existau numai

două toalete publice în uz! Situația nu era mai fericită nici în sălile de cinema din localitate, care nu se confruntau cu lipsa closetelor, ci cu lipsa unor sisteme de ventilare eficiente (mai puțin poate Cinematograful Modern al comunității evreiești, modernizat în anii interbelicului). Obiceiul spectatorilor de a trage din țigară în timpul proiecției făcea adesea ca sala să se umple de fum, cei mai sensibili să tușească, iar cei din ultimele rânduri să deslușească cu greu ecranul de proiecție în ultima parte a filmului.

„Țineți curățenie mare!"

Cu toate că tabloul igienei publice în societatea românească, în general, și în Ploiești, în particular, din urmă cu un secol și mai bine poate părea descurajator, trebuie spus că a existat un răspuns substanțial din partea autorităților și a elitei, chiar dacă a cunoscut și unele fluctuații de-a lungul vremii. În paralel cu standardizarea băilor în geometria locuinței particulare, încetul cu încetul au fost ridicate băi publice pentru lărgirea accesului la o mai bună igienă. În Ploiești, pe lângă Palatul Băilor Municipale ale cărui cabine erau în permanență ocupate, au fost construite și date în folosință băi în perimetrul școlilor ori unităților militare, dar și în unele mahalale lipsite de beneficiile progresului sanitar. Totodată, la cumpăna dintre secolele al XIX-lea și al XX-lea au apărut spitalele Gheorghe și Ana Constantinescu de pe strada Bunavestire, Schuller-Sfetescu de pe Calea Rudului și unitatea medicală pentru copii ctitorită de Mendel Predingher pe Calea Oilor.

Cei suferinzi de boli molipsitoare erau preluați de la domiciliul și internați în spitalul Movila din extremitatea nordică a orașului, iar dacă aveau maladii grave, precum lepra, erau trimiși în centrul de la Lărgeanca, iar toate lucrurile bolnavului erau arse („Moartea leproasei...", 1928: 1). Este drept că unii bolnavi reușeau să evadeze din spital, însă erau repede prinși și reinternați (Vasile, 2017: 71). Vaccinurile încep să fie acceptate în mentalul colectiv încă din ultima parte a secolului al XIX-lea (când, după imunizare, persoana în cauză primea și un „certificat de vaccinare"). În anumite circumstanțe dramatice, precum epidemiile din vremea Primului Război Mondial, autoritățile adoptă o politică mai strictă, instituind obligativitatea vaccinării și urmărind îndeaproape implementarea ei. Mai mult de atât, de la începutul secolului al XX-lea, medicii încep să se implice în acțiunea de educare a locuitorilor, redactând liste de sfaturi de bune practici care erau lipite în toate colțurile orașului. Textul era unul simplu, iar frazele scurte, tocmai pentru ca mesajul a fi accesibil și ușor de înțeles de cât mai mulți. De exemplu, Ion Cloaje, doctorul șef al orașului în anii ocupației germane, îi învăța pe ploieșteni cum să se ferească de bolile contagioase: „Feriți-vă de păduchi, ținându-vă curat. Spălați-vă

corpul, pieptănați-vă des, spălați rufele de corp și de pat, tundeți-vă mărunt. Beți numai apă dela Canalizare (de la sistemul de alimentare cu apă potabilă – *n. ns., L. V.*). Ce-el'altă, trebuie să fie fiartă și răcită. Nu consumați lapte nefiert. Spălați-vă pe mâini înainte de mâncare. Țineți curățenie mare, în odăi și curți. Spoiți toate camerile și măturați-le des, de mai multe ori pe zi." (*apud* DJANP, 1917: 296). În parte și datorită acțiunilor sale energice, în câteva luni răspândirea bolilor a fost stopată, numărul celor bolnavi a început să descrească, iar Ploieștii au evitat o epidemie devastatoare.

În mod inevitabil, raportarea la normele de igienă s-a modificat de-a lungul timpului. Cu toate că unii ar putea afirma că transformările s-au produs prea lent (și poate, în unele cazuri, chiar au dreptate), progresul medical și educațional și-a spus cuvântul și a dus la schimbări substanțiale ale comportamentului din societate. Dar acest drum nu este unul încheiat sau definitiv, iar posibilitatea unor pași în spate este oricând valabilă sub presiunea diletantismului.

BIBLIOGRAFIE

Dobrescu, Constantin, 2009, *Viața cotidiană ploieșteană în documente de presă 1899-1930*, Ploiești: Elapis.

Mânzatu, Ion, 1951, *Îți mai aduci aminte, doamnă?*, Buenos Aires: Cartea Pribegiei.

Parkinson, Maude Rea, 2014, *Douăzeci de ani în România. 1889-1911*, București: Humanitas.

Sevastos, Mihail, 1937, *Monografia orașului Ploești*, București: Tiparul Cartea Românească.

Stănescu, Stela, 1937 „Invităm pe d. Primar la bariera Rudului", în *Gazeta Ploieștilor*, 1 octombrie, Ploiești: Institutul de Arte Grafice „Prahoveanul".

Vasile, Lucian, 2016, *Orașul sacrificat. Al Doilea Război Mondial la Ploiești*, București: Asociația pentru Educație și Dezvoltare Urbană.

Vasile, Lucian, 2017, *Ploieștii în Marele Război. 1916-1918*, București: Asociația pentru Educație și Dezvoltare Urbană.

DJANP (Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Prahova), Fond Primăria Ploiești, dosar 2/1917, f. 296.

Istoricul comunității Cultului Israelit din Ploești de la 1690-1906, 1906, Ploești: Tipografia „Modernă" Bercovici.

„Românii, printre ultimii la folosirea... săpunului", 2009, în *Ziare.com*, 05 iunie, http://www.ziare.com/life-style/intalniri/romanii-printre-ultimii-la-folosirea-sapunului-776459 (*accesat la 10.11.2018*).

„Moartea leproasei din Ploeşti”, 1928, în *Virtutea*, august 27, Ploiești: Tipografia „Prahova”.
„4 bucăți de săpun și 2 tuburi de pastă de dinți – atât folosește românul anual”, 2010, în *Gândul*, 25 februarie, http://www.gandul.info/stiri/4-bucati-de-sapun-si-2-tuburi-de-pasta-de-dinti-atat-foloseste-romanul-anual-5627671 (*accesat la 10.11.2018*).

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 4 (2018)

Mihai Vasile
vamir51@yahoo.com

Teatrul este un loc al memoriei, al reamintirii
Interviu realizat de Virginia Soare cu regizorul Mihai Vasile, în anul 2009, despre Teatrul Equinox din Ploiești și despre teatru ca „imago mundi” (fragmente)*

Virginia Soare*: Mi-e greu să încep, altfel decât se face de obicei, acest dialog cu dumneavoastră. Mi-am imaginat în fel şi chip acest început dar cred că cel mai corect ar fi să vă întreb direct şi dintr-o dată ce este, ce înseamnă teatrul pentru dumneavoastră?*

Mihai Vasile: Pentru mine teatrul nu este un spaţiu artificial. El are valoarea reală a locului în care m-am născut sau a aceluia unde viaţa mea a avut momentele sale de măreţie sau cele de deznădejde. În acelaşi timp, însă, teatrul este şi un loc al evaziunii. Teatrul, poezia, cântecul, rugăciunea sunt tehnici de evadare. Evadarea face parte din natura umană. Artele, în general, se bazează pe această componentă umană, iar teatrul, prin excelenţă, se foloseşte de evaziune, de ieşirea din timpul profan, pentru a reda lumi care se află la intersecţia dintre real şi imaginar. De aceea, pentru mine teatrul nu este un spaţiu artificial.

Mi-am amintit de predilecţia dumneavoastră pentru Mircea Eliade. Ştiu că aţi afirmat, pe la jumătatea anilor nouăzeci, faptul că, în unele dintre scrierile lui, se află şi „reţete” de întoarcere la originile teatrului sau, aşa cum aţi şi spus la un moment dat, „adevărate tratate despre *teatru”. Mai sunt astăzi la fel de „consistente” consideraţiile dumneavoastră de atunci?*

Obsesia asta e mult mai veche. Ea are însă câteva repere foarte clare. Pe la jumătatea anilor optzeci, repetiţiile, studiile de scenă, exerciţiile mele cu actorii îngăduiau ca martori şi prieteni ai

---

* Traducerea în limba engleză între paginile: 213-232.

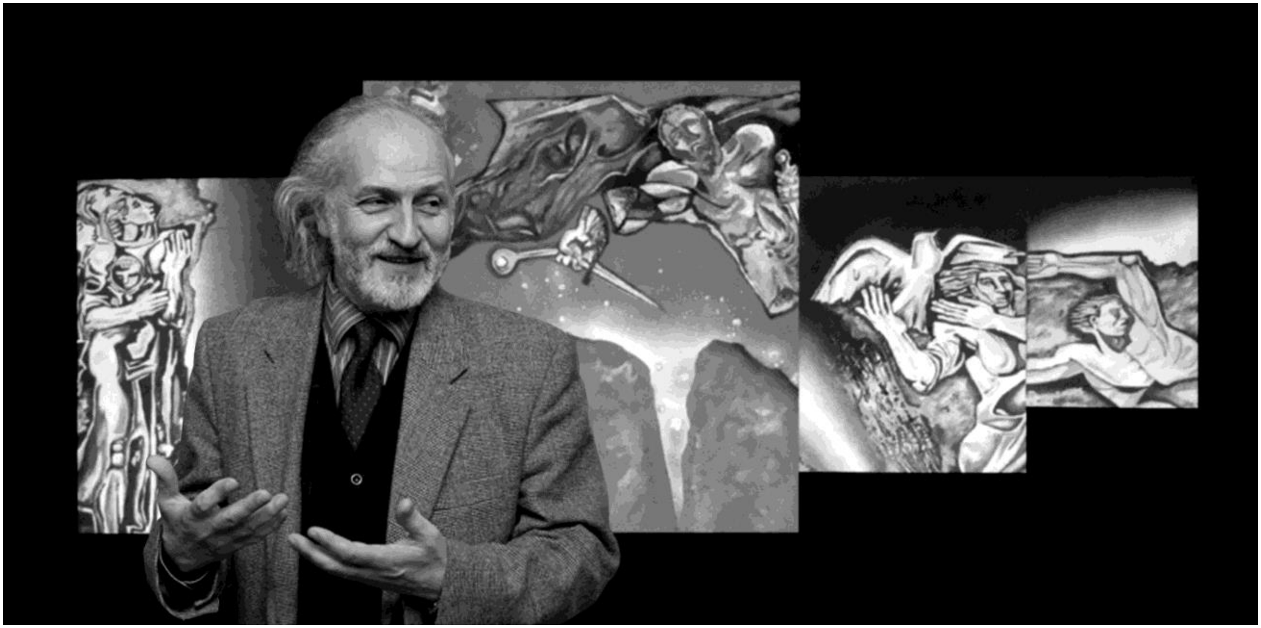

mei sau ai teatrului. Printre ei se aflau poeţi, muzicieni, plasticieni, dramaturgi, prozatori, regizori mai tineri etc. Nu de puţine ori, după ce se stingeau luminile din scenă peste câte un astfel de studiu actoricesc, care impresiona prin magia imaginii şi neliniştea prin misterul semnelor, se iscau discuţii animate, de care ne mai aducem aminte şi astăzi cu nostalgie… Unul dintre aceşti prieteni ai mei mi-a adus într-o zi a anului 1985, în mare taină, o carte a lui Mircea Eliade. Trebuie să spun că la data aceea, Eliade era prezent în bibliotecile noastre doar cu o selecţie de nuvele şi cam atât. Cartea pe care prietenul meu mi-o adusese se numea *Nouăsprezece trandafiri* iar el mi-a dat-o spunându-mi şoptit: „aici se regăseşte o parte din teatrul tău”. Cartea apăruse la o editură necunoscută mie din Paris, în limba română. Însetat cum eram de informaţii noi, am devorat-o într-o singură noapte. Cartea mă tulburase foarte tare dar, la sfârşitul ei, nu găsisem, aşa cum speram, reţete sau disertaţii explicite despre teatru. Intrigat, am realuat de câteva ori lectura cărţii, dar tot nu eram foarte lămurit de afirmaţia prietenului meu. Abia în anii nouăzeci, citind mai mult şi mai multe de şi despre Mircea Eliade, înţelesurile au devenit mai depline.

Şi totuşi, atunci, în anii optezeci, când aţi citit-o şi recitit-o, cartea nu a avut şi partea ei de influenţă în teatrul pe care-l făceaţi?

A avut, desigur, dar nu în măsura în care a avut-o după aceea. Atunci mă mulţumisem să constat că acolo, în carte, regăsisem o idee la care ţineam foarte mult şi anume faptul că teatrul poate să fie magic şi tămăduitor. De altfel, trăind ca şi eroii romanului, timpurile acelea ale dictaturii comuniste, m-a „prins" la început mai mult ideea rezistenţei prin teatru…

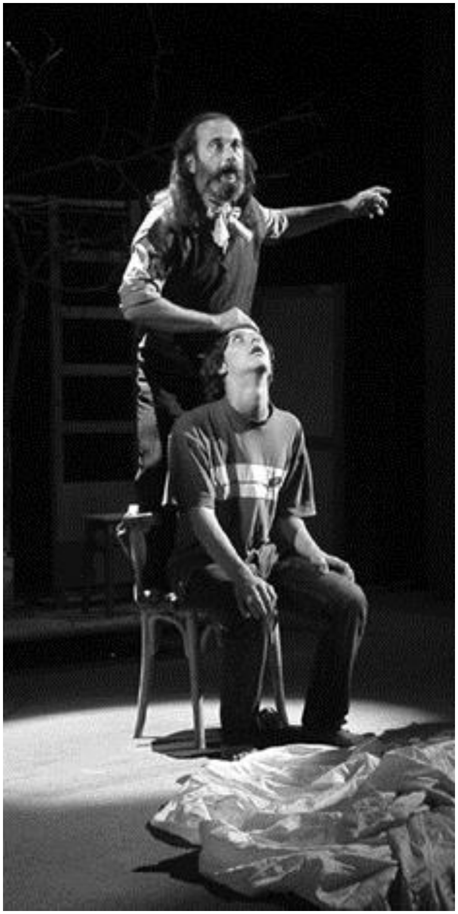

Romanul acesta al lui Eliade a devenit foarte târziu subiect de analiză şi dezbatere în cultura română.

Din păcate, el nu a devenit subiect de discuţii şi în lumea teatrului…

Poate vom aborda şi subiectul ăsta în dialogul nostru.

Ar fi interesant…
Deci, după lecturi repetate ale cărţii am început să descopăr idei pe care eu şi actorii mei le pusesem în practică de câtva timp, plecând de la alte nevoi artistice, de la alte teorii teatrale sau ale antropologiei teatrale. Tema cărţii lui Eliade era evidentă: accesul la libertate. La libertatea interioară ca libertate absolută. Un personaj al său chiar spune la un moment dat faptul că „spectacolul este singura şansă de a cunoaşte libertatea absolută". Iar Eliade apasă şi mai tare pe idee, spunând că „libertatea absolută" nu are nimic de a face cu libertăţile de ordin social, economic sau politic. Pe lângă aceasta, însă, se contura tot mai mult o idee la care meditam mai demult şi care, aici, în cartea lui Eliade, prindea contur: „teatrul ca anamneză", aşa cum mi-am intitulat un eseu consistent din una din cărţile la care am trudit în ultimii ani. Deci, teatrul ca anamneză… Despre anamneză ştim câte ceva din ştiinţele medicale, numai că acolo, termenul a fost

uşor distorsionat. Mai degrabă, ceea ce spune Socrate, într-un dialog al lui Platon, despre anamneză poate clarifica această teorie. Citez din memorie: „Cum nici o parte a naturii nu este străină de celelalte, iar sufletul le-a cunoscut pe toate, nimic nu-l împiedică pe cel ce-şi aminteşte un singur lucru să le descopere pe toate celelalte… Căci tot ce căutăm să ştim şi tot ce ştim nu este decât reamintire.” Iar Platon a şi dat definiţia: „învăţarea considerată ca reamintire se numeşte anamneză”. Iar Eliade susţine în cartea sa: „…anamneza prin gesturi, prin incantaţii, prin spectacol… Acesta este scopul tuturor artelor: să reveleze dimensiunea universală, adică semnificaţia spirituală a oricărui obiect, sau gest, sau întâmplări cât ar fi ele de banale sau ordinare.” Există aici o rafinată observaţie în ceea ce priveşte arta scenei. Eliade nu abordează cu vehemenţă întoarcerea la origini a teatrului, aşa cum o face, de pildă, Artaud. Eliade nu strigă în piaţa publică.

De ce anamneză? De ce acest du-te-vino al memoriei? Intuiesc cumva răspunsul dar nu mă pot abţine să nu remarc faptul că teoriile, dar mai ales practica dumneavoastră teatrală depăşeşte de multe ori acele graniţe întrucâtva nevăzute ale artei teatrului. Există – iată, că pun o a treia întrebare – există o latură obscură a acestei relaţii spectacol-spectator?

Totul pare obscur în această relaţie. Cel puţin în modelul social din România acestei epoci. Poate este puţin cam dură observaţia mea, dar, ca om care stă aproape tot timpul în „respiraţia” publicului, am propriile mele observaţii şi îndoieli. Spun tot timpul şi cu orice prilej că degeaba noi, artiştii, nu avem somn şi linişte încercând să ne desăvârşim arta, să învingem cât mai multe din rezistenţele propriei fiinţe pentru a fi mai buni, mai performanţi, dacă la capătul efortului nostru nu se află nimeni, sau se află cineva care nu este interesat de artă ci doar de divertisment, cineva ale cărui nevoi nu sunt cele ale evadării din real în imaginar, cineva ale cărui credinţe nu privesc decât viaţa imediată. Iată de ce, anamneza de care vorbeam face apel la cu totul altceva din fiinţa posibilului receptor al artei. Dar, până să vorbim de spectator, putem spune că anamneza se manifestă în felul în care actorii fac acest teatru. Ei sunt cei care trebuie să înţeleagă în primul rând acest lucru. Eu am încredinţarea că în fiecare dintre noi se află, aşa cum spune Socrate, tot ce ştim ca specie umană. Ori, dacă admitem adevărul cumva ştiinţific, că teatrul are profunde rădăcini religioase, putem afirma că anamneza este un fel de întoarcere (în noi înşine) la o relaţie naturală dintre om şi divinitate, dar, în acelaşi timp descoperind şi „instrumentele” jocului. Căci, oricât de riscantă ar părea această afirmaţie a mea, teatrul ca joc şi joacă, aşa cum este definit de sociologi (vezi aici şi Huizinga cu al său „Homo ludens”) este prezent în anume

momente în viaţa fiecărui om de pe pământ. Deci, dacă actorii percep corect acest mecanism de reamintire a ceea ce înseamnă fiinţa lor, arta teatrului nu mai este doar o meserie ci un mod existenţial.

În acest context cum credeţi că trebuie abordat publicul? Cum credeţi că se pot „faza” cele două laturi ale actului teatral: spectacolul şi spectatorul?

Nu am nimic împotriva acestor noi tehnici de atragere a publicului către sălile de spectacol, de acest „advertising” – pardon de expresie! Dar, ca şi lectura unei cărţi, mersul la teatru nu va înceta să seducă, nu neapărat din nevoi sociale, ci din porniri lăuntrice despre care nu se poate teoretiza uşor. Dacă e să ne întoarcem iar, pentru câteva clipe la romanul lui Eliade...

S-ar putea să o mai facem de-a lungul acestui dialog...

Ar fi interesant să o facem pentru că această carte are un „ce” misterios al ei...

Ca toate cărţile mari...

Deci, dacă ar fi să răsfoim şi alte pagini ale acestei cărţi miraculoase, am da şi peste alte afirmaţii ale lui Eliade puse în gura personajelor sale. Iată, de pildă, ce spune unul din personajele-cheie ale romanului, Ieronim Thanase: „Arta dramatică redevine ce-a fost la început, o artă magică!”

Sigur, teorii asemănătoare s-au vehiculat de-a lungul secolului XX. Dacă ar fi doar să reamintim aici revolta lui Artaud sau tehnicile de lucru ale unor iluştri Brook sau Grotowski. Chiar în raport cu replica din cartea lui Eliade, mi-aduc aminte de virulenţa lui Artaud: „regia de teatru nu trebuie înţeleasă ca reflex al unui text scris şi a proiecţiei de «dubluri» fizice care se degajă din scris, ci ca proiectare a tot ceea ce poate fi extras din consecinţele obiective ale unui gest, ale unui cuvânt, ale unui sunet, ale unei muzici şi ale combinaţiilor dintre ele.”

Da... splendidă revolta lui Artaud, care spunea undeva că teatrul nu este un domeniu al psihologicului ci un domeniu plastic şi fizic, deci puternic vizual, aşa cum intens vizuale sunt ritualurile sau obiceiurile de orice fel şi din orice loc şi în orice formă s-ar fi păstrat ele până astăzi.

Nu pot să trec, în acest context, peste o afirmaţie a unui bun prieten al dumneavoastră şi al Teatrului Equinox, dramaturgul francez Roland Ménard, afirmaţie de care am mai pomenit într-unul din dialogurile noastre mai vechi. Îmi permit să o reiau: „Această experienţă comună, la care participă atât publicul cât şi actorii, mă face să mă gândesc la practicile din mănăstiri sau la ritualurile sacre. Eu – spune domnia sa mai departe – nu sunt deloc o persoană religioasă...

Ateismul ăsta al francezilor...

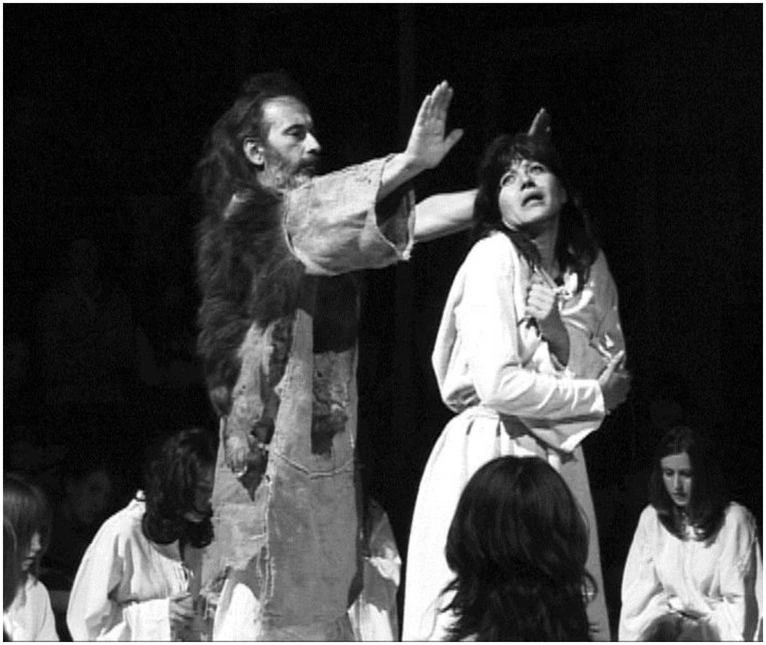

... Eu nu sunt deloc o persoană religioasă – spune dl. Roland Ménard – dar cred că această abordare a teatrului este interesantă şi concretă mai ales pentru că, deseori, în ceea ce-l priveşte pe Mihai Vasile, ea s-a manifestat în mod sensibil prin spectacole pasionate...”

Da, este interesant şi ceea ce spune mai departe în acest interviu al său, din care ai citat, şi anume faptul că o viziune cumva ascetică, idealistă şi puternic spiritualizată poate dovedi oricând vitalitatea teatrului.

Dacă ne întoarcem la anamneză, ar trebui să evidenţiem şi faptul contrariu şi anume amnezia, cealaltă parte a acestei ecuaţii. Se pare că din a doua jumătate a secolului XX şi până azi oamenii au intrat într-o anume stare amnezică, stare care a dus la nepăsare, la însingurare...

Eliade consideră amnezia ca fiind pedeapsa capitală a fiinţei căzute şi incapabilă să-şi amintească sensul Căderii... De altfel toată trama din romanul *Nouăsprezece trandafiri* se desfăşoară în jurul acestei relaţii amnezie-anamneză: un grup de tineri actori încearcă să resusciteze memoria

personajului principal prin jocul teatral. Ori, eu cred că asta ar trebui să facă teatrul în orice epocă şi în orice loc. Să producă reamintire. Mai ales astăzi când, aşa cum spui, suntem din ce în ce mai predispuşi la amnezie… Să luăm un alt exemplu: lectura. Ce se întâmplă cu noi în actul lecturii? Are loc acel act sublim şi profund uman al imaginării. Sigur, o imaginare sugerată de text, dar, să nu uităm, o imaginare care diferă de la individ la individ. Acelaşi lucru se întâmplă şi în teatru. Actul imaginării este sugerat de partea vizibilă şi audibilă a spectacolului dar imaginarul depăşeşte ceea ce sugerează acestea, iar înmagazinarea, ca să-i spunem aşa, este extrem de personală. Nimeni nu poate controla acest fenomen. Nimeni – şi mă refer aici la noi, cei care producem actul teatral – nu-şi poate închipui cu ce imagine pleacă spectatorul după ce a văzut şi auzit spectacolul.

De aici şi misterul acestei relaţii dintre spectator şi spectacol...

Exact. Nu putem considera decât prin actul anamnezei această relaţie. Sigur, nu e de-ajuns, dar poate fi un mod de reflectare asupra acestei relaţii.

Multe din temele expuse de dumneavoastră la cursurile de actorie şi regie de teatru la care am participat la jumătatea anilor nouăzeci, îmi sunt şi acum foarte proaspete în memorie. Ca şi colegii mei, auzisem vag de Peter Brook, Antonin Artaud sau Jerzy Grotowski. Pe de altă parte ne erau la fel de puţin cunoscute realizările unor mari regizori români, mă refer aici în mod explicit la Andrei Şerban, Liviu Ciulei, Radu Penciulescu sau David Esrig... Dintre toate, însă, mi-au rămas întipărite profund în minte teoriile – dacă le pot numi aşa – din eseurile lui Peter Brook. Ştiu că aveţi un adevărat cult pentru Brook...

Nu neapărat un cult, cât mai degrabă mi-a plăcut şi încă îmi mai place să cred că mi-a fost maestru, şi că am învăţat atât de mult de la el. În anii şaptezeci şi optzeci, anii formării mele ca artist şi intelectual, accesul la opera sa scrisă (celebra sa carte „Spaţiul gol”), dar mai ales accesul la teatrul său concret erau ca şi inexistente. Am avut noroc cu nişte traduceri făcute de George Banu şi Mihaela Tonitza-Iordache din mai multe opere ale unor „părinţi” ai teatrului, printre care se aflau şi multe pasaje din cartea lui Peter Brook. Sigur mai erau şi informaţiile care ne parveneau pe căi oculte, ca să zic aşa, reviste sau chiar cărţi venite pe diferite căi din vest, sau de la Vocea Americii şi Europa Liberă, posturi de radio care aveau multe rubrici culturale. Deci, Peter Brook emana pentru noi, cei tineri pe atunci, chiar şi aşa, pe căi indirecte, un fel de

veneraţie pe care cu greu o puteam struni. Apoi, după 1990, datorită prieteniilor pe care le legasem cu artişti din vestul Europei, accesul la aceste informaţii s-a făcut rapid şi consistent. Aşa se face că prin 1993 am primit de la Paris o carte a lui Peter Brook, pe care am tradus-o înfrigurat zile şi nopţi, am dactilografiat-o, ajutat fiind de soţia mea, am multiplicat-o şi am dăruit-o actorilor mei. Aşa, ideile de acolo au putut fi reluate şi în temele de la cursuri.

Important pentru noi era faptul că spectacolele teatrului dumneavoastră, dar şi repetiţiile – mai ales repetiţiile – la cele la care am avut acces, confirmau o bună parte din aceste teorii în practica teatrală de aici. Dintre toate se detaşa ideea de „loc teatral". Am putea oare discuta mai pe larg despre acest concept. Doresc lucrul acesta şi pentru că, într-un fel sau altul, sunteţi creatorul acestui loc teatral care este astăzi Teatrul Equinox.

Tema era veche în cercetările mele. De foarte tânăr am fost fascinat de ritualurile, obiceiurile, tradiţiile din spaţiul rural cât şi – mai ales – de fastul acestora. Copil de ţăran fiind, îmi petreceam vacanţele la rudele din acest areal şi acolo observam încântat aceste spectacole. Mai târziu toate aceste observaţii depozitate în memoria mea afectivă şi activă au dus la concluzii şi decizii importante pentru destinul meu artistic. Constatam, de pildă, că ritualul era o formă de comunicare dar şi de comuniune. Oamenii erau împreună în acel moment magic al comunicării cu o divinitate care nu era foarte bine conturată, dar foarte prezentă în actele lor. Ritualul este un sistem cultural construit pe comunicare simbolică. Distinctiv pentru ritual nu este ceea ce spune sau simbolizează, ci faptul că, înainte de toate, face lucruri: ritualul este întotdeauna o chestiune legată de performarea anumitor gesturi şi de manipularea obiectelor. De aici rezultă faptul că ritualizarea este, simultan, evitarea vorbirii explicite, ca şi a narării explicite… S-a argumentat de nenumărate ori că, în ritual, cuvintele înseşi sunt fapte care realizează lucruri.

Cuvintele care atrag după ele faptele, cum îi plăcea lui Nichita Stănescu să spună...

Într-adevăr...

Dar cum s-a cristalizat ideea de loc teatral?

De aici, de la felul în care era „administrat" ritualul, nu a mai fost decât un pas către ceea ce am considerat a fi un loc teatral. L-am considerat, mai întâi un „loc anthropologic", adică un loc al

desfăşurării actelor umane. Am imaginat locul antropologic ca fiind o construcţie concretă şi simbolică a spaţiului, capabilă să oglindească vicisitudinile şi contradicţiile vieţii sociale şi la care se referă toţi cei cărora ea le impune un loc, oricât de modest şi umil ar fi acesta. Am continuat apoi să analizez spaţiul teatral în raport cu spaţiul religios creştin, în speţă, cu cel ortodox, iar rezultatele au fost extrem de relevante. O biserică, la fel ca şi în cazul unei săli de spectacol, are două spaţii importante: cel al actului şi cel al receptării actului. Şi într-un caz şi în celălalt raportul dintre cele două spaţii este aproximativ acelaşi: un sfert aparţine actului iar celelalte trei sferturi receptorului actului, mai corect spus, în cazul ritualului bisericesc, altarul este partea misterioasă a actului religios care ocupă aproximativ un sfert din suprafaţa bisericii, are o catapeteasmă puternic ornată de unde ies preoţii şi oficianţii cultului, iar în faţa acesteia se află celelalte trei sferturi din suprafaţa bisericii ocupate de enoriaşi, de receptorii actului religios. Acelaşi lucru şi cu aproximativ aceleaşi rosturi se petrece şi în cazul sălii de spectacol. Un sfert din acest spaţiu este ocupat de scenă, care are, în general o cortină (ca o catapeteasmă) ce face vizibilă sau nu scena, adică spaţiul misterios al actului teatral, iar în faţa ei se află celelalte trei sferturi din spaţiu care apaţin spectatorilor. Asta în cazul teatrelor de tip „cutie italiană”. Şi în celelalte cazuri de spaţii teatrale am găsit corespondenţe religioase. Sunt cu toate evidenţiate în cartea la care încă mai scriu... Chiar dacă astăzi, în societatea modernă, ritualul pare să nu mai aibă nimic de-a face cu sacrul, el fiind puternic desemantizat, finalitatea lui continuă să rămână scoaterea individului din cadrul cotidian desacralizat şi transpunerea sa într-o stare rituală, mai mult sau mai puţin conştientizată.

Se realizează astfel contactul cu grupul, stabilindu-se implicit şi o comunicare ce nu mai poate fi considerată decât rituală, de vreme ce ea se manifestă într-un context modificat, rupt de cotidian. Deci relaţia teatru-ritual se poate explica astăzi şi prin asemănările arhitecturale.

A fost dintotdeauna aşa?

Evident, nu. Pentru că la începuturi ritualul însuşi era o formă de teatru. Apoi teatrul s-a desprins de religie, a devenit profan dar şi-a păstrat multe sute de ani legături cu lumea misterioasă a divinului. Încă de la originile sale teatrul „s-a scris pe nisipul" spaţiului de joc în anticitatea greacă. El nu-şi instala spaţiul (*hic* – aici) decât atât cât dura reprezentaţia (*nunc* – acum). De asemenea, tot de la origini, înainte de a fi o distracţie şi un gen literar, teatrul a fost o necesitate colectivă. Aici o societate îşi manifesta şi îşi punea întrebări în legătură cu miturile sale şi cu structurile sale într-o relativă independenţă faţă de lumea reală. Aici, această societate îşi putea exprima dramele sale fundamentale fără a pune în joc existenţa sa însăşi, de vreme ce totul nu era decât un joc. Iată similitudini între teatru şi religie, similitudini pierdute în ultimele câteva sute de ani, cam de la teatrul medieval, care, în schimb, era forţat religios. Aici este desigur o altă poveste…

Există o relaţie strictă între loc şi actul teatral?

Au existat două momente în istoria teatrului european în care simbioza a fost totală între actul teatral şi arhitectura locului teatral. Este vorba de Grecia antică (secolul al V-lea înainte de Hristos) şi Anglia din perioada reginei Elisabeta I. Aceste teatre greceşti şi elisabetane înglobau scena şi sala într-un spaţiu unic deschis către cerul liber în cea mai simplă expresie a locului evenimentului dramatic. În aceste două cazuri teatrul mai păstra legături nevăzute cu naturalul începuturilor.

Chiar şi atunci când se joacă în interiorul unei clădiri special amenajată pentru spectacol, teatrul trece dincolo de ziduri. Eu cred că spaţiul teatral nu are o veritabilă rezonanţă decât proiectat într-un alt spaţiu, difuz şi de necontrolat, care este imaginarul publicului.

Întocmai. Ceea ce mi se pare relevant este faptul că similitudinea dintre spaţiul teatral şi cel religios este astăzi frapantă, aşa cum spuneam mai devreme, în cazul „cutiei italiene", spaţiu

teatral care introduce „ruptura” dintre scenă şi sală şi care, în ciuda tuturor crizelor pe care le provoacă, supravieţuieşte şi astăzi. Ciudat este că el nu apare în ţări cu puternice rădăcini teatrale, precum Anglia lui Shakespeare, Spania lui Calderon sau Franţa lui Corneille sau Moliére, ci într-o ţară – Italia – fără o literatură şi mişcare dramatică notabilă (vorbim aici de secolul al XVII-lea), politic aservită şi fără libertate de expresie dar în care, este-adevărat, cu ceva timp în urmă, se inventase o formă teatrală unică şi irepetabilă şi anume *commedia dell'arte*. Pentru a încheia cu acest capitol şi ca o explicaţie în plus pentru similitudinea de care vorbeam, nu trebuie uitat faptul că Italia era, la vremea aceea, cum este şi astăzi, de altfel, capitata unei religii puternice şi larg răspândite – catolicismul...

Fascinantă această călătorie prin memoria teatrului. S-a vorbit, în cazul teatrului pe care-l faceţi dumneavoastră, despre o prea accentuată „corporalitate”. Aşa cum discutam mai devreme, aţi pus întotdeauna accent pe reprezentarea corpului prin studii de scenă dintre cele mai diferite pentru ca actorul să „lupte”, aşa cum spunea Grotowski, împotriva „rezistenţelor trupului”.

Spun totdeauna actorilor mei că trupul nu este altceva decât o casă. Dar, ca orice casă, el trebuie îngrijit, ordonat pentru a putea fi „locuit” confortabil. De aici şi ideea că dintr-o „casă dezordonată” nu se pot emite semne coerente către lume. Vorbim aici de actor şi nu de personaj, pentru că în cazul personajului am văzut unde s-a ajuns prin explorările atât de profunde ale lui Samuel Beckett. Deci, un trup nestăpânit corect nu poate rosti corect, nu se poate arăta corect, înţelegând prin corectitudine angajarea actorului în demersul său de a descoperi personajul. Iar relaţia aceasta actor-personaj este un caz unic de auto-creaţie în domeniul artelor. Pentru că, ne întrebăm uneori, ce vedem pe scenă? Un actor sau un personaj? Aşa cum scriam într-un eseu pe care l-am publicat de câteva ori prin reviste şi care se numea „Teatrul ca re-materializare”, spectatorul percepe, pe rând, când un personaj i-real când un actor i-realizat, adică spectatorul apreciază, la un moment dat puterea personajului, iar la un alt moment dat performanţele actorului. Corpul din carne şi oase al actorului suferă, pe rând, o des-cărnare şi o re-în-carnare imaginare. Această transgresie, traducere sau, cum vrei să-i spui...

... translare...

...exact, translare a unui personaj abstract, „de hârtie”, cum îi mai spun eu, scris într-o carte sau pe o hârtie, într-un personaj viu este un lucru miraculos şi care, cred eu, a dus, într-un fel sau altul

la limbajele moderne ale teatrului.

În ce măsură modernitatea teatrală, care pune din nou în discuţie „reprezentarea”, regândeşte ea statutul corpului pe scenă?

Antonin Artaud a fost, fără îndoială, cel care a plasat această chestiune în centrul unei întregi reformulări şi refondări a teatrului secolului XX. Căci critica sa adusă iluziei teatrale participă la re-evaluarea corpului, corp pe care tradiţia teatrală de până la el l-a instrumentalizat, aproape exclusiv, în profitul cuvântului. Această re-gândire a corporalităţii participă la repunerea în cauză a scenei şi a separării convenţionale dintre realitate şi imagine, tipică pentru teatrul burghez care le menţine pe fiecare în locul său şi paralizează efectele transgresive ale ficţiunii. Dintr-o singură lovitură, Artaud vrea să transforme iluzia în adevăr, în real, cu scopul de a provoca un public, care de obicei este pasiv. „Reprezentaţia” teatrală, felul său de a „întemniţa” ficţiunea, trebuie să treacă în planul al doilea pentru a putea elibera energiile publicului. Artaud doreşte o contaminare prin spectacol şi descrie acest flux de corporalităţi care nu trebuie să lase pe nimeni indiferent. Scena nu mai este un loc unde corpurile se re-prezintă. Ea este un spaţiu al circulării şi activării pulsiunilor. Artaud crede într-un „limbaj corporal” care exprimă adevărul primitiv al corpurilor. Pentru a legitima această ruptură cu tradiţia, Artaud caută (ca de altfel şi alţi moderni) un model extra-occidental. Admiraţia sa nedisimulată pentru dansul balinez, descoperit la o expoziţie colonială, organizată în 1934 la Paris, îi furnizează argumentele dramaturgice. El vede aici, în acest spectacol exotic pentru burghezia occidentală, atât artă totală, care reuneşte muzica, dansul şi istoria, cât şi valorizarea gesturilor „active”. Evident, Artaud se înşela când teoretiza despre libertatea corporală din dansul balinez. Pentru că, în spectacolul oriental, mişcările, gesturile sunt puternic codificate, dar din această „neînţelegere”, ca să-i spun aşa, Artaud a radicalizat ideea reprezentării scenice a corpului...

De aici şi admiraţia nedisimulată a lui Brook şi Grotowski pentru Artaud...

Peter Brook a „convertit” furia lui Artaud în joc şi libertate de creaţie a actorilor, pe când Jerzy Grotowski a încercat să creeze un actor al ritualului, un actor care să se „auto-penetreze” ca să-l cităm exact, un actor care să sufere, *hic et nunc*, toate avatarurile personajului. În fond, despre ce se vorbeşte mereu în teatru? Despre cum un actor se „pune în pielea personajului”. Urâtă

expresie. Şi inexactă. Ca şi cum personajul ar fi un fel de şarpe care a fugit din pielea lui... Nimic mai inexact! Pentru că, în cazul ăsta, nimeni n-ar mai trebui să joace teatru, pe motiv că „avem un

Hamlet. Cel jucat de Laurence Olivier, de exemplu, de Ştefan Iordache ori Innokenti Smoktunovski. Gata! Avem pe cineva în pielea personajului!” Eu cred că oamenii fac teatru pentru că, atunci când, în momentul astral al vieţii lor, se întâlnesc, subliniez „se întâlnesc” cu un personaj cu care rezonează, care îi provoacă, ei bine, atunci, oamenii aceia care fac teatru, dau personajului acesta tot ce înseamnă viaţa lor: de la corpul lor de carne, oase, sânge etc., până la experienţele lor de viaţă, cultura lor, emoţiile şi sentimentele lor. Altminteri, vorba lui Peter Brook, pui acolo o tehnică în loc de un sentiment şi gata!, i-ai păcălit...

Teatrul, nu numai ca scriere ci şi ca spectacol, înseamnă ficţiune, înseamnă transcenderea către lumi imaginare. În ce măsură astăzi ficţiunea are vreun rol în viaţa de zi cu zi a oamenilor?

Cititorii de literatură continuă să citească, în ciuda faptului că sunt conştienţi de faptul că textul pe care-l citesc este o ficţiune. Acelaşi lucru se întâmplă şi cu spectatorul de teatru sau de film. Faptul că avem nevoie de această „stare extatică”, prinşi şi totuşi detaşaţi de propria noastră realitate, derivă din inabilitatea noastră de a fi prezenţi faţă de noi înşine. Samuel Beckett cu al său Malone spune: „Live or invent” (trăieşte sau inventează). Pentru că noi nu ştim ceea ce urmează a fi trăit, trebuie să inventăm ceea ce scapă perceperii imediate. Platon reproşa poeţilor faptul că mint şi îi exila din republica lui ideală. Sir Philip Sidney, un desăvârşit poet, unul dintre cei mai interesanţi contemporani ai lui Shakespeare, spunea că „poetul… nu afirmă nimic, deci nu minte niciodată”, deoarece el nu vorbeşte despre ceea ce este, ci despre ceea ce ar trebui să fie, iar această formă de suprapunere este diferită de minciună... Ficţiunea şi ficţionalizarea presupun o dualitate, mincinosul trebuie să ascundă adevărul, dar adevărul este potenţial prezent în măştile care-l ascund. În ficţiunile literare, lumile existente sunt suprapuse şi, deşi mai pot fi recunoscute în mod individual, ele sunt amplasate într-un context care le de-familiarizează. Astfel, atât minciuna cât şi literatura conţin două lumi: în cazul minciunii este încorporat adevărul dar şi scopul pentru care el trebuie ascuns; iar în cazul ficţiunii literare este încorporată o realitate ce poate fi identificată, care este supusă unei alterări imprevizibile. Teatrul, ca spectacol nu poate să se sustragă acestei... „realităţi”, ca să-i spun aşa, acestui principiu al ficţionalizării. Spectacolul nu-i „minte” pe spectatori, pentru că în ficţiunea scenică se află şi realitatea la care face referire ficţiunea...

Într-un fel, este ceea ce aţi afirmat mai devreme în cazul binomului actor-personaj. Actorul, ca fiinţă vie şi reală se întrupează, dă trup unei... ficţiuni.

Întocmai. Cred, de aceea cu putere, că teatrul, ca spectacol, este prin excelenţă un loc al ficţiunii, pentru că el operează cu elemente ale realului foarte recognoscibile: trupurile actorilor, decorurile şi însuşi locul de desfăşurare a acţiunii dramatice. Toate acestea sunt reale. Pe baza şi cu ajutorul lor se creează ficţiunea. În acelaşi timp, acest „balet" între realitate şi ficţiune devine un joc periculos, cu consecinţe dintre cele mai dramatice. Scriam undeva despre o mărturisire a lui Eugen Ionescu care, copil fiind, trăia spectacolul ca pe un adevăr mai adevărat chiar decât natura însăşi. În momentul în care, însă, a descoperit ceea ce se afla în spatele spectacolului, toată această sceno-tehnică, corporalitatea actorilor, materialitatea brutală a decorurilor, dezamăgirea lui a fost totală. A şi afirmat, de altfel, că teatrul i se pare în mod esenţial impur. Că ficţiunea teatrală este amestecată cu elemente care-i sunt străine, că ficţiunea teatrală este o ficţiune imperfectă...

Pare, mai degrabă, o remarcă a lui Borges...

Se pare că acest sentiment al impurităţii l-a făcut pe Eugen Ionescu să scrie teatrul pe care l-a scris.

Ne învârtim de ceva vreme în jurul acestui element esenţial în teatru şi anume, actorul. Cu toată zestrea lui de înţelegere, cu toate tehnicile sale de seducţie, cu toată cultura sa etc. Ştiu că aveţi un cult pentru actor, pentru ce înseamnă el în economia spectacolului şi nu numai...

Actorul este totul. Se aud fel de fel de lucruri în teatru, ca de pildă că un text bun, jucat prost este un dezastru dar şi că un actor bun poate salva un text prost... Mărturisesc că nu am trecut prin nici una dintre variantele de mai sus. Eu cred doar că actorul este, ca să-l citez din memorie pe Haig Acterian „acea carne care trebuie să reziste tensiunilor de idei, de patimi eroice şi ritmuri transcendentale, care nu poate primi spiritul artei divine decât dacă este pregătit." Din momentul în care, în urmă cu aproape trei decenii m-am hotărât să-mi fac un teatru al meu în care să-mi pot elibera nălucirile, am decis că mai întâi de toate trebuie să „construiesc" actorii care vor popula aceste năluciri. Adică să-i fac să înţeleagă ce se întâmplă cu fiinţa umană în momentul magic al întru-chipării. Şi atunci am impus nişte principii (uneori, ca orice principii, cam rigide). Primul şi cel mai important era cel care se referea la studiu. Studiu de orice fel, dar mai ales studiul trupului, a punerii acestuia în relaţie cu sine însuşi şi apoi cu lumea din preajmă. De-a lungul

existenţei teatrului nostru, importante şi de neuitat nu au fost în mod special nişte spectacole ci, mai degrabă, studiile de orice fel. În mod special cele de mişcare au fost cele care ne-au rămas şi acum în memorie...

Adică partea pe care publicul n-o ştie...

Şi nici nu trebuie s-o ştie. Măcar atât să păstrăm şi noi pentru noi. Pentru că în momentul întâlnirii cu privirile şi respiraţia publicului, tot ceea ce face un actor în scenă nu-i mai aparţine, devine, ca să zic aşa, un bun public...

Teatrul se transformă, astfel, într-un fel de laborator. Ca în cazul lui Grotowski sau Brook.

Uimitor este faptul că pe la mijlocul anilor şaptezeci, când am ajuns la aceste concluzii în ceea ce priveşte teatrul, nu ştiam mare lucru despre cei doi, aşa cum nu ştiam mare lucru despre teatrul occidental în general. Nu aveam, aşa cum am mai spus, acces la acest tip de informaţii. La mine

totul a venit din necesităţi interioare. A fost ca o revelaţie. Am făcut mai întâi experienţe pe mine însumi. Apoi am început să-i provoc şi pe alţii. Eram tineri. Nu aveam nimic de pierdut. Aveam în faţă o viaţă pe care încercam să o umplem şi cu aceste noi experienţe. De ce nu? A venit apoi momentul acela de magie, când împreună cu câţiva prieteni, artişti din diverse domenii, ne-am adunat, ca din întâmplare, la echinoxul de toamnă al anului 1980 şi am pus la cale un fel de studio artistic inter-disciplinar, unde teatrul avea o mare importanţă şi unde am putut să explorez în voie, împreună cu tinerii mei colegi de atunci, acest nou mod de a face teatru. Din momentul acela totul a devenit, aşa cum se spune acum, istorie...

Nu cred, totuşi, că a fost simplu...

Nici n-am spus asta.

Un teatru trebuie organizat, are un program, are proiecte, este, aşa cum spuneaţi mai adineauri, un bun public...

Chiar dacă la început n-a fost decât bucuria jocului, greul a urmat după aceea... E prea mult de povestit... Vorba lui Steinhardt: „Via Crucis e mai degrabă un maidan pietros, bogat în bălării şi spurcăciuni, un urcuş greoi."

Pe ce anume s-a bazat creaţia dumneavostră teatrală? Ce anume a determinat un alt mod de a gândi teatrul?

Păi, nu ştiu dacă e un alt mod de a gândi teatrul...

Reformulez...

Nu e cazul... Am înţeles ce vrei să spui. Numai că nu mi-am dorit să fac altfel decât au făcut sau făceau alţii teatru. Am vrut, ca orice alt artist, să fiu eu însumi. Cred, totuşi, că ceva, altceva, a fost... Încă de pe vremea începuturilor mele regizorale, oamenii începuseră să-şi piardă (iar azi, aproape că discută cu teamă sau dispreţ despre acest lucru) patetismul; însuşirea, ca să zic aşa, de a fi patetic. Ba, datorită filmelor americane la care ne uităm zilnic, a devenit chiar vorbă de ocară... În fine... Deci, am început să ne pierdem, sau mai bine zis să ascundem cât mai bine, această însuşire cu care ne-a înzestrat Creatorul...

Se întâmplă lucrul acesta şi datorită „abuzului" de patetism, a cabotinismului, a snobismului cu care unii dintre semenii noştri îşi pigmentează relaţiile cu lumea...

Se prea poate. Esenţial este că nu mai ştim ce este acela patosul, ce este acela patetismul... Ei bine, patosul, patetismul nu au murit. Chiar ascuns foarte bine, el poate fi activat oricând. Asta o poate face foarte bine muzica. Îmi aduc aminte de o întrebare retorică pe care şi-o punea cu voce tare Sergiu Celibidache, atunci, prin şaptezeci şi unu, când a revenit în România şi a trebuit să răspundă la nişte întrebări idioate puse de o oarecare din televiziune: „Ce este muzica!? – se întreabă el. Nu este nimic! E ceva care devine. Şi pleacă. Deci nu se poate capta pe un suport static ca discul, ca fotografia, nici ca memoria… Muzica cunoaşte un fenomen care nu se întâmplă în celelalte senzaţii materiale ale simţurilor noastre; muzica cunoaşte fenomenul de octavă. Octavă – adică dublul frecvenţelor infraroşului sau ultravioletului nu mai cad în sectorul perceptibil omenesc. Or fenomenul de octavă este un fenomen referenţial cosmic. Peste octavă nu există nimic. Or, este ceva în muzică care atinge omul unde nu-l poate atinge nici cel mai profund gând. Şi totuşi este real…”

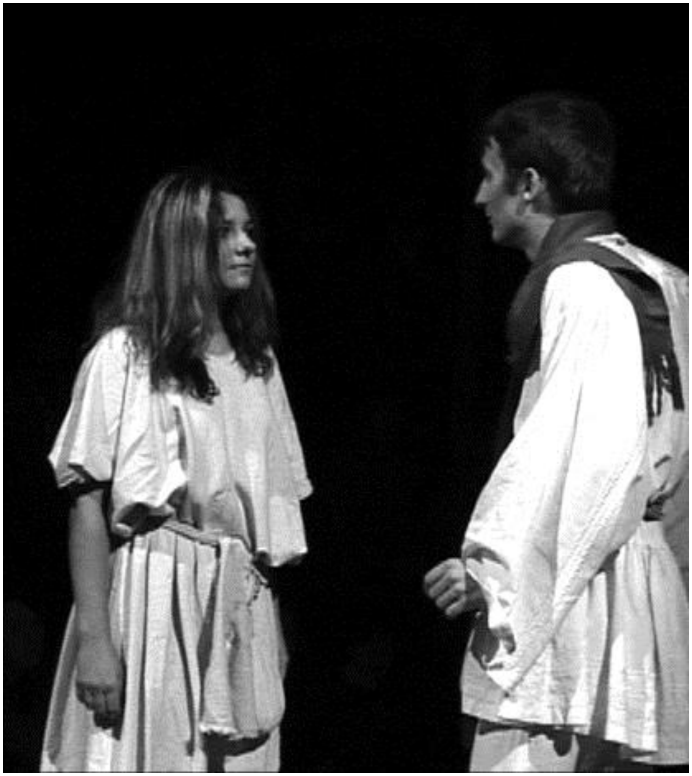

Impresionant. Adică, iată, o demonstraţie ştiinţifică a unui sentiment, a unei emoţii...

Exact. Deci oamenii îşi pot ascunde felul de a fi patetici, dar nu-şi pot reprima patetismul atunci când el se manifestă. Iar teatrul, prin excelenţă, este un loc al patetismului, al acelui patetism creator... Nu degeaba teatrul antic grec a mizat pe *katharsis*, adică pe purificare prin milă şi spaimă... Nu degeaba în peste două mii de ani de teatru aşa zis cult, s-au scris şi s-au întruchipat întâmplări care au născut emoţii puternice şi au activat această însuşire profund umană care este patetismul. Acest lucru mi l-am dorit de la început. Sigur, eşti predispus trucajelor, tehnicilor de seducţie etc. etc... Dar mi-am dorit cu toată puterea

ca spectacolele mele să fie patetice, să lase urme adânci în memoria afectivă a contemporanilor mei. Numai Dumnezeu poate şti cât am reuşit sau dacă voi reuşi...

Sunt mulţi aceia care, văzând spectacolele şi creaţiile cinematografice produse de Teatrul Equinox, au avut puterea să spună că aici se petrece ceva special, că aici este vorba de un „fenomen”...

Am un bun prieten care, ştiind o bună parte din lucrurile acestea, mi-a declarat fără echivoc: „până la urmă, ceea ce faci tu acolo nu este doar teatru în accepţiunea generală a cuvântului”.

Acum la încheierea acestui îndelung dialog, am o altă perspectivă în ceea ce priveşte această lume a teatrului. Relaţia pe care această artă atât de veche o are cu realitatea dar şi cu lumea imaginară, face ca ea să fie întotdeauna un loc al seducţiei, al misterului...

De foarte multă vreme am fost frapat, sedus, chiar, de o povestioară pe care, de când am aflat-o n-am mai putut-o uita. Noi nu avem multe date despre cum se desfăşurau în antichitatea greacă spectacolele de teatru, nu ştim cum jucau actorii, cum se pregăteau pentru spectacolul de teatru, dar povestioara asta ne poate spune foarte multe. Un actor (pentru că atunci, ca şi multă vreme după aceea, doar bărbaţii aveau voie să joace teatru) juca personajul Antigona, cea care face gestul acela măreţ şi riscant totodată de a presăra pământ pe trupul fratelui ei mort şi condamnat să fie lăsat pradă vulturilor. Antigona plăteşte cu viaţa superbul ei gest. Ei bine, actorul care interpreta rolul Antigonei, se spune că a jucat tot spectacolul, având asupra sa urna cu

cenuşa (reală!) a fratelui său mort. Pentru el, legătura cu acest obiect, cu acest semn al relaţiei concrete dintre el şi fratele său era foarte importantă. Îi dădea, cred eu, acea forţă de a crea şi re-crea o dramă care era şi a lui. La epoca aceea, pesemne, problema relaţiei dintre real/realitate şi orice altceva (orice nume ar purta) era foarte vie, foarte prezentă în actul teatral. Eu cred că aceste două mari tendinţe din istoria mai veche sau mai nouă a teatrului şi anume, pe de-o parte, teatrul care reproduce, într-un fel sau altul, fidel realitatea, iar, pe de altă parte, teatrul ca exerciţiu de stil, ca o comunicare spirituală, au existat dintotdeauna, fără ca ele să se excludă una pe cealaltă. Eu cred cu putere că arta are tot timpul de înfruntat epoca în care ea se manifestă, pentru a face posibilă percepţia sa cu mai multă claritate de către oameni. Pentru că oamenii au o nevoie instinctivă de artă. Poate şi de aici, din această nevoie, pornesc şi efectele negative, surogatele artistice, *kitsch*-ul. De aceea, sunt convins că dacă arta nu ne ajută să înţelegem mai bine sensul existenţei noastre, dacă nu ne poartă dincolo de ceea ce percepem imediat, superficial şi în grabă, ea nu este decât un joc gratuit, un gest plăcut dar frivol...[**]

[**] Întregul dialog poate fi citit în Mihai Vasile, *În căutarea armoniei pierdute*, pp. 64-94, volum apărut la Ploiești, Editura Karta Gaphic, 2016.

MISCELANEU

*

MISCELLANY

Anuarul societății prahovene de antropologie generală, nr. 4 (2018)

Anca Gorgan
ancgor@gmail.com

Întrebări privind studiul religiozității românești*

Religia și religiozitatea românilor pot fi considerate teme care suscită interesul în comunitatea științifică sporadic, la intervale destul de lungi de timp și cu prilejul unor momente bine delimitate aflate pe agenda publică. Un indicator important al acestui fapt îl reprezintă dificultatea cu care pot fi găsite programe de studii care să aibă această tematică și în afara instituțiilor teologice. Au trezit interesul discuțiile despre includerea religiei în curriculumul școlar ca disciplină de studiu obligatorie sau păstrarea icoanelor în sala de clasă, evenimentele din câteva mănăstiri ortodoxe. Periodic sunt investigate valorile religioase ale românilor în cadrul cercetărilor desfășurate la nivel european, dar *specificul religiozității românești prin raportare la criterii proprii ei* a fost prea puțin surprins în studiile de specialitate. Lecturarea unor asemenea studii a provocat apariția unor întrebări referitoare la ceea ce reprezintă cercetarea științifică actuală a religiei și religiozității, pornind de la contextul românesc.

Problema capitalului educațional

Prima direcție pe care îmi voi desfășura discursul este cea a *metodei folosite*. Este frecvent răspândită în manualele de cercetare sociologică distincția dintre metode cantitative și metode calitative. În general prezentarea lor didactică impune precizarea aspectelor pozitive ale fiecăreia, dar și a limitelor lor. Este rolul cercetătorului să stabilească ce metode sunt cele mai potrivite pentru a atinge scopurile pe care le urmărește. În același timp, este bine să nu uităm că există și alternativa care presupune scepticismul față de folosirea intenționată a unei modalități de a face știință, pornind de la argumentul că știința este un proces creativ și imprevizibil care nu se poate folosi de o rețetă anume pentru a ființa (Godfrey-Smith, 2012: 18).

---

* Traducerea în limba engleză între paginile: 233-240.

În ceea ce privește metodologia cantitativă ea presupune implicarea matematicii, în general, în studiul fenomenelor sociale. Efectele pozitive ale prezenței statisticii în mod special sunt binecunoscute: contribuie la configurarea predicțiilor, a raționamentelor inductive, se pot construi modele matematice ale realității, datele empirice pot fi analizate cu o mai mare ușurință, posibilitatea de ordonare a lor fiind de folos în realizarea profilelor descriptive ale unei populații (Vlăsceanu, 2008: 197).

În cercetările actuale realizate prin metodologie de tip cantitativ (*European Values Survey, World Values Survey*) religiozitatea este analizată prin intermediul câtorva indicatori standard referitori la credința și practica religioasă: atitudini religioase (atitudinea față de moarte, semnificația acordată vieții, importanța acordată lui Dumnezeu, evaluarea propriei stări de religiozitate, considerarea religiei ca sursă de energie, evaluarea unor comportamente deviante din punctul de vedere al practicii creştine), practica şi afilierea religioasă (apartenenţă la o denominaţiune, schimbarea acesteia, frecvenţa participării la serviciile religioase, frecvenţa rugăciunii, participarea la serviciile religioase asociate momentelor importante ale vieţii), socializarea religioasă, credinţe religioase (în Dumnezeu, viaţă după moarte, în existenţa sufletului, în Iad, Rai, păcat, telepatie, puterea unui talisman, în înviere, reîncarnare, miracole) (Voicu, 2007: 39). Această modalitate de operaționalizare a conceptului *religiozitate* permite realizarea analizelor de tip transversal, cu o pregnantă dimensiune comparativă. De asemenea, știm că folosirea anchetei ca metodă de culegere a datelor privind religiozitatea, implică doar obținerea unor informații relativ simple (Rotariu, 2016: 205), dar permite în același timp surprinderea gradului în care o anumită caracteristică corespunzătoare unei unități informaționale este răspândită la nivelul populației (*ibidem,* 201).

Au fost și studii care au avut la bază tot metodologia cantitativă (realizat de Fundația Soroș în anul 2011, sau proiectul STISOC 2010) care au fost caracterizate de o mai mare specificitate prin includerea în grila de analiză a unor indicatori precum: închinarea la trecerea pe lângă o biserică, ținerea postului săptămânal, respectarea zilelor de sărbătoare, sfinţirea obiectelor, spovedania periodică, prezenţa icoanei în casă, contribuţia financiară individuală la bugetul parohial. Persoanele care acordă o mai mare importanță religiei în viața lor și care sunt evidențiate sunt mai degrabă femei, în vârstă, cu un capital educaţional scăzut, locuind în mediul rural (Popescu, 2011a). De asemenea, o frecvență mai mare a practicii rugăciunii este întâlnită în cazul femeilor, în mediul rural, la cei mai în vârstă și cei cu capital educațional scăzut (Popescu, 2011b).

În literatura de specialitate recentă, metodologia de tip calitativ este foarte bine reprezentată într-un demers laborios ce a presupus folosirea observației participative și a interviului (Bănică, 2014) în care s-a urmărit surprinderea fenomenului pelerinajului. Acesta este considerat pe de o parte a fi unul total prin amploarea manifestărilor, frecvență, varietate, dar pe de altă parte el este „prilej de socializare” (*ibidem*, 323), o „modalitate simplă și eficace de ameliorare a calității vieții”, „locul unde credințele și practicile populare găsesc un teren de expresie foarte fertil, uneori la limita acceptabilității pentru un teolog riguros” (*ibidem*, 369). Deși a renunțat la a stabili o tipologie a pelerinului (*ibidem*, 20), totuși lumea prezentă în studiul lui Mirel Bănică este cea a oamenilor simpli, aparținători mai ales mediului rural, cu interese banale, antrenați în discuții prozaice, ale căror practici religioase au o pregnantă dimensiune populară, cu tușeuri magice, ce sunt motivați în participarea la pelerinaje mai degrabă de interese imediate, mundane.

Unind cele două perspective asupra religiozității românilor, cea obținută prin metodologie cantitativă și cea prin metodologie calitativă, s-ar putea spune că se verifică reciproc, veridicitatea provenind chiar din similitudinea reprezentării teoretice a socialului. Dar, revenind la concluziile lor, sesizăm că recunoașterea nivelului ridicat al religiozității românilor contrastează cu banalizarea și lipsa unei perspective înalte asupra acesteia, o perspectivă la care obligă modelul normativ de religiozitate creștină la care ele fac referire. Religia este o constantă a societății românești, dar este un atribut al celor cu un nivel scăzut al capitalului educațional și material, al celor care trăiesc într-un mod tradițional (cu o ușoară tentă peiorativă), refuzând valorile Modernității, al celor care au ajuns la vârsta a treia. Este probabil frustrant pentru un tânăr rezident în mediul urban, deținător al unui capital educațional ridicat și în același timp posesor al unor forme înalte de religiozitate, să cunoască reprezentările teoretice ale realității religioase românești. Deși există în mod real, nu se regăsește în aceste constructe științifice. Prin urmare, de ce această reprezentare teoretică cu spații albe a religiozității, aceeași cartografiere descriptivă pe aceleași cooordonate? Sunt accentuate trăsăturile religiozității larg răspândite la nivelul populației investigate, dar acestea sunt cele mai relevante? O normă a eticii cercetării științifice (Babbie, 2010: 107) impune însă ca actorii religioși propriu-ziși să se recunoască în ceea ce este scris despre ei.

O posibilă explicație a acestei contradicții este cea aflată la intersecția a două concepte și anume cel de „idei de valoare”, extras din gândirea lui Max Weber, și cel de „Revoluție științifică”. Max Weber atrage atenția asupra faptului că „ce anume devine obiect al cercetării și câte conexiuni cauzale din varietatea lor infinită sunt supuse cercetării depinde de ideile

dominante pentru cercetător și epoca lui” (Weber, 2001: 41). Altfel spus, cercetătorul din domeniul științelor sociale cunoaște realitatea investigată selectiv (în sensul că nu toate aspectele vieții sociale au aceeași valoare euristică pentru el) și o cunoaște printr-o grilă proprie de interpretare, semnificația pe care o acordă unui fenomen social fiind determinată de ideile de valoare proprii. În ceea ce privește conceptul de „Revoluție științifică” este unul dintre cele mai puternice și rezistente din istoria civilizației occidentale (Stahl, Campbell, Petry și Diver, 2002: 38). De la apariția lui din 1948 în cartea lui Herbert Butterfield *The Origins of Modern Science*, semnificația lui a fost analizată și dezbătută intens de către istoricii și filozofii științei. Esențial pentru argumentația mea este faptul că în calitate de trăitori ai secolului XXI (și implicit ai secolului XX) suntem formați într-o cultură în care noțiunea noastră de știință, de religie, ca și înțelegerea relației dintre știință și religie sunt modelate de acest concept și semnificația acordată lui. De asemenea, este recunoscut faptul că există o continuitate și similitudine între modul în care se face știință astăzi și cel în care s-a făcut începând cu momentul producerii Revoluției științifice, mai precis între anul 1550 și zilele noastre (Weinberg, 2017: 158). Revoluția științifică este motorul inițial al perioadei de căutări din istoria civilizației europene care are ca finalitate ideea omului nou a cărui condiție se înalță prin educație, eliberat de constrângeri magico-religioase, trăind într-o lume în care știința devine garantul progresului și, în ultimă instanță al fericirii, adept al liberei cugetări, critic rațional al autorității (Hazard, 2017). Din perspectiva acestui om nou, trăitor în Modernitate, nu pot coexista la nivel individual educația și religia. În consecință, este dificil de identificat în realitatea socială indivizi care au aceste două atribute la un nivel cât mai ridicat întrucât din punct de vedere teoretic, al ideilor de valoare care ghidează munca de cercetare, această asociere nu este vizibilă.

Problema relației subiect-obiectul cunoașterii

Această relație este subsumată tematicii extinse a obiectivității în științele sociale, o tematică ce a stârnit dezbateri încă de la constituirea sociologiei ca știință. Argumentele aduse au emers din permanenta perspectivă comparativă cu obiectivitatea specifică științelor naturii. Tradiția durkheimiană cere în numele obiectivității științifice ca faptele sociale să fie studiate ca și cum ar fi lucruri, prin focalizarea asupra dimensiunii sociale în detrimentul individualului. În tradiția de origine weberiană se consideră că trebuie înțelese valorile implicate într-o practică socială și nu doar observarea acesteia. Cu alte cuvinte, obiectivitatea este asigurată prin chiar contactul cu valorile fără a te situa ca și cercetător de partea acelor valori.

Schematic, în interiorul științelor naturii relația subiectul-obiectul cunoașterii poate fi reprezentată printr-o axă ce unește cei doi poli ai actului de cunoaștere ce se realizează întotdeauna într-o comunitate și printr-o comunitate lingvistică ale cărei resurse cognitive și conceptuale sunt folosite în acest scop. Specifică științelor sociale este modificarea complexității și amplitudinii acestei relații. Atât subiectul, cât și obiectul cunoașterii sunt implicați în relații sociale în interiorul cărora sunt vehiculate idei și semnificații referitoare la și despre chiar obiectul cunoașterii, comunitățile specifice lor fiind chiar diferite prin aceste semnificații (Sayer, 2010: 15-18). Datorită lor, în științele sociale obiectul cunoașterii poate fi „alterat prin cunoașterea și ajustarea la semnificațiile subiectului cunoașterii", spre deosebire de obiectul din științele naturii care nu-și modifică proprietățile prin asocierea unui set de semnificații. Consecintele acestui fapt sunt două: 1) științelor sociale le este specific conceptul *semnificație intrinsecă* a fenomenelor sociale, acesta referindu-se la faptul că „ideile, credințele, conceptele cunoașterea sunt deținute de actorii sociali"; 2) în științele sociale se lucrează cu *concepte-dependente* de contextul semnificativ din care sunt extrase și ulterior elaborate (*ibidem,* 20).

Considerațiile de mai sus conduc la ideea că obiectivitatea în interiorul științelor sociale se obține prin suprapunerea seturilor de semnificații specifice comunității de apartenență a celor doi poli ai actului cunoașterii. Mai precis, sensul ei este nealterarea semnificației intrinseci a fenomenelor sociale prin imixtiunile semnificațiilor specifice comunității subiectului cunoașterii. Revenind la fenomenul religiozității, semnificația pe care o atribuie actorul social propriei religiozități este una absolută, atât pe dimensiune individuală a credințelor și practicilor cât și pe cea social-instituțională. Este acest caracter relativizat în actul cunoașterii fenomenului religios?

Răspunsul consider că este afirmativ și el trebuie căutat din nou în ideile de valoare care ghidează demersul științific al cercetătorului în științele culturii. Un cercetător ce își declară în mod onest independența față de valorile religioase consideră religiozitatea ca fiind o construcție socială apărută cândva în decursul dezvoltării sociale a omului datorită unor deficiențe sau aspirații ale ființei umane (Baechler, 1997: 479-481). Au fost identificate funcțiile pe care instituția religioasă le îndeplinește la nivel social și individual sau componentele acțiunii religioase, diferite tipuri de organizare religioasă, dar procesul de cunoaștere nu reușește să epuizeze întreaga sferă a obiectului cunoașterii. Rudolph Otto delimita două categorii distincte ale religiosului: domeniul rațional ce poate fi încadrat în categorii cognitive și cel „irațional" ce scapă posibilităților de înțelegere (Otto, 1992: 79). Din punctul de vedere al credinciosului tocmai acest domeniu irațional determină caracterul absolut al religiosului. Problema apare când subiectul cunoașterii neagă existența domeniului irațional, neacordându-i credibilitate și

substanță. În această situație sfera de semnificații instrinsecă fenomenului religios nu poate să fie pe deplin descoperită, neasigurându-se caracterul obiectiv al cunoașterii. Independența față de valorile religioase îl determină pe cercetătorul ce încearcă să-și apropie fenomenul religios să fie selectiv față de ceea ce înseamnă religiozitatea, iar relația cu obiectul de studiu asupra căruia s-a oprit este viciată tocmai de această selectivitate. Acolo unde actorul social vede Absolutul, omul de știință vede un produs al imaginației, o expresie a neputințelor de orice fel sau a energiilor creatoare proprii ființei umane. În ce măsură un asemenea actor se regăsește în produsul activității de cunoaștere a realității religioase? O întrebare fără răspuns deocamdată, dar intuim că în acest caz sferele de semnificații pe care cei doi poli ai procesului cunoașterii o acordă religiozității nu se suprapun.

Cred că o relație corectă cu propriul obiect de studiu este aceea în care îl „vezi”, „știi” că există, ființează, îi acorzi credibilitate și substanță. Procesul cunoașterii în științele naturii implică această vizibilitate a obiectului cunoașterii (Mlodinow, 2016). Galileo Galilei a văzut la propriu planetele cu ajutorul telescopului său, dar a făcut calcule laborioase pentru a determina relieful lunar despre care „știa” că trebuie să existe acolo. Copernic a stabilit sistemul heliocentric pentru că a știut că trebuie să existe o cale care să elimine complicatele artificii care erau realizate pentru a menține Pământul în centrul Universului. Newton a descoperit analiza matematică știind că trebuie să existe niște componente indivizibile ale spațiului și timpului. Mendeleev a alcătuit Sistemul periodic al elementelor lăsând spații goale în interiorul lui pentru că știa că vor fi descoperite elemente cărora le-a prezis greutatea. Aceeași situație poate fi întâlnită și în cazul lui Marie Curie care a acordat „dreptul la existență” substanțelor radioactive care îi poartă numele.

În aceeaşi ordine de idei, cred că este importantă de asemenea atitudinea pe care subiectul o are faţă de obiectul cunoaşterii sale. Smerenia într-o relaţie socială este sinonimă cu valorizarea celuilalt mai presus decât propria valorizare. Îndrăznesc să translatez în cadrul relaţiei de cunoaştere această trăsătură. Ea presupune şi impune omului de ştiinţă acordarea unei valori absolute semnificaţiilor pe care le decodează prin raportarea la propriile semnificaţii atribuite unui fenomen social. În cadrul actului de cunoaştere a religiozităţii, se simte siguranţa cu care omul de ştiinţă îşi afirmă rezultatele cunoaşterii sale, convingerea că nu este posibilă o altă interpretare. El este naratorul omniscient ce creează într-o paradigmă realistă, cu rol de Demiurg faţă de personajele sale. Alături de smerenie, Lucian Blaga completează nuanţele necesare relaţiei subiect-obiectul cunoaşterii religiozităţii: „ nu ucid / cu mintea, tainele ce le-ntâlnesc”.

Toate acestea sunt argumente în sprijinul ideii că studiul științific al religiei și religiozității ar trebui să cunoască o schimbare de paradigmă în sensul pe care l-a definit Thomas

Kuhn. Problemele pe care le-am prezentat – subiectivitatea obiectivității în studiul fenomenului religios și reprezentarea teoretică neconcordantă în totalitate cu realitatea religioasă – nu cred că pot fi rezolvate în interiorul paradigmei actuale bazată pe principiile cognitive specifice Modernității, aceea care permite ca religiozitatea să fie considerată „o credință simplă a unor oameni care încearcă din toată inima, uneori cu riscuri majore, să slujească ceea ce *ei* (sublinierea autorului) cred că este divinitatea și formele ei de expresie" (Bănică, 2014: 9). Poate într-o altă paradigmă, concluziile unui cercetător care-și afirmă apropierea față de valorile religioase, reușind în felul acesta „să-și vadă" propriul obiect de studiu în integralitatea lui, pot fi eliberate de suspiciunea subiectivității în activitatea științifică.

BIBLIOGRAFIE

Babbie, Earl, 2010 [2007], *Practica cercetării sociale*, Iași: Polirom, traducere în românește de Sergiu Gherghina, George Jiglău și Monica Andriescu.

Bănică, Mirel, 2014, *Nevoia de miracol: fenomenul pelerinajelor în România contemporană*, Iași: Polirom.

Baechler, Jean, 1997 [1992], „Religia" în Raymond Boudon (ed.) *Tratat de sociologie*, București: Humanitas, traducere în românește de Delia Vasiliu și Anca Ene, pp. 478-521.

Godfrey-Smith, Peter, 2012 [2003], *Filozofia științei. O introducere critică în teoriile moderne*, București: Herald, traducere în românește de Alexandru Anghel.

Hazard, Paul, 2007 [1935], *Criza conștiinței europene*, București: Humanitas, traducere în românește de Sandra Şora.

Mlodinow, Leonard, 2016 [2015], *Odiseea umană. De la viața în copaci la înțelegerea cosmosului*, București: Herald, traducere în românește de Walter Fotescu.

Otto, Rudolf, 1992 [1926], *Sacrul*, Cluj: Dacia, traducere în românește de Ioan Milea.

Popescu, Raluca, 2011a, *Românii devin mai toleranţi religios*, http://www.soros.ro/ro/program_articol.php?articol=306# (*accesat la 05.11.2011*).

Popescu, Raluca, 2011b, *Românii se roagă, dar nu în biserică*, http://www.soros.ro/ro/program_articol.php?articol=308# (*accesat la 05.11.2011*).

Sayer, Andrew, 2010, *Method in Social Science. A Realist Approach*, London: Routledge.

Stahl, William A., Robert A. Campbell, Yvonne Petry și Gary Diver, 2002, *Web of Reality. Social Perspectives on Science and Religion,* New Brunswick / New Jersey and London: Rutgers University Press.

Rotariu, Traian, 2016, *Fundamentele metodologice ale științelor sociale*, Iași: Polirom.
Vlăsceanu, Lazăr, 2013, *Introducere în metodologia cercetării sociologice*, Iași: Polirom.
Voicu, Mălina, 2007, *România religioasă*, Iași: Institutul European.
Weber, Max, 2001 [1904], „Caracterul obiectiv al cunoașterii în domeniul științelor sociale și politice”, în Max Weber, *Teorie și metodă în științele culturii*, Iași: Polirom, traducere în românește de Nicolae Râmbu și Johann Klush, pp. 11-66.
Weinberg, Steven, 2017 [2015], *Lumea explicată*, București: Humanitas, traducere în românește de Dan Nicolae Popescu.

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 4 (2018)

Cristian Muşa
cristian.musa@yahoo.com

Cercetătorul, informatorul şi folclorul contemporan*

Odată cu apariția noilor medii de comunicare s-a modificat substanțial felul în care folclorul circulă. Difuzarea la radio și prezentarea în emisiuni specifice de televiziune a unor cântece şi jocuri populare, adesea extrase din câteva zone folclorice, face ca privitorii şi ascultătorii să perceapă că acele variante sunt cele care merită să fie promovate şi nu altele, diferite. Mai mult, se poate întâmpla ca aceste produse artistice popularizate în media, dacă se potrivesc gustului folcloric local, să ajungă să fie însușite de către comunitate astfel încât aceasta își modifică propriile valori culturale. Este un proces care ține de dinamica folclorului și a faptelor de cultură în general.

Acest fenomen de transformare a fost discutat în urmă cu mai bine de un secol de profesorul Ovid Densuşianu la deschiderea cursului de folclor de la Facultatea de Litere a Universităţii din Bucureşti (Pop, 1967: 7). Folcloristul explica atunci că nu se poate vorbi despre o dispariţie totală a folclorului, ci mai degrabă de o reducere sau o modificare a lui (*ibidem*). Această explicaţie este cât se poate de corectă, dacă ne gândim la evoluţia continuă a societăţii şi la noua înfăţişare pe care o pot lua odată cu schimbările sociale atât creaţiile materiale, cât şi cele imateriale.

Se poate vorbi despre anumite straturi culturale pe care le putem ordona în funcţie de „epoca" pe care dorim s-o studiem, după cum menţiona şi Mihai Pop: „Fiecare epocă are, deci, folclorul ei, compus din bunuri tradiţionale pe care le receptează şi le transformă la nivelul său, şi din creaţiile noi. În orice epocă, însă, folclorul este creaţia poporului muncitor, expresia idealurilor lui, a năzuinţelor lui spre mai bine" (*ibidem*, 24-25). Nu putem, așadar, să afirmăm că „nu mai există folclor". Bineînțeles, folclorul actual nu mai este același cu al străbunicilor și bunicilor noștri și trebuie să se țină seama de faptul că fiecare palier temporal înseamnă

* Traducerea în limba engleză între paginile: 241-252.

schimbare. Aşa cum există folclor „pur, autentic” pentru o anumită epocă la care dorim să ne raportăm, poate să existe folclor „pur”, adică specific, şi în contemporaneitate. Mihai Pop a punctat acest aspect:

„Alături de bunurile tradiţionale autentice putem avea autentice, creaţii noi în spiritul tradiţiei şi astăzi, nu mai puţin autentice, creaţii noi care folosesc şi mijloacele de realizare ale literaturii sau muzicii culte. Alături de obiceiuri care mai păstrează vădite urme magice, fapte de folclor autentice pentru epocile trecute, interesante pentru studiul istoric al folclorului, avem obiceiuri spectaculare de astăzi ce au trecut prin procesul de demagizare şi care sunt caracteristice, folclorului contemporan, prin urmare autentice pentru vremea noastră” (*ibidem*, 26).

Referitor la viaţa folclorului şi la creaţiile muzicii populare, Béla Bartók afirma că „poporul nu creează cântece cu totul noi, dar are o mare predispoziţie, o mare capacitate de a le transforma pe cele moştenite” (*apud* Pop, 1967: 72). Vechiul nu se uită, ci este adaptat la viaţa contemporană. Completăm aceste afirmaţii printr-un exemplu pe care profesoul Nicolae Constantinescu ni l-a prezentat la una dintre lecţiile cursului *Introducere în cultura populară românească*. Profesorul vorbea despre mijloacele de prelucrare a pământului care apar în creaţiile folclorice, în special în cântece. Exemplele au fost două cântece reprezentative pentru două epoci diferite. Primul, doina *Mână, bade, boii bine*, şi cel de-al doilea, *Neica-l meu de pe tractor*, un cântec din gama „cântecelor noi” (după N. Rădulescu, 1964). Aceleaşi exemple le putem folosi pentru a demonstra continuitatea folclorului, adică ceea ce subliniam anterior referitor la adaptarea folclorului la noile condiţii sociale. Există o fundaţie pe care se construieşte şi reconstruieşte, esenţa rămânând aceeaşi.

Susținând că „folclorul nu mai există” îl încadrăm într-un simplu chenar, îl îngrădim în niște limite neștiințifice, întrucât acesta nu este ceva static, nu este o stană de piatră peste care vremea trece. În timp, faptele de folclor iau o altă înfăţişare potrivit mentalităţii, practicilor rituale, ceremoniale etc. din contemporaneitate. Se pierde doar ceea ce a ieşit din uz, de care comunitatea nu mai are nevoie. În fapt, o parte din faptele culturale trec în latenţă şi rămân „arhivate” într-un ungher al memoriei colective ce mai poate fi accesată o vreme. Ceea ce intră în latenţă reprezintă tăirile, practicile din trecut, tot ce nu mai poate fi concordant cu aspectele contemporane. Orice încercare de readucere „la viaţă” a ceea ce deja nu mai este reprezentativ pentru grup necesită precauție pentru că poate duce întreaga problemă într-o sferă a superficialului, artificialului. Nu negăm şi reuşita unor revitalizări făcute de anumite personalităţi

care au lucrat metodic şi aplicat, dar procedeul poate fi și o acţiune de a aduce în contemporaneitate ceva ce nu mai este potrivit spiritului vremii.

Este necesar să consemnăm toate aceste aspecte de prefacere în lucrări scrise, pentru a marca evoluţia folclorului şi noile teme de cercetare care apar. Pentru cunoaşterea folclorului sunt necesare cercetări de bibliotecă, însă este foarte important să se consemneze și aspectele actuale ale culturii populare existente în comunităţile pe care dorim să le studiem.

Despre importanţa cercetării şi a cercetătorului am vorbit în cadrul programului „Săptămâna altfel” într-o şcoală din comuna Ghimpaţi, judeţul Giurgiu, împreună cu colegul meu Marius Gheorghe, absolvent al Facultăţii de Litere, departamentul de Studii Culturale. Etnologie, de la Universitatea din Bucureşti. În prezentarea noastră le-am explicat copiilor că fiecare sat are repertoriul lui folcloric care trebuie promovat, păstrat şi că nu există o concurență de felul „folclorul nostru este mai bun, mai frumos, al vostru este mai puţin bun sau mai puţin frumos”. Pentru a înţelege care este rolul şi rostul cercetătorului şi de ce este nevoie să se facă cercetare şi să se publice, folosind termeni bine cunoscuţi de ei, le-am creionat rolul pe care fiecare categorie de vârstă sau profesie îl are, raportându-ne la vârstnici şi tineri, şi ce se poate face pentru ca ei (în cazul în care s-a produs o ruptură între generaţii) să poată să cunoască valorile patrimoniale locale. Deoarece ne aflăm într-o epocă a digitalului am numit, metaforic, bătrânii-*unitatea centrală* (deţin informaţii din trecut), noi, cercetătorii-*cablul de date* care ajută în anumite împrejurări (cercetările științifice) să se facă transferul de informaţii între generaţii, iar tânăra generaţie un *hard extern* care trebuie să stocheze şi nu numai, să fie un instrument prin care materialul stocat, arhivat, să fie transmis mai departe. Într-o localitate în care s-a produs o ruptură între generaţii intervenţia cercetătorului poate fi, aşa cum am menţionat, foarte importantă, întrucât ajutorul competent din exterior poate reanima interesul pentru bunurile folclorice.

Referitor la primele contacte cu etnologia şi metodologia de culegere specifică domeniului, în timpul studenţiei ne puneam problema nepriceperii/incapabilităţii de a pune în practică metodele de cercetare pe care le găseam în bibliografia generală sugerată de profesori. Am înțeles, prin activitatea pe teren, că însușirea acestor metode este esențială pentru culegerea sistematică, științifică a informațiilor, dar în același timp fiecare cercetător îşi făureşte propriul stil, propriile tehnici de culegere. Un exemplu pe care l-am urmat este cel al doamnei profesoare Ioana-Ruxandra Fruntelată care, atunci când întâlnește un regionalism, arhaism, toponim neobișnuit etc., repetă cuvântul respectiv pentru ca vocea ei să rămână imprimată pe înregistrare, astfel uşurându-şi munca de transcriere. Termenul respectiv se va transcrie corect.

Îndreptarul pentru culegerea folclorului al profesorului Mihai Pop, una dintre primele cărţi citite de toţi cei care păşesc pe frumoasele cărări ale etnologiei, este un instrument de lucru util. Sfatul profesorului era să pornim în cercetare luând ca reper aspectele contemporane (Pop, 1967: 47), pentru ca apoi să ne putem opri asupra trecutului. Observarea a ceea ce se întâmplă în prezent poate ajuta la obţinerea multor informaţii despre ceea ce a fost, interlocutorului fiindu-i mult mai uşor să pornească de la ceea ce încă este viu pentru a ajunge la ceea ce a trăit în copilărie sau ceea ce părinţii, bunicii sau bătrânii satului i-au povestit. De exemplu, în cercetările noastre de la Starchiojd[1] am avut ocazia să observăm multe aspecte ale satului contemporan (aici ne referim doar la perioada campaniei de cercetare, excluzând rolul meu primar de *insider*), lucru care ne-a ajutat să înţelegem mult mai uşor legile nescrise după care încă se mai ghidează locuitorii satului. Adesea am pornit discuții interesante datorită activității pe care o desfăşurau informatorii; de exemplu, am întâlnit un bărbat care şindrilea un grajd, un gospodar care făcea ţuica, o gospodină care scărmăna lâna, o bătrână care mergea la tămâiat. De asemenea, am mers la parastas, la stână, am surprins multe alte aspecte în context care ne-au ajutat să înţelegem mecanismele de funcţionare ale comunităţii. Ne vom opri mai departe asupra cercetărilor şi rezultatelor din campaniile de la Starchiojd, Prahova.

Dorinţa mea de a întocmi o monografie a satului s-a înfiripat încă de pe vremea când eram elev la şcoala generală locală, atunci când am citit întâia dată vechea schiţă monografică realizată de Stelian I. Florescu-Pântece, un fiu al satului. Ideile expuse de autor în prefaţa volumului au fost cât se poate de convingătoare, rămânându-mi în minte o parte scrisă din discursul pe care istoricul Constantin C. Giurescu l-a ţinut la sărbătorirea a 550 de ani de la prima atestare documentară a localităţii. Printre altele, academicianul trăgea concluzia: „o istorie completă şi

---

[1] În 2013 şi 2014, o echipă de studenţi de la Facultatea de Litere, departamentul de Studii Culturale. Etnologie, şi masteranzi de la Masteratul de Etnologie, Antropologie Culturală şi Folclor, din cadrul Universităţii Bucureşti, sub coordonarea doamnei conf. dr. Ioana-Ruxandra Fruntelată de la catedra de Etnologie, în colaborare cu Centrul Judeţean de Cultură Prahova, au întreprins cercetări de teren în comuna Starchiojd, judeţul Prahova. În urma cercetărilor au rezultat două volume: 1. *Starchiojd. Moștenirea culturală (Partea întâi). Locuire, ocupații, meșteșuguri*, volum la care și-au adus contribuția Cristina Bucătaru, Andrei Chivereanu, Elena Dudău, Ioana-Ruxandra Fruntelată, Cristina Gherghe, Cristian Mușa și Nicoleta Șerban, editat sub egida Centrului Județean de Cultură Prahova, Ed. Libertas, Ploiești, 2014, 192 de pagini cu 34 de ilustrații; 2. *Moștenirea culturală (Partea a doua). Sărbători, obiceiuri, repertoriu folcloric, tradiţii locale reprezentative*, volum la care au contribuit Cristina Bucătaru, Andrei Chivereanu, Elena Dudău, Ioana-Ruxandra Fruntelată, Cristina Gherghe, Cristian Mușa, Constantin Secară şi Nicoleta Șerban, editat sub egida Centrului Județean de Cultură Prahova, Ed. Mythos, Ploiești, 2015, 306 pagini cu 33 de ilustrații.

veridică a poporului român va putea fi scrisă numai atunci când fiecare localitate îşi va avea scrisă monografia sa” (*apud* Florescu-Pântece, 1992: 7).

Am pornit la drum cu gândul de a completa într-un fel schiţa monografică deja existentă, deoarece aceasta nu trata atât de mult aspectele folclorice. Deşi s-a împământenit pretutindeni ideea de monografie a satului, ceea ce considerăm că se poate face deocamdată este o inventariere a patrimoniului pe care fiecare comunitate îl deţine, se pot face cărţi despre sat şi nu monografii după modelul şcolii sociologice, de exemplu. Întocmirea unei monografii implică mai multe aspecte pe care o echipă cu o singură specializare nu le poate cuprinde.

Ideea mea a fost susţinută de profesorii de la specializarea Studii Culturale. Etnologie, şi mai ales de doamna conferențiar Ioana-Ruxandra Fruntelată, cea care a fost coordonatorul echipei. Am fost susţinuţi totodată şi de dl. Dragoş Grigorescu, directorul Centrului Judeţean de Cultură Prahova, care a acceptat o colaborare între Universitatea din Bucureşti şi instituţia pe care o reprezenta.

Echipa a fost formată din studenţi şi absolventi ai Facultăţii de Litere, specializarea Studii Culturale. Etnologie: Cristina Bucătaru, Andrei Chivereanu, Elena Dudău, Ioana-Ruxandra Fruntelată, Cristina Gherghe, Cristian Muşa, Nicoleta Șerban, iar la volumul al doilea ni s-a alăturat şi dr. Constantin Secară, etnomuzicolog la Institutul de Etnografie şi Folclor „C. Brăiloiu” al Academiei Române din Bucureşti.

Considerăm că astfel de acţiuni sunt foarte importante pentru un tânăr etnolog. Munca într-o echipă şi mai ales alături de specialişti face ca teama necunoaşterii „tainelor cercetării” să fie înlăturată, fiind o bună ocazie de observare şi însuşire a metodelor de lucru direct pe teren, ceea ce poate să ducă la înţelegerea mai uşor a teoriei.

Remarcăm un interes tot mai mare al Caselor de Cultură de a scoate la iveală valorile patrimoniale pe care le au în judeţ. În ultimii ani, profesorii împreună cu studenţii au organizat „la cerere” tabere de cercetare în judeţele: Prahova, Buzău, Vrancea, Sălaj, Arad, mai toate concretizându-se cu un volum scris şi bineînțeles cu o arhivă digitală păstrată de fiecare instituție. În cazul cercetărilor de la Starchiojd, ne confruntăm cu o dorinţă venită din interior, ca o formă de afirmare a identităţii, de autocunoaştere, dar şi de transmitere în scris a informaţiilor despre patrimoniul local. Apreciem implicarea acestor instituţii în acţiuni de culegere a folclorului, însă de multe ori echipa se confruntă cu probleme deoarece acestea solicită un volum scris după doar o campanie de teren care de obicei nu depăşeşte o săptămână de şedere în comunitatea respectivă. Această grabă duce uneori la imposibilitatea de a cunoşte comunitatea respectivă şi în volumul cerut să nu fie cuprinse toate aspectele importante din sat.

Este recomandat pentru un tânăr cercetător ca la început de drum să urmărescă câteva aspecte pe care le-am prezentat şi studenţilor din anul I Etnologie, la cursul *Noţiuni generale de etnografie* ţinut de dr. Corina Mihăescu, specialistă în artă populară (în cadrul cursului am vorbit despre tipurile de ţesături din satul meu natal). În primul rând, considerăm că este important ca un tânăr să abordeze o temă care îi place, în orice caz o temă pe care știe că o poate gestiona, având în același timp o motivaţie care să îi asigure răbdarea de a investi timp şi studiu amănunţit în cercetarea faptelor de cultură.

Un traiect care poate ajuta la deprinderea tehnicii etnologice de către un student este ca mai întâi acesta să facă mici cercetări în mediile cunoscute, cu oameni apropiaţi, pentru ca „teama de teren” să nu intervină mai târziu, în cercetările serioase pe care trebuie să le facă. Un alt procedeu important este acela de a lucra o vreme cu un specialist de la care să înveţe anumite metode de strângere a informaţiilor necesare. Personal, m-am familiarizat cu tactici noi de investigare etnologică și etnografică (o ucenicie pe care consider că nu am încheiat-o), alături de doamnele profesoare Narcisa Ştiucă şi Ioana-Ruxandra Fruntelată. De aceea, consider că oricât de capabil şi de matur s-ar simţi un tânăr cercetător la începutul carierei (de obicei în anii studenţiei), îl putem asocia cu un copil care învaţă să păşească şi doar atunci când capătă o experienţă şi adună mai multe informaţii îl putem asocia cu copilul care fuge fără să mai aibă nevoie de sprijin.

Poziţia mea în „terenul” de la Starchiojd a fost atât de *insider* cât şi de *outsider*, fiecare situaţie implicând, în unele situaţii, avantaje şi dezavantaje. Dezavantajele *insider-ului* pot fi legate de neputinţa lui, la un moment dat, de a se desprinde de mediul în care s-a născut şi format ca individ, de a se distanţa de propria identitate culturală. Tocmai din această cauză, cel care face cercetare „acasă” se poate confrunta cu incapacitatea de a vedea partea ştiinţifică a anumitor teme. De asemenea etnologul poate fi marcat de o subiectivitate pe care o deţine involuntar şi uneori poate fi pus în postura de a schimba rolul său de cercetător cu acela de localnic. În ancheta noastră ne-am străduit să păstrăm o viziune cât mai obiectivă asupra satului.

Există, în locurile în care se desfăşoară o cercetare de teren „călăuze” ale cercetătorilor, care sunt fie cadre didactice, fie funcţionari ai primăriei sau ai altor instituţii din localitate. Câteodatată aceste persoane de contact încearcă să conducă cercetarea într-o anumită direcție, dorind să pună într-o lumină favorabilă anumite elemente și să evite altele. Cu toate acestea, considerăm că este foarte important să existe o călăuză care cunoaşte localnicii, satul şi care la rândul ei, este cunoscută, apreciată, respectată. Subliniem acest lucru deoarece încă există, în unele sate, o anumită rezervă față de *celălalt*, de străin, o reacţie de respingere a ceea ce vine din afară, iar un mijlocitor contribuie ca cercetarea să se desfăşoare în bune condiţii. În situaţia

cercetării noastre de scurtă durată şi care a impus tipărirea rapidă a rezultatelor, un om al locului este un ajutor foarte important. *Insiderul* (în cazul nostru chiar cercetătorul), cunoscător a ceea ce urmează să se întâmple, poate uşura munca de teren, stabilind din timp contactele cu subiecţii şi introducând echipa mult mai uşor în „inima" satului. Nu putem să nu recunoaştem că la Starchiojd mulţi oameni sunt retraşi şi uneori cu greu se poate lega o discuţie cu cineva. Poate că această prudență a sătenilor se datorează faptului că localitatea a avut în trecut statutul de sat grăniceresc (Fruntelată şi Gherghe, 2014). Respingerea străinilor este totodată şi un rezultat a ceea ce se promovează în *mass-media* aproape la fiecare buletin de știri (tâlhării, furturi), dar şi a persoanelor necunoscute care vin ocazional în sat pentru a cere ajutor financiar sau pentru a face oferte de vânzare a unor produse. Putem da un exemplu petrecut pe teren din anul 2011, când am mers la una dintre ultimele două ţesătoare din sat care mai aveau războiul instalat. După ce am făcut interviuri, poze etc., i-am mulţumit persoanei respective pentru amabilitate. Răspunsul ei a fost următorul: „Te-am primit, mamă, pentru că te cunosc. Străinu' vine, vede ce ai în casă şi noaptea vine şi-ţi dă in cap."[2] Am observat în acel moment cât de important este să fii cunoscut, cât de puţin, în comunitatea în care se desfăşoară cercetarea. Prezenţa unui om al locului face ca legătura dintre cercetători şi interlocutori să se coaguleze şi de ce nu, la un moment dat, cercetătorii să fie integraţi în comunitate. Astfel de legături se încheagă în mai toate comunităţile în care se fac cercetări. Cunoscând localitatea şi valorile materiale şi imateriale pe care le deţine, am încercat să urmărim în profunzime subiectele de interes, revenind și după terminarea cercetării la câțiva informatori pentru a clarifica sau completa informații.

Momentul în care am realizat cu adevărat cât de important este ca în echipa de cercetare să existe un specialist-localnic a fost atunci când am editat primul volum. Din cauza faptului că echipa a stat puţin pe teren şi nu a reuşit să cunoască bine comunitatea, au existat probleme de înţelegere a unor termeni care, fără intervenţia unui cunoscător din sat, s-ar fi publicat greşit. De exemplu, la glosarul de termeni, una dintre colegele noastre a notat „lăptărească – femeie care vinde lapte", iar persoanele chestionate s-au referit la obiectul din lut, oala în care se punea laptele la prins, denumită „lăptărească".

Dacă am consulta vechile monografii şi în general, cărţile care se scriu despre o anumită comunitate, am constata cât de variate sunt temele care pot fi abordate. Există o mobilitate determinată de o serie de factori în ceea ce priveşte tematica. Despre această „tactică" putem să vorbim în cazul terenurilor actuale, în care se studiază migraţia, influenţele asupra stilului de trai

---

[2] Interviu cu Tocuţa Marcu, n. 1942, Starchiojd, Prahova.

pe care le au deplasările în străinătate ș.a.m.d. De obicei, plănuim din timp ceea ce trebuie să cuprindă cercetarea în funcţie de potenţialul cultural local, însă observăm că satul oferă teme la care nu ne putem gândi în avans. Întâlnirea unor interlocutori care deţin anumite informaţii sau sunt specializaţi într-un anumit meşteşug nereprezentativ pentru zonă, dar care înfățișează o realitate contemporană, poate să modifice într-un fel planul de cercetare deja stabilit. De exemplu, în satul Valea Anei am întâlnit o bătrână care încondeia ouă, singura din sat, dar la a patra generaţie din familia ei (Chivereanu, 2015).

O temă mai nouă sau diferită de ce ceea ce întâlnim într-o monografie generală, cu titlul „Pământul, subiect politic”, a fost tratată de colegul nostru Andrei Chivereanu. În primă instanţă tindem să credem că acest subiect nu are o legătură cu etnologia, cu satul românesc, însă doar dacă ne gândim la împroprietărire, la confiscarea pământului cu forţa, la reîmproprietărirea de după 1989, vedem anumite modificări sau simplificări la nivelul practicilor rituale legate de calendarul agricol şi multe alte aspecte pe care comunităţile rurale le-au trăit.

În mare parte, am folosit ca metode de culegere: interviul, observaţia directă şi participativă, povestea vieţii, conversația. Ne-au fost de ajutor martori vizuali precum: fotografii, caiete de memorii, jurnale de front, acte dotale, filme de la înmormântări şi nunţi. Culegerile din Starchiojd au fost „suplimentate” cu informaţiile culese de mine (Cristian Mușa) în decursul vremii.

După primul teren din anul 2013, cercetarea a continuat şi în anul 2014, iar în urma celor două campanii au rezultat două cărţi publicate sub egida Centrului Județean de Cultură Prahova (vezi nota 1).

Deşi relaționate într-un grad mai mare sau mai mic, am încercat să delimităm cumva partea materială de cea imaterială a culturii populare chiojdene. În primul volum am avut în vedere locuirea, ocupaţiile şi meşteşugurile tradiţionale, încercând să zugrăvim un chip al vechilor şi noilor activităţi şi care a fost evoluţia lor de-a lungul celor şase sute de ani de la prima atestare documentară. Pentru acest volum, pe lângă mărturiile oamenilor, ne-au fost de ajutor clădirile, organizarea gospodăriilor, a parcelelor de teren pe care am avut ocazia să le vedem. Am analizat tipul de locuire aşa cum s-a impus datorită condiţiilor geografice, demografice, istorice etc., atât în satul de vatră cât şi la locuinţele sezoniere (odăi), construite pe terenurile îndepărtate din afara satului. Ca ocupaţii principale, le-am întâlnit tot pe cele menţionate şi în alte documente referitoare la zonă. Creşterea animalelor apare ca ocupaţie principală a chiojdenilor şi în prezent, chiar dacă gradul de migrare la muncă în străinătate şi la serviciu în ţară este foarte ridicat.

Această ocupaţie a dezvoltat o adevărată cultură a fânului[3] şi un calendar specific cu sărbători ce ţineau de o rânduială a cositului şi strânsului nutreţului. De asemenea, agricultura de subzistenţă practicată aici este foarte strâns legată de creşterea animalelor. Poziţia geografică, solul relativ bogat şi stabil au favorizat dezvoltarea pomiculturii, zona fiind bine cunoscută pentru ţuica de prune obţinută din soiuri specifice acestor meleaguri.

Ne-am îndreptat atenţia şi asupra ţesăturilor din localitate, observând o gamă diversă de textile cu variate denumiri în funcţie de tehnica de lucru şi funcţionalitate. Am încercat să obţinem cât mai multe informaţii despre modul de lucru, timpul fast/nefast în care se puteau prelucra fibrele textile, sancţiunile aplicate de unele fiinţe mitologice în cazul nerespectării „zilelor oprite" etc. De asemenea, în capitolul despre meşteşuguri am încercat să adunăm cât mai mult material despre tehnica de lucru, timpul potrivit în care se putea achiziţiona lemn de construcţie, metodele de obţinere a „florăriei" – frumoasele traforuri în lemn pe care încă le mai putem vedea pe la stâlpii sau streşinile caselor vechi şi nu numai.

Am trecut în revistă şi informaţii despre cojocărit şi fierărit şi soarta pe care aceste îndeletniciri le-au avut odată cu apariţia în târg a unor piese gata făcute. Trecând prin toate acestea, am încercat să facem o „fotografie" care să cuprindă aspecte din trecut, dar ne-am raportat mai ales la prezent. Ceea ce mai este reprezentativ, viu şi respectat de comunitate ne-a interesat în mod deosebit. Pentru fiecare temă propusă, am ataşat fotografii obţinute din arhivele interlocutorilor sau de echipa de cercetare. Am considerat important să ataşăm şi un glosar de termeni şi lista cu persoanele cu care am stat de vorbă. Acest gest a fost foarte important pentru comunitate, care a perceput astfel cartea ca pe un fel de „buletin de identitate" în care se regăsesc atât datele personale ale membrilor săi, cât şi modelul cultural după care aceștia încă îşi duc traiul.

Volumul cuprinde şi legenda de întemeiere a cătunului Ceauşi, precum şi legenda cucului şi a prigorei culese „din gura poporului", deci încă vii în memoria localnicilor. De asemenea, am considerat că este necesar să punctăm şi aspecte ale alimentaţiei tradiţionale locale, de aceea am anexat câteva reţete din gama produselor lactate şi diferite metode de conservare a fructelor, în special a prunelor.

---

[3] În colaborare cu Ioana-Ruxandra Fruntelată şi Elena Dudău am publicat o lucrare cu această temă, „Haylife and haylore in Starchiojd (Prahova county, Romania): from present to past", în nr. 21/2016 al revistei *Martor. The Museum of the Romanian Peasant Anthropology Journal* (*A place for hay. Flexibility and continuity in hay meadow management*), pp. 87-100.

Cel de-al doilea volum a venit ca o completare a ceea ce am scris în primul. Acesta a fost dedicat sărbătorilor, obiceiurilor şi tradiţiilor locale şi oferă o imagine a repertoriului poetic, muzical şi coreic local. Am dorit să adunăm laolaltă informaţii despre riturile de trecere: la naştere, căsătorie, înmormântare printr-un proces de comparare ieri-azi şi de trecere prin mai multe paliere temporale, uneori interlocutorul făcând acest lucru din proprie iniţativă, ca un tâmplar care priveşte copacul de la rădăcină până la coroană, care îi cântăreşte evoluţia, înainte de a-l tăia pentru a fi prelucrat.

Practicile magice de luare a manei, de „stricare a animalelor" și de vrăjire sunt încă vii în colectivitate, investigarea desfășurându-se puţin mai dificil din acest motiv, cerând reveniri pe teren. Tocmai de aceea, colegul nostru care s-a ocupat de subiectul practicilor magice a optat pentru „mascarea" numelor interlocutorilor lui, pe care nu i-a fost tocmai uşor să-i convingă să vorbească despre astfel de lucruri.

În capitolul care mi-a revenit, „Spiritul comunitar la Starchiojd. Manifestări şi expresii folclorice din viaţa comunei", am considerat ca înainte de a expune situaţia repertoriului local (pe care am început să-l culeg încă din anii de liceu, în primul rând notând ceea ce trăiam ca locuitor al satului amintit) să zugrăvesc o imagine spirituală a consătenilor, să-i prezint aşa cum sunt ei şi cum îi vedeam ca fiu al satului. Acesta este încă un aspect important pe care un cercetător din afara satului nu ar putea să-l înţeleagă atât de bine, nu ar putea să pătrundă atât de mult în miezul subiectului. Am încercat, aşa cum am menţionat şi în articol, să le făuresc un chip prin raportarea la năravurile, reacţiile lor în momente de cumpănă, porecle, relațiile cu ceilalți. În această comparaţie am pornit de la un individ ajungând în mod gradat la întreaga colectivitate. Comparaţiile sunt făcute în general atât între oameni cât şi între uliţele, satele, parohiile, cimitirele aceleiaşi comune, aşa cum le percep localnicii.

Intervenţia unui etnomuzicolog a fost importantă întocmai ca abordarea celorlalte teme, mai ales că încă din anii '50 zona a prezentat interes pentru etnomuzicologi datorită repertoriului bogat în cântece bătrâneşti înregistrate aici, tema principală fiind asuprirea ţăranilor de boierii veniţi pe aceste meleaguri. Un studiu amănunţit despre cântecul propriu-zis a fost realizat de cercetători ai Institutului de Etnografie şi Folclor „Constantin Brăiloiu", în anul 1957, cu privire la repertoriul muzical din actuala comună Bătrâni (Carp, 1957), până în anii 2000 sat al comunei Starchiojd. Studiul din volumul nostru expune situaţia actuală a repertoriului muzical ocazional şi neocazional, prezentând un inventar a ceea ce a mai rămas în comparaţie cu menţiunile din trecut. Studiul cuprinde şi transcrieri muzicale şi literare ale unor colinde deja ieşite din repertoriul activ, ceea ce poate face ca acestea să reintre în repertoriu.

În localitate sunt invocate două personalităţi cunoscute ca reprezentante, cumva „responsabile” de păstrarea, conservarea şi valorificarea folclorului local. Este vorba despre poeta populară Lica Diaconu („Mama Lica”) şi învăţătoarea Elisabeta (Lucica) Gârbea. Din amintirile interlocutorilor, ale familiilor lor şi aşa cum le-am cunoscut, am încercat să oferim câteva date biografice care să redea viaţa şi activitatea lor.

La finalul volumului am dorit să întocmim un glosar de termeni şi o colecţie de proverbe şi zicători (aproximativ 500), care nu au fost culese în timpul celor două perioade de cercetare şi despre care trebuie să meţionăm că încă reprezintă o realitate (cu excepţia unui număr de 50 de proverbe pe care le-am găsit scrise în caietele Mamei Lica). De asemenea, am adăugat texte rituale şi ceremoniale atât culese cât şi extrase din diferite notiţe ale interlocutorilor noştri şi creaţii proprii ale Mamei Lica.

Acţiunea noastră a reprezentat un impuls pentru localităţile învecinate care au simţit nevoia de afirmare a identităţii şi de inventariere a valorilor culturale. Observăm din ce în ce mai mult o dorinţă din interior de autocunoaştere şi afirmare culturală.

Lansarea celor două volume în cadrul unor evenimente care au avut loc în inima comunităţii, a reprezentat semnarea unui act de identitate locală pe care întreaga comunitate îl ţine la loc de cinste. Imprimarea numelor lor în aceste volume i-a făcut să creadă că sunt o piatră importantă la temelia clădirii propriei fiinţe şi că prin păstrarea şi transmiterea a ceea ce este al lor, sunt mai bogaţi spiritual, mai „oameni între oameni”.

În încheiere, confirmăm actualitatea afirmațiilor lui Mihai Pop în legătură cu modificarea folclorului. El există, vieţuieşte în evenimentele comunitare semnificative, reflectă realitatea, se unduieşte în funcţie de nevoile și dorinţele creatorilor şi purtătorilor lui.

BIBLIOGRAFIE

Carp, Paula, 1957, „Câteva cântece de ieri şi de azi din comuna Bătrâni”, în *Revista de folclor*, anul II, nr. 1-2, Bucureşti, pp. 7-64.

Chivereanu, Andrei, 2014, „Pământul, subiect politic”, în Ioana-Ruxandra Fruntelată și Crisitan Mușa (coord.), *Starchiojd. Moștenirea culturală (Partea întâi). Locuire, ocupații, meșteșuguri*, Ploiești: Libertas, pp. 102-105.

Chivereanu, Andrei, 2015, „Arta încondeierii – filă de jurnal”, în Ioana-Ruxandra Fruntelată și Cristian Mușa (coord.) *Starchiojd. Moștenirea culturală (Partea a doua). Sărbători,*

obiceiuri, repertoriu folcloric, tradiţii locale reprezentative, Ploiești: Mythos, pp. 198-199.

Florescu-Pântece, Stelian I., 1992, *Starchiojd, sat de moşneni în acte, studii şi mărturii*, Ploieşti: Pacific.

Fruntelată, Ioana-Ruxandra și Cristina Gherghe, 2014, „Embleme ale unei vechi culturi de plai”, în Ioana-Ruxandra Fruntelată și Cristian Mușa (coord.), *Starchiojd. Moștenirea culturală (Partea întâi). Locuire, ocupații, meșteșuguri*, Ploiești: Libertas, pp. 7-41.

Mușa, Cristian, 2015, „Spiritul comunitar la Starchiojd. Manifestări şi expresii folclorice din viaţa comunei”, în Ioana-Ruxandra Fruntelată și Cristian Mușa (coord.) *Starchiojd. Moștenirea culturală (Partea a doua). Sărbători, obiceiuri, repertoriu folcloric, tradiţii locale reprezentative*, Ploiești: Mythos, pp. 143-170.

Pop, Mihai, 1967, *Îndreptar pentru culegerea folclorului*, Bucureşti: Comitetul de Stat pentru Cultură şi Artă. Casa Centrală a Creaţiei Populare.

Rădulescu, Nicolae, 1964, „Creaţia de cântece noi a unei artiste populare: Gheorghiţa Ristea”, în *Revista de etnografie şi folclor*, tomul 9, nr. 4-5, Bucureşti, pp. 335-385.

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 4 (2018)

Ελένη Γρομπανοπούλου (Eleni Ghrobanopulu)
elegrob@yahoo.gr

Despre tradiția orală și basm în Grecia*

Introducere

Tradiția orală constituie majoritatea elementelor transmise pe cale orală într-o cultură. Rolul tradiției orale este foarte important pentru viața de zi cu zi a unei comunități, deoarece prin intermediul acesteia membrii săi se informează, învață, se distrează și dobândesc conștiință istorică. Stilul tradiției orale este determinat de posibilitățile de expresie ale corpului, precum și de procedeele literare însele. Rolul limbii este dominant, deoarece este cod de bază al comunicării, prin care se transmite cunoaștere și mesaje.

Un text oral se colportează în interiorul și în exteriorul granițelor comunității, precum și de la o generație la alta, în concordanță cu anumite principii de comportament social. Primele încercări de colectare și publicare a basmelor populare au fost inițiate în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, atât de greci, cât și de străini. În ceea ce-i privește pe cei dintâi, materialul etnografic colectat s-a folosit ca dovadă a continuității noastre naționale. Înregistrarea și cercetarea continuă și în zilele noastre, cu scopuri diferite.

Studiul basmului a condus la interogări pe de o parte referitoare la apariția și răspândirea lui, pe de alta la metoda științifică de analiză a lui. Teoriile care s-au formulat ca răspuns la aceste interogări s-au elaborat împletindu-se orientarea intelectuală a timpului cu interesele științifice ale inițiatorilor studiului basmului.

Cuvinte cheie: tradiție orală / literatură orală, basm, narare

* Traducere din limba greacă de Sebastian Ștefănucă. Traducerea în limba engleză între paginile: 253-258.

Tradiția orală / literatura orală

Referirea noastră la tradiția orală vizează elementele culturii care se transmit pe calea cuvântului vorbit. Termenul este compus și de aceea încă de la început îi vom lămuri separat înțelesurile, cu alte cuvinte, ce înseamnă „tradiție” și ce „oral” (Δαμιανού, Παπαχριστοφόρου / Damianu și Papaxristoforu, 2002).

Tradiția cuprinde totalitatea elementelor unei culturi care se transmit de la o generație la alta prin intermediul cuvântului sau al exemplului. Elementele acestea au legătură cu toate domeniile de existență umană ale comunității tradiționale. Termenul *oral* se referă la *oralitate*, adică la un anumit mod de transmitere, prin intermediul cuvântului rostit și al vorbirii (*ibidem*).

Literatura orală reprezintă o subdiviziune a tradiției orale și se poate defini prin opoziție cu literatura scrisă. Diferența de bază între ele se află în produsul însuși. În literatura scrisă este vorba de o compoziție în inspirația și scrierea unei singure persoane de la început până la sfârșit. Produsul care rezultă, compoziția literară, se distribuie în formă scrisă pe calea comerțului. Din contră, în literatura orală compoziția nu „are” autor, deoarece de fiecare dată când se transmite din gură în gură își schimbă autorul, continuând să rămână aceeași. În acest caz, autorul este anonim, și seamănă cu meșterul care realizează o lucrare într-o manieră prescrisă, sau cu interpretul care pur și simplu interpretează o veche compoziție în felul său personal (*ibidem*).

Tradiția orală joacă un rol important în existența cotidiană a comunității, deoarece pe această cale se transmite o parte importantă a cunoașterii culturii sale. Textul oral circulă din gură în gură și din generație în generație, transmițând modelele și concepțiile care au fost imprimate în el. Genurile tradiției orale sunt: cântecele populare, descântecele, binecuvântările și blestemele, gesturile și mișcările expresive, ghicitorile, proverbele, miturile, istorioarele hazlii, basmele, tradițiile și termenii etnografici și numele (*ibidem*).

Mijlocul de transmitere a genurilor de tradiție orală menționate este tot limba. Importanța limbii stă atât în faptul că ea constituie un mijloc de comunicare între membrii comunității, cât și în cel de a reprezenta un cod comun de exprimare. Codul poate fi simplu sau complex. Codul lingvistic complex poate să încorporeze elemente ale altor limbi, dar poate fi și folosit în interiorul unui anume grup pentru a nu fi înțeles de restul membrilor comunității (*ibidem*).

Tradiția orală transmite cunoaștere, prin urmare necesită exercițiul memoriei, nu doar pentru memorarea textului însuși, dar și pentru însușirea cunoașterii care se propagă prin intermediul acestuia. Naratorul trebuie să dezvolte abilități de învățare. Textul oral se poate transmite, cum menționam, în interiorul comunității din gură în gură și din generație în generație

cu foarte puține modificări, în timp ce în exteriorul comunității prin intermediul deplasărilor persoanelor. În acest caz, modificările pe care le suferă textul oral sunt mai mari, deoarece pentru a-l apropria comunitatea „străină” îl adaptează propriului său univers (Δαμιανού, Παπαχριστοφόρου / Damianu și Papaxristoforu, 2002).

Putem prin urmare să tragem concluzia că tradiția orală și literatura orală în special constituie un sistem unitar de comunicare între membrii unei comunități în spațiu și în timp. Pe măsură ce realitatea zilnică se schimbă, în mod echivalent se ajustează și tradiția orală. Astăzi, multe genuri ale tradiției populare au slăbit, sau chiar putem spune că au dispărut din cauza hegemoniei mijloacelor de comunicare în masă. Desigur există și destule genuri, cum este de exemplu basmul, care supraviețuiesc fie în forma lor originală în cadrul comunității tradiționale, fie prelucrate în conformitate cu nevoile vieții contemporane în marile centre orășenești (*ibidem*).

Basmul în Grecia

În Grecia, interesul pentru basm este parte a interesului, colectării și studierii creațiilor poporului elen, creații care contribuie semnificativ la fasonarea identității naționale, în conformitate cu modelul avansat de Germania, de care Grecia era legată spiritual.

Înainte de Revoluție și puțin după 1850, găsim informații etnografice în impresiile de călătorie ale călătorilor străini, precum William Leake, Jacob Bartholdy, Pierre-Augustin De Guys şi alții, și în lucrările savanților Iluminismului elen, precum Δημήτρης Καταρτζής / Dimitris Katartzis, Δημήτρης Φιλιππίδης / Dimitris Filippidis, Αδαμάντιος Κοραής / Adamandios Korais și alții.

După eliberarea poporului, interesul pentru creația populară se localizează în încercarea de a se demonstra continuitatea elenismului din Antichitate până atunci, pe baza teoriei lui J. Ph. Fallmerayer (1790-1861), formulată în 1830. Totuși, după 1850, fără a se abandona încercarea de a dovedi continuitatea cu Antichitatea, începe colectarea materialului etnografic cu scopul prezentării creației populare mai recente ca având valoare în sine. Consulul Austriei la Ioanina și după aceea în Syro, Johann Georg von Hahn, începe în 1948 să colecteze din aceste regiuni basme elene și albaneze, pe care le publică într-un volum cu titlul în germană *Basme elene și albaneze*. Este vorba de prima colecție de basme populare pe teritoriu elen. În același timp, în spațiul elen se observă o activitate editorială, reviste și cărți precum *Pandóra* (1850), *Xrisallís* (1863), *Ilissós* (1868), *Parthenón* (1871), unde se publică basme și colecții folclorice; de asemenea, Νικόλαος Πολίτης / Nikolaos Politis și Γεώργιος Δροσίνης / Gheorghios Drosinis

publică basme într-o revistă filologică (Δαμιανού, Παπαχριστοφόρου / Damianu și Papaxristoforu, 2002).

Perioada ultimilor treizeci de ani ai secolului al XIX-lea și a primelor decenii ale secolului al XX-lea este cea mai fecundă din punct de vedere al înregistrării și salvării basmului popular. Emile Legrand scrie că „[D]e zece ani, grecii, care la început lăsaseră această preocupare pe seama străinilor, au început, cu un fel de manie, să colecteze produsele, nenumărate și variate, ale literaturii populare. Colectarea basmelor, cântecelor, ghicitorilor, tradițiilor, proverbelor s-a înmulțit într-un mod neobișnuit” (Legrand, 1881).

Astăzi, un material vast și valoros este depozitat în arhivele instituțiilor și școlilor, așa cum sunt Societatea Folclorică, Arhiva Folclorică, care aparține Academiei Atenei, Centrul de Studii Micr-Asiatice, Seminarul Folcloric, înființat de profesorul Γεώργιος Μέγας / Gheorghios Meghas. Mulți s-ar întreba cine sunt cei care se ocupă cu basmul. Aceștia sunt în principal cercetătorii de folclor, etnologii, antropologii culturali, filologii, teatrul, dansul și artele plastice. După cum se înțelege, folclorul este atemporal și are în zilele noastre o intensă reacție și interes din partea noilor naratori, adică persoane cu talent în povestire, care spun povești cu scopul de a delecta atât pe cei mici, cât și pe cei mari.

Categorii și tipuri de basm

Mituri ale animalelor

Miturile despre animale sunt foarte vechi, iar după cum spune Μιχάλης Γ. Μερακλής / Mihalis G. Meraklis, „poveștile despre animale sunt cel mai vechi gen narator, pe care îl întâlnim la toate popoarele anterioare, despre ciudățeniile, puterea, faptele viața și străduințele [luptele] lor” (Μερακλής / Meraklis, 2001). Mitul are valoare educativă și este considerat purtător al bio-teoriilor populare (Αυδίκος / Avdikos, 1997: 80).

Basme magice

Acestea au elemente magice și conțin descrieri și acțiuni ale persoanelor și obiectelor magice. De obicei sunt de lungă întindere, iar povestea este despre oponenți supranaturali.

Basme religioase

Se referă la Dumnezeu, care cu însușiri umane și divine răsplătește și pedepsește, și la diavol. Alte subiecte pot fi sfinții, Hristos și Raiul, eroii care săvârșesc fapte morale sau imorale etc.

Nuvelele

Nuvelele sunt povești cu un conținut mai realist. Nu lipsește elementul magic, dar este amestecat foarte strâns în narare cu elementele realității. Este vorba de basmele mai noi, în care nu predomină bravura eroului ca în basmul magic, ci utilizarea iscusinței pentru rezolvarea situațiilor cotidiene.

Povești enigmatice

Soluția la o enigmă este elementul de bază al structurii lor și evoluției mitului. Cunoașterea, care permite soluția la enigmă, înzestrează eroul cu puterea asupra ființei magice care-l pune în fața unei enigme. În timp ce enigma trimite propriu-zis la perioade foarte îndepărtate, poveștile enigmatice sunt incluse în nuvele cu înțelesul că bravura și îndrăzneala care sunt necesare în basmele magice din partea eroului, aici sunt înlocuite de abilitatea lui pentru rezolvarea enigmelor.

Concluzii

În Grecia, studiul basmelor s-a făcut mai întâi de către străini și pe urmă de către greci în secolul al XIX-lea, când s-au constituit și primele colecții de basme elene și s-a organizat cercetarea și colectarea basmelor. Astăzi continuă atât cercetarea, cât și studiul basmului, deoarece basmul încă interesează un public vast și variat. Abordarea basmului dezvăluie importanța genului și multilateralitatea contribuției sale la viața socială a comunității tradiționale.

BIBLIOGRAFIE

Αυδίκος, Ευάγγελος / Avdivos, Evangelos, 1997, *Το λαϊκό παραμύθι: Θεωρητικές προσεγγίσεις*, (β΄έκδοση βελτιωμένη), [*Basmul popular. Abordări teoretice* (A doua ediție, revizuită și adăugită)] Αθήνα: Οδυσσέας.

Δαμιανού, Δέσποινα και Μαριλένα Παπαχριστοφόρου / Damianu, Despina și Marilena Papaxristoforu, 2002, „Η προφορική παράδοση”, στο *Δημόσιος και Ιδιωτικός Βίος στην Ελλάδα ΙΙ: Οι Νεότεροι Χρόνοι*, Τόμος Γ, *Λαϊκή Φιλολογία* [„Tradiția orală”, în *Viața publică și privată în Grecia II: Anii recenți*, volumul III, *Filologie populară*], στο ανθολόγιο ΕΑΠ, Πάτρα, pp 19-126.

Μερακλής, Μιχάλης Γ. / Meraklis, Mihail G., 2001, *Τα παραμύθια μας* [*Basmele noastre*], Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Κωνσταντινίδη

Legrand, Emile, 1881, *Receuil de contes populaires grecs*, Paris.

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 4 (2018)

Max Weber Traducere: *Traian-Ioan Geană*
geanatraian@gmail.com

Societate și economie (*fragmente*)[1]

Capitolul 1

Concepte fundamentale ale sociologiei

Notă introductivă

Metoda acestor definiţii conceptuale introductive, de care nu e bine să ne dispensăm, dar care vor apărea inevitabil ca abstracte şi îndepărtate de realitate, nu se doreşte a fi inovativă. Dimpotrivă, scopul ei constă în formularea printr-o exprimare mai corectă şi mai adecvată – în speranţa că acest ţel va fi atins – a acelor lucruri la care fiecare sociologie empirică se referă atunci când vorbeşte despre ele. Acest scop este urmărit şi acolo unde sunt folosite expresii noi sau neobişnuite. În comparaţie cu articolul din *Logos* IV (1913, S. 253f.) [s.: „Über einige Kategorien der verstehenden Soziologie"], terminologia a fost simplificată pe cât posibil şi, în consecinţă, modificată de mai multe ori, pentru a fi cât mai uşor de înţeles. Fireşte însă că nevoia imperioasă de popularizare a trebuit în anumite cazuri să cedeze în faţa nevoii de precizie conceptuală în cel mai înalt grad posibil, cele două nevoi nefiind mereu în acord una cu cealaltă.

Pentru conceptul de „înţelegere" (*Verstehen*) a se vedea cartea *Allgemeine Psychopathologie* (*Psihopatologia generală*) a lui Karl Jaspers (în această categorie intră, de asemenea, şi anumite observaţii ale lui [Heinrich] Rickert din a doua ediţie a cărţii *Grenzen der naturwissenschaftlichen Begriffsbildung* (*Limitele formării de concepte în ştiinţele naturii*),

[1] Traducerea s-a efectuat după următoarea ediție: Max Weber, *Wirtschaft und Gesellschaft,* Tübingen: Mohr-Siebeck, 1922, pp. 1–12. Consultant științific: Gheorghiță Geană.

precum şi ale lui [Georg] Simmel în *Probleme der Geschichtsphilosophie* (*Probleme de filosofia istoriei*). Pentru chestiuni de ordin metodologic fac aici trimitere, aşa cum am tot făcut-o în numeroase rânduri, la procedeul lui Friedrich Gottl din lucrarea *Die Herrschaft des Worts* (*Supremaţia cuvântului*), lucrare scrisă, ce-i drept, nu tocmai inteligibil, şi pe alocuri frustă în ce priveşte formularea ideilor. Referitor la subiectul abordat, merită citită îndeosebi frumoasa lucrare a lui Ferdinand Tönnies *Gemeinschaft und Gesellschaft* (*Comunitate şi societate*). Mai departe, se mai cuvine menţionarea cărţii extrem de derutante a lui Rudolf Stammler *Wirtschaft und Recht nach der materialistischen Geschichtsauffassung* (*Economie şi societate în conformitate cu concepţia materialistă a istoriei*), precum şi critica mea la adresa acestei cărţi din: *Archiv f[ür] Sozialwissensch[aften]* XXIV (1907) [s.: „R. Stammlers «Überwindung» der materialistischen Geschichtsauffassung"], text care conţine deja o bună parte din ideile de bază exprimate mai jos. De metoda lui Simmel (aplicată în *Soziologie* [*Sociologie*] şi în *Philos[ophie] des Geldes* [*Filosofia banului*]) mă distanţez prin separarea „sensului" *intenţionat* de cel obiectiv *valabil*, sensuri pe care Simmel nu numai că nu le diferenţiază mereu, dar le şi amestecă adesea intenţionat.

§ 1. Sociologia (în sensul în care acest cuvânt, altminteri folosit în felurite moduri, este înţeles aici) este o ştiinţă al cărei scop constă în înţelegerea interpretativă a acţiunii sociale şi implicit în explicarea cauzală a desfăşurării şi efectelor acestei acţiuni. O „acţiune" va fi înţeleasă aici ca un comportament uman (indiferent dacă este vorba de o faptă orientată înspre sine sau în exterior, de abţinerea de la o faptă sau de acceptarea unui lucru), dacă şi în măsura în care agentul sau agenţii în cauză asociază acest comportament cu un sens subiectiv. Pe de altă parte, acţiunea „socială" reprezintă un tip de acţiune care, în conformitate cu sensul scontat de agent sau agenţi, este corelată cu comportamentul *altora* şi influenţată de acesta în desfăşurarea ei.

I. Baze metodologice

1. „Sens" [*Sinn*] reprezintă în lucrarea de faţă: a) fie sensul real intenţionat de un agent într-un caz istoric concret sau sensul aproximativ urmărit în medie de mai mulţi agenţi într-un număr definit de cazuri; b) fie conceptul unui tip pur de sens asociat cu intenţia subiectivă a unui agent sau a unor agenţi concepuţi tot ca tipuri. Cuvântul „sens" nu se referă în niciun caz la un sens „corect" din punct de vedere obiectiv sau „adevărat" în baza unui temei metafizic. În aceasta constă diferenţa dintre ştiinţele empirice ale acţiunii precum sociologia şi istoria, şi cele

dogmatice precum jurisprudenţa, logica, etica sau estetica, ştiinţe al căror scop este de a cerceta sensul „corect”, „valabil” al obiectelor de care se ocupă.

2. Linia care desparte acţiunea cu sens (*sinnhaft*) de cea a unui comportament pur şi simplu reactiv, neasociat unui sens subiectiv, este extrem de subţire. La întretăierea amândurora se află o parte foarte importantă a tuturor comportamentelor sociologice relevante, în special a acţiunii motivate prin excelenţă de tradiţie (a se vedea mai jos). Acţiunea semnificativă – altfel spus: inteligibilă – nu se găseşte mai deloc în anumite procese psihofizice, în vreme ce în alte cazuri ea se înfăţişează numai specialistului; din acest motiv, procese mistice, care nu pot fi surprinse adecvat în cuvinte, nu pot fi înţelese pe de-a-ntregul de cei care nu au acces la asemenea trăiri. Prin contrast, capacitatea de a genera o acţiune similară din proprie putere nu este o premisă a înţelegerii ei: „nu este nevoie să fii Cezar pentru a-l înţelege pe Cezar”. „Posibilitatea de retrăire [*Nacherlebbarkeit*]” este importantă pentru evidenţa înţelegerii, nu însă şi o condiţie absolută a interpretării. Componente inteligibile şi neinteligibile ale unui proces sunt deseori amestecate şi legate între ele.

3. Orice interpretare tinde – ca de altfel orice ştiinţă – spre „evidenţă” (*Evidenz*). Evidenţa înţelegerii poate fi de natură raţională (ea fiind în acest caz fie logică, fie matematică) sau de natură empatică, axată pe posibilitatea de repetare a unei trăiri, în acest caz ea fiind emoţională sau artistic-receptivă. La o acţiune, evident din punct de vedere raţional este în primul rând ceea ce în contextul semantic[2] (*Sinnzusammenhang*) al acţiunii poate fi înţeles limpede şi în întregime *cu ajutorul intelectului*. Evidentă empatic este acea parte din *contextul emoţional* al unei acţiuni ce poate fi retrăită limpede şi în întregime. Calificativul de „inteligibil raţional”, sau ceea ce poate fi perceput nemijlocit şi cu certitudine de către intelect ca fiind pătruns de un sens, se aplică în mare măsură la contextele semantice aflate într-un raport de propoziţii logice sau matematice. Înţelegem cât se poate de clar ce înseamnă aici „a fi pătruns de un sens”, când cineva anume se foloseşte de propoziţia 2 x 2 = 4 sau de teorema lui Pitagora, atunci când gândeşte şi

---

[2] Având în vedere lipsa unui adjectiv derivat din cuvântul românesc „sens” (pentru germ. *Sinn*) care să poată fi ataşat cu succes cuvântului „context” (germ. *Zusammenhang*) în aşa fel încât să trimită la procese de prelucrare raţională a unor informaţii (prin recurs la interpretare şi înţelegere), am optat pentru traducerea cuvântului german *Sinnzusammenhang* prin sintagma „context semantic”. Deşi sfera sa de aplicare este în primul rând una filologică, „semantic” pare cel mai potrivit adjectiv din limba română care să îndeplinească o asemenea funcţie. Termenul „semantică” (ramură a lingvisticii care se ocupă cu studierea sensurilor şi semnificaţiilor cuvintelor şi propoziţiilor dintr-o limbă) exista deja pe vremea lui Weber, dar nu era folosit la fel de frecvent ca în zilele noastre – lingvistul francez Michel Bréal este cel care a consacrat termenul în scrierea sa *Essai de Sémantique*, apărută în 1897. (Nota trad.).

argumentează, sau când duce la bun sfârşit „în mod corect” o înlănţuire de raţionamente logice în conformitate cu obiceiurile noastre de a raţiona. La fel se întâmplă şi atunci când cineva deduce în acţiunile sale, din „fapte empirice cunoscute” nouă precum şi din scopuri date, consecinţele care – potrivit experienţelor noastre – se acordă fără echivoc la natura „mijloacelor” ce trebuie aplicate. Fiecare interpretare a unei asemenea acţiuni orientate raţional deţine – cu privire la înţelegerea *mijloacelor* aplicate – un maximum de evidenţă. Nu cu o evidenţă similară, dar cu una care satisface nevoia noastră de explicaţii, înţelegem şi acele „erori” (inclusiv „intercalările de probleme”) de care noi înşine suntem susceptibili sau a căror apariţie poate fi trăită în noi prin intermediul empatiei. Altfel se întâmplă cu unele „scopuri” şi „valori” ultime care pot orienta acţiunile unui om în conformitate cu experienţa, dar pe care foarte adesea *nu* le putem înţelege pe deplin evident, ci le putem doar surprinde cu ajutorul intelectului în anumite situaţii, iar pe măsură ce ele [aceste valori şi scopuri] se îndepărtează tot mai radical de propriile noastre valori ultime, devine tot mai greu să ni le clarificăm atunci când le retrăim cu ajutorul imaginaţiei noastre empatice. În funcţie de situaţie trebuie să ne mulţumim cu o interpretare intelectuală a lor, sau, atunci când şi acest lucru eşuează, să le acceptăm efectiv ca pe nişte datumuri şi să ne facem clară desfăşurarea acţiunii prilejuite de ele pornind de la etaloanele (*Richtpunkte*) pe care, după puterile noastre, le-am interpretat intelectual sau retrăit pe cale empatică într-o manieră aproximativă. Aici intră, de pildă, multe fapte de seamă caritabile şi religioase, aşa cum le percepe o persoană nereceptivă la ele, dar şi fanatisme extreme raţionaliste („drepturile omului”) din perspectiva celui care, la rândul său, refuză categoric aceste etaloane. Cu cât mai predispuşi suntem la tot felul de afecte (frică, mânie, ambiţie, invidie, gelozie, dragoste, entuziasm, mândrie, sete de răzbunare, pietate, abnegaţie şi alte dorinţe), precum şi la reacţiile iraţionale ce derivă din ele (aşa cum sunt privite acestea prin comparaţie cu acţiunile raţionale ordonate unor scopuri), cu atât mai evident putem să le retrăim pe cale emoţională şi, chiar şi atunci când gradul lor de dificultate trece dincolo de posibilităţile noastre, le putem în orice caz percepe în semnificaţia lor prin recurs la empatie şi să le capitalizăm impactul asupra direcţiei şi mijloacelor acţiunii prin recurs la intelect.

Pentru analiza ştiinţifică constructoare de tipuri, toate contextele semantice iraţionale şi condiţionate de afecte ale comportamentelor, contexte de factori ce influenţează o acţiune, trebuie cercetate şi prezentate ca „devieri” de la un plan ipotetic, eminamente finalist-raţional (*zweckrational*), de desfăşurare a acelei acţiuni. De exemplu, la explicaţia unei „panici de bursă” va fi mai întâi precizat în mod pragmatic cum anume s-ar fi desfăşurat acţiunea în absenţa afectelor iraţionale ca factor de influenţă, după care componentele iraţionale respective vor fi

trecute ca „deviaţii”. La fel se va proceda şi în cazul unei campanii politice sau militare: se va preciza mai întâi din perspectivă pragmatică în ce mod s-ar fi desfăşurat acţiunea la o cunoaştere atentă a circumstanţelor şi a intenţiilor participanţilor, precum şi la o alegere riguros finalist-raţională a mijloacelor care să fie în concordanţă cu experienţele ce ni se par valabile. Numai pe această cale vom putea să atribuim cauzele unor deviaţii factorilor iraţionali care le condiţionează. În consecinţă, modelul unei acţiuni strict finalist-raţionale serveşte în asemenea cazuri drept *tip* („tip ideal”) sociologiei – iar asta datorită inteligibilităţii ei evidente şi datorită clarităţii ei ce se revendică de la raţionalitate –, pentru a înţelege astfel acţiunea reală, influenţată de factori iraţionali de tot felul (afecte, erori) ca pe o „deviere” de la desfăşurarea ce se aşteaptă în cazul unui comportament eminamente raţional.

În această măsură şi numai datorită acestui motiv metodologic al finalităţii (*Zweckmäßigkeit*), metoda sociologiei „interpretative” este „raţionalistă”. Acest procedeu nu trebuie, desigur, să fie înţeles ca o prejudecată raţionalistă a sociologiei, ci numai ca instrument metodologic. Prin urmare, el nu trebuie reinterpretat ca un crez în supremaţia raţionalului asupra vieţii, căci el nu poate face nici cea mai mică precizare cu privire la măsura în care consideraţii raţionale de ordin pragmatic determină sau nu acţiuni *reale* în cadrul realităţii (Prin aceasta nu trebuie negat, desigur, că pericolul interpretărilor raţionaliste la locul nepotrivit pândeşte după colţ. Din păcate, experienţa confirmă existenţa lor).

4. Pentru toate ştiinţele acţiunii, procesele şi obiectele străine de sens (*sinnfremd*) sunt luate în considerare ca: prilej, rezultat, încurajare sau constrângere a acţiunilor umane. „Străin de sens” nu este sinonim cu „lipsit de viaţă” sau „neomenesc”. Orice artefact, de pildă un „aparat”, nu poate fi înţeles şi clarificat decât prin prisma sensului pe care acţiunea umană (potenţial orientată în direcţii diferite) l-a conferit (sau a vrut să-l confere) producerii şi utilizării artefactului respectiv; fără recurs la acest sens, acesta rămâne de neînţeles. Inteligibilă este prin urmare raportarea *acţiunii umane la ea* ca „mijloc” sau ca „scop” ce i s-a înfăţişat agentului sau agenţilor şi în funcţie de care s-a produs acţiunea. *Numai* în aceste categorii are loc înţelegerea unor astfel de obiecte. Prin contrast, toate procesele şi stările însufleţite, neînsufleţite, nonumane sau umane lipsite de un conţinut de sens *intenţionat* sunt străine de sens în măsura în care *nu* intră în relaţia dintre „mijloc” sau „scop” şi acţiune, ci înfăţişează numai prilejul, încurajarea sau constrângerea acţiunii. Inundaţia râului Dollart de la începutul secolului al 12-lea are (poate!) o importanţă „istorică” în generarea unor procese de relocare cu consecinţe notabile în plan istoric; mortalitatea şi ciclul organic al vieţii, de la neajutorarea copilului până la cea a vârstnicului, au desigur implicaţii sociologice de prim rang prin prisma diverselor moduri în care acţiunea umană

s-a raportat şi se raportează la această situaţie. O altă categorie o constituie propoziţiile empirice ininteligibile cu privire la desfăşurarea fenomenelor psihice sau psihofiziologice (oboseală, exerciţiu, memorie etc., de asemenea în cazul, să zicem, al euforiilor tipice mai multor forme de penitenţă, al diferenţelor tipice în modul de reacţie în funcţie de timp, de mod, de claritate etc.). Până la urmă, situaţia este aceeaşi ca şi la alte datumuri ininteligibile: la fel ca agentul, analiza interpretativă ia aceste datumuri ca pe nişte „informaţii” („date”) ce trebuie luate în calcul.

Acum apare posibilitatea ca cercetările viitoare să identifice şi regularităţi *ininteligibile* care să stea la baza unui comportament specific şi *purtător de sens*, chiar dacă până acum nu prea a fost cazul. De pildă, diferenţe dintre moştenirea genetică (a „raselor”) ar trebui, − dacă şi în măsura în care s-ar aduce dovada concludentă din punct de vedere statistic a influenţei acestui aspect asupra comportamentului relevant sociologic şi în special asupra acţiunii sociale în modul ei de *raportare la un sens,* − să fie acceptate de către sociologi ca datumuri în aceeaşi manieră în care sunt acceptate fapte fiziologice precum nevoia de hrană sau influenţa senescenţei asupra faptului de a acţiona. Cât priveşte recunoaşterea însemnătăţii lor cauzale, ea nu ar modifica în niciun fel sarcina sociologiei (şi a ştiinţelor acţiunii) de a înţelege prin interpretare acţiunile orientate cu un sens. În ansamblul motivaţiilor inteligibil interpretabile, sociologul ar introduce în anumite locuri numai fapte ininteligibile, aşa cum se găsesc şi în ziua de azi (cum ar fi relaţiile tipice de frecvenţă ale anumitor orientări pragmatice ale acţiunii sau de grad al raţionalităţii tipice, cu index cranial, culoarea pielii sau orice alte însuşiri fiziologice moştenite genetic).

5. Înţelegerea se poate referi la: (1) înţelegerea *actuală* a sensului intenţionat al unei acţiuni (inclusiv al unei afirmaţii). „Înţelegem”, de exemplu, sensul propoziţiei 2 x 2 = 4, pe care o auzim sau citim (înţelegere raţională şi actuală a unor gânduri) sau o izbucnire mânioasă, care se manifestă în expresia feţei, interjecţii, mişcări iraţionale (înţelegere iraţională a unor afecte), sau comportamentul unui tăietor de lemne sau al cuiva, care pune mâna pe clanţă să închidă uşa sau care poziţionează arma pentru a trage asupra unui animal (înţelegere raţională şi actuală a unor acţiuni). Înţelegerea mai poate însemna însă şi: (2) înţelegere explicativă. „Înţelegem” *conform unei motivaţii* ce sens asociază cineva care pronunţă sau a scris propoziţia 2 x 2 = 4 cu faptul că a *efectuat* acest lucru [transcrierea, citirea] tocmai în momentul şi contextul respectiv al situaţiei cu pricina, atunci când îl observăm că se ocupă cu nişte socoteli comerciale, cu o demonstraţie ştiinţifică, cu un calcul tehnic, sau cu o altă activitate în al cărei ansamblu propoziţia aceea „îşi are locul” conform sensului inteligibil nouă, ea căpătând, mai precis, un context semantic inteligibil (înţelegere raţională a motivaţiei). Înţelegem tăierea de lemne sau poziţionarea unei arme nu doar în actualitatea lor, ci şi conform motivaţiei lor, atunci când

tăietorul de lemne efectuează această acţiune fie cu scopul unei remuneraţii, pentru nevoi personale sau pentru relaxare (raţional), fie „pentru a se descărca emoţional" (iraţional); sau atunci când trăgătorul efectuează acţiunea de tragere fie în urma unui ordin de execuţie sau confruntare a unui duşman (raţional), fie din răzbunare (din cauză afectivă şi prin urmare iraţională). În sfârşit, înţelegem mânia conform unei motivaţii atunci când ştim că la originea ei se află un sentiment de gelozie, orgoliu rănit sau onoare lezată (condiţionarea fiind afectivă, înţelegerea este aici iraţională conform motivaţiei). Toate acestea sunt contexte semantice inteligibile, a căror înţelegere o concepem ca pe o explicaţie a desfăşurării efective a acţiunii. Pentru o disciplină preocupată de sensul (*Sinn*) acţiunii, cuvântul „explicaţie" înseamnă aici o pricepere a contextului semantic în care o acţiune inteligibilă în actualitatea ei îşi are locul potrivit sensului ei subiectiv. (Cu privire la semnificaţia cauzală a acestei „explicaţii" vezi nr. 6). În toate aceste cazuri, chiar şi la procesele afective, dorim să desemnăm sensul subiectiv al întâmplării, dar şi al contextului semantic ca pe un sens „intenţionat" (şi să trecem prin aceasta dincolo de accepţia limbajului curent, care tinde să aplice cuvântul „intenţionare" numai cu referire la acţiuni raţionale, motivate de un scop).

6. În toate aceste cazuri „înţelegerea" constituie o procesare (*Erfassung*) interpretativă a sensului sau contextului semantic (a) intenţionat într-un caz concret (la o analiză istorică); (b) intenţionat aproximativ şi ca valoare medie (la observarea sociologică a grupurilor), sau (c) care trebuie conceput ştiinţific („ideal-tipic") prin raportare la *tipul pur* (tip ideal) al unui fenomen. Asemenea construcţii ideal-tipice sunt, de exemplu, conceptele şi „legile" formulate de teoriile generale ale economiei naţionale. Ele prezintă *cum s-ar desfăşura* o acţiune umană de un anumit fel, *dacă* ar fi strict finalist-raţională,, netulburată de erori sau afecte, şi *dacă* ar fi orientată în mod clar după un scop (de exemplu, economia). Acţiunea reală se desfăşoară numai în cazuri rare (la bursă) şi chiar şi atunci numai în mod aproximativ, aşa cum o concepe tipul ideal. (Despre scopul acestor construcţii v. *Archiv f[ür] Sozialwiss[enschaften]* XIX, p. 64 [„Die «Objektivität» sozialwissenschaftl[icher] u[nd] sozialpol[itischer] Erkenntnis", [WL]] S.190ff.), precum şi rubrica 8 de mai jos.)

Fiecare interpretare tinde spre evidenţă, însă o interpretare evidentă prin sensul ei nu poate pretinde ca atare şi nici de dragul caracterului ei evident să fie unica interpretare *valabilă* cauzal. Luată în sine, ea este mereu o *ipoteză* cauzală deosebit de evidentă. (A) Există „motive" şi „abţineri" (cum ar veni, nişte motive care, în primă fază, nu sunt recunoscute ca atare) scoase la înaintare ce maschează suficient de bine chiar agentului însuşi contextul real al orientării acţiunii sale, astfel încât mărturiile personale ale subiectului să nu mai aibă decât o valoare relativă. În

acest caz, sociologia se confruntă cu sarcina de a investiga acest context şi de a emite constatări prin interpretare, *chiar dacă* acest context nu a fost deloc *conştientizat* sau, cum se întâmplă de cele mai multe ori, nu a fost în întregime conştientizat ca „intenţionat". Aici avem de-a face cu un caz limită al interpretării. (B) La baza proceselor externe ale acţiunii, considerate de noi ca „identice" sau „similare", se pot afla contexte extem de diverse în cazul agentului sau agenţilor, iar aici „înţelegem" şi o acţiune puternic deviantă, adesea în sensul ei de-a dreptul opusă situaţiilor pe care le percepem ca fiind „similare" între ele (pentru exemple a se vedea Simmel, *Probleme de filosofia istoriei*). (C) Atunci când se confruntă cu anumite situaţii, agenţii sunt foarte adesea expuşi unor impulsuri opuse, ce concurează unele cu altele şi pe care le „înţelegem" în bloc. Cu ce *forţă* relativă tind să se exprime însă diversele relaţii de sens din „concurenţa de motive", relaţii inteligibile nouă ca fiind *similare* între ele, nu poate fi estimat potrivit experienţei nici măcar de o manieră aproximativă în majoritatea cazurilor, şi de regulă nu putem fi siguri de nimic. Numai izbucnirea concurenţei de motive ne poate lămuri aici. Controlul interpretărilor inteligibile prin raportare la succesul sau, altfel spus, la izbucnirea concurenţei de motive în desfăşurarea efectivă a acţiunii, devine aşadar indispensabilă, aşa cum e cazul oricărei ipoteze. El poate fi realizat cu o precizie relativă numai prin experiment psihologic, în acele cazuri special adecvate şi din păcate reduse la număr; iar în cazurile (la fel de restrânse ca număr) ale fenomenelor de masă numărabile şi explicabile fără echivoc, el poate fi realizat numai într-o manieră extrem de aproximativă şi cu rezultate diferite prin recurs la statistică. De altfel, există doar metoda comparării cât mai multor procese din trecutul istoric sau din viaţa de zi cu zi care altminteri sunt configurate la fel, dar care se deosebesc într-un punct esenţial, şi anume în „motivul" sau „prilejul" cercetat în funcţie de însemnătatea sa practică. Această comparare este o sarcină importantă a sociologiei interpretative. Adesea nu mai rămâne la dispoziţie, din păcate, decât metoda nesigură a „experimentului de gândire", ce constă în *excluderea* unor componente particulare ale lanţului motivaţional şi în conceperea *ulterioară* a unei desfăşurări probabile cu scopul de a ajunge la o explicaţie cauzală.

Aşa-zisa „lege a lui Gresham", de pildă, este o interpretare raţional evidentă a acţiunii umane în condiţii date şi sub premisa ideal-tipică a acţiunii eminamente finalist-raţionale. În ce măsură se acţionează *efectiv* conform acestei legi, acest lucru nu îl poate stabili decât experienţa făcută odată cu scoaterea din circulaţie a monedelor estimate la o valoare inferioară în Constituţie (iar această experienţă nu poate fi făcută până la urmă decât pe cale statistică). Pe această cale, valabilitatea largă a legii este într-adevăr demonstrată. În realitate însă, demersul cunoaşterii a fost următorul: observaţiile empirice existau deja *într-o primă fază*, iar interpretarea a fost

formulată abia ulterior. Fără această interpretare izbutită, nevoia noastră de explicaţii cauzale ar fi rămas în mod evident nesatisfăcută. Pe de altă parte, fără dovada că desfăşurarea comportamentului dedusă (aşa cum presupunem aici) mental de noi trece efectiv în planul real într-o anumită formă, o asemenea „lege" atât de evidentă în sine nu ar reprezenta decât un construct lipsit de valoare pentru cunoaşterea acţiunilor reale. În acest exemplu, concordanţa dintre adecvaţia de sens şi verificarea empirică este cât se poate de logică, iar cazurile sunt suficient de numeroase astfel încât verificările să aibă suficientă validitate. De exemplu, ipoteza ingenioasă, accesibilă prin prisma sensului ei (*sinnhaft erschließbar*), a lui Eduard Meyer cu privire la însemnătatea cauzală a bătăliilor de la Maraton, Salamina sau Plateea pentru specificitatea dezvoltării culturii elene (şi implicit a celei occidentale) – ipoteză susţinută de procese simptomatice cum ar fi comportamentul oracolelor şi profeţilor eleni faţă de persani –, nu poate fi întărită decât prin verificarea comportamentului persanilor în caz de victorie (contra Ierusalimului, Egiptului, popoarelor din Asia Mică), verificare sortită să rămână incompletă. Evidenţa raţională a ipotezei trebuie să servească în mod necesar drept sprijin; însă în foarte multe cazuri unde se impune atribuirea unei explicaţii istorice extrem de evidente în aparenţa ei, posibilitatea unei astfel de verificări aşa cum a fost ea posibilă în cazul menţionat anterior lipseşte. În această situaţie, atribuirea cauzală va rămâne definitiv doar o „ipoteză".

7. Cuvântul „motiv" (*Motiv*) desemnează aici un context semantic care se înfăţişează agentului sau celui care îl observă ca un „temei" (*Grund*) purtător de sens al unui comportament. Un comportament cu o desfăşurare coerentă se va numi „adecvat ca sens" (*sinnhaft adäquat*) în măsura în care raportarea părţilor sale componente unele la altele poate fi acceptată de noi – în conformitate cu obiceiurile noastre curente de a gândi şi simţi – ca formând un context semantic tipic (sau „corect", aşa cum obişnuim să spunem). În schimb, o succesiune de procese este „adecvată cauzal" (*kausal adäquat*) în măsura în care, potrivit cu regulile experienţei, există şansa ca această succesiune să se desfăşoare mereu în acelaşi mod. (*Adecvată ca sens* în accepţia de faţă este de exemplu, soluţia corectă a unui exerciţiu de calcul, aşa cum corespunde ea *normelor* noastre curente de a gândi şi calcula. *Adecvat cauzal* este – în cadrul ocurenţei statistice – probabilitatea unei soluţii „corecte" *sau „false"* pornind de la normele noastre curente; aici intră, prin urmare, şi o „eroare de calcul" tipică sau o „intercalare de probleme".) „Explicaţie cauzală" înseamnă, aşadar, constatarea că, – potrivit unei *reguli* de probabilitate ce poate fi estimată sau, în situaţia destul de rară a unui caz ideal, indicată numeric, – unui anumit proces (interior sau exterior) supus observaţiei empirice i se succede un alt proces (sau apare concomitent cu un alt proces).

O interpretare corectă cauzal a unei acţiuni concrete presupune ca desfăşurarea exterioară şi motivul acţiunii să fie identificate cu acurateţe şi, în acelaşi timp, identificate în contextul lor într-o manieră *inteligibilă.* O interpretare corectă cauzal a unei acţiuni luate ca *tip* (tip inteligibil al unei acţiuni) susţine că un curs de evenimente considerat ca tipic trebuie şi să apară (într-un anume grad) ca adecvat din punct de vedere al sensului, dar şi să poată fi văzut ca adecvat din punct de vedere cauzal (într-un anumit grad). Dacă adecvarea de sens lipseşte, atunci, chiar şi în situaţia unei regularităţi de desfăşurare (psihică şi extrapsihică) mari şi determinabile cu precizie numerică, avem de-a face doar cu o *probabilitate statistică imposibil de înţeles* (sau greu de înţeles în totalitate). Pe de altă parte, chiar adecvarea de sens cea mai evidentă nu reprezintă o afirmaţie cauzală corectă şi cu impact asupra cunoaşterii sociologice decât în măsura în care se aduce dovada existenţei unei *oportunităţi* (cumva determinabile), în care acţiunea *să tindă* spre a prelua *în mod efectiv* desfăşurarea adecvată de sens cu o aproximaţie sau frecvenţă determinabile numeric (fie în medie, fie în caz „ideal"). Numai asemenea regularităţi statistice, corespunzătoare unui sens inteligibil şi intenţionat, reprezintă tipuri de acţiune inteligibile (în sensul folosit aici), altfel spus: „reguli sociologice". Numai asemenea constructe raţionale ale unei acţiuni inteligibile şi cu sens reprezintă tipuri sociologice ale unor întâmplări reale, ce pot fi măcar observate într-o formă aproximativă oarecare. Nici pe departe nu rezultă însă de aici faptul că, în paralel cu adecvaţia de sens scoasă la iveală, apare oportunitatea reală ca desfăşurarea acţiunii să se petreacă tot mai des într-un mod corespunzător acestei adecvaţii; numai experienţa ne poate spune dacă acesta este cazul. *Statistica proceselor străine de sens* (statistica mortalităţii, a degradării, a performanţei maşinăriilor, a averselor de ploaie) există la fel ca şi cea a proceselor cu sens; statistica *sociologică* (statistica criminalităţii, a profesiilor, a preţurilor sau a cultivărilor de teren) se referă numai la procesele cu sens, iar cazuri care conţin *ambele* tipuri de procese, cum ar fi statisticile recoltelor, sunt desigur foarte răspândite.

8. Procese şi regularităţi care, din cauza ininteligibilităţii lor, nu pot fi desemnate în sensul lucrării de faţă ca „fapte sociologice" sau reguli, însă ele nu îşi pierd, desigur, câtuşi de puţin *semnificaţia* din acest motiv, nici chiar pentru sociologie aşa cum o înţelegem noi aici (şi care implică totuşi o reducţie la „sociologia interpretativă", reducţie care însă nu poate şi nici nu trebuie impusă nimănui). În mod inevitabil din punct de vedere metodic, aceste procese şi regularităţi se manifestă într-o categorie diferită de cea a acţiunilor inteligibile, devenind „condiţii", „prilejuri", „constrângeri" sau „stimuli" ale acestora.

9. Acţiunea în sensul unei orientări inteligibile şi cu sens a propriului comportament se înfăţişează nouă întotdeauna drept comportament al uneia sau mai multor persoane. Pentru alte

scopuri de cunoaştere poate fi utilă sau necesară concepţia despre individ ca o asociere de „celule”, ca un complex de reacţii biochimice, iar viaţa lui „psihică” ar putea fi concepută ca fiind constituită din mai multe unităţi (indiferent cât de specializate ar fi acestea). Pe această cale pot fi căpătate cunoştinţe valoroase (reguli de cauzalitate); pe de altă parte, noi nu putem *înţelege* acest comportament manifestat prin reguli. Acest lucru este valabil chiar şi pentru elementele psihice – cu cât mai exact le concepem cu ajutorul ştiinţelor naturii, cu atât mai greu le putem interpreta prin prisma unui *sens* intenţionat subiectiv. Însă pentru sociologie în accepţia textului de faţă (şi la fel şi pentru istorie), tocmai contextul semantic al acţiunii este obiect al percepţiei. Comportamentul unităţilor fiziologice, adică al celulelor sau al elementelor psihice, îl putem (în principiu) măcar observa sau deduce pe baza observaţiilor, iar apoi putem obţine reguli („legi”) pentru ele cu ajutorul cărora să explicăm procese particulare (sau să ordonăm procese particulare anumitor reguli). Însă interpretarea acţiunii ţine cont de aceste fapte şi reguli numai în măsura şi sensul în care ţine cont şi de alte stări de fapt (fizice, astronomice, geologice, meteorologice, geografice, botanice, zoologice, fiziologice, anatomice, stări psihopatologice străine de sens, condiţii ştiinţifice ale unor stări de fapt tehnice etc.).

Pe de altă parte, pentru alte scopuri de cunoaştere (de exemplu juridice) sau pentru ţeluri practice, poate fi mai adecvat şi chiar inevitabil să abordăm entităţile sociale („stat”, „asociaţie”, „societate pe acţiuni”, „fundaţie”) la fel ca pe indivizi (de exemplu, ca purtători de drepturi şi obligaţii, sau ca purtători de acţiuni relevante juridic). Pentru înţelegerea interpretativă a acţiunilor cu ajutorul sociologiei, aceste entităţi reprezintă, dimpotrivă, numai nişte desfăşurări şi contexte ale acţiunilor specifice indivizilor, de vreme ce ele reprezintă doar pentru noi nişte vehicule inteligibile de acţiuni orientate după un sens. Cu toate acestea, în vederea atingerii propriilor scopuri, sociologia nu poate pur şi simplu *să ignore* entităţile mentale colective ale altor abordări disciplinare, căci interpretarea acţiunii se află în mai multe relaţii cu acele concepte colective. (A) Însăşi interpretarea acţiunii implică adesea în mod necesar lucrul cu concepte colective identice cu ale altor discipline (sau numite la fel), altminteri ea nu şi-ar forma o *terminologie* inteligibilă proprie. Limba juriştilor, dar şi limbajul cotidian desemnează ca „stat” atât *conceptul juridic* de stat, cât şi orice stare de fapt a acţiunii sociale *asupra căreia* regulile juridice îşi pretind valabilitatea. Pentru sociologie, starea de fapt numită „stat” nu constă neapărat sau tocmai din componentele ei juridic relevante; în orice caz, în sociologie nu există o entitate colectivă „care acţionează”. Dacă vorbeşte despre „stat”, „naţiune”, „societate pe acţiuni”, „familie”, „corp de armată” sau alte „entităţi” similare, ea se referă mai degrabă *doar* la o desfăşurare specifică a unei acţiuni sociale efective sau posibile ale indivizilor, atribuind astfel

conceptului juridic – pe care îl foloseşte numai datorită preciziei şi consacrării sale în uz – un cu totul alt sens. — (B) Interpretarea acţiunii trebuie să ţină cont de următorul fapt esenţial: anume că acele entităţi colective ce aparţin de gândirea cotidiană, juridică sau a altor discipline sunt de fapt *reprezentări* mentale – în parte ale unor entităţi, în parte ale unor lucruri cu caracter normativ – ale unor oameni reali (nu doar ale judecătorilor şi funcţionarilor, ci şi ale „publicului"). Acţiunile acestor oameni *se orientează* după ele, iar ele au ca atare o semnificaţie cauzală extrem de mare, uneori de-a dreptul dominantă, pentru modul de desfăşurare a acţiunilor săvârşite de oameni reali. Această constatare este valabilă în special pentru reprezentările cu caracter *normativ* (sau *non-normativ*). (Din această cauză, un „stat" modern apare într-o proporţie nu tocmai neglijabilă sub forma unui complex de cooperare specifică unor oameni, şi asta *pentru că* anumiţi oameni îşi orientează acţiunile după *reprezentarea* statului *ca* existând sau ca fiind *neapărat* de această formă; altfel spus, după reprezentarea ideii că asemenea ordini de orientare juridică *sunt valabile*. Dar despre aceasta vom vorbi mai încolo.) În vreme ce pentru scopurile terminologice ale sociologiei de la punctul (A) ar fi posibil, deşi extrem de pedant şi exagerat, ca aceste concepte folosite *nu doar* în domeniul normelor juridice, ci şi în descrierea întâmplărilor reale, să fie eliminate şi înlocuite cu concepte noi, pentru starea de fapt de la punctul (B) până şi acest lucru este exclus. — (C) Metoda aşa-zisei sociologii „organice" (un clasic în domeniu este ingenioasa carte *Construcţia şi viaţa corpului social* a lui Schäffle) caută să explice cooperarea socială pornind de la un „întreg" (de exemplu de la întregul „economiei naţionale"), în cadrul căruia individul şi comportamentul său sunt interpretaţi în aceeaşi manieră în care fiziologia tratează poziţia unui „organ" fizic în „gospodăria" organismului (adică plecând de la „conservarea" sa). (A se vedea aici cunoscuta spusă a unui fiziolog: „§ x Splina. Despre splină nu ştim nimic, domnii mei. Atât despre splină!" În realitate, fiziologul respectiv „ştia" destul de multe despre splină cu privire la poziţie, mărime, formă etc., însă nu-i putea indica „funcţia", iar incapacitatea aceasta el a numit-o „neştiinţă"). În ce măsură acest tip de observaţie *funcţională* a „părţilor" unui „întreg" se impune (în mod necesar) ca definitivă, nu va fi abordat aici în detaliu: este cunoscut faptul că observaţiile biochimice şi biomecanice nu s-au mulţumit să rămână la acest stadiu. Pentru o sociologie interpretativă, o asemenea formă de exprimare poate (1) să servească (în scopul) unor ilustrări practice şi unor orientări provizorii (putând fi extrem de folositoare şi necesare în această funcţie – însă putând fi de asemenea şi extrem de dezavantajoase atunci când duc la o supraevaluare a valorii lor de cunoaştere şi la un fals realism al conceptelor). Şi tot forma aceasta de exprimare (2) poate de una singură să ne ajute, în funcţie de circumstanţe, să identificăm acea acţiune socială a cărei înţelegere interpretativă este

importantă pentru explicarea unui anumit context. Abia aici *începe* însă analiza sociologică (în sensul acordat aici cuvântului „sociologie"). În cazul „entităţilor sociale colective" (spre deosebire de „organisme"), ne aflăm în situaţia de *a trece dincolo* de simpla constatare a unor contexte funcţionale şi a unor reguli („legi") şi de a realiza ceva de-a pururi inaccesibil tuturor „ştiinţelor naturii" (în sensul emiterii de către aceste ştiinţe a unor reguli cauzale pentru întâmplări şi entităţi şi „explicarea" de întâmplări izolate pornind de la ele): prin aceasta ne referim tocmai la „înţelegerea" comportamentului *indivizilor* participanţi, pe când comportamentul unor celule *nu* îl „înţelegem", ci doar îl pricepem din punct de vedere funcţional şi îl stabilim în acord cu *regulile* desfăşurării sale. Acest surplus de realizare garantat de explicaţia interpretativă în comparaţie cu explicaţia observativă se datorează, desigur, caracterului mult mai ipotetic şi mai fragmentar al rezultatelor ce urmează a fi obţinute în urma interpretării. Şi totuşi, tocmai *ea* reprezintă specificul cunoaşterii sociologice.

Nu vom explica aici în ce măsură comportamentul animalelor ne este *ca atare* „inteligibil", ori invers – ambele cazuri fiind de dimensiuni problematice şi nesigure ca sens – şi în ce măsură ar putea exista şi o sociologie a relaţiilor dintre animale (domestice, de vânătoare) şi oameni (multe animale „înţeleg" de pildă ordine, sentimente de furie sau dragoste, intenţii agresive şi reacţionează la ele într-un mod care, evident, nu este exclusiv instinctiv sau mecanic, ci este pătruns întrucâtva de un sens conştientizat şi orientat în funcţie de experienţă). Luat în sine, gradul nostru de capacitate empatică nu este semnificativ mai mare în raport cu comportamentul „oamenilor naturali" (*Naturmenschen*; termen folosit în secolul al XIX-lea în antropologia germană pentru oamenii primitivi – n.tr.). Nu dispunem însă uneori mai deloc, alteori în mod insuficient, de mijloace *sigure* pentru a stabili starea de fapt subiectivă la un animal: după cum se ştie, problemele psihologiei animale sunt pe cât de interesante, pe atât de spinoase. Trebuie notată aici în special existenţa de comunităţi animale care de care mai diverse: „familii" monogame şi poligame, cirezi, haite şi, nu în ultimul rând, „societăţi" cu repartizări de funcţii. (Gradul de diferenţiere funcţională a acestor comunităţi animale nu merge în niciun caz în paralel cu gradul diferenţierii organelor sau cu cel al dezvoltării morfologice la specia în cauză. Acesta este cazul diferenţierii funcţionale la termite, iar ca urmare a acestui fapt, creaţiile lor sunt mult mai diferenţiate ca la furnici şi albine.) Aici observaţia strict funcţională care implică investigarea funcţiilor cruciale ale tipurilor individuale („regi", „regine", „muncitori", „soldaţi", „trântori", „animal cu rol reproducător", „regine-surogat" etc.) întru conservarea comunităţilor animale respective – adică a hrănirii, apărării, reproducerii sau restructurării lor – reprezintă adesea, cel puţin până în prezent, stadiul definitiv ce poate fi atins şi cu a cărui constatare

cercetătorul trebuie să se mulţumească. Multă vreme, ceea ce trecea dincolo de această limită nu era altceva decât speculaţie sau cercetare cu privire la gradul în care moştenirea genetică, pe de o parte, şi mediul înconjurător, pe de altă parte, puteau să participe la dezvoltarea acestor înclinaţii „sociale”. (A se vedea aici în special disputele dintre Götte şi Weismann, a cărui lucrare *Omnipotenţa selecţiei naturale* se întemeia foarte mult pe deducţii extraempirice.) Totuşi, cercetătorii bine văzuţi sunt perfect de acord asupra faptului că această limitare la cunoaşterea funcţională este provocată de o *automulţumire* ce nu poate fi evitată şi care, aşa cum sperăm, este numai temporară (a se vedea aici pentru stadiul actual al cercetărilor despre termite lucrarea lui von Escherich, *Termitele sau furnicile albe*, apărută în 1909). Ei doresc să pătrundă nu doar „importanţa conservării”, altfel lesne de priceput, înscrisă în funcţiile tipurilor individuale diferenţiate sau felul în care diferenţierea tipurilor se explică fără – sau în caz contrar: prin – premisa eredităţii unor caracteristici dobândite (în cazul acceptări acestei premise intervine şi problema felului în care această premisă este interpretată). Pe lângă aceste lucruri, ei vor să afle şi: (1) ce anume *determină* apariţia diferenţierilor la un exemplar în stadiu incipient, neutru şi nediferenţiat; (2) ce anume *împinge* individul diferenţiat să se comporte (în medie) de aşa manieră încât să servească efectiv interesului de conservare al grupului diferenţiat. Acolo unde au existat progrese de cunoaştere în această privinţă, ele au fost realizate prin demonstrarea pe cale experimentală sau prin presupunerea existenţei unor stimuli chimici sau a unor stări de fapt fiziologice (procese de hrănire, sterilizare etc.). În ce măsură există o speranţă incertă de a face probabilă şi existenţa unei orientări „psihologice” sau „cu sens”, nici măcar specialistul nu ne poate spune. O schemă manevrabilă a stării mentale a acestor exemplare animale în baza unei „înţelegeri” purtătoare de sens apare ea însăşi ca un ideal ce poate fi atins numai între anumite limite. În orice caz, nu de aici trebuie să aşteptăm o „înţelegere” a acţiunii sociale a omului, ci mai degrabă invers: pentru a înţelege acţiunile animalelor, se lucrează şi trebuie lucrat cu analogii din lumea oamenilor. De aşteptat ar fi, poate, ca aceste analogii să ne fie de folos la întrebarea: în ce raport anume se află domeniul diferenţierii pur *mecanice* şi *instinctive* din stadiile timpurii faţă de inteligibilul purtător de sens în regim individual şi ulterior faţă de ceea ce a fost creat raţional şi *conştient.* Sociologia interpretativă va trebui, desigur, să nu lase niciun dubiu în privinţa faptului că şi în epocile de început ale omului prima componentă (diferenţierea mecanică şi instinctivă) predomină într-o manieră copleşitoare; de asemenea, ea va trebui să rămână conştientă de influenţa neîntreruptă (şi de o importanţă crucială) a acestei componente în stadiile ulterioare ale dezvoltării omului. Toată acţiunea „tradiţională” (§ 2), precum şi aspecte largi ale „harismei” (cap. III) ca germen de „contaminare” psihică şi purtător de „stimuli de dezvoltare” în

plan sociologic sunt strâns înrudite cu desfăşurări de evenimente în tranziţii imperceptibile – desfăşurări ce nu pot fi înţelese decât cu ajutorul biologiei şi care nu pot fi explicate din punct de vedere al motivaţiei decât, eventual, într-o manieră fragmentară. Acest fapt nu scuteşte însă sociologia interpretativă de sarcina ei de a aduce – conştientă de limitele înguste în care se află – contribuţiile pe care numai ea le *poate* aduce.

Diversele lucrări ale lui Othmar Spann, deseori bogate în idei în pofida greşelilor ocazionale de interpretare şi mai ales a argumentărilor emise în baza unor judecăţi pure de valoare ce nu ţin de cercetarea empirică, susţin un punct de vedere indubitabil corect atunci când atenţionează asupra însemnătăţii pe care interogarea preliminară funcţională (el o numeşte „metodă universalistă") o are pentru orice tip de sociologie – atenţionare care, ce-i drept, nu este contestată serios de nimeni. Trebuie mai întâi să ştim, desigur, care acţiune este *importantă* din perspectiva „conservării" (şi mai apoi a specificităţii culturale!) şi care anume din perspectiva perfecţionării unui tip de acţiune socială, pentru a putea formula mai apoi întrebarea: cum apare acest soi de acţiune? ce motive se află la baza sa? Mai întâi trebuie ştiut *ce anume face* un „rege", un „funcţionar", un „întreprinzător", un „proxenet", un „magician", ce „acţiune" tipică (menită să plaseze individul respectiv în una dintre categoriile respective) este aşadar *importantă* şi de luat în considerare pentru analiza sociologică, înainte ca această analiză să fie iniţiată („raportare la valori" în accepţia lui Heinrich Rickert). Abia această analiză duce la îndeplinire ceea ce înţelegerea sociologică a acţiunilor săvârşite de oameni – şi numai de oameni – împărţiţi pe tipuri poate şi este obligată să îndeplinească. Neînţelegerea enormă provocată de iluzia că o *metodă* „individualistă" (în *oricare* sens) ar putea implica o *evaluare* individuală trebuie dezminţită, la fel cum trebuie dezminţită şi părerea că inevitabilul caracter raţionalist al *formării de concepte* ar presupune o credinţă în predominanţa motivelor raţionale sau chiar o *apreciere pozitivă* a „raţionalismului". O economie socialistă trebuie înţeleasă ca fiind la fel de „individualistă" – adică interpretată şi *înţeleasă* pornind de la *acţiunea indivizilor*, a tipurilor de „funcţionari" care se implică în ea – ca şi procesele de schimb efectuate după teoria utilităţii marginale (sau a unei metode mai „bune" ce trebuie găsită, dar care să fie *similară* în această privinţă). Căci şi acolo munca empirică de bază a sociologului începe cu întrebarea: ce motive *i-au determinat* şi îi *determină* pe funcţionarii şi membrii acestei „comunităţi" să se comporte astfel încât comunitatea să fie *înfiinţată* şi să *îşi păstreze existenţa*? Toate formările de concepte (care pornesc de la „întreg") asigură numai o muncă preliminară în acest scop, chiar dacă folosul şi caracterul indispensabil al acestei munci (atunci când este îndeplinită cum trebuie) sunt, desigur, incontestabile.

10. „Legile” – aşa cum ne-am deprins să desemnăm unele principii ale sociologiei interpretative cum ar fi „legea lui Gresham” – reprezintă *oportunităţi* tipice, întărite prin observaţii, ale desfăşurării unei acţiuni *aşteptate să aibă loc* date fiind anumite stări de fapt, oportunităţi care pot fi *înţelese* din anumite motive tipice şi din sensul tipic intenţionat de agent. Ele sunt extrem de inteligibile şi clare în măsura în care la baza desfăşurării tipice observate stau motive pur finalist-raţionale (sau, altfel spus, dacă aceste motive pot fi puse din raţiuni de finalitate la baza desfăşurării tipice elaborate metodic), precum şi dacă raportul dintre scop şi mijloace este exprimat clar în judecăţi empirice (când mijloacele sunt „inevitabile”). În acest caz se admite afirmaţia că, *dacă se acţionează strict finalist-raţional, atunci trebuie acţionat aşa şi nu altfel* (pentru că, din raţiuni tehnice, participanţii nu dispun – pentru atingerea scopurilor lor clar exprimabile – decât de aceste mijloace şi nu de altele). Tocmai acest caz demonstrează, în acelaşi timp, cât de eronată este încercarea de a vedea într-o oarecare formă de „psihologie” un ultim „fundament” al sociologiei interpretative. Prin „psihologie”, fiecare înţelege astăzi altceva. Din raţiuni metodice, separarea dintre „fizic” şi „psihic”, străină în *acest* sens de ştiinţele acţiunii, se justifică pentru abordarea ştiinţifică a anumitor procese. Rezultatele unei ştiinţe a psihologiei care cercetează cu mijloacele ştiinţelor naturii *numai* ceea ce metodologia ştiinţelor naturii înţelege ca fiind „psihic”, şi care *nu* interpretează la rândul ei (ceea ce este cu totul altceva) comportamentul uman în perspectiva unui *sens* intenţionat, pot căpăta – la fel ca şi rezultatele oricărei alte discipline – o însemnătate mare (şi prezintă chiar adesea însemnătate mare) pentru o analiză sociologică, iar asta indiferent de alcătuirea metodologică a acestei psihologii. Totuşi, sociologia *nu* se află în nişte raporturi în general mai apropiate cu psihologia decât cu alte discipline. Eroarea constă aici în conceptul de „psihic”, anume în faptul că „psihic” e tot ce nu e „fizic”. Şi totuşi, *sensul* unui exemplu de calcul matematic intenţionat de cineva nu este „psihic”. Cugetarea raţională a unui om dacă o anumită acţiune favorizează sau nu anumite interese date în concordanţă cu urmările scontate, precum şi decizia luată conform rezultatului nu devin cu nimic mai inteligibile prin apelarea la consideraţii de ordin „psihologic”. Tocmai pe asemenea premise raţionale îşi construieşte sociologia (inclusiv economia naţională) majoritatea „legilor”. Cât priveşte explicaţia sociologică a aspectelor iraţionale ale unei acţiuni, psihologia *interpretativă* poate, din contră, să aducă nişte contribuţii foarte importante şi cu adevărat de necontestat, însă acest lucru nu schimbă cu nimic situaţia metodologică de bază.

11. Sociologia – aşa cum s-a sugerat deja în repetate rânduri ca premisă – construieşte *concepte-tip* şi caută reguli *generale* ale evenimentelor. Aici ea se află la polul opus istoriei, care urmăreşte să ofere analize şi explicaţii ale acţiunilor, entităţilor, personalităţilor *individuale* cu un

semnificativ impact *cultural*. Formarea de concepte în sociologie extrage din *materialul* sociologic înţeles sub formă de paradigme realităţile acţiunii, care îşi păstrează relevanţa şi sub criterii istorice, chiar dacă nu se limitează exclusiv la aceste realităţi. Înainte de toate, ea îşi construieşte conceptele *şi* în perspectiva de a sprijini explicaţii cauzale istorice ale fenomenelor cu impact cultural. Ca la orice ştiinţă generalizatoare, natura specifică a abstracţiunilor din sociologie condiţionează conceptele ei ca fiind relativ *golite de conţinut* faţă de realitatea concretă a istoricităţii. Ce are de oferit ea în schimb este o *claritate* sporită a conceptelor. Această claritate sporită poate fi atinsă printr-o valoare cât mai ridicată a *adecvaţiei de sens*, aşa cum tinde spre aceasta procesul de formare a conceptelor în sociologie. Acest proces poate fi realizat pe deplin prin concepte şi reguli *raţionale* (finalist-raţional sau valoric-raţionale), iar de asta s-a ţinut cont în mod deosebit până acum. Însă sociologia încearcă şi să capteze fenomenele iraţionale (mistice, profetice, sufleteşti, afective) prin concepte teoretice *adecvate ca sens*. În toate situaţiile, ea *se îndepărtează* de realitate şi slujeşte cunoaşterii acesteia prin faptul că, indicând gradul de *aproximativitate* a unui fenomen istoric cu ajutorul unuia sau mai multor concepte, fenomenul respectiv poate fi clasificat. Acelaşi fenomen istoric poate fi de exemplu configurat într-una dintre componentele sale ca „feudal", în alta ca „patrimonial", în alta ca „birocratic" iar în alta drept „harismatic". Pentru ca prin aceste cuvinte să se înţeleagă ceva *clar,* sociologia trebuie la rândul ei să configureze tipuri „pure" („ideale") pentru desemnarea de entităţi care prezintă o *adecvaţie de sens* cât se poate de consecventă şi unitară şi care tocmai din acest motiv se manifestă în lumea reală tot atât de rar sub o formă ideală, *pură*, ca şi o reacţie fizică al cărei calcul este condiţionat de premisa existenţei vidului. Cazuistica sociologică nu este posibilă decât plecând de la tipul *pur* („ideal"). Că sociologia foloseşte ocazional şi un tip *mediu* din categoria tipurilor empiric-statistice – un construct care nu mai are nevoie de nicio precizare metodologică – este de la sine înţeles. Însă atunci când vorbeşte de cazuri „tipice", ea, dacă se îndoieşte, se referă la *tipul ideal* care *poate* fi la rândul său raţional sau iraţional, fiind raţional în majoritatea cazurilor (şi întotdeauna în teoria economiei naţionale), însă construit mereu pe baza unei *adecvări de sens*.

Trebuie clarificat de asemenea că „mediile" şi „tipurile medii" pot fi elaborate în oarecare măsură în domeniul sociologiei *doar* acolo unde există diferenţe *de grad* între comportamente *de aceeaşi natură* definite în funcţie de un sens. Această situaţie are incidenţa ei. În majoritatea cazurilor însă, acţiunea relevantă sociologic sau istoric este influenţată de motive *eterogene* din punct de vedere calitativ, între care nu se poate trasa un caz „mediu" în adevăratul sens al cuvântului. Acele constructe ideal-tipice ale acţiunii sociale, pe care şi le propune, de exemplu,

teoria economică, sunt prin urmare „străine de realitate” în sensul în care întreabă direct – în acest caz – cum anume s-ar acţiona în cazul unei raţionalităţi finaliste ideale orientate pur economic: (1) pentru a înţelege o acţiune co-determinată de constrângeri ale tradiţiei, afecte, erori, implicaţii ale unor scopuri non-economice sau anumite luări în considerare *până în gradul în care* acea acţiune a fost cu adevărat, sau obişnuieşte să fie – la o evaluare în medie – co-determinată din punct de vedere economic şi finalist-raţional într-un caz concret; (2) dar şi pentru a facilita cunoaşterea motivelor ei *reale* prin remarcarea *discrepanţei* dintre desfăşurarea ei reală şi cea ideal-tipică. În mod similar va trebui să se procedeze cu constructul ideal-tipic al unei atitudini acosmiste faţă de viaţă (de exemplu faţă de politică şi economie), condiţionată de un misticism consecvent. Cu cât mai precis şi mai clar sunt construite tipurile ideale sau, altfel spus, cu cât mai *îndepărtate de realitate* sunt ele în acest sens, cu atât mai eficientă este contribuţia lor în plan terminologic, clasificator precum şi euristic. Explicarea cauzală concretă cu ajutorul istoriei a întâmplărilor izolate nu procedează altfel atunci când investighează mai întâi mental (aşa cum trebuie de altfel să o facă) şi la Moltke cât şi la Benedek – de exemplu pentru explicarea desfăşurării campaniei din 1866 – cum anume ar fi acţionat fiecare dintre cei doi dacă ar fi cunoscut în întregime poziţia sa şi a adversarului; în faza următoare, explicarea cauzală istorică ajunge să compare acest model ipotetic cu felul în care s-a acţionat efectiv urmând ca mai apoi să *explice* cauzal tocmai discrepanţa observată (indiferent dacă aceasta ar fi fost condiţionată de o informaţie falsă, de o eroare reală, de o socoteală greşită, de temperamentul persoanei, sau de consideraţii strategice). Şi aici este întrebuinţat (latent) un construct ideal-tipic finalist-raţional.

Conceptele constructive ale sociologiei sunt însă ideal-tipice nu doar privite din afară, ci şi dinăuntru. Acţiunea *reală* se desfăşoară în majoritatea cazurilor într-o semiconştienţă înăbuşită, sau inconştienţă, cu privire la „sensul intenţionat” al ei. Agentul „simte” mai degrabă în mod vag acest sens în loc să îl ştie sau să şi-l „clarifice”, acţionând de multe ori instinctiv sau după cum îi e obiceiul. Doar ocazional şi în cazuri de acţiune uniformă a indivizilor este perceput în mod conştient un sens (raţional sau iraţional) al acţiunii. O acţiune cu sens cu adevărat eficientă, adică perfect conştientă şi clară, reprezintă în realitate mai degrabă un caz limită. Această stare de fapt trebuie luată mereu în considerare de orice investigaţie istorică sau sociologică în momentul analizării *realităţii*. Totuşi, acest lucru nu trebuie să împiedice sociologia să îşi formeze *conceptele* printr-o clasificare a „sensurilor intenţionate” posibile, comportându-se ca şi cum acţiunea s-ar desfăşura efectiv în mod conştient şi orientată după un sens. Ea trebuie să ţină cont mereu de discrepanţa faţă de realitate, atunci când realitatea este privită în forma ei concretă, şi să evalueze discrepanţa aceasta în funcţie de grad şi tip.

Din punct de vedere metodologic, ne confruntăm deseori cu alegerea dintre termeni neclari şi clari ce se adeveresc a fi ireali sau ideal-tipici. În acest caz, termenii ideal-tipici sunt de preferat din punct de vedere ştiinţific. (Cu privire la toate acestea a se vedea *Arc[hiv] f[ür] Sozialwiss[enschaften]* XIX a.a.O. [vgl. WL] S. 190ff.).

II. Conceptul de acţiune socială

1. Acţiunea socială (inclusiv abţinerea de la faptă sau acceptarea unui lucru) poate fi orientată în funcţie de comportamentul trecut, prezent, sau potenţial viitor al altora (răzbunare pentru atacuri mai vechi, respingerea unui atac prezent, măsuri de apărare contra unor atacuri viitoare). „Ceilalţi" pot fi indivizi sau cunoscuţi, un număr nedeterminat de indivizi sau persoane cu totul necunoscute („banii", de exemplu, reprezintă un bun de schimb, pe care agentul îl acceptă în cadrul schimbului, fiindcă acţiunea sa se orientează după aşteptarea ca un număr mare de persoane – e drept, necunoscute şi nedeterminate – să fie dispuse în viitor să facă operaţiuni de schimb în bani).

2. Nu orice formă de acţiune – inclusiv de acţiune îndreptată în exterior – trebuie înţeleasă ca acţiune „socială" în sensul reţinut aici. Acţiunile pornite din exterior nu trebuie considerate acţiuni sociale dacă se orientează după aşteptările unor entităţi non-umane. Comportamentul pornit din interior reprezintă o acţiune socială numai atunci când se orientează după comportamentul altora. Comportamentul religios, de pildă, nu trebuie considerat acţiune socială dacă a rămas de exemplu în stadiul de contemplare, rugăciune solitară etc. Activitatea economică (a unui individ) trebuie considerată acţiune socială numai atunci când şi în măsura în care ţine cont şi de comportamentul unei terţe părţi. Aşadar, luată în sens larg şi formal ea este acţiune socială prin faptul că reflectă respectarea propriei capacităţi discreţionare de a dispune de bunuri economice prin intermediul unor terţe persoane. Din punct de vedere material, ea este acţiune socială prin faptul că ţine cont, de exemplu, de dorinţele viitoare ale unor terţe persoane în procesul de consum şi îşi orientează în funcţie de aceste dorinţe modul propriu de „economisire"; sau prin faptul că, în cadrul procesului de producţie, pune la baza orientării sale dorinţa viitoare a unor terţe părţi.

3. Nu orice formă de contact interuman este de natură socială – ea reprezintă doar un comportament personal şi cu sens orientat după comportamentul altcuiva. O ciocnire între doi biciclişti, de exemplu, este un simplu eveniment ce poate fi comparat cu un eveniment din natură.

Pe de altă parte, încercarea lor de a se evita reciproc precum şi înjurăturile, bătaia sau discuţia paşnică de pe urmă reprezintă „acţiuni sociale”.

4. Acţiunea socială nu este identică nici cu (a) acţiunea *uniformă* a mai multora şi nici cu (b) orice acţiune *influenţată* de comportamentul altora. (A) Dacă o mulţime de oameni îşi deschid umbrelele simultan atunci când începe o ploaie, acţiunea unuia nu este orientată atunci (de regulă) după comportamentul altuia, ci acţiunea tuturor este orientată în mod similar după nevoia de protecţie contra ploii. – (B) Este cunoscut faptul că acţiunea unui individ este puternic influenţată de simplul fapt că este situată în cadrul unei „mase” aglomerate într-un anumit spaţiu (obiect de cercetare pentru domeniul „psihologiei maselor”, de exemplu în genul lucrărilor lui Le Bon) – această acţiune este *condiţionată de mase*. Iar grupurile împrăştiate pot la rândul lor, printr-un comportament colectiv care să acţioneze simultan sau succesiv asupra individului (de exemplu prin intermediul presei) şi să fie şi receptat ca atare, să facă în aşa fel încât comportamentul individului să devină condiţionat de mase. Anumite forme de a reacţiona sunt fie făcute posibile, fie îngreunate de simplul fapt că individul se simte „parte” a unei mase. În urma acestui fapt, un anumit eveniment sau comportament uman poate provoca reacţii care mai de care mai diverse: voie bună, mânie, entuziasm, disperare sau emoţii de tot felul, care luate separat nu s-ar manifesta (sau ar apărea mult mai greu) ca urmări dacă nu ar exista o relaţie *cu sens* între comportamentul individului şi faptul apartenenţei sale la o masă. O acţiune de acest tip care să fie provocată sau co-determinată în desfăşurarea ei ca reacţie la simpla existenţă a unei „mase”, fără ca acea acţiune să fie raportată cu sens la acest fapt, nu este considerată drept „acţiune socială”. Linia de demarcaţie este însă una extrem de subţire, căci nu doar la demagogi, de exemplu, ci şi la publicul de masă, un anumit grad de relaţii de sens, variabil ca mărime şi interpretare, poate apărea ca stare de fapt a unei „mase”. – Mai departe, nu este considerată „acţiune socială” simpla „imitare” a acţiunii altora (căreia Gabriel Tarde îi acordă pe bună dreptate o mare importanţă) atunci când aceasta are loc doar reactiv, fără ca ea să fie orientată cu sens după comportamentul altor persoane. Linia de demarcaţie este atât de subţire, încât o diferenţiere pare cu totul imposibilă; totuşi, simplul fapt că un individ urmează o procedură şi în propriul caz după ce a învăţat-o de la alţii nu reprezintă o „acţiune socială” în sensul nostru. Căci această acţiune nu este orientată *după* comportamentul altei persoane, ci agentul şi-a însuşit anumite oportunităţi obiective *prin* observarea acestui comportament şi se orientează în funcţie de *aceste oportunităţi*. Acţiunea lui nu este *cauzală*, dar nici cu sens, ci determinată de o acţiune din afară. Pe de altă parte, dacă, de exemplu, o acţiune străină este imitată pentru că este „la modă”, tradiţională, exemplară, socialmente „distinsă” etc., atunci există o raportare cu sens privitoare la

comportamentul celor care au fost imitaţi, sau la comportamentul unei terţe părţi, sau la comportamentul ambelor. Între acestea există desigur diverse tranziţii. Ambele cazuri – condiţionarea de către mase şi imitarea – sunt greu de demarcat şi reprezintă cazuri limită ale acţiunii sociale, aşa cum vom avea deseori prilejul să constatăm; un exemplu tipic ar fi comportamentul tradiţional (§ 2). Motivul acestei fluidităţi constă – în aceste cazuri precum şi în altele – în faptul că orientarea după un comportament din afară şi sensul propriei acţiuni nu pot fi mereu constatate clar sau măcar *conştientizate*, ba încă sunt chiar mai rar conştientizate pe deplin. Tocmai din acest motiv, simpla „influenţare" şi „orientare" cu sens nu pot fi separate mereu clar una de cealaltă. Însă ele pot fi separate conceptual, chiar dacă imitarea exclusiv „reactivă" are *cel puţin* acelaşi *impact* sociologic pe care îl are „acţiunea socială" în adevăratul sens al cuvântului. Sociologia nu are în niciun caz de-a face *numai* cu „acţiuni sociale", ci acestea alcătuiesc doar faptul central cu care ea (forma de sociologie întreprinsă aici) se ocupă şi care o *constituie* ca ştiinţă. Cu aceasta nu am spus însă nimic cu privire la *importanţa* acţiunii sociale în raport cu alte stări de fapt.

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 4 (2018)

Marius Vasileanu
mariusdelavoronet@yahoo.com

Annick de Souzenelle în România

Prietenia mea cu doamna Annick de Souzenelle, strălucit antropolog al religiilor, este una de suflet, astfel încât evocarea care urmează devine o mărturisire. Și este prima oară când o fac, mai pe larg.

Nu rețin cu exactitate prima vizită a doamnei Annick de Souzenelle în România, cu siguranță, aceasta s-a petrecut în a doua parte a anilor ’90. A fost invitată simultan de prieteni de-ai mei pasionați de acupunctură și de tradiția spirituală chineză, adunați în jurul inegalabilului medic acupunctor Ioan Ladea, pe de o parte, iar de cealaltă parte de cei – foarte puțini numeric – căutători într-ale yogăi, coordonați de profesorul Mario Sorin Vasilescu, grupați într-un grup de cercetare, autentic, singurul de altfel din România membru al Uniunii Europene de Yoga. Frecventam pe atunci ambele grupări, în cercetările mele de antropologie, căci erau oameni realmente frumoși, sinceri și buni creștini, în pofida prostiilor puse – îndreptățit, în mare măsură – mai ales pe seama yogăi, într-o Românie deja captivă sectelor de sorginte indiană (Hare Krishna, Ananda Marga, Sahaja Yoga etc.) ori autohtone (MISA ş.a.). În yoga, practicanții români, cei adevărați, nu închipuiți – plasați în siajul lui Mircea Eliade și Sergiu Al-George –, au fost și sunt foarte-foarte puțini, probabil câteva sute. Aceștia s-au debarasat treptat de ambalajul și exotismul indian și au făcut realmente cercetare – consiliată de medici, de psihologi, de antropologi. Numai cei care au avut acces la o disciplină autentică au înțeles că yoga este o cale de (auto)cunoaștere, independentă de orice religie. De aceea, faptul că pe aceeași scenă, la Sala Dalles (Bucureşti) între cei care au apărut alături de Annick de Souzenelle, dr. Ioan Ladea și prof. Mario Vasilescu, au fost și medici acupunctori binecunoscuți, precum dr. Laurențiu Teodorescu, fizicieni renumiţi precum Ioan Mamulaș şi Andrei Dorobanțu ori... cosmonautul Dumitru Prunariu nu trebuie să mire pe nimeni. De pildă, puțină lume știe: și cosmonauții ruși, și cei americani au fost și sunt

ajutați de specialiști în acupunctură ori în yoga...! Antropologia este o disciplină vie, iar cercetările legate de aceasta – unele, iată, de graniță – abia așteaptă a fi aprofundate...

Doctorul Ioan Ladea devenise deja renumit prin descoperirile și scrierile sale în domeniul acupuncturii, pornite de la textele chineze tradiționale, date fiind cunoștințele lui de chineză veche, avea să fie chiar premiat de statul chinez, astfel încât a fost firesc să fie remarcat de cei mai cunoscuți specialiști europeni, între care marele medic francez Jean Marc Kespi. Acesta era prieten cu Annick de Souzenelle și a facilitat, pentru început, corespondența între doctorul Ioan Ladea și Annick de Souzenelle, de unde și invitația lansată cunoscutului antropolog francez de a vizita România.

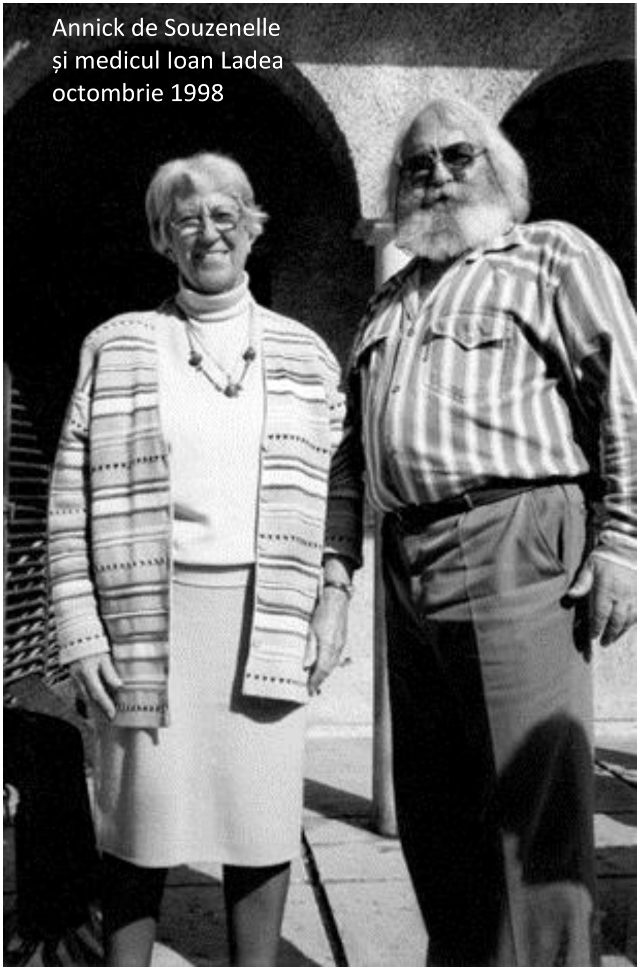
Annick de Souzenelle
și medicul Ioan Ladea
octombrie 1998

În total au fost șapte sau opt vizite în România, cred, pe parcursul a peste zece ani. Cum de la prima vizită s-a pus problema să-i oferim doamnei Annick de Souzenelle și o excursie pe la câteva din celebrele mănăstiri ortodoxe românești, în primul rând în Bucovina, prietenii mei au apelat la mine pentru a-i fi ghid, ceea ce a fost o mirabilă șansă. Împrietenindu-ne, am însoțit-o ulterior în *toate* călătoriile prin România, și nu au fost puține.

Trebuie subliniat aici că Annick de Souzenelle se convertise la creștinismul ortodox încă din prima jumătate a vieții.[1] „Am trecut de la catolici la ortodocși ca să

[1] Mărturia convertirii doamnei Annick de Souzenelle la creștinismul ortodox poate fi citită în volumul *Primul duhovnic, prima spovedanie*, (coord.) Marius Vasileanu, Ed. Lumea credinței, București, 2017, pp. 104-112.

devin o mai bună catolică”, avea să-mi spună, cândva.

(Cer permisiunea să nu mă formalizez prea tare în aceste mărturii și să-i spun uneori pe numele mic, așa cum fac și în realitate – fapt relativ banal în Occident, indiferent de vârsta interlocutorilor.)

Așadar, Annick este un practicant veritabil al creştinismului, astfel încât absolut toate călătoriile prin România au fost, în realitate, pelerinaje pe la marii noștri duhovnici, care încă trăiau pe-atunci, ori pe la câteva binecunoscute mănăstiri ortodoxe.

Voi reveni imediat la aceste pelerinaje, nu înainte de a vorbi însă, în câteva fraze, despre conferințele pe care Annick de Souzenelle le-a susținut în România.

Desigur că prietenia cu românii ortodocși ori cu alți cercetători a fost mai amplă, astfel încât Annick de Souzenelle era deja foarte atașată, într-o vreme, chiar de reprezentanții oficiali ai Bisericii Ortodoxe Române din diaspora europeană. Pe-atunci încă nu fuseseră înființate cele două Mitropolii Ortodoxe românești din Europa, dar Înalt Prea Sfințitul Iosif Pop slujea în Franța și în alte țări europene, era foarte iubit, iar Annick mi-a vorbit entuziastă despre viitorul mitropolit.

Nu mai știu în ce împrejurări l-a cunoscut și pe pr. prof. Dumitru Abrudan de la Sibiu și a fost invitată să susțină o conferință la Facultatea de Teologie Ortodoxă de acolo, ceea ce s-a și petrecut. În anii următori, fiindcă studiile sale erau deja cunoscute în România, iar *Simbolismul corpului uman,* cartea care o făcuse celebră, fusese deja tradusă în limba română,[2] Annick de Souzenelle a fost invitată și a conferențiat la Facultatea de Teologie Ortodoxă din București și la cea din Iași. Aici, în capitala Moldovei, a avut loc o scurtă întâlnire și cu (pe-atunci) mitropolitul Daniel, iar gazdă i-a fost unul dintre cei mai buni cunoscători și traducători ale paginilor scrise de Annick de Souzenelle, anume pr. prof. Gheorghe Popa.

Alte conferințe s-au petrecut la Universitatea de Medicină din București și la Timișoara. În Banat a fost invitată de doamna doctor homeopat Ofelia Lugojan, unul dintre cei mai spiritualizați medici creștini pe care i-am cunoscut. În capitală, Annick de Souzenelle a mai ținut o conferință și la Facultatea de Litere a Universității din București.

În fine, pe lângă varii alte prelegeri și seminarii în București, ultima vizită în România s-a petrecut la invitația Institutului Cultural Român, condus de Horia-Roman Patapievici, unde au fost alte două conferințe (octombrie, 2008).

---

[2] Volumul apăruse la Ed. Amarcord (Timișoara) în două ediții (1996 și 1999). O nouă ediție este programată pentru toamna lui 2018, la Ed. Herald (București).

După știința mea, majoritatea acestor întâlniri și conferințe au fost înregistrate, măcar în format audio, astfel încât românii dețin deja un mic patrimoniu legat de prezența doamnei Annick de Souzenelle între noi. Evident, majoritatea întâlnirilor publice aveau să reflecte studiile și cărțile publicate deja ori aflate în curs de apariție – pentru înțelegerea acestor pagini invit pe cei interesați să le caute, bună parte din opera scrisă a doamnei Annick de Souzenelle fiind apărută la Albin Michel (Franța). Desigur că traducerile în limbi de circulație sunt numeroase,[3] iar celebrul antropolog fusese invitat constant să conferențieze ori să susțină seminarii în bună parte din țările occidentale.

Annick de Souzenelle cunoaște desăvârșit limba ebraică (aprofundată cu un rabin, ea nefiind evreică, cum se crede), astfel încât majoritatea textelor sale pornesc de la hermeneutica textelor biblice. Annick de Souzenelle nu a studiat și nu face cabala, însă, chiar dacă uneori așa pare – ceea ce a precizat în mod repetat. Cu toate acestea, este foarte apreciată de marii specialiști în cabală contemporani nouă, cu unii fiind în relații amicale. Pot depune încă o mărturie aici: într-o discuție privată petrecută cu ocazia celui mai mare eveniment legat de istoria și antropologia religiilor petrecut în România,[4] am avut un dialog privitor la scrierile doamnei Annick de Souzenelle cu Moshe Idel, care este astăzi, probabil, cel mai însemnat specialist contemporan în cabală. Moshe Idel s-a arătat foarte încântat când a aflat că doamna Annick de Souzenelle încă trăiește și și-a propus să o caute.

Aici trebuie menționat un fapt biografic excepțional. Annick de Souzenelle s-a născut în anul 1922, așadar avea în jurul a 75 de ani la primele vizite în România. Astăzi, când scriu aceste rânduri, are aproape 96 de ani și este mai tânără decât mine, vă asigur, chiar dacă mi-ar putea fi bunică. Scrie în continuare și susține conferințe fără însă a mai călători în afara Franței, precum odinioară.

*

---

[3] În limba română au mai apărut următoarele volume semnate de Annick de Souzenelle: *Oedip interior. Prezența Logosului în mitul grec*, Ed. Amarcord, 1999, *Egiptul interior sau cele zece plăgi ale sufletului*, Ed. Amarcord, 2001 și *Femininul Ființei. Pentru a sfârși cu coasta lui Adam*, Ed. Universității „Al. Ioan Cuza”, Iași, 2013.

[4] Organizat în cooperare de The European Association for the Study of Religions, de The International Association for the History of Religions și de The Romanian Association for the History of Religions, congres intitulat „Religious History of Europe and Asia” (București, 20-23 septembrie 2006).

De altfel, marea lecție despre cum să rămâi tânăr mi-a dat-o tot doamna Annick de Souzenelle[5]. Era prin luna octombrie a anului 2008, iar Annick de Souzenelle a fost invitată de Institutul Cultural Român, condus de H.-R. Patapievici, pentru a susține două conferințe la București. Într-o zi, cu prilejul acestei ultime vizite în România, am luat masa împreună la un restaurant bunicel aflat undeva aproape de strada Mântuleasa. Eram numai noi doi și am pălăvrăgit câteva ceasuri despre pelerinajele noastre anterioare la chiliile câtorva mari duhovnici români, despre prieteni comuni, despre teme de cercetare etc. La un moment dat mi-a spus, cu bucurie și pe un ton absolut firesc, că își va ține cursurile și seminariile la un nou sediu aflat mai aproape de casa unde locuiește în Franța. Câțiva prieteni au găsit și au cumpărat deja o clădire veche care urmează să fie restaurată. Fiind clădire de patrimoniu, va dura mai mult, cam doi ani, până ce va ține cursurile acolo, a estimat doamna Annick de Souzenelle, cu o voce egală. Probabil că fața mi-a trădat gândul temător, astfel încât Annick a adăugat, după o pauză, zâmbindu-mi: „dacă Bunul Dumnezeu va voi să mai trăiesc până atunci”…

Iată că Bunul Dumnezeu a îngăduit aceasta și doamna Annick de Souzenelle ține și astăzi, la cei peste 95 de ani ai săi, cursuri pornite de la studiile și cărțile care au făcut-o celebră în lume!

Apoi, după masă, când am coborât dintr-un taxi, conducând-o spre hotel, a constatat că numai o minune a făcut să poată răspunde pozitiv invitației sosite, cam intempestiv, din România. Din cauza piciorului, am întrebat-o? Știam că avusese o operație și că se mișca ceva mai greu. Nici vorbă, mi-a răspuns, operația reușise foarte bine, chiar dacă simțea nevoia unui sprijin (iar eu eram foarte fericit să-i ofer brațul): pur și simplu avea o agendă atât de plină, că abia a izbutit să-și degajeze un spațiu pentru cele trei-patru zile la București, mi-a răspuns cu entuziasm…!

Da, omul cu care vorbeam era o „bătrânică” de aproape 85 de ani pe-atunci (în 2008), care-și face agenda cu un an, uneori chiar doi-trei ani înainte, și nu obosește nici astăzi să lucreze zilnic la proiectele sale!

*****

Pelerinajele prin România alături de Annick de Souzenelle au fost pentru mine o continuă redescoperire de sine. Nu numai în sens intim, personal, ci și o redescoperire a țării în care trăiesc. Pe de altă parte, fiindcă se convertise la creștinismul ortodox – relativ recent, în anul 1958

[5] Acest scurt paragraf a apărut într-o primă formă în volumul colectiv *Cum (să) îmbătrânim*, (coord.) Marina Dumitrescu, Ed. Baroque, Books & Arts, 2016.

– Annick de Souzenelle și-a păstrat prospețimea, fără a fi animată însă și de bolile de tinerețe ale convertiților, ilustrate mai totdeauna prin confuzia dintre mărturie și activism.

Rămân de neuitat pentru mine repetatele pelerinaje pe la mănăstirile din Bucovina, în care niciodată nu se știa cu exactitate cine este ghidul: eu, cel născut aproape de Voroneț și Humor, așadar de-al casei, ori Annick, care surprindea de fiece dată noi și noi perspective și decriptări ale celebrelor fresce. În relația maestru-discipol, niciodată nu se știe cine dă și cine primește, conform lui Léon Bloy.

...Ajunși la Mănăstirea Sihăstria (Neamț), în 10 octombrie 1998, Părintele Cleopa Ilie părea că ne așteaptă. Am fost primiți chiar în chilia părintelui, iar acesta ne-a ținut un scurt cuvânt duhovnicesc. „Îngerul v-a adus pe-aici, în acest pelerinaj”, ne-a spus părintele. Impresionată până la lacrimi, în pofida alurii sale ascetice, Annick a observat imediat „coincidența”: noi înșine vorbiserăm despre acești îngeri ai călătoriei cu câteva minute mai devreme de a fi primiți de părintele Cleopa...

Poate că uneori diferențele intelectuale și culturale par insurmontabile. Un om de talia doamnei Annick de Souzenelle, care a făcut, pe rând, studii universitare de medicină, de matematică și de teologie ortodoxă – toate încheiate cu diplomă de licență –, care știe limba ebraică precum un lingvist, să intre într-un dialog cu un personaj, ce e drept, fără egal în lumea monahală, absolvent a doar câteva clase primare, precum pr. Cleopa...

Ei bine, aceasta chiar s-a petrecut în realitate, fiindcă smerenia în fața duhovnicului cheamă la o altfel de relaționare, mult îndepărtată de cutumele și de prejudecățile acestei lumi. De aceea, despre întrevederea cu pr. Cleopa mi-a și mărturisit, la o zi după aceea: „E un om sfânt şi faptul că am primit o binecuvântare din partea lui, o văd ca pe un vârf al călătoriei mele. E un om aflat în permanentă rugăciune, în comuniune constantă cu Cerul. Este bulversant să ştii că există asemenea fiinţe pe lume, care ţin lumea… Ne-a spus un lucru care m-a mişcat profund: că îngerul călătoriei noastre m-a adus la el. Acest înger al călătoriei l-am simţit în special la Putna, vizitând biserica. Când mă rugam, l-am simţit fizic (pe înger), cu adevărat, în inima mea. Când părintele ne-a vorbit despre îngerii călătoriei, eu ştiam despre cine vorbeşte… E foarte impresionant.”[6]

Foarte mișcată de această întâlnire, Annick avea să mi-o amintească, redundant, mulți ani de atunci încoace, mai ales că pr. Cleopa Ilie a plecat din această lume foarte curând după aceea (2 decembrie 1998).

---

[6] Vezi dialogul meu cu Annick de Souzenelle, intitulat: „Toate tradițiile au memoria viitorului”, revista *Viața Românească*, nr. 9/2000.

*

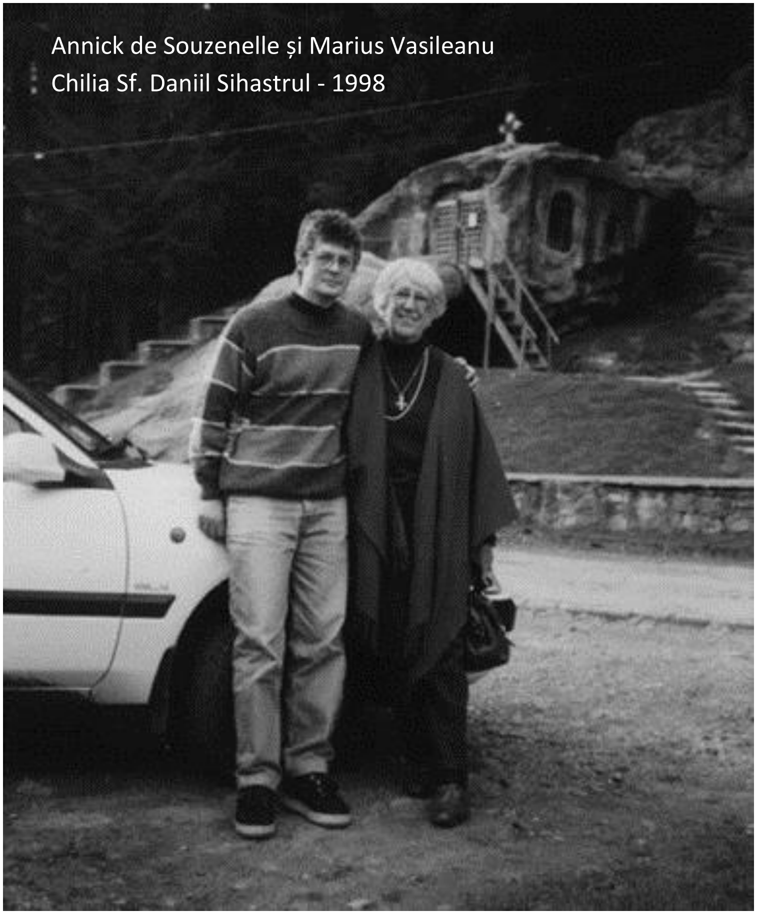

Nu mi-am propus o ordine cronologică a acestor amintiri. Cumva la polul opus, din perspectivă universitară vorbind, rămân de neuitat întâlnirile doamnei Annick de Souzenelle cu părintele Constantin Galeriu (cel puțin trei). Încă din start am fost primiți pe teresa casei parohiale unde locuia părintele, aflată – pentru cine nu a prins acele vremi – chiar în spatele bisericii Sf. Silvestru (București), unde slujea. Surpriza oaspeților a fost atunci când Părintele Galeriu ne-a adus din casă unul din volumele în limba franceză, netradus în România, scris de Annick de Souzenelle și a început să-l comenteze, în cunoștință de cauză. De altfel, a fost o bucurie să constatăm că vorbește franceză destul de bine și că este acasă în opera scrisă de Annick de Souzenelle. Într-una din întâlniri, întrevederea de acasă s-a prelungit mai mult decât estimam, astfel încât am fost invitați în biserică, căci începea vecernia. A pus-o pe Annick în primul rând, pe șirul de scaune din fața altarului, și – amuzant pentru noi – chiar dacă se mai întrerupea din slujire, lăsând în altar un confrate, pr. Galeriu, plin de entuziasm, venea din când în când spre Annick pentru a-i explica, dintr-o carte de cult, în ce etapă a slujbei ne aflăm.

Amintirea mi-a rămas vie, legată însă de un alt moment semnificativ: drumul celor doi de la casa în care locuia părintele, prin spatele bisericii, până la intrarea din față, prin pridvorul lăcașului de cult. Aflat în spatele lor, vedeam doi bătrânei, mergând încetișor, sprijinindu-se unul

de celălalt, căci fiecare avea oarece probleme de locomoție, dată fiind vârsta înaintată... Frate și soră, pe aceeași cale a cunoașterii întru Hristos.

*

Cu părintele Teofil Părăian de la Mănăstirea Sâmbăta, întâlnirea a fost prilejuită de conferința la care Annick de Souzenelle fusese invitată să o țină la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Sibiu. Spre surprinderea mea, spre deosebire de București ori de Iași, unde oamenii fuseseră anunțați din timp, iar sălile arhipline, la Sibiu au fost ceva mai puțini. Ardelenii sunt însă mult mai deschiși dialogului, astfel încât întrebările au fost cuminți, inteligente, vii. În urma acestei prelegeri de la Sibiu, Annick, alături de cele 2-3 persoane care o însoțeam, a fost invitată să se odihnească pentru vreo două nopți la Mănăstirea Sâmbăta. Cred că tot atunci Annick a venit însoțită și de Marie-Anne, fiica ei, care astăzi continuă munca mamei sale, fiind specialist în psihoterapie.

Probabil cel mai simpatic moment a fost acela în care am luat masa cu starețul mănăstirii, pr. Ilarion Urs (astăzi episcop). Nu prea înțelegeam de ce – exact ca nuca-n perete, într-un context, totuși, monahal – starețul a adus vorba despre echipa de rugby a Franței...! Dar cum să-i traduc asemenea chestiuni doamnei Annick de Souzenelle, mai ales că m-a pufnit și râsul!? Pentru că, după ceva ani de contact cu românii, Annick se străduia să înțeleagă cât de cât limba română, și deja învățase câteva cuvinte, simțind, intuind momentul: m-a rugat imperativ să-i traduc integral, chiar dacă eu mă codeam. Rezolvarea dilemei a venit imediat: starețul Ilarion ne-a mărturisit că fusese... rugbist în prima tinerețe, iar din această postură a ajuns să se călugărească!...

Întâlnirea cu părintele Teofil Părăian a fost de asemenea impresionantă. Neîndoielnic, cuvintele sunt sărace pentru a descrie cu adevărat ceea ce nu se poate rosti, omenește vorbind. Nu biblioteca mănăstirii adunată de mitropolitul Antonie Plămădeală, respectabilă, desigur, avea să o impresioneze pe Annick, ci vorba domoală și *prezența* părintelui Teofil. Faptul că un nevăzător poate sluji la fel de dezinvolt la altar, precum orice preot obișnuit avea să ne rămână amândurora în inimă, pentru întreaga viață.

Tot la Mănăstirea Sâmbăta aveam să constat echilibrul și înțelepciunea doamnei Annick de Souzenelle. Chiar la plecarea din mănăstire, pe drumul care te duce spre șoseaua națională, am luat în mașină, pentru câțiva kilometri, o monahie ortodoxă. Din vorbă în vorbă, i-am explicat măicuței că Annick este ortodoxă, chiar dacă este franțuzoaică get-beget. Foarte mulțumită și

sigură pe ea, maica a remarcat pe românește, neștiind franceză, că este o evidență: catolicii nu ar mai avea de sute de ani nici un sfânt!... Fără să stârnească o polemică inutilă, după ce a coborât din mașină monahia ortodoxă, Annick și-a manifestat indignarea. Era clar și pentru ea că din motive exclusiv spirituale a părăsit catolicismul, dar în nici un caz nu este de acord să fie caricaturizat prin astfel de enormități. Între alții, Padre Pio este unul dintre sfinții la care și astăzi Annick are evlavie...

*

Tot în Ardeal am vizitat Mănăstirea Prislop. Era şi pentru mine o premieră şi, cred, pelerinajul nostru s-a petrecut undeva aproape de anul 2000, așadar într-o perioadă în care mulțimile care veneau să se închine la mormântul părintelui Arsenie Boca erau semnificativ mai mici, numeric vorbind. Frumusețea acelor locuri, bunul gust al clopotniței și al saivanului, ambele proiectate de părintele Arsenie Boca, au impresionat.

Nu am cum să destăinui în aceste stângace rânduri trăirile fiecăruia dintre participanții la aceste pelerinaje, cu atât mai puțin ale doamnei Annick de Souzenelle. Frumosul însă a revenit, precum un laitmotiv, ulterior, fie la cele câteva bijuterii monahale oltenești, fie în Maramureş. În Maramureș am dormit o noapte la Mănăstirea Rohia într-o superbă casă de lemn, ce e drept, de protocol, pusă la dispoziție cu generozitate de monahi.

Să nu privim prea edulcorat lucrurile, însă. La una din mănăstirile nemțene, binecunoscută, de altfel, am locuit tot așa, o noapte, într-un apartament de protocol. Annick s-a arătat foarte surprinsă de invazia *kitsch*-ului. În cele trei camere ale apartamentului nu întâlneai absolut nicio icoană reală, ci una sau două reproduceri *kitsch*, iar într-una dintre camere puteai găsi pe perete una din binecunoscutele carpete de inspirație orientală în care doi tineri, presupuşi îndrăgostiți, duceau de hățuri o mârțoagă. Am făcut și noi haz de necaz. În treacăt fie spus, totdeauna plutea o tonică bună dispoziție în pelerinajele noastre.

*

În Dobrogea, am plănuit s-o duc pe Annick de Souzenelle la părintele Arsenie Papacioc. Din păcate, fiind foarte aglomerat, chiar dacă am fost găzduiți o noapte și la Mănăstirea Techirghiol, întâlnirea față către față a fost foarte grăbită. Nu același lucru se poate spune, despre

participarea la slujba ținută de pr. Arsenie în biserica cea veche, de lemn. Momente care-ți rămân în suflet pentru întreaga viață.

Altele au fost „aventurile” interesante pe-acolo. În Dobrogea am fost găzduiți o primă noapte la Mănăstirea Saon. La plecare, Maica Stareță ne-a oprit câteva minute și ne-a arătat într-o mică cutie, câteva fărâme din moaștele unui martir tocmai descoperite în apropiere de Tulcea. Vă dați seama cu câtă emoție ne-am lăsat mângâiați de harul acestora. Mai ales că și pentru Annick, și pentru mine era o premieră: aceasta de a avea acces brut la sfintele moaște.

Ceea ce am uitat să spun este că era într-o duminică dimineață când am pornit de la Mănăstirea Saon spre Mănăstirea Techirghiol, și, luați cu drumul și cu graba de a ajunge, fie și pe la amiază, la pr. Arsenie Papacioc, după vreo oră, două, am fost brusc opriți de Annick: *bine, dar astăzi este duminică, noi la liturghie când mergem?!*

O mică lecție dinspre un creștin cu adevărat *practicant*...!

Aceasta avea să confirme spusele unor prieteni, Annick de Souzenelle conducea încă mașina proprie la acea vreme, chiar dacă avea o vârstă venerabilă, și duminica ori la sărbătorile importante mergea vreo 300 de km – numai dus! – ca să poată ajunge la o biserică ortodoxă pentru Sf. Liturghie. Acesta a și fost unul din exemplele pe care le-am mai dat eu însumi în lecțiile de religie ortodoxă pe care le-am ținut timp de câțiva ani la un colegiu din București: un om la aproape opt decenii de viață este în stare să meargă sute de km dus-întors pentru a participa la liturghie, iar noi nu suntem capabili să ne mobilizăm ca să mergem la biserica situată după colț!...

Tot în Dobrogea, am ajuns mai apoi la situl de la Basarabi, acel deal de cretă unde prin anul 1957 au fost descoperite mai multe chilii și minuscule biserici săpate de-a lungul vremii de creștini, începând cu un mileniu în urmă. O poveste tristă, foarte românească: situl nu este vizitabil nici astăzi oficial, nu era nici acum vreo cincisprezece ani când am ajuns noi pe-acolo cu Annick de Souzenelle. Ei, și cum am intrat totuși? În alți ani, căci am mai fost de vreo două-trei ori, am intrat cu ajutorul oamenilor și instituțiilor din Constanța care-l administrează. Neavând alte posibilități, atunci, cu Annick de Souzenelle, am dat o mică șpagă celui care-l păzea...

Întâlnești acolo, în complexul de biserici rupestre de la Basarabi însemne creștine și nu numai. Din păcate, nefiind inteligent protejat, situl se degradează continuu. Fiindcă vizitase Cappadocia, Annick de Souzenelle, mi-a mărturisit că numai acolo mai văzuse asemenea minunății, desigur, situl aflat în Turcia fiind sensibil mai mare. Să nu ne imaginăm însă că, așa cum s-a întâmplat și cu alte ocazii, Annick de Souzenelle nu a fost și critică mai ales la adresa dezinteresului românesc când este vorba despre bogățiile acestei țări.

*

Un alt capitol al relației doamnei Annick de Souzenelle cu românii ar trebui dedicat în primul rând celor care i-au frecventat deja cursurile şi seminariile. Bună parte dintre aceştia sunt teologi (ortodocși), medici, psihologi etc. Cunosc personal și câțiva preoți ortodocși care citează din Annick de Souzenelle în vreo predică. Pe de altă parte, medicii homeopați, de pildă, a căror doctrină a rămas mult în urma tehnicilor de diagnostic și tratament propriu-zis, au invitat-o pe Annick de Souzenelle pentru seminarii speciale.

În fine, nu pot să nu amintesc de felul în care, de-a lungul timpului Annick de Souzenelle a interacționat cu marii români din diaspora. Mi-a povestit cu mândrie cândva cum i-a cunoscut pe Mircea Eliade și pe Stéphane Lupasco, la Paris, în casa lui Paul Barbăneagră, celebrul regizor român. Ori, pentru a nu mă întinde prea mult, despre prietenia pe care o are și astăzi cu Basarab Nicolescu.

*

Nu mi-am propus să epuizez aici poveștile, impresiile, mărturiile mele prilejuite de relațiile domnei Annick de Souzenelle cu România. Este o evidență că cercetătorul, antropologul este mai puțin vizibil în paginile de mai sus. Ori poate că – premeditat – am căutat a zugrăvi o altă față a acestuia, puțin cunoscută, inclusiv în Franța.

...Cândva tot pe la începutul anilor 2000, Annick de Souzenelle a fost invitată în România pentru a face Sărbătorile Paştelui împreună cu câțiva prieteni comuni. Noaptea de Înviere am petrecut-o împreună la o biserică din București. Este greu să înțelegi, mi-a spus Annick, ce diferență uriașă este să fii creştin ortodox într-o țară ortodoxă, comparativ cu a fi ortodox într-o țară catolică ori, mai grav, undeva în Occident unde credința creștină este pusă la index, cu agresivitate...

Cred că ar putea fi și aceasta o bună încheiere a rândurilor de mai sus.

*

Voi continua însă cu doar câteva gânduri referitoare la opera scrisă a doamnei Annick de Souzenelle. Ceea ce face în majoritatea cărților sale este o recitire a înțelesurilor ascunse în

adâncurile *Bibliei*. Uneori face trimitere explicită, de amplă respirație, și la marile mituri antice (vezi volumul dedicat lui Oedip). Descoperirea creștinismului ortodox avea să-i aducă, totodată, și „metoda" de cercetare:

„Nu ştiam ce este simbolul, dar simţeam că există ceva ce astăzi numim funcţia simbolică a oricărui lucru şi Ortodoxia mi-a revelat-o. Recitind Sfinţii Părinți şi Scripturile având conştiinţa funcţiei simbolice, deodată am avut răspunsul la ceea ce căutam altădată pentru a înţelege de ce se făceau atâtea referiri în *Biblie* la picioare, şolduri, păr, ş. a. Sunt părţi ale corpului des menţionate în Scripturi, de asemenea şi în miturile greceşti. Este o altă cultură, dar aceeaşi informaţie ce vine din profunzime. Biserica Ortodoxă mi-a dat conştiinţa şi m-a deschis în privinţa funcţiei simbolice, a legăturii strânse ce există între Lumea de Sus şi Lumea de Jos, orice lucru fiind viu în măsura în care este legat de verbul fondator al acelui lucru. În Biserica Romană [Catolică] nu există deloc conştiinţa acestui fapt. Bineînţeles că *Simbolismul corpului uman* n-ar fi existat fără deschiderea extraordinară pe care mi-a adus-o Biserica Ortodoxă."[7]...

În fond, din perspectivă antropologică vorbind, începând cu *Simbolismul corpului uman*, tocmai asta încearcă și adesea chiar reușește Annick de Souzenelle în opera sa: să pună în acord antropologia iudeo-creștină cu ea însăși, în sensul redescoperirii înțelesurilor profunde, uitate, pornind de la lectura proaspătă – dar totdeauna în duhul Sfinților Părinți – a *Bibliei*.

„Cred că astăzi trebuie să schimbăm registrul limbajului nostru antropologic, a tot ce s-a spus despre om în creştinism. Omul a fost considerat întotdeauna imaginea lui Dumnezeu, bineînţeles, există pagini admirabile ale tuturor Părinţilor pe acest subiect. Acum mă gândesc la Nikolai Berdiaev, care a afirmat de mai multe ori în cărţile lui «astăzi nu ne putem mulţumi cu antropologia patristică». Trebuie să avem curajul să-l luăm în consideraţie. Pentru că astăzi există o mare emergenţă a ştiinţelor umaniste, dar acestea nu spun totul. Trebuie să găsim în cărţile sfinte „pălăria" acestora, să mergem în întâmpinarea ştiinţelor umane pentru a le reda dimensiunea transcendentă. În acest sens, antropologia patristică nu mai este de ajuns. Suntem în era atomului, a manipulărilor genetice. Avem nevoie de o antropologie care să aducă nişte răspunsuri solide problemelor actuale. Eu, citind Cărţile Sfinte în ebraică, mi-am dat seama că până în prezent ne-am mulţumit cu o traducere foarte superficială a mesajului lor. Mă întreb cu tot sufletul dacă auzim finalmente ceea ce Hristos ne spune: «Cine are urechi de auzit să audă». El ne invită să-i auzim mesajul la nivelul nostru."[8]

---

[7] Vezi al doilea dialog al meu cu Annick de Souzenelle publicat în revista *Viața Românească*, nr. 1-2/2005.

[8] *Viața Românească*, nr. 1-2/2005.

Pe de altă parte, fără a deraia în sincretism, Annick de Souzenelle face efortul să evidențieze acele spații în care tradițiile spirituale interferează sub stindardul și cu mijloacele antropologiei religiilor. Omul este unul singur, de ce ar avea altfel de corp (lăuntric) credinciosul creștin comparativ cu credinciosul unei tradiții asiatice autentice? Care sunt modalitățile de calibrare a antropologiei creștine față cu antropologia generată de hinduși, de taoiști, de sufism etc.? Iată ce îmi spunea Annick de Souzenelle, tot în anul 1998, a doua zi după întâlnirea cu pr. Cleopa Ilie: „Sfinţii Părinţi sunt nişte modele extraordinare, pentru că ei au ştiut aceste lucruri înainte de a le cunoaşte fizica modernă, ei le-au contemplat. Pentru tineri există cu siguranţă o descoperire foarte importantă de făcut la nivelul antropologiei, pentru ca ei să regăsească aceasta în ei înşişi, într-o experienţă interioară şi ştiu că aceasta este posibil, să faci experienţa altor niveluri ale realului."...

Dacă ar fi să rezumăm efortul doamnei Annick de Souzenelle cu un singur exemplu (reducție imposibilă și impardonabilă, de altfel), ne-am putea opri la înțelesurile ascunse ale cuvântului care în limba ebraică înseamnă „bărbat". Ei bine, precizează – cu argumente – Annick de Souzenelle, unul din înțelesurile foarte puțin cunoscute acele acestui cuvânt se traduce prin „cel care-și aduce aminte (de ceea ce este cu adevărat)". Iar aceasta se poate petrece, evident, indiferent de sex: îți reamintești de viața ta reală, cea de ordin spiritual, negreșit, și treptat devii bărbat (desăvârșit), precum ne și cere tradiția iudeo-creștină...

Nicio surpriză, așadar, să descoperim în Annick de Souzenelle un om atât de tonic, la o vârstă atât de înaintată. Fiindcă, cuvântul „vârstă", în aceeași limbă veterotestamentară, se traduce într-unul din înțelesurile discrete, ascunse, prin „bucurie". Cu alte cuvinte, cu cât înaintezi în vârstă, cu atât ar trebui să fii mai plin de bucurie întru Hristos...

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 4 (2018)

Constantin Cioc
eugeniuseste_w@yahoo.com

Dincolo de legendă. Peisaj etnografic dintr-o așezare prahoveană*

Starchiojd este o comună în nordul Munteniei, loc liniștit și departe de zgomotul orașelor, unde oamenii și-au făcut traiul dintotdeauna din muncă cinstită și în mijlocul naturii. Practică puțină agricultură, doar pe suprafața arabilă de pe lângă case și de la poalele dealurilor, iar în rest, crescutul ovinelor și bovinelor este ocupația de bază. Sunt urmașii moșnenilor care s-au stabilit pe aceste meleaguri cu multe veacuri în urmă, oameni cu dragoste de glia moștenită de la strămoși.

Ca profesor la școala din localitate, începând cu anul 1980, am fost timp de douăzeci de ani îndrumător pentru multe generații de elevi. Pregătirea mea (educația plastică) mi-a permis să cunosc tot ce se poate lega de artistic, de frumos, în această zonă folclorică bogată și de o neînchipuită diversitate: costume populare, ștergare, obiecte de uz gospodăresc, cântece pentru șezători și unele sărbători ale anului, strigături, secrete din bătrâni pentru a face brânza și țuica bune, renumite și cu un specific local.

La prima vedere se văd gospodăriile sătenilor, îngrijite, dichisite, cu animale și păsări în curte. Multe case au la vedere temelia din piatră de râu, gardurile din ulucă, iar cele mai vechi au vestita prispă și pe acoperiș șindrilă de brad.

Dacă urci spre pădure, dai de oameni care păstoresc animalele însoțiți de doi-trei câini ciobănești. Poartă brâu la cingătoare, căciulă și cojoacă din piele de oaie, cămăși cu mâneca largă, neapărat au nelipsitul fluier, alinându-și singurătatea cu cântece transmise din tată în fiu. Stânele cu oi sunt departe de sat, cu împrejmuire din lemn și nelipsita căsuță (odaie) din bârnă de brad sau stejar unde ciobanii dorm noaptea. Acolo își țin rezervele de mălai pentru mămăligă, sarea pentru brânză, hârdaie și putini din lemn pentru lapte, urdă, caș dulce și brânză. Să stai alături de

* Traducerea în limba engleză între paginile: 259-260.

ciobani, mai ales la fapt de seară când pun la ceaun de-ale gurii, să-i auzi cum cântă din fluier, este o plăcere pe care o cunoaște oricine le este oaspete.

Copiii din Starchiojd ajută părinții la creșterea animalelor, le duc la păscut, participă la cosit, strânsul fânului, dar merg și la școala din sat. Ca profesor, am cunoscut îndeaproape elevii în mediul sănătos și nealterat de la țară. Tinerii care vin din zona Posești-Starchiojd au o aplecare mai vizibilă spre munca fizică, cred în vechile valori, au un comportament special: decență, hărnicie, modestie, atașament față de tradițiile și obiceiurile cunoscute în familiile lor.

La manifestările culturale din Starchiojd am cunoscut țărani bătrâni autentici, îmbrăcați în costum național vechi, singurii care mai știau hora de pe vremuri și dansau vestitul brâu.

În casele lor, acum copiii păstrează lada de zestre a bunicii, și, ce-i drept, mai rar, încă se mai fac șezători unde bătrânii povestesc din amintirile lor, se servește țuică fiartă și boabe de porumb fiert. Toate acestea însoțite de cântec și voie bună.

Spre centrul satului, tu, călătorule, vezi și aspecte ale necesităților moderne: asfalt, magazine bine aprovizionate, microbuze și autobuze pentru legătura cu orașul, mașini personale, case cu o arhitectură mai nouă. Dar te sfătuiesc, călătorule, să urci mai sus de inima satului, mai spre dealuri și păduri unde dai de casele modeste cu pridvor și scări de lemn, cu beciuri de piatră, iar pe ulițe vezi carele trase de cai, cirezile care se întorc de la pășune. Spre zona de codru vei auzi melodii cântate la fluier, lătratul câinilor ciobănești, zbierăt de oi și tălăngile vacilor. E semn că tradiția încă mai există, retrasă spre poalele munților. Acolo unde foșnetul pădurii și ciripitul păsărilor sunt veșnice, iar omul se simte fericit și liber.

ANEXĂ: TRADUCEREA UNOR TEXTE ÎN LIMBA ENGLEZĂ[1]

*

ANNEXE: TRANSLATION OF SOME TEXTS IN ENGLISH LANGUAGE[2]

[1] Întreaga responsabilitate pentru calitatea traducerilor revine autorilor textelor.
[2] The entire responsibility for the quality of the translations lies with the authors of the texts.

Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology, nr. 4 (2018)

Camelia Burghele
cameliaburghele@gmail.com

Spells and enchantment …bullshit. Service providers / magical-ritual body techniques and their customers*

Extreme and excessive rationalization of the modern society, but a greater laicization of the church and of the most important religions (excessively interested in every day life and less interested in transcendent, as a consequence of a vast process of secularisation) led, as Max Weber believes, to a loss of magical-mythical spirit or – using a term which has made a career – to the "de-waking of the world" (Gauchet, 1995). German sociologist considers, though, as the final part of his analysis (Weber, 2003), that magic and spelling of the world are not completely lost but the masses feel the need to counteract the "de-waking of the world" orienting themselves towards pseudo-forms of the archaic, authentic magic, this meaning composite forms of religiosity, that have a strong spectacular and emotional component. From a philosophical point of view, this tends to answer to a certain need of "disorder", of imaginary, of fantastic to counteract to the archetypal structures of the mythical-magical.

Closer to us, the sociologists of the postmodernist society have proved, through pertinent studies, that, somewhat, contemporary man does not want to live in the ideal of the clear reality and that of the modern reasoning, but he wants to experiment the unreal too (manifested visibly through religious delirium, musical effusion and sports hysteria); the desire for magic and fantastic can be felt in the fabulous world of the cinema, in the mystery of advertising, in the mixture of monstrous and strange (clothing, corporeal etc.), in Dionysian sexual excess, in the success of the New Age techniques, in the flea market (vintage), in returning to nature (neo-ecology); this environment creates the perfect premises for that new bewitch of the world that is stated by the post modernism: "the childhood, the past, the fabulous, the memory, the deep

* The translation of the text from page 19. Translation by Andreia Neagu (Moreni).

roots (…) are a vector for the bewitching of the world", because "the return of all these archaisms marks everyday life" (Maffesoli, 2008: 148).

The explorations of the man of the post-modern community, marked by an acute lack of security in front of the rapid changes for the economical and socio-political environment, generates a reorientation towards what André Juillard and Dominique Camus called "today's witchcraft": "the recourse to magic (…) suggests answers to the bad state of the society, having a secure function. (…) Thus, one can understand the practices and the rituals connected to magic as so many individual spaces of the freedom of interpretation and re-interpretation of the dogmatic prescriptions of the Church or of the elitist and narrow conformism of the science..." (Julliard, 1997: 280).

In fact, despite the continuous improvement of the production means and of the lifting of the life standards, man has always lived in between two worlds: the one of normal and the one of paranormal. If the main resort of witchcraft in the remote époques was the man impossibility to explain certain phenomena (meteorological, tectonic, astral), but also of some personal illogical coincidences, in the contemporary world, magic offers solutions to exit from the impasse for those who are marked by everyday insecurity or those who are in a crisis; more, "through magic, modern man does not want to explain the inexplicable, but to overcome and dominate certain phenomenon or personal feelings, through visible and controlled means" (Sandu).

Lately, there is much talk about the phenomenon of decomposition and dissolution/ reduction known by religion in the context of globalisation, through the proliferation of parallel religiosity and configuration of a "mystical-esoteric nebula", which seems to be the base for the religiosity of the third millennium, but which is classified by the specialists as an amount of "improvisations" or "avatars" of the archetypal magic (Repciuc, 2008). While the imaginary overlaps the Christian elements over the cosmic ones, pre-Christian, the contemporary magic takes the form of some magic-therapeutic, magic-esoteric, para-scientific conglomerates. As a consequence, an important sector of the "mystical-esoteric nebula" is covered by witchcraft, so witchcraft might be invigorated and valued in the contemporary communities.

Besides, the long-term discussed crisis of the modernism involves a de-construction of the old believes in magic and their rearrangement in new forms and formulas (at the level of faith, practice, organisation); then, the great socio-ethnical-cultural conglomerates appeared in the last decade generate miscellaneous formulas of Divinity and their mixture generates new magical formulae (religiosity), that – joined with the uprooting phenomenon (villages' urbanisation, the

migration from the rural to the urban) – lead to the appearance of a new magical system and, as a consequence, to a new perspective on the magician/wizard image.

In his studies on structural anthropology, Claude Lévi-Strauss defined the triangle of actors involved in magical rituals, naming the participants: the Magician (he is the one who has absolute power), the Patient (whose main quality is the fact that he believes, without doubt, in magical-ritual effort) and the Community (the one who, according to the common cultural code, has complete trust in the efficiency of the ritual) (Claude Lévi-Strauss, 1978); subsequently, Jeanne Favret-Saada refines the actors' scheme, speaking of the bewitched person (practically, the patient or even the client), the wizard (the one who cast the spell) the "uncaster", "wizard of the wizard", meaning the character with magical power, called by the patient to counteract the negative spell (Favret-Saada, 1977). Marcel Mauss and Henri Hubert were talking about "the magician and his client", bringing magic in the field of the management of a lucrative business (Mauss and Hubert, 1996).

Beyond labels, names or taxonomies, it is important to remark that the magic-ritual script divides the collective mental in a well-known manner; the appeal to the "magical solution" is continuously made in an "anomalous situation" (this meaning burst of misfortune, too important and too frequent, a situation that cannot be controlled by human and the end cannot be foreseen [Camus, 2003: 63]); magical practices have remained, as script, intention and ending, relatively the same, but the ingredients, the props or the communication channels have adapted to the modern realities (coal has been replaced by matches, playing cards have been replaced by cyber soft, words by media advertisement); the authority of magic comes from faith, understood both as an individual and social phenomenon and the essence of magic resides in the possibility to act at a long distance and it has as basis the similarity and the magical contagion.

Both the man of the traditional society and the modern one knew that "magic was to change the world" (Riviere, 2000: 128), so they appealed to magic when they wanted to manipulate destiny, to cause prejudice to someone out of envy or jealousy or to heal their health. Insecurity felt in the traditional society was liked to the weakening of the vital force of man, animals or of his economical subsistence means, to the persecutive conception on the evil, seen as personal misfortune, having as an effect extreme states of mind pushed to paroxysm: illness, economical bankruptcy, death, and the repetition of misfortune (without any logical reason, explanation) requires the appeal to witchcraft, (divinatory practices, erotical or therapeutical, where the greater wizard has to cancel the spell cast by a common wizard, using magical means).

The reason of the magic effort is similar for the modern patient, too, different nuances being related to the contemporary daily life: the loss of the job, repetitive misfortune, insecure future, breaking up an erotic relation, the desire to revenge, the doctor's failure in healing certain illnesses.

Witchcraft is an extremely comprehensive phenomenon; a synthesis anthropologically based defines it as "a complex of ideas" (at the level of the existence of a magical force, of a special relation between the wizard and the body of the victim, or of a very probable source for the personal misfortune), a "set of practices" (doing and undoing, bewitching and de-bewitching, rituals and counter rituals), "a complex of effects" (according to the comments of Jeanne Favret-Saada, the process of bewitching is a *witches deal* which has as a main purpose generating misfortune or illness, bankruptcy or, sometimes, even death, and the counteracting process is a dramatic conflict between the bewitched victim and the "good" wizard, the one who casts the counter-spell [Favret-Saada, 1977]), "a complex of experiences" (personal sometimes: illness, death, repeated misfortune; collective, other times). The magical act of dis-bewitching, which follows after a witch crisis is a complex experience felt both by the wizard, victim and the counter wizard; most of the time, the witch crisis has consequences that can affect the whole family, group or community (through the physical or psychical incapacity to work of the victim).

Related to the protagonist of the "witch crisis", we are reminding the researches – which have already become classical – of E. E. Evans-Pritchard at azande Indians: a differentiation is made (it remained "classical" and it is overtaken – willing or not – by the reinterpretation of magic in the context of literature and cinema which exploit the magic-fantastic vein as *Harry Potter* series, *The Lord of the Rings, Chronicles of the Narnia, Practical Magic* etc.) between *witchcraft* (wizards born as wizards, individualized through the existence of a magical substance in their bodies, so with an inborn capacity to harm, often unconscious, through their own existence) and *sorcery* (the wizard who learns the rituals and consciously and voluntarily apply them, as a result of obtaining of the magical act).

As a consequence of the same mentality, no matter the historical moment, the wizard is perceived as a moral and social authority; differences are connected to features of the character and to the profile, adapted, obviously, to the contemporary times: wizards have always had certain connection to corporations. If in the archaic society the wizards were coming from among the shepherds, blacksmiths, then in the urban context from among the barbers, tailors, doctors, now in the contemporary society most of the witches are gipsy, and most of the magicians have a

certain stage of education calling themselves “soul healers”, “parapsychologist”, “psychotherapist”, “owners of some magical secrets”.

If the traditional wizard lived at the outskirts of the society, ordering the hail or exploiting the psychotropic qualities of the mandrake, had his favourite animals around him (black cats, ants, owls) or has individualised physical features (blue eyes, melanin stains, scars or different disabilities), had the obsession of the devil to whom he had made a pact and was, especially, perceived through deviations from the rules which he allowed himself, the contemporary witch is interested in advertising, she pretends to have famous ancestors, she is rich, exhibiting her luxury, she has specialised offices, especially in the urban area or at the outskirts of the cities, she manages IT very well and uses it in the magical praxis.

Different are the ways of communication to and from the magician: a recent study (Răutu/Mihăilescu/Nicolau/Gheorghiu and Toma, 2002) shows that the media addiction is the one that modifies collective memory entirely, producing hybrid and aberrant forms, with a high risk for the individual and communitarian behaviour; vulnerability of the public space is skilfully exploited and the discourse elaborated by the representatives of the professional witchcraft uses mass media intensively, especially television and the written media. Of all this manifestations adjacent to a vulgar spirituality, witchcraft occupies an important place; the authors of the study we are referring to, notice the great number of gipsy women, mainly in the capital city and at the outskirts of the most important cities, all of them introducing themselves as representative of the white magic, endowed with a divine gift and having clearly defined ranks within an hierarchy inspired from titles of nobles: queens, princesses, all of them members of an universal community.

The active relations between the witch, the patient and the evil spirit who caused the evil become co-occurring at the same time with the establishing of strength reports between the actors. For Jeanne Favret-Saada, these strength reports can be “visualised” and schematised, so that the magical fluid transferred between the angles of the triangle to introduce a system of connections logically articulated (Favret- Saada, 1977). It becomes obvious not only the fact that a devilish magical enterprise, like the one initiated by a bad intentional person, endowed with special powers, can only be cancelled by someone with identical powers, that can only be a witch, but it is underlined also the total trust of the patient in the therapeutic ritual performed by the healing magician. On this occasion, the reports established between the actors become even clearer, the traditional therapeutical ritual being understood in between an act of cultural mediation and a “business”, between a *services provider* and his *customer*.

Marc Augé connects the concept of power, directly, with this uncertainty of the magical borders between evil/good: "the strength of the wizard and of his opposite, aggressor and defender are not considered of different essence. The limit between the so-called illegitimate powers of the wizard and the legitimate powers of the «powerful» human being is uncertain; the notion of legitimacy has a retrospective value and it is expressed judgments of values which often suggest a state of fact, some strength reports", which then influence the power reports (Augé, 1995: 99).

We found fascinating, in the context, the suggestive example offered by the same M. Augé, about the culture of some south-American Indians tribes, almost reclaiming the temptation of a generalisation: "wizard – the equivalent of the term – is made up of «man» and of an element referring to the specific power of aggression"; in different words, there is an equal quantity of magical force between the "good" magician and the "evil" one; what makes the difference between them is just a rest, an almost quantitative parameter, even mathematical, that make the wizards to be accepted as plus/minus therapists; so that , according to M. Auge, the power of the magician cannot be separated of his identity, being situated within the person, in the society and in the history (*ibidem*, 106).

This kind of analyses, focussed on the levels of an attentive reading of the magic-ritual phenomenon, focussing on its actors, suggest that the magic and its fundamental principle are being preserved, the same as the interest for magical practices; we can only speak about some visible phenomenona of acculturation, meaning influences, changes, adaptations, complex phenomenona which suppose progressive repetitive actions of replacement, combination, even cultural rejecting and, especially, adaptation to new; the result is the appearance of a new cultural expression (which sometimes can be even kitsch, but not necessarily). We must not forget that Dominique Camus made a typology of the "wizards business" or the cases of witchcraft, "humanising" them in a certain manner, in the same direction as Jeanne Favret-Saada: the motivation and the justification of the magic witchcraft effort, continually, consists of – the same as before – the revenge (connected to the economical or sentimental competition), jealousy (economical jealousy or envy and love jealousy) or, even worse, a combination between the two, jealousy/envy and revenge (Camus, 2003).

It is proved, once again, that the mental pattern of magic has been preserved, as well as the image of the wizard, who remains, constantly, one of the owners of a maximum power, be it from a transcendental source or be it inherited, be it discovered or be it stolen. The theory, ethnologically and anthropologically recognised, states the fact that "it is not considered a wizard

whoever wants to be. For this, one needs to be recognised, to be able to indicate the origins of the powers that he pretends to have, and in the same time to prove his efficiency according to recognised criteria” (*ibidem*, 25).

So, the abilities and the strength of a wizard “most often are gained” or, sometimes, “born”; we notice the poetic license of one of the quoted wizards, as far as the authenticity of a wizard’s power and the “borrowing” or the transfer of it: “it is not like a tune that can be hummed by anyone. You mustn’t talk about it”. Gaining of the magic power can actually be done, in two ways: “either the wizards inherit the powers, which is transmitted within the family, or they learn these powers from other wizards to whom they have no family relation”. There is still a danger: “The more the number of initiates increases, the value of idea of secrecy decreases. The mysterious element, unknown, legendary of power is, suddenly, threatened” (*ibidem*, 39-40). The initiation in witchcraft “it, really, transforms a person, offering him other means of knowledge, perception, and therefore other means of action on the world. This involves the entire existence of a person: the past, the present and the future, as far as all his references will be discussed, because the search for power is performed by going ‚«abnormally»” (*ibidem*, 42).

The choice of the wizard by his renown is a universally valid practice (*ibidem*, 72) but, of course, much augmented by the nowadays media. In fact, for the contemporary society, the best expression to define the magical-ritual zone and/or the witchcraft area is, really, the one of Jeanne Favret-Saada: business. Otherwise, not to forget the fact that the beneficiaries of the magic-ritual effort, are more often called “clients” and not “patients”.

The management of this business has become obligatory: most of the times, the practitioner are seconded by another member of the family (wife, mother, daughter etc, who are running the business, deciding on the distribution of the capital, the investment of the income or the organisation of the work provided. For example, the witches from the outskirts of Bucharest, work together with their daughters, who are considered both disciples and accountants; in the same time, Aliodor Manolea and his wife have, in Bucharest, an office; in order to estimate the real value of their business, we should recall the recent scandal in which they were involved: a client, who was promised to be cured of cancer, paid to Aliodor Manolea 50000 € plus VAT, for a promised cure of cancer (they called it “treatment tax”), and each of the subsequent meeting was to be paid for: 300 € plus VAT. As far as the financial evidence is concerned, the tax has been paid by the client… by bank transfer, under the form of a commercial contract between the psychologists’ firm and that of the client, a contract of management of human resources, respectively, because this would have been the object of activity of the parapsychologist.

The sector of marketing is essential, though, developed according to all the business rules, based on the relation between demand and supply, on the market dynamics. Advertisement is made indirectly, through numerous reportages, investigations, news based on certain cases which are broadcasted thorough all kinds of media, through all kinds of channels, or directly through paid advertisement, especially in the local newspapers, with a certain target, mostly presenting the protagonist and by presenting successful cases, having the value of examples.

Let's make a memory exercise as far as the magic actor / the performer of the ritual act is concerned, a necessary "up-to-date", and recalling a few of his/her hypostases, in fact so many metamorphoses in historical context:

1. The "*doftoroaie*" – a woman who played the role of a doctor for a certain community; "science enlights the way to progress", stated, in the 50's, dr. Valeriu Bologa, blaming the fact that "doftoroaia" was called to heal; the explanation was linked to politics: "the bourgeoisie took care to prevent the light of the culture to enter" (Bologa, 1956: 9), and the "tingling of parables" about different old women called "doftoroaie" highlights, said the doctor, "the darkness propagated by superstition", suggesting the importance of the role played by "doftoroaie" in community in the last two centuries.

2. The *healer*; in a conference in 1912 a district doctor from Ilfov county wanting to attract the villagers' attention over the progress and benefits of the medicine, contrasting to what he called the "impostors of the village" – "the charmer, the quack or wizards, it is them who you are hastily going when one of you gets sick, and they do not do anything else but to put you on the roads and take your money" (Gâdescu, 1912: 7) – makes, involuntarily, also a list containing a multitude of illnesses (magic or real), that could be treated through magic-ritual performances, such as the disease charm, which prove the trust that, a century ago, the Romanian peasant used to have in *magical uncharming* as a therapeutical remedy. It is remarkable the part where the doctor speaks, sarcastically, about the healers' prestige: "when you are told by the healer what you should do, you do whatever it take, make money out of nothing and you set out on the way. If the doctor tells you that you have a serious disease, you need to take care of yourself a longer time, to go to the doctor regularly, but you say you don't have…" (*ibidem*, 28).

3. The "*baba descântătoare*" (*unchanting old woman*), is constantly present in our traditional culture, probably the most common figure of the healer, the protagonist of the household, domestic magic, with a qualification, most of the times, overtaken from the tradition of the community itself. In the traditional Romanian village, the *baba descântătoare* was often called for different reasons: the returning, the ritual annihilation or manipulation of the disease,

predicting the fate, unbending the spells or increasing beauty or blessing animals. Using diverse ritual props, to which in the mental schemes symbolical roles was associated, the *baba descântătoare* was performing the script of a magic-religious ritual, combined with empirical medical adjuvants, to obtain a psycho-therapeutic effect of balancing.

4. The *soothsayer*; the study made by Cristina Gavriluță proves the fact that an important number of those surveyed (over 60%), think that "certain facts, phenomena, events can be foretold to the people in different ways" (Cristina Gavriluță, 2008: 159) and "practising or using magic or divination has, first of all, a social justification (economical, familiar, legal, professional etc.) (…) and also the human availability to allow other forms of understanding and explaining the existence, other than those offered by the modern science" (*ibidem*, 112); from the authentic traditional forms of "divining the future" (cultural inheritance), found in the traditional phase of the Romanian village, was reached, through an intermediary phase of modern divination (influenced by urbanisation, by the Internet access or by the amplification of some habits and routines encouraged by commercial opening – for example the increased consumption of coffee, necessary in divination), to a "pseudo" industry of "scientific divination" (*ibidem*, 219).

The divination business has as basis aggressive advertisement, and the result the financial profit, the tariffs being variable, "different person, different tariff", this means higher for VIPs; the quoted author notices that the protagonists indulge themselves in a pseudo-science, denoted through invented academical titles or through exotical gift; through divinatory practices following a certain script, the fortune-teller or the soothsayer build sceneries for the future, according to which the client can change his actions.

5. The *exorcist priest*; the best-known case is of Father Ioan from Poshaga, from the Apuseni Mountains, not only for his remarkable success as far as "removing the devils from man", but also for the intense publicity of the case (Troc, 1999: 128). The professional definition of the exorcist priest is a difficult one: generally, it is considered that while the licit supernatural is managed by the priest, the unlawful is managed by the witch/wizard, but in this case the functions of the two characters overlap partially, (although they are not encouraged by the church, most of these miraculous healing practices by exorcising are tolerated by the ecclesiastical institutions).

Moreover, if in the place of worship (practically the work place of the priest, the church) the priest is seen as a wizard able to order the devil to leave the patient's body, outside the church, in the parochial house, where the contact is established, where the appointments are made, and the diagnosis and the treatment schedule, he (the priest) is seen as a doctor: "The crowd waits to enter, as if in front of a consulting room" (*ibidem*, 132).

A sociological/ethnological analyse of the case indicate three sources of the evil, materialised in as many possible diagnosis indicated by the exorcist from Posaga: “life without God, magical acts, the devils’ actions” but “the sufferance of the body is just a secondary manifestation of the soul’s illness” (*ibidem*,134); so, read through this grid, the exorcist’s therapy is situated at the confluence of the three key characters of the healing system: the priest, the one who should heal the person whose life is deprived of the presence of God, the witch/the wizard who should heal the “attacked” by the maleficent magical acts, and the psychiatrist, called to heal the mind darkened by “the action of all kinds of devils”.

6. The *mentalist*; this character is able to read people’s minds and can talk to death persons, using hypnosis, neuro-linguistic programming, the illusionism or other techniques, acting “with the power of mind” or “by the simple exerting of will” as Cristian Gog does (2012, “Spectacolele minții…”), suddenly became famous after winning the reality show “Romanians are talented”; after a first domestic magic-therapeutic debut (he healed his sprained ankle using traditional therapy, meaning old wife’s remedy, to use his own words.), he became a mentalist this meaning “a person who is able to identify and manipulate one or more para-psycological elements of the human intelect” (as he states on his own site); modern mentalists argue that they master certain techniques of manipulation of the individual – situated at the border between normal and paranormal – due to the maximum development of his own mental techniques (telepathy, clear vision, telekinestesia, precognition, hypnosis, transcendental meditation, yoga).

7. The *parapsychologist* and, generally, the *handlers of the purple flame*; the parapsychologist offers his services – to the VIPs and politicians, especially – of “proximal or distal biotherapy”, as it is the case of Aliodor Manolea, the one who used astrology and bioenergetics in Traian Băsescu’s campaign in 2004 and balanced him psycho-emotionally, what facilitated electoral success for him. But remarkable is the fact that, when the media called him a “wizard”, the owner of the purple flame rebelled, reclaiming the offence in front of the National Audiovisual Council, understanding this categorisation as “offensive” causing image damage…

8. The *quack*, is, most often, associated with the idea of pseudo-therapist, regardless of the era, type of magic or culture; an interesting study by Adrian Majuru, about “wizards, witches, chiromancers, astrologists, soothsayers, and a whole lot of other quacks who pretend, within the last 15 years, to have saved lives and unhappy destinies; (…) it has been noted an often recurrent insistence of the underground magic, able manipulated by weird persons, mostly illiterate, people who manipulate collective unhappiness, exorcising illusory hopes of the better” (Majuru, 2010).

It is visible the fact that a large number of magical actors or pseudo-actors are trying to isolate, to explain, to manipulate a series of individual or collective unhappiness, due to some unexpected occurrences, like divorce or unexpected illness, the loss of the job, bad luck, or of some wonderful events: winning the lottery, for example; all of these have been experienced by the eclectic world of the Romanian urban, always in search for success, fulfilment, financial gain.

Magic formulas from the authentic Romanian countryside (the traditional village) were moulded in traditional ritual forms with a beneficial and rarely maleficent finality, in a well-established mental order, where superstitions represent just a marginal section, while the same magical formulas taken in an urban made-up most of the time of forced urbanization (the colonisation of the town with peasants, brought here to work, effect of the industrialization, commuting, schooling), especially following the cohabitation with groups of gypsies from the suburbs of the cities, lead to a contamination of the magic-mythic ritual believes and practices and a syncretism of scenarios. So, we have, on one hand, the *baba descântătoare*, a character institutionalized within the frameworks of the traditional (rural) collective mental that "untie" a spell using verbalised ritual formulas as charm, in a larger cultural context of the therapeutic spell which requires specific props and proper instruments (household instruments overvalued by attributing magic properties), combined with a wide empirical therapy of the remedy (cure plants endowed with magic, ritual feature); on the other hand, we have the gypsy witch, culturally built on in a different mentality and a different tradition, including a maleficent imaginary, using exotic props (shell, playing cards, tarot cards) and often terrifying (dead hens, black hens, blood, horse hairs, human phalanx) and a specific kit, everything overtaken from the Hindi Asian space, so foreign for the European/Balkan culture, with acts having mainly a destructive goal, in an eminently lucrative performance.

Behind the pompous self built reputation – "the famous astrologist", "the renowned witch", "the greatest magician" – often hide dubious characters from the edge of the society, often to be penal incriminated for different forms of derisory occultism by which generate experiments of manipulation of the collective belief (some psychologists speak about a collective psychosis).

9. The *advertisement* witch; lately, newspapers are invaded by advertisements which make up a dubious profile of a character with a certain ancestry in quackery, defined by the same Dominique Camus: when trying to obtain social recognition,

“the wizards who used this type of ads come, generally speaking, from remote areas, they do not have any connection with the environment and they do not like meeting people. They do not have reputation, and they are striving to build, by means of media, a magic capital; (…) by means of advertisement, the quack can boast himself excessively and to praise recipes for which he did not have the right keys to make them active, but which he strives to convert into powers. (…) All the wizards describe the quack as the one who boasts himself through advertisement in order to obtain a clientele that he does not know and that will always refresh thanks to the newspapers advertisement. (…) He invents a qualification and he tries to make it recognised. The real wizard does not invent anything because he is aware of the limit of his power. The quack does not know them because he forces all his limits to gain importance. He is a professional of invention and of exaggeration in relation to his recognized powers” (Camus, 2003: 49-50).

The basic principles of the organization of witchcraft start from the public recognition of the witchcraft existence itself, this being generated by the efficiency of the magic therapeutic act; in its turn, efficiency is based on the actual duration in time of the remedy, on its exoticism and the owner eccentricity. They are resorts through which the illegitimate wizard can build his legitimacy, suggesting that he has magic powers; and the ideal vehicle for the propagation of the information about magical powers owned, essentials for forming a clientele able to bring income, is advertisement.

So, we have the “Almighty Vanessa skillsful when it comes to VIPs’ love”, the “Athena, the healer who facilitates marriage”, the “well-known Rosa (Trandafira), the one who is successful in any kind of problems”, “famous Claudia, the owner of some medicines recently brought from the Athos mountain” or “Mercedesa, the queen of white magic”; in their attempt to become legitimate magic actors and to obtain the recognition of their profession and of their remedies, all of them have arrived from somewhere abroad, where they found old remedies, so their effect is known and checked, but are new for our culture, relying their power exclusively on the exotism of a journey with a pseudo-skill value (we have remarked special preferences for India, Egypt, Asia, the Athos mountain).

There is a kind of a secondary legitimation through advertisement: when the advertisement has been successful and the clientele has been gathered there appears a legitimation of the legitimacy; the witches are invited in “approved” television shows and they build up a new reputation, based on that promotion in TV shows equally dubious…

Interesting we found the linguistic/stylistic approach: there is a “witches style” (Neamtu, 2004), with the activation of certain important feature of the discourse: the iconic level – expressive, dynamic, personal photos, using: the spindle, the cross, the candles, tarot cards, the

crown, or other symbols of the magical powers; the lexical level – the words orbit in the paradigms of the excellence, of the extraordinary, the renowned, of the unseen, associate with proper names with a mythical or exotical resonance, creating a language excessively valued positively, which join archaisms (of the word families of the verbs to cast a spell over, to untie a spell, to cast out a spell, to charm, to cast a spell) with neologisms (epilepsy, paranormal, congress, certified, authorized,), with many superlatives, graphically marked by a series of capital letters; the syntactic-stylistic – the agglomeration of the offered services and qualities, incoherent, with a sophisticated topic, with obvious speaking mistakes (grammatical disagreements, the lack of punctuation signs and of conjunctions) (*ibidem*, 57-69).

10. The *e-witch*, is the modern, contemporary, western, globalized, trendy, digitized witch; we meet her on-line, on portals and sites, on Facebook and Instagram; "Welcome on the official portal of the witches from Romania!", the visitor/the client who enters www.vrajitoare.eu; http://vrajitoareledinromania.ro/ is said; as rich as the first one in content as well as in information and advertisement is http://vrajitoareledinromania.ro/ too; we find here different sections: a list of the witches from Romania (who seem to be all of them gipsies), interviews with the most famous witches (some of them translated into English…), an international perspective (a kind of an exchange of experience with witches from other countries, for example with "a French hereditary magician"), thanks, messages, even a window of directed rituals, including "rituals for making money", "ritual for making a man impotent", "ritual for removing wrinkles", all of these revealed, with indulgence, by famous witches (Sunita, Amalia, Vanessa, Olga, Brățara, Lucica etc.) and even the most intense rituals of black magic.

The clients of the modern gypsy witches from the outskirts of the cities are the persons marked by abnormal situations which generate a feeling of insecurity related to the "difficulty of the everyday life, sprinkled with obstacles more or less familiar", feeling which "can increase suddenly reaching a level of intolerable, unbearable. This happens when all the elements – components of a normal situation – get out of man control, and of the persons he usually appeals for help. From this moment on, the situation becomes abnormal", meaning "an eruption of the misfortune, too important and too frequent, that cannot be controlled by the man and for which he cannot foresee the ending" (Camus, 2003: 63).

11. Finally, we find out about a magic "operator", the last generation, both a kind of a magician, and "an expert of the human relations", the one who – similar to the character depicted by Ioan Petru Culianu – deals with public relations, propaganda, sociological surveys, counterintelligence, espionage, advertisement, that is the operator who practices magic as a form

of “manipulation technology”: it is the climate in which the last elections where won by Klaus Iohannis, in the analysis by Nicu Gavriluță (2015: 146 *and on*);

“Essentially, SDP[1] campaign to the 2014 elections was a failed political project to manipulate the activity of a collective subject (…). The effect of the magical manipulation was the opposite (…). Both political parties counted on the help of modern magic – as would Ioan Petru Culianu say today. It is about television, facebook, social networks, internet, SMS. All these fulfil the old dream of the respectable magic: to defeat space and time, to make possible the ubiquity of the human being, to communicate to large distances, to fly through air etc.” (*ibidem*, 149).

A brief inventory of the magic actors, older or newer, makes us to notice a high degree of preservation of the principles of organisation of the professional activities of magic/witchcraft/ divination and of the professionals, half-professionals and quacks in the field, just with a natural modernisation and with slight mental slides, without essential changes in the logic of the relation of the human being to the illicit sacred, obvious in the desire to manipulate the destiny and to turn it in favour of the client or in the activation of the management mechanisms of the magic power from the specialized actors.

After all, after centuries of magic, the faith in magic is recognisable in the faith in the magic powers of the actor; the two entities are interrelated each other: witchcraft exists because we believe in it, we believe in it because we believe in the power, the gift and the qualities of the wizard, who configures in this way his capital of power and all this systems of representation and legitimation of faith in spells and witchcraft, in magicians and magic, in soothsayer and predictions, recognized by the modern man who appeals to the ritual, explains the ontological basis of the magic/witchcraft with all its constitutive elements.

The environment of the magic-ritual act and the services offer of the providers adjusted to the current times: written ad or the audio-visual advertisement “sell” stories about unhappiness and failures, about danger and unfulfilment which, after the witchcraft specialist’s intervention, are transformed in success stories, with happy endings, used, by propagation, in order to expend the clientele network and to increase the performer’s income; this is the only way to explain why the hatred of divorce can transform itself in the happiness of marriage, the bankruptcy is turned and prosperity is reached, the single girl will find her prince (even if she finds on

[1] Social-Democrat Party.

www.sentimente.ro), the drunk husband becomes the loving husband, and the envious enemy becomes the most faithful friend; “guaranteed result”, as the ads say…

The clients who appeal to the force of the witch/wizard are almost the same as ever: “certain persons who feel powerless – for example in from of a series of major problems or of the irruption of the sudden uncommon brutal and serious something – they will look for those believed to have the mission to intervene where any kind of action done by others failed” because the witchcraft “ordinates and clarifies a situation which a series of successive failings of interpretation and action normally met in our society have been made it all the more intolerable” (Camus, 2003: 217).[**]

BIBLIOGRAPHY

Augé, Marc, 1995, *Religie și antropologie* [*Religion and anthropology*], Bucureşti: Jurnalul Literar, translation in Romanian by Ioan Pânzaru.

Bologa, Valeriu, 1956, *Despre vrăji, doftoroaie și leacuri băbești* [*About spells,* doftoroaie *and ancient remedies*], Bucureşti: Editura Științifică.

Camus, Dominique, 2003, *Puteri și practici vrăjitorești. Anchetă asupra practicilor actuale de vrăjitorie* [*Powers and witchcraft practices. Investigation of current witchcraft practices*], Iaşi: Polirom, translation in Romanian by Muguraș Constantinescu.

Favret-Saada, Jeanne, 1977, *Les mots, la mort, les sorts*, Paris: Gallimard.

Gauchet, Marcel, 1995, *Dezvrăjirea lumii. O istorie politică a religiei* [*Disenchantment of the world. A political history of religion*], Bucureşti: Editura Științifică, translation in Romanian by Vasile Tonoiu.

Gavriluță, Cristina, 2008, *Socioantropologia proceselor divinatorii* [*Socio-anthropology of divinatory processes*], Iaşi: Editura Institutul European.

Gavriluță, Nicu, 2015, *Mit, magie și manipulare politică* [*Myth, magic and political manipulation*], Iaşi: Editura Institutul European.

[**] The text, with few amendments, is also part of the volume entitled *From spell to imposture. An anthropology of contemporaneous supernatural,* emerging soon at Editura Institutul European (European Institute Publishing Company), Iași, at the moment of submission of the text to the *Yearbook of Prahova County Society for General Antrhopology.*

Gâdescu, Petre A., 1912, *Descântătorii. Vracii sau vrăjitorii* [*The unchantings. The sorcerers or the wizards*] (Conference), Bucureşti: Tipografia M. S. Niculescu.
Julliard, André, 1997, „Urgia sorţilor. Vrăjitoria zilelor noastre în Franţa" ["The urge of destiny. The wizard of our day in France"], in Robert Muchembled (ed.), *Magia şi vrăjitoria în Europa din Evul Mediu până astăzi*, Bucureşti: Humanitas, translation in Romanian by Maria și Cezar Ivănescu, pp. 274-323.
Lévi-Strauss, Claude, 1978, *Antropologia structurală* [*Structural anthropology*], București: Editura Politică, translation in Romanian by J. Pecher.
Maffesoli, Michel, 2008, *Revrăjirea lumii. O etică pentru timpurile noastre* [*Re-enchantment of the world. An ethics for our times*], Iași: Editura Institutul European, translation in Romania by Elena Gabriela Stoian.
Majuru, Adrian, 2010, „Pericolele practicării ocultismului asupra sănătăţii mentale" ["The dangers of practicing occultism on mental health"], http://www.e-antropolog.ro/2012/02/pericolul-practicarii-ocultismului-asupra-sanatatii-mintale/ (*accessed at 28.02.2018*).
Mauss, Marcel and Henri Hubert, 1996, *Teoria generală a magiei* [*The general theory of magic*], Iași: Polirom, traducere in Romanian by Ingrid Ilinca și Silviu Lupescu.
Neamțu, Carmen, 2004, *Stilul publicistic* [*The publishing style*], Arad: Mirador.
Răutu, Radu, Vintilă Mihăilescu, Viorica Nicolau, Mircea Gheorghiu and Valentin Toma, 2002, „L´Expériance du sacré dans la société roumaine actuelle", în *Annuaire Roumain d´Anthropologie*, tome 39/2002, București, pp. 124-126.
Repciuc, Ioana, 2008, „Avataruri contemporane ale magiei populare" ["Contemporary avatars of popular magic"], in *Philologica Jassyensia*, Iași, pp. 623-631, http://www.philippide.ro/distorsionari_2008/623-631%20REPCIUC%20Ioana.pdf, (*accessed at 28.02.2018*).
Riviere, Claude, 2000, *Socioantropologia religiilor* [*Socio-anthropology of religions*], Iaşi: Polirom, translation in Romanian by Mihaela Zoicaș.
Sandu, Dan, „Vrăjitoria și practicile magice, forme suspecte de religiozitate" ["Witchcraft and magical practices, bizarre forms of religiosity"], http://www.dansandu.ro/pdf/carti/vrajitoria-si-practicile-magice.pdf (*accessed at 28.02.2018*).
Troc, Gabriel, 1999, „Exorcism și vindecare în Biserica Ortodoxă" ["Exorcism and healing in the Orthodox Church"], in *Caietele tranziției*, nr 2-3/1998-1999, Cluj Napoca.

Weber, Max, 2003, *Etica protestantă și spiritul capitalismului* [*Protestant ethics and the spirit of capitalism*], București: Antet, translation in Romanian by Alexandru Diaconovici.
----, 2012, „Spectacolul minții. Secretele mentalistului Gog de la «Românii au talent»” [“The show of mind. The secrets of mentalist Gog from «Romanians are talented»”], in *Semnele timpului*, http://semneletimpului.ro/social/psihologie/spectacolul-mintii-secretele-mentalistului-gog-de-la-romanii-au-talent.html (*accessed at 28.02.2018*).

Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology, nr. 4 (2018)

Ioana-Ruxandra Fruntelată
i.fruntelata@yahoo.com

Hypostases of the human body in the culture of war[*]

For the archaic man ("primitive", "savage", "man of the folk", *homo religiosus* or any other name we would use for the person who lives in a community formed both by the visible and invisible, by passing time and eternal time, and by the living and the dead and who is ruled by unwritten laws which are as strong as a "second nature"), his body is part of the familiar space and serves him when he wants to position himself, to measure or act on space, to move or advance. Classical ethnological and cultural anthropology studies teach us that archaic man has a cosmic vision upon the universe and in his vision, body itself is seen as cosmos, *i.e.* an organized world invested with intangible attributes by means of the particularly human faculty of symbolization[1].

It is interesting to explore up to what point the conception on body as metonymy of the cosmic-like space (body – house – village – country – world) is preserved and to what extent it is modified in the culture of modern war which implies dislocation, messiness, suffering and violence among other germs of chaos.

As a constant listener of Romanian accounts on the Second World War and a long time researcher of the informal culture of war, on which I have written a book and several papers,[2] I

---

[*] The translation of the text from page 37.

[1] See a very synthetic outline of "body representations in time and space" in "ethnographic literature" (Galiner, 1999: 172) in Pierre Bonte, Michel Izard (coord.), *Dicționar de etnologie și antropologie* [*Dictionary of Ethnology and Anthropology*], 1999, Iași: Polirom, pp.172-175.

[2] *Narațiunile personale în etnologia războiului* [*Personal Narratives in the Ethnology of War*], 2004, Bucharest: Ager; "Games of Memory. Personal Narratives of Romanian World War II Veterans", in *Ethnologia Balkanica. Journal for Southeast European Anthropology*, volume 19/2016. Klaus Roth, Asker Kartari (eds.), LIT Verlag, Berlin, Wien, Zürich, 2017, pp. 309-322; „Primul Război Mondial oglindit în versuri țărănești" ["The First World War Mirrorred in Peasant Verses"], in *Anuarul Institutului de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu"*, Academia Română, Serie nouă, volume 26, 2015, pp. 217-228; „De la manuscris la carte. Jurnale și «verșuri» de

have considered two hypotheses regarding the perception of human body during war: the first one would be that war adds to body perception the burden of a "war body" which becomes an organic part of the veteran's body. In the same way the warriors of the *Iliad* were identified by the armour they would wear (see, for example, the case of Achilles and Patroclus), the "war body" adds a new cultural dimension to the body perception which is already culturally thick in the *ethos* of archaic man. In the words of Paolo Giordano, author of a 2012 novel inspired by his visiting a camp of NATO Italian soldiers in Afghanistan (Gulistan valley): "... thirteen months after the epilogue of the mission, Egitto is still wearing his officer's uniform. Two medals hang on his chest, right at heart level. He has thought a few times to escape among civilians but the military uniform has stuck to his body inch by inch, sweat washed out the colour of the fabric and painted the skin under it. If he undressed, he is sure of that, he would also take off his peel and as he is embarrassed enough when he is naked, such an exposure would be more that he could bear. And finally, why would he do something like that? A soldier never stops being a solider" (Giordano: 9).

The second hypothesis (which would support the first one if it were validated) presumes that war combatants experience a kind of "de-corporality" resulting out of constant and intense deprivation (missing sleep, food and so on) and also out of identification with the suffering, dismembered body of the Other on the battlefield. In ethnographic literature, de-corporality experiences are described as familiar to members of traditional communities, shamans being the generic protagonists of such experiences. In the "culture of peace", experiences of transcending one's body bring balance to their actors and help them find one or more of their lost souls abducted by maleficent magicians or divine beings. Is there possible for that traditional function of de-corporality experiences to be still preserved (at least part of it) in the culture of war?

I intend to check the validity of the two hypotheses by studying the expressions of body perceptions in a micro-corpus made of three documents: a frontline diary dating back to the years 1942 and 1943 and published in 1999, which belongs to a member of the Romanian rural

front" ["From Manuscript to Book. Frontline Diaries and Rimed Chronicles"], in Cristina Bogdan, Alexandru Ofrim (coord.), *Pentru o istorie culturală a cărții și a practicilor de lectură*, University of Bucharest Printing House, 2015, pp.409-420; „«Eroul necunoscut» - un profil etnologic" ["Unknown Hero – an Ethnological Profile"], in *Studii şi comunicări de etnologie*, Tom XXVII/2013, Sibiu: Astra Museum, 2013, pp.72-82; „Jurnale din Belgrad" ["Belgrade Diaries"], in *Sinteze*, vol. 6/1999, edited by Centrul Naţional pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale, Bucharest, 2000, pp. 28-34.

intellectual class, Mihai Bălaj[3], and two ethnological documents obtained by textualization and contextualization of two oral accounts that I recorded in 1996 in commune Băuțar, Caraș-Severin district, from two war veterans named Gheorghe Găină and Bucur Opruț.

Mihai Bălaj was born in 1909 in a family of poor peasants from the village Roșiori (Satu Mare county) and after graduating from the Normal School for Primary Education in the town Oradea in 1930 he worked as a teacher in a few villages in northern Transylvania. He was called up on July 5, 1942 as a second lieutenant of 10th mountain battalion from Sighetu Marmației, which served in the avantgarde of the 2nd Mountain Division. His battalion marched to the Caucasus mountains, taking part in the battles at Kisbrun, on Hill 910, at Nalcik, Orjonikidze, Alagir and Zran valley. During the siege of Stalingrad, the 2nd Mountain Division, subordinated since 23 August 1942 to the German 1st Panzer Army, blocked the Caucasus passes in order to secure the field for the German troops. After the defeats on the river Don and at Stalingrad, the battalion of Mihai Bălaj withdrew through Kerci pass at the cost of many human losses and stayed on the frontline in Crimeea until 1944 but the author of the diary came back to Romania in November 1943 after an episode of hepatitis. The entries in the diary begin on 5 July 1942 and end on 21 May 1943. Back in his homeland, Mihai Bălaj served as an adjutant officer with the sedentary part of the 10th mountain battalion in Hațeg, until the demobilisation on 10 may 1945. In 1951, during the hard years of the communist regime, he was expelled from the education system because he had fought on the eastern front against the Soviet Union. He was accepted back in 1952 and expelled again in 1958. He earned his living as a chief of the supplies department of „Seineana" Yeast Factory in Seini, Maramureș county until 1962. Then he was reintegrated in the education system, he qualified as a gymnasium Romanian language and literature teacher and retired in 1966. He wrote the monographs of the school and the choir in Seini and published several articles on important figures of the Romanian history and culture (Căpîlnean and Rusu, 1999: 5-11). He passed away in 1976 without having published his front diary, which "he kept hidden at the risk of loosing his freedom in the years of the communist regime" (*ibidem*, 11).

I consider that the diary of Mihai Bălaj is representative for the mentality of the "man of the folk" because the author is – by birth and family – a man of the Romanian traditional village at the beginning of the twentieth century and by education he adheres to a national war ideology

---

[3] Mihai Bălaj, *Jurnal de front (1942-1943*) [*Frontline diary - 1942-1943*], 1999, Vasile Căpîlnean and Viorel Rusu (eds.), Baia Mare: Gutinul.

and also he is familiar with a “poetics” of writing about war which makes his discourse rather formal and “politically correct”. Nevertheless, it is remarkable to find in a document such as Bălaj’s diary deviations from the conventional tone that occur when the officer is too overwhelmed by the experience of war to filter his feelings through language and yet his writer’s skills enable him to put into words what he has seen and endured.

I had the chance to record on 5 and 6 April 1996 two oral accounts on war of two veterans who had served in the same battalion with Mihai Bălaj, Gheorghe Găină and Bucur Opruț, from commune Băuțar (Caraș Severin county), both of them born in 1920 (Fruntelată, 2004: 127-141). Gheorghe Găină was a chief radiotelegraphist of the 10th mountain battalion and took part in the war on the eastern front until the end of November 1942 when he was wounded at the left knee by fragments of a missile in a forest where he had hidden with his radio, during the battles in the Zran valley. He was evicted after he was wounded and traveled to a hospital in Lemberg (the German name of the Polish town Lwów) where he remained for eight weeks during which four missile fragments were removed from his leg. Then he returned to his “garrison” in Romania and after a few months he was discharged. He had a diary on the frontline and he actually wrote in it daily but I could not see it, as he said he had given it to somebody and it had not been returned to him.

Bucur Opruț, a farmer and carpenter, fought during the war as a sergeant and machine gun shooter in the 10th mountain battalion. He fought until the last Romanian soldiers withdrew from Crimeea in May 1944. He went through all the harsh battles that Mihai Bălaj accounts for in his diary and escaped “without even a bruise” from desperate situations. He reached the Romanian shore at Constanța, on 29 May 1944, aboard the German boat “Frankfurt” and because he was a qualified carpenter and he had already fought for almost three years he was called up in Hațeg area at a workshop until the end of the war.

The diary of Mihai Bălaj and the accounts of Gheorghe Găină and Bucur Opruț are comparable as samples of “close range history” because they present personal experiences from the same campaign in which they took part (Gheorghe Găină and Mihai Bălaj up to a point, Bucur Opruț until the end) as combatants in the same battalion. By reading through the three texts, we understand that the chronologically ordered and precise entries of Mihai Bălaj are completed by the memories of the veterans from Băuțar which are more diffuse but express very powerful feelings. It is as if Mihai Bălaj had drawn an outline and Gheorghe Găină and Bucur Opruț had added the colour while working all three at the same painting. Within the frame of the picture, I intend to pick just some elements which allow me to formulate a few observations upon

the representation of the body of the “archaic man” (in this case, the man from the Romanian traditional rural community of the twentieth century) in the culture of war.

War routine

The rhythm of life in the Second World War has to match the condition of combatants who are always on the road and far from home and is found in analogies with familiar situations from the soldiers’ native villages. On Friday, 25 September 1942, Mihai Bălaj writes: “Clear sky and warm. The soldiers are working in a rush to finish their shelters in the ground (*bordeie*). Of course, the ones who stay behind, for those who are in the first line have to watch out. By day, the latter get out of their shelters too, bask in the sun camouflaged in the fields of corn or sunflower, eat flower seeds and dream about their villages, about harvesting maize or picking grapes and who knows what. The enemy is giving them a break now. From time to time, a bullet whistles by their ears or a missile explodes nearby. They don’t even flinch. They remain calm. They are so used to that (…) How can you go to sleep at five thirty p.m.? (…) A few soldiers still can’t sleep. They sit around a fire, remembering their gatherings for getting corn off the cob and they sing: Oh, mountain, beautiful fir tree / Please bend down your top / For me to get up in it, / And look into my village / To see may house and my belongings, / My little children and my woman / The children would ask about me / «Mother, when does dad come home? / Write to him to come / From Caucasus, from the military camp» / «Oh, children, be quiet / For your mom will do anything for you» / «You can do a thousand things for us, mom / As our dad won’t be here / Dad takes us in his arms / And kisses our faces / And he puts us on his knee / And kisses us on our foreheads»” (Bălaj, 1999: 62-63).

On Wednesday, 7 October 1942, the soldiers “are digging their shelters” “barefoot and wearing only their shirts” because the time is “admirable”; “These people are worth admiring as for more than a month they have been staying more in the ground than outside, burrowing constantly as gophers do to create a comfortable shelter and protect themselves against the bullet rain falling day and night over their heads. These people are worth admiring as for 40 days they have been staying in strain and watching the enemy during day but also by nights wrapped in thick dark fog, lasting for 12 hours at this time of the year. These people eat only two times a day and actually only at night because on daylight there is no way to get to them for fear their position would be exposed” (*ibidem*, 67).

On Friday, 23 October 1942: "It is cold. A thick frost fell last night. I walked because on horseback my legs were totally numb with cold. By day it is sunny, but a «sun with teeth» as it is the saying when it is cold. The soldiers have undressed and they are shaking out their clothes and are washing themselves (…) In the evening, combatants receive chocolate, brandy and cigarettes and also reserve rations. Although it is cold, we sleep outside in the holes we have dug and over which we have put a tent leaf, sacks, corn stalks to prevent being frosted over" (*ibidem*, 76-77).

The battalion covers very long distances every day: "We had to march 43 kilometers a day. We would do the whole distance in one day. You were not allowed to sit down until you have marched 43 kilometers. We would march day and night continuously. After 43 kilometers we would have a two hour break. That was for eating, for a little rest, for changing our socks, a cold bath for the feet, we would try to find a place where we could do that. We would march by day and by night. (...) While marching on, four soldiers in the group would stay together and they would support each other's armpits. And two would sleep and two would lead. You would march with your eyes closed, sleeping. You would dream. And these two would lead you. Then the other two would get asleep and the first two would lead" (Gheorghe Găină, in Fruntelată, 2004: 132).

Deprivation and Suffering

On Friday, 7 August 1942: "A terrible wind blows and the heat is great. The dust is raised by wind and soldiers and darkens the sky. The dust is black and covers the people in thick layers so that you can hardly recognize their faces" (Bălaj, 1999: 35).

The combatants are very thirsty but also they are starving: "during the march what I can say is that we would not receive water, we would march, there was this plain, well...; we marched as long as two weeks in a row and we didn't find any creek, any pit. They would come with the barrel of water and bring us some, because it was very hot, in June, July. It was hot and we were given less than a shell (steel bowl) of water a day. That was all. You could just wet your lips with that. You could not hydrate yourself, nothing to eat, nothing. Little by little, we reached a place where there were pools. Pools, still water, with green cloth (vegetation) over it as if frogs were there. We would go there and we did not have place enough to stay and drink water. I thought somebody would get ill. But nothing happened. You would drink from wherever you found water, as we could do nothing else. (…) There was misery" (Gheorghe Găină, in Fruntelată, 2004: 132). "We would march for days and days and we could not find water at all. We did not

have where to drink from. There was sand. As hot as it was, we would march with our (gas) masks on because otherwise the sand got into our eyes. Even horses were put plastic sheets over their eyes" (*ibidem*, 128-129).

"I almost fainted of starvation. You could not resist. It was tragic, really tragic. At night, all night, as long as the night is, without fire because fire would have been a target, they would shoot at us. There in the snow, we were dancing there (not to freeze)... God forbid... You couldn't do anything because a fire would have been a target. (…) at Petrovskaia, in eight days I had only four potatoes to eat. Eight days... (…) I rode my horse for three hundred and fifty kilometers (during which) I didn't eat, I didn't drink. I sat all the time in the saddle. I got rotten there on the saddle, my back and everything, absolutely, I could endure no more."[4]

Mihai Bălaj writes down on Sunday, 30 August 1942: "I hardly realize it is Sunday. For a few days I haven't even washed my face. I am dirty. I have not taken my boots off for a week and I sleep with all my clothes on and weapons by my side" (Bălaj, 1999: 51).

On Wednesday, 28 October, 1942: "There is thick fog in the morning. Last night I slept in open air, covered only with my raincoat and lying on a hay bed. Trifu puts his arms around me to keep both of us warm" (*ibidem*, 80).

The terrible cold and deprivation of rest and hygiene are devastating: "In the month of August, a snowy and freezing weather started to get to us. What can I say, you could not undress at all. You would wear your trench-coat all the time, with your belt put tight. And we could not take off our boots and we didn't have a place to sleep. A few of us were taken on a high ridge to defend the position and there was a lot of snow. There was snow and you could not drink water because everything was frozen. We would get lots of tree branches and we would lie on those branches not to sleep on bare snow. Lice would eat us alive. So many lice were there... During the night we would lit a small fire with forest branches and as freezing as it was, we would take off our shirts and even the officers – second lieutenants, lieutenants – who had assistants would have them put their shirts near the flames of the fire and lice would fall down and crack. Our backs were sore and scratched and our feet were frozen. We hadn't taken our boots off for a month and a half, you did not have a place to sit down in that snow" (Gheorghe Găină, in Fruntelată, 2004: 129).

"Our soldiers often fought with bare feet, ragged, without expensive jackets and fur coats but they fought anyway. After marches of 60 kilometers we would occupy our position without a

[4] 04.06.1996, transcribed by Ioana Fruntelată.

moment’s rest. Nobody asked the soldiers if they had changed their shirts once in 6 or 7 weeks or if they had cleaned themselves of lice. All the soldiers and officers, the battalion commander included were infested with lice” (Sunday, 14 February 1943) (Bălaj, 1999: 114).

“With that freezing weather, the wounded would die and you couldn’t … at the cost of your soul to undress, to go for some privacy, you had no place, no place... Yes. It was not about the bullet or the first front line. That was a mere trifle. The misery. Yes. Very difficult. God forbid a war should come, as they don’t know what war is. I have already told you. War is not about the fact that another man could kill you and all that. No. It’s not that. War is misery” (Bucur Opruț, in Fruntelată, 2004: 136).

After enduring the harsh weather in the winter of 1943-1944, the survivors of the battalion made it to Crimeea: “When we were taken to Crimeea, the spring was near. March, April. Pieces of flesh as thick as a finger fell from our bodies. We couldn’t march any farther and we couldn’t walk at all and a plane was sent to bring us a kind of wool stockings, as we would say. We couldn’t budge from there. Everything, ears, nose, feet, nails, all our flesh would peel from us as the cold had cooked it. We passed into the year 1944. (…) there was a big gathering and general Dumitrache was there. He was the commander of the 2nd Mountain Division. He told us: «You will go home, those of you who will make it. (He utters the words emphatically) You do not have words to tell what you have been through. You will not have words to tell what you’ve been through»” (*ibidem*, 139).

Body and death in the “hell of war”

Although it is a matter of fact at time of war, the dreadful sight of corpses spread everywhere in the front area and never prepared for burial as dead bodies should be in traditional communities deeply concerns the combatants: “On a road I see 4 dead Germans who are not buried. Their bodies have gone black. I talk with comrade Trifu and tell him: «Listen, Ioan, I wouldn’t want to remain in a ditch like that. I ask of you to take care of me, irrespective the situation you are in, to make a coffin for me and bury me as a human and a Christian. I promise I will do the same for you, if something bad should happen!» He makes the promise to me” (Bălaj, 1999: 27 [Monday, 27 July, 1942; the date in the diary is incorrectly spelled as 28 July instead of 27]).

The ones who stay alive retrieve and bury the dead: “We find dead men in ravines. It is difficult to retrieve them. The dead are put on horses to be taken down to the camp. Now they are

descending with second lieutenant Tutelea. When major Busuiocescu sees him wrapped in the tent leaf, he goes and kisses both his cheeks. He was an elite officer of the Battalion and a distinguished teacher" (*ibidem*, 89 [Tuesday, 1 December, 1942]).

On Monday, 26 October, 1942 Mihai Bălaj presents an apocalyptic image: "After crossing the river, we saw a lot of dead men and horses on the road. Huge holes dug by shells. A fallen Russian is still alive. Another one has his head caught in a fence. Another one was burnt, it is hard to say that he was a human once, etc. (…) We slept buried in trenches overnight. We haven't eaten warm food for two days. We are physically drained and consumed by emotions. We have been lit all night by the fire coming from some rig burning with fantastic flames ..." (*ibidem*, 78-79).

On Wednesday, 3 March 1943: "By 11 o'clock the village had been cleaned and piles of corpses were lying everywhere. The artillery and cannons have mutilated the bodies horribly" (*ibidem*, 124).

After a battle in Zran valley, during which he fires his machine gun until he is out of ammunition and manages to grab a magazine (of bullets) from the hand of a dead comrade, Bucur Opruț realizes that he is under shock: "If I tell you this, maybe you don't believe me... From time to time I was looking over my shoulder to find out who is pulling my neck. And nobody was there. Who is pulling my neck? Nobody. The helmet strap. My hairs had been raised and the strap was pulling me here. Tragic. Really tragic" (Bucur Opruț, in Fruntelată, 2004: 135).

When he was wounded, Gheorghe Găină experienced physical weakness but also perfect lucidity: "I couldn't utter a word, I was fully aware of everything, I knew what they were asking me but I could not speak. I thought that could be because I was dying but then I wouldn't have been so aware of everything. But I couldn't speak at all for a few minutes. I couldn't utter a word" (Gheorghe Găină, in Fruntelată, 2004: 131).

On Friday, 1 January 1943, Mihai Bălaj writes in his diary: "We leave behind all our dead ones!" (Bălaj, 1999: 99). His lamentation might open for us a path to understand the perception of body in the culture of war in relation with the cosmic pattern characteristic to archaic mentality. On one hand, due to the military routine that helps them cope with situations beyond our worst imagining, the combatants compare the foreign land with their home land and while they are hiding in a corn field they are able to think about harvesting time in their villages. On the other hand, the blood they spill and their bodies remaining in the ground are consecrating the place where they die in the same way ritual sacrifices may consecrate a conquered land: "The fight of those who endure the misery of the battlefields, the blood of so many wounded and our dead ones

who have been taken away forever from the bosom of their mother land require for a righteous compensation" (*ibidem,* 58-59 [Thursday, 17 September 1942]). Therefore the construction of the "war body" observes the cosmic model by their physical remaining in the land of the enemy and the consequence of that sacrificial act is a symbolic "familial" relationship that is embedded in the memory of the combatants. As far as I could notice, the "obsession" of war is translated most frequently into a repertory of memories shaped in narrative form. The "body of words" makes possible for veterans to survive after the "descending in Hell" they experienced during war.

The second hypothesis that I have formulated implies exploring the de-corporality experience resulting out of feeling one's body as an indistinct part of the mass of surrounding suffering bodies and out of repeated and intense deprivation. I think that a more complex investigation exceeding the purpose of this paper and employing concepts of (at least) medical anthropology, ethno-psychiatry and anthropology of the sacred is needed to check the validity of such a hypothesis and compare the experience of individuals facing war horrors with ecstatic experiences from ethnographic literature. At this point of my research, I can only assume that the state of "de-corporality" during war might be the result of a psychic tension similar to that experienced by the religious individual from traditional communities. From an outsider point of view, extreme violence and intense deprivation affecting a whole army seem to blow up the very mechanism which makes human beings function. Nevertheless, if we appeal to the insider's experience expressed in the verses of poet Radu Gyr, himself a participant in the Second World War on the eastern front, we could presume that one of the "solutions" to get over the horror of war is exactly the understanding of that horror in terms of religious feeling: "Hurray! We spring out of holes and of ditches. / Hell is shaking its chains and outreaches. / Iron angels like some giant crosses / floating over the tar afternoon / pour only rocks and logs on platoon" (Gyr, 2016: 26).

BIBLIOGRAPHY

Bălaj, Mihai, 1999, *Jurnal de front (1942-1943)* [*Frontline diary*], Baia Mare: Gutinul.

Căpîlnean, Vasile and Viorel Rusu, 1999, „Cuvinte despre omul Mihai Bălaj" ["Words on the man Mihai Bălaj"], preface to Mihai Bălaj, *Jurnal de front (1942-1943)* [*Frontline diary*], Baia Mare: Editura Gutinul, edition by Vasile Căpîlnean and Viorel Rusu, pp. 5-11.

Fruntelată, Ioana-Ruxandra, 2004, *Narațiunile personale în etnologia războiului* [*Personal Narratives in the Ethnology of War*], București: Ager.

Galinier, Jacques, 1999, “Corp” [“Body”], in Pierre Bonte and Michel Izard (coord.), 1999, *Dicționar de etnologie și antropologie* [*Dictionary of Ethnology and Anthropology*], Iași: Polirom, translation from French into Romanian coordinated by Smaranda Vultur and Radu Răutu, pp. 172-173.

Giordano, Paolo, 2014, *Corpul uman* (roman) [*The Human Body*], translation form Italian into Romanian by Vlad Russo, București: Humanitas Fiction.

Gyr, Radu, 2016, *Crucea din stepă. Poeme de răsboiu* [*The Cross in the Plain. War Poems*], București: Blassco.

Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology, nr. 4 (2018)

Andrei Roșca
andrei.rosca97@gmail.com

The left path. The symbolistic of archaic ethics*

Preliminary clarifications

We consider necessary the following observations to clarify the context and the meaning of a few terms used in this paper. We assign these clarifications axiomatic value, as a thorough discussion of their pertinence outside our demonstration is not the subject of the following text:

Considering that the basis of traditional cultures implies a total and – in some sense – forced participation of the individual, it is important to nuance that, for this kind of mentalities, *the essence is previous of the existence*; this axiom implies *the acceptance of the human existence to be framed in some cultural patterns*, those coordinating the fundamental side of existence; Mircea Eliade tones this idea in this way: “FOR *homo religiosus*, the essential precedes existence. This is as true of the man of ‘primitive’ and Oriental societies as it is of the Jew, the Christian, and the Moslem. Man is what he is today because a series of events took place *ab origine*. For *homo religiosus* real, authentic existence begins at the moment when this primordial history is communicated to him and he accepts its consequences” (Eliade, 1963: 92).

Also, the adjective “archaic” is not used as a temporal qualification. It rather suggests the fact that the community defined as “archaic” is permanently connected to a transcendent level; this kind of community is described, in some sense fundamentally, by acts that are justified by the relations with some deity and the transcendent beliefs. Therefore, the concept “archaic man” is similar to that of “*homo religiosus*”, the latter belonging to Mircea Eliade’s terminology. More, the term “archaic man” implies a sort of archetype, but not exclusively independent of the experience; the concept suggests that the so-called “archaic” man is anchored in ritual

* The translation of the text from page 59. Translation revised by Ioana-Ruxandra Fruntelată.

manifestations, some magical and pagan acts, which expose a relation with the transcendent/the divinity, no matter how that is conceptualized.

The following generalizations do not support an empirical character, which would refute the judgment. The generalizing character of the following expressions implies the affirmation of the common character and the probability – which could be converted into a certainty – that each member of an archaic community is reported to some conventional values accepted by all the community members and he shares the same beliefs as others. More than this, the text doesn't want to reduce and fix some essential characteristics, but to highlight some specific landmarks of the archaic existence.

The concepts "transcendental" and "transcendent" have got a metaphysic connotation. The first one means the intrinsic deepest level of human existence, representing all that is before knowledge, and the second one represents all that is above knowledge, implying the divine sphere according to which the archaic man lives.

*

This paper will evaluate the concept of "left" as it is defined and used in generic archaic communities. The traditional context of existence works, in this respect, in some interesting way, because the spatial landmarks (right/left; east/west) are related to the temporal ones (light/dark) all of them being grounded in the ethic distinction between good and evil. My hypothesis is that the process of selection and creation resulting in such binary structures as the previously mentioned ones is justified by ethic oppositions. Finally, I argue that the process explaining all human acts (and which creates the culture also) is marked by a qualitative investment, by which individuals manifest their transcendental dimension, expressed by symbolic pairs of terms.

In this way, in order to analyze the archaic man's sense and the meanings he infers for all that is around him, we consider that this two concepts are fundamental for the cultural acts and the ones that enhance the human existence permanently oriented towards resolving dilemmas. Thus, starting from symbolization, we will exhibit cases in which the concept "left" is used and the contexts of its usage will offer clues for understanding the manner in which the Romanian archaic man "conceptualizes" it.

General considerations

In order to conceive the human existence in the fullness of its values and faculties, it is important to analyze its manifestations without leaving aside its organic character. Man, as an entity who works with his mental faculties in accord with axiological field, organizes the context of his life in relation to values previously assumed and to acts corresponding to those values, characterizing his actions as being good, bad, beneficial, toxic. Beside the specificity of the qualitative investment, what is unique for human activities is this axiological association with ethic terms, the derivation of certain properties out of actions; for example, the fact that a murder is not moral is associated to the idea that killing, as any other sin, is a kind of the “deform of the soul”.

It is important to nuance the axiological dimension of this qualitative framework – which is the main point of my paper. What is unique in this case is the qualitative relations connecting environment and human values – such as sin, good, evil – and some good examples are spatial or temporal consecrations: the perimeter of the sanctuary, 1st December as the day of Romania, the commemoration of Mihai Eminescu’s birthday, the day of Saint Andrew, the relics of some saint, the personalities of any society (politicians, writers, artists and so on). Thus, such processes represent forms of sacralisation, which imply the objectivity and the consecration of the element which stands out in some unusual, extraordinary context; in other words, in some sense, the whole process is about placing one element on a “higher” position than the one on which we expect it to be.

For archaic mentality, this sort of superiority is conceptualized as a sacralisation, which doesn’t represent “only a break in the homogeneity of space; there is also revelation of an absolute reality, opposed to the nonreality of the vast surrounding expanse” (Eliade, 1987: 21). From the closest and accessible elements – the house, the family, the fiancé or the fiancée etc. – to the organization of the world itself, the process represents a qualitative investment, particularly a connection to divinity as *the* element allowing sacralisation. In other words, for the archaic man, this kind of transcendent justification “ontologically founds the world” (*ibidem*) and the human manifestations imply the attempt to imitate the divinity, so that the environment enter in a symbolization process, becoming as faithful as a possible a copy of the inviolate space: “To settle in a territory is, in the last analysis, equivalent to consecrating it” and “this universe is always the replica of the paradigmatic universe created and inhabited by the gods; hence it shares in the sanctity of the gods’ work” (*ibidem*, 35).

This permanent relation with the transcendent level gives the specificity of archaic world and we consider that this process of idealization by consecration justifies the organization of any traditional community. In this way, the idealization is symbolic, meaning that “neither the objects of the external world nor human acts, properly speaking, have any autonomous intrinsic value. Objects or acts acquire a value, and in so doing become real, because they participate, after one fashion or another, in a reality that transcends them. Among countless stones, one stone becomes sacred and hence instantly becomes saturated with being because it constitutes a hierophany, or possesses mana, or again because it commemorates a mythical act, and so on” (*idem*, 1959: 3-4). Hence, the archaic man “achieves communication with the World because he uses the same language-symbol”, the World speaks to him by any element of the environment and he responds “by his dreams and his imaginative life” – all of this because “for archaic man the World is transparent” and he “feels that he too is «looked at» and understood by the World” (*idem*, 1963: 143).

Consequently, the archaic existence concentrates upon this kind of imitation (“participation” in Latin, “μέθεξις”, “methexis”, in old Greek) which represents in the idealist theory of Plato the fundamental principle by which the man is enabled to know, as man has access only to copies of the prototype which are to be found in the World of Ideas. Justifying in this way the assertion that an empirical form of knowledge is not sufficient for one who wants to gain knowledge, Plato explains the objective form of the Idea, inaccessible to man, drawing attention to the fact that man may only know the imitations of the entities in the World of Ideas. Thus, if the symbol – the qualitative investment – would represent the process of imitation, we could observe the fact that the archaic man, permanently connected to the divinity, tries to imitate it, by putting in action the most important parts of mythical history and including them in his existence, and also by attempting to live according to them.

More than that, the symbol represents a kind of relating as faithful as possible to the transcendental level, because any representation phenomena which involves a qualitative investment suggests an internal relation of that element with one of the axiological system. The coherence of this kind of structure is implied by the fact that “that man is an animal suspended in webs of significance he himself has spun” and it is necessary to “take culture to be those webs” which should be interpreted “in search of meaning” (Geertz, 1973: 5) in order to understand a cultural act.

Thus, this paper explores the meanings of the term “left” as it is used in Romanian folk culture both as a spatial element and as a symbolic one expressing a transcendent dimension in

the order of the world. “Left” represents a form of violation of the divine rule in a frame of thought based on associations of spatial levels to moral ones. Working with the binomial “good-evil”, any other dichotomy is defined in relation to this moral duality. The archaic mentality operates with process of treating coincidences as objective facts, thus being formed a homogeneous and totalizing context. The tendency of considering environment elements as independent is provided by the processes of assimilation and extraction of knowledge which represents “the result of direct observation, of direct contact with nature, and of human experience”, grouped “in pairs of oppositions or in binary oppositions” (Constantinescu & Fruntelată, 2006:15).

The stake of this study is to nuance the fact that the human being looks to resolve and deepen the inscrutable elements of the environment and the best way for research this processes is to “look at the symbolic dimensions of social action” and “not to turn away from the existential dilemmas of life” but “to plunge into the midst of them” (Geertz, 1973: 30). Only exploring the cognitive processes of human beings against their representative cultural contexts makes possible the “access to the conceptual world in which our subjects live” (*ibidem,* 24).

Embodiments of the “left” concept

The “Left” concept, as a spatial landmark, has got its importance in the context of the environment qualitative organization. For the archaic man, the space does not have just a physical meaning, representing also a relation with an axiological frame; in other words, the archaic man may consider this “concept as positive because of its concrete references” or as a concept belonging to a spiritual order, but in either case, space remains for him “practical and diverse” (Bernea, 1997: 99) and the report between space and things “becomes in many situations qualitative as in cases referring to positions, forms and directions” (*ibidem,* 101). So, working with significations and senses, a symbolist study is necessary in order to nuance the directions and the structures used by archaic men in the process of associating space and values.

“Left” concept is associated with “anything that is abnormal, unusual, a sign of the other world” (Olteanu, 1998: 299) and together with its pair (“right”), it determines “the positions of things in space” and “represents the setting into motion and any material or spiritual activity employing the hands” (Bernea, 1997: 55). Thus, this kind of spatiality has got a qualitative base which elaborates and makes distinctions between things and spiritual senses operating with axiological instruments. This method is grounded in the ethical level of archaic culture, being

achieved a "*moral dualism*" (Ursache, 2014: 43) – the good and the evil – which extends in aesthetical pairs ("love-hate", "beautiful-ugly") generating structures such as "*good-love-beautiful / evil-ugly-ugly*"[1] (*ibidem*). Having the role of an "axiological support" for the entire "spiritual mechanism" (*ibidem*), it is extremely interesting how, for the archaic mentality, ugliness, sin and hate become similar to a spiritual disease. This metaphor is very interesting in the archaic existential context, as – being related to a mythical level – it is associated, in most cases, to a major problem both for the individual and for his/her community, the sin affecting the entire social group. I will address this issue further, but, for now, I mention as an example the baptism traditional practices, relating the newborn both with the positive and the negative spheres. The rituals performed on this occasion ensure that community rules are preserved and also prepare a prosperous future for the new community member; in this context, the "left" term represents an important element. Hence left, as a spatial landmark, is a result of the relation with the spiritual frame of the archaic culture. There are many manifestations in which this concept is used and the analysis of some of them is necessary for the understanding of this term.

When we speak about the practical frame, this term is in many cases dependent and subordinated to its opponent, the right side having more success: "You worship with the right and with the right [hand] you work, because that is where the Good comes from. Christ has worshiped with the right too. And if you give alms is better to give with the right; it is more appreciated." "And if you worship with the right you have to make the sign of the cross; Virgin Mary has worshiped with the right too. This is said by the book and the saints have said it too" (Bernea, 1997: 58). The actions that are made with the left hand suggest an "impure territory": "With the right hand is always better because we worship with it. If you give something to someone [with the left hand] he thinks that you mock at him. It is forbidden with the left hand; and you are too scared to do that. You work with the left when you make spells", "There are people who work with the left hand and they have power, but it is not good, those are wizards/witches, not good people. Why would man go against nature? Thus God says, thus you do: work with the right" (*ibidem*); more than that, the removal of the toxic forces is necessary: "Do all things with the right hand, because it is the good one. You worship with the right, you eat with the right hand, and you hold the baby at the baptism with the right to remove Satan" (*ibidem*, 57). Ernest

[1] We want to notice that the second structure, which represents the "negative" side, "*evil-ugly-ugly*", would be better expressed by the series "*evil-hate-ugly*". Nevertheless, it renders a homophony of Romanian, in which *urât* means both "ugly" and "hated".

Bernea's informants provide the above mentioned examples as a matter of fact, which sets into light their constant relationship with a mythical level and – in this particular case – with Jesus Christ and Virgin Mary as mythical models with whom the Romanian peasant wants to maintain a relation as strong as possible, as long as he/she justifies his acts by imitating his/her models.

In the case of rituals, the "left" concept represents the negative forces, which the Romanian traditional community tries to annihilate. Before baptism, the newborn represents a danger and it will be so until the community members perform its first integration ritual. This attitude determines a set of qualitative anticipations, the acts and the position of the baby being interpreted in relation to spatial landmarks: "The children […] who are born easily or «on the right hand» […] will be happy and righteous, in opposition with those which «are born on the left hand» and «will live a wrong life»" (Știucă, 2001:111) and "the child which sucks from the left breast will be silly" (Gorovei[2] *apud* Știucă, 2001: 152). The baptism has a role of purification and spatial position of the baby and its family members is important and included in the ethical frame, being a first human experience and an act of integration: "When the aunt goes to the baptism she steps first with the right foot; you know, when she steps over the verge. It is good for the child" (Bernea, 1997: 59). More than that, to prevent the intervention of negative forces, some sort of sacrifice is performed in order to neutralize the potential danger: "[…] the dad and the mom of the newborn cut on the little finger of their left hand and let three drops of blood pour under the baby's cradle and say: «Take these and protect us against fire and water, iron and rock, against diseases and all that is unknown!». These words are addressed to *schima casei* [the snake of the house] which is venerated by any family" (Olinescu *apud* Știucă, 2001: 159)[3]. Also, the "left" concept is associated to the moment when a bastard gets its name, to different malformations of the newborn – in particular, the potential turning of the baby into a ghost (*strigoi*) – or to various anticipative signs. Thus, this concept represents "destruction, dissolution, unusual, infirmity, and negative magic" (Știucă, 2001: 159). In the case of the wedding, the role of the action is similar to that performed by the aunt at the moment of baptism when she holds the child in her arms: "When the bride goes to the wedding ceremony, she steps first with her right foot and also with this foot she steps into the church. The people say that this will bring her luck in life, in everything she does and in everything she works" (Bernea, 1997: 59).

---

[2]Artur Gorovei, *Credinți și superstiții ale poporului român* [*Beliefs and superstitions of the Romanian folk*], București, published by Grai şi Suflet-Cultura Naţională, 1995, p. 41.
[3] Marcel Olinescu, *Mitologie românească* [*Romanian mythology*], Bucureşti, Casa Şcoalelor, 1944, p. 215.

The “left” concept is present during the most important events of human existence and the funeral context is no exception. In funeral rites, the dualism represented by right and left integrates other spatial landmarks, provided by qualitative associations: “Sunrise and south mean right and Sunset and north mean left” (*ibidem*).

The funeral context implies a group of elements which have the purpose to prepare the soul for its last journey: “From the country with craving / To the one without it / From the country with mercy / To the one without it” („Din țara cu dor / În cea fără dor, / Din țara cu milă / În cea fără milă”) (Eretescu, 2004: 115-116). Thus, the entire context determines a commemoration and the traditional funeral manifestation includes ritual elements which support the ceremony. Its uniqueness is provided by the solidarity with the deceased expressed in the funeral ritual songs.

Probably the most frequent example of poetic and musical text in the funeral ritual repertory is the Song of Dawn, which implies ethnographical details, its structure organizing the funeral ceremony context. By addressing directly to the deceased, the song offers an intuitive guide, “a symbolic «map» of the universe which will be crossed to arrive in «that world»” (Bogdan, 5016: 131). The relatives and neighbours of the deceased (actually, the people who take part in the ceremony) are assigned in poetry roles of symbolic transmitters who speak to the deceased: “And we ask you, / With all our might, / With a big shout: / To be vigilant, / To take care on the road. / And not to set forth / By the left hand / For that is the dumb path, / Ploughed by buffaloes, / Sown with thorns all over / And tables are cleared, / And torches are put off. / But you should set forth, / By the right hand / Because it is the pure path, / By white oxen ploughed, / With wheat sown / And all over are full tables / With burning torches” („Și noi te rugăm, / Cu rugare mare, / Cu strigare tare: / Seamă tu să-ți iei, / Seama drumului. / Și să nu-mi apuci / Către mâna stângă, / Că-i calea nătângă, / Cu bivoli arată, / Cu spini semănată, / Și-s tot mese strânse, / Cu făclii stinse. / Dar tu să-mi apuci, / Către mâna dreaptă, / Că-i calea curată, / Cu boi albi arată, / Cu grâu semănată. / Și-s tot mese-ntinse, / Cu făclii aprinse”) (Eretescu, 2004: 117-118). The other world organization is conceptualized in the terms of the same ethic dichotomy which has a spatial role. The distinction “good-evil” is represented by the elements “pure-dumb” which are metaphorical synonyms of the spatial organization of the “long path, / Long, without shadows” (*ibidem*, 117) and the qualitative content of the descriptive code of the soul’s journey is determined by symbols with the role of arguments aiming to persuade the deceased to choose the right path. The archaic imagery of Heaven and Hell is composed from elements which employ quantity to express quality: the dark, obscure “bad” character of the left path, represented by the

presence of the buffaloes, of the thorns and of the wilderness – “all over cleared tables” and dark (“the torches put off”) – provides arguments to convince the deceased not to choose the left path but take the right road instead, a road characterized by purity and light. The final argument in favour of this choice is to be found at the end of the path, when the traveler will reach “the way over the plateau / At the place of a king’s son, / Who will take you to Heaven, / Because that is the place for living; / In the hill of dancing / Because there you should stay, / To the field with peony / Because there is your wistful longing” („La drumul cu plai / La un fecior de crai, / Să te ducă-n rai, / C-acolo-i de trai; / În dealul cu jocul, / C-acolo ți-e locul; / ‘N câmpul cu bujorul / C-acolo ți-e dorul”) (*ibidem*, 119). Also, the archaic belief says that Heaven “[…] is a garden with set tables and lights which burn without being consumed, where angels sing and the right people feast” (Mușlea and Bârlea, 2010: 146). From this paragraph we can observe, once again, the negativity of the “left” concept, which marks a land’s toxicity.

The same qualitative lack is to be found intuitively in a Făgăraș dirge (funeral lamentation): “But godson, where are you going / Because you’re so beautifully dressed? / Only in the Țarigrad’s fair. / In Țarigrad when you arrive, / Look to the right. / There’s a blooming tree / And a chair for rest. / And a little fountain / And a chair for rest / For you to stay a bit,” („Da cuscre, unde-ai plecat / De-așa frumos te-ai gătat? / Doar în târg la Țarigrad. / În Țarigrad când vei intra, / Să te uiți în dreapta. / Este-un pom mare-nflorit / Ș-un scaun de hodinit. / Ș-o fântâniță lină / Ș-un scaun de hodină / Și puțin să zăbovești”) (Pop, 1999: 193). As a possible form of consolation of the mourners, death is described as a journey to a fair as if the one who has passed away had left somewhere with business. Heaven implies passivity – the deceased is advised to rest – and it is described like a compensation for the person’s life of hard work: “each soul from Heaven has got a tree, a water source, a bed and tables always loaded with abundant meals” (Mușlea, Bârlea, 2010: 146). From the text of the dirge we can infer that, if Heaven (as Ţarigrad fair) is to the right, then – relying the opposition presented in the beginning and on the dualist archaic mentality – Hell is to the left.

Hell’s landmarks – “to the west”, “to north, underground” (*ibidem*, 146-147) – appear in a carol (Christmas ritual folk song): “Down, to the west / The Sun isn’t on the sky; / Instead there are clouds and darkness, / And a huge depth,” (Marienescu[4] *apud* Ursache, 2014: 197). Therefore Hell’s geographical landmarks are left-down-west. They are opposed to Heaven’s ones: right-up-east. So, “I put the saddle on two horses. / And I went up to Heaven. / I worshiped three times /

[4] “Carol published by At. M. Marienescu in 1859”.

But Heaven remained locked. / I put the saddle on a cock / And I went down to Hell" (Marian[5] *apud* Ursache, 2014: 198-199).

In this list of contextual and symbolic synonyms, what is impressing is the way of describing Hell, by adding suggestions of eternal punishment. A legend from Bucovina[6] which was written as a poem (Ursache, 2014: 194) is an example: "The death's angel now / Joins me on the road / And takes me to Hell / Where the sinners burn. / Oh! As I looked at them, / What I saw scared me! / I saw dragons yawning / And fire spiting / As a river flowing / In fire and unstoppable; / And in front a devil was sitting / With Judas in its arms and burning". This place – a chamber with "a great space were fire always burns and there are a lot of birds with iron beaks and sleepless worms which gnaw at the sinners" (Mușlea and Bârlea, 2010: 147) – is also described here: "Still to Hell, to Hell, to Hell! / Oh! And when I looked, / What I saw scared me! / I saw many heretic priests / With teachers and scholars / Thrown head down / In the burning fire, / And devils were pushing them, / With swords pushing them" (Marian[7] *apud* Ursache, 2014: 195-196), followed by "the robbers and the killers, the thieves and the rogues", the witches, the merchants, "the women who abandoned their children", "the wealthy men satiated by all the good things of Earth but without helping the poor people. There are nine fords" (Ursache, 2014: 196).

The consequences of existence oriented towards left

The "left" concept determines chaos. The archaic mentality has got its essence in the point that there are unbreakable rules and the premises of a well lived life are in a transcendent frame. The traditional ethic system doesn't have its support in the social argument, in a way to avoid the anarchy. Its reason is in the transcendent model, which people try to be faithful to and if the archaic man doesn't have some indications he creates them in order to maintain his existence in the ontological parameters of his divinity. The mythical level of existence is thus brought forth and the importance of that is in the reinforced action aiming to maintain or repair the world's order, after it was damaged at the spiritual level. The desire for redemption and the belief in the

[5] S. Fl. Marian, *Înmormântarea la români. Studiu etnografic* [*Funerals of the Romanian People. Ethnographic study*], Edițiunea [published by] Academiei Române, 1892, p. 466.
[6] Bucovina is a north-east area of the Romanian territory, which includes the Suceava county, Botoșani county and some others.
[7] *Ibidem* 5.

power of man to win the battle against evil forces are some of the main arguments explaining the negative qualitative investment of the term “left”.

However, we consider that, in a particular sense, the term does not imply only negativity, but also suggests an alternative path, an action that destroys the balance of the world and of society and challenges the mythological model; that is why the archaic man, who is aware of the potential deviation, strives to fix his existential context or to prevent an unfortunate error.

Without trying to distort the subject of this paper and convert it into some existentialist issue, based on this last observation, we want to point out Constantin Noica’s point of view about the Nefârtat (The Devil – named “Non-brother” in Romanian folk legends). From the definition of the word “ba” (nay) as introducing an alternative answer or as a manner of adding a new opinion – “the intention of the person who answer *nay* isn’t the one of denying something, but to show that he has another perspective” (Noica, 1987: 146) –, the Romanian philosopher suggests that the sum of alternatives which are provided by the term “nay” points to an existential plus, specific to Satan: “Doesn’t *nay* , which drives you so easy through the rocks of negativity, blows too powerful in the sails of thought? Is it not an instrument of thought, but also one of the other, who offends you? Maybe «no» is a word of death, of canceling, of extinction into zero, but of man; while “nay” belongs to someone else, hidden behind man” (*ibidem,* 150). So, Satan is the alternative symbol who supports a break from the world’s order, a removal of certitude, a chance, something new in some way. Thus, “The Devil doesn’t say «no», it says «nay». Who overlooks this distinction when it comes to negativity […] loses something essential for the meaning of life: the Devil’s nature” (*ibidem*, 151).

The courage of the Devil to propose another way – and by doing so to break the order – affects the archaic man’s axiological system, for whom the duality (which could be convert in a question like “How about not to do this?” or “How about to do this too?”) represents a deviation. And this deviation from the default order is the one that breaks the existential comfort of *homo religious,* abolishes the rules which represent him and leaves him suspended in the cerebral mist of possibility. But the archaic man doesn’t want alternatives, because they are useless for him in comparison with the divine law, which he tries to observe.

The above observations help us highlight the next aspect about traditional world (and in particular for the Romanian one): the fact that the existence of *homo religiosus* is based on the default rules and any transgression, representing something unfamiliar, means something uncertain, which calls for caution and preventive action. Thereupon, the evil forces – Satan and other similar entities – represent embodiments of the “nay” term and according to archaic man’s

thought, are his opponents in the battle of maintaining the relation with the transcendent level. Thus, the mythical transformations and the symbolic instruments have got a double direction in the Romanian traditional cultural context: on the one hand, they are directed to the Pure Transcendent and – on the other hand – they try to counteract the Impure Transcendent[8], which "begets monstrous creatures-unsettled and disturbing" (Ştiucă, 2001: 92).

Consequently, the "left" concept is associated with the adverse manifestations and supernatural entities which are part of the Impure Transcendent and the encounters between those and the archaic man are a kind of challenges which he has to go for in order to have an accomplished life. The relation with the sacred level implies the attempt to understand the transcendent character and to reveal the position and logic of divine. In order to succeed, the subject of our research uses qualitative investment of objects and of environment, which – as symbols – have the role to preserve the communication with the divinity and the knowledge about the holy level. These elements are conceptualized by Lucian Blaga as, "revealing metaphors" (Blaga, 2011: 354) – which have the role to clarify opaque ideas by "replacing them with another vision" (*ibidem*). They clarify some brain gaps "through the instruments of the environment, the sensitive experience and the imaginary world" (*ibidem*). Thus, in the archaic man's holy world, the symbol has got the role of a superior decryption and the transcendent code is the only valid source for *homo religious* in cases of revelation, understanding and becoming aware of one's existence.

The stake of the divinity and the conceptual organization of the "left" term intersect in this point. To be aware of supernatural evil forms means to understand them as some superior entities – which belong to the sacred world – and with which the archaic man has to fight in order to preserve his true existence. That is why, according to Romanian folk culture, a man has to sleep with his right shoulder up, because otherwise "The Devil is higher and rejoices in the fact that the Angel is down" (Voronca[9] *apud* Pamfile, 1916: 29).

---

[8] The "Impure Transcendent" refers to the evil forces which have the role of challenging and the attribute "Impure" determines the act which isn't according to the typically solidary attitude of the divinity towards the archaic man. In the Romanian folk culture, the first entity which this concept refers to is the Devil.

[9] E. N. Voronca, *Datinile și credințele poporului român* [*The costums and beliefs of Romanian folk*], 1903, Cernăuți, p. 513.

We may conclude that in the archaic context of existence, man organizes his world by relation to the sacred level and any inadequacy in that respect leads to a toxic form which has to be suppressed as fast as possible. The access to evil forces and the means of fighting against them are offered by contextual symbols which are conceptualized in binary oppositions and are related to the most profound level of humanity, in which we find the essence of cultural activity. In this framework, trying to explore a few contexts (and texts) in which the "left" concept is used, we can conclude that it has a negative connotation in the archaic context, the man preferring to "be annihilate at last, in God", refusing the independence and the evil alternatives, preferring not to "cling, like Satan, furiously, to oneself and be in hell" (Campbell, 2004: 55).

BIBLIOGRAPHY

Bernea, Ernest, 1997, *Spațiu, timp și cauzalitate la poporul român* [*Space, Time and Causality for Romanian Folk*], București: Humanitas.

Blaga, Lucian, 2011, *Trilogia culturii* [*The Trilogy of Culture*], București: Humanitas.

Bogdan, Cristina, 2016, *Moartea și lumea românească premodernă. Discursuri întretăiate* [*Death and the premodern Romanian world. Crossed discourses*], București: Editura Universității din București.

Campbell, Joseph, 2004, *The Hero with a Thousand Faces*, New Jersey, Princeton: Princeton University Press.

Constantinescu, Nicolae and Ioana-Ruxandra Fruntelată, 2006, *Limba și Literatura română, Folclor* [*Romanian Language and Literature. Folklore*], București: Ministerul Educației și Cercetării, Proiectul pentru Învățământul Rural.

Eliade, Mircea, 1963, *Myths and Reality*, New York: Harper & Row, Publishers, Incorporated, translated from the French by Willard R. Trask.

Eliade, Mircea, 1959, *The Myth of the Eternal Return*, New York: Harper & Brothers, translated by Willard R. Trask.

Eliade, Mircea, 1987, *The Sacred and the Profane: The Nature of Religion*, New York: Harcourt, Brace & World, Inc, translated by Willard R. Trask.

Eretescu, Constantin, 2004, *Folclorul literar al românilor. O privire contemporană* [*Romanian literary folklore. A Contemporary Outlook*], București: Compania.

Geertz, Clifford, 1973, *The Interpretation of Cultures*, New York: Basic Books, Inc.

Mușlea, Ion and Ovidiu Bârlea, 2010, *Tipologia folclorului din răspunsurile la Chestionarele B. P. Hașdeu* [*The Typology of Folklore from the B. P. Hașdeu questionnaires*], București: Editura Academiei Române, foreword by Ion Taloș, IInd edition, reviewed by Ion Mușlea

Noica, Constantin, 1987, *Cuvânt împreună despre rostirea românească* [*Word together about the Romanian speech*], București: Editura Eminescu.

Olteanu, Antoaneta, 1998, *Metamorfozele sacrului. Dicționar de mitologie* [*The Metamorphoses of the Sacred. Dictionary of mythology*], București: Paideia.

Pamfile, Tudor, 1916, *Mitologie românească. I. Dușmanii și prietenii omului* [*Romanian Mythology. I. Enemies and friends of man*], București: Librăriile SOCEC & Comp., C. Sfetea, Pavel Suru.

Pop, Mihai, 1999, *Obiceiuri tradiționale românești* [*Romanian Traditional Customs*], București: Univers, postface by Rodica Zane.

Știucă, Narcisa, 2001, *În pragul lumii albe* [*On the threshold of the white world*], București: Centrul Național de Conservare și Valorificare a Tradiției și Creației Populare, the colection „Anotimpuri culturale”.

Ursache, Petru, 2014, *Etnofrumosul sau Cazul Mărie* [*The Ethno-beauty. Mary Case*], Cluj-Napoca: Eikon.

Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology, nr. 4 (2018)

Mihai Vasile
vamir51@yahoo.com

Theatre is a place of memory, of remembrance
Interview by Virginia Soare with producer Mihai Vasile in 2009 about the Equinox Theatre from Ploieşti and about the theatre as "imago mundi" (extracts)*

Virginia Soare: *It is difficult for me to start, in other manner than it is usual, this dialogue with you. I imagined this beginning in various ways, but I believe the right thing would be to ask you directly and suddenly what it is, what does theatre mean to you?*

Mihai Vasile: For me the theatre is not an artificial space. It has the real value of the place I was born or of where my life had its moments of greatness or despair. At the same time, however, theatre is also a place of evasion. Theatre, poetry, song, prayer are escape techniques. Escape is part of the human nature. Arts, in general rely on this human component, and the theatre, by excellence, uses evasion, escaping the profane time, to render worlds that are at the intersection of the real and the imaginary. For this reason, theatre for me is not an artificial space.

I reminded your propensity for Mircea Eliade. I know you said, in the mid-nineties, that in some of his writings there are also "recipes" to return to the origins of the theatre, or, as you said one time, "real thesis on theatre." Are your considerations today still as "consistent" as in that moment?

This obsession is much older. But it has some very clear marks. In the mid-eighties, rehearsals, stage studies, my exercises with the actors allowed, as witnesses, friends of mine or of the theatre.

---

* The translation of the text from page 81. Text translated by Alexandra Badea (Ploieşti). Thanks to Dana Sînziana Constantin (Ploieşti) for her help to the present form of this translation.

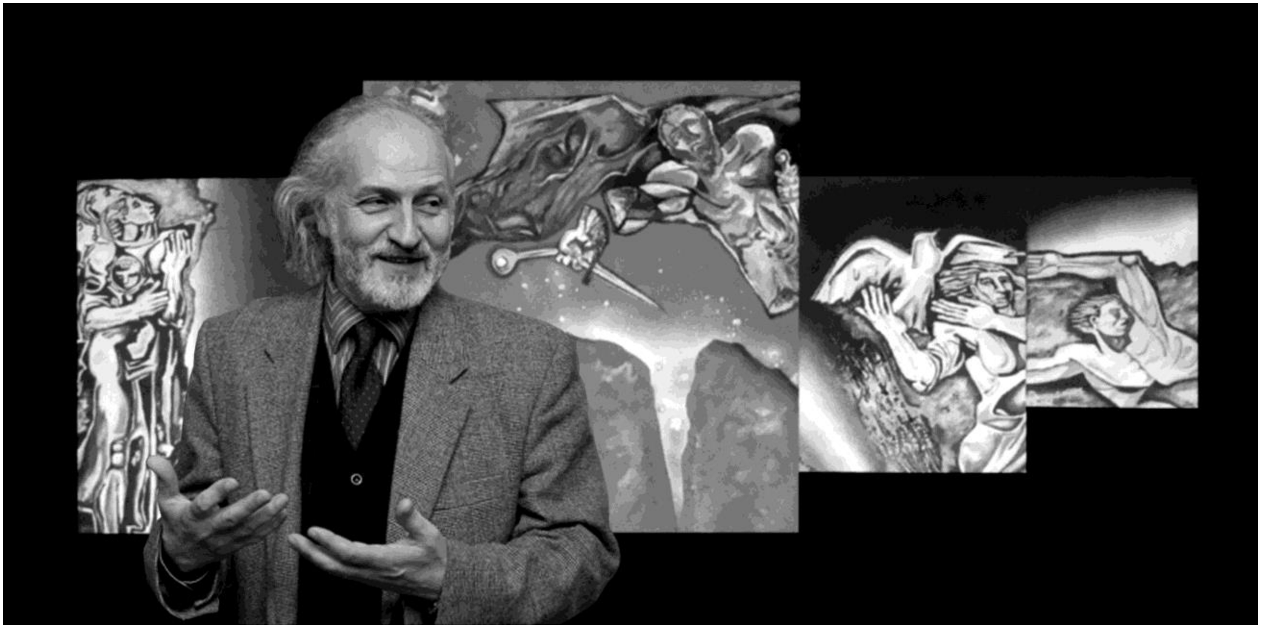

Among them there were poets, musicians, painters, playwrights, prose writers, younger directors etc. Frequently, after the lights on the stage faded over such an actor’s study, which impressed through the magic of the image and provoked restlessness through the mystery of signs, ample discussions would start and we still remember them today wistfully... One of these friends of mine brought me, one day, in 1985, in secret, a book by Mircea Eliade. At that time, Eliade was present in our libraries only with a selection of short stories and no more. The book my friend brought me was called *Nouăsprezece trandafiri* (*Nineteen Roses*) and he gave it to me whispering “You will find part of your theatre here.” The book appeared at a publishing house that was unknown to me, in Paris, in Romanian language. Thirsty as I was for new information, I devoured it in one night. The book had troubled me very much but, at the end of it, I had not found, as I was hoping, explicit recipes or dissertations about theatre. Intrigued, I read the book a few times more, but I was still not clear about my friend’s statement. Only in the nineties, reading more and more by and about Mircea Eliade, the meanings became clearer.

And yet, back then, in the eighties, when you read it and reread it, did the book not exercise some influence on the theatre that you produced?

It did, of course, but not as far as it had afterwards. Then, I was pleased to find that there, in the book, an idea that I was very fond of, namely that theatre could be magic and healing. Actually, living as the characters of the novel those days of communist dictatorship, the idea of resistance through theatre mainly "caught" me at the very beginning...

This novel by Eliade became a subject of analysis and debate within the Romanian culture very late.

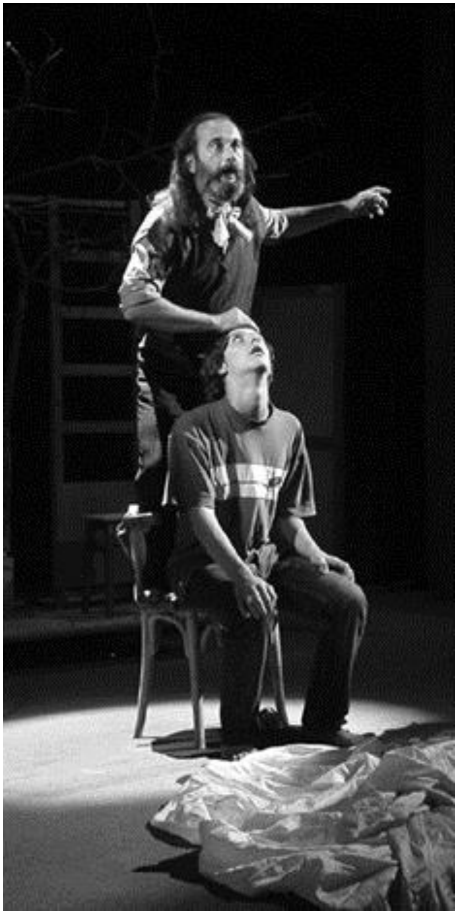

Unfortunately, it did not become a topic of discussion in the world of theatre...

Maybe we shall also address this topic in our dialogue.

It would be interesting…
So, after I read the book a few more times, I began to discover ideas that I and my actors had been putting into practice for some time, starting from other artistic needs, from other theatrical theories or theatrical anthropology. The theme of Eliade's book was obvious: access to freedom. To inner freedom as absolute freedom. One of his characters even says at a certain point that "performance is the only chance to know absolute freedom." And Eliade emphasizes even more this idea, stating that "absolute freedom" has nothing to do with social, economic or political freedom. Besides this, however, an idea that I was pondering upon a long time ago was beginning to come into shape, and here, in Eliade's book, it was fairly outlined: "theatre as an anamnesis", as I entitled a consistent essay from one of the books which I have worked on during the recent years. So, theatre as an anamnesis... About anamnesis we know some things from medical sciences, except for the fact that here, the term was slightly distorted. Rather, what Socrates states in one of Plato's dialogues about an anamnesis can clarify

this theory. I quote from memory: "Since no part of nature is alien to the others, and the soul has known all of them, nothing prevents the one who remembers one thing, from discovering all the others... For all that we seek to know, and all we know is nothing but remembrance." And Plato also gave the definition: "learning regarded as a recollection is called anamnesis." And Eliade states in his book: "... anamnesis through gestures, through incantation, through performance... This is the purpose of all arts: to reveal the universal dimension, namely the spiritual significance of any object or gesture or happening, no matter how ordinary or common they may be". There is a refined observation here, regarding the art of the stage. Eliade does not vehemently approach the return to the origins of the theatre, as Artaud does, for example. Eliade is not shouting in the public square.

Why anamnesis? Why this forward-backward motion of memory? I realize the answer somehow, but I can't help not noticing that theories, especially your theatrical practice, often exceed those somewhat unseen boundaries of the art of theatre. Is there – here, I ask a third question – an obscure side of this performance-audience relationship?

Everything seems obscure in this relationship. At least within the social model within the nowadays Romania. Maybe my remark is a bit rough, but as a man who is almost always in the "breathing" of the audience, I have my own observations and doubts. All the time and on any occasion I get, I say that it is useless that we, artists, lose sleep and peace for nothing, trying to perfect our art, defeating as much of the resistance of our own being in order to become better and better, if at the end of our effort there is no one, or there is someone who is not interested in art but only in entertainment, someone whose needs are not those of escaping from reality in the imaginary, someone whose beliefs only concern the immediate life. This is why the anamnesis I was talking about calls for something else from within the being of the possible receiver of art. But, before we speak of the spectator, we can say that the anamnesis manifests itself in the way the actors perform this theatre. They are the first ones who must understand this aspect. I am convinced that in each of us there is, as Socrates states, everything we know as a human species. And, if we admit the somehow scientific truth, that theatre has deep religious roots, we can say that anamnesis is a kind of return (in ourselves) to a natural relationship between man and divinity, but at the same time discovering the "instruments" of the game. For, however risky this statement would seem to be, theatre as game and play, as defined by sociologists (see here also Huizinga with his "Homo ludens") is present at certain moments in the life of every man on earth.

So, if actors correctly perceive this mechanism of remembrance of what their being means, the art of theatre is no longer just a craft, but an existential way.

In this context, how do you think the public needs to be approached? How do you think the two sides of the theatrical act can be "staged": the show and the spectator?

I have nothing against these new techniques of attracting the audience to stages, this "advertising" – forgive my expression! But just like reading a book, going to the theatre shall not cease to seduce, not necessarily for social needs, but for the inner tendencies that cannot be easily theorized. If we were to go back for a few moments to Eliade's novel...

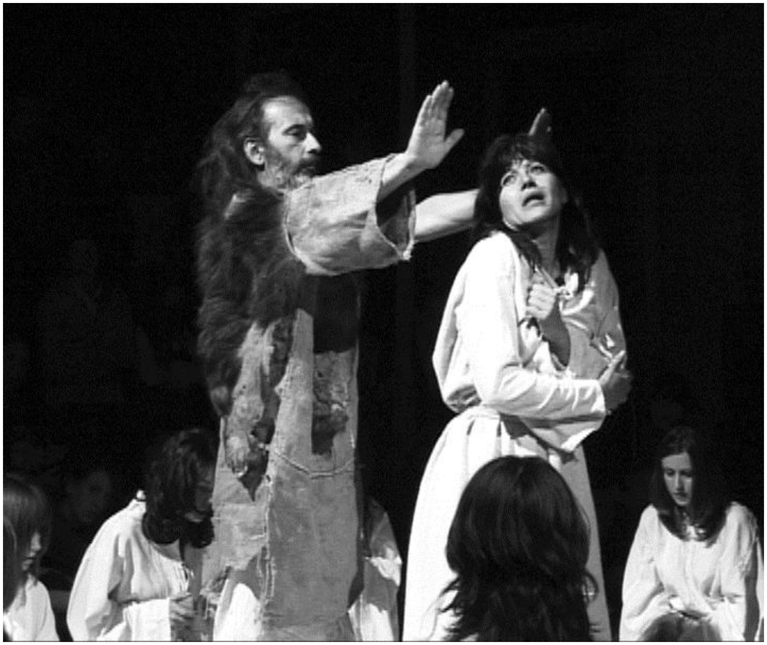

We might do that again along this dialogue...

It would be interesting to do it, because this book has a mysterious "what" of its own...

As all great books do...

So, if we were to browse other pages of this miraculous book, we would also find other statements of Eliade in the mouth of his characters. Here is, for example, what one of the key characters of the novel, Ieronim Thanase, says: "Dramatic art reverts to what it was, a magical art!"

Sure, similar theories were conveyed throughout the 20th century. If it were just to recall Artaud's revolt or the working techniques of the illustrious Brook or Grotowski. Even in relation to the response in Eliade's book, I remember Artaud's virulence: "theatre staging should not be

understood as a reflection of a written text and as projection of physical 'duplicates' that emanate from writing, but as a projection of everything that can be extracted from the objective consequences of a gesture, a word, a sound, a piece of music, and of the combinations of them."

Yes... Artaud's splendid revolt, who said somewhere that theatre is not a field of psychology but a plastic and physical field, therefore strongly visual, as rituals or customs are intensely visual, regardless of kind, and from any place and in any form they would have been preserved until today.

I cannot, in this context, go over a statement of a good friend of yours and of the Equinox Theatre, the French playwright Roland Ménard, statement which we have already mentioned in one of our older dialogues. I allow myself to repeat it: "This common experience, involving both audiences and actors, makes me think about the practices in monasteries or within sacred rituals. I – he continues – am not a religious person at all...

This atheism specific to the French...

... I am not at all a religious person - says Mr. Roland Ménard - but I think that this approach of the theatre is interesting and concrete, especially because, often, as far as Mihai Vasile is concerned, it has manifested itself sensitively through passionate performances..."

Yes, it is also interesting what he says in this interview of his, from which you have quoted, that an ascetic, idealistic and strongly spiritualized vision can always prove the vitality of the theatre.

If we go back to the anamnesis, we should also point out the opposite, namely amnesia, the other side of this equation. It seems that, since the second half of the twentieth century, people have entered into a certain amnesic state, a state that has led to indifference, to solitude...

Eliade considers amnesia as the capital punishment of a fallen being, incapable of remembering the meaning of the Fall... In fact, the whole subject of the novel *Nineteen Roses* unfolds around this amnesia-anamnesis relationship: a group of young actors attempt to resurrect the memory of the main character through theatrical play. And I think this is what theatre should do in any age and place. To produce remembrance. Especially today when, as you say, we are increasingly

prone to amnesia... Let us take another example: reading. What happens to us in the act of reading? This sublime and profoundly human act of imagination takes place. Sure, an imagination suggested by the text, but, let us not forget, an imagination that differs from individual to individual. The same thing happens in the theatre. The act of imagination is suggested by the visible and audible part of the show, but the imaginary goes beyond what they suggest, and the act of storage, so to speak, is extremely personal. No one can control this phenomenon. No one – and here I refer to us, those who produce the theatrical act – can imagine what is the image that the viewer takes home after seeing and hearing the show.

Hence the mystery of the spectator-performance relationship...

Exactly. We can only consider this relationship through the act of anamnesis. Sure, it is not enough, but it can be a way of reflecting on this relationship.

Many of the themes you presented to your acting and directing classes, in which I participated myself in the mid-nineties, are still very fresh in my memory. Like my colleagues, I have vaguely heard about Peter Brook, Antonin Artaud, or Jerzy Grotowski before. On the other hand, the achievements of some great Romanian directors were just as little known, and I refer explicitly to Andrei Şerban, Liviu Ciulei, Radu Penciulescu or David Esrig... But out of all, the theories – if I can call them that – of Peter Brook's essays remained deeply impressed in my memories. I know you have a real cult for Brook...

Not necessarily a cult, but I rather liked, and I still like to think he was my master, and that I learned so much from him. In the seventies and eighties, my training years as an artist and intellectual, the access to his written work (his famous book *The empty space*), but especially the access to his concrete theatre, were practically inexistent. I was lucky with some translations made by George Banu and Mihaela Tonitza-Iordache from several works of some of the "parents" of the theatre, among which there were many passages from Peter Brook's book. Of course, there was information coming through the occult channels, to say so, magazines or even books coming through different paths from the West, or from the Voice of America and Free Europe, radio stations that had many cultural programmes. Therefore, Peter Brook emanated for us, the young people of that time, even so, by indirect ways, a kind of awe that we could hardly curb. Then, after 1990, thanks to the friendships I had with artists from Western Europe, access to

this information was quick and consistent. That is how in 1993 I received a book by Peter Brook from Paris, which I translated in days and nights, I typed it, being helped by my wife, multiplied it and gave it to my actors. Thus, I could use the ideas in the book for the subjects of the courses.

The important thing to us was that your theatre performances and the rehearsals – especially the rehearsals – the ones we had access to, confirmed much of these theories in the theatrical practice here. Out of all, the idea of "theatrical place" stood out. Could we talk more about this concept? I'd like this also because, one way or another, you are the creator of this theatrical place that is, today, the Equinox Theatre.

The theme was old in my research. Since I was very young I was fascinated by the rituals, customs, traditions of the rural space and – above all – their glamour. Being the child of a peasant, I used to spend my holidays with relatives from this area, where I enjoyed watching these performances. Later on, all these observations stored in my affective and active memory led to important conclusions and decisions for my artistic destiny. I realized, for example, that the ritual was, at the same time, a form of communication and of communion. People were together at that moment of magical communication with a divinity; a divinity that was not very well defined, but very present in their acts. The ritual is a cultural system built on symbolic communication. Distinctive for the ritual is not what it says or symbolizes, but the fact that, above all, it does things: the ritual is always a matter of performing certain gestures and manipulating objects. As a result, ritualization is, at the

same time, avoiding explicit speech, as well as explicit narration... It has been argued many times, that within the ritual act, the words themselves are deeds that do things.

Words that attract facts along, like Nichita Stănescu used to say ...

Indeed...

But how did the idea of theatrical space come into shape?

From here, from the manner in which the ritual was "administered", there was no more than one step to what I considered a theatrical place to be. I first considered it an "anthropological place", namely a place for performing human acts. I imagined the anthropological place as a concrete and symbolic construction of the space, capable of mirroring the vicissitudes and contradictions of social life, and to which everybody who is being given a place by the social life relate to, no matter how modest and humble that place it may be. I then continued to analyse the theatrical space in relation to the Christian religious space, in this case, the Orthodox one, and the results were extremely relevant. A church, as in the case of a stage, has two important spaces: the one of act and the one of receiving the act. In both, the ratio between the two spaces is approximately the same: a quarter belongs to the act and the other three quarters to the receiving of the act, more correctly said, in the case of the church ritual, the altar is the mysterious part of the religious act, which occupies about a quarter of the surface of the church, having a rich decorated iconostasis from which priests and officiants of the cult emerge, and there are three quarters of the surface of the church occupied by parishioners and the recipients of the religious act. The same thing and with about the same meanings is also happening in the case of the performance. A quarter of this space is occupied by the scene, which generally has a curtain (like an iconostasis) that makes the scene visible or not, namely the mysterious space of the theatrical act, and in front of it there are the other three quarters of space that belong to the audience. This is the case for "Italian box" theatres. We can find religious correspondences in the other cases of theatrical spaces, too. They are all emphasized in the book I am still writing... Even though today, in modern society, the ritual seems to have nothing to do with the sacred anymore, being heavily disregarded, its purpose continues to be that of removing the individual from the desacralized daily routine and its transposition into a more or less conscious ritualistic state. Thus, the contact with the group is achieved, implicitly establishing a communication that can only be considered ritualistic, since it

manifests itself in a modified context, separated from the daily routine. So the theatre-ritual relationship can also be explained today through architectural similarities.

Has it always been this way?

Obviously, no. Because, in the beginning, the ritual itself was a form of theatre. Then the theatre broke away from religion; it became profane, but it retained, for hundreds of years, its links with the mysterious world of the divine. Ever since its origins, the theatre "has been written on the sand" of the performance space in Greek antiquity. It only installed its space (*hic* - here) as long as the representation (*nunc* - now) lasted. Also, since its origins, before it was a form of entertainment and a literary genre, theatre was a collective necessity. Here, a society came to the surface and asked questions about its myths and its structures in relative independence from the real world. Here, this society could express its fundamental dramas without compromising its own existence, since it was nothing but a game. There are similarities between theatre and religion, similarities lost over the last few hundred years, approximately from the medieval theatre, which, in turn, was religiously forced. This is, of course, another story...

Is there a strict relation between the space and the theatrical act?

There have been two moments in the history of the European theatre in which the symbiosis was total between the theatrical act and the architecture of the theatrical place. We talk about the ancient Greece (5th century BC) and England during the reign of Queen Elizabeth I. These Greek and Elizabethan theatres encompassed the stage and the auditorium in a unique space open to the clear sky in the simplest expression of the place of the dramatic event. In these two cases the theatre still retains unseen connections with the natural of the beginnings.

Even when playing inside a building specially designed for the performance, theatre goes beyond the walls. I believe that the theatrical space has a real resonance rather only when projected into another, diffuse and uncontrolled space, which is the imaginary of the receptors.

Exactly. What appears relevant to me is that the similarity between the theatrical and the religious space today is striking, as I was saying earlier, in the case of the "Italian box", a theatrical space that introduces the "rupture" between the stage and the auditorium and which, despite all the

crises it provokes, still survives today. It is strange that it does not appear in countries with strong theatrical roots, such as Shakespeare's England, Calderon's Spain, or Corneille or Moliére's France, but in a country – Italy – without a remarkable dramatic literature and dramatic movement (we are referring to the 17th century), politically enshrined and lacking freedom of expression, but in which, indeed, some time ago, a unique and non-recurring theatrical form was invented, namely *commedia dell'arte*. To conclude with this chapter and as an additional explanation for the similarity we were talking about, it should not be forgotten that Italy was, at that time, as it is today, in fact, the capital of a strong and widespread religion – Catholicism...

This journey through the memory of the theatre is fascinating. In the case of the theatre you perform, it has been talked about a too emphatic "corporeality". As we were discussing earlier, you have always emphasized the body's representation through the most diverse stage studies meant to push the actor to "fight", as Grotowski said, against "body resistances".

I always tell my actors that the body is nothing more than a house. But like any house, it must be cared for, tidied up, so as to be comfortably "inhabited". Hence the idea that from a "messy house" no coherent signs can be emitted to the world. We are speaking here about the actor and not the character, because in the case of the character we have seen the extent it came to, through the deeply profound explorations of Samuel Beckett. Therefore, an intemperate body cannot pronounce correctly, it cannot appear correctly, and by correctly I understand the actor's engagement in the process of discovering the character. And this actor-character relationship is a unique case of self-creation in the arts field. Because, we sometimes wonder, what do we see on the stage? An actor or a character? As I wrote in an essay I published several times in a few magazines and that was entitled "Theatre as a re-materialization", the spectator perceives, in turns, a non-real character and a non-realized actor, so the spectator sees, at one point, the power of the character, and, at another point, the actor's performances. The actor's flesh and bones body suffers, in turns, an imaginary de-fleshing and re-embodiment. This transgression, translation, or how you want to call it...

... translation...

... exactly, the translation of an abstract character, a "paper" character, as I also call it, written in a book or on paper, in a living character, is a miraculous thing which, I think, led, in one way or another, to the modern languages of the theatre.

To what extent does the theatrical modernity, which again puts the "representation" into question, rethink the status of the body on the stage?

Antonin Artaud was undoubtedly the one who placed this issue at the centre of a whole reformulation and refoundation of the 20th century theatre. Because his criticism regarding the

theatrical illusion participates in the re-evaluation of the body, a body that the theatrical tradition before his time instrumentalized it, almost exclusively, for the profit of the word. This rethinking of corporeality participates in the reconsideration of the scene and the conventional separation between reality and image, typical of the bourgeois theatre that keeps everyone in their place and paralyzes the transgressive effects of fiction. In the same time, Artaud wants to turn the illusion into truth, into reality, in order to provoke an audience, who is usually passive. Theatrical "representation", its way of "imprisoning" fiction, must move to the background in order to free the energies of the audience. Artaud wishes for a contamination through performance and describes this flow of corporality that should not leave anyone indifferent. The stage is no longer a place where bodies re-present themselves. It is a space of circulation and activation of pulsion. Artaud believes in a "body language" that expresses the primitive truth of the bodies. To justify this rupture from tradition, Artaud seeks (as other moderns also do) an extra-Western model. His unobtrusive admiration for the Balinese dance, discovered at a colonial exhibition, organized in Paris in 1934, provides him with dramaturgical arguments. He sees here, in this exotic show (for the Western bourgeoisie), both total art, which brings together music, dance and history, as well as the valorisation of "active" gestures. Obviously, Artaud was wrong when he was theorizing about the Balinese dance. Because in the oriental performance, the movements and gestures are strongly coded, but from this "misunderstanding", to put it this way, Artaud radicalized the idea of scenic body representation...

Hence Brook's and Grotowski's undisguised admiration for Artaud...

Peter Brook "turned" Artaud's fury into the actor's acting and freedom of creation, while Jerzy Grotowski tried to create an actor of the ritual, an actor to "self-penetrate", to quote him exactly, an actor who will suffer, *hic et nunc*, all the avatars of the character. In fact, what do they always talk about in the theatre? They talk about how an actor "puts himself in the character's skin". An ugly expression. And inaccurate. As if the character were a kind of snake that ran out of its skin... Nothing more inaccurate! Because, in that case, no one would have to play theatre, because "we have a Hamlet. The one played by Laurence Olivier, for example, or by Ştefan Iordache. That's it! We have someone in the skin of the character!" I believe that people perform because when, in that astral moment of their lives, they meet, I emphasize "they meet" a character with which they resonate, which provokes them, well, then, those people who perform give to this character everything that make up their life: from their body made of flesh, bones, blood etc. to their life

experiences, their culture, their emotions and their feelings. Otherwise, as Peter Brook said, you put a technique there, instead of a feeling, and that's it! you have them fooled...

The theatre, not only as writing but also as a performance, means fiction, means transcendence to imaginary worlds. To what extent does fiction have a role in people's everyday life?

Literature readers continue to read, despite being aware that the text they read is fiction. The same thing happens to the theatre or film viewer. The fact that we need this "ecstatic state", caught and yet detached from our own reality, derives from our inability to be present towards ourselves. Samuel Beckett, through his character, Malone, says: "Live or invent". Because we do not know what is going to be lived, we must invent that which escapes from immediate perception. Plato reproached the poets that they were lying and he exiled them from his ideal republic. Sir Philip Sidney, a perfect poet, one of Shakespeare's most interesting contemporaries,

said that “the poet... does not state anything, so he never lied”, because he is not talking about what it is, but about what should be, and this form of overlapping is different from lie... Fiction and fictionalism presuppose a duality, the liar must conceal the truth, but the truth is potentially present in the masks that hide it. In literary fiction, the existing worlds are overlapped, and although they can be individually recognized, they are placed in a context that de-familiarize them. Thus, both lies and literature contain two worlds: in the case of lies, the truth but also the purpose for which it must be hidden are embodied; and in the case of literary fiction, an identifiable reality is embedded, which is subjected to unpredictable alteration. Theatre, as a performance, cannot escape this... “reality”, so to speak, this principle of fictionalization. The show does not “lie” to the audience, because within scenic fiction there is also the reality that the fiction refers to...

In a way, this is what you said earlier in the case of the actor-character case. The actor, as a living and real being, embodies, gives body to... fiction.

Exactly. I, therefore, strongly believe that theatre as a show is a place of fiction by excellence, because it operates with very recognizable elements of the reality: the bodies of the actors, the sets and the very place of performance of the dramatic action. All these are real. Based on and with their help, fiction is created. At the same time, this “ballet” between reality and fiction becomes a dangerous game, with the most dramatic consequences. I wrote somewhere about a confession of Eugen Ionescu, who, being a child, lived the show as a more truthful truth than nature itself. But when he discovered what was behind the show, all this scenery-technique, the actors’ corporeality, the brutal material nature of the decor, his disappointment was total. He also stated that theatre seemed to him as being essentially impure. That theatrical fiction is mixed with elements that are strange to it, that theatrical fiction is an imperfect fiction...

It rather seems to be one of Borges’ theories...

It seems that this feeling of impurity made Eugen Ionescu write the theatre that he wrote.

We have been, for some time now, around this essential element in the theatre, namely, the actor. With all his amount of mindfulness, with all his seduction techniques, with all his culture, etc. I

know you have a cult for the actor, for what he means in the economy of the performance and not only...

The actor is everything. There are various things that can be heard in the theatre world, such as a good text played badly is a disaster, but also that a good actor can save a bad text... I confess I did not go through any of the above variations. I only believe that the actor is, to quote Haig Acterian from my memory, “that flesh that has to withstand the tensions of ideas, heroic passions and transcendental rhythms that can not receive the spirit of divine art unless it is prepared.” Since almost three decades ago, when I decided to make a theatre of mine where I could set my phantasms free, I decided that first of all I must “build” the actors who should inhabit these phantasms. In other words, to make them understand what happens to the human being at the magic moment of the embodiment. And then I imposed some principles (sometimes, like any principles, rigid). The first and most important thing was the one that referred to the study. Study of any kind, but especially the study of the body, placing it into relation with itself and then with the world around. Throughout the existence of our theatre, important and unforgettable were not the performances in a special way, but rather the studies of any kind. Especially those of motion were the ones that remained in our memory...

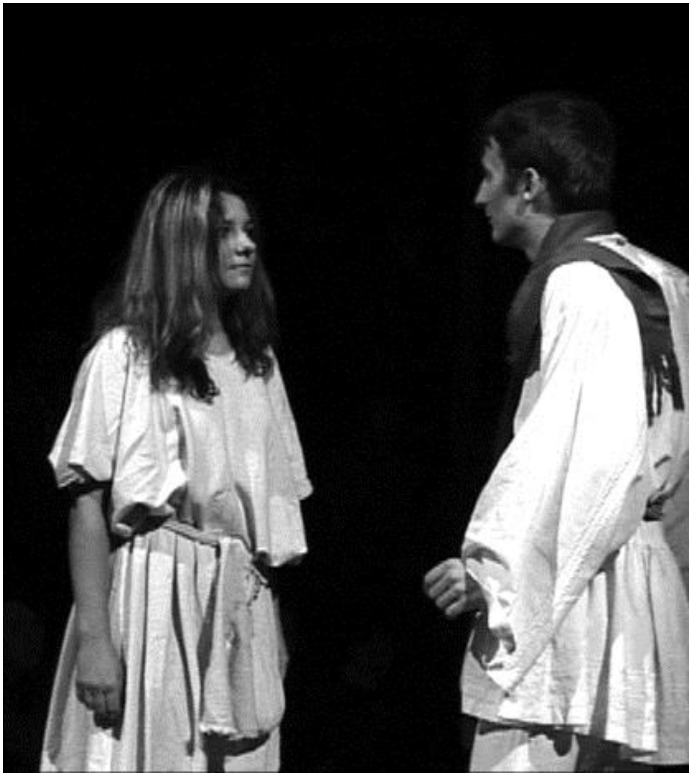

Meaning the part that the audience is not aware of....

And they do not even have to know it. At least that much we could keep for ourselves. Because at the moment of meeting with the eyes and the breath of the audience, everything that an actor does on stage no longer belongs to him, he becomes, so to speak, a public good...

Theatre is thus transformed into a kind of laboratory. As in the case of Grotowski or Brook.

It is amazing that in the mid-seventies, when I came to these conclusions about the theatre, I did not know much about the two, as I did not know much about Western theatre in general. I did not, as I said before, have access to this kind of information. Everything came to me from inner needs. It was like a revelation. I first made experiences on myself. Then I started to challenge others. We were young. We had nothing to lose. Ahead of us was a life that we were trying to fill with these new experiences. Why not? Then came the moment of magic, when together with some friends, artists from various fields, we gathered, as by chance, at the autumn equinox of 1980 and we set up some sort of interdisciplinary artistic studio, where theatre was of great importance and where I was able to explore freely, with my young colleagues at the time, this new manner of doing theatre. From that moment, everything became, as it is now, history...

I do not believe, nevertheless, that it was simple...

I did not say that it was.

A theatre has to be organized, it has a program, it has projects, it is, as you have just said, a public good...

Even though it was just the joy of the game at the beginning, the difficult part was to follow... It is too much to talk about... To quote Steinhardt: “Via Crucis is rather a rocky barren field, rich in weeds and filth, a heavy climb”.

What was your theatrical creation based on? What was the thing that provoked another way of thinking about the theatre?

Well, I do not know if there is another way of thinking theatre...

I rephrase...

It is not the case... I understand what you mean. But I did not want to do anything other than other theatres did or were doing. I wanted, like any other artist, to be myself. I believe, however, that there was something, something else... Since the time of my directorial beginnings, people began to lose (and today, they are almost fearfully or contemptuously discussing this aspect) their pathetic expression, the skill, so to speak, of being pathetic. Well, thanks to the American films we watch every day, it has even become a reproach... Anyway... So we began to lose, or rather to hide as good as possible, this attribute with which the Creator endowed us...

This is also due to the "abuse" of pathetic expression, mediocrity, snobbery with which some of our fellow humans pigment their relationship with the world...

It can be. Essentially, we do not know what that pathos really is, what the pathetic expression is... Well, the pathos, the pathetic has not died. Even when hidden very well, it can be activated at any time. That is what music can do very well. I remember a rhetorical question that Sergiu Celibidache was saying aloud, in 1971, when he returned to Romania and had to answer some stupid questions asked by a person of the television: "What is music !? – he wonders. It is nothing! It is something that becomes. And then leaves. So you cannot capture it on a static support such as a disc, photography or memory... Music knows a phenomenon that does not happen in other material sensations of our senses; music knows the octave phenomenon. Octave – namely the double of the infrared or ultraviolet frequencies no longer fall into the perceptible human sector. But the octave phenomenon is a cosmic referential phenomenon. There is nothing over the octave. There is something in music that touches the man where he can not be reached even by the deepest thought. And yet it is real..."

Impressive. I mean, here is a scientific demonstration of a feeling, an emotion...

Exactly. So people can hide their way of being pathetic, but they cannot refrain from being pathetic when pathos manifests. And theatre, by excellence, is a place of pathos, of that creative pathos... It is not for nothing that the ancient Greek theatre bet on *katharsis*, namely purification by pity and fear... Not for nothing, in over two thousand years of so-called authored theatre, happenings were written and told; happenings that created strong emotions and activated this

profoundly human feature that is the pathos. That is what I wanted from the beginning. Sure, you are prone to tricks, seduction techniques, etc. etc... But I wanted with all my strength my performances to be pathetic, to leave deep traces in the emotional memory of my contemporaries. Only God knows how much I have succeeded or whether I will ever succeed...

There are many who, having seen the cinematographic performances and shows produced by the Equinox Theatre, had the power to say that something special was happening there, that it was a "phenomenon"...

I have a good friend who, knowing a good part of these, told me unequivocally: "After all, what you do there is not just theatre, in the general sense of the word".

Now in the conclusion of this long dialogue, I have another perspective on this world of theatre. The relationship this old art has with the reality and the imaginary world makes it always a place of seduction, of mystery...

For a long time, I have been struck, seduced even by a story I have not been able to forget since I learned it. We do not have much information about how theatre performances were performed in Greek antiquity, we do not know how the actors played, how they were preparing for the theatre show, but this story can tell us a lot. A male actor (because then, and long after that moment, only men were allowed to play theatre) played the character Antigone, the one who makes that gallant and risky gesture, at the same time, to sprinkle sod on her dead brother's body condemned to become a prey for eagles. Antigone pays with her life for this beautiful gesture. Well, the actor who plays the role of Antigone is said to have played the entire play having his

dead brother's ashes (real!) with him. For him, the connection with this object, with this sign of the concrete relationship between him and his brother was very important. It gave him, I think, that force to create and re-create a drama that was his own, too. At that time, as it seems, the problem of the relationship between real/reality and anything else (any name it would have) was very vivid, very present in the theatrical act. I believe that these two great tendencies in the old or new history of the theatre, namely, on the one hand, the theatre that faithfully reproduces, more or less accurately, the reality, and on the other hand the theatre as an exercise of style, as a spiritual communication, have always existed, without excluding one other. I strongly believe that art has to confront, all the time, the age in which it manifests, in order to allow its perception to be made more clearly for the people. Because people have an instinctive need for art. Perhaps it is from here, from this need, that negative effects emerge, like art surrogates or the kitsch. For this reason, I am convinced that if art does not help us better understand the meaning of our existence, if it does not carry us beyond what we perceive immediately, superficially and in a hurry, it is just a free game, a pleasant but frivolous gesture...[**]

[**] The entire dialogue can be read in *În căutarea armoniei pierdute* [*Looking for the lost harmony*], by Mihai Vasile, pages 64-94, published in Ploiești: Editura Karta Gaphic, 2016.

Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology, nr. 4 (2018)

Anca Gorgan
ancgor@gmail.com

Some questions about the study of the Romanian religiosity[*]

Romanian religion and religiosity may be considered topics that rarely stir the interest of the members of the academic community, after rather long periods of time and on the occasion of certain events marked on the public agenda. An important indicator of this fact is represented by the difficulty of finding study programmes with these curricula besides institutes of theology. A starting point consisted in the debates on the integration of religion in the school curricula as a compulsory subject, the keeping of icons in classrooms or some Orthodox monastery misfortunes. The religious values of Romanians are cyclically evaluated within the European statistical research, but the specificity of Romanian religiosity as related to its own criteria has been only seldom found in the literature. Reading these has generated some questions about what the actual scientific study of religion and religiosity means starting from the Romanian context.

Some questions about the educational capital of research subjects

The first approach in my discourse is that of the research method which is being used. The difference between the qualitative and quantitative methods is frequently utilized in the sociological research courses. Generally speaking, their didactic presentation requires highlighting both of their positive and negative aspects. It is the researcher that must establish the appropriate method for achieving the purposes in view. At the same time, it is important for us not to forget the alternative which recommends that the deliberate use of a certain method to do science should be regarded with skepticism, starting from the argument that science is a creative and unforeseeable process which shouldn't follow a certain prescription for being (Godfrey-Smith, 2003: 18).

[*] The translation of the text from page 103.

As far as the quantitative methodology is concerned, it largely involves the use of Mathematics in the study of social phenomena. The positive effects of Statistics application especially are well-known: it contributes to making predictions and inductive reasoning, mathematic models of reality can be created, the empirical data can be analysed more easily, their ordering potential being useful in designing descriptive maps of a population (Vlăsceanu, 2008: 197).

In current research conducted by quantitative methodology (European Values Survey, World Values Survey) the concept of religiosity is analyzed by means of some standard indicators regarding the religious belief and practice: religious attitudes (the attitude towards death, the meaning of life, the importance of God, the evaluation of someone's own religiosity, the reflection on religion as source of energy, the evaluation of some deviant behaviour from the perspective of the Christian practice), the religious practice and affiliation (the belonging to or the changing of a certain denomination, the frequency of attending religious services, the frequency of praying, the participation in religious services at important moments in life), religious socialisation, religious beliefs (in God, in life after death, in the existence of soul, in Heaven, in Hell, in sin, telepathy, power of amulet, in resurrection, reincarnation and miracles) (Voicu, 2007: 39). This manner of operationalising the concept of religiosity allows reanalysing of transversal analyses with a highly comparative dimension. Also, it is known that using the survey as a method of collecting data about religiosity involves obtaining only some quite simple information (Rotariu, 2016: 205), but simultaneously, it permits seeing to what extent a certain characteristic is dispersed in a population (Rotariu, 2016: 201).

Some quantitative researches (that were produced by Soros Fundation in 2011 or STISOC 2010 project) were characterised by a higher specificity by including certain indicators in the analysis pattern. Some of them were: the gesture of imitating the cross symbol while passing by a church, weekly fast, abidance by religious holidays, object consecration, periodical confession, the presence of icons in the house, the financial individual contribution to the parochial budget. The people who pay more importance to religion in their lives are rather elder women, with low educational capital, living in rural areas (Popescu, 2011a). Also, a higher frequency of prayer is noticed in the case of women, of the people living in rural areas, of elders and of those with low educational capital (Popescu, 2011b).

In current sociological literature, qualitative methodology is very well represented by a laborious project which supposes using participant observation and interview (Bănică, 2014) in which the pilgrimage phenomenon has been studied. This is considered, on the one hand, to be a

total phenomenon due to the spectrum of occurrence, frequency, diversity, but on the other hand, the pilgrimage is “an occasion for socialisation” (Bănică, 2014: 323), “a simple and effective modality to improve the quality of life”, “the place in which the beliefs and folk practices find a productive field of expression, sometimes being at the limit of a rigurous theologian” (*ibidem*, 369). Though he has renounced designing a pilgrim’s typology (*ibidem*, 20), Mirel Bănică sketches the common people’s world, that belong mostly to the rural area, with prosaic interests, participating in day-to-day discussions, whose religious practices have a major folk dimension, with magic overtone, and who are motivated in attending pilgrimages rather by entirely mundane interests.

Joining the two perspectives upon Romanian religiosity, that obtained through quantitative methodology and that obtained through qualitative methodology, it could be said that they are similar, their credibility originating in the same theoretical representation of social reality. But, going back to their conclusions, we can remark that the recognition of the high level of Romanian religiosity contrasts with the trivialisation and the lack of an elevated perspective upon it, a perspective imposed by the normative model of Christian religiosity they refer to. Religion is a constant feature of the Romanian society, but it is an attribute of those with a low educational and economic capital, of those who live in a traditional way (with an imperceptible pejorative hue), refusing the Modernity values, of those who have grown old. It is probably frustrating for a young inhabitant of an urban area, possessing a high educational and religious capital, to get to know the theoretical representations of the Romanian religious reality. Even though he exists in reality, he doesn’t find himself in these scientific frames. Consequently, why is there this theoretical representation of religiosity containing blanks, the same descriptive mapping using the same coordinates? The widely held attributes of investigated population are being emphasised, but are these the most relevant for defining religiosity? An ethic norm of scientific research (Babbie, 2010: 107) prescribes however that the real social actors should recognise themselves in what it is written about them.

A possible explanation of this contradiction is that being at the intersection between two concepts namely “evaluative ideas” belonging to Max Weber’s thinking and “Scientific Revolution”. Max Weber remarks that “the choice of the object of investigation and the extent and depth to which this investigation attempts to penetrate into the infinite causal web, are determined by the evaluative ideas which dominate the investigator and his age” (Weber, 1949: 84). In other words, the social researcher knows selectively the studied reality (it means that not all the aspects of social life have the same euristical value for him) and he knows it through a

personal interpretation pattern, the significance which he gives to a social phenomenon being determined by his own value ideas. As far as the concept of "Scientific Revolution" is regarded, it is one of the most powerful and resistant to change in the history of Western civilization (Stahl, Campbell, Petry and Diver, 2002: 38). Since it appeared in Herbert Butterfield's book "The Origins of Modern Science" in 1948, its meaning has been analysed and debated intensively by the science historians and philosophers. It is essential for my argumentation that, as people living in the 21st century, our pattern of understanding science, religion and the relation between them is moulded culturally by the meaning of this last concept. Also, it is recognised that there are a similarity and a continuity between the way of doing science nowadays and the way in which science has been done since the moment the Scientific Revolution took place, precisely since 1550 until present (Weinberg, 2017: 158). The Scientific Revolution is the prime mover of the convulsion period in European history which has the idea of "new man" as an outcome. His status becomes higher through education, ultimately being freed of any magical-religious coercions, living in a world in which science becomes the guarantee of progress and, eventually, of happiness. Thus he becomes the advocate of free thinking, the rational critic of authority (Hazard, 2017). From this new man's perspective, living in Modernity, education cannot coexist with religiosity on the individual level. Consequently, it is difficult to identify people with these two attributes at the highest standard in the social reality as, from the theoretical point of view, i.e. of the value ideas which conduct the research work, this association is not obvious.

Questions about subject-object knowledge relation

This relation is included into the extended topic of objectivity in social science, a topic which has generated debates since the very foundation of sociology as a science. The arguments put forward have been derived from the constant perspective similar to the objectivity specific to natural science. The Durkheimian tradition requires, on behalf of scientific objectivity, that social facts should be studied as though they were things, by focusing on the social dimension to the detriment of the individual one. In the Weberian tradition it is considered that it is the values involved in a social practice that must be understood, and not only its observation. In other words, objectivity is guaranteed through exactly the contact with the values without one's adhering to those values as a researcher.

Schematically, within natural science, the relation between the subject and the object of knowledge can be drawn as an axis which connects the two poles. The process always occurs in

and through a linguistic community whose cognitive and conceptual resources are used on this purpose. The changing of the complexity and of the amplitude of this relation is specific to social science. Both the subject and the object of knowledge are involved in social relationships inside which ideas and significations regarding exactly the object of knowledge circulate, their own specific communities being even distinct due to these meanings (Sayer, 2010: 15-18). Because of them, in social sciences the object of knowledge can be "changed *intrinsically* by learning and adjusting to the subject's understanding", unlike the object of natural science which does not modify its particularities by associating a set of significations. There are two consequences of this fact: 1. the concept of "intrinsically meaningful" of the social phenomena is specific to the social science, this referring to the fact that "the ideas, beliefs, concepts and knowledge are held by people in society"; and 2. in social science it is operated with *concepts-dependent* on the meaningful context out of which they are extracted and subsequently elaborated (*ibidem*, 20).

The above considerations lead to the idea that objectivity in social science results from the overlapping of the signification sets of the two poles of the knowledge process. More specifically, it means the invariability of the intrinsic signification of social phenomena by the interferences of the inwardness specific to knowledge subject's community. Returning to the religious phenomenon, the social actor assigns an absolute meaning to its own religiosity, both on the individual dimension of beliefs and practices, and on the social-institutional dimension. Is this character relativised in the knowledge process of the religious phenomenon?

I consider the answer to be affirmative and it has to be related again to the cultural science researcher's value ideas. A researcher who honestly declares his detachment from the religious values considers religiosity to be a social construct that emerged sometime over the course of the social development of the human race because of some lacks or aspirations of it (Baechler, 1997: 479-481). There have been identified the functions of religious institution in society and on the individual level, and the different religious organisation types, but the act of knowledge cannot cover the entire area of connotations. Rudolph Otto has circumscribed two distinct categories of the religious: the rational domain which can be classified using cognitive tools and the "irrational" domain which is outside the understanding possibilities (Otto, 1992: 79). From the perspective of the believer it is exactly the second domain that determines the absolute character of the religious phenomenon. The problem arises when the knowledge subject denies the existence of the irrational domain, not lending credit and substance to it. In this context, the sphere of intrinsic signification of the religious phenomenon cannot be completely discovered, the objective character of knowledge being disturbed. His independence from the religious values

determines the religious phenomenon researcher to be selective as related to what religiosity means, and so the relation with his own study object is perturbed by this very selectivity. Where the social actor perceives the Absolute, the scientist sees an imagination result, an expression of weaknesses of any kind or of the creative energies specific to the human being. To what extent such an actor finds himself in the output of the scientific activity of the religious reality? It has been a question without answer until now, but we infer that in this case the signification areas which the two poles of the knowledge process assign to religiosity do not overlap.

I consider that a proper relation to one's own study object is that in which one "sees" it, one "knows" that it exists in reality, one lends credit and substance to it. The knowledge process in natural science implies this visibility of the object of study (Mlodinow, 2016). Galilei literally saw the planets with his telescope, but he did complicated calculations for determining the moon landscape about which he "had known" that it was there. Copernic established the sun centered universe because he had known that there had to exist a method which should allow the replacement of the complex adjustments for maintaining the Earth in the centre of the Universe. Newton discovered Mathematical analysis knowing that there had to exist some indivisible particles of space and time. Mendeleev designed The Periodic System of Elements leaving blanks inside it because he had known that other elements whose weight he had predicted would be discovered. Also, Marie Curie gave "the right to existence" to the radioactive substances named after her.

In the same vein, I also think that the subject's attitude to the object of his knowledge is also important. Humility in a social relationship is synonymous with the valorisation of the other above one's own valorisation. I dare to transfer this feature into the knowledge relation. It supposes and imposes on the scientist the granting of an absolute value to the significations which he decodes by referring to his own ones assigned to a social phenomenon. In the process of knowing religiosity, one feels the confidence with which the scientist asserts the results of his knowledge, the conviction that no other interpretation is possible. He is the omniscient narrator who creates within a realistic paradigm, playing the Demiurge in relation to his characters. Along with humility, Lucian Blaga completes the nuances necessary for the subject-object relation of the knowledge of religiosity: "I do not kill / with the mind, the mysteries I encounter."

All these are arguments for the idea that the scientific study of religion and religiosity should undergo a paradigm change in the way in which Thomas Kuhn defined it. I consider that the problems which I raised – the subjectivity of objectivity in the study of religiosity and the inconsistent theoretical representation as related to religious reality – cannot be solved within the

current paradigm based on the cognitive principles of Modernity. This allows religiosity to be considered “a simple faith of people who try from all their hearts, sometimes with major risks, to serve what *they* (author’s underline) believe that divinity and its expression forms are” (Bănică, 2014: 9). Maybe inside another paradigm, the conclusions of a researcher who affirms his adhesion to the religious values, succeeding in this way to “see” his study object in its integrality, can be freed from the suspicion of subjectivity in scientific activity.

BIBLIOGRAPHY

Babbie, Earl, 2010, [2007], *Practica cercetării sociale*, [orig: *The Practice of Social Research*], Iași: Polirom, translated into Romanian by Sergiu Gherghina, George Jiglău and Monica Andriescu.

Bănică, Mirel, 2014, *Nevoia de miracol: fenomenul pelerinajelor în România contemporană*, Iași: Polirom.

Baechler, Jean, 1997, [1992], „Religia” in Raymond Boudon (ed.) *Tratat de sociologie*, [orig: *Traité de sociologie*], București: Humanitas, translated into Romanian by Delia Vasiliu and Anca Ene, pp. 478-521.

Godfrey-Smith, Peter, 2012, [2003], *Filozofia științei. O introducere critică în teoriile moderne,* [orig: *Theory and Reality: An Introduction to the Philosophy of Science (Science and Its Conceptual Foundations series*)], București: Herald, translated into Romanian by Alexandru Anghel.

Hazard, Paul, 2007, [1935], *Criza conștiinței europene*, [orig: *La Crise de la conscience européenne (1680-1715)*], București: Humanitas, translated into Romanian by Sandra Șora.

Mlodinow, Leonard, 2016, [2015], *Odiseea umană. De la viața în copaci la înțelegerea cosmosului*, [orig: *The Human Journey from Living in Trees to Understanding the Cosmos*], București: Herald, translated into Romanian by Walter Fotescu.

Otto, Rudolf, 1992 [1926], *Sacrul* [orig: *Das Heilige*], Cluj: Dacia, translated into Romanian by Ioan Milea.

Popescu, Raluca, 2011a, *Românii devin mai toleranţi religios*, http://www.soros.ro/ro/program_articol.php?articol=306# (*accessed at 05.11.2011*).

Popescu, Raluca, 2011b, *Românii se roagă, dar nu în biserică*, http://www.soros.ro/ro/program_articol.php?articol=308# (*accessed at 05.11.2011*).

Sayer, Andrew, 2010, *Method in Social Science. A Realist Approach*, London: Routledge.
Stahl, William A., Robert A. Campbell, Yvonne Petry and Gary Diver, 2002, *Web of Reality. Social Perspectives on Science and Religion,* New Brunswick / New Jersey and London: Rutgers University Press.
Rotariu, Traian, 2016, *Fundamentele metodologice ale științelor sociale*, Iași: Polirom.
Vlăsceanu, Lazăr, 2013, *Introducere în metodologia cercetării sociologice*, Iași: Polirom.
Voicu, Mălina, 2007, *România religioasă*, Iaşi: Institutul European.
Weber, Max, 1949, [1904], "Objectivity in Social Science and Social Policy", in Max Weber, *The Methodology of Social Sciences*, The Free Press, Glencoe, Illinois, translated and edited by Edward A. Shils and Henry A. Finch, with a Foreword by Edward A. Shils, pp.49-112.
Weinberg, Steven, 2017, [2015], *Lumea explicată* [orig: *To Explain the World: The Discovery of Modern Science*], București: Humanitas, translated into Romanian by Dan Nicolae Popescu.

Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology, nr. 4 (2018)

Cristian Mușa
cristian.musa@yahoo.com

The researcher, the informant and the contemporary folklore*

The emergence of the new media has led to substantial modifications in the way of transmitting the folklore. Radio broadcasting, as well as presenting certain folk songs and dances (often chosen from only a few folk regions) in dedicated TV shows have made the spectators perceive the broadcasted songs or dances as the only variants worthy to be promoted. Moreover, there is a chance for these broadcasted artistic products to be "borrowed" by the local communities, if they fit the local folk taste; the consequence of this fact is the changing of the community's cultural values. This process is specific for the dynamics of folklore and of cultural facts.

This phenomenon had been discussed more than a century ago by professor Ovid Densușianu during the opening lesson of Folklore he gave at the Faculty of Letters in the Bucharest University (Pop, 1967: 7). The Romanian scholar argued that we cannot talk about the total disappearance of folklore, but rather of its reduction or modification (*ibidem*). This explanation is very pertinent, if we take into consideration the permanent evolution of society and the new forms assumed by the material and immaterial creations in the course of social change.

It is possible to talk about certain cultural layers, organized by the "era" we want to study, as Mihai Pop put it: "Thus, every period of time has its folklore, made both of traditional goods, received and transformed to meet its level, and new creations. But in every era, the folklore is a creation of the laboring people, expressing their ideals, their wishes for a better life" (*ibidem*, 24-25). Hence, we cannot affirm that "there is no folklore anymore". Of course, the nowadays folklore is not identical with the folklore of our forefathers; one must take into consideration that every time lapse implies changes. So, as there is a "pure, authentic" folklore during a certain era we have in mind, there is also a "pure" (that is, specific) folklore in the contemporary world. Mihai Pop stressed this:

* The translation of the text from page 111. Translation by Florența Popescu Simion (București).

“Next to the traditional authentic goods, also today we could have new and authentic traditional creations, and these creations are also using the means of expression of the high music or literature. Next to customs which are still bearing traces of magic, authentic folklore facts of the past, interesting for the historical study of folklore, we see today spectacular customs that have lost all the magic, characteristic for the contemporary folklore and therefore authentic for our times” (*ibidem*, 26).

Talking about the life of folklore and the folk music, Béla Bartók stated that the “people don’t create brand new songs, but they have a big predisposal, a great capacity to transform the inherited ones” (*apud* Pop, 1967: 72). The old is not forgotten, but adapted to the contemporary life. We supplement these assertions with an example provided by professor Nicolae Constantinescu during a lesson of the course *Introduction to Romanian folk culture*. Professor N. Constantinescu has spoken about the means of laboring the land which are mentioned in the folk creations, especially in songs. He exemplified with two songs, representative for two different eras. The first song was *Mână, bade, boii bine* (*Tend well the oxen*, *my dear*, which is a *doina*), while the other was *Neica-l meu de pe tractor* (*My sweetheart’s driving the tractor*), a song ranging in the “new songs” category (after N. Rădulescu, 1964). We can use the same examples in order to demonstrate the continuity of folklore, which is what we previously stressed in relation with adapting the folklore to the new social conditions. There is a basis on which people build and rebuild, but the essence doesn’t change.

Those who claim “the folklore is dead” are putting a restraint on it, they fence it in an unscientific limit, because the folklore is not an unchanging phenomenon, it is not similar to a rock existing unchanged by the waves of time. In fact, the folk facts are changing shape with time, compelling to the mentality, to the ritual or ceremonial practices of the nowadays people. What is lost is only what is not used anymore; all that community doesn’t need anymore. Actually, some of the cultural facts become latent and are “archived” in a corner of the collective memory which still remains available for a while. Everything that becomes latent represents the experiences, the practices of the past, all that is not fit for the contemporary world. Therefore, people need to be cautious when trying to bring back to “life” things which are no more representative for the group, because of the danger to turn the facts into something superficial and artificial. We don’t deny the success of some revivals, due to some extraordinary people who worked in a systematic and applied way, but this process could bring in the contemporary world things which are no appropriate for the present time.

Thus, it is important to write about all these revivals, in order to mark the evolution of folklore, as well as the new research themes. In order to know the folklore, we must research both the books and the actual aspects of the popular culture existing in the communities we want to study.

Together with my colleague Marius Gheorghe, a former student in the Cultural Studies Department of the Faculty of Letters from the Bucharest University, we presented the importance of the research and the researcher to the school children from Ghimpați, during a national school program called “Different Week”. We explained to the children that every village has its own repertoire, which needs to be kept and promoted; also, we told them that there is no such competition as “our folklore is better, nicer, while yours is worse or less nice”. In order for they to understand the part and the purpose of the researcher, and also why we need to research and to publish our results, we explained, in simple terms, the roles of every age group or profession, insisting on the connections between young and old people. We also tried to teach them what to do in order to be able to know the local patrimony (in case a break between generations occurred). And, since we are in the digital era, we used metaphors and nicknamed the old people-the *central unit* (because they detain information from the past), the researchers (us)-the *data cable* which, under certain circumstance (the scientific research) help the transfer of information between generations, and the young people-the *external hard disk*, that needs to stock as well as to be the instrument serving for transmitting the stocked and archived data to the generations to come. In a place where the break between generations has occurred, the researcher’s work can be utterly important, because help from exterior could reanimate interest towards folklore goods.

During the academic studies, my colleagues and I used to be stressed about our lack of competence regarding the use of the research and collecting methods we read about in our textbooks. The fieldwork made us understand that acquiring these methods is crucial for the systematic and scientific collection of data, but in the same time that every researcher forges their own style, their own collection methods. I, for my part, followed the example of professor Ioana-Ruxandra Fruntelată, who repeats any unusual word she finds, weather it is a localism, an archaism, or an unusual toponym, in order for her voice to be recorded too and, consequently, to smoothly and correctly transcript that word later.

Îndreptar pentru culegerea folclorului (*Guide Book for collecting folklore*), written by professor Mihai Pop, one of the very first books read by all people that follow the beautiful paths of ethnology, is a useful work instrument. Professor Pop adviced his students to start their research with the contemporary stages (Pop, 1967: 47) and only after to study the past. Observing

what is happening in the present can help to obtain many informations about the previous stages of culture, because for the interviewee it is easier to start from customs still alive and then to go back to what he/she saw and lived in his/her childhood or to what his/her parents, grandparents or the elders of the village had told him/her. For instance, during our research in Starchiojd[1], we had the opportunity to observe many aspects of the contemporary village (I'm talking only about the research campaign, with exclusion of my first role, that is insider) and this helped us to understand much easier the unwritten laws still guiding the inhabitants of this village. We often had interesting conversations due to the activities of our informants; for instance, we met a man who was putting shingles on the roof of a barn, another preparing the *ţuica*, a woman cleaning the wool, an old woman who was going to the cemetery to take care of the graves. We also participated in memorial services and feasts, we went to sheepfolds, we saw many things in their context and all this helped us to understand the way of functioning of the community.

I will continue this paper by presenting the research and the campaigns in Starchiojd, Prahova county.

The wish to write a monograph of my home village first presented to me while I was in primary school. At that time, I read the old monographic sketch written by Stelian I. Florescu-Pântece, also born in Starchiojd. The ideas he presented in the foreword to his volume were very convincing; I still remember he quoted a part of the discourse held by Constantin C. Giurescu, member of Romanian Academy, on the occasion of commemorating 550 years from the first recording of the village: "A complete and veridical history of the Romanian people could only be written only when every village has its own written monograph" (*apud* Florescu-Pântece, 1992: 7).

---

[1] In 2013 and 2014, a team of undergraduate students from the Faculty of Letters, Cultural Studies – Ethnology Department, together with M. D. students from the Ethnology, Cultural Anthropology and Folklore master programme of the Bucharest University, coordinated by prof. Ioana-Ruxandra Fruntelată from the chair of Ethnology, established a collaboration with the Prahova County Cutural Centre in order to do field research in the village of Starchiojd, Prahova county. The research they made resulted in two volumes: 1. *Starchiojd. Moştenirea culturală (partea întâi). Locuire, ocupaţii, meşteşuguri*, having for authors Cristina Bucătaru, Andrei Chivereanu, Elena Dudău, Ioana-Ruxandra Fruntelată, Cristina Gherghe, Cristian Muşa and Nicoleta Şerban, edited by the Prahova County Cultural Centre, Libertas Publishing House, Ploieşti, 2014, 192 pages, 34 illustrations; 2. *Moştenirea culturală (partea a doua). Sărbători, obiceiuri, repertoriu folkloric, tradiţii locale representative*, having for authors Cristina Bucătaru, Andrei Chivereanu, Elena Dudău, Ioana-Ruxandra Fruntelată, Cristina Gherghe, Cristian Muşa, Constantin Secară and Nicoleta Şerban, edited by the Prahova County Cultural Centre, Mythos Publishing House, Ploieşti, 2015, 306 pages, 33 illustrations.

I started the research with the desire to complete the existent monographic sketch, because it lacked presenting detailed folklore. Although every year one or more books appear with the word ”monograph” on their cover, I think in this moment it's possible only to make an inventory of the community's local patrimony, i.e. we can write books about villages, but no monographs respecting the methodological rules of the Sociological School.[2] In order to make a monograph, several issues need to be addressed, and a team of researchers specialized in only one field cannot possibly address these issues.

My proposal to do fieldwork in Starchiojd was backed up by professors of the Cultural Studies – Ethnology Department, especially by professor Ioana-Ruxandra Fruntelată, who also was the coordinator of our team. Mr. Dragoş Grigorescu, director of Prahova County Cultural Centre, also supported us, by accepting to collaborate between the Centre and the Bucharest University.

The team was composed of students and alumni of the Cultural Studies – Ethnology Department in the Faculty of Letters, such as: Cristina Bucătaru, Andrei Chivereanu, Elena Dudău, Ioana-Ruxandra Fruntelată, Cristina Gherghe, Cristian Muşa, Nicoleta Şerban. For the second volume of the Starchiojd presentation, we were joined by dr. Constantin Secară, an ethnomusicologist at the „Constantin Brăiloiu” Institute for Ethnography and Folklore of the Romanian Academy.

In my opinion, this kind of actions are crucial for the formation of a young ethnologist. Team work, especially when it is together with the specialists, serves for setting at rest the fear of not knowing “the secrets of knowledge” and, in the same time, is a very good occasion to observe and to appropriate the methods of doing fieldwork and, consequently, to better understand the theory.

In the last years, I noticed the growing interest of County Cultural Centres to show their patrimonial values. Teachers paired with students have organized “by request” research camps in counties such as Prahova, Buzău, Vrancea, Sălaj, Arad. Almost all of their research made up into books and, of course, every institution taking part to such projects has now a digital archive. Speaking of the Starchiojd research, it is based on a desire originating in the local community, as a way to affirm their identity, to acquiring self-knowledge, and also to write down and to transmit the information regarding the local patrimony. The researcher appreciate the support given by the

---

[2] Members of the Bucharest School of Sociology, led by the great personality Dimitrie Gusti, who conducted field researches between 1920 – late 1940, their articles and books covering social, economic, artistic etc. aspects of the Romanian peasant culture.

County Cultural Centres and their help with collecting folklore, but in the same time, this could be a problem, because these institutions ask for a book after only one fieldwork campaign (which generally doesn't surpass a week spent in the community by the researchers). This often makes impossible for the researchers to really know the respective community and therefore, they have to leave aside many important aspects of the village life.

It is advisable for the young researchers to take into account several aspects of the research work. I talked about this to the students during the General Introduction to Ethnography course held by dr. Corina Mihăescu, where I talked about the textiles from my home village. First, it is important for the young researcher to tackle a subject he likes or is capable to manage; and secondly, he needs to have a motivation which could grant him the patience to invest time and hard study for the research of cultural deeds.

In order for the students to learn the methods of the ethnographic research, it is helpful for them to first launch in small "researches" in a milieu they know, to talk to people they know, in order to eliminate the "fieldwork fear" that might appear later, during their real research. Another important path is to work for a while together with a specialist who could teach him some techniques for gathering information. I, for myself, got to learn (and I am still to learn) new techniques of ethnological and ethnographical investigations as an apprentice to my professors, Narcisa Ştiucă and Ioana-Ruxandra Fruntelată. This is why I think that, no matter how strong and mature might a young researcher thinks he would be, he still is like a child which learns to walk. Only after a while, when he gathers enough experience and information, he could be compared to a child who learned to run without any further support.

During the Starchiojd "fieldwork", my status was both of an insider and outsider. Each of these positions has its ups and downs. The insider, on one hand, is disadvantaged because sometimes it seems impossible to separate himself from the milieu in which he was born and where he grew up as a person, to put a distance between him and his own cultural identity. It is exactly because of this situation that a person who is doing research "at home" can be blind to the scientific part of some themes. The ethnologist can also be marked by his involuntary biases and at times he is forced to change the role of researcher with the role of the local. Therefore, during my inquiry, I struggled hard to maintain a vision on the village as objective as possible.

In all the places where researchers conduct a field research, there is somebody acting as a guide, whether he/she is a teacher or a clerk working for the local city/village hall or other public institutions. Sometimes, these guides could try to lead the researcher on a specific path, because they may want to present some processes in a good light, while avoiding others. But, even so, I

think it is crucial to have a guide who knows the people, the village, and who is also known and respected in the community. I need to stress this aspect because in many villages there still exists a certain reluctance towards The Other, the stranger, a reject of things coming from outside the community. In this case, an interceder could smooth considerably the research process. As we had only a short period of time for doing fieldwork, we really needed a local to help us. The insider (who was also the researcher in this specific situation), who knows what is to happen, can ease the fieldwork, by establishing contacts with the locals and conducting the team to the “heart” of the village. There is a fact that many people in Starchiojd keep private and, therefore, it is hard to really start to talk with them. Maybe this reclusiveness is a consequence of the fact that Starchiojd had once the status of ranger village (Fruntelată and Gherghe, 2014). On the other hand, rejecting strangers may also be a consequence of the alarming news (hold-ups, stealing) presented massively in mass-media. Locals also fear unknown people coming to the village in order to ask financial support or to selling different goods. I could offer, as an example, a personal field experience I had in 2011, when I went to talk to one of the last two weavers who still had a functioning loom. I interviewed her, I took pictures of her, and in the end I thanked for being so gentle with me. To which she answered: “My child, I received you because I know you. A stranger comes, see what you have in your house and then, in dead of the night, he comes back and blows you in the head.”[3] It was at that moment that I realized how crucial it is for the researcher to be at least superficially known by the researched community. The presence of an insider guide helps to coagulate the link between researchers and their subjects and, why not, even to integrate the researchers in the community. Such relations coagulate in almost all the communities during a fieldwork. And, since I knew the community and its material and immaterial values, I tried to follow at a deep level the interesting subjects, including by coming back to some of my informants after the research was over, in order to clarify or to complete information.

But I really understood how important is for the research team to have a local-specialist among its members only when we edited the first volume of our book. As the team spent just a short period of time in the village and, therefore, didn’t got to know well the community, several problems occurred with understanding the local words, which, without the intervention of the local specialist, could have led to errors in the book. To give just an example, in the glossary appeared the word „lăptăreasă”; one of our colleagues explained it as “woman who sells milk”,

[3] Interview with Tocuţa Marcu, born in 1942, Starchiojd, Prahova county.

which is, indeed, its literary meaning, but in the local speech the word serves to name a specific clay pot, in which the milk was left to turn sour.

If we consult the old monographs and, generally, the books describing a community or another, we can easily see how diversified are the themes approached. Several factors determine a sort of a mobility regarding these themes. We could talk about a "tactic" of today's fieldworks, centered on the study of migration or of the influences exercised by the migration abroad on the life style etc. A researcher generally plans ahead his fieldwork, based on the local cultural patterns, but the field itself imposes research themes impossible to predict. Meeting people who detain certain information or who are specialized in a specific handicraft, atypical for the region, but crucial for understanding the contemporary reality, could modify the plans of the research. For instance, in a village called Valea Anei I met an old woman who was painting eggs. Nobody else in the region knew this handicraft, but in the same time, the woman represented the fourth generation of egg painters in her family (Chivereanu, 2015).

My colleague, Andrei Chivereanu, approached a new theme, newer and/or different from what we are accustomed to read in a general monograph. He entitled this theme "The land, a political subject". One could be tempted to believe that this subject bears no relation with the ethnology, with the Romanian villages, but as soon as we remember the allotment of the peasants, then the forcefully seizing of the land, and the final allotment that took place after 1989, we are able to observe certain modifications or simplifications of the ritual agricultural practices, as well as many other changes in the life of the rural communities.

During our team fieldwork, our methods were the interview, the direct and participant observation, the life story and the conversation. Visual witnesses have helped us: photographs, memoirs textbooks, front diaries, dowry documents, video recordings of funerals and weddings. To all this, I also added my own data, collected during several years.

The first field research, that took place in 2013, was followed by another in 2014 and their results were published in two books, published by the Prahova County Cultural Centre (see note 1).

In these books we wanted to separate a bit the material and immaterial culture, although they are, of course, linked to each other. The first volume covers the habitation, the occupations and the traditional handicrafts. We tried to picture the old and new activities, and their evolution along the 600 years of existence of the village, since its first mention in written documents. For this volume, the oral information received from the community was strongly supplemented with ethnographic information concerning the buildings, the organization of households, of the land

lots which we could observe. We analyzed the habitation type, imposed by a mixture of geographical, demographical, and historical conditions, both in the village and in the seasonal habitations („odăi"), built on lands situated far from the village. The main occupations are the same with those mentioned in documents referring to entire region. Animal husbandry remains to this day the principal occupation of the Starchiojd community, despite the fact that a very significant number of locals are leaving the village in order to work in other parts of the country or even abroad. This occupation led to a culture of hay[4], as well as to a specific calendar and feasts linked to the mowing and hay making. Subsistence agriculture practiced in this region is also in tight connection to the animal husbandry. The geographic position, the stable soil, relatively rich in nutrients, have encouraged the development of pomiculture and the region is renowned for the plum brandy (*țuică*) distilled from specific plum varieties.

We also analyzed the local tissues, diverse and bearing many different names, depending on the techniques used and the functions they have. We tried to obtain as many information as possible, regarding the craft, the time (good or bad) when the textile plants could be processed, the sanctions applied by certain mythological beings to those who work during the "forbidden days" etc. Also in the chapter dedicate to the handicrafts we tried to offer a large amount of information regarding the craft, the best time to buy the wood fit for buildings, the methods of crafting the "flowers" (*florărie*) – that is, the beautiful fretwork still to be seen in the old houses pillars and eaves, as well as in other wood constructions.

The volume also contains information about the sheepskin coat crafting and the blacksmithing; we talked about the fate of these crafts after the apparition of industrial made cloths and ironworks.

All in all, our purpose was to take a "picture" in which we could see the past, but mainly the present. Our interest was to show those characteristics which are representative, alive and respected in the community. In order to illustrate each theme, we reproduced pictures from personal archives of the interviewees or made by the members of our team. We deemed important to provide a glossary and the list of our informants. This was regarded as crucial by the community, who perceived the book as an "identity card" recording both the identities of its members and the cultural pattern which is still governing their lives.

---

[4] Ioana-Ruxandra Fruntelată, Elena Dudău and I (Cristian Mușa) published a paper on this topic, entitled "Haylife and Haylore in Starchiojd (Prahova county, Romania): from Present to Past", in the journal *Martor. The Museum of the Romanian Peasant Anthropology Journal (A Place for the Hay: Flexibility and Continuity in Hay Meadow Management)*, no 21/2016, pp. 87-100.

In the first volume we published, among others, the foundation legend of the Ceauşi hamlet, as well as the legend of the cuckoo and the redbreast, as we collected them “straight from the people”, still alive in the memory of people. In the same time, we considered it is important to mark some aspects regarding the traditional local food and this is the reason for which we published several recipes to prepare dairy products and to conserve fruits (mainly the plums).

The second volume of the book completes the first, being dedicated to feasts, to local customs and traditions, in order to offer a picture of the local poetic, music and dance repertoire. Our wish was to gather information on the passage rites (birth, wedding and funerals), comparing the past to the present through different time layers; sometimes, the interviewees proceeded alone to this comparison of different periods, somehow in the way a carpenter evaluates a tree, from the root to the canopy, before cutting it to be processed.

Black magic practices such as stealing the milk from cows (“luarea manei”), “breaking the cattle” and witchcraft are still alive in the community. As this domain is a sensitive one, it was harder to investigate it and it is absolutely mandatory to return in the community for further research. This is why our colleague who dealt with the magic practices opted for “masking” the names of his informants, especially since it was far from easy for him to convince them to talk about such things.

As for my part, I wrote the chapter named “Communitarian spirit in Starchiojd. Manifestations and folk expressions in the life of the village”, in which I presented the local repertoire (I had started to collect it since the high school years). But my approach was to start with a spiritual image of the villagers, to present them as they are and as I have seen them, as an insider. This is another important aspect to take into consideration, because a researcher who is an outsider could not understand them so well, could not dive so deeply in the heart of the subject. As I mentioned in the respective chapter, I tried to sculpt their face as it appears in their manners, their reactions during hard times, their nicknames, and the relations with other members of the community. I started in my comparisons from an individual and gradually covered the whole community. As for the comparisons, they cover people, on one hand, and streets, hamlets, parishes, and cemeteries belonging to the same village, on the other hand, as they are perceived by the locals.

The intervention of a musicologist was also very important, especially because starting with the 1950’s the region became of interest for the ethnomusicologists, due its repertoire, rich in epic ballads (“cântece bătrâneşti”) and having for main theme the abuses on the peasants perpetrated by the local nobility (“boieri”). In 1957, researchers from the “Constantin Brăiloiu”

Institute of Ethnography and Folklore from Bucharest conducted a study on the music repertoire from the village Bătrâni, which, until 2000, belonged to the greater village Starchiojd (Carp, 1957). The music chapter from the second volume presents the nowadays situation of the music repertoire, related or not to specific occasions and ceremonies. It presents an inventory of what is left now, compared with the past. The study also contains literary and music transcriptions of several carols which are no longer to be found in the active repertoire; those transcriptions could help them to find their way back to the active repertoire.

The Starchiojd community recognizes two women as representative personalities who are deemed somehow "responsible" for keeping, conserving and developing the local folklore. The two are the folk poet Lica Diaconu ("Mother Lica") and the primary school teacher Elisabeta (Lucica) Gârbea. Based on the memories of the informants, of their families and on our personal acquaintance with them, we tried to write some biographic data about their life and activity.

The volume ends with a glossary and a collection of about 500 proverbs and sayings which were not collected during the two different periods of research, but they are still alive in the community (except for a number of 50 proverbs written by Mama Lica in her textbooks). We also added several ritual and ceremonial texts either collected by us, or taken from different notes of our informants, or even created by Mama Lica.

Our action represented an impulse for the communities from the neighbouring villages; they too felt the need to affirm their identity and to proceed to an inventory of their cultural values. Thus, we noticed an inner desire, going ever too stronger, to self-knowledge and cultural development.

The launching of the two volumes together with events organized in the very centre of the community was a sort of signing a local identity document, held in high respect by the people. By seeing their names printed in these volumes, they reached the conclusion they are an important stone at the base of their community and they are spiritually richer if they keep and transmit the things belonging to them.

In conclusion, we could confirm the actuality of the assertions made by Mihai Pop, concerning the modification of folklore. The folklore exists, it lives in the significant community events, it reflects the reality and it changes according to the needs and desires of its creators and transmitters.

BIBLIOGRAPHY

Carp, Paula, 1957, „Câteva cântece de ieri şi de azi din comuna Batrîni”, in *Revista de folclor*, year II, no. 1-2, Bucureşti, pp. 7-64.

Chivereanu, Andrei, 2014, „Pământul, subiect politic”, in Ioana-Ruxandra Fruntelată and Cristian Mușa (coord.), *Starchiojd. Moștenirea culturală (Partea întâi). Locuire, ocupații, meșteșuguri*, Ploiești: Libertas, pp. 102-105.

Chivereanu, Andrei, 2015, „Arta încondeierii – filă de jurnal”, in Ioana-Ruxandra Fruntelată and Cristian Mușa (coord.) *Starchiojd. Moștenirea culturală (Partea a doua). Sărbători, obiceiuri, repertoriu folcloric, tradiţii locale reprezentative,* Ploiești: Mythos, pp. 198-199.

Florescu-Pântece, Stelian I., 1992, *Starchiojd, sat de moşneni în acte, studii şi mărturii*, Ploieşti: Pacific.

Fruntelată, Ioana-Ruxandra and Cristina Gherghe, 2014, „Embleme ale unei vechi culturi de plai”, in Ioana-Ruxandra Fruntelată and Cristian Mușa (coord.), *Starchiojd. Moștenirea culturală (Partea întâi). Locuire, ocupații, meșteșuguri*, Ploiești: Libertas, pp. 7-41.

Mușa, Cristian, 2015, „Spiritul comunitar la Starchiojd. Manifestări şi expresii folclorice din viaţa comunei”, in Ioana-Ruxandra Fruntelată and Cristian Mușa (coord.), *Starchiojd. Moștenirea culturală (Partea a doua). Sărbători, obiceiuri, repertoriu folcloric, tradiţii locale representative,* Ploiești: Mythos, pp. 143-170.

Pop, Mihai, 1967, *Îndreptar pentru culegerea folclorului*, Bucureşti: Comitetul de Stat pentru Cultură şi Artă. Casa Centrală a Creaţiei Populare.

Rădulescu, Nicolae, 1964, „Creaţia de cântece noi a unei artiste populare: Gheorghiţa Ristea”, in *Revista de etnografie şi folclor*, tome 9, no. 4-5, Bucureşti, pp. 335-385.

Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology, nr. 4 (2018)

Ελένη Γρομπανοπούλου (Eleni Grompanopoulou)
elegrob@yahoo.gr

On oral tradition and fairy tale in Greece*

Abstract

Oral tradition is the most comprehensive set of elements of culture that are transmitted in the oral language. The role of oral tradition is very important for the daily routine of the community because its members are informed and entertained, learn and acquire historical consciousness through it. The style of oral tradition is determined by expressive means of the body, as well as by the literary means themselves. The role of language is dominant, because it is a basic code of communication, which transfers knowledge and messages.

An oral text is transported inside and outside the boundaries of the community as well as from one generation to another, according to specific principles of social behavior. The first attempts to collect and publish folk tales began in the second half of the 19th century by Greeks and foreigners. On the part of Greeks, the collection of folklore material was used as a proof of our national continuity. Recording and research continues today with different goals.

The study of the fairy tale led, on the one hand to questions about its origination and dissemination and, on the other hand, its method of scientific analysis. The theories formulated in response to these questions were shaped by the intellectual orientation of the time, combined with the scientific interests of this study originators.

Key words: oral tradition / oral literature, fairy tale, narration.

---

* The translation of the text from page 123. Translation from Greek by Μαρία Χασάπη-Σιδερά (Maria Hasapi-Sidera, Axioúpoli, Greece).

Oral tradition / Oral literature

Our reference to the oral tradition relates to the elements of culture that are transmitted through the spoken word. The term is complex and that is why we will define the concepts from the beginning, so what "tradition" and "oral" means (Δαμιανού, Παπαχριστοφόρου / Damianos and Papachristoforou, 2002).

Tradition is all the elements of a culture that are transferred from one generation to the next through reason or example. These elements relate to all areas of human life within the traditional community. The term *oral* refers to orality, namely the particular mode of transmission through verbal speech and speaking (*ibidem*).

Oral literature is a subdivision of oral tradition which can be defined as opposed to written literature. The main difference between them is the product itself. Written literature refers to a work that is inspired and created by only one person from the beginning to the end. The product, that is the literary composition, is disseminated in a written form through commerce. On the contrary, in the oral literature the work does not have a "creator", because each time it is transmitted, the creator changes from mouth to mouth but the composition constantly remains the same. In this case, the creator is anonymous and resembles a craftsman who processes the work in a given way or with a performer who simply interprets an old work in his own personal way (*ibidem*).

Oral tradition plays an important role in the daily life of the community, because it translates much of the knowledge of community's culture. The oral text circulates from mouth to mouth and from generation to generation, transferring the patterns and conceptions that have been imprinted on it. The types of oral tradition are: folk songs, spells, wishes and curses, expressive gestures and movements, riddles, proverbs, myths, storytelling, fairy tales, traditions and folklore names (*ibidem*).

The means of transmission of the above types of oral delivery is the language itself. Language is important both because it is a means of communication between members of the community and because it is a common code of expression. The code can be simple or complex. The complex language code can incorporate elements of other languages but can also be used within a particular group to be misunderstood by other community members.

Oral tradition conveys knowledge, so it requires the practice of memory, not only in memorizing the text itself, but also in assimilating the knowledge conveyed through it. The narrator must develop learning skills. Oral text can be transmitted as we said in the community,

from mouth to mouth and from generation to generation with minimal variations within the text, while outside the community is transmitted through people's movements. In this case the changes in the oral text are more serious, as the “foreign” community adapts it to its own data in order to appropriate it (Δαμιανού, Παπαχριστοφόρου / Damianos and Papachristoforou, 2002).

We can therefore conclude that oral tradition, and in particular oral literature, is a unified system of communication between members of a community in space and time. As everyday reality changes, the oral tradition is also reshaped. Today, many types of oral tradition have weakened or can be said to have been eradicated due to the dominance of the media. Certainly there are also several species such as the tale that survives either in their original form within the traditional community or shaped according to the needs of modern life in the big urban centers. (*ibidem*).

The fairy tale in Greece

In Greece, the interest in the fairy tale is part of the interest in, concentration on, and study of the creations of the Greek people, creations that contribute significantly to the formation of a national identity, according to a model imported from Germany, with which Greece was spiritually associated.

Prior to the Revolution and a little later after 1850, folkloric information is found in the travel impressions of foreign travelers such as William Leake, Jacob Bartholdy, Pierre-Augustin De Guys and others, and in the works of the scholars of the Greek Enlightenment, such as Δημήτρης Καταρτζής / Dimitris Katartzis, Δημήτρης Φιλιππίδης / Dimitris Filippidis, Αδαμάντιος Κοραής / Adamandios Korais etc.

After the liberation of the nation, the interest in popular creation was found in the effort to prove the continuity of Hellenism from Antiquity to that time, relying on Fallmerayer theory (1790-1861) formulated in 1830. However, since 1850 without abandoning the effort to prove continuity with Antiquity, the gathering of folklore material begins with the purpose of presenting the newer folk creation with an independent value. The ambassador of Austria in Ioannina and then in Syros, Johann Georg von Hahn, began in 1848 to gather Greek and Albanian fairy tales from these areas which he published in a volume in German entitled *Greek and Albanian tales*. It is the first collection of folk tales in Greece. At the same time in the Greek area there are published periodicals and books such as *Pandora* (1850), *Chrysalis* (1863), *Ilissos* (1868), *Parthenon* (1871), which publish fairytales and folklore collections. Also, Νικόλαος Πολίτης /

Nikolaos Politis in cooperation with Γεώργιος Δροσίνης / Georgios Drosinis publish stories in a literary magazine (Δαμιανού, Παπαχριστοφόρου / Damianos and Papachristoforou, 2002).

The period of the last thirty years of the 19th and the first decades of the 20th century is the most fertile in terms of recording and rescuing folk tales. Emile Legrand says that "For ten years now, the Greeks, who had first left this care to foreigners, began themselves, with some sort of frenzy, to collect the many and varied products of folk literature. The collections of fairy tales, songs, puzzles, traditions, proverbs have multiplied in an unusual way" (Legrand, 1881).

Today, material of a large volume and value is concentrated in archives of institutions and schools such as the Folklore Society, the Folklore Archives of the Academy of Athens, The Center of Asia Minor Studies, the Folklore School founded by Professor Γεώργιος Μέγας / G. Megas. A lot of people can wonder who the ones who care about the fairy tale are. The answer is simple. Mostly researchers of folklore, ethnologists, social anthropologists, philologists, theater, dance and visual arts are only but a few. As you can understand, the fairy tale is timeless and finds great response and interest in our days, especially from the new narrators, people with talent in narration, telling stories in order to entertain children and adults.

Categories and types of fairy tales

Animal myths

Myths about animals are too old. Μιχάλης Γ. Μερακλής / Mixalis G. Meraklis writes that "the most ancient narrative material that we encounter in all the primitive peoples is the stories of animals, their idiosyncrasy, their power, their deeds, their lives and their struggles" (Μερακλής / Meraklis, 2001). Myth has a pedagogical value and is considered to be a carrier of folk bio-theory (Αυδίκος / Avdikos, 1997: 80).

Magical tales

These have magical elements and include descriptions and action of magical faces and objects. They are usually large in size, and their narrations speak of supernatural opponents.

Religious fairy tales

They refer to God, who in human or even divine qualities rewards or punishes, and to the devil. Other issues refer to the saints, to Christ, to Paradise, to the hero who makes moral or immoral deeds, and so on.

The novels

These are stories with more realistic content. The magical element is not missing but it is very closely mixed with elements of the real in the narrative. These are newer stories in which it is not the bravery of the hero of the magical tale that dominates, but the use of cunningness in everyday situations.

Enigmatic stories

As a key element of their structure and the evolution of myth include the solution of an enigma. The knowledge, which allows the solution of the enigma, supplies the hero with power over the magical being that sets the riddle. While the riddle itself refers to very distant periods of time, enigmatic stories are included in the novels in the sense that the bravery and the courage required by magic heroes here are replaced by their ability to resolve enigmas.

Conclusions

In Greece, the study of fairy tales first begun by foreigners and then by Greeks in the 19th century, when the first collections of Greek fairy tales were drafted and their research and collection was organized. Today, both the research and the study of fairy tales continue, because the fairy tale continues to interest a huge and varied audience. The approach of fairy tales reveals the importance of the genre and the multiplicity of its contribution to the social life of the traditional community.

BIBLIOGRAPHY

Αυδίκος, Ευάγγελος / Avdivos, E., 1997, *Το λαϊκό παραμύθι: Θεωρητικές προσεγγίσεις,* (β΄έκδοση βελτιωμένη) [*The folk tale: Theoretical approaches,* (the second edition, improved version)] Αθήνα: Οδυσσέας.

Δαμιανού, Δέσποινα και Μαριλένα Παπαχριστοφόρου / Damianou, Despina and Marilena Papaxristoforu, 2002, „Η προφορική παράδοση”, στο *Δημόσιος και Ιδιωτικός Βίος στην Ελλάδα ΙΙ: Οι Νεότεροι Χρόνοι,* Τόμος Γ, *Λαϊκή Φιλολογία,* στο ανθολόγιο ΕΑΠ [“The Oral Tradition”, in *Public and Private Life in Greece II: Modern Times,* Volume C, *Folk Philology,* in the anthology of the Greek Open University], Πάτρα, pp. 19-126.

Μερακλής, Μιχάλης Γ., 2001, *Τα παραμύθια μας* [*Our fairy tales*], Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Κωνσταντινίδη.

Legrand, Emile, 1881, *Receuil de contes populaires grecs,* Paris.

Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology, nr. 4 (2018)

Constantin Cioc
eugeniuseste_w@yahoo.com

Beyond legend. An ethnographic landscape from a Prahova settlement*

Starchiojd is a village in northern Muntenia, a quiet place away from the noise of cities, where people have always lived through honest work and in the middle of nature. They practice a little agriculture, only on the arable land near the houses and at the bottom of the hills, apart from this, raising sheep and cattle being the basic occupation. They are the descendants of the free peasants who settled in these lands many centuries ago, people with love for the land inherited from their ancestors.

As a teacher at the local school, since 1980, I have been a mentor for many generations of pupils for twenty years. My training (plastic education) allowed me to know everything that can be related to artistic, beauty, in this area rich in folklore and of an unimaginable diversity: folk costumes, traditional towels, household items, songs for gatherings and for some holidays of the year, callings, secrets from the elders to make good cheese and plum brandy, renowned and with a local specificity.

At first glance, one can see the villagers' homes, tidied, elegant, with animals and birds in the yard. Many houses have the foundations made of river stone, and the plank fences in plain sight, and the oldest ones have the famous porch and fir shingle on the roof.

If you climb towards the forest, you meet people who shepherd animals accompanied by two or three shepherd dogs. They wear a band on their belt, sheepskin coat and hat, wide sleeve shirts, necessarily having the habitual flute, relieving their loneliness with songs passed on from father to son. Sheep flocks are far from the village, with a wooden enclosure and the habitual house (room) made of fir or oak tree where the shepherds sleep at night. There they keep their reserves of corn flour for polenta, the salt for cheese, wooden buckets and vats for milk, and cheese products. Staying with the shepherds, especially at nightfall, when they cook food in pots,

* The translation of the text from page 165. Translation by Alexandra Badea (Ploiești).

listening to them singing from the flute, it is a pleasure known by anyone who becomes their guest.

Children in Starchiojd help their parents raise animals, they shepherd them, participate in mowing, gathering hay, but also go to school in the village. As a teacher, I met pupils closely in a healthy and unaltered environment in the countryside. Young people coming from the Poseşti-Starchiojd area have a more prominent predilection for physical labor, they believe in old values, and have a special behavior: decency, hard-working, modesty, attachment to the traditions and customs known in their families.

At the cultural events in Starchiojd, we met authentic old peasants, dressed in an old national costume, the only ones who knew the traditional old dance and danced the famous band dance.

In their homes, the children now keep their grandmother's dowry box, and, rarely, gatherings are still being made where the elders recount from their memories, where boiled plum brandy and boiled corn kernels are served. All this accompanied by song and good will.

To the center of the village, you, traveller, also see aspects of modern needs: asphalt, well-supplied shops, minibuses and buses for connecting the village to the city, personal cars, houses with newer architecture. But I advise you, traveller, to climb above the heart of the village, towards the hills and forests where you can find modest houses with a porch and wooden staircases, with stone cellars, and on the streets where you can see the carriages drawn by the horses, herds that return from the pasture. To the forest area you will hear songs played by the flute, the barking of the sheep dogs, the sheep's cries and the cows' bells. It is a sign that tradition still exists, withdrawn at the bottom of the mountains. In the place where the murmur of the forest and the chirping of the birds are eternal, and the man feels happy and free.

Cuprins / Content

CENTENARUL UNIRII PROVINCIILOR ROMÂNEȘTI / THE CENTENNIAL OF THE ROMANIAN REGIONS UNIFICATION

Gheorghiță Geană
O axiomă a istoriei / pag. 7

Sebastian Ștefănucă
Identități prahovene actuale și familii boierești. Direcții de cercetare antropologică / pag. 11

CORPUL UMAN / HUMAN BODY

Camelia Burghele
Vrăji şi... vrăjeli. Prestatorii de servicii / tehnici corporale magico-rituale şi clienţii lor / pag. 19

Ioana-Ruxandra Fruntelată
Ipostaze ale corpului în cultura războiului / pag. 37

Corina Matei
“Corporeity”, Equality and Contemporary Man / pag. 47

Andrei Roșca
Calea stângă. Simbolistica eticii arhaice / pag. 59

Lucian Vasile
Igiena în societatea românească de altădată. Cazul Ploieștilor / pag. 73

Mihai Vasile
Teatrul este un loc al memoriei, al reamintirii. ***Interviu realizat de Virginia Soare cu regizorul Mihai Vasile, în anul 2009, despre Teatrul Equinox din Ploiești și despre teatru ca „imago mundi" (fragmente)*** / pag. 81

MISCELANEU / MISCELLANY

Anca Gorgan
Întrebări privind studiul religiozității românești / pag. 103

Cristian Mușa
Cercetătorul, informatorul şi folclorul contemporan / pag. 111

Ελένη Γρομπανοπούλου (Eleni Ghrobanopulu)
Despre tradiția orală și basm în Grecia / pag. 123

Max Weber
Societate și economie (*fragmente*) [traducere de Traian-Ioan Geană] / pag. 129

Marius Vasileanu
Annick de Souzenelle în România / pag. 151

Constantin Cioc
Dincolo de legendă. Peisaj etnografic dintr-o așezare prahoveană / pag. 165

ANEXĂ: TRADUCEREA UNOR TEXTE ÎN LIMBA ENGLEZĂ / ANNEXE: TRANSLATION OF SOME TEXTS IN ENGLISH LANGUAGE

Camelia Burghele
Spells and enchantment …bullshit. Service providers / magical-ritual body techniques and their customers / pag. 169

Ioana-Ruxandra Fruntelată
Hypostases of the human body in the culture of war / pag. 187

Andrei Roșca
The left path. The symbolistic of archaic ethics / pag. 199

Mihai Vasile
Theatre is a place of memory, of remembrance. ***Interview by Virginia Soare with producer Mihai Vasile in 2009 about the Equinox Theatre in Ploieşti and the theatre as "imago mundi" (extracts)*** / pag. 213

Anca Gorgan
Some questions about the study of the Romanian religiosity / pag. 233

Cristian Mușa
The researcher, the informant and the contemporary folklore / pag. 241

Ελένη Γρομπανοπούλου (Eleni Grompanopoulou)
On oral tradition and fairy tale in Greece / pag. 253

Constantin Cioc
Beyond legend. An ethnographic landscape from a Prahova settlement / pag. 259

FILM ANTROPOLOGIC / ANTHROPOLOGICAL FILM

Anișoara Ștefănucă
Fanos. Memoria unui trecut îndepărtat / DVD atașat copertei a III-a
Fanos. The memory of a distant past / DVD attached to the third cover

ANUARUL SOCIETĂŢII PRAHOVENE DE ANTROPOLOGIE GENERALĂ

YEARBOOK OF PRAHOVA COUNTY SOCIETY FOR GENERAL ANTHROPOLOGY

Coordonator

Sebastian Ştefănucă

Anul 5 • numărul 5

PLOIEŞTI • **EDITURA MYTHOS** • 2019

Editat de
Centrul Judeţean de Cultură Prahova,
cu sprijinul
Consiliului Judeţean Prahova

Issued by Prahova County Cultural Centre,
with the aid of
Prahova County Council, Romania

©EDITURA CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA MYTHOS

Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin nr.1, cod poştal 100066
Tel., fax: 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
Site: www.cjcph.ro
www.facebook.com/centruljudeteandeculturaprahova/

ISSN 2458-0848
ISSN–L 2458-0848

Coperte și tehnoredactare: Mihai Vasile
Redactor: Emilia Vasile

decembrie 2019, 300 exemplare

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 5 (2019)

Sebastian Ştefãnucă
seb_filozof@yahoo.com

Cuvânt înainte

Cel de-al cincilea număr al *Anuarului societății prahovene de antropologie generală* onorează intențiile de început în constituirea acestei reviste: loc de întâlnire al unor preocupări cu tentă antropologică din arealul județului Prahova, dar și dintr-un areal mai larg, național și internațional. Din arealul județului Prahova în primul rând, ceea ce se și întâmplă în prezentul număr; majoritatea contributorilor sunt legați prin fire de naturi diferite de acest județ sau de reședința acestuia, Ploiești. I-am numit pe Marian Nuțu Cîrpaci, Ioana Alexandra Cosma, Smaranda Jilăveanu, Constantin Marin, Cristian Mușa, Leonard-Mihail Rădulescu, Sebastian Ștefãnucă și Mihai Vasile. Deschiderea națională a revistei este certificată de contribuțiile Ioanei-Ruxandrei Fruntelată și Ancăi Gorgan, iar cea internațională de cele ale Desislavei Pileva (Bulgaria) și Elenei Ghrobanopulu (Grecia). Din județul Prahova sau din afara lui, contribuțiile asigură autorilor apartenența automată la grupul informal denumit *societatea prahoveană de antropologie generală*, grup fãră vreo orientare ideologică sau politică. Grup a cărui reunire se realizează în special cu ocazia „Colocviilor societății prahovene de antropologie generală", prilejuite de lansarea anuarului, de regulă la sfârșitul lunii februarie, în organizarea Centrului Județean de Cultură Prahova, instituție în custodia căreia s-a aflat și se află revista. Dar nu doar „Colocviile" trebuie amintite aici, ci și alte împrejurări de reunire, precum Tabăra Creștină de Convorbiri Antropologice[1] de la Maliuc (jud. Tulcea), ajunsă la a XI-a ediție, organizată în fiecare vară (iulie sau august) la inițiativa părintelui Bogdan-Costin Georgescu de la parohia Blejoi, jud. Prahova. Apropo de contributorii la revistă și de apartenența la acest grup, sunt de menționat și Alexandra Badea și Ioana Antoaneta Stancu (ambele din Ploiești), precum și Mariá Hasápi-Siderá (Grecia) sau Natalie Adele Winter (Anglia), cu aport la traducerea sau revizuirea unor texte în limba engleză.[2]

---

[1] Cu vechea denumire „Tabăra de Antropologie Culturală Creștină". La sugestiile domnului profesor Gheorghiță Geană, din 2019 tabăra a preluat denumirea menționată.

[2] Alte persoane au contribuit indirect la apariția revistei. Cu toate acestea, au fost de un neprețuit ajutor. Menționez în acest context pe colegul meu profesor Robert Gavrilă-Stadler de la Liceul Tehnologic „Constantin Cantacuzino"

Despre preocupările și grupul menționat s-a vorbit uneori ca despre un fenomen. Din exterior, *Anuarul societății prahovene de antropologie generală* pare să fie expresia concretă și urma istorică palpabilă a acestui fenomen. Din interior însă, lucrurile se dezvăluie curând altfel. Deși arealul prahovean, Ploieștiul în special, pare a fi foarte receptiv la moda antropologică a zilelor noastre, atât la nivelul a ceea ce informal am denumit „societate prahoveană de antropologie generală”, cât și la alte niveluri, instituționale sau individuale, tendințele au fost și rămân centrifuge. Unul dintre semnele cele mai vizibile apare când vine vorba chiar de „societatea” menționată: unii membri de nucleu par a fi prea puțin interesați de vitalitatea publicației, neconsiderând defel printre datoriile lor de prim rang pe aceea de a-și publica o parte din rezultatele activității științific-culturale în anuarul de care vorbim. Cauzele sunt multiple, nu e locul să le analizăm aici. Cu astfel de tendințe centrifuge – fiecare, individ sau instituție, părând a-și desfășura activitatea mai degrabă cu ignorarea celorlalți – este greu de vorbit de un fenomen, orientare sau școală în cultura sau științele umane românești. Deocamdată, toate aceste persoane sau instituții pot fi puse laolaltă ca plasându-se în același orizont de preocupări, și cam atât.

Revenind la publicație, spre deosebire de numărul al treilea și al patrulea, numărul actual nu mai este tematic. Deși, textul lui Mihai Vasile sau al Desislavei Pileva, traducerea după Robert Hertz, par a relua tema corpului uman corespunzătoare celui de-al patrulea număr. Sau, preocuparea tematică pentru „satul românesc”[3] pare a fi un numitor comun în textele propuse de Ioana-Ruxandra Fruntelată, Anca Gorgan, Cristian Mușa și Leonard-Mihail Rădulescu. Cu toate acestea, numărul onorează mai degrabă eticheta de „antropologie generală”, cititorul convingându-se de îndată ce va lectura textele propuse de Marian Nuțu Cîrpaci, cu o reevaluare a unor probleme de identitate romă pe căile analizei și arheologiei lingvistice, recenziile lui Sebastian Ștefănucă trimițând către o antropologie socială pontico-balcanică, sau textul Elenei Ghrobanopulu, despre două forme tradiționale de proprietate și asociere în Grecia. Onorarea etichetei de „antropologie generală” nu poate trimite în cele din urmă decât la meta-tema identității, în absența căreia orice discurs antropologic s-ar dizolva. Meta-tema se descoperă direct în articolele lui Marin Constantin și Ioanei Alexandrei Cosma, primul cu indicii ale unor identități etnice revelate pe căi de serendipitate, celălalt cu analiza sociologică a unor atitudini privind raportarea individului la propria persoană și la ceilalți corespunzătoare unui lot de

---

Băicoi, care, preluând ani la rând sarcinile administrativ-birocratice corespunzătoare catedrei de discipline socio-umane, mi-a oferit posibilitatea să mă ocup de eforturile de editare a anuarului fără ca acestea să concureze în ceea ce privește timpul și energia alocate cu datoriile profesionale.

[3] În ton cu preocupările culturale, științifice, sociale ale Bisericii Ortodoxe Române în anul 2019, pe larg diseminate în societatea românească.

studenți bucureșteni.

Ca și în numerele anterioare, idealul cunoașterii antropologice de tip științific are prioritate în demersurile autorilor. Impresia de dezechilibru epistemic prin supralicitatea acestei forme de cunoaștere este atenuată de textul lui Mihai Vasile, prin întinderea lui. Cititorul este purtat pe zeci de pagini prin labirintul unei antropologii teatrale, de la primele ei începuturi până la roadele pe care le-a putut da în domeniul creației dramatice. Locul cunoașterii științifice este luat de data aceasta de cunoașterea artistică, cu inflexiuni dinspre cea mitică, adesea sprijinite însă de o metodologie științifică.

Referitor la metodologie, mai ales în zona cunoașterii științifice aceasta este de o importanță capitală. Astfel, autorul este de multe ori nevoit să precizeze drumul la capătul căruia a adăugat plus-valoare în cunoaștere. De remarcat în numărul de față multitudinea abordărilor metodologice: studiul de caz, cu interviul ca instrument de cercetare, în cazul Desislavei Pileva, pentru a stabili semnificația textilelor de acoperit capul femeilor pentru anume identități religioase și sociale, precum și modul de aderență voluntară la acest obicei; sondajul *on-line*, utilizat de Ioana Alexandra Cosma, ca mod de studiu al individualismului în cazul unui lot de studenți bucureșteni; studiul livresc, dublat de valorificarea observațiilor din propria experiență de viață în încercarea de a stabili inter-relația dintre religie și magie la poporul român, în textul Ancăi Gorgan; studiul livresc, studiul de documente, convorbirile cu persoane anume selectate, în schița monografică a orașului Băicoi oferită de Leonard-Mihail Rădulescu; convorbirile cu persoane necombatante supraviețuitoare ale celui de-Al Doilea Război Mondial, în încercarea de a reconstitui percepțiile „din spatele” frontului asupra acestui război, în textul lui Cristian Mușa; arheologia lingvistică, realizată cu multă acribie, de Marian Nuțu Cîrpaci, răsturnând astfel teorii etimologice consacrate privind originea unor cuvinte din limba romaní; studiul, dar și o îndelungată experiență livrescă și didactică în sinteza având ca obiect monografiile realizată de Ioana-Ruxandra Fruntelată. Interesant este că și lipsa de metodă, în care ghid este tocmai neprevăzutul, „serendipitatea”, poate genera certă plus-valoare științifică, așa cum se întâmplă în textul lui Marin Constantin.

Antropologia din lumea largă este la rândul ei prezentă în paginile acestui număr, fie sub forma traducerii, fie a recenziei. Sub prima formă prin traducerea din Robert Hertz, realizată de Smaranda Jilăveanu. Eseul lui R. Hertz asupra polarității religioase, sursă a des-întâlnitei polarității stânga-dreapta, reprezintă o capodoperă a antropologiei socio-culturale de tradiție franceză. Sub cea de-a doua formă, prin recenziile de lungă întindere realizate de Sebastian Ștefănucă. Este vorba de recenziile a trei volume, fiecare încercând să redea în felul său realități ale regiunii pontico-balcanice. Astfel, volumul coordonat de Eleni Sideri și Lydia Efthymia Roupakia, pune laolaltă religia și migrația, analizând influențele reciproce suferite de acestea în

anii din urmă în regiunea Mării Negre; cel realizat de Ildikó Bellér-Hann și Chris Hann explorează etnografic forțele care configurează valorile, ideile și comportamentul social într-o regiune din nord-estul Turciei, așa cum acestea din urmă au putut fi percepute în decursul deceniilor de final ale secolului trecut; în sfârșit, volumul coordonat de Vasilis K. Ghunaris, Iakovos D. Mihailidis și Ghiorghos Anghelopulos, tratează din perspective diferite, unele în afara demersului antropologic propriu-zis, problema identităților macedoneene în tărâmul grecesc. Ultimul volum necesită ca cititorul să fie deja familiarizat cu unele realități interne ale spațiului menționat[4], în absența căreia lectura recenziei poate părea greoaie.

Înscriindu-se într-o tradiție deja, revista conține și un DVD atașat copertei a III-a. Spre deosebire de numerele anterioare însă, se iese în afara zonei de film etnografic. De data aceasta, DVD-ul conține un colaj cu selecții din patru spectacole de teatru reprezentând o paralelă perfectă a celor scrise de Mihai Vasile în textul de debut al anuarului. Astfel, cititorul are ocazia să se familiarizeze și audio-vizual cu rezultatele căutărilor de antropologie teatrală ale autorului (care este totodată scenograf și regizor).

O ultimă remarcă este legată de specificul lingvistic al publicației. Din lectura cuprinsului se observă că majoritatea textelor sunt doar în limba română, altele doar în limba engleză, iar altele au variante în ambele limbi. Bilingvismul anuarului se înscrie în tradiția consacrată în numerele anterioare, și este subsumat unui ideal de maximă circulație și accesibilitate a anuarului, atât națională cât și internațională.

Încheiem exprimându-ne speranța că numerele viitoare vor cuprinde texte și din alte ramuri ale „antropologiei generale” mai slab sau deloc reprezentate până acum. De exemplu, din domeniul antropologiei fizice sau al paleoantropologiei, ca ramuri ale antropologiei științifice; sau din domeniul antropologiei literare (înțeleasă ca reflecție asupra omului pe căile criticismului literar) sau al filosofiei antropologice (înțeleasă ca filosofare despre om), ca ramuri ale antropologiei speculative etc. Așteptăm, deci, contribuțiile dumneavoastră la adresele cunoscute![5]

---

[4] În absența acestei familiarizări, sintagma de „identitate macedoneană” este pusă în legătură mai degrabă nu cu Grecia, ci cu „Macedonia” (de toată lumea aproape recunoscută deocamdată ca Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei [F.Y.R.O.M.]).

[5] seb_filozof@yahoo.com (Sebastian Ștefănucă); stefanmihaelabogdanana@gmail.com (Bogdan-Costin Georgescu); centrulculturiiprahova@yahoo.com (pentru Emilia Vasile).

Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology, nr. 5 (2019)

Sebastian Ştefănucă
seb_filozof@yahoo.com

Foreword*

The fifth issue of the *Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology* honours its initial intentions in establishing this magazine: a meeting place of some concerns of anthropological nature from the Prahova county area, but also from a wider area, both national and international. From the Prahova county area firstly, which is in fact happening in this issue; most of the contributors are connected through strings of different nature to this county or its residence, Ploiești. We named Marian Nuțu Cîrpaci, Ioana Alexandra Cosma, Smaranda Jilăveanu, Constantin Marin, Cristian Mușa, Leonard-Mihail Rădulescu, Sebastian Ștefănucă and Mihai Vasile. The national opening of the magazine is certified by the contributions of Ioana-Ruxandra Fruntelată and Anca Gorgan, and the international one by those of Desislava Pileva (Bulgaria) and Eleni Grompanopoulou (Greece). From Prahova county or from outside, the contributions ensure to the authors the automatic belonging to the informal group called the *Prahova county society for general anthropology*, a group with no ideological or political orientation. Group whose meeting is held in particular on the occasion of the "Colloquiums of the Prahova county society for general anthropology", occasioned by the release of the yearbook, usually at the end of February, under the organization of the Prahova County Cultural Centre, an institution in whose custody the magazine was and is issued. Not only the "Colloquiums" should be mentioned here, but also other reunion events, such as the Christian Camp of Anthropological Conversations[1] in Maliuc (Tulcea County), which has reached the eleventh edition, organized every summer (July or August) at the initiative of Father Bogdan-Costin Georgescu from Blejoi, Prahova County. Regarding the contributors to the magazine and the membership of this group, we should also mention Alexandra Badea and Ioana Antoaneta Stancu (both from Ploiești), as well as Mariá Hasápi-Siderá (Greece) or Natalie Adele Winter (England), with contribution to the

* Translated from Romanian by Alexandra Badea (Ploiești).

[1] Previously entitled "Camp of Christian Cultural Anthropology". From 2019 the camp took the mentioned name following the suggestions of Mr. Prof. Gheorghiță Geană.

translation or revision of some texts in English.[2]

The concerns and the mentioned group were sometimes spoken of as a phenomenon. From the outside, the *Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology* seems to be the concrete expression and the tangible historical trace of this phenomenon. From the inside, however, things are soon revealed differently. Although the Prahova area, Ploiești in particular, seems to be very receptive to the anthropological fashion of our day, both at the level of what we have informally called "the Prahova county society for general anthropology" and at other levels, namely institutional or individual, the trends have been and remain centrifugal. One of the most visible signs appears when it comes to the very "society" mentioned above: some core members seem to be hardly interested in the vitality of the publication, not considering whatsoever as being among their priorities to publish some of the results of their scientific-cultural activity in the above-mentioned yearbook. The causes are multiple, there is no reason to analyse them here. With such centrifugal tendencies – each, either individual or institution, seeming to perform its activity rather by ignoring the others – it is difficult to speak of a phenomenon, orientation or school in the Romanian culture or human sciences. For the moment, all these people or institutions can be put together as if they are in the same horizon of concerns, that being the most of it.

Returning to the publication, in contrast to the third and fourth issues, the current issue is no longer thematic. Although, the text of Mihai Vasile or Desislava Pileva, the translation from Robert Hertz, seem to resume the theme of the human body corresponding to the fourth issue. Or, the thematic concern for the "Romanian village"[3] seems to be a common denominator in the texts proposed by Ioana-Ruxandra Fruntelată, Anca Gorgan, Cristian Muşa and Leonard-Mihail Rădulescu. Despite of this, the issue rather honours the label of "general anthropology", the reader being convinced as soon as reading the texts proposed by Marian Nuțu Cîrpaci, with a reassessment of some Romani identity issues in the ways of linguistic analysis and archaeology, the reviews of Sebastian Ștefănucă referring to a Pontico-Balkan social anthropology, or the text of Eleni Grompanopoulou, about two traditional forms of ownership and association in Greece. Honouring the label of "general anthropology" can ultimately only send to the meta-theme of identity, in the absence of which any anthropological discourse would be dissolved. The

[2] Other people contributed indirectly to the publication of the magazine. Regardless of this, they were of invaluable help. I mention in this context my colleague Mr. Prof. Robert Gavrilă-Stadler from the "Constantin Cantacuzino" Technological High School, Băicoi, Romania, who, taking over for year after year the administrative-bureaucratic tasks corresponding to the department of socio-human disciplines, offered me the opportunity to take care of efforts to edit the yearbook without this aspect competing in terms of time and energy allocated to professional duties.

[3] In accordance to the cultural, scientifical and social preoccupations of the Romanian Orthodox Church in 2019, widely disseminated in the Romanian society.

meta-theme can be found directly in the articles of Marin Constantin and Ioana Alexandra Cosma, the first with indications of some ethnic identities revealed by paths of serendipity, the other with the sociological analysis of some attitudes the individual has towards his own person and the others, corresponding to a group of students from Bucharest.

As in the previous issues, the ideal of scientific anthropological knowledge takes precedence in the authors' efforts. The impression of epistemic imbalance through the superiority of this form of knowledge is mitigated by the text of Mihai Vasile, due to its extension. The reader is carried on dozens of pages through the maze of a theatrical anthropology, from its first beginnings to the fruit it could give in the field of dramatic creation. The place of scientific knowledge is taken this time by the artistic knowledge, with inflections from the mythical one, often supported, though, by a scientific methodology.

Regarding the methodology, especially in the area of scientific knowledge, this is of paramount importance. Thus, the author is often required to specify the path at the end of which he/she added extra-value to the knowledge. Noteworthy in this issue is the multitude of methodological approaches: the case study, with the interview as a research tool, in the case of Desislava Pileva, in order to establish the significance of the head coverings for women for certain religious and social identities, as well as the voluntary adherence to this habit; the online survey, used by Ioana Alexandra Cosma, as a way of studying individualism in the case of a group of students from Bucharest; the bibliographical study, doubled by the use of observations from one's own life experience in trying to establish the interrelation between religion and magic corresponding to the Romanian people, in the text of Anca Gorgan; the bibliographical study, the study of documents, conversations with people especially selected, in the monographic sketch of the city of Băicoi, Romania, offered by Leonard-Mihail Rădulescu; the conversations with non-combatant survivors of World War II, in an attempt to reconstruct the perceptions of this war "behind" its front, in the text of Cristian Muşa; the linguistic archaeology, meticulously realized by Marian Nuțu Cîrpaci, thus overthrowing the established etymological theories regarding the origin of some words from the Romani language; the study, but also a long bibliographical and didactic experience, in the synthesis having as object the monographs realized by Ioana-Ruxandra Fruntelată. It is interesting that the lack of method, in which the guide is precisely the unforeseeable, the "serendipity", can generate certain scientific extra-value, as it happens in the text of Marin Constantin.

Anthropology in the wide world is also present in the pages of this issue, either in the form of translation or as a review. In the first form, by the translation from Robert Hertz, performed by Smaranda Jilăveanu. R. Hertz's essay on religious polarity, the source of the common left-right polarity, represents a masterpiece of socio-cultural anthropology of French

tradition. In the second form, through the long reviews by Sebastian Ștefănucă. These are the reviews of three volumes, each trying to portray, in its own manner, realities of the Pontico-Balkan region. Thus, the volume coordinated by Eleni Sideri and Lydia Efthymia Roupakia, brings together religion and migration, analysing the mutual influences suffered by them in the last years in the Black Sea region; the one by Ildikó Bellér-Hann and Chris Hann explores ethnographically the forces that shape values, ideas and social behaviour in a region in north-eastern Turkey, as the latter ones could be perceived during the late decades of the last century; finally, the volume coordinated by Vasilis K. Gounaris, Iakovos D. Mihailidis and Giorgos Angelopoulos, attacks from different perspectives, some outside the anthropological approach itself, the problem of Macedonian identities in the Greek land. The last volume requires that the reader is already familiar with some internal realities of the mentioned space[4], in the absence of which reading the review may seem cumbersome.

As it is already a tradition, the magazine also contains a DVD, which is attached to the third cover. As opposed to the other issues, though, this time we go outside the ethnographic domain. This time, the DVD contains a collage with selections from four theatre performances, representing a perfect parallel with the texts written by Mihai Vasile in the beginning of the yearbook. Therefore, the reader has a chance to get used (both auditive and visually) to the results of the theatrical research made by the author, who is also a scenographer and a director.

One last remark is related to the linguistic specificity of the publication. From the reading of the table of contents, it is observed that most of the texts are only in Romanian, others only in English, and others have versions in both languages. The bilingualism of the yearbook is part of the tradition established in the previous issues, and is subsumed to an ideal of maximum circulation and accessibility of the yearbook, both national and international.

We conclude by expressing our hope that future issues will also include texts from other branches of "general anthropology" that are less or not represented so far. For example, in the field of physical anthropology or palaeoanthropology, as branches of scientific anthropology; or in the field of literary anthropology (understood as a reflection on man in the ways of literary criticism) or of anthropological philosophy (understood as philosophizing about man), as branches of speculative anthropology, etc. We are, therefore, looking forward to your contributions at known addresses![5]

---

[4] In the absence of this familiarity, the phrase "Macedonian identity" is rather related not to Greece, but to "Macedonia" (by almost everyone now recognized as the Former Yugoslav Republic of Macedonia [F.Y.R.O.M.]).

[5] seb_filozof@yahoo.com (Sebastian Ștefănucă); stefanmihaelabogdanana@gmail.com (Bogdan-Costin Georgescu); centrulculturiiprahova@yahoo.com (for Emilia Vasile).

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 5 (2019)

Mihai Vasile
vamir51@yahoo.com

O experiență trăită: teatrul – de la cultual la cultural

Motto:
Publicul nu are memorie.
Memoria lui suntem noi.

Albert Camus, *Caiete*

Într-o noapte, Chuang Tzŭ visă că era un fluture. Un fluture fericit, care zbura încoace şi încolo şi făcea lucrurile după bunul său plac, neştiind că era Chuang Tzŭ. Dar deodată se trezi, ameţit, din nou în trupul lui Chuang Tzŭ. Şi nu-şi mai dădea seama dacă Chuang Tzŭ fusese cel care visase fluturele sau dacă fluturele îl visase pe Chuang Tzŭ. Însă trebuie să existe o diferenţă între aceştia!

Acest fenomen poartă numele de „transformarea lucrurilor”.

Chuang Tzŭ (sec. al IV-lea î. Hr.)

Teatrul „s-a scris”, *in illo tempore,* mai întâi pe pământul bătătorit în cerc al primelor ritualuri de invocare a divinității unei comunități. Întreaga comunitate era prezentă acolo, iar în centrul cercului astfel creat era așezat un tumul care adăpostea un strămoș venerat, ori un trunchi de copac, ori un bolovan consacrat devenit altar – semne ale divinului. Încet, încet acestea au început să „găzduiască” un personaj desprins din masa de oameni. Mai întâi șamanul, cel care transgresa lumile și care oferea spectacolul extazului său prin dans, invocații, formule magice doar de el știute celor adunați în cercul consacrat. Apoi acesta a devenit preotul care făcea legătura dintre lumi și care oficia în văzul tuturor această legătură. Adică, așa cum sugera Mircea Eliade prin conceptul de hierofanie, sacrul se manifesta prin acești intermediari chiar dacă piatra rămânea tot piatră, arborele rămânea tot arbore, omul rămânea tot om… Eliade exprima pur şi simplu faptul că sacrul i se înfăţişează omului. Altfel spus, că orice fenomen religios este o hierofanie. Pentru că orice formă sub care se manifestă sacrul este o hierofanie. Există o

fenomenologie a sacrului, pentru că, într-adevăr, sacrul se lasă descris, deoarece se manifestă în spaţiu şi timp. Aici sacrul nu mai este înţeles ca realitate absolută în sine, ci ca realitate manifestată şi conţinut revelat de obiectul sau de fiinţa mediatoare, prin care el se manifestă şi se limitează întrupându-se. Am înţeles aici că o astfel de fiinţă mediatoare are toate prerogativele actorului chiar dacă, în general, numim o asemenea persoană/personaj ca fiind „preotul". Prin irupţia sacrului, elementul mediator/preotul/actorul este constituit în dimensiunea lui sacrală. Conferind sacralitate unei fiinţe sau unui obiect, irupţia divinului transformă în mediator fiinţa sau obiectul în cauză...

Ori, ce altceva este sau ar trebui să fie actorul (n-are importanță epoca) dacă nu acest „oficiant" al unui cult care se cheamă teatrul? De ce, de-a lungul epocilor, teatrele au fost considerate și realizate arhitectonic, ca niște… temple? De ce oare marile amfiteatre ale Greciei antice rivalizau cu templele cultului lor religios? De ce Holy Trinity Church din Stratford-upon-Avon, locul botezului și înmormântării lui William Shakespeare, avea (și are și astăzi!) aceeași importanță ca The Globe, teatrul marelui Will din Londra? La Comédie Française este la fel de impunătoare ca Notre Dame la Paris, Teatrul Scala este la fel de impozant ca Domul din Milano. Iar exemplele pot continua la nesfârșit. Un răspuns poate fi și acesta, dat prin prisma a ceea ce Eliade numea „hierofanie", adică izbucnirea sacrului (teatrul ca sacralitate!?) în timp și spațiu… Pentru că înlăuntrul acestor edificii actorii cât și preoții aveau, într-un anume fel, cam aceeași menire: aceea de a revela lumi nevăzute, de a invoca divinități, de a evoca evenimente și eroi și de a provoca gândirea și simțămintele comunității din care făceau parte, de a crea acel spectacol al misterului, al nevăzutului, al evaziunii. Desigur, o temă care necesită spații mai ample și o mai atentă și aprofundată abordare.

…De ce în cerc? – m-am întrebat adeseori iar răspunsul l-am găsit și atunci când am realizat două dintre marile spectacole ale Teatrului Equinox[1]: *VIA LVCIS*, în 1996 și *Cercul de piatră* în anul 2000, amândouă spectacolele – ample fresce ale vieții și morții din tradițiile ancestrale ale românilor, spectacole care au avut în distribuție zeci de actori și dansatori. În acea perioadă am asistat la Paris la un spectacol într-un teatru mai special – Théâtre en Rond –, unde spectatorii erau așezați perfect în jurul unei scene circulare, iar spectacolul nu mi s-a părut prea

[1] Teatrul „Equinox" este unul din primele teatre independente din România. A fost creat de regizorul Mihai Vasile în anul 1980 la Ploiești, mai întâi ca un studio inter-disciplinar (teatru, dans, muzică, film), transformat apoi, după anul 1990, în teatru cu stagiune permanentă. Își încetează activitatea în anul 2013. În anul 2014 regizorul Mihai Vasile înființează, ca o continuare a Teatrului „Equinox", Centrul de Cercetare, Documentare și Practică Teatrală și Cinematografică „Mythos" Ploiești.

grozav pentru că actorii/personajele erau total dezorientate; nu aveau o anume țintă de adresabilitate, parcă nu veneau de nicăieri și nu se îndreptau către ceva, părea că sunt lipsiți de biografie, de o proprie existență. Chiar, la un moment dat, printr-o mișcare de regie, s-au adunat cu toții în mijlocul scenei cu spatele către centru și au început a vorbi fiecare către partea sa de public. Putea părea o mișcare regizorală interesantă, dar mie mi s-a părut un gest aproape… disperat. Ei bine, în ciuda acestei dezamăgiri, am montat spectacolele amintite mai sus, în cerc, dar la care am operat „tăietura cercului” așa cum este ea în teatrul antic grec – apariția acestui loc aparent obscur, de neobservat: „skene”, locul misterios de unde își făceau apariția personajele.

...De ce în cerc? – îmi reiau obsedanta întrebare. Pentru că am considerat întoarcerea la origini și prin această definire cercuală a locului care, așa cum sugerează Romulus Vulcănescu în magistrala sa carte *Fenomenul horal*, este forma de exprimare culturală cea mai frecventă pentru cele mai multe popoare. „Magia cercului – scrie domnia-sa – ca figură geometrică sacră, este cea mai completă dintre toate magiile figurilor sacre cunoscute până astăzi.” Această operă de-a dreptul excepțională a profesorului Romulus Vulcănescu, apărută în anul 1944 (din păcate atât de puțin frecventată astăzi – a fost reeditată prin 1995 de o editură, azi dispărută, într-un tiraj modest și... cam atât), relevă una dintre temele cele mai seducătoare privind cultura română:

„În hipostaza sa teoretică, fenomenul horal este o manifestare culturală complexă, tipică şi reprezentativă, care îmbrăţişează şi însufleţeşte, polarizează şi resemnifică întreaga tematică şi stilistică, adică întreaga viaţă spirituală a poporului român de la izvoarele lui preistorice şi până astăzi. [...] Deci, în ansamblul ei, perspectiva spaţială a solului românesc este cercuală, adică se aseamănă poeticeşte vorbind, cu o horă telurică, în care elementele minerale ale geografiei noastre, dăinuiesc încremenite de când lumea, în forme geometrice, armonice, într-o «corona montium». [...] Spaţiul mioritic este un spaţiu analitic, iar spaţiul horal este un spaţiu sintetic, intuitiv. [...] Închisă înăuntrul graniţelor sale, ca într-o carapace inexpugnabilă, cultura română s-a dezvoltat mai mult în adâncime decât în suprafaţă. Ea este o cultură intensivă, etnografică, spre deosebire de culturile apusene care sunt extensive.”

Potrivit celor ce se știu despre deosebirea dintre noțiunea de spațiu și cea de loc, grecii antici nu aveau un cuvânt pentru spațiu așa cum apare el în fizică de la Newton încoace, adică acel receptacol vid, „spațiu pur”, care ulterior să fie populat cu ființe, obiecte ș.a. „Topos”-ul lor era un fel de spațiu-loc, adică un spațiu viu, în care se petrece ceva, în care survine un eveniment legat de prezența a ceva sau a cuiva cât și de o experiență spirituală. Am observat că apropierea spectatorului (în acest spațiu-loc rotund al spectacolului!) de drama ce se consumă, practic, în imediata sa vecinătate creează o legătură atât de puternică, atât de consistentă încât devine memorabilă pentru ambele componente principale ale actului teatral: actorii și spectatorii.

Gesturile, incantațiile, cuvintele, cântecele, lamento-urile, strigătele sau râsetele actorilor, zgomotele obiectelor folosite de ei sau ale pașilor lor, dar și respirația și șoaptele spectatorilor, scârțâitul scaunelor, reacțiile fizice la ceea ce se întâmplă în cercul din fața lor fac ca spectacolul să fie o experiență vie, de neuitat...

Am montat și alte spectacole din acest proiect al meu și al teatrului meu, numit „Teatrul mitologiei românești", în care am păstrat ideea de cerc printr-un element de scenografie, sau de mișcare scenică, sau de regie etc., folosind și alte spații teatrale: scena clasică sau „cutia italiană" (*théâtre à l'italienne*), poiana unei păduri, foyerul unui teatru, betonul unui loc de parcare, holul unui hotel, scările interioare ale unui muzeu, o sală de clasă a unui liceu, o curte interioară a unui palat etc.

De aceea cred că aici, ar trebui să fac o mică istorie a spațiului teatral în lume.

Iat-o, așa cum apare în cartea mea *Mic dicționar de termeni teatrali* (2016), lucrare apărută în patru ediții de-a lungul a peste zece ani.

„Evoluţia locului teatral în Occident, din antichitate şi până la sfârşitul secolului al XIX-lea, se caracterizează prin trecerea de la absenţa arhitecturii permanente la forme din ce în ce mai arhitecturate. Teatrele de piatră au înlocuit, atât în Grecia antică cât şi la Roma sau în Europa Renaşterii, efemerele construcţii de lemn care, ele însele, se succedaseră formelor originare a suprafeţelor de pământ bătătorit. Teatrul à l'italienne este rezultatul acestui proces propriu tuturor artelor spaţiului. Această evoluţie arhitecturală a fost însoţită de trecerea de la scena deschisă la scena închisă, lucru care a transformat total relaţia actor-spectator şi natura iluziei. Pe când în Grecia publicul înconjura spaţiul de joc, la Roma acesta era în faţa spectacolului. Procesul acesta s-a repetat şi în timpurile moderne. Dacă în Evul Mediu spectatorii se plimbau liberi în jurul actorilor – situaţie pe care epoca elisabetană o reproduce în interiorul locului construit –, Renaşterea, adoptând modelul latin, adică viziunea frontală, taie din ce în ce mai tranşant cele două spaţii: al spectacolului şi al spectatorilor.

Cele trei mari momente ale arhitecturii teatrale – scena grecească, estradele medievale sau elisabetane şi cubul italian, definesc trei tipuri diferite de raporturi între actori şi spectatori.

<u>Amfiteatrul grec (Sfera grecească)</u>

În grecia antică, spectatorii luau loc în ***theatron*** (locul de unde se priveşte). Ei înconjurau suprafaţa de joc.

În ***orkestra***, care era de formă circulară, jocul şi evoluţiile coregrafice ale corului se distribuiau în raport de Altarul lui Dionissos (tumulul), care marca centrul şi către care convergeau razele hemiciclului (un semicerc de 240 grade) care înconjura dispozitivul. ***Skene***, o mică construcţie rectangulară care borda tangenţial cercul ***orkestrei***, servea de culise. Ea comunica prin trei porţi cu ***proskeionul***, o platformă destinată jocului şi puţin mai ridicată în raport cu ***orkestra***.

Locul corului în ***orkestra***, între ***skene*** şi gradene, face din el un mediator între protagonişti şi public. Prin intermediul corifeului, corul dialoghează cu protagonistul şi poate, în acelaşi timp, să se adreseze publicului (în comediile sale Aristofan recurge sistematic la acest procedeu pentru ***parabase***, corifeul exprimând opiniile personale ale autorului). În acest din urmă caz, coreuţii se întorceau către public şi se demascau, subliniind astfel că aceste cuvinte spuse cu chipul nemascat, deschis, nu au acelaşi grad de realitate cu cele pe care le rosteau cu masca aşezată pe chip. Corul tragic, care doar prin simpla sa prezenţă accentua patetismul dramei, este un instrument al catharsisului. Martor neputincios al dramei, el nu-şi poate exprima mila sau teama în faţa nefericirilor eroilor, emoţii pe care spectatorul trebuia să şi le descarce în timpul spectacolului. Afectele publicului sunt mediate de către cei care povestesc şi anume coreuţii. Nimic nu poate înlocui raportul de contiguitate între coreuţi şi public, raport instaurat doar de către vechii greci. Astfel, catharsisul nu se va mai putea manifesta la fel în formele ulterioare de teatru.

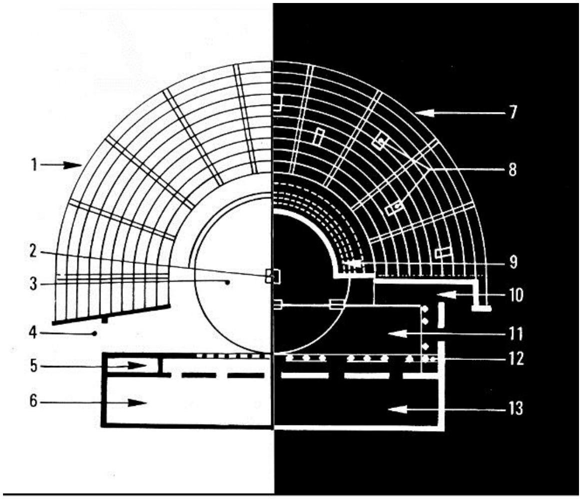

Planurile comparate ale unui teatru grec (partea stîngă) şi ale unui teatru roman (partea dreaptă)

1. Theatron; 2. Altarul lui Dionisos (tumulul); 3. Orkestra; 4. Parodos; 5. Proskeion; 6. Skene; 7. Cavea; 8. Vomitoria; 9. Locurile de onoare; 10. Vomitorium principal; 11. Proscenium (pulpitum); 12. Frons scenae; 13. Scena.

<u>Transformările romane</u>

Încă din epoca helenistică, scena se modifică, odată cu descreşterea rolului corului. Teatrul latin – un intermediar dintre teatrul grec şi teatrul à l'italienne, atât din punct de vedere arhitectural cât şi literar – este o etapă esenţială în transformarea scenei europene. Romanii au folosit adeseori teatrele greceşti, transformându-le profund.

Acest nou tip de scenă va fi cea care-i va inspira pe arhitecţii Renaşterii. Circularităţii greceşti a ***orkestrei***, teatrul roman îi substituie semi-circularitatea. O astfel de transformare va avea consecinţe foarte serioase. Scena se va mări, pentru ca corul să se poată instala pe ea, abandonând ***orkestra*** spectatorilor privilegiaţi. «Astfel – scrie Vitruviu – scena va fi mai largă decât cea a grecilor: pentru că la noi toţi artiştii îşi joacă rolul pe scenă; în timp ce pe suprafaţa ***orkestrei*** sunt amplasate locurile rezervate senatorilor». Suprafaţa de joc începe, astfel, să se decupeze de public, proces pe care teatrul de tip italian îl va continua. Teatrul pierde, astfel, funcţia sa originară de celebrare. În timp ce în Grecia spectatorii înconjurau suprafaţa de joc, scena romană nu permite nici un fel de inter-penetrare între lumea actorilor şi cea a spectatorilor.

Dacă această transformare arhitecturală are o mare incidenţă asupra raporturilor dintre actori şi spectatori, ea modifică, de asemenea, rolul corului: lipsit de un loc al său, el nu intră în scenă decât pentru părţile cântate. Pierzând funcţiunea sa de martor al dramei, el devine un simplu ornament, un personaj

colectiv, având aceeaşi importanţă în cadrul ficţiunii ca şi aceea a protagoniştilor. El nu mai este, ca în Grecia antică, mediatorul dintre public şi actori.

Estradele medievale

Din Evul Mediu până în timpurile noastre se va continua procesul de închidere a teatrului, început în antichitatea greco-latină. În Evul Mediu teatrul nu există ca edificiu. Nu există frontieră între spaţiul locuit şi spaţiul teatral. Un spectacol se poate desfăşura în orice loc din oraş. Spectacolul din această epocă este foarte aproape de formele de teatru apropiat de ritual. Reprezentările cu spectacole după «Ramayana», în teatrul indian, se derulează, în general, conform unui itinerar ceremonios. În acest teatru în mers, publicul se deplasează pentru a urmări spectacolul, în diferitele locuri în care acesta este reprezentat.

Evul Mediu are totuşi un loc privilegiat pentru spectacole: târgul. Publicul poate să se mişte în jurul actorilor pentru a urmări derularea dramei care se joacă în centru, unde sunt înălţate estradele. Construcţiile care înconjoară locul sunt utilizate pentru joc; ferestrele pot fi folosite pentru scenele la înălţime. Într-un astfel de dispozitiv toate locurile acţiunii sunt prezente pe rând, iar actorii sunt continuu în joc, amestecându-se cu publicul. Unii regizori contemporani încearcă să refacă acest tip de experiență.

Teatrul elisabetan

Încearcă să prelungească concepţia medievală a teatrului, chiar dacă dă locului teatral o formă arhitecturată. El s-a născut în curţile hanurilor, acolo unde jucau trupe ambulante, pentru că ele găsesc aici un dispozitiv propice, cât şi un public doritor de divertisment. Curtea, cu cerul liber de deasupra ei, este înconjurată de galerii etajate. Actorii îşi înalţă pe una din laturi scena.

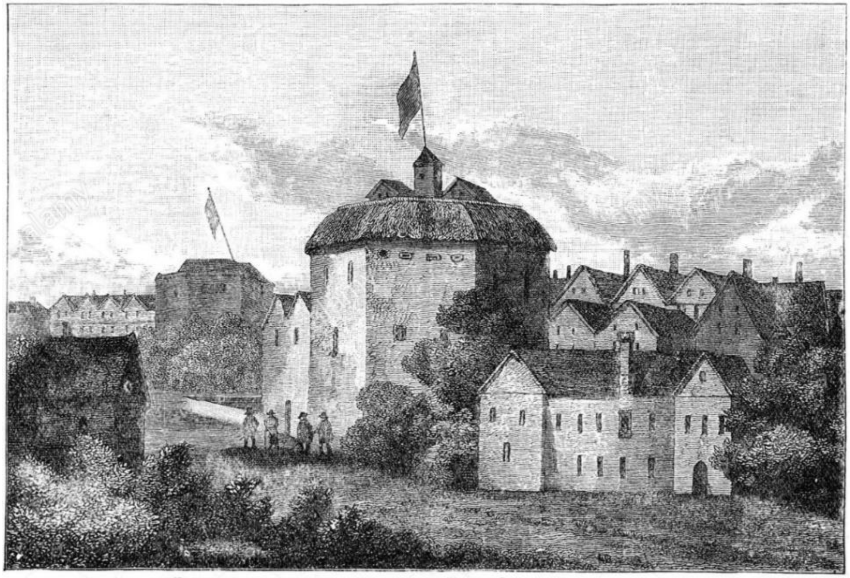

THE "GLOBE" THEATRE, SOUTHWARK (WITH THE "ROSE" THEATRE IN THE DISTANCE), IN 1613.

Spectatorii se instalează pe aceste galerii acoperite, în timp ce cei săraci asistă la spectacol în picioare, plasându-se în jurul scenei. Teatrul elisabetan este un teatru deschis, care se joacă la lumina zilei, ca şi teatrul grec şi cel medieval.

Peter Brook[2] atrage atenţia asupra acestui lucru atunci când afirmă: «Teatrul elisabetan pune un zid în jurul lui, dar acesta este zidul unei curţi interioare, un zid atât de natural încât viaţa se găseşte aici concentrată şi nu denaturată.» Primele teatre publice construite la Londra după acest model, încă de la începutul domniei reginei Elisabeta I (The Theatre, The Globe, Swan Theatre, The Rose etc.), au o formă circulară, eliptică sau poligonală. Acestea sunt construcţii uşoare, din lemn, destul de uşor transportabile, precum cortul circului. Abia în anul 1623, se construieşte aici primul teatru durabil.

Scena elisabetană – o estradă înconjurată de galerii – lansează un proscenium până în mijlocul curţii. Pe această scenă, se stabileşte cu uşurinţă o complicitate între actori şi public, care este dispus pe trei din cele patru laturi ale suprafeţei de joc. Personajul bufonului, născut direct din teatrul medieval, accentuează raportul de convenţă cu spectatorii. Într-o altă manieră decât corul tragediei greceşti, care prin prezenţa sa întăreşte patetismul, bufonul o zdrobeşte, atât prin giumbuşlucurile sale cât şi prin aluziile la situaţia dramatică; dotat cu un statut particular, bufonul, rămânând tot timpul în joc, se distanţează, de fapt, cu fiecare ochiadă pe care o lansează asupra publicului.

Teatrul spaniol al Secolului de Aur

Se diferenţează puţin de teatrul elisabetan, cu care este contemporan. La sfârşitul secolului al XVI-lea, actorii ambulanţi, în Spania, jucau în aşa-numitele ***corrales*** – curţi interioare rectangulare ale caselor sau hanurilor, curţi care erau sumar aranjate. Dispozitivul acestor ***corrales*** se aseamănă foarte mult cu cel al teatrului elisabetan: scena este o estradă care, avansând spre ***patio***, este înconjurată de spectatori pe trei laturi. Publicul asistă la spectacol în picioare cu faţa la estradă, în timp ce lojele, în galeriile acoperite care înconjură ***patio***, sau ferestrele şi balcoanele casei care delimitează ***corral***-ul, sunt rezervate celor bogaţi. În aceste condiţii au creat Lope de Vega, Tirso da Molina sau Calderon «comedia» – numele spaniol al piesei de teatru în timpul Secolului de Aur.

Cubul italian

Artele Renaşterii, cele ale scenei în mod deosebit, sunt remodelate conform canonului antic al «frumosului ideal», revăzut şi îndreptat în lumina modernităţii renascentiste. Arhitecţi şi autori dramatici italieni, crezând că fac să renască «teatrul strămoşilor», creează o formă radical înnoită, atât în plan arhitectural cât şi în plan literar. Teatrul de tip italian substituie modelului sferic antic o concepţie cubică a scenei, care separă spectatorul de spectacol. Complicitatea pe care scena grecească o stabilise între actori şi public, regăsită în Evul Mediu european şi în Anglia elisabetană dispare. Cubul de tip italian pătrunde în întreaga Europă şi se impune ca soluţie de mai bine de cinci secole. Perenitatea sa, cu toate că este din când în când contestat, este semnul unei miraculoase vitalităţi.

---

[2] Peter Brook (n. 1925), regizor englez. Este cunoscut, mai ales pentru montările sale shakespeariene (*Măsură pentru măsură*, *Regele Lear*, *Visul unei nopţi de vară*, *Hamlet*, *Furtuna*). În prezent conduce un centru internaţional de cercetări teatrale (la Paris). Experienţele sale din domeniul regiei, muncii cu actorul, relaţiei spectacol-spectator etc., sunt cuprinse în fundamentala sa carte, *The Empty Space* (*Spaţiul gol*).

Propagarea modelului italian

Cele două caracteristici ale teatrului de tip italian sunt scena care dă iluzia perspectivei şi sala cu mai multe etaje de loje sau galerii dispuse în U în jurul parterului. Realizată la Veneția pentru publicul de operă încă din anul 1671, sala de tip italian se răspândeşte foarte repede în toată Italia. Spectatorii sunt aşezaţi în rânduri de loje suprapuse, dispuse în jurul parterului conform unui plan oval sau semicircular. «Scala» din Milano este un exemplu suficient. Grija pentru distincţia socială este manifestă în compartimentarea sălii de tip italian, în care fiecare îşi poartă rangul.

Pro sau contra modelului italian

Modelului italian i s-a reproşat ruptura dintre locul acţiunii (scena) şi spectator, contribuind astfel la dezvoltarea unei anume pasivităţi: totul lăsa să se înţeleagă că publicul nu venea la teatru decât pentru a contempla de departe un spectacol fără să se simtă deloc implicat.

Culisele unui teatru à l'italienne, cu vedere prin deschiderea cortinei, spre sală

Alţi critici au afirmat că modelul italian favoriza reprezentaţiile plat-realiste, care împiedicau visarea şi nu incitau la explorarea realităţii de dincolo de aparenţe, ceea ce era considerat ca fiind una din vocaţiile principale ale artei dramatice.

Alte opinii au relevat faptul că acest model antrenează o ambianţă de frivolitate şi că publicul se reuneşte la teatru mai mult pentru mondenităţi decât pentru reprezentaţie…

Sălile de teatru din secolul al XIX- lea ofereau de cele mai multe ori condiţii de audibilitate şi de vizibilitate deplorabile pentru o mare parte dintre spectatori. Din această cauză Richard Wagner a conceput cu arhitectul său, Brückwald şi scenograful Brandt, un teatru construit după concepţii realmente revoluţionare.

La Teatrul din Bayreuth[3] totul este studiat pentru a asigura o bună receptare a spectacolului de către toţi spectatorii. În construirea lor au fost folosite şi alte tradiţii teatrale, precum cea a teatrului Nô din Japonia, ceea ce a facilitat spiritul deschis către culturile ne-europene.

Dintre toate argumentele contra sălii de tip italian, cel mai puternic a fost acela care afirmă că acest loc nu este adaptat oricărui text, oricărei dramaturgii. Cum în secolul XX teatrul cunoaşte în Occident o mare dorinţă de înnoire, o adevărată criză se deschide pentru modelul italian. În acelaşi timp, însă, acest tip de teatru este păstrat continuu şi nu încetează să inspire arta dramatică până în epoca modernă.

Exemplele contemporane

Printre proiectele inedite elaborate în epoca modernă figurează şi acela al unui loc extrem de suplu, capabil să capete o formă diferită pentru fiecare spectacol. Această noţiune a apărut în mod expres în scrierile lui Edward Gordon Craig[4], care imaginează un spaţiu gol care să permită satisfacerea fără restricţii a oricărei regii, deschisă oricărei inovaţii oricât de îndrăzneaţă ar fi aceasta. Acelaşi lucru îl sugerează şi scrierile şi proiectele lui Adolphe Appia[5].

Profesioniştii teatrului au instituit astfel, noţiunile de teatru transformabil şi aceea de sală polivalentă.

Teatrul transformabil

Este o sală echipată în aşa fel încât spaţiul scenei şi cel al spectatorilor să poată fi adaptate în funcţie de nevoile dramaturgului sau regizorului. Astfel pot fi dispuse pe rând o scenă frontală de tip italian sau o scenă centrală sau alte amenajări prevăzute în momentul construcţiei.

---

[3] O clădire concepută de compozitorul Richard Wagner (1813-1883) și de arhitectul Otto Brückwald (1841-1917) între anii 1872-1875, în stil romantic-elenistic, pentru punerea în scenă exclusiv a dramelor sale muzicale.

[4] Gordon Edward Craig (1872-1966), actor, regizor, scenograf şi teoretician englez. În anul 1905 publică lucrarea ce avea să ilustreze teoriile sale în privinţa teatrului modern, *Arta teatrului*, concepută ca un dialog dintre un regizor şi un amator de teatru. Este prima lucrare teoretică ce pune în discuţie arta regiei, ca artă creatoare a spectacolului în condiţiile unei teatralităţi eliberate de servituţile faţă de text. Face, totodată, precizări importante în ceea ce priveşte arta actorului propunând conceptul de „supramarionetă”. Pune, în acelaşi timp, problema scenografiei, propunând decoruri stilizate, epurate de cultul imitaţiei realiste. Se stabileşte, în 1908, la Florenţa, unde editează revista *The Mask*, unde, în numărul 2, apare eseul său „Actorul şi supramarioneta”.

[5] Adolphe Appia (1862-1928), om de teatru elveţian. Preocupat, în mod special de noutatea pe care o oferea creaţia muzicală wagneriană, a creat pentru aceasta scenografii şi montări îndrăzneţe, teoretizând, totodată, conceptul modern de imagine teatrală. A încercat să promoveze un tip de notaţie regizorală, asemănătoare partiturii muzicale. A creat scenografii în care să se regăsească, atât actorii cât şi spectatorii, în interiorul aceluiaşi spaţiu dramatic. A scris importante lucrări teoretice (*Punerea în scenă a dramei wagneriene*, *Muzică şi înscenare*). Fără îndoială, însă, opera sa capitală este *Opera de artă vie*, apărută în anul 1921.

Sala polivalentă

Structura sa este şi mai suplă, iar ea nu serveşte numai teatrului, ci este totodată şi un loc ce poate găzdui manifestări dintre cele mai diverse. Aceste săli pot fi prevăzute cu sisteme de gradene repliabile pentru public şi sisteme de estrade, la nevoie, mobile pentru spaţiul scenei. Foarte seducătoare în teorie, aceste soluţii şi-au arătat şi limitele atunci când, în anii şaizeci, s-a construit un mare număr de săli polivalente. Contrar aşteptărilor, funcţionarea acestor săli s-a dovedit foarte costisitoare, iar astăzi, cu toţii şi-au dat seama că ele nu sunt perfect adaptabile, că prezintă foarte multe slăbiciuni, în mod special în ceea ce priveşte acustica, în cazul creaţiilor sofisticate sau a spectacolelor muzicale.

Noţiunea de «loc bun pentru orice» a sfârşit prin a-şi pierde din forţă, dând naştere la polivalenţe mai reduse, care nu necesită echipamente atât de sofisticate şi scumpe şi care să fie la îndemâna tuturor colectivităţilor pentru care sunt construite.

Reabilitarea vechilor locuri

Urmare a acestor experienţe parţial eşuate, se naşte ideea utilizării de construcţii vechi, pentru a fi transformate în locuri de desfăşurare a spectacolului. Ca o regulă generală, arhitecţii şi scenografii care studiază aceste edificii şi le remodelează pe de-a-ntregul pentru noi funcţiuni, caută să conserve caracterul lor original şi să le salveze amprenta istorică. Pentru acest gen de reabilitare, ei caută, de preferinţă, construcţii de calitate, care să reprezinte un real interes istoric.

Aceleaşi principii au condus la reutilizarea anumitor spaţii în aer liber pentru reprezentaţii teatrale.

Lucrul acesta s-a întâmplat şi în cazul Curţii Palatului Papilor de la Avignon, unde Jean Vilar[6] instalează Festivalul de la Avignon, creat împreună cu Teatrul Naţional Popular, la puţină vreme după cel de-Al Doilea Război Mondial. Impresionat atât de majestuozitatea, cât şi de simplitatea sa, Vilar alege acest loc pentru a monta spectacole în aer liber, în contact direct cu natura şi cu cosmosul, invitând spectatorii

[6] Jean Vilar (1912-1971), actor de teatru și film, regizor, director de teatru, teoretician francez. Creator al celebrului festival de teatru de la Avignon, al cărui director a fost între anii 1947-1971, cât și director al Teatrului Național Popular (TNP) între anii 1951-1963.

la meditaţie în pura tradiţie a teatrului antic grec. Acest loc impune, însă, condiţii destul de dure regiei, dar beneficiile acestui tip de reprezentaţie sunt compensatorii: datorită dimensiunilor scenei, care lasă spectacolul în întregime la vederea publicului, regia şi arta actorilor trebuie să fie exigente şi inventive" (Vasile, 2016a: 111-118).

Această succintă trecere prin milenii a ideii de spațiu teatral relevă și un alt aspect, asupra căruia mulți dintre oamenii de teatru din secolul XX și de la începutul acestui secol se referă în teoriile lor, și anume, cât din ideea inițială de ritual se mai păstrează în soluțiile arhitectonice și regizorale moderne, cât din prezența trupurilor în spațiul teatral devine ritual sau măcar un simulacru al ritualului, în ce măsură modernitatea teatrală, care pune din nou în discuţie „reprezentarea", regândeşte ea statutul corpului pe scenă? Antonin Artaud[7] a fost, fără îndoială, cel care a plasat această chestiune în centrul unei întregi reformulări şi refondări a teatrului secolului XX. Căci critica sa adusă iluziei teatrale conduce la re-evaluarea corpului pe care tradiţia, cumva modernă, l-a instrumentalizat aproape exclusiv în profitul cuvântului. Această re-gândire a corporalităţii spectaculare participă la repunerea în cauză a scenei şi a separării convenţionale dintre realitate şi imagine, tipică pentru teatrul burghez care le menţine pe fiecare în locul său şi paralizează efectele transgresive ale ficţiunii. Dintr-o singură lovitură, Antonin Artaud vrea să transforme iluzia în adevăr, în real, cu scopul de a provoca un public, care de obicei este pasiv. Reprezentaţia teatrală, maniera sa de a „încadra", de a „întemniţa" ficţiunea, trebuie să treacă în planul al doilea pentru a putea elibera energiile publicului. Artaud doreşte o contaminare prin spectacol şi foloseşte imaginea ciumei („dacă teatrul este ca și ciuma, e numai pentru că influențează colectivitățile și le tulbură") pentru a descrie acest flux de corporalităţi care nu trebuie să lase pe nimeni indiferent. Scena nu mai este un loc unde corpurile se re-prezintă. Ea este un spaţiu al circulării şi activării pulsiunilor. Artaud crede într-un „limbaj corporal" care exprimă adevărul primitiv al corpurilor. În cartea sa de eseuri *Le théâtre et son double* (1981) spune, printre altele:

„A face să domine pe scenă limbajul articulat sau exprimarea prin cuvinte în defavoarea expresiei obiective a gesturilor și a tot ce tulbură spiritul prin intermediul simțurilor în spațiu, înseamnă a întoarce spatele necesităților fizice ale scenei și a te revolta împotriva posibilităților sale. Domeniul teatrului nu

[7] Antonin Artaud (1896-1948), poet, dramaturg, actor de teatru şi film, teoretician francez. Activează în mişcarea suprarealistă pe care o părăseşte în 1926, când creează Teatrul „Alfred Jarry" pentru care scrie texte teoretice, pune în scenă şi joacă. După ce în anul 1932 publică eseul „Teatrul cruzimii – Primul manifest", în anul 1938 adună în volumul *Teatrul şi dublul său* textele sale teoretice despre o nouă viziune asupra teatrului. Unii istorici îl consideră o operă nesistematizată, dar manifestul în sine este revoluţionar ca previziune a dezvoltării teatrului.

este psihologic, ci plastic şi fizic. Şi nu e vorba de a şti dacă limbajul fizic al teatrului este capabil să ajungă la aceleaşi observaţii psihologice ca limbajul cuvintelor, dacă poate exprima sentimente şi pasiuni la fel de bine ca și cuvintele, ci dacă nu există în domeniul gândirii și al inteligenţei atitudini pe care cuvintele sunt incapabile să le reţină și la care gesturile și tot ce ţine de limbaj în spaţiu, ajung cu mai multă precizie decât ele… Nu e vorba aici de a suprima cuvântul în teatru, ci de a-l face să-și schimbe destinaţia și mai ales de a-i reduce importanţa, de a-l considera ca altceva decât un mijloc de a conduce caracterele umane către ţelurile lor exterioare, pentru că la teatru niciodată nu e vorba de altceva decât de modul în care sentimentele și pasiunile se opun unele altora, ca și în viaţă un om altui om. A schimba destinaţia cuvântului în teatru înseamnă a-l folosi într-un mod concret și spaţial și în așa fel încât să se amestece cu tot ceea ce teatrul conţine spaţial sau semnificativ în domeniul concretului; a-l mânui ca un obiect solid și care tulbură lucrurile…”

În acest sens Peter Brook afirma într-una din conferinţele sale că pentru el teatrul este un spaţiu gol (celebra sa carte poartă chiar acest titlu: *The Empty Space*), luminat palid de un reflector atârnat de tavan și traversat de un om care vine din întuneric, intră în lumină și se pierde în întuneric.

Revenind la Artaud, așa cum enunţă în citatul de mai sus, folosirea cuvântului în teatru nu este și nu trebuie să fie elementul principal așa cum din păcate se mai întâmplă și astăzi în nenumărate teatre ale lumii. Pus în conexiune cu toate celelalte elemente ale spectacolului teatral, cuvântul are noi și importante responsabilităţi.

În cazul limbii române lucrurile stau și mai interesant. Aș începe prin aceea că în aproape toate cazurile în care am ţinut ateliere de teatru în România sau în lume am făcut exerciţii de emisie sonoră, de dicţie și forţă a rostirii folosind numărătoarea de la 1 la 10 în limba română. Aproape fără excepţie, mai ales în atelierele din străinătate, actorii cu care am lucrat s-au declarat uimiţi de cantabilitatea, de forţa evocatoare și de energia acestor sunete. Am folosit numărătoarea aceasta și pentru că în ea se regăsesc principalele vocale ale limbii române dar și alăturările cele mai insolite de consoane, astfel încât, propunând actorilor să redea cu ajutorul acestora sentimente, reacţii, stări emoţionale, nu mică le-a fost mirarea că se pot exprima atât de deplin, că se pot elibera folosindu-le.

> Fac aici o mică paranteză.
>
> Noi nu avem, în limba română, un verb care să vină din limba latină și să exprime acţiunea vocii. Avem „a vocaliza”, „voce”, „vocală”, „vocaliză”, „a vocifera” etc., adică o mare familie de cuvinte din care lipsește chiar verbul principal. Am căutat, astfel, în marele dicţionar latin-român toate cuvintele din această familie și am făcut un fel de sinteză a traducerilor și a înţelesurilor acestor

cuvinte latinești translate în limba română, reieșind o „frescă” extrem de interesantă a ideii de sunet emis de vocea umană.

VOCO, VOCARE, VOCAVI, VOCATUS SUM =

- a chema
- a numi
- a invoca (zeităţi)
- a invita (oaspeţi)
- a atrage, a ademeni
- a provoca
- a face să ajungă, a aduce
- a chema în judecată

VOCABULUM = numire, termen, cuvânt
VOCALIS = grăitor, care vorbeşte, sonor, răsunător
VOCATUS = chemare, convocare, invitare

INVOCO, invocare =

- a invoca
- a chema

INVOCATIO (onis) = invocare

EVOCO, evocare =

- a chema afară
- a evoca sufletele
- a stârni
- a atrage după sine
- a stârni mânia
- a stârni mila
- a chema, a convoca

EVOCATOR (oris) = acela care cheamă la arme, răzvrătitor

PROVOCO, provocare =

- a chema afară
- a provoca, a aţâţa
- a provoca la luptă

• a rivaliza cu

(*elegio Graecas provocamus = în elegie rivalizăm cu grecii*)

• a face apel la, a apela

PROVOCATIO (onis) = apel la, provocare

PROVOCATOR (oris) = provocator, gladiator abil în provocarea adversarului

ADVOCO, advocare =

• a chema
• a convoca
• a chema în sprijin
• a invoca
• a recurge la

ADVOCATIO (onis) = apărare, pledoarie

CONVOCO, convocare =

• a convoca

CONVOCATIO (onis) = convocare

Toată această „schemă” sugerează, dincolo de semnificațiile sociale, administrative, chiar istorice și altceva, acel „altceva” care face substanța cuvântului în teatru, chiar a teatralității în general.

Închid aici această paranteză, importantă pentru ceea ce urmează.

Eu am ajuns, folosind rostirea în limba română a cifrelor de la 1 la 10, la concluzia că forța evocatoare a cuvântului stă în felul în care este rostit (desigur, această afirmație pare un lucru comun, dar…), folosind tehnici foarte vechi de e-vocare, de in-vocare, de pro-vocare, de ad-vocare sau de con-vocare…

Iată un exemplu.

…Andrei Șerban[8] a făcut un „dar” românilor, aducând, în anul 1990, toată documentația

[8] Andrei Șerban (n. 21 iunie 1943, București) este un regizor de teatru și de operă de origine română. A absolvit în 1968 Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică București, secția Regie, la clasa lui Radu Penciulescu. A debutat la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț și s-a întors în București, remarcându-se cu montarea tragediei shakespeariene *Iulius Cezar* la Teatrul Bulandra. În anul 1969, este invitat de Ellen Stewart, director al companiei

oferită cu titlu gratuit de Teatrul La MaMa[9] din New York pentru a relua cu actori români celebrul său spectacol *O trilogie antică* la Teatrul Național din București. Am evitat să folosesc sintagma „pe scena Teatrului Național din București”, pentru că spectacolul se petrece în cea mai mare parte în spații neconvenționale ale acestui teatru: subsoluri, coridoare umede, reci și întunecate, spații de depozitare în care publicul orbecăie sau urmează personajele, se înghesuie sau stă înghesuit într-un spațiu restrâns, restrictiv iar când folosește scena, publicul stă alături de acțiunea teatrală instalat pe o estradă improvizată din bare de fier cu gradene de lemn. Spectacolul era rostit exclusiv în limba în care au fost scrise inițial, adică în greaca veche, cele trei spectacole: *Medeea*, *Troienele* și *Electra* de Euripide. Cine, dintre spectatori, știa limba aceasta pierdută parțial în istorie? Desigur, știam (aproximativ), cei mai mulți dintre noi, ce se întâmplă în aceste tragedii antice, măcar din orele de liceu sau de facultate. Dar puși în situația aceea, povestea exprimată în cuvinte trecuse în planul al doilea. Fascinant era ceea ce se întâmpla sub ochii noștri. Gesturi și sunete, atitudini și reacții, violențe și strigăte, lamentații și liniște, cuvinte și tăceri îndelungi… Chiar regizorul Andrei Șerban spunea într-o conferință de presă:

„Ce ne impresionează în «Electra», care este mesajul ei peste timp? Ce spune Electra în cursul îndelungatei sale lamentații? E greu de determinat. Să luăm un cuvânt pe care-l repetă adesea: «eee». Da, asta-i tot ce se aude: un «e» prelung. Ce înseamnă această continuă repetare a unei vocale? Nimic traductibil – «e» nu vrea să spună altceva decât «e». Sensul este în sunetul însuși. Caracterul fundamental al tragediei grecești poate fi regăsit în acest sunet bizar, de netradus. Tocmai în felul de a rosti acest sunet poate fi descoperit adevăratul sens al Electrei, imposibil de explicat altfel. Cuvântul este scris pentru a fi trăit în momentul în care este rostit, într-o relație imediată cu sunetul, dezvăluind o posibilitate infinită de a crea stări și situații ca, de pildă, în muzică. El există prin el însuși și prin nimic altceva. El vine de undeva. Și pleacă. Dar vibrația o percepi. O reții. Poți încerca să o simți în tine.”

„La MaMa”, din New York, cu o bursă Ford. Andrei Şerban avea să înceapă o spectaculoasă carieră, care l-a purtat spre succese răsunătoare pe cele mai mari scene ale lumii, în compania marilor vedete din lumea teatrului şi operei. A obţinut un succes imediat, în urma căruia Peter Brook îl invită la centrul său de cercetări teatrale din Paris, unde Andrei Şerban colaborează la realizarea mai multor spectacole. A revenit în România după evenimentele din decembrie 1989 și, în 1990, a regizat *Trilogia antică*, spectacol considerat drept cea mai originală punere în scenă a tragediei greceşti a sfârşitului de secol XX, iar între anii 1990-1993 a ocupat funcţia de director general al Teatrului Naţional din Bucureşti.

[9] Teatrul „La MaMa” din New York, înființat în anul 1961 de Ellen Stewart, este un teatru de pe Broadway specializat în cultură și artă multiculturală, având ca principal obiectiv lansarea de tineri regizori, actori și dramaturgi. Aici s-au lansat, printre alții, regizorii: Peter Brook, Tadeusz Kantor, Andrei Șerban, Kazuo Ohno, dar și alte mari nume ale teatrului și filmului: Sam Shepard, Estelle Parsons, Adrienne Kennedy, Diane Lane, Jackie Curtis, Harvey Keitel, Robert Wilson, Bette Midler, Steve Buscemi, Philip Glass, Olympia Dukakis ș.a.

S-a spus despre acest spectacol că a demonstrat că teatrul înseamnă, dincolo de cuvânt (aşadar, de raţiune şi logică), sentimente şi senzaţii, emoţie în stare pură, trăire totală, că a fost un spectacol care a hotărât destine…

Așa cum înaintea lui Andrei Șerban, mentorul său și al atâtor generații de oameni de teatru (inclusiv a mea), Peter Brook, a montat pentru festivalul de la Persepolis în anul 1971 celebrul său spectacol *Orghast* în care a folosit cuvinte pe care poetul englez Ted Hughes le-a inventat special pentru mitul lui Prometeu.

Declaram, într-o emisiune realizată de Televiziunea Română[10] cu prilejul împlinirii a treizeci de ani de la înființarea Teatrului Equinox, că folosirea cuvintelor în teatru a devenit un fel de corvoadă. De foarte multă vreme, poate încă din studenție, am simțit că această „democratizare” a rostirii nu poate fi decât păguboasă pentru poeți și oamenii de teatru. În fond,

[10] *Magia memoriei* – film documentar realizat în anul 2010. Scenariul și regia – Cătălin Apostol.

folosim aceleași cuvinte ca și oamenii de pe stradă, e-adevărat, în sintagme, înțelesuri și rosturi diferite dar, aceleași cuvinte (!), care încet-încet încep să se golească de conținut tocmai prin repetare excesivă și prin deformări și agramatisme care nu aparțin artiștilor care se folosesc de ele, ci celor care abuzează de ele în dialoguri uneori absurde și aberante din emisiunile de televiziune, din oralități defectuoase întâlnite la tot pasul și unde te aștepți mai puțin în viața de zi cu zi etc. etc…

„Trăim o epocă în care, prin toate mijloacele tehnice, se vorbește și se scrie enorm; niciodată nu s-a vorbit și nu s-a scris atât de mult. Omul alunecă pe o pantă periculoasă; omul de astăzi a ajuns să întrebuințeze cuvintele fără ca ele să aibă justificarea unui gând. Această curgere negândită, nespirituală a unor simple entități fizice, a cuvintelor, a ajuns mecanică. Virtuozitatea acestei producții de cuvinte s-a îndepărtat, fatal, de miezul care făcea din cuvânt reprezentantul direct și imperativ al spiritului.” – clama Haig Acterian[11] în cartea sa *Cealaltă parte a vieții noastre* (1994).

Ei bine, cam în acest loc cercetările mele au devenit de „antropologie teatrală”. De la aceste neajunsuri, de la aceste provocări.

Îmi amintesc de o întâmplare exemplară, dacă vreți, în acest sens. Într-o zi, a bătut la ușa biroului meu de la Teatrul Equinox un tânăr preot (am aflat puțin mai târziu acest detaliu pentru că atunci era îmbrăcat… civil) care m-a rugat să-i ascult păsul. Și mi-a spus un lucru năucitor: „Domnule profesor, în meseria asta a mea trebuie să folosesc cuvinte, multe cuvinte. Pe care le

---

[11] Este primul născut dintre frații Acterian, un faimos regizor din perioada interbelică, fiind fratele lui Arșavir Acterian și al lui Jeni Acterian. A fost coleg cu Mircea Eliade la Liceul Spiru Haret din București și este unul dintre personajele din *Romanul adolescentului miop*. A debutat cu versuri în revista *Vlăstarul* a Liceului Spiru Haret, editată chiar de viitorul istoric al religiilor, Mircea Eliade. S-a căsătorit cu actrița Marietta Sadova, una dintre marile actrițe de dramă ale Teatrului Național din București. Se înscrie la Conservatorul de Artă Dramatică la clasa Luciei Sturdza Bulandra, pe care îl absolvă cu brio. Examenul de absolvire l-a reprezentat un rol în piesa lui Adrian Maniu *Meșterul Manole*. Haig Acterian a devenit primul regizor diplomat de film din România, după ce a urmat un curs de specializare la Roma, în studiourile Cinecittà. A corespondat cu Edward Gordon Craig. A scris mai multe cărți de teatru, dintre care amintim: *Pretexte pentru o dramaturgie românească* cu o prefață de Edward Gordon Craig (Vremea, 1936), *Gordon Craig și ideea în teatru* (Vremea, 1936), *Shakespeare* (Ed. Fundațiilor Regale, 1938), *Limitele artei* (Atelierele Grafice Luceafărul, 1939). Alături de colegii săi de generație, Mihail Sebastian și Camil Petrescu, cei cu care împărtășea interesul pentru Craig și teatrul experimental sau de avangardă, a fost unul dintre cei mai prestigioși cronicari teatrali interbelici. Este autorul primei monografii William Shakespeare, scrisă și publicată în limba română. Arestat pentru simpatiile sale legionare, a fost întemnițat în penitenciarul de la Lugoj, unde a reușit să finalizeze în anii 1941-1943 cea de-a doua monografie despre Molière, publicată însă abia după 1989. La intervenția soției sale, actrița Marietta Sadova, pe lângă regele Mihai I, Acterian a fost eliberat din detenție și trimis pe frontul de est, unde a căzut la Kuban, în prima linie, la 8 august 1943.

rostesc sau le incantez. Am o mare problemă cu asta. Am sentimentul acut că toate aceste cuvinte nu ajung la enoriași… Nu ajung așa cum aș vrea eu. Ce și cum să fac?” N-are importanță dacă am rezolvat și cum am rezolvat împreună „păsul” domniei sale. Pentru mine a rămas și astăzi la fel de năucitoare cererea tânărului preot.

Revenind la temă, dincolo de acest detaliu biografic, problema folosirii cuvintelor a rămas. Din ce în ce mai accentuată, mai… problematică. Astfel încât am început a cerceta fenomenul rostirii. Și nu neapărat pe scenă ci ca mod de existență sonoră a ființei în situații neobișnuite așa cum deosebit și aparte ar trebui să fie ritualul, rugăciunea, cântecul, actul teatral sau cel religios etc., adică acele momente ale evaziunii. Și am descoperit că toate au ceva în comun: melopeea. Iar la baza caracterului melopeic se regăsește un detaliu neprețuit al oralității și de cele mai multe ori neglijat: celula bisilabică. La vechii greci existau chiar reguli ale acestui tip de declamație de formă liberă, de multe ori această „libertate” aplicându-se chiar la nivelul inventării unor cuvinte. Lucru care se întâmplă din plin în vechea limbă românească, ajunsă pe diferite căi la noi cei de azi, cea care a inventat atâtea sintagme (unele nici astăzi „traduse”, ca în cazul special „suralesa-mangalesa”, expresie încă supraviețuind în colinde din Maramureș, Bihor sau Banat). Căci de unde altfel, dacă nu din această străvechime, ar putea veni aceste incantații, ca de exemplu acestea ale copiilor care se „numărau” într-un joc și pe care le-am notat prin anii șaptezeci în Munții Apuseni:

unica donica trinica panica
cinchi binchi scodi bodi
una mara doua para
tri iliga ci ciliga
ci cicigo pano pago
pă măiță ro păiță
horombar porombar
unuma dunuma
zaia paia
cicura cucura
hurduc burduc
zăcălie păcălie
pic poc.

Dar și alte așa-zise „invenții” lexicale, multe bazate pe regula „celulei bisilabice” sau variante ale acesteia în creațiile incantatorii, în rugăciuni, în cântece ori descântece iar de aici, uneori, în vorbirea de zi cu zi. Ceea ce m-a determinat, la un moment dat, să „lecturez” cu mare atenție DEX-ul; să caut acolo, în cuvintele limbii române, sonorități aparte, rădăcini sau părți ale

cuvântului cu sonorități pe care să nu le recunosc cu rațiunea neapărat, ci punându-le în conexiune cu cercetările mele de teren, unde am ascultat rostiri, incantații, cântece, „numărători”, descântece, invocații, unele abia șoptite, murmurate, altele strigate cu bucurie, cu durere sau cu furie…

Astfel încât, la finalul așa-zisei lecturi, am pus deoparte câteva sute de perechi de silabe extrase din aceste cuvinte care mai păstrau cumva sensul originar. După un lucru asiduu cu actorii teatrului meu, în studii de rostire, de exprimare a sentimentelor, emoțiilor, trăirilor, de refacere a unor situații dramatice, folosind aceste perechi de silabe, am renunțat la acelea care mi s-au părut „parazite”, astfel încât au rămas câteva zeci pe care le-am folosit în diverse situații dramatice, importantă fiind rostirea și calitatea sunetelor emise cu ajutorul lor.

Așa am realizat două spectacole cu un imens impact asupra publicului cât și asupra criticii care a recunoscut în acest fapt teatral o nouă sonoritate, o nouă „lumină”, așa cum s-au exprimat unii dintre cei care le-au văzut.

În spectacolul *Cercul de piatră* (premiera în anul 2000) am folosit această formă de exprimare sonoră, iar în colocviul care a urmat spectacolului, aveam să aflu că tot ce ne propusesem să transmitem cu acest limbaj articulat, aparent vechi și misterios, împreună cu celelalte componente ale imaginii teatrale, ajunsese nu la rațiunea și logica obișnuite a oamenilor din sală ci, în acel loc profund din ființa umană care naște katharsis-ul.

„Vă mărturisesc că după uluitorul spectacol cu «Trilogia antică» a lui Andrei Șerban, nu mi-am imaginat că voi putea asista la ceva care să meargă în continuare și la fel de minunat. Limba, ca și muzica pe care am ascultat-o noi aici, nu-i o limbă inventată, este... Probabil că asta este chiar Limba. Mă gândeam dacă nu cumva ne-am înţelege mai bine în limba asta” – a spus în acest context scriitorul și muzicianul Ioan Mihai Cochinescu (*apud* Vasile, 2016b).

Iar scriitorul Florin Sicoie afirma:

„Pentru neiniţiaţi, pentru un om cu contact slab cu ceea ce înseamnă arhetip şi mit acest spectacol ar fi un ritual căruia ar încerca să-i discearnă elementele, să-i găsească rădăcinile, să facă nişte comparaţii cu ceea ce ştie şi, probabil, ar înţelege de la bun început că nu există nici o legătură cu un ritual religios, de pildă cu creştinismul şi că totul intră în forma mitului arhaic, că nu există nimic care să trimită la o religie anume. Ceea ce este foarte important, pentru că sunt elemente foarte limpezi; chiar şi această limbă inventată în care nici măcar un singur cuvânt nu seamănă cu limba latină sau alte limbi vechi, dar în acelaşi timp parcă auzim cuvinte greceşti sau latine şi totul, de fapt, este simbolizat de acest citat pe care domnul Mihai Vasile l-a aşezat în caietul de sală al spectacolului, culmea, dintr-o scriere literară a lui Mircea Eliade: «Se pare că, într-adevăr, începând de la un anumit nivel al conştiinţei, nu se mai întâlnesc

decât sunete şi culori, formele propriu-zise dispărând ca prin farmec.» Acum, acel anumit nivel (pentru că totul rămâne cumva ambiguu), înseamnă subconştient colectiv, arhetip sau ceva peste acest nivel... Un întreg arsenal de simbolistică... Domnul Mihai Vasile, de fapt, ne provoacă cu fiecare spectacol pe care-l face, pentru că e o adevărată mişcare în labirint şi un adevărat deliciu când reuşeşti să identifici un arhetip...” (*ibidem*).

Un alt spectacol realizat pe aceleași principii a avut premiera în anul 2002 și s-a intitulat *TORNA UMBRA*, în care, de-a lungul a douăsprezece poeme teatrale am pus în scenă gestualități și sonorități ale unei lumi românești foarte vechi, imaginate (cum altfel?) după rețeta lui Mircea Eliade, care a fost printre puținii savanți care au pledat cu atâta putere de convingere pentru o reconstituire ipotetică a celor mai profunde sentimente şi convingeri ale popoarelor primitive şi preistorice. Spectacolul, unul dintre cele mai aplaudate de public, se joacă de mai bine de șaptesprezece ani, pe scene și în locuri dintre cele mai insolite (în câteva rânduri chiar la miezul nopții în mijlocul pădurii) și reușește de fiecare dată să provoace publicul, să-l pună în situația de a se regăsi în această lume esențializată. Chiar dacă ușor vetuste, aceste alegații ale aceluiași Haig Acterian din anul 1936 își au locul aici și acum:

„Este inexplicabil de ce, având la îndemână o societate atât de bogată în material dramatic, cum e satul, cum e complexitatea țăranului român, toate acestea nu au atras atenția autorului dramatic. Pentru că naivele scenete ale lui Alecsandri și producția semănătoristă din toate vremurile nu pot veni în discuție. Tensiunea dramatică și conflictele acestei lumi sunt realmente necunoscute dramei românești, când numai în țăran, la sat, în țarină zace întreg materialul care trebuie exploatat” (Acterian, 1994).

Fiind unul dintre cele mai aplaudate spectacole ale proiectului „Teatrul mitologiei românești” am să așez aici textele care prezintă cele douăsprezece poeme teatrale din *TORNA UMBRA* în caietul de sală al premierei:

1. TORNA UMBRA
ÎNTOARCEREA UMBREI
Apariţia unui personaj întruchipând Străvechea Mamă, ca o revenire la timpul ancestral al locului. Personajul este un fel de „genius loci”, un personaj mitologic care consacră locul unde se va desfăşura acţiunea dramatică.

2. MASCA RUGA
RUGAREA MĂŞTII

Gest păgân şi în acelaşi timp recuperator, punerea măştii a fost dintotdeauna un ritual care a transferat fiinţa către imaginar, către lumi închipuite, către lumea zeităţilor tutelare. Astfel, invocarea măştii ca mijloc de translare către altceva, este frecventă în mitologia noastră. Masca este invocată ca o fiinţă a unei alte ordini a lumii, iar cel care şi-o pune pe chip trebuie să ia aminte şi să respecte noua lege… Doar aşa ritualul se va săvârşi cum trebuie.

3. DROMO IERO
DRUMUL
Cântec trist şi strigat, cântec de înstrăinare… Este vorba aici despre cel care pleacă şi lasă în urmă tot şi toate pentru că la capătul drumului se află înstrăinarea, ieşirea din matca locului naşterii.

4. PETRA VOCA
VOCEA PIETREI
Omul în relaţie cu cele patru elemente primordiale (pământul, focul, aerul şi apa), toate aflate în starea de a fi a pietrei. Omul şi piatra, cântec şi incantaţie, în ideea de a construi, de a face durabilă construcţia.

5. MASCA MORTE
MASCA MORŢII sau *PRIVEGHIUL*
Este spectacolul funerar cel mai… viu şi mai inedit dintre ritualurile străvechi prezente în viaţa tradiţională a poporului român. Gesturi arhetipale ale Marii Treceri, incantaţii, lamento-uri și șoapte misterioase se împletesc în timpii acestui spectacol funerar. Măştile sunt prezente adesea în timpul priveghierii celui trecut Dincolo.

6. JOCA-BALA
JOC
Starea fiinţei în ritmul deplin al dansului. Femei mascate care bat cu tălpile pământul ca o evocare a ritmurilor cosmice. Ritm şi răsuflare. Aici şi Dincolo…

7. DARA DERA
GÂLCEAVA
Bărbatul, femeia lui şi gâlceava născută din nimic, din orice. Ca un foc de paie. Ca o vâlvătaie care arde şi apoi se linişteşte.

Bărbat şi femeie în voia furiei trecătoare, a împăcării binefăcătoare...

8. UNICA, DONICA, TRINICA
UNU, DOI, TREI
Joc de copii din munţii Apuseni. Copiii care reinventează cuvintele, cifrele, cărora le dau noi sonorităţi şi ritmuri. Cifrele devin incantaţii pentru jocuri dar şi ritualuri de consacrare a obiectelor şi locurilor de joacă…

9. SBORA UMBRA
ZBURĂTORUL
În mitologia română apariţia Zburătorului este prima noapte în care fetele visează la cel iubit. Dorinţă şi păcat. Teamă şi speranţă. Se zice în tradiţia străveche că dacă te-ai îndrăgostit înseamnă că ai văzut Zburătorul. Mitul este vechi dar încă viu…

10. ARA, ARA, ARA-NA
DESCÂNTEC DE ZBURĂTOR
Mama îşi vede fiica în noaptea Zburătorului… Îi vede „păcatul" de a-şi chema, în imaginarul ei, iubitul. Atunci femeia se întoarce la ritualuri vechi de exorcizare. Numai că fiica ei n-a făcut altceva decât să dea curs pornirilor sale naturale, iar incantaţiile mamei devin păcat şi duc chiar la moartea fiicei… Comunitatea o acuză dar o şi apără în acelaşi timp. Este un poem despre dorinţă, datorie şi păcat, despre viaţă, dragoste şi moarte…

11. ASTA-NE BATE-VA
ZBOR ŞI LINIŞTE
Un poem despre liniştea de după zbatere, despre dorinţa ascunsă de zbor şi inefabil, despre fiinţă şi univers.

12. MASCA RANA
DESLEGAREA DE MASCĂ
Jocul se sfârşeşte. Chipuri şi măşti se amestecă pentru o clipă, amintind de haosul primordial. Apoi, se instaurează ordinea lucrurilor. Incantaţii pentru întâmplările ce-au fost şi pentru cele care vor veni. Oamenii rămân în lumea lor iar măştile se întorc în lumea Străvechii Mame, de unde vor reveni, din când în când, ca semne ale dialogului dintre cer și pământ...

Prezentarea aceasta a fost și este necesară precum libretul de operă. Nu toți spectatorii sunt familiarizați cu simbolurile și arhetipurile și, chiar dacă înaintea spectacolului caietul de sală este doar „frunzărit”, ajuns acasă spectatorul mai are un instrument memorial tocmai bun să-i dea răspunsuri (chiar și doar parțiale) la întrebările pe care spectacolul i le-a pus.

Chiar dacă spectaculoasă este doar oralitatea unei astfel de soluții lingvistice și nu transcrierea ei literară, risc să inserez aici, totuși, un dialog din poemul „ARA, ARA, ARA-NA”, în care am folosit regula „celulei bisilabice” din construcția arhaică a melopeei. (Îl rog pe cititor să reia la lectură povestea celui de al zecelea poem din cele de mai sus, și abia după aceea să citească dialogul de mai jos. Desigur, la modul ideal, propun cititorului să rostească cu voce tare textul și chiar să încerce să-l... interpreteze. De ce nu?):

Preotul: Bleste lega! Sacri lega! Tu!

Mama: Fiia ma!… Fiia mo!…

Preotul: Masca morte, fiia ta...
Bleste urga, fiia ta!

Corul: (zgomot de voci)

Preotul: Aráaa... Aráaa!! Aranáa!!!
Spera porta, tempo torna!
Mama: Umbra ruga,
Vicle vama...

Preotul: Lucra vicle, ecra morte.
Orba rana, astra rana...

Mama: Lucra urga
Bleste urga, bleste ora!
Dara, dara, migra dara...
Dara, dara, migra dara!
Cale porta, somna dicta...

O femeie: Aráaa... Aráaa!! Aranáa!!!

Valéee....valáaa...
Trata orda, trata míra…
Míra.... míraaa...
Zare vicle...

Altă femeie: Zare vama!
Somna voca.
Bleste cale,
Tara bleste...

Corul: Torna rana, fiia te, fiia ta!

Mama: Somna voca...

Preotul: Somna voca!?
Masca morte, bleste hora!

Mama: Orba porta...

Preotul: Orba cale...
Heli ruga,
Sacri lega...

Un bărbat: Lega loca, tempo voca
Lega loca, tempo voca
Trata salva, apa vicle
Trata salva, apa vicle.

O fetiță: Apa vicle
Lacra lega.
Mira mora
Mira morte!...

O femeie: Umbra voca,
Tara voca,

Petra voca,
Lega voca!

Preotul: Masca morte!!

Mama: Mira mora, mira morte...

Corul: Masca morte, fiia ta...
Bleste urga, fiia ta!
Ragala teo, meo, teo, ragala!
Ragala teo, meo, teo, ragala!

Mama: Hei mo... hei ma!
Fiia ma... fiia ma...

Un critic ploieștean (Nicolae Dumitrescu) scria în cronica sa de la premiera spectacolului:

„Zilele trecute s-a redeschis stagiunea Teatrului Equinox cu spectacolul în premieră «Torna Umbra», scris, regizat, scenografiat şi… cântat de inepuizabilul Mihai Vasile. Ca mai tot ce a făcut regizorul până acum, şi acesta este un spectacol mai puţin obişnuit, o combinaţie de lirism şi imagini intens vizuale, susţinute ingenios de un fond muzical complementar. Realizatorul vizează două coordonate, care se intersectează aproape constant: una metaforică explorând valoarea expresivă a gestului, şi cealaltă, mai profundă, care face apel la sensul mitologic al simbolismului existenţial românesc. Dar unde este

cuvântul? Ei bine, cuvântul nu mai este principal. Teatrul poetic desfăşurat aici este o formulă aglutinantă care se compune din elemente asemănătoare, cu valoare ideomatică. Şi, totuşi, se şi vorbeşte. Pe parcursul celor 12 poeme, actorii rostesc unele cuvinte, parcă extrase din faza primară în care limba română îşi croia drumul spre formare. Semantica arhetipală rezultă, însă, din gest şi sonorităţi. Astfel, ia naştere, după «reţeta nichitiană» a necuvintelor, un spectacol care transferă energia şi atribuţiile cuvântului în conduita expresivă a actorului. Prin joc, el spune totul, sau aproape totul, despre chinul aşteptării, al dragostei şi naşterii, despre înstrăinare şi neputinţă, despre încrederea în puterea divină, ca şi despre fatalitatea implacabilă a trecerii. Liantul tuturor acestor idei-stări se concentrează în cuvintele «petra» şi «umbra». Ele se încarcă, permanent, de o combustie şi o conotaţie nouă, în funcţie de cursul narativ intrinsec al spectacolului. Reuşita sau poate miza acestui spectacol stă în voinţa autorului său de a valorifica idei şi sentimente, obiecte şi stări dintr-o străvechime românească, pe care mulţi au uitat-o sau o ignoră pur şi simplu" (*apud* Vasile, 2016b).

Proiectul „Teatrul mitologiei româneşti" a fost considerat unic în peisajul teatral românesc şi printre puţinele de felul acesta în Europa. Spectacolele *VIA LVCIS, Meşterul Manole, Cercul de piatră, Ţara echinocţiului de aur, TORNA UMBRA* au fost prezentate unui numeros public atât în țară cât și în străinătate, au fost subiect de analiză în presă, în colocvii, în teze de licență, în emisiuni de radio sau televiziune.

Pentru mine au fost de o mare importanță opiniile celor care le-au văzut, pentru că ele reflectau atât necesitatea unui astfel de demers artistic cât și extraordinarul grad de receptare al acestuia în lumea contemporană. Iată două dintre ele.

„Cu spectacolul «Cercul de piatră», Teatrul Equinox din Ploieşti a celebrat nu numai, ca în fiecare an, echinocţiul de toamnă, ci şi împlinirea a două decenii de existenţă a unei mişcări teatrale care s-a constituit într-o veritabilă şi originală şcoală. «Nu avem cunoştinţă că s-ar produce în altă parte din ţară ceva asemănător. Cu atât mai mult e bine ca 'fenomenul de la Ploieşti' să fie cunoscut şi recunoscut, pentru că el este semnificativ pentru ceea ce înseamnă o abordare modernă, novatoare a actului scenic» – scria dramaturgul Dumitru Solomon în anul 1987. Faptul că actualitatea acestor cuvinte rămâne neschimbată şi azi e dovedit de caracterul sintetic al acestui spectacol, care a înfăţişat publicului constante potenţate ale acestui demers teatral. Alcătuit pe durata unei ore şi jumătate, dintr-o succesiune de evocări ale unor imaginate rituri proto-româneşti, spectacolul «Cercul de piatră» (într-un acord sublim cu celelalte spectacole din acest proiect – «Teatrul mitologiei româneşti») îşi dezvăluie sensul recuperator în aceeaşi măsură în care descurajează orice prea grăbit contact cu simbolul. Înţelegerea caracterului deschis, dar orientat al simbolului, reprezintă şansa unei receptări maxime a mesajului care nu e altul decât căutarea sacrului. O arheologie a propriului fiinţei, ale cărei mijloace sunt personajele de pe scenă, scena însăşi (pe jumătate coborâtă în public), gestul, muzica, obiectele, pe cât de umile pe atât de fundamentale: piatra, apa, lumina, lemnul, ramura, frunza. «Un simbol revelează întotdeauna unitatea fundamentală a mai

multor zone ale realului, aparent ireductibile (…). Gândirea în simboluri nu poate fi înlocuită de un alt tip de gândire. Prin intermediul simbolului, omul, chiar omul contemporan (chiar dacă nu-şi dă seama), este deschis spre cosmos, spre lume şi spre propria viaţă. Înţelegerea unui simbol este ca o fereastră spre un univers de semnificaţii care, altminteri rămân obscure, enigmatice, chiar complet ignorate.» Pariul regizorului Mihai Vasile, responsabil de această aventură teatrală care durează, iată, de două decenii, este făcut în prelungirea acestor cuvinte ale lui Mircea Eliade. Descompuse şi recompuse pe scenă, activităţi umane fundamentale ca munca, dragostea, sacrificiul, trecerea Dincolo, se reliefează ca ritmate de un «program» de origine supraumană, la presimţirea căruia spectatorul este invitat fără ostentaţie, cu un firesc ce rezultă dintr-o polisare îndelungă a gestului artistic. Tot atât de religios pe cât de departe de orice confesiune identificabilă instituţional, demersul artistic al actorilor Teatrului Equinox şi al regizorului, scenaristului, actorului, muzicianului, «magului» lor, Mihai Vasile, se situează în acea zonă a esenţialului pentru care experimentul este cel mai serios şi mai profund act de pe lume."

Arthur Teodorescu (scriitor)[12]

„Spectacolul «Meșterul Manole» jucat de Teatrul Equinox este o încercare de întoarcere la origini, o revenire la sacralul unor timpuri imemoriale, dar în același timp, o dovadă certă că experiența teatrală ar trebui să fie cathartică și nu mimetică. În acest spectacol nu există cuvinte, pentru că ele ar descrie realitatea în contingent, așadar ar devia înțelegerea imediată, senzorială. Sensul este exprimat prin muzică, incantații și sunete, costume, obiecte și lumini, dar, poate mai important decât orice, prin imagini și gesturi. ...Manole, Ana și Nebuna satului (un fel de Cassandra) sunt personaje individuale în scenariul regizorului Mihai Vasile, extrase din personajul colectiv – comunitatea. Într-un decor de lumini și umbre, Manole își trăiește incapacitatea de a face pace între umanul și divinul său – idee redată de femeia nebună care o îndepărtează pe Ana și-l ispitește pe Manole cu focul. Focul, imagine imperfectă a lui Dumnezeu este primul element care trage după sine întregul harnașament de elemente creștine: o coroană de frunze uscate refuzată de trei ori, o etolă, o baie ritualică, o schimbare ritualică de haine. ...Teatrul Equinox reușește să urmeze lecția lui Artaud punând în scenă un «Meșter Manole» foarte senzorial și senzitiv. ...Dacă există o arhitectură a decorului, ea este pe verticală, nu pe orizontală, într-o încercare de a ajunge la divinitate. Împotriva tradițiilor, sunt puține obiecte pe scenă, multe dintre ele fiind elemente naturale: o pânză albă, un mic luciu de apă, câteva crengi, frunze. Folosirea elementelor naturale este izbitoare: apa (simbolizând purificarea rituală, renașterea, infinitatea de posibilități), focul (deopotrivă creator și distructiv, purificator), pământul (simbol feminin), aerul (ca lume a celor vii cât și a luminii). Recunoaștem aici inteligența scenariului, nu numai lăsând spațiu pentru înțelesuri multiple (opera aperta), dar și lăsând simbolurile și miturile să lucreze, chiar dacă ele nu sunt astfel recunoscute de public sau dacă sunt subtil sugerate. Ideea de teatru construit ca loc sacru nu este nouă, îl putem compara cu o biserică: un loc unde publicul se adună pentru a trăi un ritual performat de preoți sau actori. Astfel, spectacolul «Meșterul Manole» a fost elaborat ca vehicul pentru mesaje adânc mitologice. Epicul a fost păstrat ca

---

[12] În *TEATRUL EQUINOX PLOIEȘTI. Starea de a fi* (Album monografic), Ploiesti, Ed. Libertas, 2013

structură numai pentru evenimentele în sine, nu pentru cuvinte. Aceasta a avut drept rezultat forma specifică de teatru-imagine. Lecția pe care o dă meșterul Manole tuturor este aceea a destinului său: ordinea sacră a lucrurilor poate fi realizată numai prin sacrificiu. «…Spectacolul s-a născut din nevoia omului modern de a refolosi simbolistica unui mit pentru a o transfera în contemporaneitate. Pentru noi, nu a fost nici simplu și nici ușor acest demers…» – mărturisește regizorul și scenaristul acestui spectacol special.”

Oana Manu (eseist)[13]

* * *

Am afirmat cu nenumărate prilejuri că teatrul n-ar putea exista fără această materie pe care am numit-o metaforic „cosmică și inefabilă” care este actorul. Că fără el nesomnul și energiile creatoare ale dramaturgilor și regizorilor ar fi inutile, că noi, cei din culisele teatrelor nu am avea niciun rost.

Am publicat în câteva rânduri un text despre actor și misiunea sa artistică. Ar fi aici locul pentru această succintă analiză a teatrului prin ceea ce numim îndeobște „carnea actorului”.

„Teatrul ca re-materializare

Binomul «imagine-teatru» funcționează în sens dublu: pe de o parte imaginea face posibil un spectacol care presupune o punere în scenă, iar, pe de altă parte, teatrul oferă o prezentare imaginară a realului. Roland Barthes afirma: «imaginea este un conflict pictat, teatralizat, care înlocuieşte realul sub formă de substanțe anatomice». Teatrul oferă, în fapt, o versiune «vie» a procesului imaginar, care trebuie să se construiască în direct, în fața spectatorilor, care autorizează, prin prezența lor, funcționarea reprezentației.

Dimensiunea plastică a teatrului nu poate face uitată, însă, realitatea sa fizică, materialitatea decorurilor, carnea actorilor etc., cu care regizorul operează, creează. Corpurile care evoluează pe scenă nu sunt corpuri adevărate, în sensul obiectiv al termenului, chiar dacă ele există cu titlu de «organisme vii», pentru că ele suferă proba re-materializării, care le permite să acceadă la rangul de «figuri vii». Relația paradoxală dintre actor şi personajul interpretat de el autorizează o întrebare asupra statutului corpului şi a reprezentării sale pentru privirea spectatorului. Din punctul de vedere al interpretării rolurilor, prezintă importanță determinarea faptului dacă actorul trebuie sau nu să impună personalitatea sa rolului, pentru că prezența corpului său pe scenă este, pe rând, când reală, când ficțională. Conform acestor două nivele diferite, textul şi, după el, spațiul scenic, instituie o configurație imaginară în care corpul actorului capătă formă, loc şi sens. El se înscrie într-un univers fictiv, compus din traiectorii, decoruri, obiecte, alte corpuri

[13] *Ibidem.*

şi, deci, alte posibilităţi, devenind o imagine mişcătoare, care participă la desfăşurarea imaginară organizată de regizor.

Iluzia teatrală se sprijină, iată, pe o mişcare dublă de i-realizare şi de în-carnare; corpul actorului se impune prin transformarea sa conform personajului, în vreme ce scena prezintă acest corp ca pe un element al unui tablou imaginar.

Acest dublu statut al corpului pe scenă forţează percepţia dar şi imaginaţia spectatorului, care oscilează între aceste două modalităţi şi care, uneori, nici nu poate face trecerea de la una la cealaltă. Încarnarea imaginarului, căci despre lucrul acesta se poate vorbi în teatru, survine sau nu, în funcţie de puterea de re-materializare care are loc în actul teatral. Această re-materializare produce mişcări de transgresie care conduc spectatorul la perceperea, pe rând, când a unui personaj i-real, când a unui actor i-realizat, ceea ce-l face să confunde percepţia cu imaginaţia. Această «instabilitate» face ca spectatorul să aprecieze la un moment dat performanţele actorului, iar la un alt moment dat, puterea personajului.

Acest echilibru precar şi tot timpul în pericol, arată atât limitele cât şi imensele posibilităţi ale teatrului.

Eugen Ionescu îşi mărturiseşte, în această privinţă, dezamăgirea în ceea ce priveşte orice fel de reprezentaţie teatrală. Copil fiind, trăia spectacolul ca pe un adevăr mai adevărat decât natura însăşi. În momentul în care, însă, a descoperit ceea ce se afla în spatele spectacolului, dezamăgirea a fost totală, iar cel mai greu i-a fost – după cum mărturiseşte – prezenţa «corporală» a actorilor. Încântarea, magia spectacolului se anulează la cel mai mic incident – strănutul unui actor, căderea unui element de decor etc. şi atunci, simpla conştientizare a acestui risc îl împiedica să intre nemijlocit în magia ficţiunii. În acest caz, cele două corpuri se separă, pentru ca apoi să se excludă unul pe celălalt.

«Teatrul – scrie undeva Eugen Ionescu – mi se pare în mod esenţial impur, pentru că ficţiunea este amestecată cu elemente care-i sunt străine. Ficţiunea teatrală este o ficţiune imperfectă…»

Idealul, în jocul teatral, este, cred, trans-figurarea.

Acest ideal necesită o fuziune şi o re-naştere, o re-materializare.

Corpul actorului se transformă odată cu ficţiunea rolului dar, în acelaşi timp, şi prin prezentarea sa ca pe o materie imaginară…” (Vasile, 2016b).

De-a lungul celor aproape patruzeci de ani câți au trecut de la înființarea Teatrului Equinox și odată cu asta la trecerea mea din luminile rampei în semiîntunericul sălii de teatru, am adus în scenă, în fel și chip dar mai ales experimentând, creații ale dramaturgilor și poeților, ale plasticenilor, muzicienilor și coregrafilor. Uneori, ca o consecință a acestui florilegiu, am recurs la forța sincretismului și am adunat sub același semn mai multe arte care până atunci doar se învecinau.

Desigur, am pus în scenă, după puterile și curajul meu, marea literatură a lumii. De la anticii greci la Shakespeare, de la Michel de Ghelderode și Federico Garcia Lorca la Nichita Stănescu și Dumitru Solomon, de la Caragiale și Eminescu la Brecht și Gênet ori Dario Fo etc.

etc. Toate aceste montări au fost, fiecare și toate împreună, niște „cazuri”, adică încercări de a le aduce cât mai aproape de lumea în care trăiam la momentul creării acestor spectacole. Astfel încât gazeta din *Conu' Leonida față cu reacțiunea* („Gazeta, unde mi-e gazeta? Că dacă e revuluție trebuie să scrie la gazetă!”) devine un televizor la care personajul butonează în întuneric, singur alături de soața lui îngrozită, așa cum stăteam noi în nopțile revoluției din 1989, sau aducerea tuturor personajelor din *Insula lui Euthanasius* după prozele lui Mihai Eminescu în jurul machetei miniaturale a insulei în care fiecare dintre ele încep să toarne apa ce le-a mai rămas în pahare pentru a recrea spațiul acvatic din jurul insulei, totul întâmplându-se în culisele unui teatru, sau în *Orbii* lui Michel de Ghelderode plecând, ca și autorul, de la tabloul lui Bruegel cel Bătrân, animându-l, sau plasând în fața câtorva spectacole prologul din *Isabella, trei caravele și un mare mincinos* de Dario Fo, în care un actor este dus la spânzurare pentru că a jucat într-o piesă „eretică”, tocmai atrăgând atenția asupra „pericolelor” meseriei de actor, sau lăsând să intre într-o cafenea un cerșetor care se dovedește a fi Iisus – într-o viziune plecând de la o idee neconsumată a lui Igor Stravinski și Charlie Chaplin, sau plasând textele lui Nichita Stănescu în spațiul pur al tragediei gecești. Și exemplele pot continua. În toate aceste „cazuri” am respectat, pe cât posibil, textul și sugestiile textului; am căutat cu înfrigurare să nu transform teatrul meu într-o dioramă de muzeu de biologie umană, să pot extrage din el tot ceea ce poate interesa, dar, mai ales, fascina publicul contemporan mie și artei mele. Ceea ce poate părea ușor la o privire superficială. Dar acolo, în textul acela sau în propunerea de montare scenică la care am recurs, se afla acel „ceva” care a declanșat totul. Peter Brook nota undeva în eseul său „Obscurul presentiment” (Brook, 1992):

„Când am montat «Titus Andronicus» s-a spus că spectacolul a fost mai bun decât piesa însăși. Se spunea că din această piesă ridicolă și imposibilă, regia a reușit să scoată ceva. Este flatant, dar fals. Pentru că eu știam că n-aș fi putut pune în scenă o altă piesă în această manieră. Ne lăsăm prea des înșelați de lucrul regizorului. Se crede despre el că este un arhitect de interior care poate face ceva cu orice piesă, dacă i se dau banii și obiectele necesare pentru a pune piesa în scenă. Lucrurile nu stau chiar așa. Pentru «Titus Andronicus» toată munca a constat în a repera indicațiile și tramele conținute de piesă și de a extrage de acolo maximum. Dacă nu există nimic acolo, la punctul de plecare, nu poți să faci spectacolul. S-ar putea să mi se dea un roman polițist și să mi se zică: – Montează-l ca pe «Titus Andronicus» și bineînțeles că nu voi putea, pentru că ceea ce nu există, ceea ce nu este în stare latentă, nu poate fi găsit în nici o altă parte.”

Pe de altă parte nu totul depinde de regizor, sau depinde în măsura în care acesta provoacă actorii, pune teme în discuție și propune studii pe aceste teme (de mișcare, de atitudine, de oralitate, de conexiune trup-emisie vocală ș.a.). Astăzi, însă, vorba lui Grotowski în cartea sa

Teatru și ritual. Scrieri esențiale (2014), actorul, în cele mai multe dintre cazuri, este doar o „materie scenică” negociabilă.

„Ceea ce izbește pe cel care urmărește munca unui actor în zilele noastre este aspectul său lamentabil, jalnic: negocierea unui trup exploatat de protectorii săi – producător, regizor ș.a. – ajungând până la urmă la crearea unui climat de intrigă, suspiciune și revoltă… Există un mit al actorului, care având o suficientă experiență, poate să-și construiască un arsenal, ca să spun așa, propriul său «arsenal», adică o acumulare de metode, artificii și trucuri. Din acesta își poate extrage, pentru fiecare rol un număr oarecare de combinații și astfel poate atinge expresivitatea necesară pentru a-și capta publicul. Acest «arsenal» ori «depozit» poate să nu fie nimic altceva decât o colecție de clișee. Un actor adevărat trebuie să fie capabil să construiască propriul său limbaj psihanalitic de gesturi și sunete, în același mod în care un mare poet își creează propriul său limbaj de cuvinte.”

Dar de multe ori chiar autorii sunt cei care au degradat în mod pregnant corpul, aşa cum au făcut-o Samuel Beckett[14] sau Fernando Arrabal[15]. Beckett, mai radical, introduce în spaţiul scenic un „anticorp” teatral care produce un efect devastator în ceea ce priveşte corpul şi reprezentările sale, dar care, paradoxal, construiește și o apărare internă prin care teatrul își apără propriul său proces imaginativ împotriva a ceea ce-l poate denatura. Un asemenea act vizează definiţia antropologică a corpului. Astfel infirmitatea recurentă în operele lui Beckett se manifestă în imobilitatea corpului şi epuizarea lui progresivă, extrăgând din acesta ultimele sale posibilităţi. Aceasta pare să fie funcţia handicapurilor de care sunt afectate personajele sale. Estragon are picioarele rănite, Lucky se crede încurcată într-o plasă, Hamm este paralizat, Clov nu se poate aşeza, Nagg şi Nell şi-au lăsat picioarele într-un accident cu o bicicletă tandem,

[14] Samuel Beckett (1906-1989), prozator şi dramaturg irlandez. Se stabileşte în Franţa în anul 1938. Este unul din principalii reprezentanţi ai „teatrului absurdului” (*Aşteptându-l pe Godot*, *Sfârșit de partidă*, *O, ce zile frumoase*, *Ultima bandă* ş.a.). A obţinut în anul 1969 Premiul Nobel pentru literatură. Viziunea sa tragic-grotescă asupra unei lumi în descompunere face ca personajele să-şi piardă identitatea şi să se dilueze în interiorul unor scenografii ale derizoriului.

[15] Fernando Arrabal (n. 11 august 1932, Melilla, Spania) este scriitor, poet și dramaturg francez de origine spaniolă, reprezentant al teatrului absurdului. În ceea ce priveşte naţionalitatea sa, Arrabal spune că este „pe jumătate expatriat, pe jumătate exilat”. A regizat șapte filme de lungmetraj și a publicat peste 100 de piese de teatru; 14 romane; 800 de colecții de poezie. Mel Gussow l-a numit pe Arrabal ultimul supraviețuitor dintre „cei trei avatari ai modernismului”. Arrabal a fost printre scriitorii cei mai controversați ai vremii sale. În ciuda acestui fapt, activitatea sa a fost recunoscută pe plan internațional. Premiile includ *Marele Premiu* pentru Teatru al Academiei Franceze, Premiul *Mariano de Cavia* pentru jurnalism, Premiul *Nabokov* pentru proză, Premiul *Espasa* pentru eseuri cât și *World Theater Prize* (Premiul Mondial de Teatru).

Winnie este îngropată într-un morman de pământ iar Willie iese din găoacea lui doar pentru a se târî fără rost în faţa ei.

Beckett prezintă astfel, forma negativă a corpului vertical, a corpului de tip *homo erectus*; personajele se adaptează mediului care îi poartă către sol, ca şi cum povestea darwinistă ar fi fost

doar… o poveste. În locul unui corp care să-și marcheze teritoriul – scena lumii – prin mersul său volitiv, Beckett instalează în spațiu corpuri precare, obligând actorii să nege tot ceea ce, în mod normal, li se oferă tocmai ca teren de exprimare. Aceste corpuri decăzute manifestă odată în plus slăbiciunea pe care personajele o întreţin. Corpul se scurge în sine şi dincolo de sine, cotropit de spaţiu, absorbit de pământ, fixat într-un spaţiu care-l paralizează, eliberat de şi în imagine. În mod precis această imagine excede spaţiul material al scenei şi deplasează linia de plutire, neîncetând să delimiteze zonele de reprezentare. Corpul se deplasează, deci, suspendat, pierzându-şi astfel limitele obişnuite. Defecţiunea corporală a personajului beckettian se exprimă mai degrabă prin incontinenţă; diverse umori care „scapă": sudoare, muci, sânge, urină… Dacă teatrul lui Jean-Paul Sartre[16]

---

[16] Jean-Paul Sartre (1905-1980) a fost un filozof francez, reprezentant al existențialismului, scriitor, jurnalist și militant social. A influențat profund generația care i-a urmat, în special tineretul din perioada de după cel de-Al Doilea Război Mondial, nu doar prin filozofia și opera sa literară, ci mai ales ca intelectual angajat. Diversele sale angajamente sociale sunt inseparabile de gândirea sa filozofică. În anul 1964 refuză Premiul Nobel pentru literatură: „Vă asigur mai întâi, Domnule secretar, de profunda mea stimă pentru Academia Suedeză și premiul cu care ea a onorat atâția scriitori. Cu toate acestea, din niște motive care îmi aparțin și din altele care sunt mai obiective, doresc

prezenta şi el, cu insistenţă, fluxul şi descompunerile cărnii, Beckett integrează aceste stări într-o gândire dramaturgică. Vâscozitatea şi putreziciunea care caracterizează atmosfera din piesa lui Jean-Paul Sartre *Muştele* sunt doar în imaginile discursului. Iar numeroasele metafore şi hiperbole care descriu agresiunile suportate de corp sunt susţinute de un releveu moral, sunt perspectiva unui corp omenesc care are toate șansele să se reinventeze. Beckett, în schimb, menţine această evidenţă până la capăt, o înscrie într-un proces strict teatral. Corpurile sunt prezente, metodic, în această mişcare a declinului lor. Iar această decădere se înscrie uneori în interiorul experienţei reflexive a personajului care simte – cu toate simţurile sale – că îi dispare corpul, reiterând până la obsesie ba închiderea şi deschiderea ochilor, ba împreunarea şi separarea mâinilor şi a buzelor etc. etc. La urma urmei, Hamm se simte gol, golit, dezarticulat, precum câinele său de pluş căruia îi lipseşte sexul şi o lăbuţă, Winnie enumeră ceea ce poate vedea dincolo de corpul său şi-şi umflă obrajii în zadar: „un nimic pe frunte… o sprânceană… imaginaţia poate…” Paralizia şi orbirea îi condamnă la a-şi imagina corpurile. Chiar şi acest efort nu conduce decât la fragmentări, la dezmembrări, pe scurt la imposibilitatea de exprimare a întregului, a unităţii părţilor. Beckett lucrând cu o acuitate şi o violenţă extreme la problema „punctului de vedere” şi al vizibilităţii, manifestează prin spectacular incertitudinea corpului şi vocaţia sa de a se metamorfoza. La drept vorbind, carnea personajului face corp comun cu decorul, luându-şi de aici substanţa. Corpul personajului se dezagreghează şi-şi reduce prezenţa la niște resturi, la ceea ce rămâne: evenimentul unei bateri de inimă sau acela al unui deget care se mişcă etc. Corpul se reduce la această prezenţă aparent neglijabilă. Astfel, întreprinderea beckettiană demontează antropomorfismul teatrului şi dizolvă personajele, împingându-le progresiv la indeterminare. Beckett a fost asociat de multe ori cu pictorul englez Francis Bacon în ceea ce reprezintă tratamentul corpurilor supuse torsiunilor de tot felul. Beckett invită spectatorii să aibă o privire clinică asupra acestei evidenţe care menţine cea de a treia dimensiune a reliefului, ca un rest care continuă să se descompună.

Brutalizat, descompus, redus, corpul rămâne, în ciuda tuturor, pe scenă. Iar deformările sale, prăbuşirile şi descurajările sale îi dau, de cele mai multe ori, o şi mai puternică intensitate. Este oare o proprietate a imaginii aceea de a exalta obiectul pe care îl prezintă, chiar dacă îl distruge? Poate! Istoria reprezentării occidentale a corpului omenesc, face posibilă o instituire simbolică a subiectului. Imaginea corpului său autorizează omul să-şi reprezinte unitatea şi puterea. Încă din perioada clasicismului, au fost constituite ştiinţe şi tehnici care să reglementeze

să nu figurez pe lista laureaților posibili, și nu pot și nici nu vreau, nici în 1964, nici mai târziu, să accept această distincție onorifică.”

viaţa şi reprezentarea corpului. Imaginea a căpătat, astfel, calităţi ortopedice, pe măsură ce ea a devenit mai pozitivă şi mai normativă.

Pe de altă parte modernitatea teatrală pune mai atent în balanță reprezentarea ființei în spațiul scenic. Experiențe de tot felul fac ca această temă a reprezentării versus imaginarea trupului să fie mereu prezentă, chiar dacă publicul nu are știință de toate aceste dezbateri estetice. Oricât de „școlit” ar fi, publicul rămâne, în cele mai multe cazuri, conservator, rămâne fidel propriilor porniri și comodități, încearcă să-și ducă până foarte departe dorința de a evada în imaginarul propriu propus de artele pe care le frecventează, dintr-o lume din ce în ce mai aglomerată, mai accelerată, mai agresivă. În acest context teatrul pare să câștige, dincolo de proprietățile sale estetice, dimensiuni sociale așa cum se pare că a fost la începuturile sale.

Am amintit mai sus de „revolta” lui Antonin Artaud. Contemporanii săi nu au simțit-o, nu au reacționat imediat, chiar dacă li s-a părut o temă de reflecție. Ecourile revoltei sale s-au amplificat după moartea sa (izolat și neînțeles într-un ospiciu…), devenind una dintre cele mai seducătoare teorii teatrale de la jumătatea secolului trecut.

Scria astfel în *Le théâtre et son double*:

„Dacă ajungem să nu atribuim artei decât o valoare de agrement și de relaxare și să o menținem într-o utilizare pur formală, aceasta nu are nicio legătură cu valoarea sa profund expresivă. Aceasta este doar infirmitatea spirituală a noastră, a Occidentului, care prin excelență este locul în care s-a putut confunda arta cu estetismul, cu credința că ar putea exista o pictură care să nu servească decât pictatului, un dans care nu ar fi altceva decât o plastică a mișcării, ca și cum s-ar fi vrut separarea formelor artei, ruperea legăturilor cu toate atitudinile mistice la care s-ar putea ajunge prin confruntarea cu absolutul.

Se înțelege, deci, că teatrul, în măsura în care rămâne închis în limbajul său sau în corelație cu el, trebuie să o rupă cu actualitatea, obiectul său nefiind rezolvarea conflictelor sociale sau psihologice, nici de a fi teren de luptă al pasiunilor morale, ci de a exprima obiectiv adevărurile secrete, de a scoate la lumină prin gesturi active această parte de adevăr ascunsă sub forme în întâlnirile lor cu Devenirea.

A face lucrul acesta, adică a lega teatrul de posibilitățile de expresie prin forme și prin tot ceea ce este gest, zgomot, culoare, plastică, înseamnă a-l reîntoarce la destinația sa primordială. Înseamnă a-l repune în dimensiunea sa religioasă și metafizică, a-l reconcilia cu Universul…

Cuvântul nu este folosit niciodată în teatrul occidental, decât pentru a exprima conflicte psihologice proprii omului și situației sale în actualitatea cotidiană a vieții. Cuvântul articulat se justifică prin conflictele sale, dar, fie că ele rămân în domeniul psihologic, fie că îl abandonează pentru a reveni la cel social, drama își va păstra mereu un interes moral, prin felul în care conflictele sale vor ataca și dezagrega caracterele. Întotdeauna va exista un domeniu în care intervențiile verbale vor avea cea mai

importantă parte. Dar aceste conflicte morale, prin chiar natura lor, nu au deloc nevoie de scenă pentru a se rezolva!

A face să domine pe scenă numai și, uneori exclusiv, limbajul articulat sau exprimarea prin cuvinte în defavoarea expresiei obiective a gesturilor și a tot ce tulbură spiritul prin intermediul simțurilor în spațiu, înseamnă a întoarce spatele necesităților fizice ale scenei și a te revolta împotriva posibilităților sale."

„Superbă revoltă!" – avea să exclame Eugenio Barba într-un dialog cu maestrul său, Jerzy Grotowski.

Iar excepționalul arhitect și scenograf Adolphe Appia, pe care Gordon Craig și Jacques Copeau îl socoteau „genial", scrie la rându-i în cartea sa *L'oeuvre d'art vivant*, apărută concomitent la Geneva și Paris în anul 1921:

„În spațiul «inform și vid» actorul reprezintă cele trei dimensiuni; el este plastic și astfel ocupă deja un fragment al spațiului prin aceea că-i impune forma sa. Dar actorul nu este o statuie; dacă este plastic, el este totodată și viu, iar viața lui se exprimă prin mișcări; el ocupă spațiul nu numai prin volumul său ci și prin mișcare. Corpul, singur în spațiul nemărginit, măsoară acest spațiu prin gesturile și evoluțiile sale; sau, mai precis, el pune astfel stăpânire pe o porțiune de spațiu, o limitează și o condiționează. Fără actor spațiul redevine infinit și ne scapă. În acest sens corpul lui creează spațiul."

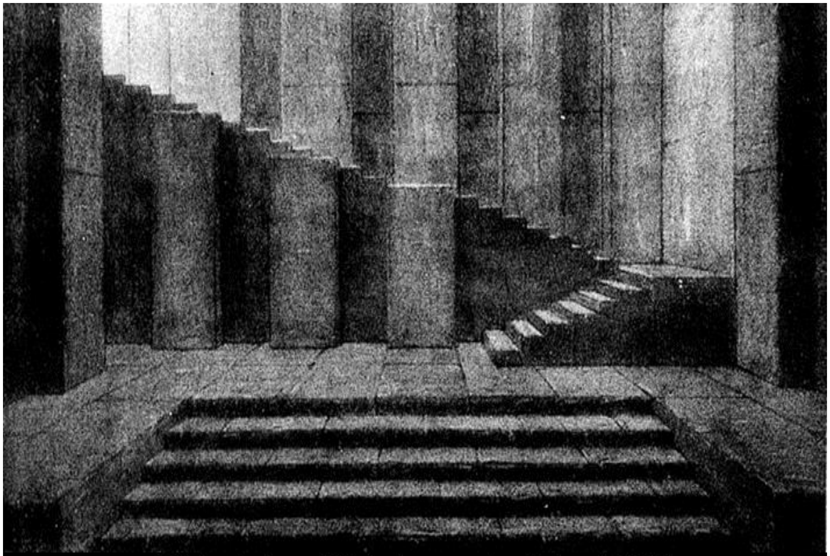
Adolphe Appia • schiță de decor pentru „Orpheus" (1913)

Iar, ca un ecou, vine această afirmație a lui Mircea Eliade din chiar primele pagini ale monumentalei sale cărți *Istoria credințelor și ideilor religioase*: „…spațiul se lasă organizat împrejurul corpului omenesc" (Eliade, 1991a).

Aceste teorii (ale lui Artaud, Grotowski, Brook, Appia ș.a.) care propuneau insistent o analiză și o reevaluare a prezenței în spațiul teatral a trupurilor actorilor m-au ajutat să regândesc multe dintre proiectele teatrului meu. Astfel încât, pe la mijlocul anilor optzeci ai secolului trecut am luat în serios un alt gen teatral pe care eu și actorii mei îl „profesam” pentru prima dată în România: teatrul de gest. Și nu era vorba aici de forme hibride, care la vremea aceea abia înmugureau la noi, de tip teatru-dans, sau de dansul contemporan, euritmie ori chiar pantomimă etc., ci de teatrul gestual, acel teatru care nu înlocuia cuvintele dramei ci făcea ca drama însăși să fie chiar trăită în fața publicului fără ajutorul cuvintelor, spectacolul gestual fiind însoțit pe alocuri sau în totalitate de sunete și muzică scrise special pentru acesta.

Atât de inedit (insolit, aș zice) a părut acest nou gen de spectacol teatral, încât în momentul în care unul dintre importanții critici români de teatru ai secolului XX (e vorba aici de Valentin Silvestru) a premiat spectacolul meu de teatru de gest *Meșterul Manole* l-a numit, spre hazul multora din sală, spectacol de… pantomimă!

Am „scris” și regizat câteva spectacole de teatru de gest. Toate având un impact incredibil asupra publicului de pretutindeni. Trei dintre acestea au fost, însă, unanim apreciate de-a lungul timpului. Este vorba de *O tăcere asurzitoare* (spectacol care a avut premiera chiar în timpul ultimului congres al P.C.R.), *Născut viu/Born alive* și *Meșterul Manole*, spectacole care au avut premiera în anii nouăzeci ai secolului trecut.

Este greu de descris un astfel de spectacol pentru că el presupune, ca și în cazul filmului, un scenariu, un decupaj, indicații de mișcare, de reacție, de sunete, de relații între personaje, între personaje și spațiu, între personaje și obiecte, între personaje și muzică etc. etc. Antropologul francez François Laplantine[17] chiar afirmă în cartea sa *Descrierea etnografică* faptul că „descrierea fixează timpul într-un prezent definitiv și imobilizează vederea în spațiu. Este un fel de povestire oprită, o revenire asupra momentului, constituind o sfidare a fluxului temporalității, presupune folosirea exclusivă a prezentului în textul descriptiv având rolul de a întări – dacă mai era nevoie – o operație care ține de o expunere în spațiu, iar nu de o derulare în timp” (Laplantine, 2000). Reguli respectate cu strictețe în manuscrisele mele ale acestor spectacole; texte în care trebuia să armonizez indicații tehnice inechivoce (lumini, sunet, mișcare, obiecte și manipularea lor, decoruri etc.) cu „precizări” aproape poetice ale stărilor personajelor în

---

[17] François Laplantine, născut în anul 1943, este un antropolog francez, profesor universitar emerit. A susținut o teză de doctorat în filosofie la Universitatea Paris-X-Nanterre în anul 1969, cât și o altă teză de doctorat în domeniul antropologiei la Universitatea Paris 5 în 1982, după care se consacră carierei universitare la Universitatea Lumière Lyon 2. A condus Departamentul de Antropologie al acestei universități între anii 1987 și 1994, în acest timp participând și la crearea Centrului de Cercetări și Studii Antropologice (CREA) în anul 1991.

momentul dramatic respectiv. Din această pricină, a descrie o astfel de întreprindere scenotehnică este dificil și greu de perceput de cei de dinafara actului teatral.

Am fost întrebat în repetate rânduri, cu diferite ocazii (dialoguri, interviuri, colocvii) care este secretul realizării unui asemenea spectacol. (Era ca și cum Picasso ar fi trebuit să explice, de exemplu, de ce în unele picturi ale sale femeia are două sau chiar trei nasuri...) Am constatat că niciodată nu am spus esențialul. Chiar mie îmi scăpau – atunci când răspundeam la întrebări – detalii sau chiar lucruri importante tocmai pentru că am avut mereu impresia că trebuie să-mi apăr spectacolul, că trebuie să mai dau niște explicații, că trebuie să mai fac lumină în lumea semnelor mele... În același timp, însă, o afirmație se auzea din ce în ce mai des – în diferite expresii – „am înțeles atât de puțin dar atât de mult m-a vrăjit!" Și aici îmi amintesc de o asertiune a poetului Nichita Stănescu (e-adevărat, e multă încărcătură poetică în ea, dar cât adevăr!): „Nu trebuie mai ales să înțelegem, – / trebuie mai ales să fim!" („Pean"). Deci nu înțelesul celor privite ar fi esențial ci (mai ales) trăirea „pe viu", fazarea cu actul, cu întâmplarea, cu metafora izvorâtă din imaginea teatrală. De câte ori evoc aceste versuri ale poetului, mi-aduc aminte de o întâmplare (aș spune și de data aceasta) exemplară. Am jucat spectacolul de teatru de gest *Meșterul Manole* în fața unor tineri laureați ai unui important concurs de poezie. Sala era plină de un public oarecum „pestriț" format din aceștia, prietenii, părinții, profesorii invitați de ei la eveniment ș.a. În bunul obicei al Teatrului Equinox, la final am invitat spectatorii la un mic colocviu după o scurtă pauză. Nu mică ne-a fost mirarea când, la întoarcerea din pauză, sala era la fel de plină. Am propus discuții dar nimeni nu a rostit vreun cuvânt. Spectatorii ne priveau, cu o anume curiozitate, actorii ieșiți acum din

costumele de spectacol, dar stând în interiorul decorului (biserica ridicată după atâtea zbateri ale meșterului) rămas așa de la finalul spectacolului și nu spuneau nimic. Pur și simplu! Doar că, la un moment dat, un tânăr (astăzi un poet cunoscut undeva, prin Canada) s-a ridicat șovăind ca și

cum n-ar fi vrut să deranjeze atmosfera aceea și a spus rar, răspicat următoarele memorabile (pentru mine și actorii mei) fraze: „În primele cinci minute din spectacol am încercat să identific fiecare semn, fiecare simbol, să-mi traduc semnificația fiecărui gest, a fiecărei imagini și mi-am dat seama deodată că dacă o să continui așa o să-mi explodeze creierul. Și-atunci am oprit instinctiv mecanismul acesta al traducerii și m-am lăsat purtat de spectacol. Și deodată totul avea înțeles, totul avea rost...”

Mi-am dat seama la un moment dat că teatrul acesta pe care-l practicam noi, trecea dincolo de o graniță, de un fel barieră creată tocmai de obișnuințele de fiecare zi pe care le aplicăm fără să vrem tuturor lucrurilor, așa cum am „înțeles” atunci și de atunci, că spectacolul nu-mi mai aparține, că fiecare a văzut acolo propriul său spectacol, propria sa reprezentare care se baza pe propunerea mea...

Astfel încât mi se par mai relevante opiniile celorlalți despre acest „fenomen” teatral, așa cum l-a denumit, pe la jumătatea anilor optzeci ai secolului trecut, dramaturgul Dumitru Solomon.

S-a scris, la vremea respectivă, destul de mult despre această aventură a mea și a teatrului meu. Mă limitez să citez[18] doar câteva dintre opiniile avizate ale unor intelectuali, mulți din lumea teatrului, care au văzut aceste spectacole.

„Este de-a dreptul surprinzător să constat că spectacolul «Meşterul Manole» a rămas la fel de proaspăt în intenţiile sale, la fel de percutant în forma şi spiritul său. ...Un lucru important este demn de reţinut: ataşamentul cu care regizorul şi actorii Teatrului Equinox urmăresc, programatic, aceste reevaluări ale marilor mituri româneşti, dar şi atitudinea relaxată în faţa a ceea ce aş putea numi «gestualitate arhetipală», cu care este instrumentată aici imaginea teatrală…”

Victor Parhon (critic teatral)

„Emoţionant, amuzant, extraordinar de concis, spectacolul «Născut viu», semnat de Mihai Vasile şi interpretat de Teatrul Equinox are, mai întâi de toate, meritul de a fi adevărat. Acest spectacol tragic are rădăcini într-o realitate trăită. Este ca un strigăt de libertate. Trezeşte în noi, în profunzime, ceva adormit de mult.”

Edithe Neimane (regizor – Letonia)

„Parafrazând cele spuse de Roger Caillois se poate spune că spectacolul «O tăcere asurzitoare» are drept material «ceea ce este, în mod real, important în viaţă, altfel spus – lumea sentimentelor şi a îndatoririlor care sunt o proprietate comună, începând de la admirarea nedisimulată a firului de iarbă şi până la teama

[18] Mihai Vasile, *În căutarea armoniei pierdute*, Editura Karta-Graphic, Ploiești, 2016.

de moarte.» Evoc toate acestea datorită faptului că regizorul Mihai Vasile, în generalizările sale, uneşte de o manieră remarcabilă aceste două sfere: cea a experienţei şi cea a reflectării. Acestui principiu îi aparţine o manieră clară de a-şi formula gândurile, bazate pe conştiinţa activităţii unui semn izolat în spaţiu. Spaţiul astfel interpretat – acest «pretutindeni» sau acest «nicăieri» al alegoriei este, uneori, universul care există dincolo de simboluri. O astfel de poetică personifică în mod metaforic pasiunile, tendinţele şi presentimentele omului contemporan."

Rolf Schuster (regizor – Elveţia)

„Spectacolul «Meşterul Manole» al Teatrului Equinox ne-a impresionat. Da, acesta este teatru în adevăratul sens al cuvântului! Emoţie în stare pură, cu actori care joacă din profunzimea sensibilităţii lor, care poartă în priviri tot ceea ce cuvintele nu pot exprima."

Richard Finch (regizor – Marea Britanie)

„«Meşterul Manole», în excelenta viziune a Teatrului Equinox, a fost o revelaţie. Graţie acestei viziuni am fost mai aproape, senzorial vorbind, de o mare dramă, de o întâmplare cu iz mitologic care, descompusă în imaginile oferite de regizor şi actorii săi, a reuşit să aducă mitul mai aproape de noi."

Valentin Silvestru (critic şi istoric teatral)

„«Teatrul nu e nimic, dar se serveşte de toate limbajele: gesturi, sunete, cuvinte, focuri, strigăte, se regăseşte exact în punctul unde spiritul are nevoie de un limbaj pentru a-şi realiza producţiile sale», scria cândva Antonin Artaud. Teatrul pe care-l practică regizorul Mihai Vasile se înscrie cum nu se poate mai bine în această sugestie artaudiană iar recentul spectacol de teatru de gest «Meşterul Manole» nu este decât încă o confirmare a evoluţiei îndelungi şi constante, deopotrivă, a unui demers artistic consecvent cu sine. Dacă limbajul vorbit este absent din această punere în scenă, ca şi din multe altele ale lui Mihai Vasile, aceasta nu se datorează neîncrederii artistului în virtuţile cuvântului, ci unei atenţii îndreptate mai ales către puterea revelatoare a gestului, «instrument» cum nu se poate mai nimerit în explorarea unei teme mitice, chiar a unui mit – pentru noi – fundamental, cum este acela al meşterului Manole. «Arheologia» mitologică pe care o întreprinde regizorul reclamă recursul la gestul ritualic şi la un sunet pe măsură, într-un efort de reconstrucţie contemporană a unei sensibilităţi nu atât arhaice, cât arhetipale. Nimic – deci, «firesc» – în sensul convenţiei realiste –, în acest spectacol care începe într-un întuneric şi se sfârşeşte în altul, după ce se petrece într-un spaţiu scenografic delimitat cu precizia cu care augurii croiau în văzduh ancadramente pentru arătarea păsărilor vestitoare de ce va să vină."

Arthur Teodorescu (scriitor)

„Nu avem cunoştinţă că s-ar produce în altă parte din ţară ceva asemănător. Cu atât mai mult e bine ca «fenomenul de la Ploieşti» să fie cunoscut şi recunoscut în mişcarea noastră teatrală, pentru că el este semnificativ pentru ceea ce înseamnă o abordare modernă, novatoare a exerciţiului scenic."

Dumitru Solomon (dramaturg)

Am pus aceste spectacole în substanța unui alt proiect-program al teatrului meu, și anume „Teatrul poeziei”. Am considerat că spațiul spiritual deschis al unui astfel de spectacol este unul al metaforei prin excelență, mai ales că în cuprinsul acestui proiect se aflau deja, încă de pe la începuturile Teatrului Equinox, câteva spectacole de referință care se bazau – de data aceasta – pe creaţia literară a multor poeți: Mihai Eminescu, Nichita Stănescu, Victor Hugo, Geo Bogza, Magdalena Ghica, Lucian Vasilescu, Matei Călinescu, Roland Ménard, Jorge Luis Borges, Federico Garcia Lorca ş.a.

Descoperisem cu zeci de ani în urmă forţa extraordinară de evocare a poeticului translat în spaţiul scenei. Eram pe un teritoriu nesigur. Pe de-o parte mi se părea un pleonasm, atâta timp cât teatrul a fost de la începuturile sale poezie, pe de altă parte aveam acut senzaţia că teatrul modern se ferea de această idee a folosirii textului poetic în spaţiul scenic. Era şi nu era adevărat. Epoca modernă oferea destule exemple ale unei aglutinări de tehnici şi resurse de toate felurile. Teatrul devenise la sfârşitul secolului trecut un fel de burete absorbitor al tuturor experienţelor trăite, verificate sau eşuate ale artelor vecine cu el. Şi cu toate astea poezia era doar sugerată. Foarte rar cineva se încumeta să ia, de exemplu, poezia unui poet şi s-o transpună dramaturgic. Mă refer aici nu la cunoscutele recitaluri poetice sau chiar la acele spectacole în care poezia era înglobată, ca de exemplu în spectacolele de euritmie sau chiar în dansul contemporan etc., ci la ceea ce sugera textul poetic, adică la adevărate construcţii dramaturgice, cu replici, cu personaje distincte, unele chiar inventate de sugestiile textului etc. Desigur, aici este nevoie și de un alt... autor. Un autor al unui scenariu aproape cinematografic în care textele poetice să fie transferate într-un aşa-numit decupaj regizoral. Dar şi aici, în cazul meu, a intervenit această şovăială, această îndoială pe care am numit-o „mecanica trădării”. În fond ceea ce îmi propuneam eu era, de fapt, o „traducere”, care se supunea dictonului *traduttore-tradittore*. Şi nu se punea aici problema de a găsi acele texte poetice epice, cu desfăşurare dramatică, cu personaje şi replici, aşa cum se găsesc în marile literaturi ale lumii. Era vorba aici de ceva mult mai subtil, de o construcţie care pleca de la ceea ce sugera un text sau o grupare de texte poetice şi de a traduce toată această substanţă poetică în dramă. Am fost întrebat în nenumărate rânduri cum am creat aceste scenarii transformate apoi în spectacole. Mi-a fost totdeauna greu să răspund la aceste întrebări. Pentru că aventura aceasta este una personală, extrem de riscantă şi, aşa cum spuneam mai devreme, are alura unei trădări a poetului pe care-l translam în spaţiul teatral. Dar am avut întotdeauna la îndemână acest exemplu. Iată-l: lucram, pe la sfârșitul anilor nouăzeci ai secolului trecut, la scenariul unuia dintre spectacolele importante ale Teatrului Equinox. Se numea *La multă vreme după potop* şi se „sprijinea” pe teme, idei şi texte din creaţia lui Nichita Stănescu. Tot căutând acele texte care s-ar fi putut folosi într-o creaţie dramatică (este cunoscută „oralitatea” multora din textele sale) mă tot sâcâia un detaliu care era tot timpul în ceaţă, ca o nebuloasă, până când s-a relevat dintr-o dată.

Se vorbea tot timpul de un El, adică de un personaj care nu era de faţă niciodată. Surprins şi intrigat am reluat la lectură toate aceste texte şi am notat toate versurile în care apărea personajul respectiv. Am umplut câteva foi de hârtie cu aceste texte care, devenind replici, au creat un adevărat spectacol de tragedie antică. Iată-l mai jos în transcrierea iniţială care are alura unui poem de sine stătător:

– El este orb!
– El este mut!
– Regele păsărilor!
– Este surd!
– Este şchiop!
– Este nemâncat!
– Este nebăut!
– Este nedus!
– Este nenăscut!
– Este nefericit!
– Este nevăzut!
– Este neauzit!
– Este nepipăit!
– Este… nenăscut…

– Mie nu-mi spunea mare lucru ţipătul acela, îmi rămăsese ca un sunet oarecare. Dar el, el imediat şi-a dat seama. Lui, lui imediat i s-a vădit că era un geamăt uman…

– El îmi arată ce e mai frumos în el.
– Viaţa lui plăpândă mi-o arată.
– Viaţa lui străvezie mi-o arată.
– …dar nu-l vede nimeni.
– Unii nu-l văd pentru că nu au vedere.
– Alţii pentru că nu au inimă.
– Ceilalţi nu-l văd pentru că nu sunt.
– El apărea câteodată în felul tău de a merge.
– El cânta uneori în privirile tale când te uitai prin mine.
– El îţi prelungea uneori mâna.
– El întrerupea cu sinea sa orice altă mişcare.
– El face să nu mai fie ceea ce este.

– El schimbă totul în vedere.
– El leagănă moartea.
– Nimeni nu are nevoie de el!
– Dar fără el nu se poate!
– El ştie plânsul altora şi lacrima care li se cuvine…
– El a înnebunit!
– El a început să aibă aripi!
– El a spus apei de sub el că nu mai vrea să se oglindească în ea.

– El arăta cu degetul dar nu ştim ce arăta.
– Să ne fi vorbit, să ne fi cântat am fi ştiut poate…
– Să ne fi surâs poate am fi înţeles ceva…
– …Dar el arăta cu degetul şi noi n-am înţeles.
– De s-ar fi uitat cu ochii lui în ochii noştri…
– Dar el arăta cu degetul şi tot timpul în altă parte…
– Unii ziceau că el şchioapătă pentru că a fost lovit în gleznă!
– Alţii ziceau că el şchioapătă pentru că a mâncat mătrăgună!
– Unii ziceau că trebuie să fi fost cal!
– Alţii ziceau că el este lebădă!
– Alţii spuneau pur şi simplu: şchiopul dracului!

– Pe urmă nimeni n-a mai zis nimic…
– El însuşi nu mai era el…

Spus de un grup de şase actriţe, textul de mai sus aşeza poeticul în spaţiul pur al teatrului. Dar, oare, nu era lucrul ăsta o trădare a poetului care nu avea cum să-şi spună părerea, cum să fie sau nu de acord cu această operaţiune? Nici până astăzi (au trecut peste două decenii de atunci) nu ştiu cât de mare a fost impietatea comisă. Ştiu doar că publicul/publicurile au rezonat minunat la aceste spectacole după textele poetului Nichita Stănescu. Aşa cum, fără să-i dau de veste, am creat un spectacol de referinţă al teatrului meu după creaţia poetului Lucian Vasilescu.[19]

[19] Lucian Vasilescu (n. 1958, Ploiești) a fost ultimul dintre poeţii cenaclului „Universitas” care a debutat (în volum), în 1995, cu titlul provocator *Evenimentul zilei – un poem văzut de Lucian Vasilescu*, pentru care a primit Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti. Au urmat *Ingineria poemului de dragoste* şi *Sanatoriul de boli discrete* (ambele în 1996), care conturează câteva toposuri şi teme explorate şi în *Spirt. Muzeul întâmplărilor de ceară* (2000).

Prieten vechi şi admirator al Teatrului Equinox, Lucian Vasilescu a devenit în anii nouăzeci-două mii un poet extrem de important în literatura română. *Muzeul întâmplărilor de ceară* a fost cel mai important dintr-o serie de spectacole plecând de la textele sale. Încercam astfel, pe viu, ce poate însemna această „trădare", mai ales pentru că ştiam cât de exigent cu poezia sa este autorul. După premiera care a fost îndelung aplaudată de un numeros public, autorul, vizibil emoţionat, mi-a mulţumit pentru această translaţie…

…„mecanica trădării" – voi continua să numesc, totuși, acest proces anevoios, riscant şi, în acelaşi timp, creator…

Cele două mari proiecte ale mele și ale teatrului meu – „Teatrul mitologiei românești" și „Teatrul poeziei" – desfășurate de-a lungul a peste patru decenii, atât pe scenele teatrelor Equinox și Mythos cât și în spectacolele și atelierele pe care le-am ținut la sediu sau în alte teatre sau locuri „teatrale" la care am fost invitat, au presupus o căutare atentă și bine documentată a resurselor acestei arte, a ceea ce a însemnat ea de-a lungul mileniilor pentru oameni, a evoluției acestei arte și a ceea ce face ca acest univers să fie misterios și fascinant.

A trebuit să-mi asum riscul de a fi marginalizat și chiar ridiculizat de cei care încremeniseră teatrul în diorame de muzeu, a trebuit să exemplific cu propriul meu trup ipotezele

de lucru, să demonstrez cu propria-mi ființă vitalitatea gestualității dar și forța penetrantă, evocatoare a cuvântului, pentru ca apoi, cu actorii mei, să imaginăm și să construim un fel aparte de a face teatru... A trebuit să-mi petrec mult timp pe teren, acolo unde teatrul mai este încă viu în ritualurile care au mai rămas cât de cât corect performate, în biblioteci sau pe scenă, acolo unde a trebuit să construiesc nu numai teatre ci și actori care să înțeleagă pe deplin rostul lor în actul teatral...

* * *

> **Hamlet**: Să spui tirada așa cum am rostit-o eu, te rog. Cu limba curgătoare; dacă te apuci să răcnești așa cum fac unii actori de-ai voștri, mai bine pun pe crainicul cetății să-mi spună versurile. Nu spinteca prea tare aerul cu mâinile. Fii cât mai potolit. În mijlocul furtunii, al pasiunii, trebuie să cauți să păstrezi o măsură. Mă doare sufletul când văd câte un actor de-al vostru cu o perucă-n cap cum sfâșie pasiunea, făcând-o zdrențe, urlând ca un apucat și spărgând timpanele celor de la parter care, de cele mai multe ori, nu sunt în stare să prețuiască altceva decât gălăgia și scălâmbăiala. Pe unul ca ăsta aș pune să fie bătut cu biciul… Te rog, ferește-te de-astfel de lucruri.
>
> **Primul actor**: Îți făgăduiesc, stăpâne…
>
> **Hamlet**: Să nu fii prea molatec, totuși… Lasă-te călăuzit de bunul simț. Să potrivești fapta la vorbe și vorbele la faptă. Nu depăși măsura, fiindcă tot ce întrece măsura se abate de la scopul teatrului, care a fost de la început și până astăzi acela de a fi o oglindă a firii; de-a arăta virtuții adevăratele ei trăsături, păcatului să-i dai imaginea cu claritate, iar vremurilor și societății icoana și tiparul lor. Sunt actori pe care i-am văzut jucând și care-s lăudați prea tare. N-aș dori să spun vreo calomnie, dar care nu sunt nici la vorbă, nici chiar la înfățișare neam de creștin sau de păgân, nici chiar de om, umflați în pene și răcnind încât aproape mă făceau să cred că vreun cârpaci al Creațiunii i-a croit oameni și că au ieșit greșit! Atât de îngrozitor imită ei tot ce-i omenesc!
>
> **Primul actor**: Noi cred c-am îndreptat lucrul ăsta oarecum…
>
> **Hamlet**: Îndreptați cu totul și nu-i lăsați pe cei care fac pe clovnii să spună mult mai mult decât e textul. Sunt unii care se pornesc pe râs ca să stârnească râsul, deși-ntre timp e-o scenă importantă de-ascultat. Urât e lucru-acesta și-arată o jalnică ambiție la cel ce are un astfel de obicei… Mergeți și pregătiți-vă!…[20]

Și astăzi rămân extrem de valabile indicațiile lui Hamlet, spuse prima dată pe la anul 1600...

---

[20] William Shakespeare, *Hamlet,* Editura Univers, București, 1970, traducere de Vladimir Streinu.

Și astăzi teatrele lumii mai au, pe ici pe colo, rezistențe la ceea ce teatrul este sau poate fi: o „oglindă a firii”.

Și astăzi teatrul are nevoie, ca în atâtea rânduri în istoria sa, de o nouă reevaluare, de o nouă viziune, de o nouă privire critică.

Început în negurile timpului, ca o reacție la ceea ce oamenii își închipuiau ca fiind lumea de deasupra lor, cu tot arsenalul de zei, eroi, întâmplări, figurări de spațiu etc., teatrul a coborât încet-încet în cetate, i-a făcut pe oameni mai înțelepți, mai firești, mai liberi, le-a dat posibilități nebănuite de a evada în propria imaginație – un teritoriu infinit, aproape fără reguli și bariere, atât de la îndemână, atât de personal...

Închei această succintă dizertație cu o... deschidere, de fapt, către o altă ipostază, mai puțin relevată, a artei teatrului. Este vorba de ceea ce conține fabulos cartea lui Mircea Eliade, *Nouăsprezece trandafiri* – o mai veche și statornică obsesie personală. O temă reluată din ce în ce mai atent și insistent de către gânditorii de astăzi ai teatrului. Personajul principal – dramaturgul Anghel D. Pandele – spune la un moment dat mai tânărului său confrate: „Dragul meu, în zilele noastre, spectacolul este singura noastră şansă de a cunoaşte libertatea absolută şi acest lucru se va adeveri şi mai mult în viitorul apropiat. Precizez: libertatea absolută, pentru că n-are nimic de-a face cu libertăţile de ordin social, economic sau politic” (Eliade, 1991b).

Dar despre asta cât și despre multe altele cu un alt prilej...

* * *

Peter Brook scrie în prefața cărții sale *Points de suspension. 44 ans d’exploration théâtrale. 1946-1990* (Brook, 1992) această confesiune asupra căreia am reflectat îndelung în ultimele zeci de ani și care mi-a confirmat neliniștile dar și felul în care am considerat arta mea ca fiind necesară atât mie cât și celor cărora le era adresată:

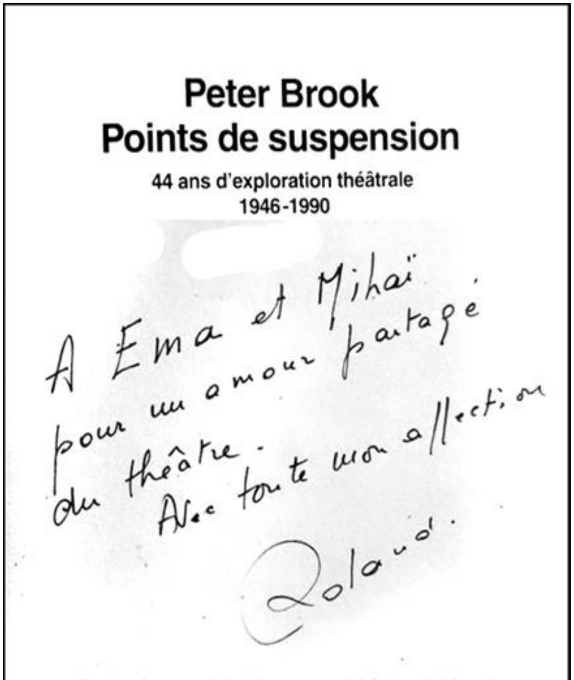

Dedicația actorului și dramaturgului Roland Ménard pe pagina de gardă a cărții prietenului său, Peter Brook

„N-am crezut niciodată într-un adevăr unic. Al meu sau al altora. Eu cred că toate școlile, toate teoriile pot fi utile într-un anume loc, la un moment dat. Dar cred că nu se poate trăi decât printr-o identificare pasionată și absolută cu un punct de vedere. Odată cu trecerea timpului, însă, pe măsură ce ne schimbăm, pe măsură ce lumea se schimbă, obiectivele variază și punctul de vedere se deplasează. Dacă consider eseurile pe care le-am scris, ideile emise într-un mare număr de locuri și în ocazii atât de variate, de-a lungul tuturor acestor ani, un lucru mă frapează: o anumită continuitate. Pentru ca un punct de vedere să fie de folos trebuie să i te consacri total, trebuie să-l aperi până la moarte. Totuși, în același timp, o mică voce interioară murmură: *Hold on tightly, let go lightly*."[21]

BIBLIOGRAFIE

Acterian, Haig, 1994, *Cealaltă parte a vieții noastre*, București: Institutul European.

Appia, Adolphe, 1921, *L'oeuvre d'art vivant*, Géneve/Paris: Edition Atar.

Appia, Adolphe, 1989, *Essays, Scenarios and Designs*, Umi Research Press.

Artaud, Antonin, 1981, *Le théâtre et son double*, Paris: Gallimard.

Brook, Peter, 1992, „L'obscur pressentiment" [Obscurul presentiment], în *Points de suspension. 44 ans d'exploration théâtrale. 1946-1990*, Paris: Seuil, pp. 15-18.

Eliade, Mircea, 1991a, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, București: Editura Științifică, traducere de Cezar Baltag.

Eliade, Mircea, 1991b, *Nouăsprezece trandafiri*, București: Editura Românul.

Fret, Jaroslaw et Michel Mastowschi, 2013, *L'anthropologie théâtrale selon Jerzy Grotowski*, Paris: Editions de l'Amandier.

Grotowski, Jerzy, 2014, *Teatru și ritual. Scrieri esențiale*, București: Nemira, traducere de Vasile Moga.

Laplantine, François, 2000, *Descrierea etnografică*, Iași: Polirom, traducere de Elisabeta Stănciulescu și Gina Grosu.

Tonitza Iordache, Mihaela și George Banu, 1975, *Arta teatrului*, București: Editura Enciclopedică.

---

[21] În originalul francez al acestei cărți, atât Peter Brook cât și cei care au redactat-o (nume importante ale teatrului francez), Nina Soufy, Georges Banu, Marie-Hélène Estienne au lăsat această „zicală" în limba engleză, pentru că în limba franceză, ca și în limba română, nu există un corespondent al acesteia. S-ar putea traduce prin expresia latină „festina lente" – „grăbește-te încet", dicton atribuit împăratului roman Augustus, care ar vrea să spună cu alte cuvinte că rezultatele bune se obțin fără a te pripi. Dar ar putea părea ușor distorsionat, astfel încât o traducere cât de cât posibilă ar fi aceea că un punct de vedere ar trebui apărat strașnic dar, în expimarea lui, trebuie să o iei ușor, cu băgare de seamă.

Vasile, Mihai, 2016a, *Mic dicționar de termeni teatrali* (Ediția a patra), Ploiești: Editura Mythos.
Vasile, Mihai, 2016b, *În căutarea armoniei pierdute*, Ploiești: Editura Karta-Graphic.
Vulcănescu, Romulus, 1944, *Fenomenul horal*, Craiova: Editura Ramuri.
Le Théâtre, 1995, Paris: Bordas.
O trilogie antică. Caietul de sală al spectacolului, Teatrul Național București, stagiunea 1990-1991.
Teatrul Equinox Ploiești. Starea de a fi (Album monografic), 2013, Ploiești: Editura Libertas.

Note:

• Ilustraţiile fac parte din colecţia autorului.

• Atașat copertei a III-a a Anuarului se află un DVD care conține filmul „Cealaltă parte a umbrei" cu secvențe din spectacole care au fost amintite în textul de mai sus (*VIA LVCIS*, *Meșterul Manole*, *TORNA UMBRA* și *Măreția frigului*)

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 5 (2019)

Ioana-Ruxandra Fruntelată
i.fruntelata@yahoo.com

Monografiile în interpretarea etnologică*

Coordonate culturale ale conceptului de „monografie"

La origine, monografia este o scriere care tratează exhaustiv (atât cât este posibil acest lucru) un subiect circumscris spațial și etnic, explorându-i devenirea și manifestările. Fără îndoială, dacă ne raportăm la primele scrieri considerate „monografii", înțelegem că factorul uman sau mai precis, umanitatea adaptată la un anume tip de locuire și viețuire împreună este aceea care justifică interesul autorilor ce alcătuiesc astfel de opere. De asemenea, primele monografii au intenție politică, de descifrare a „neamului străin" cu scop de apărare și cucerire, valoarea antropologică, de cunoaștere a Celuilalt, fiind, mai degrabă, adăugată de receptarea lor modernă. De exemplu, *Despre originea și țara germanilor* a lui Tacitus este opera unui istoric și om politic roman care trăiește într-o epocă în care germanii constituiau cel mai redutabil adversar extern al Imperiului Roman, un imperiu aflat încă în plină înflorire la finalul secolului I *p. Chr*. În același timp, așa cum s-a remarcat, scrierea lui Tacitus are certe valențe etnografice (Lascu, 1958a: XII-XV), astfel încât o putem considera un model *avant la lettre* al monografiei de gen și din această perspectivă, ni se pare util să zăbovim în rândurile următoare asupra surselor și conținutului ei.

Sursele probabile de informare despre germani ale lui Tacitus au fost orale: relatările aflate de la ofițerii romani care staționaseră în garnizoane germane; relatările negustorilor care veniseră în contact cu germanii; informațiile aflate de la prizonierii germani de război aduși la Roma după încheierea luptelor; în fine, poate chiar experiența personală a autorului, în a cărui biografie există o perioadă necunoscută, între anii 90 și 94, când se presupune că ar fi fost guvernator al Galliei belgice, provincie vecină cu Germania, poziție care i-ar fi permis să culeagă informații utilizate ulterior în monografie (*idem,* 1958b: 94).

---

* Textul de faţă reia, cu unele completări, articolul apărut prima dată în *Studii de etnologie. In honorem prof.univ.dr. Ilie Moise,* coordonator: Andreea Buzaș, Editura Etnologică, București, 2018 (Ioana-Ruxandra Fruntelată, „Monografiile în interpretarea etnologică", pp. 299-313). Îi mulţumesc lui Sebastian Ştefănucă pentru completările sugerate.

În ceea ce privește conținutul operei, acesta pare a fi o însumare de informații și observații înlănțuite în stilul concis și foarte expresiv caracteristic marelui istoric. Impresia care se degajă în urma lecturii este una de prospețime și soliditate, tipică pentru formația retorică și metoda de lucru a lui Tacitus, care se simțea obligat, atunci când prezenta faptele, să examineze toate izvoarele posibile, să prezinte informațiile contradictorii despre același fapt (în caz că găsea astfel de informații) și să-și expună și propria opinie despre subiect (*idem,* 1958a).

Iată, pe scurt, ce aflăm din opera lui Tacitus despre „țara germanilor”: limitele ei geografice, apele care îi scaldă pământurile, originea locuitorilor, un „mit fondator” (din „cântecele lor vechi, care e singurul fel de pomenire și de izvod la dânșii”), care le sunt neamurile și etnonimele, cu variante, relațiile lor cu lumea greacă, înfățișarea lor fizică, date despre relief, climă și resurse naturale, informații despre „mentalitatea economică” (spre deosebire de romani, nu pun preț pe argint și aur), apoi despre înzestrarea și tactica lor militară și despre „onoarea” în război. Textul se referă și la ierarhiile de putere, la comportamentul familiilor de războinici, la atitudinea față de femei, la religie (numele zeilor, elemente de cult, practici divinatorii), la legile pământului (judecăți și pedepse), se revine la ierarhiile de putere, după care se vorbește despre ocupații, locuirea rurală, port, relații de familie, educația copiilor, norme de reglementare a conflictelor, ospitalitate, viața cotidiană, alimentație, jocuri și competiții, condiția sclavilor, proprietatea asupra pământului și cultivarea ogoarelor, ritul funerar. În partea finală, se prezintă populațiile diferite, cu subdiviziunile, aculturațiile și mișcările lor. Ultima frază este lămuritoare pentru raportarea autorului la adevărul faptelor relatate: „Încolo, ce se mai spune sunt numai povești: că helusii și oxionii ar avea chip și față de om, dar trup și mădulări de fiară, lucru pe care neputându-l adeveri, îl voi lăsa și eu nelămurit” (*idem,* 1958b: 103-127).

Dacă literatura canonică a Evului Mediu european păstrează cu fidelitate (retorică, stilistică, mitografică) modelele Antichității, încercând să reconcilieze tradiția „păgână” cu valorile creștine, odată cu epoca marilor descoperiri geografice, europocentrismul se confruntă cu alteritatea și apare nevoia cunoașterii străinului generic, nu pentru a-l înțelege, ci pentru a-l converti și a-l supune. O mostră foarte interesantă de scriere despre populațiile exotice din „Lumea Nouă” este cea a lui Garcilaso de la Vega, fiul căpitanului spaniol Sebastián Garcilaso de la Vega şi al prinţesei incase Chimpu Ocllo, născut la Cuzco şi educat de iezuiţi. Cronica lui, cuprinzând informații despre cucerirea imperiului incas de către spanioli în secolul al XVI-lea și având avantajul de a prezenta relațiile dintre cuceriți și cuceritori din perspectiva unui *insider-outsider* cu o certă vocație de „traducător cultural”, apare în 1609 (vol. I) şi 1617 (vol. II) (Vega, 1974).

Aparținând inițial istoriei și devenind un auxiliar politic indispensabil pentru așa-numita „antropologie colonială”, „genul” monografic va fi împrumutat, de-a lungul timpului, și de alte științe, ajungând să desemneze orice scriere care se raportează la un subiect din cât mai multe

puncte de vedere. Putem consulta, astfel, în prezent, pe lângă monografiile „istorico-etnografice”, o serie de scrieri intitulate „monografii” și dedicate unui autor sau unei opere, citim monografii dialectale, monografii ale unei instituții ori ale unei reviste, monografii tematice, monografii „sociologice” și chiar monografii „contabile” (în economie).

În general, privim monografia etnografică, etnologică sau antropologică ca pe o descriere detaliată a unui subiect bine delimitat, ceea ce, aparent, o așază pe o poziție inferioară interpretării, care ar impune ridicarea datelor în concept, surprinderea liniilor ordonatoare ale faptelor și a articulațiilor dintre ele, identificarea schimbărilor care explică de ce lucrurile sunt într-un anumit fel și cum au ajuns ele să fie așa, pentru a parafraza o bine cunoscută frază despre metoda etnologiei formulată de Boas[1]. Cu toate acestea, monografiile au fost și rămân „scriitura” etnologică/ antropologică prin excelență, consacrată ca atare începând de la Bronislaw Malinowski, părintele funcționalismului, care impune, prin lucrările lui[2], ideea că un antropolog trebuie să descrie exhaustiv și detaliat viața unui grup restrâns și omogen de indivizi (trib, clan), familiarizându-se, prin muncă de teren de lungă durată, cu punctul de vedere al membrilor grupului asupra culturii lor[3]. „Studiul monografic își află justificarea într-un proiect intelectual cu vocație generală: chiar dacă accentul este pus pe un grup bine delimitat, cercetarea nu vizează atât de mult obiecte empirice anume, cât problematici antropologice” (Géraud *et al.,* 2001: 30). Aceste problematici se modifică în timp și reflectă schimbările din teoriile etnologice/antropologice: Edward E. Evans-Pritchard (1940) consideră că antropologia socială nu trebuie să se ocupe exclusiv de „triburi”, „clanuri” şi „clase de vârstă” (engl. *age-sets*), ci şi de populaţii care fac parte dintr-un stat modern şi interacţionează cu instituţiile acestuia[4]; Robert Redfield teoretizează, în lucrarea lui din 1956

---

[1] Pentru a nu pierde din vedere nuanțările din enunțul antropologului „culturalist” american, reproduc citatul la care am făcut referire: “First of all, the whole problem of cultural history appears to us as a historical problem. In order to understand history it is necessary to know not only how things are, but how they have come to be. In the domain of ethnology, where, for most parts of the world, no historical facts are available except those that may be revealed by archaeological study, all evidence of change can be inferred only by indirect methods. Their character is represented in the researches of students of comparative philology. The method is based on the comparison of static phenomena combined with the study of their distribution” (Boas, 1920: 314-315).

[2] În special prin *Argonauts of the Western Pacific. An Account of Native Enterprise and Adventure in the Archipelagoes of Melanesian New Guinea,* publicată pentru prima dată la Londra în 1922, carte pe care autorul ei o consideră o „monografie”, repetând acest cuvânt în studiul introductiv.

[3] Prima monografie construită explicit ca o descriere etnografică din interior a unei societăți tradiționale este însă cu mult anterioară funcționalismului: anume, *The League of the Ho-de-no-or-nee or Iroquois,* cartea lui Lewis H. Morgan din 1851 despre o comunitate nativ-americană (Bălan, 2011).

[4] E. E. Evans-Pritchard, *The Nuer. A Description of the Modes of Livelihood and Political Institutions of a Nilotic People*. Este interesant de remarcat faptul că, în vreme ce B. Malinowski îşi defineşte cartea despre populaţiile pacifice drept „monografie” încă din introducere, cuvântul „monografie” nu apare în indexul volumului lui E. E. Evans-

despre „comunitatea mică”[5] de nativi Maya din satul Chan Kom (Yucatan, Mexic), valoarea monografiei ca obiect și metodă a antropologiei culturale, afirmând că astfel de mici comunități, abordate holistic, constituie modele ale umanității în ansamblu (Redfield, 1960); publicând monografia unui sat al populației Ndembu, din zona central-sudică a Africii (*Schism and Continuity in an African society*, 1957), Victor Turner este interesat, inițial, de rolul relațiilor de rudenie în constituirea satului, apoi descoperă importanța ritualului și a magiei și începe să descifreze „simbolismul” riturilor Ndembu (Turner, 1967: 1-3); antropologul britanic Nigel Barley trimite la tipar, în 1983, monografia unei alte populații africane *(Symbolic Structures: An Exploration of the Culture of the Dowayos*), sub forma unui discurs savant, marcat de structuralismul lui Lévi-Strauss, dar o dublează cu o narațiune la persoana întâi despre experiența de cercetare *(Adventures in a Mud Hut: An Innocent Anthropologist Abroad*, apărută în același an), în care antropologul apare umanizat, revelându-și slăbiciunile și eșecurile (Tedlock, 1991); începând cu anii 1990, monografiile se confruntă cu dizolvarea comunităților așa cum erau ele înțelese în epoca pre-globală și antropologii (de exemplu, Harri Eglund în *Prisoners of Freedom*, o lucrare din 2006 despre populația din Malawi în era „transnațională” a drepturilor omului și a ONG-urilor) formulează discursuri postmoderne despre „formațiuni intermediare de putere” ori despre „para-infrastructuri” ce ilustrează reacții informale la tensiunile politice din societatea contemporană (Biehl și McKay, 2012).

Diversitatea scrierilor care, în prezent, sunt așezate în categoria monografiei ne permite să desprindem trăsăturile definitorii ale acesteia: tratarea unui singur subiect din mai multe perspective, dintre care este obligatorie cea istorică (diacronică), pe baza unei cunoașteri aprofundate și a unei documentări cât mai complete, integrate sintetic într-o narațiune coerentă care să contureze un tablou general, dar, în același timp, detaliat, precis și dinamic al devenirii respectivului subiect. Observăm că această „monografie ideală” nu implică doar un demers descriptiv, de înseriere de informații, ci și o viziune de ansamblu asupra subiectului, imposibilă în absența unei interpretări orientate spre o anumită finalitate, afirmație cvasigenerală în bibliografia anilor 2000 despre valoarea interpretativă a metodei monografice („etnografice” sau a „descrierii

---

Pritchard despre o etnie sud-africană (nuerii). Acesta e mai preocupat să descifreze „relaţii” şi „situaţii sociale” decât să înţeleagă „viziunea despre lume” a comunităţilor pe care le-a cercetat.

[5] Marin Constantin notează că Marcel Maget a definit, în 1955, conceptul de „comunitate de intercunoaștere”, care poate fi considerat „complementar” celui de „comunitate mică” al lui Redfield. Pentru cercetătorul francez, în „comunitatea de intercunoaștere”, „[O]ricine este legat de celălalt printr-o rețea bilaterală de cunoaștere imediată” (Constantin, 2013: 50, n. 13). Desigur, cele două concepte („comunitate mică” și „comunitate de intercunoaștere”) pot fi asimilate și celui etnologic de „comunitate”, ca entitate diferită de „societate” prin calitatea „organică” a relațiilor dintre membrii ei.

dense”).

În practică, sunt puține monografii care cumulează trăsăturile de mai sus: chiar dacă stăpânesc tehnica monografică a domeniului științific în care sunt formați sau la care aspiră, mulți autori nu reușesc să selecteze și să integreze sintetic materialul documentar într-o narațiune structurată și clară, fie pentru că resursele de timp și informație nu le-au permis să dobândească o cunoaștere aprofundată a subiectului pe care doresc să-l prezinte monografic, fie pentru că nu și-au format o viziune proprie asupra acestuia. Lipsa de viziune se reflectă în lipsa de coerență și este problema principală a multor monografii colective, care, în absența unei munci de echipă asumate competent și responsabil de toți participanții și coordonate de o persoană foarte bună cunoscătoare a subiectului, rămân simple colecții de date, utile în sine, dar „moarte” dacă nu sunt procesate și asumate într-un discurs monografic veritabil.

Monografii românești. Monografii „native”

Prima schiță monografică tipărită a unui sat românesc este *Monografia comunei Ilva Mare* (așezare grănicerească din ținutul Năsăudului), de V. Gr. Borgovanu, publicată în „Revista nouă” din 1892 (Chelcea, 2001: 38). Autorul amintește un manuscris anterior, al lui Pavel Galan, de la 1863, pe baza căruia a realizat lucrarea și pledează pentru realizarea de monografii ale satelor, care ar putea constitui „izvoare” ale unei „adevărate istorii naționale a ținutului locuit de români” (*ibidem*). Cei peste o sută de ani trecuți din 1892 până în prezent nu au diminuat acțiunea monografică pornită din interiorul comunităților și datorată mai ales preoților și învățătorilor locali[6]. Un repertoriu al monografiilor „native” românești, care să fie permanent actualizat și la îndemâna tuturor celor interesați, ar constitui un depozit de date foarte util pentru cei care doresc să descindă în teren și în același timp, ar putea fi un obiect de cercetare în sine, dacă am urmări să studiem modelele istorice și zonale ale genului, relația dintre monografist/monografiști și monografie, evoluția viziunii și misiunii monografiilor etc. Dincolo de unele stângăcii de metodă sau de redactare și de lipsa perspectivei de ansamblu asupra aspectelor pe care le tratează, monografiile realizate de cei din interiorul comunităților închid în paginile lor, adesea, experiența unei vieți dedicate satului natal, scot la iveală documente inedite, conturează biografii (și autobiografii) memorabile și, nu în ultimul rând, pun în valoare bogăția patrimoniului cultural

---

[6] Am răsfoit numeroase astfel de monografii publicate după anul 2000, dar a căror elaborare începuse cu mulţi ani mai înainte. Un exemplu este cazul monografiei comunei Văleni-Dâmboviţa, începută în 1938 de Ioan Fălculete şi finalizată în 2015 de fiul acestuia, Ion Şerban Fălculete (Ioan Fălculete și Ion Șerban Fălculete, *Pe Dâmbovița în sus pe urmele lui Negru-Vodă și ale urmașilor săi. Vălenii din plaiul Dâmboviței. Pagini de viață și istorie*, Editura Bibliotheca, Târgovişte, 2016).

imaterial în variațiile sale locale și cu detalii ce pot lumina, câteodată, semnificații diferite de cele cunoscute din interpretările canonice.

Monografie și filologie

În etnologie/ antropologia culturală, metoda filologică este legată de dezvoltarea teoriei difuzioniste a Școlii istorico-culturale, la începutul secolului XX. În esență, adepții acestei școli descifrează faptele de cultură informală din comunitățile rurale prin raportare la „cercuri culturale" geografic-istorice în care pot fi înscrise și în care se propagă, prin anumite legi de circulație și variație. Determinărilor geografice și istorice li se adaugă, în special prin contribuția teoretică a lui Fritz Graebner și P. Wilhelm Schmidt, „critica textuală" a materialului folcloric și etnografic. În contextul ei de apariție, metoda filologică în etnologie presupune reconstituirea unui „text inițial" prin explorarea contextului său genetic, identificarea interpolărilor și influențelor la care a fost supus, a transformărilor pe care le-a suferit și realizarea unui tablou diacronic al circulației și frecvenței variantelor (Cocchiara, 2004: 369).

Metoda monografiei filologice este teoretizată la noi în prefața lui Ovid Densusianu la *Graiul din Țara Hațegului*, lucrare apărută în 1915. Aceasta trebuie să includă un repertoriu regional, încadrat geografic, istoric și cu referire la punctul de vedere al locuitorilor privind probleme culturale ale actualității; textele din repertoriu trebuie redate în transcriere dialectală și grupate după informatori (Bârlea, 1974: 362-364). „De abia în 1924 [în raportul lui Densusianu la ședința din 27 mai a Academiei Române] se schițează planul unei cercetări, întâi locale, apoi regionale de tip monografic, care să aibă ca scop urmărirea întregului repertoriu și a frecvenței în interiorul unui sat, apoi progresiv al unui ținut și al întregului teritoriu național" (Bârlea, 1974: 365).

În 1969, Ion Diaconu, unul dintre discipolii de frunte ai lui O. Densusianu, publică ediția a doua a *Ținutului Vrancei*, monografia zonală apărută inițial în 1930. Autorul insistă asupra necesității „unei experiențe ample de teren etnografic" (Diaconu, 1969: 30) și a discutării obiectului („folklor poetic-muzical", cercetat în „starea [lui] actuală" [*ibidem*, 33, 34]) într-o problematică referitoare la relațiile dintre oralitate și scriere, anonimat și paternitate, geneza faptului de folclor și caracterul colectiv al acestuia, text și melodie, circulație și variante (*ibidem*, 36 *sqq*). Pentru interpretare, I. Diaconu folosește „metoda istorică și cea comparativă". Prima constă în reconstituirea, pornind de la fapte actuale consemnate pe teren și de la documentare de bibliotecă, a unor „antecedente" ale elementelor de repertoriu poetic-muzical cercetate (pe autor l-a interesat în mod deosebit cântecul epic și în cadrul acestuia, a cercetat amănunțit variante vrâncene ale „Mioriței"); a doua implică o comparare a faptelor „de aceeași categorie" din regiuni diferite sau

ale unor popoare diferite, cu scop de a descoperi „deosebirea de esență" între ele. I. Diaconu vorbește și despre metode logico-filosofice – „metoda concordanței, a diferenței, a variațiilor concomitente, a reziduurilor *(John Stuart Mill),* ca și metoda clasică a inducției și deducției" – apreciind corect că aceste metode țin de o tratare sociologică a folclorului (*ibidem*, 65), dar și despre „metoda dialectologică" indispensabilă unui cercetător: „Nici nu se poate concepe de altfel folklorist integru fără o pregătire serioasă în filologie și dialectologie" (*ibidem,* 66). Reținem, dintre alte idei prezente în prefața lui I. Diaconu (foarte interesante din perspectiva istoriei etnologiei românești, dar care nu fac obiectul studiului de față), doar afirmația că numai un „localnic" poate realiza cu succes o „cercetare monografică regională – în direcția etnografiei și folklorului", pentru că „i-a intrat în sânge trecutul glorios al ținutului natal (peisaj, grai, cântec, artă, viziune etnică locală, trai străbun" și aparține la „trăirea dialectală organică" din zonă, însă, în același timp, acest „cercetător localnic trebuie să-și scruteze ținutul (...) într-o perfectă ținută intelectuală: informație precisă asupra trecutului (cât și a prezentului) regional, obiectivă, minuțioasă, cuprinzătoare, cât mai variată și mai dezinteresată" (*ibidem,* 67-68).

În intenția cercetătorului, monografia finalizată a Vrancei (din care au apărut patru volume, două în timpul vieții autorului și două postum, în 1989, îngrijite de Paula Diaconu Bălan) urma să includă un indice de sate, un registru de informatori, indicele temelor lirice (un fel de „tipologie folklorică locală"), un registru geo-etno-istoric (pentru sistematizarea conținutului „textelor-convorbiri") și bibliografia ariilor de circulație folclorică a materialului cules pe teren (*ibidem*, 17-19).

Trecând în revistă, chiar și sumar, problemele și soluțiile de interpretare a materialului pe care le ridică o monografie folcloristică, etnografică și filologică precum aceea a lui Ion Diaconu, înțelegem că metoda de „critică textuală" a culturii populare tradiționale, pornind de la fapte actuale de teren transcrise dialectal și reconstituindu-le contextul diacronic prin analiza istorică a variantelor și prin compararea lor, nu a fost încă suficient studiată, probabil și datorită specializării riguroase pe care o impune, cu toate că a dus la rezultate remarcabile, ce depășesc cu mult o simplificare „textualistă" a obiectului.

Monografie și etnografie

Monografiile etnografice mută accentul de pe „faptul de folclor" văzut, în sens lingvistic, ca „fapt de vorbire" și tratat „textual", pe relația între cadrul natural al unei așezări omenești și „faptele de viață colectivă" pe care acesta le determină și le explică (Chelcea, 2001: 45). Din perspectivă metodologică, „geografia culturii" se revendică tot de la Școala istorico-culturală (*v. supra*), afirmată în spațiul academic german prin lucrările unor geografi și etnologi precum Leo

Frobenius, Friedrich Ratzel sau Bernhard Ankermann, autori ai unor interpretări construite în jurul conceptelor de „morfologie a culturii”, „antropogeografie” sau „regiune culturală”.

Lucrarea lui Teofil Frâncu și George Candrea, *Românii din Munții Apuseni (Moții)*, apărută în 1888, pornește de la o cercetare asupra graiului zonal, dar include informații ce țin de locuire, ocupație, manifestări comunitare, rituri și creații folclorice, așadar tinzând spre abordarea exhaustivă a culturii zonale (Datcu, 2010: 102-103), abordare ce va caracteriza, în secolul XX, monografiile etnografice.

Teoreticienii autohtoni ai metodei etnografice sunt Simion Mehedinți, care și-a susținut în 1898 teza de doctorat despre „Inducția cartografică” la Universitatea din Leipzig, chiar sub îndrumarea lui Fr. Ratzel, precizându-și punctele de vedere asupra relației dintre mediu și cultură îndeosebi în discursul de recepție la Academia Română („Caracterizarea etnografică a unui popor prin munca și uneltele sale”, 6 iunie, 1920, cu adaosul ulterior despre „Creștinismul românesc” [Neagu, 2012: 13, 15]) și George Vâlsan, adept, de asemenea, al perspectivei antropogeografice și argumentând că monografiile trebuie să se refere la „unități de pământ cât mai întregi”, precum mici regiuni care cuprind sate și orașe aflate în relație organică unele cu celelalte (Chelcea, 2001: 45).

Un prim model izbutit al monografiei etnografice locale românești este lucrarea lui V. Păcală din 1915, dedicată comunei Rășinari, din județul Sibiu, în care autorul descoperă că realitatea de „nesfârșită complexitate” la care se referă monografistul poate fi prezentată mai exact dacă sunt introduse aspecte ce țin de locuire sau arta populară, bine descrise și însoțite „de instrucțiuni bune și de reproduceri fidele” (*ibidem*).

Metoda este pusă în practică în mod referențial de Romulus Vuia, discipol al lui G. Vâlsan, în teza lui de doctorat, publicată în 1926 sub titlul *Țara Hațegului și Regiunea Pădurenilor. Studiu antropogeografic și etnografic.* Dintr-un proiect monografic mai vast, pe care dorea să-l realizeze și pentru care a strâns material timp de cincizeci de ani, fără să-l poată publica în totalitate, autorul a finalizat, în cartea citată, o prezentare a comunităților cercetate împărțită în cinci capitole: *Cadrul geografic; Trecutul, colonizări, mișcări de populație; Populația; Ocupația locuitorilor; Așezări și tipuri de case* (Işfănoni, 2006: 21). Preocuparea lui Romulus Vuia pentru monografiile zonale se datorează unui interes tipologic: el dorește să sistematizeze informațiile de teren și să le grupeze, în principal, după „tipuri” de așezări, de case și de forme de viață economică. Sistemul astfel creat se constituie într-o argumentație etnografică a continuității românilor în Transilvania. În același timp, Vuia este interesat de graiurile locale și de portul popular, pe care-l documentează și vizual, cu desene și fotografii pe care Mihai Pop le consideră de o calitate excepțională (Pop, 1998: 302-303).

Anvergura intelectuală şi profesională a lui Nicolae Dunăre[7] i-a permis să coordoneze monografii zonale precum cea despre Ţara Bârsei, alcătuită din două volume (I, 1972, II, 1974). Iordan Datcu (2006: 350) remarcă, în *Ţara Bârsei*, deschiderea „antropogeografică, etnoistorică, etnoculturală, lingvistică şi folcloristică” a lucrării, considerând că este „prima monografie etnologică din literatura românească de specialitate, o sinteză a experienţei metodologice a şcolii monografice sociologice de la Bucureşti şi a şcolii etnografice clujene”.

În ansamblu, câștigul teoretic indiscutabil al monografiilor etnografice este dat de sublinierea relațiilor complexe dintre spațiu și comunitatea umană, delimitând un întreg pe care astăzi îl numim „peisaj cultural/etnografic/etnologic”[8] și-l studiem – printre alte direcții posibile – din perspectiva antropologiei economice și a ecologiei culturale.

Monografii sociologice

„Monografia socială”/ „sociografia”/ „studiul de caz” urmărește, în Europa secolului al XIX-lea (Franța și Germania), dar și în America de Nord, „coborârea” savantului sociolog din turnul lui de fildeș și studierea directă a vieții sociale (în unele aspecte ale ei, cum ar fi gestionarea bugetului de familie, de exemplu), cu scop de a elabora un proiect de optimizare a traiului claselor defavorizate (Gusti, 1965: 121-122).

În spațiul românesc, „monografia sociologică” se constituie ca o aplicare a doctrinei sociale a lui Dimitrie Gusti[9], doctrină ce vizează cunoașterea realității sociale în ansamblu și „este nouă tocmai prin legăturile strânse cu teoria, prin structura ei sistematică și prin încercarea de a întemeia știința întreagă pe cercetarea directă și colectivă a faptelor și pe legătura constantă și din ce în ce

---

[7] Licenţiat în litere şi filosofie şi doctor în filosofie al Universităţii din Bucureşti, unde i-a avut ca profesori, printre alţii, pe D. Gusti şi pe S. Mehedinţi, obţinând al doilea doctorat, în istorie, la Universitatea din Cluj şi activând la Cluj ca universitar şi cercetător (Datcu, 2006), este cunoscut mai ales ca etnograf şi specialist în artă populară, dar formaţia lui intelectuală şi evoluţia profesională invită la o reconsiderare a operei din perspectivă etnologică.

[8] Pentru o discuție aprofundată a termenilor de „peisaj etnografic” (utilizat prima dată la noi de Ion Ghinoiu și Valeriu Butură, în același an, 1978, în două lucrări distincte), „peisaj etnologic” și a altora din aceeași categorie, v. David, 2015.

[9] Textul fundamental pentru doctrina gustiană este „Sociologia monografică, știință a realității sociale”, publicat în 1934, în volumul *Sociologia militans*, la care se adaugă două conferințe susținute în limba franceză, la Universitatea Sorbona, publicate la Paris în 1937, sub titlul „La Monographie et l’Action monographique en Roumanie. Conférences données à l’Université de Paris” și trei comunicări prezentate la Academia Română. Doctrina profesorului este discutată și dezvoltată în multe studii ale discipolilor lui, mai ales în cele din 1934 ale lui Traian Herseni (*Teoria monografiei sociologice*) și Henri H. Stahl (*Tehnica monografiei sociologice*).

mai întinsă cu ele” (*ibidem*, 121-122). Deși ea a fost pusă în practică în special la sate (începând cu cercetarea din 1924, de la Goicea Mare, realizată cu membrii seminarului de sociologie al Universității din București), fiind o „*metodă explicativă*, pentru că nu se mulțumește să arate cum este un sat, ci și pentru ce este așa în raport cu condițiile lui fizice, biologice, istorice și psihice și cu structura voinței”, Gusti precizează că „monografia sociologică” se poate aplica oricărei „unități sociale” (cartier urban, regiune sau orice grup uman în interiorul căruia acționează „aceeași voință socială”) (*ibidem*, 149).

Monografia sociologică studiază „unitățile sociale” având în vedere „cadrele socialului” (potenţialul mediului în care se dezvoltă unităţile sociale): cosmologic, istoric, biologic şi psihologic și „manifestările socialului” (rezultate ale acţiunii unităţilor evidente în realitatea socială): „constitutive” (economice și spirituale) și „reglatoare”/„funcționale” (juridice şi politice).

Cele trei sarcini fundamentale ale monografiei sociologice sunt: aflarea originii unei instituţii sociale (prin metodele psihologică şi evolutiv-istorică); aflarea cauzelor stării economice, politice, juridice și spirituale a instituţiilor sociale (prin metodele comparativă şi statistică); și cunoaşterea sintetică a proceselor de dezvoltare, a legităţii realităţilor şi necesităţilor sociale (*ibidem*).

Dincolo de obiectivele ei specifice, finalitatea monografiei sociologice este obținerea unui „corp unitar de cunoștințe” ce aveau să alcătuiască o „*știință a națiunii*, care, fără să fie o disciplină autonomă cum este sociologia, strânge laolaltă, unifică și sistematizează datele științifice privitoare la cea mai de seamă și mai complexă unitate socială, națiunea, punând la dispoziția tuturor, dar mai ales a conducătorilor, materialul necesar pentru orientarea și acțiunea lor etică și politică” (*ibidem*, 153).

Cercetările de teren inițiate de Gusti și desfășurate, în perioada interbelică, în peste șaizeci de sate românești, durau minimum treizeci de zile și mobilizau echipe de patruzeci-cinzeci până la optzeci-nouăzeci de oameni. Din aceste cercetări au rezultat monografii colective locale, precum acelea ale satelor Nerej, Drăguș și Clopotiva, lucrări teoretice de referință interdisciplinară, o arhivă voluminoasă de materiale de teren ce devine, după 1989, obiectul unei „recuperări continue” și o platformă ideatică efervescentă, care a adunat mari spirite ale epocii într-un dialog cu rezonanță amplă în discursul socio-uman românesc.

Faptul că Gusti a obținut un sprijin puternic pentru proiectul lui sociologic din partea statului român întregit la 1918 a dus la replicarea acțiunilor monografice în rețeaua instituțională națională: astfel, în cadrul Institutului Social Banat-Crișana din Timișoara (primul institut social regional din țară, înființat în 1932), sub coordonarea lui Cornel Grofșorean, se desfășoară campanii de teren orientate spre realizarea unor „monografii centrate pe problemă”, adică urmărind să cerceteze și să înțeleagă doar anumite aspecte actuale ale „realității sociale” din satele Banatului

(depopularea, „desnaționalizarea lentă a elementului românesc de-a lungul Dunării”, situația coloniștilor români din Banat etc.) (Bălan, 2004: 37 *sqq*).

Unul din postulatele monografismului este acela că o monografie nu poate fi niciodată încheiată, pentru că este imposibil să cuprindă toate aspectele unei culturi complexe și în continuă prefacere, oricât de circumscrisă local ar fi acea cultură. Doctrina socială a lui Gusti oferă un model de cuprindere a realului integral și acțiunea monografică se dorește a fi aplicarea acestui model în practică. Cu toată bogăția rezultatelor Școlii Sociologice de la București, dezideratul ei s-a dovedit utopic, dar, după cum formula retrospectiv Henri H. Stahl, a fost o „frumoasă nebunie culturală”, o „strădunință nobilă” pusă în slujba unui „ideal” (Stahl, 1981: 416) și care, privită din perspectivă etnologică, demonstrează că demersul monografic este un catalizator indispensabil pentru interpretarea culturilor vii.

Monografii etnologice

O monografie etnologică ar trebui să pornească de la identificarea unui „fapt social total” din comunitatea studiată, adică a acelui element în care se exprimă „împreună și în același timp toate felurile de instituții: religioase, juridice și morale – atât politice, cât și familiale; economice – și acestea presupun forme aparte ale producției și consumului sau, mai degrabă, ale prestației și distribuției; fără a mai pune la socoteală fenomenele estetice la care ajung aceste acte și fenomenele morfologice pe care le manifestă aceste instituții” (Mauss, *apud* Géraud *et al.*, 2001: 183).

Însă acest lucru nu este deloc simplu, ci seamănă cu munca unui căutător de aur care poate cerne tone de nisip din albia unui râu până găsește un fir din metalul prețios pe care-l caută. „Din suma de condiții și din variabilitatea de forme ce oferă natura pentru unele locuri, avem anumite trăsături principale de observat, fără de care întreaga muncă a monografistului ar fi aproape zadarnică. Prin ceea ce este caracteristic pătrunzi deci în însăși realitatea vieții satului. Aceasta va dovedi de aici încolo un monografist dotat față de unul improvizat” (Chelcea, 2001: 41).

Primul monografist care întreprinde, cu erudiție și vocație, operația de decantare ce-i permite să explice ramificațiile unei culturi informale pornind de la un element caracteristic al acesteia este Ion I. Ionică. Cultura studiată este cea a Țării Oltului, iar „faptul social total” identificat este „ceremonia agrară a cununii”. Cartea lui Ion I. Ionică, *Dealu Mohului. Ceremonia agrară a cununii în Țara Oltului*, publicată în 1943, se bazează pe teza de doctorat susținută în 1940, sub îndrumarea lui D. Gusti. Licențiat în filosofie, drept și pedagogie, foarte bun cunoscător al curentelor de idei din etnologia și antropologia culturală a epocii lui, admirator al lui Lucien Lévy-Bruhl și Marcel Mauss și participant la campaniile monografice ale Școlii sociologice de la București (la Drăguș, Runcu și Cornova), autor al capitolului despre „Manifestările spirituale în

cercetarea sociologiei" din *Îndreptarul metodologic al monografiilor sociologice* coordonat de D. Gusti (Mohanu, 1996), Ion I. Ionică își asumă până la capăt exercițiul monografic și, dintre toți colegii lui de generație și de idei, este singurul capabil să găsească un fir conducător ce-i va permite să transforme materialul voluminos adunat pe teren într-o scriitură coerentă și să demonstreze cum poate fi înțeleasă unitatea în diversitate și în mișcare a culturii informale exprimate într-o arie omogenă.

În prezența intuiției „faptului social total" [ritul de seceriș], monografia lui Ion I. Ionică se dezvoltă gradual, arătând cum interpretarea variațiilor locale într-un spațiu delimitat istoric, geografic și etnografic – Țara Oltului – poate explica raportul dintre parte și întreg în cultura populară tradițională situată în spațiu și în timp.

În privința poziției sale teoretice, autorul mărturisește, încă de la început, că s-a lăsat „îndrumat" de „necesități pe care le aduce natura însăși a faptelor de cercetat" și „pornind de la realitatea vie și concretă, care este aceea a satului" și-a dat seama că „o instituție socială (bunăoară claca la judele feciorilor), o credință (aceea în strigoii de bucate), un obiect ritual (cununa de grâu) și alte asemenea fapte nu stau închise în unitatea de viață concretă a unui singur sat" (Ionică, 1996: 7). În același timp, „faptul social" trebuie înțeles „în lărgimea lui", în fiecare dintre variantele lui locale, pentru a-i putea fi explicată funcționalitatea: „Ființa întreagă a faptului social nu poate fi exprimată printr-una din formele sale particulare și nici prin schema comună tuturor acestora, ci numai prin această schemă *plus* ansamblul variațiilor sale teritoriale, considerate ca limite posibile pentru înfățișările faptului" (*ibidem*, 8). Mai departe, Ion I. Ionică formulează explicit ideea de tipologie a faptului social, idee ce fusese aplicată textului folcloric în monografiile filologice, dar pe care el o ia din filosofia lui Werner Bergfold, pe care-l citează. După stabilirea limitelor terenului („țara", ca „unitate regională [caracteristică] a vieții românești" [*ibidem*, 11]), cercetătorul își stabilește perspectiva de interpretare: „Faptele trebuiesc văzute atât în unitatea lor originară de viață, ce rămâne să fie reconstituită din urmele fragmentare, cât și reașezate în societatea actuală și fixat locul ce-l ocupă în ea, ca rezultat al unui proces continuu de adaptare funcțională. Cele două aspecte sunt deopotrivă reale, iar considerarea lor deopotrivă necesară" (*ibidem*, 13). În continuare, el precizează că interpretarea va ține seamă, concomitent, de „logica internă" și de „cercul de viață socială" al faptelor, explicându-le în serie tipologică și în cadrul „unității sociale" unde se manifestă: „Cercetarea tipului este mai mult analitică și tehnică, aceea a unității: sintetică și vitală. (...) Cele două cercetări se întregesc și se presupun una pe alta" (*ibidem,* 21).

Structura monografiei urmează îndeaproape ipoteza de cercetare, urmărind ca, pe baza descrierii etnografice riguroase, să desprindă semnificațiile și funcțiile faptelor studiate, să le sistematizeze și să le explice variațiile și să le interpreteze ca parte a culturii prezentului, dar și ca parte a unei tradiții culturale moștenite pe cale orală. I. I. Ionică face, așadar, o cercetare de tip

calitativ, în care combină funcționalismul cu antropogeografia, cu metoda gustiană și cu tipologia culturii și îl interesează, ca pe C. Lévi-Strauss, „incintele mentale” unde se naște faptul de cultură, respectiv, „semnificațiile” care se vor traduce, pe teren, imperfect, în „funcții”, dar nu se vor dizolva niciodată definitiv în tumultul vieții sociale, ci își vor păstra și o valoare antropologică intrinsecă, de simbolizare a raporturilor (cognitive, afective, expresive) între om și lume. În același timp, el are o reală vocație etnologică, știe să „observe” și să „scrie” terenul, utilizând și adaptând uneltele teoriei pentru a crea un model explicativ al culturii „neexplicitate”. Metoda lui va fi aplicată și de Traian Herseni, în studiul lui despre „paleoetnografia cetelor de feciori din Țara Oltului”, dar fără a atinge aceleași rezultate excepționale, poate și pentru că „faptul social total” cercetat de Herseni este mai complex și mai dificil de „etnografiat” în toate nuanțele lui.

Dintre monografiile etnologice recente, un bun exemplu este *Cartea Cutului: monografia unui sat transilvan*, realizată de Ilie Moise (2014). Autorul, originar din satul Cut (județul Alba), se află într-o poziție privilegiată pentru a realiza monografia acestei vechi vetre de locuire românească, cu prima atestare documentară în anul 1291: el este, deopotrivă, un fiu al satului care a rămas permanent conectat la realitățile din comunitatea natală, contribuind activ la cunoașterea și promovarea patrimoniului cultural al acesteia și un etnolog universitar de formație filologică, editor al prestigioasei publicații *Studii și comunicări de etnologie* (ajunsă, în 2018, la volumul XXXII) și autor al unor opere etnologice de referință pentru mediul profesional național. Cunoașterea aprofundată a localității Cut se datorează, așadar, în primul rând, traiului în sat, în anii de formare a deprinderilor fundamentale și în al doilea rând, distanțării, prin enculturație, de *ethosul* familiar, exercițiu obligatoriu pentru a da scriiturii claritatea și concizia necesare demersului monografic. Adăugând la acestea experiența cărturărească și talentul de a așeza în pagină fapte de cultură născute în oralitate, precum și perseverența de a sublima, în ediția cea mai recentă a monografiei Cutului, o serie de variante anterioare (una dintre acestea, din 1990, fiind intitulată, semnificativ, *Cutul – eșantion de cultură și civilizație tradițională românească*), înțelegem de ce volumul din 2014 constituie un model al genului, prin știința de a integra o cercetare proprie de teren într-un context istoric și cultural complex, prin acordarea unui loc firesc și unei dimensiuni potrivite fiecărui eșantion de „viață folclorică” studiat, prin ilustrarea adecvată cu martori vizuali și nu în ultimul rând, prin armonizarea notei subiective cu viziunea științifică asupra subiectului. Propunându-și să traseze „coordonatele dezvoltării” localității Cut „de la prima atestare documentară” până în anul publicării volumului, Ilie Moise compune o monografie din trei capitole echilibrate, unul care se referă la „Cadrul geografic, istoric și cultural” (cuprinzând date despre așezarea geografică, istoricul și denumirea localității, „tipul și caracterul” populației, biserică și alte instituții de învățământ și cultură, precum și despre „aspecte ale graiului local”), al doilea ce prezintă „Ocupațiile tradiționale” locale (agricultura, creșterea animalelor, viticultura,

meșteșugurile la care se asociază „unități și instrumente de măsură”, industria casnică textilă și alimentația tradițională) și al treilea, cel mai amplu, intitulat „Etnografie și folclor” (unde sunt sintetizate informații despre „gospodăria tradițională”, „casa de locuit”, „portul popular”, „ornamentația”, „datini și obiceiuri calendaristice”, „jocul duminical, claca și șezătoarea”, „obiceiuri legate de momente din viața omului” și „literatura populară”, respectiv, „poezia obiceiurilor”, „descântecul”/„poezia magică”, „lirica populară”, „cântecul și jocul de copii” și „alte genuri și specii”). Volumul se încheie cu „Câteva concluzii”, un „Indice de informatori”, un „Glosar dialectal”, „Lista ilustrațiilor” și o „Bibliografie selectivă” (Moise, 2014). Lipsesc, din capitolul al treilea, doar datele ce țin de competența etnomuzicologului și a etnocoreologului, dar, așa cum am menționat deja, o monografie nu trebuie să fie exhaustivă, ci sintetică și integratoare, așa cum este cea la care ne referim și pe care o considerăm o monografie etnologică modernă, ce ne oferă toate elementele (inclusiv aparatul critic) necesare pentru a interpreta cultura populară tradițională românească din perspectiva relației dinamice între local și regional și între tradiție și inovație (diversitate și unitate, variantă și tip etc.).

În concluzie, putem afirma că monografia etnologică nu constituie doar un catalog de date despre comunitatea/comunitățile dintr-un sat/ un oraș/ o zonă/ o regiune sau un instrument de lucru necesar unei (noi) descinderi în teren, ci reprezintă, în primul rând, o interpretare a culturii informale circumscrise spațial și cercetate calitativ, un model de problematizare a documentului etnologic (obținut în urma textualizării și contextualizării informațiilor de teren) prin raportare la conceptele și teoriile actuale ale domeniului, o re-creare a unei lumi din perspectiva unei viziuni integratoare asumate științific și exprimate sintetic.

BIBLIOGRAFIE

Bălan, Carmen Cornelia, 2004, *Monografia centrată pe problemă*, București: Tritonic.

Bălan, Sergiu, 2011, *Ethnographic Method in Anthropological Research*, http://cogito.ucdc.ro/dec2011/en/ethnographicmethodinanthropologicalresearchsergiubalan6.pdf (*accesat la 11 iulie 2018*).

Bârlea, Ovidiu, 1974, *Istoria folcloristicii românești*, București: Editura Enciclopedică Română.

Biehl, João și Ramah McKay, 2012, “Ethnography as Political Critique”, în *Anthropological Quarterly*, vol. 85, no. 4, pp. 1209-1228.

Boas, Franz, 1920, “The Methods of Ethnology”, în *American Anthropologist*, New Series, vol. 22, October-December, 1920, no. 4, pp. 311-321.

Chelcea, Ion, 2001, „Literatura monografică a satelor noastre și problemele în legătură cu studiul satului românesc. Momente principale” [1934], în *Etnografie și sociologie*, Ediție îngrijită de Septimiu Chelcea, București: Editura Universității din București, pp. 37-51.

Cocchiara, Giuseppe, 2004, *Istoria folcloristicii europene. Europa în căutare de sine*, Bucureşti: *Saeculum* I. O., traducere de Michaela Şchiopu.

Constantin, Marin, 2013, *Monografia satului transilvănean Tilișca: monografism și holism în antropologia culturală a unei comunități pastorale românești*, Bucureşti: Editura Etnologică.

Datcu, Iordan, 2006, *Dicţionarul etnologilor români. Autori. Publicaţii periodice. Instituţii. Mari colecţii. Bibliografii. Cronologie*, ediţia a III-a, revăzută şi mult adăugită, Bucureşti: *Saeculum* I. O.

Datcu, Iordan, 2010, „O monografie centenară” [1988], în *Miscellanea Ethnologica*, Bucureşti: *Saeculum* I. O, pp. 101-103.

David, Lucian, 2015, *Peisajele etnografice din România*, București: Editura Etnologică.

Diaconu, Ion, 1969, *Ținutul Vrancei. Etnografie-Folklor-Dialectologie*, vol. I, București: Editura pentru Literatură.

Evans-Pritchard, E. E., 1940, *The Nuer. A Description of the Modes of Livelihood and Political Institutions of a Nilotic People*, Oxford: Clarendon Press.

Géraud, Marie-Odile, Olivier Leservoisier și Richard Pottier, 2001, *Noţiunile-cheie ale etnologiei. Analize şi texte*, Iaşi: Polirom, traducere de Dana Ligia Ilin.

Gusti, Dimitrie, 1965, *Pagini alese*, București: Editura Științifică.

Ionică, Ion I., 1996, *Dealu Mohului. Ceremonia agrară a cununii în Țara Oltului*, Ediție îngrijită, studiu introductiv, bibliografia scrierilor autorului și indici de Constantin Mohanu, București: Minerva.

Ișfănoni, Rusalin, 2006, *Pădurenii Hunedoarei*, București: MIRABILIS.

Lascu, N.,1958a, „Viața și opera lui Tacitus”, în Cornelius P. Tacitus, *Opere I. Dialogul despre oratori. Despre viața și caracterul lui I. Agricola. Despre originea și țara germanilor*, București: Editura Științifică, pp. VII-XXVI, traducere de H. Mihăescu (*Dialogul despre oratori*), N. I. Niculiţă (*Despre viaţa şi caracterul lui I. Agricola*), Teodor A. Naum (*Despre originea şi ţara germanilor*).

Lascu, N.,1958b, „Prefață”, în Cornelius P. Tacitus, *Opere I. Dialogul despre oratori. Despre viața și caracterul lui I. Agricola. Despre originea și țara germanilor*, București: Editura Științifică, pp. 93-102, traducere de H. Mihăescu (*Dialogul despre oratori*), N. I. Niculiţă (*Despre viaţa şi caracterul lui I. Agricola*), Teodor A. Naum (*Despre originea şi ţara germanilor*).

Mohanu, Constantin, 1996, „Studiu introductiv”, în Ion I. Ionică, *Dealu Mohului. Ceremonia agrară a cununii în Țara Oltului*, București: Editura Minerva, pp. V-XVIII.

Moise, Ilie, 2014, *Cartea Cutului: monografia unui sat transilvan*, Alba Iulia: ALTIP.

Neagu, Costică, 2012, „Simion Mehedinți – spirit enciclopedic”, în *Geograful* [Revista Asociației Profesionale a Geografilor din România], anul IV, nr. 1-4, pp. 9-29.

Pop, Mihai, 1998, „Romulus Vuia – etnograf”, în Mihai Pop, *Folclor românesc I. Teorie și metodă*, Ediție îngrijită de Nicolae Constantinescu și Alexandru Dobre, București: „Grai și Suflet – Cultura Națională”, pp. 284-305.

Redfield, Robert, 1960, *The Little Community. Viewpoints for the Study of a Human Whole*, Chicago: The University of Chicago Press.

Stahl, Henri H., 1981, *Amintiri și gânduri din vechea școală a „monografiilor sociologice”*, București: Minerva.

Tedlock, Barbara, 1991, “From Participant Observation to the Observation of Participation: The Emergence of Narrative Ethnography”, în *Journal of Anthropological Research*, vol. 47, no. 1 (Spring 1991), pp. 69-94 (URL: http://www.jstor.org/stable/3630581).

Turner, Victor, 1967, *The Forest of Symbols. Aspects of Ndembu Ritual*, Ithaca and London: Cornell University Press.

Vega, Garcilaso de la, „El Inca”, 1974, în *Regeştile cronici ale incaşilor*, traducere, prefaţă şi note de Oana Busuioceanu, București: Univers.

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 5 (2019)

*Leonard-Mihail Rădulescu**
radulescu.leonard@yahoo.com

Orașul Băicoi. Reflexii monografice

Argument și metodologie

Vă veți întreba poate, de ce am ales să scriu acest text? Răspunsul este simplu, „Istoria începe în Sumer" (Samuel Noah Kramer). Plecând de la această afirmație, putem conchide extrapolând că lumea începe de lângă noi, adică din locul unde ne-am născut. Considerând că lucruri despre locul meu de baștină s-au scris în secolul trecut și puțini mai sunt dintre aceia care mai au cunoaștere despre ce s-a întâmplat pe vremuri, am hotărât să caut „oameni vechi", să adun „spuse", și să înjghebez o schiță monografică a ținutului, inspirându-mă totuși și din ceea ce au scris înaintași mei. Pe lângă volumele și textele menționate în bibliografie, de folos mi-au fost și *Așezări Prahovene*. *Repere istorice*, scrisă de Ion R. Dedu (Editura Ploiești Mileniul III, 2007), respectiv *Județele Patriei*. *Județul Prahova*, de Gh. Niculescu și I. Velcea (Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1973).

Autohtonii în vârstă, selectați din mediul familial și al prietenilor de familie, reprezintă, așadar, o sursă de informație paralelă celei livrești. Astfel, am consultat douăzeci și șase de persoane cu vârste cuprinse între 40 și 89 de ani, prelevându-mă de anchetă prin tehnica interviului de cercetare nestructurat. Am încercat să-mi orientez interlocutorul către furnizarea de informații cât mai clare printr-o discuție cu aparență de liberă convorbire. Referirea la cei intervievați urmează schema „prenume/nume [vârstă]". Considerându-mi interlocutorii ca surse veritabile de informație alături de autorii publicațiilor consultate, studiul dobândește o evidentă patină antropologică.

* Elev în clasa a XII-a A a Liceului Tehnologic „Constantin Cantacuzino", Băicoi, jud. Prahova, la momentul predării textului către revistă (februarie, 2019).

Oiconimie

De unde vine numele de „Băicoi”? Majoritatea persoanelor care au auzit de numele acestui oraș, Băicoi, probabil au gustat și bancurile pe seama numelui. Totuși, acest oiconim are o însemnătate istorică foarte importantă. Din punct de vedere etimologic, numele este format din două cuvinte: *bai* (de la „Baiu”), respectiv *köy* („sat”, în limba turcă și cumană), lucru care ne duce cu gândul spre legenda ciobanului Baiu, care ar fi coborât din munții Baiului, fiind probabil și primul locuitor al zonei. Deci *bai-köy*, „satul lui Baiu” (Mihai, 2016: 2). Alte variante indică faptul că numele ar deriva din slavul *coii*, care înseamnă „populaţie veche”, şi *băieşti*, cuvânt ce se referă la exploatările de păcură din zonă, iar „Băicoi” s-ar forma astfel din *coiii-băieşti*, care s-ar înțelege ca „Vechi exploratori de păcură” (ibidem).

Astăzi, Băicoiul este al treilea oraș ca importanță din județul Prahova. Cea mai veche așezare de pe aceste meleaguri datează din secolul al IV-lea î. Hr., fapt dovedit de săpăturile arheologice de pe dealul Țintei, care au scos la iveală un tezaur de monede dacice și tetradrahme (Petre Cazan [85 de ani]; „Băicoi” / *Wikipedia*).

Orașul însumează mai multe cartiere, anume Liliești, Țintea, Dâmbu, Schelă, Cotoiu și Tufeni. Fiecare dintre cele menționate are o istorie proprie. De pildă Țintea, o fostă comună, fiind zona precursoare Băicoiului, avea administrația separată de restul. Aici, primele așezări umane se crede c-ar fi fost întemeiate pe vremea lui Vlad Țepeș, undeva pe la 1470. Numele, spun legendele locale, vine de la bastonul unui ţăran, moș Gheorghe: „Moș sfătos cu zeghime de dimie, cu ițari, cămeșe cu râuri pe poale, opinci și fluier la cingătoare. Purta și vara căciulă, sprijinindu-și bătrânețele într-un baston, făcut de el, din frasin pe care-l țintuise peste tot cu «ținte» cu floare rotundă de alamă, ce străluceau puternic în lumina soarelui” (Popescu, 1945: 9-10). După cum se înțelege, denumirea ar proveni de la toiagul acestui păstor, gătit cu ținte, lumea satului botezându-l pe moș Gheorghe „Ținteanul”, de aici denumirea de Țintea. Tot în această zonă sunt menționate primele exploatări petroliere din Muntenia. Începând din secolul al XVI-lea, se întâlnesc menţiuni privitoare la exploatările de păcură din judeţul Prahova. Cea dintâi, din 22 noiembrie 1517, atestă, printre punctele de hotar ale satului Secăreni – veche așezare situată pe actualul teritoriu al cartierului Țintea –, locul numit „la Păcuri”, poziția exactă fiind necunoscută („Neagoe Basarab voievod întărește...”, 1972: 321-322).

După Țintea, urmează Liliești, cândva un cătun ce era component al comunei Țintea menționată mai devreme. Azi este un centru civic foarte important, ce tinde să devină centrul orașului. Numele se pare că și de această dată este învăluit de legende locale. Pe la începutul secolului al XX-lea, Stoica Antonescu (n. 1873), comerciant și primar în perioada 1908-1911, relata că toponimul „Liliești” provine de la multitudinea de lilieci ce zbura noaptea pe deasupra

cimitirului și bisericii din sat (Popescu, 1945: 10-11). Un alt localnic, Gheorghe Butaru, relata cândva că-n apropierea școlii satului se afla o pădure de *liliaci*, și de aici ar fi apărut „Liliești” (*ibidem*, 11). Monografiile mai amintesc de toponimul „Gruiu”, o denumire utilizată de bătrâni, păstrându-se și o poezie (origine necunoscută) culeasă de Stoica Antonescu undeva pe la finele secolului al XIX-lea (*ibidem*). În zilele noastre, mai este cunoscută doar unui număr foarte de mic de oameni, aceștia având vârste cuprinse între optzeci și optzeci și cinci de ani:

Drag mi-a fost calea pe Gruiu
Floare de gutuiu,
Și n-am cu cine să mâiu
Floare de gutuiu.
Că, cu cine-am petrecut
Floare de gutuiu,
S-a făcut negru pământ
Floare de gutuiu.

Un lucru este cert privind cuvântul „grui”, faptul că are origine latină (lat. *grumus*, „colină”) și înseamnă coastă de deal / deal mic. De asemenea, cunoaștem că Lilieștiul este poziționat pe un deal, mai sus decât restul orașului.

Pentru celelalte cartiere există și de această dată explicații privind originea numelor. Așadar, „Dâmbu” este provenit de la pârâul cu același nume ce scaldă zona și de la dâmbul pe care stă cartierul. Apoi avem „Tufeni”, de la multitudinea tufelor de stejar de odinioară. Și, în cele din urmă, „Cotoiu” derivat de la *Cotu’ Oii*, locul unde se presupune c-ar fi coborât de la munte întâiul locuitor al Băicoiului, ciobanul Baiu (Baicu, în alte surse). Altă explicație pentru această denumire stă în curba pe care o face pârâul Dâmbu în vecinătatea locului (Giucă, 1997: 2).

Evoluția istorică

O primă mențiune a Băicoiului se face încă de pe vremea lui Mihai Viteazul, mai exact în anul 1597, când domnitorul făcuse schimb de pământuri cu Manole Logofăt. Astfel, moșia Ploieștiului este dată de logofăt în schimbul moșiei Băicoiului. Acest fapt este susținut de un hrisov din 26 iunie 1615, semnat de Radu Șerban Voievod, documentele de pe vremea lui Mihai Viteazul pierzându-se. Însă numele de Băicoi a fost utilizat oficial abia de pe la 1643, denumirea apărând în două sute treisprezece documente din perioada 1643-1860. Din punct de vedere

demografic, satul Băicoi era primul din județ. În anul 1838, sunt consemnate 580 de gospodării, în care locuiau 2342 persoane, populația Băicoiului depășind de două ori pe cea a târgului Câmpina. În anul 1864, așezarea este declarată comună rurală, populația fiind împroprietărită tot atunci. Existau 623 de familii clăcașe, un număr record pentru acele vremuri, însă pământul nu a fost suficient pentru toți țăranii. Sunt inventariați 281 de fruntași, 86 mijlocași și 256 pălmași. Din 1892, comuna se compune din Băicoi, Cotoiu, Găgeni și Tufeni, iar în 1904 devine reședință de plasă (Găgeni va deveni cătun și se va dezlipi de Băicoi) (Giucă, 1997: 30-31).

„Și au făcut așezământ cu Mihai voievod de au schimbat o moșie care au dat-o ei la Ploești, a șasea parte, și au dat lor Mihai Vodă această jumătate de sat ce am zis mai sus, de la Băicoi, ce au fost cumpărat Mihai Voievod de la oamenii cei slobozi din sat, moșie pentru moșie” (Sevastos,1937: 825).

Din anul 1864, începe la Țintea exploatarea petrolului prin sonde, până atunci extracția făcându-se cu ajutorul hecnei. Se foloseau ghionoaie, târnăcoape și lopeți, iar pământul se scotea cu hârdăul tras de lanț ori sârmă. Totuși, în 1884, datorită abundenței petrolului, Nae Coconea va deschide la Băicoi o fabrica de gaz ce producea anual 800 hl petrol, 600 hl benzină etc. În 1889, cu ajutorul capitalului olandez, se înființează societatea Aurora, care va construi o rafinărie la Băicoi. La 21 august 1909, la Țintea vor lua foc două sonde ale Societății Româno-Belgiene de Petrol, incident soldat cu doi morți. În 1920, ia ființă societatea Câmpurile Petrolifere Băicoi, cu capital româno-american (Petre Cazan [85 ani]; Apostol, 2004: 25-27).

Pentru Băicoi, secolul al XX-lea debutează cu foarte multe dezvoltări pe plan economic. Între 1899 și 1901 apare rafinăria Aurora, dezvoltându-se în paralel și organizații ale petroliștilor. În 1907, nici în zona Băicoi nu întârzie să apară frământări sociale. Pentru luna martie a aceluiași an (10-14), băicoienii cer arendarea sau vânzarea moșiei lui Gheorghe Grigore Cantacuzino. La 5 aprilie 1913, sondorii din Țintea vor declara grevă generală și nu-și vor relua munca până cererile nu le-au fost satisfăcute – sporirea salariului zilnic cu 50 de bani, duminicile și sărbătorile legale să se plătească dublu, participanții la grevă să nu fie agresați sau sancționați (Giucă, 1997: 40).

Participarea la războaie

După doi ani de neutralitate, în urma Consiliului de Coroană din 14/27 august 1916 s-a decis ca România să participe la Primul Război Mondial de partea Antantei, având ca obiectiv eliberarea Ardealului. Băicoienii vor răspunde la chemarea armelor, la sfârșitul războiului numărându-se 194 de ostași băicoieni căzuți. Majoritatea au fost încartiruiți în regimentele 7 Prahova, 19 Obuziere și regimentele 27 și 13 Vânători de munte, fiind trimiși să lupte în

Moldova. În timpul războiului, la 20 mai 1916, Schela a fost bombardată de germani, iar zona Cotoiu a fost inundată cu petrol, formându-se mlaștina de lângă fostele hale (*ibidem*).

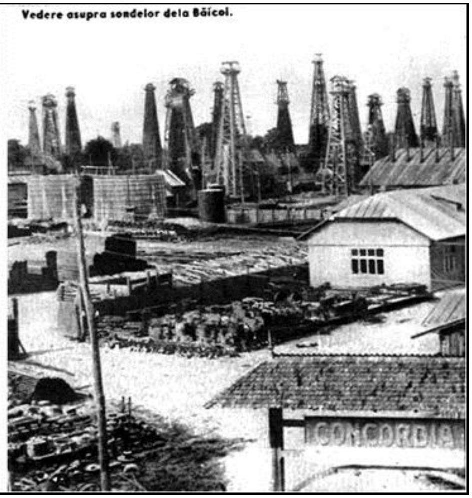

După Primul Război Mondial, Băicoiul a trecut prin mai multe faze de dezvoltare. La finele ocupației germane, care a adus cu ea modernizarea câtorva instalații petroliere, conducerea de atunci a hotărât să modernizeze absolut toate instalațiile existente. Tot după război, au reînceput manifestările revoluționare ale muncitorilor petroliști, deoarece aceștia erau supraexploatați. În anii 1919, 1920, 1929, 1933, 1938 și 1944 au loc greve ale muncitorilor. Un alt factor ce a dus la apariția acestor revolte (în afară de exploatarea petroliștilor) a fost reforma din 1921, care nu a rezolvat problema țărănimii, ce trebuia să-și cumpere pământ deoarece statul nu a putut să ofere pentru toți o parte egală. Producția de petrol va atinge cote record deoarece cinci societăți cu capital străin acaparaseră terenurile cu zăcăminte petrolifere, transportându-se pe zi spre Ploiești în jur de 120-125 de vagoane-cisternă (Popescu, 1945: 18-19; Apostol, 2004: 25).

Începând cu anul 1941, băicoienii sunt trimiși din nou pe front. La Băicoi este construită cu ajutorul aliaților germani o baterie anti-aeriană, aici fiind foarte multe sonde și rezervoare petroliere. Tranșeele se întindeau pe toata raza orașului, pe izlaz (Livede) și în apropierea drumurilor principale (Elena Rădulescu [59 ani]; Popescu, 1945: 110-113; Giucă, 1997: 41-45). În ceea ce privește numărul soldaților trimiși pe front, Băicoiul însumează în arhivele orașului 340 de veterani. Amintim pe sublocotenent Dumitriu V. Anton (secretarul particular al lui

Nicolae Iorga, mort în 1942, la Feodosia), sublocotenent Ștefan Silivestru (mort la Bistrița Moravia, 1945), sublocotenent Alexandru V. Stănescu (mort în august 1941, în Transnistria) (Popescu, 1945: 110-113, Giucă 1997: 43-44). Mulți însă au murit și în lagărele sovietice în timpul Operațiunii Barbarossa, chiar și după 23 august 1944 (România iese din Axă și se înscrie în război ca țară beligerantă de partea Aliaților). La Cotul Donului, soldatul Constantin Crican a fost rănit, iar fratele său, Ion, a rămas încercuit la Stalingrad. Constantin Crican a murit în 1986 nemaiștiind nimic despre fratele său. Amintim pe Gheorghe Vasile care și-a petrecut tinerețile în gulagurile Stalingrad, Calaci și Vladivostock, eliberat fiind în 1953 (*ibidem*).

Printre cei ce au murit din Băicoi se mai numără și pilotul as al Aviației Române locotenent aviator Gheorghe Gellu Mociorniță, a cărui poveste o voi expune pe scurt (după relatarea lui Virgil Potârcă [82 ani]). Două avioane româneşti IAR-80 au atacat o coloană germană în retragere în apropierea localităţii Zvolen din Cehoslovacia. După primul atac, câteva mijloace auto au fost incendiate. Avioanele româneşti au revenit şi au deschis din nou focul. Unul dintre ele, pilotat de locotenentul Gheorghe Mociorniţă, a fost lovit de antiaeriana inamică şi s-a prăbuşit în flăcări. Astfel, la numai 26 de ani, a devenit unul dintre eroii Aviaţiei Militare române. Când trupele noastre terestre au ajuns cu frontul şi pe acest aliniament, au aflat de la localnici că rămăşiţele aviatorului român au fost adunate cu evlavie şi depuse la cimitirul eroilor români din acest colţ liniştit al Moraviei. Locotenent-aviatorul Gheorghe Mociorniţă a doborât doar trei avioane, dar sistemul românesc de punctaj i-a conferit nouă victorii, atingând astfel nivelul de aşi. Notabil este faptul că cele nouă victorii au fost obţinute doar în douăzeci și nouă de misiuni. În memoria sa, fosta stradă Democrației din Băicoi îi poartă numele.

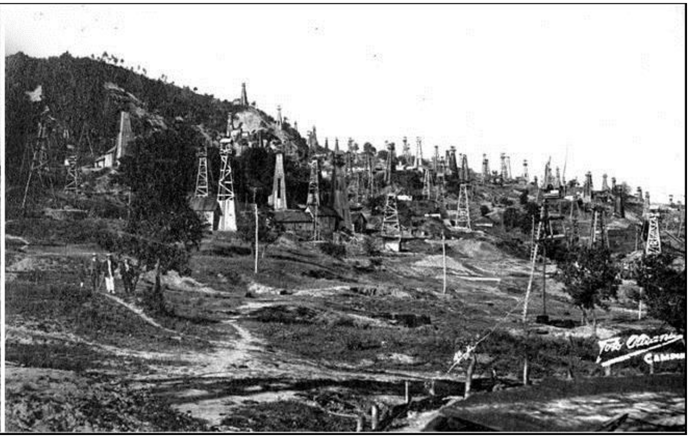

Perioada postbelică

În cadrul reformei agrare din 1945, băicoienilor li se va da pământ, precum și celor care au luptat pe front. Începând cu 1948, România devine republică populară, astfel că sindicatele se reorganizează și își stabilesc sediul la Crican, mai târziu la Sovrom Liliești. În Liliești, Zaicu Stănilă construiește o moară, urmând ca la 11 iunie 1948 să aibă loc naționalizarea tuturor mijloacelor de producție. Târgul comunal va funcționa în continuare. În aceeași zi cu naționalizarea, Băicoiul va deveni oraș cu o singură unitate industrială de stat, Muntenia, care își va schimba numele în Sovrom Petrol. În 1955, apare spitalul Petrolul, și doi ani mai târziu se înființează un liceu seral, care din 1960 va avea o normă întreagă (actualul Liceu Tehnologic „Constantin Cantacuzino”). Pe plan economic, regimul comunist introduce colectivizarea după modelul colhozurilor. Astfel, apar în 1962 Cooperativa Agricolă de Producție (C.A.P.) Țintea și Întreprinderea Agricolă de Stat (I.A.S.) Băicoi. Pentru perioada ceaușistă (1965-1989), la Băicoi apar întreprinderile industriale Fabrica de Scule Hidraulice (F.S.H.) și Întreprinderea de Utilaje pentru Preclucrarea Cauciucului (I.U.P.C.) (1978). Se construiește școala de la Liliești în 1980, iar casa de cultură este reabilitată (Costeluța Jiglău [59 ani]; Petre Cazan [85 ani]; Giucă, 1997: 41-45).

Alte aspecte ale vieții economice

De-a lungul istoriei, Băicoiul a trecut prin mai multe transformări ce au afectat și desfășurarea activităților locale. De la cele mai simple ocupații de agricultori și apicultori, oamenii de aici au devenit pe parcurs comercianți, întreprinzători, doctori sau avocați. Acest lucru se datorează urbanizării treptate.

Între secolul al XIV-lea și a doua jumătate a secolului al XX-lea, pe aici treceau drumul sării și al vinului, drept dovezi ale acestor drumuri rămânând câteva indicatoare ruginite pe unele străzi. Încă din perioada fanariotă, la Băicoi se va ține un târg duminical, acest obicei fiind și acum păstrat. Dar adevăratele schimbări încep odată cu finele secolului al XIX-lea, când exploatarea petrolului se intensifică în zonă. Apar finanțatori străini, care conlucrează cu autohtonii, înființând astfel societăți comerciale sau petroliere. Avem Societatea Unirea, întemeiată de olandezul J. Koster la 1909, o societate petrolieră care a activat până în 1923. Au mai existat și alte societăți, precum Colombia, patronată de Elias Lazăr (care a cumpărat-o de la francezi), Societatea Astra Română și, în cele din urmă, Steaua Română. În perioada comunistă, aceste societăți au fost absorbite de sovromuri. După depărtarea de URSS, sovromurile au fost etatizate. Acum niciuna din ele nu mai este în active, însă există Schela-Petrom, fondată pe

fostele baze ale vechilor schele naționale. Au mai existat și întreprinderi înființate de comuniști, precum amintitele F.S.H. și I.U.P.C. (Eugen Cazan [56 ani], George Miclea [62 ani], Popescu, 1945: 26-38).

În afara acestora, locuitorii orașului mai prestau și munca câmpului. Existau de asemenea și crescătorii de viermi de mătase. Principala ocupație a țăranilor era agricultura, secondată de apicultură și cultivarea viței de vie sau creșterea animalelor. În urma naționalizării, au apărut C.A.P.-uri și I.A.S.-uri, fiind dezvoltate în acea perioadă baze zootehnice sau agricole. Apăruseră ferme în sistem intensiv de cultivare a pomilor fructiferi (Elena Rădulescu [59 ani]).

Portul și locuințele

Astăzi, portul vechi al zonei a dispărut, fiind îmbrăcat doar cu ocazia unor evenimente culturale. Țăranul de pe aceste meleaguri purta *cămeși* lungi, uneori până la genunchi. În cazul femeilor, erau întâlnite cu precădere fustele cu multe cute și *găurele de ploaie*. Băiețandrii purtau

de asemenea cămăși lungi și *cioareci* strâmți pe picior. Ca și acum, căciulile se purtau până primăvara în martie-aprilie, datorită vremii schimbătoare. Iarna, majoritatea lumii îmbrăca cojoace clasice sau *zeghii* cu *gătane*. Femeile purtau adesea *bunde* și *scurteci* din blană de vulpe. De încălțat se purtau *iminei* sau ghete cu carâmbul înalt din box sau șevrou. Cei mai înstăriți îmbrăcau haine orășenești (Elena Rădulescu [59 ani]; Elisabeta Cazan [89 ani]).

Acum să vorbim și despre așezăminte. Aceste sunt de două tipuri, case și blocuri. Din multitudinea caselor care erau aici odinioară, numai câteva respectă și azi tiparul muntenesc. Din spusele bunicului (Petre Cazan [85 ani]), cele mai vechi case existente datează din perioada antebelică. Aveau dormitor, o sală mare și o altă cămăruță. Pe afară aveau prispă (pridvor) și de regulă se întindeau pe un singur nivel .

În interior, pe pereți erau scoarțe (macaturi) țesute în casă, ștergare și tablouri de familie. La geamuri erau perdelele din pânză de obicei țesută în casă, ce aveau ca terminație colți croșetați cu iglița (sârmă cu cioc). Nu cu foarte mulți ani în urmă, femeile încă mai țeseau scoarțe sau preșuri, mai puțin pânză, existând în fiecare gospodărie un război de țesut. Se coseau cu mâna lenjerii, fețe de masă sau trusouri pentru fetele tinere ce urmau să se mărite.

În preajma anilor ’70, au apărut și blocurile. Acestea se găsesc în zona Schelă și Liliești („la blocuri”). Sunt blocuri cu trei sau patru etaje, având apartamente cu două sau trei camere, tipice perioadei comuniste în care acestea au fost clădite (Elena Rădulescu [59 ani]; Costeluța Jiglău [59 ani]).

De prin Băicoi adunate...

Descântece

Bătrânele din zonă, descântau în bărdace (căni mici de pământ), în care se aprindeau bețigașe ce urmau a se arde pentru a se preface în cărbuni, la fel ca aceștia urmând să se prefacă și deochiul ce invadase corpul celui căruia i se descânta. Incantația însoțitoare:

Fugi, Deochi
Dintre Ochi
Din inimă, din cap
Din ficat, din stomac,
Din corpul omului [de obicei al copilului].
Fugi, fugi, fugi,
Peste nouă mări,

Peste nouă țări,
Peste nouă păduri,
Peste nouă pustii,
Unde cocoș nu cântă,
Unde câine nu latră,
Unde popă nu toacă!
Să rămână (numele)
Curat și luminat
Ca argintul cel curat! (culeasă integral de la Elisabeta Cazan [89 ani]).

Se lua cu cele trei degete de la mâna dreaptă, unite ca pentru rugăciune, puțină apă din bărdacă, se umezea fruntea și pieptul persoanei, după care aceasta bea câte puțin de trei ori, restul aruncându-se pe țâțână (balama) (*ibidem*).

Obiceiuri și credințe

Exceptând datinile cunoscute, în registrul local al orașului Băicoi se păstrau sau încă se păstrează din vechime, cu mici variațiuni, câteva obiceiuri:

- De Sfântul Andrei – se aprindea foc și se afumau cu tăciuni și tămâie colțurile gospodăriei spre a fi ferite de spirite rele, animale răufăcătoare.
- De Sfânta Filofteia – copiii se *îmbărbureau*, adică se ungeau în jurul gurii cu un amestec de zahăr și ulei spre a fi feriți de bube rele.
- De Sfântul Spiridon – nu se făceau treburi în gospodărie pentru a nu atrage boli, probleme de familie sau lipsa de belșug.
- De Anul Nou – în această noapte, în pragul orei 24, un bătrân muzicant cânta cu goarna o melodie tristă de înmormântare, pentru ca anul vechi să se ducă cu tot ce a avut rău în el, iar noul an să descindă pe un teritoriu curat și să înceapă bine. Tot în prima noapte din noul an, femeile se strângeau spre a organiza jocuri prevestitoare, pentru a ghici viitorul soț: fetele așază pe o masă fiecare câte o oală de pământ cu gura în jos. În respectivele oale, se ascund fie piepteni, fie bani, fie cărbuni sau fire de lână. Cine găsește banii va avea un bărbat bogat, cine are lâna va avea belșug în casă, iar cine va avea pieptenele sau cărbunii va avea un soț urât și rău. În noaptea următoare ele merg în grădină să numere până la al nouălea par, pe care îl însemnează. Dimineața se duc apoi să vadă cum va fi soțul înalt, drept sau strâmb.
- De Bobotează – fetele care au ajunat (au ținut post) cer preotului busuioc sfințit spre al pune sub pernă ca să-l viseze pe cel iubit.

- De Măcinici – se face focul în curte cu paie sau coceni, spre a alunga spiritele rele; se bate pământul cu măciucile, iar copiii sar peste ele spre a alunga ghinionul.

- La naștere – nu se intră în grădină „că unde calcă arde pământul nouă stânjeni”, simbolizând spurcăciunea; dacă copilul are vreo infirmitate se uită *ciucis*; în cele trei zile de la naștere, se dă lehuzei să bea țuică fiartă în care s-a pus untdelemn trecut peste un fier ars în foc, spre a-i vindeca rănile din pântece.

- La înmormântare – vecinii mortului nu au voie să muncească, mai ales să toarcă deoarce se spune că le amorțesc mâinile; când răposatul este scos din casă, rudele dau cu spatele în ușă, o închid, spre a-l uita mai repede sau să nu se întoarcă sub chip rău; către cimitir, mortul era însoțit în funcție de cât de potentă financiar era familia și de unul sau mai mulți cântăreți cu trompeta sau goarna care din timp în timp, și mai ales după scurta slujbă ce se ținea la răscuce, mai trâmbițau vestea morții acelei persoane; tot la răscruce se aruncau pe jos bănuți pentru ca trecerea spre lumea de dincolo să fie mai ușoară.

- Când se strângeau norii de furtună, când începea vântul sau ploua cu piatră, se înfigea un topor (bărdiță) sau un cuțit mare în bătătura gospodăriei astfel încât aceasta să fie ferită de urgie.

Ghicitori

Pe doi pari, o putină.
Pe putină, un baston.
Pe baston, o pădure.
(Omul)

Pe un vârf de deal,
Două felii de dovleac.
(Urechile)

Burduc, hurduc,
De barbă-l duc,
De barbă-l aduc.
(Țapul)

Ce este afară și în casă?
(Fereastra)

Vorbe de duh ale bunicilor

„Nu mi-ar fi fost necaz de mă frigea o ciorbă mai grasă, ci că m-a fript una de urzici.”
„S-a făcut și cucu hoț, nu mai cântă pe la toți.” (Deși toți suntem cetățeni, nu ne bucurăm toți de aceleași privilegii).
„Îmi crapă călcâile de grija lui.”
„Adio și-un praz verde!”
„Ce malagambistă ești, surată!” (se face referire la Sergiu Malagamba, compozitor și dirijor de origine armeană celebru în perioada 1940-1960).
Despre unul care a parvenit peste noapte fără muncă: „Și-a uitat opincile la gară și-acum mai îmbrăcat fiind, se crede și mai deștept.”

Despre unul căruia nu îi scapă nimic în legătură cu vecinii se spunea că „Stă cu dinții rânjiți pe toată lumea și nu-și vede dinții lipsă din gura sa.”

(Culese de la Petre Cazan [85 ani]; Steliana Radu [87 ani]; Ion Refec [67 ani]; Mioara Băicoianu [84 ani]; Vasile Roman [79 ani]; Elisabeta Cazan 89 ani]).

*

Mulțumiri tuturor celor care m-au ajutat și mi-au furnizat fie informații, fie materiale sau vorbe din perioada tinereții lor. Mulțumesc și celor care m-au ajutat să realizez studiul monografic și au avut răbdare să descrie în amănunt lucrurile: Elena Rădulescu (mama), Petre Cazan (bunic), doctor primar Iozefina Stan, Angela Roman, profesor de istorie Mădălin Posea, precum și celorlalte persoane, în număr de douăzeci și unu, care au fost intervievate de subsemnatul. Mulțumesc și domnului profesor Sebastian Ștefănucă pentru ocazia de a-mi publica lucrarea.

BIBLIOGRAFIE

Apostol, Mihai, 2004, *Dicționar istoric al județului Prahova*, Ploiești: Ploiești Mileniul III.
Giucă, Constanța, 1997, *Băicoi 400* (*Monografie*).
Mihai, Dana, 2016, „De unde vine în realitate numele orașului Băicoi”, în *Adevărul* / 16 ianuarie.
Popescu, Gheorghe I., 1945, „*Țintea*” (*Lucrare monografică cu 80 de figuri în text*), Ploești: Editura Tipografică de Artă Dumitru Miricescu.
Sevastos, M., 1937, *Monografia orașului Ploești*, București: Tipografia Cartea Românească.
„Băicoi”, în *Wikipedia*, https://ro.wikipedia.org/wiki/B%C4%83icoi (*accesat la 5 februarie 2019*).
„Neagoe Basarab voievod întărește m-rii jupanului Drăghici din Cricov satul Secăreni cu vad de moară și un loc de metoh [1517 (7026) noiembrie 22, Pitești]”, 1972, în Șerban Ștefănescu și Olimpia Diaconescu (îngrijitori de volum), *Documenta Romaniae Historica. B. Țara Românească*, *Volumul II* (*1501-1525*), București: Editura Academiei Republicii Socialiste România.

Notă:

Fotografii din colecția personală:

1. Militari români pe dealul Țintea – 1916
2. Vedere cu platoul Schelei, societatea Concordia, în perioada antebelică – 1906?
3. Baterie anti-aeriană germană din Divizia I româno-germană, dealul Țintea („la Cruce") – 1943
4. Platoul petrolier Țintea în perioada interbelică
5. Portul țărănesc din Liliești – 1930?
6. Medicul sublocotenent Al. Rădulescu – 1917

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 5 (2019)

Cristian Mușa
cristian.musa@yahoo.com

Războiul, din spatele frontului

În memoria persoanelor plecate dintre noi, amintite în această lucrare: Ion Cîrmici, Lica Diaconu, Maria Mușa, Maria Oprea, Costache Rusu, Alexandru Savu, Dumitru Zinculescu.

În comunitățile tradiționale de odinioară, momentele importante din viața fiecărui individ erau marcate prin gesturi și desfășurări rituale sau ceremoniale, însoțite, bineînțeles, de un anumit repertoriu poetic, muzical, coreic. De asemenea, a existat și un repertoriu „laic”, interpretat la întruniri sociale și familiale, în mod spontan, în viața de zi cu zi, nelegat neapărat de un anumit context: cântecul propriu-zis, doina, proverbele și zicătorile etc.

Evenimentele marcante din viața unui individ (de regulă dacă era o persoană însemnată) sau din viața socială a întregii comunități prilejuiau crearea unor specii folclorice anume, bineînțeles, pe structura genurilor cunoscute, având subiecte care au marcat, deopotrivă, atât mediul rural, cât și pe cel urban. Ne referim aici la unele jurnale orale, cântece bătrânești (balade) și anumite variante de povești, povestiri. Dintre acestea amintim creații ale lăutarilor precum: *Focul din Costești, Balada lui Corbea, Iancu Jianu, Pintea* sau povești/povestiri despre ostașii întorși care și-au găsit soțiile recăsătorite etc. Cele două conflagrații mondiale le-au oferit oamenilor din acele vremuri prilejul să creeze un astfel de folclor special, înlocuind, într-o anumită măsură, în interpretare, unele genuri folclorice sau variante mai vechi ale acestora. Experienţele trăite în timpul războiului au căpătat, prin povestire, un statut special, iar prin culegerea și publicarea lor s-a scos la iveală o altă față a istoriei, cea a celor implicați direct, și nu a celor care au privit evenimentele cu spirit critic, științific sau didactic. Acest subiect, *povestirea personală de război*, a intrat în atenția mai multor cercetători din arii de activitate diverse: etnologie, istorie, sociologie, fiecare domeniu punctând diferite situații și contexte.

Cunoaștem, din surse teoretice, că oralitatea este una dintre cele mai importante caracteristici ale folclorului, însă dacă punem în discuție importanța folclorului militar în general, observăm că acesta a reprezentat o cale prin care s-a atestat că și sursele scrise au un rol important

în conservarea și transmiterea culturii populare (Iliescu, Stere și Neamu, 2005: 267-282). În acest sens, lucrările care au avut ca subiect războiul sau viața militară, se împart după cele două forme de transmitere: lucrări bazate pe mărturii orale ale combatanților (Negulescu, 2006; Fruntelată, 2004: 34-107) și documente scrise de aceștia (Florian, 2018: 28-242).

În satele românești, această categorie de povestitori aproape că a dispărut. Există, bineînțeles, amintirile lor, intrate într-un repertoriu al memoriei colective. Este vorba de genuri folclorice care de-a lungul timpului au suferit o refuncționalizare și au fost transmise ca povestiri, altele ca povești sau chiar ca bancuri, snoave sau exprimate ca situații cu iz umoristic de tip anecdotic. Toate acestea, prin poziția *insider-outsider*, pe de o parte, mi-au fost transmise direct de personajele principale prin povestiri și prin interpretarea unor poezii și cântece de război: foști combatanți în cel de-Al Doilea Război Mondial, văduve de război și persoane care în acel timp erau copii; iar pe de altă parte, le-am observat în copilărie (încă sunt vii în comunitate), în cadrul impresionantelor ceremonii organizate în fața troiței eroilor de către întreaga comunitate. Situațiile și contextele amintite m-au îndemnat să fac unele demersuri de culegere, arhivare și interpretare a unor informații pe cât de sensibile și unice, pe atât de rare în societatea contemporană.

Culegerile povestirilor de război întreprinse în Starchiojd, județul Prahova, au fost desfășurate în primul rând din punct de vedere al unor curiozități personale și după aceea din punct de vedere al interesului profesional, de aceea informațiile pe care le redăm nu au neapărat o interpretare științifică, ci se bazează pe înșiruirea unor mărturii ale unor „trăitori” ai războiului. Primele demersuri le-am făcut în timpul studiilor de licență, mai ales după ce l-am cunoscut pe Ion Cîrmici,[1] rămas ultimul veteran de război din Starchiojd, un iscusit povestitor și un foarte bun organizator al informațiilor pe care de fiecare dată mi le furniza. De asemenea, cuvintele rostite pe patul de moarte de bunicul meu, Constantin Muşa, „Mă chinuie Dumnezeu pentru că oi fi omorât oameni” şi „Marioară, să-mi dai apă de pomană pentru că pă front am băut apă din copitele cailor”, au deschis o dorință de a culege povestirile de război, considerând că acest folclor special poate să piară odată cu purtătorii lui.[2]

---

[1] Ion Cîrmici a fost ultimul veteran de război din comuna Starchiojd, Prahova, un foarte bun povestitor care a reușit să creeze un stil special de transmitere a informațiilor prin împletirea oralității cu scripturalitatea – dezvoltarea pe cale orală a unor idei notate într-un jurnal de front. Acesta a făcut subiectul unui capitol din teza mea de doctorat, *Aspecte ale culturii populare orale și scrise în localitatea Starchiojd din subzona Valea Teleajenului*, susținută pe 7 iulie 2018 la Școala Doctorală a Facultății de Litere din cadrul Universității din București, capitol în care au fost expuse și analizate narațiunile personale de război din punctul de vedere al unui combatant.

[2] Primele culegeri cu tema războiului au fost materializate în lucrarea de disertație *Războiul trăit și povestit. Studiu de caz: Starchiojd*, susținută în iunie 2013 la Masteratul de Antropologie culturală, Etnologie și Folclor, Facultatea de Litere, Universitatea din București.

În Starchiojd, după trecerea la cele veșnice a lui Ion Cîrmici, ultimul veteran de război din localitate, nu mai găsim povestiri despre război de la o sursă directă (dacă ne gândim la cei care au luptat), ci așa cum am amintit anterior, sunt povestiri ale urmașilor acestora, intrate în circuitul repertorial al întregului grup social, de asemenea, interesante și acestea pentru urmărirea procesului de transmitere a informațiilor peste o generație.

Nu dorim să ne îndreptăm spre prezentarea unor materiale despre cei care au fost în „ploaia de gloanțe” după exprimarea frecventă a lui Ion Cîrmici, ci ne îndreptăm atenția spre cei care au stat în spatele frontului şi cei care au rămas în sat, martori care au creat alte imagini ale războiului – cum acesta poate să fie trăit, înţeles şi povestit de fiecare categorie participativă în parte.

Ostașii din spatele frontului

În comparaţie cu „ceilalţi” veterani, Costache Rusu şi Dumitru Zinculescu (doi ostași din spatele frontului), au făurit niște imagini diferite despre acele timpuri. Poveștile lor nu impresionează neapărat auditoriul, întrucât au avut un statut special, dar din punct de vedere științific mărturiile lor sunt extrem de importante, pentru stabilirea și punctarea viziunii pe care au avut-o mai multe grupuri sociale participative. Aceştia au povestit cu alt curaj, nu au retrăit atât de adânc momentele prin care au trecut. Există şi în spatele frontului frica de moarte, dar ostaşii aflați acolo s-au simţit protejaţi şi norocoşi.

Ocuparea unei funcții importante, ca simplu fiu de țăran, nu era ceva uşor, având în vedere nedreptățile atestate în acele vremuri în acest sens, deoarece era văzută ca o șansă de a rămâne în viață, iar lupta pentru viață era crâncenă. Unul dintre aceia a fost Dumitru Zinculescu, cel care povestea cu bucurie despre funcţia de radiotelegrafist pe care a ocupat-o datorită isteţimii lui, mulţumind că nu a fost dus spre ținta directă a gloanţelor şi că a fost apreciat pentru ceea ce a făcut, atât de români, dar mai ales de nemţi:

„Am dat examen şi cu români şi cu nemţi, că ieram atunci aliaţi cu nemţii. Și nemţii mi-a dat nota maximă că prindeam 40 de litere pă minut şi trebuia să scrii ce litere auzeai. Am luat nota maximă şi mi-a propus să fiu radiotelegrafist bord de avion la iei în Germania” (Dumitru Zinculescu).

Amândoi povestitorii își structurează ideile aproximativ identic, punctând la începutul interviului șansa pe care au avut-o în acele vremuri tulburi, făcând de multe ori comparație cu băieții din sat care au fost înrolați:

„Io am avut noroc di n-am mers la luptă cum să zice, pentru că nu ieram militar şi nici nu făcusem armata. Am fost luat la Munca Tineretului Român, am făcut instrucţie, instrucţie militară, pă urmă ne-a dus la muncă în Moldova, şi acolo făciam şanţuri contra tancurilor” (Costache Rusu).

Surprinși de evenimentele acelor vremuri majoritatea ostașilor luau decizii rapide, uneori fără o viziune asupra consecințelor. În cazul lui Dumitru Zinculescu, hotărârea de a pleca pe front cu un scop bine stabilit trebuia să fie însoțită de consimţământul părinţilor. Împotrivirea mamei i-a cotit drumul pe care trebuia să-l urmeze:

„Ca radiotelegrafist trebuia să comunic cu ce mă întâlneam p’acolo ca să ştie cei de jos, dar pentru asta trebuia consimţământu’ părinţilor. Am venit acasă, tata a fost de acord, mama neştiutoare de carte nu ştia ce-i ăla avion, nu m-a lăsat” (Dumitru Zinculescu).

Această cotitură, însă, nu l-a scutit de a-și îndeplini funcția pe care o primise și datoria față de țară:

„M-a repartizat la o magazie de aparate tehnice de radio din regiment şi a venit o cerere de fugit pă front că avea nevoie acolo. Noi aveam tot felu’ de aparate de radio. În continuare a venit dispoziţiunea asta şi m-a trimis şi pă mine cunoscător să predau toate aparatele alea de radio. Am avut 15 vagoane de fel de fel de aparate şi am mers până aproape de Rostov. După ce am predat acolo în Rostov, iera o pădure mare, un parc, şi pădurea asta iera numa’ de stejar” (*ibidem*).

Curiozitatea de care toţi veteranii au fost cuprinşi când au ajuns pe teritoriul unei alte ţări l-a împins să vadă împrejurimile oraşului rusesc unde ajunsese, moment în care i s-a hotărât soarta. În acel context avea loc înrolarea lui propriu-zisă în război, însărcinat cu una dintre cele mai importante funcții din spatele frontului – informarea prin rețelele de telecomunicații a situației primite de la alte surse:

„(...) mă-ntâlnesc în parcu’ ăla.... aşa a fost să fie... mă întâlnesc cu un locotenent care mă cunoştea, «Ia stai, măi Mitică! Nu eşti tu Zinculescu?» M-a întrebat cu ce ocazie p’acolo şi i-am zis că poimâine plec înapoi. «Măi Mitică, zice, tu de aici nu mai pleci! Io îţi promit că rămâi aici cu mine şi mă duc să-ţi fac acte. Oi muri io, mori şi tu, dacă nu mor io, nu mori nici tu!» Ce să fac? Acu’ mi s-a hotărât soarta. M-a oprit acolo. Acolo iera Marele Cartier General, comanda Mareşalului Antonescu. Am fost radiotelegrafist la cele mai mari aparate de radio de front pă care le aveam date de nemţi, şi io am avut un post de radio care vorbeam cu Armata a patra de acolo de la Marele Cartier General” (*ibidem*).

Aproape toți veteranii de război, atât cei intervievați de noi, cât și alții, nu ocolesc povestirile despre hrană: ce mâncau, cum, unde, cum făceau rost de ea în cazul în care ostașii însărcinați cu această funcție nu ajungeau la timp etc. Toate povestirile despre hrană, la fel ca cele despre igienă sunt, de obicei, niște amintiri destul de triste pentru veterani în general. Însă, ostașii cu statut special pot oferi o altă imagine, „revoluționară" pentru acele vremuri:

„Ca atare, eu din interes de serviciu, din punct de vedere militar, pă front acolo n-am mers zece metri pă jos. Acolo făciam bocancii cu cremă, cea mai bună cremă din România, Gladis, şi trebuia să fie bocancii lustruiţi din două în două zile (...) Jos la subsol, aveam paturi şi nu avea voie să ne deranjeze nimeni" (*ibidem*).

Din punct de vedere al protecției pe care aceștia o aveau, povestirile celor doi veterani par a fi asemănătoare pentru că au fost feriţi cât de cât de focul armelor, au fost departe de măcel, însă traiul celuilalt veteran se aseamănă foarte mult cu cel al luptătorilor, observabil prin diferența rolurilor lor:

„Ieram cantonaţi în comuna Gogheşti şi seara ne duciam şi dormiam acolo la o femie 'ntr-o magazie, şi mâncare ne dădea unitatea, mâncare distul di proastă" (Costache Rusu).

În repertoriul veteranilor care s-au aflat în spatele frontului nu întâlnim descrieri ale unor scene precum: contactul cu inamicul, moartea camarazilor, prizonieratul, însă în relatările lor încearcă să scoată în evidenţă atât momentele în care „au dus-o bine" făcând comparaţie cu traiul pe care l-au dus ceilalţi veterani, dar şi evenimentele neplăcute, care, chiar dacă au fost puţine dau o altă semnificaţie titlului de veteran de război. Pentru a fi evidenţiate puţinele momente ale războiului, Dumitru Zinculescu povestea despre un complot şi o răsmeriţă neaşteptată din partea celor care ştiau că frontul e departe iar rolul lor e altul, nu acela de a se lupta cu inamicul:

„A făcut iei acolo un revelion şi cu nemţi şi cu ofiţeri români, şi să adunase şi o mulţime di rusoaice, da' n-a ţinut cont că alea mai sunt şi hoaţe. La ora doișpe-unu noaptea a ieşit vreo două afară şi a tras rachete şi a aruncat alea şi a intrat înăuntru. Aşa a apărut avioanili ruseşti. Și de curiozitate, Marele Cartier General nu iera departe de camera unde stăteam io şi, am mers toţi patru şi a-nceput avioan'li ruseşti să bombardeze acolo, şi a dat la ţintă unde iera depozitu' de carburanţi şi-a luat foc. Și cum ieram afară, am fugit înapoi. Și cum fugiam îmi vinea mantaua în cap şi cădeam de suflu' ăla şi mă căutam mereu să văd dacă mai am picioare şi m-am dus înapoi unde aveam locu' de muncă" (Dumitru Zinculescu).

Ordinul primit la 23 august este un alt subiect pe care toţi veteranii de război îl deschid:

„Am stat până la 23 august 1944 şi când s-a spart frontu' până seara a vinit ofiţerii şi ne-a spus să plecăm (...) Nu mai mi-aduc aminte pă ce câmp, dar în orice caz nemţii făcuse un baraj şi dăduse apa Buzăului pă câmp, să treacă pă câmp, şi să nu mai poată veni ruşii şi românii şi nu mai puteai trece că iera apa până la gât. Și-acolo ne-am dizbrăcat, ne-am luat bluzili şi echipamentu' în braţe şi hai-hai, hai-hai, hai-hai, am mers pân apă, pân apă, pân apă, până am sosit la uscat, şi pă 9 septembrie am sosit acasă" (Costache Rusu).

Povestirile oamenilor rămaşi în sat

Războiul nu a fost numai al celor care au plecat pe câmpurile de luptă, ci a fost şi al celor care au rămas în sat, cei care au fost nevoiţi să ducă greul casei, să-şi crească şi să-şi educe copiii, să muncească ţarina, să-şi asigure hrana.

Evenimentele petrecute în sat uneori par mai dezastruoase decât descrierea unui câmp de luptă. Cu voie sau fără voie, copii, bătrâni, femei, au luat parte la tot ce s-a întâmplat în sat în perioada aceea. Suferinţa lor a început odată cu plecarea celor dragi şi s-a continuat până la sfârşitul războiului pentru cei care au avut norocul de a-i mai vedea pe cei pe care i-au crezut morţi şi pentru mai mult timp pentru cei care au primit vestea decesului lor.

Fiind locuitori ai aceluiaşi sat, momentele memorate sunt asemănătoare: plecarea pe front a celor dragi, fuga de trupele străine care au venit în sat, prădarea locuinţelor de către aceştia, comunicarea cu cei de pe front, înmormântarea simbolică a eroilor, momentul când au auzit că s-a sfârşit războiul etc. Într-o lucrare despre povestirile de război, situația celor rămași acasă, comparativ cu cea a ostașilor, poate fi descrisă astfel:

„Într-un joc al contrastelor, complexitatea celui de-al doilea război mondial se revelează diferit pentru bărbaţi actanţi ai războiului, şi pentru femei, un alt fel de «combatante» din spatele frontului. Amintirile veteranilor legate de lupte, de experienţele frontului pe alte teritorii, povestiri înspăimântătoare cu violenţe şi dureri se regăsesc şi în povestirile femeilor, însă episodul satului invadat de ruşi este caracteristic evocărilor soţiilor veteranilor de război" (Știucă, 2006: 83).

Așa cum am amintit anterior, personajele principale ale războiului nu mai sunt în viață și cu atât mai departe sunt cele din primul război, iar mărturii de la interlocutorii care le-ar fi putut povesti pe amândouă au fost puține. Cu toate acestea, în notițele Licăi Diaconu[3] întâlnim o situație

[3] „Mama" Lica Diaconu a fost o poetă populară din Starchiojd, Prahova, o emblemă culturală locală care s-a remarcat în sat prin creațiile sale de tipul jurnalului oral, povestirii vieții și descrierii etnografice, toate scrise în câteva caiete pe care, de asemenea, le-am analizat în aceeași lucrare de doctorat citată anterior. Până în anul 2008, înainte de moartea sa, Lica Diaconu a fost informatorul meu principal. Informațiile despre război nu le-am cules pe cale orală, ci le-am

specială: pe de o parte apare descrierea „războiului copilăriei” ei și rolul pe care mama a trebuit să și-l asume în lipsa bărbatului din casă, iar pe de altă parte „războiul maturității”, când în lipsa soțului plecat pe front a retrăit momentele din copilărie, dar la o altă dimensiune:

„Mămica a rămas cu cinci copii. Dintre care trei au murit mărișori o fetiță și doi băeți și unui ia rămas gheozdanu în cui era în clasa treia. Și a rămas mămica văduvă de război cu doi copii eu și neica Nae Lupu. După ce a murit tăticu meu, a făcut epitropie. De toate bunurile și averea rămasă pe urma lui tăticu. Epitrop a pus pe fratele lui tăticu anume Nicolae Lupu. Mîngîierea mămicii eram noi cei doi copii Nae și Lica. Mămica ne iubea ca pe lumina ochilor. Dari noi o ascultam și nu eșam din cuvîntu mamii noastre. (…) În casa noastră era armonie și o ascultare și mare respect.” (…) „După zece ani de căsătorie sa început războiu 1940-1944. Și mi sa schimbat fericirea în lacrămi și în muncă mare: Aveam patru copii, trei boi, vacă, și un cîrd de oi. Cu toate ma lăsat soțul meu și a plecat la război. Eu aram, eu semănam, eu culegeam. Eu coseam eu căram. Eu stam numai noaptea în casă căci ziua eram cu biciu în mînă și-mi înjugam boii și munceam și la altu, să pot trăi și să-mi cresc copilașii patru copii supt nouă ani. Cel mărișor de 9 ani cel mai mic de un an. Și mă duceam la pădure la lemne și la fîn. Pe zăpadă, vînt, și vreme aspră. Și mă duceam de rechiziție. Și așa am duso patru ani pînă cînd sa făcut pace. Cînd a venit soțul meu din război ma găsit cu tot ce a lăsat, copii, boi, vacă și oi” (Lica Diaconu).

În repertoriul femeilor și al celor care atunci erau copii găsim nişte povestiri cu totul diferite de cele ale veteranilor de război. Dacă aceștia din urmă povesteau despre nenorocirile de pe front, cei rămaşi în sat încă mai vorbesc despre ceea ce a fost după plecarea soţilor, fraţilor, sau pur şi simplu a consătenilor lor. Oamenii rămaşi în sat au fost un alt fel de combatanţi, cei lipsiţi de putere care au încercat să ducă greul care le-a rămas pe umeri. O imagine comună a interlocutorilor este cea a plecării pe front a celor dragi:

„Suna clopitili la biserică, s-a sunat mobilizarea. (...) şi bătea lumea în sape să să diştepte toată lumea, şi dimineaţa la ora opt, toţi, începând di la tata lu’ Fănică Sârbu... a plecat di pă uliţa asta: Fănică Nedelcu, Ion Bâtcan, Ilie Ștubeianu, Ion Părlăgică (Malagambu), Tache Părlăgică, pă urmă mai jos aicia, al Câşoaii, Gheorghe Frigea, Gheorghe Părlăgică, nea Mitruş, plângea ţaţa Mica asta... S-a făcut o coloană în răspuntie, iera un bocet... nenorocire!” (Alexandru Savu).

---

extras dintr-un caiet de notițe, descoperit în casa bătrânei în luna iulie 2014, în timpul cercetărilor de teren pentru întocmirea volumului *Starchiojd. Moştenirea culturală* (*Partea II*). *Sărbători, obiceiuri, repertoriu folcloric, tradiţii locale reprezentative*, volum colectiv realizat de: Cristina Bucătaru, Andrei Chivereanu, Elena Dudău, Ioana-Ruxandra Fruntelată, Cristina Gherghe, Cristian Mușa, Constantin Secară, Nicoleta Șerban, editat de Centrul Județean de Cultură Prahova, Editura Mythos, Ploiești, 2015. Citatele au fost copiate exact așa cum apar în notițele ei, păstrând, în acest fel, și unele greșeli gramaticale.

Pregătirea de reîntoarcere pe front, după lăsarea la vatră a răniților pentru refacere, a dus la retrăirea acestor momente de primă încorporare. Această imagine era adesea creionată de bunica mea:

„Nenea a fost un rând în război, şi a venit în refacere că a fost împuşcat în picior. Avea două fete: pă Leana şi pă Marioara. L-a lăsat cât l-a lăsat şi i-a trimis iar ordin să plece înapoi la război. Nu să mai îndura să plece. Când a plecat, de trei ori s-a-ntors din răspuntie. Numai când auzea fetili ţipând să răzgândea. Plângeam şi noi cu toţii că ne gândeam că poate nu-l mai videm. I-am zis şi noi: «Du-te, măi Mitruşe, că vine şi te-mpuşcă!» Fata aia mare, Marioara, avea trei ani, şi di când a plecat tac'su numai într-una a plâns şi l-a strigat. La vreo trei zile a murit, săraca, numai di doru' lu' tac'su. Până a murit a strigat: «tata! tata!» Aia i-a fost plecarea lu' Mitruş că n-a mai venit înapoi" (Maria Muşa).

Cu ajutorul scrisorilor membrii familiei puteau afla unii de alţii, se puteau plănui şi consola. Scrisorile primite ofereau, totodată, oamenilor, un prilej de a se aduna laolaltă şi de a despica firul în patru, de a desluşi vorbele înşirate pe o foaie de hârtie:

„Când a venit războiu' io ieram gravidă cu Luță, şi între timp l-am născut, dar tac'tu mare nu ştia, că iera dus la război. Ne-a trimis scrisoare şi ne-a povestit di acolo di pă front, ne spunea unde a ajuns cu luptili. Aveam o vecină care ne citea scrisor'li că noi nu ştiam carte. I-am scris şi noi scrisoare şi i-am spus că suntem bine, sănătoşi, şi i-am spus că are un flăcău" (*ibidem*).

Uneori scrisorile erau scrise şi sub formă de testament:

„Cât a fost frati'miu, Stelică, pă front, ne-a trimis scrisori, trimitea nişte foi mari scrise şi p'o parte şi p'alta. Mi-a trimis una odată și scria: «Marioară, să ai grijă di mămița şi di tăticu, şi dacă nu mă-ntorc di la război, să rămâi în casă şi să iei şi partea mea di avere»" (Maria Oprea).

Așa cum în societatea tradiţională dorinţele muribunzilor erau respectate, şi în acest caz dorința i-a fost împlinită. Tatăl eroului Stelian Ivan i-a lăsat fiicei și averea fiului care nu s-a mai întors.

În viziunea tradițională, viața omului era marcată de niște pași pe care fiecare individ al comunității trebuia să-i parcurgă cursiv. Altfel, comunitatea recurgea la practici rituale și ceremoniale prin care se marcau momentele *pierdute* de anumite persoane ale grupului. Spre exemplu, în cazul decesului unui tânăr necăsătorit, înmormântarea i se transforma într-o nuntă simbolică (Kligman, 1998: 163-184), iar în cazul în care o fată năștea „din flori" acesteia i se făcea o cununie (la salcă sau la gard) prin care se marca, în mod batjocoritor, ce-i drept, trecerea de la

statutul de fată la cel de nevastă. Un alt exemplu este cununia soțului mort cu cel viu, în cazul în care aceștia nu se cununau până la moartea primului dintre ei, în ideea că pomana oferită de soțul viu nu este primită pe lumea cealaltă, din cauza traiului lor în desfrâu. Nu dorim să adâncim ideile deoarece astfel de practici erau întâlnite pe tot parcursul vieții în situația în care se neglija un moment important, mai ales dacă acesta necesita un anumit ritual sau ceremonial. Revenind la subiectul nostru, așa cum nu se îngăduia ca practicile amintite să nu se îndeplinească, tot așa nu se percepea ca cineva să dispară întru totul fără înmormântare. De aceea sora eroului amintit, atât pentru averea donată, cât și pentru respectarea tradiției, îi îndeplinește dorințele:

„Aşa a zis şi aşa am făcut! După ce am primit înştiinţare că a murit, i-am făcut înmormântare. Am anunţat oamenii că facem înmormântare, a vinit, am pus hainili lui într-un coş, am făcut colivă şi-am mers la biserică, şi iera băieţi şi i-am dat hainili lu' Neculai Bughiu. I-am făcut pomenili aşa ca la orice mort, şi după aia tăticu a ridicat o cruce di piatră în numili lui acolo la cimitir unde avea iel loc pentru mormânt. Am avut grijă di părinţi, i-am îngropat, le-am făcut ce a trebuit, şi mi-a rămas mie casa şi partea lui di avere" (*ibidem*).

Unul dintre momentele marcante pe care oamenii le-au povestit de fiecare dată a fost cel al intrării în sat al trupelor ruseşti sau nemţeşti:

„Când a vinit ruşii, toate fetili iera, mergeam cu iele la Valea Stânii şi ne ascundeam cu sor'mea, cu Manda, una Catirina... o fată frumoasă, toate fetili le luam şi fugiam cu iele la pădure, copii, tot, că pătrunsese p'aici pă uliţă. Colo la Coasta Stânii până în Plaiu' Stânii, acolo iera pădure di alun ca pă picior, înţelegi? Și stitea acolo şi vinia seara cu câte o desagă di alune. Ne întorceam seara şi puneam ţoalili în fereastră şi le astupam" (Alexandru Savu). „Când a vinit ruşii în sat a fugit toate muier'li în pădure, şi a fugit şi cumnati'mea Sultana cu copilu' mic şi-a sluţit copilu' şi-a murit" (Maria Mușa).

Fronturile ţinute în sat bucurau copiii, care după terminarea luptelor aveau ocazia să se joace cu pistoale, cu căşti militare, şi să mâne cai nemţeşti:

„Când vinia ziceai că a vinit mireasa că iera tel. Iera tel cât uşa aia aşa di lung, şi strălucia, iera şi galben şi alb, iera pachete, iera ceru' plin. (...) Americanii! Zicia că a vinit mireasa. Când a vinit cazacii ăştia, ruşii, şi-a împins pă nemţi, a lăsat caii cu tot cu şăi di piele. Am luat şi io o şa di piele, am luat-o cu totu', cu scări cu tot. M-am dus şi-am luat şi io un cal, iera pă Groapa Roşie câţi cai vroiai să iei, şi făcia bunicu' mieu: «Du-te, mă!» (...). L-a dus tata-moşu şi i-a dat drumu': «Ce-mi trebuie mie toroape?» Pă urmă iera Rogozu', umblam după arme, după pistoale mai mici (...). Ieram io cu Tudor ăsta Hâpu, a făcut cu dalta în grajd acolo la drugii ăia unde pune podina, şi iera pistoale di'alea mici cu cartuşe cu tot, le învelea, le pitea acolo, şi după război «Măi Tică, să nu spui la cineva că io am făcut şi am pitit pistoalili alea acolo!»" (Alexandru

Savu). „Așa! E, a trecut și urgia asta [rușii, *n. ns., C. M.*] și-a-nceput să apaie câte un străin. Unu' a trecut, am io un frate acolo, pă Benia, aveam noi grădină, și-a zvârlit pușca peste gard acolo și-a plecat așa, fără pușcă, fără nimic. Copiii, când am dat de pușcă am țipat bucuroși, că ce-am găsit noi. bietu' tata a luat-o și-a dus-o la locu' iei, la poliție, la jandarmi" (Sultana Hristea).[4]

Din povestirile oamenilor nu lipsesc nici caracterizările făcute nemţilor şi ruşilor care au intrat în casele şi satul lor. De obicei, când vorbesc despre ruşi, le adresează vorbe de ocară din cauza comportamentului lor ieşit din comun:

„Când a vinit, iei iera morţi după ţuică, şi iera budane la boieru' Tache unde-i sfatu' acuma, iar dincolo, unde-i târgu', iera boieru' Iancu, şi trăgea cu ăsta... cu arma în budane şi curgea ţuica cum curge apa, s-aşeza ca porcii şi bea. Cei mai nenorociţi, cel mai spurcat popor!" (Alexandru Savu). „Ei, rușii au făcut tot un prăpăd. Prăpăd. A intrat pân casili oamenilor, fetili se piteau, femeile tinere, chiar și babili își dădeau cu tăciune pe față, că erau obraznici. Și intra-n casă, în beci… împușca ușa beciului dacă era încuiată, n-avea el treabă. Scotea butoiu' cu țuică. Și era un deal aicia, acu' s-a făcut case (...) și bea, mânca, tăia porcu', mânca nițel din iel, acolo să strica. Butoiu', după ce-l termina... după ce să-mbăta îl împușca, curgea țuica din iel și să ducea… butoiului îi dădea vânt cu picioru' ca să să ducă divale" (Sultana Hristea).

Spre deosebire de ruşi, nemţii aveau un caracter aparte:

„Eu cred că nemţii iera mai omenoşi! Și un ou dacă îi dideai să uita să ţi-l plătească [nu se întâmpla, *n. ns., C. M.*], şi pă noi, copiii, ne învăţase la bomboane, umbla cu buzunarili di bomboane" (Alexandru Savu).

Încheierea războiului este un alt moment despre care vorbesc cei mai mulţi oameni. Sfârşitul războiului a făcut ca oamenii să aştepte nerăbdători ca cei plecaţi pe front să se întoarcă sau să primescă vreo veste oricum ar fi fost ea:

„Când a plecat iera vreo 20 după uliţa asta, şi când s-a întors a mai vinit băieţii lu' tata-moşu, Ilie şi Lisandru, Lisandru lu' Ilie Ștubeianu, a mai vinit vreo şase" (*ibidem*). „A mai vinit câţiva din câţi plecase. I-am întrebat şi di Mitruş şi a spus că a dat o bombă pă un pod şi pă pod a murit mulţi. A fost jale mare, mamă! Când treceai pă drum auzeai numa' bocind pân curţili oamenilor. Di la o casă poate că plecase câte doi-trei şi poate că nu s-a mai întors niciunu'. A fost pelin mare, mamă!" (Maria Mușa).

---

[4] Interviul cu Sultana Hristea a fost realizat în iulie 2014, în timpul culegerii de teren pentru întocmirea volumului menționat la nota anterioară.

Dacă războiul era încheiat oficial, în documente, se pare că nu era încheiat și între oameni. Lupta pentru putere între națiuni a fost înțeleasă la un moment dat de ostași ca o luptă personală, iar adversarii au fost înțeleși ca dușmani personali. Referitor la această situație, într-o carte de povestiri istorice citită cu mult timp în urmă, apărea o imagine în care se observa transferul dușmăniei, de la națiuni la „fiii" lor. În acea descriere, apăreau doi ostaşi, unul turc şi altul rus, amândoi răniţi grav, care au fost luaţi de sanitari şi puşi în paturi alăturate. Lipsiţi de putere şi aflaţi la un pas de a muri întindeau mâinile şi încercau să se sugrume unul pe celălalt.

O situație asemănătoare apare și în povestirea interlocutorului nostru:

„Un neamţ a scăpat din toate gloanţili din lume, cum a scăpat iel di pă front, a trecut pă Valea lu' Fier p'aici. Și unde am io acoalea la Moleşti iera un ciuciur. Și s-a băgat şi iel să bea apă, şi băiatu' ţaţii Vetii lu' Marcu, iel văzându-l îmbrăcat, încălţat cu bocanci i-a dat cu sapa în cap şi l-a omorât. I-a luat hainili, bocancii, şi l-a îngropat pă la merii ăia unde ie casa lu' Tică al lu' Lisandru Linii" (Alexandru Savu).

O altă imagine a retragerii trupelor străine, din repertoriul aceluiași informator, înfățișează, de asemenea, o imagine a încercării de îndepărtare a „celuilalt":

„(...) mânca şi stătea pân păduri şi iei, săracii. Vinia şi mai umbla când iera oamenii plecaţi la muncă, vidia că nu-i niminea... lua, dar nu lua... lua un castronel di mălai să facă mămăligă şi Fănică Nedelcu i-a văzut di colo, iera rupţi... cu hainili... petice din piele puse pă la pantaloni... şi s-a luat di pă iei «Stai că vă omorâm noi!»" (*ibidem*).

Pornind de la această mărturie, fără să ne îndepărtăm de subiectul dezbătut, trebuie să menționăm că în comunitățile tradiționale românești, dat fiind sistemul de unitate, de coagulare a tuturor membrilor grupului, întotdeauna „celălalt" a fost văzut ca un potențial dăunător, iar încercările de alungare sau distrugere erau instinctive. Nu știm dacă aceste gesturi au fost rezultatul unor resorturi sociale catartice sau o răzbunare sădită în conștiința oamenilor prin prisma evenimentelor din acele vremuri, deoarece în povestirile oamenilor au fost scoase în evidenţă și sentimente de compasiune pe care femeile le aveau faţă de soldaţii care ajungeau prin sat:

„Și iera bunica mea, făcuse mămăligă şi mi-a dat cu brânză, şi io cu Toma am plecat di pă iei. Iei fugia di noi şi noi fugiam di pă iei. Și când a văzut că suntem copii, s-a oprit şi le-am dat mâncarea. A trecut gârla şi s-a dus pă Valea lu' Fier şi împărţea mâncarea cum la unu' şi la altu'" (*ibidem*). „Să făcia la școală… unde-i casa lu' părintili a fost școală. Și acolo să aduna fete, aduna primaru', preotu', era lume mai darnică, ca să zic așa. Și făcea câte un tuci mare de fasole și mămăligă mestecată cu două făcălețe, că nu era pâine. Și toți ostașii români care venea… p'aicia venea, pă la Chiojdu Mic. Venea pă jos, jerpeliți, amărâți, pă

unu-l ducea de braț… și era mese-n curtea școlii, așezate, mese de lemn, fără față de masă, și canapele, și le punea să mănânce. Și la fiecare casă de aicia de la începutu' Benii și până la școală, la fiecare poartă iera cofă cu apă și cană deasupra pă pleupă, așa îi zicia, avea capac. Și ăștia care venea, săracii, lua câte-o gură de apă că n-avea timp să mai scoată apă. Îi băga aicia, le dădea să mănânce și pleca mai departe, erau morți de foame, vai și amar!" (Sultana Hristea).

Un alt moment descris de Sultana Hristea contrastează cu cel anterior, legat de compasiune, omenie, respect. Din amintirile ei din timpul războiului a rămas clar momentul descoperirii unui soldat mort, găsit de copiii care păzeau animalele pe deal:

„Unde ie cimitiru' nou iera locu' lu' tata și vineam noi, care vedea de vacă, care vedea de miei, fiecare aveam activitate. Și, pă vale la Marghioala ie un om mort! Când ne-am dus noi mai acoalea, iera îmbrăcat militar, jerpelit di tot săracu'. Și s-a dus, mama... tata... mama, cred, săraca, la părintili, s-a dus la miliție, l-a ridicat di-acolo și l-a dus în amvonul bisericii și apoi a rugat părintili niște femei să facă o colivă (părintili Aurică) și a făcut colivă... uite cam acolo iera [*ne arată locul, eram în cimitir, n. ns., C. M.*], unde ie crucea aia de fier, da' nu-i a lui. A mai murit Ionică după drum. Acolo iera colțu' străinilor. La neamț a găsit poză în buzunaru' vestonului, cred că a fost soția lui și doi copii. Poza asta, așa. Le-a luat și le-a trimis la familia lui acasă. Și l-a-ngropat aicia, maică" (*ibidem*).

Asemeni pasajului despre înmormântarea simbolică, descris de Maria Oprea, povestirea Sultanei Hristea ne transmite o imagine a viziunii țărănești despre viața de dincolo, despre cinstirea prin înmormântare și colivă a *dalbului de pribeag*[5]. De asemenea, în acest pasaj ni se revelează aspecte ale puterii tradiției și a credinței prin care funcționa societatea țărănească de odinioară.

În altă ordine de idei, prin expunerea mărturiilor oamenilor cu care am stat de vorbă, au fost puse în discuție, încă o dată, momente și fapte realizate de fiecare în parte (bune sau mai puțin bune), ce au conturat și marcat puternic nu doar parcursul individual, ci și istoria comunității în general. De asemenea, au fost surprinse reacții ale oamenilor în momente de restriște, semănând pe ogorul lor sentimente variate: de la compasiune la ură, de la răutate la milă, de la tristețe la bucurie etc. construind, astfel, viziunea diferită pe care în funcție de timp, spațiu, rol, fiecare individ poate s-o aibă asupra unui eveniment.

[5] În mai multe variante ale *Cântecului Zorilor,* decedatul este numit *dalbul de pribeag* (Kahane și Georgescu-Stănculeanu, 1988: 532).

BIBLIOGRAFIE

Florian, Mirela, 2018, *Scrisori de pe front* (ediția a doua), București: Martor.

Fruntelată, Ioana-Ruxandra 2004, *Naraţiunile personale în etnologia războiului,* București: Editura Ager.

Jiga Iliescu, Laura (coord.), Anca Stere și Cristina Neamu, 2005, *Scrieri ţărăneşti* (*Documente olografe în Arhiva IEF*), Institutul de Etnografie şi Folclor „Constantin Brăiloiu", București: Cheiron.

Kahane, Mariana și Lucilia Georgescu-Stănculeanu, 1988, *Cântecul Zorilor și Bradului (Tipologie muzicală)*, București: Editura Muzicală.

Kligman, Gail, 1998, *Nunta mortului. Ritual, poetică şi cultură populară în Transilvania*, Iași: Polirom, traducere de Mircea Boari, Runa Petringeanu, Georgiana Farnoaga, West Paul Barbu.

Negulescu, Laura, 2006, „Intrarea trupelor sovietice în sat", în Narcisa Alexandra Știucă (coord.) 2006, *Povestiri din prezent*. *Studii şi note asupra naraţiunilor şi narativităţii contemporane*, București: Editura Etnologică, pp. 79-84.

Persoanele cu care am stat de vorbă:

Lica Diaconu – n. 1913 / d. 2008, Starchiojd
Sultana Hristea – n. 1935, Starchiojd
Maria Mușa – n. 1918 / d. 2007, Brădet, Starchiojd
Maria Oprea – n. 1919 / d. 2014, Starchiojd
Costache Rusu – n. 1924 / d. 2016, Rotarea, Starchiojd
Alexandru Savu – n. 1929 / d. 2017, Starchiojd
Dumitru Zinculescu – n. 1921 / d. 2018, Valea Anei, Starchiojd

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 5 (2019)

Anca Gorgan
ancgor@gmail.com

Mentalitatea magică a românilor

Religie/magie

În luna iulie a anului trecut a fost realizat de către Institutul Român pentru Evaluare și Strategie (IRES) un sondaj asupra credințelor populației adulte a României, rezultatele lui fiind publicate într-un studiu intitulat „România magică. Mituri și fantasme mioritice”. Acest titlu interesant a fost determinat printre altele de concluziile referitoare la credințele religioase ale românilor. Astfel, românii L-au plasat pe Iisus Hristos pe locul al treilea în rândul sfinților, după pr. Arsenie Boca şi sf. Ioan Botezătorul. De asemenea, aproximativ trei sferturi dintre români cred în talismane, horoscop, vraci și vrăjitori. Un alt studiu care pune problema relației credințelor magice cu cele religioase – studiu în cadrul proiectului „Știință și Societate” (STISOC) – a fost realizat în anul 2010. Conceptul este prezent sub altă denumire – cea de superstiție. Conform acestui studiu persoanele mai religioase tind să accepte mai mult superstițiile. Relația nu trebuie interpretată în manieră cauzală, ci ca expresie a unei anume atitudini spre cunoaștere și viziune asupra lumii opuse celor care valorizează știința. Cele două studii aflate la o distanță relativ mare confirmă faptul că realitatea socială românească include zone care sunt permeabile fenomenului magiei și al superstițiilor.

Tema magiei a reprezentat o componentă importantă și constantă a antropologiei, fiind abordate de-a lungul timpului relația ei cu religia și știința, eficacitatea, funcțiile sociale și psihologice, simbolismul și natura credințelor magice (Middleton, 2005: 5563). Atât magia, cât și religia, fac parte din categoria termenilor greu definibili în sensul neexistenței unui acord deplin asupra semnificației circumscrise lor, în ultimă instanță toate definițiile lor putând fi considerate convenții intelectuale (Stark, 2001). O direcție de analiză este cea sugerată de James Frazer, Edward B. Taylor sau Bronislaw Malinowski, și anume aceea a folosirii a două categorii distincte de analiză – religia și magia – cărora le sunt precizate trăsăturile distincte. Distincția religie-magie a fost realizată de-a lungul timpului prin câteva criterii: a) generalitatea scopurilor și durata de timp necesară atingerii lor (Malinowski, 1948); b) gradul de sistematizare a riturilor (Mauss,

1996); c) existența/lipsa unei comunități (Durkheim, 1995); d) prezența/lipsa unor explicații privind sensul ultim al existenței (Stark, 2001). O a doua direcție de analiză include cercetători ai fenomenului religios/ magic care nu definesc conceptul de magie. Pot fi amintiți în acest sens Mircea Eliade sau Andrei Oișteanu. Este o ambiguitate ce se consideră a-şi avea corespondentul în realitatea socială întrucât în multe societăți tradiționale linia de demarcație dintre religie și magie este imposibil de trasat (Thomas, 1973: 50). Există însă exprimată și ideea viitoarei dispariții a „fragmentării duale a conceptului datorată situării lui în centrul unei ample teorii a vieții umane" (Tambiah, 1990: 11).

Comunitatea satului românesc tradițional este cea în care au pătruns etnologii și folcloriștii în scopul extragerii elementelor magice proprii mentalității rurale românești. Proeminentă a fost relația creştinismului cu sistemul credințelor mitice și magice. A fost relevată originalitatea și complexitatea procesului de asimilare a lui de către poporul român. În general satul tradițional românesc este considerat a fi un loc al superstițiilor și actelor magice. În acest context, Mircea Eliade considera că efortul pe care l-a depus Biserica în scopul eliminării influențelor mitico-păgâne a fost modest întrucât până în secolul al XIX-lea practicile și credințele religioase încă făceau referire la figuri ale mitologiei antice (Eliade, 1978). Prezența actelor magice în cadrul religiozității creştine ţărăneşti a fost considerată un semn al lipsei cunoaşterii doctrinare (Oişteanu, 2004).

Modul de structurare a spaţiului şi timpului

În ceea ce privește prezentul studiu, îmi propun o explorare a relației religie-magie, stabilind cum se structurează spațiul și timpul în satul tradițional românesc pe această coordonată. Ideea-ancoră care inițiază analiza aparține lui Mircea Eliade (Eliade, 1995) pentru care spaţiul şi timpul prezintă discontinuităţi de ordin calitativ percepute ca atare doar de omul societăţilor pre-moderne ce trăieşte alternanţa *spaţiu sacru* / *spaţiu profan* şi *timp sacru* / *timp profan*.

Cele două unităţi de analiză a spațiului luate în considerare sunt satul în totalitatea lui şi gospodăria. Din punct de vedere al structurării spaţiale, satul românesc este asemănător unei celule, putându-se distinge *vatra satului, moşia* şi *hotarul*. Prin *vatra satului* sunt înţelese trei categorii de spaţii sacre: a) locul unde s-a construit prima casă; b) perimetru al satului – o conotaţie extensivă, şi c) centrul satului, unde se află stâlpul cerului, buturugile sfatului de bătrâni şi bătătura horei – o conotaţie intensivă (Vulcănescu, 1985: 18). În perioada creștină a existenţei sale, centrul satului s-a identificat cu ***biserica***, spaţiu încărcat cu maximă sacralitate. Raportată la exterior, întreaga biserică este sacră, dar în interior este fragmentată în zone mai mult sau mai puţin sacre. Este o diferenţiere a sacralităţii ce are la bază o simbolistică a punctelor cardinale de

origine precreştină întâlnită în toată zona indo-europeană (Şişeştean, 2002: 165). ***Hotarul*** este limita lumii apropiate, dincolo începând necunoscutul şi, deci, primejdiosul. La hotarele satului aveau loc rituri extrem de diverse prin care era apărat întregul grup: de alungare a ciumei (Stahl, 2000: 177), de aducere a ploilor, de anihilare a strigoilor, de legământ al căluşarilor, de blestemare a solomonarilor, de invocare a fenomenelor naturale favorabile muncii câmpului (Vulcănescu, 1985: 17).

Aceeaşi structură ca şi teritoriul satului o are şi ***gospodăria ţărănească***. În general ea cuprinde casa şi curtea ce o înconjoară, fiind în ansamblu un spaţiu sacru în care nu putea pătrunde un străin fără acordul gospodarului. Asemănător vetrei satului, fiecare casă avea o vatră încărcată cu o valoare sacră, un element comun tuturor popoarelor indo-europene (*ibidem,* 18). Creștinismul translatează centrul casei care devine peretele de la răsărit pe care se află icoana. Alte locuri cărora li se conferă valoare sacră sunt *deschiderile casei:* uşa, ferestrele, hornul. În credinţa ţăranilor, duhurile (sufletele morţilor casei, duhurile rele) pot pătrunde prin aceste orificii. Ele sunt stropite cu aghiazmă, li se aşază în faţă plante înzestrate cu puteri, sunt încrustate în peretele lor icoane tocmai pentru a se transforma în bariere în faţa acestora. Până în secolul al XIX-lea se ungeau cu usturoi uşile, clanţele, ramele ferestrelor, hornul pentru a bara duhurile în zilele nefaste (*ibidem,* 451). *Curtea* era delimitată de un gard al cărui rol este acelaşi cu cel al hotarului pentru sat.

Sintetizând cele de mai sus, se poate afirma că structura teritoriului sătesc ca şi cea a gospodăriei ţărăneşti respectă aceleaşi reguli. Există un centru cu maximă valoare de sacralitate religioasă (biserica, respectiv icoana) şi zone periferice. Depărtarea nu implică dispariţia sacralităţii, întrucât există interdicţii ce sunt respectate, ci mai degrabă apariţia unui tip diferit de sacralitate a cărei natură este diferită de cea caracteristică centrului. Chiar în interiorul bisericii funcţionează această separare şi descreştere a sacralităţii religioase pe direcţia altar-uşă.

Ca şi spaţiul, timpul pentru ţăranul român are o structură eterogenă. Prima diferenţiere se manifestă în cadrul ***săptămânii***. Nu toate zilele au aceeaşi valoare, existând interdicţii în legătură cu fiecare. *Duminica* este ziua din săptămână încărcată de sacralitate maximă. *Lunea* şi *joia* au un caracter pozitiv, e bine să începi şi să faci orice lucru, *marţea* şi *sâmbăta* au un caracter negativ (Bernea, 1995: 183). *Marţea* are inclusă în ea trei ceasuri rele de care omul trebuie să se ferească; nu se taie guri de cămăşi pentru că e semn de moarte (Marian, 1994: 76). *Miercuri* şi *vineri* constituie o altă pereche de zile. Cel ce se cunună sau se peţeşte miercuri va rămâne văduv; vinerea nu se spală, nu se coase, nu se construieşte casa. Altfel eşti lovit de foc, boală sau chiar moarte (Bernea,1995: 183).

Din punct de vedere religios, momentele cu cea mai mare sacralitate sunt ***sărbătorile***. Calendarul creştin ortodox cuprinde sărbători importante (marcate cu cruce roşie) şi mai puţin

importante (marcate cu cruce neagră) (vezi Anexa 1). În primele se oficiază liturghia în fiecare biserică, canoanele impunând odihna şi încetarea lucrului în ziua respectivă. Se poate observa că momentele de maximă sacralitate religioasă – sărbătorile mari – sunt înconjurate de perioade de timp supuse anumitor interdicţii, de o sacralitate diferită de a primelor. Primele se constituie în centre în jurul cărora gravitează cea de-a doua categorie şi sunt respectate pentru valoarea lor în sine. Sărbătorile mici sunt respectate în principal ca activităţile umane şi rezultatele lor să nu fie perturbate de factori negativi (fenomene naturale potrivnice recoltelor, fiare sălbatice). Cu cât este distanţa temporală mai mare dintre două sărbători importante, cu atât sunt mai multe sărbători mici respectate în acea perioadă. În aceeași ordine de idei, pe o filieră paralelă cu dogmele religiei creştine, fiecare zi a săptămânii presupune respectarea unor interdicţii, în caz contrar având loc evenimente negative.

Cumulând dimensiunea spațială cu cea temporală, observăm în ambele prezența unui centru (spațial sau temporal) cu valoare maximă de sacralitate religioasă. Pe măsură ce ne depărtăm de acesta apare o descreştere a valorii de tip religios în detrimentul unui alt tip de sacralitate. Pentru a identifica natura ei, să ne aducem aminte că în spaţiile depărtate de biserică (hotarul satului, zone necunoscute) sau de icoană (colţurile casei, pragul, gardul) se desfăşoară rituri de apărare împotriva factorilor cu putere distructivă (duhuri rele, boli, moarte). Apariția lor este de tip probabilistic, dar întrucât omul nu-i poate controla este bine să preîntâmpine acţiunea lor. De asemenea, distanța temporală mai mare între sărbătorile marcate cu roșu în calendarul creștin este fragmentată de respectarea mai multor sărbători marcate cu cruce neagră în același calendar, scopul fiind eficiența unor activități mundane.

Urmărind discursul explicativ propus de Malinowski (Malinowski, 1948) se poate afirma că *sacralitatea cu care se continuă sacralitatea de tip religios este de natură magică.* Antropologul britanic consideră că în afara cunoscutului există și o zonă care scapă controlului raţional al indivizilor; e vorba de influenţe pe care aceştia nu le pot controla aplicând tehnici raționale. În acest moment vor interveni tehnicile magice prin care se va încerca influenţarea acestora în sensul neperturbării activităţilor în curs de desfăşurare. În același timp, ele constituie o modalitate de eliminare a stresului emoțional și de optimizare a comportamentului. Există un centru religios, o periferie magică și o zonă de tranziţie în care religiosul se transformă treptat în magic. Se observă că o mare parte a existenţei sale se desfăşoară pe coordonate sacre (religioase sau magice). Sfera religiosului pur este mult mai mică decât sfera sincretismului magico-religios sau a magicului pur. Se produce o diluare a religiosului simultan cu o creştere în concentraţie a magicului pe direcţia centru religios pur – periferie magică pură.

Demersul explicativ al lui Malinowski este consonant cu cel al lui Max Weber pentru care dependenţa vieţii ţăranului de natură şi de fenomenele acesteia determină o religiozitate de tip

magic. „De regulă, ţărănimea rămâne orientată spre vrăjile legate de vreme şi magia animistă şi ritualism”, religia ţăranului fiind caracterizată de o etică puternic formalistă (Weber, 1998: 91).

Dar natura sacralității periferice poate fi stabilită urmărind direcția propusă de Claude Lévi-Strauss pentru care magia nu poate fi considerată o categorie analitică separată de religie. „Nu există religie fără magie, aşa cum nu există magie care să nu conţină un dram de religie” (Lévi-Strauss, 2011: 227). În acest context este potrivită afirmaţia lui Ernest Bernea (Bernea, 2006) că nu poate fi trasă o limită de demarcaţie între religie şi magie în cadrul spiritualităţii româneşti. Din această perspectivă, elemente ale activităţii religioase pure sunt folosite ca mijloace ale activităţii de tip magic. Astfel *postul* este folosit luni și vineri pentru a-ți merge bine şi anume: dacă n-ai copii vei putea să ai, vei înlătura orbirea dacă te dor ochii, îţi vei feri vitele de la moarte (Marian, 1994: 76). Vinerea Mare se ţine post negru de toată lumea pentru a fi ferită de boli şi pentru a-i merge bine tot anul. Cu *aghiasma* de la Bobotează, fiecare gospodar îşi stropeşte casa şi animalele, iar restul este păstrată pentru a fi folosită în timpul anului împotriva bolilor (*ibidem*, 164). Se stropesc pomii de Sf. Trifon pentru nu fi năpădiţi de omizi şi alţi gândaci (*ibidem*, 179). Acelaşi obicei există şi de Sf. Haralambie, în plus dându-se şi animalelor să bea, se stropeşte şi casa pentru a fi ferită de rău. Tot atunci se face şi colivă, care se sfinţeşte şi din care se dă păsărilor peste an când sunt bolnave pentru a nu muri (*ibidem*, 194). Şi *tămâia* este folosită pentru alungarea şerpilor în ziua de Buna Vestire prin înconjurarea casei de trei ori. De asemenea, cu ea se afumă icoanele când sunt furtuni pentru a trece sperietura. Sălciile sfinţite în ziua de Florii erau păstrate şi folosite împotriva durerilor şi a ariciului la vite. Lumânarea din noaptea de Înviere se păstrează ca armă împotriva inundaţiilor, a ploilor puternice, pentru afumarea vitelor bolnave. Anafora de la Paşti era pusă în sarea vitelor ca acestea să fete repede şi bine.

În ceea ce privește dimensiunea temporală, este interesant de observat faptul că scopul în care sunt respectate sărbătorile mici corespunde unui anume element din viața sfântului căruia îi este dedicată sărbătoarea. Această corespondență este prezentată în Anexa 2.

Conform lui Ruth Benedict, folosirea elementelor de practică și credință religioasă în atingerea scopurilor mundane personalizează relația cu supranaturalul atât la nivel individual, cât și comunitar. De altfel, trebuie amintit că în cadrul Școlii sociologice de la București, fondată de Dimitrie Gusti, studiul realității religioase era sinonim cu studiul obiceiurilor. Și aceasta întrucât există de fapt o prelungire la nivel comunitar a principiului simfoniei bizantine, accentul fiind pus nu pe organizare și standardizare, ci pe libertate și măsură individuală, în termenii mitropolitului Antonie Plămădeală (Plămădeală, 2010) .

Concluzii

Am decriptat realitatea satului tradițional românesc pe coordonatele lui spațio-temporale din perspectiva relației religie-magie. Folosind principiul *diferențierii* categoriale, practicile magice pot fi considerate ca indicatori ai superficialităţii şi lipsei cunoaşterii doctrinare specifice trăitorului la sate. Principiul *unității* categoriale conduce la ideea că preluarea elementelor specifice religiozității creștine și integrarea într-un firesc al existenței cotidiene poate fi considerată un indicator al personalizării comunitare a religiozității creștine. Se pot face mai departe asocieri cu concepte precum „creștinism cosmic" (Mircea Eliade, 1995) sau „religie populară". Mi se pare relevant însă faptul că abordarea metodologică diferită determină evaluarea diferită a realității studiate. O întrebare apare în mod firesc. Care din cele două modalități menționate – cea care propune distinctia religie-magie şi cea care propune unitatea lor conceptuală – este cea potrivită în interpretarea mentalității magice specifice satului românesc tradițional în sensul oferirii unei imagini valide asupra realității ei? În plus, se simte nevoia clarificării diferențelor dintre mentalitatea religioasă și cea magică. Este operațională și suficientă pentru identificarea trăsăturilor lor folosirea distincției care se realizează – din diferite puncte de vedere – între religie și magie?

O provocare ar reprezenta-o studiul magiei în contemporaneitate pătrunzând în interiorul societăților complexe. Se consideră că datorită accentuării științifice a rațiunii, experiența actuală a magiei a fost redusă la explicații străine naturii sale (Grenwood, 2009). Translatând problematica la nivelul realității sociale actuale, este suficientă folosirea în sondaje a itemilor referitori la credințele în horoscop, amulete, vrăjitori pentru identificarea unei mentalități magice? În orice caz, mentalitatea socială la care face referire acest item este diferită de cea care transpare din opera etnologilor care au studiat realitatea satului tradițional românesc. Care sunt schimbările apărute în mentalitatea magică specifică satului tradițional ce a fost înfățişată în opera lui Simion Florea Marian sau Tudor Pamfile, dar și în cercetările realizate de Școala de la București? În ce măsură elementele magice circumscrise spațiului și timpului rural se regăsesc în mediul rural actual? În plus, mentalitatea magică rurală îşi găseşte un corespondent în cea urbană? Sunt realități care se suprapun sau se diferențiază? Dacă da, prin ce? Toate aceste întrebări conduc implicit la ideea necesității aprofundării problematicii relației religie-magie în spațiul social românesc.

BIBLIOGRAFIE

Bernea, Ernest, 1995 [1985], *Spațiu, timp şi cauzalitate la poporul român*, Bucureşti: Humanitas.

Bernea, Ernest, 2006 [1944], *Civilizația sătească*, Bucureşti: Vremea.

Durkheim, Emile, 1995 [1912], *Formele elementare ale vieții religioase*, Iaşi: Polirom, traducere de Magda Jeanrenaud şi Silviu Lupescu.

Eliade, Mircea, 1978 [1963], *Aspecte ale mitului*, Bucureşti: Univers, traducere de Paul G. Dinopol.

Eliade, Mircea, 1995 [1970], *De la Zamolxe la Genghis-Han*, Bucureşti: Humanitas, traducere de Maria Ivănescu şi Cezar Ivănescu.

Eliade, Mircea, 2013 [1959], *Sacrul şi profanul*, Bucureşti: Humanitas, traducere de Brânduşa Prelipceanu.

Greenwood, Susan, 2009, *The Anthropology of Magic*, New York: Berg.

Levi-Strauss, Claude, 2011 [1962], *Gândirea sălbatică*, Iaşi: Polirom, traducere de I. Pecher.

Malinowski, Bronislaw, 1948 [1925], *Magic, science and religion*, Boston: Beacon Press.

Marian, Simion Florea, 1994 [1898], *Sărbătorile la români. Studiu etnografic,* vol I, Bucureşti: Editura Fundației Culturale Române, ediție îngrijită și introducere de Iordan Datcu.

Mauss, Marcel, 1996 [1902], *Teoria generală a magiei*, Iaşi: Polirom, traducere de Ingrid Ilinca şi Silviu Lupescu.

Middleton, John, 2005, "Magic: Theories of magic", în *Encyclopedia of religion*, Thomson Gale, pp. 5563-5569.

Oişteanu, Andrei, 2004, *Ordine și haos: mit și magie în cultura tradițională românească*, Iaşi: Polirom.

Plămădeală, [Mitropolitul] Antonie, 2010 [1983], *Tradiție şi libertate în spiritualitatea ortodoxă*, Bucureşti: Sophia.

Stahl, Paul, 2000, *Triburi şi sate din sud-estul Europei,* Bucureşti: Paideia.

Stark, Rodney, 2001, "Reconceptualizing religion, magic and science", în *Review Religious Research,* vol. 43: 2, pp. 101-120.

Şişeştean, Gheorghe, 2002, *Antropologia şi sociologia sacrului*, Zalău: Limes.

Tambiah, Stanley J., 1990, *Magic, Science, Religion and the Scope of Rationality*, Cambridge University Press: Cambridge.

Thomas, Keith, 1973, *Religion and the Decline of Magic*, London: Penguin Group.

Vulcănescu, Romulus, 1985, *Mitologie română,* Bucureşti: Editura Academiei Republicii Socialiste România.

Weber, Max, 1998 [1920], *Sociologia religiei*, Bucureşti: Teora, traducere de Claudiu Baciu.

STISOC, 2010, *Publicul şi ştiința. Raport de cercetare*, https://adriandusa.eu/files/2010-STISOC.pdf (*accesat la 20 iulie 2019*).
România magică, http://www.revistasinteza.ro/studiu-ires-visuri-si-fantasme-mioritice (*accesat la 20 iulie 2019*).

Anexa 1

Sărbători mari	**Sărbători mici**
Sf. Vasile, 1 ianuarie	
Botezul Domnului, 6 ianuarie	
Sf. Ioan Botezătorul, 7 ianuarie	
	Antanasii, 17 ianuarie
	Sf. Trifon, 1 februarie
	Sf. Haralambie, 10 februarie
	Sân-Toader, prima săptămână din Păresimi
	Alexii, 17 martie
Buna Vestire, 25 martie	
Intrarea Domnului în Ierusalim	
Paştele	
	Sf. Evanghelist Marcu, 25 aprilie
	Sf. Prooroc Ieremia, 1 mai
Înălţarea	
Pogorârea Sf. Duh	
	Sf. Vartolomei, 11 iunie
	Sf. Onofrei, 12 iunie
Sf. Apostoli Petru și Pavel, 29 iunie	
	Soborul Sf. Apostoli, 30 iunie
	Sf. Cosma şi Damian, 1 iulie
	Sf. Procopie, 8 iulie
	Sf. Marina, 17 iulie
Sf. Ilie, 20 iulie	
Schimbarea la faţă, 6 august	
Adormirea Maicii Domnului, 15 august	

Naşterea Maicii Domnului, 8 septembrie	
Ziua Crucii, 14 septembrie	
	Sf. Tecla, 24 septembrie
Sf. Paraschiva, 14 octombrie	
	Sf. Osie, 17 octombrie
Sf. Dumitru, 26 octombrie	
Sf. Arhangheli Mihail şi Gavril, 8 noiembrie	
	Sf. Ion Hrisostomul, 13 noiembrie
	Sf. Barbara, 4 decembrie
Sf. Nicolae, 6 decembrie	
Naşterea Domnului, 25 decembrie	

Anexa 2

Sărbătoarea	Element de legătură	Scop mundan
Sân Petru de iarnă	Lanțurile cu care a fost legat în temniță sf. Apostol Pavel tămăduiau neputințele şi goneau duhurile	Să fie feriţi de boli, de duşmani, vitele să fie apărate de animale sălbatice
Antanasii	Sf. Antonie ispitit şi atacat de Diavol apărut sub forma fiarelor; Sf. Atanasie şi botezul copiilor	Să fie feriţi de boli
Sf. Trifon	Păstor, tămăduitor	Să nu înnebunească, să fie feriţi de fiare, să nu fie năpădiţi de gândaci şi omizi
Sf. Haralambie	Tămăduitor, rugăciunea finală „Tu ştii că oamenii sunt trup şi sânge, dă-le lor îmbelşugare din roadele pământului”	Să fie sănătoşi oamenii şi vitele
Sân Toader	A fost soldat	Să nu fie omorâţi de caii lui
Marcul boilor	A fost legat ca un bou	Să fie sănătoase vitele şi să nu le atace fiarele

Sf. Vartolomei	Cutremurul care s-a produs când a fost spânzurat cu capul în jos	Să nu fie furtuni sau grindină
Sf. Onofrei	Este dăruit de Dumnezeu cu finic şi izvor pentru a supraviețui în pustie	Să fie recoltele bogate, să nu strice viermii varza
Sf. Cosma şi Damian	Tămăduitori	Să nu se îmbolnăvească
Sf. Procopie	Fulgere şi tunete când se ducea să-i găsească pe creştini	Să nu fie grindină, să fie apăraţi de foc şi furtuni
Sf. Tecla	A fost dată fiarelor, dar acestea nu au atins-o	Să nu atace lupii vitele

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 5 (2019)

Ioana Alexandra Cosma
cosma.ioana1998@gmail.com

Individualismul în rândul studenților

În acest articol voi oferi o imagine de ansamblu asupra rezultatelor cercetării individualismului în rândul studenților de la Specializarea Resurse Umane, Facultatea de Administrație și Management Public din cadrul Academiei de Studii Economice din București. Această cercetare face parte din lucrarea realizată pentru examenul de licență, fiind în esență mult mai complexă. Așadar, în cele ce urmează voi prezenta aspectele cele mai relevante identificate în cadrul demersului meu, cât și obstacolele pe care le-am întâmpinat.

Relevanța cercetării. Relevanța inițierii unei cercetări care să analizeze individualismul în rândul studenților a fost reprezentată de descoperirea tendințelor dominante în rândul acestora (individualiste sau colectiviste), care apoi să fie comparate cu cercetări pe teme asemănătoare, cât și de explicarea modului în care mediul de proveniență și tipul de familie, pot influența formarea și schimbarea acestor caracteristici. Înainte de a trece la partea de metodologie și aplicare a cercetării, voi preciza o serie de aspecte teoretice fără de care nu am putea înțelege conținutul articolului, și care îl fundamentează pe acesta din urmă.

Cadrul teoretic. În studierea conceptului de individualism[1], dar și a opusului acestuia, colectivismul[2], precum și a altor termeni de legătură, am abordat în lucrarea mea surse teoretice precum: *Culturi și organizații. Softul mental* de Geert Hofstede, Gert Jan Hofstede și Michael Minkov, în care regăsim țara noastră ca fiind colectivistă, "Measurement of Individualism and Collectivism" de Harry Chi Chiu Hui, pe baza căreia am construit o parte din instrumentul de cercetare, "Rethinking Individualism and Collectivism: Evaluation of Theoretical Assumptions and Meta-Analyses" de Daphna Oyserman, Heather M. Coon și Markus Kemmelmeier, care au realizat o meta-analiză asupra a optzeci și trei de studii pe tema individualismului și

[1] După cum vom vedea în continuare, termenul de individualism este folosit atunci când vorbim de cercetări la nivelul culturilor, așa cum au fost cele inițiate de G. Hofstede, G. J. Hofstede și M. Minkov, aceștia în lucrarea lor analizând națiuni, identificând caracteristicile acestora per ansamblu, și nu indivizi, subiect care ne interesează pe noi în această lucrare.

[2] În cazul colectivismului se aplică aceleași explicații oferite anterior.

colectivismului și “Culture and the Self: Implications of Cognition, Emotion and Motivation” de Hazel R. Makus și Shinobu Kitayama, în cadrul căreia regăsim cele două tipuri de sine, „sinele independent” și „sinele interdependent”, care descriu cele două orientări culturale (individualismul și colectivismul). Pe baza informațiilor documentate din aceste surse, *prin individualism înțelegem punerea pe prim plan a intereselor proprii, axarea pe propriile forțe în demararea activităților și un grad relativ mare de independență al individului*. Opusul acestuia este *colectivismul, care are în vedere grupul ca actor principal, în favoarea acestuia fiind uneori sacrificată propria persoană, punându-se accentul pe interesele grupului și respectarea regulilor acestuia*. Pentru cei colectiviști grupul este o sursă de protecție, gradul de dependență față de acesta fiind ridicat. Cu aceste două concepte avem asociate și cele două tipuri de familie, respectiv cea nucleară[3] și cea extinsă[4], termeni pe care îi vom regăsi și în partea de descriere și aplicare a cercetării.

Idiocentrism și allocentrism. Acum, având în vedere subiectul cercetării, și anume studenții, analiza a fost realizată la nivel de individ, fiind astfel luate în considerare răspunsurile furnizate de fiecare student în parte pentru a crea un profil caracteristic al studenților de la Specializarea Resurse Umane, de la facultatea precizată anterior. Din această privință, Harry C. Triandis impune necesitatea unei diferențieri privind nivelurile de analiză. Când analizăm la nivel de cultură (ca în cazul cercetărilor demarate de G. Hofstede, G. J. Hofstede și M. Minkov), individualismul și colectivismul apar ca părți opuse ale unei singure dimensiuni. Când analizăm la nivel de individ, se pare că sunt mai mulți factori care să definească individualismul, „de exemplu: competiția, distanța emoțională față de grupul intern, încrederea în sine etc.” (Triandis și Gelfand[5], 1998, *apud* Triandis, 2001: 910) și colectivismul, „de exemplu: sociabilitate, interdependență, integritatea familială etc.” (*ibidem*). Drept urmare, Harry Charalambos Triandis, Kin Leung, M. J. Villareal și F. L. Clack propun un mod diferit de denumire a celor două cadre opuse, atunci când vorbim de nivelul individual de analiză, și anume: *idiocentrism*[6] și *allocentrism*[7]. Prin utilizarea acestei terminologii se pot discuta particular caracteristicile individului în cazul celor două extreme. De acum înainte va fi folosită această terminologie, care ne va permite crearea unui profil, care va fi folosit în etapa de analiză a cercetării. Definițiile

[3] Familie alcătuită doar din părinți și copil/copii.

[4] Familie alcătuită din părinți, copii și alte rude, precum bunici, mătuși, unchi, veri etc.

[5] Harry Charalambos Triandis și Michele Gelfand, 1998, “Converging measurement of horizontal and vertical individualism and collectivism”, în *Journal of Personality and Social Psychology,* 74(1), pp. 118-128.

[6] „Persoanele idiocentrice, atunci când vorbesc de propria persoană, se referă numai la ei, ca indivizi în cadrul societății și nu ca membrii a unui grup clar delimitat” (Triandis, 2001: 913).

[7] „Persoanele allocentrice tind să-și definească propria persoană făcând referire la entitățile sociale” (*ibidem*).

celor două sunt extrem de apropriate de cele oferite în cadrul individualismului și colectivismului, fiind în esență corespondentele lor la nivel particular de analiză. O diferență între cele două se regăsește în definirea stimei de sine. Când vorbim de stima de sine a allocentricilor aducem în discuție sintagme precum „a te înțelege bine cu cineva” (Triandis, 2001: 914), iar în cazul celălalt, expresii precum „a fi mereu cu un pas înainte, a fi cel mai bun” (*ibidem*). Se pare că există o diferență esențială și în modul în care persoanele din cele două categorii oferă atribuții cu referire la indivizii cu care interacționează. În descrierea altor persoane, idiocentriștii folosesc trăsături „care sunt strâns legate de dispozițiile interne ale persoanei respective” (Menon *et al*, 1999: 702). Persoanele allocentrice de cealaltă parte, țin cont de contextul în care se face descrierea individului, de grupul din care face parte și de situația particulară. Ei tind să gândească per ansamblu, să generalizeze. Într-un studiu realizat de Ara Norenzayan, Incheol Choi și Richard E Nisbett (Norenzayan *et al*[8], 1999, *apud* Triandis, 2001: 914) s-a ajuns la concluzia că persoanele allocentrice folosesc mai mult dispoziții situaționale în descrierea celorlalți, pe când persoanele idiocentrice dau caracteristici care sunt valabile în toate contextele, care sunt fixe. Acest fapt poate fi cauza pentru care oamenii idiocentrici văd individul ca fiind același în toate situațiile (stabil), cel care se schimbă fiind mediul din care aparține, individul fiind cel care decide schimbarea mediului. De exemplu, „dacă nu-ți place locul actual de muncă, îl schimbi” (Triandis, 2001: 914). Oamenii allocentrici se conformează, și consideră că „omul este cel care trebuie să se schimbe” (*ibidem*), supunându-se noilor datorii și obligații.

Trăsături caracteristice ale celor două orientări. Ca o completare a celor de până acum, voi prezenta o serie de trăsături care se corelează personalității specifice celor două concepte din perspectiva mai multor autori. D. S. Moskowitz, Eun Jung Suh și Julie Desaulniers (Moskowitz *et al*[9], 1994, *apud* Triandis, 2001: 915) susțin ideea că idiocentricii se concentrează pe dominanță, în timp ce allocentricii se concentrează pe a fi înțelegători și agreabili. Structura motivantă specifică colectivismului implică o receptivitate crescută asupra nevoilor celorlalți și reprimarea propriilor nevoi în detrimentul nevoilor grupului, pe când cea specifică individualismului reflectă nevoile proprii, drepturile și capacitățile individului și forța de a face față presiunilor din mediul social (Markus & Kitayama[10], 1991, *apud* Triandis, 2001: 915). Printre valorile predominante celor două regăsim pentru idiocentrism: „independență, căutarea plăcerii, creativitate, competitivitate,

[8] Ara Norenzayan, Icheol Choi și Richard E. Nisbett,1999, *Eastern and Western perceptions of causality for social behaviour*, New York: Russell Sage Foundation, pp. 239-277.

[9] Moskowitz, D. S., Julie Dasaulniers și Eun Jund Sur, 1994, “Situational Influences on Gender Differences in Agency and Communion”, în *Journal of Personality and Social Psychology*, 66, pp. 753-761.

[10] Hazel R. Marcus & Shinobu Kitayama, 1991,“Culture and the Self: Implications of Cognition, Emotion and Motivation”, în *Psychological Review*, pp. 224-253.

inițiativă, asertivitate, curiozitate, eficiență, sinceritate, siguranță de sine etc.”, și pentru allocentrism: „reciprocitate, tradiționalism, conformitate, securitate, respect, umilință, deferență, simțul datoriei, devotament, cooperare, atenție la nevoile celorlalți etc.” (Grimm *et al*[11], 1999, *apud* Triandis, 2001: 915). În cele ce urmează voi trece la partea aferentă metodologiei cercetării.

Metodologia cercetării. Scopul propus a fost acela *de a analiza modul în care mediul de proveniență, urban sau rural și tipul de familie din care fac parte studenții poate sau nu determina personalitatea acestora*, cât și *modul în care idiocentrismul sau allocentrismul se manifestă și afectează viața de zi cu zi a acestora*. Am avut în vedere trei *obiective*: 1) determinarea valorilor predominante celor două categorii de respondenți (studenții idiocentrici și allocentrici), 2) determinarea factorilor care influențează valorile predominante în cadrul studenților, și 3) încadrarea respondenților în cadrul celor două tendințe, idiocentrice sau allocentrice. De asemenea, am pornit de la două *ipoteze*:

- Studenții care provin din mediul urban vor fi mai idiocentrici decât cei care provin din mediul rural;
- Studenții din familii nucleare vor prezenta predominant valori specifice tendinței idiocentrice, pe când cei din familii extinse vor prezenta predominant valori specifice tendinței allocentrice.

Ca *tip de cercetare* am ales cercetarea de tip explicativ, care are ca scop valorificarea relațiilor dintre fenomenele studiate, modul în care acestea se influențează, cât și cauzele și efectele care duc la producerea lor. Cercetarea explicativă este potrivită pentru demersul meu, deoarece urmăresc testarea unor ipoteze. Aplicat pe tema individualismului în rândul studenților, prin utilizarea acestui tip de cercetare se va explica modul în care mediul de proveniență și alți factori influențează sau nu măsura în care tinerii sunt idiocentrici sau allocentrici, cât și care sunt efectele acestor tendințe. Ca *metodă de cercetare* am ales sondajul de opinie, *instrumentul* aferent fiind un chestionar structurat din 28 de întrebări clar formulate, care vor oferi o varietate de informații menite să atingă obiectivele lucrării. Din acești 28 de itemi, doar 20 sunt luați în considerare la calcularea scorurilor celor două tendințe, așa cum vom vedea și în continuare. Itemii sunt formulați sub forma unor afirmații la care respondenții trebuie să-și exprime opinia, în funcție de alegerea personală, variantele de răspuns fiind „sunt de acord” și „nu sunt de acord”. În alcătuirea chestionarului am folosit ca punct de pornire instrumentele dezvoltate de H. Hui (1984:

[11] Stephanie D. Grimm, Marcia S. Katigbak, A. Timothy Church & Alberto S. Reyes, 1999, “Self-described traits, values, and moods associated with individualism and collectivism: Testing I-C theory in an individualistic (U. S.) and collectivistic (Philippine) culture”, în *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 30, pp. 466-500.

42-47) și Adrian Iliste (2017: 20), care au la bază scala INDCOL realizată de primul menționat. Această scală cuprinde șase sub-dimensiuni, fiecare având o serie de itemi, care măsoară tendințele individualiste și colectiviste ale indivizilor din cadrul unei culturi. Aceste șase sub-dimensiuni sunt reprezentate de relațiile cu: „părinții, rudele, vecinii, prietenii, colegii de muncă/facultate și soțul/soția”. La primele cinci sub-dimensiuni, am mai adăugat două, care fac referire la modul în care H. C. Triandis a susținut că se pot măsura dimensiunile idiocentrism și allocentrism ale personalității, și anume: „definiția sinelui oferită de cei care sunt cercetați și structura scopurilor acestor persoane” (Triandis *et al*[12], 1995, *apud* Iliste, 2017: 6).

Măsurarea scorurilor. În ceea ce privește măsurarea datelor care vor fi obținute în urma administrării chestionarului, am ales să folosesc o metodă în trei etape, asemănătoare cu cea abordată de Adrian Iliste care a realizat o cercetare asemănătoare, pe aceeași temă. Așadar, scorurile pentru a încadra respondenții în categoria idiocentrică sau allocentrică se vor calcula astfel:

a) „Pentru fiecare item idiocentric se va oferi 1 punct, iar pentru fiecare item allocentric se va oferi -1 punct.

b) Se va calcula un scor pentru idiocentrism și allocentrism prin adunarea scorurilor item-ilor. Scorul se va încadra între -20 și 20.

c) Drept urmare, scorurile mai mari de 0 definind o tendință mai degrabă idiocentrică, iar sub 0 o tendință mai degrabă allocentrică.”

Universul cercetării și eșantionarea. Populația investigată prin intermediul cercetării este, așa cum am menționat și anterior, reprezentată de studenții de la Specializarea Resurse Umane, Facultatea de Administrație și Management Public din cadrul Academiei de Studii Economice din București. La studiu au participat 113 de respondenți, criteriile de alegere a eșantionului fiind următoarele:

- Studenți în anul I, II și III, ciclul licență;
- Care studiază resurse umane în cadrul Academiei de Studii Economice din București;
- Proveniți din mediul urban și rural din România.

Eșantionarea aleasă pentru această cercetare este cea non-probabilistică. Justificarea alegerii acestei metode de eșantionare este datorată facilității abordării respondenților, această cercetare având o întindere mică, constând în administrarea unui chestionar la aproximativ 120 de persoane. Acest tip de eșantionare, non-probabilistică, este cea a selecției subiecților cei mai disponibili. Având în vedere această alegere, trebuie menționat faptul că reprezentativitatea

[12] Harry. C Triandis, Darius K.-S. Chan, Dharm P. S. Bhawuk, Sumiko Iwao & Jai P. B. Sinha, “Multimethod probes of allocentrism and idiocentrism”, 1995, în *International Journal of Psychology*, 30(4), pp. 461-480.

acestei cercetări este redusă. Așa cum precizează și Earl Babbie în cartea sa, *Practica cercetării sociale*: „Deși astfel de studii pot fi sursa unor informații folositoare pentru studii ulterioare, trebuie să avem grijă să nu le generalizăm mai mult decât trebuie.” (Babbie, 2010: 261). Drept urmare a celor prezentate mai sus, rezultatele cercetării vor fi reprezentative doar pentru studenții analizați.

Operaționalizarea s-a realizat prin împărțirea conceptelor cheie în următoarele sub-dimensiuni: definiția sinelui, structura scopurilor, tipul de familie, mediul de proveniență, relațiile cu părinții, rudele, vecinii, prietenii și colegii.

Descrierea cercetării. Pentru colectarea datelor, așa cum am menționat precedent, s-a folosit drept instrument un chestionar, care a fost aplicat prin intermediul platformei *i-sondaje*. Așadar, accesul la respondenți s-a făcut în mediul online, prin intermediul rețelelor sociale și al *e-mail*-ului. Au fost abordați studenți atât din mediul urban, cât și din mediul rural, profilul acestora fiind cel descris anterior, în partea de eșantionare. Aceștia au fost informați în prealabil despre scopul cercetării, astfel încât, să-și ofere consimțământul în cunoștință de cauză. Pe baza itemilor din chestionar, s-a identificat definiția pe care respondenții o asociază cu sinele, precum și percepția acestora asupra definiției sinelui părinților. Primii itemi/întrebări au avut un caracter introductiv, următorii 20 de itemi, care au fost încadrați în cinci categorii (patru itemi/categorie), fiind cei care au fost avuți în vedere pentru calculul scorurilor respondenților, care i-ar încadra într-una dintre cele două orientări, idiocentrică și allocentrică. Respondenții care au avut scorul 0, nu s-au încadrat în niciuna dintre aceste categorii. Datele culese au permis atât încadrarea în cele două tendințe, cât și formarea unor corelații pentru testarea celor două ipoteze privind tipul de familie și mediul de proveniență. De asemenea, pe baza profilelor rezultate, s-au putut extrage o serie de caracteristici reprezentative pentru idiocentrism și allocentrism, așa cum sunt prezente în rândul respondenților studiului. Aplicarea chestionarului s-a desfășurat pe parcursul a treizeci de zile, în primele zile ajungându-se la aproximativ 60 de respondenți, mai dificil de abordat fiind cei din mediul rural, în primul rând pentru că sunt în proporție mai mică și, în al doilea rând, pentru că au fost mai greu de găsit, chestionarul fiind aplicat în mediul online.

Interpretarea datelor. În acest paragraf voi prezenta rezultatele cercetării privind idiocentrismul și allocentrismul în rândul studenților. Pe lângă interpretarea datelor colectate, voi realiza o încadrare a respondenților în cele două tipuri de orientări, idiocentrică și allocentrică și voi explica legătura, dacă aceasta va exista, între tendințele regăsite și mediul de rezidență și tipul de familie. În final, pe baza analizei efectuate, voi prezenta dacă ipotezele cercetării sunt confirmate sau infirmate și care ar putea fi motivele înregistrării unor astfel de rezultate.

Profilul respondenților. Profilul respondenților este următorul:

An de studiu:
- I – 18%
- II – 32%
- III – 50%

Gen:
- Feminin – 85%
- Masculin – 15%

Media vârstelor: 20,8 ani
Mediu de proveniență:
- Urban – 60%
- Rural – 40%

Familia de proveniență:
- Nucleară – 62%
- Extinsă – 38%

Încadrarea tuturor respondenților în funcție de cele două tendințe. În continuare voi oferi o imagine de ansamblu privind rezultatele cercetării, evidențiind proporția în care respondenții fac parte din una dintre cele două orientări, idiocentrică și allocentrică, după care voi realiza o analiză a factorilor determinanți în formarea tendințelor idiocentrice sau allocentrice. Factorii determinanți analizați în această secțiune sunt mediul de proveniență și tipul de familie al respondenților. După cum am precizat și în partea de metodologie, studenții vor fi încadrați în două categorii în funcție de scorurile înregistrate. Scorurile încadrate în intervalul 0 – 20 reflectă o tendință idiocentrică, iar scorurile încadrate în intervalul (-20) – 0 reflectă o tendință allocentrică. În rândul cercetării efectuate, cel mai mare scor întâlnit este de 14, iar cel mai mic scor este de (-8). Mai întâi, voi prezenta prin graficul de mai jos încadrarea tuturor respondenților în funcție de cele două tendințe.

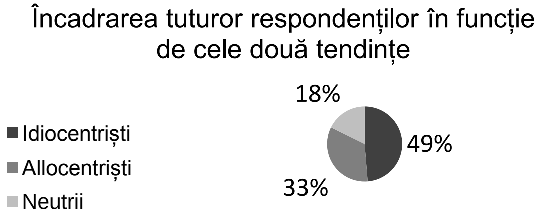

Figura 1 – Încadrarea tuturor respondenților în funcție de cele două tendințe, sursă: analiză pe baza datelor culese de autor.

După cum putem vedea în figura de mai sus, la nivelul întregului eșantion, predominantă este orientarea idiocentrică, cu 49%, cea care face referire la punerea accentului pe propria persoană, urmată de aceasta fiind cea allocentrică, cu 33%, reprezentată prin orientarea către grupuri, în final, cu un procent de 18% regăsindu-se respondenții care nu s-au încadrat în niciuna dintre tendințe, drept urmare, fiind considerați neutri. Aceasta este o primă imagine asupra eșantionului nostru. În evaluarea propriei persoane răspunzând la întrebarea „Care propoziție vă definește cel mai bine?”, respondenții având de ales între două definiții ale sinelui, una idiocentrică „Sunt o persoană autonomă, prefer să lucrez pe cont propriu, iar în cadrul unui grup, prioritare sunt nevoile și obiectivele personale” și una allocentrică „Sunt parte dintr-un colectiv, sunt loial/ă acestuia, iar nevoile și obiectivele grupului sunt prioritare acelora personale”, a reflectat într-o oarecare măsură o proporție diferită în ceea ce privește tendințele idiocentrice sau allocentrice, respectiv 62 (54,9%) allocentrici și 51 (45,1%) idiocentrici. Așadar, putem deduce că percepția noastră în legătură cu modul în care credem că suntem și realitatea pot fi diferite. De asemenea, o astfel de diferență poate apărea și din cauza alegerii de unii respondenți a răspunsului pe care ei îl consideră dezirabil.

Confirmarea sau infirmarea ipotezelor

Ipoteza 1 – Influența mediului de proveniență în formarea tendințelor idiocentrice și allocentrice. În următorul grafic vom vedea analiza în funcție de mediul de proveniență al respondenților. Din punctul de vedere al încadrării respondenților în cadrul celor două tendințe, idiocentrism și allocentrism, în funcție de mediul de proveniență, urban sau rural, în graficul de mai jos observăm că în ambele categorii de respondenți predomină cei care au influențe idiocentrice. Dacă analizăm pentru fiecare mediu de proveniență în parte, eliminând respondenții care nu se încadrează în niciuna dintre cele două categorii, putem vedea că în cazul studenților proveniți din mediul urban există o diferență mai mare între procente 62,9% (idiocentrici) și 37,1% (allocentrici), decât în cazul celor proveniți din mediul rural, 55,3% (idiocentrici) și 44,7% (allocentrici). Așadar, putem spune că în cazul respondenților din mediul urban sunt prezenți mai mulți idiocentrici decât în cazul celor din mediul rural și invers în cazul allocentricilor. Datele expuse ne confirmă prima ipoteză conform căreia studenții din mediul urban sunt mai idiocentrici decât cei din mediul urban. Prin acest fapt demonstrăm și calitatea mediului de proveniență ca factor determinant al idiocentrismului și allocentrismului.

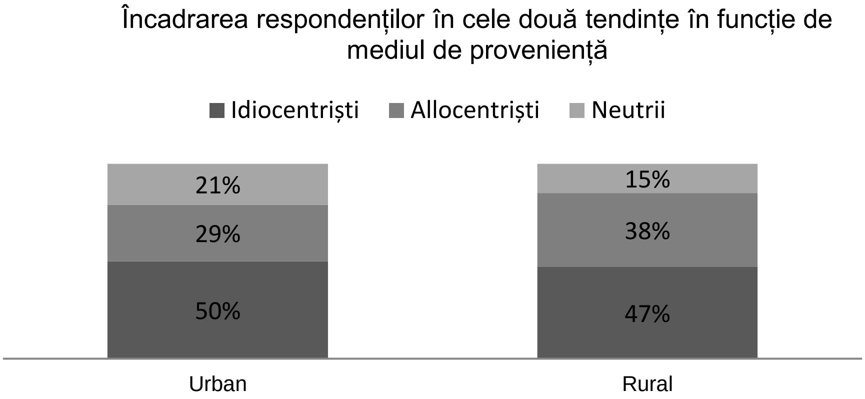

Figura 2 – Încadrarea respondenților în cele două tendințe în funcție de mediul de proveniență, sursă: analiză pe baza datelor culese de autor.

Ipoteza 2 – Influența tipului de familie în formarea tendințelor idiocentrice sau allocentrice. Cea de-a doua ipoteză a cercetării face referire la faptul că studenții care provin din familii nucleare vor prezenta valori specifice tendinței idiocentrice, pe când cei din familii extinse vor prezenta valori specifice tendinței allocentrice. Drept urmare, în continuare voi realiza o corelație între scorurile acestora și tipul de familie din care fac parte.

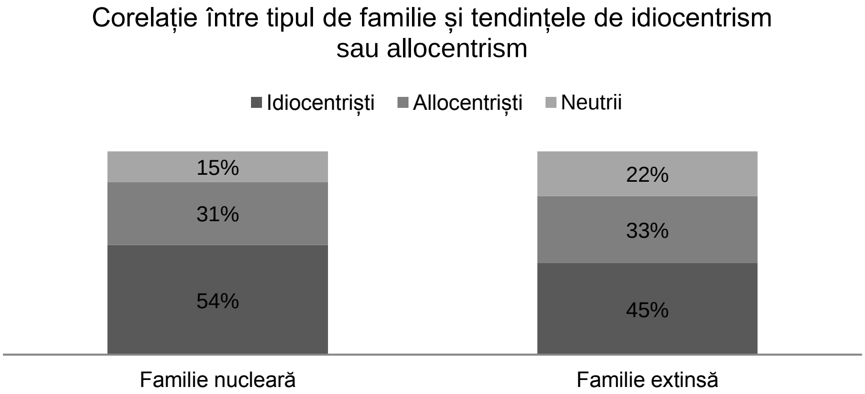

Figura 3 – Corelație între tipul de familie și tendințele idiocentriste sau allocentriste, sursă: analiză pe baza datelor culese de autor.

Se pare că indiferent de tipul de familie, tot tendințele idiocentrice predomină în rândul studenților care au participat la chestionar. În cazul studenților care provin din familii nucleare, dacă îi excludem pe cei care nu se încadrează în nicio categorie, vom avea 63% (38) care se încadrează în categoria idiocentrică și 37% (22) care se încadrează în categoria allocentrică. În cazul celor care provin din familii extinse, 58% (19) prezintă tendințe idiocentrice și 42% (14) prezintă tendințe allocentrice. Drept urmare, conform acestor statistici, cea de-a doua ipoteză se infirmă datorită predominanței valorilor idiocentrice în ambele situații, sigurul fapt de remarcat aici fiind că în cazul studenților proveniți din familii extinse, procentul celor care au prezentat valori allocentrice este mai mare decât al celor proveniți din familii nucleare.

Profilurile caracteristice. În urma interpretării datelor colectate, au rezultat următoarele caracteristici ale profilului idiocentric și profilului allocentric. Trăsăturile *profilului idiocentric* rezultate din analiza datelor furnizate de participanții la cercetare, sunt: autonomia, absența influenței din partea celorlalți și poziționarea pe prim plan a intereselor proprii. În privința structurii obiectivelor, la idiocentrici acestea sunt predominant individuale, iar cu referire la reputația personală, idiocentricii consideră că aceasta poate fi afectată doar de acțiunile proprii. În schimb, pentru caracterizarea *profilului allocentric*, în lucrare, am împărțit respondenții încadrați în allocentrism, în funcție de scorurile obținute, în două subcategorii, după cum puteți vedea și mai jos. Acestea țin seama de deosebirile înregistrate cu referire la influența din partea celorlalți, dependența față de ceilalți, relațiile și reputația, și de asemănările cu referire la gradul de întrajutorare, structura obiectivelor acestora și preferarea cooperării.

Profilul allocentric (deosebiri)

Subgrupul „puternic allocentric”	**Subgrupul „slab allocentric”**
Influență crescută din partea părinților, rudelor și prietenilor	Influență predominantă din partea părinților
Relații apropiate cu părinții, rudele, prietenii și vecinii	Relații apropiate în mod special cu părinții și prietenii
Dependență crescută față de indivizii cu care interacționează	Dependență relativ redusă față de ceilalți (aici se poate exclude în unele cazuri dependența față de părinți)

Părerea celorlalți despre familie și propria persoană (reputația) este importantă	Părerea celorlalți despre familie și propria persoană nu este importantă

Tabel 1 – Deosebirile dintre cele două subgrupuri allocentrice, sursă: analiză pe baza datelor culese de autor.

Profilul allocentric (asemănări)

Subgrupul „puternic allocentric”	Subgrupul „slab allocentric”
Prezența întrajutorării în ceea ce privește relațiile cu părinții, rudele, vecinii, prietenii și colegii	
Prezența cooperării (a lucrului în echipă)	
Structura obiectivelor este una bazată pe obiectivele comune	

Tabel 2 – Asemănările dintre cele două subgrupuri allocentrice, sursă: analiză pe baza datelor culese de autor.

Concluziile și limitele cercetării. Cercetarea a fost demarată în așa fel încât a respectat structura scopului, obiectivelor și ipotezelor, aducând răspunsuri pentru acestea. Putem realiza și o scurtă comparație cu alte cercetări, cum ar fi cu cea a lui G. Hofstede, G. J. Hofstede și M. Minkov. Rezultatele obținute de cercetarea mea la nivel de individ în ceea ce privește studenții reflectă idiocentrismul și nu colectivismul, ca în cazul studiului la nivel de cultură realizat de G. Hofstede *et al*, de unde a rezultat România ca țară predominant colectivistă. În ceea ce privește alt studiu privind influența culturii asupra cooperării și lucrului în echipă (Dzionek-Kozlowska și Rehman, 2017) realizat și în rândul a 155 studenți români din Iași, de la Universitatea Alexandru Ioan Cuza, a rezultat un caracter allocentric al acestora, opus cu rezultatele cercetării mele. Aceste diferențe pot proveni din nenumărate cauze, pe care le-am explicat în detaliu în lucrarea de licență, cum ar fi influența programului de învățământ urmat, profesorii promovând o anumită categorie de valori, mediul din care provin studenții ș.a.m.d. Ca limite întâlnite de-a lungul cercetării, amintesc: reprezentativitatea redusă a rezultatelor obținute, și anume doar pentru studenții de la Specializarea Resurse Umane, caracterul închis al întrebărilor din chestionar și

influența unor factori, precum: influența percepțiilor prietenilor, oferirea răspunsului considerat dorit de cercetător din perspectiva respondentului, oferirea unui răspuns care denotă un comportament de admirat în cadrul societății din care face parte persoana respectivă etc.

Recomandări. Având în vedere limitele identificate, pentru îmbunătățirea unor cercetări viitoare, propun următoarele recomandări:

- Utilizarea unui alt tip de eșantionare pentru a asigura o reprezentativitate mai mare;
- Extinderea cercetării, prin participarea la aceasta a unui număr cât mai mare de persoane, reprezentative din punctul de vedere al provenienței, genului ș.a.m.d.;
- Construirea unui instrument în care itemii să fie măsurați prin intermediul unei scale de frecvență;
- Administrarea fizică a chestionarului pentru a diminua posibilele erori;
- Includerea în cercetări viitoare a unor ipoteze care să testeze atât influența profesorilor, cât și a planului de învățământ urmat, în formarea unor valori în cadrul studenților.

Reflecții personale. O astfel de cercetare a analizării unor trăsături de personalitate ale indivizilor în funcție de două tendințe majore pe care le putem defini în funcție de raportul pe care persoana în cauză îl are cu ceilalți, constă într-un efort complex de a descoperi posibilii factori determinanți ai idiocentrismului sau allocentrismului, precum și de a fi capabil de a delimita aceste caracteristici la nivelul indivizilor studiați. Un aspect curios privind această temă de studiu poate fi stabilirea tendințelor în funcție de alegerile respondenților pentru propria persoană dar și evaluarea aceleiași persoane de către un prieten pentru a identifica eventualele diferențe. Experiența realizării unei cercetări a idiocentrismului și allocentrismului în rândul studenților a dus la o clarificare a celor două concepte, precum și a stabilirii afirmației că nu există individ care să fie total idiocentric sau allocentric, aceste orientări prezentând modul de a fi a celui analizat în anumite situații date și sub diferite influențe. Consultarea literaturii de specialitate mi-a schimbat percepția asupra conceptelor, ajutându-mă să realizez cât de importantă este diferența dintre nivelul general de analiză și nivelul individual de analiză. Multitudinea de date colectate, precum și rezultatele obținute pot fi utilizate drept punct de plecare sau model pentru noi cercetări pe aceeași temă sau una asemănătoare, concluziile expuse evidențiind deficiențele, precum și eventualele îmbunătățiri care pot duce la rezultate mai bune pe viitor.

BIBLIOGRAFIE

Babbie, Earl., 2010, *Practica cercetării sociale*, Cluj-Napoca: Polirom, traducere de Sergiu Gherghina, George Jiglău și Monica Andriescu.

Dzionek-Kozlowska, Joanna & Sarah N. Rehman, 2017, “Attitudes of economics and sociology students towards cooperation: A cross-cultural study”, în *Economics and Sociology*, 10(4), pp. 124-136.

Hofstede, Geert, Gert Jan Hofstede & Michael Minkov, 2012, *Culturi și organizații. Softul mental*, București: Humanitas, traducere de Mihaela Zografi.

Hui, Chi Chiu Harry, 1984, *Development and Validation of an Individualism-Collectivism Scale. Technical Report*, University of Illinois, Department of Psychology.

Hui, Chi Chiu Harry, 1988, “Measurement of Individualism and Collectivism”, în *Journal of Research in Personality*, 22, pp. 17-36.

Iliste, Adrian, 2017, *The personality dimension of idiocentrism-allocentrism among internațional students* (lucrare de disertație), Umeå University (Suedia).

Menon, Tanya, Michael Morris & Ying-yi Hong, 1999, “Culture and the construal of agency: Attribution to individual versus group dispositions”, în *Journal of Personality and Social Psychology*,76, pp. 701-717.

Oyserman, Daphna, Heather M. Coon & Markus Kemmelmeier, 2002, “Rethinking Individualism and Collectivism: Evaluation of Theoretical Assumptions and Meta-Analyses”, în *Psychological Bulletin*, vol. 128, pp. 3-72.

Triandis, Harry C., 1998, “Training to recognize individual differences in collectivism and individualism within culture”, în *International. Journal of Intercultural Relations*, vol. 22, pp. 35-47.

Triandis, Harry C., 2001, “Individualism-collectivism and personality”, în *Journal of Personality*, pp. 907-924.

Triandis, Harry C., Kin Leung, M. J. Villareal & F. L. Clack, 1985, “Allocentric versus Idiocentric Tendencies: Convergent and Discriminant Validation”, în *Journal of Research in Personality*, pp. 295-415.

Anuarul societății prahovene de antropologie generală, nr. 5 (2019)

Marian Nuțu Cîrpaci
rom4india@gmail.com

Prima scriere în limba romaní și erorile ei de interpretare în *Rromii, India și limba rromani*

Prima menționare a limbii romilor a fost făcută în anul 1547 de călătorul englez Andrew Boorde, cea de-a doua venindu-ne de la Bonaventura Vulcanius[1], în anul 1597. Această primă menționare a limbii rome constă dintr-o listă de treisprezece propoziţii obţinute de Andrew Boorde într-o cârciumă de la romii întâlniţi de el în provincia Egiptul Minor, din Grecia. Lista reprezintă un monument de limbă scrisă, chiar dacă are dimensiuni modeste, căci este *prima atestare* scripturală a limbii romilor în afara Indiei. Lista lui Andrew Boorde este comparabilă cu cel mai vechi document scris în limba română, „Scrisoarea lui Neacşu din Câmpulung”, atestată la 1521.

În cartea *Rromii, India şi limba rromani* (1998), autorul, Gheorghe Sarău, analizează defectuos această primă scriere în limba romaní. Suntem de părere că *rigurozitatea ştiinţifică în interpretarea corectă a limbii și istoriei romilor este strâns legată de vorbirea maternă a limbii romaní*.[2] Deși autorul menționat a fost animat poate de o deplină onestitate științifică, necunoscător fiind „de acasă” al vreunui dialect rom, interpretează eronat adverbul interogativ *kater*[3] și traduce incorect unele dintre propozițiile expuse de Andrew Boorde. La aceste erori se adaugă și rescrierea celor treisprezece propoziții în alfabetul *inutil* inventat de Marcel Courthiade.[4] Aceste probleme reprezintă ele însele un argument în sprijinul opiniei formulate mai sus în italice, cunoscute fiind eforturile lui Gheorghe Sarău de a ajunge la o cât mai bună competență în limba romaní. Cu toate acestea, neînvățând-o dintru început într-o familie de romi, posibilitatea necunoașterii ei complete

[1] *De literis et lingua Getarum siue Gothorum. Item de notis Lombardicis. Quibus acceserunt specimina variorum lingarum*, Leiden, 1597.

[2] Yaron Matras, cercetător britanic, doctor autodidact în limba romaní la Manchester University, pare a fi exact de părerea opusă. De exemplu, articolul numit “Why plans for a European Roma Institute might be a setback for Europe’s Roma” este scris contra acceptării studiilor romilor nativi în mediul academic.

[3] A. Boorde scria „*cater*”, G. Sarău preferă grafia „*kaθer*”, folosind alfabetul inventat de Marcel Courthiade (vezi și nota următoare).

[4] Considerăm că este un alfabet inutil întrucât limba romaní este perfect adaptabilă scrierii cu alfabetul latin.

rămâne ca o fatalitate, cum de altfel se întâmplă cu orice limbă învățată pe căi extra-materne. Pe acest fond, este firească apariția unor erori ori de câte ori se încearcă analize lingvistico-semantice subtile. Nefirească este însă deținerea șefiei catedrei de „rromani” de către o astfel de persoană la Universitatea București, aruncând o umbră de neîncredere asupra acestei universități și asupra oricărei alte universități în care se constată un fenomen asemănător. Nefirescul se amplifică cu atât mai mult cu cât persoana respectivă se consideră fondatoare a unei limbi literare romaní.[5]

În ceea ce privește eroarea adverbială, la Andrew Boorde apare propoziţia romă „*Cater myla barforas*?” pe care o traduce în englezește prin “*How farre is it to the towne*?” (Boorde, 1870: 218). Fără îndoială că traducerea lui era aproximativă, dar reda întrucâtva sensul întrebării. G. Sarău traduce „*Cater myla barforas*?” prin două variante: 1) „La câte mile este oraşul cel mare?”, şi 2) „Câte mile sunt până la oraşul cel mare (capitala?)?” (Sarău, 1998: 230). În ambele variante de traducere sunt inserate fără sens cuvinte rome[6] (*keti, isi, ji k-o*), în încercarea de a înțelege o propoziţie simplă, pe care oricare rom vorbitor nativ ar înţelege-o spontan.

Ca să ajungă la aceste variante de traducere, G. Sarău rescrie și interpretează eronat vechea întrebare redată în 1547 de A. Boorde în felul următor:

„Kaθer (kèti) mila (mìle) [(i)si 3i k-o] bar' fòros?” – „La câte mile este orașul cel mare? [sau: „Câte mile sunt până la orașul cel mare (capitala?)?”] (*ibidem*).

Forma corectă a expresiei notate de A. Boorde este, conform limbii romaní, în dialect tradițional *kalderash* („căldărăresc”):

„Katar malavaa’ bar foras?” – „Pe unde întâlnim (pe) marele oraş?”

„*Katar*” este un adverb interogativ, în limba romaní *kalderash* şi în toate dialectele rome însemnând „de unde” și „pe unde”. Pentru un vorbitor nativ, este limpede că în sintagma „*katar malavas/malavaa*” nu poate fi vorba de „mile” (unităţi de măsurare a distanţei), ci de verbul indian *milna*, „a întâlni”. Boorde a folosit scrierea „*myla*” pentru a exprima verbul indian *mala*, „a întâlni”, o variantă dialectală hindusă a verbului *milna*. Pentru a întări această afirmație, se pot da exemplele

---

[5] Prin comparație cu limba română, se poate observa că o limbă română literară a rezultat ca urmare a unor eforturi depuse pe personalități vorbitoare *matern* ale acestei limbi.

[6] La fel se întâmplă și în propoziția nr. 9, „*Da mai masse!*” („*Geue me fleshe!*”), G. Sarău traducând „Dă-mi și carne!”, deși în textul lui A. Boorde nu apare conjuncția „și”. În propoziția nr. 11, „*De mai paba la ambrell!*” („*Geue me aples and peers!*”), cu traducerea „Dă-mi mere și pere!”, deși conjuncția „și”, iarăși, nu apare în vechea propoziție.

rome: „*Katar phires*?”, „Pe unde umbli?”. Răspuns: „*Katar kamau*!”, „Pe unde vreau!”. Dr. Natalia Ivend (comunicare personală), *romni* [femeie romă] din Anglia, folosește însă *kater,* o variantă a lui *katar* de fapt întâlnită în dialectul romilor englezi. De asemenea, sufixul de ablativ *–ter,* apare prescurtat în dialectul *kalderash,* sub forma *–te*, în întrebarea „*Soste*?”, „De ce?”, în loc de „*Sostar*?”. Deci nu era vorba de mile sau kilometri, ci de verbul din limba hindi *milna*, „a întâlni”, „a obţine”, „a nimeri”. Romul întâlnit de A. Boorde în 1547 întreba pentru că nu ştia pe care drum să se îndrepte, şi i-au fost indicate în mod sigur două sau mai multe drumuri.

Se impun, în urma analizei de până acum, două concluzii: 1) G. Sarău nu cunoștea sensul secundar foarte important, al cuvântului „*katar*”, adică „pe unde”, sensul principal fiind „de unde”. 2) Se confundă verbul rom pentru „întâlnesc”, „nimeresc”, cu milele, unități de măsurare a distanței. Consecința este corectarea eronată, după cinci sute de ani, a lui A. Boorde și a primului „interviu” în limba romaní din Europa.

Aceeaşi greşeală de interpretare o face după zece ani de la tipărirea volumului *Rromii, India și limba rromani* şi Jean-Pierre Liegeois, în cartea *Romii în Europa* (Liegeois, 2008: 35), prezent fiind în „Bibliografie” (p. 287) volumul publicat de autorul român cu un deceniu înainte. Doctorandul în „rromani” Cristian Pădure trimite și el la scrierea lui Andrew Boorde, şi o specifică în scrierea sa „ABC-ul despre limba rromani” (Pădure, 2016: 4). (De reţinut este faptul că C. Pădure este doctorand la Sorbona, student al lui Marcel Courthiade, şi fost student al lui G. Sarău.) Nici C. Pădure nu observă eroarea lui G. Sarău, după cum nu o observă nici M. Courthiade însuşi, comisar lingvistic al limbii „rromani” la Consiliul Europei.

În ceea ce privește traducerea propozițiilor, propoziția nr. 7 redată de A. Boorde este „*Pe, pe, deue lasse!*”, tradusă în englezește prin “*Drynke, drynke for God sake!*”. G. Sarău o rescrie și traduce parțial eronat cu „Pi (pe), pi (pe) e e Dewelesθe!”, „Bea, bea, pentru Dumnezeu!”. Boorde scrie „*Pe, pe, deue lasse*!”, adică „Zeii sunt buni!” („*lașe*”), în timp ce traducătorul român introduce cu de la sine putere locativul, inexistent totuși în scrierea lui A. Boorde.

Propoziția nr. 8 este „*Achae, da ma manor la vene!*”, „*Mayde, geue me bread and wine!*”, „Fată, dă-mi pâine și vin!”, fiind retradusă de G. Sarău cu „Fată, dă-mi pâine și bere!”. Se confundă aici „*la vene*”, „vinul”, cu „*lovina*”, „bere” (în unele dialecte rome), „*la vene*” tradus fiind de A. Boorde prin „vin”, un cuvânt probabil pus de acesta în locul țigănescului „*mol*”, „vinul”. Deci, A. Boorde traduce „*la vene*” prin „vin”, în timp ce la G. Sarău apare „*lovina*”, „bere”. Și aici, ca şi la toate cele treisprezece propoziții, consider că trebuie acordată prioritate traducerii călătorului englez, căci el a fost cel ce a vorbit cu romii în anul 1547, iar nu traducătorul de mai târziu.

Un alt exemplu: la traducerea propoziţiei nr. 10 apare o greșeală, minoră, dar greșeală. A. Boorde scria: „*Achae, awordey, susse!*”, „*Mayde, come huther, harke a worde!*”, „Fată, vino aici,

auzi un cuvânt!”. G. Sarău traduce prin „*A ćha!e, aw orde I śun!*”, „Fată vino aici și ascultă!”, ignorând valoarea lui „*susse*”. Totuși, un vorbitor nativ îl „simte” ca „*șun șe*”, „auzi, fă!”.

Am semnalat la Muzeul Culturii Romilor din București[7] faptul că ne confruntăm cu o înțelegere și interpretare greșită a foneticii istorice a dialectelor rome. Tot atunci, discutând despre lista de expresii rome redată de A. Boorde, G. Sarău afirma că prezența cuvântului „*foro*”, „oraş”, în lista lui A. Boorde demonstrează că romii deja au locuit mult timp în Grecia, de unde au împrumutat cuvântul. Dar, nu este așa. Cuvântul „*foro*” este moștenit în dialectele rome din India, căci a fost notat în 1865 drept cuvânt hindus. Astfel, în scrierea *A history of the Gipsies*, de Walter Simson, citim la pag. 332 că autorul a întâlnit un marinar indian, pe care îl denumeşte *moor*, după obiceiul englezesc, marinar care făcea parte din castele inferioare indiene, şi îl intervievează în legătură cu limba romilor din Anglia, punându-i în faţă o listă de cuvinte rome. Hindusul John Lobbs, de 25 de ani pe atunci, convertit creştin, îi răspunde cu echivalentele dialectului său. Surpriza cea mai mare din lista comparativă de cuvinte rome şi hinduse este reprezentată de expresia „*baurie forest*”, „marele oraş”, în limba romilor din Scoţia. Hindusul îl recunoaşte şi dă varianta „*bura frost*”, „marele oraș” în dialectul său! În acest caz, toată teoria şederii îndelungate în Imperiul Bizantin a romilor este ea însăși eronată. Concluzie finală de care Yaron Matras[8] și echipa sa de la *Romani Studies*[9] sunt pe bună dreptate îngrijorați. Dacă romii nativi ar verifica ce s-a cercetat de către academicienii ne-romi legat de istoria și cultura romă, și ce politici de identitate s-au adoptat la nivel oficial pe baza acestor cercetări, atunci academicienii *rromologi*/*tsiganologi* vor trebui să se reprofileze.

BIBLIOGRAFIE

Boorde, Andrew, 1870, *The Fyrst Boke of the Introduction of Knowledge*, London: N. Trübner & Co. , https://archive.org/details/fyrstbokeintrod01boorgoog (*accesat la 3 nov. 2018*).

Liegeois, Jean-Pierre, 2008, *Romii în Europa*, București: Editura Consiliului Europei.

Matras, Yaron, 2015, “Why plans for a European Roma Institute might be a setback for Europe’s Roma”, http://bit.ly/1JMQTIv (*accesat la 6 nov. 2018*).

Pădure, Cristian, 2016, „ABC-ul despre limba rromani”, în Marcel Courthiade și Delia Grigore (coord.), *Profesorul Gheorghe Sarău. O viață dedicată limbii rromani*, București: Editura

[7] Cu ocazia Festivalului Solidarității Pakivaló, 6-8 august 2015.

[8] Vezi nota 2.

[9] *Romani Studies* reprezintă continuarea longevivului *Journal of the Gypsy Lore Society*, fondat în 1888 în Marea Britanie. Societatea *Gypsy Lore* a fost întemeiată pentru studierea romilor din toată lumea.

Universității din București.
Sarău, Gheorghe, 1998, *Rromii, India și limba rromani*, București: Kriterion.
Simson, Walter, 1865, *A History of the Gypsies: with Specimens of the Gipsy Language*, London: Samson Low and Marston; Edinburgh: Menzies, introduction, notes and a disquisition on the past, present and future of gipsydom by James Simson.

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 5 (2019)

Marian Nuțu Cîrpaci
rom4india@gmail.com

Despre originea indiană a unor cuvinte presupus bizantine din limba romilor*

Lingviştii au avansat ipoteza că strămoşii romilor au locuit un timp îndelungat în Bizanţ, din cauza unui număr de peste două sute de cuvinte greceşti prezente în dialectele rome. Nimeni nu s-a ostenit să verifice dacă, totuşi, unele din aceste cuvinte sunt chiar de origine greacă... în greacă! Nu îmi propun să detaliez etimologia tuturor, limitându-mă pentru moment la cele mai reprezentative, frecvent date ca exemplu în manualele din România de istorie a romilor, editate sau aprobate de Ministerul Educației Naționale: *kokalo*, „os”, *lulugi*, „floare”, și numerele *efta*, „șapte”, *ohhto*, „opt”, și *înea/(î)nia/enea*, „nouă”.

Un vechi proverb rom spune: „Câinele care umblă găsește oase” („*O jukăl kai phirel kokala arakhăl*”). Cu alte cuvinte, cercetarea este sursa înțelepciunii. Totuși, această cercetare nu este totdeauna fructuoasă. Unii caută oase acolo unde nu se pot găsi, iar alții găsesc oase, dar nu exact pe acelea hrănitoare.

Kokalo („os”)

Marcel Courthiade a scris despre etimologia cuvântului țigănesc *kokalo* un articol intitulat “Teaching Sanskrit to European Rromanies (or Rroms)” (Courthiade, 2017). Comentariul începe sugestiv: „[U]n caz este de interes special: **kòkalo** «os»” (*ibidem,* 20). *De ce este de interes special* nu se precizează, şi nu mă citează, eu fiind primul rom din istorie care a indicat cu bibliografie de necontestat originea sanskrită a substantivului ţigănesc *kokalo,* în revista online *Confluențe literare* (Cârpaci, 2017).

M. Courthiade merge până acolo încât declară substantivul *kokalo* drept *hapax*[1] în limba sanskrită. Prezint aici ideile principale ale autorului francez despre substantivul rom *kokalo,*

---

* Varianta în limba engleză a textului, cu unele completări, la pagina 145.

extrase din articolul citat mai sus: „[U]n caz este de interes special: **kòkalo** «os», atribuit de obicei grecescului κόκαλο, de asemenea un cuvânt comun în bulgară” (Courthiade, 2017: 20). Alte păreri ale lui M. Courthiade despre etimologia unor cuvinte rome sunt pline de o siguranță nejustificată: „Unele sunt clare pentru vorbitor (...) iar altele pot fi identificate doar de cercetători: **lolo** «roșu» [provine din] Skt. [sanskrită] *lóhitam*” (*ibidem,* 19).

Voi argumenta viziunea mea despre originea acestor cuvinte; astfel, *argumentul lui M. Courthiade că substantivul* kokalo *este întâlnit doar o singură dată în sanskrită nu satisface condițiile cercetării științifice*; pluralul în -a din *kokala*, „oase”, este folosit în India: *ghăr*, „casă” / *ghăraa*, „case”; *lolo*, „roşu”, în romaní nu este din sanskrită, ci din persană. *Lal* se spune la roșu în persană şi hindi, iar *lolo* înseamnă roșu în limba shina din Pakistan. Persanul *lal* este orginea cuvântului indo-rom *lulugi*, „floare”, după cum voi demonstra în paragraful următor.

Menționam că în textul pe care îl am în vedere se afirmă că substantivul *kokalo* este un *hapax*, adică apare o singură dată în literatura sanskrită, şi nu a produs cognate în limbile indiene moderne. Voi arăta că nu este vorba de un hapax, ci este folosit în zilele noastre în India. Există *douăzeci și trei* de limbi indiene moderne în care vorbitorii folosesc cognate ale cuvântului rom *kokalo*: oriya, sindhi-lari, kashmiri, hindi din Nepal, palula, kumaoni, urdu, tamil, malalayam, kurukh-oraon, dhangar-kurux, bhatrain, suthun, kolami, chitwan-tharu, naiki, naikkude gondi, madi, telugu, kamviri, degano, vayu, sarikoli.

În limba oriya standard, *kOnkaLo* înseamnă „schelet” (Mahapatra *et al.*, 2002: 202). Limba oriya este una dintre cele mai vechi limbi indiene, o limbă clasică. În anul 2011, limba oriya era vorbită de peste treizeci și unu de milioane de vorbitori. Substantivul *kankala,* „schelet”, este atestat în dicționarul lui G. C. Praharaj, *Purnacandra Ordia Bhashakosha*. Limba oriya mai are și *kankāli,* „partea corpului de deasupra taliei, unde oamenii își poartă pruncii”, „poale”. Un nume al zeiței Durga este *kankalamalini,* „cea care poartă un colier de oase”, iar zeul Shiva poartă și el *kankalamala,* un colier de oase, de aceea este numit și Kankalamali (Praharaj, 1931: 21). La pagina 408, G. C. Praharaj dă varianta *kikaśa,* „os”, iar la pagina 581, *kokali,* „un pește mic cu solzi”, *kokali sukhua,* „peștișori de mare”. După cum vom vedea, acest cuvânt, *kokali*, se regăsește în limbile dravidiene, dar cu sensul de cochilie.

În limba kurukh-oraon există un cuvânt înrudit cu substantivul rom *kokalo*: în expresia *barandi khocol* sau *kubru khocol* „osul spatelui”, cu *khocol* ca însemnând „os” (Hahn, 1903: 106).

---

[1]„HÁPAX LEGÓMENON *s.n. (Liv.)* Cuvânt care apare într-un singur loc (în literatură sau într-un text). „Lucru spus o singură dată. [Pl. *hapax legomena*. / <fr., gr. *hapax legomenon*]” (https://dexonline.ro/definitie/hapax, *accesat la 6 iunie 2019*).

Khocol, bone.

*Baraṇḍī or kubru **kh**ocol*, the backbone or spine.

De altfel, în limba kurukh-oraon, există multe substantive compuse cu khocol: *hīkā khocol*, „osul pieptului” (*ibidem*, 65), *pun khocol*, „osul pieptului” (152), *karrō khocol*, „cartilaj” (84), *kharpatī khocol*, „osul șodului” (96), *kiss khocol-mann*, „osul porcului”, numele unui copac (88).

În limba bhatrain, *koikal*, „gheare”; în limba naikkude gondi, *bokkal*, „os”; în limba madi, *bokairo*, „os” și în limba telugu, *bokka*, „os” (Temple [ed.], 1866: 6). Limba suthun din nordul Indiei, are occiput: *shishan-kokar*, adică „osul capului” (*shish*, „cap”) (Leitner, 1893: 15). Şi romii spun osului capului *shăresko kokalo*. Tot limba suthun are *gheron*, „mare”, un cognat al grecescului *gheros*, „bătrân”. Limba *kashmiri* are *kánkal*, „lanţ” (Elmslie, 1872: 11), cuvânt care se referă la lanțul de oase de la gâtul zeului Shiva. Interesant este sensul de „sâmbure mare” (de prună sau caisă) al cuvântului *kokalo* în dialectul meu căldărăresc din Caransebeş. Acelaşi sens îl are în dialectul sindhi lari: *KAKŌLŌ*, substantiv masculin, „sâmbure de mango” (Grierson, 2005: 174). Și în limba oriya, *koili* înseamnă „sâmbure de mango” (Praharaj, 1931: 579). Romii din estul Slovaciei folosesc şi ei *kokalo* cu sensul de „sâmbure de fruct”, iar romii bugurdji au *badaneskoro kokalo*, „scheletul”, în care *badan* înseamnă „corp”, exact ca în hindi (moştenire romă din perioada moghulă a Indiei). Și romii arli, din Skopje, F.Y.R.O.M., spun *badani*, „corp” (Petrovski, 2010: 13). Lovarii denumesc coaja nucii *akhorako kokalo*. Cât despre terminaţia presupus grecească, -os (*kokalos*, nominativ), putem aminti şi faptul că romii care vorbesc aşa, *o kokalos* (nominativ), au moştenit acest -s din sanskrită: *shiras*, „capul”. În Nepal sunt încă două limbi care folosesc acest vechi cuvânt sanskrit, şi anume hindi, *k6nkal*, „skeleton”, şi limba kolami, *bokalle sata* „skeleton” (Trail, 1973: 21). Din nou, Ronald L. Trail, autorul cărţii descriptive a dialectelor din Nepal, notează în limba dhangar kurux, cuvântul *xocol* „schelet”. Presupun că acest cuvânt sanskrit a dat naştere la încă un cuvânt interesant în limba kumaoni din Nepal, şi anume *kakal-sauni*, „miriapod” (Grierson, 1967: 259). În Nepal, limba vayu, are *khokáli*, „genunchi” (Hodgson, 1858: 374), un cognat al ursărescului *koceia*, „genunchi”. Limba degano[2] din Nuristan, Pakistan, are *koṭ'â, koṭ'a*, „genunchi”. Limba palula (phalura), din Pakistan, are *kákar, kakaríi* „craniu”, din sanskritul *kapar*. De observat accentul pus pe primul *a*, așa cum este și în dialectele rome. Mai mult, autorii dicționarului de limba palula, Henrik

---

[2] www.nuristan.info (*accesat la 14 iunie 2019*).

Liljegren și Naseem Haider (2011: 80), specifică faptul că pluralul substantivului *kákar, kakaríi*, este *kakara*, exact ca în limba romilor (*kokali*, „os”, *kokala*, „oase”). Genul substantivului *kakaríi* în palula este feminin (*ibidem*, 80), așa cum este uneori pronunțat în dialectul romilor căldărari din Caransebeș, *o kokali*, deși genul acestui substantiv este masculin în limba romilor[3]. Acest lucru este moștenit din India. O dovadă prin comparație ar fi cuvântul hindus *pani*, „apă”, care în limba hindi este masculin, dar are terminație feminină (*ni*), la fel ca și în limba romilor ursari: *pani*, „apă”, *o pani*, „apa”. Articularea substantivului *pani* cu articolul hotărât *o*, dovedește continuitatea indiană a dialectelor rome, căci articolul *o* indică genul masculin în limbile rome.

Lingviștii T. Burrow și M. B. Emeneau, în dicţionarul lor celebru deja, descriu cuvintele dravidiene evoluate din substantivul sanskrit *ukhá*, cu referire la o anumită parte, superioară, a piciorului, cuvinte care*, în opinia mea,* sunt cognate ale cuvântului sanskrit *kankala*, „schelet”. Cei doi lingviști, la pagina 55, exemplifică limbile dravidiene în care acest cuvânt are cognate: limba tamil, *ukkam*, „talie”, *ukkal*, „parte”, *okkal, okkalai,* „șolduri”, „parte a corpului”; limba malalayam, *ukkam, ukkal*, „mijloc” „șold”, „parte”, *okk*, „șold”, „spate”, *okkil*, „talie”, „șold”. Înrudit cu acestea, consider că ar fi şi cuvântul rom *o kuko,* „şoldul”, care este pronunţat aproape identic în limba himalayană chitwan tharu: *kulha*, „şold” (cf. Ronald L. Trail, 1973: 26). Limba urdu are *kuulha,* „şold”. T. Burrow și M. B. Emeneau exemplifică şi ei din limba kurux, *karro xocol*, „cartilaj” (poziţia 1296 în dicţionar). Total neaşteptat, la poziţia 1423, apare un cuvânt dravidian pe care lingviştii romilor îl consideră de origine grecească. Acest cuvânt este *cipa*, „solzi”. În limba telugu există *kakki cipa* „o scoică”. Limba kolami are *kākke,* „pește”, „scoică” ori „melc”. Limba naiki are şi ea *kakke,* „melc”, „meduză”. T. Burrow și M. B. Emeneau derivă cuvintele acestea din sanskrită: *kākinī*, „o monedă mică”, scoica Cyprae Moneta. Această scoică a fost folosită în vechea Indie ca monedă. La poziţia 2535, pagina 221, citim ca existând în limba kannada *cippu, simpu, simpe*, „stridie”, „stridie perliferă”. Tamila conține *simpe*, trimițând la o porţiune de nucă de cocos, iar în limbile pali şi prakrit, *sippi*, „stridie perliferă”. În dialectul kamviri[4] din grupul de limbi cunoscute ca nuristani, din regiunea Nuristan, Pakistan*, ’âkali, ârnkâlin, p’âakali*, „maxilar”. Acest *p’âakali* din limba kamviri este înrudit cu *bokalle sata,* „schelet”, din limba kolami. Limba sarikoli are *khaun kâl*, „osul șoldului” (Shaw, 1876: 86).

Este exclus, deci, ca substantivul *kokalo* să fie un împrumut din închipuita perioadă bizantină a protoromilor, mai ales din cauza sensului „sâmbure de fruct”, care există şi în limba

---

[3] În paralel, romii folosesc formele *kokalo, kokalos*, „os”.

Terminația -s din *kokalos* poate fi explicată printr-un împrumut din sanskrită, *shira* (शिर) , *shiras* (शिरस्), „cap” (http://spokensanskrit.org/index.php?mode=3&script=hk&tran_input=head&direct=au, *accesat la 11 iunie 2019*)

[4] www.nuristan.info (*accesat la 14 iunie 2019*). Cercetător în Nuristan este lingvistul Richard Strand.

sindhi lari, dar și în dialectele rome. La pagina 728 a cărții *Etymological Dictionary of Greek*, autorul, Robert Beekes, spune despre *κογχη*, „midie”, că a fost împrumutat în latină cu forma *conchylium* din grecescul *κογχηύλιον*, care este cognat al lui *κόχαλος*. Autorul face legătura cu scoica din care se extrăgea în vechime purpura. În opinia sa, acest cuvânt este pre-grecesc, căci este confirmat prin variantele *κοκάλιά*, și *κωκαλια*. Beekes susține că provine din limba sanskrită (*śankha*, „midie”), și este un cuvânt împrumutat în greacă. Și romii din Anglia spuneau *shanko* unei scoici. Beeks mai adaugă că mai departe nu poate merge reconstrucția, dar noi avem formele dravidiene *kakke, kakki*, „scoică”, discutate mai sus.

Lulugi **(„floare”)**

Deşi este prezent în greacă, sub forma *louloudi*, acest cuvânt nu este grecesc, ci un împrumut, deşi este neclar din ce limbă a intrat în greaca medievală („Λουλούδι”). În dicționarul coordonat de Georgios Babiniotis (2008) se consideră că sunt trei posibilităţi: a intrat în greaca bizantină prin albaneză, din *lule* sau *ludeli*, „floarea soarelui”; din *leiridion* sau *leilidion* din greaca koine (*leirion*, „lily” [eng.]); din greaca antică *lilion*, prin latinescul *lilium* („lily” [eng.]), plus diminutivul *oudi*. Lingvistul Emmanuel Kriaras (1995) consideră și el că a intrat în greacă prin latinul *lilium*. Curios este faptul că pluralul în greacă este *louloudia*, ca şi în romaní, *lulugia/luludia*. Lingvistul Smith Peter susţine că latinescul *gladi-olus*, „sabie”, este sursa pentru cuvântul floare, iar „multe flori şi plante au fost denumite pe baza unei imagini atât de bogate” (Peter, 2016: 101). Într-adevăr, avem varianta *floretă*, dar şi cuvântul românesc *gladiolă*.

Multe dialecte rome păstrează variante terminate în sufixul -in: *luluďin*, „floare” („Macedonian Džambazi...”); *luluzin*, „floare”, „plantă” („Bugurdži Romani”); *loloďin, lolodžin, LONĎI, LUĎI, ĽUĎIN, luleďin, luluďin*, „floare”, „trandafir” („Gurbet Romani”); *ludi*, „floare” („Sinte Romani”). În opinia mea, formele originale ale cuvântului au fost *ludin*/*lodin*, fiind moștenite din India, căci regăsim cognatul *ladin* „trandafir” în limba shina din Pakistan (Bailey, 1924: 272). De remarcat că T. Bailey dă ca sinonim pentru *ladin* și cuvântul indo-persan *gulab*. În acest caz, putem vorbi despre fenomenul de reduplicație (lu+ludin), atât de comun limbilor indiene moderne, care a apărut probabil prin contaminare cu persanul *lolo*, „roșu” (*lal* în persană și hindi), regăsit în aceeaşi limbă, shina, pronunţat identic și în limba romilor.

În limba persană, *lala* intră în compoziţia numelui multor flori: dicţionarele menţionează multe specii de flori, parţial distinse prin culorile lor, parţial prin alte caracteristici: *lala i gul boy*, „o lalea cu miros de trandafir”, *lala i dil-sokhta* (*dil-soz*), *lala i du-ru* (*du-ruy*), *lala i rumi, lala i zard, lala i saped, lala i qirmizy; lalazar*, „grădină de lalele”, *gulangubin*, „miere amestecată cu

trandafiri"; *lal-sag* (Amaranthus Gangeticus); *guul-lala*, „anemona", „laleaua" (Steingaas, 1963: 1095).

Considerăm că acest cuvânt enigmatic indo-european originează în persană, căci în armeană acelaşi *lal* persan a dat *lolig*, „tomată" (Samuelian, 1993: 60). Or, tomata are culoarea roşie. Originea cuvântului *lulugi* din romaní este în limba persană, la fel cum s-ar putea să fie şi pentru *louloudi* din limba greacă. La întrebarea cine a adus cuvântul *louloudi* în Grecia, putem spune că romii sau domii (alt neam indian, prezent înaintea romilor în Europa). Că ţigănescul *lulugi* este indo-european nu încape îndoială, din moment ce tomata este denumită *lolig* în limba armeană, sau *loli*, „roşie" (adj.), cum s-ar spune în romaní. Limba domari are *glūlk*, „floare" (Herin), dar şi *lōrga*, „tomată", „roşie". Limba domari din Siria are multe elemente comune cu limba romilor,[5] şi, probabil că în trecut, domii sirieni, care îşi spun singuri şi „jinganih" (de unde derivă cuvântul românesc „ţigan") (Newbold, 1856: 292), vor fi tranzitat Grecia vânzând flori, şi au folosit o formă veche, *luoluodi*, astfel intrând cuvântul în limba greacă. Din acel vechi cuvânt, *lulugi*, probabil că a supravieţuit astăzi în limba domilor sirieni forma *glūlk*, evident înrudită cu *lulugi*-ul ţigănesc. Este foarte util pentru istoria romilor dacă s-ar putea găsi data primei consemnări a acestui cuvânt în literatura greacă, căci așa am găsi data la care primii indieni care-l foloseau au intrat pe teritoriile grecești.

Sunt de părere că *luludi* este un cuvânt indo-european, de origine persană în limbile indiene (*lal*, „roşu", în persană și hindi). Pentru stabilirea originii și a traseului său istoric, avem formele: *lala i dil-sokhta* (persană), *gladiolus* (latină), *lolo* (shina, romaní), *ladin* (shina), (*lo*)*lodin* (romaní), *glulk* (domari), *lolig*, *lōrga* (armeană), *lilium* (latină), *lilion* (greaca antică), *leilidion* (greaca koine), *louloudi* (greaca modernă), *lule*/*ludeli* (albaneză), *lalea* (română).

***Efta* („șapte"), *ohhto* („opt"), *înia* („nouă")**

Aceste numerale rome se presupune că sunt preluate din greacă. Dar și în limbi regionale indiene se regăsesc. Astfel, *haft* înseamnă „șapte" în persană, unii romi pronunță *hifta*, iar *haphta/hafta* înseamnă *săptămână* în hindi. Avem *āht*, „opt", în dialectul poguli al limbii kashmiri (Bailey, 1903: 58), și *ŏtth*, „opt", în dialectul kului (*idem*, 1905: 64).

O limbă de origine dardică (nord-indiană) este sarikoli, în care apare *wokht*, „opt". R. B. Shaw, autorul cărții *On the Ghalchah Languages*, în care am localizat acest cuvânt, demonstrează cu gramaticile limbilor wakhi și sarikoli că cele două limbi sunt înrudite, ca „verișoarele", cu limbile dardice indiene. Mai mult, autorul spune că limbile ghalcha și dard s-au despărțit de limba

[5] Ca mai toate limbile diasporei dom.

persană și hindi (limbi surori) într-o perioadă în care aceste două limbi au căpătat forma modernă. R. B. Shaw (1876: 2-3) susține că, în trecut, vorbitorii limbilor dard și ghalcha au locuit împreună cândva și au vorbit la fel. Limba kurukh-oraon are de asemenea pe *akhta*, „al optulea" (Hahn, 1903: 4). În limba kashmiri, *ought*, „opt" (Godwin-Austen, 1867: 258).

În India, în dialectele bhatri, din Kotpad Tahsil, districtul Koraput, și din Umarkot Tahsil, statul Orissa, numerele opt și nouă, sunt pronunțate ca *a'tho* și *ne̱* (Beine, 2017: 27). Vocala e̱ din *ne̱*, „nouă", este notată cu o liniuță inferioară, care, conform "International Alphabetic Chart", este denumită „e *retracted*", în identitate cu pronunția romilor căldărări din orașul Caransebeș, adică *înia*, sau prescurtat *nea*. Comparând *āht*, „opt", din limba dardică poguli, cu *wokht*, „opt", din sarikoli, o altă limbă cu orgini dardice, cu *a'tho*, „opt", din limba bhatri, și cu *ŏtth*, „opt", din kului, o altă limbă vorbită în zona dardică, obținem o origine foarte veche pentru *ohhto* (*oxto*) din limba romilor.

Când puteau intra aceste cuvinte grecești (*oxto*, *enia*) în limbile indiene? Singura ipoteză ca răspuns pertinent ar fi momentul invaziei lui Alexandru Macedon în India, și stabilirea regatelor indo-grecești. Ca urmare a schimburilor culturale, aceste cuvinte cu siguranță că au devenit uzuale, schimbându-se ca formă de pronunție sub influența limbilor de contact indiene.

Implicație identitară

Concluzia finală este aceea că *ţiganii romi îşi pot redobândi identitatea indiană pe baza arheologiei lingvistice a cuvintelor* ***kokalo***, ***lulugi***, ***efta***, ***ohhto***, ***înia***. Etimologia „corectă" a acestor cuvinte a fost eronat indicată ca fiind în limba greacă. Se poate demonstra cu succes, cu o vastă bibliografie, că majoritatea cuvintelor rome identificate eronat de lingvişti ca fiind greceşti, se regăsesc de fapt și în India.

BIBLIOGRAFIE

Babiniotis, Georgios (ed.), 2008, *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας* [*Dictionary of Modern Greek*], 3d edition, Athens: Lexicology Centre.

Bailey, T. Grahame, 1903, *Studies in Northern Himalayan Dialects*, Calcutta: Baptist Mission Press.

Bailey, T. Grahame, 1905, *Dialects of the Simla Hills*, Delhi.

Bailey, T. Grahame, 1924, *Grammar of the Shina (Ṣiṇa) Language*, London: Royal Asiatic Society.

Beekes, Robert, 2010, *Etymological Dictionary of Greek*, Volume One, Leiden/Boston: Brill, with the assistance of Lucien van Beek.
Beine, Dave (compiled by...), 2017, *A Sociolingusitc Survey of the Bhatri-speaking Communities of Central India*, SIL International.
Burrow, T. și M. B. Emeneau, 1984, *A Dravidian Etymological Dictionary*, Oxford: Clarendon Press/New York: Oxford University Press.
Cârpaci, Marian Nuțu, 2017, "Marcel Courthiade's mistakes; the -imos suffix is inherited from India in Romani language!", în *Confluenţe literare*, Ediţia nr. 2216, Anul VII, 24 ianuarie, http://confluente.org/marian_nutu_carpaci_1485274848.html (*accesat la 6 iunie 2019*).
Courthiade, Marcel, 2017, "Teaching Sanskrit to European Rromanies (or Rroms)", în *Diversité et identité culturelle en Europe*, tome 14/1, București: Editura Muzeul Literaturii Române, pp. 7-26.
Elmslie, William Jackson, 1872, *A Vocabulary of the Kashmírí Language*, London: Church Missionary House.
Godwin-Austen, H. H. (compiled by...), 1867, "A Vocabulary of English, Balti and Kashmiri", în *Journal of the Asiatic Society of Bengal*, Vol. XXXV, Part I, Calcutta: Baptist Mission Press, pp. 233-267.
Grierson, Abraham, 1967, *Linguistic Survey of India*, vol. IX, part IV, Delhi: Motilal Banarsidas Publishers.
Grierson, Abraham, 2005, *Lingvistic Survey of India*, vol. VIII, part I, Delhi: Low Price Publication.
Hahn, Ferd (Part I by...), 1903, *Kurukh (Orao)-English Dictionary*, Calcutta: Bengal Secretariat Press.
Herin, Bruno, "Language Contact in Northern Syria. Aramaic and Domari in contact with Arabic and Kurdish", www.academia.edu/2515270/Language_contact_in_northern_Syria._Aramaic_Domari_in_contact_with_Arabic_and_Kurdish (*accesat la 15 iunie 2019*).
Hodgson, B. H., 1858, "Vayu Vocabulary", în *Journal of the Asiatic Society of Bengal*, vol. XXVI, Calcutta: C. B. Lewis, Baptist Mission Press, pp. 372-485.
Kriaras, Emmanuel, 1995, *Modern Greek Dictionary of the Contemporary Demotic Language, Written and Spoken*, Athens: Ekdothike Athenon.
Leitner, G. W., 1983, *Dardistan in 1866, 1886, and 1893*, Woking/England: Oriental University Institute, [în capitolul "The races and languages of Hindu-Kush, Asian Educational Services, New Delhi"].

Liljegren, Henrik și Naseem Haider, 2011, *Palula Vocabulary,* Islamabad: Forum for Language Initiatives Pakistan.
Mahapatra, B. H., C. Sivashanmugam și S. S. Bahttacharya, 2002, *Linguistic Survey of India, Special Studies, LSI, Orissa, Language Division*, Kolkata: Office of the Registrar General.
Newbold (Capt.), 1856, "The Gypsies of Egypt", în *Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland*, vol. XVI, London, pp. 285-299.
Petrovski, Trajko și Miranda Ramova, 2010, *Romani čhib bašo V klaso*, Skopje: Ministri za odrazovanie.
Praharaj, G. C., 1931, *Purnacandra Ordia Bhashakosha*, vol. II, Cutttack: The Utkhal Sahitya Press.
Samuelian, Thomas H., 1993, *Armenian Dictionary in Transliteration*, Hippocrene Books.
Shaw, R. B., 1876, *On the Ghalchach Languages (Wakhi and Sarikoli)*, Calcutta: C. B. Lewis, Baptist Mission Press.
Smith, Peter, 2016, *Greek and Latin Roots for Science and Social Sciences, Part I: Latin*, ediţia a VI-a (adaptată), Victoria/British Columbia: University of Victoria.
Steingass, F., 1963, *A Comprehensive Persian-English Dictionary* (fifth impression), London: Routledge and Kegan Paul Limited.
Temple, R (ed.), 1866, "Vocabulary, as Left by Mr. Hislop", în *Papers relating to the Aboriginal tribes of Central Provinces, Left în Mss by the Late Revd. Stephen Hislop*, 1866, pp. 1-43.
Trail, Ronald L. (ed.), 1973, *Clause, Sentence, and Discourse Patterns in Selected Languages of Nepal,* part IV: *Word Lists,* Oklahoma: Sumer Institute of Linguistics.
„Bugurdži Romani", http://romani.uni-graz.at/romlex/lex.cgi?st=flower&rev=y&cl1=rmnb&cl2=en&fi=&pm=in&ic=y&im=y&wc= (*accesat la 10 iunie 2019*).
„Gurbet Romani", http://romani.uni-graz.at/romlex/lex.cgi?st=flower&rev=y&cl1=rmyg&cl2=en&fi=&pm=in&ic=y&im=y&wc= (*accesat la 10 iunie 2019*).
„International Alphabetic Phonetic. Promoting the Study of Phonetics", http://www.internationalphoneticalphabet.org/ipa-charts/diacritics/ (*accesat la 11 iunie 2019*)
„Macedonian Džambazi Romani", http://romani.uni-graz.at/romlex/lex.cgi?st=flower&rev=y&cl1=rmyd&cl2=en&fi=&pm=in&ic=y&im=y&wc= (*accesat la 10 iunie 2019*).

„Sinte Romani”, http://romani.uni-graz.at/romlex/lex.cgi?st=flower&rev=y&cl1=rmoo&cl2=en&fi=&pm=in&ic=y&im=y&wc= (*accesat la 10 iunie 2019*).
„Λουλούδι”, în *Wiktionary. The free dictionary*, https://en.wiktionary.org/wiki/λουλούδι (*accesat la 10 iunie 2019*).

Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology, nr. 5 (2019)

Marian Nuțu Cîrpaci
rom4india@gmail.com

On the Indian origins of certain supposedly-Byzantine words in the Romani language*

Linguists have proposed the hypothesis that the ancestors of the Roma lived for a long time in Byzantium, due to the presence of over two hundred Greek words in the Romani dialects. However, no-one made the effort to check whether some of these words are really of Greek origin... in Greek! I do not intend to detail the etymology of all of them, limiting myself for the moment to the most representative ones, frequently cited as an example in textbooks of Romani history in Romania, published or approved by the National Ministry of Education: *kokalo*, "bone", *lulugi*, "flower", and the numbers *efta,* "seven", *ohhto*, "eight", and *înea/(î)nia/enea*, "nine".

An old Romani proverb says: "The dog who walks finds bones" ("*O jukăl kai phirel kokala arakhăl*"). In other words, research is the source of understanding. However, this research is not always fruitful. Some look for bones where they cannot be found, while others find bones, but not exactly edible ones.

***Kokalo* ("bone")**

Marcel Courthiade wrote about the etymology of the Romani word *kokalo* in an article entitled "Teaching Sanskrit to European Rromanies (or Rroms)" (Courthiade, 2017). The commentary begins suggestively: "One case is of special interest: **kòkalo** 'bone'…" (*ibidem*, 20). Why it should be *of special interest* is not mentioned, and he has not read my work, I myself being the first Rom in history who demonstrated with a bibliography the unquestionably Sanskrit origin of the Romani noun *kokalo*, in the online magazine *Confluențe literare* (Cârpaci, 2017).

Mr. Courthiade goes so far as to declare the noun *kokalo* to be a *hapax*[1] in Sanskrit. Here I

* Translation, with some additions, of the text from pag. 135. Translator: Natalie Adele Winter (Essex, Anglia).

present the main ideas of the French author about the Romani noun *kokalo*, extracted from the article quoted above: “One case is of special interest: **kokalo**, ‘bone’, usually ascribed to Greek κόκαλο, also a common word in Bulgarian…” (Courthiade, 2017: 20). Other opinions of M. Courthiade on the etymology of some Romani words are full of unjustified certainty: “Some are obvious for the speaker ... while others can be identified only by researchers: **lolo** ‘red’ [comes from] Skt. [Sanskrit] *lóhitam*” (*ibidem*, 19).

I shall argue my interpretation of the origin of these words; thus, *Mr. Courthiade's argument that the noun* kokalo *is found in only one single instance in Sanskrit does not meet the criteria of scientific research*; the plural in -a, *kokala*, “bones”, is used in India: *ghăr*, (house) / *ghăraa* (houses); *lolo*, “red”, in Romani is not from Sanskrit, but from Persian. Persian and Hindi use *lal* for red, and *lolo* means red in the Shina language of Pakistan. The Persian *lal* is the origin of the Indo-Romani word *lulugi*, “flower”, as I will demonstrate in the next paragraph.

I mentioned that in the text under consideration, it is stated that the noun *kokalo* is a *hapax*, that is, it appears only once in Sanskrit literature, and that it did not produce cognates in the modern Indian languages. I will show that it is not a *hapax*, but is used today in India. There are *twenty-three* modern Indian languages in which cognates of the Romani word *kokalo* are used: Oriya, Sindhi-Lari, Kashmiri, Nepalese Hindi, Palula, Kumaoni, Urdu, Tamil, Malalayam, Kurukh-Oraon, Dhangar-Kurux, Keikadi, Suthun, Kolami, Chitwan-Tharu, Naiki, Naikkude Gondi, Madi, Telugu, Kamviri, Degano, Vayu, Sarikoli.

In standard Oriya, *kOnkaLo* means “skeleton” (Mahapatra *et al*., 2002: 202). Oriya is one of the oldest Indian languages, a classical language. As of 2011, Oriya was spoken by over thirty-one million speakers. The noun *kankala*, “skeleton”, is attested in the dictionary of G. C. Praharaj, *Purnacandra Ordia Bhashakosha*. The Oriya language also has *kankāli*, “the part of the sides above the waist, on which grown up people carry children straddle-legged”, “lap”. One of the names of the goddess Durga is *Kankalamalini*, “she who wears a necklace of bones”, and the god Shiva also wears a *kankalamala*, a necklace of bones, which is why he is also called *Kankalamali* (Praharaj, 1931: 21). On page 408, G. C. Praharaj gives the variant *kikaśa*, “bone”, and on page 581, *kokali*, “a small seafish with scales”, *kokali sukhua*, “dried small pickerel and other fry of the sea used for food”. As we will see, this word, *kokali*, is found in the Dravidian languages, but with the sense of *shell*.

---

[1] “HÁPAX LEGÓMENON *s.n*. A word that appears in only one place (in literature or in a text). ♦ Something said only once. [Pl. *hapax legomena*. / <from Gk. *hapax legomenon*]” (https://dexonline.ro/definitie/hapax, *accessed June 6, 2019*).

In the Kurukh-Oraon language there exists a word related to the Romani noun *kokalo*: in the expression *barandi khocol* or *kubru khocol,* “backbone”, with *khocol* meaning “bone” (Hahn, 1903: 106).

Khocol, bone.
Baranḍī or kubru khocol, the backbone or spine.

Moreover, in the Kurukh-Oraon language, there are many nouns compounded with *khocol*: *hīkā khocol*, “the breast bone” (*ibidem*, 65), *pun khocol*, “breast bone” (152), *karrō khocol*, “cartilage” (84), *kharpatī khocol*, “the hip bone” (96), *kiss khocol-mann*, “pig’s bone, name of a tree” (88).

In the Keikadi language, *koikal*, “claws”; in Naikkude Gondi, *bokkal*, “bone”; in Madi, *bokairo*, “bone” and in Telugu, *bokka*, “bone” (Temple [ed.], 1866: 6). The Suthun language of northern India has *shishan-kokar*, meaning skull, “occiput” (*shish*, “head”) (Leitner, 1889: 15). And the Roma say *shăresko kokalo* for skull. Also the Suthun language has *gheron*, “great”, a cognate of the Greek *gheros*, “elder (man)”. The Kashmiri language has *kánkal*, “chain” (Elmslie, 1872: 11), a word that refers to the chain of bones on the neck of the god Shiva. In Romani language, we find the Sanskrit word *kankala* in a traditional saying: *Kon phenela o čačipe, musaj leske te thol pesko punrro and’e kakali* – “Whoever (is about to) tell the truth should have his foot in the stirrup” (Hancock, 2017: 145). The Romani word *kakali* means the chain of a horse’s saddle, in the form of a loop with a flat base to support the rider’s foot.

Also interesting is the meaning of “big pit” (of a plum or apricot) of the word *kokalo* in my Kalderash dialect from Caransebeş (Romania). The same usage is found in the Sindhi Lari dialect: *KAKŌLŌ*, masculine noun, “the stone of a mango” (Grierson, 2005: 174). In Oriya too, *koili* means “the kernel inside the mango seed” (Praharaj, 1931: 579). The Roma in eastern Slovakia also use *kokalo* with the meaning of “fruit stone”, and the Bugurdji Roma have *badaneskoro kokalo*, “skeleton”, in which *badan* means “body”, exactly as in Hindi (a Romani inheritance from the Mughal period of India). And the Arli Roma, from Skopje, F.Y.R.O.M., say *badani*, “body” (Petrovski, 2010: 13). The Lovars call a nutshell *akhorako kokalo*. As for the supposed Greek ending, -os (*kokalos,* nominative), we may also recall the fact that the Roma who speak thus, *o kokalos* (nominative), have inherited this -s from Sanskrit: *shiras*, “head”. In Nepal, there are two other languages that use this ancient Sanskrit word, namely Hindi, *k6nkal*, “bone” (Trail, 1973: 21), and Kolami, *bokka* “skeleton” (*ibidem*, 15). Again, Ronald L. Trail, the author of the book describing the dialects of Nepal, notes in the Dhangar Kurux language, the word *xocol*, “skeleton”. It appears that this Sanskrit word gave rise to another interesting word in the

Kumaoni language of Nepal, namely *kakal-sauni*, “centipede” (Grierson, 1967: 259). In Nepal, the Vayu language has *khokáli*, “knee” (Hodgson, 1858: 374), a cognate of the Ursari (the Bear-trainer Roma from Romania) word *koceia*, “knees”. The Degano[2] language of Nuristan, Pakistan, has *koṭ’â, koṭ’a*, “knee”. The Palula (Phalura) language of Pakistan has *kákar, kakaríi*, “skull”, from the Sanskrit *kapar*. It is worth noting the emphasis placed on the first *a*, as it is in the Romani dialects. Moreover, the authors of the Palula dictionary, Henrik Liljegren and Naseem Haider (2011: 80), specify that the plural of the noun *kákar, kakaríi* is *kakara*, exactly as in the Romani language (*kokali*, “bone”/ *kokala*, “bones”). The gender of the noun *kakaríi* in Palula is feminine (*ibidem*, 80), as is sometimes used in the dialect of the Kalderash from Caransebeș (Romania), *o kokali*, although the gender of this noun is masculine in Romani[3]. This feature is inherited from India. Proof by comparison would be the Indian word *pani*, “water”, which in Hindi is masculine but has a feminine ending (ni), as in the Romani of the Ursari: *pani*, “water”, *o pani*, “the water”. The use of the noun *pani* with the definite article *o* proves the Indian heritage of the Romani dialects, because the article *o* indicates the masculine gender in Romani.

Linguists T. Burrow and M. B. Emeneau, in their already famous dictionary, describe the Dravidian words derived from the Sanskrit noun *ukhá*, referring to an upper part of the foot, words which, in my opinion, are cognates of the Sanskrit word *kankala*, “skeleton”. These two linguists, on page 55, give examples of Dravidian languages in which this word has cognates: Tamil, *ukkam*, “waist”, *ukkal*, “side”, *okkal*, *okkalai*, “hip”, “side of the body”; Malalayam, *ukkam, ukkal*, “middle”, “hip”, “side”, *okk*, “hip”, “loins”, *okkil*, “waist”, “hip”. I consider the Romani word *o kuko*, “the hip” to be related to these, which is pronounced almost identically in the Himalayan language Chitwan Tharu: *kulha*, “hip” (cf. Ronald L. Trail, 1973: 26). Urdu has *kuulha*, “hip”. T. Burrow and M. B. Emeneau also cite *karro xocol*, “cartilage” in the Kurux language (position 1296 in the dictionary). Totally unexpected, in position 1423, we see a Dravidian word which the Romani linguists consider to be of Greek origin. This word is *cipa*, “scales”. In the Telugu language there is *kakki cipa*, “a bivalve shell”. The Kolami language has *kākke*, “shellfish” or “shell of snail”. The Naiki language also has *kakke*, “shellfish”, “snail”. T. Burrow and M. B. Emeneau derive these words from Sanskrit *kākinī*, “a small coin”, the Cyprae Moneta shell. This shell was used in ancient India as currency. At position 2535, page 221, we read that Kannada has *cippu, simpu, simpe*, “oyster shell”, “a pearl oyster”. Tamil has *simpe*,

---

[2] www.nuristan.info (*accessed 14 June 2019*).

[3] In parallel, the Roma use the forms *kokalo, kokalos*, “bone”. The final -s of *kokalos* can be explained by a loan from Sanskrit, *shira* (शिर) , *shiras* (शिरस्), “head” (http://spokensanskrit.org/index.php?mode=3&script=hk&tran_input=head&direct=au, *accessed 11 June 2019*).

referring to the nut part of a coconut, and in Pali and Prakrit, *sippi*, “pearl oyster”. In the Kamviri[4] dialect of the group of languages known as Nuristani, from the Nuristan region, Pakistan, *‘âkali, ârnkâlin, p’âakali*, “jaw”. The word *pāâkali* in the Kamviri language is related to *bokka*, “skeleton”, in the Kolami language. The sarikoli language has *khaun kâl*, “the hip bone” (Shaw, 1876: 86).

Thus we rule out the possibility that the noun *kokalo* could be a loan from the imagined Byzantine period of the proto-Roma, particularly because of the meaning “the stone of a mango”, which exists both in the Sindhi language, and also in the Romani dialects. On page 728 of the book *Etymological Dictionary of Greek*, the author, Robert Beekes, says of *κογχη*, “mussel”, that it was borrowed in Latin with the form *conchylium* from the Greek *κογχηύλιον*, which is a cognate of *κόχαλος*. The author makes a link with the shell from which purple dye was extracted in ancient times. In his opinion, this word is pre-Greek, which is confirmed by the variants *κοκάλιά*, and *κωκαλια*. Beekes claims that it comes from Sanskrit (*śankha*, “mussel”), and is a loanword in Greek. And the Roma in England were using *shanko* for a shell. Beeks adds that the reconstruction cannot be taken further, but we have the Dravidian forms *kakke, kakki,* “shellfish”, discussed above.

***Lulugi* (“flower”)**

Although present in Greek, in the form *louloudi*, this word is not Greek, but a loan, although it is unclear from which language it entered medieval Greek (“Λουλούδι”). In the dictionary edited by Georgios Babiniotis (2008) three possibilities are considered: it entered Byzantine Greek from Albanian, from *lules* or *ludeli*, “sunflower”; from *leiridion* or *leilidion* from Koine Greek (*leirion*, “lily”); from Ancient Greek *lilion*, via the Latin *lilium* (“lily”), plus the diminutive *-oudi*. The linguist Emmanuel Kriaras (1995) also considers that it entered Greek through the Latin *lilium*. It is curious that the plural in Greek is *louloudia*, as in Romani, *lulugia/luludia*. Linguist Peter Smith claims that the Latin *gladi-olus*, “little sword”, is the source for the word “flower” and “many flowers and plants have been named based on such a rich image” (Peter, 2016: 101). Indeed, we have the variant *floretă* in Romanian, but also the Romanian word *gladiolă*. The Romanian word *floare* originated in the Latin *flos*, which is cognate with the Sanskrit word *phalya*, “flower”, and Hindi *phul*, “flower”.

Many Romani dialects retain variants ending in the suffix -in: *luluďin*, “flower”

[4] 4 www.nuristan.info (*accesssed 14 June 2019*). The researcher in Nuristani is linguist Richard Strand.

(“Macedonian Džambazi...”); *luluzin*, “flower”, “plant” (“Bugurdži Romani”); *lolod'in, lolodžin, LONĎI, LUĎI, ĽUĎIN, luled'in, lulud'in*, “flower”, “rose” (“Gurbeti Romani”); *ludi*, “flower” (“Sinte Romani”). In my opinion, the original forms of the word were *ludin/lodin*, being inherited from India, because we find the cognate *ladin*, “rose”, in the Shina language of Pakistan (Bailey, 1924: 272). It should be noted that T. Bailey also gives as a synonym for *ladin* the Indo-Persian word *gulab*. In this case, we can consider the phenomenon of reduplication (*lu* + *ludin*), so common in modern Indian languages, which probably appeared through contamination with the Persian word *lolo*, “red” (*lal* in Persian and Hindi), found in the same language, Shina, pronounced identically in Romani too.

In Persian, *lala* forms part of the composition of many flower names: dictionaries mention many species of flowers, partly distinguished by their colors, partly by other characteristics: *lala i gul boy*, “a tulip with a scent of a rose”, *lala i dil-sokhta* (*dil-soz*), *lala i du-ru* (*du-ruy*), *lala i rumi, lala i zard, lala i saped, lala i qirmizy; lalazar*, “garden of tulips” (Steingass, 1963: 1113); *gulangubin*, “a conserve of roses made with honey” (*ibidem*, 1096); *lal-sag* (Amaranthus Gangeticus); *gul-lāla*, “anemone”, “tulip” (*ibidem*, 1095).

We consider that this enigmatic Indo-European word originates in Persian, because in Armenian the same Persian *lal* gave *lolig*, “tomato” (Samuelian, 1993: 60). And the tomato is red in color. The origin of the word *lulugi* in Romani is from Persian, as it may be for Greek *louloudi*. When asked who brought the word *louloudi* to Greece, we can say that it was the Roma or the Doma (another Indian group, present before the Roma in Europe). That the Romani *lulugi* is Indo-European is not in doubt, since tomato is *lolig* in Armenian, or *loli*, “red”, just as in Romani. The Domari language has *glūlk*, “flower” (Herin), but also *lōrga*, “tomato” (*idem*, 2018: 24). The Domari language of Syria has many elements in common with Romani[5] and, probably, in the past, the Syrian Doma, who also call themselves “*jinganih*” (from which the Romanian word “țigan” derives) (Newbold, 1856: 292), arrived in Greece selling flowers, and they used an archaic form, *luoluodi*, the word thus entering into Greek. From that old word, *lulugi*, the form *glūlk* probably survived until today in the language of the Syrian Doma, evidently related to the *lulugi* of Romani. Richard Strand informs us that in Nuristan, the Khowari language has *ṭumb'uki*, “rose bud”, *buḷ'uči*, “unripe fruit”, *bḷ'ok*, “flower bud”. The Khowari words *ṭumb'uki* and *buḷ'uči* are cognates of the Romani word *luluği*, and *bḷ'ok* is cognate to Domari *glūlk.*

It would be very useful for the history of the Roma if the date of the first attestation of this word in Greek literature could be established, for this is how we would find the date when the first Indians who used it entered the Greek territories.

---

[5] As in almost all dialects of the Domari diaspora.

I am of the opinion that *luludi* is an Indo-European word, of Persian origin, in the Indian languages (*lal*, “red”, in Persian and Hindi). To establish its origin and historical route, we have the forms: *lala i dil-sokhta* (Persian), *gladiolus* (Latin), *lolo* (Shina, romani), *ladin* (Shina), *(lo)lodin* (Romani), glulk (Domari), *lolig, lōrga* (Armenian), *lilium* (Latin), *lilion* (Ancient Greek), *leilidion* (Koine Greek), *louloudi* (Modern Greek), *lule/ludeli* (Albanian), *lalea* (Romanian).

Efta (“seven”), *ohhto* (“eight”), *înia* (“nine”)

These Romani numbers are presumed to be taken from Greek. But they are also found in Indian regional languages. Thus, *haft* means “seven” in Persian, and some Roma say *hifta*, while *haphta/hafta* means *week* in Hindi. We have *āht*, “eight”, in the Poguli dialect of Kashmiri (Bailey, 1903: 58), and *ŏtth*, “eight”, in the Kului dialect (*idem*, 1905: 64).

Sarikoli is a language of Dardic (North Indian) origin, in which appears *wokht*, “eight”. R. B. Shaw, the author of the book *On the Ghalchah Languages*, in which we located this word, demonstrates with the grammar of the Wakhi and Sarikoli languages that the two languages are related, as “cousins”, with the Indian Dardic languages. Moreover, the author says that the Ghalcha and Dard languages were separated from the Persian and Hindi languages (sister languages) in the period when these two languages were taking on their modern form. R. B. Shaw (1876: 2-3) argues that in the past, the speakers of the Dard and Ghalcha languages lived together and spoke the same language. The Kurukh-Oraon language also has *akhta*, “the eighth” (Hahn, 1903: 4). In Kashmiri, *ought*, “eight” (Godwin-Austen, 1867: 258).

In India, in the Bhatri dialects, from Kotpad Tahsil, Koraput district, and from Umarkot Tahsil, Orissa state, the numbers eight and nine are pronounced as *a’tho* and *ne̠* (Beine, 2017: 27). The vowel *e̠* from *ne̠*, “nine”, is written with an underdash, which, according to the “International Alphabetic Chart”, is called “*e retracted*”, identical with the pronunciation of the Kalderash Roma from Caransebeș (Romania), that is to say, *înia* or shortened to *nea*. Comparing *āht*, “eight”, from the Dardic language Poguli, with *wokht*, “eight”, from Sarikoli, another language with Dardic origins, with *a’tho*, “eight”, from the Bhatri language, and with *ŏtth*, “eight”, from Kului, another language spoken in the Dardic region, we get a very old origin for *ohhto (oxto)* in the Romani language.

When could these Greek words (*oxto, enia*) have entered into the Indian languages? The only reasonable hypothesis would be the time of Alexander the Great’s invasion of India, and the establishment of the Indo-Greek kingdoms. As a result of cultural exchange, these words have

certainly become commonplace, changing their form of pronunciation under the influence of Indian contact languages.

Implications for identity

The final conclusion is that *the Roma can regain their Indian identity based on the linguistic archeology of the words* ***kokalo, lulugi, efta, ohhto, înia***. The "correct" etymology of these words was incorrectly claimed to be Greek. It can be successfully demonstrated, with a large bibliography, that most of the Romani words mistakenly identified by linguists as Greek are actually found in India.

BIBLIOGRAPHY

Babiniotis, Georgios (ed.), 2008, *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, [*Dictionary of Modern Greek*], 3d edition, Athens: Lexicology Centre.

Bailey, T. Grahame, 1903, *Studies in Northern Himalayan Dialects*, Calcutta: Baptist Mission Press.

Bailey, T. Grahame, 1905, *Dialects of the Simla Hills*, Delhi.

Bailey, T. Grahame, 1924, *Grammar of the Shina (Ṣiṇa) Language*, London: Royal Asiatic Society.

Beekes, Robert, 2010, *Etymological Dictionary of Greek*, volume one, Leiden/Boston: Brill, with the assistance of Lucien van Beek.

Beine, Dave (compiled by), 2017, *A Sociolinguistic Survey of the Bhatri-speaking Communities of Central India*, SIL International.

Burrow, T. and M. B. Emeneau, 1984, *A Dravidian Etymological Dictionary*, Oxford: Clarendon Press/ New York: Oxford University Press.

Cârpaci, Marian Nuțu, 2017, "Marcel Courthiade's mistakes; the -imos suffix is inherited from India in Romani language!" in *Confluenţe literare*, Editon nr. 2216, Year VII, 24 January, http://confluente.org/marian_nutu_carpaci_1485274848.html (*accessed 6 June 2019*).

Courthiade, Marcel, 2017, "Teaching Sanskrit to European Rromanies (or Rroms)", in *Diversité et identité culturelle en Europe*, tome 14/1, București: Editura Muzeul Literaturii Române, pp. 7-26.

Elmslie, William Jackson, 1872, *A Vocabulary of the Kashmírí Language*, London: Church Missionary House.

Godwin-Austen, H. H. (compiled by...), 1867, “A Vocabulary of English, Balti and Kashmiri”, in *Journal of the Asiatic Society of Bengal*, vol. XXXV, Part I, Calcutta: Baptist Mission Press, pp. 233-267.

Grierson, Abraham, 1967, *Linguistic Survey of India*, vol. IX, part IV, Delhi: Motilal Banarsidas Publishers.

Grierson, Abraham, 2005, *Linguistic Survey of India*, vol. VIII, part I, Delhi: Low Price Publication.

Hahn, Ferd (Part I by...), 1903, *Kurukh (Orao)-English Dictionary*, Calcutta: Bengal Secretariat Press.

Hancock, Ian, 2017, *We are the Romani people. Ame sam e Romane džene*, Hatfield: University of Hertfodshire Press, College Lane.

Herin, Bruno, “Language Contact in Northern Syria. Aramaic and Domari in contact with Arabic and Kurdish”, www.academia.edu/2515270/Language_contact_in_northern_Syria._Aramaic_Domari_in contact_with_Arabic_and_Kurdish (*accessed 15 June 2019*).

Herin, Bruno, 2018, *The Arabic component in Domari*, in Stefano Manfredi and Mauro Tosco (eds.), *Arabic in Contact*, John Benjamins Publishing Company, pp. 19-36, https://www.academia.edu/37162009/The_Arabic_component_in_Domari (*accesed 02 September 2019*).

Hodgson, B. H., 1858, “Vayu Vocabulary”, in *Journal of the Asiatic Society of Bengal*, vol. XXVI, Calcutta: C. B. Lewis, Baptist Mission Press, pp. 372-485.

Kriaras, Emmanuel, 1995, *Modern Greek Dictionary of the Contemporary Demotic Language, Written and Spoken*, Athens: Ekdothike Athenon.

Leitner, G. W., 1889, *Dardistan in 1866, 1886, and 1893*, Woking/England: Oriental University Institute, [in Appendix IV “The races and languages of Hindu-Kush”].

Liljegren, Henrik & Naseem Haider, 2011, *Palula Vocabulary*, Islamabad: Forum for Language Initiatives Pakistan.

Mahapatra, B. H., C. Sivashanmugam &. S. Bahttacharya, 2002, *Linguistic Survey of India, Special Studies, LSI, Orissa, Language Division*, Kolkata: Office of the Registrar General.

Newbold (Capt.), 1856, “The Gypsies of Egypt”, in *Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland*, vol. XVI, London, pp. 285-299.

Petrovski, Trajko & Miranda Ramova, 2010, *Romani čhib bašo V klaso*, Skopje: Ministri za odrazovanie.

Praharaj, G. C., 1931, *Purnacandra Ordia Bhashakosha*, vol. II, Cutttack: The Utkhal Sahitya Press.

Samuelian, Thomas H., 1993, *Armenian Dictionary in Transliteration*, Hippocrene Books.
Shaw, R. B., 1876, *On the Ghalchach Languages (Wakhi and Sarikoli)*, Calcutta: C. B. Lewis, Baptist Mission Press.
Smith, Peter, 2016, *Greek and Latin Roots for Science and Social Sciences, Part I: Latin*, 6th edition (amended), Victoria/British Columbia: University of Victoria.
Steingass, F., 1963, *A Comprehensive Persian-English Dictionary* (fifth impression), London: Routledge and Kegan Paul Limited.
Temple, R (ed.), 1866, "Vocabulary, as Left by Mr. Hislop", in *Papers relating to the Aboriginal tribes of Central Provinces, Left in Mss by the Late Revd. Stephen Hislop*, 1866, pp. 1-43.
Trail, Ronald L. (ed.), 1973, *Clause, Sentence, and Discourse Patterns in Selected Languages of Nepal,* part IV: *Word Lists*, Oklahoma: Sumer Institute of Linguistics.
"Bugurdži Romani", http://romani.uni-graz.at/romlex/lex.cgi?st=flower&rev=y&cl1=rmnb&cl2=en&fi=&pm=in&ic=y&im=y&wc= (*accessed 10 June 2019*).
"Gurbet Romani", http://romani.uni-graz.at/romlex/lex.cgi?st=flower&rev=y&cl1=rmyg&cl2=en&fi=&pm=in&ic=y&im=y&wc= (*accessed 10 June 2019*).
"International Phonetic Alphabet. Promoting the Study of Phonetics", http://www.internationalphoneticalphabet.org/ipa-charts/diacritics/ (*accessed 11 June 2019*).
"Macedonian Džambazi Romani", http://romani.uni-graz.at/romlex/lex.cgi?st=flower&rev=y&cl1=rmyd&cl2=en&fi=&pm=in&ic=y&im=y&wc= (*accessed 10 June 2019*).
"Sinte Romani", http://romani.uni-graz.at/romlex/lex.cgi?st=flower&rev=y&cl1=rmoo&cl2=en&fi=&pm=in&ic=y&im=y&wc= (*accessed 10 June 2019*).
"Λουλούδι", in *Wiktionary. The free dictionary*, https://en.wiktionary.org/wiki/λουλούδι (*accessed 10 June 2019*).

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 5 (2019)

Ελένη Γρομπανοπούλου (Eleni Ghrobanopulu)
elegrob@yahoo.gr

Structuri economice, modalități de producție și forme de rudenie și cooperare în comunități agricole și pastorale din spațiul elen (sec. XIX-XX)*

Introducere

Vom prezenta principalele activități productive primare care au fost agricultura și creșterea animalelor, precum și formele de organizare socio-economică, adică moșia (τσιφλίκι/țiflíki) și obștea pastorală (τσελιγκάτο/țelingáto)**. Ne vom referi de asemenea la formele și tipurile de organizare a familiei în spațiul grecesc continental. În sfârșit, vom fi interesați de relațiile, de influențele și de evoluțiile agriculturii și creșterii animalelor și ale formelor de organizare și colaborare la nivel de gospodărie.

Modalități de producție primare și forme de organizare socio-economică

Agricultura și creșterea animalelor au reprezentat pentru grec principalele activități productive și economice, una completând-o pe cealaltă. În timpul stăpânirii otomane, dar și mai târziu, agricultorul grec muncea fie pe propriul lui pământ și plătea bir pentru cultivarea acestuia, fie pe moșii (τσιφλίκια) care la început aparţineau turcilor, iar după 1881 capitaliștilor greci. Cu trecerea timpului și cu cât înaintăm spre anii din urmă, s-au dezvoltat navigația maritimă, inițiativele domestice, industria și comerțul (Θανόπουλος/Thanópulos, 2002: 74).

Formele de organizare socio-economică care au rezultat din agricultură și creșterea animalelor au fost moșia și obștea pastorală. Între cele două mecanisme de producție există o

---

* Traducerea din limba greacă: Sebastian Ștefănucă. Varianta în limba engleză între paginile 163-168.
** Pentru „țiflíki" și „țelingáto" nu am descoperit cuvinte/expresii în limba română care să echivaleze exact înțelesurile din limba greacă. „Moșia" și „obștea pastorală" echivalează aproximativ aceste înțelesuri (*nota traducătorului*).

relație de interdependență, care indică intersectarea relațiilor agricole înainte de reforma agricolă. Mai demult moșia era considerată drept supraviețuire a sistemului feudal. Studii mai recente susțin că este produs al infiltrării capitalismului și pieței în relațiile agricole. Moșia este o formă de proprietate funciară care asigură și întreține pe cultivatorii ei. La început termenul [τσιφλίκι] s-a folosit de către otomani pentru a se referi la o anume suprafață de pământ, cea pe care o pereche de boi putea să o are într-o zi. În 1610, termenul „çiftlik" se folosea pentru mari suprafețe, care progresiv s-au transformat în proprietăți individuale. A provenit deci din transformarea pământurilor feudale în moșii (τιμάρια), în care moșierii au început să aibă drepturi de proprietate pentru suprafețele pe care le cultivau. Proprietarul moșiei se confrunta cu pretenția din partea celor care o cultivau să împartă cu ei jumătate din producție, după ce se scădea birul statal. Când s-a format statul elen, moșiile s-au transformat în posesiuni individuale, cultivarea terenurilor era extensivă, iar țăranii care le munceau aparțineau în fapt proprietarului moșiei (Νιτσιάκος/Nițiakos, 1997: 90-92).

Agricultura extensivă este elementul de legătură între moșie și obștea pastorală. Suprafețe mari de teren care rămâneau necultivate se închiriau crescătorilor de animale ca pășuni. Pentru moșieri, închirierea pământului constituia un venit stabil comparativ cu nesiguranța cultivării și diminua teama față de o răscoală a țăranilor. Sursele care depun mărturie pe tema suprafețelor necultivate sunt reprezentate de călători dar și de cercetătorii care susțin că acest fenomen este intens în Tesalia, Macedonia, Epir, unde există crescători de animale nomazi (*ibidem*, 92-93).

Moșia determina relațiile socio-economice cu grupurile de crescători de animale. Obșteanul-șef pastoral (τσέλιγκας) era acela care lua în chirie suprafețele necultivate și se îngrijea să existe instrumentarul de care era nevoie în acest scop. Cea mai simplă structură a obștii pastorale presupunea un mic număr de crescători de animale, [iar obștea se forma] în scopul asigurării condițiilor pentru supraviețuirea lor. Acest lucru a constituit unul dintre principalii factori ai popularității obștii pastorale. Conducător al acestei forme de asociere de producție era obșteanul-șef (τσέλιγκας), care avea responsabilitatea generală a obștii. Reprezenta obștea pastorală în fața terților, era responsabil de aprovizonarea cu cele necesare de la piață, îndeplinea funcțiile de creditor pentru obșteni și pentru ciobanii cu simbrie. Ciobanii munceau și dispuneau și de un mic capital în animale. Primăvara și toamna, adică la sfârșitul fiecărei perioade, se împărțea câștigul și astfel se lichidau socotelile într-o adunare cu participare generală. Câștigul se împărțea proporțional cu numărul de animale de care dispunea fiecare obștean, iar ciobanii primeau ceea ce se tocmiseră, cunoscut și ca „ρόγα/rógha" (salariu), dacă mai rămânea ceva în contul lor personal după ce se scădea ceea ce se îndatoraseră. Mărimea obștii avea legătura cu mărimea turmei, iar în unele cazuri putea să conțină câteva mii de animale, respectiv câteva zeci de familii (*ibidem*, 93-94).

Postura de obștean-șef de multe ori se lăsa moștenire, deoarece obșteanul-șef alegea dintre fiii săi pe acela pe care-l considera cel mai iscusit. Trebuia să fie inteligent, harnic și „sociabil”, după cum spun sarakațanii. Tatăl său îl educa atât în ceea ce privește creșterea animalelor, dar și cititul și socotitul. Desigur, dacă tatăl constata că fiul nu este atât de înzestrat, renunța la el și îl înlocuia cu alt [fiu]. Pe lângă responsabilitățile pe care le avea obșteanul-șef, cele pe care le-am menționat mai sus, este de adăugat că obștenii trebuiau să asculte de el, să colaboreze cu el, să facă muncile care le erau repartizate, să contribuie la cheltuielile pentru acțiunile comune, și, dacă trebuia, să apere obștea chiar și cu prețul vieții lor (Καββαδίας/Kavvadías, 1991: 176-177).

Formele și tipuri de organizare a familiei în spațiul elen continetal

Când ne referim la familie, în sens restrâns, înțelegem persoane înrudite care locuiesc sub același acoperiș, sau la rude care locuiesc în mai multe locuințe, care însă aparțin unui întreg arhitectonic (gospodărie). Condiția de bază este dată de împărțirea treburilor gospodărești între membrii gospodăriei. Persoanele care trăiesc, muncesc, consumă și-și împart treburile gospodărești aparțin aceluiași „grup domestic”, termen pe care-l folosesc specialiștii în științe sociale, corespunzând înțelesului pe care-l dăm aici familiei în sensul restrâns (Αλεξάκης/Alexákis, 2002: 51-52).

Formele și tipurile de familie care se întâlnesc în spațiul elen, atât continental, dar și în tot arealul cu coloratură elenă, sunt familia nucleară, multinucleară/extinsă, lateral patri-compusă (πατροπλευρική) și bilaterală (αμφιπλευρική). **Familia nucleară** este compusă din soț și soție, cu sau fără copii. **Multinucleară** se consideră acea familie în care mai mulți frați [bărbați+femei] căsătoriți trăiesc împreună cu sau fără părinții lor sub același acoperiș. Poate să mai conțină și una sau două persoane înrudite care nu s-au căsătorit sau care sunt văduve. Familia multinucleară se întâlnește în multe regiuni ale lumii, și foarte adesea în Balcani, cunoscuta „zadruga”. În Grecia a fost răspândită până pe la jumătatea secolului al XX-lea, pe mari suprafețe ale zonei continentale, în regiunile muntoase și semi-muntoase. **Familia multinucleară lateral patri-compusă de tip instabil** se consideră aceea în care rudenia se configurează prin intermediul bărbaților. Se întemeiează pe principiul patrilocației, în care nora vine să locuiască în casa socrului. O astfel de familie se compune din frați [bărbați], cumnate și părinți. Când părinții mor iar frații continuă să locuiască împreună, familia multinucleară se numește „frățească”. Acest tip de familie era răspândită în regiunile muntoase și semimuntoase cu un nivel economic scăzut. Se întâlnește la vlahii din Pind, la karagunizii agricultori ai Tesaliei, în regiuni unde creșterea animalelor era dezvoltată și exista de asemenea cultivare extensivă a cerealelor. În acest tip de familie se căsătoresc întâi fetele și după aceea băieții. Există de asemenea o formă reală sau simbolică de

„răscumpărare a miresei”, cu plată în principal în bani (*ibidem*, 55-56). **Familia multinucleară lateral patri-compusă de tip stabil**, în care căsătoriile nu urmează vreo regulă legată de sexul copiilor și ordinea vârstei. „Răscumpărarea miresei” este substanțială, cu excepție în localitățile orășenești unde se limitează doar la textile. Acest tip de familie a existat în multe regiuni ale Tesaliei, Macedoniei, Traciei și Epirului, iar economia lor era legată de cultivarea extensivă a cerealelor în funcție de zonă. Țăranii împărțeau pământul în două sau trei fâșii, și cultivau o fâșie un an, anul viitor fâșia rămânea pășune, și o mai cultivau în cel de-al treilea an. Cultivarea terenului cu lăsare în pârloagă era cea pe care obișnuiau să o folosească. Când se căsătoreau copiii iar tatăl era obligat să împartă pământul în mai multe părți, apăreau probleme la cultivarea cerealelor și de aceea întârziau împărțirea pământului dar și a familiei multinucleare (*idem*, 2004: 51). O variantă a familiei multinucleare este cea **bilaterală**, în care împreună cu frații căsătoriți, în casă conviețuiesc și una sau mai multe surori căsătorite. Această formă a familiei se asociază cu forme mai avansate de economie, în care cultivarea extensivă a cerealelor este însoțită de cultivarea extensivă a altor produse. Aceasta, desigur, necesită multă forță de muncă, iar dacă în familie predomină fiicele, diminuarea forței de muncă odată ce ele se căsătoresc reprezintă o mare pierdere pentru familie. Tatăl trebuie să rețină ginerii în casă (σώγαμπρους), cel puțin până se maturizează băieții. Acest tip de familie are ciclul de evoluție cel mai rapid, deoarece ginerele se hotărăște să plece de la socru, dar și pentru că formele mai evoluate de economie conduc la o intensă stratificare socială. În familia multinucleară bilaterală lipsește obiceiul „răscumpărării miresei”, în contradicție cu familia multinucleară lateral patri-compusă unde ginerele sau tatăl său oferă rudelor masculine ale miresii bani sau un număr de animale. În tipul bilateral de familie se obișnuiește așa-numitul „dar prenupțial”, adică ginerele sau tatăl său oferă viitoarei mirese o sumă de bani sau bijuterii (*idem*, 2002: 57-58; *idem*, 2004: 52).

Relațiile, influențele și evoluțiile activităților productive și ale formelor de organizare și colaborare la nivel de gospodărie.

Agricultura și creșterea animalelor, cum am menționat, au fost activitățile productive primare principale, pe care grecii se sprijineau pentru a-și asigura bunurile necesare vieții lor. Creșterea animalelor a fost favorizată de flora spațiului elen. În special în zonele de munte, numeroasa familie elenă conlucra pentru a-și asigura cele necesare traiului. Copiii urmau ocupația tatălui iar colaborarea în sânul grupului avea drept urmare cultivarea unor obiceiuri de într-ajutorare pe temeiuri emoționale și conlucrarea în vederea unor munci colective, agricole și zootehnice. Rezultatul a fost că s-au dezvoltat, în afara creșterii animalelor la nivel de gospodărie, mari obști pastorale nomade, cu turme numeroase – un exemplu caracteristic este cel al

sarakațanilor. Aceasta a avut ca efect trecerea de la organizarea producției pe baze de rudenie la cea pe bazată pe învoire. Moșiile și obștile pastorale s-au menținut multă vreme. Nu puteau însă să rămână neinfluențate de evoluțiile care au avut loc în sectorul agricol și cel zootehnic (Θανόπουλος/Thanópulos, 2002: 80-81).

În ceea ce privește sectorul agricol, reforma agricolă care a început în 1917 avea ca țintă desființarea moșiilor. Moșia reprezenta, pe de o parte, o sursă de frământare, pe de alta, un obstacol în calea dezvoltării economice dar și a modernizării sectorului agricol. Legea privind expropierea și reîmpărțirea pământului a însemnat sfârșitul marilor proprietăți funciare, cum au fost moșiile, și a deschis drumul către o agricultură liberă care se întemeia pe existența loturilor mici de familie. Împărțirea pământului a fost însoțită de trecerea la o agricultură intensivă, spre deosebire de agricultura extensivă care caracteriza moșia. Această transformare a avut consecințe și în ceea ce privește creșterea animalelor. S-au diminuat pășunile de iarnă și s-a pus capăt sistemului cu ogor lăsat în pârloagă. Prin urmare desfințarea moșiei a însemnat automat și declinul obștii pastorale. De atunci zootehnia se va desfășura în cadrul întreprinderilor familiale (Νιτσιάκος/Nițiákos, 1997: 88-90). Obștea pastorală a constituit pentru o îndelungă perioadă istorică trăsătura de bază a morfologiei sociale a comunităților crescătorilor de animale și a influențat stratificarea socială a acestor comunități. Țăranii săraci nu puteau să se lupte cu dificultățile care apăreau, cum ar fi cele legate de accesul și închirierea pășunilor pentru iarnă, la care se adăuga lipsa unui stoc suficient de animale, cu rezultatul că erau obligați să se asocieze cu obștenii mai puternici. Creșterea animalelor depindea direct de moșie, de unde își asigura iernarea turmelor. Datele statistice ale vremii – diminuarea animalelor cu 38%, iar a gospodăriilor cu 43% – arată că desființarea moșiilor a însemnat modificări ale obștii pastorale, cu echivalent în modificarea formelor sociale și economice. Acest lucru se întâmplă din cauză că cele două activități productive depindeau direct una de alta. Atât agricultura, cât și creșterea animalelor se bazau pe pământ. Pământul constituie factorul de complementaritate și de interdependență între cele două sectoare (*ibidem*, 94-95).

Familia așa cum am definit-o, în sens restrâns, a continuat să reprezinte unitatea fundamentală de exploatare a pământului agricol. Obștea pastorală a fost considerată o unitate socială specială, care se încadrează între familia multinucleară lateral patri-compusă și asociația economică. De la familie a împrumutat elementele morale, care sunt transferate exploatării familiale a animalelor, iar de la asociație legătura contractuală care ține membrii laolaltă. Astfel, pe de o parte este mai naturală (εξοπλισμένο) decât asociația, pe de alta, are posibilitatea să dezvolte legături asociative cu persoane din afara rudeniei. Referitor la obștea pastorală, în conformitate cu Georges Gurvitch (*The social frameworks of knowledge*, 1972), este vorba de

„un grup intermediar între rudenie și întreprinderea economică, un grup de colaborare voluntară, de durată și hiper-funcționalitate” (*apud* Καββαδίας/Kavvadías,1991: 181-182).

Comunitățile crescătoare de animale și agricole, chiar dacă mulți ani au rămas închise și au prezentat multă vreme o stabilitate a tehnicilor de producție, nu au rămas neatinse în evoluțiile care au avut loc. Trecerea de la o agricultură extensivă la una intensivă a condus la descompunerea treptată a familiei extinse, care a rămas totuși alcătuită din mai mulți membri. O familie nucleară/extinsă beneficia de forță de muncă în timpul perioadei de recoltare și din partea rudelor din grupul de rudenie mai larg (neam). Participarea femeii la muncile agricole a continuat, în special în comunitățile montane. Până în anii ’70, participarea ei era foarte importantă. O formă foarte întâlnită de colaborare pentru cultivarea loturilor agricole mici era asocierea animalelor între doi țărani și împărțirea producției. Tipuri informale de colaborare în grupul de rudenie erau constituite de ajutorul reciproc și împrumut. Astfel de forme de colaborare apăreau cu ocazia muncilor agricole pentru strângerea recoltei, când se ajutau unii pe alții. De asemenea, dacă se întâmpla în vreo familie ca cineva să se îmbolnăvească, sau murea cineva, sau vreo femeie rămânea gravidă, femeile aveau grijă de copiii mici, iar bărbații ajutau la muncile câmpului sau la cele legate de îngrijirea animalelor. Aceste practici concurau la menținerea legăturilor între membrii comunității, normalizau și contribuiau la reproducerea societății (Οικονόμου/Ikonómu, 2007: 145; 161-162).

Încheiere

Agricultura și creșterea animalelor au influențat semnificativ evoluția organizării sociale și economice a familiilor pastorale din spațiul elen. Am observat că moșia și obștea pastorală aveau o relație directă între ele, iar una o completa pe cealaltă. Tipurile diferite de familie care se întâlneau în spațiul elen continental se datorau condițiilor economice regionale diferite. Familia multinucleară este aceea pe care se sprijină zootehnia nomadă și agricultura extensivă. Schimbările care au apărut în agricultură, în creșterea animalelor, în moșie, în obștea pastorală și în familie au drept cauză reforma agricolă.

BIBLIOGRAFIE

Αλεξάκης, Ελευθέριος/ Alexákis, Elefthérios, 2002, „Οικογένεια” [„Familia”], în Γεώργιος Αικατερινίδης, Μαρία-Ελευθερία Πατράκου, Γεώργιος Θανόπουλος, Ελένη Σπαθάρη-Μπεγλίτη/ Gheórghios Ekaterinídis, María-Elefthería Patráku, Gheórghios Thanópulos, Eléni Spathári-Beghlíti, *Δημόσιος και Ιδιωτικός Βίος στην Ελλάδα ΙΙ: Οι Νεότεροι Χρόνοι*,

Ο Νεότερος Λαϊκός Βίος [*Viața publică și privată în Grecia II: Anii modernității*, *Viața populară în modernitate*], vol Α΄, Pátra: ΕΑΠ, pp. 49-67.

Αλεξάκης, Ελευθέριος/ Alexákis, Elefthérios, 2004, „Αναζητώντας τις οικογενειακές δομές στη νεότερη Ελλάδα. Η περίπτωση της πολυπυρηνικής οικογένειας” [„Cercetarea structurilor familiale în Grecia modernă. Cazul familiei multinucleare”], în *Επετηρίς του Κέντρου Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας* [*Anuarul Centrului de Cercetare a Etnografiei Elene*], nr. 29-30 (1999-2003), Atena, pp. 35-60.

Θανόπουλος, Γεώργιος/ Thanópulos, Gheórghios, 2002, „Αγροτική και ποιμενική ζωή” [„Viața agricolă și pastorală”], în Γεώργιος Αικατερινίδης, Μαρία-Ελευθερία Πατράκου, Γεώργιος Θανόπουλος, Ελένη Σπαθάρη-Μπεγλίτη/ Gheórghios Ekaterinídis, María-Eleftheria Patráku, Gheórghios Thanópulos, Eléni Spathári-Beghlíti, *Δημόσιος και Ιδιωτικός Βίος στην Ελλάδα II: Οι Νεότεροι Χρόνοι*, *Ο Νεότερος Λαϊκός Βίος* [*Viața publică și privată în Grecia II: Anii modernității*, *Viața populară în modernitate*], vol Α΄, Pátra, pp. 73-87.

Καββαδίας, Γεώργιος Β./ Kavvadías, Gheórghios V., 1991, *Σαρακατσάνοι, Μια Ελληνική Ποιμενική Κοινωνία* [*Sarakațanii, o comunitate elenă pastorală*], Atena: Λούση Μπρατζιώτη [Lúsi Bratzióti].

Νιτσιάκος, Βασίλης/ Nițiákos Vasílis, 1997, „Τσιφλίκι και τσελιγκάτο: Η συμπληρωματικότητα δύο κοινωνικοοικονομικών σχημάτων” [„Moșia și obștea pastorală: complementaritatea a două forme socio-economice”], în Βασίλης Νιτσιάκος/ Vasílis Nițiakos, *Λαογραφικά Ετερόκλητα* [*Diversități etnografice*], Atena: Οδυσσέας [Odysséas], pp. 88-95.

Οικονόμου, Ανδρομάχη/ Ikonómu, Andromáhi, 2007, *Φύση, τεχνολογία και κοινωνία στις ορεινές κοινότητες του Κιθαιρώνα* [*Natură, tehnologie și societate în comunități montane ale Kitherónei*], Atena: Οδυσσέας [Odysséas].

Yearbook of Prahova County Society
for General Anthropology, nr. 5 (2019)

Ελένη Γρομπανοπούλου (*Eleni Grompanopoulou*)
elegrob@yahoo.gr

Economic structures, production processes and forms of kinship and cooperation in rural and pastoral societies in Greece (19th-20th centuries)*

Introduction

We will present the main primary productive activities that were agriculture and livestock, as well as the forms of socio-economic organization, namely *tsifliki* (large areas of agricultural land owned by one family) and *tselingat* (pastoral organizations). We will also talk about the forms and types of family organization in mainland Greece. Finally, we will be interested in the relationships, interactions, and developments of agriculture and livestock and forms of home organization and cooperation.

Primary productive activities and forms of socio-economic organization

Agriculture and animal husbandry were the main economic and productive activities for the Greeks, one of which complemented the other. During the Turkish occupation and later, the Greek farmer worked either on their own property and paid tax on the land they cultivated, or on *tsiflikis* originally owned by the Turks and after 1881 by Greek capitalists. Over the years and as we progress to the newer years, shipping, handicrafts, crafts and commerce have developed (Thanopoulos, 2002: 74).

The forms of socio-economic organization that emerged from agriculture and livestock farming were *tsifliki* and *tselingato*. Between the two productive mechanisms, there is an interdependent relationship, which reveals the grid of agricultural relations before the agricultural

* The English variant of the text from page 155. Translation from Greek by Μαρία Χασάπη-Σιδερά (Mariá Hasápi-Siderá, Axioúpoli, Greece).

reform. In the past, the *tsifliki* was regarded as a survival of the feudal system. Recent studies have argued that they are the product of capitalist infiltration and all that it entails, from the commercialization of rural relations. The *tsifliki* is a form of land ownership that provides and maintains its cultivators. Originally, the term was used by the Ottomans referring to an area of land that a pair of oxen could plow in one day. In 1610, the term *çiftlik* was used for large tracts of land that were progressively converted into individual properties. It therefore came from the conversion of feudal lands into *timars*, where the *timar* owners began to have ownership rights over the estates they cultivated. The grower required to the owner of the *tsifliki* to share half of the production with him after the state tax was deduced. When the Greek state was formed, the *tsifilikis* were converted into individual possessions and the cultivation of the fields was extensive, while the peasants who worked on them were essentially owned by the *tsifliki* owner (Nitsiakos, 1997: 90-92).

Extensive cultivation is characteristic of the relationship of the *tsifliki* with the *tselinglato*. Large tracts of land that were left uncultivated were rented to pastoralists as pastures. For the landlords, renting land was a constant income from the uncertainty of cultivation and even reduced the fear of rebellion. Sources that testify to the issue of uncultivated land come from both travelers and scholars who argue that this phenomenon is widespread in Thessaly, Macedonia, Epirus, where nomadic breeders exist (*ibidem*, 92-93).

The *tsifliki* defined socio-economic relations with livestock groups. The *tselingas* was the one who hired the uncultivated land and made sure that had the materials needed for that purpose. A small number of breeders were attached to the original structure of the *tseligato* to ensure their livelihoods. This was one of the main causes of development of *tselingato*. The leader in this form of productive partnership was the *tselingas*, who had the general management of the consortium. He represented the *tselingato* to third parties, he was responsible for supplying products from the market, he was in charge of credit operations for shepherds – the shepherds worked and had a small livestock. In the spring and autumn, at the end of each season, they split profits and closed their accounts. The profits were divided according to the number of animals each member had, and the shepherds got what they had agreed to, also known as a wages, if any of the credits had been debited to their personal account. The size of the *tselingato* was related to the size of the herd and in some cases it could consist of several thousand animals and dozens of families (*ibidem*, 93-94).

Tselingas' office often became hereditary because the *tselingas* himself chose between his sons whom he considered more capable. He had to be smart, active and "social" according to the Sarakatsans. His father trained him to learn farming and also reading and arithmetic. Of course, if the father thought that the son was incapable, he would remove him and replace him with someone else. In addition to the mentioned above duties the *tselingas* had, the shepherds had to obey to *tselingas*, work with him, do the work they were given, participate in the expenses of the Joint

Establishment and whenever they needed to defend the *tselingato* even at the risk of their lives (Kavvadias, 1991: 176-177).

Forms and types of family organization in mainland Greece

When referring to the family, in the narrowest sense, we mean the relatives under the same roof or the relatives living in several houses but belonging to an architectural group (house). Exchange of domestic services between relatives is a key requirement. People who live, work, consume and exchange domestic services belong to the same "household group", a term used by the social sciences which corresponds to the family in the narrow sense (Alexakis, 2002: 51-52).

The forms and types of family found in the continental Greece are the nuclear family, the multinuclear/extended, the (patri)lateral and the bilateral. The **nuclear** or conjugal family consists of a couple with or without children. Multinuclear is considered to be the family where more siblings married live together under one roof, with or without their parents. They may be enlarged with one or two relatives who have not married or have been widowed. The **multinuclear** family is found in many parts of the world and more in the Balkans, the well-known "zadruga". It was widespread in Greece until the mid-20th century over much of mainland Greece in mountainous and semi-mountainous areas. A **lateral multinuclear family of unstable type** is considered to be one that the kinship is configured by men. It is based on the principle of patrilocation where the bride stays at her father-in-law's house. Such a family is made up of brothers, sisters-in-law and parents. When parents die and siblings continue to live together, then the multinuclear family is called "brotherhood". This type of family was widespread in the mountainous and semi-mountainous regions of Greece with low economic levels. It is found at the Vlachs of Pindos, at the farmers of the "Karagounides" of Thessaly (Greek race that lives in Central Greece, considered original ancestors of the first ancient Greeks to inhabit the area), in areas where livestock farming was developed and there was extensive cereal cultivation as well. In this type of family girls first marry and then men. There is also a form of actual or symbolic "redemption of the bride" with mainly dowry money (*ibidem*, 55-56). In the **lateral multi-nuclear family of fixed type**, marriages are without rule in the gender of children and in the order of age. "Bride redemption" is essential, with the exception of urban centers that are limited to clothing only. This type of family existed in several regions of Thessaly, Macedonia, Thrace and Epirus, and their economy was dependent on extensive cereal cropping. The farmers divided the land into two and three zones and cultivated one zone per year, the following year the zone was pastured and the third year was cultivated again. The method of cultivation with fallow was the one they used. When the children were married and the father was forced to divide the land into several pieces, problems

were created in the cultivation of cereals and therefore delayed the division of the land in the multi-nuclear family (*idem*, 2004: 51). One variant of the multinuclear family is **bilateral**, where one or more married sisters live together at home with their married brothers. This type of family is associated with more sophisticated forms of economy, as it combines extensive cereal cultivation and intensive cultivation of other products. This, of course, is a great need for the workforce and if the family is preceded by daughters, the loss of labor by marriage is a great loss to the family. The father must bring in grooms at home until the boys have reached adulthood. This type of family has a shorter cycle of development, not only because the groom decides to leave his father-in-law's home, but also because sophisticated forms of economics lead to intense social stratification. In the bilateral multinuclear family, the custom of "acquiring the bride" is absent, as opposed to the multinuclear family where the groom or his father offers the bride's male relatives money or a number of animals. In this type of family the so-called "groom's gift" is used, where the groom or father offers the bride himself some money or jewelry (*idem*, 2002: 57-58; *idem*, 2004: 52).

Relationships, interactions and developments in productive activities and forms of home organization and cooperation

Agriculture and livestock, as we said above, were the primary productive activities on which the Greeks relied to provide the goods they needed for their lives. The flora of the Greek area helped in the development of livestock farming, and especially in the mountainous areas, the large Greek family came together to ensure its livelihood. The children followed their father's occupation and their grouping led to the cultivation of sentimentally moving customs of mutual support and cooperation in community, rural and livestock work. The result was to develop, in addition to domestic livestock farming, the nomadic example of large cattle and sheep herds, which is typical Sarakatsan (Sarakatsani were nomadic race of Greek shepherds who now live in rural areas all over Greece). This meant the transition from the relative organization of production to the contractual one. *Tsiflikis* and *tselingatos* were kept for a long time. But they could not be unaffected by the developments in the agricultural and livestock sector (Thanopoulos, 2002: 80-81).

As far as rural areas are concerned, the agricultural reform that began in 1917 aimed at abolishing *tsiflikis*. On the one hand, the *tsifliki* was a permanent source of turmoil and, on the other, it impeded economic growth and the modernization of the agricultural sector. The law on the expropriation and land reclamation signaled the end of large land holdings, such as *tsiflikis*, and opened the way for free farming based on the small family lot. The distribution of land was accompanied by intensive cultivation against the extensive characteristic of *tsifliki*. This had a direct impact on livestock farming. Winter pastures have been reduced and the fallow system has

come to an end. Thus, the abolition of the *tsifliki* automatically meant the decline of the *tselingatos*. From then on, livestock farming will develop within the family business (Nitsiakos, 1997: 88-90). The *tselingato* has for a long historical phase been a key feature of the social morphology of livestock communities and affected the social stratification of these communities. Poor farmers could not cope with the difficulties, such as access, hiring of winter pastures, and lack of sufficient livelihoods, thus forcing them to compete with the strong *tselinges*. Livestock farming was directly dependent on the *tsifliki* from which it ensured the herds were wintered. The fate of the *tselingato* after the removal of the *tsifliki* appears in the figures from the statistics of the time, the reduction in animals was 38% and in households 43%. The relationship that developed between the two socio-economic formations was essentially due to the very characteristics of the productive activities they represented, with the dominant mode of production being both agriculture and livestock based on land. Land is a factor of complementarity and interdependence between the two branches of farming and herding (*ibidem*, 94-95).

The family as we have defined it, in the strict sense, was still the basic unit of farmland. The *tselingato* was considered a special social group that was part of the (patri)lateral multinuclear family and the economic cooperation. It received from the family the ethics found in the family farm, while the cooperative borrowed the contractual bond that unites the members. Thus, it is better equipped than the cooperative on one hand and on the other it is able to develop cooperative relationships with non-relatives. According to Georges Gurvitch (*The social frameworks of knowledge*, 1972) about *tselingato*, he argues that: “It is a group of kinship of economic feasibility, voluntary, lasting and over-functionality” (*apud* Kavvadias, 1991: 181-182).

Although the livestock and farming societies remained closed for many years, and for a long time their production techniques were stable, they did not remain unaffected by the developments. The transition from extensive cultivation to intensive farming led to the gradual disintegration of the extended family, but remained extensive. In a nuclear/extended family, agricultural hands were also recruited from the wider family environment (kin) during harvest. The participation of women in agricultural work has been constant, especially in mountain communities. Until the 1970s their participation was very significant. A very common form of co-operation for the cultivation of small farms was animal husbandry between two farmers and the sharing of production. Informal forms of cooperation consisted of mutual assistance and borrowing in the family environment. Such forms of collaboration were collecting fruits in agricultural and livestock emergencies, such as illness, death, pregnancy, caring for young children, as well as herd work, such as animal haircut, breeding, and more. They managed to secure the right working hands. These practices helped to strengthen the bonds between the community inhabitants, normalized and contributed to the reproduction of society (Economou, 2007: 145, 161-162).

Epilogue

Agriculture and animal husbandry have greatly influenced the evolution of the social and economic organization of the pastoral families in Greece. We noticed that the *tsifliki* and *tselingato* were directly related to each other and one complemented the other. The different types of families found in the Greek mainland are due to the different economic conditions in the area. It is the multinuclear family that supports nomadic farming and extensive farming. The changes that have taken place in agriculture, livestock, *tsifliki*, *tselingato* and the family are due to agricultural reform.

BIBLIOGRAPHY

Alexakis, Eleftherios, [Αλεξάκης, Ελευθέριος], 2002, „Οικογένεια”, in Georgios Ekaterinidis, Maria-Eleftheria Patrakou, Georgios Thanopoulos, Eleni Spathari-Begliti [Γεώργιος Αικατερινίδης, Μαρία-Ελευθερία Πατράκου, Γεώργιος Θανόπουλος, Ελένη Σπαθάρη-Μπεγλίτη], *Δημόσιος και Ιδιωτικός Βίος στην Ελλάδα ΙΙ: Οι Νεότεροι Χρόνοι*, *Ο Νεότερος Λαϊκός Βίος*, vol Α΄, Patra: ΕΑΠ, pp. 49-67.

Alexakis, Eleftherios, [Αλεξάκης, Ελευθέριος], 2004, „Αναζητώντας τις οικογενειακές δομές στη νεότερη Ελλάδα. Η περίπτωση της πολυπυρηνικής οικογένειας” in *Επετηρίς του Κέντρου Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας*, nr. 29-30 (1999-2003), Athens, pp. 35-60.

Ekonomou, Andromahi [Οικονόμου, Ανδρομάχη], 2007, *Φύση, τεχνολογία και κοινωνία στις ορεινές κοινότητες του Κιθαιρώνα,* Athens: Οδυσσέας.

Kavvadias, Georgios V. [Καββαδίας, Γεώργιος Β.], 1991, *Σαρακατσάνοι, Μια Ελληνική Ποιμενική Κοινωνία,* Athens: Λούση Μπρατζιώτη.

Nitsiakos Vasilis [Νιτσιάκος, Βασίλης], 1997, „Τσιφλίκι και τσελιγκάτο: Η συμπληρωματικότητα δύο κοινωνικοοικονομικών σχημάτων”, in Vasilis Nitsiakos [Βασίλης Νιτσιάκος], *Λαογραφικά Ετερόκλητα*, Athens: Odysseas, pp. 88-95.

Thanopoulos, Georgios [Θανόπουλος, Γεώργιος], 2002, „Αγροτική και ποιμενική ζωή” in Georgios Ekaterinidis, Maria-Eleftheria Patrakou, Georgios Thanopoulos, Eleni Spathari-Begliti [Γεώργιος Αικατερινίδης, Μαρία-Ελευθερία Πατράκου, Γεώργιος Θανόπουλος, Ελένη Σπαθάρη-Μπεγλίτη], *Δημόσιος και Ιδιωτικός Βίος στην Ελλάδα ΙΙ: Οι Νεότεροι Χρόνοι*, *Ο Νεότερος Λαϊκός Βίος*, vol Α΄, Patra: ΕΑΠ, pp. 73-87.

Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology, nr. 5 (2019)

Marin Constantin[*]
marconstant2015@gmail.com

Tales of ethnic serendipity in the 2000s Romania

My article is intended to contribute to the anthropological literature of studying ethnicity with a retrospective discussion on the ways in which serendipity as a process, rather than an isolate episode, may generate important changes and reorientations of one's research strategy. Five case studies, each of them telling about different ethnic groups, will be referred as such, based on my own ethnographic experience in the 2000s Romania. Main premises of the current text claim that (1) Ethnicity is useful in thinking about serendipitous working modes of interaction with field interlocutors, and (2) Serendipity significantly allows for understanding unsteady and unexpected patterns of contemporary social life, the ethnic ones also included.

Serendipity as a topos of anthropological literature

Generally referred to what the sociologist Robert Merton has described in terms of "serendipity pattern" (1948, cited by Copeland, 2017), as when "observing an *unanticipated, anomalous and strategic* datum which becomes the occasion for developing a new theory or for extending an existing theory", the use of *serendipity* notion has known increasing popularity in human sciences. While serendipity is still depicted as "magic" and "epiphany" in social research (see, for instance, Martínez, 2018), and invested with that "intuitive logic that transcends both subjectivity and objectivity" (Hazan and Hertzog, 2012), it is more and more approached in its intrinsic connections with either a researcher's specialization, or with the process of scientific knowing itself.

In fact, "chance" and "wisdom" are equally associated with the notion of serendipity since its very first enunciation by the English novelist Horace Walpole, who (in 1754) explained the meaning of a Persian fairy tale, *The Three Princes of Serendip*, as consisting of "making

---

[*] Francisc Rainer Institute of Anthropology, Romanian Academy, Bucharest.

discoveries by accident and sagacity, of things which they [the Princes] were not in quest of" (cited by Fabietti, 2012). This balance of "luck and skill" makes of serendipity something that "is both unpredictable and yet can be cultivated", which, in the practice of science, "can only be applied retrospectively to a discovery process, once the valuable outcome has been determined" (Copeland, 2017).

When referred to anthropological fieldwork, for instance, a serendipitous "property" of research is claimed to rely on "accumulated knowledge to make the connections" (Tilche and Simpson, 2017). Moreover, in order to diminish the hazard "variable" from doing ethnography, sagacity is urged "to be reinstated as a principal component of serendipity" (Rivoal and Salazar, 2013). Similarly, whereas the "portée heuristique" of serendipity is fully acknowledged from sociological angles as well, the same concept is claimed to foster the "stratégies actuelles" of researchers, especially in what concerns the "dimensions subjectives (affects, émotions, intuitions, etc.) sur une diversité de scènes de la vie sociale" (Namian and Grimard, 2013).

A broader regard to the relevance of serendipity in science, with its characteristics of a "process, rather than an event" and of being "more ubiquitous than momentous", has highlighted its occurrence in relation to "epistemic limitations and expectations" and between "the outcome of a discovery process and the intentions that drove it forward" (Copeland, 2017). In anthropological research, as if contrasting with "objectivist' tendency, and models that have perhaps granted too much to the dialogical and reflexive dimension of fieldwork" (Fabietti, 2012), serendipity has ultimately been associated with a "lifelong nomadic journey of discovery", as a "surge of creativity and inspiration" for a "fluid anthropological sense" (Hazan and Hertzog, 2012). Current approaches show a developing thematization of applying serendipity to anthropology, including lived experiences of natural disasters in Indonesia (Salazar, in Rivoal and Salazar, 2013), generational change in Post-Soviet Estonian context (Martínez, 2018), emotional encounters in Israeli-Palestinian space (Parizot, 2012) etc.

Five ethnographic references

The following text is conceived as a retrospective reflection on several fieldwork endeavors that, between 2003 and 2010, I made among five ethnic groups in Romania, including the Russian-speaking Lipovans in Jurilovca village (Tulcea County), the German-speaking Saxons from Cisnădioara/Michelsberg and Cisnădie/Heltau (Sibiu County), the Hungarian-speaking Szeklers of Korond village (Harghita County), the Romaní-speaking Kalderash in Brăteiu village (Sibiu County), and the Romanian-speaking Rudars in Băbeni village (Vâlcea County) (see the map below). In each of these case studies, I initially embarked on research

agendas informed by bibliographic references, mainly on fishing (Lipovans), vicinal community organization (Saxons), pottery (Szeklers), coppersmith's craft (Kalderash), and woodcarving (Rudars). In the field, however, alongside the above-mentioned patterns of social life, I was to encounter a series of unexpected ethnographic aspects, which significantly modified my research design for all the communities under examination.

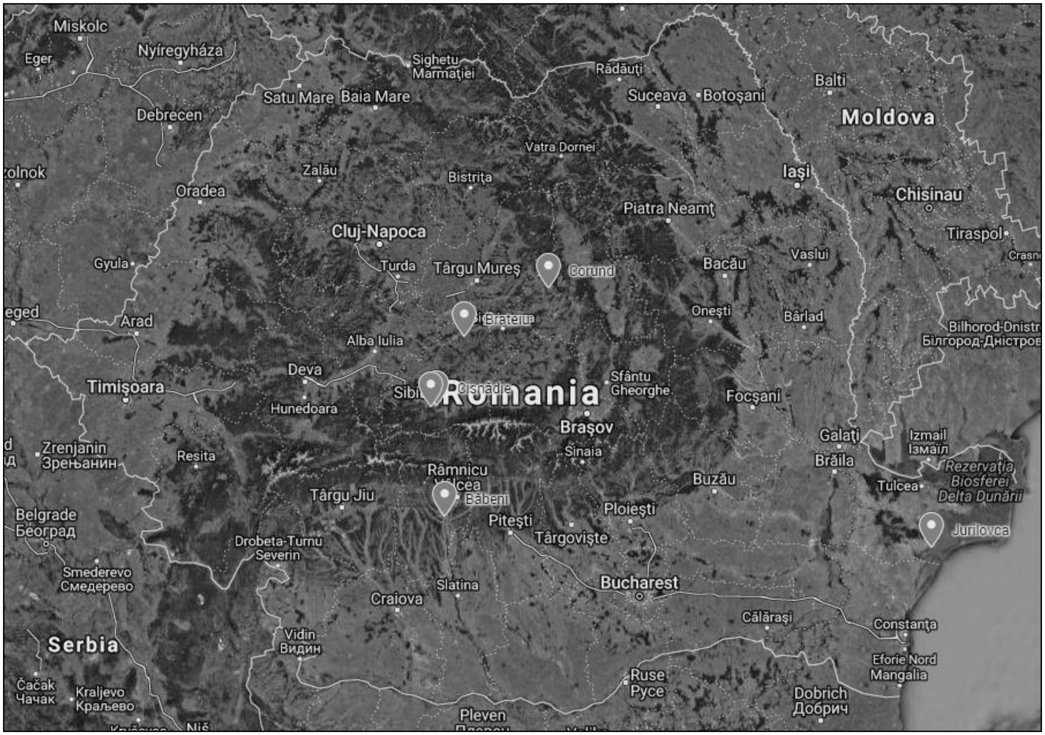

Map of the research locations in Romania.

As I have described elsewhere what I found at the level of each ethnographic site (Constantin, 2012, 2015a, b, c, 2016a, b, 2017), I will only summarize the main traits of my research among the Lipovans, the Saxons, the Szeklers, the Kalderash, and the Rudars. Taking into account the different identities of these groups, my discussion below is not so much relevant for cross-cultural objectives of understanding ethnicity, as it may provide with comparable examples of study adjustments – just due to context particularities.

In the case of Lipovans, traditional values associated with fishing in the Danube Delta seem to be dramatically challenged by current incidence of poaching (as it is reported for recent, post-socialist, times in the area).

With regard to Saxons, to a significant extent, their community organization of *Nachbarschaft* is only “evoked” today, as a reality of the past. Something of the *Nachbarschaft* esprit is surviving within a local cooking process, one still performed today, that of the *hanklich*.

The Szekler pottery specialization is an important productive resource, but its contemporary economic relevance is rooted into the folk culture of the area, taking into account the figurative art of painting ceramics with motifs and themes inspired from the Magyar historical mythology.

As concerns the Kalderash, their inter-generationally-transmitted coppersmith’s craft is also a means of exchange with outsiders (mostly including non-Roma). This fact differs from the intra-ethnic institution of *Kris* (customary court), which is not normally allowed for non-Roma participation.

The Rudars reveal a similar disjunction between their traditional craft (in this case: woodcarving) and the sacrificial ritual of *gurbane*. In this case, it is woodcarving that mostly favors the Rudars’ opening towards non-Roma audience (within urban markets and fairs), whereas the *gurbane* is still lived as a Rudar private, somewhat ethnically-circumscribed, tradition.

As a result, along with recording data about what is traditional or “inveterate” among Lipovans, Saxons, Szeklers, Kalderash, and Rudars, in terms of their notorious crafts or institutions, my ethnographic interest also considers information that obviously does not fit within such stereotyping view on one or another of the above-mentioned ethnic groups. I argue this is to reason about a given theme (in my case: the ethnically-represented behavior) based on a serendipitous research strategy. As seen before, each of the cases that I cite in the current discussion might be “listened to” as a distinct “tale”. Narrating such “tales”, however, resembles as to the “serendipitous” way in which initial research themes have diverged into “intrigues” unanticipated at the research debut. Hence, possible regularities might be inferred in what ethnic groups unrelated with each other and living in different areas may choose to remain silent (or quite discrete) on some aspects of their lifestyle, or to openly expose some other traits.

The Lipovan case

In a text I have published on the Lipovan community of Jurilovca, I argued (in 2015a) on its “ethos of belongingness to the biotope of Danube Delta”, in terms of what I had considered it

to be “the importance of fishing for the local livelihood as well as worldview”. Basic traits of such ecological integration were found out in the ethnic representativeness and kinship structuring of fishermen’s teams, ethno-historical memory of Lipovan settlement in the area, fishing-related technical lexicon, seasonal working organization, barter exchange of fish for farming goods, and folk cookery of fish dishes. One of my conclusions was that:

“Since all these ethnographic traits are to be referred to within the administration of the Danube Delta Biosphere Reserve [DDBR], the crucial issue for the native inhabitants is now that of the very continuity of ‘their lake’s [unwritten] law’ (as a vernacular representation) in contrast to the politics of renting out the local fishing areas” (Constantin, 2015a: 68).

Indeed, what I could hardly foresee while conducting my early interviewing sessions in Jurilovca about the ancestral adaptation to local ecosystem, Lipovan fishermen put what they name “the lake [customary] law” in virulent contrast with a rather recent development of poaching, as a reaction to the DDBR-patronized system of granting “rights” of fish exploitation to private entrepreneurs. As a result, I felt it necessary to concentrate my attention on poaching as an “epiphenomenon”, with its own distinct profile, within the deltaic contemporary fishing:

“The Jurilovca fishermen […] condemn the negative implications of such illegal ‘occupation’ over the fish resources in the area; they associate poaching with encroaching upon the fishing prohibition during the season of fish reproduction, and with the purely commercial interests (as lacked of any ethics of ‘biodiversity conservation’); once again, the same fishermen describe the network organization of poachers and their complicity with some (at least) of the authorities” (Constantin, 2012: 59).

The Saxon case

Soon after beginning my work in Michelsberg and Heltau, I needed to realize that the Saxon institution of *Nachbarschaften* or traditional “Neighborhoods” actually is more a part of local cultural heritage, than an ethnographic fact of nowadays. As I remarked it,

“When asked about Nachbarschaft, the Saxons inhabitants from Cisnădioara/Michelsberg and Cisnădie/Heltau invariably situate their narratives in the past, more exactly in the postwar decades of their communities. As a result, all the aforementioned facts referring to the structure and function of the institution of Nachbarschaft are relevant for a retrospective inquiry of South-Transylvanian Saxons, rather than for their present-days social life” (Constantin, 2015b: 396).

At the same time, I also took into account the character of “performative memory” that the *Nachbarschaft* quite obviously proves among local Saxons, who, given own “needs of cultural survival as a decreasing ethnicity in the 2000s Romania”, usually tend “to frame it within broader accounts about their community and tradition”. During my fieldwork in Michelsberg, while I just kept searching for new information about *Nachbarschaft*, I was introduced in the atmosphere of cooking and enjoying the *hanklich*, the Saxon representative-claimed pie. Unlike the *Nachbarschaft* (apparently), the *hanklich* seems to still pertain to the present lifestyle in the village. However, such “contemporaneity” is reported to be somewhat “evocative” for what could be called the persistence of a “Nachbarschaft esprit” in Cisnădioara:

“In Michelsberg, the cuisine and the flavor of a hanklich are mostly lived as a social experience of the Saxon institution of vicinal discipline and mutual aid, the Nachbarschaft. […] The gastronomic process through which a hanklich dish is ‘put on the table’ depends on the involvement of almost everyone: […] alongside kinsmen, there are neighbors, acquaintances, friends… all of whom coming to sustain a custom that actually belongs to the local entire community, not only to the [given] host family” (Constantin, 2015c: 291-2).

The Szekler case

My encounter with Korond meant, first of all, an acknowledgement of the social and economic relevance that pottery has for the local community:

“According to [Korond] inhabitants […], there would be a number of 250-300 potter families. […] Pottery is obviously a enduring working choice of many locals, with historical antecedents of more than four centuries long, including intergenerational specialization, socialist unit organization, and (after 2000) private entrepreneurship […]” (Constantin, 2016a: 232).

What I progressively came to admit was that, apart from formal variety of ceramic shapes and their functional uses in contemporary rural or urban contexts, the market demand of Korond pottery essentially depended on the figurative content of it. In particular, I noticed how

“The Korond ceramic representations are distinct […] by their association with the mythology and the ethno-history of Szekler ethnic group” (Constantin, 2016a: 234).

In the Korond pottery, one might say, ornamentation is not simply a way of “making things beautiful”, as it seems to worth as a certain “memorial exercise” on a repertory of local symbols felt to be “ancestral”:

“What the Szekler ceramists do is […] to ‘recognize’ a prestigious origin [of local community] and to bring it (with the means of arts) into present times. Such ‘memorial communion’ of the Korond pottery bearers reflects consent on their own ethos, in this case by merging and making ‘synchronic’ [motifs like] ‘Turul bird’ and the ‘Husars’, the [Magyar] ‘Royal Hunt’ and the ‘Szekler weddings’, the ‘Christian Lancer’ and the ‘Peasant Woman and her oxen-driven cart’ etc.” (Constantin, 2016a: 243)

The Kalderash case

Within the museum-hosted fairs in cities like Bucharest and Sibiu, Kalderash craftsmen from Brăteiu village do address their copper-made artefacts to a heterogeneous clientele of customers coming from different Gypsy communities in Romania (such as in Craiova town), but also from abroad (including, among others, American and Danish people). In Brăteiu, I was introduced into a series of ethnographic details about the Kalderash society and cultural identity, such as their ancestors’ experience of Russian deportation (during the WW II), their own perspective towards further Roma subgroups, and their nomadic lifestyle. The customary-law institution of Kris also contributed to my larger, although unforeseen, perspective on the Brăteiu Kalderash:

“Lawsuit was not initially included into the agenda of my interview themes in the field. As a result, my research on the Kris practice in Brateiu is not exhaustive, but it is rather an unanticipated development of dialogues I conducted with the local Gypsy craftsmen” (Constantin, 2017: 90).

Within their narratives, the Kalderash in Brăteiu describe what appears to characterize rather a past practice of the *Kris* institution, with the prominent role of *Bulibasha* traditional leader and his “court” of “five-to-twenty respected elders”, their “normative” and “conciliatory” mission in the local community, especially in cases of marriage-related disputes etc. Insofar as it is evoked today, the *Kris* customary court is claimed to have included only Kalderash “judges”, with a weak judiciary presence of other nationals.

“In Romania, Kris appears to constantly be associated with Căldărari and further Romani-speaking groups, with no evidence of possible influence from non-Roma coexisting ethnicities. […] When mentioned [in Brăteiu], the majority nation of Romanians only play the complementary role of witness within such ‘trial’ debates, with no more involvement or contribution to the decision making process” (Constantin, 2017: 93-94).

The Rudar case

Rudar craftsmen from Băbeni village are committed to making wood-carved artefacts, insisting on their somewhat "innate" woodcarving skills, which they argue to be inherited from times of their community's past nomadism and itinerant use of wood resources. They claimed to me that the same dexterity would still depend on endogamous marriage within local community. Vernacular terminology suggests Rudar self-identification with their traditional handicraft:

"The Rudari prefer to relate their cultural identity to the craft of woodcarving, which (they stress) would possibly explain ones of their ethnonyms like Albieri as deriving from *albie*, trough, and Trocari, namely the 'makers of *troci de pâine* or bread wooden shapes'" (Constantin, 2016b: 153).

The Rudars' wooden-made objects are distributed to a larger, urban, clientele in cities like Braşov, Bucharest, Constanţa, Sibiu, Târgu Mureş, and Timişoara, with such production also "reinterpreted in accord with new customer tastes". At the same time, while conducting interviews with local artisans in their home-located workshops, I was shown their deep and enduring attachment to what is reported to remain a native ceremony in either public or private circumstances:

"Customarily performed on St. George's Day or (when this day coincides with Easter lent […]) on the Ascension Day, the *gurbane* is mostly lived as a sacrificial-and-healing ritual meant as an illness treatment and also as plenary community feast" (Constantin, 2016b: 161).

Argument for a heuristically-guide research

My text argues for approaching ethnicity through ethnographic heuristics, instead of collecting ethnic traits and framing them into classical or "modern" interpretive schemes. The implication of such a research strategy is that it makes it possible to better recognize and follow themes appropriate for ethnic self-identification and, equally important, for today's concerns of people under examination.

As seen before, poaching seems to express Lipovans' problematization of risks for their livelihood in a much more acute manner than the simple, picturesque, perspective of local traditional fishing. In the Saxon context, *hanklich* is what the local community still maintains alive, instead of the solely memorial character of *Nachbarschaft* institution. Among Szeklers, ethnic mythology provides the ornamental content for local ceramic artefacts, which suggests the

representational function of pottery in the area. The Kalderash development of coppersmith's work, as well as the Rudar woodcarving craft appear as cultural scenes locally felt to allow for more effective interethnic relationships than it is the case of Kalderash *Kris* tribunal and Rudar ceremonial of *gurbane*, respectively. All such issues are "serendipitous" in that they have not only been unknown before my introductory contacts with the ethnic groups in discussion, but also – "after the fact" – they leave open room for "sagacious" debate on what is, or it is not, relevant for ethnicity thus looked at.

Having explained the unanticipated situations reported in the abovementioned ethnic "tales", my approach principally relies on ethnographic interaction with field interlocutors, accordingly reflected into findings somewhat "revealing" for supplemental comprehension of cultural identities in their own, ever flowing, "narrativity".

Of course, it is possible that the "intrigues" I noticed would not be consistent, as it is also possible that they would launch further reflexive themes of pathways equally valid in characterizing one or another community. I argue that the strongest quality of a "serendipity-inspired" fieldwork methodology resides in its open interface between what a researcher momentarily arrives to know about his/her object of study, and what s/he happens to re-discover, hear, be helped to rethink… about that "object" etc. Serendipity, therefore, resembles much to equating participant observation to a "practice of correspondence" between the anthropologist and his or her "master-collaborators", rather than passive "natives" and "informants", from the field (Ingold, 2006).

Another layer of methodological relevance in discussing such "tales" is the comparison of the way(s) in which, from one field site to another, experiencing serendipity in anthropological research would prove to be really efficient for further work of theoretical synthesis on ethnic behaviour. The scope of such comparison is not (in this case) any cross-cultural interpretation of minority groups that, as described above, are different in their ethnic identity. Instead, mirroring case studies such as seen before in their relative coherence attained in a heuristic manner (in lieu of simply testing home-produced working hypotheses), could contribute to refining the means in which anthropological understanding is given birth.

BIBLIOGRAPHY

Constantin, Marin, 2012, "On the ethnographic categorization of biodiversity in the Danube Delta Biosphere Reserve", in *Eastern European Countryside*, 18, pp. 49-60.

Constantin, Marin, 2015a, "A Fishermen's Village: On the Lipovan belongingness to the Danube Delta in Jurilovca (Northern Dobroudja)", in *Sociologie românească*, XIII (1), pp. 59-68.

Constantin, Marin, 2015b, “Remembering Nachbarschaft: narratives of social organization and cultural memory among Saxons in Michelsberg and Heltau (Southern Transylvania)”, in *Revista română de sociologie*, XXVI (5-6), pp. 387-399.
Constantin, Marin, 2015c, „*Hanklich*: bucătărie tradiţională şi identitate culturală la saşii din Cisnădioara-Michelsberg (judeţul Sibiu)” [*Hanklich*: traditional cuisine and cultural identity among the Saxons in Michelsberg village (County of Sibiu)], in *Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei*, XV, pp. 287-297.
Constantin, Marin, 2016a, „Arta figurativă a ţăranilor secui. Meşteşuguri, mitologie şi folclor în Corund-Harghita” [Figurative arts of Szekler peasants: crafts, mythology, and folklore in Korond village, Harghita County], *Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei*, XVI, 229-252.
Constantin, Marin, 2016b, “The Rudar woodcarving in Băbeni village (Vâlcea County)”, *Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală* / *Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology*, 2, pp. 150-169.
Constantin, Marin, 2017, “Accounts of the Gypsy Traditional Court (Kris) in Brateiu Village (Sibiu County, Romania)”, *Annuaire Roumain d’Anthropologie*, 54, pp. 89-101.
Copeland, Samantha, 2017, “On Serendipity in Science: Discovery at the Intersection of Chance and Wisdom”, in *Synthese*, DOI 10.1007/s11229-017-1544-3 (*accessed at June 3, 2019*).
Fabietti, Ugo, 2012, “Errancy in ethnography and theory: on the meaning and role of ‘discovery’ in anthropological research”, in Haim Hazan and Esther Hertzog (eds.), *Serendipity in Ethnographical Research: The Nomadic Turn*, Burlington, VT: Ashgate Publishing Limited, pp. 34-60.
Hazan, Haim and Esther Hertzog, 2012, “Introduction: Towards a Nomadic Turn in Anthropology, in Haim Hazan and Esther Hertzog, *Serendipity in Ethnographical Research: The Nomadic Turn*, Burlington, VT: Ashgate Publishing Limited, pp. 13-33.
Ingold, Tim, 2006, “Anthropology is not ethnography”, in *Proceedings of the British Academy*, 154, pp. 69-92.
Martínez, Francisco, 2018, “The serendipity of the anthropological practice”, in *Anthropological journal of European cultures*, 27 (1), pp. 1-6.
Namian, Dahlia and Carolyne Grimard, 2013, „Pourquoi parle-t-on de sérendipité aujourd’hui? Conditions sociologiques et portée heuristique d’un néologisme «barbare»”, in *SociologieS* [En ligne], *Dossiers, Pourquoi parle-t-on de sérendipité aujourd’hui?*, mis en ligne le 19 novembre 2013, http://journals.openedition.org/sociologies/4490 (*accessed at June 3, 2019*).

Parizot, Cédric, 2012, "Moving fieldwork: ethnographic experiences in the Israeli-Palestinian space", in Haim Hazan and Esther Hertzog (eds.), *Serendipity in Ethnographical Research: The Nomadic Turn*, Burlington, VT: Ashgate Publishing Limited, pp. 242-265.

Rivoal, Isabelle and Noel B. Salazar, 2013, "Introduction: Contemporary ethnographic practice and the value of serendipity", in *Social Anthropology*, 21 (2), pp. 178-185.

Tilche, Alice and Edward Simpson, 2017, "On trusting ethnography: serendipity and the reflexive return to the fields of Gujarat", in *Journal of the Royal Anthropological Institute*, 23, pp. 690-708.

AUTHORS' PHOTOGRAPHS ON THE ETHNOGRAPHIC SITES

Fig. 1 - Ioan Rusu from Jurilovca fishing on the Lake Razim

Fig. 2 - Calistrat Gurei from Jurilovca repairing a fishing net

Fig. 3
Emma Henning
from Michelsberg
cooking hanklich
alongside one of her
neighbors

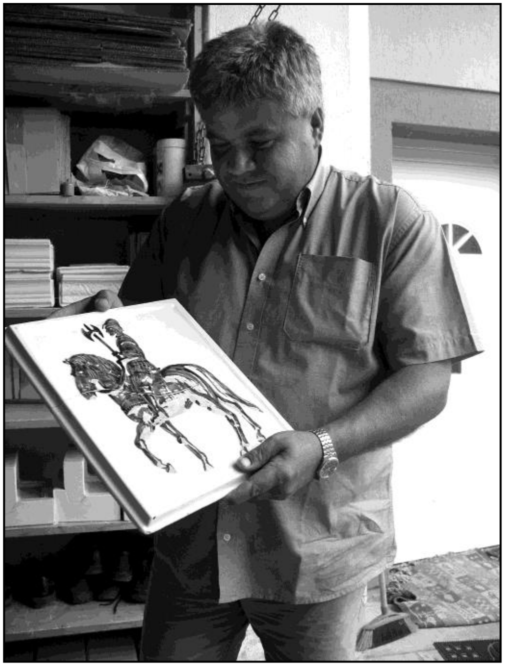

Fig. 4 - Michael Henning from Michelsberg with one of his kacheln ceramic plaques representing the Kreutzritter

Fig. 5
Agoston Pall from Korond with one of his ceramic artifacts representing the Turul mythological bird

Fig. 6 - A ceramic artifact by Josza Laszlo from Korond representing the Husar motif

Fig. 7 - Victor Căldărar from Brăteiu with one of his copper-made artifacts

Fig. 8 - Emilian Căldărar from Brăteiu with one of his copper-made artifacts representing a Kris customary court

Fig. 9 - Ion Drăgan from Băbeni with his wooden artifacts
when exposed within the “Astra” Museum
of Folk Civilization in Sibiu

Fig. 10 - Iordan Lepădatu and Viţa Lepădatu from Băbeni
together with their daughter in the framework
of their home-based woodcarving workshop

Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology, nr. 5 (2019)

Desislava Pileva
desislava.pileva@iefem.bas.bg

Hair Covering within the Context of Mixed Families

Introduction

Women (as well as men) have been known for centuries to cover their hair (and face) – so did ancient Romans, Greeks and Egyptians, as well as Byzantines and Persians; both Southeast Asian societies and various African tribal communities; Christians, Muslims and Jews. Hair covering is a well-known practice in Bulgaria, too, although nowadays it is not as widely spread as in the nearer and distant past. In rural areas, for example, elderly women (both Christian and Muslim) wearing colourful, plain colour and black head scarves could still be seen.

Different varieties of veils and veiling are both an aesthetic part of the outfit and a cultural and religious symbol. They are used in various daily activities (prayers, agricultural field work), festivities, customs, rituals and rites of passage (weddings and mourns), in order to indicate ethnicity (of Sikhs) or social status (of married women) (see also El Guindi, 1999; Daily, Parute). For centuries, the headscarf has been a symbol of belonging, a tool for (self-) identification within multiple contexts, "a rich and nuanced phenomenon, a language that communicates social and cultural messages" (El Guindi, 1999: xii).

Veiling in Muslim culture in particular is a multi-layered issue, transforming under different socio-cultural and historical processes, political controversy and media debates, all of which shaped and influenced by the specific developments of the given country (Gabriel and Hannan, 2011: 1; Evstatieva, 2016). According to the Arabic-English Lexicon (Lane, 1984), the word *hijab* means something that prevents, hinders, veils, conceals, hides, covers, or protects. In this respect, the headscarf is an essential part of some Muslim women's dress code, a piece of clothing they use to protect "themselves and the men from temptation" (Evstatieva, 2016: 91), as stated in the Qur'an, "O Prophet! Tell thy wives and daughters, and the believing women, that they should cast their outer garments over their persons (when abroad): this is most convenient, that they should be

known (as such) and not molested" (33:59).[1] Therefore, the veiling is perceived as an expression of commitment to the religion, where women "find value, purpose, and identity" (Moghadam, 1994: 21; see also Ruby, 2003: 59). This principle is considered pivotal by many religious men, as well as women who choose to cover their hair (faces) and bodies (see also Hannan, 2011; Zempi, 2016). In this context, veiling could be a symbol of self-identification, especially in predominantly non-Muslim environment, when "Muslim women might feel a need to reinforce their religious identity" through clothing (Gabriel and Hannan, 2011: 15; Kyurkchieva and Koseva, 2012). Therefore, despite the country of residence, wearing *hijab*, on the one hand, could be a matter of personal choice, on the other, it could be a requirement of the given ethno-cultural and religious group.

On the contrary, there are cases of Christian women who visit or reside for a certain period of time in predominantly Muslim societies, within which the socio-cultural and political specifics impose veiling on public places based on the religious considerations mentioned above. Hence, for (some of) these women the mandatory hair covering can be beyond their personal preferences and worldviews. However, by willingly dwelling "there" they may tacitly accept the local social order, even try to understand the headscarf, recognizing it mostly as a cultural marker not so much as a sign of religiosity. Others, however, not only reject *hijab* and *niqab* (face veil) as legitimate cultural/religious symbols, but even criticise Muslim women and their husbands who allow/make them wear it (Vinea, 2007: 95-96).

There are several studies considering the topic of veiling among Muslim women in the context of Islam and residence in European and North American countries. Some regard the wearing of *hijab* in Canada (Ruby, 2006; Bullock, 2011), the USA (Droogsma, 2007; Shirazi and Smeeta, 2010), France (Afshar, 2008; Scott, 2010), Germany (Rosenow-Williams, 2012); others focus on *niqab* in the United Kingdom (Hannan, 2001; Zempi, 2016), and the Netherland (Moor, 2009). These researches outline diverse motivations for the hair (and face) covering such as taking control of one's own body and looks, securing respect and dignity, avoiding unwanted male attention (both non-Muslim and Muslim), religious piety, "asserting a Muslim identity as well as resisting sexual objectification and oppression" (Zempi, 2016: 2-3).

Since one of the main cases discussed in the article is a result of religious conversion, here I will briefly point my attention to some researches considering the topic within the context of

[1] Some authors, such as Ruby (2003), Zempi (2016), and Evstatieva (2016) outline some of the basic concepts of the *hijab* in the context of Islam and the Qur'an.

mixed marriages.[2] Contrary to many studies who recognize the act of veiling as an expression of women's own state of mind, some authors (Cochiari, 1988; Köse, 1996) more or less consider conversion influenced by factors outside of the individual (social environment, stress and external pressure). They do not take into account the personal perceptions, reflections and needs – the reasons within. Such researches (in)directly leave aside the possibility of one's independence. Ata (2009: 160), however, considers the religious conversion of one of the partners as an obvious annexation. This aims at "unification" of the spouses, removing the religious differences between them, in order for the relationship to survive. While Vinea's (2007: 102-109) study on Romanian-Egyptian marriages, presents the process as affected by some cause-and-effect factors, individually determined for each case (avoidance of intra-family conflicts, inheritance, facilitating the religious choice of the offspring, and personal preferences).

Data and structure

The current article is a result of the ongoing project "Religion and Festivity as Cultural Markers within Bi-religious Families (between Bulgarians and Foreigners)"[3]. The study deals with intercultural interactions within bicultural (mostly bi-religious, but also a couple of mono-religious) families of Bulgarians and immigrants descending from Middle East and North African countries. The aim of the project is to establish and examine manners of functioning, collaboration and transformation of features typical for the culture of each of the marital partners, related to their religious affiliation and festivities. The research is based on first-hand ethnographic data, collected through individual semi-structured in-depth interviews. All interlocutors were approached by me and were found via the intermediation of common acquaintances. Some of the conversations were conducted face-to-face, others via Skype and Messenger audio calls, according people's whereabouts and availability.

It should be mentioned that the article considers only wearing of *hijab* – a headscarf that covers women's hairs but not faces. For that topic I chose to present five cases of Bulgarian women

---

[2] The term 'mixed' is considered as unifying in terms of bicultural (and in some of the families – bi-religious) and cross-national. The latter, according to Cottrell (1990: 152) encompasses marriages between external partners where the two of them keep their birth citizenships and maintain connection with their native country, regardless of the place of residence.

[3] This work was supported by the Bulgarian Ministry of Education and Science under the National Research Programme "Young scientists and postdoctoral students" approved by DCM # 577 / 17.08.2018. I express my gratitude to Assoc. Prof. Evgenia Troeva, PhD, my scientific consultant in this project.

married to foreign men[4] from Syria, Egypt, Iran, and Yemen. It focuses solely on their point of view and experience regarding veiling, considering different socio-cultural aspects and the relation (or the lack of it) to their personal choices. Therefore, the text is structured in two sections. The first consists of the stories of Muslim women, whose veiling is a result of a conscious life choice. The second section, however, aims at showing another aspect of hair covering that does not refer to one's religious affiliation, but derives from some specifics of the "other" country – the foreign partners' homeland.

A matter of personal choice

The first section focuses on two cases of Muslim women of Bulgarian descent married to foreign men (an Egyptian and a Syrian Palestinian) also with Muslim background. Their stories regard, on the one hand, their personal paths towards the religion, on the other, their perceptions of veiling.

Zeyneb

Zeyneb (b. 1985) was born and grew up in a small town in the West Rhodope Mountain (South Bulgaria). She comes from a religious family of Muslim Bulgarians. However, when growing up, she used to have "other perceptions of the world" which did not refer to her parents' religiosity. In her late teens she got more curious about Islam and thanks to her sister, left for Turkey in order to study Arabian language and the Qur'an for a few months. "This is how my second life started. Before that I had no idea who I was […] it was like I was not myself". This spiritual journey gave her life a new direction. After coming back, Zeyneb studied in the Islamic Institute in Sofia for two years, in order to get to know better the foundations of the religion. However, this type of institutionalized study, as well as the surroundings there were not "her thing", so she continued her enlightenment by creating closer personal relationships and exchanging thoughts and experience with Muslims from around the world.

Zeyneb stated, the spiritual change reflected her appearance – she started to cover her legs and arms completely, though still wearing trousers and "shorter" shirts. However, as the most significant of all she pointed out the covering of her hair. Despite (or maybe thanks to) her religious background, she recognizes the act of veiling as a matter of a woman's personal choice, not of a predestined religious principle. In this respect, at a certain point of her life she got determined to

[4] The names used in the text are fictional. They are chosen among names typical for the respective culture, but do not correspond with the interlocutors' birth names.

wear a headscarf. However, her own appearance in both her marriages differs significantly in one way or the other, defined by her two husbands' state of mind. During her first marriage to a Syrian Palestinian (2005-2014) she was not *allowed* to cover her hair. Zeyneb accepted his negative reaction to her intentions as a "ban", explaining it with his authoritarian personality, which aimed at controlling her appearance and attitude in general. Although being religious, he did not accept the headscarf as an important element for a righteous woman. Considering their residence in the predominantly non-Muslim social environment in Sofia, it would have made her too visible on daily basis. Her second marriage, in 2015, again to a Syrian Palestinian (named Baseem), on the other hand, *allowed* her to express her vision and to choose her own looks. However, after experiencing her first husband's control, Zeyneb became more determined to be truly independent regarding her own lifestyle, "I told him, 'one day, when we get married, I will veil myself' […] he understood me". Ever since their wedding, she has been wearing a headscarf on her own terms, just like her mother and sister.

Lilly

Lilly (b. 1988) originates from a small town near the Bulgarian capital Sofia. Although she was born in a Christian Orthodox family, her parents do not consider themselves religious, hence, she was not raised as one, either. At the age of 16 she left for London along with her first husband (a Bulgarian Orthodox Christian). Their marriage ended in a couple of years. In 2009, while still living in the United Kingdom, Lilly met on-line her future husband of Egyptian descent. In 2011 they got married in Cairo and settled down in her home town in Bulgaria, later they moved to Sofia, and since 2016 they have been residing in England.

According to Lilly, she did not feel truly connected to the religion she was born with. In her early twenties, a while before she met Masud, she found herself in a peculiar state of mind, a spiritual seek, questioning the fundamentals of Christianity and Islam, religion and belief and their place within her life. After not finding the answers she was looking for in her birth religion, in the end of a years-long process of considerations (in 2010), she became a Muslim. In her own words, Islam is the religion that "fits my understanding of God… the world in general". After her conversion, Lilly started dressing even more modestly than before – long sleeves, trousers, dresses and skirts in any season of the year, as this corresponds better to her self-perception, closely connected to the religion she chose. In this respect, for Lilly wearing headscarf was (and is) expression of her religious conversion, which happened about two years later. It was a matter of a well-considered personal choice, however, having in mind some important social circumstances.

"Honestly, I wasn't covering my hair for a long time after the conversion. I started when my husband came

[to Bulgaria] […] then, I thought to myself, now I have the support, I am covering my hair. If *something* goes wrong, he will do something, he will explain.”

The quotation clearly shows her initial suspicions about possible negative reactions of others and social rejection. This perception was reinforced by her surroundings at that time. Lilly left London for her home town several months after the religious conversion and shortly before her marriage to Masud. Her native place is small enough so that the local people know (about) each other, hence, many of them know Lilly from “before”. Although she was thinking about covering her hair from the very beginning, the new social environment, not as diverse as the London one, weakened her determination. Therefore, Lilly acknowledges that she would not have been so indecisive, if she had remained in England. In this respect, Masud’s arrival helped her overcome her worries and facilitated the veiling.

*   *   *

At a certain point of their lives, Zeyneb and Lilly found themselves in a peculiar spiritual crises (see also Noble, 2003: 67; Troeva, 2011: 120). This provoked them to look into their lifestyle and to question their own affiliation to the native religion. On the one hand, Lilly did not recognize Christianity as *fitting* for her worldview, or she did not feel *fit* for its norms, or maybe both. On the other, Zeyneb was in a state of mind where she wanted to be *fit* for her own religious background. However, in order to make an informed choice and not to (re)act impulsively, both women went through a period of religious enlightenment. For Lilly it was reading “the Qur’an […] books and internet forums […] all variety of sources of ‘pros’ and ‘cons’ regarding Islam”. This way, she was able to get a wider view of the matter thanks to (un)prejudice opinions and experiences of strangers from different religious backgrounds. After comparing and estimating the gathered information, Lilly made the deliberate decision to convert to Islam. Zeyneb also looked for her answers within her own native religion, studying its dogmas and exchanging experience with others like her. As a result, she strengthened her believe and realized that “the religion makes me who I am”, choosing the identity she preferred the most (Troeva, 2012: 125).

In general, the role of the husbands proved to be more or less fundamental for some of the significant changes in the lifestyle of the two women. Although Lilly claimed, the decision for the conversion was taken independently of her Muslim future husband (the event took place more than a year before their wedding), his presence in her life was regarded as helpful. The intercultural (including interreligious) interaction between them from distance and face-to-face when she visited him in Egypt, allowed Lilly to compare the two religions on daily and festive terms. Along with

that the opportunity to discuss and debate some fundamentals of the Islam with Masud facilitated her decision. However, through the final stages of the process she considered him more of a support than a guide.

At the same time, Masud as well as Baseem became their wives' greatest moral support when it came to veiling. Their presence and understanding were constantly described by both women as needed and decisive, allowing them to visually express their own state of mind without any hesitation, giving them the feeling of being *protected*. Although both women's personal paths towards Islam were quite different, for them the hair covering happened as a function of incorporating "new" values and attitudes into their lifestyle. As Kisikova states, "the veiling… symbolically marks the new identity… the cutting of the ties with the past and the creation of a new personality" (2013: 73). For Lilly the past encompasses the time before the conversion, before finding her spiritual self. As of Zeyneb, the past refers to the time before Baseem, before being able to express her own religious self, in her own words, "the headscarf is a sign of freedom and dignity… Freedom, because it enables us to be valued according to our abilities, not our appearance, and dignity, since everything [we] accomplish is a result of hard work".

Although the headscarf is the most visible and recognisable religious sign of the appearance, there are other dressing markers which express their new lifestyle. During the conversations some specific pieces of clothing were mentioned as such with special meaning and usage. For Zeyneb it is a headscarf she received as a gift from "an Indonesian woman […] we met at the Atatürk airport". It is a bridal *hijab* of soft white cotton fabric richly decorated with gold lame. Such piece was worn by the woman's daughter on her wedding day, and since Zeyneb really liked it, her acquaintance sent her one, a gesture that my interlocutor highly appreciates. It was meant to be worn on Zeyneb and Baseem's civil wedding ceremony, where the headscarf was the most distinguishable part of the bride's outfit. Therefore, being among the most precious items on that day for her, she still keeps it as a strong reminder of the event.

For Lilly it is the *abaya* – a loose robe-like dress which covers the body from neck to heel. Throughout the years following the conversion, there has been a significant change in its manner of wearing. At first, during Lilly and Masud's residence in Bulgaria, it was perceived as a prayer garment worn exclusively within the home. However, after their settlement in the United Kingdom, she gradually started dressing *abaya* occasionally – being out with family for walks in the park, gathering with friends and working. Today, she even shows off her new *abayas* on social media. Just like the covering of her hair, Lilly needs some comfort in the socio-cultural surroundings in order to make a change in her appearance. In her new place of occupation she meets and communicates with many Muslim women, some of which dressed like her, therefore, living in such

a diverse environment allows her to adopt some dressing habits not typical for her birth place and culture.

By the daily or special occasion appliance, these items become an integral part of their life. The headscarf, for example, being placed and used in another socio-cultural environment somehow transforms from an "ordinary" belonging into something exceptional (Woodward, 2001: 134). In this respect, these pieces of clothing are frequently seen as reminiscent to another country, also bearing the memory of their acquisition and the people involved in it. The headscarf brings Zeyneb dear memories of the late Indonesian lady who gifted her after such a short time together. This way, the item symbolizes their meeting and subsequent communication from distance. On the other hand, all of Lilly's *abayas* are from Egypt, some are acquired while being there, and others are gifts from Masud when visiting his home country. Therefore, except for having daily utilization, they also turn into peculiar bearers of memories of the stays in Egypt, making the "other" country co-present by proxy (Baldassar, 2008: 252, 256-258). By wearing *abayas*, Lilly acquires a specific cultural element (not as much typical for the religion as for the "other" country), as well as honouring it as a marker of her husband's cultural background.

Requirement of the surroundings

In the next section of the article attention is paid to another set of three cases of hair covering. These interlocutors are Orthodox Christians whose headscarf wearing is not a matter of personal choice, but is imposed by the socio-cultural specifics in the country of origin of their husbands – Iran and Yemen. Being in different situations for different periods of time, the women's personal perceptions of the mandatory hair covering are not synonymous.

Anastasia and Nina

Both Anastasia (b. 1970) and Nina (b. 1973) are married to Iranians (respectively since 1992 and 1993) and live in Sofia. Their husbands came to Bulgaria in the 1980's in order to receive university education in medicine, and both families have been close friends ever since. None of the couples have lived in Iran, but visit the country every now and then for a few weeks, whenever their work schedules, everyday arrangements and finances allow them. Therefore, Anastasia and Nina dress more conservatively than usual and wear headscarves solely when going to Iran. Here is how the two of them describe their own dressing experiences during their stays before (the 90's of the XXth and the first years of the XXIst century) and how the demands of the environment have changed during the last decade or so.

“I change on the plane […] before I set foot on Iranian soil I cover my hair and put on a mantel […] The first time I went there the rules were stricter […] I wore a long tunica and my headscarf was tightly tucked on my face. Now […] the bangs may be left out [of the headscarf] and elbow-long sleeve shirts, a bit longer than a t-shirt, are also allowed.”

In general, during our conversations they were quite easy-going regarding the situation, and for that matter two circumstances could be pointed as facilitating. First, each of them are free to choose their looks within the household “there” among Iranian relatives (regardless of their gender and age). Second, as mentioned in the quotation, the state policy regarding women’s clothing on public has been evolving over the years, and the direction it has taken is satisfying for both women, giving them hope for even more liberal changes in the foreseeable future.

Siana

Siana (b. 1963) married a Yemeni man in 1991. The couple met in the late 1980’s as students in Varna, Bulgaria. For the last twenty-five years they have been residing in Siana’s hometown in South Bulgaria. However, the beginning of their life as a family they spent exclusively in Timin’s birth place in the south parts of Yemen[5]. At first, the couple dwelled along with his family, but in a few months they moved to the north region in the united country’s capital Sana’a. This decision was provoked by a better professional opportunity for Timin, however, it disturbed his wife’s everyday comfort. On the one hand, Siana was getting along with her Yemeni relatives, daily counting on their help and support. On the other, according to the couple, the society in the south region was more liberal and welcoming the foreigners in comparison to the north. Hence, after the move Siana met some significant restrictions coming from the religiously-bound socio-cultural perceptions of the locals. As most essential among them it was outlined the hair covering on public places. It was a demand she had to accept and oblige against her own will. At the same time, Timin felt (and still feels) responsible for her being in this position that he could not change, but had to support.

* * *

[5] The country used to be divided into two states – South Yemen (People's Democratic Republic of Yemen, with capital the city of Aden, 1967–1990) and North Yemen (Yemen Arab Republic, with capital the city of Sana’a, 1962–1990). In 1990 they untied, creating the contemporary state with capital the city of Sana’a.

In general, the duration of the stays "there" is an important factor for the perceptions of all three women. While for Anastasia and Nina it is a vacation-visits-whenever-possible situation, a period of time with clearly defined beginning and end, for Siana it used to be a living situation.

Although Anastasia and Nina's connection to Iran, the social environment they dwell within and some of their experiences "there" have a common ground, their perceptions of the hair covering situation (slightly) differ from each other. For instance, Nina does not stress on the practice itself, but on the high quality and the labels of the headscarves she wears, specially bought for that matter. This way she mitigates the act of hair covering, pointing her attention towards the aesthetic side of her outfit[6]. Anastasia, on the other hand, openly shares that the headscarf causes her some discomfort, being unusual for her dressing habit. However, this does not affect her attitude towards Iran and its culture, "I don't like it, but it is not such a problem […] may be because it is just for a little while". Namely, the notion of it not being permanent is facilitating enough for both of them, and hence, even though they do not have a saying in it, they accept it as an expression of respect for the local society and its traditions.

In this respect, though Siana also wore headscarf because of the socio-cultural demands of the environment, her attitude towards it was not as settling. After her first settlement to a new country and culture, away from the relatives and friends, Siana went through a second period of adaptation after moving to Sana'a. At the time, she and her husband did not seriously discuss going back to Bulgaria, therefore, the living conditions were considered permanent. This made it difficult for her to cope with the veiling situation. However, unlike the headscarf, other pieces of clothing typical for Yemen brought her daily comfort "there" because of the soft fabric and the wide cuts. Such is the traditional *darah* dress which nowadays, more than two decades after the family's settlement in Bulgaria, is a positive remnant of the couple's life "there". Several years ago, from his only trip to his country of origin, Timin brought *darah* dresses, which Siana specifically asked for. There she might wore it outside, but here it is a piece of clothing that stays exclusively within the household. Its ownership is not manifested out in the public where wearing it would distinguish her too much, but is preserved for the most *private space*. This way, it constitutes the "world of objects" of the self (Assmann, 2011: 24-25), supporting both Timin and Siana's memories of the past, the life "there", the "other" home country, providing them with "a sense of continuity" (Turan, 2010: 46).

[6] There are some publications considering the headscarf in contemporary fashion (Evstatieva, 2016: 263-275; Aghajanian).

Concluding remarks

Regardless of the specifics of their personal spiritual quest, Zeyneb and Lilly perceive Islam as "a moral system that regulates the world and people… gives them meaning and order" (Kisikova, 2012: 260). Thus, by veiling they both seek to express their religious affiliation, responding to certain expectations for "proper" and respectful behaviour and appearance. As Lilly stated, "I made up my mind the moment I decided to become a Muslim […] if it is my thing, I am doing it right". In this respect, for both of them the headscarf not only consist their dressing habit, but also is perceived as a matter of lifestyle, which confers status and dignity. Through it they could blend in the religious and cultural group they belong to (see also Dayan-Herzbrun, 2000: 75-78) regardless of their place of residence. At the same time, Ruby's (2006: 61) claim that veiled women utilize "the *hijab* to set boundaries between themselves and the outside world" could also find its confirmation in Zeyneb's case, as well as in Lilly's especially while living in Bulgaria. Dwelling "here" in a predominantly Christian society where veiling is considered unusual in the city environment, on the one hand, and on the other, it is a practice referred to as typical for pious Muslim women, indeed makes them to stand out. When in England, however, Lilly finds herself less *different* than the rest, thanks to the wide cultural and religious diversity of the society (especially in London) and because there she has the opportunity to communicate more intensively with other Muslims, many of whom Masud's compatriots.

However, the veiling of Anastasia, Nina and Siana aims at their unification with the rest of the women in Iran and Yemen. For them the hair covering is a part of the dress code, imposed from outside. Despite having some issues and personal discomfort with the mandatory character of veiling, they accept it as an inseparable part of the local culture. Therefore, unlike other practices from "there", regarding food, festivities and home arrangements, for example, which take up a lasting place within the couples' everyday life "here", the veiling is a marker which they have to experience only temporally. This, however, facilitates its seamless wearing.

In all five cases the figure of the foreign spouse is more or less essential for the hair covering. Although Zeyneb's first husband was the main obstacle for veiling, Baseem facilitated the wearing of *hijab* on a daily basis, respecting her wishes. Masud also accepts Lilly's decision to cover her hair not only in the UK, but here too, while living in her small native town as well as in Sofia. However, the role of the husbands in the cases of the second section is quite different. Anastasia, Nina and Siana's veiling does not need their sanction or support, since it is strictly bound to the socio-cultural environment in Iran and Yemen. Therefore, maintaining tangible relationship with the husbands' birth places and families by visiting them and communicating face-to-face is the fundamental of the head scarf for Anastasia and Nina. However, for Siana the hair covering

was due to her husband's aspiration for residing and building a career in his native country. Hence, in all of the cases veiling is more or less a family affair, reflecting supplementing specificities of the socio-cultural environment.

In general, in one way or the other, the narrative of all my interlocutors is placed in the context of "thanks to or in spite of". On the one hand, through veiling Zeyneb and Lilly are able to sense the freedom to express themselves. On the other, despite the mandatory hair covering, Anastasia, Nina and Siana experience their stays in the "other" country through the advantages of the visits, such as spending time with family and learning about the "other" culture. In this respect, the veiling is a *change* for all five women, which for some comes from within, in sync with the personal understandings and believes, for others it is imposed, and though not corresponding with their personal preferences, it is recognized as required by the environment.

BIBLIOGRAPHY

Afshar, Haleh, 2008, "Can I See Your Hair? Choice, Agency and Attitudes: The Dilemma of Faith and Feminism for Muslim Women Who Cover", in *Ethnic and Racial Studies*, 31(2), pp. 411-427.

Aghajanian, Liana, "The Complicated History of Headscarves" https://www.racked.com/2016/12/20/13988300/head-scarves-history-hijab-gele (*accessed at 26.VII.2019*).

Assmann, Jan, 2011, *Cultural Memory and Early Civilization. Writing, Remembrance, and Political Imagination*, Cambridge University Press.

Ata, Abe W., 2009, *Us and Them. Muslim-Christian Relations and Cultural Harmony in Australia*, Australia: Bowen Hills.

Baldassar, Loretta, 2008, "Missing Kin and Longing to be Together: Emotions and the Construction of Co-presence in Transnational Relationships", in *Journal of Intercultural Studies*, 29 (3), pp. 247-266.

Bullock, Katherine, 2011, "Hijab and Belonging: Canadian Muslim Women", in Theodore Gabriel and Rabiha Hannan (eds.), *Islam and the Veil: Theoretical and Regional Contexts*, London: Continuum, pp. 161-180.

Cottrell, Ann, 1990, "Cross-national Marriages: A Review of the Literature" in *Journal of Comparative Family Studies*, 21 (2), pp. 151-169.

Cucchiari, Salvatore, 1988, "Adapted for Heaven: Conversion and Culture in Western Sicily", in *American Ethnologist*, 15(3), pp. 417-441.

Daily, Catherine, “Veils”, https://fashion-history.lovetoknow.com/fashion-accessories/veils (*accessed at 26.VII.2019*).
Dayan-Herzbrun, Sonia, 2000, “The Issue of the Islamic Headscarf”, in Jane Freedman and Carrie Tarr (eds.), *Woman, Immigration and Identities in France,* Oxford: Berg, pp. 69-82.
Droogsma, Rachel A., 2007, “Redefining Hijab: American Muslim Women’s Standpoints on Veiling”, in *Journal of Applied Communication Research*, 35(3), pp. 294-319.
El Guindi, Fadwa, 1999, *Veil: Modesty, Privacy and Resistance,* Oxford: Berg.
Gabriel, Theodore, Rabiha Hannan, 2011, “Introduction”, in Theodore Gabriel and Rabiha Hannan (eds.), *Islam and the Veil: Theoretical and Regional Contexts,* London: Continuum, pp. 1-4.
Hannan, Rabiha, 2011, “An Exploration of the Debates Pertaining to Head Covering and Face Veiling of Women in the British Muslim Context”, in Theodore Gabriel and Rabiha Hannan (eds.), *Islam and the Veil: Theoretical and Regional Contexts*, London: Continuum, pp. 81-104.
Köse, Ali, 1996, *Conversion to Islam: a Study of Native British Converts,* London: Kegan Paul International.
Moghadam, M. Valentine, 1994, “Introduction: Women and Identity Politics in Theoretical and Comparative Perspective”, in Valentine Moghadam (ed.), *Identity Politics and Women: Cultural Reassertions and Feminism in International Perspective,* Boulder Westview Press, pp. 3-26.
Moor, Annelies, 2009, “The Dutch and the Face-veil: The Politics of Discomfort”, in *Social Anthropology/Anthropologie Sociale*, 17 (4), pp. 393-408.
Noble, Ivana. 2003, “Conversion and Postmodernism. in Dagmar Heller (Hg.)”, in *Bekehrung und Identität,* Frankfurt am Main: Verlag Otto Lembeck, 45-68.
Parute, Edite, “Behind the Veil”, https://www.fashionologiahistoriana.com/costume-history-legends-essays-in-english/behind-the-veil? (*accessed at 26.VII.2019*).
Rosenow-Williams, Kerstin, 2012, *Organizing Muslims and Integrating Islam in Germany: New Developments in the 21st Century,* Leiden, Boston: Brill.
Ruby, Tabassum F., 2006, “Listening to the Voices of Hijab”, in *Women’s Studies International Forum*, 29 (1), pp. 54-66.
Scott, Joan W., 2010, *The Politics of the Veil,* Princeton: Princeton University Press.
Shirazi, Faegheh and Mishra Smeeta, 2010, “Young Muslim Women on the Face Veil (Niqab), A Tool of Resistance in Europe but Rejected in the United States”, in *International Journal of Cultural Studies*, 13 (1), pp. 43-62.

Turan, Zeynep, 2010, “Material Object as Facilitating Environments: The Palestinian Diaspora”, in *Home Cultures,* 7 (1), pp. 43-56.

Urry, John, 2002, “Mobility and Proximity”, in *Sociology*, 36 (2), pp. 236-255.

Vinea, Ana, 2007, *Creating Families Across Boundaries: A Case Study of Romanian – Egyptian Mixed Marriages*, New York: The American University in Cairo Press.

Woodward, Ian, 2001, “Domestic Objects and the Taste Epiphany. A Resource for Consumption Methodology”, in *Journal of Material Culture,* 6 (2), pp. 115-136.

Zempi, Irene, 2016, “It’s a Part of Me, I Feel Naked without It’: Choice, Agency and Identity for Muslim Women Who Wear the Niqab”, in *Ethnic and Racial Studies*, 39 (10), pp. 1738-1754.

Евстатиева, Галина [Evstatieva, Galina], 2016, *Islamът и забулването на жените в арабския свят* [*Islam and Women’s Veiling in the Arabic World*], София: Изток-Запад.

Кисикова, Мария [Kisikova, Maria], 2012, „Смяна на религиозната принадлежност като търсене на значима символна система, подреждаща всекидневието” [“Changing Religious Affiliation as a Search for a Meaningful Symbolic System that Sets Everyday Life”], в Кръстанова, Красимира (ред.). *Разрушаването на порядъка*, Пловдив: Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, 259-266.

Кисикова, Мария [Kisikova, Maria], 2013, „Смяна на религиозната принадлежност като търсене на себе си” [“Changing religious affiliation as a search for one’s self”], в Шнитер, Мария (съст.), *Религиозната идентичност – аспекти на модерността*, Пловдив: Студио 18, 66-77.

Кюркчиева, Ива и Мая Косева [Kyurkchieva, Iva and Maya Koseva], 2012, „Облеклото – между светското и религиозното: политики на идентичност” [“The apparel – between the secular and the religious: politics and identity”], в *Българска етнология*, 1-2, 104-119.

Троева, Евгения [Troeva, Evgenia], 2011, *Религия, памет, идентичност: българите мюсюлмани* [*Religion, Memory, and Identity: Bulgarian Muslims*], АИ „Проф. Марин Дринов“.

Троева, Евгения [Troeva, Evgenia], 2012, „Знаци на религиозната принадлежност и тяхната употреба” [“Signs of Religious Affiliation and Their Use”], в *Българска етнология*, 1-2, 120-135.

Anuarul societății prahovene de antropologie generală, nr. 5 (2019)

Robert Hertz

Traducere: Smaranda Jilăveanu
smarandamadame@yahoo.com

Preeminența mâinii drepte. Studiu asupra polarității religioase*
(în *Revue philosophoque,* XXXIV, 1909)

[80] Există vreo asemănare mai mare decât asemănarea celor două mâini ale omului? Și totuși o inegalitate atât de frapantă!

Mâna dreaptă se asociază cu onorurile, cu desemnările măgulitoare, cu prerogativele: ea acționează, poruncește, apucă. Dimpotrivă, mâna stângă e disprețuită și redusă la rolul de auxiliar umil; nu poate nimic prin ea însăși, asistă, vine pe locul al doilea, reține.

Mâna dreaptă este simbolul și modelul aristocrației de orice fel, mâna stângă e simbolul plebei.

Care sunt titlurile de noblețe ale mâinii drepte? Și de unde vine servitutea celei stângi?

I – Asimetria organică

[81] Orice ierarhie socială pretinde că se bazează pe natura lucrurilor (în greacă în text); astfel, ea își conferă eternitate, scapă devenirii și inovațiilor. Aristotel justifica sclavia prin superioritatea grecilor asupra barbarilor; iar bărbatul, inoportunat astăzi de revendicările feministe, invocă inferioritatea naturală a femeii. Tot așa, conform opiniei curente, preeminența mâinii drepte ar rezulta direct din structura organismului și nu ar datora nimic convenției sau credinței schimbătoare a oamenilor. Dar, în ciuda aparențelor, criteriul naturii nu e nici mai clar, nici mai decisiv, când e vorba de precizarea atribuțiilor celor două mâini decât în privința conflictelor dintre rase sau sexe.

Aceasta nu înseamnă că n-au existat tentative care să atribuie îndemânării mâinii drepte o

---

* Titlu original: „La prééminence de la main droite. Étude sur la polarité religieuse", în *Sociologie religieuse et folklore*, ediție digitală realizată de Gemma Paquet (http://www.anthropomada.com/bibliotheque/HERTZ-Robert.pdf, *accesat la 21 aprilie 2019*), pp. 80-101. Prezentul text păstrează, în mare, redactarea textului după care s-a realizat traducerea. Referent științific: Sebastian Ștefănucă.

cauză anatomică. Dintre toate ipotezele emise,[1] una singură pare să fi rezistat probei faptelor: cea care leagă preponderența mâinii drepte de dezvoltarea mai considerabilă, la om, a emisferei cerebrale stângi care, se știe, inervează mușchii părții opuse. La fel cum centrul limbajului articulat se găsește în această parte a creierului, centrele care comandă mișcările voluntare se găsesc aici în principal. Broca spunea: „suntem dreptaci în ceea ce privește mâna pentru că suntem stângaci în ceea ce privește creierul". Privilegiul mâinii drepte ar fi bazat pe structura asimetrică a centrilor nervoși având, evident, o cauză organică.[2]

Există indubitabil o corelație regulată între predominanța mâinii drepte și dezvoltarea superioară a creierului stâng. Dar dintre aceste două fenomene, care este cauza, care efectul? Ce ne interzice să inversăm fraza lui Broca și să spunem: „Suntem stângaci în ceea ce privește creierul pentru că suntem dreptaci în ceea ce privește mâna."[3] Este cunoscut faptul că folosirea unui organ determină o nutriție mai [82] abundentă și, prin urmare, o creștere a acelui organ. Activitatea mai intensă a mâinii drepte, care implică o activitate mai intensă a centrilor nervoși stângi, are drept efect favorizarea dezvoltării acestora.[4] Dacă facem abstracție de efectele produse de exercițiul mâinii și de obiceiurile dobândite, superioritatea fiziologică a emisferei stângi se reduce la atât de puțin încât ea poate cel mult să determine o ușoară preferință în favoarea părții drepte.

Dificultatea de a atribui asimetriei membrelor superioare o cauză organică sigură și adecvată, legată de faptul că animalele cele mai apropiate de om sunt ambidextre,[5] i-a condus pe mulți autori la a elimina orice cauză anatomică privind privilegiul mâinii drepte. Acesta nu ar fi inerent structurii genului uman, ci și-ar datora originea exclusiv condițiilor exterioare organismului.[6]

Această negație radicală este temerară. Fără dubiu, cauza organică a îndemânării mâinii drepte este îndoielnică, insuficientă, greu de diferențiat de influențele din afară care se exercită asupra individului și-l formează; dar acest lucru nu este un motiv de a nega dogmatic acțiunea factorului fizic. De altfel, în câteva cazuri, când influența externă și tendința organică sunt în conflict, e posibilă afirmația că inegala dexteritate a mâinilor ține de o cauză anatomică. În ciuda

[1] Vom găsi expozeul și analiza la sir Daniel WILSON, Lefthandedness, Londra, 1891, p. 149 sqq. Dr. J. JACOBS, Onze Rechlschandigheid, Amsterdam, 1892, p. 22 sqq. J. JACKSON, Ambidexterily, Londra, 1905, 41 sqq.

[2] Vezi WILSON, p. 183 sqq. ; BALDWIN, Développement mental dans l'enfant et dans la race, p. 67 sqq.; VAN BIERVLIET, L'homme droit et l'homme gauche, în Revue philosophique, 1899, t. XLVII, p. 276 sqq.

[3] JACOBS, p. 25 sqq.

[4] Bastian și Brown-Sequard, în WILSON, pp. 193-194.

[5] ROLLET, La taille des grands singes, în Revue scientifique, 1889, p. 198; JACKSON, p. 27 sqq., 71.

[6] JACOBs, pp. 30, 33.

presiunii energice, uneori chiar crudă, pe care o exercită societatea, încă din copilărie, asupra stângacilor, aceștia păstrează pe tot parcursul vieții lor o preferință instinctivă pentru folosirea mâinii stângi.[7] Dacă suntem obligați să recunoaștem aici prezența unei dispoziții congenitale către asimetrie, este de asemenea obligatoriu să admitem că, invers, la un anumit număr de oameni, folosirea preponderentă a mâinii drepte rezultă din conformația corpului lor. Afirmația cea mai probabilă poate fi exprimată într-o formă matematică, de altfel prea puțin riguroasă: dintr-o sută de oameni, doi sunt, de felul lor, stângaci, rebeli oricăror influențe contrare; un procent ceva mai mare se compune din dreptaci ereditari; între aceste două extreme se află masa celor care, lăsați liber, s-ar putea servi aproape la fel de ambele mâini, în general cu o preferință lejeră pentru mâna dreaptă.[8] Astfel, nu trebuie negată existența tendințelor organice spre asimetrie; dar, lăsând deoparte câteva cazuri excepționale, vaga predispoziție pentru mâna dreaptă, care pare răspândită la specia umană, n-ar fi suficientă pentru determinarea preponderenței absolute a mâinii drepte, dacă nu ar fi fixată și întărită de influențe externe.

[83] Dar, chiar dacă s-ar stabili că, prin firea lucrurilor, mâna dreaptă este superioară mâinii stângi, ca sensibilitate tactilă, forță și abilitate, tot ar rămâne de explicat de ce un privilegiu de sorginte umană se adaugă unuia natural, de ce mâna mai bine dotată este singura exersată și cultivată. Rațiunea n-ar recomanda încercarea de a corecta prin educație infirmitatea membrului celui mai puțin favorizat? Dimpotrivă, mâna stângă este ținută în inactivitate, metodic îndepărtată în dezvoltarea ei. Dr. Jacobs ne povestește că în timpul inspecțiilor sale medicale din Indiile olandeze, a observat adesea că copiii băștinașilor aveau brațul stâng în întregime legat tocmai pentru a-i învăța să nu se folosească de el.[9] Noi am suprimat legăturile materiale; cu asta am făcut totul. Unul dintre semnele distinctive ale unui copil «bine crescut» este mâna lui stângă incapabilă de vreo acțiune independentă.

Se va putea spune că orice efort de dezvoltare a aptitudinilor mâinii stângi e condamnat dinainte la insucces? Experiența demonstrează contrariul. În rarele cazuri când, ca urmare a unor nevoi tehnice, mâna stângă este exersată și antrenată în mod corespunzător, ea face servicii aproape echivalente cu cele ale mâinii drepte; de exemplu la pian, la vioară, în chirurgie. Dacă se întâmplă un accident care privează un om de mâna sa dreaptă, stânga, după un timp dobândește

---

[7] WILSON, pp. 140, 142.

[8] WILSON, pp. 127-128; JACKSON, pp. 52, 97. Acest autor estimează la 17% numărul dreptacilor din naștere; el nu explică cum a obținut această cifră. VAN BIERVLIET (p. 142, 373) nu admite «existența ambidextrilor veritabili»; după el, 98% dintre oameni sunt dreptaci. Dar el nu se referă decât la adulți și dă cuvântului «ambidextru» un sens mult mai restrâns. Ceea ce contează nu sunt atât dimensiunile oaselor sau forța mușchilor, cât folosirea posibilă a unui membru sau a altuia.

[9] JACOBS, p. 33.

forța și îndemânarea care îi lipseau. Exemplul stângacilor este încă și mai convingător, căci, de data aceasta, educația, în loc să o urmeze și să o exagereze, combate tendința instinctivă de «unidextrie»; consecința este că stângacii sunt în general ambidextri și se fac adesea remarcați prin abilitatea lor.[10] Acest rezultat poate fi atins de majoritatea oamenilor care nu au o preferință irezistibilă într-un sens sau în celălalt și a căror mână stângă nu cere decât să fie exersată. Metodele de cultivare bimanuală, aplicate de câțiva ani, în special în școlile engleze și americane, au dat deja rezultate concludente[11]: nimic nu se opune ca mâna stângă să primească o educație artistică și tehnică asemănătoare cu cea a mâinii drepte, care până acum a avut monopolul.

Deci mâna stângă nu e neglijată pentru că este infirmă și neputincioasă; dimpotrivă. Această mână este supusă unei adevărate mutilări, care nu e mai puțin dăunătoare pentru că se referă la funcția și nu la forma exterioară a organului, pentru că e fiziologică și nu anatomică. Sentimentele pe care le inspiră un stângaci într-o societate simplă[12] se aseamănă cu cele pe care le inspiră cineva necircumscris în locurile în care circumcizia este lege. Aceasta deoarece a fi dreptaci nu e ceva acceptat ca o necesitate care ține de natură; este un ideal căruia fiecare trebuie să i se conformeze și a cărui respectare societatea ne-o impune [84] prin sancțiuni pozitive. Copilul care se folosește în mod activ de mâna sa stângă este certat sau lovit peste mâna temerară; astfel, faptul de a fi stângaci este un delict, care atrage asupra vinovatului ridicolul și o reprobare socială mai mult sau mai puțin explicită.

Astfel, asimetria organică este la om, în același timp, un fapt și un ideal. Faptul este pus pe seama anatomiei, în măsura în care el rezultă din structura organismului; dar oricât de avansată am presupune-o, ea este incapabilă să explice originea și rațiunea de a fi a idealului.

II – Polaritatea religioasă

Preponderența mâinii drepte este obligatorie, impusă de constrângere, garantată de sancțiuni; din contră, asupra mâinii stângi se exercită o veritabilă interdicție, ceea ce o paralizează. Deci diferența de valoare și de funcție existentă între cele două membre ale corpului nostru prezintă în cel mai înalt grad caracteristicile unei instituții sociale; iar studiul acesteia ține de sociologie. Mai exact, e vorba de refacerea genezei unui imperativ jumătate estetic, jumătate

---

[10] WILSON, p. 139 sqq., 148-149, 203: stângaciul beneficiază de dexteritatea congenitală a mâinii sale stângi și de îndemânarea dobândită a mâinii sale drepte.

[11] Vezi JACKSON, p. 195 sqq.; LYDON, Ambidextrous drawing, Londra, 1900; Omer BUYSE, Méthodes américaines d'éducation, p. 145 sqq. - Există în Anglia, de câțiva ani, o Societate a Cultivării Ambidextriei.

[12] Cf. (despre țăranii din Lombardia și Toscana) LOMBROSO Lefthandedness, în North American Review, 1903, p. 444. Lombroso crede că e justificată din punct de vedere științific străvechea prejudecată despre stângaci.

moral. Or, idealurile care, laicizate, ne mai domină și astăzi comportamentul, s-au născut și s-au dezvoltat sub o formă mistică, sub imperiul credințelor și al emoțiilor religioase. Trebuie deci să căutăm în studiul comparat al reprezentărilor colective explicația privilegiului de care se bucură mâna dreaptă.[13]

O opoziție fundamentală domină lumea spirituală a primitivilor, aceea dintre sacru și profan.[14] Unele ființe sau obiecte, în virtutea naturii lor sau a ca urmare a performării riturilor, sunt impregnate de o esență specifică, iar aceasta le sfințește, le conferă un loc aparte, le comunică puteri extraordinare dar le și supune unui ansamblu de reguli și [85] restricții severe. Lucrurile și persoanele private de această calitate mistică nu dețin nicio putere, nicio demnitate; ele sunt comune, libere, deși fără interdicția absolută de a intra în contact cu ceea ce e sacru. Orice apropiere sau confuzie a ființelor și a lucrurilor aparținând unor clase opuse ar fi nefastă pentru ambele; de aici multitudinea acelor interdicții și tabu-uri care, despărțindu-le, apără totuși ambele lumi.

Antiteza dintre sacru și profan primește o semnificație diferită după poziția pe care o ocupă în lumea religioasă conștiința care clasează și evaluează ființele. Puterile supranaturale nu sunt toate de același fel: unele se exercită în armonie cu natura lucrurilor, au un caracter regulat și măreț, care inspiră venerarea și încrederea; celelalte, dimpotrivă, violează și tulbură ordinea universală, iar respectul pe care îl impun este compus mai ales din aversiune și teamă. Toate aceste energii prezintă acea trăsătură comună de a se opune profanului, față de care sunt periculoase și interzise. Contactul cu un cadavru produce asupra ființei profane aceleași efecte ca ale unui sacrilegiu. În acest sens, Robertson Smith a avut dreptate să afirme că noțiunea de tabu cuprinde laolaltă sacrul și impurul, divinul și demonicul. Dar perspectiva lumii religioase se schimbă, dacă privim nu din punct de vedere profan, ci din punct de vedere sacru. Astfel, confuzia semnalată de Smith nu mai există: șeful polinezian, de exemplu, știe bine că religiozitatea de care e impregnat cadavrul este în mod radical contrară celei pe care o poartă în el. Impurul se separă de sacru pentru a veni să se plaseze la polul opus al lumii religioase. Pe de altă parte, profanul nu se mai definește, din acest punct de vedere, prin caracteristici pur negative:

---

[13] Majoritatea faptelor etnografice pe care se sprijină acest studiu provine de la maori, mai exact de la tribul foarte primitiv tuhoe, ale cărui reprezentări au fost notate cu o admirabilă fidelitate de Elsdon BEST în articolele sale din Transactions of the New-Zealand Institute [de acum înainte Tr. N.-Z. I.] și în Journal of the Polynesian Society [de acum înainte J. P. S.].

[14] Expozeul nostru privind polaritatea religioasă nu pretinde să fie decât o schiță rapidă. Majoritatea ideilor emise aici vor părea familiare cititorului, dacă el are cunoștință de lucrările publicate în L'Année sociologique de DUKHEIM, HUBERT și MAUSS. În privința celor câteva noi perspective din expozeul acesta, ele vor fi reluate în altă parte, împreună cu adaosurile și dovezile necesare.

el apare ca element antagonist care, doar prin simplul său contact, degradează, diminuează și alterează esența lucrurilor sacre. Dacă vreți, este un neant, dar un neant activ și contagios; influența negativă pe care el o exercită asupra ființelor înzestrate cu sfințenie nu diferă decât prin intensitatea provenită de la puterile nefaste. Tranziția între privarea de puteri sacre și posedarea de puteri sinistre este imperceptibilă.[15] Astfel, în clasificarea care a dominat conștiința religioasă, de la origini și ulterior, există o afinitate de natură și aproape o echivalență între profan și impur; cele două noțiuni se combină și formează, prin opunere la sacru, polul negativ al lumii spirituale.

Dualismul, esențial gândirii primitive, domină organizarea socială a oamenilor primitivi.[16] Cele două jumătăți sau fratrii care formează tribul se opun reciproc precum sacrul și profanul. Tot ce se găsește în interiorul fratriei mele e sacru și mi-e interzis; de aceea, eu nu pot nici să-mi mănânc totemul, nici să vărs sângele unui membru al familiei, nici să-i ating cadavrul, nici să mă căsătoresc în interiorul clanului meu. Dimpotrivă, jumătatea opusă este pentru mine profană; este de datoria acestor clanuri să-mi furnizeze hrană, femei și victime umane, să-mi îngroape morții și să-mi pregătească [86] ceremoniile sacre.[17] Dat fiind caracterul religios cu care comunitatea primitivă se simte învestită, viața socială are drept condiție necesară existența, în același trib, a unei fracțiuni opuse și complementare, care să-și poată asuma liber funcțiile interzise membrilor din primul grup.[18] Evoluția socială înlocuiește acest dualism reversibil printr-o structură ierarhică și rigidă:[19] în locul clanurilor, separate dar echivalente, apar clase sau caste, dintre care una, la vârf, este esențialmente sacră, nobilă, consacrată operelor superioare, în timp ce alta, la bază, este profană sau imundă și ocupată cu nevoile sociale inferioare. Principiul care le atribuie oamenilor rangul și funcția a rămas același, polaritatea socială este un reflex și o consecință a celei religioase.

Întregul univers se împarte în două lumi opuse: lucrurile, ființele, puterile se atrag sau se resping, se implică sau se exclud, după cum gravitează către un pol sau altul.

---

[15] Se vor găsi mai jos mai multe exemple ale acestei confuzii necesare: a se vedea ce se spune despre clasa inferioară, pământ, femeie, partea stângă.

[16] Privitor la dihotomia socială, vezi MCGEE, Primitive numbers, 19th Ann. Rep. Bur. Of Amer. Ethn., p. 836 sq., 845, și DURKHEIM și MAUSS, De quelques formes primitives de classification, în Année sociologique, t. VI, p. 7 sqq.

[17] Pentru acest din urmă punct, vezi în special SPENCER și GILLEN, Northern Tribes of Central Australia, p. 298.

[18] Să observăm că cele două jumătăți ale tribului sunt adesea localizate în spațiul tribal și ocupă una partea dreaptă, cealaltă partea stângă (în tabără, în cursul ceremoniilor etc.). Cf. DURKHEIM și MAUSS, p. 52 sqq.; SPENCER și GILLEN, pp. 28, 577.

[19] Aceasta este schițată încă din stadiul primitiv: femeile și copiii formează, comparativ cu bărbații adulți, o clasă esențialmente profană.

În principiul sacrului rezidă puterile care conservă și sporesc viața, care dăruiesc sănătatea, preeminența socială, curajul la război și excelența în muncă. Dimpotrivă, profanul (în măsura în care pătrunde în lumea sacră), impurul sunt esențialmente debilitante și ucigătoare; de aici vin influențele funeste care oprimă, micșorează, distrug ființele. Astfel, de o parte, polul forței, al binelui, al vieții; de cealaltă, polul slăbiciunii, al răului, al morții. Sau, dacă preferăm o terminologie mai recentă, într-o latură zeii, în cealaltă, demonii.

Toate opozițiile din natură manifestă acest dualism fundamental. Lumina și întunericul, ziua și noaptea, răsăritul și amiaza, de o parte, apusul și miazănoaptea, de alta, traduc în imagini și localizează în spațiu cele două clase ale puterilor supranaturale: de o parte, viața luminează și urcă, de cealaltă, coboară și se stinge. Același contrast între sus și jos, între cer și pământ: acolo sus, locuința sacră a zeilor, a aștrilor care nu cunosc moartea; aici jos, regiunea profană a muritorilor pe care îi înghite pământul, iar și mai jos, regiunile întunecate unde se ascund târâtoarele și mulțimea demonilor.[20]

Gândirea primitivă atribuie un sex tuturor ființelor universului și chiar lucrurilor neînsuflețite; toate sunt împărțite în două imense clase, după cum sunt considerate masculi sau femele. La maori, expresia lama tane «parte bărbătească» desemnează cele mai diverse lucruri: virilitatea bărbatului, descendența pe linie paternă, estul, forța creatoare, magia ofensivă etc., în timp ce expresia opusă lama wahine «parte femeiască» [87] este echivalentă cu toate contrariile.[21] Or, această dinstincție cu o referință cosmică acoperă în fond antiteza religioasă primordială. Într-adevăr, la modul general, bărbatul este sacru, femeia este profană; exclusă din ceremoniile cultului, aceasta nu este admisă la ele decât având o funcție caracteristică, când trebuie suspendat un tabu, adică atunci când trebuie îndeplinită la cerere o profanare veritabilă.[22] Dar dacă femeia este o ființă neputincioasă și pasivă în ordine religioasă, ea își ia revanșa în domeniul magiei: este în mod deosebit aptă pentru actele de vrăjitorie. «De la elementul feminin vin toate relele, suferința și moartea», spune un proverb maori. Astfel, cele două sexe corespund sacrului și profanului (sau impurului), vieții și morții. De aici un abis care le separă, de aici o diviziune a muncii riguroasă între bărbați și femei, de aici ocupațiile repartizate pe sexe, astfel încât să nu existe amestec sau confuzie.[23]

---

[20] Despre identificarea cerului cu elementul sacru și identificarea pământului cu elementul profan sau sinistru, cf. (pentru maori) TREGEAR, The Maori race, p. 408, 466, 486; BEST, în Tr. N.-Z. I., t. XXXVIII, p. 150 sqq., 188, și în J. P. S., t. XV, p. 155. - A se compara [cu] opoziția greacă dintre divinitățile celeste și cele htoniene.

[21] Vezi mai ales BEST, în J. P. S., t. XIV, p. 206 sqq. și în Tr. N.-Z. I., t. XXXIV, p. 73 sq.

[22] BEST, în J. P. S., t. XV, p. 26.

[23] Vezi, pentru maori, COLENSO, în Tr. N.-Z. L, t. I, p. 348 sq. și cf. DURKHEIM, La prohibition de l'inceste, în Année sociologique, 1, p. 40 sqq. și CRAWLEY, The Mystic Rose, Londra, 1902.

Dacă dualismul își imprimă pecetea pe întreaga gândire a oamenilor primitivi, el influențează de asemenea activitatea religioasă sau cultul lor. Nicăieri această influență nu se manifestă mai pregnant decât în ceremonia lira care se întâlnește mai ales în ritualul maori și servește scopurilor celor mai diverse. Preotul formează pe un teren sacru două movilițe, dintre care una, partea masculină, este dedicată Cerului, iar cealaltă, partea feminină, Pământului; pe fiecare el așază o baghetă; prima, care se numește «bagheta vieții» și care se găsește la est, e emblema și sediul sănătății, al forței și vieții; cea de-a doua, «bagheta morții», situată la vest, e emblema și sediul tuturor relelor. Ritualurile variază după obiectul special avut în vedere; dar tema fundamentală e mereu aceeași: e vorba, pe de o parte, de respingerea spre polul morții a tuturor impurităților, a tuturor relelor care au pătruns în comunitate și care o amenință, iar, pe de alta, de fixarea, întărirea și atragerea către trib a influențelor binefăcătoare care au locul la polul vieții. Pe parcursul ceremoniei, preotul coboară bagheta Pământului, nelăsând-o în sus decât pe cea a Cerului; este triumful dorit al vieții asupra morții, expulzarea și alungarea relelor, salvarea comunității și distrugerea dușmanilor.[24] Astfel, activitatea rituală se orientează după cei doi poli opuși, fiecare având o funcție esențială în cult și corespunzând celor două atitudini contrare și complementare ale vieții religioase.

Cum ar putea corpul omenesc, microcosmosul, să scape de legea polarității care guvernează totul? Societatea, universul întreg au o latură sacră, nobilă, prețioasă și o alta profană și comună, una masculină, puternică, activă și alta feminină, slabă, pasivă, sau, în două cuvinte, una dreaptă și una stângă: iar atunci singur organismul uman ar fi simetric? Reflectând, aici este o imposibilitate: o asemenea excepție nu ar fi numai o inexplicabilă anomalie, ci ar ruina întreaga economie a lumii spirituale. Căci omul este în centrul creației; lui îi revine rolul de a manipula, în scopul de a le dirija către bine, forțele redutabile care aduc viața și moartea. Se poate concepe ca aceste lucruri și aceste forțe, separate și contrare, care [88] se exclud reciproc, să se confunde dând chip abominabilului în mâna preotului și a artistului? Este o nevoie vitală pentru fiecare din cele două mâini «să nu știe stânga ta ce face dreapta ta»:[25] preceptul evanghelic nu face decât să aplice această lege a incompatibilității contrariilor, lege valabilă pentru lumea religioasă, unei circumstanțe speciale.[26]

Dacă asimetria organică nu ar fi existat, ar fi trebuit inventată.

---

[24] BEST, în Tr. N.-Z. L, t. XXXIV, p. 87, și în J. P. S., t. XV, pp. 161-162; TREGEAR, p. 330 sqq., 392, 515. Cf. BEST, în J. P. S., t. VII, p. 241.

[25] Matei, 6, 3; pentru interdicția reciprocă, cf. BURCKHARDT, Arabic Proverbs, 2, p. 282.

[26] M. McGEE a expus, dintr-un punct de vedere și în termeni diferiți de ai noștri, structura dualistă a gândirii primitive. Consideră distincția dintre dreapta și stânga ca supraadăugată sistemului primitiv, care ar conține doar opoziția înainte/înapoi. Afirmația ni se pare arbitrară. Cf. op. cit., p. 843 sqq.

III – Caracteristicile dreptei și ale stângii

Modul diferit în care conștiința colectivă apreciază și consideră dreapta și stânga apare distinct în limbaj. Există între cuvintele care desemnează, în limbile europene, cele două părți, un contrast izbitor.

În timp ce pentru «dreapta» există un termen unic, care se impune pentru un areal extrem de întins și prezintă o mare stabilitate,[27] ideea de «stânga» este exprimată prin mai multe denumiri distincte, cu o întindere mediocră, care par destinate dispariției continue în cuvintele noi;[28] unele dintre aceste cuvinte sunt eufemisme evidente,[29] altele [89] sunt de origine foarte obscură. «Se pare că, spune M. Meillet,[30] vorbind despre partea stângă, s-ar evita pronunțarea cuvântului propriu și se tinde înlocuirea lui cu cuvinte diferite, reînnoite constant». Multiplicitatea și instabilitatea termenilor desemnând stânga, caracterul lor eludant și arbitrar, s-ar explica prin sentimentele de neliniște și aversiune pe care comunitatea le are în privința părții stângi.[31] Neputând schimba lucrul respectiv, i se schimbă numele, în speranța abolirii sau atenuării răului. Dar degeaba: chiar cuvintele cu o semnificație fericită, pe care prin antifrază le aplicăm stângii, sunt repede contaminate prin obiectul pe care-l exprimă și contractă o calitate «sinistră», care, curând, le va face să devină interzise. Astfel, opoziția existentă între stânga și dreapta se manifestă până și în natura și destinația denumirilor lor.

Același contrast apare dacă vom considera semnificația cuvintelor «drept» și «stâng». Primul servește la exprimarea ideilor de forță fizică și de «dexteritate», - de «rectitudine» intelectuală și de bun simț, - de «dreptate» și de integritate morală, - de fericire și de frumusețe, -

---

[27] Acesta este radicalul deks- care se întâlnește sub diverse forme de la indo-iranianul dàksina până la celticul *dess*, trecând prin lituaniană, slavă, albaneză, germană și greacă. Cf. WALDE, Laieinisches Etymologisches Wörterbuch, s. v. dexter.

[28] Despre aceste denominări [skr. savyàh, gr. (în greacă în text) etc.], Cf. SCHRADER, Reallexikon, s. v. Rechts und Links; BRUGMANN, Lateinische Etymologien, în Rheinisches Museum, t. XLIII, 1888, p. 399 sqq.

[29] Gr. (în greacă în text) și (în greacă în text) zend vairyàslara- (= mai bun), v. h.a. winistar (de wini, ami), arabe aisar (= fericit, cf. Wellhausen, Reste Arabischen Heidentums, 2, p. 199), la care ar trebui adăugat, după BRUGMANN, latinul sinister. După GRIMM (Geschichte der deutschen Sprache, 3t p. 681 sqq., 689) și mai recent Brugmann (loc. cit.), stânga ar fi fost, pentru indo-europeni, partea favorabilă; acești filologi au fost înșelați de artificiile de limbaj destinate mascării adevăratei naturi a stângii. Este desigur vorba aici de antifraze.

[30] Într-o scrisoare pe care a binevoit să mi-o adreseze și pentru care îmi exprim aici toată recunoștința, M. MEILLET arătase deja această explicație în Quelques hypothèses sur les interdictions de vocabulaire dans les langues indo-européennes, p. 18 sq.

[31] În același fel și din același motiv, «numele bolilor și ale infirmităților precum șchiopătatul, orbirea, surzenia diferă de la o limbă la alta»; MEILLET, loc. cit.

de normă juridică; în timp ce cuvântul «stâng» evocă majoritatea ideilor contrare. Pentru a reveni la unitatea acestor sensuri multiple, se presupune în mod obișnuit că termenul «drept» a desemnat inițial cea mai bună mână a noastră, apoi «calitățile de forță și îndemânare care îi sunt în apanajul natural». Nimic nu ne autorizează să afirmăm că vechiul nume indo-european al dreptei ar fi avut inițial un sens exclusiv fizic; iar pentru numele mai recent formate, ca de exemplu cuvântul nostru droit[32] sau armenescul *adj*[33], înainte de a fi aplicate uneia dintre părțile corpului, au exprimat ideea unei forțe care merge drept spre ținta ei, pe căi normale și sigure, prin opoziție cu tot ce e sinuos, oblic și alături de țintă. La drept vorbind, în limbile noastre, produse ale unei civilizații avansate, diversele sensuri ale cuvântului se prezintă distincte și suprapuse; să ne întoarcem, prin observație comparată, la sursa din care aceste semnificații fragmentare au derivat: le vedem cum se confundă, la origine, unele cu altele în nucleul unei noțiuni care le acceptă pe toate (în chip confuz). Această noțiune am întâlnit-o deja; pentru dreapta, este ideea de putere sacră, ordonată și binefăcătoare, principiu al oricărei activități eficace, sursă a tot ceea ce este bun, prosper și legitim; iar pentru stânga, reprezentarea ambiguă a profanului și a impurului, a unei ființe slabe și incapabile, dar și răufăcătoare și temute. Forța sau slăbiciunea fizică nu este aici decât un aspect particular și derivat dintr-o calitate mult mai vagă și mai profundă.

La maori, dreapta este partea sacră, sediu al puterilor benefice și creatoare; stânga este partea profană, care nu posedă nicio virtute, chiar dacă [90] unele puteri sunt, cum vom vedea, tulburătoare și suspecte.[34] Același contrast reapare, de-a lungul evoluției religioase, sub forme mai precise și mai puțin impersonale: dreapta este partea zeilor, peste care planează fața albă a unui înger bun tutelar; partea stângă este sub controlul său.[35] Chiar astăzi, dacă mâna dreaptă este încă desemnată ca mâna bună și frumoasă, iar stânga ca mâna rea și urâtă,[36] putem discerne în aceste locuțiuni puerile ecoul slab al calificărilor și emoțiilor religioase care, timp de secole, s-au pliat pe aceste două părți ale corpului nostru.

---

[32] Din latinescul vulgar directum; cf. DIEL, Etymologisches Wörterbuch der rornanischen Sprachen, 5, p. 272, s. v. ritto.

[33] A se apropia de skr. sâdhyà, după LIDEN, Armenische Studien, în Göteborgs Högsk. Arskr., XII, p. 75 sq. - M. Meillet, care ne semnalează nota de față, consideră această etimologie ireproșabilă și foarte probabilă.

[34] BEST, în J. P. S., t. XI, p. 25 și t. XIII, p. 236.

[35] Von MEYER, Ueber den Ursprung von Rechts und Links, în Verhandlungen der Berlin. Gesellsch. f. Anthrop., t. V, 1873, p. 26; cf. GERHARD, Ueber die Gottheiten der Etrusker, p. 54 sq.; POTT, Die quinare und vigesimale Zählinethode, p. 260. -La greci și romani, dreapta este invocată frecvent în formulele de ceremonial funerar; cf. HORAT., Ep. I, 7, 94 =sq. quod te per genium dextramque deosque penates obsecro et obtestor; vezi SITTL, Die Gebärden der Griechen und Römer, p. 29, n. 5.

[36] Cf. GRIMM, op. cit., p. 685.

La maori, este un înțeles curent că dreapta este «partea vieții» (și a forței), în timp ce partea stângă este «partea morții» (și a slăbiciunii).[37] În noi, prin partea dreaptă și dinspre ea, intră influențele favorabile și revigorante; invers, prin stânga pătrund în ființa noastră moartea și suferința.[38] De aceea trebuie întărită prin amulete protectoare puterea de rezistență a acelei părți deosebit expuse și lipsite de apărare; inelul pe care-l purtăm pe al patrulea deget al mâinii stângi are în primul rând rolul de a îndepărta de noi ispitele și alte lucruri rele.[39] De aici, importanța capitală a distincției între cele două părți ale corpului și spațiului în divinație. Am resimțit în timp ce dormeam, un tremur convulsiv; este semnul că un spirit a pus stăpânire pe mine; după cum prezența acestuia s-a manifestat de la dreapta la stânga, eu mă pot aștepta la fericire și la viață sau la ghinion și la moarte.[40] În general, aceeași regulă este valabilă pentru prezicerile referitoare la apariția animalelor mesagere ale sorții; totuși, aceste mesaje sunt susceptibile de a fi interpretate în mod contradictoriu, după cum se ia ca punct de plecare omul care privește sau animalul care vine în întâmpinarea omului:[41] animalul apare în stânga și prezintă partea lui dreaptă, putând fi deci considerat favorabil. Dar [91] aceste divergențe, întreținute cu grijă de prevestitori pentru [a menține] confuzia printre oamenii de rând și a le spori propriul prestigiu, nu fac decât să pună și mai bine în lumină afinitatea existentă între dreapta și viață, între stânga și moarte.

O concordanță nu mai puțin semnificativă leagă cele două părți ale corpului de locurile din spațiu. Dreapta reprezintă înaltul, lumea superioară, cerul; stânga în schimb reflectă lumea inferioară și pământul.[42] Nu întâmplător, în imaginile cu Judecata de Apoi, mâna dreaptă a mântuitorului le arată aleșilor Împărăția cerurilor, în timp ce mâna stângă, lăsată în jos, arată celor

---

[37] BEST, în J. P. S., t. VII, pp. 123, 133.

[38] DARMESTETER, Zend-Avesta, II, p. 129, n. 64.

[39] Folosirea [inelului] merge până în antichitatea cea mai veche (egipteană, greacă și romană). Metalul (fier, mai întâi, aur, apoi) este dotat cu o însușire protectoare care ferește de vrajă; gravurile de pe inel îi adaugă puteri. Denumirile celui de-al patrulea deget stâng îi dovedesc caracterul și funcția magică: acesta este degetul «fără nume», «medicul», și, în galeză, «degetul farmecelor». Vezi în Dicționarul lui DAREMBERG și SAGLIO articolele Anulus et Amuletum; POTT, p. 284 sqq., 295; HOFMANN, Ueber den Verlobungs-und den Trauring, în Silzgsb. d. Akad. d. Wissensch. Wien, Ph.-Hist. Cl., t. LXV, p. 850. Cf. despre cuvântul scaevola (de scaevus, gauche), care semnifică vrajă protectoare, VALETON, De modis auspicandi Romanorum, în Mnernosyne, t. XVII, p. 319.

[40] BEST, în J. P. S., t. VII, p. 130 sqq.;TREGEAR, p. 211 sqq.

[41] Sau, ceea ce este același lucru, zeul care trimite mesajul. Această explicație, deja dată de antici (PLUT., Qu. Rom., 78; FESTUS, 17 S. v. sinistrée aves) a fost definitiv dovedită de VALETON, op. cit., p. 287 sqq. Aceeași fluctuație se prezintă la arabi; cf. WELLHAUSEN, p. 202, și DOUTTÉ, Magie et religion dans l'Afrique du Nord, p. 359.

[42] Dervișii rotitori țin mâna dreaptă ridicată, cu palma în sus, pentru a culege binecuvântările cerești, pe care stânga, coborâtă spre pământ, le transmite lumii inferioare; SIMPSON, The Buddhisl praying-wheel, p. 138. - Cf. mai jos, p. 99.

condamnați gura căscată a iadului gata să înghită. Încă și mai strânsă și constantă este legătura care unește dreapta de est sau sud și stânga de vest sau nord, până într-atât încât, în multe limbi, aceleași cuvinte desemnează părțile corpului și punctele cardinale.[43] Axa care desparte lumea în două jumătăți, una luminoasă și alta întunecată, traversează de asemenea organismul uman și îl împarte între împărăția lumii și cea a întunericului.[44] Dreapta și stânga depășesc limitele trupului nostru pentru a îmbrățișa universul.

După o reprezentare foarte răspândită, cel puțin în zona indo-europeană, comunitatea formează un cerc în centrul căruia se găsește altarul, arca sfântă, unde coboară zeii și de unde luminează harul [*les grâces*]. În incinta acesteia domnesc ordinea și armonia, în timp ce dincolo de ea se întinde noaptea vastă, fără margini, fără legi, încărcată cu germeni impuri și străbătută de forțe haotice. La marginea spațiului sacru, credincioșii, cu umărul drept îndreptat spre interior, săvârșesc ritualul în jurul locașului divin.[45] De o parte, totul este de sperat, de cealaltă parte, totul îi sperie. Dreapta este interiorul, finitul, bunăstarea și pacea; stânga este exteriorul, infinitul, amenințarea perpetuă a răului.

Echivalențele precedente ar premite, ele singure, să se presupună că partea dreaptă și elementul masculin, partea stângă și elementul feminin participă de o natură identică; dar nu putem să rămânem în acest punct la simple presupuneri. Maori aplică celor două părți ale corpului acele expresii de lama tane și lama whahine despre care deja am constatat că au o extindere aproape universală: omul este o combinație de două naturi, virilă și feminină: prima e atribuită părții drepte, a două părții stângi.[46] În tribul australian wulwanga, pentru a ține cadența în timpul ceremoniilor, se folosesc două bețe, dintre care unul este numit [92] bărbat și e ținut în mâna dreaptă, iar celălalt femeie, și e ținut în mâna stângă: bineînțeles, cel care lovește întotdeauna este «bărbatul», iar cel care primește loviturile este «femeia», dreapta acționează, stânga suportă.[47] Găsim aici, combinate intim, privilegiul sexului tare și al părții tari. Cu siguranță

---

[43] Vezi GILL, Myths ands songs from the South Pacific, p. 128 sqq., 297 sq. - Ebraicul jamin, sanscritul dàkshina, irlandezul dess indică totodată dreapta și sudul; vezi SCHRADER, S. V. I-Iimmelsgegenden. Pentru greci, estul este dreapta lumii, vestul stânga; cf. STOBÉE, Ecl. 1, 15, 6.

[44] De aceea soarele este ochiul drept al lui Horus, luna ochiul său stâng. La fel și în Polinezia; cf. GILL, p. 153. - În reprezentările creștine ale răstignirii, soarele lucește peste regiunea situată la dreapta crucii, unde triumfă noua Biserică, în timp ce luna luminează partea tâlharului cel rău și a sinagogii decăzute. Vezi MÂLE, L'art religieux du XIIIe siècle en France, p. 224 sqq., 229.

[45] Vezi SIMPSON, op. cit., și cf. mai jos, p. 99.

[46] BEST, în J. P. S., t. VII, p. 123 et t. XI, p. 25: TREGEAR, p. 506, cf. p. 40.

[47] EYLMANN, Die Eingeborenen der Kolonie Süd-Australiens, Berlin, 1909, p. 376. [Îi datorez cunoașterea acestui fapt amabilității lui M. Mauss.]

Dumnezeu a luat una din coastele stângi ale lui Adam pentru a o face pe Eva, căci aceeași esență caracterizează atât femeia, cât și jumătatea stângă a trupului. E vorba despre cele două părți ale unei ființe slabe și fără apărare, un pic neliniștită și de asemenea neliniștitoare, destinată, prin firea ei unui rol pasiv și receptiv, unei condiții de subordonare.[48]

Astfel, opoziția dintre stânga și dreapta are același sens și aceeași influență ca seria de contraste, diverse dar reductibile, pe care le prezintă universul. Putere sacră, sursă a vieții, adevăr, frumusețe, virtute, soare în ascensiune, sex bărbătesc, și, pot adăuga, partea dreaptă: toți acești termeni, ca și opușii lor, sunt interșanjabili, desemnează sub aspecte multiple aceeași categorie de lucruri, o natură comună, o orientare identică spre unul din cei doi poli ai lumii mistice.[49] Se poate crede că o ușoară diferență de grad în forța fizică a celor două mâini ar fi de ajuns să explice o heterogenie atât de precisă și de profundă?

IV – Funcția celor două mâini

Caracteristicile diferite ale dreptei și ale stângii determină diferența de rang și de funcții care există între cele două mâini.

Se știe că multe dintre popoarele primitive, în special indienii din America de Nord, sunt capabile să converseze fără a scoate o vorbă, prin intermediul unor mișcări de cap și de brațe. În acest limbaj [93], cele două mâini sunt active, fiecare după natura ei. Mâna dreaptă desemnează eul, mâna stângă non-eul, ceilalți.[50] Pentru a evoca ideea de sus, mâna dreaptă e ridicată deasupra mâinii stângi, care e ținută orizontală și imobilă, în timp ce ideea de jos se exprimă coborând sub dreapta «mâna inferioară».[51] Mâna dreaptă ridicată semnifică vitejie, putere, virilitate; din contră, aceeași mână, dusă spre stânga și sub mâna stângă, evocă, după caz, ideile de moarte, distrugere, îngrijorare.[52] Aceste exemple caracteristice sunt suficiente pentru a arăta că opoziția dintre

---

[48] Un igienist contemporan formulează naiv aceeași reprezentare; vezi LIERSCH, Die linke Hand, Berlin, 1893, p. 46.

[49] Tabla contrariilor care, după adepții lui Pitagora, constituie și sunt echivalent al universului, cuprinde: finitul și infinitul, parul și imparul, dreapta și stânga, bărbatul și femeia, staticul și mobilul, dreptul (în greacă în text) și curbul, lumina și întunericul, binele și răul, susul și josul; vezi ARISTOTEL, Métaph., 1, 5, și cf. ZELLER, Die Philosophie der Griechen 4, 1, p. 321 sqq. Concordanța cu tabla pe care noi am realizat-o este perfectă: pitagoreicii au definit simplu și au turnat în formă reprezentări populare extrem de vechi.

[50] WILSON, pp. 18-19.

[51] MALLERY, Sign-language among the North-American Indians, în Ann. Reports of the Bureau of Ethnology, I, p. 364.

[52] MALLERY, p. 414, 416 sq., 420 sqq. - Cf. QUINTILIEN, XI, 3, 113 sqq., in SITTL, p. 358 (pe tema gestului care exprimă abominabilul).

dreapta și stânga, poziția relativă a celor două mâini au o importanță fundamentală în constituirea «limbajului prin gesturi».

Mâinile nu servesc decât în calitate de accesorii la exprimarea ideilor; ele sunt în primul rând instrumente cu care omul acționează asupra lucrurilor și ființelor care îl înconjoară. În domeniile cele mai diverse în care se exercită activitatea umană, trebuie să vedem [și] cele două mâini la lucru.

Prin cult, omul caută înainte de toate să intre în comuniune cu energiile sacre, în scopul de a le hrăni și a le spori, și de a atrage spre el binefacerile acțiunii lor. Pentru aceste legături salutare, doar partea dreaptă este cu adevărat calificată; căci ea participă la natura lucrurilor și a ființelor asupra cărora ritualurile trebuie să acționeze. Zeii sunt în dreapta noastră: deci spre dreapta ne întoarcem pentru a ne ruga.[53] Cu piciorul drept trebuie să intrăm într-un loc sacru.[54] Mâna dreaptă oferă zeilor liturghia sacră;[55] ea primește și transmite binecuvântarea Cerului în timpul desfășurării serviciului divin.[56] Pentru ceremonia de binecuvântare sau de consacrare, hindușii și celții înconjoară de trei ori o persoană sau un obiect, de la stânga la dreapta, expunându-i partea dreaptă; ei transmit astfel spre ființa închisă în cercul sacru virtutea sfântă și binefăcătoare care emană dinspre partea dreaptă. În asemenea circumstanță, mișcarea și atitudinea contrare ar fi funeste și un sacrilegiu.[57]

Dar cultul nu constă numai în adorarea plină de încredere a zeilor prieteni. În zadar vrea omul să uite de puterile sinistre care roiesc la stânga sa; nu poate, deoarece ele știu să devină obiect al atenției sale prin loviturile lor ucigașe, prin amenințările lor care trebuie eludate, prin exigențele lor care trebuie împlinite. O întreagă parte a cultului, și nu cea mai puțin importantă, tinde [94] să conțină și să împace ființele supranaturale răutăcioase sau mânioase, să alunge și să distrugă influențele negative. În acest domeniu, predomină partea stângă; tot ce e demonic o influențează direct.[58] În ceremonia maori descrisă de noi, mâna stângă ridică, apoi coboară,

[53] Vezi SCHRADER, s. v. Gruss. Cf. El BOKHARI, Les traditions islamiques, tr. HOUDAS și MARCAIS, I, p. 153.
[54] El BOKHARI, I, p. 157. Invers, se intră cu piciorul stâng în locurile bântuite de duhuri (LANE, Modern Egyptians, p. 308).
[55] Când intervine mâna stângă, ea nu face decât să urmeze și să dubleze mâna dreaptă; vezi WHITE, Ancient history of the Maoris, 1, p. 197. - Mai mult încă, ea este văzută deseori cu un ochi rău; cf. SITTL, p. 51, n. 2 et p. 88 sq. și SIMPSON, p. 291.
[56] Vezi Geneza, 48, 13 sqq.
[57] Despre pradakshina și deasil, vezi SIMPSON, p. 75 sqq., 90 sqq., 183 sqq. și mai ales monografia lui CALAND, Een Indogermaansch Lustratië-Gebruik, în Versl. en Mededeel. d. Kon. Akad. v. Wetensch., Afd. Letterk., IV, 2. Urme ale acestui ritual se găsesc în toată zona indo-europeană.
[58] Vezi PLATON, Lois, (în greacă în text); cf. SITTL, p.188 sq.

bagheta morții.[59] Spiritele morților sau demonii lacomi trebuie calmate cu ofrande: pentru acest contact sinistru e desemnată în totalitate mâna stângă.[60] Păcătoșii sunt expulzați din Biserică prin ușa din stânga.[61] În ritualurile funerare și în exorcizări, turul ceremonial se desfășoară în «contra-sens» și expunând partea stângă:[62] nu este justă uneori întoarcerea împotriva spiritelor rele [chiar] a puterilor distructive ținând de partea stângă, aceasta servindu-le în general ca instrument?

În anticamera liturghiei obișnuite abundă practicile magice. Mâna stângă are rolul ei: ea excelează în neutralizarea și anularea sorților răi,[63] dar mai ales în propagarea morții.[64] «Când bei cu un nativ (pe coasta Guineei), trebuie să-i supraveghezi continuu mâna stângă, căci simpla atingere a băuturii de către degetul lui mic ar fi de ajuns pentru a o face mortală.» Fiecare băștinaș, se spune, ascunde sub unghia degetului mic o substanță toxică având aproximativ «acțiunea fulgerătoare a acidului cianhidric».[65] Această otravă, evident imaginară, simbolizează minunat puterile ucigătoare care-și au locul în partea stângă.

Vedem că nu este vorba aici de forță sau de slăbiciune, de îndemânare sau stângăcie, ci de funcții diverse și incompatibile asociate unor naturi contrare. Dacă, în lumea zeilor și a muritorilor, mâna stângă este blestemată și umilită, ea își are domeniul ei unde stăpânește și de unde dreapta este exclusă; dar un domeniu întunecat și malfamat. Puterea ei are mereu ceva ocult și ilegitim; ea inspiră teroarea și repulsia. Mișcările ei sunt suspecte și se vrea ca ea să rămână liniștită și ascunsă, dacă se poate, sub cutele veșmântului, în așa fel încât influența sa corupătoare să nu se răspândească în exterior. Precum oamenii în doliu, viețuind în atmosfera morții, trebuie să se acopere cu un văl, să-și neglijeze trupul, să lase să le crească părul și unghiile, la fel, ar fi deplasat [ca cineva] să se îngrijească prea mult de mâna cea rea: nu îți tai unghiile, o speli mai puțin decât pe cea bună.[66] Astfel, credința în disparitatea profundă a celor două mâini merge până

---

[59] GUDGEON, în J. P. S., t. XIV, p. 125.

[60] KRUIJT, Het animisme in den Indischen Archipel, pp. 259 et 380, n. 1.

[61] MARTENE, De antiquis Ecclesioe- ritibus, II, p. 82; cf. Middoth, în SIMPTON, p. 142 sqq.

[62] Vezi SIMPSON și CALAND, loc. cit., și JAMIESON, Etymological Dictionary of the Scottish language, 2, s. v. widdersinnis. Vrăjitoarele prezintă stânga către diavol pentru a-i aduce închinare.

[63] BEST, în J. P. S., t. XIII, p. 76 sq., 236, t. XIV, p. 3; ID., în Tr. N.-Z. I., t. XXXIV, p. 98; GOLDIE, în Tr. N.-Z. I, t. XXXVII, p. 75 sq.

[64] Vezi Kauàika sùtra 47, 4, în CALAND, Altindisches Zauberritual, în Verh. d. Kon. Ak. v. Wetens., afd. Leilerk., N. R., III, 2; cf. ibid., p. 184. - Sângele extras din partea stângă a corpului aduce moartea; cf. BEST, în Tr. N.-Z. I., t. XXX, p. 41. Din contră, sângele din partea dreaptă aduce viața, regenerează (rănile lui Hristos răstignit sunt întotdeauna în partea sa dreaptă).

[65] LARTIGUE, Rapport sur les comptoirs de Grand-Bassam et d'Assinie, în Revue coloniale, t. VII, 1851, p. 365.

[66] LARTIGUE, loc. cit.; BURCKHARDT, p. 186; von MEYER, p. 26, 28.

într-acolo că produce o asimetrie corporală, aparentă și vizibilă. Chiar dacă [95] aspectul nu o trădează, mâna maleficului este întotdeauna mâna blestemată. O mână stângă prea bine dotată și prea agilă este semnul unei naturi opuse ordinii, al unei dispoziții perverse și demonice: orice stângaci este un posibil vrăjitor, de care pe bună dreptate de temi.[67] Din contră, preponderența exclusivă a dreptei, refuzul de a cere ceva stângii, sunt semnul unui spirit din cale afară de înclinat spre divin, închis la tot ce e profan și impur, asemeni acelor sfinți creștini care încă din legăn împingeau pietatea până la a respinge sânul stâng al mamei.[68] Iată de ce selecția socială îi favorizează pe dreptaci și de ce educația se fixează pe paralizarea mâinii stângi, în timp ce o dezvoltă pe cea dreaptă.

Viața în societate implică o multitudine de practici care fără a face parte integrantă din religie se leagă strâns de ea. Dacă prin unirea mâinilor drepte se face cununia, dacă mâna dreaptă depune jurământ, încheie contracte, ia în posesie, poartă de grijă, aceasta înseamnă că în partea dreaptă a omului rezidă puterile sale, autoritatea care dă greutate și valoare gesturilor lui, forța prin care-și exercită controlul asupra lucrurilor.[69] Cum ar putea mâna stângă să îndeplinească acte valide și sigure, de vreme ce este lipsită de prestigiu, de putere spirituală, de vreme ce nu are forță decât pentru distrugere și rău? Cununia realizată cu mâna stângă este o unire clandestină și imperfectă, din care nu vor rezulta decât bastarzi. Mâna stângă este mâna sperjurului, a trădării și a fraudei.[70] Asemeni formalismului juridic, regulile etichetei provin direct din cult: gesturile prin care îi adorăm pe zei servesc la exprimarea sentimentelor de respect și de afectuoasă stimă pe care noi le avem unii pentru alții.[71] Oferim în salut și în prietenie ceea ce avem mai bun, dreapta noastră.[72] Regele poartă pe partea sa dreaptă emblemele suveranității sale; el plasează la dreapta persoanele pe care le consideră cele mai demne, fără a pângări prețioasele efluvii ale părții sale drepte. Aceasta pentru că dreapta și stânga au realmente o valoare și o demnitate diferită, care are importanță în locul pe care-l atribuim oaspeților noștri, după gradul pe care-l ocupă în ierarhia

---

[67] De aceea sunt considerate stângace ființele, reale sau imaginare, pe care le credem dotate cu puteri magice redutabile: acesta este cazul ursului la kamtchadali și la eschimoși; vezi ERMAN, în Verhandl. d. Berlin. Gesells. f. Anthr., 1873, p. 36, și J.RAE, în Wilson, p. 60.

[68] USENER, Götternamen, pp. 190-191. - Pitagoreicii, când își încrucișau gambele, aveau grijă să nu o așeze pe cea stângă peste cea dreaptă; PLUTARQUE, De vit. pud., 8.- Cf. El BOKHÂRI, I, p. 75 sq.

[69] Despre manus-ul roman, cf. DAREMBERG și SAGLIO, S. V. manus, și SITTL, p. 129 sqq., 135 sqq. Romanii dedicau dreapta Bunei Credințe; în arabă, jurământul include și numele de dreapta, căreia îi corespunde jamin (WELLHAUSEN, p. 186).

[70] În persană, «a da stânga» înseamnă a trăda (PICTET, III, p. 227). Cf. PLAUTE Persa, II, 2, 44: furtifica laeva.

[71] Vezi SCHRADER, s. v. Gruss și CALAND, Een... Lustraliëgebruik, pp. 314-315.

[72] Cf. SITTL, p. 27 sqq., 31, 310 sqq. (în greacă în text), dextrae.

socială.[73] Toate aceste uzanțe, care astăzi par pure convenții, se explică și capătă un sens dacă le raportăm la credințele care le-au dat naștere.

Să coborâm în continuare în profan. La multe popoare primitive, oamenii, atâta timp cât sunt în stare impură, în perioada doliului, de exemplu, nu se pot servi de mâini, mai ales când mănâncă: trebuie să fie [96] hrăniți în gură sau trebuie ca ei să își ia alimentele cu gura precum câinii, căci dacă le-ar atinge cu mâinile lor pângărite, și-ar înghiți propria moarte.[74] În acest caz, un fel de infirmitate mistică atinge în același timp ambele mâini și le paralizează pentru un timp. O interdicție de același ordin apasă asupra mâinii stângi; dar, în conformitate cu esența acestei mâini, paralizia este permanentă. De aceea, la modul general, mâna dreaptă și numai ea intervine în timpul mesei. În triburile din zona Nigerului inferior, este chiar interzis femeilor să folosească mâna stângă când gătesc, sub pedeapsa evidentă de a fi acuzate de tentativă de otrăvire sau de vrăjire.[75] Din contră, asemeni acelor paria asupra cărora se descarcă toate impuritățile, mâna stângă singură trebuie să facă treburile murdare.[76] Iată-ne departe de sanctuar; dar atât de mare este puterea reprezentărilor religioase că se face simțită până în sufragerie, în bucătărie și chiar și în acele locuri pe care le bântuie demonii și pe care nimeni nu îndrăznește să le numească.

Totuși, se pare că un anumit tip de activitate, cel puțin, scapă de influențele mistice, mă refer la arte și meșteșuguri: rolurile diferite ale dreptei și ale stângii țin în întregime aici de cauze fizice și utilitare. Dar o asemenea concepție nu cunoaște caracterul tehnicilor vechi, impregnate puternic de religiozitate și dominate de mistic. Ce activitate mai sacră de exemplu, pentru primitivi, decât războiul sau vânătoarea! Acestea implică posedarea unor puteri speciale și o stare de sfințenie, greu de dobândit, și încă și mai greu de păstrat. Arma însăși este un obiect sfânt având o putere care, ea singură, face eficace loviturile destinate inamicului. Vai de războinicul care își profanează lancea sau spada și își pierde puterea! E posibil să i se încredințeze mâinii stângi o sarcină atât de prețioasă? Ar fi un sacrilegiu monstruos; este ca și când o femeie ar fi lăsată să pătrundă în tabăra războinicilor, totuna cu a-i destina înfrângerii și morții. Partea dreaptă a bărbatului este cea consacrată zeului războiului: mâna [puterea supranaturală impersonală]

---

[73] Despre importanța dreptei și a stângii în iconografia creștină, vezi DIDRON, Histoire de Dieu, p. 186, și MALE, p.19 Sq.

[74] Cf. (pentru maori) BEST, în Tr. N.-Z. J., t. XXXVIII, p. 199, p. 221.

[75] LEONARD, The lower Niger and its Tribes, p. 310. O femeie nici nu trebuie să atingă fața soțului său cu mâna stângă.

[76] Despre folosirea exclusivă a mâinii stângi pentru purificarea orificiilor corpului «situate sub buric», vezi LARTIGUE, loc. cit.; ROTH, Notes on the Jekris, în Journ. of the Anthrop. Inst., t. XXVIII, p. 122; SPIETH, Die Ewhe-Stämme, I, p. 235; JACOBS, p. 21 (despre malaezieni); Lois de Manou, V, 132, 136; El BOKHÂRI, I, p. 69, p. 71; LANE, p. 187.

umărului drept este cea care conduce lancea spre ținta fixată: deci mâna dreaptă doar este cea care va purta și va mânui arma.[77] Totuși, mâna stângă nu va șoma; ea va îndeplini nevoile vieții profane, pe care nicio consacrare intensă nu le-a putut întrerupe și pe care mâna dreaptă, strict destinată activității războinice, trebuie să le ignore.[78] În timpul luptei, fără să se amestece în acțiune, va putea para loviturile adversarului; în felul acesta, apărarea se potrivește naturii sale: va fi mâna care poartă scutul.

S-a căutat adesea în rolul diferit al celor două mâini în luptă, rol care ar rezulta din structura organismului sau dintr-un fel de instinct, originea [97] reprezentărilor despre dreapta și stânga.[79] Această ipoteză, respinsă cu argumente peremptorii,[80] consideră drept cauză ceea ce este un efect. Nu e mai puțin adevărat că funcțiunile războinice ale celor două mâini au putut uneori contribui, printr-un efect invers, la determinarea caracteristicilor și raporturilor lor. Să ne închipuim un popor de agricultori care preferă jafului și cuceririi activitățile pașnice și care nu recurge la arme pentru a se apăra: «mâna cu scutul» va crește în stima colectivă, în timp ce «mâna cu lancea» își va pierde oarecum din prestigiu. Acesta este, în special, cazul tribului zuni, care personifică părțile stângă și dreaptă ale corpului prin speciile a doi zei frați: primul, fratele cel mare, este rațional, înțelept și un bun sfătuitor; al doilea este impetuos, impulsiv, făcut pentru acțiune.[81] Oricât de interesantă ar fi această dezvoltare secundară, care modifică sensibil fizionomia celor două părți, ea nu trebuie să ne facă să uităm semnificația inițial religioasă a contrastului dintre dreapta și stânga.

Ceea ce este valabil pentru arta militară este și pentru celelalte tehnici; dar un document prețios ne dă posibilitatea să observăm direct, la maori, cu ce are legătură preponderența dreptei în meșteșugul uman. E vorba de inițierea unei fete tinere în meșteșugul țesutului: gravă îndeletnicire, învăluită în mister și plină de pericole. Ucenica stă jos, în prezența meșterului, artizan și preot, în fața a doi stâlpi sculptați, înfipți în pământ, formând un război de țesut

---

[77] BEST, în J. P. S., t. XI, p. 25, și TREGEAR, p. 332 sq.

[78] TREGEAR, loc. cit.

[79] De exemplu, Carlyle, citat de WILSON, p. 15; de asemenea F. H. CUSHING, Manual concepts, în American Anthropologist, t. V, 1892, p. 290.

[80] Expozeul pe această temă se va găsi în JACKSON, pp. 51 și 54. Dar argumentul cel mai grav i-a scăpat. E foarte probabil, cum au demonstrat DENIKER, Races et peuples de la terre, p. 316 sqq., și SCHURTZ, Urgeschichle der Kaltur, p. 352 sq., ca scutul să provină din bățul cu care se parează, a cărui mânuire presupune o mare dexteritate. Mai mult, există popoare care nu cunosc folosirea scutului; așa este chiar maori (Perey SMITH, în J. P. S., t. I, p. 43, și TREGEAR, p. 316). Or, diferența dintre stânga și dreapta este la maori deosebit de pronunțată.

[81] Vezi CUSHING, op. cit., pp. 290-291, și Zuñi fetiches, în Ann. Rep. of the Bur. of Ethn., Il, p. 13 sq. - Cf. un pasaj curios despre Hermes Trimegistul în STOBÉE, gel., I, p. 59, și BRINTON, Lefthandedness in North American aboriginal Art, în American Anthropologist, 1896, pp. 176-177.

rudimentar. În stâlpul din dreapta rezidă virtuțile sacre care constituie arta țesătorului și care-i dau un ajutor eficace în munca sa; stâlpul din stânga este profan și lipsit de orice putere. În timp ce preotul își recită incantațiile, ucenica mușcă stâlpul drept pentru a-i absorbi esența și pentru ca vocația ei să se consacre. Bineînțeles, mâna dreaptă este singura care intră în contact cu stâlpul sacru, a cărui profanare i-ar fi funestă inițiatei, și aceeași mână conduce transversal de la stânga la dreapta firul, care și el este sacru. În ce privește mâna profană, ea nu poate coopera decât umil și de departe la opera măreață care se înfăptuiește.[82] Fără îndoială, această diviziune a muncii se relaxează, când e vorba de meșteșuguri/meserii mai grosiere și profane. Cu toate acestea, ca regulă generală, în cazul tehnicilor de punere în mișcare, printr-o manipulare delicată, a forțelor mistice și periculoase rămâne că: mâna sacră și eficientă este singura care poate să-și asume o [98] inițiativă riscantă; mâna nefastă, dacă ar interveni activ, n-ar face decât să sece izvorul succesului și să vicieze opera întreprinsă.[83]

Astfel, de la un capăt la altul al lumii oamenilor, în locurile sacre unde credinciosul își întâlnește zeul, precum și în locurile blestemate unde se încheie pacte diabolice, pe tron ca și la bara martorului, pe câmpul de bătălie dar și în atelierul liniștit al țesătorului, pretudindeni o lege imuabilă reglează atribuțiile celor două mâini. Tot așa cum profanul nu se poate amesteca în sacru, stânga nu trebuie să împieteze dreapta. Activitatea preponderentă a mâinii rele nu ar putea fi decât ilegitimă sau excepțională, că e vorba de om sau de orice altceva, dacă profanul ar putea vreodată să prevaleze asupra sacrului iar moartea asupra vieții. Supremația mâinii drepte este în același timp un efect și o condiție necesară ordinii care guvernează și conservă creația.

Concluzie

Analiza caracteristicilor și funcțiilor atribuite dreptei și stângii a confirmat teza pe care deducția ne-a făcut să o întrevedem. Diferențierea obligatorie a părților corpului este un caz particular și o consecință a dualismului inerent gândirii primitive. Dar necesitățile religioase, care fac inevitabilă preponderența uneia dintre cele două mâini, nu determină mâna privilegiată care va fi folosită. De unde vine faptul că puterea sacră va fi invariabil la dreapta, iar cea profană la stânga?

[82] După cum nu poate fi atins de mâna stângă, când este în picioare, stâlpul sacru nu trebuie să fi surprins nici de noapte, nici de către un străin (profan). - Vezi BEST, în Tr. N.- Z.I., t. XXXI, p. 627 sqq., 656 sqq., și TREGFAR (care-l urmează), p. 225 sqq.

[83] De exemplu, Carlyle, citat de WILSON, p. 15; la fel F. H. CUSHING, Manual concepts, în American Anthropologist, t. V, 1892, p. 290.

După unii autori, diferențierea dintre stânga și dreapta s-ar explica în întregime prin legile orientării religioase și ale cultului solar. Poziția pe care omul o are în spațiu nu este nici indiferentă, nici arbitrară. Credinciosul, în timpul rugăciunilor și ritualurilor sale, privește firesc spre răsărit, sursă a întregii vieți. În diversele religii, majoritatea edificiilor sacre sunt orientate spre est. Această direcție fixă fiind dată, părțile corpului se dispun de la sine către punctele cardinale: vestul în spate, sudul la dreapta și nordul la stânga. Astfel, caracteristicile regiunilor cerești se răsfrâng asupra corpului omenesc. Soarele rotund [99] de la amiază luminează partea noastră dreaptă, în timp ce umbra sinistră a nordului se proiectează pe partea noastră stângă. Spectacolul naturii, contrastul dintre zi și noapte, lumină și întuneric, frig și căldură îl vor fi învățat pe om să recunoască dreapta și stânga sa și să le pună în opoziție.[84]

În această explicație, observăm influența concepțiilor naturiste, astăzi depășite. Lumea exterioară, cu luminile și umbrele ei, îmbogățește și precizează noțiunile religioase, ieșite din străfundul conștiinței colective; dar nu ea le creează. Totuși, ar fi mai ușor să se formuleze aceeași ipoteză într-un limbaj mai exact și să-i restrângă caracterul până la punctul care ne interesează; dar aceasta s-ar izbi din nou de fapte contrare unui caracter decisiv.[85] În realitate, nimic nu ne permite să afirmăm că determinările având ca obiect spațiul sunt anterioare celor având ca obiect corpul omenesc. Ambele au aceeași origine, anume opoziția dintre sacru și profan; în consecință, ele concordă cel mai adesea și se întăresc reciproc; dar acestea nu sunt mai puțin independente. Este necesar deci să căutăm în structura organismului linia de departajare care plasează la dreapta cursul binefăcător al harismelor supranaturale.

Să nu se vadă o contradicție sau o concesie în acest recurs final la anatomie. Una e să explici natura și originile unei forțe și alta e să determini punctul în care aceasta se aplică. Ușoarele avantaje psihologice pe care le posedă mâna dreaptă nu sunt decât pretextul unei diferențieri calitative a cărei cauză rezidă, dincolo de individ, în constituirea conștiinței colective. O asimetrie corporală aproape nesemnificativă este suficientă pentru a dirija într-un sens sau în altul reprezentări opuse, deja gata formate. Apoi, grație plasticității organismului [uman], constrângerea socială[86] adaugă și încorporează celor două membre opuse acele calități de forță și

[84] Vezi VON MEYER, p. 27 sqq., și JACOBS, p. 33 sqq.

[85] 1 Sistemul de orientare, pe care îl postulează teoria, [chiar] dacă se bucură de o mare popularitate și este probabil primitiv, este departe de a fi universal; cf. NISSEN, Orientation (Berlin, 1907); 2 Regiunile cerești nu sunt uniform calificate: de exemplu, nordul este pentru hinduși și romani regio fausta pe care o locuiesc zeii, în timp ce sudul aparține morților; 3 Dacă reprezentările solare ar juca rolul care li se atribuie, dreapta și stânga ar trebui intervertite la popoarele situate în emisfera australă; or, dreapta și stânga australienilor și maorilor coincide cu dreapta noastră.

[86] Această constrângere se exercită nu numai în educația prorpiu-zisă, dar și în jocuri, dansuri, manifestări care au la primitivi un caracter intens colectiv și ritmic; cf. BÜHER, Arbeit und Rythmus.

slăbiciune, de dexteritate și stângăcie care, la adult, par să decurgă spontan din natura [membrelor].[87]

Uneori s-a văzut în dezvoltarea exclusivă a mâinii drepte o însușire caracteristică omului și un semn al preeminenței sale morale. Într-un sens, este adevărat. Vreme de multe secole, paralizarea sistematică a mâinii stângi a exprimat, asemeni altor mutilări, voința care-l anima pe om de a face să predomine sacrul asupra profanului, de a sacrifica dorințele [100] și interesul individului exigențelor resimțite de conștiința colectivă și de a spiritualiza corpul însuși înscriind în el opozițiile de valori și contrastele violente ale lumii morale. Aceasta întrucât omul este o ființă duală – homo duplex – care posedă o mână dreaptă și una stângă profund diferențiate.

Nu este cazul să căutăm cauza și semnificația acestei polarități care domină viața religioasă și se impune organismului însuși. Aici este una dintre chestiunile cele mai grave pe care le are de rezolvat știința religiilor și sociologia în general; [de aceea] nu ar trebui s-o abordăm decât frontal. Poate că i-am adus acestei cercetări câteva elemente noi; în orice caz, nu e lipsit de interes să vedem o problemă particulară redusă la alta cu mult mai generală.

După cum au observat filozofii,[88] distincția dintre dreapta și stânga este una dintre piesele esențiale ale armăturii noastre intelectuale. Se pare, prin urmare, că este imposibil să se explice sensul și geneza acestei distincții fără a fi de partea, cel puțin implict, uneia sau alteia dintre doctrinele tradiționale referitoare la originea cunoașterii.

Câte dispute, pe vremuri, între partizanii ideii de înnăscut și partizanii experienței! Și ce frumoasă desfășurare de argumente dialectice! Aplicarea la problemele umane a unei metode experimentale și sociologice pune capăt acestui conflict de aserțiuni dogmatice și contradictorii. Nativiștii au câștig de cauză: reprezentările, intelectuale și morale, ale dreptei și ale stângii, sunt adevărate categorii, anterioare oricărei experiențe individuale, de vreme ce sunt legate de însăși structura gândirii sociale. Dar empiriștii aveau și ei dreptate: căci nu este vorba nici de instincte imuabile, nici de date metafizice și absolute. Aceste categorii nu sunt transcendente decât prin raportare la individ; reașezate în mediul lor originar, care este conștiința colectivă, apar ca fapte naturale, supuse devenirii și depinzând de condiții complexe.

Dacă, așa cum pare, atribuțiile diferite ale celor două mâini, dexteritatea uneia și stângăcia celeilalte, sunt în mare parte opera voinței oamenilor, visul unei omeniri înzestrate cu două

[87] Este posibilă și varianta contară și selecția și constrângerea socială să fi modificat cu timpul tipul uman, dacă s-ar dovedi că proporția stângacilor este mai mare la primitivi decât la oamenii civilizați. Dar asupra acestui punct dovezile sunt vagi și cu acoperire redusă; Cf. COLENSO, în Tr. N.-Z. I., I, p. 343; WILSON, p. 66 sq., și, despre oamenii din epoca de piatră, WILSON, p. 31 sqq., și BRINTON, p. 175 sqq.
[88] În special, HAMELIN, Essai sur les éléments principaux de la représentation, p. 76.

«mâini drepte» nu are nimic himeric. Dar, din faptul că ambidexteritatea este posibilă, nu reiese că ar fi dezirabilă; cauzele sociale care au dus la această diferențiere a celor două mâini ar putea fi dintotdeauna și pentru totdeauna. Totuși, evoluția care are loc sub ochii noștri nu justifică nicidecum o asemenea concepție. Tendința spre nivelarea valorică a celor două mâini nu este, în civilizația noastră, un fapt izolat sau anormal. Vechile reprezentări religioase, care puneau între lucruri și ființe distanțe de netrecut și care, în special, au fondat preponderența exclusivă a mâinii drepte, sunt astăzi în plin regres. Presupunând că există pentru om avantaje serioase, fizice și tehnice, permițând mâinii stângi să-și atingă cel puțin dezvoltarea deplină, estetica și morala nu ar avea de suferit de pe urma acestei revoluții. Distincția dintre bine și rău, care a fost multă vreme solidară cu antiteza dintre dreapta și stânga, nu va dispărea din conștiințele noastre în ziua în care mâna secundară va aduce o contribuție mai eficace activității [101] umane și ar putea suplini, uneori, mâna dreaptă. Dacă timp de secole constrângerea unui ideal mistic a putut face din om o ființă unilaterală și mutilată fiziologic, o colectivitate eliberată și cu viziune se va strădui să pună mai bine în valoare energiile care dorm în partea noastră stângă și în emisfera noastră dreaptă și să asigure, printr-o cultivare adecvată, o dezvoltare mai armonioasă a organismului nostru.

Anuarul societăţii prahovene de antropologie generală, nr. 5 (2019)

Sebastian Ștefănucă
seb_filozof@yahoo.com

Antropologie pontico-balcanică, în trei recenzii de carte

Eleni Sideri și Lydia Efthymia Roupakia (coordonatoare), *Religie și migrație în regiunea Mării Negre*[*], Cham/Switzerland: Palgrave Macmillan, 2017, 2016+viii pagini

Titlul ales de coordonatoarele elene poate părea prea general și reunind teme despre care s-a tot scris. Cititorul este tentat să creadă că se află în fața (încă) unui volum de studii istorice, în care islamul și creștinismul sunt aduse față în față, și puse în legătură cu masivele mișcări de populație din regiunea Mării Negre din ultimele două secole. Dar, dacă se întâmplă (și) acest lucru, se întâmplă nu de pe pozițiile demersului istoric, ci din perspectiva antropologiei sociale (și culturale), știință prea puțin cunoscută în toată regiunea avută în vedere. Ce ar presupune această perspectivă este lămurit în textul introductiv. Volumul reunește studii identitare în ultimă instanță, identitatea reprezentând de fapt meta-tema oricărui discurs antropologic/etnologic. Insolitul situației este sporit de înșiși contributorii la volum: ne-am aștepta să provină din țări cu tradiție antropologică avansată. Totuși, atât numele lor, cât și lista de la începutul volumului, dezvăluie faptul că aceștia provin din chiar „regiunea Mării Negre”. Aproape ca un studiu de „antropologie acasă”, dacă zona n-ar fi cunoscută ca fiind extrem de eterogenă, un adevărat laborator antropologic. Laborator prea puțin explorat însă. Cu aceste observații, cititorul se mută de la o călătorie pe căi bătătorite, așa cum titlul părea să-l invite la prima vedere, la una pe poteci care abia acum se defrișează.

Impulsul către întocmirea volumului este expus de coordonatoare în debutul „Introducerii” (pp. 1-30): „Această colecție de eseuri a luat naștere din convingerea noastră că religia și migrația sunt forțe structurale întrețesute care reconfigurează în mod curent percepția

[*] Titlu original: *Religions and Migrations in the Black Sea Region*. Lucrul la prezenta recenzie a fost însoțit de pregătirea în paralel a unei alte recenzii în limba engleză, de doar șapte sute cincizeci de cuvinte (de fapt, lungimea standard a unei recenzii), la solicitarea revistei *Journal of the Royal Anthropological Institute,* Londra.

oamenilor în ceea ce privește identitățile, granițele, practicile și contactele [*encounters*] în regiunea Mării Negre” (p. 1). Fondul intelectual este dat, pe de o parte, de interesul crescând din ultimele decenii pentru rolurile religiei în cultura contemporană. Unul dintre acestea, acela de a fi *marker* pentru „«diferențele» migranților, subiecților diasporici și transnaționalilor în societățile multiculturale contemporane” (*ibidem*); pe de alta, de apariția migrației ca temă majoră în studiile sociale și culturale, și o dată cu aceasta a consacrării unor concepte precum „mobilitate”, „studii de diaspora”, „transnaționalism” etc., de natură să pună în paranteze „izomorfismul relației dintre teritoriul național și cultură” (p. 2). Receptiv acestor tendințe, întregul volum se desfășoară în acest cadru conceptual. Prin asta, se intenționează a fi un început în studiul variatelor relații apărute ca urmare a noilor mobilități și re-spațializării identităților religioase în zona Mării Negre. Relații care pun în evidență – printre altele – importanța rețelelor sociale cu conexiuni multinodale între indivizi, organizații religioase locale și internaționale. Pe acest fond, „apartenența” se adaugă cadrului conceptual precizat, de vreme ce „apartenența este mai importantă decât credința în măsura în care este vizat rolul religiei în contextele migratorii” (p. 3).

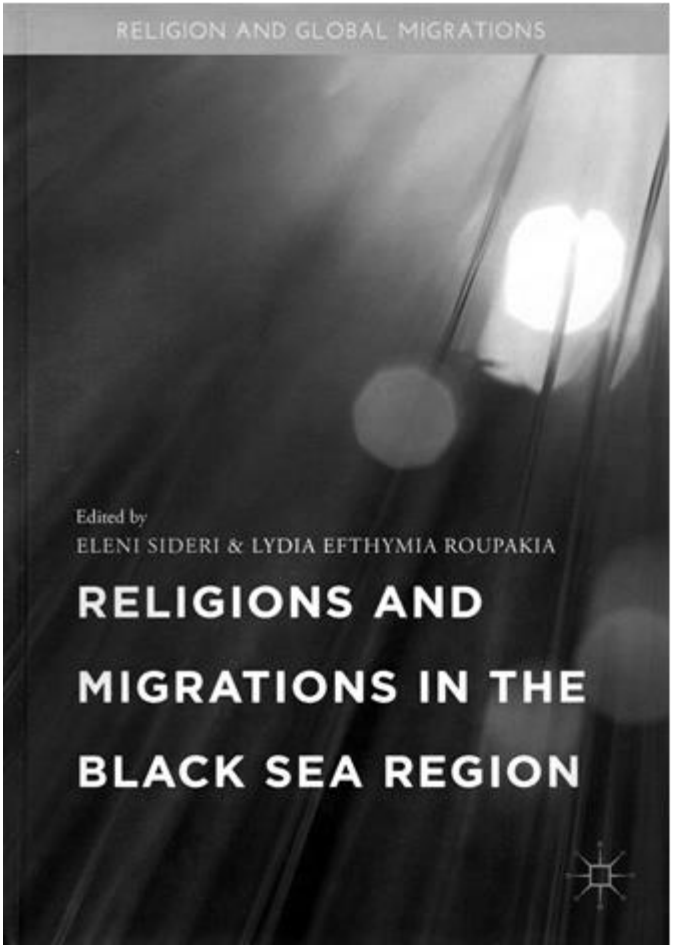

După aceste considerații de început, pentru o bună circumscriere, temele volumului, religia și migrația, sunt reunite în generalitatea lor, dar și cu aplicabilitate la regiunea Mării Negre, în două paragrafe ale „Introducerii”. În primul dintre ele, „Religie și migrație”, accentul cade pe „religie”, trecându-se în revistă mai multe teorii din domeniile antropologiei și sociologiei, toate cu predicția diminuării importanței acesteia până la dispariție de pe scena publică, în logica secularismului demarat pare-se odată cu Pacea de la Westphalia (1648). Contrar predicțiilor

însă, „[R]eligia a revenit în anii 1990 ca puternic configurator identitar în situațiile de conflict etnic, din India și Sri Lanka până în Irlanda și Balcani” (p. 8). În regiunea Mării Negre, religia a fost istoric sursă de conflict nu prin sine însăși, ci prin asocierea ei cu etnia; actualmente, este de analizat și promovat rolul acesteia nu ca sursă de conflict, ci ca factor de pace și securitate în regiune (p. 9). Colapsul Uniunii Sovietice nu a dus la conflicte între diferitele religii aferente Mării Negre. Acest colaps a însemnat și că statele regiunii s-au pomenit în orbita unei globalizări de tip occidental, marcată de intense mișcări migratorii, din motive economice în principal, cu efecte ca de-teritorializarea religiei și contactul cosmopolit cu „alții” de aceeași tradiție religioasă (p. 13).

Cel de-ai doilea paragraf al analizei tematice este intitulat „Migrație și religie”. Sunt puse față în față *in extenso* modul tradițional și cel recent de tratare a relației dintre migrație și religie. Astfel, „[Tradițional], religia în contextul migrației era conectată de elemente precum suprimarea drepturilor și libertăților religioase, persecuții, discriminare și opresiune”, cu efecte în migrarea și dispersarea forțată a indivizilor și comunităților (p. 13). De asemenea, religia era considerată un pol de concentrare a factorilor necesari integrării în țările gazdă. Interesul începând cu anii 1990 pentru diferite forme de mobilitate (migrația în căutare de muncă, diaspora, transnaționalismul) a făcut necesară și examinarea modului în care acestea se corelează cu religia. Astfel, „[Î]n acest cadru, religia a acționat adesea ca un proces de formare a comunităților imigrante, de întreținere a legăturilor cu locurile de origine, dar și ca parte a unei agende pe care comunitățile imigrante au dezvoltat-o adesea pentru a obține mai multe drepturi și recunoaștere în societatea gazdă” (p. 14). Situația actuală din regiunea Mării Negre reclamă tratarea relației dintre migrație și religie conform celui de-al doilea mod, cu studii în volum în care „sunt analizate exemple de mobilități și pluralități religioase instanțiind legături între diferite grupuri viețuind sau originare din zona Mării Negre și lume”, insistându-se asupra diversității lor (p. 24).

„Introducerea” este urmată de contribuțiile autorilor „regionali”, în total șase texte structurate câte două în trei părți. Fiecare parte este precedată de o scurtă introducere realizată de coordonatoare. Prima parte, intitulată „Religie și diaspora”, „explorează rolul pe care religia l-a avut și continuă să-l aibă în construcția identității diasporice prin două studii de caz” (p. 31). Primul dintre acestea (pp. 35-56) – intitulat „Diaspora istorică, religie și identitate: o analiză a cazului grecilor din Tsalka”[1] – este cel realizat de Eleni Sideri la grecii din Tsalka, Georgia. Contextul este dat de o reuniune de familie cu „stil de viață transnațional” (p. 37), pentru o vizită la mormântul unuia dintre membrii familiei decedați, respectiv tatăl. Sintagma semnifică faptul că mama (Olga) locuiește în Tsalka, iar fiul și fiica în Tesalonic, migrați fiind în Grecia pe fondul

[1] Titlu în engleză: “Historical Diasporas, Religion and Identity: Exploring the Case of the Greeks of Tsalka”.

deschiderilor și inițierii legăturilor transnaționale de după disoluția regimului sovietic. Metodologic, analiza se desfășoară pe căi specific antropologice, implicând terenul de lungă durată. Ideea centrală a textului este că, pentru grecii din Tsalka, creștinismul ortodox reprezintă o trăsătură – negociată și renegociată – a identității diasporice în toate contextele posibile, indiferent dacă impusă sau asumată. Astfel, religia reprezintă factor de organizare socială în vremea în care migranții către Georgia sunt încă locuitori ai Pontului în Imperiul Otoman; odată ajunși în Georgia la începutul secolului al XIX-lea, ca urmare a politicii rusești de atragere a populațiilor creștine și exilare a celor musulmane pe fondul războaielor ruso-turce, religia devine factor de legătură cu societățile rusă și georgiană; în timpul sovietizării și al politicilor culturale staliniste, religia este considerată parte a culturii locale în Tsalka (p. 42). Ortodoxia este cea care menține sentimentul apartenenței la o națiune greacă extinsă dincolo de granițele statale atât pentru grecii vorbitori de limbă greacă din Tsalka, dar și, mai ales, pentru cei vorbitori de limbă turcă. În sfârșit, în noile vremuri transnaționaliste, migrația către Grecia este „etnificată" prin invocarea unui etno-simbolism comun, din care ortodoxia face parte (p. 49). În același timp, tot religia este factor de semnificare a alterității diasporice, în fricțiune cu circumscrierea națională a culturii și practicilor religioase ortodoxe; obiceiul *kurbanului*, specific musulmanilor, este considerat de Olga – care se îngrijește ca acest ritual să aibă loc lângă biserica cimitirului – ca parte a „religiei noastre", așa cum „limba noastră" include și dialectul turc vorbit de grecii din Tsalka (p. 46).

În ceea ce privește conceptul de diaspora, sunt urmați Steven Vertovec și Eftychia Voutira. Astfel, conceptul nu se mai definește doar prin invocarea rădăcinilor și legătura nostalgică cu un loc/stat de origine [*homeland*], ci și prin asocierea cu „hibriditatea, identitățile multiple și afilierea cu persoane, cauze și tradiții din afara statului-națiune" (Vertovec, "Religion and Diaspora", în *Transnational Communities Project*, 2000, p. 5). Pe scurt, definiția conectează diaspora cu transnaționalismul, cu efectul că aceasta devine mai mult o stare de conștiință decât un grup sau loc specific (cu studii anterioare desfășurate în această cheie de James Clifford sau Steven Vertovec). În același timp, tot S. Vertovec [*ibidem*, p. 1] observă că „religia a căpătat puțină atenție în acest domeniu în plină dezvoltare". Apropierea dintre diaspora și religie este cea mai vizibilă în călătorie și pelerinaj. Cu toate că nu e obligatoriu ca toți călătorii să aibă o proiecție religioasă asupra excursiei către locuri încărcate de sacralitate și cu ample rezonanțe identitare,[2] călătoria familiei Olgăi la mormântul soțului, prin nuanțele spirituale pe care le ia, capătă aspect religios (p. 43).

---

[2] „Vizita la cimitirul patrilocal și mormântul familial a reintegrat cei doi subiecți emigranți, copiii Olgăi adică, în familia lor, comunitatea lor de rudenie și, prin extensie, în țara lor de origine (Georgia)" (p. 44).

Niki Papageorgiou este autoarea celui de-al doilea studiu de caz al primei părți, intitulat „Comunitatea armeană a Tesalonicului: dinamica religiei”[3] (pp. 57-78). În cuvintele autoarei, „capitolul descrie și analizează dinamica factorului religios în existența [*establishment*] comunității armene [din Tesalonic], precum și cultivarea și reproducerea armenității” (p. 58). Acest factor religios este de mare importanță pentru conservarea și reproducerea identității armene (chiar dacă integrarea în societatea greacă este deplină), menținerea unei conștiințe naționale (mai ales prin continua referire la o „patrie pierdută”), și întreținerea unei vieți culturale specific armene. Organizarea comunității este strâns legată nu doar simbolic, ci și administrativ, de instituția eclesiastică a Bisericii Apostolice Armene, iar în jurul bisericii Fecioarei Maria din Tesalonic, „se pot găsi toate instituțiile comunale, politice, culturale, educaționale și filantropice ale comunității” (p. 63), descrise în detaliu de autoare pe mai multe pagini.

Cu toată importanța lui, factorul religios nu are o dinamică uniliniară, după cum nici comunitatea armeană nu este omogenă. Ea este compusă în majoritatea ei din descendenți de a doua și a treia generație ai refugiaților armeni din Turcia ca urmare a evenimentelor din anii (1919-1923) de după încheierea Primului Război Mondial, la care se adaugă imigranți sosiți în Grecia pe motiv economic după disoluția Uniunii Sovietice și înnăsprirea condițiilor de trai în zona trans-caucaziană (pp. 58-59). Analiza dinamicii factorului religios trebuie să țină seama de această diversitate, iar cele expuse mai sus în legătură cu importanța religiei în existența comunitară armeană a Tesalonicului sunt valabile mai degrabă pentru armenii din prima categorie. Diversitatea comunității armene este exprimată ca: a) *diversitate politico-ideologică*. Descendenții armenilor refugiați sunt încă din 1960 cetățeni greci și vorbesc limba greacă ca limbă nativă. Cu toate acestea, formează un grup distinct în interiorul societății grecești, cu aspirații politice legate de o „patrie pierdută” reprezentată nu ca statul armean actual, ci ca Armenia turcească, fără a fi totuși interesați de o reîntoarcere. Pentru armenii imigrați după 1990, Armenia reală nu are nimic comun cu Armenia idealizată de coetnicii lor, tocmai „patria” [*homeland*] find cea care i-a împins să migreze în căutarea unor condiții mai bune de trai. Ei au crescut fără simbolurile care au configurat un sens al identității pentru greco-armeni, cu „absența bisericii în viața lor națională și socială” și în contextul unui naționalism legat de rezistența împotriva puterii sovietice, iar nu de revendicări eliberative adresate Turciei (pp. 66-69); b) *diversitate lingvistică*, exprimată nu doar prin utilizarea unor dialecte armene diferite, semnificând memorii istorice, orientări politice și ideologice diferite, ci și prin lipsa posibilității pentru cea de-a doua categorie de imigranți de a utiliza limba greacă, ceea „ce-i plasează direct în postura de «străini», chiar și în interiorul comunității” (p. 70); c) *diversitate socio-economică*.

[3] Titlu în engleză: “The Armenian Community in Thessaloniki: The Dynamics of Religion”.

Astfel, statutul armenilor refugiați nu diferă cu nimic de cel al populației locale, având nivel educațional înalt, profesii de succes, în special în comerț și bijuterii, cu contribuții la știință, medicină, arhitectură, literatură și artă. Din contră, noii veniți, deși la rândul lor cu un înalt nivel educațional, sunt nevoiți să devină muncitori, ocupându-se cu tot felul de munci grele și necalificate (pp. 70-71).

Se poate conchide că „pentru diaspora armeană supraviețuirea etnică reprezentată de comunitate este de cea mai mare importanță, pe când pentru armenii recent imigrați de cea mai mare importanță este supraviețuirea lor individuală” (p. 69). Pe acest fond, dinamica factorului religios este de așa natură că deși biserica rămâne un puternic simbol al unității, „[P]entru imigranții armeni din primul val, este garant [*safeguards*] al standardelor identității lor colective tradiționale, în timp ce pentru armenii de curând sosiți redefinește noua lor identitate care include adaptarea în noua țară” (pp. 72-73).

„Transnaționalismul”, conceptul central al volumului, este pus în legătură cu tema acestuia în cea de-a doua parte, intitulată „Migrație și religie transnațională”. Conceptul „descrie existența unui flux [*flow*] dinamic de capital uman, cultural și economic care traversează granițele naționale și conectează oamenii și instituțiile în economia globală a lumii de astăzi” (p. 79). Interesul în partea secundă este pentru rolul pe care-l au rețelele religioase în configurarea modelelor de interacțiune transnațională în contextele migratorii (*ibidem*). Este vizată influența practicilor transnaționale nu doar asupra existenței migranților în societățile gazdă, dar și asupra non-migranților rămași acasă (p. 80). Primul dintre textele în care sunt reflectate aceste obiective este intitulat „Migrația cu revenire într-un sat de ceangăi romano-catolici din România”[4] (pp. 83-103), scris de Elena Tudor. Satul avut în vedere este Cleja, reședința comunei cu același nume din județul Bacău. Satul este locuit în principal de ceangăi, de confesiune romano-catolică, înrudiți etnic fiind cu maghiarii, vorbind o limbă apropiată de limba maghiară. Localitatea este caracterizată de una dintre cele mai înalte rate ale migrației rurale din România după 1989 pe motiv economic. Factorul etnic și religios au o importantă influență în alegerea destinațiilor de migrație, cele mai preferate fiind Ungaria și Italia. Autoarea este în principal preocupată de *temporalitatea* migrației cu revenire, decelând două modele ale acestei migrații: *temporară*, cu revenire permanentă, și *circulară*, ca etapă a unui proces migratoriu cu reluarea aceleiași destinații sau destinații multiple. Mai multe întrebări obiectivează această preocupare, fără ca răspunsurile să urmeze neapărat ordinea întrebărilor: „Care sunt intențiile de revenire ale migranților și ce intervine în dezvoltarea lor? Cum este considerată migrația în termeni de succes? Care sunt atitudinile față de migrație în zona de origine? Cum sunt configurate alegerile

[4] Titlu în engleză: “Return Migration in a Romano-Catholic Csángós Village in Romania”.

migranților în termeni de destinație?” (p. 84). Religia este un factor determinant în alegerea destinațiilor, nu atât prin apartenența religioasă a țărilor de destinație, cât prin fluxul de informație care circulă între clejeni odată cu participarea la practicile religioase ale comunitățî (p. 90). Se confirmă astfel studii făcute în România conform cărora „rețelele religioase [vizați fiind aici neo-protestanții și catolicii, *n. ns.*, *S. Ș.*] au fost unul dintre mecanismele importante care au facilitat fluxul de informație necesară pentru a merge la muncă în străinătate” (p. 91). Ele rămân importante, chiar dacă puterea lor a fost în timp diminuată de criza financiară care a bântuit Europa și de supraglomerarea unor regiuni de destinație migratorie (p. 92). Cu excepția celor mai tineri, majoritatea migranților au intenții de revenire; cu toate că salariile sunt mai mari iar perspectivele sunt percepute superioare, situația pe termen lung este considerată a fi mai riscantă decât cea din România (p. 97). La acest factor se adaugă și membrii familiei rămași acasă. Totuși, revenirea definitivă se transformă adesea în migrare către o nouă destinație. Aceasta mai ales din motivul că „atunci când se întâmplă, revenirea este cauzată nu de îndeplinirea scopurilor pe care indivizii le-au avut când au decis să plece, ci mai degrabă din motive economice” (*ibidem*). Pe acest fond, „[I]nterviurile [asupra perceperii revenirii, *n. ns.*, *S. Ș.*] dezvăluie discursuri despre «câștigători și perdanți» ai migrației” (p. 96). Perdanții sunt de regulă migranții recenți, „cei care și-au pierdut slujbele și s-au întors”, în cuvintele primarului din Cleja. Criza financiară, dar și supraaglomerarea destinațiilor de migrație, sunt factorii considerați determinanți pentru șansele de succes în străinătate (*ibidem*). În ceea ce privește atitudinile față de migrație, ele nu sunt întotdeauna pozitive. În principal non-migranți, dar și o parte din cei reveniți după o scurtă perioadă de timp, sunt critici față de etalarea ostentativă a bogăției și elementelor străine, față de „aroganța” celor reveniți etc. (p. 94). Efectele migrației asupra copiilor, asupra ratei divorțurilor sunt alte rațiuni ale atitudinii negative.

În subcapitolul de concluzii se reconfirmă faptul că – la fel ca în cazul altor studii – „comunitatea de origine – cu alte cuvinte, profilul etnic și religios al comunității ca întreg – contează mai mult decât etnicitatea și confesiunea migranților ca indivizi” (p. 98). Temporaritatea și circularitatea migratorie către aceeași destinație sau destinații diferite reprezintă caracteristicile primare ale migrației internaționale pentru clejeni (99). Este de asemenea subliniată necesitatea de a completa studiul în comunitatea de origine a migranților cu studiul în locurile de destinație pentru o înțelegere completă a fenomenelor avute în vedere.

Alexandra Deliu este autoarea următorului text, al doilea al părții a doua, „Orientare religioasă, migrație și construcție identitară: cazul unei comunități rurale din România actuală”[5]

[5] Titlu în engleză: “Religious Orientation, Migration and Identity Construction: Evidence from a Contemporary Romanian Rural Community”.

(pp. 105-126), care contrazice întrucâtva afirmația preluată mai sus în citat [p. 98] din paragraful de concluzii al capitolului precedent. Este vorba de comuna Seaca din județul Teleorman, etnic compusă din români și țigani[6], iar religios din ortodocși și adventiști. Migrația la muncă în Spania, indiferent de formele sale, este intensă în rândul românilor adventiști și țiganilor ortodocși, și slabă în rândul românilor ortodocși. Perioada de timp scurtă – o săptămână – petrecută de autoare în această comună a impus utilizarea unei metodologii mixte, în care interviurile de profunzime au fost combinate cu conversațiile întâmplătoare și observarea directă a practicilor și relațiilor sociale (p. 190). Datele de teren au dus la formularea unui „argument central", conform căruia „religiile cu statusuri diferite (minoritară/majoritară) sunt diferit utilizate ca resurse pentru construcția identitară și identificarea socială" (p. 105). Pe fondul acestui argument, autoarea analizează „modul în care cele două religii în chestiune, adventismul și ortodoxia, joacă roluri diferite în susținerea migrației și furnizarea oportunităților pentru o mai bună adaptare în țara de destinație" (*ibidem*). În linie cu alte studii pe teme similare, este subliniat rolul-cheie al bisericilor în susținerea și promovarea migrației, precum și ca legături transnaționale între origine și destinație (pp. 105-106). În sfârșit, este precizat faptul că studiul face parte dintr-o cercetare mai amplă, în care sunt analizate „efectele migrației internaționale asupra comunităților din care s-a plecat" (p. 108). Revenind la argumentul central, sunt vizați mai ales ortodocșii, a căror construcție identitară are ca reper afirmarea diferențelor față de adventiști (pp. 108-109, 117-118 etc.). Astfel, „nu există relatări directe referitoare la *cum sunt ortodocșii*, dar numai la *cum sunt adventiștii diferiți de noi, ortodocșii*" (p. 121). În același timp, construcția identitară adventistă este autoreferențială, „bazată pe convergența dintre normele religioase și comportamentul de zi cu zi al indivizilor" (p. 118). Această convergență pare a fi răspunzătoare de crearea unor rețele eficiente, atât în furnizarea de informație și suport pentru cei care intenționează să migreze, cât și pentru adaptarea la condițiile de destinație, găsirea de muncă și integrarea în societatea gazdă. Eficiența acestor rețele este confirmată și de faptul că migranții ortodocși apelează la ele (p. 114). Etnicitatea intersectează puternic religia, astfel că în timp ce „identitatea ortodoxă se construiește cu referință la adventism (...) există o lungă distanță discursivă între a fi țigan și a fi român", iar „diferențele religioase par să dividă mai puțin decât diferențele etnice" (p. 115). Deși textul nu precizează, cititorul subînțelege că românul ortodox, care poate apelează rețeaua adventistă, nu ar apela rețeaua migratorie a țiganilor ortodocși. În

---

[6] Deși autoarea folosește termenul „Roma", întrucât nu dă detalii despre ce fel de romi e vorba, prefer utilizarea termenului „țigan", ca având o generalitate mai mare decât cel de „rom" (despre raportul țigan/rom, vezi textele lui Marian Nuțu Cîrpaci din numerele anterioare ale *Anuarului societății prahovene de antropologie generală*).

ceea ce privește efectele migrației asupra comunităților de origine, efecte vizibile sunt tot în cazul ortodocșilor. Ele nu se regăsesc la nivelul practicilor religioase, comunitatea ortodoxă caracterizată fiind de o slabă participare religioasă indiferent de experiența migratorie, ci la nivelul comportamentelor legate de rutina zilnică, respectarea sărbătorilor și munca după un orar bine delimitat (p. 117). Totuși, prin contactul cu catolicismul din Spania, „se pretinde că migranții ortodocși împrumută de la catolicii nativi un simț al disciplinei când vine vorba de comportamentul lor religios și importanța practicilor și normelor religioase în viețile lor" (p. 120). Fără a fi studiat empiric subiectul, autoarea se așteaptă ca participarea religioasă să fie mai susținută în cazul migranților cu o mai lungă experiență migratorie (*ibidem*).

Identitatea, meta-tema volumului, este tratată direct în cea de-a treia lui parte și ultima, „Identități religioase și identități regionale". În introducerea acestei părți este lămurită și o problemă de fundal care probabil urmărește cititorul încă de la începutul volumului: Marea Neagră este cu adevărat o regiune sau este doar un „construct intelectual"? Invocându-l pe Charles King (*The Black Sea: A History*, 2004, p. 7), coordonatoarele volumului sunt de părere că „(...) un lucru de ținut minte este că o regiune presupune nu atât similarități de limbaj, religie etc., cât conexiuni: legături de lungă durată între popoare și comunități care par să distingă un spațiu geografic de altul, un spațiu cultural de vecinii săi" (p. 127).

Suprapunerea între identitatea religioasă și identitatea zonală în cadrul vastului areal regional al Mării Negre este tratată întâi de Babak Rezvani, în capitolul „Georgienii fereydani: emic-coerență, reprezentare hegemonică și non-hegemonică a identității etnice"[7] (pp. 131-150). Grupul etnic avut în vedere este cel al georgienilor dintr-o regiune istorică a Iranului, Fereydan, concentrați în și în jurul orașului Fereydunshahr. Grupul reprezintă ultima comunitate de georgieni din Iran încă vorbind un dialect georgian, iar religios sunt șiiți. Tradiția orală sau documentele nu păstrează referiri directe la originea georgienilor fereydani; există însă mai multe argumente – dintre care cel lingvistic pare a fi cel mai convingător – care indică o origine probabilă în părțile muntoase central-nordice și nord-estice ale Georgiei, aflate sub suzeranitatea imperiului safevizilor (p. 136). De aici ar fi fost transferați în Iran în secolul al șaptesprezecelea și tot atunci ar fi fost și musulmanizați. În același secol, la fel ca alți georgieni, au dobândit importante poziții militare și administrative în vremea lui Shah Abbas. Cu alte cuvinte, au jucat încă de la început un rol semnificativ în istoria Iranului. Pe acest fond, „(...) capitolul de volum se preocupă de mecanismele prin care georgienii fereydani reafirmă identitatea lor șiită în concordanță cu rolul georgienilor iranieni în istoria Iranului", dar și de „câteva reprezentări și

[7] Titlu în engleză: "Fereydani Georgians: Emic-Coherence, Hegemonic and Non-hegemonic Representation and Narration of Ethnic Identity".

narațiuni alternative și non-hegemonice ale identității și istoriei georgienilor fereydani" (p. 134). În ceea ce privește reprezentările hegemonice, sunt avute în vedere câteva „experiențe istorice de vârf", urmărite în coerența lor emică. Adică, „(...) așa cum sunt ele selectate, investite cu sens (...) [și] coerente cu identitatea etnică precum este aceasta percepută de [georgienii fereydani] înșiși" (p. 138). Trei evenimente sunt „amintite, memorate și reproduse frecvent" (*ibidem*) de georgienii fereydani, având prin urmare statut de „experiențe istorice de vârf". Deși modificate și reinterpretate popular, ele au realitate istorică. 1) *Așezarea în Fereydan*. Este vorba de un exod al unui grup compus din nouăsprezece familii extinse georgiene nu din Georgia, ci din orașele iraniene Esfahan și Najaf Abad, pe vremea lui Shah Abbas. Acesta ar fi dorit instalarea familiilor în Fereydan cu scopul de a proteja regiunea de avansul triburilor Bakhtiyari. În același timp, nu există nicio urmă mnezică a momentului convertirii generațiilor ascendente la islamul șiit. Însă, „[P]entru georgieni fereydani, lipsa referinței la orașul sau regiunea lor de origine din Georgia și la islamizare funcționează instrumental în crearea unei imagini atemporale a georgienilor fereydani ca iranieni musulmani șiiți și ca element natural al peisajului etnic local" (p. 140). 2) *Bătălia împotriva afganilor*. Referința este la o luptă în care patru sute de georgieni au căzut eroic în apărarea Esfahanului împotriva iranienilor, pe timpul lui Shah Soltan-Hossein (1694-1722). Afinitatea cu simbolismul șiit este evidentă, atât prin asocierea cu „martirul martirilor" șiiților, Imam Hossein – căzut eroic în bătălia de la Karbala (680) împotriva califului arab sunit Yazid, nerecunoscând vreodată autoritatea lui tiranică –, cât și prin apariția unui cavaler cu veşminte albe pe un cal alb care a condus georgienii fereydani în victoria împotriva afganilor (p. 141). Cavalerul este identificat cu imamul șiit Mahdi, care va veni la sfârșitul lumii pentru a instaura regatul dreptății în toată lumea. Corespondența cu *Tetri Giorgi* (Gheorghe cel Alb) al osețienilor și georgienilor din părțile estice și nordice ale Georgiei, zeitate păgână reprezentând luna, remodelat mai târziu ca Sfântul Gheorghe creştin, este evidentă (pp. 141-142). Se poate spune că „bătălia împotriva afganilor și simbolismul său șiit reconfirmă identitatea șiită a georgienilor fereydani" și „reîntărește conștiința că georgienii fereydani au jucat un rol esențial în istoria iraniană (p. 143). Exact în aceeași cheie este evaluată și 3) *bătălia de la Tsikhe*, împotriva lui Karim Khan, pretendent la tronul Iranului după moartea lui Nader Shah (1747). Deși în luptă înfrânți, rezistând aroganței și tiraniei georgienii aveau să obțină în cele din urmă o victorie morală, din nou paralelă cu percepția șiită a bătăliei de la Karbala. Căindu-se pentru crimele împotriva unor șiiți nevinovați – incluzând aici copii inocenți siliți să moară de sete într-un loc arid al muntelui Tsikhe – Karim Khan nu doar restabilește privilegiile acordate georgienilor fereydani de predecesori, dar îi și numește funcționari în guvernul său sau conducători ai armatei (p. 145).

Așa cum anunță titlul de capitol, sunt trecute în revistă și câteva reprezentări non-hegemonice ale identității etnice. Respingerea etnicității georgiene, negarea faptului că bătălia de la Tsikhe ar fi avut vreodată loc etc., sunt susținute doar de o mică parte a georgienilor fereydani (pp. 146-147).

Suprapunerea între identitatea religioasă și identitatea zonală / identitățile zonale nu se realizează în cazul etnicilor turci migrați din Bulgaria în Turcia în 1989, deși premisele inițiale păreau să o favorizeze. Religia este reperul cheie în strategiile de identificare ale migranților transnaționali, iar însemnătatea acestui reper este analizată de Magdalena Elchinova în cel de-al doilea text al ultimei părți, „Religie și identificare printre relocații [*re-settlers*] în 1989 din Bulgaria în Turcia”[8] (pp. 151-169). Referirea este la „cea mai mare relocare de populație care a avut loc în regiunea Mării Negre după cel de-Al Doilea Război Mondial” (p. 151), în care în vara anului 1989 mai bine de trei sute cincizeci de mii de turci din Bulgaria au trecut granița în Turcia. Motivul aceste migrații în masă l-a reprezentat dura campanie de asimilare dusă de guvernul comunist bulgar, cu intenții de intervenție masivă în identitatea socială, culturală și etnică a turcilor bulgari (p. 152). După căderea regimului comunist, o treime aproape din migranți s-au întors în Bulgaria. Restul s-au stabilit în mari orașe precum Bursa, Çorlu, Ankara, Edirne, Izmir și Istanbul. Cercetarea s-a desfășurat în ultimele trei orașe și în nord-estul Bulgariei, între anii 2000-2013 (*ibidem*), și este marcată de o puternică amprentă sociologică. Adică, grupul migranților nu este tratat ca un grup omogen, ci se ține cont de variabile precum fundalul social al indivizilor, educația, profesia, locul de origine etc. (p. 153). De asemenea, extinderea arealului de cercetare nu exclude posibilitatea unor concluzii diferite (p. 167). Totuși, strategiile de indentificare raportate la religie sunt comune întregii populații migrante, ca răspuns poate la perceperea lor publică omogenă, lucru de altfel valabil și în Bulgaria (p. 153).

Premisele politice și culturale indicau o integrare ușoară a migranților în societatea turcă; este vorba de premise privind considerarea acestora de către statul turc ca populație din stocul turcesc de populații (p. 153), natura secularistă a Turciei, dar și religia islamică a migranților (p. 165), minoritară în Bulgaria, dar majoritară în Turcia. „Totuși, unul dintre cele mai mari șocuri pe care relocații le-au experimentat a fost când au realizat că nu sunt suficient de competenți în cultura majoritară a Turciei. Problemele cele mai mari în adaptarea la societatea gazdă au fost puse de religie” (pp. 158-159). De aici și rolul religiei ca reper cheie în strategiile de identificare. Contextul spațial al relocării pare în principal responsabil de situație. Deși ajutați de statul turc pentru dobândirea locuințelor, relocații au fost amplasați în cartiere urbane mai sărace, subdezvoltate, în compania unor populații locale aparținând unor straturi sociale

[8] Titlu în engleză: “Religion and Identification among 1989 Re-settlers from Bulgaria to Turkey”.

inferioare alcătuite din migranți interni sau din alte părți ale Balcanilor (p. 159). Concurența economică, cu avantaj de partea migranților din Bulgaria, în general cu un nivel superior de educație, „este înveșmântată în primul rând și cel mai adesea în retorica religioasă" (p. 160). O retorică în care – efect al unor regimuri politice cu atitudini diferite față de islam – respectarea îndeaproape a practicilor și valorilor religioase musulmane este de importanță majoră pentru populațiile locale, pe când, în cazul relocaților sosiți din Bulgaria, caracterizați de viziuni secularistc – în care religia este considerată drept element de identitate etnică și parte a unei moșteniri culturale, ca tradiție deci – această importanță este mult diminuată. Mărul discordiei este reprezentat de „regimul de gen" (p. 163) asociat femeii, cu roluri ale acesteia exclusiv în sfera domestică pentru turcii locali, cu roluri publice și profesionale egale cu ale bărbatului pentru turcii relocați. De aici și o strategie de identificare a migranților apropiată de regimul secularist kemalist (*ibidem*), regim cu receptivitate în rândul clasei mijlocii turce. Acest lucru nu înseamnă în același timp o mai bună comunicare a migranților transnaționali cu această clasă; dacă femeile migrante, transgresând regimul de gen al vecinilor aparținând claselor inferioare turcești – puternic impregnat patriarhal, cu legitimare religioasă –, sunt considerate „impure" (p. 162), pentru clasele de mijloc și de sus, distanțarea se realizează în termeni morali: femeile relocate sunt descrise ca „lacome, prea materialiste, foarte autoritare și fără a-și susține soții", caracterizate de o „feminitate denaturată [*disrupted femininity*]". Concluzia analizei este că „[R]eligia este un reper major în strategiile de identificare pe care [relocații] le-au dezvoltat (...) [Ei] tind să se distingă de grupurile religioase din Turcia [incluzând aici și islamismul modern, *n. ns., S. Ș.*] și să promoveze o imagine de sine ca populație secularistă, modernă și accentuat europeană" (p. 166). Însă, „[V]izitând Bulgaria, relocații din 1989 se folosesc de limbajul religiei pentru a-și manifesta turcitatea – mergând la moschee, făcând donații pentru construcția de noi moschei etc. Călătorind în Europa, totuși, preferă din nou să accentueze identitatea lor secularistă și europeană" (p. 167).

Volumul se încheie cu un „Epilog" (pp. 171-197) al coordonatoarelor Eleni Sideri și Lydia Efthymia Roupakia, în care sunt prezentate câteva direcții viitoare de reflecție, indirect atinse în textele contributorii. Direcții de interes nu doar pentru specialiștii în științele umane și sociale, ci și pentru decidenții politici și cei care activează în domeniul relațiilor internaționale. Nu întâmplător, de vreme ce în centrul acestui efort se află sublinierea potențialului religiei de a preveni și diminua conflictele în regiunea Mării Negre.

Cosmopolitismul (una dintre trăsăturile frecvent asociate culturilor Mării Negre) și religia, în contextele migratorii, reprezintă o primă direcție de viitoare reflecție. Nu e vorba însă de un cosmopolitism întemeiat pe noțiunea abstractă a unei umanități universale, compatibil cu naționalismul, dar incompatibil cu religia (p. 172). Evenimente contemporane – printre care

provocările aduse secularismului occidental de valul de refugiați din Orientul apropiat – obligă la (re)considerarea funcțională a religiei, a „rolurilor pe care religia le îndeplinește în comunități, de exemplu furnizând membrilor sursele de identitate și moralitate și un sens al apartenenței” (p. 173). În ceea ce privește apartenența, textele volumului par a sugera că ea devine chiar mai importantă decât „credința, în măsura în care este avut în vedere rolul cultural și politic al religiei în contextele diasporice și transnaționale” (p. 174). De aceea, conceptul de „cosmopolitism vernacular” (introdus de Stuart Hall în eseul “Political Belonging in a World of Multiple Identities”, 2002) este de substituit înțelesului comun al cosmopolitismului, în mod sigur în cazul regiunii Mării Negre. Este vorba de un cosmopolitism presupunând o legătură continuă cu „culturile familiei noastre” (Stuart, citat la p. 173). Un cosmopolitism de pe pozițiile căruia sunt posibile „întâlnirile cosmopolite cu «alții» de aceeași tradiție religioasă”, întâlniri mult facilitate de globalizare și migrație, care au sporit „posibilitățile religiei de a imagina și reproduce activ un sens al comunității printre co-credincioși” (p. 176).

Tot religia este însă aceea care poate face posibilă întâlnirea cu „alții” de tradiții religioase diferite. „Religia ca instrument în slujba unei coexistențe paşnice” este expusă ca altă direcție de viitoare reflecție. Contrar unor convingeri larg împărtășite, „[C]ercetarea a demonstrat că nicio religie nu este mai înclinată spre violență decât alta” (pp. 176-177). O gramatică religioasă care este familiară părților poate duce la prevenirea sau stingerea conflictelor culturale și la restaurarea relațiilor paşnice. Dar rolul pe care-l poate avea religia ca mediator în contextele culturale este relativ puțin explorat, observă autoarele-coordonatoare (p. 177).

„Religia, pacea și conflictul”, într-o zonă în care „diversitatea istoriilor și intereselor a fost adesea tradusă ca un posibil risc de securitate”, reprezintă o a treia direcție de reflecție viitoare. Sunt subsumate de fapt direcții multiple, impuse de nevoia unor clarificări conceptuale. De exemplu, clarificări privind conflictul și pacea, având în vedere modul în care este concepută violența. Textele volumului par să sugereze apropierea de dihotomia conflict direct/indirect, sau „pace pozitivă sau negativă”, distincție avansată în 1969 de Johan Galtung (în *Violence, Peace and Peace Research*). În centrul acestor distincții se află înțelesuri diferite ale violenței, adică fie prin exercitarea ei directă (corespunzând conflictului direct), fie indirectă, prin procese structurale și mai puțin vizibile, precum sărăcia, inechitatea socială, cadre legale nedrepte etc. (corespunzând conflictului indirect, totuna cu pacea negativă) (p. 178). Sau, o altă clarificare conceptuală de care este nevoie, cea a conflictului religios. În sfârșit, cum se leagă toate acestea cu migrația? Este atins un punct sensibil în acest moment, întrucât, în spusele autoarelor, „religia și migrația datorate războiului și conflictului au ajuns în pragul nostru ca realitate trăită și nu doar în calitate de categorii academice” (p. 180), aluzie la războiul din Siria și cohortele de refugiați invadând

Grecia în drumul lor către vestul Europei. Din acest motiv, secțiunile următoare ale „Epilogului" și revizitarea textelor volumului în aceste secțiuni sunt concepute având ca perspectivă conflictul.

Astfel, este de reținut instrumentalizarea diferită a religiei în conflictele și ingineriile sociale din regiunea Mării Negre de-a lungul secolelor. Într-o „preistorie a globalizării" (sintagmă preluată după Seteney Shami, "Prehistories of Globalization: Circassian Identity in Motion", 2007), este de observat că imperiile pre-moderne din această regiune erau caracterizate de lipsa compartimentării între politic, religios și cultural. Faptul că georgienilor fereydani li s-a șters din memoria colectivă orice urmă a convertirii la islam sau grecilor din Tsalka orice indicii ale perioadei în care au adoptat dialectul turk urum, este el însuși mărturie a lipsei de compartimentare. Acest lucru a favorizat „instrumentalizarea graduală a religiei în diplomația imperială între Imperiul Otoman și cel Rus și includerea ei în ideologiile naționale și mișcările naționaliste", ceea ce a însemnat „restrângerea categoriei religiei [prin a o face parte a] proiectului național, permițând formarea «subiecților periculoși» – oameni a căror prezență nu mai este binevenită, străinii în interior – și limitarea toleranței regimurilor imperiale" (p. 185). Pe acest fond au loc deportările musulmanilor din Caucazul de Nord și migrarea grecilor turcofoni și armenilor în Caucazul rusesc prieten, dar și genocidul armenilor ortodocși în Imperiul Otoman. Escaladarea violențelor în cele două imperii atinge apogeul nu ca ciocnire între credințe diferite, ci pe baze ideologice, lucru care se răspândește în Europa culminând cu Holocaustul (p. 186). Instrumentalizarea religiei este anulată în ingineriile sociale din zona comunistă a Mării Negre, locul religiei fiind luat de etnicitate, deși mascată în spatele principiilor ideologiei socialiste (p. 187). Luând în considerare întreaga regiune, „[P]erioada Războiului Rece poate că n-a fost martora vreunei confruntări majore directe în zona Mării Negre, totuși, după cum reiese din textele cuprinse în volum, în această perioadă au fost exercitate forme indirecte de violență și formate ierarhii etnice și culturale stricte, care adesea au fost conectate și sprijinite ideologic" (p. 187). Religia este de regăsit cel mult în fuziunea sa cu cultura. Ulterior Războiului Rece, în ciuda unor predicții conform cărora identitățile culturale și religioase sunt cele care vor alimenta conflictele în noua ordine mondială, religia „nu a devenit sau nu a fost considerată impuls al violenței în această parte a lumii" (p. 188). Nici al violenței directe, în conflictele apărute din naționalisme latente în Georgia, Transnistria, Nagorno Karabackh, Osseția de sud sau Abkhazia, nici al violenței indirecte. Aceasta din urmă, prin tot ceea ce implică ea, sărăcie, inegalitate socială, corupție și lipsă de transparență, oportunități reduse de mobilitate socială etc. conducând la migrație, cu o amploare a fenomenului care nu poate fi neglijat de „proiectele naționale". Un fenomen care pare să alimenteze potențialul religiei în prevenirea și diminuarea conflictelor, de vreme ce „[A]ceste mobilități, după cum și capitolele incluse în volum demonstrează, au adus în contact tradiții ortodoxe sau musulmane cu alte comunități de aceeași sau de denominație diferită.

Ca rezultat, granițele culturale și religioase au fost renegociate, noi punți și punți inter-credințe au fost construite concomitent cu afirmarea și revizitarea celor vechi” (p. 189).

Volumul se încheie cu un „Index” de termeni și nume proprii (pp. 199-206).

Aspectele problematice ale volumului sunt de sesizat la întocmirea „Epilogului”, în unele neglijențe și probleme de tehnoredactare. Lectura „Epilogului” este greoaie, cu idei care sar abrupt de la una la alta. Ultimul text se adresează fie unor cititori cu o înaltă specializare, astfel că elementele de context le sunt întotdeauna bine cunoscute pentru a mai fi nevoie de explicații și legături suplimentare, fie a fost realizat în grabă și cu dorința de a pune laolaltă o mulțime cât mai mare de elemente relevante pentru viitoare direcții de reflecție. În ceea ce privește neglijențele, e de semnalat, de exemplu, plasarea eronată în Ungaria a studiului Elenei Tudor despre ceangăii români (p. 81), sau importanța formativă a ultimelor două secole ale primului mileniu pentru regiunea Mării Negre și căile în care e reprezentată în prezent (p. 183). Evident, este vorba de ultimele două secole ale celui de-al *doilea* mileniu. Din fericire, neglijențele sunt puține, și, cel puțin în cazul exemplelor date, cititorul le poate corecta orientându-se după logica textului. La rândul lor problemele de tehnoredactare sunt rare, aproape că pot să nu fie luate în considerare ca aspect problematic.

Un semn de întrebare poate apărea în legătură cu lipsa din volum a studiilor la grupuri și populații din nordul Mării Negre. Semnul de întrebare ar fi justificat în cazul în care coordonatoarele ar fi avut intenții de abordare exhaustivă a tematicii avute în vedere. Însă, atât în „Introducere”, cât și în „Epilog”, coordonatoarele procedează fără dubiu în a expune intenții legate de un început – ca punct de plecare în studiul variatelor relații apărute ca urmare a noilor mobilități și re-spațializării identităților religioase în zona Mării Negre – iar nu de un final. Implicit este sesizat corect faptul că ne aflăm în fața unei tematici atât de vaste că pentru epuizarea ei este nevoie să curgă râuri de cerneală. Până la urmă, volumul se constituie ca *proiect*, iar „Epilogul” îi consolidează definitiv această calitate. Are meritul de a atrage atenția unor fenomene – religia și migrația – care, deși nu noi apărute, puse în conjuncție și plasate în anumite contexte dau la iveală rezultate care altă dată erau de neanticipat. *Post-factum* însă, este de observat că rezultatele nu apar din senin, ci au o ontologie inseparabilă de o anume filogenie, nefiind de găsit decât la capătul unei întregi deveniri istorice, cu istoria înțeleasă în toate sensurile ei posibile.

Ildikó Bellér-Hann și Chris Hann, *Regiunea turcească. Stat, piață & identități sociale pe coasta de est a Mării Negre*,* Oxford: James Currey / Santa Fe: School of American Research Press, 2001, 244+xii pagini

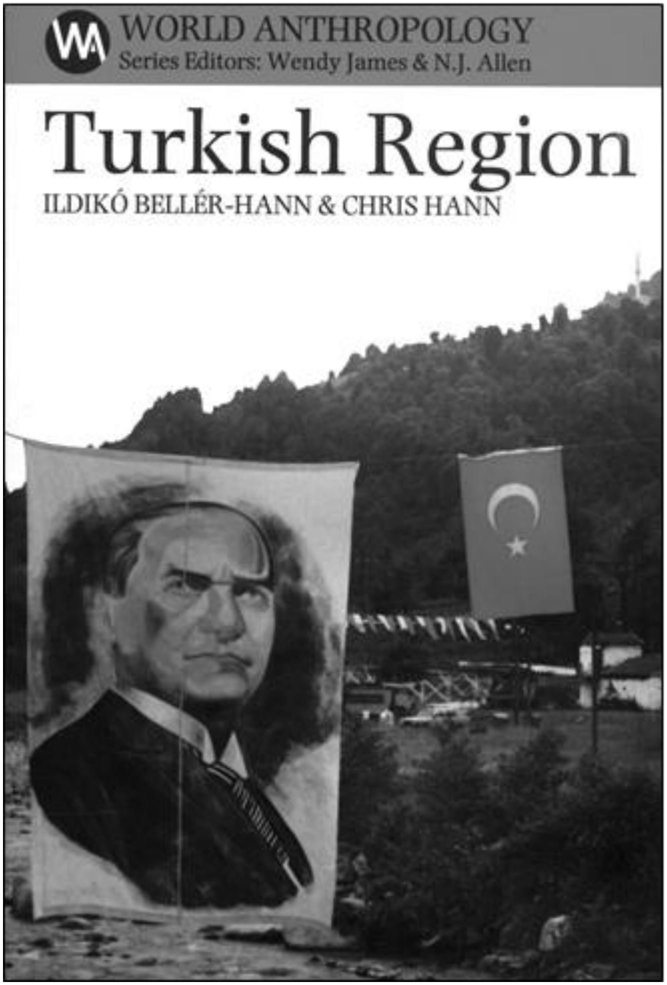

„Deși sperăm că această carte va fi accesibilă unei audiențe mai largi, este bazată pe cercetarea pe care am făcut-o folosind metodele și perspectivele antropologiei sociale moderne." Cu această frază ar fi debutat probabil cartea dacă nu era de făcut o precizare extrem de importantă, al cărei loc nu putea fi decât în chiar primele rânduri. Astfel, deși Lazistanul a fost numele unei sub-provincii otomane (*sancak*), astăzi nu are niciun fel de relevanță administrativă și slabe semnificații identitare. Autorii, Ildikó Bellér-Hann, lector în studii turcești la Universitatea Martin Luther de la Haale, Germania, și Chris Hann, director al Institutului Max Planck de Antropologie Socială din aceeași localitate, la momentul publicării volumului, deschid „Introducerea" (pp. 1-34) cu precizarea că „Lazistan" este „termenul nostru, și *nu* este utilizat de locuitorii acestui colț al Turciei, ori de alți cetățeni turci". Deși, într-adevăr, în regiunea la care fac referire – delimitată de localitățile litorale ale Mării Negre Of și Sarp, cea din urmă în același timp la granița cu Georgia, și Munții Kaçkar – populația

* Titlu original: *Turkish Region. State, Market & Social Identities on the East Black Sea Coast*. Volumul a fost obținut prin amabilitatea autorilor, cărora le mulțumesc.

lazi constituie un procent important al populației totale. Cu toate acestea, spun autorii, termenul nu insinuează politic nimic. Doar un simplu termen de lucru pentru o regiune până la urmă arbitrar delimitată, corespunzând cu arealul de activitate al antropologilor, care inițial nici nu aveau de gând să se concentreze pe o unitate regională (p. 24). Areal cuprinzând provincia Rize și trei districte ale provinciei Artvin. De ce totuși „Lazistan”? Poate și din motivul că locurile de maximă concentrare a activității celor doi cercetători erau populate mai ales de lazi: districtele Pazar și Fındıklı. De lazi, vorbind o limbă sud-caucaziană, dar și de turci, cei mai numeroși, de hemșinli, cu o limbă înrudită cu armeana, și georgieni, la care se adaugă un număr redus de greci sau persoane de alte proveniențe etnice (pp. 10-11). Prestigiul limbilor alta decât turca este din ce în ce mai redus, mai ales printre generațiile tinere. Cu toate acestea, limba rămâne singurul criteriu pentru a distinge categoriile etnice unele de altele (p. 34). Categorii etnice care nu au o relevanță socială decisivă (p. 10).

Care este scopul cărții? Din motivul că antropologia socială este necunoscută în Turcia în perioada cercetărilor de teren (și la fel este și astăzi), scopul declarat atât autorităților, cât și oamenilor obișnuiți – legat de studiul schimbărilor sociale prilejuite de introducerea culturii ceaiului în economia locală, sau de mult mai simpla de înțeles preocupare pentru „obiceiurile tradiționale” – se suprapune doar parțial cu scopul real al autorilor. „Totuși, această carte nu este despre Lazistanul tradițional. Este despre o regiune a Turciei așa cum a fost ea în ultimele decenii ale secolului al XX-lea când noi am vizitat-o, și subliniază *modernitatea* regiunii, i. e. măsura considerabilă în care țelurile republicanilor kemaliști au fost realizate” (p. 14). Scopul volumului este de „a ilumina complexitățile societății kemaliste, prin a descrie cum a fost experimentată de «oamenii obișnuiți» modernitatea pe care a adus-o” (p. 20), cu un interes special în „transformarea identităților sociale” (p. 22). Influențele, teoretice sau de altă natură, vin din partea lui Ernest Gellner și Paul Stirling, cel din urmă fiind și cel care inspiră autorii pentru titlul volumului (p. viii), cu al său studiu anterior *Turkish Village* (1965). În ceea ce privește conceptul modernității, este urmat E. Gellner, renunțându-se însă la viziunea acestuia asupra „culturilor moderne ca blocuri unificatoare” (p. 22). Astfel că, în cazul de față, deși cu influențe majore incontestabile, „națiunea nu transcende toate sursele anterioare de diferențiere și identificare” (*ibidem*). Identitățile reies din fluxul continuu de interacțiune socială. Important este de „a investiga cum identitatea națională se combină cu identități de tip mai tradițional, cum ar fi cele legate de limbă, gen, familie și religie, și cu identități mai noi pe care oamenii le creează în piețele din ce în ce mai globalizate (*ibidem*). „Cultura”, înțeleasă tylorian, holistic, ca „tot complex” cu părți integrate, este un concept pe care autorii îl găsesc inoperabil. În cazul Lazistanului, „nu există nicio «cultură tradițională» pe care proiectele moderniste s-o fi dislocat-o brutal” (p. 23). Încă în perioada otomană, legăturile comerciale și căsătoriile în urma migrării la

mare distanță erau ceva obișnuit. Menținerea conceptului de cultură ar fi păguboasă în studierea schimbării în regiunea cercetată, de vreme ce „istoria recentă a Lazistanului nu poate fi explicată în termenii unei transformări de la o totalitate integrată stabilă la alta” (*ibidem*) făcută posibilă de proiectul kemalist. Debarasându-se de conceptul central al antropologiei, autorii sunt conștienți că ceva trebuie pus în loc. Acest ceva ar consta în „identificarea principalelor forțe care configurează valorile, ideile și comportamentul social”, pe care urmează să le exploreze etnografic (*ibidem*).

Metodologic, terenul a însemnat șase călătorii de cercetare între 1983 și 1999 (p. 24), cu durate cuprinse între una și șase luni. Punctele de campare au fost satul Sümer, în districtul Fındıklı, și orășelul litoral Pazar. Fără îndoială, o singură perioadă de teren, oricât de lungă, ar fi fost insuficientă pentru studiul unor procese care pot fi înțelese adecvat doar în diacronia lor, precum efectele politicilor statale privind industria ceaiului, ale deschiderii graniței cu Georgia în 1988, ale noilor piețe cu turiști-comercianți veniți din Rusia în urma destrămării imperiului sovietic etc. Cercetătorii s-au prelevat de o manieră malinowskiană de realizare a terenului, cu două deosebiri: una consecință necesară a plasării conceptului de cultură în penumbră, respectiv situarea metodologică în temeiul că obiecții cercetați nu au o viziune unitară asupra lumii (p. 23); cealaltă, folosirea unor „materiale secundare”, inevitabilă, de vreme ce odată cu *mass-media* și tehnologiile de comunicare actuale fluxul informațional în și despre Lazistan este enorm, existând în același timp o mare cantitate de scrieri academice despre Turcia (p. 24). Se adaugă însă și o a treia deosebire: limba utilizată a fost întodeauna turca, care, deși universal vorbită, este doar o *lingua franca*. Canonul malinowskian ar fi impus, de exemplu, comunicarea în *lazuri*. Autorii sunt deplin conștienți că „există fără îndoială anumite aspecte ale vieților și culturilor lor care ar fi avut o înfățișare diferită dacă ne-ar fi fost comunicate în lazuri” (pp. 27-28). Cu toate acestea, limba turcă, vorbită fluent de oricine, pare să fi fost suficientă pentru obiectivele avute. Obiective care au necesitat și un bun *acces* către cele mai diverse domenii ale existenței locale. Prezența unui cercetător-femeie, este vorba de Ildikó Bellér-Hann, a copiilor care vor fi însoțit cuplu de cercetători-căsătoriți în peregrinările lor, a însemnat acces către zone în care unui cercetător-bărbat i-ar fi fost foarte greu, dacă nu imposibil, să pătrundă, mai ales într-o societate precum cea studiată, marcată de profunde diviziuni de gen (p. 29).

Paragraful de sfârșit al „Introducerii” prezintă structura pe capitole a cărții. În fruntea acesteia se află un capitol despre stat (pp. 35-66), lucru neobișnuit pentru un demers antropologic. În cazul de față justificat însă, de vreme ce „[S]tatul-națiune turc este omniprezent în viața socială a cetățenilor turci” (p. 30). Un stat apărut în urma unui model *big-bang* de schimbare socială, cu implementarea în 1923 a unor noi forme de guvernământ și societate, bazate pe principii total diferite de cele corespunzătoare perioadei otomane (p. 35). În centrul acestei schimbări, și simbol

al modernității Turciei până în ziua de astăzi, se află Mustafa Kemal Atatürk („tatăl turcilor"). Imaginea sa este de aflat în toate locurile publice și în nenumărate locuri private. Autorii compară uneori viziunea kemalistă cu cea comunistă, subliniindu-se orientarea futuristă a ambelor (p. 59), dar și mono-partidismul, implementat în Turcia în deceniile al patrulea și al cincilea, având unele afinități cu cel stalinist, evitând însă excesele acestuia, de exemplu, colectivizarea (p. 36). Modelul naționalist-secularist kemalist de transformare radicală a însemnat, printre altele, purificarea limbii de influențele arabe și persane, renunțarea la alfabetul arab și adoptarea unuia bazat pe cel latin, și o promovare a istoriei naționale a Turciei cu accentul pe origini glorioase în Asia Centrală și neglijarea secolelor de influență islamică (p. 36). În plus, decretarea ca insignifiante a diferențelor dintre lazi, hemșinli și kurzi, toate considerate populații corespunzând stocului turcesc de populații (p. 43).

Nu doar instituțiile și legislația trebuiau schimbate; kemaliștii vor fi înțeles și necesitatea de a transforma mentalitățile maselor de cetățeni, prin adevărate reforme culturale, secularizarea învățământului și implicarea energică a statului în economie în slujba sporirii bunăstării cetățenilor și nivelării asperităților sociale. Interzicerea totală a purtării *fez*-ului de către bărbați și a eșarfelor de acoperit capul de către femei în locurile publice, promovarea egalității de gen în dauna atitudinilor tradiționale patriarhale (*ibidem*), nerecunoașterea statutului juridic al celei de-a doua soții etc, sunt tot atâtea exemple de demolare a simbolurilor culturale corespunzătoare unei epoci revolute. Secularizarea învățământului de masă – prin organizarea lui pe trei niveluri, *ilk okul*, primar, *orta okul*, gimnazial, și *lise*, liceal teoretic/vocațional, la care se pot adăuga școlile pentru adulți – a însemnat înlocuirea elementelor religioase cu cele naționaliste în curriculum (p. 58). Lucrul pare a fi de la sine înțeles, singurele îngrijorări în regiune semnalate de autori fiind mai degrabă cele exprimate de familiile cu orientări strict musulmane în legătură cu predarea evoluționismului și contactul dintre fete și băieți la liceu (p. 58). Entuziasmul pentru educarea copiilor, cu perspectivele de a urma o facultate, este ridicat, existând cazuri de migrare către orașe doar din motivul unei (mai) bune școlarizări a acestora (p. 57). În ceea ce privește implicarea statului în dezvoltarea regională, după lectura paragrafului dedicat „administrării și controlului" – în care *kaymakam*-ul, guvernatorul de district (*ilçe*), pare să fie personajul administrativ de cea mai mare influență, deși inferior guvernatorului de provincie, *vali* –, cititorul poate rămâne cu impresia că statul nu este cu mult mai mult decât un aparat birocratic puternic preocupat de supraveghere și control. „Totuși, el a fost cel mai important agent în strategia de dezvoltare republicană", implicat în „construcția de noi clădiri administrative, școli, clinici și spitale, bănci și sedii forestiere" (p. 48), la care se adaugă dezvoltarea masivă a infrastructurii de transport. Politicile statale de ameliorare economică în Lazistan au vizat în principal introducerea culturii ceaiului. Transformarea economiei de subzistență locale într-una a micilor fermieri a fost posibilă

odată cu preluarea puterii în 1950 a Partidului Democrat, în dauna Partidului Republican al Poporului, fondat de Kemal Atatürk (p. 49). Concret, statul a încurajat cultura ceaiului prin achiziționarea produsului la prețuri avantajoase pentru producător (p. 50), crearea unei piețe naționale de consum a ceaiului produs în regiune (p. 51) și protejarea acestuia de concurența internațională (p. 49), deschiderea de fabrici pentru procesarea frunzelor de ceai (p. 49), cu efecte pozitive atât asupra absorbirii forței de muncă locale, dar și asupra unor inițiative antreprenoriale colaterale. Prin efectele de egalitate socială pe care le-a adus, în special prin reducerea dependenței economice de familiile înstărite de *agha*, ceaiul poate fi considerat ca simbol al idealurilor democratice kemaliste (p. 51). Totuși, cultura acestuia este însoțită de alte surse de inegalitate socială: poziția geografică, mai avantajate fiind localitățile de coastă, apariția în zonă a unei clase manageriale, întărirea unor diviziuni de gen în sensul că sarcinile cele mai grele privind recoltarea frunzelor de ceai revin femeilor, reconfirmarea poziției vechilor *agha*, cu suprafețe mari de teren cultivabil, folosind acum nu munca țăranilor, ci a muncitorilor imigranți. Cel puțin până la preluarea puterii de către Partidul Patriei [*Motherland*] în 1983 – cu deschiderea sa către forțele pieței, care nu a adus avântul economic sperat –, „[C]ombinarea turcească a unei baze a micului proprietar [*smallholder*], oferind gospodăriilor stimulente pentru eficiență și acumulare privată, cu un monopol statal asupra achiziționării de frunze și procesării lor, a părut să fie pentru o lungă perioadă o poveste nemaiîntâlnită de succes” și model al modernității turcești (p. 49).

Ultimul paragraf al capitolului este consacrat loialităților patriotice. Acestea sunt de întâlnit la două niveluri: local și național. Primul dintre ele este pus în evidență prin existența stereotipurilor negative în legătură cu vecinii (pp. 61-62). Cel de-al doilea, este mai degrabă „de la sine înțeles, fără a avea nevoie de o formulare explicită” (p. 64). Primului nivel îi corespund și rezistențele la aplicarea șablonului statal, utilizându-se încă frecvent vechea oiconimie pentru sate și cătune, modificată în primul deceniu al republicii (p. 60). Chiar dacă se poate vorbi de unele insuccese, concluzia capitolului dedicat statului este că „programul kemalist a fost consolidat cu succes de-a lungul a peste trei sferturi de veac, producând «schimbări fundamentale, rapide și ireversibile»”, suprapunându-se lui Paul Stirling, cu impresie asemănătoare în al său volum *Turkish Village*, treizeci și șase de ani mai devreme.

Dată fiind implicarea consistentă a statului în economie, capitolul „Piața” (pp. 67-91) este firesc poziționat în continuarea celui despre stat. Termenul este luat atât în înțelesul său local, *pazar*, respectiv un loc în care mulțimi de oameni din Lazistan se adună o dată sau de două ori pe săptămână pentru schimb economic, dar și cu referire la inițiativele comerciale permanente existente în fiecare oraș de coastă (p. 67). Autorii subliniază în repetate rânduri că, indiferent de transformările suferite, piața în Lazistan conservă o importantă dimensiune socială. Aici se află

poate și secretul infirmării paradoxului observat de Paul Bohannan și George Dalton (1962) – discipoli ai lui Karl Polanyi, inițiatorul școlii substantiviste în antropologia economică –, conform căruia răspândirea principiilor pieței în economie poate avea ca efect declinul pieței înseși. Din contră, „în cazul Lazistanului, accentul ideologic din ce în ce mai pronunțat pe principiile de piață nu a dus la o extincție a piețelor, ci la înflorirea lor într-o formă nouă și distinctă” (p. 68). Prezența dimensiunii sociale în schimbul economic este pusă în evidență atât în cazul consumatorilor/cumpărătorilor, cât și al producătorilor/vânzătorilor, prin nenumărate observații și exemple. Astfel, o femeie venită din zona rurală, după ce-și va fi vândut produsele aduse în coșul de cărat cu spatele, cumpără produse de care are nevoie de la magazinul și vânzătorul cu care deja a stabilit o relație personală în vizitele anterioare (p. 69); sau, în nenumărate mici inițiative comerciale, ocazia de a socializa consumând ceai cu clienții pare să fie la fel de importantă ca motivația profitului (p. 70) etc. Personalizarea relațiilor de schimb nu reprezintă singura diferență față de tipul ideal de comportament economic în capitalismul occidental; astfel, „[O]amenii nu iau pe deplin în considerare costurile de transport, nici costul propriului timp în găsirea și importul de bunuri, sau costul depozitării bunurilor în magaziile lor” (*ibidem*). În concluzie, „continuitățile cu practicile tradiționale și contrastul cu modul dominant de a face afaceri pe bulevardele europene occidentale sunt frapante” (p. 73).

În istoria de cincizeci de ani la data scrierii volumului în care piața ca principiu de organizare socială a devenit din ce în ce mai proeminentă în Turcia, sunt analizate două mari provocări pentru piața din Lazistan: încercările de relaxare a monopolului statal asupra prelucrării frunzelor de ceai și apariția așa-numitelor „piețe rusești”. Prima dintre ele, apărută o dată cu ascensiunea la putere a Partidului Patriei în prima jumătate a anilor optzeci, susținător al economiei libere de piață. Inițiativa – primită inițial cu entuziasm pe fondul impunerii politice a prețului la achiziționarea frunzelor de către Corporația statală a Ceaiului, dar și a cotelor pentru fiecare producător – s-a dovedit rapid dezamăgitoare. Plata cu întârziere din partea fabricilor private nou apărute de prelucrare a frunzelor de ceai însemna adesea pierderi substanțiale pentru micii cultivatori pe fondul devalorizării rapide a lirei (pp. 77-78). Aceasta, dar și alte probleme, duc la concluzia că „[E]xtinderea principiilor pieței (...) în cele din urmă a cauzat mult resentiment și a determinat chiar și pe cei mai convinși susținători ai *serbest pazar ekonomisi* [economiei libere de piață] să recunoască nevoia de reglementare publică efectivă a controlului importului de ceai străin, «nesănătos», și de pedepsire a abuzurilor către care sectorul privat era evident înclinat” (pp. 78-79). Cea de-a doua, apărută la începutul anilor nouăzeci, o dată cu fenomenul turiștilor-comercianți, vânzători de diferite bunuri în piețe improvizate în orășelele Lazistanului, sosiți cu viză de turist în majoritatea lor din Georgia. Cu toate acestea, cunoscute fiind sub denumirea de „piețe rusești” (p. 82). După cum aveau să constate autorii, mai ales în

terenul din 1992-1993, piețe devenind „centru al unor fascinații și controverse enorme” (p. 82). Fascinație prin noutatea lor, dar și prin cunoașterea oamenilor sosiți din zona fost comunistă de dincolo de graniță, cu o condiție umană și economică demnă de milă, în paralel cu afirmarea unei atitudini de superioritate față de turistul comerciant (pp. 85-86). Controversă, prin prostituția asociată lor, în contextul în care nu doar în regiunea Lazistanului, ci și în întreg estul turcesc al Mării Negre, „accentul pe castitatea femeii și pe codurile de onoare este foarte puternic, probabil chiar mai puternic decât în alte părți ale Anatoliei” (p. 87). Adăugându-se la aceasta comercializarea unor bunuri de slabă calitate, frustrarea comercianților locali nevoiți să intre într-o concurență în care nou-veniții competitori nu plăteau taxe locale etc. (p. 89), ca și în cazul sectorului ceaiului, „principalele efecte ale piețelor rusești de la începutul anilor 1990 au fost resentimentul și deziluzia în legătură cu principiile și valorile *serbest pazar ekonomisi*” (*ibidem*).

Comparația cu societățile occidentale în ceea ce privește piața în Lazistan este menținută și în descrierea societății civile, tema capitolului următor (pp. 92-109). „Cluburile formale, asociațiile și organizațiile non-guvernamentale nu sunt de mare importanță în viețile celor mai mulți dintre locuitori” (p. 92). *Sivil toplum*, „societatea civilă”, are circulație doar printre câțiva intelectuali în orașele Anatoliei occidentale (p. 105). Conceptul poate fi aplicat cel mult în sensul lui Adam Ferguson, ca organizare socială în sens larg, nicidecum ca zonă contrapusă statului și pieței (p. 93), dar nici complementară acestora (p. 106). Sunt de semnalat aici asocieri informale, în care adesea motivația socială și cea economică sunt împletite, fără a fi instituții civice, cu rol de mediere și reprezentare (*ibidem*). Comportamente asemănătoare ONG-urilor par a avea partidele politice, funcționând pe principiul clientelismului, servind interesele anumitor categorii de cetățeni, respectiv susținătorii de la nivelurile locale. Probabil acesta este motivul pentru care autorii așază partidele politice în fruntea capitolului despre societatea civilă. Repartiția slujbelor în industria ceaiului, amplasarea fabricilor de prelucrare a frunzelor de ceai (p. 94), dar și numirea pe post a medicilor și profesorilor sunt dirijate politic (p. 95). În aceeași logică organizațională și acțională se regăsesc în cele din urmă și partide cu platforme electorale anunțând un nou stil de politică, precum Partidul Patriei, ajuns la putere în 1983, sau un partid religios inclus în coaliția de guvernare un deceniu mai târziu. Acesta, în 1994, „s-a aflat în aceeași poziție ca social-democrații câțiva ani înainte, cu o lungă listă de susținători care fuseseră sistematic dezavantajați” (*ibidem*).

Dar „[P]olitica este doar un câmp pentru manifestarea sociabilității masculine în Lazistanul contemporan, și încă unul minor” (p. 96). Asistența la meciurile de fotbal ale echipelor locale, participarea la activități organizate de asociațiile de vânătoare în Munții Kaçkar, și, mai ales, frecventarea cafenelelor/ceainăriilor (*ibidem*) sunt tot atâtea debușee ale acestei sociabilități. Se subliniază că ceainăriile nu reprezintă locuri ale lenevirii în opoziție cu munca; doar

persoanele cu ani îndelungați de muncă susținută pot petrece zi de zi ore întregi în aceste locuri fără a fi expuse oprobiului public (p. 99). Exprimând tendințele pur naturale de reunire informală, chiar marginea străzii sau spațiul din fața unui magazin pot deveni locuri în care grupurile masculine să se împărtășească de-a lungul mai multor ore de ultimele vești circulând în comunitate. Astfel că, în cele din urmă, „[E]ste neobișnuit pentru bărbați să evite compania rămânând acasă” (p. 99).

Dacă sfera publică a sociabilității aparține bărbaților, cea privată este rezervată femeilor. Sunt descrise și analizate atât modele de „sus în jos”, cât și de „jos în sus”. Reprezentativă pentru prima categorie este „ziua aurului” (*altın gün*), în care grupuri de femei din așa numita *sosyete* – având soți cu înalte poziții sociale și financiare – se reunesc o dată pe lună în casa uneia dintre ele, pun la comun sume raportate la gramul de aur, și le încasează pe rând, prin tragere la sorți dintre cele care încă nu au încasat (pp. 100-101). Motivațiile nu sunt sunt doar economice, ci și sociale, etalându-se toalete, discutându-se subiecte mondene, confirmându-se și reconfirmându-se standardele materiale (p. 101). Modelul a fost preluat și de clasele sociale inferioare, păstrându-și funcțiile; el este prezent și la locurile de muncă, caz în care au funcție mai mult economică și mai puțin socială (p. 102). Pentru a doua categorie sunt expuse în detaliu două forme de asociere, *meci* și *komșuluk*. Prima dintre ele echivalează aproximativ *claca* românească. Rădăcinile sale sunt în vremurile agriculturii de subzistență, când femeile desfășurau o serie de munci dificile legate de cultura și recoltarea porumbului. Deși popularitatea formei *meci* s-a diminuat odată cu introducerea ceaiului, femeile încă au nevoie una de alta la ridicatul coșurilor de spate pline cu frunze de ceai, căratul și coborâtul lor la punctele de colectare (pp. 103-104). În plus, „este mai sigur să lucreze așa, dat fiind că femeile au anxietăți atât morale, cât și fizice, la lucrul de unele singure” (p. 103). Cea de-a doua, *vecinătatea*, este legată de îngrijirea copiilor, a bătrânilor, de ajutorul la nevoi casnice imperioase sau pentru organizarea unor activități comunitare, precum nunta sau înmormântarea (p. 105). Spre deosebire de *altın gün*, *meci* și *komșuluk* sunt mai puțin structurate și mai orientate spre producție decât spre consum (*ibidem*).

Se constată, așadar, o segregare a locurilor și formelor de sociabilitate pe criteriu de gen. Segregarea este cultivată încă din adolescență, tinerilor de vârste fragede nefiindu-le permis dialogul cu celălalt sex (p. 108). Capitolul se încheie tocmai cu o scurtă trecere în revistă a rolurilor de gen. Deși ideologia kemalistă promovează egalitatea, este menținută asimetria, cu dezavantaj de partea femeii. Funcționarii statali și oamenii de afaceri aparțin cu predominanță sexului bărbătesc. Purtatul eșarfei de cap, chiar al *çarșaful*-ui, denotă obligația femeii de a adera la un cod al modestiei. Este de așteptat ca fetele să contribuie la activitățile domestice și să însoțească mamele la grădinile de ceai la vârste la care băieții încă se scaldă liniștiți în râurile care curg de-a lungul văilor (pp. 106-108).

Abaterile de la un tip ideal de societate civilă, așa cum este înțeles el în Occident, sunt conceptualizate în termenii unui alt tip ideal, cel al patriarhatului, căruia îi este dedicat cel de-al cincilea capitol (pp. 110-135). La prima vedere, diagnosticul de „patriarhat extrem” pare a fi confirmat de o metaforă larg răspândită, „femeia este ca un coș. Îl golești și îl umpli din nou” (p. 114). Este vorba de o metaforă pentru procreere, conform căreia femeia are un rol pasiv și secundar în actul de a da viață. Diagnosticul este susținut de mai multe dovezi. Astfel, „[S]tructura grupurilor de rudenie, rezidența și regulile de succesiune, toate continuă să aibe o evidentă amprentă masculină” (p. 114); femeia care naște băieți este mult mai prețuită decât cea care dă naștere fetelor (p. 115) etc. Totuși, expresia cea mai clară a ideologiei patriarhale în Lazistan este „puternicul accent pus pe onoarea masculină și modestia feminină” (p. 114). Modelul „onoare și pudoare” cercetat însă în tot felul de contexte duce la concluzia că principiile patriarhatului sunt relaxate în practică (p. 115). Din lectura subcapitolelor, relaxarea lor pare să fi fost cel mai mult influențată de introducerea ceaiului și migrație, atât intra-regională, cât și din interiorul spre exteriorul Lazistanului și invers. Ca dovadă a acestei relaxări, autorii purced la prezentarea aspectelor empirice pe care le poate lua modelul patriarhal în trei domenii materiale cheie: munca, banii și succesiunea.

1) <u>Munca</u>: Contrar lui Carol Delaney – după care munca era disprețuită de bărbați în satul turcesc în care desfășurase teren (*The Seed and the Soil: Gender and Cosmology in Turkish Village Society*, 1991) –, se constată că „[N]u există un «model mental» unic al muncii în Lazistanul contemporan” (p. 120). Cultura ceaiului a dus la diluarea diviziunii pe genuri a muncii (deși încă se consideră că degetele femeii sunt mai potrivite pentru recoltarea frunzelor), diviziune corespunzătoare nu demult agriculturii de subzistență, în care eforturile cele mai mari reveneau femeii. Ori de câte ori este nevoie, bărbații și femeile participă laolaltă la activitățile impuse de cultura ceaiului. În același timp, o bună parte dintre bărbați sunt dijmași [*sharecroppers*] sau muncitori migranți sezonieri sosiți din afara Lazistanului (p. 117-118). Sunt trecute în revistă și o serie de alte activități desfășurate fie de femei, fie de bărbați, observându-se o tendință către o egalizare a relațiilor de gen în ceea ce privește munca, sau chiar o răsturnare a lor în cazul unei reduse *leisure class* corespunzătoare categoriei mai largi a *sosyete*, cu bărbați îngrijind copiii în timp ce femeile se distrează participând la jocuri de noroc (p. 120); 2) În ceea ce privește <u>banii</u>, bugetul gospodăresc și deciziile financiare, „contingențele practice conspiră de obicei să favorizeze controlul din partea bărbatului” (p. 120). Se observă însă diferențe intra-regionale. În Pazar, considerat ca ținând de vestul regiunii aflate în studiu, mai conservator, controlul și deciziile financiare sunt coordonate de soț; în Fındıklı, către estul regiunii, ai cărui locuitori se consideră ei înșiși mai moderni, ambii soți pot participa la gestionarea bugetului familial (pp. 123-124). Migrația, bineînțeles, are și ea influență în acest proces; astfel, peste tot în

Lazistan, „[O]ri de câte ori capul masculin al gospodăriei este absent mai tot anul ca muncitor migrant, femeile preiau controlul asupra bugetului gospodăresc” (p. 123). De asemenea, în unele familii, „[A]pariția prostituției la începutul anilor 1990 a dus la creșterea controlului feminin asupra bugetului de familie și deciziei” (p. 126); 3) Principiul general al succesiunii presupune că pământul și casa vor fi moștenite în părți egale de fii (p. 127). Raționalizarea excluderii fiicelor de la succesiune – excludere care contravine normelor islamului cât și codului kemalist – are legătură cu faptul că acestea vor beneficia de partea care revine soților. Această parte ar fi cu mult mai mică dacă fiicele n-ar renunța voluntar la părțile la care au drept în favoarea fraților, după spusele informatorilor (p. 128).

Lectura celor trei subcapitole anterioare – despre muncă, bani și succesiune – scoate în evidență diferențe intra-regionale în modelul patriarhal. Funcționarea lui *ad-litteram* este de înregistrat mai ales în partea vestică a regiuni și în unele zonele montane înalte. Contrar așteptărilor, diferențele rural-urban sunt insignifiante. Granița dintre cele două zone locative este mult estompată de vreme ce numeroase familii au baze rezidențiale în ambele zone, iar mulți săteni au profiluri ocupaționale și de venit similare locuitorilor din oraș (p. 129). Totuși, în comunitățile cu bunăstare ridicată de pe urma ceaiului din zonele de coastă, patriarhatul se menține în vechea formă printre muncitorii migranți sosiți din părțile învecinate ale Anatoliei sau din vestul regiunii. Autorii conchid că „[Î]n mod ironic, stereotipurile exploatării femeii în Lazistanul tradițional au acum un câmp de manifestare în noul proletariat rural, și din ce în ce mai puțin în populația indigenă, care este preocupată [prin aceasta] să se diferențieze de noii veniți” (p. 131).

Indiferent de variațiuni, rămâne că „Lazistanul contemporan are o societate civilă cu o puternică amprentă de gen” (p. 131). Segregarea și codul de modestie sunt adesea explicate, în special de femei, prin termenul de *namahrem*, un termen fără proeminență în literatura despre onoare și pudoare în Anatolia (p. 132). Prin *namahrem* sunt desemnați toți bărbații care ar putea fi unei femei parteneri sexuali sau potențiali soți, în prezența cărora „părul și celelalte părți ale corpului considerate a avea semnificație sexuală trebuie acoperite, [bărbați] față de care trebuie să vorbească și să se comporte cu respect” (p. 133). O parte din rudele masculine ale femeii, soțul și o parte din rudele acestuia sunt non-*namahrem*; cu ele, femeia poate avea unele comportamente de familiaritate. Harta persoanelor non-*namahrem* se poate modifica, de exemplu în cazul divorțului (*ibidem*). „Astfel, ideea de *namahrem* ca bază a codului de modestie reîntărește într-adevăr deferența și obediența față de autoritatea masculină” (pp. 134-135).

Controlul și puterea în relațiile de gen sunt explorate în continuare la nivelul deciziilor maritale, în capitolul intitulat „Căsătoria” (pp. 136-158). Tradițional, alegerea unui partener pentru tânărul/tânăra aspirant pentru prima dată la căsătorie se află în responsabilitatea părinților,

în special a tatălui, căsătoria considerându-se un lucru prea important pentru a fi lăsat la discreția sentimentelor și capriciilor tinerilor (p. 136). Astfel de convingeri sunt încă des întâlnite în toate straturile sociale din Lazistan în perioada cercetărilor. Existau însă și mecanisme informale care permiteau tinerilor influențarea acestor decizii: în cazul fetelor, dreptul de veto, în cel al băieților, prin a sugera tatălui fata care le-ar plăcea (p. 137). Astăzi, ambele părți pot sugera inițierea unor negocieri între familii în vederea căsătoriei. Părinții refuzând, rămâne doar opțiunea „răpirii" [*elopement*], cu două variante, prima cu acordul fetei (*kız kaçırma*), cea de-a doua fără acest acord (*zorla kaçırma*) (*ibidem*). Opțiunea poate avea consecințe nefavorabile pe termen lung în ceea ce privește relațiile dintre familiile implicate, sau dintre părinți și tineri, în special onoarea tatălui fetei (în ipostaza acesteia de *șeref*, cealaltă ipostază, de *namus*, în legătură fiind cu relațiile sexuale integre la nivel de familie [p. 114]) fiind semnificativ lezată (pp. 138-139). Până în ziua căsătoriei, tinerii, dacă nu sunt din același sat sau cartier, abia dacă se cunosc – uneori doar dintr-o fotografie –, considerându-se din ce în ce mai mult un obicei riscant; un refuz în acest moment ar avea serioase consecințe asupra ambelor familii și diminuează perspectivele maritale ulterioare pentru fată (pp. 139-140). Prosperitatea viitorului cuplu este avută în vedere, iar dacă proprietatea rămâne în continuare în interiorul familiei, cu atât mai bine. Din acest motiv, căsătoriile între verii primari sunt încă răspândite (p. 144). În plus, compatibile cu sistemul patriarhal, cu obligații între rudele masculine de așa natură încât „este dificil să refuzi cererea unui frate pentru fiica ta [ca soție pentru fiul lui]" (*ibidem*).

Un obicei al „plății de mireasă" (*bașlık*), din partea familiei mirelui către familia miresei, a existat până de curând în unele părți ale Lazistanului, mai puțin în unele districte estice (pp. 140-141). Astăzi, popular este un alt obicei, ca fetele să-și alcătuiască zestre, tradiție cu rădăcini mai degrabă noi în Lazistan (p. 141). Introducerea ceaiului a avut ca efect alcăturiea unor trusouri din ce în ce mai elaborate. *Bașlık*-ul însă, pare mai degrabă a se fi metamorfozat în cheltuielile costisitoare pe care familia mirelui le face cu organizarea nunții, precum și în aurul pe care îl oferă miresei. Despre acesta se spune că ar fi o plată pentru virginitate, „aurul este onoarea fetei" (p. 142). Aurul se restituie doar dacă mariajul nu s-a consumat, rămânând femeii în caz de divorț. Sunt inventariate de asemenea în paginile subcapitolului o serie de alte cheltuieli, atât din partea familiei mirelui, cât și din cea a miresei.

Căsătoria se realizează în trei etape: 1) înregistrarea formală la Oficiul Populației, care poate fi realizată de *muhtar* (primar), apoi 2) pe baza unui document emis aici, cununia religioasă, realizată de obicei în casa mirelui de un *imam*, și 3) o petrecere de nuntă, care desăvârșește recunoașterea socială a mariajului (pp. 146-147). Uniunea sexuală între miri este permisă doar după ceremonia religioasă, chiar după petrecerea de nuntă în districtele vestice conservatoare ale Lazistanului (p. 146/152). Tradițional, petrecerea avea în loc în casa mirelui;

astăzi, din motive de comoditate, cheltuială și spațiu sunt din ce în ce mai preferate saloanele de nuntă (*salon düğünü*) (p. 147) sau, ca o variantă de compromis, organizarea petrecerii în centrul de colectare a ceaiului (*alım yeri*) (pp. 148-149). Încă popular în petrecerea organizată la casa mirelui sau în centrul de colectare este ritualul numit *mangalcılık*, revendicat ca tradițional atât de lazi cât și de hemșinli (p. 150). Un ritual în care unchiul maternal al miresei sau o altă rudă solicită bunuri precum țigări, pistoale, dulciuri etc., dar și contravaloarea unor bilete de transport din partea rudelor mirelui în schimbul acordului de a le ceda mireasa (*ibidem*). Există temeri că petrecerea în saloanele de nuntă va duce la dispariția ritualului (p. 151). Punctul culminant al nunții se întâmplă în momentul în care „cuplul este invitat la microfon în față pentru a primi aur sau alte cadouri, multe dintre ele convenite preliminar între cele două familii” (p. 148). Indiferent unde are loc petrecerea, se menține tendința ca grupurile de bărbați să petreacă separat de cele de femei.

Ultimul subcapitol este consacrat recăsătoririi, poligamiei și divorțului. Moartea prematură a unui soț este este cel mai frecvent motiv de recăsătorire. Totuși, este dificil de realizat, starea prescrisă social pentru văduvă fiind aceea de a rămâne necăsătorită și de a evita total orice familiaritate cu bărbații, în timp ce pentru bărbatul văduv există presiunea rudelor apropiate de a nu se recăsători, din dorința de nu înstrăina proprietatea, noua soție moștenind apoi un sfert din aceasta (p. 153). Poligamia – aprobată de cutumă și de legea islamică, dar nerecunoscută de stat, în care un bărbat se poate căsători cu alte trei femei concomitent, în practică fiind vorba doar de una, având statut de *kuma* – are drept principală cauză inabilitatea primei soții de a da naștere unui fiu (p. 154). În plus, incapacitatea de a naște pare să contribuie semnificativ la rata divorțurilor, conform statisticilor jumătate dintre acestea având loc la cuplurile fără copii (p. 156). În urma divorțurilor, se menține asimetria de gen: în timp ce există mai multă îngăduință socială pentru bărbatul divorțat, indiferent de cauza divorțului, femeia posibil să nu aibă astfel de îngăduință nici măcar din partea familiei parentale, care adesea este dispusă să-i ofere doar adăpost temporar (p. 158).

Unul dintre cele mai lungi capitole este cel intitulat „Islamul” (pp. 159-193). Nu întâmplător, autorii constatând influențele profunde pe care religia, în forma sa ortodoxă sau populară, le are în viețile locuitorilor Lazistanului, musulmani suniți. Variațiile sunt totuși semnificative – în evidență ieșind iarăși diferențe între estul și vestul regiunii – încât se renunță la ideea unor generalizări despre „religie în Lazistan” (p. 160), propunându-se în schimb o etnografiere a „aspectelor islamului care par să fie importante în întreaga regiune” (p. 161). Întâiul subcapitol în acest scop trece în revistă ritualuri, sărbători și manifestări ale variantei oficiale de islam, cu gir statal, controlată și promovată de *imam*i, clerici pregătiți și numiți la moschei de Ministerul Afacerilor Religioase din Ankara (*ibidem*). Misiunea lor în republica

kemalistă era aceea de a restrânge activitatea religioasă la sfera privată, lucru departe de a se fi realizat în Lazistan. Un indiciu al acestui insucces este dat de perturbarea unor activități comerciale pe parcursul sfintei luni a Ramadanului, lună de post aspru. De exemplu, multe cafenele își reduc sau suprimă cu totul activitatea (p. 162). Un alt indiciu este reprezentat chiar de cele trei zile libere acordate de stat la sfârșitul Ramadanului. Aceste zile sunt acordate și în cazul unui alt arhi-cunoscut festival religios cu dată schimbătoare al lumii musulmane, kurbanul, „festivalul sacrificiului", în care sunt reîntărite legăturile sociale prin împărțirea către cei apropiați a cărnii unui animal sacrificat, de regulă o oaie (p. 164). Comparativ, „[A]mbele sărbători sunt mai importante în viața familiei decât sărbătorile publice majore ale ciclului anual secular" (*ibidem*).

Islamul își menține de asemenea importanța în riturile de trecere. La naștere, abia după scalda rituală de la patruzeci de zile mama și copilul depășesc starea de impuritate. De asemenea, multă atenție este acordată numelor, în cercurile familiale preferate fiind numele tradiționale, luate din Koran (p. 165). Pentru băieți, circumcizia, până la vârsta de zece ani, în prezența unui *imam,* este cel mai important ritual al copilăriei (*ibidem*). Urmează apoi ritualurile de nuntă. Cele mai ample sunt însă ritualurile de înmormântare. Și aici se observă împărțirea sarcinilor pe sexe: femeile sosite în casa decedatului imediat ce s-a dus vestea morții acestuia jelesc, se roagă, tot în sarcina lor fiind și o serie de activități practice, precum pregătirea corpului pentru înhumare și furnizarea de hrană familiei decedatului, trei zile interzis fiind gătitul în casă; bărbații, fără a fi însoțiți de femei, duc mortul la locul de veci, de regulă undeva într-un colț al lotului familiei (pp. 165-166). Riturile funerare continuă după înmormântare cu ritualul numit *Mevlud,* bazat pe poemul autorului otoman Süleyman Çelebi despre Nașterea Profetului. Ritualul are loc în a patruzeci și una zi, a cincizeci și doua, și apoi anual. Asistarea la recitarea poemului de către *imam* presupune segregare pe sexe, mai ales în părțile vestice (p. 166). Deși asociat mai ales comemorărilor, *Mevlud* poate fi ținut și cu alte ocazii, de exemplu la mutarea într-o casă nouă, în loc de nuntă – variantă preferată dacă mirele este un *hoca*, învățat religios – sau ca o expresie de mulțumire dacă o rugăciune a fost ascultată (p. 167). În sfârșit, suprema realizare rituală este pelerinajul la Mecca, puțini dintre locuitorii Lazistanului reușind acest lucru. Este de neconceput ca o soție să ajungă la Mecca înaintea soțului. De regulă pelerinajul aduce celui care l-a efectuat un spor de prestigiu, „[C]omunitatea în general recunoscând meritul pelerinului prin a-l numi după aceea *hacı*" (*ibidem*).

Filonul ortodox al islamului este învățat în familie, în școli și la cursuri de Koran, statal aprobate. Există însă și un filon islamic „popular", fără a se putea face o netă separație între cele două (p. 168). Cosmogonia și cosmologia populară sunt inspirate din Koran. Lumea de aici este falsă și temporară, lumea cealaltă este compusă din rai și iad. Bărbații pot ajunge direct în rai sau

după o perioadă de expiere a păcatelor în iad. Unii bărbați nu știu ce se întâmplă cu femeile după moarte, dar acestea sunt sigure că și ele vor ajunge în rai. Atât lumea aceasta, cât și lumea cealaltă, este populată de îngeri (*melekler*), buni sau răi. Orice om are doi îngeri, unul pe umărul drept înregistrându-i faptele virtuoase (*sevap*), celălalt pe umărul stâng, înregistrându-i păcatele (*günah*) (p. 170). Termenul de *günah* se aplică la nenumărate fapte, precum prohibițiile legate de *namahrem*, crime, avort etc. Există mai multe grade ale păcatului: *haram*, vizând, de exemplu, consumul de alcool; *mekruh* („abominabil"), legat, printre altele, de neîndeplinirea obligațiilor rituale de purificare – ca spălatul după actul sexual etc. (*ibidem*). De asemenea, mai ales în zona rurală, popularea lumii de către spirite (*cin/peri*) pentru multe persoane este cât se poate de reală. O realitate bazată pe menționarea existenței lor în Koran. Accidentele, bolile, coșmarurile etc. pot fi interpretate ca pedepse ale acestor spirite pentru promisiuni nețiunte, cuvinte sau fapte blasfemiatoare. Uneori sunt pomenite două tipuri de *cin*, musulmane și creștine. Doar cele creștine fac rău oamenilor. Sunt active mai ales după amurg, când în special tinerele mirese, femeile însărcinate și nou născuții sunt categorii vulnerabile (p. 171). Pot fi active și în alte perioade ale zilei, cu efecte uneori asemănătoare celor produse de *ielele* credințelor populare românești. Rugăciunile unui *hoca* pot contracara aceste efecte, dar un *cin* creștin deosebit de puternic poate fi exorcizat doar de un preot creștin (p. 172). Pentru orice fel de nenorociri personale, cauzate sau nu de *cin*, se poate recurge și la magie, apelându-se la serviciile unui *nuskacı*, specialist în vrăji. Acesta poate fi un *hoca* sau o persoană cu instruire religioasă. Actul magic constă în scrierea/prepararea unei *nuska*, o amuletă triunghiulară confecționată, de exemplu, dintr-o bucată de hârtie ruptă din Koran și o mărgea cusute într-o pânză. Amuleta se prinde de hainele suferindului (pp. 172-173) La aceeași metodă se poate recurge pentru a influența cursul unor evenimente viitoare. Astfel, „[Î]n timp ce toată magia asociată copiilor este bună, gelozia, ura și răzbunarea sunt motive importante pentru scrierea unei *nuska* în lumea adulților" (p. 173). Tot o *nuska* poate fi folosită împotriva deochiului (*nazar*), în combinație poate cu mărgeaua albastră (*mavi boncuk*), de fapt mijlocul de protecție cel mai des întâlnit (p. 174). Legatul (*bağlamak*) este un alt procedeu magic prin care cineva poate produce un efect rău altcuiva. *Hoca* este cel care poate desface simbolic nodul prin rugăciunile sale (*ibidem*). Aceste credințe practici, dar și altele, transmise din generație în generație „sunt condamnate de *imamii* ortodocși, dar aprobate de o minoritate a lor, câțiva dintre ei fiind ei înșiși scriitori de *nuska*" (p. 175). În întregul subcapitol, nu găsim aproape deloc referiri la practici magico-vrăjitorești în care religia să nu-și facă loc, fie pentru că nu a a fost în intenția autorilor, fie din cauză că – după cum se știe – sunt extrem de greu de cercetat.

Filonul islamic popular este criticat mai ales de forme mai radicale de inovare religioase, ale căror lideri ar fi cel mai potrivit de caracterizat nu ca fundamentaliști, ci „moderniști religioși"

(p. 176). Este vorba de partidele religioase, bine reprezentate în opțiunile electoratului Lazistanului, și de curentele sectare, ambele cu tendințe militante. Primele, prin a considera islamul ca forță modernă mai adecvată comparativ cu orice partid secular să furnizeze servicii publice mai puțin afectate de corupție (*ibidem*). Celelalte, prin practicarea unui islam așa-zis autentic, uneori prin promovarea unor valori de care secularismul lui Atatürk, considerat mai degrabă promotor al creștinismului în Anatolia, s-a depărtat (p. 182). Exprimarea publică a angajamentului religios profund înseamnă frecventarea regulată și munca voluntară la moschee pentru bărbați, purtarea de *çarșaf*, a vălului care acoperă întreg corpul, în locul obișnuitei eșarfe, care acoperă doar capul, pentru femei (p. 181). Orientările democratice de după 1950 au creat un teren fertil pentru toate formele de inovări religioase.

Ultimul subcapitol al lungului capitol despre religie analizează relația dintre discurs și realitate. La nivel de discurs, sunt asertate viziuni asupra lumii aflate în raport de dualitate. Ele sunt adesea rezumate în metafore spațiale care presupun dihotomia est-vest. În discursul islamist, vestul este asociat cu decadența morală și capitalismul, responsabil de adâncirea diferențelor sociale oriunde își face apariția (p. 185). În viziunea kemalistă, tocmai islamul, asociat estului, este cel care întârzie progresul economic și social al Turciei (*ibidem*). Confruntându-le cu realitatea socială, este de constatat dezintegrarea discursurilor dihotomice, oricare ar fi acestea. Atât separarea netă a islamului de kemalism, cât și sinteza lor după trei sferturi de veac republicane, nu sunt de constatat la nivelul realităților cotidiene. „Mai degrabă, oamenii se comportă pragmatic pe bazele informării imperfecte și ghidați de un amestec de modele”, astfel că „[E]ste dificil în practică de menținut puritatea poziției polare” (p. 188). Astfel, o femeie din *sosyete* își poate realiza conștiincios ritualul rugăciunilor de după-amiază în timpul Ramadanului, înainte de a petrece o lungă seară în compania jocurilor de noroc; un activist al partidului religios, cu locuința într-o vale cu semnal slab, depune toate eforturile pentru a asigura familiei sale receptarea posturilor TV comerciale (*ibidem*).

Amestecul de principii și modele în continua adaptare a persoanei la realitatea socială capătă rezonanță conceptuală (“*muddling through*”) în debutul penultimului capitol, pe tema *etnicității* (pp. 194-213). Pe acest fond, este reiterată inoperabilitatea conceptului de „cultură” (p. 194; 198). În tratarea temei, se produce un efect de distanțare de paradigme majore ale naționalismului și etnicității, care, deși opuse, păstrează sau recuperează cultura: este vorba de modelul naționalist gellnerian, cu statul-națiune corespunzându-i o cultură omogenă, și de un model al lumii în care potențialul de fragmentare internă al fiecărei țări este teoretic fără limite, așa cum apare la Clifford Geertz (p. 194). În același timp, elemente din ambele modele sunt de utilizat în caracterizarea identităților și diviziunilor sociale în Lazistan. Inoperabilitatea conceptului de „cultură” are drept consecință logică faptul că „[M]inoritățile nu trebuie definite în

termeni etnici” (*ibidem*), autorii rezumând apoi factorii de diferențiere a populației contemporane a Lazistanului, depistați și certificați etnografic în capitolele anterioare. În cele din urmă, cu atâtea surse de diferențiere, dacă este totuși vorba de o ordine, aceasta nu este derivată din „vreo cultură de adâncime împărtășită, ci din cadrul în care se produc toate aceste intersectări, *societatea* creată de statul-națiune kemalist” (p. 198). Un model, așadar, în care sunt puse la un loc elemente ale modelelor înainte menționate.

Totuși, „[C]um își găsește locul etnicitatea în acest cadru?” (*ibidem*). Un cadru în care „[I]dentitățile corespunzătoare nivelului localității, provinciei și națiunii par mai importante”, în care nici măcar împărțirea intra-regională est-vest nu este legată de vreo diviziune etnică (p. 203). În ciuda acestui fapt, identitățile de lazi și hemșinli „oarecum dăinuiesc” (p. 199), iar clasificarea în aceste categorii este mai frecventă decât cea de *rizeli*, pe criteriu administrativ, corespunzând provinciei Rize. Local, clasificarea cuiva ca lazi sau hemșinli urmează un criteriu al descendenței, deși istoria acestor grupări este aproape uitată (p. 200). Autorii furnizează doi factori ca indicii etnicitare sigure: limba și stereotipurile. Astfel, persoanele care-și declină identitatea de lazi vorbesc în general un dialect lazuri; în cazul hemșinli, chiar dacă limba este din ce în ce mai puțin vorbită, există conștiința faptului că ea s-a vorbit în trecut (*ibidem*). În ceea ce privește stereotipurile, lazi sunt considerați și se consideră sanguinici, nervoși, tot timpul în mișcare, în căutare de noi oportunități, pe când hemșinli, din contră, au o imagine ca mai raționali, cu „sânge rece” și politicoși. La nivelul stereotipurilor de batjocură, hemșinli iau în derâdere nasul mare al persoanelor lazi, pe când acestea se plâng de lipsa de igienă și mirosul persoanelor hemșinli (p. 201). Alte indicii etnicitare, precum situarea geografică și profilul ocupațional al celor două populații – cu lazi în zonele de coastă, preocupați tradițional de pescuit, respectiv hemșinli, în zonele înalte, preocupați de păstorit –, par a fi astăzi cu totul nesemnificative (p. 200). O amnezie generală este asociată acestor fapte și detalii, astfel încât „[S]-a uitat aproape orice, cu excepția denumirilor grupurilor și stereotipurilor înainte menționate” (p. 204).

Cel din urmă subcapitol al „Etnicității” este consacrat polarității *etnocid/etnogeneză.* Astfel, cu tot activismul identitar al unui grup de intelectuali, majoritatea din afara Lazistanului, localizați mai ales în Istanbul, activism susținut și internațional – amintit fiind aici Wolfgang Feurstein, cu cercetări în mitologia, cultura materială și limba populației lazi încă din 1970 (p. 207) –, „puțini lazi se consideră ca alcătuind un *grup etnic*. Au sentimente mai puternice în legătură cu alte apartenențe: locale, regionale, naționale și la comunitatea universală a islamului, iar aceste variante în nici un caz nu le epuizează opțiunile” (p. 208). Pot fi blamate pentru situație politicile etnocidare ale autorităților kemaliste (adjectivul „etnocidar” folosit fiind oarecum abuziv, termenul *etnocid*, semnificând distrugerea identității culturale a unui popor, neadaptat fiind limbii turce)? Este de observat că „adaptarea vorbitorilor de lazuri datează din vremurile

otomane, când au renunțat la religie, la endogamie [*n. ns.*, *S. Ș.*: în citat apare, de fapt, *exogamy*, probabil redactare greșită a lui *endogamy*], și au început să se identifice din ce în ce mai mult cu statul imperial și să-i folosească limba" (p. 212). În ceea ce privește etnogeneza, „nu este ceva care a avut loc în negura timpului, pe care un om de știință să-l descifreze și ilumineze cu răbdare. Mai degrabă, este un proces în desfășurare acum, prin eforturile unor grupuri de intelectuali de a conferi populației lazi simțământul unei identități comune, pe care nu l-au avut niciodată în trecut" (pp. 211-212). Cu această observație, autorii se aliniază teoriilor cu amprentă gellneriană ale identității naționale.

Capitolul de concluzii (pp. 214-224) este centrat pe principalele repere tematice ale volumului, date fiind obiectivele acestuia: statul și etnicitatea. Este reiterat faptul că dihotomia stat/societate, fundamentală în teoriile politice occidentale, nu le-a fost autorilor de mare ajutor în analiza experienței modernității în Lazistan (p. 215). Deși programul kemalist, prin modul în care a fost continuu subminat și reconfigurat de către cetățenii Turciei moderne, nu poate fi caracterizat ca „*métis*-prietenos" (cu termenul „métis" – desemnând un conglomerat de abilități practice și inteligență necesare pentru a răspunde unui mediu natural și social în continuă schimbare – preluat după James C. Scott), se suprapune și favorizează totuși, prin modernitatea lui, aspirațiile către *medeniyet*, „civilizație", ale locuitorilor Lazistanului. Într-o presupusă balanță contabilă a avantajelor și dezavantajelor implementării programului – care în Lazistan a însemnat și pomparea de fonduri statale prin intermediul Corporației Ceaiului mult mai mult decât în alte regiuni –, cele mai multe persoane subliniază în cele din urmă câștigurile de ordin material (p. 216).

Discursul și aspirațiile etnicitare sunt încă străine locuitorilor Lazistanului. Grupul etnic nu are legătură cu tradiția *millet*-ului otoman, cu popoarele constituite pe criteriul religios. Autorii sunt de părere că ultimul cuvânt în ceea ce privește identitatea trebuie lăsat chiar populațiilor locale. O politică statală mai receptivă la situația minorităților nu ar avea niciun efect atâta vreme cât „[L]azi încă vor dori să mențină și să dezvolte repertoriul extensiv de identități pe care le-au construit în cadrul statului turc modern" (p. 221). Identități legate de islam, de un cod al onoarei și pudoarei, de cetățeni loiali ai statului turc, de consumatori în comunitatea globală, de status, ocupație, niveluri educaționale etc. Astfel că, „[N]iciun concept esențializant de «cultură etnică» nu este destul de puternic pentru a transcende aceste surse multi-nivel și intersectate de identitate" (p. 222). Persistența limbii lazuri nu este tot una cu persistența intactă și separată a unei culturi populare, așa cum argumentează o parte dintre activiști. În aceste condiții, adjectivul *social* ar fi de ajuns pentru a descrie comportamente fără determinare biologică sau genetică (p. 223). Mai mult decât atât, în antropologie „[P]oate că termenul principal al disciplinei ar trebui să fie nu cultura, și nici societatea, de vreme ce în epoca naționalismului ambele au căpătat conotațiile

nefericite ale unor unități strict delimitate, ci mai degrabă *civilizația*, cu bogăția sa ne-mărginită” (p. 224). În mod sigur, acesta este cazul pentru Lazistan.

Părțile din urmă ale volumului sunt rezervate bibliografiei (pp. 223-236) și unui index de termeni și nume (pp. 237-244). Bibliografia, prin întinderea ei (peste trei sute de intrări bibliografice), reflectă cele aproape două decenii de eforturi și căutări care au avut drept unul dintre punctele finale volumul pe care îl avem în vedere.

Se poate spune că obiectivele volumului, respectiv identificarea și explorarea etnografică a „principalelor forțe care configurează valorile, ideile și comportamentul social” (p. 23) au fost atinse. Nu știm dacă acestea au fost obiectivele de început sau ele s-au configurat pe parcurs. Specificul antropologiei sociale este de așa natură că cercetătorul pornind la drum cu obiective bine precizate se află adesea în situația de a le modifica sau a le schimba cu totul (relevant în acest sens este studiul lui Judith Okely, *Anthropological Practice Fieldwork and the Ethnographic Method* [2012]). De vină este situația din teren, care-și reclamă propriile obiective precum și propria metodologie pentru a fi cercetate. Antropologia socială și culturală nu este o știință care lucrează cu instrumente pentru măsurători de precizie; nu măsoară cu metrul distanțele, nu utilizează întrebarea pentru a stabili cu exactitate intensitatea unui fenomen social prin intermediul unui chestionar. Deși uneori se poate preleva de astfel de instrumente, metodologic se află în situația locuitorilor Lazistanului, ale căror comportamente pot fi înțelese adecvat luând în calcul intersectarea a nenumărate fire discursive, valorice, atitudinale, cognitive, adesea aflate în contradicție. La fel, cunoașterea antropologică presupune tatonări, negocieri, reveniri, modificări, adică aranjarea și rearanjarea elementelor unui *puzzle* în speranța obținerii celei mai bune imagini posibile. În cazul *Turkish Region*, această imagine s-a configurat prin compunerea vectorială a mai multor direcții metodologice și conceptuale, dintre care cel puțin trei sunt de reținut, pentru relevanța lor în antropologia începutului de secol al XXI-lea: 1) deplasarea accentului de pe studiul *sincronic* pe cel *diacronic* al fenomenelor sociale și culturale luate în considerare. Chiar istoria Lazistanului, marcată de cotituri dramatice (musulmanizarea, reforma kemalistă, introducerea ceaiului etc.) reclamă această abordare. O astfel de turnură, poate nu atât de dramatică, dar relevantă pentru rearanjarea relațiilor sociale și a universurilor culturale, la care autorii au asistat pre, în timpul, și post-factum, este reprezentată de „piețele rusești”. Volumul este convingător în a sublinia faptul că un instantaneu al acestui eveniment se obține nu printr-o expunere rapidă, ca pentru a fotografia în timpul zilei, ci prin una de durată, ca pentru a fotografia în timpul nopții; 2) luarea în considerare a *regiunii* ca unitate spațială de referință. Aici autorii sunt expliciți în precizarea faptului de a se fi lăsat ghidați de teren: „[N]-a fost în planul nostru inițial să ne concentrăm pe unitatea regională. A fost întotdeauna clar pentru noi că, datorită unei lungi istorii de migrare în exterior, niciun sat din această regiune nu putea fi abordat ca un

microcosmos supraviețuind, ca o comunitate relativ închisă, în felul în care alții au procedat în cercetarea satelor lor în alte părți ale Anatoliei" (p. 24). Consecința acestei situații este inoperabilitatea unui concept *holistic* al culturii, care are în vedere sisteme izolate și bine integrate. De aici, 3) utilizarea cu multă prudență a conceptului de „cultură". Din afirmațiile autorilor se desprinde uneori impresia că vor să renunțe cu totul la el. Încercarea probabil că le-a atras și cele mai multe critici. Totuși, cum se întâmplă și în cazul altor încercări similare – dintre care poate cea mai celebră este cea a lui Fredrik Barth, cu a sa „Introducere" la *Ethnic Groups and Boundaries* (1969), volum care inaugurează popularitatea studiilor pe tema etnicității –, cultura este recuperată într-o formă sau alta. De exemplu, ori de câte ori sunt aduse în discuție categorii sociale. Atât *sosyete*, dar și noua categorie a proletariatului migrant atras în Lazistan de posibilitățile de câștig oferite de cultivarea ceaiului, nu pot fi caracterizate decât invocând, fie și indirect, trăsături culturale specifice. Către sfârșitul cărții (p. 223) citim că „[S]trategia noastră a fost de a restrânge utilizarea acestui termen problematic la minimum." Nu știm dacă a fost o strategie sau o, în cele din urmă, constatare că la conceptul de cultură nu se poate renunța, chiar dacă utilizarea lui înseamnă „reducerea la minimum". Intențiile autorilor trebuie înțelese mai degrabă ca avertisment pentru atenția care trebuie acordată utlilizării legitime a conceptului culturii într-o eră a naționalismelor care creează impresia că ermetismul granițelor statale se suprapune cu ermetismul granițelor culturale, întărindu-i astfel înțelesul holistic. Avertisment că operăm mai curând cu un concept cu o anume relativitate, ceea ce reclamă *adaptarea lui situațiilor în care se aplică*. Cum și autorii observă (*ibidem*), Bronislaw Malinowski era îndreptățit să se preleveze de un concept holistic al culturii – și nici nu se putea altfel – de vreme ce populațiile cu care lucra erau suficient de izolate. Societățile moderne, între care și Lazistanul se numără, sunt caracterizate de un grad înalt de interconectare, determinând inoperabilitatea unui concept de cultură cu referire strictă la un sistem autosuficient, cu părți care se leagă între ele, trimit una la cealaltă și contribuie la buna funcționare a întregului.

În încheiere, se poate afirma fără dubiu că Ildikó Bellér-Hann și Chris Hann sunt autorii unui volum de referință în tradiția antropologică britanică și antropologie în general. Rămânând doar la tradiția britanică, *Turkish Region* se așază în șirul unor volume-reper cu intenții descriptiv monografice, precum *Argonauts of the Western Pacific* (1922) al lui Bronislaw K. Malinowski, sau *The Nuer* (1940), al lui Edward E. Evans-Pritchard. Ca și în cazul acestora, consider că ne aflăm în fața unui volum a cărui actualitate nu depinde de trecerea timpului. La aproape două decenii de la scrierea lui, fără îndoială că multe s-au schimbat în Lazistan. Plus-valoarea adusă în cunoașterea antropologică rămâne însă aceeași.

Vasílis K. Ghúnaris, Iákovos D. Mihailídis, Ghiórghos Anghelópulos (coordonatori), *Identităţi în Macedonia*[*], prolog Thános Verémis, Athina: Ekdóseis Papazísi, 1997, 264 pagini[**]

„... [C]ât de uşor ar fi într-adevăr pentru un grec să se autocaracterizeze în termeni etnici, când unul dintre bunici şi-a schimbat convingerile naţionale de două-trei ori în zece ani şi altul a plecat în ’25 în Bulgaria; când rudele sale au activat în armata greacă şi bulgară în aceeaşi măsură şi succesiv; când el însuşi a votat monarhia, dar a luptat în Armata Democrată; când un frate de-al lui este cadru al organizaţiei slavomacedoneene în Australia, altul refugiat politic şi funcţionar public în Skopje, iar al treilea susţinător înfocat al organizaţiei panmacedoneene elene în Canada; în acelaşi timp, cei trei copii votează Ν.Δ., ΠΑ.ΣΟ.Κ. şi ’Ουράνιο Τόξο’[9] în mod echivalent şi alternativ?” (p. 24).

Acest fragment – aflat în finalul „Observaţiilor introductive” [Εισαγωγικές παρατηρήσεις] (pp. 11-25) realizate de Vasílis K. Ghúnaris [Βασίλης Κ. Γούναρης], unul dintre coordonatorii şi contributorii volumului – redă atmosfera socială, pusă în legătură cu evenimentul politic şi opţiunea electorală, în intimitatea căreia stă scris întregul volum. Polarizarea politică semnalată de comportamentele electorale, alături de specificul lingvistic şi segregarea socială sunt pentru mulţi autori indicii clare şi suficiente ale unei etnicităţi macedoneene şi argumente ale unui naţionalism macedonean pe baze etnice. Numai că, după cum fragmentul expus arată, cercetarea atentă a acestor argumente relevă o serie de contradicţii, pe care autorii volumului, direct sau indirect, urmează să le demaşte. De asemenea, să demaşte manipularea argumentelor în conformitate cu interesele politice conjuncturale; în vremea scrierii volumului, interese în recunoaşterea politică a unei minorităţi macedoneene pe tărâmul elen. Cei nouă autori înrolaţi la o asemenea sarcină nu neagă o etnogeneză macedoneană, chiar dacă se constată că, uneori,

[*] Titlu original: *Ταυτότητες στη Μακεδονία*.

[**] Varianta în limba engleză a acestei recenzii a fost publicată în *Annuaire Roumain d’Antropologie*, tome 54/2017, Bucureşti: Editura Academiei Române, pp. 133-147.

[9] Partide în Grecia. Ν.Δ., „Noua Democraţie”, partid de orientare liberal-conservatoare, format în 1974; ΠΑ.ΣΟ.Κ, „Mişcarea Socialistă Panelenă”, format de asemenea în 1974; „Ουράνιο Τόξο”, „Curcubeul”, asociaţie electorală propusă la alegerile europarlamentare din 1994 de Mişcarea Macedoneană a Bunăstării Balcanice (MA.KI.B.E.), în cooperare cu grupul „Curcubeul” al Parlamentului European. Este vorba de o formaţiune politică cu activism în sprijinul „minorităţii” macedoneene a Greciei. Deşi a participat la mai multe scrutine europarlamentare, în niciunul nu a obţinut vreun loc în Parlamentul European.

aceasta se întâmplă să fie adaptată unui naţionalism macedonean (cum reiese din prezentarea contribuţiei lui Vlásis Vlasídis [Βλάσης Βλασίδης] de către Vasilis K. Ghúnaris [p. 18]), ceea ce ar însemna că este ulterioară acestuia. Mult mai adecvat ea poate fi teoretizată luând în considerare „factorul *personal* şi *individual* în înţelegerea dezvoltării naţionalismului macedonean" (p. 15, *subl. ns., S. Ş.*). Luarea în considerare a acestui factor este înlesnită de climatul de gândire liberală preocupată de problema drepturilor omului în Europa centrală şi răsăriteană, şi în Grecia cu adevărat posibilă abia după încheierea Războiului Rece.[10] Ceea ce trebuie să aibă ca efect, după V. Ghúnaris, „adoptarea unei noi strategii politice [*din partea statului elen*] în abordarea alterităţii, în orice formă s-ar prezenta aceasta" (p. 23), după o lungă perioadă caracterizată de strategia omogenizării identitare. Acest lucru nu implică cu necesitate însă, cel puţin în teoria liberală, acordarea statutului de „minoritar" pentru „celălalt". Noua strategie politică ar urma să corespundă unei „identităţi mai *filoxene*"[11] (*subl. ns., S. Ş.*) la nivelul *poporului* elen, „marcă a civilizaţiei elene de-a lungul secolelor" (Th. Veremis [Θάνος Βερέμης], p. 9).

Imboldul scrierii volumului *Identităţi în Macedonia*[12] vine însă din altă parte; el reprezintă o reacţie la „avalanşa de rapoarte, articole, cărţi pe tema legendarei (...) minorităţi macedoneene în Grecia" din prima jumătate a anilor nouăzeci, multe dintre ele „abordând cu superficialitate o serie de teme deosebit de importante" (Ghúnaris, p. 11). Cadrul instituţional de redactare a volumului este constituit în primul rând de Muzeul Luptei pentru Macedonia din Thessaloniki [Tesalonic], dar şi de Fundaţia de Studii ale Penisulei Emosului [Balcanice]. Maniera de lucru este sintetică, antropologică, cei nouă autori având formaţii şi perspective de abordare diferite, istorică, filologică, sociologică şi antropologică. Studiile lor au ca numitor comun, observă V. K. Ghúnaris, „caracterul ştiinţific şi solida bază empirică", numai astfel putându-se depăşi „slăbiciunile fundamentale ale bibliografiei recente despre spaţiul macedonean" (*ibidem*, p. 12).

Acelaşi Vasilis K. Ghúnaris, autor al „Observaţiilor introductive", este şi autor al primului

---

[10] Cam în acelaşi timp, antropologul finlandez Fredrik Barth (p. 21), părinte al teoriei interacţionist-constructiviste în conceptualizarea etnicităţii, cu implicaţii imense pentru studiile ulterioare pe această temă, recunoaşte importanţa unui nivel personal în analiza etnicităţii (un aşa-zis „micro" nivel, alături de unul „median", al colectivităţii, şi altul „macro", reprezentat de stat [Fredrik, Barth, "Enduring and emerging issuses in the analysis of ethncity", în Hans Vermeulen şi Cora Govers (ed.), *The Anthropology of Ethnicity. Beyond "Ethnic Groups and Boundaries"*, Amsterdam: Het Spinhuis, 1994, pp. 11-32]).

[11] În exprimarea lui Konstandínos Paparrighópulos, preluată de Thános Verémis în „Prologul" volumului.

[12] Sub denumirea de Macedonia este avută în vedere întreaga regiune istorică a Macedoniei, astăzi majoritar aflată nu în componenţa Republicii Macedonia (recunoscută de organismele internaţionale însă ca „Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei" [F.Y.R.O.M] şi în curs de a se denumi „Macedonia de Nord), ci a Greciei.

articol, „Reciclarea tradiţiilor: Identităţi etnice şi drepturi minoritare în Macedonia" [Ανακυκλώνοντας τις παραδόσεις: Εθνοτικές ταυτότητες και μειονοτικά δικαιώματα στη Μακεδονία] (pp. 27-61). Textul debutează cu un studiu de caz. În 1993, un student slavomacedon[13] al universităţii Cornell a solicitat, pe calea unei reţele electronice de discuţii, o bibliografie cât mai completă a victimelor, surghiuniţilor şi întemniţaţilor „Macedoniei egeene şi a Pirinului", începând cu războaiele balcanice. Intenţiile sudentului erau simplu de înţeles pentru oricine: sprijinirea cu *dovezi istorice* a *drepturilor* „fraţilor săi neeliberaţi" aflaţi în afara graniţelor Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei (F.Y.R.O.M.), în Grecia, respectiv Bulgaria. Iniţiativa studentului nu era nouă; ea apărea pe fondul în care „Masacrele comitagiilor [των κομιτάτων] cu denumiri variate şi epurările armatei turceşti la începutul secolului XX, victimele din timpul operaţiunilor războaielor balcanice, izgonirile dincolo de graniţe în perioada interbelică, masacrele din perioada Ocupaţiei [germane] şi a războiului civil [din Grecia][14] au constituit argumente la îndemână şi inepuizabile pentru generaţii de politicieni balcanici din toate taberele, care au încercat să orienteze către folosul ţărilor lor viitorul Macedoniei" (p. 28). Pentru politicieni, dar şi pentru o serie de iniţiative şi organizaţii non-guvernamentale, în contextul creat la începutul anilor nouăzeci de atenţia specială acordată de Organizaţia Naţiunilor Unite protecţiei drepturilor minorităţilor. Totuşi, „Opresiunea statală şi exterminarea persoanelor şi grupurilor populaţionale (fie ele şi culturale) *are automat ca rezultat existenţa minorităţilor etnice* şi care anume?" (p. 35, *subl. ns., S. Ş.*). Dacă se poate vorbi despre o etnicitate macedoneană, consideră V. K. Ghúnaris, sub forma cristalizării unei identităţi a „macedonului localnic" (εντόπιος Μακεδόνας), acest lucru se întâmplă abia în perioada interbelică. Încercarea de a fundamenta istoric existenţa unui grup etnic macedonean ştiinţific nu poate fi decât eronată, autorul preocupându-se în studiul său tocmai de a demonstra acest lucru.

Întâi de toate, utilizarea fără rezerve a unei terminologii construite în jurul adjectivului „etnic" este improprie realităţilor sociale şi culturale din vremurile bizantino-otomane ale Peninsulei Balcanice. V. K. Ghúnaris trece în revistă studiile mai multor autori care împărtăşesc aceeaşi convingere. De exemplu, Hans Vermeulen, care într-un studiu din 1984[15] observa că epitete precum „romeu" „bulgar" sau „vlah" caracterizau mai degrabă identităţi ocupaţionale decât etnice. Alte studii cercetate de autor constată irelevanţa criteriului lingvistic în perioada

[13] „Slavomacedon", adică cetăţean al F.Y.R.O.M.

[14] Război în perioada 1946-1949, între forţele guvernamentale, adepte ale orientării democratice a viitorului Greciei, şi partizanii comunişti.

[15] "Greek Cultural Dominance among the Orthodox Population of Macedonia during the Last Period of Ottoman Rule", în A. Block şi H. Driessen (coord.), *Cultural Dominance in the Mediterranean Area*, Nijmegen, pp. 225-246.

avută în vedere, astfel că, în final, singurul criteriul relevant rămâne cel al religiei. Pe baza lui, se pot inventaria doar două categorii identitare: creştină[16] şi musulmană. De asemenea, utilizând o schemă analitică pe trei niveluri (al individului, comunităţii şi statului) propusă de Fredrik Barth,

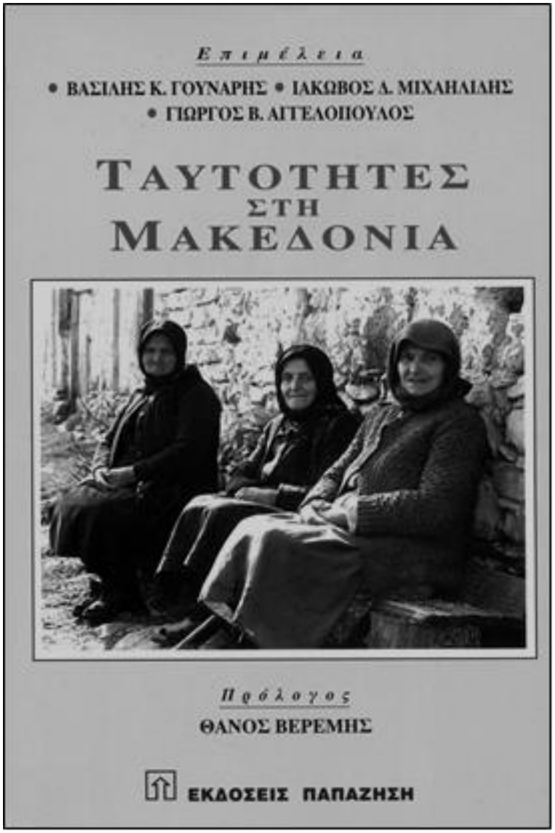

V. K. Ghúnaris ajunge la concluzia că „Cel puţin până la perioada Revoluţiei Franceze, la nivelul individului, sentimentul diferenţei în interiorul «societăţii comune ortodoxe» metabizantine era inexistent" (p. 42). Autorul se înscrie deci într-o serie de autori (el însuşi menţionându-i pe Ghiorghos Anghelopulos [Γιώργος Β. Αγγελόπουλος], Piero Vereni sau Keith Brown) pentru care concepte precum „identitate etnică" sau „etnicitate" încă trebuiau utilizate cu multă prudenţă pentru cazul avut în vedere şi cazurile asemănătoare.

În al doilea rând, dacă se insistă asupra utilizării acestei terminologii, ea poate fi cât de cât legitim aplicată realităţilor sociale apărute abia odată cu schimburile şi transferurile populaţionale din Balcani de după încheierea Primului Război Mondial. Astfel, o populaţie locală (εντόπιοι) săracă, aflată la baza piramidei economice, se confruntă cu o nouă ameninţare economică, din partea valului de „refugiaţi" (πρόσφυγες), cu abilităţi economice recunoscute, care veneau să ocupe terenuri şi proprietăţi ale musulmanilor plecaţi, la care „localnicii" aspirau în aceeaşi măsură. Este de cercetat însă dacă cele două etnicităţi, ale „localnicilor macedoneeni" şi ale „refugiaţilor" sunt rezultate fireşti ale unor procese naturale de etnogeneză sau (şi) ele sunt rezultat al manipulărilor politice şi electorale, cercetare pe care V. K. Ghúnaris o şi întreprinde de fapt în cel de-al treilea şi cel mai lung paragraf al studiului său, „Refugiaţi şi localnici: probleme ale actualizării,

[16] Identitate religioasă care poate fi echivalată cu o identitate etnică în măsura în care „numele colectiv 'Rum', mitul originii comune din (...) măreţul Bizanţ, tradiţia comună a prigoanei din partea dinastiei otomane, solidaritatea între creştinii ortodocşi şi mentalitatea comună (...) îndeplinesc toate condiţiile pe care le-a stabilit Smith pentru caracterizarea unui grup ca etnic" (p. 43).

asimilării şi transformării identităţilor etnice”.

Studiul lui Vlasis Vlasidis, „Autonomia Macedoniei: De la teorie la faptă” [Η αυτονόμηση της Μακεδονίας: Από τη θεωρία στην πράξη] (pp. 63-87) legitimează istoriografic observaţia că „fondarea unui stat polietnic macedonean nu este nouă” (p. 85). Proclamarea unei „Republici a Macedoniei” independente în toamna anului 1991 ar putea lăsa această impresie. Deşi ideea iniţială a unei Macedonii autonome se află în paternitatea împăratului austro-ungar Francisc Iosif, într-o întrevedere din 1876 cu ţarul Rusiei, Alexandru al II-lea, luptătoare devotată pentru realizarea acestei cauze avea să fie o organizaţie creată şase ani mai târziu în Thessaloniki. Este vorba de „Organizaţia Revoluţionară Internă [Εσωτερική] Macedoneană” („E.M.E.O.” în continuare). Artizanul final al punerii în practică a idealului unei Macedonii autonome este însă Partidul Comunist al Iugoslaviei, care, în 1942, în al doilea congres al Consiliului Antifascist al Eliberării Naţionale a Iugoslaviei, schiţează planul unui stat federal post-război alcătuit din şase state, între care şi Macedonia. Planul se va împlini pe 2 august 1944, dar cu o Macedonie fără părţi din Grecia şi Bulgaria, aşa cum se prevăzuse iniţial.

Idealul unei Macedonii autonome a însufleţit E.M.E.O. pe tot parcursul existenţei sale, până la dizolvarea sa în 1934. Viziunea unei Macedonii nu doar autonome, ci şi independente, în contextul politic de la sfârşitul secolului al XIX-lea şi din prima jumătate a secolului XX părea utopică, deşi temporar E.M.E.O. a avut-o. Încadrarea politică a Macedoniei autonome urma să fie subiect de perpetuă dezbatere în sânul E.M.E.O., având ca rezultat crearea unor tendinţe, sciziuni şi chiar a unui „război civil” în 1924 (p. 76), soldat cu mai multe victime. În paragrafele studiului său, V. Vlasidis trece în revistă toate aceste tendinţe, sciziuni, reformări etc. În mod esenţial însă, se pot decela două tendinţe: 1) *conservatoare*, idealul de început al formării E.M.E.O., al unei Macedonii autonome ca parte componentă în prima fază a Imperiului Otoman, iar apoi o apropiere de Bulgaria – cu mai multe variante, de la unirea efectivă cu Bulgaria până la varianta din ultima perioadă a existenţei E.M.E.O. conservatoare, a creării unui al doilea stat bulgar în Macedonia, cu independenţă faţă de Sofia (p. 77), şi 2) *federalistă*, cu o Macedonie autonomă într-o federaţie a statelor balcanice. Cum s-a înţeles deja, tendinţa federalistă va triumfa, însă într-o federaţie iugoslavă şi printr-o preluare concurenţială a iniţiativei autonomiei Macedoniei de către partidele comuniste balcanice, între care ultimul cuvânt îl are Partidul Comunist Iugoslav.

Unul dintre factorii care au dus la dizolvarea E.M.E.O. a fost susţinerea – prin varianta de la Viena constituită în 1925 a acestei organizaţii – a ideii de „etnicitate macedoneană” avansată în 1934 de Uniunea Sovietică. Această idee nu a fost pe placul statelor balcanice care dintr-o dată s-ar fi văzut nevoite să renunţe la părţile ocupate de grupurile etnice macedoneene în favoare unei Macedonii autonome, ceea ce a dus la declararea E.M.E.O. din partea guvernelor acestora ca ilegală şi totodată la sfârşitul organizaţiei. Ideea „etnicităţii macedoneene” avea să fie utilizată

însă de comuniştii iugoslavi pentru constituirea federaţiei iugoslave, în care macedonii sunt recunoscuţi ca popor separat, cu trăsături etnice specifice. Ceea ce înseamnă că, scrie V. Vlasidis în una dintre ultimele propoziţii ale studiului, „Ideea unei autonomii macedoneene fusese până la urmă justificată". Dar, „Rămânea în suspensie doar închegarea retroactivă a etnicităţii macedoneene, astfel încât istoria şi politica să se armonizeze" (p. 87).

Natura dialectelor slave – aşa numitele „ντόπια", *limbi locale* – din Grecia, vorbite în special în partea apuseană, dar şi centrală a Macedoniei, se află în preocupările Alexándrei Ioannídu [Αλεξάνδρα Ιωαννίδου]. Reprezintă acestea o grupă dialectală de sine stătătoare sau sunt „derivări" (αποκλίσεις) din limbile oficiale ale statelor slave învecinate, în special din limba bulgară? Textul „Idiomurile slave în Grecia: Similarităţi lingvistice şi derivări politice" [Τα σλαβικά ιδιώματα στην Ελλάδα: Γλωσσολογικές προσεγγίσεις και πολιτικές αποκλίσεις] (pp. 89-101) survolează, în şase paragrafe, nenumăratele încercări care s-au făcut de către lingviştii de pretutindeni pentru lămurirea răspunsului, încercări a căror neutralitate politică de multe ori poate fi contestată. În primul paragraf sunt prezentate câteva studii-reper ale unor autori eleni din prima jumătate a secolului XX. Deşi există unele tendinţe de a considera aceste dialecte ca având origine vechi-elenă[17], numitorul comun al tuturor studiilor pare a fi acela că ντόπια Macedoniei reprezintă un „«amestec» de limbi cu atât de multe elemente greceşti încât cu greutate le-ar putea clasifica cineva într-o grupă lingvistică sau alta" (p. 91). În al doilea paragraf, în prim-plan se află disputa dintre şcolile filologice din Sofia şi Skopje privind existenţa unei limbi oficiale slavomacedone, alta decât cea bulgară, dispută cu răsunet în acţiunile politice, negocierile diplomatice, tratatele comerciale etc. dintre Bulgaria şi F.Y.R.O.M. Lingvistic, disputa este justificată, întrucât „în regiunea care se întinde de la graniţa răsăriteană a Albaniei până la Marea Neagră şi de la graniţele sudice ale Serbiei până la Kastoriá şi Drama [în Grecia], dialectele slave prezintă mari şi importante asemănări, care fac foarte dificil efortul de a le separa cu precizie" (p. 93). Totuşi, teoria lingvistică nu exclude situaţia în care o limbă derivă din alta până la stadiul în care ea devine limbă oficială, chiar dacă în acest proces intervin şi factori extralingvistici, precum factorul politic. Ce legătură are însă „problematizarea de mai sus cu dialectele slave din spaţiul elen?" (p. 95). În cel de-al treilea paragraf, prin expunerea unui argument legat de evoluţia diferită a unui diftong în spaţiul lingvistic unitar menţionat, concluzia ar fi că se poate vorbi cel mult de două grupe dialectale, apuseană şi răsăriteană, a căror limită nu se suprapune graniţelor statale, limită separând, de exemplu, Bulgaria în două. Urmând această împărţire, idiomurile slave elene aparţin în majoritatea lor grupei apusene. Cu toate acestea, ele sunt „obiect al

[17] Precum în studiul lui Konstandínos Ţiúlkas, *Consideraţii privind bilingvismul macedonilor prin compararea limbilor macedoneene slave cu greaca* (1907).

revendicării atât pentru şcoala lingvistică bulgară, cât şi pentru cea slavomacedonă” (p. 96). Pe acest fond, comitetul lingvistic internaţional a hotărât excluderea denumirii de „dialecte bulgare” sau „slavomacedone” pentru idiomurile slave din Grecia, urmând a se folosi unica denumire de „dialecte slave”. În al patrulea paragraf sunt expuse concluziile generale ale slavologiei privind dialectele slave din Grecia, abstracţie făcând de chestiunea revendicării acestora. Astfel, ele sunt clasificate în grupa dialectelor sudic-slavice, în special în cea a dialectelor macedoneene, furnizându-se şi câteva criterii lexicale şi gramaticale ale acestei clasificări. Aplicarea riguroasă a acestor criterii subclasifică în continuare idiomurile slave elene în şapte grupe dialectale, cinci în Macedonia apuseană şi două în Macedonia centrală şi răsăriteană, cu diferenţe care nu împiedică înţelegerea între vorbitorii din grupe diferite. Posibil însă ca această imagine să nu fie exactă, din cauza unor deficienţe de metodă, prezentate în cel de-al cincilea paragraf. Astfel, concluziile lingvisticii internaţionale sunt bazate în bună parte pe cercetări desfăşurate printre refugiaţii politici de la sfârşitul anilor ’40 în ţările fostului bloc comunist şi printre migranţii economici, în special în Australia. Aceştia nu pot fi la curent cu evoluţia ulterioară a dialectelor în locurile de origine, şi nici a dialectelor şi limbilor oficiale din ţările slavofone învecinate.

Studiul Alexandrei Ioannidu se încheie cu un ultim paragraf în care sunt expuse direcţiile de evoluţie ale idiomurilor slave din Grecia. Astfel, ντόπια încă sunt vorbite în mediul domestic de către adulţi. Copiii însă le vorbesc şi înţeleg din ce în ce mai puţin. Raportările cognitive, subiective, emoţionale la utilizarea lor sunt diferite: teamă că aceasta va fi interpretată ca atitudine antielenă, legătură cu tradiţia, strămoşii şi cultura populară, curiozitate comparativă între ντόπια – niciodată denumită „macedonă” sau „macedonită” – cu limbile statelor învecinate, bulgara şi slavomacedona. O altă tendinţă[18] consideră ca fiind greşită utilizarea acestor dialecte, urmând ca ele să fie înlocuite de slavomacedona oficială. În sfârşit, o ultimă întrebare care se poate pune este legată de măsura în care aceste dialecte s-ar fi utilizat astăzi dacă ele nu ar fi fost decenii la rând criteriu important de diferenţiere între „localnici” şi „refugiaţi”. Răspunsul final nu trebuie căutat însă în cheia politică a identificării limbii cu etnicul.

„Schimburi nupţiale în comunităţi agricole amestecate cultural din Macedonia: Importanţa lor pentru definirea şi delimitarea categoriilor populaţionale” [Γαμήλιες ανταλλαγές σε πολιτισμικά μεικτές αγροτικές κοινότητες της Μακεδονίας: Η σημασία τους για τον ορισμό και τη διάκριση των πληθυσμιακών κατηγοριών] este titlul următorului text (pp. 103-122). Autorul textului, Ghiorghos Anghelopulos, atrage atenţia asupra procesului extrem de complicat privind

[18] Pe care o putem considera „cultă” sau „literară”.

delimitarea a ceea ce el numeşte „categorii populaţionale”[19] în teritoriul Macedoniei, atât în trecut, cât şi la sfârşitul anilor nouăzeci. În trecut, nenumăratele studii „etnologice” cantitative – realizate pe fondul în care, ca urmare a decăderii iminente a Imperiului Otoman, era evident că împărţirea Macedoniei între statele nou formate urma să se facă pe un criteriu etnologic – deşi matematic bine realizate, nu ajung la un acord privind criteriile de împărţire şi definire a populaţiilor Macedoniei. Cu toate acestea, „rămâne faptul că numitorul lor comun îl constituie acceptarea existenţei grupurilor populaţionale diferite şi numărabile” (p. 104). Studiile de la sfârşitul anilor nouăzeci, stimulate de un interes renăscut pentru identităţile populaţiilor din spaţiul Macedoniei elene, ajung la acelaşi impas, al criteriilor împărţirii Macedoniei în grupuri culturale şi etnice. Problema este chiar mai complicată; dacă în trecut, comunităţile agricole ale Macedoniei prezentau un grad redus de amestec populaţional, ceea ce ar fi justificat posibilitatea unor stricte delimitări, studiile realizate în anii nouăzeci constată că „regula în Macedonia actuală o constituie amestecul cultural şi etnic” (p. 107). Constatarea reprezintă în acelaşi timp o „linie de plecare pentru noi întrebări, mai importante, legate de modurile de definire şi delimitare a populaţiilor locale” (p. 120). Cu toate acestea, „Auzim adesea şi citim despre localnici [ντόπιους], vlahi, sarakaţani, ponţi, traci, micr-asiaţi, bulgaro-refugiaţi şi alţii, de parcă aceste populaţii ar alcătui grupuri ermetice reproduse de-a lungul timpului” (p. 105).

Amestecul populaţional reprezintă fără îndoială factorul cel mai important care trebuie luat în considerare în Macedonia anilor nouăzeci[20] în orice încercare de delimitare populaţională. Amestecul populaţional prin schimburi nupţiale generează noi identităţi, în care orice ermetism identitar dispare. Ghiorghos Anghelopulos ancorează şi certifică antropologic[21] acest fapt în continuarea studiului său, luând în considerare, de-a lungul a două paragrafe, cazul unei localităţi, Nea Krasiá,[22] din apropierea oraşului Thessaloniki, sat format la jumătatea anilor ’20 prin reunirea a cinci categorii populaţionale culturale: ντόπιοι şi sarakaţani ca populaţii băştinaşe, plus traci, ponţi şi krasioţi (veniţi din Bulgaria), în urma schimburilor populaţionale. Analiza sa presupune două coordonate: demografică şi etnografică. Demografic, se constată o scădere a procentului căsătoriilor între parteneri de aceeaşi provenienţă de la 90% în perioada 1890-1922, la 40% în perioada 1950-1960. Etnografic, prin înregistrarea modului în care schimburile nupţiale

[19] Nota 30, în contextul referirii la populaţiile din satul pe care-l analizează de-a lungul studiului: „Prefer să numesc aceste populaţii categorii şi nu grupuri [a se subînţelege etnice sau culturale, *n. ns.*, *S. Ş.*], urmând conceptualizarea lui Keesing, vezi Roger M. Keesing, *Kin Groups and Social Structure*, London, 1975, pp. 9-11.”

[20] Cu atât mai mult în Macedonia de acum, la mai bine de douăzeci de ani după scrierea volumului.

[21] Printr-o activitate etnografică de lungă durată, respectiv paisprezece luni.

[22] Numele localităţii este de fapt un pseudonim.

sunt trăite şi interpretate de oameni. Aici se observă evoluţia de la antagonismele iniţiale între categoriile populaţionale către accepţiunea generală a constituirii „unui sat”.

Totuşi, „Noua realitate coexistă însă într-un anume grad cu cele anterioare” (p. 118). Încetarea ermetismului nu înseamnă automat şi dispariţia identităţilor colective iniţiale. Cheia explicaţiei s-ar afla – după autorul studiului, dar şi în conformitate cu evoluţiile în teoria barthiană a etnicităţii – la nivelul *persoanei*. Ceea ce înseamnă apariţia unui nou criteriu, al *alegerii personale*, şi „crearea diferitelor niveluri de participare la categoriile populaţionale preexistente”, participare în funcţie de valoarea de schimb pe care aceste identităţi o au în cadrul format de „structurile sociale şi relaţiile de putere mai ample” (p. 119). Cu alte cuvinte, revendicarea unor identităţi alternative, după caz.

Date fiind situaţiile expuse, devine improprie orice analiză care, ca urmare a interesului internaţional renăscut pentru minorităţi şi protecţia drepturilor lor, lucrează cu colectivităţi, grupuri sau populaţii etanşe (p. 120). Aceasta chiar şi atunci când oameni înşişi par să susţină această realitate. Căci, „A considera că modul în care oamenii reproduc-prezintă lumea lor este identic cu modul în care îşi reglementează faptele este prin definiţie greşit” (p. 121).

Volumul continuă cu studiul lui Iákovos D. Mihailídis [Ιάκωβος Δ. Μιηαηλίδης], „Slavofoni şi refugiaţi: Componentele politice ale unul conflict economic” [Σλαβόφωνοι και Πρόσφυγες: Πολιτικές συνιστώσες μιας οικονομικής διαμάχης] (pp. 123-141). Polaritatea „slavofoni/refugiaţi”, sub forma „localnici (εντόπιοι) / refugiaţi” am întâlnit-o deja în studiul lui Vasilis K. Ghúnaris, avansată ca fiind singura cât de cât legitimă pentru a vorbi de cristalizarea unor etnicităţi în Macedonia interbelică. Pentru prefecturile Flórina, Kastoriá şi Pélla, în Macedonia apuseană, „localnic” însemna în primul rând „slavofon”. După I. D. Mihailidis, confruntarea dintre localnici/slavofoni şi refugiaţi a trasat „cele mai importante axe ale istoriei economice, sociale şi politice a Macedoniei interbelice” (p. 123). Cauzele sunt primordial economice, respectiv revendicarea terenurilor care aparţinuseră musulmanilor, pe care atât localnicii, cât şi refugiaţii, se considerau îndreptăţiţi să le dobândească. Studiul lui I. D. Mihailidis se concentrează pe implicaţiile acestui conflict în comportamentele electorale şi, în susbsidiar, de modul în care diversele grupări politice îl exploatează.[23] Totuşi, chiar dacă votul slavofonilor din prefecturile amintite poate fi caracterizat istoric ca un vot-protest – el menţinându-şi acest caracter şi în condiţiile dispariţiei motivaţiei economice –, doar în mică măsură poate fi interpretat ca fiind semn al unei conştiinţe etnice specifice.

[23] „Strategia politică a partidelor în această regiune, ca de altfel şi în alte părţi ale Greciei, s-a bazat nu atât pe răspândirea unei ideologii politice, cât pe ajustarea ei conjuncturală, micropolitică, în conformitate cu anume trăsături specifice, slăbiciuni şi tot felul de diferenţe şi dispute locale” (p. 140).

Analiza comportamentelor electorale se desfăşoară separat în cele trei prefecturi, pe trei perioade: interbelică, postbelică până la sfârşitul dictaturii coloneilor[24] (1974), şi din 1974 până la alegerile europarlamentare din iunie 1994, această din urmă perioadă având o tratare specifică a ultimilor săi patru ani. Pentru perioada interbelică, după analize procentuale detaliate, se trage concluzia generală că mai mult de 2/3 din populaţia slavofonă a celor trei prefecturi a fost de partea popularilor [partid conservator] (p. 132). Votul pentru acest partid, consideră autorul, poate fi interpretat ca un vot opoziţie faţă de un „stat al refugiaţilor", pe care slavofonii credeau că liberalii şi Eleftherios Venizelos[25] vor să-l instaleze. Dar şi alte partide, deşi într-o măsură incomparabil mai mică, a căror platformă politică putea fi considerată ca anti-elenă şi/sau pro-autonomistă, au beneficiat de acest vot: Partidul Comunist al Elladei (K.K.E.), respectiv Uniunea Macedonă, formată de Sotirios Gotzamanis, fost membru conducător al popularilor. Votul celeilalte părţi, a refugiaţilor, pentru liberali, este considerat de autor mult mai limpede, întrucât „semnifica faptic încrederea [acestora] că candidaţii venizeleeni erau cea mai bună asigurare a instalării şi despăgubirii lor rapide, definitive şi totale" (p. 133).

Evenimentele din timpul Ocupaţiei [germane] şi al războiului civil, cu populaţia slavofonă în general de partea forţelor care urmau să fie înfrânte, au determinat deplasarea electorală postbelică a unei bune părţi a acestei populaţii către zona de centru-stânga (unde este de găsit K.K.E.). Votul poate fi interpretat şi ca protest împotriva climatului poliţienesc instaurat, care privea cu suspiciune populaţiile bilingve. O altă parte, mai mică, este compusă însă 1) din cei rămaşi de partea zonei conservatoare, preferând siguranţa pe care o oferea această zonă, ca urmare a nehotărârii sale în timpul evenimentelor din anii '40 şi 2) de slavofonii care, în contra-tendinţă, dintotdeauna au fost fideli Greciei. Refugiaţii au rămas în continuare fideli „statului elen", dar nu neapărat şi liberalilor, aceştia pierzându-şi treptat popularitatea printre refugiaţi odată cu acordul de prietenie greco-turc din anii 1930. Studiul comportamentelor lor electorale nu mai prezintă o diferenţiere semnificativă faţă de restul votanţilor.

Perioada de după 1974 marchează aceeaşi tendinţă de deplasare a slavofonilor din cele trei prefecturi către stânga, cu deosebirea că în scenă intră şi Mişcarea Socialistă Panelelenă (PA.SO.K.). Apar însă transformări semnificative la nivelul acestei populaţii: dialectul slav nu mai este nicăieri utilizat exclusiv, proporţia căsătoriilor mixte creşte considerabil, iar motivaţia economică dispare. Pe acest fond, apariţia la euroalegerile din 1994 a „localnicilor macedoni ai Elladei" sub stindardul coaliţiei Curcubeul (Ουράνιο Τόξο) este întrucâtva neaşteptată. Analiza trecutului satelor în care Curcubeul a obţinut cele mai mari scoruri, scoate la iveală faptul că

[24] Numele sub care este cunoscut regimul politic militar instaurat în Grecia între anii 1967-1974.

[25] Prim ministru al Greciei între 1910-1920 şi 1928-1932.

votul acestora a fost întodeauna anti-regim, „fie că acesta se prezenta ca filo-refugiaţi, atenocentrist sau poliţienesc” (p. 139). Evenimentele din urmă nasc o întrebare fundamentală în finalul studiului: „Oare votul pentru Curcubeu constituie o manifestare a diferenţierii şi nemulţumirii slavofonilor, chiar element de diferenţiere etnică pentru unii dintre ei, sau este un simplu «semn al vremurilor», adică încă o ramificaţie a unui sistem politic deja existent care este favorizat de conjunctura internaţională şi de terenul fecund pe care-l pun la dispoziţie convenţiile pentru protejarea specificului minoritar?” (p. 140).

Împrejurările de constituire a coaliţiei Curcubeul sunt expuse pe larg în textul următor, „Articularea şi structura discursului minoritar: Exemplele [publicaţiilor] *Moghlená* şi *Zóra*” [Άρθρωση και δομή του μειονοτικού λόγου: Το παράδειγμα των *Μογλενών* και της *Ζόρα*] (pp. 143-170), scris de Ánghelos A. Hotzídis [Άγγελος Α. Χοτζίδης]. Curcubeul urma să reprezinte expresia politică a formaţiunii cetăţeneşti „Mişcarea Macedoneană a Bunăstării Balcanice” (MA.KI.B.E.), constituită în 1991 de către „localnici” ai Macedoniei apusene, cu scopul de a revendica şi promova o identitate etnică macedoneană.[26] Studiul are un dublu obiectiv: analiza modului în care „(...) identitatea etnică promovată diferă de cea elenă”, dar şi a „gradului în care [aceasta] se află în legătură cu identitatea naţională a locuitorilor (...) din F.Y.R.O.M.” (p. 144). În acest scop, autorul se foloseşte în principal de articole publicate în mai multe numere ale periodicelor Mişcării, *Moghlená* („Meglenii”) şi *Zora* („Zorile”), dar şi de o serie de alte surse indirecte. *Moghlená* apăruse în 1978 în Aridea[27], ca revistă în care se tratau probleme referitoare la regiune. În 1989 orientarea revistei se schimbă, în momentul în care o serie de redactori încep să trateze aceste probleme punându-le în legătură cu o „identitate etnică” diferită. În 1993, *Moghlená* este succedat de *Zora*, revistă care urma să depăşească limitele pur regionale. Înţelesul simbolic al acestei transformări este că „MA.KI.B.E. iese din ceaţa matinală (*mánghla*> *Moghlená*) şi ajunge în zori (*Zora*), pentru a întâlni mai târziu văzduhurile «Curcubeului»” (p. 148).

Articularea discursului minoritar de către redactori ai publicaţiilor de mai sus se realizează pe mai multe dimensiuni: 1) a *denominării*, observându-se că aceştia vorbesc în numele unui grup etnic, şi nu a unei minorităţi naţionale „macedoneene”, ceea ce înseamnă că nu se acceptă identificarea naţională cu locuitorii statului vecin. Însă, în aceeaşi perioadă (mijlocul anilor ’90), şase ONG-uri cereau guvernului elen recunoaşterea unei minorităţi „macedoneene” naţionale, la care se pot adăuga şi alte iniţiative de susţinere a existenţei unei astfel de minorităţi; 2) *istorică*,

[26] În conjunctura existenţei unui fond politic şi civil internaţional favorabil acestei iniţiative, a unei formaţiuni similare (Curcubeul) în Parlamentul European, conjunctură la rândul ei tratată detaliat de A. A. Hotzidis.
[27] Unul dintre oraşele prefecturii Pella, actualmente capitală a districtului Almopía.

cu realmente rescrierea istoriei Macedoniei, mai ales prin contribuţiile lui Dimítris Papadimitríu. Reperele istorice sunt două: antichitatea şi începutul secolului XX. Sunt invocate poziţiile retorului atenian Demostene împotriva lui Filip, dar şi expediţia lui Filip contra oraşelor-stat elene, trecându-se apoi la faptele de eroism ale macedonilor împotriva otomanilor, dar şi a grecilor, din timpul a ceea ce a rămas cunoscut drept „Lupta pentru Macedonia" (valorificată de un contributor la *Zora* de fapt ca „luptă antimacedonă"), distingându-se aici mai ales răscoala lui Ílinden; 3) *culturală*, cu încercarea de a pune în evidenţă în paginile revistelor menţionate moştenirea culturală macedoneană, la nivel de cântece, naraţiuni, dansuri, port etc. şi promovarea lor la diverse sărbători de hram şi festivaluri. Un loc important în paginile *Zorei* îl au cântecele despre partizanii bulgari din timpul Luptei pentru Macedonia; 4) *lingvistică*, cu nehotărârea în ceea ce priveşte alfabetul chirilic de folosit pentru scrierea în slavomacedonă, optându-se în cele din urmă pentru cel oficial utilizat în F.Y.R.O.M. În acelaşi timp, reliefarea intervenţiilor nefaste ale statului elen în ceea ce priveşte vorbirea, răspândirea şi predarea în şcoli a slavomacedonei; în sfârşit, 5) *diferenţierea comunitară* şi *delimitarea electorală*. Astfel, instalarea refugiaţilor ponţi în locurile „strămoşeşti" ale localnicilor macedoni este interpretată drept „considerare a localnicilor ca non-eleni de către statul grec" şi „o încercare de izgonire a lor, în special din Macedonia apuseană" (p. 161). La nivel de delimitare electorală, bineînţeles, aderenţa la coaliţia Curcubeul, deşi scorurile slabe în alegeri obţinute de această formaţiune politică sunt contraproductive pentru a-şi socoti numărul „etnicilor macedoni" doar pe această bază. În plus, acuzaţia lansată alegătorilor altor partide că urmăresc excluderea de la putere a localnicilor în folosul refugiaţilor.

Ánghelos A. Hotzidis consideră însă că modul de tratare a acestor dimensiuni reprezintă un slab argument în demonstrarea diferenţei. Rescrierea istoriei se realizează prin uzurparea evenimentelor importante din zonă şi promovarea eroilor locali într-o naraţiune istorică care să creeze impresia de unitate şi continuitate. O istorie care ar urma să ia forma unui letopiseţ. Specificul local cultural şi înregistrarea lui nu sunt automat semnul unei diferenţieri etnice. Apoi, deşi la nivel lingvistic lucrurile sunt mai clare (prin apropierea de limba oficială a F.Y.R.O.M., demascând intenţii identitare care la alte niveluri nu sunt atât de evidente), apare întrebarea de ce presa minoritară nu circulă exclusiv în slavomacedonă. În ceea ce priveşte ultima dimensiune, „[C]onsiderarea refugiaţilor ca «alţii» constituie piatra unghiulară a identităţii localnicului" (p. 165), iar teoretizarea Curcubeului ca forţa politică centripetă a populaţiei Macedoniei apusene, în competiţia cu alte formaţiuni politice, încă nu a fost confirmată. Toate aceste lucruri creează o impresie de confuzie. De fapt, în toată demonstraţia expusă de activiştii-redactori (dar nu numai de ei), singura parte clară este punerea în evidenţă a negării şi contestării acestor lucruri de către statul elen. Concomitent însă, nu reuşesc să expună cu aceeaşi claritate „care este propria lor

poziţie în legătură cu problemele curente şi, în special, în ce măsură urmează linia oficială a F.Y.R.O.M.” (p. 168). În cele din urmă, „este necesar pentru Mişcare, Curcubeu şi conducătorii lui să demonstreze că se alfă în «Zora» [zori], iar nu în «Mánghla» [ceaţa dimineţii]” (p. 169).

Următorul autor, Keith Brown, este singurul contributor ne-elen la volum. Ca şi în textul lui Vlasis Vlasidis, referentul politic din textul „Între stat şi sat [ύπαιθρο]: Kruševo din 1903 în continuare”[28] [Ανάμεσα στο κράτος και την ύπαιθρο: Το Κρούσοβο από το 1903 και εφεξής] (pp. 171-195) este „Macedonia” vecină „Macedoniei” greceşti, în special partea apuseană a acesteia din urmă, cum a apărut în celelalte contribuţii. Referent instanţiat, aşadar, de F.Y.R.O.M.

Studiul lui K. Brown este realizat cu instrumentele metodice şi conceptuale ale antropologiei sociale. Cum aflăm din debutul acestuia, Kruševo este un orăşel de munte situat în sud-vestul F.Y.R.O.M., constituit ca atare la sfârşitul secolului al XVIII-lea de „un grup consistent de refugiaţi vlahi” (p. 171). Pe baza observaţiilor şi datelor culese într-o rezidenţă de patru luni în Kruševo în 1993, dar şi a unor repere istorico-bibliografice referitoare la acest oraş, autorul propune tema „persistenţei în faptul de a exista a unei comunităţi etnice anume pentru mai bine de două sute de ani, precum şi [unele] opinii referitoare la viitorul ei” (*ibidem*). Prim-planul urmează să fie ocupat, după cum titlul anunţă, de secolul XX.

Tratarea temei se realizează în trei etape, în care autorul se plimbă „de la o masă într-o cafenea, la un oraş, la un popor” (p. 194), cum el însuşi redă sugestiv structura studiului în paragraful de concluzii. În prima etapă, care cuprinde cele mai multe paragrafe (şase), sunt puse în evidenţă semnificaţiile cultural-valorice ţesute în jurul unei afirmaţii aparent banale într-o discuţie dintr-o cafenea în orele serii. O discuţie pe teme istorice între antropolog, un tânăr din Skopje (capitala F.Y.R.O.M), un funcţionar public de vârstă mijlocie şi proprietarul cafenelei. În contextul în care tânărul susţinea că de vreme ce doi dintre eroii krusoviţi ai revoluţiei din 1903 luptaseră pentru întreaga Macedonie, Kruševo nu ar avea dreptul să-i revendice la modul exclusiv, replica funcţionarului, care urma să stârnească cercetătorului noi curiozităţi epistemice,[29] a venit ca „sunt *makedonas* în identitatea mea naţională, dar în convingeri sunt krusovit”. Krusovit sau vlah, între cei doi termeni neexistând nicio contradicţie (p. 182). O afirmaţie care vine să tulbure teoreticienii naţionalismului. Semnificaţia centrală a acestei afirmaţii, care se desprinde din lectura paragrafelor următoare, este dată de însuşirea valorilor (superioare) ale oraşului, unele şi aceleaşi cu valorile civilizaţiei, de către vlahii din Kruševo, dar şi din alte orăşele din apropiere, precum Bitola, în antiteză cu valorile celorlalţi *makedones,* care rămân legaţi de cultura (inferioară) ţărănească. Lucrul se întâmplă indiferent dacă aceştia locuiesc

[28] Text tradus din engleză în greacă de Ghiúla Ghulimí.
[29] Venit fiind pentru o cu totul altă temă de cercetare, referitoare la evenimentele din august 1903.

propriu-zis la sat, sau în capitala Skopje, ajunsă la o jumătate de milion de locuitori în numai trei decenii tocmai prin influxul masiv de populaţie dinspre zonele rurale. De aici şi semnificaţia titlului, între „stat şi sat", adică într-un loc intermediar cu valori ale civilizaţiei. În plus, şi (de)plângerea pierderii decenţei orăşeneşti, prin aceeaşi migraţie în Kruševo a populaţiei rurale slavofone.

Lămurirea genezei acestui fenomen socio-identitar are loc în a doua etapă a studiului, unde sunt expuse câteva repere majore ale istoriei orăşeneşti, totuna cu istoria populaţiei vlahofone („cincari", în denumire sârbo-croată). Refugiată aici la sfârşitul secolului al XVIII-lea din Moscopole, principalul centru vlah în acele vremuri, în urma repetatelor jafuri turceşti, creează în Kruševo o aşezare înfloritoare economic. La început pe baza ocupaţiei tradiţionale a creşterii animalelor, la care se adaugă mai târziu practicarea meseriilor şi a negoţului. În acest context, se formează o clasă orăşenească superioară (am putea adăuga, cu „maniere alese"), cu o cultură specifică, ai cărei membri sunt identificaţi ca greci, nu doar pe motivul religios şi al utilizării limbii elene în sectorul public, ci şi – aşa cum observă şi Traian Stoianovich[30] – din obiceiul ca în vremea respectivă în Balcani astfel de categorii sociale să fie considerate greceşti. Răscoala lui Ílinden din 1903 împotriva stăpânirii otomane, un reper semnificativ în istoria F.Y.R.O.M., avea să fie început al declinului în aparenţa de înalt nivel de civilizaţie atins în Kruševo. Însă decăderea, cum s-a menţionat, are legătură cu migraţia, şi mult mai puţin cu persecuţiile la care vlahii au fost supuşi de administraţiile bulgare, sârbe sau iugoslave care s-au succedat în secolul XX. De fapt, mediile politice ostile au fost contracarate întotdeauna cu succes. Ceea ce demonstrează o anume mentalitate şi un tip specific de conştiinţă naţională a populaţiei vlahe.

Punerea lor în evidenţă se întâmplă în ultima etapă a studiului. Este vorba de o mentalitate a adaptării în orice condiţii, şi a lipsei de ataşament faţă de orice regim politic, cu o convingere că toate sunt trecătoare. De aici şi abordarea „problemelor naţionale" total diferit faţă de *makedones* din Skopje şi de oriunde altundeva (afirmaţia de la cafenea are acum înţeles deplin). De exemplu, înclinaţia către bune relaţii cu comunitatea albaneză, considerată ca problematică de naţionaliştii macedoni. O astfel de atitudine creează însă suspiciuni. Pentru un naţionalist din Skopje „lipsa de înrădăcinare în pământ[ul naţional]", un interes „nu pentru politică, ci doar pentru bani", sunt semne al vicleniei şi perfidiei vlahilor. Dar imaginea asocierii cu o clasă orăşenească fără rădăcini „nu numai că este acceptată de mulţi vlahi din Kruševo, ci îi face să se simtă mândri" (p. 192). Capacitatea nativă de a întreţine un bun dialog cu orice grup etnic, evitarea exprimării ostentative la nivel colectiv, îl determină pe K. Brown să scrie către finalul studiului că „dacă vreunul dintre

[30] În "The Conquering Balkan Orthodox Merchant", *Journal of Economic History,* 20 (1960), pp. 234-313.

popoarele [λαούς] Balcanilor este demn să fie caracterizat ca supranaţional [υπερεθνικός], acesta este cel al vlahilor din Kruševo.” Şi, în continuare, „[I]dentitatea lor pare să-şi aibă rădăcinile în cel mai restrâns nivel local, acela al unui mic oraş” (p. 193).

Macedonia elenă, îndeosebi partea ei apuseană, redevine centru de interes în penultimul studiu al volumului, „Emigraţia şi identitatea: Cazul migranţilor eleni macedoni” [Μετανάστευση και ταυτότητα: Η περίπτωση των Μακεδόνων Ελλήνων μεταναστών] (pp. 197-228), întocmit de Hrístos M. Mandatzís [Χρήστος Μ. Μανδατζής]. De data aceasta, prin intermediul numeroşilor localnici slavofoni care, încă din secolul al XV-lea, au ales calea migraţiei. Autorul este preocupat în studiul său de opţiunile identitare politico-naţionale ale acestor migranţi odată ajunşi şi stabiliţi în locurile migraţiei lor, dar numai pe o perioadă începând cu sfârşitul secolului al XIX-lea. Opţiuni faţă de care, cu rare excepţii, nu puteau rămâne indiferenţi, expuşi la tot felul de presiuni, presiuni reflectând tensiunile politice apărute atât înainte, dar şi în urma încorporării unei bune părţi a Macedoniei în statul elen, ca unul dintre rezultatele războaielor balcanice. La rândul lor, aceste opţiuni urmau să alimenteze tensiunile din care apăruseră. Studiul este realizat prin consultarea a nenumărate rapoarte despre fenomenul migratoriu, atât ale autorităţilor elene interne, dar şi ale reprezentanţilor consulari din ţări precum Statele Unite ale Americii, Canada sau Australia, cele mai preferate destinaţii de migraţie.

Migraţia din Macedonia încă aflată sub stăpânire otomană, şi în contextul antagonismelor naţionale din Balcani, „este fundamental un fenomen economic”, dar care „treptat a ajuns să capete dimensiuni politice” (p. 198). Acest lucru se relevă în special în cazul migranţilor către statele vecine nou formate, Principatul Bulgariei şi Regatul Greciei, care ajung, de o parte, susţinători ai politicii bulgare eliberaţioniste în Macedonia, de cealaltă, ai politicii de rezistenţă elenă în Macedonia. Se configurează o concluzie care caracterizează adecvat geneza opţiunilor identitar-naţionale ale migranţilor, indiferent de destinaţie: „Locul migrării era fatal în continuare să determine în mare măsură identităţile şi alegerile politice ale migranţilor macedoni” (p. 199). Locul, prin condiţiile şi influenţele receptate în acest loc. Această concluzie este ilustrată cu suficiente amănunte mai ales în cazul migranţilor macedoni în S.U.A. în perioada interbelică. Expuşi influenţelor propagandistice bulgăreşti, realizate pe nenumărate căi – ajutor oferit în adaptare şi găsirea unui loc de muncă, sprijin moral în cadrul asociaţilor bulgaro-macedoneene, ameninţări cu deconspirarea pentru migranţii ajunşi ilegal etc. –, în paralel cu o slabă activitate echivalentă a autorităţilor consulare şi ecleziastice elene, au determinat schimbarea convingerilor naţionale pentru mulţi migranţi macedoni. Aceştia, la rândul lor, se puteau întoarce ca agenţi ai propagandei bulgare în satele Macedoniei elene din care proveneau. Din textul lui H. M. Mandatzís, pare să rezulte că în această perioadă autorităţile elene sunt cu adevărat preocupate mai degrabă de contracararea acestui fenomen, cu măsuri precum încurajarea constituirii unor

organizaţii eleno-macedone în diaspora, sau întocmirea unor registre cu migranţi cu convingeri bulgarofile, consideraţi periculoşi pentru siguranţa publică. Acestora urmau să li se interzică dreptul de a reveni în ţară şi a li se retrage cetăţenia elenă. Curând s-a ajuns însă la concluzia că o astfel de măsură ducea tocmai la efecte contrare celor scontate.

În perioada postbelică, epicentrul confruntărilor din diaspora macedonă se mută treptat în Australia. De data aceasta ca urmare a iniţiativelor Iugoslaviei comuniste, la care aderă o bună parte a migranţilor macedoni filobulgari. Căci, „[P]oziţia pe care a avut-o această ţară referitor la Macedonia în timpul războiului civil şi strânsele relaţii cu refugiaţii politici[31] care au ajuns în Australia în primii ani ai decadei 1950 au condus, pe de o parte, la restrângerea grupării bulgare pur conservatoare, pe de alta, la intensificarea confruntării cu gruparea eleno-macedonilor" (p. 223). Disensiunile între „slavo-macedoni" şi „eleno-macedoni" se menţin şi pe parcursul următoarelor patru decenii, încă „întreţinându-se şi reproducându-se o realitate falsă şi anacronică despre patrie" (p. 224).

Finalul studiului lansează problema analizei unui al treilea factor, pe lângă „cei doi factori de bază, care determină identitatea migranţilor, cele două patrii" (p. 227). La fel de important, poate chiar mai important, este factorul *personal*. Tocmai luarea lui în considerare posibil să fie necesară pentru „a înţelege şi interpreta produsul final al influenţelor reciproce, noua identitate, care uneori ne surprinde, ni se pare ciudată sau ne sperie" (p. 228).

Ultimul text, „Liberalismul egalitarist şi protecţia minorităţilor" [Εξισωτικός φιλελευθερισμός και προστασία των μειονοτήτων] (pp. 229-260), scris de Filímon Peonídis [Φιλήμων Παιονίδης], este un studiu de filosofie politică. Autorul contestă de pe poziţiile gândirii liberale convingerile contemporane scrierii volumului privind protecţia grupurilor minoritare. Este vorba de convingeri relativiste conform cărora grupurile care doresc să difere şi să se separe de restul cetăţenilor trebuie „să beneficieze de privilegii speciale care să le permită realizarea planurilor lor, cuprinzând exprimarea şi sprijinirea tradiţiei şi identităţii lor separate" (p. 231). Conceptul de „minoritate" utilizat de F. Peonidis este cel definit în *Propunerea pentru o convenţie europeană privind protecţia minorităţilor*, din 1991, articolul 2. Adică, un grup de cetăţeni mai redus numeric decât restul populaţiei statului, având trăsături etnice, religioase şi lingvistice specifice, cu dorinţa de a-şi păstra cultura, tradiţiile, religia şi limba. Discuţia, specifică autorul, este valabilă însă şi pentru alte tipuri de grupuri minoritare, definite pe alte baze (persoane cu cerinţe speciale, minorităţi sexuale etc.).

Ideea fundamentală a studiului este că, în cadrul teoriei liberalismului egalitarist, nu există drept colectiv special care să nu poată fi derivat din drepturile universale ale omului (poziţie de

[31] Ca urmare a războiului menţionat (vezi şi nota 14).

altfel existentă în perioada postbelică imediată în relaţiile internaţionale şi dreptul internaţional). Între acestea, se distinge principiul autonomiei personale, aşa cum a fost formulat de una dintre cele mai proeminente figuri ale gândirii liberale, John Stuart Mill. Acelaşi gânditor însă pare să nu fie de acord cu dreptul de autonomie în a-ţi alege şi promova identitatea culturală, cu existenţa concomitentă a mai multor grupuri etnice, considerând că funcţionarea guvernului reprezentativ nu este cu adevărat posibilă decât în statele omogene etnic. Indiferent de obiecţiunile care se pot aduce plecând de la această observaţie, F. Peonidis consideră că tocmai „concepţia milliană a protecţiei convingerilor personale şi a scopurilor care nu constituie o ameninţare pentru alţii poate să conducă teoria liberală la o tratare mai favorabilă a minorităţilor decât aceea pe care a avut-o Mill însuşi" (p. 237).

Dar „[C]um se înţelege *astăzi* [*subl. ns., S. Ş.*] liberalismul ca teorie a dreptăţii politice [πολιτική δικαιοσύνη]?" (*ibidem*). Autorul distinge patru principii ale liberalismului contemporan, aşa-zis egalitar, după cum reies acestea din operele unor gânditori precum Rawls, Dworkin, Habermas, Kymlicka etc., sau ale oponenţilor lor, Taylor, MacIntyre etc.: 1) „Cetăţenii trebuie să beneficieze de aceleaşi drepturi şi libertăţi morale personale"; 2) „În plus, cetăţenii au dreptul să fie la fel de respectaţi de către guvern", prin politici care urmăresc diminuarea inegalităţilor economice şi sociale nedrepte; 3) „Guvernul este dator să rămână imparţial faţă de diferitele concepţii privind binele", atâta vreme cât acestea nu urmăresc eliminarea altor concepţii alternative, şi să pună la dispoziţie un minimum de posibilităţi materiale pentru realizarea lor; şi 4) „Cetăţenii sunt datori să accepte sau, cel puţin, să nu respingă, principiile fundamentale ale dreptăţii politice expuse mai înainte" şi să „participe activ la luarea deciziilor politice care-i privesc" (p. 238). Odată expuse principiile, autorul clarifică teza argumentaţiei sale, conform căreia „principiul moral [ηθική] al autonomiei, în conjuncţie cu cele patru principii aliniate, schiţează un cadru normativ care poate să constituie linia de plecare pentru o teorie liberală contemporană a minorităţilor" (p. 240).

În demonstraţie, autorul are ca referent grupul etnic înţeles ca grup cultural. După o analiză a destinelor posibile pe care grupurile culturale minoritare le pot avea în relaţia lor cu majoritatea şi statul, autorul conchide că „o persoană care aparţine unei minorităţi are adesea parte de o restrângere nejustificată a autonomiei sale" (p. 245). Liberalul egalitarist se află în acest moment în faţa problemei protecţiei minorităţilor. Dar „ce formă trebuie să ia această protecţie încât să fie compatibilă cu cadrul celor patru principii ale dreptăţii politice (...)?" (*ibidem*). Răspunsul, şi în acelaşi timp demostrarea tezei, au loc în paragraful al şaselea, cel mai lung dintre cele şapte paragrafe ale studiului. Acesta presupune analiza celui de-al treilea principiu. Neutralitatea guvernului nu presupune non-intervenţie atunci când un grup se află în evident dezavantaj faţă de o majoritate privind posibilităţile de realizare a concepţiei sale privind

binele. Apare însă întrebarea „în ce mod se vor asigura aceste posibilităţi membrilor minorităţilor?” (p. 246). Răspunsul va lua întâi în considerare modurile în care *nu* trebuie să se procedeze. Nu prin protecţia minorităţii faţă de orice schimbare; nu prin intervenţie a guvernului de a corecta orice nedreptate suferită de minoritate în trecut, autorul oferind, bineînţeles, argumente. În decursul paragrafului apare şi ideea că, în ceea ce priveşte drepturile politice, acordarea unor locuri speciale reprezentanţilor minorităţilor în parlament este justificată doar în condiţii cu totul speciale de asigurare a minimului de posibilităţi. Aplicarea nereflectată a acestei măsuri reprezintă o ameninţare la adresa principiului majorităţii. Astfel, o persoană reprezentant al minorităţii poate ocupa un loc în parlament indiferent de rezultatele electorale.

În ceea ce priveşte *măsurile* care trebuie luate, acestea sunt în direcţia asigurării drepturilor morale individuale universale împotriva abuzurilor unei majorităţi cu o concepţie diferită referitoare la bine. În primul rând, măsuri privind exprimarea în limba minoritară. O limbă, indiferent dacă majoritară sau minoritară, reprezintă un prim şi cel mai important element purtător al tradiţiei culturale. De aceea, limba minoritară – şi vorbitorii acesteia – merită a fi la fel de respectată ca şi cea majoritară, cu posibilitatea de a dezvolta învăţământ în această limbă, de a o cultiva etc. Apoi, asigurarea posibilităţii de exprimare în forme non-verbale, precum dansul. Sau, protecţia desfăşurării cultului religios astfel încât acesta să nu depindă de hotărârile reprezentanţilor religiei majorităţii etc. Chiar drepturi precum dreptul la îngrijire medicală sau de tratament egal în faţa legii, deşi aparent fără legătură cu grupul căruia îi aparţinem, dacă este nevoie, vor fi susţinute cu măsuri separate. Însă forma exactă a acestor măsuri, indiferent dacă temporare sau permanente, teoria nu o poate preciza, depinzând de cazul concret ale fiecărei minorităţi.

Totuşi, nu este nevoie şi de recunoaşterea unor drepturi colective? Răspunsul autorului este în continuare negativ. Dintre motivele invocate, cel mai pregnant se referă la natura *morală* a dreptului în teoria liberală. Drepturile colective, spre deosebire de drepturile omului, nu pot avea o astfel de natură, întrucât ele nu sunt valabile indiferent de condiţii. Ele nu sunt apriorice, multe dintre ele devenind improprii de îndată ce mobilul exercitării lor – reducerea dezavantajelor nejustificate faţă de o majoritate – dispare.

În paragraful de concluzii, autorul este de părere că viitorul de bun augur al minorităţilor depinde de doi parametri fundamentali: 1) „(...) statele care consideră că au minorităţi în statele vecine să nu le folosească drept «cal troian» pentru satisfacerea unor intenţii de extindere şi eliberaţioniste, nici ca să instaureze regimuri cu caracter nedemocratic” (p. 258), şi 2) „(...) acceptarea generală atât din partea majorităţii cât și a minorităţilor a principiilor liberale *contemporane* de bază ale guvernării politice [πολιτική διακυβέρνηση]” (p. 259).

Volumul se încheie cu o anexă a „Scriitorilor volumului”. În ea sunt prezentate pe scurt traseele formative şi profesionale, precum şi principalele realizări publicistice, ale celor nouă contributori la volum.

În cazul tuturor textelor, este de remarcat multitudinea referinţelor bibliografice. Referinţe atât la studii apărute de-a lungul timpului, care şi-au câştigat un binemeritat respect în rândul cercetătorilor din ştiinţele umane, dar şi la studii recente, dovedind abordări metodice printr-un dialog profund cu specialişti preocupaţi de orizonturi tematice similare. Acelaşi lucru se poate spune şi despre studiile istorice care fac apel la tot felul de documente şi rapoarte. De asemenea, reperele bibliografice nu sunt exclusiv de limbă greacă sau/şi limbă engleză. Întâlnim, de exemplu, numeroase repere în limbile bulgară sau slavomacedonă. Consultarea unei literaturi scrise (şi) în limba statului în ale cărui limite istorice şi/sau teritoriale s-au desfăşurat evenimente supuse ulterior unor evaluări şi reevaluări, considerăm că este o condiţie imperioasă pentru orice specialist, din Balcani şi de pretutindeni.

Volumul „Identităţi în Macedonia” este fără îndoială un volum de referinţă în perspectiva unei „antropologii balcanice”, ai cărei susţinători suntem. Pentru că posibilitatea ca un antropolog socio-cultural să fie cunoscător al tuturor limbilor zonei balcanice – chiar dacă se au în vedere doar limbile oficiale – este redusă, am preferat o tratare *in extenso* a acestei recenzii, astfel încât, la nevoie, volumul să poată fi referit indirect de cercetătorii vorbitori de limbă română cărora limba neo-greacă nu le este familiară. Cu aceste gânduri, am asumat de fapt o „povestire” a volumului, cu riscul de a ajunge în punctul în care forma propriu-zisă de recenzie se dizolvă (cititorul va fi remarcat, desigur, că nu au fost puse în evidenţă aspectele criticabile ale volumului).

Încheiem cu textul aferent coperţii a IV-a, aflat probabil în paternitatea lui Vasilis K. Ghúnaris, text care sintetizează miza cognitivă a întregului volum: „Acest studiu reprezintă o abordare ştiinţifică, originală a spaţiului [χώρος] cândva slavofonilor şi acum bilingvilor locuitori ai Macedoniei apusene, începând cu sfârşitul secolului al XIX-lea. Scopul lui este, pe de o parte, să demonstreze că criteriile istorice, etnografice, politice şi lingvistice, care s-au folosit până astăzi, nu elucidează în mod special mersul etnogenezei macedoneene, pe de alta, să pună în evidenţă individul şi alegerile lui personale ca fiind cel mai determinant factor al diferenţierii.”

Cuprins / Content

Sebastian Ștefănucă
Cuvânt înainte / pag. 5

Sebastian Ștefănucă
Foreword / pag. 9

Mihai Vasile
O experiență trăită: teatrul – de la cultual la cultural / pag. 13

Ioana-Ruxandra Fruntelată
Monografiile în interpretarea etnologică / pag. 61

Leonard-Mihail Rădulescu
Orașul Băicoi. Reflexii monografice / pag. 77

Cristian Mușa
Războiul, din spatele frontului / pag. 91

Anca Gorgan
Mentalitatea magică a românilor / pag. 105

Ioana Alexandra Cosma
Individualismul în rândul studenților / pag. 115

Marian Nuțu Cîrpaci
Prima scriere în limba romaní și erorile ei de interpretare în *Rromii, India și limba rromani* / pag. 129

Marian Nuțu Cîrpaci
Despre originea indiană a unor cuvinte presupus bizantine din limba romilor / pag. 135

Marian Nuțu Cîrpaci
On the Indian origins of certain supposedly-Byzantine words in the Romani language / pag. 145

Ελένη Γρομπανοπούλου (Eleni Ghrobanopulu)
Structuri economice, modalități de producție și forme de rudenie și cooperare în comunități agricole și pastorale din spațiul elen (sec. XIX-XX) / pag. 155

Ελένη Γρομπανοπούλου (Eleni Grompanopoulou)
Economic structures, production processes and forms of kinship and cooperation in rural and pastoral societies in Greece (19th-20th centuries) / pag. 163

Marin Constantin
Tales of ethnic serendipity in the 2000s Romania / pag. 169

Desislava Pileva
Hair Covering within the Context of Mixed Families / pag. 185

Robert Hertz
Preeminența mâinii drepte. Studiu asupra polarității religioase [traducere de Smaranda Jilăveanu] / pag. 199

Sebastian Ștefănucă
Antropologie pontico-balcanică, în trei recenzii de carte

Eleni Sideri și Lydia Efthymia Roupakia (coordonatoare), *Religie și migrație în regiunea Mării Negre* / pag. 221

Ildikó Bellér-Hann și Chris Hann, *Regiunea turcească. Stat, piață & identități sociale pe coasta de est a Mării Negre* / pag. 236

Vasílis K. Ghúnaris, Iákovos D. Mihailídis, Ghiórghos Anghelópulos (coordonatori), *Identităţi în Macedonia* / pag. 255

ANUARUL SOCIETĂŢII PRAHOVENE DE ANTROPOLOGIE GENERALĂ

YEARBOOK OF PRAHOVA COUNTY SOCIETY FOR GENERAL ANTHROPOLOGY

Coordonator

Sebastian Ştefănucă

numărul 6

PLOIEŞTI • **EDITURA MYTHOS** • 2020

Editat de
Centrul Judeţean de Cultură Prahova,
cu sprijinul
Consiliului Judeţean Prahova

Issued by Prahova County Cultural Centre,
with the aid of
Prahova County Council, Romania

©EDITURA CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA MYTHOS

Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin nr.1, cod poştal 100066
Tel., fax: 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
Site: www.cjcph.ro
www.facebook.com/centruljudeteandeculturaprahova/

ISSN 2458-0848
ISSN–L 2458-0848

Coperte: Mihai Vasile
Tehnoredactare și redactor: Emilia Vasile

decembrie 2020, 300 exemplare

Anuarul societății prahovene de antropologie generală, nr. 6 (2020)

Sebastian Ștefănucă
seb_filozof@yahoo.com

Cuvânt înainte

Nu este obișnuit ca o revistă să aibă o prefață, doar dacă este un număr tematic! Totuși, cu o singură excepție, numerele de până acum ale *Anuarului societății prahovene de antropologie generală* au o prefață, la fel – după cum se poate constata – și numărul curent. Am considerat – dacă tot e vorba de antropologie! – că unele detalii de context ale realizării revistei și o minimă prezentare a textelor incluse ușurează cititorului efortul de receptare adecvată și orientarea către textele care sunt mai conforme preocupărilor sale. În paranteză fie spus, introducerile în universul și tematica unui volum uneori mai mult dezorientează; autorul, în dorința de a plimba rapid cititorul prin volum, sare neașteptat de la una la alta, cititorul obosind curând să-l mai urmărească în aceste salturi imprevizibile. Închizând paranteza, cineva ar putea spune că e vorba de *marketing*. Posibil să aibă dreptate, în condițiile în care economia și finanțele au ajuns să se răspândească și în cele mai intime colțuri ale viețuiri umane (vezi prezentarea raportului Institutului Max Planck din acest număr). Totuși, e greu de crezut că orice a ajuns să reprezinte o marfă care, într-un fel sau altul, trebuie vândută. Deși produsul de față nu este destinat comercializării, nevoia de a-l face să ajungă în mâinile cititorilor, mai mult decât atât, să-l citească și, la rândul lor, să-l solicite, îl atrage inevitabil într-o logică economică, în care urmează să fie promovat, recomandat, lăudat... Buna lui receptare ar urma să aducă foloase inițial simbolice (prestigiu) celor care au contribuit – indiferent din ce postură – la realizarea lui, foloase care, pe termen lung, cumulat și cu alte acumulări de același fel, să se convertească în beneficii materiale. Totuși, e greu de închipuit că, în special contributorii, au fost călăuziți înainte de toate de un astfel de gând când și-au exprimat acordul de a participa benevol (și) la apariția acestui număr. Dincolo de toate, nevoia de cunoaștere este o nevoie fundamentală a existenței *umane*, de fapt, prima dintre nevoile omului în calitatea lui de om, care îl însoțește indiferent de climatul economic (și, strâns legat de acesta, de cel politic) care îl înconjoară. (Conceptul de „nevoie” se salvează în acest fel de la confiscarea lui de către economie.) Dar trebuința de cunoaștere nu se împlinește până la capăt dacă nu este *colectiv* împărtășită, fie și prin reunirea în paginile unei reviste.

Anul 2020 va rămâne în memoria tuturor ca anul crizei pandemice de *coronavirus*. O criză medicală pe care omenirea, prin posibilitățile de comunicare instantanee, prin aportul unei părți consistente din *mass-media*, a făcut tot posibilul s-o transforme într-una psihologică, scoțând la iveală de fapt criza spirituală în care de o bună bucată de vreme se află. Inexplicabil este altfel consumul și oferta nesățioasă de macabru din acest an pandemic! Uneori însă, și paradoxal poate, situațiile de acest fel sunt stimul pentru eforturi creative de mai mare cantitate și mai înaltă calitate. Sperăm ca acesta să fie cazul pentru toate textele care urmează, deși unele au fost concepute înainte de debutul (oficial) al pandemiei. În mod sigur, acesta a fost cazul pentru o manifestare având legătură cu existența și apariția anuarului, *Colocviile societății prahovene de antropologie generală* – aflată sub patronajul instituțional al Centrului Județean de Cultură Prahova, la rândul său instituție a Consiliului Județean Prahova – în care contributori și cititori ai anuarului se întâlnesc nu doar în paginile revistei, ci și *ad litteram*, față către față. Aceasta cu atât mai mult cu cât întâlnirea lor ar fi trebuit să fie *on-line*! Nu numai că nu a fost *on-line* dar, spre deosebire de întâlnirile de până acum, trei la număr, ținute timp de câteva ore într-o singură zi, în oraș, ediția *Colocviilor* din 2020 s-a întins pe perioada a cinci zile, la munte, la Cheia, cu manifestări (vezi programul existent în paginile anuarului) apreciate la unison de participanți, care deja și-au anunțat disponibilitatea pentru o viitoare ediție. Bineînțeles, succesul nu vine niciodată singur, hotelul Cheia (amfitrionul *Colocviilor*), aerul și peisajul montan, vremea bună contribuind din plin la acest succes. Respectarea măsurilor anti-covid nu a părut să fie pentru niciunul din cei treizeci de participanți o corvoadă prea mare – cu sau fără mască, viața merge înainte! Fie ca și publicația de față să se ridice la înălțimea aceleiași reușite!

La fel ca în numerele anterioare, formatul celor care au pus laolaltă eforturile pentru realizarea celui de-al șaselea număr al anuarului prahovean este mai degrabă unul restrâns, însumând unsprezece contributori. În planul secund (dar nu secundar!) stă Alexandra Badea, cu aport la traducerea unor texte în limba engleză. Aparte, este de menționat și echipa tehnică a Editurii Mythos, precum și întreaga instituție căreia aceasta îi aparține, manageriată de Anișoara Ștefănucă, Centrul amintit mai sus, susținând editorial și financiar apariția revistei. Sperăm să fie vorba de o colaborare din care toată lumea să aibă de câștigat (chiar și în sensul pe care l-am denunțat mai sus). Contributorii, în majoritatea lor, pot fi caracterizați ca *scientists*, cercetători științifici, cu sau fără afiliere la o instituție de profil. Indiferent de afiliere și de motivele pentru care au ales să publice o parte din rezultatele activității lor în „volumul” de față, *onestitatea* este ceea ce îi caracterizează în străduințele lor, de acest lucru dându-mi seama pe baza relației pe care o am cu fiecare dintre ei, relație întinzându-se pe mai mulți ani. Cu alte cuvinte, personalități „normale” din punct de vedere științific, știut fiind că – preluând încă un termen din vocabularul

economiei – plusvaloarea în cunoaștere presupune drept condiție necesară onestitatea în căutarea adevărului.

Anuarul are o structură pe trei părți. Prima dintre ele reunește texte pe diverse teme al căror caracter științific este predominant. Utilizând o metodologie a pluralității perspectivelor, textul lui Gheorghiță Geană, "The Mountain as Behavioural Matrix, Perceptional Stimulus and Symbolic Sublimation" [Muntele ca matrice comportamentală, stimul perceptiv și sublimare simbolică] este, fără îndoială, cel mai potrivit pentru un text de deschidere al unei publicații cu eticheta „antropologie generală". G. Geană exploatează valențele muntelui drept topos cultural (în oricare sens al termenului „cultură"), a căror compunere vectorială a fost poate cel mai bine intuită în picturile sale de Caspar David Friedrich: muntele ca deget arătând spre Transcendență.

Activitatea didactică, dar și de cercetare etnologică de teren a Ioanei-Ruxandrei Fruntelată (vezi și textul lui Nicolae Constantinescu), a ținut-o permanent în preajma unor preocupări metodologice. O mostră a acestora se află expusă în anuarul prezent, „Studiul de caz: metodă de cercetare și interpretare etnologică". Dacă cineva are convingerea că metodele etnologiei sunt de la sine înțelese (cine nu poate realiza un studiu de caz, sau un interviu etc.?!), textul Ioanei-Ruxandrei Fruntelată i-o va demonta curând: studiul de caz este o metodă extrem de riguroasă, care necesită multă familiarizare teoretică și experiență pentru a fi aplicată cu succes. Exemple de folosire corespunzătoare a acestei metode pot fi găsite chiar în științele etnologice românești.

Marian Nuțu Cîrpaci reprezintă un contributor de tradiție al anuarului. Studiul său, „*Rom*/*dom* conotează «hoț» în India. Catedra de rromani a Universității București, incertitudini în legătură cu cei cinci sute de ani de sclavie a romilor", va trebui să facă parte din orice bibliografie viitoare a lucrărilor dezbătând probema (încă) nerezolvată privind legitimitatea înlocuirii termenului de „țigan" cu cel de „rom". O problemă firească, am putea spune, întrucât fiecare termen are o bogată încărcătură culturală – M.N. Cîrpaci ocupându-se în amănunt de cel de-al doilea – care nu-i face imediat substituibili unul altuia. În opinia autorului, termenul „rom" se asociază indisolubil cu limba *rom*aní, deschizând către un complex univers lingvistic, cel de-al doilea text al autorului („Romii fierari. Un studiu de antropologie lingvistică") stând mărturie în acest sens. Abordarea superficială a problemei la nivel de factori de decizie, adoptarea unor politici de integrare în baza acestei abordări, ajunge inevitabil să facă mai mult rău decât bine populațiilor vizate.

Titlul articolului lui Stelu Șerban, „Serendipitate și etnicitate între românofonii de pe malul bulgăresc al Dunării", trimite direct la conținutul acestuia. O întâmplare neprevăzută (serendipitatea) deschide ușa către descoperirea și înțelegerea unui fenomen, cel al etnicității. Interesant este că în cazul „românofonilor" bulgari din Belene, serendipitatea pare a fi chiar

modul adecvat de acces către intimitatea unei etnicități care, „difuză” caracterizată fiind de autor, s-ar lăsa greu descoperită cu metodele riguroase „clasice”, care lucrează cu presupoziția de la sine înțelească a unui obiect de cercetare bine definit. Articolul în limba română este urmat de o variantă mai scurtă în limba engleză.

Smaranda Jilăveanu este răspunzătoare de o altă „tradiție” în paginile anuarului prahovean: aceea a unor traduceri de texte celebre din antropo-sociologia franceză. De data aceasta, un text din 1921 aparținând lui Marcel Mauss, „Exprimarea obligatorie a sentimentelor”. Din text – cu aplicabilitate la ritualurile funerare – reiese ideea că reacțiile și exprimările afective, chiar dacă par să țină strict de individ, sunt reglementate social. Deși S. Jilăveanu nu are formație în zona științelor socio-culturale, competențele sale de traducător îi permit cred, realizarea unei bune traduceri.

Seria textelor primei părți este încheiată de același autor care a deschis-o, Gheorghiță Geană, aducând în atenția cititorului figura învățătorului și pastorului sas transilvănean, Stephan Ludwig Roth, pe calea unui fragment dintr-o scriere a geografului german Friedrich Ratzel (scriere în traducerea fiului lui G. Geană, Traian-Ioan Geană). Atitudinea binevoitoare a lui S.L. Roth față de poporul român transilvănean nu este una construită pe baze afective: el este preocupat de fapt de soarta poporului sas, pe care n-o vedea îmbunătățindu-se decât prin recunoașterea obiectivă a unor realități locale – în care românii aveau, totuși, întâietate –, fapt ce i-a și atras condamnarea la moarte din partea autorităților maghiare.

Partea a doua a anuarului reunește texte grupate sub eticheta „Incursiuni antropo-balcanice: Grecii pontici”. Secțiunea dă expresie convingerii conform căreia antropologia culturală/ socială din România, în ipostaza sa (viitoare) de studiu în alte culturi, este cel mai nimerit să se realizeze prin cercetări în arealul balcanic (adăugându-se, inevitabil, cel pontic). Deja textul lui S. Șerban a reprezentat o astfel de incursiune. Însă, textele celei de-a doua părți au în vedere o populație anume, grecii pontici, „ponții”, în autodenumire.

Leonard-Mihail Rădulescu realizează o trecere în revistă a istoriei „ponticilor”, de la primele lor atestări (sec. VIII–VII î.Hr.) în sudul Mării Negre, până la transferul lor în Grecia, la începutul secolului XX. În momentul propunerii textului pentru publicat, autorul era încă elev. De aceea, nu este vorba de un text de maturizare intelectuală, ci ca pas pe drumul către această maturizare. Agreem şi publicarea unor astfel de texte, ca fiind de fapt cele mai bune încurajări pentru tinerii care țintesc către sferele înalte ale cunoașterii.

Următoarele două texte, de mai scurtă întindere, au legătură cu folclorul pontic. În primul, “Metaphors of origin in contemporary Pontic Greek song” [Metafore ale originii în cântecul pontic contemporan], autorul, Sebastian Ștefănucă, exprimă convingerea că întregul conținut al

cântecului popular pontic reprezintă o metaforă a unui ținut de origine, Pontul, dorit, dar pare-se pentru totdeauna pierdut. În cel de-al doilea, Spartakos M. Tanasidis, el însuși pont, aduce în atenție două cântece pontice pe teme mai puțin obișnuite, cu referire la „arealuri geografice dincolo de hotarele istorice ale elenismului pontic”. Dar chiar și acestea exprimă nostalgia unui ținut de origine, de data aceasta doar temporar lăsat în urmă.

Ultimul text al acestei părți, de mai lungă întindere, aparține lui Sebastian Ștefănucă. Este vorba de două jurnale de teren prin observație participativă în două călătorii (august 2018 și iulie 2019) ale unor ponți către locurile din Turcia – în special în jurul Trabzonului –, din care le-au sosit în Grecia prin transmutare forțată bunicii și străbunicii, părinții chiar, la începutul anilor douăzeci ai secolului trecut. Deși cea de-a doua călătorie nu a fost întreprinsă cu scopul inițial al cercetării de teren, inevitabil s-a transformat într-o astfel de cercetare; un fel de destin al vieții de antropolog, pe care și alți cercetători l-au remarcat.* Soția, Anișoara Ștefănucă, însoțindu-l în cea de-a doua călătorie, a devenit, cu voie sau fără voie, membru al unei echipe de cercetare. Mai mult decât atât, un membru activ, realizând mini-documentarul antropologic „Pontul. Rădăcinile identității mele”, ca document audio-vizual al căutărilor descrise în cel de-al doilea jurnal (film pe suport DVD atașat celei de-a treia coperte).

Ultima parte, „Evenimente și activități”, reunește scrieri în legătură cu diverse inițiative cu amprentă etno/socio/antropologică, scrieri aranjate după un criteriu al extinderii de la nivelul local către cel continental. Textul lui Nicolae Constantinescu pune laolaltă câteva reflecții pe marginea unor publicații apărute în aceleași condiții editoriale ca și anuarul de față, rezultate în urma unor cercetări etnografice în Starchiojd, jud Prahova. Cea mai recentă dintre acestea (apărută în 2020), albumul *Podoabele Prahovei. Mărturii ale artei populare din Starchiojd: ștergare, fețe de pernă, fețe de masă și batiste* – prezentată chiar la *Colocviile* de la Cheia, pe care N. Constantinescu, în calitate de participant, nu uită să le amintească – este cea care inspiră și titlul scrierii. Programul manifestării de la Cheia, cu câteva fotografii din timpul manifestării, urmează firesc textului, ca un fel de continuare a acestuia.

Desislava Pileva aduce în atenția cititorului un raport al proiectului *“Going Bravely to the Village”. Migration to the Village – Socio-Cultural Adaptation, Practices and Challenges* [„Cu entuziasm către sat”. Migrația la sate – adaptarea socio-culturală, practici și provocări], derulat sub patronajul mai multor instituții ale științei și educației din Bulgaria (autoarea aparținând Institutului de Studii Etnologice și Folclor cu Muzeul Etnografic). Tendințele acestei migrații în

* Vezi de exemplu textele din Raluca Mateoc și François Rüegg (eds.), *Recalling Fieldwork. People, Places and Encounters*, Zürich: Lit Verlag, 2020.

interiorul Bulgariei sunt aceleași ca peste tot în zona balcanică: nu ruptură totală de oraș, ci păstrând, într-un fel sau altul, o legătură permanentă cu acesta.

Activitatea unui departament al uneia dintre cele mai prestigioase instituții de cercetare antropologică din Europa, Institutul Max Planck de Antropologie Socială, din Halle/ Saale, Germania, este prezentată de Sebastian Ștefănucă, printr-un soi de rezumat al raportului departamental realizat sub coordonarea conducătorului acestuia, Chris Hann. Raportul are aspectul unei monografii, în care sunt expuse inițiativele departamentului din anii 2017–2019, inițiative cu o tematică diversă în cadrul mai larg al antropologiei economice, vizată fiind o regiune a „Eurasei”, cu participarea a numeroși cercetători de nivel doctoral sau postdoctoral din întreaga lume.

Secțiunea este încheiată de Gheorghiță Geană, cu câteva gânduri izvorâte din participarea la probabil cea mai prestigioasă manifestare europeană – dacă nu cumva și modială – reunind antropologi din toată lumea, Conferința Bienală a Asociației Europene a Antropologilor Sociali (EASA). Titlul textului este edificator: “From Coimbra to Lisbon: EASA as a Diachronic Entity” [De la Coimbra la Lisabona: EASA ca entitate diacronică]; precizează reperul de început și cel aniversar – a șaisprezecea ediție în 2020, la treizeci de ani de la cea dintâi – a manifestării, ambele în Portugalia. Conferința este urmărită în diacronia ei – în care s-a consolidat ca entitate cu spirit de sine-stătător –, autorul numărându-se printre puținii participanți la toate cele șaisprezece ediții ale conferinței.

Anuarul se încheie cu o... mărturisire! Mirela Petrică, studentă la specializarea Studii culturale. Etnologie, din cadrul Facultății de Litere a Universității din București, împărtășește cititorului momente importante ale unui traseu existențial care a purtat-o către etnologie, în textul „Cum etnologia a devenit pasiunea mea”. Termenul „pasiune” nu este folosit întâmplător; bune premise, deci, pentru o carieră de succes în etnologie, disciplină în care pasiunea este o condiție *sine qua non* a succesului.

Încheind, sper că am reușit să fi atins obiectivele anunțate în fragmentul de deschidere al „Cuvântului înainte” – în legătură cu unele detalii de context ale realizării anuarului și cu o scurtă prezentare a textelor care-l compun – de o manieră în care cititorul să aibă, cu adevărat, o clară imagine a publicației în asamblul său și să fie orientat către textele pe măsura curiozităților sale. Miza nu e doar reușita în prezenta inițiativă; cu fiecare număr dorim un salt calitativ, astfel încât cititorii care au și preocupări în zona creației să capete încrederea că *Anuarul societății prahovene de antropologie generală* este un loc în care merită să propună rezultatele eforturilor lor creative.

Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology, nr. 6 (2020)

Sebastian Ștefănucă
seb_filozof@yahoo.com

Foreword*

It is less common for a journal to have a foreword section, unless it is a thematic issue! Nevertheless, with one exception, the previous issues of the *Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology* have a preface, similar to – as one may observe – the current number. I considered – if it is still about anthropology! – that some contextual details of the completion of the journal and a minimal presentation of the included texts would ease the reader's effort to make the appropriate reception of the volume and orientation towards the texts that are more attuned to the his/ her concerns. Incidentally, the introductions in the universe and the theme of a volume are sometimes more disorienting; the author, having the desire to walk the reader quickly along the volume, moves unexpectedly from one subject to another, thus the latter soon becoming weary of following the first in these unpredictable leaps. Thus, closing the parentheses, one might say it is about marketing. It is possible that this statement is correct, given that the economy and finance have spread to the most intimate corners of human life (see the presentation of the report of the Max Planck Institute in this issue). Despite this, it is difficult to believe that everything has come to represent a merchandise that, in one way or another, must be sold. Although this product is not intended for marketing, the need to make it reach the hands of readers, and, moreover, for them to read it, and, in turn, to request it, inevitably draws it into an economic logic, in which it is on the verge of being promoted, recommended, praised... The fact that it is well received would bring initially symbolic benefits (prestige) to those who contributed – regardless of their position – to its completion, benefits that, over a long period of time, cumulated with others of the same nature, would be converted into material benefits. Although, it is hard to imagine that, especially the contributors, had been guided above all by such a thought when they expressed their agreement to participate voluntarily (also) in the issuance of this number. Beyond all, the need for knowledge is a fundamental need of the very *human* existence, in fact, the first of man's needs as a human being, which accompanies him regardless of the economic climate (and of, closely

* Translated from Romanian language by Alexandra Badea (Ploiești).

related to the aforementioned, the political one) that surrounds him. (The concept of “need” is thus saved from its confiscation by the economy.) But the need for knowledge is not completely fulfilled unless it is *collectively* shared, be it through this gathering in the pages of a journal.

The year 2020 will remain in everyone’s memory as the year of the coronavirus pandemic crisis. A medical crisis that humanity – through the possibilities of instant communication, through the contribution of a high percentage of the *media* – has done everything possible to transform into a psychological one, revealing, in fact, the spiritual crisis in which it has been for a long time. Inexplicable is otherwise the consumption and the insatiable supply of macabre in this pandemic year! Sometimes, however, and perhaps paradoxically, situations like this are a stimulus for creative efforts of greater quantity and higher quality. We hope that this will be the case for all the following texts, although some were conceived before the (official) onset of the pandemic. Certainly, this was the case for an event related to the existence and publication of the yearbook, *Colloquia of the Prahova County Society for General Anthropology* – under the institutional patronage of the Prahova County Cultural Centre, an institution of the Prahova County Council (Romania) itself –, at which contributors and readers of the yearbook meet not only in the pages of the journal, but also *ad litteram*, face to face. All the more so as their meeting should have been on-line! Not only was it not on-line, but unlike the meetings so far, three in number, held for a few hours in one day in the city, the 2020 *Colloquia* edition lasted for five days, in the Carpathians mountains, at Cheia, with events (see the schedule within the pages of the yearbook) appreciated in unison by the participants, who have already announced their availability for a future edition. Of course, success never comes alone, the Cheia Hotel (host of the *Colloquia*), the air and the mountain landscape, the good weather fully contributing to this success. Adherence to anti-coronavirus measures did not seem to be too much of a burden for any of the thirty participants – with or without a mask, life goes on! May the present number of the Prahova yearbook rise to the level of the same success!

As in the previous editions, the issuance of the sixth number of the journal was possible through the efforts of a rather small group of people, eleven contributors in total. In the background (but not secondary) we have Alexandra Badea, who contributed to the translation of some of the texts in English. Distinctively, the technical team of the Mythos Publishing Houseis worth mentioning, as well as the entire institution to which it belongs, managed by Anișoara Ștefănucă – the aforementioned Centre – editorially and financially supporting the publication of the journal. We hope it will be a collaboration from which everyone can benefit (even in the sense I mentioned above). Contributors, in their majority, can be characterized as scientists, with or without affiliation to a specialized institution. Regardless of the affiliation and the reasons for

which they chose to publish some of the results of their activity in this "volume", *honesty* is what characterizes them in their efforts, this being realised by me based on the relationship I have with each of them, a relationship which has existed for several years. In other words, "normal" personalities from a "scientific" point of view, knowing that – taking another term from the vocabulary of economics – the added value in knowledge implies honesty in search of the truth as a necessary condition.

The yearbook has a three-part structure. The first of them gathers texts on various topics whose scientific character is prevalent. Using a methodology of plurality of perspectives, Gheorghiță Geană's text, "The Mountain as Behavioural Matrix, Perceptional Stimulus and Symbolic Sublimation", is, without a doubt, the most suitable for being the opening text of a publication labeled "general anthropology". G. Geană exploits the valences of the mountain as a cultural *topos* (in any sense of the term "cultural"), whose vectorial composition was perhaps best intuited in his paintings by Caspar David Friedrich: the mountain as a finger of appeal to Transcendence.

The didactic activity, but also the ethnological fieldwork undertaken by Ioana-Ruxandra Fruntelată (see also Nicolae Constantinescu's text), kept her permanently close to some methodological preoccupations. A sample of them is exposed in the present yearbook, „Studiul de caz: metodă de cercetare și interpretare etnologică" [Case study: method of ethnological research and interpretation]. If someone is convinced that the methods of ethnology are self-evident (who is not able of undertaking a case study, or to interview a person, etc.?!), Ioana-Ruxandra Fruntelată's text will soon dismantle it: the case study is an extremely rigorous method, which requires a lot of theoretical familiarity and experience in order to be successfully applied. Examples of proper use of this method can be found even in the Romanian ethnological sciences.

Marian Nuțu Cîrpaci is a traditional contributor to the yearbook. His study, „*Rom*/*dom* conotează «hoț» în India. Catedra de rromani a Universității București, incertitudini în legătură cu cei cinci sute de ani de sclavie a romilor" [*Rom/dom* has the connotation of «thief» in India. The Rromani Department of the University of Bucharest, uncertainties related to the five hundred years of the Roma people's slavery], will have to be part of any future bibliography of works debating the (still) unresolved issue regarding the legitimacy of replacing the term "gypsy" [*țigan*] with that of "Roma". A natural problem, we could say, since each term has a rich cultural load – M.N. Cârpaci dealing in detail with the second one – which does not immediately make them exchangeable for one another. In the author's opinion, the term „Rom" is inextricably associated with the *Rom*aní language, opening to a complex linguistic universe, as the author's

second text „Romii fierari. Un studiu de antropologie lingvistică” [Blacksmith Roma people. A study of linguistic anthropology] is a testimony in this regard. The superficial approach to the problem at the level of decision institutions, the adoption of integration policies based on this approach, has the unavoidable result of doing more harm than good to the populations in discussion.

The title of Stelu Șerban’s article, „Serendipitate și etnicitate între românofonii de pe malul bulgăresc al Dunării” [Serendipity and ethnicity between Romanian speakers from the Bulgarian bank of the Danube], refers directly to its content. An unforeseen event (serendipity) opens the door to the discovery and understanding of a phenomenon, that of ethnicity. Interestingly, in the case of the Bulgarian “Romanian-speakers” in Belene, serendipity seems to be the proper way to access the intimacy of an ethnicity, which – characterized by the author as a diffuse, discreet one – would be difficult to discover with rigorous “classical” methods, which work with the self-evident presupposition of a well-defined object of research. The article in Romanian is followed by a shorter version in English.

Smaranda Jilăveanu is responsible for another “tradition” within the pages of the Prahova yearbook: that of some translated versions of famous texts from French anthropology and sociology. This time, a 1921 text by Marcel Mauss, “L’expression obligatoire des sentiments”. The text – drawing attention to the funeral rituals – shows the idea that reactions and emotional expressions, even if they seem to be strictly related to the individual, are socially regulated. Although S. Jilăveanu has no training in the area of socio-cultural sciences, her translating abilities allow her, I believe, the achievement of a good translation.

The series of texts of the first part is concluded by the one who opened it, Gheorghiță Geană, bringing to attention the figure of the Transylvanian pastor and teacher Stephan Ludwig Roth, by way of a fragment from a piece of writing belonging to the German geographer Friedrich Ratzel (a text translated by G. Geană’s son, Traian-Ioan Geană). S.L. Roth’s benevolent attitude towards the Transylvanian Romanian people is not one built upon emotional bases: he is in fact concerned with the fate of the Saxon people, which he saw improving only through the objective recognition of some local realities – in which the Romanians had, however, priority –, a conviction which eventually concluded with a death sentence given by the Hungarian authorities.

The second part of the yearbook gathers texts grouped under the label “Anthropological-Balkan Glimpse: Pontic Greeks”. The section expresses the conviction according to which the cultural/ social anthropology in Romania, in its (future) hypostasis of studying other cultures, is the most appropriate to be realized through researches in the Balkan area (adding, inevitably, the Pontic one). S. Șerban’s text has already initiated such a glimpse. However, the texts of the

second part refer to a certain population, namely the Pontic Greeks, the "Ponts", according to their self-given name.

Leonard-Mihail Rădulescu reviews the history of the "Pontics", from their first attestations (the 8th–7th centuries BC) in the south of the Black Sea, to their transfer to Greece, at the beginning of the 20th century. When the text was proposed for publication, the author was still a high school student. Therefore, it is not a text of intellectual maturation, but it represents a step on the road to this maturation. We also agree with the publication of such texts, as being, in fact, the best forms of encouragement for young people aiming at the higher spheres of knowledge.

The following two shorter texts relate to Pontic folklore. In the first, "Metaphors of origin in contemporary Pontic Greek song", the author, Sebastian Ștefănucă, expresses the conviction that the entire content of the Pontic Greek song represents a metaphor of a land of origin, the Pontic area, desired, but, seemingly, forever lost. In the second, Spartakos M. Tanasidis, he himself a Pontic Greek, brings to the forth two Pontic songs on less common themes, referring to "geographical areas outside the historical presence of Pontic Hellenism". But even these express the nostalgia of a homeland, this time only temporarily left behind.

The last text of this part, of longer length, belongs to Sebastian Ștefănucă. It deals with two field diaries written through participant observation over the period of two journeys (August 2018 and July 2019) made by Pontic Greeks to places in Turkey – especially around Trabzon – from which their grandparents, and even parents arrived in Greece as a result of forced migration, in the early twenties of the past century. Although the second journey was not undertaken with the original purpose of field research, it inevitably turned into such research; a kind of destiny of the life of an anthropologist, which other researchers also noticed[**]. His wife, Anișoara Ștefănucă, accompanying him on the second journey, became, willingly or not, a member of a research team. Moreover, an active member, producing the anthropological mini-documentary "Pontus. The roots of my identity", which represents an audio-visual document of the pursuits depicted in the second diary (the film, in a DVD format, is attached to the third cover).

The last part, "Events and activities", gathers writings related to various initiatives with an ethnological/ social/ anthropological imprint, writings arranged according to a criterion of extension from the local to the continental level. Nicolae Constantinescu's text collects some reflections on certain works published in the same editorial conditions as this yearbook, resulting from ethnographic research initiatives in the Starchiojd commune, Prahova County. The most

[**] See, for example, Raluca Mateoc and François Rüegg (eds.), *Recalling Fieldwork. People, Places and Encounters*, Zürich: Lit Verlag, 2020.

recent of these (released in 2020), the album *Podoabele Prahovei. Mărturii ale artei populare din Starchiojd: ștergare, fețe de pernă, fețe de masă și batiste* [Prahova Adornments. Tokens of Folk Art from Starchiojd: Huckaback Towels, Pillowcases, Tablecloths and Handkerchiefs] – presented at the *Colloquia* held in Cheia, which N. Constantinescu, as a participant, does not forget to mention – being the one that inspires the title of the article („Podoabele Prahovei" [Prahova Adornments]). The schedule of the event from Cheia, with some photos depicting parts of it, naturally follows the text, as a form of its continuation.

Desislava Pileva brings to the reader's attention a report of the project *"Going Bravely to the Village". Migration to the Village – Socio-Cultural Adaptation, Practices and Challenges* undertaken under the guidance of many institutions of sciences and education from Bulgaria (the author pertaining to the Institute of Ethnology and Folklore Studies with Ethnographic Museum). The trends of this migration inside Bulgaria are the same as in the Balkans: not a total rupture from the city, but keeping, in one way or another, a permanent connection with it.

The activity of a department of one of the most prestigious anthropological research institutions in Europe, the Max Planck Institute for Social Anthropology, in Halle/ Saale, Germany, is presented by Sebastian Ștefănucă, by means of writing a summary of the departmental report made under the coordination of its leader, Chris Hann. The report has the aspect of a monograph, which enumerates the initiatives of the department in 2017–2019, initiatives on diverse topics within the broader framework of economic anthropology, targeting a region of "Eurasia", with the participation of many doctoral or postdoctoral level researchers worldwide.

The section concludes with some of Gheorghiță Geană's thoughts springing from participating in probably the most prestigious European event – if not worldwide – reuniting anthropologists from around the world, the European Association of Social Anthropologists (EASA) Biennial Conference. The title of the text is edifying: "From Coimbra to Lisbon: EASA as a Diachronic Entity"; specifies the start and the anniversary reference – the sixteenth edition in 2020, thirty years since the first one – of the event, both in Portugal. The conference is watched in its diachrony – period in which it has consolidated itself as an independent entity – the author being among the few participants in all sixteen editions of the conference.

The yearbook ends with a ... confession! Mirela Petrică, who is studying Cultural Studies. Ethnology, within the Faculty of Letters of the University of Bucharest, shares with the reader important moments of an existential path that led her towards ethnology, in the text „Cum etnologia a devenit pasiunea mea" [How ethnology became my passion]. The term "passion" is not used accidentally; good premises, therefore, for a successful career in ethnology, a discipline

in which passion is a *sine qua non* of success.

In conclusion, I hope that I managed to achieve the objectives announced in the opening passage of the “Foreword” – as related with some contextual details of the yearbook and a brief presentation of the texts that compose it – in such a manner that the reader may really have a clear image of the publication as a whole and to be text-oriented in order to suit his epistemic curiosities. The stakes are not just the success of this initiative; with each issue we aim at a qualitative leap, so that readers who also have concerns in the area of creation gain confidence that the *Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology* is a place where it is worth proposing the results of their creative efforts.

Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology, nr. 6 (2020)

Gheorghiţă Geană[*]
gheorghita_geana2003@yahoo.com

The Mountain as Behavioural Matrix, Perceptional Stimulus and Symbolic Sublimation[**]

Abstract. *Three effects of the mountain in human being's relationship to this impressive form of relief are subjected to analysis and interpretation. (1) The idea of "behavioural matrix" refers first of all to mountain as a natural framework of occupations and, generally, of economic life. On this basis, in several zones of our planet, people configured "mountainous civilizations". For example, along its millenary history, the Dacian-Romanian people developed such a flourishing civilization related to the Carpathian Mountains. Further on, the bioanthropologists identified in the human typology two racial types proper to the inhabitants of the heights; these types were named "alpine" and "dinaric", from the corresponding mountain chains of Europe. (2) The idea of "perceptional stimulus" suggests that the mountain is a challenge to eyes and not less to human curiosity. Hence mountain became an object of knowledge; what kind of knowledge? – equally scientific and artistic. Mysterious realm of gods since the old times, it is only in the modern era that the mountain has become an object of scientific knowledge and artistic representation. A large part of this article is reserved to the representation of mountain in the romanticist literature (René de Chateaubriand, Alfred de Musset, George Gordon Byron), in music (Richard Wagner, Hector Berlioz, Pyotr Ilich Tchaikovsky, Vincent d'Indy, Richard Strauss), and painting (Caspar David Friedrich, Paul Cézanne). (3) Finally, human experience transformed the mountain into a symbol, first as a sacred space, or "axis mundi", and then as embodiment of properties like greatness, height, verticality, strength, stability, durability, singularity, etc. Victor Hugo associated the mountain to genius: "Dante is not less a peak than Etna", and added: "Nothing more tender and more distinguished. So are the poets, so are the Alps". In his turn, Thomas Mann gave configuration to the modern paradigm of the symbolism of*

---

[*] "F. I. Rainer" Institute of Anthropology (Romanian Academy), Faculty of Philosophy (University of Bucharest).

[**] Revised version, *ne varietur*, of the text bearing the same title, initially published in Romanian *Caietele de la Putna* [The Putna Notebooks], VI (6), 2013, pp. 54–69, Mănăstirea Putna [Putna Monastery], Editura Nicodim Caligraful, and then in Emilia Iancu & Adina Baciu (coord.), *Natura – carte și profesor pentru toți* [Nature – book and teacher for all people], Ploiești, Bioedit, 2018, pp. 49–65. I am grateful to Ms. Hilda Varga for helping me with the preliminary translation of the text.

mountain in his novel The Magic Mountain. *The article is closed with examples of sayings and proverbial formulae related to mountain.*

Keywords: mountain, behavioural matrix, perceptional stimulus, symbolic sublimation, bioanthropological types, object of knowledge, literature, music, painting.

Among the elements of the natural landscape that lay before human perception, the mountain presents itself as a particular case: it reveals itself as the sole main land-form that challenged the human spirit to inquire into its origins. We are, at least, directed towards this ascertainment by a close reading of Romanian mythology. Let us rekindle our memory: the story goes that, after having created the earth and waters, God found that a not at all a negligible quantity of earth had remained to Him. Lacked of inspiration in using the excess of matter, He sent the bee to ask the hedgehog, which passed as the wisest amongst God's creatures. Prickly (both literally and figuratively), the hedgehog refuses to speak, but after the bee's retirement, it muttered to itself: "Fancy that!... it doesn't occur to God's mind to create the mountains and hills!..." The bee, however, had only simulated to leave: concealed behind the door, it caught up on the hedgehog's words and conveyed them to God, and the Creator gave those words their due course without delay.

There is an evidence of a perceptional kind in the underlayer of this mythological episode. In its natural rush to scan the horizon, the eye meets an obstacle that asserts itself by uprightness, strikingness, and everything that the *condition of unconventional presence* confers to it. In other words, the legend would not have appeared if the mountain, in its concreteness, had not caught the attention as an unusual form of reality. A patient proneness to this reality uncloaks the exceptionality of the effect through which it marks human existence. Let us follow the mountain's action on human life in three regimes of development of this relation, regimes that we have already ascertained in the title of the present text.

From behavioural matrix to existential matrix

Before anything else, the mountain has served as a natural frame which has determined – since time immemorial and in any geographical area of the planet – the behaviour of human being as individual, group, and species. Under such determination lie, in their variety, the *occupations*. From this point of view, the natural environment represents a fatality; we shall not expect, for instance, the mountain dwellers to promote there (in their environment, at an industrial magnitude) fishing. Certainly, fishing is present in the landscapes with mountain waters – rich in

alluring species (barbell, trout, and others) –, but this activity is not practised as a basic and vital work, but as an occasional one (especially – as, doubtless, some of us remember – as children's amusement, adjacent to bathing – in Rom.: *scăldat*). The mountain environment predisposes, on the other hand, to the intense practice of some occupations like shepherding, sylvan activities, hunting, mining, stone and marble quarry exploitation. In Romania, as worldwide, tradition established such professions, which, regarded as a whole, configure an authentic type of civilization – the mountain civilization. And maybe it is not by chance the fact that from France, namely from the country with the largest "natural mountain park" in Europe – The Alps – a publication meant to highlight the values of this type of a civilization entices us to a captivating reading; I have in view *L'Alpe*, a journal emerged under the patronage of the Dauphinois Museum in Grenoble[1]. One of the issues of the journal was set up just to point out the rich spectrum of the economic life[2] run by these "*gens de l'alpe*", admirable for the way in which they have moulded their personality – humanizing the mountains and drawing from them strength and greatness. Well connected to reality, the authors of the contributions to that thematic issue emphasized the importance of some material and energetic resources – unknown to plains, but organic to mountains –, so necessary for the development of technology, from archaic stages hitherto. From this diachronic perspective, a preliminary observation from the opening of just mentioned issue sounds emblematically:

The journal *L'Alpe*, no. 3, mai-juillet 1999.

[1] For more details about this publication, see: Gheorghiţă Geană, "*L'Alpe*. Quarterly review, Grenoble, Éditions Glénat, Musée Dauphinois (issues 1–15, 1998-2002)", in *Revista Română de Sociologie* [The Romanian Journal of Sociology], new series, year XVIII, issues 3–4, 2007, pp. 431–433 („Recenzii şi note de lectură" / "Reviews and reading notes"). The title of this publication is linked, of course, to the Alps, but its pages are open to any contribution referring to this kind of civilization. A note on the inside cover of the first issue (1998) sheds some light on the foundation of this extension: "According to the grammarian Servius (from the end of the 4th century A.D., *alpes* is a Welsh epithet, that designated all the tall mountains". Hardly surprising, for example, in the issue no. 3, having transhumance as a theme, one of the articles is dedicated to the transhumance movements practiced by a shepherding population in Asia, between Tibet and Kashmir.

[2] *L'Alpe*, no. 17, automne 2002: „Économie de montagne".

“The computer science revolution has considerably modified the conditions of the natural environment. From the first prehistoric siliceous flint to the silicon of semi-conductors, the way was paved in the innards of the mountain. A hundred thousand years divide these two moments: *homo faber* and *homo economicus*!” (Pitte, 2002: 3).

Significant data regarding the matrix actions of the mountain over the human being are also to be found in the scientific studies of Simion Mehedinţi (1868–1962). A protean spirit (geographer, ethnographer, philosopher of culture, educator), S. Mehedinţi treated the subject matter as a component of a wider theme, that of the link between the human being and geographical environment. In his approach of the man–environment relationship, as a proof of the unity of his personality, the scholar brought into play all of the above faces of his portrait and even that of a man of letters, him being the author of a book of short stories – *People of the Mountain /* in orig. Romanian: *Oameni de la munte* (1919). As a theoretician of cultural phenomena, S. Mehedinţi classified the elements of human material life as acts of “civilization” and defined them as means of adaptation to the natural, geographic environment[3]. The environment’s influence is detected even in the subtle – usually overlooked – aspects of behaviour, such as *the walk of a person*:

“Then[4], let’s look at the walk of the mountain people. – When ascending the abrupt side of the mountain, a highlander leans forward and steps differently than a lowlander. The leg does not tread straight, but with the tip outwards, to give the centre of gravity a broader space. Then, the long staff is forever present, to give support both at the ascent, but more importantly at the descent. (Hence, this staff had oddly got a peculiar name: *boată* [’boɑtə] or *moacă* [’moɑkə] [untranslatable words], whence the family name Mocanu, frequent enough in Romania). Often, when the ascent is not arduous, the traveller puts the staff on his back, and the palms catch its two ends. Why? To open up the chest and allow the lungs to breathe more at leisure. – All these skills have their usefulness, required by the mountain climbing” (Mehedinți, 1938: 12–13, *emphasis in orig.*).

From the physical movement of the human body, we shall now pass to the appearance itself, i.e. to the build of the body from a structural, static point of view. The environment has worked upon this aspect as well, and the phenomenon did not escape the attention of physical

[3] According to his own words, “by civilization we understand: the sum of all the technical discoveries that have facilitated human’s adaptation to the physical environment” (Mehedinți, 1930: 19).

[4] In context, the word “then” creates the transition from the description of the shepherds’ *attire* to the next detail that is the description of the *walk*.

anthropologists[5]. Indeed, whoever will examine a synoptic table of *bioanthropological typology* (as standardized by the classical contributions of Egon von Eickstedt, for example), will immediately discover the existence of two types whose labels evoke mountain toponyms: *the Alpine* (or *Alpinoid*) *type* and *the Dinaric* (or *Dinarid*) *type*. Let us specify, beforehand, that the determination of bioanthropological types (or racial, without any connotation of racism in the term itself) is the result of an *ars combinatoria* that functions through the combination of six criteria, namely: stature (= height of the body), the skull cap (in short: the shape of the head seen from above – let us say, from a "bird's eye view"), the face (its shape), the nose (its length and shape), the eyes (firstly their colour) and the hair (shape and colour). Extracted from the synoptic table we had previously referred to, the two types present themselves as follows[6]:

Type	**Stature**	**Skull-cap**	**Face**	**Nose**	**Eyes**	**Hair**
Alpine	short	brachycephalic[7]	short	short-concave	brown	brown
Dinaric	tall	brachycephalic	long	long-aquiline	brown	brown

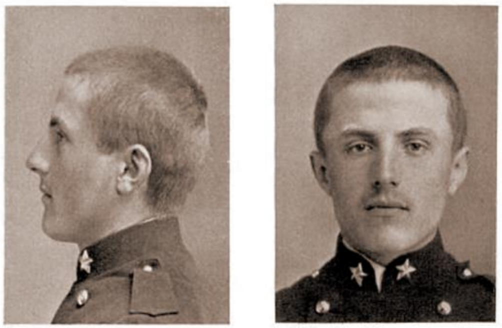
Alpine Type. Piedmont. Cephalic Index, 91·3.

Alpine phenotype from Piedmont, Italy (Ripley, 1899).

---

[5] We are using, here, the term "*physical anthropology*" as a distinctive sign as opposed to the other main branch of this vast science, a branch known as "social anthropology" in the United Kingdom and as "cultural anthropology" in the U.S.A.

[6] The table represents the advanced version of the Romanian anthropologist Petre Râmneanţu. See its complete reproduction in: Victor Preda, *Tratat elementar de antropobiologie* [Basic Treatise on Anthropobiology], Sibiu, Editura Dacia Traiana, 1947, p. 34.

[7] Brachycephaly characterizes a relatively round skull cap, dissimilar to dolichocephaly, which designates an oval skull cap; for instance, the Nordic type (tall, blonde, with blue eyes) is – in regards to the skull cap – dolichocephalic.

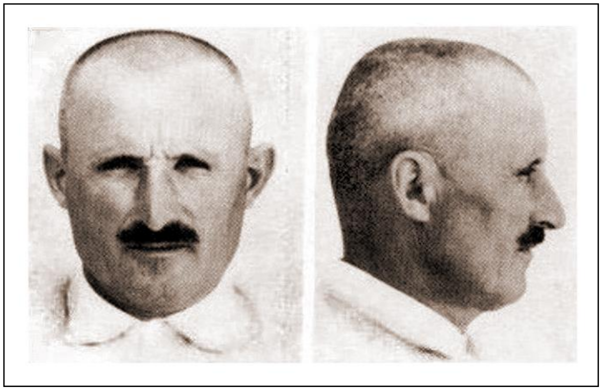

Dinaric phenotype from Greece (*Apricity*..., 2019).

A vivaciousness in bodily movement is usually associated with these types – a trait required by slope climbing, by crossing mountain rivers by foot etc. Let us also mention that both the Alpine and the Dinaric types hold a strong representation in the anthropo-physical configuration of the Romanian population.

Once proven, the influence of the mountain on the bioanthropological type invites us to understand this action much more profoundly: the mountain actually intercedes with the human condition not only as a behavioural matrix (as, for material economy, we have shortened the wording), but also as an *existential matrix*. At this point of the present text, let us not shy away from reviving a problem that had once distressed the eminent geographer Ion Conea: the origin of the name “Muntenia”. As we shall soon see, the issue forms an angle of incidence with the collective Romanian identity. What does Ion Conea advocate? –

“The Romanian people from the mountain understand by this word [«mountain» – *my note, G.G.*] only the alpine emptiness, the high pasture land which, in summertime, covers the superior crests of the immense rock construction that we, the city dwellers, encompass in its entirety – from low, from its foot, high up, to the alpine emptiness – under the name of «mountains». Whatever there is under that alpine emptiness is «woodland» or «hill» or – according to regions – «lawn field» [Rom.: *plai*]; it is, in a word, anything – but «mountain»” (Conea, 1960: 44, *emphasis in orig*.).

The argumentation goes on, enriched by a linguistic charm, typical to the author:

“And the Southern Carpathians [*Carpaţii Meridionali*] are by far the most «mountainous» of all the mountains of our country, namely they are by far the first in the vast expanse of their alpine pasture land.

In the Moldavian Mountains, «the emptiness», i.e. the alpine pastures, does not even occupy a twentieth part of the surface of alpine pastures of the Southern Carpathians, and from the Apuseni Mountains even less" (*ibidem*: 44–45).

From whence, summarizing, the conclusion:

"Therefore, the feudal Romanian state that, at its birth, covered by far the largest «mountainous» surface (in comparison with the states – or voivodeships – of Moldavia and Transylvania), was, hereby, the most deserving to be named Muntenia, not only by *its* people, but equally by the Romanians from the other provinces of the country (Romanians who have also, forever, understood by «mountain» whatever those from Muntenia understood)" (*ibidem*: 45, *emphasis in orig*.).

This interpretation – the mountain as a collective existential matrix – attains its plenitude within Romanian framework through the understanding of the role which was played by the *Carpathians in the genesis of the Romanians' national consciousness*. I have elaborated the idea elsewhere[8], but it appears also adequate *hic et nunc* to the extent that on the one hand it gains a new heuristic valence, whilst on the other, on account of the concrete case on which it rests, it reiterates its original theoretical value. The referential of this case is constituted by the fairs on the high plateaus of the Carpathians. In some areas they were called „*nedei*", in others „*sântilii*" (from St. Elijah), and in most cases simply „*târguri*" (fairs). Beside their obvious functions – economic (of traditional market) and entertaining (especially for the youth) –, these large-scale folk gatherings have fulfilled for a long period a latent ethnical function as well. The participants came to such fairs from all the main Romanian provinces, namely: from Moldavia and Transylvania to those in the Eastern Carpathians, and from Muntenia and Transylvania to those in the Southern Carpathians; in both situations we are dealing with "fairs of two countries" („*târguri de două ţări*") (Conea, 1957: 115). In Vrancea, where the boundaries of all three principalities meet, fairs are "of three countries" (*târguri „de trei ţări"*). In that area of *trium confinium*, between St. George's and St. Nicholas' celebrations (calendaristically: between April 23rd and December 6th) there take place, even today, no less than 15 fairs[9]! Until the middle of the 20th century, people from Neamţ, from Dobrogea and Ialomiţa, from the Târnave area attended the fairs of Vrancea. Those people spoke the same language and upheld the same Christian feasts,

---

[8] Gheorghiţă Geană, "The Carpathian Folk Fairs and the Origins of National Consciousness among Romanians", in: *Nationalities Papers,* vol. 34 (2006), no. 1, pp. 91–110.

[9] Their list is displayed in: Gheorghiţă Geană, cit. art., p. 96.

that is they made use of the same (let us say) “ethnic markers”. Prevailing since time immemorial, these fairs would have lead to the formation of a “perceptional pattern”[10], whose object was the Romanian folk in its hypostasis of a large human community standing for a kindred group. As equivalent to “Romanian people”, the phrase „*neamul românesc*” (where „*neamul*” means “the kindred group”) is the perfect illustration of Walker Connor’s idea that a nation is “a super-extended family” (cf. Connor, 1992; Geană, 2006: 100).

The mountain as a perceptional stimulus

Precisely by its aspect of a protruding geographical shape, the *mountain challenges the eye*. By exaggerating somewhat – rhetorically –, we might say that the mountain *itself* comes in the way of the traveller, regardless of where he might head in the terrestrial space. “Mighty before them rise up the old mountains” – „*Naintea lor se-nalţă puternic vechii munţi*” (*The Ghosts* / *Strigoii*), or even more evocatively: “While at the earth’s four corners he sees high chains of mountains” – „*Iar în patru părți a lumii vede șiruri munții mari*”[11] (*Satire III* / *Scrisoarea III*) – observed Eminescu in his romantic verses.

Not only the eye (or – leaving aside metonymy – the gaze), but, as a continuation, even the *sense of curiosity* falls within the challenging incidence of the mountain. As we have already pointed out, the mountain is the only geographical form that generated a legend (or, if it does not hold the condition of singularity, then, surely, the story of the mountain is the most spectacular).

Naturally, while stimulating curiosity, the mountain has stimulated at the same time, by extension, an aspiration: the one which will transform it into an *object of knowledge*. The question is: what kind of knowledge – scientific? poetic? artistic in general? Whichever of these ways of knowledge is based, as a primary stage, on the common sense knowledge. But, in the history of humankind, it was very late that the mountain became an object of knowledge. Since the old times, an image about the mountain as a *mysterious and inaccessible space* has been perpetuated in the collective mind. Olympus was the privileged territory of the gods, who allowed

---

[10] *Ibidem*, p. 101. On the occasion of that study, I amended the modernist theory (embraced indiscriminately by anthropologists, sociologists, or political experts from abroad and from Romania); historically, that theory explains the idea of national solidarity through the action of the bourgeois class of transmitting “from up, down” (from their own elitist level towards the masses) the urge to cohesion, its pragmatic goal actually being the merging of the markets and of work forces. As a matter of fact, the Romanian ethnographic reality of the Carpathian fairs – spontaneous manifestations, not planned by any elitist social category – peremptorily illustrates that the birth of the national sentiment and consciousness may preponderantly be explained by a “from-downward-upward” movement.

[11] In Corneliu M. Popescu’s translation.

themselves to meddle among mortals on Earth intermingling with them into all kind of adventures, without, however, earthlings being permitted, in their turn, to get close to the realm of gods. A similar ontic status in Germanic mythology had Montsalvat[12] – the mountain from the sacred region of Grail, where the lord was Percival and where, in a golden chalice, the blood trickled from Christ's crucified body was kept:

> "So sacred is the blessing of the Grail,
> that – once revealed – it shuns the layman's eye"
> (Wagner, 1850: 65 – *my trans. in English, G.G.*),

says Lohengrin to the mortals incapable of assuming an existence under holy mystery. The same aura (with local nuances, of course) enveloped the important mountains in the lives of peoples around them: Kogaionon, Caucasus, Himalaya, Fujiyama etc. In our Carpathians, the rocky heights were traditionally considered realms of the dragons (*zmei*): in the Transylvanian villages on the Arieş valley (Sălciua, Poşaga, Ocoliş), the elders kept recounting until nowadays how, in a not too remote past, the dragons (imagined to be dwelling between the monumental cliffs that form the Bedeleu ridge) would visit the local dance (*horă*) on Sundays, blend in with the youth and kidnap a girl during the dance[13].

This view persists in the collective imagination during the entire duration of the European Middle Ages. In the structuring of space (determined by the way in which it relates to human being), a special place is held by *the forest*. As it was revealed in a fundamental work for the understanding of the epoch, the forest represented "the physical reality of the medieval West" (le Goff, 1970: 189). The continental landscape looked like a "vast cloak of wood" strewn with glades. "For a long time, the medieval West remained a conglomerate, a juxtaposition of domains, castles and towns raised in the middle of vast and deserted places" (*ibidem*). However, the desertedness meant the woodland, an uninhabited space exterior to rural and urban settlements. Otherwise, people escaping the world found shelter in woods: hermits, wandering knights, outlaws, lovers. One of them, Tristan, freed from the hands of pirates, climbs a promontory; from there he sees a forest, from which a hunting pomp is exiting. At first, the

[12] A term with double meaning, deriving from *mons silvaticus* (afforested mountain), as well as from *mons salvationis* (the mountain of salvation) – see: Julius Evola, *Il mistero del Graal*, quinta edizione corretta, con: Saggio introduttivo di Franco Cardini, Appendice e bibliografia di Chiara Nejrotti; Roma, Edizioni Mediterranee, 2002, p. 140.

[13] Personal field notes, G.G.

character joins the pomp, but later on addresses Isolda: “Let us return to the forest that shelters us. Come, Isolda, my love...” (*ibidem*). In short, we are in the 10th to 12th centuries, and the mountain had still not become the object of an attention stimulated by the ambition of knowledge. Situated between the mountainous area and the space populated with settlements (either urban or rural), the forest occupies the place of the *proscenium of the mountain*.

The closeness to the mountain arises in the 17th century, when, somewhat surprisingly, the British – not the French – discover the Alps. Indeed, at that time, in the educational curricula of England, the Europe tour is included for the wealthy youth as an “institutionalized ritual”, the visiting of the accessible areas of the Alps also being included in the itinerary. The cultural effects have not delayed, some of the great English poets of the day – Wordsworth, Byron, Shelley – setting off on trips in the Alps and painting in verses their beauty and magnificence (see Perrin, 2003: 103–104).

The great mountain-oriented impetus finds its ideal *time* in the 19th century, and the ideal *agent* in the romantic spirit. In our judgements, we must also take into account a fact that only at a first glance appears as a secondary or neutral element, but which in reality engages quite the destiny of the mountain as an object of knowledge. We have in view the cristalization of geography as a modern science, through the successive contribution of a series of eminent German scholars, out of which it suffices to only mention... the peaks, namely: Carl Ritter, brothers Wilhelm and Alexander von Humboldt, Friedrich Ratzel and Adolf Bastian. They entirely cover the 19th century, if we think that Alexander v. Humboldt travels to South America (climbing even the Cordillera Andes) between the years 1799–1802, and Bastian passes away in 1905. Thus, the Great Geographical Discoveries (which had reached their highpoint in the 15th–16th centuries) marked man’s capability of taking the control over the planet not only horizontally, but also vertically!…

The most spectacular reflex of the exploration of mountain is actually produced by the *romantic spirit*, whose creative saps enter, after the impact with the mountainous landscape, into a prolific state of frenzy. Neither in the cosmos of Shakespeare’s plays, nor in the polymorph work of Goethe (who had otherwise anticipated – through the *Sturm und Drang* experience – the restlessness of Romanticism), the mountain had not found a place in accordance with its natural greatness as a form of relief: its time had not arrived; or maybe the worshippers had not arisen!?... Certainly, however, the mountain awakens a true fascination in the romantic soul. And what does it, the romantic spirit, hope to find at the meeting with the mountain? – Peace of mind, solace in the love suffering, consolation for the disappointments caused by society, in a nutshell: looking after the inner wounds induced by that *mal du siècle* that contaminated the characters in the

writings of René de Chateaubriand (*Atala* and *René*), Alfred de Musset (*La Confession d'un enfant du siècle*), Lord Byron (*Childe Harold's Pilgrimage* and *Manfred*)... Byron's heroes, especially, see in the mountain the majestic sovereignty with which they feel of the same essence, but equally the environment in which they rediscover the simple joys: the murmur of a brook, the green of a meadow, the whistle of a shepherd, or (like in the following verses with a hymnic resonance, uttered by Manfred in the Alps) the pure sunlight:

"Glorious Orb! the idol
Of early nature, and the vigorous race
Of undiseased mankind the giant-sons
Of the embrace of angels, with a sex
More beautiful than they, which did draw down
The erring spirits who can ne'er return;
Most glorious Orb! that wert a worship, ere
The mystery of thy making was reveal'd!
Thou earliest minister of the Almighty,
Which gladden'd, on their mountain-tops, the hearts
Of the Chaldean shepherds, till they pour'd
Themselves in orisons! Thou material God!
And representative of the Unknown –
Who chose thee for his shadow! Thou chief star!
Centre of many stars! which mak'st our earth
Endurable, and temperest the hues
And hearts of all who walk within thy rays!
Sire of the seasons! Monarch of the climes
And those who dwell in them! for near or far
Our inborn spirits have a tint of thee,
Even as our outward aspects; – thou dost rise,
And shine, and set in glory. Fare thee well!"

(Byron, 1837: 336, *my italics, G.G.*; the feeling of consubstantiality of the romantic human being with the mountain is here extended to that with the sun).

*

The courage of approaching the mountain makes its echo felt (even in the sensorial sense, of a sound effect) also in the *musical domain*. The previous reluctancy in the attempt of relating

to the mountain has in the musical world a double determination. On the one hand, there reigned the same general inhibition, as well, towards a realm reserved for the sacred powers. However, in addition, there intrinsically operated a difficulty of language; let us explain this. A general outlook shows us that in every domain of knowledge and creation, human has developed specialized languages. Poets, for instance (as we have already mentioned some of them), they use a *denominative language*, i.e. a language that is able to denote: objects, attributes, actions, relations; being verbal at the same time (fixed through words), the denominative language proves to be very efficient in the most subtle descriptions of the world (either real or imaginary). In a denominative language express themselves the sciences, too, in their sphere (each domain in turn) basic words being elevated to the position of concepts. Completely different (with privations, but also with privileges!) is the situation of non-verbal arts, in fact that of arts beyond literature. In order to communicate their message, they make use of a *symbolic language*; being formal at the same time (fixed through signs and expressions), the symbolic language can no longer achieve precision in description, so that the chance of these arts to attain their goal remains the ability of the particular artists to harness the specific modes of expression possessed by each of them (for example: colour in painting, the specific timbre of instruments in music etc.).

Thus, in our context, the great problem of music is raised by language. Let us take note that, along the centuries, the art of sounds has known a clear distinction between vocal and instrumental production: if the vocal pieces could still be seconded by an instrumental accompaniment, the instrumental pieces have been kept in their pristine condition, that of "absolute music"[14]. And, honestly speaking, who amongst the music lovers would have not always felt the need to know some details about a concerto or a symphony just before listening to the first strains of that composition?! For addressing this need, but not less for their own yearning to facilitate the adequate reception of their own works, the creators in the field invented *programme music*[15]. Far from being a staff of weakness, "the programme" attached to an

---

[14] The phrase "absolute music" was introduced by Richard Wagner in 1846, in a commentary on Beethoven's *Symphony No. 9*. The creative ideal of the commentator was the "musical drama" as a "total art" (*Gesamtkunstwerk*), in which the uttered word was allowed not only together with music, but also with scenography, with light show, with dance. That is why Wagner considered Beethovenian innovation as a step in "the transition from the «imprecise» (*unbestimmter*), objectless instrumental music, to objectively «precise» (*bestimmter*) vocal music", i.e. to what he defined as "absolute music" (more details and aspects of this concept in Carl Dahlhaus, *Die Idee der absoluten Musik*. Kassel: Bärenreiter Verlag, 1978; just quoted: p. 21).

[15] Franz Liszt – who practiced himself this type of music – described "the programme" as follows: "an introduction, expressed in an intelligible language and annexed to the purely instrumental music, a foreword by which the composer intends to avoid the listeners' whim of a poetic interpretation of his work and to attract beforehand the

instrumental composition is rather a window towards the intentions of the composer, a possibility for the listener of sharing the artist's feelings and enriching himself through them. Germs of programme music date back to antiquity, but the first composition of this sort often presented as a historical paradigm is the series of concerts *The Four Seasons*. The author, Antonio Vivaldi, composed these *concerti grossi* (with a prevailing role attributed – anticipatively! – to the solo violin) in the 18th century, illustrating some sonnets through his music. It is with an outline of programme that Beethoven will also introduce the listeners of his *Symphony No. 6*, known as the "Pastoral", precisely due to the titles of its movements: "Awakening of cheerful feelings on arrival in the countryside", "Scene by the brook", "Merry gathering of country folk", "Storm", "Cheerful and thankful feelings after the storm".

However, the programme music flourished in the middle of the 19th century through the geniuses of Romanticism – with continuation in Post-romanticism and later on. Frequently, such geniuses have produced masterpieces exactly on account of the endeavour to illustrate the magnificence of the mountain, the richness of impressions and feelings it can generate. Mainly, the deeds were carried out under the influence of some romantic poets (sovereigns over... the denominative language!)[16].

A privileged place is held, in this perspective, by Berlioz, who fraternizes with the restless Byron and composes, in 1834, the symphony with a soloistic viola *Harold in Italy*. In his *Memoirs*, the composer confesses himself: "By setting the viola in the middle of the poetic memories left by my wanderings in Abruzzi, I wanted to turn this instrument into some sort of a melancholic dreamer similar to Byron's Childe Harold" (*apud* Nicolescu, 1964: 74).

Under the Byronian genius yields fruit the no less gifted talent of Tchaikovsky as well. The hero accompanied by the Russian composer in the Alps is Manfred this time, in the symphony with the hero's name. The presence of Manfred is suggested, in the key moments, by a portretistic leitmotif – grave, solemn – that crosses the entire composition, caught in varied orchestral weavings from one episode to another but recognizable, expressing painful anxieties, caused by the death of his beloved and not less by the uncertainties of knowledge (references to Faust have been made, too).

Unlike Berlioz and Tchaikovsky, Vincent d'Indy brings into his compositions, a calm

---

attention to the poetic idea of the whole, [or] to a point of it" (Franz Liszt, *Hektor Berlioz und seine „Harold-Symphonie"*, Leipzig: Druck und Verlag von Breitkopf und Härtel, 1881, p. 336. – Abstract from Franz Liszt, *Gesammelte Schriften*, Band IV, pp. 319–405, Google.books, http://books.google.com).

[16] The hegelian concept of *Zeitgeist*, is thus, once more, validated by "the spirit of time", which, among others, reveals the coherence existing between the great ideas of a historical period.

(even Apollonian) note, because their author remained untouched by the contradictions of the romantic spirit. Although rarely played in concert halls, two of his creations are worth being included in any anthology on the theme here discussed. They are: *Symphonie sur un chant montagnard français* (*Symphony after a French Mountainous Song*, also known as *Symphonie "Cévenole"*, after the name of a mountain in Southern France which the composer had admired in his youth and where he had heard the tune that inspired this composition), and the symphonic triptych *Jour d'été à la montagne* (*Summer's Day on the Mountain*). The sonorities of d'Indy are not only pleasant through their melodiousness, but they also contain an invitation to reflection; about the second piece, the composer himself wrote:

"There are three impressions about my mountain there, or more exactly a summer day in three moments. «Aurora», a cloudless sunrise, «Day», dreaming in a pine forest, with songs, down on the road, «Evening», the return to the nest guarded by the last circles of light from the top of the pines, then... «the Night». I am still imbued with all of these, I have placed in them my entire heart of a mountain dweller" [17]

Hence the profound observation of a French commentator: "In a broader sense, over the three periods of the day, d'Indy evokes the three ages of life itself"[18].

Examples regarding the musical reflexes of the mountain can be found plenty, but the problem concerning language still persists. There might have been understood that the representation through sound of the alpine reality (and, not only the alpine one) is dependent on programatism. Nevertheless, even so, "explained" by a minimal programme, how can one express only with any speechless instruments the form of objects (in the present context the form of a mountain, or a detail of it), or concrete impressions (soul vibrations, the enthusiasm of ideas) experienced before a peak, a waterfall, a rainbow? The question inevitably occurs, pushed into forum by the double-conditioned need we have discerned beforehand; here and now, the need is specified as the composer's aspiration towards performance (the more his musical phrase – written and interpreted – is suggestive, the more the performance achieved is closer to the ideal); on the part of the receiver, the aforementioned need reiterates as a desire to unravel as adequately as possible (and, undoubtedly, with the most agreeable resonance) the message s/he is delivered by sonorous means. From this problematic turmoil, a principle is revealed, namely that: *the description constitutes the first step of artistic communication*. Once this principle is assimilated,

---

[17] Marc Vignal (no title), in the presentation booklet of the CD: D'Indy, *Jour d'été à la montagne* & *Symphonie „Cévenole"*, Paris, Apex, 1991.

[18] Jean Gallois, *ibidem*.

the first step towards understanding is the discovery of the *descriptive solutions* proposed by Beethoven, Berlioz, Liszt, Tchaikovsky, Wagner and other composers of whose creations we are getting closer. Let us take a moment to analyse, for example, the orchestral prelude to Wagner's *Lohengrin*. The musical discourse is meant, here, to describe the land of the Grail. Firstly, one can hear the violins – in the most acute register, in pianissimo, suggesting the absolute, sacred purity of the Divine Kingdom. The leitmotif of the Grail is then amplified by the entrance, in turns, of the other groups of instruments: the blowers, violins and cellos, the horns, followed by the trumpets and trombones. The acoustic intensity increases until paroxysm, emanating heroism and almightiness, and finally decreases again and returns to the initial gradation. Or, another example: at first intonation, the leitmotif of Manfred is instrumented by Tchaikovsky by means of blowers, made to sound amply, in grave register – the hero undergoes dramatic moments, but appears solemn and powerful. And still another example, from the many possible: in *Harold in Italy*, Berlioz achieves a rare performance: he manages to suggest "The March of the Pilgrims Singing Their Evening Prayer" (the *Symphony'*s 2nd part) without bringing on scene in any way (not even in the score, obviously) the human voice, but only by the play of the groups of instruments, including the participation of the viola[19].

After discovering the descriptive solutions, the *evaluation of adequacy* follows. In a way, it is the same as establishing the *truth* of musical representation. In the classical sense, (from Aristotle via Thomas Aquinas, with application to scientific knowledge), the truth means *adaequatio rei et intellectus*; by transposition, the truth of musical representation is found in the formula: *adaequatio rei et sonoris* (adequacy between object and sound). From here on only *aesthetic emotion* can be comfortably and durably settled in our souls (it being clearly conditioned by other factors, too, such as melodiousness, organisation of the sound material, content of ideas, etc.).

In appearance excessively speculative, the considerations above exposed are meant to

[19] In one his famous didactic lectures, Leonard Bernstein stated the theme of the first part of Beethoven's *Pastoral Symphony* (the *Sixth* one) – "Awakening of cheerful feelings on arrival in the country" –, then he sung the theme, after which he set forth the following commentary: "It certainly does sound happy, cheerful, pretty. But these feelings could be happy for any other reason too. Supposing Beethoven had written in the score, «Happy feelings because my uncle left me a million dollars» – he could still have composed this happy music, and it could be just as good, just as happy" (Bernstein, 2005: 2); and let us add that this is not the singular example of such kind invoked by the famous conductor. There is a grain of truth in this relativizing conception, but insufficiently mastered it leads to confusion. As a matter of fact, the relativity of the descriptive significance of a "musical programme", as fixed by the composer, opens also for the listener the chance to "contribute", with his own interpretive imagination, to the content of a particular composition.

facilitate the understanding of the aesthetic message invested by a composer in his creation. In any given circumstances, they prove to be necessary for a clear understanding of the musical reflexes of mountain. It has been said, for instance, about *An Alpine Symphony* by Richard Strauss, that it is a "musical reportage" (Krause, 1969: 257), deprived of any aesthetic message. Moreover, it was said: "In his attempt to «reveal» nature as exactly as possible, [the composer] descended to naturalism, and in the sound scenography of the Alps one can feel too much the «model»" (*ibidem*). In counterpoint (!) to such a comment – and taking as landmark the speculative digressions of before regarding the representability of the musical phrases –, we will reply simply by stating: however, a successful description of a landscape in sounds is a performance in itself!

*

It would be worth bringing into discussion, at this point, the reflexes of the mountain in *the fine arts* as well. Nevertheless, when you first dive into the field with the obsession of this idea, the first reaction is surprising: masterpieces are more difficult to find here[20]. Of course, the mountain is not a proper object to be represented in sculpture. How about in painting? In painting, the inopportunity seems neutralized… And yet, let us consider the specific habitude in this field. As a rule, while creating, the painter feels the need to have the object of his attention before his eyes. The painter works according to a model and, when painting, the artist wants the model to be permanently at his disposal. That is why, painting has been for a long time an art of studio. Moreover, when it was taken out into nature, it so happened that it was into a zone of plain. We are talking about landscape painting in the open air, or the art of "*plein-air*", hence the denomination "*pleinairism*". The trend flourished in the middle of the 19th century, under the denomination of the School of Barbizon – a village next to the Fontainebleau Forest, near Paris[21].

A notable exception is Paul Cezanne, but one that reinforces the rule. Among the innovations Cezanne introduced by his style of painting is the perception of the object from afar. As noted (Elsen, 1983: 105 and the next), painting after nature (as much as it was practiced)

[20] This statement looks at the depiction of the mountain as a *primary motif*; otherwise, as a *secondary element*, the mountain is not missing from the paintings of famous landscapers, or from the painted representations on religious themes (starting with the scrawls and drawings that accompany the archaic religious imaginary until the works on biblical subjects of famous painters).

[21] Let us not forget that in that beautiful blessed place two great Romanian artists enjoyed from doing their apprenticeship: Nicolae Grigorescu and Ion Andreescu.

requires that nature be closely observed. This is possible when the targeted object is a landscape with flowers, a group of trees, a lake, or a river. But how can one paint a mountain up close? Cezanne, who took the mountain for his favourite theme, intuited the unusual state of things and painted the mountain from afar, from the necessary distance that allowed him to perceive its physical dimensions in full (see his famous painting *Mont Sainte-Victoire*).

But the painter who depicted the mountain more than in its objective dimensions was Caspar David Friedrich. This artist felt a profound – close to mysticism (and therefore transfiguring) – attraction towards the mountain. Although born and raised in Pomerania (a plain area at the Baltic Sea), he soon discovered the mountains, which – as a consequence – he sought as milieu of habitation, near Dresden, in 1813, when Napoleon conquered the town.

He also painted plains, marine sequences, or domestic scenes, but the themes in which he invested his reflexive – metaphysical and religious – vocation were those related to fog, clouds, and mountains: *Morning Mist in the Mountains*, *Morning in the Giant Mountains*, *Chalk Cliffs on Rügen*, *Wanderer Above the Sea of Fog*, a.s.o. Friedrich plants crosses and crucifixes on the height thus marking the sacrality of the mountain. In *Wanderer Above the Sea of Fog*, a man arrived at the peak of the mountain, standing there with his back turned to the viewer, is looking at the sea of clouds beneath him: a white, agitated sea from which some other crags show themselves, and another mountain at the horizon (but with a quiet peak). One observation: the man’s silhouette looks identical to that of... Martin Heidegger! – a coincidence, maybe, but one that cannot be explained by the natural causality! In this painting of Friedrich (and not only in this one) the mountain is more than mere background or decor: it is a vanquished difficulty, a pedestal for the affirmation of human majesty, perhaps even a limit surpassed by the powerful man.

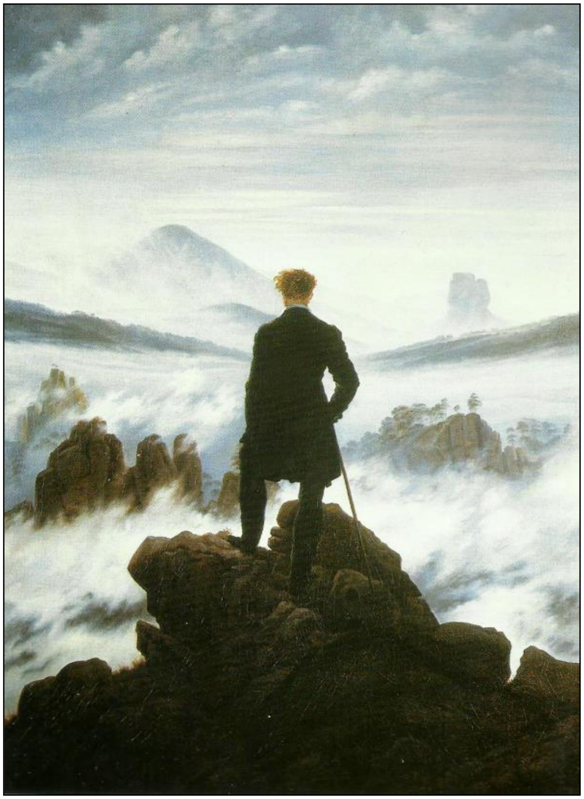

Caspar David Friedrich:
Wanderer Above the Sea of Fog,
1818, Kunsthalle, Hamburg.

Be it with this painting alone (but we have seen that there is not just this one), Caspar David Friedrich saves the honour of the painters towards the greatness and mystery of the mountain.

The mountain – some metasymbolistic considerations

The symbolism of the mountain – *c'est la mer à boire*; how to write about it only in a few words? Especially, having in view that some of the symbolic aspects having as reference the mountain (sacred space, *axis mundi*, etc.) so much has been glossed about (orally and in writing), that they have become common places. Let us better try some *metasymbolistic considerations.*

In general, the symbols concerning an object are based on its *characteristics*. For example, the symbolism of the sea evokes depth, the indefinite horizon, the relentless movement of the waves, the colour of the water, aquatic deities etc.; the plains suggests horizontality, the boundless horizon, the seal of draw wells with shadoof, the crop fields, iridescence of air…

With the mountain, the characteristics that stand out are: the grandeur, height, verticality, solidity (decomposable in strength and perenniality), firmness, difficult accessibility (= not inaccessibility as such), singularity, purity, mystery... And sacredness? This is a characteristic that derives from the others – be it together or in partial combinations (according to the context). Some of these characteristics have become parts in *paremiologic formulae*:

- "Human with human kisses anyway, but mountain to mountain «good by» doesn't say".
- "The mountain and river are good neighbours".
- "The mountain does not fear snow".
- "If Mohamad does not come to the mountain, the mountain goes to Mohamad"…

… or in *stylistic phrases*:

- "where mountains knock their heads";
- "within the brains of the mountains" / "within the heart of the mountain";
- "a mountain of money" ("…of gold", "…of stupidity");
- "as big as a mountain"; with the variant:
- "a human like a mountain" etc.

The last stylistic phrase ("a human like a mountain") is the result of a phenomenon similar to that of anthropomorphism. Through anthropomorphism, some human features and traits are transferred to some objects, plants, animals, or gods. (An appropriate example in the present discussion is the investiture of the mountains with the role of priests, in the nuptial ritual in

Miorița [The Ewe Lamb]: “Priests – mountains high, / Birds – fiddlers”). In the case of the phrase “a human like a mountain” we deal with a reverse phenomenon (should we call it “mountainomorphism”?), through which the physical grandeur of the mountain is used to characterize a person having a bodily constitution that transgresses standard norms. There exists in Romanian culture a particular case in which the phrase “a human like a mountain” was applied still more exactly to a public figure after the mountain had received a particular name! – for example, Mihail Sadoveanu (1880–1961) was called “the Ceahlău of Romanian literature”. It should be mentioned that – with its 1907 m – the Ceahlău [Tcheah’ləu] is not the highest mountain in Romania, but, thanks to its popularity among the writers and scholars, it became the most spectacular.

A similar case seems very attractive from France. This time, the target of comparison is explicitly genius. “A mountain, a genius – strong magnificence! These massifs give off a sort of religious intimidation. Dante is no less a peak than Etna. Shakespeare’s abysms are as valuable as the chasms of Chimborazo”. The author of these words is Victor Hugo, who continues the comparison: “Nothing more tender and more distinguished. So are the poets, so are the Alps, too”[22] (Hugo, *apud* Chenêt-Faugeras, 2000: 117–118)[23]. The French poet evaluates his own novel *Les Misérables* as follows: “This book is a mountain; it can only be measured and well perceived from a distance” (*ibidem*: 119).

But why are the poets like mountains? Because they – the poets – are (according to Rilke’s metaphorical phrase) “exposed on the mountains of the heart” („*ausgesetzt auf den Bergen des Herzens*”); and on the mountains of sensibility, “something is well blooming here” („*Hier blüht wohl einiges auf*”) – that “something” being Poetry[24].

The modern epoch has brought an augmentation of complexity in the symbolic valuation of the mountain. In *The Magic Mountain* [*Der Zauberberg*] – a novel whose difficult reading resembles a climb on a steep mountain –, Thomas Mann configured the modern paradigm of alpine symbolism. Without completely losing its sacred dimension, the mountain that hosts the sanatorium in Davos is no longer a place of illumination, but a parable of initiation into the paradoxes of human existence. Arrived with the intention of loitering for a few days, Hans Castorp stays there for seven years – witness of his own illness (that he had not suspected before), of knowledge, love, elapsing time, genius, music, life and death, Paradise and Hell; Clavdia – a

---

[22] In orig.: „Rien de plus tendre et de plus exquis. Tels sont les poètes; telles sont les Alpes”.

[23] Both quotations are from Victor Hugo’s essay, *William Shakespeare*. Chimborazo is a mountain from the Ecuadorian Andes.

[24] The quotations are from Rilke (2006).

depiction (even if a vague one) of Dante's Beatrice – teaches Hans that the road to Paradise goes through Hell. The sanatorium is is located "up high" – as the modern civilized world itself, but what a depressing paradox: the world nestled there is itself a sick society!...

Instead of conclusions

...Therefore, a generalized *mal du siècle*. How far we are from the Romanticism of Byron, Berlioz, Tchaikovsky!... Where should the human being retire to yearn for freedom, quietness, and purity?

Our endeavour reveals that the relation of human to the mountain followed a certain path. In *logical – natural – order*, this path appears marked (quite clearly) by three moments: behavioural (ultimately existential) matrix, perceptional stimulus, and symbolic sublimation. In *historical order*, nonetheless, the three moments did not follow the due course exactly; well before being conquered and taken over as a physical reality (by climbers, tourists, cyclists)[25], the mountain was *embraced* in (and for) spirit: the process of its sacralization, tropologization, and symbolization does not know a chronological beginning.

Now, the *Zauberberg* case calls for our reflection towards the future. The mountain has been sought for by heroes and has generated heroes. "The great conquerors, dismounters [*descălecătorii*, as the first occupiers], country founders – all of them come from the mountains", Dan Botta noted. Today, when they have become easily accessible, the mountains are pierced by tunnels, rummaged through mine galleries, exposed to pollution and radiation, abandoned in the favour of a more comfortable lifestyle in the urban environment at their foot. In such circumstances, how many of the millenary symbols and functions of the mountain will not be eroded? What is the human destiny of the mountain? We cannot provide an exact answer. However, we can still entertain a hope, namely: that the mountain will remain, by its uprightness, a finger of appeal to Transcendence!...

[25] A few definite data: the highest peak in the Alps, Mont Blanc, was reached in 1786, Aconcagua (in the Andes) in 1897, and the Himalayan Everest in 1953.

Invocation to Transcendence – Caspar David Friedrich:
Dawning over the Waves of Mountains,
1810-1811, Staatliche Schlösser und Gärten, Berlin
(to be observed a feminine silhouette helping a man to reach the base of the cross).

REFERENCES

Bernstein, Leonard, 2005 [orig. 1962], *Young People's Concerts*, ed. by Jack Gottlieb, Pompton Plains, NJ: Amadeus Press, "Introduction" by Michael Tilson Thomas.

Byron, 1837, "Manfred", in *The Works of Lord Byron Complete in One Volume*, 3rd ed. Francfort O. M., H. L. Broenner, pp. 325–338.

Chenêt-Faugeras, Françoise, 2000, „La montagne, métaphore de la création poétique chez Victor Hugo", in André Siganos et Simone Vierne (sous la direction), *Montagnes imaginées, montagnes représentées. Nouveaux discours sur la montagne de l'Europe au Japon*, Grenoble: Ellug – Université Stendhal, pp. 117–135.

Conea, Ion, 1957, „Vechile târguri-nedei de pe culmile Carpaţilor" ["The old fairs on the Carpathian heights"], in *Buletin ştiinţific, Secţia de ştiinţe geologice şi geografice* [Scientific Bulletin, Department of Geological and Geographical Sciences], vol. II, no. 1, pp. 107–118.

Conea, Ion, 1960, „O problemă veche, încă nerezolvată – originea numelui Muntenia" ["An old, still unsolved, problem – the origin of the name Muntenia"], in *Probleme de geografie* [Problems of Geography], vol. VII, pp. 27–51.

Connor, Walker, 1992, "The Nation and Its Myth", in *International Journal of Comparative Sociology*, vol. 33, nos. 1–2, pp. 48–57.

Dahlhaus, Carl, 1978, *Die Idee der absoluten Musik*, Kassel: Bärenreiter Verlag.

Elsen, Albert E., 1983, *Temele artei. O introducere în istoria și aprecierea artei*, vol. II, trans. in Romanian by Crişan Toescu, after *Purposes of Art. An Introduction to the History and Appreciation of Art,* 3rd ed., 1972, New York: Holt, Rinehart and Winston, București: Editura Meridiane.

Geană, Gheorghiță, 2006, "The Carpathian Folk Fairs and the Origins of National Consciousness among Romanians", in *Nationalities Papers*, vol. 34, no. 1, pp. 91–110.

Krause, Ernst, 1969, *Richard Strauss, the Man and His Work.* Carlsbad: Crescendo Pub.

le Goff, Jacques, 1970 [Fr. orig.: 1964]), *Civilizaţia Occidentului medieval* [*Medieval Western Civilization*], București: Editura Științifică, trans. and notes by Maria Holban, presentation by M. Berza.

Mehedinţi, Simion, 1930, *Coordonate etnografice: civilizaţia şi cultura* [*Ethnographic coordinates: civilization and culture*], București: Cultura Națională.

Mehedinţi, Simion, 1938, *Antropogeografia* [*Anthropogeography*], București: Librăria Socec.

Nicolescu, Mircea, 1964, *Berlioz. Viaţa unui compozitor romantic* [*Berlioz. The Life of a Romantic Composer*], 2nd edition, București: Editura Muzicală.

Perrin, Jean, 2000, „De la Chartreuse à Mont Blanc. Sublime et mysticisme chez les poètes romantiques anglais", in André Siganos et Simone Vierne (sous la direction), *Montagnes imaginées, montagnes représentées. Nouveaux discours sur la montagne de l'Europe au Japon*, Grenoble: Ellug – Université Stendhal, pp. 103–116.

Pitte, André, 2002, „Éditorial", in *L'Alpe*, no. 17, automne 2002, p. 3.

Rilke, Rainer Maria, 2006, „Ausgesetzt auf den Bergen des Herzens", in Rainer Maria Rilke, *Die Gedichte*, Frankfurt am Main & Leipzig, Insel Verlag, p. 621.

Ripley, William Z., 1899, *The Races of Europe: A Sociological Study*, New York: Appleton.

Wagner, Richard, 1850, *Lohengrin. Romantische Oper in drei Akten*, Leipzig: Breitkopf und Härtel.

Apricity. A European Cultural Community, 2019, "Classify a Greek Politician from Crete" (https://www.theapricity.com/forum/showthread.php?274532-Classify-a-Greek-politician-from-Crete/page3, *accessed at 19 dec. 2019*).

Anuarul societății prahovene de antropologie generală, nr. 6 (2020)

Ioana-Ruxandra Fruntelată
i.fruntelata@yahoo.com

Studiul de caz: metodă de cercetare şi interpretare etnologică

Abstract: ***Case Study as Method of Ethnological Research and Interpretation***

Case study is a largely used method in natural sciences and humanities, consisting of a close exploration of a certain event (fact, process or manifestation) in order to understand the characteristics and causes of that event. It is appropriate to use a case study in ethnology or cultural anthropology because this method provides an algorithm to help us analyse facts of informal culture in their context and in a qualitative manner.

The article reviews the contribution of the Manchester school at initiating and applying the extended case study method in anthropological field researches in the 1940s and then describes and comments a general structure of an ideal ethnological case study, according to qualitative research literature.

After a few references to Romanian authors who have discussed or employed the case study method in their papers, I make the point that although case studies are criticized (because they can induce false general conclusions based on circumstantial evidence and because the scientific formation or even prejudices of their authors can lead to biased results), their building requires a combination of field research with interpretation which is most adequate for a qualitative ethnological theoretical approach.

Cuvinte-cheie: studiu de caz, studiu de caz extins, cercetare calitativă, interpretare etnologică, studii de caz româneşti.

Keywords: case study, extended case study, qualitative research, ethnological interpretation, Romanian case studies.

Studiul de caz: definiţie şi utilizare în cadrul Şcolii de la Manchester

Studiul de caz este, în mare, o metodă de explorare „de aproape” a unei porţiuni din realitate considerate semnificative pentru un tip anume de cercetare. Este folosit în majoritatea ştiinţelor vieţii şi ale omului pentru a înţelege cum apare, se manifestă şi evoluează

fenomenul/„cazul” delimitat ca atare în raport cu nişte parametri care pot fi controlaţi. Într-o definiţie sociologică, „metoda studiului de caz” constituie o „abordare ce foloseşte investigarea aprofundată a unuia sau a mai multor exemple ale unui fenomen social curent, utilizând o varietate de surse de date” (Keddie, 2010: 271).

Vorbind despre „investigare aprofundată” a unui obiect ştiinţific cu ajutorul unei „varietăţi de surse de date”, înţelegem imediat că ne aflăm pe teritoriul cercetării calitative. Pe baza studiului de caz etnologic[1], încercăm să descoperim mai ales cauzalităţi şi legi de funcţionare a mecanismului comunitar în situaţii tipice sau de schimbare. Pentru explorarea riturilor, a subculturilor, a instituţiilor informale, a personalităţilor emblematice din comunităţi ş.a., studiul de caz pare a fi metoda „naturală” a etnologiei, într-o asemenea măsură încât nici măcar nu e teoretizat în interiorul disciplinei, ci se aplică de la sine. Ori de câte ori colectăm date din surse diverse, le ordonăm, le textualizăm şi le interpretăm, spunem că am realizat „un studiu de caz”, chiar dacă, în fond, nu am făcut decât să delimităm („construim”) un obiect de cercetare mai mult sau mai puţin omogen ca să-i conferim inteligibilitate prin chiar această construcţie, arătând că poate fi studiat în câmpul nostru ştiinţific[2]. Însă studiul de caz ar putea să fie, pentru etnologie, mai mult decât un simplu exerciţiu de cercetare calitativă, furnizând, prin problematizările specifice pe care le impune, germenii unor teorii care, dacă s-ar verifica, ar spori cunoaşterea culturilor informale.

În istoria antropologiei sociale, metoda studiului de caz este teoretizată în cadrul aşa-numitei „Şcoli de la Manchester”, coagulate în urma investigaţiilor de teren desfăşurate de Max Gluckman şi discipolii lui, începând din anii 1940, la Institutul de cercetări sociale Rhodes-Livingstone de pe continentul african[3] şi continuate ulterior în cadrul Departamentului de Antropologie Socială şi Sociologie de la Universitatea Victoria din Manchester, Marea Britanie. Textul fundamental pentru iniţierea metodei ce se va numi mai târziu „a studiului de caz extins” este un articol publicat de Max Gluckman în 1940 în periodicul *Journal of Bantu Studies* şi intitulat “Analysis of a Social Situation in Modern Zululand” („Analiza unei situaţii sociale în ţinutul Zulu modern”). Cunoscut mult mai bine de antropologi sub denumirea “The Bridge” („Podul”), articolul lui Gluckman analizează evenimentele survenite cu ocazia inaugurării festive

[1] Un studiu de caz etnologic va folosi preponderent date obţinute din cercetarea calitativă, dar nu va exclude abordarea cantitativă, utilă întotdeauna pentru că oferă o altă modalitate de „măsurare” a realităţii investigate.

[2] Confuzia între metoda studiului de caz, cercetarea calitativă şi logica inductivă se întâlneşte în mai multe ştiinţe care operează cu aceste metode: “However, confusion surrounds the distinctions among qualitative data, inductive logic, and case study research” (Eisenhardt, 1989: 532).

[3] Institutul Rhodes-Livingstone a fost fondat în 1937 în colonia britanică Africa centrală, denumită ulterior Rhodesia de nord. După câştigarea independenţei în 1964, Rhodesia de nord a devenit Zambia.

a primului pod din Zululand rezultat dintr-un program nou de dezvoltare locală. Prezentarea detaliată a ceea ce Gluckman numea „situaţii sociale", adică evenimente amplu ramificate, în cadrul cărora au loc acţiuni de grup şi individuale ce reflectă complexitatea societăţii, a marcat o mare schimbare metodologică faţă de modalităţile anterioare de a „scrie terenul", care erau tributare, în acea perioadă, în Marea Britanie, funcţionalismului structural de tip malinowskian dezvoltat de antropologi precum Alfred Reginald Radcliffe-Brown sau Edward E. Evans-Pritchard. Fără a se delimita reducţionist de tradiţia de cercetare în care se formase el însuşi, M. Gluckman îi descrie în "The Bridge" pe europeni şi africani jucându-şi rolurile sociale, dictate de motive şi interese diferite şi fiind separaţi din punct de vedere simbolic şi al poziţiei în structura socială, dar, totodată, interrelaţionând intim ca părţi ale aceluiaşi sistem (Kempny, 2005: 157).

Printre problemele ridicate de analiza lui M. Gluckman, Marian Kempny (*ibidem*: 158) menţionează: surprinderea procesului de reechilibrare a unui sistem social în care apare o situaţie instabilă ce reclamă adaptarea la conflicte; explicarea relaţiei între constrângerile structurale şi alegerile individuale în sistemele sociale instabile; prezentarea modului în care procesele macrosociale se reflectă în acţiuni individuale şi produc, la rândul lor, „relaţii şi asocieri standardizate, dar neplanificate"[4]. Din această metodă, numită ulterior „analiză situaţională"[5], s-a dezvoltat studiul de caz extins, considerat cea mai importantă contribuţie a Şcolii de la Manchester la sporirea cunoaşterii culturilor studiate antropologic.

Din punct de vedere al punerii în pagină a cercetării, metoda favorizează prezentarea datelor ca atare şi mai puţin a fragmentărilor şi a deducţiilor făcute de cercetător pe baza acestor date. Faţă de descrierea funcţional-structurală a unui sistem social, descrierea după metoda analizei situaţionale, echivalată de majoritatea exegeţilor cu metoda studiului de caz extins, chiar dacă este, în fapt, doar o prefigurare a acesteia, arată cum diverşi indivizi aflaţi în anumite poziţii sociale „sistemice" sau „structurale" se comportă în faţa unor alegeri complicate care le pun sub semnul întrebării aceste poziţii sau roluri pre-stabilite. Variaţiile, excepţiile şi accidentele sunt

---

[4] În cuvintele lui M. Gluckman: "standardized but unplanned relationships and associations" (*apud* Kempny, 2005: 158).

[5] "[S]ocial situations are a large part of the raw material of the anthropologist. They are events he observes, and from them and their interrelationships in a particular society he abstracts the social structure, relationships, institutions, etc., of that society. By them and by new situations, he must check the validity of his generalizations" („Situaţiile sociale sunt o parte însemnată a materialului brut al antropologului. Acestea sunt evenimente pe care el le observă şi pe baza descrierii lor şi a relaţiilor dintre ele într-o anume societate, deduce structura socială, relaţiile, instituţiile etc., din acea societate. Cu ajutorul acestora şi al analizei unor situaţii noi, antropologul trebuie să verifice valididatea generalizărilor pe care le-a făcut."), spunea Gluckman în "The Bridge" (*ibidem*).

incluse în analiza situaţională, prevalând asupra „ordinii sociale” tipice pe care antropologia anterioară Şcolii de la Manchester o tratase cu prioritate (*ibidem*).

Victor Witter Turner, antropolog bine cunoscut pe plan internaţional pentru teoria lui asupra ritualului în relaţie cu gândirea simbolică şi viaţa socială, a vorbit despre metoda studiului de caz extins pe care a aplicat-o în lucrarea *Schism and Continuity in an African Society* (*Schismă şi continuitate într-o societate africană*) din 1957, subliniind importanţa acestei metode pentru explicarea schimbărilor sociale. O consecinţă a focalizării cercetării asupra procesualităţii prin folosirea studiului de caz extins este şi evoluţia conceptului de „situaţie socială” spre „dramă socială”, „câmp social” ori „arenă” la adepţii Şcolii de la Manchester. De asemenea, interesul pentru viaţa de zi cu zi a oamenilor şi pentru felul în care ei interacţionează unii cu alţii şi cu structura socială, adaptându-se la schimbări şi contribuind la acestea, anticipează în anii 1950–1960 teoriile lui Anthony Giddens şi Pierre Bourdieu despre „structură” şi „agentivitate” (*agency*) (*ibidem*: 159).

Construirea unui studiu de caz calitativ

Robert E. Stake (1995) și Robert K. Yin (2003) teoretizează studiul de caz pe un fundal filosofic constructivist, care susține că adevărul este relativ și depinde de perspectiva din care-l privești. Paradigma constructivistă recunoaște importanța subiectivității în construirea sensului, dar nu respinge *de plano* posibilitatea obiectivității. Mai degrabă, încurajează pluralismul, recunoașterea tensiunii dintre subiect și obiect în societăţile pe care le cercetăm şi, în procesul cercetării, le „construim”, până la un punct, din percepţii mediate de cultura şi experienţa proprie. În general, o situare pe poziţia teoretică a constructivismului încurajează participanții la cercetare (fie ei interlocutori sau cercetători) să-și „spună poveștile”, dezvăluindu-și, prin aceasta, viziunea asupra lumii și permițând o înțelegere cât mai exactă a acțiunilor lor.

Revenind la elementele de bază ale realizării unui studiu de caz în etnologie, vom adapta şi comenta un model general valabil pentru aplicarea metodei în ştiinţele socio-umane, propus de Pamela Baxter şi Susan Jack în 2008. Autoarele se referă la „studiul de caz calitativ”, prin care un cercetător poate studia indivizi, organizații, relații, comunități, activități sau programe.

Realizarea unui studiu de caz calitativ poate fi utilă atunci când avem de răspuns la întrebările „Cum?” și „De ce?”, când nu putem interveni (sau nu avem voie să o facem) pentru a influența comportamentele celor pe care dorim să-i studiem, când ne dăm seama de importanța contextului pentru înțelegerea unui anumit fenomen și dorim să cercetăm inter-determinările dintre fenomen și contextul lui de manifestare sau când nu există limite clare între ceea ce dorim

să studiem (obiect, fenomen, fapt de cultură) și contextul în care acest „ceva” se realizează (Baxter și Jack, 2008: 545). Un etnolog va apela, aşadar, la studiul de caz calitativ pentru a încerca să înţeleagă o parte dintr-o cultură informală vie, pe care nu are cum s-o izoleze de context, dar nici nu o poate descrie şi explica dacă nu-i stabileşte nişte limite. Inevitabil, un studiu de acest tip presupune operarea unor selecţii şi decupaje şi acceptarea unor compromisuri în efortul de apropriere a realităţii pe care dorim s-o cercetăm.

Prima etapă a unui studiu de caz calitativ este determinarea cazului/unității de analizat (a întrebării/întrebărilor de cercetare). Există anumite întrebări care ne pot ajuta să ne găsim „cazul”. Câteva dintre acestea sunt: „Vreau să analizez o manifestare individuală?”; „Vreau să analizez un program (ceva planificat cu o anumită finalitate)?”; „Vreau să analizez un proces (ceva care se întâmplă inevitabil, fără o finalitate previzibilă în totalitate)?”; „Vreau să analizez diferența dintre două forme de organizare (comunitare)?” (*ibidem*: 545–546).

A doua etapă, foarte importantă, este aceea de „restrângere a cazului”. După ce un cercetător îşi alege/găseşte „cazul”, trebuie să determine ceea ce *nu* face parte din acesta. Una dintre problemele comune aplicării metodei studiului de caz este aceea că se caută răspunsul la o întrebare prea deschisă (prea generală) sau se stabilesc prea multe obiective pentru un singur studiu. Un caz poate fi restrâns prin următoarele procedee: fixând coordonate spațio-temporale clare; fixând un timp de lucru și anumite activități; stabilind o definiție și delimitând un context (*ibidem*: 546).

În continuare, cercetătorul va proceda la determinarea tipului de studiu de caz pe care doreşte să-l realizeze, ţinând cont de scopul cercetării pe care şi-o propune. În această etapă, revăzând clasificările şi exemplele deja existente, poate fi ales tipul care se potriveşte cel mai bine cu proiectul de cercetare. Într-una[6] din clasificările propuse de R.K. Yin (*apud* Baxter și Jack, 2008: 550), un studiu de caz poate fi individual sau punctual (când explorăm o singură problemă într-un context delimitat), holistic (dacă explorăm o singură problemă în diverse subcontexte pe care le identificăm în contextul delimitat iniţial) și multiplu/colectiv (în situaţia în care explorăm mai multe probleme în contextul delimitat și în subcontextele identificate ale acestuia). De exemplu, putem încerca să înțelegem tiparele comportamentale ale participanților la un pelerinaj religios într-un context delimitat de elementul sacru (spaţiu şi timp consacrate, actanţi-sacerdoţi, obiecte-relicve, ş.a.) ce constituie finalitatea pelerinajului, alegând să facem un studiu de caz individual/punctual. Dacă ne interesează aceleaşi tipare comportamentale pe o

---

[6] Alte clasificări împart studiile de caz, după finalitatea cercetării, în „explicative”, „exploratorii” şi „descriptive” (R.K. Yin) sau folosind mai multe criterii, în „intrinseci”, „instrumentale” sau „colective” (R.E. Stake) (a*pud* Baxter şi Jack, 2008: 550).

perioadă de timp mai lungă (doi sau trei ani la rând) sau în cadrul unui spaţiu mai amplu (cuprinzând întreg traseul de pelerinaj, de la plecarea pelerinilor dintr-un anumit sat, de exemplu, spre locul de pelerinaj, până la revenirea lor acasă), se vor putea delimita mai multe subcontexte în cadrul contextului „pelerinaj religios”, studiul de caz potrivit fiind cel holistic. Însă dacă dorim să răspundem, pe lângă întrebarea „Cum se comportă pelerinii participanţi la evenimentul X?” şi la întrebarea „De ce se comportă aşa?” sau la întrebarea: „Cum se comportă martorii la pelerinaj, care nu fac parte dintre pelerini?”, am putea încerca să facem un studiu de caz multiplu, asemănător cu „analiza situaţională” ori „studiul de caz extins” practicat în Şcoala de la Manchester.

În studiile de caz individuale (cu focalizare asupra unui singur obiect de studiu), pot fi determinate subunități şi ele pot fi tratate în continuare ca nişte studii holistice, datele din fiecare subunitate (subcontext) putând fi analizate separat, după care urmează cu necesitate analiza lor în relaţie cu datele din alte/celelalte subunităţi. Această interrelaţionare a rezultatelor parţiale ale cercetării este esenţială pentru a se răspunde întrebării de cercetare de ansamblu formulate la iniţierea studiului de caz. În cazul studiului de caz multiplu, mai multe probleme sunt cercetate în mai multe contexte şi se pun în relaţie unele cu altele nu numai rezultatele obţinute în contexte diferite, ci şi problemele, studiate în acelaşi context şi în contexte diferite (Baxter și Jack, 2008: 550).

Următoarea etapă a construcţiei studiului de caz calitativ impune determinarea componentelor adiționale necesare construirii cazului, respectiv: a) formularea unor propoziții; b) aplicarea unui cadru conceptual; c) dezvoltarea întrebării/întrebărilor de cercetare (prin întrebări de tip „cum” și „de ce”?); d) legarea logică a datelor de propoziții; e) formularea criteriilor de interpretare a rezultatelor.

Propozițiile (numite uneori și „chestiuni”/*issues*) sunt un fel de pre-concepte pe care ni le formăm despre teren, din documentare, experiențe anterioare, teorii sau generalizări bazate pe unele date pe care le avem. Ele ne ajută să delimităm terenul și să pornim la lucru având o idee rezonabilă despre ceea ce am putea cerceta (*ibidem*). Folosind exemplul de mai sus, al unui ipotetic studiu de caz despre un pelerinaj religios, am putea formula următoarele propoziţii: 1) Pelerinii vin să se roage pentru sănătatea lor și a membrilor familiei (Sursa: experiență, presă); 2) Pelerinii aduc cu ei obiecte de îmbrăcăminte ale unui membru al familiei cu probleme de sănătate pentru a cărui vindecare se roagă (Sursa: date empirice); 3) Pelerinii cred că actul pelerinajului constituie un sacrificiu expiator (Sursa: documentare din literatura de specialitate).

Aceste „propoziții” trebuie să orienteze cercetătorul către colectarea anumitor date care-l vor ajuta să le confirme/infirme. De asemenea, propoziţiile servesc la organizarea datelor

studiului și la stabilirea unui cadru teoretic al cercetării. În general, se recomandă să nu fie formulate prea multe propoziţii, ci atâtea câte pot fi controlate pe parcursul desfăşurării studiului de caz, astfel încât acesta să fie finalizat.

Tot în etapa „determinării componentelor adiţionale”, ne vom raporta la un cadru conceptual, care însă nu trebuie să sufoce spontaneitatea cercetării și racordarea nemediată la teren. După cum se ştie, nu modelăm terenul pentru a aplica nişte concepte, ci adaptăm conceptele la teren (le operaționalizăm). O practică utilă pentru „a nu cădea în capcana teoriei” este notarea impresiilor, a gândurilor şi a deciziilor apărute pe parcursul cercetării într-un jurnal de teren, ce poate fi revăzut ori de câte ori avem dubii cu privire la „manipularea” rezultatelor cercetării noastre de prejudecăţi teoretice sau chiar ideologice.

Procedând la culegerea datelor din mai multe surse, avansăm în următoarea etapă a construcţiei studiului de caz (*ibidem*). În general, cercetarea calitativă de tip etnologic implică utilizarea unor date din surse variate, procedeu care-i asigură credibilitatea științifică. Potențialele surse de date pot fi: informaţii provenite din parcurgerea bibliografiei, documente de arhivă, artefacte şi desigur, toate datele care rezultă din cercetarea directă de teren, în urma aplicării metodelor specifice (observaţie, interviu, analiza martorilor vizuali, experiment etc.). De asemenea, în studiile de caz pot fi utilizate și surse ce oferă date cantitative (cel mai frecvent, statistici).

Problema care poate apărea în etapa anterioară este aceea a volumului mare de date ce trebuie organizate și coroborate spre a da o imagine a întregului. P. Baxter şi S. Jack postulează necesitatea realizării unei baze de date pentru studiul de caz calitativ, cu ajutorul unor programe informatice pe care le putem folosi pentru a ne păstra şi organiza datele într-un „depozit” de unde le putem recupera oricând, pericolul fiind însă acela al îndepărtării cercetătorului de propriile rezultate, ce vor fi transformate de computer într-o bază de date „impersonală”. Cu cât baza de date este mai voluminoasă, cu atât este mai greu de gestionat. Există tentaţia de a face multe clasificări şi subclasificări, „sertare” care să te ajute să aranjezi faptele cât mai riguros, dar, de multe ori, tocmai aceste subclasificări fragmentează terenul şi pot „ascunde” informaţii importante sau chiar pot „trăda” obiectul cercetării, transformându-l într-un joc de virtuozitate, alcătuit din diagrame, tabele şi altele asemenea. Ca întotdeauna, soluţia de mijloc este cea mai bună: cercetătorul trebuie să lucreze cu un sistem de aranjare a datelor care-i este familiar şi care este cât mai aproape de modul în care se prezintă datele despre terenul studiat (*ibidem*).

După culegerea şi organizarea datelor cercetării, urmează analiza/interpretarea acestora. Aceasta însă nu poate fi o etapă separată, pentru că, aşa cum s-a putut verifica din practica de cercetare, de regulă, analiza se desfășoară concomitent cu culegerea datelor. R.K. Yin vorbește

despre tehnici de analiză precum potrivirea tiparelor, legarea datelor de propoziții, construirea de explicații, analiza seriilor temporale, modelarea logică ș.a (*apud* Baxter și Jack, 2008: 550). Există și alte moduri de interpretare, ce țin de cercetarea de tip calitativ (analiza de text şi construcţia de modele fiind cele mai frecvente în etnologie). Ceea ce este important în etapa de interpretare este să nu uităm propozițiile, ca să nu analizăm date din afara cazului și să nu analizăm datele separat, ci integrat, pentru a răspunde întrebării/întrebărilor de cercetare inițiale. O practică recomandată în această etapă este să rugăm un coleg să ne verifice analiza și să ne spună dacă i se pare că ea răspunde întrebării globale de cercetare (Baxter și Jack, 2008: 550).

A opta secvenţă a construcţiei studiului de caz impune realizarea raportului de caz (adică „scrierea" efectivă a rezultatelor cercetării). Prima obligaţie a cercetătorului este aceea de a-şi prezenta munca astfel încât cercetarea să fie înțeleasă de cititorii din mediul lui profesional. La modul empiric, trebuie să scriem în așa fel încât cititorii să aibă impresia că au participat la cercetarea noastră, să ne poată urmări pas cu pas și să aibă acces la datele și raționamentele care ne conduc spre anumite concluzii. Nu există un mod standard de a pune în pagină un raport de caz, dar, în general, acest lucru se poate face în trei feluri: narativ (scriem „povestea cercetării"), istoric (scriem „cronica cercetării", respectând cronologia datelor); problematizant (abordăm, pe rând, fiecare propoziție pe care am formulat-o şi o validăm/invalidăm cu argumente, ajungând, în final, să propunem un răspuns la întrebarea de ansamblu care a generat studiul de caz). Mai sunt și alte moduri de a ne scrie cazul, dar, în general, pentru începători, modul problematizant este recomandat, pentru că îi ferește de aglomerarea de detalii ce nu servesc la înțelegerea obiectului cercetat și de prea multe divagații subiective. De asemenea, modul problematizant implică și apelul la bibliografie, unde putem găsi propoziții similare cu ale noastre și moduri de abordare de referință (*ibidem*).

Ultima etapă a construirii studiului de caz constă în aplicarea unor strategii de conferire a credibilității (consistenței) rezultatelor la care am ajuns. Una dintre cele mai folosite strategii este „triangularea" (engl. *triangulation*), respectiv, determinarea poziției cercetătorului faţă de problema de cercetare în raport cu alte poziții cunoscute și așezarea acestora pe o hartă, într-o diagramă. Simplificând, triangularea presupune să ne situăm critic faţă de opiniile autorizate din bibliografie ce au relevanţă pentru problema pe care am cercetat-o şi să ne „concretizăm" originalitatea (ori singularitatea) reprezentând-o grafic. În acelaşi timp, simpla distanţare faţă de opiniile altor cercetători garantează că opinia autorului studiului de caz a fost formulată „în cunoştinţă de cauză", ţinând cont de posibilitatea existenţei unor alte interpretări şi perspective asupra faptelor studiate sau asupra unor fapte similare cu acestea.

Alte două strategii de conferire a credibilităţii rezultatelor studiului de caz sunt verificarea cu participanții (discutarea rezultatelor cercetării cu persoane de pe terenul studiat, care ajută la clarificarea interpretării și uneori dezvăluie unghiuri noi de abordare) şi revizuirea colegială (apelul la un coleg sau la mai mulţi pentru a ne oferi un *feedback* profesional asupra scrierii cercetării noastre) (*ibidem*). Revizuirea colegială, destul de puţin practicată, din păcate, în mediile academice şi profesionale din România în care activează etnologi, ne poate arăta ce nu se înțelege sau este discutabil în interpretarea noastră şi poate creşte semnificativ valoarea ştiinţifică a raportului de caz pe care-l realizăm[7], prin contribuţii ale unor oameni cu formaţii şi domenii de expertiză diferite.

Reluăm, pentru claritatea expunerii, etapele construirii unui studiu de caz pe care le-am discutat mai sus, etape ce susţin ideea că utilizarea acestei „metode de cercetare" în etnologie este legată indisolubil de actul interpretativ: 1) determinarea cazului ce urmează a fi analizat şi a întrebării/întrebărilor de cercetare; 2) restrângerea cazului; 3) determinarea tipului de studiu de caz; 4) determinarea componentelor adiţionale necesare construcţiei studiului de caz (formularea propoziţiilor, raportarea la un cadru teoretic, dezvoltarea întrebărilor de cercetare, legarea logică a datelor de propoziţii şi propunerea criteriilor de interpretare a rezultatelor); 5) culegerea datelor din surse variate; 6) organizarea datelor; 7) interpretarea datelor; 8) scrierea raportului de caz; 9) aplicarea unor strategii de conferire a credibilităţii rezultatelor la care am ajuns.

Studiul de caz în ştiinţele etnologice[8] româneşti

Găsim o schiţă de teoretizare a studiului de caz ca metodă de cercetare în cartea lui Nicolae Panea din 2001, *Zeii de asfalt. Antropologie a urbanului*. Autorul discută despre studiul de caz impus cu predilecţie în antropologia Şcolii de la Manchester ca urmare a direcţiei teoretice trasate de Max Gluckman (*v. supra*). Importanţa studiilor de caz asupra societăţilor de pe continentul african realizate de discipolii lui Gluckman constă, în opinia lui Nicolae Panea, în faptul că ele stabilesc un „câmp de interese ştiinţifice specifice" şi în al doilea rând, în „dinamizarea antropologiei sociale britanice", respectiv, în ieşirea din descriptivismul morfologic

[7] În mod deosebit, interpretarea multor aspecte ale cercetărilor etnologice/antropologice are de câştigat în urma unui dialog interdisciplinar, chiar dacă antropologul clasic este, de obicei, aşa cum spune Jean Copans, „un om-orchestră".
[8] Folosesc sintagma „ştiinţe etnologice" pentru a cuprinde toate denumirile validate de tradiţiile academice şi universitare naţionale pentru ştiinţa având ca obiect de studiu generic cultura informală: folcloristică, etnografie, etnologie, antropologie culturală/socială sau chiar antropologie socio-culturală. Cu acest sens integrator, sintagma menţionată apare în denumirea Asociaţiei de Ştiinţe Etnologice din România (ASER).

şi adoptarea unei perspective problematizante asupra terenurilor cercetate, din care rezultă concepte universal valabile, precum „contra-structura" sau „contra-ritualul" (Panea, 2001: 49). Aplicarea metodei studiului de caz presupune, în primul rând, „găsirea unui caz semnificativ care poate să servească drept instrument didactic şi poate să releveze într-un mod specific şi eficient elementele componente ale unei ordini sociale complexe şi, la prima vedere, opacă" (*ibidem*). În practică, s-au ales fie evenimente singulare care aveau un impact potenţial asupra unei comunităţi studiate („studiul de caz punctual") sau procese/serii de evenimente ale căror rezultate cumulate puteau fi cercetate şi interpretate prin „studiul de caz extins" (*ibidem*).

Narcisa Ştiucă acordă o pagină (p. 37) studiului de caz în cursul ei despre metodologia etnologică a cercetării de teren publicat în 2007, observând că este o metodă de cercetare utilizată în mai multe ştiinţe sociale, umaniste, economice ori politice. Ea citează definiţia lui R.K. Yin, care atrage atenţia asupra faptului că studiul de caz este indicat atunci când vrem să cercetăm un fapt din realitate („un fenomen contemporan") care nu poate fi desprins de context şi nici foarte clar delimitat de acesta. Pe urmele lui R.K. Yin, aminteşte apoi clasificarea în studii de caz „explorative, descriptive şi explicative", metodele „multiple convergente" ce se aplică în interiorul unui studiu de caz şi ideea esenţială că acesta e folosit pentru a înţelege, prin „analiză detaliată", cauzele sau modificările secvenţei/manifestării focalizate. În continuare, autoarea atrage atenţia că studiul de caz diferă de descrierea etnografică a muncii de teren şi conchide că: „Un studiu de caz izbutit trebuie să se bazeze pe o strategie şi o serie de premise care să genereze un design bine gândit şi articulat care integrează o serie de metode (...) (interviuri individuale, de grup şi încrucişate, analiza documentelor de arhivă şi a martorilor vizuali, observaţia directă şi anumite experimente)" (*ibidem*). Exemplul de studiu de caz indicat într-o notă de subsol este acela realizat de Narcisa Ştiucă asupra nunţii din satul Roşcani, jud. Hunedoara, ale cărui rezultate au fost publicate în volumul *Roşcani: un sat pentru mileniul III*, apărut în anul 2000[9].

---

[9] Subcapitolul „Căsătoria şi nunta", pp. 165–186. Conţinutul acestui subcapitol, foarte interesant, se raportează, în opinia noastră, la monografia tematică, datorită multiplelor contextualizări şi viziunii de ansamblu asupra fenomenului, care nu este decupat sau delimitat explicit, ci mai degrabă este abordat exhaustiv, prezentându-se rezultatele cercetării nunţii în cadrele teoretice ale etnologiei rudeniei şi a sărbătorescului şi incluzându-se o analiză a repertoriului folcloric ritual nupţial şi o serie de observaţii cu privire la dinamica raportului dintre tradiţie şi inovaţie în comunitatea studiată. Autoarea orientează concluziile spre semnificaţia (şi posibila re-semnificare) identitară a complexului ritual nupţial. În teorie, studiul de caz este circumscris şi restrâns la o perioadă limitată de timp pentru care sunt luate în considerare doar anumite variabile ce-l ajută pe cercetător să răspundă la întrebarea/întrebările stabilite. Refuzând să opereze un decupaj al realităţii studiate, monografia tematică încearcă să descrie integral tema, cu toate relaţiile de context ale acesteia, favorizând o combinare a perspectivelor diacronică şi sincronică, inventariind funcţii şi descoperind semnificaţii, fără să lase deoparte niciun aspect ce poate fi explorat, oricât de mult

În ceea ce priveşte aplicarea metodei studiului de caz pe terenuri româneşti actuale, voi prezenta două exemple ilustrative pentru integrarea cercetătorilor români în tendinţele metodologice internaţionale. Primul datează din anul 2002, când Ştefan Dorondel publică, în numărul 6 al revistei *Ethnologia Balkanica*, rezultatele unui „studiu de caz românesc" despre „ortodoxie, naţionalism şi identităţi locale", realizat în cadrul proiectului cu titlul *Community Structure and Religious Feasts in two Villages of Romania* (*Structură comunitară şi sărbători religioase în două sate din România*), derulat între anii 1998 şi 2000 şi finanţat printr-un program de sprijin al cercetării (*Research Support Scheme*) al Open Society Institute din Praga. Autorul analizează relaţiile dintre credinţele religioase, ideologie şi identitatea unei comunităţi rurale maramureşene, Lăpuşul Românesc, ai cărei locuitori au fost observaţi[10] mergând în grup la trei pelerinaje „de hram", la mânăstirile Nicula (pe 15 august, de Adormirea Maicii Domnului), Şişeşti (mânăstire greco-catolică) şi Ruoaia[11] (mânăstire construită după 1990, pe amplasamentul unui lăcaş religios datând din secolul al XIV-lea), procesiunile la ultimele două având loc de sărbătoarea Naşterii Maicii Domnului, pe 8 septembrie. Obiectivul specific al cercetării este interpretarea relaţiei dintre identitatea confesională, locală şi naţională în comunitatea cercetată. Ştefan Dorondel realizează foarte bine contextualizarea istorică şi culturală a comunităţii studiate, demonstrând „sincretismul identităţii confesionale" a membrilor ei. Apelul la literatura internaţională despre pelerinaje (V. Turner, C. Hann) îl conduce spre ideea că nostalgia faţă de „trecut" sau „tradiţie" este cultivată de instituţiile de stat şi de Biserică, dar şi de elitele locale, în scopul manipulării politice a grupului de credincioşi pentru a deveni un grup de naţionalişti, care cred că „a fi ortodox" înseamnă „a fi român" şi viceversa. În opinia autorului, pelerinajul de la Nicula este un „obicei", dar are şi semnificaţia unui *gestus* anticomunist, în vreme ce acelea de la Şişeşti şi Ruoaia ar fi „tradiţii inventate" (cu termenul lui E. Hobsbawm).

În final, concluzia este aceea că acţiunea de ridicare a numeroase mânăstiri şi practicile de devoţiune pe care noile edificii le-au coagulat nu denotă o „explozie de religiozitate" după 1989, cum crede Anca Manolescu (*apud* Dorondel, 2002)[12], ci o „reinventare a tradiţiei" religioase ca formă de „reinventare" a identităţii naţionale şi consolidare a puterii elitelor locale. Rezultatele

---

s-ar ramifica interpretarea. Relativizând, putem spune că studiul de caz e „mai intensiv", iar monografia tematică, „mai holistică". În practică, însă, lucrurile se suprapun adesea, iar dacă vorbim de studiul de caz extins în loc de studiul de caz punctual, complexitatea este o trăsătură a acestuia ce-l apropie mult de monografia tematică.

[10] Ştefan Dorondel menţionează că a făcut cercetarea de teren împreună cu Stelu Şerban şi redactarea „raportului de cercetare" a beneficiat de observaţiile lui Chris Hann.

[11] În textul publicat, numele apare scris „Roaia", probabil dintr-o eroare de tehnoredactare.

[12] Anca Manolescu, „Eveil du monastère. Fondation mythique, fondation actuelle en Transylvanie", în *Ethnologie française*, 25, 3, pp. 436–440.

sunt obţinute cu ajutorul documentării şi contextualizărilor multiple, folosindu-se un cadru teoretic vast, ce racordează antropologia interpretativă a lui Clifford Geertz la aceea a identităţii şi cea postcomunistă şi revizitează studiile de memorie („fenomenologia memoriei" [P. Ricoeur], sau „loc al memoriei" [P. Nora]) pentru a analiza „imaginarea" ori „inventarea" trecutului pe terenul explorat. Partea etnografică se susţine prin descrierea observaţiei de teren, fiind amintite şi câteva puncte de vedere ale oficialilor locali implicaţi în organizarea pelerinajelor. În schimb, opiniile participanţilor la pelerinaj nu sunt incluse în prezentarea datelor, astfel încât studiul pare că suferă de o perspectivă prea „autoritaristă", dând dreptul la cuvânt doar bibliografiei şi cercetătorului şi aproape deloc „oamenilor din teren". Ar fi interesant de comparat construcţia reuşită de Ştefan Dorondel cu aceea mai recentă a lui Dorel Marc, apărând într-un „studiu de caz" tangent la antropologia identităţii şi urmărind aportul cercetării etnologice la „protejarea identităţilor culturale" din judeţele Mureş, Harghita şi Covasna[13].

Al doilea exemplu ne este oferit de Alina Branda, care foloseşte studiul de caz pentru a cerceta cum este afectată viaţa unei comunităţi rurale din Transilvania (mai exact, a locuitorilor satului Săvădisla din jud. Cluj-Napoca) de construirea unei autostrăzi naţionale (A3, „Transilvania", „Braşov-Borş") în vecinătatea ei. Ea începe cercetarea în anul 2008, în cadrul unui proiect finanţat de Administraţia Fondului Cultural Naţional[14] şi o continuă o perioadă pe cont propriu, încadrându-şi demersul teoretic în antropologia dezvoltării, dar explorând şi antropologia postsocialistă şi teoriile modernismului pentru a găsi cele mai adecvate repere de interpretare. Întrebarea ei principală de cercetare este: „Intervin oare modificări majore în condiţiile de viaţă ale oamenilor, în construirea şi reprezentarea unor reţele sociale, în organizarea

[13] Datele studiului, la care nu am avut acces pentru redactarea articolului de faţă, sunt următoarele: Dorel Marc, *Protejarea identităţilor culturale în procesele globale prin cercetarea, conservarea şi valorificarea patrimoniului cultural etnologic din mediul interetnic. Studiu de caz: valori identitare culturale din judeţele Mureş, Harghita şi Covasna. Interculturalitate, multiculturalitate*, Editura Muzeului Naţional al Literaturii Române, Bucureşti, 2013, 303 pagini. Studiul a fost finanţat în cadrul programului de cercetări postdoctorale cu titlul „Valorificarea identităţilor culturale în procesele globale", derulat de Academia Română, Universitatea Politehnică Bucureşti şi Universitatea din Craiova în perioada 2007–2013.

[14] https://www.muzeul-etnografic.ro/ro/parcul-etnografic-national-romulus-vuia/sate-contemporane (*accesat la 11 februarie 2020*). Proiectul clujean este o extindere a proiectului cu acelaşi nume iniţiat de Ligia Fulga în anul 2006 la Muzeul de Etnografie din Braşov şi derulat în parteneriat cu Facultatea de Litere a Universităţii din Bucureşti în perioada 2006–2007. În anii următori, proiectul a fost continuat în judeţele Mureş, Cluj-Napoca şi Sălaj, cercetându-se localităţile pe unde urma să treacă autostrada, ale cărei lucrări, iniţiate în anul 2003, nu sunt încă finalizate în februarie, 2020.

gospodăriilor, în economia rurală – în comunităţi direct afectate de astfel de intervenţii externe, ce ţin de modernizare?” Din aceasta, decurge o a doua întrebare, care explică asupra căror aspecte se va focaliza cercetarea: „Există modificări în privinţa percepţiei proprietăţii, a perspectivei proprietarului, în imaginea satului în ansamblu: case, gospodării, obiceiuri, ritualuri, alte bunuri de patrimoniu?” (Branda, 2011: 84). Studiul de caz se structurează pornind de la „premisele de cercetare”, în care sunt menţionate cadrele teoretice expuse mai sus şi sunt enunţate întrebările la care se vor căuta răspunsuri. Urmează descrierea proiectului de cercetare şi o prezentare sintetică a satului Săvădisla, cu atenţie la „tiparele temporale” ce lămuresc dinamica vieţii sociale a locuitorilor săi în diacronie (aceşti locuitori fiind români, maghiari, rromi, cărora li se adaugă mai recent italienii ce-şi cumpără terenuri, deschid afaceri şi-şi construiesc vile şi turcii angajaţi pe şantierul autostrăzii şi cazaţi la marginea satului). Partea cea mai amplă constă în reconstituirea „muncii de teren”, de la evocarea primelor impresii ale cercetătoarei la descinderea în zonă până la expunerea metodelor utilizate pentru a răspunde întrebărilor formulate şi la includerea narativ-problematizantă a unor fragmente de interviuri ce susţin cele trei concluzii de etapă la care ajunge Alina Branda: 1) „intervenţia externă este un factor coagulant pentru membrii comunităţii”; 2) „stereotipurile etnice vechi încă sunt perpetuate” şi 3) „proiectul construirii autostrăzii dinamizează, impulsionează activităţile economice ale satului” (*ibidem*: 91–93). În final, autoarea constată că este prea devreme pentru a da un răspuns definitiv la întrebarea principală de cercetare, privind modificările pe care construirea şi în viitor, darea în folosinţă a autostrăzii A3 le aduc în viaţa oamenilor din satul Săvădisla şi cu deosebire în percepţia proprietăţii. Faptele de teren impuneau, la data publicării rezultatelor studiului de caz (anul 2011) continuarea cercetării şi plasarea datelor obţinute în mai multe cadre teoretice pentru a le interpreta în mod adecvat (*ibidem*: 94)[15].

Cu toate că este prezentat sintetic şi nu oferă o interpretare aprofundată a datelor, ci enunţă doar câteva concluzii parţiale ce încă nu răspund întrebării de cercetare, studiul de caz propus de Alina Branda este construit corect, aproape ca un exerciţiu didactic, pentru că pleacă de la o întrebare pertinentă, apoi restrânge terenul şi selectează datele obţinute în funcţie de focalizarea propusă, conţinând atât „propoziţii”, cât şi „concepte” operaţionalizate astfel încât să ofere un plus de cunoaştere despre o comunitate rurală românească „postsocialistă”, aflată într-un moment de „criză” cu potenţial de a induce în viitor transformări semnificative ale modului de viaţă şi implicit, de a modifica tiparele de gândire şi de comportament ale celor afectaţi de schimbare.

---

[15] Nu am identificat în bibliografie alte rezultate ale acestui studiu de caz realizat de Alina Branda, ulterioare materialului publicat în 2011.

Critica studiului de caz ca metodă de interpretare

O obiecţie ce s-ar putea aduce ideii că studiul de caz aduce beneficii de natură teoretică este aceea a circumstanţialităţii datelor care îl compun. De unde ştim că o teorie rezultată dintr-un studiu de caz caracterizat de o combinaţie unică de variabile are valoare de generalitate? Eventual, o putem verifica pe încă un număr limitat de studii de caz, lăsând, inevitabil, posibilităţi neacoperite. Putem căuta un caz care să ne contrazică teoria (aplicând principiul „testării falsităţii”) şi dacă aceasta se verifică, totuşi, şi în astfel de condiţii „vitrege”, vom avea un argument în plus pentru a o valida. Însă, la limită, studiul de caz îşi va păstra, ca metodă, caracterul inductiv: „regula” pe care o vom desprinde din observarea unor secvenţe culturale decupate şi „deconstruite” pentru uz savant va funcţiona în toate situaţiile pe care le putem asimila *ipotetic* acelora pe baza cărora s-a formulat.

O altă critică adusă studiului de caz producător de teorie, în afară de acelea ce se referă la circumstanţialitatea datelor pe care se bazează respectiva teorie şi la imposibilitatea de a o generaliza fără să facem un raţionament inductiv, afirmă că, în general, teoria există în mintea cercetătorului înainte de a fi construit studiul de caz şi este foarte posibil ca studiul să fie realizat în mod „tendenţios” pentru a servi propoziţia teoretică pe care cercetătorul doreşte s-o demonstreze sau chiar ca omul de ştiinţă să fie „manipulat”, fără voia lui, de *pre*-judecata pe care o serveşte. Totuşi, aşa cum observă Kathleen Eisenhardt, s-ar putea ca, dimpotrivă, confruntarea dintre „preconcepţiile” cercetătorului şi realitatea circumscrisă a unui studiu de caz să-i „dezgheţe” acestuia gândirea şi să-l conducă spre descoperirea unor propoziţii teoretice mai adecvate obiectului decât acelea la care ar ajunge prin procesarea datelor acumulate în urma cercetărilor făcute de-a lungul timpului sau prin deducţii „de cabinet”[16].

În acelaşi timp, două slăbiciuni ale teoriilor care se nasc din studiile de caz desfăşurate cu rigurozitate şi atenţie la detalii ar putea fi complicaţia excesivă şi lipsa perspectivei de ansamblu, din cauza volumului mare de date care sunt incluse în analiză. Uneori, aceste teorii „produse de jos în sus” nu se ridică la un nivel de generalitate care să le asigure aplicabilitatea pe o scară mai largă (Eisenhardt, 1989: 547) şi deşi pot fi valoroase în sine, nu se bucură de recunoaşterea pe care ar merita-o.

Critica studiului de caz, schiţată mai sus, nu ne împiedică să recunoaştem acestei metode

---

[16] “Although a myth surrounding theory building from case studies is that the process is limited by investigators’ preconceptions, in fact, just the opposite is true. This constant juxtaposition of conflicting realities tends to ‘unfreeze’ thinking, and so the process has the potential to generate theory with less researcher bias than theory built from incremental studies or armchair, axiomatic deduction” (Eisenhardt, 1989: 546–547).

beneficiul de a ne oferi un algoritm de selectare, descriere şi interpretare a unei secvenţe de realitate cu relevanţă pentru cunoaşterea culturilor informale. Condus onest şi cu asumarea statutului său de „construct”, studiul de caz calitativ ne provoacă să ne interogăm prejudecăţile teoretice şi să ne reconectăm cu faptele „din” teren, iar această „coborâre” în concret, urmată de „întoarcerea” cu gânduri noi în cabinetul de lucru, poate produce, în situaţiile cele mai fericite, adevărate revelaţii epistemologice.

BIBLIOGRAFIE

Baxter, Pamela şi Susan Jack, 2008, “Qualitative Case Study Methodology: Study Design and Implementation for Novice Researchers”, în *The Qualitative Report*, 13(4), pp. 544–559 (http://nsuworks.nova.edu/tqr/vol13/iss4/2, *accesat la 15 februarie 2020*).

Branda, Alina, 2011, „Inerţie şi schimbare într-o comunitate transilvăneană. Un studiu de caz”, în *Teme actuale în cercetarea etnologică şi antropologică*, studii şi comunicări ştiinţifice editate de Alina Branda, Ion Cuceu, Cosmina Timoce, Cluj-Napoca: Editura Fundaţiei pentru Studii Europene, pp. 83–94.

Dorondel, Ştefan, 2002, “Orthodoxy, Nationalism, and Local Identities: a Romanian Case Study”, în *Ethnologia Balkanica. Journal for Southeast European Anthropology*, volume 6, Sofia: Prof. Marin Drinov Academic Publishing House; Münster, New York: Waxmann Verlag, pp. 117–144.

Eisenhardt, Kathleen M., 1989, “Building Theories from Case Study Research”, în *The Academy of Management Review*, vol. 14, no. 4 (Oct., 1989), pp. 532–550 (Stable URL: http://www.jstor.org/stable/258557, *accesat la 20 ianuarie 2015*).

Keddie, Vince, 2010, „Metoda studiului de caz”, în Victor Jupp (coord.), *Dicţionar al metodelor de cercetare socială*, traducere de Simona Mereu, Iaşi: Polirom, pp. 271–272.

Kempny, Marian, 2005, “History of the Manchester ‘School’ and the Extended-Case Method”, în *Social Analysis: The International Journal of Social and Cultural Practice*, vol. 49, no. 3, pp. 144–165 (Stable URL: http://www.jstor.org/stable/23179079, *accesat la 13 februarie 2020*).

Panea, Nicolae, 2001, *Zeii de asfalt. Antropologie a urbanului*, Bucureşti: Cartea Românească.

Stake, Robert E., 1995, *The art of case study research*, Beverly Hills, CA: Sage Publications.

Ştiucă, Narcisa Alexandra, 2007, *Cercetarea etnologică de teren, astăzi*, Bucureşti: Editura Universităţii din Bucureşti.

Ştiucă, Narcisa Alexandra (coord.), 2000, *Roşcani: un sat pentru mileniul III*, Hunedoara: Emia.

Yin, Robert K., 2003, *Case study research: Design and methods* 3rd edition, Beverly Hills, CA: Sage Publications.

Anuarul societății prahovene de antropologie generală, nr. 6 (2020)

Marian Nuțu Cîrpaci
rom4india@gmail.com

Rom/dom conotează „hoț” în India Catedra de rromani a Universității București, incertitudini în legătură cu cei cinci sute de ani de sclavie a romilor

În România, țiganii și romii sunt două *grupări*[1] constituite pe criterii diferite. Țiganii sunt o *categorie socială* fără nici un semn etnic distinctiv[2], cum ar fi o limbă specială, „comună”, alta decât limba română, iar romii sunt *etnie*, pentru că vorbesc limba romaní. Adeseori, țiganii afirmă că ei romi nu sunt, pentru că nimeni din strămoșii lor nu a vorbit limba romilor. ONG-urile „rrome” impun folosirea în acte oficiale (prin asumarea personală a identității rrome) a termenului de „rrom” *chiar și pentru țiganii care nu se recunosc ca rromi*. Motivația activiștilor rromi este aceea că țigan este un termen peiorativ, bazându-se pe faptul că *rom* este termenul corect indian, fără să cunoască însă etimologia indiană a cuvântului *rom*. Acest articol aduce la lumină o probabilă etimologie hindusă a etnonimului *rom*, precum și implicațiile istorice incorecte moral ale traducerii numelui de „țigan” prin „rom”.

Academia Română a neglijat istoria ţiganilor şi romilor ca grupări pe criteriu diferit, social, respectiv etnic, chiar în *Dicționarul limbii române moderne* (Macrea, 1958: 724) existând sinonimie între cuvintele „rom” şi „ţigan”: „**ROM**[2], *romi,* s.m. Țigan. – Din țig. **rom** «om»”[3]. Explicaţia din *DEX* este eronată; noţiunea de „om” în general, în limba romilor este *manush*[4] (sanskrită, bengali etc.), iar „rom” denominează etnia, cuvânt care provine din numele castei hinduse *dom*. Din cauza acestei confuzii din *DEX*, în zilele noastre orice persoană se poate

[1] Prin „grupare” înțelegem o sumă de grupuri distincte, puse laolaltă pe baza unor criterii mai clar precizate (romii, criteriul lingvistic) sau mai puțin clar precizate, dacă nu chiar arbitrare (țiganii).
[2] Etnia e determinată/marcată în primul rând de limbă. Tiganii nu au avut și nici nu au o limbă „țigănească”; fie și din acest motiv, nu pot fi etnie.
[3] Aceeași sinonimie apare și mai târziu (de ex., în ediția din 1975 a *Dicționarului explicativ al limbii române* [p. 812]).
[4] *Manush* înseamnă „fiinţă gânditoare” în limba sanskrită, din *man*, „gândire”, şi *usha*, „fiinţă”.

declara „rrom” la notarul public pe proprie răspundere, prin „asumare”, iar ONG-urile „rrome” pot elibera un act doveditor de „rrom” oricărui „ţigan” care nu ştie limba romaní. Considerăm că această practică întrucâtva scuzabilă prin necunoaşterea istoriei României şi Indiei trebuie să ia sfârşit, luându-se în considerare și faptul că există ţigani care refuză identitatea romă pentru că nu cunosc limba romilor, aşa cum am menţionat anterior.

Vom începe prin a prezenta părerile celor care au creat sistemul european de asumare a identității rome. Aceștia sunt Marcel Courthiade, Nicolae Gheorghe și Delia Grigore.

Să vedem cine sunt ţiganii, după părerea obiectivă a lui Marcel Courthiade. Spun „părere obiectivă”, pentru că el este unul dintre principalii artizani care au creat acest sistem pan-european de substituire a identităţii şi limbii romilor. M. Courthiade însuşi recunoaşte că ţiganii nu sunt romi, pentru că nu cunosc limba romaní, într-o carte editată sub aureola Guvernului României: „În cele din urmă, este foarte uşor de obţinut de la aceste grupuri percepute ca «ţigani», dar care în esenţă nu sunt rromi (deşi rebotezaţi „rromi” pentru o circumstanţă politică corectă), declaraţiile ce vizează neglijenţa lor referitoare la limba rromani, care de fapt niciodată nu a fost a lor…” (Courthiade, 2012: 239). Fragmentul nu are nevoie de nici un comentariu. De notat că lingvistul Marcel Courthiade, profesor la Sorbona, este autorul doctrinei lingvistico-istorice predate la catedra de rromani de la Universitatea București.

Nicolae Gheorghe, cel mai important părinte spiritual și fondator al mișcării mondiale rome, credea şi el că romii şi ţiganii sunt două „popoare” diferite[5]. Ce l-a îndemnat pe generatorul mişcării mondiale să afirme acest lucru? A simţit el, sau a descoperit ceva ce a scăpat fiilor lui spirituali, asumaţi toţi rromi în mod eronat (eroare care îi aparţine)? Sau se baza pe încetăţenita idee a ţiganilor ne-romi „eu nu sunt ţigan că nu ştiu ţigăneşte”[6]? Vom vedea că N. Gheorghe credea, la rândul său, că nu este rom pentru că nu ştie de acasă limba romaní. Iată cuvintele sale, aşa cum au fost redate de Vasile Ionescu (2017: 439): „Din punctul acesta de vedere, am zis, tot atunci, eu nu pot să reprezint minoritatea națională a romilor atâta vreme cât nu trăiesc cultura romilor. Nu vorbesc limba romani ca limbă maternă și nu trăiesc după legile romilor. Mă refer la legea de clan, în sensul dat de antropologii culturali, de familie lărgită, de formă socială, bazată pe rudenie.”

[5] „Să fie mahalaua sau șatra un model comunitar, fie el și primitiv, specific rromilor, fixat între viața fără stat, cum exemplifica Lapierre, și societate contra statului, cum propune Clastres, menit să elimine agresivitatea și dominația celuilalt, ca societate orizontală, și atunci rromii… și țiganii… ar fi două popoare distincte, – cum spune oarecum serios, Nicolae Gheorghe?” (Ionescu, 2017: 376).

[6] Cu înțelesul de „nu sunt rom pentru că nu știu romaní”.

Mihai Neacşu recunoaşte că „De fapt, nu putem vorbi despre o mişcare, din moment ce în 17 ani de zile nici măcar rromii din mişcare nu ştiu să explice «de ce rrom şi nu ţigan»” (Neacşu, 2007a: 63).

De fapt, în România, există sute de mii de țigani, care spun limpede că ei romi nu sunt, ci țigani, și motivează că nu au fost romi, pentru că nimeni din strămoșii lor nu a vorbit limba romaní. În același timp, catedra de rromani a Universității București își susține punctul de vedere pentru folosirea numelui de *rrom* în loc de *țigan* prin următoarele argumente, semnate de Delia Grigore și Gheorghe Sarău:

„Prezentăm argumentele invocate de cadrele didactice de la Secția de Limba și literatura rromani din cadrul Facultății de Limbi și Literaturi Străine – Universitatea București, ca reacție la inițiativa unui parlamentar român de a se impune în actele oficiale ale statului termenul de țigan. Considerăm că argumentarea necesității utilizării termenului RROM se constituie într-un reper atât de ordin științific, cât și identitar, de stimulare a stimei entice de sine: «Există numeroase argumente de ordin științific, istoric și lingvistic, pentru susținerea denominației de ‘rrom’, ca fiind cea corectă. Folosirea termenului exogen ‘țigan’, în defavoarea etnonimului legitim ‘rrom’, încă de la apariția rromilor pe teritoriul Principatelor Române, nu justifică folosirea sa şi nu poate fi validat ca argument istoric, știut fiind faptul că exonimul ‘țigan’ desemna obiecte de drept, iar nu subiecte de drept, având în vedere statutul de sclavie, în care s-au aflat rromii vreme de mai mult de jumătate de mileniu. Argumentele de natură lingvistică, etimologică, alături de cele generate de antropologia comunicării, sunt relevante în favoarea etnonimului ‘rom’, termen moștenit din vechea limbă vorbită în India – Prakrit, ele având valoare de axiomă și, ca urmare, considerăm că ar fi inutil și neelegant să le aducem în discuție cu persoane negativiste, răuvoitoare, discreționare sau insuficient informate sau instruite. După cum se ştie, cuvântul ‘țigan’ nu există în limba rromani și nu a reprezentat niciodată autoidentificare în limba rromani a etniei rromilor, fiind un cuvânt profund peiorativ folosit de alteritate/neromi pentru a insulta rromii, cu toate că, din păcate, termenul greșit și neștiințific de ‘țigan’ este asumat de către unii rromi, ca formă de ‘captatio benevolentiae’, pentru a mulțumi interlocutorul nerom. Încă de la începuturile mișcării rromilor, asociațiile rrome au cerut în mod constant ca denumirea de ‘rrom’ să ia locul celei de ‘țigan’, considerată o insultă. Cu prilejul Marii Uniri a Transilvaniei cu Regatul României, rromi din Transilvania au înțeles momentul istoric deosebit pe care-l trăiau și au vrut să ia parte la acesta. În Memoriul Adunării Naționale a Țiganilor din Transilvania, desfășurate la Ibașfălău/Dumbrăveni, județul Sibiu, pe 27 Aprilie 1919, la art. II, punctul 2, se solicitau următoarele: ‘Ca și fii și cetățeni ai Marii națiuni române, nevoind și neputând fi considerați ca popor străin în țară străină, după cum am fost considerați de veacuri, ne rugăm ca de aici înainte, în toate actele oficiale românești, să nu se mai folosească pentru noi și următorii noștri numirea (porecla) ca batjocură *țigan*, ci aceasta, dacă nu se șterge cu totul chiar din uzul oficial, să se circumscribe cu o altă denumire care se va afla corespunzătoare’» (prof. univ. dr. Gheorghe Sarău, lect. univ. dr. Delia Grigore, București, 12 decembrie 2010)” (Sandu, 2014: 27, n. 23).

Observăm că țiganii de la Ibașfălău nu au menționat că ei doresc să fie numiți romi, căci nu știau acest termen, ci doar vroiau să se schimbe numele de țigani, în oricare altă denumire. Ca atare, nu-i putem considera romi pe țiganii care au semnat *Memoriul Adunării Naționale a Țiganilor din Transilvania*, căci vedem că ei singuri se denumeau țigani.

De vreme ce cadrele didactice ale catedrei de rromani preferă să nu discute „cu persoane negativiste, răuvoitoare, discreționare sau insuficient informate sau instruite" „argumentele de natură lingvistică, etimologică, alături de cele generate de antropologia comunicării, (...) relevante în favoarea etnonimului «rom», termen moștenit din vechea limbă vorbită în India – Prakrit, ele având valoare de axiomă", vom aduce noi în spațiul public dovezile lingvistice din limbile Prakrit, care explică etimologia numelui de rom.

Însă înainte de a prezenta dovezile indiene găsite de noi, se cuvine să prezentăm cititorilor părerea „avizată" a lui Petre Matei despre etimologia termenului „rom". P. Matei scria în volumul *Rom sau țigan. Dilemele unui etnonim în spaţiul românesc* – coordonat de István Horváth și Lucian Năstasă, volum care se dorea un răspuns avizat dat societății românești neinițiate în tainele istoriei romilor din partea unor specialiști în lingvistică, istorie și sociologie rromă – că „Sufletului rom şi rădăcinilor neamului românesc le-am opune prozaica esenţă de rom de la 'Dr. Oetker': propilenglicol, apă, colorant, caramel, aromă rom. Credem că există similitudini între etnonim şi produsul alimentar. Şi unul şi altul sunt convenţii, mai mult arome decât esenţe" (Matei, 2012: 71). Perspectiva rezolvă problema evitând-o pur și simplu.

De mai mult de trei ani, i-am informat pe activiștii auto-asumați rromi că etnonimul rrom conotează *hoț, infractor* în India. Am fost privit de atunci ca un dușman al ONG-iștilor rromi. Înainte de mine însă, și lingvistul Yaron Matras scria, în anul 1999, că numele romilor *sinte* înseamnă *hoț* (Matras, 1999: 112), negând originea indiană a acestuia, deși este cunoscută etimologia autonimului *sinte,* din Sind, care este numele vechi al Pakistanului, de la râul Sind. În vechime chiar, grecii îi denumeau *sindoi* pe indieni. Timp de douăzeci de ani nimeni nu l-a contrazis sau exclus din studiile rome pe celebrul lingvist. În articolul său[7], Y. Matras explică etimologia numelui populației de romi sinte, din Germania, ca originând în cuvântul vechi german *sende* „hoț". Analiza etimologiei propuse de el pentru etnonimul *sinte* nu face subiectul articolului nostru, ci o sursă bibliografică atașată de Y. Matras într-o altă carte a sa, numită *Romani: A Linguistic Introduction*. Astfel, bibliografia lui Y. Matras[8] aduce sub privirile cititorilor un articol scris de Captain Newbold, care a călătorit în Egipt, și a întâlnit populația

---

[7] *Johann Rüdiger and the study of Romani in 18th century Germany*.

[8] Neanalizată în amănunt de dumnealui, deși ar fi trebuit în legătură cu traducerea etnonimului *sinte*, tradus prin „hoț".

ghagar, vorbitoare de limbă indiană. Aceștia i-au comunicat căpitanului Newbold că, în limba lor, cuvintele *dumani* și *kalo* înseamnă „hoț”. Or, *dumani* este unul din multele nume de sub-caste ale castei indiene *dom*, nume de care majoritatea țiganologilor, incluzându-l pe Y. Matras, leagă originea etnonimului „rom”. Astfel, în opinia catedrei de rromani a Universității București, și a țiganologilor ca Ian Hancock și Yaron Matras, conform unei teorii propuse de cercetători țiganologi, ramura de țigani „rrom” reprezintă un val de migrație a unei populații indiene necunoscute, presupuse de castă *domba* (Hancock, 1995: 29) care a părăsit India între secolele al II-lea și al X-lea. *Domba* în India înseamnă „artist”, „muzician”, dar și „hoț”, după traducerea dată chiar de domii indieni. Și romii din Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, vorbitorii dialectului arli, spun unui artist „*dombo*” („Macedonian Arli Romani”). Pe parcursul migrației, acei indieni domba ar fi avut etnogeneze diferite, astfel încât, de-a lungul secolelor, populația originară s-ar fi despărțit în trei ramuri: dom (arabică), rom (bizantină) și lom (armeană). Catedra de rromani, adoptând o teorie emisă de Alexander Paspati în secolul trecut, susține că romii ar fi locuit sute de ani în Bizanț, unde și-ar fi schimbat limba. Teoria aceasta se numește „dom–rom–lom”, și nu este fondată din punct de vedere al tradiției rome, însă, țiganologii au legat-o de o legendă transmisă de un rom din Bulgaria, Ali Ceaușev, care spunea că romii au părăsit India după un război nimicitor. Unii s-au stabilit în Armenia, alții în Grecia, și alții în Arabia. Legenda însă nu ne spune nimic în legătură cu etnonimele propuse de teoria „dom–rom–lom”, ci doar că romii au emigrat în trei zone geografice diferite. Teoria a fost apoi abandonată parțial, când s-a stabilit de către țiganologi că cele trei limbi nu au, aparent, nimic în comun. Spun „abandonată parțial”, căci din ea a supraviețuit doar numele castei indiene domba, de care, cumva, este legat numele de *rom*.

***Rom* conotează „hoţ” în India**

Pentru că Nicolae Gheorghe susţinea re-romizarea ţiganilor, căci acesta era întregul „proiect emancipator”, se cuvine să explicăm că numele de *rom* provine din numele *dom*, al castei indiene cu acelaşi nume. Domii din India pronunţă şi *rom* etnonimul *dom* (de fapt castonim, căci ei sunt o castă a religiei hinduse). Dovada o putem avea și în videoclipul „Untouchability & Casteism. (Castes) Still Exists Even Today in India” (part I), postat pe *site*-ul *YouTube*, despre casteismul încă existent în India și abolit doar formal. Videoclipul a fost postat de Cephei Sagittarii în anul 2013. Este un material cu nuanță antropologică, pentru că surprinde rasismul contra castei *dalit*/*chandal*/*dom* în toate colțurile Indiei. La minutul 12:20, domii din Jhaja, statul Bihar, sunt întrebați în limba hindi „Ce castă sunteți voi?”, iar unii răspund „*dom*”,

dar alții „*rom*”! Istoria acestui castonim, *dom*, a fost ocultată de artizanul mişcării mondiale a romilor, brahmanul Veerendra Raj Rishi, în anul 1995, în „Apelul” său (*apud* „L'origine de mot Rom”): „Vă rog, nu repetaţi şi nu-i asociați (pe romi, *n.ns. M.N.C.*) cu domii, o castă inferioară indiană. Vă rog nu le deformaţi numele ca să fie pronunţat ca rrom şi deci nu le falsificaţi istoria. Este datoria romani media ca să folosească forma rom ca numele lor care li se cuvine şi nu rrom, cum eronat au recomandat aşa-numiţii neo-lingvişti.” V. R. Rishi a scris acest “Appeal” în anul 1995, în revista *Roma*, nr. 42–43 (January–July), p. v. Este important de precizat că revista *Roma* a fost editată începând cu anul 1971, după primul congres al rromilor din Londra care a avut loc în același an, la care V. Rishi a luat parte, şi pe care l-a finanţat. Și Y. Matras citează (2005: 71) apelul lui V. Rishi, parțial: „Vă rog, nu repetaţi şi nu-i asociați (pe romi, *n.ns. M.N.C.*) cu domii, o castă inferioară indiană.”

De numele lui W. Rishi se leagă și înființarea primului centru cultural *Romano Kher* („Casa Țiganilor”[9]) din orașul Chandigarh, India. W. Rishi a adunat în acest prim Romano Kher toate materialele scrise vreodată despre romi. Echivalentul acestui stabiliment în România este Centrul Național de Cultură a Romilor – Romano Kher, organism al Guvernului României. Directorul acestui Centru este Mihai Neacșu, rrom asumat. Deși pentru W. Rishi *rrom* nu trebuie asociat cu *dom*, M. Neacșu este adeptul „celei mai bine documentate ipoteze” conform căreia etnonimul *rrom* „provine din cuvântul *prakrit* «*dom*» (cu *d* cerebralizat), care însemna «om»”. Etnonimul *rrom* nu poate avea vreo legătură cu „țigan”, desemnând o „stare socială, aceea de rob”, termen care ar proveni din grecescul „athinganos/athinganoy”, cu semnificațiile de „impur”, sau „eretic” (Neacșu, 2007b: 9). Cu toate acestea, M. Neacșu se apropie doar parțial de cele pe care le susținem aici. Deși activist rrom de peste douăzeci de ani, este sigur că nu este familiar cu limba romilor; familiaritatea i-ar fi permis să observe faptul că pentru romi „omul” nu este *rom*, ci *manush*. La fel de important, nu este familiar nici cu faptul că „athinganoy” însemna, din contră, „pur” pentru membrii acestei religii, iar nu „impur”. În acest caz, nici un activist rrom asumat nu mai poate cere schimbarea termenului „țigan” în „rrom” pe motivul etimologiei peiorative, de vreme ce etimologia termenului „țigan” arată în direcția opusă, către „pur”.

Revenind la Weerendra Rishi, puține persoane din lumea rromilor ONG-iști știu că acest brahman este cel care a finanțat cu banii Guvernului Indiei toate congresele ONG-ului I.R.U. (International Romani Union) fost Comitee International Tsigane, înființat de etnicul *român* Ionel

[9] Ori de câte ori traducem termenul „rom” și derivatele acestuia prin „țigan” nu contrazicem teoria expusă, ci urmăm tendințele populare de traducere, familiare cititorului.

Rotaru, care s-a auto-încoronat în Franța ca rege al țiganilor ursari[10]. I.R.U. a impus limba *rromani comună* și termenul *rrom* în România, prin rezoluția de la primul *meeting* al Comitee International Tsigane, Londra, 1971. De ce era îngrijorat W. Rishi că se scrie *rom* cu doi „r”? Pentru că astfel scris ar fi dus la pronunțarea unui „r” palatalizat, foarte aproape de pronunția „d”-ului cerebral din numele castei inferioare dom, castă care este subiectul dizgrației religiei hinduse de peste 2500 de ani.

Pentru a dezlega sensul cuvântului *rom*, vom apela la tradiţia indiană. Domii din India spuneau că acest cuvânt înseamnă „hoț” în dialectul lor. Acest lucru a fost înregistrat de un anume Mohammad Abdul Ghafur (1879). Din păcate, nu avem cartea, dar ne bizum pe comentariul acesteia, făcut de Gottlieb Wilhelm Leitner în cartea domniei-sale[11]. Iată ce scrie, la pagina XIX, reproducând fidel ce a scris M. A. Ghafur că a aflat de la domii indieni, cu traducerea dată, desigur, tot de domi: „Dum – hoţ, unul de-al nostru. Dum asria karake das he – un hoţ a venit, el spune că a fost pradă.” La pagina XVIII, la sub-capitolul “Terms used by the Domne class”, găsim că numele de *dum* înseamnă: *thief, robber, one of ourselves*. Acelaşi sens este dat de *Categoria Măturătorilor* (Chura) şi cuvântului *kala*, la pagina XXIII. Acum, numele de *kale* este numele romilor din Spania. Plural acestui autonim este tot *kale* şi în limba hindi, şi înseamnă „negri”. În limba dravidiană gonda, *kale* înseamnă tot „hoţ”.

În articolul *The Gypsies of Egypt*, scris de Capt. Newbold, articol cunoscut de lingvistul Y. Matras, găsim că nomazii ghagar, trăitori în Egipt, spuneau că au neamuri în Hongarieh (Ungaria) care vorbesc o limbă cu un grad de puritate mai mare decât al limbii pe care ei o vorbeau în Egipt. În articol citim că şi ghagarii din Egipt numeau un hoţ *dumani* sau *kalo*, ca şi confraţii lor indieni. În limba hindi, acest nume, dom, înseamnă *prostituată*, conform unui proverb: „*Lena, dena kam dom, dharyon ka hai.* Prov. Saying: To take a gift is for bawds and pimps!” (Fallon, 1883: 1060). La pagina 679, dicționarul lui Fallon ne spune că „în estul Indiei, domii sunt în general hoţi. *Dom-pana*: artele practicate de domi. În vestul Indiei, domul este muzician, iar nevasta sa (*domni, n.ns., M.N.C.*) este actriţă sau cântăreaţă”. Deci, numele de dom este o batjocură grea în India. Puţini cercetători ştiu că domii au cerut în 1929 guvernului Indiei Britanice ca numele să le fie schimbat în *shilpkar*, „artisan”. Motivul lor era acela că numele de dom este asociat cu meseriile de măturător şi gunoier: „astăzi lor nu le place se fie numiţi dom sau dum, de aceea termenul peiorativ nu mai este folosit” („Shilpkar”). Citim și la Ian Duncan (2005: 11) că „în 1927, guvernul din Uttar Pradesh, după un lobby îndelungat, a ordonat ca

[10] Știm că Ionel Rotaru a fost român, și nu țigan, din mărturia personală a doamnei Nouka Maximoff, fiica lui Mateo Maximoff, care a participat la primul congres al rromilor, din Londra, 1971.
[11] *A detailed Analysis of Abdul Ghafur's Dictionary of the Terms Used By Criminal Tribes in the Panjab*.

termenul de «Hill Dom» să fie scos din toate documentele publice, și să fie înlocuit cu termenul Shilpkar; aceasta a fost nomenclatura adoptată pentru recensământul din 1931”.

Domii indieni numesc *domni* o femeie de castă dom, în același fel în care romii denumesc o etnică romă, *romni* (cu accent pe ultima silabă). Limbile indiene se servesc de sufixul *–ni* pentru a forma substantive feminine: *brahman*, „preot” / *brahmani*, „soția preotului”; *kshatrya*, „membru al castei militare” / *kshatrani*, „soția unui kshatrya” etc. În India, un hoț este numit *chor*, iar femeia sa, *chorni*; șarpele este *sap*, iar șerpoaica este *sapni*, substantive formate identic ca în limba romilor europeni. Hindușii folosesc sufixul *–ya* pentru a desemna pluralul substantivelor feminine. Un hindus când se referă la femeile dome, folosește *domniya* sau *romniya*. La fel, romii din Europa, spun *romniya* femeilor rome.

Gheorghe Sarău, în cartea sa, *Rromii, India și limba rromani*, pag. 24, scrie că:

„Cercetătorii care și-au propus să abordeze problematica rromă dincolo de incertitudini, presupuneri și speculații și s-au sprijinit în demersurile lor pe dovezi palpabile și pe argumente științifice indubitabile au ajuns, în cele din urmă, la concluzia că, de fapt, în legatură cu rromii persistă câteva necunoscute majore (...) ce privesc: *apartenența la caste și tipul de îndeletniciri exercitate* (deși, îndeobște, se afirmă – recurgându-se la argumente de ordin logic – că strămoșii rromilor proveneau din casta cea mai de jos a societății indiene); *arealul* din care aceștia proveneau, *limbile de contact* din respectivul areal și *raporturile dintre idiomul vorbit de ei și alte idiomuri din faza medie de dezvoltare a limbilor indiene*; *apartenența la una sau alta din grupările entice* indiene; *cauzele* care au generat plecarea acestora din India; *momentul* în care strămoșii rromilor, protorromii, au părăsit «Marea Indie» (Mahābhārata);...”

Casta cea mai de jos a societății indiene este casta dom. După cum am văzut, etnonimul *rom* este unul indian, care originează în numele castei dom/rom din India. Numele de „rom” este indisolubil legat de numele limbii *romaní*, limbă care este baza identificării entice a romilor. De aceea se cuvine să prezentăm cititorilor opiniile catedrei de rromani despre istoria acestei limbi, dar și alte opinii, ale noastre, și ale unui neobservat dar important țiganolog englez, Charles Leland. Întâi, prezentăm opinia catedrei de rromani:

„Mai există rromi în India de azi? Categoric, nu! Odată cu exodul «proto-romilor» din India, la începutul mil. al II-lea d.H., nu se mai poate vorbi de existența în continuare a unui idiom care să fi păstrat intacte trăsăturile limbii vechi vorbite la vremea aceea de partea de populație indiană rămasă în matca indiană și nici de «proto-romi» – populația indiană ruptă de contextul lingvistic și geografic indian. Oricât ar fi de tentați călătorii de azi în India să constate «izbitoare» asemănări dintre anumite grupuri indiene și rromii cunoscuți de ei în afara Indiei ori o așa-zisă incredibilă «identitate» lexicală, lucrurile sunt clare: purtătorii unei aceleiași limbi care pleacă dintr-un spațiu geografic și lingvistic își îmbogățesc/alterează limba, iar

ceilalți vorbitori ai aceleiași limbi – rămași în spațiul geo-lingvistic de baștină – își vor îmbogăți/altera limba prin contactele cu vorbitorii altor limbi și în urma unor evoluții lingvistice firești” (Sarău și Radu, 2011: 72).

Situația este de fapt inversă; romii vorbind limba romaní au trăit în India până în secolul trecut. Astfel, Charles Leland, în cartea sa, *The Gypsies* (1882), între paginile 336–338, ne relatează întâlnirea sa în Anglia cu un indian musulman, John Nano, care susținea că în tinerețea sa a umblat mult timp cu romii indieni. Conform acestui indian musulman, limba romilor din Anglia era aceeași cu limba romilor din India, cu care el hoinărise. Limba avea cuvinte greu de înțeles, unul fiind cuvântul *manro*, „pâine”. Indienii îi denumeau pe romi *trablus*, „sirieni”, dar John Nano afirma că romii erau indieni pur-sânge, și nu sirieni. În plus, „Acești *gypsies* s-au denumit pe ei și limba lor rom. Rom în India însemna un adevărat *gypsy*. Și rom era jargonul general al străzii.” J. Nano a dat și exemple de limbă indiană romaní, cuvântul *manro*, „pâine”, pe care romii indieni îl foloseau ca și romii europeni, menționând că *manro* nu este cuvânt hindus, ci rom. Indianul întocmise chiar un dicționar al limbii romaní din India, dar soția englezoaică, din invidie că nu înțelegea ce scrie, arsese manuscrisul. Charles Leland l-a chemat pe profesorul Palmer de la Cambridge pentru a-l verifica pe John Nano, iar indianul chiar a vorbit în hindi cu respectivul profesor, și în romaní cu Leland!

Noi, după un studiu de peste douăzeci de ani, comparând limbile Indiei (peste trei sute), nominalizate de G. Sarău în volumul *Rromii, India, și limba rromani*, între paginile 236–250, sub titlul de „Indice de idiomuri indo-ariene moderne”, am ajuns la concluzia că limba romaní, sub multiplele ei forme dialectale, s-a vorbit în India. Dialectele rome, foarte diferite gramatical și lexical, sunt vorbite astăzi în Europa, așa cum s-au vorbit și în India. Diferențele fonologice și gramaticale dintre dialectele rome au luat naștere sub influențele diverselor limbi indiene de contact, nominalizate de G. Sarău în volumul menționat. Domii din India au vorbit limba romilor din Europa, limbă pe care romii au păstrat-o intactă, dar domii indieni au amestecat-o cu alte idiomuri hinduse. Dovezile le voi publica în curând.

Dacă societatea românească este indusă în eroare de numele de *ţigan* prezent peste tot în Europa în legătură cu romii, şi lingvistul G.W. Leitner a persistat în aceeaşi eroare până când a descoperit că romii nu îşi spun *ţigan* în limba lor, ci *rom*. Astfel, lingvistul a căzut şi el pradă confuziei „cingene înseamnă cingar”, confundând exonimul castei *changar* cu exonimul european, turcesc, *cingene*, dar a înţeles imediat diferenţele, căci a analizat limbile changarilor şi ale romilor. Limba castei changar din India nu corespunde gramatical cu limba romilor, acesta este un fapt documentat de G.W. Leitner în *A sketch of the changars and their dialect* (1880). Și Leitner a fost preocupat de originea romilor, și așa cum și el recunoaște, la pagina 2, a greșit

identificându-i pe romi cu changarii. Leitner specifică la pagina XII că limba romilor se numeste *romani*. Despre numele *changar*, Leitner afirmă că este un exonim, iar changarii se auto-denumesc *chubne*. Autorul crede că *changar* înseamnă „sită”, pentru că cernutul tărâțelor era ocupația lor. La pagina 3, se scrie că numele de *changar* este dat de *outsideri* multor rase migratoare.

În realitate, noi am găsit că *changar* este una din formele de pronunție vulgare, indiene, a termenului sanskrit *chandal*, care reprezintă ultima castă indiană, casta dom. Avem temeiuri serioase în lingvistica istorică și onomastică romă să afirmăm că romii, atunci când au apărut în Europa, au folosit pe lângă termenul indian dom/rom și termenul *cingar*. Probabil că din cauza asemănării termenilor *ațigan* și *cingar*, s-a ajuns la termenul de *țigan* în imaginarul colectiv european, căci și țiganii erau descriși ca negrii și locuind în corturi, ca romii (cingarii).

De altfel, în volumul *Rom sau țigan*... înainte menționat, este citată incomplet mărturia diplomatului italian Giovan-Andrea Gromo. Florin Manole, autorul articolului „Țigan-rom. Perspective istorice comparative”, amintea că diplomatul italian scria în 1564 despre cingarii din Transilvania că „cingarii se trag din India”, dar Florin Manole evită să citeze complet mărturia omului politic, care a locuit unsprezece luni în Transilvania, și a mărturisit că cingarii erau luptători înrolați ca dorobanți. În „Descrierea mai amplă a Transilvaniei”, scrie despre

> „naţiunea ţiganilor, care se găsesc în număr mare și sunt răspândiţi în diferite cete prin toată ţara, ducând acelaşi fel de viaţă ca şi în Italia, adică trăind din mici traficuri şi din furt. Cu toate acestea ei sunt folosiţi în infanterie ca drabanţi, căci aşa se numesc soldaţii pedeştrii. Ei sunt cu toţii oameni de rând (*villani*, în original, *n.ns., M.N.C.*), nici unul nu este nobil. Ei mai sunt folosiţi de slujbaşii justiţiei pentru pedepsirea criminalilor, în chip de gâzi – şi de asemenea de celelalte naţiuni pentru strângerea şi cultivarea bucatelor la vremea cuvenită; şi capătă trei cincimi «din roadele strânse», când fac ei toate muncile câmpului, stăpânul pământului dând totdeauna sămânţa. Ei se trag din India, şi mai trăiesc încă până în timpul de faţă în religia ţării lor de baştină, «deşi» mărturisesc «pe faţă» religia creştină” (Gromo, 1970: 37–38) .

Singura eroare care s-a strecurat în traducerea românească este cea a cuvântului „ţigani” în loc de „cingari”, aşa cum era în original. Că Gromo a scris „cingari”, şi nu „țigani”, aflăm dintr-un articol scris de Adriano Papo (2017: 68). Andrea Gromo nu descrie limba cingarilor, cum face cu celelalte naţii descrise în cartea sa, doar îi aseamănă cu cei din Italia. Și Zamfir Arbure spunea că de pe timpul lui Petru Rareș a început robia țiganilor, deși țiganii sunt atestați ca robi la 1385:

„(....) în Moldova, pe la începutul secolului XVI, Țiganii au fost înrobiți. Când și cum au devenit ei robi, istoria țerilor românesci n'a păstrat amintiri sigure, ca de un lucru nedrept și rușinos. După letopisețul Ureche rezultă că pe timpul domniei lui Ștefan-cel-Mare, Țiganii din Moldova n'au fost robi, și în anii 1457–1504 formau chiar garnisone prin cetățile țării. Dar de la Petru Rareș, pe la 1529, se pomenesc deja Țigani robi" (Zamfir, 1898:114).

Asumarea identității rome

Vom continua cu prezentarea fenomenului asumării în spaţiul public a etnonimului „rrom". ONG-urile rrome au determinat instituţiile statului român să accepte ca legal conceptul de asumare a etniei rome din partea oricărui cetăţean român, indiferent dacă acesta are origine romă sau nu. Acest lucru contravine legilor internaţionale, şi legilor nescrise ale romilor, căci romii cred că „*kon na jeanel romani shib khăral, nai rom*", „cine nu ştie limba romaní de acasă nu este rom". Mai mult decât atât, Mateo Maximoff, participant și membru fondator al primului Congres al rromilor din Londra, 1971, era convins că „cine nu mai vorbește limba romaní, nu mai este rom" (*apud* Hancock, 2013: 139). O convingere similară privind ancorarea etnică o întâlnim la diaspora românească din Ungaria: „Că sântem români ce însamnă? Însamnă aceea că vorbim româneşte, ce şi zâc altă?" (*apud* Marin și Mărgărit, 2005: xvi). De unde rezultă că este specific diasporelor – incluzând aici și pe romi – să își afirme identitatea prin limba moștenită în sânul familiei și comunității.

O altă dovadă că identitatea romilor stă în limbă este reportajul "Roma speak the truth only in Romani", care tocmai acest lucru vrea să demostreze, că limba romaní este principalul element de identificare etnică a romilor. Reportajul în cauză, realizat de Alte Arte, cu ajutorul lui Ion Duminică, academician, român *vlahău* care se crede rom, din Republica Moldova, descrie convingerea romilor din Republica Moldova care spun că dacă nu ştii limba romaní de acasă nu eşti rom: „«Ştii romani?» Zic: «Înţeleg, dar nu vorbesc, *hakiarau dar ni jeanau*.» «Aaa!, tu eşti vlahău, tu nu mai eşti ţigan!». Deci rom *gajio*, deci romii de aicea mă fac străin, moldovenii din sat mă fac ţigan. Cine-s io, cu identitatea?, deci mergem după limbă, în viziunea lor tradiţională, eu nu-s ţigan."

Înainte de a prezenta reglementările internaţionale care protejează drepturile etniilor, este imperios necesar să prezentăm lucrurile pe care le cred cu tărie chiar arhitecţii sistemului „asumării etniei rrome". Prezentăm părerile unora dintre cei mai importanți, adică Nicolae

Gheorghe (vezi nota de subsol[12]) şi Marcel Courthiade. Cel din urmă susține despre țigani următoarele:

„Aceştia, conform clişeului, numărând aproape două treimi din populaţie şi suportând neîncetat dispreţul popoarelor din Europa, sunt în modul ăsta amalgamaţi cu partea săracă a altor popoare, de preferinţă nedefinite până la urmă (deoarece mult timp nu au fost consideraţi «demni» de recunoştinţă – cum ar fi Balcano-Egipţienii sau Aşcalii, Moeso-Românii, Rudarii sau Băieşii/Beás, uneori şi alte grupuri de origine germană, ca ienişi sau celtică, ca tincherşi) pentru ca în final să se eticheteze din nou magmatul obţinut aşa cu numele de «ţigan», tradus mai târziu ca «rrom» în limbajul politic corect, acesta constituind produsul final. Se ştie că noţiunea de «ţigan» este drept rezultatul unei neînţelegeri a ţăranilor din Europa de sud-est (confuzia cu adevăraţii «ţigani», o sectă manicheenă din împeriul bizantin), fiind transmis din generaţie în generaţie sub formă de insultă” (Courthiade, 2012: 238).

Iată-ne introduşi chiar în istoria athinganoilor! De fapt, în mod oficial, istoria „rromilor” este legată, în viziunea ONG-urilor, tocmai de prezenţa acestui cuvânt, *aţigan*, în primul document care atestă sclavia aţiganilor în țările române.

În documentul medieval nu scrie însă „rom”, ci „aţigan”, aşa cum vedem în imaginea de mai jos, preluată din cartea lui Al. Doru Şerban [13]. Colega noastră, Natalia Winter, a reliefat locul exact al cuvântului „aţigan” în copia documentului original. La pagina 43, Al. D. Şerban dă şi traducerea vechiului document, cu specificarea că este realizată de Arhivele Statului, Mănăstirea Tismana, Secţiunea istorică. Din start, apare o contradicţie în dogma identificării ONG-istice, căci ONG-iştii „rromi” îşi argumentează poziţia prin sintagma „în limba romaní nu există cuvântul ţigan, romii spun «me sim rom» («eu sunt rom»), nu «me sim ţigan»”. La prima vedere, argumentul lor pare de nezdruncinat. Dar, privind în profunzimea istorică a documentului de la Mănăstirea Tismana, nimic nu îi îndreptăţeşte să susţină că acei primi *aţigani* pomeniţi în document au fost strămoşii romilor. În acest caz, conform logicii lor (*cuvântul ţigan nu există în limba romilor*), nu romii au fost ţiganii de la Tismana, căci numele de rom nu apare în document,

[12] „Nicolae Gheorghe: Şi? Cine au reuşit: romii sau ţiganii? Iuliu Rostaş: Cred că de fapt ne prezentăm ca romi, nu te poţi prezenta ca ţigani. Pentru că proiectul emancipator e acela de rom, proiectul emancipator nu e cel de ţigan. N.G.: Proiectul emancipator al cui? Cine e actorul politic care prezintă proiectul? I.R.: Activiştii romi. N. G.: Care sunt ţigani. Majoritatea provenim dintre ţigani, nu dintre romii «din neamuri», tradiţionalii. I.R.: Se definesc romi, se re-brand-uiesc ca romi. N.G.: Asta vreau să spun, dar nu sunt neapărat recunoscuţi ca romi «legitimi»” („Identitatea *romani* între victimizare şi emancipare...”, 2012: 334).

[13] *Rromii (ţiganii) din Gorj: consideraţii istorice şi etnografice*, pp. 40–41.

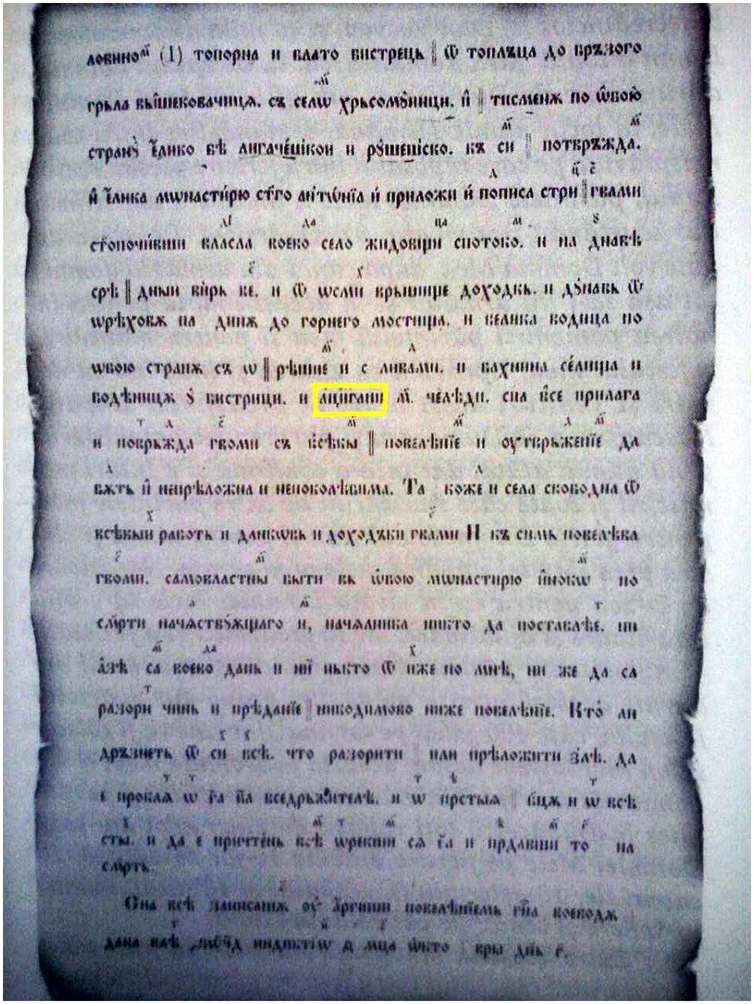

ci numele de *aţigan*. *Iar cuvântul „aţigan” NU există în limba romilor*. Şi în legătură cu acest cuvânt, ONG-iştii „rromi” au inventat o veritabilă teorie a conspiraţiei: „grecii i-au denumit athinganoi – de neatins, pe romi pentru că erau consideraţi spurcaţi”. Acest argument nu este fundamentat ştiinţific („athinganoi vine din limba greacă”), pentru că grecii nu cunosc cuvântul „athinganoi”, ei denumindu-i „gifta” pe romi.

M. Courthiade chiar scrie că athinganoii nu au fost romii[14]. G. Sarău, deşi nu este sigur dacă membrii sectei greceşti athinganoi erau sau nu indieni, recomandă cu tărie re-romizarea ţiganilor rudari şi a celorlalte grupuri de ţigani, cu toate că este la curent cu faptul că cercetători colegi cu dumnealui au avansat ideea că, totuşi, este posibil ca acest cuvânt, *athingan*, să se fi folosit şi pentru alte grupuri:

„Problema importantă care se ridică este dacă, realmente, respectivii membri ai sectei erau sau nu la origine indieni. Aproape toți cercetătorii au fost de acord că άσίγγανοι provine din limba greacă medievală (bizantină) din cuvântul άθίγγανοζ, «de neatins», «intangibil» (…) La această părere se ridică şi observaţia lui Jean Pierre Liégeois (…) că în multitudinea și continua mișcare a populațiilor Imperiului Bizantin de la sfârșitul mil. I/ începutul mil. al II-lea d.H. nu putem şti cu certitudine dacă denumirea grecească nu era folosită şi pentru alte grupuri. Dacă admitem cu rezervă ca strămoșii rromilor erau prezenți în Bizanț în sec. X–XI d.H. conform mențiunilor din manuscrisul de la Muntele Athos atunci, cu aceeași rezervă, trebuie să fim de acord că *nici în continuare nu există dovezi clare, cel puțin până la anul 1348,* de când datează documentul semnat în Serbia de Ștefan Dusan" (Sarău, 1998: 24–25).

Dacă nu se ştie sigur că aţiganii au fost strămoşii romilor, atunci de ce statul român trebuie să plătească ONG-urilor, în bani mulţi, o perioadă de sclavie care nu a existat pentru romi? Se poate vedea și G. Sarău, „Românii trebuie să plătească 600 de ani de ignoranţă în problema romilor" (2001: 2–4). Deci, G. Sarău nu știe sigur dacă termenul de *athinganoi* se referă la romi, dar leagă istoria romilor de anul 1385, asociind-o cu termenul de *ațigan. Dacă nu se știe sigur, atunci niciun rom nu poate să creadă în cei cinci sute de ani de sclavie în țările române,* de vreme ce „Problema importantă care se ridică este dacă, realmente, respectivii membri ai sectei erau sau nu la origine indieni". Eu susțin că *și dacă erau indieni acei athinganoi, asta nu demonstrează că erau romi*. Esențial este faptul că nu se știe sigur dacă erau indieni athinganoii; mai mult, G. Sarău bănuiește că ațiganii din mănăstirea Tismana erau acea sectă grecească, pentru că „[S]e observă păstrarea prefixului negativ din greaca bizantină", adică „a"+țigan (Grigore și Sarău, 2006: 17). Nicolae Iorga însă, credea că termenul românesc „*țigan*" originează în numele *oii țigaie*: „Numele crede (*Gheorghe Potra, n.ns., M.N.C.*) că s'a scos din

[14] "Another naive error is the mistake between «untouchable», a British label of various socially low groups in India, and the Greek term Αθίγγανος litt. «untouched» – used in Asia Minor but which means exactly the opposite: it was initially the name of a mainly Armenian Manichean sect in N. W. Anatolia, and meant «pure, free of contact, unstained, immune». In spite of its absurdity, the confusion of this concept with the Indian notion of «intangibility» is still broadly conveyed, especially by charity publications, by using a mediaeval Greek label to justify deceitfully a totally unrelated Indian situation" (Courthiade, 2016: 273).

«Cingari», pe cînd am arătat că a fost dat la noi în legătură cu părul lor, asemenea cu al oii «țigaie» (...) Numele obișnuit ce-și dau Țiganii e *numai* «Rom»” (Iorga, 1939: 285). Aceste rânduri erau scrise de Iorga despre lucrarea lui Gheorghe Potra, *Istoricul țiganilor din România*, despre care încheie cu cuvintele „Și cartea trebuia și *scrisă*” (*ibidem*: 286).

M. Courthiade, scrie și el, la rândul său, că este o greșeală să confunzi termenul de „țigan”, sau „athinganoi”, cu istoria romilor. El mai spune că „athinganoi” însemna „*pur”*, și nu „spurcat”, așa cum a fost dezinformată opinia publică timp de decenii, chiar de către ONG-iștii rromi. Brusc, confuzia *athinganoi* înseamnă *rom* sau *ațigan* devine o „eroare naivă” (Courthiade, 2016: 256). M. Courthiade susținea că athinganoii erau prezenți deja în Bizanț *înaintea* venirii romilor. Cu alte cuvinte, athinganoii *nu* erau strămoșii romilor!

Dacă romii erau țigani, acest cuvânt ar fi produs derivate în limba romilor. Este cunoscut că în dialectele rome, autonimele *rom* și *romni* mai înseamnă „soț”, „soție”, „căsătorit” (după modelul indian: *ramana* „căsătorit”, în prakrită, *domni*, „nevasta unui dom”, *brahmani*, „nevasta unui brahman”). Astfel, romii sinte au verbul *romavau*, „mă căsătoresc”, *romedino*, „căsătorit”, romii gabor spun „*san romniasa / san romesa*?”, literal „ești cu soț/ie?”, dar tradus înseamnă „ești căsătorit/ă?” Niciodată nu am auzit vreun rom tradițional să spună „*mînrî țigan+ni*”, în loc de „*mînrî romni*”, „soția mea”, ținând seama de compoziția indiană a substantivului: rom+ni, ca „dom”+ni, „soția unui dom”. Romii sinte nu spun „*țiganivau man*”, „mă căsătoresc”, sau „*țigani+dino*”, „căsătorit”.

Cu sufixele sanskrito-prakrite *–ano, –ane, –ani, –anya* se formează multe adjective, din mulțimea cărora menționăm doar câteva, necesare argumentării noastre: *khăr rom+ano*, „casă țigănească”/ *khăra rom+ane*, „case țigănești”, *angrusti rom+ani*, „inel țigănesc”/ *angrustya rom+anya*, „inele țigănești”. Aceste adjective nu conțin deloc formele alternative *khăr țigan+ano*/ *khăra țigan+ane, angrusti țigan+ani*/ *angrustya țigan+anya* etc. Gramatica limbii rome este foarte conservatoare, și, dacă romii conviețuiau cu țiganii și preluau cultura lor, acest fapt istoric s-ar fi oglindit în limbă, producând derivate. Dar aceste derivate nu există, căci romii nu sunt țiganii menționați în primele documente românești. Considerăm că mai sus amintitele derivate sunt cunoscute catedrei de rromani, dar nu au fost prezentate publicului larg, căci dacă erau, identificarea *țigan* înseamnă *rom* ar fi avut de suferit.

Implicații socio-politice ale asumării identității de rrom

Observam că țiganii din România doreau la începutul anilor 1900 schimbarea numelui de „țigan” cu orice alt nume, lucru care a fost solicitat în aceeași epocă de domii din Kumaon,

aceștia cerând să fie numiți *shilpkar*, „artizani”. După anii 1990, ONG-giștii ne-romi, majoritatea țigani, au crezut că sunt romi care și-au uitat limba, și au cerut ca numele de „țigan” să li se schimbe în „rom”, fără să cunoască istoria și etimologia acestui nume. Eu găsesc că este o situație oarecum hilară: romii indieni nu mai voiau să fie romi, dar țiganii români voiau, fără să știe ce înseamnă numele de „rom”.

G. Sarău susţine de obicei că ţiganii au plecat între sec. al II-lea şi al X-lea din India. Dar nu spune motivele plecării, deşi a fost informat despre acestea de către Lucian Cherata, căruia îi face prefața la cartea *Filosofie, istorie şi tradiţii indiene în cultura romilor*. L. Cherata îl citează în cartea sa pe Uhlig Helmut: „Angot citează o scriere grecească, Periplus (aprox. 20–40 d.H.), în care este menţionată insula Dioscorides, sau Sokora (Socotora, situată la gura fluviului Aden), unde trăiau multe rase, marinari din toate părţile Asiei şi Mediteranei, printre care şi indieni, care nu mai vroiau să se întoarcă din cauza severităţii castelor” (Helmut[15], *apud* Cherata, 2010: 48).

Această „severitate a castelor” posibil să aibă legătură cu faptul că strămoșii romilor au mâncat vaca cea sacră a Indiei, intrând astfel sub legile excluderii din sistemul castelor religiei hinduse. Stă mărturie pentru această ipoteză o legendă care este vie până astăzi. Alunica Lepădatu, o romă ciobotăreasă din Republica Moldova, Chişinău, spunea în 2012 că a auzit de la bunicii ei legenda următoare: „Strămoşii romilor au furat o vacă, animal sfânt şi au mâncat-o ca să nu moară de foame. Pentru acest sacrilegiu au fost expulzaţi din India” (*apud* Duminică, 2016). Eu însumi am contactat-o pe *e-mail* pe domnișoara Alunica Lepădatu, și mi-a confirmat încă o dată legenda.

Întrebările care se ridică în urma asumării identității de rrom a țiganilor ne-romi, sunt:
– *Este moral ca unui popor ne-rom să i se hotărască cu forța identitatea de rom, doar pentru că unii lingviști neinformați despre istoria Indiei au dorit asta, din motiv că termenul de țigan are conotație peiorativă? Pot acești țigani asumați romi să suporte încărcătura istorică indiană de „hoț”, „criminal”, „prostituată”, care au furat și mâncat Vaca cea Sfântă a religiei hinduse?*
– Am informat mișcarea rromă încă de acum trei ani că sub numele de țigan au fost cuprinse peste *zece* etnii diferite, din zone geografice diferite, fără nici o legătură istorică, dar mișcarea rromă a continuat să promoveze asumarea identității rrome a ne-romilor. Și G. Sarău scria că sub numele de țigan puteau să fie și alte etnii, nu doar romii. Noi argumentăm în felul următor: dacă un chinez este creștin ortodox, și un rus este și el creștin ortodox, poate fi rusul chinez, sau chinezul rus, doar datorită religiei? Tot așa, athinganoi reprezentau o religie, nu un popor, și după

[15] *Drumul Mătăsii. Cultura universală antică între China şi Roma*, București, Editura Saeculum I.O., 2008.

cum avem budiști în America, taoiști în Anglia, puteau fi multe etnii diferite de religie athinganoi. În acest caz, *putem vorbi de integritate și respect pentru istorie sau de* oportunism?
– *Ce stimă de sine pot avea țiganii știind că* rom *înseamnă „hoț", după definiția dată de romii indieni și de castele superioare hinduse?*
– *Ce stimă de sine pot avea romii reali, dacă li se conferă o identitate de robi țigani timp de cinci sute de ani în țările române, fără dovezi istorice sigure?*
– *Cum pot romii reali și cei asumați să își construiască identitatea istorică pe baza istoriei de sclavi de o mie de ani (luați în sclavie de Muhammad al Ghajni în anul 1050 d.Hr., din orașul Kannauj), creată de catedra de rromani a Universității București?* Ținând cont de faptul că aceeași catedră nu este sigură de momentul exact și cauzele părăsirii de către romi a patriei lor ancestrale, India, cum poate Ministerul Educației să organizeze concursuri naționale de istoria romilor, cu elevi romi, știind că nu se știe nimic sigur despre acest subiect?

Ce este identitatea etnică de rom?

Conform legilor în vigoare, dacă o persoană doreşte să obţină cetăţenia română, trebuie să dea examen de cunoaştere a limbii române. În acest caz, de ce nu ar fi valabilă și reciproca, adică a examenului de limba romaní dialectal pentru oricare persoană care doreşte să beneficieze de locuri speciale pentru romi în şcoli, politică sau administraţie. Acest lucru ar presupune o comisie de examinare formată din cunoscători *nativi* ai dialectelor rome, precum şi mărturia comunităţilor de origine. Guvernul României a preluat incomplet și preferențial („îndrumat" probabil de ONG-urile „rrome", experte) legislațiile din dreptul internațional referitoare la identitatea persoanelor care fac parte din minorități, și anume, declarația pe propria răspundere, nedând importanță elementelor culturale tradiționale:

„Obligația statelor este de a recunoaște și a proteja atât identitatea individuală a persoanei – decurgând din exprimarea liberă a acesteia de a aparține minorității, desigur pe baza elementelor obiective cât și identitatea grupului minoritar" (Diaconu, 2010: 179). „*Raportul explicativ la convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale din 1995*, specifica faptul că: «*nu se poate admite că alegerea unei persoane de a face parte dintr-o minoritate poate fi arbitrară* (...)» căci «*alegerea individuală subiectivă este inseparabil legată de criterii obiective relevante pentru identitatea persoanei*»" (*ibidem*: 168, *subl. ns. M.N.C.*).

Autorul, Ion Diaconu, explică ce este identitatea:

„Identitatea este în cele mai multe cazuri, un fenomen complex, cuprinzând limba, religia și cultura specifice, ele însele strâns legate între ele (...) în unele cazuri însă, persoane sau minorități, pot avea numai o identitate lingvistică sau religioasă distinctă; identitatea culturală, de regulă, nu poate fi separată de cea lingvistică sau de cea religioasă (...) identitatea persoanei – cultura, limba maternă, practicarea religiei – se construiește în cadrul grupului minoritar, se păstrează și se dezvoltă în ambianța comunității. *De altfel, cultura, limba maternă, religia proprie sunt trăsături care se manifestă nu atât de persoane izolate, cât mai ales în comunicarea și împreună cu alte persoane care împărtășesc aceeași limbă, religie, cultură* (…) Dreptul internațional, documentele menționate se referă însă la identitatea persoanelor care fac parte din minorități și a minorităților ca atare deoarece protecția acestei identități face necesară acordarea unor drepturi specifice și luarea măsurilor corespunzătoare” (*ibidem*: 179, *subl. ns., M.N.C.*).

Recomandarea 1201 a Consiliului Europei**:**

„Un grup de persoane constituie minoritate naţională dacă locuiesc pe teritoriul unui stat şi sunt cetăţenii lui, menţin legături de durată, trainice şi permanente cu acel stat, manifestă caracteristici etnice, culturale, religioase sau lingvistice distincte, sunt suficient de reprezentative, chiar dacă sunt în număr mai mic decât restul populaţiei unui stat sau regiuni a unui stat, sunt motivate de preocuparea comună de păstrare a identităţii, inclusiv cultura, tradiţiile, religia, limba maternă” (*apud* Căluşer, 2008: 32–33).

În loc de încheiere, considerăm că practica eronată a asumării etniei rome de către orice cetățean etichetat din exterior, sau auto-asumat, ca „țigan” , trebuie să înceteze, pentru că nu este conformă cu istoria cuvântului „ațigan”. Am văzut că și lingvistul G.W. Leitner a căzut în cursa identificării cingene turcești cu changarii indieni, dar a înțeles imediat că sunt diferențe sociale și lingvistice majore între cingene turci și changarii indieni. Într-un mod asemănător ar trebui să procedeze și cadrele didactice de la catedra de rromani, adică să spună deschis, tuturor, că nu este clar dacă romii au fost țiganii sclavi în țările române, iar din această necunoaștere a istoriei „țiganilor”, este nesigur ca un țigan modern să își asume etnia de rrom.

BIBLIOGRAFIE

Arbure, Zamfir C., 1898, *Basarabia în sec XIX*, Bucuresci: Institutul de Arte Grafice Carol Göbl.

Căluşer, Monica, 2008, „Regimul drepturilor minorităţilor în Europa Centrală şi de Est”, în Levente Salat (ed.), *Politici de integrare a minorităţilor naţionale din România*. *Aspecte legale şi instituţionale într-o perspectivă comparată*, Cluj Napoca: Fundația CRDE, pp. 31–46.

Cherata, Lucian, 2010, *Filosofie, istorie şi tradiţii indiene în cultura romilor*, Craiova: Editura Aius.
Coteanu, Ion, Luiza Seche și Mircea Seche, 1975, *Dicționarul explicativ al limbii române*, București: Editura Academiei Republicii Socialiste România.
Courthiade, Marcel, 2012, „Limba rromani – o limbă săracă şi goală”, în István Horváth și Lucian Năstasă (eds.), *Rom sau țigan. Dilemele unui etnonim în spaţiul românesc*, Cluj: Editura Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale, pp. 233–251.
Courthiade, Marcel, 2016, “Knowledge based on sources and historical data versus knowledge based on clichés and legends in the indian stage of Rromani history”, în *Analele Universităţii „Ovidius” din Constanța. Seria Filologie*, XXVII (2), Constanța: Ovidius University Press, Constanţa, pp. 237–282.
Diaconu, Ion, 2010, *Protecţia drepturilor omului în dreptul internaţional contemporan*, ediția a II-a, Bucureşti: Editura Fundaţiei România de Mâine.
Duminică, Ion, 2016, “10 Moldavian Legends concerning Roma Homelands”, https://www.academia.edu/25772656/10_Moldavian_Legends_concerning_Roma_Homelands (*accesat la 26 august 2019*).
Duncan, Ian, 2005, *Ambedkar, Ambedkarites and the Adivasi: The Dog that Didn’t Bark in the Night*, International Conference on Reinterpreting Adivasi Movements In South Asia, University of Sussex, March.
Fallon, S.W. (assisted by Lalla Faqir Chand and others), 1883, *A New English-Hindustany Dictionary: With Illustrations from English Literature and Colloquial English, Tr. Into Hindustani*, Banaras: I.J. Lazarus and Co.
Ghafur, Mohammad Abdul, 1879, *Complete Dictionary of the Terms Used by Criminal Tribes in the Punjab Together with a Short History of Each Tribe and the Names and Places of Residence of Individual Members*, Lahore: Central Jail Press.
Grigore, Delia și Gheorghe Sarău, 2006, *Istorii și tradiții rrome*, București: Salvați Copiii.
Gromo, Giovan-Andrea, 1970, „[Descriere mai amplă a Transilvaniei] *1566–1567*”, în *Călători străini despre țările române*, vol. II, volum îngrijit de Maria Holban, M.M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru și Paul Cernovodeanu, București: Editura Științifică, pp. 325–371.
Hancock, Ian F., 1995, “On the migration and the affiliation of the Domba: Iranian words in Rom, Lom and Dom gypsy”, în Yaron Matras (ed.), *Romani in Contact. The history, structure and sociology of a language* [*Current Issues in Linguistic Theory*, 126], Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, pp. 25–52.

Hancock, Ian, 2013, *We are the Romani people*, Hatfield, College Lane: University of Hertfordshire.

Ionescu, Vasile, 2017, *Pakiv & Solah. Testamentul demnității și libertății rromilor*, Iași: Editura *Artes* a Universității de Arte „George Enescu” Iași.

Iorga, Nicolae, 1939, „George Potra, *Contribuțiuni la Istoria Țiganilor din România*” în *Revista istorică*, vol. XXV, 7–9, iulie–septembrie, pp. 284–286.

Leitner, G.W., 1880, *A sketch of the changars and their dialect*, Lahore: Punjab Government Civil Secretariat Press.

Leitner, Gottlieb Wilhelm, 1880, *A detailed Analysis of Abdul Ghafur's Dictionary of the Terms Used By Criminal Tribes in the Panjab*, Lahore: Punjab Government Civil Secretariat Press.

Leland, Charles, 1882, *The Gypsies*, Cambridge: The Riverside Press.

Macrea, Dimitrie, 1958, *Dicționarul limbii române moderne*, București: Editura Academiei Republicii Populare Romîne.

Manole, Florin, 2012, „Țigan-rom. Perspective istorice comparative”, în István Horváth și Lucian Năstasă (eds.), *Rom sau țigan. Dilemele unui etnonim în spaţiul românesc*, Cluj: Editura Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale, pp. 141–150.

Marin, Maria, și Iulia Mărgărit, 2005, *Graiuri româneşti din Ungaria: studiu lingvistic, texte dialectale, glosar*, Bucureşti: Editura Academiei Române.

Matei, Petre, 2012, „Romi sau ţigani? Etnonimele – istoria unei neînţelegeri”, în István Horváth și Lucian Năstasă (eds.), *Rom sau țigan. Dilemele unui etnonim în spaţiul românesc*, Cluj: Editura Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale, pp. 13–73.

Matras, Yaron, 1999, „Johann Rüdiger and the study of Romani in 18th century Germany”, în *Journal of the Gypsy Lore Society*, fifth series, 9, pp. 89–116.

Matras, Yaron, 2004, *Romani: A Lingusitic Introduction*, Cambridge: Cambridge University Press.

Matras, Yaron, 2005, “The Role of the Language in Mistifying and Demistifying Gypsy Identity”, în Nicholas Saul și Susan Tebbutt (eds.), *The Role of the Romanies: Images and Counter-images of ‘Gypsies’/Romanies in European Cultures*, Liverpool: Liverpool University Press, pp. 53–78.

Neacșu, Mihai, 2007a, „«Românizarea» rromilor”, în Delia Grigore, Mihai Neacșu, Adrian-Nicolae Furtună, *Rromii... în căutarea stimei de sine. Studiu introductiv,* București: Vanemonde, pp. 56–67.

Neacșu Mihai, 2007b, „Romii din România”, în Delia Grigore, Mihai Neacșu, Adrian-Nicolae Furtună, *Rromii... în căutarea stimei de sine. Studiu introductiv,* București: Vanemonde, pp. 9–14.

Newbold (Capt.), 1856, “The Gypsies of Egypt”, în *Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland,* vol. XVI, London, pp. 285–299.

Papo, Adriano, 2017, „La ‘breve’ corografia della Transilvania di Giovanandrea Gromo” în *Crisia*, XLVII, Oradea: Muzeul Țării Crișurilor, pp. 61–69.

Sandu, Ion, 2014, „Istoria tragică a rromilor”, în Gheorghe Sarău (coord.), *Rromanipen educațional*, București: Vanemonde, pp. 6–29.

Sarău, Gheorghe, 1998, *Rromii, India și limba rromani*, București: Kriterion.

Sarău, Gheorghe, 2001, „Românii trebuie să plătească 600 de ani de ignoranţă în problema romilor”, în *Asul de treflă*, revistă editată de Partida Rromilor, anul IX, no. 9 (102), pp. 2–4.

Sarău, Gheorghe și Elena Radu, 2011, *Ghidul mediatorului școlar (pentru comunități cu rromi)*, București: Vanemonde.

Şerban, Al. Doru, 2005, *Rromii (ţiganii) din Gorj: consideraţii istorice şi etnografice*, Târgu-Jiu: Măiastra, 2005.

„Identitatea *romani* între victimizare și emancipare. Nicolae Gheorghe în dialog cu Iuliu Rostaș”, 2012, în István Horváth și Lucian Năstasă (eds.), *Rom sau țigan. Dilemele unui etnonim în spaţiul românesc*, Cluj: Editura Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale, pp. 299–336.

„L’origine de mot Rom”, https://balval.pagesperso-orange.fr/Rom/Rom.html (*accesat la 19 noiembrie 2019*).

„Macedonian Arli Romani”, http://romani.uni-graz.at/romlex/lex.cgi?st=artist&rev=y&cl1=rmna&cl2=en&fi=&pm=in&ic=y&im=y&wc= (*accesat la 20 august 2019*).

“Roma speak the truth only in Romani”, www.vimeo.com/47223847 (*accesat la 26 august 2019*).

“Shilpkar”, https://www.peoplegroupindia.com/profiles/shilpkar (*accesat la 26 august 2019*).

“Untouchability & Casteism. (Castes) Still Exists Even Today in India”, https://www.youtube.com/watch?v=FKZxAAAiJdg (*accesat la 14 octombrie 2019*).

Anuarul societății prahovene de antropologie generală, nr. 6 (2020)

Marian Nuţu Cîrpaci
rom4india@gmail.com

Romii fierari.
Un studiu de antropologie lingvistică

Romii metalurgiști din Banat excelează în prelucratul aramei și al fierului, motiv pentru care românii i-au denumit fierari sau căldărari. Dar munca de căpetenie a fost confecționarea potcoavelor, indispensabile pentru muncile agricole. Tradiția indiană a loharilor (*loha* – „fier" în hindi) de a cutreiera India pentru a-și vinde marfa s-a păstrat în familia mea. Bunicii mă luau cu ei în călătoriile lor lungi prin satele bănățene în scopul comercializării potcoavelor, burghielor și a altor unelte. Țăranii ne respectau și ne lăsau să dormim în casele lor atunci când bunicul meu trebuia să potcovească în localitățile respective. Relația romilor fierari cu țăranii din Banat a fost una de tip simbiotic, bazată pe încredere. Prezența romilor fierari în Banat este îndelungată, durând de peste două secole, după informațiile care provin de la bunicul meu, Zurca. Țăranii își manifestau încrederea prin lăsarea mărfurilor acasă la noi sau la alți romi, mărfuri care urmau să fie comercializate la târgul de joi din Caransebeș.

Ce se poate spune însă despre relaţia dintre o populaţie romă – din Banat sau de oriunde altundeva – şi o ocupaţie, *fierăria*, pe baza unei cercetări lingvistice a terminologiei rome specifice acestei ocupaţii? De la exodul lor indian până în Europa, romii au fost cunoscuți pentru abilitatea lor în prelucrarea metalelor, în special a fierului (*sastri, saster* – „fier" în romaní/ *shastra* – „oțel" în sanscrită). În India, casta *lohar*, a fierarilor, este o castă care practică nomadismul în scopul comercializarii uneltelor confecționate. În ziua de astăzi, autonimul *lohar* este puțin cunoscut între romi, deși există grupul romilor *lovar* din Ungaria. Aceștia însă își explică numele prin *bănoșii*, de la traducerea cuvântului *lov* – „ban", în romaní. Pe de altă parte, *ló* înseamnă „cal" în ungară, ei fiind renumiți geambași. Însă, în ungară la „geambaş" se spune *lókereskedő*. Urmează că autonimul *lovar* este unul de origine indiană. Problema înțelegerii sensului autonimului *lovar* rămâne deschisă, întrucât nimeni nu mai cunoaște sensul primar al termenului. Ca urmare a cercetărilor mele, am descoperit că *lovar* este o altă pronunție indiană tradițională a numelui castei hinduse *lohar*. *Lovar* este varianta din limba konkani a etnonimului

castei fierarilor hinduși (*lohar*), după dicționarul domnului J. M. Pinto (2001: 19). Romii lovari vorbesc o formă de romaní foarte apropiată de dialectul romilor căldărari. Deși cercetătorul rom Ian Hancock afirmă că romii nu au venit cu meseria fierăriei din India, ci din... Grecia – pentru că, spune el, în limba romilor nu există numele uneltelor și metalelor hinduse – tocmai limba romilor îl contrazice, lexicul numelor metalelor și al uneltelor fiind în întregime hindus. La conferința[1] care a avut loc la University of California, Berkeley, în 2012, Ian Hancock declara: „Dacă privim la zona semantică a lucrului în fier vedem că nu este indiană, ci majoritar greacă. Chiar cuvântul pentru fier, care este *sastri*, nu înseamnă fier în India, ci armă...”. El susținea că asocierea romilor cu fierăria este un stereotip, și că romii au fost militari de profesie în India. Dar în limba sanscrită – vedem în dicționarul Monier-Williams – *sastri* avea sensul și de „fier”. El încerca să confere legitimitate ipotezei conform căreia romii au fost în India popor de militari din casta *kshatrya*. Această teorie ridică o altă întrebare: care a fost primul, **minereul** sau arma? În toate dicționarele de sanscrită, cuvântul *shastra* înseamnă și „fier” nu doar „armă”. Din punctul de vedere al lui I. Hancok, strămoșii romilor nu au avut nici o meserie în India, și au învățat meșteșugul fierăriei în Grecia, ei emigrând ca o armată de luptători *rajput*. Teoria dumnealui se bazează pe „lipsa existenței” în limba romaní a cuvintelor hinduse pentru unelte, fier, oțel sau potcoavă, echivalentele rome pentru aceste cuvinte fiind grecești. I. Hancok nu a observat că romii – având într-adevăr cuvinte grecești pentru unelte sau potcoavă – păstrează în limba lor și sinonimele originale hinduse pentru unelte. Cuvintele rome referitoare la metale sunt aproape toate indiene, provenind din hindi sau sanscrită:

Romaní	Limbile indiene
sastri, sastra – *fier*	shastra
aspin – *oțel* aiso	aspuk aiasa
harkom – *cupru*	arka
arcici – *cositor*	arziz[2]
sovna[3] – *aur*	sona
rup – *argint*	rup

[1] https://www.youtube.com/watch?v=NTsqiP196Uw, minutul 37: 23 (*accesat la 13 februarie 2020*).
[2] *arziz* este un termen împrumutat din limba persană în vechea hindusă.
[3] Romii vorbitori ai dialectului *erli* din Sofia spun *sovna*, mai apropiat de hindusa modernă, în timp ce romii ceilalți spun *somnakai, somnak, sovnak*, variante mai arhaice de origine veche indiană (sanscrită).

În binecunoscutul dicționar de sanscrită al lui Monier-Williams, *A Sanskrit-English Dictionary*, la pagina 1061, vedem că pe lângă sensul de armă, *shastraka* însemna și „fier”, ca în limba romilor. Cuvântul rom *petalo* – „potcoavă”, este grecesc, dar romii mai au și *nalcho* ca sinonim, cuvânt care este de origine hindusă (*nal*), însemnând potcoavă (aceasta este descoperirea mea). Deoarece romii au emigrat dintr-o țară în alta şi au învăţat limbile ţărilor gazdă, noi cuvinte grecești ca *petalo, sviri* – „ciocan”, au înlocuit cuvintele hinduse originale ale romilor. Cuvântul original hindus pentru *potcoavă* există în următoarele dialecte rome: *erli* din Sofia, *bugurdži, arli* din Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, și *sinte*. Dacă în atât de multe dialecte rome încă există cuvântul hindi pentru „potcoavă”, atunci teoria lui I. Hancock, susţinută şi de József Vekerdi, este eronată. Destul de interesant, dialectul *sinte romaní* are două sinonime pentru potcoavă, *grajengaro saster* – „fierul calului”, *grajesko ajso* – „oțelul calului”. *Aiso* înseamnă „fier” în graiul *sinte*, iar în sanscrită *ayasa* înseamnă „oțel”. În dialectul romilor fierari, verbul *sastriarau* înseamnă „eu potcovesc”. De asemenea, identificarea cuvântului *aiso* – „fier”, având ca origine cuvântul sanscrit *ayasa* – „oțel”, îmi aparține. Limba sanscrită – vedem în dicționarul Monier-Williams – păstra şi sensul de fier pentru *sastri*, dar şi de instrument chirurgical. Cuvântul rom *aiso* este de fapt un fragment din sanscritul *shastrayasa* – „fier”, „oțel”. Informația este de găsit la pagina 1061 a dicționarului amintit. La aceeaşi pagină, expresia *shastra-shastri* înseamnă „sabie contra sabie” în sanscrită, explicând de fapt originea pronunției cuvântului rom *sastri* – „fier”. Site-ul http://spokensanskrit.de ne informează că *shastra* înseamnă în sanscrită orice instrument sau unealtă.

Cuvinte rome demonstrând existența fondului hindus originar în limba romaní a uneltelor

Romaní	Limbile indiene	Împrumut greacă
kat – *foarfecă*	katrari, kat	
tsimidi – *cleşte*	cimti	silai
kutula – *ciocan*	kutulha	sviri
mertalo – *ciocan*	martul	
nalcho – *potcoavă*	nal	petalo
angrusti – *inel*	anguthi	
angar – *cărbune*	angar	

Pe *site*-ul web[4] al domnului Ian Hancok, vedem un tabel comparativ al numelor uneltelor rome, dar acestuia îi lipsește tocmai sinonimia hindusă. În tabelul domnului Hancok, cuvântul rom *kovanica* este eronat tradus „forjă", dar romii din România îl folosesc pentru nicovală (*kovanța*). Tot domnul I. Hancock afirmă că „sulița" este de origine hindusă, și înseamnă „săgeată" în romaní. În realitate, cuvântul „țigănesc" *yar* înseamnă săgeată, fiind de origine indiană. Domnul Hancok nu pare să știe că „suliță" este un cuvânt românesc, cu proveniență slavă, și dumnealui îl scrie „sulica", pentru că așa este în alfabetul internațional al romilor, alfabet adoptat fără ca romii să fie întrebați dacă sunt de acord. Pentru a explica alterarea fonetică a hindusului *cimti,* aduc ca exemplu adjectivul rom *cino* – „mic", adjectiv care are varianta *tsino*. Substantivul hindus *cimti* – „cleşte", poate fi găsit pe *site*-ul www.hindi-english.org[5].

Teoria conform cărei romii au învățat fierăria în Grecia nu este nouă, ci aparține lui József Vekerdi, care declara că în limba romaní nu există cuvinte care să sugereze dovada apartenenței romilor la vreo cultură:

„Un studiu al stocului existent de cuvinte al limbii țiganilor [*Gypsy*] aruncă lumină asupra evoluției sociale și economice a poporului țigănesc. În cel mai vechi strat de vocabular țigănesc (de exemplu, indian) nu există un singur cuvânt care să se refere la orice activitate productivă, cum ar fi vânătoarea, pescuitul, creșterea animalelor, agricultura, sau confecţionarea obiectelor de artizanat (...) Numai produsele de-a gata, cum ar fi carne, făină, ou, carne de porc, rochie etc. au nume țigănești originale. Acest lucru înseamnă că strămoșii indieni ai țiganilor nu au trăit din muncă, ci prin remunerație pentru serviciile lor efectuate pentru popoarele din jur, sau din cerșetorie și furt. Acest lucru este în deplină conformitate cu mărturia deja menționată de surse antice sanscrite despre tribul *Doma*. Cu alte cuvinte, strămoșii țiganilor au fost întotdeauna dependenți de societăți străine lor (...) Nu există cuvinte legate de pescuit sau vânătoare, nici nume de instrumente sau proceduri agricole, ci acestea au fost împrumutate de țigani în timpul rătăcirilor lor prin Asia și Europa. Chiar terminologia «tradițional» presupusă de țigani fierari a fost împrumutată doar ocazional de câteva grupuri de romi, unele din limba greacă, altele din română. Acest lucru sugerează că au rămas dependente de societățile ne-țigănești și că niciodată nu au evoluat ca membri capabili de auto-susținere ai vreunei societăți" (Vekerdi, 1988: 15).

Realitatea este că limba romilor păstrează totuşi cuvintele indiene pentru arat, semănat, muzică, scris, inclusiv pentru fierărie. Demonstraţia o vom face însă cu altă ocazie.

---

[4] http://www.radoc.net/radoc.php?doc=art_b_history_origins&lang=en&articles=true.

[5] http://hindi-english.org/index.php?input=pincers&trans=Translate&direction=AU (*accesat la 13 februarie 2020*).

BIBLIOGRAFIE PARȚIALĂ

Monier-Williams, Monier, 1960, *A Sanskrit-English Dictionary*, London and Oxford: Clarendon Press.

Pinto, J. M., 2001, *An English-Konkani Pronouncing Pocket Dictionary*, New Delhi/ Madras: Educa Books.

Vekerdi, József, 1988, "The Gypsies and the Gypsy Problem in Hungary", în *Hungarian Studies Review*, vol. XV, no. 2 (Fall 1988), pp. 13–26.

Anuarul societății prahovene de antropologie generală, nr. 6 (2020)

Stelu Șerban[*]
steluserban@yahoo.com

Serendipitate și etnicitate între românofonii de pe malul bulgăresc al Dunării[**]

Serendipitatea este un cuvânt care, din fericire, a pătruns în dicționarul limbii române în chiar sensul lui uzual din engleză, de unde a fost importat. Suntem scutiți astfel de calchierea sau parafrazarea în română a unor termeni din tezaurul conceptual al științelor sociale din academia internațională (*landscape, agency, political scientist*, îmi vin în minte acum), operații pe care orice cercetător care dorește să scrie în română trebuie să le facă *ad-hoc* și mai întotdeauna cu dificultate. Și în engleză cuvântul a fost inspirat din italiană (Shulman, 2004: xix), dar chiar de la început – de îndată ce Horace Walpole l-a aclimatizat într-o serie de scrisori în 1754 – sensurile termenului s-au așezat așa cum le găsim în prezent. Anume, serendipitatea ar însemna „arta de a face o «descoperire neașteptată»" (Andel, 1994: 633, 643).

În acest articol încerc să delimitez experiența difuză a terenului pe tema etnicității, experiență pe care am căpătat-o de pe la începutul anilor 2000 lucrând în mai multe proiecte între românofonii de pe malul bulgăresc al Dunării. Deși serendipitatea merge oarecum împotriva generalizărilor teoretice, fiind totuși un concept, fatalmente limitează și delimitează experiența din teren. De aceea, în articolul de față, secțiunea care urmează scurtei prezentări teoretice – secțiune în care vorbesc despre felul în care am descoperit în teren o etnicitate difuză, cotidiană, dificil de încadrat în perspectivele teoretice clasice – este mai degrabă redată din unghiul de privire al conceptului însuși de serendipitate. Jurnalele de teren din timpul proiectelor ca și amintirile răscolite de gândul la acele perioade sunt mult mai bogate și ramificate. Totuși cel puțin în intenție, ceea ce evoc în articol cred că pune în lumină un concept, cel de *serendipitate*,

---

[*] Institutul de Studii Sud-Est Europene, București.

[**] Textul prezent a rezultat în urma participării mele la colocviul „Convorbiri Antropologice *Francisc Rainer*", ediția a IV-a, având tema „Faptul etnografic neprevăzut: despre serendipitate în cercetarea antropologică", 31 mai 2019, Ploiești, Muzeul Județean de Științele Naturii Prahova.

mai degrabă exotic pentru cercetătorii din aria sud-est europeană, dar nu mai puțin adecvat și intim cu aceasta.

Serendipitate și antropologie socială

Conceptul de serendipitate s-a generalizat în a doua jumătate a secolului XX, fiind în prezent comun în filosofia diferitelor științe, de la cele ale naturii până la cele sociale și ale spiritului. Descoperirea penicilinei de către Alexander Fleming, ori a structurii ADN-ului se datorează unor observații colaterale, dar sagace, în cursul protocoalelor experimentale, pe baza cărora s-au emis ipoteze *ad-hoc* testate ulterior cu succes (Rond, 2014: 346–348). Serendipitatea este însă un „fapt social" în aceeași măsură după cum face parte și din structurile logice ale gândirii. Din latura logicii clasice, ea reprezintă o formă a raționamentului abductiv, raționament apropiat mai degrabă de inducție decât de deducție și în care intuiția joacă un rol important (Andel, 1994: 636; Zilberg, 2016: 84; Rond, 2014: 353). Faptul social nu este nici acesta străin de abducție. Robert K. Merton – autor împreună cu Elinor Barber a unei cărți cruciale dedicate conceptului de serendipitate, carte scrisă în 1958, dar rămasă „for a while" în manuscris până la publicarea în italiană în 2002 și apoi în engleză în 2004 (Merton, 2004a: ix) – fără să menționeze termenul, face din raționamentul abductiv una din căile de analiză a semanticii sociologice și a sociologiei științei (Andel, 1994: 635; Fabietti, 2012: 18). Serendipitatea se plasează astfel la încrucișarea raționamentului logic cu complexitatea vieții cotidiene. Pentru cercetătorul social ea oferă șansa descoperirii unei ipoteze care să fie rădăcină a unei problematici structurale într-un domeniu, ipoteză însă care până atunci fusese ignorată de cercetătorii ghidați exclusiv de teoriile consacrate (Zilberg, 2016: 82–84).

R. Merton află în conceptul de serendipitate explicația faptului că multe dintre descoperirile din istoria sociologiei au drept cauză „consecințele neintenționate" ale acțiunilor sociale bazate pe proiecte controlate social (Merton, 2004b: 234–235). De aceea, îndeamnă la analiza în cadrul proiectelor de cercetare a faptelor colaterale, care par nesemnificative prin prisma cadrului conceptual inițial. În acest punct, serendipitatea, în perspectiva lui Merton, se apropie cel mai mult de faptul etnografic, aparent pitoresc, dar de nebăgat în seamă. Or, pentru antropologia socială exact acest lucru aduce serendipitatea în curtea ei. O asemenea descoperire etnografică înseamnă „identificarea a ceva care permite persoanei care o realizează să-și schimbe perspectiva de cercetare asupra unei teme sau problematici date, în mod natural dându-i posibilitatea de a merge mai departe în cunoașterea obiectului cercetării" (Fabietti, 2012: 17).

Plasarea serendipității și a corelativelor ei, precum (auto)reflexivitatea și

deschiderea/*openness* (Rivoal and Salazar, 2013: 179), duce la o cotitură metodologică și teoretică în antropologia socială / etnologie și în etnografie. Antropologul devine un „neo-nomad" (*ibidem*: 185), artist al unei „antropologii nomade" / *nomadic anthropology*, în sensul excelentului volum editat în 2012 de către Haim Hazan și Esther Hertzog (Hazan and Hertzog, 2012). Fără a minimaliza efectele subversive și manipulative ale acestui *nomadic turn* în raport cu metodologiile și teoriile clasice ale antropologiei sociale, autori precum James Faubion evocă alternativa unei metodologii de teren care să părăsească idealismul terenului clasic care presupune acomodarea de lungă durată, în favoarea problematizării tematicii de cercetare în termenii cotidieni ai culturii native și pe baza unei serendipități „autentice" (Faubion, 2009, *apud* Rivoal and Salazar, 2013: 186). Reflexivitatea și o „antropologie critică" / *critical anthropology* corelate cu această serendipitate „autentică" constituie liniile de forță ale unei metodologii etnografice plurilocale / *multisited ethnography*, alternativă la metodologia de teren clasică de sorginte malinowskiană (Marcus, 1999; Marcus, 2002). George E. Marcus, antropolog care a canalizat încă din anii 1980 ideile în această direcție (cu cartea *Writing Culture*, editată în 1986 împreună cu etnograful James Clifford), pleacă de la faptul că în prezent conceptul de cultură chiar și în societățile tradiționale nu mai este cel bazat exclusiv pe oralitate și autarhie, ci unul influențat de conectivitate, mobilitate socială, scriere, sau cu un termen recent, globalizare. În teren etnograful/antropologul se confruntă cu un asemenea tip de cultură a cărei colectare trebuie să fie mult mai critică, (auto)reflexivă, și care să includă și o analiză a datelor prin prisma pragmaticii lingvistice, aici G. Marcus înrudindu-se cu R. Merton în analiza serendipității. Corelativ, terenul la modul cel mai concret poate fi multiplicat în funcție de complexitatea și gradul de interconectare a culturii cercetate. Nici chiar metodologia clasică de teren nu este legată de un singur loc, observă G. Marcus (2002: 192), Malinowski însuși schimbându-și localitățile în arealul populației native (Marcus and Okely, 2007).

Toate aceste notații teoretice succinte sunt menite a pune în lumină experiențele redate în continuare. Mulți cercetători de teren, inclusiv în România, și indiferent că se autodefinesc ca etnografi, etnologi, antropologi, au trăit acest tip de experiență, dar au lăsat-o să treacă pe lângă și prin ei adeseori fără nici o urmă. Cred că merită, de aceea, de atras atenția asupra acestei laturi a cercetării de teren, invizibilă în produsele finale, comunicări, articole, capitole sau cărți întregi, dar a cărei prezență discretă întreține încontinuu intimitatea cercetătorului.

Etnicitatea în teren

Apartenența etnică reprezintă în mai toate țările din sud-estul Europei o barieră de netrecut după instalarea, de pe la mijlocul secolului al XIX-lea, a statului național modern. În acea perioadă, echivalarea statului cu națiunea etnică a reprezentat o soluție practică la problemele provocate de importul modelului de stat național într-o regiune cu tot felul de etnii și confesiuni localizate în societăți rurale izolate și auto-suficiente. Însă, ceea ce la începutul modernizării sociale, politice și economice era oarecum firesc în noile state sud-est europene, după un secol și jumătate devine strident și, mai grav, provoacă drame colective greu de imaginat. Ultima dintre acestea, războiul din fosta Iugoslavie, are în spate, cel puțin în ce privește ideile și implicările politice, modelul statului național etnic de care vorbeam mai sus. Mai mult, în ciuda unei relative modernizări sociale și economice – care a dus la transformarea Europei de sud-est într-o societate relativ urbanizată și integrată, cu economii naționale consistente, sau în orice caz care nu se mai bazează pe economia de subzistență rurală – naționalismul etnic persistă, unii autori vorbind chiar de un naționalism indefinit și difuz, „cotidian" sau „banal".

Am ales această lungă introducere a secțiunii pentru a crea un contrast cu ceea ce voi spune în continuare despre experiența mea de teren privind etnicitatea. Pe la începutul anilor 2000, când am făcut câteva excursii etnografice de o parte și de alta a Dunării, știam din bibliografia atâta câtă este despre existența bulgarofonilor din sudul României, respectiv a românofonilor din nordul Bulgariei. Deși lucrasem mai înainte la proiecte de teren în sate mixte româno-maghiare din Transilvania, nu mă gândisem că etnicitatea unei populații poate fi proteică, uneori difuză, disimulată, alteori evidentă, chiar agresivă. E adevărat că nici modelul dominant multicultural româno-maghiar, forjat abia în ultimele două, trei decenii, și de aceea mai degrabă nedezvoltat și restrictiv, nu încurajează o privire la firul ierbii în ce privește apartenența etnică. Totuși, în experiența începută cu excursiile de-a lungul Dunării era ceva mai mult, ceea ce am simțit chiar de la început.

Într-o zi cenușie din toamna anului 2003, mă întorceam cu trenul de la Sofia către București. Institutul unde lucram și lucrez și acum avea mai multe contracte între academiile naționale pentru scurte stagii de cercetare. Mă înrolasem în proiectul cu Academia Bulgară de Științe din 2001, așa că în 2003, în ciuda bulgarei precare pe care o știam, eram familiar cu locurile și oamenii. În chiar primul an, 2001, am încercat un fel de pariu etnografic, anume să plec de unul singur, cu trenul și autobuzul, de la Sofia către Vrăf, un sat de valahi din regiunea Vidinului, unde am stat câteva zile. Am fost primit excelent de gazda din sat, pe care mi-o recomandase preotul bisericii românești de pe lângă Pirotska *ulitsa,* din centrul Sofiei. Au fost

situații stânjenitoare, precum suspiciunea cu care am fost primit mai tot timpul la barul din centrul satului. Impresia rămasă a fost totuși puternică. Am fost încântat în primul rând de graiul românesc vorbit în sat, grai în care se amestecau cuvinte bulgărești, relativ puține, dar și regionalisme și arhaisme ale limbii române. Nu am avut nici o problemă să vorbim în română, dar faptul că știam și cuvinte bulgărești, a sporit încrederea și deschiderea oamenilor. Am reținut acest din urmă dublu atașament lingvistic, cu care, de altfel, m-am întâlnit în toate cercetările ulterioare, și de care m-am și folosit pentru a câștiga încrederea localnicilor. M-am întors din Vrăf la Sofia, și apoi la București cu gândul revenirii în cadrul unui proiect de teren.

Întâmplarea din acea zi de toamnă a anului 2003 a așezat impresiile fulgurante anterioare, dar și îndoielile apărute laolaltă cu acestea, privind apartenența și identificarea etnică din această arie dunăreană. Mă întorceam după două săptămâni de relativă izolare petrecută în stagiul de cercetare din Sofia, fără să fi vorbit românește, și cu un program strict împărțit între lucrul în camera de hotel unde eram cazat și studiul într-una din sălile de lectură ale cenușiei Biblioteci Naționale Sveti Kiril i Metodii a Bulgariei. Vagoanele garniturii de tren, identice cu cele din România, erau relativ libere așa că mi-am găsit repede un compartiment gol în care m-am instalat. Aveam de verificat manuscrisul tezei de doctorat, îndelung pritocită de-a-lungul a mai mulți ani, dar după plecarea din Sofia m-am pierdut cu privirea în splendidele peisaje ale munților ce separă capitala de nordul țării. Odată însă trecut trenul de Mezdra, ultima localitate din ansamblul montan, m-am cufundat în recitirea manuscrisului. Liniștea lucrului nu a durat însă mai mult de o oră. La stația unui nod de cale ferată care leagă estul de nordul țării, compartimentul a fost invadat de un grup de câțiva oameni, femei și bărbați, care după salutul în bulgară, fără nici un fel de reținere au început să povestească în românește peripețiile călătoriei care se apropia de sfârșit. Surpriza din partea mea a fost deplină, dar am continuat să stau cu ochii ațintiți pe foile manuscrisului, savurând limba română pe care deși fiecare dintre cei din grup o cunoștea în grade diferite, nu au încetat să o folosească pentru bunul mers al povestirii. Abia după mai mult de o oră de ascultare și când trenul se apropia de Pleven, unde ei trebuiau să coboare pentru a lua autobuzul către localitatea de baștină, am îndrăznit să intru în conversație. Surpriza de data aceasta a fost totală de partea lor. La fel și bucuria exprimată spontan și intens că întâlnesc pe cineva „din țară”, cum mi-au spus. În timpul scurt cât rămăsese până la Pleven am schimbat câteva fraze, ei fiind foarte încântați că cercetători din România vin pentru studiu în Bulgaria, probă a faptului că nu mai avuseseră contacte de genul acesta până atunci. Deși majoritatea lor călătoriseră în anii comunismului în România, termenul însuși de „România” le suna străin, fiind înlocuit în vorbire cu mai intima expresie „din țară”. De asemenea, la fel ca oamenii din Vrăf, au fost și ei încântați că știu cât de cât limba bulgară. Am aflat că sunt din

Belene, un mic oraș de pe malul Dunării, și că se întorceau de la un festival de muzică populară bulgărească în care echipa lor prezentase dansuri și cântece valahe/„vlashki”, considerate parte a tradițiilor naționale bulgare. Am făcut schimb de adrese, urmând să ne vedem cu cea mai prielnică ocazie.

Spuneam la începutul secțiunii că ideea și conceptul de etnicitate în Europa de sud-est livrat în lucrări mai mult sau mai puțin academice nu se potrivește mai deloc cu situația din teren, fie că vorbim de ce se întâmplă azi, fie că reconstituim din surse diverse trecutul de la firul ierbii. Fără ca pe atunci să-mi fi bătut prea mult capul cu domeniul care înconjoară acest concept – lucram pe tema „studiilor post-socialiste” – am fost totuși frapat de disonanța acestuia față de situații extrem de concrete precum întâlnirea cu acești valahi. Chiar dacă a trecut mult timp de atunci și nici notele mele de teren legate de acea întâmplare nu sunt prea darnice, îmi amintesc că m-a surprins mai întâi ușurința cu care izbucnind în acel compartiment de tren și-au „exprimat” etnicitatea vorbind românește. Nu a contat că le răspunsesem în bulgară la salut, sau că eram un pasager oarecum atipic, cu câteva cărți pe masa din compartiment, din care una în bulgară, cu un manuscris într-o limbă străină (nu au recunoscut limba română scrisă, cum mi-au spus ulterior). Față de ei eram totuși „străinul” în raport cu care, ținând cont de teoriile curente, etnicitatea se construiește, nefiind în orice caz atât de spontană și „benignă”. Frapante au fost apoi și libertatea și lipsa de teamă de a vorbi în limba română, pe care le-am simțit din partea lor din chiar prima clipă și până în momentul despărțirii la Pleven. Nu au avut nici cea mai mică reținere în a povesti întâmplări din timpul călătoriei și nu și-au schimbat tonusul nici după ce au aflat că sunt din România și am conversat câtva timp. În sfârșit, un detaliu de care mi-am amintit ulterior, aparent nesemnificativ pentru acea primă întâlnire, este că veneau de la un festival folcloric, un eveniment aparent similar cu ce se întâmplă și în România. În Bulgaria însă, acest gen de evenimente este mult mai „autentic”, în sensul că deși beneficiază de finanțări extrem de modeste, participanții își plătesc ei înșiși spezele, și deși mediatizarea lipsește, audiența locală este extrem de consistentă. Fără să mă îndrept asupra acestei teme de cercetare, ulterior, din frânturile venite întâmplător în minte am realizat că în acest gen de identitate colectivă generalizată în Bulgaria se ancorează identitatea etnică a românofonilor bulgari. Pentru a-și menține identitatea, ei povestesc în românește despre o „Bulgarie” locală și foarte concretă. În sfârșit, este lesne de înțeles că după această întâlnire cu totul întâmplătoare – și în sensul titlului acestui articol, care ilustrează rolul serendipității în munca cercetătorului de teren – ideea de a realiza un proiect de teren, etnologic sau de antropologie socială, în această regiune a devenit și mai palpabilă.

Ocazia realizării acestui proiect s-a ivit mai repede decât mă așteptam, și aceasta fiind un

aspect al serendipității de care vorbeam mai sus. În paranteză fie spus, acest din urmă aspect, șansa finanțării unui proiect „de suflet”, să-i spun așa, șansă care să apară într-un moment de îndoială și multiple întrebări privind o temă – în cazul meu, etnicitatea – este mai greu de închipuit pentru cercetătorii afiliați mediului academic occidental, unde sursele de finanțare sunt diverse și relativ accesibile. În schimb, în România de după 1990, deși apariția și înflorirea unei mișcări de cercetare de teren, fie de tip antropologic, fie de tip etnologic, libere de controlul ideologic, a dus la nașterea unor așteptări pe măsură, lipsa de finanțare a făcut ca aceste așteptări să fie înșelate. Nu insist asupra condițiilor precare în care se realizau cercetările de teren de pe la sfârșitul anilor 1990 și începutul anilor 2000 (bugete la un proiect individual de jumătate de an care abia atingeau câteva sute de euro, cu diurne famelice de 50 000 lei, 5 lei în banii de acum, pentru o zi etc.). În fine, ideea este că grantul pe care l-am câștigat la sfârșitul anului 2003 în cadrul unui program al unui centru de studii avansate din Sofia, cu sume separate pentru salariu și cercetarea de teren, a venit ca o continuare „naturală” a excursiilor etnografice anterioare, și mai ales a ultimei dintre ele. Mai mult, deși tema grantului se înscria mai degrabă în evantaiul „studiilor post-socialiste”, cadrul comparativ – era vorba de a compara o arie din sudul Teleormanului și una în oglindă peste Dunăre, din nordul Plevenului – îmi provoca și mai mult curiozitatea „etnografică”.

Așa am ajuns în Belene, orășelul prietenilor mei din trenul Sofia-București, unde am petrecut trei luni în primăvara anului 2004. Alesesem pentru cercetarea în partea bulgară mica arie din jurul orașului în primul rând pentru că îi știam cât de cât pe acești prieteni și în speranța că având ajutorul lor lucrul va fi mai lesne. De aici, a venit „la pachet” și aria din România, astfel că tema era, din punct de vedere geografic, una transfrontalieră despre Dunăre, cu ținte care se plasau în programele actuale, dezvoltare locală, cooperare transfrontalieră etc., dar pe care am asortat-o cu unghiuri de fugă etnografice precum istoria locală, etnicitatea, identitatea „folclorică”.

Speranța că prietenii mei *belenchiani* îmi vor face viața ușoară pe teren s-a prăbușit la început din chiar prima zi a venirii în oraș. Aveam numărul de telefon al liderului informal al micului grup din tren, și-l anunțasem că voi începe lucrul în teren, dar n-am reușit defel să dau de el în zilele premergătoare venirii. Ilie (Ilija Uchanov pe numele din *lichna karta* / cartea de identitate bulgărească) și-a dezvăluit încă din primul moment personalitatea specială: spontan, imaginativ și emoțional, dar și nestatornic, cu dispariții temporare care mi-au încurcat de câteva ori planul de lucru și mi-au pus răbdarea la încercare. Așa s-a făcut că prima zi a venirii în Belene a fost ca o aterizare în „țara nimănui”. Belene în sine este un loc oarecum straniu, foarte departe de Sofia, la marginea unui arhipelag de optsprezece ostroave de pe Dunăre, arhipelag care anunță

marea despletire a fluviului din bălțile Ialomiței și Brăilei, cu finalul la vărsare în deltă. Pentru vecinii bulgari, rezonanța numelui are și o nuanță tragică. Pe cea mai mare din insulele arhipelagului, Persin, regimul comunist bulgar a înființat în 1948 unul dintre cele mai mari lagăre de deținuți politici din țară. Nu știam toate aceste date la începutul cercetării și mă miram că colegii bulgari din Sofia mă priveau cu un amestec de suspiciune, teamă și milă, când le spuneam că voi începe terenul acolo. De aceea, acum, retrospectiv, ziua sosirii în oraș mi se pare și mai stranie. Dar prima senzație că mă pierd într-o țară a nimănui a apărut chiar atunci, când am coborât din autobuzul Pleven–Belene, la capătul liniei într-un loc care nu era nici autogară, ci un simplu trotuar (aveam să aflu apoi că autogara fusese incendiată cu câțiva ani înainte pe fondul unor dispute violente între afaceriștii locali). Altă cursă înapoi nu mai era în acea zi, iar cu un rucsac de câteva zeci de kilograme era greu de întors cu autostopul, așa că a trebuit să folosesc bulgara precară pe care o știam ca să aflu unde este casa lui Ilie. M-a surprins că localnicii au fost foarte deschiși. După vreo oră de stat și întrebat în centrul orășelului am dat de *vlashkata mahala* / cartierul valahilor și am auzit vorbindu-se românește. Foarte repede l-am găsit și pe Ilie/Ilija, care era nu doar conducătorul grupului folcloric de valahi beleneni, ci și un lider informal al întregii comunități românofone din Belene. Mă aștepta, și-mi aranjase și o cazare convenabilă la „tante Ileana”, o bătrână din ansamblul folcloric pe care îl conducea. Am stat la povești și un pahar de vin și una dintre cele mai lungi zile de teren din câte am făcut s-a încheiat în cele din urmă cu bine.

Mare lucru nu știam despre Belene, cum ziceam mai înainte. În română nu se găsește mai nimic, iar ceea ce găsisem în acei ani în bibliotecile din Sofia chiar și în bulgară erau mai degrabă lucruri convenționale. Am ajuns astfel să cunosc oamenii și locurile la prima vedere, “face to face”; în primul rând pe românofoni, cam o treime din populație dar, cu ajutorul de traducător al lui Ilie, și pe bulgari, inclusiv pe cei din satele vecine. Chiar dacă etnicitatea nu a fost ținta principală a proiectului meu, m-a surprins că aceasta nu a apărut niciodată ca un obstacol în adunarea datelor de teren, fie că acestea erau simple prezențe în tot felul de situații, fie că era vorba de interviuri mai lungi. Popularitatea lui Ilie/Ilija atât între românofoni, cât și între bulgari, a contat într-adevăr, iar faptul că m-a însoțit mare parte din teren mi-a deschis mult mai ușor multe uși. Însă, așteptările mele erau ca românofonii din acea arie, numeroși nu doar în Belene, ci și în alte localități de pe malul bulgăresc al Dunării, să stârnească o anumită reținere în rândul majoritarilor bulgari. Acest lucru nu s-a întâmplat și singurul obstacol a fost cel al limbii, depășit prin bunăvoința interlocutorilor mei chiar și atunci când Ilie nu reușea să mă însoțească. În fapt, limba vorbită, fie bulgară, fie română, reprezintă în acea arie mai mult decât un aspect al identității colective. Folosirea uneia dintre ele reprezintă și o alegere rațională în sensul

binecunoscutei teorii sociologice, alegere pe baza căreia se construiește o întreagă strategie de acțiune socială, fie a unui individ, fie a unui grup. Am realizat de pildă interviuri cu interlocutori locali românofoni care deși vorbeau foarte bine românește, au preferat bulgara, explicându-mi din capul locului că dețin funcții de putere în administrația statului bulgar (în cadrul colegiului școlar local sau în cadrul poliției, de ex.). Nu au fost deranjați că eu vorbeam în românește, străduindu-se chiar, ca să le înțeleg răspunsurile, să vorbească într-o bulgară clară, literară, cum de altfel vorbeau bulgara în mod comun (diferit de etnicii bulgari, a căror limbă contaminată de graiul local abia o înțelegeam, cu atât mai puțin să și comunic cu ei, aici ajutorul lui Ilie fiind indispensabil).

Cu toate acestea, etnicitatea românofonilor aparent fără bariere și obstacole în a fi construită era una difuză, discretă, ceea ce m-a mirat încă de la început. Nu am insistat prea mult în această direcție, tema cercetării fiind diferită, cum spuneam, dar am încercat să o mențin în cea mai apropiată vedere și să încerc să-i găsesc explicații. Una și cea mai la îndemână este aceea că aria din jurului orășelului Belene este o periferie, și geografică, și simbolică, a societății bulgare. Dunărea în sine nu a reprezentat în istoria modernă a Bulgariei un reper puternic, ori cel puțin nu la fel de important pentru dezvoltarea națională, cum a fost pentru România vecină. Apoi, Belene nu era chiar pe malul principal al marelui fluviu, ci în fața arhipelagului din jurului ostrovului Persin. Izolarea relativă a localității a făcut de aceea ca aici să-și găsească sălaș nu doar valahi care au trecut neîntrerupt Dunărea, ci și bulgari catolici, majoritari în Belene, dar și cu rude printre bejenarii catolici bulgari din și dimprejurul Bucureștiului. Este deci vorba, cel puțin în acest caz, de o identitate colectivă rezultată din migrația continuă de o parte și de alta a Dunării atestată istoric de prin secolul al XIX-lea, dar care foarte probabil preexista, atenuată dramatic de instalarea modelului de stat național în cele două țări la finele secolului al XIX-lea.

Așa cum spuneam, am descoperit acest lucru treptat și pe măsură ce lucrul în teren și studiul surselor de istorie locală au înaintat. Nici acum însă nu încetez să mă mir de întâmplarea fericită care a făcut să mă întâlnesc cu acei valahi exuberanți în trenul Sofia-București. M-am împrietenit mai apoi cu ei și le-am descoperit o etnicitate și atașament față de „țară” mai intens și afectiv decât în multe locuri din lăuntrul României înseși. Desigur că este vorba de nostalgia față de un tărâm originar, exprimat atât la modul concret, prin evocarea rudelor pe care le aveau dincolo de Dunăre și pe care le vedeau ocazional, cât și la modul general, România fiind prin comparație cu *krasiva Bălgarija* o țară mai mare, cu un stat mai puternic. Nu era și nici astăzi nu cred să fie vorba de familiarizarea cu problemele curente ale guvernării și politicii din România, ci mai degrabă de identificarea afectivă cu un spațiu imaginar construit de ei înșiși, și să spunem oarecum pentru „folosul” lor. Am găsit astfel pas cu pas o identitate etnică cu un conținut

puternic emoțional, afectiv, dar și limitată geografic strict la sudul dunărean al României, concret la așa-zisa muzică populară din zona Dolj-Teleorman, la straiele tradiționale din această arie, ori la anumite sărbători (denumite însă cu cuvinte bulgărești, de ex. „Todorovdeni”, la începutul lui martie). Anecdotic, îmi amintesc că laolaltă cu emisiunile posturilor TV bulgărești de muzică folclorică, foarte populare erau emisiunile „Tezaur folcloric” și „Surprize, surprize” ale postului românesc național TVR (Televiziunea Română), inclus în pachetul de programe al firmelor de cablu locale. Am petrecut câteva sfârșituri de săptămână cu „valahii mei” să vedem și să comentăm aceste emisiuni, lucru pe care l-am trecut cu greu și numai pentru a fi împreună cu ei.

Mi-am dat seama chiar în timpul cercetării de teren din Belene că identitatea afectiv folclorică evocată mai sus (termenul de „folclor” nu are aici nici un fel de conotație peiorativă, conotație pe bună dreptate frecventă în România ca urmare a demonetizării lumii rurale, rustice, lume în care însă în Bulgaria românofonii își exprimă etnicitatea) are o legătură extrem de slabă, poate inexistentă, cu teoriile multiculturalismului și minorităților naționale. De aici decurge și neputința instituțiilor și politicilor care să transforme această etnicitate difuză într-una manifestă, ori chiar într-un proiect de elaborare a unei identități minoritar naționale. Nici în câmpul teoriilor însă nu găsești mare lucru când dai în teren de etnicități difuze, așa că neputința instituțiilor își găsește o oarecare justificare.

Regăsesc aceste frânturi de idei în jurnalul de teren de atunci și în parte mi le aduc aminte și nemijlocit. Ele sunt în primul rând legate de mirarea iscată de linearitatea hărților teoretice care lasă într-o „țară” lucruri, oameni și istorii a căror rădăcini se află dincolo de „graniță”. Aici teoriile antropologice și etnologice, ca și în sens larg orice generalizare teoretică, sunt în mod fatal abstractizante, purtând ca o povară un anumit grad de inadecvare. Astfel am realizat că orice *scholar* care se apropie de teme de acest gen trebuie să poarte un fel de centură de siguranță care să-l/s-o ferească de pericolul teoretizărilor nesăbuite. Și alte frânturi de acest gen îmi vin în minte. Le pot încadra cu termeni „scorțoși” în „etica profesională” a cercetătorului de teren. Felul în care însă m-au ghidat, oarecum implicit și familiar, merită o altă denumire, poate mai apropiată de metafore. În fapt, acest mod interior, „intim”, de a face teren provine nu neapărat dintr-o cerință de etică profesională, de nenegat desigur, ci din calea pe care te-ai apropiat de tema respectivă, anume prin intermediul unei întâlniri surprinzătoare în sensul serendipității pomenite mai sus. Din această înrădăcinare fericită s-au ivit și mi-au stăruit în minte ori de câte ori abordam tema etnicității unele întrebări de natură personală, precum cele legate de propria mea etnicitate sau altele privind un minim respect cultural pentru interlocutorii din teren, ca și cunoașterea fie și de bază a limbii/limbilor vorbite curent, a istoriei locale și a vieții lor zilnice.

Următoarele cercetări de teren, în 2007 printre rudarii din zona Varna, și între 2013–2016

în Vidin și din nou Belene, mi-au accentuat ideile forte și perspectiva căpătată la început asupra etnicității românofonilor din Bulgaria. Din nou, ruleta programelor de finanțare a cercetării m-a împiedicat să mă opresc mai îndelung asupra acestei teme. Doar terenul din 2007 a avut ca subiect central etnicitatea și s-a desfășurat în doar câteva luni din vara și toamna acelui an. Chiar și așa însă, surpriza și „the unintended consequences" pomenite de Robert Merton ca aspecte definitorii ale serendipității, și-au jucat din plin rolul în timpul cercetării. Subiectul etnicității rudarilor este de altfel fascinant, ei fiind nevoiți, și în România, și în Bulgaria, și în restul Europei de sud-est, să facă față unor multiple excluderi dublate de încercări de integrare formală în categorii etnice străine. Astfel că, terenul în cadrul colectivităților lor reprezintă un adevărat spectacol de elaborare a unor strategii de afirmare a etnicității, cu provocări care pentru mine au venit în continuarea întrebărilor suspendate după terenul din Belene din 2004. Însăși motivația alegerii locului cercetării rudarilor a fost una total neprevăzută. După ce inițial aveam de gând – eu și colegul și bunul meu prieten cu care am făcut o parte a terenului – să mergem în două arii, Vidin și Nikopol-Belene-Svishtov, cu o populație românofonă densă, dar care la ultimul recensământ de atunci (2001) nu se declaraseră nici măcar valahi/*vlashki*, am găsit în datele pe regiuni, și doar în varianta bulgară a recensământului, aproape patru mii de români declarați în zona Varnei. Surpriza a fost totală și așa am schimbat direcția călătoriei și purces în căutarea acestor români, care s-au dovedit a fi rudari. Firul povestirii urmează și aici cursul din Belene, 2004. Din nou cel mai bun prieten și sprijin în teren a fost un lider al comunității, Mitko/*Dimităr Marinov*, președinte al unei Asociații a Rudarilor Valahi din Bulgaria, dar căruia i se datora în mare măsură, așa cum aveam să descoperim în cursul terenului, apariția în recensământ a acestui grup de patru mii de români.

*

Ceea ce se numește „serendipitate", pentru mine ca cercetător de teren a însemnat un lucru relativ simplu, anume descoperirea unei etnicități dificil de teoretizat în cazul valahilor din nordul Bulgariei. Dincolo de această piedică și fără legătură cu ea s-au ivit și întrebări privind identitățile colective din Europa de sud-est, în particular propria mea identitate de român. Însăși parcursul meu biografic și profesional, plecat pe la douăzeci de ani dintr-un oraș dunărean, odinioară cosmopolit, în București la o facultate tehnică, și ajuns după zece ani să fac teren în sate din Maramureș unde abia înțelegeam graiul local, mi se pare ciudat. Mă întreb astfel dacă etnicitatea este neapărat fundamentul identităților colective din Europa de sud-est? Sau, mai departe, dacă există populații a căror identitate chiar să excludă etnicitatea? Fără să încerc să găsesc un răspuns

imediat la acest fel de întrebări, mi-am dat seama că a lucra în teren, indiferent de temă, etnicitate sau orice altceva, presupune în intimitatea cercetătorului o *minima moralia*, o morală de „supraviețuire", în care respectul față de cultura vieții de fiecare zi a celor între care faci cercetarea să fie dublat de autoreflexivitatea și sagacitatea presupuse de ideea de serendipitate.

BIBLIOGRAFIE

Andel, Pek van, 1994, "Anatomy of the Unsought Finding. Serendipity: Origin, History, Domains, Traditions, Appearances, Patterns and Programmability", în *The British Journal for the Philosophy of Science*, vol. 45, nr. 2, pp. 631–648.

Fabietti, Ugo, 2012, "Errancy in Ethnography and Theory: On the Meaning and Role of 'Discovery' în Anthropological Research", în Haim Hazan and Esther Hertzog (eds.), *Serendipity in Anthropological Research: The Nomadic Turn*, Farnham, Surrey: Ashgate Publishers, pp. 15–30.

Faubion, James D., 2009, "The ethics of fieldwork as an ethics of connectivity, or the good anthropologist (isn't what she used to be)", în James D. Faubion and George E. Marcus (eds.), *Fieldwork is not what it used to be: Learning anthropology's method in a time of transition*, Ithaca: Cornell University Press, pp. 145–164.

Hazan, Haim and Esther Hertzog (eds.), 2012, *Serendipity in Anthropological Research: The Nomadic Turn*, Farnham, Surrey: Ashgate Publishers.

Marcus, George E., 1999, *Critical Anthropology Now: Unexpected Contexts, Shifting Constituencies, Changing Agenda*, Santa Fe: School of American Research Press.

Marcus, George E., 2002, "Beyond Malinowski and after Writing Culture: On the Future of Cultural Anthropology and the Predicament of Ethnography", în *The Australian Journal of Anthropology*, vol. 13, nr. 2, pp. 191–199.

Marcus, George E. and Judith Okely, 2007, "How short can fieldwork be?", în *Social Anthropology/Anthropologie Sociale*, vol. 15, nr. 3, pp. 353–367.

Merton, Robert K., 2004a, "Preface", în Robert K. Merton and Elinor Barber, *The Travels and Adventures of Serendipity*, Princeton: Princeton University Press, pp. ix–x.

Merton, Robert K., 2004b, "Afterword: Autobiographical Reflections on The Travels and Adventures of Serendipity", în Robert K. Merton and Elinor Barber, *The Travels and Adventures of Serendipity*, Princeton: Princeton University Press, pp. 230–298.

Rivoal, Isabelle and Noel B. Salazar, 2013, "Contemporary ethnographic practice and the value of serendipity", în Rivoal, Isabelle and Noel B. Salazar (eds.), 'Young Scholar's Forum:

Contemporary ethnographic practice and the value of serendipity', număr special al *Social Anthropology/ Anthropologie Sociale*, vol. 21, nr. 2, pp. 178–195.

Rond, Mark de, 2014, "The structure of serendipity", în *Culture and Organization*, vol. 20, nr. 5, pp. 342–358.

Shulman, James L. 2004, "Introduction", în Robert K. Merton and Elinor Barber, *The Travels and Adventures of Serendipity*, Princeton: Princeton University Press, pp. xiii–xxv.

Zilberg, Jonathan L., 2016, "On Embedded Action Anthropology and How One Thing Leads to Another by Chance", în Sheena Nahm and Cortney Hughes Rinker (eds.), *Applied Anthropology. Unexpected Spaces, Topics, and Methods*, London and New York: Routledge, pp. 79–92.

Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology, nr. 6 (2020)

Stelu Șerban[*]
steluserban@yahoo.com

Serendipity and ethnicity between the Romanian speakers from the Bulgarian bank of the Danube[**]

Serendipity is a word that has entered the Romanian dictionary in its usual English sense, language from which it was imported. We are thus exempt from the transfer of meaning in Romanian of some terms from the international conceptual thesaurus of social sciences (e.g. *landscape*, *agency*, *political scientist*), difficult operations for any researcher who wishes to write in Romanian. Furthermore, the word was also inspired by Italian in English (Shulman, 2004: xix), but right from the beginning, as soon as Horace Walpole acclimatised it in a series of letters in 1754, the meanings of the term settled as we find them today. Namely serendipity would mean "the art of making an «unexpected discovery»" (Andel, 1994: 633, 643).

In this article I am trying to delineate the diffused experience of fieldwork on the topic of ethnicity, experience that I have gained since the beginning of the 2000s, working on several projects among the Romanian speakers on the Bulgarian bank of the Danube. Through this experience I bring to light a concept, that of serendipity, rather exotic for the south-east European area, but no less appropriate and familiar with it.

Serendipity and social anthropology

The concept of serendipity became widespread in the second half of the 20th century, being now common in the philosophy of different sciences, from the natural to the social and human sciences (Rond: 2014, 346–348). Serendipity is thus a "social fact" to the same extent as it is also part of the logical structures of thought. From the side of classical logic, it represents a form of abduction reasoning, reasoning in which intuition plays an important role (Andel, 1994:

---

[*] Institute for South-East European Studies of the Romanian Academy, Bucharest.

[**] This text is a short version of the equivalent text in Romanian language from page 87. Translation from Romanian by Alexandra Badea (Ploiești).

636; Zilberg, 2016: 84; Rond, 2014: 353). The social fact is not alien towards abduction either. Robert K. Merton, who authored together with Elinor Barber a crucial book dedicated to the concept of serendipity, a book written in 1958, but which remained for a while under the form of a manuscript until it was published in Italian in 2002 and then in English in 2004 (Merton, 2004a: ix), without mentioning the term, transforms the abduction reasoning in one of the ways of analysing sociological semantics and sociology of science (Andel, 1994: 635; Fabietti, 2012: 18). Serendipity is thus placed at the intersection of logical reasoning with the complexity of daily life.

Merton finds in the concept of serendipity the explanation that many of the discoveries in the history of sociology have as cause the "unintended consequences" of social actions based on socially controlled projects (Merton, 2004b: 234–235). At this point, serendipity in Merton's perspective approaches the most the ethnographic fact, which is apparently picturesque, but unnoticed. However, for social anthropology precisely this aspect brings serendipity in its yard, such an ethnographic discovery providing the researcher with unique analysis tracks (Fabietti, 2012: 17).

Placing serendipity, and its correlatives such as (self) reflection and openness (Rivoal and Salazar, 2013: 179), leads to a methodological and theoretical turn in social anthropology / ethnology and ethnography. The anthropologist becomes a "neo-nomad" (*ibidem*: 185), an artist of a "nomadic anthropology" (Hazan and Hertzog, 2012). Reflection and a "critical anthropology" correlated with a certain kind of "authentic" serendipity (Faubion 2009, *apud* Rivoal and Salazar, 2013: 186), create the strong lines of a multisited ethnography methodology, alternative to the classical fieldwork methodology of a Malinowskian nature (Marcus, 1999; 2002). George E. Marcus argues that, today, in the field, the ethnographer/anthropologist faces a type of oral culture, but with a certain degree of literacy and, in addition, connected to the global society, whose gathering must be much more critical, (self)reflective. Correlatively, the field becomes multisited in the most concrete way, being multiplied according to the complexity and the degree of interconnection of the researched culture.

All these brief theoretical notations are meant to bring to light the experiences that are to be revealed in the following. Many field researchers, including in Romania and regardless of whether they define themselves as ethnographers, ethnologists, anthropologists, have lived this type of experience, but have let it come past and go through them often without any trace. I therefore think it is worth drawing attention to this aspect of field research, invisible in the final products, communications, articles, chapters or entire books, but whose discrete presence constantly maintains the intimacy of the researcher.

Ethnicity in the field

Ethnicity represents, in most of the countries of south-eastern Europe, an impassable barrier after the installation of the modern national state in the mid-19th century. Even today, though, despite a relative social and economic modernisation, which has led to the transformation of south-eastern Europe into a relatively urbanised society, with national economies no longer based on the rural subsistence economy, ethnic nationalism persists.

I chose this introduction of the section to create a contrast with what I will continue to say about my field experience regarding ethnicity. Around the beginning of the 2000s when I made several ethnographic trips on both sides of the Danube, I knew the bibliography, as far as it is, about the Bulgarian speakers in the south of Romania, respectively the Romanian speakers in the north of Bulgaria. In addition, although I had previously worked on field projects in mixed Romanian-Hungarian villages in Transylvania, the dominant Romanian-Hungarian multicultural model did not encourage a look in detail in terms of ethnicity.

On a grey day in the autumn of 2003, I was returning by train from Sofia to Bucharest. The institute where I worked then and I still work, had several contracts between the national academies for short research periods. I enrolled in the project with the Bulgarian Academy of Sciences in 2001, so in 2003, despite the precarious Bulgarian language I spoke, I was familiar with places and people. In the very first year, 2001, I tried a kind of ethnographic bet, namely to leave by myself, by train and bus, from Sofia to Vrăf, a Wallachian village in the Vidin region, where I stayed for a few days. We had no problem speaking Romanian, but the fact that I also knew some Bulgarian words, increased people's confidence and openness.

The event from that autumn day of 2003 set in order the previous flashing impressions, but also the doubts that appeared along with them, regarding the belonging and the ethnic identification of this Danube area. I was returning after two weeks of relative isolation spent in the research stage in Sofia, without speaking Romanian, and with a strict program divided between working in the hotel room where I was being accommodated and studying in one of the reading rooms of the grey Sveti Kiril i Metodii National Library of Bulgaria. The train wagons were relatively unoccupied so I quickly found an empty compartment in which I settled. But after crossing the mountain range at Stara Planina, at the station of a railway junction that connects the east to the north of the country, the compartment was invaded by a group of a few people, women and men, who, after the greeting in Bulgarian, without any restraint, started to tell in Romanian the events of a trip that was approaching the end. The surprise on my part was full, but only after more than an hour when they were already approaching the connection station, I started talking to

them. The total surprise this time was on their part. As well as the joy expressed spontaneously and intensely at the fact that they were dealing with someone “from the country”, as they told me. Although most of them had travelled during the communist years in Romania, the term “Romania” sounded foreign to them, being replaced by a more intimate expression “from the country”. Moreover, they were delighted to learn how much Bulgarian I could speak. I found that they are from Belene, a small town on the Danube, and they were returning from a Bulgarian folk music festival where their team performed Wallach/“Vlashki”, dances and songs considered part of the Bulgarian national traditions. We exchanged addresses, following that we would meet with the most auspicious occasion.

Even though it has been a long time since then, and my field notes are not too generous about that event either, I remember that I was surprised firstly by the ease with which they “expressed” their ethnicity by speaking Romanian. They did not have the slightest restraint in telling stories from during the trip and did not change their tone even after knowing that I was from Romania, practically the “foreigner” against whom ethnic identities were built. Finally, a seemingly insignificant detail is that they were returning from a folklore festival which I later identified as an essential part of a common collective identity in Bulgaria and in which the ethnic identity of the Bulgarian Romanian speakers is anchored. In order to maintain their identity, they speak in *Romanian* about a local and intimate “Bulgaria”.

The opportunity to do a field project came faster than I expected, namely a grant I won at the end of 2003 as part of a program of an advanced study center in Sofia. Although the theme of the grant was rather in the area of “post-socialist studies”, the comparative framework – it dealt with the comparison between an area from the south of Teleorman and one mirroring it across the Danube, north of Pleven – provoked even more my “ethnographic” curiosity. In that manner I arrived in Belene, the town of my friends on the Sofia-Bucharest train, where I spent three months in the spring of 2004. The hope that my *Belenchian* friends would make my life on the field easy collapsed from the very beginning, even from the first day of my arrival in town. I had the phone number of the informal leader of the small group on the train, and I had informed him that I would start my fieldwork, but I was unable to reach him on the days before my arrival. Ilie (Ilija Uchanov according to his name on the *lichna karta* / Bulgarian identity card) revealed from the first moment his special personality, spontaneous, imaginative and emotional, but also unstable, with temporary disappearances that repeatedly confused my work plan, and put my patience to the test. That was why the first day of my arrival to Belene was like a landing in “no man’s land”. Belene itself is a somewhat strange place, very far from Sofia, on the edge of an archipelago of eighteen islets on the Danube. For the Bulgarian neighbours, the resonance of the

name also has a tragic tone. On the largest of the islands of the archipelago, Persina, the Bulgarian communist regime established in 1948 one of the largest camps of political prisoners in the country. Therefore, now, in retrospect, the day of arrival in the city seems even stranger to me. But the first sensation of loosing myself in nobody's country came just when I got off the Pleven–Belene bus, at the end of the line, in a place that was not a bus stop, but a simple sidewalk. Another returning bus was not coming on that day and with a heavy backpack it was difficult to return by hitchhiking, so I had to use the poor Bulgarian I knew to find out where Ilie's house was. I was surprised that the locals were very open. So after a while I heard Romanian being spoken and I also found Ilie.

I knew little about Belene, as I said before. Almost nothing can be found in Romanian, and what I had found in those years in the libraries of Sofia, even in Bulgarian, was rather conventional. Thus, I came to know people and places, at first sight, "face to face"; first of all Romanian speakers, about a third of the population, but with the help of a translator given by Ilie Bulgarians too, including those from neighbouring villages. My expectations were that the numerous Romanian speakers in that area would arouse some restraint among the Bulgarian majority. That did not happen and the only obstacle was the language, overcome by the goodwill of my interlocutors, even when Ilie could not accompany me.

However, the ethnicity of the Romanian speakers, apparently without barriers and obstacles in being built, was a diffuse, discreet one, which surprised me from the beginning. I tried to find explanations in the local history, Belene being also one of the few localities in Bulgaria with a majority of Catholic population. As I said, I discovered these aspects gradually and as the fieldwork and the study of local history sources progressed. Thus, I found, step by step, an ethnic identity with a strong emotional, affective content, but also geographically limited strictly to the Danubian south of Romania, concretely to the so-called traditional culture in the Dolj–Teleorman area. I realized thus, even during the field research in Belene, that the "folklore" affective identity evoked above has an extremely weak connection, perhaps non-existent with the theories of multiculturalism and national minorities.

I find these bits of ideas in the field journal from back then and, partly, I also remember them directly. Therefore, I realized that any scholar who approaches such topics must wear a kind of seat belt that will protect him/her from the danger of insane theorizing. In fact, this inner, "intimate" way of performing fieldwork comes not necessarily from a requirement of professional ethics, of course not denied, but from the way one approached the topic, namely through a surprising meeting in the sense of serendipity mentioned above. From this happy rooting, arose and raised in my mind whenever I approached the topic of ethnicity some questions

of a personal nature, such as those related to my own ethnicity, or others regarding a minimum cultural respect for the interlocutors in the field, as well as regarding the necessity to speak, even if basic, the current language(s), to know local history and daily life.

The following field researches, in 2007 among the Rudari from the Varna area, and between 2013–2016 in Vidin and again Belene, emphasized my strong ideas and the perspective gained initially on the ethnicity of the Romanian speakers in Bulgaria. The topic of the Rudari's ethnicity is also fascinating, they being forced, both in Romania and in Bulgaria, and the rest of south-east Europe, to face multiple exclusions duplicated by attempts to formally integrate them into foreign ethnic categories. Thus, the field within their communities is to assist to a real show of elaborating strategies to affirm the ethnicity, with challenges that, for me, came following the questions suspended after the fieldwork in Belene from 2004.

*

What is called serendipity for me as a field researcher meant a relatively simple thing, namely a *minima moralia*, a "survival" moral, in which respect for the culture of everyday life of those among one carries one's research is doubled by the self-reflection and sagacity assumed by the idea of serendipity.

REFERENCES

Andel, Pek van, 1994, "Anatomy of the Unsought Finding. Serendipity: Origin, History, Domains, Traditions, Appearances, Patterns and Programmability", in *The British Journal for the Philosophy of Science*, vol. 45, nr. 2, pp. 631–648.

Fabietti, Ugo, 2012, "Errancy in Ethnography and Theory: On the Meaning and Role of 'Discovery' in Anthropological Research", in Haim Hazan and Esther Hertzog (eds.), *Serendipity in Anthropological Research: The Nomadic Turn*, Farnham, Surrey: Ashgate Publishers, pp. 15–30.

Faubion, James D., 2009, "The ethics of fieldwork as an ethics of connectivity, or the good anthropologist (isn't what she used to be)", in James D. Faubion and George E. Marcus (eds.), *Fieldwork is not what it used to be: Learning anthropology's method in a time of transition*, Ithaca: Cornell University Press, pp. 145–164.

Hazan, Haim and Esther Hertzog (eds.), 2012, *Serendipity in Anthropological Research: The Nomadic Turn*, Farnham, Surrey: Ashgate Publishers.

Marcus, George E., 1999, *Critical Anthropology Now: Unexpected Contexts, Shifting Constituencies, Changing Agenda*, Santa Fe: School of American Research Press.

Marcus, George E., 2002, “Beyond Malinowski and after Writing Culture: On the Future of Cultural Anthropology and the Predicament of Ethnography”, in *The Australian Journal of Anthropology*, vol. 13, nr. 2, pp. 191–199.

Merton, Robert K., 2004a, “Preface”, in Robert K. Merton and Elinor Barber, *The Travels and Adventures of Serendipity*, Princeton: Princeton University Press, pp. ix–x.

Merton, Robert K., 2004b, “Afterword: Autobiographical Reflections on The Travels and Adventures of Serendipity”, in Robert K. Merton and Elinor Barber, *The Travels and Adventures of Serendipity*, Princeton: Princeton University Press, pp. 230–298.

Rivoal, Isabelle and Noel B. Salazar, 2013, “Contemporary ethnographic practice and the value of serendipity”, in Rivoal, Isabelle and Noel B. Salazar (eds.), ‘Young Scholar’s Forum: Contemporary ethnographic practice and the value of serendipity’, special issue of *Social Anthropology / Anthropologie Sociale*, vol. 21, nr. 2, pp. 178–195.

Rond, Mark de, 2014, “The structure of serendipity”, in *Culture and Organization*, vol. 20, nr. 5, pp. 342–358.

Shulman, James L., 2004, “Introduction”, in Robert K. Merton and Elinor Barber, *The Travels and Adventures of Serendipity*, Princeton: Princeton University Press, pp. xiii–xxv.

Zilberg, Jonathan L., 2016, “On Embedded Action Anthropology and How One Thing Leads to Another by Chance”, in Sheena Nahm and Cortney Hughes Rinker (eds.), *Applied Anthropology. Unexpected Spaces, Topics, and Methods*, London and New York: Routledge, pp. 79–92.

Anuarul societății prahovene de antropologie generală, nr. 6 (2020)

Marcel Mauss

Traducere: *Smaranda Jilăveanu*
smarandamadame@yahoo.com

Exprimarea obligatorie a sentimentelor (ritualuri orale funerare australiene)*
(în *Journal de psychologie*, 18, 1921)

[3] Comunicarea de față se alătură lucrării lui M. G. Dumas *Lacrimile*[1], și notei pe care eu i-am trimis-o pe această temă. Îi atrăgeam acolo atenția asupra extremei generalități a acestei folosiri obligatorii și morale a lacrimilor. Ele servesc în special ca mod de a saluta. Într-adevăr, o întrebuințare foarte răspândită la ceea ce în mod convențional numim populații primitive, mai ales în Australia, în Polinezia; a fost studiată în America de Nord și de Sud de către M. Friederici, care a propus denumirea de *Tränengruss* pentru salutul prin lacrimi[2].

Îmi propun să vă demonstrez prin studierea ritualului oral al cultelor funerare australiene că, pentru un grup considerabil de populații, suficient de omogene, și suficient de primitive, în sensul propriu al termenului, precizările pe care M. Dumas și eu le-am dat pentru lacrimi sunt valabile pentru multe alte exprimări ale sentimentelor. Nu numai plânsetele, ci și tot felul de exprimări orale ale sentimentelor sunt în mod esențial nu fenomene exclusiv psihologice, sau fiziologice, ci fenomene sociale, care stau eminamente sub semnul non-spontaneității și obligativității celei mai perfecte. Vom rămâne, dacă vreți, pe terenul ritualului oral funerar, care cuprinde țipete, discursuri, cântări. Dar am putea extinde cercetarea noastră asupra altor ritualuri, manuale îndeosebi, în aceleași culte funerare și la aceiași australieni. În sfârșit, câteva precizări vor fi de ajuns pentru a putea urmări tema într-un domeniu mai larg. De altfel, ea a fost studiată deja de regretații noștri Robert Hertz[3] și Émile Durkheim[4], preocupați de aceeași temă a riturilor

---

* Titlu original: «L'expression obligatoire des sentiments (rituels oraux funéraires australiens)», ediție digitală realizată de Jean-Marie Tremblay (http://classiques.uqac.ca/classiques/mauss_marcel/essais_de_socio/T3_expression_sentiments/expression_sentiments.pdf, *accesat la 17 nov. 2019*). Referent științific: Sebastian Ștefănucă.

[1] *Journal de psychologie*, 1920; cf. «Le rire», *Journal de psychologie*, 1921, p. 47 «Le langage du rire».

[2] *Der Tränengruss der Indianer*, Leipzig, 1907. Cf. Durkheim, *Année sociologique*, 11, p. 469.

[3] «Représentation collective de la mort», *Année sociologique*, X, p. 18 s.

funerare, pe care unul a încercat să le explice, de care celălalt s-a [4] servit pentru a arăta caracterul colectiv al ritualului expiatoriu. Durkheim chiar a arătat, spre deosebire de M. F.-B Jevons[5], că doliul nu este expresia spontană a emoțiilor individuale. Vom relua acest argument cu câteva detalii privind riturile orale.

Riturile orale funerare din Australia se compun:

1. din țipete și urlete, adesea melodice și ritmate;
2. bocete, adesea cântate;
3. adevărate ședințe de spiritism;
4. conversații cu mortul.

Pentru moment să lăsăm deoparte ultimele două categorii, ceea ce nu este un inconvenient. Aceste începuturi ale cultului propriu-zis al morților sunt fapte foarte evoluate și destul de puțin tipice. Pe de altă parte, caracterul lor colectiv este puternic marcat; sunt ceremonii publice, bine reglementate, făcând parte din ritualul vendetei și al stabilirii responsabilităților[6]. Astfel, la triburile râului Tully[7], întregul ritual constă în dansurile funerare cântate foarte lungi. Mortul asistă și el, în persoană, prin cadavrul său deshidratat, obiect al unui fel de necropsie primitivă. Participarea este considerabilă, tot grupul, posibil întreaga secțiune a tribului, cântă nedefinit pentru a ritma dansurile:

Yakai! ngga wingir,
Winge ngenu na chaimban,
Kunapanditi warre marigo.

Traducere: «Mă întreb unde te-a întâlnit el [*koi*, spiritul rău], noi îți vom scoate măruntaiele și vom privi». În particular, pe această melodie și în pas de dans, patru vrăjitori conduc un bătrân care să recunoască – și să extragă din cadavru – obiectul vrăjit care a cauzat moartea. Aceste ritualuri repetate indefinit, până în momentul divinatoriu, se termină printr-o altă serie de dansuri, dintre care unul este al văduvei care, făcând un pas la dreapta și unul la stânga și

---

[4] *Formes élémentaires de la vie religieuse,* p. 567 s.

[5] *Introduction to the History of Religion,* p. 46 s. - Sir J. G Frazer, în *The Belief in Immortality and the Worship of the Dead,* 1913, p. 147, arată că aceste rituri sunt reglementate prin obicei, dar li se dă o explicație pur animistă, intelectualistă pe scurt.

[6] Cf. Fauconnet, *La Responsabilité*, 1920, p. 236 s.

[7] W. Roth, *Bulletin* (*Queensland Ethnography*) 9, p. 390, 391. Cf. «Superstition, Magie, and Medicine», *Bulletin* 3, p. 26, n 99, s.

agitând niște ramuri, alungă acel *koi* din cadavrul soțului ei[8]. În acest timp, restul audienței îl asigură pe mort că va fi împlinită răzbunarea. Acesta este doar un exemplu. Suficient, pentru a trage concluzii în privința acestor ritualuri extrem de extinse, ca ele să ne arate că presupun niște practici foarte interesante atât pentru sociolog, cât și pentru psiholog. La un număr foarte mare de triburi din centrul și din sudul, din nordul și nord-estul Australiei, mortul nu se mulțumește să dea un răspuns iluzoriu conclavei tribale care-l înconjoară; în mod fizic, [5] real, colectivitatea care îl evocă îl aude cum răspunde[9]; alteori este o adevărată experiență la care [și] noi recurgem voluntar în instruirea noastră, aceea a sincronizării colective: cadavrul purtat pe umerii ghicitorilor sau ai viitorilor răzbunători ai sângelui, le răspunde întrebărilor, antrenându-i în direcția crimei. Din exemplele de mai sus se vede foarte clar că aceste ritualuri orale complicate și evoluate nu arată la lucru altceva decât sentimente/idei colective, și au chiar enormul avantaj de a ne face să surprindem grupul, colectivitatea în acțiune, în interacțiune dacă vreți.

Ritualurile cele mai simple, de care ne vom ocupa un pic mai mult, țipetele și cântecele, nu au întrutotul un caracter public și social; cu toate acestea sunt lipsite în gradul cel mai înalt de caracterul unei exprimări individuale a unui sentiment resimțit în mod pur individual. Problema însăși a spontaneității lor este de mult tranșată de către observatori, până într-atât încât a devenit, în cazul acesta, un clișeu etnografic. Ei tot povestesc despre modul în care, în mijlocul unor ocupații triviale, a unor conversații banale, dintr-o dată, la ore, sau date, sau ocazii fixe, grupul, mai ales cel al femeilor, începe să urle, să țipe, să cânte, să aducă invective dușmanului sau celui rău, să conjure sufletul mortului; apoi, după această explozie de durere și mânie, grupul, exceptând poate câteva persoane în doliu special desemnate, revine la rutina sa zilnică.

În primul rând, aceste țipete și cântece se pronunță în grup. În general, nu sunt proferate individual de către indivizi, ci de către grup. Faptele care pot fi citate sunt nenumărate. Să luăm unul singur, un pic cam grosier, chiar prin regularitatea sa. «Strigătul morții» este un obicei foarte generalizat în Queenslandul est-meridional. Se desfășoară în intervalul dintre primele și ultimele funeralii. Are loc la ore și momente precise. Timp de zece minute aproximativ la răsăritul și la apusul soarelui, orice grup care avea un mort de plâns țipa, plângea și se lamenta. Chiar se desfășura la aceste triburi, când grupurile se întâlneau, un veritabil concurs de țipete și lacrimi care putea ajunge la dimensiuni considerabile în timpul unor târguri, culesului de nuci sau inițierilor.

---

[8] Cuvântul Ka! semnifică fie un spirit, fie ansamblul spiritelor rele incluzând vrăjitorii și demonii.

[9] De exemplu, pentru o foarte frumoasă descriere a unei astfel de întruniri în estul Victoriei, Dawson, *Aborigines of South Austr.*, p. 663; Yuin (Nouvelles-Galles du Sud-Est). Howitt, *South Eastern Tribe*s, 422, pentru a nu cita decât fapte de mult atestate.

Dar nu numai momentele și condițiile exprimării colective a sentimentelor sunt fixate, ci și agenții ei. Aceștia nu urlă și nu țipă pentru a-și manifesta frica, mânia sau durerea, ci pentru că sunt desemnați, obligați să facă această treabă. Mai întâi, nu rudele de fapt, oricât de apropiate le-am concepe noi, de exemplu tată și fiu, fac aceasta, ci rudele de drept sunt acelea care conduc manifestarea de doliu. Dacă rudenia este în descendență matriliniară, tatăl sau fiul nu participă pe de-a-ntregul unul la doliul celuilalt. Chiar avem o dovadă curioasă a acestui fapt: la Warramunga, trib cu descendență mai ales patriliniară, familia matriliniară se reconstituie special pentru ritualul funerar. Un alt caz remarcabil este că adesea simplele rude prin alianță sunt acelea care sunt obligate, de multe ori cu ocazia unor schimbări de responsabilități sau cu a [reglementării] moștenirii, să-și manifeste cel mai mult durerea[10]. [6]

Ceea ce demonstrează la urma urmelor această natură pur obligatorie a eprimării durerii, mâniei și fricii este faptul că ea nu este comună tuturor rudelor. Nu numai că nu există decât indivizi anume desemnați care să plângă, să urle și să cânte, dar aparțin adesea, de drept și de fapt, unui singur sex. Spre deosebire de riturile religioase *stricto sensu*, rezervate bărbaților în Australia, riturile funerare sunt aici destinate aproape în întregime femeilor.[11] Autorii sunt unanimi în această privință, iar faptul este atestat pentru toată Australia. Inutil să citām numeroasele referințe ale unui aspect foarte bine descris și atestat. Dar chiar și printre femei, nu toate se află în relații de fapt; fiice, surori de descendență masculină etc., sunt femei desemnate

---

[10] Cumnați care urlă când primesc bunurile defunctului (Warramunga), Spencer și Gillen, *Northern Tribes*, p. 522. Cf. Spencer, *Tribes of Northern Territory*, p. 147, pentru un caz remarcabil de prestații intertribale ritualice și economice cu ocazia funeraliilor, la Kakadu din nordul Australiei. Durerea manifestată a devenit o pură afacere economică și juridică.

[11] E inutil să explicăm aici de ce femeile sunt agenți esențiali ai ritualului funerar. Aceste lucruri sunt exclusiv de ordin sociologic. Probabil că această diviziune a activității religioase se datorează mai multor factori. Totuși, pentru claritatea expozeului nostru, și pentru a face să se înțeleagă importanța extraordinară a acestor sentimente de origine socială, vom indica câțiva dintre ei: 1. femeia este o ființă *minoris resistentiae*, căreia i se atribuie ritualuri care implică suferință [*pénibles*], de parcă ar fi un străin (cf. Durkheim, *Formes élémentaires*, p. 572); de altfel ea însăși este în mod normal străină, copleșită cu suplicii pe care altă dată grupul le impunea tuturor membrilor săi (a se vedea riturile colective de suferință [*agonie*], Warramunga, R. Hertz, «Représentation coll. ...», p. 184: cf. Strehlow, *Aranda Stämme*, etc., IV, II, p. 18, p. 25, unde numai femeile se apleacă cu tot grupul lor deasupra mortului); 2. femeia este o ființă cu statut aparte în relația cu puterile maligne; menstruația ei, magia ei, greșelile ei, o fac periculoasă. Ea este într-un anume grad responsabilă de moartea soțului ei. Se poate găsi un text cuprinzând o curioasă povestire a unei femei australiene la Roth, «Structure of the Kokoyimidir Language (Cap Bedford)», *Bulletin* 3, p. 24, cf. *Bulletin* 9, p. 341, traducere infidelă p. 374. Cf. Spencer și Gillen, *Native Tribes*, p. 504. 3. în majoritatea triburilor îi este strict interzis bărbatului, războinicului să țipe sub orice pretext, în special din cauza durerii, și mai ales în cazul torturilor ritualice.

prin anumite relații de drept să joace acest rol în sensul deplin al cuvântului[12]. Știm că acestea sunt de obicei *mamele*[13] (să nu uităm că suntem într-un ținut al rudeniei de grup), surorile[14], și mai ales văduva defunctului[15]. În majoritatea timpului, aceste plânsete, țipete și cântări însoțesc stările [*macérations*] adesea foarte crude pe care aceste femei, sau una dintre ele, sau câteva dintre ele și le-au impus, tocmai pentru a întreține durerea și strigătele.

Dar nu doar că femeile sau anumite femei țipă și cântă, mai este vorba și de o anumită cantitate de țipete de care ele trebuie să se achite. Taplin ne spune că există «o cantitate convențională de plânsete și strigăte» la Narrinyerri. Să observăm că acest caracter convențional și această regularitate nu exclud nicidecum sinceritatea. Nu mai mult decât la propriile noastre obiceiuri funerare. Toate acestea sunt totodată sociale, obligatorii, și totuși cu impact profund și naturale; invocarea și exprimarea durerii merg împreună. Imediat vom vedea de ce.

[7] Mai înainte de asta, o altă dovadă a naturii sociale a acestor țipete și sentimente poate fi extrasă din studiul naturii lor și a conținutului lor.

În primul rând, oricât de nearticulate ar fi strigătele și urletele, întotdeauna sunt într-un anumit grad muzicale, ritmate cel mai adesea, cântate la unison de către femei. Stereotipie, ritm, unison, în același timp psihologice și sociologice. Este posibil ca toate acestea să rămână într-un stadiu primitiv, un urlet melodic, ritmat și modulat. Există deci, cel puțin în centrul, estul și vestul Australiei, o lungă izbucnire estetică și consacrată, socială în consecință prin aceste două trăsături cel puțin. Acest stadiu poate evolua: țipetele ritmice pot deveni refrene, interjecții în genul eschilian, marcând și ritmând cântări mai elaborate. Alteori formează coruri alternate, uneori bărbații cu femeile. Dar și când nu sunt cântate, prin faptul că sunt strigate împreună, aceste țipete au cu totul o altă semnificație decât aceea a unei pure interjecții. Ele își au eficacitatea lor. Astfel, noi știm acum că *báubáu*, emis pe două note grave de bocitoarele din Arunta și Loritja la unison, are o valoare de conjurație [în greacă în text]** în traducere aproximativă, de expulzare a maleficului mai precis.

Cât despre cântări, ele sunt de aceeași natură. Inutil să remarcăm că ele sunt ritmate, cântate – ele nu ar fi ceea ce sunt dacă nu ar fi așa – și prin urmare puternic mulate într-o formă

---

[12] Listarea acestor femei nu este redată în întregime decât de către cei mai recenți și cei mai buni etnografi: a se vedea Spencer et Gillen, *Native Tribes*, p. 506, 507; *Northern Tribes*, p. 520; *Tribes of Northern Territory*, p. 255. (Mamele, femeile dintr-o clasă matrimonială determinată.) Strehlow, *Aranda Stämme*, IV, II, cf. p. 25 (Loritja).

[13] Aceasta reiese din textele notei precedente.

[14] De exemplu, Grey, *Journals of Discovery*, II, p. 316, unde femeile bătrâne cântă «fratele nostru mezin» etc.

[15] Văduva cântă și plânge timp de mai multe luni la Tharumba; la fel și la Euahlayi; la Bunuroug-ul Yurra-lui, faimosul trib din Melbourne, un «dirge» era cântat de către soție timp de zece zile cât dura doliul.

** Probabil e vorba de textul original, după care s-a făcut digitalizarea.

colectivă. Dar conținutul lor este același. Australienii, sau mai degrabă australiencele, au «bocitoarele [*voceratrices*]» lor, [cu un repertoriu de] plânsete și imprecații, cântând doliul, moartea, înjurând și blestemând dușmanul cauză a morții, întotdeauna magică. Avem numeroase texte ale cântecelor lor. Unele sunt foarte primitive, abia depășind exclamația, afirmația, interogația: «Unde e nepotul meu, singurul pe care-l am». Iată un tip destul de răspândit. «De ce m-ai părăsit?» – apoi femeia adaugă: «Soțul meu [sau fiul meu] a murit!» Se observă aici cele două teme: un fel de interogație și o afirmație simplă. Această literatură nu a depășit deloc cele două limite, o apelare a morții sau a celui mort, pe de o parte, și narațiunea despre mort, pe de alta. Chiar cele mai frumoase și mai lungi bocete din textele noastre se pot reduce la această conversație și la acest gen de epopee copilărească. Nimic elegiac sau liric; abia o urmă de sentiment, o dată, într-o descriere a ținutului morților. E vorba în general de simple injurii, vulgarități, imprecații vulgare împotriva vrăjitorilor sau modalități de a declina responsabilitatea grupului. Pe scurt, sentimentul nu e exclus, dar prevalează descrierea faptelor și temele rituale juridice, chiar în cântările cele mai elaborate.

În două cuvinte să tragem o concluzie, din punct de vedere psihologic sau, dacă vreți, interpsihologic.

Tocmai am demonstrat: o categorie considerabilă de expresii orale a unor sentimente și emoții are un caracter colectiv, la un număr foarte mare de populații răspândite pe un întreg continent. Să spunem imediat că acest caracter colectiv nu dăunează în niciun fel intensității sentimentelor, dimpotrivă. Să ne reamintim grămezile [de femei] care se apleacă deasupra mortului la Warramunga, Kaitish, Arunta.

Dar toate aceste expresii colective, simultane, cu valoare morală și implicând o mare intensitate a sentimentelor individului și ale grupului, sunt mai mult decât niște simple manifestări, sunt semne ale unor expresii cu înțeles, pe scurt, un limbaj. Aceste [8] țipete sunt ca niște fraze și ca niște cuvinte. Trebuie spus, că dacă trebuie spuse, asta înseamnă că tot grupul le înțelege.

Deci e mai mult decât o manifestare a sentimentelor, e vorba de o manifestare a lor în fața altora, pentru că așa trebuie. Ți le manifești către tine, exprimându-le față de ceilalți, și pentru evaluare din partea celorlalți.

Este vorba esențialmente de o simbolistică.

Ne alăturăm aici celor mai frumoase și mai curioase teorii pe care dl. Head, dl. Morgue și psihologii cei mai avizați ni le propun pentru funcțiile în mod natural simbolice ale spiritului.

Și avem un teritoriu de fapte, pe care psihologii, fiziologii și sociologii pot și trebuie să se întâlnească.

Anuarul societății prahovene de antropologie generală, nr. 6 (2020)

Gheorghiță Geană
gheorghita_geana2003@yahoo.com

Friedrich Ratzel despre Stephan Ludwig Roth

(Fragment din: Friedrich Ratzel, *Wandertages eines Naturforschers. Zweiter Theil. Schilderungen aus Siebenbürgen und den Alpen*
[Zilele de călătorie ale unui naturalist. Partea a doua. Descrieri din Transilvania și din Alpi], Leipzig, F. A. Brockhaus, 1874, 111 pp.)

Traducere: *Traian-Ioan Geană*
geanatraian@gmail.com

[Stephan Ludwig Roth]	**[Stephan Ludwig Roth** (traducere)**]**
Wir haben in einem frühern Briefe davon gesprochen, daß der Bestand einer Klasse intelligenter Menschen, die ihr Bildungsgrad mit Deutschland in innigen Zusammenhang bringt, eine der wichtigsten Ursachen der Kraft sei, mit der die siebenbürger Sachsen am deutschen Stamme festhalten; nun möchte ich auch das Bild eines hervorragenden Mannes aus dieser Klasse zeichnen, und habe hierzu Stephan Ludwig Roth gewählt. Das war ein Mann von so großem Charakter und so reichem Geist zugleich von solcher Bedeutung für die Geschichte seines Volkes, daß es als dringende Pflicht erschien, sein Andenken den Gebildeten Deutschlands näher zu bringen.	Am menţionat într-un înscris anterior că existenţa unei clase de oameni cultivaţi, al căror grad de educaţie îi pune în strânsă legătură cu spaţiul german, reprezintă una dintre cauzele principale ale îndârjirii cu care saşii transilvăneni se ataşează de spiţa germană; aş dori acum să trasez portretul unui om de excepţie al acestei clase, fapt întru care l-am ales pe Stephan Ludwig Roth. Acest om a avut un caracter atât de mare, un spirit atât de bogat şi în acelaşi timp un rol atât de important în istoria neamului său, încât a-i apropia amintirea de oamenii instruiţi din Germania s-a ivit ca o imperioasă datorie.

Roth's Leben ist uns näher bekannt von dem Jahre 1817 an, in welchem er nach der Universität Tübingen ging, um sich zu den in seiner Heimat stets eng verbundenen Berufen des Schulmannes und des Geistlichen auszubilden. Gleich seinen Landsleuten, die Jahr für Jahr unter großen Opfern und Entbehrungen die Hochschulen des Mutterlandes bezogen, war es ihm wohl bewußt, daß er in den wenigen Jahren der Studienzeit für die kommenden Jahre sorgen müsse, daß er die Quellen seines Geistes nun in einer Art zu fassen und zu bereichern habe, die ein künftiges Versiegen unmöglich machten, denn auch ihm stand ja nichts anderes bevor, als das an äußern geistigen Anregungen arme Leben eines sächsischen Dorfpfarrers. Er hielt sich den Blick offen für alle Dinge, von denen er glaubte, daß sie eine Bedeutung für Siebenbürgen und speciell das Sachsenland haben möchten. Aus diesem Grund reiste er auch nach Beendigung der Studien nach Hofwyl und Yverdon, um im persönlichen Umgange mit Fellenberg und Pestalozzi praktische Einsicht in das Wesen der neuern Richtungen in der Erziehung und den Unterricht zu gewinnen, und brachte ein volles Jahr als Lehrer an des letztern Erziehungsanstalt zu. Hier lernte und lehrte er mit stetem Hinblick darauf, daß seinen Landsleuten in Siebenbürgen nichts so sehr noth thue, als gute Schulen, vor allem ein gediegener Unterricht in den Volksschulen	Viaţa lui Roth ne este mai cunoscută începând cu anul 1817, an în care a plecat la Universitatea din Tübingen pentru a se forma ca om de şcoală şi cleric, îndeletniciri strâns legate una de cealaltă în ţara sa natală. Asemenea congenerilor [*Landsleuten*] lui, care îşi urmau an de an studiile la facultăţile din patria-mamă prin mari sacrificii şi privaţiuni, el era la rândul său cât se poate de conştient de faptul că, pe durata celor câţiva ani de studiu, trebuia să îşi asigure traiul pentru anii ulteriori, şi că trebuia să îşi conceapă şi să îşi îmbogăţească sursele spirituale într-un mod care să împiedice secarea lor ulterioară; căci nici el nu avea altă perspectivă în afara traiului sărac în provocări intelectuale de pastor comunal sas. Şi-a păstrat deschiderea faţă de toate lucrurile despre care credea că ar fi putut fi de însemnătate pentru Transilvania şi în special pentru Ținutul Saşilor [*Sachsenland*]. Din acest motiv, după încheierea studiilor, a călătorit la Hofwyl şi Yverdon, pentru ca, prin legături personale cu Fellenberg şi Pestalozzi, să dobândească o înţelegere practică a esenţei noilor tendinţe din educaţie şi învăţământ, şi, pentru un an întreg, a ajuns învăţător la Institutul de Educație al celui din urmă. Aici a învăţat şi a predat, având mereu în vedere faptul că de nimic nu duceau lipsă mai mult conaţionalii săi din Transilvania decât de şcoli bune, şi mai cu seamă de un învăţământ de calitate în şcolile primare,

und als dessen erste Bedingung die Heranbildung tüchtiger Volksschullehrer. Mit dem bestimmten Vorsatze im Herzen, für dieses Ziel mit allen Kräften zu wirken, kehrte er im Herbste 1820 ins Vaterland zurück. Schon in Wien hatte er höhern Schulmännern seinen Plan der Errichtung einer Lehrer-Bildungsanstalt für das Sachsenland mitgetheilt, fand aber keine Ermunterung für denselben, und in der Heimat, wo die den Verhältnissen näher stehenden leitenden Kreise die Nothwendigkeit einer Schulreform lebhaft einsahen, war man gegen die Pestalozzischen Neuerungen mistrauisch. Roth ließ sich aber hierdurch nicht einschüchtern. „Ich habe Hoffnung“, schrieb er, „daß wackere Männer den Plan befördern werden, da ja unabgeredet unter allen Guten eine Gemeinschaft stattfindet und deren fromme Wünsche, die seit lange in ihnen verborgen lagen, hier gleichsam nur ihre Ausführung erhalten. Diese Ueberzeugung macht mir schwarzes Brot zu Hause so angenehm, als auswärts das köstlichste.” Im Jahre 1821 schrieb er ein Schriftchen: „An den Edelsinn und die Menschenfreundlichkeit der sächsischen Nation in Siebenbürgen“, worin er die Mangelhaftigkeit des bestehenden Systems der Volksschullehrerbildung eindringlich darlegte und einen Vorschlag zur Verbesserung desselben machte. Dasselbe	precum şi, ca primă condiţie a acestuia, de formarea unor pricepuţi învăţători de ciclu primar. Intenţionând hotărât, din inimă, să acţioneze cu toate puterile în vederea împlinirii acestui ţel, s-a întors în toamna anului 1820 în patrie. Aflat la Viena, el împărtăşise deja unor importanţi oameni de şcoală planul pentru înfiinţarea unei instituţii de formare a învăţătorilor în Ţinutul Săsesc, fără a primi însă vreo încurajare pentru aceasta, iar în ţară, acolo unde cercurile de conducere aflate într-o mai mare cunoştinţă de cauză întrevedeau cu entuziasm nevoia unei reforme şcolare, lumea era neîncrezătoare faţă de inovaţiile lui Pestalozzi. Roth nu s-a lăsat însă intimidat de toate acestea. „Am nădejdea”, scria el, „că oameni îndrăzneţi vor susţine planul, căci între toţi oamenii buni există tacit o comuniune, iar dorinţele arzătoare ce de multă vreme zăceau ascunse în ei îşi află aici, cum ar veni, doar simpla lor realizare. Această convingere îmi face pâinea neagră de acasă mai plăcută decât cea mai gustoasă pâine din afară”. În anul 1821 el a scris un opuscul: *Către spiritul de nobleţe şi generozitatea omenească a neamului sas din Transilvania*, scriere în care a expus cu aplomb lipsurile actualului sistem de formare a învăţătorilor şi în care a înaintat o propunere pentru îmbunătăţirea acestuia. La acea vreme, sistemul era alcătuit

war nämlich zu dieser Zeit so beschaffen, daß die künftigen Lehrer als Gehülfen eines Schulmeisters einige Lehrjahre durchmachten, um die Praxis des Unterrichtes sich anzueignen, und daß nur jene, welche auf die besten Stellen Anspruch erheben wollten, einige Gymnasialklassen besuchten. Als alle diese Bemühungen ohne Erfolg blieben, ließ Roth für jetzt von der Wirksamkeit ins Große ab und trat als Lehrer am mediascher Gymnasium in seine vorgeschriebene Laufbahn ein; hier wirkte er in anderer Richtung anregend, indem er Turnen und volksthümlichen Gesang einführte und seine Schüler mit Vorliebe mit der vaterländischen Geschichte bekannt machte. Soweit es ihm Zeit und Kraft verstatteten, wirkte er auch in dieser Stellung für das Ziel, das von einer Erkenntniß getragen war, die damals nur erst wenigen aufgegangen war und die er mit den Worten ausspricht: „Das Dasein unserer Nationalität knüpft sich wie vielleicht bei keinem andern Volke so nahe an Kirche und Schule.“	anume în aşa fel încât viitorii învăţători să petreacă nişte ani ca asistenţi ai directorului ca să îşi însuşească practicile de predare, pentru ca mai apoi doar aceia care emiteau pretenţii la cele mai bune poziţii să participe şi la câteva ore de la clasele gimnaziale. Văzând că strădaniile sale nu dau roade, Roth a renunţat temporar la pretenţia de a iniţia schimbări majore şi şi-a luat în primire calea de profesor la un gimnaziu medieşean ce îi fusese prescrisă; aici şi-a manifestat forţa de inspiraţie într-o altă direcţie, introducând gimnastica şi cântecele populare şi familiarizându-şi mai ales şcolarii cu istoria neamului. Şi din această poziţie el a lucrat, după cât îi permiteau timpul şi puterile, spre îndeplinirea ţelului său, ţel purtat de cunoaşterea unui fapt de care puţini abia îşi dăduseră seama şi pe care el l-a rostit în cuvintele: „Fiinţa naţionalităţii noastre este legată ca la nici un alt popor de biserică şi de şcoală”.
1834 wurde Roth, nachdem er bereits das Rectorat der genannten Schule innehatte, zum Prediger gewählt; erst mit Schmerz aus der Lehrerthätigkeit geschieden, erkannte er doch bald, daß, so wie die Verhältnisse nun einmal lagen, er in dem weiten Kreise, den die geistige Leitung einer Gemeinde bietet, ein fruchtbareres Feld für seine Thätigkeit finden werde, als das bisherige Amt geboten	În 1834, după ce a obţinut deja postul de rector al şcolii de mai sus, Roth a fost ales pastor; despărţindu-se la început cu durere de activitatea de profesor, el şi-a dat totuşi repede seama că, după cum se înfăţişau condiţiile, urma să găsească, în largul cerc pus la dispoziţie de conducerea preoţească a unei parohii, un teren mult mai propice pentru activitatea sa decât ceea ce îi

hatte. Er wurde mit dem vertraut, was der Familie und der Gemeinde fehlte, und mit dem, was an Gefahr von äußern Feinden und innern Mängeln dem Volke drohte, und als er sich in die neuen Verhältnisse eingelebt hatte, konnte er seiner Natur nach nicht anders, als mit Rath und That zu helfen. Seine eindringlichen Reden, seine kernigen Schriften machten ihn bald so bekannt, daß Niemesch, sein Pfarrdorf, ein sonst unbedeutender Ort des Mediascher Stuhls, eines der meist genannten Dörfer im ganzen Sachsenlande ward. Roths Aufsätze in den deutschen Zeitschriften Siebenbürgens erregten die Aufmerksamkeit weiter Kreise, und das Sachsenvolk fühlte zuletzt ein gewisses Bedürfniß, in den Nationalangelegenheiten Roths Stimme zu hören; der einfache, abgeschiedene Dorfpfarrer ward einer seiner verehrtesten Männer, ein Volksmann im besten Sinne des Wortes. Seine größern Schriften aus dieser Zeit sind theils in Form von Broschüren erschienen und haben einen bleibenden Werth durch die edle Gesinnung, den feurigen, oft poetisch angehauchten Geist, die ungemein eindringliche, schwungvolle und gediegene Schreibweise bei echt volksthümlicher Haltung.	oferise funcţia de până atunci. Astfel a ajuns să cunoască ce lipsea unei familii şi unei parohii, precum şi ce fel de pericole – duşmani din afară, dar şi lipsuri interne – ameninţau poporul, iar când s-a obişnuit cu noile condiţii, nu i-a rămas decât să facă ce îi stătea în fire şi să ajute cu vorba şi cu fapta. Cuvântările sale energice, scrierile sale pline de miez l-au făcut curând atât de cunoscut, încât Niemesch [Nemșa – nota trad.], satul parohiei lui, altminteri un loc neînsemnat din Scaunul de la Mediaş, a devenit unul dintre cele mai des pomenite sate din întreg Ţinutul Săsesc. Articolele lui Roth din revistele germane ale Transilvaniei au atras atenţia unor cercuri largi, iar poporul sas a simţit în cele din urmă o anumită nevoie de a îl auzi pe Roth pronunţându-se asupra chestiunilor naţionale; simplul şi retrasul preot al satului a devenit astfel unul dintre oamenii lui cei mai veneraţi, un om al poporului în cel mai bun sens al cuvântului. Scrierile sale de mai lungă întindere din această perioadă au apărut parţial în formă de broşură şi şi-au păstrat o valoare perenă prin atitudinea nobilă, spiritul fervent, deseori nuanţat poetic, precum şi prin stilul foarte pătrunzător, avântat şi curat, de o ţinută autentic populară.
In dem Schriftchen „Die Zünfte“ (1841) warnt er vor voreiliger Zertrümmerung der Zunftschranken, welche in Siebenbürgen	În scurta scriere *Breslele* (1841), el avertizează asupra desfiinţării pripite a barierelor dintre bresle, forme care în

noch nicht überflüssig oder gar schädlich geworden seien, im Gegentheil für die Sachsen so lange eine nationale Bedeutung hätten, bis Zustände, wie sie in Westeuropa herrschen, auch bei ihnen eingetreten seien. Als im Landtage ein Gesetz angenommen wurde, das der ungarischen Sprache die Rolle der Amtssprache zuwies, schrieb Roth den „Sprachkampf in Siebenbürgen“ (1842), in welchem er ernst mahnend seine Stimme erhob gegen diese Verletzung klarer Rechte. In „Wünsche und Rathschläge. Eine Bittschrift fürs Landvolk“ 1843, macht er den sächsischen Bauern die Vortheile vernünftiger Wirthschaftsmethoden klar und spricht über Dreifelderwirthschaft, Zerstückelung des Grundes, Weinbau und anderes in einer Weise, die den praktischen Landwirth, der er war, erkennen läßt. Am meisten wirkte er aber wol mit dem Büchlein, das betitelt ist: „Geldmangel und Verarmung“ (1843). Hier legt er die Ursache des materiellen Zurückbleibens der Sachsen dar. „Gehörst du“, spricht er den Leser an, „zu den Gedankenlosen, die ihr Vermögen nur als ihr Vermögen und nie als Nationalvermögen betrachten, so nimm und lies mich, ich bitte dich, und beherzige, was ich schrieb und denke hinzu, was ich nicht schrieb. Sieh, wohin das Volksschifflein fährt, wie die See hoch geht, wie die Feinde mit den Enterhaken nahen! Geld- und Habverachtung ist ein Aderlaß vor dem Kampfe, deine Lebensart der Schlaf in

Transilvania încă nu ar fi inutile sau chiar dăunătoare, ci ar avea, dimpotrivă, o valoare naţională pentru saşi, până când ar urma să pătrundă şi la ei circumstanţe similare cu cele ce domină în Europa de Vest. Când în Dieta Transilvaniei s-a adoptat o lege care conferea limbii maghiare funcţia de limbă oficială, Roth a scris *Lupta limbilor în Transilvania* (1842), unde s-a ridicat, avertizând cu gravitate contra acestei încălcări de drepturi fundamentale. În *Dorinţe şi poveţe. O petiţie pentru ţărănime* (1843), el îi lămurește pe ţăranii saşi cu privire la avantajele metodelor agricole raţionale şi vorbeşte despre rotaţia trienală a culturilor, împărţirea terenului, viticultură şi multe altele într-o manieră care lasă să se întrevadă gospodarul cu simţ practic care era. Cea mai mare influenţă a avut-o însă cu cartea *Lipsa banilor şi sărăcia* (1843). Aici el expune cauza înapoierii materiale a saşilor. „Dacă aparţii” – se adresează el cititorului – „nechibzuiţilor ce îşi privesc averea ca fiind numai a lor şi niciodată a naţiei, ia-mă atunci rogu-te şi citeşte-mă şi ia aminte la ce am scris şi adaugă de la tine ceea ce nu am scris. Uită-te încotro se îndreaptă corăbioara poporului, cum se ridică marea, cum se apropie duşmanii cu cârligele! Dispreţul faţă de bani şi de bunuri este o venesecţie

einem lecken Schiffe." So wie hier sucht er den einzelnen überall für die Ideen zu gewinnen, von denen er hofft, daß sie dem gesammten Volke helfen sollten.	înaintea luptei, felul tău de viaţă somnul într-o corabie fisurată." La fel ca aici, el încearcă peste tot să câştige omul pentru ideile de la care trage nădejdea că vor fi de folos întregului popor.
Aber er sah zu klar in die Welt, um sich dem Glauben hingeben zu können, daß Worte allein, seien sie auch der echteste Ausdruck des besten Willens, zu helfen vermöchten; darum legte er Hand an zur Verwirklichung eines Planes, von dem er Hebung des sächsischen Bauernstandes erhoffte. Er wollte tüchtige Landwirthe aus Deutschland hereinziehen, damit ihr Beispiel bessern Betriebs zur Nachahmung anrege; 1845 reiste er nach Würtemberg und brachte nach mühseligen Verhandlungen in Wien und Stuttgart die Einwanderung einer Anzahl Familien zu Stande. Er hatte nur solche eingeladen, welche tüchtig in der Landwirthschaft seien und ein gewisses Betriebskapital ihr eigen nannten. Leider kamen aber im Laufe des folgenden Jahres auch andere, theils Tagelöhner, theils Handarbeiter, auch manche Arbeitsscheue; diese fanden in Siebenbürgen kein gutes Fortkommen, viele kehrten zurück, andere verkamen und die, welche blieben und gediehen, bequemten sich der Art von Landwirthschaft an, wie sie eben die Sachsen betrieben. Der Zweck war verfehlt, in Deutschland herrschte Mistrauen gegen weitere Auswanderung nach Siebenbürgen,	Însă Roth a desluşit mult prea clar legile lumii pentru a se lăsa pradă iluziei că vorbele ar putea oferi de unele singure vreun sprijin, oricât de mult ar fi reprezentat ele expresia cea mai sinceră a celor mai bune intenţii; din acest motiv, a purces la realizarea planului său prin care spera să obţină o ridicare a statutului de ţăran sas. El voia să aducă agricultori destoinici din spaţiul german, pentru ca exemplul lor superior de administrare să îndemne la imitare; în 1845, el a mers la Würtemberg şi, după îndelungi negocieri la Viena şi la Stuttgart, a obţinut sosirea unui număr de familii în Transilvania. El invitase numai pe cei abili în ale agriculturii şi cu un capital de lucru al lor. Din păcate, în cursul anului următor au venit şi alte persoane, în parte zilieri, în parte lucrători manuali, ba chiar şi unii leneşi; aceştia nu au avut parte în Transilvania de o dezvoltare prielnică, mulţi s-au întors, alţii au murit, iar cei care au rămas şi au prins rădăcini şi-au însuşit modul de agricultură practicat de saşi. Scopul fusese ratat, în spaţiul german s-a instalat neîncrederea cu privire la alte emigrări

und Roth erntete für seine Mühen gehässigen Undank. Zur selben Zeit ward ihm sein Gesuch zur Herausgabe einer sächsischen Schul- und Kirchenzeitung von Wien aus abgeschlagen. Dies war ihm ein harter Schlag, denn er wußte, was er in ihr für sein Volk hatte wirken wollen. Noch im letzten Briefe an seine Kinder, wenige Minuten vor seinem Tode, legt er die Gründung einer solchen Zeitschrift seinen Amtsbrüdern ans Herz im Interesse der geistigen und sittlichen Erhaltung eines siebenbürgisch-deutschen Volksthums. Auch Maßregelungen anderer Art verbitterten in diesen Jahren sein Leben, ohne seinen Muth zu brechen. „Mir ist nicht bang, nur daß wir innerlich frisch am Geiste bleiben!“ schrieb er 1847.	înspre Transilvania, iar Roth a încasat o duşmănoasă nerecunoştinţă pentru toate strădaniile lui. În aceeaşi perioadă, la Viena i-a fost respinsă solicitarea de a înfiinţa un ziar săsesc de şcoală şi biserică. Aceasta a fost o lovitură grea, căci el ştia ce ar fi vrut să realizeze pentru poporul său în cadrul acelei publicaţii. Chiar în ultima scrisoare către copiii săi, cu puţine minute înainte de moarte, le recomandă confraţilor săi de meserie înfiinţarea unei asemenea reviste în interesul conservării spirituale şi morale a caracterului naţional germano-transilvan. Dar şi mustrări de altă natură i-au făcut viaţa amară, fără a-l descuraja totuşi. „Nu îmi este teamă, atâta doar să rămânem pe dinăuntru vioi întru spirit!”, scria el în 1847.
Das Jahr 1848 rief ihn zu größerer politischer Thätigkeit. Er stand auf dem Boden des Rechtes seines Volkes; gegenüber den Bestrebungen der Ungarn und Walachen hegte er die Ansicht: „Magyaren und Romanen sind Zufälle, wesentlich ist das Princip der Gesammtmonarchie.“ Zu seiner Wirksamkeit als Volksvertreter und Kirchendeputirter kam bald das Amt eines kaiserlichen Commissars, das der commandirende General in Siebenbürgen, v. Puchner, ihm übertrug. Es waren ihm in kurzer Zeit sein Vater und seine Gattin gestorben, fünf Kinder, deren ältestes 9 Jahre alt war, harrten seiner Sorge, seine	Anul 1848 a însemnat chemarea spre o activitate politică mai intensă. El a stat ancorat în dreptul poporului său; privitor la pretenţiile maghiarilor şi ale valahilor el avea următoarea opinie: „Maghiarii şi românii sunt întâmplări, esenţial este principiul monarhiei generale [*Gesammtmonarchie*]”. Activităţii sale de reprezentant al poporului şi deputat din partea bisericii [*Kirchendeputierter*] i s-a adăugat funcţia de comisar imperial, acordată de v. Puchner, generalul comandant din Transilvania. La scurt timp i-au murit tatăl şi soţia; cinci copii, dintre care cel mai vârstnic de 9 ani, depindeau de

Wirthschaftsgebäude hatte man ihm verbrannt. Ruhig fuhr er dennoch, wenn auch mit blutendem Herzen, fort, seine Pflicht zu thun: „Mein Glaube steht fest, wenn auch meine Lage verzweifelt ist.“ Als ein Theil des Sachsenlandes im Beginn des Jahres 1849 in die Hände der Insurgenten fiel, verließ Roth, trotz des Rathes seiner Freunde, seinen Posten nicht, da er sich keines Unrechtes bewußt war. In der That geschah ihm auch nichts, so lange Bem das Commando führte; aber nach dessen Abgang wurde er verhaftet und in Klausenburg auf einen der nichtigen Gründe hin, die in solcher Zeit vom Parteihaß zu leicht zu finden und zu benutzen sind, zum Tode verurtheilt. Er starb mit freudigem Muthe, der selbst seinen Feinden Bewunderung einflößte; seine letzten Gedanken waren der Sache seines Volkes zugewandt. Der 11. Mai 1849 war sein Todestag.	îngrijirea lui, iar hambarele i-au fost arse. Cu toate acestea, a continuat să îşi facă datoria în pofida inimii sale îndurerate: „Credinţa mi-i tare, chiar dacă situaţia mea e disperată”. Când, la începutul lui 1849, o parte a Ţinutului Săsesc a căzut în mâinile răsculaţilor, Roth, în ciuda sfatului prietenilor, nu şi-a părăsit postul, neştiindu-se vinovat de vreo nedreptate. Într-adevăr, el nu a păţit nimic atâta vreme cât Bem s-a aflat la comandă; însă, după plecarea acestuia, a fost arestat şi apoi condamnat la moarte la Cluj, în virtutea unuia dintre acele motive de nimic pe care ura partinică le găseşte şi le întrebuinţează cu atâta uşurinţă într-un asemenea timp. A murit cu o seninătate ce le-a trezit admiraţie până şi duşmanilor săi; ultimele sale gânduri s-au îndreptat spre poporul său. Ziua morţii sale a fost 11 mai 1849.

În 2017 apărea la Editura Academiei Române – în ediție legată, cu un indice de persoane și de locuri, precum și cu adecvate note biografice – cartea *Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea*, Serie nouă, Vol. X (1872–1876), 487 pp. Volumul apare prin strădaniile unui colectiv de cercetători de la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, grup format din: Daniela Bușă, Venera Achim, Bogdan Popa, Nicoleta Roman și Raluca Tomi – Daniela Bușă asumându-și, totodată, și coordonarea lucrării, inclusiv „Prefața”. Contribuția cercetătorilor numiți constă în redactarea notelor biografice referitoare la autorii de texte (selectați preferențial,

desigur) și în traducerea textelor aferente. Nu trebuie însă ignorată munca de documentare din spatele contribuției scrise, perceptibile.

Din cei 19 călători ale căror memorii sunt prezentate, 6 sunt francezi, 4 englezi, 4 germani, 3 ruși, 1 elvețian și 1 italian (a se vedea p. 9). Ce conțin aceste memorii de călătorie? Iată precizările din „Prefața” semnată de Daniela Bușă: „[C]ele mai multe relatări ale călătorilor constituie însemnări și descrieri ample, de o certă valoare documentară, ce includ date statistice, analize referitoare la viața politică și economică a României, la starea căilor și a mijloacelor de comunicație, la bogățiile subsolului și exploatarea lor, datini și obiceiuri, vestimentație, aspecte sociale, etnice, culturale, urbanistice, de învățământ, cărora li se adaugă considerații despre importante personalități ale epocii, despre intrigile și orgoliile acestora, dar și critici și sugestii și, foarte important, opinii despre schimbările ce se prefigurau, despre pașii făcuți în direcția modernizării și adaptării la modelele europene” (pp. 7–8).

Printre cele mai importante nume incluse în volum se află și acela al lui Friedrich Ratzel (1844–1904)[1]. Simion Mehedinți, care i-a fost student și doctorand la Universitatea din Leipzig, îl socotea „cel mai filosof dintre geografi”. De fapt, nu era un filosof în sensul propriu al cuvântului, dar a fost geograful care s-a apropiat cel mai mult de problematica umană; de altfel, antroposfera este cel mai complex dintre învelișurile planetei Terra (celelalte fiind atmosfera, hidrosfera și litosfera). Grăitoare sunt în această privință titlurile principalelor sale scrieri: *Anthropogeographie* [Antropogeografia], 2 vol., 1882, 1891; *Völkerkunde* [Etnografia], 3 vol., 1885, 1886, 1888; *Politische Geographie* [Geografia politică], 1891.

F. Ratzel a călătorit ca geograf, precum și ca jurnalist la *Kölnische Zeitung*. În peregrinările sale a ajuns până în America de Nord și în America Centrală, dar firește că a umblat și prin Europa. Pe continentul european, o țintă principală a fost Transilvania, unde a poposit în primăvara și vara anului 1871. L-a atras în spațiul intracarpatic prezența în zonă a sașilor, veniți din Germania, prin colonizare, în secolul al XII-lea.

Înzestrat cu un fin simț de observație, insolitul călător își etalează cu moderație dar indubitabil admirația deopotrivă față de frumusețile naturale, turistice, ale ținutului, cât și față de posibilitățile reale de dezvoltare industrială (bazate îndeosebi pe resursele de cărbuni din Valea Jiului și pe cele de fier de la Ghelari și Teliuc). Răspunzând unei tentații firești, talentul autorului atinge registrul artistic în descrierile de natură; iată, spre exemplu, un moment de popas, în timpul

---

[1] Conform listei contributorilor (p. 485), traducerea textului lui Ratzel și biografia acestuia au fost asumate de Bogdan Popa. Datele biografice pe care le furnizăm în prezentul paragraf suplinesc (în mod necesar) lacunele din prea sumara schiță biografică de la p. 45 din volum.

ascensiunii pe vârful Inău, din Munții Rodnei: „Am ajuns, după ce am trecut de coama muntelui, [pe] un platou ce urca lin, o pajiște montană mare, de pe care se poate privi în diverse părți, până către cele mai înguste chei și văi acoperite de brazi întunecați și de unde se poate urmări cursul cu multe meandre al pâraielor de munte argintii. În timpul nopții răcoroase s-a așezat o rouă neobișnuit de puternică, ale cărei picături făceau să strălucească firele de iarbă și florile; soarele a răsărit și, în timp ce își trimitea razele peste culmile înălțimilor, dedesubt văile împădurite se aflau încă sub negura nopții și a amurgului. Inima noastră era ușoară și fericită în această prospețime și liniște a muntelui, chiar și caii greu încărcați nechezau în aerul dimineții, și nu era nevoie de rugăciunea de dimineață gângurită a călăuzelor pentru a intra în dispoziția religioasă pe care o trezea o așa liniște măreață" (p. 79).

Lui Ratzel nu-i scapă din observație aspectele etnice, pe care, exceptând aerul de „înălțime" (sau, spus de-a dreptul, de superioritate) caracteristic spiritului german, le prezintă cu destul realism. Ratzel nu numai că remarcă diversitatea etnică a populației din Transilvania, dar constată și tensiunile dintre cele trei naționalități principale – ungurii, germanii și românii –, care nu izbutesc să-și coordoneze în sens constructiv energiile sociale proprii. În acest context, este demnă de reținut obiectivitatea diagnozei privind structura etno-demografică: „Dacă dorința oarbă de maghiarizare nu ar fi unul dintre factorii principali ai politicii interne ungare, ar trebui ca la Pesta acest comportament să amintească poziția periculoasă pe care au îmbrățișat-o atât germanii, cât și ungurii din Transilvania. Cei dintâi fomează 9%, cei din urmă 25% din populația de aproximativ două milioane a Transilvaniei, față de cei [sic!] mai mult de 60 de procente ce țin de neamul românesc, care, totodată, include [probabil eroare de traducere; logic: la care se adaugă] populația Principatelor dunărene cu care se învecinează la sud și la est" (p. 47).

Există în impresiile de călătorie ale savantului german și alte teme interesante. Nu ne-am propus însă, aici, o recenzie asupra textului său și nici asupra întregului volum apărut la Editura Academiei (ceea ce nu înseamnă că o astfel de abordare n-ar fi binevenită). Ne-am aplecat asupra acestui text mai ales pentru a ne ocupa de o secvență omisă. Vom vedea îndată despre ce este vorba. Deocamdată să reiterăm că Friedrich Ratzel și-a publicat impresiile de călătorie sub titlul anunțat la începutul acestei prezentări: *Wandertages eines Naturforschers. Zweiter Theil. Schilderungen aus Siebenbürgen und den Alpen* [Zilele de călătorie ale unui naturalist. Partea a doua. Descrieri din Transilvania şi din Alpi], Leipzig, F. A. Brockhaus, 1874, 111 pp. Specificăm, însă, că ceea ce s-a tipărit în traducerea românească de la Editura Academiei reprezintă doar o primă secțiune din aceste „Descrieri" – anume cea referitoare la Transilvania. Descrierile din Alpi sunt cuprinse (în original) în alte două secțiuni, anume: „Aus den Alpen" [Din Alpi] (pp.

115–197) și „Gotthardreise im Winter” [Călătorie prin Gotthard, iarna] (pp. 201–279)[2].

Trebuie precizat, de asemenea, că versiunea românească a „Descrierilor” lui Ratzel privitoare la Transilvania nu acoperă integral originalul german. Într-adevăr, în textul tradus au fost strecurate trei croșete – de altfel marcate și rezumate telegrafic de traducător, după cum urmează:

● este omisă p. 5 din original, rezumată în versiunea românească astfel (p. 47): „[Sosirea maghiarilor în Panonia și Transilvania; aducerea sașilor în timpul lui Geza II; primele colonii săsești; receptarea Reformei lui Luther în rândul populației săsești; încercările contemporane de a supraviețui prin biserică și școală]”;

● sunt omise pp. 23–39 din original, rezumate în versiunea românească astfel (p. 55): „[Următoarele două capitole prezintă date și fapte din istoria «Migrației germanilor» în Transilvania și, respectiv, a evenimentelor din perioada 1848–1852]”;

● sunt omise pp. 92–99 din original, rezumate în versiunea românească astfel (p. 75): „[Capitolul următor este un portret al lui Stephan Ludwig Roth (1796–1849), profesor și preot, unul dintre conducătorii revoluției de la 1848–1849, apărător al drepturilor românilor]”.

Aceste omisiuni au, probabil, în spate o motivație pragmatică, legată (presupunem) de nevoia economiei de spațiu editorial. Paginile omise, prin conținutul lor, au însă o importanță indubitabilă, astfel încât merită a fi preluate – evident, în contexte adecvate. În această ordine de idei, ne-am propus a scoate la lumină, în ediție bilingvă, capitolul referitor la Stephan Ludwig Roth. Traducerea acestui capitol și-a asumat-o cu pasiune Traian-Ioan Geană.

Figura pastorului și învățătorului sas din Transilvania este bine cunoscută istoricilor și oamenilor de cultură din România. Stephan Ludwig Roth s-a născut în 1796 la Mediaș, a studiat la Sibiu și a obținut un doctorat la Universitatea din Tübingen, dar s-a întors în ținutul natal spre a contribui la propășirea acestuia. A crezut în înălțarea maselor (în mare măsură țărănești) prin școală și prin biserică.

Despre viața lui, despre generozitatea și dorința de a ajuta „corăbioara poporului” să plutească ferm pe valurile vremii scrie și Friedrich Ratzel în segmentul aici recuperat. F. Ratzel a punctat și contactele lui Roth cu Philipp Emanuel von Fallenberg și cu Johann Heinrich Pestalozzi. Fallenberg era un patrician elvețian care, la începutul secolului al XVIII-lea, a organizat în satul Hofwyl din cantonul Berna o rețea de școli pentru copii din toate categoriile sociale. Pe Pestalozzi, ale cărui principii iluministe le împărtășea pe deplin, Roth l-a vizitat

[2] Precizări documentare: Traian-Ioan Geană. În legătură cu toponimul „Gotthard”, Ratzel are în vedere masivul cu acest nume și Pasul St. Gotthard, la vremea călătoriei descrise tunelul nefiind construit încă.

(ajungând chiar să colaboreze cu el o vreme) la castelul pe care ilustrul pedagog îl deținea la Yverdon-les-Bains, pe malul lacului Neuchâtel.

Revenit în Transilvania, Stephan Ludwig Roth a perceput cu îngrijorare acutizarea tensiunilor interetnice, în preajma anului 1848. A participat la marea adunare de la Blaj a românilor, în primăvara acelui an. Duritatea stăpânirii maghiare – nu numai față de români, dar și față de sași – l-a nemulțumit pe pedagogul iluminist, care credea cu tărie în principiul egalității etniilor și limbilor. În 1842, când Dieta de la Cluj a legiferat instituționalizarea limbii maghiare în locul celei latine, Roth a scris cu un admirabil curaj cărticica-manifest intitulată *Lupta limbilor în Transilvania*. Realist, el afirma răspicat că există deja o limbă oficială: ea nu este nici maghiara, nici germana, ci româna – limbă pe care o auzi și o poți învăța mergând pe stradă; limba maternă, susținea el totodată, e un drept pe care orice ființă umană îl deține prin naștere. Această invocație tranșantă a spiritului dreptății a provocat îndată reacția radicală a autorității maghiare, care l-a condamnat grabnic la moarte. A fost executat prin împușcare, la Cluj, în ziua de 11 mai 1849. Impresionat, Friedrich Ratzel avea să scrie (vezi textul reprodus aici): „A murit cu o seninătate ce le-a trezit admiraţie până şi duşmanilor săi”!...

Martiriul lui Stephan Ludwig Roth s-a săvârșit și în numele demnității românești!...

*

Textul lui Ratzel se reproduce aici cu respectarea particularităților lexicale ale limbii germane din secolul al XIX-lea, precum: < Gesammt > cu doi < m >, < That > pentru < Tat > și < Thätigkeit >, < Theil > pentru < Teil >. În schimb, la menționarea unor scrieri ale lui Roth am renunțat la ghilimele și am trecut titlurile respective cu italice.

Friedrich Ratzel s-a stins din viață la 9 august 1904. Numele său are rezonanță în cultura română și prin ipostaza de magistru al lui Simion Mehedinți, întemeietorul geografiei moderne în România. Poposind la Leipzig în 1895 (după treceri prin Paris și Berlin), Mehedinți intră sub aripa lui Ratzel, împlinindu-și formația de geograf în 1899, cu o teză de doctorat intitulată *Die kartographische Induktion* [Inducția cartografică]. La plecarea în veșnicie a magistrului său, discipolul – uns el însuși între timp drept profesor la Universitatea din București – își va face „o datorie de pietate” din inaugurarea cursului din acel an cu prelegerea special intitulată „Antropogeografia și întemeietorul ei Fr. Ratzel”. Spre încheierea prelegerii, Simion Mehedinți făcea o reconfortantă aluzie la contactul lui Ratzel cu spațiul românesc și oamenii lui: „Învățatul, care în studiile sale îmbrățișase tot globul pământesc și toate neamurile, privea cu un deosebit interes la colțul de pământ unde se dezvoltă poporul nostru, pe care îl cunoscuse de aproape în anii tinereții. Deseori, pentru exemplificarea ideilor sale, el alegea fapte din sfera vieții românești,

pe care o vedea – mai ales pentru viitor – sub auspiciile cele mai favorabile. Auditorul cursului său a avut de multe ori ocazia să vadă înfățișate în cuvintele cele mai pline de convingere energia elementului românesc și deosebita însemnătate istorică a regatului de la Dunăre. Pentru dânsul, evoluția neamului nostru era ca o experiență geografică, vrednică de urmărit cu cel mai simpatic interes în toate țările pe unde sunt români” (S. Mehedinți, *Opere alese*, București, Editura științifică, 1967, pp. 190–191; prelegerea întreagă: pp. 181–191).

INCURSIUNI ANTROPO-BALCANICE: GRECII PONTICI

*

ANTHROPOLOGICAL-BALKAN GLIMPSE: PONTIC GREEKS

Anuarul societății prahovene de antropologie generală, nr. 6 (2020)

Leonard-Mihail Rădulescu[*]
radulescu.leonard@yahoo.com

Ponticii, apogeu și decădere

Colonizarea

Pontos este un cuvânt grecesc care înseamnă „mare”, folosit cu precădere de lumea antică pentru a se referi la Marea Neagră – *Pontos Euxeinos* sau *Axeions* (Strabon, 1.2.10 C21). De asemenea, această denumire a mai fost utilizată pentru a desemna regatul elen condus de mithridazi, care a fost întemeiat undeva în secolul al IV-lea î.Hr. pe coasta sudică a Mării Negre, la poalele Munților Pontici (*idem*, 12.1.4 C534). Strabon afirma că atât ponții, cât și vecinii lor, capadocienii, s-au dezvoltat în cadrul a două satrapii ale Imperiului Persan, iar macedonenii (se presupune că este vorba de fapt de seleucizi) au botezat provinciile după popoarele care le habitau, Pontus și Capadocia (*ibidem*). Cu toate acestea, nu există dovezi actuale care să ateste că dinastia mithridatică ar fi purtat și titlul de *rex Pontus*. Totuși, ceea ce la determinat pe Strabon și pe comentatorii ulteriori să uzeze denumirea de „Regat Mithridatic” ar fi fost influența provinciei romane Pontus, formată în 63 î.Hr. după moartea lui Mithridates al VI-lea Evpator. Acest anacronim a supraviețuit până în prezent.

Din punct de vedere geografic, Pontul a fost împărțit în două părți distincte – o zonă îngustă, de coastă și o regiune montană, interioară, intercalată cu văi fertile de râu și separată de mare prin Munții Pontici, care se desfășoară paralel și aproape de coastă și care au limitat căile de comunicare între cele două zone.

Strabon ne oferă informații valoroase despre regiune. Pe coastă dominau coloniile grecești, cea mai importantă fiind Sinope, cel mai bun port de pe țărmul sudic al Mării Negre, care și-a plantat propriile colonii la Cotyora, Cerasus și Trapezus.

Descoperirea mai multor amfore cu numele a diferite orașe demonstrează legăturile comerciale dintre Marea Neagră și Marea Egee. Regatul Pontului era așezat pe o asemenea rută

[*] Proaspăt absolvent (2019) al Liceului Tehnologic „Constantin Cantacuzino” Băicoi, jud. Prahova, la momentul înaintării textului pentru publicare. Recomandăm utilizarea textului **doar** pentru lectură.

de comerț, având numeroase bogății naturale precum pește, lemn, bovine și livezi de fructe. Aici se mai adaugă și pământurile fertile ale câmpiei Themiscyra, resursele minerale din munții Paryades, vița-de-vie și măslinele cultivate între râurile Iris și Lycus din câmpia Fanaroea (*idem*, 12.3.30 C556).

Populația era compusă din greci (cea mai mare parte pe coastă) perşi și autohtonii anatolieni din interiorul continentului. Cea mai uzuală formă de organizare socială o reprezenta satul, care avea și conotații anatoliene căpătate din vremuri străvechi. Strabon amintește de Hilicomum, câmpia celor o mie de sate, dar și de templul Ma de la Comana (simbol al continuității anatoliene), cu cei șase mii de servitori aflați sub autoritatea unui mare preot, al doilea ca importanță după rege (*idem*, 12.3.32–36 C557–9; 12.3.39 C539).

După spusele lui Herodot, popoarele Asiei au fost încorporate în satrapiile 3 și 19 din componența Imperiului Persan. Influențele iraniene au pătruns repede în teritorii, lucru dovedit de venerarea zeităților persane Anaitis, Omanes și Anadatos la Zela; pe deasupra, unul din numele folosite cu recurență era Farnakes, având origini persane; de asemenea și domnia mithridatică este o evidență a colonizării persane (Herodot, 3.90–94).

După relatările lui Polybius, colonia principală a fost Sinope, fondată de Miletus (Polybius, iv. 56.5; c 217, 32). Data când colonia a fost fondată a dat naștere unor controverse privind perioada colonizării grecești a Pontului, istoricii întrebându-se dacă acest lucru s-a întâmplat chiar în secolul al VIII-lea î.Hr.

Eusebiu estimează că întemeierea Sinopei ar fi avut loc în 631 î.Hr., dar o altă sursă plasează fondarea primei așezări grecești înainte de invazia cimeriană[1], ceea ce ar implica o dată din secolul al VIII-lea î.Hr. Mai mult, tot Eusebiu, plasează fondarea cetății Trapezus undeva în anul 756 î.Hr. (Xenofon, An. IV 8.22). Se poate considera că aceste dovezi literare estimează, după spusele lui Eusebiu, că data de 631 face referire la o posibilă reîntemeiere a cetății Sinope, susținută de Coss și Cretines. Totuși, acest lucru este contestat de lipsa dovezilor arheologice din vecinătatea orașului, materialul grecesc descoperit datând din a doua jumătate a secolului al VII-lea î.Hr., lucru ce a demonstrat că nu există o fundație întemeiată înainte de 631 î.Hr.

Deoarece nu apar mențiuni sau dovezi materiale grecești în Pont înainte de a doua jumătate a secolului al VII-lea î.Hr., mulți ar plasa aici începutul colonizării grecești în Marea Neagră. Literatura greacă arată c-au existat pătrunderi în Marea Neagră chiar mai devreme de

---

[1] Cimerienii erau un popor de origine indo-europeană care au migrat în jurul anului 714? î.Hr., ajungând până în Europa actuală (vest și sud). Ei au fost prima oară menționați de către asirieni în secolul al VIII-lea î.Hr. Se presupune c-au migrat datorită expansiunii scite dintre secolele IX–VIII î.Hr. După Herodot, ei locuiau într-o regiune la nord de Munții Caucaz și Marea Neagră între secolele VIII–VII î.Hr.

secolul al VII-lea î.Hr; de asemenea, s-au descoperit obiecte la siturile din Istros (datate din Epoca Geometrică[2] târzie, c. 720 î.Hr.) și Berezan (datate din Epoca Geometrică Mijlocie, aproximativ a doua jumătate a secolului al VIII-lea). Cu toate acestea, contactele nu implică neapărat colonizarea; în ciuda faptului că există argumente arheologice și literare nu este probabil ca problema să fie soluționată fără dovezi solide (Herodot 2, 377. 8; cf. 191, 421; C 211, I2–22J E 2l8, I28f).

Cea mai cunoscută dintre coloniile de pe coasta sudică a Mării Negre este Heraclea Pontică, astăzi orașul Ereğli în Turcia, fondată de megarieni și boeți în c. 560 î.Hr. sub conducerea lui Gnesiolochus, la 217 km de Bosfor.

Coloniștii i-au acaparat pe băștinașii maryandini din jur, transformându-i în sclavi, neputând să-i înstrăineze în afara teritoriului lor (Posidonius, FGrH 87 F). Singurele colonii non-milesiene atestate dinainte de 500 î.Hr. sunt Heraclea, Pagagoria, fondate de refugiați teian din Persia în c. 545 î.Hr. (Herodot, vi. 33.2; Pseudo-Scymnus, 74if.).

„Înainte de 560 î. Hr, toate coloniile din Pont au fost milesiene. După acea perioadă, nu există cu siguranță nici o fundație milesiană datată fie din surse literare, fie din dovezi arheologice. Două concluzii istorice par inevitabile: (1) înainte de mijlocul secolului al VI-lea, Milet a operat cu succes un fel de politică de *mare clausum*[3] în Pont (probabil prin acord cu coloniile megariene de la Bosfor); (2) după această dată, colonizarea de către alte orașe grecești a devenit posibilă și Milet însuși a încetat să mai colonizeze” (Graham, 2006: 124).

Mithridates, originea

În legătură cu proveniența dinastiei *mithridatică* s-au emis mai multe teorii. Istoricii antici susțineau că acești regi ar fi fost descendenți ai nobilimii persane, proveniți din Cele Șapte Familii, iar pământurile pe care le stăpâneau erau daruri de la regele Darius I (Polybius, 5.43.2, Diodorus Siculus, 19.43.2). Se confirmă faptul că Mithridates, tatăl lui Ariobarzanes, aproape sigur Mithridates Ctistes, provenea din Cele Șapte Familii și de către Hieronymus din Cardia (*apud* Hornblower, 1981).

Acest fapt este atestat pentru prima oară de istoricul grec Polybius; de asemenea Tacitus,

---

[2] Epoca Geometrică (900–750 î.Hr?) – numele vine de la modelele de pe ceramica descoperiră (forme geometrice). Ceramica epocii geometrice este cunoscută în numeroase locuri ale lumii grecesti (Corint, Argos, Beotia, Ciclade, Rodos, Cipru).

[3] Termen folosit în dreptul internațional, pentru a marca o bucată de apă ce se afla sub jurisdicția unui stat/oraș, ce nu poate fi navigată de navele altui stat.

Justinus și Sallustius sunt de accord, toți susținând că regii pontici ar fi avut legături de sânge în Imperiul Ahemenid, practic descendenți ai lui Darius și Cyrus (Sallust, 2.85; Tacitus, 12.18.2).

Fondatorul istoric al regatului, din cele mai vechi timpuri a fost recunoscut ca Mithridates Ctistes, fiind legat de o modestă dinastie care își avea originile pe coasta Propontidei (Marea Marmara), originară din micul oraș mysian Kios. Diodorus este singurul care menționează această dinastie în mai multe pasaje; antigonizii apărau Asia Mică împotriva invaziei lui Lysimahos și Casandru, iar unul dintre incidentele înregistrate de Diodorus este uciderea lui Mithridates, un aliat al lui Antigonus, care era suspectat de trădare față de Casandru. Mithridates, susține el, a fost ucis în vecinătatea orașului Kios din Mysia, după ce a condus Kios și „Arrhine" (sau „Marine") timp de treizeci și cinci de ani. Succesorul sau a fost Mithridates [fiul său], care a supus mai multe popoare și a stăpânit Capadocia și Paflagonia timp de treizeci și șase de ani (Diodorus, 20.111.4).

Istoricul bizantin Georgios Synkellos dezbate acest subiect al monarhiei pontice în lucrarea sa de căpătâi *Chronographias*: „În anul 5480 de la crearea Lumii (= 22/14 î.Hr.), prin decizia lui Augustus, domnia celor opt regi ai Bitinei, ale căror nume vor fi date, a încetat; au cârmuit începând cu anul 5268 (= 234/226 î.Hr.)[4], în același timp cu domnia celor zece regi pontici". Un al doilea pasaj îl continuă pe primul spunând: „Potrivit lui Dionysios, opt regi ai Bitinei au domnit la acea vreme, iar asta a durat 213 de ani". Și, în sfârșit, un al treilea pasaj oferă informații concrete despre numărul monarhilor cât și despre durata domniei lor: „Zece regi ai Pontului stăpâneau la acea vreme și domnia lor a durat 218 de ani. Apollodorus și Dionysios povestesc despre acest lucru" (Synkellos, *apud* Gabelko, 2009: 47).

Oleg L. Gabelko dezbate abordarea celor trei paragrafe precizând că datele pentru a încadra începutul și sfârșitul regatului bitin sunt incorecte, la fel și în cazul datelor despre regatul pontic, neexistând o explicație pentru aceste incorectitudini (Gabelko, 2009: 48, 49). De asemenea tot în lucrarea sa, savantul rus menționează faptul că a devenit obișnuită modificarea datei de la 213 la 223 în textul *Hronografiei*, deoarece aceasta se încadrează cu perioada epocii regale a Bitinei, începând cu 297/96 î.Hr., prin numărarea a 223 de ani înapoi de la moartea ultimului rege bitin, Nikomedes al IV-lea, în 74 î.Hr. Mai mult, nu explică de ce se spune că atât dinastiile bitine, cât și cele pontice se încheie simultan sau de ce Synkellos numără zece regi ai Pontului, când Appianos și Plutarh menționează doar opt.

---

[4] „Data dublă este menționată deoarece G. Synkellos în listele regilor elenistici după moartea lui Alexandru cel Mare numără anii începând din 5493 î.Hr. (ultimul an al lui Alexandru este 5170 = 324/323 î.Hr.), în timp ce pentru vârsta lui Augustus punctul de plecare este 5501 î.Hr. (ultimul an al lui Augustus este 5514 = 13/14)" (Gabelko, 2009: 54, n. 2). Explicație universală pentru cronologia lui George Synkellos.

Toate acestea sunt presupuneri, sursele scrise antice sunt practic absente pentru istoria timpurie a regatului Pontului și chiar succesiunea regilor este încă o problemă pusă în dezbatere.

Diadohii

După moartea lui Alexandru cel Mare a început lupta sângeroasă pentru succesiune între dușmanii și aliații săi. În perioada următoare a războaielor diadohilor un număr mare de state independente s-au ridicat în Asia Mică, inclusiv regatele Bitiniei, Capadociei și Pontului. În timpul secolului al IV-lea î.Hr., regiunea Pontului a făcut parte din satrapia persană din Capadocia (Katpatuka) sub Mithridates din Kios. Acesta a fost urmat de fiul său Ariobarzanes al II-lea, satrap al Frigiei, care va fi trădat de fiul său, Mithridates al II-lea din Kios. Mithridates a fost ucis de Antigonus în 302 î.Hr., a cărui îngrijorare a început să crească dat fiind faptul că fiul lui Mithridates, numit de asemenea Mithridates (281–266 î.Hr.?), cunoscut sub numele de Mithridates I Ctistes („Fondatorul"), intenționa să-l omoare (Diodorus Siculus, 20.111.4.) Acesta din urmă a reușit să guverneze până în 266 î.Hr., ca rege al statului cuprins între Capadocia la sud și Paflagonia la vest, cimentând autoritatea familiei sale în tot regatul său. După scurta domnie a fiului său, Ariobarzanes (266–250 î.Hr.), nepotul, Mithridates al II-lea a devenit rege.

Mithridates al II lea s-a dovedit a fi un rege competent învingând hoardele galateenilor și s-a căsătorit cu prințesa seleucidă Laodice. I s-a dat pământul Frigiei ca zestre de fratele ei, Seleucus al II-lea Callinicus, în ciuda faptului că în timpul războiului fraților Mithridates l-a învins pe Seleucus.

Despre moartea și succesorul lui Mithridates al II-lea există puține mențiuni. Tot ceea ce se știe despre Mithridates al III-lea este că a avut o domnie fără războaie, Imperiul Seleucid încetând să fie o amenințare. Următorul rege, Farnakes I, a purtat un război cu Eumenes al Pergamului, cucerind Sinope, Cotyora, Fanarcia și Trapezus, controlând cea mai mare parte a liniei de sud a Mării Negre. El a fost primul care a stabilit relații de prietenie nu numai cu orașele din Peninsula Crimeea, precum Hersonesus, ci și cu partea de vest a regiunii Mării Negre, orașul Odessus. Măsurile sale au pus bazele unui sistem avansat de comerț în Marea Neagră. Succesorul său, Mithridates al IV-lea Filopator/Filadelfus, a adoptat o politică pro-romană, ajutându-l pe Attalus al II-lea din Pergam (un aliat al Romei) în luptele cu Prusias al III-lea al Bitiniei.

Nepotul său, Mithridates al V-lea Evergetes, datorită alianței regatelor sale cu romanii, a trimis nave și soldați pentru a-i ajuta în cel de-al treilea război punic, fiind premiat cu pământul Frigiei. După moartea sa, regiunea a ajuns sub conducerea soției sale, Laodice, în calitate de regent, care l-a favorizat, evident, pe fiul ei mai mic Mithridates Hrestus. Fiul cel mare,

Mithridates al VI-lea, a asediat Sinope, a detronat-o pe mama sa și și-a ucis fratele.

Conflictele cu romanii

În secolul I î.Hr., regatul Pontului atinsese apogeul sub conducătorul legendar Mithridates al VI-lea Evpator. Acesta a încorporat statului său regatul Bosforului, iar în Colhida și Bitinia și-a înscăunat rudele. Dominația lui se mărise, controlând teritorii până în sudul Ucrainei de azi și în Caucazul vestic.

Prima acțiune a lui Mithridates care l-a adus în conflict cu interesele romane s-a desfășurat în anul 107 î.Hr. odată cu anexarea Paflagoniei de către Mithridates și regele bitinian Nicomedes al III-lea. Sursele scrise antice nu oferă detalii despre modul în care acești doi regi și-au coordonat acțiunile, dar informează că Mithridates a reușit să-și extindă și mai mult teritoriul și să împiedice granițele Bitiniei să se apropie prea mult de centrul Pontului (Madsen, 2009: 194). La finele secolui al II-lea î.Hr., romanii deja cuceriseră o mare parte din Asia Mică, Pontul devenind singura amenințare majoră din regiune.

Neavând o forță pe măsură, Roma și-a încurajat aliații din zonă să lanseze atacuri spre a preîntâmpina o ofensivă din partea lui Mihtridates. Acest lucru s-a dovedit un eșec, armatele aliate Romei fiind împinse tocmai până la Bosfor. În acest timp, armata romană s-a retras din Galatia. Roma a ales să se retragă din cauza războaielor cu Iugurtha[5] și cimbrii din Germania. La vremea respectivă, aceste regiuni erau prea lipsite de importanță pentru Roma, dând impresia regilor anatolieni că ea nu dorește sau nu poate interveni (*ibidem*: 195).

Roma nu a răspuns la extinderea lui Mithridates, până în 97 î.Hr. când capadocienii s-au revoltat împotriva conducerii pontice. După aceea, atât Nicomedes al III-lea, cât și Mithridates, au trimis o ambasadă către senatul roman, pentru a-și susține dreptul asupra Capadociei. Aceste fapte au reflectat faptul că Roma era încă privită ca autoritate în Anatolia. În plus, faptul că Mithridates a simțit nevoia de a primi aprobarea Romei pentru a anexa Capadocia sugerează că nu a avut intenția de a lua parte la o dispută cu cea mai puternică putere din regiune. Încercările sale au dorit să maximizeze extinderea regatului său pe cât posibil, fără a contesta interesele romane până la punctul de război (*ibidem*).

Această strategie, încă o dată, subliniază politica lui Mithridates, care nu voia să confrunte Roma deschis. Desigur, Mithridates a încercat să folosească ceea ce credea a fi un moment slab pentru Roma pentru a-și realiza politica expansionistă. În plus, este esențial să ne referim că nu a

[5] Iugurtha era un rege al Numidiei; el a servit sub Publius Cornelius Scipio Aemilianus în timpul campaniilor din Numidia (134–133 î.Hr.) și alături de Gaius Marius.

efectuat o incursiune în Asia, până când nu a fost atacat de romani. Dar a continuat, de asemenea, să ridice miza, întrucât s-a constatat că a ajuns foarte aproape de limite, existând posiblitatea unui conflict iminent. În realitate, el și-a dorit război, dar un război în termenii săi, în care romanii ar fi fost agresori, iar Mithridates cel agresat (McGing, 2009: 209–210).

Regatul Pontului era într-adevăr pregătit pentru un conflict major împotriva Romei, din moment ce peste 250 000 de soldați erau la dispoziția lui Mithridates, dar el dorea să aibă un război adecvat și motivat. Cu toate acestea, a-l învinui pe Mithridates de întreaga responsabilitate pentru începerea acestui război este prea simplu. În schimb, căutarea cauzelor pentru izbucnirea primului război mithridatic trebuie să se concentreze asupra forțelor romane conduse de Manius Aquillius și Cassius, care nu au căutat niciodată o soluție pașnică. În schimb, ei l-au provocat pe Mithridates să înceapă războiul, în timp ce ponții se retrageau din Bitinia și Capadocia.[6] La scurt timp senatul roman, îl investește pe generalul Pompei să se ocupe de așa-zisa amenințare. Campania a fost una rapidă; Pompei anticipează falsele retrageri ale lui Mithridates, acestea fiind de fapt doar momeli pentru a scoate legiunile romane din luptă atrăgându-le pe teren accidentat.

Mithridates va fugi înspre Caucaz, iar în acest timp Pompei va cuceri Armenia și-l va scoate din joc pe aliatul armean al lui Mithridates, regele Tigranes; de asemenea va cuceri și partea de nord a Turciei. În exil, Mithridates va urzi un plan ambițios, dorind să atace Roma, cu o armată de geți și sciți urcând pe Dunăre și reușind să se infiltreze în Italia cu ajutorul galilor. Aceste tentative nu au fost puse în practică, aliații văzând deja în rege un tiran. Înțelegând situația defavorabilă, accentuată de pierderea tronului în favoarea fiului său Farnakes, care a fost încoronat de generalii pontici, Mithridates se va otrăvi, dar viața i-o va curma un soldat gal, otrava nefăcându-și efectul.

Trupul a fost trimis la Pompei în semn de pace și prietenie, dar a fost desfigurat în urma îmbălsămării nereușite. Totuși generalul roman, l-a respectat pe pont și i-a ridicat un mausoleu la Sinope, înmormântându-l acolo pe unul dintre cei mai aprigi dușmani ai Romei (Plutarh, *Pompei*, 42).

Scriitorul Plutarh consemnează în operele sale o legendă despre Mithridates al VI-lea Evpator. Se spune că regele și-a visat moartea înaintea unei lupte cu Pompei. Se făcea că navigând pe Marea Neagră, văzând Bosforul la orizont, se întorsese către oamenii săi spre ai felicita pentru norocul de a ajunge în siguranță la Marea Mediterană. Deodată, se trezi singur într-o furtună, care-i va distruge barca, aruncat fiind apoi pe o bucată din epavă în urma

[6]Appian (XII.3.17) se referă la 250 000 infanteriști, 50 000 călăreți, 400 nave și 130 care de luptă.

naufragiului (*ibidem*: 32).

O parte a regatului a fost anexată acum Imperiului Roman, fiind unită cu Bitinia într-o dublă provincie numită Pontus și Bitinia: această parte includea doar litoralul dintre Heraclea (Ereğli) și Amisus (Samsun). În continuare, simplul nume „Pont” a fost folosit în mod regulat pentru a denumi jumătate din această dublă provincie, în special de romani și reprezentanții lor; este folosit și în Noul Testament.

În 62 d.Hr., Nero a convertit cu totul regiunea, transformând-o în provincie romană. A fost împărțită în trei districte: Pontus Galaticus în vest, mărginindu-se cu Galatia; Pontus Polemoniacus în centru, cu capitala la Polemonium; și Pontus Cappadocicus în est, învecinându-se cu Capadocia (Armenia Mică). Ulterior, împăratul roman Traian a încadrat Pontul în provincia Capadocia (Hewsen, 2009: 42).

Ca răspuns la o incursiune barbară asupra Trapezusului în anul 287 d.Hr., împăratul roman Dioclețian a decis să împărtă zona în provincii mai mici, cu administrare locală. Districtele pontice au fost împărțite în c. 295 în trei provincii independente, în cadrul Eparhiei Pontice:

1. Pontul Galatian, numit și Diospontus, mai apoi redenumit Helenopontus de Constantin cel Mare după mama sa. Acesta avea capitala la Amisus și includea și orașele Sinope, Amasia, Andres, Ibora și Zela.

2. Pontus Polemoniacus, cu capitala la Polemonium (numită și Side), incluzând și orașele Neocaesarea, Argyroupolis, Comana și Cerasus.

3. Pontul Capadocian, cu capitala la Trapezund/Trapezus, care includea porturile mici Athanae și Rhizaeon. Această provincie s-a extins până la Colchis (Anderson, 1911: 70–71).

Romanizare sau elenizare?

Pontul este una dintre cele mai complexe provincii din Imperiul Roman. Când Pompei l-a învins pe regele Mithridates al VI-lea în 66 î.Hr., a fost necesară o reorganizare semnificativă a Pontului și Bitiniei pentru a adapta fostul regat pontic la standardele administrative romane. Coloniile grecești și orașele elene existente, în general, și-au păstrat forma pre-romană. Una dintre cele mai semnificative schimbări a fost aceea că magistrații ajunși la vârsta de treizeci de ani, mai târziu de la douăzeci și doi de ani, puteau obține calitatea de membru permanent al consiliului din oficiu (Pliniu cel Tânăr, 10.79; 10.80). Influența romană a schimbat viața atât în coloniile grecești, cât și în orașele elene deja existente. Puterea politică era cea mai importantă; atât magistraturile, cât și scaunele de consiliu, erau adunate în jurul celor mai bogați membri ai populației locale. De-a lungul timpului, acest grup a primit cetățenia romană și a devenit, cel

puțin într-un sens legal, roman. S-au organizat festivaluri romane în multe orașe grecești, iar membrii elitei locale s-au implicat și în cultul imperial sau în obiceiurile religioase, devenind preoți (Price, 1984: 58).

Romanizarea a fost și este adesea definită ca fiind un fenomen care se aplică mai ales întâlnirilor culturale dintre Roma și populația comunităților din epoca fierului din partea de vest a imperiului. Privită ca un proces în care populațiile cucerite au adoptat cultura romană pentru a atinge un nivel superior de civilizație, romanizarea, ca termen, nu se aplică lumii grecești. Aici hegemonia romană nu a indus aceleași schimbări culturale ca în provinciile occidentale. Greaca a rămas limba oficială, iar structura civilă era deja în vigoare și a format coloana vertebrală în administrația provincială din est. Mai mult, reglementările sociale tradiționale pe care romanii le impuneau în societatea lor erau practic împrumutate de la greci (Pliniu cel Tânăr, 2.24). De aceea se crede că societatea din regiunea Pontului nu ar fi acceptat prevederile sociale romane, deoarece le considerau inferioare și și-au păstrat aspectele grecești, neavând vreun motiv să treacă la cele latine. Coloniștii romani au fost mai degrabă elenizați, decât să participe la un proces de romanizare.

Romanizarea a fost acum explicată ca fiind o politică romană deliberată, care urmărea să câștige în special elita locală pentru a consolida stăpânirea romană în regiune (Bénabou, 1976). Datorită nivelului ridicat de dezvoltare urbană a provinciilor din Asia, Ahaia și, într-o oarecare măsură, Bitinia, Roma nu a avut nevoie să își implementeze propria structură urbană în aceste regiuni. Coloniile romane fondate în Orient au fost, ca urmare, prea puține și prea răspândite pentru a provoca o schimbare permanentă a modelului cultural în comunitățile grecești. În loc să aibă un efect asupra vieții în provinciile grecești, acest proces a stagnat.

S-a efectuat un studiu asupra cultului imperial din Asia Mică, susținându-se că a fost o formă cu totul nouă de cult al conducătorului, cu mici asemănări cu celebrarea greacă a regilor eleni. Inițiativa de a stabili un cult imperial în orașele din Asia Mică a fost adesea locală și promovată din dorința de a obține un statut mai ridicat atât ca indivizi într-o comunitate, cât și între orașe la nivel provincial. În cele din urmă, într-o serie de studii privind tendințele arhitecturale și clădirile publice, s-a ajuns la concluzia că elemente din viața urbană romană erau mai răspândite decât se credea anterior. Aceste studii au oferit o nouă înțelegere a modului în care cultura romană a influențat comunitățile provinciale grecești. S-a emis o concluzie care a recunoscut influența culturală pe care Roma a avut-o asupra comunităților grecești și a reprezentat o alternativă la ideea lipsei de interes grecesc pentru lumea romană; s-a observat că identitatea culturală greacă se ilustra ca o stavilă împotriva romanității.

Din punct de vedere sociologic, presupunerea că grecii aveau o identitate culturală

cristalizată, definită, este mai problematică. Identitatea culturală este astfel privită ca ceva static, greu de eliminat. Dar, oricum s-ar pune problema, era posibilă eliminarea elementelor autohtone pre-romane? Existau oare comunități care și-au păstrat amprentele autohtone în momentul impunerii culturale romane?

Asimilarea se definește ca un proces, prin care indivizii și grupurile asimilate imită modele comportamentale ale culturii dominante. Admiterea în comunitate a culturii dominante conduce în consecință la dezvoltarea unui tip de persoană în concordanță cu modelul societății dominante. Acest lucru duce în cele din urmă la absența prejudecăților, discriminării și conflictelor asupra valorilor și puterii (cf. Gordon 1964, pp. 68–73.). În ceea ce mă privește, eu cred că acest lucru se poate petrece doar în cazul elitei unei societăți. Ca asimilarea să aibă succes, trebuie să apară un proces de împrumut identitar, cultural între cele două tipare. Astfel, apar imitații clișeice adoptate mai întâi la nivelul instituțiilor majore, deoarece acestea se impun în răspândirea informației culturale (magistraturi, temple, biblioteci, chiar și piețe). În cazul de față, multă populație din regiunile amintite ar fi văzut că prețul pentru cetățenia romană era prea mare și nu toți și-l pot permite, fiind un impediment direct pentru lipsa de asimilare a culturii romane.

În concluzie se poate spune că romanitatea a avut totuși un cuvânt de spus, dar nu a putut submina și șterge gena culturală elenă; dimpotrivă, romanii au fost cei care i-au imitat pe greci. Faptul este dovedit de elemente elene deja existente în complexul roman, precum zeitățile și obiceiurile religioase sau modelele arhitecturale.

Între bizantini și turci

„Odată cu reorganizarea sistemului provincial sub Dioclețian (aproximativ 295 d.Hr.), districtele pontice au fost împărțite între patru provincii din eparhia Pontică:

1. Paflagonia, căreia i s-a atașat jumătatea pontică din vechea provincie Bitinia pontică;
2. Diospontus, redenumită Helenopontus de Constantin, conținând restul provinciei Pontus, districtul alăturat și opt orașe (inclusiv Sinope, Amisus și Zela), capitala fiind Amasia;
3. Pontus Polemoniacus, care conține Comana, Polemonium, Cerasus și Trapezundul [Trapezus], cu Neocesarea capitală;
4. Armenia Minor, cinci orașe, și Sebasteia, capitală" („Pontus"; vezi și mai sus, Anderson, 1911: 70–71).

În anul 536, împăratul Iustinian reorganizează regiunea. Pontus Polemoniacus a fost dizolvat, partea vestică (Polemonium și Neocesarea) fiind cedată provinciei Helenopontus, Comana încadrându-se în noua provincie Armenia II, iar restul (Trapezund și Cerasus) s-au alăturat noii provincii Armenia I Magna cu capitala la Justinianopolis. Pe vremea Imperiului Bizantin, Pontul a intrat sub thema Armeniei, cu cele mai vestice părți (Paflagonia) aparținând themei Bucelariene. În mod progresiv, aceste mari theme timpurii au fost împărțite în altele mai mici, astfel încât până la sfârșitul secolului al X-lea, Pontul a fost împărțit în themele Haldiei, care a fost condusă de familia Gabrades și Koloneia (Hewsen, 2009: 47).

După secolul al VIII-lea, zona a cunoscut o perioadă de prosperitate, care s-a încheiat prin cucerirea Asiei Mici în anii 1070 și 1080 de către selciucizi. Readusă în Imperiul Bizantin de către Alexios I Komnenos, zona a fost cârmuită de conducători încă dependenți de restul imperiului, precum familia Gabras din Trapezund. Regiunea a fost asigurată militar din secolul XI-lea până în veacul al XV-lea de o vastă rețea de cetăți .

Imperiul de la Trapezund și comerțul în Marea Neagră

Imperiul de la Trapezund a fost un stat succesor al Imperiului Bizantin, care a existat din 1204 până în 1461, condus de o aripă a dinastiei Comnenilor, descendenți ai împăraților bizantini din această familie, anume ramura Megas Komnenos. Acest stat s-a menținut datorită comerțului, fiind poziționat chiar pe drumul mătăsii. Fondatorii lui au fost Alexios Comneanul și fratele său, David (nepoții lui Andronikos I Comneanul), creând acest stat succesor la scurt timp după prădarea Constantinopolului de către cruciați și venețieni din aprilie 1204. Alexios s-a autoproclamat împărat, punând bazele Imperiului de la Trapezund. S-au păstrat limba greacă și religia ortodoxă.

În 1306 genovezii au dat foc suburbiilor orașului Trapezund, de asemenea și portului, din cauza taxei mari numită *kommerkion*, ce se aplica produselor comercializate de ei. Bizantinologul Dionysios A. Zakythinos în *Le Chrysobulle d'Allexis III Comnene empereur de Trebizonde en faveur des Venetiens* (Paris, 1936), argumentează c-ar fi fost vorba nu doar de o taxă ci de două: *kommerkion* aplicată în funcție de natura mărfii și naționalitatea vânzătorilor și *dekati*, o taxă stabilită în funcție de cea mai mare parte a mărfii comercializate și de modul de transport, pe mare sau uscat (*apud* Miller, 1969: 34–35).

Acest episod a fost consemnat de cronicarul local Mihail Panaretos, numindu-l „Marele Război". Orașul s-a menținut datorită acestor taxe, dar și a gamei variate de vânzători care veneau să-și comercializeze produsele, în special genovezi, spanioli și venețieni. Pe plan economic,

datorită *pax mongolica*[7], orașul a beneficiat prin poziția sa avantajoasă de ruta internațională de comerț ce unea Asia cu Europa. De asemenea, *pax mongolica* a reușit să unească mai multe popoare prin intermediul comerțului, orașul servind ca un „*no man's land*". Conform lui Bassarion, un elev al filosofului platonist Georgios Gemistos Plethon, Trapezundul era un oraș multicultural, unde puteai găsi lucruri unice în lume. Oamenii proveneau din Pont, Galatia, Kilikia, Albania, Iberia, Pampfylia, existau chiar și negustori perși și egipteni. Toate aceste lucruri au fost înmagazinate într-un *encomium*, altfel zis, în termeni moderni, o evidență comercială a respectivului oraș.

La capitolul ierarhie socială, vânzătorii genovezi și venețieni se bucurau de privilegii speciale, deoarece recunoşteau suveranitatea Imperiului de la Trapezund şi erau plătitori de taxe. În anul 1304, genovezii capătă privilegii, fiind scutiți de la plătirea taxei *kommerkion* pe durata a doi ani. Mai târziu, în 1364, venețienii au fost siliți de Alexios al III-lea să achite un nou set de taxe (Zakythinos, 1932: 26–28).

Relațiile dintre monarh și negustorii italieni erau foarte strânse; din 1290 sarea și făina erau vândute direct împăratului, ceea ce dovedește rolul major pe care comercianții italieni l-au avut în integrarea orașului în rutele mondiale de comerț.

Spre sfârșitul existenței Trapezundului, orașul era înconjurat de state mici turcești. Datorită relațiilor cu puterile occidentale creștine, Imperiul de la Trapezund, a devenit o amenințare pentru noua putere din Asia, Imperiul Otoman. În ciuda tributului plătit de oraș, Mahomed al II-lea a asediat și ocupat ținutul în 1461, alungându-l pe ultimul împărat, David Megas Komnenos de Trapezund, punând capăt acestui stat succesor al Imperiului Bizantin.

În ceea ce privește populația, existența Imperiului de la Trapezund a contribuit la păstrarea identității grecești în regiunea Pontului până în secolul XX.

După secolul al XV-lea, ruta comercială Trapezund–Tabriz (Persia) a fost abandonată în mare măsură. Otomanii au monopolizat comerțul din Marea Neagră cu exteriorul. Cu toate acestea, până în 1774, comerțul cu Marea Neagră se redeschisese. Sub stăpânirea otomană, care a început odată cu căderea Trapezundului, în special începând cu secolul al XVII-lea o parte din grecii pontici ai regiunii au devenit musulmani prin „sistemul" *devșirme*[8].

[7] Istoricii numesc perioada dintre secolele al XIII-lea – al XIV-lea, când cea mai mare parte a Eurasiei a fost sub stăpânirea mongolă, „Pax Mongolica".

[8] Taxă „în sânge" suportată de statele sau popoarele înglobate în Imperiul Otoman, ce consta în selecționarea băieților cu vârste cuprinse între opt și optsprezece ani pentru a servi nevoilor statului otoman (de asemenea obligați să se convertească la islam).

La mijlocul anilor 1830, comerțul în Trabzon[9] era prosper. Perioada a coincis cu reformele Tanzimat[10]. În 1837, câțiva comercianți persani din Istanbul și Tabriz au fost falimentați fiind înlocuiți în mare parte de comercianți ruși, greci și armeni. Pe măsură ce activitățile negustorilor greci și armeni din porturile rusești din Marea Neagră și Tabriz au crescut, poziția grecilor și armenilor în Trabzon a devenit importantă, datorită nodului comercial. În 1856, majoritatea restricțiilor civile rămase asupra non-musulmanilor au fost ridicate și creștinii au fost lăsați să-și declare credința (Bryer, 1970: 30–54). În anii 1860 și 1870, comerțul din Trabzon a decăzut din cauza deschiderii canalului Suez în 1869 și a unei rute alternative create pentru a devia comerțul cu persanii. Până în 1884, comercianții greci și armeni au dominat comerțul exterior. Avantajele de care se bucurau comercianții creștini care dețineau pașapoarte rusești au creat resentimente puternice în rândul comercianților musulmani.

Exodul

Grecii au întemeiat colonii pe țărmurile Mării Negre încă din secolul al VII-lea î.Hr., chiar și în Georgia, sudul Rusiei, Ucraina și în nord-vestul Turciei. Din secolul al XVIII-lea, grecii au început să plece din Pont spre Georgia și sudul Rusiei. Mai târziu, după înfrângerea din august 1922 a armatei elene în Anatolia și schimbul de populație obligatoriu, grecii pontici au fost exilați împreună cu alți greci de pe teritoriul turc în presupusa lor patrie, Grecia. Mulți dintre ei au fost omorâți de către turci atât înainte, cât și în timpul acestei mutări (1916–1923).

După dezmembrarea URSS, mulți ponți cu origini grecești s-au îmbarcat spre „Ellada”, necunoscându-se un număr exact al celor care au migrat.

*

După războiul ruso-turc din 1828–1829, în jur de 42 000 de ponți au migrat din Anatolia în urma trupelor rusești în retragere. Din 1856 până în 1866 (după războiul Crimeii) aproximativ 60 000 de greci pontici s-au mutat în sudul Rusiei. În plus, în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea, mii de refugiați greci pontici s-au stabilit în Caucaz, în special în jurul orașului Kars.

---

[9] „Trabzon” este numele turcesc al Trapezundului.

[10] Reformele Tanzimat (sec. al XIX-lea) au marcat o perioadă de scurtă renaștere în Imperiul Otoman, aflat în declin, și aveau ca țel modernizarea statului și consolidarea unei integrități naționale, pentru a putea stopa tendințele separatiste din imperiu și eventualele agresiuni externe. Reformele au încercat să-i integreze pe cei ce nu erau musulmani și de alte naționalități decât turcă în societatea otomană prin asigurarea unor drepturi egale.

În perioada războaielor balcanice, pe baza unui recensământ realizat în Anatolia și Tracia de către Patriahul Ecumenic, în Pont existau aproximativ 416 000 de greci, iar înainte de 1917 se estimau a fi cam 250 000 de greci pontici în Imperiul Țarist. Ținând cont de aceste informații s-ar presupune c-ar fi existat înainte de genocidul pontic 665 000 de greci care locuiau în partea estică a Mării Negre.

La intrarea armatei țariste în Anatolia, în vara lui 1916, autoritățile otomane au amenințat cu moartea creștinii care nu se prezentau la recrutare sau care dezertau, făcându-le comunitatea responsabilă pentru aceste lucruri. Acest fapt a servit drept scuză pentru a arde satele creștinilor. În decembrie 1916, din „motive militare”, otomanii au dispus deportarea grecilor de pe coasta Mării Negre, departe de linia frontului rusă (Hofmann, 2011: 39). În timp ce mii de greci pontici au murit în cadrul acestor deportări, alții au fugit peste granița rusă sau s-au refugiat în munți și au format grupuri de gherilă. În afară de persecuțiile otomane, sătenii din Anatolia au fost terorizați în timpul și după Primul Război Mondial de către bandiții musulmani.

La finele războiului, alături de trupele rusești în retragere s-a deplasat spre Rusia un număr de 80 000 de greci pontici (Xanthopoulou-Kyriakou, 1991). Tot pe atunci, Eleftherios Venizelos, prim-ministru al Greciei, aflat în tabara Antantei care tocmai câștigase războiul, se vedea în fața unei ocazii istorice unice, anume anexarea vechilor teritorii ale grecilor, în care aceștia fuseseră prezenți încă din antichitate. Ideea unei expansiuni în Asia Mică fusese de asemenea dezbătută, chiar din 1843, prevăzând și o viitoare repatriere a minorității grecești din Imperiul Otoman (situată pe țărmul vestic și estic al Anatoliei și nordul Turciei, țărmul sudic al Mării Negre).

În 1919, Kars și Ardahan (lângă Georgia) au fost ocupate de turci, care au forțat o migrație în masă a grecilor pontici spre Rusia. Din mai 1920, până la sfârșitul lunii februarie 1921, aproximativ 53 000 de greci pontici au plecat din Turcia. Trei ani mai târziu, în iunie 1921, navele de război grecești au bombardat Inebolu (la vest de Sinope). Având în vedere o posibilă răscoală greacă la Samsun, acest lucru a determinat ca toți bărbații greci cu vârste cuprinse între cincisprezece și cincizeci de ani să fie deportați. Mii de greci au fost uciși în acest proces. Schimbul obligatoriu al populației din 1923, prin Convenția de la Lausanne, a legalizat situația existentă. Adică, după august 1922, odată cu înfrângerea armatei grecești din Anatolia, marea majoritate a grecilor din Anatolia fuseseră obligați să plece în Grecia de armata turcă avansată (cf. Klapsis, 2014). Până în 1924, aproape toți grecii anatolieni rămași au fost deportați. Mii de oameni au pierit în acest mod înainte de a ajunge în Grecia. Noua lor viață în Grecia a fost o altă luptă în care mulți au murit în condiții dure. Existau, de asemenea, mulți greci pontici care încă trăiau în Rusia și Caucaz. La recensământul din 1926 se afirma că existau 213 700 de greci

(estimare) care trăiau în republicile sovietice.

BIBLIOGRAFIE

Anderson, John George Clark, 1911, "Pontus", în Hugh Chisholm (ed.), *Encyclopædia Britannica*, 22 (11th ed.), Cambridge: Cambridge University Press, pp. 70–71.

Appian, 1913, *Roman History. The Civil Wars, Books 1–3.26*, Harvard: Harvard University Press.

Bénabou, Marcel, 1976, *La résistance africaine à la romanisation*, Paris: La Découverte.

Bryer, Anthony, 1970, "The Tourkokratia in the Pontos: some problems and preliminary conclusions", în *Neo-Hellenika*, vol. 1, pp. 30–54.

Diodorus Siculus, 2019, *Library, Books 16–20*, Oxford: Oxford University Press.

Gabelko, Oleg L., 2009, "The Dynastic History of the Hellenistic Monarchies of Asia Minor According to the *Chronography* of George Synkellos", în Jakob Munk Højte (ed.), *Mithridates VI and the Pontic Kingdom*, Langelandsgade: Aarhus University Press, pp. 47–61.

Graham, A.J., 2006, "The colonial expansion of Grecee", în John Boardman și N.G.L. Boardman (eds.), *The Cambridge Ancient History. The Expansion of the Greek World*, second edition, vol. III, part III, Cambridge: Cambridge University Press, pp. 83–162.

Herodot, 1943, în Felix Jacoby (ed.), *Fragmente der griechischen Historiker*, Teil 3, „Geschichte von Staedten und Voelkern (Horographie und Ethnographie)" – A. Kommentar zu Nr. 262–296, Leiden: Brill.

Hewsen, Robert H., 2009, "Armenians on the Black Sea: The Province of Trebizond", în Richard G. Hovannisian (ed.), *Armenian Pontus: The Trebizond – Black Sea Communities*, Costa Mesa, Calif: Mazda Publishers Inc., pp. 37–66.

Hofmann, Tessa 2011, "Γενοκτονία εν Ροή – cumulative genocide: the massacres and deportations of the Greek population of the Ottoman empire (1912–1923)", în Tessa Hofmann, Matthias Bjørnlund și Vasileios Meichanetsidis (eds.), *The Genocide of the Ottoman Greeks: Studies on the State-Sponsored Campaign of Extermination of the Christians of Asia Minor (1912–1922) and Its Aftermath: History, Law, Memory*, New York: Arisitide D. Caratzas, pp. 39–111.

Hornblower, Jane, 1981, *Hieronymus of Cardia*, New York: Oxford University Press.

Karpozilos, Apostolos, 1999, "The Greeks in Russia", în Richard Clogg (ed.), *The Greek diaspora in the twentieth century*, New York: St Martin's Press, pp. 137–157.

Klapsis, Antonis, 2014, “Violent Uprooting and Forced Migration: A Demographic Analysis of the Greek Population of Asia Minor, Pontus and Eastern Thrace”, în *Middle Eastern Studies*, vol. 50, no. 4, pp. 622–639.

Madsen, Jesper Majborn, 2009, “The Ambitions of Mithridates VI: Hellenistic Kingship and Modern Interpretations”, în Jakob Munk Højte (ed.), *Mithridates VI and the Pontic Kingdom*, Langelandsgade: Aarhus University Press, pp 191–202.

Mango, Andrew, 2002, *Atatürk: The Biography of the Founder of Modern Turkey*, The New York: The Overlook Press.

McGing, Brian C, 2009, “Mithridates VI Eupator: Victim or Aggressor?”, în Jakob Munk Højte (ed.), *Mithridates VI and the Pontic Kingdom*, Langelandsgade: Aarhus University Press, pp. 203–216.

Miller, William, 1969, *Trebizond: The last Greek Empire of the Byzantine era, 1204–1461*, Chicago*:* Argonaut Inc., revised edition.

Plinius cel Tânăr, 1940, în Felix Jacoby (ed.), *Fragmente der griechischen Historiker*, Teil 3, „Geschichte von Staedten und Voelkern (Horographie und Ethnographie)”, Nr. 262–296, Leiden: Brill.

Plutarch, 1999, Felix Jacoby (ed.), în *Fragmente der griechischen Historiker*, Teil 4, “Biography and antiquarian literature” – A, Biography. – Fasc. 7. Imperial and undated authors, Leiden: Brill (von Jan Radicke).

Polybius, 1999, în Felix Jacoby (ed.), *Fragmente der griechischen Historiker*, Teil 4, “Biography and antiquarian literature” – A, Biography. – Fasc. 7. Imperial and undated authors, Leiden: Brill (von Jan Radicke).

Posidonius, 1940, în Felix Jacoby (ed.), *Fragmente der griechischen Historiker*, Teil 3, „Geschichte von Staedten und Voelkern (Horographie und Ethnographie)”, Nr. 262–296, Leiden: Brill.

Pratsinakis, Manolis, 2013, *Contesting national belonging: an established-outsider figuration on the margins of Thessaloniki, Greece*, Amsterdam: Amsterdam Institute for Social Science Research.

Price, S.R.F., 1984, *Rituals and Power. The Roman imperial cult in Asia Minor*, Cambridge: Cambridge University Press.

Pseudo-Scymnus, 1999, în Felix Jacoby (ed.), *Fragmente der griechischen Historiker*, Teil 4, “Biography and antiquarian literature” – A, Biography. – Fasc. 7. Imperial and undated authors, Leiden: Brill (von Jan Radicke).

Sallust, 1999, *Historia*, în Felix Jacoby (ed.), *Fragmente der griechischen Historiker*, Teil 4, “Biography and antiquarian literature” – A, Biography. – Fasc. 7. Imperial and undated authors, Leiden: Brill (von Jan Radicke).

Strabon, 1940, *Geografia*, în Felix Jacoby (ed.), *Fragmente der griechischen Historiker*, Teil 3, „Geschichte von Staedten und Voelkern (Horographie und Ethnographie)” – A, Nr. 262–296. Brill: Leiden.

Tacitus, 1999, *Annales*, în Felix Jacoby (ed.), *Fragmente der griechischen Historiker*, Teil 4, “Biography and antiquarian literature” – A, Biography. – Fasc. 7. Imperial and undated authors, Leiden: Brill (von Jan Radicke).

Xanthopoulou-Kyriakou, Artemi, 1991, “The diaspora of the Greeks of the Pontos: historical background”, în *Journal of Refugee Studies*, vol. 4, no. 4, pp. 357–363.

Xenofon, 1998, *Anabasis*, în Felix Jacoby (ed.), *Fragmente der griechischen Historiker*, Teil 4 “Biography and antiquarian literature” – A, Biography. – Fasc. 1. The pre-Hellenistic period, Leiden: Brill (von Jan Bollansé u. a.).

Zakythinos, Dionysios A., 1932, *Le Chrysobulle d’Alexis III. Comnène, empereur de Trébizonde, en faveur des Vénitiens*, Paris: Les Belles Lettres.

„Pontus”, în *Romapedia*, https://ancientrome.fandom.com/wiki/Pontus (*accesat la 10 oct. 2019*).

Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology, nr. 6 (2020)

Sebastian Ștefănucă
seb_filozof@yahoo.com

Metaphors of origin in contemporary Pontic Greek song*

In the first half of the XX-th century, population changes have taken place between the states from Balkan Peninsula and Anatolian Peninsula. The most intense of these happened after the end of The First World War, Greece and Turkey being the most affected. By Convention of Lausanne (1923), the majority of Christian-orthodox population from Turkey was transferred in Greece and a large amount of Muslim population from Greece, in Turkey.

The moment of population transfer was the beginning of a true ethnogenesis for transmuted populations. The central element of the new identity evolution is represented by *the reference to the places those transferred were forced to abandon.* This element is to be found both for those who directly suffered the uprooting, and for their descendants.

Paradigmatic is the case of Pontic Greeks. They were transferred from the south of Black Sea especially to the north of Greece (region of Macedonia). The reference to the origin gathers all the identity energies. Thus, it has the aspect of a total social fact, in the Marcel Mauss's definition. But the memory and nostalgia of a lost homeland have the appearance of a social fact in the Émile Durkheim's understanding too, giving the specific feature to many expressions of cultural and social life.

This thing also happens to songs from the contemporary Pontic folklore. I mean by "contemporary Pontic folklore" all the creation of folkloric inspiration appeared after the moment of uprooting. A lot of Pontic songs belonging to this category are longing and nostalgia songs for a lost homeland with incomparable beauties and wealth; a memento of a glorious past when

* This is an English abstract of my communication at the International Conference on Mythology and Folklore, held at University of Bucharest, Faculty of Foreign Languages and Literatures, the sixth edition, 26–27 October 2019, Bucharest. Thanks to the organizers for invitation. The translation in Greek language was made by Spartakos M. Tanasidis – one of the contributors to this yearbook – and was published in the quarterly periodical *Πόντος. Ιστορία, λαογραφία, πολιτισμός* [*The Pontus. History, folklore, civilization*], nr. 12 (3/2019), Θεσσαλονίκη, pp. 45–46, Thessaloniki.

Pontians were border guards at the margins of the Byzantine Empire; by which the “stateless” situation acquired as a result of uprooting is bemoaned etc. Every party or concert with *pondiaka* music begins not with a dancing song, but with a slow, sad one, like a wail for a realm where there is no hope to return.

But the references to Pont are also to be found in songs apparently on other topics. “Η μάνα εν κρύο νερό” (“Mother like a cold water”) is a song about mother having a *tik* rhythm. The comparison from the title with “cold water”, the ones with “rock” and “mountain”, refer directly to the realm at the south of Black Sea, where the mountains with picks reaching to the sky dominate the landscape. The “cold water” is the most valuable good on the south barren slopes of Pontic Mountains, where the heat of summer days is almost unbearable. “Έλα πουλί μ’ασά μακράν” (“Come bird from far away”) is a song which lyrics were adapted to many musical styles. I exemplify by an interpretation having an *omal* rhythm. Manifestly, the topic is that of love. The bird – a metaphor of the loved one – is called from remoteness. But the “remoteness”, “overseas land”, “heavy heart” are terms used in every discourse having nostalgic tonality about Pont. The “bird” also appears in other songs directly referring to Pont; no matter what role the bird has, it is the only connection, the only messenger from the places forever left behind.

My conviction is that “mother”, “cold water”, “bird”, “rock” or “mountain” are undoubtedly metaphors of origin in contemporary Pontic song. In so far as the reference to the origins is a total social fact, it is foreseeable the appearance of some terms having the metaphors of origin role in the folkloric creation of Pontic Greeks, irrespective of its manifest topics.

Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology, nr. 6 (2020)

Spartakos M. Tanasidis
tanasidisspartakos@yahoo.gr

Two folk songs by the Greeks of Pontus, with references to geographical areas outside the historical presence of Pontic Hellenism. Analysis and interpretation

This article is an extended version of the writer's audio presentation in the 6th International Conference on Mythology and Folklore that took place in Bucharest, on 26–27 October 2019, and organized by the Faculty of Foreign Languages and Literatures of the University of Bucharest. It includes two representative findings of the author's research with the aim at identifying and analyzing traditional Pontic songs with reference to geographical places outside Asia Minor and Russia, which are places where Pontic Greeks have lived for three thousand years.

Keywords: Greeks, Hellenism, Pontus, song, folk

Introduction

The Pontic traditional song at its birth has the same characteristics as the other traditional songs of Greeks of other regions. The creator is usually someone anonymous, often a witness of something that happened and affected his consciousness in a positive or negative way. Then, due to his inspiration, he composes a song of what he observed, with the primary background not on the artistic element but on the mental disposition. Subsequently, the song is accepted by the community, spreads and passes from one generation to the next, with variations inside the framework of the oral tradition. The rendition of the song takes place under various circumstances (weddings, celebrations etc.). The themes of Pontian folk songs capture the full spectrum of the other common Greek folk songs, such as love, death, friendship, religious worship and homesickness. The most popular songs are those that are relative to events that evoke strong collective emotions (Εὐσταθιάδης, 1992: 28–33). The songs presented here are of particular interest from a research perspective. Their theme seems to be rare, not only for our day, but also for the time they were sung, with very few songs or none at all, that have the same theme.

Pic. 1. Region of Pontus
(source: http://infognomonpolitics.blogspot.com/2017/05/may-19-remembrance-of-pontic-greeks.html/, *accessed at 21 oct. 2019*).

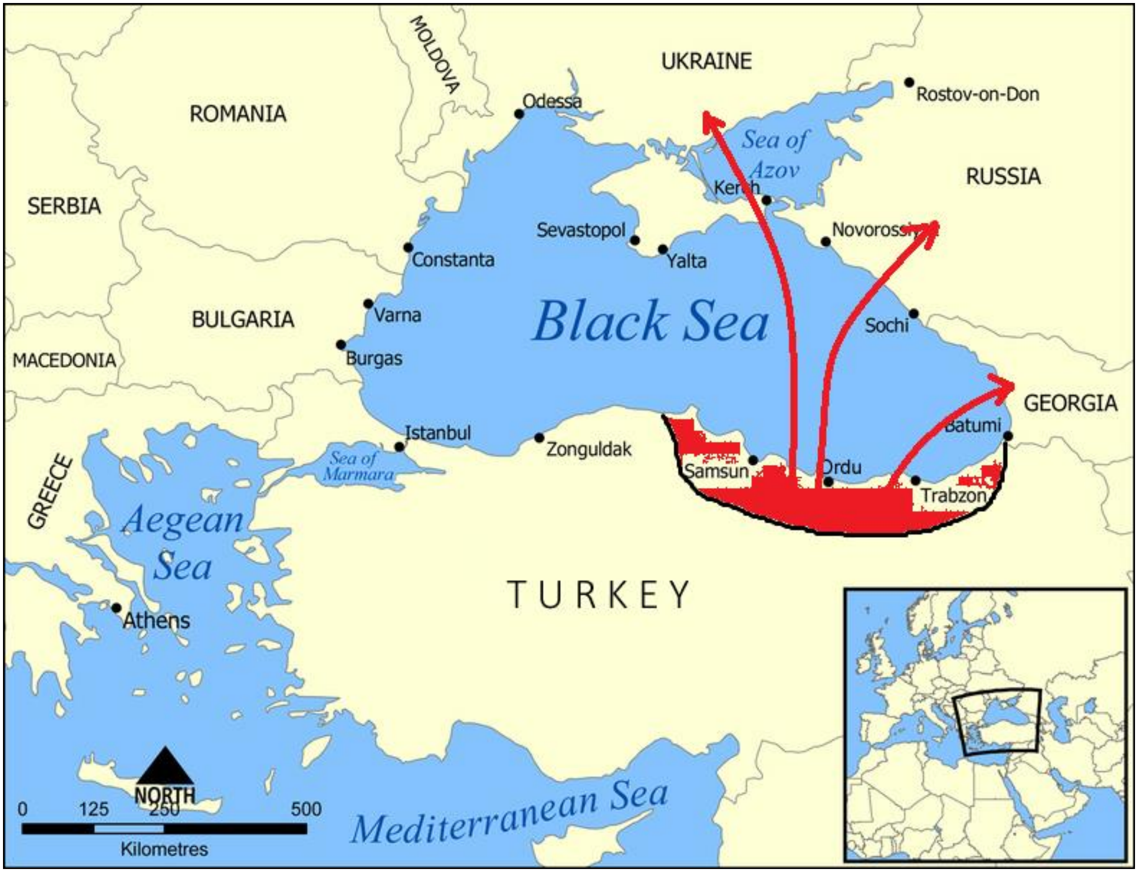

Pic. 2. Pontic Greek diaspora before 1924
(source: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Black_Sea_map.png, *processed by the author*, *accessed at 21oct. 2019*).

Findings

Example I:

	Translation:
Ἐμέν’ ἀσκέρ’ ἐφτάγ’νε με,	They’ll make me a soldier,
στεῖλ’νε με ’ς σὸ Ὑεμένι,	they’ll send me to Yemen,
τ’ ἄκλερον τὸ σπαλερόπο σ’,	that ominous corselet of yours,
ποῖος θὰ λύν’ καὶ δένει;	who then will untie and tie it?

In this case, the couplet (Ἀμαραντίδης *et al.*, 2011: 13–16) seems to be referring to the Yemen campaigns, in which the Pontic Greeks took part as conscripts. The two last lines contain an indecent reference related to clothing that hides parts of the woman’s body. The word *ominous* (*ἄκλερον*) is a common expression in the Pontic dialect that, in this case, means *the luckless* (Παπαδόπουλος, 1958: 33) and expresses the lover’s suspense and sorrow about his mistress, who will be alone without his love, passion and lust. The singer does not want to take part in the war, far away, in Yemen, and to be forced to distance himself from his love. Today the couplet is still sung in the Pontic celebrations in Greece.

The Yemen wars were started in 1904 by the leader of Yemen, Imam Yahya (reign 1904–1948), who launched a revolt against the Ottoman rule. Those campaigns lasted until the year 1911 and during them many Ottoman soldiers were killed on the battlefield. Thus, Yemen became the synonym of military hardship for the Ottoman citizens (Zürcher, 2004: 160).

In those campaigns all Ottoman nationals obliged to fight, regardless of their religion. Armenians, Greeks and other minorities had to be classified as reserve soldiers (Beşikçi, 2012: 257–268; Zürcher, 2004: 106). During the Yemen wars, desertion was a pressing problem and most deserters were Christian citizens (Adanir, 2011: 123; Pomianowski, 1990: 201). About the “Yemen campaigns” there is a plethora of popular songs of lament throughout Asia Minor, which are very popular up to our day (Δραγούμης and Μωραΐτης, 2006: 52).

Example II:

Μάνα, ’ς σὸ ἐκοῖμνε τὰ τόπια εἶχα δύο ὀντάδας, ν’ ἀοιλλοί.
σ’ ἕναν ἐβάλνα τὰ τέρτια μ’ καὶ ’ς σ’ ἄλλο τὰ πελιάδας, ν’ ἀοιλλοί.
Γιὰ τ’ ἐμένα ἂν ἐρωτᾶτεν, καὶ ’ς σὴν Βαρσάβαν δουλεύω, ν’ ἀοιλλοί.
Πέταξον καὶ ἔλα ν’ εὕρον με, ἐγὼ μὴ τσελντερεύω, ν’ ἀοιλλοί.

Ἡ ξενιτιὰ καὶ ν’ ἡ σεβντά, τὰ δύο ἕναν εἶναι, ν’ ἀοιλλοί.
Ἐζύασα καὶ τέρεσα, ἡ ξενιτιά βαρὺν ἐν’, ν’ ἀοιλλοί.
’Σ σὴν ξενιτιὰν ἐχπασκεσαι, τσὶ θὰ μαειρεύ’ καὶ φάει σε; Ν’ ἀοιλλοί.
Τσὶ θὰ πλύν’ καὶ τὰ ’λώματα σ’, τσὶ θὰ στρών’ καὶ κοιμᾶσαι; Ν’ ἀοιλλοί.

Translation:

Mother, at the place where I was sleeping, I had two chambers, alas.
In the one I used to put my heart wounds and in the other my troubles, alas.
If you’re asking about me, I work in Warsaw, alas.
Fly and come to find me, so I don’t go demented, alas.
The foreign land and the unfulfilled love are the same things, alas.
I weighed them and looked; the foreign land is heavier, alas.
When you go to the foreign land, who’s going to cook for you and feed you? Alas.
Who will wash your clothes, who will make your bed? Alas.

This song was recorded in Athens, in 1930, and is now forgotten. It was recorded by the Pontian musician Ioannis Charalambides, who was born in Tachtagra of Kars and who was 29 years old at the time of the recording (*ibidem*: 21). The song refers to the labor migration of the Pontic Greeks and to the hard life of the worker who has to migrate to Europe and live there for a long time, sending money back to his family. During that period, the wide labor migration was a common practice not only for Pontic Greeks, but also for those of other regions of Asia Minor and Greece. They used to migrate to countries of Eastern and Western Europe.

The labor migration involved men who had reached the age of eighteen (18) and had immigrated to other countries for work just after their marriage. They stayed there for many years as migrant workers. Some of them periodically returned home to visit their relatives. Others stayed abroad for a very long time until they had reached senility; at that time, they returned home, ill and isolated from their friends and relatives, motivated by their strong will to die in their motherland. According to the above mentioned song, homesickness was considered to be worse than actual death, as stated in the couplet: *I weighed them and looked; the foreign land is heavier*.

At the time of writing, a small community of Pontic Greeks, descending from the same wider area with Ioannis Charalambides, was considered to still live in Warsaw. Nevertheless, the current working conditions are very different from those described in the song, due to the fact

that this community consists of successful entrepreneurs and salesmen acculturated to the modern Polish society. Within the framework or the current research, it could not be clarified whether the previously mentioned Pontic Greeks of Warsaw are descendants of the former migrant workers or they immigrated to Warsaw after the collapse of the Soviet Union (after 1920, when the region of Kars was finally ceded to Turkey, the last of Pontians migrated to Greece and others to the regions of former Soviet Union).

Pic. 3. Ioannis Charalambides from Tachtagra (Kars)
(source: Archive of Melpo Merlie, Athens [Δραγούμης and Μωραΐτης, 2006: 22]).

Conclusions

From the results of the research about Pontic songs with references to foreign places, one couplet and one song were presented. In these songs, one place is generally the county Yemen and in the other, the place is significantly Warsaw, the capital of Poland. The couplet is related to the Wars of Yemen (1904–1911) and the song tells us about the difficult life of those who live and work abroad. Investigating the historical circumstances and causes that inspired the Pontic Greeks to refer to these places, we realize that they are both connected chronologically with the events of the early 20th century, and that these places are related to collective and personal traumatic experiences.

It would also be worthwhile mentioning that the Greek Pontic folk songs have not been studied as widely as they should have been could with both an historical and an anthropological approach, so here is a rich field for further innovative research.

Pic. 4. Foreign lands referred in Pontic songs
(source: https://brakdraperiesandblinds.com/wear_rm.php, *processed by the author*, *accessed at 28 nov. 2019*).

REFERENCES

Adanir, Fikret, 2011, “Non-Muslims in the Ottoman Army and the Ottoman Defeat in the Balkan War of 1912–1913”, in Ronald-Gregor Suny, Fatma Müge Göcek, Norman M. Nairmak, (eds.), *A Question of Genocide. Armenians and Turks at the End of the Ottoman Empire*, New York: Oxford University Press, pp.113–125.

Beşikçi, Mehmet, 2012, *The Ottoman Mobilization of Manpower in the First World War: Between Voluntarism and Resistance*, Leiden: Brill.

Pomianowski, Joseph, 1990, *Osmanlı İmparatorluğu’nun Çöküşü. 1914–1918 Birinci Dünya Savaşı*, Kemal Turan Kemal (çev./ trans.), Istanbul: Kayhan Yayinlari.

Zürcher, Erik-Jan, 2004, *Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας* [*The modern history of Turkey*], Βαγγέλης Κεχριώτης (μτφρ./trans.), Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.

Ἀμαραντίδης, Γεώργιος, Γεώργιος Ἀραματανίδης, Ιωάννης Εὐφραιμίδης and Χριστόφορος Χριστοφορίδης (επιμ.), 2011, *Ἄς σὸν Πόντον ’ς σὴν Ἑλλάδαν* [*From Pontus to Greece*], Θεσσαλονίκη: Ἐκδοτικός Οἶκος Ἀδελφῶν Κυριακίδη α.ε.

Δραγούμης, Μάρκος Φ. and Θανάσης Μωραΐτης, (επιμ.), 2006, *Τραγούδια του Πόντου. Ηχογραφήσεις του 1930* [*Songs of Pontus. Recording samples of 1930*], Αθήνα: Μουσικό Λαογραφικό Αρχείο. Φίλοι Μουσικού Λαογραφικού Αρχείου Μέλπως Μερλιέ.

Εὐσταθιάδης, Στάθης Ι., 1992, *Τὰ Τραγούδια τοῦ Ποντιακοῦ Λαοῦ. Πολύτιμο κεφάλαιο τῆς Λαογραφίας μας* [*The song of the Pontic People. Precious capital of our Folklore*], Θεσσαλονίκη: Ἐκδοτικὸς Οἶκος Ἀδελφῶν Κυριακίδη.

Παπαδόπουλος, Ἄνθιμος Α., 1958, *Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς Ποντικῆς Διαλέκτου* [*Historical dictionary of the Pontic dialect*], τ. 1ος, [Περιοδικὸν «Ἀρχεῖον Πόντου» Παράρτημα 3], Ἀθῆναι: Ἐπιτροπὴ Ποντιακῶν Μελετῶν.

Anuarul societății prahovene de antropologie generală, nr. 6 (2020)

Sebastian Ștefănucă
seb_filozof@yahoo.com

Două jurnale în Pont

I

Jurnal de cercetare de teren prin observare participativă la excursia în Pont (nordul și nord-estul Turciei), organizată de Fokion Fundukidis (Tesalonic, Grecia), cu urmași ai „refugiaților” veniți din Pont, în căutarea „rădăcinilor” (2018)[*]

O bună parte din popoarele Peninsulei Balcanice și Anatoliei au fost supuse unor procese de transfer și schimb populațional între state din aceste zone în prima jumătate a secolului XX. Cel mai amplu proces de acest fel, implicând aproximativ două milioane de persoane, a avut loc între Grecia și Turcia, în urma Convenției și Tratatului de la Lausanne (1923). Consecințele pe termen lung ale Convenției asupra celor două țări au fost doar parțial studiate.[1] *După câte cunosc, acest lucru se poate afirma cu certitudine și despre efectele asupra populațiilor transmutate. Printre altele, construirea de noi identități în spațiile transmutării având ca reper central locul dezrădăcinării. Fără îndoială, studiul acestor identități se desfășoară sub semnul etnicității, de vreme ce e vorba de grupuri de mari dimensiuni, considerându-se și considerate fiind diferite de alte grupuri de același fel, cu o obiectivare culturală a acestor diferențe.*[2] *Cu toate acestea, fără a fi cazul unor grupuri etnice de sine stătătoare, preferând*

---

[*] Versiunea în limba engleză a acestui prim jurnal, cu denumirea “Diary of field research by participant observation on the trip to Pontus (northern and north-eastern Turkey), organized by Fokion Fundukidis (Thessaloniki, Greece), with descendants of Pontus «refugees» in search of their «roots»”, a fost publicată în *Annuaire Roumain d’Anthropologie*, tome 56/2019, Bucarest: Editura Academiei Române, pp. 147–166.

[1] Renée Hirschon (p. 14), “Preface”, în Renée Hirschon (ed.), *Crossing the Aegean. An Appraisal of the 1923 Compulsory Population Exchange between Greece and Turkey*, New York și Oxford: Berghahn Books, 2008 [2003], pp. xiv–xvii.

[2] Sebastian Ștefănucă (p. 303), „Ascendența etnică sub lupa analizei genetice. Sfârșitul etnicității?”, în Andrei Kozma, Cristiana Glavce, Constantin Bălăceanu-Stolnici (coord.), *Antropologie și genetică*, București: Editura Academiei Române, 2019, pp. 301–311.

clasificarea lor drept „categorii populaționale”.[3] *În Grecia, astfel de categorii rezultate în urma schimbului populațional cu Turcia sunt cea pontă și cea micr-asiatică. Unul dintre reperele culturale ale acestor identități este și călătoria către locul de origine al strămoșilor transmutați acum trei-patru generații. Date fiind implicațiile identitare ale acestor călătorii – care pot fi cel mai adecvat sesizate doar însoțind grupul de excursioniști într-una din călătoriile organizate către Pont (la sudul și sud-estul Mării Negre) sau Asia Mică –, este improprie etichetarea lor conceptuală doar ca „turism către rădăcini”*[4] *sau „turism sentimental”*[5]*. Jurnalul care urmează sper să fie convingător (și) pentru această afirmație. Este vorba de un jurnal de teren prin metoda observației participative, însoțind excursioniști greci, cu ascendență total sau parțial pontică, într-o călătorie din Tesalonic către Pont, organizată în vara anului 2018. Posibil singura excursie din Grecia către Pont din acest an cu autocarul, pe fondul temerilor legate de decretarea, în 2016, a stării de urgență de către președintele turc Recep Tayyip Erdoğan.*

Luni, 13 august 2018 ***ora 06.40***
Konstantinúpoli/Istanbul[*] **Hotelul Ibis**

(*pentru ziua de ieri*)

La ora 13.30, m-am îmbarcat în vama Κήποι (Kípi), punct de trecere a graniței din Grecia în Turcia, cu direcția Pont. După un drum pitoresc în lungul Traciei răsăritene, urmând zona litorală a Mării Marmara, am ajuns la Istanbul în jurul orei 20.00. Am avut parte și de un mic incident la vamă: Φωκίων Φουντουκίδης (Fokíon Fundukídis), organizatorul excursiei, având o problemă cu cardul de identitate, probabil expirase, nu a putut continua călătoria. A rămas în Grecia, încercând să rezolve rapid problema, urmând să ne ajungă din urmă în această dimineață. Între Kipi și Istanbul sunt 250 km.

În autocar sunt patruzeci de persoane, cu echilibru pe sexe. După cum am reușit să constat ieri, câteva nu au rădăcini pontice, iar dintre cele care au, nu toate au rădăcini 100% pontice.

---

[3] *Idem*, “Markers and symbols of the identity phenomenon within the Hellenic populations colonized in northern Greece”, în *Revue des Études Sud-Est Européennes*, Institutul de Studii Sud-Est Europene, Bucarest, tome LVII, No. 1–4, Janvier–Décembre / 2019, pp. 87–103.

[4] Paul Basu, “Route metaphors of ‘roots-tourism’ in the Scottish Highland Diaspora”, în Simon Coleman și John Eade (coord.), *Reframing Pilgimage. Cultures in Motions*, London și New York: Routledge, 2004, pp. 150–190.

[5] S. Kuzik, *Theoretical Problems of Tourism: Socio-Geographic Approach* [*Monograph*], Lviv, 2010.

[*] Oriunde apar nume de localități cu dublă denumire, prima denumire este cea utilizată în limba greacă, cea de-a doua, în limba turcă.

Interesant și impresionant mi s-a părut faptul că există persoane de vârstă avansată care s-au încumetat să plece într-o călătorie lungă și obositoare. După conformație, sunt singur că sunt de proveniență pontică din partea ambilor părinți, iar după accentul pe care-l au vorbind grecește, cu certitudine vorbesc și ποντιακά (dialectul pontic). Dintru început, devine interesantă motivația pe care atât ei, dar și restul membrilor grupului, o au pentru o astfel de călătorie. Bineînțeles, este vorba de curiozitate în primă instanță. Reiau relatarea lui Ιάννης Κιτίδης (Iánnis Kitídis) din Θεσσαλονίκη (Tesalonic), cu o vârstă undeva la cincizeci și cinci de ani, privind această motivație: bunica sa a plecat din Pont întâi în Rusia. În 1928 s-a întors, să ajungă în Grecia. Pe drumul de întoarcere, ar fi dorit să aprindă o lumânare la mormintele strămoșești (despre care Iannis subliniază că e vorba de mormintele unor generații de-a lungul a trei mii de ani), dar nu le-a mai găsit. În acest context, Iannis povestește că era obiceiul ca a doua zi de Paște familia să meargă la morminte, iar acolo să mănânce, să bea, un fel de masă rituală împreună cu cei plecați. L-am întrebat dacă el însuși speră să găsească acele morminte. Mi-a răspuns că nu, dorește doar să calce pe acel pământ. În discuția pe care am avut-o iarăși cu el în parcarea de la Tekirdağ, după ce am luat masa la restaurantul-autoservire – un loc cu o priveliște superbă asupra orașului Tekirdağ și a Mării Marmara – l-am provocat cu o întrebare care cred că ar fi relevantă pentru un eventual interviu sau chestionar în perspectiva stabilirii ponderii pe care locul de origine al generației strămutate o are în identitatea generațiilor descendente actuale: presupunând că Pontul, printr-o minune, ar reveni ponților, aceștia s-ar întoarce de unde au plecat cei de acum trei-patru generații? Evident, întrebarea l-a pus în încurcătură, dar până la urmă nu crede că s-ar întâmpla acest lucru. Nu toți descendenții ponților sunt interesați de ponți și istoria ponților, în special de evenimentele care preced și postced schimbul populațional, de pildă, fratele său. La observația mea că identitatea [ca etnicitate] preocupă mai degrabă persoanele trecute în a doua jumătate a vieții, confirmă că acesta a fost și cazul său, abia după vârsta de douăzeci și șapte, douăzeci și opt de ani începând să-i placă, să i se pară interesante, cântecele ποντιακά. În parcare, l-am întrerupt dintr-o discuție cu un alt domn mai în vârstă, despre care îmi spune că merge în Pont pentru a unsprezecea oară.

Pentru Χαράλαμπος Παπασκεβόπουλος (Harálambos Papaskevópulos), mai tânăr, probabil treizeci și ceva de ani, tot bunica a fost aceea care să-i stimuleze curiozitatea pentru tot ceea ce înseamnă Pontul, prin poveștile ei. Remarcă însă că i le povestea *lui*. Este completat de o doamnă în vârstă, cu care încă nu am făcut cunoștință, care spune despre bunica (sau mama?) ei că nu-i plăcea deloc să povestească despre întâmplările trăite, de parcă dorea să șteargă trecutul printr-o totare negare a existenței lui. Numai o traumă intensă, este de părere doamna, poate determina un astfel de comportament.

Atmosfera generală din autocar este aceea dată de persoane care asumă o anume identitate, nu doar având o simplă curiozitate turistică. În observațiile cu iz istoric (am auzit celebrul „θάλαττα, θάλαττα!” la vederea Mării Marmara), în glumele pe care le fac (referitor la apariția numelui de „Bizanț” și a legăturii acestuia cu orașul Constantinopol, însoțitorul de șofer povestind la microfon varianta pe care o știa el, contrazis fiind de cineva din spatele autocarului cu o altă variantă, la remarca primului că e prima dată când aude acest lucru, i se răspunde în glumă de cel de-al doilea că și în cazul lui e prima oară când o spune. Concluzia: „iată cum se înțeleg doi ponți!”; sau faptul că cei de la biroul de schimb valutar sau șoferii de taxi din Turcia nu vorbesc *pondiaká* este interpretat în glumă ca analfabetism), în relatările întâmplărilor auzite sau trăite legate de Pont.

Tot din discuția cu Iannis Kitidis, la observația mea că pericolul de a călători în Turcia nu este atât de mare, nici măcar pentru greci, însă este amplificat prin intermediul televiziunii, ceea ce înseamnă că oamenii se tem în mod nejustificat, îmi spune că Fokion Fundukidis nu a luat în seamă astfel de zvonuri și a organizat excursii în fiecare an. L-am numit „αληθινός πόντιος” („pont adevărat”). Odată cu evenimentele din 2016, cu așa-zisa lovitură de stat din Turcia și apoi starea de urgență stabilită de președintele Recep Tayyip Erdoğan, s-au diminuat excursiile către Pont (dacă am reținut bine, excursia la care particip este singura în 2018). Există tovarăși de drum pe care i-am auzit că au trecut prin același episod ca și mine, să se înscrie într-o călătorie către Pont care ulterior să fie anulată. De reținut și observația lui Fokion Fundukidis, atât cât am putut vorbi cu el înainte să rămână în Grecia, că până în 2016 venea cu două autocare, acum abia dacă mai umple unul (cel cu care mergem fiind plin pe două treimi).

Cel mai relevant indiciu în contextul în care mă aflu al unei vii legături cu Pontul este totuși prezența unor persoane în vârstă, unele cu dificultăți de deplasare, care să ignore toate riscurile – dată fiind vârsta înaintată – aferente unei lungi și obositoare călătorii.

Marți, 14 august 2018 ***ora 08.00***
Samsúnda/Samsun **Hotelul Yafeya**

(*pentru ziua de ieri*)

Călătorie obositoare! Incidentul petrecut cu organizatorul excursiei, Fokion Fundukidis, a însemnat să demarăm plecarea către Samsunda din Konstantinúpoli la ora 15.30, așteptându-l să

sosească cu taxiul de la Alexandrúpoli, Grecia. Urma un drum lung, de peste 750 km. Am ajuns la Samsunda la ora 03.00 dimineața. Cert este că în cele din urmă F. Fundukidis ni s-a alăturat, cu un card de identitate nou-nouț!

Majoritatea călătorilor este la primul drum către Pont. Alții au fost deja. Una dintre doamnele în vârstă, despre care am aflat că are șaptezeci și șase de ani, se află la a patra călătorie. Speră să (re)vadă casa uneia dintre bunici. Alt domn, trecut de tinerețe, merge pentru a unsprezecea oară. Campionul deplasărilor pare să fi fost Γιώργος Ανδρεάδης (Iórghos Andreádis), decedat în 2016, autorul romanului *Ταμάτα, η αγνοούμεωη του Πόντου* (*Tamama, necunoscuta Pontului*), în care rude despărțite de iureșul iscat de evenimentele transferului de populație se regăsesc după multă, multă vreme. Dacă nu mă înșel, după acest roman s-a făcut și un film. De la o doamnă de vârstă medie aflu de un alt roman tot cu subiect legat de evenimentele dramatice ale dezrădăcinării forțate, *Σέρρα. Η ψυχή του Πόντου* (*Sérra. Sufletul Pontului*), scris de Γιάννης Καλπούζος (Iánnis Kalpúzos). Un astfel de eveniment este relatat și de o altă doamnă, într-o discuție așteptând să reluăm călătoria în parcarea cu un mare complex comercial în care ne oprisem pentru cină: era vorba de bunica interlocutoarei, care ținându-i tatăl în brațe – pe vremea aceea copil de câțiva anișori – pe drumul exilului, nu știa de unde să mai facă rost de câteva coji de cartofi pentru a-l hrăni. Relatarea este însoțită de lacrimi și implicare emoțională profundă. Celelalte interlocutoare, mai în vârstă decât ea, confirmă episodul prin întâmplări asemănătoare auzite la rândul lor de la generația bunicilor. Astfel de relatări, povestiri cu iz istoric legate de Pont, împărtășirea unor speranțe și planuri o dată ce Pontul va fi (re)văzut, circulă prin tot autocarul.

Parcă nu realizez că sunt într-o astfel de excursie, unde încerc observarea participativă a unui tip de eveniment care nu știu să mai fi fost astfel studiat în literatura de specialitate. Am tot timpul impresia că visez sau că urmăresc o emisiune despre și cu ponți descoperită undeva pe *YouTube*. Nu știu dacă nu cumva aceeași impresie o are în legătură cu mine și grupul pe care-l am ca *subiect* de studiu. Μιχάλης Σπυρίδης (Mihális Spirídis), însoțitorul de șofer, al cărui număr de călătorii către Pont și Capadocia este indeterminat, spune că niciodată nu a avut o persoană străină într-o astfel de călătorie. La observația mea că în România nu se știe nimic despre Pont, genocid și schimbul de populație, îmi relatează cum, ducând niște polonezi la aeroport, punând muzică *pondiaka* la CD-ul *player* al automobilului, acestora li s-a părut interesantă, și au cerut explicații. Nu știau nimic despre Pont. Știau doar că acolo unde el le-a precizat că se găsește Pontul, este de fapt Turcia. „Acum da, dar mai înainte, nu!” Mă întreb, pe de altă parte, care pot fi

trăirile cuiva care călătorește sute și mii de kilometri prin locuri pline de mărturii și amintiri ale trecutului nației din care face parte și ale ascendenței sale personale. Încerc să experiez și eu aceste trăiri, în timp ce organizatorul și ghidul excursiei tot pomenește la microfonul autocarului de fapte și evenimente ale trecutului elen sau bizantin corespunzătoare locurilor prin care trecem, relatări primite cu interes de companionii săi („συνοδοιπόροι", „tovarăși de drum"), care la rândul lor scot la iveală o serie de cunoștințe pe care le au pe această temă.

(*în holul hotelului*) **_ora 09.50_**

Κατερίνη (Kateríni), trecută de șaizeci de ani, este cea care povestea ieri despre refuzul bunicilor și al părinților de a relata cele întâmplate în trecutul transplantării. Toate s-au făcut cu violență (βία), este vorba de o traumă pe care voiau să o nege. Mama mai puțin, având doar câteva luni în momentul exilării. Tatăl, treisprezece ani. Ambii, deci și bunicii, erau din Οινόη (Inói, astăzi orașul având numele Ünye), care se află și în drumul nostru. Nu va putea să descopere casa (casele) din care au plecat, nu are adresa. Un unchi care la rândul lui a făcut această călătorie, a găsit casa, dar nu i-a lăsat adresa. Vrea doar să ajungă acolo, să facă un tur al orașului, și cam asta e tot.

Miercuri, 15 august 2018 ***ora 07.10***
Trapezúnda/Trabzon **Hotelul Usta Park**

(*pentru ziua de ieri*)

Katerini a fost prima care a ajuns în localitatea bunicilor, la Inoi, astăzi un oraș cochet, ca de altfel toate localitățile de pe coasta sudică a Mării Negre în drumul pe care l-am făcut de la Samsunda la Trapezunda. Deși nu avea indicii (στοιχεία), a făcut totuși eforturi pentru a descoperi casa unuia dintre bunici. Ulterior, F. Fundukidis, anunțând la microfonul autocarului încercările Katerinei, se exprimă cu „acest lucru îmi place foarte mult în astfel de excursii". Și, într-adevăr, momentele sunt incredibil de emoționante. Persoana care încearcă să descopere casa sau măcar locul din care o parte dintre străbunii săi vor fi plecat se transfigurează sub impulsul unor trăiri și speranțe de parcă întreaga sa miză existențială este dată de această descoperire. La rândul lor, cei care o însoțesc în acest efort, empatizează din plin în aceste trăiri și speranțe, lucru care, fără să-mi propun, mi s-a întâmplat și mie. Încercările Katerinei, la care trebuie adăugate și încercările celeilalte doamne Katerina, cea care vorbește turcește, translatoare în astfel de situații,

au început cu întrebări adresate taximetriștilor așteptând în colțul pieței centrale din Ünye. După o îndrumare din partea acestora către o uliță din partea veche a orașului, în apropiere, au continuat cu întrebări adresate unui bărbat ce părea în vârstă, născut însă în ‘55, cum s-a prezentat, care nu știa ca în zonă să fi locuit greci sau armeni. Micul nostru grup nu s-a dat bătut. Propunerea lui F. Fundukidis a fost să întrebăm la primărie, aflată pe o latură a pieței centrale, paralelă cu plaja. Am intrat cu toții în cocheta clădire a primăriei, nimerind într-un birou – din câte am înțeles – al viceprimarului. O domnișoară funcționar și-a întrerupt activitatea, făcând tot posibilul să găsească pe cineva care să ne poată ajuta. Întreaga scenă era marcată de lacrimile Katerinei și de febrilitatea de a rezolva rapid problema, timpul pe care-l aveam la dispoziție fiind limitat, curând urmând să mergem la autocar. Am ajuns astfel la redacția ziarului *Ünye Kent Gazetesi*, cotidian local, unde redactorul-șef este preocupat și de istorie. Vizibil bucuros de prezența noastră, ne-a invitat în biroul său. Aflăm de la el că partea grecească a orașului, situată în vecinătatea plajei, a fost dărâmată, iar acum există acolo parcul, că până în prezent monumentele bizantine sau mărturii ale trecutului elen (chiar și cel apropiat) au fost dărâmate, însă a ajuns să înțeleagă cu adevărat valoarea lor, iar de acum încolo face eforturi ca aceste relicve să fie conservate. Totuși, casa bunicilor Katerinei s-ar afla în altă parte a orașului, posibil să mai existe, iar dacă la o nouă revenire Katerina va avea unele indicii, o va ajuta bucuros s-o regăsească. Nu doar noi am fost cei care am fotografiat și filmat; la rândul nostru am fost fotografiați și filmați pentru un articol în ziarul local. Se pare că aceste reveniri ale urmașilor ponților plecați în Grecia sunt de un viu interes local.

Remarc disponibilitatea nelimitată și necondiționată de a fi ajutați de cei cărora ne adresăm. Mai mult decât atât, filoxenia este întotdeauna prezentă, bărbatul de pe vechea uliță „născut în ‘55” oferindu-se imediat să ne cinstească cu ceai la cafeneaua (mai bine zis, „ceainăria”) din care tocmai ieșise. Oamenii parcă înțeleg urgența și importanța celor întrebate, oprindu-se din lucrul lor pentru a face tot posibilul să contribuie la rezolvarea problemelor străinilor sosiți pe neașteptate. La fel în Civil-köy, unde cu aceleași emoții și speranțe care nu puteau să nu fie sesizate mai devreme la Katerina, Χαράλαμπος Μιχαηλίδης (Harálambos Mihailídis) s-a adresat unui tânăr dintr-o benzinărie, având în mână doar o hartă, întrebând de satul Kuș-kaia. Amabilitatea tânărului părea a fi fără margini, parcă pe măsura speranțelor și așteptărilor celui care i se adresa, dar și a celor care-l însoțeau. Satul era undeva în urmă, între Trípoli/Tirebolu și Kerasúnda/Giresun. Dacă la întoarcere îl vom căuta, tânărul va merge cu noi oriunde, cunoscând locurile și făcând parte „dintr-un neam aflat aici de cel puțin două-trei sute de ani”.

O idee a lui F. Fundukidis de a spune câteva cuvinte despre mine la microfonul

autocarului, au rezolvat cred, definitiv, problema *accesului*. Astfel, după ce am trecut de Kerasunda, le-am relatat „μία μικρή ιστορία” („o mică istorie”): cum am ajuns între dumnealor în calitate de antropolog preocupat de identitatea descendenților „refugiaților”, populațiilor transplantate în prima jumătate a secolului trecut în regiunea balcanică. Am accentuat faptul că acest fenomen, cu istoria asociată – incluzând aici, bineînțeles, (mai ales) pe cea a ponților –, cu genocidul, este necunoscut în România și, prin activitatea mea, la conferințe și simpozioane, fără să vreau fac o „promovare” a lui. Am încheiat spunând că sunt și eu o dată cu ei un pont care-și caută rădăcinile (pentru mine acest lucru însemnând „observația participativă”, lucru pe care nu l-am exprimat la microfon). Indiciile acceptării generale au apărut imediat: am fost aplaudat, iar F. Fundukidis, în asentimentul tuturor, a propus să fiu botezat pont în apa Mării Negre și să fiu redenumit „Sevastidis”. Domnul despre care am aflat că merge pentru a unsprezecea oară în Pont mi-a oferit copia unor documente pre-transfer din Αμάσεια (Amásia), certificate de naștere și o invitație la nuntă. Este dispus să-mi arate casa bunicului când vom ajunge la Αργυρούπολη (Arghirúpoli, astăzi Gümüșhane). Apoi, într-o oprire la o benzinărie, m-a anunțat că mă pune în legătură cu Mihailídis din Tesalonic, la rândul lui antropolog, care a stat trei ani în Pont. N-am reținut exact, voi afla astăzi, posibil că își desfășoară activitatea în America. Katerini, translatoarea, m-a întrebat dacă toate cele pe care le văd atunci când îi însoțesc în eforturile de a comunica cu persoane locale în speranța descoperirii caselor sau locurilor de unde au plecat bunicii, le notez undeva.

Joi, 16 august 2018 — ***ora 06.30***
Trapezúnda/Trabzon — **Hotelul Usta Park**

(*pentru ziua de ieri*)

Un tur al orașului pentru a vedea dealul Boztepé din depărtare, seminarul Trapezundei („Farul Orientului”) și vizitarea vilei lui Κωνσταντίνος Καπαγιαννίδης (Konstandínos Kapaiannídis), redenumită local ca „Atatürk köșkü”. Apoi deplasări la Mănăstirea Panaghía Sumelá și Límni/Uzungöl. Speranțele de a găsi deschisă mănăstirea s-au dovedit zadarnice. Anunțat pe o tabelă ca fiind în restaurare, edificiul putea fi văzut și fotografiat de departe. De remarcat frenezia tuturor în punctul de belvedere de unde putea fi zărită mănăstirea. Nu era doar o frenezie a fotografierii, imediat se putea înțelege mult mai mult. Panaghia Sumela reprezintă pentru ponți reperul spiritual central care ancorează în transcendență întreaga lor identitate. Aș compara trăirile din acest moment cu cele din momentele în care fiecare pont ajunge în satul de

origine al vreunui bunic și începe să întrebe de locul și casa părăsite de bunic acum aproape o sută de ani. Am remarcat că eram singurul autocar grecesc. Altă dată, după mărturia lui Mihalis Spiridis, cel de-al doilea șofer, veneau aici cu zecile. Cu toții suntem de acord că teama întreținută de *mass-media*, pe fondul activității președintelui Erdoğan, este fără temei prea solid.

Mănăstirea Panaghia Sumela.

Deplasarea la Limni/Uzungöl a fost, personal, dezamăgitoare. Nimic nu pare a aminti de un trecut pontic, deși înțeleg de la F. Fundukidis că un sat, Saráho, locuit de ponți musulmanizați, încă există în apropiere. Am găsit un lac într-o mică depresiune montană, înconjurată de înălțimi păduroase, cu nenumărate restaurante și hoteluri aglomerate în jurul acestui lac, o stațiune turistică de fapt, foarte preferată pare-se de arabi.

Cu toate că Lévi-Strauss scrie undeva – și are dreptate! – că antropologul trebuie să se

trezească înaintea primului băștinaș și să meargă la culcare după ce și ultimul va fi mers, nu am rămas la petrecerea de la Σούρμενα (Súrmena/ astăzi Sürmene), cu muzica asigurată de un interpret pont local, din teama de a nu acumula o supra-oboseală prin care aș putea rata terenul din zilele următoare. Cu toate acestea, am surprins destule momente de revedere cu ponții locali musulmanizați, nu doar cu cei care vorbesc grecește și sunt un fel de persoane locale de legătură și ghizi (de exemplu, Bayram îmi spune că de zece ani desfășoară o astfel de activitate), ci și cu cei întâlniți întâmplător. Se poate vorbi de „frații noștri pierduți", așa cum apare la sfârșitul documentarului *Τα χνάρια των αργοναυτών* (*Pe urmele argonauților*), ceea ce înseamnă că, pe un alt plan, și aici *rudenia* trebuie luată în considerare într-o teorie a identității în legătură cu un loc de origine.

O parte din pelerinii pontici greci în căutarea rădăcinilor
fotografiindu-se pe un fundal montan cu mănăstirea Panaghia Sumela.
Al patrulea de la dreapta la stânga: Fokion Fundukidis.

La cafeneaua (mai bine zis, ca de obicei, ceainăria), de lângă vila lui Konstandinos Kapaiannidis, am reușit o înregistrare cu Iannis Kitidis, povestindu-mi întreaga peripeție a

bunicului său, plecat din Iámuritsa, sat aflat la doar câțiva kilometri de Kerasunda. Ajuns în Rusia, o cunoaște pe bunica, cu care vine în Grecia peste zece ani. Drumul peste munți, iarna, mânat de la spate de soldații turci, cu evadarea din biserica de la Rize și în cele din urmă ajungerea în Rusia, este demn de un scenariu de film. Hotărâri precum a abandona un frate mai mic par firești în contextul în care tot ceea ce mai are importanță este supraviețuirea, deși ulterior întreaga existență este marcată de remușcări privind această decizie. Și, adaugă Iannis, astfel de povestiri, auzite în principal de la bunici, toți le pot spune.

Cu Makis Mihailidis (stânga) și Iannis Kitidis (dreapta)
în fața vilei lui Konstandinos Kapaiannidis (Trapezunda/Trabzon).

Aș fi vrut să merg cu Νίκος Παλασίδης (Níkos Palasídis), cu vârstă în jurul a șaizeci și cinci de ani, din Tesalonic, pentru a-și regăsi satul, eventual casa bunicului, în Καρς (Kars). Drumul lung până acolo, 400 km, care trebuie făcuți dus-întors cu taxiul fără posibilitate de odihnă, apoi la drum din nou cu autocarul, m-a determinat să renunț. Are câteva indicii referitor la locul în care se mai poate găsi această casă, descrierea unor străzi, a unei anumite topografii, cu

o „înălțime” în spatele casei. Oricum, se va întoarce de acolo cu puțin pământ într-o pungă și apă într-o sticlă pe care să le presare peste mormântul tatălui. La întoarcere, voi încerca să-l înregistrez povestindu-mi toată această peripeție. Cu el vor merge și (mult) mai tinerii Haralambos Papaskevopulos și Δήμητρα Λούκα (Dímitra Lúka, despre care am aflat că are un doctorat în antropologie socială la Μυτιλήνη [Mitilini]), dacă îmi aduc bine aminte, având și ei rădăcini în Kars.

Sper să pot merge undeva mai aproape, cu Χαράλαμπος Περπερίδης (Harálambos Perperídis, optzeci de ani) și fiul său, Παωαγιώτης Περπερίδης (Panaiótis Perperídis), cel care filmează. Nu sunt sigur că voi avea loc în automobilul cu care se vor deplasa; dacă e vorba de un automobil cu patru pasageri, nu voi avea loc, o altă „pereche” cu rădăcini în Kuș-kaia urmând să-i însoțească. Îmi doresc să pot merge, întrucât Panaiotis este cameramanul excursiei. Ar fi ca un document de „observare participativă”, plus că antropologul, cel care observă, va fi la rândul lui cel observat, nefiind *el* cel care filmează, ci *el* cel filmat.

ora 18.20

Arghirúpoli/Gümüșhane **Hotelul Ramada**

Zi plină de cercetare. Dimineață am mers împreună cu Panaiotis și cu tatăl său, Haralambos Perperidis, la Kuș-kaia, lângă orașul Τρίπολη (Trípoli/Tirebolu). Din fericire pentru mine, „perechea” a renunțat, probabil prea obosită după distracția (μουχαμπέτι) cu o seară înainte. Drumul până la Kuș-kaia a fost presărat cu poveștile lui Haralambos auzite de la tatăl său, care continuu se întâlnea cu alți consăteni și povesteau despre satul rămas în Pont. Am făcut câteva înregistrări cu reportofonul. Ajutați de Aristotelis, pont care locuiește în Trapezunda și care vorbește grecește, ghidul și translatorul nostru și cu al cărui automobil ne-am deplasat, am reușit în cele din urmă identificarea satului. Persoanele întrebate în oraș, câțiva bărbați de vârstă mijlocie, știau că acum se află acolo o groapă de gunoi. Bineînțeles, cunoștințele noastre turcești de ocazie s-au oferit să ne cinstească cu ceai și, ca de obicei, presați de timp i-am refuzat. Într-adevăr, lângă stânca pe care sătenii întrebați ulterior au indicat-o ca fiind „kuș-kaia”, „stânca păsării”, se afla o groapă de gunoi. Urcând, am dat de o așezare cu case răspândite, potrivindu-se descrierii auzite de Haralambos de la tatăl său. Numai că erau case turcești, construite de curând, cu curțile pline de alune întinse la uscat (pantele abrupte ale regiunii au fost transformate în nesfârșite culturi de aluni). „Dacă ar fi cultivat și ei aluni, părinții noștri nu ar fi suferit de foame!”, remarcă Haralambos. Părinții, într-adevăr, tatăl lui Haralambos, având mai bine de douăzeci de ani la momentul transmutării în Grecia. După câteva informații de la localnicii în a

căror curte Aristotelis a intrat – iar noi o dată cu el – întâmplător (oferite, ca de obicei, cu multă amabilitate) și un urcuș anevoios cu automobilul, am decis că nu putem găsi locul, casa nici atât, unde a locuit cândva tatăl lui Haralambos. Haralambos a hotărât întoarcerea, am fi întârziat prea mult și n-am mai fi prins autocarul la Ματσούκα (Maţúka/Maçka), așa cum programasem, urmând să-l ajungem din urmă la Arghirupoli, ceea ce ar fi dublat poate plata pe care urma să i-o facem lui Aristotelis (șaptezeci și cinci de euro, la care, bineînțeles, am contribuit și eu, din rațiuni care țin și de observarea participativă). Nu înainte însă ca Haralambos să ia un pic de pământ într-o pungă, iar ceva mai jos Panaiotis să umple cu apă o sticlă de o jumătate de litru de la o cișmea pietruită care sigur supraviețuia în acel loc de pe vremea plecării bunicului către Grecia. Toate aceste momente le consemnez fără să fi avut posibilitatea filmării sau fotografierii lor, uitând acumulatorul la hotel. Recunosc, probabil cea mai mare gafă pe care am făcut-o vreodată în cercetările mele, astfel de comportamente reprezentând un fel de punct culminant al întregului teren din această perioadă. L-am întrebat pe Haralambos ce va face cu acest pământ. Mi-a răspuns că îl va presăra peste mormântul tatălui și al fraților, el fiind acum singurul frate încă trăind. Deduc că e vorba de un obicei, de un *fapt social*. Am verificat mai târziu în autocar pe drumul spre Arghirupoli – care traversează munții Pontului dinspre Trapezunda la aproape două mii de metri altitudine, porțiune din vechiul drum al mătăsii, șerpuind printre peisaje magnifice – întrebându-l pe Σταύρος Αστανίδης (Stávros Astanídis) cum fusese în Surmena cu o zi înainte, dacă găsise casa din care plecase bunicul. Răspunsul a fost că nu o găsise, dar că luăsese un pic de pământ de lângă clădirile a ce fuseseră pe vremuri biserică și școală, pe care îl va păstra într-un săculeț care să-l însoțească în mormânt. La vârsta lui, optzeci de ani, urmează să plece curând. Întorcându-ne de la Kuș-kaia, o altă întrebare pe care i-am adresat-o lui Haralambos a fost dacă este mulțumit de cele găsite. Mai mulțumit ar fi fost dacă ar fi găsit casa, măcar locul în care fusese această casă. Răspuns relevant pentru cercetarea pe care o fac: suntem legați identitar în cele din urmă de un *loc* anume, antropologic locul având prioritate în fața regiunii sau teritoriului națiunii/nației căreia îi aparținem.

Odată sosiți la Arghirupoli/Gümüşhane, l-am însoțit pe Γεώργιος Χαρπαντίδης (Iórghos Harpandídis), șaizeci de ani, din Kavala, care, imediat ce m-am prezentat la microfonul autocarului, venind de la Kerasunda la Trapezunda, a venit să-mi spună că la Arghirupoli îmi va arăta casa bunicului. După o călătorie cu automobilul către vârfurile de deasupra, pe drumuri înguste pe marginea unor prăpastii fără fund, am ajuns în vechiul sat Καρμούτ (Karmút, astăzi Kocapinar). Un sat parcă de acum două sute de ani, cu femei în vârstă îmbrăcate în port popular, cărând legături cu vreascuri în spate, în mijlocul unui peisaj cu munți bătrâni și arizi de

jur-împrejur. L-am fotografiat și filmat pe Iorghos lângă casa bunicului, în care din păcate nu am putut intra, încuiată ușa fiind de proprietarii actuali, probabil plecați; apoi în biserica în ruine, dar cu acoperișul încă deasupra, aprinzând lumânări pentru strămoșii îngropați într-un cimitir undeva lângă biserică, ale căror morminte nu se mai văd; apoi lângă vechea cișmea de piatră, la βρύση (izvor), construit de străbunicul său, πρόεδρος (primar) al satului. Rețin că bunicul său s-a întors după cincizeci de ani să revadă locurile din care plecase. L-am întrebat cum el (Iorghos) a găsit casa, răspunzându-mi că l-a condus acolo un localnic, Nurettin – persoana care ne adusese aici cu automobilul propriu –, care-i cunoștea bunicul, devenindu-i ulterior un foarte bun prieten.

Iorghos Harpandidis aprinzând lumânări întru pomenirea strămoșilor săi în ruinele bisericii din Karmut/Kocapinar.

Bunicul s-a reîntâlnit după mulți ani cu un prieten turc și coleg de școală din copilărie. Impresionant/emoționant gestul de a aprinde lumânări în biserică pentru cei îngropați în aceste pământuri! În fața aparatului de filmat al cameramanului a izbucnit ușor în plâns în momentul în care a aprins lumânările. Poate a fost mai degrabă un gest teatral, cel puțin în momentul în care a fost rugat să repete scena. Totuși, emoția de prima dată, teatrală sau firească, m-a emoționat la rându-mi, trebuind să fac eforturi pentru a-mi reține lacrimile. Lângă acești oameni care activează

trăiri de o factură specială în fața a tot ce le amintește de vremurile când strămoșii au fost aici, ajunse la paroxism atunci când se găsesc în satul de unde bunicii le vor fi plecat, lângă casa în care aceștia au locuit, eu însumi am trăiri pe care niciodată nu le-am mai avut în teren. Aprinzând lumânări, vorbind în fața camerei de filmat, Iorghos promite că va reveni în fiecare an să aprindă lumânări cât îl vor ține puterile, și va aduce bani pe care îi va pune la dispoziția administrației locale pentru a încerca o minimă restaurare și conservare a bisericii. Iarăși teatral poate, dar nu mai puțin relevant, la cișmea, vorbind în fața aparatului de filmat, relatează că lingura de fier cu care bea apă a fost pusă de tatăl bunicului său, că și el bea acum apă cu aceeași lingură cu care au băut bunicul și străbunicul, că abia aici i se potolește setea. Cred că am ajuns să înțeleg de ce fotografiază și se fotografiază obsesiv peste tot. Sunt sigur că la fel a făcut în toate cele zece călătorii de până acum. Este ca și cum ar „răpi" cât mai mult din Pont și l-ar lua acasă, în Grecia. Remarc de asemenea prietenia cu Nurettin, pe care-l numește un al doilea tată (deși este turc și musulman). Îi promite că la anul va veni cu mai multe persoane ale căror bunici au plecat din acest sat, să rămână măcar două zile, să facă cu toții (înțelegând și alți locuitori actuali ai satului, Nurettin însuși fiind unul dintre ei) o mare petrecere. Întrebându-l pe Nurettin (prin intermediul Katerinei, translatoarea) dacă trimițând bani primarul se va ocupa de restaurarea bisericii, primește răspunsul că primarul e cam leneș, pricepându-se doar să vorbească multe.

Vineri, 17 august 2018 — ***ora 06.10***
Arghirúpoli/Gümüşhane — **Hotelul Ramada**

(*pentru ziua de ieri*)

Dincolo de amabilitatea localnicilor, există și suspiciunea că urmașii grecilor plecați de aici ar veni pentru lirele de aur ascunse de bunicii lor, sesizabilă cel mai adesea în glumele (la care eu însumi am asistat) pe care turcii le fac atunci când sunt întrebați de un anumit loc, un sat, o stradă sau o casă. După o discuție avută ieri în automobil cu Iorghos și Katerina la întoarcerea de la Karmut, există și temeri că urmașii celor strămutați vor revendica proprietățile străbunilor, întrucât au fost izgoniți cu forța, fără a li se permite să rezolve problema averilor lăsate în urmă. Suspiciune fără temei, crede Katerina, translatoarea, de vreme ce ea nu s-ar întoarce să locuiască aici, între turci, care, deși ziua prieteni cu grecii, după ce ar petrece împreună și s-ar îmbăta, noaptea ar fi în stare să-i omoare. Mi-a răspuns la întrebarea nepusă, dacă am presupune că Pontul (devenit cândva Imperiul Trapezun) printr-o minune ar reveni ponților, s-ar întoarce ponții din Grecia aici? Tot Katerina, în momentul intrării în biserica în ruine de la Karmut, auzind unul

dintre tinerii care se aflau în preajmă – probabil muncitori la lucrările care se executau lângă biserică, care, văzându-ne, au venit să ne însoțească – spunând altuia să nu intre în acel loc întrucât se va spurca, l-a apostrofat fără teamă, cu argumentul că Dumnezeu e unul singur, și peste tot, indiferent de religie, există atât oameni buni, cât și oameni răi. În cele din urmă, tânărul apostrofat a intrat și el în biserică.

Sâmbătă, 18 august 2018 ***ora 08.25***
Ladık (Hamamayağı) **Hotelul Hilas**

(*pentru ziua de ieri*)

Dimineața, deplasare cu un microbuz pe un drum amețitor către satele de înălțime Ímera, Krómni și Varenú, după denumirile lor grecești, în apropierea orașului Arghirupoli/Gümüşhane (denumire turcească traducând exact pe cea greacă, „orașul argintului"). Înălțimile sunt presărate cu nenumărate ruine de biserici și case rămase din vremea în care valea pe care înaintăm era locuită de populație elenă. Ghidul local care ne însoțește pare a cunoaște în amănunt amplasarea bisericilor și denumirile satelor care există sau au existat cândva. Satul Imera pare a fi rămas din vremea în care era locuit de greci. În satul Kromni am fost îndrumați către o casă folosită acum ca magazie, plină de unelte și dispozitive „tradiționale", la al cărui subsol fusese cândva amenajată în ascuns o bisericuță, amintind de vremurile de cripto-creștinism. Terenul în pantă, accidentat către ușa bisericuței, nu a permis accesul înăuntru pentru aprinderea lumânărilor, așa cum grupul de zece persoane intenționa. Din satul Varenu – la care se ajunge cel mai greu, pe un drum cu pantă mare, îngust, plin de curbe, fără niciun fel de parapeți (de altfel, majoritatea drumurilor nu au parapeți) – au mai rămas doar câteva ruine, cea mai vizibilă fiind cea a bisericii. De la ghid aflu că în regiune ponții musulmanizați sunt foarte puțini, populația existentă fiind alcătuită din turci care au sosit după ce grecii au părăsit regiunea.

Câteva comportamente care au semnificație identitară: La Mănăstirea Sfântul Ioan Înaintemergătorul de lângă satul Imera (anunțată în turcește cu „Imera [olucak] manastırı"), Nikos Palasidis, cel ai cărui străbuni au venit din Kars, gustând dintr-un fruct din genul prunelor, însoțește gestul cu observația că este vorba de un fruct dintr-un copac plantat de măicuțele care locuiau cândva mănăstirea. Apoi, după ce ghidul ne împarte câțiva castraveți aduși din grădina proprie – aflată și aceasta în valea pe care o străbăteam, unul dintre puținele locuri propice culturilor de legume –, Iannis Kitidis îi laudă cu „ce dulci, ce parfumați!", fără îndoială aluzie la faptul că au fost crescuți pe pământul Pontului. În spirit de glumă, Iorghos Harpandidis, pe

drumul către Varenu, satul de origine al străbunilor lui Μάκης Μιχαηλίδης (Mákis Mihailídis) din Kozáni, sosit aici întâia oară, i se adresează lui Makis Mihailidis cu „mai bine că au plecat ai tăi de aici”. Spre deosebire de satul său, Karmut, „în Varenu nu ai unde să faci un grătar, să petreci, de unde să bei apă, nu te întâlnești cu localnici”. Remarc concurența la nivel de “joking relations” în ceea ce privește aspectul pe care îl au astăzi satele străbunilor. Am făcut mai multe fotografii și l-am filmat pe Makis adresându-se cameramanului cu câteva cuvinte descriind impresiile sale ca fiind sosit întâia oară în satul rădăcinilor sale.

Vale locuită în Munții Pontici, fotografiată din apropierea fostului sat Varenu.

Pe drumul de întoarcere, Iorghos Harpandidis îmi arată câteva fotografii cu obiecte de cult din biserica în care în ziua precedentă aprinsese lumânări, existente acum în patru biserici din Grecia, în localitățile Anatolikó (municipalitatea Ptolemaída) și Kariohóri (municipalitatea Ptolemaida) din prefectura Kozani, Perívlepto, prefectura Dráma, și Arghirúpoli (prefectura Drama), satul mamei lui Iorghos. Câteva icoane, un potir, veșmintele ultimului preot la Karmut

etc. Întrebându-l cum au ajuns aceste obiecte în Grecia, aflu că ele au fost luate din biserică în momentul plecării și purtate cu grijă pe lungul drum al exilului. Îmi recomandă două cărți cu informații complete despre Pont, *Ανατολικός Πόντος* (*Pontul răsăritean*) și *Δυτικός Πόντος* (*Pontul apusean*), ambele scrise de Σάββα Καλεντερίδης (Sávvas Kalenderídis).

Dimitra Luka, cincizeci și unu de ani – care, doctorat în antropologie socială având, pare a înțelege cel mai bine ce fac eu de fapt în această excursie – în oprirea din satul Imera se apropie și-mi spune „ceva care sigur m-ar interesa": a luat de la Panaghia Sumela un pic de pământ, o piatră și câteva flori, *manusakia*, pentru unchiul său de optzeci și opt de ani care, la această vârstă, sigur nu va mai reuși să ajungă în Pont. „Să le miroase puțin." *Manusakia* sunt niște flori galbene, pe care le găsim și în drumul nostru – am luat pe ascuns câteva de la casa cu biserică improvizată, unde erau legate în mănunchi și atârnate de un stâlp. Nu știu exact la ce sunt folosite. Florile pufoase, ce nu depășesc un centimetru în diametru, ar fi apărut în munții Pontului, după Katerina, translatoarea, în momentul în care Maica Domnului a lăcrimat asistând la răstignirea Fiului. De aceea ele se mai numesc și „Lacrimile Maicii Domnului".

În apropierea orașului Νικόπολη (Nicópoli/Șebinkarahisar), situat la aproape o mie patru sute metri altitudine, la microfonul autocarului F. Fundukidis spune că drumul care traversează de aici munții către Kerasunda, ajungând la înălțimi de trei mii de metri, a fost unul dintre drumurile exterminării începute în 1919, o dată cu debarcarea lui Mustafa Kemal Atatürk în Samsunda (19 mai 1919) și începutul revoluției care avea să ducă la făurirea Turciei moderne, ca republică. Un drum care, desfășurat în plină iarnă, se îndrepta către un capăt la care mulți nu aveau să mai ajungă. Seara, același F. Fundukidis, înainte de a intra în Amásia/Amasya – acolo unde în stâncă sunt săpate mormintele Mitridazilor, dinastie de origine persană cu educație elenă, fondatoare acum mai bine de două mii de ani a unui regat al Pontului – ne-a relatat la microfon o serie de situații în care ponți musulmanizați din Turcia, inconștienți de originea lor elenă, descoperă în cele mai diferite împrejurări că sunt de fapt greci, că limba pe care o vorbesc este o limbă elenă.

ora 10.16

În restaurantul hotelului, cameramanul și F. Fundukidis realizau interviuri cu participanții la excursie. Doamna Fotiní, cea despre care spuneam că este în vârstă de șaptezeci și șase de ani și merge pentru a patra oară în Pont, vrea să brodeze harta Pontului, pe care să o expună în propria locuință. Într-o pauză de interviuri, organizatorul excursiei povestește cum într-o altă

călătorie, întrebat fiind în Trapezunda dacă au venit în căutarea lirelor, a răspuns „tezaurul nostru este pământul și pietrele Pontului.”

Duminică, 19 august 2018 — ***ora 08.00***
Safrámboli/Saframbolu — **Hotel Hilton Garden Inn**

(*pentru ziua de ieri*)

Observație ieri însoțind-o pe Κατερίνα Ισκεντερίδου (Katerína Iskenderídou), translatoarea, în ultima (re)venire a vreunui participant la excursie într-un loc de origine, în satul Kirlik-köyü, de lângă orășelul Alaçam, câteva zeci de kilometri est de Sinópi/Sinop. Zona cândva locuită doar de populație elenă este populată acum de urmașii turcilor sosiți din Dráma și Kavála, Grecia. Imediat ce am coborât din autocar, în timp ce Katerini căuta și negocia deplasarea de doar zece minute până în satul bunicilor, un tânăr turc s-a apropiat de micul nostru grup, manifestându-și la rândul său interesul pentru localitatea de origine a străbunilor săi. Iorghos Harpandidis i-a promis că dacă se va decide să vină la Kavala, el va fi acela care-l va ajuta în căutarea locului de origine al străbunilor săi. Ajunși în satul bunicului Katerinei, localnicii ne întâmpină cu multă bunăvoință și disponibilitate în a (re)identifica locul unde cândva se afla casa bunicului Katerinei („cu un deal în spate”), acum un χωράφι (ogor) necultivat. Katerini oferă cu multă plăcere explicații și nu o deranjează să fie filmată sau fotografiată. În autocar, Katerini oferă simbolic câte o bucată de castravete fiecăruia dintre excursioniști, castraveți cumpărați de la Alaçam. Remarc bunăvoința pe care Katerini a avut-o față de mine în aceste zile. Referitor la ospitalitatea localnicilor, de ea s-a bucurat și Nikos Palasidis în Kars. Curzii l-au ajutat cu multă bunăvoință în identificarea casei strămoșești și chiar s-au oferit să-l găzduiască peste noapte. Nu doar din lipsă de timp a trebuit să refuze, ci și din cauza faptului că locul i-ar fi provocat multe amintiri ale tatălui și ale tuturor celor povestite de tată, care îl întristează.

Imediat după plecarea de la hotel, F. Fundukidis reamintește că orașul Χάβζα (Hávza) din apropiere este unul dintre locurile de martiriu în timpul prigoanei demarată de Kemal Atatürk odată cu revoluția declanșată la 19 mai 1919. Nu peste mult timp aveam să trecem prin localitatea numită chiar „19 mai”, în apropierea Samsundei, unde Kemal Atatürk a debarcat și și-a început acțiunile. Cinism al istoriei: pentru statul și poporul turc, K. Atatürk este un părinte fondator, iar imaginea sa cinstită pretutindeni, în locuri publice și private, în timp ce pentru poporul grec (nu și pentru statul grec), aceeași personalitate turcă de hiperbolică proporție reprezintă unul dintre cei

mai mari vinovați de crime împotriva umanității! F. Fundukidis, relatând la microfonul autocarului mai multe întâmplări de rezistență locală împotriva prigoanei turcești, povestește de un localnic pont, Βασίλης Τσαουσίδης (Vasílis Țausídis) – care ulterior avea să ajungă și să trăiască în Drama – că toată viața a avut regretul de a nu-l fi ucis pe K. Atatürk, cu care a ajuns față în față întâmplător în timp ce acesta ieșise la o plimbare din hotelul din Havza în care se afla pentru o întâlnire cu personalități politice internaționale. Iorghos Harpandidis, tot la microfonul autocarului, reluând problema genocidului, spune că nu este recunoscut nici măcar de statul elen, iar pe 19 mai 2019 se va permite oficial doar parastas pentru victimele schimbului de populație. O recunoaștere a genocidului, de ambele părți implicate, ar crea mari probleme în ceea ce privește drepturile de proprietate asupra terenurilor rămase în Pont și pretenția la despăgubire din partea urmașilor refugiaților.

Luni, 20 august 2018 ***ora 07.15***
Konstantinúpoli/Istanbul **Hotelul Ibis**

(*pentru ziua de ieri*)

Atât Véra, cât și Evthímios, ambii din Atena, cu vârste între treizeci și patruzeci de ani, aparținând generației mai tinere deci, sunt la prima călătorie în Pont. Consideră ca fiind determinant rolul bunicilor în hotărârea de a întreprinde deplasarea către locul de origine. În general, tinerii care se simt legați de Pont au avut bunici care să le cultive această legătură. Vera este de acord că preocupările identitare sunt specifice vârstelor mai avansate, atunci când iureșul tinereții – cu preocupările pentru studiu, distracție, întemeierea unei familii, găsirea unui loc de muncă etc. – a trecut și ajungi să te întrebi cine ești, ce ești tu pe lumea asta. Bunicii ambilor sunt din Σάντα (Sánda), în apropierea Trapezundei, cu șapte sate la înălțimi de peste două mii de metri, dintre care astăzi doar trei locuite. Evthimios este hotărât să ia legătura – poate să facă o deplasare împreună – cu alți tineri ai căror bunici sunt originari din Sanda Pontului. Ambii își doresc să revină, mai ales că timpul pe care l-au avut la dispoziție în Sanda a fost foarte scurt. Acesta este un motiv general de nemulțumire pentru toți călătorii în Pont în compania cărora mă aflu, toți apreciind că ar fi avut nevoie de cel puțin o zi de petrecut cu răbdare în satul și în regiunea din care bunicii vor fi plecat. I-am întrebat dacă au venit special pentru Pont sau pentru Sanda, pentru satul bunicilor. Au răspuns că pentru ambele. Dar Evthimios, dacă ar reveni, cu avionul până în Trapezunda, ar reveni pentru Sanda. Decelez un model pentru toți tovarășii mei de călătorie: prioritar este *locul*, nu întreaga *regiune* a Pontului. Locul marcat de urmele prezenței

străbune în acest loc, în ordinea importanței casă-ogor-biserică-cișmea și apoi alte construcții. Undeva ar trebui să apară și cimitirul, numai că urmele lui sunt șterse pe deplin. Ajunși în acest loc, „excursioniștii” nu sunt doar simpli „turiști către rădăcini”, și este de reflectat dacă cineva este doar un astfel de turist străbătând apoi întreaga regiune a Pontului. Mai departe, nemulțumirea se configurează în același sens și când este vorba de timpul avut la dispoziție în diferitele orașe sau locuri în care ne-am oprit de-a lungul călătoriei. Nevoia de timp este tradusă de Iorghos Harpandidis, Makis Mihailidis și Iannis Kitidis în pitorescul oraș Safrámboli/ Saframbolu prin faptul că locul umbros cu mese și scaune în care s-au oprit este potrivit pentru o cafea acum, dimineața, iar ceva mai târziu, spre prânz, pentru un *țipuro*.

Vera face observația că ponții din nordul Greciei sunt mai bine organizați (prin activitățile în *σύλλογος*-uri, „asociații”, „ansambluri”) decât cei dinspre sud, din jurul Atenei.

Ancorarea identitară într-un loc anume pare mai sigură decât cea în întreaga regiune. Θοδωρής Τσιγγαρίδης (Thodorís Țingarídis), și el trecut de șaizeci de ani, se consideră printre puținii care pot discuta unele subiecte sensibile fără a fi atașat de anumite idei preconcepute. Astfel, etnic Pontul cui aparține de fapt? Majoritari, grecii ponți au fost doar în câteva orașe de pe coasta Mării Negre. În rest, au trăit alături de lazi, armeni, chiar și curzi în apropierea Caucazului. Urmașii armenilor refugiați pot revendica și ei identitar această regiune, o pot la rândul lor considera ca pe o „patrie pierdută”. În „Asia Mică”, grecii ortodocși au o istorie a majorității lor în această regiune de mai puțin de o sută de ani la momentul transplantării, istorie începută o dată cu toleranța religioasă și permisivitatea economică oferită de sultan la jumătatea secolului al XIX-lea; o majoritate constituită prin migrare din câteva insule grecești și din nordul Greciei (regiuni care în acel moment aveau alt statut politic) către zona Smirnei/Izmir, atrași de posibilitățile de progres economic din această zonă. Îmi lămuresc și nelămurirea pe care dintotdeauna am avut-o în privința faptului că micr-asiații nu vorbesc propria limbă elenă. Apare întrebarea – pe care mi-o adresez mie însumi – de ce urmașii „refugiaților” micr-asiați se simt la rândul lor puternic legați identitar de locul și regiunea pe care strămoșii au locuit-o majoritar destul de puțin timp. Se pare că înrădăcinarea nu depinde direct de timpul petrecut într-un loc, fenomen pe care l-am observat și în cazul megleno-vlahilor din Cerna, jud. Tulcea, cu cei doar paisprezece ani de statornicie în „Bulgaria”. Voi încerca să reiau în autobuz convorbirea cu Thodoris având reportofonul deschis, nefiind sigur dacă am reținut corect cele discutate pentru a le reda pe scurt în jurnal.

Ziua de ieri a însemnat și schimbul de adrese de *e-mail* și numere de telefon cu mulți dintre cei pe care i-am însoțit în călătorie. Iorghos Harpandidis îmi recomandă încă o carte, *Ούτε*

το όνομα μου (*Nici măcar numele meu*), scris de Thea Halo. Cu celelalte două volume referitoare la Pontul răsăritean și cel apusean, m-aș afla în posesia unei minime bibliografii esențiale despre Pont. Despre dialectul pontic, Makis Mihailidis îmi recomandă volumul *Ιστορικόν λεξικόν της ποντικής διαλέκτου* (*Dicționar istoric al dialectului pontic*), al lui Άνθημος Παπαδόπουλος (Ánthimos Papadópulos). Seara s-a încheiat cu o petrecere pe terasa restaurantului hotelului inițiată de soții Eleni și Kostas la împlinirea a cincizeci de ani de căsătorie și cam tot atâția de când s-au stabilit în Statele Unite ale Americii. Talentul lui Kostas la interpretarea unor cântece *pondiaka* – pline de nostalgia față de patria pierdută – a fost remarcat de toată lumea.

Marți, 21 august 2018 ***ora 07.15***
Díkea (Grecia, prefectura Evros) **Hotelul Morphéas**

(*pentru ziua de ieri, ultima a terenului-excursie*)

Eleni, cea sărbătorită în seara anterioară: „În acele vremuri, mama își pierdea copilul, iar copilul își pierdea mama”.

Pe drumul de întoarcere către Grecia sunt pus în fața unei dileme de Mihalis Spiridis, șoferul însoțitor. Astfel, Bayram, unul dintre ghizii noștri locali în Trapezunda, susținea că este pont, vorbind *pondiaka*, fiind musulman și turc. Poate fi cineva pont, vorbind *pondiaka* și în același timp să fie musulman și turc? În cele din urmă am înțeles că pentru Mihalis a fi pont este incompatibil cu a fi turc, pontul neputând avea decât rădăcini elene. Reacția celor din jur – în spatele autocarului – a fost la unison că important este ceea ce simți. Cu alte cuvinte, criteriilor identitare *externe* propuse de Mihalis, ceilalți propuneau un criteriu *intern*.

Pentru lămurirea celor discutate alaltăieri cu Thodoris Țingaridis, am reluat discuția, înregistrând-o. Într-adevăr, denumirea de „pont” a apărut după ce „ponții” au sosit în Grecia, nefiind sigur cine a promovat-o: cei sosiți de departe sau cei deja existenți? Ponții se numeau pe ei înșiși ρωμιός/ρωμιοί (pl.) (romiós/romií), sau ρωμαίος/ρωμαίοι (pl.) (roméos/roméi), iar regiunea Pontului era cunoscută ca Ρωμανία (Romanía). Înrădăcinarea micr-asiaților migrați din insulele grecești și din Macedonia trebuie înțeleasă pe baze economice, la momentul schimbului de populație aceștia având niveluri înalte de bunăstare, de aici și trauma dezrădăcinării. Cei transferați nu au fost primiți deloc cu bucurie de populațiile locale. Dă exemplu unei discuții pe care a avut-o cu un vlah cu o mie de oi (el, sau străbunii săi, nu am reținut exact): bunicul

vlahului, oier ca și el, deși dispunea de teren suficient, ar fi dorit să ocupe și proprietățile părăsite de turci/ populațiile musulmanizate, și cam în aceeași situație se aflau mulți dintre cei rămași. Interlocutorului meu i se părea omenește ca, în aceste condiții, să nu ai astfel de pretenții, cei sosiți părăsindu-și averi pe care măcar o parte să le poată recupera în noile locuri. Am reluat și problema dreptului asupra Pontului: presupunând că regiunea ar ieși de sub administrație turcească, cui i-ar reveni de drept? Locuită – acum și cândva – concomitent de „ponți", lazi, armeni, turci etc. este greu de stabilit acest lucru. „Ce facem, ajungem iar la schimb de populație?"

Solicitat fiind să vorbesc la microfonul autocarului de rezultatele cercetării, dacă am găsit ceea ce am căutat, am vorbit de prudență, ca fiind devreme pentru concluzii definitive, concluzii la care mă tem că prea curând nu voi ajunge și nici nu vreau acest lucru. Totuși, s-a reconfirmat că *dintre toate populațiile/ categoriile populaționale balcanice la care eu am făcut cercetări, ponții sunt cei mai legați de locul de origine*. Am continuat spunând că a apărut și un element de noutate: *locul de origine înseamnă în primul rând casa și pământul/terenul pe care se va fi aflat casa, apoi satul/respectiv orașul, și abia apoi întreaga regiune a Pontului*.

Un alt element de noutate al acestei cercetări este la nivel metodologic: m-am aflat în postura de a nu fi doar eu, antropologul, cel care observă, ci de a fi eu însumi observat, *dublu* observat: nu doar de grup – care prin cameramanul său încercând filmări cât mai complete, luând interviuri etc., putem spune că a realizat el însuși o observare sistematică –, ci și de Dímitra Lúka, cincizeci și unu de ani, cu formare de nivel doctoral în antropologia socială, doctorat obținut la Mitilíni, Grecia. Vorbindu-i cu câteva zile în urmă că am premise pentru o teorie a identității la populațiile supuse transferului și schimbului populațional din jumătatea estică a Balcanilor în prima jumătate a secolului trecut, identitate legată de locul/regiunea din care au fost transferate, într-o pauză a călătoriei dintr-o stație de benzină din zona europeană a Turciei îmi spune că s-a gândit la acest lucru. Însă, cum putem ajunge în antropologie la teorie, greu, aproape imposibil fiind (cu subînțelesul că terenul ne poate da oricând peste cap teoria, oricât de bine ar fi aceasta formulată). I-am răspuns că sunt în asentimentul ei: este vorba de o teorie, dar despre care nu am pretenția că va fi pe deplin închegată, iar cei care caută neapărat teorii definitive ca rezultat al cercetărilor în antropologia socială și culturală riscă doar exerciții filosofice. Dimitra urmează să plece în Mexico, acolo unde predă limba greacă. Dacă ar fi rămas în Grecia, aș fi invitat-o să vorbim împreună la vreo conferință în România. Oricum, îi voi scrie, poate va întocmi un text despre un antropolog la lucru observat fiind de un alt antropolog.

Ultima înregistrare cu reportofonul a fost cu Thomás (șaizeci și opt de ani) din Atena, cu o bunică venită din Trapezunda, pe deplin nemulțumit de călătorie: „Am căutat rădăcini, dar nu le-am găsit”, cu aluzie la faptul că această căutare nu se face oricum, cu o organizare deficitară a călătoriei. Timpul petrecut în Trapezunda a fost atât de scurt că nici măcar nu a apucat să vadă orașul. Ca toți ceilalți, dorește să revină în Pont (în orașul buncii sale, Trapezunda), dar în cu totul alte condiții.

II

Însemnări cu ocazia excursiei în Pont (nordul și nord-estul Turciei), organizată de Fokion Fundukidis (Tesalonic, Grecia), cu urmași ai „refugiaților” veniți din Pont, în căutarea „rădăcinilor” (cu completări/reconstituiri ulterioare) (2019)

Miercuri, 17 iulie 2019 ***ora 22.45***
Konstantinúpoli/Istanbul **Hotel Ramada**

În afară de mine și soția mea, Anișoara, șofer și F. Fundukidis, în autocarul de douăzeci și cinci de locuri mai sunt paisprezece adulți și doi copii.

Un bărbat, Τριανδάφυλλος (Triandáfillos) (78 de ani), cu părinți ponți din partea tatălui și localnici/autohtoni din Ιωάννινα (Ioánnina) din partea mamei. Tatăl și bunicii au venit din Sinopi/Sinop.

O familie cu doi copii (fete), Κωνσταντίνα (Konstandína) (8 ani) și Ελένη (Eléni) (11ani). Tatăl, Γιάννης Αγγελακόπουλος (Iánnis Angelakópulos), și mama, Ευαγγελία/Βαγγελιώ (Evangelía/Vangelió). Familia este venită din Αρκάδια (Arkádia), Peloponez, și merge într-un fel de pelerinaj istoric. Niciunul dintre soți nu are rădăcini pontice. [Iannis citește mult despre tot ceea ce înseamnă genocidul pontic, iar în zilele următoare avea să dea o serie de detalii la microfonul autocarului despre acest genocid]. Dețin o tavernă într-o zonă muntoasă, deschisă doar la sfârșit de săptămână.

Doi bărbați din Θεσσαλονίκη (Thessaloníki/Tesalonic), unchi și nepot, cu ascendență 100% pontică. Unchiul, pe nume Γεώργιος (Iórghos), are 70 de ani. Nepotul, Κοςμάς Παναγιωτίδης (Kosmás Panaiotídis), are 43 de ani. Părinții, respectiv bunicii, au venit dintr-un

sat de munte la sud de Fatsa (provincia Ordu), Άγιος Αντώνιος (Aghios Adónios, popular Ai Adonis), astăzi un cătun în grupul de așezări cu denumirea Alacalar. Cu ei, de asemenea fiul lui Kosmas, Βασίλης (Vasílis), încă aflat în adolescență.

O altă familie din Τρίπολη (Trípoli), Arkadia, Peloponez. Soțul, Παναγιώτης Στυλίδης (Panaiótis Stylídis) este neurochirurg și director al unui spital din Tripoli. Împreună cu soția sa, Ζωί (Zoí), a venit acum mai bine de douăzeci de ani din Rusia, acolo unde ajunsese după ce strămoșii locuiseră timp de două sute de ani în Georgia. L-am întrebat câte patrii are. În cele din urmă, două: Abhazia, unde s-a născut și crescut, și Grecia. Alături de ei, fiul adolescent, Vasilis. O familie cu ascendență în întregime pontică, deci.

Un bărbat din Ξάνθη (Xánthi), în vârstă de 31 de ani, venit pe când avea nouă ani din Rusia. Nume: Σπάρτακος Τανασίδης (Spártakos Tanasídis). În totalitate pont și el.

Joi, 18 iulie 2019 ***ora 20.25***
Ladık (lângă Amasya) **Hotel Hilas**

Călătorie lungă de la Istanbul la Ladık, dar relativ ușoară. S-a câștigat timp întrucât hotelul la care am stat ieri, Ramada, este situat în partea asiatică a metropolei, către ieșire, ceea ce înseamnă că s-a evitat pierderea de timp din cauza aglomerației pe străzi dacă ar fi fost situat de partea cealaltă a Bosforului, ca anul trecut.

În fața hotelului Hilas, Ladık.
De la stânga la dreapta: autorul, Iorghos, Triandafillos, Panaiotis, soția Irini, Panaiotis Stylidis, fiul Vasilis, soția Zoi, Kosmas Panaiotidis, fiul Vasilis.

Panaiotis Stylidis, cu soția Zoi și fiul Vasilis au venit pentru excursie din Peloponez în Tesalonic cu automobilul, petrecând o noapte la Ειρήνη (Iríni), soră cu Zoi. Irini și soțul său, cu același nume, Panaiotis, se numără de asemenea printre grupul de excursioniști. În ceea ce privește viitoarele studii ale lui Vasilis, care neapărat vor fi la medicină, Clujul este o variantă de luat în considerare.

Spartakos Tanasidis. Pare foarte preocupat de probleme de istorie și etnologie a ponților. Confirmă și el că denumirea de „pont" a apărut odată cu intenția de a se constitui un stat al Pontului în 1919. Până atunci, regiunea era cunoscută ca Ρωμανία (Romanía), iar locuitorii acesteia ca ρωμαίοι (roméi) (sg. ρωμαίος [roméos]).

Consideră că se întoarce în Pont după o sută optzeci de ani. Străbunii i-au plecat de acolo pentru a ajunge în Tsalka, Georgia. La microfonul autocarului, este de acord cu mine că ponții sunt cei mai legați de locul lor de origine. Întregul lor patrimoniu cultural se constituie în jurul acestei teme. [De înregistrat Spartakos pentru detalii – lucru care ulterior s-a și întâmplat].

Foarte interesante informațiile despre ponții veniți în Grecia din fosta Uniune Sovietică după 1990! Nu cunoaște numărul lor. La insistențele mele este de acord că e vorba de zeci de mii. Dar nu toți au rămas în Grecia, negăsind posibilitățile economice la care sperau. Astfel că, fie au migrat în alte țări ale Europei (mai ales Germania), fie s-au întors de unde au venit. Pe de altă parte, nu toți sunt ponți, unii declarându-se greci pentru șansa de a migra în Grecia. Statul a încurajat instalarea lor, oferind ajutor pentru procurarea de locuințe. A ajuns în impas cu cei care le-au abandonat, întrucât au rămas datorii neplătite.

După Spartakos, trei sunt motivele pentru care statul elen a încurajat migrarea ponților din „Rusia": 1) popularea cu element elen a regiunilor grecești (în Tracia) cu multă populație turcească; 2) electoral; 3) pentru sprijinul acordat de Uniunea Europeană la instalarea lor, o parte din acesta fiind deturnat ilicit.

Regiunea cu care Pontul se învecinează la vest era cunoscută în vechime cu denumirea de Παφλαγονία (Paflagonía).

Fokion Fundukidis: „După o astfel de călătorie, te întorci un altfel de om, cu o identitate pe deplin formată". Prin aceasta confirmă observația mea că o astfel de călătorie este obligatorie pentru un pont, așa cum pelerinajul la Mecca este obligatoriu pentru un musulman. Călătoria către rădăcini este un element necesar al identității pontice. Cel care a călătorit devine un alt om,

poate cu un alt statut, așa cum statutul celui care a călătorit la Mecca se schimbă pentru totdeauna, în relatarea lui Ildikó-Bellér Hann și Chris Hann din volumul *Turkish Region*.

De la Kosmas Panaiotidis aflu că cei veniți din Aghios Adonios au format un sat lângă Tesalonic (acolo unde de fapt locuiește și el), altul lângă Kilkis, și un cartier în Alexandrupoli. Cei care au rămas în Alexandrupoli, aproape de granița cu Turcia, sperau că va trece prigoana și se vor întoarce în Pont.

[*Reconstituire*] Trecând prin Fatsa, oraș din salba de orașe a litoralului sudic al Mării Negre, Iannis Angelakopulos povestește cum, făcând armata la Alexandrupoli, a întâlnit o bătrână venită dintr-unul din satele acestei regiuni. A rugat-o să-i povestească cum s-a întâmplat plecarea ei de acolo. Bătrâna a început să tremure, cuprinsă de o frică teribilă. Cine știe ce-a petrecut! Mai mult, trăia cu teama că prigoana din acele părți va sosi curând și la Alexandrupoli. „Acum este pace, acest lucru nu mai are cum să se întâmple”, relatează Iannis cum încerca s-o liniștească.

Sâmbătă, 20 iulie 2019 ***ora 06.45***
Trapezunda/Trabzon **Hotel Alesha Suite**

(*pentru ziua de ieri*)

Două doamne din două sate de lângă Αλεξανδρούπολη (Alexandrupoli) întregesc grupul de excursioniști, ambele cu vârste în jurul a cincizeci de ani. 1) Κυριακή Καραϊλανίδου (Kyriakí Karailanídu), „Kula”, cu ascendență 100% pontică. Părinții din partea tatălui sunt veniți dintr-un sat de lângă Arghirupoli/Gümüşhane [din cătunul Πιστόφαντος (Pistófandos) din Σάντα (Sánda)/ Dumanlı]. Lucrează la o tavernă în Alexandrupoli. Referitor la antropologie și la nevoia de a vorbi limbile populațiilor native, îmi spune că de vreo cincisprezece ani în Grecia se studiază limbi străine în trei locuri: la Komotiní, limbile din jurul Mării Negre; la Tesalonic și la... [*rămas necompletat*]. Se găsește de lucru cu aceste calificări, mai ales în contextul sosirii refugiaților dinspre Orientul apropiat. 2) Χαρά Παπαδοπούλου (Hará Papadopúlu), absolventă a Facultății de Filosofie, secția Psihologie–Pedagogie. Calificarea pe care o are o practică în particular, asigurându-și venituri stabile de vreo zece ani ca angajată a unei farmacii. Rădăcini în întregime pontice, cu bunici sosiți din sate de lângă orașul de coastă Σούρμενα (Súrmena)/ Sürmene.

Panaiotis Stylidis, după vizita în Piața Ceasului din Samsunda, unde mai mulți ponți au fost executați de autoritățile neo-turce în timpul prigoanei împotriva elementului elen/ortodox

începută în 1919, martor al acestor execuții fiind platanul încă existent în piață: „Pricepi ce s-a întâmplat aici? Cum să nu ne căutăm rădăcinile? Ce vină aveau oamenii?” (Încă) o dovadă în sprijinul ipotezei că trauma dezrădăcinării sporește atașamentul față de locul dezrădăcinării. Seara, la cina din restaurantul hotelului Alesha Suite din Trapezunda, a mulțumit în auzul și în numele tuturor lui F. Fundukidis pentru speciala excursie pe care a organizat-o.

Iannis Angelakopulos, la vederea lui Aristotelis, pont din grupul de cătune Ὄφις (Ὄfis) din apropierea Trapezundei, trecut la ortodoxie, persoana de legătură și ghidul nostru în Trapezunda și în împrejurimi: „Acesta este istorie vie”. Înainte de a-l întâlni pe Aristotelis, Fokion Fundukidis a relatat la microfonul autocarului întregul parcurs al redescoperirii identitare a lui Aristotelis, ca având ascendență elenă, redescoperire care avea să culmineze cu convertirea la ortodoxie. Aristotelis vorbește foarte bine limba greacă, învățând-o în timpul unei lungi perioade petrecute în Grecia.

Nenumărate detalii despre genocidul pontic (nerecunoscut de statul turc, dar nici de cel grec, ceea ce ar însemna folosirea improprie a termenului „genocid”; faptic însă, în opiniile tovarășilor mei de drum, pe deplin justificat) au fost oferite de Fokion Fundukidis și Iannis Angelakopulos trecând prin localitatea Kavak, între Havza și Samsunda, un sat de ponți ortodocși victimă a celei mai intense faze a genocidului, din care nimeni nu ar fi supraviețuit, din spusele lui Iannis Angelakopulos. Des invocat este numele lui Topal Osman, asociat al lui Mustafa Kemal Atatürk și principal responsabil al genocidului pontic, executat până la urmă la ordinul celui din urmă. Fokion Fundukidis: „Nu poate exista prietenie între statul turc și cel elen [făcându-se deci distincția între stat și popor, popoarele turc și cel elen putând fi prietene chiar dacă statele nu sunt] atâta vreme cât în locurile genocidului nu sunt dărâmate statuile călăilor pentru a fi ridicate monumente ale victimelor. De altfel, un astfel de monument nu există nici măcar în Tesalonic. Turcia este datoare Greciei cu multe scuze, așa cum Germania s-a scuzat în fața Israelului. *Genocidul este data de naștere a istoriei contemporane a Pontului.*” Și, aș adăuga, debutul unei reconfigurări identitare. Adăugând dezrădăcinarea, ne aflăm în fața unui formidabil proces etnogenetic contemporan. Este interesant că toată cultura care se formează are un conținut care se referă mai degrabă la o patrie pierdută decât la atâtea și atâtea victime nevinovate, ceea ce confirmă (încă o dată) ipoteza mea legată de rolul traumei dezrădăcinării în construcția identitară: astfel, trauma reprezintă *condiție* a acestei construcții puse în legătură cu un anume loc de origine. Psihologic, mecanismul pentru care trauma nu se află în centrul procesului este ușor de înțeles: o reprimare a ei, o dorință de a uita de ea, așa cum era cazul nenumăraților „refugiați” care nu voiau nici să-și amintească, nici să povestească despre evenimentele întregului nefericit

context care până la urmă a dus la transmutarea lor în Grecia.

Cinism al istoriei: în Turcia se sărbătorește o sută de ani de la întemeierea Republicii Turce, cu Kemal Atatürk adulat în locuri publice și private, pe când societatea civilă din Grecia comemorează o sută de ani de la debutul genocidului pontic.

[*Reconstituire*] Excursiile către Pont au parte, bineînțeles, și de momente amuzante. Unul dintre acestea este povestit de Fokion Fundukidis la microfonul autocarului. Astfel, într-una din excursii, un anume Hámbos (de la Χαράλαμπος [Harálambos]) este cazat la un hotel într-o cameră cu trei paturi. Ieșind din cameră și revenind după o perioadă, constată că îi lipsesc toate lucrurile, chiar și cele puse în sertar, lipsind însă și un... pat! Neliniștit i se adresează lui Fokion Fundukidis: „Mi-au furat tot din cameră, și ce aveam în sertar, dar... au furat și patul?!” Urcând amândoi apoi la cameră, însoțiți de un angajat al hotelului, constată că toate erau la locul lor, inclusiv patul. „Le-au adus înapoi și le-au aranjat exact cum erau!”, a fost reacția lui Hambos. Era clar, Hambos intrase într-o altă cameră, la fel poziționată, dar cu un etaj mai jos. Misterul era cum deschisese ușa. Încercase cu cartela lui, și dacă văzuse că nu se deschide, rugase o îngrijitoare din hotel care se întâmplase să treacă pe acolo să-i deschidă ușa cu cartela ei.

Duminică, 21 iulie 2019 ***ora 21.00***
Arghirúpoli/Gümüșhane **Hotel Ramada**

(*pentru ziua de ieri*)

Iorghos, șoferul, este și el venit în Grecia din spațiul fostei Uniuni Sovietice, ruso-pont adică. Din Bakum, Georgia. Îmi recomadă o deplasare în Georgia, într-o localitate cu locuitori 100% ponți, Tsikhisjvari, în apropierea stațiunii de ski Bakuriani. O comunitate de înălțime, care s-ar ocupa cu creșterea animalelor. Este de părere că trebuie neapărat să merg acolo. L-am întrebat în ce limbă m-aș putea înțelege cu ei, intuind o mică probabilitate ca ei să vorbească engleza. Mi-a răspuns că ne-am putea înțelege bine în limba greacă.

[*Reconstituire parțială*] Aseară, deplasare în câteva sate de munte din apropierea Surmenei. Întâi la Τσικολή (Cikolí)/ Yokușbași, satul din care a provenit unul dintre bunicii Harei, sat care ar fi fost reîntemeiat și în Grecia. De lângă casa „ajutorului de preot”, așa cum a prezentat-o proprietarul, construită pe o pantă care puțin lipsea să fie o adevărată prăpastie – cum de altfel sunt construite toate casele din zonă –, Hara a luat o mână de pământ. Apoi au discutat un pic cu proprietarul actual, discuție intermediată lingvistic de Aristotelis. Considerându-mă

totuși turist, eram undeva departe de acest eveniment, spărgând alune cu piatra. Pentru Aristotelis însă eram cercetătorul, reproșându-mi apoi că un astfel de moment nu trebuia ratat. Din înregistrarea făcută de Anișoara, într-adevăr, momentul era de neratat. După spusele proprietarului, ne aflam în fața singurei case rămase dintre cele vechi, în care „ajutorul de preot” nu locuise nici măcar o zi. A fost preluată de bunicul actualului proprietar, director la un spital din Sürmene, care ar fi – dacă am înțeles bine – cumpărat-o de la vechiul proprietar, când acesta s-a întors cu o „comisie”. Comportament extrem de interesant! După schimbul de populație, nimic nu-l putea obliga să o „cumpere”, odată instalat în ea, era deja a lui. Să fi considerat lucrurile în aspectul lor moral? Că nu se cuvenea să preia pur și simplu o casă abia ridicată la care altul muncise? Voi discuta aceste aspecte cu Fokion Fundukidis. [Relativ la această problemă, F. Fundukidis îmi scrie ulterior prin *e-mail* (2 august 2019): „Când au plecat grecii, aceia care au plecat relativ calm, au încercat să vândă tot ceea ce puteau. Prețurile, desigur, erau foarte mici. Acela voia să arate că nu își însușise nemeritat ceva, ci că îl cumpărase. Probabil că era un om cinstit.”]

Ponți musulmani locali și ponți ortodocși greci
dansând împreună în cafeneaua din Okșoho / Dağardi.

De la Cikoli am revenit în vale, de unde am înaintat pe drumul care urma pârâul până am ajuns în grupul de cătune Beşköy („Cinci Sate”). Apoi a început urcuşul pe versantul celălalt, pe un drum îngust cu pante mari și curbe până în satul Ὄχσοχο (Ohsoho, sau Okşoho, cum scria pe firma cafenelei în care am intrat), Dağardi în turceşte, la 1200 m altitudine, unde urma să avem o seară *pondiaká*, cu muzică şi dans pontic adică. Seară aranjată de un prieten al lui Aristotelis din acest sat, care ne şi fusese comesean în prânzul luat la un restaurant din Surmena. Aici se putea observa cel mai bine interacţiunea dintre ponţii locali musulmani (pont =„romeos” în dialectul pontic, „rum” în turceşte) şi ponţii sosiţi din Grecia. Prin „ponţi locali” înţeleg bărbaţii, cafenelele [ceainăriile] reprezentând locuri de socializare doar pentru aceştia. O interacţiune cu bucurie a regăsirii de ambele părţi, nefiind o noutate că aparţin aceluiaşi etnos. O bucurie etalată şi în frenezia filmării cu telefoanele mobile. Liristul invitat, Adem, era dintr-un sat învecinat, Καλλίστη (Kallísti)/ Konuklu, component al aceluiaşi grup Beşköy. Adem vorbea foarte bine greceşte, se pare că în urma unei lungi perioade petrecute în Grecia. Petrecerea a fost deschisă cu un cântec lent despre nostalgia locului părăsit. Aflu de la Aristotelis că este un cântec compus chiar de Adem. Probabil special cântat pentru oaspeţi. Interesant este că multe dintre cântecele şi dansurile care au urmat, deşi cântate de ponţii din Grecia, deşi compuse ulterior transmutării acestora, sunt deopotrivă ascultate cu plăcere şi dansate şi de ponţii locali. Privindu-i cum dansează am revelaţia că puternicul ataşament faţă de pământul Pontului nu s-a născut o dată cu dezrădăcinarea din acest pământ, ci este mult mai vechi. Paşii de *tik* sunt mai degrabă pe loc, de parcă s-ar bătători pământul cu picioarele, de fapt mod simbolic de continuă înstăpânire asupra acestui pământ. Oricum ar fi, vieţuirea în Pont nu poate avea loc decât printr-un puternic ataşament faţă de loc. Munţii înalţi, cu pante abrupte oferă condiţii aspre de locurie. Totuşi, au fost şi sunt locuiţi prin case cocoţate în locuri care la prima vedere par inaccesibile, sau la înălţimi de peste două mii de metri. Numai pasiunea ataşamentului poate oferi determinarea către locuirea în astfel de condiţii. Invers, oraşele din zonele de coastă, prin condiţiile favorabile de bunăstare economică, stimulează la rândul lor ataşamentul pentru cei care le locuiesc. Dat fiind acest ataşament de loc, trăsătură primordială a grecului pontic, trauma dezrădăcinării devine şi mai evidentă.

(*pentru astăzi*)

[*Reconstituire*] Dimineaţă, deplasare către regiunea de înălţime Sanda, înaintând greu cu autocarul pe drumul îngust şi pe alocuri plin de noroi – în urma executării unor lucrări de utilitate publică – ce urmează valea râului Γιάμπολης (Iámbolis), venind dinspre Trabzon. Pe o vreme cu

burniță și ceață am ajuns în satul Πιστοφάντων (Pistofándon), Piștoli se pare numit în turcește. Satul din care a plecat una dintre bunicile Kulei. Aceasta a revenit aici în 1976, după înscrisul de pe spatele fotografiilor cu bunica alături de mai multe persoane în fața casei, printre care și turcoaica-proprietară. Pe această turcoaică, cine știe dacă nu de fapt pontă musulmanizată, bunica Kulei o cunoștea dinainte de a pleca. Kula spera identificarea casei pe baza acestor fotografii, având ca indiciu suplimentar faptul că se afla lângă un pod. Ceața împiedica orice survolare cu privirea a zonei, pentru o eventuală identificare de la distanță. Din discuția cu proprietara unicei „cafenele" din sat – deservind nu nevoile unor săteni, aceștia extremi de puțini fiind, ci ale turiștilor, turci, arabi, greci sau sosiți din Yemen (un număr impresionant de mare pentru vremea de afară au sosit în cele câteva zeci de minute cât am poposit în Pistofandon) –, în care se putea cumpăra doar ceai și pâine, casa n-ar mai fi existat. Iar dacă era vorba de un pod, trebuie că se aflase undeva lângă pădure. În cele din urmă, Kula a reunțat la ideea unei investigații, pentru a descoperi măcar locul în care fusese casa.

Kula (cu capul descoperit și fața spre privitor)
încercând să identifice în cafeneaua din Pistofandon/Piștoli, cu ajutorul fotografiilor și proprietarelor cafenelei, locul în care fusese casa bunicii.

Triandafillos, într-o discuție cu Kosmas și Iorghos Panaiotidis: Una este imaginea pe care o ai în minte, alta este ceea ce găsești.

[*Reconstituire*] Înțeleg supărarea lui Kosmas Panaiotidis că nu a putut ajunge în Aghios Adonios. Pontul reprezintă în primul rând localitatea din care au plecat străbunii tăi, iar a nu reuși să ajungi acolo este ca și cum întregul obiectiv al deplasării ar fi ratat. Zilele trecute, tocmai când ajungeam în Fatsa, o ploaie teribilă a stopat orice intenție de a încerca deplasarea de șaizeci de kilometri către munte până la Aghios Adonios. Supărarea lui Kosmas, cu dorință profundă să-și vadă πατρίδα („patria"), de nimic nu părea a fi alinată, iar tensiunea ei a explodat într-o ceartă cu Fokion Fundukidis la restaurantul de pe malul mării Deniz Yıldızı („Steaua Mării"), în apropierea Trapezundei, la care astăzi ne-am oprit pentru prânz după deplasarea în Sanda. Frământându-se la nesfârșit pentru a găsi o soluție de a ajunge totuși în Aghios Adonios, Kosmas se înțelesese cu Fokion Fundukidis pentru o schimbare de traseu, cu sacrificarea unuia dintre obiectivele excursiei, orașul Νικόπολη (Nikópoli)/ Șebinkarahisar. Astfel, de la Arghirupoli urmează să ne întoarcem pe traseul litoral via Samsunda pentru a ajunge la Amasia/Amasya. La Fatsa, Kosmas Panaiotidis, unchiul Iorghos și fiul Vasilis, vor coborî din autocar și vor merge în satul rădăcinilor cu un automobil aranjat de Aristotelis, după care același automobil să-i aducă la Amasya, două sute cincizeci de kilometri depărtare, unde vor face joncțiunea cu restul excursioniștilor. Kosmas și cearta au izbucnit în momentul în care Fokion Fundukidis plănuia, odată ajunși la Gümüşhane, vizita în „orașul vechi", Arghirupoliul de odinioară, astăzi cartierul Süleymaniye. Dacă încă va fi lumină, odată ce vom fi ajuns la Arghirupoli/Gümüşhane, dacă nu, a doua zi dimineața, înainte de plecare. Nervozitatea lui Kosmas Panaiotidis, cu reproșuri către Fokion Fundukidis introduse cu „βρε άνθρωπε!", „măi omule!", cu mișcări încoace și încolo lângă masa în care se afla, cu accente de furie care aproape că-i stârneau lacrimile, a atins paroximul la posibilitatea ca vizita către orașul vechi să aibă loc a doua zi dimineața, ceea ce ar fi însemnat o întârziere a plecării la drum, care, în opinia lui Kosmas, ar fi sporit riscul de a rata (încă o dată) deplasarea către Aghios Adonios. Argumentul lui F. Fundukidis a fost că, până la urmă, programul excursiei nu poate fi schimbat oricum, după capriciile fiecăruia. Destul de repede Kosmas și-a cerut scuze pentru ieșirea nervoasă. Din fericire pentru toți, am ajuns la timp la Gümüşhane, ca vizita în orașul vechi – cocoțat aproape de vârful tocit al unor munți, cel dinspre sud-est cu urme ale minelor, „găuri", de aur și argint de cândva, cu o panoramă superbă asupra întregii regiuni, și de neînchipuit cum în acest loc relativ îngust încăpeau cândva șaptezeci de mii de oameni – să fi putut fii făcută tot astăzi.

Luni, 22 iulie 2019

[*Reconstituire*] Pe drumul de revenire către șoseaua litorală (altul decât cel planificat inițial), pe valea râului Χαρσιώτης (Harsiótis, cunoscut și ca Gáris)/ Harșit, șerpuind printre înălțimi care copleșesc, după orașul Kürtün, un pod suspendat, la înălțime destul de mare, traversează râul. În autocar s-a făcut presupunerea că scândurile acestui pod sunt putrede. Kosmas Panaiotidis: „Dacă [dincolo de pod] locuise cândva un bunic, ați fi traversat pe pod?” Aluzie poate la determinarea lui (care trebuie să fie una și aceeași ca a oricărui pont) de a ajunge în satul originilor sale în ciuda oricăror obstacole. O ploaie torențială înainte de Fatsa părea să zădărnicească încă o dată planurile lui Kosmas. Totuși, în Fatsa, ploaia s-a oprit, iar „taxiul” aranjat de Arisotelis l-a preluat pe el, unchiul Iorghos, fiul Vasilis și Fokion Fundukidis, urmând să-i ducă/urce în Aghios Adonios și apoi să-i ducă la Amasya, la două sute cincizeci de kilometri depărtare, contra sumei de 500 de lire, mai mult decât convenabilă. Dacă aș fi participat la excursie în calitate de cercetător cred că m-aș fi simțit teribil de frustrat că nu puteam lua parte (automobilul nu dispunea de alt loc în plus) la această expediție de căutare a rădăcinilor.

Seara, în Amasya, întorcându-ne din oraș, în jurul orei 21.30, l-am găsit pe Kosmas în holul hotelului Apple Palace. Nu știu dacă a fost o întâlnire întâmplătoare sau aștepta pe oricine pentru a-i relua neobosit istorisirea vizitei în Aghios Adonios. „Επιτυχία!” („Succes!”), a fost cuvântul cu care ne-a întâmpinat. A început să ne relateze cu o încântare contagioasă cum drumul până în satul rădăcinilor sale era mult mai bun, cu doar cinci kilometri de drum de pământ, decât cel pe care înaintasem cu o zi înainte până în Sanda. Cum a fost întâmpinat chiar de *muhtar* (primar), care a lăsat treburile sale și, în costum, nu s-a sfiit să meargă prin noroaie pentru a le arăta niște vechi clădiri, probabil adăposturi pentru animale, în care încă se mai găseau câteva ustensile ale celor plecați cândva. Cum se îmbrățișase cu primarul cum nu s-ar îmbrățișa cu propriii lui frați, primar care aproape că nu-i lăsase să plece. Despre hotărârea de a iniția o înfrățire între satul Aghios Adonios de lângă Tesalonic în care locuiește și satul din Turcia, care și-a păstrat numele. Casa bunicului nu o găsise, probabil demult fiind dărâmată etc. Detaliile continuau să curgă [în zilele următoare le va relua oricui, oriunde, cu aceași încântare, astfel încât, cu întreaga istorisire, l-am putut lesne înregistra video în holul hotelului Hilton, din Saframbolu], părând să aibă toată răbdarea din lume în a le înșira și a răspunde la întrebări.

Marți, 23 iulie 2019

[*Reconstituire*] Comentând la microfonul autocarului experiența sa, Kosmas Panaiotidis consideră că s-a închis un ciclu de căutare a rădăcinilor. Odată cu aceasta, „cercul identității mele s-a închis”, cu o identitate găsită/desăvârșită. Iar cu cât rădăcinile sunt mai puternice, cu atât arborele este mai viguros. De aceea, va încerca să transmită acest lucru și celor patru copii ai săi.

Într-un alt dialog cu el am remarcat că până la urmă a reușit. Mi-a răspuns că, și ca fost lucrător în armată, nu trebuie să renunți la un lucru până ce nu ai făcut tot ce este omenește posibil pentru realizarea lui.

Kosmas Panaiotidis în satul rădăcinilor sale, Aghios Adonis, în fața unei case rămase din vremea strămutării forțate a bunicilor săi în Grecia (foto: F. Fundukidis).

Joi, 25 iulie 2019

[*Reconstituire*] Apropiindu-mă de capătul excursiei, am mulțumit la microfonul autocarului în numele meu și al soției mele, și am expus convingerea că o astfel de călătorie reprezintă un ingredient necesar al identității de pont. Poate că și membrii unor alte populații balcanice cu trecut de transfer/schimb populațional fac astfel de călătorii către locurile din care

strămoșii lor au fost dezrădăcinați. Totuși, acest comportament, nu are semnificația unui element necesar în constituirea unei identități cu semnificație etnicitară. Și am adăugat și faptul că dacă în călătoria de anul trecut nu am reușit să fiu sută la sută cercetător, acum nu am reușit să fiu sută la sută turist. Mă gândesc că poate că a fi și una și alta în același timp înseamnă cu adevărat a realiza observația participativă. Ce altceva fac cei care merg într-o astfel de excursie decât a fi concomitent turiști și meticuloși căutători ai unor locuri anume, tot una cu a-și căuta până la capăt identitatea? La fel și eu poate, căutător al unei anume identitățîi epistemice, încurajat întru găsirea ei prin „botezul” pontic din partea celor două grupuri, de anul trecut și anul acesta, ca Sevastídis (cu o soție Anișoara devenită Anídu, sau Anișoara Stefanídu).

...și soția mea, Anișoara Ștefãnucă, sau... Anidu... Stefanidu...

EVENIMENTE ȘI ACTIVITĂȚI

*

EVENTS AND ACTIVITIES

Anuarul societății prahovene de antropologie generală, nr. 6 (2020)

Nicolae Constantinescu
nicconstantinescu@yahoo.com

Podoabele Prahovei

Într-o vară tulburată de pandemia de *coronavirus*, când toate proiectele de vacanță, de studiu, de odihnă și tratament au fost date literalmente peste cap, s-au ivit, totuși, și câteva „ferestre” care ne-au scos din București, de sub povara stării de urgență sau de alertă, și ne-au purtat în spațiul unor întâlniri științifice, reconfortante spiritual și chiar fizic. Între acestea, *Colocviile societății prahovene de antropologie generală*, desfășurate în stațiunea Cheia, 27–31 iulie 2020, organizate de Centrul Județean de Cultură Prahova (director Anișoara Ștefănucă), și susținute activ de membrii societății, coordonați de profesorul Sebastian Ștefănucă, doctor în filozofie, și de invitații acestuia.

Pentru cei mai mulți dintre noi, Prahova înseamnă în primul rând petrol (sonde, rafinării), vin (podgoriile de la Valea Călugărească, Dealu Mare, Pietroasele), turism (Bucegii, Crucea de pe Caraiman, Castelul Peleș, stațiunile de pe Valea Prahovei – Sinaia, Bușteni, Azuga), și, eventual, casa ridicată de Bogdan Petriceicu Hasdeu în memoria fiicei sale Iulia, casa memorială a pictorului Nicolae Grigorescu de la Câmpina și alte câteva. Dar Prahova a fost și este un centru cultural și științific de prim rang, cu Universitatea sa, cu Teatrul „Toma Caragiu”, o filarmonică, numeroase muzee (unele unicat, pe țară, precum Muzeul Ceasului) și centre de cultură, situate nu numai în capitala județului, la Ploiești, dar și în alte localități renumite pentru tradiția lor culturală și prin istoria lor multiseculară.

În vremea din urmă, pe harta culturală și științifică a județului Prahova au apărut sau s-au revitalizat noi centre, între care o localitate rurală – Starchiojd, comună situată în nord-estul județului, la circa 50 de km de Ploiești și la 20 de km de Vălenii de Munte. „Geografic este o așezare de plai, situată la cam 500 m altitudine, într-un fel de fortăreață naturală colinară, compusă din cinci văi .... ”, după cum ne informează conf. univ. dr. Ioana-Ruxandra Fruntelată în introducerea la volumul *Starchiojd. Moștenirea culturală (Partea întâi) Locuire, ocupații, meșteșuguri*, Editura Libertas, Ploiești, 2014, inițiatoarea unui proiect cultural-științific realizat împreună cu studenți și masteranzi ai secției de Studii culturale. Etnologie, din cadrul Facultății de Litere de la Universitatea din București. I s-a alăturat Cristian Mușa, absolvent al acestei

specializări, doctor în Litere (Folclor) cu o teză despre *Aspecte ale culturii țărănești din Starchiojd. Mărturii orale și scrise*, publicată la Editura Etnologică, București, 2020 (conducător științific prof. univ. dr. Nicolae Constantinescu). În prezent Cristian Mușa este cercetător științific la Institutul de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu” al Academiei Române, momentan singurul etnocoreolog din schema de încadrare a Institutului, disciplină în care se autospecializează, având calitatea de a fi și performer, dansator, format de mic în satul natal unde a existat, de multă vreme, o formație de dansuri populare, la școală și la căminul cultural, printre animatoarele acestei tradiții aflându-se o învățătoare-model, evocată cu căldură de fiica acesteia și reținută ca atare de autorii monografiei *Starchiojd. Moștenirea culturală (Partea a doua) Sărbători, obiceiuri, repertoriu folcloric, tradiții locale reprezentative*, Editura Mythos, Ploiești, 2015, în capitolul „Icoana unei vieți” de dascăl exemplar: doamna învățătoare Elisabeta (Lucica) Gârbea, pp. 188–191. De altfel, tânărul cercetător își asumă această calitate de *in-sider*, pe de o parte, și de investigator al culturii locale, pe de alta, fiind o „persoană interesată de ceea ce se întâmplă dincolo de ceea ce se vede, adică de emoția implicită generată de manifestările coreice” (*op. cit.*, p. 149). Cristian Mușa putea să-i fi servit ca obiect de studiu Ioanei-Ruxandrei Fruntelată, coordonatoarea proiectului lor de cercetare în satul natal al acestuia, Starchiojd, care glosează, și în baza experienței personale de teren, despre „Emoțiile în cercetarea etnologică a propriei culturi: o problematizare necesară”, în vol. *Dragostea. Opinii, reflecții, ipostaze*, coordonator Anișoara Ștefănucă, Editura Mythos, Ploiești, 2020, pp. 23–34, și notează cu precizie: „Cu siguranță, emoția este un catalizator al amintirii și un organizator al experienței de teren. Ea poate să ducă și la modificări foarte mari în relația dintre cercetător și interlocutor. La Starchiojd (Prahova), de exemplu, începând din anul 2013, când am mers acolo prima oară, ne-am atașat progresiv de interlocutorii noștri și faptul că i-am cunoscut datorită unui etnolog-localnic, Cristian Mușa, a adăugat emoției și *încrederea*, un sentiment greu de obținut, de obicei, pe terenurile de cercetare (chiar «de acasă»), dar care ne obligă să scriem despre acest teren cu toată onestitatea și responsabilitatea, nu din cauză că am putea fi «criticați» de comunitate, ci din cauză că am putea «trăda» în mod ireparabil încrederea membrilor ei în noi” (*subl. ns., N. C.*).

Este vorba, în același timp, și despre o *etică a cercetării* pe care, ca etnologi, ne-o asumăm, convinși fiind de faptul că interlocutorii noștri știu sigur mai mult și mai bine decât noi despre propria lor cultură, dar despre care nu au vorbit decât stimulați de întrebările noastre. Altminteri, cum zice unul dintre ei, „N-am auzit, de ce să vorbesc?!”. De aici, o schimbare în chiar lexicul științific, cei de la care au fost culese informațiile folosite în studiile din cele două volume nu mai sunt numiți „informatori”, ci „persoane cu care am stat de vorbă în anul 2013/2014 sau în cercetări anterioare”, „statul de vorbă” presupunând o comunicare informală,

„naturală”, firească, „de la om la om”, de unde și comprimarea „fișei de informator” la câteva date biografice elementare (anul nașterii, locul, numele sub care este cunoscut în sat), fără precizări, credem totuși necesare, despre știința de carte, ocupație, deplasări în țară și în lume (în cazul celor „reprezentativi” acestea nu lipsesc pe de-a-ntregul, iar cel care citește cărțile despre Starchiojd cu creionul în mână le găsește când le caută).

Relația cercetător-informator a devenit o chestiune teoretică de actualitate, fiind „pusă pe tapet” de folcloriști/ etnologi/ antropologi încă din secolul trecut (poate și mai dinainte), pe măsură ce termenii binomului „noi” (cercetătorii, investigatorii culturii) – „ceilalți”/„ei” (nativii, ruralii, creatorii, păstrătorii, transmițătorii propriei lor culturi) au devenit mai apropiați unul de celălalt, mai ales în terenurile de acasă, dar și în cele consacrate „departelui”, „celuilalt”, în urma unor contacte prelungite, repetate. Este ceea ce formulează clar, fără echivoc, profesorul american Barre Toelken, într-un studiu al său de referință, *The Dynamics of Folklore*. Revised and expanded edition, Utah State University Press, Logan, Utah, 1996, care, în capitolul “Collector and Informant” formulează tranșant necesitatea acestei schimbări: „Am putea beneficia în mare măsură prin eliminarea termenilor *culegător* și *informator* în favoarea lui *cercetător* și *purtător al tradiției*, dar vechii termeni sunt așa de rezistenți încât o schimbare nu pare realizabilă. În orice caz, trebuie să recunoaștem că informatorul nu este nici subiectul nici obiectul cercetării noastre. (...) Mai degrabă, purtătorii de tradiții sunt colegii noștri cunoscători, „viile” noastre biblioteci de tradiții, principalele noastre resurse pentru expresiile pe care încercăm să le înțelegem. Fără ei și fără cooperarea acestora, cei mai mulți folcloriști și-ar căuta de lucru la colțul străzii”.

„Pandant vizual” al celor două volume despre *Starchiojd. Moștenirea culturală* (I, 2014, II, 2015) și, parțial, al tezei de doctorat a lui Cristian Mușa (2020), în același an apare albumul *Podoabele Prahovei. Mărturii ale artei populare din Starchiojd: ștergare, fețe de pernă, fețe de masă și batiste,* (Foto 1) coordonator Anișoara Ștefănucă, Editura Mythos, Ploiești, 2020, cu un „Studiu introductiv” în română (pp. i–xii) și în engleză (pp. xiii–xxv), cuprinzând, pe o sută șaptezeci de pagini ilustrate color, artefactele păstrate în muzeul Liceului Tehnologic din Starchiojd și în colecția personală a etnologului Cristian Mușa. Coordonatoarea proiectului concretizat în volumul amintit, editat de Centrul Județean de Cultură Prahova cu sprijinul Consiliului Județean Prahova, d-na Anișoara Ștefănucă, are o bună pregătire de specialitate și vine la Ploiești cu experiența acumulată în domeniul culturii populare la Centrul Județean de Cultură de la Galați, unde a funcționat o bucată de vreme.

Scurtele mențiuni în legătură cu „istoria” obiectelor păstrate în fondul muzeal local lasă loc altor completări, necesare, dar greu de obținut, atâta timp cât colecționarea mostrelor s-a făcut mai mult sau mai puțin la întâmplare, fără intenția de a fi supuse studiului sistematic, științific,

cât mai mult ca o modalitate de a păstra ceea ce se afla, inevitabil, într-un proces de pierdere, cu atât mai mult cu cât materialul (pânza, ața, lâna) erau prin natura lor extrem de perisabile, mult mai mult decât lutul ceramicii tradiționale, lemnul sau piatra din construcții etc. Așa se face că nici măcar informații elementare cu privire la data „culegerii”, necum la data (anul, anii) confecționării lor, la numele femeilor care le-au făcut nu au fost reținute; la drept vorbind, orice fată, tânără, femeie din „locația” Starchiojd din utima sută de ani putea să fie „autoarea” unui astfel de artefact, fără ca vreuna dintre ele să-și aroge „paternitatea” asupra feței de masă sau feței de pernă, asupra ștergarului sau batistei aflate în casă, în lada de zestre sau în camera sa „de ținere”. Nici analiza comparată a motivelor ornamentale care împodobesc obiectele de uz casnic sau sărbătoresc, făcută cu multă știință de Anișoara Ștefănucă, nu aduce lămuriri certe cu privire la un stil local sau la vreo particularitate locală (zonală) specifice (vezi pp. v–vi), deși adâncirea studiului ar putea să releve calitatea de „model” a unei cusătorese profesionalizate, într-o vreme sau alta.

Mi-a reținut atenția „coincidența” neîntâmplătoare a prezenței unei figuri antropomorfe selectată de editorii albumului *Podoabele Prahovei* și de realizatorul copertei la studiul lui Nicolae Dunăre, *Ornamentica tradițională comparată*, Editura Meridiane, 1979; prima, decupaj de pe un ștergar de nuntă din colecția păstrată la muzeul Liceului Tehnologic din Starchiojd (vezi și mai sus), a doua într-un colaj realizat de autorul copertei, Veniamin Micu, asemănătoare (Foto. 2, imaginea din stânga jos), în mare, cu fig. 23, „Siluetă umană pe o scoarță oltenească”, la Constantin Prut, *Calea rătăcită. O privire asupra artei populare românești*, Editura Meridiane, 1991. De văzut, în aceeași serie de reprezentări, planșele 10 și 11, „Lăicer cu motive antropomorfe și pomul vieții, începutul sec. al XX-lea, Moldova”, respectiv „Lăicer cu motive antropomorfe, avimorfe, vegetale și geometrice, începutul sec. al XX-lea, Moldova” (Foto. 3), din volumul colectiv *De la fibră la covor*, coordonatori științifici dr. Georgeta Stoica și dr. Elena Postolachi, Editura Fundației Culturale Române, București, 1998, p. 212.

În reprezentarea din Starchiojd, personajul feminin, repetat de trei ori, simetric, în cele două planuri ale ștergarului, poartă în mâna dreaptă „pomul vieții”. Arătat la nuntă, ștergarul nu are doar o semnificație festivă, dar aduce cu sine și un sens mai înalt, acela al perpetuării vieții prin căsătorie. Golit sau nu de semnificațiile lui originare, simbolul repetat în forme ale artei populare lasă să plutească în jurul lui o aură mitică.

Covoarele, păretarele, ștergarele, fețele de masă ale țăranilor din Starchiojd ori de aiurea, păstrate în casă, în muzee sau în albume, sunt documente și vehicule ale memoriei culturale a umanității. Albumul, făcut de oameni de specialitate, profesioniști ai lucrului cu documentul etnografic, are calitatea de a înveșnici, prin tipărire, obiecte vechi, supuse inevitabil, degradării.

Memoria peliculei, mai rezistentă decât pânza și firul de ață, păstrează o artă de veche tradiție și poate, eventual, stimula interesul celor de astăzi să reia lucrul de mână, să preia modele sau să creeze altele noi, reînnodând firele unei îndeletniciri străvechi.

Foto 1.

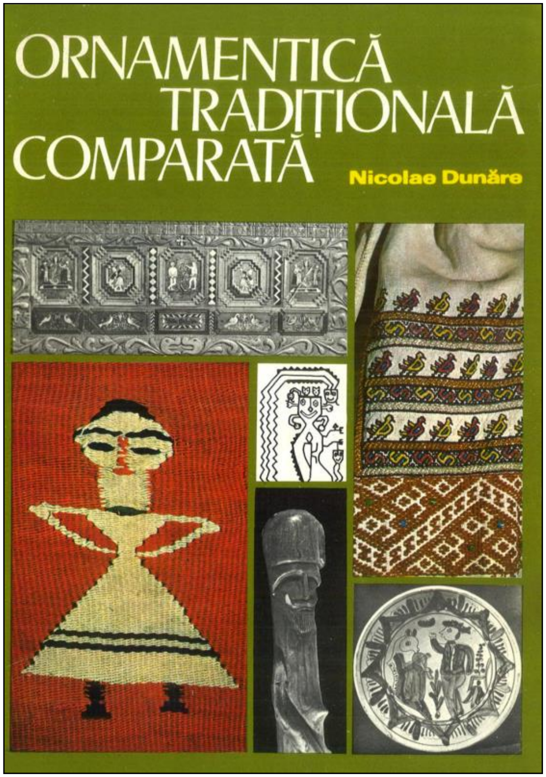

Foto 2.

Foto 3.

Programul *Colocviilor societății prahovene de antropologie generală*
Cheia, 27–31 iulie 2020

Luni, 27 iulie

10.30: plecare din Ploiești.
13.00: sosire în Cheia, cazare.
17.00: deschiderea lucrărilor „Colocviului SPAG”/ conferință.
19.00: cină.

Marți, miercuri, joi (28, 29, 30 iulie)

7.30: micul dejun.
9.00–12.00: conferințe, comunicări, lansări de carte, alte activități, în cadrul „Colocviilor SPAG”.
13.00: dejun.
14.00–19.30: aplicație de teren: patrimoniu local.
19.30: cină.
20.30–22.00: video-proiecție de filme etnografice/antropologice.

Vineri, 31 iulie

7.30: micul dejun.
9.00–11.00: conferință/ lansare volum/ încheierea lucrărilor „Colocviului SPAG”.
12.00: dejun.
13.00: plecarea către Ploiești.

Colocviile societății prahovene de antropologie generală
ediția a IV-a
Loc de desfășurare: restaurantul hotelului Cheia

Luni, 27 iulie

17.00: Discursuri de deschidere ale organizatorilor.
18.00: Conferință:
Gheorghiță Geană, „Antropologia, de la știința omului la știința pentru om".

Marți, 28 iulie

9.00: Lansarea *Anuarului societății prahovene de antropologie generală*, nr. 5/2019. Referent: Gheorghiță Geană.

9.45: *Pauză*.

10.00–12.00: *Sesiune de activități*: „***Valea superioară a Teleajenului și regiunea adiacentă: istorie, cultură, civilizație***". Moderator: Anișoara Ștefănucă.

Leonard-Mihail Rădulescu, „Lumea a două văi: Valea Prahovei și Valea Teleajenului. Rolul elementului pastoral transilvănean în constituirea orașelor și satelor actuale".

Sebastian Ștefănucă, „Trecutul transilvănean în identitatea colectivă a așezărilor din Valea Teleajenului".

Cristian Mușa, „Starchiojd, Prahova – un veac de cercetare științifică".

Anișoara Ștefănucă, „Anișoara Ștefănucă (coord.), *Podoabele Prahovei: mărturii ale artei populare din Starchiojd: ștergare, fețe de pernă, fețe de masă și batiste* – prezentare de album".

Recital la fluier/ caval susținut de Adrian Mihaiu și Grupul de fluierași al Căminului Cultural Măneciu.

14.00–19.30: Aplicație de teren: patrimoniu local.

20.30–22.00: Proiecția filmului „La drum”, realizat de Dumitru Budrală, o producție Astra Film.

Miercuri, 29 iulie

9.00: Conferință:
Marian Nuțu Cîrpaci, „Asumarea etniei rome, sau istoria unui etnocid în vremuri de corectitudine politică”.
9.45: *Pauză*.

10.00–12.00: *Sesiune de activități*: ***Varia***. Moderator: Bogdan-Costin Georgescu.

Mădălin Ionuț Posea, „Popoarele mării?”

Leonard-Mihail Rădulescu, „Amintiri din cotidianul comunist”.

Robert Adrian Knippelberg Roseti, „Gheorghiță Geană, *Antropologia culturală. Un profil epistemologic* (2005), în prezentarea unui elev de clasa a XI-a”.

Bogdan-Costin Georgescu, “Chris Hann și Hermann Goltz (eds.), *Eastern Christians in Anthropological Perspective* (2010) – prezentare de carte”.

10.00–12.00: *Sesiune de activități*: ***Convorbiri antropologice***, cu tema ***Descoperirea antropologică: contexte și arii de interes ale cercetării în antropologie*** (loc de desfășurare: sala de conferințe a hotelului Cheia). Moderator: Ioana-Ruxandra Fruntelată.

Gheorghiță Geană, „Cercetarea de teren – sursa autenticelor descoperiri în antropologie”.

Ioana-Ruxandra Fruntelată, „Oameni de patrimoniu. Deţinători şi transmiţători ai culturii populare tradiţionale în satul românesc contemporan”.

Cristian Mușa, „Dansul tradițional românesc – dincolo de mișcare”.

Sebastian Ștefănucă, „Metafore ale originii în cântecul grecesc pontic contemporan”.

14.00–19.30: Aplicație de teren: patrimoniu local.

20.30–22.00: Proiecția filmului „Jina”, realizat de Dumitru Budrală, o producție Astra Film.

Joi, 30 iulie

9.00: Lansări și prezentări de carte:

Valentin Ajder, cu prezentarea unor apariții editoriale ale Editurii Eikon din registrul științelor socio-umane.

10.00: *Pauză*.

10.15–12.00: *Sesiune de activități*: ***Incursiuni antropo-istorice în Balcani.*** Moderator: Sebastian Ștefănucă.

Florica (Bohîlțea) Mihuț, „Arhitectură rurală prahoveană – mărturii în context istoric contemporan”.

Elena-Luiza Niță, „Tradiții și diplomație culturală: minorități etnice în context balcanic contemporan – studiu de caz: comunitatea armeană din România”.

Mirela Petrică, „Dans și folclor muzical la meglenoromânii din Dobrogea”.

Sebastian Ștefănucă, „Alături de grecii pontici într-o călătorie către origini”.

14.00–19.30: Aplicație de teren: patrimoniu local.

20.30–22.00: Proiecția filmului „Transalpina – Drumul Regilor”, realizat de Dumitru Budrală, o producție Astra Film.

Vineri, 31 iulie

9.00: Conferință:
Nicolae Constantinescu, „De la lectura etnologică la antropologia literaturii (orale, în primul rând): un parcurs hermeneutic”.

09.45: *Pauză*.

10.00 Lansare volum *Dragostea – opinii, reflecții, ipostaze*, coordonat de Anișoara Ștefănucă. Referent: Nicolae Constantinescu.

10.30: Discursuri de încheiere ale organizatorilor.

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Programul „Cultura dialogului"
COLOCVIILE SOCIETĂȚII PRAHOVENE DE ANTROPOLOGIE GENERALĂ
ediția a IV-a
alocuțiuni • prezentări • susțineri de idei și articole • proiecții video
27 - 31 IULIE 2020
Localitatea CHEIA, județul Prahova

Prezidiul în deschiderea *Colocviilor SPAG*:
stânga, Sebastian Ștefănucă, din partea grupului informal SPAG;
mijloc, Anișoara Ștefănucă, manager CJC Prahova;
dreapta, Gheorghiță Geană, președinte de onoare.

În timpul conferinței susținute de Nicolae Constantinescu,
în restaurantul hotelului Cheia, devenit sală de conferințe.

Alături de Grupul de fluierași al Căminului Cultural Măneciu, coordonat de Manuela Lidia Pavel (dreapta prim-plan) și instruit de Adrian Mihaiu (mijloc prim-plan).

Participanți la *Convorbirile antropologice*,
fotografiați pe terasa sălii de conferințe a hotelului Cheia.
De la stânga la dreapta: Mirela Petrică, Ioana-Ruxandra Fruntelată, Cristian Mușa,
Nicolae Constantinescu, Paula Constantinescu, Sebastian Ștefănucă,
Gheorghiță Geană, Monica Popa.

Lansarea volumului *Dragostea: opinii, reflecții, ipostaze*,
coordonat de Anișoara Ștefănucă, pe terasa din fața hotelului.

Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology, nr. 6 (2020)

Desislava Pileva
desislava.pileva@iefem.bas.bg

Report about the Project *"Going Bravely to the Village" Migration to the Village – Socio-Cultural Adaptation, Practices and Challenges*

Migration is of great significance to the contemporary world and societies; it is an integral part of the global and local processes of social and cultural transformation and influences every sphere of the human everyday life – economy, politics, family and social relations, culture, communication etc. (Castles, 2010: 1578). In this context, researchers are facing important scientific fields and new challenges caused by the specific ethno-cultural, socio-economic, geographic-ecological and management factors which shape the appearance of every place and migrant group. In the field of migration, one of main timeless problems are the internal movements.

After the political changes of 1989 in Bulgaria, the so-called "optimistic mythology" which foresees a mass return to the village appeared. In the beginning of the 1990s, the tendency really reversed and for the first time in decades those who have migrated from the villages to the cities are less in number than those in the opposite direction (Кожухарова-Живкова, 1996: 19–21, 48–49). However, those movements were far from the expectations and often end with consecutive re-migration to the city in search of better livelihood, caused by financial and production difficulties in maintaining farming. In the last decade, however, as a result of the increasing aspiration for more eco-oriented way of life in chime with the environment and opposing the urbanization and the urban noise and pollution, among different generations of urban population (in active, pre-retirement and retirement age) a new change in the attitudes towards life in rural areas appeared.

According to the data of the National Statistics Institute of Bulgaria, in 2015 the share of the city-village migration is twice as big as the one of the village-city migration. Namely this data motivated the team of the ethnographic research project *"Going Bravely to the Village"*.

Migration to the Village – Socio-Cultural Adaptation, Practices and Challenges[*], to consider the urban-rural movements as a pursuit of certain lifestyle. In this sense, the main research goal is to identify the factors that provoke people and families in *active age* to change their place of residence, leaving the city and settling in rural environment. This includes the establishment of socio-cultural, environmental and economic preconditions and attitudes, shaping the overall appearance of individual and family perceptions to achieve a better quality of life. The focus is on the forms of adaptation, (non-)combining elements of urban and rural culture, determining the daily and special occasion practices of migrants, as well as their social engagements in the places of residence.

The data is gathered via semi-structured ethnographic interviews, informal conversations and observations, and the fieldwork is audio, video and photo documented. The research is being conducted in villages that are closer to or more remote from the bigger cities in two geographic regions in Bulgaria – the South-eastern part of the country, the region of Dobrudzha (the District of Dobrich) and the Central Western Bulgaria (the Districts of Sofia and Pernik). The two regions have different geographical characteristics, respectively plain and mountainous/hilly – which gives opportunities for analysis in a comparative perspective. On the one hand, the two regions further the development of individual farms which contributes to but is also a function of the aspirations for ecological way of living that includes cultivation and consumption of homemade and pure food. On the other hand, these endeavours are a precondition for the development of rural tourism which is determined by the geographical location and the climate and natural features of the two regions.

The field research so far supports, but also further develops the preliminary hypothesis of the team – there are two main groups of migrants in active age, determined by their lifestyle in general. Those of *the first group* choose to settle down in villages near a bigger city (usually their former settlement) where they continue working after the movement. Hence, thanks to their daily commute, the interlocutors stay closer to the urban space on a daily basis. For *the second group*, the countryside combines both the living and the working spaces. This creates preconditions for a more multi-layered change in the lifestyle routine. This group contains, on the one hand, people

---

[*] The project is supported by the National Science Fund of Bulgaria (КП-06-М 30/1 from December 13, 2018). It is ongoing until August 2021. The team includes Assist. Prof. Violeta Periklieva, PhD (head) and Assist. Prof. Desislava Pileva, PhD from the Institute of Ethnology and Folklore Studies with Ethnographic Museum – Bulgarian Academy of Sciences (IEFSEM–BAS), as well as Assist. Prof. Nadezhda Zhechkova, PhD from Sofia University "St. Kliment Ohridski". Active and important participation in the project has Assist. Prof. Ivaylo Markov, PhD from IEFSEM–BAS as a scientific consultant.

who are employed in international companies and organizations but work remotely from their homes. On the other, there are families who develop their own businesses related to the rural environment, in the sphere of tourism and commerce, as well as small and medium-sized farmers who sell their produce in local, regional and even foreign markets. In such cases, the immediate proximity (in the range of 5–10 km) to the regional or municipal centres is not necessarily sought when choosing a place to live. Sometimes business-oriented people even settle down in their ancestral country houses, while those working in the city or home office almost always prefer to buy their own property in villages that meet very specific requirements.

Another hypothesis of the team was also confirmed by the studies so far, namely the reason for the change of residence – in searching for higher quality of life in a quitter place away from city noise and polluted air. This corresponds, on the one hand, to the strife to live in a premises with a yard and a garden with higher privacy from the immediate neighbours. On the other hand, it meets the need to develop small-scale agriculture for their own use only, which in many cases includes pure and naturally growth produce without the use of artificial fertilizers and pesticides.

Typical for all interlocutors included in the study, however, is the daily (in rarer cases weekly) connection with the urban space. This interaction is provoked mostly by the work commitments; but also by the desire to maintain social contacts and to attend cultural events; as well as to carry out some consumer activities (such as shopping, use of medical services etc.). Attendance at kindergartens and schools in the near city is also among the most common reasons for maintenance of the daily commute. Another part of our interlocutors are those living “in-between” the house in the village and the apartment in the city. Therefore, keeping the property in the city could have many interpretations of both emotional and economic connections of the individuals with the urban area. This as well gives the prospect of eventual future settlement back to the city.

The project team hopes that the study will contribute to a better understanding of: urban-rural migration processes; changes in the lifestyle and the standard of living of migrants; the cultural and social influences of migration at micro, meso and macro levels; the perspectives, mechanisms and problems of adaptation, socialization and integration of migrants in the new settlements; the principles and results of the intercultural interaction of newcomers and locals, of urban and rural environment; the nuances in the attitudes and perceptions of the local rural communities; trends and policies for the development of urban-rural migration. The project has been ongoing for the last two years during which the team has conducted a dozen fieldwork researches in the considered areas. At the middle of the next year, the scientific results of the

study will be presented at a round table and a photo exhibition, as well as published in an on-line collective monograph in English. Current information on the work on the project can be found on the website https://gotothevillage.wordpress.com/.

REFERENCES

Castles, Stephen, 2010, Understanding Global Migration: A Social Transformation Perspective, in *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36 (10), pp. 1565–1586.

Кожухарова-Живкова, Веска [Kozhuharova-Zhivkova, Veska], 1996, *Селото – в търсене на оптимистичната стратегия.* [*The Village – in Search of the Optimistic Strategy*], Троян: Аля.

Anuarul societății prahovene de antropologie generală, nr. 6 (2020)

Sebastian Ștefănucă
seb_filozof@yahoo.com

Chris Hann (ed.), *Max Planck Institute for Social Anthropology Report 2017–2019. Department 'Resilience and Transformation' in Eurasia. Max Planck Fellow Group (Burkhard Schnepel) 'Connectivity in Motion'*[*], 2020, 156 (+ xiv) pag.

Prin bunăvoința domnului Chris Hann, unul dintre cei mai activi membri ai Institutului Max Planck de Antropologie Socială[1], situat în Halle/ Saale, Germania, am primit raportul pe trei ani (2017–2019) al Departamentului menționat în titlu, completat cu raportul unui grup asociat al Institutului. Ceea ce mi-a atras atenția (și m-a determinat să fac o prezentare în paginile *Anuarului* de față) a fost maniera neobișnuită – pentru mine, cel puțin – de întocmire a raportului: o veritabilă... monografie, întinsă pe optzeci și cinci de file din hârtie de cea mai bună calitate, ilustrată cu fotografii color de înaltă rezoluție, în special de grup, cu membri participanți la diferitele inițiative ale acestui Departament în cursul celor trei ani; inițiative care, în principal, au avut ca obiectiv prezentarea și discutarea unor rezultate ale cercetărilor desfășurate în imensul areal aflat în atenția Departamentului, *Eurasia*, denumire naturalizată prin influența lui Jack Goody, sub al cărui mentorat Chris Hann și-a prefigurat activitatea ca antropolog social.

Consider că nu este lipsită de importanță prezentarea acestui raport pentru cititorul român, specialist sau nu, având în orice caz deschidere spre domeniul cunoașterii antropologice. Încă de la înființare, Institutul Max Planck de Antropologie Socială a reprezentat unul dintre bastioanele cercetării antropologice din Europa, spre care s-au îndreptat cercetători, doctoranzi și post-doctoranzi din toate colțurile lumii (inclusiv din România), devenind una dintre cele mai influente

[*] *Institutul Max Planck de Antropologie Socială. Raport 2017–2019* [al] *Departamentului „Reziliență și transformare în Eurasia"* [și al] *Grupului Asociat* [Institutului] *Max Planck „Conectivitatea în mișcare: orașe port la oceanul Indian"*, în editarea Institutului Max Planck de Antropologie Socială, Halle/ Saale.

[1] Chris Hann a deținut chiar directoratul general al acestui Institut, de la înființarea lui, în 1999, până în 2019.

instituții în *mainstream*-ul antropologic mondial. Vorbim, bineînțeles, nu de întregul univers antropologic, ci de ramurile – economie, politică și legislație (p. 16) – pentru care există interes în

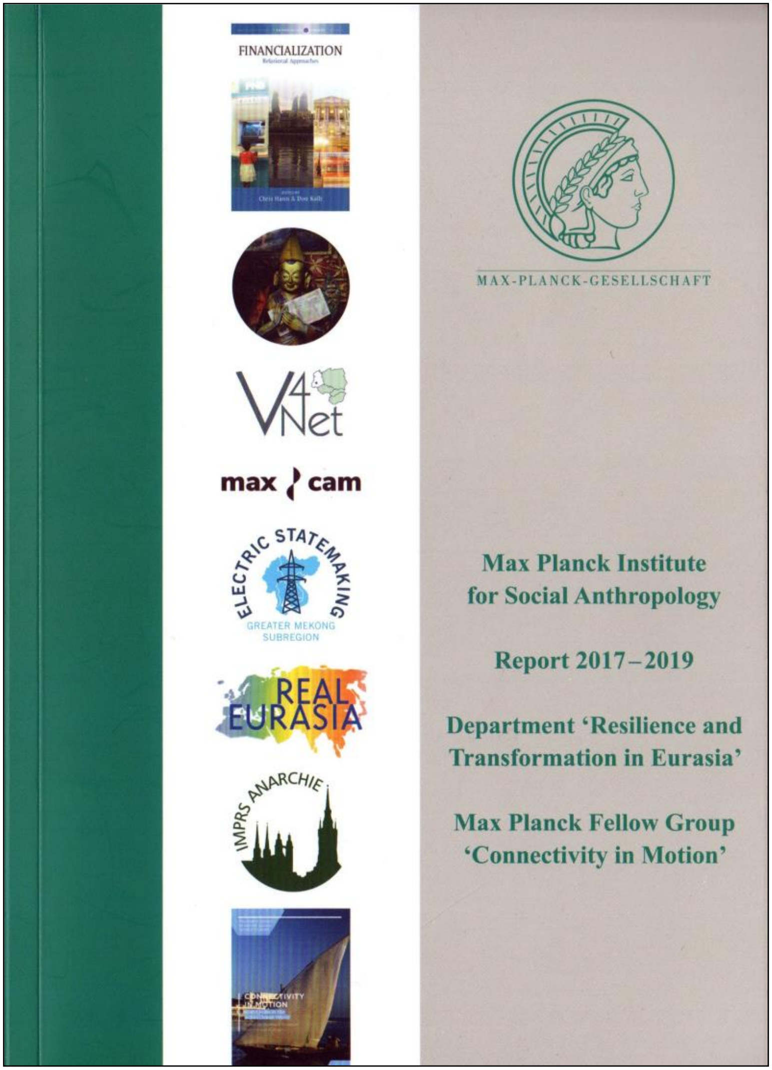

spațiile elegantei clădiri a Institutului din orășelul Halle/ Saale, districtul Wittenberg, landul Saxonia-Anhalt. Prin urmare, prezentarea acestui raport contribuie la familiarizarea cititorului român cu tendințele actuale în câteva ramuri ale științei omului – fiind vorba în special de antropologia economică și de cea politică, orientările preponderente ale Departamentului pe care îl avem în vedere.

„Prefața” (pp. v-vii), întocmită de însuși coordonatorul raportului, Chris Hann, evidențiază continuitățile cu perioada raportului anterior, dar și proiectele nou-apărute între timp: constituirea Rețelei Visegrád a Antropologilor și a Centrului Max Planck – Cambridge pentru Etică, Economie și Schimbare, ambelor fiindu-le dedicate capitole separate în raport. De asemenea, alăturarea raportului Grupului Asociat [Institutului] Max Planck „Conectivitatea în mișcare: orașe port la Oceanul Indian”, în redactarea lui Burkhard Schnepel, conducătorul grupului, se consideră a fi binevenită, de vreme ce „(...) viziunea sa despre conectivitatea maritimă în lumea Oceanului Indian este complementară interesului nostru pentru legăturile terestre în[între] Europa și Asia

de-a lungul secolelor” (p. v). Prefața mai conține și câteva puncte de reper în cei trei ani ai raportului: prelungirea unor proiecte anterioare, inaugurarea celor noi, dobândirea unor noi poziții universitare, numiri în fruntea unor grupuri de cercetare, publicații, premii – toate acestea avându-i în prim-plan pe Chris Hann, Don Kalb, Lale Yalçın-Heckmann, Kirsten Endres, Marek Mikuš și Minh Nguyen.

În ceea ce privește destinația raportului, vizat este în primul rând Consiliul Științific al Institutului, alcătuit din șapte membri: cinci din Statele Unite, unul din Polonia și unul din Austria, toți cu experiență în domeniul antropologiei sociale, aparținând unor instituții de prestigiu – în special, universități – din respectivele state.

Raportul continuă cu prezentarea structurii și organizării atât a Institutului însuși, cât și a Departamentului (pp. ix–xiv). Institutul are o structură pe trei departamente ([1] „Justiție și antropologie”, coordonat de Marie-Claire Foblets, în același timp și director general al Institutului; [2] „Resiliență și transformare în Eurasia”, coordonat de Chris Hann, și [3] „Integrare și conflict”, coordonat de Günther Schlee), opt grupuri de cercetare (patru în interiorul departamentelor și patru în afara acestora – cele din urmă grupate câte două în două categorii, dintre care Grupurile de Cercetare Emmy Noether au finanțare din partea Fundației Germane de Cercetare [DFG]), la care se adaugă un Membru Științific Extern (Thomas Hylland Eriksen), două grupuri asociate Institutului, Consiliul Științific amintit și încă un Consiliu de Experți (*trustees*, șaisprezece la număr).

Departamentul „Resiliență și transformare în Eurasia” are o structură de conducere alcătuită din Chris Hann, director, Christoph Brumann și Kirsten W. Endres, coordonatori ai grupurilor de cercetare, și Lale Yalçın-Heckmann, coordonator științific al proiectului REALEURASIA, proiect cu finanțare din partea Consiliului de Cercetare European (ERC). Sunt enumerați apoi cercetătorii științifici, indiferent că au venit sau au părăsit Departamentul în perioada de trei ani avută în vedere (douăzeci și trei la număr), doctoranzii (nouă), cei care au terminat și susținut doctoratul (cinci), membrii și partenerii asociați (opt), secretarele (trei). Este prezentată apoi o colaborare prin intermediul acestui departament între Institutul Max Plack (MPI) și Universitatea Martin Luther, Halle-Wittenberg (MLU), respectiv „Școala Internațională de Cercetare Max Planck pentru Antropologie, Arheologie și Istorie a Eurasiei” (IMPRS ANARCHIE), în coordonarea lui Sacha Roth, cu douăzeci și cinci de doctoranzi și treisprezece cursanți care au terminat și susținut doctoratul. În sfârșit, Grupul Asociat Max Planck „Conectivitatea în mișcare: orașe port la oceanul Indian”, condus de Burkhard Schnepel, cu un singur doctorand și un singur specialist asociat (*visiting fellow*).

Orientarea generală a departamentului este prezentată de C. Hann în „Introducere”

(pp. 1–16). Astfel, activitățile departamentului au avut loc în „contextul larg definit al antropologiei economice” (p. 3). Dacă la început preocuparea dominantă era pentru studiul relațiilor de proprietate rurală mai ales în societățile socialiste și „post-socialiste” ale Eurasiei (un cadru teoretic și istoric cu puțină influență însă asupra proiectelor empirice de cercetare, rămase fidele metodei etnografice), în perioada raportului s-a conturat din ce în ce mai mult interesul pentru populismul contemporan (p. 5). Este vorba de un interes stârnit odată cu ascensiunea la putere a unor lideri precum Viktor Orbán în Ungaria, Donald Trump în Statele Unite, sau Boris Johnson în Marea Britanie. În special strategiile populiste ale primului sunt documentate de Chris Hann, prin terenul de fiecare an realizat în orășelul Kiskunhalas din Ungaria. Astfel, pe fondul unor resentimente față de rezultatele politicilor neo-liberale de privatizare și dezindustrializare masivă, de expunere neîntreruptă la forțele hiper-globalizării (p. 8), care nu au dus la prosperitatea sperată pentru oricine, retorica bazată pe invocarea unui trecut imperial glorios, apelurile morale la muncă, atitudinile de respingere în „criza migranților” (pp. 11–12) etc., au asigurat succesul politic al lui V. Orbán. „Loialitățile intelectuale” tradiționale ale Departamentului, față de Jack Goody (1919–2015) și Karl Polanyi (1886–1964), sunt stimul și pentru studiul populismului. În ceea ce-l privește pe cel din urmă, „[C]onceptul lui Polanyi de «dublă mișcare» este util pentru înțelegerea legăturilor dintre formele neo-liberale ale economiei capitaliste și amenințările populiste la adresa democrației liberale” (p. 4). Provocarea pe care trebuie s-o înfrunte astfel de studii este că populațiile receptive la discursul populist nu sunt deloc omogene, ceea ce complică înțelegerea receptivității lor. De aceea, C. Hann propune o metodologie în trei pași: (1) stabilirea grupului de cercetat; (2) documentarea *diversității* lui prin cercetare de teren; (3) identificarea mecanismelor prin care acest grup depășește clivajele interne pentru a internaliza și afirma forme ale *identității colective*, cele care constituie și ținta apelului populist (pp. 10–12). Totuși, fenomenul populist și al consolidării unor democrații iliberale (aflate în stadiu avansat în Rusia și Turcia, de exemplu), nu este deloc lipsit de semnificație: „[N]u cumva”, se întreabă autorul-editor, „escaladarea protestului populist și formele iliberale ale democrației reprezintă dovada că țelul anterior, planetar, nu poate fi atins fără a acorda o atenție mai serioasă problemelor mai localizate?” (p. 16).

Tendințele expuse în „Introducere” nu sunt defel și singurele preocupări tematice ale departamentului. Al doilea capitol al raportului, „Antropologie economică” (pp. 17–24), în redactarea aceluiași C. Hann, este consacrat *financializării*, fenomenului penetrării de către sectorul financiar a tuturor celorlalte sectoare de existență socială. Criza financiară globală nu a schimbat cu nimic „guvernarea globală a banilor”, din contră, financiarul a continuat să pătrundă în regiuni ale societății și familiei în care până de curând nu avusese un rol semnificativ (p. 20).

Echipa de lucru a acestui grup de cercetare, sub conducerea lui Chris Hann și Don Kalb (Universitatea din Bergen), a fost constituită din șase cercetători post-doctorali care, după desfășurarea individuală a unor terenuri în colțuri diferite al *Eurasiei* (Spania, Croația, China etc.), s-au întors la Halle pentru analiza de date într-un context comparativ, sub coordonarea celor doi lideri și a unor specialiști colaboratori (*academic visitors*). De observat că *maniera de lucru în echipă tocmai expusă este specifică tuturor inițiativelor de la MPI*. Obiectivul echipei a fost acela de „(...) a investiga formele multiple de contestare [publice sau private] care apar în jurul unor chestiuni precum creditul și debitul (...)”, ajungându-se la „(...) explorarea modurilor în care moralitatea și legalitatea interacționează (...)” (pp. 19–20). Fiind vorba de fapt de interesul pentru dinamica relațiilor sociale în acest cadru, abordarea este numită „relațională” de D. Kalb (p. 20).

Prezentarea și discutarea publică a rezultatelor acestor cercetări s-a realizat prin intermediul unei conferințe și a două ateliere (*workshops*) ținute chiar la Halle, la care, alături de membrii echipei au participat și numeroși alți specialiști cu preocupări asemănătoare documentate în diferite locuri ale aceluiași areal eur-asiatic. Majoritatea textelor prezentate la conferință – intitulată „Financializarea dincolo de criză: conexiuni, contradicții și contestări” (septembrie 2018, în organizarea întregului grup de cercetare) – „(...) au oferit descrieri și analize la nivelul comunităților locale și al gospodăriilor lor constituente” (p. 21); cele prezentate la primul atelier, „Gospodăriile și financializarea periferică a Europei (februarie 2018, în organizarea lui Marek Mikuš și Petra Rodik [Universitatea din Zagreb]), au avut ca punct de plecare faptul că ideologia deținerii în proprietate privată a locuințelor a avut un rol cheie în declanșarea crizei financiare în 2007–2008 (p. 23). Cel de-al doilea atelier, „Financializarea și producerea naturii[2]: noi cadre pentru înțelegerea conexiunii capital-societate-natură” (februarie 2019, în organizarea Nataliei Buier și a Jaumei Franquesca [Universitatea New-Yorkeză de Stat din Buffalo]) a avut drept scop „(...) promovarea unei agende materialiste pentru studiul antropologic și etnografic al problemelor de mediu” (p. 24). Punctul terminus al fiecărei manifestări este constituit fie de publicarea unui volum (conferința și primul atelier), fie de intenția de a propune o parte din lucrări unei reviste (al doilea atelier, la *Capitalism, Nature, Socialism*).

Sub eticheta „Antropologie urbană” (pp. 25–36) sunt prezentate activitățile realizate în cadrul Departamentului având ca obiect „Economiile templelor budiste din Asia Urbană” (p. 27). Maniera de lucru este cea expusă anterior. Este vorba de data aceasta de un grup de cercetare alcătuit din cinci persoane: doi cercetători asociați (*research fellows*), doi doctoranzi și liderul grupului, Christoph Brumann, în același timp autorul capitolului din raport. Astfel, „[Î]n cinci

[2] Cititorului român titlul îi poate părea ciudat. Se practică însă în mediul academic occidental alăturarea neobișnuită a unor termeni (*production of nature*, în cazul de față), mizându-se pe o forță evocativă de tip ilocutoriu.

proiecte etnografice separate [localizate în Federația Rusă (Republica Buryatia), Mongolia, China și Japonia (2)], membrii au explorat latura economică a unei religii care tinde să nu pună preț pe resursele materiale dar, ca toate organizațiile permanente, are totuși nevoie de ele” (p. 27). Mai precis, explorarea „modului corespunzător de raportare la bani”, date fiind așteptările ca „tranzacțiile” budiste să nu fie orientate către profit (p. 28). Preotul ocupă nodul central al rețelei tranzacțiilor, C. Brumann prezentând atât diferențe, cât mai ales asemănări – care se desprind din cele cinci incursiuni etnografice – în strategiile preoților de a gestiona corespunzător această poziție, date fiind prescripțiile de status refractare la atașamentul față de bani. Sinteza este realizată pe baza textelor care compun volumul în curs de apariție *Temples, money and morality: the balancing act of contemporary Buddhism*[3], editat de C. Brumann în compania altor doi membri ai echipei, Saskia Abrahms-Kavunenko și Beata Świtek. Volumul este rezultat al simpozionului ce a avut loc la MPI în septembrie 2017, „Economiile sangha[4]: organizarea templului și schimburile în budismul contemporan”, unde celor cinci membri li s-au alăturat alți unsprezece colegi, cu David Gellner aflat în prim-planul discuțiilor. În concluzie, banii rămân o provocare pentru budismul contemporan, chiar dacă acesta este mai relaxat în respectarea regulilor monastice originare. Astfel că, „[I]maginea populară a celui care a renunțat la lume ca fiind indiferent la aspectul financiar influențează atât așteptările clerului cât și pe cele ale laicatului” (p. 30), preoții budiști încercând să evite sau să mascheze implicarea în activități cu iz financiar. C. Brumann a ajuns la o astfel de temă – după cum mărturisește pe larg – înainte de constituirea grupului de cercetare, odată cu un teren în 1998–1999 în capitala antică a Japoniei, Kyoto, având ca obiect activitățile sociale privind peisajul urban al locului (p. 33). De asemenea, tema a continuat să-l preocupe și după încheierea formală a activităților grupului de cercetare, de data aceasta cu legătură față de modul în care latura economică, marcată de trăsăturile care au reieșit din cercetările de echipă, are rol în întreținerea templelor budiste, considerate ca find o resursă [în slujba unor nevoi spirituale] atât pentru cler, cât și pentru laicat (p. 32).

Studiul populismului contemporan reprezintă preocuparea directă a Rețelei Visegrád a Antropologilor, constituită (2017) în perioada acoperită de raport. Autor al capitolului cu același titlu (pp. 37–52) este C. Hann. Obiectivul rețelei este de a cerceta schimbările sociale „la firul ierbii” din așa-zisa regiune Visegrád (în componența căreia intră Cehia, Polonia, Slovacia și Ungaria), care ar demonta cumva „concluziile grăbite și stereotipurile” asociate unor politicieni precum Viktor Orbán sau Jaroslaw Kaczínski din partea unor politicieni și jurnaliști occidentali (p. 39). Una dintre cauzele majore ale acestor schimbări este migrația către occident pe criteriu

---

[3] Volum planificat să apară la Bloomsbury, Londra.

[4] „(...) comunitatea preoților, călugărilor și călugărițelor budiste (...)” (p. 30).

economic. Insuficient documentat este însă „(...) ceea ce se întâmplă familiilor și cartierelor în orașele și satele din care acești emigranți au plecat” (*ibidem*), ceea ce ar putea contribui la explicarea „iliberalismului” îmbrățișat de statele acestei regiuni, după ce fuseseră în avangarda transformărilor care au dus la colapsul Uniunii Sovietice (p. 40). Rețeaua este constituită prioritar din doctoranzi și post-doctoranzi din regiunea Visegrád, fără a fi vorba de un proiect general coeziv. „Mai degrabă, V4 Net există pentru a susține prioritățile membrilor săi din cele patru țări (...) de a beneficia de bursele și finanțările Max Planck pentru terenul lor” (p. 41).

Deja mai multe evenimente au avut loc, la Halle sau în altă parte: la Halle, conferința „Apartenențele în Visegrád: libertăți, responsabilități și dileme cotidiene” (iunie 2018), în organizarea lui C. Hann. După cum titlul arată, conferința a țintit clarificări legate de apartenențele în Visegrád. Astfel, „[P]e lângă apartenențele statal-naționale [și în interiorul acestora], V4 [ca totalitate] generează sentimente de apartenență, și cum?” (p. 44). Juxtapunerea dintre libertate și responsabilitate în cadrul apartenențelor a fost inspirată de filosofia socială a aceluiași K. Polanyi; la Pilsen, Cehia, atelierul „Moderația [*thrift*] în antropologie: între moderație și risipă” (octombrie 2018), în organizarea lui Daniel Sosna, cu scopul de „a discuta conceptul de moderație și potențialul său pentru înțelegerea economiei umane” (p. 46); conferința „Consecințele sociale și culturale ale migrării voluntare și forțate în Europa” (aprilie 2019), la Poznán, în Polonia, la Universitatea Adam Mickiewicz, în organizarea lui Michal Buchowski și Kamila Grześkowiak, cu o diversă participare (cercetători veniți din Polonia, Ungaria, Georgia, Rusia, Finlanda, Germania, Cehia, Slovacia, marea Britanie și Israel) etc. Bineînțeles, se intenționează constituirea unor publicații în urma acestor evenimente.

Următorul capitol – al cincilea – „Centrul Max Planck – Cambridge pentru Etică, Economie și Schimbare” (pp. 53–64) este consacrat activității celui de-al doilea (nou) grup de lucru apărut (2018) în perioada raportului. Inițiativa a aparținut lui C. Hann, cel care redactează și capitolul, convins fiind că „(...) multe dintre marile probleme pe care le înfruntă omenirea și planeta sa în secolul al XXI-lea depind de cum se reconciliează economicul cu eticul” (p. 55). Institutul Max Planck pentru Studiul Diversității Religioase și Etnice, prin Peter van der Veer, coordonatorul Departamentului Diversității Religioase, precum și Departamentul de Antropologie Socială de la Cambridge, prin James Laidlaw și Joel Robbins (ambii cu preocupări de antropologia moralei), s-au alăturat inițiativei. În propunerea avansată acestor instituții în vederea constituirii Centrului se specifică faptul că „[P]rogramul de cercetare al Centrului Max-Cam este încadrat de asumpția că societățile umane de pretutindeni sunt obligate să-și regândească fundamentele etice pe măsură ce principiile pieței (marketizării) se răspândesc din ce în ce mai mult în viața socială, incluzând locurile sale cele mai intime” (p. 56). Finanțarea Centrului – de

către Societatea Max Planck și Cambridge (aportului Universității adăugându-i-se și un sprijin din partea Trustului Isaac Newton) – atinge două milioane de lire sterline.

În raport apar pe scurt câteva cercetări ale post-doctoranzilor activi în acest Centru, urmate de prezentarea unei conferințe din decembrie 2019. Interesul primilor este constituit de premisele etice care subîntind diversele inițiative comerciale. De exemplu, „[P]roiectul susținut de Anna-Riikka Kauppinen explorează rețelele sociale în care sunt prinși antreprenori capitaliști vest-africani și biserici harismatice din Accra și Lagos”, „[J]ohannes Lenhard are în vedere etica din spatele decizilor de investiție ale investitorilor din Europa și Statele Unite” (p. 58) etc. Conferința, cu titlul „Muncă, etică, libertate” (decembrie 2019), a fost organizată de C. Hann și J. Lenhard la Halle, bucurându-se de o numeroasă participare. Merită reprodus un pasaj mai lung conținând întrebări care au stat la baza organizării conferinței, aproape premonitoriu pentru situația generată în lume nu peste multă vreme de *coronavirus*: „[N]oile forme de muncă aduc noi provocări emoționale și etice. Combinația dintre tehnologiile digitale din ce în ce mai sofisticate și reînviata ideologie neoliberală a subminat premisele încetățenite ale eficienței în afaceri și ale relațiilor la locul de muncă. De ce ar trebui ca firmele să persiste în forma tradițională când externalizarea a devenit atât de simplă [prin lucrul de acasă, de pildă – *n.ns., S.Ș.*]? Exploatatul muncitor individual experimentează probabil mai puțină alienare când are o autonomie considerabilă în a controla ritmul activității, de exemplu lucrând de acasă? Sau este probabil să vedem revenirea la organizarea tradițională, deoarece cele mai multe forme de muncă sunt, într-un fel sau altul, profund *sociale* (și, în plus, firmele își pot reduce costurile exploatând loialitățile personalului)?” (p. 61).

Capitolul cu eticheta „Antropologie politică și economică în sud-estul Asiei” (pp. 65–72) familiarizează cu activitățile grupului de cercetare aflat sub coordonarea lui Kirsten W. Endres, reunite sub titulatura „[Auto]edificarea statală prin electricitate în Marea Subregiune Mekong” (din care fac parte Cambodjia, Laos, Myanmar, Thailanda, Vietnam și provinciile chineze Yunnan și Guanxi). În afară de K.W. Endres – cel care redactează și raportul –, din grup mai fac parte un asociat de cercetare și doi doctoranzi. Plecând de la observația că edificarea infrastructurii electrice este parte integrantă a proiectelor de edificare/ legitimare statală (p. 67), grupul are ca orizont tematic atât modul în care extinderea rețelei electrice în regiune a contribuit la formarea percepțiilor despre guvern și guvernare, cât și rolul infrastructurii electrice în apariția unor „subiecte și subiectivități” (de gen, neo-liberale, morale, politice) și în remodelarea, punerea sub semnul întrebării, sau reproducerea unor inegalități sociale (p. 67). Raportul este dedicat prezentării, pe scurt, rezultatelor cercetării în orizonturile tematice expuse, pe calea activității fiecărui membru din grupul de cercetare. Astfel, în satul Bokeo din Laos, sat relocat în urma

construirii unei hidrocentrale, „(...) introducerea electricității și a dispozitivelor electrice a transformat semnificativ relațiile sociale, modelele de consum și viziunile despre viața rurală și modernă”, existând însă și situații de regres socio-economic în urma relocării și electrificării (p. 69), așa cum reiese din cercetările unuia dintre doctoranzi, Floramante S.J. Ponce; în Vietnam, în centrele urbane, „(...) unele dintre cele mai comune dispozitive electrice par să fi devenit extensii naturale ale corpurilor și minților”, fără a fi neapărat cazul și în zonele rurale (p. 70), după cercetările celuilalt doctorand, Thi Phuong Thao Vu; în orașul Kumming, din provincia Yunnan, tehnologia încălzitoarelor solare de apă, prin igiena pe care o face posibilă, a avut un rol semnificativ în „(...) fasonarea identităților utilizatorilor ca cetățeni «moderni» precum și în relaționarea subiectivă cu statul”, după Bada Choi, asociat de cercetare în cadrul grupului. În toate cazurile, electricitatea este mijloc de legitimare statală și de menținere a unor relații pozitive cu cetățenii, mijloc fragil însă în Vietnam odată cu reformele statale în direcția unei economii de piață și a încurajării sectorului privat, reforme având ca efect creșterea tarifelor la electricitate (p. 72).

Reunirea grupului într-un atelier de lucru – atelier având titlul „Descâlcirea [*untangling*] rețelei: către o «antropologie a electricității» în Marea Subregiune Mekong” – s-a făcut doar în momentul prezentării propunerilor de cercetare. O altă conferință de grup, programată în mai 2020, a fost amânată din cauza pademiei de covid 19 (problemă care apare de fapt pentru toate manifestările departamentului programate a se desfășura în anul 2020 – raportul apărut fiind în toamna acestui an, conține câteva referiri și la soarta unor astfel de manifestări).

Rădăcinile proiectului Max Planck – Cambridge prezentat mai sus sunt de găsit, totuși, într-o altă inițiativă de anvergură a departamentului, începută în 2014 și continuată până 2019, cu prelungire până în 2020, „Eurasia în concretitudinea sa[5]: civilizație și economie morală în secolul al XXI-lea (REALEURASIA – grant al Consiliului European de Cercetare)” (pp. 73–92). Inițiativa pare să aibă și accente militante, pledând pentru realizarea unor tipuri de economie în care – în conceptele lui K. Polanyi – „formalismul” și „substantivismul” se întâlnesc. Cu alte cuvinte, o re-încastrare (*embeddedness*) a economiei în societate, servind nevoilor acesteia, inversând vectorul actual în „Capitalocen” (p. 84) – criza provocată de *coronavirus* urmând să contribuie din plin la accentuarea lui (p. 86) –, în care *societatea* servește nevoilor economiei. Este vorba de realizarea unor „economii morale”, Edward P. Thompson sau James C. Scott servind ca inspirație teoretică în utilizarea conceptului. Dincolo de toate, sursa de inspirație a antropologiei este terenul, cercetările realizate de grupul de cercetare – alcătuit din Chris Hann, purtător de cuvânt și, din această postură, redactor al raportului, Lale Yalçın-Heckmann,

[5] În limba engleză: “Realising Eurasia”.

coordonator și co-redactor, patru cercetători de nivel post-doctoral și șapte doctoranzi – în diferite părți ale Eurasiei (Danemarca, Ungaria, Federația Rusă, Myanmar etc.) demonstrând prezența economiei morale în cele mai diferite contexte macro-economice. Afacerile de familie sunt obiectul predilect al grupului de cercetare, mai ales obligațiile structurale asociate rudeniei instanțiind unul dintre fundamentele economiei morale. Un volum cu obiectivul sondării „modului în care și în ce măsură economia morală poate fi etnografic explorată și substanțiată" (p. 88) – volum rezultat al uneia dintre conferințele proiectului, „Economiile morale: muncă, valori și etică economică" (decembrie 2017, la Wittenberg, în organizarea lui C. Hann și L. Yalçın-Heckmann) – urmează să conțină în majoritate texte cu perspectivele unor deținători sau manageri de firme de familie în ceea ce privește legitimarea morală (p. 88). Religia, dar și diverse credințe seculare – de pildă, în identitatea generată de faptul de a fi fost colegi de clasă – pot fi fundamente ale economiei morale, de vreme ce „[A] devenit un truism că o credință comun împărtășită poate furniza o bază pentru încredere, care este esențială pentru practicile comerciale de succes" (p. 76).

Conceptul de „civilizație" – urmați fiind, de data aceasta, Max Weber, Émile Durkheim și Marcel Mauss, cu „civilizația" având rolul unui „instrument esențial pentru caracterizarea «familiilor de societăți» și pentru deplasarea dincolo de nivelul cazurilor particulare" (p. 76) – este implicat pentru a da și o dimensiune istorică REALEURASI-ei, evitând astfel ancorarea pur „prezentistă". Studiile istorice în cadrul proiectului certifică ipoteza că „indiferent de căi și stiluri, fiecare dintre aceste civilizații [ale Eurasiei] a fost întemeiată pe principii morale opuse unei etici a maximizării pieței pe termen scurt, a organizării societății în termeni de «totul reprezintă o marfă» (Fraser 2014)[6]" (p. 79).

Tot în raportul departamentului este cuprins și raportul privind activitățile didactice ale institutului, concretizate în Școala Internațională de Cercetare Max Planck pentru Antropologie, Arheologie și Istorie a Eurasiei (ANARCHIE), raport (pp. 93–106) redactat de Chris Hann, coordonator (*Sprecher*) al secțiunii de antropologie, și Sacha Roth, coordonator general. Școala a luat naștere în 2012 prin eforturile reunite ale Institutului Max Planck și Universității Martin Luther din Halle-Wittenberg. Coordonatorii celorlalte secțiuni, François Bertemes (arheologie) și Andreas Pečar (istorie), aparțin acestei universități. Raportul conține și aprecierile lor privind Școala și colaborarea cu MPI (pp. 104–106).

Cursanții sunt selectați dintre candidații din toate părțile lumii care au aplicat în urma publicității deschise. Doctoratul în această școală durează trei ani, cu posibilitatea prelungirii.

---

[6] N. Fraser, "Can society be commodities all the way down? Post-Polanyian reflections on capitalist crisis", în *Economy and Society,* 2014, 43(4), pp. 441–458.

Inițiativa urmează să se finalizeze în 2021, dar organizatorii speră la găsirea unei alte formule pentru continuarea ei (p. 103). Până atunci, își vor fi încheiat activitatea, cu susținerea unor teze, patru cohorte de doctoranzi (printre care și Daniela Ana din Republica Moldova, care deja și-a susținut teza – având titlul *„Produs și îmbuteliat în Moldova”: producția de vin în capitalismul flexibil*[7], sub coordonarea lui C. Hann – în iulie 2019 [p. 101]). Doctoranzii sunt susținuți financiar pentru colectarea datelor, participarea la conferințe și publicarea tezei (p. 98). Primul an doctoral este dedicat familiarizării cu cele trei discipline, pe calea unor seminarii săptămânale, o Școală de iarnă (la Wittenberg sau Berlin), în care doctoranzii trebuie să prezinte și proiectele individuale, și o Școală de vară, organizată chiar de doctoranzi (ultima oară – 2018 – la Potsdam). Al doilea an este rezervat colectării de date, în care doctoranzii lucrează îndeaproape cu îndrumătorii, furnizându-le rapoarte, iar în al treilea an, după ce prezintă un raport al activității lor la Școala de toamnă organizată la Halle, doctoranzii continuă lucrul cu îndrumătorii, concentrându-se la pregătirea tezei (coordonatorul fiecărei cohorte organizând și un atelier de două zile dedicat redactării) (pp. 96–98). Pentru a încuraja dialogul, fiecare cohortă a avut o temă generală: prima, identificările colective, a doua, religia și ritualul, a treia, stimulii economici și demografici ai schimbărilor sociale, iar cea de-a patra, dominația (*ibidem*). În raport sunt prezentați de asemenea toți doctoranzii (doisprezece) celei de-a patra cohorte, cu domeniile (antropologie, arheologie sau istorie), temele și îndrumătorii lor doctorali, precum și doctoranzii (treisprezece) care și-au susținut tezele în perioada 2017–2019 (pp. 100–101).

Capitolul al nouălea al raportului este dedicat „Conferințelor [comemorative] Goody” (*Goody Lectures*) (pp. 107–110). Începând cu 2016, acestea au loc o dată pe an în sala principală de seminarii a MPI și sunt ținute de o singură persoană. În raport, sunt reproduse afișele conferințelor din 2017, 2018 și 2019. Conferința din 2020, care trebuia să fie ținută pe 28 mai de către Stephen Levinson (Institutul Max Planck pentru Psiholingvistică, Nijmegen), a fost amânată din cauza pandemiei de covid-19 (p. vi).[8]

Conferențiarul anului 2017 a fost Nur Yalman, de la Universitatea Harvard, conferința având titlul „Despre revoluțiile culturale: cât este mit și cât istorie în Turcia”. Pe urmele lui J. Goody, preocupat în ultima parte a carierei sale de relațiile dintre occident și orient, N. Yalman a atras atenția că relațiile cu una dintre cele mai importante țări ale orientului, Turcia, se află într-o situație critică. Fondul este dat de re-întoarcerea celei din urmă către un „imaginat” trecut otoman. Înțelegerea situației reclamă răspunsul la o serie de întrebări: „Cât de mult este mit și

[7] Titlu original: *“Produced and Bottled in Moldova”: Winemaking in Flexible Capitalism*.

[8] Conferința a avut loc *on-line* pe 6 octombrie 2020 (https://www.eth.mpg.de/3789573/Goody_Lectures, *accesare la 11 nov. 2020*).

unde este istorie? Sunt compatibile cu orientul valorile democrației liberale, drepturile omului și libertățile civile? Sunt aceste libertăți «valori universale» sau sunt plante fragile care nu pot supraviețui decât în câteva clime «europene»?” etc. (p. 108).

Jack Goody a reprezentat sursă de inspirație și pentru Sylvia J. Yanagisako (Universitatea Stanford), la conferința din 2018, „Acumularea valorilor de familie”. Punctul de început în demersul conferențiarei a fost Thomas Piketty, conform căruia moștenirea este un factor cheie în concentrarea din ce în ce mai accentuată a capitalului și sporirea inegalității în Statele Unite și Europa începând cu anii 1980. Totuși, autorul cărții *Capital in the Twenty-First Century* nu a fost preocupat să descifreze structurile afective, legale și politice care permit convertirea profitului în moștenire, sarcină pe care S.J. Yanagisako încearcă să o preia: „(...) voi examina moștenirea în S.U.[A.] și Italia ca proces de conversie legal sancționat și cultural valorizat prin care legăturile intime și sentimentele de familie naturalizează acumularea de capital și inegalitatea socială” (p. 109).

Cea de-a treia conferință Goody (2019) prezentată în raport a fost a Carolei Lentz (Universitatea Johannes Gutenberg din Mainz), având titlul „Clase și putere într-o societate astatală: revizitarea etnografiei lui Jack Goody la LoDagaa”. Cercetările lui J. Goody la LoDagaa din nordul Ghanei au pus în evidență un exemplu clasic de societate acefală, fără granițe etnice și putere politică. Cercetările din 1980 ale Carolei Lentz la aceeași populație scot în relief transformări politice și sociale profunde. Conferința este anunțată ca „explorând configurarea autorității politice [*chieftaincy*] și a etnicității, precum și a emergenței unei clase de mijloc în ceea ce într-o lucrare a lui Goody a fost descris ca societate fără stratificare socială” (p. 110).

Ultimul capitol vizând departamentul (pp. 111–135) enumeră publicațiile în cadrul acestuia în cei trei ani de raport. Ele sunt dispuse pe mai multe categorii și subcategorii. Întâi de toate este expusă „Seria cărților departamentale”, respectiv (1) „Studiile Halle în antropologia Eurasiei”, în colaborare cu editura LIT, avându-i drept coordonatori ai seriei pe Christoph Brumann, Kirsten W. Endres, Chris Hann, Burkhard Schnepel și Lale Yalçın-Heckmann – în total cinci volume, și (2) „Studiile Max Planck în Antropologie și Economie”, la editura Berghahn Books, în coordonarea lui Stephen Gudeman și Chris Hann – trei volume (salutăm prezența lui Ștefan Dorondel, coordonând alături de Sikor Thomas, Johannes Stahl și Phuc Xuan To volumul *When things become property: land reform, authority and value in postsocialist Europe and Asia* [2017]). Urmează categoria „Publicațiilor”, la rândul ei cu mai multe subcategorii: (1) „Cărți”, douăzeci de titluri; (2) „Volume editate și numere speciale”, treisprezece apariții (salutăm pe Monica Vasile, coordonând alături de Jennifer R. Cash și Patrick Heady numărul special al revistei *Journal of Family History*, 43[1], 2018, *Contemporary*

godparenthood in Central and Eastern Europe); (3) „Capitole în volume colective”, șaizeci și nouă de titluri; (4) „Articole în reviste listate (în rețeaua științifică) Thomson ISI”, cincizeci și două de articole (salutăm din nou pe Monica Vasile, cu „The gift of the godfather: money and reciprocity in spiritual kinship relations in Transilvania”, în revista amintită, precum și în ipostaza de colaboratoare la textul din deschiderea numărului special al revistei); (5) „Articole în reviste”, optsprezece titluri; (6) „Publicații diverse”, multe dintre ele scurte texte de găsit pe *site*-ul Institutului, șaptezeci și opt de intrări. Publicațiile Școlii Internaționale de Cercetare Max Planck pentru Antropologie, Arheologie și Istorie a Eurasiei alcătuiesc o categorie separată. Sunt inventariate aici (1) „Capitole în volume colective”, în număr de cinci; (2) „Articole în reviste listate (în rețeaua științifică) Thomson ISI”, unul singur; și (3) „Articole în reviste”, șapte articole.

Paginile 137–152 sunt consacrate raportului final al Grupului Asociat [Institutului] Max Planck „Conectivitatea în mișcare: orașe port la oceanul Indian”, grup având – cel puțin pentru perioada raportului (2017–2020) – o componență restrânsă: Burkhard Schnepel, profesor la MLU, inițiatorul (în 2013), coordonatorul grupului și autorul raportului, și doctoranda Pareike Pampus (la care se adaugă și Farhat Jahan ca specialist asociat [*visiting fellow*]). Raportul conține o retrospectivă a obiectivelor de cunoaștere, a provocărilor intelectuale și a manifestărilor și realizărilor din această ultimă parte a activității grupului. În ceea ce privește obiectivele, programul de cercetare s-a dorit o contribuție la nou-apărutele „studii de mobilitate” (și odată cu aceasta atragerea atenției mediului academic german către „Studiile Oceanului Indian”) (p. 139). Astfel că, „Mai degrabă decât să producă etnografii convenționale ale unor locuri sau/și istoriografii ale unor anumite perioade, [programul] a privit către mobilitatea oamenilor, animalelor, obiectelor materiale și fenomenelor imateriale (cum ar fi instituțiile culturale, religiile, limbile, ideile politice, trecuturile imaginate etc.) de-a lungul și dincolo de lumea Oceanului Indian” (p. 140). Studiile unor cazuri empirice concrete (în Insulele Comoro, Mauriţius, golful Khambat [în vestul Indiei] și în Penang [Malaezia]) au dat naștere provocărilor intelectuale. Începutul acestora se află în simpla observație că studiul unui ocean este cu totul altceva decât cel al unui spațiu terestru convențional (p. 140). Este vorba de un „studiu amfibie”[9], cu priviri aruncate nu atât dinspre uscat spre mare, cât dinspre mare spre uscat (p. 141). Locurile care să îndeplinească această condiție sunt orașele-porturi și insulele, cele dintâi mai ales în calitatea lor de *hub*-uri („centre”), „noduri active în rețeaua sistemelor de transport” (p. 141), „încărcate cu o extraordinară energie care le afectează viața interioară” precum și a „ființelor și

[9] Sintagma fiindu-i inspirată lui B. Schnepel de Michael N. Pearson, *The Indian Ocean,* London: Routledge, 2003, p. 5.

lucrurilor care participă la această viață interioară (...), transformând sensurile, funcțiile, utilizările, formele și valorile tuturor lucrurilor și ființelor care trec prin ele (...)” (p. 142). Provocările vin și cu un avertisment: „supralicitând mobilitatea, mișcarea și curgerea, există pericolul de a trece cu vederea locurile și timpurile în care oamenii, lucrurile și ideile *nu* se mișcă” (p. 143).

Ca realizări și manifestări sunt trecute în revistă trei conferințe, activitățile și publicațiile relevante atât ale lui B. Schnepel, cât și ale doctorandei P. Pampus, precum și activități dincolo de cadrul MPI. Participarea la conferințe a fost întregită cu numeroși alți specialiști din toată lumea activi în domeniul Studiilor Oceanului Indian. Selectând la întâmplare una dintre conferințe, „Încărcăturile: materialitatea «conectivității în mișcare» de-a lungul Oceanului Indian”, desfășurarea ei (în octombrie 2019, la Berlin) a fost ghidată de întrebări precum „Care erau/ sunt încărcăturile luate la bord? De unde până unde? De către cine? Ce translații ale funcțiilor, înțelesurilor și valorilor suferă aceste încărcături când se mișcă dintr-un loc într-altul?” etc. (p. 146). Dintre activitățile ținute dincolo de cadrul MPI sunt de remarcat trei școli internaționale de vară, sub titulatura „Lumea oceanului Indian și conexiunile eurasiatice”, sponsorizate de *Volkswagen Stiftung*, organizate împreună cu Tansen Sen de la Universitatea New York din Shanghai. Două dintre ele, timp de o săptămână fiecare, au fost ținute la Halle (2016 și 2017), iar cea de-a treia, timp de două săptămâni, la Shanghai (2018). La fiecare școală au participat douăzeci și cinci de doctoranzi a căror teme doctorale aveau legătură cu oceanul Indian (p. 152).

Raportul conține și un „Index” cu nume proprii (pp. 153–154), care nu indexează totuși totalitatea numelor apărute, și o „Localizare a Institutului” (p. 155) – o hartă cu străzile adicente Institutului și fotografii ale unor clădiri din acest perimetru în care Institutul își desfășoară activitățile.

La finalul acestei prezentări este de remarcat că o asemenea desfășurare de forțe nu se poate face decât cu *angajamentul* total a celor implicați, dar și cu o pe măsură... *finanțare*! Antropologia socială este o disciplină cu un consum înalt de resurse financiare – dacă e să luăm în calcul doar resursele de care antropologul are nevoie în teren, a cărui durată poate depăși un an, și e de ajuns să înțelegem nivelul acestora. Parcurgând textul, cititorul va fi sesizat deja că la MPI banii există pe măsura nevoilor, atât din surse interne, cât și din surse externe. La polul opus pare să se afle situația unor instituții din România cu profil asemănător MPI, care mizează doar pe finanțarea externă contingentă rezultată cel mai adesea în urma câștigării unor proiecte. Chiar și așa, poate ar fi o soluție realizabilă de finanțare dacă ar exista o strategie bine definită la nivel de instituție sau de departament al instituției. Neexistând, cercetătorii sunt nevoiți să se orienteze *ad litteram* după principiul neo-liberal „fiecare se descurcă cum vrea, cum știe, cum poate” în

accesarea resurselor necesare activității, din partea instituției beneficiind doar de salariu și de girul științific. Bineînțeles, resentimentele sunt la cote înalte și dăunătoare elanului creativ. Este ca și cum „finanțarea” ar fi o condiție necesară și a „angajamentului”. Rămâne speranța că, în vremurile ce vor veni, rețeta „angajament/ finanțare” va fi aplicabilă și în România, rețetă în lipsa căreia succesul științific este, totuși, greu de imaginat.

Yearbook of Prahova County Society for General Anthropology, nr. 6 (2020)

Gheorghiță Geană
gheorghita_geana2003@yahoo.com

From Coimbra to Lisbon: EASA as a Diachronic Entity

...Therefore, the current biennial EASA conference (the 16th one) took place in Lisbon between 21 and 24 July, 2020. Certainly, it was an unforgettable event... But, by paraphrasing a sacred sentence, we, European anthropologists, can say: "In the beginning was Coimbra...".

Let us recapitulate: in January 1989, as if in a presentiment of the huge wave of sociopolitical changes that occurred on the continent in the course of the year, a group of twenty-one professional anthropologists from thirteen European countries and one from the USA founded the European Association of Social Anthropologists (EASA). According to its Constitution, the *aims* of the Association were:

> "(a) to form a European professional body of scholars in social anthropology, and
> (b) to encourage the understanding and development of social anthropology through professional communication and co-operation."[1]

The *biennial conferences* were overtly considered as a way for achieving these aims[2]... And, probably having in view that the University of Coimbra was just on the point of reaching 700 years from its founding, the old Portuguese city was preferred for the hosting of the first EASA Conference. This was programmed, indeed, between 31 August and 3 September, 1990.

As the attribute "biennial" itself suggests, the conferences were continued every two years and, after Coimbra, they took place, successively, in Prague, Oslo, Barcelona, Frankfurt am Main, Krakow, Copenhagen, Vienna, Bristol, Ljubljana, Maynooth, Paris, Tallinn, Milan, Stockholm,

---

[1] ***, 1990, "Constitution. European Association of Social Anthropologists", in: *EASA Newsletter*, 3, pp. 6–7 (quotation: p. 6).

[2] Other ways were the journal *Social Anthropology / Anthropologie Sociale*, the *Newsletter,* a special series of books, and a rich spectrum of thematic networks (among the latter: History of Anthropology Network – HOAN, Linguistic Anthropology – ELAN, Network of Urban Anthropology – UrbAn, Age and Generations Network – AGENET, Network of Applied Anthropology etc.).

Lisbon... As a participant in all of them (until now), my mind has become little by little a museum of recollections, one more precious than another. Overall, Coimbra and Lisbon remain prominent points of reference. I keep in my archive as a historical document the letter by which Professor Adam Kuper, the first EASA chairman, invited me to attend the meeting in Coimbra. And how could I forget the three-days-and-three-nights long train journey from one end of the continent to another?!...

Last summer, the long series of regular conferences was on the point of being interrupted under the threat of the coronavirus pandemic. EASA was confronted with an unprecedented state of things. Nevertheless, in spite of the unforeseeable difficulties, the Portuguese local committee along with the EASA executive committee decided to organize the conference online. Fortunately, unlike its way of action in other alienating circumstances, technics worked this time in the service of humanistic goals. The Shindig platform and the guidance from the NomadIT staff were very helpful. Before the conference, the statistics prefigured plenty of diverse activities in 12 laboratories, 183 panels, 3 plenaries, and 11 roundtables – in all, 1362 authors. The post-conference data showed 199 panels with 1790 delegates and about 1200 papers[3]. In any case, a simple comparison with what had happened in Coimbra thirty years ago is and is not relevant for the growth of interest in this generous discipline that is anthropology. On the one hand, the approximately 400 participants and 14 workshops and roundtables, which had impressed at the initial moment, proved later on to be a timid outset. It is of course true that, as it was said: "By virtue of its number of participants alone, the conference demonstrated the need for a forum uniting the anthropologists from the entire continent"[4]. On the other hand, general set theory lays down that, insofar as the number of elements within a class increases, the qualitative purity of the whole class is affected. So seems to be the case revealed by the EASA Conference of Lisbon. In the classical sense of the term, anthropology is a discipline based on fieldwork:

> "the act of having done fieldwork is a *sine qua non* for admission to full professional standing and to the recognition by one's peers of the validity of a claim to be an anthropologist."[5]

While this condition is not contested, we are onlookers of moments when the connection between anthropology and field seems to become less important and the speculative rhetoric in the name

---

[3] All these data are taken offer from the EASA2020 website.

[4] Eriksen, Thomas Hylland, 1990, "Memoirs from Coimbra", in: *EASA Newsletter*, 3, pp. 7–10 (quotation: p. 7).

[5] Clammer, John, 1984, "Approaches to ethnographic research", in: R. F. Ellen (ed.), *Ethnographic Research: A Guide to General Conduct,* London: Academic Press, pp. 63–85 (quotation: p. 63).

of anthropology gets more and more free rein.

However, more interesting than the amplitude of options for anthropology, or than the debated themes in the recent conference, or still than a detailed retrospective over the intermediary conferences between Coimbra and Lisbon, seems to be the challenge to the EASA itself as an organic entity. As I have just mentioned, with Lisbon, in full pandemic, thirty years have passed since the founding the tradition of these meetings. The strong impulse of continuity that moved the consciousness of both Portuguese organizers and EASA's leaders proved to be not only praiseworthy but equally operational. On a previous occasion I have demonstrated how an entity keeps its identity through time[6]. The starting point is the supposition of an initial structural entity which – by virtue of what will undergo – may be defined as a *transformational entity*. Gradually, during the inexorable course of time, some elements of the entity disappear or are substituted by new elements. In spite of these changes, it keeps its identity and defines itself as a dynamic bio-socio-spatio-temporal entity, capable of adapting itself to the most difficult challenges, assimilating new elements, and coping step by step with the new contexts on behalf of the resulted configuration. In the present case, we can see how *time conferred identity to EASA and, thus, contributed to defining it as a diachronic entity*; an opened one, obviously... And the initial moment of this entity was the Conference of Coimbra...

Let us reflect in a few words about the new – online – manner of organizing anthropological meetings. Even during the Lisbon event many comments appeared on EASA's website. Here is one of them which seems to me very adequate:

> "Judith Beyer, 21 July: 'It's great that #EASA2020 is happening at all, but my fear is that with digitalization and «yes we can»-attitude comes normalization of a sanitized academic culture and the dominance of interface interaction over face-to-face dialogue.'"

Also, shortly after the Lisbon event, the staff of the EASA distributed a long enough questionnaire on the advantages/ drawbacks of the two formats: "online conference" vs. "F2F [face-to-face] conference". In my view, *online conferences may be taken into account as a crisis solution*. Otherwise, one should not forget that – in Thomas Kuhn's terms – *we, the anthropologists, make up a scientific community*. And what does it mean to be an authentic "community" rather than a succedaneum of it? – It means breathing the same air with your

[6] Geană, Gheorghiță, 2016, „Viața memoriei și construcția diacronică a identității" [Life of memory and the diachronic construction of identity], in: *Caietele de la Putna* [Notebooks of Putna], 9, IX, pp. 121–132.

professional peers, staying together at a cup of coffee, looking in his/her eyes, exchanging smiles, shaking hands, or embracing one another...

*

The enclosed photograph is a snapshot from the keynote lecture delivered by the distinguished Professor Marilyn Strathern in the opening of the Lisbon Conference. The backdrop image represents the assembly hall of the University of Coimbra during the inaugural session of the first EASA Conference that had taken place thirty years before. Then the role of keynote speaker was performed by Ernest Gellner. Later on, in the post-Coimbra conferences, this honour will be entrusted to outstanding scholars such as Luc de Heusch, Mary Douglas, Fredrik Barth, Eric Wolf, Zygmund Baumann – to mention only a few of them, who now are looking at us from Paradise. Their figures succeed each other in our imagination with their plea for the cause of anthropology. Therefore, the photograph reiterates symbolically the idea of diachrony here presented.

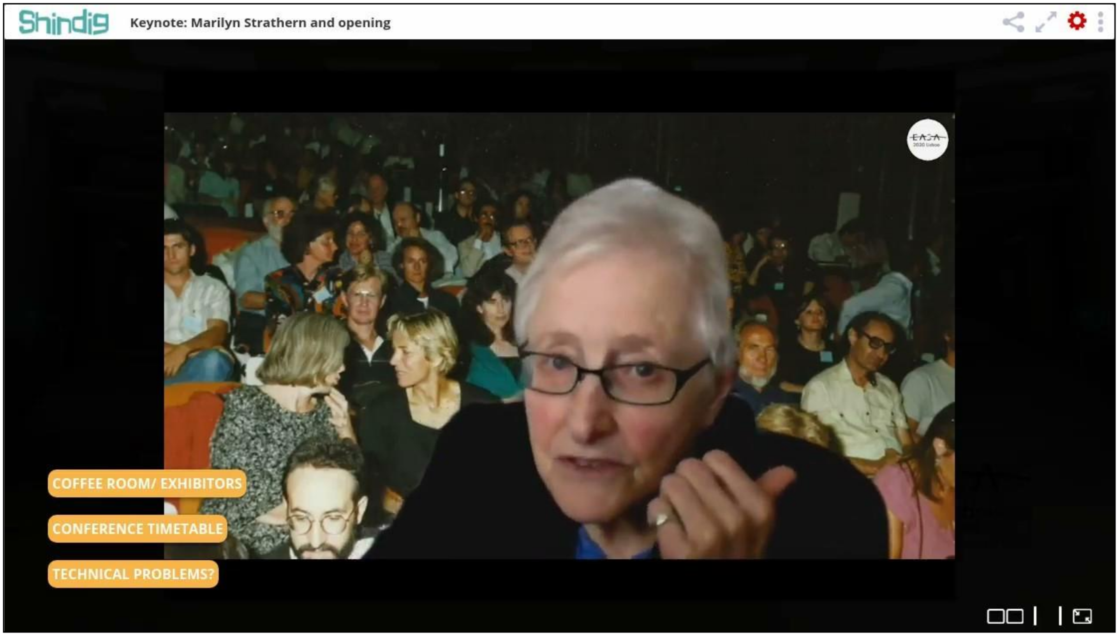

(YouTube)

Lisbon, 21 July 2020, at 5 pm (UK / Portugal time),
the **16th EASA Conference** (online).
Keynote lecture:
“Terms of Engagement”,
by **Emeritus Professor Marilyn Strathern** (University of Cambridge).

Abstract (of the lecture):
Anthropology is nothing if it is not a particular way of describing the world. Yet what is most precious to it – the terms and concepts that mark it as a discipline – can also be the trickiest. When resurgent boundaries and exclusions twist truth-telling and faking in every possible way, anthropology might find a new urgency in thinking about the conceptual life it tries to express. How it engages has always depended on (the attention to) how terms are used, something shared with those who people its subject matter. Today critical attention has never been more important. An exploration into the colourings and resonances of diverse verbal usages, old and new, points to moments where language works both with us and against us. Indeed supports for xenophobia and the like may be embedded where least expected. Out of it all, the lecture imagines a future for anthropological exposition. There could be no better place to start than in EASA’s multilinguistic framework.

Note: Credit for the Coimbra conference (31/08/1990) image:
Photographer: **Marçalo** (from the archive of **Gheorghiță Geană** – who is grateful to João de Pina-Cabral, Susana de Matos Viegas, and Rohan Jackson for their help in positing this photograph).

Assigning licence: Creative Commons (reutilization permitted).

… ȘI O MĂRTURISIRE…

*

… AND A CONFESSION…

Anuarul societății prahovene de antropologie generală, nr. 6 (2020)

Mirela Petrică
mirela.petrica98@yahoo.com

Cum etnologia a devenit pasiunea mea*

Când am devenit interesată de etnologie nu știu să vă spun exact, dar vă invit pe urma pașilor mei pentru a descoperi împreună cum aceasta mi-a devenit pasiune.

Încă de mică pot spune că dansul și cântecul m-au însoțit colorându-mi viața în frumos. Astfel, îmi amintesc că doamna învățătoare mă punea să cânt, îmbrăcată în costum popular, „Trandafir roșu bătut/ În Dobrogea m-am născut/ Și-am crescut printre țărani/ Pe pământul dobrogean…” Așa este. Dobrogea, „fiica aceasta de rege get și de dansatoare tătăroaică”, numită astfel de Geo Bogza, este pentru mine leagănul copilăriei. Dobrogea–Tulcea–Cerna reprezintă triunghiul primordial al existenței mele.

După cum probabil știți, răsfirate pe colinele și văile dobrogene își duc viața minorități diferite, fiecare cu specificul său identitar, dar unite în traiul de zi cu zi de-a lungul atâtor secole; paisprezece comunități, care de veacuri conviețuiesc în armonie, diferite și totuși atât de asemănătoare, alcătuind un întreg. Iar această identitate a locului mi s-a conturat în timp cu ajutorul mamei, Dumitra Petrică. În casa noastră de români dobrogeni ascultam uneori povești cutremurătoare despre destinul unor oameni pe care în timp am ajuns, cunoscându-i, să-i iubesc: meglenii (despre care o să vă povestesc în cele ce vor urma).

La umbra bătrânului nuc din spatele casei, vecini și prieteni povestind, împleteau cuvinte știute cu vorbe al căror înțeles era pentru mine o enigmă dar îmi plăcea rezonanța lor și le rețineam cu bucurie. La bibliotecă, acolo unde lucra mama, vedeam poze vechi din care priveau chipuri dârze, semețe sau duioase. Crescând, eram nelipsită de la activitățile organizate în bibliotecă: expoziții, întâlniri cu localnicii, lansări de carte, participând cu drag la toate acestea. Așa se face că am învățat de la bunicii satului cântece meglene pe care le-am transpus mai târziu în acorduri de chitară. Tot mama a înființat, în 1997, *Ansamblul de dansuri meglenoromâne*

* Comunicare la Ședința Cercului Studențesc de Etnologie și Folclor „Mihai Pop” – Departamentul de Studii Culturale și Centrul de Cercetări de Etnologie și Folclor, Facultatea de Litere, Universitatea București –, 10 decembrie 2019, ședință având tema „Etnologia, pasiune și profesie”.

ALTONA, a cărei membră am fost timp de doisprezece ani. În cadrul acestui ansamblu folcloric am readus la viață obiceiuri meglene, unele dintre ele regăsindu-se în filme etnografice realizate despre localitatea noastră sau despre megleni. Împreună cu colegii de dansuri, întâlnindu-ne la bibliotecă ce pentru mine era ca o a doua casă, învățam cântecele meglenilor, povesteam atât despre obiceiurile și tradițiile lor, cât și despre istoria lor tumultoasă.

De asemenea, în 2010 este publicată monografia Cernei intitulată *Cerna. Pagini de monografie locală*[**], de Dumitra Petrică, carte pe care probabil nu am prețuit-o atât de mult în perioada copilăriei pentru că îmi răpea din timpul petrecut cu mama, dar care acum îmi este de un real folos și model pentru viitoarele cercetări.

Meglenoromânii sunt un *grup etno-cultural* și *dialectal*, care face parte dintre *românii sud-dunăreni* sau *românii balcanici*, alături de aromâni și istroromâni. Împinși de valurile istoriei până în nordul golfului Salonic, și apoi din nou spre nord, în Cadrilater, și în cele din urmă în Dobrogea de astăzi, conviețuind cu greci, turci, bulgari și sârbi de-a lungul a sute de ani, meglenoromânii proveniți din regiunea Meglen, Grecia și-au salvat limba, portul, obiceiurile și dansurile.

Au trăit cu teama deznaționalizării, trecând prin vremuri când n-aveau nici biserică, nici școală în limba lor. Cei care îndrăzneau să spună că sunt români erau urmăriți și urgisiți. Cu cei din Țară țineau legături numai de ei știute. Uneori oameni cu carte ridicați dintre ei și ajunși la București le spuneau guvernanților că *sau români di pristi cutari* („sunt români de peste hotare").

Meglenoromânii au fost secole de-a rândul o oază de românism într-o mare de slavi. Nu le-a fost ușor să supraviețuiască dar, spre a nu uita cine sunt, și-au cusut pe straie, la loc ascuns, tricolorul românesc. Astfel au trecut prin istorie înfășurați în tricolor până când au ajuns acasă.

Din 1940 s-au stabilit în localitatea Cerna din județul Tulcea, formând astfel singura comunitate compactă de megleni din țară.

Mi-aș fi dorit când am terminat liceul să transform afinitatea mea pentru folclor și tradiție în obiect de studiu dând admitere la Etnologie, dar nefiind în acel an această specializare la Facultatea de Litere a Universității București, am decis să mă înscriu la Română – Limbă străină. Deși mi-a plăcut această specializare, și unele informații învățate atunci îmi folosesc și acum, am decis să renunț și un an mai târziu să mă înscriu la Etnologie. Și consider că a fost cea mai bună decizie pentru că aici mă regăsesc și cred că aici e locul meu.

Întotdeauna am întâlnit pe drumul vieții oameni frumoși care m-au sprijinit și încurajat, iar profesorii de la Etnologie se pricep cu siguranță să facă asta, uneori chiar și printr-un zâmbet,

---

[**] Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, „Cuvânt înainte" de Dumitru Cerna.

pentru care le mulțumesc. Aici, la facultate, am realizat că știam atât de puțin despre cuvintele pe care le auzeam în jur, cum ar fi „tradiție”, „autenic” sau „folclor”, și mă bucur să descopăr că etnologia nu se rezumă doar la asta. Etnologia m-a făcut să văd lucrurile altfel și să fiu mai atentă la orice detaliu pentru că el poate ascunde o multitudine de înțelesuri, la care probabil nu m-aș fi gândit până acum.

Cât despre lucrurile care-mi plac… ei bine, pot spune că mă încântă programa variată care oferă o privire de ansamblu a studiilor culturale și cel mai mult faptul că putem aplica ce învățăm în cercetările de teren. Un alt lucru ce mă bucură este practica de specialitate pe care o desfășurăm la Institutul de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu” al Academiei Române, unde suntem onorați să o avem îndrumător pe doamna academician Sabina Ispas.

Pentru că aminteam anterior de cercetări de teren, tot anul acesta (2019) am avut o primă ieșire pe teren de 1 iunie în satul Rotarea, comuna Starchiojd, județul Prahova, împreună cu doamna profesoară Ioana-Ruxandra Fruntelată și câțiva colegi, unde am ascultat poveștile bătrânilor satului, observând totodată și activitățile prilejuite de Ziua Copilului, ca mai apoi reîntâlnirea după câțiva ani cu domnul profesor Sebastian Ștefănucă să îmi prilejuiască o incursiune etnologică chiar în satul meu natal, în Cerna. Chiar dacă aceasta a durat doar două zile, faptul că am mers prin sat, că am vorbit cu oamenii, mi-a conturat imaginea unei cercetări etnologice și cum ar trebui să se desfășoare. Deși eram în satul meu natal, iar oamenii mă recunoșteau, în același timp mă simțeam ca un *outsider*, nu mai eram doar „fata doamnei bibliotecare” ci și „Mirela – studentă la Etnolgie”.

Pentru că îmi place să îi am ca model pe oamenii pasionați în domeniul studiilor culturale și să le ascult prezentările pe anumite teme sau despre cercetările lor, de-a lungul celor doi ani am asistat la diferite conferințe sau colocvii: Colocviile „Brăiloiu” (organizate de Institutul de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu” al Academiei Române), Conferința Internațională de Mitologie și Folclor (la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine a Universității București) și colocviul de Convorbiri Antropologice *Francisc Rainer* (la Muzeul Judeţean de Ştiinţele Naturii Prahova). Și sper că poate anul viitor voi asista și chiar participa la aceste evenimente, dar și la altele.

De asemenea, în vara care a trecut am participat la Tabăra Creştină de Convorbiri Antropologice de la Maliuc, județul Tulcea, unde am povestit într-o scurtă prezentare despre satul meu natal și despre comunitatea meglenoromânilor.

Aceste participări îmi accentuează și îmi confirmă totodată faptul că acesta este drumul meu și că în viitor este sigur că voi transforma etnologia din pasiune în profesiune.

Cuprins / Content

Sebastian Ștefănucă
Cuvânt înainte / pag. 5

Sebastian Ștefănucă
Foreword / pag. 11

Gheorghiță Geană
The Mountain as Behavioural Matrix, Perceptional Stimulus and Symbolic Sublimation / pag. 19

Ioana-Ruxandra Fruntelată
Studiul de caz: metodă de cercetare și interpretare etnologică / pag. 43

Marian Nuțu Cîrpaci
***Rom/dom* conotează „hoț” în India. Catedra de rromani a Universității București, incertitudini în legătură cu cei cinci sute de ani de sclavie a romilor** / pag. 59

Marian Nuți Cîrpaci
Romii fierari. Un studiu de antropologie lingvistică / pag. 81

Stelu Șerban
Serendipitate și etnicitate între românofonii de pe malul bulgăresc al Dunării / pag. 87

Stelu Șerban
Serendipity and ethnicity between the Romanian speakers from the Bulgarian bank of the Danube / pag. 101

Marcel Mauss
Exprimarea obligatorie a sentimentelor (ritualuri orale funerare australiene) [traducere de Smaranda Jilăveanu] / pag. 109

Gheorghiță Geană
Friedrich Ratzel despre Stephan Ludwig Roth [cu o traducere din F. Ratzel, *Wandertages eines Naturforschers. Zweiter Theil. Schilderungen aus Siebenbürgen und den Alpen*, de Traian-Ioan Geană] / pag. 115

INCURSIUNI ANTROPO-BALCANICE: GRECII PONTICI / ANTHROPOLOGICAL-BALKAN GLIMPSE: PONTIC GREEKS / pag. 129

Leonard-Mihail Rădulescu
Ponticii, apogeu și decădere / pag. 131

Sebastian Ștefănucă
Metaphors of origin in contemporary Pontic Greek song / pag. 149

Spartakos M. Tanasidis
Two folk songs by the Greeks of Pontus, with references to geographical areas outside the historical presence of Pontic Hellenism. Analysis and interpretation / pag. 151

Sebastian Ștefănucă
Două jurnale în Pont / pag. 159

EVENIMENTE ȘI ACTIVITĂȚI / EVENTS AND ACTIVITIES / pag. 195

Nicolae Constantinescu
Podoabele Prahovei / pag. 197

**Programul *Colocviilor societății prahovene de antropologie generală,*
Cheia, 27–31 iulie 2020** / pag. 203

Desislava Pileva
Report about the Project *“Going Bravely to the Village”. Migration to the Village – Socio-Cultural Adaptation, Practices and Challenges* / pag. 215

Sebastian Ştefănucă
Chris Hann (ed.), ***Max Planck Institute for Social Anthropology. Report 2017–2019. Department 'Resilience and Transformation' in Eurasia. Max Planck Fellow Group (Burkhard Schnepel) 'Connectivity in Motion'*****, 2020, 156 (+ xiv) pag.** / pag. 219

Gheorghiță Geană
From Coimbra to Lisbon: EASA as a Diacronic Entity / pag. 235

… ȘI O MĂRTURISIRE… / … AND A CONFESSION… / pag. 241

Mirela Petrică
Cum etnologia a devenit pasiunea mea / pag. 243

FILM ANTROPOLOGIC / ANTHROPOLOGICAL FILM

Anișoara Ştefănucă
Pontul. Rădăcinile identității mele [**Pontus. The roots of my identity**] **/** DVD atașat copertei a III-a [DVD attached to the third cover]

ANUARUL SOCIETĂŢII PRAHOVENE DE ANTROPOLOGIE GENERALĂ

Anul 1 • numărul 1

Coordonatori

Bogdan-Costin Georgescu

Sebastian Ştefănucă

Prolog

Dragoş Grigorescu

PLOIEŞTI • EDITURA MYTHOS • 2015

©EDITURA CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA MYTHOS

Ploieşti, Str.Erou Călin Cătălin nr.1, cod poştal 100066
Tel.,fax 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

ISSN 2458-0848
ISSN–L 2458-0848

Prolog

Argument

Într-o lume tot mai plată și apăsată de furia alinierii la mersul *global* al lumii simțim tot mai acut nevoia de rădăcină. Pentru mulți această nevoie de identitate prin recurs la istorie sau tradiție ține de un reflex de supraviețuire, dar pentru alții acesta este o datorie profesională. De aceea afirm cu claritate că apariția unei publicații dedicate antropologiei reprezintă un gest firesc al unei societăți mature. Nici criza economică, nici tranziția perpetuă prin care trece societatea românească nu pot atenua acestă datorie față de cultura tradiției. Socotim că demersul antropologic este poate cel mai în măsură să dea seama asupra profunzimilor spirtului uman în fața unui viitor greu de anticipat. Centrul Județean de Cultură Prahova, ca instituție publică de cultură, își asumă datoria de a sprijini încercările de cercetare antropologică riguroasă menite să aducă în atenție semnificațiile profunde ale fenomenului uman din cultura română şi universală, fie ea cultură înaltă sau cultură populară. Apariția *Anuarului Societății Prahovene de Antropologie Generală* constituie, pe lângă împlinirea unei necesități identitare, și o invitație către cercetători, intelectuali, profesori sau oameni de cultură de a contribui la moştenirea culturală pe care s-o lăsăm generațiilor viitoare.

Profil

Anuarul Societății Prahovene de Antropologie Generală urmează să fie gazdă a tuturor tipurilor de discurs antropologic, de la antropologia fizicalistă până la antropologia socială şi culturală, chiar și antropologia speculativă. Profilul revistei îmbină atât rafinamentul și rigoarea spiritului și limbajului științific cât și cordialitatea unei comunicări deschise, directe cu cititorul dornic de cunoaştere și înțelegere. Astfel, în paginile revistei se vor regăsi articole și rapoarte de cercetare științifică, teoretice sau de teren, cât și eseuri în jurul cărora să se poată naște discuții fecunde. Prin structură, revista reprezintă o colaborare între Centrul Județean de Cultură Prahova și Societatea Prahoveană de Antropologie Generală.

Context

Fără discuție, istoricul acestei apariții este destul de lung. La baza lui stau preocupările antropologice ale părintelui Bogdan-Costin Georgescu care, în timp, a reușit să coaguleze în jurul său un grup de intelectuali din județul Prahova care împărtășeau nevoia unui discurs antropologic. Așa a luat naștere *Tabără de vară de antropologie culturală creștină de la Maliuc*. În vara lui 2015 am participat și eu la tabără, ocazie cu care am constatat, plăcut surprins, existența unei mici comunități de cercetători care aveau deja un istoric al dezbaterilor din tabăra menționată. A urmat apoi în mod firesc o coincidență de intenții de a publica lucrările sau intervențiile din tabără și din afara ei. Până la finalul anului publicația care să strângă laolaltă aceste articole era deja gata.

Orizont

Anuarul își propune să păstreze ceva din spiritul care l-a generat, anume vibrația intelectuală și emoția sufletească prezente de-a lungul articolelor propuse spre lectură. În

spatele fiecărui text se află conștiința pură a dorinței de a înțelege această plăsmuire măiastră numită om. Rațiunea de a fi care stă la temelia prezentei reviste este deslușirea tainei omului cu mijloacele și limitele discursului rațional. Fără a avea pretențiile unei reviste strict academice sub forma unui buletin de cercetare, Anuarul Societății Prahovene de Antropologie Generală îmbină, deopotrivă, rigoarea științifică și bucuria comunicării imediate cu publicul larg, preocupat de fenomenul uman în plină desfășurare. Suntem deschiși colaborărilor cu alte comunități academice sau nonacademice. Ne propunem ca apariția revistei să fie anuală, iar în jurul ei să continuăm organizarea de tabere, conferințe sau dezbateri prin care să intrăm în dialog cu alte comunități sau cercetători. Numărul inaugural este dedicat *Taberei de vară de antropologie culturală creştină de la Maliuc* din anul 2015.

Dragoş Grigorescu

Tabăra de vară de antropologie culturală creştină[1] de la Maliuc, în paginile unei reviste de antropologie generală

Fenomenul Maliuc (pentru că vorbim deja despre un *fenomen*) a început aparent banal, în 1998, la iniţiativa unui grup restrâns de entuziaşti din Mizil, tineri care activau în cadrul Ligii Tinerilor Creştini Ortodocşi Români – filiala Mizil, Prahova. Animaţi de un om de mare spirit, Dumitru Vasilescu – fondatorul LTCOR Mizil, aceştia au iniţiat mai multe activităţi specifice unei tabere creştine de vară unde de-a lungul timpului au activat tineri de mare inteligenţă, unii dintre ei fiind azi factori de decizie în mediul cultural românesc. Cu zece studenţi de la Arte Plastice a început *totul*. Ulterior s-au adăugat acestora grupul EINUEA de la Muzeul Ţăranului Român din Bucureşti şi, mai târziu, grupul de muzică veche românească Trei Parale. Să vorbim despre filmul *Aferim* al cărui *background* sonor este alcătuit de Florin Iordan & Co?! Ar fi subiectul unui alt dialog, numai că aceasta sugerează calitatea celor care au trecut de-a lungul vremii prin *experimentul antropologic* de la Maliuc. S-au perindat pe la Maliuc: asistenţi de la Institutul de Arhitectură „Ion Mincu”, sociologi şi cercetători de la Muzeul Ţăranului Român (Lila Pasima, Cosmin Manolache, Călin Torsan), actori îndrăgostiţi de tineret – precum frumoasa şi generoasa Crenguţa Hariton, actriţă la Teatrul „Nottara”, care a reuşit

[1] Cu ediţia viitoare *Tabăra creştină de antropologie generală*, denumire care, pe baza experienţei acumulate, va reflecta mai adecvat conţinutul taberei.

să cheme tinerii la *frumos* prin activităţile desfăşurate. S-au făcut expoziţii de fotografie cu şi sub coordonarea soţilor Adriana şi Cornel Rusoiu, Adriana Rusoiu fiind o fotografă care depăşeşte barierele fotografiei funcţionale gravitând spre *antropologia vizuală* ca metodă de cunoaştere. Au mai participat elevi de la Colegiul de Artă „Carmen Sylva" din Ploieşti (în 2013, sub coordonarea remarcabilor soţi întru cultură plastică Liliana Marin şi Dan Rădulescu), care au pictat peisaje din Maliuc la standarde expozabile în mari muzee europene (unele din picturile de mare expresivitate artistică realizate atunci sunt în posesia hotelului „Salcia" de la Maliuc). La *tabăra de antropologie culturală şi creştină* (ediţia 2013) au mai participat: înalt preasfinţitul Teodosie Tomitanul, Valentin Ajder, directorul Editurii EIKON, criticul literar şi jurnalistul Christian Crăciun, poetul George V. Precup, prof. dr. Catherine M. Spiro (americancă ortodoxă, doctor în psihologie) etc. La ediţia din 2015 (*a VIII-a ediţie*) au participat şi doi elevi de la Lancaster Royal Grammar School – Lancaster, Anglia. Nimic din toate acestea nu ar fi fost posibil de realizat fără ajutorul generos al pr. prof. dr. Mihai Milea, preot profesor la Seminarul Teologic din Buzău, fondatorul Fundaţiei „Sf. Sava" pentru copii, unul dintre acei preoţi ortodocşi care încearcă să urmeze neabătut linia sfinţilor părinţi. Toţi studenţii, elevii de liceu, toţi tinerii, au un respect deosebit pentru acest *om,* care ne-a permis să ne manifestăm liber şi întru adevărată cultură toţi aceşti ani! *Fără generozitatea părintelui Mihai Milea acest fenomen nu ar fi existat*! Ulterior s-au adăugat demersurilor LTCOR Mizil şi alte organizaţii creştine de tineret printre care menţionăm: Asociaţia Studenţilor Creştini Ortodocşi din România Ploieşti şi LTCOR Blejoi, Prahova (sub coordonarea studentului la Teologie Dragoş Isbăşoiu)… iar lista personalităţilor, instituţiilor şi evenimentelor poate continua pe multe pagini că ar fi nevoie de un număr întreg al acestui anuar pentru a fi completă. Sub nicio formă nu va trebui omisă însă doamna avocat Carmen Ciocan şi familia sa, proprietari ai hotelului „Salcia", amfitrioana multor activităţi de tabără şi membru fondator al Asociaţiei Social-Culturale „Radu Tudoran – Toate

pânzele sus", asociaţie cu aport în organizarea culturală a ultimelor ediţii ale taberei. De asemenea, dl. prof. Gheorghiţă Geană, care, deşi din varii motive nu s-a numărat printre participanţii la tabără, poate fi considerat *spiritus*ul *rector* din a cărui influenţă aceasta a ajuns să capete în cele din urmă nuanţele unei tabere de *antropologie*.

Activităţile de tabără, cum s-a înţeles deja, au fost multiple; conferinţe, vizionări de film documentar, lansări de carte, ateliere pentru copii de pictură, sculptură şi încondeiat ouă, expoziţii, pescuit şi excursii cu barca pe canalele deltei etc. Materialele prinse între paginile acestui anuar reprezintă doar o mostră[2] a nenumăratelor contribuţii întru reuşita spirituală, culturală şi educativ-recreaţională a taberei. Ele sunt de asemenea reprezentative pentru tipurile de discurs antropologic pe care buletinul intenţionează să le găzduiască. Bineînţeles, tabloul ar fi fost complet cu inserarea unui material din zona *antropologiei fizicaliste*. Este în acelaşi timp adevărat că în ediţiile de până acum ale taberei nu au existat activităţi pe această bază. Sperăm însă ca în volumele viitoare antropologia fizicalistă să fie reprezentată de cel puţin o contribuţie per volum.

O trecere în revistă a contribuţiilor la prezentul volum credem că va facilita iniţierea cititorului atât în atmosfera antropologic-generală a celor pe care urmează să le parcurgă, dar şi în spiritul celor opt ediţii de până acum ale taberei. Primele patru texte sunt redarea unor conferinţe ţinute de-a lungul anilor, iar ultimele două transpunerea unor activităţi de altă natură. Materialele urmează o ordine cronologică, cele din 2015 redând mai ales contribuţii legate de tema taberei, *Omul şi muzica. Reverberaţii spirituale în sunet.* Acestea fiind spuse, sperăm la un început de bun augur, cu multe contribuţii viitoare, venite atât dinspre tabăra de la Maliuc, dar şi de oriunde altundeva!

---

[2] Au fost lansate şi alte invitaţii pentru forma scrisă (sau/şi vizuală, prin inserarea unor fotografii) a unor activităţi de tabără care să fie incluse în corpusul acestui anuar. Onorarea lor după apariţia primului volum al anuarului va însemna posibilitatea ca ele să fie incluse în volumele viitoare.

Conferinţa „Nativul şi cercetătorul. Câteva consideraţii asupra co-participării ştiinţifice”, ţinută de Sebastian Ştefănucă în ediţia din 2011 a taberei de pe malul Sulinei, se structurează pe două niveluri: 1) nivelul general al prezentării antropologiei socio-culturale ca disciplină ştiinţifică, cu o sumară introducere în care se trec in revistă posibilităţile de formare în România ca specialist în acest domeniu, şi 2) nivelul tematic al relaţiei dintre cercetător şi nativ, ca participanţi cu drepturi epistemologice egale la actul ştiinţific. Deşi istoria antropologiei socio-culturale consemnează mai multe situaţii în care nativului i se acordă un mare respect epistemologic, nu s-a făcut niciodată pasul către consemnarea unor articole. Impresia este că nativul rămâne cel mult în anticamera demersului ştiinţific. Autorul, inspirat şi de iniţiativele de înfiinţare a Academiei Artelor Tradiţionale de către un grup de specialişti sibieni, în care este recunoscută excelenţa în domeniul creaţiei populare, pledează pentru o recunoaştere a excelenţei şi în domeniul unei *ştiinţe populare*. Odată recunoscută, pasul către cosemnarea unor articole este făcut (pas pe care conferenţiarul nostru din 2011 nu a ezitat să-l facă).

Materialul lui Marian Nuţu Cârpaci, „Între un exonim şi un autonim, sau o suprapunere medievală”, reia conferinţa ţinută în tabăra de la Maliuc într-o dimineaţă a ediţiei din 2012. Însemnătatea şi sensibilitatea subiectului tratat, încadrat în ampla dezbatere despre utilizarea unui etnonim corect – *rom* sau *ţigan* –, au avut ca rezultat o extindere în scris a celor expuse în acea dimineaţă până la dimensiunile unui articol academic. Pe căile lingvisticii, ale istoriei culturale, dar şi ale antropologiei socio-culturale (apartenenţa etnică şi o bună cunoaştere a limbii romaní recomandându-l şi ca antropolog socio-cultural în varianta antropologiei *at home*, în propria cultură deci) autorul argumentează că în mod irevocabil etnonimul corect nu poate fi decât acela de *rom*. Înlocuirea autonimului de origine hindusă *rom* cu exonimul *ţigan* se va fi produs în perioada medievală, printr-o asociere a populaţiei rome cu secta *athinganilor* bizantini, iar

această înlocuire s-a perpetuat până astăzi. Asocierea cu *athinganii* nu a fost unica; în opinia autorului acest fenomen s-a produs şi cu alte populaţii, dintre care tangenţial este analizată asocierea cu *gavaonii*, despre care autorul are unele temeiuri să considere că sunt de origine avară.

Odată cu transpunerea conferinţei *Valoarea taumaturgică a ritualului din dansul căluşarilor. Ritm, vibraţie şi rezonanţă prin integrare cosmică*, susţinută de Bogdan-Costin Georgescu, realizăm trecerea către materialele legate de ultima ediţie a taberei, ediţia a VIII-a, din 2015. Arhaicul dans al căluşului avea, cel puţin în părţile Olteniei, o valoare pur taumaturgică, şi prin aceasta sacră. Prezentarea lui ca simplu dans folcloric tradiţional are drept consecinţă desacralizarea acestuia. Autorul se înscrie pe coordonatele unei hermeneutici antropologice în momentul în care efortul său urmează o direcţie *comparativă*, menită să pună în evidenţă *universalitatea* dimensiunii metafizice a dansului căluşului. Această direcţie presupune două repere comparative: recursul la un episod din serialul american de succes *Dosarele X*, şi la *Morris Dance* din Marea Britanie. În timp ce primul reper comparativ pune direct în evidenţă practica magică cu valoare exorcizantă a incantaţiilor şi ritualurilor aferente dansului căluşului, în cazul celui de-al doilea, pe fondul desacralizării *Morris Dance*, accentul cade în cele din urmă pe o concluzie de natură diferită, aceea a intersectării dintre cultura celtică şi cea tracică.

Conferinţa „Muzica şi esenţa ritmică a lumii" este redată de Christian Crăciun *exact* în forma cu care a deschis şirul de conferinţe şi activităţi ale taberei din 2015. Deşi stilul pur oral poate că îngreunează lectura, păstrează însă, cum bine precizează autorul în fragmentul de prezentare a propriului material, „viul inimitabil al experienţei de la Maliuc". Muzica înseamnă înainte de toate ritm; totul, de la microunivers până la macrounivers, trecând prin *om*, îşi are propriul ritm, armoniile nereprezentând altceva decât o suprapunere perfectă de ritmuri. A căuta să ignori muzica şi ritmul poate însemna

uneori a distruge esenţa intimă a fenomenelor. Paradigmatic este cazul poeziei, conferenţiarul, căruia i s-ar potrivi fără dubii eticheta de „savant”, argumentând, cu farmecu-i binecunoscut, că muzica este unica cheie în care poezia poate fi înţeleasă. Refuzând această grilă de lectură elevilor contemporani, înseamnă o condamnare a acestora la o lipsă totală de înţelegere şi, bineînţeles, la o îndepărtare de poezie, efect uneori irecuperabil. Poezia, oricât s-ar încerca, nu poate fi redusă la informaţie, nici măcar într-o lume în care funcţia de comunicare a limbajului primează.

Petru Dincă, în „Evoluţia monedelor lumii din perspectivă antropologică. Prezentare şi expoziţie de monede”, încearcă o reluare *ad-litteram* a unei activităţi cu un accentuat caracter formativ şi educativ din ultima ediţie a taberei. O colecţie de monede poate fi o sursă de cunoaştere antropologică atunci când ea este prezentată din multiple perspective: istorică, tehnică, artistică, reunite de fapt sub perspectiva *culturală*. Cunoaşterea se amplifică odată cu descrierea modului şi standardelor de evaluare în lumea numismaticii. Activitatea a presupus circulaţia monedelor din colecţia autorului în rândul publicului, în timpul prezentării lor. Participanţii la această activitate, de vârste eterogene, s-au putut familiariza direct cu monedele prin pipăirea, studiul vizual şi chiar mirosirea lor, tehnică de cunoaştere superioară sistemului expoziţional din muzee, unde, din motive de conservare şi siguranţă, monedele sunt expuse doar în vitrine, în spatele unor geamuri groase. Această secvenţă a activităţii a fost adaptată în buletin prin expunerea unor fotografii de monede, avers / revers, cu texte însoţitoare.

„Din muzica ponţilor” reprezintă una dintre activităţile propuse de Sebastian Ştefănucă la aceeaşi ediţie a taberei, consacrată muzicii. Activitatea a avut ca punct de plecare intenţia de exemplificare concretă a preocupărilor specifice antropologiei culturale, ca demers de cunoaştere a Celuilalt, pe căile studiului producţiilor sale materiale şi spirituale. Autorul a încercat o adaptare în scris a unei activităţi care a

presupus vizionare colectivă de film documentar. Adaptarea s-a realizat prin redarea traducerii din limba greacă şi trimiterea cititorului la adrese de internet unde se pot viziona fragmentele de film documentar. Activitatea a presupus o minimă familiarizare cu muzica şi dansul *pont*, populaţie cu care o parte din audienţa de la Maliuc era deja familiarizată, odată cu vizionarea documentarului despre istoria şi cultura pontă în ediţia precedentă a taberei.

Nativul şi cercetătorul. Câteva consideraţii asupra co-participării ştiinţifice[3]

Antropologia culturală şi socială este un domeniu ştiinţific mai puţin cunoscut la noi în ţară, şi consider că atâta vreme cât nu vom avea o facultate de antropologie, acest domeniu rămâne întrucâtva ezoteric.[4] Din câte ştiu, există doar masterate – la facultăţile de sociologie şi litere ale Universităţii Bucureşti, la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative, tot din Bucureşti, la Cluj etc., profesionalizarea realizându-se de obicei prin relaţia personală şi îndrumarea directă din partea unor personalităţi care au reuşit de-a lungul timpului să capete o substanţială experienţă pe tărâmul antropologiei.[5] În rest, întâlnim cursuri semestriale sau cel mult anuale la diverse facultăţi umaniste, care nu înlătură impresia de ezoterism înainte amintită. Mai cunoscută rămâne antropologia fizică,

[3] O bună parte din textul acestei conferinţe, ţinută în data de 6 iulie 2011 la tabăra de antropologie creştină de la Maliuc, se bazează pe un articol co-semnat cu „nativul" Constantin Şufană, din Poiana Sibiului. Este vorba de „Nativul şi cercetătorul: problema co-participării ştiinţifice (partea a II-a: O perspectivă locală asupra schimbării etno-sociale la Poiana Sibiului)", articol publicat în *Studii şi comunicări de etnologie*, tomul XXVI, anuar al Academiei Române, Sibiu, Editura Astra Museum, 2012, pp. 112-131.

[4] Dintr-o discuţie avută cu profesorul Ilie Moise de la Institutul de Cercetări Socio-Umane din Sibiu, am reţinut că înfiinţarea unei facultăţi de etnologie şi antropologie socială şi culturală – la Sibiu, fără îndoială cel mai propice loc pentru o astfel de facultate – se loveşte, printre altele, de problema plasării pe piaţa muncii a absolvenţilor facultăţii. După cum remarca interlocutorul nostru, meseria de *etnolog* (sau, putem spune, în contextul de faţă, antropolog în propria cultură) nu există în nomenclatorul meseriilor. Perspectivele de activitate ulterioară facultăţii s-ar deschide, în opinia profesorului I. Moise, în măsura în care fiecare comunitate va trebui să aibă angajat un etnolog, care să se preocupe de *identificarea, restaurarea, conservarea şi promovarea elementelor de identitate locală*, etnologia având ca obiect în cele din urmă elementele de identitate ale unei popor (Moise, 2009: 18). Neoficial, unele comunităţi au etnologi, instanţiaţi de bibliotecari, responsabili de cămine culturale etc. „Etnologul" este mai bine reprezentat la nivel judeţean, prin activitatea referenţilor din cadrul Centrelor Judeţene pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale.

[5] Amintim aici, de exemplu, pe profesorii Gheorghiţă Geană şi Vintilă Mihăilescu.

care are în vedere omul sub aspect biologic, preocupată de rase, antropometrie, boli şi răspândirea lor, evoluţie etc. De altfel, cea mai prestigioasă instituţie de gen de la noi din ţară – Institutul de Antropologie „Francisc I. Rainer” al Academiei Române, cu vechea denumire Centrul de Cercetări Antropologice „Francisc Rainer”, din Bucureşti – a fost şi rămâne orientată preponderent biologic. Şi la fel de „mai cunoscută” este reflecţia filosofică sau teologică despre om, astfel că sintagma „antropologie creştină” duce gândul mai degrabă la reflecţia asupra omului din perspectivă teologic-creştină.

Termenului „antropologie” îi sunt ataşate, aşadar, mai multe înţelesuri. În continuare îl voi folosi cu înţelesul mai nou, de „antropologie socială şi culturală”. Deşi pentru noi acest înţeles are o istorie relativ recentă, antropologia are o istorie de un secol şi jumătate, de-a lungul căruia s-au cristalizat metode şi concepte de sine stătătoare, care au dus la legitimarea antropologiei ca ştiinţă. În ceea ce priveşte metodele, ele sunt specifice nivelului cercetării. Vorbim de două niveluri, terenul şi studiul de cabinet. Utilizată preponderent în teren este *observarea participativă*, care presupune, clasic,[6] „imersiunea” într-o altă cultură[7] pe o perioadă neîntreruptă de cel puţin un an, pentru ca cercetătorul să se poată familiariza cu majoritatea manifestărilor culturale, multe dintre ale având ciclicitate anuală. Studiului de cabinet îi este specific metoda *comparativă*, pe baza căreia antropologul utilizând comparativ concluziile cercetătorilor sale de teren şi ale altor

---

[6] Observarea participativă, aşa cum o prezentăm aici, a fost consacrată în al doilea deceniu al secolului al XX-lea de Bronislaw Malinowski.

[7] Această „altă cultură” consider că trebuie să aibă două caracteristici concomitente: să fie dincolo de graniţele naţionale ale cercetătorului, şi în ea să se vorbească o altă limbă (condiţie întru totul valabilă dacă în spaţiul statal nu există populaţii în care antropologul să realizeze experierea profundă a alterităţii, cum se întâmpla până nu demult cu populaţiile de indieni din cuprinsul Statelor Unite ale Americii). Dacă nu îndeplineşte aceste condiţii, cercetătorul optează din start pentru calitatea de etnolog (vezi şi nota 2).

cercetători în diferite culturi (sau numai ale acestora) caută să formuleze enunţuri universale despre natura umană.[8]

O altă metodă utilizată în teren presupune utilizarea *informatorilor,* nativi care au o bună cunoaştere a întregului culturii sau a unei părţi din aceasta şi au şi o bună abilitate de a „povesti”. Ajunşi în acest punct, lansez tema-întrebare propriu-zisă a conferinţei: *care este statutul epistemologic pe care cercetătorul este dispus să-l ofere informatorului?* Va fi el considerat doar simplă sursă de informaţie, citat ca atare – măcar din considerentul de a fi binevoit să-şi piardă timpul cu cercetătorul[9] – sau i se va recunoaşte calitatea de co-participant la actul ştiinţific? În cazul din urmă, co-participarea ştiinţifică presupune co-semnarea studiilor pe care cercetătorul le elaborează ulterior.

Dacă ar fi să sintetizez rezultatele la care s-a ajuns până acum în antropologie, aş spune că *informatorul este acceptat cel mult în vestibulul demersului ştiinţific.* Atâta vreme cât ştiinţa operează cu concepte şi invocă gândirea abstractă[10] – tip de gândire faţă de care reflecţia populară simte repulsie (Bernea, 2005: 71) –, gândire-deprindere dobândită de obicei în urma unui lung travaliu formal-academic, nativului, chiar în ipostaza sa de informator *ideal*, îi va fi refuzat statutul de om de ştiinţă.[11] Ce înseamnă

---

[8] Utilizarea metodei comparative este cea care, în cele din urmă, deosebeşte antropologul de etnolog. Pe scurt, indiferent de cultura în care lucrează, cercetătorul care nu foloseşte această metodă şi nu-şi propune formularea unor enunţuri universale despre om – bineînţeles, în ipostaza sa de fiinţă socio-culturală – se legitimează ca etnolog. Întrezărim o relaţie complexă între etnologie şi antropologie, de aici şi denumirea antropologiei ca *etnologie comparativă,* sau a etnologiei ca *antropologie regională* (Geană, 2005: 117).

[9] În practica internaţională, „informatorul” devine uneori o meserie: acesta este plătit de cercetător. În formele incipiente ale acestei practici, nativii sunt abordaţi cu bunuri înalt valorizate de aceştia. În *Tropice triste,* Claude Lévi-Strauss, cunoscutul antropolog francez, pomeneşte în nenumărate rânduri de darurile de tutun pe care era nevoit să le ofere triburilor de indieni din America de Sud pentru a obţine bunăvoinţa şi cooperarea acestora. La noi în ţară, informaţiile de acest fel sunt obţinute cel mai adesea gratuit.

[10] În timp ce explicaţiile nativilor sunt impregnate de elemente emoţionale (Nadel, 1963: 37-38).

[11] Ca să ducem lucrurile până la capăt, răsturnând perspectiva ne întrebăm în ce măsură nativul (şi comunitatea acestuia) este dispus să accepte cercetătorul în propriul univers cultural? Plină de învăţăminte ştiinţifice este experienţa avută de Jean Lydall şi Ivo Strecker de la Universitatea Johannes Guttenberg din Mainz, privind inserarea

acceptarea în „vestibulul demersului ştiinţific” vom înţelege aducând două exemplificări din istoria antropologiei relevante pentru acest înţeles. De pildă, Claude Lévi-Strauss, în celebra sa *Anthropologie structurale* (1958), vorbeşte de „teoreticienii” nativi, „a căror operă merită tot atâta atenţie cât o acordă etnologul unor colegi”, chiar dacă „modelele [nativilor] sunt tendenţioase sau inexacte”. Uneori însă, aceste modele sunt mai bune decât ale etnologilor profesionişti, C. Lévi-Strauss oferind aici ca exemplu elaborarea unor modele ale regulilor de căsătorie (Lévi-Strauss, 1978: 340). A doua exemplificare îi are ca protagonişti pe antropologii Jean Lydall şi Ivo Strecker, care dedică întreg al doilea volum al lucrării *The Hamar of Southern Etiopia* principalului lor informator al terenului etiopian, Baldambe. În acest volum sunt reproduse *ad-litteram* „explicaţiile”[12] lui Baldambe privind câteva sectoare cheie ale culturii Hamar: geneza acestui popor, războiul şi pacea, moartea, viaţa persoanei, destinul de rudenie al femeii, agricultura (Lydall & Strecker, 1979: vii-viii). Colaborarea dintre cercetători şi informator nu s-a concretizat doar prin elaborarea volumului menţionat, Baldambe fiind invitat de I. Strecker să-l ajute în pregătirea cursurilor la Universitatea Johannes Guttenberg din Mainz.

Însă, în niciunul dintre cele două cazuri expuse (şi în altele asemănătoare) colaborarea nativului nu este ridicată la rang de coparticipare ştiinţifică.[13] Nativul, oricât de mult s-ar apropia de exigenţele ştiinţifice ale muncii de cercetare, pare să zăbovească pentru totdeauna în anticamera ştiinţei. Personal, am încercat să lărgesc limitele acestei

---

în cultura Hamar din Etiopia. Oferirea de bunuri nu a fost de ajuns; cu toate eforturile lor, pentru localnicii Hamar antropologii aveau statut de „alţii”, faţă de care funcţionau alte standarde de moralitate, astfel că foarte curând nativii au început să le fure din bunuri. Evenimentul decisiv pentru integrarea antropologilor a fost inserarea în sistemul de rudenie Hamar, prin relaţii pe care noi le-am numi de „năşire”, astfel încât J. Lydall a devenit „mamă” a informatorului local. De aici şi titlul articolului scris de J. Lydall, „From Being ’Other’ to Being ’Mother’” (1988).

[12] De aici şi subtitlul volumului, *Baldambe Explains*.

[13] Această problemă se loveşte de nişte bariere ontologice, atâta vreme cât pentru multe culturi nu există un domeniu a ceea ce noi înţelegem prin „ştiinţă”. Înseamnă că, în majoritatea cazurilor, cercetătorul este singurul care poate s-o ridice.

anticamere – şi odată cu ele ale teoriei cunoaşterii ştiinţifice – co-semnând un articol cu un fost oier transhumant din Poiana Sibiului, Constantin Şufană. Până la a indica pe scurt despre ce este vorba, menţionez că în contextul românesc această iniţiativă nu este izolată, deşi ne întâlnim cu un domeniu de manifestare diferit. Indiferent de domeniu însă, *excelenţa nativului este ridicată pe cele mai înalte trepte de recunoaştere.*

Astfel, avem ca precursori un grup de specialişti ai Muzeului Civilizaţiei Populare Tradiţionale „ASTRA” din oraşul Sibiu, conduşi de profesorul Corneliu Bucur, a căror demers, corect înţeles şi promovat, poate avea – pe plan etno-muzeologic – un răsunet ştiinţific internaţional compatibil cu al renumitei şcoli sociologice gustiene, care prin brevetarea metodei monografice a devenit unul dintre liderii sociologiei mondiale în perioada interbelică. Demersul are ca miză recunoaşterea deplină a excelenţei populare în domeniile *creaţiei literare, artistice şi tehnic-meşteşugăreşti* prin înfiinţarea unei Academii a Artelor Tradiţionale, în anul 1993. Această instituţie este pe deplin consacrată în anul 2007, odată cu recunoaşterea ei de către Academia Română.[14]

Iniţiativa specialiştilor sibieni vine în întâmpinarea – şi chiar precede, gândindu-ne că Academia Artelor Tradiţionale din România este parte a unui program mai amplu, demarat în 1983, de „încurajare şi stimulare a salvării şi prezervării active a valorilor culturii naţionale, având la bază promovarea meşteşugurilor tradiţionale” (Bucur, Creţu şi Botoroagă, 2009: 5) – unor recomandări UNESCO, în urma cărora cercetarea muzeală, folclorică, etnografică şi etnologică se va îmbogăţi cu două noi sintagme: „tezaure umane vii” şi „patrimoniu etnologic imaterial”. Astfel, în 1999, la Veneţia, UNESCO considera că „[T]ezaure umane vii sunt *persoanele* (subl. ns., S. Ş.) care deţin, la cel mai înalt nivel,

[14] O întrebare legitimă pusă în acest punct de profesorul Ilie Moise într-o convorbire personală, prin care ne întâlnim cu criticile iniţiativei de înfiinţare a Academiei Artelor Tradiţionale din România: membrii acestei academii, maeştrii în domeniile lor de creaţie, dar fără a fi înconjuraţi de aura instructiv-formativă a academicianului „clasic”, vor putea semna ei cu calificativul de „academician”?

deprinderile şi tehnicile necesare pentru producerea anumitor aspecte de viaţă culturală a unui popor şi pentru continuarea existenţei patrimoniului lui cultural imaterial" (apud Corneliu Bucur şi Mirela Creţu, în enciclopedia electronică Wikipedia, *Muzeul Civilizaţiei Transilvane „ASTRA" din Sibiu*). Cealaltă sintagmă, aşa cum apare în cadrul Convenţiei Internaţionale pentru Salvarea Patrimoniului Cultural Imaterial, adoptată la 17 octombrie 2003 la Paris, se referă la toate practicile, reprezentările, cunoştinţele, îndemânările, instrumentele folosite, dimpreună cu toate artefactele corespunzătoare şi *spaţiile culturale* asociate – comunităţi, grupuri sau indivizi (ibidem). Adică, muzeologul şi etnologul nu mai este interesat doar de simpla colectare şi studiere în sine a unor obiecte, ci şi de întregul univers socio-cultural care le învăluie. Voi da un exemplu ca să înţelegem mai bine. Cineva poate descoperă aici, la Maliuc, un tip special de plasă de pescuit. Până nu de mult ar fi fost interesat doar de plasă aşa cum se prezintă ea, de calităţile sale tehnic-constructive, de domeniile de utilizare (specia de peşte, calităţile apei) etc., şi ar fi expus-o într-un muzeu cu o etichetă specificând tipul şi locul de apartenenţă. Mai nou însă, orientat de sintagmele menţionate, este interesat şi de o serie de aspecte legate de persoanele care confecţionează aceste plase, de cunoaşterea şi conservarea deprinderilor, tehnicilor şi instrumentelor folosite, de întregul context social şi cultural în care sunt produse şi utilizate.

Printre secţiile Academiei Artelor Tradiţionale însă – arte plastice, arte mecanice, arte ludice, arte muzicale, arte literare, arte culinare – nu există un domeniu al *ştiinţei populare*, deşi expresii precum „medicină populară", sau „meteorologie populară" etc. ne sunt familiare. Co-semnând un articol cu un informator, cum menţionam, aduc implicit în discuţie introducerea unei noi expresii, aceea de „etno-sociologie populară"[15], drept

[15] Trebuie să recunoaştem că în multe culturi actuale – printre care şi a noastră – ştiinţa şi metodele ei au devenit bunuri culturale comune, astfel încât bariera dintre cunoaşterea ştiinţifică şi cunoaşterea comună se estompează în multe locuri. Prin urmare, barierele ontologice (şi epistemologice) de care vorbeam în nota 11 sunt dizolvate. Pe

categorie a ştiinţei populare. Ridicarea colaboratorului nostru la rangul de etno-sociolog popular are originea într-un impresionism epistemologic: discuţiile cu fostul oier transhumant, Constantin Şufană, au fost impregnate de analize fine şi sinteze din partea acestuia, cărora le lipseau doar sistematizarea şi conceptualizarea pentru a fi etichetate ca „ştiinţifice". Aici sesizăm complementaritatea dintre cercetător şi nativ: fiecare contribuie la rezultatul final cu ceea ce nu poate oferi celălalt. Astfel, din partea cercetătorului apare ordonarea prin ceea ce numeam sistematizare şi conceptualizare; din partea nativului, bogata experienţă de „teren", de fapt propria experienţă existenţială, prin urmare observarea participativă însuşită la modul ideal. În cazul nostru, patruzeci de ani de transhumanţă spre Oradea şi Satu Mare, iarna, şi Munţii Lotrului, vara. O mică paranteză: oieritul transhumant însemna o staţionare a turmei pe păşunile montane în timpul verii şi o necontenită deplasare în zonele de câmpie pe timpul iernii şi celorlalte anotimpuri, oile hrănindu-se din mers. O singură breşă apărea în deplasarea neîntreruptă: staţionarea timp de cel puţin o lună la începutul primăverii, când oile urmau să fete. Câmpia Banatului, Dobrogea, Bălţile şi luncile Dunării, reprezentau intinerarele de deplasare ale poienarilor sibieni, printre care şi colaboratorul nostru. Într-un articol paralel, pe care se bazează şi expunerea de faţă, într-o a doua parte nu am făcut decât să ordonez opiniile şi explicaţiile acestuia, *ad litteram* reluate, în ceea ce, conceptualizând, am numit un *model al schimbării etno-sociale la Poiana Sibiului*. Modelul se bazează pe trei idei sintetice: 1) degradarea relaţiilor intra-comunitare (în special a celor de tip moral) şi instaurarea a ceea ce putem numi, odată cu David Kideckel (1993), *individualism atomist*, 2) îmbunătăţirea condiţiilor de oierit şi general-existenţial-materiale odată cu sedentarizarea turmelor, pe 3) un fond istoric care înseamnă o perpetuă adaptare a oierilor la provocările acestuia, la forţele politico-administrative ostile cu care oierul dintotdeauna a trebuit să lupte.

---

acest fond, nativul poate poseda echipamentul cognitiv necesar pentru a înţelege şi a se ralia specificului demersului ştiinţific

Cele prezentate au valoare şi de argumente pentru lărgirea limitelor vestibulului demersului ştiinţific până la punctul în care cercetătorul şi nativul co-semnează studiile, ceea ce înseamnă o recunoaştere a competenţelor ştiinţifice ale acestuia din urmă. În final vom spune că şcoala la care s-a educat colaboratorul nostru, ca şi în cazul membrilor Academiei Artelor Tradiţionale din România, este *tradiţia***,** în ipostaza sa de tradiţie de tip ocupaţional. Constantin Şufană reprezintă un absolvent de frunte al acestei şcoli, iar dialogul dintre el şi oricine altcineva – absolvent, până la urmă, tot al unei tradiţii, care-şi va fi pierdut însă calificativul de „populară”, asumându-l pe cel de „academică” – presupune premisele egalităţii epistemologice. Egalitatea înseamnă complementaritate în desăvârşirea modelului. Acesta este, sintetizând, motivul pentru care nativ şi cercetător pot fi adesea co-semnatari în actul ştiinţific.

BIBLIOGRAFIE

Bernea, Ernest, *Spaţiu, timp şi cauzalitate la poporul român*, Bucureşti: Humanitas, 2005

Bucur, Corneliu Ioan şi Mirela Creţu şi Dana Botoroagă, „Programul ’Tezaure Umane Vii’ întreprins la Muzeul ’ASTRA’, Sibiu – Raport de activitate pe anul 2008”, în *Tradiţii clujene. Tezaure umane vii*, anul II, nr. 3, 2009, pp. 5-21

Geană, Gheorghiţă, *Antropologia culturală. Un profil epistemologic*, Bucureşti: Criterion Publishing, 2005

Kideckel, David A., *The Solitude of Collectivism. Romanian Villagers to the Revolution and Beyond*, Ithaca and London: Cornell University Press, 1993

Lévi-Strauss, Claude, *Antropologia structurală,* Bucureşti: Editura Politică, 1978, traducere din limba franceză I. Pecher, prefaţă de Ion Aluaş

Lydall, Jean, „From Being ’Other’ to Being ’Mother’. En Ethnographer’s Experience of Otherness”, in *Paideuma. Mittleilungen zur Kulturkunde*, nr. 44, Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 1988, pp. 69-75

Lydall, Jean & Ivo Strecker, *The Hamar of Southern Ethiopia,* vol. II: *Baldambe* Explains, Hohenschäftlarn: Klaus Renner Verlag, 1979

Moise, Ilie, „Interogaţii ale etnologiei: statutul acesteia în sistemul educaţional românesc”, în *Caietele ASER*, nr. 5, Editura Tracus Arte, 2009, pp. 18-22

Nadel, S. F., *The Foundations of Social Anthroplogy*, London: Cohen & West LTD, 1963 [1951]

Între un exonim și un autonim, sau o suprapunere medievală

Dintotdeauna romii s-au numit *rom*. Încă de acum 2500 de ani, în India, casta numită *Dom/Rom* a fost exclusă din sistemul tradițional de caste (*Jati*), pentru că domii se ocupau cu munci considerate impure, cum ar fi aprovizionarea cu lemne pentru rugurile mortuare, îndepărtarea leșurilor, măturatul străzilor etc. Ocupația lor de căpetenie a fost însă muzica, pentru care au fost și sunt încă foarte respectați în India. De altfel, *domba* în India antică însemna toboșar sau muzician.

Un popor cu multe exonime

Întâia menționare a romilor ca *Egyptians* (*Gypsy*) este de găsit în cartea lui Andrew Boorde, numită *The fyrst boke of the introduction of knowledge*, editată prima dată în 1547. Boorde i-a întâlnit pe romi în Egipt și a cules de la ei primul dicționar scurt de limba romaní, adică treisprezece propoziții care pot fi înțelese ușor de romii de astăzi. Boorde i-a numit pe romi *Gypsies*, pentru că i-a întâlnit în Egipt.

În zona ortodoxă, romii au fost numiti *țigani,* de la numele sectei pre-bogomile ATHINGANOI. În slavona veche apare femininul „Cyganŭka” și masculinul „Cyganinŭ”. Privind la bogăția substantivelor feminine terminate în sufixul „-ca” din limba română, putem trage concluzia că perechea *țigan-țigancă* datează cu mult înaintea venirii romilor în Europa, întrucât în documentele mănăstirilor românești sunt menționați sclavi ţigani la 1385. Astfel, este atestat că voievodul Dan I dăruiește Mănăstirii Tismana patruzeci de sălașe de ATIGANI. Este greu de crezut că timp de 162 de ani, adică între 1385 (prima

atestare în România a sclavilor țigani) și 1547 (prima atestare în lume a limbii romaní, la Andrew Boorde), nimeni dintre oamenii luminați din Europa nu a observat că un popor migrator vorbește o limbă ciudată și să nu încerce să obțină câteva specimene din limba acelui popor.

Romii mai sunt denumiți *agupti*, în afară de cunoscutul *tsingani*[16] în Modon, Grecia. Observația ridică o problemă, întrucât termenul *ţigan* este din bizantina veche. De ce ar trebui doi termeni, dacă doar unul se presupune a fi numele etniei? Este vorba clar de un epitet, nu de un autonim. În țările nordice romii sunt numiți *tatar* sau *heathen*. Româna veche a păstrat sinonimele arap, magraon, cioară sau mai arhaic, *gavaon*.

Confundarea romilor cu ațiganii

Despre domii indieni există bogate referințe bibliografice, această castă existând și astăzi. Însă despre *Athinganoi* (lit. „cei de neatins") nu se știe decât că erau o sectă cu baze teologice în erezia melchisedechienilor, deci nu o rasă, ci o sectă, descrisă în *Chronographia* lui Teophanes ca fiind într-o înțelegere secretă cu ereticii paulicieni angajați în sprijinirea lui Nikephoras I, numit *Logothetes* (Kohen, 2007: 75). Ne situăm în perioada iconoclastă a istoriei creștinismului bizantin. Deci vorbim despre o identificare pe baza religiei, nu a castei/etniei. În favoarea ultimei mele afirmații aduc observația lui Ellie Kohen conform căreia oricare familie de athingani trebuia să accepte o evreică sau evreu ca stapân al casei, afacerilor și spiritualității sale (ibidem). Athinganii bizantini erau asociați și cu ereticii novatieni și sabbatieni. Deviza ereticilor sabbatieni era „*Nu mă atinge, căci sunt pur*" (ibidem, 76). Împotriva acestei devize, o anatema contra

[16] *Agupti*, *tsingani* în Modon, Grecia, „țigani pantofari sedentari" (Kenrick, 2004: 32).

athinganilor citată de Ellie Kohen[17] specifică: „*Anatemizez pe aceia care sub pretextul purității predică mizantropia, considerând pe toți din afara religiei lor impuri* ” (ibidem). (Romii niciodată nu au avut în cutumele lor conceptul de impuritate prin atingerea de alte etnii, deci iarăși putem afirma că identificarea athinganilor cu romii este eronată). Dacă așa stăteau lucrurile în Bizanț, este usor de înțeles disprețul manifestat contra religiei athinganilor, mai ales că teologia lor gnostică era contrară teologiei creștin-ortodoxe de la curtea bizantină. În accepțiunea acelor vremuri, evreii erau rasa blestemată de Iisus prin parabola smochinului uscat. Sunt binecunoscute numeroasele progromuri contra evreilor de-a lungul istoriei. Este foarte probabil că secta gnostică pro-iudaică a athinganilor să fi fost sursa aplicării exonimului „țigan" poporului rom, din cauza practicilor magice ale vrăjitoarelor rome numite *drabarni* (sg. fem.). În antichitate şi Evul Mediu, identitatea religioasă era un puternic element de identificare. Oamenilor acelor vremuri, având deja modelul vrăjitorilor gnostici athingani, le era la îndemână să identifice ca athingani, adică vrăjitori, pe oricare etnie nou venită care avea altă religie decât cea creștin ortodoxă. Ca supremă dovadă pentru ura contra sectei athinganilor este anatema anonimă din sec. al IX-lea dată în Bizanț, care anatemizează „*învățătorii athinganilor din fiecare generație a trecutului, aceia ai prezentului, și ai viitorului*." Formula de abjurație din secolul al IX-lea mai specifica „*de asemenea anatemizez pe aceia care invocă anumiți demoni, șefii lor fiind Soron, Sochan și Arche..*" (ibidem). Numele demonilor Soron, Sochan, Arche sunt complet necunoscute în magia romilor. Romii l-au denumit pe Dumnezeu cu numirile hinduse, dintre care cea mai folosită de orice rom este vocativul *Devla*!, nume divin (*Deva*, în sancrită, hindi) care se aplică zeităților hinduse din India de astăzi.

[17] Conform lui Ellie Kohen, cea mai importantă sursă despre athingani și credința lor o constituie o anatemă anonimă, din care domnia sa citează deseori în lucrarea sa, în capitolul „Byzantine judaizers: the athinganoi".

Merită să zăbovim asupra numelui demonic *Arche*. În tradiția mănăstirească apare ceata demonilor arhiconi, numiți demoni raționali, care sunt cei mai iscusiți în a ispiti mințile teologilor ortodocși. Despre sursa acestei tradiții nu se cunoaște nimic, însă în viețile sfinților ortodocși găsim deseori trimiteri la ceata demonilor arhiconi. În opinia mea, numele demonilor *arhiconi* din tradiția ortodoxă își are sursa în numele zeității *Arche* din religia athinganilor, care erau vrăjitori renumiți, de vreme ce același anatematism specifica „*Anatemizez pe aceia care recurg la divinație, farmece si magie...*" (ibidem). Formula de abjurație din secolul al IX-lea specifica: „*de asemenea anatemizez pe aceia care invocă anumiți demoni, șefii lor fiind Soron, Sochan și Arche..".* Este firesc că teologia ortodoxă cunoaște numele zeităților gnostice *Arche*, căci și Sfântul Irineu de Lyon (c. 130-202) a scris despre ei în lucrarea sa, *Contra ereziilor* (*Adversus Haereses*). Tot Irineu de Lyon (2007: 20) scrie că ereticii valentinieni mai denumesc zeitatea *Arche* și *Proarchin*. Dacă romii ar fi fost athingani, atunci ar fi păstrat în pantheonul lor numele zeității Arche, zeitatea care a reprezentat gnosticismul eretic în viziunea ulterioară a teologilor ortodocși.

Confundarea romilor cu țiganii a fost făcută pe baza asocierii cu vrăjitoria athinganilor. Părintele Cleopa sfătuia, inspirat fiind de Sfântul Nicodim Aghioritul :

„De asemenea, sunt anatema cei care fac descântece cu tunete, **cei care vrăjesc cu stelele**, alungătorii de nori, vrăjitorii de mațe, cei care vrăjesc cu păsările. Noi avem toate în rânduielile Sfântului Ioan Gură de Aur (...) Toți sunt fermecători, care iau mana de la vaci cu puterea drăcească. La acestea slujesc anumiți diavoli, numiți pitonicești, care ghicesc viitorul, și diavoli **arhiconi**, care știu Scripturile (...) Iar cei ce deschid cărțile se cheamă ‚ghitii', adică vrăjitori cu lucruri sfinte, pe limba grecească (...) Descântătorii, vrăjitorii și fermecătorii toți sunt anatema, despărțiți de Trupul lui Hristos, care este Biserica (...) De aceea vă spun să nu primiți în casa voastră vrăjitori, **țigănci** cu ghiocul, cu cărțile de joc; să nu-ți vină să-ți ghicească și să te înșele.

Ia un ciomag și zi: ‘Fugi, diavole! Pleacă din jurul casei mele!’” (apud Bălan, 2004: 33-34) (*subl. ns., M. N. C*).

Părintele Cleopa când preciza că sunt anatema cei care vrăjesc cu stelele, continua de fapt anatemizarea din sec al IX-lea contra athinganilor: „*Anatemizez pe aceia care dau numele stelelor oamenilor...*” (Kohen, 2007: 76). Același anatematism bizantin adăuga despre vrăjitorii athingani care cu puterea lui *Arche* „trag luna către ei și o întreabă ce vor”: *„Anatemizez pe aceia care invocă anumiți demoni, șefii lor fiind Soron, Sochan și Arche, și cu ajutorul lor trag luna către ei și o întreabă ce vor*”.

Sfântul Nicodim Aghioritul îndemna creștinii să nu recurgă la serviciile magice ale țiganilor. Cu siguranță că această precauție era de fapt continuarea abjuraţiei şi anatemei din sec. al IX-lea, suprapusă peste poporul rom venit din India în Egipt de abia în preajma anului 1542, conform lui Andrew Boorde.

„De aceea, ca să nu Se mîhnească Iisus Hristos din cauza voastră şi să spună asemenea lucruri şi să nu vă arătaţi şi voi nerecunoscători faţă de un asemenea desăvîrşit binefăcător, lăsaţi, vă rog, fraţii mei, lăsaţi-vă de faptul de a merge la vrăjitori şi vrăjitoare şi **ţigănci** şi, cînd se întâmplă să fiţi bolnavi, alergaţi la Hristos...” (Sfântul Nicodim Aghioritul, 2003: 8-18) (*subl. ns., M. N. C*).

Tradiția românească relatată de Părintele Cleopa, de evitare a vrăjitoarei rome eronat identificată ca „țigancă” (*Cyganŭka*, slavona veche), continuă tradiția primită pe filiera bizantină contra sectei athinganilor și transmisă de Nicodim Aghioritul. Părintele Cleopa însă adaugă și practica magiei cu ghioc, care este specifică doar romilor.

„Iar cei ce deschid cărţile se cheamă ‚ghitii', vrăjitori cu lucruri sfinte, pe limba grecească. Grecii au esența ortodoxiei. De la greci au luat credinţa ortodoxă atâtea țări, și rușii la anul 988 au făcut mileniul în anul 1988 de la încreștinare" (apud Bălan, 2004: 33-34).

Să ne amintim că athinganii trăiau în Grecia, și dacă de la greci ortodoxia a trecut în atâtea țări, atunci și informațiile despre erezia athinganilor tot din Bizanț au intrat în cultura europeană, odată cu numele de *țigan* în limba română, *zingaro* în italiană, *zigeuner* în germană. Demn de subliniat este femininul *Cyganŭka*, din slavona veche, care a intrat în românește cu aceeași terminație (*țiganca*). Identificarea etniei romilor pe baza practicilor magice și a anatemei emise în secolul al IX-lea în Bizanț contra athinganilor a dus la confundarea lor în Europa cu țiganii iudaizați, adică vrăjitori și eretici, dușmanii lui Hristos.

Este important de subliniat faptul că în limba romilor nu există gramatică de structură ebraică și nici mistică de sorginte cabalistică. Numirile divinităților din proto-panteonul romilor sunt indiene (*Devla*), iar numele principiului răului este *Beng* („dracul"), tot de origine indiană (din limbile dravidiene). Dacă romii ar fi aparținut de athingani, ar fi transformat, ca urmare a contactului cu religia creștin-ortodoxă și a șederii îndelungate în sclavia din mănăstirile ortodoxe, numele zeităților Arche, Soron și Sochan în nume demonice și ar fi devenit echivalente pentru noțiunile de Satan, demon sau drac. Dar fenomenul a avut loc în limba romilor încă din India, căci numele lui Satan în romaní este *Beng*, nume care la triburile non-ariene Konda este aplicat zeităților lor, care cereau jertfe sângeroase umane numite *meriah*.[18] O dovadă că romii și-au transformat prin contact cu creștinismul vocabularul religios este cuvântul *Trushul*, „crucea lui Iisus", care în India înseamnă „tridentul *Trishula* al zeului Shiva", din cauză că reprezentarea hindusă a tridentului *Trishula* este foarte aproape de crucea creștină. Este logic deci să afirmăm că

[18] *Meriah, penka, bong* în *Human Sacrifices in India*, de Sir John Campbell.

romii au fost martori la acele jertfe făcute în numele zeităților *penka* și le-au asimilat în credința lor cu răul absolut, Satan. Descoperirea că *Beng*, numele rom al satanei are ca sursă numele zeităților sângeroase din religia poporului Konda îmi aparține. Drept urmare, identificarea romilor ca urmași ai athinganilor, ereticii iudaizați, este eronată, pentru că lipsesc elementele de identificare a athinganilor regăsite în lucrarea domnului Elli Kohen.

Oprirea de la Împărtășanie fiind suprema pedeapsă dată de Biserică împotriva celor ce alergau la vrăjitori și mai ales legătura athinganilor cu evreii, athinganii fiind o sectă iudaizată, sunt principalele motive care au dus la excluderea lor din societate și asocierea cu răul absolut.[19] Această excludere s-a extins și asupra romilor, denumiți țigani după canoanele bisericești bizantine influențate de anatema din secolul al IX-lea, pentru că romii aveau, când au ajuns prima dată în Bizanț, o religie hindusă, şi oricine nu era creștin era automat vrăjitor sau țigan.

---

[19] Bogdan Petriceicu Hașdeu nota că în 1620, Popa Ion din Sim-Pietru scria în Alexandria că evreii și țiganii vor ieși în zilele lui Antihrist și vor chinui pe creştini și le vor mânca pruncii. Același autor amintește și scrierea lui Bucur gramaticul din anul 1702, care repetă același pasaj scris de Popa-Ion în Alexandria (Hașdeu, 1887: 1234). Mihail Kogălniceanu spune și el că românii se tem că țiganii vor veni împreună cu Antihrist și le vor mânca pruncii (Kogălniceanu, 1837: 24). Această teamă populară este de fapt rezultatul asocierii sectei athinganilor cu evreii bizantini, athingani care se pare că au ajuns sclavi în mănăstirile ortodoxe. Apoi, această învinuire de antropofagie a trecut asupra romilor, întrucât sensul inițial al cuvântului țigan (eretic) s-a schimbat în sclav. Un caz paralel şi exemplu că sensul originar al unor cuvinte care au ajuns să caracterizeze populaţii se pierde cu trecerea timpului este şi termenul „căpcăun", un monstru care devorează copii, în basmele româneşti. După unele etimologii ar fi de origine avaro-tătară, fiind un rang important în comunitatea avarilor (*kapgan*, turcă). În românește a ajuns să fie utilizat ca epitet al tătarilor (https://dexonline.ro/definitie/c%C4%83pc%C4%83).

Retroflexiunea din limbile indiene

În India, în limbile Hindi și Punjabi, consoanele „r” și „d” sunt interschimbabile în anumite cuvinte ca:

Hindi	**Punjabi**
Bara - mare, adj. masc.	*BaDa* - mare, adj. fem.
Bari - mare, adj. fem.	*BaDi* - mare, adj. fem.

Acest fenomen se datorează pronunției lui „d” cu vârful limbii retroflexate pe cerul gurii, retroflexarea dând naștere unui sunet care se aude când „d”, când „r”. În limba Punjabi însă, r-ul din hindi se pronunță clar ca și d-ul românesc. Sanscrita a păstrat substantivul *Ramni*, „femeie foarte frumoasă”. Sufixul „–ni” este întrebuințat în toată India la formarea substantivelor feminine.

Romani		**Hindi**
Rom - bărbat de etnie, soț		*Dom* - etnonimul unui bărbat din casta *Dom*
Romni - femeie de etnie, soție		*Domni* - soția *Domului*

Romipen - adunarea romilor (țigănie)	*Dompana* - adunarea *Domilor*
Roi - lingură	*Doi* - lingură de lemn
Chor - hoț	*Chor* - hoț
Chorni - hoață	*Chorni* - hoață

De ce țiganii îşi spun „țigani”, iar romii vorbitori de romaní își spun „rom”?

Din cauza influenţei pe care au exercitat-o primii romi care au renunţat la romaní. Aceştia au fost şi primii romi care s-au sedentarizat, romii care confecționau obiecte din lemn, ca linguri, copăi etc. Din acest motiv, fiii acestora sunt numiți *Kashtale* („lemnari”) (*kasht* – „lemn”, în hindi și romaní). Mărturia aceasta, cum că primii sedentarizați sunt romii *Kashtale*, apare la Mihail Kogălniceanu, în cartea publicată la Berlin în 1837 cu titlul *Esquisse sur l'histoire, les mœurs et la langue des cigains, connus en France sous le nom de Bohémiens, suivie d'un recueil de sept cents mots cigains*. Romii *Kashtale* au fost mineri sau băieși, cum mai sunt cunoscuți în Banat și Ardeal. Aceștia, după ce au renunțat la munca de mineri, au învățat să sculpteze lemnul. Ceilalți romi care nu știu limba pentru că fie au fost constrânși, fie pur și simplu au ales să nu o mai vorbească, acceptă cu seninătate exonimul ȚIGAN impus de români. Necunoscând limba, nu aveau de unde să cunoască autonimul tradițional indian de *Rom/Dom*. În sprijinul acestei origini şi echivalenţe aduc şi următoarea dovadă comparativă:

Romani (cu derivate)	**Hindi si Sanskrita**
Rom - bărbat de etnie, soț	*Dom/Rom* - bărbat din casta *Dom*
Romavau - eu mă căsătoresc	*Ramate* - a se împerechea (sanskrita)
Romano dives- zi frumoasă	*Ramni* - femeie foarte frumoasă

Știm că în limba română sensul autonimului „român” nu implică și ideea de căsătorie. Românii spun „Eu mă căsătoresc”, nu spun „Eu mă românesc”, așa cum romii *gabori* și *lovari* spun „Som *rome*-sa, Som *romnia*-sa”, sau „*Romarau*-ma”, cum zic romii *sinte* sau *welsh*. Însă, „Romarau-ma”, „mă căsătoresc”, are logică perfectă in limba sanscrită, căci *ramate* înseamnă a avea contact sexual.

Altă dovadă poate fi adusă luând în considerare sensurile cuvântului *Ramni* („femeie frumoasă”) în limba hindi.

Ramni – femeie frumoasă, sau femeie superbă, adolescentă

Informația apare în De Henk W. Wagenaar, S. S. Parikh, D. F. Plukker, R. Veldhuijzen van Zanten, *Allied Chambers transliterated Hindi-Hindi-English dictionary*, pagina 535. În limba romaní are același sens, iar unele triburi rome chiar păstrează pronunția „ram”. După cum am mai precizat, în India toate substantivele feminine terminate în „–ni” au corespondent masculin fără „–ni”. Urmează că forma masculină a substantivului RAMNI este RAM, „bărbat frumos”.

O etimologie veche a cuvântului „țigan”

În limba română, pentru țigani au existat câteva sinonime interesante. Acestea sunt: „gavaon” (autonim), „arapină” (exonim), „magraon” (exonim), „cioară” (exonim), „dănciuc” (exonim). Sinonimele apar de exemplu la Augustin Scriban, în *Dictionaru limbii românești*, 1939, care derivă cuvântul țigan din *Zengi-bar*, „țara etiopienilor”, și consideră că numele a venit în România prin macedoneni.

„**Țigán** și (vechĭ) **Ațigán**, **-că** s. (vsl. *Cyganinŭ, Cyganŭka,* rus. *Cygan, -nka,* ung. *Cigány,* germ. *Zigeuner,* ngr. *Tsiganos,* it. *Zingaro,* cuvinte care se reduc la turc. ar. *Zenği,* Etiopian, *Zenği-bar*, țara Etiopienilor, „Zanghebar, Zanzibar”. În actele cele maĭ vechĭ li se zice Ațiganĭ, ceĭa ce arată că numele ne-a venit pin [!] Macedonenĭ. Tot de aci și numele secteĭ eretice bizantine a Ațiganilor). Acela care face parte dintr´un neam de indienĭ vagabonzĭ răspîndițĭ astăzĭ în lume. Fig. Om ordinar, nerușinat, trivial, pofticĭos, hoț și zgîrcit: *ce țigan !* – Țiganiĭ îs originarĭ din India, și-s de neam indo-europeŭ. Eĭ aŭ emigrat în sec. 6-10 ca paria în Persia (de unde au luat muzica lor), în Asia Mică și´n Egipt, unde aŭ stat mult timp și de unde le-a și rămas numele de *faraonĭ*. Tot așa, Greciĭ îĭ numesc și *Gýfti*, ĭar Spanioliĭ *Gitanos*, adică „Egiptenĭ”. Arabiĭ ĭ-aŭ confundat cu Etiopieniĭ („Harapiĭ”, Nubieniĭ, Somaliĭ, Zanzibarieniĭ ș. a.) (...) Fiind-că în Muntenia sînt mulțĭ Țiganĭ, Turciĭ le ziceaŭ ironic Muntenilor „Țiganĭ” (*Cinghiane*). Tot așa, fiind-că Țiganiĭ șĭ-aŭ luat pronunțarea muntenească (pentru c´aŭ venit maĭ întîĭ în contact cu Munteniĭ), Moldoveniĭ le zic ironic Muntenilor tot „Țiganĭ”. În literatura poporuluĭ, Țiganu e tratat cu cel maĭ mare sarcazm [!] și e numit *cĭoară, cĭoroĭ, croncan, balaur* (adică „monstru”), *faraon, baragladină, Baroĭ, Boroĭ, Garoĭ* și *Zgaroĭ*, ĭar copilu de Țigan *dancĭ*. (Cp. cu epitetele Jidanului). V. *Les Tsiganes*, de Pop Șerboĭanu, Paris, 1930; VR. 1908, 8, 174, și cartea luĭ M. Kogălniceanu (în limba fr.), Berlin, 1837.”[20]

---

[20] https://dexonline.ro/definitie/tigan

Gavaonii, al treilea val de ţigani, o populație misterioasă

În cartea lui Petre Petcuț, *Rromii. Sclavie si libertate,* pagina 33, găsim dovada că țiganii sclavi se auto-denumeau GAVAON. Or, din perspectiva indentificării, mai important considerăm a fi *autonimul,* nu *exonimul*. La aceeași pagină 33 a lucrării domnului Petre Petcuț citim urmatorul pasaj:

„Într-un document emis de Alexandru Voievod, la Târgoviște, în Ianuarie 1617, ni se dezvăluie, printre altele, o diferență dintre ’vlahi’ (români) și ’țigani’, diferența capitală dacă ar fi să analizăm motivele pentru care a fost posibilă sclavia în Principatele Române. Dar nu ne interesează că vlahii erau creştini, iar țiganii nici pomeneală, ci denumirea acestora din urmă ’*cărora li se spune în limba lor gavaoni*’” (*subl. ns., M. N. C*).

Documentul citat mai sus a fost emis de un domnitor. Era imposibil ca Alexandru Voievod să nu știe cum se numeau țiganii din domeniile lui, mai ales că documentul precizează că țiganii se denumesc cu acest nume pe ei înșiși (sursa domnului Petre Petcuț: *Documente privind istoria românilor, B, Ţara Românească, veacul al XVII-lea*, vol. III, pp. 87-89). În 1634, alt document consemnează autonimul *gavaon covaci*, iar în 1636 apare încă o dată sub forma *sălaș de gavaoni*. Deci este vorba despre un cuvânt cunoscut în epocă.[21]

Limba *romilor* se numeste *romaní*. În aceași logică, limba gavaonilor sclavi ar trebui să aibă în componența numelui măcar o parte din entonimul *gavaon*. În istoria romilor <u>niciodată</u> romii nu s-au denumit gavaoni. Voievodul Alexandru specifică amănuntul

[21] https://dexonline.ro/definitie/gavaon

important că gavaonii se numesc „în limba lor”. Deci este vorba de o limbă specială a gavaonilor prin care se deosebeau de majoritarii valahi/români.[22]

Teoria conspirației și etnonimul *Rom*

După cum vedem, în Aprilie 1941 apare revista *Glasul romilor*. Prin urmare, acest etnonim nu își are originea cu ocazia primului Congres al Romilor, ținut la Londra în 1971. Există o „teorie a conspirației”, conform căreia activiștii romi formați de George Soros au fost inițiatorii ideii de corectitudine politică în folosirea termenului „rom” în documentele oficiale. Fapt complet eronat. Încă din anii 1800, cercetători ne-romi au atestat etnonimul „rom”. De exemplu, una din primele gramatici ale limbii romilor este *Romano Lavo Lil,* a lui George Borrow, publicată în Anglia, la jumătatea secolului al

[22] Deşi Haşdeu nu cunoştea documentul domnitorului Alexandru de la 1617 în care se specifica cuvântul „gavaon” ca autonim al sclavilor ţigani, recunoaşte că „avan” este un cuvânt enigmatic românesc, îl comentează pe larg pe parcursul a şase pagini şi îl leagă de sârbescul *gavan*, albanezul *gavn* şi boemianul *hawan*. În româna veche, „gavan” însemna eretic. De asemenea, Haşdeu aminteşte posibilitatea, improbabilă în opinia sa, că filologii slavişti derivă acest cuvânt de la numele sectei anabaptiştilor. Consider demonstraţia lui Haşdeu întemeiată, atunci când afirmă că „Hagan, la Bizantini haganos, în cronicele medievale latine chaganus, cappanus, caganus, în limbile turanice khakan (cfr. Zeuss, Deurchen u. Nachbarstamme p. 729), era titlul acelor groznici năvălitori de viţă tătărescă, cari în vecul de mijloc, începend dela epoca hunică şi până la cea mongolică, înspăimîntaseră în curs de secoli Europa ... tot aşa dintr’o epocă mult mai veche *avan*=*havan*=hagan căpătase înţelesul de tyran. De aci resultă că la Serbi Gavan, la Albanesi ganv, şi la Bohemi havan sunt de provenință românescă” (Haşdeu, 1887: 2148-2153). Eu aduc completarea că din moment ce „gavaon” era un autonim *înseamnă că ţiganii gavaoni sunt de fapt tătarii care sunt urmaşi ai avarilor*. Este de asemenea necesar să amintim că domnul Petre Petcuţ în lucrarea sa identifică în mod greşit pe romi cu ţiganii gavaoni, doar pe baza asemănării întâmplătoare a autonimului „gavaon” cu substantivul *gavutno* („ţăran”, în romaní), legându-l de oraşul Gavaon din India ca ipoteză a locului de origine a romilor (Petcuţ, 2015: 34).

Aprilie 1941

GLASUL ROMILOR

ORGANUL ASOCIAŢIEI „UNIUNEA GENERALA A ROMILOR DIN ROMANIA"

DIRECTOR-FONDATOR: GH. NICULESCU	ABONAMENT ANUAL:	Membrii şi Filiale Lei 100; AUTORITĂŢI „ 500; STRĂINĂTATE „ 700	REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: BUCUREŞTI, PIAŢA SF. ANTON Nr. 10	ADMINISTRATOR-GENERAL: NICULAE NICULESCU

Urăm membrilor şi cititorilor noştri sărbători fericite şi-i salutăm cu creştinescul: „Christos a înviat"!

7 ANI

Anul acesta am încrustat a şaptea crestătură pe răbojul activităţii noastre şi am adăogat încă o verigă la lanţul pe care îl vom făuri pentru viitorul şi aşezarea „Asociaţiei", pe linia şi la nivelul celorlalte organizaţii similare din scumpa şi în veci ţara noastră România, pe care o dorim să o vedem iarăşi, şi cât mai curând, în graniţele ei fireşti.

∴

Cu toate evenimentele ce s'au succedat unele după altele în cursul anului 1940-1941, Asociaţia noastră a fost la post, făcându-şi datoria cu prisosinţă în ceiace priveşte interesele membrilor săi, şi ajutându-i în marginile posibilităţii, atât moral cât şi material.

∴

Mulţi dintre societarii noştrii în împrejurările de îngri-

6 SEPTEMVRIE 1940

M. S. REGELE MIHAI I

Precipitarea evenimentelor periculoase pentru Ţara noastră, şi în urma abdicării Regelui Carol II în favoarea fiului său Mihai, Mare Voevod de Alba Iulia. Acesta în ziua de 6 Septembrie 1940 a fost proclamat Rege al Românilor.

Acest Vlăstar Regesc, viţă al Marilor Regi, Carol I. Liberatorul şi Ferdinand I. Întregitorul, şi-a luat asupra-şi pe umerii săi umeri greaua sarcină a răspunderii timpului şi a evenimentelor [...] lui Mihai pe tronul Ţării Româneşti, a venit în ţară şi M. S. Regina-Mamă Elena, pe care întreg poporul a primit'o cu dragostea şi căldura caracteristică românului. Ea va fi pentru tânărul nostru Suveran, cea mai bună îndrumătoare şi sfătuitoare.

Întreg poporul priveşte cu încredere către El, care ne va conduce destinele Ţării şi o va repune în drepturile ei şi în hotarele fireşti.

Având credinţa [...]

CONDUCATORUL STATULUI

Noi nu vom fi în măsură, să ilustrăm personalitatea marelui nostru general, însă în sinceritatea ce ne incumbă dragostea către conducătorul Statului, ne mărginim prin următoarele şiruri să aducem o umilă închinare acelui care la răspântia istoriei Ţării noastre, Domnul l'a hărăzit să ne fie protector şi îndrumător.

Ostaş integru, figură proeminentă, energic şi bun conducător al destinelor ţării, Generalul Ioan Antonescu a dovedit'o atât ca militar, cât şi ca conducător, iar în urma evenimentelor petrecute de la 6 Septembrie 1940 şi până în prezent, s'a afirmat ca atare.

Când ţara ne era asuprită de duşmanii din afară, iar poporul infiltrat la anarhie, de elemente cari doreau prăbuşirea regimului, Generalul Ioan Antonescu a dat dovadă de cea mai mare energie, de cel mai bărbătesc tact, şi nu în mai mult de 3 zile a stabilit ordinea în Stat şi siguranţa în viitor.

Gândul Său este aţintit în continuu la Ţăranul nostru, la Agricultură, la Industrii, şi la refacerea şi înflorirea Ţării pe toate tărâmurile, Politice, Sociale şi Economice. Datoria noastră de cetăţeni loiali, născuţi, crescuţi din tată în fiu în această Ţară, să dorim D-lui Gen. Ioan Antonescu, Conducătorul Statului, sănătate pentru a putea duce la bun sfârşit opera măreaţă de reforme pe care le-a înfăptuit şi [...] asigurăm de devotamentul nostru neprecupeţit, şi vom fi la datorie ori când ţara va avea nevoie, strigând „Prezent".

Glasul Romilor

D. General Ion Antonescu
Conducătorul Statului Român

ZILE MARI

Astăzi trăim unele dintre cele mai mari evenimente, istorice. Atât în viaţa unui ins cât şi a unei naţiuni, [...] Achitându-ne fiecare rolul şi făcându-ne datoria dela mic şi până la mare; vom contribui la realiza-

XIX-lea.[23] Kogălniceanu (1837: 2) afirmă că romii se numesc în limba lor „Romnichel" adică ”fii femeii Romni”, sau simplu „Romi”: “Les Cigains s’appellent dans leur langue

[9] Cartea poate fi găsită la: http://www.gutenberg.org/ebooks/2733.

Romnitchel (fils de la femme) ou Rome (hommes).” Mai mult decât atât, el redă formula în uz și astăzi când un rom întreabă pe alții dacă sunt romi: „Han tume Romnitchel?” („Sunteți voi fiii femeii Romni?”).

„Romnichel” își spun încă și astăzi romii din Grecia și Anglia. Termenul avea sinonimul scurt „Rom” încă de atunci, din vremea lui Kogălniceanu. În România, romii se întreabă unul pe altul „San/han Rom?”. Kogălniceanu afirma că acestea sunt cuvinte sacramentale, prin care romii își afirmă originea și se înțeleg chiar dacă sunt de la „antipozi”: „Romii înțelegându-se își încep dansul bucuriei” (ibidem, 26).

Considerații finale

Este greu de crezut că în cazul în care limba vorbită de romi este în întregime indiană, romii să nu își cunoască autonimul. Mărturie stau numeroase cercetări etimologice de comparaţie între limbile indiene și limba romilor care demonstrează indubitabil că limba romilor este o limbă indo-ariană, ca și limbile ei surori hindi, punjabi sau rajasthani. Dacă romii au venit cu limba lor din India, și folosesc aceleași cuvinte ca indienii pentru toate fenomenele și ființele naturii, ar fi greu de conceput ca tocmai numele națiunii lor să nu-l cunoască. Este o barbarie să forțezi un popor să accepte o denumire („țigan”) care nu-i aparține și pe care nu o dorește din cauza sensului peiorativ, tradițional deja. Denumirea a fost definitorie pentru un grup religios gnostic, descris acum 1415 de ani de episcopul Timotei de Constatinopol, în anul 600, în *Reprimirea ereticilor,* ca fiind melchidesechieni: „numiţi acum athingani, ei trăiesc în Frigia, ei nu sunt evrei și nici neamuri... ei țin Sabatul, dar nu sunt circumscriși. Ei nu vor atinge nici un om dacă le este oferită hrana, ei cer ca aceasta să fie așezată pe pământ, și apoi vin și o iau. Ei oferă altora hrana cu aceeași precauție.” (Timotheus, Presbyter of Constantinople, *De receptione*

Haereticorum, apud Cotelier, *Monumenta eccles. Graeca*, III, 392; P.G., LXXXVI, 34).[24] Deci „Athinganoi” este un autonim care provine din practica „ne-atingerii”. Citim în cartea lui Ellie Kohen, cercetător evreu, că athinganii, dacă erau atinși, fugeau să se purifice ritual considerând că devin impuri prin atingerea de persoane de altă religie (Kohen, 2007: 76). Același autor afirmă că secta athinganilor a dobândit o asemenea putere în Imperiul Bizantin încât purtau purpura imperială, însă pentru că religia lor gnostică a devenit populară, creștinii au anatemizat „învățătorii athinganilor în orice generație a trecutului, prezentului și viitorului”.

La final, este de observat și că în decursul istoriei țiganii au fost denumiți de asemenea cu numele altor populații negroide. Cel mai bun exemplu este exonimul *harap,* care se referea clar la culoarea neagră a arapilor, însă motivația este mai profundă, și anume de sorginte religioasă. În apoftegmele sfinților din *Pateric,* demonii sunt asemănați cu etiopienii sau arapii, iar mai târziu, în Grecia, cu țiganii, tocmai din cauza religiei gnostice a athinganilor care au fost anatemizați în secolul al IX-lea. De asemenea, *magraon*, ca sinonim pentru „țigan”, este menționat în *O mie si una de nopti*, unde cei mai puternici vrăjitori sunt din Magreb, adică *magrebieni*. Vrăjitoria fiind ocupația femeilor rome, asocierea cu secta ereticilor athingani a fost o obişnuință în Evul Mediu. Romii nu au folosit niciodată numele divine ale sectei *Athinganoi*lor, și anume ale zeităților Soron, Sochan și Arche (cf. Ellie Kohen), ci l-au denumit simplu Devla pe Dumnezeu, nume care este hindus (*Deva*). Confuzia romilor cu athinganii s-a datorat parțial culorii negre a vrăjitorilor magrebieni (de aici exonimul românesc „magraon”), parțial datorită confuziei între religia romilor și a athinganilor, dar a sosit timpul să înțelegem diferența.

---

[24] http://www.newadvent.org/cathen/10157a.htm

Dacă la 1837 lui Kogălniceanu nu i se părea rușinos că țiganii își spun în limba lor *Rom*, atunci românilor moderni de ce să le fie? Doar pentru că în Vest se confundă *Rom* cu „român”?! E o diferență totuși. Una de două litere.

Într-o Europă multiculturală, între etnonimul *rom* și exonimul *țigan,* este necesară cunoașterea diferenței de origine a celor două. Etnonimul *rom* având origine hindusă este un autonim cunoscut de toți romii vorbitori de romaní, din toată lumea. Aplicarea exonimului *țigan* populației *rom*, de origine indiană, este izvorâtă din mentalitatea oamenilor din Evul Mediu, care clasificau orice religie necreștină drept vrăjitorie, după modelul vrăjitorilor athingani din Bizanț, împotriva cărora Biserica a dat o anatemă. Această anatemă a influențat gândirea oamenilor din secolele trecute, astfel încât, posibil datorită vrăjitoarelor rome, populația *Rom* să fi fost identificată ca ațigani, sau vrăjitori, deși religia romilor nu a fost gnosticismul athinganilor bizantini, ci hinduismul.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Bălan, Ioanichie, *Ne vorbește părintele Cleopa*, vol. 3, Mănăstirea Sihăstria: Mănăstirea Sihăstria, 2004

Boorde, Andre, *The fyrst boke of the introduction of knowledge*, Publisher London, Pub. for the Early English Text Society, by N.T. Trübner & Co., 1870

Campbell, Sir John, *Human Sacrifices in India*, Delhi: Mittal Publications, 1986

Haşdeu, Bogdan Petriceicu, *Etymologicum Magnum Romaniae*, tomul II, Bucureşti, 1887

Irineu al Lyonului, Sfântul Sfinţit Mucenic, *Aflarea şi respingerea falsei cunoaşteri sau Contra ereziilor*, vol I, Bucureşti: Editura Teologie pentru Azi, 2007

Kenrick, Donald, *Gypsies: From the Ganges to the Thames*, Hatfield / Hertfordshire: University of Hertfordshire Press, 2004

Kogălniceanu, Mihail, *Esquisse sur l'histoire, les mœurs et la langue des cigains, connus en France sous le nom de Bohémiens, suivie d'un recueil de sept cents mots cigains*, Berlin: B. Behr, 1837

Kohen, Ellie, *History of the Byzantine Jews: A Microcosmos in the Thousand Year Empire*, Lanham Maryland: University Press of America, 2007

Nicodim Aghioritul, Sfântul, *Despre vrăjitorie*, Bucureşti: Sophia, 2003

Petcuţ, Petre, *Sclavie şi libertate*, Bucureşti: Editura Centrului Naţional de Cultură a Romilor, 2015

Wagenaar, De Henk W. / Parikh, S. S. / Plukker, D. F. / Zanten, R. Veldhuijzen van, *Allied Chambers transliterated Hindi-Hindi-English dictionary*, New-Delhi: Allied Publishers, 1993

Bogdan-Costin Georgescu

Valoarea taumaturgică a ritualului din dansul călușarilor. Ritm, vibrație și rezonanță prin integrare cosmică[25]

Motto:

„Voi, Ielelor,
Măiestrelor,
Dușmane oamenilor,
Stăpânele vânturilor,
Doamnele pământului,
Ce prin văzduh zburați […]”[26]

Din copilăria mea, petrecută la Plaiul Vulcănești, la vreo câțiva kilometri de Craiova, m-a fascinat spectacolul magnific al dansului *călușarilor*; simțeam că îndărătul acelor mișcări și gesturi de îndemânare bărbătească în practicarea acestui dans trebuie să se ascundă și altceva decât simpla dorință de a epata, exhibând în fața spectatorilor o serie întreagă de talente și agilități acrobatice pe un fond sonor de strigături cu iz comic. Practicat adesea în perioada de dinainte de 1989 în festivalul național „Cântarea României”, dar cenzurându-i-se valoarea ritualică arhaică pe care o avea în comunitățile populare și scoțându-se în evidență mai ales valoarea artistică a dansului și strigăturile ca

[25] Conferință susținută la Maliuc, pe brațul Sulina, cu ocazia celei de-a VIII-a ediții a taberei de antropologie culturală și creștină, tema anului 2015 fiind „Omul și muzica. Reverberații spirituale în sunet”.

[26] Varianta completă a acestui descântec de iele este aceasta: „Voi, Ielelor, / Măiestrelor, / Dușmane oamenilor, / Stăpânele vânturilor, / Doamnele pământului, / Ce prin văzduh zburați, / Pe iarbă lunecați / Și pe valuri călcați, / Vă duceți în locuri depărtate, / În baltă, trestie, pustietate, / Unde popă nu toacă, / Unde fată nu joacă, / Vă duceți în gura vântului / Să vă loviți de toarta pământului: / Ieșiți din mână, trup, picior / Și să pieriți sus într-un nor. / Dați omului sănătate / Că sabie de foc vă bate!”

forme de expresie ale artei populare, cu vădită intenţie de a transforma *Căluşul*[27] într-un *brand* românesc menit a aduce servicii turistice României socialiste de atunci, obiceiul a fost mutilat astfel încât şi astăzi foarte puţini mai cunosc valoarea adevărată a acestui obicei tradiţional. La festivalurile contemporane de folclor din diverse zone ale lumii, Căluşul românesc este aşezat alături de *Morris Dance* al britanicilor, alături de dansurile irlandeze, de dansurile greceşti şi cazacioc doar pentru spectaculozitatea mişcărilor, pentru valenţele acrobatice şi ritmul antrenant, pentru asemănarea relativă a costumelor, pentru atmosfera veselă, dar a ne referi la Căluş doar ca la o simplă *coregrafie* este o manieră reducţionistă de a înţelege acest fenomen arhaic cu valoare iniţiatică. Dar chiar dacă tindea să devină un brand pentru sectorul turistic al economiei socialiste, Căluşul mi-a apărut într-o zi, la un festival din centrul Craiovei, ca un fenomen magic menit a-mi deschide nişte porţi către o dimensiune de care pe măsura trecerii timpului aveam să mă apropii cu mai multă rigoare; pentru că la acel spectacol a fost prezentată o variantă mult mai corectă a Căluşului decât acelea pe care le pregăteau agitatorii de partid, secretarii culturali din vremea respectivă, absolut neinteresaţi de valoarea sacră[28] a *ritualului*. Acolo auzeam pentru prima dată invocat un *descântec de iele*, poate şi pentru că spectacolul, spre deosebire de „Cântarea României”, nu era filmat şi televizat. Pentru prima dată vedeam *starostele*, *vătaful*, *mutul*, pe lângă ceilalţi membri ai cetei, vedeam *stâlpul ritualic* şi, mai ales, auzeam un text care avea să-mi răsune în urechi mulţi ani de atunci ca

---

[27] În expunerea noastră ne vom referi cu precădere la *Căluşul* oltenesc, poate cea mai încărcată de semnificaţii variantă a acestui obicei tradiţional de pe întregul spaţiu românesc; de aceea trebuie să menţionăm, fără a le prezenta aici în detaliu, că există diferenţe semnificative între varianta oltenească şi varianta din nordul Transilvaniei, ba chiar există mici diferenţe şi între diferitele zone din sudul şi nordul Olteniei. Contextual vom aduce vorba, atunci când va fi nevoie pentru susţinerea argumentată a unei idei sau pentru a da cititorului posibilitatea de a compara conotaţiile, de alte variante ale Căluşului. De asemenea trebuie precizat faptul că există dansuri foarte asemănătoare Căluşului şi în alte părţi ale Europei, dar bogăţia de sensuri ritualice ale Căluşului nu se regăseşte nicăieri; în majoritatea acestor forme de dansuri de prin ţările nordice (în special din Anglia, în cazul acelui Morris Dance) prevalează elementul *carnavalesc* al dansului.

[28] Prin *valoare sacră* nu facem trimitere aici la vreo legătură cu creştinismul, ci la fenomenul care transcende dimensiunea profanului, în sensul lui Eliade, i.e. în sensul unei lumi ascunse, unei lumi magice, unei lumi a spiritelor, chiar a unei lumi a demonicului popular (vezi cazul acelor personaje demonice feminine numite: *iele*, *ele*, *zâne*, *diene*, *şoimane*, *joimărese*, *şoimane*, *şoimărese*, *măiestre*, *măiastre*, dar şi *rusalii* sau *rusalce* etc.)

un soi de parolă magică, ca un soi de formulă iniţiatică a cărei semnificaţie aveam să o înţeleg mult mai târziu: „*Voi, Ielelor, / Măiestrelor, / Duşmanele oamenilor* […]” Apoi anii au trecut şi pentru mine, de fiecare dată când vedeam *căluşari*, pentru care simţeam un respect neînţeles, tainic, se petrecea o atingere magică, un fenomen de atracţie indescriptibilă, un fel de invitaţie nevăzută adresată de cineva necunoscut care dorea, parcă din alţi regiştri ai existenţialului, să-mi comunice ceva unic pe care nu mulţi trebuiau să-l cunoască: *misterul taumaturgic al ritualului căluşarilor*!…

Am făcut această introducere pentru a contextualiza mediul în care mi-am dezvoltat curiozitatea pentru dimensiunea magică pe care o putem găsi îndărătul unor fenomene pe care la prima vedere nu le bănuim a avea asemenea conotaţii, asemenea încărcături. Ulterior am avut o altă magică (de această dată în sens figurat, metaforic) întâlnire: cea cu literatura lui Mircea Eliade care mi-a întărit sentimentul că nu mă înşelam; în sensul lui Eliade înţelegeam *cum* sacrul se ascunde în profan[29].

*

Adesea am punctat asupra faptului că în dansul Căluşului *muzica* nu are un rol precumpănitor. Da, are un rol însemnat doar în *ecuaţia armonică a dansului*, pentru că nu poţi dansa pe *muzică de tun* (deşi uneori şi asta este posibil dacă te numeşti… *Carol I al României*! — Principele a rostit faimoasele cuvinte: „*Asta-i muzica ce-mi place*!” atunci când bateria română a tras prima lovitură de tun împotriva turcilor, în Războiul de Independenţă). Nu în sensul că muzica trebuie să treacă pe locul doi, sau trei, afirmam aceasta, ci în sensul că există dincolo de muzică un mesaj mult mai important asupra căruia trebuie să ne aţintim atenţia. În acest context am putea spune că nici gesturile, mişcările, salturile căluşarului prin văzduh care induc ideea *zborului,* nu sunt cele mai importante în cadrul mai amplu al dansului, ci ţinta finală a acestor elemente, ca instrumente care vin să contracareze efectele unor gesturi asemănătoare, dar făcute de

[29] Nu că *sacrul se ascunde în profan*, lucrul acesta îl anticipam, ca mulţi alţii, dar nu ştiam să-l descriu în termenii în care a reuşit să o facă Eliade… Nu!… Am descoperit, însă, *cum* se ascunde sacrul în profan (sau mai bine-zis cum este ascuns, cum este camuflat) şi mai ales *de ce* se întâmplă asta!…

fiinţe nevăzute ochiului profan, anume *ielele*[30]. Ca să fim şi mai provocatori, dar şi expliciţi în acelaşi timp, cred că ceva asemănător se induce şi din dansul mistic al dervişilor zburători din mistica islamică. Nu în sensul că vrem să găsim similitudini de faţadă între cele două tipuri de dansuri, ci în sensul că prin dansul respectiv se urmăreşte atingerea unei stări de *transă* absolut necesară pentru ca porţile acelui sacru indescriptibil să se deschidă şi mesajul sacru să poată pătrunde la noi. Pentru aceasta este nevoie de oameni dedicaţi, de *hierofanţi*, de mistici, de practicanţi curajoşi ai *actului mistic*, de oameni care renunţă la raţionalul explicativ pentru a da loc de manifestare sacrului transcendent care „se explică”[31] singur. Nu ştiu câţi realizează că *adevăraţii căluşari*, atunci când practică *Dansul*, nu sunt decât nişte *soldaţi* care *luptă* cu fiinţe nevăzute; niciun gest, nicio mişcare, niciun sunet, în acest context, nu *mai* sunt întâmplătoare, ba mai mult, de rigoarea cu care acestea sunt executate ţine eficienţa actului pe care-l ţintesc membrii cetelor de căluşari.

Niciodată nu am vrut să minimalizez rolul muzicii în exercitarea actului ritualic pentru că dacă aş fi făcut asta nu aş fi înţeles nimic din liturgicul Bisericii Răsăritene, dar revin şi subliniez faptul că muzica este *doar* instrumentul, *factorul percutor*, *catalizatorul* înţelegerii mesajului care vine de dincolo de *ritual*. Cine rămâne la actul muzical rămâne un simplu actor, un simplu practicant al unui ritual din care el nu se ridică, poate, niciodată[32]!… Ei bine, eu tocmai această iluminare, această sclipire explozivă de mesaj transcendental am primit-o în copilărie la Craiova, în apropierea Teatrului al cărui destin

[30] Reprezentări feminine ale demonicului / echivalentul zânelor din religiile nordice.

[31] În sensul diatezei pasive: *el este explicat*!… Dar *nu se poate explica, nu poate fi explicat* sau *nu se explică*, decât prin profan!… Iar aici intervin hierofanţii, adică acei iniţiaţi care transmit mai departe cheia citirii sacrului prin mrejele *profanului*!… Evident, doar după ce au fost „culeşi” / *aleşi*, la rândul lor, de către Sacru!…

[32] Pentru înţelegerea tuturor aspectelor care se degajă din desfăşurarea Căluşului recomandăm comunicarea „Căluşul în zona de tensiune între cercetare şi salvgardare” susţinută de Anca Giurchescu în cadrul conferinţei intitulate *Cum s-a ajuns de la obiceiul Căluşului la tradiţia Căluşului şi la Capodopera Patrimoniului Cultural Imaterial UNESCO „Ritualul Căluşului”?* din seria „Conferinţele de la Şosea” în cadrul Muzeului Ţăranului Român. Anca Giurchescu structurează Căluşul pe următoarele paliere, menţionate şi de noi parţial în introducerea expunerii noastre, dar într-o altă formulare, atunci când aduceam aminte de caracterizarea Căluşului ca un *brand* al culturii socialiste dinainte de 1989: *structura ritualului, caracterul spectacular, manipularea sa ca simbol naţional, ambivalenţa care-l caracterizează în prezent*.

era atunci dirijat de nea Mărin… Poate că aşa ceva ar fi trebuit să se petreacă în Biserică, dar vai! — nu!…, s-a petrecut într-o locaţie aparent banală pentru unii (*un biet teatru*!), dar deloc banală pentru mine (să ne aducem aminte cât de mult a însemnat *Teatrul* ca loc de manifestare a Sacrului în toată literatura eliadiană!). Şi de atunci m-am tot gândit la preoţii care au glasuri „trilurite”, care fac „mironosiţele” să tremure la slujbele din bisericile unde unii vin numai ca să vadă cum s-a mai îmbrăcat vecina sau ca să „socializeze” amplu pe teme deja expirate!… Dar în acelaşi timp m-am gândit şi la ce este dincolo de fenomenul muzical, fie el *psaltic* (propriu Bisericii!) sau *popular* / *folcloric* (dar nici pe departe cel din muzica „populară” prezentă pe anumite canale de televiziune „dedicate” — a se citi *kitsch*-oase!)

În lumea lingviştilor se cunoaşte foarte bine faptul că limba îndeplineşte mai multe funcţii dintre care cea mai importantă ar fi *comunicarea interumană*. Lingvistul rus Roman Jakobson identifică şase sub-funcţii ale acesteia (*emotivă* sau expresivă, *conativă* sau persuasivă, *referenţială* sau denotativă, *metalingvistică, fatică* sau relaţională şi *poetică* sau literară). Alţi lingvişti identifică mai multe sub-funcţii, dar alţii pretind nici mai mult nici mai puţin că nu există nicio funcţie, în afara aceleia principale de *comunicare interumană*. Jakobson menţionează şi o a şaptea sub-funcţie, anume cea *magică*[33]. Am asistat la un curs de introducere în lingvistică generală la Universitatea din Ploieşti, unde un lector foarte avizat[34] a adus vorba despre **tabú**-ul lingvistic. Ei bine, contextul în care s-a adus vorba despre acest concept este foarte legat de *funcţia magică*, pusă în practică mai exact într-un ritual popular de exorcizare, într-un descântec mai puţin cunoscut, căci aceasta este adevărata semnificaţie a dansului căluşarilor, nu veleităţile acrobatice ale celor care formează ceata. Şi dacă funcţia cea mai importantă a limbii este

---

[33] „Pe lângă cele şase funcţii (eu le spun, matematic vorbind, *sub-funcţii*) enumerate, Jakobson menţionează o a şaptea funcţie a limbii, funcţia *magică*, de incantaţie. Aceasta se întâlneşte în textele *descântecelor*, ale vrăjilor, practicilor magice, în anumite superstiţii cu origini în cultura primitivă, acolo unde referentul (receptorul mesajului), o «persoană a treia», este absent sau inanimat. Bazate pe credinţa în forţa magică a cuvântului, descântecele, vrăjile urmăresc, de cele mai multe ori, îndepărtarea sau îmblânzirea forţelor malefice şi atragerea spiritelor benefice.” (Mihaela Duma, *Introducere în lingvistica generală*, curs intern pentru studenţii anului I la Facultatea de Litere şi Ştiinţe din cadrul Universităţii „Petrol-Gaze” din Ploieşti) (*subl.ns, B. C. G*).

[34] Mihaela Duma, lector univ. dr. la Universitatea „Petrol-Gaze”.

funcţia de comunicare interumană, cu această a şaptea sub-funcţie, *funcţia magică,* nu se mai realizează numai *comunicarea interumană*, ci comunicarea dintre om şi registrele metafizice. La începutul expunerii făceam trimitere la *valoarea sacră* a ritualului, dar în sensul acelei „(…) lumi magice, a unei lumi a spiritelor (…)"[35], nu neapărat în sensul *sacrului creştin*, deşi chiar şi aici s-ar impune un comentariu; în unele sate din Oltenia unde se practica căluşul, feciorii care formau ceata, însoţiţi de vătaf, treceau mai întâi pe la biserică să se închine înainte de a depune jurământul ce le permitea să intre în ceată[36]. Ritualul căluşului este, în esenţă, un ritual popular de exorcizare cu oarecare urme de *şamanism* arhaic, în comparaţie cu ritualul de exorcizare creştin cuprins în rugăciunile numite *molifte* (dintre care cele mai cunoscute sunt cele ale Sfântului Vasile cel Mare, alături de altele).

Despre legăturile arhaice ale Căluşului cu şamanismul vorbeşte foarte bine Mircea Eliade:

„[…] *Zînele*, care sînt nemuritoare, au aparenţa unor tinere fete atrăgătoare, fascinante. Îmbrăcate în alb, cu sânii goi, ele nu se văd ziua. Înaripate, ele zboară prin văzduh, mai ales noaptea. Dar le place să cânte şi să joace, şi acolo unde au jucat iarba este roşie ca focul. Ele îi îmbolnăvesc pe cei care le văd jucând sau care încalcă anumite interdicţii şi aceste boli nu pot fi vindecate *decât de căluşari"*[37] (Eliade 1991:231) (*subl. ns., B. C. G.*).

---

[35] A se vedea nota 4, *supra*.

[36] A se vedea şi la Dimitrie Cantemir, în *Descriptio Moldaviae*: „căluşarii vorbesc cu glasuri femeieşti şi îşi acoperă faţa cu o pânză de in ca să nu fie recunoscuţi; ei ştiu mai bine de o sută de dansuri diferite, unele atât de extraordinare, încât dansatorii aproape nu ating pământul, de «parcă ar zbura»; *căluşarii dorm numai în biserici* , ca să nu fie chinuiţi de zâne" (ediţia critică din 1973, p.314) (*subl.ns, B. C. G*)..

[37] „În ultimă analiză, scenariul actualizat de căluşari implică *fuziunea unor idei şi tehnici magico-religioase opuse şi complementare*. Uimitoarea persistenţă a acestui scenariu arhaic îşi găseşte explicaţia cea mai verosimilă în faptul că, împăcate şi apropiate, «principiile» antagonice (boala şi moartea, sănătatea şi fertilitatea) sînt personificate într-una din cele mai exaltante expresii ale diadei primordiale feminin / masculin: zîna şi eroul cathartic pe calul său." (n.a. în Eliade 1991: 231)

Iată acea „exclusivitate” pe care o acordă Eliade căluşarilor în capacitatea de a vindeca bolile trimise de iele asupra oamenilor. Prin dansul lor, prin dansul devenit zbor, căluşarii intră în registrul spaţial al ielelor, care este aerul, intră în stare de transă indusă de dans, ca în cazul şamanului care înainte de a putea comunica cu lumea spiritelor se roteşte în ritmul unor incantaţii în jurul focului[38]. Întrucât ielelor li se mai spune şi *nemiloase*, *nemilostive*, *aprige*, în mod antagonic vor fi numite de căluşari, *blânde*, *milostive*, atunci când ei vor practica dansul pentru îmblânzirea lor şi determinarea lor de a rupe blestemul pus asupra omului *pocit* de ele. *Acést* fapt este menţionat de Eliade când vorbeşte despre *fuziunea unor idei şi tehnici magico-religioase opuse şi complementare*[39]. Asta determină şi un anume respect al oamenilor pentru demersul căluşarilor, pentru acţiunea femeilor descântătoare din satele din vremuri arhaice, pentru tot soiul de hierofanţi populari ai practicilor magico-religioase ale satului românesc tradiţional, deşi este cert faptul că exorcismul acesta popular şi descântecele asociate nu au o provenienţă creştină ci păgână. Din acest punct vom pleca pentru dezvoltarea următoarelor două teme ale expunerii noastre şi anume: 1. maniera în care *aspectul taumaturgic al demersului căluşarilor*, de data aceasta alăturat altor teme magice ale satului românesc tradiţional, este prezentat într-un film american şi 2. legătura dintre Căluş şi alte practici asemănătoare din spaţiul european (*în speţă Morris Dance în Regatul Unit al Marii Britanii*).

Aspectul taumaturgic al gestului tainic al căluşarilor ilustrat într-un film american

Cu mai mulţi ani în urmă se difuza pe unul dintre canalele de televiziune din România un serial american inspirat din aventurile unui duet de agenţi FBI implicaţi în anchetarea unor crime sau evenimente mai puţin obişnuite, toate având elementele unor evenimente cu implicaţii caracterizate în general ca… *paranormale*. Este, evident, vorba despre serialul intitulat *Dosarele X*!…

---

[38] La indienii americani.
[39] Vezi nota 11.

Agenţii Fox Mulder (actorul David Duchovny) şi Dana Scully (actriţa Gillian Anderson) sunt personajele pe care le creează regizorul Chris Carter, un regizor genial, în ciuda apetenţei sale pentru senzaţional şi pentru teoriile conspiraţioniste. Mulder crede în existenţa unui domeniu al metafizicului care acţionează în profan în mod camuflat[40] (crede în demonism şi în existenţa extratereştrilor) în timp ce partenera sa este sceptică şi pare dispusă mai mult să încurce ancheta partenerului ei. Agentul Scullly este trimis ca partener al agentului Mulder pentru a-i distruge acestuia reputaţia de investigare în cazuri bizare şi încă nerezolvate. Pe parcurs şi aceasta pare a fi convinsă că unele lucruri care intervin în profan, în cotidian, ţin de un registru ale cărei desfăşurări nu pot fi înţelese şi cercetate cu mijloacele clasice, specifice muncii de investigare poliţistă. Aceasta este partea care ţine de intriga generală a serialului, partea de regie care face din *Dosarele X* un serial absolut fascinant; este partea de tehnică cinematografică şi scenaristică, genial gândită de Chris Carter. Numai că talentul cinematografic este dublat în cazul regizorului menţionat de o muncă de documentarist care ţine de atmosfera centrelor de cercetare academică de mare prestigiu. În cele ce urmează ne propunem să explicăm pe ce se bazează admiraţia noastră pentru munca de documentarist a lui Chris Carter.

Filmul, ca în majoritatea cazurilor producţiilor americane, are în genere un aspect comercial, creat de la bun început în tehnica de atragere a interesului publicului. Cum s-ar spune, este un film „comercial” de mare succes. Nu asta vrem să aducem în discuţie!… Dar din multitudinea episoadelor serialului unul anume ne-a atras atenţia pentru că este

---

[40] Într-o notă ironică putem spune că Mulder este ofiţerul superior, cult, citit, cu experienţă de bibliotecă, în opoziţie cu Scully care reprezintă tipul agentului de tip miliţienesc, al celui care ascultă ordinele orbeşte doar pentru că presupune că altminteri şi-ar distruge cariera de „detectiv”. Ni-l putem imagina pe Mulder ca pe unul care ar fi citit versiunile în limba engleză ale lui Mircea Eliade şi în ecuaţia acestui sens ca pe unul care ar înţelege semnificaţia expresiei „[…] *existenţa unui domeniu al metafizicului care acţionează în profan în mod camuflat*” (vezi *supra* în textul de bază al expunerii noastre). Ei bine, noi ni-l imaginăm tocmai pe regizorul Chris Carter, autorul personajului Mulder, ca pe acel tip de documentarist care pentru a-şi baza foarte serios constructul imaginativ se foloseşte de surse ştiinţifice foarte serioase. Este foarte plauzibil ca regizorul să fi consultat *Enciclopedia Religiilor* a lui Eliade, Culianu şi Kitagawa şi / sau *Istoria credinţelor şi ideilor religioase*, opera fundamentală a lui Eliade. Astfel că nu poate să fie străin de interpretarea legăturilor dintre Căluş şi şamanism la Eliade şi de aici şi haina regizorală plină de mister în actul exorcismului colectiv din casa familiei acelor americani de origine românească.

vorba acolo de *mitologie* şi *etnologie*. Mai mult chiar, interesul nostru a fost suscitat de faptul că, asemenea multor producţii cinematografice hollywoodiene, în special cele cu vampiri şi cu fantome, şi acţiunea din episodul respectiv implică spaţiul fascinant al mitologiei româneşti. Numai că spre deosebire de monstruoasele versiuni americane despre Dracula, personajul principal al romanului lui Bram Stoker, aici este implicat în mod indirect, dar foarte competent, *ritualul căluşarilor*…

În episodul menţionat este vorba despre o familie de români stabiliţi în Satele Unite ale Americii în care se produce o dramă ce îşi pune amprenta asupra unui copil care îşi pierde fratele geamăn într-un absurd accident de tren. Copilul pare a fi „posedat" de spiritul fratelui său geamăn care moare lovit de tren în timp ce ei doi se jucau în apropierea unei căi ferate; posesiunea se manifestă prin pierderea conştienţei şi tendinţa fratelui supravieţuitor de a se întoarce la locul accidentului, chemat de spiritul fratelui său, care se simte singur, abandonat între lumea fizică şi lumea metafizică, în „zona crepusculară", cum spun americanii unui fel de spaţiu neutru dintre dimensiunea reală şi cea spirituală[41]. Căzut într-un extaz arbitrar, neindus şi nedorit, fratele supravieţuitor se deplasează frecvent spre locul accidentului, locul morţii fratelui său, părându-i-se că vede mereu de partea cealaltă a căii ferate pe fratele său decedat, făcându-i semn să vină, să treacă linia; aici calea ferată reprezintă exact zona de delimitare dintre cele două lumi, iar trenul care stă să vină joacă într-o variantă modernă rolul luntrei lui Caron care vine să ia sufletul mortului şi să-l transporte dincolo de râul Styx, în Infern. Este o viziune modernă absolut magnifică a *mitului infernic* pe care Chris Carter ne-o propune, făcând o echivalenţă între *calea ferată* şi *râul Styx*. Fratele supravieţuitor este, din fericire pentru el, observat la timp de fiecare dată de câte cineva şi tras din faţa accidentului care devine act de iniţiere în fenomenul trecerii dincolo, în ultimul moment. Dar pentru el supravieţuirea fără fratele său geamăn pare a fi o povară prea grea şi pentru că este „împiedicat" de diverşi salvatori „să se elibereze", spiritul fratelui său decedat decide să treacă el Styx-ul feroviar, dar şi *zonă crepusculară* totodată, şi să se întoarcă temporar în lumea celor vii pentru a-şi lua cu el pe fratele său. Fratele supravieţuitor începe să

[41] Un soi de *purgatoriu paranormal,* din care sufletele celor încleştaţi între două lumi vor să se elibereze.

manifeste momente de posedare chiar şi în public, momente identificate de medici ca semne ale unei boli psihice. Familia se alarmează şi apelează în mod succesiv la medic psihiatru, psiholog, la poliţie (*Mulder şi Scully anchetează cazul*), dar în ultimă instanţă soluţia este dată de un consiliu de familie compus inevitabil din: bunica gemenilor – o adevărată cunoscătoare a practicilor magice ancestrale româneşti (i.e. *descântecele de iele sau rusalii*) (şi toate acestea sunt expuse într-un episod „banal" din *Dosarele X*!!!…) – şi câţiva bărbaţi: „[…] deloc înspăimântător unii dintre ei erau preoţi iar unii fuseseră membri ai «ordinului»"(?!) *căluşarilor*, păstrătorii unor taine magice cu valoare exorcizantă. În al doilea rând, pe parcursul filmului chiar apar replici în limba română (fragmente de versuri dintr-un descântec oltenesc împotriva ielelor),[42] ceea ce onorează pe realizatorii scenariului, demonstrând seriozitatea cu care au abordat tema aceasta a demonologiei de inspiraţie balcanică […]"[43] (Georgescu 1996: 69) (*subl. ns., B. C. G.*). Cert este că în episodul respectiv, în timpul rugăciunilor preotului şi descântecelor fostului staroste de căluşari, bunica ia pana unui cocoş alb sacrificat cu ocazia ritualului exorcistic, o înmoaie în sângele cocoşului şi-i face copilului pe piept o cruce asmănătoare unei zvastici, semn solar la tracii sub-dunăreni.[44] În final ca urmare a practicării acestui ritual cu valoare taumaturgică fiul supravieţuitor se eliberează de spiritul fratelui său decedat, semnul de pe pieptul copilului marcând un simbol cu valoare de interdicţie pentru spiritul agresiv al celui rătăcit între lumi.

Scopul rezumării episodului amintit din *Dosarele X* nu a fost acela de a scoate în evidenţă talentul cinematografic al regizorului Chris Carter, modul de a construi intriga filmului, Chris Carter fiind un regizor de mare valoare şi un documentarist desăvârşit. Rolul expunerii acestui rezumat a fost tocmai acela de a scoate în evidenţă faptul că prin

[42] Vezi textul acestui descântec, rostit fragmentar şi într-o limbă română deficitară, chiar în episodul respectiv din *Dosarele X*, la nota 2, *supra*.

[43] Pentru detalii asupra momentului evocat în episodul respectiv, dar şi pentru semnificaţia gesturilor pe care le fac membrii „consiliului de familie" pentru vindecarea copilului „posedat" de spiritul fratelui său geamăn se poate cerceta articolul nostru menţionat la bibliografia prezentei expuneri.

[44] Vezi acest semn şi în planşa cu plăcile de la Atenice kod. Čačka, sf. sec. V – înc. sec. IV î.e.n. (în lucrarea lui Aleksander Stipčević, *Iliri – povijest, jivot, kultura*, Školska Knija, Zagreb, 1974) (menţionat şi în Georgescu 1996: 69).

descântecul menţionat în ritualul călăşarilor se atinge tocmai scopul urmărit, *anume vindecarea celor atinşi de spiritele manevrate demonic de iele, la rândul lor personaje demonice cu înfăţişare feminină*. Totodată, aşa cum se menţiona şi mai înainte, am încercat să scoatem în evidenţă sursele foarte serioase de care s-a folosit regizorul în documentarea sa, folosindu-se probabil de scrierile lui Mircea Eliade, cum spuneam.

Legătura dintre Căluş şi alte practici asemănătoare din spaţiul european

Există încă un argument, foarte serios, pentru susţinerea faptului că ritualul acesta, într-o formă sau alta, are origini foarte vechi în timp şi anume argumentul regăsirii sale şi în alte zone ale Europei, în culturi care pe undeva, prin timpurile ancestrale, s-au intersectat; în cazul acesta este vorba despre intersecţia dintre civilizaţia *celtică* şi civilizaţia *tracică*. Regăsirea acestui dans în alte arii geo-culturale europene nu înseamnă că el apare peste tot în Europa, ci doar acolo unde anumite culturi şi civilizaţii au interacţionat!…

În anumite zone din Marea Britanie se practică un dans numit *Morris Dance*, dans popular regăsibil şi în Anglia, dar şi în Ţara Galilor, constând în figuri ritmate practicate de cete de câte şase, opt, douăsprezece persoane, totdeauna număr par de practicanţi. Tocmai faptul că numărul de participanţi trebuie să fie par şi nu impar sugerează ideea de pereche; aceasta se poate înţelege imediat din faptul că participanţi poartă un soi de ciomege care sunt ciocnite în mod ritmat, pe firul muzicii care acompaniază dansul. Beţele respective imită săbiile iar figura coregrafică respectivă seamănă cu replica simbolică a unui duel.

Un alt lucru foarte important şi care de această dată marchează o deosebire netă faţă de varianta atât de cunoscută a Căluşului oltenesc este faptul că Morris Dance poate fi practicat de cete mixte din care pot face parte şi femei. Cele mai fidele variante de Morris Dance sunt formate tot din cetele de bărbaţi, dar există zone în care dansul se practică nu neapărat ca un ritual de exorcizare, ci mai mult ca un spectacol, ca un element *carnavalesc*. De altfel, de foarte multe ori Morris Dance se asociază unor sărbători locale, zilelor unor oraşe medievale, unor carnavaluri mai mult sau mai puţin importante, spre

deosebire de Căluş care are semnificaţie magico-religioasă incontestabilă. Tocmai în acest context trebuie menţionat că nu se vor vedea niciodată femei practicând Căluşul, afară de cazurile în care acest obicei tradiţional românesc ne este redat ca un simplu dans folcloric.[45]

Prima menţiune a Morris Dance este într-un document de plată a unei contribuţii din partea unei companii londoneze către un grup de dansatori Morris (1448[46]). Alte menţiuni apar prin secolul al XV-lea şi sunt legate de vizita unor episcopi în diverse parohii.[47]

Etimologia cuvântului *Morris* este discutabilă, dar dintre multiplele variante o acceptăm pe aceea care identifică forme ale termenului derivate din mai multe limbi, ceea ce explică, oarecum, răspândirea acestui dans prin diverse zone ale Europei. Se crede că termenul ar fi intrat în limba engleză venind din flamandul *mooriske danse* sau din germanul *Moriskentanz*. În franceză există termenul *morisque*, în croată *moreška*, în italiană *morisca*, în română *morişca*. Evident că această înşiruire de termeni, dintre care ultimele variante mai ales, sugerează ideea de *moară*, de *roată*, aluzia fiind la faptul că în timpul desfăşurării dansului membrii formează, la un moment dat şi o horă, un cerc rotitor.

Unii istorici ai folclorului britanic identifică momentul pătrunderii Morris Dance în Anglia cu perioada elizabetană timpurie, în care legăturile Angliei cu Italia erau chiar foarte puternice. Ei aşază momentul acestei influenţe în secolul al XVI-lea. Într-un tablou

---

[45] Aşa cum din păcate era luat în mod superficial în cadrul festivalului de tristă amintire, *Cântarea României*, în timpul regimului comunist. Au fost cazuri când şi fete au făcut parte din ansamblurile folclorice care practicau Căluşul ca un simplu dans. Numai că în acele cazuri era vorba nu de cete de căluşari ci de ansambluri folclorice muncitoreşti sau chiar profesioniste, dar care erau antrenate să practice orice fel de dans dintre cele specifice diverselor zone ale ţării pentru ca în momentele festive să li se indice unul sau altul dintre acestea. În Morris Dance, aşadar, nu este un sacrilegiu pentru femei să facă parte din cetele de dansatori, numai că în cazul Căluşului acest gest este o desacralizare, o amputare grotescă a mesajului ritualului Căluşului.

[46] M. Heaney, 'The Earliest Reference to the Morris Dance?', Folk Music Journal, vol.8, no. 4 (2004), 513-515, valabil la https://en.wikipedia.org/wiki/Morris_dance#Sword_dancing.

[47] Interesant, iată, faptul că acest dans era jucat în comunităţi parohiale de la ţară.

din secolul XVI se poate vedea chiar un bărbat purtând în jurul brâului un fel de cadru cu un cap de cal, asemănător cu cel folosit în cadrul Căluşului transilvan.[48]

Sunt patru arii geo-folclorice în Marea Britanie care-şi revendică întâietatea în practicarea Morrice Dance: Abingdon, Bampton, Headington Quarry şi Chipping Campden. Dintre acestea toate *Abingdon*-ul pare a avea o continuitate în practicarea Morris Dance încă din timpurile familiei de origini normande, Hemmings.[49] Există şi anumite stiluri: *Cotswold Morris, North West Morris, Border Morris, Longsword, Rapper, Molly Dancing, Ploughstots*. Dintre acestea toate pe noi ne interesează acelea care se apropie cel mai mult de Căluşul oltenesc. Pe graniţa dintre Anglia şi Ţara Galilor se dansează un stil în care costumele sunt decorate cu bretele de diverse culori, în special roşii, se poartă pălării cu borduri drepte şi largi (exact ca cele ale căluşarilor români), pălării decorate cu bretele în culorile alb, roşu, albastru, cu pene de fazan. Bărbaţii poartă brâie, ca şi în Oltenia, iar la picioare poartă clopoţei în jurul pulpelor, asemenea căluşarilor noştri. Asemenea rolurilor jucate de *vătaf, mut* sau *staroste* în Căluşul oltenesc, există personaje cu roluri asemănătoare în cadrul Morris Dance; în termenii unor vagi echivalenţe aceştia ar fi: vătaf – *squire*, mutul – *foreman*, staroste – *bagman*. Spre deosebire de *mascatul* din Căluş există în Morris Dance un personaj carnavalesc notoriu numit *nebunul* pentru că este vorba despre un bărbat costumat în haine de femeie, cu un fluier la piept şi cu clopoţei la picioare. De obicei acest personaj foarte comic dă şi tonul strigăturilor din timpul desfăşurării Morris Dance.

---

[48] The *Thames at Richmond, with the Old Royal Palace*, c.1620 (ulei pe pânză), Şcoala flamandă, Fitzwilliam Museum, University of Cambridge, UK / The Bridgeman Art Library.

[49] Acest fapt ne-a fost menţionat de Pr. Jonathan Hemmings, fostul capelan al Ducelui de Westminster, actualmente preot ortodox la Lancaster, Anglia. Când a venit în vizită în România, în 2003, dânsul având prilejul să vadă un *Căluş* oltenesc, a punctat exact asupra faptului că acest dans este foarte asemănător celui numit *Morris Dance* în Anglia.

Concluzii comparative între Căluş şi *Morris Dance*

Un lucru este foarte limpede!… Există asemănări între aceste maniere de practicare a celor două obiceiuri, *Căluşul* şi *Morris Dance*. Există şi deosebiri, dintre care cea mai importantă ar fi aceea că în vreme ce Căluşul ţine de un registru al magiei descântecelor de posesiune demonică, Morris Dance ţine mai mult de carnavalescul specific practicilor de trecere dintre anumite durate ale anului sau chiar la trecerea către anul nou.

Credem că cea mai importantă idee care se desprinde din observarea acestor asemănări este aceea care ne duce spre concluzia unei intersecţii dintre civilizaţia *celtică* din perioada premergătoare răspândirii celţilor dincolo de Canalul Mânecii, ei având ca origine de plecare zona trans-alpină central-europeană, şi civilizaţia *tracică* a Europei răsăritene şi balcanice.

De asemenea, un alt lucru important care trebuie înţeles este că, spre deosebire de estul Europei care păstrează arhaicul în formă originară şi care respinge intervenţiile străine peste caracteristicile specifice, folclorul apusean este supus unui proces evolutiv de adaptare continuă la condiţiile impuse de viaţa socială, de comerţ, de schimburi culturale, de schimbările politice, de evoluţia regională a limbilor germanice etc.

Toate acestea alcătuiesc cadrul care impune o mult mai atentă privire asupra acestor fenomene tradiţionale care, din păcate, sunt luate de către publicul larg numai ca simple elemente carnavaleşti desprinse din timpuri dispărute…

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Eliade, Mircea, *Istoria credinţelor şi ideilor religioase*, vol.III: *De la Mahomed la epoca Reformelor*, Bucureşti: Editura Ştiinţifică, trad. Cezar Baltag, cuvânt înainte al lui Mircea Eliade, 1991

Georgescu, Bogdan-Costin, „O variantă hollywoodiană inspirată din studiile folclorice ale lui Mircea Eliade”, în *Citadela*, An I, Nr.2 – 3, noiembrie – decembrie 1996

Giurghescu, Anca, „Căluşul în zona de tensiune între cercetare şi salvgardare”. Valabil la: http://www.muzeultaranuluiroman.ro/conferinte/?p=37. Accesat: 30.05.2015.

Muzica şi esenţa ritmică a lumii

În vara lui 2015, în cadrul taberei de antropologie de la Maliuc, ediția a VIII-a, am fost invitat de către părintele Bogdan-Costin Georgescu să vorbesc în cadrul temei „Omul şi muzica. Reverberaţii spirituale în sunet”, tema anului pentru întâlnirea noastră. Luat prin surprindere, am improvizat, vorbind tinerilor prezenți despre ritm ca esență a lumii și a artelor. Textul ce urmează este transcrierea înregistrării audio, cu minimele corecturi necesare. Prezentarea a fost liberă, n-am avut notițe pregătitoare, de aceea am păstrat caracterul oral, cu semnele de incoerență și anacoluturile inevitabile. Dar cred că asta conservă viul inimitabil al experienței de la Maliuc.

Bună seara!

Sunt în al patrulea an la Maliuc și mă simt onorat și emoționat să deschid această serie de întâlniri pe o temă care, sincer, mie nu-mi este foarte familiară, adică nu sunt un specialist sau nu am cercetat special chestiuni de teorie a muzicii și ale legăturilor sale, de filozofie a muzicii. Dar sunt de spus câteva lucruri aici nu numai în legătură cu raporturile dintre muzică și literatură ci și, dacă nu sună prea pretențios, cu esența însăși a muzicii și o să încerc mai degrabă să vă împărtășesc câteva gânduri ale mele așa, mai aruncate ca sămânța, mai risipite, nu neapărat foarte coerente. Și pentru că suntem într-o tabără creştină aș parafraza o vorbă pe care o știe toată lumea și care de fapt nu este tocmai o parafrază, pentru că ea spune exact ceea ce spune textul originar: la început a fost muzica! De ce la început a fost muzica? Pentru că muzica înseamnă înainte de toate ritm. Or, tot ceea ce există în univers, de la galaxii, cosmosul întreg, până la particula elementară cea mai infimă și, incluzând pe această scară a unui spectru enorm viața noastră însăși, totul este ritm. Începând de la respirație, inima, vârstele omului, anotimpurile, orele, învârtirea soarelui ș.a.m.d. totul ține de o anume ritmicitate. Și, în mai toate religiile, dacă vreți,

secretul fericirii, secretul contopirii cu divinitatea ține de syn-rithmie, adică de punerea de acord a ritmului tău existențial cu ritmul cel mare. Indiferent de cum se cheamă zeul, indiferent de cum este religia respectivă, trebuie să existe această apropiere între ritmul tău și ritmul naturii, sau ritmul zeului.

Rugăciunea însăși când se face, se face cu anume tehnică a respirației, nu numai la yogini, cum știu unii dintre noi, ci și la rugăciunea isihastă, la rugăciunea inimii. Ține de o anume ordonare a respirației și a bătăilor inimii. Totul în univers este ritm. Cuvântul grecesc *cosmos* înseamnă *ordine*, antonimul lui, haos, care înseamnă *dez-ordine*. Ordine ce înseamnă? Ceva ce ascultă de niște numere, de niște principii, de niște reguli fixe. Matematicienii, printre care și unul român, i-au spus numărul de aur, șirul lui Fibonacci sunt lucruri mai complicate, nu vreau să intru în asta acum, sunt lucruri prea complicate. Dar, notele muzicale, frecvența, pentru că, știți, notele muzicale au o anume frecvență care poate fi foarte exact vizualizată pe aparate, frecvența acestor sunete poate avea asupra psihicului nostru un efect pozitiv sau negativ. Dacă vreți, și sentimentele noastre, ce sunt la urma urmei prietenia sau dragostea decât capacitatea de a ne pune în acord ritmurile? Și aici tot la ritm ajungem, adică la muzică, adică la armonie. Armonie sau cosmos este același lucru. Dizarmonie este haos. Atunci când este armonie și în viața noastră și în viața colectivității și în univers este bine, este armonie, este muzică, se aude sym-phonic, adică toate sunetele în același fel. Sym-patie cu sym-phonie este în esență același lucru. Toate lucrurile astea puțin cam firoscoase vor să spună în esență că tot ceea ce ne înconjoară sau este în interiorul nostru este armonie, este muzică este ritm și că secretul cunoașterii, al cunoașterii exterioare și al cunoașterii de noi înșine este, până la urmă, înțelegerea acestor ritmuri care nu sunt totdeauna foarte evidente, dar în momentul în care le-am înțeles lucrurile încep să se lumineze. Dacă un poet francez spunea: *De la musique avant toute chose/de la musique encore et toujours,* adică muzica înainte de toate, el dădea un rost, un înțeles strict literar și strict estetic acestei fraze, și o să revin la un moment dat asupra acestei idei.

Am încercat să vă ofer o privire mai generală asupra temei, pentru că, dacă luăm de exemplu traiectoriile planetelor, ele sunt la niște intervale muzicale. Când filozofii și înțelepții vechimii vorbeau de *muzica universului,* nu făceau o metaforă. Vorbeau clar de

intervale de septimă, de octavă… ar trebui cineva cu studii de specialitate să vă explice asta. Dar așa este, planetele nu gravitează așa la niște distanțe întâmplătoare, pentru că acolo le-a aruncat nu știu cine. Ele gravitează după niște raporturi muzicale, între dimensiunea lor și dimensiunea traiectoriei pe care o au. Ele cântă, ele cântă exact cum sunt notele pe portativ, și portativul dacă îl curbăm nu face decât să deseneze traiectoriile planetelor cu notele. Deci totul se reduce la muzică. Invers în universul mic. De pildă, probabil unii dintre voi sunteți la secții de real și v-aș îndemna să vă aplecați cu mare atenție asupra fizicii cuantice, a particulelor elementare, care este o bogăție de gândire, de filozofie, de înțelepciune extraordinară. Și vă spun o singură idee de aici: sunt sute de particule elementare mult mai mici decât protonul și nucleonul și care au niște proprietăți absolut ciudate. Mintea noastră nu e croită să înțeleagă funcționarea acestor particule, care au energie și nu au masă ș.a.m.d. Ei, și fizicienii încercând să vadă cum funcționează tot acest microunivers au descoperit că există niște sub-particule așa zis gemene care se află la distanțe enorme de milioane de ani lumină în univers și care reacționează simultan, de aia le spune gemene, la un anume impuls, ceea ce după toate cunoștințele noastre de la Einstein încoace nu se explică, pentru că orice informație circulă cu maximum viteza luminii. Adică, dacă eu dau un impuls particulei de aici, sora ei geamănă ar trebui să reacționeze după 100.000 de ani lumină. Ei bine, ele reacționează simultan și încă matematicienii și fizicienii nu au reușit să furnizeze o teorie care să explice asta în mod unitar. Este o teorie pe care nu v-o pot explica pentru că nu am suficiente cunoștințe matematice. Dar e suficient să vă spun numele ei ca să vedeți cum se leagă de tema noastră. Se cheamă teoria stringurilor, adică a corzilor. Cele două vibrează cum vibrează o coardă de instrument. Știți bine că dacă într-o cameră punem mai multe piane și apăsăm o clapă rezonează toate celelalte.

Probabil că un fenomen de natura aceasta se petrece și în univers, încă o dovadă că universul tot este muzică și că în momentul când Dumnezeu a făcut lumea a cântat. Logosul lui este un logos matematic, numeric și muzical. De aici survine faptul că în toate religiile rugăciunea, actul sacru, este legat de muzică și de dans și de acea syn-ritmie, contopire cu ritmul mare al divinității. Prin Evul Mediu și până mai încoace existau o mulțime de lucrări care purtau titluri de genul *De armonia mundi* (despre armonia lumii)

și care încercau să explice această minunată construcție în fața căreia trebuie să îngenunchem și să o slăvim care este Universul și în care absolut nimic nu este întâmplător. Numai omul are această incredibilă libertate de a strica armonia lumii, și aici intrăm deja într-o altă temă teologico-filozofică, mai complicată. Tot el are și posibilitatea de a o spori la infinit. În primul rând prin operele lui de artă.

Acum, ca să vă sperii, aceasta a fost introducerea. Ce înseamnă muzica și literatura? În primul rând, muzica este o temă literară, se vorbește despre muzică în multe opere literare. Am avut recent prilejul să citesc un roman impozant, în patru volume, 5-6 sute de pagini fiecare, în care tema obsedantă este tocmai muzica. Cele două personaje… el este scriitor și scrie despre un personaj care apare într-un tablou, ea este pianistă. Sunt desigur mii de cărți în care muzica apare ca temă. Pe vremuri, când se mai studia literatura română la școală, se făcea un roman care se numește *Concert din muzică de Bach*. Azi nu se mai studiază, ca multe alte lucruri. Dar nu despre asta vorbim, e prea facil. Muzica este printre altele și o chestiune de educație. În perioada interbelică pe care și părintele și eu și mulți alții de aici o iubim, nu necondiționat, dar o iubim, mulți de aici foarte mult, educația muzicală era esențială pentru orice elev de liceu. Și orice elev de liceu, oricât de afon ar fi fost, putea să cânte câteva melodioare la pian. Ține de șlefuirea sufletului. Astăzi ne facem educația muzicală prin căști înfipte în urechi. Aia nu este muzică. Indiferent de tipul și de calitatea ei, muzica e cea pe care o cânți tu însuți, nu cea pe care o asculți. Spun asta eu care sunt complet afon, antitalent. Așa e făcut omul. Astăzi am văzut pe internet un studiu despre ce transformări neuronale extraordinare provoacă muzica la copii. Cât de *altfel* este creierul unui copil, cât se dezvoltă legăturile neuronale la un copil care este educat muzical de mic. Vreau însă să discutăm puțin despre raportul dintre muzică și poezie. Aici se situează citatul din poetul francez pe care vi-l dădeam mai devreme. Împotriva a ceea ce se învață la școală, poezia nu este o alcătuire din cuvinte. Adică, dacă spun: „ceașca este pe masă” este o alcătuire din trei cuvinte pe care o înțelege toată lumea. Elevilor din ziua de astăzi, și nu este deloc vina lor, poezia le este una dintre cele mai antipatice chestii care pot să existe pe lume, aproape la fel ca pojarul și febra tifoidă. Pentru că pare un limbaj de neînțeles, o complicare inutilă, în loc să spun *te iubesc* spun „mi-a sărit leoaica azi în față”. Și trebuie să-mi bat eu capul să înțeleg ce a vrut să

spună poetul. Pare un limbaj complicat, care abuzează de simboluri, de metafore, de șarade, un fel de rebus pe care eu, elevul, ca să trec clasa și să trec bacalaureatul trebuie să îl ghicesc, trebuie să dezleg șarada asta. Poezia nu este *deloc* acest lucru și elevii s-ar speria mult mai puțin dacă s-ar schimba modul de predare și elevii ar înțelege că poezia este alt limbaj, pentru că nu se face din cuvinte, se face din imagini, și în al doilea rând poezia este muzică. Ea nu vorbește *despre* muzică ea *este* muzică și dacă nu *auzi* versul (versul trebuie auzit și eu v-aș recomanda dacă vreți sa citiți o poezie – valabil și pentru rugăciune, rugăciunea este o poezie și așa cum rugăciunea e bine să o spui cu voce, șoptit, nu numai în gând – așa trebuie percepută și poezia, ascultând-o ca să-i pricepi ritmul interior) nu înțelegi poezia. Nu mă refer la ritmul ăla de suprafață „Dóină, dóină, cíntec dúlce…” ritm mecanic, vorbesc despre ritmul interior al sentimentelor și al înțelesurilor ascunse ale poeziei. Dacă începi să spui poezia așa încet, pentru tine, ferit, să nu te audă alții, că dacă te aud te leagă că ai luat-o razna, începi la un moment dat să înțelegi. E muzică. Muzica nu poate fi tradusă. Nu poate fi transpusă în cuvinte. Cea adevărată, nu cea ușoară. Așa este și cu poezia. Poezia este ceva dincolo de cuvinte, și chiar dincolo de imaginile de care vorbeam mai devreme, și dacă-i percepem muzica interioară (și nu mă refer numai la versul clasic în care apar acele accente și rime care vin să-i păstreze simetria interioară și poezia în vers liber are ritmica ei interioară, dar și romanul, indiferent de tipul de roman, nu poate fi compus la întâmplare, are și el simetriile lui, și când spun simetrie spun ritm și când spun ritm spun muzică. Și romanul are muzica lui. Dacă personajul intră pe ușă la p. 35 trebuie să iasă la p. 37 și nu la 45. Un bun romancier simte asta. Sunt exact centrele de tensiune), avem acces la sensurile profunde. Mă întorc la poezie. Să vă spun niște versuri din, poate, cel mai mare poet creștin al nostru, Ioan Alexandru, care s-a prăpădit acum câțiva ani: „Lumină lină lini lumini/Răsar din codri mari de crini/lumină lină cuib de ceară,/Scorburi cu miere milenară/De dincolo de lumi venind/Și niciodată poposind/Un răsărit ce nu se mai termină/Lină lumină din lumină lină”. Imnul „Lumină lină” este unul dintre imnurile de bază ale ortodoxiei, și, dacă nu mă înșel, unul dintre cele mai vechi. Aici nu e nimic de „înțeles”, trebuie să îl auzi, e muzicalitatea care te unge ca o miere pe suflet. Sau, să vă dau exemple din Eminescu. Uite, există în limba română două sunete foarte urâte, care nu există în alte limbi

romanice și care provoacă așa numite cacofonii: ă și î. Aceste sunete sunt greu de învățat pentru străinii care învață limba română și sunt de evitat în poezie pentru că provoacă aceste aliterații urâte. Eminescu a reușit totuși să obțină melodicitate și din sunetul Î. „Când însuși glasul gândurilor tace,/Te-ngână jalea unei dulci evlavii,/Atunci te chem; chemarea-mi asculta-vei?/Din neguri reci plutind te vei desface?” Interogație, E și I care deschid melodia, imaginea, pe care brusc o luminează. Și Î-ul care sună ca un bas (scandează versurile accentuând Î-ul n.m) profund care parcă te-a scufundat în marea asta de smoală topită a suferinței și a gândurilor. Iată cum se transformă cuvintele în sunete pure pe care trebuie să le asculți. Sau, tot din Eminescu, e mai la îndemână. Vă puteam da exemple din sumedenie de alți poeți, la fel de muzicali, limba română e o limbă dificilă și foarte muzicală. „Sara pe deal, buciumul sună cu jale/Turmele-l urc, stele le scapără-n cale/Apele curg, clar izvorând din fântâne/Sub un salcâm, dragă, m-aștepți tu, pe mine”. Atenție, nu „seara”, ci „sara”. De ce a ales Eminescu un moldovenism, când putea să folosească cuvântul literar? Păi tocmai pentru că „sara” sună mult mai profund decât „seara”. Care deschide diftongul, care deschide sunetul. „Sara” e mai închis. Sara pe deal… pauză… buciumul sună cu jale. Pauză. E o apropiere de vreo trei ritmuri foarte complicate care nu mai există în nicio altă poezie română. Tot de la Eminescu, cea mai frumoasă poezie a lui spun mulți este una care poartă chiar în titlu ideea de muzică: *Odă, în metru antic*. Metru antic însemnând un anume tip de metru specific poeziei grecești, strofa safică, doi dactili, troheu, doi dactili. Poezia antică, subliniez, nu avea rimă, ea se construia numai pe anumite ritmuri. Muzicalitatea interioară e totul. „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată,/Pururi tânăr, înfășurat în manta-mi,/Ochii mei nălțam visători la steaua/Singurătății”. Parcă după fiecare cuvânt pică așa, o secure, parcă fiecare cuvânt sună precum Cuvântul cel dintâi. Cum să-nveți a muri? A învăța înseamnă a repeta, ca să înveți trebuie să repeți măcar de două ori. Moartea, din păcate, nu poți să o înveți. Numai că poetul are un fel de, dacă citiți poemul până la sfârșit, are un fel de program de repetiție a morții în viață și acest program se cheamă *dragoste*. „Piară-mi ochii turburători din cale,/Vino iar în sân, nepăsare tristă,/Ca să pot muri liniștit, pe mine/Mie redă-mă!”. E muzică pură aici, încărcată cu filozofie pură, încărcată cu teologie pură. Sorin Dumitrescu, dacă nu mă înșel, spunea că versul acesta ar trebui să sune: „Nu credeam să-

nvăț a-nvia vreodată”. Ce eseu formidabil s-ar putea scrie despre asta! Este uluitor. Un poem pe cât de simplu, pentru că unește moartea cu dragostea; moartea ca purificarea prin dragoste și dragostea ca purificare prin moarte, unite prin muzică, pe atât de profund. E muzică pură aici. Citiți-l astfel pe Ion Barbu, acel poet atât de greu de înțeles, și să vedeți ce muzică teribilă au versurile lui. Citiți-l pe nebunul de Bacovia. Alt tip de muzică, sigur, fiecare poet își are muzica lui, melodia lui. Dumneavoastră când ascultați la cască, după primele trei note îți dai seama, aaa, asta e melodia lui cutare. Și poeții sunt la fel. Auzi o poezie pe care nu o știi și îți dai seama. Asta sună a Minulescu. Sau a Topârceanu. Sau a Arghezi, sau a Blaga. Pentru că fiecare poet îşi are melodia lui inimitabilă. Criticii literari, nu trebuie să pariați pe ei decât atâta cât e nevoie să luați examenele cu notă maximă. Dar nici criticii literari nu pot explica poezia, așa cum criticii muzicali nu pot explica muzica. Ei pot să spună: cutare interpret a cântat scherzzo-ul cutare cu nu știu câte mișcări de arcuș. Paganini făcea nu știu câte… dar asta nu spune nimic despre esența muzicii. Citiți-l pe Celibidache! Noi, oamenii de rând nu înțelegem nimic din ce spune el, pentru că limbajele sunt riguros ne-interșanjabile. Nu pot fi traduse unul prin altul. La fel limbajul matematic. Ce vă spuneam eu cu teoria Stringurilor e sigur o aproximație pe care un fizician de profesie m-ar împușca și m-ar arunca la pești aici în Dunăre dacă ar auzi cum am explicat eu. Pentru că această teorie nu se poate explica decât în formule matematice. Trebuie să ai mintea unui Hawking ca să le pătrunzi. Deci poezia când vin către ea… aseară ne amuzam de o formulă imbecilă (iertat să-mi fie cuvântul neacademic) pe care o folosesc manualele: eul liric, care nu știu ce face. Eul liric nu face nimic. Eul liric nu există. Există poetul care scrie și el așa cum poate niște cuvinte pe hârtie în care încearcă să surprindă ceea ce i-a șoptit zeul. Pentru că poetul nu este decât un fir prin care zeul transmite către noi muritorii neajutorați ceea ce avem noi de înțeles. Eu cred enorm în inspirație, și toți marii poeți au crezut în inspirație. Ceea ce spune Arghezi cu ale sale „cuvinte potrivite”… poezia nu se face din cuvinte potrivite. Poeziile lui Arghezi făcute din cuvinte potrivite nu sunt cele mai reușite. Arghezi a scris enorm, are câteva sute de poeme extraordinare, dar nu sunt alea din cuvinte potrivite ci exact celelalte. Cele din „slova de foc”. Slova de foc e aia care vine și aprinde rugul, cea din interiorul căreia se aude vocea divinității. Poetul trebuie să aibă urechea sensibilă, că de aia e poet și nu om

de rând, să audă vorbele alea de sus. Și să încerce să ni le comunice și nouă, amărăștenilor care nu avem talent poetic. Iar muzicianul la fel, el recompune armonia cosmică, retraduce sunetele cosmice, umblă la frecvențele fundamentale ale materiei, se știe clar că dacă asculți anumite sunete diz-armonice se modifică secvențele din ADN și te îmbolnăvești. Iar dacă ești pe o navă și intri în contact cu anumite ultrasunete pur și simplu înnebunești și te arunci în ocean. Nu mai ai autocontrol. Sunt acele silabe magice din meditația indiană, mantrele care deschid spre noi universuri. Și, apropo de mantre. Mă gândeam la o carte a unui mare etnolog, Romulus Vulcănescu, *Fenomenul Horal*. Hora este o mandală, adică o engramă a universului, ea înseamnă exact asta, înseamnă armonie, înseamnă semnul universului care se strânge și se desface, înseamnă recompunerea unității primordiale, înseamnă unitate, înseamnă simetrie, este muzică și mișcare în același timp și în aceeași armonie, și are un caracter sacru indubitabil la originile ei cele mai depărtate. Originile ei sacrale sunt de imitare a creației divine, care este muzicală și rotundă. Universul este infinit dar este rotund. Asta o spun chiar fizicienii. Este infinit dar este limitat. La un moment dat, cercul se închide. Sunt lucruri greu de explicat în limbaj discursiv, nu-mi cereți să le explic aici, vă spun doar un stadiu al cunoașterii. Ne trebuie minte de matematician ca să înțelegem, repet. Dumnezeu nu e teolog, teologi suntem noi, ca să îl pricepem. Dumnezeu este matematician, fizician și muzician. Pentru că astea trei l-au ajutat să construiască o lume perfectă. Adică, așa cum spunea un mare filozof, cea mai bună dintre lumile posibile. Nouă ne vine foarte greu să credem asta, pentru că suntem neîncrezători și sceptici și moderni. Nu avem încredere în nimic. Asta spunea deja Eminescu la un moment dat: noi nu credem în nimic. El însuși se simțea făcând parte dintr-o generație sceptică, decăzută, care nu mai are accesul la ideal, la absolut, nu mai acceptă că Dumnezeu a creat acest univers de o frumusețe în fața căreia numai rugăciunea și numai muzica pot să dea seama.

Tot ce ține de biserică, de actul sacru e legat de mișcare, de muzică și de cuvânt. Ele merg împreună. Cele mai vechi texte, Roman Melodul, Ioan Damaschinul, Efrem Sirul, toate troparele și acatistele, toată Liturghia sunt de o frumusețe poetică uluitoare. Ele și restituie o formă mai curată a limbajului. Omenirea a evoluat sau a involuat. Despre asta putem discuta până dimineață, dacă nu ne mănâncă țânțarii, dacă suntem mai evoluați

decât cei de pe vremea lui Platon sau am involuat. Dacă suntem evoluați fiindcă avem telefoane mobile sau am involuat pentru că nu ne duce capul să gândim ceea ce gândea Socrate. Ceea ce este cert e că limbajul uman a involuat. Cert, o spun însă, luați-o ca o părere personală. Limbajul s-a instrumentalizat foarte mult. Se reduce la aspectul lui comunicațional: mi-e foame, mi-e sete, mi-e bine, mi-e rău, mi-e somn, la revedere. Cuvântul e mult mai mult decât informație. Colegii mei – suntem vreo doi, trei aici care predăm româna – știu că primele idei din programă ne cer tocmai să insistăm pe aspectul comunicațional al limbajului. Ei, atunci e fatal ca elevul să nu înțeleagă poezia, pentru că poezia nu comunică, ci *se* comunică pe sine însăși. Dacă citesc *Lacul* lui Eminescu, eu înțeleg de acolo că săracul poet se plimbă singur pe malul lacului și își așteaptă iubita și ea nu mai vine și el e trist. Și la ce mi-a folosit chestia asta? Dacă reduc poezia la atât, poezia se topește în neant. Asta e o întâmplare banală. Se întâmplă oricăruia dintre noi să aștepte o iubită și ea să nu vină și atunci totul din jur să-și piardă culoarea și el să se amărască. De aia sunt iubitele, ca să nu vină! Și iubiții, la fel, nu fac discriminări. Dar poezia e cu totul altceva, este evident că poetul nu a scris ca să ne spună că se plimba printre trestii ca să-și aștepte o iubită. Așa cum în poemele ample, cum e *Scrisoarea III*, acolo nu lupta dintre Baiazid și Mircea e esența. Aceasta e în altă parte. Poezia nu comunică. Spune Bacovia. Plouă, plouă, plouă. Și ce dacă? Ce mare lucru ne-a spus astfel poetul? Dacă reduc poezia la aspectul ei informațional, am distrus-o. Și cu romanul e la fel, dar la poezie e mai izbitor faptul. Fiți mereu atenți, încercați să pricepeți poezia în ea însăși. Vă mai dau un exemplu și promit că închei. Un text dificil din Ion Barbu: „Din ceas dedus adâncul acestei calme creste/intrată prin oglindă în mântuit azur/ creând pe înecarea cirezilor agreste/În grupurile apei un joc secund mai pur.//Nadir latent, poetul/ridică însumarea de harfe resfirate/ce-n zbor invers le pierzi/Și cântec istovește, ascuns/Cum numai marea/meduzele își plimbă sub clopotele verzi”. Asta nu poți să o mai traduci în limbajul nostru pentru că este foarte criptată. Dar dacă începi să o desfoliezi ca pe porumb vezi că e ca o demonstrație matematică. Foarte clară. Poeziile lui trebuie rezolvate, ca o problemă matematică. Nu degeaba a fost el matematician de geniu. Sunt mulți care au încercat să-l imite, făcând o poezie din care să nu înțeleagă nimeni, nimic, să se mire lumea: ia uite ce profund e acesta. Grăiește adânc, vorba lui Caragiale. Nu e cazul

acum, dacă vreți facem într-o seară o analiză a acestei poezii, să vedeți ce limpede e. Sfatul meu e să nu reduceți poezia la informație. Informația este să zic așa nisipul din care faci o casă. E important pentru o casă nisipul, dar îți mai trebuie o mie de alte lucruri. În momentul acela o să înceapă să vă placă poezia, când o veți reduce la starea ei sufletească muzicală. De acest fel de poezie vă doresc să aveți parte în viață!

Petru Dincă

Evoluţia monedelor lumii din perspectivă antropologică
Prezentare şi expoziţie de monede

În cadrul *Taberei de antropologie cultural-creştină* de la Maliuc, voi prezenta astăzi, în faţa dumneavoastră, o parte a colecţiei mele numismatice, cuprinzând un număr de monede adunate de-a lungul timpului.

Şi pentru că am pronunţat cuvântul „numismatică”, vă voi spune întâi că el desemnează o disciplină istorică ce se ocupă cu studiul monedelor, sub toate aspectele lor: locul şi timpul în care au fost bătute, materialul din care au fost confecţionate, imaginile şi inscripţiile de pe feţele lor, dimensiunile, greutatea şi numărul de piese care au fost emise.

Orice monedă are o valoare nominală şi una numismatică. Valoarea nominală este înscrisă pe ele, în mod explicit, la monedele actuale, moderne şi la unele dintre cele medievale, dar nu şi la cele antice, la acestea valoarea fiind dedusă indirect, după unele caracteristici ale monedei (metal, dimensiuni, greutate, diferite litere greceşti care apar pe ea). În ceea ce priveşte valoarea numismatică a monedelor vechi, convertită apoi în bani actuali, aceasta se calculează după mai multe criterii, cele mai importante fiind: raritatea, vechimea, starea de conservare, materialul din care sunt fabricate, dimensiunile şi frumuseţea de ansamblu. Ordinea importanţei acestor criterii este însă variabilă, ea depinzând de fiecare colecţionar. Pentru mine, spre exemplu, cele mai importante sunt frumuseţea, vechimea şi dimensiunile. Evaluarea aproximativă (estimarea) monedelor este făcută de experţi numismatici, dar, la vânzare, ea poate fi diferită, în funcţie de cursul cererii şi ofertei. Starea de conservare a monedelor este notată astăzi, după sistemul

american, cu următoarele simboluri: B = *Basal* (se poate distinge doar că este o monedă); P = *Poor* (se poate distinge despre ce monedă este vorba, prin detalii abia vizibile); FR = *Fair* (se poate distinge, prin suficiente detalii, despre ce monedă e vorba); AG = *About good* (inscripţiile se pot citi, dar nu în totalitate); G = *Good* (majoritatea elementelor sunt vizibile, dar sunt foarte uzate); VG = *Very good* (elementele de design sunt uzate, dar cadrul monedei este intact); F = *Fine* (majoritatea detaliilor lipsesc, dar elementele de design sunt complet vizibile); VF = *Very fine* (uzură uşoară spre moderată; detaliile minore lipsesc, dar cele majore sunt foarte clare); XF sau EF = *Extremly fine* (uzură uşoară doar în punctele înalte ale monedei); AUNC = *Almost uncirculated* (urme abia vizibile de uzură în punctele înalte ale monedei); UNC = *Uncirculated* (fără absolut nicio urmă de uzură).

Vă voi prezenta, în cele ce urmează, o scurtă istorie a apariţiei şi evoluţiei monedelor. Primele monede propriu-zise se pare că au fost bătute în Asia mică, în regatul Lydiei, în secolul al VII-lea î. H., şi erau confecţionate dintr-un aliaj de aur şi argint numit *electrum*. Motivul apariţiei monedelor a fost acela al intensificării schimburilor de mărfuri, într-un moment când trocul nu mai putea face faţă cerinţelor pieţei. La început, monedele erau simple, întrucâtva chiar primitive, ele corespunzând atât nivelului societăţii de atunci, cât şi scopului pentru care au fost create, acela de valoare de schimb. Pe măsură ce societatea s-a rafinat, monedele au început şi ele să îndeplinească, pe lângă funcţia pragmatică iniţială, de înlesnire a schimbului de mărfuri, şi alte funcţii, cum ar fi cea estetică, ori politică. În această a doua fază, cei care confecţionau monedele au început să dea o importanţă deosebită imaginilor gravate pe acestea, care, la început, erau mai simple, mai primitive.

În faza lor iniţială, arhaică, pe monede erau reprezentate cel mai adesea diverse figuri de zeităţi zoomorfe, de fiinţe mitologice hibride om-animal, ori chiar de animale reale, venerate (sau numai foarte apreciate, din anumite motive) de oameni. Astfel, pe primele

monede greceşti apăreau satiri (uneori alături de nimfe), ca simboluri ale fertilităţii, himere, gorgone, lei, tauri (ultimele două, reprezentări ale puterii), albine (animale foarte apreciate în societăţile arhaice), vaci cu viţei sugând la uger, capre, oi (toate simbolizând fertilitatea, abundenţa), cai, cerbi (probabil cu funcţie estetică), caracatiţe, şerpi etc. Toate aceste monede corespund unui stadiu arhaic al evoluţiei societăţii antice greceşti, apropiat de cel totemic, anterior fabricării monedelor, dar ale cărui reminiscenţe le-a influenţat.

Următoarea fază a societăţii greceşti antice a inclus şi constituirea unei religii superioare, formată dintr-un panteon de zeităţi antropomorfe, care duceau, în Olimp, o existenţă asemănătoare cu aceea a oamenilor. Dintre zeităţile clasice ale Pantheonului grecesc, pe monedele din acea perioadă apar frecvent: Atena, Zeus, Apollo, Dionysos, Afrodita, Poseidon, Demeter, Persefona, Amfitrite, Asclepios. Apar, de asemenea, eroi mitologici, cel mai întâlnit fiind Heracles (Hercule), care este reprezentat mai ales pe tetradrahmele bătute în insula grecească Thasos. Această tetradrahmă a circulat mult şi pe teritoriul Daciei, fiind chiar imitată de strămoşii noştri.

Mai târziu, unii dintre conducătorii politici ai statelor antice au considerat că baterea monedelor este un bun prilej pentru răspândirea gloriei lor, pentru a-şi face mai bine cunoscută imaginea. Aceasta, deoarece monedele (mai ales cele greceşti) aveau o mare răspândire, nu numai în ţările în care erau bătute, ci şi în altele cu care acestea aveau contacte economice. Astfel, au început să apară, pe aversul acestor monede, diverse figuri de regi, împăraţi, magistraţi, consuli, guvernatori, ori dictatori, ai cetăţilor antice greceşti, ai regatelor asiatice, ai Imperiului Persan, ai Republicii Romane şi ai Imperiului Roman, ai Imperiului Macedonean şi ai regatelor elenistice etc. Un mare număr de monede antice îl au pe avers pe Alexandru Macedon, iar altele pe Filip, tatăl acestuia. Foarte cunoscute sunt şi monedele care îi reprezintă pe generalul macedonean Lisimah, ori pe regii seleucizi Antiochus I Soter, Antiochus al III-lea (cel Mare), Antiochus al IV-lea Epiphanes, Antiochus al VII-lea Sidetes, Antiochus al VIII-lea Grypos.

Trebuie precizat că toate statele şi oraşele greceşti, atât cele de pe teritoriul actualei Grecii, cât şi cele din coloniile pontice ori din Italia, au bătut propriile monede. Spre exemplu, în ceea ce ne interesează pe noi românii, prima monedă de pe teritoriul ţării noastre este o monedă bătută în cetatea grecească Histria din Dobrogea, având reprezentate, pe avers, două chipuri de bărbaţi tineri gemeni, iar pe revers, un vultur ţinând în gheare un delfin. Imaginea de pe revers era chiar stema cetăţii Histria.

În ceea ce priveşte monedele Romei antice, acestea se împart în: 1. monede republicane, cele mai multe reprezentând, pe avers, diverşi consuli romani, iar pe revers renumita cvadrigă, carul antic de luptă cu două roţi, tras de patru cai înhămaţi unul lângă altul, folosit de romani la cursele carelor de luptă. 2. monede imperiale, emise de diverşii împăraţi romani, având pe avers efigiile acestora, iar pe revers, zei romani (Victoria – zeiţa victoriei; Felicitas – zeiţa fericirii şi a norocului; Aequitas – zeiţa dreptăţii; Marte – zeul războiului; Abundantia – zeiţa abundenţei; Concordia – zeiţa înţelegerii şi armoniei), eroi mitologici (mai ales Hercule), soldaţi ai ţărilor cucerite, în poziţie de supunere etc. Este interesant faptul că mulţi împăraţi romani au bătut şi monede pe care apar chipurile soţiilor lor, cea mai cunoscută dintre acestea fiind Iulia Domna, soţia lui Septimiu Sever şi mama împăraţilor romani Caracalla şi Geta. Apariţia soţiilor de împăraţi pe monede arată faptul că în Imperiul Roman femeile erau destul de puternice şi influente.

În antichitatea târzie, au apărut monedele bizantine, în care împăraţii creştini ai Imperiului Roman de Răsărit sunt înfăţişaţi aproape întotdeauna în veşminte asemănătoare celor eclesiastice ortodoxe, iar crucea, simbol creştin, este nelipsită din decor.

În perioada medievală, monedele europene îi înfăţişează adesea pe regii sau pe principii diferitelor ţări, care sunt însoţiţi, pe revers, de stemele ţărilor respective. În ceea ce priveşte aspectul monedelor, se poate observa, din punct de vedere estetic, un regres faţă de cele antice. Monedele din antichitate, mai ales tetradrahmele, dar şi cele mai mici,

erau realizate la o înaltă ţinută artistică, parcă după modelul celebrelor basoreliefuri greceşti, opere ale renumiţilor sculptori Fidias şi Praxiteles. Aproape toate au figurile în relief, şi chiar în relief înalt, în ceea ce priveşte tetradrahmele. Unele dintre aceste monede sunt atât de frumoase, prin fineţea liniilor, prin graţiozitatea şi seninătatea chipurilor, încât par adevărate opere de artă. Spre deosebire de ele, monedele medievale sunt, în general, mai subţiri, cu figurile stilizate şi fără imagini în relief. În plus, desenul este adesea neregulat, mai puţin fin, mai grosier. Stemele, în schimb, minuţioase şi foarte bogate, au un farmec şi un specific al lor, care te fac să-ţi dai seama, când priveşti o astfel de monedă, că este una medievală.

În perioada modernă, monedele devin, în general, mai simple, designerii fiind mai puţin preocupaţi de partea lor estetică. Iar această direcţie de realizare se accentuează la monedele din perioada contemporană, când se renunţă, de asemenea, aproape în totalitate la metalele preţioase, aurul şi argintul, în confecţionarea lor. Argintul, cel puţin, era foarte mult folosit, în antichitate, la fabricarea monedelor, iar în perioada medievală, în proporţie chiar şi mai mare. În plus, în Evul Mediu, s-a folosit foarte mult şi aurul, mai puţin întrebuinţat în perioada antică. În perioada modernă, încă se folosea argintul, alături de aliaje de metale comune, care încep să înlocuiască metalele preţioase. Spre exemplu, în ţara noastră, în timpul regelui Carol I, multe dintre monede sunt din argint, dar circulă şi monede confecţionate din aliaje.

În perioada actuală, aşa cum am arătat, aproape toate monedele se fac din aliaje comune, cu excepţia aşa-numitelor monede jubiliare şi de colecţie, care se fabrică, de cele mai multe ori, din aur sau din argint pur. În plus, aceste din urmă monede sunt realizate prin cele mai avansate tehnici de batere, obţinându-se feţe cu un luciu foarte puternic, aşa-numitul luciu oglindă. Desenele şi efigiile sunt foarte bine realizate, în ultimul timp şi în culori, iar unele dintre monedele de ultimă generaţie au imprimate pe ele chiar şi reproduceri după picturi celebre, de Leonardo da Vinci, Botticelli, Lucas Cranach,

Vermeer ş. a. În acest caz, pentru a imita mai bine tablourile respective, se renunţă uneori la forma clasică, rotundă, a monedelor, acestea având formă dreptunghiulară. În plus, multe dintre monedele de colecţie sunt puse în casete speciale, frumos lucrate, pentru a avea un aspect deosebit şi pentru a fi mai bine păstrate. Aceasta, deoarece orice zgârietură, oricât de mică, le scade valoarea.

În continuare, vă voi prezenta în detaliu câteva monede din colecţia mea, începând cu cele mai vechi şi sfârşind cu cele actuale:

MONEDĂ TESSALIA

Moneda este din bronz, are diam. de 18 mm, 5,58 g, şi a fost bătută în regiunea grecească Tessalia, în perioada 196-146 î. H. Are pe avers capul lui Apollo, iar pe revers, pe zeiţa Atena aruncând o suliţă. Pe revers apare, de asemenea, cu caractere greceşti, inscripţia THESSA LON.

MONEDĂ AURELIAN (270 – 275)

Moneda este din bronz argintat, are diam. de 22 mm, 2,98 g, şi prezintă pe avers bustul împăratului roman Aurelian, iar pe revers, un bărbat mergând, cu hlamida fluturând la spate, ţinând în mâna stângă un bici.

MONEDĂ POLONEZO-LITUANIANĂ, SIGISMUND al III-lea VASA, TRIPLU GROS

Moneda este din argint, are diam. de 21 mm, 2,29 g, şi a fost bătută în anul 1591 de Sigismund al III-lea Vasa, rege al Poloniei şi Mare Duce al Lituaniei. Valoarea nominală este de 3 groşi.

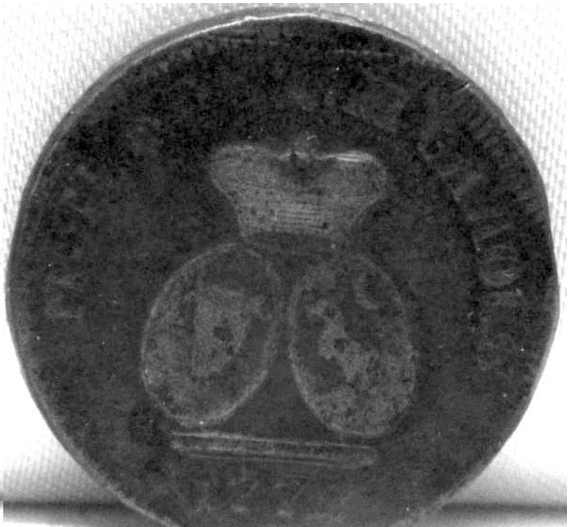

MONEDĂ SADAGURA, 1772

Moneda este din bronz, are diam. de 35 mm, 19,3 g, şi a fost bătută în anul 1772, în oraşul Sadagura, în apropiere de Cernăuţi. Are, pe avers, stemele celor două

Principate Române, Muntenia şi Moldova, iar sub steme, anul baterii. Pe revers, este înscrisă valoarea nominală de (o) para / 3 denghi, cu caractere chirilice.

Monedele Sadagura au fost făcute începând cu anul 1770, în timpul războiului ruso-turc (1768-1774), din bronzul provenit de la tunurile capturate de la turci. Au fost primele monede comune ambelor Principate Române. Cel care a iniţiat baterea a fost mareşalul Piotr Rumianţev-Zadunaiski, comandantul trupelor de ocupaţie ruseşti în Moldova şi Ţara Românească, şi care a luat totodată măsuri de organizare economică şi fiscală a celor două Principate. Baterea monedelor amintite a fost parte a acestui plan.

MONEDĂ CAROL I, 1880

Moneda este din argint 90%, are diam. de 37mm, 25g, şi pe avers, efigia lui Carol I, domnul României. Sub gâtul domnului, de-a lungul cercului perlat, apare numele gravorului,

KULLRICH. Pe revers, apare, sus, ROMÂNIA, iar în centru, stema ţării. De o parte şi de alta a stemei, este înscrisă valoarea nominală 5 L(ei), iar dedesubt, anul baterii, 1880.

MORGAN DOLLAR, 1890

Moneda este din Ag. 90%, are diam. de 38,1mm şi 26,73 g. A fost bătută la monetăria din San Francisco, iar designul îi aparţine lui George T. Morgan. Pe avers, apare capul unei femei, sub el, anul baterii, iar pe revers, stema USA. Deasupra stemei, apare deviza: *In God we trust* „Noi credem în Dumnezeu'', iar sub stemă este înscrisă valoarea nominală ONE DOLLAR.

KOROANĂ AUSTRO-UNGARIA, 1894

Moneda este din argint 83,5%, are diam. de 23 mm şi 5 g. Pe avers apare, sus, coroana Austro-Ungariei, iar sub ea, valoarea nominală 1 (o koroană). Pe revers, este reprezentată efigia împăratului Franz Josef I. În legendă, este scris, în limba latină, FRANC(ISCUS) IOS(EPHUS) I.D.G. IMP(ERATOR) AVSTR(IAE) REX BOH(EMIAE) GAL(ITIAE) ILL. ETC. ETAP. REX HVNG(ARIAE). În traducere: *Franz Josef, împărat al Austriei, rege al Boemiei, al Galiţiei, rege al Ungariei.*

MONEDĂ 5 BANI, 1955

Moneda este din bronz, are diam. de 20 mm şi 2,4 g. Pe avers, este trecută valoarea nominală 5 bani şi anul baterii, 1955. Pe revers, apare stema Republicii Populare Române.

Din muzica ponţilor

Ediţia din acest an (2015) a *Taberei de vară de antropologie culturală creştină* de la Maliuc este consacrată, după cum ştim, muzicii. Încerc să vin în întâmpinarea acestei teme propunând o activitate care să îmbine muzica şi antropologia culturală.

Despre antropologia culturală, cum de nenumărate ori s-a afirmat în cadrul acestei tabere, spunem că reprezintă un demers de cunoaştere a *Celuilalt*. Miza ultimă este totuşi o cunoaştere *de sine*, de pe poziţii de detaşare pe care le obţinem ca efect al exerciţiului de lungă durată de încercare de a-l cunoaşte pe celălalt. În sensul strict al antropologiei culturale – căci există şi o soră geamănă cunoscută ca antropologie socială, care se ocupă de organizarea şi relaţiile sociale –, o cunoaştere a celuilalt prin intermediul producţiilor sale materiale şi spirituale. *Muzica* reprezintă o amplă categorie a ceea ce am denumit producţie spirituală.

Celălalt pentru noi este în această seară o veche populaţie grecească, populaţia *pontă*. În România, singurul eveniment semnificativ cunoscut în legătură cu această populaţie este episodul biblic cu Iisus în faţa lui Pilat din Pont. O parte dintre cei prezenţi aici sunteţi familiarizaţi întrucâtva cu istoria şi cultura acestei populaţii, fie şi de anul trecut. Am avut ocazia să urmărim împreună în ediţia precedentă a taberei un documentar de pe *Utube*, difuzat de *Ethniki Tileorasi 1* (*ET1,* Televiziunea Elenă Naţională, programul 1), realizat la iniţiativa unui centru de cercetări din Tesalonic, documentar numit *Ta hnaria ton argonavton* – „Pe urmele argonauţilor". Ştim cu toţi cine erau argonauţii, cei plecaţi cu Iason către estul Mării Negre pentru a recupera lâna de aur. Se pare însă că mitul ar avea legătură cu marea migrare a raselor greceşti, dorice, ionice şi altele, către ţărmurile

Asiei Mici şi litoralul Mării Negre. Nu se ştie exact perioada, posibil secolele XI-X î. Hr. În orice caz, migraţia era demult încheiată în vremea lui Homer (probabil secolul al IX-lea î. Hr.). De-a lungul istoriei, ramura grecească instalată în sud-estul Mării Negre şi în apropierea Munţilor Caucaz, astăzi teritorii în componenţa Turciei şi a Georgiei, este cunoscută cu denumirea de *ponţi*, iar numele teritoriului ocupat, *Pont*. Documentarul urmărea tocmai istoria acestei populaţii, cu accentul pe prigoana din partea autorităţilor turceşti în al doilea deceniu al secolului trecut şi reîntoarcerea în Grecia după trei mii de ani, ca urmare a Convenţiei de la Lausanne, Elveţia, din 1923, privind schimbul de populaţii dintre Grecia şi Turcia.

Vom încerca o sumară familiarizare cu muzica acestei populaţii, atât cât timpul şi resursele de atenţie ne permit. Vom realiza acest lucru prin intermediul unor fragmente extrase din două episoade dintr-o populară emisiune, *To alati tis gis* („Sarea pământului"), difuzată de acelaşi canal, ET1, Televiziunea Elenă Naţională, programul 1. Emisiunea este prezentată de Lambros Liavas, etnomuzicolog şi profesor la Universitatea din Atena. Ambele emisiuni sunt despre muzica şi dansurile ponte şi sunt structurate în două părţi. În prima parte, în ambianţa Muzeului Instrumentelor Populare din Atena, amfitrionul emisiunii se aflã în compania unor celebrii instrumentişti şi interpreţi ai muzicii ponte. În partea a doua decorul se schimbă, iar spectatorul este invitat la o petrecere cu muzică şi dans, împreună cu membrii unor ansambluri culturale ponte.

Fragmentele despre care vorbim sunt tocmai primele părţi ale celor două emisiuni *To alati tis gis*. Când spunem „instrumentişti" ponţi referinţa este aproape exclusiv la interpreţi la *lira* pontă, instrumentul fără de care muzica şi toată tradiţia pontă sunt de neconceput. În ceea ce priveşte cântecul pont, este un cântec care în principal aminteşte de bravii grăniceri de la Marea Neagră de pe vremea Imperiului Bizantin, aşa numiţii *akrites* – un pseudonim asumat cu mare mândrie de populaţia pontă –, şi în aceeaşi măsură plin de nostalgie după *patrida* („patria") rămasă în urmă. Cât despre dans, vom

face unele incursiuni şi în părţile secunde, pentru a ilustra coregrafic ceea ce vom auzi ca *tik* sau *omal* în primele părţi. *Tik*ul şi *omal*ul sunt dansuri ponte de mare popularitate, precum *hora* sau *sârba* la români.

Iniţierea în muzica pontă va fi de realizat mai ales în primul fragment, în compania lui Mihalis Kaliontzidis, vestit virtuoz contemporan al lirei ponte, *kementzes* (căci există şi alte tipuri de liră), a fiului său, Hrístos, cu succes pe urmele tatălui, şi a instrumentiştilor asociaţi. Aceştia din urmă muzicieni interpreţi la instrumente nefamiliare pentru noi, precum *lauto* (instrument cu coarde, ceva intermediar între cobză şi chitară) sau *dauli* (un fel de tobă mare ţinută vertical). În al doilea fragment vom urmări ceea ce putem numi *deschiderile antropologice ale muzicii ponte*, prin intermediul talentaţilor fraţi Matheos şi Konstandinos Tsahuridis. Studiile lor la Londra i-au adus în compania unor virtuozi din toată lumea, deschizându-le drumul unei pasiuni de cercetare şi expunere a punctelor de contact dintre universul muzicii ponte şi cele mai diverse stiluri muzicale, preocupare care i-a făcut celebri pe întregul mapamond.

Vizionare plăcută!

[Emisiunile sunt de găsit pe internet la adresele
http://www.youtube.com/watch?v=S88cqrtkjcA şi
http://www.youtube.com/watch?v=GDU4JGt7yJM.

Redau în continuare pentru cititor şi posibilul video-spectator traducerea celor două fragmente, traducere citită în timpul vizionării de la Maliuc. Traducerea va fi însemnată temporal din 15 în 15 secunde, pentru a putea fi lesne utilizată de video-spectator. Îmi prezint scuze pentru unele imperfecţiuni; per total însă, consider a fi o traducere fidelă.]

To alati tis gis – Pontul (încărcat la 19 ianuarie 2012)

[*Se interpretează melodia/dansul „Pirihios”*]

[2.30] „Sarea pământului” găzduieşte astăzi la Muzeul Instrumentelor Populare pe Mihalis Kaliontzidis, unul dintre cei mai vestiţi virtuozi ai lirei ponte, *kememtzes*. [2.45] În a doua parte a emisiunii noastre suntem cu toţii invitaţi la o petrecere pontă plină de vervă, împreună cu membrii ansamblului „Argonauţii Comneni” din Kallithea. Haideţi, aşadar, să împărţim o sare pontă a pământului! [3.00]

[3.03] Ceea ce distinge ponţii mai mult ca orice este legătura vie pe care o au cu tradiţia lor. Cu limba, muzica, dansurile, tradiţiile şi ritualurile lor [3.15]. Etosul culturii ponte străbate veacurile din vremurile mitice ale argonauţilor, cum vor fi fost legaţi de Marea Neagră, pentru a face inospitalierul, sălbaticul Pont, primitor. [3.30] Pentru a aduce la suprafaţă metale preţioase din adâncul pământului şi pentru a înflori prin comerţ, educaţie, prin organizare colectivă. Sinopi, trapezunzi, kerasunzi, kotiuri, amasieni, nicopoli, arghirupoli, [3.45] moştenitori ai antichităţii şi Bizanţului, în înfăţişarea bravului grănicer vie încă, în cântecele grănicereşti care vorbesc despre faptele eroilor vestiţi. În 1923, grecii Asiei Mici [4.00] depăşeau un milion şi jumătate, dintre care 400 000 locuiau în Pont, care avea mai bine de 500 de şcoli şi o organizare asociativă şi comunitară de admirat. Ponţii [4.15] s-au răspândit din patria lor, din comunităţile Mării Negre, în Caucaz, în Rusia, pe urmă în Uniunea Sovietică până în Siberia şi Asia Centrală şi în diaspora, în toată lumea [4.30], şi, bineînţeles, în Grecia, din satele regiunii Macedonia până în cartierele Tesalonicului sau ale Atenei, peste tot unde s-au instalat ca refugiaţi. Cu trauma genocidului şi prigoanei staliniste [4.45], transplantând în noua patrie, în noua lor viaţă, pasiunea pontă, strădania pentru supravieţuire şi bunăstare. Comunităţile lor sunt strâns legate, animate, pline de viaţă ca şi dansurile lor [5.00]. Vocea şi cântecele lor, cu acea sacadare caracteristică, sunt născute din nostalgie şi tristeţe nedefinită, care au trecut în sunetul şi tehnica lirei ponte, în *kementzes*, [5.15] în vreme ce dialectul pont este

singurul care continuă să păstreze pentru cântec termenul *tragodia*, confirmând în felul acesta rădăcina „cântecului” în drama antică.

[*Se interpretează cântecul „Dipat”*]

[7.25] – Mihalaki, te întâmpin cu o surpriză: una dintre cele mai frumoase piese din colecţia lui Fivos Anoianakis, aici în Muzeul Instrumentelor Populare. Este o veche liră pontă, un *kementzes*, care are scrijelită data confecţionării: 1900. Este sculptată în lemn [7.45] şi a venit şi ea ca refugiat din Pont, împreună cu confecţionerul ei, Ioanis Lipiridis. În faţa acestui instrument istoric, te-aş ruga să ne spui câteva lucruri despre liră, despre confecţionarea ei şi [8.00] tehnica de interpretare.

– Desigur. Simţi o teamă luând în mâinile tale un instrument atât de vechi, şi pot spune cu certitudine că persoana care a făcut-o trebuie să fi fost şi liristul care a cântat la ea [8.15]. După cum ştii, iubite prietene Lambros, în ţara lor liriştii îşi construiau propriile lire. Fiecare şi-o adapta după cum voia.

– Îmi place cuvântul pe care l-ai folosit, „construiau” instrumentul [8.30], nu doar îl confecţionau, ca şi cum ar fi o casă.

– Văd după lucrătura pe care o are că este o capodoperă. Este nevoie de timp ca să se poată face aşa ceva.

– Dar oamenii aveau atunci o altă raportare la timp.

– Desigur. [8.45]

– Şi altă dispoziţie, bineînţeles.

– Mai ales dispoziţie.

– Spune-mi, părţile lirei ponte care sunt?

– Să începem înainte de toate...

– Din ce lemn au făcut-o?

– Aceasta este dintr-o specie de prun. [9.00]

– Lemn de prun.

– Da, da.

– Altele pot fi din corcoduş. În orice caz, deoarece această specie de lemn este rezistentă la variaţiile climatice – în Pont erau diferenţe mari între vară şi iarnă şi într-adevăr [9.15] prunul era cel mai rezistent. Ca părţi, să începem de la corp, avem capacul, avem palicarul... [9.30]

– De care se leagă corzile.

– Aici, Lambro, îl numeau şi îl numesc „măgarul”, deoarece poartă corzile.

– Da.

– Căluşul.

– Căluşul, care poartă corzile.

– Măgarul, într-adevăr.

– Limba, *tosparel*, [9.45] cum spuneau pe vremuri. Limba este foarte frumos sculptată şi ea. Gâtul lirei. Capul, *kefali* în pontă, urechile, *otia*...

– Văd că sunt multe referiri [10.00] la corpul omenesc. Urechile, gâtul, nările cred că se numesc...

– Foarte bine.

– ... găurile de acolo, limba...

– Da, da.

– ... Măgarul. Ca şi cum ar fi un organism viu [10.15], ca un corp omenesc. Tu simţi că lira este un companion viu?

– Este posibil să vorbească atâtor nenumărate suflete şi să nu fie viu?!

[*Se interpretează melodia „Halai”. Dansul corespunzător se poate urmări începând cu 1:04:05*]

[13.50] Mihalis Kaliontzidis, Mihalakis cum îi spun prietenii, s-a născut în satul Dipotamo, în prefectura Kavala, în 1960 [14.00]. Părinţii lui, Hrístos şi Anatoli, se trag din regiunea Matsuka, din eparhia Trapezundei. Au plecat din Constantinupoli cu schimbul de populaţie din 1922 şi s-au stabilit în Grecia [14.15]. Primele lecţii muzicale le-a luat de la tatăl său, care era un psalt şi un cântăreţ excelent. În 1970 a început să cânte la liră, participând la hramuri, sărbători şi [14.30] *muhabetia* ponte. În paralel, a studiat şi muzica din Vest, la Conservatorul Evghenidios din Kallithea. În 1981, s-a alăturat muzicologului Hristodulos Halaris, însoţindu-l pe vestitul interpret pont Hrísanthos [14.45]. De atunci a lucrat cu toti artiştii ponţi la manifestări, concerte, iar discografia însumează până astăzi 45 de albume. A făcut [15.00] turnee în toată Grecia şi în străinătate, la comunităţile ponte ale diasporei, precum şi în mari săli de concerte ca ambasador al tradiţiei muzicii ponte. A apărut la Epidavro, la Irodio, la Palatul Muzicii din Grecia şi Opera Metropolitană [15.15] din New York, în regia lui Costas Gavras. În 1988, a creat în Kallithea Facultatea de Învăţare a Lirei Ponte, care şi-a extins activitatea la douăsprezece secţii în diferite [15.30] părţi ale Greciei, cu colaborarea profesorilor care au absolvit această facultate. Cu elevii săi, a organizat ansambluri muzicale ponte şi grupuri corale în Atena şi Tesalonic. [15.45] În ultimii ani, predă lira la Institutul Muzicii Populare şi Tradiţionale din Arta. Pentru toată activitatea lui şi dedicarea pentru conservarea şi răspândirea muzicii Pontului, Mihalis Kaliontzidis a fost premiat [16.00] de multe asociaţii ponte.

– Mihalaki, ne cunoaştem de mai bine de douăzeci şi cinci de ani şi îmi amintesc bucuria pe care ai avut-o când s-a născut fiul tău, Hrístos. Astăzi cu emoţie [16.15] îl văd aici pe Hrístos, un voinic adevărat, pe urmele tatălui său, lirist şi cântăreţ şi student al Institutului Muzicii Populare şi Tradiţionale din Arta. [16.30] O legătură dublă deci, tată

şi fiu şi profesor şi elev. De altfel, au trecut prin mâinile tale sute de tineri elevi care au studiat lira. Cum vezi această legătură dintre profesor şi elev şi cum vezi [16.45] noua generaţie care vine să continue tradiţia muzicală pontă?

– Este o responsabilitate imensă pentru cel care vrea să transmită ceea ce ştie. Şi cel mai important este să se cunoască pe sine însuşi [17.00]. Va trebui să aibă o astfel de comunicare cu elevii astfel încât aceştia abia să aştepte ziua când trebuie să facă iar liră. Cât despre noua generaţie, înainte de toate spun că posedă o tehnică foarte bună a lirei [17.15]. Dar lira pontă este foarte solicitantă. Acesta este un lucru foarte serios, ştiu bine la ce mă refer.

– Hrístos, cum îl vezi pe tatăl tău ca profesor? [17.30]

– Sigur mai exigent cu mine decât cu alţi studenţi şi înţeleg că cerinţele sunt mai mari. Cât pot încerc să îndeplinesc ceea ce-mi cere. [17.45]

– În acelaşi timp, eşti şi student la o secţie, la o facultate care se ocupă cu muzica populară şi tradiţională, Institutul din Arta. Concomitent, te interesează şi muzica [18.00] de la sărbătorile comunitare, participi?

– Să reuşesc să studiez la această facultate era ceva pe care l-am dorit foarte mult. Oricine vrea să înveţe poate dobândi foarte multe lucruri de la profesori şi în general [18.15] din toată filosofia şcolii, iar din câte înţeleg, un interpret se maturizează la sărbătorile comunitare şi la diferitele manifestări, unde este inevitabil să participi, [18.30] nu pentru că sunt obligat, ci pentru că imi doresc s-o fac.

– Ce-ţi place cel mai mult la muzica pontă?

– Ceea ce mă minunează cel mai mult este că acest instrument, lira, [18.45] are o anumită caracteristică, cântatul concomitent pe două corzi care rar, uneori niciodată, se întâlneşte la alte instrumente muzicale. Este ceva specific.

[*Se interpretează cântecul „Moiroloi kars”. Discuţia despre mari virtuozi ai lirei ponte nu este tradusă. Următorul cântec, la 24:10, „Rasiópoulo”. Este urmat la 28:30 de „Kríon nerón”, din categoria „tik”*]

[33.15] – Mihalaki, voi ponţii aveţi o legătură directă, vie cu dansul. Care crezi că este legătura dintre lirist, dintre interpret şi dansator? Te inspiră în momentul în care cânţi? Cum te simţi atunci când dansează un bun dansator? Dansezi şi tu împreună cu el? [33.30]

– Cred că dau tot ce pot mai mult din mine. Când văd dansatori care dansează şi se exprimă prin intermediul dansului lor, lira parcă nu mai există în mâinile mele, cu atâta bucurie! [33.45]

– Am auzit că la dansul *tromahton*, atunci când se mişcă arcuşul lirei ponte, acesta ajunge să danseze la modul propriu deasupra corzilor. Ia spune-mi, acest faimos *tromahton*, ce este pentru tine? [34.00]

– Unele lucruri sunt inexprimabile, iar dacă îţi pui în minte să le raţionalizezi [34.15], vei pierde şi terenul, nu doar mingea. Dansul este intens şi viu, la fel ca viaţa.

[*Se interpretează o melodie din categoria „tromahton”, cu influenţe de „tik”*]

[36.13] Frumoase cântecele, dar ne lipseşte dansul. Petrecerea pontă, cu prieteni în jurul mesei, cu vinul şi mâncărurile tradiţionale. Vă invităm deci în a doua parte a emisiunii noastre la o petrecere pontă. Grupul nostru se va mări cu membri ai ansamblului Argonauţii Comneni, iar dispoziţia noastră va spori. Haideţi deci cu noi, cu „Sarea pământului”!

[*La 50.30 se dansează „tik”, finalizat cu „tromahton”; apoi, după o scurtă pauză, se dansează „omal”*]

(*Între dansuri*) [55.35] Pontul, energie şi pasiune aşadar, şi este într-adevăr emoţionantă această reunire a tuturor generaţiilor în cercul dansului [55.45], de la *tik* dublu care se transformă în *tromahton*, şi vreau să te întreb, simt că ponţii poartă în interiorul lor patria pierdută şi această nostalgie pentru patria care a rămas în urmă, dar care este de-a pururi vie în inimile lor, [56.00] acolo unde au ajuns, în satele Macedoniei, în cartierele Atenei şi ale Tesalonicului?

– Exact aşa este, Lambro. Cred că toţi care merg în aceste vremuri în Pont înţeleg cât de impresionant este [56.15] ceea ce au lăsat în urmă. Acolo în urmă sunt poate o sută, o sută douăzeci de generaţii. Aici sunt abia patru, cinci. Când am fost în Pont şi am găsit casa bunicii şi a bunicului nostru, am văzut înăuntru că încă există [56.30] nişte pomi sădiţi aşa cum sunt de întâlnit şi aici, adică în locul în care au ajuns în Grecia. Sunt de părere că patria este cea pe care o purtăm cu adevărat în inimile noastre. [56.45]

– Şi muzica, şi cântecele, şi limba reprezintă mai mult decât toate simbolurile şi identitatea patriei.

– Exact aşa este, Lambro.

– Să continuăm deci cu cântecul şi cu dansul!

To alati tis gis – Matheos & Konstandinos Tsahuridis / *Petrecere pontă* (încărcat la 16 mai 2012)

[*Se interpretează cântecul „Aiten's eparapetanen”*]

[5.30] „Sarea pământului” revine astăzi la vitalitatea şi farmecul muzicii şi dansului tradiţional pont. În prima parte a emisiunii noastre avem ca invitaţi doi tineri muzicieni talentaţi, fraţii Matheos [5.45] şi Konstandinos Tsahuridis, reprezentanţi ai celei mai tinere generaţii a tradiţiei muzicale în Pont, în timp ce în partea a doua vom participa la o petrecere pontă plină de vervă, cu membrii ansamblului Grănicerii Pontului, [6.00] refugiaţi din fosta Uniune Sovietică, stabiliţi în Aspropirgo, din prefectura Atiki. Bine ati venit!

– Bine v-am găsit!

– Ne bucurăm foarte mult că sunteţi astăzi împreună cu noi la „Sarea pământului” şi vă mărturisesc emoţia mea [6.15] în timp ce amintirile mă poartă acum cincisprezece ani, în 1996, când eram membru al juriului, voi pe atunci elevi...

– La primele concursuri pan-elene.

– La primele concursuri pan-elene [6.30] de muzică pentru elevi, unde aţi luat premiul I, cântec şi liră pontă. De atunci a început o aventură de cunoaştere şi învăţare, multă apă a curs pe sub podul din Triha. [6.45] Cu multă emoţie şi bucurie vă revăd astăzi, absolvenţi de Universitate, cu titlul de doctor şi având o experienţă valoroasă şi o cunoaştere sistematică.

– Aşa este, şi într-adevăr, [7.00] acum cincisprezece ani fratele meu a plecat primul la Londra. Eu încă eram elev în clasa a XI-a, şi a început această aventură, frumoasă aventură, atât în cunoaştere, cât şi în execuţia muzicală [7.15]. Şi având norocul să fim la Londra şi să studiem într-o astfel de capitală multiculturală, am receptat influenţe şi am dobândit [7.30] o cunoaştere la care nici nu visam până să plecăm din Grecia.

– Haideţi să luăm firul de la început, Mathee. Voi amândoi sunteţi dintr-o familie pontă din Veria. [7.45]

– Tatăl, rădăcină pontă, iar mama localnică din Grevená.

– Da.

– Cu multe cântece auzite de la bunicul nostru, care se trăgea din Sanda Pontului, şi astfel [8.00] sunetul lirei călătorea de peste tot. Şi în casă, şi în urechile noastre.

– Când ai început să cânţi la liră, Mathee?

– Era Crăciunul anului 1988. Îi vedeam pe tatăl şi pe bunicul meu cântând [8.15] colinde tradiţionale şi din curiozitate am întrebat şi am început. Am pus mâinile pe liră şi au ieşit primele sunete.

– Şi tu Konstandine, când ai început să cânţi?

– Exact [8.30] în acelaşi moment.

– Sunteţi la pachet, se pare.

– La acel Crăciun şi eu am început să cânt. „Hristos s-a născut / Lumea s-a bucurat / Hai, bună vreme / Bună seara", colinde ponte.

– La un moment dat, după [8.45] şcoală, după liceu, aţi participat la concursurile pentru elevi, aţi luat premiul I. Cum de v-aţi hotărât să continuaţi cu muzica, cu studiile superioare în străinătate?

– Un om luminat [9.00], mitropolitul Pandeleimon, mitropolitul Veriei şi Nausei, în fiecare an anunţă sprijinul acordat elevilor prefecturii. Aşa, cu bursă am plecat, întrucât [9.15] am luat locul I la Concursurile Muzicale Panelene, să studiez şi să continui muzica la Londra.

– Ati ajuns deci la Londra. La ce Universitate?

– La Universitatea din Londra, la Colegiul Goldsmiths [9.30] (...). Am avut norocul să fim foarte aproape de faimosul muzicolog John Baily, dar şi de Stephen Cottrell, care ne-au luat sub aripa lor şi [9.45] ne-au deschis uşa facultăţii de etno-muzicologie.

– Şi aţi ajuns să faceţi doctoratul, tu Mathee despre lira pontă...

– Lira pontă în Grecia contemporană. În principal, [10.00] referinţa este la execuţia practică şi la posibilităţile muzicale pe care le are lira pontă.

– Iar tu Konstandine, despre voce în tradiţia muzicală din Epir, dar şi din Pont.

– Da, am făcut un studiu comparativ, deoarece aveam şi am o mare [10.15] pasiune despre modul în care se produce sunetul. Titlul tezei de doctorat a fost „Tehnici de interpretare tradiţionale din Pont şi Epir în Grecia contemporană. O abordare etnografică”. [10.30]

– Ai pus în legătură şi onorat pe ambii bunici.

– Da, exact acolo am vrut să ajung.

[*Se interpretează cântecul „Ela pouli m’asa makran”*]

[13.42] – Mathee şi Konstandine, în Londra aţi venit în contact cu muzicieni din toată lumea. Profesorul vostru, John Baily, are o bună specializare în muzica orientală, în special din Afganistan şi în instrumente înrudite cu lira. Îmi închipui că prin intermediul acestei cunoaşteri şi experienţe [14.00] ai văzut cât de mult suntem apropiaţi... Balcanii şi Orientul, zona Mediteranei...

– Desigur. Există în general un sunet foarte asemănător în aceste regiuni [14.15]. O referire specială am vrut să fac la instrumentele cu coarde, cum sunt lirele Asiei Centrale, lira clasică persană, precum şi la afganul *riceak*, dacă v-aţi referit [14.30] la Afganistan. Este într-adevăr uimitor cât de mult seamănă itinerarele muzicale. Dacă-ţi voi cânta un cântec afgan vei crede că este pont. [14.45] Se numeşte *Mula mama gian* (...) Nu vi se pare că se aude *pondiako*? [15.00] Mie aşa mi se pare.

– Şi este şi sunetul lirei (...) şi sunt instrumente înrudite toate acestea.

– Exact.

– Şi îmi închipui că este vorba de tehnici de interpretare asemănătoare.

– Iar acordajul este la sfert de multe ori, şi cântatul pe două coarde, [15.15] astfel încât muzica este foarte familiară urechii. Ai impresia că reprezentăm un spaţiu muzical comun.

– Deci prin intermediul educaţiei, cunoştinţelor şi experienţei dobândite [15.30], v-aţi întors în Grecia şi experimentaţi şi deschideri ale spaţiului muzicii ponte. Adăugaţi elemente care ne conduc spre ceea ce numim „etno”, o abordare „etno”, în care tradiţia străbunilor [15.45] intră în dialog cu alte culturi muzicale.

– Aşa este, exact, iar diferenţa, aşa cum o vedem noi, este că acest dialog, această asociere se face din dragoste, nu din peţit, [16.00] dacă pot spune aşa.

– Deoarece adesea se întâmplă şi peţitul, din partea unor companii discografice, a unor festivaluri internaţionale etc.

– Da, de multe ori are acest caracter. Noi întotdeauna încercăm să exprimăm ceea ce ne sensibilizează cu adevărat, [16.15] iar dacă ceva se lipeşte în ghilimele de lumea noastră cea mai profundă şi de muzica noastră, de ce nu?, muzica este una, este o artă a emoţiei, de la răsărit [16.30] la apus. De aceea, de multe ori, împreună cu fratele meu poetic spunem „Şapte note în Răsărit, dar şapte şi în Apus.” Muzica de oriunde are mai multe asemănări decât diferenţe.

– Întotdeauna însă facem deosebirea [16.45] între muzica tradiţională şi artă. Una este arta, legată de fantezia unui muzician, de capacitatea pe care o are cineva de a face experimente [17.00] cu lira pontă, şi alta este muzica tradiţională pe care trebuie să o păstrăm aşa cum ne-a fost transmisă.

– Aşa deci, Mathee, cânţi [17.15] şi ca interpret tradiţional la petreceri şi sărbători, unde interpretezi *pondiaka* aşa cum s-a moştenit, dar cânţi şi ca muzician cult, cu studii, improvizezi şi vii în contact cu muzicieni din toată lumea. [17.30] În cele din urmă, se poate ca cineva să le facă pe amândouă, ce faci, apeşi pe un buton şi se face schimbarea?

– O întrebare foarte bună. Eu cred că importantă este comunicarea pe care o ai cu oamenii şi [17.45] sufletul. Este ceva pe care nu-l poţi descrie să cânţi la o sărbătoare tradiţională şi să simţi acest şuvoi şi [18.00] frisonul, dacă pot spune aşa, că ceea ce cânţi a fost cântat la fel de cineva cu mulţi ani înainte. Pe de altă parte, ai [18.15] propria lume

interioară, pe care prin intermediul instrumentului muzical o poţi pune în comunicare cu alte culturi muzicale.

– Tot ceea ce vei face, oraşul, cum spunea Kavafis, te va urma [18.30]. La orice instrument cu coarde care pică în mâna fratelui meu, întâi va cânta un cântec pont şi după aceea cântecele altei tradiţii muzicale.

– Este un pont cosmopolit.

– Este un europont.

– Mândru că este pont. [18.45]

– De altfel grecii au fost întodeauna cosmopoliţi, şi ponţii în special. Şi refugiaţi, şi călători, şi negustori. Şi cred că prototipul este [19.00] Odiseu, care a văzut oameni de peste tot, cunoscându-le şi mentalităţile, nu doar... Iar muzica, încă o dată cred, ne poartă într-o frumoasă călătorie. [19.15]

[*Se interpretează o „Improvizaţie”*]

[26.07] – Mathee şi Konstandine, în ultima vreme am auzit foarte des acest termen, *fusion* (fuziune), adică îmbinarea elementelor [26.15] aparţinând unor culturi muzicale diferite. Nu există însă şi teama ca *fusion* să devină *confusion* într-un anumit moment, o confuzie, un amestec?

– Desigur.

– Ce este acel ceva care în cele din urmă poate să lege două [26.30] lucruri diferite, de exemplu pe Caruso cu un cântec pont despre mamă, astfel încât să facă un corp comun şi nu doar un simplu amestec?

– Cred că întodeauna este vorba nu doar de ceea ce cânţi, [26.45] ci şi cum cânţi. De aceea consider că modul de abordare a celor două tradiţii muzicale este ceea ce îţi permite să le apropii şi să le îmbini. [27.00] *Fusion*, cum am spus şi mai devreme, este un termen

care, cel puţin pentru noi, ar fi de ajuns să se nască din dragoste, nu din peţit, adică, da, să facem un *fusion*, să cântăm jazz cu lira. [27.15] Da, ok, putem s-o facem.

– Însă să se întâmple cu un respect pe măsură.

– Trebuie să existe un respect similar şi această mare virtute care se numeşte *unicitate*, în special când întâlneşti instrumente care sunt însoţite de o [27.30] istorie, de o anumită identitate.

– Şi să se poată ca lira să rămână liră pontă dar în acelaşi timp să se preteze şi la altceva.

– Exact.

– Se poate preta, [27.45] deoarece provine dintr-o anumită familie. Adică trebuie să deosebim faptul de a cânta muzică pontă, pe două corzi şi cu triluri specifice, adică... [28.00] aş zice, o interpretare energică, sufletul lirei ponte, de [28.15] fantezia fiecărui lirist... Acum se aude ca vioara.

– Da, apropiat de vioară. Însă ambele le poate folosi cineva. Este de ajuns să ştie [28.30] când, unde, cum şi de ce.

– Cred că este un lucru foarte serios ca un interpret să respecte tot ceea ce cântă, orice repertoriu interpretează, la orice instrument ar cânta, să respecte cu adevărat sunetul pe care-l exprimă prin intermediul acelui instrument. [28.45]

– Vă mulţumesc şi vă doresc toate cele bune!

Cuprins

Dragoş Grigorescu
Prolog / pag. 5

Bogdan-Costin Georgescu, Sebastian Ştefănucă
Tabăra de vară de antropologie culturală creştină de la Maliuc, în paginile unei reviste de antropologie generală / pag. 9

Sebastian Ştefănucă
Nativul şi cercetătorul. Câteva consideraţii asupra co-participării ştiinţifice / pag. 16

Marian Nuţu Cîrpaci
Între un exonim și un autonim, sau o suprapunere medievală / pag. 25

Bogdan-Costin Georgescu
Valoarea taumaturgică a ritualului din dansul căluşarilor. Ritm, vibraţie şi rezonanţă prin integrare cosmică / pag. 43

Christian Crăciun
Muzica şi esenţa ritmică a lumii / pag. 57

Petru Dincă
Evoluţia monedelor lumii din perspectivă antropologică. Prezentare şi expoziţie de monede / pag. 67

Sebastian Ştefănucă
Din muzica ponţilor / pag. 79

CJCPH
CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 921/25.04.2023

ANUNȚ CONCURS FUNCȚIE CONTRACTUALĂ

A. În temeiul prevederilor HG nr.1336/2022 - privind stabilirea principiilor generale de ocupare a unui post vacant corespunzător funcțiilor contractuale din sectorul bugetar plătit din fonduri publice, Centrul Județean de Cultură Prahova, cu sediul în Ploiești, strada Erou Călin Cătălin, nr. 1, Județul Prahova, organizează concurs pentru ocuparea funcției contractuale de execuție de instrumentist fanfară din cadrul Compartimentului Fanfară, pe durată determinată, cu timp parțial (4 ore/zi), astfel:

- 1 post instrumentist clarinet

B. Documente solicitate candidaților pentru întocmirea dosarului de concurs, conform art. 35 din H.G. 1336/2022:

a) formular de înscriere la concurs, conform modelului prevăzut la anexa nr. 2;
b) copia actului de identitate sau orice alt document care atestă identitatea, potrivit legii, aflate în termen de valabilitate;
c) copia certificatului de căsătorie sau a altui document prin care s-a realizat schimbarea de nume, după caz;
d) copiile documentelor care atestă nivelul studiilor și ale altor acte care atestă efectuarea unor specializări, precum și copiile documentelor care atestă îndeplinirea condițiilor specifice ale postului solicitate de autoritatea sau instituția publică, respectiv:
- copiile documentelor care să ateste nivelul studiilor şi ale altor acte care atestă efectuarea unor specializări, precum şi copiile documentelor care atestă îndeplinirea condiţiilor specifice ale postului solicitate de autoritatea sau instituţia publică(copie diploma bacalaureat, copie diploma studii postliceale, copie certificat grad principal);
e) copia carnetului de muncă, a adeverinței eliberate de angajator pentru perioada lucrată, care să ateste vechimea în muncă și în specialitatea studiilor solicitate pentru ocuparea postului;
f) certificat de cazier judiciar sau, după caz, extrasul de pe cazierul judiciar;
g) curriculum vitae, model comun european.

Dosarele de concurs se depun la Centrul Județean de Cultură Prahova, compartimentul secretariat, tel. 0244545041, persoana de contact Marin Suzana, email: centrulculturiiprahova@yahoo.com

Termenul de depunere a dosarelor: 5 zile lucrătoare de la afişare: 27 aprilie 2023- 4 mai 2023, ora 12,00, la sediul instituţiei.

C.) Condiţiile generale prevăzute de art. 15 din H.G. 1336/08.11.2022

Poate ocupa un post vacant sau temporar vacant persoana care îndeplinește condițiile prevăzute de Legea nr. 53/2003 — Codul muncii, republicată, cu modificările și completările ulterioare, și cerințele specifice prevăzute la art. 542 alin. (1) și (2) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 57/2019 privind Codul administrativ, cu modificările și completările ulterioare:

a) are cetățenia română sau cetățenia unui alt stat membru al Uniunii Europene, a unui stat parte la Acordul privind Spațiul Economic European (SEE) sau cetățenia Confederației Elvețiene;

b) cunoaște limba română, scris și vorbit;

c) are capacitate de muncă în conformitate cu prevederile Legii nr. 53/2003 — Codul muncii, republicată, cu modificările și completările ulterioare;

d) are o stare de sănătate corespunzătoare postului pentru care candidează, atestată pe baza adeverinței medicale eliberate de medicul de familie sau de unitățile sanitare abilitate;

e) îndeplinește condițiile de studii, de vechime în specialitate și, după caz, alte condiții specifice potrivit cerințelor postului scos la concurs;

f) nu a fost condamnată definitiv pentru săvârșirea unei infracțiuni contra securității naționale, contra autorității, contra umanității, infracțiuni de corupție sau de serviciu, infracțiuni de fals ori contra înfăptuirii justiției, infracțiuni săvârșite cu intenție care ar face o persoană candidată la post incompatibilă cu exercitarea funcției contractuale pentru care candidează, cu excepția situației în care a intervenit reabilitarea;

g) nu execută o pedeapsă complementară prin care i-a fost interzisă exercitarea dreptului de a ocupa funcția, de a exercita profesia sau meseria ori de a desfășura activitatea de care s-a folosit pentru săvârșirea infracțiunii sau față de aceasta nu s-a luat măsura de siguranță a interzicerii ocupării unei funcții sau a exercitării unei profesii;

h) nu a comis infracțiunile prevăzute la art. 1 alin. (2) din Legea nr. 118/2019 privind Registrul național automatizat cu privire la persoanele care au comis infracțiuni sexuale, de exploatare a unor persoane sau asupra minorilor, precum și pentru completarea Legii nr. 76/2008 privind organizarea și funcționarea Sistemului Național de Date Genetice Judiciare, cu modificările ulterioare, pentru domeniile prevăzute la art. 35 alin. (1) lit. h).

Condiții specifice de participare la concurs

- studii medii, vechime în specialitate 6 ani și 6 luni;
- absolvirea Şcolii de muzică militară sau studiile de specialitate în muzică;

D.) Calendarul de desfăşurare a concursului, respectiv data limită şi ora până la care se pot depune dosarele de concurs:

- termenul de depunere a dosarelor (5 zile lucrătoare de la afişare):27 aprilie -4 mai 2023, ora 12,00, la sediul instituţiei;
- selecţia dosarelor 4 mai , ora 16.00, la sediul instituției.
- proba interviu și proba audiții în data de 5 mai 2023, ora 10.00, la sediul instituției.
- afişarea rezultatelor de la proba de interviu și audiții: 5 mai 2023, ora 14,00.
- afişarea rezultatelor finale: 8 mai 2023, ora 10,00.

Termenele în care se pot depune contestaţii, respectiv afişarea rezultatelor contestaţiilor:

- După afișarea rezultatelor obținute la selecția dosarelor de înscriere, proba scrisă și/sau proba practică și interviu, după caz, candidații nemulțumiți pot depune contestație la compartimentul resurse umane, în termen de cel mult o zi lucrătoare de la data afișării rezultatului selecției dosarelor, respectiv de la data afișării rezultatului probei scrise și/sau probei practice și al interviului, sub sancțiunea decăderii din drepturi.

Manager interimar,
Claudiu Dosaru

CJCPH

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 1436/29.06.2022

ANUNȚ

Centrul Județean de Cultură Prahova, organizează concurs pentru ocuparea posturilor temporar vacante a funcțiilor de expert și instructor, pe durată determinată la Compartimentul Școala Populară de Arte:

I. Nivelul posturilor scoase la concurs, denumirea posturilor și structura în cadrul căreia se află posturile:

2 posturi expert – curs pian
3 posturi expert - curs canto
1 post expert – curs pictură
1 post expert – curs origami
1 post expert – curs vioară
1 post expert – gimnastică ritmică
1 post expert – dans modern, balet
½ post expert – dans modern, balet
1 post expert – actorie, foto, scenografie
1 expert – curs limba engleză
1 post expert – curs atelier de creație
1 post instructor – orgă și acordeon
1 post instructor – chitară
1 post instructor – balet
3 posturi instructor – curs dans popular extern Cocorăștii Mislii, Slănic

II. Condiții de participare la concurs

a) să îndeplinească condițiile generale prevăzute la art.3 din Regulamentul – cadru privind stabilirea principiilor generale de ocupare a unui post vacant sau temporar vacant corespunzătoare funcțiilor contractuale și a criteriilor de promovare în grade sau trepte profesionale imediat superioare a personalului contractual din sectorul bugetar plătit din fonduri publice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.286/2011, cu modificările și completările ulterioare;

III. Condiții de studii/ vechime și condiții specifice

- expert nivel studii S- studii universitare de licență absolvite cu diplomă, respectiv studii superioare de lungă durată absolvite cu diplomă de licență, cu specializarea care să permită predarea disciplinei specifice postului, vechime în specialitate 3 ani și 6 luni;

- instructor nivel studii M – studii medii și competențe specifice care să permită predarea disciplinei specific postului, vechime în specialitate 6 ani și 6 luni;

Condițiile specifice necesare în vederea participării la concurs și a ocupării funcției contractuale de expert și instructor sunt:

- atestate specifice competențelor cursului și portofoliul din care să se evidențieze experiența, participarea și rezultatele obținute la concursurile organizate de instituții de cultură și Școlile Populare de Arte din țară.

- calități și aptitudini necesare: capacitate de evaluare, analiză și sinteză, spirit de observație , simț organizatoric, tact și discernământ, capacitatea de a lucra sub presiunea timpului, capacitatea de a lucra în echipă, abilități de comunicare, fluență și coerență în exprimare, comportament adecvat, corectitudine în cadrul relațiilor de muncă;

IV. Acte necesare pentru dosarul de înscriere la concurs:

- Cerere de înscriere la concurs adresată conducătorului instituției;
- Carte de identitate (copie xerox și original);
- Certificat de naștere/căsătorie (copie xerox și original);
- Documentele care atestă nivelul studiilor sau alte acte care atestă efectuarea unor specializări, precum și documente care atestă îndeplinirea condițiilor specifice ale postului solicitate de instituție (copie xerox și original);
- Carnet de muncă sau adeverințe care atestă vechimea în specialitate (copie xerox și original);
- Curriculum vitae;
- Cazier Judiciar;
- Certificat de integritate comportamentală;
- Adeverință medicală (apt pentru muncă) eliberată cu cel mult 6 luni anterior derulării concursului de către medicul de familie al candidatului sau de către unități

V. Condiții de desfășurare a concursului

- data și locul depunerii dosarelor de înscriere la concurs – termen de 10 zile lucrătoare de la data afișării/publicării anunțului (ultima zi de depunere a dosarelor este 15.07.2022 orele 14.00) la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova, str. Erou Călin Cătălin Nr. 1 et. 2 cam.4, loc. Ploiești jud. Prahova.

Concursul se desfășoară în două etape:

1.Selecția dosarelor de înscriere la concurs, pe baza îndeplinirii condițiilor generale și specifice de participare la concurs, care se va realiza în perioada 17-21.07.2022. Rezultatul selecției, folosind sintagma „admis" sau „respins", va fi afișat pe situl instituției cjcph.ro , pe data de 21.07.2022;

- contestațiile cu privire la rezultatul selecției dosarelor de înscriere se depun în maximum o zi lucrătoare de la afișarea rezultatelor selecției dosarelor de către comisia de concurs, la secretarul comisiei de soluționare a contestațiilor;

2. Interviul va avea loc în zilele de 25 și 26. 07. 2022 ora 10.00;

- la această probă vor participa doar candidații care au fost declarați „admis" la rezultatul selecției de dosare;
- rezultatul probei interviu va fi afișat la sediul instituției în data de 27.07.2022 orele 16,00 cu precizarea punctajului obținut și a sintagmei „admis" sau „respins";
- sunt declarați admiși, la proba interviu, candidații care au obținut minimum 50 de puncte din maximum 100 puncte;

Afișarea rezultatelor finale are loc în data de 28.07.2022 orele 10,00 la sediul instituției

Locul desfășurării probelor – sediul Centrului Județean de Cultură Prahova, str.Erou Călin Cătălin Nr.1 et.2 loc.Ploiești jud.Prahova, relații suplimentare la telefon 0244/545041, persoană de contact Marin Suzana.

Manager,

Claudiu Dosaru

Centrul Județean de Cultură Prahova · CJCPH · Consiliul Județean Prahova - România

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 2178 /6.09.2021

ANUNŢ

Centrul Judeţean de Cultură Prahova, cu sediul în Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin nr.1, anunţă **organizarea concursului pentru ocuparea postului vacant, perioadă determinată, de grad profesional I, nivel studii S, expert – curs pian și de ocupare a postului vacant, perioadă determinată, de grad profesional II, nivel studii S, expert – curs canto clasa externă Drajna,** în cadrul Compartimentului Şcoala Populară de Arte, în conformitate cu prevederile art. 30 din Legea nr. 53/2003 – Codul Muncii, republicată, a Hotărârii de Guvern nr.286/2011 pentru aprobarea Regulamentului – cadru privind stabilirea principiilor generale de ocupare a unui post vacant sau temporar vacant corespunzător funcţiilor contractuale şi a criteriilor de promovare în grade sau trepte profesionale imediat superioare a personalului contractual din sectorul bugetar plătit din fonduri publice.

Condiţii generale de participare la concurs:

- să fie cetăţean român;
- cunoaşte limba română scris şi vorbit;
- are vârsta minimă reglementată de prevederile legale;
- are capacitate deplină de exerciţiu;
- să nu fi suferit vreo condamnare pentru fapte ce l-ar face incompatibil cu funcţia pentru care candidează;
- să îndeplinească condiţiile de studii corespunzătoare postului;
- să îndeplinească condiţiile minime de vechime în muncă/specialitate corespunzătoare postului;
- să aibă o stare de sănătate corespunzătoare exercitării postului pentru care candidează, atestată pe baza adeverinţei medicale eliberată de medicul de familie sau de unităţi sanitare abilitate;
- să prezinte curriculum vitae din care să rezulte activitatea desfăşurată.

Condiții specifice de participare la concurs post pian:

- studii superioare de lungă durată absolvite cu diplomă de licență în domeniul artelor muzicale, cu specializarea care să permită predarea disciplinei specifice postului;
- vechimea în specialitate minim 6 ani.
- certificatul de acordare a gradului didactic I;
- portofoliul din care să se evidențieze experiența, participarea și rezultatele obținute la concursurile organizate de instituții de cultură și Școlile Populare de Arte din țară.

Condiții specifice de participare la concurs post canto:

- studii superioare de lungă durată absolvite cu diplomă de licență în domeniul artelor muzicale, cu specializarea care să permită predarea disciplinei specifice postului,
- vechime în specialitate minim 3 ani;
- certificatul de acordare a gradului didactic II;

- portofoliul din care să se evidențieze experiența, participarea și rezultatele obținute la concursurile organizate de instituții de cultură și Școlile Populare de Arte din țară.

Dosarele de concurs vor conține următoarele acte:

- cerere de participare la concurs;
- curriculum vitae;
- original şi copie ale documentelor care să ateste nivelul studiilor şi ale actelor care atestă efectuarea unor specializări, precum şi copiile documentelor care atestă îndeplinirea condiţiilor specifice ale postului;
- acte de stare civilă (carte de identitate, certificat de naştere, căsătorie) original şi copie;
- copie de pe carnetul de muncă, valabil la 31 decembrie 2010 şi adeverinţă de salariat pentru perioada ulterioară, conform prevederilor legale;
- cazier judiciar;
- certificat de integritate comportamentală;
- adeverinţă medicală care să ateste starea de sănătate corespunzătoare;
- recomandare de la ultimul loc de muncă care să cuprindă caracterizarea profilului profesional şi moral al candidatului;
- portofoliul din care să se evidențieze experiența, participarea și rezultatele obținute la concursurile organizate de instituții de cultură și Școlile Populare de Arte din țară.

1. Selecția dosarelor de înscriere la cele două concursuri, pe baza îndeplinirii condițiilor generale și specifice de participare la concurs, se va realiza în data de 24.09.2021, astfel că la această dată orele 16,00, se va afișa rezultatul acestora folosind sintagma „admis" sau „respins";

- contestațiile cu privire la rezultatul selecției dosarelor de înscriere se depun în maximum o zi lucrătoare de la afișarea rezultatelor selecției dosarelor de către comisia de concurs, la secretarul comisiei de soluționare a contestațiilor;

2. Concursul va avea loc la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova pe data de 27.09.2021, ora 10.00, pentru postul de expert pian și pe data de 28.09.2021, ora 10.00, pentru postul de expert canto, clasa externă Drajna, Prahova. Concursul constă într-o probă scrisă.

3. Interviul va avea loc în ziua de 29.09.2021 pentru postul de expert pian și în ziua de 30.09.2021 pentru postul de expert canto; la această probă vor participa doar candidații care au fost declarați „admis" la rezultatul probei scrise;

- rezultatul probei interviu va fi afişat la sediul instituției și pe situl www.cjcph.ro în data de 29 respectiv 30.09.2021 orele 16,00 cu precizarea punctajului obținut și a sintagmei „admis" sau „respins";

- sunt declarați admiși, la proba interviu, candidații care au obținut minimum 50 de puncte din maximum 100 puncte;

Locul depunerii dosarelor şi al desfăşurării probelor – sediul Centrului Județean de Cultură Prahova, str. Erou Călin Cătălin, Nr.1, et. 2 loc. Ploieşti, jud. Prahova, relații suplimentare la telefon 0244/545041, persoană de contact Marin Suzana.

MANAGER,
Anişoara Ştefănucă

Centrul Județean de Cultură Prahova • Consiliul Județean Prahova - România • CJCPH

Afişat azi, 06.09.2021, la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

APROBAT,
MANAGER,
Anișoara Ștefănucă

TEMATICĂ ŞI BIBLIOGRAFIE
pentru ocuparea postului vacant, perioadă determinată de expert canto popular din cadrul Centrului Judeţean de Cultură Prahova

1. Aspecte generale privind folclorul muzical.

Bibliografie: - Gheorghe Oprea - Folclorul românesc. Editura muzicală București 2002;

2. Regulamentul de organizare pentru Școala Populară de Arte din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova;

3. Codul de conduită a personalului din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova;

4. Regulamentul de Organizare și Funcționare al Centrului Județean de Cultură Prahova;

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

APROBAT,
MANAGER,
Anișoara Ștefănucă

TEMATICĂ ŞI BIBLIOGRAFIE
pentru ocuparea postului vacant, perioadă determinată, de expert pian din cadrul Centrului Judeţean Prahova

1. Specificul inițierii în arta cântatului la pian.

   Bibliografie: „Vrei să fii profesor de pian?” – autor Lavinia Coman;

2. Regulamentul de organizare pentru Școala Populară de Arte din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova;

3. Codul de conduită a personalului din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova;

4. Regulamentul de Organizare și Funcționare al Centrului Județean de Cultură Prahova;

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 2140 /27.08.2021

FIŞA POSTULUI
CURS CANTO

Postul : expert canto

Compartimentul : Şcoala Populară de Arte

Cerinţe : studii superioare

Relaţii ierarhice : este subordonat Șefului de Serviciu și Managerului

Atribuţii de serviciu :

1. Predă ore de teorie şi solfegiu, ore de formare a deprinderilor practice, cursuri de pian;
2. Întocmește documentația specifică privind situația școlară a cursanților (catalog, fișe de examinare, centralizator etc.) şi se încadrează în termenele de predare stabilite de conducerea instituției);
3. Realizează materialul didactic specific disciplinei predate și pune la dispoziția elevilor piese repertoriale și metode de învățare ale disciplinei predate;
4. Elaborează planificarea didactică anuală pe grupe de copii;
5. Întocmește raportul de activitate lunar, atunci când participă la desfășurarea activitatăților extradidactice (concursuri, festivaluri, evenimente culturale, proiecte culturale, expoziții etc.);
6. Respectă regulamentele, procedurile și reglementările interne ale instituției;
7. Organizează cu înștiințarea și acordul conducerii instituției audiții, concerte și spectacole cu public;
8. Participă și reprezintă instituția la concerte, spectacole cu public, proiecte culturale, evenimente culturale organizate în judeţ şi în ţară, numai cu acordul conducerii instituției;
9. Comunică în decurs de o săptămână de la începerea cursurilor, orarul și programul de desfășurare a cursurilor;
10. Răspunde de comportamentul cursanților în incinta instituției și de achitarea la zi a taxelor de curs;
11. Colaborează cu celelalte departamente ale instituției în vederea desfășurării activității în bune condiții;
12. Nu lucrează în incinta instituției cu persoane (cursanți) care nu sunt înscriși la Școala Populară de Arte;
13. Are obligația de a întruni numărul minim de cursanți stabilit de conducerea istituției;
14. Participă la elaborarea și implementarea proiectelor culturale ale instituției;
15. Întocmește și coordonează proiectele culturale atribuite de conducerea instituției;
16. Participă la organizarea și desfășurarea manifestătilor cultural-artistice ale Centrului Județean de Cultură Prahova;

18. Dovedeşte o conduită ireproşabilă, profesionalism şi conştiinciozitate la locul de muncă;

19. Foloseşte aparatura, instalațiile, materiile prime, materialele și mobilierul în cele mai bune condiții;

20. Nu părăseşte locul de muncă fără aprobarea prealabilă a conducerii instituției;

21. Nu scoate din incinta instituției, prin diferite mijloace, aparatura, documente, și alte bunuri aparținând instituției, fără acte de însoțire a acestora sau fără aprobarea conducerii instituției;

22. Manifestă respect faţă de colegii de muncă şi conducerea instituţiei;

23. Nu colaborează, folosind funcţia sau calitatea de angajat al instituţiei, precum şi numele instituţiei, cu nici o altă instituţie din ţară sau din străinătate, fără acordul conducerii instituției;

24. Are un comportament adecvat în concordanţă cu rolul educativ pe care îl îndeplineşte ;

25. Nu consumă băuturi alcoolice și nu fumează în incinta instituţiei;

26. Respectă programul de lucru stabilit şi semnează condica de prezenţă;

27. Respectă măsurile de Securitate și Sănătate în Muncă și de PSI., cât și în situații de urgență la locul de muncă PSI, de Protecţie a Muncii, Regulamentul de Ordine Interioară şi legislaţia care reglementează raporturile de muncă (conform anexa);

28. Gestionează pe bază de subinventar şi manifestă grijă şi responsabilitate faţă de toate bunurile instituţiei aflate în dotare;

29. Nu lasă fără supraveghere, în timpul funcționării, aparatura, instalațiile;

30. Protejează și apără patrimoniul instituției, contribuind totodată la dezvoltarea sa printr-o participare activă la o bună și eficientă administrare a acestuia;

31. Îndeplineşte şi alte sarcini trasate de conducerea instituţei;

Neîndeplinirea atribuţiilor prevăzute în prezenta fişă sau refuzul îndeplinirii acestora, atrage după sine aplicarea sancţiunilor disciplinare prevăzute în Regulamentul Intern al instituţiei, coroborate cu Codul Muncii.

Manager,
Ştefănucă Anişoara

Şef de Serviciu
Claudiu Dosaru

Expert canto,

Întocmit,
Referent specialitate
Marin Suzana

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 2138/27.08.2021

FIŞA POSTULUI
CURS PIAN

Postul : expert pian

Compartimentul : Şcoala Populară de Arte

Cerinţe : studii superioare

Relaţii ierarhice : este subordonat Șefului de Serviciu și Managerului

Atribuţii de serviciu :

1. Predă ore de teorie şi solfegiu, ore de formare a deprinderilor practice, cursuri de pian;
2. Întocmeşte documentaţia specifică privind situaţia şcolară a cursanţilor (catalog, fișe de examinare, centralizator etc.) şi se încadrează în termenele de predare stabilite de conducerea instituţiei);
3. Realizează materialul didactic specific disciplinei predate și pune la dispoziția elevilor piese repertoriale și metode de învățare ale disciplinei predate;
4. Elaborează planificarea didactică anuală pe grupe de copii;
5. Întocmeşte raportul de activitate lunar, atunci când participă la desfăşurarea activitatăţilor extradidactice (concursuri, festivaluri, evenimente culturale, proiecte culturale, expoziții etc.);
6. Respectă regulamentele, procedurile și reglementările interne ale instituției;
7. Organizează cu înștiințarea și acordul conducerii instituției audiţii, concerte și spectacole cu public;
8. Participă şi reprezintă instituţia la concerte, spectacole cu public, proiecte culturale, evenimente culturale organizate în judeţ şi în ţară, numai cu acordul conducerii instituţiei;
9. Comunică în decurs de o săptămână de la începerea cursurilor, orarul și programul de desfășurare a cursurilor;
10. Răspunde de comportamentul cursanţilor în incinta instituţiei şi de achitarea la zi a taxelor de curs;
11. Colaborează cu celelalte departamente ale instituției în vederea desfășurării activității în bune condiții;
12. Nu lucrează în incinta instituției cu persoane (cursanți) care nu sunt înscriși la Școala Populară de Arte;
13. Are obligația de a întruni numărul minim de cursanți stabilit de conducerea istituției;
14. Participă la elaborarea și implementarea proiectelor culturale ale instituției;
15. Întocmește și coordonează proiectele culturale atribuite de conducerea instituției;
16. Participă la organizarea și desfășurarea manifestătilor cultural-artistice ale Centrului Județean de Cultură Prahova;

18. Dovedește o conduită ireproșabilă, profesionalism și conștiinciozitate la locul de muncă;

19. Folosește aparatura, instalațiile, materiile prime, materialele și mobilierul în cele mai bune condiții;

20. Nu părăsește locul de muncă fără aprobarea prealabilă a conducerii instituției;

21. Nu scoate din incinta instituției, prin diferite mijloace, aparatura, documente, și alte bunuri aparținând instituției, fără acte de însoțire a acestora sau fără aprobarea conducerii instituției;

22. Manifestă respect față de colegii de muncă și conducerea instituției;

23. Nu colaborează, folosind funcția sau calitatea de angajat al instituției, precum și numele instituției, cu nici o altă instituție din țară sau din străinătate, fără acordul conducerii instituției;

24. Are un comportament adecvat în concordanță cu rolul educativ pe care îl îndeplinește ;

25. Nu consumă băuturi alcoolice și nu fumează în incinta instituției;

26. Respectă programul de lucru stabilit și semnează condica de prezență;

27. Respectă măsurile de Securitate și Sănătate în Muncă și de PSI., cât și în situații de urgență la locul de muncă PSI, de Protecție a Muncii, Regulamentul de Ordine Interioară și legislația care reglementează raporturile de muncă (conform anexa);

28. Gestionează pe bază de subinventar și manifestă grijă și responsabilitate față de toate bunurile instituției aflate în dotare;

29. Nu lasă fără supraveghere, în timpul funcționării, aparatura, instalațiile;

30. Protejează și apără patrimoniul instituției, contribuind totodată la dezvoltarea sa printr-o participare activă la o bună și eficientă administrare a acestuia;

31. Îndeplinește și alte sarcini trasate de conducerea instituței;

Neîndeplinirea atribuțiilor prevăzute în prezenta fișă sau refuzul îndeplinirii acestora, atrage după sine aplicarea sancțiunilor disciplinare prevăzute în Regulamentul Intern al instituției, coroborate cu Codul Muncii.

Manager, **Ștefănucă Anișoara**	**Șef de Serviciu** **Claudiu Dosaru**	**Expert pian,**

Centrul Județean de Cultură Prahova • Consiliul Județean Prahova - România • CJCPH

Întocmit,
Referent specialitate
Marin Suzana

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION"
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr. 1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 1382 / 08.07.2024

ANUNȚ CONCURS FUNCȚIE CONTRACTUALĂ DE EXECUȚIE

A. În temeiul prevederilor HG nr.1336/2022 - privind stabilirea principiilor generale de ocupare a unui post vacant corespunzător funcțiilor contractuale din sectorul bugetar plătit din fonduri publice, Centrul Județean de Cultură Prahova, cu sediul în Ploiești, strada Erou Călin Cătălin, nr. 1, Județul Prahova, organizează concurs pentru ocuparea funcției contractuale de execuție de expert pian, pe durată determinată, plata cu ora din Compartimentul ;coala Populară de Arte.

B. Documente solicitate candidaților pentru întocmirea dosarului de concurs, conform art. 35 din H.G. 1336/2022:

a) formular de înscriere la concurs, conform modelului prevăzut la anexa nr. 2;
b) copia actului de identitate sau orice alt document care atestă identitatea, potrivit legii, aflate în termen de valabilitate;
c) copia certificatului de căsătorie sau a altui document prin care s-a realizat schimbarea de nume, după caz;
d) copiile documentelor care atestă nivelul studiilor și ale altor acte care atestă efectuarea unor specializări, precum și copiile documentelor care atestă îndeplinirea condițiilor specifice ale postului solicitate de autoritatea sau instituția publică, respectiv:
- copiile documentelor care să ateste nivelul studiilor şi ale altor acte care atestă efectuarea unor specializări, precum şi copiile documentelor care atestă îndeplinirea condiţiilor specifice ale postului solicitate de autoritatea sau instituţia publică(copie diploma bacalaureat, copie diploma studii postliceale, copie certificat grad principal);
e) copia carnetului de muncă, a adeverinței eliberate de angajator pentru perioada lucrată, care să ateste vechimea în muncă și în specialitatea studiilor solicitate pentru ocuparea postului;
f) certificat de cazier judiciar sau, după caz, extrasul de pe cazierul judiciar;
g) curriculum vitae, model comun european.

Dosarele de concurs se depun la Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion", compartimentul secretariat, tel. 0244545041, persoana de contact Marin Suzana, email: centrulculturiiprahova@yahoo.com

Termenul de depunere a dosarelor: 11 iulie 2024-31 iulie 2024, la sediul instituției.

C.) Condițiile generale prevăzute de art. 15 din H.G. 1336/08.11.2022

Poate ocupa un post vacant sau temporar vacant persoana care îndeplinește condițiile prevăzute de Legea nr. 53/2003 — Codul muncii, republicată, cu modificările și completările ulterioare, și cerințele specifice prevăzute la art. 542 alin. (1) și (2) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 57/2019 privind Codul administrativ, cu modificările și completările ulterioare:
a) are cetățenia română sau cetățenia unui alt stat membru al Uniunii Europene, a unui stat parte la Acordul privind Spațiul Economic European (SEE) sau cetățenia Confederației Elvețiene;
b) cunoaște limba română, scris și vorbit;
c) are capacitate de muncă în conformitate cu prevederile Legii nr. 53/2003 — Codul muncii, republicată, cu modificările și completările ulterioare;
d) are o stare de sănătate corespunzătoare postului pentru care candidează, atestată pe baza adeverinței medicale eliberate de medicul de familie sau de unitățile sanitare abilitate;
e) îndeplinește condițiile de studii, de vechime în specialitate și, după caz, alte condiții specifice potrivit cerințelor postului scos la concurs;
f) nu a fost condamnată definitiv pentru săvârșirea unei infracțiuni contra securității naționale, contra autorității, contra umanității, infracțiuni de corupție sau de serviciu, infracțiuni de fals ori contra înfăptuirii justiției, infracțiuni săvârșite cu intenție care ar face o persoană candidată la post incompatibilă cu exercitarea funcției contractuale pentru care candidează, cu excepția situației în care a intervenit reabilitarea;
g) nu execută o pedeapsă complementară prin care i-a fost interzisă exercitarea dreptului de a ocupa funcția, de a exercita profesia sau meseria ori de a desfășura activitatea de care s-a folosit pentru săvârșirea infracțiunii sau față de aceasta nu s-a luat măsura de siguranță a interzicerii ocupării unei funcții sau a exercitării unei profesii;
h) nu a comis infracțiunile prevăzute la art. 1 alin. (2) din Legea nr. 118/2019 privind Registrul național automatizat cu privire la persoanele care au comis infracțiuni sexuale, de exploatare a unor persoane sau asupra minorilor, precum și pentru completarea Legii nr. 76/2008 privind organizarea și funcționarea Sistemului Național de Date Genetice Judiciare, cu modificările ulterioare, pentru domeniile prevăzute la art. 35 alin. (1) lit. h).

Condiții specifice de participare la concurs

- nivelul studiilor pentru ocuparea postului: studii universitare de licență absolvite cu diplomă de licență sau echivalentă în domeniul artelor muzicale și documente care să ateste efectuarea specializărilor și atestatelor în domeniu;
- portofoliul din care să se evidențieze rezultate obținute la concursuri de pian ale cursanților și experiență în predarea cursului de pian de minim 5 ani.

D.) Calendarul de desfăşurare a concursului, respectiv data limită şi ora până la care se pot depune dosarele de concurs:

Depunere dosar de înscriere 11.07.2024-31.07.2024, luni-joi ora 8:00-16.30 și vineri ora 8:00-14:00

Selecția dosarelor de înscriere și afișarea rezultatelor 01.08.2024 ora 10:00

Afișare rezultate selecție dosare 01.08.2024 ora 14:00

Depunere contestații selecție dosare 02.08.2024 ora 14:00

Afișare rezultate contestații selecție dosare 02.08.2024 ora 16:00

Proba scrisă 05.08.2024, ora 10:00

Afișarea rezultate probă scrisă, 05.08.2024, ora 15:00

Depunere contestații rezultat proba scrisă 06.08.2024,ora 10:00

Afișarea rezultat contestații proba scrisă 06.08.2024, ora 14:00

Proba practică/interviu 07.08.2024, ora 10:00

Afișare proba practică/interviu 07.08.2024, ora 14:00

Depunere contestații proba practică 08.08.2024, ora 10:00

Afișare rezultat contestații proba practică 08.08.2024, 13:00

Afișare rezultat final concurs 09.08.2024, ora 10:00

Anunțul va fi afișat pe data de 10.07.2024 la sediul și pe pagina de internet a instituției CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA „ACAD. EUGEN SIMION" și pe portalul posturi.gov.ro

Relații suplimentare se pot obține la telefon 0244/545041, secretar Marin Suzana.

Termenele în care se pot depune contestații, respectiv afişarea rezultatelor contestațiilor:

- După afișarea rezultatelor obținute la selecția dosarelor de înscriere, proba scrisă și/sau proba practică și interviu, după caz, candidații nemulțumiți pot depune contestație la compartimentul resurse umane, în termen de cel mult o zi lucrătoare de la data afișării rezultatului selecției dosarelor, respectiv de la data afișării rezultatului probei scrise și/sau probei practice și al interviului, sub sancțiunea decăderii din drepturi.

Manager interimar,
Claudiu Dosaru

ATRIBUȚIILE POSTULUI DE EXPERT PIAN

1. Predă ore de teorie şi solfegiu, ore de formare a deprinderilor practice, cursuri de pian;
2. Întocmește documentația specifică privind situația școlară a cursanților (catalog, fișe de examinare, centralizator etc.) și se încadrează în termenele de predare stabilite de conducerea instituției);
3. Realizează materialul didactic specific disciplinei predate și pune la dispoziția elevilor piese repertoriale și metode de învățare ale disciplinei predate;
4. Elaborează planificarea didactică anuală pe grupe de copii;
5. Întocmește raportul de activitate lunar, atunci când participă la desfășurarea activităților extra-didactice (concursuri, festivaluri, evenimente culturale, proiecte culturale, expoziții etc.);
6. Respectă regulamentele, procedurile și reglementările interne ale instituției;
7. Organizează cu înștiințarea și acordul conducerii instituției audiţii, concerte și spectacole cu public;
8. Participă și reprezintă instituția la concerte, spectacole cu public, proiecte culturale, evenimente culturale organizate în judeţ şi în țară, numai cu acordul conducerii instituției;
9. Comunică în decurs de o săptămână de la începerea cursurilor, orarul și programul de desfășurare a cursurilor;
10. Răspunde de comportamentul cursanților în incinta instituţiei și de achitarea la zi a taxelor de curs;
11. Colaborează cu celelalte departamente ale instituției în vederea desfășurării activității în bune condiții;
12. Nu lucrează în incinta instituției cu persoane (cursanți) care nu sunt înscriși la Școala Populară de Arte;
13. Are obligația de a întruni numărul minim de cursanți stabilit de conducerea istituției;
14. Participă la elaborarea și implementarea proiectelor culturale ale instituției;
15. Întocmește și coordonează proiectele culturale atribuite de conducerea instituției;
16. Participă la organizarea și desfășurarea manifestărilor cultural-artistice ale Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion";
17. Dovedește o conduită ireproșabilă, profesionalism și conștiinciozitate la locul de muncă;

18. Folosește aparatura, instalațiile, materiile prime, materialele și mobilierul în cele mai bune condiții;

19. Nu părăsește locul de muncă fără aprobarea prealabilă a conducerii instituției;

20. Nu scoate din incinta instituției, prin diferite mijloace, aparatura, documente, și alte bunuri aparținând instituției, fără acte de însoțire a acestora sau fără aprobarea conducerii instituției;

21. Manifestă respect faţă de colegii de muncă şi conducerea instituţiei;

22. Nu colaborează, folosind funcţia sau calitatea de angajat al instituţiei, precum şi numele instituţiei, cu nici o altă instituţie din ţară sau din străinătate, fără acordul conducerii instituției;

23. Are un comportament adecvat în concordanţă cu rolul educativ pe care îl îndeplineşte

24. Nu consumă băuturi alcoolice și nu fumează în incinta instituţiei;

25. Respectă programul de lucru stabilit și semnează condica de prezență;

26. Respectă măsurile de Securitate și Sănătate în Muncă și de PSI., cât și în situații de urgență la locul de muncă PSI, de Protecţie a Muncii, Regulamentul de Ordine Interioară şi legislaţia care reglementează raporturile de muncă (conform anexa);

27. Gestionează pe bază de subinventar şi manifestă grijă şi responsabilitate faţă de toate bunurile instituţiei aflate în dotare;

28. Nu lasă fără supraveghere, în timpul funcționării, aparatura, instalațiile

29. Protejează și apără patrimoniul instituției, contribuind totodată la dezvoltarea sa printr-o participare activă la o bună și eficientă administrare a acestuia;

30. Îndeplineşte şi alte sarcini trasate de conducerea instituţiei;

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION"
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr. 1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

APROBAT,
MANAGER INTERIMAR,
Claudiu Dosaru

TEMATICĂ ŞI BIBLIOGRAFIE
pentru ocuparea postului vacant de expert pian
din cadrul Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"
pentru concursul organizat în data de 05.08.2024

1. Specificul inițierii în arta cântatului la pian
   Bibliografie : „Vrei să fii profesor de pian?"- autor Lavinia Coman
2. Regulamentul de organizare pentru Școala Populară de Arte din cadrul Centrului județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"
3. Codul de conduită a personalului din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"
4. Regulamentul de Organizare și Funcționare al Centrului județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str.Erou Călin Cătălin Nr. 1
Tel.Fax: 040 0244 545041
E-mail centrulculturiiprahova@yahoo.com

Nr 1460 / 9.07.2020

ANUNȚ

Centrul Județean de Cultură Prahova, organizează concurs pentru ocuparea posturilor temporar vacante a funcțiilor de expert și instructor, pe durată determinată la Compartimentul Şcoala Populară de Arte:

I. Nivelul posturilor scoase la concurs, denumirea posturilor și structura în cadrul căreia se află posturile:

1 post expert gradul II - curs canto

½ post expert gradul II – curs dans modern, balet

1 post instructor treapta I – curs chitară

II. Condiții de participare la concurs

a) să îndeplinească condițiile generale prevăzute la art.3 din Regulamentul – cadru privind stabilirea principiilor generale de ocupare a unui post vacant sau temporar vacant corespunzătoare funcțiilor contractuale și a criteriilor de promovare în grade sau trepte profesionale imediat superioare a personalului contractual din sectorul bugetar plătit din fonduri publice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.286/2011, cu modificările și completările ulterioare;

III. Condiții de studii/ vechime și condiții specifice

- expert nivel studii S- studii universitare de licență absolvite cu diplomă, respectiv studii superioare de lungă durată absolvite cu diplomă de licență, cu specializarea care să permită predarea disciplinei specifice postului, vechime în specialitate 3 ani și 6 luni;
- instructor nivel studii M – studii medii și competențe specifice care să permită predarea disciplinei specific postului, vechime în specialitate 6 ani și 6 luni;

Condițiile specifice necesare în vederea participării la concurs și a ocupării funcției contractuale de expert și instructor sunt:

- atestate specifice competențelor cursului și portofoliul din care să se evidențieze experiența, participarea și rezultatele obținute la concursurile organizate de instituții de cultură și Şcolile Populare de Arte din țară.
- calități și aptitudini necesare: capacitate de evaluare, analiză și sinteză, spirit de observație , simț organizatoric, tact și discernământ, capacitatea de a lucra sub presiunea timpului, capacitatea de a lucra în echipă, abilități de comunicare, fluență și coerență în exprimare, comportament adecvat, corectitudine în cadrul relațiilor de muncă;

IV. Acte necesare pentru dosarul de înscriere la concurs:

- Cerere de înscriere la concurs adresată conducătorului instituției;
- Carte de identitate (copie xerox și original);
- Certificat de naștere/căsătorie (copie xerox și original);
- Documentele care atestă nivelul studiilor sau alte acte care atestă

efectuarea unor specializări, precum şi documente care atestă îndeplinirea condiţiilor specifice ale postului solicitate de instituţie (copie xerox şi original);

- Carnet de muncă sau adeverinţe care atestă vechimea în specialitate (copie xerox şi original);
- Curriculum vitae;
- Cazier Judiciar;
- Adeverinţă medicală (apt pentru muncă) eliberată cu cel mult 6 luni anterior derulării concursului de către medicul de familie al candidatului sau de către unităţi

V. Condiţii de desfăşurare a concursului

- data şi locul depunerii dosarelor de înscriere la concurs – termen de 10 zile lucrătoare de la data afişării/publicării anunţului (ultima zi de depunere a dosarelor este 22.07.2020 orele 14.00) la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova, str.Erou Călin Cătălin Nr.1 et.2 cam.4, loc.Ploieşti jud.Prahova.

Concursul se desfăşoară în două etape:

1.Selecţia dosarelor de înscriere la concurs, pe baza îndeplinirii condiţiilor generale şi specifice de participare la concurs, care se va realiza în data de 23.07.2020, astfel că la această dată orele 16,00, se va afişa rezultatul acesteia folosind sintagma „admis" sau „respins";

- contestaţiile cu privire la rezultatul selecţiei dosarelor de înscriere se depun în maximum o zi lucrătoare de la afişarea rezultatelor selecţiei dosarelor de către comisia de concurs, la secretarul comisiei de soluţionare a contestaţiilor;

2. Interviul va avea loc în ziua de 27. 07.2020, la această probă vor participa doar candidaţii care au fost declaraţi „admis" la rezultatul selecţiei de dosare;

- rezultatul probei interviu va fi afişat la sediul instituţiei în data de 27.07.2020 orele 16,00 cu precizarea punctajului obţinut şi a sintagmei „admis" sau „respins";
- sunt declaraţi admişi, la proba interviu, candidaţii care au obţinut minimum 50 de puncte din maximum 100 puncte;

Afişarea rezultatelor finale are loc în data de 29.07.2020 orele 10,00 la sediul instituţiei.

Locul desfăşurării probelor – sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova, str.Erou Călin Cătălin Nr.1 et.2 loc.Ploieşti jud.Prahova, relaţii suplimentare la telefon 0244/545041, persoană de contact Berteanu Mariana.

Manager,
Ştefănucă Anişoara

Centrul Judeţean de Cultură Prahova – Consiliul Judeţean Prahova - România

Referent R.U.
Berteanu Mariana

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION"
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr. 1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 1590 / 01.08.2025

ANUNȚ CONCURS

A. În temeiul prevederilor HG nr.1336/2022 - privind stabilirea principiilor generale de ocupare a unui post vacant corespunzător funcțiilor contractuale din sectorul bugetar plătit din fonduri publice, Centrul Județean de Cultură Prahova„Acad. Eugen Simion", cu sediul în Ploiești, strada Erou Călin Cătălin, nr. 1, Județul Prahova, organizează concurs pentru ocuparea funcțiilor contractuale de execuție de: expert vioară, expert atelier creație, expert pictură, expert balet, expert canto clasic, instructor orgă/acordeon, expert gimnastică ritmică, expert canto muzică ușoară, instructor chitară, instructor dans popular clasa externă Comuna Vărbilău, expert dans modern, expert actorie, instructor dans popular clasa externă Comuna Cocorăștii Mislii, expert engleză, expert canto muzică populară, expert curs origami, instructor dans popular clasa externă Slănic pe durată determinată (un an de zile), plata cu ora, din Compartimentul Școala Populară de Arte.

B. Documente solicitate candidaţilor pentru întocmirea dosarului de concurs, conform art. 35 din H.G. 1336/2022:

a) formular de înscriere la concurs, conform modelului prevăzut la anexa nr. 2;
b) copia actului de identitate sau orice alt document care atestă identitatea, potrivit legii, aflate în termen de valabilitate;
c) copia certificatului de căsătorie sau a altui document prin care s-a realizat schimbarea de nume, după caz;
d) copiile documentelor care atestă nivelul studiilor și ale altor acte care atestă efectuarea unor specializări, precum și copiile documentelor care atestă îndeplinirea condițiilor specifice ale postului solicitate de autoritatea sau instituția publică (copie diploma bacalaureat, copie diploma studii postliceale, copie certificat grad principal);
e) copia carnetului de muncă, a adeverinței eliberate de angajator pentru perioada lucrată, care să ateste vechimea în muncă și în specialitatea studiilor solicitate pentru ocuparea postului;
f) certificat de cazier judiciar sau, după caz, extrasul de pe cazierul judiciar;
g) curriculum vitae, model comun european.

Dosarele de concurs se depun la Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion", compartimentul secretariat, tel. 0244545041, persoana de contact Marin Suzana, email: centrulculturiiprahova@yahoo.com

Termenul de depunere a dosarelor: 06-27 august 2025 la sediul instituției.

C. Condiţiile generale prevăzute de art. 15 din H.G. 1336/08.11.2022

Poate ocupa un post vacant sau temporar vacant persoana care îndeplinește condițiile prevăzute de Legea nr. 53/2003 — Codul muncii, republicată, cu modificările și completările

ulterioare, și cerințele specifice prevăzute la art. 542 alin. (1) și (2) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 57/2019 privind Codul administrativ, cu modificările și completările ulterioare:

a) are cetățenia română sau cetățenia unui alt stat membru al Uniunii Europene, a unui stat parte la Acordul privind Spațiul Economic European (SEE) sau cetățenia Confederației Elvețiene;

b) cunoaște limba română, scris și vorbit;

c) are capacitate de muncă în conformitate cu prevederile Legii nr. 53/2003 — Codul muncii, republicată, cu modificările și completările ulterioare;

d) are o stare de sănătate corespunzătoare postului pentru care candidează, atestată pe baza adeverinței medicale eliberate de medicul de familie sau de unitățile sanitare abilitate;

e) îndeplinește condițiile de studii, de vechime în specialitate și, după caz, alte condiții specifice potrivit cerințelor postului scos la concurs;

f) nu a fost condamnată definitiv pentru săvârșirea unei infracțiuni contra securității naționale, contra autorității, contra umanității, infracțiuni de corupție sau de serviciu, infracțiuni de fals ori contra înfăptuirii justiției, infracțiuni săvârșite cu intenție care ar face o persoană candidată la post incompatibilă cu exercitarea funcției contractuale pentru care candidează, cu excepția situației în care a intervenit reabilitarea;

g) nu execută o pedeapsă complementară prin care i-a fost interzisă exercitarea dreptului de a ocupa funcția, de a exercita profesia sau meseria ori de a desfășura activitatea de care s-a folosit pentru săvârșirea infracțiunii sau față de aceasta nu s-a luat măsura de siguranță a interzicerii ocupării unei funcții sau a exercitării unei profesii;

h) nu a comis infracțiunile prevăzute la art. 1 alin. (2) din Legea nr. 118/2019 privind Registrul național automatizat cu privire la persoanele care au comis infracțiuni sexuale, de exploatare a unor persoane sau asupra minorilor, precum și pentru completarea Legii nr. 76/2008 privind organizarea și funcționarea Sistemului Național de Date Genetice Judiciare, cu modificările ulterioare, pentru domeniile prevăzute la art. 35 alin. (1) lit. h).

Condiții specifice de participare la concurs

- nivelul studiilor:
  - expert gradul I studii S - studii universitare de licență absolvite cu diplomă, respectiv studii superioare de lungă durată absolvite cu diplomă de licență, cu specializarea care să permită predarea disciplinei specifice postului, vechime în specialitate minim 4 ani;
  - expert gradul II studii S - studii universitare de licență absolvite cu diplomă, respectiv studii superioare de lungă durată absolvite cu diplomă de licență, cu specializarea care să permită predarea disciplinei specifice postului, vechime în specialitate minim 3 ani;
  - instructor nivel studii M – studii medii și competențe specifice care să permită predarea disciplinei specifice postului, vechime în specialitate minim 3 ani;
- atestate specifice competențelor cursului și portofoliul din care să se evidențieze experiența, participarea și rezultatele obținute la concursurile organizate de instituții de cultură și Școlile Populare de Arte din țară.

D. Calendarul de desfășurare a concursului:

Depunere dosar de înscriere 06-27 august 2025, luni-joi ora 8:00-16.30 și vineri ora 8:00-14:00

Selecția dosarelor de înscriere și afișarea rezultatelor 28 august 2025 ora 10:00

Afișare rezultate selecție dosare 28 august 2025 ora 14:00

Depunere contestații selecție dosare 29 august 2025 ora 10:00

Afișare rezultate contestații selecție dosare 29 august 2025 ora 14:00

Proba practică/interviu 01 septembrie 2025, ora 10:00

Afișare proba practică/interviu 01 septembrie 2025, ora 14:00

Depunere contestații proba practică/interviu 02 septembrie 2025, ora 12:00

Afișare rezultat contestații proba practică/interviu 02 septembrie 2025, ora 16:00

Afișare rezultat final concurs 03 septembrie 2025, ora 10:00

Anunțul va fi afişat pe data de **05 august 2025** la sediul și pe pagina de internet a instituției CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA „ACAD. EUGEN SIMION" și pe portalul posturi.gov.ro

Relații suplimentare se pot obține la telefon 0244/545041, secretar Marin Suzana.

Termenele în care se pot depune contestaţii, respectiv afişarea rezultatelor contestaţiilor:

- După afișarea rezultatelor obținute la selecția dosarelor de înscriere, proba scrisă și/sau proba practică și interviu, după caz, candidații nemulțumiți pot depune contestație la compartimentul resurse umane, în termen de cel mult o zi lucrătoare de la data afișării rezultatului selecției dosarelor, respectiv de la data afișării rezultatului probei scrise și/sau probei practice și al interviului, sub sancțiunea decăderii din drepturi.

Manager,
Claudiu Dosaru

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION"
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr. 1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 1932 / 26.08.2024

ANUNȚ CONCURS FUNCȚIE CONTRACTUALĂ DE EXECUȚIE

A. În temeiul prevederilor HG nr.1336/2022 - privind stabilirea principiilor generale de ocupare a unui post vacant corespunzător funcțiilor contractuale din sectorul bugetar plătit din fonduri publice, Centrul Județean de Cultură Prahova, cu sediul în Ploiești, strada Erou Călin Cătălin, nr. 1, Județul Prahova, organizează concurs pentru ocuparea funcției contractuale de execuție de expert canto, pe durată determinată, plata cu ora din Compartimentul Școala Populară de Arte, clasa externă Drajna.

B. Documente solicitate candidaților pentru întocmirea dosarului de concurs, conform art. 35 din H.G. 1336/2022:

a) formular de înscriere la concurs, conform modelului prevăzut la anexa nr. 2;
b) copia actului de identitate sau orice alt document care atestă identitatea, potrivit legii, aflate în termen de valabilitate;
c) copia certificatului de căsătorie sau a altui document prin care s-a realizat schimbarea de nume, după caz;
d) copiile documentelor care atestă nivelul studiilor și ale altor acte care atestă efectuarea unor specializări, precum și copiile documentelor care atestă îndeplinirea condițiilor specifice ale postului solicitate de autoritatea sau instituția publică, respectiv:
- copiile documentelor care să ateste nivelul studiilor şi ale altor acte care atestă efectuarea unor specializări, precum şi copiile documentelor care atestă îndeplinirea condiţiilor specifice ale postului solicitate de autoritatea sau instituţia publică (copie diploma bacalaureat, copie diploma studii postliceale, copie certificat grad principal);
e) copia carnetului de muncă, a adeverinței eliberate de angajator pentru perioada lucrată, care să ateste vechimea în muncă și în specialitatea studiilor solicitate pentru ocuparea postului;
f) certificat de cazier judiciar sau, după caz, extrasul de pe cazierul judiciar;
g) curriculum vitae, model comun european.

Dosarele de concurs se depun la Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion", compartimentul secretariat, tel. 0244545041, persoana de contact Marin Suzana, email: centrulculturiiprahova@yahoo.com

Termenul de depunere a dosarelor: 29.08.2024-18.09.2024, la sediul instituţiei.

C.) Condiţiile generale prevăzute de art. 15 din H.G. 1336/08.11.2022

Poate ocupa un post vacant sau temporar vacant persoana care îndeplinește condițiile prevăzute de Legea nr. 53/2003 — Codul muncii, republicată, cu modificările și completările ulterioare, și cerințele specifice prevăzute la art. 542 alin. (1) și (2) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 57/2019 privind Codul administrativ, cu modificările și completările ulterioare:
a) are cetățenia română sau cetățenia unui alt stat membru al Uniunii Europene, a unui stat parte la Acordul privind Spațiul Economic European (SEE) sau cetățenia Confederației Elvețiene;
b) cunoaște limba română, scris și vorbit;
c) are capacitate de muncă în conformitate cu prevederile Legii nr. 53/2003 — Codul muncii, republicată, cu modificările și completările ulterioare;
d) are o stare de sănătate corespunzătoare postului pentru care candidează, atestată pe baza adeverinței medicale eliberate de medicul de familie sau de unitățile sanitare abilitate;
e) îndeplinește condițiile de studii, de vechime în specialitate și, după caz, alte condiții specifice potrivit cerințelor postului scos la concurs;
f) nu a fost condamnată definitiv pentru săvârșirea unei infracțiuni contra securității naționale, contra autorității, contra umanității, infracțiuni de corupție sau de serviciu, infracțiuni de fals ori contra înfăptuirii justiției, infracțiuni săvârșite cu intenție care ar face o persoană candidată la post incompatibilă cu exercitarea funcției contractuale pentru care candidează, cu excepția situației în care a intervenit reabilitarea;
g) nu execută o pedeapsă complementară prin care i-a fost interzisă exercitarea dreptului de a ocupa funcția, de a exercita profesia sau meseria ori de a desfășura activitatea de care s-a folosit pentru săvârșirea infracțiunii sau față de aceasta nu s-a luat măsura de siguranță a interzicerii ocupării unei funcții sau a exercitării unei profesii;
h) nu a comis infracțiunile prevăzute la art. 1 alin. (2) din Legea nr. 118/2019 privind Registrul național automatizat cu privire la persoanele care au comis infracțiuni sexuale, de exploatare a unor persoane sau asupra minorilor, precum și pentru completarea Legii nr. 76/2008 privind organizarea și funcționarea Sistemului Național de Date Genetice Judiciare, cu modificările ulterioare, pentru domeniile prevăzute la art. 35 alin. (1) lit. h).

Condiții specifice de participare la concurs

Expert gradul II curs canto clasa externă localitatea Drajna, Prahova

- nivelul studiilor pentru ocuparea postului: studii universitare de licență absolvite cu diplomă de licență sau echivalentă în domeniul studiilor culturale

etnologice și documente care să ateste efectuarea specializărilor și atestatelor în domeniu;
- vechime în domeniul studiilor peste 6 luni.

D.) Calendarul de desfăşurare a concursului, respectiv data limită şi ora până la care se pot depune dosarele de concurs:

Depunere dosar de înscriere 29 august 2024-18 septembrie 2024, luni-joi ora 8:00-16.30 și vineri ora 8:00-14:00

Selecția dosarelor de înscriere și afișarea rezultatelor 19.09.2024 ora 10:00

Afișare rezultate selecție dosare 19.09.2024 ora 16:00
Depunere contestații selecție dosare 20.09.2024 ora 10:00
Afișare rezultate contestații selecție dosare 20.09.2024 ora 16:00
Proba scrisă 23.09.2024, ora 10:00
Afișarea rezultate probă scrisă, 23.09.2024, ora 14:00
Depunere contestații rezultat proba scrisă 24.09.2024, ora 10:00
Afișarea rezultat contestații proba scrisă 24.06.2024, ora 16:00
Proba practică/interviu 25.09.2024, ora 10:00
Afișare proba practică/interviu 25.09.2024, ora 14:00
Depunere contestații proba practică 26.09.2024, ora 10:00
Afișare rezultat contestații proba practică 26.09.2024, 16:00
Afișare rezultat final concurs 27.09.2024, ora 10:00

Anunțul va fi afișat pe data de 27.08.2024 la sediul și pe pagina de internet a instituției CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA „ACAD. EUGEN SIMION" și pe portalul posturi.gov.ro

Relații suplimentare se pot obține la telefon 0244/545041, secretar Marin Suzana.

Termenele în care se pot depune contestaţii, respectiv afişarea rezultatelor contestaţiilor:

- După afișarea rezultatelor obținute la selecția dosarelor de înscriere, proba scrisă și/sau proba practică și interviu, după caz, candidații nemulțumiți pot depune contestație la compartimentul resurse umane, în termen de cel mult o zi lucrătoare de la data afișării rezultatului selecției dosarelor, respectiv de la data afișării rezultatului probei scrise și/sau probei practice și al interviului, sub sancțiunea decăderii din drepturi.

Manager,
Claudiu Dosaru

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION”
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr. 1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. ..../ ....

APROBAT,
MANAGER,
Claudiu Dosaru

TEMATICĂ ŞI BIBLIOGRAFIE
pentru ocuparea postului vacant de expert canto popular din cadrul Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion”

1. Teoria muzicii, solfegii, dicton

Bibliografie: - Giuleanu Victor – Teoria muzicii, curs însoţit de solfegii aplicative
- Popescu Crinuţa – Teoria muzicii, solfegii, dicton

2. Regulamentul de Organizare şi Funcţionare al Centrului Judeţean de Cultură Prahova;
3. Regulamentul de organizare pentru Şcoala Populară de Arte din cadrul Centrului județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion”.
4. Codul de conduită a personalului din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion”.

ATRIBUȚIILE POSTULUI DE EXPERT CANTO

1. Predă ore de teorie şi solfegiu, ore de formare a deprinderilor practice, cursuri de canto;

2. Întocmește documentația specifică privind situația școlară a cursanților (catalog, fișe de examinare, centralizator etc.) și se încadrează în termenele de predare stabilite de conducerea instituției);

3. Realizează materialul didactic specific disciplinei predate și pune la dispoziția elevilor piese repertoriale și metode de învățare ale disciplinei predate;

4. Elaborează planificarea didactică anuală pe grupe de copii;

5. Întocmește raportul de activitate lunar, atunci când participă la desfășurarea activităților extra-didactice (concursuri, festivaluri, evenimente culturale, proiecte culturale, expoziții etc.);

6. Respectă regulamentele, procedurile și reglementările interne ale instituției;

7. Organizează cu înștiințarea și acordul conducerii instituției audiţii, concerte și spectacole cu public;

8. Participă și reprezintă instituția la concerte, spectacole cu public, proiecte culturale, evenimente culturale organizate în judeţ şi în țară, numai cu acordul conducerii instituției;

9. Comunică în decurs de o săptămână de la începerea cursurilor, orarul și programul de desfășurare a cursurilor;

10. Răspunde de comportamentul cursanților în incinta instituţiei și de achitarea la zi a taxelor de curs;

11. Colaborează cu celelalte departamente ale instituției în vederea desfășurării activității în bune condiții;

12. Nu lucrează în incinta instituției cu persoane (cursanți) care nu sunt înscriși la Școala Populară de Arte;

13. Are obligația de a întruni numărul minim de cursanți stabilit de conducerea istituției;

14. Participă la elaborarea și implementarea proiectelor culturale ale instituției;

15. Întocmește și coordonează proiectele culturale atribuite de conducerea instituției;

16. Participă la organizarea și desfășurarea manifestărilor cultural-artistice ale Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion”;

17. Dovedește o conduită ireproșabilă, profesionalism și conștiinciozitate la locul de muncă;

18. Folosește aparatura, instalațiile, materiile prime, materialele și mobilierul în cele mai bune condiții;

19. Nu părăsește locul de muncă fără aprobarea prealabilă a conducerii instituției;

20. Nu scoate din incinta instituției, prin diferite mijloace, aparatura, documente, și alte bunuri aparținând instituției, fără acte de însoțire a acestora sau fără aprobarea conducerii instituției;

21. Manifestă respect față de colegii de muncă şi conducerea instituţiei;

22. Nu colaborează, folosind funcţia sau calitatea de angajat al instituţiei, precum şi numele instituţiei, cu nici o altă instituţie din ţară sau din străinătate, fără acordul conducerii instituției;

23. Are un comportament adecvat în concordanţă cu rolul educativ pe care îl îndeplineşte

24. Nu consumă băuturi alcoolice și nu fumează în incinta instituţiei;

25. Respectă programul de lucru stabilit și semnează condica de prezență;

26. Respectă măsurile de Securitate și Sănătate în Muncă și de PSI., cât și în situații de urgență la locul de muncă PSI, de Protecţie a Muncii, Regulamentul de Ordine Interioară şi legislaţia care reglementează raporturile de muncă (conform anexa);

27. Gestionează pe bază de subinventar şi manifestă grijă şi responsabilitate faţă de toate bunurile instituţiei aflate în dotare;

28. Nu lasă fără supraveghere, în timpul funcționării, aparatura, instalațiile

29. Protejează și apără patrimoniul instituției, contribuind totodată la dezvoltarea sa printr-o participare activă la o bună și eficientă administrare a acestuia;

30. Îndeplineşte şi alte sarcini trasate de conducerea instituţiei;

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION"
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr. 1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 1276 / 30.06.2025

ANUNŢ
Examen promovare în grad profesional
Referent de specialitate - studii superioare
Compartiment resurse umane

În conformitate cu prevederile Hotărârii nr.1336 din 28 octombrie 2022, forma consolidată cu modificările şi completările ulterioare, Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" organizează examen de promovare în grad profesional pentru următoarea funcţie de execuţie contractuală:

Nr. crt.	Funcția contractuală de execuție	Grad profesional deținut	Structura Funcțională	Grad profesional după promovare
1	Referent de specialitate	II	Compartiment Resurse umane	Referent de specialitate I

CONDIŢII DE PARTICIPARE LA EXAMEN:

Candidaţii trebuie să îndeplinească condiţiile generale prevăzute de art.72 alin.(2)din Hotărârea nr. 1336 din 28 octombrie 2022 pentru aprobarea Regulamentului – cadru privind organizarea şi dezvoltarea carierei personalului contractual din sectorul bugetar plătit din fonduri publice cu modificările şi completările ulterioare, respectiv:

- să aibă cel puţin 3 ani vechime în gradul profesional al funcţiei din care promovează;
- să fi obţinut calificativul „foarte bine" la evaluarea performanţelor profesionale individuale cel puţin de două ori în ultimii 3 ani;
- să nu fi fost sancţionat disciplinar în ultimii 3 ani;

Dosarele de înscriere la concurs se depun la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion", din strada Erou Călin Cătălin nr.1 Ploieşti, în termen de 10 zile lucrătoare de la data publicării anunţului, şi conţin în mod obligatoriu următoarele documente:

- cerere de înscriere la examen;
- copie de pe carnetul de muncă sau adeverinţă eliberată de compartimentul Resurse Umane în vederea atestării vechimii în gradul profesional din care promovează;
- copii de pe rapoartele de evaluare a performanţelor profesionale individuale din ultimii 3 ani;

Examenul va consta în:
Probă scrisă (redactarea unei lucrări cu tematică stabilită de comisia de examinare)

Calendarul de desfăşurare a concursului:
Depunere dosar de înscriere 1.07.2025 - 14.07.2025
Selecţia dosarelor de înscriere şi afişarea rezultatelor 15.07.2025 ora 10:00-14:00
Depunere contestaţii selecţie dosare 15.07.2025 ora 14:00
Afişare rezultate contestaţii selecţie dosare 15.07.2025 ora 16:00

Proba scrisă 16.07.2025, ora 10:00
Afișare rezultate proba scrisă 16.07.2025, ora 14:00
Depunere contestații probă scrisă 17.07.2025 ora 10:00
Afișare rezultate finale17.07.2025 ora 14:00

Bibliografia

pentru examenul organizat în vederea promovării în grad profesional din gradul II în gradul I de la Compartiment Resurse umane

- Legea - cadru nr. 153 din 28 iunie 2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, forma consolidată cu toate modificările și completările ulterioare.
- Legea 53/2003 - Codul Muncii, forma consolidată cu toate modificările și completările ulterioare.
- Hotărârea Guvernului nr.1336 din 28 octombrie 2022 pentru aprobarea Regulamentului - cadru privind organizarea și dezvoltarea carierei personalului contractual din sectorul bugetar plătit din fonduri publice.
- Hotărârea nr.905 din 14 decembrie 2017 privind registrul general de evidență a salariaților
- OUG nr.158 din 17 noiembrie 2005 privind concediile și indemnizațiile de asigurări sociale de sănătate.

Relațiile suplimentare se pot obține la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion", la secretarul comisiei de concurs, doamna Marin Suzana, referent de specialitate în cadrul Compartiment Secretariat, telefon 0244/545041 și e-mail centrulculturiiprahova@yahoo.com

Manager,
Claudiu Dosaru

Întocmit,
Referent specialitate r.u
Nedelcu Cristina

Afișat în data de 30.06.2025 la sediul și pe pagina de internet a Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 3647/5.12.2022

ANUNŢ
Examen promovare în grad profesional
Referent gradul IA - studii superioare
Serviciul Cercetare Îndrumare şi Valorificare a Patrimoniului Cultural

Candidații trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

- să aibă cel puțin 3 ani vechime în gradul profesional al funcției din care promovează;
- să fi obținut calificativul „foarte bine" la evaluarea performanțelor profesionale individuale cel puțin de două ori în ultimii 3 ani;
- să nu fi fost sancționat disciplinar în ultimii 3 ani;

Acte necesare pentru înscriere:

Dosarul de examen va conține în mod obligatoriu;

- copie de pe carnetul de muncă sau adeverință eliberată de compartimentul Resurse Umane în vederea atestării vechimii în gradul profesional din care promovează;
- copii de pe rapoartele de evaluare a performanțelor profesionale individuale din ultimii 3 ani;
- cerere de înscriere la examen;

Bibliografie:

- Regulamentul de organizare şi funcționare al Centrului Județean de Cultură Prahova
- Regulamentul de Conduită Etică.
- Legea nr.422/2001 privind protejarea monumentelor istorice

-Ordonanța de Urgență nr.118/2006 privind înființarea, organizarea şi desfăşurarea activității aşezămintelor culturale

-Ordonanța nr.2/2008 pentru modificarea şi completarea Ordonanței Guvernului nr.51/1998 privind îmbunătățirea sistemului de finanțare a programelor şi proiectelor culturale (cu modificările şi completările ulterioare).

Examenul va consta în:

Probă scrisă (redactarea unei lucrări cu tematică stabilită de comisia de examinare) în data de 19 decembrie 2022, ora 10^{00}. Examenul se va susține la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova.

Dosarele, cu toate actele solicitate, vor fi depuse până la data de 16 decembrie 2022, la sediul instituției, Compartimentul Secretariat.

Afişat, astăzi, 05.12.2022

Manager interimar,
Claudiu Dosaru

Centrul Județean de Cultură Prahova · Consiliul Județean Prahova - România

Referent specialitate r.u
Cristina Nedelcu

Aprobat,
Manager

Bibliografia

pentru examenul organizat în vederea promovării în grad profesional din gradul I în gradul IA de la Serviciul Cercetare, Îndrumare și Valorificare a Patrimoniului Cultural din data de 19.12.2022

- Regulamentul de organizare și funcționare al Centrului Județean de Cultură Prahova;
- Codul de Conduită etică al personalului din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova;
- Ordonanța de Urgență nr.118/2006 privind înființarea, organizarea și desfășurarea activității așezămintelor culturale
- Ordonanța nr.2/2008 pentru modificarea și completarea Ordonanței Guvernului nr.51/1998 privind îmbunătățirea sistemului de finanțare a programelor și proiectelor culturale (cu modificările și completările ulterioare).

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA„ACAD.EUGEN SIMION"
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro
Nr. 356/7.03.2024

ANUNŢ
Examen promovare în grad profesional
Referent gradul IA - studii superioare
Serviciul Cercetare Îndrumare şi Valorificare a Patrimoniului Cultural

Candidații trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

- să aibă cel puțin 3 ani vechime în gradul profesional al funcției din care promovează;
- să fi obținut calificativul „foarte bine" la evaluarea performanțelor profesionale individuale cel puţin de două ori în ultimii 3 ani;
- să nu fi fost sancționat disciplinar în ultimii 3 ani;

Acte necesare pentru înscriere:

Dosarul de examen va conține în mod obligatoriu;

- copie de pe carnetul de muncă sau adeverință eliberată de compartimentul Resurse Umane în vederea atestării vechimii în gradul profesional din care promovează;
- copii de pe rapoartele de evaluare a performanțelor profesionale individuale din ultimii 3 ani;
- cerere de înscriere la examen;

Bibliografie:

- Regulamentul de organizare şi funcționare al Centrului Județean de Cultură Prahova
- Regulamentul de Conduită Etică.
- Legea nr.422/2001 privind protejarea monumentelor istorice
-Ordonanța de Urgență nr.118/2006 privind înființarea, organizarea şi desfăşurarea activității aşezămintelor culturale
-Ordonanța nr.2/2008 pentru modificarea și completarea Ordonanței Guvernului nr.51/1998 privind îmbunătățirea sistemului de finanțare a programelor şi proiectelor culturale (cu modificările şi completările ulterioare).

Examenul va consta în:

Probă scrisă (redactarea unei lucrări cu tematică stabilită de comisia de examinare) în data de 21 martie 2024, ora 10^{00}. Examenul se va susține la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova„Acad. Eugen Simion"

Dosarele de promovare, cu actele solicitate, vor fi depuse în perioada 13.03-19.03.2024, la sediul instituției, Compartimentul Secretariat.

Afişat, astăzi, 07.03.2024

Manager interimar,
Claudiu Dosaru

Referent specialitate r.u
Cristina Nedelcu

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 798 / 11.04.2022

ANUNȚ
Examen promovare în grad profesional
expert gradul I- studii superioare
Serviciul Cercetare Îndrumare și Valorificare a Patrimoniului Cultural

Candidații trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

- să aibă cel puțin 3 ani vechime în gradul profesional al funcției din care promovează;
- să fi obținut calificativul „foarte bine" la evaluarea performanțelor profesionale individuale cel puțin de două ori în ultimii 3 ani;
- să nu fi fost sancționat disciplinar în ultimii 3 ani;

Acte necesare pentru înscriere:

Dosarul de examen va conține în mod obligatoriu;

- copie de pe carnetul de muncă sau adeverință eliberată de compartimentul Resurse Umane în vederea atestării vechimii în gradul profesional din care promovează;
- copii de pe rapoartele de evaluare a performanțelor profesionale individuale din ultimii 3 ani;
- cerere de înscriere;

Bibliografie:

- Regulamentul de organizare și funcționare al Centrului Județean de Cultură Prahova
- Regulamentul de Conduită Etică.
- Legea nr.422/2001 privind protejarea monumentelor istorice
-Ordonanța de Urgență nr.118/2006 privind înființarea, organizarea și desfășurarea activității așezămintelor culturale
-Ordonanța nr.2/2008 pentru modificarea și completarea Ordonanței Guvernului nr.51/1998 privind îmbunătățirea sistemului de finanțare a programelor și proiectelor culturale (cu modificările și completările ulterioare).

Examenul va consta în:

Probă scrisă (redactarea unei lucrări cu tematică stabilită de comisia de examinare) în data de 28 aprilie 2022, ora 10^{00}. Examenul se va susține la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova.

Dosarele, cu toate actele solicitate, vor fi depuse până la data de 26 aprilie 2022, la sediul instituției, Compartimentul Secretariat

Afișat, astăzi, 08.04.2022

Centrul Județean de Cultură Prahova · Consiliul Județean Prahova - România · CJCPH

Manager interimar,
Claudiu Dosaru

Referent specialitate
Marin Suzana

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 34/05.01.2022

ANUNŢ
Examen promovare în grad profesional
expert gradul I- studii superioare
Serviciul Cercetare Îndrumare și Valorificare a Patrimoniului Cultural

Candidații trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

- să aibă cel puțin 3 ani vechime în gradul profesional al funcției din care promovează;
- să fi obținut calificativul „foarte bine" la evaluarea performanțelor profesionale individuale cel puțin de două ori în ultimii 3 ani;
- să nu fi fost sancționat disciplinar în ultimii 3 ani;

Acte necesare pentru înscriere:

Dosarul de examen va conține în mod obligatoriu;

- copie de pe carnetul de muncă sau adeverință eliberată de compartimentul Resurse Umane în vederea atestării vechimii în gradul profesional din care promovează;
- copii de pe rapoartele de evaluare a performanțelor profesionale individuale din ultimii 3 ani;
- cerere de înscriere;

Bibliografie:

- Regulamentul de organizare și funcționare al Centrului Județean de Cultură Prahova
- Regulamentul de Conduită Etică.
- Legea nr.422/2001 privind protejarea monumentelor istorice

-Ordonanța de Urgență nr.118/2006 privind înființarea, organizarea și desfășurarea activității așezămintelor culturale

-Ordonanța nr.2/2008 pentru modificarea și completarea Ordonanței Guvernului nr.51/1998 privind îmbunătățirea sistemului de finanțare a programelor și proiectelor culturale (cu modificările și completările ulterioare).

Examenul va consta în:

Probă scrisă (redactarea unei lucrări cu tematică stabilită de comisia de examinare) în data de 20 ianuarie 2022, ora 10^{00}. Examenul se va susține la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova.

Dosarele, cu toate actele solicitate, vor fi depuse până la data de 18 ianuarie 2022, la sediul instituției, Compartimentul Secretariat

Afişat, astăzi, 05.01.2022

Manager interimar,
Claudiu Dosaru

Referent specialitate
Marin Suzana

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro
Nr. 792/5.04.2021

ANUNŢ
Examen promovare în grad profesional
economist gradul I- studii superioare
Compartimentul Achiziții
din data de 26.04.2021, ora 10.00

Candidatul trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

- să aibă cel puțin 3 ani vechime în gradul profesional al funcției din care promovează;
- să fi obținut calificativul „foarte bine" la evaluarea performanțelor profesionale individuale cel puțin de două ori în ultimii 3 ani;
- să nu fi fost sancționat disciplinar în ultimii 3 ani;

Acte necesare pentru înscriere

Dosarul de examen va conține în mod obligatoriu;

- copie de pe carnetul de muncă sau adeverință eliberată de comp. Resurse Umane în vederea atestării vechimii în gradul profesional din care promovează;
- copii de pe rapoartele de evaluare a performanțelor profesionale individuale din ultimii 3 ani;
- cerere de înscriere;

Bibliografie:

- Legea nr.98/2016 privind achizițiile publice, forma consolidată cu modificările și completările ulterioare;
- Hotărârea nr.395 din 2 iunie 2016 (actualizată) pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a prevederilor referitoare la atribuirea contractului de achiziție public/acordului-cadru din Legea nr. 98/2016 privind achizițiile publice;
- Legea contabilitatii nr. 82/1991 forma consolidată cu modificările și completările ulterioare;
- Regulamentul de organizare și funcționare al Centrului Județean de Cultură Prahova;
- Ordonanța de Urgență nr.118/2006 privind înființarea, organizarea și desfășurarea activității așezămintelor culturale;

Examenul va consta în:

Proba scrisă (redactarea unei lucrări cu tematică stabilită de comisia de examinare);
Dosarul, cu toate actele solicitate, va fi depus până la data de 16 aprilie 2021, la Comp.Resurse Umane;
Afişat, astăzi, 05.04.2021

Manager,
Anişoara Ştefănucă

Referent Resurse Umane
Mariana Berteanu

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 2991 / 1. 11. 2021

ANUNŢ
Examen promovare în grad profesional
REFERENT DE SPECIALITATE GRAD I- studii superioare
Compartimentul secretariat
din data de 15.11.2021, ora 10.00

Candidatul trebuie să îndeplinească următoarele condiţii:

- să aibă cel puţin 3 ani vechime în gradul profesional al funcției din care promovează;
- să fi obținut calificativul „foarte bine” la evaluarea performanţelor profesionale individuale cel puţin de două ori în ultimii 3 ani;
- să nu fi fost sancționat disciplinar în ultimii 3 ani;

Acte necesare pentru înscriere

Dosarul de examen va conține în mod obligatoriu;

- copie de pe carnetul de muncă sau adeverință eliberată de comp. Resurse Umane în vederea atestării vechimii în gradul profesional din care promovează;
- copii de pe rapoartele de evaluare a performanțelor profesionale individuale din ultimii 3 ani;
- formular de înscriere;

Bibliografie:

- Codul Muncii - Legea 53/2003 actualizată prin Legea 37/2020 şi Legea 213/2020;
- Regulamentul de organizare și funcționare al Centrului Județean de Cultură Prahova;
- Codul de conduită al Centrului Județean de Cultură Prahova;
- Legea 307/2006 privind apărarea împotriva incendiilor;
- Legea 319/2006 actualizată prin Legea 198/2018 privind securitatea și sănătatea în muncă,
- HG 1091/2006 privind cerințele minime pentru securitatea și sănătatea pentru locul de muncă;
- OMAI 163/2007 norme generale de apărare împotriva incendiilor
- OMAI 712/2005 instruirea salariaților în domeniul situațiilor de urgență

Examenul va consta în:

Proba scrisă (redactarea unei lucrări cu tematică stabilită de comisia de examinare).

Dosarele, cu toate actele solicitate, vor fi depuse până la data de 12 noiembrie 2021, la Sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova

Afişat, astăzi, 01.11.2021

Manager,

Centrul Județean de Cultură Prahova
CJCPH
Consiliul Județean Prahova - România

BIBLIOTECA COMUNALA

CAMINUL CULTURAL

COMUNA ARICESTII RAHTIVANI

JUDETUL PRAHOVA

PROGRAMUL MANIFESTARILOR CULTURALE PENTRU ANUL 2019

IANUARIE

- 15 ianuarie – ZIUA CULTURII NATIONALE SUB PATRONAJUL SPIRITUAL AL MARELUI POET MIHAI EMINESCU – eveniment cultural - literar desfasurat la Biblioteca Comunala ;
- 24 ianuarie - UNIREA PRINCIPATELOR ROMANE – evocare, program artistic – Caminul Cultural in colaborare cu Biblioteca Comunala;

FEBRUARIE

- 10 februarie – EDUCATIE RUTIERA , EDUCATIE PENTRU VIATA – Biblioteca Comunala si Caminul Cultural
- 24 februarie –DRAGOBETE , SARBATOAREA IUBIRII– Caminul Cultural si Biblioteca Comunala ;

MARTIE

- 1 - 8 martie – ZILELE MARTISORULUI - expunere, confectionare de martisoare cu expozitie , manifestari artistice - Biblioteca Comunala, Caminul Cultural;
- 22 martie – ZIUA MONDIALA A APEI – manifestari instructiv- educative – Biblioteca Comunala si Caminul Cultural;
- 30 martie - NICHITA STANESCU – SUB STEAUA POEZIEI - omagiu poetului, expozitie de carte - Biblioteca Comunala;

APRILIE

- 13 aprilie – “SECRETUL” VOPSITULUI OUALOR DE PASTI – atelier artistic - Biblioteca Comunala, Caminul Cultural;
- 22 aprilie- ZIUA MONDIALA A PAMANTULUI – activitati dedicate Planetei Pamant;
- 23 aprilie – ZIUA INTERNATIONALA A CARTII – eveniment dedicat promovarii lecturii – Biblioteca Comunala si Caminul Cultural;

MAI

- 9 mai – ZIUA INDEPENDENTEI DE STAT A ROMANIEI. ZIUA EUROPEI – manifestari cultural - artistice – Caminul Cultural, Biblioteca Comunala;
- 18 – 21 mai – INSTANTANEE – expozitie- concurs de arta fotografica – Caminul Cultural, Biblioteca Comunala;

IUNIE

- 1 iunie - ZAMBETUL COPILARIEI – ZIUA INTERNATIONALA A COPILULUI –activitati cultural sportive dedicate copiilor - Caminul Cultural, Biblioteca Comunala, gradinitele si scolile din comuna;
- 15 iunie – EMINESCU, CARAGIALE, CREANGA – expunere de carte din opera autorilor - Biblioteca Comunala;
- 26 iunie – ZIUA DRAPELULUI NATIONAL AL ROMANIEI – manifestare cultural educativa – Biblioteca Comunala si Caminul Cultural in colaborare cu fundatia FRATIA ORTODOXA SF. GEORGHE PURTATORUL DE BIRUINTA ;

IULIE

- 5 – 8 iulie – ZILELE BIBLIOTECII COMUNALE - ateliere de creatie, prezentare si expozitie de carte – Biblioteca Comunala;
- 20 – 21 iulie – ZILELE COMUNEI – manifestare complexa;
- 20 iulie – HRAMUL BISERICII ”SFANTUL ILIE” – satul Aricestii Rahtivani;

AUGUST

- 6 august – MODALITATI DE COMBATERE A VIOLENTEI – dezbatere publica - Caminul Cultural, Biblioteca Comunala ;
- 23 august – VIS DE VARA –spectacole dedicate copiilor;

SEPTEMBRIE

- 3 septembrie – CODUL BUNELOR MANIERE PENTRU ELEVI – discutii tematice – Biblioteca Comunala;
- 21 saptembrie - BIBLIOTECA SCRIITORILOR ROMANI NASCUTI IN SEPTEMBRIE – ALEXANDRU VLAHUTA, NICOLAE FILIMON, ION AGARBICEANU, GEORGR BACOVIA, GEORGE COSBUC…- expozitie de carte – Biblioteca Comunala;

OCTOMBRIE

- 12 octombrie – SARBATOAREA TOAMNEI – atelier de arta plastica, balul toamnei – Caminul Cultural;

- 24 octombrie – ZIUA ARMATEI ROMANE - omagiu adus veteranilor de razboi – manifestare organizata in colaborare cu scolile din comuna, depunere de coronae;

NOIEMBRIE

- 8 noiembrie – SFINTII MIHAIL SI GAVRIL - HRAMUL BISERICII DIN SATELE NEDELEA SI TARGSORUL NOU-slujba religioasa traditionala;
- 20 noiembrie –EU MI-AM ALES VIITORUL. TU? - actiune de prevenire a consumului de droguri si alcool in randul tinerilor – BIBLIOTECA Comunala si Caminul Cultural;

DECEMBRIE

- 1 decembrie - ZIUA NATIONALA A ROMANIEI – alocutiuni, depunere de coroane , spectacol artistic;
- 14 decembrie – MAGIA CRACIUNULUI, edita a 9-a – spectacol artistic – Biblioteca Comunala si Caminul Cultural.

INTOCMIT,

ELENA MICULEASA -BIBLIOTECAR

TONIA IOVA -REFERENT CAMIN CULTURAL

RX Date/Time 03/02/2021 12:59 0244 418073
03/02/2021 12:43 0244-418073 PRIMARI

CENTRUL JUDETEAN ... PRAHOVA
IESIRE NR.
INTRARE
DATA 3.2

ROMANIA
JUDETUL PRAHOVA
COMUNA ARICESTII ZELETIN
PRIMARIA
NR.143/03.02.2021

CATRE,
CENTRUL JUDETEAN DE CULTURA PRAHOVA

Urmare adresei dumneavoastra nr.135/25.01.2021, facem cunoscut faptul ca, datorita crizei sanitare provocata de pandemia de Covid-19 si a restrictiilor impuse la nivel national, in anul 2021, in localitatea noastra, nu se vor organiza manifestari cultural-artistice.

Asteptam cu interes orice sugestie din partea institutiei dumneavoastra.

CU RESPECT,

PRIMAR,
Florin Daniel ROSU

ROMANIA
Judetul Prahova - Com. Aricestii-Zeletin
PRIMARIA

INTOCMIT,
BIBLIOTECAR
ALBINA Elena

RX Date/Time 29/01/2021 12:30

FROM : FAX NO. :

ROMANIA
JUDETUL PRAHOVA
PRIMARIA COMUNEI BABA ANA
CAMIN CULTURAL
NR. 637

CATRE,
CENTRUL JUDETEAN DE CULTURA PRAHOVA

Urmare adresei dumneavoastra nr. 135/25.01.2021, cu privire la principalele actiuni culturale ce vor avea loc pe teritoriul comunei Baba Ana pe parcursul anului 2021 va comunicam urmatoarele :

IANUARIE
6 ianuarie 2021-Boboteaza (slujba religioasa)
15 ianuarie 2021-comemorarea nasterii marelui poet Mihai Eminescu

FEBRUARIE
22-24 februarie 2021-Sub semnul lui Dragobete (seri distractive pentru tineret).

MARTIE
1 martie 2021–comemorarea marelui scriitor Ion Creanga.
1-8 martie 2021-Martisoarele iubirii (manifestari dedicate femeii).
7 aprilie 2021-Ziua mondiala a sanatatii (discutii despre prevenirea infectiei cu virusul Covid 19).

APRILIE -
26-30 aprilie 2021 -Saptamana patimilor (slujbe religioase).
22 aprilie 2021-ziua pamantului (ne informan despre protejarea mediului)

MAI
21 mai 2021 -Hramul bisericii : Sfintii Imparati Constantin si Elena (slujba religioasa biserica Conduratu).
10 iuniei 2021-Inaltarea Domnului. Ziua eroilor (depuneri de flori la monumente si slujba religioasa)

IUNIE
1 iunie 2021 - Ziua copilului.
18iunie 2021-Roadele invataturii (festivitatea de premiera).

AUGUST
15 august 2021-Hramul bisericilor ce poarta numele de Sfanta Maria (satele Baba Ana si Ciresanu).

SEPTEMBRIE
13 septembrie 2021-(Deschiderea noului an scolar).

OCTOMBRIE
25 octombrie 2021-Ziua armatei romane (depuneri de flori la monumente)

DECEMBRIE
1 decembrie 2021-Ziua nationala a Romaniei (manifestari cultural artistice si depuneri de flori la monumente).
5 decembrie 2021-Steaua sus rasare (colind traditional).
6 decembrie 2021-Hramul biserici Sfantul Nicolae (sat Satul Nou-slujba religioasa).
21-24 decembrie 2021-Vine, vine,mos Craciun (recital de colinde cu daruri pentru copii).
31 decembrie 2021-Plugusorul si Capra (obiceiuri traditionale).

PRIMAR,
DRAGU ION

RESPONSABIL CAMIN CULTURAL,
CRETU GABRIELA

ROMANIA
JUDETUL PRAHOVA
COMUNA BARCANESTI
PRIMARIA
Com.Bărcănești, str. Crinilor, nr. 108
Tel./fax 0725913616; 0244276595;
0244700401
Mail: primaria_barcanesti@yahoo.com
Nr. 9861 din 03.03.2020

CENTRUL JUDETEAN DE CULTURA PRAHOVA
IESIRE / INTRARE NR. 538
DATA 3-03 2020

Centrul Judetean de Cultura Prahova • Consiliul Judetean Prahova - Romania

Catre,

CENTRUL JUDETEAN DE CULTURA PRAHOVA

Referitor la adresa dumneavoastra nr. 52/14.01.2020 prin care solicitati comunicarea tuturor evenimentelor cultural-artistice organizate de catre primarie, sau alte institutii din localitate, va inaintam alaturat Calendarul principalelor manifestari pe anul 2020, in Comuna Barcanesti.
In speranta unei bune colaborari, va multumim anticipat!

PRIMAR,
VALERIU LUPU

ROMÂNIA · Judeţul Prahova - Comuna Bărcăneşti · PRIMĂRIA

SECRETAR GENERAL,
NICOLETA SAVU

Red/ Dact/VD

ROMANIA
JUDETUL PRAHOVA
COMUNA BARCANESTI
CENTRUL CULTURAL –ISTORIC
„MIHAI VITEAZUL"
Com.Bărcănești, str. Crinilor, nr. 108
Tel./fax 0725913616; 0244276595; 0244700401
Mail: primaria_barcanesti@yahoo.com

CALENDARUL PRINCIPALELOR MANIFESTARI

CULTURAL –ARTISTICE PE ANUL 2020

15 IANUARIE – ZIUA CULTURII NATIONALE

170 de ani de la nasterea marelui poet national Mihai Eminescu.

Manifestari cultural –artistice- evocari, recital de poezii organizate la scolile din localitate.

24 IANUARIE – UNIREA PRINCIPATELOR

„ Hai sa dam mana cu mana"- spectacol literar- muzical -coregrafic

01 MARTIE – ZIUA MARTISORULUI

Expozitie de martisoare confectionate de elevii Scolii Romanesti, organizator Prof. Roxana Tarcau.

08 MARTIE – ZIUA INTERNATIONALA A FEMEII

„ De ziua ta mamico"- Spectacol sustinut de Corul de copii „ Muzicalii", codus de Prof. Ioana Ungureanu.

30 MARTIE – NICHITA STANESCU

03/03 2020 16:45 FAX 0244277482 PRIMARIA BARCANESTI 002

Manifestari dedicate marelui poet ploiestean, care se vor desfasura in Parcul „Nichita Stanescu" si depunere de flori la bustul poetului.

Invitati reprezentantii Primariei si cadre didactice din localitatea Barcanesti

05 APRILIE – ATELIER DE INCONDEIAT OUA

Folosirea tehnicilor traditionale, editia a III-a **„ UN OU FRUMOS PENTRU HRISTOS"**

Prezinta colaboratorii din cadrul Centrului Judetean de Cultura Prahova, iar participantii sunt elevii claselor I-IV ai Scolii Romanesti, condusi de Prof. Roxana Tarcau.

28 MAI – ZIUA EROILOR

Cinstirea celor ce s-au jertfit pentru tara, prin depunerea de coroane de flori la Monumentul Eroilor din Satul Romanesti

01 IUNIE- ZIUA INTERNATIONALA A COPILULUI

Organizarea de manifestari cultural –artistice dedicate acestui eveniment, prezentate de elevii Scolii din Satul Tatarani, coordonat de Prof. Gina Tudorache si participarea la Festivalul „ Copilaria inunda bulevardul – Editia 24" PLOIESTI, alaturi de Scoala Populara de Arta din cadrul Centrului Cultural Ploiesti.

08-14 IUNIE – ULTIMUL CLOPOTEL, A SOSIT VACANTA

Serbari scolare si festivitatea de premiere cu ocazia incheierii anului scolar 2019-2020.

16 AUGUST – CONSTANTIN BRANCOVEANU

Comemoraea marelui voievod si ctitor Constantin Brancoveanu. Locul actiunii in cadrul Bisericilor Parohiale.

18 SEPTEMBRIE – VERNISAJ „ ARTA PRIN RECICLARE"

Manifestarea va avea loc in cadrul Scolii din Satul Tatarani.

03/03 2020 16:45 FAX 0244277482 PRIMARIA BARCANESTI 003
RX Date/Time 03/03/2020 15:00 0244277482 P.003

05 OCTOMBRIE – MODALITATI DE INTEGRARE A LECTURII IN ACTIVITATILE DE PREDARE- INVATARE- EVALUARE

Evenimentul se va desfasura in cadrul Scolii din Satul Barcanesti, sub coordonarea Prof. Ioana Rizescu.

01 DECEMBRIE- ZIUA NATIONALA A ROMANIEI

Spectacol dedicat Zilei Nationale a Romaniei, ce se va realiza de catre elevii Scolii „Gheorghe Lazar" Barcanesti, in locatiile din satele Barcanesti si Tatarani.

15 DECEMBRIE – „VOI COLINDA CU INIMA MEA"

Prezentarea colindelor si a obiceiurilor stramosesti cu ocazia sarbatorilor de iarna, de catre elevii clasei a- III- a din cadrul Scolii Tatarani.

INTOCMIT,

VERONICA DANILA

03/03 2020 16:46 FAX 0244277482 PRIMARIA BARCANESTI ☑004
RX Date/Time 03/03/2020 15:00 0244277482 P.004

ROMÂNİA

JUDEŢUL PRAHOVA
COMUNA BERCENİ

997/3.02.2021

CALENDARUL ACTIUNILOR CULTURALE 2021

COMUNA BERCENI PRAHOVA

NR. CRT.	DENUMIREA MANIFESTARII	DATA	CARACTER
1	CITIM IMPREUNA (proiect desfasurat de biblioteca in mediu online)	permanent	local
2	TRADITII DE MARTISOR (sustinerea mestesugarilor locali, promovarea traditiilor)	martie	local
3	VREI SA STII? (proiect de cultura general desfasurat de biblioteca in mediu online)	permanent	local
4	PASTELE SI SEMNIFICATIA LUI (obiceiuri,datini legate de Invierea Domnului ateliere cu teme pascale)	aprilie	local
5	ZIUA EROILOR (ceremonie religioasa, depunere de coroane)	mai	local
6	VACANTA LA BIBLIOTECA (ateliere, calatorii virtuale, club de lectura, proiectii)	iunie - septembrie	Local
7	SCOALA DE VARA- Asociatia Second Chance (cursuri de engleza, informatica, mestesuguri,)	Iulie august	local
8	FESTIVALUL BERCENIFEST (spectacol artistic, activitati recreative, targ de mestesuguri)	august	local
9	1DECEMBRIE- ZIUA NATIONALA A ROMANIEI (manifestari dedicate eroilor, depunere de coroane, program artistic)	1 decembrie	local
10	MAGIA CRACIUNULUI (impodobirea bradului, concert de colinde, schimburi de experienta cu alte zone, ateliere creatie)	decembrie	local

BIBLIOTECAR,

VALENTINA NICOLAE

Caminul Cultural Bertea
Biblioteca Comunala Bertea

Activitati culturale propuse pentru anul 2021

Nr. Crt.	Denumirea activitatii	In program	Locul desfasurarii activitatii	Data desfasuraraii activitatii	Organizatori
1.	„ Ziua Culturii Nationale”	Moment poetic Din opera lui Eminescu	Activitate online cls III si IV	15 Ianuarie 2021	Biblioteca Comunala Bertea si Scoala Generala Bertea
2.	Lumea basmelor	- Aniversare Ion Creanga	Gradinitele Nr. 1 si 2	1-2 Martie 2021	Biblioteca Comunala
3.	„ Nichita Stanescu”	- evocare; - seara literara;	Biblioteca	30 Martie 2021	Biblioteca Comunala
4.	„ Scoala Altfel”	- Activitati si concursuri in cadrul programului Scoala Altfel	Camin Cultural	Aprilie 2021	Caminul Cultural Biblioteca Comunala Scoala Bertea
5.	„ Ziua Pamantului”	-actiune educativa si de protectie a mediului adresata intregii colectivitati -actiune de ecologizare a localitatii	Comuna Bertea	Aprilie 2021	Biblioteca Comunala Scoala Generala Primaria Bertea
6.	File de istorie (Ziua Independentei de Stat, Sfarsitul celui de-al doilea Razboi Mondial, Ziua Europei)	-depunere de flori, alocutiuni, moment artistic	Monumentul Eroilor	9 Mai 2021	Caminul Cultural Biblioteca Comunala Scoala Bertea
7.	Ziua Eroilor	-Tedeum, depunere de flori, alocutiuni, moment artistic	Monumentul Eroilor	10 Iunie 2021	Caminul Cultural Biblioteca Comunala Scoala Bertea

8.	„ Targul Traditional de Sf.Petru”	- Hramul Bisericii - Festivalul Folcloric Plai Strabun-participa ansambluri folclorice din judet		29 Iunie 2021	Caminul Cultural Biblioteca Comunala Primaria Bertea Consiliul Local Bertea
9.	„ Ziua Educatiei”	-In lumea cartilor – vizita prescolarilor la Biblioteca Bertea - Invat sa citesc - imprumut carte clasa I - Concurs de cultura generala - elevi gimnaziu - Activitati distractive: karaoke, scaune muzicale, concurs dans.	Biblioteca Bertea Caminul Cultural Bertea	5 Octombrie 2021	Caminul Cultural Biblioteca Comunala Scoala Bertea
10.	„Cine stie castiga”	Concurs de cultura generala pe categorii de varsta	Camin Cultural	Octombrie 2021	Caminul Cultural Consiliul Local Bertea Biblioteca Comunala Grupul de initiativa locala Bertea
11.	Aniversare Dan David	Seara lirica	Camin Cultural	Octombrie 2021	Biblioteca Comunala
12.	„ Targ Traditional de Toamna” Sarbatoarea tuicii de Bertea	- Hramul Bisericii Sf. Parascheva - targ cu produse specifice de toamna, concurs degustare tuica, concurs cai(tractiune) - spectacol folcloric	Biserica Sf. Parascheva Piata comunala	14 Octombrie 2021	Caminul Cultural Primaria Bertea Grupul de initiativa locala Agenti Economici
13.	„ Ziua Nationala a Romaniei – 1 Decembrie”-	- depunere de flori; - alocutiuni - program literar artistic -tedeum - spectacol folcloric	Monumentul Eroilor	29 Nov. - 1 Dec.2021	Biblioteca Comunala Caminul Cultural Scoala Bertea Primaria Bertea Parohia nr.2 Bertea
14.	„ Festivalul Obiceiurilor de Iarna”	- colinde si obiceiuri de Craciun, muzica populara, dansuri	Caminul Cultural Biserica Sf. Petru si Pavel; Biserica Sf.Paraschieva	23-27 Dec.2021	Caminul Cultural Biblioteca Comunala Primaria Bertea

Activitatile propuse se vor desfasura in functie de situatia Pandemiei SARS COV-2 si a prevederilor legislative aferente gestionarii acesteia.

Director Camin Cultural,
Visan Aurel Puiu

Bibliotecar,
Dumitrache Justina - Elena

1363136

DECLARAŢIE DE AVERE

Anual, până la 15 iunie

Subsemnatul Dosaru V. Mihai-George-Claudiu, având funcţia de Manager la Centrul Judetean De Cultura Prahova, CNP [redacted] **, domiciliul** [redacted]

cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declaraţii, declar pe proprie răspundere că împreună cu familia[1)] deţin următoarele:

....

*1) Prin familie se înţelege soţul/soţia şi copiii aflaţi în întreţinerea acestora.

open

I. Bunuri imobile

1. Terenuri

NOTĂ:

Se vor declara inclusiv cele aflate în alte ţări.

Adresa sau zona	Categoria*	Anul dobândirii	Suprafaţa	Cota-parte	Modul de dobândire	Titularul[1)]
Tara: ROMANIA Judet: Prahova Localitate: Ploiesti - Adresa: [redacted]	Intravilan	2022	672 m2	100 %	Moştenire	Dosaru Mihai George Claudiu

*Categoriile indicate sunt: (1) agricol; (2) forestier; (3) intravilan; (4) luciu de apă; (5) alte categorii de terenuri extravilane, dacă se află în circuitul civil.

*1) La "Titular" se menţionează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soţul/soţia, copilul) și cota-parte, iar în cazul bunurilor în coproprietate, numele coproprietarilor.

2. Clădiri

NOTĂ:

Se vor declara inclusiv cele aflate în alte ţări.

Adresa sau zona	Categoria*	Anul dobândirii	Suprafaţa	Cota-parte	Modul de dobândire	Titularul[2)]
Tara:	Apartament	2022	73 m2	100 %	Contract de	Dosaru Mihai

ROMANIA Judet: Prahova Localitate: Ploiesti - Adresa: [redacted]					donaţie	George Claudiu

*Categoriile indicate sunt: (1) apartament; (2) casă de locuit; (3) casă de vacanţă; (4) spaţii comerciale/de producţie.

*2) La "Titular" se menţionează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soţul/soţia, copilul) și cota-parte, iar în cazul bunurilor în coproprietate, numele coproprietarilor.

II. Bunuri mobile

1. Autovehicule/autoturisme, tractoare, maşini agricole, şalupe, iahturi şi alte mijloace de transport care sunt supuse înmatriculării, potrivit legii

Natura	Marca	Nr. de bucăţi	Anul de fabricaţie	Modul de dobândire
-	-	-	-	-

2. Bunuri sub formă de metale preţioase, bijuterii, obiecte de artă şi de cult, colecţii de artă şi numismatică, obiecte care fac parte din patrimoniul cultural naţional sau universal, a căror valoare însumată depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:

Se vor menţiona toate bunurile aflate în proprietate, indiferent dacă ele se află sau nu pe teritoriul României la momentul declarării.

Descriere sumară	Anul dobândiri	Valoarea estimata
-	-	-

III. Bunuri mobile, a căror valoare depăşeşte 3.000 de euro fiecare, şi bunuri imobile înstrăinate în ultimele 12 luni

Natura bunului înstrăinat	Data înstrăinării	Persoana catre care s-a înstrăinat	Forma înstrăinării	Valoarea
-	-	-	-	-

IV. Active financiare

1. Conturi şi depozite bancare, fonduri de investiţii, forme echivalente de economisire şi investire, inclusiv cardurile de credit, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:

Se vor declara inclusiv cele aflate în bănci sau instituţii financiare din străinătate.

Instituţia care administrează şi adresa acesteia	Tipul*	Valuta	Deschis în anul	Sold/valoare la zi
-	-	-	-	-

**Categoriile indicate sunt: (1) cont curent sau echivalente (inclusiv card); (2) depozit bancar sau echivalente; (3) fonduri de investiţii sau echivalente, inclusiv fonduri private de pensii sau alte sisteme cu acumulare (se vor declara cele aferente anului fiscal anterior).*

2. Plasamente, investiţii directe şi împrumuturi acordate, dacă valoarea de piaţă însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv investiţiile şi participările în străinătate.

Emitent titlu/societatea în care persoana este acţionar sau asociat/beneficiar de împrumut	Tipul*	Număr de titluri/ cota de participare	Valoarea totală la zi
-	-	-	-

**Categoriile indicate sunt: (1) hârtii de valoare deţinute (titluri de stat, certificate, obligaţiuni); (2) acţiuni sau părţi sociale în societăţi comerciale; (3) împrumuturi acordate în nume personal.*

3. Alte active producătoare de venituri nete, care însumate depăşesc echivalentul a 5.000 de euro pe an:

Descriere	Valoare	Valuta
-	-	-

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în străinătate.

V. Datorii

Debite, ipoteci, garanţii emise în beneficiul unui terţ, bunuri achiziţionate în sistem leasing şi alte asemenea bunuri, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv pasivele financiare acumulate în străinătate.

Creditor	Contractat în anul	Scadent în anul	Valoarea
-	-	-	-

VI. Cadouri, servicii sau avantaje primite gratuit sau subvenţionate faţă de valoarea de piaţă, din partea unor persoane, organizaţii, societăţi comerciale, regii autonome, companii/societăţi naţionale sau instituţii publice româneşti sau străine, inclusiv burse, credite, garanţii, decontări de cheltuieli, altele decât cele ale angajatorului, a căror valoare individuală depăşeşte 500 de euro*

Cine a realizat venitul	Sursa venitului: numele, adresa	Serviciul prestat/Obiectul	Venitul anual încasat

		generator de venit	
1.1. Titular			
-	-	-	-
1.2. Soţ/soţie			
-	-	-	-
1.2. Copii			
-	-	-	-

**Se exceptează de la declarare cadourile şi trataţiile uzuale primite din partea rudelor de gradul I şi al II-lea.*

VII. Venituri ale declarantului şi ale membrilor săi de familie, realizate în ultimul an fiscal încheiat (potrivit art. 41 din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, cu modificările şi completările ulterioare)

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv veniturile provenite din străinătate.

Cine a realizat venitul	Sursa venitului: numele, adresa	Serviciul prestat/ Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1. Venituri din salarii			
1.1. Titular			
Dosaru Mihai George Claudiu	Centrul Judetean De Cultura Prahova, str. Slt Erou Calin Catalin nr.1	contract de munca	41468 RON
1.2. Soţ/soţie			
-	-	-	-
1.3. Copii			
-	-	-	-
2. Venituri din activităţi independente			
2.1. Titular			
-	-	-	-
2.2. Soţ/soţie			
-	-	-	-
3. Venituri din cedarea folosinţei bunurilor			
3.1. Titular			
-	-	-	-
3.2. Soţ/soţie			
-	-	-	-
4. Venituri din investiţii			
4.1. Titular			
-	-	-	-
4.2. Soţ/soţie			

-	-	-	-
5. Venituri din pensii			
5.1. Titular			
-	-	-	-
5.2. Soţ/soţie			
-	-	-	-
6. Venituri din activităţi agricole			
6.1. Titular			
-	-	-	-
6.2. Soţ/soţie			
-	-	-	-
7. Venituri din premii şi din jocuri de noroc			
7.1. Titular			
-	-	-	-
7.2. Soţ/soţie			
-	-	-	-
7.3. Copii			
-	-	-	-
8. Venituri din alte surse			
8.1. Titular			
-	-	-	-
8.2. Soţ/soţie			
-	-	-	-
8.3. Copii			
-	-	-	-

Prezenta declaraţie constituie act public şi răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menţionate.

Data completării	Semnătura
15-06-2022	[redacted]

1362459

DECLARAŢIE DE INTERESE

Anual, până la 15 iunie

Subsemnatul Dosaru V. Mihai-George-Claudiu, având funcţia de Manager la Centrul Judetean De Cultura Prahova, CNP [redacted] , domiciliul [redacted]

cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declaraţii, declar pe propria răspundere:

1. Asociat sau acţionar la societăţi comerciale, companii/societăţi naţionale, instituţii de credit, grupuri de interes economic, precum şi membru în asociaţii, fundaţii sau alte organizaţii neguvernamentale:			
Unitatea – denumirea şi adresa –	Calitatea deţinută	Nr. de părţi sociale sau de acţiuni	Valoarea totală a părţilor sociale şi/ sau a acţiunilor
-	-	-	-

2. Calitatea de membru în organele de conducere, administrare şi control ale societăţilor comerciale, ale companiilor/societăţilor naţionale, ale instituţiilor de credit, ale grupurilor de interes economic, ale asociaţiilor sau fundaţiilor ori ale altor organizaţii neguvernamentale:		
Unitatea – denumirea şi adresa –	Calitatea deţinută	Valoarea beneficiilor
-	-	-

3. Calitatea de membru în cadrul asociaţiilor profesionale şi/sau sindicale
-

4. Calitatea de membru în organele de conducere, administrare şi control, retribuite sau neretribuite, deţinute în cadrul partidelor politice, funcţia deţinută şi denumirea partidului politic
-

5. Contracte, inclusiv cele de asistenţă juridică, consultanță juridică, consultanţă şi civile, obţinute ori aflate în derulare în timpul exercitării funcţiilor, mandatelor sau demnităţilor publice finanţate de la bugetul de stat, local şi din fonduri externe ori încheiate cu societăţi comerciale cu capital de stat sau unde statul este acţionar majoritar/minoritar:						
5.1 Beneficiarul de contract: numele, prenumele / denumirea şi adresa	Instituţia contractantă : denumirea şi adresa	Procedura prin care a fost încredinţat contractul	Tipul contractului	Data încheierii contractului	Durata contractului	Valoarea totală a contractului
Titular						
-	-	-	-	-	-	-
Soţ/soţie						

-	-	-	-	-	-	-
Rude de gradul I[1)] ale titularului						
-	-	-	-	-	-	-
Societăţi comerciale/ Persoană fizică autorizată/ Asociaţii familiale/ Cabinete individuale, cabinete asociate, societăţi civile profesionale sau societăţi civile profesionale cu răspundere limitată care desfăşoară profesia de avocat/ Organizaţii neguvernamentale/ Fundaţii/ Asociaţii[2)]						
-	-	-	-	-	-	-

[1)]Prin *rude de gradul I* se înţelege părinţi pe linie ascendentă şi copii pe linie descendentă.

[2)]Se vor declara numele, denumirea şi adresa beneficiarului de contract unde, prin calitatea deţinută, titularul, soţul/soţia şi rudele de gradul I obţin contracte, aşa cum sunt definite la punctul 5. Nu se declară contractele societăților comerciale pe acțiuni la care declarantul împreună cu soțul/soția și rudele de gradul I dețin mai puțin de 5% din capitalul social al societății, indiferent de modul de dobândire a acțiunilor.

Prezenta declaraţie constituie act public şi răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menţionate.

Data completării	Semnătura
15-06-2022	[redacted]

1150908

DECLARAŢIE DE AVERE

Anual, până la 15 iunie

Subsemnata Preoteasa I. Violeta, având funcţia de Contabil sef la Centrul Judetean De Cultura Prahova, CNP [redacted] , domiciliul [redacted]

cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declaraţii, declar pe proprie răspundere că împreună cu familia[1)] deţin următoarele:

....

*1) Prin familie se înţelege soţul/soţia şi copiii aflaţi în întreţinerea acestora.

open

I. Bunuri imobile

1. Terenuri

NOTĂ:

Se vor declara inclusiv cele aflate în alte ţări.

Adresa sau zona	Categoria*	Anul dobândirii	Suprafaţa	Cota-parte	Modul de dobândire	Titularul[1)]
Tara: ROMANIA Judet: Prahova Localitate: Stefesti - Adresa: [redacted]	Forestier	1991	1 Ha	1/3	Moştenire	Preoteasa Violeta Neagu Ana Neagu Vasile
Tara: ROMANIA Judet: Prahova Localitate: Stefesti - Adresa: [redacted]	Forestier	1993	1 Ha	1/1	Moştenire	Preoteasa Violeta
Tara: ROMANIA Judet: Prahova Localitate: Stefesti - Adresa: [redacted]	Forestier	2003	3 Ha	1/6	Moştenire	Preoteasa Violeta Neagu Vasile Neagu Raul Cojocaru Nicoleta Ghimpau Doina Stoian Rodica

Tara: ROMANIA Judet: Prahova Localitate: Stefesti - Adresa: [redacted]	Forestier	2008	6 Ha	1/6	Moştenire	Stoian Rodica Neagu Vasile Neagu Raul Cojocaru Nicoleta Ghimpau Doina Preoteasa Violeta

*Categoriile indicate sunt: (1) agricol; (2) forestier; (3) intravilan; (4) luciu de apă; (5) alte categorii de terenuri extravilane, dacă se află în circuitul civil.

*1) La "Titular" se menţionează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soţul/soţia, copilul) și cota-parte, iar în cazul bunurilor în coproprietate, numele coproprietarilor.

2. Clădiri

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în alte ţări.

Adresa sau zona	Categoria*	Anul dobândirii	Suprafaţa	Cota-parte	Modul de dobândire	Titularul2)
Tara: ROMANIA Judet: Prahova Localitate: Ploiesti - Adresa: [redacted]	Apartament	2014	51 m2	1/1	Contract de vânzare cumpărare	Preoteasa Violeta

*Categoriile indicate sunt: (1) apartament; (2) casă de locuit; (3) casă de vacanţă; (4) spaţii comerciale/de producţie.

*2) La "Titular" se menţionează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soţul/soţia, copilul) și cota-parte, iar în cazul bunurilor în coproprietate, numele coproprietarilor.

II. Bunuri mobile

1. Autovehicule/autoturisme, tractoare, maşini agricole, şalupe, iahturi şi alte mijloace de transport care sunt supuse înmatriculării, potrivit legii

Natura	Marca	Nr. de bucăţi	Anul de fabricaţie	Modul de dobândire
-	-	-	-	-

2. Bunuri sub formă de metale preţioase, bijuterii, obiecte de artă şi de cult, colecţii de artă şi numismatică, obiecte care fac parte din patrimoniul cultural naţional sau universal, a căror valoare însumată depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor menţiona toate bunurile aflate în proprietate, indiferent dacă ele se află sau nu pe teritoriul României la momentul declarării.

Descriere sumară	Anul dobândiri	Valoarea estimata
-	-	-

III. Bunuri mobile, a căror valoare depăşeşte 3.000 de euro fiecare, şi bunuri imobile înstrăinate în ultimele 12 luni

Natura bunului înstrăinat	Data înstrăinării	Persoana catre care s-a înstrăinat	Forma înstrăinării	Valoarea
-	-	-	-	-

IV. Active financiare

1. Conturi şi depozite bancare, fonduri de investiţii, forme echivalente de economisire şi investire, inclusiv cardurile de credit, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în bănci sau instituţii financiare din străinătate.

Instituţia care administrează şi adresa acesteia	Tipul*	Valuta	Deschis în anul	Sold/valoare la zi
-	-	-	-	-

**Categoriile indicate sunt: (1) cont curent sau echivalente (inclusiv card); (2) depozit bancar sau echivalente; (3) fonduri de investiţii sau echivalente, inclusiv fonduri private de pensii sau alte sisteme cu acumulare (se vor declara cele aferente anului fiscal anterior).*

2. Plasamente, investiţii directe şi împrumuturi acordate, dacă valoarea de piaţă însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv investiţiile şi participările în străinătate.

Emitent titlu/societatea în care persoana este acţionar sau asociat/beneficiar de împrumut	Tipul*	Număr de titluri/ cota de participare	Valoarea totală la zi
-	-	-	-

**Categoriile indicate sunt: (1) hârtii de valoare deţinute (titluri de stat, certificate, obligaţiuni); (2) acţiuni sau părţi sociale în societăţi comerciale; (3) împrumuturi acordate în nume personal.*

3. Alte active producătoare de venituri nete, care însumate depăşesc echivalentul a 5.000 de euro pe an:

Descriere	Valoare	Valuta

-	-	-

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în străinătate.

V. Datorii

Debite, ipoteci, garanţii emise în beneficiul unui terţ, bunuri achiziţionate în sistem leasing şi alte asemenea bunuri, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv pasivele financiare acumulate în străinătate.

Creditor	Contractat în anul	Scadent în anul	Valoarea
-	-	-	-

VI. Cadouri, servicii sau avantaje primite gratuit sau subvenţionate faţă de valoarea de piaţă, din partea unor persoane, organizaţii, societăţi comerciale, regii autonome, companii/societăţi naţionale sau instituţii publice româneşti sau străine, inclusiv burse, credite, garanţii, decontări de cheltuieli, altele decât cele ale angajatorului, a căror valoare individuală depăşeşte 500 de euro*

Cine a realizat venitul	Sursa venitului: numele, adresa	Serviciul prestat/Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1.1. Titular			
-	-	-	-
1.2. Soţ/soţie			
-	-	-	-
1.2. Copii			
-	-	-	-

**Se exceptează de la declarare cadourile şi trataţiile uzuale primite din partea rudelor de gradul I şi al II-lea.*

VII. Venituri ale declarantului şi ale membrilor săi de familie, realizate în ultimul an fiscal încheiat (potrivit art. 41 din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, cu modificările şi completările ulterioare)

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv veniturile provenite din străinătate.

Cine a realizat venitul	Sursa venitului: numele, adresa	Serviciul prestat/ Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1. Venituri din salarii			
1.1. Titular			
Preoteasa Violeta	Centrul Judetean De Cultura Prahova, str erou Calin Catalin nr 1 Ploiesti	salariu	54458 RON
1.2. Soţ/soţie			

-	-	-	-
1.3. Copii			
-	-	-	-
2. Venituri din activităţi independente			
2.1. Titular			
-	-	-	-
2.2. Soţ/soţie			
-	-	-	-
3. Venituri din cedarea folosinţei bunurilor			
3.1. Titular			
-	-	-	-
3.2. Soţ/soţie			
-	-	-	-
4. Venituri din investiţii			
4.1. Titular			
-	-	-	-
4.2. Soţ/soţie			
-	-	-	-
5. Venituri din pensii			
5.1. Titular			
-	-	-	-
5.2. Soţ/soţie			
-	-	-	-
6. Venituri din activităţi agricole			
6.1. Titular			
-	-	-	-
6.2. Soţ/soţie			
-	-	-	-
7. Venituri din premii şi din jocuri de noroc			
7.1. Titular			
-	-	-	-
7.2. Soţ/soţie			
-	-	-	-
7.3. Copii			
-	-	-	-
8. Venituri din alte surse			
8.1. Titular			
-	-	-	-
8.2. Soţ/soţie			

-	-	-	-
8.3. Copii			
-	-	-	-

Prezenta declaraţie constituie act public şi răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menţionate.

Data completării	Semnătura
07-06-2022	[redacted]

1165232

DECLARAŢIE DE INTERESE

Anual, până la 15 iunie

Subsemnata Preoteasa I. Violeta, având funcţia de Contabil sef la Centrul Judetean De Cultura Prahova, CNP [redacted] , domiciliul [redacted]

cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declaraţii, declar pe propria răspundere:

1. Asociat sau acţionar la societăţi comerciale, companii/societăţi naţionale, instituţii de credit, grupuri de interes economic, precum şi membru în asociaţii, fundaţii sau alte organizaţii neguvernamentale:			
Unitatea – denumirea şi adresa –	Calitatea deţinută	Nr. de părţi sociale sau de acţiuni	Valoarea totală a părţilor sociale şi/ sau a acţiunilor
-	-	-	-

2. Calitatea de membru în organele de conducere, administrare şi control ale societăţilor comerciale, ale companiilor/societăţilor naţionale, ale instituţiilor de credit, ale grupurilor de interes economic, ale asociaţiilor sau fundaţiilor ori ale altor organizaţii neguvernamentale:		
Unitatea – denumirea şi adresa –	Calitatea deţinută	Valoarea beneficiilor
-	-	-

3. Calitatea de membru în cadrul asociaţiilor profesionale şi/sau sindicale
-

4. Calitatea de membru în organele de conducere, administrare şi control, retribuite sau neretribuite, deţinute în cadrul partidelor politice, funcţia deţinută şi denumirea partidului politic
-

5. Contracte, inclusiv cele de asistenţă juridică, consultanță juridică, consultanţă şi civile, obţinute ori aflate în derulare în timpul exercitării funcţiilor, mandatelor sau demnităţilor publice finanţate de la bugetul de stat, local şi din fonduri externe ori încheiate cu societăţi comerciale cu capital de stat sau unde statul este acţionar majoritar/minoritar:						
5.1 Beneficiarul de contract: numele, prenumele / denumirea şi adresa	Instituţia contractantă : denumirea şi adresa	Procedura prin care a fost încredinţat contractul	Tipul contractului	Data încheierii contractului	Durata contractului	Valoarea totală a contractului
Titular						
-	-	-	-	-	-	-
Soţ/soţie						

-	-	-	-	-	-	-
Rude de gradul I[1)] ale titularului						
-	-	-	-	-	-	-
Societăţi comerciale/ Persoană fizică autorizată/ Asociaţii familiale/ Cabinete individuale, cabinete asociate, societăţi civile profesionale sau societăţi civile profesionale cu răspundere limitată care desfăşoară profesia de avocat/ Organizaţii neguvernamentale/ Fundaţii/ Asociaţii[2)]						
-	-	-	-	-	-	-

[1)]Prin *rude de gradul I* se înţelege părinţi pe linie ascendentă şi copii pe linie descendentă.
[2)]Se vor declara numele, denumirea şi adresa beneficiarului de contract unde, prin calitatea deţinută, titularul, soţul/soţia şi rudele de gradul I obţin contracte, aşa cum sunt definite la punctul 5. Nu se declară contractele societăților comerciale pe acțiuni la care declarantul împreună cu soțul/soția și rudele de gradul I dețin mai puțin de 5% din capitalul social al societății, indiferent de modul de dobândire a acțiunilor.

Prezenta declaraţie constituie act public şi răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menţionate.

Data completării	Semnătura
07-06-2022	[redacted]

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA

CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA „Acad. EUGEN SIMION”

BOLDEȘTI-SCĂENI

JUDEȚUL PRAHOVA

STAREA CULTURII ȘI A POTENȚIALULUI ARTISTIC

2024

Cultura este liantul fundamental al societății românești, principalul vector al creativității, care articulează potențialul de dezvoltare sustenabilă a comunităților și oferă cadrul de exprimare și de participare reală a tuturor cetățenilor la punerea în valoare a moștenirii culturale și a creației contemporane.

Conform obiectivelor specifice ale Consiliului Județean Prahova din Agenda 2030 - „Strategia națională pentru dezvoltare durabilă" și din „Strategia sectorială în domeniul culturii 2023-2030", sub-obiectivul 11.4 care vizează „Consolidarea și protejarea patrimoniului cultural și natural", cât și pentru a răspunde necesității imperative de a promova cultura, tradițiile strămoșești și valorile locale, am realizat acest material informativ, așa cum ne-am propus în parteneriatul cultural dintre instituțiile noastre.

Prin promovarea informațiilor din *Chestionarul despre starea culturii și a potențialului artistic al localității* (la care s-au adăugat și alte informații despre localitatea dvs.), considerăm că există circumstanțe favorabile pentru lansarea de noi proiecte cultural-artistice, noi parteneriate, care vor contribui la dezvoltarea socio-culturală a tuturor localităților, atât a celor cu un mare potențial artistic, cât și a acelora care, din motive obiective, nu au potențial cultural sau acesta există, dar la un nivel scăzut.

Pentru „Dezvoltarea ofertei de servicii culturale" (OS IV.4) avem datoria să amintim că printre obiectivele specifice ale Consiliului Județean Prahova se regăsesc mai multe măsuri și acțiuni care pot fi îndeplinite de către reprezentanții așezămintelor culturale din localitățile prahovene, ca de exemplu:

„Creșterea și diversificarea categoriilor de public consumator cultural, cu accent pe categorii vulnerabile. Adaptarea infrastructurii culturale la nevoile grupurilor vulnerabile"; „Promovarea mijloacelor de producție și distribuție creative, inovatoare și durabile. Promovarea consumului cultural în spațiile convenționale și neconvenționale"; „Combinarea ofertelor culturale cu unele de petrecere a timpului liber. Dezvoltarea și extinderea parteneriatelor cu societatea civilă și susținerea voluntariatului în activitățile organizațiilor culturale, mai ales în cele de promovare, educare, intervenție și animare"; „Promovarea utilizării noilor tehnologii și noilor medii de comunicare în producția și consumul cultural. Cartografierea și promovarea online a tradițiilor, datinilor și meșteșugurilor locale. Diversificarea consumului produselor culturale prin maximizarea potențialului oferit de mediul digital" etc.

Cu cele mai bune gânduri, vă mulțumim pentru colaborare și vă asigurăm în continuare de sprijinul nostru în elaborarea viitoarelor dvs. proiecte și în realizarea lor.

MANAGER
CLAUDIU DOSARU

Material editat de

CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION”

Ploiești, Palatul Culturii, str. Erou Călin Cătălin, nr. 1
cod poștal 100066, jud. Prahova
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

©EDITURA MYTHOS
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA „Acad. EUGEN SIMION"

e-mail:edituramythoscjcph@yahoo.com

Coordonator proiect, redactor și DTP:
EMILIA VASILE
referent cultural

BOLDEȘTI-SCĂENI

Situare geografică

Oraş industrial şi viticol, oraşul Boldeşti-Scăeni este situat la 11 km nord de Municipiul Ploieşti, în zona de contact a Subcarpaţilor de Curbură cu Câmpia Română. Vecinii oraşului Boldeşti-Scăeni sunt: la Sud - localitatea Pleaşa, la Nord - localitatea Podenii Vechi, la Est - localitatea Plopu şi la Vest - localitatea Lipăneşti.

Oraşul Boldeşti-Scăeni este aşezat în partea de sud-est a României, la 12 km de oraşul Ploieşti, reşedinţa judeţului Prahova, la 15 km de oraşul Vălenii de Munte şi la 70 km de Bucureşti, capitala României. Relieful este predominant cu zonă deluroasă, respectiv Dealul Mare, unde este cultivată viţă de vie, pomi fructiferi, culminând cu păduri de stejar, fag şi tei în zonele mai înalte, respectiv zona Seciu, Galmeia şi Atârnaţi. La poalele dealurilor se află o zonă de câmpie de peste 500 ha, unde se cultivă cereale (grâu, porumb, mazăre, orzoaică). În partea de vest, de la nord la sud, oraşul este străbătut de râul Teleajen. De asemenea, orașul Boldești-Scăeni, este străbătut de la Sud la Nord de Drumul Național - DN 1A (Ploiești - Cheia - Brașov) şi de calea ferată Bucureşti - Ploieşti Sud - Măneciu, încadrându-se astfel în rețeaua de circulație majoră și de transport a județului.

Teritoriul administrativ al orașului Boldești-Scăeni are o suprafață de 3489 ha (2304 ha agricol, 706 ha pădure și 479 ha, alte terenuri), fiind împărțit în trei cartiere: Boldești, Scăeni, Balaca și o localitate componentă - Seciu.

Monumentul „Teodor Diamant”

SEMICENTENAR
1918-1969-2018

Deși a avut o puternică bază economică, până la revoluție (1989) și câțiva ani după revoluție, din cauza restructurărilor care au avut loc în economie, au fost închise după anul 2000 o serie de societăți de renume, cum ar fi: Fabrica de hârtie și carton Cahiro, Baza de Aprovizionare Tubulatură, Societatea de Foraj Scăeni, culminând cu restructurarea Schelei de Petrol Boldești care, după anul 2004, a fost transferată în orașul Băicoi. În prezent, în oraș au rămas câteva sectoare de exploatare a țițeiului (parcuri, stație de compresoare, stație de dezbenzinare).

Școala Gimnazială „Mihai Viteazul” - Boldești-Scăeni

În oraș funcționează cinci grădinițe cu program normal și o creșă cu program prelungit. De asemenea, în Scăeni funcționeaza Liceul „Teodor Diamant” și patru școli generale cu clasele I-VIII, respectiv în Balaca, Scăeni, Boldești și Seciu.

Liceul Tehnologic „Teodor Diamant” - Scăeni

Școala Gimnazială nr. 2 Boldești-Scăeni

Școala Seciu

Scurt istoric al orașului

Rădăcinile istorice ale localității se întorc adânc în timp.
Pe teritoriul așezării au fost descoperite și atestate științific de cadre universitare obiecte din Neolitic (5500-900 î.e.n.), constând în resturi de vase de lut ars, obiecte de silex, pintadere, opaițe și altele. Minunate statuete și fragmente de vase ornate în relief au fost descoperite întâmplător (de către un elev al Școlii Seciu - Cristinoiu Vasile) prin anul 1973. Toate urmele vechi descoperite dovedesc că populația străveche a localității prefera locurile din apropierea râurilor și a pădurilor care le ofereau posibilități multiple de observare și apărare. Prima mențiune documentară despre localitatea Boldești datează din anul 1503, unde se menționează: „Satele din Țara Românească ce făceau comerț cu Brașovul, iar în registrele sașilor figurind Boldeștii din județul Saac". Localitățile Boldești și Scăeni figurează în registrele amintite până în 1600, ceea ce denotă că așezările respective erau prospere și desfășurau activități comerciale cu Brașovul. Miron Costin, într-o mențiune documentară, amintește că la 1600 armatele lui Mihai Viteazul, cantonate la Bucov, treceau peste dealuri la Schitul Boldescului, ale cărui ruine se mai păstrau încă prin anul 1930.

După unii autori, numele de Boldești ar veni de la moșia Boldeasca, după alții numele este dat de „bold” (deal, muchie) versiune mult mai verosimilă având în vedere faptul că, încă de la 1503, numele de Boldești apare în documentele vremii. La fel de verosimil este și faptul că numele Cartierului Balaca ar avea proveniența în numele boierului Manole Bălăceanu, iar cel de Scaeni de la prezența numeroasă a scaieților în zonă. Prima atestare istorică legată de Scaeni apare în anul 1581. Până în a doua jumătate a secolului XIX, Boldeștii formau o singură unitate administrativă și făcea parte din vechiul județ al Secuienilor. Când s-au pus bazele unor unități administrative mai largi, numite comune, pe baza legii de organizare întocmită de Alexandru Ioan Cuza, Boldeștilor li se alăturau Lipăneștii, Șipotul sau Colacul de Piatră și Seciu. Făcând parte din Plasa Podgoria, cele patru așezări se întindeau pe o suprafață de 2000 hectare arabile. Ulterior Lipăneștiul și Şipotul se despart și formează împreună comuna Lipănești de astăzi.

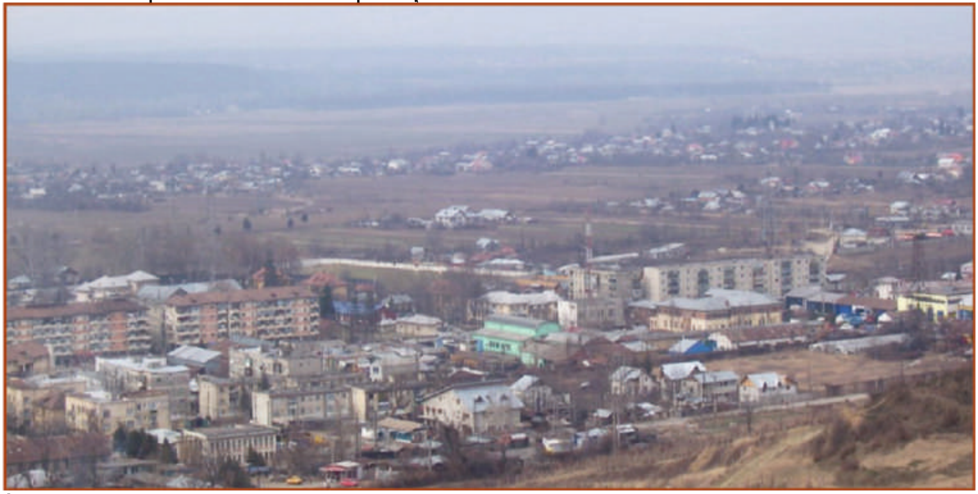

În iunie 1968, la inițiativa cetățenilor din localitățile Boldești și Scăeni, cele două comune s-au unit formând orașul Boldești-Scăeni cu reședința (primăria) în Boldești. Această Primărie a funcționat până în luna noiembrie 2010 când, din cauza lipsei spațiului pentru funcționare, a fost mutată în fostul sediu al Schelei de Petrol Boldești și fost Trust de Petrol, pe Calea Unirii nr. 67.

În oraș se află două Case de Cultură, în Scăeni și Boldești și un Cămin cultural în localitatea componentă Seciu. Casa de Cultură din Boldești momentan nu este funcționabilă fiind în curs de renovare. La Casa de cultură Scăeni, care poartă numele poetului Mihai Eminescu, se află și biblioteca orașului, cu program zilnic.

În domeniul sportului orașul Boldești-Scăeni deține o bază sportivă ce însumează un teren de fotbal în Boldești și altul în Scăeni, două terenuri minifotbal în Boldești și Seciu, dotate cu gazon artificial și nocturnă, un teren de baschet și minifotbal în Scăeni cu suprafața de bitum. Liceul Scăeni și Şcoala nr.1 Boldești, dețin două săli de sport moderne în care, pe lângă faptul că elevii își desfășoară orele de sport, se mai antrenează și echipele de baschet și handbal ale orașului.

Stadionul din Boldești a fost înființat în anul 1938 având denumirea de Stadionul Petrolistul Boldești unde, pe parcursul vremii, echipa Petrolistul Boldești, aparținând Schelei de Petrol, a activat în Liga a III-a națională (divizia C) până în anul 2007, când a fuzionat cu echipa Kaproni, devenind Petrolistul Kaproni Boldești care, la rândul ei, s-a desființat în luna iunie 2010. În luna noiembrie 2009 Stadionul Petrolistul Boldești a fost preluat de Primăria orașului, atribuindu-i denumirea de Stadionul „Viorel Mateianu" în memoria marelui fotbalist și antrenor Viorel Mateianu, originar din comuna Lipănești, care și-a început cariera la vârsta de 14 ani la echipa Petrolistul Boldești. În prezent pe această bază sportivă își desfășoară activitatea Clubul Sportiv Boldești cu o echipă de seniori, care activează de un an în Liga județeană, divizia B și două echipe de juniori între 12 și 18 ani.

Cultura - tradiții culturale

Anual se organizează **ZIUA ORAȘULUI BOLDEȘTI-SCĂENI**, în jurul datei de 5 iunie, manifestare complexă la care sunt invitate ansambluri folclorice și interpreți de muzică populară și ușoară.
(În prezent această manifestare cultural-artistică este suspendată).

Casa de Cultură „Mihai Eminescu”

FESTIVALUL TOAMNEI, o altă manifestare cultural-artistică devenită tradiție care se desfășoară de regulă în prima jumătate a lunii octombrie (momentan și această activitate este suspendată).

Folclor - Ansambluri folclorice - Formații de dansuri populare

În cadrul așezământului cultural a luat ființă încă din anul 2014 **ANSAMBLUL ARTISTIC VOINICELUL** cu scopul de a promova și valorifica cultura tradițională și creația populară contemporană (activitate suspendată momentan). Din acest ansamblu artistic face parte și formația de dansuri populare.

Muzică

Grupul vocal mixt **BUJORELUL BOLDEȘTEAN**
(muzică populară și ușoară - a cărui activitate este în prezent suspendată).

Primăria orașului are o publicație proprie, cu apariție anuală, cu scopul informării asupra evenimentelor desfășurate în oraș.

(Alte surse: site-ul primăriei, wikipedia, facebook etc.)

BISERICI DIN BOLDEȘTI-SCĂENI

TROIȚA DIN BOLDEȘTI

PRIMĂRIA BOLDEŞTI-SCĂENI
JUDEȚUL PRAHOVA

Calea Unirii nr. 67
Nr. tel.: 0244-211363, fax: 0244-211287
E-mail: pbs@opticnet.ro

CASA DE CULTURĂ MIHAI EMINESCU
Str. Bucovului nr. 5
E-mail: cultura@boldesti-scaeni.ro

Responsabil așezământ cultural,
referent **Chita Adrian**

BOLDEȘTI-SCĂENI

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Borderou

privind notarea probei scrise a examenului de ocupare a funcţiei vacante de expert canto din cadrul Şcolii Populare de Arte organizat de Centrul Judeţean de Cultură Prahova

din data de 28 septembrie 2021

Numele şi prenumele candidatului	Preşedinte comisie de examen	Membrul 1 al comisiei de examen	Membrul 2 al comisiei de examen	Punctaj proba scrisă	Rezultat
Trăscău Maria	98	100	100	99,3	Admis

Secretar comisie,
Marin Suzana

CAMINUL CULTURAL BRAZI
Com.Brazi, str.Teilor 47, Prahova
CIF: 33131266
Tel:0244480784
E-mail: caminulcultural.brazi@gmail.com

Calendarul activităților și manifestărilor culturale, artistice şi istorice, din cadrul Căminului Cultural Brazi 2021

IANUARIE

15.01.2021 - Mihai Eminescu – Convorbiri literale – loc de desfăşurare Căminul Cultural Brazi .

24.01.2020 - Unirea Principatelor Române – „Hai să-ntindem hora mare” loc de desfăşurare Căminul Cultural Brazi.

FEBRUARIE

01.02.2021 - 108 ani de la moartea lui Ion Luca Caragiale - viața și activitatea literară a lui Ion Luca Caragiale, loc de desfăşurare Căminul Cultural Brazi.

24.02.2021 - Dragobetele – „Sărbătoarea iubirii la români”, program artistic, loc de desfășurare Căminul Cultural Brazi.

24.02-28.02.2021- Atelierele Mărțișorului – Ateliere de confecționat mărțișoare și felicitări, loc de desfășurare Căminul Cultural Brazi.

28.02.2021 - Ziua Martisorului – „Mărțișoare zâmbitoare” - Expoziţie de mărţişoare la Căminul Cultural Brazi.

MARTIE

07.03.2021 - Ziua Internațională a femeii - „ Mama mea e numai una” - spectacol de muzică şi dans, loc de desfăşurare la Căminul Cultural Brazi.

28.03.2021- “Sincretismul artelor” –Ediția a VI-a- Festival national de muzică, dans și artă dramatică, locul de desfășurare Căminul Cultural Brazi.

CAMINUL CULTURAL BRAZI
Com.Brazi, str.Teilor 47, Prahova
CIF: 33131266
Tel:0244480784
E-mail: caminulcultural.brazi@gmail.com

APRILIE

13.04-17.04.2021 – Tradiţii şi obiceiuri laice, expoziţie de decorațiuni pentru Paște, loc de desfăşurare Căminul Cultural Brazi.

22.04.2021 – Ziua Pamântului – „Un mediu curat , o viață mai bună„ - protejarea mediului înconjurător, plantat puieţi , loc de desfăşurare spațiu special amenajat.

29. 04. 2021 – Ziua veteranilor de război, program artistic, loc de desfăşurare Căminul Cultural Brazi.

MAI

04.05.2021- „Cântec , joc și voie bună”- tradiţii şi obiceiuri strămoşeşti ;„Hora Satului”, loc de desfăşurare Căminul Cultural Brazi.

09.05.2021 - Ziua Europei- expoziţie de steaguri ale țărilor europene, loc de desfăşurare Căminul Culturl Brazi.

IUNIE

01.06.2021 – Ziua copilului – Teatru pentru copii , Spectacol de muzică și dans „Copiii şi copilăria”. Concurs de desene: Desene la Căminul Cultural Brazi.

10 .06.2021 -181 de ani de la naşterea lui Ion Creangă- „Bojdeuca lui Creangă” - expoziţie de cărţi şi piesă de teatru, loc de desfăşurare Căminul Cultural Brazi.

24.06-28.06.2021- Festival Național de Folclor “Uniți în Cuget și în Simțiri la Brazi”- Ediția a III-a, locul de desfășurare Parc Popești, Parc Conac Nicolau.

26.06.2021- Ziua Comunei Brazi, locul de desfășurare Parc Conac Nicolau.

IULIE

24.07.2021 – „Cîntec joc şi voie bună”, loc de desfăşurare la Căminul Cultural Brazi.

CAMINUL CULTURAL BRAZI
Com.Brazi, str.Teilor 47, Prahova
CIF: 33131266
Tel:0244480784
E-mail: caminulcultural.brazi@gmail.com

AUGUST

21.08.2021 –„Joc și cântec românesc” – Ediția I- Spectacol de muzică uşoară şi populară, loc de desfăşurare Căminul Cultural Brazi.

22.08.2021 -130 de ani de la moartea lui Vasile Alecsandri- „Pastelurile lui Alecsandri” –Ateliere de arte plastice, loc de desfăşurare Căminul Cultural Brazi.

31.08.2021 - Ziua Limbii Române, program cultural educativ. Prima ediţie a evenimentului „Limba noastră-i o comoară”, recitaluri de poezie şi expoziţie de carte, loc de desfăşurare Căminul Cultural Brazi.

SEPTEMBRIE

26.09.-27.09.2021- Zilele Căminului Cultural Brazi- Ziua porților deschise, locul de desfășurare Căminul Cultural Brazi.

OCTOMBRIE

01.10.2021 – Ziua Internațională a persoanelor în vârstă. Spectacol artistic, loc de desfăşurare la Căminul Cultural Brazi.

05.10.2021 - Ziua Educaţiei- „Călătorie în lumea educației”, loc de desfăşurare la Căminul Cultural Brazi.

25.10.2021 – Ziua Armatei Romane, eveniment literar istoric, loc de desfăşurare la Căminul Cultural Brazi.

30.10.2021 - Tradiţii şi obiceiuri ştrămoşeşti la Căminul Cultural Brazi (Ziua Recoltei), activităţi artistice, loc de desfăşurare Căminul Cultural Brazi.

NOIEMBRIE

05.11.2021 -140 de ani de la naşterea scriitorului Mihail Sadoveanu, loc de desfăşurare Căminul Cultural Brazi.

CAMINUL CULTURAL BRAZI
Com.Brazi, str.Teilor 47, Prahova
CIF: 33131266
Tel:0244480784
E-mail: caminulcultural.brazi@gmail.com

12.11.2021 - Ziua Veteranilor de război. Activităţi cultural artistice, loc de desfăşurare Căminul Cultural Brazi.

27.11.2021 -135 de ani de la nașterea lui Liviu Rebreanu " Clasicii literaturii române", loc de desfăşurare la Căminul Cultural Brazi.

DECEMBRIE

01.12.2021 - Ziua naţională a României –„Un pământ numit România" – loc de desfăşurare la monumentele istorice de pe raza comunei.

22.12.2021- "Vis de Crăciun"- spectacol , loc de desfăşurare la Căminul Cultural Brazi.

31.12 .2021 – Tradiţii şi obiceiuri de anul nou , loc de desfăşurare la Căminul Cultural Brazi.

PRIMĂRIA Com. BREBU
Jud. PRAHOVA
Nr. Înreg. 1174
din 01.02.2021

CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
INTRARE NR.
DATA 3.02.2021

ROMÂNIA
JUDEȚUL PRAHOVA
COMUNA BREBU
PRIMĂRIA
Adresa : Aleea Casa Domnească,nr.2
Tel: 0244.357.521, fax: 0244.358.041, e-mail primaria@brebuprahova.eu

CĂTRE,
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA

Ca urmare a adresei dumneavoastră NR. 135 / 25.01.2021 (NR.AC.1365/27.01.2021), vă transmitem principalele manifestări cultural-artistice preconizate a avea loc în comuna Brebu , județul Parahova,în perioada februarie-decembrie 2021:

20 IULIE	**ZILELE COMUNEI BREBU** – Târg anual de Sf.Ilie – Protectorul comunei Brebu
15 AUGUST	**ZILELE SATULUI PIETRICEAUA** – Spectacol cultural artistic organizat în aer liber în satul Pietriceaua
28 – 29 AUGUST	**FESTIVALUL DULCEȚII** – Eveniment în cadrul căruia vor fi prezentate și comercializate dulcețuri, siropuri,prăjituri,produse bio pregătite în gospodăriile participanților
16 – 17 OCTOMBRIE	**TÂRGUL DE TOAMNĂ**– Târg de prezentare și comercializare a produselor specifice toamnei preparate în gospodăriile locuitorilor
1 DECEMBRIE	**ZIUA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI** - Eveniment cultural artistic susținut la Centrul Cultural al comunei Brebu

PRIMAR
Dr. Ing. Ungureanu Gheorghe Adrian

COMUNA BREBU

SECRETAR GENERAL
Bogdan Lucian Laurentiu

Întocmit,
Referent
Dumitru Andreea Silvia

Brebu

Calling: 0244358041, Called: 244545041
RX Date/Time 03/02/2021 10:17 40244358041 P.002

Colocviul Național

Coregrafia Dansului Tradițional Astăzi

Ediția a X-a

Ploiești • Editura MYTHOS • 2019

Broşură editată de
Centrul Judeţean de Cultură Prahova,
cu sprijinul
Consiliului Judeţean Prahova

Redactor, coperte și tehnoredactare:
Mihaela Gaftoi

©EDITURA CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA MYTHOS

Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin nr. 1, cod poştal 100066
Tel., fax: 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
Site: www.cjcph.ro
www.facebook.com/centruljudeteandeculturaprahova/

aprilie 2019, 300 exemplare

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
Colocviul Naţional "Coregrafia dansului tradiţional astăzi" la a zecea ediţie. - Ploieşti : Mythos, 2019
ISBN 978-606-8467-43-6

793.31

Foto: Centrul Județean de Cultură Prahova, Asociația Așezămintelor Culturale, Viorel Vasile – VIVAS
Responsabilitatea pentru grafie, conținutul opiniilor, argumentelor sau părerilor aparține, în exclusivitate, autorilor.

Colocviul Național „Coregrafia dansului tradițional astăzi”, la a X-a ediție

Anișoara Ștefănucă
manager
Centrul Județean de Cultură Prahova

Inițiat în anul 2014 de către reprezentanții Asociației Așezămintelor Culturale, Proiectul Colocviul „Coregrafia dansului tradițional astăzi”, care a căpătat în timp o anvergură națională, s-a bucurat de un viu interes și susținere din partea Centrului Județean de Cultură Prahova, Consiliului Județean Prahova, Centrului Cultural „Aurel Stroe” și Primăriei orașului Bușteni.

Dacă ne referim la denumirea acestui proiect, se poate naște întrebarea de ce un colocviu dedicat *dansului tradițional astăzi*? Răspunsul devine destul de complex și presupune un demers de înțelegere și obiectivare a unei situații, a unei stări de fapt. Despre dansul tradițional putem avea impresia uneori că știm suficient, dacă nu chiar totul, că poate fi la îndemâna oricui să aducă pe scenă unul sau mai multe dansuri tradiționale, că dansul ar presupune doar execuția unor mișcări în acord cu un anumit fond muzical, că putem improviza ținuta vestimentară în funcție de posibilități.

În acest sens, am considerat necesară acordarea unei atenții deosebite îndrumării metodologice a animatorilor culturali participanți și a coregrafilor; acordarea unei dimensiuni științifice colocviului, în tandem cu perspectiva

practică, aplicativă; abordarea complexă, multidisciplinară, sincretică a dansului tradițional, aducând în discuție aspecte privind ținuta scenică, acompaniamentul, vestimentația. Aceste perspective s-au concretizat prin temele abordate în cadrul seminariilor științifice și dezbaterilor organizate, care au avut de-a lungul timpului invitate personalități ale etnografiei, etnologiei și coreologiei românești.

La ediția din luna aprilie 2018, prilejuită de Anul Centenarului Marii Uniri, în cadrul Simpozionului cu tema „100 de ani de folclor coregrafic", invitația noastră a fost onorată de domnul prof. univ. dr. Zamfir Dejeu, cercetător științific I, la Institutul Arhiva de Folclor a Academiei Române Cluj-Napoca, căruia îi aducem cu acest prilej mulțumirile noastre și redăm în continuare câteva dintre ideile de început prezentate de domnia sa cu prilejul acestui simpozion, care oferă o imagine edificatoare asupra specificului dansului tradițional din arealul nostru și încadrarea acestuia la nivel extins, european:

„Cultura coregrafică românească se află la o intersecție între orient și occident. Referindu-ne la occident și raportându-ne la diferite forme de relief – munți, dealuri, văi și așa mai departe, acestea despart zonele folclorice, despart dialectele folclorice. Noi, românii, nu avem dialecte, avem un dialect, de fapt două cu cel macedo-român. Dar, referindu-ne la Europa, aici avem trei dialecte. Dinspre ocean până la Munții Alpi – dialectul apusean, unde dansurile sunt dansuri de perechi, fără improvizație, deci standard, și aceste dansuri s-au clasicizat, să spunem așa, în Europa de Est (polca, spre exemplu). Venind de la Alpi până la Carpați, avem de a face cu dialectul specific Centrului și Estului Europei, care se referă la dansuri de perechi jucate în mod liber, și unde deja apare improvizația (fecioresc, spre exemplu).

Trecând peste Carpați, avem de a face cu dansurile de grup, cu caracter legat: horă, sârbă. Din acest punct de vedere trebuie să vedem unde ne găsim noi. În Transilvania, ne găsim în dialectul specific Centrului și Estului Europei, cu dansurile de perechi și improvizație, și dincolo de Carpați, spre Dunăre, spre sud, ne găsim în dansurile de grup.”

De asemenea, făcând referire la tipurile de scriere, notație, ritm și sisteme ritmice, domnul prof. univ. dr. Zamfir Dejeu a precizat: „Constantin Costea este primul care spune că nu avem dialecte, vorbește însă despre stiluri. Și avem stilul dunărean, apusean, carpatic, răsăritean, macedo-român (care este de fapt un dialect), și sunt forme intermediare.”

În acest context, am lansat întrebarea „cât este permis să intervenim în coregrafia jocului și în transpunerea scenică a acestuia? Răspunsul domnului Zamfir Dejeu venind cu promptitudine: „Stilul. Nu avem voie să părăsim stilul!”

Cu prilejul seminarului organizat în cadrul ediției a VII-a, în luna noiembrie 2017, domnul Ioan Simionca, senator, maestru coregraf, remarca: „Este un lucru extraordinar că se continuă această activitate, am observat ce nevoi sunt în țară pentru aceste cursuri, apreciez totodată interesul multor tineri, ceea ce este absolut impresionant. Am încercat să fiu prezent în fiecare seară, exact din dorința de a vedea cum se exprimă tinerii, alături de ceilalți mai vechi un pic, și asta ne dă curaj să continuăm, tocmai pentru că vedem că din urmă vin oameni talentați, oameni care cred eu că se vor forma într-o generație nouă de coregrafi, care va trebui să înțeleagă exact care este rostul lor și să aducă acele schimbări de care vorbim cu toții aici. Mi-aș dori ca această colaborare să existe și în continuare, să o dezvoltăm. Eu aș vrea ca ceea ce se face aici să fie chiar mai bine

cunoscut în țară, pentru că am observat de la ediție la ediție un progres și un interes manifestat atât din partea instituțiilor, dar și din partea celor care participă din țară. Mulțumiri și felicitări organizatorilor, felicitări tuturor participanților!”

Pe parcursul celor zece ediții, au fost împreună cu noi pentru a susține prezentări și studii practice de dans tradițional următorii maeștri coregrafi, cărora le aducem mulțumirile noastre:

Ediția I (noiembrie 2014)
Niculae Chiriţă – Ansamblul folcloric „Salba Prahovei”, Plopeni
Ediția a II-a (martie 2015)
Ionel Garoafă – Ansamblul folcloric „Maria Tănase”, Craiova
Ştefan Coman – Ansamblul artistic „Baladele Deltei”, Tulcea
Ediția a III-a (octombrie-noiembrie 2015)
Ion Simionca – Ansamblul folcloric „Dor românesc”, Bistriţa Năsăud
Mihai Fediuc – Ansamblul folcloric „Balada”, Botoşani
Ediția a IV-a (martie 2016)
Marius Ursu – Ansamblul folcloric „Doina Timişului”, Timişoara
Grigore Simionca – Ansamblul folcloric „Doruleţul”, Baia Mare
Ediția a V-a (noiembrie 2016)
Gabriela Hossu și Marin Hossu – Ansamblul artistic „Porolissum”, Zalău
Nicuşor Iancu – Ansamblul folcloric „Doina Bărăganului”, Slobozia
Marian Rusu – Şcoala Populară de Artă, Brăila
Ediția a VI-a (martie 2017)
Daniel Titi Sandro şi Ecaterina Hännel – Ansamblul artistic „Crişana”, Oradea
Sorin Petre – Palatul Copiilor Ploiești
Costică Dogaru – Ansamblul folcloric „Chindia”, Ploiești
Ediția a VII-a (noiembrie 2017)
Vasile Stoia – Ansamblul folcloric „Mărginimea din Sibiu”, Sibiu

Mihaela şi Ion Horujenco – Ansamblul folcloric „Doina Covurluiului”, Galaţi
Ediția a VIII-a (aprilie 2018*)*
Adrian Paşca – Ansamblul folcloric „Ceatăra”, Carei
Ionel Garoafă – Ansamblul folcloric „Maria Tănase”, Craiova
Ion Colezea – Ansamblul folcloric „Perinița”, Ploiești
Ediția a IX-a (noiembrie 2018*)*
Ştefan Coman – Ansamblul Artistic „Baladele Deltei”, Tulcea
Ionel Garoafă – Ansamblul Folcloric „Maria Tănase”, Craiova.

Colocviul Național „Coregrafia dansului tradițional astăzi” a fost onorat de-a lungul timpului și de prezența domnilor Alexandru Pugna, Secretar de Stat în cadrul Ministerului Culturii și Identității Naționale, Cristian Mușa, cercetător în cadrul Institutului de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu”, Emanoil Savin, senator, Ioan Simionca, senator, maestru coregraf, Irinel Ghiță, primar al orașului Bușteni, Valeriu Rusu, Șef Secție Cultură Raionul Sângerei – Republica Moldova, Iurie Levcic, președintele Centrului Bucovinean de Artă pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Românești din Cernăuți, Ucraina.

În încheiere, aducem mulțumirile noastre partenerilor, colaboratorilor noștri, invitaților care ne-au onorat cu prezența, maeştrilor coregrafi, dansatorilor, reprezentanților așezămintelor culturale, instituțiilor de cultură și instituțiilor din administrația publică, reprezentanților mass-media care au promovat acest proiect, precum și tuturor iubitorilor dansului tradițional românesc care au participat, cu speranța că, prin efortul nostru conjugat, vom contribui la cunoașterea, păstrarea și promovarea acestor valori ale patrimoniului cultural imaterial.

Consiliul director
Asociația Așezămintelor Culturale

Motto:
Întâi a fost mişcarea, deci, dansul, şi abia mai târziu a venit cântecul ca un sprijinitor al ritmului!... Nu melodia importă, ci paşii, adică jocul în sine!

„Ciuleandra" – Liviu Rebreanu

Geneza unui instinct de asociere este greu de pătruns. La întrebarea *„de ce ați intrat în joc?"* nu poți răspunde decât simplu: *de ce nu?! De ce v-ați asociat? Dintr-un instinct al progresului!*

Asociația Așezămintelor Culturale s-a născut în momentul în care câțiva truditori pe tărâmul artei au conștientizat singurătatea artistului și s-au declarat inamici ai anonimatului de orice fel. Dacă artistul adevărat este însăși expresia cea mai înaltă a colectivismului uman, cum să trăiască în anonimat?!

Desigur, cam acestea erau rațiunile și sentimentele care ne-au animat atunci când ne-am asociat. Consiliul director al Asociației Așezămintelor Culturale este alcătuit din câțiva oameni dedicați artei, tradiției, educației estetice și artei spectacolului, al frumuseții din sufletele oamenilor.

Noi înșine, fiind maturi în gândire și conștienți de rezistența unui popor prin tradiție și prin cultură, ne-am orientat adresabilitatea către toate vârstele. Voiam să aducem la un loc spiritualitatea de orice vârstă. Ne-am încărcat cu entuziasm existențial și am pornit la treabă.

La început, ne-am întâlnit mai rar, sau mai bine zis, mai consideram încă treburile noastre, ale fiecăruia, cele mai importante și astfel întârzia să se nască tocmai ,,opera, creația, un rezultat notoriu” al asocierii noastre. Fiecare dintre noi gândeam un proiect cultural de amploare, finanțat de vreun extraterestru, care să ne scoată în lume și, de ce nu, în Univers.

Am stat așa în așteptare, până când unuia dintre noi i s-a ciocnit ideea de pardoseala unei scene de festival folcloric, s-a împrăștiat imediat și ne-am dezmeticit abia în prima dezbatere, a cărei temă era elaborarea unui proiect cultural având ca scop promovarea dansului tradițional.

Am creionat repede, dar riguros: scopul, obiectivele, activitățile, partenerii, locul și timpul, bugetul estimativ, publicul-țintă, beneficiarii direcți și indirecți a ceea ce sărbătorim în această primăvară ,,ediția aniversară, a-X-a, a Colocviului Național ,,Coregrafia Dansului Tradițional Astăzi”.

Bazele proiectului s-au pus într-o atmosferă baladescă. Vreau să spun aici, că prima și fructuoasa întâlnire a fost la Tulcea, la cunoscutul Ansamblu Folcloric ,,Baladele Deltei”, unde am fost de acord că, cea mai potrivită *Cetate* pentru desfășurarea unui astfel de colocviu, este Centrul Cultural ,,Aurel Stroe” Bușteni. Aici fuseserăm noi de atâtea ori, aici am găsit și găzduire propriu-zisă, și parteneri dedicați actului de cultură de orice fel și de oriunde ar veni.

Consiliul Județean Prahova, prin Centrul Judeţean de Cultură Prahova a răspuns imediat invitației noastre cu toată solicitudinea. Centrul Cultural ,,Aurel Stroe” a pus la dispoziția beneficiarilor sala de spectacole, oferind excepționale condiții de desfășurare a atelierelor de lucru.

Cazarea și masa participanților, oferite de Centrul pentru Pregătire pentru Personalul din Industrie, sunt ireproșabile, chiar dacă de la o ediție la alta numărul participanților crește ca Făt-Frumos din poveste.

Într-un cuvânt spus, ceea ce se întâmplă de două ori pe an, începând cu anul 2014, în județul Prahova, la Bușteni este **o sărbătoare** a dansului tradițional și a jocului popular.

„Vinovați" de bucuria și satisfacția participanților în număr așa de mare (120-160) se fac cei trei parteneri de proiect: Asociația Așezămintelor Culturale, Centrul Județean de Cultură Prahova și Centrul Cultural „Aurel Stroe" din Bușteni, care merită multă gratitudine, dar nu-i putem lăsa deoparte nici pe „complicii" acestei manifestări culturale de excepție, participanții din toate zonele țării.

„Acuzați" de o excepțională contribuție la realizarea unui Spectacol Extraordinar de Folclor „Hai la hora românească!" sunt prahovenii, care participă în număr mare la fiecare ediție a Colocviului.

Este uimitor și fără comentarii să vezi tineri, copii, și mai puțin tineri, îmbrăcați în costume populare originare și originale, unele vechi de peste o sută de ani, neasemuit de frumoase, admirându-se sincer și făcându-și poze, pe care imediat le postează pe rețele de socializare.

La fiecare ediție ni s-au alăturat artiști populari din Republica Moldova, Serbia, Ucraina, Bulgaria, Rusia, Anglia etc. Aceștia pun în valoare o parte din patrimoniul lor cultural, se integrează în toate activitățile proiectului cu admirație nedisimulată pentru spiritualitatea și folclorul nostru și, de fiecare dată, își doresc să revină, pentru că bogăția și varietatea tradițiilor noastre îi fascinează.

Unii devin nostalgici, au sentimentul unei moşteniri comune, aşa ca moldovenii de peste Prut, maramureşenii şi bucovinenii ucraineni, sârbii bănățeni, ruşii lipoveni, dar nu au resentimente, înțelegând și ei, ca și noi, că fiecare patrimoniu etnografic, tradițional, cultural este o devenire istorică spațio-temporală și tendința de universalitate este un deziderat care nu ține cont de politici culturale, ci de sentimente umane.

De altfel, chiar oferta proiectului nostru se adresează tuturor iubitorilor de dans tradițional, fără condiții, fără interdicții, fără vârstă. Manifestarea artistică nu are granițe, nu are naționalitate, are sufletul și dragostea unui popor pentru frumos. Pe scena Centrului Cultural din Bușteni, poți aplauda cu admirație și respect artiști cu vârste cuprinse între 6 ani și 70 de ani.

În cele cinci zile ale colocviului toți participanții și organizatorii depun toate eforturile pentru conservarea unor forme de cultură, civilizație, tradiție, spiritualitate, care țin de identitatea unui popor. Participanții fac schimburi culturale din Tezaurul Folcloric inestimabil românesc.

Fără astfel de sărbători spirituale, care, iată, celebrează a-X-a ediție, civilizația umană ar dispărea.

Jocul tradițional românesc. Ce facem cu el?

prof. **Ștefan Coman**
manager
Ansamblul Artistic Profesionist „Baladele Deltei” Tulcea

Acum cinci ani, în luna februarie a anului 2014, la Tulcea au venit doi oameni iubitori de folclor românesc: Nelu Ghiorghe, președintele Asociației Așezămintelor Culturale, și Marcel Boța, secretarul asociației. De ce la Tulcea? Pentru că tocmai cu o lună în urmă suferisem o fractură de humerus la umărul drept și nu mă puteam deplasa. Discuțiile pe care le-am purtat au fost cele legate de jocul tradițional românesc. Încotro mergem, încotro ne îndreptăm, cum păstrăm jocul și cum putem să-l transmitem mai departe. Bine, dar cine sunt cei care îl vor duce mai departe?

Aș vrea să mă întorc un pic în timp și să spun că în 1994, alături de maestrul coregraf Theodor Vasilescu și de maestrul Marin Barbu, am înființat Academia de dans popular din cadrul A.C.A.F.R., care a rezistat până în 2004, când s-au eliberat și diplome de absolvire cu toate materiile învățate. Au fost doar 30 de instructori – dansatori din țară. Dar ceilalți?

Revin acum la perioada de care vorbeam la început. Această idee de a organiza la Bușteni întâlniri ale iubitorilor de joc tradițional – cum ar fi dansatori, instructori, referenți de cămine culturale etc., toți cei care vor să cunoască, să studieze și să ducă mai departe această nestemată a culturii tradiționale românești, jocul – nu poate fi decât ceva de lăudat și apreciat.

La nivel național, modalitatea de întâlnire sau, dacă vreți, de socializare, de culegere de informații sau schimburi de experiență între cei care iubesc jocul și cultura tradițională este forma ideală de a dobândi noi valențe profesionale, de a ne cunoaște și de a învăța unii de la alții despre tainele jocului popular din zonele și subzonele etnofolclorice ale României.

Știm că după 1990 nicio instituție de anvergură națională nu a mai găzduit întâlniri ale specialiștilor de acest nivel. Ori, specialiștii au nevoie să se cunoască între ei și să schimbe direct păreri și informații despre fiecare zonă. Aceste întâlniri și schimburi de experiență trebuie să aducă un plus de valoare tinerilor sau celor care prețuiesc și iubesc tradiția românească.

Jocul popular românesc nu este doar ceva ce necesită mișcări executate în ritm muzical, ci el trebuie cunoscut în profunzimea lui, în structura lui, trebuie înțeles și perceput ca un mijloc de exprimare prin mișcare a trăirilor pe care poporul român le-a avut de-a lungul istoriei existenței sale. Stăm în fața ucenicilor noștri ca „profesori”, „instructori”, „coregrafi” sau

„maeştri”. Indiferent cum i-am spune, merităm greutatea acestui statut? Dacă nu înțelegi jocul, nu-l poți transmite mai departe; dacă nu-i înțelegi istoria și poezia, nu-l poți cultiva, nu-l poți populariza.

Diversitatea, multitudinea de jocuri și costume din arealul românesc ne obligă pe noi, cei care ne-am aplecat asupra acestui complex fenomen, să facem tot ce este posibil pentru a-l păstra, conserva și, în același timp, a-l transmite generațiilor viitoare. Noi suntem primii care trebuie să simțim această artă ca pe o obligație morală, ca pe o îndatorire profesională, ca pe o datorie deontologică. Sigur, nu este ușor și chiar ar fi ineficient să considerăm că este… floare la ureche: trebuie să fim responsabili și să tratăm munca noastră ca pe cea mai mare responsabilitate. Să nu care cumva să credem că, dacă suntem buni dansatori, vom fi și buni instructori, formatori sau coregrafi. Nimeni nu le știe pe toate, bineînțeles, însă putem învăța multe din toate. Trebuie doar să vrem, să demonstrăm interesul și să predăm, dacă vreți, pasiunea noastră pentru cultura tradițională. Dansul constituie un puternic factor al instruirii prin artă, fiind un element al educației fizice și estetice a colectivității.

Aş vrea să enumăr acum câteva dintre trăsăturile și personalitatea care trebuie să caracterizeze instructorul de dansuri populare.

Rolul instructorului de dansuri în acest proces complex de instruire și educație prin dans, rolul cel mai important îi revine coregrafului. Nici o lege, nici un statut, nici un mecanism oricât de ingenios ar fi creat, nu pot înlocui personalitatea coregrafului, gradul său de profesionalism și de înțelepciune pedagogică. Nu poate fi cu adevărat coregraf persoana care nu se situează în fruntea unei colectivități.

La baza personalității instructorului de jocuri populare stau gradul său de profesionalism, moralitatea sa, pregătirea pedagogică, dorința de perfecționare permanentă, dragostea pentru arta dansului, spiritul de competitivitate.

În procesul de instruire sarcina cea mai mare este de a stăpâni temeinic cunoștințele de specialitate, noțiunile de ritmică muzicală și, desigur, abilitate psiho-pedagogică. Nu în ultimul rând trebuie să aibă o bună cultură generală.

Mulți își vor pune desigur întrebarea: de ce este nevoie de pedagogie în dans, de ce este nevoie de atâtea cunoștințe? Poate vorbi cineva de artă în general sau de coregrafie în special, mai ales atunci când este vorba de instruire și educație, când el însuși nu este instruit și educat...!?

Mulți dintre așa-zișii instructori coregrafi îngâmfați, plini de sine, afirmă că nu au nevoie de nimeni, de nimic, ei știu tot. Este oare suficient să cunoști zece, douăzeci... o sută de dansuri sau să cunoști la perfecțiune studiile clasice sau de caracter, dacă nu înțelegi mesajul lor, ideea, nu le poți descifra enigma lor milenară, nu poți da o explicație științifică studiilor, efectului stimulator al dansului.

Munca cu copiii, tineretul, sau cu adulții impune, ca pe lângă profesiune, instructorul coregraf să iubească și să se facă iubit de formația sa, să pătrundă în lumea atât de specifică a zilelor noastre.

O minunată dăscăliță spunea: „Trăiesc împreună cu copiii mei; când copiii sunt mici și eu sunt la fel, iar când cresc, cresc și eu odată cu ei...”

Puteți oare înțelege această bucurie de a te naște mereu cu fiecare generație pe care o instruiești? Aceasta este una din marile satisfacții ale coregrafilor.

Spre deosebire de cei mici, la adulți coregraful trebuie să dea dovadă de simplitate, modestie, superioritate profesională caracterizată prin demonstrări practice, metode și procedee multiple de lucru, nivel de cunoștințe multilaterale, capabil să dialogheze cu interpreții săi.

Numai în acest fel se poate impune în fața colectivului pe care-l conduce, i se va putea atașa și în final, îi va putea cuceri și câștiga pentru această artă.

Unui coregraf i se cere să cunoască metodele speciale de predare ale dansului. Acesta le va putea cunoaște dacă stăpânește temeinic teoria și principiile învățării și ale educației. Priceperile și deprinderile, pe care și le formează în cadrul activității practice cu formația de jocuri, duc în final la formarea măiestriei pedagogice.

Această măiestrie coregrafo-pedagogică nu este un complex de însușiri înnăscute, un factor al temperamentului, ci se dezvoltă ca rezultat al unei munci îndelungate, sistematice și perseverente de asimilare a cunoștințelor socio-profesionale și psiho-pedagogice de specialitate.

Instructorul coregraf trebuie să se ridice în timp până la capacitatea de a analiza și generaliza propria sa experiență. Întrucât instructorul de dansuri lucrează cu interpreți de vârste diferite, acest lucru impune aplicarea practică a metodelor și procedeelor de lucru în funcție de particularitățile de vârstă. Acum intervine desigur tactul său pedagogic de a lucra cu compartimentul său, cu grupul său, de a întreține relații bazate pe prietenie, respect și încredere reciprocă. Pentru desfășurarea în bune condiții a muncii sale coregrafice, trebuie să dea dovadă și de bune aptitudini organizatorice. Printre acestea putem enumera: organizarea grupelor de lucru, amenajarea corespunzătoare a sălii de studiu, planificarea judicioasă a repetițiilor și utilizarea cu maximum de randament a timpului de lucru, stabilirea jocurilor care se vor preda în funcție de gradul de dificultate.

Calitățile de voință și caracter ale coregrafului se exprimă în energia și fermitatea cu care el urmărește realizarea scopurilor propuse, perseverența în înfăptuirea acestora, promptitudinea hotărârilor pe care le ia și le aplică de la caz la caz, dârzenia cu care-și apără opiniile.

Spiritul de inițiativă, fermitatea, stăpânirea de sine, spiritul de disciplină etc. sunt elementele esențiale ce definesc înfățișarea normală a instructorului coregraf.

Consider necesar să subliniez că toate trăsăturile personalității coregrafului au o importanță deosebită în obținerea rezultatelor pozitive în munca de instruire și educare a tineretului și adulților prin minunata artă a dansului.

Cu cât personalitatea unui coregraf este mai evidentă, colectivul de dansatori pe care-l conduce va obține rezultate performante, iar scopul propus se va realiza întocmai.

În artă în general și în coregrafie în special nu-și are loc expresia „știu tot și nu mai am de la cine învăța”. Se cunoaște că arta dansului evoluează de la o zi la alta, se creează noi figuri, se descoperă noi dansuri populare, sursa de informare este de-a dreptul uimitoare, în procesul de instruire teoretică și practică apar noi metode și procedee etc., iată cât de nefondată și la ce rezultate negative poate duce adaptarea de către noi a acestei expresii.
Greșit susțin unii colegi de breaslă, că la baza unui colectiv de dansuri și chiar a instructorului coregraf este de apreciat numai pregătirea profesională de specialitate. Limitarea doar la această idee în practica unor colective artistice poate avea ca efect o abordare mecanică determinând o oarecare plafonare profesională.

Vai de acele formații de dansuri care joacă și nu pot să înțeleagă mesajul dansului, sentimentele profunde pe care le transmite, mesajul lui. Un coregraf este obligat să se pregătească în permanență pentru a nu fi depășit de colectivul său, de problemele ce apar pe parcursul activității de zi cu zi în munca sa.

Odată intrat în sala de repetiții el trebuie să aibă întocmit și conceput planul de lucru plecând în primul rând de la scopul propus.

Practica a demonstrat că acolo unde se lucrează organizat, pe baza unor proiecte concrete și coerente, unde timpul alocat pregătirii profesionale este bine utilizat și unde instructorul dă dovadă de exigență profesională, rezultatele sunt pe măsură.

Ionel Garoafă
coregraf
Ansamblul folcloric „Maria Tănase”, Craiova

Ca orice poveste, și povestea colocviului a început „odată ca niciodată”, cu doi coregrafi care învățau unul de la celălalt jocuri populare, fără să observe că erau priviți de alți prieteni cărora, stând de vorbă, le-a încolțit o idee: ce ar fi dacă acest lucru s-ar întâmpla la nivel național? Și povestea a mers mai departe... Domnii Nelu Ghiorghe și Marcel Boța, directori de case de cultură s-au pus pe treabă... M-au sunat să mă întrebe cum s-ar putea realiza ideea lor, și dacă sunt de acord să intru în această activitate culturală sub egida Asociației Așezămintelor Culturale. Evident era o provocare pentru toți, pentru că de la bun început am spus că este o treabă grea și serioasă.

Având o experiență cu „Academia de Dansuri” sub îndrumarea marilor maeștri Marin Barbu și Theodor Vasilescu, eu, ca student în timpurile acelea, am venit cu propunerea să-l angrenăm în acest proiect pe domnul director al Ansamblului Profesionist „Baladele Deltei”, domnul Ștefan Coman. Dânsul a fost de acord, și uite așa, după numeroase discuții a luat naștere Colocviul Național „Coregrafia dansului tradițional astăzi”, care mai târziu a

devenit „fenomenul de la Bușteni”. Sincer, eram convins că foarte multă lume din breaslă este interesată de a căuta un loc unde să-și îmbunătățească cunoștințele profesionale dar am rămas uimit de numărul mare de participanți.

Impresiile mele de abia acum vin:
Fiind membru al juriului în multe festivaluri am observat multe greșeli pe care coordonatorii de grupuri folclorice sau ansambluri le făceau. Adeseori, la finalul festivalului, când trebuia să stăm de vorbă la ședința tehnică, aceștia plecau, fiind veniți din toată țara și având drum lung de parcurs până acasă. Festivalul trecea și problemele rămâneau nerezolvate.

„Fenomenul Bușteni” a făcut ca la zece ani după ce Academia de Dansuri formase o nouă familie coregrafică din care am rămas foarte puțini, majoritatea fiind plecați în străinătate, Bușteniul a demonstrat încă o dată că nimic nu este în zadar ci totul poate renaște într-o nouă familie coregrafică, mai mare și mai puternică, în care să se regăsească toate generațiile de coregrafi din România.

Nu știu dacă toată lumea este mulțumită pe deplin de tot ce se predă atât pe plan practic cât și teoretic, sau dacă putem mulțumi pe toți vreodată, dar ceea ce știu este că acum, când merg la diferite festivaluri, indiferent de statut –

ca participant sau jurat, totul are o altă ținută: dansatori cu încălțăminte adecvată (fără adidași), costume curate și noi (acolo unde a fost posibil), muzică de calitate înregistrată în studio, material bine pregătit, dansatori care zâmbesc etc., toate acestea la un loc înseamnă ceva, adică „fenomenul Bușteni” și-a atins ținta de a îmbunătăți calitatea evoluțiilor ansamblurilor atât la festivaluri-concurs cât și la diferite spectacole susținute.

Sentimentul de bucurie este de nedescris în inima și sufletul meu, când văd că apar noi festivaluri susținute din fonduri locale sau europene dar cel mai mult sunt mișcat de faptul că această familie a coregrafilor s-a unit în a duce mai departe cu devotament și sacrificii jocul popular, cântecul și muzica tradițională de cea mai bună calitate, pentru ca generațiile viitoare să aibă o bază solidă în asimilarea și transmiterea folclorului tradițional, care este adevărata identitate a neamului românesc.

Înainte de a încheia aceste gânduri, care sper că vor rămâne în memoria colegilor și a prietenilor de breaslă, doresc să mărturisesc faptul că mă consider a fi un privilegiat al meseriei, deoarece la baza pregătirii mele profesionale stau nume mari ale coregrafiei românești și enumăr aici doar câțiva: Stelian Cebucescu, Ioan Chelemen, Marin Starcu, Florica Vladimirescu, Lică Baltă, Marin Badea, Marin Barbu, Theodor Vasilescu. De felul meu sunt un rebel, am căutat să pun în practică ce am învățat și nu numai, am învățat să fiu eu însumi în coregrafie și acest lucru doresc fiecăruia.

Aș dori să redau acum, citând, câteva considerații ale unei mari profesoare și iubitoare de folclor: „Prin folclor înțelegem operele de artă create sau existente în mediul rural sau urban, care se transmit pe cale orală și vizuală într-un spațiu geografic anumit și care au trăsături de conținut și formă specifice. Folclorul face parte integrantă din cultura națională, reprezintă o etapă a culturii naționale perpetuată prin tradiție. Conținutul folclorului reflectă în mod veridic, în imagini artistice specifice, ideile și sentimentele poporului, concepția sa despre natură și societate. Folclorul românesc a constituit secole de-a rândul singura formă de reprezentare artistică, atingând un nivel de înflorire maximă în evul mediu, iar după apariția literaturii și a muzicii culte, el rămâne principala manifestare artistică a maselor largi și sursa constantă de inspirație.” (Emilia Comișel în lucrarea „Folclor Muzical” din 1967).

Cu aceste gânduri îndreptate către voi închei, nu înainte de a ura multă sănătate și fericire noii familii de coregrafi, directori și muzicieni, iar Dumnezeu să vă binecuvânteze în călătoria voastră spre a transmite cu cât mai multă acuratețe folclorul nostru românesc, cel care spune lumii întregi despre sentimentele și trăirile neamului românesc.

ing. **Marian Ilie Zamfir**
director
Centrul pentru Pregătire pentru Personalul din Industrie

Vă mulțumesc pentru că mi-ați creat premisele cunoașterii acestor adevărați români, păstrători ai tradiției populare autentice, excepționali profesori și maeștri coregrafi, vă mulțumesc pentru că mi-ați îngăduit să fiu un modest părtaș la creșterea acestui fenomen de restituire a patrimoniului imaterial numit „dansul tradițional românesc”.

Dansul tradițional românesc reprezintă pentru mine o acțiune ce presupune voință, chemare, forță și vitalitate în raport cu obiceiurile locului, specifice fiecărei regiuni istorice a României. Actualul dans este o rezultantă complexă, un sincretism îndelungat, un dat sau o consecință a mișcărilor simple din joc continuate cu trăirile, cu stările sufletești, cu chemările spirituale, influențat de evenimentele ce se petrec în interiorul unei comunități sau de momentele istorice naționale. Să păstrezi un asemenea patrimoniu este o dovadă a iubirii de vatră, o preocupare continuă, imediată și concentrată.

Sfatul meu este să formați noi iubitori de dans tradițional românesc spre a asigura continuarea acestei preocupări nobile. Ideea mea este să aduceți lângă dumneavoastră și alți păstrători ai altor tradiții și obiceiuri românești spre a contribui la conservarea întregii imagini identitare românești.

Vă mulțumesc tuturor pentru alegerea de a aduce acest fenomen la Bușteni și sper să aveți în continuare dorința de a crește și de a continua aici meandrele încântării, de a avea puterea generării de fiecare dată a acestei adevărate sărbători, a acestei adunări în acest loc sub Cruce unde ați făcut posibilă conservarea dansului, a gastronomiei și a cântecului tradițional.

Marius Ursu
maestru coregraf
Ansamblul folcloric „Doina Timişului" Timişoara

În luna octombrie a anului 2015, mă aflam la o întâlnire a coregrafilor din Banat pentru comemorarea a doi renumiţi coregrafi bănăţeni, Afilon Laţcu şi Ioan Munteanu. La această întâlnire au fost distribuite informaţii despre colocviul de coregrafie de la Buşteni. Decizia a fost luată pe loc, voi merge!

Aşa mi-am început aventura de a participa la această întâlnire a coregrafilor, dansatorilor şi nu numai, din toate colţurile ţării. În timp a ajuns o întâlnire de suflet, mult aşteptată deja înainte de a se termina cea în curs de desfăşurare.

După prima ediţie la care am participat eu, octombrie 2015, am primit invitaţia de a preda jocuri tradiţionale din Banat. A fost o onoare pentru mine şi soţia mea. Vreau să cred că am reuşit cât de cât să împărtăşim colegilor noştri puţin din frumuseţea şi bogăţia folclorului tradiţional bănăţean. De asemenea, am încercat să clarificăm unele aspecte referitoare la jocurile din această parte a ţării. Cursurile se desfăşoară într-o ambianţă deosebită, toţi sunt interesaţi să asimileze cât mai bine materialul, să-şi însuşească stilul zonei. Sala de repetiţii este foarte bună, din păcate cam mică pentru numărul mare de cursanţi şi în acest sens cred că trebuie găsită o soluţie.

Este o manifestare deosebită, unde pe lângă materialul predat de către coregrafii din toate zonele etnofolclorice ale ţării, este o ambianţă minunată, s-au legat prietenii, schimburi de experienţă, schimburi culturale între grupurile coordonate de coregrafii participanţi la seminar, într-un cuvânt: minunat.

Ca o concluzie, participarea la aceste colocvii este unul dintre lucrurile frumoase pe care le-am făcut în viaţă.

prof. **Grigore Simionca**
maestru coregraf
C.J.C.P.C.T. Maramureş, Şcoala Populară de Artă „Liviu Borlan” Baia Mare

Pe parcursul celor nouă ediţii ale Colocviului Naţional „Coregrafia dansului tradiţional astăzi” de la Buşteni, au fost prezenţi, au predat şi şi-au dedicat priceperea şi experienţa de renume cei mai buni profesori şi maeştri coregrafi din ţară, fiecare din zonele etnofolclorice pe care le-au reprezentat.

Aceştia au pregătit şi învăţat generaţii de artişti dansatori, amatori şi profesionişti, respectând stilul tradiţional, autentic, care trebuie transmis nealterat şi generaţiilor viitoare.

Este un bun prilej de socializare, schimburi de idei și experienţă, discuţii referitoare la problemele pe care le întâmpină aşezămintele culturale şi instituţiile de cultură; de a face propuneri dar şi modul de a găsi soluții. De asemenea, este o bună formă de pregătire şi specializare pentru toţi participanţii, de a cunoaşte, învăţa şi a-şi însuşi tot materialul predat la cursuri, dar mai ales de a-l transmite tinerilor, formaţiilor şi ansamblurilor din teritoriu.

Spiritul evoluţiei participanţilor din toată ţara a încununat valoarea prestaţiei artistice în spectacolele prezentate la fiecare ediţie, aducând noi valenţe ale interpretării scenice prin măiestria dansurilor, bogăţia, frumuseţea şi varietatea costumelor dar şi a muzicii.

„Prin tradiţii, mereu înainte!”, acesta este sloganul şi îndemnul meu, a maramureşenilor care au fost alături de mine la aceste colocvii, reprezentând trei instituţii de cultură ale judeţului Maramureş: Casa de Cultură a Sindicatelor din Baia Mare, Școala Populară de Artă „Liviu Borlan” Baia Mare și Centrul Judeţean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiţionale Maramureş.

Felicitări instituţiilor și oamenilor care s-au implicat în organizarea acestui proiect de interes național și internațional. Sper ca acest fenomen al identităţii neamului românesc, a păstrării tradiţiilor și valorilor culturale, să fie înțeles și sprijinit mai bine de către autoritățile locale, judeţene și naţionale, astfel ca eforturile noastre, ale slujitorilor și iubitorilor de folclor, să nu se piardă în timp.

Succes la ediţia aniversară și la cât mai multe!

Nicușor Iancu
maestru coregraf
Ansamblul folcloric „Doina Bărăganului”, Slobozia

Cu plăcere îmi aduc aminte de prima întâlnire (perioada 5-7 noiembrie 2014) unde au fost prezenți maeștri coregrafi, profesori, instructori, directori de cămine culturale sau case de cultură din țară. La prima ediție au fost prezenți Ștefan Coman din Tulcea, Gabriela și Marin Hossu din Sălaj, Nicolae Chiriță din Prahova, Ionel Garoafă din Dolj, Molnar Josef din Mureș, Marin Văcărelu din Prahova, Emil Antohi și Puiu Tarbă din Argeș, Marcel Boța – sper că nu am uitat pe nimeni.

Aici s-au pus bazele unui proiect care să cuprindă cursuri privind cunoașterea zonelor etnofolclorice și a jocului tradițional din România, a portului popular, a modalităților de prezentare scenică a dansului, realizarea de acorduri și parteneriate între diferite instituții, formații, ansambluri folclorice, coregrafi etc. Tot aici s-a hotărât ca aceste cursuri să se realizeze de două ori pe an și la fiecare curs, câte doi coregrafi să prezinte jocul tradițional din zona pe care o reprezintă.

În decursul acestor nouă ediții au prezentat jocuri tradiționale următorii coregrafi: Nicolae Chiriță din Prahova, Ionel Garoafă din Dolj, Ștefan Coman din Tulcea, Mihai Fediuc din Botoșani, Ion Simionca din Bistrița-Năsăud,

Constantin Dogaru și Sorin Petre din Prahova, Marius Ursu din Timiș, Grigore Simionca din Maramureș, Gabriela și Marin Hossu din Sălaj, Nicușor Iancu din Ialomița, Marian Rusu din Brăila, Vasile Stoia din Sibiu, Mihaela și Ion Horujenco din Galați, Daniel Titi Sandro și Ecaterina Hännel din Bihor, Adrian Pașca din Satu Mare.

Dacă la prima întâlnire am fost douăzeci și șapte de participanți, la ediția a IX-a din anul 2018 au fost prezente peste două sute de persoane: dansatori, instructori, profesori, coregrafi. Un semn bun este că jocul tradițional se transmite mai departe și avem certitudinea că dansatorii prezenți la colocviu sunt garanția păstrării tradiției populare românești. Acest colocviu a devenit o școală a dansului românesc.

Partea bună este că tot mai mulți tineri sunt dornici să învețe și să se perfecționeze în arta dansului popular, dar marea problemă rămâne spațiul de desfășurare a acestor cursuri, locația Centrului Cultural „Aurel Stroe” din Bușteni fiind neîncăpătoare.

O idee ar fi ca de la fiecare ansamblu sau grup folcloric din țară să fie prezenți pe lângă coregraf, maxim o pereche de dansatori care să aibă experiență în arta dansului, astfel ca numărul participanților să nu depășească o sută douăzeci – o sută patruzeci de persoane, sau să se mai organizeze un alt curs pentru tinerii dansatori în decursul anului.

Am văzut că la ultimele două sesiuni s-a pus baza predării teoriei dansului popular (așezare și orientare scenică, ritm, scrierea dansului, prezentarea portului tradițional), pe acest segment ar trebui insistat mai mult, chiar ar trebui invitați specialiști care să prezinte aceste aspecte.

Marian Rusu
instructor dans popular
Şcoala Populară de Artă Brăila

Permiteți să încep cu un gând rostit de un bun prieten brăilean, Mircea Cărbunaru, care spune:
„Există mai multe Românii. Din păcate. Una este a celor care cred că trebuie să ne izolăm pentru a nu ne pierde identitatea. Altă Românie este a celor care nu vor să mai privească în urmă și îmbrățișează cu posesivitate numai valorile care vin din spațiul occidental, civilizat și educat. O a treia Românie este, poate, a celor absenți, inerți care nu mai așteaptă nimic, iar vechiul și noul sunt în egală măsură la fel de sumbre. Din ce categorie facem parte?”

Eh, eu cred că noi instructorii, coregrafii, dansatorii și persoanele care mai iubesc folclorul și tradițiile românești suntem o altă Românie, suntem acei oameni care trebuie să aducă tânăra generație aproape atât de tradiții cât și de viața modernă și tehnologizată și avem obligația de a-i învăța jocurile și obiceiurile așa cum au fost la sate.

Sorin Ion Petre
profesor
Palatul Copiilor Ploiești

Sunt impresionat pentru că acest lucru se întâmplă și pot aplica formula „în vremea mea”, fără a da impresia că în alte vremuri n-ar fi fost altfel.

Am avut șansa de a întâlni oameni cu dragoste de a ști și a transmite și altora din bagajul adunat în timp, din vremuri trecute și până astăzi. La fel, la rândul lor, au primit de la înaintași, personalități de marcă ale folclorului coregrafic național, roadele aceluiași pom cultivat în regiuni diferite, conturând în sufletul multora dintre ei măreția jocului popular românesc.

Într-un dialog în care s-a spus „n-ar fi bine să arătăm și altora?”, începe o poveste în care personajele au ieșit la o „horă”, fără a ține cont de vârstă sau de anii în care au adunat, au păstrat și au transmis, au urcat pe scenă și au scris încă o filă a pregătirii lor coregrafice.

La fiecare ediție, seara trăită în bucurie avea și ea un nume: „Hai la hora românească!”. Aici își dădeau întâlnire, într-un mare regal folcloric, portul și jocul mai multor zone etnografice. Cu mare atenție la costumul popular, cât și la interpretarea momentelor coregrafice alese cu grijă, s-a

reușit de fiecare dată să se împlinească o adevărată provocare pentru mulți dintre cei prezenți. Determinant a fost dialogul purtat cu grijă de fiecare dată de cei implicați în a îndeplini ca lucrurile să iasă bine.

Nu voi aduce în contextul evenimentului anumite nume, pentru că personajul este jocul popular în toată frumusețea și diversitatea lui. Toți știm că acesta se numește patrimoniu. Ce este mai onorant ca atunci când știi să faci un lucru să poți să-l transmiți și altora!

La Bușteni, s-a observat că nu există personaje principale și secundare, roluri mari și roluri mici, orgolii și aroganțe. A fost și a rămas locul lucrului bine făcut de oameni și pentru oameni, de la timpul prezent, pentru viitor.

În direcția folclorului coregrafic, aici s-a stabilit ce trebuie să știm, spre ce ne îndreptăm, și cât timp avem, până unde ne-am propus să ajungem. Aici s-a reușit! Este o împlinire ce pornește din sufletul unor oameni fantastici, cu mare pasiune și drag pentru acest proiect. Ne-am bucurat de fiecare dată de aceste reușite, pornite de la plăcerea de a fi participanți.

Am avut etape pe care le-am parcurs cu mare motivație și am convingerea că cel de-al doilea album al colocviului va aduna mai multe preocupări, toate pornite din dragostea și dorința de a da veșnicie acestui lucru, care nu trebuie să dispară: folclorul coregrafic românesc.
Să nu uitați: Hai la hora românească!

prof. coregraf **Vasile Stoia**
solist balerin al Ansamblului Folcloric Profesionist „Cindrelul – Junii Sibiului”
maestru coregraf al ansamblurilor „Ghiocelul”
și „Mărginimea din Sibiu”, Vicepreședinte C.I.O.F.F. România

Am fost invitat să predau la acest colocviu în noiembrie 2017, la a VII-a ediție, fiind recomandat de bunul meu prieten, maestrul coregraf Ionel Garoafă. Am rămas profund impresionat de numărul mare de cursanți și de inițiativele acestui colocviu.

A fost o ediție la care am predat și am deslușit împreună cu cei prezenți tainele dansurilor tradiționale specifice zonei etnofolclorice a Sibiului. A fost o onoare pentru mine, întrucât am căutat ca pe lângă materialul coregrafic predat să îmi aduc contribuția și să împărtășesc cu cei prezenți câteva noțiuni pe care cariera de solist balerin profesionist, precum și studiile superioare pe care le-am absolvit m-au ajutat să acumulez un bagaj foarte vast de cunoștințe pe care le-am împărtășit și cursanților. De atunci, adică din 2017, am fost nelipsit de la acest colocviu și, mai presus decât atât, am căutat să mă implic în îmbunătățirea practicii pedagogice și mai ales în relaționarea și sfătuirea tinerei generații.
Am avut mereu aproape dansatorii Ansamblului Folcloric „Mărginimea din Sibiu”, ansamblu pe care îl conduc din anul 2011, pe care l-am format și l-am inițiat în această minunată nestemată – folclorul românesc.

Pentru cea de a X-a ediție vreau să urez organizatorilor mult succes, iar cursanților să le urez spor la muncă! Dorința mea arzătoare este ca mereu, prin acest colocviu, să se îmbunătățească performanțele, precum și calitatea actului scenic de creație și punere în scenă. Mă voi implica activ în acest colocviu și vă asigur de colaborarea și aportul cunoștințelor mele în acest domeniu.

Viață lungă și senină și la cât mai multe ediții aniversare!

Ion şi **Mihaela Horujenco**
coregrafi, Galaţi

Cu ceva timp în urmă, Asociaţia Aşezămintelor Culturale, prin membrii săi, a propus organizarea în frumoasa staţiune de pe Valea Prahovei a unor întâlniri de lucru cu coregrafii ansamblurilor folclorice din întreaga ţară. Întâlniri colocviale, prieteneşti, colegiale, unde cei îndrăgostiţi de această frumoasă profesie – coregrafia – să se poată întâlni şi să-şi împărtăşească reciproc tot ceea ce e mai valoros şi mai autentic în jocul popular românesc.

Cu sprijinul necondiţionat al Centrului Județean de Cultură Prahova şi al Centrului Cultural „Aurel Stroe" din Buşteni, a luat astfel naştere acest colocviu, o manifestare de amploare cu caracter practic în primul rând, pe care organizatorii au aşezat-o sub genericul – extrem de inspirat şi actual totodată – „Coregrafia dansului tradiţional astăzi". De ce astăzi şi nu ieri sau mâine? Pentru că astăzi trebuie să găsim modalităţi coerente de păstrare, de promovare a folclorului coregrafic românesc, aflat de ceva timp în pericol de a-şi pierde rădăcinile.

Anul acesta, în luna aprilie, Colocviul Naţional „Coregafia dansului tradițional astăzi" împlineşte zece ediţii de când a luat fiinţă. De-a lungul ediţiilor, coregrafi din aproape toate zonele folclorice importante ale ţării au predat aici jocuri autentice din arealul pe care îl reprezentau, în faţa unor participanţi tot mai numeroşi, de la o ediţie la alta.

Dolj, Olt, Sibiu, Tulcea, Baia-Mare, Sălaj, Prahova, Bistriţa, Timiş, Botoşani, Ialomiţa, Brăila, Galaţi sunt o parte din judeţele din care au fost aduse în faţa participanţilor jocuri populare autentice, reprezentative pentru aceste ţinuturi. Oameni iubitori de folclor şi de dans popular, în special, au venit aici de două ori pe an, nu doar pentru a se regăsi sub semnul prieteniei, al pasiunii pentru dans, ci, mai ales, pentru a-şi îmbogăţi experienţa, pentru a învăţa de la „surse" jocul popular tradiţional din zonele importante ale ţării. Nu doar ei personal au avut de câştigat ci, mai ales ansamblurile, formaţiile, grupurile pe care le păstoresc şi care şi-au îmbogăţit repertoriul cu dansuri populare autentice, reprezentative pentru un ţinut sau altul.

Colocviul de la Buşteni e un câştig pentru toţi cei aflaţi la începutul sau la mijlocul acestui drum, dar şi pentru coregrafia românească. Cei maturi îşi îmbogăţesc experienţa şi cunoştinţele despre jocul popular românesc, iar cei tineri parcurg o adevărată şcoală ce le va permite să-şi facă din coregrafie o profesie de credinţă şi să o slujească toată viaţa cu respect şi dăruire.

Am avut onoarea şi bucuria să fim printre cei care au predat la Buşteni, în cadrul acestui colocviu, material coregrafic din Ţara Moldovei de Jos – judeţul Galaţi.

A fost pentru noi o plăcere să împărtăşim colegilor mai tineri sau mai vârstnici jocuri populare specifice zonei Covurluiului, demonstrând că dincolo de confluenţe, de interferenţe, Galaţiul are un repertoriu coregrafic distinct, bine conturat şi care a fost apreciat de participanţi.

Dorim organizatorilor acestor frumoase întâlniri puterea de a merge mai departe şi voinţa de a aduna laolaltă pe cei care iubesc folclorul şi jocul popular românesc – români şi străini deopotrivă, iar Colocviului Naţional „Coregafia dansului tradițional astăzi” o existenţă îndelungată.

prof. **Adrian Paşca**
Ansamblul „Ceatăra” din Carei

În primul rând doresc să vă felicit pentru organizarea acestor colocvii de coregrafie unde s-a predat, s-a învăţat şi au socializat foarte multe persoane, atât coregrafi, cât şi dansatori, dornici să înveţe cât mai multe din tainele jocurilor noastre populare.

M-am simţit onorat să fiu solicitat ca să predau la una din cele zece ediții, iar pe această cale doresc să le mulțumesc colegilor care m-au propus.

Am fost plăcut impresionat de modul în care s-au desfăşurat aceste colocvii, începând de la programul zilnic de predare, cât şi de felul în care s-au desfăşurat spectacolele susţinute la final de către participanţii la colocvii, dar şi de invitaţii organizatorilor.

Faptul că fiecare participant primeşte câte un material video înregistrat cu ceea ce s-a predat este un lucru foarte bun, deoarece este foarte greu să se asimileze atâta informaţie într-un timp atât de scurt.

Participarea specialiştilor din domeniu aduce un plus de valoare acestor colocvii, ceea ce face ca numărul participanților să fie tot mai mare.

În final, doresc organizatorilor Colocviului Naţional „Coregrafia Dansului Tradițional Astăzi”, în frunte cu domnul președinte Nelu Ghiorghe, mult succes şi putere de muncă în organizarea a cât mai multor ediţii.

Valerica și **Ion Colezea**
instructori dans popular în cadrul Școlii Populare de Arte și coregrafi
ai Ansamblului folcloric „Perinița” al Centrul Județean de Cultură Prahova

Felicitări celor care au avut inițiativa de a înființa acest colocviu. Am răspuns cu plăcere invitației de a participa la toate edițiile Colocviului Național „Coregrafia Dansului Tradițional Astăzi”, organizat de Asociația Așezămintelor Culturale, în parteneriat cu Centrul Județean de Cultură Prahova și Centrul Cultural „Aurel Stroe” din Bușteni.

Ne bucurăm că am putut participa la acest colocviu, unde am avut multe de învățat de la colegii noștri coregrafi și avem astfel posibilitatea de a duce mai departe jocul popular autentic. Am legat prietenii, care se vor concretiza de-a lungul timpului în numeroase proiecte de valoare care vor reuni pe scenă generații diferite din zone diferite ale țării, promovând astfel folclorul coregrafic autentic.

Am avut privilegiul de a preda jocuri tradiționale din Prahova, cum ar fi: hora, sârba, brâul, marițica, ovreicuța, clopoțelul etc. și am participat la toate spectacolele „Hai la hora românească!”, dansând alături de colegii coregrafi din Muntenia, Oltenia, Dobrogea sau împreună cu Ansamblul folcloric „Perinița” al Centrul Județean de Cultură Prahova.

Important pentru noi este și faptul că am primit diplome de participare și chiar diplome de excelență în cadrul acestui colocviu.

Stimă și respect din partea noastră!

Spectacolul folcloric *HAI LA HORA ROMÂNEASCĂ*!

JUDEŢUL PRAHOVA
CĂMINUL CULTURAL
NR. 5084/29.01.2021

PROGRAMUL ACTIVITĂŢILOR CULTURAL – ARTISTICE PROPUSE PENTRU A FI ORGANIZATE ÎN ANUL 2021

- *07 IANUARIE - HRAMUL BISERICII „ SFÂNTUL IOAN " - CHIȚORANI;*
- *15 IANUARIE – „ EMINESCU, POET NATIONAL" – activitate literar artistică dedicată zilei de naștere a lui Mihai Eminescu;*
- *24 IANUARIE - ,, ZIUA UNIRII " -1859 – Participare locală;*
- *24 FEBRUARIE – „ Dragobetele,mesagerul iubirii si vestitorul primaverii "la români – activitate cultural-artistică;*
- *01 MARTIE - ,, MĂRȚIȘOARELE IUBIRII ", sărbatoare în alb si rosu, concurs de desene si crearea unei expozitii de mărtisoare–realizată în colaborare cu elevii şcolilor de pe raza comunei Bucov ;*
- *08 MARTIE - Ziua internaţională a mamei – Participare locală;*
- *09 MAI - INDEPENDENŢA ROMÂNIEI – VISUL DE VEACURI AL ROMÂNILOR;*
- *10 IUNIE - ,, ZIUA EROILOR ";*
  Pelerinaj şi depuneri de coroane la monumentele eroilor din localitate ;
- *21 IUNIE – HRAMUL BISERICII ,, SFÂNTA TREIME " - BUCOV;*
- *15 AUGUST - HRAMUL BISERICII „ ADORMIREA MAICII DOMNULUI " - BUCOV;*
- *AUGUST – ACTIVITĂŢI Cultural –Artistice realizate în colaborare cu BIBLIOTECA ŞI ŞCOLILE de pe raza Comunei BUCOV ;*
- *08 NOIEMBRIE - HRAMUL BISERICII ,, MIHAIL SI GAVRIIL " - PLEAŞA ;*
- *26 NOIEMBRIE – HRAMUL BISERICII ,, SFÂNTUL STELIAN " - CHIŢORANI;*
- *01 DECEMBRIE - ,, ZIUA NAŢIONALĂ A ROMÂNIEI "*
  Evocări, depuneri de coroane la monumentul ridicat în memoria lui Mihai Viteazul.

PRIMAR ,
SAVU ION

ROMANIA
Judetul Prahova Comuna Bucov
PRIMARIA

CONSILIER,
CLAUDIA VASILIU

Bucov

CENTRUL CULTURAL AUREL STROE
BUŞTENI

Bulevardul Libertăţii, Nr.93
Jud. Prahova, ROMÂNIA
Tel./Fax 0244 322692
E-mail:casac.busteni@yahoo.fr.
www.centrulculturalbusteni.ro

Nr. **105** Data **5.02.2020**

CENTRUL JUDETEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
IEŞIRE / INTRARE NR. 397
DATA 19.02.2020

vizat,
Primar
ing.Irinel Ghiţă

PROGRAMUL ACTIVITĂŢILOR PE ANUL 2020
ORGANIZATE DE CENTRUL CULTURAL "AUREL STROE" ŞI DE PRIMĂRIA BUŞTENI

Nr. Crt	Data	Denumirea acţiunii	Organizatori	Importanţă	Locaţie
1.	11.01. 2020	**Recital de pian, Emanuela Ioniţă, în cadrul stagiunii muzicale 2020**	Centrul Cultural „Aurel Stroe" Busteni	Locală	Centrul Cultural „Aurel Stroe"
2.	12.01	**Spectacol de teatru „Chemarea stelelor"**	Trupa Sfinx Centrul Cultural „Aurel Stroe" Buşteni	Locală	Centrul Cultural „Aurel Stroe"
3.	25.01	**„Unirea prin artă" Spectacol dedicat Unirii principatelor**	Cenaclul literar „Simion Bărbulescu" Curierul de Bucegi Centrul Cultural Buşteni	Locală	Centrul Cultural „Aurel Stroe"
4.	8.02	**Recital în cadrul stagiunii muzicale**	Centrul Cultural „Aurel Stroe"	Locală	Centrul Cultural „Aurel Stroe"

5.	22.02	**Recital în cadrul stagiunii muzicale**	Centrul Cultural „Aurel Stroe”	Locală	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
6.	26.02	**Spectacol de teatru pentru copii**	Teatrul Lipscani Bucuresti Centrul Cultural Busteni	Locală	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
7.	29.02	**Gala Alpinismului Românesc**	Federaţia Română de Alpinism Dan Burlac	Naţională	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
8.	7.03	**Pentru tine, dragă mamă** **Spectacol de muzică şi dans cu copii cercurilor aplicative,solisti vocali,teatrul Sfinx**	Teatrul Sfinx Centrul Cultural Aurel Stroe Buşteni	Locală	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
9.	12.03	**Spectacol pentru copii** **Magie şi iluzionism**	Trupa Bambilici	Locală	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
10.	21.03	**Recital în cadrul stagiunii muzicale**	Centrul Cultural „Aurel Stroe”	Locală	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
11.	25-29.03	**Colocviul Coregrafia dansului tradiţional astăzi**	Asociaţia Aşezămintelor culturale Centrul Judeţean de Cultură Prahova	Naţională	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
11 bis	30.03-05.04	**Să ştii mai multe,să fii mai bun** **Şcoala Altfel** **(evenimente în cadrul programului)**	Şcolile din Buşteni Centrul Cultural	Locală	Centrul Cultural „Aurel Stroe”

12.	3-6.04	**Festival Naţional de Dans D'Aor Grand Prix**	Asociaţia Dance Art Open	Naţională	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
13.	11.04	**Recital de pian în cadrul stagiunii muzicale**	Centrul Cultural	Locală	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
13.	14-16.04	**Festival Naţional de Muzică şi Dans Magia Sfinxului**	Asociaţia Şcoala Altfel	Naţională	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
14.	18.04	**Un ou frumos, pentru Hristos**	Primăria oraşului Buşteni	Locală	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
15.	25.04	**Recital în cadrul stagiunii muzicale**	Centrul Cultural	Locală	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
16.	30.04	**1 Mai, Ziua Mondială a Muncii Manifestări specifice**	Centrul Cultural Aurel Stroe	Locală	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
17.	5-9.05	**Balcaniada de matematică a fetelor**	Ministerul Educaţiei	Internaţională	Centrul Cultural „Aurel Stroe” Sala de sport
18.	9.05	**De trei ori istorie (Evocări,cântece patriotice, depuneri de coroane)**	Primăria Buşteni Centrul Cultural	Naţională	Monumentul Caporalului Muşat Cimitirul Eroilor
19.	9.05	**Starurile Diasporei Festival Concurs Internaţional de preselecţie şi promovare**	Federaţia Artă,muzică şi Sport Centrul Cultural	Internaţională	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
20.	15-16.05	**Masterclass canto**	Bianca Manoleanu	Naţională	Centrul Cultural „Aurel Stroe”

21.	17.05	**Concert Masterclass Canto**	Bianca Manoleanu	Naţională	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
22.	23.05	**Festival concurs internaţional de preselecţie şi promovare**	Federaţia Artă Muzică şi Sport	Internaţională	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
23.	29.05	**Ziua Mondială a Copilului Manifestări specifice**	Şcolile din Buşteni Centrul Cultural	Locală	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
24.	6.06	**Together for better Muzică,dans,jocuri sportive Cu participarea asociaţiilor persoanelor cu sindrom Down din ţară**	Centrul Cultural Aurel Stroe Asociaţia Down Plus Bucureşti	Naţională	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
25.	10-13.06	**Serbări de sfârşit de an şcolar**	Şcolile generale din localitate	Locală	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
26.	26.06	**Ziua Drapelului (Arborarea festivă a drapelului,alocuţiuni,alte activităţi)**	Primăria Buşteni Centrul Cultural	Naţională	Parcul cu drapel
27.	27.06	**Recital în cadrul stagiunii muzicale**	Asociaţia Remember Enescu	Locală	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
28.	11.07	**Recital în cadrul stagiunii muzicale**	Centrul Cultural „Aurel Stroe”	Locală	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
29.	18.07	**Concert Final de vioară Şcoala de Măiestrie**	Ioana şi Gabriel Croitoru	Naţională	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
30.	1.08	**Recital în cadrul stagiunii muzicale**	Centrul Cultural „Aurel Stroe”	Locală	Centrul Cultural „Aurel Stroe”

31.	5-15.08	**Zilele Culturii la Buşteni „Sarbatoarea Sfinxului”**	Primaria orasului Buşteni Centrul Cultural „Aurel Stroe”	Naţională	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
32.	29.08	**Recital în cadrul stagiunii muzicale**	Centrul Cultural „Aurel Stroe”	Locală	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
33.	12.09	**Recital în cadrul stagiunii muzicale**	Centrul Cultural „Aurel Stroe”	Locală	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
34.	23.09	**Spectacol de teatru pentru copii**	Teatrul Toma Caragiu Ploieşti	Locală	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
35.	2-4 .10	**Festivalul Internaţional „Aurel Stroe” a XII-a ediţie Recitaluri muzicale din creaţia lui Aurel Stroe,simpozion Ziua Centrului Cultural 10 de ani activitate**	Filarmonica Banatul Timişoara Muzicologi Compozitori Centrul Cultural	Internaţională	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
36.	17.10	**Recital în cadrul stagiunii Muzicale**	Centrul Cultural	Locală	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
37.	23-25.10	**„Seri în Lumea Thaliei” Festival Naţional de Teatru Studenţesc**	UPG Ploieşti Casa de Cultură a Studenţilor Ploieşti Centrul Cultural	Naţională	Centrul Cultural „Aurel Stroe”

38.	17.10	**Together for better Activitati cu participarea asociaţiilor pentru copii cu sindromul Down**	Asociaţia Down Plus Bucureşti Centrul Cultural	Naţională	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
39.	28.10-01.11	**Colocviul Naţional „Coregrafia Dansului Tradiţional Astăzi”**	Asociaţia Aşezămintelor Culturale Centrul Judeţean de Cultură Prahova	Naţională	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
40.	14.11	**Recital în cadrul stagiunii Muzicale**	Centrul Cultural	Locală	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
41.	27.11	**„Istoria nu poate fi ucisa...” 79 de ani de la asasinarea lui Nicolae Iorga,simpozion pe tema extremismului**	Centrul Cultural Şcolile din oraş	Locală	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
42.	28.11	**Recital în cadrul stagiunii muzicale**	Centrul Cultural	Locală	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
43.	01.12	**Ziua Naţională a României (Manifestări specifice)**	Primăria Buşteni Instituţiile publice din oraş	Naţională	Monumentul Eroului Muşat Cimitirul Eroilor
44.	05.12	**„În aşteptarea lui Moş Nicolae” Spectacol in regie proprie**	Centrul Cultural	Locală	Centrul Cultural „Aurel Stroe”

45.	19.12	**Recital în cadrul stagiunii muzicale**	Centrul Cultural	Locală	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
46.	22.12	**Spectacol de Crăciun**	Centrul Cultural	Locală	Centrul Cultural „Aurel Stroe”
47.	20-25.12	**Colinde de Crăciun cu grupul coral Sostenuto al Centrului Cultural**	Centrul Cultural	Locală	Centrul Cultural „Aurel Stroe” Şi diferite locaţii din Sinaia,Buşteni şi Azuga

Notă:

În afară de activităţile planificate, la datele de mai sus, Centrul Cultural Aurel Stroe din Buşteni, va organiza sau se va implica în organizarea următoarelor categorii de activităţi, care nu pot fi datate, din diferite motive şi care nu ţin de noi:

1. **ACTIVITĂŢI CU CARACTER PERMANENT (CLUBURI,CERCURI SAU CURSURI)**
    a. Cenaclul Literar Simion Bărbulescu (întâlnire bilunară);
    b. Grupul coral „Sostenuto” cu repetiţii bilunare;
    c. Curs de dans sportiv;
    d. Repetiţii săptămânale cu trupa de teatru „Sfinx” a Centrului Cultural „Aurel Stroe”;
    e. Repetiții săptămânale cu formația Alcor;
    f. Curs de pian
    g. Curs de chitară.

2. **ACTIVITĂŢI ORGANIZATE DE ASOCIAŢIA C.A.R.E. „ŞCOALA ALTFEL";**
   a. Curs informatică saptamânal;
   b. Curs canto saptămânal.
3. **AFTER SCHOOL 4 CLASE ORGANIZATE DE SCOALA GENERALA;**
4. **PERIODIC SE VOR ORGANIZA, ÎN CURTEA CENTRULUI CULTURAL, TÂRGURI ALE MEŞTERILOR POPULARI ŞI DE PRODUSE TRADIŢIONALE, constituind surse de venituri pentru instituţie;**
5. **LUNAR VOR FI ADUSE SPECTACOLE PENTRU COPII ŞI ADULŢI, SPECTACOLE DE MUZICĂ, DANS ŞI DIVERTISMENT, SPECTACOLE DE CIRC, MAGIE, ILUZIONISM, etc.;**
6. **ÎN FUNCŢIE DE SOLICITĂRI VOR FI GĂZDUITE SAU ORGANIZATE ŞI ALTE ACTIVITĂŢI PE CARE, LA ORA ACTUALĂ, NU LE PUTEM PREVEDEA (SIMPOZIOANE,CONFERINŢE,EXPOZIŢII,PREZENTĂRI ŞI LANSĂRI DE CARTE,etc.).**

Pentru organizarea şi buna desfăşurare a activităţilor care presupun existenţa unui buget, în cadrul programului activităţilor culturale pe anul 2020, propunem următoarele sume :

- La pct.31, 5-15.08.2020, Zilele Culturii la Buşteni – Sărbătoarea Sfinxului - **20.000 lei**
- La pct.35, 2 - 4.10.2020, Ziua Centrului Cultural – 10 ani de înfiinţare şi Festivalul Internaţional Aurel Stroe, ediţia a XII-a - **7.500 lei** -
- La pct.46, 22.12.2020, Spectacol de Crăciun - **3000 lei**

Întocmit,

Referent cultural,

Andrei Spurcaciu

Director,

Constantin Spurcaciu

Nicolae Pavel

Ca după o lungă absență

Redactor
Mihaela Gaftoi

Coperta și ilustrațiile
Mihai Vasile

©Editura **LIBERTAS**
Centrul Județean de Cultură Prahova
Ploiești, 2013

ISBN - 978-606-8467-06-1

Nicolae Pavel

Ca după o lungă absență

EDITURA LIBERTAS

Soției mele, Lia,
fiicei mele, Irina,
ginerelui meu, Ștefan,
nepoților mei,
Maia-Eden
și Luca-Ștefan

Cuvînt înainte

Există locuri în lumea asta unde timpul nu roade din malurile ființei, unde totul stă în loc ca într-un roman de Garcia Marquez și unde doar soarele, ploaia sau vîntul se pot mișca după gîndurile oamenilor. Așa a apărut în viața mea de tînăr absolvent, repartizat "la țară", orășelul acela parcă uitat de lume, cu nume, pentru mine și azi misterios, Breaza.

Aveam să cunosc oameni care trăiau ceva ce nu mai văzusem în lumea din care veneam, ceva greu definibil dar confortabil și care a alimentat din plin dorința mea de a muta munții din loc și, vorba lui Geo Bogza, "să visez că strivesc sub pașii mei toată urîțenia lumii."

...Aici, în lumea asta de poveste, pe la începutul anilor șaptezeci, l-am întîlnit pe Nicolae Pavel. Regizor, poet, sportiv de performanță. Omul ăsta adunase în jurul său cîțiva scriitori de toate vîrstele (unii exilați aici de regimul din acea vreme) și cu care făcuse un cenaclu, un fel de "Dead Poets Society", în care se citea literatură de cea mai bună calitate, se făceau spectacole de poezie și muzică, se bătea la porțile (Doamne, atît de încuiate!) ale revistelor literare și editurilor din epocă.

N-aș fi putut începe altfel prefațarea poemelor din această carte. Pentru că ele aparțin unui timp, aparent, vetust dar care a însemnat enorm pentru literatura română de atunci (lucru despre care astăzi se vorbește din ce în ce mai puțin!), în care plutea de-adevăratelea "duhul poeziei peste oameni și case", cum avea să spună Nichita Stănescu mai tîrziu.

Nicolae Pavel avea în el acest duh. Îl moștenise de undeva. Sau poate venea din copilăria lui de pe Coasta Brezei, unde războiul, care abia se sfîrșise, nu-și lăsase la vedere urmele, sau poate din hoinărelile sale pe străzile înguste și misterioase ale tîrgușorului ăstuia pe unde își purtaseră pașii scriitorul Mihail Sebastian, actorul

Ion Manolescu, ori pictorul B'Arg. Sau poate de nicăieri, pentru că despre lucrurile astea e bine să nu cauți să știi prea mult…

Poezia lui Nicolae Pavel ilustrează cum nu se poate mai bine epoca aceea în care se scria poezie ca și cum fără asta ar fi urmat sfîrșitul lumii. Desigur, ca și astăzi, veleitarii erau prezenți în număr mare în viața literară, dar atunci poeții chiar se luau în serios, aveau, adică, un fel de a scrie ultimativ, vital, amintind parcă de poezia expresioniștilor.

Absolvent de filologie, student al unora dintre cei mai interesanți intelectuali ai vremii (Al. Piru, Boris Cazacu, printre alții), Nicolae Pavel avea să-și scrie poemele doar pentru a le citi la Cenaclul "Lyra" al Casei de Cultură din Breaza sau în alte "adunări" scriitoricești, chiar dacă revistele literare la care mai trimitea din cînd în cînd grupaje poetice îl încurajau cu celebra (pe atunci) zicere "este bine, mai trimiteți!" N-a mai trimis. A scris pentru el. S-a eliberat prin poezie de obsesiile și de nălucirile sale.

În anul 1984, emigrează în Israel. Nu pentru că i se întîmplase ceva rău aici, ci pur și simplu pentru că dorea să schimbe ceva în viața lui și a familiei. Aici a continuat să scrie și a publicat două culegeri poetice care nu au fost ocolite de critici.

Prima dintre ele, "Ca după o lungă absență" are parte de o foarte bună primire în lumea literară de aici, iar în publicația de limbă română "Viața noastră" din Tel Aviv, criticul **Elena Esther Tacciu**[1] scrie, printre altele: ***E adevărat că materia acestor "spuneri" coboară în solul țării cu anotimpuri, zăpezi, cai, busuioc, case cu prispă, universul poetic fiind de consistență blagiană. Vrem să spunem universul ruralității române, deși aici, la Nicolae Pavel, acest univers este într-o transcripție lirică total diferită. Să-i facem o vină din faptul că aceasta e materia sa poetică, și că gîndurile sale despre viață, moarte, dragoste, căutare de sine fuzionează cu metafora păsării și cîmpiei, a cailor și a anotimpurilor bine cunoscute nouă? Nu! (…) Prea-***

plinul fascinant al materiei poetice ascunde zborul păsărilor, - transfigurarea, dar și sentimentul sfîrșitului, atunci cînd pasărea devine "oarbă". La cumpăna celor două talgere ale existenței se află anotimpul simbolicei toamne, văzută în pasta culorilor românești. Fără a o putea retrăi, poetul află de existența ei ("Am auzit că iar e toamnă/din alte lumi vin iarăși păsări/somnul de iarbă să și-l doarmă"). Senzualitatea autumnală cuprinde la Nicolae Pavel imaginea femeii "c-un desuet parfum de-ambrozii" și cu "sînii" care "dorm/lîngă iarba frivolă", deveniți "pepeni prea copți" în mîna drumeților. E ceva din senzualitatea lui Barbu Fundoianu[2] în aceste aparente pasteluri, de altfel, foarte personale: "mestecenii morți", căderea frunzelor, dar și rodul rotund pentru pîntecul femeilor, împărțind "mere domnești de sub bluze răsfrînte". Între Eros și Thanatos poetul veghează, năpădit de frunze roșii ca de sărutări, curgînd din "ochiul" toamnei. (…) Metaforele lui Nicolae Pavel nu excelează prin număr. Sînt cîteva: pasărea, caii albi, cetatea, iarba, dar, plasate mereu în alt context, în alt registru al trăirii, ne comunică alte vibrații, devenind obsedante, condiție a unor structuri poetice venite din adînc și tocmai de aceea autentice.

Pentru ca numai după cîțiva ani să îi apară cea de a doua carte, "Sub soare și lacrimă de Capricorn" despre care același critic literar avea să comenteze în presa de specialitate din Tel Aviv: ***Nicolae Pavel ia în serios poezia, altfel spus se ia în serios pe sine însuși. Primul său volum, "Ca după o lungă absență", apărut cu cîțiva ani în urmă, a avut un succes de stimă în cîteva din publicațiile noastre românești. Poemele lui de dragoste erau surprinzător de moderne, sobre, metaforele îndrăznețe și memorabile. (…) În acest nou volum, confesiunile dureroase, încercările de a evada din temnița minerală, încercarea de a uita, se încheie cu întoarcerea în același cerc al singurătății. Natura, în acest fel, nu mai e descriptivă, picturală, consolatoare, ci un spațiu al simbolurilor, care sugerează întoarcerea poetului în același cerc***

esențial al despărțirii eterne de sursa vie a dragostei. (…) Întrucît poemele lui Nicolae Pavel formează un corp unitar ca stil și valoare, nu găsim pe de o parte, "rebuturile" lirice inerente în volumele unora alcătuite sub presiunea planificărilor grăbite. Pe de alta, se consolidează exigența estetică venită din partea unui autor care cunoaște poezia nu "după ureche" și care știe să construiască etapele metaforice și spațiile lirice într-o structură circulară cu funcție bine cumpănită. (…) Eul poetului, totdeauna dilematic, se compune din mai multe straturi contradictorii. El e fruct cu "coajă", putînd fi ros de viermele ascuns, dar și ulcior "cu cea mai dulce otravă". (…) Poemul care dă titlul volumului, "Sub soare și lacrimă de Capricorn" contopește configurarea eroului liric, dar și evocarea iubirii sale pierdute. Sinteză a viziunii poetice, textul reprezintă un monolog adresat iubitei spre a evoca acel "împreună" de odinioară. De la bun început, tonul liric nimerește nota justă, o vibrație definitiv-tragică: "Străinii, ne caută umbrele/sub soare de Capricorn, tu de/partea aceasta a iernii, eu/de cealaltă... Oamenii ne privesc/neîndrăznind să ne atingă - noi/venim de pe planeta aceea albastră/și desigur purtăm cu noi/însemnele trecutelor noastre dorinți". Toate imaginile se adună într-un focar sumbru, nocturn, pe fundalul muzical al coșmarului. Dacă ne gîndim că "soare de Capricorn" este luna, la care se adaugă iarna, înțelegem că spațiul dispărutei dincolo de "iarnă", este desigur neființa. (…) Imaginea dragostei trecute se reface din interior, căci Nicolae Pavel nu-și fixează evocările prin amănunt anecdotic. Reiese un roman al sentimentului care trece de la "cuvintele de turtă dulce" la "strigătul lemnului și al porțelanului spart". Ceea ce fusese, era lumina furată, de care poetul este "prădat"; altădată perfectul sentiment se concentrează în inocența "soarelui alb, furișat peste/iarba albastră". Dar același alb poate sugera funebrul frig al iernii, "cîntec început și sfîrșit nicăieri". Alte simboluri sînt cele sferice, feminine, de pildă

"pîntecul iernii" care adăpostește trecutul, "catedrala" solemnă – o analogie metaforică a perechii îndrăgostite. Centrul sferei înseamnă esența, cea care intrigă, neliniștește și obsedează ființa poetului. Pasărea, dimpotrivă, pare a fi simbolul deschiderii, al elanului creator și afectiv. Poetul este el însuși un simbol bivalent ("sîmbure de pasăre"), pentru că posedă atît eul esențial, ascuns, cît și elanul expresiei, avînd geneza în dramele iubirii. Eternitatea acestui sentiment, transformat în muzică, înseamnă totodată eternitatea poeziei. Definiția ei, a poeziei, se resimte în acest vers: "muzica aceea dinăuntru,/blestemata muzică ce mă străbate".

...Blestemată, pentru că devorează.

Consider cartea lui Nicolae Pavel cea mai interesantă apariție lirică din ultima vreme. Stilistic, între "ai noștri", poetul mi se pare înrudit cu Andrei Fishof[3].

Astăzi, poetul uitat, se întoarce acasă, "ca după o lungă absență", aducînd prin această carte parfumul unei epoci în care oamenii chiar credeau în poezie și în destinul ei de a face lumea mai frumoasă.

Mihai Vasile

Note

[1] **Elena-Esther Tacciu** (născută la 6 decembrie 1933, în Fălticeni) este o poetă, eseistă, traducătoare, critic și istoric literar.

A absolvit Facultatea de Filologie din București, secția de limba și literatura română (1955-1960). Obține titlul de doctor în filologie în 1974, cu teza ***Mituri romantice în poezia românească a secolului al XIX-lea***. În anul 1990 emigrează în Israel. Dintre cărțile sale merită amintite:

Mitologie romantică, București, 1973;

Aventura lui George Gordon Byron, București, 1977;

Trei poeți preeminescieni, București, 1978;

Eminescu. Poezia elementelor, București, 1979;

Romantismul românesc. Un studiu al arhetipurilor, (trei volume), București, 1982-1987;

Umbra copacului, Tel Aviv, 1994;

Destinul poetului, București, 1996;

[2] **Barbu Fundoianu** sau **Benjamin Fondane** (pseudonimele literare ale lui **Benjamin Wechsler**) (născut la 14 noiembrie 1898 la Iași - decedat la 2 octombrie 1944, în lagărul nazist de exterminare de la Auschwitz, Polonia) a fost un critic, eseist, poet și teoretician literar franco-român.

Opere în limba română

Tăgăduința lui Petru, Editura Chemarea, Iași, 1918,

Imagini și cărți din Franța, Editura Socec, 1922,

Priveliști, poeme, Editura Cultura Națională, 1930

Opere în limba franceză

Ulysse, Les Cahiers du Journal des poètes, Bruxelles, 1933

Rimbaud le Voyou, Éditions Denoel et Steele, 1933

La conscience malheureuse, Éditions Denoel et Steele, 1937

Faux Traité d'Esthétique, Éditions Denoel et Steele, 1938

Baudelaire et l'expérience du gouffre, Éditions Seghers, 1947 (postum)

[3] **Andrei Fischof**. Născut la Turda, în anul 1940. Absolvent al facultății de Fizică, Universitatea "Babes Bolyai". În 1974 i se decernează premiul Uniunii Scriitorilor pentru traduceri. În 1976 emigrează în Israel. Membru al Uniunii Scriitorilor din România, al Uniunii Scriitorilor Ebraici și al Asociației Scriitorilor de Limbă Română din Israel. A publicat aici volume de poezie atît în limba română (***Dialog imaginar***, ***Uitarea de sine***, ***Atingerea umbrei***, ***Prefăcuta liniște*** etc.) cît și în limba ebraică.

"Poemele dense, pline de miez ale lui Andrei Fischof curg unul după altul. Fără ostentație. Firesc, așa cum ploaia se scurge din orbitele zeilor fără nume, așa cum iarba poate fi numită iarbă numai dacă este păscută, din timp în timp, de pegașii morților tineri. Înfășurat în toga marelui frig, poetul refuză zgomotul, învălmășeala, furtunile agitațiilor zadarnice, optînd mereu pentru ipostaza martorului tăcut, marcat de o sensibilitate atentă…" (Aura Christi)

sub soare și lacrimă de Capricorn

Ei sînt ca o cascadă

Să te recîștig?
Asul meu de treflă, suflet bătrîn
a adormit lîngă masa de joc
și e prea multă larmă
în cornul rupt de zăpadă.
Faceți jocurile pentru ultima oară,
pierduții nu au ce să mai piardă,
ei sînt ca o cascadă de vis
răsturnată-n pahar,
iar dulcea pasăre, Deșertăciunea,
îi strivește-n rafturi vechi.
Mai faceți jocul,
e șansa mea cea de pe urmă.
Iubito, ochii tăi se topesc în păcat
și mîna ce n-a mințit niciodată,
cu un gest neștiut, a trișat.

Cînd voi deschide

Încă nu m-am născut...
Libertatea stă cu aripile întinse
deasupra întunericului...
Cînd voi deschide ochii
îmi voi vedea trupul și mă voi speria
de urmele săpate pe el
de ceilalți;
voi ieși dinlăuntrul lui
ca dintr-o cochilie veche
aruncată pe țărm
și liber voi fi,
ca un om născut dintr-o pasăre
și un cerb mirosind a iarbă și somn.

Tîrziu, oglinzi venețiene

Sîntem fîntîni arteziene
iubiri de-asfalt
primind răcoarea, cînd
pumnii tăi, rotund, se umplu
din cerul născocind minciuni.
Tîrziu, oglinzi venețiene
vor înflori, a crin, pe ziduri
și chipu-mi vor veni să-l poarte
să mi-l repete, adîncindu-l –
ducîndu-l dincolo de moarte...
Tăcerea ta ce sprijină pereții
și eu, cu palmele sfîrșite
în cioburi de fîntîni arteziene.

Și cine să ne-audă

O neputință a ochiului
sau o fîntînă din care
se va naște rădăcina luminii
ca și cum ne-am chema
unul pe celălalt.
Fără să ne vedem
trecem prin ceasul amiezei
prăfuiți de atîta căldură.
Cine să ne audă numele
zburînd din pasăre-n pasăre
ca o adiere rotundă
și fără întoarcere.

Cîntec pentru libertatea orbului

Lui Mihai Vasile

O, nebunește de libere
îmi sînt mîinile, două și goale;
mîinile mele, două și goale, și ochii
trădați în nesupunerea albă,
ochii mei trădați de neputința
de a cerși foșnet de lumină;
mîinile mele, două și goale, și ochii
și gura, ca o peșteră de zăcut cuvintele,
ca o fîntînă adormită pe sînii femeilor;
mîinile mele, două și goale, și ochii
și gura și gîndul slobod și limpede,
precum strigătul arcuit între
o pasăre și cealaltă și
muzica aceea dinăuntru,
blestemată muzică ce mă străbate...
orb flaut între degete oarbe
însetate de lumină
și mîinile mele, două și goale...

Și tu erai iubita

Nimic
din ce-am scris pînă acum
nu avea cuțitul la os.
Mierea curgea printre vorbe,
cuvintele erau de turtă dulce
și tu erai iubita mea
din ramuri de cireși.
Dintr-o dată poarta
cuvintelor a scîrțîit prelung,
strigătul lemnului
a spart vitrina cu porțelanuri
iar eu am ieșit
să-mi aduc pietrele
mai aproape de ușă.

Tîrziu, vîntul...

Pasărea din sîn
are gust de vin și petreceri,
cuvîntul
nerostit încă
îmi tulbură sîngele... Tu
porți în gură
sîmburul nopții și iartă-mă
pentru fructul
ce se va naște în zori.
Tîrziu,
vîntul închide ochii
răstălmăcindu-mi chemarea,
aerul parcă înfrunzește-ntre noi.
Mă privești dezgolită de gînduri,
iar eu cînt
neîndrăznind să întind mîna.

Și mă privești într-un fel

Mă privești de parcă
m-aș fi ascuns
ochii mei zidiți în orbite.
Mă numești într-altfel
spre a-mi dovedi că exist și că
nu sînt o întruchipare
a marii tăceri.
Sap cu mîinile pămîntul
care mă sprijină
ca să dau de celălalt,
care-mi crește din tălpi,
dincolo de tălpi.
Uneori am prea puțin cer
și atunci știu că am fost prădat
în nevoia mea de lumină,
dar mai știu că, în schimb,
îmi trece cu vederea acolo,
la el, proaspăt născuta rădăcină.

Noi, lepădîndu-ne zăpezile

Aproape alb... Strada
mînjită cu urme de pași.
Ce brusc, liberatoare rază – ușa
închizînd peretele iernii. Tăcerea
din noi înfrunzește mugur cu mugur...
Departe se nasc neprețuite fîntîni.
Dealul miroase, încă, a iubiri
și iată:
mestecenii se întorc în cojile lor,
soarele alb furișat peste
iarba albastră,
noi lepădîndu-ne zăpezile
ca pe niște cămăși zdrențuite.

Singurătatea bătrînilor

Arbori despletiți
peste frunțile acestea umezite de gînduri,
bătrîni ce vin la-ntîlnire
șovăitori și plini de sfială.
Ce lume vă aclamă
și salută în voi timpul atotputernic,
pașii vă sună a clopot
iar mîinile voastre,
pergamente răsfoite în grabă,
ne mîngîie umerii
cu umbra unui regret?
Ce lacrimi vă scaldă
singurătatea
și unde vă lăsați trupurile
atunci cînd muriți?

Întoarce-te în șoaptă

Sînzianei

Preț de cinci degete albastre
sau aripa frunzei
într-o singură zbatere.
Teritoriu ascuns
în pîntecul toamnei,
pe care-l mîngîi timid,
de la umăr pînă la tristeți,
cînd pierzi primul
deget de încredere, apoi
pe al doilea, apoi...
Întoarce-te în șoapta
foii de porumb, odată cu
zborul albastru
al celui de al patrulea și
dăruiește-te, uitînd de
cîntecul albastru al celui din urmă.

Și nu striga

Sămînța orbului,
soare desenat pe un cer obosit,
pași desfăcuți
peste cîmpia năclăită de ierburi,
mîini risipite pe ziduri.
Și nu striga!
Ochii flămînzi
și brațele șerpilor
peste umbra trecerii noastre.
Nepriviți, ne privim cu migală.
Sîntem ca o catedrală
și o liniște ne doare.
Tăcuți îngenunchiem
unul în celalt.
Oare cine a spart
clopotul înserării?

Limpezită de seară

Strada – călătoria orbului
în căutare de echilibru... Întinzi
mîna, ștergi urmele
de pe vechile ziduri și
treci mai departe. Întorcîndu-te,
îți zăresc chipul și mă întreb
unde te sfîrșești tu și unde
începe strada. Limpezită
de seară, această călătorie
are rezonanțe de catedrală...
Întinzi mîinile, ștergi urmele
și treci mai departe. Întorcîndu-te
mă întreb unde te sfîrșești tu
și unde începe strada...

Să trecem cu grijă

Aceşti bărbaţi frumoşi
cu turnuri de zăpadă
adînc înfipte în suflet
seamănă cu nişte statui de fildeş bătrîn,
iar frumuseţea lor stă gata să se spargă.
Să trecem cu grijă pe lîngă ei,
nederanjîndu-le lupanarele din trupuri.
Singurătatea păşeşte-năuntrul lor
cu încîntare, cu recunoştinţă.

Mai avem

Mai avem încă arbori,
păsări care-au prins rădăcini
de prea mult-așteptarea din aer...
Mai avem pași
pentru măsurarea distanței
de la om la om.
Mai sînt orele în care
ne numărăm pe degete
faptele bune.
Și mai sînt
cei fără de acoperiș,
care n-au plecat, încă.

Urme de zid stau mărturie...

Și lasă-mi ispita

Ce sfios mîna iernii
sub clopotul serii
lumina izvorînd din ochii tăi...
Noaptea scurgîndu-se leagăn
peste cumințenia bătrînelor case...
Iartă-mi gîndurile rele și
lasă-mi ispita să-mi
bîntuie somnul...
E-o foame de gînduri
precum o furtună; aprinde-mi
lampa și uită-te
la patul rămas neatins.

Alb ne unește

Alb ne unește destinele, iarna –
cîntec început și sfîrșit nicăieri
orga luminii, pribegită de aripi
e ca o vrajă flămîndă de somn...
Ah, cît aș vrea să mai fiu și să fiu!
Peste mîinile noastre mai trece un timp;
ne e dat să trăim doar o dată
viața aceasta năpădită de ierburi
iar distanța de la mine la tine
se măsoară cu ochiul de cer –
vînt alungat de alt vînt,
cine să-mi mai ghicească în palmă
ora ultimului cuvînt.

Noi, păsări statornice

Nu tulbura ora
acestui tomnatec priveghi...
Mîna îți miroase, încă, a frunze
și eu am prins rădăcini, așteptînd
(de la mine la tine, toamna,
precum un bumerang). Și
cîntecul, mîngîind coaja
copacului noapte;
marginea pădurii ca un
joc de aramă pentru
copii uitați. Noi –
păsări statornice pîndind
plecarea din toamnă
spre un decembrie abia bănuit.

Sîntem doar noi

Şi trecem...
Pescăruşi de cristal
risipiţi pe plaja pustie
Noi –
nerostiţi în amurg...
Vîntul ne bîntuie grav
nisipul dormind în frunzare...
Aşteptăm
să ne încolăcească plopii
umbrelor nopţii fugare.
Mergem spre locul acela
ascuns şi viclean.
Nu te teme, nu mă privi,
sîntem doar noi
şi pescăruşii de cristal
risipiţi lîngă plajă,
ca nişte semne tîrzii.

Și plecăm mai departe

Un cal de curse,
iarba mușcată de copite,
și totul rotindu-se încet
în același sens bătrîn
(cădem, ne ridicăm
și plecăm mai departe).
Un cal de curse,
iarba mușcată,
un automobil
care calcă somnul din flaut...
Tu ești dimineața mea
fără rouă,
curcubeu aruncat
peste zborul
calului de curse.

Mai departe, inimă aspră...

Cine m-a văzut
cutreierînd pe-nserat
ghicindu-mi în palmă norocul
la care mă opresc să întind mîna.
Cine m-a văzut –
arbore lucios, crescut printre păsări –
și-a întors privirea
și a fugit speriat de tot
ce nu a putut să vadă.
Mai departe,
inima aspră ca un lemn cioplit –
somn nedormit sub picioarele cerbilor,
în arșița albă a lunii.
Cine m-a văzut și
și-a strîns fuga departe de mine
acela este bolnav de neadevăr,
căci eu sînt frumos ca o iarbă
călcată de pasul șarpelui mire,
atunci, la apusul de soare,
cînd încercam să mă nasc.

Ca niște păsări

Și ne căutăm, neiubito,
ca niște păsări fulgerate
de mîna albă a copacului noapte...
Ne căutăm, neiubito,
printre aceleași torțe
ce ne străjuie drumul,
printre aceleași umbre neumbrite
de clipa ce rămîne în urmă...
Ne căutăm, neiubito,
și ne regăsim
precum un sărut uitat pe
buzele morții.

Și ieșim goi

Ce ploaie ne spală vara
pe gură, pe ochi,
verde crud peste
prunii amurgului, peste
merele abia îmbobocite.
Dezgolim
umerii de salcie ai ploii
încercîndu-i cu dinții,
mirosindu-i
cu mîini fremătînde.
Ieșim goi
înfruntînd jocul acela
de-a paparuda-ruda.
Dincolo de-nchipuire
soarele murind de cu seară, întru
cinstirea acestei ultime ploi.

În locul numelui tău

Mîinile au rămas
atîrnate de streșini.
Trupul mai pluti
preț de o frunză. Atît!
Priveam neputincios
cum te destrami,
cum te aduni
și cum dispari.
În locul numelui tău
păsări de pradă
încolțeau pe asfalt.

Să te topești

Ceilalți rîdeau, rîdeau în cascadă,
fluturii rîsului lor mă umpleau de zăpadă,
eram fericit la marginea orașului,
ca un copil ce ronțăie alune.
Unde ești tu, frumoasă dansatoare,
să te topești adînc pe umărul meu?
Așteaptă-mă-ntr-un dans, Liana,
și-n umbra pașilor de-atunci,
mă regăsesc frumos Menandru;
e-atîta soare în trupurile nopții,
atîta gust de fată și de vin
și rîsul lor mă tăvălea-n zăpadă,
cu unduiri de vals bătrîn.

Spre libertate

Sînt sîmbure de pasăre
alb despicat în palmă,
așteptînd lumina să mă soarbă
spre libertatea păsării din mine;
căci cine între dinți
mai poate să mă țină
purtînd în el sămînța
zvîcnind în piatra lumii
precum un capricorn?

Ziua cald, noaptea...

Strigă-mă, adună-mă lîngă tine,
strînge-mă înfigîndu-ți unghiile
în carne, strivește-mă apoi,
ca pe o frunză bolnavă. Vîntul
să-mi împrăștie răsuflarea
galbenă, praful să-mi încolțească
în palme, ploaia să mă spele,
soarele să îmi ardă privirea,
ziua cald, noaptea frig,
păsările să-mi ciugulească lumina
din adîncul sufletului; ia-mi
puterea, tinerețea, bucuria, pîinea,
dar lasă-mi liber
gîndul că mîine mă vei iubi
la fel ca întotdeauna.

Sub soare și sub lacrimă de capricorn

Străini, ne căutăm umbrele
sub soare de capricorn, tu de
partea aceasta a iernii, eu
de cealaltă... Oamenii ne privesc
neîndrăznind să ne atingă – noi
venim de pe planeta aceea albastră
și, desigur, purtăm cu noi
însemnele trecutelor noastre dorinți.
Curînd vom alerga unul spre altul,
vom întinde mîinile și ne
vom legăna în ritmul dansului
acela bătrîn sub soare și sub
lacrimă de capricorn... Ne vom
iubi, apoi, strivind în noi
amețitoarea taină a păcatului
primar și vom pleca. Doar
zăpada va mai purta, un timp,
urmele trecerii noastre
pe această planetă numită Pămînt.

Ce trist la culesul...

Ce trist
la culesul cireșelor
mîinile mele mîngîiau
coaja copacului...
De sus cădeau
amintiri
pe care iarba
le-nveșmînta cu
gînd de iubire.
Gustul cireșelor
întipărit pe buze;
urma sărutului tău
pe ochi, pe piept, pe mîini.

Eu priveghez, iată, somnul

Aripi de salcie, degetele tale
mîngîie galbene pagini de toamnă.
Pervazul ferestrei, așteptînd
căldura sînilor tăi aplecați în afară...
Ca un așternut timpuriu, frigul
îți așază pe umeri voal ivoriu.
Eu priveghez, încă, somnul
rămas în căușul dimineții...
Prima zăpadă va veni în curînd...
Noi vom începe ospățul de taină,
ocrotiți de pasărea albă a iernii.

De-atîta albastru

Și ne jucăm de-atîtea ori
ultima carte, încît
îndoiala ne împietrește prin gînduri
și în zadar ne spălăm sufletul
ca pe o posibilă cămașă.
Între mine și tine
e țara vîntului;
pădurea am ascuns-o
în coarnele cerbului
ca pe o taină de verde
și-mi spui:
– Dă-mi soarele
pe care-ntre palme ai vrut
să-l închizi
ca pe un fluture, ca pe o pasăre;
căci te ard palmele
de-atîta albastru,
de-atîta căldură strînsă
în pîntecele acesta
născător de pămînturi.

*   *   *

Ferește coaja, îmi spuneai,
de viermele dinlăuntrului,
de putreziciunea miezului.
Și eram frumos
ca un ulcior smălțuit
cu cea mai dulce otravă...

e ora salcîmilor în floare

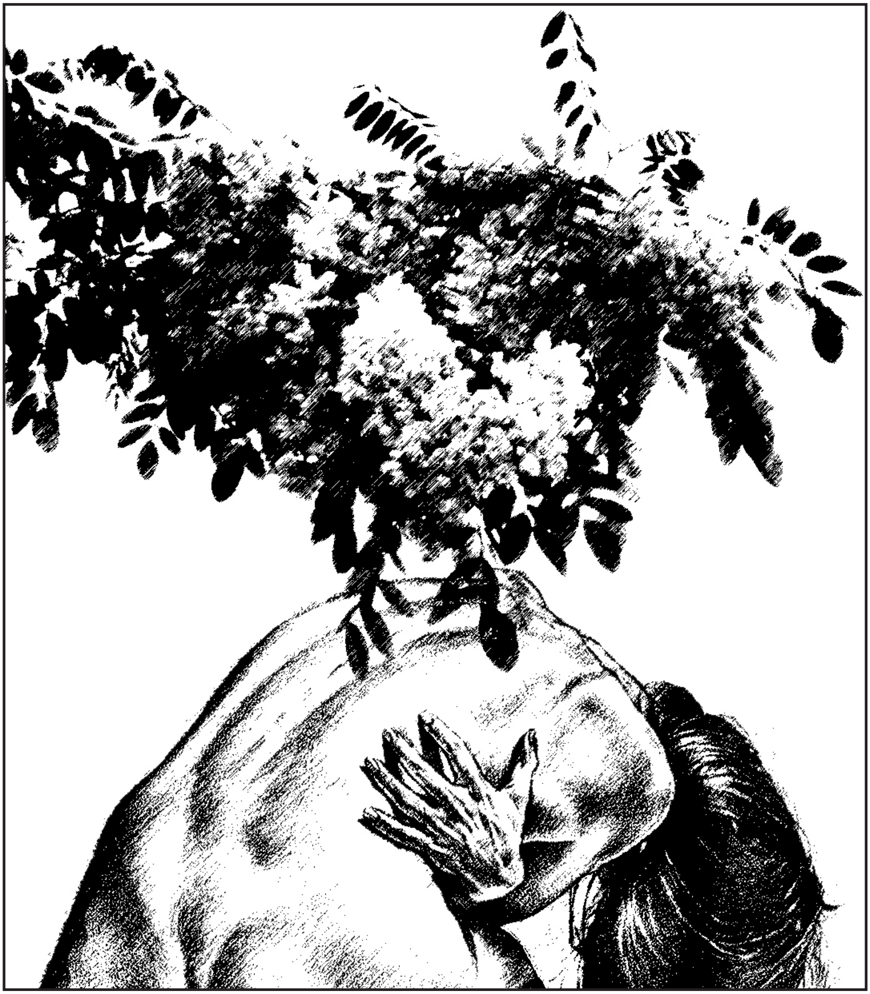

Ochii lor ne strivesc

Pasăre de seară; îmblînzite
mîinile se limpezesc și caută.
În afară de noi doar
moartea mai cunoaște tăcerea...
Cine să ne caute, cine să ne strige?
Toți s-au prefăcut în statui;
ochii lor ne strivesc, stăruind
peste aripile de curînd dezbrăcate;
poate ar trebui să le-ascundem.
Cîndva, oamenii vor crede
că am zburat
                    și ne vor aștepta.

Închide ochii, apoi...

Aruncă la picioarele
păsării-noapte vorbele ce ți-au
rămas din viața cealaltă.
Închide ochii, apoi...
Și arată-ți goliciunea
ca pe o sfidare.
Pășește desculț peste
pietrișul sticlos al
drumului ce ți se așterne
înainte și cîntă.
Uneori, izbăvirea sufletului
și iertarea greșelii
e prețul marii noastre trădări.

Poate niște plecări

Unde sînt bătrînele păsări...
Între tine și mine, trecutele toamne;
îmbrățișări de aer și rămas bun
celor care mai miros încă
a arbori albaștri.
Eu mă regăsesc mereu
în urmele lăsate altădată
și mai ard uneori.
Unde sînt bătrînele păsări?
Chemarea lor
mi se lipește de umeri
și mă agăț de ele
cerșindu-le zboruri deșarte.
Poate niște plecări
spre eternele țărmuri...
Doar tu mă veghezi
cu aceleași priviri
obosite de atîta departe.

Eu, neîndrăznind să te strig

Întoarce-te, ne caută toamna
prin locuri aproape uitate, ne cheamă
tu aici, eu dincolo și între noi
păsări zgribulite sub zodia frigului –
plecarea ta ca o fîlfîire albastră,
ca un țipăt ce spintecă noaptea,
eu, neîndrăznind să te strig și
iartă-mă, iartă, ți-aș spune
de n-ar fi între noi atîta tristețe,
atîtea întrebări fără răspuns, iartă
clipele bune adunate de-a lungul
acestei scurte călătorii și nu uita –
ne cheamă iarăși toamna
cu mîngîieri de galben și păcat.
Întoarce-te, ne-acopere frunza
ca pe niște drumuri de seară
adormite sub vraja aceluiași
cîntec de leagăn uitat.

Se zice că soarele

Căci dincolo de noapte e un pămînt
în noi rădăcinile care s-ar usca; aceste
rădăcini cu sprîncene încruntate în care
am adunat, de o viață, întrebări și iertare.
E timpul, doamnă, să ne strîngem hainele
și să ne pregătim de plecare. Petrecerea s-a terminat
cineva a stricat osiile lumii – curînd
ne vom ciocni cu o altă planetă și
vor curge din noi, odată cu rădăcinile,
întrebările care n-au căpătat niciodată
răspuns. Se zice că soarele a ars îndeajuns; acum
mai poți aprinde cu el niște biete făclii
și s-apropie clipa cînd păsările mor,
cum vom muri și noi, cîndva, într-o zi.

Doar tu mai aștepți această zăpadă

Toamnă, drumul tău –
șarpe tăvălit prin noroi –
doar fereastra mai păstrează iubirea din noi,
dincolo e doar închipuirea noastră
și ne amăgim, precum copacul flămînd
ce se agață de ultima frunză; de parcă
i-ar mai putea reda libertatea albastră.
Noi ne scriem numele pe rădăcini
într-o sălbatică foame de a rămîne.
Aici nimeni nu va putea să ne vadă
însemnele de anotimpuri bătrîne.
Să mergem. Curînd aerul se va
desface-n bucăți și va cădea peste noi
încercînd să ne-atingă. Doar tu
mai aștepți această zăpadă,
spre a-ți hrăni păsările,
ce nu te-au părăsit încă...

De nu te-ai fi spart...

Și te-am iubit... Erai parcă statuia
sfărîmată de-atîtea și-atîtea ninsori;
și te mai strig uneori. De bună seamă
sîngele meu mai tînjește și azi
după albastrul rotund al ochiului tău.
De nu te-ai fi spart... Trec arse lumini
peste mîinile reci. Ai fi vrut să rămîi,
ai vrea poate să pleci. Precum
un păcat mă cutreieri și-acum,
căutînd ne-ncetat, poate o taină,
poate un drum. E tîrziu, îmi mai spui,
tîrziul din noi. Aproape plecînd
mai privești înapoi și un zîmbet
îți foșnește pe gură. Ne umblă vara
printre haine, dar nu mai auzi
și ni se umple trupul de prea multă căldură.

Și mîna îmi acoperă

Îmi privesc cinstit
aceste mîini
din care cresc noaptea
cuvinte de dor.
E timpul să mă arăt
oamenilor
și să le spun:
– Eu sînt acela care...
Mîna îmi acoperă buzele
în semn de
supremă tăcere.
E noapte
        și amintirile se revarsă
                                peste mîini
        precum o părere.

Și lasă-ți pașii

Și lasă frunzele să cadă
pe ochii toamnei, la fel cum
seara, într-o carte,
          privirile le lași furate
de dorul vag al depărtării.
O, lasă mîinile să ardă
          neliniștitele podoabe
ce freamătă pe sînul zării
și lasă-ți pașii să cerșească
un loc umbrit sub frunze arse.
E-atît de bine să fii toamnă –
tăcută să cobori în case
prin geamul gol al înserării
și să te-așezi timid, la masă
gustînd din rumene bucate...
O, lasă frunzele să cadă
          pe ochii toamnei
ca-ntr-o carte.

Puțină speranță

Nu-mi dărui cuvinte știute.
Puțină îngăduință și doar
          sărutul uitării răvășit peste iarbă.
E toamnă, iubito,
          o, iarăși e toamnă,
o simt după păsări
ce pleacă în taină spre arsele zări.
O știu după frunze –
viclene se-aștern
peste vechile noastre pierdute cărări.
Nu, nu-mi dărui cuvinte știute.
Puțină speranță și doar
gîndul întoarcerii trecutelor veri.

Și strigă-mă...

Și strigă-mă...
de-atîta ploaie
și de-atîta vînt
cu greu mai pot să te aud,
cu greu percep plăpîndele-ți
chemări ascunse parcă-n
sîmbur de cuvînt.
O ceață rea
ne caută prin gînduri
adulmecînd un gest
de slăbiciune.
Păzește-te, îți strig,
nu e momentul
să ne repierdem
în acest sfîrșit de lume.

Mai trec, apoi...

Și trec, tîrziu, trăsuri multicolore
cu cai drapați în roșu-violet.
Ai crede, doamnă, că-i un
circ ciudat sau poate nunta
unei perechi rămase din alt veac.
Mai trec apoi, paiațe fără vîrstă
la braț cu arlechini surîzători,
plutesc prin aer valsuri desuete
țesute de-un bătrîn acordeon.
Arome vechi de nimenea știute
se furișează-n gură și în nări
și-o vrajă dulce, parcă ne cuprinde
ca într-un somn prelung, odihnitor,
cînd toamna, doamnă, galben
ne surprinde îmbrățișați
la umbra unui nor.

Ne umblă toamna

Ne umblă toamna iar prin suflet,
În aer înflorește miros de fîn cosit
Și o chemare, parcă, ne străbate
Reînviind năvalnic un dor neîmplinit.
Timid îți spun aceleași vechi cuvinte,
În ochii tăi răsar aceleași întrebări
Și-o vrajă veche, iarăși ne pătrunde
Ademenind parfumul păstrat de sărbători.

Pe undeva e un dans

Pădure cu păsări lungi
umeri amurgiți
          ca o sfîntă povară
cobor în tine, pădure,
ca într-o icoană...
E un dans al domnițelor vechi;
arborii se înclină solemni
          pentru ruga de seară.
Pădure sentimentală.
Ochii mei se aștern peste liniștea ta
și mîna îți prăduiește izvorul
          de prea recea suflare.
Pădure ca o plecare,
gînd de fugă peste suflet,
peste pletele atîtor iubite.
Îmbătrînim amîndoi, pădure,
deopotrivă îmbătrînim,
ca păsările, ca arborii, ca iarba,
ca cerul acesta desperecheat
          și cu aripi cernite...

Dormi, oamenii au plecat...

În cuprinsul gîndului meu te adun...
Cu miros de iarbă
îți spăl trupul obosit
de veniri și plecări.
La căpătîi îți voi arde
busuioc păstrat pentru sărbători,
te voi iubi și apoi
îți voi cînta să adormi.
Cu aripa somnului
îți voi acoperi trupul sătul de iubire,
cîntecul îți va mîngîia auzul,
legănîndu-ți odihna...
Dormi, oamenii au plecat
binecuvîntînd nașterea
primei zile de pace.

Tîrziu ne privim

Bucuroși, ne întindem trupurile la soare...
Marea ne cuprinde în tonuri albastre,
mîinile noastre se ating ușor
ca niște păsări însetate de zbor...
Tîrziu ne privim, tu ce vezi? – te întreb.
– Adînc, atît, doar – adînc. Albastru adînc
eu, păduri și-nserări, iubiri secate
și renăscute în zori. Netrăite ninsori...
Nisipul foșnește sub noi
amintindu-și trecutele ploi,
marea valsează în tonuri albastre
și simțim cum zburăm
sub zodia neivitelor astre...

Eram ca doi copaci de gheață...

Și ne topim – auzi-mi răsuflarea
Din cuburile mari și gri.
Am fost plecați, așa se pare,
Pentru un timp, dintre cei vii;
Îți amintești ce lungă a fost noaptea –
Cum ne-a cuprins zăpada, cum ne-a strîns?
Eram ca doi copaci de gheață
Nedespărțiți îndeajuns...
Veniră păsări să se așeze
Pe crengile ce ne uneau
Și le priveam cu ochi de iarnă
Cum se jucau și își vorbeau.
Spre dimineață, zeci de sănii
Cu caii aburind pe nări
S-au așternut la drum tăcute
Sub vraja ultimei ninsori.
Acum, noi ne topim, vezi bine
Din cuburile mari și gri
Și revenim, așa se pare,
Pentru un timp, printre cei vii.

Tu dreaptă stai,
tăcuta-ți cumpănire...

Și e tîrziu... Genunchii mei
au înflorit în iarbă
iar cerul
leapădă deasupra-mi
albastre clipe de uitare...

Mai e un timp
pe care-aș vrea să-l judec
chiar dacă tu mai chibzuiești.

Se-ntoarce pasărea la cuiburi
precum un ucigaș unde-a ucis.

Tu dreaptă stai,
tăcuta-ți cumpănire
se va preface în sentință grea.

Încep să am în palme
gust de cuie
și-n timp ce voi muri
simți-voi cum mă nasc.

De ochii lor mă satur

Sînt o rugăciune nespusă nimănui...
Alături zac pribegii
veniți să mă cerșească.
De ochii lor mă satur
ca de un dans păgîn.
Și în zadar mă roagă
la ei să mai rămîn.
E prea tîrziu în mine și e frig,
de-aș mai avea puteri
aș vrea să te mai strig
ca să te-alung din nou
la zeul ce zămislește viață
căci prea de mult
genunchii mei învață
să nu se mai rostească-n iarbă.

De-atîta umblet, rădăcina

Și ce-am fi, dacă
acestor întrebări le-ar crește
răspunsurile-n palmă. Iată
din ochiul toamnei
mai picură o frunză,
fîntînile se surpă-n noi,
de-atîta umblet, rădăcina
a putrezit și-a prins puroi.
Grăbiți, ne trecem timpul,
ca pe-un pieptăn –
cînd ne trezim – prin tot
mai rarul păr
și mai purtăm, ca vechiul
Don Quijote, războaie
mizînd pe o minciună
pierzînd pe adevăr.

Să redăm, dar, toamnelor...

Îmblînziți, caii de toamnă
se rotesc prin cîmpia bătrînă,
răsuflarea lor, risipită
în cumpeni de zbor, ar mai
naște și azi o fîntînă.
Priviți caii galbenei toamne
cum țin pe spate sîngerate amurguri;
tropotul lor răsucit
mai păstrează și acum
mirosul vechilor burguri...

Să redăm, dar, toamnelor caii;
sub copitele lor înflorească
zîmbetul crud și
          aroma din struguri.

Și cine să ne audă numele

O neputință a ochiului
sau o fîntînă din care
se va naște rădăcina luminii...
ca și cum ne-am chema
unul pe celălalt
fără să ne vedem
trecem prin ceasul amiezii
prăfuiți de atîta căldură
cine să ne audă numele
zburînd din pasăre în pasăre
ca o adiere rotundă
și fără întoarcere.

De atîta vreme

Trufașă și albă porți însemnele
iernii, eu mirosind a brad și pădure
te întîmpin, aproape zîmbind –
și bună să-ți fie inima, doamnă,
ce vînt, ce dorinți te aduc pe la noi –
ceaiul aburește în cești, umbrele
noastre pătrund în pereții
pînă mai ieri fantomatici și goi,
acum totul e viu, totul e cald,
de sub mantia-ți albă
foșnește crud o creangă de ger –
sărut-mîinile, doamnă, dar
semnul tău mă oprește din drum –
să tăcem, dacă vrei, să tăcem...
De atîta vreme te aștept încît
pînă și de tăcerea ta mă îmbăt
și iartă-mă, doamnă, pentru
gîndul frivol c-ai putea să rămîi.

Ore, peste tot ore...

Atotputernicie gravată pe ziduri
ca un animal hărțuit de uitare
și somnul cetății, umbră
răsturnînd ore pe caldarîm. Pivnițele
vinurilor, teracotele și
tot ce am scris pînă acum
          dăruit nopții.

Eu, voievod peste păsări,
țintuit între degete-anotimpuri
trec de la unul la altul
îmbărbătînd scurgerea necontenită
          a timpului.

În mine se adună străzile
și cîinii pămîntului îmi fură
urmele celorlalți.

Cumpăr răbdarea întunericului
pentru femeile nedorite de nimeni
și mă cutremură căderea stelelor.

Ore, peste tot ore,
tăvălite, mușcate, arse –
atotputernicie gravată pe ziduri și somnul
cetății răsturnînd ore
pe caldarîm.

Mă descopăr tîrziu

Noapte...
Aripi gîtuite sub frasini
și gardurile străjuind casele...
Pasărea cerului
șterge urmele trecerii noastre.
O pîndesc mai mult
și aș trage, de n-ar fi atîta-ntuneric.
Poate altă dată; șansa
e ca o femeie ce se știe iubită și
cum aș putea să o-nșel cînd, vicleana,
pas cu pas, mă îmbie la veghe.
Noapte,
cîtă noapte încape-n privire
și pătrunde în mine
ca-ntr-o peșteră goală.
Mă descopăr tîrziu…
sînt un cuib,
unde tăcerea naște
somn pentru oameni.

Și lasă-ți oglinda

O să-ți pară prea greu…
Atîtea poveri, dimineața,
la atingerea primelor obiecte,
atîtea întrebări
căutînd un răspuns...
Înainte de a-ți îmbrăca poveștile
vezi dacă drumul are vreun sens,
dacă bărbatul care
așteaptă răbdător mai are
loc, sub ramurile lui,
pentru oglinda trupului tău
și lasă-ți oglinda să se
spargă de colțurile zilei.

O, cînd toamna se sparge...

De parcă le pierdusem,
foşnitoarele, mîngîietoarele
cuvinte de început;
un vînt bun ni le-a adus înapoi,
mai curate, mai adînci – ape
limpezi potolind setea albastră...
Încerc să le rostuiesc, ca demult,
înşirîndu-le pe aceeaşi
nuia albă de salcîm, cînd
toamna se sparge în
sute de tufănele şi-n miros
de cartofi copţi în spuză.

Sub pașii tăi, nebănuite drumuri

În noi tăcerea,
ca o pădure lipsită de umbre.
Mîinile,
fîntîni ce-au secat demult și
încercăm să învățăm cuvintele
să umble.
Pe aici am mai fost
dar nu atît de singuri...
Sub pașii tăi,
nebănuite drumuri se adună.
Privește,
în urmă copacii mor de brumă
și păsările
se mai zbat, de la un cer la celălalt
octombrie tîrziu,
suflet bătătorit de iarbă.
Din tine
se vor naște zăpezi pentru ultima iarnă.

Mă lepăd de îndoială

Între o plecare și alta
mă lepăd de îndoiala
adunată în suflet. Îmi spun:
clipa naufragiului e încă departe
și căldura rezemată de aer
e ca o nemărginire posibilă.
Doar gîndul tău,
obosit de atîta așteptare
adună, strop lîngă strop,
băutura amară a somnului.
Oare am putea zbura?
Și poate ne lipsește tocmai
curajul de care
facem atîta paradă.

Să risipim peste nopți

Să risipim peste nopți
          trecătoare mirese,
caii albi fumegînd prin ochii cîmpiei
în căutarea mărului de aur.
Să lăsăm sîngele verii
să rodească în păsări,
să ne oprim, din cînd în cînd, palmele
pe umerii acestui pămînt
cerîndu-i iertare pentru nopțile
în care-l uităm în brațele somnului
și să binecuvîntăm, mereu, iarba
ce ne primește la sînul ei.

Mai lasă-mi vînt

Mai moare-un timp
în frunzele căzute... un zvon
se zvîrcolește ca un șarpe –
trec pe sub mîna streașină
cocorii, cînd
corzile plesnesc în harpe.
Mai lasă-mi vînt prin buzunare,
mă strîngă haina ca pe un lujer
strivit sub talpă cu mirare.
Și nu pleca, ne pleacă toamna,
pe ultimul său drum, călare.

Doar cireșii

Prea tîrziu
să îndrăznim
a fura din cireșele nopții.
Pentru ce ar mai bate
clopotele,
dacă
nimeni nu plînge în urma noastră?
Doar cireșii, copleșiți de uimire
se dăruiesc
la margini de drum…

ca după o lungă absență

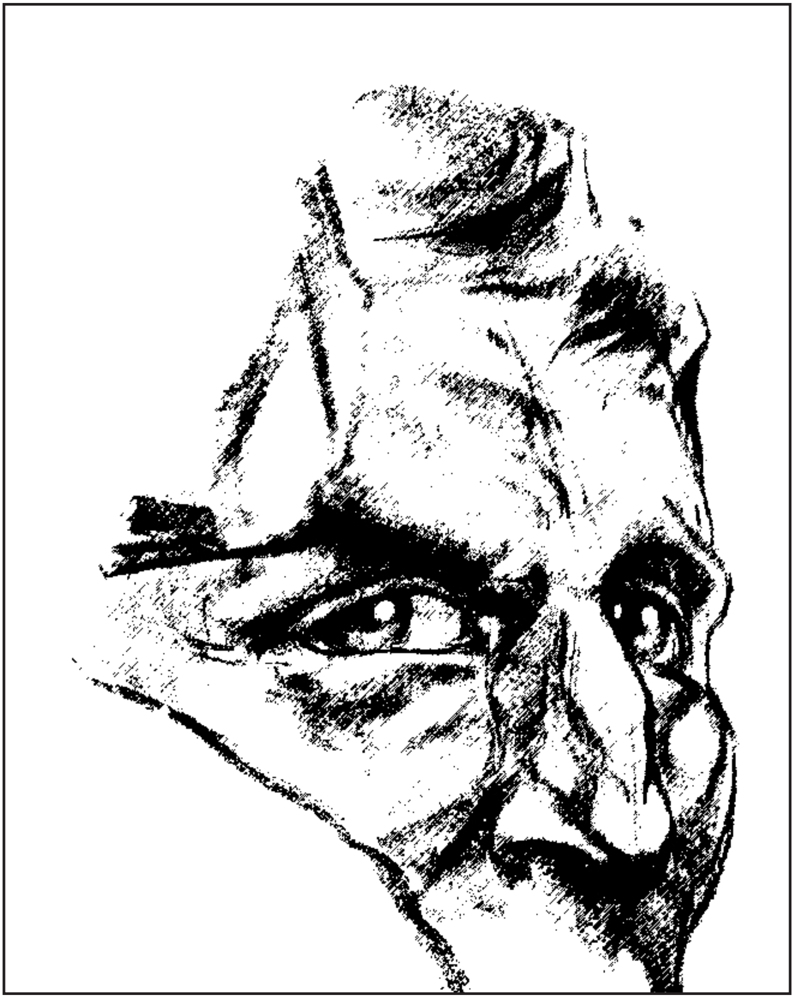

Pasăre

Ai crede doamnă, văzîndu-mă
că sînt fiul tău
          părăsit pe treptele cerului...
La nașterea mea ți-ai lăsat
          doar aripile.

Femeile îmbracă rochii

Am auzit că iar e toamnă,
din alte lumi vin iarăși păsări
somnul de iarbă să și-l doarmă.
Femeile îmbracă rochii,
c-un desuet parfum de-ambrozii...
Foșnesc discret cînd se strecoară
pe sub copacii galben-roșii...
Pe bănci mai vezi cîte-o pereche
uitată parcă dintr-o vară moartă,
mai latră seara cîte-un cîine,
mai scîrțîie prelung o poartă...
Din cînd în cînd mai cade
cîte-o frunză. Trist privești
cum se rotește-ncet; alungi grăbit
o lacrimă din suflet și pleci, apoi,
mai greu cu un regret.
Am auzit, că-n alte lumi e toamnă.
La noi, ca-ntotdeauna este cald.
Doar pe la tîmple, parcă,
dragă doamnă, sînt semne vagi
că anii nu se scad.

Acum, cînd toamna

Ochiul tău ar putea fi o pasăre.
Gîndește-te ce am mai avea de pierdut.
Acum, cînd toamna se risipește
odată cu răsuflarea îngălbenită de vreme.
Sub mîna ta dorm caii amurgului,
iar frunzele se răsucesc despărțindu-se.
Nefirească trecere de la cer la pămînt –
eu aș fi arborele împăcării sau,
mai bine zis, cel care privește
cum îi pleacă iubita spre țările calde.

Dar lăsați-mi cuvintele

Să privesc doar, cum se sparg
orele în pîntecul timpului. Să mă
despart de mine ca de un necunoscut
și să mă caut apoi sute de ani.
Să nu cunosc
odihna pînă ce nu mă va regăsi
și nici hrana, nici apa să nu aflu
și nici liniștea aceea
          din ochiul fîntînii.
Să mi se rupă hainele și orb
să alung de lîngă mine somnul
și nimeni să nu-mi arate drumul
care duce spre cel părăsit. Dar
lăsați-mi cuvintele cu care
să bat la porțile cetăților
ce le voi întîlni, căutîndu-mă.

Tu ești noaptea ce vine

Fluturi-ore ce se desfac
în eternități efemere. Mîna ta
încremenește peste trecerea lor. Eu
sînt o cetate de seară; mă strîng
zidurile de atîta iubire și mi-e dor
de fulguirea păsărilor-femei;
albastre umbre mă cutreieră
însetate de febra unui nou anotimp;
s-au copt fructele orbului.

Tu ești noaptea ce vine să moară
cînd, înfășurați în tăcere, fluturii dorm.

Și mi-ai întinde mîna

Și-s mai bogat c-o speranță.
Întoarcerea ta e albă și
mi-ai întinde mîna
          ca să-mi ascund îndoiala.
Da, mai avem ceva al nostru:
tăcerea care leagă aceste timpuri vechi.
Bătrîni, de vrei, vom fi cîndva; acum
ni-s brațele ca piatra și-n ele
mai pot strînge prinosul
          prelungilor plecări.
Ne mai rămîne noaptea în care
vom pătrunde ca într-o haină
          ruptă și roasă de întrebări.
Da, întoarcerea e albă
și-s mai bogat decît mîine,
cînd va veni și timpul
          celei mai lungi plecări.

Și la capătul lui

Ca o ploaie de vară,
care vine și pleacă,
pleacă și vine...
Drumul acesta are cumpene verzi
și la capătul lui m-aș vrea o
fîntînă străjuită de păsări.
Priviți, ochiul de șarpe apune
iar sînii femeilor dorm
lîngă iarba frivolă.
Îi vor culege drumeții ca pe niște
          pepeni prea copți.
Cîmpia îmi intră sub pleoape
          precum o chemare
și simt în mine mirosul străvechilor hoți.
Priviți, ochiul de șarpe apune.
Îmi sîngeră mîna pe frîul albastru
          și tremură calul;
pădurea-i aproape,
          mestecenii-s morți.

Tîrziu ne amintim

Și mai descoperim în noi
din cînd în cînd,
cîte o cetate rămasă neștiută
pe care noi o credem
eternă și plină de-ntrebări.

Ne punem armura,
ne privim vechile răni,
zîmbind
și plecăm la atac
cu mîinile goale.
Tîrziu ne amintim,
că de fiecare dată,
caii n-au murit
în drum spre cetate.

De voi rămîne gol

De voi rămîne gol, cîndva, într-o noapte
să mă aștepți lîngă steaua aceea
din constelația păsării oarbe.
Atîta liniște viețuiește în mine
încît se revarsă peste buzele-mi arse;
de-o va culege cineva, va pluti peste case,
iar eu voi domni peste împărăția mea de carton
ca un rege nebun de aduceri-aminte.

Poate că taina

Și uneori
e atîta tăcere în jur
încît
mă înspăimîntă pînă și
fîlfîitul stelelor risipite în iarbă.
Poate că taina semințelor
mai plutește atunci printre arbori
precum pasărea rănită
de prea multa tăcere.

Am brațele descumpănite, sîngerînd
de această neclară durere.
Doar în ochi aș mai strînge
rodul trecut pentru ruga de seară
din această prelungă
absență stelară.

Și cine să-mi cumpere

Unde duc, Doamne, aceste trepte
dacă nu în pîntecele pămîntului?
Lespezi negre pe care coborîm și tot coborîm...
Orbi ne căutam aici
sau acolo, pentru că nu putem trăi
unul fără altul. Timp, ca o
pasăre cu aripi de lemn. Talpa
morții veghează înlăuntrul tău
și cine să-mi cumpere sufletul pentru
o rădăcină de liniște. Undeva sînt
ferestre care dorm cu fața spre cer
iar trupul tău e cal de pripas
ce colindă, de sute de ani
prin destinele lumii.

Să mă-ntrupez aș vrea

În pasăre să mă-ntrupez
          aș vrea, din iarbă,
ca rădăcinile să-mi port prin aer.
Oriunde-mi va fi casa, iertare
nu voi găsi decît
          în trupul acesta
hulit în piețele murdare,
          sau ars de nesătulul rug...
Priviți-mă, prin mine curge
          taina nebunilor pribegi
și singur printre singuri
          îmi strig și azi lumina.

Peste voi, vor trece

Revenind, te descopăr – ochiul prăpastiei
sterp mai surîde. De atîtea ori
au crescut cruci pe spinările păsărilor
încît cerul seamănă cu un cimitir.
Prietenii mei de altădată sînt astăzi
izvoare. Icoane sub cenușă. De mult
nu ne mai pîndim; ne moare așteptarea
la subsuori și gîndul acela, sau poate
cine știe cîte femei pleacă odată
cu toamna. Stăm unul lîngă altul
privind cum tăcerea se limpezește
prin scorbura cuvintelor. Ce rost ar mai avea
acum ploaia pe care o chemi ridicînd brațele.
Zei albaștri ne vîntură somnul!
Să fugim: zidurile cetății se vor
dărîma în curînd sub apăsarea
sutelor de păsări. Iubiri cu gust
de iederă uscată, peste voi
vor trece ninsori și blesteme.

Anotimpuri

Mai frunzăresc, din cînd în cînd,
anotimpurile și mai caut
umerii pe care să-mi sprijin restul anilor.
Poate palmele mele mai adună și azi
fumul caselor de dincolo de colină
și mirosul aspru al bucatelor răsturnate
cu aburul spre buza tavanului.
Căderea e ca o piatră liniștită
în ochiul de iarbă...
Poate că în sufletul meu
s-au strîns între timp
toate cămășile păsărilor de noapte
și uneori mă întreb, dacă din ele
n-aș putea să-mi fac aripi.
Mai am de colindat atîtea anotimpuri...

Soldați de plumb

Vin ploile... Sub haina lor
          se cuibărește, albă, depărtarea.
De cîte ori mă-ntorc purtînd
pe brațe toamna, tu mă aștepți
culcîndu-ți pe sub streșini înserarea
ca doi soldați de plumb acoperiți
          de brume.
Eram bătrîni, ninsoarea ne-a prins
cu fragede inele, căci am fi mers
și-acum, de n-ar fi nins prin lume.
O, cîte toamne s-au vărsat prin ierburi
și cîte zăpezi s-au așternut domoale
prin prispa caselor,
veghind de la ferești
          să nu ni se destrame
caii lăsați în curte la iernat.

Cîndva îți mîngîiam

E-o pînză, între privire și toamnă,
pe care tu desenezi cercuri în fugă.
De-aș întinde mîna, ar fi o iarnă
peste degetele obosite de atîta căutare.
Cîndva, îți mîngîiam cu ele serile
ca pe niște iepe bolnave. Acum
stau încremenit între primul și al
doilea cerc, așteptînd să mă strige
cineva; poate tu, poate gîndul
că iubirea mai arde încă în noi.
Disperarea e abia în al treilea
și mă voi feri. De liniștea mesteacănului
nu mi-a fost niciodată teamă.
Anotimpurile sînt ca niște păsări credincioase.
Cercul acesta e ultimul și e încă
neterminat, semănînd cu un corn
de capră străjuit de zăpadă.

Septembrie

Se întoarce în noi așteptarea...
Din ochiul toamnei frunzele cad
acoperindu-ne ca pe o veche cetate.
Roșii peceți apăsate pe buze fierbinți
ce regretă și astăzi sărutul.

Ne ruginesc zidurile de prelunga
tăcere și păsările se prefac în
prăfuite secunde. Septembrie –
împlinire rotundă pentru femeile
arse pe dinăuntru, împărțind
mere domnești de sub bluze răsfrînte.

Să le deschidem porțile și să lăsăm
bruma să le astîmpere
pustiul din trupuri.

Ascunde-te: cai albi

Seara ne alegem locul
ales pentru plecarea în păsări.
– Dă-mi mîna, povestea ne arde pe buze
iar noaptea plutește stingher printre arbori.
Ascunde-te: cai albi se topesc
peste nemărginirea privirilor noastre;
cerul naște fîntîni și iartă-mă
pentru ceea ce nu am îndrăznit niciodată.
E o tăcere ca un sîmbure de vrajă,
dar nu te teme, copiii dorm în
pîntecul femeii ca-ntr-o scoică.
Ne-ar trebui un descîntec: prea multe
semințe ne pîndesc sub aripi...
Precum niște alergători, privim înainte
de parcă am ști ce ne așteaptă
dincolo de ochiul sticlos al încrederii.
Nu plînge: din drumul acesta
nu mai există întoarcere.

Obosiți

Păsările vor muri într-o noapte
          zîmbind
și cine știe unde am ascuns
          lumînările ce le vor plînge plecarea.
Între timp soarele s-a mai încălzit
și pămîntul acesta mai are
          gust de femeie.
Obosiți, mai avem puterea să cîntăm
și să iubim iarba aceasta
          din care ne-am născut.
Binecuvîntați fie copiii –
          lacrimi rodite în nopțile de dragoste!
Între timp, oamenii
          mi-au devenit aproape prieteni
și nu peste mult, în noaptea
          cînd păsările vor muri
îi voi spune fiecăruia, frate.

Aproape albă

Așadar iată-ne ajunși
dincolo de arborii aceia.
Mai poate fi un acolo.
Aproape albă și mușcată de frunze,
liniștea mai privește din umbră.
Te strig cu aceleași cuvinte și
soarele e ca o cicatrice de ceară,
aproape neagră pasărea
îmi mai pătrunde în gură;
îngeri de iarbă și
ochiul domnului părăsit
ca o scorbură mută...

Din carnea mea
mai răsar peste noapte fîntîni.

Și poate încleștarea

Să cuprinzi clipa cu brațele puternice
și să-i auzi țipătul
ca o fluturare de nemurire.
Răspîntiile sub vînturi,
supunerea întru rostuirea somnului
dincolo de bariera care așteaptă,
și poate încleștarea cu care amînăm,
zdrobind în noi semințele vegherii...
Noi trăim deasupra trupului, tu
ai ucis clipa și-ai zidit-o
în trupul păsării fără hotar.
Parcă simt, înăuntru, cum
mor anotimpuri, topindu-se
într-o vagă deșertăciune.

Și poate ne gîndim

Și poate ne gîndim necontenit la ceva,
ceva care curge în noi voluptos și sălbatic
și pe care am vrea
să-l strîngem între palme
ca pe un sărut, vara,
cînd sclipește pătimaș
mirosul fînului abia cosit.

Cît aș vrea să te sorb
cupă a nesfîrșitelor neliniști.

Să-mi așez sufletul
în raftul prăfuit de lumină
al unui albastru odihnitor
și să mor pentru cîteva ore...

Cine-ar putea să-mi răpească
această infinită dorință?

E doar un joc
la care mă gîndesc necontenit
amăgindu-mă.

Ca după o lungă absență

Pe pietrele acestea
îmi voi sfîrși plimbarea...
Ca după o lungă absență,
ele mă vor primi străine și reci.
De mult mi-am uitat arsura din tălpi.
Între timp le-au sărutat alți pași,
alte păsări s-au oprit pe umerii lor
înainte de iarnă.
Ce libere sînt pietrele acestea, cîndva,
ale mele.
Parcă mai tropotesc și acum, în ele,
copitele bătrînilor cai.
Și strigătele se mai aud, parcă
fulgerînd înserarea.
Îmi voi opri, deci, plimbarea
pe pietrele acestea de lîngă
colină.
Ca după o lungă absență,
ele mă vor primi străine și reci.
Apoi, cînd focul va arde trosnind
pe aproape,
vom redeveni prieteni și vom semăna
cu niște păsări adunate la cină.

fluturi de sticlă

Facere

Ne ascundem trupurile,
le lăsăm să se coacă
și să rodească.
Coborîm pe țărm fără să ne vedem
unul pe celălalt.
Vorbim despre pîntecele tău, despre
păsările ce vor încolți acolo
și despre alte cuvinte
pe care nu le știm.
Poate era dimineață și
oamenii, ce-aveau să se nască, visau
sau se gîndeau
la animalele pe care le vor ucide
pentru a le lua blana
și carnea atît de necesară.
La noapte, îmi spui,
ne vom întoarce în trupurile noastre
pentru a le ține calde
iar mîine
vom pleca din ele
pentru a face loc celor ce vor veni.

Și coborîm tăcuți pe țărm,
fără să ne vedem
unul pe celălalt.

Aproape alergînd te desenezi pe sîngele ierbii

Dincolo de arborii zilei, timpul săpat
în cercuri pe umerii noștri...
Tu intri în amiază cu ochii deschiși
și mă strigi limpezindu-te printre
degetele fîntînii. Brațele – cumpeni
întinse spre nimeni. Cerul îți
intră în gură și-ți rîd mîinile
de atîta albastru. E încă devreme;
nevoia de tine e încă departe...
Aproape alergînd te desenezi pe sîngele
ierbii și stelele ți s-ar sparge-n priviri
de n-ar fi atîta lumină forfotind împrejur.
Tîrziu mă regăsești; vino, îmi strigi;
dincolo de arborii zilei, timpul
săpat în ceruri pe umerii noștri...

Și nu spera

Nu căuta înțelepciunea
în rafturile cu care ne înconjoară
scurgerea timpului
și nu spera, privind mîinile
ridicate, precum niște păsări,
deasupra presupusului cer.
Peste noi va curge un rîu
și vom fi soare, uneori,
de vom mai avea puterea
să răzbatem printre atîta
tăcere adunată deasupra.
Ascultă, trec anotimpuri
și teama îmi pătrunde în oase
ca într-un vechi cimitir.
Nu căuta șarpele nopții departe;
el e aici, printre rafturi.
Mă pîndește, așteptînd ora, clipa
și nimeni nu-l poate ține în loc.
Numai de mi-ar lăsa răgaz
pentru a-mi împărți comorile,
răsturnîndu-mi trupul acesta
plin de singurătate.

Departe, ce departe zîmbetul tău...

Genunchi de mesteacăn
ce blînd
tremura aripa păsării-flaut.

Timid deschid fereastra
privind cum
se rotește prin zăpadă.

Casele
stau cu obrazul în palme
veghind
povești cu zîne albastre.

Departe,
ce departe zîmbetul tău
acum
în pragul de iarnă...

Și-atîta timp s-a scurs

Lui Dan Bujor

Și ne privim
și-atîta timp s-a scurs
privind cum sună
pădurea arselor priviri.

Și care clipă ar mai putea să-nșele
la nesfîrșit privirea ta
ce-ncearcă iar și iar să umple
pereții vechiului potir.

Ne spunem vorbele știute
și mai ghicim sub ele ascunse
eternul foc de lacrimi plînse,
sub semnul marilor iubiri.

Căci care dintre clipe,
într-o clipă
ar mai putea să spulbere,
c-o vorbă
semințele atîtor împliniri.

Da, ne privim
și-atîta timp s-a scurs
privind cum sună
pădurea arselor priviri...

E o tăcere

Lasă-mă, spui,
să mă sfîrșesc precum o lumînare...
E o tăcere în noi, o apăsare;
cine să mai numere azi
fluturii lămpilor mute?
Privește-mă, spui,
printre pletele nopților albe.
Cruci înfrunzesc
peste iarba mireselor oarbe...

E o tăcere în noi, o apăsare...
Iar eu mă sfîrșesc, precum o lumînare.

Îmbătrînim așteptîndu-le...

Și unde se duc, Doamne,
corăbiile acelea
încărcate cu speranțe și liniște...

Privește-le pleacă seara, poate
spre țări mai calde,
poate spre niciunde.

Le ademenește depărtarea,
necuprinsul,
arderea de dincolo de timp
sau întunericul din sufletele noastre
răvășite...
Îmbătrînim așteptîndu-le sosirea,
ore ce cad ca stelele nopților reci.

Mîinile noastre au obosit
întinzîndu-se spre
posibila lor întoarcere...

Amăgitoare treceri, căutări
fără liman,
imagini răsturnate, înșelătoare...

Zădărnicie fluturînd pe
catargele corăbiilor pline
cu iluzii.

Noi, căutînd...

Plouă...
Străzi fără acoperișuri,
coapse și sîni înmuiați,
lebede oarbe,
tramvaiele cu ochi șiroind,
casele cu zidurile
scoase în murmurul ploii,
copiii tălpilor goale,
umbrele colorate, sandale...

Noi, căutînd neîncetat
Strada Amurgului.

Cîndva voi încerca să descopăr

Cresc rădăcini în palmele reci.
Bolnave păsări lovesc
marginea albă a sîngelui meu
și mă iert pentru neputința
de a-ți dărui moliciunea
florii de piatră... Taina lumii
rămîne mai departe ascunsă
în carnea cireșelor.
Cîndva voi încerca să descopăr
ce se ascunde sub talpa
acestui sfîrșit de mileniu.
Pînă atunci cutreier pămîntul
de la un capăt la altul, alungînd
păsările ce lovesc marginea
albă a sîngelui meu...
Orb, pipăi lumina, iubindu-te.

Și urcăm și coborîm...

Adunăm și scădem... Repetăm...
Azi viața începe de la zero,
marea începe de la țărm,
iar liniștea din interiorul albastru al visului,
Noi adunăm și scădem...
Ziua începe cu un sărut,
noaptea ne cheamă
cu o adiere de palmieri,
drumul se întinde sub
tălpile noastre cînd șerpuitor,
cînd drept și urcăm și coborîm
și adunăm și scădem...
Amurgul începe
din pîntecele dealului,
vîntul obosește pe pletele tale,
mîinile mele se odihnesc
pe umerii tăi,
cerul începe în ochii noștri
și iar adunăm și scădem;
de zeci de ori, de sute de ori...
Viața începe în fiecare zi,
marea începe de la țărm,
iar liniștea din interiorul
albastru al visului...

Tîrziu, cînd tragem linia dedesubt,
totul se destramă
ca un vis de iubire.

Fără de care întoarcerea

Dezlipit de retină –
sentimentul celui care pleacă,
poate fără întoarcere.
(Bătrîn cu fața la peretele lumii)

Lăsați-i uneltele,
albastrele rînduri, eșarfa și
celelalte lucruri fără de care
întoarcerea
n-ar mai avea niciun rost!

Priviți-i mersul obosit,
spatele rotunjit, umerii –
semne de întrebare puse anapoda –,
bastonul căutînd rădăcini...
Plecarea seamănă
de cele mai multe ori cu un zîmbet:
se șterge din colțul gurii
atunci cînd nici nu te aștepți.

Rămîn uneltele, albastrele rînduri,
periuța de dinți, eșarfa și
celelalte lucruri fără de care
întoarcerea
n-ar mai avea niciun rost.

Ascundeți-le abia atunci
cînd untdelemnul
se veștejește în candelă.

Ai să ucizi, poate, slăbiciunea

De parcă cineva s-ar îndoi de
semnificația cuvintelor... numai tu
ai mai rămas să asculți cum
se descompun acoperindu-mi tăcerea.
Aceleași gesturi, privirile se lovesc
de neputința zidurilor și aștepți
întoarcerea.
Într-un tîrziu – somnul –
izbăvire în alb fără consistența de
fluture a viselor. Te vei trezi acoperită
de frunze, dar n-ai să mă chemi.
Ai să ucizi poate slăbiciunea mîinilor
încărcate de dor, aruncînd peste
pămînt toamna semințelor reci.
Aceleași gesturi; privirile se lovesc
de neputința zidurilor și mai
aștepți, încă, întoarcerea.

Și trecem prin iarnă

Ne-ar trebui înțelepciunea păsării,
zborul spre țărmul bănuit
sub coaja copacului trup,
căci arbori ne sînt
trupurile acestea ale noastre.
Și trecem prin iarna soldaților căzuți
ce-au purtat eșarfe la fel de albe
și la fel de tăcute
precum înțelepciunea păsării.
Las să curgă sîngele ierbii
peste toate păcatele săvîrșite
de mine, înainte de mine.

Curînd, soarele va arde...

Ca o dobîndă sub iarbă
inima tatălui...
Așează-te, doamnă, la masa mea
să petrecem.
Nu te teme. Cînd
se va turna otrava
vom bate din palme.
Să cînte muzica, deci!

Șarpele îndoielii e aici, lîngă noi!
Strivește-l, doamnă, nu te sfii –
curînd
soarele va arde
cu zgomot de palme bătute.

Și cîte ar mai fi de spus
într-o viață atît de scurtă!

Cineva ne mînă înspre
același tăcut abator.
Dă-mi, Doamne, trei
vorbe de duh, cu care
să-mi iert păcatul!

Oprește-te, spui,
ai în mînă doi rigi
iar eu am carré de salcîmi.

La porțile cetății, caii

La porțile cetății, caii
dorm atîrnați de mîinile nopții.
Ziua ne va pătrunde prin degete și
ar mai fi loc în iarbă
pentru un singur genunchi.
Ne-ar trebui un strigăt pe care să-l
aruncăm dincolo; să batem, spui
să batem – ca și cum ar mai avea
cine să ne deschidă.
Ne uităm unul la celălalt și:
va ploua în curînd, spui. Să mergem.
Porțile s-au prăbușit între timp
de prea mare tăcere. Caii noștri,
rămași, mai plutesc lîngă ziduri.
Dacă am fi intrat în cetate călare
păsările acestea s-ar fi destrămat.

Ne acoperim ușor

Aruncîndu-mi hainele-n barcă
îți gîtui vorbele cu
mîinile încă murdare
de goliciunea gestului.
Dezleg sfoara
dîndu-ți drumul în apă.
Acum totul e-n ordine,
iar tu plutești
cu fața în sus fără vorbe,
barca îți sfîșie pieptul,
intră în tine triumfală,
politicoasă și tristă

Ne-acoperi ușor –

pe mine mai întîi –
apoi, barca, velele...

Întunericul mi se lipește
pe piele precum buzele tale,
atunci, la început.
Acum adorm
în pîntecul tău...

E cald.

Precum niște corăbii

Poate că există un loc, un adăpost,
undeva, ca un țărm neștiut, unde trag
precum niște corăbii, anotimpurile.
Poate că păsările sînt cele care le îndeamnă,
zorindu-le, amăgindu-le cu
liniștea pe care-o rîvnesc deopotrivă;
sau poate e un țărm bîntuit de furtuni,
unde se duc, precum niște
animale bătrîne, s-aștepte tăcerea,
pe care-o presimt mai de mult.

Murind, poetul...

Cine ar putea
să-mi mai înșire cuvinte
pe bățul de salcie... De sus
și de noapte orașul e ca
o broască țestoasă înghițind
licurici. Mirosim a țigări și a tren
așteptînd să ni se coacă
strigătul de luptă. Femeile doar,
privind focul din vatră,
ne așază epoleții pe armele ruginite.
Murind, poetul ne dăruiește o frunză...
Deasupra orașului
frunzele poeților dănțuiesc, dănțuiesc...
Cine a văzut
poeți
împușcați în piața publică?

Aici ei își întind mîinile
a pace.
Deasupra orașului –
frunzele poeților,
iar noi înșiram cuvinte
pe bățul de salcie.

Noi, stropind bucatele

Cerbii de aur chemînd
iubiri în amurg... Toamna drumeților
rătăcită pe malul cu sălcii.
Femeia dansează,
iar noi stropim bucatele
cu-ambrozia atîtor întoarceri.

Dansează femeia călcînd apa
cu tălpile goale;
o simțim răsfrîntă dincolo –
nălucă înverzind dedesubt.

Mușcam adînc umărul pîinii
auzindu-i chemarea nebună...

Mîinile arse de dor,
gurile secate, sînii tăi
năpădiți de iarbă, părul meu
ce-a prins rădăcini pe sub sălcii...

Corăbii de aur izbesc
toamna drumeților...
Femeia dansează, dansează
cu tălpile goale
amețitor, călcînd peste
umbra trecerii tale.

De parcă am spune

Și ne oprim mîinile
în urlet prelung
peste aceste armuri ruginite,
de parcă am spune:
plecați, voi, spaime vechi!
Locuim într-un cîntec,
noi cei cărora le-au crescut,
cîndva,
morți peste vîrfurile degetelor.

Acum ne privim în ochi
și tainele își varsă oasele
de prea albă tăcere,
căci ce-am putut să ascundem
în noi, de noi?
Poate doar uitarea și
dorința de a trece
în trupul pămîntului
fără niciun blestem.

Ca într-o cetate

Statornice lucruri, cele pe care
le știu în siguranță: bulevarde,
ziduri, copaci, uneori – păsări
umplînd buzunarele goale.
Dincolo de pămînt mai e un pămînt;
auziți-i armonica, seara.
Iubirile se afundă în noi
ca într-o cetate secătuită.
De cine? De cînd?
Vorbele lovesc aerul prăbușindu-se;
și rămînem singuri...
Între noi stau sute de ani.
Te-ai schimbat. Tu nu. Ba da;
puțin. Ochii sînt aceiași
și mîinile. Presupun.
Tăcere, apoi.
Într-un tîrziu: să mergem!
Dincolo de pămînt mai e un pămînt
și lucruri statornice: bulevarde,
ziduri, copaci, uneori – păsări...

Înalță-te și rămîi albă

Peste bîlciul acesta
răsucit, răvășit,
mirosind a pas obosit,
a caldarîm
și catran;
peste această hărmălaie
halucinantă, bolnavă
întinzînd mîna
spre minciună
și vorbe de ocară;
deasupra biciului
șfichiuind aerul
cu ochii de fiară;
peste această nesătulă,
pustietoare dorință
de a ne fura
aerul, apa,
culoarea verde a cîmpului,
albastră a păsării;

peste toate acestea –
răpăituri cadențate,
decupaje îngălbenite
de spaimă și ură.

Înalță-te
și rămîi albă,
dăruindu-te
picătură cu picătură.

De parcă am coborî

Bună seara, îmi spui, cînd
strada mi se așază pe umeri.
De parcă am coborî dintr-o lume
fără contururi precise, tu semeni
cu tine și treci mai departe.
Prieten, pasăre, cîine
nepăsarea ne înfrățește
în cele două sensuri. Vitrinele
cu mîini în buzunare și dincolo
de ziduri – vieți paralele și politeți
sens interzis, parcare interzisă.
Nu opriți, circulați, vă rog.
Seara e ca un rîu încărcat
cu păsări colorate. Strada
e înțesată de păsări.
Bună seara, pasăre, îmi spun
scuturînd un fir de praf
de pe aripile mele,
pînă mai ieri albe.

Fluturi, de sticlă fluturi

Noaptea trecută am visat
că mi-au crescut copite
și aripi în același timp.
Ce să fiu?
Pasăre?
Cal?

Sîmbătă e haina noastră
de sărbătoare,
în ea ne spunem cuvinte alese
și ne iubim
iubirea noastră cea de toate zilele.

Ce ciudat, noaptea înfrunzind
ramurile mîinilor...
Cele zece porunci spuse șoptit
sub genunchii dimineții.

Tu treci de la o planetă la alta,
zîmbind.
Sînt stea călătoare, îmi zici,
topindu-te pentru un timp
în brațele mele.

Fremătînd, caii însîngerează zăbala,
se ridică pe picioarele din față
și cad;
cîmpia fragilă
întinde gura a sărut.

Iubește-mă
de la un capăt la altul al nopții...
Pîntecul tău,
în care se adună toate blestemele,
înflorește rotund
precum, în mai, un cireș.

Ploaia – limpezindu-ne ochii
semnele tale, dincolo
de era de naștere,
iar urma pașilor, descoperită
tîrziu,
peste sute de ani,
din întîmplare.

Tu, care pleci fără gînduri,
ascunde-te!
Toate drumurile sînt împînzite
de fluturi, de păsări,
de fără întoarcere.

bogat în planete albastre

Îmi vorbești cu aceleași cuvinte

De parca am fi tot noi.
Îmi vorbești cu aceleași cuvinte
pe care le însoțesc aceleași gesturi -
păsări răvășite de vîntul stingher.
Ca și cum ne-am fi despărțit abia ieri,
mă întrebi
ce-mi mai fac neliniștile,
cum o mai duc cu păsările
sau genunchii pentru ultima iarbă...
Cuvinte; cuvinte ce se împart
    de la tine
        la mine
            ca un clopot
aruncat peste umerii serii...

Depărtîndu-te cu bătăi ușoare

Semeni atît de bine cu mine, îmi spui,
depărtîndu-te cu bătăi ușoare de aripi.
Îndoiala
îmi împarte trupul în două,
încît
mă simt ca o corabie
care are răzvrătiți la bord.
Îmi mai strigi ceva, balansîndu-te
de pe un picior pe celălalt
sau de pe o creangă pe alta,
dar nu mai aud, ghicesc doar un:
"Ai grijă de copilărie...".
Ți-aș spune că nu văd legătura,
dar ești deja departe, abia
te mai zărești și îmi iau toiagul
și traista, mîngîind, pentru ultima oară,
piatra pe care stătusem
ca să mă odihnesc.

Mai întîi mîinile

Adaugă pentru fiecare gînd o planetă
în propriul tău sistem de alarmă;
în lupta cu timpul învinge cel care moare
bogat în planete - așa am citit într-o
poveste de iarbă, în seara aceea cînd
dragostea noastră învăța să meargă.
Apoi, obosiți - cuvintele purtau în gură
taina pămîntului - zic, obosiți, am
început să încărunțim. Mai întîi mîinile,
după aceea picioarele, bătăile inimii
și abia la urmă - oh, doar la urmă
preajma acelui gînd ce ar fi putut
să ne dea pentru eternitate
aceeași planetă albastră.

Dar lasă-mă

Pe două toamne ți-aș schimba privirea
Ce bun e vinul cînd îl bei din pumn
De prin castani mai cade cîte-o frunză
Pe care o strivesc cu gînd nebun.

Așteaptă-mă, cînd se dezbracă seara
Pe sub ferestre, să n-o pot privi
Îmi vei turna venin în băutură
Pe sînul tău să mor de vei dori.

Dar lasă-mă să mai încerc o dată
Să te răpesc din ochiul toamnei blînd
Vin sărbătorile și-aș vrea, iubito,
Să te-nsoțesc, ca într-un vechi colind.

Să ne primească oamenii prin case
Cu tot ce au mai limpede și bun
Iar noi să fim, cum n-am mai fost, iubito,
Copii tîrzii ai nopții de Crăciun.

Peste ele risipeai iarba

Tu care spui:
fără mine timpul îmbătrînește...
Eu ar fi trebuit să îmblînzesc veacurile
adunate în trupul tău ca într-o catedrală
și sînt atîția șerpi deasupra mîngîierilor,
atîția lupi. Nu, nu sînt de vină pentru
păsările ce-ți năpădesc ochii, pînă mai
ieri închiși; nu sînt vinovat
nici măcar pentru această zăpadă.
Cîndva, îmi mîngîiai rănile căpătate
în cele cîteva sute de războaie. Peste
ele risipeai iarba; regina se plimba,
gîndindu-se la cel care va veni, iar eu
urlam pe dedesubtul rănilor. Acum
rătăcesc pe undeva, între o cetate și alta
în speranța că voi găsi pe cineva
să-mi fure armele și calul.
În ce an ne aflăm? În ce secol? Doar
somnul pietrelor mai naște fîntîni.
Luna coboară în zid și tu treci
netezindu-ți pașii ca pe niște uitate poteci.

De atîta timp urcăm

De parcă arborii ne-ar fi adăpost
și ne-am ascunde ori de cîte ori
neliniștea mușcă din cumințenia noastră.
Trece timpul pe lîngă noi, rotund.
Îi simțim nisipul pe glezne, și pe umeri
îi simțim povara, dar sîntem încă
puternici și nu renunțăm.
Fiecare avem un munte de cucerit.
Stîncile ne privesc viclene descoperindu-și
colții. De atîta timp urcăm încît
am uitat pînă și amintirea zăpezii.
Din cînd în cînd ni se mai așază
pe tîmple cîte o pasăre albă. Caii
cerului mai nechează, uneori, chemîndu-ne.
Doar mîna ți-e la fel de caldă,
ca atunci, cînd am plecat să
ne cucerim partea noastră de nemurire.

Și cald, pragul caselor

Mai aștept, ca pe o tăcere, iarna...
Sufletu-mi e o pajiște curată pe care
se vor așterne statornice păsări.
Și ce se aude, dacă nu glasul,
de dincolo,
ca un clopot mărunt rătăcit în
inima copiilor colindători. Și cald,
pragul caselor îl trecem,
ca pe o iubire tîrzie...

Și o lacrimă înflorește

Printre aripile serii, marea...
Libertatea se-ascunde în noi.
Cine s-o caute, cine s-o cheme...
Pietrele stau mărturii ale trecerii
noastre - pe aici am mai fost,
pe-aici ne-am iubit... Retrăim
trecutele vieți și o lacrimă
înflorește în suflet. Cine s-o vadă,
cine să-i șteargă urmele-i reci.
Depărtarea se leagănă ademenind
privirile celor ce pleacă.
Ținem în palmă neștiute corăbii...
Cu ele vom călători spre
țări neumblate. Curînd vom porni.
Cine să ne oprească, cine să fluture
batiste albe pe țărmul acesta
bătrîn și pustiu...

Și te aștept în colivia mea de sticlă

Și te aștept în colivia mea de sticlă
de unde privesc zilnic trenurile
care nu opresc nicăieri. În rest
îmi învăț cuvintele
să meargă singure și îmi
împodobesc pereții de sticlă
cu fel de fel de obiecte inutile.
Fac focul, ud florile, ascult muzică
și mă prefac că dorm.
Din cînd în cînd mă vizitează
pasărea albă cu care tăifăsuiesc pe
îndelete
privindu-ne ochi în ochi.
Apoi, cînd rămîn singur, mă
gîndesc că aș fi pasăre și că
ar fi de ajuns să întind aripile...
Femeia care va veni la noapte
are coapsele verzi
și va mirosi, cînd a femeie, cînd
a iarbă.

Și binecuvîntează

Răsucește-mi țigara. Mă doare mirosul tău
și e pace. Ar trebui să ne strîngem în brațe
dar atît de mult am așteptat această clipă
încît n-am mai vrea decît să dormim.
Alături - iarna ca o femeie care așteaptă,
noi mai presus de cuvînt, păsările mai
înalte decît înaltul.
Și binecuvîntează, Doamne,
această zăpadă ce ne cade la picioare.
Ar fi atîtea de spus, atîtea lucruri s-au
adunat de cînd pămîntul și-a pierdut
echilibrul. Dar mai bine, tăcerea.
Păsări albe ne umblă prin suflet. Privește,
ies oamenii de prin adăposturi, căutîndu-ne.

Pământ, țărm de corăbii

N-aș fi crezut că
mă poți ascunde atîta timp,
fără să spui nimănui: E aici!
Păzești
semințele acestea mari
ca niște secunde bătătorite
și arse de vînt;
semințe de pasăre
din care vor rodi,
mîine,
cetăți suspendate sub
streașina cerului.
Îți privesc mîinile și caut:
ești ca un țărm la care
trag noaptea corăbii
vechi de sute și sute de ani
și te mîngîi cu lacrimile
pe care le păstram pentru atunci,
cînd voi trage și eu
într-o noapte, corabia veche,
la țărmul umărului tău.

Și în jur, flacăra moale

Prietenului nostru Mihai Mărăcineanu

Miroseam a parfum și tutun cînd veneam
puțin mai înalt decît timpul celorlalți
și nu-mi amintesc altceva decît
iarba caldă de deasupra noastră
și în jur, flacăra moale a florii privite.
Eram tot timpul în camere sparte
prin care ne strigam alergînd
ca-ntr-un ușor, amețitor mister.
Și mai avem cu noi... Ce mai avem?
Tu aveai picioare albe și lungi,
iar eu nimic altceva decît fluxul
și refluxul izbindu-mă-n piept.
Păsările înnebuniseră - îți amintești -
ca niște păsări calde înnebuniseră
și zvîcneau sîngerii și dureroase
cînd spre ferestrele închise, cînd înspre noi
căci ne plăcea să fugim pe pămînt.

În noi o zbatere continuă

Iluzorie, supusă stea de zăpadă.
Întindem
mîinile nelăsînd-o să cadă...
Dor rotitor,
amăgire de-o clipă.
Hei, hei, florile dalbe,
Somn răvăşit, bîntuit,
dăruit păsării oarbe.
Strada - înţesată de daruri
În noi, o zbatere continuă -
ardere
zdrenţuită,
pîndită.
Cutii de carton ce închid jucării
aurite,
poleite.
Cuvintele nasc gînduri
şovăit rostite.
Decembrie, izvorînd crud din beteală.
Haine de gală
stropite de vin şi miros ameţitor
de ambră...
Femeile vor trage la sorţi ultimul
dans
păşind pe sîrma întinsă
într-un veşnic şi nesigur balans.

Nu mă certa pentru păsările...

Întoarce-mă pe cealaltă parte... vreau
să-mi curgă stelele pe caldarîmul amiezii
și să-mi rămînă doar minciunile
pe care ți le pregătisem pentru
această clipă unică a revederii.
E Anul Nou și nu ți-am adus decît
o jucărie; un fel de căluț de carton
colorat. Nu mă certa pentru păsările
pe care ți le-am promis; m-au părăsit
pe drum, una cîte una și am rămas
doar cu cîteva vorbe fără de-nțeles.
Nu asculta decît bătăile ceasornicului
care măsoară așteptarea ca pe o posibilă
poartă spre nemărginire și lasă-mi
mîinile să adulmece căldura care
răzbate din mîngîierea verde a bradului.
E cald la tine,
lucrurile sînt aceleași și parcă nimic
nu s-a schimbat de la un an la celălalt.

Și-au mai rămas și vinuri

Și cît aș vrea să cred că ne-amăgim
Că ni se pare, doar, atîta tot

Că nu se poate să îngălbenim
Atîta vreme cît îți spun - mai pot!

Au mai rămas atîtea de făcut
Din cîte scrise fost-au pentru noi

Și-au mai rămas și vinuri de băut
Din cele vechi, cu gust de sărbători

Și din tăceri ne-a mai rămas
O parte netăcută de-amîndoi,

Căci printre vorbe-nvățasem să tăcem
Și ne-au plăcut tăcerile în doi

Și poate ar mai fi și de iubit
Căci încă n-am iubit îndeajuns

Și-am mai avea destul de risipit
Din bruma de iubire ce s-a strîns

Astfel că poate ne-amăgim
Și ni se pare, eu așa socot

Că nu se poate să îmbătrînim
Atîta vreme cît n-am ars de tot.

Îmi pun toate lucrurile

Cîte secunde, mi-au fost date
spre a deveni un copac ori un înțelept?
Îmi așez ochii de o parte și de alta;
aici Dumnezeu, de o parte bătaia tatei.
Totul îmi flutură pe dinainte
ca un ziar prost întocmit
în care știrile apar în chenar negru,
iar decesele, în pagina de umor.
Nu, doamna mea, întrebarea
trebuie să sune așa: Cîte
secunde mi-au fost furate
de am rămas tot om? Gîndește-te
cum te-ai fi odihnit la umbra mea
sau cu cîtă înțelepciune ți-aș
fi primit fiecare gest adulter.
Îmi pun toate lucrurile la loc
și ochii în găurile lor de dinainte
privindu-ți, doamnă, surîsul trufaș
manevrat cu ușurința fermoarului
de la cizmulițele tale de cauciuc.

Imagini răsturnate, amestecate

nu te mira
amețitoarea larmă a brațelor mele
pe umerii tăi
tavanul apropiindu-se
balsamul turnat încet
zbatere cu zbatere
aripile
descătușate ale pereților
goana aceea nebună
nisipul șubred sub picioare
cerul despletit
ochii copacilor sticlind
sau
răsuflarea mea
iscodindu-ți tainic auzul
atîtea amintiri prăvălite
în cîteva clipe
imagini răsturnate
amestecate
ultima încercare de a ucide
de a ucide
sub greutatea de sentiment
a miracolului
și nu te teme
de liniștea -
imensa liniște
care coboară peste noi
izbăvindu-ne.

Rătăciți pe planeta albastră

Dă drumul cailor - îți strig -
adormiți la umbra
nefirească a incertitudinii...
...Le fluture coamele
crescute precum aripi de pasăre.
Să reînvățăm astăzi
cîte ceva despre libertate.

Îngroapă cu grijă
de-a lungul trupului tău
acești sîmburi albi de zăpadă.
Din ei vor răsări, mîine
castele de beteală mirosind
fraged a lămîiță și turtă dulce.

Îți mai strig:
strînge-n pumni lumina
luată orbului și dă-o de dușcă
pînă nu-i prea tîrziu.
Netezește patul, arde învelișul
și deschide calea stelelor
la locul pustiu.

De unde, Doamne, atîtea
păsări ce vin să-mi ciugule
din palmă resturile
acestui prînz de pe urmă.
Le gonesc, dar ele se întorc
furișîndu-se ca o
boală binemirositoare.

- Dă-mi jumătatea mea
de frînghie, ține frîul
și aruncă năframa...
Sîntem doi hoți de cai
rătăciți
    pe
        planeta
                albastră.

Și simt cum înflorești

Aceleași vechi și sîngerînde drumuri
îmbrățișează tainic același blînd apus.
E toamnă iar, iubito, e atîta toamnă
încît am și uitat ce-aveam de spus.
De prin priviri ne pleacă iar cocori,
spre țări pe care nu le-am cunoscut.
Le însoțim adesea cu-ntristare
și retrăim povestea noastră de demult.
Din amintiri mai cade cîte-o frunză
pe care-am scris, cîndva, un vers fugar.
Ți-l recitesc cu glasul de-altădată
și simt cum înflorești și tremuri iar.
Și iar pornim pe-aceleași sîngerînde drumuri
îmbrățișate tainic de-același vechi apus.
E toamnă iar, iubito, e atîta toamnă
și încă nu ți-am spus ce-aveam de spus.

Și niciodată tu

În sîngele meu felurite dorinți...
Femeia care cîntă singură
adunîndu-și coapsele
după sunetul apelor vechi, sau
copila ce-și duce pașii lunateci
la marginea somnului,
rătăcindu-și privirea
în ochii nimănui, ori
femeia ținînd în cupa
palmelor sînii grei de rod,
umerii mirosind încă
a sudoare și fluturi,
nebuna cuminte,
îmbătrînită în fața
singurei scrisori de dragoste,
și niciodată tu, ultima
și bicisnica chemare spre
cîmpiile deșarte, sau poate,
nu acum, cînd mai simt
în sîngele meu clipocitul aprins
de alte și alte dorinți.

Vine un timp

Continuă fără mine.
Încearcă să uiți mîna ce
se întinde a sprijin. Continuă
ca și cum eu aș fi plecat
la un drum lung, poate fără
de întoarcere. Nu, nu mă gîndesc
la ceva grav, încerc numai
să te conving că se poate
întîmpla, că vine un timp
al neputinței, timp bolnav,
absurd, dar inevitabil, deci
continuă fără mine - speranțele
au fost și rămîn capitalul
nostru cel mai de preț - și nu uita
că cineva ne veghează,
călăuzindu-ne pașii, bruma
de pași ce ne-au mai rămas pînă Acolo.

Poate ai să mă întrebi

Și aș spune: pînă aici
mi-a ajuns hrana pe care, aproape plîngînd,
mi-o pusese mama în traistă.
Aburește toamna în mine precum
pîinea galbenă ce o mai simt, încă,
mîngîindu-mi buricele degetelor și
nu-mi rămîne altceva de făcut decît
să trag corabia la malul acesta
înveșmîntat în sălcii. Poate ai să mă-ntrebi
ce o să fac mai departe, cum o s-o duc?
Cum să-ți răspund? Că o să-mi așez
pe mal, mai întîi visele, apoi
necazurile, minciuna, trădarea și celelalte
lucruri cu care am plecat la drum;
mai încolo am să-mi pun bocancii,
cuvintele, cuțitul de vînătoare, dorințele,
tutunul, cele cîteva poezii, chibriturile,
vocea mamei, hainele, dragostea pentru tine
și pentru ceilalți, actul de naștere,
ceasul, numele și prenumele și gol
am să pășesc pe apa ce o aud,
parcă, îmbătrînind de atîta uitare.

Nu, doamna mea

Precum o scenă goală
în care ochii se lovesc de întuneric
Bezmetice păsări de pradă
sfîșie cerul acesta solemn și despărțite.
Totul a fost o minciună
răsărită pe buze reci de paiață
Mîini ce-au trișat
pentru o biată planetă albastră.
Nu, doamna mea,
jocul nu s-a sfîrșit încă,
chiar dacă sufletul tău
mai plutește și-acum peste sală.

Desen de
Octavian Onea

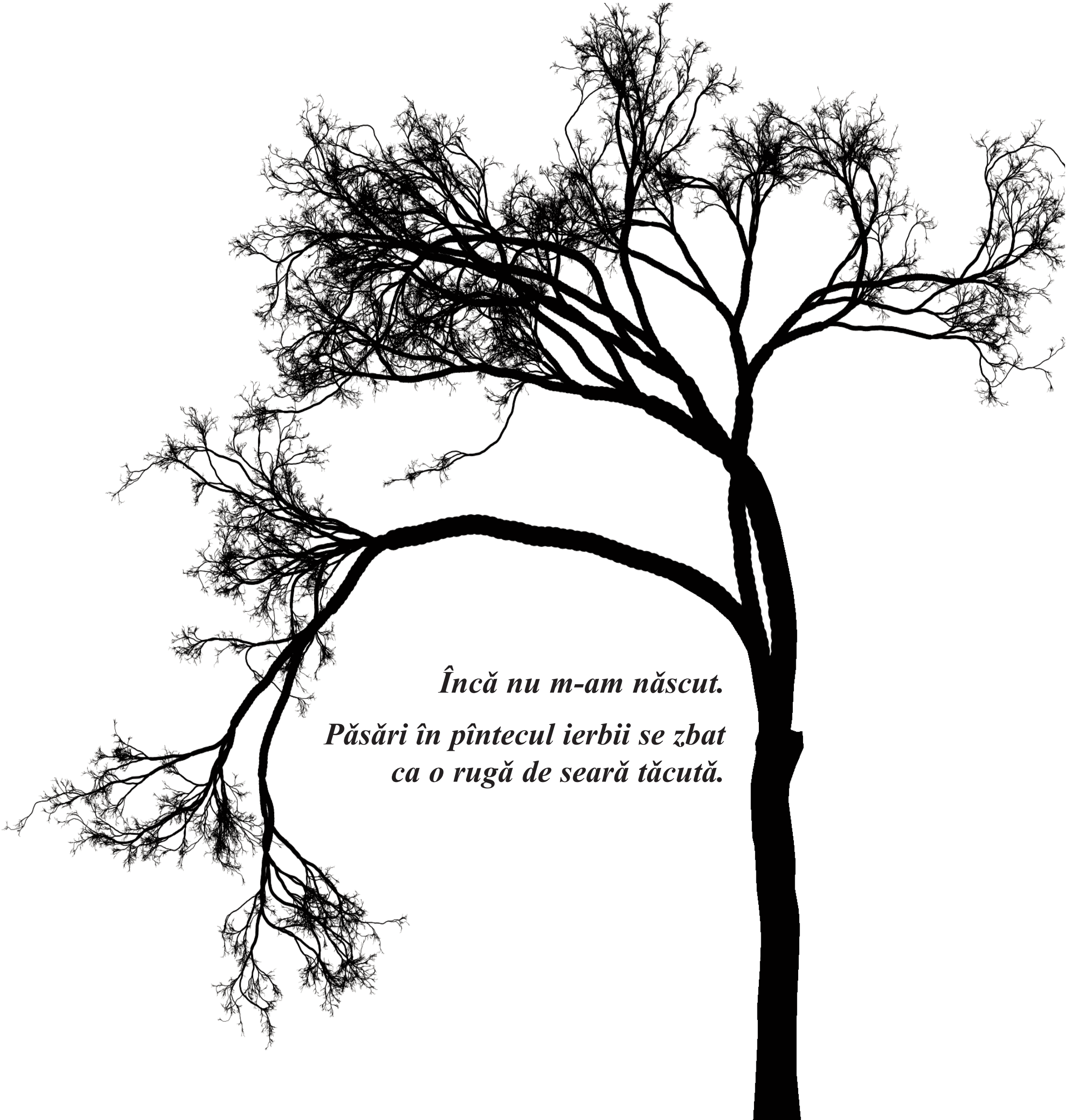

Încă nu m-am născut.

Păsări în pîntecul ierbii se zbat
ca o rugă de seară tăcută.

Cuprins

Sub soare și lacrimă de Capricorn / 13
E ora salcîmilor în floare / 47
Ca după o lungă absență / 81
Fluturi de sticlă / 107
Bogat în planete albastre / 135

Tiparul executat la
KARTA-GRAPHIC
www.kartagraphic.ro

Ion Stratan

Cafeaua cu sare

ION STRATAN

Cafeaua cu sare

- paradoxuri şi parafraze -

Ediţie îngrijită de
Mihai Vasile

Ploieşti • Editura MYTHOS • 2015

Pe coperte, fotografii de **Tudor Jebeleanu**
prelucrate digital de Mihai Vasile

Foto
Tudor Jebeleanu
Miercuri 17 august 1994

©EDITURA MYTHOS
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti. Str. Eroul Călin Cătălin nr.1. Cod postal 100066
Tel.fax 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

Cuvînt înainte
sau
Caietele lui Ion Stratan

În anul 1971 apărea, la Editura Univers, pentru prima dată în limba română, volumul **Caiete**[1] de Albert Camus. Greu de descris ce a însemnat această apariţie editorială pentru generaţia mea, în sensul în care – aşa cum aveam să constat mai tîrziu – scriitorimea cea tînără pe atunci, găsise un fel de refugiu în aceste de-a dreptul fascinante pagini de jurnal dar şi de excepţionale însemnări.

Notaţii fugare ori, din contră, extrem de detaliate, idei de roman (din abundenţă), fragmente din cărţile pe care urma să le scrie, sau rescrieri ale unor pasaje din cărţile sale deja apărute, dialoguri imaginare cu mari autori ori chiar cu propriile personaje, stări nostalgice sau, uneori, furioase de-a dreptul, în ceea ce priveşte epoca sa dar şi lumea literară (autori, cărţi, idei, polemici etc.), cam astfel ar putea fi, extrem de

[1] „Carnets" vol. I – Gallimard, 1962; „Carnets" vol. II – Gallimard, 1964. De neînţeles traducerea ulterioară a acestui titlu prin „Carnete", volum apărut în două ediţii la Editura RAO (2002 şi 2014)

succint, descrisă o astfel de carte, după părerea mea, atipică, dar cît de fascinantă...

Mai atent la detalii şi cu mai multă acribie, Mircea Mihăieş afirmă în exemplara sa carte ***De veghe în oglindă***: „***Caietele*** lui Camus instituie legea marţială a confesiunii permanente" pentru ca, mai departe, să-l citeze pe însuşi autorul ***Caietelor***: „Opera este o mărturisire, iar eu simt nevoia să depun mărturie."

...Cam o astfel de „nostalghie" mi-a lăsat lectura cărţii „Cafeaua cu sare" (şi, cu precădere, excepţionalul volum al doilea, cel care şi face obiectul acestei reeditări) de Ion Stratan.

Primul volum, apărut în timpul vieţii sale (1998), la Editura Athenaeum, sub îngrijirea prietenului său, Bogdan Stoicescu, a stîrnit multe comentarii admirative şi pentru faptul că Ion Stratan era foarte cunoscut pentru calambururile sale orale – găselniţe inteligente şi, de cele mai multe ori, pline de haz, scornite pe loc în dialogurile cu ceilalţi.

Îmi amintesc, printre altele, de unul dintre aceste momente în care un prieten comun ne povestea cum plecau, el şi prieteni de-ai săi, în vremea studenţiei, pe furiş din restaurant, după consumaţie, fără să plătească. Ion Stratan a ascultat

pufăind din ţigară şi, după poveste, a întrebat mormăind: Şi chelnerul ce-a zis? Omul a tăcut încurcat. În povestea lui nu mai era nici o continuare. Îţi spun eu, a mormăit poetul, iar apoi a intonat cu voce tare: Estudiantes, la plata! (Estudiantes de La Plata era, la vremea anilor optzeci, o cunoscută echipă de fotbal din Argentina...) Dar, desigur, mulţi dintre prietenii săi au asemenea amintiri, depozitate undeva, în memorie alături de figura sa leonină...

Acest prim volum a fost mai mult o joacă de-a cuvintele, în care Ion Stratan, calamburgiu din stirpea lui Şerban Cioculescu ori Nichita Stănescu, şi-a transferat oralitatea pe pagina de carte. Iar, à propos de Nichita Stănescu, nu pot să trec peste „autograful" acestuia pe cartea „Noduri şi semne" pe care i-a dăruit-o lui Ion Stratan în anul 1982 şi care arăta cam aşa:

Marelui Ion Stratan,
os din os Stănescian
ceste noduri, şi, şi semne,
de noi doi destul de demne
şi privite, Stratanite
şi Nichite

NICHITA STĂNESCU

noduri și semne

SORIN DUMITRESCU

La Ion Stratan calamburul era şi o bună oportunitate de a-şi spune părerea despre atît de multe şi variate lucruri. Îmi îngădui să citez cîteva, la întîmplare, din primul volum:

• România este ţara tuturor probabilităţilor.

• Shakespeare este un autor care a scris exact cît trebuie.

• Orice s-ar zice, există, printre altele, partide creştine şi partide cretine.

• Elena Ceauşescu a fost împuşcată pentru hărţuire sexuală a poporului român.

• Tradiţionala ospitalitate românească cu pîine şi dosare.

• Am întîlnit doi disperaţi şi trei tipi trisperaţi.

• Se pare că nici Securitatea nu a colaborat cu Securitatea.

• Statu' ia Libertăţii ce-i al libertăţii.

• Căldurile astea ar trebui interzise prin lege.

• Şi mîncarea este un medicament împotriva foamei.

• Aer condiţionat de numărul persoanelor din încăpere.

• Să te C.F.R.-ească Dumnezeu de scumpirea biletelor de tren.

• Ray Charles e un interpret ce n-a văzut Parisul.

• Noaptea e un sfeşnic bun.

Subintitulat **Paradoxuri şi parafraze**[2] şi apărut postum, la foarte puţin timp după moartea autorului, al doilea volum are o cu totul altă alură decît primul. Aici poetul „s-a luat în serios” şi şi-a colectat notaţiile fugare din caiete ori din foile disparate, aruncate prin sertare sau rătăcite în rafturile înţesate de cărţi din camera sa, făcînd o selecţie extrem de riguroasă. Astfel încît cititorul s-a aflat deodată într-o altă... dimensiune a personalităţii lui Ion Stratan, anume aceea a unui spirit în alertă, în criză chiar; jocurile nu mai sînt doar de cuvinte, ci devin, pe alocuri, grave ori amare conside-

---

[2] O apariţie grăbită (s-a vrut prima carte postumă a poetului), de-a dreptul jenantă, în care editorul difuz al acestei cărţi inserează ostentativ (vezi pagina de titlu) şase... fotoviziuni intitulate (oare de Ion Stratan?) „Răstigniri”, fotografii făcute, e-adevărat, de poet, aflat, în acel an al redactării acestei cărţi, într-o profundă depresie, fotografii conţinînd cărţi ale domniei sale, însoţite cînd de un pachet de ţigări, cînd de o scrumieră plină, cînd de o lumînare aprinsă, dar, cel mai adesea, de un cuţit de bucătărie, aluzie jignitoare a editorului la sfîrşitul tragic al poetului. Formatul, ca de altfel şi conţinutul acestei apariţii editoriale (în colecţia „Cărticica de buzunar”) în care textele autorului sînt, nici mai mult, nici mai puţin... numerotate, ca un fel de index al gîndirii sale, cît şi grave erori de preluare a textelor din manuscrise, greşeli (numeroase) de tipar (şi nu numai), toate acestea ne fac să credem că aceste scrieri inedite ale lui Ion Stratan ar fi putut fi tratate cu mai multă deferenţă.

raţiuni, unele din lapidarele sale texte sînt adevărate poeme într-un vers (apud Ion Pillat, „Poeme într-un vers”, 1936), altele sînt parcă începuturi sau teme de proze sau de poeme, uneori reflecţii amare sau tăioase despre lumea în care a trăit cu personajele ei cu tot, alteori frînturi de gînd enigmatice, eliptice şi, desigur, multe calambururi inteligente şi hazoase. Acest volum al doilea al „Cafelei cu sare” pare mai degrabă un fel de memento (nu ştim cît de... jurnalier) cu însemnări fugare pe bucăţele de hîrtie aflate mai tot timpul lîngă locul în care-şi concepea opera poetică, la masa de scris.

Reflecţii de felul „Nu îmi mai bat capul în privinţa unui vers. Îmi bat sufletul...” sau „Viaţa mea, ca trecutul unei planete nevăzute.”, „N-am trăit o experienţă mai cumplită decît viaţa.”, culminînd cu (de exemplu) „Îmi pare rău că nu am supravieţuit.”, trădează starea de spirit din ultima perioadă a vieţii sale, bîntuit de stafiile ratării, a trădărilor de tot felul, a nerecunoştinţei contemporanilor („Nici îngerii morţii nu se purtau cum s-a purtat critica literară cu opera mea.”), a neputinţei poeziei de a mai crea emoţii într-o lume cibernetizată şi artificială („A murit şi copilul nostru, Poesis.” sau „Cîştiguri iluzorii şi pierderi reale.”) etc.

Umorul său, spumos, acid şi spectaculos altă dată, este

acum estompat de ceea ce viaţa mai mult i-a luat decît i-a dat: „Unii au salariul pe card, eu am salariu, cu emoţii, pe cord."[3] , „Atîtea lucruri am pierdut în viaţa mea - viaţa însăşi printre altele.", „Dacă nu aş fi scriitor, m-aş sinucide, deşi, pentru că sînt, îmi vin asemenea gînduri..."

Ion Stratan a avut această extraordinară bucurie a construcţiei lexicale, lucru constatat şi de criticii operei sale poetice.[4] Aici, însă, eliberat de canoanele poeziei, a excelat în paradoxurile acestei limbi române pe care a iubit-o şi pe care a respectat-o tocmai pentru ceea ce a avut ea mai bun pentru un poet ca el: vitalitatea.

De aceea cartea aceasta este mai mult decît binevenită

---

[3] Ca slujbaş, în ultimii ani ai vieţii, la una din marile biblioteci ale Ploieştiului, primea un salariu de... subzistenţă dar şi pe acela, cu teama reală că nu-l va mai primi într-o bună zi...

[4] Ştefan Augustin Doinaş afirmă undeva: „În lirica lui Ion Stratan asistăm la miracolul spiritualizării cuvintelor; fără a-şi pierde nimic din consistenţa lor sugestivă şi muzicală, cuvintele lui joacă la limita abstracţiunii." Iar Laurenţiu Ulici scrie că: „la Ion Stratan e foarte multă cultură poetică, foarte mult intertext."

acum, într-o epocă în care limba română a început să se exileze din ce în ce mai mult şi să se retragă din fața acestui val întunecat al unui talmeş-balmeş lingvistic, agramatical, bolovănos, monstruos pe alocuri...

Mihai Vasile

Notă
Ion Stratan a dedicat acest al doilea volum al cărții sale familiei Ioan, Paula şi Elena Mărculescu, prieteni apropiați şi devotați poetului.

M. V.

lama literei

Lama literei

Nu Facultatea de Litere, ci Facultatea de Cuvinte!

☰

Cei care se întreabă direct dacă există Dumnezeu, fac exact precum aceia care i-ar cere buletinul de identitate.

☰

Un automobil lung ca o frază din Proust.

☰

Acel grup de intelectuali cu care ne-am întîlnit reprezenta crema sau glazura?

☰

Jucătorii proşti de golf nu dau în gropi.

☰

Cuţitul banilor.

☰

Portocally Correct.

☰

Tratatul de la Varşovia a îmbuliNAT-O.

...S-a dus şi basmul cu Roşu împăiat...

☰

O bătrînică strîngea surcele într-o pădure.
Un om trece şi o întreabă:
- Ce faci acolo, măicuţă?
Bătrînica îi răspunse:
- Strîng legăturile cu Moscova.

☰

„Umbra lui Ceauşescu. La cozi”*

☰

A avea simţul umorului nu înseamnă a fi neserios.

☰

Urmaşilor mei, la Văcăreşti
Las vouă moştenire
Creşterea limbii româneşti
Şi dărîmarea bisericilor.

☰

Am luat o bucată de lemn şi am tăiat-o în proporţie de masă.

---

* Aluzie la poemul „Umbra lui Mircea. La Cozia” de Gr. Alexandrescu

Am fost toată viaţa urmărit de ghinion
şi pînă la urmă ghinionul m-a prins.

☰

Un aeroport în fază terminală.

☰

Meteorologii s-au ţinut de cuvînt
şi au făcut o prognoză eronată.

☰

Nu mai merg în Turcia, sînt la fel
de nefericit şi aici.

☰

Jucătorii infernali de tenis de cîmp.

☰

Atletul lua steroizi, astronautul lua asteroizi.

☰

Un mort fără studii de specialitate.

☰

Sacagiul cu apă din rîul Lethe.

Sînt reprezentantul morţii mele.

☰

Pe ei îi aştepta cineva la ieşirea din clădire,
pe mine nu mă aşteaptă nimeni la ieşirea din viaţă.

☰

Am ajuns nemuritor de foame.

☰

Ei îi sări nasturele de la bluza muştar.

☰

Idealismul, obiectiv militar.

☰

Au adus pui la Carnegie Hall.

☰

I-am văzut pe studenţii de la Facultatea de
Filosofie leibnitzinîndu-se de mînă.

☰

Pantofi eligibili.

Paza de coastă a lui Adam.

☰

Delaţiune, fii deşteaptă!

☰

Se spune că „nu e om să nu fi scris o poezie / măcar o dată, doar odată-n viaţa lui...” Nu este adevărat. Criticul Marin Mincu nu a scris nici o poezie măcar odată, doar o dată-n viaţa lui...

☰

Secolul măsura XXI.

☰

Mi-am cumpărat un ceas deschis „non-stop”.

☰

Ucigaşi de timp în serie.

☰

Natura ţi-o spune verde-n faţă.

☰

Ţin morţiş pe jumătate.

Nimicuri insurmontabile.

☰

Seism, deschide-te.

☰

Înger omenesc.

☰

Vreau să mă apuc de sport: am să mă fac „arbitrul eleganţei”.

☰

Era la absolut prima tinereţe.

☰

Sîni volăptoşi.

☰

Fericiţi cei din revista Playboy, pentru că aceia se vor mîngîia.

☰

Cura de abstinenţă trebuie ţinută cu moderaţie.

Frate, frate, dar brînza e Camembert.

☰

Copil e ceea ce place fără anticoncepţionale (Crunt).

☰

Niagara de Nord.

☰

În Tahiti, plata se face prin tahicard.

☰

Cartea de bază a lui Mao: „China cea de taină”.

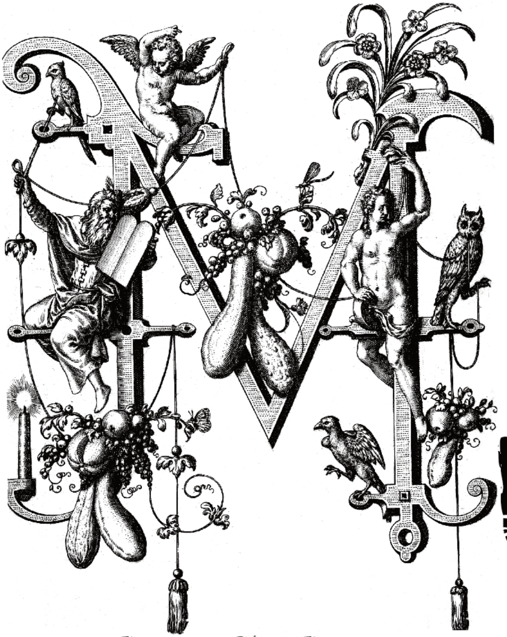

muzica de pe Titanic

MUZICA DE PE TITANIC

Unii actori de comedie, cînd apar pentru prima dată la televizor, parcă sînt „transmişi” în reluare.

☰

Chelia globalizării.

☰

„Deşteaptă-te, române, că iar te spurcă cucul armenesc”.*

☰

Romanul din viaţa închisorilor: „Vorbitor”.**

☰

Babel contra Havel.

☰

Nurlia Roberts.

☰

Psihanaliza Minelli.

☰

Casanova era un fel de „factotum”

* Aluzie la o celebră replică din „Amintiri din copilărie” de Ion Creangă

** Aluzie la romanul „Orbitor” de Mircea Cărtărescu

„Fumons, fumons,
Qu'un sang impure
Abreuve mes poumons"

≡

Comitetul Central Cecen.

≡

Dacă în urma atacului de la Teatrul de Comedie
din Moscova s-au înregistrat 190 de morţi,
ne închipuim cîţi la Teatrul de Dramă.

≡

Festivalul vinului din Republica Moldova
s-ar desfăşura sub titlul „În ce Putini ne-am băgat?”

≡

Sirenele în trombă spre ferma rezidenţială:
„Şi Cornu sună / însă foarte puţin...”*

≡

Pentru un afemeiat, opera este sexul Opus.

---

* Parafrază la un celebru vers din poemul „Mistreţul cu colţi de argint” de Ştefan Augustin Doinaş, cu aluzie la omul politic, fost prim-ministru al României, Adrian Năstase, care are vaste domenii în comuna Cornu din judeţul Prahova.

Amundsen a plecat din „pole-posion”.

☰

Un scrib scria mai repede decît i se dicta.

☰

Spune-mi numele tău,

ca să ştiu ce gîndeşti despre mine...

☰

Ce actriţă emoţionată! Aş vrea să fiu în pielea ei...

☰

În jocul de tenis, cineva trebuie să piardă,

şi acela nu este niciodată Federer.

☰

Dacă ar fi scris în continuare în limba română,

Cioran ar fi alcătuit fraze precum:

„Ţara din care Dumnezeu şi-a luat tălpăşiţa.”

☰

Precocitate SRI: „Căpitan la 15 ani”.

Singura calitate a acelui detectiv era faptul
că nu era el criminalul.

☰

Chipul dramatic, contorsionat, ca un strip-tease
pe muzică simfonică, al interpretei Uma Thurman
(Uma scapă Thurman).

☰

Reproşul „subteran”, ostilitatea nefumătorilor, cînd
îţi oferă o scrumieră nefolosită.

☰

Un sinucigaş s-a aruncat de pe Empire State
Building, parcurgînd în cădere cele 80 de etaje.
Cît de puţin şi-a dorit să moară...

☰

Moarte post modernă la Veneţia: „Gondoleanţe!”

☰

„Pe lîngă doamne fără soţ”.

Domnul Dinu Patriciu se plînge la televiziune
că trebuie să călătorească prea mult.
Să ne mai dea şi nouă din călătoriile sale,
dacă le consideră prea obositoare.

☰

Nu mai e la modă muzica veche, ca acum doi ani.

☰

Ea purta o rochie care fusese la modă
acum două săptămîni.

☰

Psihanalistul îi spuse: „Ia patul meu şi umblă!”

☰

Am primit de la un prieten un e-mail care începe
aşa: „Mă scuzi că te deranjez la ora asta...”

☰

S-a umplut piscina suferinţelor.

☰

„Pe-o gură de rai / Pe-un picior de plecare...”

Cum să urmeze o cură de slăbire
dacă nu are ce mînca?

☰

...Şi-a pierdut el ochelarii, barem vederea....

☰

- Ştii care e baremul?
- ?!?...
- Barem o sută de mii!

☰

Fotbaliştii au cele mai luxoase mijloace
de transport.

☰

PecunIaru.

☰

Avea prospeţimea unui film în reluare.

☰

Revista religioasă din Franţa: Paris Maici.

Au trecut anii ca micul dejun.

☰

Cel care pariază la hipodrom trăieşte
în hiper-realitate, iar jokerul în hipo-realitate.

☰

Vă rog să-l spălaţi pe căţeluş, nu se simte
prea bine, cred că nu-i prieşte
prea bine rasa.

☰

Adunarea de elveţieni forma o poligloată.

☰

Era „dealer”, vindea dealuri.

☰

Filmul-capodoperă „Casablanca” e prima atestare
a agăţării pe litoral a doamnelor străine
de către patronii de hotel.

☰

Fotbalul este o afacere militară.

Bateristul Ringo Starr mi-a şuierat cu bucurie:
„Avem tobă!...”

☰

Îl conduc pe cineast pe ultimul film.

☰

Azi caravana cinematografică a pornit
pe filmul fără întoarcere.

☰

Ursitul Welles.

☰

Timpul îndrăgostiţilor e împărţit în ore,
al soţilor în jumătăţi de oră.

☰

Apa colorată a televizorului.

☰

Datoria comorii este să fie descoperită.

Am hotărît să mă resemnez:

Ion Stratan – Ion Stratan.

☰

La vară, pe plaja de la Neptun, va avea loc dezvelirea bustului scriitorului Ion Stratan.

ghilotina de pîslă

hilotina de pîslă

Există persoane care sînt închideri,
fundături, ganguri ale Fiinţei.

☰

De ce ţi-e frică? Nu scapi!

☰

O zi Mîntuitor, o zi vînzător la lumînări.

☰

Părăsirea libertăţii e o operă.

☰

Scriu pentru posteritate şi sper din toată inima
să am succes.

☰

Mi-am aprins ţigara cu o carte.

☰

Donator onorific de cuvinte.

☰

Pentru mulţi, pasul dintre sublim şi ridicol
trece exclusiv pe sub bolta sexului.

„Unde-i unul nu-i putere
La Alzheimer şi durere
Unde-s doi puterea creşte
Şi Alzheimer nu sporeşte".

☰

Nu înţeleg cum poţi avea 18 ani.

☰

Dacă viaţă nu e, nimic nu e.

☰

Vorbind aproape singur.

☰

La botul Graalului.

☰

Jafurile pot fi considerate drept muncă la negru.

☰

Suspecţii vor fi diferiţi justiţiei.

☰

Un delincvent minor, de drept penar.

Pe scaunul electric găseşti întotdeauna un loc liber.

☰

Decepţionerul hotelului.

☰

Nudul cu ochelari.

☰

Universul de pîslă şi formulare al băncilor.

☰

E absurd să fumezi în China.

☰

Celebrînd un tigru.

☰

Satele Unite ale Alericii.

☰

O zi mult mai obositoare decît munca.

☰

Vermeer este mult mai exact decît o fotografie.

„Aegeab See” - agenţie de turism.

☰

Domnul Elasticeanu.

☰

Gabriel Liicheanu.

☰

Exploatarea viselor.

☰

Cufărul cu girafe.

☰

Nu mai am patrie, am uitat.

☰

Între sandwich-urile de secunde.

☰

Mieii primilor secretari de partid comunist.

☰

Un „Orizont” larg, reprezentativ.

Pîcla obiectelor.

≡

Exasperarea e „de bun ton”.

≡

Atunci de ce să nu mai trăieşti decît trei luni?

≡

Ninsoare fără nimeni.

≡

Închipuirea Bucureştiului.

≡

Timbrul e sărac lipit.

≡

O carte cu sumar îmbrăcată.

≡

Eternitatea e foşnetul unei stele.

≡

Scrisori care se întunecă treptat.

Cărţile de buzunar („de poche”) sînt atît de mici,
pentru a nu observa cînd le pierzi
pentru ca apoi să îţi pară rău după ele.

☰

Livre de poker.

☰

Ceai de gărgăriţe.

☰

Culori colorate.

☰

Cămile zvelte de cafea.

☰

Alta acuma!

☰

Troienii au cam sărit peste cal

☰

Gramatica propoziţiilor subordonate subiective.

Se spune că „pînă şi cea mai frumoasă femeie
nu pote oferi decît ce are”. Da, dar ce avere!

≡

Primul faraon român a fost NILĂ din „Morometii”.

≡

Nestima noastră şi mîndria.

≡

După cît fumez, nu prea mă înghesui
la viaţă lungă.

≡

S-a propăşit pe acolo.

≡

Rechizitoriu compus din: stilou, penar şi riglă.

≡

Era atît de bogat încît nu se putea să nu-l iubeşti.

≡

Cîştiguri iluzorii şi pierderi reale.

Melancolica luptă mortală a lui Daniel cu Dan.

☰

Nu mai cred în secunda următoare.

☰

Borges a rostit mesajul „Urbis et orbis”.

☰

Oh, Saisons, oh, Chateaux,
Quel Crusoe est sans Defoe?

☰

A mers prea departe în relaţia cu ea.
N-a mai îndrăznit nimic.

☰

Cunosc ebraica după ureche.

☰

Paradisul fiscal e chioşcul unde se găsesc timbre fiscale, care nu se află niciodată la notariate.

☰

Minciuni şi seriozităţi.

Dumnezeu avea o tobă.

☰

Transfugi imaginari.

☰

Cetăţenii din Hong Kong se fac chinezi în faţa
politicii expansioniste de la Beijing.

☰

Vine Paştele putem scoate picioarele pe
fereastra automobilului.

☰

Am murit cu cîinele de mînă.

☰

Prăpastia dintre prenume şi nume.

☰

Razele răsăritului ca nişte condoleanţe.

☰

Ineptun.

Ostil Buhoglindă.

☰

După epoca Ming, pentru fotbalişti a urmat epoca mingii.

☰

„Plin de incultură”.

☰

Don Quijote de apartament.

☰

Cavaler rătăcitor prin oraş.

☰

Somn, ca o foame a creierului.

O mască mică pe creier.

☰

Nu mai scriu. Mai bine să plouă.

☰

Poezia scrisă cu peniţa e un toc-show.

Frumoase ca nişte perne.

☰

Visele au intervenit în forţă.

☰

Poţi număra etapele vieţii şi după următorul criteriu: de cîte ori „Sein und Zeit”.

☰

Splendoare.

☰

Se pare că singurul răstimp care nu le place deloc jucătorilor de fotbal este acela al desfăşurării meciului.

☰

Nu-mi mai e drag de ea, mi-e tot mai dor.

☰

Traficant de stupefacţii.

cuțitul de dantelă

Cuțitul de dantelă

Va mai exista un volum „Aer cu diamante”
cînd va exista un Nicolae Ceauşescu.

≡

Adrian Păunescu a copiat la Tezele din iulie 1971.

≡

Iezuişuri şi coborîşuri.

≡

Christos pe cruce nu a plîns, ci a întrebat.

≡

Dacă nu aş fi scriitor, m-aş sinucide,
deşi, pentru că sînt, îmi vin asemenea gînduri.

≡

Două mii de ani nu e mult, dar prea s-au întîmplat
multe în acest interval.

≡

Răstigniri şi răstihniri.

≡

Zăngănit de arme auzindu-se din Mareea Egee.

- Ce s-a întîmplat?
- Nimic, dacă eşti tăietor de iarbă.

☰

Muribund pe cînd în lume se petrec lucruri extraordinare, ca şi cum aş fi somnolent în faţa televizorului la începerea transmisiei, pe vremuri, a unui meci de tenis.

☰

Bodogănind într-un „body”.

☰

Prisaca degaja stupoare.

☰

Era genul care avea ca semnal la telefonul mobil melodia "Partidul - Ceauşescu -România", precum senatorii Dinel Staicu ori Tudor Mohora care explicau în Parlament cum se folosesc de către deputaţi cărţile de credit atunci cînd se află în străinătate.

Cristurul securist.

≡

Interviu cu un băţ de schi.

≡

Cu spatele plin de flori.

≡

Calambururi vizuale.

≡

De unde o fi făcut rost doamna aceea de pielea ei
de atît de bună calitate de pe trup şi de pe chip?

≡

Un pulover îngrăşat.

≡

Directorul grădinii zoologice s-a apucat
să „tragă de fiare”.

≡

S-a ieftinit Bacovia fără plumb.

Hainele sînt interlucruri.

☰

Sărind peste umbra eului empiric.

☰

Ciorapi silinii.

☰

Atunci ai apărut tu în costum de plajă
şi mănuşi glacé.

☰

Un crucifix mai catolic decît Papa.

☰

Am fost doar colorate becuri de iarnă,
iar cineva va întrerupe odată marele generator.

☰

Nu scrie o poezie tristă, el scrie o poezie supărată.

☰

Nu mă mai gîndesc la mormînt, ci la alee,
pentru că imaginea contează.

☰

A plouat. A plîns. A plouat.

Se deschide uşa luminoasă a nopţii.

☰

Dor gînditor.

☰

Dumnezeu merge la şcoală.

☰

Pămîntul învîrtindu-se ca un disc vechi de vinil.

☰

Mecanismul căsniciei ei.

☰

Cuvinte-obiecte şi obiecte-cuvinte.

☰

Negrese din zahăr brun.

☰

Noi locuim peisaje dezafectate.

☰

Somnul tău „de frumuseţe” e un coşmar.

Avea trăsături polisate.

☰

Comunişti cu mască.

☰

Mi-ar fi plăcut să te ţin minte.

☰

La începutul fiecărei săptămîni trebuie să ne
căţărăm pe malul zilei de luni.

☰

„Sein und Zeit”-ui meu nu este ca
„Sein und Zeit”-ul lor.

☰

Nu îmi mai bat capul în privinţa unui vers.
Îmi bat sufletul.

☰

Integrul aer al nopţii.

☰

Bulimie temporală.

Scriu pentru că tot mă îndrept spre uşă.

☰

Gîndul ne şfichiue pe umeri.

☰

Ce bine s-au ţinut florile în lupta pentru existenţă!

☰

Mai delicat decît gîndul.

☰

În filmele poliţiste sînt atîtea urmăriri pentru că
fiecare urmăreşte ceva.

☰

A fost la putere un inginer hidrolog
ca să tulbure apele.

☰

Cosmonaut la plajă.

☰

Fata cu ochi triunghiulari.

Refuzul demagogiei se pedepseşte cu izolarea.

☰

Semn de carte dintr-un plic cu ceai.

☰

Înţelesul opririi ploii.

☰

Bruma brunetă.

☰

Negrese decupîndu-se pe perete

☰

Vă las cu mine!

☰

Poate că totul e o repede magie. (Bacovia)

☰

Ora nu e tîrzie, dar e tîrziu.

☰

Mistuindu-se mistic.

Des-tăinuire.

☰

Strîng lumină pentru zile negre.

☰

Scris învins.

☰

Tautologia vizualului.

☰

Lumea e o dovadă că şi eu exist.

☰

Literatura SF este romanţa „muzicii” literaturii,
în acelaşi timp ea preconizează dispariţia
plînsului şi rîsului.

☰

Bătătoria de joc.

☰

Condiţia politică se întinde mai mult decît
îi este plapuma.

Prezentarea de modă este un eşantion
contemporan al vechii discuţii estetice
despre formă şi conţinut.

☰

Cloroformizarea societăţii.

☰

Viaţa este făcută şi din viaţă.

☰

Mirare cu precauţie.

☰

Fer par.

☰

Filmul preferat al telecomenzii de la televizor:
„Viva Zappada”.

☰

„Am scris pentru cei săraci şi nu am spus
niciodată de ce.” (Carl Sandburg)

Sînt român în mod dezinteresat.

☰

Există poiticieni pe eşicherul politic pentru care
mutarea din jocul de şah social pare mai dificilă
decît conceperea mutării care urmează
(de ex. Gigi Becali).

☰

Dacă există jucătoarele de tenis, de ce
n-ar exista şi Dumnezeu?

☰

Avea prospeţimea unui film în reluare.

☰

Pro homo.

☰

A murit şi copilul nostru, Poesis.

☰

M-am supărat pe telefonul fix.
Nu mai vorbesc cu el.

Avea un telefon mobil sărit de pe fix.

≡

Mobilul crimei era telefonul.

≡

Un aer oferitor.

≡

Morţii nu au coşmaruri.

≡

Birotica modernă – sertarul de jos se sprijină în cel de sus.

≡

Am avut o escapadă amoroasă cu cîteva cărţi de Ileana Mălăncioiu.

≡

Ne revedem după '89 ca după război.

≡

Îmi plătesc datoriile în natură, adică sub bolta de fagi.

Cuburi de zahăr Rubik.

≡

...Pentru că de la ţigările chinezeşti am pornit
şi la ţigările chinezeşti ne vom întoarce...

≡

Atmosfera de la Cotroceni e vaporoasă.

≡

Sînt Ychtiat după peşte.

≡

...„Cînd cu Gene Hackman suflu /
/ obosit în lumînare”.

≡

Sportul numit Judo şi-a luat numele de la imprecaţiile apostolilor către vînzătorul pe 30 de arginţi.

≡

Timp nelocuit.

≡

Biroul meu – lumea mea.

Barcă aflată la închisoare.

≡

Genul meu de culturism – ridic semne de întrebare.

≡

Ieri îmi venea să mănînc toată mîncarea chinezească din lume.

≡

Evadare în interior.

≡

Dacă românii ar locui în Noua Zeelandă, nu ar călători în Australia, ci în Caraibe.

≡

Au venit chipurile să mă vadă.

≡

Părul şi-a trăit viaţa, şi-a mîncat mătreaţa.

≡

Grija baschetbalistului pentru coşul zilnic.

O dramă la locul ei.

☰

Îşi băgau minţile în cap pe la noi.

☰

Tragismul aproape grotesc al existenţei.

☰

Tăcerea aceasta ne apără sufletul aşa cum zăpada îi conservă pe cei îngheţaţi.

☰

Prezentările de modă ale marilor firme sînt aşteptări ale sărutării creatorului de haine cu modelul preferat.

☰

Nu vă atingeţi de miezul de noapte!

barca de caimac

Barca de caimac

O carte căzută la datorie: o copertă cu un drapel.

☰

Poezia – o roată interioară care şi duce mai departe, dar şi sfîşie.

☰

Singura calitate a vieţii este că trece foarte repede.

☰

Unii au salariul pe card, eu am salariu cu emoţii, pe cord.

☰

Limba română, ca o margine a lumii.

☰

România e o pizza cu şoricioaică.

☰

Descopilărirea.

Erai ca aerul de goală.

☰

Efortul serii de a deveni noapte.

☰

E-mail: ştirile rele circulă repede.

☰

Camera pătrată a minţii.

☰

Descris cu LITERE MARI.

☰

Unii sînt mîndri că sînt bogaţi, alţii sînt mîndri
că sînt săraci.

☰

...Şi în orice joc, indiferent care ar fi el, trebuie
depus efort.

☰

Beatrice, cu văl de citrice.

Amintiri imemoriale.

≡

Nu mai vreau să dorm niciodată!

≡

Forma apei.

≡

Gustul de nisip al numelui zilelor săptămînii.

≡

Nu-i de mirare şi pe bună dreptate.

≡

Clepsidra măsoară numai timpul trecut.

≡

Eminescu e controlor de zbor.

≡

Relaxare castă.

≡

Mîncare tragică.

Insomnia mă întoarce de pe o parte pe alta
ca pe un peşte în făină.

≡

Frumuseţea ca formă a binelui.

≡

Epurarea mea etnică.

≡

Se pregăteşte sau regretă.

≡

Acel divorţ numit moarte.

≡

Vîntul zideşte o casă.

≡

Un zid dărîmat de un pachet gol de ţigări,
aruncat de cineva.

≡

Ce bine de tine, că te gîndeşti la ziua de mîine!

Patul unei stele.

☰

Nero era plimbat în neurolectică.

☰

Lăsaţi episcopiii să vină la mine.

☰

A rămas numai cutia stiloului pe care l-am pierdut,
ca hainele înecatului pe mal.

☰

...şi se tot nasc rusoaice...

☰

Meninge pentru creierii de nucă.

☰

Cimitirul@bellu.com

☰

Marii jucători de tenis de categoria a II-a.

Mă trezesc într-o   dimineaţă cu senzaţia că
nu-mi mai ajunge viaţa

☰

Atîtea lucruri am pierdut în viaţa mea -
viaţa însăşi printre altele.

☰

Mă duc acasă şi-mi las viaţa la intrare.

☰

Nici îngerii morţii nu se purtau
cum s-a purtat critica literară cu opera mea.

☰

...Şi eu cu sărmana mea Grecie...

☰

Sînt un cui care nu se scoate.

☰

Body guard mutant.

Chinul buchiniştilor.

☰

Adeverinţe, chitanţe, vize.

☰

Munţii Tantra.

☰

Pîrlitul de porc.

☰

O stare de indecizie, de nesiguranţă, cum ai avea senzaţia că ai lăsat o maşină afară, cu uşile deschise.

☰

Dialog:
- Îţi pare bine tipa?
- Bună seara! Îmi pare bine.

☰

Tu eşti un potop acoperit cu o husă.

Toată pielea ei era o retină.

☰

Filă strigînd, ceaşcă urlînd.

☰

Tu acoperi cu rochia ta lungă, albastră
conceptul de fiinţă umană.

☰

Timp iertat.

☰

Nu e etern, e tern.

☰

Aducător de speranţă, precum drapelul grecesc.

☰

Eu pălesc în faţa operei, aşteptîndu-te pe tine.

☰

Grindina cade cu înghiţituri mici.

Primirea unui cadou. Cu ce să încep?
Cu cutia mare sau cu cutia mică?

☰

Sînt cea de-a doua ştire.

☰

Paşaport muzical.

☰

Rană, nu ecorşeu.

☰

Fii tu una cu pămîntul.

☰

Ca un control de calitate al gloanţelor.

☰

Iisus Hristos, cea mai frumoasă poveste a lumii.
(Heidegger)

☰

Sînt prea obosit ca să mai întorc pagina.

Ah, înotătoarele de performanţă cu cele cinci
inele olimpice de aur pe degete...

☰

Inimă arsă, clipă înjunghiată.

☰

Nori îmbîcsiţi.

☰

Pradă nimicului.

☰

Neveste rotunde.

☰

Simţul realităţii poemului.

☰

Tu, fecioară pînă la Judecata de Apoi.

☰

Oraşul cu străzi despletite.

O intrusă fragedă.

☰

Dor grecesc de casă (nastas).

☰

„O boală învinsă e orice carte” - spune marele poet şi filosof Lucian Blaga.
Iar noi adăugăm, cu tandreţe... „mai ales dacă este o carte de medicină.” (cf. amicului meu stagiar)

☰

Pragmatic sau pramatie?

☰

Acel produs nu era bun, pentru că era prea scump.

☰

Pe căldurile astea, evantaiul face parte din eventualitate.

☰

Nu avea destin, avea carieră.

Omul etern şi omul şezlong.

☰

Să primim partea plină a mediului.

☰

„Viaţa sau inspiraţia!”

☰

Un parfum bine îmbrăcat.

☰

Coreenilor din Nord li s-a permis,
prin decret prezidenţial, în sfîrşit, să albească.

☰

Tatulici este un clown trist,
Dinescu este unul vesel.

☰

A găsit trenul pe care l-a pierdut.

☰

Dacă aveam bani, dormeam.

Oboseală fictivă.

☰

Butic deschis în scorbura pomului.

☰

Cel mai poetic lucru la programul TV
este că se desfăşoară non-stop.

☰

Era de o frumuseţe solicitantă.

☰

Am pierdut mai mult decît am avut.

☰

Bine că nu am uitat numărul de interfon
pe dinăuntru.

☰

Se plimbau şi ea a spus „pas”.

☰

Cafeaua „espresso” e un fapt de cultură.

Horror fuckui.*

≡

Scria o poezie prudentă.

≡

M-agăţ de tine, poezie /
Să trec cu tine pragul de la „Humanitas”.

≡

Proverb arab: „Cine munceşte, greşeşte”.

≡

Grecoaică timpurie.

≡

Îmi pare rău că nu sînt ou.

≡

Mîncarea face parte din somn.

≡

Enervant ca un tub de spray gol.

* Aluzie la „Horror vacui”, teorie a lui Aristotel prin care sugerează că „natura are oroare de vid”.

Avionul Airbus s-a lovit de un arbust.

☰

...Ca să nu mai vorbim de „airbustul” stewardeselor.

☰

L-a preamărit pe „Comandantul suprem” folosindu-se de o lupă.

Marock'and roll.

☰

Arabii sînt persoane „Simbadice”.

☰

Cum te-ar obseda cuvîntul „ducesă”.

☰

Robotul acela era un robot de bucătărie.

☰

Haina face pe om, dar şi omul trebuie să fie om...

Oraşul cu străzi despletite.

☰

Ce bună e virgula cu noi...

☰

Acum e prea tîrziu ca să îmi cumpăr
o mască venetiană.

☰

Mai fumez un „Assos”, mai citesc Dos Passos...

☰

Nuanţa albastru-nor.

☰

Într-un parc dintr-un oraş al Franţei, două fete
blonde se întîlniră după mult timp. Se îmbrăţişau,
fumînd ţigări obişnuite lîngă pietrişul aleei,
cafenea şi bătrîni care jucau petanque.

☰

Verificînd acel lucru cu propria moarte.

Într-o pagină memorabilă de manuscris,
filosoful Martin Haidegger a şters cuvîntul
„moarte” (tod) şi a scris „end” (sfîrşit).

☰

Unii lucrau pe cauţiune.

☰

Recitesc cu uimire cartea aceea.
Parcă rîndurile din pagina din stînga ar fi scrise
într-o limbă străină.

☰

Zdruncinînd cuvinte.

☰

Să-mi înec în Mare-amarul.

☰

Coşul cu cobre.

☰

O dramă „la locul ei”.

Şantajul supravieţuirii.

☰

Maturi, dar bătrîni.

☰

La hipodrom, cu papagalul pe umăr.

☰

Dacă aş fi japonez, aş fi mai puţin bătrîn.

☰

Căldură dulce.

☰

Sentimentele faţă de scrisoarea tocmai primită.

☰

Cu atîtea rate la bancă, am să ajung să locuiesc
într-o „ruletă rusească”.

☰

După acel val de mare, strict începea infinitul.

Voinţa parfumului.

☰

Minciuni şi seriozităţi.

☰

Masca literei.

☰

Alunecarea pe lumină.

☰

Vînzarea muntelui.

☰

Sînt ploaia şi adăpostul.

☰

Să atingă cuvintele mele.

☰

Clopotele stricate.

☰

Cerul decedînd.

Veghea cărţilor.

☰

Cerul dictatorial.

☰

Pentru Moarte, visarea vieţii noastre e un coşmar.

☰

„Poetica” versificatorului delapidator Marin Mincu,
făcută din mujdei de chiştoace.

☰

Sînt punctul care apare la sfîrşitul anunţului.

☰

Cartea ruptă, ultimul film.

☰

Într-o dimineaţă, picioarele, mîinile şi capul meu
încercau să intre cît mai uşor în mănuşa
glazurată a zilei.

Cîntînd starea de spirit adecvată
cu o săgeată în inima orei.

☰

Confesiune: am zburat cu avionul cu două luni înainte să mă nasc, tata fiind instructor de zbor şi avînd un avion la dispoziţie şi mama fiind gravidă în luna a şaptea.

☰

Proiect de antologie: „Fiinţa şi Cuvîntul".

☰

Cu şapcă, aplecat, merg de-a lungul unui zid.

☰

Pentru unii, EURO există ca să poată ajunge la Paris.

☰

Mă doare platoul cu mîncare.

☰

După acea luptă literară,
criticul arăta mai rău decît mine.

Ridicarea privirii Pămîntului către neant.

☰

La adăpostul unghiilor.

☰

Pereţii camerei dor ca o carne vie.

☰

Esculaptop.

☰

Sensul televiziunii este televiziunea în sine.

☰

Societatea Română de Sadodifuziune.

☰

Sentimentul poetic este ca o ancoră ce încearcă
să se stabilească pe vîrful unui val.

☰

Un paznic harnic.

☰

Ceauşescu, duşmanul lui Renoir.

Simplitate bogată.

☰

Monstruoasa vorbă „mîine”.

☰

...nu mai ştiu, era ceva legat de parfumuri...

☰

Anii sînt slogane.

☰

Academia de Arte Foarte Frumoase.

☰

Elevul îşi transcrise temele pe foarte curat.

☰

...Lăsînd bacşiş sintaxa anilor '80...

☰

Mi-a rămas mai puţin decît un avion prăbuşit.

☰

Un bilet într-un pahar.

Mari cît toate stilourile deodată.

☰

În tăcerea camerei,
sînt singurul lucru care se întîmplă.

ploaia de hîrtie

LOAIA
DE HÎRTIE

Mai bine adorm şi las cuvintele să vorbească
în locul meu.

☰

Nu mi-am mai amintit ce îmi notasem pe marginea
ziarului, pentru că era un ziar mincinos.

☰

Mi-e frică de mine cel din vis.

☰

Partea mea de vînă.

☰

Braţele mele încercuite sînt gîndurile trupului tău.

☰

Din dragostea celor două cuvinte încrucişate se
născu un copil cu vocalele roşii.

☰

- Cît e ceasul?
- Două.
- E singura veste bună pe ziua de azi.

Mă simţeam acolo ca o ţigară dintr-un alt pachet.

☰

O cafea obişnuită pentru o femeie obişnuită
cu luxul.

☰

Curtea fumului.

☰

Profesori de crucifixe: Poe, Baudelaire, Eminescu.

☰

Cîinele de taică-său şi mîţa de maică-sa.

☰

Viaţa mea ca trecutul unei planete nevăzute.

☰

Creştetul tău parcă ploua şuviţele de păr.

☰

Barul şerpilor: „Snakes Bar”.

Drăguţule Fehnerbace!

☰

Întreprinderea nu a fost afectată de restructurări, dimpotrivă, a fost dezafectată.

☰

Ţinea să arate cumsecade şi de aceea s-a făcut cascador.

☰

Borges asculta mesajul „Urbis et orbis”.

☰

Ce ai făcut în ultimii 15 ani? (pentru „se ştiu ei cine”)

☰

Decebalul vampirilor.

☰

Nu îmi vine să cred că există Parisul...

☰

Gratis sau degeaba?

Sînge sfărîmicios.

☰

Parcă sînt unele zile ale săptămînii lipite între ele ca bancnotele.

☰

De veghe în „Lîna de aur”.

☰

Sînt unii romancieri atît de oportunişti, vicleni şi violenţi încît ar merita „Premiul Globel”.

☰

La Institutul Cultural Român nu a mai rămas nici un exemplar din romanul „Absenţii”.*

☰

Plasticianul „creştin” Dumitrescu se leagă de om din Sorin, din iarbă verde.

☰

E ziua mîţei în calendar.

* Aluzie la romanul lui Augustin Buzura, la acea vreme directorul ICR

Cunoaştem înscenarea unui accident de
automobil care este o adevărată „Furti-Saga”.

≡

O zi mică.

≡

Grecoaica blondă.

≡

Huiduie păsările.

≡

Teroarea fulgilor.

≡

Mă arunc în vid de pe marginea galaxiei.

≡

Despică apa în patru.

≡

Acelaşi tip de unicat.

≡

Cerul ca o brioşă.

„Dumnezeu a vrut aşa?”
Răspuns: „Nici măcar Dumnezeu...”

☰

TV, mesaj vizual.

☰

Unt de veveriţă.

☰

Automobile vidînd ceaţa.

☰

Zidit afară.

☰

Peisaj după bătălie în cîmpul muncii.

☰

Cînd îţi cumperi un parfum, lumea se schimbă.

☰

Lumi plecate (pentru Radu Aldulescu).

„Jocul absolut” duce la inautenticitatea sinelui;
„eul” începe să danseze pe propriu-i mormînt.

☰

Florile de Mal Praxis.*

☰

Rău e vinul Giurgiului.

☰

Bătrîneţea a venit la 15:23.

☰

Avocaţii neantului.

☰

Oameni care cheltuiesc în secret.

☰

Fluviul care se vărsa în economia naţională.

☰

Tăcerea e legea noastră.

* Aluzie la titlul cărţii lui Charles Baudelaire, „Les fleurs du mal”

Marea Greciei - spirt verde amestecat
cu spirt albastru.

☰

O supă insuportabilă.

☰

Statul erai tu.

☰

Rachetă din ciocolată albă, pentru nevăzători.

☰

Partida de tenis ca paradis.

☰

Hainele feminine ca formă a altruismului.

☰

„Este balcanismul un umanism?”

☰

Tragedia jocului.

Rezistenţa în munţi faţă de preţurile magazinelor din Sinaia.

☰

Ştiu cum a fost la Sighet pentru că şi eu am mers cu vagonul de dormit în Maramureş.

☰

După război mulţi fizicieni se-arată (Einstein).

☰

Înfrîngerea prin separarea în silabe.

☰

Stiloul ronţăind hîrtie proaspătă.

☰

Un cetăţean egiptean şi-a omorît patru din cele şapte fiice. E interesant de ştiut dacă pe cele mici sau pe cele mai mari dintre şapte fete.

☰

„O fată tînără pe patul poetului”.*

---

* Aluzie la poemul „O fata tînără pe patul morţii” de Dimitrie Bolintineanu.

Îmi pare rău că nu am supravieţuit.

☰

Încuviinţarea florilor.

☰

Vremuri cumplite, cînd arta devine ştire.

☰

E prima iarnă cînd vii la mine... („André”).

☰

Atingînd cu zgomot la genunchi ciorapii de nylon.

☰

Mă sprijin în stilou ca într-un bostan,
să nu cad pradă disperării.

☰

Stai, te rog, la masa mea pînă se ofilesc
florile din glastră.

☰

Ce oră urîtă arată ceasul...

N-am trăit o experienţă mai cumplită decît viaţa.

☰

Sfînta Măria cea curată şi cu trei giranţi.

☰

Visele fac parte din realitate.

☰

Fiecare sîmbătă e o toamnă a anului
numită săptămînă.

☰

Ascult muzică grecească şi privesc o astră.

☰

Hyperion – o fiinţă a Piramidelor

☰

Rugîndu-mă să nu mă mai trezesc.

☰

Textul ca indicativ către o localitate
pe care n-ai s-o vezi niciodată.

Să primim partea plină a paharului gol.

☰

Ghearele care mi te-au luat.

☰

Uneori nici nu-mi vine să cred că mai există bani
pe lumea asta.

☰

Miza era Muza.

☰

„Dasmania” – tărîm iluzoriu.

☰

Zilele sînt făcute din morţi.

☰

Două vedete: Mircea Cărtărescu
şi Eva Herzigova.

☰

„Veniţi, privighetoarea cîntă şi Cadillacul a-nflorit".

Privindu-ţi mîna cu inel, emoţionat, ca şi cum aş fi fost de faţă atunci cînd ţi s-a oferit.

≡

Cu simpatie, polenizã pentru un magazin second hand: „Cîrpe diem“.

≡

Răsturnînd un scaun, ca spînzuraţii.

≡

Vest aleluia.

≡

Puterea ca „germirocraţie”.

≡

Pielea lor aurie (Gauguin).

≡

Avantajul Europei constă în faptul că poţi să stai în Elveţia.

Mă aşez pe o bancă senilă.

☰

Jocuri de inteligenţă cu triunghiul de încercare
al pepenelui.

☰

Nu se poate sări peste vară.

☰

Vînat nehotărît.

☰

„Că nu se mai poate străbate /
De-atîta securitate”.

☰

Muzeele sînt moaşte ale lucrurilor, pleoapele
sînt moaşe ale obiectelor.

☰

Ca să mai asculţi muzică, trebuie
să întorci caseta.

„Aşa cum nu se ştie dacă Timpul-pirat /
Are sub bandaj un ochi adevărat".

☰

Felul ciudat al japonezelor de a vorbi franceza franţuzeşte.

☰

Pronunţa „telefon” cu accent pe "fon".

☰

Liniştea este cea mai importantă cucerire a ştiinţei şi tehnicii.

☰

Şah pe iarbă.

☰

Nu sînt dator să mă simt „în largul meu”.

☰

Scriu mereu versuri la o masă / de parcă aş avea un rucsac în spate.

Absenţa ta e fizică, de parcă obiectele
ar fi mişcate.

☰

Zborul e pasarela păsărilor.

☰

Realitatea e de genul feminin.

☰

Iisus îl întreabă pe Iosif, tatăl său:
„Ce mai face Maria ta?”

☰

Întotdeauna un camion virează la stînga.

☰

Nu am avut timp să citesc tot cuvîntul.

☰

Bătaie cu flori, cu tulpini şi rădăcini,
după Războiul al II-lea.

Copaci războinici.

≡

Samizdată dracului de dictatură.

≡

Jucam remmy pe verandă şi era un frig
de crăpau pietrele.

≡

În hale se inhala mirosul de peşte al vînzătorilor
în halat.

≡

Luciditatea oglinzii.

≡

Mergînd mai repede decît Marea.

≡

Soarele de sub avion.

≡

Balsam sonor.

Învăţături pentru fostul Comandant Suprem:
„Cine comandă, acela plăteşte".

☰

Lumea încercînd valoarea monedei inimii în dinţii soarelui care tocmai răsare.

☰

Cui pe cui se scoate, pe cui se scoate, pe cui se scoate.

☰

Splendoarea smereniei.

☰

Ai pornit brusc şi emoţionată, asemeni liniştii apăsătoare de pe pămînt înainte de a se zgudui în cutremur.

☰

Spiritul Pogor-a asupra cenaclului Junimea.

☰

Chinuri chinezeşti.

Ca după tensiunea unui război, cînd moare cineva cunoscut, îţi vine să vorbeşti mult.

☰

Pudoarea unui schelet.

☰

Practica umorul involuntar.

☰

Cutia neagră a sufletului prăbuşit.

☰

Trupul e un glob de brad aninat de creanga visului.

☰

...Mai bine de constructorii Catedralei decît de Episcop.

☰

Încheietura cupelor.

☰

Strînse o sumă fabuloasă de ani.

Intra în colaps fără tine.

☰

Durereoasa amintire a luptei lui David cu Dan,
poetul din podul cu fîn.*

☰

Nefertiti Eminovici.

☰

Nume frumos de sîrboaică: Nădejde Dezbrako.

☰

Vis intens ca o magmă.

☰

Sînt secrete pe care un adevărat domn
nu le divulgarizează.

☰

Cîrpa şi oglinda... Uneori sufletul este cîrpa cu
care şlefuim oglinda pretenţioasă a Artei.

* Aluzie la cartea prietenului său, plecat de tînăr la cele veşnice, poetul Dan David, intitulată „Podul cu fîn”

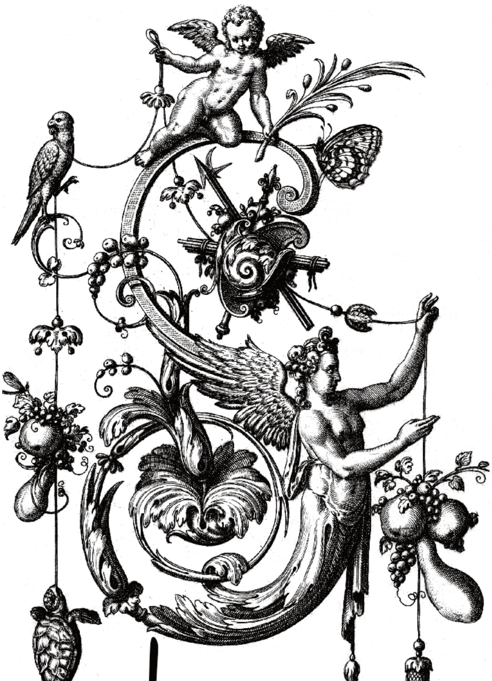

salata de garoafe

Salata de garoafe

Nume-pirat.

☰

Plămîn tipografic.

☰

Ore lîncede prin care umblă secundele ca viermii.

☰

Fiul Lunii (Hijo de la Luna).

☰

Un embrion de fier.

☰

Muchea apusului.

☰

Delaţiune pentru planeta Marte.

☰

Trăiesc ponderat şi hipoponderal.

☰

Cîinele prins în lanţul tragic.

Prohibiţie sentimentală.

☰

Subînchirierea ideilor.

☰

Candela unei lalele.

☰

„Jupîniţa Moarte, care ne adună după ce ne desparte.” (Emil Botta)

☰

Aşchii de timp.

☰

Păienjeni pe gheaţă.

☰

Televiziunea e folositoare pentru că poţi admira marea şi pe timp de iarnă.

☰

Zilnic/silnic.

Miezul nopţii ca zilier.

☰

Coafura zig-zagată a zilei.

☰

Zig-zag-ul Ornea.

☰

Eu tot toc şi zig şi zag.

☰

Atenţia zidind / o privire.

☰

Dimineaţa zorită.

☰

Zdrăngănitul cerceilor lovindu-se de Lună.

☰

Zoriţi-vă, dimineţilor!

☰

O zare mov, negrăbită.

Zoom politicos.

≡

Se conduce după o zoologică specială.

≡

Zîzania dintre albine.

≡

Zînişoara dispăru.

≡

Zimbru cu timbru.

≡

Iarna pe ziuliţă.

≡

Iarna, el dormea cît era ziulica de mică.

≡

Un schelet cu proteze.

≡

Luna zimţuită cu simţuri.

Prinţul mincinoşilor – Baronul Zvon Münchausen.

≡

Şi-a spus singură un zvon inventat de ea.

≡

Zvîrluga unei primăveri.

≡

Zvîcnetul culorilor.

≡

Soarele răsări cu un zvîcnet.

≡

Marea zveltă.

≡

Zornăitul Camerei de Comerţ.

≡

Căţeluşul pictor Zugrivei.

≡

Măritată cu un robot de bucătărie.

În acel roman, autorul zugrăveşte cu mult realism peisajele cu var pe faţă.

☰

Volumele „Nu cer iertare” (I, II, III) aparţin lui Lucian Avramescu. Păi, dacă e ofiţer de poliţie, cum să ceară iertare ?

☰

Nimicuri luminoase.

☰

Primavera Dinisian.

☰

Autoritarismul bunăstării.

☰

Radu Anton Roman, scriitor, s-a erijat în cunoscător al gastronomiei ca să aibă succes, aşa cum fetele de la formaţia Tatoo s-au declarat pentru public îndrăgostite una de alta.

Era o fată care nu avea o fire a ei.

☰

Papiotă sau Tatiană.

☰

Era prezent în păr Ministerul Culturii, în frunte cu Răzvan Theodorescu.

☰

Smeritul militar.

☰

Sufletul meu nu e terre-à-terre, e etern.

☰

Aparatul foto Polaroid al sufletului.

☰

Nu iubea poezia, era doar „afectată” de poezie.

☰

Ce mai natura-vura.

Ea avea un ghiocel în care îmi voi citi viitorul.

☰

Lentilele olandeze ale lui Spinoza.

☰

Ochii tăi cu miros de muguri.

☰

Giuseppe Verdi, autorul celebrelor opere
„Rigoletto”, „Vînzătorul de păsări” de Zeller şi
„Carmen” de Bizet.

☰

Biroul meu ca un Triunghi al Bermudelor.

☰

Dictatura şi obosirea.

☰

Voiajez în imaginar fără veselie.

Elevele lui Octavian Belu îşi sărbătoresc ziua
de gimnaştere

☰

Arta românească nu este preponderent
postmodernă, ci în primul rînd postcomunistă.

☰

Aş vrea să termin cu poezia,
dar cînd îi văd pe ăştia...

☰

Ziua s-a aşezat pe oraş transparentă,
tremurătoare şi sufocantă ca o meduză.

☰

- Ce mai fac cuvintele?

Ion Stratan

schiță bio-bibliografică

Ion Stratan s-a născut la 1 octombrie 1955, în comuna Izbiceni, judeţul Olt. A absolvit Liceul *Aexandru Ioan Cuza* din Ploieşti şi Facultatea de Litere a Universităţii din Bucureşti.

A fost membru al *Cenaclului de Luni*, al Cenaclului *Amfiteatru* din Bucureşti şi al Cenaclului *I.L. Caragiale* din Ploieşti.

A debutat în anul 1972 în revista *Amfiteatru*.

A debutat editorial cu volumul *Ieşirea din apă* (la Editura Cartea Românească, 1981).

A publicat următoarele volume de poezie: ***Aer cu diamante*** (volum colectiv, Ed. Litera, 1982), ***Cinci cîntece pentru eroii civilizatori*** (Ed. Albatros, 1983), ***Lumină de la foc*** (Ed. Cartea Românească, 1990), ***Lux*** (Ed. Albatros, 1992), ***Ruleta rusească*** (Ed. Cartea Românească, 1993), ***Desfacerea*** (Ed. Eminescu, 1994), ***O zi bună pentru a muri*** (Ed. Pontica, 1995), ***Cîntă, zeiţă, mînia…*** (Ed. Cartea Românească, 1996), ***Mai mult ca moartea*** (Ed. Axa, Botoşani, 1997, ediţia a II-a, 2003), ***De partea morţilor*** (Ed. LiberArt, Ploieşti, 1998), ***Apa moale*** (Ed. Albatros, 1998), ***Celebra specie umană*** (antologie, Ed. Helicon, Timişoara, 1999), ***Oameni care merg*** (Ed. Premier, Ploieşti, 1999), ***Crucea verbului*** (Ed. Paralela 45, Piteşti, 1999), ***Zăpadă noaptea*** (Ploieşti, 2000), ***Biblioteca de dinamită*** (Ed. Cartea Românească, 2001), ***Jocurile tăcute*** (Ed. Călăuza, Deva, 2001), ***O lume de cuvinte*** (Ed. Limes,

Cluj, 2001), ***Spălarea apei*** (Ed. Eminescu, 2001), ***Biserica ploii*** (Ed. Fundaţiei "Gheorghe Cernea", Ploieşti, 2001), ***Ţara dispărută*** (Ed. Noul Orfeu, Bucureşti, 2003), ***Pămînt vinovat*** (antologie, Ed. Premier, Ploieşti, 2003).

În anul 1998 a publicat la Editura Athenaeum din Ploieşti, volumul de aforisme paradoxale ***Cafeaua cu sare.*** Volumul al doilea al acestei cărţi a apărut postum, în anul 2005, la Ploieşti. Tot postum au mai apărut: ***Casa părăsită*** (Ed. Libertas, Ploieşti, 2006), ***Crimele din Strada Cerului*** (Ed. Libertas, Ploieşti, 2013). La această editură a mai apărut, în anul 2009, cartea ***Palimpsest. Clar-obscur în relaţia literară dintre Nichita Stănescu şi Ion Stratan***, semnată de Andreea Mihalcea şi Elena Enişor.

Volumul ***Ruleta rusească*** a fost tradus în limba franceză (***La roulette russe***, ed. Royaumont, 1995).

A publicat poezie, eseuri, critică literară, traduceri, publicistică politică în majoritatea revistelor literare din ţară şi în reviste din străinătate.

Este prezent în numeroase antologii de poezie din ţară şi din străinătate (Canada, Franţa, Anglia, SUA, Serbia, Macedonia, Germania).

A primit mai multe premii, dintre care: Premiul ***Nichita Stănescu*** al Fundaţiei Nichita Stănescu (1990), Premiul

pentru Literatură al oraşului Slobozia (1993), Premiul Uniunii Scriitorilor din România (1993), Premiul ***Mihai Eminescu*** al Academiei Române (1995), Premiul ***Frontiera Poesis*** (Satu Mare, 1999), Premiul ***Marin Sorescu*** la Festivalul Internaţional de Poezie Europa km 0 (Sighetul Marmaţiei, 2001), Premiul pentru Poezie al Asociaţiei Scriitorilor Profesionişti din România - ASPRO (2002), Premiul ***Radu Enescu*** al revistei Familia (Oradea, 2002), Premiul ***Dafora*** la Zilele revistelor din Transilvania şi Banat (Mediaş, 2002), Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti pe anul 2001, Premiul Fundaţiei ***Constantin Stere*** (Ploieşti, 2003).

Ion Stratan a fost membru al Uniunii Scriitorilor din România şi al ADELF (Association des Ecrivains de Langue Française).

A fost redactor-şef adjunct al revistei *Contrapunct* a Uniunii Scriitorilor din România.

S-a stins din viaţă în ziua de 19 octombrie 2005.

Ion Stratan

referințe critice

Poeziile îi sînt laconice, ermetice, neocolind jocul de cuvinte; invenţia e fonologică şi morfologică mai degrabă decît lexicală; iar sintaxa trăieşte din elipse, ceea ce arată la Stratan vocaţia modificării structurilor limbii, la nivelul nucleelor şi al imenselor forţe ce sălăşluiesc în ele.

Nicolae Manolescu (1982)

Ion Stratan - spirit deschis, cu alonjă intelectuală, fermecător în paradox şi în lacrimă, speranţă dintîi a poeziei.

Nichita Stănescu (1983)

În lirica lui Stratan asistăm la miracolul spiritualizării cuvintelor: fără a-şi pierde nimic din consistenţa lor sugestivă şi muzicală /.../ cuvintele lui joacă la limita abstracţiunii. E jocul poeţilor autentici cu limbajul, e jocul lumii înseşi care se face graţie şi mister, tristeţe mîntuitoare. Ion Stratan e un poet ludic la graniţa metafizicului.

Ştefan Augustin Doinaş (1991)

Ion Stratan este unul dintre cei mai originali şi profunzi poeţi ai momentului. /.../ La Ion Stratan e foarte multă cultură poetică, foarte mult intertext. El este un poet cultivat, care ştie să folosească propria sa memorie culturală pentru binele poeziei sale."

Laurenţiu Ulici (2000)

Un fel de meserie a inefabilului, tot mai abil mînuită, îşi face loc în ultimele volume ale lui Ion Stratan. Probele de virtuozitate pe care poetul le-a dat încă din pornire au început de-o vreme să se desprindă de gravitaţia vizionară a lirismului şi să evolueze oarecum pe cont propriu, într-o aventură a performanţei care nu se mai lasă jenată - şi nici intimidată - de elementele contrastante ori de antagonismul pe care i le-ar putea oferi substanţialitatea poetică. Sub protecţia unei teme de ancadrament, generoasă ca o pură indicaţie orchestrală, poetul cultivă, de fapt, o beatificare a mecanismelor şi a toposurilor discursive, aproape scoţînd din cauză vocaţia ireductibilă a străvechiului "conţinut" Nu, desigur, prin declanşarea unui conflict între nivelele poemului, între stratul său de

gravitate şi exultaţia manieristă, ci mai degrabă prin pervertirea în suav şi caligrafic a întregului potenţial marcat de un semn contrar. Fără a-şi pierde fascinaţia elegiacă, dar restrîngînd-o la o inducţie melancolică, lumea a devenit, sub pana lui Stratan, mult mai dispusă la iluminări fulgurante decît la prestaţii dramatice şi mult mai docilă faţă de sintaxa eufemismului, a translaţiei gracile.

Al. Cistelecan (1999)

Nota editorului

Reeditarea volumului al doilea al acestei cărţi a fost făcută la fix zece ani de la prima ediţie, apărută imediat după dispariţia autorului. Cum unele din aceste texte au purtat amprenta epocii respective, am considerat oportun să eliminăm cîteva dintre ele care făceau referire asupra unor fenomene, întîmplări şi personaje (în special politice) care şi-au pierdut între timp relevanţa sau care s-au pierdut iremediabil în ceţurile acestei tulburi atmosfere socio-politice din acest ultim deceniu.

În ceea ce priveşte grafica capitolelor acestei cărţi există o explicaţie care constă într-o întîmplare care, la vremea aceea, m-a surprins. Într-o seară Nino (apelativul pe care-l foloseam de-obicei noi, prietenii lui) mi-a dat un telefon, rugîndu-mă să trec pe la el. În seara aceea am descoperit una din pasiunile sale secrete: manuscrisele medievale şi, în mod special, enluminurile. Mi-a înşirat pe masa sa de lucru mai multe mici fotografii conţinînd letrine cu enluminuri (n-am aflat nici pînă azi cum făcuse

rost de ele) pe care m-a rugat să le măresc la copiatorul din biroul meu. Erau, avea să-mi spună mai tîrziu, letrine din celebra carte a lui Johann Theodor de Bry, de pe la 1590 şi ceva, cu un titlu foarte lung: ***Nova alphati effictio historiis ad singulas literas correspondētibus, et toreumate Bryanaeo artificiose in aes incisis illustrata: versibus insuper latinis et rithmis germanicis nō omnio inconditis***, şi pe care, atunci cînd i-am adus copiile, a început să le cerceteze înfrigurat cu mica sa lupă filatelică, făcîndu-mă părtaş la călătoria prin desenele complicate ale fiecărei letrine. De altfel, la cîtăva vreme de la această întîmplare, după ce a văzut spectacolul meu „Antrenorul de îngeri” a scris, printre altele, că: „spectacolul său, după poemele lui Nichita Stănescu, este o ***enluminură*** a atingerii degetelor gîndului cu trupul eteric al actorilor...”* cu adresă directă la secretul său pe care, iată, îl ştiam de-acum şi eu...

Mihai Vasile

---

* ***TEATRUL EQUINOX PLOIEŞTI - Starea de a fi***. Ploieşti, Editura Libertas, 2013 (pag. 41)

Cuprins

Cuvînt înainte sau *Caietele lui Ion Stratan* / pag. 5
Lama literei / pag. 14
Muzica de pe Titanic / pag. 22
Ghilotina de pîslă / pag. 32
Cuţitul de dantelă / pag. 44
Barca de caimac / pag. 60
Ploaia de hîrtie / pag. 85
Salata de garoafe / pag. 106
Ion Stratan. Schiţă bio-bibliografică / pag. 116
Ion Stratan. Referinţe critice / pag. 120
Nota editorului / pag. 124

-

Roland Ménard

Călător în Ţara Equinoxului

Coperta 1: ***Ô, ce lent mouvement***
acuarelă de **Roland Ménard**

Ilustraţii
Petru Şoşa

Fotografii
Roland Ménard, Mihai Vasile,
Ioan Moise, Erica Ménard

©EDITURA
CENTRUL
JUDEȚEAN
DE CULTURĂ
PRAHOVA
MYTHOS

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
MÉNARD, ROLAND
Călător în Ţara Equinoxului / Roland Ménard;
trad.: Mihai Vasile. - Ploieşti: Mythos, 2015
ISBN 978-606-8467-21-4
I. Vasile, Mihai (trad.)
821.133.1-31=135.1

Roland Ménard

Călător în Ţara Equinoxului

Traducere, prefaţă şi note de
Mihai Vasile

Editura MYTHOS • Ploieşti 2015

Soţiei mele, Erica

În loc de prefaţă

Cartea aceasta a fost scrisă în urmă cu mai bine de douăzeci de ani, după ce autorul, Roland Ménard, a participat la premiera mondială a spectacolului „Poarta Infernului” după textul său dramatic cu acelaşi titlu, pus în scenă de Teatrul Equinox din Ploieşti, premieră care a avut loc în ziua de 26 iunie 1992.

Cartea a apărut pentru prima dată, sub auspiciile Serviciului Cultural al Ambasadei Franţei la Bucureşti, în anul 1999, în limba franceză, ediţie prilejuită de primul festival internaţional de teatru francofon „Théâtre de la poésie, la poésie du théâtre”, găzduit de Teatrul Equinox şi organizat împreună cu Alianţa Franceză din Ploieşti...

Cartea a apărut atunci cu titlul „Ça ne fait *pas* rien”, cu referire uşor autoironică la surpriza nemăsurată pe care i-au făcut-o în timpul celor două călătorii în România (una în anul 1968 iar cealaltă în 1992) oamenii pe care i-a întîlnit aici şi care ştiau atît de bine limba franceză, încît această dublă negaţie, incorectă în limba franceză, i s-a părut... fermecătoare.

Autorul a fost surprins de apariţia cărţii, întrucît îmi trimisese dactilograma ei doar ca un semn al prieteniei care ne lega de cîţiva ani.

Într-o emoţionantă scrisoare, la mai multă vreme după această apariţie editorială, mi-a remis alte cîteva capitole pe care să le adaug cărţii sale... Şi tot atunci mi-a sugerat să-i pun titlul „Călător în ţara Equinoxului”.

Cititorul acestei cărţi va descoperi un excelent scriitor, un foarte fin observator al societăţii româneşti din primii ani de după 1989, dar şi comparaţiile uneori extrem de tăioase cu societatea franceză a acelor vremuri.

Cu un delicat simţ al umorului şi o fină ironie care se transformă, uneori, subtil, în autoironie, Roland Ménard scrie despre această experienţă a sa la întîlnirea dintre două lumi, dintre două culturi, începînd cu anul 1945, an în care a întîlnit pentru prima dată România, întruchipată în cea care avea să-i devină soţie...

Am hotărît să publicăm cartea aceasta acum, cînd, după o istorie

de treizeci şi trei de ani, Teatrul Equinox şi-a închis definitiv porţile în anul 2013 (după ce a scris o pagină interesantă în peisajul teatral românesc), pentru că ni s-a părut firesc să mai adăugăm şi această privire „dinafară” asupra istoriei şi particularităţilor acestui teatru.

Inserăm mai jos o scurtă bio-bibliografie a autorului, în continuarea căreia am adăugat o lungă scrisoare pe care mi-a adresat-o în urma rugăminţii mele de a înregistra în studiourile din Paris, poeme de Nichita Stănescu traduse în limba franceză, ştiut fiind faptul că Roland Ménard a fost şi rămîne una dintre cele mai celebre voci de radio şi de televiziune din Franţa.

Mihai Vasile
ianuarie 2015

• • •

Roland Ménard, actor, dramaturg, poet şi plastician francez s-a născut la 24 august 1923, la Paris.

În 1947 se căsătoreşte cu o femeie de origine română şi, datorată acestei prime iubiri, se naşte o a doua, pentru ţara în care s-a născut soţia sa.

Scrie, astfel, prima sa piesă de teatru, ***Alexandru Lăpuşneanu***, inspirîndu-se din viaţa tumultoasă a prinţului român, piesă jucată la Radio France Culture de către actorii Comediei Franceze.

Scrie foarte mult teatru pentru radio (France Culture şi Radio Suisse Romande), foarte apreciat de public şi critică, printre adaptările sale pentru radio numărîndu-se şi foiletonul dramatic ***Călătoria cea lungă***, după romanul ***Şatra*** de Zaharia Stancu.

Din variata sa operă literară, pot fi menţionate piesele de teatru ***Rashomon şi alte povestiri***, ***Autobuzul***, ***Poarta Infernului***, ***În alb şi negru***, ***Hippo Népo*** *sau* ***Fluturele Mozart***, ***Vizita lui Sem***, ***Pipo, hoţul scărilor***, volumul de memorialistică ***Ça ne fait* pas *rien...*** *(Două călătorii în România)*, romanul ***Bătrînul***, volumul de versuri ***Poeme***.

În anul 1992, Teatrul Equinox din Ploieşti a jucat în premieră mondială piesa ***Poarta Infernului***, iar în anul 2000, ***Poarta lui Roland***, un colaj din creaţia sa dramatică şi poetică, în care, alături de actorii

Teatrului Equinox a jucat, în unul din rolurile principale, şi actorul francez Roland Timsit.

Obţine, în anul 1997, Marele Premiu Radio al Societăţii Autorilor şi Compozitorilor Dramatici din Franţa, pentru „întreaga sa operă".

Este membru al Consiliului Naţional al SNAC (Sindicatul Naţional al Autorilor şi Compozitorilor) şi al Societăţii Oamenilor de Litere din Franţa.

Prieten constant al României, a legat de-a lungul deceniilor, cu oamenii de cultură de aici, prietenii dintre cele mai trainice.

• • •

Paris, 24 septembrie 2005

Dragul meu Mihai,

De unde să încep? Sînt atît de multe lucruri în scrisoarea ta! Cele spuse dar şi cele care transpar în filigran. Mai întîi vreau să-ţi vorbesc despre „franceza ta". Nu este doar aceea a prieteniei. Şi dacă ar fi aşa şi tot mi-ar fi mai apropiată, mai limpede şi mai adîncă decît orice scriitură academică, decît orice altă literatură. Este o limbă franceză care ştie să găsească acele cuvinte care spun ceva mai mult decît esenţialul. Îmi amintesc de corespondenţa noastră din timpul repetiţiilor tale la piesa mea, „Poarta Infernului". În fiecare scrisoare de-a ta descopeream lucruri ne-spuse în textul meu, care mă forţau să reflectez asupra vieţii proprii cuvintelor pe care le aduceam laolaltă pentru a exprima o idee, un sentiment, sau pentru a creea o atmosferă, chiar pentru a naşte viziuni; aceasta este una dintre menirile poeziei: cuvinte care ne scapă şi care trăiesc la fel de multe vieţi cîte persoane le ascultă sau le citesc.

Iată, noi, cei care am ales să creăm lumi paralele, în care să-i antrenăm pe cei „nevinovaţi" şi să-i agresăm cu rîsul sau drama, sperînd să-i facem, astfel, să uite, pentru cîteva clipe, de aparenţe, pentru a intona sunete necunoscute şi pe-riculoase, noi care ne facem o meserie din a cutremura piscurile, noi, care ne-am declarat tulburători de linişte, agitatori ai gîndirii, nu sîntem, poate, decît cei care aruncă spre ei derizorii bucheţele de flori.

Rămîne ca fiecare să găsească în ele floarea care îi place, cu riscul, eventual, de a arunca buchetul la coşul de gunoi.

Ajung acum la propunerea ta de a înregistra pe bandă poeme de Nichita Stănescu. Sigur că da! De o mie de ori da! Chiar dacă aş face-o doar pentru a răspunde încrederii tale care mă onorează.

Îmi place să spun versuri, chiar dacă (sau tocmai pentru asta) este unul dintre cele mai dificile exerciţii, poate mai dificil decît orice alt rol pe scenă.

Să ştii să păstrezi ritmul dintre simplitate (care nu trebuie confundată cu mediocritatea), emoţie (care nu trebuie să fie în redundanţă cu cuvintele) şi o anume teatralitate (care trebuie să rămînă interioară), ce salt angelic! Şi unde mai pui că faci saltul ăsta fără plasă!

Poezia este o artă atît de misterioasă încît nimeni niciodată nu a reuşit să o definească, pe care o simţim fără să o înţelegem şi care explică totul fără să dea nici o explicaţie. Ah, acest mers periculos printre căderile cuţitului de ghilotină, cînd, abia desfăcute, rănile se şi închid la loc, şi apoi, dintr-o dată, o scăpărare, o lumină fugară, care permite pentru o clipă să-i vedem secretul, să pătrundem în spaţiul ei sacru, să-i putem atinge lumina... Da, voi „spune" aceste poeme ale lui Nichita Stănescu şi dacă nu voi şti să le servesc aşa cum trebuie. Le voi servi, cel puţin, cu toată credinţa mea.

Ah, ce noroc ai tu, Mihai, că ai vîrsta pe care o ai, cît şi acest instrument: Teatrul tău, care-ţi dau posibilitatea de a pune în mişcare mecanisme care îţi poartă visele, căutările, utopiile. Aici, în Franţa mea dragă, visele se sparg de ziduri, iar păsările nu mai zboară. Nicolas de Staël spunea: „Spaţiul este un zid, dar toate păsările lumii zboară libere prin el." Dar asta poate pînă în ziua în care nici o pasăre nu mai zboară prin el şi se hotărăsc să dispară... E multă vreme de cînd păsările au emigrat din Franţa către tărîmuri fără ziduri pentru a zbura cu adevărat libere...

N-aş fi putut să te încurajez mai bine de atît pentru a-ţi continua căutările în domeniul „teatrului poeziei" (şi iată, acum îmi dau seama: este aproape un pleonasm!). Căci, dacă teatrul se opreşte la a reda ceea ce se vede, rămîne doar o simplă literatură, care nu poate tinde spre acea alchimie atît de necesară.

Dă aripi Teatrului Equinox, pentru a putea înălţa spectatorii odată cu

el într-o călătorie prin spaţii. Avem mare nevoie de aceste mici salturi în spaţiu, chiar şi dacă doar pentru a vedea prin hublou, cît este de mic Pămîntul.

Ah, da, Mihai, fă să cînte teatrul tău în ciuda tuturor greutăţilor, a tuturor lucrurilor, a prafului şi zgomotului, a registrelor şi demagogilor, în ciuda tuturor poverilor şi a tuturor norilor plumburii adunaţi deasupra ta şi a voastră. Vei trece, nu mă îndoiesc, prin momente dificile, dar, cînd vei ajunge la vîrsta mea, oricare ţi-ar fi reuşita (pe care eu ţi-o doresc luminoasă), vei avea satisfacţia de a fi încercat imposibilul. Vei fi contribuit cu suflul tău, oricît de modest, la această mare respiraţie colectivă, universală, care este dezvoltarea artelor şi a gîndirii.

Sigur, există şi micuţul Ioan Alexandru, fiul tău, care are şi el dreptul să-şi îndeplinească dorinţele, specifice fiecăreia dintre vîrstele pe care le va parcurge, şi numai Dumnezeu ştie dacă tinerii din viitorul lui vor mai avea dorinţe, dar sînt sigur că nu va regreta mai tîrziu că a sacrificat cîteva dulciuri pentru a urmări un apus de soare sau pentru a asculta vîntul...

...Nu este uşor, crede-mă, dar de cîte ori în viaţă nu avem impresia că este la fel de zadarnic să împaci lucruri ireconciliabile ca şi cum ai face să se întîlnească două paralele?

Şi pentru că veni vorba despre viaţă, iar tu vorbeşti despre a mea, îţi mulţumesc şi sînt foarte flatat că te-ai gîndit la mine pentru un interviu, dar nu cred că cititorii tăi ar putea fi interesaţi. Cariera mea nu a fost exemplară. Ea a suferit din cauza propriei mele complexităţi şi a vremurilor pe care le-am trăit. Am vrut să fac totul, pentru că acest „tot” îmi părea necesar şi seducător. Şi ştiam să fac totul (sau aproape totul) dar... Unul dintre profesorii mei de pictură mă prevenise: „Trebuie să ştii să alegi. Vrei să fii şi pictor, şi scriitor, şi actor, şi profesor, şi om politic... Dacă nu alegi una dintre aceste profesiuni de care să te ţii cu dinţii, nu vei face niciodată ceva important.” Avea dreptate! Un instrumentist care nu-şi exersează instrumentul opt ore pe zi nu va fi niciodată decît un lăutar...

Numai că vremurile pe care le trăiam favorizau acest fel al meu de a alege. Ieşeam dintr-un război cumplit, de sub o dureroasă ocupaţie nazistă, epocă în care se dezvăluiau caracterele: indiferenţii căutau să supravieţuiască cu orice preţ, doar să nu se afle în pericol, laşii întotdeauna erau gata să lingă o mînă care ţinea o pîine, curajoşii deveniseră

eroi, iar indecişii au fost luaţi prin surprindere de cîte un val neaşteptat, mereu lipsiţi de stabilitatea propriilor picioare... Odată eliberarea digerată şi pacea reinstalată, toată lumea se trezise cu o foame uriaşă şi cu o poftă pe măsura tuturor lipsurilor specifice perioadei de ocupaţie (inclusiv, şi deloc neînsemnată, foamea propriu-zisă). Îmi amintesc că atunci cînd eram soldat de ocupaţie (şi eu, la rîndul meu) în Germania am devorat o dată, la popotă douăsprezece bucăţi de ficat de viţel bine rumenite. Nu reuşeam să-mi mai umplu golul, format, în patru ani de război, de foamea delirantă.

În 1946, cînd m-am regăsit, demobilizat, pe trotuarele Parisului, fără un ban în buzunar, cu studiile întrerupte de război, cu inima în Germania (unde mai rămăsese pentru un timp, proaspăta mea soţie, Erica), fără perspective, fără un ţel anume, dar cu o poftă feroce, aş fi putut să aleg una dintre pasiunile mele şi să ard pentru a renaşte. Dar nu! M-am lăsat purtat în voia întîmplărilor, a prieteniilor. Mi s-a propus să fiu jurnalist? Am fost jurnalist! Au vrut să facă din vocea mea caldă şi gravă o celebritate anonimă? De ce nu? Hai să vedem! Şi am acceptat şi calea asta! Cu încăpăţînare!... Vocea mea... Femeile se dădeau în vînt, homosexualii de asemenea (ah, acea corespondenţă îndoielnică pe care am primit-o la vremea aceea!), atunci cînd accentuam tonalitatea gravă a cuvintelor... Poţi să rezişti cînd nu ai mai mult de douăzeci de ani şi cînd, de exemplu, cineva îţi spune că o femeie poartă, ca pandantiv, o bucată de bandă de magnetofon pe care este înregistrată vocea ta?

Aşa că mi-am vîndut vocea şi, odată cu ea, pe mine însumi... Afacere avantajoasă, este adevărat, dar complet iluzorie şi înşelătoare.

...Cînd mi-am revenit din acest „sunet de violoncel” am vrut să-mi practic meseria şi să urc pe scenă. Eram un actor bun, o spun fără falsă modestie (detest falsa modestie şi pe cei care se arată modeşti, în căutare de complimente), dar de fiecare dată cînd jucam într-un spectacol de teatru, ceva nu mergea. Era ceva care nu funcţiona cu adevărat. Mi se aduceau nenumărate elogii, aveam critici bune în general şi totusi, ceva nu se lega. Nu ştiam ce să fac pînă în ziua în care am înţeles. De-a lungul anilor făcusem din vocea mea un personaj. O voce de seducător, nu doar pentru femei, ci pentru orice public, mai bine spus, pentru toţi auditorii. Eram Domnul simpatic care ştia să spună poveşti copiilor (ah!

toate acele emisiuni pentru copii, acele discuri cu poveşti de genul „Pierre şi lupul”, ca să nu o citez decît pe acesta). Eram bărbatul misterios care vorbeşte seara la urechiile femeilor, care să adoarmă visînd la acest frumos necunoscut (bineînţeles, nu putea fi decît frumos) şi care le legăna cu vocea lui atît de gravă, atît de melodioasă...

Şi, puţin cîte puţin, dar destul de repede, căci moda se schimbă repede la Paris, toată lumea dorea vocea mea. Documentare, comentarii (şi tot vocea mea pentru vizita la Paris a reginei Elisabeta), spectacole de sunet şi lumină, în Franţa şi în străinătate. „Ia te uită - mi se spunea - eram în Egipt, la poalele piramidelor, şi ţi-am auzit vocea. Era impresionantă această voce a ta în deşert.” Etc etc…

Dar a cui era această voce?

...Începea să devină o problemă!

Un tînăr încîntător, plăpînd, palid şi care nu putea să cîntărească mai mult de 50 de kilograme. Arăta foarte bine acest băiat. Dar de ce acest tinerel graţios are vocea unui bărbat copt?

Am încercat din greu să găsesc un consens între vocea şi fizicul meu... N-am putut niciodată să elimin acest decalaj...

În ceea ce priveşte cariera mea de autor, a fost şi ea condiţionată de blocajele mele, de circumstanţe, de antrenamente uşoare. Îmi plăcea (încă îmi mai place) radioul. Exista în această absenţă a imaginii o libertate de imaginaţie care reda toată profunzimea cuvintelor, a sunetelor, a vocilor. Radioul nu impune ci sugerează. Pentru un autor, el constituie o aventură fără limite. A scrie pentru radio însemna a scrie un poem folosind nu doar cuvintele, ci şi sunetele, liniştea, respiraţia. Ce poate fi mai evocator decît, într-o linişte prelungă, să se audă în depărtare un clopot şi încă şi mai departe, abia perceptibil, lătratul unui cîine?

Şi noile tehnici mă incitau să merg şi mai departe în cercetare; m-am folosit adesea de stereofonie, care îmi permitea să aşez în centru, în planul principal, o voce în şoaptă, în timp ce la dreapta şi la stînga, să se poată manifesta alte sunete şi voci în prelungire sau în contrapunct.

De-a lungul anilor am scris pentru radio zeci de piese, scenarii şi foiletoane care însumează mai mult de 200 de ore de emisie.

Şi aici mi-am creat o celebritate falsă. La Radio France şi, în special, la Radio France Culture eram un autor vedetă; chiar Radio Suisse

Romande a apelat de multe ori la mine; aveam critici flatante în presă. Primeam o corespondenţă bogată şi, totuşi, eram un necunoscut. Pentru că atunci, ca şi astăzi, amatorii de radio erau o minoritate luminată. Eram de fapt, atît ca scriitor cît şi ca actor, un celebru anonim. Ah, puteam să mă plimb oriunde fără să fiu deranjat, nimeni nu-mi cunoştea chipul, dar în momentul în care deschideam gura mi se cereau autografe. În privinţa lucrărilor mele de scriitor, lucrurile stăteau aproape la fel. Am devenit rapid secretar al SACD, eram membru al Societăţii Oamenilor de Litere, eram chiar membru al SACEM pentru cîteva versuri pe care le scrisesem pentru cîntecele unui prieten muzician. Cu toate astea, însă, aş fi pus foarte uşor în mare încurcătură pe farmacistul sau pe bancherul meu dacă le-aş fi spus că eram scriitor.

Vezi tu, Mihai, nu a fost un parcurs exemplar, care să poată să intereseze pe iubitorii de teatru. De altfel, nu regret nimic, căci în această junglă nemiloasă care este lumea spectacolului, am reuşit să obţin un loc onorabil, chiar de invidiat. Mi-am cîştigat existenţa foarte bine, m-am distrat foarte bine, mi-am făcut atîţia duşmani pe cîte reuşite am avut...

Dar nu am făcut ceea ce, iată, îmi doresc atît de mult să fac acum, cînd este prea tîrziu: să-mi ofer sufletul poeziei, teatrului sau picturii cu riscul de a arde pînă la incandescenţă. Şi acum, în momentul în care-ţi scriu aceste cuvinte, îmi dau seama de zădărnicia lor, de goliciunea lor.

Cei mai mari şi-au păstrat sufletul la adăpost. Shakespeare, cel mai mare dintre toţi, a continuat pînă la pieire. Cît despre îngerii Morţii, Lautréamont ca şi Artaud, nu au lăsat o operă de dimensiunea sacrificiului lor. Singura excepţie, fără îndoială, dar nu „excepţia” a fost Rimbaud.

În concluzie, sînt foarte mulţumit de ceea ce am făcut şi cred că voi mai continua aşa încă mulţi ani, atîţia cîţi...

Te îmbrăţişez, aşa cum o îmbrăţişez şi pe Emma (dar şi pe micuţul Ioan Alexandru, pe care, poate, îl voi cunoaşte cîndva).

Cu toată prietenia,
Roland

Sînt pietre pe toate drumurile

Pentru că viaţa noastră este plină de lucruri neînsemnate peste care trecem atît de simplu şi de uşor, am găsit de cuviinţă să-mi încep povestea cu relatarea unui eveniment care, atunci cînd el a avut loc, nu credeam că o să-mi modifice prea mult viaţa, aşa cum pîrîiaşul care traversează o cîmpie din Auvergne nu are cum să schimbe cu nimic echilibrul oceanelor. În acelaşi timp, însă, cred că este momentul să amintesc faptul că un lucru neînsemnat poate avea consecinţe incalculabile, că noi nu sîntem decît nişte bieţi judecători ai mecanismelor secrete care ne guvernează.

Am ajuns la acea etapă a vieţii în care îţi dai seama, nu fără oarecare surprindere, că drumul parcurs, care pare atît de scurt, nu mai lasă loc decît cîtorva paşi pentru a atinge acel moment misterios care este considerat de fiecare dintre noi ca fiind, totuşi, singura certitudine a vieţii noastre: trecerea Dincolo…

În momentul în care mă pregăteam, cu înţelepciune, să intru încet

în această aşteptare resemnată care este bătrîneţea, această curioasă epocă în care nu mai trăieşti decît prin amintiri în timp ce, încet-încet, îţi pierzi memoria, o scrisoare venind dintr-un ţinut îndepărtat, de la Porţile Orientului m-a aruncat deodată în agitaţia febrilă a lumii celor vii...

Prin unul din acele fenomene stranii pe care le numim întîmplare (pentru că nu cunoaştem modul lor de funcţionare, aşa cum numim Dumnezeu ceea ce scapă înţelegerii noastre), unul din manuscrisele mele a ajuns în mîinile unui tînăr director de teatru care (modestia mea obişnuită trebuie să sufere acum), a găsit una din piesele mele destul de interesantă pentru a se hotărî să o pună în scenă.

M-am bucurat cu atît mai mult cu cît ţara acelui amabil om de teatru, România, devenise dragă inimii mele în împrejurările cele mai stranii cu putinţă, acum aproape cincizeci de ani, într-o zi ploioasă de toamnă, undeva în Germania, unde a trebuit să vieţuiesc pentru o perioadă de timp, împreună cu cîţiva dintre compatrioţii mei, în cadrul unui „schimb cultural” cu nemţii, care dura deja de vreo… cîteva decenii.

Verii noştri de peste Rin au o asemenea predilecţie pentru frumoasa mea ţară încît, din cînd în cînd, îşi iau… rucksack-ul la spinare, cîte ceva de-ale gurii şi cu ce să se apere în cîmpiile sau în pădurile noastre adînci şi năvălesc în oraşele şi satele noastre. Nevrînd să rămînem mai prejos, le întoarcem politeţea, şi venim să ne instalăm şi noi pentru un timp oarecare pe cîmpurile lor cu cartofi.

În felul ăsta, timp de patru ani, nişte băieţi veseli, cenuşii ori verzulii, veniţi de peste Rin, tropăiră pe frumoasele bulevarde ale capitalei noastre cîntînd cîntece sentimentale, de felul „Heidi! Heido! Ein, zwei, drei, Heidi Heida Ah! Ah! Ah…”, cîntece pe care proverbiala noastră necunoaştere a limbii lor cît şi imaginea pe care aceste cîntece ne-o lăsau despre ei (aceea a unui popor vesel şi zgomotos), ne-au făcut să le luăm drept cîntece militare.

Printr-o „neaşteptată” răsturnare de situaţie, mă dusesem să cînt şi eu, în satele lor gotice, blînde cîntece franţuzeşti în care este vorba despre pietrele pe care le găsim pe toate drumurile, una, două, trei, amestecate cu tristete, un, doi, trei, dar pentru a calma acele inimi în derută, una,

două, trei, există din fericire, una două, trei fete pe toate drumurile, una, două, trei...

…Ah, cine va povesti vreodată despre nefericirea acelor soldaţi, aflaţi departe de căminul lor şi care-şi cîntă tristeţea în sunetul bocancilor pe drumuri străine?

Şi cine va studia vreodată rolul cîntecelor în apropierea dintre popoare?

Întreb şi mă întreb şi eu…

Iată, deci, că în dimineaţa aceea de toamnă a anului 1945, la sfîrşitul războiului, sătul să tot bocănesc cu cizmele mele franţuzeşti pămîntul lor german şi să tot cînt despre duritatea pietrelor de pe drumurile lor, mă plimbam prin ploaia aceea măruntă ca o ceaţă, împreună cu un camarad care era la fel de tăcut pe cît era vremea de cenuşie. Amărăciunea noastră nu avea egal decît în acea tristeţe a vremii cîinoase de afară.

Cînd deodată...

…Voi avea, oare, atîta putere pentru a convinge cititorul că tot ce avea să urmeze este adevărul şi numai adevărul, cînd eu însumi, chiar şi astăzi, mai pun la îndoială cele întîmplate atunci, în ziua aceea…

Şi totuşi, jur din tot sufletul meu... Purtat de elanul convingerii era cît pe ce să strig: „Să mă trăznească Cel de Sus dacă mint!” Dar m-am oprit la timp căci, deşi nu cred în puterea divină, am destulă raţiune pentru a mă teme de ea.

Sper din inimă că faptul că renunţ la a face apel la mînia Zeilor ca judecători supremi, nu-l va face pe cititor să se îndoiască de sinceritatea mea.

Deci: camaradul meu şi cu mine ne plimbam lipsa de chef, mai impermeabilă la ploaie decît pînza caschetelor noastre, cînd deodată...

…L-am oprit cu un gest atît de brusc încît o licărire de interes trecu şi prin privirea sa umezită încît s-a oprit pentru a-şi şterge o picătură de ploaie care i se scurgea pe nas.

- Priveşte acolo jos, i-am şoptit, arătîndu-i o siluetă care tocmai trecea ca o umbră fantomatică...

El mi-a răspuns printr-un mormăit, ceea ce constituia, în general, esenţialul conversaţiei cu el.

- Cine este? L-am întrebat.

El s-a mulţumit doar să ridice din umeri.

- E ciudat, am adăugat eu, mai mult pentru mine decît pentru el.

- Ce e ciudat? – a mormăit.

- Am impresia că tocmai a trecut pe acolo femeia vieţii mele.

A izbucnit în rîs, ceea ce se traducea la el printr-un fel de scrîşnet destul de apropiat de zgomotul unghiei care zgîrie o tablă.

Ciudăţenia era că întîlnesc deodată o femeie şi că simt dintr-o dată pofta irezistibilă de a-mi petrece toată viaţa alături de ea.

…Un schimb de priviri, expresia buzelor, desenul graţios al unui nas ori chiar hazul lui, moliciunea unei curbe a trupului, eleganța unui picior sînt, iată, tot atîtea elemente care, uneori, tulbură mintea unui bărbat sănătos pentru a-l lăsa agăţat cu privirea pierdută şi cu ochii goi la picioarele unei femei pe care tocmai a întîlnit-o deodată.

Asta se numeşte dragoste la prima vedere.

Ea este preludiul unei mari iubiri atunci cînd nu este, la fel ca fulgerul, pe cît de efemer pe atît de violent. Ceea ce m-a surprins în plină burniţă în dimineaţa aceea de toamnă, n-a fost bruscheţea şi nici puterea emoţiei mele, ci lucrul neverosimil care putuse să o declanşeze. Pentru că altfel, de unde să-mi fi venit bătăile acelea de inimă precipitate, de unde zvîcnirea aceea a tuturor nervilor mei, de unde senzaţia aceea că viaţa mea este în suspans, de unde certitudinea, în acea clipă precisă, că tocmai o întîlnisem pe aceea care, de atunci înainte, avea să-şi împartă viaţa cu mine?

O siluetă de-abia vizibilă în ceaţa rece, o siluetă şiroind de apă, despre care nu puteam nici măcar să spun că este a unei fete tinere, căreia nu-i văzusem nici măcar chipul (frumos fără îndoială, în afară de cazul în care soarta mi-ar fi crudă…), o siluetă care se pierdea deja în ceaţă cu riscul de a mă lăsa singur pentru tot restul vieţii mele.

Mi-am părăsit camaradul atît de brusc încît abia a avut timp să-mi strige:

- Hei! Unde te duci?

- Să o cer de nevastă!

…E surprinzător cum distanţele cele mai scurte te pot uneori duce pe drumurile cele mai lungi…

La fel se întîmplă, presupun, cu condamnatul la moarte care nu mai are decît cîţiva paşi de făcut pentru a se angaja pe un drum al cărui sfîrşit nu şi l-a putut imagina nimeni niciodată. Nu că aş vrea să stabilesc vreo comparaţie hazardată între marşul forţat care duce la pedeapsa capitală şi acele înaintări timide sau spontane care duc uneori la căsătorie, dar am ajuns adesea să reflectez, de-a lungul multor ani din viaţa mea, asupra consecinţelor incalculabile ale celui mai mic pas, în asemenea măsură încît, uneori, am fost tentat să rămîn culcat, numai ca să nu fiu obligat să-mi forţez destinul...

Atunci însă, în dimineaţa aceea, n-am făcut decît să mă aşez în calea siluetei cenuşii aşa cum te arunci pe spinarea unui cal ambalat: cu fatalism şi cu determinare.

- Entschuldigung...

- Ja?

Ridicînd capul, îşi îndepărtase părul lung şi ud care îi ascundea faţa.

Doi ochi mari căprui mă priveau cu mirare.

Era încîntătoare, era cît pe ce să cred în Dumnezeu.

- So... ich... euh... es ist schwer zu erklaren, aber...

- Puteţi vorbi franțuzeşte, înţeleg foarte bine.

- Ah... da... mulţumesc, ei bine... iată... e greu de spus... o să vi se pară puţin neobişnuit... şi, fără îndoială, chiar ciudat... dar... este vorba de viaţa mea... Vreţi să vă căsătoriţi cu mine?

Ea a izbucnit în rîs. (Mai rîde la fel şi azi, uneori, după atîtea zeci de ani de la căsătoria noastră.)

O credeam nemţoaică, dar ea mi-a spus că e româncă. Nici măcar nu ştiam unde se situează România pe harta lumii. Numai că eu am început din clipa aia să iubesc România la fel de brusc aşa cum îmi dădusem viaţa pe mîna acestei necunoscute udă de ploaie.

…Mă întreb, uneori, dacă nu sunt puţin cam impulsiv.

Român, româncă

În luna iunie a anului 1992 mă pregăteam să plec în acea Românie pe care o cunoşteam atît de puţin, în ciuda zecilor de ani de viaţă petrecută împreună cu românca mea.

Aflasem doar, în afară de ceea ce ne învaţă cărţile de istorie, că România este o ţară cu oameni amabili care preferă dansul în locul războiului, o rază de soare în locul unei săptămîni de ploaie, o noapte de dragoste în locul unei zile de muncă, un poem în locul unui borderou de socoteli, zgomotul discuţiei în locul vacarmului armelor, vesela confuzie a dezordinii în locul plicticoasei ordini, rătăcirile verbale în locul posomorîtului adevăr şi un pahar de ţuică în locul unei căni cu muşeţel… Era mult, era puţin? Nu ştiam. Speram să aflu.

Această bucurie de a trăi rezistase în faţa tuturor invaziilor: romani, germani, ruşi, austrieci, unguri, turci, polonezi. Rezistase în faţa revoltelor, a răscoalelor ţărăneşti, a marilor mizerii, a foametei, a războaielor, a cutremurelor de pămînt ca şi a mîniilor cerului, a vînzătorilor din templu, a sirenelor occidentului. Rezistase în faţa suferinţei şi a morţii, se stinsese sub sinistra dictatură a unui oarecare Ceauşescu, care nu şi-a găsit liniştea pînă ce nu şi-a impus îngustimea spiritului său unuia dintre cele mai inteligente popoare din lume.

Dacă este posibil ca speranţa reînnoită în fiecare zi, convingerea întreţinută cu grijă, repetarea zilnică a unei dorinţe să ajungă să forţeze destinul, atunci ardoarea mea nu va fi fost zadarnică aşa încît românul, într-o bună dimineaţă de primăvară, asemenea păsării Phoenix renăscînd

din propria-i cenuşă, să se înalţe într-un dans vesel nu fără să-şi fi spus un cuvînt de duh împotriva lui însuşi, şi să treacă peste perioada aceea de „glaciaţiune”. Căci românul este un om ciudat, imprevizibil, care devine o enigmă în momentul în care crezi că-l cunoşti în sfîrşit… El ştie să rîdă în clipele cele mai dramatice şi să plîngă pentru ceva ce lui i se pare esenţial şi pe care noi îl considerăm neînsemnat… El iese din disperare prin umor aşa cum alţii ies din neliniştea lor prin religie. Am auzit că o bătrînă, care a fost întrebată cum a putut să iasă din dărîmăturile casei sale distrusă de teribilul cutremur de pămînt din 1977, a răspuns foarte liniştită: „Păi, pe scara lu’ Richter ăla, maică...”.

Mai mult decît oriunde în altă parte, acest umor generează mii de istorioare care zboară din gură în gură pînă dincolo de graniţele României şi, mai cu seamă, în perioadele cele mai dificile. N-aş da ca exemplu decît această povestioară care circula în timpul dictaturii „conducătorului”: un şef de atelier, pe care Ceauşescu îl întreabă „Cîţi muncitori lucrează în această uzină?”, răspunde: „Păi, aproape jumate.”

Românul este un om curios, în special de ce se petrece dincolo de graniţele sale, indolent şi agitat în acelaşi timp, instabil şi-apoi deodată serios, îşi dă dragostea cu generozitate pentru a dispune de ea din abundenţă şi se mulţumeşte să folosească ironia pentru o justă apreciere a lucrurilor, se foloseşte de intrigă aşa cum s-ar folosi de algebră, împinge pentru a se scuza, adoarme la ora la care noi muncim şi reface lumea cînd noi dormim… El iubeşte Franţa care nu-i răspunde la fel, are încredere în neamţ, pe care-l admiră în secret şi visează la America, cea care-l ignoră suveran şi continuu... De origine multiplă el are oarecare dificultate în a se regăsi în ascendenţii săi. Fără ranchiună, el îşi revendică originea de la romanii care l-au invadat cînd nu era decît dac, integrează o comunitate ungară descendentă din alte invazii şi se acomodează bucuros cu copiii şi nepoţii tuturor curioşilor care, într-un moment sau altul, au venit să-i facă o vizită „cu arme şi bagaje”, adică au venit şi n-au mai plecat...

Va face totuşi două excepţii de la această indulgenţă pentru turci şi ruşi: primii pentru că s-au încrustat în trupul lui puţin cam prea mult iar românul nu a arătat în timpul acestei şederi un simt ascuţit al convivialităţii şi ruşii pentru mii de motive din care esenţial este acela de a fi ruşi.

Din această diversitate şi-a luat gustul jocului limbajelor de care se foloseşte cu îndemînare şi dezinvoltură trecînd de la unul la altul fără cea mai mică măsură. Dar limba străină care-i este cea mai familiară, chiar familială, este fără doar şi poate franceza pe care o practică în modul cel mai delicios din lume, cu un accent care l-ar face să zîmbească şi pe un încruntat inspector de impozite din Franţa, şi cu nişte greşeli pe care mă abţin să le subliniez, într-atît ele au pentru mine gustul cel mai deosebit.

Nu cunosc muzică mai emoţionantă decît să auzi cîntîndu-se o frază de genul:

„Ça ne fait pas rrrrien, pas d'affolation!”

„Ça ne fait pas rien”... Păstrează-ţi dubla ta negaţie, prietene român, ea îmi aminteşte că avem în comun aceeaşi limbă latină care a făurit atît limba ta cît şi pe a mea şi care ne apropie şi mai mult. Cît despre cei care vorbesc franceza nu numai fără accent dar şi fără cea mai mică greşeală, aceştia sînt atît de numeroşi printre intelectualii şi artiştii români încît ai putea să te crezi uneori în sînul unei comunităţi de limbă franceză din alte vremuri, mai precis din vremea în care francezii aveau încă oarecare prietenie pentru limba lor.

Cu ce tristeţe şi cu ce nostalgie îmi spunea un prieten român: - Doamne, de ce aţi abandonat conjunctivul vostru imperfect? „Cînta” aşa de bine!

Prietene român, cît aş dori să aşezăm (*que nous plaçassions*) imperfectul conjunctivului la locul care i se cuvine...

…Dar nu vă vorbeam oare despre România?

Şi să vorbeşti despre România înseamnă înainte de toate să vorbeşti de romîncă.

Dacă îmi permit să o diferenţiez de tovarăşul ei natural, românul, este pentru că ea este, printre reprezentanţii speciei umane, singura fiinţă pe care nici un biolog, etnolog, psiholog sau orice alt specialist din lumea celor vii n-a reuşit niciodată să o clasifice.

Chiar de la naşterea sa, natura (din motive care vor rămîne pentru mine mereu misterioase), a făcut-o să apară ca o fiinţă aproape neclară, aproape fără contur. Contrar unui obicei mondial răspîndit care face din naşterea unui băiat bucuria şi mîndria unui cămin, în România, naşterea unei fete se întîmpină ca pe o binevoinţă a Zeilor. Înverşunarea pe care o au uneori cuplurile să obţină acest privilegiu este la originea unor

familii cu puternice cohorte de flăcăi voinici care par să caute peste tot o soră mai mică. O verişoară îndepărtată prin alianţă a soţiei mele, ostenită, mi s-a spus, să tot facă numai băieţi, şi-a botezat cel de-al optulea fiu cu numele: „Basta!”.

Dacă ştii preferinţa românilor pentru jocurile dragostei îţi imaginezi locul pe care poate să-l aibă femeia româncă în ierarhia valorilor şi dorinţelor. Lucru care-i conferă dreptul de a fi ceea ce şi este: pe cît de seducătoare, pe-atît de insuportabilă. Cu mult mai imprevizibilă decît partenerul ei, românul, românca nu este niciodată acolo unde te aştepţi să o găseşti, ceea ce face ca întîlnirile să fie cel puţin aleatorii. În ceea ce mă priveşte, am petrecut patruzeci şi şapte de ani din viaţa mea căutîndu-mi soţia şi cred că nu datorez decît hazardului faptul că am întîlnit-o destul de des ca să dorim să îmbătrînim împreună.

Românca se mişcă cu uşurinţă şi peste măsură. Tragedia este pîinea ei cea de toate zilele dar numai în măsura în care este o chestiune derizorie. După ce a ameninţat cu cuţitul sau cu focul iadului pe oricine ar fi putut să o lipsească de cultul care i se datorează, ea se va mira, şireată şi ofensată, că cineva se poate îndoi mai mult de un sfert de oră de buna sa dispoziţie.

Furiile sale sînt ca o furtună: bruşte şi brutale, dar, spre deosebire de furtuna care răcoreşte atmosfera, ea înţelege că ultimul bubuit de tunet este preludiul unei împăcări fericite. Nu cunoaşte ranchiuna dar poate practica răzbunarea. Totuşi, mai mult vorbeşte decît face pentru că a vorbi este pentru ea una din funcţiile vitale, esenţiale chiar. Vorbeşte respirînd fără să-şi tragă sufletul, indiferentă la legile naturale ale foneticii. I se întîmplă chiar, din obişnuinţă, să vorbească dormind.

Dintre toate obiceiurile comune femeilor din lumea întreagă, românca nu le-a reţinut decît pe cele mai frumoase şi dintre toate sarcinile cu care ele sînt investite în mod obişnuit ea nu le-a păstrat decît pe cele mai plăcute. Considerînd, de exemplu, grijile menajului şi boala ca fiind nişte episoade puţin convenabile ale vieţii cotidiene, ea are decenţa să stea cît mai departe de ele. Ceea ce n-o va împiedica să-şi îngrijească aproapele, dar cu nerăbdarea şi bruscheţea cuiva care se grăbeşte să se debaraseze cît mai repede de o situaţie neconvenabilă.

Poate fi, de asemenea, o excelentă bucătăreasă cu condiţia, totuşi, să

considere bucătăria ca pe o artă şi nu ca pe o obligaţie. Cine n-a gustat niciodată din sarmalele ei şi din ardeii ei umpluţi, nu poate să aibă pretenţia unei plenitudini a fericirii.

Se întîmplă, însă, ceva româncelor ca şi tuturor surorilor lor de pe mizerabila noastră planetă: unele dintre ele nu au despre arta culinară decît experienţa lor din restaurante sau din povestirile bunicii lor.

…Soarta cea bună nefiindu-mi familiară, tocmai una dintre aceste femei a intrat în viaţa mea în acea toamnă din anul 1945.

Chiar de la începutul căsătoriei noastre am constatat că ideea ei despre bucătărie aparţinea unei filozofii a neamestecului în problemele care nu ţineau de competenţa sa. Ştia cîte ceva despre faptul că un ou trebuie să fie spart înainte de a face omleta ceea ce mi-a lăsat o oarecare speranţă. A învăţat, de asemenea, destul de repede să deschidă cutii de conserve şi să dilueze supa din pachet. Era teribil să-i vezi privirile interesate, nu lipsite de indulgenţă, pe care mi le arunca din cînd în cînd în timp ce pregăteam friptura de vacă cu morcovi sau pui: promitea tandreţe şi te umplea de speranţă. Nu peste multă vreme a reuşit, într-adevăr, să facă pîine prăjită cu unt şi ouă tari. După aceea a cunoscut marea aventură a fierberii legumelor. Aşa se face că, într-o bună zi de primăvară, după ce a curăţat două kilograme de mazăre, le-a aruncat într-o cratiţă, fară apă sau grăsime, a dat focul la maxim şi s-a retras în salon unde s-a cufundat în lectura unui studiu comparativ al manifestărilor sublimate ale inconştientului colectiv şi al reacţiilor egocentrice ale eului sublimat. Mi-a mărturisit că nu citise niciodată ceva care să o facă să rîdă atît de mult. Numai că, întorcîndu-mă de la serviciu, am devenit neliniştit la zgomotul de detunături care se auzea în spatele uşii şi m-am năpustit în apartament cu un oarecare curaj, trebuie să recunosc, pentru a zbura în ajutorul iubitei mele, fără îndoială în luptă cu nişte răufăcători violenţi. Chiar de la intrare un bob de mazăre fierbinte m-a atins în plină frunte în timp ce o şarjă de alice mă lovea în piept. Regăsindu-mi reflexele de luptător, am reuşit în focul mitralierei, să sting focul şi să fac pace. În clipa aceea tandra mea româncă a înălţat capul şi, zărindu-mă, îmi spuse cu vocea cea mai dulce:

- Am făcut mazăre, iubitule. Cred că trebuie să se fi fiert!

Îmi amintesc, de asemenea, de o anumită varză de Bruxelles care a

marcat o cotitură istorică în viaţa mea de gastronom. Românca mea, care îmi cunoştea predilecţia pentru această varză de dimensiunea unei gustări de copil, mă întîmpină într-o bună zi triumfal şi, luînd capacul de pe oală îmi şopteşte tandru:

- Uite ce ţi-am pregătit!

Eram emoţionat. Varza de Bruxelles plutea într-o pastă albicioasă care degaja un miros cel puţin ciudat.

- Ai făcut-o cu brânză?

- Nu, de ce ?

- Păi dacă nu e brînză, atunci ce este pasta asta albicioasă de pe fundul oalei?

…Era săpun de Marsilia.

Aragazul găsindu-se alături de chiuvetă, Elena (nu-i aşa că nu v-am spus pînă acum numele ei?) a luat capacul de pe oală în timpul fierberii, l-a aşezat pe masă, lîngă chiuvetă, a amestecat varza cu o lingură, după care a luat capacul şi l-a pus la loc peste oală, fără să observe că un săpun de Marsilia se lipise de el.

…Timp de ani de zile, mirosul, chiar şi îndepărtat, de varză de Bruxelles îmi făcea greaţă. Dar cele mai frumoase momente din viaţă au şi ele un bun sfîrşit. Tandra mea soţie învăţa încet, încet să gătească. Găseam din ce în ce mai puţine chibrituri în ciorbă, butoni de manşete în linte şi timbre în piure.

Asta e! Tinereţea mea murise…

Ce să vă mai spun despre româncă?

Românca nu se dezbracă, se dezgoleşte. Nu închide uşile, nu pune dopurile la flacoane, îşi pierde cheile şi pune obiectul de care tocmai s-a servit chiar în locul în care se aşează ea. Ceea ce permite să-i refaci, cu destulă precizie, activitatea dintr-o zi, după cum găseşti o cană de cafea pe un colţ de pat, o farfurie de desert la piciorul unui fotoliu, o pereche de ochelari pe raftul bibliotecii, o carte deschisă la pagina abandonată pe masa din bucătărie. Iar dacă îi găseşti un pantof pe coridor, poţi să deduci că a durut-o un picior. Dar că celălalt e bine.

Românca, pe care ai putea să o prinzi în fiecare clipă cu minciuna, nu minte niciodată, căci ea nu cunoaşte adevărul. Dacă vorbeşte despre o plimbare pe Champs Elysees în vreme ce ea a fost la Operă pentru

vreo cumpărătură este pentru că nu face diferenţa între Arcul de Triumf şi Palatul Garnier şi nici între un suc de grepfrut la Fouquet's şi o geantă la Lancel. Cînd nu tună împotriva României (a acelei Românii în care un idiot a redus un popor la tăcere…), rîde, considerînd că rîsul este, ca şi dragostea, unul din mijloacele de a nu te plictisi. Ceea ce nu-i interzice uneori o oarecare melancolie de care se debarasează într-un poem, chiar dacă lasă altora grija de a plînge. Se dedă cu plăcere exerciţiului literar pe care-l preferă grijii de a spăla vasele, după cum înclină mai degrabă spre plăcerea artelor decît spre cea a călcatului rufelor.

Românca iubeşte natura şi detestă viaţa la ţară. Se simte mai în largul ei în vecinătatea unui vulcan în erupţie decît într-o grădină de zarzavat. Aşa cum ştie şi să se odihnească lîngă un pîrîu liniştit. Atunci cînd vine oboseala serii, odată calmată furtuna din timpul zilei, ea va găsi gesturile de tandreţe şi de voluptate paşnică aşa cum pisica se freacă de piciorul tău. Atunci, dacă nu eşti atent, te laşi furat de muzica dulce a respiraţiei ei care seamănă cu sunetul unui tors de pisică, şi uiţi că această felină mîngîietoare ascunde gheare sub unghii şi colţi sub canini…

Mai putem să ne cultivăm „grădina”?

Iată deci, că în acea lună iunie a anului 1992, mă pregăteam să merg să văd România, patria din care soţia mea plecase de la vîrsta de patru ani, împreună cu familia ei.

Teatrul în care avea să se joace piesa mea avea un nume ciudat pentru un teatru: Equinox. La o mai atentă privire, atît eu cît şi Elena am convenit că, de fapt, este un nume nimerit pentru un teatru tînăr cum era acesta. Directorul şi regizorul lui care purta un nume scurt şi sonor, Mihai Vasile, îmi timisese cu cîteva luni în

urmă un voluminos dosar al spectacolului pe care-l pregătea după textul piesei mele. De acolo am aflat multe lucruri despre acest loc artistic. Aveam, oare să întîlnesc acolo, în teatrul acela, România la care visam în secret eu şi soţia mea de atît de multe ori?...

N-am fost niciodată sigur că văd România în soţia mea, pentru că nu există un mai rău străin pentru patria sa natală decît exilatul, fie poate pentru că, dintr-un reflex de supravieţuire devine un mai tipic reprezentant al ţării pe care a ales-o decît cel mai autentic dintre autohtoni, fie pentru că, dimpotrivă, bolnav de nostalgie, se împietreşte în amintiri.

Am cunoscut nenumăraţi astfel de oameni la Paris, în anii cincizeci iar, printre ei, pe ruşii aceia care îşi închiseseră sufletul lor slav într-o chitară şi o sticlă de votcă sau într-un apartament căptuşit cu catifea unde o icoană a Fecioarei Maria veghea memoria trecutului. Foşti colonei din armata ţaristă, foşti proprie-tari de suflete, majordomi, deveniţi peste noapte, conţi prin iluzia amintirii, nostalgici ai biciului şi ai serilor aurii care nu aduseseră din ţara lor decît o cutie de bijuterii, dar şi nefericiţi care, în marea răsturnare a unei lumi care se prăbuşea, nu avuseseră timp să-şi ia cu ei decît sufletul. În timp ce ţara lor se transforma cu viteza unei rachete cosmice în spaţiu, ei opriseră timpul în loc...

…Plecînd în România, intenţia mea nu era numai de a confrunta ideea pe care o aveam despre ea cu aceea pe care aş fi putut să mi-o fac, aceasta riscînd să fie la fel de falsă ca şi cealaltă. Cine ar putea cu adevărat să se laude că a cunoscut în două săptămîni o ţară străină cînd nu-ţi ajunge nici o viaţă întreagă pentru a-ţi cunoaşte propriul cartier?

Într-adevăr, răspunzînd chemării acelui amabil artist, speram să pot să-mi potolesc o sete care mă lăsa de mulţi ani cu sufletul gol şi inima bolnavă.

Din ziua în care în ţara mea, pe care o iubesc în pofida oricărei raţiuni, a înlocuit frontispiciul istoriei sale şi al instituţiilor sale cu simbolul unei case de marcat, am văzut, puţin cîte puţin, cum se schimbă cărţile de poezii în borderouri, simfoniile în „jingles”, filmele în „clip”-uri, editurile în „drugstores”, teatrele în instituţii bancare, programele politice în sloganuri publicitare, profesorii în paznici de muzeu, artiştii în pictori

rupeştri, romanele în cărţi de socoteli şi, poate cel mai trist dintre toate acestea, un tineret deconcertat, dezorientat, într-o turmă parcată în mari campusuri universitare, aşteptînd să fie livraţi marii maşinării de tocat trupuri şi suflete...

Cei mai în vîrstă, în numele unui realism orb, îşi incită copiii să se alăture turmei, convinşi că nu există o fericire posibilă decît în abandonarea oricărei speranţe şi a oricărui viitor. Cît despre ei, ei merg în grupuri mari către nicăieri preocupaţi de îngroşarea portofelului şi de ascensiunea în carieră. Ei nu se sacrifică pentru plăcerea catharsisului despre care vorbea Aristotel, ci se mulţumesc să rîdă zgomotos şi tîmp la glumiţele de doi bani a unei gazete satirice la modă. Ei îşi exersează spiritul acolo ascultînd cu încîntare un tînăr cu un zîmbet de balenă care-l prezintă pe un alt tînăr cu coafură de Ofelia, filozofînd despre rănile omenirii, încercînd să descifreze dublul sens al unui discurs oficial, calculînd cît ar fi cîştigat jucînd la Bursă cu un CAC 40 în creştere…

Dar activitatea lor cerebrală cea mai intensă se desfăşoară în timpul jocurilor televizate. Bine instalaţi în fotoliul lor, după ce au pretins linişte în jurul lor, ei se concentrează pentru a juca fără risc cu candidaţii din faţa lor, acele computere cu faţă de om care scuipă răspunsurile chiar în clipa în care apeşi pe buton, aşa cum e normal pentru orice aparat electronic, dar care ştiu să zîmbească atunci cînd răspunsul este bun.

Cavaleri ai timpurilor moderne, eroi ai războaielor de bîlci, campioni ai creierelor umile, aceşti combatanţi ai culturii anului 2000 aduc în cămine siguranţa că această lume mecanică are totuşi un suflet.

Şi cînd, odată cu modestul cîştigător de bani de dincolo de sticla televizorului, el, campionul familiei, cu o sticlă de bere în mînă, tocmai a descoperit că Baudelaire nu este inventatorul aerostatului şi nici al cartelei electronice ci poetul „florilor răului", copiii săi îl privesc cu respectul datorat unui tată care are atîta cultură şi care cunoaşte oameni de care ei n-au auzit niciodată vorbindu-se. Pentru a se odihni după aceste eforturi intelectuale, adoratorii acestor minuni ale lumii televizate urmăresc cu pasiune zbaterile tumultoase ale unor băieţi mari, îmbăcaţi în pantaloni scurţi care-şi dispută cu furie o minge,

sferică sau ovoidală, precipitîndu-se uneori unii peste alţii în nişte împerecheri sterile dar pline de o bărbătească veselie... Între timp, pentru a-şi dezvolta apărarea naturală, foarte utilă în această lume de „luptători”, ei sar de la un post la altul, precum un iepure care încearcă să scape de vînători şi de haita lor care-l asaltează cu sunete de goarnă. Această intensă activitate a spiritului care face din poporul nostru unul dintre cele mai inteligente de pe Pămînt, a făcut ca într-o anumită epocă să avem un garajist ca ministru al educaţiei naţionale…

…Banca şi-a instalat ghişeele chiar acolo unde Arlechino dialoga cu Prinţul din Elsinor. Zgomotul maşinii de calculat a alungat păsările. Au urmat, după ele, copacii.

Dar, în fine…

Ştiam că România este pe cît de săracă în bunuri pe atît de bogată în spirit şi aşteptam de la această călătorie a mea tot atîta satisfacţie, pe cît mă temeam, pe de altă parte, de mari deziluzii.

Nici aşteptarea mea nici temerile mele nu m-au dezamăgit.

Prevenit totuşi, dintr-o primă călătorie la Bucureşti făcută cu douăzeci şi cinci de ani în urmă, eram foarte hotărît să nu uzez prea mult de plăcerile gîndirii. Pentru că atunci, în anul acela chiar că am avut un fel de şoc… cultural.

…Era în anul 1968. În epoca aceea „conducătorul”, care nu avea o minte prea strălucitoare nu-şi pierduse încă puţina judecată pe care o mai avea.

Atunci încă se mai rîdea în România iar seara, de pe terasele cafenelelor sau din grădinile restaurantelor încă se mai auzea rumoarea discuţiilor pasionate.

Căci românul discută aşa cum alţii respiră. Oricare ar fi ora din zi sau din noapte.

Am trăit această experienţă într-o seară de iulie din acel an 1968.

După ce mersesem peste o mie de kilometri, după ce greşisem de sute de ori drumul pe şoselele unei Iugoslavii care părea să se acomodeze foarte bine cu pluralitatea sa etnică, după ce mă ţinusem timp de cîteva minute bune după nişte cîrduri de gîşte care mergeau la pas pe toată lăţimea şoselei, după ce depăşisem cu greu coloane cu rulote de

ţigani străduindu-mă să nu strivesc haitele de cîini care lătrau pe lîngă roţile mele, după ce stricasem un amortizor în nişte gropi adînci ca nişte cratere, după ce mă pierdusem într-un Bucureşti pustiu şi întunecat, am ajuns, într-un final, către ora două dimineaţa, la uşa prietenului care trebuia să ne găzduiască în timpul şederii noastre. Eram într-atît de obosit încît m-aş fi culcat bucuros şi pe o rogojină.

Elena, pe care regăsirea oraşului natal o revigorase brusc, mă scuti de oboseala de a apăsa pe sonerie. Uşa se deschise. Era gata să cad în braţele prietenului meu şi să adorm acolo. Numai că, în clipa aceea am văzut… Ei bine, am văzut vreo cincisprezece invitaţi, în ţinută de seară, despre care aveam să aflu că unul este cineast, al doilea compozitor, al treilea ziarist, alte cîteva femei cu aer distins – poete (sînt multe poete în România), scriitori, profesori, cercetători ştiinţifici, pictori şi care, de patru sau cinci ore îl aşteptau pe „prietenul care vine de la Paris", stînd relaxat de vorbă la un pahar de cognac. Mă străduiam să reperez un fotoliu în care aş putea în sfîrşit să mă prăbuşesc, lăsînd pe mai tîrziu grija reputaţiei mele, cînd un bărbat de vreo şaizeci de ani, cu privirea intensă şi căruia, după cum se vedea, nici aşteptarea şi nici băutura nu-i alteraseră vioiciunea, mă luă curtenitor dar ferm de braţ şi mă duse puţin mai departe de ceilalţi invitaţi. După ce s-a prezentat ca fiind profesor de filozofie la Facultatea de Litere din Bucureşti şi mi-a făcut mii de complimente despre Franţa, s-a aplecat uşor către mine şi, cu o voce devenită confidenţială, ca şi cum s-ar fi temut ca vreun agent de la „securitate" să nu-l audă, îmi şopti la ureche cu un ton grăbit, aproape angoasat:

- Dumneavoastră, care veniţi din Franţa, spuneţi-mi, vă rog, ce se mai spune la Paris despre logica formală?

…Nu mai abordez de atunci nici un intelectual român fără o anumită teamă.

Să-mi fie iertate toate aceste „extracte" ale memoriei tocmai acum, înainte de a pleca spre aeroport dar eu nu sînt un mare călător şi-mi fac mereu griji înainte de a mă lansa într-o călătorie, astfel că mi s-a părut nimerit să vă spun toate astea înainte de a mă însoţi în această agreabilă aventură...

Călătorie cu surprize

Astfel deci (o spun pentru a patra oară), în acea dimineaţa de iunie 1992, iată-ne, pe Elena şi pe mine în faţa ascensorului din imobilul nostru din Paris, cu trei valize la picioare, din care una plină cu cadourile pe care le-am ales cu răbdare şi cu grijă pentru toţi actorii trupei de teatru cît şi pentru prietenii noştri de la Bucureşti. Această indicaţie este foarte importantă în episoadele acestei povestiri, aşa cum vom vedea mai tîrziu.

Dar, în momentul în care Elena se pregăteşte să introducă prima valiză în lift, o apuc brusc de braţ.

- Opreşte-te! – îi spun.

- Ai uitat ceva?

- Mereu uităm cîte ceva, dar nu e asta.

- Atunci ce e?

- Te-ai gîndit că dacă liftul rămîne în pană, pînă vine cineva să ne scoată din el, avionul nostru va fi deja plecat?

- Ce-ţi veni aşa deodată? Liftul ăsta a mers întotdeauna foarte bine.

- Tocmai de aceea...

Logica mea nu e chiar atît de absurdă pe cît poate părea. Ascensoarele şi cu mine am întreţinut întotdeauna nişte relaţii dificile. Cînd ajung în faţa unuia dintre ele, îl privesc cu suspiciune, iar el face acelaşi lucru. Unele dintre ele îmi stîrnesc în mod deosebit

bănuielile, de exemplu cele a căror uşă interioară se deschide şi se închide ca burduful unui acordeon. Aceste ascensoare şi cu mine sîntem definitiv certaţi.

Acesta, al nostru, are un aer mai amabil. Fără uşă interioară, el dă pasagerilor săi iluzia că nu sînt închişi într-un sicriu şi că îi fac uneori onoarea de a recurge la el.

Dar în dimineaţa aceea eram pradă sindromului Fecioarei de Orléans: auzeam voci.

Una dintre ele mă sfătuia să nu iau ascensorul, o alta să nu merg cu zborul prevăzut pe biletele noastre. Cine n-a auzit vreodată voci nu poate înţelege aceste dialoguri parcă dintr-o… altă lume. Cîţi utilizatori ai ascensorului n-ar fi evitat spaimele spaţiului închis dacă ar fi avut, ca mine, norocul să audă voci? Viitorul este atît de nesigur încît avem uneori dreptate să ezităm. În ceea ce mă priveşte, sînt adesea pus în situaţii destul de aleatorii. De exemplu, ce picior să pun pe jos cînd mă trezesc? Sau: trebuie să mă rad mai întîi pe obrazul drept sau pe cel stîng? De altfel am şi rezolvat problema asta: mi-am lăsat barbă… Sau: în timp ce-mi fac obişnuitele plimbări, trebuie să o iau pe drumul ăsta mai degrabă decît pe celălalt? (Nu se ştie niciodată ce întîlniri poţi avea, iar întîlni-rile de pe drumul ăsta ar putea fi mai rele decît cele de pe celălalt...)

Nu cumva sînt puţin cam nehotărît?

Împotriva oricărei aşteptări, căci speram într-un semn al destinului, taxiul pe care-l comandasem în ajun, era acolo la timp. Conducea o femeie. Volubilă, prevenitoare, directă şi cu dialect de periferie, părea o proastă actriţă încercînd s-o imite pe Viviane Romance. În cele aproximativ patruzeci de minute de călătorie ştiam aproape totul despre viaţa ei, solicitaţi tot timpul să apreciem evenimentele cele mai însemnate cu insistent repetata întrebare: Ce, n-am dreptate?

Astfel aflarăm că a adoptat un copil indian, o fetiţă, pe care, probabil, nu o va vedea niciodată deoarece copiii din Lumea a Treia adoptaţi trebuie să rămînă în ţara lor de origine în loc să servească drept căţeluşi de salon femeilor care n-au chef de sarcină, ce, n-am dreptate? Şi că ea, ea trimitea în fiecare lună alocaţia copilului la Bombay şi că nu avea decît o fotografie a fetiţei şi că era mai bine aşa, mai ales că,

eu cu taxiul meu, plecată toată ziua, nu-i aşa? Dar că, bineînţeles, ea se gîndea adesea la fiica sa adoptivă, pentru că un cec, nu-i aşa? asta nu ajunge şi că ceea ce contează este totuşi inima, ce, n-am dreptate? Totuşi, avea uneori o strîngere de inimă, e-adevărat, sentimentele nu se comandă, dar, în sfîrşit, cînd vrei să faci un bine îl faci pentru alţii, nu? Nu pentru tine, ce? n-am dreptate? Aşa am aflat, printre altele, că, în dimineaţa aceea chiar, era să-şi piardă licenţa pentru că făcuse un serviciu unei femei la aeroport care nu se simţea bine, săraca, şi că o luase din afara staţiei de taxi, în faţa tuturor, dar, deh, trebuia să-mi asum riscul pentru că dacă n-am face asta unde-am ajunge, deja nu mai putem spune că oamenii sînt curajoşi, dar că fusese recompensată pentru gestul ei, dar atenţie, nu pentru asta a făcut-o, dar asta n-a împiedicat-o pe femeie să-i dea trei sute de franci bacşiş, şi totuşi, asta nu se întîmplă în fiecare zi, chiar dacă în ziua de azi trei sute de franci... totuşi… Bacşişurile, variază. Uite, sînt unii care ţi-ar da exact cincizeci de franci şi încă aşa, cu vîrful degetelor, da dar, per ansamblu, oamenii nu sînt chiar atît de zgîrciţi cum se spune. În fond, este ca peste tot, unii sînt mai buni, alţii mai puţin buni, dar, per ansamblu, sînt mai mulţi buni cei buni decît cei răi, ce? n-am dreptate?

…Îşi cîştigase cu prisosinţă cei două sute de franci pe care i-am lăsat, mulţumit că mă număr şi eu printre cei buni.

…Nefiind, aşa cum spuneam, un călător de profesie, iar Compania TAROM neavînd cîntar permanent, trebuia să ne descurcăm cu informaţiile electronice pentru a şti unde trebuia să ne înregistrăm bagajele. Ei, aici, eu cred că întreţin nişte raporturi şi mai proaste cu electronica decît cu ascensoarele. Cînd trebuie să potrivesc un radio deşteptător sau un magnetofon simt aproape aceeaşi nelinişte care-mi făcea stomacul să se contracteze cînd trebuia să rezolv o problemă de matematică. Inima înnebuneşte, creierul mi se goleşte, o senzaţie de ameţeală mă cuprinde din cap şi pînă în picioare şi în această stare n-aş fi capabil nici să răspund la propriul nume. Neputînd să am relaţii cu electronica pentru a descoperi cîntarul nostru de înregistrare, trebuia să găsim, mi-am

zis atunci, locul unde se adunaseră românii, căci un avion al unei companii româneşti care merge la Bucureşti avea o oarecare şansă să transporte şi români, ce? n-am dreptate?

Am început, deci, să caut români cu geamantane.

Şi am găsit. Dar nu în felul în care credeam că pot să o fac. Ştiind, într-adevăr, cum v-am mai spus, că românul are o înclinaţie pentru discuţii şi că, în ge-neral vorbeşte destul de tare, am tras cu urechea în hărmălaia marelui hol de la Orly ca să percep cîteva cuvinte româneşti familiare. Dar, oricine frecventează din cînd în cînd aeroporturile, a putut să constate că, oricare ar fi oraşul de plecare sau de destinaţie, fie că sîntem la Frankfurt, la Roma, la Istanbul sau la Moscova, nu auzi în holurile de plecare decît nişte „Yeah”, „Come on!”, „Hello!”, „So nice!” etc. urlate cu cel mai pur accent din Texas sau din Nevada şi că toate celelalte limbi, evident, mult mai discrete, nu sînt, prin comparaţie, decît nişte murmure îndepărtate.

Amintindu-mi de asemenea că românii sînt veseli şi surîzători, am cercetat chipurile pentru a descoperi nişte oameni fericiţi dar n-am găsit zîmbete decît pe nişte feţe de abanos care reflectau bucuria de a trăi, sau, oricum, de a călători, şi care, în mod vizibil, nu erau români.

Remarcasem un grup de călători cu un comportament ciudat. Se duceau şi se întorceau şuşotind, aşezînd bagajul într-un loc pentru ca nu după multă vreme să-l ducă puţin mai departe, revenind apoi în acelaşi loc cu o valiză în plus, regăsindu-se cu alte persoane fără bagaje care făceau gesturi largi dar tot timpul şuşotind. Nici unul dintre ei nu rămînea pe loc. Bagajele lor păreau atît de grele încît abia puteau să le tîrască pe jos. Epuizaţi, se aşezau pe ele ca apoi, să se ridice brusc şi să facă semne energice, tot în tăcere, unor persoane care tocmai sosiseră. Femeile, la fel de aferate, păreau neliniştite. Toţi aveau aerul trist şi preocupat. Apoi, încetul cu încetul, vorbind încet ca şi cum ar fi complotat, privind în jurul lor cu neîncredere, s-au adunat într-un lung şir, aşa cum se organizează un cortegiu la o manifestaţie.

Ce ciudată senzaţie.

Aceşti călători, fară îndoială, semănau cu nişte români; aveau părul aspru, chipul hotărît şi privirea strălucitoare şi chiar am avut confirmarea, trăgînd cu urechea, pentru că vorbeau româneşte.

Şi totuşi, nu credeam că sînt români, nu puteau fi români. Cum ar fi putut fi români aceşti bărbaţi şi aceste femei cu faţa închisă, cu buze fără zîmbet, cu privirea ascunsă, cu vocea voalată?

Ce fantome cu aerul vinovat rătăceau astfel în acest aeroport?

Aceasta era oare imaginea României noi?

Această ţară de lumină nu mai era decît un apus mohorît de soare?

Cîteva ore mai tîrziu, în întunericul din aeroportul Otopeni care deserveşte Bucureştiul, am început să înţeleg cum un nemernic, al cărui creier nu era la înălţimea puterii sale, putuse să distrugă ceea ce un popor adunase de secole în el.

Eram îngrijorat. Ce Românie aveam să găsesc?

În sala de îmbarcare, odată închise uşile după noi şi punctul de neîntoarcere atins, am spus vocilor mele să tacă; de-acum înainte nimic nu mai putea amîna zborul nostru.

Ei bine, ba da!

O stewardesă ne-a avertizat prin difuzoare că plecarea noastră are o întîrziere de două ore.

Vocile mele aveau oare dreptate? Destinul îmi dădea iarăşi vreun semn?

Şi, brusc, regăsesc România.

Vocile acelea abia şoptite din aeroport ţîşnesc acum ca şi cum ar fi fost, dintr-o dată, eliberate, accentele se rostogolesc, toată lumea se agită, se strigă unul pe altul, se pun întrebări, se discută, se ironizează, se apreciază situaţia, se rîde.

Sîntem blocaţi în aeroport, nu pentru o problemă tehnică, nu pentru o ameninţare cu bombă, nu pentru a aştepta un înalt personaj în întîrziere. Nu. Sîntem reţinuţi aici timp de cel puţin două ore pentru că Austria nu şi-a dat autorizaţia de survolare.

- Şi de ce nu a dat-o?

Răspunsurile sînt în rîsetele care ţîşnesc puţin cîte puţin de peste tot, odată ce s-a răspîndit vestea. „TAROM a uitat să plătească taxa."

- A, da? Este o taxă?

- Aiurea, funcţionarul însărcinat cu formularele şi-o fi prelungit prea mult timp siesta.

- Poate nici n-a venit la lucru, e aşa de frumos azi…

Dar nu-i nimic, se aduc sandviciuri şi băuturi răcoritoare, toată lumea se instalează, şi ne simţim dintr-o dată ca pe terasa unei cafenele în Bucureşti.

Se fac cunoştinţe. „Sînteţi francez?” Ca şi cînd n-ar fi evident... „Şi mergeţi la Bucureşti?” Tonul este sceptic şi admirativ în acelaşi timp, ceva de genul: „Cum aşa, chiar vreţi să mergeţi la Polul Nord?” Vorbim despre orice, despre Paris, despre această întîrziere, despre aceşti funcţionari români, oh, ştiţi la noi... dar ştiţi, pe o vreme aşa de frumoasă... Se evocă prietenii, avioanele, timpul care trece, vanitatea lucrurilor. Mă aştept ca un domn în vîrstă să-mi vorbească despre logica formală.

Dar deodată îmi trece prin gînd că trebuie să-l previn pe prietenul care trebuie să vină să ne ia de la aeroport. „E adevărat, şi eu ar trebui să-l previn pe fiul meu, deşi, ştiţi, la noi nimeni nu se nelinişteşte niciodată, nici nu-mi amintesc dacă trebuie într-adevăr să vină să mă ia, ştiţi, fiul meu totdeauna întîrzie... Aveţi dreptate, trebuie să telefonăm...

Există vreun telefon? Am văzut unul acolo. Trebuie o cartelă? El nu are. Eu am una. Poate putem să ne servim de monede, cîte trebuie, e departe Bucureştiul, cîte monede de zece franci? Îi rămîn trei, eu cred că am două, ar trebui să ajungă, dar cel mai bine ar fi să folosim cartela mea, cred că nu e consumată, în acest caz nu face nimic (Ça ne fait pas rrrien…) are prieteni acolo, le-a rămas probabil ceva mărunţiş, ştiţi ce-ar trebui să facem, să telefonăm unei singure persoane şi să-i cerem să-i sune pe ceilalţi, să-i dăm numerele de telefon, asta n-ar însemna decît o convorbire telefonică şi apoi liniile sînt foarte aglo-merate, ştiţi, la noi, telefonul...

…Elena mă privea rîzînd doar cu ochii aşa cum ştia atît de bine să o facă, cu chipul impasibil, ridicînd uşor din colţul buzelor. Părea că-mi spune: „Uite, vezi? începi să devii român?”

În cele din urmă, Austria permiţîndu-ne să survolăm frumoasele sale ţinuturi, avionul, după două ore de zbor, îşi începe coborîrea. Pe măsură ce ne apropiem de Bucureşti, feţele încep să se închidă, zîmbetele să intre în liniile calme ale buzelor, conversaţiile să se reducă din nou la cîteva cuvinte înăbuşite, privirile să devină ezitante, atitudinile, rezervate...

…Eram în anul 1992, într-o Românie care nu avusese timp să se vindece de rănile ei.

Primul lucru pe care l-am văzut, cînd am pus piciorul pe pămîntul românesc, a fost umbra unui soldat cu arma pe umăr. Apoi, un alt soldat, cîţiva metri mai încolo, un al treilea în aliniere, un al patrulea la dreapta uşii pe unde aveam să ieşim, un al cincilea la stînga aceleiaşi uşi, un al şaselea la biroul de vize, un al şaptelea la cel de paşapoarte, un al optulea, al nouălea, al zecelea la poarta de bagaje, un al unsprezecelea care m-a pus să ridic braţele în sus ca să mă controleze, pe ici, pe colo, subofiţeri supraveghindu-i pe soldaţi, ofiţeri supraveghindu-i pe subofiţeri şi noi, care completam formulare, scoteam documente, semnam declaraţii, prezentam profilul nostru stîng, profilul nostru drept, răspundeam la o privire severă printr-un zîmbet încurajator, încercam să convingem că nu am venit în România ca să punem la cale o nouă revoluţie şi nici să aruncăm în aer Palatul Prezidenţial.

După trei sferturi de oră de suspiciune, de examinări atente şi comparative ale fotografiilor de pe paşapoartele noastre şi chipurile noastre adevărate, am avut, în sfîrşit, dreptul să mergem să ne căutam bagajele. De fapt, ar trebui să spun „să plecăm în căutarea bagajelor noastre.”

…Una dintre plăcerile mele într-un aeroport este să merg să-mi caut bagajele, îmi place această incertitudine a întîlnirilor cu care soţia mea, romînca, m-a obişnuit aşa de mult. Îmi place acel carusel de valize care trece iar şi iar pe covorul rulant circular aşteptînd să fie recunoscute, ca şi acei călători care fac semne prietenilor veniţi să-i aştepte. Îţi zăreşti geamantanul, aproape că ai chef să-i spui „bună ziua”, îl apuci la trecerea prin faţa ta şi pleci...

Din păcate, aici, nu voi avea această bucurie.

Aeroportul Otopeni este un loc ciudat.

La biroul de control al poliţiei militare o lumină incertă luminează feţele şi actele. Dar, odată trecut de aceste birouri, mergi pe bîjbîite, înainte ca ochii să ţi se obişnuiască cu întunericul, mergi cu mîinile înainte pentru a evita un obstacol.

Încetul cu încetul, se disting pereţii şi, în aceşti pereţi, nişte guri căscate care vomită cutii de carton, valize, ce se acumulează pe loc în deluşoare instabile. Nişte umbre rătăcesc în mijlocul acestor cutii de

carton şi valize, informîndu-se cu voce joasă pentru a şti dacă acea grămadă vine de la Istanbul sau de la Paris. Într-o linişte de catedrală, în care nu se disting decît cîteva zgomote disparate şi alunecarea înăbuşită a paşilor pe ciment, siluetele se apleacă, degajează cu greu valizele vechi, peticite şi se duc trăgîndu-şi pe jumătate povara pe jos.

Recunosc cîţiva din tovarăşii mei de drum care se îndreaptă către o grămadă ascunsă într-un colţ de umbră. Asta trebuie să fie grămada mea.

Dar nici urmă de bagajele noastre.

Ca nişte locuitori ai hăţişurilor care-şi croiesc drum cu cuţitul, Elena şi cu mine degajăm cu greu cîteva cutii de carton, nişte cufere, nişte saci, şi, deodată, victorieeee! una din valizele noastre, acoperită cu etichetele colorate pe care le lipisem cu grijă pentru a da un aer de sărbătoare călătoriei noastre, ne apare în faţă. Apoi, nu departe, o a doua valiză cu aceleaşi culori. Ah, cît de mult iubesc România!

Dar a treia, cea mai mare, cea care conţine printre altele şi cadourile pe care le-am ales cu atîta grijă şi prietenie pentru actorii trupei şi prietenii noştri, a treia este de negăsit şi aşa va rămîne.

Cîţiva călători ne ajută să scotocim cele cîteva deluşoare de bagaje care mai rămîn pe jos ca nişte epave. Dar văd bine că o fac fără convingere şi numai pentru a ne face nouă plăcere. Ei ştiu… Ei ştiu că geamantanul acela atrăgător al nostru nu mai poate fi acolo…

Nu ştiu ce ai putut să foloseşti din prada ta, tinere sau bătrîne necunoscut, profesionist sau amator… O mică avere, fără îndoială, dacă ţinem seama de valoarea abuzivă pe care o capătă anumite mărfuri după ce trec anumite frontiere, dar nimic nu va putea să egaleze tristeţea mea cînd m-am trezit cu mîinile goale în faţa prietenilor mei şi acest lucru, vezi tu? oricine ai fi, nu ţi-l voi ierta niciodată…

* După cum am aflat ulterior, aeroportul Otopeni a fost refăcut complet de atunci iar o astfel de aventură neplăcută ar trebui să nu mai fie (teoretic) posibilă

Îi iubesc francezii pe români?

Dacă e adevărat că împărţirea lucrurilor de pe lumea asta înclină mai mult spre tristeţe şi întuneric decît spre veselie şi lumina soarelui, atunci, Bucureştiul, noaptea, ar putea fi capitala universului.

Luminile oraşului sînt în asemenea măsură de puţine încît te-ai putea crede în holul de la intrarea într-unul din recentele imobile pariziene, acele morminte moderne care-i pregătesc pe locuitorii plăcutei noastre metropole cu ultima lor locuinţă.

Bucureşti, la sfîrşitul zilei, se pregăteşte să intre în somn. Se rulează pe pipăite, se merge cu precauţie.

Cartierul rezidenţial în care locuieşte prietenul care trebuie să ne găzduiască nu scapă de lipsa reţelei electrice din România anului 1992. Holul de la intrarea imobilului este cufundat într-o obscuritate care l-ar copleşi de plăcere pe un arhitect parizian. Nimerim ascensorul pe pipăite, urcăm şi ieşim din el după o apreciere rapidă.

Dar, odată trecuţi de uşa apartamentului, toate lucrurile sînt uitate, sosirea plină de peripeţii, furtul valizei, drumurile desfundate, tristeţea, întunericul, toate...

Sînt acasă, sînt român, trăiesc aici de secole şi de secole bunica ne găteşte sarmale. Face o cratiţă enormă ca şi cînd ar vrea să mă reţină aici pînă la sfîrşitul zilelor mele.

Am ochii mijiţi ca ai pisicii ghiftuite, visez cu ochii deschişi, poate am adormit, aud vag nişte voci, cea a Elenei care şi-a regăsit muzica

copilăriei şi care-şi modulează frazele într-o alternanţă de sunete grave şi ascuţite, pe acelea ale gazdelor noastre care reiau aceeaşi melodie. Cît ar putea fi ceasul? Se aud în depărtare cîţiva „cîini de Istanbul" care urlă în noapte. Sînt numiţi aşa prin analogie cu cîinii care, se pare, urlă astfel toată noaptea în oraşul Istanbul. Asta e! Apropierea de Turcia... Cîinii din Istanbul îmi vor însoţi somnul tot timpul şederii mele în România. Şi nimeni nu-mi va putea spune vreodată de ce aceşti cîini care dorm cam peste tot în timpul zilei au o asemenea activitate în timpul nopţii. Clima? Sau poate alte motive pe care ar trebui să le caut mai adînc?

E tîrziu? Un ultim tramvai clătinîndu-se într-un zgomot de fiare trece pe sub ferestrele noastre. Mă simt bine. Sînt mai român decît a fost vreodată un român, decît va fi vreodată.

- De ce nu ne iubesc francezii?

Fraza mă prinde în plină visare. N-am auzit bine, fără îndoială, rog să mi se repete.

Ce se întîmplă aşa, dintr-odată? Mă simţeam aşa de bine, eram acasă, simţeam căldura ţuicii cum îmi încălzea stomacul. De la bucătărie, din capătul culoarului, îmi venea încă miros de sarmale. Închizînd ochii, vedeam ţărani cu costume pestriţe dansînd o horă, auzeam accentele naiului şi iată că, brusc, mă aflu poftit să răspund la o întrebare care mi se pare neobişnuită, chiar nepotrivită.

Să mă întrebe pe mine de ce francezii nu-i iubesc pe români! Pe mine, care acum aproape cincizeci de ani mă dăruisem României prin dragostea pentru o siluetă zărită în burniţa unui cătun din Pădurea Neagră!

- Dar francezii îi iubesc pe români!

- Atunci de ce ne părăsesc?

- Cum adică vă părăsesc? V-au abandonat ei, francezii, atunci cînd v-aţi eliberat de Ceaușescu? Francezii, care stăteau agăţaţi de televizoare. Urmăreau evenimentele oră de oră. Tremurau pentru voi, urlau de bucurie odată cu voi! S-ar fi lăsat şi omorîţi pentru voi!

- Asta era înainte...

- Înainte de ce?...

- Înainte...

- Şi toate acele pachete care se îngrămădeau la poştă! Guvernul

francez hotărîse chiar gratuitatea serviciilor poştale pentru orice colet destinat României.

- Era înainte...

- Şi toate acele telefoane care mă trezeau uneori în mijlocul nopţii ca să mă întrebe dacă am veşti de la prietenii mei români. Şi ce-am fi putut să mai facem? Ar fi mai bine să trimitem colete sau bani? Aş putea să am o adresă de acolo, unde să pot să trimit direct ceva? Nu s-a mers chiar pînă la a mă întreba dacă nu se putea să se angajeze alături de români ca să-i ajute să facă revoluţia? Toată lumea era ambalată, familia mea, prietenii mei, toţi se mobilizaseră! Şi tu îmi spui că francezii nu-i iubesc pe români?!!

- Asta era înainte…

- Dar înainte de ce, la urma urmei?!!

- Înainte...

Toată lumea a tăcut. Nu se mai auzea decît lătratul cîinilor de Istanbul. Ultimul tramvai trecuse demult. Fiul familiei, un băiat mare, de vreo şaptesprezece ani, a plecat discret, cu walkmanul agăţat de urechi.

...El îi spune „walkman” bineînţeles. De la revoluţie mulţi tineri români au abandonat folosirea francezei în folosul englezei care sună ca în America.

Pentru toţi aceşti noi candidaţi la îmbulzeala către Vest, visul american rămîne la fel de fascinant ca pentru pionierii plecaţi din Europa cu două secole înainte.

Visul american înseamnă, fără îndoială, limuzinele lungi ca nişte pacheboturi, blondele dezbrăcate în soarele Californiei, birourile de un hectar care, din înălţimea celui de al o sutălea etaj, domină oraşul cu luxul lor insolent, dar înseamnă şi spaţiul infinit, staţia de benzină în mijlocul deşertului, barul de scînduri unde ar servi cu încîntare vreun hamburger insipid, ei, care au o bucătărie atît de delicioasă, ascultînd vreun cîntec folk cîntat de cowboys-i înapoiaţi, ei care-au început să-şi dispreţuiască doinele, naiul, graiul...

Ei ştiu că nu-şi vor realiza vreodată acest „vis american” dar visul ăsta este indestructibil pentru că rămîne permis...

Neputîndu-şi concretiza acest vis prea îndepărtat, prea inaccesibil,

milioane de tineri, din toată lumea se străduiesc să-l copieze. Se încalţă cu aceiaşi adidaşi, cu aceiaşi blue jeans făcuţi dintr-un material grosolan, aceleaşi tee shirts, aceleaşi şepci de culori strigătoare cu cozorocul ca o streaşină şi, îmbrăcaţi cu această uniformă, se plimbă cu mersul legănat, ca nişte copii care, învîrtindu-se în manejul unor căluţi de lemn, călăresc pe cîmpiile infinite ale imaginaţiei lor.

Aş vrea să spun unuia dintre aceşti tineri, în speranţa că mă aude în ciuda walkmanului său:

- Nu te lăsa degradat. Nu te pierde în vacarmul universal, nu te banaliza, nu-ţi imita verii din occident, nu-ţi masacra urechea cu tam-tamul a ceea ce vînzătorii de decibeli numesc muzică. Da, ştiu ce-o să-mi spui: că eu nu mi-am petrecut tinereţea sub Ceauşescu.

Ah, tinereţea... Mi-am petrecut momentele cele mai preţioase, acelea ale adolescenţei, riscîndu-mi viaţa în fiecare zi în timpul războiului.

Tuturor ne-a fost frică, într-un moment sau altul, de acele case ale lui Potemkin care ascund golul, de un viitor nesigur şi tu, mai mult decît alţii, ai dreptul să te temi. Şi mai mult decît alţii, poate, ai dreptul să visezi, dar te-ai întrebat vreodată de ce, în aceste presupuse Eldorado-uri, milioane de tineri privesc viaţa cum trece de pe marginea drumului? Tu eşti mult mai bogat decît ei dar tu nu ştii, tu nu ai habar. Bogat în ceva care vine de la o ţară care cunoaşte încă cele patru anotimpuri. Bogat în ceva care vine din pădurile Carpaţilor şi din cursul liniştit al Oltului, din cîmpurile de porumb cît vezi cu ochii şi din şerpuirea paşnică şi tumultoasă a Dunării, din cîrdurile de gîşte care merg la pas pe drumurile din cîmpiile Transilvaniei, un mic ceva, care timp de secole a condus mîna pentru a modela argila sau a ţese stofe multicolore, un mic ceva care vine din străfundurile vîrstelor şi care face să cînte această muzică profundă, tare ca alcoolul. Un mic ceva în privire, care va căuta în inima unui copac, în adîncul unui chip, peste apă, dincolo de cer, un freamăt uşor încît îi trebuie furia cuvintelor ca să-l facă să-şi cînte muzica şi care este, poate, poezia….

Un popor de poeţi este viitorul lumii.

Vei fi viitorul lumii dacă vei şti să-ţi păstrezi memoria.

…Taritara! Taritara! - ar trebui să închei pe o arie de trompetă pentru a face un final, dar, din fericire pentru liniştea tinerilor români şi

pentru propria mea reputaţie, acest discurs va rămîne secret, căci cred că, imaginîndu-mi-l, am adormit puţin.

Gazdele noastre, care cunosc virtuţile somnului, mi-au respectat somnolenţa. După un moment totuşi prietenul nostru se ridică cu discreţie.

- Trebuie că sînteţi obosiţi...

E-adevărat, sînt obosit. Elanurile mele lirice au epuizat ceea ce-mi rămăsese din energie, aşa că am adormit bucuros de-adevăratelea în fotoliul meu. Dar o frază îmi vine fără încetare în minte: „De ce francezii nu ne iubesc?”

Nevenindu-mi pe buze nici o frază de bravură şi nici cel mai mic vers alexandrin, mă resemnez la tăcere, ceea ce măsoară gradul meu de oboseală, cînd, deodată, spun cu voce tare, răspicat:

- Timişoara!!!!!

Mă simt pe dată eliberat.

- Timişoara?!?!

- Da! Timişoara! Falsele cadavre de la Timişoara! Uite! Ăsta e motivul! Am privit cadavrele alea aliniate pe un cearşaf! Cadavrele alea mutilate, torturate, de sute de ori prezentate pe ecranele televizoarelor! Şi de sute de ori francezii strîngeau pumnii de furie, gata să se angajeze pe loc ca să se războiască cu Securitatea responsabilă de măcel, aşa cum se repeta întruna! Şi apoi, dintr-o dată, adevărul! Nu erau decît nişte cadavre furate de la un spital, morţi de boală, disecate cu scalpelul pentru cercetări medicale. Şi puse în scenă pentru marea milă internaţională. Sentimentul de trădare a fost pe măsura compasiunii dintîi.

…Acceptăm mai uşor să fim păcăliţi la buzunar decît la inimă.

- Nu toţi românii sînt responsabili pentru faptele cîtorva imbecili şi netrebnici.

- E drept, dar acei netrebnici erau români. Şi n-a fost numai Timişoara! După falsele cadavre, falsul proces. Şi încă transmis cu complezenţă pe ecrane. Doi acuzaţi, deja condamnaţi, un simulacru de interogatoriu, un cuplu neîndemînatic, îmbătrînit, decăzut, patetic în stupoarea de a se afla acolo şi care, ţinîndu-se de mînă, a sfîrşit prin a emoţiona în ciuda a tot ceea ce ştiam despre crimele lor trecute. Şi acea execuţie grăbită, aproape ruşinată, ca o reglare de conturi!

- Era o reglare de conturi! Aţi fi preferat, fără îndoială, o întemniţare după moda voastră occidentală, pentru a da partizanilor „cuplului vostru înduioşător” timpul de a se regrupa pentru a antrena ţara într-un război civil! Şi-ar mai fi găsit democraţia rostul? Revoluţia franceză nu s-a făcut cu tandreţe, n-a făcut economie de capete tăiate! Şi cu toate astea este mama democraţiei. Dacă România noastră îşi găseşte reînnoirea în pace, preţul unei reglări de conturi faţă de nişte nebuni ucigaşi va fi fost prea scump?

Am fost cuprins deodată de o mare oboseală şi nu era consecinţa unei zile încărcate.

E posibil ca francezii să nu-i iubească pe români? Sau, mai bine zis, să le fie oare aceştia indiferenţi? Ori, poate că n-au înţeles nimic din această revoluţie care a surprins pe toată lumea şi, în primul rînd pe români. Oare vexarea de a fi fost înşelaţi cu cadavrele de la Timişoara a declanşat o campanie de presă partizană? O campanie care se înscria în refuzul quasi-universal al comunismului şi pentru motive bune şi pentru motive rele.

Cu mai multă sau mai puţină bună credinţă sau rea credinţă, după simpatiile politice sau simplul respect al meseriei lor, majoritatea ziariştilor, pe faţă sau cu un condei mai catifelat, au denunţat ceea ce n-ar fi în România decît un neo-comunism, un comunism care şi-ar fi schimbat doar faţa. Dovada nu este oare în aparatul de stat condus de foşti membri ai puterii, chiar dacă ei au fost aleşi democratic?

Chiar dacă dă garanţii, un fost membru al puterii va rămîne întotdeauna un fost membru al puterii. În acelaşi fel au fost denunţaţi Elţîn şi Gorbaciov, care ocupau, nu-i aşa? dacă memoria noastră este bună, posturi în ierarhia partidului lor comunist? De ce nu mai e bun pentru România ceea ce e bun pentru Rusia? Din cauza cadavrelor de la Timişoara?

Cît despre membrii de conducere din partidul comunist, cine, sub Ceauşescu, la universitate sau în uzină, la poştă sau la căile ferate putea să ocupe un post de responsabilitate dacă nu era membru de partid? Ar trebui să încredinţăm conducerea unei locomotive unui funcţionar de bancă sub pretext că vine din exil?

Da, dar acel student bătut de mineri cu ranga? (Se pare că acum con-

duce un partid de extremă dreapta, din cîte mi s-a spus). Este asta o bună democraţie?

O privire ironică a prietenului nostru mă duce cu gîndul la foarte dulcea şi democratica Franţă: expediţiile punitive nord-africane, crimele rasiste, profanările de cimitire evreieşti, masacrarea sutelor de algerieni vinovaţi că au defilat paşnic, morţii de pe Charonne, torturile din timpul războiului cu Algeria…

Sînt din ce în ce mai obosit.

Vocea prietenului meu s-a făcut deodată aproape violentă.

- Spune-le francezilor care n-au trăit sub o dictatură comunistă ce înseamnă să nu auzi decît un singur cuvînt şi să nu ai altă alegere decît să-l repeţi la nesfîrşit! Spune-le ce înseamnă să vorbeşti numai după ce te-ai uitat în dreapta şi-n stînga ta, să-ţi fie teamă să spui că e vreme de furtună sau să te bănuieşti tu pe tine însuţi, privindu-te într-o oglindă! Azi sîntem liberi! Liberi să citim, să pictăm, să scriem, să compunem, să ascultăm, să spunem ce vrem, liberi să ne întîlnim, să defilăm, să mîzgălim zidurile Bucureştiului cu slogane contra celor care ne conduc! Trei sferturi din ziarele noastre sînt de opoziţie, patru cincimi dintre partide sînt de opoziţie! Poate nu ştim bine să ne servim de libertatea asta de acum, ea este atît de nouă şi noi avem atît de puţină experienţă. Dar ea e a noastră! Am cîştigat-o cu preţul morţilor noştri care, ei, sînt nişte cadavre adevărate, am cîştigat libertatea asta cu preţul suferinţelor noastre care sînt suferinţe adevărate.

Şi dacă drumurile noastre sînt vai de capul lor, şi dacă maşinile noastre nu mai au amortizoare, dacă circulăm cu cauciucuri uzate, dacă n-avem curent electric tot timpul şi dacă ni se opreşte apa la mijlocul zilei, avem, în schimb, ceva la care am visat de peste patruzeci de ani: libertate! Oricare ar fi părerea unora despre noi, nimeni nu va putea să ne ia fericirea acestei libertăţi! Cînd mă plîng de încetineala administraţiei, de un ascensor în pană, de un tramvai care se bălăbăne, îmi repet fără încetare: „Eşti liber!”

…Vorbeşte, prietene român, vorbeşte! Ai dreptate în tot ce spui, dar eu ştiu că voi dormi în noaptea asta un somn pe care nimeni, nici măcar cîinii de Istanbul nu mi-l va putea tulbura.

Unchiul Sam cu bască

Vara, în România, zilele încep foarte devreme în răcoarea dimineţii. Nici nu a răsărit bine soarele cînd ajungem în piaţă. Legumele strălucesc de rouă. Ai zice că sînt expuse pentru o campanie publicitară ecologică, cărnoase, brute, ieşite din pămînt aşa cum sînt, cu forma lor întâmplătoare, fără program genetic, de un verde sau de un roşu plesnind de sănătate. Salatele păstrează puţin pămînt pe rădăcini şi frunzele lor par atît de fragede încît te temi în fiecare clipă să nu le vezi cum se rup. Mi-l imaginez pe ţăran smulgînd lăptuca cu gesturile lui tandre, îl văd culegîndu-şi cireşele în zorii zilei şi, moţăind cu calul la pas, purtînd spre oraş această profunzime de culori.

Am poftă deodată să-mi petrec acolo ultimii ani ai vieţii mele, hoinărind de la o salată la alta...

Mă întreb uneori dacă dorinţa mea de a trăi nu are ceva neobişnuit, chiar supărător.

Am, cu siguranţă, multe lucruri de făcut azi şi puţin timp de consacrat visurilor mele bucolice. Trebuie totuşi să mă sacrific ritualului oricărui călător care trece frontiera: şi să schimb bani. Sedentarul din mine găseşte în asta de fiecare dată o emoţie reînnoită. Pentru cîteva clipe mă consider un om de afaceri. Voi cîştiga la schimb sau voi pierde? Şi cît? Dacă aştept pînă mîine cursul va fi mai bun? În cele din urmă îmi dau seama că variaţiile depăşesc rareori cîteva zeci de franci. Dar ce importanţă mai are? Jocul contează mai mult decît rezultatele.

Cunoscînd gustul pervers al locuitorilor ţărilor din Est pentru bancnota verde care rămîne, împotriva oricărei logici, valoarea cea mai sigură, adusesem cu mine un anumit număr de dolari.

La modestul ghişeu de schimb unde mă călăuzise prietenul nostru, lăsîndu-l pe cel de la hotelul american „Continental" care practica rate de schimb indecente, îmi era dat să trăiesc cîteva dintre cele mai stînjenitoare şi mai neplăcute minute din viaţa mea.

Cînd am prezentat la ghişeu cinci hîrtii de o sută de dolari şi două hîrtii de cinci sute de franci, funcţionarul m-a privit cu un aer perplex, mi-a cerut paşaportul, a verificat cu grijă dacă fotografia şi originalul erau la fel, a discutat o clipă cu un coleg, a închis grilajul şi a plecat.

Am început să devin puţin neliniştit, numai că prietenul meu, izbucnind în rîs, mi-a explicat că într-un birou de schimb modest ca acela nu se tratau afaceri atît de importante şi că ar fi trebuit să mă adresez cel puţin Băncii Centrale.

Poate ar fi trebuit, înainte să plec, să mă informez asupra ratei de schimb. Cînd funcţionarul s-a înapoiat şi a aşezat în faţa mea aproape trei sute de mii de lei salutîndu-mă cu o deferență ironică, am avut brusc impresia că am pe cap o caschetă de baseball şi pe spate o cămaşă imprimată reprezentând o sticlă de Coca Cola agăţată într-un cocotier.

Încă un mic efort şi începeam să mestec o tabletă de chewing-gum. Nu ştiam că salariul pe un an al unui român obişnuit putea să cîntărească aşa de greu în fundul buzunarului meu.

Bucureştiul, ziua, îşi arată rănile. Marea sîngerare care separa oraşul în două îşi etalează necrozele şi escarele: construcţii din beton neterminate, lăsate în părăsire, roase din interior de un jaf sistematic, sinistre case ale lui Potemkin ale căror carcase de un gri cenuşiu simbolizează ceea ce pentru un român este o injurie: prostia şi prostul gust. Ultima imagine a unei puteri ale cărei ambiţii nu erau decît capricii şi o megalomanie pe măsura prostiei.

Nişte copaci totuşi au scăpat de la masacru şi, în căldura care creştea a acestui sfîrşit de dimineaţă, ai fi putut să te crezi în Bucureştiul de altădată pe care Elena mi l-a descris atît de des. Ceea ce mi-a făcut poftă să beau ceva pe terasa unei cafenele.

- Bere sau Coca Cola? m-a întrebat prietenul nostru.

- Nu ştiu, voi alege cînd ne vom aşeza.

- Nu, acum trebuie să alegi. Vezi tu, cafeneaua asta cu frumoasă terasă nu serveşte decît Coca Cola, dar cealaltă, cu o terasă tot atît de

frumoasă, nu serveşte decît bere.

- Cred că... aş fi dorit un pahar mare cu apă minerală.

- Atunci să ne întoarcem acasă mai bine, avem mereu la rece în frigider, nu cunosc nici o cafenea unde să se servească numai apă minerală.

Hotărîsem să mergem să cinăm seara într-un restaurant pe malul lacului. Păstrasem, de peste douăzeci de ani, amintirea unei seri, ca nişte imagini de film, terasa pe malul lacului, micile lămpi repartizate cu abilitate pentru a atrage ţînţarii şi a-i localiza, chelnerii în haină albă şi pantalon negru, vinul alb, răcoros şi uşor, acea răcoare a serii care nu scăpase încă de căldura zilei, o muzică îndepărtată, discretă, care se adăuga tăcerii apei, o conversaţie…

La intrarea în restaurantul pe care-l alesesem, cel mai vestit, chiar acelaşi unde petrecusem în urmă cu douăzeci de ani acea seară excepţională, am fost întîmpinaţi de un vacarm insuportabil care se vroia muzică rock şi de un şef de sală în frac plin de el şi de funcţia lui şi care ne ceru înainte de toate, pe un ton plin de condescendenţă, e drept, că n-am plătit toaleta şi că trebuie să plătim o sumă (exorbitantă!) de intrare. Aproape toate mesele erau ocupate de femei cu toalete care se vroiau extravagante şi de bărbaţi cu tonul ridicat, cu cravata desfăcută şi care, cu o voce sonoră pentru a domina hărmălaia, îşi vorbeau de la un capăt la altul al sălii pentru a arăta tuturor că şi ei sînt acolo.

…Ucenicia societăţii occidentale este o sarcină lungă şi riscantă.

Nu l-am văzut niciodată pe prietenul nostru atît de furios. El i-a spus ceva şefului de sală, ceva ce n-am înţeles pentru că nu înţeleg româneşte, dar am ghicit după mutra brusc rece a omului în frac şi după culoarea purpurie a urechilor sale.

Am plecat de acolo şi am găsit un restaurant fără taxă de intrare, fără vacarm şi fără... clienţi. Sosirea noastră a provocat o oarecare agitaţie. O masă ni s-a aşezat pe malul lacului, o lampă aprinsă numai pentru noi şi, curînd, depărtat şi în surdină, se făcu auzit un acordeon care cînta „Sub podurile Parisului”.

De fiecare dată cînd mă aşez la o masă într-un restaurant în străinătate, chiar înainte ca eu să fi deschis gura, un pick-up sau orchestra încep să cînte „Sub podurile Parisului”.

Voi ajunge să cred că ceva în mine îmi denunţă originea.

Mîncarea era simplă şi bună, cîntecele franţuzeşti, îndepărtate, nu prea deranjante (deşi eu aş fi preferat în locul lor o doină frumoasă…), de pe lac se auzeau din cînd în cînd un clipocit şi cîteva zgomote ale nopţii şi aveam terasa numai pentru noi.

Seara fu calmă şi odihnitoare pînă la momentul notei de plată. Eram pe punctul de a număra cîteva bancnote cînd prietenul nostru, vizibil contrariat, mi-a spus:

- Doar n-ai de gînd să plăteşti asta! E o hoţie!

Nu mai ştiam foarte bine care dintre patron şi mine era hoţul pentru că aveam de plătit o cină pentru trei persoane, excelentă şi copioasă, echivalentul unui sandvici şi al unei beri la terasa unei cafenele din Trocadéro.

Dacă am merge să cumpărăm o pereche de şosete de la mezelărie?

Pentru oricine care nu este nici pieton nici client al unui taxi sau al unei maşini particulare, Bucureşti este un oraş care oferă un anumit farmec.

Şi asta fără să exagerăm deloc pericolele care-i pîndesc pe cei care vor să traverseze strada sau care se deplasează cu maşina.

Numeroşi pietoni din Bucureşti reuşesc să se întoarcă cu bine acasă.

Este adevărat că au făcut un înconjur lung ca să o ia pe rarele pasaje protejate cu stopuri tricolore. În privinţa restului drumului de parcurs este de ajuns, ca să poţi să ieşi cu bine din încurcătură, să faci un calcul destul

de precis al raportului algebric între viteza maşinii care apare în depărtare, propria ta viteză de mers şi drumul de parcurs pentru a traversa bulevardul. Dar cum să calculezi posibila modificare de viteză a maşinii al cărei conducător, care te-a zărit de departe, aşteaptă momentul în care te hotărăşti să te lansezi pe şosea ca să accelereze şi el brusc, cu scopul de te prinde înainte ca tu să fi atins cealaltă parte a străzii. Mulţi pietoni au fost salvaţi atît de rapiditatea lor cît şi de vechimea maşinilor care-i urmăreau. De altfel, şoferii nu ţin socoteala celor care au reuşit să le scape după cum nici cel lovit nu se supără pe cel care a fost mai rapid ca el, căci fără bună dispoziţie, s-ar putea supăra şi nici un joc n-ar mai fi posibil.

Un drum cu maşina în calitate de pasager este mult mai aleatoriu.

Nu numai datorită numeroaselor denivelări din drum. Nu. Adevăratul pericol este în conversaţie. Cred că am spus că românul este un om sociabil cu vorba uşoară şi căruia nimic nu-i place mai mult decît să „schimbe cîteva vorbe” cu cineva. Conducătorul auto consideră că a purta o conversaţie este mai important decît să respecţi regulile de circulaţie; se întoarce frecvent către pasageri ca să-i ia ca martori, întărindu-şi discursul cu gesturile ambelor mîini care lasă volanul să meargă în voia lui.

Deşi chestia asta contrariază convingerile mele pozitiviste, sînt perfect tentat să cred că maşinile româneşti au o viaţă independentă şi destul bun simţ pentru a evita să se întîlnească în mod brutal. N-am spus că România este o ţară amabilă?

În ziua aceea ne-am hotărît să facem o mică plimbare în maşina prietenului nostru. Dar privirea pe care am aruncat-o involuntar către cele două cauciucuri din faţă ale maşinii a scos în evidenţă ceea ce era în neregulă în buna desfăşurare a micii noastre excursii. Mi-am pus atunci o şapcă de baseball roşu cireaşă, m-am îmbrăcat cu un tee shirt colorat (am auzit că Madona se dădea în vînt după un asemenea tricou) şi am scos din buzunarele bermudelor mele verde-măr fosforescent un teanc de bancnote pe care tocmai le schimbasem şi, cu un accent pur texan, am hotărît că trebuie să înlocuiesc acele panglici netede care erau cauciucurile maşinii cu nişte solide cauciucuri cu marginile întărite şi cu apărătoare antiderapante.

Prietenul nostru izbucni în rîs:

-Ok, boy! O să mergem să cumpărăm o pereche de la băcanul din colţ.

Ceea ce am şi făcut.

În micul magazin unde m-a dus, puteai găsi şuncă, pulovere, chewing-gums, detergent, pastă de dinţi dar şi cauciucuri care stăteau undeva, lîngă o ladă cu cartofi, corsaje şi cîteva cravate.

Băcanul-vînzător de cămăşi-droghist-vînzător de cauciucuri a ales o pereche care i s-a părut lui, aşa la ochi, destul de apropiată de dimensiunile cerute. Trecîndu-şi cu grijă mîna prin interiorul lor verifică dacă apărătoarea nu prezintă nişte defecte flagrante şi, vizibil satisfăcut, poate puţin surprins, ne-a întins cele două cauciucuri.

După toată logica, mă aşteptam să le ambaleze în hîrtie de ziar...

La băcănie, unde dacă nu se vînd, de-obicei, cauciucuri nici nu se montează, a trebuit să mergem la un garaj unde, dacă se montează cauciucuri, nu se găsesc de vînzare.

Plimbarea noastră fiind compromisă, am hotărît să mergem la Salonul de carte care se ţinea într-un palat din centrul Bucureştiului.

Nu ajunsesem încă la capătul surprizelor mele.

Spune-mi ce citeşti

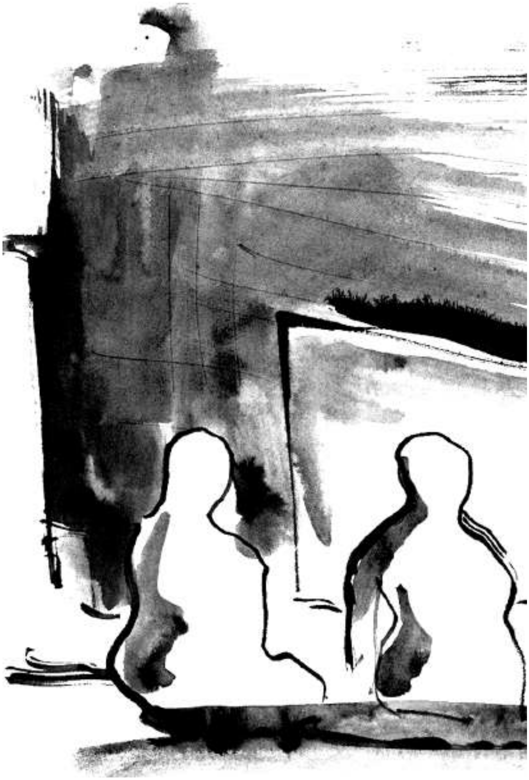

Am remarcat adesea că în Franţa, unde o mare majoritate dintre compatrioţii mei n-au citit niciodată alte cărţi decît poate pe cele de contabilitate, saloanele de carte erau printre manifestările cele mai frecvente, în afară de întîlnirile sportive, bineînţeles. Ca şi cum parfumul hîrtiei ar fi de ajuns ca să satisfacă acea sete de cunoaştere care este, împreună cu rigoarea spiritului, una dintre calităţile esenţiale ale poporului

nostru. Un salon de carte este pentru francez o atracţie ciudată care îi permite să contemple pe îndelete aceste obiecte bizare pe care le numim cărţi şi să observe o clipă acele fiinţe bizare care deţin puterea cuvintelor, o putere neliniştitoare pentru că este un secret şi despre care nu se ştie dacă misterioasa sa suveranitate ţine de divin sau de patologie.

Dar este o putere pe care nimeni n-o poate contesta, deoarece… vedem uneori scriitori la televizor.

Iar dacă vizitatorul, oprindu-se la un stand, nu recunoaşte în autorul de serviciu o figură familiară, îl abandonează pe acest necunoscut care nu poate fi decît mediocru devreme ce nu frecventează jurnalul televizat de la ora opt seara.

Ca să fii citit trebuie să fii văzut. Şi ca să fii văzut nu e nevoie să ţii un stilou. Este mai util să ştii să vorbeşti decît să ştii să scrii. Să faci să se ştie că exişti este, de altfel, mai important decît să ştii să faci. Notorietatea nu cere întotdeauna bogăţie de producţie, una sau două pagini şi trei patru scrisori făcînd foarte bine treaba.

Franţa este o ţară fericită unde nu este nevoie să scrii ca să fii academician, după cum nici nu e necesar să gîndeşti ca să fii filozof, albeaţa unei cămăşi şi asiduitatea pe ecranele televizoarelor înlocuind avantajos o teorie socratică.

Vizitatorul Salonului de carte, descumpănit că nu recunoaşte în aceste personaje care-şi semnează cărţile obişnuiţii micului său ecran, îşi va regăsi siguranţa în momentul în care descoperă una dintre aceste celebrităţi literare învîrtind o roată la loterie sau distribuind un premiu constînd într-un presor pentru piure în cine ştie ce mizerie de emisiune televizată. Constați, în zîmbetul şi în pustiul gîndirii lor, că aceşti medici ai sufletului profund al Franţei îşi semnează ultima carte ca şi cînd ar împărţi bomboane.

Niciodată nu se va sublinia îndeajuns rolul cultural şi terapeutic al acestor eroi moderni. Solicitîndu-l pe cetăţeanul X numai la nivelul pe care i-l permite oboseala zilei, adică la nivelul cel mai elementar, dar dîndu-i în acelaşi timp iluzia că el participă la efortul intelectual al ţării, aceşti cavaleri ai tubului catodic dau unei jumătăţi dintre francezi sentimentul că ei fac parte dintr-o specie

superioară, uşurîndu-le astfel angoasele existenţiale. Banalizînd, pe de altă parte, o limbă prea complicată pentru cei care o vorbesc, ei îi liniştesc pe făcătorii de barbarisme, solecisme şi alte imperfecţiuni ale limbii, înmulţind ei înşişi toate îndepărtările de la lingvistică. Şi mergînd pe această logică, un popor „liniştit” poate să bîlbîie în voia lui această limbă care e atît de frumoasă încît uneori… de-abia îndrăznim să o atingem.

Dar rolul acestor cavaleri ai culturii franceze ne se opreşte aici.

Purtaţi de propriul lor elan pe înălţimile spiritului, ei se aşează în faţa unui microfon şi, dînd liber curs imaginaţiei lor, vorbesc despre ei înşişi.

Se întîmplă chiar ca, dînd frîu liber propriei imaginaţii, să scrie cărţi care, dacă nu sînt siguri că vor fi citite, vor fi, în orice caz, vîndute.

Iată deci, că datorită acestor semizei catodici, cîţiva francezi vor fi ţinut, cel puţin o dată în viaţă, o carte în mîinile lor.

…Dar aici, la Bucureşti, un Salon de carte ţine în acelaşi timp de o reuniune mondenă, de un tîrg, de o adunare populară, de o reuniune de prieteni. Lumea se calcă pe picioare, se împinge, se grăbeşte, se sufocă, ajunge pe jumătate moartă dar pentru nimic în lume n-ar vrea să lipsească de acolo. Vizitatorul, agitat şi nervos, încearcă să se degajeze pentru a merge de la un stand la altul, neliniştit să nu scape vreunul, avid să-şi potolească o foame naturală pe care nu putuse să şi-o satisfacă decît mediocru atunci cînd alegerea lecturilor îi era impusă. Atunci se hrănea cu cărţi clandestine care adesea n-aveau alt gust decît cel al clandestinităţii.

Odată cu venirea libertăţii, românul care poate în sfîrşit să dea liber curs apetitului său pentru lectură înnebuneşte în faţa mulţimii de titluri şi de ediţii.

Am văzut unii care visau în faţa standului cu Amnesty International.

Lectura este pentru România ceea ce fotbalul este pentru Argentina şi camembert-ul pentru Franţa: o instituţie naţională.

În zilele cele mai întunecate, cînd un român era întrebat despre lucrul de care avea cea mai mare nevoie, el răspundea: de cărţi.

Pînă-n fundul satelor cartea face parte din necesităţile vieţii. Ţăranul român care nu incinerează oi vii în camioane, cum fac ai noştri, care nu distruge tone de mîncare, tot ca ai noştri şi care nu sparge lemne decît pentru soba lui, întreţine cu cărţile relaţii care ţin în acelaşi timp de respect şi de prietenie. Scriitorul va fi la el mai mult decît un oaspete, va fi un suveran.

Am reuşit, în fine, să ies viu de la Salonul de carte din acea lună iunie în Bucureşti dar, revenit la lumina zilei, mă clătinam pe trotuar, beat de toate acele cărţi pe care nu le citisem aşa cum ieşi de la o cramă, beat de vinul pe care nu l-ai băut.

Într-un fel de vis, m-am crezut o clipă transportat într-o Franţă imaginară unde toată lumea se străduia să vorbească franţuzeşte cu respectul datorat lucrului frumos, unde s-ar face din lectură un exerciţiu la fel de important ca şederea în faţa televizoarelor, unde artistul este salutat cu prietenie şi străinul cu simpatie, unde lumea vorbeşte fără falsă jenă şi fără să latre, unde lumea are timp să trăiască şi să iubească.

…Îmi plac pariurile imposibile.

Dar nu era timp să visez. Aveam să înfrunt a doua zi o probă care mă lăsa în aceeaşi stare ca înaintea unui examen atunci cînd eram la vîrsta la care se trăieşte această minunată aventură. La Ploieşti, un oraş situat la 60 de km de Bucureşti, trebuia să aibă loc prima repetiţie generală a piesei mele.

Trebuia totuşi, înainte de orice, să plec la vînătoarea de comori. Deşi sînt din fire rezervat, am uneori toată îndrăzneala din lume. Astfel, expediasem o ladă de şampanie printr-o firmă franceză pentru recepţia de după premiera oficială a piesei mele.

Dar sticlele, expediate cu şase săptămîni în urmă, nu ajunseseră încă.

Prietenul meu şi cu mine ne-am lansat a doua zi într-un fel de joc căruia îi voi păstra mult timp amintirea.

Cursa pentru comoară

Lectura romanelor poliţiste este plină de învăţăminte care pot, uneori, să ne fie de mare ajutor, fie numai şi prin practica deducţiei. Practică pe care am utilizat-o de nenumărate ori cu mai mult sau mai puţin noroc pentru a-mi găsi o şosetă rătăcită sau ultima somaţie a serviciului de impozite.

Enigma şampaniei era totuşi mai greu de rezolvat deoarece parcursul liniei drepte, considerat în mod comun în societăţile noastre occidentale ca drumul cel mai scurt dintre două puncte, se dovedeşte adesea cel mai sinuos de îndată ce ai trecut de Porţile Orientului.

La aeroportul Otopeni sîntem priviţi cu un aer bănuitor. Aşadar, noi expediasem o ladă de şampanie la Ploieşti? Douăzeci şi patru de sticle? Cum aşa? De plăcere? Mi-am luat un aer vinovat şi am întrebat dacă nu putem să avem vreo veste despre acest...

Ne-au trimis la gara de mărfuri, ceea ce mi s-a părut mai în acord cu logica mea obişnuită. Dar cum să găseşti o gară de mărfuri într-un peisaj lunar? E ca şi cînd ai căuta o cabină telefonică în pădurea amazoniană. Pe cîteva hectare de pămînt arat, cu cratere gigantice, cu ridicături ca nişte lanţuri muntoase, pentru a ascunde nu ştiu ce cadavru, cauciucurile noi ale maşinii prietenului nostru fac minuni; înfruntă cu succes pietrele, cuiele, bucăţile de fier, spiţele rupte ale unei roţi de bicicletă. Ne luăm după o urmă de căruţă şi descoperim, în sfîrşit, clădirile.

Prin ce contract fabulos gările de mărfuri din lumea întreagă au fost construite de acelaşi arhitect? Aceleaşi peroane care ajung la înălţimea ochilor şi la care nu poţi ajunge decît după un mare înconjur urcînd pe o scară de fier, aceleaşi ferestre cu gratii care accentuează înfăţişarea de

carceră a clădirii, aceleaşi lungi culoare înguste cu pereţii dărîmaţi, aceleaşi uşi închise fără indicaţii, aceeaşi impresie de pustiu şi de singurătate.

Ne întîlnim totuşi, nu fără plăcere, cu cîteva femei încîntătoare în bluză albă ocupate să mănînce o îngheţată.

După ce am forţat o uşă şi am surprins doi funcţionari în toiul unei discuţii, obţinem o informaţie care ni se pare de primă importanţă: coletul nostru ar fi trebuit să ajungă la biroul de sosiri.

- Vezi, îi spun Elenei (care era, oricum, tot sceptică), logica, tot logică!

Biroul de sosiri negăsind totuşi nici o urmă a acestui colet, ne trimite la biroul de tranzit, ceea ce satisface din ce în ce mai mult logica mea şi o face pe Elena să zîmbească din ce în ce mai mult.

Biroul de tranzit ne expediază la serviciul de identificare, care ne îndreaptă către depozitul de mărfuri deteriorate. Logica, tot logică!

Dar coletul nostru nu este printre mărfurile deteriorate, ceea ce lasă pe toată lumea perplexă. Cîţiva funcţionari discută de această problemă cu pasiune şi, deodată, unul dintre ei, un logician fără îndoială, avansează ideea că un colet venind din străinătate ar trebui după toată logica să se afle la serviciul străinătate.

Avea dreptate.

Coletul nostru, însă, nu era nici acolo.

Dar aflăm în schimb că a fost recepţionat cu şase săptămîni în urmă şi că, de şase săptămîni, a fost luat în custodie de o companie privată însărcinată să-l îndrepte către destinatarul său. Ni se dă chiar şi adresa acestei companii care are sediul la Bucureşti.

Eram curios să văd pentru prima oară în viaţa mea o companie privată românească.

Ce lucru ciudat! Imobilul era vechi, cu ziduri crăpate ici-colo, iar intrarea se făcea prin fundul unei curţi plină cu tot felul de vechituri.

Urcăm o scară care şerpuieşte între nişte pereţi murdari şi, deodată, ajungem în faţa unei uşi duble de lemn masiv de curînd vopsită.

Soneria cîntă o arie de Mozart dar oricum uşa este deschisă. Podeaua de la intrare este acoperită de o mochetă atît de groasă încît ţi se scufundă pantofii pînă la şireturi în ea. Pereţii, de un alb strălucitor, sînt împodobiţi cu tablouri, cu obiecte de aramă, cu farfurii decorate în culori fine.

Cele cîteva mobile, aşezate artistic, par ieşite dintr-un muzeu.

Întîlnim din întîmplare o tînără frumoasă, îmbrăcată elegant care ne conduce într-un birou enorm, luxos mobilat. La picioarele unei biblioteci cu vitrine oferind frumoase statuete, o vază preţioasă şi cîteva bibelouri, zărim nişte cutii de carton pe jumătate spintecate de unde ies diverse mărfuri.

Aşezat într-un imens fotoliu directorial, din piele veritabilă şi spătar reglabil, un bărbat corpolent cu capul chel şi cu o mică mustaţă ne face semn să ne aşezăm.

Cît despre el, el încearcă să obţină un număr de telefon, ceea ce pare să-i dea călduri căci transpiră cu broboane mari deşi e cu mînecile cămăşii suflecate. E adevărat că nu e decît ora patru după amiază şi că, afară, căldura trebuie să fie aproape de treizeci şi cinci de grade.

Un alt tînăr, ieşit direct de la Oxford, cu cravata în dungi albastre şi roşii, cu un blazer de… dincolo de ocean, impecabil încheiat cu nasturi, se interesează cu curtoazie de obiectul vizitei noastre.

Întrebarea noastră privitoare la lada cu şampanie pare să-l cufunde într-o mare perplexitate. Clatină de două sau de trei ori capul cu multă distincţie, ne invită să luăm iar loc, cu un aer competent care nu-i maschează complet rătăcirea, ne roagă să-l aşteptăm cîteva clipe, cîte îi vor fi necesare să regleze situaţia.

Bărbatul de la telefon n-a obţinut încă numărul său şi transpiră din ce în ce mai mult. O tînără cu un zîmbet strălucitor traversează biroul, dispare, revine imediat şi ne întreabă, cu o voce de contralto, dacă poate face ceva pentru noi.

Prietenul meu şi cu mine ne ridicăm dintr-un salt pentru a o saluta şi a-i explica faptul că, un tînăr s-a oferit deja să ne ajute.

Ea ne acordă un zîmbet care ar aduce avere unei paste de dinţi, ne invită să ne aşezăm din nou cu o voce care cîntă ca un violoncel, după care dispare.

Bărbatul cu transpiraţia abundentă continuă să se bată pentru a obţine numărul său de telefon.

Aşteptăm încă o mică jumătate de oră şi tînărul nostru oxfordian se întoarce la noi cu un teanc de hîrtii pe care le frunzăreşte cu competenţă, nu fără să lase să-i cadă cîteva, căci a rămas în picioare. Noi ne grăbim să adunăm foile care s-au răspîndit prin încăpere; vrînd să ne ajute,

tînărul se apleacă, ceea ce trebuie să fie pentru el un exerciţiu neobişnuit căci se clatină şi lasă să-i scape şi restul de hîrtii.

Mă străduiesc să adun cît pot de multe în sectorul în care mă aflu, lîngă bibliotecă, cînd, deodată, în interiorul unei cutii de carton pe jumătate spintecată marcată cu o mare inscripţie: „Votca-Poland”, mi se pare că zăresc, ei bine, da!, o sticlă de şampanie.

Semnalînd-o tînărului care şi-a desfăcut butonii de la blazer, îl văd cum se precipită, deschide cutia de carton şi scoate un strigăt de bucurie, tocmai descoperă sticlele de şampanie.

I-am semnalat în engleză, căci un businessman n-ar putea vorbi altă limbă, că este surprinzător cum nişte sticle de şampanie venind din Franţa se regăsesc într-o cutie de carton de votcă venind din Polonia. El admite că situaţia prezintă un oarecare mister, scotoceşte în hîrtiile sale din fericire regăsite şi, deodată triumfător, flutură o foaie trîmbiţînd că a găsit borderoul conţinînd sticlele de şampanie.

Bărbatul de la telefon, care nu şi-a obţinut încă numărul de telefon, pare foarte satisfăcut şi îl felicită. Şi noi îi strîngem mîna cu căldură. Este un moment de mare emoţie. Asta nu rezolvă, totuşi, misterul şampaniei franţuzeşti transformată în votcă poloneză. Avansăm diverse ipoteze care au toate meritul de a fi total neverosimile. Dar lucrul este atît de comic încît toată lumea rîde chiar şi domnul care transpiră şi care tot nu şi-a obţinut numărul de telefon.

Scoatem apoi toate sticlele de şampanie pentru a le număra. Lipsesc două. Toată lumea cade de acord că procentajul de pierdere este neglijabil şi se felicită pentru calitatea transporturilor franco-române, îl achităm deci pe tînăr de acele două sticle ceea ce îl face să aibă lacrimi în ochi. În clipa aceea auzim un strigăt puternic. Este bărbatul de la telefon care a obţinut în sfîrşit numărul de telefon. Ne ia ca martori făcînd gesturi largi şi rîzînd de fericire.

- De două ore încerc să te prind! E minunat, vezi, merge bine! Ce fac Maria şi copiii? Aici e o căldură de-ţi vine să mori! Duminică am fost la pădure, era minunat, era aproape răcoare! Afacerile? Merg, merg, merg, aşa... De fapt îţi telefonez pentru comanda aceea pe care ai făcut-o... (Cel puţin asta am crezut că înţeleg din conversaţie cu ajutorul traducerii Elenei).

În acest timp prietenul nostru încerca să-l facă pe elegantul tînăr să

înţeleagă faptul că, sticlele fiind acolo şi noi de asemenea, puteam să le luăm şi să le livrăm la Ploieşti pentru că ne duceam acolo a doua zi. Ceea ce nu era prea legal dar tocmai trăiserăm împreună nişte momente de excepţie pline de emoţie ceea ce valora o mică deviere de la regulament. Tînărul, cuprins deodată de o mare afectare pentru Franţa, îşi scoase blazerul şi ne ajută să transportăm sticlele la maşină.

Ceea ce dovedeşte, o dată în plus, că şampania este un factor de apropiere între popoare.

O umbrelă în baie

Nu există mai mare supliciu pentru un sedentar decît acela de a călători dar, şi mai mare, este acela că începe să-i placă să o facă. Nimeni nu ştie ce îndrăzneală ar putea să-l cuprindă pe sedentarul abuzat de tentaţia descoperirii sau fascinat dintr-o dată de vreun cîntec de sirenă dincolo de gardul grădinii sale. Sedentarul acceptă cu cea mai mare circumspecţie să ia un mijloc de locomoţie altul decît bicicleta sau căruţa cu boi. Fiind sedentar din tată-n fiu de mai multe generaţii, mă străduisem dintotdeauna să nu încalc aceste reguli de prudenţă. Dar două evenimente, cele mai importante din viaţa mea, aveau să mă facă să trec peste limitele lumii liniştite în care nu te deplasezi decît pe cele două picioare ale tale: războiul şi căsătoria mea cu o româncă, subliniind, bineînţeles, faptul că nu fac nici o legătură între aceste două evenimente.

Primul m-a făcut să parcurg kilometri lungi şi grei în condiţii de confort mai degrabă contestabile, al doilea m-a proiectat în direcţiile cele mai neaşteptate în momentele cele mai nepotrivite, orice moment de călătorie fiind evident pentru un sedentar foarte nepotrivit.

Singura salvare pentru sedentarul aruncat pe drumurile cerului sau ale pămîntului este să se asigure că va regăsi undeva, în depărtare, căldura căminului său. Astfel că, înainte de a pleca în România, am precizat bine agenţiei de voiaj – acest lăcaş de pierzanie –, că doresc să stau la un hotel de categorie excepţională, garantată printr-un anumit număr de stele. Am lăsat chiar să se înţeleagă că particula „palace” ar pune capăt ultimelor mele nelinişti. Şi ce importanţă mai are preţul? Cînd eşti un sedentar trebuie să ştii să călătoreşti. Şi cu asta basta!

„Palace” mi-a fost promis şi, deci, fără prea mare teamă, am sosit într-o bună dimineaţă la Ploieşti, cu Elena, în maşina prietenului nostru din Bucureşti.

Cînd ne-a întrebat la ce hotel trebuie să stăm i-am răspuns neglijent, cu aerul blazat al celui care se cazează de obicei la Ritz, la Savoy sau la Waldorf-Astoria, că am reţinut o cameră la „Grand Hotel Prahova” ceea ce nu mi s-a părut că-l impresionează prea tare.

Marele Hotel Prahova era impresionant cu cele douăzeci de etaje ale sale. Douăsprezece doar, îmi spuse Elena, ceea ce m-a făcut să mă abţin pentru că ea cunoaşte mai bine decît mine România, iar, în ceea ce mă priveşte, tot ce trece de parter mă impresionează uşor.

Printr-o intrare de cinci stele am pătruns într-un hol pe care l-am considerat imens, judecînd după întunericul în care se pierdeau pereţii cenuşii. Conduşi de o lumînare care lumina cu o lumină slab-gălbuie chipul palid al unei femei fără vîrstă, cu privirea plată, dar cu coafura blondă, ne-am îndreptat către un birou de recepţie care se distingea destul de bine în penumbră dacă lăsai ochilor timpul să se acomodeze.

Supremă eleganţă a luxului.

Statura mea de un metru şaptezeci şi unu şi jumătate nefiind la înălţimea acestor locuri prestigioase m-a pus în situaţia în care a trebuit să ridic braţul foarte sus ca să întind paşaportul care nu mi-a fost, de altfel înapoiat, decît după discuţii de-a dreptul pasionante. La drept vorbind, pasiunea nu era decît din partea mea căci femeia cu

lumînarea, distantă şi diafană, nu răspundea decît prin nişte cuvinte spuse în şoaptă, aşa cum stă bine personalului educat şi stilat al unui „palace” scufundat în… întuneric.

Hamalii de pe etaj erau probabil în concediu în ziua aceea aşa că Elena, prietenul meu şi cu mine am înşfăcat geamantanele care ne mai rămăseseră din călătoria noastră cu avionul şi am început să bîjbîim în căutarea ascensoarelor.

Unul dintre ele, în concediu şi el, era închis cu o sfoară groasă care-i dădea aerul unui colet gata de plecare, dar din fericire, rămînea celălalt ale cărui uşi deschise păreau că nu ne aşteaptă decît pe noi.

Ne-am instalat cele două valize şi o geantă şi cum eram singurii clienţi la acea oră din zi, ne-am aşezat toţi trei în cuşca cea mare. Placa de protecţie a tabloului de comandă fiind de asemenea în concediu, a trebuit să încercăm să descoperim în mijlocul tuturor firelor electrice care ieşeau din caseta lor care era butonul pentru cel de-al treilea etaj.

Elena şi cu mine am avut pe această temă o mică controversă: ea credea că trebuie să începi să numeri pornind de la butoanele din partea dreaptă şi eu înclinam pentru partea stîngă. Dar nici unul dintre butoane nu răspunse la comanda noastră, uşile rămînînd, spre disperarea noastră, deschise.

În acel moment, o femeie de serviciu care se rătăcise pe acolo, ne-a spus că depăşim greutatea.

- E scris acolo că ascensorul poate să ducă trei persoane, spuse prietenul nostru în româneşte.

- Da, dar nu cu valize, îi răspunse femeia în aceeaşi limbă.

Nefiind, cum v-am spus deja, o persoană care să folosească cu pasiune ascensoarele, propusei imediat să mă sacrific ca să urc pe jos cele trei etaje. Am rămas totuşi afară o clipă ca să asist la plecarea care s-a petrecut în condiţii relativ acceptabile. Elena a apăsat pe un buton, din partea dreaptă presupun. Am avut timp să văd o scînteie mare, albastră înainte ca porţile să se închidă cu zgomot şi cu cîteva tresăriri. Am început atunci să caut scara pe care am descoperit-o după ce am înconjurat un perete. Judecînd după o oarecare moliciune sub picioarele mele, această scară era probabil acoperită de un covor

ceea ce nu este surprinzător într-un hotel de această categorie. Cît despre iluminatul său, îmi amintea prin extrema sa discreţie, de calitatea şi eleganţa recepţiei.

Am urcat deci pe pipăite, lăsîndu-mă ghidat de balustradă şi numărînd cu grijă palierele ca să nu-l ratez pe cel de-al treilea.

Presupunînd că am ajuns la destinaţie, am căutat pipăind pereţii, o uşă care să mă conducă pe culoarul care duce la camere, dar în nebunia mea, crezînd că am întîrziat faţă de sosirea cu liftul a Elenei şi a prietenului nostru, n-am descoperit decît cîteva aplice care datau probabil din vremea în care mai era încă puţină lumină în România.

Şi, deodată, am auzit un zgomot puternic în spatele meu. O valiză care, după toate aparenţele, coborîse singură scara, m-a lovit la glezne urmată imediat de Elena care reuşi să mă pună la pămînt. La jumătatea scării, în întuneric, prietenul nostru a întrebat neliniştit, dacă Elena s-a lovit. L-am liniştit. Valiza şi Elena se părea că nu suferiseră nici o stricăciune majoră. Venind alături, prietenul nostru mi-a explicat că ascensorul neoprindu-se la etajul al treilea, au fost nevoiţi să urce pînă la al patrulea şi că le-a fost destul de greu să coboare un etaj.

Dar eram din nou împreună, ceea ce era esenţial.

Prietenul nostru, pe care îl cunoscusem pînă atunci mai degrabă calm şi bucuros să ia în zeflemea în momentele cele mai delicate, manifesta de cîteva clipe semne de agitaţie.

Ne-a lăsat în faţa uşii camerei noastre al cărei număr corespundea cu cel al cheii noastre, ceea ce părea că îl linişteşte puţin, apoi, pretextînd o întîlnire urgentă a luat-o pe drumul spre ieşire, ajutîndu-se de braţele îndepărtate. Elena care e bună din fire, mi-a spus că va reuşi să găsească scara.

Ah, ce plăcere, să poţi, în sfîrşit, să te întinzi pe un pat în cel mai perfect întuneric. Aţi remarcat deja că marele lux este făcut din tăcere şi din penumbră ca şi cum culmea distincţiei s-ar regăsi în moarte? Dar n-am avut de loc timp să profit de această linişte mormîntală pentru că o cameristă bătea deja la uşă. Ţinea două becuri în mînă. Sosirea noastră fiind deja semnalată, serviciul de pe etaj ne trimitea luminile sale. Avînd de ales între lampa de pe tavan şi cele două lămpi de pe noptiere, am ales cea de-a doua soluţie, mai intimă şi care ne

permitea să citim puţin înainte de a adormi. Ceea ce am şi făcut, de altfel, chiar în seara aceea; îmi place să-mi simt pleoapele grele cînd rîndurile cărţii nu mai sînt decît o linie pe care privirea o urmează încă vag înainte de a se pierde. Nu-mi mai rămîne, în acea clipă, decît să întind uşor braţul ca să găsesc întrerupătorul cu un gest lent care deja nu-mi mai aparţine… Din nefericire, veiozele din camera asta de hotel fiind lipsite de întrerupător, a trebuit, ca să stingem lumina, să căutăm în patru labe priza ascunsă la nivelul solului în spatele patului.

Călătorii convinşi numesc toate astea „plăcerile descoperirii”.

Legănaţi de urletele cîinilor de Istanbul, de lătrăturile unui reporter sportiv pe care strigătele suporterilor nu reuşeau să le acopere (un hotel de această categorie garanta, normal, televiziune în anumite camere) şi de discuţiile pasionate care au urmat după meci, le auzeai din cameră în cameră, continuîndu-se uneori pe culoare, treziţi în plină noapte de lovituri surde şi de vociferările unui client al hotelului închis în ascensor, vociferări cărora le răspunseră în curînd protestele vehemente ale celor care dormeau şi au fost treziţi şi ale paznicului de noapte, era unul care urla de la parter că o să se ocupe el de astea, am petrecut o noapte liniştită şi cu un pas juvenil m-am îndreptat chiar din zorii zilei către baie (pentru că există una), să mă cufund în cadă (pentru că există una). Din nefericire, vecinul de deasupra avusese aceeaşi idee şi tavanul nemaifiind impermeabil, după cum nici ţevile nu erau etanşe, a trebuit să deschid o umbrelă ca să mă spăl pe dinţi. Am renunţat de altfel la baie, nu că m-ar fi putut deranja în vreun fel ploaia care cădea din tavan, cînd aş fi fost în cadă, dar nişte fire electrice se plimbau pe ici pe acolo şi deci am hotărît să reduc la maxim riscurile electrocutării. De altfel, vecinul de sus epuizase rezervele de apă ale hotelului. Fiind favorizat de puţină apă rece care curgea picătură cu picătură de la un robinet al chiuvetei din baie, am putut totuşi să mă rad de bine de rău privindu-mă în mai multe exemplare în bucăţile în formă de stea ale unei oglinzi sparte.

Blonda diafană de la recepţie nu păru mirată cînd i-am comunicat că părăsim hotelul chiar în acea dimineaţă. Şi nici noii noştri vecini. Cred că am observat chiar cîteva zîmbete subînţelese cînd vorbeau

între ei, despre noi, cred.

De fapt nu de noi rîdeau, ci de ei înşişi şi de ţara asta minunată a lor care nu se mai trezeşte odată la o altă realitate.

Unul dintre ei privind faţada hotelului, la fel de urîtă ca un turn parizian şi al cărui H din firma Prahova căzuse (în ce cap?) zise clătinînd din cap:

- Ţiganii...

Nu putem vorbi de România fără să vorbim despre ţigani şi nu putem vorbi despre ţigani fără să ne învîrtim limba în gură de paisprezece ori cel puţin.

Ţiganul, simbolul rătăcirii şi al libertăţii, o libertate pusă aproape peste tot, în fiecare zi, sub supraveghere, ţiganul, a cărui muzică evocă iubirile tumultoase, melancoliile cosmice, bucuriile fierbinţi, disperările furtunoase, ţiganul, care trăieşte pentru noi visele noastre avortate, îndrăznelile reprimate, zborurile noastre frînte, ţiganul, această mîncărime terapeutică a societăţilor noastre cu coşuri pe faţă, ţiganul, a cărui sosire într-un sat face să se tragă obloanele, ţiganul a cărui mînă agilă ştie cînd e cazul să apuce tot ce trece pe lîngă degetele sale, ţiganul şiret, alunecos, rapid, ţiganul mascotă a spiritelor precum apare omul-lup pentru cei morţi de frică, ţiganul poate fi în acelaşi timp sufletul, pofta secretă, freamătul delicios, alibiul conştiinţelor dar şi faţa lui Satan sau pur şi simplu pretextul, alibiul, ţapul ispăşitor în serviciul oricărei barbarii.

Mă gîndesc la sutele de mii de ţigani care şi-au terminat rătăcirea în Germania nazistă, în lagărele de concentrare sau în cuptoarele-crematoriu, neavînd decît vina de a fi ţigan. Fără să-i mai pun la socoteală şi pe cei care au fost urmăriţi, alungaţi de oamenii de încredere ai dictatorului Antonescu din vremea războiului.

România care se deschide străinului ca unui membru dintr-o familie universală, care-şi oferă prietenia în toate limbile, n-a putut niciodată să integreze comunitatea ţigănească, presupunînd că această comunitate ar fi avut vreodată intenţia să se lase integrată.

Ţiganul este tolerat cu resemnare, agasare şi, uneori, cu o indulgenţă amuzată.

Vecin puţin frecventat şi cu atît mai puţin frecventabil, dar vecin

inevitabil, ţiganul, orice s-ar întîmpla, îşi trage rulota de-a lungul drumurilor unei ţări care nu este cu totul a lui dar care îi convine destul ca să trăiască în izolarea lui, voluntară sau nu, fără prea multe trăiri sufleteşti.

Ţiganul face parte din peisajul familiar, fară el România n-ar mai fi total România şi sînt convins că românul care îl înjură pe ţigan s-ar simţi foarte singur şi foarte trist, dacă, dintr-o cauză reală sau imaginară, ţiganii ar părăsi complet România.

Ce român demn de a fi român ar dori într-adevăr distrugerea ţiganilor?

Atitudinea românilor în privinţa lor este, în orice caz, cel puţin tolerantă.

Cînd, de exemplu, o căruţă trasă de un mic cal care o ia uşor la galop, încărcată pînă la refuz cu vreo zece copii, o bătrînă şi cine-o mai fi fiind în ea, trece pe roşu sau traversează o piaţă fără să ia în seamă regulile de circulaţie, maşinile o lasă să treacă, agentul instalat în mijlocul intersecţiei îl fluieră doar aşa, din principiu, îşi învîrteşte bastonul şi spune rîzînd:

- Eh… Ţiganii...

Ei da, ţiganii...

- Ei da, ţiganii... repetă în cor şi vecinii noştri de hotel clătinînd din cap.

Nu văd prea bine legătura dintre o căruţă care trece veselă pe roşu şi o umbrelă într-o baie, dar e adevărat că mai am încă multe de învăţat despre România la ea acasă.

- Cum vreţi să funcţioneze hotelul ăsta? Ţiganii sunt proprietarii lui! Aşa cum sînt şi proprietarii marelui magazin de colo! Fără să mai socotim şi altele şi altele!...

O, tigan fericit care mergi pe drumuri în rulota ta, urmat de ursul tău şi de cîinii tăi, o, ţigan care aprinzi focuri pe malurile Oltului pentru mesele de seară cu cîntecele tale melancolice, nu mi te imaginam, cu ţigara în colţul gurii, cu inelele pe degete, instalîndu-te în limuzine somptuoase, cu o maşină de calculat drept pandantiv în locul chipului Sfintei Fecioare.

- Au aur! Totdeauna au avut rezerve de aur; pe unele le ascund în

rulote, pe altele în caravane de lux. Deci vedeţi! Ce balsam a fost pentru ei cînd ţara noastră şi-a deschis graniţele după revoluţie. Ei au năvălit în străinătate, mai întîi în Turcia (deh, tradiţia obligă!) şi cu aurul lor au cumpărat toate produsele care lipsesc aici, le-au revîndut cu preţul de cinci ori mai mare, au făcut avere şi au cumpărat totul: case, magazine şi... hotelul ăsta pe care-l vor lăsa să putrezească şi să ajungă vai de mama lui pentru că nu se pricep deloc! În afară de muzică, de dansul ursului, de cărbuni încinşi şi de mici hoţii nu ştiu să facă nimic! Deci înţelegeţi! Un hotel! Ei nici măcar nu ştiu ce înseamnă asta, un hotel! Şi dumneavoastră cînd vă veţi întoarce în Franţa ce veţi fi reţinut din oraşul nostru? Un hotel unde trebuie să-ţi iei umbrela pentru a merge la toaletă!!!

Este foarte mînios acest om în aparenţă atît de blînd… Încă un român care, fără îndoială, iubeşte România. Şi care, imediat, ca un bun român, izbucneşte în rîs pentru a-şi bate joc de mînia sa. Şi care, bineînţeles, ne invită să stăm, deocamdată, la el.

Este foarte greu în România să dormi la hotel cînd cunoşti un român, chiar dacă nu sînteţi prieteni decît de trei minute.

Nu există apartament prea mic pentru a primi un oaspete, chit că uneori stăpînul casei va dormi în bucătărie sau în baie.

Dacă pot să-mi permit să dau un sfat călătorului care s-ar hazarda în această ţară pe cît de seducătoare pe atît de surprinzătoare, îi voi recomanda, dacă n-a primit deja vreo zece invitații, să evite marile hoteluri, impersonale, scumpe şi prea adesea pline de surprize.

Dacă nu eşti prea obosit şi dacă iubeşti destul România pentru a dori să o cunoşti la ea acasă, lasă-te invitat.

Îmi amintesc de o noapte petrecută, în urmă cu douăzeci de ani, într-un mic sat de lîngă Timişoara, în timpul primei mele călătorii în România. Chiar dacă aş trăi mai mult decît Mathusalem şi tot voi păstra mereu amintirea acelei nopţi.

Călătoria fusese grea; parcursesem drumuri prăfuite pe o căldură copleşitoare şi strîmbasem cele două roţi din faţă ale maşinii uitînd să încetinesc la denivelările adînci din şosea. Eram obosiţi, de-abia puteam să înaintăm cu cele două roţi care se loveau de caroserie.

Şi nici un garaj la orizont.

În cele din urmă, după ce ne-am informat de o mie de ori la ţăranii necăjiţi că nu sînt mecanici ca să ne poată ajuta, am descoperit un imens complex industrial specializat ni s-a spus, în întreţinerea autobuzelor, camioanelor şi tuturor vehiculelor utilitare de stat.

Mă aşteptam la un refuz politicos, maşina noastră nefiind nici camion, nici utilitară şi încă şi mai puţin de stat.

Inginerul şef a fost cel care ne-a primit cu o franceză demnă de un român.

- Prietenul dumneavoastră îmi spune că roţile maşinii dumneavoastră s-au stricat din cauza stării proaste a drumurilor noastre. Sînt, sincer, dezolat. Cred că sînteţi aşteptaţi astă seară. Voi pune două echipe să lucreze la maşina dumneavoastră şi cam într-o oră totul va fi gata.

Am bîlbîit cîteva mulţumiri.

- Nu-mi mulţumiţi, noi sîntem cei care trebuie să-şi ceară scuze. Nişte prieteni francezi vin să ne vadă şi noi le oferim nişte drumuri detestabile. Sper că veţi păstra despre ţara noastră o amintire mai bună decît cea despre drumurile noastre.

O oră mai tîrziu, într-adevăr, totul era gata reparat. Am întrebat timid, dacă datoram ceva, dar în faţa aerului supărat al inginerului, n-am insistat decît totuşi pentru a şti dacă puteam cel puţin să le dau ceva muncitorilor care munciseră.

- Le-ar face într-adevăr plăcere, îmi spuse el, dar asta e strict interzis. Acum vă rog să mă scuzaţi, mă întorc la treabă...

O, Românie cît de mult te iubesc!

Către seară eram cam la aproape o jumătate de oră de sat, cînd deodată, izbucni o furtună cum numai Carpaţii ştiu să organizeze: grandioasă.

Mergeam la pas sub nişte trombe de apă care te făceau să te crezi pe fundul mării.

Întunericul, căzut dintr-o dată peste noi, era luminat în permanenţă de fulgerele care ne înconjurau şi care păreau că ne urmăresc.

Drumul se pierdea în pînze de apă mari ca nişte bălţi. Fulgerul lumina aproape tot; vedeam din cînd în cînd un copac cum se prăvăleşte. Regretam că nu sunt credincios. O mică rugăciune nu

ne-ar fi făcut, sînt sigur, rău.

Și apoi, la fel de brusc cum a venit, furtuna a şi încetat.

În cîteva clipe cerul s-a degajat, împrăştiind o lumină vie şi albă ca sub efectul unui imens proiector.

Soarele se făcu şi mai arzător chiar dacă se însera şi, din pămînt, a început a urca un abur alb care sublinia şi mai mult căldura.

Astfel ne-a apărut satul, într-o pînză strălucitoare de lumină.

Şi în lumina asta, înaintând spre noi pe unica stradă a satului, un grup de femei cu bluzele brodate în mii de culori, cu fuste roşii, verzi, albastre, cu cîte o seceră pe umăr sau cu o boccea pe şold, păreau că ies dintr-o scenă de operetă pe scena unui mare teatru.

Prin ce miracol nu păreau să se fi udat?

- Furtuna s-a terminat de vreun sfert de oră, au avut timp să se pieptene, ne spuse prietenul nostru, ca şi cînd lucrul ăsta ar fi fost obişnuit. Am înţeles în ziua aceea că România nu era cu totul reală.

Mica fermă a familiei unde eram aşteptaţi era modestă: două clădiri mici cu zidurile albe, mai strălucitoare acum, după ce le spălase ploaia. Una dintre clădiri adăpostea două vaci, un cal şi trei porci iar cealaltă… ne aştepta pe noi.

Nu erau decît două încăperi şi o intrare al cărei decor era la înălţimea furtunii şi a apariţiei femeilor cu seceră. Pereţii erau decoraţi cu covoare, cu cuverturi frumos colorate, cu farfurii desenate cu măiestrie, mobilele erau din lemn închis la culoare cu motive sculptate. Peste tot, perne de toate culorile, căni de cositor, mici obiecte tăiate în lemn, feţe de masă din dantelă. Gazdele noastre ne-au lăsat camera lor. Aveam oarecare scrupul să ocup patul acestor prieteni de o seară dar Elena m-a făcut să înţeleg că în România e la fel de important să ştii să primeşti ca şi să dai.

Un tînăr a venit să ne întîlnească, demn şi mîndru în frumoasa lui cămaşă albă şi pantalonii săi negri. Era muncitor într-o mică uzină din apropiere şi ceruse, ca pe un privilegiu, să petreacă cîteva clipe cu „francezii veniţi de la Paris"; într-o franceză impecabilă el ne-a explicat că „vorrrbeşte foarrrte prrrost frranceza pentrrru că el nu errra, de deparrrte, cel mai bun elev din clasă la limba frrranceză".

Cochetărie? Propagandă locală? Cred mai degrabă că era sincer fericit să-şi confrunte franceza cu presupuşii paznici ai limbii, puţin mîndru, fără

îndoială, să arate că în România un modest muncitor dintr-o uzină oarecare, ştie să vorbească limba lui Voltaire. (Copiii lui învaţă oare astăzi cu aceeaşi sîrguinţă limba de pe Wall Street? Nu ştiu… Franţa intră ea oare puţin cîte puţin în rîndul civilizaţiilor pierdute precum cele greceşti, asiriene, romane? Sic transit… Afacerile sînt afaceri şi asta e!)

Înainte de cină ne-a invitat un vecin, mic fermier şi el, care m-a rugat să-i fac o mare onoare şi să spun cîteva cuvinte în limba franceză fiicei sale, o puştoaică încîntătoare de paisprezece ani care „învăţa franceza".

El ne-a mărturisit prin intermediul prietenului nostru, pentru că el nu vorbea decît româneşte, că, uneori, el deschidea pe ascuns cărţile franţuzeşti ale fiicei sale şi privea cu respect acele cuvinte pe care nu le înţelegea, dar pe care le auzea cîntate la radio, ca pe cea mai frumoasă limbă din lume.

Nu ştiu de ce, dar, de fiecare dată cînd trec graniţe puţin mai îndepărtate, există întotdeauna cineva care mă face să plîng. E aiurea, nu?

Dar să revenim la fermierii noştri.

Mie să nu-mi cereţi să spun cîteva cuvinte, pentru că sfîrşesc prin a ţine discursuri interminabile. Timp de mai bine de o oră, amintindu-mi de cîteva studii vagi care ar fi trebuit să facă din mine un ambasador al limbii lui Du Bellay, i-am ţinut un curs tinerei românce care mînuia destul de frumos franceza, cu cîteva stîngăcii încîntătoare care mi-au stîrnit de cîteva ori cheful de a-i săruta obrajii înroşiţi de plăcere. Din fericire ştiu să mă port bine mai ales cînd am ceva important de făcut. Iar acum chiar asta era…

A doua zi de dimineaţă, tatăl, mama şi fiica lor ne aşteptau în pragul casei ca să ne salute înainte de plecarea noastră. Aveau braţele pline cu cadouri, două covoraşe, dantele ţesute de mînă, o bluză brodată, lucruri pe care ne-a fost imposibil să le refuzăm.

Copilul formulase un compliment puţin stîngaci care saluta Franţa, asigurînd-o pe aceasta de tandreţea sa cît şi de recunoştinţa sa.

Am spus ceva mai înainte că iubesc această ţară?

Un teatru ca oricare altul?

Înfipt în mijlocul oraşului, Palatul Culturii din Ploieşti mimează parcă arhitectura neoclasică a unor clădiri pariziene. Păşind pe treptele imensei scări de beton care duce la intrare, mă întrebam cam cum ar putea să arate în clădirea asta sala teatrului în care aveam să-i cunosc pe actorii şi regizorul piesei mele. Elena mi-a strîns mîna în palma ei, parcă simţindu-mi neliniştea dar şi nerăbdarea. Am zăbovit cîteva clipe cu mîna pe clanţa grea, de bronz a uşii, după care am apăsat cu un fel de „fie ce-o fi” în gînd şi-am intrat...

În faţa noastră s-a deschis deodată o imensă sala străjuită de coloane albe. Lumina venea de undeva de foarte de sus prin nişte vitralii. Am stat cîteva momente bune în mijlocul acestei neverosimile săli. Elena nu se mai sătura privind. Aproape că uitasem pentru ce am venit aici. Noroc că, în timp ce noi ne lungeam gîturile pentru a privi în sus, am auzit foarte aproape de noi un timid şi catifelat „bon jour”. Ne-am oprit din contemplare. În faţa noastră – un tînăr cu ochi mari şi pătrunzători, cu o barbă care a început să albească pe ici pe colo. L-am recunoscut imediat după fotografiile din voluminosul dosar cu datele despre viziunea sa asupra acestei montări pe care mi l-a trimis la Paris cu cîteva luni în urmă. Era Mihai Vasile, regizorul şi directorul Teatrului Equinox.

Era pentru a nu ştiu cîta oară cînd mi se întîmpla să văd un chip într-o fotografie, iar atunci cînd chiar mă întîlneam faţă în faţă cu omul acela să nu mai pot aşeza imaginea fotografică peste chipul real. Îl priveam pe acest tînăr artist, pe care aveam sentimentul că-l ştiu dintotdeauna, cu un

ochi cercetător dar n-am avut timp prea mult să fac lucrul ăsta, pentru că ne-a prins curtenitor de braţe şi, astfel, am traversat imensa sală cu coloane albe după care am pătruns în sala teatrului. M-am simţit uşor nesigur după ce am auzit uşa închizîndu-se în urma noastră. Sala era cufundată într-o lumină slabă, ca o ceaţă. Pe scena din faţa noastră cîteva reflectoare luminau discret un decor prin care se puteau zări siluete hieratice mişcîndu-se ca într-un vis, însoţite de un fin zgomot de voci. Semiîntunericul dar şi senzaţia unei neaşteptate dezorientări în spaţiu m-au făcut să mă opresc pe la mijlocul sălii. L-am rugat pe tînărul regizor să mă lase să mă obişnuiesc puţin cu locul, iar el s-a scuzat că nu a aprins candelabrele sălii, numai că eu şi, aproape în acelaşi timp, şi Elena l-am rugat în şoaptă să nu facă lucrul ăsta...

Era atît de bine...

Mă simţeam, deodată, bine. Acel bine pe care ţi-l dă sentimentul că eşti înconjurat de ceva ce ştii cu alte simţuri, un ceva care este, de fapt, o sală de teatru ca toate sălile de teatru din lumea asta.

Am pipăit cu mîna stîngă speteaza unui scaun, după care m-am aşezat. Cred că Elena şi Mihai au făcut acelaşi lucru pentru că nu am mai auzit nici un zgomot de paşi în preajma mea. Priveam decorul şi discreta mişcare a siluetelor. Nu-mi dădeam seama dacă am întrerupt o repetiţie sau dacă sînt doar nişte preparative obişnuite înainte de repetiţie.

Da, acesta era decorul pe care-l desenase Mihai, şi ale cărui schiţe mi le-a trimis deunăzi... Trăiam parcă un vis. Am scris „Poarta Infernului”, imaginîndu-mi în fel şi chip locul, personajele, lumina şi întunericul. Dar acolo, era un univers care se desfăcea molatec şi blînd în faţa ochilor mei. Deodată s-au aprins reflectoarele pe cele două mari podiumuri din stînga şi din dreapta scenei. Fusesem avertizat de documentele din dosarul regizoral că cele trei ore de spectacol se vor derula în spaţii care se vor modifica la vedere. Acum, pe semne că maestrul de lumini îşi făcea probele pentru că luminile se schimbau de la un spaţiu la altul. Am întors capul în spatele meu. Elena mi-a atins uşor umărul. În lumina aceea difuză i-am zărit un zîmbet larg ca de copil la prima sa intrare într-o sală de teatru. Aş fi vrut să stau încă multă vreme acolo şi să încep să-mi plasez personajele din dramă în meandrele acelei scenografii. Cu

aceeaşi delicateţe, însă, Mihai ne-a invitat să traversăm sala, apoi decorul pentru a ajunge în biroul său din spatele scenei. Nu m-am putut abţine, la trecerea prin scenă, să nu ating cu vîrful degetelor pînzele ca de păianjen care coborau din înălţimea scenei, iar cu privirea, obiectele aşezate ici şi colo de actorii care au dispărut deodată ca şi cum ceea ce văzusem eu nu fuseseră decît doar nişte himere...

Trecuţi dincolo, în lumea reală, printr-un hol scurt, am fost izbiţi de lumina zilei care pătrundea în biroul directorului prin nişte ferestre mari. O... dezordine agreabilă domnea în întreaga încăpere. Dosare, cărţi, măşti, obiecte viu colorate, o vioară pe jumătate ieşită din cutia ei. Tînărul meu prieten (oare îi pot spune astfel de aici încolo?) ne invită, într-un colţ al acestei camere mari, spaţioase şi luminate, să luăm loc pe cele două fotolii aflate în jurul unei măsuţe cochete de lemn. Iese pentru cîteva momente prin uşa mare din cealaltă parte a biroului, se aud cîte-va cuvinte parcă repezite către cineva de afară, o întreb pe Elena dacă a înţeles ceva numai că ea este cu ochii pe pereţii plini de afişe, fotografii, desene, planşe – un adevărat rai teatral.

Mihai intră, îşi trage un scaun în faţa noastră şi...

Şi deodată zîmbeşte larg ca şi cum ar fi scăpat de cine ştie ce corvoadă.

Îl privesc cu interes. Aşteptasem atît de mult momentele astea încît aproape că nici nu înţeleg ce spune, în ciuda unei franceze limpezi, impecabile, acea franceză pe care noi francezii n-o mai rostim de mult. Ah, şi mai e ceva la acest tînăr: desenează atît de elocvent cu mîinile în aer încît am impresia că spaţiul este pentru el şi mîinile lui un soi de loc de joacă preferat...

Mă trezeşte brusc din starea asta ceea ce ne spune, printre altele:

- Astăzi după amiază am pregătit pentru voi două studii de mişcare scenică ale actorilor mei pe temele din piesa ta, în decorul pe care l-ai văzut montat pe scenă.

Cum adică – mă întreb brusc impacientat – nu văd o repetiţie? Aproape că îmi ies din gură primele sunete ale întrebării, dar mă opresc la fel de brusc pentru că nu ştiu ce înseamnă ceea ce ne propune Mihai. Îl las, deci, pe el să continue. Ne spune că ar trebui să vedem aceste studii pentru că aşa vom înţelege mai uşor particularităţile teatrului lor,

viziunea regizorală a spectacolului după piesa mea dar şi că aşa vom cunoaşte mai bine trupa şi personalitatea fiecăruia dintre actori. Explicaţia mă relaxează brusc. Da. Aşa este. Numai că e prima dată cînd aud aşa ceva într-un teatru. Pe urmă revin iar întrebările. Adică ce fel de studii? Ca şi cum mi-ar fi citit gîndurile, Mihai ne spune simplu:

- Aşa cum ţi-am transmis în mapa regizorală, am scris muzica şi toată coloana sonoră a spectacolului ca pentru un film, iar studiile despre care v-am vorbit se vor desfăşura fără texte ci doar pe fragmente din această coloană sonoră. Este vorba aici despre metaforele trupului şi ale spaţiului alterat de mişcarea lor, respectînd drama textuală...

Desigur, îmi figuram eu cîte ceva în minte, dar tot nu mi-era foarte clar ce se va întîmpla. N-am mai insistat. Discuţia a alunecat apoi către piesa mea, către viziunea acestei trupe despre teatru, în general. Am privit fotografii de la repetiţii, ne-a spus cîte ceva despre noua situaţie a teatrului în România după revoluţie şi-atunci, brusc, l-am întrebat:

- Pe vremea lui Ceauşescu, ar fi fost posibil să montaţi piesa mea?

Chipul i-a împietrit pentru cîteva clipe. Mi-a răspuns apoi, aparent, calm că nu. Doar că eu am insistat, în pofida privirilor tăioase ale Elenei: - De ce?

- Pur şi simplu... Pentru că în epoca aceea nici nu-ţi putea trece prin minte aşa ceva. Pentru că totul era îngheţat în cultul unei singure persoane, a conducătorului şi atît. Pentru că pentru el şi camarila lui, cultura nu conta decît pentru a sluji acestui cult. Ştii? În ultimii ani, de exemplu, pe coperta a patra a cărţilor nu mai era voie să fie amplasată fotografia autorului?

- Cum aşa? – am întrebat aiurit.

- Pur şi simplu, pentru că un singur chip trebuia privit şi admirat: acela al lui... Iată, noi am făcut aici, în teatrul nostru, încă din 1984 un festival care a purtat numele unuia dintre cei mai importanţi poeţi români şi europeni, Nichita Stănescu. Ei bine, ni s-a interzis să-i punem portretul pe afişe sau pe alte materiale tipărite...

Nu. Nu aveam cum să înţeleg toate astea. Totul părea atît de absurd. Abia acum începeam să fac legătura dintre toate peripeţiile prin care am trecut de cînd am intrat în ţara asta cu ceea ce-mi spunea tînărul regizor...

Studiul de scenă, adică un alt fel de teatru

Ajutaţi de administratorul teatrului (am aflat nu la multă vreme după aceea că era şi maestrul de lumini al teatrului) ne-am făcut bagajele şi ne-am mutat la un alt hotel, un fel de pensiune care pe vremuri fusese rezervată numai nomenclaturii locale de partid. Bineînţeles că a trebuit să plătim din nou şederea aici pentru că cei de la marele hotel Prahova Palace nici n-au vrut să audă de returnarea banilor noştri. Oricum nici nu am insistat mai mult... Eram bucuroşi că aici, în noua noastră cameră totul părea în regulă.

După masa de prînz ne-am întins în paturile moi cu lenjerie curată şi foşnitoare. Am căutat prin bagaje o carte cu care să mă mai amăgesc înainte de un pui de somn bine meritat...

- Cum adică nişte studii? – am murmurat ca pentru mine în timp ce Elena aranja îmbrăcămintea din bagaje în dulapul din holul micului nostru apartament.

Am adormit brusc.

Cînd m-a trezit Elena, soarele se mişcase mult dincolo de fereastra camerei.

Mi-am încărcat aparatul de fotografiat pentru că am primit permisiunea regizorului de a fotografia ceea ce avea să se desfăşoare pe scenă în timpul studiilor. În continuare eram destul de nelămurit dar, în acelaşi timp, extrem de curios. Aveam să recunosc ceva din piesa mea în acest fel inedit de a face teatru? Elena m-a ţinut de braţ în această călătorie de

la hotel pînă la teatru (de altfel, doar cîteva sute de metri) prin acest oraş liniştit, patriarhal, cu clădiri mai vechi sau mai noi, cu un parc cochet aranjat în faţa unei clădiri impunătoare, vecină cu Palatul Culturii.

Pe treptele mari ne aştepta Mihai alături de o tînără femeie, înaltă, frumoasă, cu un zîmbet cuceritor.

- Ea este Emma, soţia mea.

Ei da! Trebuia să-mi închipui că Mihai nu putea avea alături decît o femeie ca aceasta. Desigur, îmi scăpau argumentele unei asemenea afirmaţii dar...

Traversăm iarăşi marea sală cu coloane albe, pătrundem în sala teatrului, de data asta luminată de candelabrele mari, de bronz. Pe scenă, actorii îmbrăcaţi lejer în costume care păreau a fi de sport, ne aşteptau. Mihai mi i-a prezentat pe rînd, pe numele lor mici, familiar ca şi cînd ne-am fi cunoscut de cînd lumea. Pe unii îi recunoşteam după fotografiile din mapa regizorală despre care am amintit mai devreme. Toţi, tineri, cu feţele deschise, zîmbitoare. Le-am strîns mîinile şi, în timp ce făceam asta, m-a fulgerat, ca o continuare a discuţiei de mai devreme, gîndul că tinerii aceştia au trăit dramele acelor vremuri de pînă în 1989, că poate şi atunci zîmbeau, dar mai trist, mai întunecat...

S-au stins luminile după ce tinerii actori au intrat în meandrele decorului. După o linişte care parcă nu se mai termina, primele sunete muzicale s-au făcut auzite şi, odată cu ele primele lumini s-au deschis peste decorurile care au început să fremete de mişcările trupurilor...

E greu să povestesc ce-a urmat. Ţin minte atîtea detalii, disparate ca dintr-un film vechi din care s-au recuperat fragmente. Ştiu doar că m-a cuprins un fel de tensiune de parcă eu aş fi creat toată lumea aceea de pasiuni şi emoţii. Scenele se succedau cu o viteză care-mi depăşea puterea de înţelegere. Făceam fotografii cu o frenezie pe care n-o mai încercasem vreodată. Sub ochii mei şi ai Elenei se desfăşura chiar drama la care visasem scriind-o. Şi nu se rostea nici un cuvînt! Totul se citea pe feţele şi trupurile lor care se contorsionau, se răscoleau, se împreunau ca peste cîteva secunde să se contopească în alte grupuri omeneşti, ca nişte statui care se făceau şi se desfăceau sub ochii noştri. Greu de explicat ceva la vederea acestor scene care depăşeau cu mult ceea ce este obişnuit în teatru...

Final. Un întuneric ca o linişte necesară peste lume. Zăceam obosit, stors, pe scaun lîngă Elena şi ea la fel de emoţionată. Mi-a prins mîna pe întuneric (pentru a cîta oară mîna ei catifelată şi caldă mă ajuta să trec în lumea reală?) şi mi-a strîns-o puternic...

Lumina blîndă a candelabrelor ne-a surprins astfel...

Mihai a venit parcă de nicăieri şi s-a aşezat pe un scaun lîngă noi...

Am vrut să spun ceva dar nu-mi trecea nimic prin minte.

Atunci Elena s-a întors spre mine şi mi-a spus apăsat:

- Voi, francezii, n-aţi putea face asta niciodată!

Replica ei m-a lovit în moalele capului. A fost ca un trăznet. În acelaşi timp nu puteam să nu observ o mîndrie, o trufie chiar, pe care n-o mai văzusem vreodată în atîţia zeci de ani de căsnicie. Da, Elena era alta după acest... studiu (pentru că nu-i pot găsi deloc un alt nume şi-ar fi meritat ca ceea ce am văzut şi simţit să poarte un nume!). Elena era la ea acasă! Simţeam asta cu bucurie dar şi cu un fel de deznădejde de parcă începeam s-o pierd.

Am cerut permisiunea să trag o fugă la hotel pentru a-mi mai lua o nouă bobină de film pentru aparatul de fotografiat. Eram atît de agitat încît Elena m-a prins de braţ şi mi-a zis rar:

- Mai uşor. Ai grijă de inima ta...

Ah, da. Era Elena mea. Din depărtările ei naturale se întorsese la mine. Doamne, cît de mult o iubesc! Desigur, trebuia să ies cît mai repede din emoţia asta pe care o încercasem la cele văzute.

...Seara s-a continuat în aceeaşi notă a emoţiei copleşitoare. Uitasem, parcă, toate scenele pe care am călcat vreodată în viaţa mea de om de teatru. Parcă nu mai exista pe lume decît scena asta a Equinoxului, că doar pe ea, pe scena asta, oamenii se visau pe ei înşişi în ceea ce se poate numi o viaţă de om.

Mihai a vorbit foarte puţin atunci, spre seară. De altfel nici noi nu mai aveam ce întreba. Tot ceea ce se întîmplase sub ochii noştri scăpa unei analize, unei explicaţii. Era ca un fel de miracol. Neaşteptat. Tulburător. Unic.

Am petrecut seara la un mic restaurant împreună cu Mihai şi Emma.

Nici unul dintre noi n-a deschis discuţia despre ceea ce se întîmplase pe scenă. Era o discretă complicitate în a păstra fiecare cît mai intactă şi

pentru cît mai mult timp emoţia aceea.

Şi asta nu era decît prima zi... Mă gîndeam cu o anume nelinişte la ceea ce avea să urmeze.

În faţa noastră se deschidea o altă Românie. Şi cred cu putere că asta era România la care sperase atît de mult, atît de intens Elena. Şi pentru asta eram atît de fericit că piesa mea avea să se joace pe scena aceea miraculoasă...

POARTA INFERNULUI în limba română

Prima repetiţie generală de a doua zi mi-a redat definitiv bucuria de a mă afla în oraşul ăsta, în palatul ăsta, în teatrul ăsta. O spun apăsat, mai mult pentru mine.

Am dormit, peste noapte, profund, fără vise. Elena trebăluia prin cameră încercînd să mă trezească altfel decît o făcea acasă. Am deschis ochii către fereastra inundată de lumina dimineţii, mi-am frecat ochii şi mi-am adus aminte că nu sînt acasă, în patul meu. Ah, patul meu din casa noastră de la Paris! Nimic nu se compară cu patul acela. Dar acum, aici în oraşul ăsta de care abia auzisem cu cîteva luni în urmă, patul din care mă ridic, iată, acum, înseamnă altceva. Coborîrea din el este ca un început de drum către ceva ce n-am mai trăit vreodată. Nişte străini pun în scenă drama

la care am lucrat atîţia ani... Iar eu am venit aici, în ţara asta dragă mie, datorită Elenei, pentru spectacolul ăsta...

Cum spuneam, prima repetiţie generală (din cele două promise) a fost aşa, cum să spun, ca un vis. Pe de-o parte, regizorul creasese un alt univers decît cel pe care-l descrisesem eu în indicaţiile scenografice, unul mai metaforic, mai puternic vizual, pe de altă parte, cuvintele mele sunau incredibil în această limbă. După repetiţie, chiar, maestrul de lumini mi-a oferit spre lectură, exemplarul lui, legat straşnic între coperţi cartonate, după ce am spus regizorului şi actorilor că mi se pare atît de interesant textul meu spus în limba română.

În timpul repetiţiei, Mihai a schiţat doar cîteva gesturi către maestrul de lumini şi a întrerupt doar discret şi rar jocul actorilor, pentru mici corecţii. Atmosfera era destinsă, de lucru. Actorii erau minunaţi. Angajaţi într-o dramă care dura trei ore, fără pauză, îşi schimbau costumele cu o iuţeală extraordinară. Am uitat să spun că piesa mea, „Poarta Infernului" are douăzeci şi cinci de personaje în care regizorul a distribuit doisprezece actori, unii dintre ei fiind nevoiţi să joace două sau chiar trei roluri. De aici şi enormul travaliu la care-i supusese regizorul şi la care ei, aceşti tineri actori, s-au dedat cu o pasiune greu de exprimat în cuvinte...

Seara s-a terminat cu o lungă şi amicală discuţie cu toţii în şi pe lîngă scenă, ca un fel de demitizare a ceea ce fusese drama care tocmai se jucase doar pentru mine şi Elena.

Discutam într-o limbă extraordinar de fluentă, un fel france-rom în care apăreau din cînd în cînd şi cuvinte englezeşti, mai mult spre amuzamentul tuturor, dar care aveau rostul de a umple ideile care nu se regăseau în limbajul ad-hoc pe care-l foloseam cu toţii cu atîta voluptate. Elena încerca să traducă şi pentru mine şi pentru ei, numai că româna ei (plecase la vîrsta de patru ani din România) era limitată la un număr mic de cuvinte. Cu toate astea era extrem de volubilă. Se îmbujorase, se simţea în largul ei, stabilise împreună cu Emma şi celelalte actriţe un fel de cod al femeilor în această lume a bărbaţilor, iar atunci cînd venea vorba despre personajele feminine din piesa mea deveneau aproape instantaneu avocatele lor...

Ziua care a urmat a fost la fel de intensă.

Mihai şi Emma ne-au invitat să luăm masa de prînz acasă la ei.

Nu ne-am aşteptat la asta, chiar dacă ştiam, din atîtea întîmplări prin care am trecut, cît de caldă este ospitalitatea românilor.

Am urcat, e-adevărat cu un anume efort, cele cinci etaje ale blocului în care stăteau (noi stăm într-o clădire cu doar trei etaje şi vedem rar pe cineva care să meargă pe scări, de aceea liftul nostru este atît de solicitat...).

Apartamentul mic, cochet, luminat puternic de soarele amiezii, ne-a primit cu aerul unui spaţiu locuit de artişti. Am admirat cele cîteva tablouri de pe pereţi, un excepţional basorelief în lemn şi biblioteca din camera de zi... Dar mai era ceva, sau mai bine zis cineva acolo care ne aştepta. Un puiuţ de pisică de doar cîteva luni, albă, pufoasă, alintată... Un deliciu. Elena i-a făcut cîteva fotografii, poate aşa, în amintirea motanului nostru care se stinsese cu un an în urmă după ce ne-a însoţit prin viaţă aproape optsprezece ani...

Masa a fost copioasă. Un păhărel de ţuică, apoi mămăliguţă cu brînză şi smîntînă (o mîncare ţărănească pe care am mai întîlnit-o şi în Transilvania), un borş de legume şi la urmă sarmale. Ah, sarmalele astea cu care românii ne fac pe noi, străinii, să-i iubim instantaneu...

Desigur, era o vizită de lucru, astfel încît, la cafea, am început să discutăm despre spectacol.

Ce mai era de adăugat? Aproape nimic. Mihai a avut mai multe corecturi după repetiţie, iar eu n-am găsit de cuviinţă să spun decît că viziunea asta mă surprinde în modul cel mai pozitiv, că metaforele ascunse undeva, în spatele cuvintelor din textul meu, se regăseau acum deplin în această viziune... Elena a intervenit în discuţie (lucru pe care-l face foarte rar atunci cînd este vorba de teatrul meu):

- Am simţit un alt fel de a folosi cuvintele... A spus asta în limba română, ca şi cum s-ar fi ferit ca eu să aud ceea ce a spus. Evident că am rugat-o, aproape intempestiv, să-mi traducă. A făcut-o căutînd parcă cu greutate echivalenţele franţuzeşti...

Desigur că mi-a convenit de minune ceea ce a spus, pentru că şi eu, cu puţina mea ştiinţă a limbii române, eram fascinat de felul în care se alcătuia universul sonor al piesei mele în această limbă.

Am continuat discuţiile pînă tîrziu spre seară cînd a trebuit să

coborîm spre teatru la cea de a doua repetiţie generală.

Care n-a fost, de fapt, decît o lungă discuţie între regizor şi actori, cu reluări de scene, cu reaşezări în spaţiu, totul într-o atmosferă destinsă în care nu de puţine ori se auzeau cascade de rîs sau strigăte ciudate care sfîşiau aerul sălii... Elena, la rugăminţile mele, traducea cîte ceva din tot ce se întîmpla, dar era atît de acaparată de ceea ce se întîmpla pe scenă încît, uneori, mi-era greu s-o „deranjez" din starea aceea pe care o savura cu atît de multă bucurie...

Se întîmpla, de fapt, ceea ce Mihai spusese mai devreme, la masă. Se făceau mici corecturi, mai degrabă de nuanţă...

De cîteva ori m-am întrebat unde naiba mă aflu. Atît de departe erau teatrele prin care trecusem de-a lungul veţii mele. Aici totul era firesc, natural. Priveam feţele acelea tinere care se schimbau sub lumina reflectoarelor pentru a întruchipa personajele din piesa mea, şi mă întrebam de unde au atîta inteligenţă, atîta forţă de a juca cu atîta pasiune...

Emma îl seconda cu discreţie pe Mihai. Stătea lîngă el cu textul în mînă şi, din cînd în cînd, se apleca la urechea lui şoptindu-i lucruri doar de ei ştiute.

Ah, totul era ca un vis care nu voiam să se mai termine. Începeam deja să mă gîndesc cu un fel de nelinişte la premiera care urma să aibă loc peste două zile. Va fi la fel? Ce fel de public va fi? Mi s-a spus că va veni şi cineva de la ambasada noastră la Bucureşti. Că vor fi în sală critici de teatru, ziarişti, regizori şi actori de la alte teatre din oraş şi din Bucureşti...

Deodată mi-a fost teamă că nu vor înţelege miracolul la care eu şi Elena am fost martori de două zile, că, poate, tot ce nouă ni s-a părut a fi bine, lor, celor care vor intra în sala Teatrului Equinox, nu li se va părea la fel... Că nu aveam cum să le explicăm că ceea ce se întîmplă aici...

Între timp repetiţia s-a sfîrşit.

Dar surprizele nu se terminaseră.

Mihai a anunţat cu vocea lui calmă şi fermă că a doua zi nu se lucrează.

- Mîine ieşim la aer!...

Adică?!...

O duminică la ţară

Pare a fi o pînză de Renoir sau un decor sugerat de o piesă de Cehov. Dar nu. Nimic din toate astea... Este ceva tipic românesc.

Mai întîi pregătirea acestei ieşiri.

Timp de o săptămînă, bănuiesc, s-a făcut apel la prieteni, la familie, pentru a strînge trei maşini cu rezervorul plin, ceea ce, oricît de paradoxal ar putea să pară într-un centru petrolier, era totuşi o aventură. Am înţeles asta văzînd pe drumuri cozile de aproape un kilometru, uneori, la staţiile de benzină.

Plecarea fusese prevăzută dis de dimineaţă, pentru a profita de răcoarea zorilor, pentru că vor fi, fără îndoială, 35-40 de grade peste zi, aşa cum s-a întîmplat mai mereu în această săptămînă.

Familia mea de o zi nu este completă dar, fără îndoială, ar fi fost greu să aduni mai mult de trei maşini. Poate că cei care lipseau au preferat o duminică mai personală.

Este aici Liliana, cea care, fără machiaj şi fără nici un alt artificiu, reuşeşte, la cei 22 de ani ai săi, să te facă să crezi în personajul fragil şi uzat al bătrînii pe care o interpretează în spectacol.

Şi Cristina, soţia Prinţului din povestea mea. Frumoasă, discretă şi care pare să viseze uneori, la un alt prinţ, poate cel al vieţii ei.

Şi Maria cea hazlie, veselă, care intră în fiecare seară în tragedie cu aceeaşi uşurinţă cu care ştie să zîmbească.

Şi Manuela, fină, suplă, vibrînd în secret de plăcerea de a trăi, dar care trebuie să-şi pună în spectacol, cămaşa morţilor.

Şi toţi ceilalţi, care-şi interpretează rolurile cu acea plăcere profundă şi vie, care dă teatrului puterea sa misterioasă, o putere care intrigă în

aceeaşi măsură în care farmecă şi care face din noi alţi oameni, ceva mai buni, şi, fără îndoială, ceva mai atenţi.

Şi este, bineînţeles, de asemenea şi mai ales, Mihai, maestrul, demiurgul, mai mult un preot sau guru decît un maestru al scenei.

Platoul este altarul său iar actorii, oficianţii. Cînd aranjează o mişcare, pare că vrea să proiecteze lumea către un univers cunoscut numai de el şi de Dumnezeul care-l inspiră şi pe care el îl numeşte Teatru.

El este cel care a organizat această zi la ţară. A făcut-o cu discreţie dar fără să uite nimic, nici chiar furtuna care avea să vină la timp ca să aducă ieşirii noastre ceea ce îi trebuia ca să fie perfectă.

Este ora zece atunci cînd ajungem în pădure. Pe o suprafaţă mare la intersecţia a patru drumuri, multe alte maşini au staţionat deja.

Pădurea începe să se populeze.

În aşteptarea prînzului mergem către lac. O lungă fîşie de pămînt înaintează ca un promontoriu în inima lacului. Drumul duce destul de departe ca să putem descoperi tot ceea ce ne înconjoară.

În depărtare pîcla dimineţii nu s-a ridicat complet, iar linia copacilor de-abia se mai zăreşte la orizont.

Cîţiva pescari, instalaţi acolo cu noaptea în cap (de secole?) contemplă apa, nemişcaţi, figuri hieratice care subliniază seninătatea locurilor.

Nimic nu a fost amenajat, nici malurile, nici drumurile. Nu există nici cel mai mic debarcader, nici măcar unul din scînduri.

Cărările par să fi fost făcute numai de paşii acelora care, de secole, au călcat pe acest pămînt.

Ne imaginăm adesea începutul lumii sub forma unui peisaj haotic, înfricoşător, cu fulgerări tragice, cu ceruri ameninţătoare.

Iată, ne aflăm aici, la începuturile lumii şi totul este calm, senin. Albastrul cerului, la care se adaugă ici-colo cîte un nor de un gri plumburiu, se pierde în verdele adînc al apelor lacului.

Nimeni nu îndrăzneşte să scoată un cuvînt pentru a nu tulbura liniştea din jur. Mi-ar plăcea să mă aşez aici şi să-mi sfîrşesc viaţa privind această armonie în tonuri pe jumătate stinse.

...Dar rareori ne sfîrşim viaţa aşa cum dorim.

În inima pădurii, descoperim deodată un manej cu căluţi de lemn, împodobiţi cu mici oglinzi, cu lumini şi paiete. Caii se învîrtesc, urcă şi

coboară, ornaţi cu fireturi roşii şi argintii, cu pene colorate, în sunetul flaşnetei care-şi deapănă nostalgia.

Ca să-mi satisfac raţiunea, mă forţez să cred că Mihai nu are nici un amestec în această apariţie. Dar mă îndoiesc, mă îndoiesc. Nu sînt oare în România?

Furtuna izbucneşte chiar în clipa în care ne instalăm pe terasa acoperită a cafenelei-restaurant care, împreună cu manejul, sînt singurele semne de civilizaţie de aici.

Violenţele subite şi trecătoare ale românilor s-or fi trăgînd oare de la furtunile lor?

Ploaia a transformat curtea într-o imensă băltoacă, lovind mesele de fier cu un răpăit violent ca un zgomot de război.

Cerul e negru, e noapte.

Mihai priveşte cu satisfacţie fulgerele care sfîşie întunericul.

Totul se desfăşoară aşa cum şi-a dorit. Cerul îl ascultă.

Scoatem proviziile noastre, pentru că acest restaurant nu serveşte masa decît dacă ceri lucrul ăsta în mod expres. Emma şi Anca au făcut, în schimb, ceea ce trebuia: chifteluţe, salam, castraveţi şi delicioase prăjituri cu brînză. Le privesc pe amîndouă aşezînd masa ca şi cum ar fi la ele acasă.

Emma, silfida care merge tot timpul la cîţiva centimetri de sol… Are gestul suplu al unei plante acvatice şi se deplasează ca o adiere de vînt cu un surîs care pare să spună: „vedeţi cît este de uşor.”

…Furtuna a plecat cu un ultim fulger, cu un ultim bubuit de tunet, aşa cum un actor îşi pregăteşte ieşirea din scenă, ridicînd vocea sau lovind mai tare cu piciorul scîndura scenei.

…Soarele este arzător.

Pe drumul de întoarcere rămîn tăcut. Am satisfacţia pisicii ghiftuite, diger încet chifteluţele, prăjitura cu brînză, manejul, lacul cu pîcla de deasupra lui, soarele, furtuna şi pescarii aceia impasibili.

Deodată Mihai opreşte maşina şi, traversînd drumul, alergînd printre maşini, se năpusteşte într-un lan de grîu.

I se vede silueta dansînd peste spice, plutitoare, insolită. Cînd se întoarce, are braţele pline de albăstrele, margarete şi maci. Face două buchete cu culorile Franţei, îi întinde unul Elenei şi mi-l dă mie pe

celălalt îmbrăţişîndu-ne, fără să spună nimic, doar cu zîmbetul acela pe care-l are-n barbă atunci cînd e fericit.

Am uitat, nu-i aşa? să vă spun că străinii, atunci cînd mă aflu la ei acasă, parcă se vorbesc între ei să mă emoţioneze pînă la lacrimi?

Ochiul era în sală

Nu există spectacol mai „plăcut" decît o premieră într-un teatru parizian.

Toată lumea se îmbrăţişează la fel de mult pe cît vorbeşte.

Mulţimea zgomotoasă seamănă cu un stup de albine. Oamenii se strigă unii pe ceilalţi. Prin semne, pentru că vocea n-ar putea să domine hărmălaia.

Premierele mă sperie. Nu prin posibilul eşec al unei piese care nu mă priveşte (pentru că oricum, n-am scris-o eu), ci pentru că sînt atins de o boală congenitală care n-a făcut decît să se agraveze cu anii: nu-mi amintesc nici un nume, nici chiar ale celor pe care îi cunosc foarte bine.

Am dezvoltat de-a lungul numeroaselor premiere la care a trebuit să asist, mai multe sisteme de sustragere.

Unul dintre ele poate să ţină de o cordialitate bucuroasă:

- Ah! bună ziua! Cît mă bucur să te revăd! Ai venit şi tu să-ţi încurajezi prietenii? Oh, iartă-mă, o cunoşti pe soţia mea, desigur? Totul e în regulă? Ceva proiecte? O să-mi povesteşti altă dată. Bei ceva?

Ne despărţim dîndu-ne cordial o palmă pe spate şi fiecare pleacă în drumul lui zicîndu-şi: „Doamne, Dumnezeule, îmi stă numele lui pe limbă! I-am uitat numele, ce porcărie!"

Dacă e vorba de o personalitate cunoscută, poţi să ieşi din încurcătură printr-o flatare. Se întîmplă rar ca cel flatat să nu se bucure de faptul că este flatat, tot aşa cum nu există nici un mic compliment care să nu aibă efecte mari.

- Ah, bună ziua! Sînt într-adevăr foarte fericit că vă întîlnesc, e atît de mult timp de cînd doream să vă sun dar nu îndrăzneam s-o fac. Sînteţi atît de ocupat, încît… oh... dar... scuzaţi-mă, nu v-am prezentat-o pe soţia mea... vezi, iubito, cît de bine aranjează lucrurile întîmplarea... Trebuie să vă spun că soţia mea este una dintre marile dumneavoastră admiratoare. Îmi permiteţi să vă sun peste cîteva zile?

Cînd soneria anunţă că în curînd cortina se va ridica, mai are loc un spectacol: cine este cel/cea/cei care-şi vor relua locul ultimii. Nu există un mod mai potrivit decît acela de a scula tot rîndul scuzîndu-te zgomotos în timpul primelor replici ale piesei. Atunci eşti sigur că ai fost recunoscut.

Am putea compara o premieră cu un meci de fotbal în care n-ar juca decît o singură echipă. În sală s-au format clanurile. În grup sau, şi mai bine, răspîndiţi ca să acopere cel mai mare cîmp de acţiune posibil: suporterii gata să aplaude şi o muscă ce zboară prin aerul sălii, zgomotoşi, activi, dar fară trompetă sau fluiere. Şi-apoi, restul publicului, mai degrabă bine dispus pentru că a fost invitat, dar rezervîndu-şi dreptul să-şi sufle nasul, să tuşească sau să scoată discret cîte un suspin plictisit ca să arate că „pe mine este greu să mă păcălească cineva!".

Cît despre arbitrii, ei au fost grupaţi toţi în centru, în fotolii de orchestră, pentru ca astfel să poată fi mai bine observaţi.

Suporterii, aceşti prieteni militanţi, s-au întîlnit deja la intrare după ce s-au îmbrăţişat îndelung. Odată ce lumina s-a stins, ei continuă să şoptească, aferaţi, nerăbdători.

Dacă piesa este comică sau presupusă a fi aşa, ei vor rîde în fiecare moment, cel mai adesea în contratimp, căci important nu este să se distreze ci să afirme cu gălăgie că piesa şi actorii sînt geniali.

Dacă un actor zice „Bună ziua” ei rîd. Dacă partenerul său îi răspunde cu „ce mai faci?” ei izbucnesc în hohote. Actorul, care nu se aştepta la un efect comic în locul acela, se îngrijorează. Verifică rapid dacă nu i s-a rupt turul pantalonilor sau dacă nu şi-a pus pălăria invers. Cînd constată că nu e nimic din toate astea, uşurat, el crede că în seara cu pricina este într-o formă deosebită…

Cînd se lasă cortina, atunci cînd spectatorii se privesc între ei încurcaţi, jenaţi de faptul că au fost atît de aproape de ei, din grupul „prietenilor”, izbucneşte un „bravo”. Aplauzele sînt frenetice, iar în scurt timp încep a fi bătute în cadenţă pentru a marca mai bine rechemările la rampă.

Prietenii şi-au îndeplinit sarcina: aceea de a se sacrifica în numele prieteniei.

Şi atunci începe îmbulzeala spre culise. Pe scările înguste şi ţepene un şir neîntrerupt de oameni încearcă să urce către cabine. Dar culoarul e aşa de plin că nu mai poate circula nimeni pe acolo. Încep să bată pasul pe loc pe scară neputînd nici să urce şi nici să coboare. Lumea se impacientează, încearcă să vadă, se întreabă, se înjură, se comentează piesa cu prudenţă, cu voce joasă, căci nu se ştie dacă acesta sau acela este pentru sau contra. În cele din urmă, după lungi minute de aşteptare, se ajunge la Lăcaşul-Cel-Sfînt: Cabina Actorului.

Ciocănituri discrete la uşa care doar se întredeschide. Cabina este deja plină de oameni pe care nu-i cunoşti, familia poate.

- Nu stau. Vroiam doar să-ţi spun că eşti sublim! Nu, nu! Cred serios asta. Toţi aţi fost buni de altfel, e un spectacol excelent, mulţumesc pentru această seară, mulţumesc că ne-aţi invitat. Mai vorbim la telefon!

Şi o iei pe drumul invers, cu aceeaşi încetineală, aceeaşi îmbulzeală, aceeaşi scară ţeapănă şi periculoasă. Te loveşti de întîrziaţii care încearcă să urce, eşti împins de la spate de cei care coboară. Te sufoci, ţi se face rău, ţi se răsucesc gleznele, ieşi din teatru pe jumătate asfixiat, cu răni la picioare, înjuri piesa asta care nu merită nici o para chioară, actorii care n-au nici cel mai mic talent, în special cel care te-a invitat şi care ar face

mai bine să-şi găsească o altă meserie…

Eşti obosit, nervos, furios, dar... ai fost acolo! În sală, pe scară şi chiar... în cabină!

Asta e ceea ce se numeşte o seară pariziană.

Şi-apoi...

Şi-apoi, există, ei, „judecătorii”. Impasibili, distanţi, privesc drept în faţa lor ca să nu fie obligaţi să recunoască pe nimeni.

Se aşează pe locurile lor rezervate, conştienţi de misiunea lor.

În teatrele de tip „cutie italiană”, în care s-a păstrat tradiţia cortinei, actorii, anxioşi, nervoşi, agitați, vin din cînd în cînd pe scenă pentru a privi prin gaura făcută în acest scop în cortină.

- X este aici.
- Cum e?
- Lugubru, ca de obicei.
- Este şi Y.
- Tot cu zîmbetul ăla înţepenit?
- Da… Ca pentru o marcă de pastă de dinţi.
- Cum are aerul?
- Satisfăcut.
- Vai de capul nostru, sîntem terminaţi!

Criticul nu rîde niciodată. Cînd sala rîde în hohote el îşi trage cu greu colţul buzelor într-un sfert de zîmbet. De plîns plînge şi mai rar. Dacă toată lumea îşi scoate batistele în jurul lui, el doar suspină cu un aer resemnat. Criticul nu aplaudă. Bate uşor două degete de la mîna dreaptă peste două degete de la mîna stîngă şi asta numai dacă este în culmea entuziasmului. Odată căzută cortina, el este primul care părăseşte teatrul, atent să nu lase să se ghicească ce va scrie mîine în articolul său.

Criticul este un sfinx care se hrăneşte cu autori şi cu actori...

...Ducîndu-mă la teatru în seara premierei de la Ploieşti, mă întrebam pe ce rug aveau să mă ardă criticii de aici.

În sala imensă a coloanelor albe din Palatul Culturii, încercam să mă fac transparent pentru a nu incomoda judecătorii, statutul meu privilegiat de străin putînd să-i pună în încurcătură.

Numai că unul dintre ei înainta deja spre mine, cu un zîmbet pînă la urechi, urmat de o femeie şi de o fetiţă.

- Vedeţi, îmi spune, am venit cu familia. Se pare că vom petrece o seară plăcută, da, da, am auzit ceva în acest sens, mi s-a spus că e foarte bine.

Şi un altul care se apropie cu aparatul său de fotografiat.

- Îmi permiteţi să vă fac o fotografie? Trebuie să fac totul la ziarul meu! Articolele, fotografiile, asta e… Ne vedem după?

Încerc să descopăr pe chipul lor o licărire ascunsă de mică răutate sau cel puţin de sarcasm dar nu văd decît plăcere şi simpatie.

Nu credeam că sînt atît de departe de ţara mea.

…Timp de aproape trei ore sala rămîne tăcută.

Mi-e teamă.

Piesa mea e banală, monotonă.

Spectatorii au adormit, fără îndoială.

Cîteva scaune scîrţîie.

Îmi vine s-o iau la fugă.

Nu voi mai putea suporta multă vreme atmosfera asta împietrită.

Da, dar plecarea mea ar putea apărea ca o dezaprobare a regiei sau a jocului actorilor. Rămîn. Oricum sînt foarte hotărît să iau avionul chiar de a doua zi de dimineaţă la prima oră.

Închid ochii. Îmi rumeg umilirea. Hotărăsc în mod solemn să nu mai pun pun în viaţa mea mîna pe un stilou.

Şi-apoi, deodată, tresar. Sala, în picioare, aplaudă. Se vorbeşte, se strigă, sînt luat de braţ, sînt tîrît pe scenă, fac cîteva plecăciuni, se aplaudă şi mai tare, trebuie să spun cîteva cuvinte, mă execut, cîteva prostioare, desigur, nu-mi mai amintesc, sînt din nou dus într-o sală mare unde este aşezată o masă lungă, ţin un toast… judecătorii zîmbesc, le-a plăcut, îmi spun. Doamne, unde mă aflu?

Unul dintre ei care este şi caricaturist îmi întinde un desen pe care mi l-a făcut pe loc. În el am aerul unui om bătrîn. Ia te uită, e-adevărat, uitasem... Sînt un om bătrîn…

…Dar un bătrîn fericit…

Fericit cel care ca Ulisse...

Ne-am reîntors la Paris.

Am regăsit apa caldă la orice oră, calcanul cu sos de madeira şi limbă-de-mare, viţel gătit după bucătăria alsaciană şi medalioane de pateu de ficat, ascensoarele strălucind precum limuzinele, drumurile ca nişte covoare de pîslă, vitrinele ca nişte zile de sărbătoare, maşinile de lux, încălţămintea de lux, chiloţii de lux, periuţele de dinţi cu rotor, siluete îmbrăcate în blue jeans şi tee shirts închise în universul carceral al walkmanului lor, am băut pe terasa unei cafenele bere, cafea, limonadă, un aperitiv, o portocală stoarsă, un cocktail făcut după reţeta casei, ne-am îndopat cu lumină electrică şi cu oxid de carbon, am văzut zece semafoare pe roşu peste care s-a trecut şi douăzeci şi cinci neluate în seamă, am suportat bombănitul unei vînzătoare de magazin, am mîncat fructe nu prea coapte, legume cenuşii, am văzut ţăranii noştri, sarea Franţei, răsturnînd pe şosea mii de şunci şi tone de fructe, am plătit taxe peste taxe. E clar! Sîntem acasă.

Home, sweet home...

Dar inima nu-i aici... A rămas undeva, către Porţile Orientului.

Elena a vorbit foarte puţin de la întoarcerea noastră acasă.

E un semn.

Ieri a ratat sosul unei mîncări de viţel.

O mîncare de viţel ratată valorează mai mult decît un lung discurs.

Am deschis televizorul, un tînăr cu cap de viţel tocmai a cîştigat o farfurie cu brînzeturi, o tînără cu cap de peşte tocmai a găsit răspunsul bun: „Baudelaire nu era asasinul lui Henri IV, acela era Ravaillac.“

Zîmbeşte fericită cu gura pînă la urechi.

E aplaudată îndelung.

Va reveni săptămîna viitoare...

Am închis televizorul.

Am cumpărat un ziar, aflăm că CAC 40 a beneficiat de o uşoară creştere de 0,2%.

Sîntem foarte mulţumiţi.

Am deschis radioul, anumiţi membri ai majorităţii ar avea divergenţe între ei care nu au ca egal decît divergenţele anumitor membri ai minorităţii.

Asta ne linişteşte.

Am mers la muzeu, n-am întîlnit acolo decît străini. Ei cred cu tărie că Franţa este unul dintre centrele culturii universale.

Nu mai spunem asta nimănui.

În fiecare zi aşteptăm poşta. Cînd vedem un plic mare alb pe care adresa noastră se întinde cu litere mari de tipar caligrafiate cu grijă, căci românii sînt tot la fel de puţin siguri pe serviciile poştei pe cît suntem noi satisfăcuţi de guvernele noastre. Ne aşezăm să citim împreună cu atenţie. Dar literele se distanţează puţin cîte puţin. Fenomen obişnuit al absenţei şi al depărtării.

S-au scurs mai bine de două luni.

Prietenul meu, Mihai îmi dă veşti bune, piesa merge bine, lui i-ar plăcea o alta. Alte persoane, mi se spune, ar dori să citească piesele mele pentru a le pune în scenă.

Voi muri într-o zi român?

O veste bună aduce o alta: un director de teatru parizian îmi telefonează.

El are în mînă de şase ani una dintre piesele mele pe care-o iubeşte, zice el, la nebunie.

Mă cheamă de altfel din şase în şase luni ca să-mi amintească acest lucru.

De data aceasta hotărîrea lui e luată, dacă reuşeşte să găsească finanţare îmi

va monta piesa peste trei ani cel mai tîrziu.

Aşteptînd acest lucru a aşezat-o deasupra teancului de manuscrise de recitit.

Sînt foarte încîntat.

O mare fericire nu vine niciodată singură: directorul literar al unei mari edituri a fost sedus de unul dintre romanele mele al cărui manuscris se tîrăşte de zece ani pe la mai mulţi editori, refuzat de majoritatea, pe jumătate acceptat de altele şi niciodată editat.

Îl părăsesc într-o clipă pe acest om încântător. Tocmai m-a asigurat că romanul meu va ieşi peste trei luni cel mai tîrziu cu condiţia să tai 750 grame din povestirea care cîntăreşte actualmente 1 kg şi 542 de grame, editura putînd, doar, să asigure vînzarea a 792 de grame dar nu şi a unui kilogram şi 542 de grame... Îl înţeleg şi-i propun să tai doar 232 grame. După o discuţie aprinsă consimte să reducă tăiatul la 700 de grame conchizînd cu faptul că, în funcţie de gradele de notorietate, se poate să nu tai decît 300 sau 200 grame, chiar să păstrezi greutatea totală dar, în ceea ce mă priveşte, un roman de 840 grame este pragul pe care nu trebuie să-l depăşesc dacă vreau să sper la o oarecare rentabilitate.

Sînt foarte fericit că am făcut cunoştinţă cu acest rafinat om de litere.

Afară, soarele de septembrie mă întîmpină cu blîndeţe.

Străzile din Paris răsună vesel de zgomotul maşinilor, de claxoane şi de pickhammere.

Trag cu voluptate în piept o gură de aer cu multă anhidridă sulfurică.

Tocmai mi-am sărbătorit cei şaizeci de ani.

Am în faţă un viitor frumos.

În România?

Paris, septembrie 1993

ADDENDA

Notă:

Am considerat necesar să adăugăm la această ediţie a cărţii
şi textul piesei „Poarta Infernului" de Roland Ménard,
piesă de teatru care a făcut obiectul călătoriei
din anul 1992 a autorului în România.
Adăugăm, totodată, şi cîteva referiri la autor şi spectacol
apărute imediat după premieră (dintre multele care
au apărut ulterior, de-a lungul anilor, atît în
România cît şi în Franţa), semnate de criticul literar
M. Ghiţă Mateucă şi de scriitorul Florin Toma,
cît şi cîteva fotografii-document din timpul vizitei în România
în anul premierei mondiale, făcute de Roland Ménard,
alături de cîteva documente ale spectacolului,
aflate în mapa regizorală.
Pentru că în diferite texte din această carte s-au făcut referiri
şi la creaţia plastică a lui Roland Ménard, am găsit de cuviinţă să
adăugăm în finalul acestei cărţi şi cîteva reproduceri
ale unor lucrări de artă plastică aparţinînd maestrului,
unele fiind expuse la Galeria Mythos
din Ploieşti în anul 2014.

teatrulEQUINOXploieşti

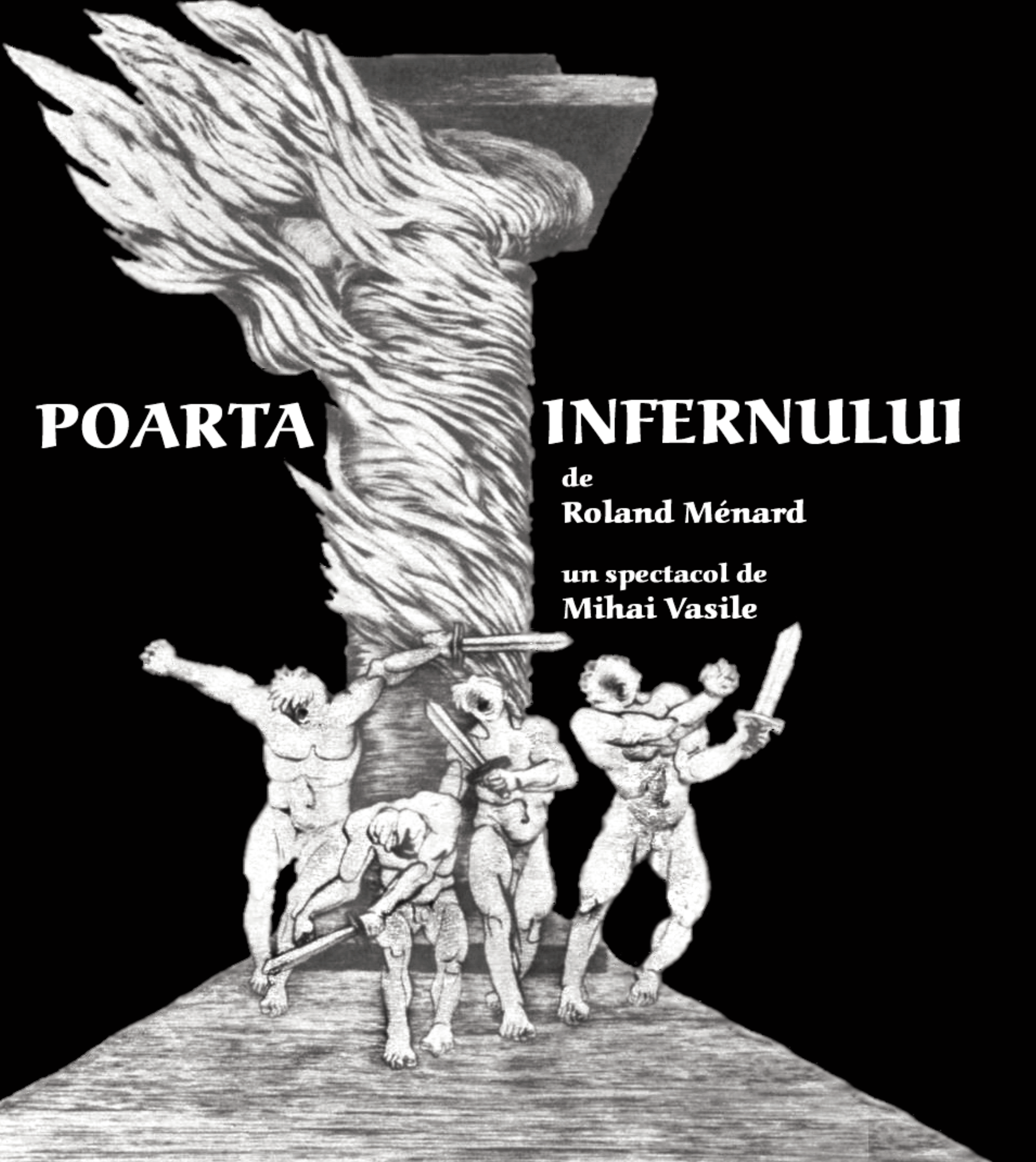

POARTA INFERNULUI

de
Roland Ménard

un spectacol de
Mihai Vasile

POARTA INFERNULUI

de Roland Ménard

după teme din Akutagawa Ryunosuke

Cele 25 de roluri ale piesei sînt interpretate de nouă actori (şase bărbaţi şi trei femei). Schimbările personajelor se fac la vedere printr-o mişcare de regie, adăugarea unei măşti, a unui accesoriu, a unui element de costum etc.

Totodată, decorul se schimbă la vedere, prin modificarea unuia sau mai multor elemente.

Cei nouă actori rămîn în scenă, de la început şi pînă la sfîrşitul piesei.

DECOR

Poarta Morţilor este un fel de portic à la japonaise cu frontoanele ridicate de fiecare parte. Ea este invadată de o vegetaţie sălbatică, stufoasă, eteroclită.

E noapte. Decorul este luminat de lună plină. Deodată intră în scenă un personaj ciudat, neliniştit, agitat. Priveşte spre partea de unde a venit, se apropie de culise, se uită atent în toate părţile, apoi vizibil liniştit revine pe scenă.

HAIKO

Nu vor veni niciodată să mă caute aici. Le e prea teamă de morţi… Ia să facem o socoteală… Se zice că nu e prea bine să dormi sub lună, mai ales atunci cînd e plină… Ce noapte frumoasă. Ei, dar se spun atîtea lucruri. Ăştia sînt cei care-mi vor scoate pur şi simplu măruntaiele. „Haiko trişorul! Puneţi mîna pe el! Tăiaţi-i mîinile! Să nu mai atingă niciodată o carte!” – strigau în urma mea...

… Mîinile mele… Frumoasele, bunele mele mîini… (şi le sărută).

… Adică, ce scamatorul nu trişează? (priveşte luna).

… Ce, nu-i acelaşi lucru? Ce ştii tu? Semeni cu o lună dar poate nu eşti decît o gaură în cer! (scoate din haină un flaut).

Ce fericit sînt că te am…

Voi avea oare curajul să suflu în flautul ăsta?

Priveşte o clipă flautul, apoi îl ia ca pe o sabie de samurai, şi-l aşează în dreptul pîntecului ca şi cum ar vrea să-şi facă harakiri, apoi, după ce a ezitat un timp, îl pune la loc în buzunar.

HAIKO

… Prea tîrziu… (vîntul începe să bată, Haiko priveşte spre Poartă)

Ce răsuflare puturoasă aveţi!…

Se aşează. Vîntul suflă din ce în ce mai tare.

HAIKO

… Chiar şi morţii cred că au cîte ceva de zis… Bun… Ei bine, mai e ceva… Mi-e foame! N-am avut timp să-mi bag în buzunare nici măcar cîteva boabe de orez. „Haiko trişorul! Haiko trişorul!" – strigau. Şi au scos cuţitele. Noroc că am picioare bune (îşi mîngîie picioarele). Mulţumesc, dragele mele…

Se ridică uşor, se apropie de culise, priveşte un moment, revine.

Eram sigur că nu vor veni la Poarta Morţilor.

După un moment, vîntul începe să sufle, porneşte un fel de frămîntare sub arcada Porţii Morţilor, ca şi cum aceştia s-ar ondula, s-ar ridica.

De fapt, acolo sînt actorii care, din cînd în cînd se ridică lent, pentru a cădea apoi în imobilitatea lor iniţială. Toţi poartă aceiaşi mască. În acelaşi timp, se pot auzi vagi plînsete şi gemete adăugîndu-se vîntului.

Toate acestea, binenţeles, fără ştirea lui Haiko (cu excepţia vîntului şi a gemetelor care-l ţin în gardă).

HAIKO

Mi-e foame! Mi-e foame!! (urlă) Mi-e foame!!!

Un timp. Apoi pe nesimţite, ca din întîmplare Haiko aruncă o privire către o latură a Porţii Morţilor.

Ah, nu... Nu!… Morţii nu se mănîncă… Adică... Doar dacă sînt proaspeţi, poate… Şi cu condiţia să fie animale… Şi nu contează ce animal… Noi sîntem fiinţe delicate… Să nu ne mai gîndim…

Se instalează cum poate mai bine.

Fiecare lucru la timpul lui. Am scăpat eu de cuţite, scap eu şi de foame.

Adoarme. Apre un om între montanţii Porţii. E un personaj ciudat, de vreo 60 de ani, îmbrăcat sordid, aproape în zdrenţe. Se apleacă asupra morţilor, smulge din cînd în cînd cîte un smoc de fire din părul acestora, apoi le pune cu

multă grijă într-o lădiță. Îl descoperă pe Haiko adormit, îl confundă cu ceilalţi morţi, şi dă să-i smulgă şi lui fire de păr. Haiko se trezeşte, se ridică. Face cîţi-va paşi înapoi. Omul scoate un cuţit cu care îl ameninţă pe Haiko.

BĂTRÎNUL

Cine eşti tu?

HAIKO

Dar tu?

BĂTRÎNUL

Aici eu sînt cel care pune întrebări.

HAIKO

Vîră-ţi cuţitul la loc. Am văzut destule cuţite pe ziua de azi.

Un fulger iluminează dintr-o dată scena, urmat de un tunet. Ploaia începe să cadă.

BĂTRÎNUL

Ce cauţi aici?

HAIKO (sentenţios)

Sînt în căutarea adevărului! Lasă-mă mai întîi să mă adăpostesc. Am plămînii fragili.

Încearcă să meargă sub Poarta Morţilor, dar bătrînul îl opreşte, ameninţîndu-l cu cuţitul.

BĂTRÎNUL

Aici eu sînt stăpîn. Nu intră nimeni aici fără să fie invitat.

HAIKO

Nu e chiar rău aici la tine. Ce-aştepţi? De ce nu mă inviţi?

BĂTRÎNUL

Totul se plăteşte.

HAIKO

Nu am bani la mine. N-am avut timp să-mi iau cîştigul la cărţi. Idioţii ăia au şi scos cuţitele.

BĂTRÎNUL

Asta înseamnă că te cam iubesc cuţitele.

HAIKO

Şi furtunile… Eu care nu sînt decît lapte şi miere. Dacă nu mă laşi să mă adăpostesc o să mă iubească şi moartea.

BĂTRÎNUL

Mare brînză! Un client în plus.

Un timp. Cei doi se privesc. Bătrînul ameninţînd tot timpul cu cuţitul.

HAIKO (scoate flautul)

Ştii tu ce-i ăsta?

BĂTRÎNUL

Bineînţeles, un flaut.

HAIKO

Te-nşeli! Este un sceptru. Cel care-l are este stăpînul lumii.

BĂTRÎNUL (rîde)

Atunci tu eşti stăpînul lumii?

HAIKO

N-am avut niciodată curajul să-l folosesc. Dar dacă mă laşi să mă adăpostesc, şi-mi dai şi ceva de mîncare, am să-ţi arăt cum se foloseşte, şi dacă o să ai curaj, poate chiar tu vei deveni stăpînul lumii.

Bătrînul ezită un moment, apoi, cu vîrful cuţitului îi face semn lui Haiko să se adăpostească.

HAIKO (se aşează sub Poartă)

N-o să regreţi. Bagă-ţi cuţitul la loc. Îmi face greaţă numai cînd le văd.

BĂTRÎNUL

Ce?

HAIKO

Cuţitele...

BĂTRÎNUL

Nu mi-ai răspuns la întrebare. Cine eşti?

HAIKO

Vrei într-adevăr să ştii cine sînt?… Ah, dacă aş şti…

Scoate un pachet de cărţi din buzunar şi le etalează în evantai într-o singură mînă.

HAIKO

Eu sînt fiecare din figurile acestui pachet de cărţi… Cînd sînt o figură importantă, soarele străluceşte iar stomacul meu e plin. De cele mai multe ori, însă, nu sînt decît una din cărţile astea mici… Omul e schimbător… Iar eu… eu nu sînt nimic…

BĂTRÎNUL

Ba da. Vînt. Nu faci decît să vorbeşti. Iar cuvintele sînt vînt! Să trecem la lucruri mai serioase. Flautul tău…

HAIKO

Sceptrul meu!

BĂTRÎNUL

Fie, zi-i cum vrei... Cum se foloseşte? Cum funcţionează?

De cîteva momente, pe nesimţite, morţii vin să-i înconjoare pe cei doi, pentru a-i asculta şi a-i vedea mai bine.

HAIKO

Crezi că rezolvi aşa, deodată, punînd doar două întrebări?

BĂTRÎNUL

Ai promis!

HAIKO

Fie... Cum vrei… Priveşte cu atenţie.

Haiko îi arată flautul pe cele două feţe perfect asemănătoare, perforate cu acelaşi fel de găuri.

Vezi?… Faţa şi dosul sînt atît de asemănătoare încît nu le poţi deosebi. Acolo este toată povestea lumii, căci chiar dacă sînt perfect asemănătoare, faţa rămîne faţă, iar dosul rămîne dos. Ei bine, cine-o să le recunoască? Şi încă ceva: faţa nu poate să existe fără dos căci fără dos nu poate să existe faţă. Ca umbra şi lumina: fără lumină nu există umbră şi fără umbră nu există lumină… Fără minciună nu există adevăr, iar fără adevăr nu există minciună…

BĂTRÎNUL

…Şi fără tăcere nu există zgomot. Şi fără zgomot nu există tăcere. Faci cam mult zgomot! Fii mai scurt.

HAIKO

Mi-e foame!…

BĂTRÎNUL

O să mănînci dacă oi găsi eu de cuviinţă.

HAIKO

Foarte bine (îi întinde flautul). Vrei să încerci?

BĂTRÎNUL

Să încerc ce?

HAIKO

Adevărul! Suflă în flautul ăsta. Dacă n-ai spus nici o minciună pe ziua de azi va ieşi din flaut o muzică demnă de zei şi, din fiecare gaură vor ieşi valuri de aur, dacă nu…

BĂTRÎNUL

Dacă nu…

HAIKO

Dacă nu, o lamă fină va ieşi din flaut şi-ţi va tăia limba. Vrei să încerci?

BĂTRÎNUL (rîde)

Şi tu vrei să te cred?!

Bătrînul apucă flautul şi face gestul de a-l duce la gură.

HAIKO

Atenţie! Nu uita ce ţi-am spus! Adevărul e plin de pericole…

Bătrînul ezită şi apoi renunţă.

BĂTRÎNUL (rîde)

Adevărul? E mult timp de cînd am descoperit adevărul. Priveşte! (arată galeriile Porţii Morţilor) Priveşte morţii ăia! Acolo este adevărul! Priveşte-i cum se mişcă! Priveşte-i cît sînt de vii. Vii din pricina milioanelor de viermi care-i fac să fremete. Priveşte-i! Priveşte-i cum se furişează într-o altă viaţă: putregai… (scuipă într-o parte)

HAIKO (strîmbîndu-se)

Cam pute adevărul ăsta al tău!

BĂTRÎNUL (respirînd cu voluptate)

O, da… Le respir mirosul cu aceeaşi voluptate cu care un ţăran miroase curul calului său.

În acest moment o bătrînă apare din cealaltă parte a Porţii. Ca şi bătrînul este murdară, sordidă, despletită.

BĂTRÎNA

Cine-i ăla?

BĂTRÎNUL

Un mincinos.

BĂTRÎNA

De unde vine?

HAIKO

De unde vrei să ştiu? De cînd m-am născut mă tot fîţîi de colo colo…

BĂTRÎNA

Are bani?

BĂTRÎNUL

Are ceva mai mult. Are o limbă… Dar asta nu te priveşte pe tine! Dă-ne să bem! Hai, mişcă-te!

Bătrîna rămîne pe loc, neprivindu-l pe Bătrîn.

BĂTRÎNA

Dacă vreau!

BĂTRÎNUL

Am spus: mişcă-te!

BĂTRÎNA

Iar eu am spus: dacă vreau!

BĂTRÎNUL

Cine-i bărbat aici?

BĂTRÎNA (hohotind de rîs)

Bărbat?! (lui Haiko) Priveşte-l bine, străine! N-ai avut niciodată ocazia să vezi un altul la fel. Priveşte ce aliură imperială… Ce nobil cap de zeu… Ce piept de mare dragon… (scuipă spre Bătrîn) Bărbat? Ăsta? (scuipă spre Bătrîn)

BĂTRÎNUL (ferindu-şi faţa)

Nu mai scuipa!

BĂTRÎNA

Ia mai tacă-ţi fleanca!

BĂTRÎNUL

Ce faci? Aduci sau n-aduci sticla aia?

BĂTRÎNA (fals umilă)

Da, stăpînul meu… Dacă mi-o ceri cu un surîs.

Bătrînul se ridică furios şi-i arată pumnul.

BĂTRÎNA

Cu un surîs!

Bătrînul face o grimasă arătîndu-şi gingiile fără dinţi.

BĂTRÎNA

Aşa e mai bine (dispare).

BĂTRÎNUL

… Dragostea... Ehei, dragostea... este o chestie mare… (rîde puţin jenat)

HAIKO

Eşti şi puţin filozof…

BĂTRÎNUL

Filozof?! Filozoful este la fel de mincinos şi de hoţ ca şi tine…

Unul dintre morţii care-i înconjurau pe cei doi se ridică încet şi întinde mîna către Hiko. Acesta tresare şi se dă în lături. Bătrînul care a văzut mişcarea, rîde.

Şi ţie ţi-e frică de morţi?

HAIKO

Crezi că mai veneam aici dacă mi-era teamă de ei?

BĂTRÎNUL

Da, dar nu-ţi prea place să te atingă.

HAIKO

La drept vorbind…

BĂTRÎNUL

Ce? Ţi-e temă că se ia.

HAIKO

Am tot timpul.

BĂTRÎNUL

Zici tu asta acum dar cînd o fi…

Bătrîna revine cu o sticlă în mînă.

BĂTRÎNA

N-am pahare.

Îi întinde sticla lui Haiko. Acesta face un gest de refuz.

HAIKO

Mai întîi dumneavoastră, doamnă…

BĂTRÎNUL

Ah!, Ah! Fii atentă, babo! „Ladies first!”. (lui Haiko) Se vede că nu eşti de pe aici. De unde vii?

HAIKO

Acolo de unde vin eu, toate femeile sînt împărătese iar bărbaţii sînt servitorii lor.

BĂTRÎNUL

Aha... Acum înţeleg de ce ai venit aici.

Bătrîna scoate un pahar din buzunar şi-l întinde lui Haiko. Acesta o salută cu multă graţie.

HAIKO

Dumneavoastră aveţi graţia femeilor de pe la noi.

Bătrîna trage o duşcă bună şi întinde sticla bătrînului. Haiko degustă din paharul său.

BĂTRÎNUL

Ah... Ador aceste ceremonii… Eu sînt un om de lume! (arată decorul) N-o fi ăsta un palat imperial, dar nimeni nu ne poate împiedica să credem că-i un loc unde se întîlnesc oameni din înalta societate.

Murmure aprobatoare ale morţilor.

Iată, şi ei sînt de acord!… Ştii, străine, că printre ăştia pot fi şi negustori… chiar funcţionari! Şi cine ştie dacă nu cumva, culcat pe undeva, se află şi un prinţ?

BĂTRÎNA (rîzînd în hohote)

Auzi, un prinţ la Poarta Morţilor! Nu-i da atenţie străine. Alcoolul îi tulbură minţile pe care şi aşa nu le are.

BĂTRÎNUL

Morţii mei sînt cei mai frumoşi din tot ţinutul!

BĂTRÎNA

„Morţii mei, morţii mei!“ Se crede împăratul tenebrelor… Cînd vrei să stăpîneşti îi stăpîneşti pe cei vii. (smulge sticla Bătrînului) Ai băut destul! Şi nu mai băga idei idioate în capul morţilor mei! Şi pe urmă, ei sînt foarte liniştiţi… Aşa-i mai bine…

Bătrîna dispare luînd cu ea sticla. Bătrînul are un gest de furie.

BĂTRÎNUL

Eşti însurat?

HAIKO (arătînd flautul)

E singura mea companie... Dintotdeauna…

BĂTRÎNUL

… Eu da. Dar ai văzut? Asta-i toată plăcerea. Nu e calamitate mai mare decît o femeie. Nici chiar infernul care s-a abătut asupra bunului nostru oraş Kyoto… Tu nu ştii, erai prea mic… Oh, dac-ai fi văzut. Era

foarte frumos. Cutremure, cicloane, incendii, ardea, trosnea peste tot… Casele zburau către cer ca frunzele moarte. Asta era ceva străine!… Acum uraganele sînt nişte biete nimicuri.

HAIKO

Da, dar rămîn vijeliile.

BĂTRÎNUL

Eh! Vijeliile… Un fleac... Lumea s-a schimbat străine.

Bătrîna apare ţinînd cîteva fire de păr.

Pînă acum aduceau aici cadavrele, întreab-o şi pe ea!! Acum le îngroapă din ce în ce mai mult în cimitire. Nu crezi că ăsta-i comerţ?… Ah, unde sînt calamităţile de altădată. Erau vremuri bune, nu-i aşa turturica mea?

BĂTRÎNA (îi întinde un smoc de păr)

Ai face mai bine să mă ajuţi să aleg firele astea de păr. (lui Haiko) Dacă nu l-aş pune la treabă şi-ar pierde tot timpul bînd şi vorbind.

BĂTRÎNUL (sever)

Asta-i tot ce mi-ai putut aduna?

BĂTRÎNA

Dacă m-ai fi ajutat în loc să pălăvrăgeşti…

BĂTRÎNUL

Hai, hai! La muncă! Şi alege-le bine! Şi mai lasă bătrînii în pace!

BĂTRÎNA

Sînt totuşi cam prea mulţi…

BĂTRÎNUL

Părul lor se rupe uşor! Şi cum nu mai sînt de mult tineri părul lor este ca făina… Ei hai, ce mai aştepţi? Mişcă-te!

BĂTRÎNA (dispare bodogănind)

Bine, bine…

BĂTRÎNUL

Dacă nu m-aş îngriji eu de toate am ajunge în sapă de lemn…

Din nou, morţii s-au ridicat pentru a-l contempla pe Haiko care se fereşte tot timpul jenat.

BĂTRÎNUL (către morţi)

Ia, fi-ţi liniştiţi! (către Haiko) Trebuie să-ţi spun că pe aici nu trece nimeni, niciodată. Şi atunci… deh, curiozitatea. Despre ce-ţi vorbeam?

Ah, da depre calamităţi, despre morţi, chestii deastea…

HAIKO

Mi-e foame!

BĂTRÎNUL

Tu nu te gîndeşti decît la mîncare!

Bătrînul scoate din buzunarul hainei ceva de mîncare şi întinde către Haiko. Acesta se repede şi mănîncă cu multă poftă.

BĂTRÎNUL

În ziua aceea, a fost una din acele furtuni cumplite. Nu ca asta. Una adevărată! Cel mai mic fulger tăia pămîntul în două, iar tunetul era atît de puternic încît crăpa munţii. Trebuie să fi fost o furtună grozavă de m-am refugiat aici, la Poarta Morţilor… Poarta asta nu mai înseamnă astăzi aproape nimic… Dar atunci, la vremea aceea… La vremea aceea găseai aici numai cadavre, hoţi, cîini vagabonzi şi corbi, mii de corbi care curăţau cadavrele… Iar eu, închipuie-ţi, tocmai atunci îmi pierdusem slujba. Şi să-ţi pierzi slujba la vremea aia era ca şi cum ţi-ai fi pierdut viaţa… Sau, mai rău, să începi să furi. Dar, o să rîzi, eu n-am vrut să devin hoţ. Mie mi-era frică de hoţi… Nu mîncasem de trei zile. Îmi vîndusem hainele, nu mai aveam nimic prin buzunare, îmi rămăsese doar o cămaşă pe spinare şi un pantalon pe cur şi mi-era frică de hoţi… Cînd te naşti într-o familie săracă şi te mai apucă şi noaptea pe drum… Dacă n-ar fi fost furtuna aia, m-aş fi salvat şi poate că…

Se zăreşte o mică lumină tremurătoare în spatele Porţii Morţilor. Bătrînul se ascunde după un montant al Porţii. Din cealaltă parte apare bătrîna, dar întinerită cu treizeci de ani. Ea este la fel de sordidă, dar aceasta se datorează veşmintelor sale, uzate, murdare şi lungi. Doar fularul ce-l poartă în jurul gîtului pare nou. Ea ţine într-o mînă o lampă de ulei, iar în cealaltă un smoc de păr. Se apleacă asupra cadavrelor şi le smulge cîteva fire. Bătrînul care acum a întinerit şi el, se dă înapoi înspăimîntat, iar apoi, dintr-o dată apucă femeia de braţ.

BĂRBATUL (furios)

Ce faci?

FEMEIA

Dă-mi drumul! Mă doare!

BĂRBATUL

Mai întîi să-mi spui ce faci aici!

FEMEIA

Nu se vede? Le smulg părul.

BĂRBATUL

Morţilor?

FEMEIA

Bineînţeles… Nu pot să fac asta celor vii.

BĂRBATUL

Dar de ce le smulgi părul?

FEMEIA

Ca să fac peruci. Se vînd bine.

BĂRBATUL (furios)

Peruci? Din părul morţilor?

FEMEIA

La ce le mai serveşte acum?

BĂRBATUL

Totuşi, morţii sînt morţi…

FEMEIA

Just.

BĂRBATUL

Morţii trebuie respectaţi.

FEMEIA

Respectaţi?! E suficient să moară ca să fie respectaţi! Şi tu eşti la fel ca ceilalţi! Şi ţie ţi-e frică de morţi. Hei, pe ce lume trăieşti. Eu îi cunosc mai bine: nu e mare diferenţă între ei şi cei vii. Priveşte la femeia asta căreia îi smulgeam părul cînd mai întrerupt. Ştii tu cine a fost? Ştii tu ce făcea ea? Vindea în cartier ofiţerilor carne uscată de şarpe ca şi cum ar fi fost de peşte. Iar ofiţerii erau mulţumiţi. Şi spuneau că n-au mîncat ceva mai mult vreodată. Cînd au aflat adevărul au ucis-o… Şi atunci, ce era mai bine: să mănînci un şarpe crezînd că-i peşte şi să-l găseşti că-i foarte gustos, sau să mănînci un peşte adevărat care n-are nici un gust. Ei? Chiar merita să-i găurească burta? Şi, fii atent! Cel care a omorît-o e mort de asemenea. A murit la fel pentru o datorie la cărţi. (caută cu privirea prin preajmă) Şi ăsta trebuie să fie pe undeva, pe-aici!

BĂRBATUL

Şi atunci nu ţi-e ruşine să furi?

FEMEIA

Ruşine?! Să fur?! Da' bogaţii nu fură? Da-mpăratul nu fură? Iar tu îmi cauţi rîcă pentru trei fire de păr… Şi asta pentru că nu vreau să mor de foame...

BĂRBATUL

Şi eu mor de foame.

FEMEIA

N-ai decît să furi.

BĂRBATUL

Şi dacă eu îţi fur rochia, am să iau pe ea un pumn de orez…

Femeia se retrage dar bărbatul s-a repezit deja la ea. Tot luptîndu-se dispar dincolo de Poartă. Apoi bărbatul redevenind bătrîn reapare şi se aşează lîngă Haiko.

BĂTRÎNUL

… tu ai dreptate, străine. Lucrurile au întotdeauna două feţe. Vezi tu, eu i-am smuls rochia ca să o vînd… Dar n-am vîndut-o. I-am dat-o înapoi… După un timp… Nu ştiu dacă ai remarcat, dar sîntem mai proşti, mai obosiţi, mai doritori să ne aruncăm asupra unei femei… Ca şi cum asta ne-ar putea salva. Sîntem nişte animale! Asta-i!

MORT I

Eh, da…

BĂTRÎNUL

Pe tine nu te-a întrebat nimeni nimic. Dacă vrei să vorbeşti n-ai decît să fluieri.

MORT II

M-am săturat să tot fluier.

MORT III

Aşa e!

TOŢI MORŢII

Aşa e!

BĂTRÎNUL

Nu le da atenţie, străine. I-apucă aşa din cînd în cînd.

Priveşte suspicios de la dreapta la stînga. Văzînd că bătrîna e ocupată

scoate repede din buzunar sticla.

Gustă din asta… E rezerva mea personală.

Morţii s-au apropiat din ce în ce mai mult de Haiko. L-au înconjurat, rezemaţi într-un braţ sau pe jumătate aşezaţi. Haiko e jenat.

BĂTRÎNUL

Bea! Dacă bei cît trebuie o să începi să uiţi!

HAIKO (rigid)

De ce? Ar fi păcat. Sînt absolut drăguţi.

MORT I

E nostim străinul.

MORT II.

Şi are păr frumos.

MORT III

Nici nu-i păr adevărat.

MORT IV

E o perucă…

MORT I

E o perucă de-a bătrînului.

MORT IV

Din părul nostru!

MORT I

Am putea să ne luăm părul înapoi.

Ei avansează către Haiko care se retrage şi se vede înţepenit în unul din portanţii Porţii. Începe să-i fie într-adevăr frică.

HAIKO (bătrînului)

Ce-ar fi să-ţi chemi cîinii?

BĂTRÎNUL

N-ai băut destul străine. Te-am prevenit. Ca să nu-i mai vezi trebuie să bei foarte mult…

Morţii s-au mai apropiat de Haiko, care îi priveşte înspăimîntat.

MORT II

El va fi în curînd gata.

MORT III

Nu. Ochiul lui nu este încă atît de rotund… Toată expresia îi este în ochi…

MORT IV

Şi-n expresia gurii, de asemenea… Uşor întredeschisă, încearcă să tragă puţin aer…

MORT I

Este un excelent model!

MORT II

Maestrul va fi mulţumit.

HAIKO

De cine vorbeşti?

MORT II

De Yoshehidé, pictorul.

HAIKO

Care, cel care nu pictează decît scene din infern?

MORT I

Oho!... Cultivat străinul nostru! Atunci ştii, poate, că nu pictează decît cu modele vii.

MORT II

Şi că, din pricina, asta îşi tortureaza modelele…

MORT IV

Tu eşti un excelent model, străine. Yoshehidé va fi foarte mulţumit.

HAIKO

Yoshehidé e mort.

MORT IV

… Ca şi noi…

Ei avansează cîte puţin. Unul dintre ei atinge mîna lui Haiko.

MORT I

Ştii tu că moartea e contagioasă, străine?

HAIKO (înspăimîntat de-a binelea, către Bătrîn)

Chiar nu vrei să-ţi chemi cîinii?

MORT I

El e gata.

MORT IV

Nu! Nu încă!

MORT I

Ce ştii tu?

MORT IV (îşi scoate masca)

Ştiu! Eu am fost modelul lui Yoshehidé!

BĂTRÎNUL

Şi eu…

Bătrînul se dezbracă de veşmîntul pe care îl are şi apare îmbrăcat în veşminte somptuoase. În acelaşi timp îşi coboară o mască de pe faţă.

Eu sînt Yoshehidé!

Lumina se schimbă, în timp ce morţii detaşează din decor cîteva elemente care transformă scena în atelier de pictură.

YOSHEHIDÉ

Legaţi-l!

MORŢII

Da, maestre.

MORT IV

Ştiu eu cum să-l aşez, maestre.

Se apropie de Haiko şi-l obligă să se lungească pe pămînt.

YOSHEHIDÉ

Daţi drumul şarpelui!

Haiko are un gest de recul ca şi cum ar vedea şarpele venind spre el. Dar el nu se poate mişca.

MORT IV

Am văzut apropiindu-se încet de mine. Ne priveam ochi în ochi. O magnifică viperă verde… Era la un deget de faţa mea…

Haiko, cu ochii înspăimîntaţi este paralizat de groază. Totul se întîmplă într-o mare tăcere.

MORT IV

…am simţit limba lui pe buzele mele. Iar în cîteva minute am albit ca şi cum mi-aş fi trăit toată viaţa într-o secundă. El, Yoshehidé, desena febril cu o mînă atît de sigură de parcă ar fi desenat o floare.

Se aude un zgomot de aripi de pasăre, foarte discret.

MORT IV (privind în ear)

Aceasta e pasărea care m-a eliberat! Cum a ieşit ea din colivie?! Nu ştiu nimic… Poate că maestrul n-a închis bine colivia.

YOSHEHIDÉ

… Poate…

MORT IV

… o pasăre cum n-am mai văzut niciodată. Avea un cioc ca un cîrlig şi ochii roşii… Două mici puncte roşii…

YOSHEHIDÉ

O pasăre mîncătoare de şerpi…

Haiko, încet, se ridică năuc.

MORT IV

Pasărea a coborît asupra şarpelui, iar acesta, ca un fulger, s-a înlănţuit în jurul gîtului ei... Unul sufocîndu-l pe celălat, iar celălalt spărgîndu-i capul, s-au ucis pe tăcute.

YOSHEHIDÉ

Unul din cele mai bune desene…

Din grupul morţilor se detaşează o tînără foarte frumoasă, se apropie de Haiko şi-i mîngîie faţa. Acesta se luminează. Tînăra îi trage de pe el capa şi-atunci Haiko apare într-un frumos veşmînt.

TÎNĂRA

Mă iubeşti?

HAIKO (tînăr)

Da, te iubesc! (o strînge la piept) Ai vorbit cu tatăl tău?

TÎNĂRA

Încă nu… N-am îndrăznit…

YOSHEHIDÉ (se apropie de ei rîzînd afabil)

Nu vă temeţi. Credeţi că eu n-am văzut ce este între voi doi?

Le ia mîinile ca şi cum le-ar reuni, apoi brusc, îi separă şi schimbă tonul.

Şi tu credeai că Yoshehidé, pictorul curţii, îşi va da fata după un neisprăvit, bun numai să-mi servească drept model? (îl apucă de braţ răsucindu-i-l) Să nu mai pui piciorul în casa asta! Nu-mi lipsesc modelele.

Fata încearcă să-l urmeze pe tînăr, dar Yoshehidé o opreşte.

Tu rămîi aici!

TÎNĂRA

Tată, te rog!

YOSHEHIDÉ

Să taci! Prinţul ţi-a făcut onoarea să te aleagă în suita prinţesei pen-

tru frumuseţea ta, pentru educaţia ta şi pentru… talentul meu! Iar tu îţi arunci ochii după sărăntocul ăsta, căruia îi bate vîntul prin buzunare?

TÎNĂRA

Dar îl iubesc!

YOSHEHIDÉ

Taci! O să-ţi găseşti un soţ printre ofiţerii din garda prinţului. Sau cine ştie? Poate un nobil…

Din grupul morţilor se detaşează unul ce poartă pe chip o mască hidoasă, de urîţenie şi răutate. În schimb, este îmbrăcat somptuos.

YOSHEHIDÉ (înclinîndu-se pînă la pămînt)

Prinţe…

PRINŢUL

Lasă-ne!

Yoshehidé dispare. Tînăra face o adîncă reverenţă în faţa Prinţului. Acesta se apropie de ea, o ridică şi încearcă să o tragă către sine. Ea se fereşte. Prinţul se înfurie.

PRINŢUL

O să-mi pierd răbdarea într-o bună zi.

TÎNĂRA

Sînt umila dvs. servitoare, prinţe! Şi vă respect aş cum stă bine unei fete de condiţia mea. Dar inima nu se ia… se dă.

PRINŢUL

Şi tu ţi-ai dat-o deja?

TÎNĂRA

Da, Înălţimea voastră!

PRINŢUL

Unui cîine!…

TÎNĂRA

Nu. Unui tînăr pe care-l iubesc, Înălţimea voastră.

PRINŢUL

Şi cu care vrei să te măriţi, nu-i aşa?

TÎNĂRA

Tata l-a alungat…

PRINŢUL

O, ce tristeţe! Deci eşti departe de el?

TÎNĂRA (plîngînd)

Da, Prinţe!

PRINŢUL (părinteşte)

Ei, hai, hai… Îţi doreşti chiar atît de mult să-l revezi?

TÎNĂRA

O, da, Prinţe!

PRINŢUL

Un prinţ trebuie să se plece totdeauna în faţa frumuseţii. O să-l revezi…

TÎNĂRA (aruncîndu-se la picioarele Prinţului)

Oh, mulţumesc, Prinţe, mulţumesc!

PRINŢUL

Îl vei vedea în fiecare zi…

În acest moment frunzişul de bambuşi este luminat în aşa fel încît dezvăluie o cuşcă cu bare solide în care se află un tînăr care se vede bine cît de mult a fost torturat. Tînăra îl zăreşte, se precipită către el, încep să vorbească între ei, numai că nu auzim nici unul din cuvintele lor, ca la un televizor căruia i s-a tăiat sunetul.

PRINŢUL (tinerei)

Cum îi merge acestui fermecător tînăr?

Tînăra se întoarce către Prinţ şi se aruncă la picioarele sale plîngînd.

Fie… Ah, inima femeilor! De mai bine de trei săptămîni îţi vezi iubitul şi plîngi… E-adevărat, n-arată prea bine… Foamea, pesemne… Nu se spune oare că îndrăgostiţii trăiesc cu aer? Am vrut să verific dacă legenda asta e-adevărată. Dar eu cred că legendele sînt ca şi oamenii, mint! Cît timp crezi că tînărul acesta va supravieţui?

Tînăra începe să se dezbrace fără un cuvînt. Prinţul o opreşte.

Ce faci?

TÎNĂRA

Vreau să-i salvez viaţa…

Ea îşi desface pieptul şi i-l oferă.

Viaţa şi libertatea…

PRINŢUL (arătînd corpul tinerei)

În schimbul acestuia?

TÎNĂRA (disperată, îi arată pulpele picioarelor)

Ce? Nu sînt frumoasă? Nu sînt frumoasă?

PRINŢUL (nepăsător)

Eu pot să am în fiecare zi, în patul meu, cele mai frumoase femei din ţinutul ăsta.

TÎNĂRA

Şi la fel de mlădioase?

Ea face, în faţa Prinţului, un fel de dans erotic şi isteric, aruncînd la fiecare pas o parte din veşmintele sale.

PRINŢUL

Ajunge!

Tînăra pe trei sferturi dezbrăcată, se aruncă la picioarele sale, înconjurîndu-i-le cu braţele.

TÎNĂRA

Voi fi sclava voastră, Prinţe!

PRINŢUL

Tu eşti sclava mea!

TÎNĂRA

Voi fi mai mult decît sclava voastră! Voi fi amanta Înălţimii voastre.

PRINŢUL

Şi-mi vei da totul?

TÎNĂRA

Totul, stăpîne!

PRINŢUL (parcurgînd cu privirea trupul fetei)

De la aceste pulpe catifelate pînă la şuviţele părului tău?

TÎNĂRA

De la cel mai mic deget pînă la sînii mei…

PRINŢUL

Chiar aşa?

TÎNĂRA

Nimic nu va fi în trupul meu care să nu vă aparţină, stăpîne!

PRINŢUL (atingînd sînii fetei, acolo unde se află inima)

Chiar şi ceea ce bate aici sub acest sîn delicat?

TÎNĂRA (după o tăcere)

Pieptul meu e gol, stăpîne… Cum pot să dau ceva ce nu-mi mai aparţine?

PRINŢUL

Adevărat, uitasem! Ţi-ai dat inima iubitului tău.

TÎNĂRA

Da, stăpîne!

PRINŢUL

Sînt tare curios să ştiu dacă şi el gîndeşte la fel. Cred că e timpul să-l întîlneşti. Îţi dau voie să-i duci un pahar cu apă proaspătă… Hai, hai, du-te.

Tînăra aleargă către cuşca cu gratii. Un proiector luminează jumătate din masca prinţului, pe care se lăţeşte un surîs. Restul decorului este în întuneric. Apoi puţin cîte puţin, lumina revine, descoperindu-l pe Yoshehidé.

YOSHEHIDÉ

Paravanul cu figuri infernale, pe care Înălţimea voastră mi-a ordonat să-l pictez este aproape gata, stăpîne…

PRINŢUL

Te felicit. Pot să-l văd?

YOSHEHIDÉ

Nu încă, stăpîne… Nu încă…

PRINŢUL

Dar mi-ai spus că-i gata?

YOSHEHIDÉ

Aproape, stăpîne... Aproape… Mai e o parte pe care n-am ajuns încă s-o pictez…

PRINŢUL

Tu?

YOSHEHIDÉ

Ei bine, stăpîne, nu pot să pictez ceea ce ochii mei au văzut.

PRINŢUL

Dar ceea ce deja ai pictat pe acest paravan, ai văzut?

YOSHEHIDÉ

Da, stăpîne!

PRINŢUL

Şi acesta este Infernul?

YOSHEHIDÉ

Da, stăpîne.

PRINŢUL

Deci, tu ai văzut Infernul?

YOSHEHIDÉ

O parte din Infern, stăpîne.

PRINŢUL

Infernul tău! Acela pe care l-ai creat în atelierul tău torturîndu-ţi modelele. Cine mi-a spus mie că acesta este Infernul… Ăla pe care l-ai pictat tu acolo?

YOSHEHIDÉ

Suferinţa şi oroarea pe care le-am descoperit pe chipul modelelor mele m-au făcut să cunosc un pic din ceea ce trebuie să sufere condamnaţii la Infern…

PRINŢUL

Bune metode cele care dau bune rezultate! Termină-ţi tabloul şi cheamă-mă să-l văd!

YOSHEHIDÉ (suferind)

Nu pot, stăpîne!

PRINŢUL

Da' de ce? Îţi lipsesc modelele? Ai chiar unul la îndemînă. Ţi-l ofer gratis... Moare de dragoste şi de foame de cîteva săptămîni. Chipul său a devenit foarte interesant… Dacă vrei…

YOSHEHIDÉ

Mulţumesc, stăpîne, dar nu de acela am eu nevoie! Se află acolo, undeva în faţa ochilor mei, o viziune pe care nu pot s-o concretizez. Îmi fuge de fiecare dată cînd pensula mea vrea să-i dea formă. Văd… Văd culori care strălucesc… Străluciri de portocaliu şi galben care se împletesc… străluciri de aur… flăcări… un car, un car bogat decorat care coboară din cer… un imens glob de foc… da, da, asta e… un glob de foc care coboară din cer şi care alunecă… Iar în mijlocul flăcărilor o femeie… Un chip de înger, cu doi ochi ca două turcoaze, doi ochi îngroziţi… Ea se răsuceşte în mijlocul flăcărilor, părul său lung cuprins

de flăcări, trupul arcuit, mîinile crispate pe mătasea perdelelor, şi păsări de pradă, mii de păsări de pradă care se rotesc în jurul focului… (cu un strigăt) Ah, ce glob de foc! Ce car! Ce femeie… Le văd, le văd! Şi nu le pot picta… (cu disperare) De ce trebuie uneori artiştii să se izbească de imposibil?

PRINŢUL

Nimic nu este imposibil pentru un Prinţ! Carul meu de ceremonii îţi convine?

YOSHEHIDÉ

Carul cel mare cu chip de dragon?

PRINŢUL

… şi cu baldachin de mătase brodată, cu litieră de hermină, şi cu roţile încrustate în jad. E al tău!

YOSHEHIDÉ

Oh, stăpîne! Mulţumesc!

PRINŢUL

Îmi vei mulţumi mai tîrziu… Ce idee magnifică, cu acest glob de foc… Eşti un mare pictor, Yoshehidé!

YOSHEHIDÉ

Ce favoare, stăpîne! Ce favoare!

PRINŢUL

O favoare într-adevăr specială… Pe măsura talentului tău… Voi pune să fie incendiat carul meu de ceremonii, şi-l voi face să coboare încet pentru ca tu să ai tot timpul să-l contempli şi să-l pictezi… în cele mai mici detalii…

Din culise, morţii, cu chipul acoperit de măştile lor, sosesc încet, agitînd mici bucăţi de pînză roşie, galbenă, oranj, ca nişte imense eşarfe de mătase. Ei se joacă aşa cum fac gimnastele în jocul lor cu panglici. Aceste limbi de pînză se întretaie, se agită în toate sensurile imaginînd astfel un car în flăcări. Prinţul, izolat de un proiector, contemplă scena. Yoshehidé, cu o hîrtie în mînă desenează. Limbile de foc coborînd, lasă să apară fiica lui Yoshehidé, îmbrăcată într-o superbă rochie de curte, şi cu mîinile împreunate. Ea avansează în mijlocul flăcărilor. Yoshehidé face un gest către ea, ca şi cum ar vrea s-o salveze, dar apoi, cu chipul crispat îşi reia desenul, şi îl continuă înfrigurat. Puţin cîte puţin, mişcarea flăcărilor se atenuează, în timp ce morţii care agitau

limbile de foc se aşează pe pămînt, ca un morman de cenuşă. În mijlocul lor, fata, în superba ei rochie de curte, rămîne în picioare un moment apoi se prăbuşeşte. Lumina se stinge din ce în ce, pînă la întuneric. Singur, Prinţul rămîne luminat de un proiector. În acest moment izbucneşte un hohot de rîs dement căruia îi răspunde un altul, timp în care lumina se stinge pe fața Prinţului şi regăseşte morţii, fără tînăra fată, care a dispărut.

MORT I (continuînd să rîdă)

Pînă în cele mai mici detalii…

MORT II

I-aţi văzut rochia?

MORT I (rîzînd)

Prinţul i-a oferit-o pentru această ocazie…

MORT III

Atîta bogăţie distrusă…

MORT IV

Despre ce vorbeşti? Despre rochie sau despre fată?

MORT V

Şi Yoshehidé?

MORT I

S-a spînzurat.

MORT II

Nu! Se zice că şi-a dat foc şi că astfel a murit.

MORT I

Ba nu, s-a spînzurat!

MORT II

Ba nu, şi-a dat foc!

MORT III

Ce diferenţă e, atîta vreme cît a murit?

MORT I

Prinţul e vinovat!

MORT II

De altfel această crimă nu poate fi lăsată nepedepsită.

MORT III

Prinţul a făcut dreptate, l-a executat pe logodnicul fetei lui Yoshehidé, acuzîndu-l că i-a ucis tatăl din răzbunare…

MORT II

Oh, da! Justiţia oamenilor este astfel făcută încît trebuie să adauge o nouă crimă, pentru a o masca pe prima.

MORT V

Important e că s-a făcut dreptate.

BĂTRÎNUL (undeva, singur, chircit ca de un spasm)

Toţi sînt nişte palavragii. (are un aer abătut şi bea din cînd în cînd din sticlă) Şi nişte mincinoşi. Nici un cuvînt nu e adevărat din tot ce ţi-au povestit.

HAIKO

Yoshehidé a existat. Ca şi paravanul cu figuri infernale.

BĂTRÎNUL

Dar despre suferinţa lui Yoshehidé nu ţi-au spus nimic…

HAIKO

Care? Aceea de a-şi vedea fata arsă de vie?

BĂTRÎNUL

Nu, nu! Despre suferinţa lui de artist.

HAIKO

Vrei să spui că nu şi-a torturat modelele? Că n-a avut o fiică? Că n-a murit în arsă de vie?

BĂTRÎNUL

Dacă tu crezi tot ce ţi-au povestit, te priveşte… Nu există decît un singur fel de a spune adevărul… (furios, dintr-o dată) Pune-i să sufle în flautul tău! Hai, pune-i! Să-şi piardă limba! Să le-o taie!

HAIKO

Ca să nu mai aflu nimic, niciodată, de la ei?… Nu, nu, nu...

BĂTRÎNUL

Ei nu ştiu nimic! Cu atît mai mult cu cît sînt morţi!

HAIKO

Dar tu? Tu ştii ceva, smulgătorule de păr?

BĂTRÎNUL (furios, arată pumnul morţilor)

Vă…

HAIKO

Opreşte-te! E o noapte atît de frumoasă… Priveşte cît de frumoasă este luna printre nori… (îşi apropie flautul de buze) Muzica este atît de

frumoasă… Se spune că şi criminalul cel mai cumplit se pleacă în faţa mielului…

Îşi duce flautul la buze. Bătrînul încearcă să-l oprească, dar nu insistă, se întoarce şi bea din sticla sa. Haiko începe să cînte din flaut. Este o muzică stranie dar foarte frumoasă, uşor melancolică. Morţii se ridică unul cîte unul, se apropie şi-şi întind către Haiko chipurile lor imobile. Între timp, Bătrîna, atrasă de muzică a revenit. Rămîne imobilă, fascinată de muzică. După ce termină de cîntat se aşterne o linişte prelungă.

BĂTRÎNUL (aproape înfricoşat)

Cine eşti tu, străine?

HAIKO (rîzînd)

Micul flautist.

BĂTRÎNUL

Şi de ce mi-ai îndrugat povestea aia cu flautul?

HAIKO

Pentru că era adevărată…

BĂTRÎNUL

Dacă era adevărată, acum nu mai aveai limbă. Nici un om nu spune întotdeauna tot adevărul.

HAIKO

E adevărat… Numai că... (scoate din haină un alt flaut care seamănă leit cu primul) Am uitat să-ţi spun că mai am un flaut. Amîndouă sînt la fel…

BĂTRÎNUL

După ce le recunoşti?…

HAIKO

Iau unul la întîmplare… O şansă din două… Cincizeci la sută. Cincizeci de şanse… De cele mai multe ori n-ai nici măcar o şansă din zece să scapi de mizerie, de foame, de ciomăgeală, de închisoare sau moarte… Pe cînd cinzeci de şanse… (rîde) Ohoho! Cîtă bogăţie! Ah, dar toate emoţiile astea mi-au deschis pofta de mîncare! Mi-e foame!

BĂTRÎNA

Aici nu mănîncă decît cel care cumpără…

HAIKO

Pe credit?

BĂTRÎNA

Cu banii jos.

HAIKO

Ce diferenţă e între una şi alta? O simplă chestie de timp…

BĂTRÎNA

Timpul este esenţial, străine… N-ai bani, nu mănînci!

Se depărtează.

HAIKO

Aşteaptă! (scoate o monedă) Ajunge?

Bătrîna ia moneda, o priveşte atent, face semn că da.

BĂTRÎNUL

Ziceai mai adineauri că nu ai nici un ban la tine.

HAIKO

Am uitat… Aşa cum a uitat şi Yoshehidé să închidă uşiţa coliviei… Hangiţo, mi-e foarte foame!

BĂTRÎNA

Nu e prea mare lucru de mîncare pe aici…

MORT V

Am auzit cuvîntul „mîncare”?

MORT III

Ce vrea să spună cuvîntul ăsta?

MORT I

Nu-ţi mai aduci aminte? Mici bucăţi de carne, pîine, orez. Bagi toate astea în gură şi-ţi dau frisoane de plăcere…

MORT II

Oh, da, da... Îmi amintesc! Mici bucăţele de carne de porc…

MORT IV

Fripturi în ulei, cu bucăţele de ceapă tăiate foarte fin…

MORT V

Oh, da, da… Pulpe de pui făcute pe jar…

MORT III

Trebuie să fie tare bine cînd mănînci…

TOŢI (scot sunete nearticulate)

BĂTRÎNUL (mormăind)

În tot cazul, eu prefer peştele uscat…

Morţii se adună curioşi în jurul lui.

MORT I

Ia spune... Peşte care înoată sau peşte care se tîrăşte?

BĂTRÎNUL (rîde)

Nici peşte, nici şarpe… (un moment de tăcere tensionată) Ţipar!!

Toţi rîd cu poftă.

HAIKO

Ce lume!

BĂTRÎNA

Aş putea să-ţi fac nişte arpacaş, străine.

HAIKO

Du-te şi fă-mi arpacaş. Mă dau în vînt după arpacaş.

MORT I

Baba a zis „arpacaş"…

BĂTRÎNA (rîzînd în hohote)

Îţi fac arpacaş!

Morţii se desprind de la locul lor, rîd şi cîntă despre arpacaş, dansînd în jurul lui Haiko. Bătrînul priveşte scena cu un vag surîs. Bătrîna dispare rîzînd.

HAIKO (morţilor din jurul său)

Ajunge! Doar n-aveţi de gînd să începeţi iar? (Bătrînului) Fă ceva!

Bătrînul nu se mişcă. Haiko încearcă să fugă într-o parte a scenei dar morţii îl urmează rotindu-se tot timpul în jurul lui. Cînd se apropie de culise, Morţii se opresc şi tac dintr-o dată. Se desfac în linişte în două pentru a-i deschide lui Haiko un drum. Haiko se repede pe acest coridor, se opreşte deodată, priveşte înspre culise, apoi revine precipitat. Deodată se face o linişte totală.

HAIKO

Cum să aleg mai bine între cuţitele de afară şi infernul de aici?

Morţii încep să rîdă, apoi refac cercul drăcesc din jurul lui.

MORT I

Îi place arpacaşul!

MORT II

Îi place arpacaşul!

MORT III

E mort de foame!

Pe măsură ce dansează, cîntă şi dau replicile, actorii, aducînd elemente noi, schimbă decorul, care evocă o popotă ofiţerească. În acelaşi timp îşi schimbă costumele, apărînd în uniforme de ofiţeri.

MORT V

Micului ofiţer îi este foame!

MORT II

Micului ofiţer îi este poftă de arpacaş!

MORT III

Mîncăciosul!

TOŢI

Mîncăciosul! Mîncăciosul! Mîncăciosul!

MORT IV

La masă, la masă!

Ei îl iau cu ei pe Haiko care încearcă să se opună dar pînă la urmă cedează.

HAIKO

Lăsaţi-mă! Lăsaţi-mă!

MORT II

Ridic paharul în sănătatea celor patruzeci de ani de existenţă ai tînărului nostru ofiţer.

HAIKO (Bătrînului)

Cheamă-ţi cîinii!

MORT III

Nu, nu! De... inexistenţă!

MORT II

O, scuzaţi, uitasem! Patruzeci de ani de inexistenţă ai tînărului nostru ofiţer!

MORT III

Da, dar are o inimă atît de mare! Atît de mare!…

HAIKO (înspăimîntat)

Yoshehidé!

Morţii l-au instalat pe Haiko la o masă, dezbrăcîndu-l de o parte din haine, făcîndu-l să apară într-o uniformă uzată, ponosită. Bătrîna intră şi-i întinde lui Haiko un bol şi o lingură.

BĂTRÎNA

Gustă, tinere ofiţer! N-ai mîncat niciodată ceva mai bun!

Bătrîna iese rîzînd. Morţii-ofiţeri îl înconjoară pe Haiko în tăcere. Acesta priveşte bolul, ezită.

MORT I (dulce)

Mănîncă…

MORT II (cu multă gentileţe)

Mănîncă, micuţule…

MORT III (la fel)

Hai…

Încet, încet, Haiko începe să mănînce.

MORT I

E bun?

MORT IV (aplecîndu-se spre Haiko)

Ce mănînci tu acolo, frumosule ofiţer?

MORT I

Ssst!

MORT II (şuşotind)

Arpacaş…

MORT IV (la fel)

Bine, dar micul ofiţer mănîncă dintr-un platou de aur…

MORT I

Păi, micul nostru ofiţer nu e el însuşi un Prinţ al... Inexistenţei?

MORT V

Dar platoul ăsta costă o avere!

MORT IV

Mă oftic!…

MORT II (către MORT IV)

Ţi-ar mai trebui nişte bani în buzunare dar nu-i ai… Nu-i ai...

MORT IV

Aşa... cum n-a avut micul ofiţer?

MORT II

Da, da! Aşa cum n-a avut micul ofiţer!

HAIKO

Nu i-am dat decît o monedă mică…

MORT V

Hai, lasă, lasă... Ia, spune-ne... Mănînci des?

HAIKO

Nu…

MORT II

O dată pe săptămînă?

HAIKO

Nu!

MORT II

O dată pe lună?

HAIKO

Nu!

MORT II

O… dată… pe an?

HAIKO

Da… De ziua mea de naştere…

MORT V

Şi întotdeauna mănînci aşa de puţin?

HAIKO

Da! Întotdeauna.

MORT I

Niciodată mai mult?

HAIKO

Nu! Niciodată…

MORT I

O, sărmanul… Nu mănîncă decît foarte puţin arpacaş.

MORT II

Foarte puţin…

HAIKO

Şi doar o singură dată pe an.

MORT IV

Ai, ai, ai, sărmanul, micuţul ofiţer. Nu mănîncă decît puţin, puţin de tot şi doar o singură dată pe an…

Toţi se mişcă agitat, mimînd mirarea.

MORT I

Şi n-ai mîncat, tu, niciodată, puţin, puţin mai mult decît acel foarte puţin?

HAIKO (aproape plîngînd)

Nu… Niciodată…

MORT III (important)

Propun să cotizăm cu toţii şi să-i aducem mîncare pe săturate.

MORT II

Pe săturate?! Puteţi oare să săturaţi un om care de-a lungul întregii sale vieţi n-a putut arunca decît puţin şi doar din cînd în cînd cîte ceva în prăpastia asta a foamei lui? Cîte un pic, care de fiecare dată, ca un acid, a lărgit şi mai mult prăpastia asta? Solda noastră nu este suficientă. Ne trebuie un prinţ. Un prinţ bogat.

Unul dintre Morţii-ofiţeri care în acel moment s-a întors cu spatele, revine. Faţa uniformei lui are fireturi de aur. Are pe faţă o mască, nu atît de respingătoare ca a prinţului precedent, dar dură, severă, cu trăsături abrupte.

PRINŢUL

Eu sînt acest prinţ! (lui Haiko) Ai zis că n-ai apucat niciodată să te saturi de arpacaş. Te invit la curtea mea unde vei putea mînca în voie. (Haiko îl priveşte îngrozit) Accepţi invitaţia mea? (Haiko nu răspunde) Iartă-mă! Am crezut că-ţi face plăcere!

Prinţul se depărtează. Unul din Morţii-ofiţeri se repede către el.

MORT I

Înălţimea voastră, micul nostru ofiţer acceptă cu bucurie invitaţia dar este atît de emoţionat încît a amuţit de tot.

PRINŢUL

Atunci să mergem. Palatul meu nu e departe de aici. Vom ajunge la timp pentru a cina. Cu arpacaş!! Ah, am uitat. Vă rog să vă luaţi armele cu voi. O să trecem prin pădure şi acolo mişună hoţii. (Haiko rămîne înţepenit) Haide! Vii?

MORT I (ridicîndu-l brutal pe Haiko)

Vine, Înălţimea voastră. Vine!

Morţii-ofiţeri îl iau cu ei. Prinţul merge înainte urmat de ofiţerii care-l duc pe Haiko. Lumina se schimbă brusc. Efect de noapte. În pădurea, sugerată de elementele aduse de actori, umbre neliniştitoare apar şi dispar. De fiecare dată Haiko vrea să se întoarcă, dar Prinţul îi spune:

PRINŢUL

Nu uita! Vei mînca mult arpacaş!

Din cînd în cînd, Prinţul şi ceilalţi ofiţeri fac gesturi din care se înţelege că totul nu e decît o farsă jucată lui Haiko.

PRINŢUL

Locul ăsta e periculos. Fii atent în toate părţile.

Prinţul a dispărut şi l-a lăsat singur. Coboară liniştea. Din cînd în cînd, zgomote discrete. Joc grotesc al lui Haiko care se apără cu sabia de duşmani nevăzuţi. Deodată se aude un strigăt. E al Prinţului.

PRINŢUL

Ajutor! Veniţi! Mă omoară!

Haiko se întoarce, apoi se duce brusc către locul de unde s-a auzit strigătul Prinţului. Prinţul pare că este într-o încleştare cu doi bandiţi. Haiko se repede cu spada către ei. Aceştia fug.

PRINŢUL

Ah! Mi-ai salvat viaţa. N-am să uit asta! Îţi voi plăti însutit la festinul pe care ţi l-am promis.

Se îmbrăţişează milităreşte. În acest moment lumina redevine plină. Morţii-ofiţeri aşază o masă.

MORT I

Micul Ofiţer la dreapta Prinţului! Este ordinul său!

PRINŢUL

E gata arpacaşul?

O VOCE DIN CULISE

E gata, Înălţimea Voastră!

Unul dintre Morţi aduce o farfurie şi o pune în faţa lui Haiko.

PRINŢUL

Gustă din asta, salvatorul meu! E cea mai bună. Bucătarii mei sînt adevăraţi artişti! (Haiko gustă puţin) E bun?

HAIKO

E bun… E foarte bun…

PRINŢUL

E într-adevăr bun?

HAIKO

Da. E cel mai bun arpacaş pe care l-am mîncat vreodată.

PRINŢUL

Perfect. Invitatului nostru îi place arpacaşul. Să i se mai aducă!

Apare o nouă farfurie. Haiko mănîncă timid cu o lingură.

La fel de bun?

HAIKO

Da…

PRINŢUL

Să mai fie adus arpacaş!

HAIKO

Dar, Înălţimea Voastră…

PRINŢUL

Ce? Nu-i bun?

HAIKO

Ba da, dar…

PRINŢUL

Încă o porţie!

HAIKO

Iartă-mă, stăpîne, dar…

PRINŢUL (se ridică furios)

Nu-ţi place arpacaşul meu?!

HAIKO

Este excelent, Înălţimea Voastră, dar…

PRINŢUL

Atunci mănîncă! Încă o farfurie!

Se aduce o nouă porţie. Haiko, înspăimîntat, încearcă să mănînce din toate. Prinţul rîde. Toţi cei care asistă rîd şi ei în hohote. Apoi scena se transformă într-un joc grotesc. Farfuriile vin una după alta. Totul devine un dans grotesc şi sinistru. Printr-un efect tehnic, Haiko începe să se umfle dintr-o dată. Devine enorm. Începe să se înalţe. În acest timp Morţii-ofiţeri trec de la tema arpacaşului la cea a vînătorii de oameni. Descoperindu-l pe Tînăr, aceştia îl abandonează pe Haiko. Se duc către Tînăr aproape în haită, înconjurîndu-l, înjurîndu-l, fără ca, de fapt, să înţelegem vreunul din cuvintele lor. Din nou lumina se schimbă. Efect de noapte. Tînărul primeşte toate aceste injurii impasibil, cu o anume umilinţă. Apoi, din ce în ce, actorii aruncă în el cu pietre obligîndu-l să se refugieze în pădure. Îl urmăresc. Lumina se atenuează puţin cîte puţin, apoi se mută către Haiko, care, singur la masă, vomită într-un colţ. Pe măsură ce vomită se desumflă puţin cîte puţin. În cele din urmă revine la normal, dar e bolnav, înspăimîntat. Lumina e dulce, uşor albăstruie, luminînd

silueta lui Haiko. Atunci apare Tînărul, cu răsuflarea întretăiată, privind în spatele său. Cade lîngă Haiko, încercînd să respire adînc.

TÎNĂRUL

… în sfîrşit la adăpost…

Haiko rîde zgomotos. Tînărul îl priveşte neîncrezător, face un gest de retragere, vrea să iasă.

HAIKO

Nu! Stai! Rămîi! Rămîi! Iartă-mă că am rîs. Tu nu poţi înţelege. Rămîi, frate, rămîi în acest palat al meu, unde eşti la adăpost. Te-au alungat şi pe tine?

TÎNĂRUL

Da.

HAIKO

Ai trişat?

TÎNĂRUL

Nu… nu cred… nu mai ştiu… Poate…

HAIKO

Poţi trişa de multe ori fără să-ţi dai sema… Au scos şi cuţitele?

TÎNĂRUL

Nu… M-au alungat cu pietre…

HAIKO

Ah… eu… Pe mine... Mie mi-au dat un palat şi apoi mi-au umplut burta… Sîntem la fel de nenorociţi amîndoi!

Tînărul priveşte în jur, vizibil impresionat.

TÎNĂRUL

Tu eşti prinţ?

HAIKO

Da… Prinţul Arpacaşului! Vrei să mănînci ceva?

TÎNĂRUL

… pînă acum am cerşit de mîncare pe drumuri.

HAIKO

Adevărat? (arătîndu-i o farfurie) Atunci mănîncă, frate! Mănîncă pînă cînd stomacul îţi va invada inima şi creierul… Mănîncă pînă cînd nu vei mai fi decît un sac plin cu mîncare… Atunci vei uita frica, mizeria, nenorocirile, speranţa… Mănîncă, frate, pînă cînd ai să uiţi că eşti om.

TÎNĂRUL (arătînd o farfurie)

Pot să?…

HAIKO

Cît te-ndeamnă inima!

TÎNĂRUL (mîncînd)

E bun…

HAIKO

Aşa am spus şi eu… Ehei... Multe adevăruri se schimbă odată cu trecerea timpului…

TÎNĂRUL

E mult timp de cînd n-am mai mîncat. Şi niciodată aşa, pe săturate… (se opreşte din mîncat)

HAIKO

Ce? Nu-ţi mai e foame?

TÎNĂRUL

Nu… mulţumesc…

HAIKO (scuipînd cu greaţă într-o farfurie)

N-am încotro… trebuie să termin… Ăştia au jurat că mă omoară dacă nu mănînc pînă la ultimul bob.

TÎNĂRUL

Dar de ce?!

HAIKO

Trebuie că sînt un personaj important. Toată lumea se interesează de mine. Unii îmi bagă cuţitul în burtă, alţii mă lasă să mor de foame în puşcărie, ceilalţi din contră, mă ucid cu mîncare într-un Palat… Condiţia mea s-a ameliorat simţitor, frate…

TÎNĂRUL

Aş vrea să te ajut. (Începe să mănînce în silă)

HAIKO

Mulţumesc, frate. Mănîncă încet… Mai odihneşte-te… Ca şi cum ai călători… Avem timp. Ia spune-mi, cine eşti tu? De ce te-au alungat cu pietre?

TÎNĂRUL

Mă numesc Lorenzo. Am fost găsit în seara de Crăciun în faţa unei biserici, pe jumătate mort de foame. Un preot m-a găsit, m-a spălat,

m-a îmbrăcat şi m-a băgat în ordinul lui. Din momentul acela viaţa mea a fost cu un drum drept şi neted, către Dumnezeu, către lumină… Dar lianele invadează şi drumurile cele mai bine trasate, îţi încurcă picioarele, braţele, pieptul, ca şi cum ai fi un copac… Şi cu cît vrei mai mult să scapi de ele, cu atît se înmulţesc şi te sufocă.

Pe măsură ce vorbeşte scena se modifică. Tînărul se ridică luînd un accesoriu pe care îl poartă ca într-o oficiere religioasă. Lumina se schimbă, creînd un efect de vitraliu. În acelaşi timp, aşezaţi pe pămînt, actorii sînt într-un fel de rugăciune. Tînărul oficiază cu acel accesoriu. Printre cei ce asistă, o Tînără, singura care nu are capul plecat, priveşte la tînărul preot. La privirea insistenă a Tinerei, Tînărul întoarce capul, tulburat. Atunci, Tînăra se ridică şi se îndreaptă către el. El se fereşte, şi se refugiază către unul din pilonii Porţii. Se opreşte. Tînăra se aruncă la picioarele lui, sărutîndu-i anteriul. Tînărul se fereşte din nou. Schimbare de lumini. Lumină plină. Tînărul se fereşte din nou dar, dintr-o dată, se trezeşte faţă în faţă cu Tînăra care îi mîngîie obrazul. El se fereşte, dar din nou Tînăra este în faţa sa, oferindu-i pieptul desfăcut. Mai multe flash-uri, care arată insistenţa Tinerei, ce încearcă să-l provoace cu gesturi de tandreţe şi erotism. De fiecare dată tînărul preot o refuză întorcîndu-se. Îl găsim, deodată, îngenuchiat în rugă, cu chipul în extaz. Dar din nou fata vine în faţa lui. Acesta se întoarce plîngînd iar Tînăra se apropie de el şi-i mîngîie chipul cu tandreţe. Tînărul se fereşte din nou. Îl regăsim cu o scrisoare în mînă. Tînăra reapare.

TÎNĂRUL

De ce mi-ai scris scrisoarea aceasta?

TÎNĂRA

Pentru că te iubesc.

TÎNĂRUL

Tu ştii foarte bine că noi nu ne putem iubi…

TÎNĂRA

Eu pot.

TÎNĂRUL

Dar eu sînt preot…

TÎNĂRA

Ştiu foarte bine ce se află sub mantia unui preot.

TÎNĂRUL

Ah!... Sacrilegiu!

TÎNĂRA

Nu!.. Dragoste!

TÎNĂRUL

N-o să pot fi niciodată al tău. Vreau să uit chipul şi numele tău. Eu n-am existat niciodată pentru tine, iar tu nu vei exista niciodată pentru mine... Niciodată nu vom fi unul al celuilalt.

TÎNĂRA (după un gest de furie)

Ai să regreţi, Lorenzo.

Tînăra pleacă. Schimbare de lumini. Îl regăsim pe tînăr în faţa unui preot.

TÎNĂRUL

Cînd cel care m-a cules de pe drumuri şi m-a crescut a murit, eram un adolescent. Am resimţit moartea sa ca pe aceea a unui tată. Cu aceeaşi tandreţe, cu acelaşi devotament, dumneavoastră aţi continuat ceea ce el a făcut pentru mine şi, cînd a venit momentul, m-aţi pregătit pentru biserică… Ca o compensare, fără îndoială, la naşterea mea nefericită am avut prilejul de a avea doi taţi, şi dintre cei mai buni. Şi pentru unul şi pentru celălalt, am acelaşi respect. Credeţi c-am putut minţi întinînd memoria celui care m-a salvat, sau credeţi că v-am putut minţi pe dumneavoastră, tatăl meu întru religie, cel care aţi făcut pentru mine mai mult decît pentru proprii dumneavoastră copii?

PREOTUL

Şi scrisorile astea?

TÎNĂRUL

Nu am răspuns niciodată la ele.

PREOTUL

De ce nu mi le-ai arătat pînă acum? De ce a trebuit să le găsesc eu în chilia ta?

TÎNĂRUL

E o biată fată… N-am vrut să-i fac nici un rău.

PREOTUL

Şi de aceea te-ai întîlnit cu ea?

TÎNĂRUL

Pentru a o ruga să înceteze să mă mai urmărească.

PREOTUL

Şi i-ai făcut şi un copil! (tînărul se ridică indignat)

TÎNĂRUL

Cum puteţi să spuneţi un lucru atît de monstruos?

PREOTUL

De curînd a născut o fetiţă şi a jurat în faţa lui Dumnezeu că acest copil este al tău.

TÎNĂRUL

Dar nu-i adevărat!

PREOTUL

… În faţa lui Dumnezeu!…

TÎNĂRUL

Ah... Nefericita!

PREOTUL

Înţelege, acum, că nu te mai putem păstra în comunitatea noastră. Consiliul Superior a decis să te alungăm dintre noi.

TÎNĂRUL

Dumneavoastră, părinte? Dumneavoastră mă alungaţi?

PREOTUL

Te alung şi te plîng, fiul meu...

TÎNĂRUL

Dar sînt nevinovat!

PREOTUL

Pleacă, fiule. Pleacă!

Se face noapte. Lumina revine pe tînăr şi pe Haiko.

TÎNĂRUL

De atunci merg de colo colo trăind din mila oamenilor… Nu ştiu să fac nimic altceva decît să cînt cîntece religioase. Iar ăştia toţi m-alungă cu pietre.

HAIKO

Lumea este făcută din vînători şi vînat. Noi facem parte din aceeaşi categorie, frate. Aceea a vînatului…

TÎNĂRUL

Am crezut totdeauna că iubirea este drumul către Dumnezeu.

HAIKO

Ehe... Ăştia ne fac să credem atîtea lucruri…

TÎNĂRUL

Dar tu, tu mă crezi? Spune! Tu crezi că eu am spus adevărul?

HAIKO

Unde este adevărul?

TÎNĂRUL

… Nu am iubit-o! Trebuie să mă crezi!

HAIKO

Te cred frate, te cred… Te cred aşa cum cred că acolo, priveşte!, un întreg cartier al oraşului a luat foc. Priveşte!…

În fundul scenei, printr-un efect de lumini, se văd flăcări. Tînărul se apropie şi priveşte.

TÎNĂRUL

Dumnezeule! E cartierul unde locuieşte ea! (se îndepărtează în fugă)

HAIKO

Şi eu care am crezut că mi-a spus adevărul! Hei! Aşteaptă-mă!

Aleargă după tînăr. Scena se umple de o puternică lumină roşie. Morţii care şi-au repus măştile de la început, aleargă în toate părţile ca într-un fel de dans. În prim plan, tînăra, înnebunită, îşi smulge părul şi veşmintele. Bătrînul şi cîţiva morţi încearcă s-o împiedice să se arunce în flăcări.

TÎNĂRA

Lăsaţi-mă! Lăsaţi-mă! Copilul meu! Fiica mea! Îmi vreau copilul! Îmi vreau fiica!

În acest moment tînărul soseşte alergînd. Îi împrăştie pe oameni.

TÎNĂRA

Lorenzo!

Tînărul se aruncă în flăcări. Reapare după cîteva momente încercînd să protejeze cu hainele sale o mică formă în care ghicim că este vorba despre un copil. Tînăra se repede şi-i ia copilul din braţe. Lorenzo cade. Bătrînul preot îngenuchiază lîngă el.

PREOTUL

Fiul meu!

TÎNĂRA

Ascultă-mă! Ascultă-mă! Acest copil nu este al lui Lorenzo. E adevărat că am fost îndrăgostită de el, dar credinţa lui era atît de puternică încît m-a respins. Atunci m-am aruncat în braţele altui bărbat, cu care

am făcut copilul ăsta. Ca să mă răzbun am spus că e copilul lui Lorenzo! Fie-vă milă de mine! Fie-vă milă de noi!

TÎNĂRUL (murind)

Dumnezeu mă cheamă la el, părinte. Vreau să mă spovedesc.

PREOTUL (plîngînd)

O, fiul meu… O, fiul meu…

TÎNĂRA (aplecîndu-se către Lorenzo)

Lorenzo! Lorenzo! Mă vei ierta vreodată?…

TÎNĂRUL

N-am vrut să-ţi fac nici un rău. Eu n-aş fi putut fi niciodată al tău… Ăsta-i adevărul… Priveşte!…

Cu un ultim efort, îşi smulge cămaşa arătîndu-şi pieptul gol: este acela al unei femei. Apoi moare.

PREOTUL (urlînd)

Dumnezeule mare!... Lorenzo… era... o femeie…

Haiko, care a observat toată scena, izbucneşte într-un hohot de rîs. Un alt rîs, puţin mai timid, îi este ecou. Lumina creşte. Unul cîte unul, ceilalţi încep să rîdă, la început mai timid, apoi din ce în ce mai tare, pînă cînd se transformă într-un rîs general tăiat dintr-o dată de un tunet puternic. Bătrîna apare cu un smoc de păr în mînă. E aproape noapte.

BĂTRÎNA (către Haiko)

Cam multe furtuni de cînd eşti aici străine.

BĂTRÎNUL

Ei lasă, un duş bun nu strică nimănui. Iar tu, babo, n-ai mai avut de mult ocazia să faci o baie. Cam puţi!

BĂTRÎNA

În loc să trăncăneşti ai face mai bine să mă ajuţi. N-ai adunat nici măcar trei fire de păr de azi dimineaţă.

BĂTRÎNUL

Am şi eu odată ocazia să stau de vorbă cu cineva.

BĂTRÎNA

Da ce, eu nu sînt cineva?

BĂTRÎNUL (arătînd Poarta Morţilor)

Eh, tu! De cînd faci comerţ cu ăştia, ai început să semeni cu ei.

Bătrîna, furioasă, ridică mîna, dar un strigăt lung, lugubru îi opreşte gestul.

BĂTRÎNUL

Nu-ţi fie teamă, băbuţo, e doar vîntul… (lui Haiko) Nu trebuia să vii aici dacă ai fi vrut un somn liniştit. De cînd soarele începe să alungească umbrele, pornesc tot felul de zgomote… Ceva crapă, ceva freamătă, ceva se agită…

HAIKO

… Ah, dacă vîntul ar putea să vorbească, l-aş lăsa să sufle în flautul meu. (îşi caută flautul în haine, apoi către ceilalţi) N-aţi văzut flautul meu?… Mi-am pierdut flautul.

BĂTRÎNA (arătînd flautul din mîna lui)

Da' ăla ce-i?

HAIKO

Ăsta-i celălalt?

BĂTRÎNA

Ai nevoie de două flaute?

HAIKO

Şi tu ai nevoie de două picioare.

Un nou strigăt se aude.

BĂTRÎNA (morţilor)

Destul! Slavă domnului că voi toţi aveţi limba tăiată!

Strigătul se prelungeşte.

BĂTRÎNA

Destul! Tăceţi! Cu toţii! (se întoarce către Haiko) Şi tu? Astîmpără-te! Ai înţeles? Astîmpără-te!

Din nou strigătul se aude. Devine un plînset dureros.

BĂTRÎNA

Destul! (lui Haiko) Astîmpără-te! Nu ştiu de ce-ai venit aici, dar nu mă aştept decît la prostii. La tîmpenii! La minciuni! Numai minciuni!…

HAIKO

Atunci şi arpacaşul tău era tot o minciună? (îşi duce mîna la burtă) Mi-a căzut cam greu.

BĂTRÎNA

Tu însuţi eşti o minciună.

Plînsetul se aude din nou.

BĂTRÎNA (întorcîndu-se către voce)

Minciuni!

Alte plînsete se alătură primului. Bătrîna scoate un cuţit şi-l agită înspre ele.

BĂTRÎNA

Am să vă bag minciunile pe gît!

BĂTRÎNUL (la fel de tandru)

Linişteşte-te! Ţi-am spus doar că-i vîntul. Priveşte Poarta… Cînd vîntul suflă prin ea scoate un sunet prelung, ca o muzică… Ce poţi să faci cu un cuţit împotriva vîntului?

BĂTRÎNA (ridică cuţitul înspre Haiko)

Dar împotriva lui…

Bătrînul îi prinde pumnul. Cuţitul cade. Apoi, cu multă tandreţe, o prinde de umeri.

BĂTRÎNUL (rîde arătînd chica lui Haiko)

Ştii şi tu la fel de bine ca mine, că îmi pare rău de chica asta a lui, dar (arătînd către morţi) a început să facă un pic parte din familie…

Bătrînul face complice un semn cu ochiul Bătrînei. Plînsetul se aude din nou, onomatopeic. Apoi devine cuvinte. Bătrîna se aşează dintr-o dată, ciulindu-şi urechile. Rămîne fixă în timp ce plînsetul devine voce umană închegată în cuvinte şi fraze.

VOCEA LUI TAKEHIRO

… Oooooooh! Ahhhh!… Ăăăăăă!… Ăăăăă… Uu! Mi-e răăăă…u! Mi-e rău. E o noapte adîncă… Veţi putea oare să auziţi vocea mea, care-i atît de departe? Mă puteţi auzi voi, cei care trăiţi? M-auziţi? (aproape strigăt) M-auziţi?

HAIKO

Te-auzim, dragă!… Te-auzim...

VOCEA LUI TAKEHIRO

Ascultaţi-mă! Trebuie să ştiţi cum a murit Takehiro, ofiţer în garda prinţului!

VOCEA LUI TAJOMARU

Fleanca!

Unul dintre morţi se ridică. Este Tajomaru. Îşi păstrează masca.

TAJOMARU

Toată lumea ştie cum ai murit! Eu te-am ucis! N-o să ne povesteşti la infinit despre o nenorocită de lovitură de sabie.

Unul dintre morţi se ridică. Şi el îşi păstrează masca. Este Takehiro.

TAKEHIRO

Minciuni!

TAJOMARU (se adresează tuturor)

Am spus doar că eu te-am ucis! O ştiu mai bine decît oricine! Am fost şi spînzurat pentru asta!

TAKEHIRO

Nu tu m-ai ucis!

TAJOMARU

Eu te-am ucis. Cu sabia! (scoate, din teacă, o sabie)

TAKEHIRO

Minciuni!

TAJOMARU

În sfîrşit… Oficial… Eu te-am omorît. Să nu te îndoieşti niciodată de ceea ce este oficial. De trei ori am recunoscut!

În acest timp el se apropie de grupul: Bătrîna, Bătrînul, Haiko. Bătrîna se retrage. Tajomaru se adresează lui Haiko ca şi cum acesta ar fi locotenentul.

TAJOMARU

Da, domnule judecător, sînt eu, Tajomaru, banditul. Cel care l-a ucis pe ofiţerul Takehiro. Ei bine, asta nu mă împiedică să dorm. De ce mă priviţi aşa? Dumneavoastră n-aţi ucis? Ah, da... e-adevărat, dumneavoastră nu ucideţi. Dumneavoastră executaţi! Legal! Şi niciodată cu mîinile dumneavoastră! Le păstraţi nepătate. Sînteţi din înalta societate! Sînteţi rafinat! Ucideţi cu eleganţă, fără să se vadă. Armele voastre, puterea voastră, sînt banii. Ei bine, eu am ucis cu sabia mea. Şi acum chiar stau să mă gîndesc: care dintre noi este cel mai criminal? Nu mi-e teamă de aerele voastre de domn! Tajomaru n-are teamă de un biet funcţionar de poliţie. Vreţi să ştiţi de ce l-am ucis? Ah! (rîde) Am să mă spovedesc! Tajomaru cel groaznic. Tajomaru sălbaticul. Tajomaru cel care ucide pentru a fura. Tajomaru a ucis pentru nimic… A ucis pentru o femeie.

… Ei, da, domnule judecător, sînt puţine lucruri de spus… Stai să-ţi povestesc… Era acum trei zile... Era la ora amiezii. Băusem bine, mîn-

casem bine, mă simţean cam greu. M-am aşezat sub un copac şi am închis un ochi. Aşa dorm eu. Cu un ochi închis şi unul deschis...

În timp ce povesteşte, Tajomaru se ridică şi merge către Poartă. Pe drum sosesc Takehiro şi nevasta lui. Aceasta, poartă o eşarfă pe care o recunoaştem şi care trebuie să fie o replică exactă la eşarfa Bătrînei. Putem chiar să ne închipuim că această femeie este Bătrîna şi că între timp a mai trecut vremea. Bătrînul s-a transformat iar în Yoshehidé, pictorul. Cînd Takehiro şi soţia sa sosesc în preajma lui Tajomaru o cracă agaţă voalul care acoperea faţa femeii. Lumina izolează acest chip. Tajomaru fascinat, o priveşte. Cînd ea îşi reia mersul, Tajomaru loveşte puternic cu sabia în pămînt. Cuplul se opreşte. Takehiro duce mîna la sabie. Tajomaru se ridică.

TAJOMARU

Scuzaţi-mă, dormeam, n-am văzut cine sînteţi… drumurile de astăzi sînt înţesate de hoţi. Liniştiţi-vă, sînt un călător obişnuit. Mergeţi departe?

TAKEHIRO

În provincia Wachosa.

TAJOMARU

Nu-i atît de aproape. Putem face drumul împreună? Şi eu merg într-acolo. Fiind doi, nu ne vor ataca.

Personajele încremenesc, doar Tajomaru rămîne în faţa lui Haiko. Schimbare de lumini. Doar cei doi rămîn în lumină.

TAJOMARU

Priveşte-i! Frumos cuplu, nu? Un frumos ofiţer îmbrăcat ca un prinţ, şi cu o avere frumoasă cît să hrănească douăzeci de familii de ţărani, timp de un an! Frumos chilipir pentru un bandit, nu? Ei bine, dacă poţi crede, n-am avut nici o clipă dorinţa să-i jefuiesc. D-apoi să-i omor!

TAKEHIRO

Minciuni!

TAJOMARU

Şi săbiile? Şi oglinzile? Şi averea? Şi astea sunt minciuni?

HAIKO

Doar pentru asta ai fost spînzurat! Pînă acum ai urlat că tu l-ai ucis şi acum juri că nu? (arătîndu-i flautul) Hai să facem o probă de adevăr.

TAJOMARU

Da, eu l-am ucis! Dar n-am vrut. Ăsta-i adevărul! Eu, Tajomaru, nu mă gîndeam la aur, la bijuterii. Dintr-o dată parcă înnebunisem. Şi tu ştii de ce? Vreau să-ţi arăt ceva, străine. (se întoarce către femeia tot timpul acoperită cu voal, imobilă) Priveşte! (ridică voalul femeii făcînd să apară un chip de o mare frumuseţe, după care îl lasă să cadă la loc) Ai înţeles străine? Am zărit o clipă chipul ăsta care m-a înnebunit! Şi n-am mai avut decît un singur gînd: s-o am pe femeia aceasta! Doar atît: s-o am!…

HAIKO

Şi pentru asta i-ai omorît bărbatul!

TAJOMARU

N-am vrut… Tajomaru nu ucide decît cînd e nevoie. Niciodată degeaba. Nu! Tot ce vroiam era să-i despart, spre a rămîne singur cu ea. Oh! Asta n-a fost greu. Nu era prea isteţ micul ofiţer…

El revine către cuplul care se animă. Lumina se schimbă.

TAJOMARU

Sînteţi ofiţer…

TAKEHIRO

Ofiţer superior în garda prinţului.

TAJOMARU

Da... Văd... Frumoase arme! Soţiei dumneavoastră îi plac oglinzile. Numai femeile frumoase iubesc oglinzile. (rîde) Nu mi-o luaţi în nume de rău, dar dumneavoastră îmi sînteţi simpatic şi vreau să vă destăinui ceva. Acolo, în muntele acela, am descoperit din întîmplare un vechi mormînt ruinat. Ce credeţi că am găsit acolo? Minuni! Săbii de toată frumuseţea, multe oglinzi încrustate cu pietre preţioase, şi toate la mîna primului venit. Atunci m-am decis să împart totul cu locotenentul de poliţie pe care-l aşteptam cînd ne-am întîlnit. Aşteptîndu-l am pus totul în locul acela. Dacă o să luăm şi noi vreo două săbii şi cîteva oglinzi, cine va ştii?

TAKEHIRO

Dar ăsta-i furt!

TAJOMARU

Să nu exagerăm! Lucrurile astea nu mai aparţin de mult nimănui. Dacă nu le descopeream eu puteau rămîne acolo timp de secole. Ar fi o

tîmpenie să nu profităm.

TAKEHIRO

Uiţi că vorbeşti cu un ofiţer superior?

FEMEIA (descoperindu-şi faţa, cochetă)

Şi oglinzile alea nu s-au şters de atîta timp?

Tajomaru rămîne un moment fără răspuns, privind chipul tinerei femei.

TAJOMARU

Să se şteargă? Sînt la fel de pure ca apa care coboară din munţi. De-a lungul secolelor nu s-au oglindit în ele decît pietrele. Vor fi fericite să întîlnească un chip atît de frumos ca al dumneavoastră.

TAKEHIRO

Să mergem doamnă! Avem drum lung...

FEMEIA

Nu văd ce rău e în asta, să te uiţi într-o oglindă.

TAJOMARU

Nu-i obligatoriu să le luăm. Măcar să le admirăm…

TAKEHIRO (deodată curios)

Şi săbiile?… Cum sînt săbiile?

TAJOMARU

De samurai, după fineţea decoraţiei lor. Acolo în desiş. Trebuie să mergeţi cu atenţie pe aici, doamnă! Frumoasele dumneavoastră haine se vor agăţa de toţi arbuştii ăştia. Noi vom aduce cîte oglinzi vom putea. (către Takehiro) Veniţi să vă arăt. (se îndepărtează cu Takehiro dispărînd în desiş)

TAKEHIRO

Nu văd nimic.

TAJOMARU

Binenţeles, doar le-am îngropat. Ele sînt acolo.

Takehiro se apleacă şi începe să scormone pămîntul. Tajomaru se aruncă asupra lui. După cîteva momente de luptă îl leagă.

TAKEHIRO (furios)

Eşti un nemernic!

TAJOMARU (fals slugarnic)

Zi-mi cum vrei... (termină de legat) Un bandit are întotdeauna asupra lui o frînghie. Frînghia şi banditul… doi tovarăşi… pînă la moarte…

Takehiro încearcă să strige. Tajomaru îi pune mîna peste gură.

TAJOMARU

Vrei să sperii păsările? Să-ţi sperii nevasta?

Îi pune un căluş în gură şi, întorcîndu-se, o regăseşte pe femeie. Văzîndu-l singur, femeia face cîţiva paşi în spate.

FEMEIA

Unde este soţul meu?

TAJOMARU

Vine îndată, vine… Nu-ţi fie teamă. Tocmai a găsit comoara…

Fără să-l asculte, femeia se îndreaptă către desiş. Tajomaru încearcă s-o împiedice dar ea îi scapă. Cînd îşi vede bărbatul legat, femeia înţelege şi scoate un pumnal, aruncîndu-se asupra lui Tajomaru. O luptă între femeie şi bandit. Femeia încearcă fără succes să-l ucidă cu pumnalul. În final, Tajomaru o dezarmează şi încearcă să o trîntească la pămînt. Femeia, în linişte, încearcă să se împotrivească iar Tajomaru încearcă s-o ia în braţe. În acel moment lumina se stinge brusc. Se aude un strigăt de femeie, dureros, urmat de un tunet. Lumina revine încet pe scenă. Cînd Tajomru se ridică, are un aer trist şi descumpănit. Femeia este jos şi plînge. Tajomaru revine la Poarta Infernului odată cu schimbarea luminii. Femeia se aşează pe o treaptă cu faţa întunecată. Un plînset se aude din galeria Porţii. Este totodată, un strigăt dureros.

BĂTRÎNUL

(poartă nişte veşminte pe braţ care seamnă cu cele ale Femeii, dar îmbătrînite, uzate. Doar eşarfa purtată de Femeie în jurul gîtului este la fel de nouă)

Ar trebui să mori în fiecare minut pentru ceea ce ai făcut…

TAJOMARU

De acord. O ştiu… Nu aşa se ia o femeie… (se ridică dintr-o dată furios) Dar cînd bandiţii din pădure iau astfel o femeie, cum e? Şi pe urmă, uneori le şi place. Las’ că ştiu eu... Întreab-o şi pe ea, poate are curajul să spună adevărul. (revine către Haiko) Nu ştiu ce a fost cu mine atunci. Dintr-o dată am simţit nevoia să n-o mai părăsesc… Şi mi-a fost frică… Da, pentru prima dată în viaţa lui, Tajomaru s-a temut.

Tajomaru revine către Femeia care plînge. Ezită un moment, apoi are un gest tandru: îi aranjează părul. Femeia întoarce capul. Se privesc în ochi o clipă, apoi Tajomaru, cu o mişcare bruscă se întoarce, vrînd să plece. Femeia se agaţă de el.

FEMEIA

Nu pleca!

Tajomaru se întoarce, femeia îi ţine, disperată, mîinile.

TAJOMARU

Ce-aştepţi de la mine?

FEMEIA

Nu ştiu… nu ştiu… (violentă) Aş vrea să vă văd morţi pe amîndoi… Şi aş vrea să mor şi eu...

Se aruncă în braţele lui Tajomaru. Acesta o respinge. E mîhnit dintr-o dată.

TAJOMARU

Pleacă! (Femeia refuză să plece. Tajomaru strigă) Pleacă!

FEMEIA (vine către el)

Dar tu nu înţelegi? Crezi că mă mai pot uita într-o oglindă după cele ce s-au petrecut?

TAJOMARU

Nu te mai privi! Abia n-o să vezi cum îmbătrîneşti.

FEMEIA (arătînd spre bărbatul ei)

Şi el? Crezi că va mai putea trăi fără să-şi spele onoarea?

TAJOMARU

Onoarea lui? Unde era onoarea lui, cînd căuta prin pămînt să fure săbii? Vă las între oameni de onoare!

FEMEIA

Aşteaptă! Voi fi a aceluia care va supravieţui.

TAJOMARU

Ce-ai zis?

FEMEIA (cu capul plecat)

Voi fi a aceluia care va supravieţui…

TAJOMARU

Chiar dacă acela voi fi eu? (femeia face sen că da) Şi-o să împarţi cu mine viaţa asta de bandit? (femeia aprobă din cap) Eşti atît de sigură că bărbatul tău va mînui sabia cu abilitate… Ah! Ce plăcere! Un ofiţer superior să se bată cu un tîlhar ca mine.

FEMEIA

Cum va decide soarta.

TAJOMARU

Ştiu eu cum să forţez soarta.

Se repede către Takehiro şi îl dezleagă cu o tăietură de sabie. Începe duelul. Îl ucide pe Takehiro. Femeia se retrage. După victoria sa, Tajomaru se întoarce către Haiko cu sabia scoasă, ca şi cum ar saluta mulţimea în semn de victorie.

TAJOMARU

Învingător! Al unui ofiţer superior.

O voce de femeie se aude dinspre Poarta Morţilor.

Minciuni!

BĂTRÎNA

Ascultaţi-o!

HAIKO (către Tajomaru privind spre Bătrînă)

Şi cu femeia aceea ce s-a mai întîmplat? Tu ştii ceva?

TAJOMARU

Ce importanţă mai are? Poate că m-a denunţat chiar ea. Sau poate, nemaigăsind-o, m-am predat singur. Ce importanţă mai are? A doua zi, oricum, m-au spînzurat… Dar într-o zi ne vom reîntîlni… Toată lumea sfîrşeşte prin a se reîntîlni. Mi-ar plăcea s-o întreb atunci de ce, după atîtea dovezi de dragoste, m-a părăsit.

VOCEA DE FEMEIE

N-a fost vorba de dragoste.

Bătrîna avansează, imobilă şi tăcută. Este în plină lumină.

VOCEA DE FEMEIE

Minciuni! Ce să-ţi spun?!?! Banditul care reuşeşte să învingă în luptă un ofiţer superior… Minciuni! Banditul cavaler! Minciuni! Tajomaru sensibil la vederea unei femei?! Ascultaţi-mă! Ascultaţi-mă cu toţii! Ascultaţi-mă pe mine, cea care rătăcesc fără sfîrşit, pe mine, cea mînjită, pe mine moarta, pe mine pierduta! Pe mine, cea care nu mai sînt decît o umbră goală! Ascultaţi-mă! Ascultaţi-mă! Priviţi-l pe acest bandit, pe acest monstru care se laudă cu crimele sale şi minte şi mort aşa cum ar minţi dacă ar fi viu.

O altă lumină. Regăsim femeia trîntită la pămînt. Tajomaru se apropie de Takehiro, care este încă legat.

TAJOMARU (odios, bestial)

Ai văzut bine frumosule?! Ai văzut? Şi asta nu ca să se apere, crede-mă. Mă cunosc destul de bine. Frumos temperament! Şi tu care ai

femeia asta în fiecare noapte în patul tău… Ai început să puţi…

Femeia se aruncă asupra lui Tajomaru, încercînd să-l lovească. Acesta o loveşte brutal cu dosul palmei.

TAJOMARU

Lasă-mă! Asta o rezolvăm între bărbaţi. (Se întoarce către Takehiro) Aşa! Acum să-mi spui cum ţi-ai băgat frumoasele tale mîini de aristocrat în averea statului! Şi mai vorbeşti de onoare! Nu ştiu ce mă reţine să nu te trimit la strămoşi! Mulţumeşte-te astăzi cu bunăvoinţa mea. Sînt mulţumit. Am avut ce mi-am dorit. (apoi, confidenţial) Şi să şti că e mai mult decît am sperat. Am s-o iau cu mine. A, mai bine nu! Mai bine ţi-o las. Prefer s-o păstrez ca amintire! (se întinde) Cînd faceţi dragoste o să vă gîndiţi, sînt sigur, şi la mine.

Tajomaru dispare rîzînd. Femeia se aranjează jenată, tîrîndu-se către soţul ei. În timp ce se joacă aceste două scene, Bătrîna rămîne luminată, în aşa fel încît s-o privim în acelaşi timp cu femeia.

FEMEIA

O! Stăpînul meu, dulcele meu stăpîn! Cu ce-am greşit de ne-au făcut să suferim atîta? Cum vom putea trăi de acum înainte? Voi fi în stare de atîta dragoste cît să te fac să uiţi? Tu… Tu nu crezi ce-a zis, nu-i aşa? Spune-mi că nu crezi… Tu ştii cît te iubesc, ştii că m-am luptat, spune-mi că mă crezi, spune-mi…

TAKEHIRO (rece)

Dezleagă-mă!

FEMEIA

Spune-mi mai întîi că mă crezi.

TAKEHIRO

Dezleagă-mă!

FEMEIA

O să mă mai poţi strînge în braţe?

TAKEHIRO

Dezleagă-mă!

FEMEIA

Toată viaţa ta n-ai să vezi decît imeginea aia. Doamne, nu! Te rog! Vrei să mă omor cu cuţitul ăsta în faţa ta? Vrei?

TAKEHIRO

Dezleagă-mă!

FEMEIA

O, nu! Nu vreau să te mai gîndeşti la asta! Te iubesc! Sînt nevasta ta. (Takehiro nu răspunde. Îşi priveşte disperat nevasta) Tot timpul va fi între noi această mizerie? Asta vrei să spui, nu? Vrei să spui că n-o să mă mai atingi niciodată? (Takehiro nu răspunde. Stă cu ochii plecaţi) Atunci, am să te ucid! Şi-am să mă sinucid! Cu aceeaşi armă. Îţi dau viaţa mea! Dacă mă iubeşti măcar puţin, dă-mi-o pe a ta…

TAKEHIRO (arătînd cu un semn al capului)

Banditul mi-a lăsat sabia.

Femeia ridică spada, se apropie de bărbatul ei, se privesc îndelung.

FEMEIA (aproape fără voce)

Dragostea mea!

Ea îndreaptă sabia către pieptul bărbatului său şi o înfige în momentul în care se face întuneric. Pe întuneric se aude strigătul de durere al lui Takehiro, care se prelungeşte cu un strigăt îndelung. Redescoperim Poarta Morţilor. Bătrîna, tot timpul imobilă, este izolată de o altă lumină. Vocea femeii vine dinspre galeriile Porţii.

VOCEA FEMEII

Doamne ce strigăt! Strigătul ăsta îl aud oriunde aş fi! Voi putea să plec oare atît de departe încît să nu-l mai aud? Pînă unde trebuie să cobor ca să şterg mizeria asta? De ce trebuie să sufăr? Pentru că am fost laşă şi pentru că n-am avut curajul să scot sabia din pieptul lui şi s-o înfig într-al meu?… Amintirea acelei săbii mă face să tremur… Dar credeţi-mă, mi-am iubit bărbatul! Trebuie să mă credeţi! L-am iubit!

VOCEA LUI TAKEHIRO (venind din altă parte parte a scenei)

Minciuni! Ascultaţi ce vă spune Takehiro! Ascultaţi adevărul!

Lumina se stinge pe bătrîna care dispare în întuneric.

VOCEA LUI TAKEHIRO

Ascultaţi-mă, voi cei care trăiţi încă! Eram acolo, eu, Takehiro, în acel crîng unde banditul ăsta, Tajomaru, m-a rănit de moarte şi m-a legat! Banditul ăsta, Tajomaru, care pune în cîrca femeii mele cele mai odioase crime!

Lumina se aprinde încet, încet, peste Tajomaru şi femeie. Aceasta este încă la pămînt. Tajomaru este îngenucheat lîngă ea.

VOCEA LUI TAKEHIRO

Nu i-a ajuns trupul ei! Îi trebuia şi inima ei! Şi-i vorbea, de dragoste! În faţa mea!

TAJOMARU

Iartă-mă! Tu nu poţi să ştii. Tu ai trăit în stofele tale delicate. Tu, cu pielea ta fină ca mătasea cearşafurilor tale, nu ştii să simţi pielea tăbăcită şi aspră a animalului… Tăbăcită de furtuni şi ploi… Urechile tale n-au auzit decît cuvinte de dragoste, tu nu cunoşti grohăiturile şi înjurăturile unuia ca mine... Tu, cu parfumurile tale care fac păsările să cînte, tu nu cunoşti nebunia sudorii de bărbat dintr-o zi caldă de vară, tu care n-ai cunoscut decît briza uşoară a mării, tu nu cunoşti cumplitele furtuni de pe oceane… Eu am cunoscut furtunile care te fac să crezi că cerul va rămîne pentru totdeauna despicat, am văzut cum se ucid între ele animalele, am fost obligat să ucid ca să pot trăi. Dar niciodată, înţelegi tu? niciodată, braţul meu n-a tremurat. Nu mi-a fost frică niciodată: nici de Dumnezeu, nici de Iad... A fost suficient să văd chipul tău cel frumos şi pentru prima dată în viaţa mea mi-a fost frică. Iartă-mă, eu sînt toate aceste furtuni, mareele astea tulburătoare, dar te iubesc, şi e de ajuns să mă atingi cu vîrful degetelor, că voi deveni parfumul pădurilor, adierea cerului, apa clară a izvoarelor…

Se aude un strigăt prelung.

MORT I (batjocoritor)

Ah! Ah! Ah! Ca să vezi... „Parfumul pădurilor”… „Boarea cerului”…

MORT II

O să mor a doua oară dacă Tajomaru mai vorbeşte aşa de încîntător…

MORT III (rîzînd batjocoritor)

„Urechile dumneavoastră doamnă, sînt o bijuterie!”

MORT IV (la fel)

„Parfumul dumneavoastră doamnă, face păsările să cînte!”

Toată lumea rîde, totul este o veritabilă maree de rîs care vine dinspre Poarta Morţilor. Deodată un personaj se îndreaptă către mijlocul grupului: acesta este Takehiro.

TAKEHIRO

Adevărul! Adevărul! Adevărul! Adevărul, cuvinte mieroase. Adevărul, chipul dulce al soţiei mele! Doamne, cît erai de frumoasă! Mai frumoasă decît floarea de lotus… Oh, iubita mea… Îţi mai aduci aminte plimbările noastre prin grădini înflorite cu lacurile ca o oglindă? Îţi mai aduci aminte? Ne priveam în fiecare lac să vedem dacă între noi iubirea a îmbătrînit… O, putere a umbrelor, e permis să sufere cineva atît de mult? (furia îl cuprinde. Se adresează lumii coborînd treptele Porţii) Acestea sînt cuvintele frumoasei mele soţii.

Lumina cade pe bătrînă care este îngrozită. De asemenea luminează cuplul Femeie-Tajomaru, tot timpul aşezaţi unul lîngă celălalt. Takehiro a coborît pînă aproape de femeie, se aşează în faţa ei.

TAKEHIRO

Acestea sînt cuvintele pe care le-ai spus în faţa soţului tău, redus la neputinţă. (se reîntoarce în locul unde va juca rolul ofiţerului legat) În faţa soţului tău batjocorit, legat, umilit, zdrobit…

FEMEIA (se ridică şi-i spune lui Tajomaru)

Ucide-l!

TAJOMARU (se ridică)

Ce? Ce-ai zis?

FEMEIA

Ucide-l! Dacă el trăieşte nu voi putea fi a ta... Ce faci, nu-l ucizi? Nu mi-ai spus că mă iubeşti?

TAJOMARU

Da... ţi-am spus.

FEMEIA (devenind isterică)

Atunci, ucide-l! (urlînd) Ucide-l odată!

Tajomaru o priveşte fără să spună un cuvînt, apoi dintr-o dată îi dă un picior şi o aruncă la pămînt.

TAJOMARU

Şi eu care eram gata să devin cinstit pentru tine. (se întoarce către Takehiro) Ce vrei să-i fac? Un cuvînt, spune un cuvînt şi o omor. (Takehiro tace) O iubeşti încă, nu-i aşa?… Hai! Curaj!... Fă-mi doar un semn şi scap pămîntul de năpîrca asta!

Femeia scoate un strigăt şi fuge. Tajomaru încearcă s-o prindă. Takehiro îl opreşte.

TAKEHIRO

Nu!

TAJOMARU

Ai dreptate. Ar fi o moarte prea dulce. (scoate sabia, se îndreaptă către Takehiro şi-i taie legăturile) Iartă-mă, frate, pentru toate astea…

Se întoarce şi pleacă. Takehiro ia de jos un piaptăn pe care femeia sa l-a pierdut, îl priveşte un timp, apoi, unul cîte unul îi rupe dinţii. Cînd termină îi lasă să-i cadă din mînă, apoi ca într-un ritual, îşi face seppuku. Lumina se stinge. Altă lumină cade pe grupul Bătrînă-Bătrîn-Haiko.

BĂTRÎNA

Trebuia să ajung la vîrsta aceasta ca să aud atîtea baliverne!… Toţi sînteţi nişte mincinoşi!

HAIKO

Toţi… şi... toate.

BĂTRÎNA

Am zis: toţi!

BĂTRÎNUL

Vîntul s-a liniştit. Va fi o noapte frumoasă.

HAIKO

Aş vrea să ştiu ce s-a întîmplat cu femeia aceea…

BĂTRÎNA

Ai face mai bine să sufli în flautul tău, ăla care taie limba o singură dată pentru toţi.

HAIKO

Dacă ai să-l găseşti pe celălalt, încearcă-l. Nu se ştie niciodată. Poate vei găsi cu el norocul sau... adevărul.

BĂTRÎNUL

Ea?! Ea este mai mincinoasă decît toţi ceilalţi…

HAIKO (Bătrînului)

Dar tu, tu ştii ce s-a mai întîmplat cu femeia aceea?

BĂTRÎNUL (ezitînd)

Eu?… de unde vrei să ştiu... Cu toţi mincinoşii ăştia...

HAIKO

E o noapte frumoasă… (plecînd, Bătrînului) Îţi mulţumesc pentru găzduire.

BĂTRÎNUL

Ce faci? Te întorci la cuţitele tale?

HAIKO

Printre cuţite se poate trece… (apoi, arătînd Poarta) Dar din nisipurile astea mişcătoare nu se mai poate scăpa niciodată.

BĂTRÎNUL

Şi ce o să faci? O să mai trişezi?

HAIKO (îngîndurat)

… Minciunile… doar ele sînt adevăr!…

În acest moment Bătrîna scoate din hainele sale celălalt flaut al lui Haiko şi îl duce încet la buze. O tăcere. Haiko îi face semn să nu sufle în el. Bătrîna îi surîde, duce flautul la gură, şi scoate un strigăt. Îşi duce mîna la gură ca şi cum limba iar fi fost retezată. Haiko are un gest de nelinişte. Bătrînul reacţionează la fel. Bătrîna se răsuceşte de durere. Atunci Haiko duce flautul la gură şi suflă în el, dar, de asemenea, scoate un strigăt. Flautul îi cade din mîini, iar el şi le duce la gură răsucindu-se de durere. În acest moment Bătrîna se ridică într-un hohot de rîs, apoi duce flautul la gură şi în timp ce lumina scade se aude un foarte frumos cîntec din flautul ei...

Poarta infernului – un spectacol fascinant

M. Ghiţă Mateucă

26 iunie 1992. La Ploieşti a avut loc un remarcabil eveniment artistic – premiera mondială a piesei „Poarta Infernului" de Roland Ménard, spectacol pus în scenă de Mihai Vasile şi jucat de actorii Teatrului Equinox. Sintetizînd, într-o amplă frescă dramatică, cîteva mari teme, motive şi subiecte ale meditaţiei umane dintotdeauna şi de oriunde: viaţa şi moartea, dragostea şi ura, adevărul şi minciuna, candoarea şi ticăloşia, „Poarta Infernului" propune o serie de secvenţe ilustrative, ca nişte mici „piese în piesă", a căror omogenitate şi forţă dramatică sînt date de clasica unitate de timp, loc şi, întrucîtva, de acţiune. De teama cuţitelor partenerilor înşelaţi la un joc de cărţi, trişorul Haiko se refugiază într-un cimitir, unde urmăritorii săi nu mai îndrăznesc să se aventureze. Liniştit dinspre partea asta, Haiko parcurge, însă, o înspăimîntătoare experienţă a lumii de dincolo, lume la a cărei uşă se află, dar al cărei prag nu-l trece decît cu o jumătate de pas. De fapt, importantă rămîne poarta (simbol plurivalent), care desparte, dar şi uneşte, două lumi, fără să se mai ştie de care parte este infernul.

Rezolvarea regizorală a acestei complicate compuneri dramaturgice este excepţională. Mihai Vasile (regia, scenografia şi muzica) a găsit acele soluţii scenice care să-i permită derularea non-stop a unui spectacol de aproape trei ore – un adevărat tur de forţă, fie şi dacă avem în vedere sensul lui fizic. A fost o reprezentaţie fascinantă! Dincolo de tot ce se poate discuta pe marginea acestui spectacol (şi se pot discuta multe, ceea ce este un semn bun), un lucru este indiscutabil: spectacolul există! Spectacolul există şi este o mare reuşită. Publicul a fost ţinut cu răsuflarea la gură timp de trei ore. La sfîrşit, a aplaudat îndelung, minute în şir. Au fost aplauze care, pe lîngă rostul lor obişnuit (de mulţumire pentru valoarea artistică oferită), au avut şi semnificaţia unei eliberări. Luat părtaş la ceea ce se întîmplă pe scenă, spectatorul era fericit să constate că totul a fost numai o închipuire, numai o poveste. Această neobişnuită premieră s-a jucat în prezenţa domnului Roland Ménard – autorul piesei (dramaturg, actor şi artist plastic francez), om de o mare calitate intelectuală şi umană…

La Ploieşti, s-a petrecut un eveniment teatral deosebit – o premieră mondială, realizată sub bagheta regizorului Mihai Vasile de actorii Teatrului Equinox: Dan Bohor, Liliana Bogdan, Alexandru Guriţă, Ion Streche, Maria Mihai, John Enache, Cristina Racoţi, Vasile Rusu, Adrian Stan, Manuela Alionte, Betty Guzu şi Bogdan Tudor, light designer Viorel Marinescu.

Poarta Infernului între teatru şi viaţă

Florin Toma

Puţini mai avem răbdarea, astăzi, să zăbovim un timp lîngă propria noastră conştiinţă, să ne analizăm cu luciditate gesturile, gîndurile, iluziile – într-un cuvînt, existenţa cu care am fost prevăzuţi – coborînd, totodată, la sursele înţelepciunii, mai ales acelea care se găsesc în Opera Antică.

Sîntem grăbiţi către moarte. Aceasta este drama noastră de astăzi: alergăm către un sfîrşit modest, nepriceput, după ce am purtat cu noi o existenţă „în format mic”, de buzunar şi, întrucîtva, netemeinică. Lucrarea noastră de o viaţă nu se va împlini, minunea de a fi ne se va desăvîrşi, atîta vreme cît nu ne vom găsi răgazul de a coborî la izvoarele înţelepte ale Artei, care se află în fiecare din noi…

Aceste notaţii – chiar dacă un pic patetice, dar, din nefericire, dureros de adevărate – ne-au fost prilejuite de spectacolul cu piesa POARTA INFERNULUI (La Porte de l’Enfer) de Roland Ménard, montat, în premieră mondială la Ploieşti, de Teatrul Equinox, spectacol ce a avut loc în ziua de 26 iunie 1992.

Roland Ménard vine de la Paris şi e un simpatic domn sexagenar, o personalitate artistică complexă, în care se strîng, într-o convergenţă fericită, trei dimensiuni ale sensibilităţii: este autor dramatic, dar şi pictor şi, totodată, actor. Prezenţa fermecătoare a d-sale la premiera mondială a piesei „Poarta Infernului” ne-a ocazionat şi o detaliere a intenţiilor autorului.

Piesa îşi dezvăluie, încă din titlu, intenţiile moralizatoare, dar ea nu

devine o simplă dezbatere, o înşiruire de variaţiuni pe aceeaşi temă, de la Rochefoucauld sau Pascal. Și nu se întîmplă acest lucru, deoarece autorul ştie, printr-o astuţie auctorială absolut remarcabilă, să „îmbrace" urzeala ideatică – fapt care nu stă la îndemîna oricărui dramaturg – în forme de intenţionalitate artistică de o bogăţie rar întîlnită.

Prezenţa personajului principal – Haiko (admirabil interpretat de Dan Bohor) – în faţa porţii care duce „Dincolo", îi oferă acestuia şansa unei confruntări cu o sumă de amintiri şi fapte, care acţionează declicul secret care face să curgă substanţa epică. Aceasta capătă pregnanţă şi veridicitate artistică, printr-o alternare de planuri riguros controlate, aproape cinematografice, la fel ca într-un soi de „Decameron", cu vagi şi subtile gusturi şi arome japoneze. „Cerberii" acestei porţi sînt o pereche de bătrîni (excepţional compuşi de Alexandru Guriţă şi Liliana Bogdan), care reprezintă purtătorii de perspectivă ai mişcării epice a întregii piese… Bătrînii îl conduc pe Haiko înapoi, spre drama inconsistenţei propriei sale existenţe. De aici, jocul semantic al piesei ne călăuzeşte spre o aserţiune celebră a lui Jean-Paul Sartre: „L'Enfer sont les Autres". Infernul nu e nici mai bun şi nici mai rău, nici mai aproape şi nici mai departe, decît noi faţă de noi înşine. Dincolo de Poartă e neant, nu este Infern; Infernul e dincoace. Personajele zburătăcesc speriate, căutînd, abulice sensurile adînci ale unor concepte pe care, parcă le-am uitat: Adevăr, Dragoste, Moarte.

Investiţia de încredere pe care autorul a acordat-o Teatrului Equinox este justificată şi pe deplin temeinică. Încă de la înfiinţarea acestui teatru (în anul 1980), conducătorul lui, regizorul Mihai Vasile, experimentează forme şi limbaje noi, originale, ale comunicării actului dramatic. La finalul reprezentaţiei, dl Mihai Vasile ne-a declarat: „A fost o călătorie grea… Timp de aproape şase luni am lucrat la ea – traducere, regie, decoruri, repetiţii –, dar, acum, la final, cred şi sper că a fost o mare reuşită. Este, indiscutabil, o conjuncţie fericită între două intenţii şi două spaţii culturale, cred eu, admirabil armonizate."

…Pe scena Teatrului se joacă, de două milenii, dramele lumii, dar ideea – aproape fanată, prin pierderea de sensuri, datorată prea desei sale uzitări – că „lumea e un teatru" are încă ambiţia de a ne face să înţelegem încă odată că, în această afirmaţie, cuvintele „teatru" şi „infern" se află în variaţie liberă.

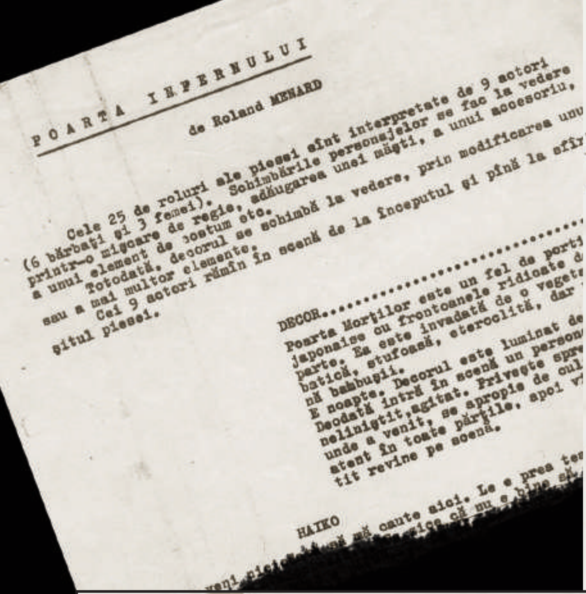

POARTA INFERNULUI

de Roland MENARD

Cele 25 de roluri ale piesei sînt interpretate de 9 actori (6 bărbați și 3 femei). Schimbările personajelor se fac la vedere printr-o mișcare de regie, adăugarea unei măști, a unui accesoriu, a unui element de costum etc.

Totodată, decorul se schimbă la vedere, prin modificarea unu sau a mai multor elemente.

Cei 9 actori rămîn în scenă de la începutul și pînă la sfîr șitul piesei.

DECOR..........................

Poarta Morților este un fel de porti japonaise cu frontoanele ridicate d parte. Ea este invadată de o veget batică, stufoasă, eteroclită, dar nă bambușii.

E noapte. Decorul este luminat de Deodată intră în scenă un person neliniștit,agitat. Privește spre unde a venit, se apropie de cul atent în toate părțile, apoi v tit revine pe scenă.

HAIKO

... să mă caute aici. Le e prea te

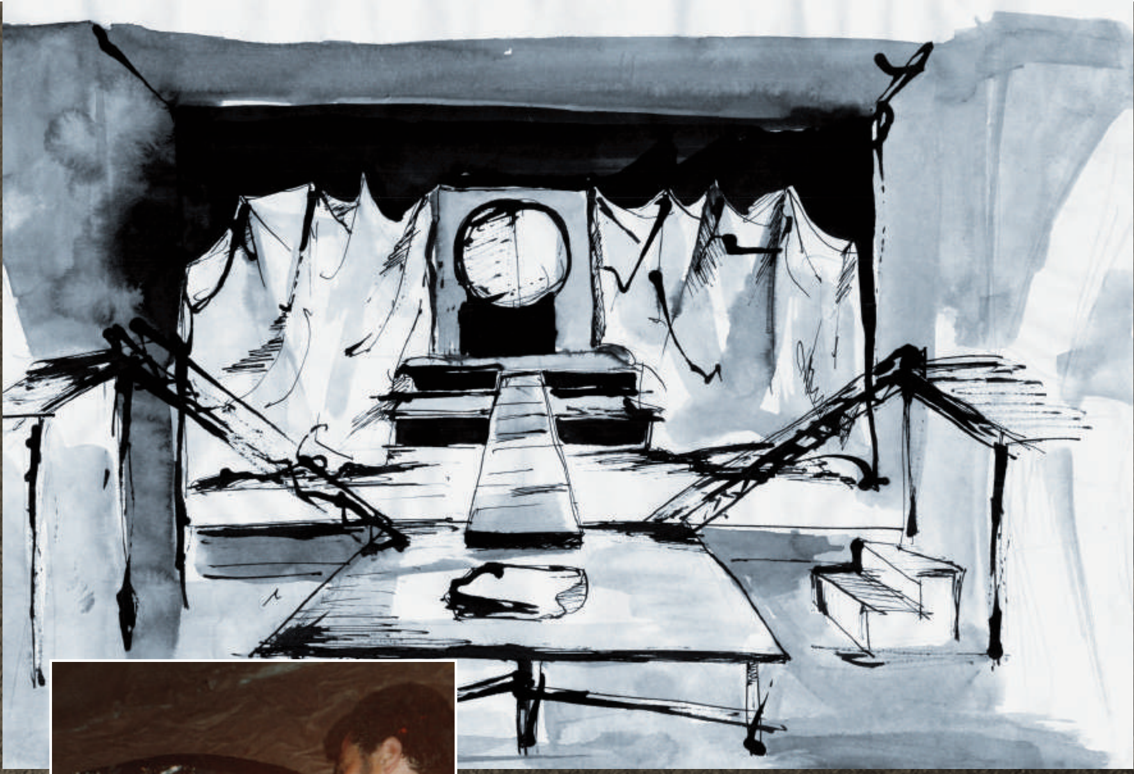

Cristina Racoţi
Vasile Rusu

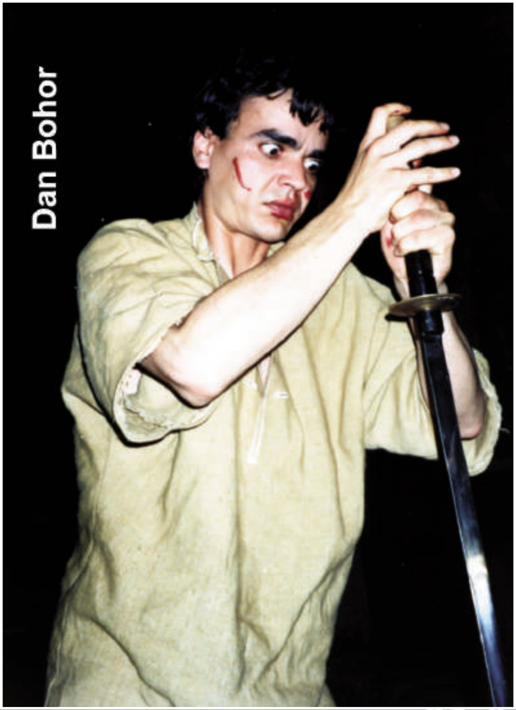
Dan Bohor

Alexandru Guriţă

Alexandru Guriţă
Liliana Bogdan

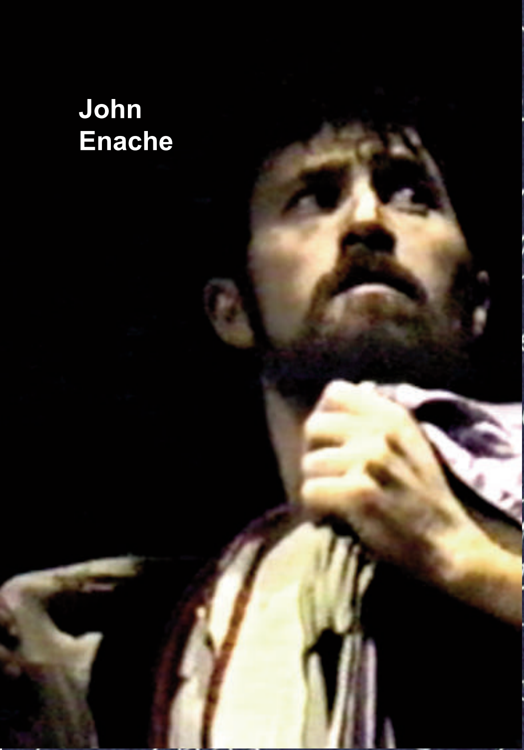

John Enache

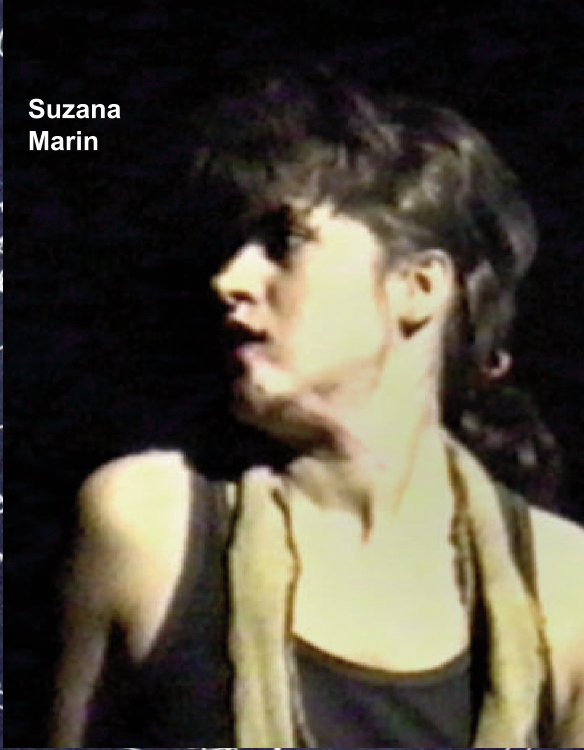

Suzana Marin

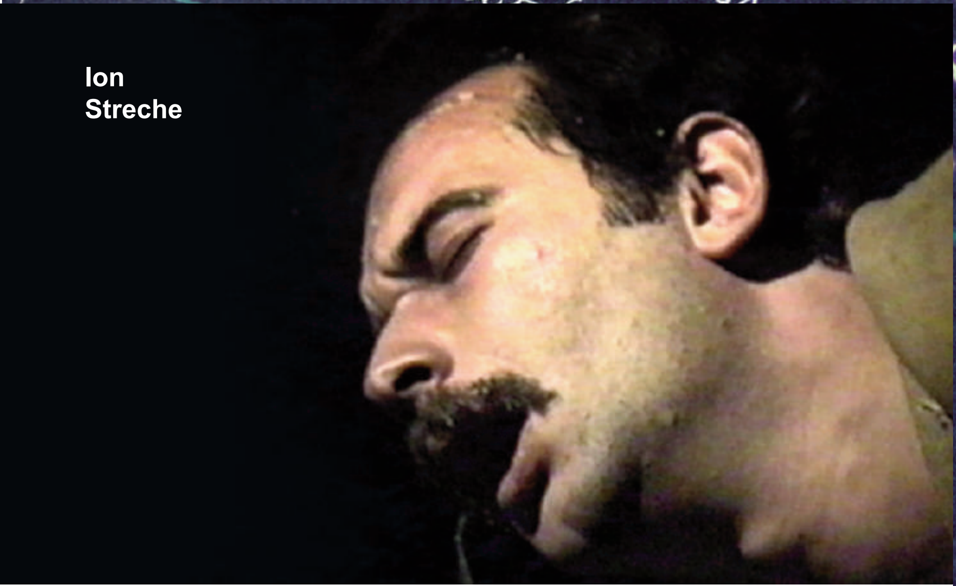

Ion Streche

Distribuția premierei

Bătrînul și Yoshehide...........Alexandru Guriță
Bătrîna....................Liliana Bogdan
Haiko........................Dan Bohor (Ion Streche)
Prințul................John Enache
Takehiro...........Adrian Stan (Bogdan Tudor)
Soția lui..........Cristina Racoți
Tînăra................Maria Mihai (Suzana Marin)
Tajomaru............Vasile Rusu
Morții:
Ion Streche
Manuela Alionte
Bogdan Tudor
Georgiana Ispas
Betty Guzu

de-a lungul timpului
au mai jucat în acest spectacol
Dorel Avram
Sandu Dinu
Mihai Dicu
Cristina Nenciu

muzica, scenografia și regia
Mihai Vasile

Light designer
Viorel Marinescu

Roland Ménard
în anul 1992

Mihai, Roland şi Emma
în episodul „O duminică la ţară”

Regizorul Mihai Vasile
la repetiţia generală

Erica şi Roland Ménard
la Zürich
în anul 2003

Desenul făcut
în seara premierei
de Gheorghiţă Ghinea
URIAŞU

Roland MENARD

POEMES

A Emma et Mihai
cet autre message
d'amitié
Roland

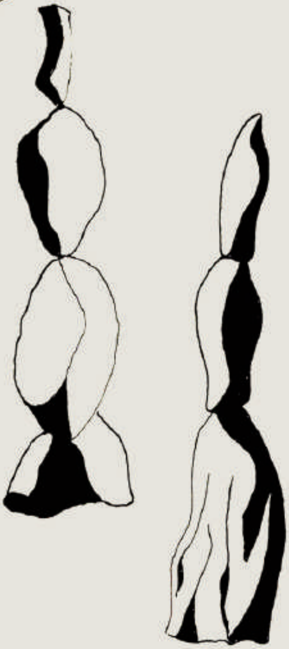

...les fanaux ténus des bateaux perdus

...une mouche refait le silence d'été

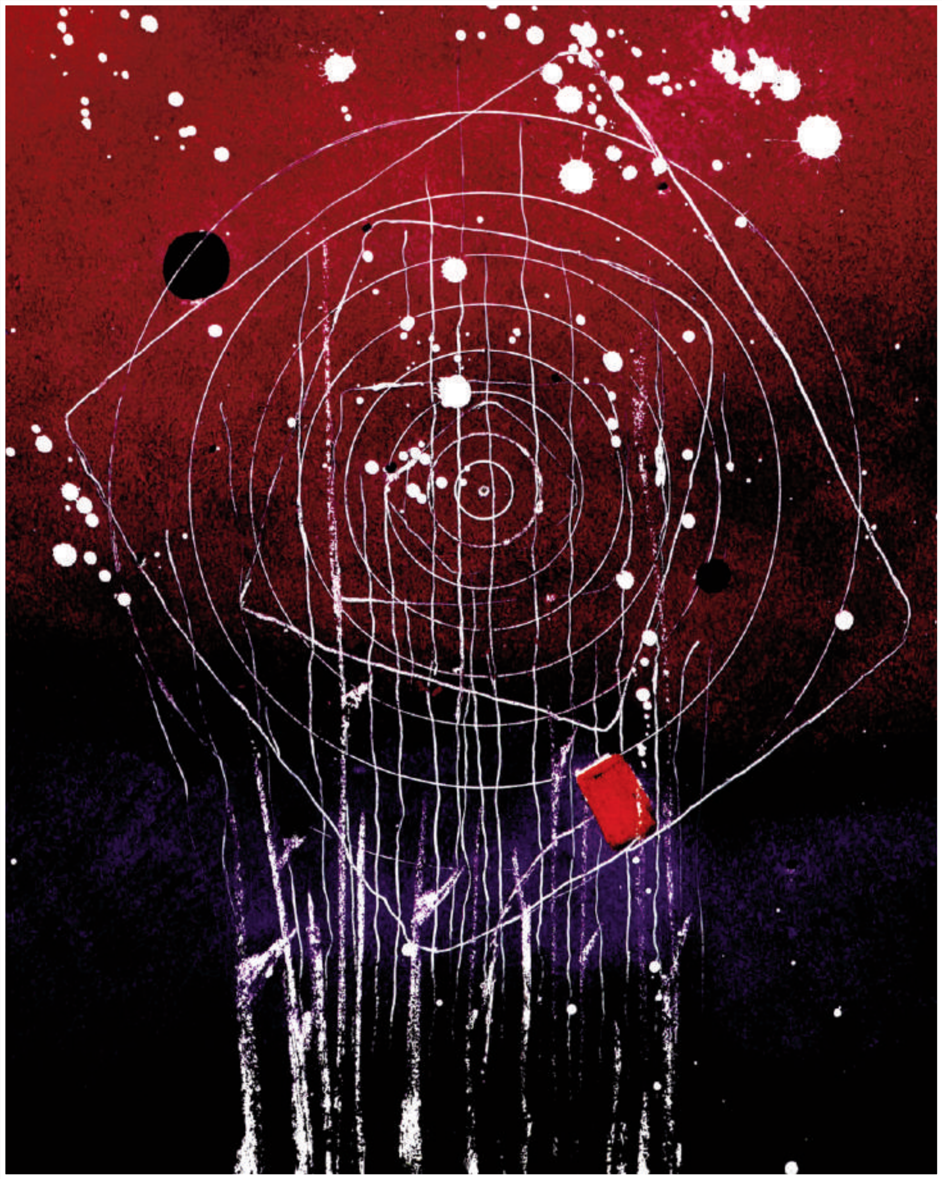

...antastène glutamique

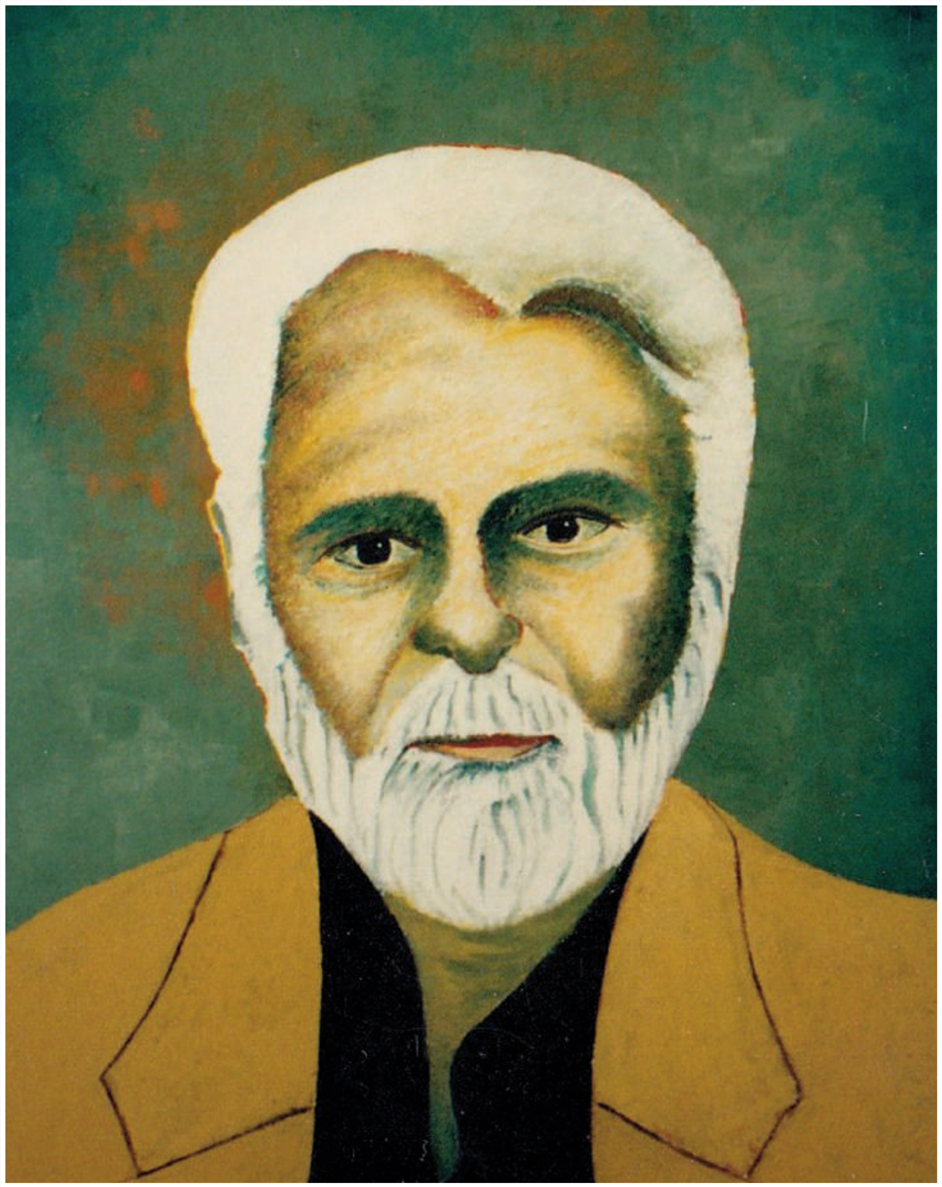

...cette attente fatiguée (autoportrait)

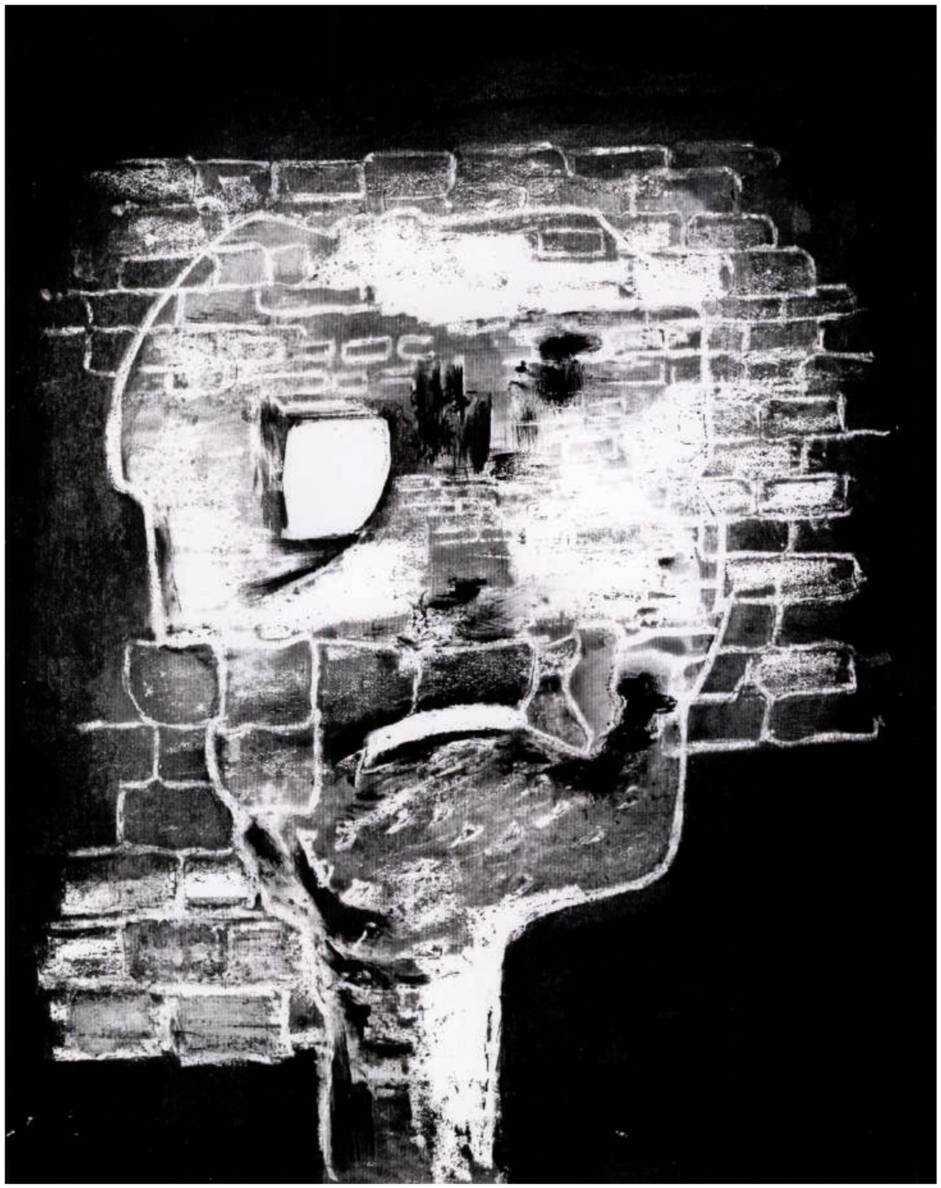

...il n’est plus d’autre temps que celui que je vis

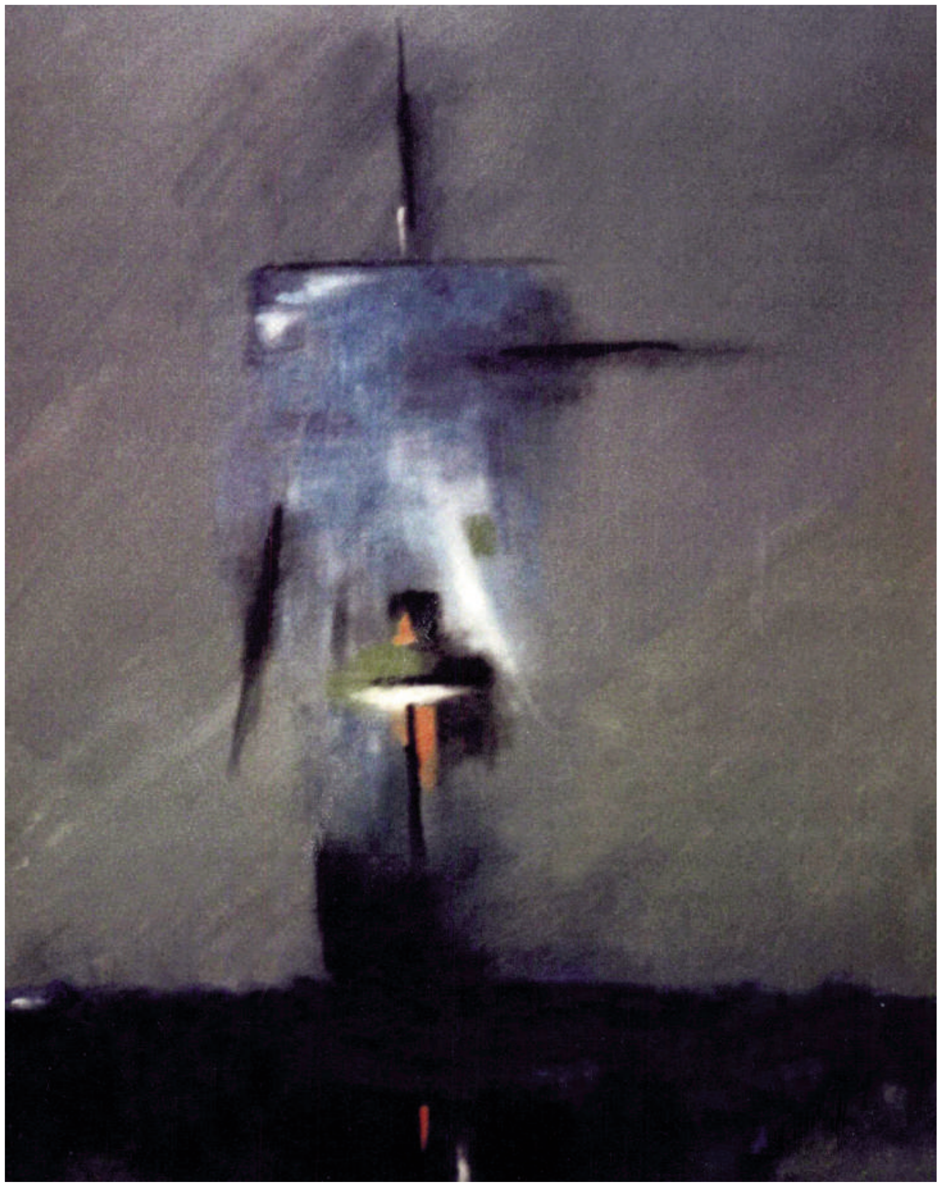

...le glas de mon bateau perdu

Cuprins

În loc de prefaţă / pag. 7
Sînt pietre pe toate drumurile / pag 15
Român, româncă / pag. 18
Mai putem să ne cultivăm „grădina”? / pag. 26
Călătorie cu surprize / pag 31
Îi iubesc francezii pe români? / pag. 39
Unchiul Sam cu bască / pag. 46
Dacă am merge să cumpărăm o pereche
de şosete de la mezelărie? / pag. 49
Spune-mi ce citeşti / pag. 51
Cursa pentru comoară / pag. 55
O umbrelă în baie / pag. 59
Un teatru ca oricare altul? / pag. 70
POARTA INFERNULUI în limba română / pag. 77
O duminică la ţară / pag. 81
Ochiul era în sală / pag. 84
Fericit cel care ca Ulisse... / pag. 89
Addenda / pag. 92
POARTA INFERNULUI / pag. 93

2015

CALENDAR CULTURAL PRAHOVEAN

CUPRINS

1. Manifestări culturale și artistice ale Centrului Județean de Cultură Prahova / pag. **3**

2. Festivaluri, spectacole, târguri, tabere de creație și concursuri ale așezămintelor culturale din județul Prahova / pag. **5**

3. Expoziții / pag. **18**

4. Obiceiuri și tradiții / pag. **21**

5. Personalități / pag. **24**

6. Dezbateri, mese rotunde, conferințe, lansări de carte / pag. **33**

7. Programe/proiecte educaționale, ateliere de creație și dialoguri culturale / pag. **35**

8. Ziua localității / pag. **41**

9. Sărbători istorice ale României / pag. **44**

10. Sărbători religioase / pag. **47**

11. Alte manifestări / pag. **52**

Redactor
Mihaela Gaftoi

Redactor coordonator
Dragoş Grigorescu

Macheta artistică şi prezentarea grafică
Mihai Vasile

Coperta 1
„Atît de singur”- pictură de **Valter Paraschivescu**
Coperta 4
„Melci şi tufănele”- pictură de **Valter Paraschivescu**
(Premiul I la Bienala de pictură „Gheorghe Petraşcu”, Tîrgovişte, 2010)

ISSN 2360-0004
ISSN-L 2360-0004

1. MANIFESTĂRI CULTURALE ȘI ARTISTICE ALE CENTRULUI JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA

FEBRUARIE
20-22 februarie, Câmpina (Casa Tineretului)
Târgul mierii, ediția a X-a

MARTIE
14 martie, Centrul Județean de Cultură Prahova (Palatul Culturii, Sala „Marea Unire”)
Lansare „Diata Doamnei Maria Brâncoveanu” și proiecția filmului „Maria, Doamnă a toată Ungrovlahia”

20 martie - 1 aprilie, Ploiești (Centrul Dramatic „Mythos”)
Festivalul artelor „Nichita la echinocțiu”, ediția a X-a. Spectacole de teatru, de dans, gale de film, concerte și recitaluri muzicale, expoziții de artă plastică și artă fotografică, lansări de cărți și reviste, colocvii și ateliere creație și interpretare

APRILIE
19 aprilie, Corala „Ioan Cristu Danielescu” (Brașov, Catedrala)
Concert pascal și cântece de primăvară

Aprilie, Centrul Județean de Cultură Prahova (Palatul Culturii Ploiești, Sala Coloanelor)
Concert de Paști – Cezar Ouatu

MAI
10 mai, New York, Broadway (între Liberty Street și Battery Park/Bowling Green Plaza)
Festivalul Ziua României pe Broadway, ediția a XVI-a dedicată județului Prahova

31 mai, Ploiești (Școala de Arte Ploiești)
Festivalul „Copilăria inundă bătrânul bulevard”, ediția a XIX-a. Parada costumelor, spectacole de dans, recitaluri muzicale

Mai, Școala de Arte Ploiești
Concursul național de dans „Magia dansului”

Mai-iunie, Centrul Județean de Cultură Prahova (Parcul „Constantin Stere”, Bucov)
Festivalul de folclor „România 100”. Invitați din Republica Moldova

IUNIE
12-14 iunie, Breaza (Centrul Cultural „Ion Manolescu”, Centrul Dramatic „Mythos”)
Festivalul de teatru pentru tineri „Ion Manolescu”,

ediția a IV-a. Ateliere de interpretare, spectacole, proiecții documentare, colocvii

26 iunie, Corala „Ioan Cristu Danielescu"
Participare la Festivalul de muzică corală „D.G. Kiriac" Topoloveni, ediția a XXIII-a

Iunie, Școala de Arte Ploiești
Recitaluri muzicale, concerte, spectacole de dans și teatru, expoziții organizate de clasele Școlii de Arte Ploiești

Iunie, Adunați
Festival concurs „Să fim noi păstrătorii tradițiilor" organizat de Primăria Adunați în parteneriat cu Centrul Județean de Cultură Prahova

IULIE
Iulie, Cocorăștii Mislii (Căminul cultural, Centrul Dramatic „Mythos")
Tabăra internațională de land-art, fotografie și film, ediția a VII-a. Ateliere de lucru și creație, expoziții, proiecții de filme documentare și artistice

Iulie-august
Muzică de promenadă cu Fanfara Centrului Județean de Cultură Prahova în orașele Breaza, Bușteni și Sinaia

AUGUST
6 august, Cerașu (Tabla Buții)
Columnă pentru nemurire. Spectacol folcloric, manifestare complexă

15 august, Corala „Ioan Cristu Danielescu"
Concert vocal-simfonic cu Filarmonica din Craiova (deplasare Craiova)

20-21 august, Plopeni
Festivalul național-concurs de muzică populară „Salba Prahovei"

August, Vălenii de Munte (Centrul cultural)
Cursurile Universității Populare de Vară „Nicolae Iorga"

SEPTEMBRIE
20-27 septembrie, Plopeni
Festivalul internațional de muzică corală „ProMusica"

Septembrie, Vălenii de Munte (Centrul cultural)
Festivalul folcloric național „DOR de munte", ediția a II-a

OCTOMBRIE
25 octombrie, Cerașu
Festivalul munților. Tradiții și meșteșuguri locale – premierea meșteșugarilor cursanți ai Universității Populare Rurale Cerașu, demonstrații practice ale meșteșugarilor locali, expoziție de artă populară

30 octombrie - 1 noiembrie, Vălenii de Munte (Piața)
Serbările toamnei. Festivalul țuicii, ediția a XVIII-a

NOIEMBRIE
Noiembrie, Corala „Ioan Cristu Danielescu"
Concert la Sibiu

DECEMBRIE
15 decembrie, Corala „Ioan Cristu Danielescu" (Palatul Culturii Ploiești, Sala Coloanelor)
Concert de Crăciun

Decembrie, Centrul Județean de Cultură Prahova (Palatul Culturii Ploiești, Sala Coloanelor)
Concert de Crăciun – Cezar Ouatu

2. FESTIVALURI, SPECTACOLE, TÂRGURI, TABERE DE CREAȚIE ŞI CONCURSURI ALE AŞEZĂMINTELOR CULTURALE DIN JUDEŢUL PRAHOVA

IANUARIE
10 ianuarie, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe")
Deschiderea stagiunii muzicale 2015 la Bușteni. Recital vocal „Vis de ianuarie"

15 ianuarie, Plopeni (Casa de cultură)
Spectacol susținut de Ansamblul „Salba Prahovei" şi de Corala „Armonia"

17 ianuarie, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe")
Recital în cadrul stagiunii muzicale de la Bușteni

17 ianuarie, Șirna (Biblioteca)
Recital de versuri și spectacol de dansuri populare susținut de Ansamblul artistic „Fântâna din Șirna"

23, 24 ianuarie, Bușteni (Castelul Cantacuzino)
Prahova Classic Nights. Festival de muzică clasică. Concerte susținute de artiști de talie mondială de la Teatrul Bolshoi din Moscova, împreună cu artiști celebri din România

24 ianuarie, Câmpina (Casa Municipală de Cultură „Geo Bogza")
Teatrul „Mircea Albulescu" – spectacol de teatru „Făt-Frumos din lacrimă" după Mihai Eminescu susţinut de elevii cursului de interpretare teatrală. Invitaţi: Ovidiu Cuncea şi Tomi Cristin

30 ianuarie, Comarnic
Spectacol-concurs de dans modern și sportiv

Ianuarie, Ploiești (Casa de Cultură „I.L. Caragiale – diferite locuri din Ploiești)
Concursul județean de recitări „Ca un luceafăr am trecut prin lume", ediția a III-a. Proiectul „Ocrotiți de Eminescu"

Ianuarie-iunie, Șirna (Primăria, Biblioteca, Școli)
„Flash-uri din trecut". Concurs de fotografie veche reprezentând meleagurile natale şi fiii satului; expoziţie cu cele mai sugestive fotografii

FEBRUARIE
7, 21, 28 februarie, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe")
Recital în cadrul stagiunii muzicale de la Bușteni

20-22 februarie, Câmpina (Casa Tineretului)
Târgul mierii, ediția a X-a

23-28 februarie, Brebu
Concurs „Cine știe câștigă" pe tema: Ctitori ai Brebului: Matei Basarab și Constantin Brâncoveanu – demersul istoric al celor doi domnitori, pentru ctitorirea Brebului

28 februarie, Adunați (Cămin cultural)
Mărțișorul primăverii. Spectacol susținut de Ansamblul folcloric „Măgura Prahovei"

28 februarie, Cerașu (Cămin cultural)
Miss Mărțișor. Spectacol

MARTIE
1 martie, Cocorăştii Mislii (Sala de festivităţi a Căminului cultural)
Festivalul Mărţişorului, ediţia a VII-a. Festival de muzică, dans şi creaţie artistică organizat de Asociaţia Ecologică, Cultural sportivă pentru Tineret „Visul

Verde” în colaborare cu Căminul Cultural şi Primăria Cocorăştii Mislii

1 martie, Drajna (Căminul Cultural Ogretin)
„S-a ivit un ghiocel”, ediţia a XIV-a. Mărţişoare muzicale, spectacol muzical-coregrafic susţinut de Ansamblul „Poieniţa” al Căminului cultural şi Grupul „Mugurelul” al Şcolii de Arte Ploieşti, clasa Drajna

7, 14, 21, 28 martie, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”)
Recital în cadrul stagiunii muzicale de la Bușteni

8 martie, Corala „Ioan Cristu Danielescu” (Palatul Culturii Ploiești, Sala Coloanelor)
Concert dedicat mamelor

9-30 martie, Câmpina (Casa Municipală de Cultură „Geo Bogza”)
Campania naţională „Primăvara Poeţilor”: recitaluri; concerte; Tabăra „Ziua Mondială a Poeziei” (19-22 martie); Antologia „Poezia la Maraton 2014; „Basarabia – pământ românesc” (27 martie, sesiune de comunicări şi evocări – colaborare cu Asociaţia Cultul Eroilor)

15 martie, Gura Vadului
Sărbătoarea florilor de migdal, ediția a IX-a

21 martie, Câmpina (Casa Municipală de Cultură „Geo Bogza”)
Maratonul poeziei, ediţia a VII-a

27 martie, Poiana-Câmpina (Parcul „Triumf”)
Crosul primăverii, ediția a VI-a

29-31 martie, Plopeni
Nichita la Plopeni. Serate literar-muzicale

Martie, Ploiești (Casa de Cultură „I.L. Caragiale” – diferite locuri din municipiul Ploiești)
Festivalul Internațional de Poezie „Nichita Stănescu”, ediția a XXVII-a. Concursul județean de recitare „Sub aripa lui Nichita”, ediția a VIII-a. Târg de carte. Alte acțiuni culturale

Martie, Băicoi (Casa de cultură, Sala de sport)
Concursul regional de aeromodele indoor „Cupa Prahovei”

APRILIE
3-5 aprilie, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”)
Festivalul național al teatrelor de revistă pentru copii, ediția a XX-a

4 aprilie, Aluniș (Cămin cultural)
Gala „Voluntari de top” din activitățile căminului cultural (1992-2014). Spectacol, premiere

4, 11, 18, 25 aprilie, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”)
Recital în cadrul stagiunii muzicale de la Bușteni

5 aprilie, Drajna (Biserica „Filipescu” Drajna de Jos)
Sărbătoarea Floriilor, ediția a XVI-a. Spectacol

muzical susţinut de Grupul „Mugurelul” al Şcolii de Arte Ploieşti, clasa Drajna, şi de grupul folcloric al Căminului Cultural Drajna

7-12 aprilie, Comarnic
Târg tradițional de sărbătorile pascale

9 aprilie, Buşteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”)
Un ou frumos pentru Hristos.
Concurs de încondeiat ouă

11 aprilie, Urlați (Retromobil Club România în parteneriat cu Conacul dintre vii și Primăria Urlați)
Retromobil pe Drumul vinului, ediția a IV-a

26 aprilie, Corala „Ioan Cristu Danielescu” (Catedrala „Sf. Ioan” Ploieşti)
Concert pascal

27 aprilie, Câmpina (Casa Municipală de Cultură „Geo Bogza”)
Recital simfonic „Culorile sunetelor”. Serie de recitaluri în culori, cu Matei Ioachimescu (flaut), Sandor Antal (violă) şi Tina Zerdin (harpă). Eveniment desfăşurat sub patronajul Ambasadei Austriei la Bucureşti

30 aprilie, Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”, Liceul Tehnologic Cioranii de Jos, Grădinița Cioranii de Jos)
Cioraniul în viitor. Concurs de desene

Aprilie, Băicoi (Casa de cultură)
Concursul național de dans modern
„Copilăria în pași de dans”

MAI
1-31 mai, Brebu
Concurs „Cine știe câștigă” pe tema: Brebu pe coordonatele geografice ale istoriei (trecut și prezent) – promovarea localității

1-5 mai, Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”, Liceul Tehnologic Cioranii de Jos, Grădinița Cioranii de Jos)
Copilul, fereastră spre viitor.
Concurs național de creație, ediția a III-a

1 mai, Urlați (Casa de cultură)
Mândru-i dansul românesc. Spectacol Ansamblul „Strugurelul”

2, 3 mai, Blejoi
Festivalul florilor de mai

2, 9, 16, 23, 30 mai, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”)
Recital în cadrul stagiunii muzicale de la Bușteni

15 mai, Corala „Ioan Cristu Danielescu” (Palatul Culturii Ploiești)
Concert de primăvară (cu invitați)

15 mai - 1 septembrie, Plopu (Hârsa)
Tabără internațională de pictură și sculptură

17 mai, Câmpina (Casa Municipală de Cultură „Geo Bogza”)
Concurs de interpretare pianistică pentru copii „Iulia Haşdeu”, ediţia a XVII-a

20, 21 mai, Cerașu
Festivalul crescătorilor de animale „Ciobănașii”: vechi obiceiuri și tradiții păstorești, parada portului popular, parada ciobanilor, premierea celui mai destoinic cioban, spectacol folcloric, hora de aldămaș

21 mai, Drajna
Înălțarea Domnului. Târg tradiţional la Drajna de Jos

21 mai, Izvoarele (Parc Schiulești)
Târg tradițional anual. Serbare câmpenească

24 mai, Breaza (Centrul Cultural „Ion Manolescu”)

O zi de mai. Spectacol prezentat de membrii cercurilor artistice ale Centrului Cultural „Ion Manolescu”

29-31 mai, Câmpina (Casa Municipală de Cultură „Geo Bogza”)
Concursul naţional de literatură „Geo Bogza”, ediţia a VI-a

30 mai, Filipeștii de Pădure (Centrul Civic)
Festivalul primăverii. Manifestări cultural-artistice

Mai-iunie, Ploiești (Casa de Cultură „I.L. Caragiale” – diferite locuri din Ploiești)
Programul cultural „Zilele Ploieștiului”. Spectacole, concursuri, editare carte, workshop-uri, ateliere pentru copii, târg de carte, activități educaționale

Mai, Ploiești (Casa de Cultură „I.L. Caragiale”, Teatrul „Toma Caragiu”, Centrul Civic)
Festivalul Național „I.L. Caragiale”, ediția a XII-a. Concurs național de proză scurtă. Concurs național de teatru liceal

Mai-iunie, Ploiești (Casa de Cultură „I.L. Caragiale” – Ploiești)
Spectacolul „Zâmbet de copil”
Parada costumelor. Animație

Mai, Blejoi
Junior Cup, ediția a III-a. Competiții sportive pentru copii și tineret

Mai, Câmpina
Concurs de muzică pop pentru copii și tineret „Steluțe de mai”
Premiile „Cartea anului” 2014
Concurs de manuscrise 2015

Mai, Scorțeni
Seară de folclor. Spectacol folcloric organizat cu Ansamblul „Datina” Scorțeni și artiștii locali
Spectacol de circ pentru copii

IUNIE
1 iunie, Plopeni
Festivalul național-concurs pentru preşcolari „Frunza de stejar”

3 iunie, Câmpina (Casa Municipală de Cultură „Geo Bogza”)
Concurs de teatru pentru elevi – interpretare
(10 iunie – Festivitatea de premiere)

6 iunie, Urlați (Fundația „Quintus”, Primăria)
Maratonul vinului, ediția a V-a. Ciclismul – un sport pentru toată familia

12-14 iunie, Breaza (Centrul Cultural „Ion Manolescu”)
Festivalul de teatru pentru tineri „Ion Manolescu”, ediția a IV-a

13, 20, 27 iunie, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”)
Recital în cadrul stagiunii muzicale de la Bușteni

15-21 iunie, Câmpina
Săptămâna oraşului însorit: spectacole, expoziţii, work-shop-uri

15 iunie, Șirna (Biblioteca)
Spectacol oferit cu prilejul aniversării a 5 ani de la înfiinţarea Ansamblului folcloric „Fântâna din Şirna”

20, 27 iunie, Bușteni (Parcul central al orașului)
Muzică de promenadă interpretată de fanfară

20 iunie, Poiana-Câmpina
Concurs interjudețean „Flori de cântec prahovean”. Concurs de interpretare muzică pop și muzică populară

21 iunie, Câmpina
Festivalul folcloric „Hora prahoveană”

24 iunie, Valea Doftanei (Cămin cultural)
Concursul „Cine știe istorie răspunde!”

27 iunie, Breaza (Piața Primăriei)
Concert muzică de fanfară

27 iunie, Sinaia
Concurs de eleganță automobilistică

29 iunie, Bertea
Târg tradițional de „Sân’ Petru”. Festivalul folcloric „Plai străbun” (participă ansambluri folclorice din județ)

29 iunie, Teișani (Cămin cultural)
Festivalul teiului

Iunie, Ploiești (Casa de Cultură „I.L. Caragiale” – Primărie și în alte locuri din municipiu)
Concurs pictură-grafică „Ploieștiul, orașul meu, oraș european”, ediția a VIII-a

Iunie-iulie, Aluniș (Școala Vale)
Tabără de inițiere în artele plastice, ediția a XVIII-a

Iunie, Bănești (Primărie, Biblioteca)
Festivalul cireșelor, ediția a X-a

Iunie, Măneciu (Cămin cultural)
Festivalul folcloric județean „Flori de munte”, ed.a IV-a

Iunie, Măneciu – Cheia
Festivalul „Bujorul de munte”, ediția a IV-a

IULIE
1-30 iulie, Boldești-Scăeni (Casa de cultură)
Tabără de pictură pentru elevii din localitate

1-12 iulie, Câmpina
Tabăra de pictură „Câmpina, dragostea mea” (artiști profesioniști U.A.P.)

1-31 iulie, Câmpina
Câmpina în culori. Serie de acţiuni de îmbunătăţire a esteticii urbane

2 iulie, Câmpina
Sărbătoarea celor două Iulii

4, 11, 18, 25 iulie, Bușteni
Muzică de promenadă cu fanfară (Parcul central)
Recital în cadrul stagiunii muzicale de la Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”)

4, 11, 18, 25 iulie, Breaza (Piața Primăriei)
Concert muzică de fanfară

4 iulie, Gornet
Festivalul zmeurei

6-12 iulie, Breaza
Tabără de inițiere și creație în tradiții locale. Participă elevi ai școlilor brezene

11 iulie, Șirna (Primărie, Biblioteca, Aerodrom Aerofox Șirna-Tăriceni)
Festival folk-rock „ȘirnaVille – Altceva”

13-17 iulie, Brebu
Tabăra de creație „Cuvânt. Culoare. Mişcare”

17 iulie, Filipeștii de Pădure
Recital de muzică religioasă (corul localității) la Mânăstirea Dealu (Târgoviște)

19 iulie, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”)
Recital de vioară – studenți pregătiți de Ioana și Gabriel Croitoru

20-22 iulie, Brebu
Târg anual de Sf. Ilie – protectorul comunei Brebu

20 iulie, Izvoarele (Primărie – Strada Gării)
Târg tradițional de „Sf. Ilie”. Concurs gastronomie locală, inaugurare chioșc infoturism Izvoarele

31 iulie - 2 august, Sinaia
Film 4Fun. Festival de film, teatru și actorie

Iulie, Aluniş (Casa de Cultură „I.L. Caragiale, Ploiești)
Workshop-ul de creație plastică „Dan Platon”, ediția a X-a

Iulie, Băicoi (Casa de cultură)
Festivalul internațional de muzică clasică și contemporană „Țintea muzicală” (parteneriat)

Iulie, Cocorăştii Mislii
Tabăra internaţională de land-art, fotografie şi film, ediţia a VII-a. Ateliere de lucru şi creaţie, arte plastice, teatru, muzică, dans, artă fotografică, jurnalism, jocuri – organizate de Asociaţia de Înfrăţire, Centrul Judeţean de Cultură Prahova, Centrul Dramatic „Mythos”, în colaborare cu Primăria şi Consiliul Local Cocorăştii Mislii

Iulie, Bușteni (Castelul Cantacuzino)
Miss European Tourism

Iulie, Cornu
Festivalul florilor de tei, ediția a VII-a

Iulie, Poiana-Câmpina (Parcul „Triumf”, Parcul „Minodora Grigorescu” Bobolia)
Five O'Clock Tea
Spectacol în parc dedicat pensionarilor

Iulie, Sinaia
Festivalul internațional de chitară clasică
Academia Europeană de Muzică. Concerte

AUGUST
1, 8, 15, 22, 29, Breaza (Piața Primăriei)
Concert muzică de fanfară

1-31 august, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”)
Târgul meșterilor populari

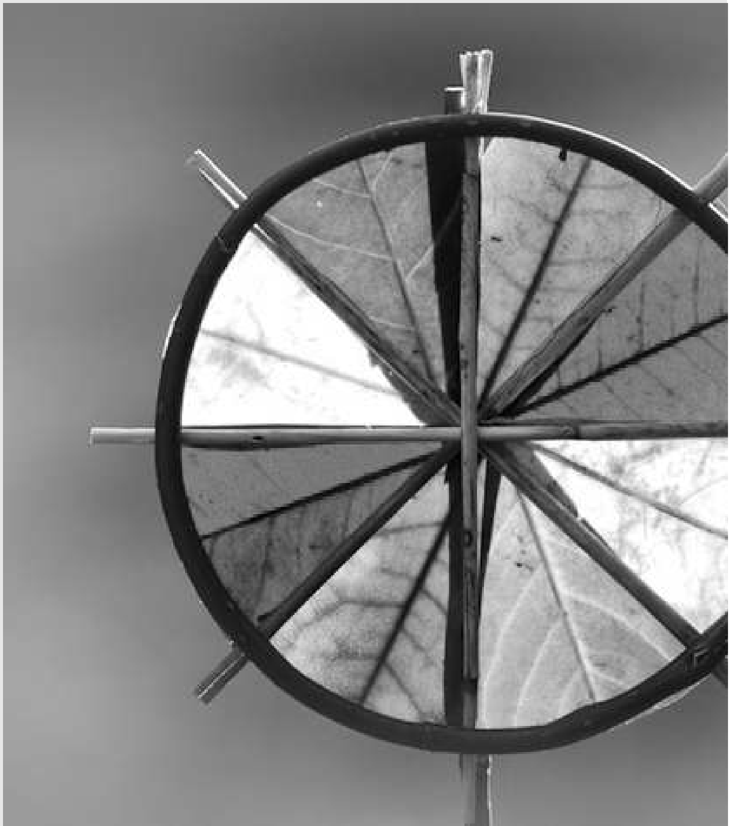

1, 8, 29 august, Bușteni
Muzică de promenadă cu fanfară (Parcul central)
Recital în cadrul stagiunii muzicale de la Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”)

1 august, Ștefești (Cămin cultural)
Copilărie în pași de dans. Spectacol de dans modern

3-6 august, Cerașu
Tabăra de vară „Tabla Buții” – dialoguri culturale între artiști amatori din Cerașu și reprezentanții căminelor culturale Șotânga (Dâmbovița) și Izvoarele (Prahova); „Meșteșuguri și tradiții”. Premierea celor mai îndemânatici meșteșugari și a lucrărilor executate în cadrul Universității Populare Rurale Cerașu

6-19 august, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”)
Manifestări în cadrul Festivalului internațional „Enescu și muzica lumii”

6 august, Cerașu (Tabla Buții)
Columnă pentru nemurire. Omagierea eroilor căzuți în Primul Război Mondial, slujbă de pomenire, depuneri coroane, spectacol folcloric

6-19 august, Sinaia
Festivalul internațional „Enescu și muzica lumii”. Festival de muzică clasică

11-24 august, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”)
Zilele culturii la Bușteni

14 august, Boldești-Scăeni (pădure)
Spectacol muzical cu ansamblurile din localitate

14-16 august, Breaza
Festivalul internațional de folclor „Calabreaza”, ediția a XI-a

15 august, Filipeștii de Pădure (Biserica)
Recital de muzică religioasă – corul localității

15 august, Vălenii de Munte (Piața)
Târgul tradițional de „S’tă Măria Mare”

17 august, Adunați (Primărie)
Festivalul buciumului muntenesc

18-28 august, Plopeni
• Tabăra internațională de creație plastică „Vintilă Făcăianu”
• Tabăra internațională de sculptură „Nicolae Kruch”
• Tabăra de pictură pentru copii „Vara în culori”

20-21 august, Plopeni
Festivalul național-concurs de muzică populară „Salba Prahovei”

22, 23 august, Brebu
Festivalul dulceții. Prezentare și comercializare dulcețuri, siropuri, prăjituri și produse bio pregătite în gospodăriile participanților

August, Câmpina
Festival jazz-rock

August, Vălenii de Munte (Centrul cultural)
Cursurile Universității Populare de Vară „Nicolae Iorga"

SEPTEMBRIE
5, 12 septembrie, Bușteni (Parcul central)
Muzică de promenadă interpretată de fanfară

5, 12, 19, 26 septembrie, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe")
Recital în cadrul stagiunii muzicale de la Bușteni

5, 6 septembrie, Valea Doftanei (Stadion)
Festivalul Cașcavelei, ediția a XIII-a. Manifestare complexă: expoziție de artă populară, meșteșuguri, târg de produse alimentare specifice zonei montane, spectacole, foc de tabără, foc de artificii

8 septembrie, Scorțeni
Sărbătoarea Sfintei Maria Mică. Manifestare cultural-artistică

8 septembrie, Ștefești
Târg tradițional, spectacole folclorice cu participare zonală, expoziție de țesături și produse meșteșugărești

14 septembrie, Bătrâni
Târg de toamnă

19, 20 septembrie, Tomșani (Căminul Cultural Loloiasca)
Târgul fermierilor. Târg de produse agricole, expoziție de artă populară, spectacole folclorice
(participare națională)

20-27 septembrie, Plopeni
Festivalul internațional de muzică corală „ProMusica"

22-27 septembrie, Breaza
Noi suntem Calabreaza. Spectacole folclorice itinerante în toate școlile brezene prezentate de Ansamblul folcloric „Calabreaza" al Centrului Cultural „Ion Manolescu", în vederea atragerii de iubitori ai dansului și cântului popular și cooptarea lor în ansamblu

25-27 septembrie, Sinaia
Festivalul Sinaia FOREVER
Programe cultural-artistice diverse

25-27 septembrie, Valea Călugărească (Parc)
Sărbătoarea vinului, ediția a XIV-a

26 septembrie, Gornet (Cuib)
Manifestare cultural-artistică

30 septembrie, Drajna
În prag de toamnă. Concurs de eseuri şi poezie
Participă elevi de la şcolile din localitate

Septembrie, Aluniș (Târg)
Festivalul alunului. Manifestare complexă

Septembrie-octombrie, Bușteni (Castelul Cantacuzino)
Luna nababului, ediția a II-a

Septembrie, Câmpina
Serbările toamnei

Septembrie, Șotrile
Festivalul cătinei și fructelor de pădure. Program cultural-artistic, expoziție cu vânzare fructe de pădure și articole de artizanat specifice localității

Septembrie, Vălenii de Munte (Centrul cultural)
Festivalul folcloric național „DOR de munte”, ediția a II-a

OCTOMBRIE

2, 3 octombrie, Bertea (Cămin cultural)
Cine ştie câştigă. Concurs de cultură generală pe categorii de vârstă

3, 4 octombrie, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”)
Festivalul internațional „Aurel Stroe”, ediția a VII-a. Recitaluri muzicale din creația lui Aurel Stroe, masterclass-uri de interpretare și muzicologie, simpozion, mese rotunde

3, 4 octombrie, Urlați (Centrul Civic)
Zilele toamnei la Urlați. Spectacole, concursuri, expoziţii de artă meșteșugărească, expoziție de produse agricole

4 octombrie, Cocorăștii Mislii
Sărbătoarea recoltei, ediţia a XI-a. Serbare câmpenească, târg de produse agro-alimentare, spectacol folcloric

10-14 octombrie, Breaza
Târgul de toamnă și bâlciul tradițional

10, 17, 24, 31 octombrie, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”)
Recital în cadrul stagiunii muzicale de la Bușteni

10 octombrie, Vadu Săpat
Sărbătoarea toamnei

14 octombrie, Bertea (Piața comunală)
Târg tradițional de toamnă. Sărbătoarea țuicii de Bertea (târg cu produse specifice de toamnă, concurs degustare țuică, concurs tracțiune cai, spectacol folcloric)

14 octombrie, Izvoarele (Piața Homorâciu)
Târg tradițional de toamnă, de „Sf. Parascheva”. Spectacol, concurs gastronomic, premiere

17, 18 octombrie, Boldești-Scăeni (Aleea Clubului)
Festivalul toamnei, ediția a VIII-a. Alocuțiuni, muzică de fanfară, spectacol folcloric, expoziții, târg cu produse meșteșugărești (manifestare culturală organizată împreună cu Consiliul Județean Prahova)

17, 18 octombrie, Brebu
Târgul de toamnă. Târg de prezentare și comercializare a produselor specifice toamnei, preparate în gospodăriile localnicilor

17-30 noiembrie, Brebu
Concurs „Cine știe câștigă” adresat elevilor din clasele V-VIII, pe tema: Scriitori prahoveni în literatură

17 octombrie, Cocorăștii Colț (Casa de cultură rurală)
În prag de toamnă. Spectacol susținut de formațiile de dans modern, popular, judo, teatru, colaboratori invitați

17 octombrie, Lipănești
Spectacol caritabil

17 octombrie, Urlați (Centrul Civic – Primăria, Crama Basilescu, Perform Experience)
Crosul cramelor, Urlați, 2015

18 octombrie, Starchiojd (Cămin cultural, Școala, Centru)
Serbările toamnei

23 octombrie, Câmpina (Casa Municipală de Cultură „Geo Bogza”)
Concert simfonic

24 octombrie, Posești (Cămin Cultural Nucșoara)
Festivalul nucilor. Eveniment organizat de biserica adventistă de ziua a șaptea Nucșoara

25 octombrie, Cerașu
Festivalul munților. Tradiții și meșteșuguri locale – premierea meșteșugarilor cursanți ai Universității Populare Rurale Cerașu, demonstrații practice ale meșteșugarilor locali, expoziție de artă populară

26 octombrie, Bănești
Festivalul toamnei. Sărbătoarea recoltei

26 octombrie, Cerașu
Târgul de Sfântul Dumitru. Expoziție de toamnă, parada portului popular, spectacol folcloric, hora satului, omagiu familiei – premierea cuplurilor care au împlinit 50 de ani de căsnicie

30 octombrie - 1 noiembrie, Vălenii de Munte (Piața)
Serbările toamnei. Festivalul țuicii, ediția a XVIII-a

31 octombrie, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”)
Festivalul interjudețean de creație cultural-artistică „Carnavalul toamnei”, ediția a II-a

Octombrie, Ploiești (Casa de Cultură „I.L. Caragiale”, Teatrul „Toma Caragiu”)
Festivalul castanilor, ediția a XVI-a. Concurs național de muzică folk. Săptămâna folk

Octombrie-noiembrie, Ploiești (Casa de Cultură „I.L. Caragiale”, Muzeul „Iulia Hasdeu” Câmpina)
Concursul național de poezie „Iulia Hasdeu”, ediția a XIII-a

Octombrie, Băicoi (Primărie, Casa de cultură, Școli)
Zilele toamnei la Băicoi

Octombrie, Gura Vadului
Sărbătoarea toamnei pe Drumul vinului. Concurs de vinuri, programe folclorice, horă, târg

Octombrie, Măneciu (Cămin cultural)
Spectacolul „Confruntare între generații”

NOIEMBRIE
1, 2 noiembrie, Cerașu (Cămin cultural, Biblioteca)
Să cinstim bătrânii satului. Spectacol dedicat persoanelor de vârsta a treia

1-8 noiembrie, Măgureni
Târgul tradițional de toamnă, ediția a XII-a

5-7 noiembrie, Câmpina (Casa Municipală de Cultură „Geo Bogza")
Festivalul teatrelor de proiect, ediţia a IV-a. Premiul „Câmpina" pentru cel mai bun spectacol din festival

7, 14, 21, 28 noiembrie, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe")
Recital în cadrul stagiunii muzicale de la Bușteni

8 noiembrie, Telega (Primăria)
Târg tradițional de toamnă. Expoziții tradiționale, spectacole

15 noiembrie, Corala „Ioan Cristu Danielescu" Ploiești
Best of 2015. Concert de gală cu invitați

21, 22 noiembrie, Bertea (Cămin cultural)
Satul meu. Concurs de film scurt de promovare a localității

21 noiembrie, Breaza
Concurs de muzică folk pentru elevi

27 noiembrie, Comarnic
Spectacol-concurs „Ăsta-s eu cu talentul meu"

30 noiembrie, Filipeștii de Pădure (Biserica din Măgureni)
Recital de muzică religioasă – corul localității

Noiembrie, Băicoi (Casa de cultură, Școli)
Culorile prieteniei. Concurs național de pictură pentru copii, ediția a VI-a

DECEMBRIE
1 decembrie, Ciorani
Gala câștigătorilor concursului „Vocea Cioraniului", ediția a III-a

5, 12 decembrie, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe")
Recital în cadrul stagiunii muzicale de la Bușteni

6 decembrie, Drajna (Biserica „Sf. Nicolae")
Moş Nicolae şi copiii, ediţia a X-a. Spectacol muzical organizat de copiii de la Grădiniţa Drajna de Jos

6-24 decembrie, Vălenii de Munte (Centrul cultural, Parcul Eroilor)
Târg de Crăciun, spectacole de colinde în aer liber, ediția a IV-a

11 decembrie, Câmpina (Casa Municipală de Cultură „Geo Bogza")
Concertul formaţiei de cameră „Mercury Quartet" din Marea Britanie

12 decembrie, Comarnic
Spectacol aniversar Ansamblul „Codrulețul”

12 decembrie, Vălenii de Munte (Centrul cultural)
Festivalul coral de colinde și tradiții „Leru-i ler”, ediția a III-a

16-18 decembrie, Gornet-Cricov, Măgureni
Spectacole de colinde

17-19 decembrie, Mizil (Primărie, Casa de cultură)
Spectacole de colinde

18-20 decembrie, Breaza (Piața Primăriei)
Târgul obiectelor de Crăciun și de Anul Nou, ediția a X-a

18-21 decembrie, Cocorăştii Mislii (Căminele culturale din Cocorăştii Mislii şi Goruna)
Festivalul obiceiurilor de iarnă, ediţia a XIII-a. Spectacole de colinde oferite de ansamblurile folclorice ,,Stejărelul” şi ,,Mărţişorul” din Cocorăştii Mislii şi Goruna

18-24 decembrie, Iordăcheanu (Biblioteca), Izvoarele (Căminele culturale Homorâciu, Izvoarele și Schiulești)
Să vină Moș Crăciun. Concerte de colinde

19 decembrie, Breaza (Centrul Cultural „Ion Manolescu”)
Colinde pentru Moș Crăciun, ediția a V-a. Spectacol cu elevii cercurilor muzicale ale Centrului Cultural „Ion Manolescu”

19 decembrie, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”), Ceptura (Cămin cultural)
În așteptarea lui Moș Crăciun. Program artistic

19-24 decembrie, Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”)
Alaiul colindelor

19 decembrie, Cocorăștii Colț (Casa de cultură rurală)
Magia sărbătorilor. Spectacol susținut de copiii înscriși la cursurile Casei de cultură rurale și premierea celei mai frumoase povești de Crăciun

19 decembrie, Lipănești
Colindătorii la Primărie.
Spectacol susținut de elevii din comună

20-23 decembrie, Adunați (Cămin cultural), Balta Doamnei, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”), Gornet (Centru)
Alaiul colindătorilor. Spectacole

20 decembrie, Blejoi
Seară de Crăciun. Spectacol, colinde

20-24 decembrie, Bușteni
Concerte de colinde susținute de grupul coral „Sostenuto” al Centrului Cultural „Aurel Stroe” Bușteni la Centrul cultural și în diferite locuri din Bușteni, Sinaia, Azuga și Predeal

20 decembrie, Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”), Ștefești (Cămin cultural)
Festivalul colindelor de Crăciun și de Anul Nou. Program artistic prezentat de copii

20 decembrie, Lipănești (Cămin cultural)
O, ce veste minunată! Concert de colinde

21 decembrie, Sălciile (Şcoala, Cămin cultural), Valea Călugărească (Aula Colegiului Agricol „Gheorghe Ionescu Siseşti”)
Florile dalbe. Colinde de Crăciun

23 decembrie, Ariceştii-Zeletin (Şcoala, Biblioteca), Cocorăştii Colţ (Casa de cultură rurală), Poiana-Câmpina, Şirna, Telega
Concert de colinde

24 decembrie, Comarnic
Vine, vine Moş Crăciun! Spectacol

24-31 decembrie, Gura Vadului, Poseşti (Cămin Cultural Nucşoara)
Alaiul colindătorilor

25 decembrie, Drajna (Biserici)
Deschide uşa, creştine! Concerte de colinde susţinute de grupurile de colindători de la şcolile din Drajna, de grupul „Mugurelul” al Şcoli de Arte Ploieşti (clasa Drajna) şi de grupul folcloric al Ansamblului „Poieniţa” al căminului cultural şi sosirea lui Moş Crăciun la toţi elevii din comună

26 decembrie, Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”)
Voci şi chitare. Spectacol cu artişti ai cercului de chitară din localitate

26 decembrie, Filipeştii de Pădure
Florile dalbe. Program artistic

27 decembrie, Drajna
Am venit să colindăm! Grupul de colindători ai Căminului Cultural Drajna colindă instituţiile publice şi agenţii economici din localitate

27-31 decembrie, Izvoarele
Alaiul colindătorilor. Ansamblul folcloric colindă gospodarii comunei

30 decembrie, Apostolache
Iată vin colindătorii! Spectacol de sărbători cu Ansamblul „Bujorel de Prahova”

Decembrie, Ploieşti (Casa de Cultură „I.L. Caragiale”)
Spectacol pentru copii „Ghetuţa cu cadouri”. Cercuri ale Casei de Cultură „I.L. Caragiale”
„E vremea colindelor”, ediţia a X-a. Spectacol susţinut de Ansamblul folcloric „Prahova”

3. EXPOZIȚII

IANUARIE
Ianuarie-decembrie, Șirna (Biblioteca)
Din lada de zestre. Expoziţie permanentă de cusături tradiţionale strânse de la bătrânii satului

FEBRUARIE
1-16 februarie, Breaza (Rotonda Primăriei)
Artiști locali. Expoziție de pictură – Gabriela Radu

12 februarie, Ștefești (Biblioteca)
Iarna pe uliță. Expoziție de desene

27 februarie - 8 martie, Telega (Școli, Primărie)
Expoziții de mărțișoare

27 februarie, Vălenii de Munte (Centrul cultural)
Expoziție cu vânzare de mărțișoare artizanale realizate de elevi

28 februarie, Câmpina (Casa Municipală de Cultură „Geo Bogza”)
Vernisajul expoziţiei de pictură „Anotimpuri” a artiştilor U.A.P. sucursala Câmpina

28 februarie - 1 martie, Poiana-Câmpina (Biblioteca „Dimitrie Gusti”)
Primăvară-martie-mărțișor. Expoziție de desene

Februarie-iunie, Bușteni (Castelul Cantacuzino)
Expoziție de fotografie „Vizita Țarului Nikolai”

MARTIE
1 martie, Bănești (Biblioteca), Boldești-Scăeni (Casa de cultură), Gura Vadului (Biblioteca)
Un mărțişor pentru fiecare. Expoziție de mărțișoare confecționate manual

1-31 martie, Breaza (Centrul Cultural „Ion Manolescu”)
Portul nostru-i… ca la Breaza.
Expoziție de costume naționale

1 martie, Tomșani (Căminele culturale Tomșani și Loloiasca)
A venit primăvara! Expoziție de desene

1-8 martie, Fântânele (Cămin cultural), Plopeni
Primăvară, primăvară. Expoziție

1-10 martie, Tomșani (Căminele culturale Tomșani și Loloiasca)
Expoziții mărțișoare lucrate manual

2-8 martie, Breaza (Centrul Cultural „Ion Manolescu”)
Expoziție de mărțișoare și icoane pe sticlă

2 martie, Brebu, Valea Doftanei (Cămin cultural)
Expoziție de mărțișoare confecționate de copii

Martie, Blejoi (Școli, Grădinițe)
Mărțișoare pentru cei dragi. Expoziții

Martie, Vălenii de Munte (Școala Gimnazială Specială)
Primăvara în ochi de copil. Expoziție de artă plastică

APRILIE
6-12 aprilie, Breaza (Rotonda Primăriei)
Expoziție

9-15 aprilie, Iordăcheanu (Școala)
Sărbătorile pascale. Expoziție de icoane pe sticlă și goblen realizate de artiștii amatori locali

10 aprilie, Brazi (Școli)
„Veniți și luați lumina sfântă!” Expoziție de ouă încondeiate, desene și felicitări pascale

10-17 aprilie, Gornet (Cămin cultural), Tomșani (Căminele culturale Tomșani și Loloiasca)
Expoziție de icoane și de ouă încondeiate

10-20 aprilie, Ștefești (Cămin cultural, Biblioteca)
Expoziție de decorațiuni și ouă încondeiate

10-24 aprilie, Urlați (Casa de cultură)
Expoziție de icoane și ouă încondeiate

30 aprilie, Urlați (Casa de cultură, Biblioteca)
Expoziție de obiecte populare (manifestări în cadrul Zilelor culturii prahovene)

Aprilie, Băicoi (Casa de cultură, Școli), Bănești (Biblioteca)
Sărbătorile pascale văzute de copii.
Expoziție de desene și ouă încondeiate

Aprilie, Câmpina
Salonul de primăvară „Artfoyer”

MAI
15 mai, Sângeru
Vernisaj expoziție de caricatură – Marian Avramescu

23 mai, Câmpina (Casa Municipală de Cultură „Geo Bogza”)
Salonul de primăvară „Artfoyer” – 12 artiști plastici din arealul Câmpina + album/catalog

24-29 mai, Urlați (Casa de cultură)
Icoana sufletului meu. Expoziție de pictură a artiștilor amatori din localitate și din zona Văii Cricovului Sărat

25-29 mai, Brebu
Sărbătoarea verii. Expoziție cu lucrări care sugerează venirea verii

IULIE
1-15 iulie, Șoimari
Expoziție de artă populară și produse meșteșugărești

31 iulie, 1 august, Bușteni (Muzeul Memorial „Cezar Petrescu”)
Salonul de umor „Ridendo dicere verum”, ediția XX

AUGUST
25 august, Cornu (Cămin cultural)
Cornu în imagini – trecut și prezent. Expoziție fotografică materiale documentare despre trecutul și prezentul comunei

August, Băicoi (Casa de cultură)
Orașul nostru în imagini de ieri și azi. Expoziție de fotografie

August, Bușteni (Castelul Cantacuzino)
Expoziție de acuarelă „Artă africană" a pictorului Jonathan Kwegyir Aggrey

SEPTEMBRIE
7 septembrie, Urlați (Casa de cultură)
Expoziție de desene în acuarelă „Culorile toamnei"

19 septembrie, Câmpina
Vernisajul expoziţiei de pictură „Culorile toamnei" (expun artişti câmpineni)

Septembrie-noiembrie, Măneciu (Cămin cultural)
Expoziții de pictură – promovarea tinerelor talente

OCTOMBRIE
1 octombrie, Boldești-Scăeni (Casa de cultură)
Expoziție zonală de pictură

8 octombrie, Ștefești (Biblioteca)
Bogăția toamnei oglindită în poezii. Expoziție de carte

13-17 octombrie, Șirna (Biblioteca, Școli)
Sclipiri de toamnă, ediţia a VIII-a. Expoziţie de pictură a elevilor de la Şcolile Tăriceni, Varniţa şi Hăbud

22 octombrie, Ciorani
Zi de toamnă la Ciorani, ediția a III-a. Expoziție de desene

Octombrie, Slănic
A ruginit frunza din vii. Expoziție de pictură

NOIEMBRIE
2-8 noiembrie, Breaza (Centrul Cultural „Ion Manolescu")
Expoziția anuală de goblen

11 noiembrie, Surani
Culorile toamnei. Expoziție de pictură

17 noiembrie, Blejoi (Școli, Grădinițe)
Flori de toamnă. Expoziție de pictură

28 noiembrie, Câmpina
Vernisajul expoziţiei de pictură „Anotimpuri 4" a artiştilor U.A.P. sucursala Câmpina

DECEMBRIE
17-20 decembrie, Tomșani (Căminele culturale Tomșani și Loloiasca)
Expoziție de felicitări de Crăciun. Întâlnire cu fiii satului

Izvoarele
Expoziție permanentă de sculptură în lemn, pictură și artă tradițională, covoare țesute din lână

4. OBICEIURI ŞI TRADIȚII

IANUARIE
1 ianuarie, Ciorani
Obiceiuri tradiționale de Anul Nou: Sorcova, Colindul cu mielul, Colindul cu grâulețul

6 ianuarie, Boldești-Grădiștea (Biserici), Brazi, Cerașu (Ansamblul folcloric „Brăduleţul" merge cu Iordanul), Fântânele (Biserici), Măneciu (Cămin cultural, Biserici), Starchiojd
Obiceiuri tradiționale de Bobotează

6 ianuarie, Drajna
Tradiții de Bobotează. Târg la Drajna de Sus, sfinţirea cailor din Parohia Făget-Pânteşti, procesiune la pârâul Drăjnuţa pentru sfinţirea apelor

7 ianuarie, Șirna (Hăbud)
Aşteptăm iordănitorii. Obiceiuri tradiţionale de Sf. Ioan Botezătorul, în satul Hăbud, organizate de băieţii satului, cu sprijinul preotului paroh

FEBRUARIE
10 februarie, Ceptura (Biserica)
Binecuvântarea semințelor. Începerea semănatului de primăvară

24 februarie, Dragobete. Recital din poezia românească de dragoste, seară de dans, tradițiile acestei sărbători
Băicoi (Casa de cultură), Brazi (Cămin cultural), Breaza (Liceul „Aurel Vlaicu", Centrul Cultural „Ion Manolescu"), Brebu (18 februarie), Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete"), Cocorăștii Colț (23 februarie, Casa de cultură rurală), Comarnic (20 februarie), Drajna (Căminul cultural Drajna de Jos), Iordăcheanu (Cămin cultural), Lipănești (Cămin cultural), Măgureni, Măneciu (Cămin cultural), Mănești (Şcoala, Cămin cultural), Plopu, Poiana-Câmpina (Şcoala „Înv. Ion Mateescu"), Sălciile (Cămin cultural), Scorţeni, Sinaia (Centrul Cultural „Carmen Sylva"), Starchiojd (20-24 februarie, Cămin cultural), Surani, Șirna (Biblioteca, Şcoli), Tomșani (Cămin cultural), Valea Călugărească (Aula Colegiului Agricol „Gheorghe Ionescu Siseşti")

MARTIE
29 martie, Șirna (Biserica „Sf. Mihail și Gavriil")
Maslu de obște. Săvârşirea unui sfânt maslu, cu o săptămână înainte de Florii, la care participă preoţi şi credincioşi din zonă

APRILIE
5 aprilie, Boldești-Scăeni (Casa de cultură)
Obiceiuri de Florii și de Paști

6-12 aprilie, Breaza (Centrul Cultural „Ion Manolescu")
Săptămâna Patimilor. Ritualuri creștine legate de Învierea Domnului

8-11 aprilie, Poienarii Burchii
Tradiție și duh în sărbătoarea Sfintelor Paști. Spectacole cu poezii și cântece religioase tradiționale

16 aprilie, Cerașu (Cămin cultural, Biblioteca)
Cerc cultural „Temerarii". Tematica: Semnificația sărbătorilor pascale

23 aprilie, Valea Doftanei (Biblioteca)
Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, purtătorul de biruință. Tradiții și obiceiuri din bătrâni

25 aprilie, Iordăcheanu
Tradiții și obiceiuri românești. Concurs între școlile din Valea Cucului și Iordăcheanu

MAI
10 mai, Drajna (Ogretin)
Hora satului la Ogretin. Manifestare privind păstrarea tradiţiilor pe Valea Drăjnuţei

Mai, Scorțeni
Obiceiuri tradiționale de primăvară

IUNIE
24 iunie, Breaza (Centrul Cultural „Ion Manolescu")
Sânzienele – sărbătoarea fertilității la români. Spectacol susținut de formațiile artistice ale Centrului Cultural „Ion Manolescu"

IULIE
5 iulie, Ceptura (Biserica)
Serbarea spicelor de grâu

AUGUST
6 august, Ceptura (Biserica)
Binecuvântarea rodului viței de vie

SEPTEMBRIE
8 septembrie, Ceptura (Biserica)
Binecuvântarea vinului nou. Slujbă religioasă, concurs de vinuri

NOIEMBRIE
28 noiembrie, Bertea (Casa etnografică)
Povestiri la gura sobei. Povestiri spuse de seniori, expoziție de artă populară, cântece din bătrâni

DECEMBRIE
6-24 decembrie, Dumbrăvești
Datini și obiceiuri de iarnă

10-25 decembrie, Plopeni
Festival de datini, colinde şi tradiţii

14-18 decembrie, Brebu
Festivalul datinilor și obiceiurilor

17 decembrie, Urlați (Casa de cultură)
„Colindă, colindă". Spectacol tradițional de datini și colinde, cu participarea grupurilor de colindători din localitate și din împrejurimi

18 decembrie, Albești Paleologu
Hai, copii, să colindăm! Obiceiuri tradiționale de Crăciun

19 decembrie, Comarnic
Obiceiuri și datini la Comarnic. Dialog

20 decembrie, Provița de Jos (Grădinițe, Școli)
Festivalul obiceiurilor de iarnă

23-31 decembrie, Aluniș, Bertea (Cămin cultural), Boldești-Grădiștea (Cămin cultural), Boldești-Scăeni

(Casa de cultură), Brazi (Cămin cultural – participă Ansamblul „Mlădițele Brazilor”), Călugăreni, Cornu (Cămin cultural, Biblioteca, Clubul Copiilor Breaza), Gornet, Gura Vitioarei (Cămine culturale), Măneciu (Cămin cultural), Mănești, Plopu, Provița de Sus (Școala, Grădinița), Scorțeni, Slănic, Starchiojd, Surani, Șirna, Șoimari, Tomșani (Căminele culturale Tomșani și Loloiasca), Valea Doftanei
Festivalul obiceiurilor de iarnă: Steaua, Colinda, Plugușorul, Capra, Sorcova. Concerte de colinde

23-24 decembrie, Cerașu
Ansamblul folcloric „Brăduletul” va colinda gospodarii comunei Cerașu

24 decembrie, Cosminele (Cămin cultural), Fântânele (Cămin cultural)
Colinde și obiceiuri tradiționale de Crăciun

25 decembrie, Șirna (Biserica monument istoric din Tăriceni)
Concert de colinde și cântări tradiționale

27, 28 decembrie, Cerașu (Căminele culturale Slon și Cerașu)
La poarta omului bun. Spectacole de colinde și obiceiuri de iarnă

27 decembrie, Drăgănești (Biblioteca, Școala, Grădinița)
Spectacol de obiceiuri tradiționale

29-31 decembrie, Cerașu
Parada obiceiurilor de iarnă. Ansamblul folcloric „Brăduletul” se va deplasa în comună prezentând obiceiurile de iarnă: Plugul, Brezaia, Capra, Moșul și Baba, Sperietoarea, Sorcova, Sfântul Vasile, colinde vechi

31 decembrie, Ciorani
Alaiul colindătorilor (Plugul Mare, Capra, Colindul)

Decembrie, Bănești
Spectacol de colinde, obiceiuri și tradiții românești

5. PERSONALITĂȚI

IANUARIE
6 ianuarie, Valea Doftanei (Biblioteca)
Ioan Budai-Deleanu (aniversare 255 de ani). Prezentarea operei „Țiganiada”

6 ianuarie, Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”)
Ion Minulescu (aniversare 134 de ani). Medalion literar

15 ianuarie, Mihai Eminescu (aniversare 165 de ani); Ziua culturii naționale
Recitaluri de versuri, evocări, spectacole literar-muzicale, expoziții de carte. Manifestări diverse
Adunați (Cămin cultural, Biblioteca), Albești Paleologu, Apostolache, Ariceștii-Zeletin (Biblioteca), Balta Doamnei (Biblioteca), Băicoi (Casa de cultură, Școli), Bănești (Școli, Biblioteca), Bertea (Cămin cultural, Biblioteca), Blejoi (Cămin Cultural Ploieștiori), Boldești-Grădiștea (Școala, Biblioteca), Boldești-Scăeni (Casa de cultură, Biblioteca), Brazi (Școli), Breaza (12-18 ianuarie, Școli, Biblioteca „Dan Grigorescu”), Bucov, Călugăreni (Biblioteca), Ceptura, Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”, Școli, Grădinițe), Cocorăștii Colț (Școala), Cocorăștii Mislii (Școala), Cornu (Cămin cultural, Biblioteca), Cosminele (Școala), Drajna (Școli), Drăgănești (Școala), Dumbrăvești (Biblioteca), Fântânele (Biblioteca), Filipeștii de Pădure (Școli, Biblioteca), Gura Vadului (Biblioteca), Iordăcheanu (Cămin cultural), Izvoarele (Cămin cultural Homorâciu), Lipănești (Cămin cultural, Biblioteca, Școli), Măgureni, Măneciu (Cămin cultural, Biblioteca), Mănești (Cămin cultural), Mizil (Casa de cultură), Plopu (Școala), Poiana-Câmpina (Biblioteca „Dimitrie Gusti”), Poienarii Burchii (Școala Poienarii Rali), Posești (Școli), Provița de Sus (Biblioteca), Sălciile (Biblioteca), Scorțeni (Școli), Slănic, Starchiojd (Cămin cultural, Școli), Surani, Șirna (Școala Tăriceni, Biblioteca), Ștefești (Biblioteca), Teișani (Școala), Telega (Școli), Tomșani (Cămin cultural), Urlați (10-15 ianuarie, „Zilele Eminescu”, Casa de cultură, Biblioteca, Liceul Teoretic „Brâncoveanu Vodă”), Valea Călugărească (Aula Colegiului Agricol „Gheorghe Ionescu Sisești”), Valea Doftanei (Biblioteca), Vălenii de Munte (Colegiul Național „N. Iorga”)

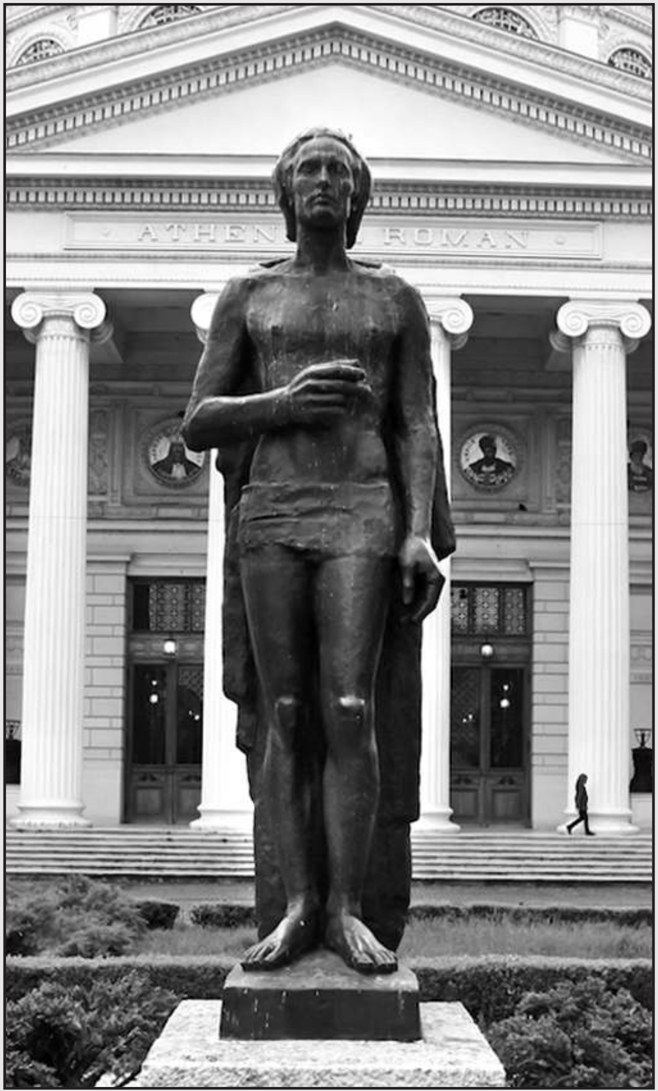

18 ianuarie, Ciorani (12-15 februarie, Biblioteca, „Dimineți de basm - Ioan Slavici și Ion Creangă”)
Ioan Slavici (aniversare 167 de ani)

19 ianuarie, Brazi (Biblioteca)
Petre Ispirescu (aniversare 85 de ani)

28 ianuarie, Brazi (Cămin cultural, Biblioteca)
Fănică N. Gheorghe (aniversare 100 de ani). Simpozion literar, expoziție de carte

30 ianuarie, Ion Luca Caragiale (aniversare 163 de ani)
Evocări, spectacole, lecturi, simpozioane
Băicoi (Casa de cultură, Școli), Bănești (Școli, Biblioteca), Brebu (29 ianuarie), Călugăreni (Biblioteca), Ceptura, Cerașu (5 februarie, întrunire Cerc cultural), Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”), Cocorăștii Colț (Casa de cultură rurală), Cornu (Biblioteca), Drajna (Școala Drajna de Jos), Dumbrăvești (Biblioteca, Școala), Fântânele (Biblioteca), Filipeștii de Pădure (Școala „Ioan Moga”, Biblioteca), Iordăcheanu, Izvoarele (29 ianuarie, Cămin cultural Homorâciu), Lipănești (Cămin cultural, Școli, Biblioteca), Măgureni, Mănești (Cămin cultural, Școli), Plopu, Poiana-Câmpina (Biblioteca „Dimitrie Gusti”), Poienarii Burchii (Biblioteca, Școala), Sinaia, Starchiojd (28-31 ianuarie, Biblioteca), Șirna (28-31 ianuarie, Biblioteca, Școala Tăriceni, Grădinița), Teișani (2 februarie, Școala Olteni), Tomșani (1 februarie, Căminele culturale Tomșani și Loloiasca), Urlați (4-10 februarie, Casa de cultură, Biblioteca), Valea Călugărească (2 februarie, Aula Colegiului Agricol „Gheorghe Ionescu Sisești”), Valea Doftanei (29 ianuarie, Cămin cultural)

31 ianuarie, Aluniș (Școala Vale)
Eminescu și Caragiale – doi titani ai literaturii românești. Recitări și interpretarea scenetelor umoristice

FEBRUARIE
3 februarie, Vălenii de Munte (Centrul cultural, Clubul Bibliotecii „M.R. Paraschivescu”)
Ionel Teodoreanu (comemorare 61 de ani)

6 februarie, Balta Doamnei (20 februarie, Biblioteca), Blejoi (Fiu al satului, Cămin Cultural Ploieștiori), Brebu (25 februarie), Poiana-Câmpina (Biblioteca „Dimitrie Gusti”), Poienarii Burchii (Biblioteca), Telega (Biblioteca)
Geo Bogza (aniversare 107 ani). Expoziție de carte

14 februarie, Brazi (18 februarie, Școala Brazi)
Grigore Vasiliu Birlic (comemorare 45 de ani)

15 februarie, Brazi (27 februarie, Biblioteca)
Titu Maiorescu (aniversare 175 de ani). Simpozion literar, concurs de recitări

16 februarie, Brazi (Școala Bătești)
Lucia Demetrius (aniversare 105 ani). Expoziție de carte, simpozion literar

17 februarie, Valea Doftanei (Biblioteca)
Anton Pann. Snoave, proverbe, zicători și învățături din opera sa

17 februarie, Măneciu (Biblioteca), Vălenii de Munte (Centrul cultural, Clubul Bibliotecii „M.R. Paraschivescu")
Miron Radu Paraschivescu (comemorare 44 de ani)

19 februarie, Tomșani (Cămin cultural)
Constantin Brâncuși (aniversare 139 de ani)

19 februarie, Ceptura (Biblioteca, Școala), Izvoarele (Cămin Cultural Homorâciu)
Marin Sorescu (aniversare 79 de ani). Evocare, lectură, expoziție de carte

22 februarie, Poienarii Burchii (20 februarie, Biblioteca), Valea Doftanei (20 februarie)
Grigore Alexandrescu (aniversare 205 ani)

26 februarie, Câmpina (Casa Municipală de Cultură „Geo Bogza")
B.P. Hasdeu (aniversare 177 de ani). „B.P. Haşdeu in memoriam". Prelegeri susţinute de dr. Jenica Tabacu, dr. Ionel Oprişan şi dr. Constantin Trandafir

26 februarie, Brazi (Școlile Popești și Negoiești)
Nicolae Tonitza (comemorare 75 de ani). Expoziție de desene

Februarie, Breaza
Nicolae Bărăscu (comemorare 20 de ani). Vernisaj expoziție de pictură

MARTIE
1 martie, Cornu (2 martie, Biblioteca), Plopu (15 martie, Școala), Poiana-Câmpina (28 februarie, Biblioteca „Dimitrie Gusti"), Poienarii Burchii (2 martie, Biblioteca, Școala), Șirna (Biblioteca, Școala Varnița)
Ion Creangă (aniversare 178 de ani)

8 martie, Blejoi
Radu Tudoran (aniversare 105 ani)

12 martie, Breaza (Biblioteca „Dan Grigorescu"), Poiana-Câmpina (Biblioteca „Dimitrie Gusti")
George Călinescu (comemorare 50 de ani)

14 martie, Vălenii de Munte (Centrul cultural, Clubul Bibliotecii „M.R. Paraschivescu")
Alexandru Macedonski (aniversare 161 de ani)

17 martie, Valea Doftanei (Biblioteca)
Alecu Russo

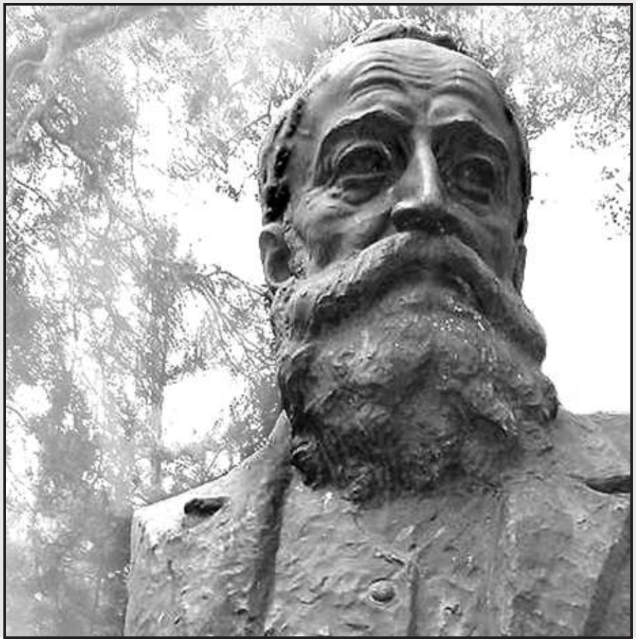

18 martie, Brazi (25 martie, Cămin cultural), Poiana-Câmpina (19 martie, Biblioteca „Dimitrie Gusti")
Ion Barbu (aniversare 120 de ani). Concurs de recitări, simpozion

19 martie, Brazi (Școala Negoiești)
Constantin Palade (aniversare 100 de ani). Audiție muzicală

19 martie, Băicoi (Biblioteca), Brazi (31 martie, Biblioteca)
Nicolae Filimon (comemorare 150 de ani)

21 martie, Izvoarele (17 martie, Biblioteca)
Călin Gruia (aniversare 100 de ani). Evocare

31 martie, Nichita Stănescu (aniversare 82 de ani)
Evocări, expoziții de carte, spectacole, recitaluri de versuri, concursuri de poezii
Adunați (Biblioteca), Bertea (Biblioteca), Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe"), Ceptura (Școala, Biblioteca), Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete"), Comarnic, Cornu (Biblioteca), Drajna (Școli), Dumbrăvești (Biblioteca), Fântânele (Biblioteca), Filipeștii de Pădure (Biblioteca, Liceul teoretic), Iordăcheanu, Măneciu (Cămin cultural), Mănești (Școala), Mizil (Casa de cultură, Biblioteca), Plopu, Poiana-Câmpina (Biblioteca „Dimitrie Gusti"), Poienarii Burchii (Biblioteca, Școala), Sinaia (30 martie, Caravana poeziei „Nichita Stănescu"), Șirna (29-31 martie, Școli, Biblioteca), Ștefești (28 martie, Biblioteca), Teișani (Școala), Tomșani (Cămin cultural), Valea Doftanei (30 martie, Biblioteca)

APRILIE
1 aprilie, Gura Vadului (Biblioteca), Poienarii Burchii (3 aprilie, Biblioteca, Școala)
Octavian Goga (aniversare 134 de ani)

1-7 aprilie, Brazi (Biblioteca)
„Zilele Creangă". Săptămâna lecturii și a cărții pentru copii

2 aprilie, Valea Doftanei (10 aprilie, Biblioteca)
Hans Christian Andersen (aniversare 210 ani)

12 aprilie, Sălciile (10 aprilie, Cămin cultural)
Dirijorul și compozitorul Dinu Stelian (aniversare 103 ani). Medalion și audiții muzicale

11 aprilie, Vălenii de Munte (14 aprilie, Centrul cultural, Clubul Bibliotecii „M.R. Paraschivescu")
Ion Minulescu (comemorare 71 de ani)

16 aprilie, Brazi (15 aprilie, Cămin cultural), Breaza (Biblioteca „Dan Grigorescu")
Panait Istrati (comemorare 80 de ani)

17 aprilie, Brazi (9 aprilie, Școala Bătești), Poiana-Câmpina (Biblioteca „Dimitrie Gusti")
Ion Pillat (comemorare 70 de ani). Recital de poezie, simpozion

17 aprilie, Brazi (29 aprilie, Cămin cultural)
Ion Vinea (aniversare 120 de ani). Simpozion literar, expoziție de carte

20 aprilie, Urlați (Muzeul „Conacul Bellu")
Alexandru Bellu (comemorare 94 de ani)

22 aprilie, Vălenii de Munte (Centrul cultural, Clubul Bibliotecii „M.R. Paraschivescu")
Camil Petrescu (aniversare 121 de ani)

24 aprilie, Poiana-Câmpina (Biblioteca „Dimitrie Gusti")
Eugen Jebeleanu (aniversare 104 ani)

26 aprilie, Ceptura (25 aprilie, Biblioteca, Școala), Valea Doftanei (27 aprilie, Biblioteca)
Ștefan Augustin Doinaș (aniversare 93 de ani)

Aprilie, Brebu
Memorialul „Drăgan N."

MAI

4 mai, Tomșani (Cămin cultural)
George Enescu (comemorare 60 de ani)

6 mai, Poiana-Câmpina (Biblioteca „Dimitrie Gusti")
Lucian Blaga (comemorare 54 de ani)

9 mai, Băicoi (Biblioteca), Boldești-Scăeni (Biblioteca), Brazi (27 mai, Cămin cultural), Fântânele (14 mai, Biblioteca)
Lucian Blaga (aniversare 120 de ani). Simpozion, recitări de poezie, medalion literar, expoziție de carte

15 mai, Sălciile (Cămin cultural)
Comemorarea scriitorului Nicolae Rădulescu Lemnaru. Seară literară

16 mai, Brazi (19 mai, Cămin cultural), Breaza (Biblioteca „Dan Grigorescu")
Marin Preda (comemorare 35 de ani). Simpozion literar, expoziție de carte

21 mai, Brazi (22 mai, Școala Popești), Poiana-Câmpina (23 mai, Biblioteca „Dimitrie Gusti"), Poienarii Burchii (30 iunie, Biblioteca), Șirna (Școala Varnița, Biblioteca)
Tudor Arghezi (aniversare 135 de ani). Recital de poezie, concurs de poezii, evocare

21 mai, Vălenii de Munte (19 mai, Centrul cultural, Clubul Bibliotecii „M.R. Paraschivescu")
Tudor Vianu (comemorare 51 de ani)

24 mai, Boldești-Scăeni (Grup Școlar „Teodor Diamant")
Teodor Diamant și falansterul de la Scăeni

29 mai, Breaza (Biblioteca „Dan Grigorescu")
Mihail Sebastian (comemorare 70 de ani)

IUNIE

8 iunie, Brazi (25 iunie, Cămin cultural)
Victor Frunză (aniversare 80 de ani). Simpozion literar, expoziție de carte

9 iunie, Brazi (5 iunie, Școala Popești)
Dumitru D. Panaitescu (aniversare 100 de ani)

15 iunie, Brazi (Școli), Ceptura (Biblioteca, Școala), Drajna (Redacția publicației „Cronica Drajnei"), Fântânele (Biblioteca), Poienarii Burchii (Biblioteca), Șirna (Biblioteca), Valea Doftanei (Biblioteca), Vălenii de Munte (16 iunie, Școala Gimnazială „Gh. Pănculescu")
Mihai Eminescu (comemorare 126 de ani). Expoziție de carte, recitări

23 iunie, Vălenii de Munte (Centrul cultural, Clubul Bibliotecii „M.R. Paraschivescu")
Alexandru Odobescu (aniversare 181 de ani)

29 iunie, Breaza
Mac Constantinescu (aniversare 115 ani)

Iunie, Tomșani (Biserica)
Alexandru Antemireanu (comemorare 105 ani)

IULIE

1 iulie, Boldești-Scăeni (20 iunie, Grup Școlar „Teodor Amandi")
Mihail Kogălniceanu (comemorare 124 de ani). Simpozion

2 iulie, Brazi (Biblioteca), Poienarii Burchii (3 iulie, Biblioteca)
Ștefan cel Mare (comemorare 511 ani). Dezbatere, evocare, recital de poezie închinată marelui domnitor

9 iulie, Brazi (10 iulie, Cămin cultural)
Alexandru Graur (aniversare 115 ani). Masă rotundă

20 iulie, Mizil (Casa de cultură)
Adrian Păunescu (aniversare 72 de ani)

21 iulie, Brazi (30 iulie, Cămin cultural), Poienarii Burchii (20 iulie, Biblioteca)
Vasile Alecsandri (aniversare 194 de ani). Expoziție de carte, evocare

25 iulie, Valea Doftanei (24 iulie, Biblioteca)
Constantin Noica (aniversare 106 ani)

29 iulie, Brazi (15 iulie, Biblioteca)
Victor Ion Popa (aniversare 120 de ani)

31 iulie, Valea Doftanei (Biblioteca)
„Sonete" de William Shakespeare. Dimineață de poezie

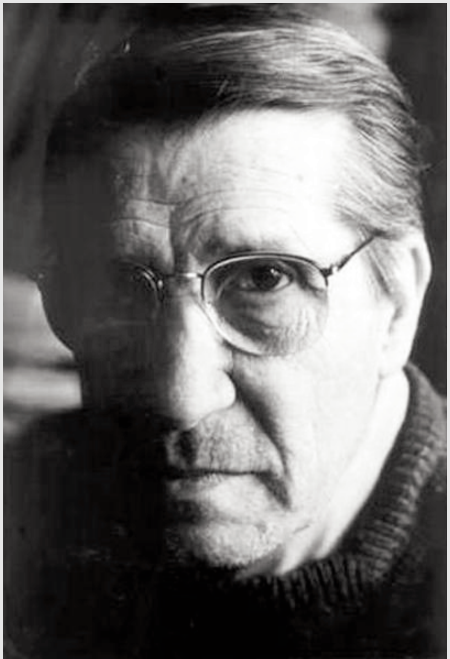

AUGUST

1 august, Brazi (22 august, Cămin cultural)
Gellu Naum (aniversare 100 de ani). Recital

5 august, Ceptura (Biblioteca, Școala), Ciorani (Biblioteca), Valea Doftanei (Biblioteca)
Marin Preda (aniversare 93 de ani). Medalion literar

9 august, Poienarii Burchii (4 august, Biblioteca)
Mihai Viteazul (comemorare 414 ani). Evocare

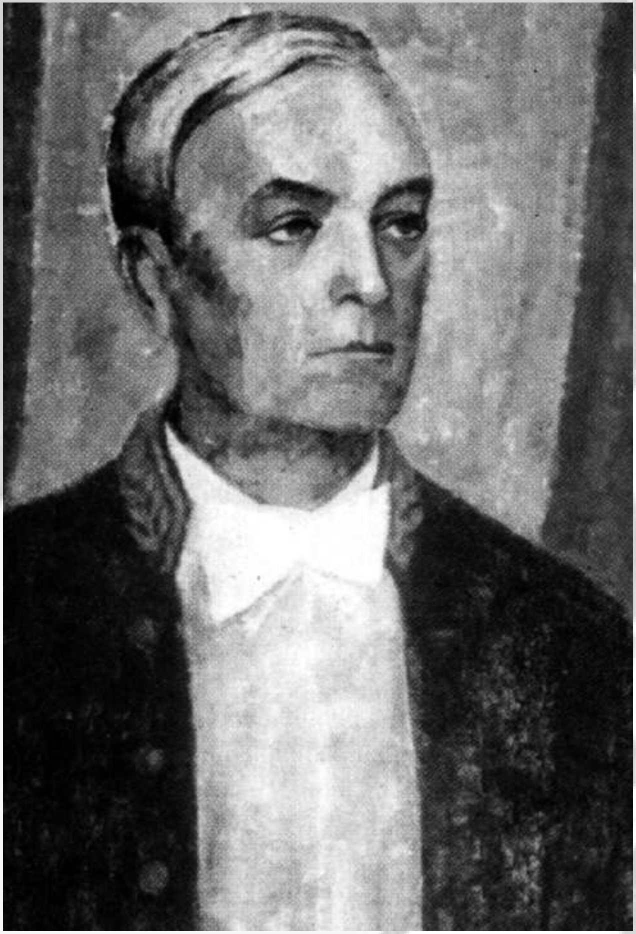

17 august, Băicoi (Biblioteca), Brazi (28 august, Biblioteca), Breaza (Biblioteca „Dan Grigorescu"), Poienarii Burchii (21 august, Biblioteca), Valea Doftanei (Biblioteca)
Ioan Slavici (comemorare 90 de ani). Medalion literar, lecturi, expoziție de carte

22 august, Balta Doamnei (2 august, Biblioteca)
Vasile Alecsandri (comemorare 125 de ani). Prezentare de carte

27 august, Brazi (7 august, Biblioteca)
Eusebiu Camilar (comemorare 50 de ani). Simpozion, expoziție de carte

SEPTEMBRIE
1 septembrie, Vălenii de Munte (Centrul cultural, Clubul Bibliotecii „M.R. Paraschivescu")
Liviu Rebreanu (comemorare 71 de ani)

6 septembrie, Vălenii de Munte (8 septembrie, Centrul cultural, Clubul Bibliotecii „M.R. Paraschivescu")
Nicolae Filimon (aniversare 196 de ani)

8 septembrie, Brazi (23 septembrie, Școala Popești)
Petre Sălcudeanu (aniversare 85 de ani)

11 septembrie, Brazi (16 octombrie, Școala), Poiana-Câmpina (23 octombrie, Biblioteca „Dimitrie Gusti")
Ștefan Octavian Iosif (aniversare 140 de ani). Simpozion, expoziție de carte

13 septembrie, Bănești
Aurel Vlaicu (comemorare 102 ani). Povestea unui Icar

16 septembrie, Brazi (12 septembrie, Cămin cultural)
Ioan Alexandru (comemorare 15 ani)

17 septembrie, Brazi (30 septembrie, Școala Bătești), Ceptura (Biblioteca), Ciorani (4 septembrie, Biblioteca)
George Bacovia (aniversare 134 de ani). Recitare, evocare, medalion literar

20 septembrie, Băicoi (Biblioteca), Ceptura (22 septembrie, Biblioteca, Școala), Poiana-Câmpina (21 septembrie, Biblioteca „Dimitrie Gusti")
George Coșbuc (aniversare 149 de ani). Medalion literar, expoziție de carte, expunere, recital de versuri

26 septembrie, Șirna (Biblioteca)
Frații Grimm. Medalion literar, proiecție povești

OCTOMBRIE
2 octombrie, Teișani (7 octombrie, Școala), Vălenii de

Munte (6 octombrie, Colegiul Național „N. Iorga”)
Miron Radu Paraschivescu (aniversare 104 ani)

19 octombrie, Valea Doftanei (Biblioteca)
Gib Mihăescu (comemorare 80 de ani)

11 octombrie, Bertea (Cămin cultural)
Dan David (aniversare 63 de ani). Seară lirică

20 octombrie, Brazi (9 octombrie, Școala Bătești)
Ioan Grigorescu (aniversare 85 de ani)

19 octombrie, Ciorani (Biblioteca), Tomșani (20 octombrie, Cămin cultural)
Mihail Sadoveanu (comemorare 54 de ani). Medalion literar

NOIEMBRIE
2 noiembrie, Vălenii de Munte (3 noiembrie, Centrul cultural, Clubul Bibliotecii „M.R. Paraschivescu”)
Anton Pann (comemorare 161 de ani)

5 noiembrie, Vălenii de Munte (Centrul cultural, Clubul Bibliotecii „M.R. Paraschivescu”)
Adrian Păunescu (comemorare 5 ani)

5 noiembrie, Băicoi (Biblioteca), Boldești-Grădiștea (Școala, Biblioteca), Brazi (25 noiembrie, Școala), Iordăcheanu (Biblioteca), Izvoarele (Biblioteca), Poiana-Câmpina (Biblioteca „Dimitrie Gusti”), Poienarii Burchii (4 noiembrie, Biblioteca, Școala), Valea Doftanei (Biblioteca)
Mihail Sadoveanu (aniversare 135 de ani). Evocare, expoziții de carte, medalion literar

5 noiembrie, Cosminele (Biblioteca)
Nicolae Simache (aniversare 110 ani). Simpozion

14 noiembrie, Câmpina
Iulia Hasdeu (aniversare 146 de ani)

19 noiembrie, Vălenii de Munte (17 noiembrie, Centrul cultural, Clubul Bibliotecii „M.R. Paraschivescu”)
Alexandru Vlahuță (comemorare 96 de ani)

24 noiembrie, Brazi (12 noiembrie, Școala Popești), Ciorani (Biblioteca), Poiana-Câmpina (Biblioteca „Dimitrie Gusti”), Valea Doftanei (Biblioteca)
Alexandru Macedonski (comemorare 95 de ani). Medalion literar

24-26 noiembrie, Comarnic
Noiembrie – poetul Simion Stolnicu. Simpozion, recital de versuri

27 noiembrie, Boldești-Grădiștea (Școala, Biblioteca), Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”), Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”), Dumbrăvești, Fântânele (Biblioteca), Teișani (26 noiembrie, Școala), Vălenii de Munte (Centrul cultural, Colegiul Național „N. Iorga”, Liceul Tehnologic Agromontan „Romeo Constantinescu”, Muzeul Memorial „N. Iorga”)
Nicolae Iorga (comemorare 75 de ani)

27 noiembrie, Boldești-Grădiștea (Școala, Biblioteca), Brazi (22 noiembrie, Cămin cultural), Poiana-Câmpina (Biblioteca „Dimitrie Gusti”), Valea Doftanei (Cămin cultural)
Liviu Rebreanu (aniversare 130 de ani)

DECEMBRIE
2 decembrie, Brazi (4 decembrie, Școala Negoiești), Breaza (Biblioteca „Dan Grigorescu”), Izvoarele (Biblioteca), Poiana-Câmpina (Biblioteca „Dimitrie Gusti”)
Nicolae Labiș (aniversare 80 de ani). Recitări, expoziție de carte

13 decembrie, Șirna (Biblioteca)
Nichita Stănescu (comemorare 32 de ani). Seară de muzică și poezie, expoziție

17 decembrie, Brazi (18 decembrie, Biblioteca)
Ioan Alexandru Bassarabescu (aniversare 145 de ani)

17 decembrie, Brazi (22 decembrie, Biblioteca)
A.G. Vaida (comemorare 50 de ani)

19 decembrie, Valea Doftanei (14 decembrie)
Alexandru Mitru (comemorare 26 de ani)

30 decembrie, Sinaia (29 decembrie)
I.G. Duca (comemorare 82 de ani)

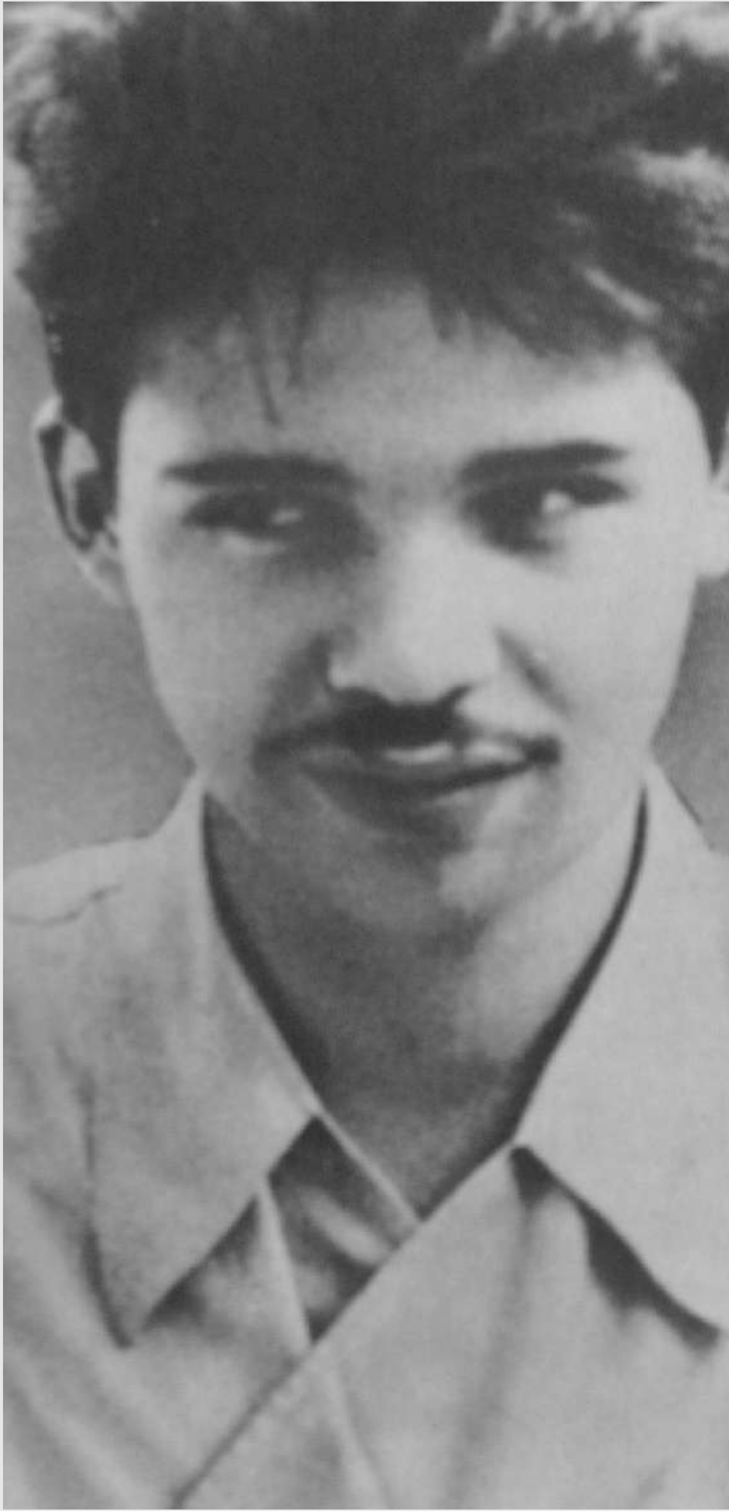

6. DEZBATERI, MESE ROTUNDE, CONFERINȚE, LANSĂRI DE CARTE

IANUARIE
15 ianuarie, Sângeru
Lansare de carte Lucian Avramescu – „Să strigi femeia pe numele ei de vers”

24 ianuarie, Câmpina (Casa Municipală de Cultură „Geo Bogza”)
Lansări de carte: Florin Dochia - „Orb pe mare”; Laurenţiu Ciprian Tudor - „Nervi”

29 ianuarie, Izvoarele (Cămin Cultural Homorâciu)
Lansare de carte „Comoara vie”, vol. IV – Clubul Seniorilor din Homorâciu

FEBRUARIE
4 februarie, Valea Doftanei (Biblioteca)
Simpozion „Să ne comportăm civilizat”. Prezentarea volumului „Bunele maniere pentru copii”

21 februarie, Câmpina (Casa Municipală de Cultură „Geo Bogza”)
Lansare de carte Florin Dochia – „Ferestre spre curtea interioară”

Februarie, Boldești-Scăeni (Casa de cultură)
Istoria trăită. Întâlnire cu veteranii de război

MARTIE
9 martie, Teișani (Școala Olteni)
Poziția și locul femeii în societate. Masă rotundă

15 martie, Ciorani (Biblioteca)
Prezentarea celor mai noi apariții editoriale

APRILIE
9 aprilie, Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”)
Educația ecologică. Dezbatere publică

19 aprilie, Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”)
Îngrijirea și valorificarea educațională a monumentelor istorice. Masă rotundă

25 aprilie, Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”)
Pagini de monografie locală

Aprilie, Șirna
Lansarea cărții de poezie „Cărări prelinse” de George Militaru

MAI
29 mai, Sălciile (Cămin cultural)
Rolul culturii în dezvoltarea personalității umane. Dezbatere

Mai, Drajna
Lansarea cărţii „Drajna Nouă – muntenii din Bărăgan” despre fraţii din Drajna, comuna Dragalina, județul Călăraşi. Lucrare realizată de Grupul de Iniţiativă Locală Drajna în cadrul Proiectului naţional „Cetăţeanul în primul rând”, în mai multe localități din țară

IUNIE
1 iunie, Ceptura
Lansarea cărții „Ceptura în lumina veacurilor”

5 iunie, Ceptura
Întâlnire cu fiii satului

IULIE
20 iulie, Ciorani
File din istoria locală

31 iulie, Poienarii Burchii (Biblioteca)
În amintirea companiilor militare de la Mărășești,

Mărăşti şi Oituz. Masă rotundă, întâlnire cu veteranii de război, recital de versuri patriotice

Iulie, Scorţeni
Oportunităţi şi posibilităţi. Întâlnire cu directorii şi referenţii culturali. Programe metodice, schimburi de experienţă etc.

AUGUST
10 august, Urlaţi (Casa de cultură, Biblioteca)
Întâlnire cu epigramiştii prahoveni

August, Comarnic
Posada „Schitul Lespezi". Program literar, evocare

August, Tomşani (Biblioteca)
Rolul bibliotecii în cadrul comunităţii. Dezbatere

SEPTEMBRIE
7 septembrie, Drajna (Primărie)
„Luptele de la Stăneşti – Drajna", ediţia a IV-a.
Masă rotundă cu participare judeţeană

20 septembrie, Şoimari (Cămin cultural)
Protejarea monumentelor istorice şi valorificarea lor în educaţie. Masă rotundă

OCTOMBRIE
9 octombrie, Comarnic
Comarnicul de la prima atestare documentară până în zilele noastre

9 octombrie, Poienarii Burchii (Şcoala)
Natura, omul, sănătatea. Dezbatere

12 octombrie, Filipeştii de Pădure (Biblioteca)
Biblioteca mai aproape de nevoile comunităţii. Dezbateri

NOIEMBRIE
4 noiembrie, Drajna (Şcoala Drajna de Sus)
Iorga şi Drajna. Întâlnire cu cei care l-au cunoscut pe savant şi imagini de arhivă

DECEMBRIE
3 decembrie, Câmpina (Casa Municipală de Cultură „Geo Bogza")
Lansare de carte „Condimente" de Şt. Al. Saşa

Lunar, Urlaţi (Casa de cultură)
O zi din istorie. Simpozioane tematice la care participă elevi şi cetăţeni dornici să-şi însuşească/amintească evenimente istorice locale şi naţionale

7. PROGRAME/PROIECTE EDUCAȚIONALE, ATELIERE DE CREAȚIE ȘI DIALOGURI CULTURALE

IANUARIE
1 ianuarie - 31 martie, Posești
Culegere de folclor – satele Nucșoara de Jos și Nucșoara de Sus

15 ianuarie, Cerașu (Cămin cultural, Biblioteca)
Deschiderea oficială a Cercului de cultură generală „Temerarii". Tema „Mihai Eminescu poetul dragostei eterne". Spectacol literar-muzical, expoziție de carte, evocare

15 ianuarie, Cocorăștii Mislii (Căminul Cultural Goruna, Muzeul Satului din satul Goruna)
Proiectul Grupului de Iniţiativă Locală „Cetăţeanul în primul rând" – Şezătoare cu prilejul realizării şi adoptării programului GIL Cocorăştii Mislii pe anul 2015, ediţia a IV-a

15 ianuarie - 15 mai, Cornu (Biblioteca)
Proiect de parteneriat educațional „În universul cărților", ediția a VI-a: Biblioteca Comunală Cornu și Școala Gimnazială „Profesor Cristea Stănescu" Cornu

Ianuarie-noiembrie, Bănești (Biblioteca)
Magicienii cărților. Proiect educativ de promovare a lecturii

Ianuarie-decembrie (sâmbăta), Șirna (Biserica monument istoric din Tăriceni)
Hristos împărtășit copiilor. Proiect cultural ce constă în prezentarea de istorisiri biblice, rugăciuni şi cântări bisericeşti copiilor din parohie (proiectul a fost iniţiat în luna aprilie 2009 şi este coordonat de preot paroh Alexandru Henciu)

Ianuarie-iunie, Șirna (Biblioteca, Școala Tăriceni)
Parteneriat educaţional „Lectură la lumina cărţilor". Grup ţintă: elevii clasei a III-a, Şcoala Tăriceni

Ianuarie-iunie, Șirna (Biblioteca, Grădinița)
Parteneriat educaţional „Comoara din bibliotecă". Grup ţintă: preşcolari Grădiniţa Şirna

FEBRUARIE
1-28 februarie, Șirna (Biblioteca)
Atelier de mărțișoare

20 februarie, Ștefești (Cămin cultural, Biblioteca)
Dialog cultural Aluniș-Ștefești-Bertea

23-28 februarie, Ștefești (Cămin cultural, Biblioteca)
Arta de a împleti hârtia. Confecționarea de mărțișoare și expoziție

25-28 februarie, Cerașu (Biblioteca)
Mărgăritare pentru suflet. Concurs de mărțișoare lucrate manual

MARTIE
1 martie, Dumbrăvești (Biblioteca, Școli)
Atelier de creație și expoziție de mărțișoare și felicitări

1 martie - 11 aprilie, Șirna (Biserica monument istoric din Tăriceni)
Cerc de încondeiat ouă

2 martie, Brazi (Cămin cultural și hol Primărie)
Mărțișorul – simbolul primăverii. Atelier de creație

16-22 martie, Cocorăştii Mislii (Cămine culturale, Şcoli)
Să învăţăm să iubim natura, ediţia a X-a. Dezbateri pe teme ecologice şi de mediu, activităţi practice de plantare a arborilor organizate de Primăria Cocorăştii Mislii, Căminul Cultural Cocoraşti, Asociaţia Ecologică „Visul Verde” şi GIL Cocorăştii Mislii, în colaborare cu şcolile generale din localitate şi Districtul silvic

21 martie, Drajna (Şcoala Drajna de Sus)
Nichita la Drajna. Ateliere la care participă elevi și studenți din Drajna, susținute de regizorul Mihai Vasile şi de actorii Centrului Dramatic „Mythos”. Activitate cuprinsă în cadrul Festivalului „Nichita la echinocțiu” organizat de Centrul Județean de Cultură Prahova, dedicat poetului Nichita Stănescu

21 martie-iunie, Șirna (Biblioteca)
Simfoniile anotimpurilor. Cerc de creație literară

APRILIE
1-15 aprilie, Brebu
Obiceiuri și tradiții de Paști. Expoziție de icoane pe sticlă realizată de elevii cercului de artă plastică, încondeierea ouălor, desene cu tematică religioasă

4-30 aprilie, Cerașu (Cămin cultural, Școli)
Universitatea Populară Rurală Cerașu. Cursuri de: pictură, sculptură, cusături, dogărie, tâmplărie, gastronomie

5-12 aprilie, Dumbrăvești (Cămin cultural)
Atelier pictură cu temă pascală

9 aprilie, Mizil (Casa de cultură)
Actori mici, talente mari, ediţia a III-a. Proiect educaţional-concurs. Casa de Cultură în parteneriat cu Şcoala Generală Nr. 1, Biblioteca orăşenească, Centrul de Informare Europe Direct Mizil

19 aprilie, Ceptura (Sala de festivități a Centrului cultural al Bisericii „Sf. Treime”, Ceptura de Jos)
Pe drumul maturității. Întâlnirea preotului Ioan Șendroiu cu tinerii cepatureni

Aprilie, Câmpina (Casa Municipală de Cultură „Geo Bogza”)
„România, citeşte-mă!”, ediţia a III-a. Concurs de lectură pentru elevii claselor a IV-a din cadrul Campaniei naţionale de promovare a lecturii

MAI
1-30 mai, Cerașu
Universitatea Populară Rurală

13 mai, Șirna (Școala Tăriceni)
Primăvara din cuvânt. Prezentarea unor creații literare ale elevilor clasei a III-a de la Școala Gimnazială Tăriceni, în cadrul Cenaclului literar-artistic „Fântâna din Șirna”

15 mai, Valea Doftanei (Școala)
Ora de gramatică. Dialog despre limba română

30 mai, Valea Doftanei (Biblioteca)
Ce știm despre… cele șapte minuni ale lumii antice

Mai, Măneciu (Cămin cultural)
Dialog cultural

IUNIE
1-30 iunie, Cerașu
Universitatea Populară Rurală Cerașu

5 iunie, Cerașu (Cămin cultural, Biblioteca)
Cerc de cultură generală „Temerarii”. Tematica: Plante medicinale – cunoaștere, achiziție, valorificare

12 iunie, Dumbrăvești
Biblioteca mea. Atelier de pictură cu tema: biblioteca

15 iunie - 15 septembrie, Șirna (Biserica monument istoric din Tăriceni)
Cerc de pictură icoane

21-27 iunie, Drajna
Participarea Ansamblului folcloric „Poieniţa” al Căminului Cultural Drajna la Festivalul naţional de folclor „Dans şi cânt dobrogean”, Eforie Sud (Constanţa)

26 iunie, Breaza
Dialog cultural Breaza-Adunați. Expoziție de artă populară, icoane pictate pe sticlă, spectacol folcloric

Iunie, Drajna
- Înfiinţarea Cercului „Mici istorici” pentru elevii de la Şcoala din Drajna de Sus, care au aptitudini în domeniu, pentru a fi pregătiţi ca ghizi voluntari ai Castrului Roman;
- Pe urme de baladă. Înfiinţarea unui cerc pentru culegerea de folclor autentic

IULIE
1-30 iulie, Cerașu (Cămin cultural)
Dialoguri culturale cu localitățile învecinate: Drajna, Starchiojd, Măgurele, Măneciu, Izvoarele

1-17 iulie, Cocorăștii Colț (Casa de cultură rurală)
Școala de vară, ediția a V-a

1 iulie - 31 august, Tomșani (Biblioteca)
Școala de vară. Inițiere în artele plastice, tainele șahului și ale teatrului

1-10 iulie, Urlați (Școala cu cls. I-VIII „Cănuță Ionescu”)
Proiect: Redescoperirea și promovarea tradițiilor țărănești. Tabără de inițiere în cusături populare. Participă elevi din: Urlați, Albești Paleologu, Ceptura, Iordăcheanu

4, 5 iulie, Comarnic
Dialog cultural Comarnic-Bran (Brașov)

13-19 iulie, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”)
Cursuri de vară de vioară cu Ioana și Gabriel Croitoru

15-17 iulie, Cerașu
Ansamblul folcloric „Brăduleţul" Cerașu participă la Tabăra de vară organizată în localitatea Valea Lungă (Dâmbovița)

15 iulie, Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete")
Dialog cultural Ciorani-Sălciile-Fulga-Sângeru

16 iulie, Cosminele (Biblioteca)
Apărarea mediului înconjurător. Dialog cu elevii

17 iulie, Balta Doamnei (Biblioteca)
Vitrina literaturii de vacanță. Dialog cu cititorii

25, 26 iulie, Comarnic
Dialog cultural Comarnic-Bertea. Tema: folclorul românesc

AUGUST
7 august, Urlați (Casa de cultură)
Dialog cultural Urlați-Bușteni

10-21 august, Posești (Școala Gimnazială Poseștii Pământeni)
Activități cultural-artistice și sportive susținute de animatorii Asociației „Solidaritatea" România – Centrul Posești-Mauges, pentru copii și tineri (proiect românofrancez)

14, 15 august, Drajna
Participarea formațiilor din Drajna la Festivalul minorităților naționale „Serbările Deltei", Sulina (Tulcea)

15 august, Cerașu
Deplasare Ansamblul folcloric „Brăduleţul" Cerașu la Festivalul folcloric Bucșani (Dâmbovița)

16 august, Breaza
Dialog cultural Breaza-Cornu. Expoziție de artă populară, spectacol folcloric

21 august, Cerașu (Cămin cultural, Biblioteca)
Cerc de cultură generală „Temerarii". Tematica: Primul Război Mondial în imagini și cărți

22 august, Drajna
Vizita cursanților Universității Populare „N. Iorga", Vălenii de Munte, la Drajna – în cadrul proiectului „Promovarea în imagini a localității Drajna, prin vestigiile sale istorice"

29-31 august, Drajna
Participarea formaţiilor folclorice din Drajna la Zilele oraşului Ştei (Bihor)

SEPTEMBRIE

5 septembrie, Breaza
Dialog cultural Breaza-Talea. Expoziție de artă populară, icoane pictate pe sticlă, spectacol folcloric

5, 6 septembrie, Drajna
Participarea Ansamblului „Poienița” la „Festivalul smochinelor”, Svinița (Mehedinți)

8 septembrie, Cerașu
Deplasare Ansamblul folcloric „Brăduleţul” Cerașu la Festivalul folcloric „Sfânta Maria Mică”, Șotânga (Dâmbovița)

8 septembrie, Drajna
Participarea formaţiilor şi artiştilor din Drajna la festivalul organizat cu ocazia sărbătorii „Sfânta Maria Mică”, la Chiojdu (Buzău)

Septembrie-noiembrie, Șirna (Biserica monument istoric din Tăriceni)
Cerc de creație

OCTOMBRIE

12 octombrie, Valea Doftanei (Biblioteca)
Atelier de confecționat decorațiuni de toamnă

19-24 octombrie, Băicoi (Casa de cultură)
Educație și comunicare prin teatru. Spectacole de teatru pentru copii, tineri și adulți

24 octombrie, Câmpina
„Câmpinarte”. Tabără-concurs de pictură pentru elevii de gimnaziu

Octombrie, Băicoi (Biblioteca)
Biblioteca – izvor de cunoaștere. Parteneriat educațional: lecturi, momente poetice, activități artistice

Octombrie, Cerașu
Deplasare Ansamblul folcloric „Brăduleţul” Cerașu la Festivalul folcloric „Salcâmule de la drum”, Valea Lungă (Dâmbovița)

NOIEMBRIE

1-30 noiembrie, Izvoarele (Cămin Cultural Homorâciu)
Luna voluntariatului – ateliere, acțiuni inițiate de voluntari, spectacole și premiere

Noiembrie, Băicoi
Dialoguri culturale cu localitățile: Câmpina, Breaza și Cornu

Noiembrie-mai, Bănești
(Școli, Biblioteca)
Magicienii cărților. Proiect educativ de promovare a lecturii

Bilunar, Bertea (Cămin cultural)
„Hanul Cultural”. Proiect derulat împreună cu Grupul de Inițiativă Locală Bertea, având ca scop promovarea valorilor culturale, istorice, științifice etc., și în cadrul căruia au loc dezbateri pe diferite teme și activități cultural-artistice

4-10 noiembrie, Drajna
Festivalul șanselor tale.
Manifestare complexă privind educaţia adulţilor, în Centrul regional Drajna, organizată de Asociaţia EUROED, împreună cu Primăria Drajna şi căminul cultural. Acţiunea se desfăşoară şi în localitățile: Poseşti, Teişani, Izvoarele, Ceraşu etc.

16-30 noiembrie, Ștefești (Cămin cultural, Biblioteca)
Atelier de creație folosind tehnica modelării hârtiei. Pregătirea decorațiunilor de iarnă

24 noiembrie, Cerașu (Cămin cultural, Biblioteca)
Cerc de cultură generală „Temerarii”. Tematica: Personalități literare: Nicolae Iorga, Alexandru Macedonski și Liviu Rebreanu

8. ZIUA LOCALITĂȚII

IANUARIE
8 ianuarie, Câmpina
„Câmpina 512”. Manifestare complexă realizată cu ocazia împlinirii a 512 ani de atestare documentară. În program: cuvânt de deschidere – primar Horia Laurențiu Tiseanu; Dr. Gheorghe Râncu – Studiu comparativ asupra sistemului heraldic din România post-decembristă şi cel al altor regimuri politice republicane din fostele ţări comuniste europene; Alin Ciupală (evocare): Un primar exemplar – Eduard Kessler; Dr. Gheorghe Râncu – Anuarul Societăţii de Ştiinţe Istorice 2014 (prezentare); Lansare de carte – Victor Teodoru a fost martor: 22 decembrie 1989 la TVR. Acum 25 de ani; Decembrie 1989 la Câmpina. Evocări ale participanţilor la evenimente; Vernisajul expoziţiei de pictură „Câmpina, oraşul însorit”

FEBRUARIE
6-8 februarie, Bușteni (Sala de sport – Cartier Silva și domeniul schiabil Kalinderu)
Zilele orașului Bușteni (Cupa Orașului Bușteni la Fotbal, Cupa Orașului Bușteni la Lupte Greco-Romane, Cupa Orașului Bușteni la Schi Alpin, concerte, focuri de artificii)

APRILIE
13 aprilie, Vadu Săpat
Ziua localității

MAI
2, 3 mai, Blejoi
Zilele comunei

3 mai, Gura Vadului
Ziua comunei. Atestare documentară 405 ani (1610-2015). Acțiune organizată în colaborare cu Centrul Județean de Cultură Prahova

9 mai, Vălenii de Munte
Ziua orașului. Serbare câmpenească

20, 21 mai, Cerașu (Cămin cultural, Biblioteca)
Ziua satului Slon

21 mai, Cocorăștii Mislii
Sărbătoarea satului, ediţia a XV-a. Manifestare cultural artistică complexă, în aer liber, cu participare judeţeană, slujbă religioasă, spectacole folclorice, târg, serbare câmpenească. Participă formaţii folclorice din judeţ şi din localităţile înfrăţite din străinătate

21 mai, Posești (Centrul Civic)
Ziua comunei. Târg tradițional sat Poseștii Pământeni, festival folcloric, întreceri sportive

23, 24 mai, Drajna
Drajna în sărbătoare. Manifestare complexă cu participare interjudeţeană, slujbă de pomenire la crucea „Piscul Domnului”, concert de muzică patriotică şi religioasă, spectacol folcloric și târg pe Stadionul „C. Cursaru”, întâlnire cu fiii satului etc. Invitaţi din: Chişcăreni (R. Moldova), Ştei (Bihor), Sulina (Tulcea), Sviniţa (Mehedinți), Dragalina (Călăraşi) şi formaţii din Prahova: Bertea, Măneciu, Izvoarele, Cerașu, Posești, Bătrâni

23, 24 mai, Iordăcheanu
Zilele comunei

29-31 mai, Măgureni
Ziua comunei. Manifestare complexă

30 mai, Filipeștii de Pădure (Centrul Civic)
Ziua localității

Mai, Băicoi (Primărie, Casa de cultură, Școli)
Zilele orașului. Manifestare complexă

IUNIE
6, 7 iunie, Boldești-Scăeni
Ziua orașului. Manifestare complexă organizată împreună cu Centrul Județean de Cultură Prahova. Alocuțiuni, muzică de fanfară, spectacole folclorice. Participă ansambluri folclorice din zonă și din orașul Leova (R. Moldova)

29 iunie, Teișani (Cămin cultural)
Ziua localității

IULIE
4 iulie, Gornet (Primărie)
Ziua comunei, ediția a III-a

5 iulie, Izvoarele (Parc Schiulești)
Ziua comunei. Manifestare complexă, cu participarea formațiilor artistice locale și județene, expoziții, lansări de carte, serbare câmpenească, târg de produse tradiționale

12 iulie, Starchiojd (Zona târg comunal)
Ziua localității – 597 de ani de la prima atestare documentară a comunei Starchiojd

14 iulie, Șoimari
Ziua comunei. Întâlnire cu fiii satului, expoziții și spectacole folclorice; participare zonală

27 iulie, Bătrâni
Ziua comunei

Iulie, Cornu
Sărbătoarea localității. Manifestare complexă

Iulie, Slănic
Zilele Slănicului. Manifestare complexă

AUGUST
6 august, Cosminele (Cămin cultural)
Sărbătoarea satului. Spectacol folcloric

15 august, Adunați
Ziua localității

15 august, Brazi (Centrul Civic)
Ziua localității. Spectacole câmpenești cu participarea unor artiști și formații de muzică ușoară și populară

15 august, Poiana-Câmpina
Ziua localității. Manifestări complexe

15 august, Scorțeni
Zilele comunei. Manifestare cultural artistică complexă. Spectacole folclorice, târg, distracții

22-23 august, Plopeni
Zilele orașului

August, Surani
Sărbătoarea localității

SEPTEMBRIE
8 septembrie, Lipănești
Ziua comunei

8 septembrie, Mănești
Ziua comunei – Sărbătoarea castanilor. Manifestare complexă, întâlnire cu fiii satului, expoziții, muzică de fanfară, spectacole folclorice

8 septembrie, Șirna
Ziua localității. Spectacol susținut de Ansamblul folcloric „Fântâna din Șirna”

12 septembrie, Bucov
Ziua comunei

18-20 septembrie, Poienarii Burchii
Zilele comunei. Manifestare complexă

19, 20 septembrie, Comarnic
Zilele orașului, ediția a VIII-a

25-27 septembrie, Sinaia
Zilele orașului

27 septembrie, Măneciu
Măneciu în sărbătoare

Septembrie, Plopu
Ziua comunei, ediția a XII-a

OCTOMBRIE
2-4 octombrie, Mizil
Zilele orașului, ediția a XII-a. Manifestări artistice, concursuri, expoziţii şi târg

10, 11 octombrie, Ceptura
Zilele comunei, ediția XIX. Spectacol muzical-coregrafic, întreceri sportive, târg, foc de artificii

14 octombrie, Breaza
Ziua orașului

26 octombrie, Provița de Sus
Ziua localității. Târg tradițional de toamnă

9. SĂRBĂTORI ISTORICE ALE ROMÂNIEI

IANUARIE
24 ianuarie, Unirea Principatelor Române (1859)
Manifestări specifice evenimentului
Aluniș (Școala Vale), Apostolache, Ariceștii-Zeletin (Biblioteca, Școala), Băicoi (Casa de cultură, Școli), Blejoi (Școli), Boldești-Scăeni (Școli), Brazi (23 ianuarie, Școli), Breaza (Centrul Cultural „Ion Manolescu”, Școli), Bucov, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”), Călugăreni (Școala), Ceptura, Cerașu (Cămin cultural, Biblioteca), Ciorani, Cocorăștii Colț (Școala), Comarnic, Cornu (23, 24 ianuarie, Cămin cultural – concurs tematic, program artistic), Cosminele (22 ianuarie, Cămin cultural – program artistic), Drajna (Școli), Dumbrăvești (Școala), Fântânele (26 ianuarie, Școala), Gura Vadului (Școala), Iordăcheanu (Cămin cultural), Izvoarele (22 ianuarie, Cămin Cultural Homorâciu), Lipănești (Cămin cultural, Școli, Biblioteca), Măneciu (Cămin cultural), Mănești (Școala, Cămin cultural), Mizil (23 ianuarie, Casa de cultură), Plopeni, Plopu, Poiana-Câmpina (23 ianuarie, Școala „Înv. Ion Mateescu”), Poienarii Burchii (Biblioteca, Școala), Posești (Școala Poseștii Pământeni), Sălciile (Școala, Biserica), Scorțeni, Sinaia (comemorare Badea Cârțan), Slănic, Starchiojd (Cămin cultural, Școli), Șirna (Școala Varnița, Biblioteca), Ștefești (23 ianuarie, Cămin cultural), Teișani (27 ianuarie, colocviu), Telega (23 ianuarie, Școli), Tomșani (Căminele culturale Tomșani și Loloiasca), Urlați (23, 24 ianuarie, Școli, Casa de cultură, Biblioteca), Valea Călugărească (Aula Colegiului Agricol „Gheorghe Ionescu Sisești”), Valea Doftanei (Cămin cultural), Vălenii de Munte (Centrul cultural, Parcul Eroilor)

MAI

9 mai, Ziua Independenței de Stat a României, Ziua Europei

Băicoi (Casa de cultură, Școli), Brazi (Școala), Breaza (Centrul Cultural „Ion Manolescu", Colegiul Militar Liceal „Dimitrie Cantemir"), Brebu (8 mai), Bucov, Câmpina, Cerașu (Biblioteca), Bușteni (Monumentul Mușat, Cimitirul eroilor), Ciorani, Comarnic, Cornu (Cămin cultural, Biblioteca), Drajna (Școli), Dumbrăvești, Fântânele (8 mai, Cămin cultural), Filipeștii de Pădure (Liceul teoretic), Gura Vitioarei, Iordăcheanu, Lipănești, Mănești (Cămin cultural), Mizil (Centrul Europe Direct Mizil), Păulești (Monumentul eroilor), Plopeni, Plopu, Poiana-Câmpina (Școala „Înv. Ion Mateescu", Monumentul eroilor), Poienarii Burchii (Monumente istorice), Scorțeni, Starchiojd, Șirna (Monumentele eroilor, Școala Tăriceni, Grădinița), Teișani (8 mai, Școala Olteni), Tomșani (Căminele culturale Tomșani și Loloiasca), Urlați (Centrul Civic, Casa de cultură), Vălenii de Munte

9 mai, Câmpina (Casa Municipală de Cultură „Geo Bogza")

Istoria Mirabilis – Regalitatea şi România modernă

14 mai, Comarnic (Monumentul eroilor)

Ziua eroilor comărniceni. Pelerinaj, depuneri de coroane, program cultural

21 mai, Ziua Eroilor

Manifestări specifice la Monumentele Eroilor

Adunați (Cămin cultural, Biblioteca, Școala), Albești Paleologu (Troița Eroilor neamului), Aluniș, Ariceștii-Zeletin, Băicoi, Blejoi, Breaza, Bucov, Călugăreni (Școala), Ceptura, Cocorăștii Colț, Cornu, Drajna, Dumbrăvești, Filipeștii de Pădure, Gura Vadului, Lipănești, Mănești, Păulești, Plopu, Poiana-Câmpina (Biserica „Adormirea Maicii Domnului"), Poienarii Burchii, Posești, Provița de Jos, Provița de Sus, Sinaia, Scorțeni, Starchiojd, Șoimari, Ștefești, Telega, Tomșani (Biserici), Valea Călugărească, Valea Doftanei

IUNIE

26 iunie, Ziua Drapelului Național al României

Breaza, Bușteni (Parcul cu drapel), Câmpina, Ceptura, Ciorani, Comarnic, Cornu (Cămin cultural), Iordăcheanu (Biblioteca), Lipănești (Cămin cultural), Sinaia, Scorțeni, Slănic, Șirna, Tomșani (Cămin cultural)

IULIE

29 iulie, Ziua Imnului Național al României

Breaza, Ceptura (Școala, Biblioteca), Urlați (Casa de cultură, Biblioteca)

AUGUST

21, 22 august, Bușteni (Monumentul Ultima Grenadă, Crucea eroilor)

Marș comemorativ în amintirea eroilor căzuți în anii 1916-1919

30 august, Gornet (Crucea din deal)

Manifestare în cinstea eroilor neamului

OCTOMBRIE

25 octombrie, Ziua Armatei Române

Blejoi, Brazi (Monumentele eroilor, Biblioteca), Breaza, Ciorani (Monumentul eroilor), Drajna, Drăgănești (Monumente istorice), Dumbrăvești,

Iordăcheanu (Monumente istorice), Păulești (Monumentul eroilor), Poiana-Câmpina (Parcul „Mareșal Alexandru Averescu"), Poienarii Burchii (Monumentele eroilor), Șoimari, Ștefești (Cămin cultural), Teișani (27 octombrie, Școala Olteni), Urlați (Casa de cultură)

DECEMBRIE
1 decembrie, Ziua Națională a României
Manifestări specifice evenimentului
Adunați (Cămin cultural, Biblioteca, Școala), Albești Paleologu, Aluniș, Ariceștii-Zeletin, Băicoi, Bănești, Bertea (Monumentul eroilor), Blejoi (Cămin Cultural „Geo Bogza"), Boldești-Grădiștea (Căminul cultural), Boldești-Scăeni (Centrul Civic, Casa de cultură), Brazi (Cămin cultural), Breaza, Brebu, Bucov (Monumentul Mihai Viteazul), Bușteni (Monumentul eroului Mușat, Cimitirul eroilor, Monumentul de pe Caraiman), Călugăreni (Cămin cultural), Câmpina, Ceptura, Cerașu, Ciorani, Cocorăștii Colț, Comarnic, Cornu (Cămin cultural, Biblioteca), Drajna, Drăgănești (Monumente istorice), Dumbrăvești, Fântânele (Cămin cultural), Filipeștii de Pădure, Gornet, Gura Vadului (Școala, Cămin cultural), Iordăcheanu (Biblioteca), Izvoarele (Monumentele eroilor), Lipănești, Măgureni, Măneciu (Monumentele eroilor), Mănești (Cămin cultural, Școli), Mizil, Păulești (Monumentul eroilor), Plopeni, Plopu, Poiana-Câmpina (Școala „Înv. Ion Mateescu"), Poienarii Burchii, Provița de Jos, Sălciile, Scorțeni, Sinaia, Slănic, Starchiojd (Cămin cultural, Școala, Centru), Șirna, Șoimari (Cămin cultural, Școala), Șotrile, Ștefești (Cămin cultural, Biblioteca), Teișani, Telega (Școli), Tomșani (Căminele culturale Tomșani și Loloiasca), Urlați (Școli, Casa de cultură, Biblioteca), Valea Călugărească (Monumentele eroilor), Valea Doftanei (Monumentul eroilor), Vălenii de Munte (Centrul cultural, Parcul Eroilor)

8 decembrie, Ziua Constituției
Breaza (Centrul Cultural „Ion Manolescu")

22 decembrie, Comemorarea eroilor Revoluției din 1989
Ciorani, Sinaia, Valea Doftanei

10. SĂRBĂTORI RELIGIOASE

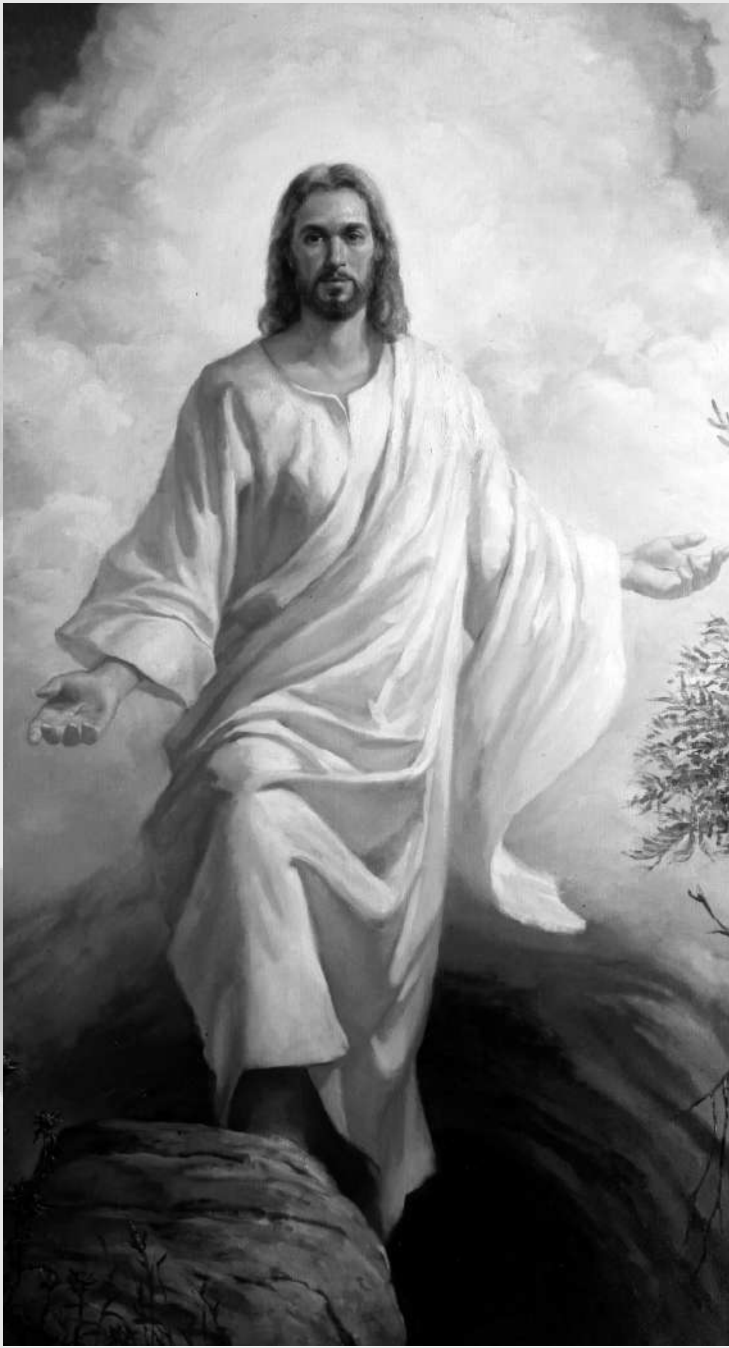

IANUARIE
7 ianuarie, Soborul Sfântului Ioan Botezătorul
Drajna (Hram biserica din Drajna de Sus), Provița de Jos (Hram biserica din Drăgăneasa)

18 ianuarie, Sfinții Ierarhi Atanasie și Chiril
Plopu (Hram)

30 ianuarie, Sfinții Trei Ierarhi
Filipeștii de Pădure (Hram), Slănic (Hram)

MARTIE
9 martie, Sfinții 40 de Mucenici din Sevastia
Starchiojd (Biserici)

15 martie, Duminica Sfintei Cruci
Ceptura – procesiune până la Centrul cultural al Bisericii „Sf. Treime”, agapă frățească

25 martie, Buna Vestire
Călugăreni (Hram biserica din Valea Scheilor), Cocorăștii Colț (Hram), Vadu Săpat (Hram)

APRILIE
5 aprilie, Intrarea Domnului în Ierusalim. Duminica Floriilor
Ceptura – procesiune urmată de serbare și agapă frățească, Ștefești (Biserica)

6 aprilie, Slănic
Săptămâna Patimilor în tradiția creștină – ritualuri creștine legate de Învierea Domnului, expoziție de ouă încondeiate și icoane

9-12 aprilie, Boldești-Grădiștea (Biserici, Școala)
Ritualuri de Paști

12 aprilie, Învierea Domnului
Balta Doamnei, Ciorani, Cornu, Cosminele, Drăgănești, Măneciu

17 aprilie, Izvorul Tămăduirii
Izvoarele (Hram)

23 aprilie, Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, purtătorul de biruință
Breaza (Hram biserica din Breaza de Jos), Mănești (Hram biserica din Zalhanaua), Păulești (Hram biserica din Cocoșești), Posești (Hram biserica din Bodești), Șirna (Hram biserica monument istoric din Tăriceni), Vadu Săpat (Hram)

MAI
8 mai, Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan
Cornu (Hram Mânăstirea „Sfântul Ioan Evanghelistul" Cornu de Jos)

21 mai, Înălțarea Domnului (Ziua Eroilor)
Balta Doamnei (Hram), Băicoi (Hram), Boldești-Grădiștea, Brazi, Cerașu (Hram biserica din Slon, agapă), Cocorăștii Colț, Cocorăștii Mislii, Cornu (Hram biserica din Cornu de Sus), Cosminele (Hram), Dumbrăvești, Lipănești (Hram Mânăstirea Zamfira), Plopeni (Hram), Predeal Sărari (Hram biserica din Poienile), Sălciile (Hram, agapă), Ștefești (Hram)

21 mai, Sfinții Împărați Constantin și Elena
Breaza (Hram biserica din Breaza de Jos), Drăgănești (Hram Parohia Meri), Teișani (Hram biserica din Olteni)

30 mai, Ziua Tuturor Sfinților
Hram Biserica Ghighiu (Bărcănești)

31 mai, Rusaliile
Starchiojd

IUNIE
1 iunie, Sfânta Treime (Lunea Sfântului Duh)
Bărcănești (Hram biserica din Tătărani), Brazi (Hram Parohia Brazi), Bucov (Hram), Ceptura (Hram), Cocorăștii Colț (Hram biserica din Cocorăștii Grind), Lipănești (Hram biserica din Zamfira), Posești (Hram), Starchiojd, Șirna (Hram biserica din Varnița)

8 iunie, Hram Biserica Tuturor Sfinților din Țintea (Băicoi)

29 iunie, Sfinții Apostoli Petru și Pavel
Bertea (Hram), Ciorani (Hram biserica din Cioranii de Jos), Cocorăștii Mislii (Hram biserica din Țipărești), Șoimari (Hram) Posești (Hram biserica din Poseștii Pământeni), Provița de Sus (Hram), Sinaia (Hram Mânăstirea Sinaia), Șirna (Hram biserica din Brătești), Tomșani (Hram biserica din Magula)

IULIE
20 iulie, Sfântul Ilie
Albești Paleologu (Hram), Breaza (Hram biserica din Nistorești), Drăgănești (Hram Parohia Drăgănești), Sinaia (19 iulie, Procesiunea Sf. Ilie), Starchiojd (Hram)

27 iulie, Sfântul Mucenic Pantelimon
Șotrile (Hram biserica din Lunca Mare)

AUGUST
6 august, Schimbarea la Față a Domnului
Breaza (Hram biserica din Capu Câmpului)

15 august, Adormirea Maicii Domnului
Adunați (Hram), Albești Paleologu (Hram bisericile din Cioceni și Albești Paleologu), Băicoi (Hram biserica din Tufeni), Bănești (Hram), Bărcănești (Hram), Boldești-Grădiștea (Hram biserica din Boldești), Breaza (Hram biserica din Breaza de Sus), Ciorani (Hram bisericile din Cioranii de Jos și Cioranii de Sus), Cornu (Biserica „Înălțarea Domnului” Cornu de Sus), Fântânele (Hram biserici), Iordăcheanu (Mânăstirea Vărbila), Izvoarele (Hram biserica din Homorâciu), Lipănești (Hram), Măneciu, Mănești (Hram bisericile din Coada-Izvorului și Mănești), Plopu (Hram biserica din Hârsa), Poienarii Burchii (Hramul bisericilor din Ologeni, Poienarii Rali, Poienarii Burchii),

27 august, Sfântul Fanurie
Filipeștii de Pădure (Hram biserica din Mineri)

30 august, Sf. Alexandru
Drajna (Hram biserica din Drajna de Jos)

29 august, Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul
Iordăcheanu (Mânăstirea Vărbila)

SEPTEMBRIE
8 septembrie, Nașterea Maicii Domnului
Blejoi (Hram), Brazi (Hram Parohia Bătești), Breaza (Hram biserica din Podu-Vadului), Poienarii Burchii (Hram Mânăstirea Pissiota), Posești (Hram biserica din Nucșoara de Jos), Predeal Sărari (Hram biserica din Vitioara de Sus), Slănic (Hram), Starchiojd (Hram biserica din Rotarea), Ștefești (Hram Biserica monument istoric „Adormirea Maicii Domnului")

OCTOMBRIE
14 octombrie, Sfânta Cuvioasă Parascheva
Bertea (Hram), Blejoi (Hram), Cornu (Hram biserica din Cornu de Jos), Gornet (Hram), Gornet-Cricov (Hram), Gura Vitioarei (Hram biserica din Fundeni), Păulești (Hram biserica din Găgeni), Starchiojd (Hram), Vadu Săpat (Hram)

26 octombrie, Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorâtorul de Mir
Balta Doamnei (Hram biserica din Bira), Bărcănești (Hram biserica din Tătărani), Blejoi (Hram biserica din Ploieștiori), Boldești-Grădiștea (Hram biserica din Grădiștea), Cocorăștii Mislii (Hram), Drajna (Hram bisericile din Făget și Ogretin), Gura Vadului (Hram biserica din Tohani), Gura Vitioarei (Hram biserica din Făgetu), Lipănești (Hram biserica din Șipotu), Predeal Sărari (Hram biserica din Zimbroaia), Surani, Ștefești (Hram)

NOIEMBRIE
8 noiembrie, Soborul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil
Albești Paleologu (Hram biserica din Albești Muru), Băicoi (Hram biserica din Dâmbu), Bănești (Hram biserica din Urleta), Boldești-Scăeni (Hram Parohia Boldești), Brazi, Bucov (Hram biserica din Pleașa), Călugăreni (Hram), Cocorăștii Mislii (Hram biserica din Goruna), Drajna (Hram biserica Pântești-Drajna de Sus), Gornet-Cricov (Hram biserica din Dobrota), Gura Vadului (Hram biserica din Perșunari), Gura Vitioarei (Hram bisericile din Bughea de Jos și Gura Vitioarei), Păulești (Hram biserica din Găgeni), Poienarii Burchii (Hram biserica din Podu Văleni), Posești (Hram bisericile din Valea Plopului și Poseștii Pământeni), Șirna (Hram), Tomșani (Hram)

9 noiembrie, Sf. Ier. Nectarie Taumaturgul
Bărcănești (Hram biserica din Tătărani)

21 noiembrie, Intrarea în Biserică a Maicii Domnului
Ceptura (Hram Biserica „Ovidenia")

26 noiembrie, Sfântul Stelian
Balta Doamnei (Hram biserica din Lacu Turcului), Bucov (Hram biserica din Chițorani)

30 noiembrie, Sfântul Apostol Andrei, Ocrotitorul României
Boldești-Scăeni, Brazi, Breaza, Iordăcheanu (Mânăstirea Vărbila)

DECEMBRIE
4 decembrie, Sfânta Mare Muceniță Varvara
Filipeștii de Pădure (Hram biserica din Mineri)

6 decembrie, Sfântul Ierarh Nicolae
Albești Paleologu (Hram biserica din Vadu Părului), Aricestii-Zeletin (Hram), Băicoi (Hram Biserica Hagica), Bărcănești (Hram biserica din Românești), Bătrâni (Hram), Brazi (Hram biserica din Negoiești), Breaza (Hram), Călugăreni (Hram), Ceptura (Hram), Cerașu (Hram, agapă), Comarnic (Hram), Drajna (Hram biserica din Drajna de Jos), Filipeștii de Pădure (Hram biserica din Dițești), Gornet-Cricov (Hram biserica din Țărculești), Gura Vitioarei (Hram biserica din Fundeni), Păulești (Hram), Plopeni (Hram), Plopu (Hram biserica din Nisipoasa), Poienarii Burchii (Hram biserica din Tătărăi), Posești (Hram biserica din Târlești), Predeal Sărari (Hram biserica din Predeal), Provița de Jos (Hram), Starchiojd (Hram), Șirna (Hram biserica din Hăbud), Șotrile (Hram), Teișani (Hram bisericile din Teișani și din Valea Stâlpului), Tomșani (Hram biserica din Loloiasca), Cheia (Hram biserica mănăstirii)

7 decembrie, Mizil
Sfânta Muceniță Filofteia – ziua spirituală a orașului

11. ALTE MANIFESTĂRI

IANUARIE
1, 2 ianuarie, Cerașu (Căminele culturale Slon și Cerașu)
Carnavalul zăpezii: bal mascat, seară distractivă

15 ianuarie, Câmpina (Casa Municipală de Cultură „Geo Bogza")
Ziua culturii naționale – Cercul literar „Geo Bogza": „Pururi tânăr, înfăşurat în manta-mi"; Anul editorial 2014. Prezintă Florin Dochia

28 ianuarie, Ciorani
Bilanț anul cultural 2014 în localitatea Ciorani

31 ianuarie, Câmpina (Casa Municipală de Cultură „Geo Bogza")
Anul editorial 2014 – Colecţia Biblioteca de Câmpina. Prezintă Liliana Ene

Ianuarie-decembrie, Sinaia (Centrul Cultural „Carmen Sylva")
Bucuria muzicii. Spectacole, concerte, recitaluri (jazz, pop etc.)

FEBRUARIE
4-8 februarie, Șirna (Biblioteca, Grădinița)
Să citim pentru mileniul III. Prezentare de carte, scenete, poezii pe roluri

5 februarie, Câmpina (Casa Municipală de Cultură „Geo Bogza")
Cercul literar „Geo Bogza": Lecturi publice - Iulian Moreanu – Proză; Anul editorial 2014, partea a II-a

14-21 februarie, Gura Vadului (Cămin cultural)
Seri cultural-distractive pentru tineri

21 februarie, Lipănești (Cămin cultural, Biblioteca, Școli), Șirna (Spectacol oferit de Ansamblul folcloric „Fântâna din Șirna")
Ziua internațională a limbii materne

Februarie, Sinaia
Cupa Sinaia la șah. Concurs pentru tineri

MARTIE
1 martie, Ziua mărțișorului. Programe artistice, expoziții, concursuri etc.
Ariceștii-Zeletin (Grădinița, Școala), Boldești-Grădiștea (Școala), Bucov, Ceptura (Cămin cultural, Școala), Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete", Școli), Cocorăștii Colț (28 februarie, Casa de cultură rurală), Măneciu (Cămin cultural), Posești (Cămin Cultural Târlești), Scorțeni (Școli), Sinaia, Șoimari (Biblioteca)

1-8 martie, Bertea (Cămin cultural), Călugăreni (Școala), Gornet (Cămin cultural), Iordăcheanu (Cămin cultural), Măgureni, Mănești (Școli, Cămin cultural), Plopu, Provița de Sus (Școala, Grădinița), Starchiojd (Cămin cultural, Școala Centru), Șirna (Biblioteca, Școala Tăriceni, Grădinița)
Manifestări dedicate Mărțișorului și Zilei internaționale a femeii

1-8 martie, Izvoarele (Căminul Cultural Homorâciu)
Săptămâna mărțișorului. Expoziție de mărțișoare, ate-

lier de confecționat mărțișoare cusute artizanal, spectacole susținute de clasele de canto și de Ansamblul folcloric „Izvorașul”

1 martie - 11 aprilie, Șirna (Biserica cu hramul „Sf. Arhangheli Mihail şi Gavriil”)
Lăudați pe Dumnezeu. Seri de cântări corale specifice Postului Mare, organizate în parohia satului Şirna

2-6 martie, Drăgănești (Școala, Grădinița)
Manifestări dedicate Zilei internaționale a femeii

8 martie, Ziua internațională a femeii
Programe artistice, expoziții, concursuri
Albești Paleologu (6 martie), Aluniș (Cămin cultural), Apostolache, Balta Doamnei (Școala, Biblioteca), Băicoi (Casa de cultură, Școli), Bănești (5-8 martie, Biblioteca), Blejoi (Școli, Grădinițe), Boldești-Grădiștea (Școala), Boldești-Scăeni, Brazi, Breaza, Brebu (6 martie), Bucov, Bușteni (7 martie, Centrul Cultural „Aurel Stroe”), Câmpina (6 martie, Casa Municipală de Cultură „Geo Bogza”), Ceptura (Cămin cultural), Cerașu (7 martie, Căminul Cultural Slon; 8 martie, Căminele culturale Slon și Cerașu), Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”, Școli, Grădinițe), Cocorăștii Colț (7 martie, Casa de cultură rurală), Cocorăștii Mislii (7 martie, Sala de festivități a Căminului cultural), Comarnic (6 martie), Cornu (Cămin cultural), Cosminele (Cămin cultural), Drajna (Căminul Cultural Drajna de Jos), Dumbrăvești (Cămin cultural), Fântânele (Cămin cultural), Gornet-Cricov, Gura Vadului (Școala, Biblioteca), Izvoarele (Căminul Cultural Homorâciu, Biblioteca), Lipănești (Cămin cultural), Măneciu (Cămin cultural), Mizil (6 martie, Casa de cultură), Plopeni (Casa de cultură), Poiana-Câmpina (6 martie, Școala „Înv. Ion Mateescu”), Poienarii Burchii, Provița de Jos (Grădinițe, Școli), Sălciile (Cămin cultural, Școala), Scorțeni, Sinaia, Slănic, Surani (6 martie), Șirna, Șoimari (Cămin cultural), Ștefești (Cămin cultural), Tomșani (Căminele culturale Tomșani și Loloiasca), Valea Călugărească (Aula Colegiului Agricol „Gheorghe Ionescu Sisești”), Valea Doftanei (9 martie, Biblioteca), Vălenii de Munte (Centrul cultural)

20 martie, Breaza (Centrul Cultural „Ion Manolescu”), Lipănești (Școli, Cămin cultural, Biblioteca), Poiana-Câmpina (Școala „Înv. Ion Mateescu”)
Ziua internațională a francofoniei

21 martie, Breaza (Școli), Poiana-Câmpina (20 martie, Școala „Înv. Ion Mateescu")
Ziua mondială a poeziei

25 martie, Drajna (Primărie)
„Cronica Drajnei" – serie nouă. Întâlnire cu cititorii

27 martie, Băicoi (Casa de cultură)
Ziua mondială a teatrului

Martie-aprilie, Plopeni
Sărbătoarea Paștelui: expoziție de icoane și concerte de muzică pascală

Martie, Poiana-Câmpina (Școala „Înv. Ion Mateescu")
Parteneriat „Oaspeți dragi sosesc în prag – flori pentru mama"

APRILIE
1 aprilie, Ciorani (Liceul Tehnologic Cioranii de Jos), Măgureni
Concurs de păcăleli

1 aprilie, Valea Doftanei (Cămin cultural)
Sărbătoarea lui Păcală de Ziua păcălelilor. Concurs de bancuri

2 aprilie, Boldești-Grădiștea (Biblioteca), Dumbrăvești (Biblioteca, Școala), Lipănești (Cămin cultural, Școli, Biblioteca), Provița de Sus (3 aprilie, Biblioteca), Sinaia (Centrul Cultural „Carmen Sylva"), Șirna (Biblioteca)
Ziua internațională a cărții pentru copii

5-12 aprilie, Bertea (Biserica „Sfinții Petru și Pavel", Cămin cultural), Starchiojd (Biserici, Școli)
Activități specifice Sărbătorii Învierii Domnului. Expoziții de ouă încondeiate și de fotografii cu tematică religioasă

6-10 aprilie, Sinaia
Sinaia în lumină. Serbări și festivități ocazionate de sărbătorile de Paște

9, 10 aprilie, Sinaia (Centrul Cultural „Carmen Sylva")
Sfintele Paști. Expoziții, spectacole, concerte religioase

12 aprilie, Șirna (Biserici)
Concerte corale de Sfintele Paști

17 aprilie, Urlați (Casa de cultură)
Seară muzicală cu grupul instrumental „The Moment"

18 aprilie, Lipănești (Școli)
Ziua internațională a monumentelor și locurilor istorice

22 aprilie, Bertea (Cămin cultural), Cocorăștii Colț (Casa de cultură rurală), Cornu (15 aprilie, Cămin cultural, Biblioteca), Lipănești, Șirna (Biblioteca, Școala Târiceni), Vălenii de Munte (Centrul cultural, zone verzi din jurul orașului)
Ziua internațională a Pământului

23 aprilie, Băicoi (Biblioteca), Brazi (Biblioteca), Brebu, Câmpina (Casa Municipală de Cultură „Geo

Bogza”), Ceptura, Mizil (Centrul Europe Direct Mizil), Șirna (Biblioteca)
Ziua mondială a cărții și a drepturilor de autor, Ziua națională a bibliotecarului. Manifestări diverse

23 aprilie, Breaza (Colegiul Militar Liceal „Dimitrie Cantemir”)
Ziua forțelor terestre

29 aprilie, Câmpina (Casa Municipală de Cultură „Geo Bogza”)
Ziua veteranilor de război

29 aprilie, Lipănești, Șirna (Biblioteca)
Ziua internațională a dansului

Aprilie-mai, Scorțeni
Sărbătoarea Sfintelor Paști. Manifestare complexă de prezentare a obiceiurilor și tradițiilor. Expoziție de ouă încondeiate și concurs de ciocnit ouă

Aprilie, Vălenii de Munte (Centrul cultural)
Concerte dedicate sărbătorilor pascale

MAI
1 mai, Brazi (Centrul Civic), Drajna (Stadionul „Constantin Cursaru”, Drajna de Jos), Șirna, Valea Călugărească (Parc)
Ziua Muncii. Activități sportive, spectacole în aer liber

1, 2 mai, Cerașu (Cămin cultural)
Minitabăra „La Vârful Mușuroaie”

2 mai, Măneciu (Cămin cultural)
Ziua tineretului

10 mai, Sinaia
Ziua Școlii „Principesa Maria”

15 mai, Comarnic
Concert aniversar trupa „eQuilibru”

17 mai, Brazi (Sala Sporturilor)
Ziua mondială a sportului. Concursuri sportive

18 mai, Surani
Carnavalul florilor

21 mai, Boldești-Scăeni (Casa de cultură), Dumbrăvești, Lipănești, Plopu, Slănic, Vălenii de Munte (Colegiul Național „N. Iorga")
Ziua mondială a culturii

21-27 mai, Sinaia (Centrul Cultural „Carmen Sylva")
Zilele culturii prahovene. Manifestări culturale diverse dedicate artiștilor prahoveni

29 mai, Sinaia
Defilarea elevilor Colegiului „Mihail Cantacuzino"

IUNIE
1 iunie, Ziua internațională a copilului
Manifestări complexe: spectacole, expoziții, concursuri, parade ale costumelor, întreceri sportive, desene pe asfalt
Albești Paleologu, Apostolache, Ariceștii-Zeletin (Biblioteca, Școala), Balta Doamnei (Biblioteca), Băicoi (Casa de cultură, Școli), Bănești (Biblioteca), Bertea (Cămin cultural), Blejoi (Școli), Boldești-Grădiștea (Școala), Boldești-Scăeni (Școala „Mihai Viteazul"), Brazi (Cămin cultural), Breaza (Școli, Grădinițe), Brebu, Bucov, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe", Fun Park Kalinderu), Călugăreni (Școala), Câmpina, Ceptura, Cerașu (Biblioteca), Ciorani, Cocorăștii Colț (29 mai, terenul de sport, Casa de cultură rurală), Cocorăștii Mislii, Comarnic, Cornu (Cămin cultural, Biblioteca), Cosminele (Biblioteca), Drajna (Școli, Grădinițe), Dumbrăvești, Fântânele (Cămin cultural), Filipeștii de Pădure (Casa de Cultură „Minerul"), Gornet (31 mai, Cămin cultural), Gornet-Cricov, Gura Vadului, Iordăcheanu, Izvoarele (Bazele sportive), Lipănești, Măgureni, Măneciu (Cămin cultural), Mănești, Mizil, Poiana-Câmpina (Parcul „Triumf"), Poienarii Burchii, Provița de Jos (29 mai-1 iunie, excursii culturale organizate de Școala Gimnazială Provița de Jos), Provița de Sus (Școala), Sălciile, Scorțeni, Sinaia (Centrul Cultural „Carmen Sylva"), Slănic, Starchiojd (Liceul Tehnologic), Surani, Șirna, Șoimari, Ștefești (Cămin cultural, Biblioteca), Teișani (2 iunie, Școli), Telega (Școli), Tomșani, Urlați (Centrul Civic), Valea Călugărească (Parcul de agrement), Valea Doftanei (Cămin cultural), Vălenii de Munte (Centrul cultural, Clubul copiilor)

1 iunie, Plopeni
Copilăria invadează Plopeniul

1 iunie, Plopu
Ziua Școlii Plopu

4 iunie, Breaza (Colegiul Militar Liceal „Dimitrie Cantemir")
Ziua Colegiului Militar Liceal „Dimitrie Cantemir"

5 iunie, Brebu
Ziua Școlii Brebu – aniversare 105 ani

5 iunie, Comarnic
Aniversare trupa „Midinette"

5 iunie, Iordăcheanu (Biblioteca, Școli), Măneciu (Cămin cultural), Mizil (Centrul Europe Direct Mizil), Poiana-Câmpina (Școala „Înv. Ion Mateescu"), Urlați (Casa de cultură, Biblioteca)
Ziua mondială a mediului înconjurător

6-10 iunie, Poiana-Câmpina (Biblioteca „Dimitrie Gusti")
Activități Biblionet: Săptămâna cărții și a lecturii pentru copii (proiecții video povești, amintiri, filme, prezentări)

12 iunie, Sinaia
Gala As. Premierea elevilor și sportivilor olimpici

IULIE
5-10 iulie, Ciorani
Zilele Bibliotecii Ciorani de Jos. Expoziții de carte, lansări de carte, proiecții de film documentar, concursuri

20 iulie, Brazi (Sala Sporturilor), Posești (Cămin Cultural Nucșoara de Jos, Școala Valea Plopului)
Ziua mondială a șahului. Concurs

20 iulie, Surani
Concurs sportiv „Corp sănătos, minte sănătoasă"

Iulie, Bertea (Cămin cultural)
Aniversarea a doi ani de la apariția primului număr al publicației „Ziarul Bertea"

Iulie-septembrie, Sinaia
Sinaia Regală – Fanfara în parc. Concerte de fanfară

AUGUST
12 august Brazi (2 august, Sala Polivalentă a Sporturilor), Ciorani, Iordăcheanu, Măgureni, Mizil

(Centrul Europe Direct Mizil)
Ziua internațională a tineretului. Concursuri sportive, dans sportiv, dans modern

25 august, Valea Doftanei (Cămin cultural)
Natura în poezia românească. Poezii despre natură
27-30 august, Sinaia (Asociația Tradiția Militară)
Reconstituiri bătălii istorice

31 august, Câmpina (Maratonul poeziei românești, Casa Municipală de Cultură „Geo Bogza"), Cornu, Izvoarele (Cămin cultural), Vălenii de Munte (Centrul cultural)
Ziua limbii române

August, Blejoi
Serată literară la Biblioteca „Geo Bogza" Ploieștiori

SEPTEMBRIE
8 septembrie, Brazi (7 septembrie, Biblioteca), Lipănești (Biblioteca), Poiana-Câmpina (14 septembrie, Cămin cultural), Șirna
Ziua internațională a alfabetizării

15-30 septembrie, Brebu
Biblionet și Intuitext – prezentarea bibliotecii publice și școlare elevilor și părinților, familiarizarea cu biblioteca și serviciile oferite de aceasta, înscrierea de noi membri

15, 16 septembrie, Izvoarele (Biblioteca, Școala)
Bun venit în bibliotecă. Vizită la bibliotecă a claselor a II-a și a III-a

20 septembrie, Comarnic
Ziua porților deschise la Muzeul Cinegetic Posada

22 septembrie, Câmpina
Ziua Bibliotecii Municipale Câmpina

26 septembrie, Iordăcheanu (Școli)
Ziua limbilor europene
Septembrie, Breaza (Liceul Teoretic „Aurel Vlaicu")
Zilele patrimoniului european. Dezbateri, colocvii, ateliere de creație

OCTOMBRIE
1 octombrie, Cosminele (Biblioteca)
A venit toamna. Program literar-muzical

1 octombrie, Băicoi (Casa de cultură), Blejoi, Breaza (Centrul Cultural „Ion Manolescu"), Câmpina, Izvoarele (Cămin Cultural Homorâciu), Lipănești (Cămin cultural, Biblioteca), Plopeni, Vălenii de Munte (Centrul cultural)
Ziua internațională a persoanelor de vârsta a treia; Ziua mondială a muzicii. Spectacol

5 octombrie, Brazi (Școli), Ceptura, Plopu (Școala), Șirna, Șoimari (Cămin cultural)
Ziua internațională a educației. Sesiune de comunicări, spectacole

5-9 octombrie, Brebu
Zilele Bibliotecii „Nicolae Breb Popescu”

15-18 octombrie, Cornu (Biblioteca)
Zilele bibliotecii, ediția a XIII-a. Expoziție, concursuri, lansări de carte

16 octombrie, Păulești (Școala Gimnazială cu clasele I-VIII „Arhitect T. T. Socolescu”)
Ziua porților deschise

26 octombrie, Albești Paleologu
Ziua porților deschise. Aniversarea Școlii „Dimitrie Sfetescu”

NOIEMBRIE
15 noiembrie, Șirna (Biblioteca)
Noaptea la lumina cărților. Activităţi recreative desfăşurate în Noaptea albă a bibliotecilor

20 noiembrie, Poiana-Câmpina (Biblioteca „Dimitrie Gusti”)
Ziua Bibliotecii „Dimitrie Gusti” din Poiana-Câmpina. Recitaluri, concursuri, prezentări

21-29 noiembrie, Cocorăștii Colț (Casa de cultură rurală)
Din suflet pentru suflete. Spectacole și acțiuni caritabile centre bătrâni, centre de plasament pentru copii

30 noiembrie, Cocorăștii Mislii (Căminul cultural)
Aniversarea publicaţiei locale ,,Glasul”, ediţia a IX-a

Noiembrie, Slănic
Laudă limbii române. Concurs interșcolar

DECEMBRIE
5 decembrie, Apostolache
În așteptarea lui Moș Nicolae. Program artistic

5 decembrie, Sinaia
Ziua internațională a voluntarilor

6 decembrie, Valea Doftanei (Cămin cultural)
Oare ce pune Moș Nicolae în ghetuțe? Concurs și expoziție de desene ale copiilor

10-12 decembrie, Poienarii Burchii (Școli, Grădinițe)
Spectacole de Crăciun

14-18 decembrie, Sinaia
Spirit de Crăciun. Activități culturale dedicate sărbătorilor de iarnă
17 decembrie, Câmpina (Casa Municipală de Cultură „Geo Bogza")
Retrospectivă literară 2015

17 decembrie, Sinaia (Centrul Cultural „Carmen Sylva")
Ziua Centrului Cultural „Carmen Sylva". Manifestări diverse

22 decembrie, Șotrile
Sărbătoarea Pomului de Crăciun

22-24 decembrie, Teișani (Școli)
Manifestări prilejuite de sărbătorile de iarnă

Decembrie, Băicoi (Casa de cultură, Școli, Grădinițe)
O, brad frumos! Spectacole de Crăciun

Decembrie, Plopeni
Manifestări complexe prilejuite de sărbătorile de iarnă: expoziția „Vine, vine Moș Crăciun", spectacol „Crăciunul, bucuria copiilor", concerte de colinde

Decembrie, Sinaia (Centrul Cultural „Carmen Sylva")
Legenda lui Crăciun. Concerte, serbări

Decembrie, Vălenii de Munte (Centrul cultural)
Gala Excelenței, ediția a IV-a

Lunar, Filipeștii de Pădure (Biblioteca)
Citește și dă mai departe. Dezbateri și procese literare, lansări de carte, întâlniri cu scriitorii

ADUNAȚI

15 ianuarie
Ziua Culturii Naționale. „Sub steaua lui Eminescu”. Căminul cultural
24 ianuarie
„Unirea națiunea a făcut-o!” Căminul cultural
8 martie
„Femeia, dar al lui Dumnezeu!” Expoziție de mărțișoare și spectacol dedicat femeii. Căminul cultural
21 aprilie
„Un ou frumos pentru Hristos”. Tradiții pascale. Căminul cultural
20 mai
Expoziție de desene „Culori și flori”. Căminul cultural
25 mai
Ziua Eroilor. Depunere de coroane de flori și montaj liric. Biserica, Primăria, Căminul cultural
1 iunie
Ziua Internațională a Copilului. „Copilăria anotimp etern”. Expoziție de carte, pictură pe față, spectacol folcloric. Primăria, Căminul cultural, Biblioteca
24 iunie
Ziua Iei. „Sunt fiică de România”. Spectacol folcloric, expoziție de ii. Căminul cultural
Iulie-august
Vacanță la bibliotecă. Noutăți editoriale, proiecție de film. Biblioteca
15 august
Hramul Bisericii „Adormirea Maicii Domnului”. Slujbă religioasă
8 septembrie
„Toamna se numără bobocii!” Spectacol folcloric. Căminul cultural
25-29 octombrie
„Armonie de toamnă”. Vizionare film documentar cu tema anotimpului. Biblioteca
1 decembrie
Ziua Națională a României. Primărie, Căminul cultural, Biblioteca
23 decembrie
„Dar din dar se face Rai!” Primărie, Căminul cultural.

APOSTOLACHE

6 ianuarie
Botezul Domnului – Boboteaza. Activitate religioasă
15 ianuarie
„Mihai Eminescu”. Recitaluri de versuri la Școala Gimnazială Apostolache
8 martie
Ziua Internațională a Femeii. Program artistic dedicat mamelor realizat de preșcolarii grădiniței din localitate
15 august
Hramul Bisericii „Adormirea Maicii Domnului”. Târg comunal
8 septembrie
Târg comunal
1 decembrie
Ziua Națională a României. Manifestări culturale. Depuneri de coroane de flori la Monumentul Eroilor

AZUGA

Iunie-septembrie
BIBLIOTECA DIN PARC. O campanie inițiată de Biblioteca orășenească și Primăria Azuga, pentru îndemnul la lectură, pentru cetățenii azugeni: seniori, tineri, elevi și preșcolari, proiect care se va desfășura în următoarele zile:
10 iunie, parcul „Ecaterina Teodoroiu";
24 iunie, parcul „Căprioara" (str. Independenței);
8 iulie, parcul din Valea Azugii;
22 iulie, parcul din str. Ritivoiu;
12 august, parcul „Ecaterina Teodoroiu";
26 august, parcul din str. Victoriei;
9 septembrie, parcul din str. Ritivoiu;
30 septembrie, parcul „Căprioara" (str. Independenței).

BĂICOI

12 ianuarie
193 de ani de la nașterea povestitorului Petre Ispirescu. Vizionare film „Sarea în bucate”
16 ianuarie
173 de ani de la nașterea poetului Mihai Eminescu. „Eminescu știa să plângă așa frumos!”
18 ianuarie
175 de ani de la nașterea scriitorului Ioan Slavici. Teatru radiofonic „Rodul tainic”
24 ianuarie
Mica Unire. Confecționare costume populare din hârtie – atelier lucru manual
30 ianuarie
171 de ani de la nașterea lui Ion Luca Caragiale. Vizionare film „D-nul Goe”
8 februarie
195 de ani de la nașterea scriitorului Jules Verne. Vizionare desene animate „Călătorie spre centrul pământului”
9 februarie
„În vizită la bunici”. Activitate desfășurată la Centrul de îngrijire și asistență pentru persoane adulte cu handicap Băicoi
15 februarie
Ziua Națională a Lecturii
17 februarie
Ziua Brâncuși. Să cunoaștem opera lui Brâncuși – modelarea operelor din plastilină
20 februarie
87 ani de la nașterea poetulul Marin Sorescu. Poveste audio „La Grădina Zoologică”
22 februarie
213 ani de la nașterea poetului Grigore Alexandrescu. Teatru radiofonic „Boul și Vițelul”
24 februarie
237 ani de la nașterea lui Wilhelm Carl Grimm. Vizionare film „Cenușăreasa”
27-28 februarie
Confecționare mărțișoare și felicitări – atelier lucru manual
1 martie
186 de ani de la nașterea scriitorului Ion Creangă. „Ion Creangă, prietenul copiilor”. Vizionare film „Amintiri din copilărie”, pe înțelesul celor mici
3 martie
Spectacol artistic. „Mărțișor Artistic” oferit de către atelierele artistice ce activează în Casa de Cultură Baicoi
9 martie
115 de la nașterea scriitorului de ficțiune, filosof și profesor român, Mircea Eliade. Vizionare film „La țigănci”
20 martie
137 de ani de la nașterea poetului, prozator, memorialist și publicist, George Topârceanu. Vizionare „Balada unui greier mic”
21 martie
Ziua Mondială a Poeziei. „„Întâlnire cu poezia”. Dezbatere despre poezia românească și autori români
22 martie
Ziua Internațională a Pădurii. Activitate de protejare a mediului înconjurător
29 martie
145 de ani de la nașterea poetei Elena Farago. Recital de poezie
31 martie

90 de ani de la nașterea poetului, scriitor și eseist român, Nichita Stănescu. Recital poetic, medalion și expoziție de carte
3 aprilie
218 ani de la nașterea scriitorului Hans Christian Andersen. Vizionare film „Crăiasa Zăpezii”
10-14 aprilie
Atelier pictură icoane pe sticlă și încondeiere ouă
11 aprilie
165 ani de la nașterea scriitorului Barbu Ștefănescu Delavrancea. Vizionare film „Fata moșneagului”
12-16 aprilie
Activități dedicate Sărbătorilor Pascale. Expoziție pictură pe sticlă și piatră și ouă încondeiate; Învierea Domnului, în obiceiuri și tradiții. Animație cu iepurași pentru copiii din orașul Băicoi
21 aprilie
Ziua Pământului. Concursuri pe teme ecologice și expoziție de desene
26 aprilie
Ziua Mondială a Cărții. Ziua Bibliotecarului
9 mai
Ziua Independenței de Stat a României. Ziua Europei. Fișe de lectură despre Europa, poezii patriotice, activități informative și educative
11 mai
128 ani de la nașterea filozofului, poetului, dramaturgului, traducătorului, jurnalistului, profesor universitar, academician și diplomat român, Lucian Blaga
21 mai
Hramul Bisericii „Sf. Împărați Constantin și Elena”, Băicoi;
ZILELE ORAȘULUI BĂICOI. Manifestare artistică complexă
22 mai
144 de ani de la nașterea scriitorului Tudor Arghezi. „Braț la braț cu Tudor Arghezi”
22-31 mai
Mari pictori români: Alexandru Ciucurencu – pictorul culorilor; Ștefan Luchian – poetul plastic la florilor; Nicolae Grigorescu – fondatorul picturii moderne române; Nicolae Tonitza – unul dintre cei mai vânduți pictori români; Corneliu Baba – maestrul erudit al artelor; Ion Andreescu – pictorul care controla culoarea prin spirit și rațiune
25 mai
Înălțarea Domnului. Ziua Eroilor. „Să ne cinstim Eroii”. Alocuțiuni, depuneri de coroane la monumentele eroilor și Parohiile din Băicoi. Expoziție de desene
1 iunie
Ziua Internațională a Copilului. Spectacol artistic dedicat copiilor, desene pe asfalt, jocuri ale copilăriei, concursuri și întreceri sportive
6 iunie
Ziua Mondială a Mediului Înconjurător. Activități în natură
9 iunie
Ziua teatrului radiofonic și a filmului românesc pentru copii – „Poveștile părinților noștri”
16 iunie
72 de ani de la nașterea poetei Emilia Plugaru. Teatru radiofonic „Aventurile lui Buchet”
26 iunie
Ziua Drapelului Național. Cântece și poezii patriotice. Originea și semnificația drapelului național
8 iulie
402 ani de la nașterea poetului francez Jean de La Fontaine. Teatru radiofonic: fabule
21 iulie

202 ani de la nașterea poetului, dramaturg, folclorist, om politic, ministru, diplomat și creator al teatrului, Vasile Alecsandri. Expoziție de carte, fișe de lucru și recitări de poezie
28 iulie
Ziua Imnului Național al României – 29 iulie. Recital de versuri patriotice, manifestare cultural artistică și audiții muzicale
9 august
„Basme mici pentru pitici". Vizionare de filme pentru preşcolari
12 august
Ziua internațională a tineretului. Concursuri sportive
15 august
Hramul Bisericii „Naşterea şi Adormirea Maicii Domnului". Cartier Tufeni
31 august
Ziua Limbii Române. „Haideți, să scriem și să vorbim corect!" Jocuri interactive și fișe de lectură
6 septembrie
204 ani de la naşterea scriitorului Nicolae Filimon. Teatru radiofonic „Făt-Frumos"
12 septembrie
141 de ani de la naşterea scriitorului Ion Agârbiceanu. Teatru radiofonic „Salcâmii în floare"
13 septembrie
Chemați de clopoțel și în bibliotecă. Vizitarea bibliotecii de către cei mici
18-29 septembrie
„Cea mai comică fotografie din vacanță". Expoziție de fotografii. Concurs de povești „Cea mai hazlie aventură din vacanța de vară"
20 septembrie
157 de ani de la nașterea marelui poet, critic literar și traducător român, George Coşbuc. Expoziție de carte, recital de poezii și fișe de lectură
27 septembrie
„Circulăm corect?" Întâlnirea copiilor de la școli cu reprezentanții poliției rutiere
1 octombrie
Ziua vârstnicilor
4 octombrie
Ziua Mondială a Animalelor. „Taine din lumea animalelor"
5 octombrie
Ziua educației. Activități educaționale
19 octombrie
114 ani de la nașterea prozatorului, istoric, scriitor, publicist și profesor universitar român, autor de romane istorice și de biografii romanțate, Dumitru Almaș. Teatru radiofonic „Baba Novac și corbul"
21 octombrie
177 de ani de la nașterea scriitorului Edmondo De Amicis. Vizionare fragment „Cuore – inimă de copil", film animat
6 noiembrie
143 de ani de la nașterea scriitorului, povestitor, nuvelist, romancier, academician și om politic român, Mihail Sadoveanu. Expoziție de carte și proiecție video „Dumbrava minunată"
8 noiembrie
Hramul Bisericii „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", Biserica Dâmbu
11 noiembrie
Hramul Bisericii „Sfântul Mina", Țintea
13-24 noiembrie
Concurs „Întrebări din lumea cărților"

13 noiembrie
Ziua Mondială a Bibliei. Vizionare film „Biblia pentru cei mici”
24 noiembrie
197 de ani de la nașterea scriitorului Carlo Collodi. Vizionare film „Pinochio”
1 decembrie
Ziua Naţională a României. Manifestare evocatoare
4 decembrie
88 de ani de la nașterea poetului Nicolae Labiş. Medalion de carte şi recital de poezii
7 decembrie
Hramul Bisericii „Sfântul Nicolae”, Hagica, Liliești
8 decembrie
147 ani de la nașterea scriitoarei Hortensia Papadat-Bengescu. Comentarii literare privind operele sale. Medalion şi expoziţie de carte
13 decembrie
Colorăm, desenăm pentru Moș Crăciun
15 decembrie
„Săniuța fuge... fuge”. Concurs de săniuțe
22 decembrie
„Bulgărașii din Băicoi”. Spectacol de Crăciun, activitate cultural artistică
18-23 decembrie
„Vine Moș Crăciun”, animație pentru copii. Moș Crăciun dăruiește cadouri tuturor copiilor.

BĂLȚEȘTI

21 aprilie
„Izvorul Tămăduirii” Manifestare populară în aer liber. Fântâna de leac Bălțești; Hramul Bisericii „Izvorul Tămăduirii” din Satul Podenii Vechi
25 mai
Înălțarea Domnului. Ziua Eroilor. Manifestări culturale și religioase. Școala Profesională Bălțești
8 septembrie
Hramul Bisericii „Nașterea Maicii Domnului” Bălțești
26 octombrie
Hramul Bisericii „Sfântul Dimitrie” din satul Izești, comuna Bălțești
1 decembrie
Sărbătoarea Națională a Românilor. Evocare și program artistic. Școala Profesională Bălțești.

BĂNEȘTI

Ianuarie
Ziua Culturii Naționale. Școlile generale, Biblioteca
Ianuarie-septembrie
„Prietenii cărților”. Activități educative ce vizează promovarea lecturii în rândul elevilor. Școlile generale, Biblioteca
1 martie
Expoziție de mărțișoare confecționate manual. Biblioteca, Școlile generale
Martie
Manifestări cultural-artistice dedicate Zilei Internaționale a Femeii. Biblioteca, Școlile generale;
Reluarea activității ansamblului de dansuri. Primăria, Biblioteca;
Aprilie
Expoziție de desene și ouă încondeiate de Paști. Biblioteca, Școlile generale;
„Comuna noastră ca o floare”. Luna curățeniei. Primăria, Biblioteca
1 iunie
Ziua Internațională a Copilului. Concursuri și manifestări sportive. Biblioteca, Clubul sportiv
Iulie-august
Clubul de vacanță. Activități recreative. Biblioteca, Școlile generale
15 august
Hramul Bisericii „Adormirea Maicii Domnului” din Bănești
13 septembrie
„Povestea unui Icar”. Comemorare Aurel Vlaicu. Primăria, Biblioteca
Octombrie
Sărbătoarea recoltei. Târg tradițional. Primăria, Biblioteca
8 noiembrie
Hramul Bisericii „Sf. Arhangheli Mihail și Gavril” din Urleta
Noiembrie 2023-mai 2024
„Cine știe, câștigă!” Concurs de cultură generală. Școlile generale
1 decembrie
Ziua Națională a României. Manifestări cultural-artistice. Primăria, Biblioteca
Decembrie
Colinde, obiceiuri și tradiții românești. Primăria, Biblioteca, Clubul sportiv.

BLEJOI

15 ianuarie
Ziua Culturii Naționale. Omagiu poetului național Mihai Eminescu, recitare de poezii, realizare de afișe, desene, prezentare PPT. Proiecte educaționale în școlile din comună în parteneriat cu Biblioteca Județeană „Nicolae Iorga” Ploiești
24 ianuarie
164 de ani de la Unirea Principatelor Române. Activități cultural-artistice la școlile din comună
30 ianuarie
Ziua Internațională a Nonviolenței în Școală
2 februarie
Ziua Internațională a Cititului Împreună. Campanie de promovare a lecturii
6 februarie
115 ani de la nașterea scriitorului Geo Bogza, fiu al satului. Masă rotundă la Căminul cultural din Ploieștiori
8 martie
Ziua Școlii Gimnaziale „Radu Tudoran” Blejoi. Omagiu unui fiu al satului – 113 de ani de la nașterea scriitorului Radu Tudoran
21 martie
Ziua Internațională pentru Eliminarea Discriminării Rasiale. Realizare de afișe, desene, prezentare PPT
27 martie
Unirea Basarabiei cu România. Activități cultural artistice în școli
11-15 aprilie
Sărbătorile Pascale. Activități educative în școli și grădinițe
22 aprilie
Ziua Pământului. Activități în aer liber
9 mai
Ziua Independenței României. Ziua Uniunii Europene. „Ziua Victoriei”. Realizare de afișe, desene, prezentare PPT
25 mai
Ziua Eroilor. Ceremonie militară și religioasă, depuneri de coroane de flori, spectacol de muzică patriotică și populară
Mai
„Sărbătoarea florilor de mai”. Festivalul Primăverii. Expoziții florale, târg de flori, spectacole de muzică și dans, prezentarea elevilor cu rezultate deosebite la concursurile școlare, întreceri sportive etc.
1 iunie
Ziua Internațională a Copilului. Jocuri, concursuri, activități și spectacole pentru copii. Parteneriat cu școlile din comună
Iunie
Junior Cup – ediția a VIII-a. Cursă ciclistă și competiții sportive pentru copii și tineret
Iulie-august
Clubul de vacanță. Concursuri, excursii, jocuri, vizionări de spectacole la Căminul cultural Ploieștiori;
Club de lectură „Vocea cititorului”. Proiect educațional incluziv
23 septembrie
Ziua Europeană a Limbilor Moderne. Referate, dezbatere. Școlile din comună
Septembrie
„Let’s do it, România!” Activități de ecologizare a orizontului local

1 octombrie
Ziua Internațională a Persoanelor Vârstnice. Întâlniri cu persoanele vârstnice din comună
5 octombrie
„Să ne cinstim dascălii!” Ziua Educației. Activități extracurriculare în școli
9 octombrie
„Holocaustul”. Comemorarea victimelor. Activități extracurriculare
14 octombrie
Hramul Bisericii „Sfânta Cuvioasă Parascheva” Blejoi
25 octombrie
Ziua Armatei. Ceremonie militară și religioasă, depuneri de coroane de flori, spectacol de muzică patriotică și populară
26 octombrie
Hramul Bisericii „Sfântul Mare Mucenic Dimitrie” Ploieștiori
31 octombrie
Ziua Internațională a Mării Negre. Prezentări de filme documentare și PPT-uri realizate de copii
16 noiembrie
Unirea Bucovinei cu România. Expoziție de desene, prezentare PPT. Activități educative;
Ziua mondială a toleranței. Activități educative on-line
1 decembrie
„La mulți ani, România!” Ceremonie militară și religioasă, depuneri de coroane de flori, spectacol de muzică patriotică și populară, întreceri sportive, focuri de artificii. Expoziții de desene, recital de poezii și cântece patriotice în școli și grădinițe
Decembrie
„Iată, vin colindătorii!” Spectacol de colinde și obiceiuri de Crăciun;
„Să întâmpinăm cu bucurie noul an” Spectacole de muzică și dans, focuri de artificii.

Alte activități desfășurate pe parcursul anului:
„Nunta de Aur”. Sărbătorirea cuplurilor care împlinesc 50 de ani de căsnicie;
„Sportul pentru toți”. Competiții sportive dedicate copiilor, juniorilor, seniorilor și veteranilor;
„Eco-Verde” pentru Blejoi. Activități pentru un mediu mai curat, plantări de pomi, colectare selectivă a deșeurilor etc.

BOLDEȘTI GRĂDIȘTEA

Decembrie
„Iată, vin colindătorii!” Colinde și alte obiceiuri tradiționale: Plugușorul, dansul cu măști, Steaua, Sorcova. Căminul cultural;
„Uite, vine Moș Crăciun!” Serbare în jurul bradului, cu daruri pentru cei mici. Grădinițele din localitate;
„Noi suntem copii de școală!” Spectacol de colinde, poezii de iarnă. Școala generală.

BOLDEȘTI-SCĂENI
CASA DE CULTURĂ „MIHAI EMINESCU"

15 ianuarie
Ziua Culturii Naționale. Program artistic susținut de elevii școlilor din localitate
24 ianuarie
164 ani de la Unirea sub conducerea lui Alexandru Ioan Cuza (1859)
14-24 februarie
Valentine's Day și Dragobetele – tradiții și obiceiuri românești și străine cu privire la apariția primelor semne ale primăverii. Recital de poezii și expoziție de felicitări
1-8 martie
Mărțișorul și Ziua Internațională a Femeii. Concurs de creații literare și de pictură a elevilor. Moment artistic susținut de elevii școlilor
27 martie
Ziua Unirii Basarabiei cu România – primul pas spre Marea Unire. Program artistic la Casa de Cultură „Mihai Eminescu"
14-19 aprilie
Obiceiuri și tradiții de Sărbătoarea Floriilor și de Sfintele Paști. Expoziție de icoane și ouă încondeiate
9 mai
Ziua Independenței României. Ziua Europei. Simpozion sub genericul „Europa și România – 100 de ani de istorie"
25 mai
Ziua Eroilor. Depuneri de coroane de flori la Monumentele Eroilor din localitate
1 iunie
Ziua Internațională a Copilului. Activități în aer liber, concursuri sportive, desene pe asfalt
13-14 iunie
ZILELE ORAȘULUI BOLDEȘTI-SCĂENI. Participă personalități locale și județene, delegații din orașele înfrățite, artiști invitați. Zona Parc 700 (câmp Scăeni). Moment festiv la Casa de Cultură „Mihai Eminescu"
8-9 august
„Memorialul Viorel Mateianu" la fotbal, ediția a XII-a. Concurs fotbalistic. Echipe participante din județ. Vizita elevilor din oraș la clubul de fotbal pentru a cunoaște activitatea marelui fotbalist (fotografii, fanioane, scurt metraje)
14-15 octombrie
Festivalul Toamnei, ediția a XIII-a. Zona de desfășurare – aleea pietonală din zona Parc 700. Invitați artiști consacrați și ansambluri. Moment festiv dedicat evenimentului la Casa de Cultură „Mihai Eminescu"
25 octombrie
Ziua Armatei Române. Depuneri de coroane de flori la Monumentele Eroilor din localitate
1 decembrie
Ziua Națională a României. Moment festiv desfășurat în Centrul Civic al orașului, discursuri și alocuțiuni ale personalităților. Program artistic la Casa de Cultură „Mihai Eminescu"
20-25 decembrie
„Magia sărbătorilor de iarnă" Activități specifice.

BIBLIOTECA ORAȘULUI BOLDEȘTI-SCĂENI

6 ianuarie
Tradiții și obiceiuri de Bobotează

15 ianuarie
Mihai Eminescu (1850-1889). Expoziție de carte și lectură. Ziua Culturii Naționale
24 ianuarie
Unirea Principatelor Române. Despre însemnătatea acestei zile
14-24 februarie
„Valentine's Day și Dragobetele, sărbători ale iubirii". Vizionare filme pentru adolescenți, atelier confecționare felicitări, alte activități propuse de adolescenți
28-31 februarie
Atelier confecționare mărțișoare și felicitări pentru 1 Martie și Ziua Internațională a Femeii
1-7 martie
„Prima zi a primăverii". Lectură din cele mai frumoase poezii de primăvară; expoziție de mărțișoare
8 martie
Ziua Internațională a Femeii. Lectură din cele mai frumoase poezii dedicate mamei
14-15 martie
Mircea Eliade (1907-1986). Expoziție de carte, lecturi și discuții
6-7 aprilie
Octavian Goga (1881-1938). Expoziție de carte, lecturi și discuții
11-12 aprilie
Activități prilejuite de Sărbătorile Pascale. Atelier confecționare decorațiuni și felicitări pentru Sfintele Paști
Aprilie (întreaga lună)
„Luna poveștilor"
9 mai
Ziua Independenței de Stat a României. Discuții despre momentul istoric: „Războiul de Independență 1877-1878";
Ziua Europei – Sărbătoare a păcii și unității în Europa;
Manifestări prilejuite de Ziua Dreptului Internațional Umanitar;
Lucian Blaga (1895-1944). Personalitate impunătoare și polivalentă a culturii interbelice
25 mai
Activități prilejuite de Ziua Eroilor
1 iunie
Ziua Internațională a Copilului;
Mircea Cărtărescu (n. 1956) – autor contemporan de succes
5 iunie
ZIUA ORAȘULUI BOLDEȘTI-SCĂENI – manifestări complexe
Iunie
Literatura de vacanță a elevului
1-31 iulie
„Cărțile vacanței". Lecturi tematice de carte;
Sesiuni pentru utilizarea computerului, îndrumări pentru lectura de vacanță, jocuri pentru preșcolari
1-31 august
Vacanța de vară: concursuri, lecturi, jocuri, expoziții;
Ziua Internațională a Tineretului. Activități libere la solicitarea vizitatorilor bibliotecii;
Vizionare de filme documentare, filme istorice, transpuneri în film a unor mari capodopere ale literaturii universale
14 septembrie
George Bacovia (1881-1957). Expoziție de carte și lectură
20 septembrie

George Coşbuc (1866-1918). Expoziție de carte și lectură
Septembrie (întreaga lună)
Introducere în minunata lume a cărților pentru elevii din clasa întâi
11-12 octombrie
„Toamna ruginie”. Cele mai frumoase lecturi de toamnă
31 octombrie
Manifestări prilejuite de Ziua Bibliotecii orașului Boldești-Scăeni
Octombrie (întreaga lună)
Ateliere de lucru manual (tricotat, croșetat, cusut)
3 noiembrie
Mihail Sadoveanu (1880-1961). Expoziție de carte și lectură
28-29 noiembrie
Liviu Rebreanu (1885-1944). Expoziție de carte și lectură;
Tradiții și obiceiuri de Sfântul Andrei;
Atelier confecționare figurine cu grâu pentru Sfântul Andrei
1 decembrie
Manifestări prilejuite de Ziua Națională a României
6 decembrie
Lecturi de iarnă;
„O carte în fiecare gheată”. Tradiții și obiceiuri de Sfântul Nicolae;
Atelier confecționare ornamente pentru bradul de Crăciun
21-22 decembrie
Tradiții și obiceiuri de Crăciun și Anul Nou
Decembrie (întreaga lună)
Vizionări de filme specifice magiei sărbătorilor de iarnă.

BREAZA

15 ianuarie
Ziua Culturii Naţionale
Mihai Eminescu (1850-1889) – Luceafărul poeziei românești. Aniversare, 173 de ani. Concurs de recitare. Expoziţie de carte, simpozion, prezentări de carte şi filme documentare. Biblioteca „Dan Grigorescu";
EMINESCIANA – Ateliere de creaţie, cenaclu, clubul de teatru, concursuri de recitare. Participă toate unităţile şcolare
15-30 ianuarie
Editarea ziarului local „Breaza" nr. 35
20-30 ianuarie
Lansarea revistei „Breaza Culturală" nr. 8
24 ianuarie
„1859-2023, 164 de ani de la unirea Moldovei cu Țara Românească". Spectacol în Piața Primăriei. Evocare, retragere cu torțe. Ceremonial militar religios la Monumentele Eroilor. Primăria, Centrul Cultural „Ion Manolescu", Colegiul Național Militar „D. Cantemir", Poliția orașului, toate unităţile şcolare, Asociaţia Cultul Eroilor Breaza, Asociaţia Cadrelor Militare în Rezervă şi Retragere-filiala Breaza.
Ianuarie
Mari Scriitori – Ion Băieşu (1933-1992), aniversare 90 ani. Expoziţie de carte, simpozion, prezentări de carte şi filme documentare. Biblioteca „Dan Grigorescu" împreună cu Biblioteca Liceului Teoretic „Aurel Vlaicu";
Proiecție film artistic – Sala Amfiteatru a Primăriei (săptămânal)
15-28 februarie
Editarea ziarului local „Breaza" nr. 36
17 februarie
Personalități locale – Ion Manolescu, actor, patronul spiritual al instituției, 142 de ani de la naștere. Spectacol de teatru cu Trupa „Cosmos"
24 februarie
„Dragobetele – între modern și tradițional". Spectacol cu formaţiile artistice ale Centrului Cultural „Ion Manolescu" și Liceului Teoretic „Aurel Vlaicu". Carnaval tematic. Vernisaj expoziție cu lucrări tematice în Rotonda Primăriei
Februarie
Mari Scriitori – B.P. Hasdeu (1838-1907), aniversare 185 ani. Expoziţie de carte, simpozion, prezentări de carte şi filme documentare. Biblioteca „Dan Grigorescu" împreună cu Biblioteca Liceului Teoretic „Aurel Vlaicu";
Proiecție film artistic – Sala Amfiteatru a Primăriei (săptămânal)
1-8 martie
„Mărţişorul, simbolul primăverii și al purității". Expoziţie de mărţişoare şi produse handmade. Centrul Cultural „Ion Manolescu", Clubul „Tinerețe fără bătrânețe", împreună cu toate unităţile şcolare. Spectacol cu Orchestra Simfonică a Colegiului Național de Arte „Dinu Lipatti" București. Primăria, Centrul Cultural „Ion Manolescu"
20 martie
Ziua Francofoniei. Simpozion. Centrul Cultural „Ion Manolescu", toate unităţile şcolare şi Biblioteca „Dan Grigorescu"
21 martie
Ziua Mondială a Poeziei. Cenaclu, concurs de recitare cu premii. Liceul Teoretic „Aurel Vlaicu", Inspectoratul Școlar Județean Prahova, Centrul Cultural „Ion Manolescu", Biblioteca „Dan Grigorescu"

15-30 martie
Editarea ziarului local „Breaza”, nr. 37
31 martie
Etapa județeană a concursului de „Cultură și Civilizație în România – În căutarea simplității pierdute”. Inspectoratul Școlar Județean Prahova, Centrul Cultural „Ion Manolescu”, catedra de istorie a Liceului Teoretic „Aurel Vlaicu”, Primăria Breaza. Participă Ansamblul „Calabreaza” și „Calabreaza Junior”. Sala Amfiteatru și Rotonda Primăriei Breaza
Martie
Personalităţi locale – Dan Grigorescu (1931-2008) – comemorare 15 ani. Expoziţie de carte, simpozion, prezentări de carte. Biblioteca „Dan Grigorescu” împreună cu Biblioteca Liceului Teoretic „Aurel Vlaicu”;
Festivalul de muzică folk la Breaza „Om bun”, ediția a III-a. Primăria, Consiliul Local, Centrul Cultural „Ion Manolescu”, „NAK Music”;
Proiecție film artistic – Sala Amfiteatru a Primăriei (săptămânal)
4 aprilie
Ziua N.A.T.O. Simpozion. Colegiul Național Militar „D. Cantemir”, Centrul Cultural „Ion Manolescu”
10-15 aprilie
Săptămâna Patimilor. Expoziţie de icoane pe sticlă şi goblen realizate de artişti amatori locali. Spectacol organizat de Centrul Cultural „Ion Manolescu”. Sala Amfiteatru a Primăriei
15-30 aprilie
Editarea ziarului local „Breaza”, nr. 38
23 aprilie
Hramul Bisericii „Sfântul Gheorghe” Breaza de Jos
29 aprilie
Ziua Veteranilor de Război. Sărbătorirea în cadru festiv a veteranilor de război brezeni. Primăria, Centrul Cultural „Ion Manolescu”, Asociaţia Cultul Eroilor Breaza, Asociaţia Cadrelor Militare în Rezervă şi Retragere-filiala Breaza. Sala Rotondă
Aprilie
Mari Scriitori – Vasile Voiculescu (1884-1963), comemorare 60 ani. Expoziţie de carte, simpozion, prezentări de carte şi filme documentare. Biblioteca „Dan Grigorescu” împreună cu Biblioteca Liceului Teoretic „Aurel Vlaicu”;
Proiecție film artistic – Sala Amfiteatru a Primăriei (săptămânal)
9 mai
Ziua Europei. Dezbateri, colocvii. Centrul Cultural „Ion Manolescu”, Colegiul Național Militar „Dimitrie Cantemir”
10 mai
Ziua Independenţei de Stat a României. Ceremonial religios la Monumentul Celor Trei Regi. Primăria, Centrul Cultural „Ion Manolescu”, Asociaţia Cultul Eroilor Breaza, Asociaţia Cadrelor Militare în Rezervă şi Retragere-filiala Breaza
15-30 mai
Editarea ziarului local „Breaza”, nr. 39
20-30 mai
Lansarea revistei „Breaza Culturală” nr. 9
21 mai
Hramul Bisericii „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena” Parohia Breaza de Jos
25 mai
Ziua Înălţării Domnului. Ziua Eroilor Neamului. Comemorarea eroilor. Ceremonial militar religios la Monumentele Eroilor. Primăria, Centrul Cultural „Ion Manolescu”, Colegiul

Național Militar „D. Cantemir”, Poliția orașului, toate unităţile şcolare, Asociaţia Cultul Eroilor Breaza, Asociaţia Cadrelor Militare în Rezervă şi Retragere-filiala Breaza
Mai
Mari Scriitori – George Coșbuc (1866-1918) comemorare 105 ani. Expoziţie de carte, simpozion, prezentări de carte și filme documentare. Biblioteca „Dan Grigorescu” împreună cu Biblioteca Liceului Teoretic „Aurel Vlaicu”;
Proiecție film artistic – Sala Amfiteatru a Primăriei (săptămânal)
1 iunie
Ziua Internaţională a Copilului. „Sunt copil de România”. Festivalul grădinițelor din oraș. Manifestări cultural-artistice şi sportive. Ateliere de creație pentru copii. Arena Parc. Primăria, Consiliul Local şi Centrul Cultural „Ion Manolescu”, Clubul „Tinerețe fără bătrânețe”, grădiniţele şi toate unităţile şcolare. Spectacol pentru copii și bunici. Teatrul „Țăndărică” București, Arena Parc
4 iunie
Ziua Colegiului Național Militar „Dimitrie Cantemir”. Simpozion-Sesiune de comunicare științifică. Spectacol omagial 110 ani de la înființarea colegiului. Sala de festivități a colegiului sau Arena Parc.
5 iunie
Ziua Învățătorului și Ziua Internațională a Mediului. Simpozion, momente artistice susținute de elevi. Toate unităţile şcolare
13-17 iunie
„Ultimul clopoţel”. Festivităţile prilejuite de sărbătorirea absolvenţilor. Liceul „Aurel Vlaicu”, Colegiul Național Militar „D. Cantemir”, Liceul Tehnologic „Spiru Haret” Breaza, unitățile de învățământ din localitate
15-30 iunie
Editarea ziarului local „Breaza”, nr. 40
24 iunie
Festivalul „Joc și cânt la Breaza”. Tradiția, punte de legătură între trecut și viitor. Ediția a IX-a. Inspectoratul Școlar Județean Prahova, Liceul Teoretic „Aurel Vlaicu”, Primăria Breaza, Centrul Cultural „Ion Manolescu”.
24 iunie
Sânzienele. Sărbătoarea fertilităţii la români. Ziua Universală a Iei: expoziție și târg cu vânzare. Piața Primăriei, Arena Parc. Spectacol prezentat de Centrul Cultural „Ion Manolescu” și Grupul Vocal „Mugurași de Primăvară” al Clubului Copiilor
26 iunie
Ziua Drapelului Naţional. Defilare, adunare festivă, alocuţiuni, audiţii muzicale, evocare.
Iunie
Mari Scriitori – Șt.O. Iosif (1875-1913), comemorare 110 ani. Expoziţie de carte, simpozion, prezentări de carte și filme documentare. Biblioteca „Dan Grigorescu” împreună cu Biblioteca Liceului Teoretic „Aurel Vlaicu”;
Proiecție film artistic – Arena Parc (săptămânal)
15-30 iulie
Editarea ziarului local „Breaza”, nr. 41
21 iulie
Hramul Bisericii „Sfântul Ilie Tesviteanul” Parohia Nistorești
22 iulie
Festival de Pop-Jazz, ediția a III-a. Primăria, Consiliul Local, Centrul Cultural „Ion Manolescu”. Arena Parc
29 iulie

Ziua Imnului Naţional, compozitor Andrei Mureșanu. Evocare. Primăria şi Consiliul Local, Centrul Cultural „Ion Manolescu”, toate instituțiile din localitate
Iulie
„Hai, să teatru!” – Școala de vară, educație prin teatru. Primăria, Consiliul Local, Liceul Teoretic „Aurel Vlaicu”, Centrul Cultural „Ion Manolescu”;
Mari Scriitori – Adrian Păunescu (1943-2010), aniversare 80 ani. Expoziţie de carte, simpozion, prezentări de carte și filme documentare. Biblioteca „Dan Grigorescu” împreună cu Biblioteca Liceului Teoretic „Aurel Vlaicu;
Proiecție film artistic, Arena Parc (săptămânal)
6 august
Hramul Bisericii „Schimbarea la faţă”, parohia Capul Câmpului
15 august
Festivalul Internaţional de Folclor „Calabreaza” – ediţia a XIX-a. Spectacole, parada portului popular, manifestări cultural artistice
15-30 august
Editarea ziarului local „Breaza”, nr. 42
August
Diploma „Nunta de aur”. Aniversarea cuplurilor care au împlinit 50 de ani de căsnicie. Spectacol prezentat de Centrul Cultural „Ion Manolescu”. Primăria, Consiliul Local, Centrul Cultural „Ion Manolescu”;
Hramul Bisericii „Adormirea Maicii Domnului” Parohia Breaza de Sus;
Școala de vară: „Din tinda bisericii”. Educație prin știință, credință și artă. Parohia „Adormirea Maicii Domnului”, Liceul Teoretic „Aurel Vlaicu”, Centrul Cultural „Ion Manolescu”;
Mari Scriitori – D. Cantemir (1673-1723), aniversare 350 ani. Expoziţie de carte, simpozion, prezentări de carte şi filme documentare. Biblioteca „Dan Grigorescu”;
Spectacol pentru copii și bunici. Teatrul „Țăndărică” București. Arena Parc;
„Sâmbătă de sâmbătă – Promenadă în amurg”. Concerte susținute de Fanfara Prahova a Consiliului Județean. Parcul Brâncoveanu;
Proiecție film artistic, Arena Parc (săptămânal)
8 septembrie
Naşterea Maicii Domnului – Sfânta Maria. Hramul bisericii din parohia Podu-Vadului
13 septembrie
Comemorare 110 ani – Aurel Vlaicu. Primăria, Consiliul Local, Centrul Cultural „Ion Manolescu”, Liceul Teoretic „Aurel Vlaicu”, Fundația Aerospațială Română, ARPA – Aurel Vlaicu Câmpina. Simpozion. Expoziție tematică de machete ale avioanelor realizate de Aurel Vlaicu. Sala Amfiteatru a Primăriei
15-30 septembrie
Editarea ziarului local „Breaza”, nr. 43
20-30 septembrie
Apariția revistei „Breaza Culturală”, nr. 10
25 septembrie
Ziua Europeană a Limbilor Străine. Simpozion. Toate unitățile școlare
Septembrie
Mari Scriitori – Al. Vlahuță (1858-1919), aniversare 205 ani. Expoziţie de carte, simpozion, prezentări de carte şi filme documentare. Biblioteca „Dan Grigorescu” împreună cu Biblioteca Liceului Teoretic „Aurel Vlaicu”;
Spectacol pentru copii și bunici. Teatrul „Țăndărică” București. Arena Parc;
Proiecție film artistic – Arena Parc (săptămânal)
1 octombrie

Ziua Mondială a Persoanelor Vârstnice. Spectacol cu formaţiile artistice ale Centrului Cultural „Ion Manolescu” şi Liceului Teoretic „Aurel Vlaicu” în Sala Amfiteatru a Primăriei. Primăria, Consiliul Local, Centrul Cultural „Ion Manolescu”
5 octombrie
Ziua Educației. Ziua Mondială a Cadrelor Didactice. Simpozion, momente artistice susținute de elevi. Toate unităţile şcolare
13-15 octombrie
Târg de toamnă şi bâlci tradițional – 234 de ani de existență
14 octombrie
Sfânta Cuvioasă Parascheva. ZIUA ORAŞULUI BREAZA. 520 de ani de atestare documentară a orașului (1503-2023). Spectacol prezentat de Centrul Cultural „Ion Manolescu”. Arena Parc
15-30 octombrie
Editarea ziarului local „Breaza”, nr. 44
25 octombrie
Ziua Armatei Române. Ceremonial militar-religios la Monumentele Eroilor. Primăria şi Consiliul Local, Centrul Cultural „Ion Manolescu”, Colegiul Național Militar „D. Cantemir”, Poliția orașului, Asociaţia Cultul Eroilor Breaza, Asociaţia Cadrelor Militare în Rezervă şi Retragere-filiala Breaza, unități școlare
30 octombrie
Carnaval de Halloween. Primăria şi Consiliul Local, Centrul Cultural „Ion Manolescu”, Liceul Teoretic „Aurel Vlaicu”, „Atelierele Laurei”
Octombrie
Mari Scriitori – Duiliu Zamfirescu (1858-1922), aniversare 115 ani. Expoziţie de carte, simpozion, prezentări de carte și filme documentare. Centrul Cultural „Ion Manolescu”, Biblioteca „Dan Grigorescu” împreună cu Biblioteca Liceului Teoretic „Aurel Vlaicu;
Proiecție film artistic – Sala Amfiteatru a Primăriei (săptămânal)
15-30 noiembrie
Editarea ziarului local „Breaza”, nr. 45
20 noiembrie
Ziua Internațională UNICEF. Festivalul național al șanselor tale. Spectacol susținut de Centrul Școlar de educație incluzivă Breaza, Liceul „Aurel Vlaicu”, Centrul Cultural „Ion Manolescu”
30 noiembrie
Sfântul Andrei, ocrotitorul României. Evocare şi slujbă religioasă. Toate parohiile din oraș. Primăria, Consiliul Local și unitățile școlare
Noiembrie
Mari Scriitori – Jean Bart (1874-1933), comemorare 90 ani. Expoziţie de carte, simpozion, prezentări de carte şi filme documentare. Biblioteca „Dan Grigorescu” împreună cu Biblioteca Liceului Teoretic „Aurel Vlaicu”;
Proiecție film artistic – Sala Amfiteatru Primărie (săptămânal)
1 decembrie
Ziua Naţională a României. Adunări festive, ceremonial militar-religios la Monumentele Eroilor. Primăria şi Consiliul Local, Centrul Cultural „Ion Manolescu”, Colegiul Național Militar „D. Cantemir”, Poliția orașului, toate unităţile şcolare, Asociaţia Cadrelor Militare în Rezervă şi Retragere-filiala Breaza
6 decembrie
Hramul Bisericii „Sfântul Nicolae”. Slujbă religioasă, Parohia Breaza Centru;
Deschiderea sezonului colindelor. Aprinderea iluminatului festiv. Spectacol în jurul bradul de Crăciun. Centrul Cultural „Ion Manolescu”, Grupul Vocal „Mugurași de Primăvară” al Clubului Copiilor
12-22 decembrie

„Poveste de Crăciun”. Serbări școlare dedicate sărbătorii Nașterii Domnului. Toate unitățile şcolare şi grădiniţele. Sala Amfiteatru a Primăriei
15-30 decembrie
Editarea ziarului local „Breaza”, nr. 46
22 decembrie
„Colinde pentru Moş Crăciun”, ediţia a XI-a. Spectacol cu elevii cercurilor muzicale şi formațiilor artistice ale Centrului Cultural „Ion Manolescu”: „Calabreaza”, „Calabreaza Junior” și Grupul Vocal „Mugurași de Primăvară” al Clubului Copiilor
22 decembrie
Lansarea Calendarului Cultural 2024. Centrul Cultural „Ion Manolescu”
Decembrie
Personalități locale – Gen. I. Manolescu (1871-1958), comemorare 65 ani. Expoziţie de carte, simpozion, prezentări de carte şi filme documentare. Biblioteca „Dan Grigorescu” împreună cu Biblioteca Liceului Teoretic „Aurel Vlaicu”;
Proiecție film artistic – Sala Amfiteatru Primărie (săptămânal)

Activități periodice:
În prima zi de joi a fiecărei luni – întâlnirea membrilor Clubului „Tinerețe fără bătrânețe” la Biblioteca orășenească „Dan Grigore” Breaza

Expoziții permanente:
Expoziție de pictură colecția „Nicolae Bărăscu”. Rotonda Primăriei;
Expoziție de pictură colecția „Gabriela Radu”. Rotonda Primăriei;
Expoziție de tablouri realizate din oase de pește. Rotonda Primăriei;
Expoziție de fotografie „Orașul de altădată”. Biblioteca „Dan Grigorescu”;
Expoziție „Vasile Celmare”. Biblioteca „Dan Grigorescu”, Primăria Veche.

CÂMPINA

CASA MUNICIPALĂ DE CULTURĂ „GEO BOGZA”
Iunie-septembrie
Spectacole stradale în cadrul „Câmpina Summer Park Music”, ediția a II-a
Septembrie
Concurs pictură „Câmpina 24h”
Septembrie-octombrie
Salonul literar „Geo Bogza”, ediția a III-a
Octombrie-noiembrie
Festivalul de Teatru „Mircea Albulescu”, ediția a VIII-a
Decembrie
Spectacol de Crăciun și „Vis de iarnă cu Moș Crăciun”

MUZEUL MEMORIAL „B.P. HASDEU”
25 februarie
B.P. Hasdeu – 185 de ani de la naștere
2 iulie
Sărbătoarea celor 2 Iulii
11 noiembrie
Iulia Hasdeu – poet, prozator și dramaturg – la 154 de ani de la naștere
Decembrie
Expoziții itinerante

CASA TINERETULUI
17-19 februarie
Târgul Mierii
8 aprilie
Ziua internațională a romilor
1 iunie
Manifestări de Ziua Internațională a Copilului
Septembrie
Serbările Toamnei;
Premierea elevilor cu rezultate deosebite la olimpiadele și concursurile naționale și sportivii campioni și vicecampioni la campionatele naționale și internaționale
30 noiembrie
Aprinderea luminilor pentru sărbătorile de iarnă
31 decembrie
Spectacol în seara de Revelion
Decembrie
Anuarul „Societății de Științe Istorice” – Filiala Câmpina

BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „DR. C.I. ISTRATI” CÂMPINA
21 martie
Ziua Internaţională a Poeziei. Maraton al poeziei cu scriitori din Câmpina şi din ţară
4 aprilie
Concurs „Scrie o poveste” cu ocazia Zilei Internaționale a Cărții pentru Copii
25 aprilie
Ziua Bibliotecarului. Ziua Mondială a Cărții. Concurs-maraton de lectură în limba engleză adresat elevilor

25 mai
Concurs de lectură „Câmpina, citește-mă!” adresat elevilor, ediția a III-a
2-9 iunie
Concurs de teatru pentru elevi
Iulie-august
Ateliere de vacanță „Citim în aer liber” (lectură în natură)
Septembrie
Ziua Bibliotecii Municipale Câmpina
Octombrie-noiembrie
Concurs de creație literară adresat elevilor câmpineni, ediția a VII-a.

Pe parcursul anului se vor derula și cele două proiecte: CâmpinArtelor și Câmpina Sporturilor.

CERAȘU

21 mai
Hramul Bisericii „Sfinții Împărați Constantin și Elena” Slon. Biserica Slon și Casa Parohială
6 august
„Schimbarea la față”. Ceremonial militar, religios și civil în amintirea eroilor participanți la bătălie, eveniment ce se desfășoară la Cimitirul Eroilor Tabla Buții
26 octombrie
Târgul anual mixt – loc de prezentare a produselor animaliere, agricole și de artizanat. Spectacol aristic desfășurat în satul Cerașu
1 decembrie
Ziua Națională a României. Depuneri de coroane de flori, muzică patriotică. Monumentul Eroilor din centrul comunei
6 decembrie
Hramul Bisericii Cerașu. Biserica Cerașu și Căminul Cultural Cerașu.

COCORĂȘTII COLȚ

15 ianuarie
Poetul nepereche Mihai Eminescu. Ziua Culturii Naționale. Recital din versurile poetului
24 ianuarie
Alexandru Ioan Cuza și Unirea. Evocarea evenimentului. Program artistic
26 ianuarie
Spectacol de teatru pentru copii „Geoly Art”
10 februarie
„Pe tărâmul emoțiilor”. Discuții cu psiholog, jocuri de cunoaștere
1 martie
„Mărțișorul, vestitorul primăverii!”
8 martie
„O floare pentru mama mea”. Spectacol susținut de cursanții participanți la activitățile care se desfășoară la Casa de cultură rurală
21 martie
Spectacol de teatru pentru copii „Geoly Art”
25 martie
Hramul Bisericii „Buna Vestire” din Cocorăștii Colț. Slujbă religioasă, praznic
7 aprilie
Șezătoare. „Amintirile trecutului”. Invitați „Florile muntenești” din Filipeștii de Pădure
22 aprilie
Sănătate și sport. Acțiune educativă și de protecția mediului
25 mai
Înălțarea Domnului. Ziua Eroilor. Slujbă religioasă, evocarea evenimentului, depunere de flori la Monumentul Eroilor
1-2 iunie
„Copilăria în culorile curcubeului!” Spectacol, întreceri sportive, concurs, excursie
5 octombrie
„Educație pas cu pas”. Ziua Educației. Program artistic dedicat învățătorului
16 noiembrie
„Sunt egal cu tine!” Ziua Internațională a Toleranței. Discuții, film, expoziție de desene
25-30 noiembrie
„Ne pasă de tine!” Acțiuni caritabile la Centre de bătrâni, Centre de plasament pentru copii, organizate de Casa de cultură rurală
1 decembrie
Ziua Națională a României. Evocarea evenimentului
17 decembrie
„Vis de copil”. Spectacol susținut de copiii care desfășoară activități în cadrul Casei de cultură rurală
Ianuarie-decembrie
Săptămânal: ateliere de lectură, jocuri, îndemânare, dezvoltare personală;
Activități permanente: dans modern, dans popular, judo, teatru, canto, șah, limba engleză.

COCORĂȘTII MISLII

13 ianuarie
Ziua Culturii Naționale. Căminul Cultural Goruna;
Proiectul Grupului de Iniţiativă Locală „Cetăţeanul în primul rând”, ediţia a XII-a. Întâlnire cu prilejul realizării şi adoptării programului GIL Cocorăştii Mislii pe anul 2023;
Lansare de carte: volumul „Tinerii merită o șansă” al tinerei autoare Bianca Pavel
19 februarie
Ediția a XVIII-a a Campionatului local de table. Sala de festivități din Cocorăștii Mislii
25 februarie
Ediţia a XXII-a a Cupei „Stejarul” la tenis de masă
1 martie
Festivalul Mărţişorului, ediţia a XIII-a. Festival de muzică, dans, creaţie artistică şi plastică organizat de Centrul Cultural, Grupul de Iniţiativă Locală, Primăria şi Consiliul Local Cocorăştii Mislii
8 martie
„Mărţişoarele iubirii”. Seară de dans, ediţia a IX-a. Sala de festivități a Centrului cultural din Cocorăştii Mislii
23-24 martie
„Să învățăm să iubim natura”, ediția a XIX-a. Activități practice de plantare a arborilor, organizate de Primărie, Centrul Cultural și GIL Cocorăştii Mislii, în colaborare cu Școala Gimnazială și Districtul silvic
13 aprilie
Festivalul Tradiţiilor de Paşti. Ateliere de creaţie plastică şi încondeiat ouă, ediţia a-VII-a. Căminul Cultural Goruna
13 mai
Turneul Naţional B AmaTur la tenis de masă „Cupa Stejarul”, ediţia a X-a. Competiţie organizată la Sala de festivităţi şi Baza sportivă de Primăria Cocorăştii Mislii, Centrul cultural, Asociaţia Sportivă „Stejarul” şi GIL Cocorăştii Mislii
25 mai
SĂRBĂTOAREA SATULUI, ediţia a XXIII-a. Înălţarea Domnului. Manifestare cultural artistică complexă, în aer liber, cu participare judeţeană, slujbă religioasă, spectacole folclorice, târg, serbare câmpenească. Participă formaţii folclorice din judeţ
15 iunie
Serbările sfârșitului de an școlar. Spectacole de muzică și dans, acordarea de premii și diplome elevilor școlilor din localitate. Căminele culturale din Cocorăștii Mislii și Goruna
29 iunie
Hramul Bisericii „Sfinţii Petru şi Pavel” din satul Ţipăreşti. Serbare religioasă
24-31 iulie
Tabăra internaţională de Land-Art, fotografie şi film, ediţia a XII-a. Ateliere de lucru şi creaţie: arte plastice, teatru, muzică, dans, artă fotografică, jurnalism, jocuri, organizate de Asociaţia de Înfrăţire, Centrul Judeţean de Cultură Prahova, Centrul Dramatic Mythos în colaborare cu Primăria şi Consiliul Local Cocorăştii Mislii
6 august
Ziua fiilor satului. Întâlnire cu fii și fiice ale satului care locuiesc pe alte meleaguri, în țară sau străinătate, masă rotundă, urmată de un mic dineu festiv, acordarea de medalii participanților. Căminul Cultural Goruna
7-11 august
Şcoala de vară organizată de membrii cultului Bisericii Adventiste de ziua 7-a, ediţia a VII-a. Activităţi zilnice de petrecere a timpului liber cu copii din localitate, finalizate cu un spectacol muzical coregrafic
4 octombrie

„Ziua Stejarului”, ediţia a IV-a. Manifestare complexă, colocviu, întâlnire cu fii ai satului, spectacol muzical-coregrafic, serbare câmpenească
26 octombrie
Hramul Bisericii „Sfântul Dimitrie” din satul Cocorăştii Mislii. Serbare religioasă
8 noiembrie
Hramul Bisericii „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril” din satul Goruna. Serbare religioasă
1 decembrie
Ziua Naţională a României. Depunere de coroane de flori la Monumentele Eroilor din localitate
6 decembrie
„Nunta de aur”, ediţia a VI-a. Sărbătorirea familiilor care împlinesc 50 de ani de la căsătorie, organizată de Primăria, Consiliul Local şi GIL Cocorăştii Mislii. Sala de festivităţi din Cocorăştii Mislii
19-24 decembrie
Festivalul obiceiurilor de iarnă, ediţia a XIX-a. Spectacole de colinde oferite de ansamblurile folclorice „Stejărelul” şi „Mărţişorul” din Cocorăşti şi Goruna, la Căminele culturale din Cocorăştii Mislii şi Goruna.

CORNU

14-15 ianuarie
„Creatorul limbajului liric Mihai Eminescu – Luceafărul poeziei românești", 173 de ani de la naștere. Proiect de parteneriat Biblioteca comunală Cornu-Școala Gimnazială „Profesor Cristea Stănescu", ediția a XII-a: „Mihai Eminescu - Luceafărul poeziei românești"
24 ianuarie
„Unire-n cuget și-n simțiri". Proiect educațional dedicat zilei de 24 ianuarie. Școala Gimnazială „Profesor Cristea Stănescu" și Biblioteca comunală
31 ianuarie
Ion Luca Caragiale, 171 de ani. Evocare, expoziție de carte și materiale biografice, prezentarea unor momente și schițe din opera scriitorului. Biblioteca comunală
Ianuarie-iunie
Proiect educațional „Bucuria lecturii". Biblioteca comunală în parteneriat cu școlile din localitate;
Proiect educațional „Fascinația cărților". Biblioteca comunală în parteneriat cu grădinițele din localitate
1 februarie
Ziua Internațională a Cititului Împreună. „O carte, un glas, multe urechi!". Biblioteca comunală în parteneriat cu grădinițele și școlile din localitate
10 februarie-10 martie
Concursul literar de creație „Chipul mamei în anotimpul primăvara", ediția a IX-a. Biblioteca comunală și Școala Gimnazială „Profesor Cristea Stănescu"
15 februarie
Ziua Internațională a Lecturii. Activitate culturală. Biblioteca comunală
31 martie
„Nichita Stănescu – un poet pentru eternitate". 90 de ani de la naștere. Recital de poezie, expoziție de carte. Biblioteca comunală
2 aprilie
Ziua Internațională a Cărții pentru Copii. Activitate culturală. Biblioteca comunală
16 aprilie
Tradiții și obiceiuri pascale. Lectură și atelier creativ de Paște;
„Hristos a Înviat!" Manifestare închinată Sfintelor Sărbători
8 mai
Hramul Mănăstirii „Sfântul Ioan Evanghelistul" din Cornu de Jos
9 mai
Ziua Independenței de Stat a României, Ziua Europei. Biblioteca comunală, Școala Gimnazială „Profesor Cristea Stănescu"
25 mai
Înălțarea Domnului. Sărbătoare dedicată Eroilor Neamului
1 iunie
Ziua Internațională a Copilului. Concursuri, recitări, expoziții etc. Premierea elevilor înscriși în diverse proiecte de parteneriat
24 iunie
Sărbătoarea Iei Românești
Iulie-august
Clubul de vacanță „Împreună prin bucuriile vacanței", ediția a XII-a. Cursuri, activități literare, concursuri pentru copii
Iulie
„Festivalul florilor de tei". SĂRBĂTOAREA LOCALITĂȚII CORNU
31 august
Ziua Limbii Române. Activitate susținută de elevii cercurilor de teatru și muzică
Septembrie-octombrie

„Magia toamnei”. Proiect educațional: Zilele Bibliotecii Comunale Cornu

14 octombrie

Hramul Bisericii „Cuvioasa Parascheva” din Cornu de Jos

1 decembrie

„105 ani de la Marea Unire”. Ziua Națională a României. Activitate cultural-artistică. Proiect educațional. Căminul cultural, Şcoala Cornu, Biblioteca comunală, Muzeul Sătesc

20-25 decembrie

„Colinde și obiceiuri de Crăciun”. Program de colinde. Primăria, Biblioteca comunală, Clubul Copiilor din Câmpina, Biserica „Înălțarea Domnului” din Cornu de Sus și Biserica „Cuvioasa Parascheva” din Cornu de Jos.

DUMBRAVA

24 ianuarie
Mica Unire. Depunere de coroane de flori, recital de poezie și cântece patriotice. Parteneriat cu Școala Gimnazială „Învățător Dinu Nicolae” Dumbrava și Parohiile din comună
1 martie
„Vine primăvara – Mărțișorul”. Recital de poezie și cântece. Parteneriat cu Școala Gimnazială „Învățător Dinu Nicolae” Dumbrava. Mărțișoare acordate domnișoarelor, doamnelor de către primarul localității
8 martie
Ziua Internațională a Femeii. Spectacol muzical-artistic organizat la Căminul Cultural Dumbrava
16 aprilie
Sfintele Paști – Învierea Domnului
23 aprilie
Sărbătoarea Sfântului Gheorghe. Hramul bisericii din satul Trestienii de Jos
30 aprilie
Cupa comunei Dumbrava „Georgică Grecu”, ed. a IV-a. Activități sportive și de tineret
1 mai
Ziua Muncii. Expoziție de fotografie la Căminul Cultural Dumbrava
2 mai
Ziua Tineretului. Spectacol muzical la Căminul Cultural Ciupelnița
21 mai
Hramul Bisericii „Sfinții Împărați Constantin și mama sa Elena” din satul Zănoaga
25 mai
Înălțarea Domnului. Ziua Eroilor. Depunere de coroane de flori. Parteneriat cu Școala Gimnazială „Învățător Dinu Nicolae” Dumbrava și cu Parohiile din comună. „Te Deum” și parastas pentru cinstirea eroilor neamului
1 iunie
Ziua Internațională a Copilului. Activități sportive și de agrement organizate cu copiii din comună
5 iunie
Hramul Bisericii „Sfânta Treime” din satul Trestienii de Sus
24 iunie
Ziua Universală a Iei. Manifestare specifică
26 iunie
Ziua Drapelului. Manifestare specifică
15 august
Hramul Bisericii „Adormirea Maicii Domnului” din satul Ciupelnița
25 octombrie
Ziua Armatei Române. Manifestări culturale, depunere de coroane de flori
8 noiembrie
Hramul Bisericii „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril” din satul Dumbrava
1 decembrie
Ziua Națională a României. Activități cultural-artistice, manifestări culturale, depunere de coroane de flori. Parteneriat cu Școala Gimnazială „Învățător Dinu Nicolae” Dumbrava și cu Parohiile din comună
6 decembrie
Hramul Bisericii „Sfântul Nicolae” din satul Dumbrava
20-25 decembrie

„Vine, vine Moș Crăciun în comuna noastră!” Serbări școlare și oferirea de cadouri copiilor, prilejuite de Nașterea Domnului. Parteneriat cu Școala Gimnazială „Învățător Dinu Nicolae” Dumbrava și cu Parohiile din comună
22 decembrie
Ziua Revoluției Române. Depunere de coroane de flori
31 decembrie
Foc de artificii – la trecerea dintre ani.

FÂNTÂNELE

13 ianuarie
„Eminescu, luceafărul poeziei românești”. Program cultural-artistic. Școala Fântânele
20 ianuarie
„Uniți în cuget și-n simțiri”. Program cultural artistic. Școala Fântânele
30 ianuarie
„I.L. Caragiale, mereu în actualitate”. Expoziție de carte. Biblioteca comunală
8 martie
„De ziua mamei”. Manifestare cultural-artistică dedicată Zilei Internaționale a Femeii. Grădinița și Școala Fântânele
31 martie
„Dor de Nichita”. Recital de versuri și expoziție de carte. Biblioteca comunală
9 mai
Ziua Independenței de Stat a României. Manifestare cultural-artistică. Monumentul Eroilor
10 mai
Lucian Blaga – expoziție de carte. Biblioteca comunală
1 iunie
„Zâmbet de copil”. Ziua Internațională a Copilului. Acțiune cultural-artistică. Școala gimnazială
9 iunie
„Teatrul d-lui Caragiale”. Manifestare cultural-artistică. Școala Fântânele
15 iunie
Mihai Eminescu – evocare și recital de versuri. Biblioteca comunală
14 iulie
„Arghezi, unul dintre marii poeți români”. Expoziție de carte. Biblioteca comunală
27 noiembrie
„Nicolae Iorga, monument al culturii române”. Evocare. Biblioteca comunală
1 decembrie
Ziua Națională a României. Manifestare cultural-artistică. Monumentul Eroilor
23 decembrie
„Vine, vine Moș Crăciun!” Spectacol de colinde. Școala Fântânele.

GORNET

15 ianuarie
Mihai Eminescu. Aniversare 173 de ani. Recitaluri de versuri la Bibliotecă. Organizatori: Biblioteca, Căminul cultural
1-8 martie
„Mărțișoare muzicale" Spectacol muzical la Căminul cultural. Organizatori: Căminul cultural, Biblioteca
10-15 aprilie. Expoziție de ouă încondeiate la Școala gimnazială. Organizatori: Căminul cultural, Biblioteca, Școala
1-4 iunie
„Copilărie, anotimp etern!" Manifestare sportivă la Baza sportivă Gornet. Organizatori: Căminul cultural, Biblioteca, Școala
1 iulie
ZIUA COMUNEI GORNET. Festivalul Zmeurei. Organizatori: Căminul cultural, Primăria
6 august
Manifestare în cinstea Eroilor Neamului la Crucea din deal – Gornet. Organizatori: Căminul cultural, Primăria
11-15 septembrie
Cartea școlarului. Expoziție de carte din bibliografia școlară la Bibliotecă
23 septembrie
Manifestare cultural-artistică în satul Cuib. Organizatori: Căminul cultural, Primăria
13-14 octombrie
Hramul Bisericii „Sfânta Cuvioasă Parascheva". Organizatori: Biserica Gornet, Primăria
1 decembrie
Ziua Națională a României. Organizatori: Căminul cultural, Biblioteca
20-23 decembrie
„Lângă bradul de Crăciun". Alaiul colindătorilor – centrul comunei. Organizatori: Căminul cultural, Primăria;
„Am plecat să colindăm!" Obiceiuri și datini de Crăciun, în localitate. Organizatori: Căminul cultural, Școala.

GORNET-CRICOV

Octombrie
Festivalul Toamnei – ZILELE COMUNEI GORNET-CRICOV. Manifestări complexe.

MĂNECIU

13 ianuarie
Cu prilejul Zilei Culturii Naționale: dublă lansare de carte organizată de Biblioteca Comunală Măneciu
25 mai
Ziua Eroilor. Depuneri de coroane la Monumentele Eroilor
31 mai
1 iunie – Ziua Internațională a Copilului. Activități diverse în Parcul Măneciu
10 iunie
Festivalul-Concurs Național de Folclor „Floare de colț” 2023, Măneciu-Cheia
24 iunie
Ziua Universală a Iei. Inaugurarea Muzeului de Istorie și Etnografie
29 iunie
Vernisajul expoziției „Existență și tradiție – rhododendronul”. Muzeul „Flori de mină” Cheia, secție a Muzeului Județean de Științele Naturii Prahova
29-30 iulie
Festivalul „Lacurile păstrăvilor”, Cheia
15 septembrie
„Târgul lui Pește”, Cheia
Octombrie
Cuplul de aur
1 decembrie
Ziua Națională și ZIUA COMUNEI MĂNECIU
1-6 decembrie
Zile dedicate sărbătorilor de iarnă
6 decembrie
„Vine, vine Moș Crăciun!” Spectacol
14 decembrie
Festivalul de colinde, ediția a II-a
15 decembrie
Concursul de pocnit cu biciul, ediția a II-a.

MĂNEȘTI

24 ianuarie
„Ziua Micii Uniri”. Recital de poezii și cântece, depunere de coroane de flori. Parteneriat cu Școala Gimnazială „Gheorghe Diboş” Mănești și cu Parohiile din comună
9 mai
Ziua Europei. Manifestări culturale. Parteneriat cu Școala Gimnazială „Gheorghe Diboş” Mănești
25 mai
Ziua Eroilor. Poezii și cântece patriotice. „Te Deum” și parastas pentru cinstirea eroilor neamului. Parteneriat cu Școala Gimnazială „Gheorghe Diboş” Mănești și cu Parohiile din comună
24 iunie
„Drăgaica”. Păstrarea și transmiterea datinilor populare. Program cultural. Parteneriat cu Școala Gimnazială „Gheorghe Diboș” Mănești și cu Parohiile din comună
6 august
Schimbarea la față. Depunere de coroane de flori la Monumentul Eroilor de la Tabla Buții și participarea la evenimentele prilejuite de acest moment
8 septembrie
ZILELE COMUNEI MĂNEȘTI. „Sărbătoarea Castanilor”. Manifestări culturale. Parteneriat cu Școala Gimnazială „Gheorghe Diboș” Mănești și cu Parohiile din comună
8 noiembrie
„Sărbătoarea Îngerașilor”. Manifestări culturale, concursuri cu elevii
30 noiembrie-1 decembrie
Sfântul Andrei – Ocrotitorul României și Marea Unire. Manifestări culturale, depuneri de coroane de flori. Parteneriat cu Școala Gimnazială „Gheorghe Diboș” Mănești și cu Parohiile din comună
Decembrie
„Vine Moș Crăciun!” Serbări și oferirea de cadouri copiilor, prilejuite de Nașterea Domnului. Parteneriat cu Școala Gimnazială „Gheorghe Diboș” Mănești.

PĂULEȘTI

25 mai
Sărbătoarea creștină: Înălțarea Domnului. Parcul cu Castani, sat Păulești. Primăria Păulești
Iunie
ZILELE COMUNEI PĂULEȘTI. Sărbătoarea Cireșelor. Manifestări cultural-artistice populare și câmpenești. Primăria Păulești
14 septembrie
Sărbătoarea creștină: Înălțarea Sfintei Cruci. Monumentul Eroilor din satul Păulești. Primăria Păulești
1 decembrie
Ziua Națională a României. Primăria Păulești.

PODENII NOI

14 ianuarie
Poetul Vasile Podeanu. Evocări și recital de versuri
15 ianuarie
Mihai Eminescu. Spectacole muzical-literare, expoziții, seri literare, simpozioane, concursuri etc.
24 ianuarie
„Ziua de aur a veacului”. Seară literară;
Unirea Principatelor Române. Alocuțiuni, depuneri de coroane de flori
Ianuarie
„Caragiale, contemporanul nostru”. Concursuri de creație și interpretare
Februarie
„Odă limbii române”. Spectacol muzical-literar;
Întâmpinarea Domnului. Slujbă religioasă și moment coral;
„Geo Bogza – un spirit al veacului său”. Evocări, simpozioane, expoziții de carte;
Titu Maiorescu, personalitate marcantă în literatura românească. Expoziții de carte;
„Sub semnul lui Dragobete”. Manifestări cultural-artistice pentru tineret
Martie
Festivalul Mărțișorului. Spectacole și manifestări dedicate femeii, expoziție de artă plastică, concurs zonal de pictură;
Ziua Francofoniei;
Ziua Internațională a Poeziei;
Festivalul Internațional de Poezie „Nichita Stănescu”
Aprilie
„În lumea lui Creangă”. Omagiu adus marelui povestitor. Evocări, lecturi artistice, expoziții de carte;
Octavian Goga. Moment poetic;
Ziua Mondială a Sănătății. Simpozion;
„Camil Petrescu – un reprezentant al modernismului românesc”. Expunere și expoziție de carte;
Dialoguri culturale;
„Muguri de primăvară”. Expoziție de artă plastică;
Învierea Domnului. Tradiții și obiceiuri de Sfintele Paști. Pictură pe pânză și ouă încondeiate
Mai
1 mai
„A venit 1 Mai!” Întreceri sportive, expoziții, seri literare, dans
9 mai
Ziua Independenței de Stat a României
25 mai
Înălțarea Domnului. Depuneri de coroane de flori la Monumentul Eroilor
Mai
„Luna Florilor”;
Lucian Blaga. Recital de poezie;
George Coșbuc – cântăreț al pământului românesc;
Ziua Europei;
„Flori de mai”. Festival folcloric
Iunie
„Bucurii pentru copii”. Recitaluri de versuri;
Ziua cărții pentru copii și tineret;
„Culorile copilăriei”. Expoziții de desene;

„Rază de soare și flori”. Manifestări complexe dedicate copiilor;
Sfârșit de an școlar. Seri culturale și distractive pentru copiii din localitate
Iulie
„Binecuvântarea spicului de grâu”. Manifestare religioasă și folclorică în aer liber;
„Sfântul Ilie în tradiția românească”. Masă rotundă și spectacol folcloric;
Ziua Imnului Național. Manifestări specifice;
Farmacia verde. Masă rotundă;
„Sfinții Petru și Pavel”. Slujbe religioase în toate parohiile
6 august
Schimbarea la față. Slujbe în toate parohiile
15 august
Hramul Bisericii „Sfânta Maria” din parohia Podenii Noi
August
Clubul de vacanță. Activități de îndemânare în pictură;
„Cu tineri, pentru tineri!” Manifestări dedicate Zilei Internaționale a Tineretului;
„Semnificația zilei de 23 august”. Simpozion
8 septembrie
Nașterea Maicii Domnului. Slujbe religioase în toate parohiile
14 septembrie
Ziua Înălțării Sfintei Cruci. Slujbă religioasă
Septembrie
Rolul lui Mihail Kogălniceanu în dezvoltarea României moderne;
„Meseria, brățară de aur!”. Dialog cu meșterii din localitate;
„Peisaje de toamnă”. Expoziție de pictură
14 octombrie
Hramul Bisericii „Sfânta Cuvioasă Parascheva” din parohia Valea Dulce
25 octombrie
Ziua Armatei Române. Depunere de coroane de flori la Monumentul Eroilor. Întâlniri cu veteranii de război. Versuri patriotice
Octombrie
„De vorbă cu cei mai în vârstă”. Masă rotundă și program artistic;
Ziua Recoltei. Expoziții de artă populară și produse meșteșugărești;
„A ruginit frunza din vii!” Spectacol literar-muzical;
„Culorile toamnei”. Expoziție de desene
8 noiembrie
Hramul bisericilor care poartă numele Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril din parohia Rahova
Noiembrie
„Oameni cu care ne mândrim”. Simpozion, dialoguri culturale;
„Nicolae Iorga, personalitate de seamă a culturii românești”. Simpozion
1 decembrie
Ziua Națională a României. Manifestări cultural-artistice complexe. Evocări, simpozion
6 decembrie
Hramul bisericilor care poartă numele „Sfântul Nicolae” din localitățile Popești și Mehedința
Decembrie
Festivalul obiceiurilor populare: „Steaua sus răsare – au venit colindătorii!”;
„Am plecat să colindăm!”. Concert de colinde și datini strămoșești pe ulițele satului;
„E vremea colindelor...” Serbări ale pomului de iarnă;
„Deschide ușa, creștine!”. Spectacol de colinde;
Carnavalul fulgilor de nea.

POSEȘTI

15 ianuarie
Ziua Culturii Naționale. „Mihai Eminescu, poet național”. Recitări. Școala Gimnazială Posești în parteneriat cu Biblioteca Comunală Posești
24 ianuarie
Program artistic dedicat Micii Uniri. Școlile gimnaziale și Căminul Cultural Posești
28 februarie
„O comună curată!” Activitate realizată împreună cu elevii școlilor din comuna Posești
8 martie
„O floare pentru mama!” Parteneriat: Grădinița Nucșoara și Biblioteca Comunală Posești
23 aprilie
Hramul Bisericii „Sfântul Gheorghe” sat Bodești
1 mai
„Să sărbătorim ziua de 1 Mai prin cântece și dansuri”. Școala Gimnazială Posești în parteneriat cu Biblioteca Comunală Posești
21 mai
ZIUA COMUNEI POSEȘTI Târg tradițional
25 mai
Ziua Eroilor. Slujbă de pomenire, depunere de coroane, cântece patriotice
1 iunie
Ziua Internațională a Copilului. Spectacol de cântece și dansuri. Școlile din comuna Posești și invitați din alte școli
7-11 august
„Hai la joacă, copii!”Activități de vacanță la Centrul de joacă. Grădinița Posești
15 august
Hramul Bisericii „Adormirea Maicii DomnuIui” sat Poseștii-Pământeni
8 septembrie
Hramul Bisericii „Nașterea Maicii Domnului” sat Nucșoara de Jos
22 septembrie
„Să vorbim despre vacanță!” – „Ce cărți am citit?”. Școala Gimnazială Posești în parteneriat cu Biblioteca Comunală Posești
12 octombrie
Atelier de pictură. Grădinița Posești în parteneriat cu Biblioteca Comunală Posești
8 noiembrie
Hramul Bisericilor „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril” sat Valea Plopului și „Sfinții Voievozi din vârf” sat Poseștii-Pământeni
6 decembrie
„Surprize, surprize pentru cei mici!” Parteneriat: „Moș Nicolae”, grădinițe și Biblioteca Comunală Posești
21-22 decembrie
„Colinde, colinde!”. Vestirea Nașterii Domnului Iisus Hristos. Parohia Posești în colaborare cu școlile din comuna Posești.

PROVIȚA DE JOS

7 ianuarie
Hramul Bisericii „Sfântul Ioan Botezătorul”, sat Drăgăneasa
8 martie
„Mărțișoare, Mărțișoare”. Spectacol închinat femeii, realizat de preșcolarii și elevii din localitate
25 mai
„Omagiem eroii”. Program artistic organizat la Monumentul Eroilor
24 iunie
Ziua Universală a Iei
1 decembrie
„România, te iubim!” – spectacol organizat de elevii școlilor din localitate
6 decembrie
Hramul Bisericii „Sfântul Nicolae”, Provița de Jos
22-24 decembrie
„Vine, vine Moș Crăciun!” Festivalul obiceiurilor de iarnă organizat de preșcolarii și elevii din localitate.

PROVIȚA DE SUS

13-16 ianuarie
„Mihai Eminescu – Simbolul poeziei românești”. Biblioteca
20-25 ianuarie
Unirea Principatelor Române. Evocare. Școala și Biblioteca
1-8 martie
„Mărțișorul primăverii”. Serbare dedicată mamelor. Grădinița și școala
13-17 aprilie
Învierea Domnului. Obiceiuri tradiționale. Biblioteca
9 mai
Ziua Independenței de Stat a României. Ziua Europei. Biblioteca
25 mai
Ziua Eroilor – Înălțarea Domnului. Monumentul Eroilor
31 mai-6 iunie
„1 iunie – Ziua Internațională a Copilului – sărbătoarea tuturor copiilor”. Grădinița și școala
15 august
Hramul Bisericii „Adormirea Maicii Domnului”. Biserica și căminul cultural
26 octombrie
ZIUA LOCALITĂȚII PROVIȚA DE SUS. Târg de toamnă. Centrul civic al localității
30 noiembrie
Hramul Bisericii „Sfântul Andrei”. Biserica și Căminul cultural
1 decembrie
Ziua Națională a României. Evocare și program artistic. Școala și Biblioteca
22-31 decembrie
Colinde tradiționale de Crăciun și Anul Nou. Biblioteca și căminul cultural.

SCORȚENI

24 ianuarie
Unirea Principatelor Române. Manifestare cultural-artistică
24 februarie
„Dragobetele. Sărbătoarea dragostei la români”
1-8 martie
Manifestări cultural-artistice. Mărțișoare și felicitări realizate în cadrul atelierul de pictură. Program de cântece dedicate mamei susținut de grupul vocal și soliștii Ansamblului „Datina” Scorțeni
20 martie
Ziua Internațională a Francofoniei. Activitate desfășurată în parteneriat - căminul cultural și Școala Gimnazială Scorțeni
Martie
Evocarea marelui povestitor Ion Creangă
Aprilie-mai
Festivalul Primăverii, ediția a III-a. Festival de muzică și dansuri tradiționale românești
Aprilie
Manifestare complexă de prezentare a obiceiurilor și tradițiilor. Expoziție de ouă încondeiate și concurs de ciocnit ouă
1 iunie
Ziua Internațională a Copilului. Spectacol muzical-concurs realizat de căminul cultural în parteneriat cu școlile și grădinițele din localitate
6 iunie
Sărbătoarea „Înălțării Domnului”. Pomenirea Eroilor Neamului. Slujbe de pomenire, depuneri de flori, cântece și versuri patriotice
24 iunie
Ziua Universală a Iei. Manifestare cultural-artistică prezentată de Ansamblul „Datina” Scorțeni
15 august
Hramul Bisericii „Adormirea Maicii Domnului” din Bordenii Mari
15 august
ZIUA COMUNEI SCORȚENI. Manifestare cultural-artistică complexă. Spectacole folclorice, târg, momente artistice etc.
8 septembrie
Agapă la Biserica „Adormirea Maicii Domnului” din Bordenii Mari, cu ocazia sărbătorii religioase „Sf. Maria Mică”
14 octombrie
Hramul Bisericii „Sfânta Cuvioasă Parascheva” din satul Scorțeni
30 octombrie
Halloween. Atelier de creație și confecționare măști din carton, sculptură în dovleci. Program desfășurat de căminul cultural în parteneriat cu Școala Gimnazială Scorțeni
1 decembrie
Ziua Națională a României. Manifestare cultural-artistică dedicată sărbătoririi Marii Uniri de la 1918
6 decembrie
Hramul Bisericii „Sf. Nicolae” din satul Scorțeni
18-24 decembrie
„Iată, vin colindători!” Spectacol de Crăciun organizat de Căminul Cultural Scorțeni.

SINAIA

24 ianuarie
„Unirea Mică”
1 martie
Mărțișor
1-3 martie
Competiția de schi alpin SINAIA SKI ON SKY RACE, ediția I (Federația Internațională de Schi)
8 martie
Ziua Internațională a Femeii
24-25 martie
„Sinaia pe pârtie”
3-7 aprilie
„Sinaia în Lumină”
7-9 aprilie
Festivalul Primavera
22 aprilie
„Green Day”. Ziua Pământului
27-30 aprilie
PRIME GRAD PRIX, ediția a II-a
Aprilie
„Verde Crud”
4 mai
Cros „Adrian Ghioca”
9 mai
Ziua Europei. „Eu și Regele”
19 mai
Nunta de Aur
25 mai
Ziua Eroilor
Mai
„Picnic de Sinaia”
1-4 iunie
Ziua Internațională a Copilului
2 iunie
Defilarea elevilor Colegiului „Mihail Cantacuzino”
24 iunie
Concursul de Eleganță Automobilistică
Iunie
„Summer Mountain Sinaia”
Iunie-septembrie
„Sinaia pietonală”
Iunie-septembrie
„Un Oraș – O Comunitate”
21-23 iulie
TROFEUL SINAIA
3-6 august
Festivalul Internațional Film4Fun
26-27 august

„Sinaia pe bicicletă”
August
Festivalul Internațional „Enescu și muzica lumii”, ediția a XXIV-a;
„Tradiția Militară”;
„Orange Pop Up Sinaia”
8-10 septembrie
Festivalul SINAIA FOREVER, ediția a XXVIII-a
Septembrie
„Hand in Hand Fighting”
13 octombrie
Gala AS
1 decembrie
Ziua Națională a României
5 decembrie
Aprinderea iluminatului festiv;
Ziua Internațională a Voluntariatului
12-22 decembrie
„Spirit de Crăciun”
29 decembrie
Comemorare I.G. Duca
Decembrie
Balul Majoratului;
Concert extraordinar de Crăciun.

SURANI

13 ianuarie
Manifestare dedicată poetului național Mihai Eminescu – în colaborare cu Asociația „Rădăcini în tradiție”. Recital de versuri, scenetă etc. Biblioteca comunală
24 februarie
„Să iubim românește”. Spectacol dedicat zilei de Dragobete. Citate din literatura română care prezintă dragostea în diverse culori și umbre. Căminul cultural
1 martie
Ziua Mărțișorului. Obiceiuri, tradiții, simboluri. Căminul cultural
21 aprilie
„Biblioteca în sărbătoare. Ziua Cărții”. Expoziție de cărți. Biblioteca
9 mai
Ziua Europei. Europa în imagini așa cum o vedem noi: desene, creații etc. Căminul cultural
1 iunie
„Festivalul copilăriei”. Muzică, dans și activități recreative. Căminul cultural
Iulie-august
Clubul de vacanță: Lecturi, ateliere de creativitate. Biblioteca și căminul cultural
19 septembrie
„Culorile toamnei”. Expoziție de desene. Biblioteca
5 octombrie
Ziua Mondială a Educației. „Educația ține și de mine... și de tine!”. Căminul cultural
14 noiembrie
„Toamnă bogată”. Expoziție de pictură. Căminul cultural
1 decembrie
Ziua Națională a României. Activități artistice susținute de elevi. Căminul cultural.

ȘIRNA

13 ianuarie
„Omagiu lui Eminescu”. Memorizarea poeziei „Nu sunt prea mic” de Mihai Eminescu. Desene inspirate de poezia „Ce te legeni, codrule?”. Realizarea de ecusoane pentru Ziua Culturii Naționale. Grădiniţa Şirna, Biblioteca comunală;
„Dor de Eminescu”. 173 de ani de la nașterea poetului. Recital de poezie. Școala Gimnazială sat Tăriceni;
„La steaua...”. Recitări, expoziție cu lucrări plastice inspirate din versurile poetului Mihai Eminescu. Școala Gimnazială sat Tăriceni
14 ianuarie
„Omagiu lui Eminescu”. Evocare, expoziție de desene, recital de poezie, întâlnire cu membrii Cenaclului literar-artistic „Fântâna din Șirna. Atelier de lucru în echipe: animarea versurilor eminesciene folosind aplicația Chatter Pix Kids. Marcarea Zilei Culturii Naționale. Biblioteca comunală
15 ianuarie
„Eminescu... întru neuitare”. Acordare diplome participanților la activitățile desfășurate cu prilejul Zilei Culturii Naționale în comuna Șirna, sub coordonarea Bibliotecii comunale. Biblioteca comunală
18 ianuarie
Ziua Internațională a Omului de Zăpadă. O provocare în contextul încălzirii globale (discuții, lectură, activități recreative, desene pe asfalt). Grădiniţa Şirna, Biblioteca comunală
18-21 ianuarie
„Cărți nemuritoare”. Expoziție de carte cu prilejul aniversării a 175 de ani de la nașterea lui Ioan Slavici. Biblioteca comunală
19 ianuarie
Biblioteca comunală Șirna – Ambasador al lecturii NABU. Biblioteca comunală
20 ianuarie
„Hai, să dăm mână cu mână!” Sărbătorirea Unirii Principatelor Române, prezentare PPT, șezătoare, scenete, premierea participanților. Școala Gimnazială sat Tăriceni, Biblioteca comunală;
„Noi îl vrem pe Cuza Domn!” Prezentarea evenimentului istoric de la 24 ianuarie 1859. Lectură, deprinderea pașilor de horă, expoziție de desene. Școala Gimnazială sat Tăriceni;
„Uniți în cuget și-n simțiri!” Activități dedicate zilei de 24 ianuarie. Grădinița Varnița, Grădinița Șirna
21 ianuarie
„În spiritul Unirii!” Activități educative cu copiii, dedicate Unirii Principatelor Române. Biblioteca comunală
30 ianuarie
„Caragiale cu noi în ... *Vizită...*” Omagiu adus marelui dramaturg român, lectură, dramatizare, vizită la bibliotecă. Biblioteca comunală, Grădiniţa Şirna
1-28 februarie
„Mărțișoare, mărțișoare!” Atelier de confecționat mărțișoare prin diferite tehnici, expoziție de mărțișoare, concurs „Cel mai frumos mărțișor”. Școala Gimnazială sat Tăriceni cu structurile sale, Biblioteca comunală
1 februarie
„Lectură la lumina cărților” de Ziua Internaţională a Cititului Împreună, (ZICI 2023) – 1 februarie, ediția a VI-a, Biblioteca comunală Șirna, alături de partenerii locali, în colaborare cu alte biblioteci din țară. Biblioteca comunală, Grădiniţa Şirna, Grădinița Varnița, Şcoala Gimnazială sat Tăriceni, Şcoala Gimnazială sat Hăbud

6 februarie
„Educația STEM: ce este și de ce este importantă pentru copii”. Activitate metodico-științifică și culturală județeană a Școlii Gimnaziale sat Tăriceni, loc desfășurare Grădinița cu program normal Varnița. Casa Corpului Didactic Prahova – Filiala Șirna, Școala Gimnazială sat Tăriceni, Grădinița Varnița
7-11 februarie
Activităţi distractive şi educative de Ziua Internaţională a Râsului şi a Fericirii (7 februarie) şi de Ziua Internaţională a Prieteniei (11 februarie) – teatru pentru copii, vizionare online. Biblioteca comunală, Grădiniţa Şirna
15 februarie
Ziua Națională a Lecturii. „Lectură la lumina cărților”. Promovare a cărții și a lecturii. Biblioteca comunală, Școala sat Tăriceni, alți parteneri
24 februarie
„Cu drag, de Dragobete!”. Expoziţie de creaţii plastice. Biblioteca comunală, școli
25 februarie
„Cusutul cămășii cu altiță” – element de patrimoniu UNESCO. Șezătoare. Biblioteca comunală. Consiliul Verde
28 februarie
„Şirna de altădată”. Vizionare fotografii, filme, fragmente monografice, recunoașterea unor locații din comună. Biblioteca comunală, Grădinița Șirna
1-8 martie
„În piept mărțișor, în suflet primăvară!”. Concurs de felicitări și expoziții, cu ocazia Zilei Internaționale a Femeii. Biblioteca comunală, Şcoala Gimnazială sat Tăriceni, Şcoala Gimnazială sat Hăbud
8 martie
„Sărbătorim Ziua Femeii!” recitări de poezii, confecționare de felicitări și mărțișoare. Şcoala Gimnazială sat Tăriceni, grădinițe
22 martie
„Fii bun cu apa, de ziua ei!” Educație ecologică. Expoziție de desene și postere. Biblioteca comunală
27-31 martie
„Săptămâna Verde”. Activități cultural-educative specifice pentru promovarea obiectivelor de dezvoltare durabilă ale Agendei ONU 2030. Instituțiile de învățământ, Biblioteca comunală, Consiliul Verde al bibliotecii
28-31 martie
„Pana îngerului blond”. Recital de poezie, concurs de creaţie literară în cadrul Cenaclului „Fântâna din Șirna”, activităţi omagiale desfăşurate la şcoală şi la bibliotecă, cu prilejul aniversării a 90 de ani de la nașterea poetului „necuvintelor”. Biblioteca comunală și parteneri
31 martie
Maslu de obşte. Biserica cu Hramul „Sf. Arhangheli Mihail şi Gavriil”din satul Şirna
Martie
„Biblioteca Verde pentru o comunitate durabilă – LIB4GREEN”. Prezentarea proiectului european ERASMUS+ implementat la Biblioteca comunală Șirna în perioada 2020-2022 și diseminare rezultate la Biblioteca Județeană „Nicolae Iorga” Prahova și la Biblioteca Județeană „George Barițiu” Brașov (în cadrul Filialei ANBPR Brașov). Biblioteca comunală
4 aprilie
„Biblioteca Verde din Șirna la IFLA-ENSULIB”. Webinar internațional de prezentare a Bibliotecii Verzi din Șirna la invitația ENSULIB, secțiune a Federației Internaționale a Bibliotecarilor și Bibliotecilor destinată bibliotecilor verzi. Prezentarea proiectului european

Erasmus+: Biblioteca Verde pentru o comunitate durabilă – LIB4GREEN și rezultatele acestuia. Biblioteca comunală
7 aprilie
„Voluntariat ecologic la Biblioteca Verde din Șirna”. Activitate cu voluntarii bibliotecii în contextul acțiunilor bibliotecii desfășurate în sprijinul obiectivelor de dezvoltare durabilă ale Agendei ONU 2030, înscrise sub genericul „Biblioteca Verde pentru o comunitate sustenabilă”. Biblioteca comunală
8 aprilie
Şezătoare populară la biblioteca din Şirna. Biblioteca comunală, Consiliul Verde
9 aprilie
„Hora florilor în ramă”. Expoziţie de Florii. Biblioteca comunală
10-15 aprilie
„Lăudați pe Dumnezeu!” Seri de cântări corale specifice Postului mare, organizate în parohia satului Șirna. Biserica cu hramul „Sf. Arhangheli Mihail și Gavril” Șirna
13 aprilie
„Hristos a Înviat!” Audiție povești religioase pentru copii. Grădinița Şirna, Biblioteca comunală
16-23 aprilie
„Străluciri pascale”. Concerte corale de sărbătoarea Sfintelor Paşti. Biserici
23 aprilie
Hramul Bisericii „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe”. Incursiuni în trecutul istoric al comunei; întâlnire cu fiii satului la Biserica monument istoric din satul Tăriceni
24-28 aprilie
Desfăşurare activităţi cultural-educative la şcoală şi bibliotecă, în săptămâna „Şcoala Altfel”, ocazionate de: Ziua Internaţională a Cărţii pentru Copii (2 aprilie), Ziua Internaţională a Culturii (15 aprilie), Ziua Internaţională a Planetei Pământ (22 aprilie), Ziua Națională a Bibliotecarului (23 aprilie), Ziua Mondială a Cărţii şi Dreptului de Autor (23 aprilie), Ziua Internaţională a Dansului (29 aprilie). Biblioteca comunală, școli, Consiliul Verde al bibliotecii, Ansamblul „Fântâna din Șirna”
29 aprilie
„Mici şcolari, mari pictori”. Realizare lucrări cu specific pascal. Şcoala Gimnazială sat Tăriceni
9 mai
Depuneri de coroane de flori şi recital de poezie patriotică la Monumentele Eroilor din comună. Ziua Victoriei şi a Comemorării Eroilor căzuţi pentru independenţa patriei. Autorităţi locale, instituţii de învăţământ, cultură şi culte;
„Tripla semnificație a zilei de 9 Mai”. Prezentare PPT. Școala Gimnazială sat Tăriceni;
Ziua Europei. Desene pe asfalt. Grădinița Șirna, Biblioteca comunală
25 mai
Ziua Eroilor. Depuneri de coroane de flori la Monumentele Eroilor din comuna Şirna. Autorităţi locale, instituţii de învăţământ și cultură, lăcașuri de cult
27 mai
Excursie documentară la Atelierul meșteșugurilor de la Comana. Școala Gimnazială sat Tăriceni, Biblioteca comunală, Consiliul Verde al bibliotecii
1 iunie
„Sărbătorim copilăria!” Spectacole, activităţi recreative la bibliotecă, teatru de păpuşi, activităţi în aer liber, concurs de înălţat zmeie, picnic etc. Primăria Şirna, Biblioteca comunală, Şcoala Gimnazială sat Tăriceni, Grădiniţa Şirna, Școala Gimnazială sat Hăbud;
„Chiar dacă sunt mic, am drepturi!” Realizare de colaje pentru identificarea unor drepturi ale copilului. Grădinițe
5 iunie
Hramul Bisericii „Sfânta Treime” din localitatea Varniţa. Întâlnire cu fiii satului, concert coral

10 iunie
Dansul popular românesc și Ansamblul de dansuri populare „Fântâna din Șirna”, la 13 ani de activitate. Prezentare, spectacol de dansuri populare. Biblioteca comunală, Şcoala Gimnazială sat Tăriceni, Consiliul Verde al bibliotecii, Ansamblul „Fântâna din Șirna”
16 iunie
„Eminescu şi folclorul”. Recital de poezie eminesciană, expoziție de carte, expoziție de desene și pictură, expoziție de cusături populare. Biblioteca comunală
Iulie-august
„Cărţile nu sunt în vacanţă!” Activităţi recreative în Ludoteca din grădină. Biblioteca comunală
1-15 august
„Pricesne în cinstea Maicii Domnului”. Biserica din satul Șirna
15 august
Hramul Bisericii „Adormirea Maicii Domnului” din satul Brăteşti. Întâlnire cu fiii satului, concert coral
20 septembrie
„La noi la bibliotecă”. Joc didactic cu reguli de comportament la bibliotecă, formule de adresare și de mulțumire etc., vizionare film despre activitățile cu copiii la Biblioteca comunală Șirna. Şcoala Tăriceni, grădiniţe, biblioteca comunală
3-13 octombrie
„Sclipiri de toamnă…”, ediţia a XII-a. Expoziţie de pictură a elevilor de la Şcolile Tăriceni şi Hăbud. Biblioteca comunală, şcoli
8 noiembrie
Hramul Bisericii „Sf. Mihail şi Gavril” din Şirna. Întâlnire cu fiii satului, concert coral
16 noiembrie
„Pune stop bulling-ului!”. Prezentare filme scurte și dezbateri. Joc de rol. Expoziție de desene. Școala Tăriceni, Biblioteca comunală
28 noiembrie
„Unire-n cuget și-n simțire”. Activități educative dedicate Zilei Naționale a României. Grădinițe
1 decembrie
„La mulţi ani, România mea!” Manifestări de Ziua Naţională a României. Plantări de flori la Monumentele Eroilor din satele Tăriceni, Șirna și Hăbud. Autorităţi locale, Biblioteca comunală, şcoli
6 decembrie
Hramul Bisericii „Sf. Nicolae” din satul Hăbud. Întâlnire cu fiii satului, concert de colinde
13 decembrie
„Voi colinda cu inima mea”. Seară de muzică şi poezie, Nichita Stănescu. Expoziţie de pictură cu ocazia comemorării a 40 de ani. Biblioteca comunală
17-21 decembrie
„Crăciunul – darul bucuriei”. Spectacole omagiale, desene, concursuri, panouri tematice, prezentări PPT. Școala Gimnazială Tăriceni și structurile subordonate
23-24 decembrie
„La colindat!”. Perpetuarea tradițiilor străbune. Biblioteca comunală, comunitatea Șirna
25 decembrie
„Astăzi s-a născut Hristos!” Concert de colinde şi cântări tradiţionale; întâlnire cu fiii satului la Biserica monument istoric din satul Tăriceni
26 decembrie
„Deschide uşa, creştine!…” Concert de colinde. Biserica din satul Şirna, Grădiniţa Şirna

BIBLIOTECA COMUNALĂ ȘIRNA

Activități cu caracter permanent (proiecte, parteneriate, ateliere) în anul 2023:

Ianuarie-iunie

Parteneriate educaționale:

- „Lumea bibliotecii/lumea copiilor". Școala Gimnazială sat Tăriceni;
- „Biblioteca din inima copiilor". Școala Gimnazială „Constantin Stere" comuna Bucov;
- „Biblioteca, prietena copiilor". Grădinițele: Varnița, Șirna, Hăbud;
- „Prietenii bibliotecii". Școala Gimnazială, comuna Poienarii Burchii

Ianuarie-august

„Lectură la lumina cărților". Școala Gimnazială sat Hăbud

Ianuarie-decembrie

- Proiectul Cultural Național „Elemente de etnografie și folclor în spațiul românesc" inițiat de UZPR – Filiala Prahova în parteneriat cu UZPR București și alți parteneri din România printre care și Biblioteca comunală Șirna (prin Consiliul Verde al bibliotecii) și Școala Gimnazială Tăriceni;
- Proiectul Național „GIRLPower network – rețeaua fetelor puternice din rural", în parteneriat cu Fundația Progress Bistrița, cu sprijinul Active Citizens Fund România, program finanțat de Islanda, Liechtenstein și Norvegia, prin granturile SEE 2014-2021;
- Proiectul Internațional „Rețeaua biblioteca romă pentru copii/children's roma library", parte a proiectului „Casa cu povești Harap Alb", inițiat de Asociația Harap Alb;
- Cursuri de dans popular pentru Ansamblul de dansuri populare „Fântâna din Șirna", înființat în iunie 2010, în cadrul Cenaclului literar-artistic „Fântâna din Șirna" al Bibliotecii comunale Șirna;
- „ARTerapie – Jurnal de pandemie", expoziție de picturi florale realizate în perioada pandemiei;
- „Prietenie pe o sfoară... virtuală". Colaborare cu biblioteci din țară și din Republica Moldova, sub coordonarea Bibliotecii Județene „George Barițiu" Brașov;
- Proiect Național „Biblioteca de semințe", inițiat de Biblioteca publică Pietrari, Vâlcea;
- Cenaclul literar-artistic „Fântâna din Șirna";
- Cercul de desen și lectură „Piticot";
- „Magic Butterfly", concurs de lectură pentru desemnarea micului cititor al anului 2023, utilizator al serviciilor Bibliotecii Comunale Șirna;
- Întâlniri de lucru cu membrii Consiliului Verde al bibliotecii, constituit în proiectul european Erasmus+, „Biblioteca Verde pentru o comunitate durabilă – Lib4Green", pentru realizarea unui laborator de proiecte pentru comunitate în cadrul serviciului Biblioteca Verde;
- Participarea Bibliotecii Comunale Șirna în calitate de membru al Coaliției România Sustenabilă, prin programul „Ambasada Sustenabilității în România", la cursurile primei școli de sustenabilitate din România, SustainAbility School;
- Participarea la cursul de scriere de articole pe Wikipedia – „Editarea în Wikipedia: Ce? De ce? Cum? Unde?" propus de Wikimedians of Romania and Moldova

Februarie-mai

Proiectul „Hoinari prin lumea magică a basmului românesc și japonez", în parteneriat cu Școala Gimnazială Cărbunești

Iunie-septembrie

Ateliere de lectură în aer liber, organizate în diverse locații din comună

Iunie-decembrie

Atelier de cusături populare „Minunății în Șirna", cu sprijinul Consiliului Verde al bibliotecii

Iulie-decembrie

„Din zestrea satului". Expoziție de cusături tradiționale strânse din comunitate

Activități informative
10 februarie
„Împreună facem internetul mai bun”. Ziua Internațională a Siguranței pe Internet. Școala Gimnazială sat Tăriceni, Biblioteca comunală
21 martie
„Spune NU discriminării!” Activități cu ocazia Zilei Internaționale pentru Eliminarea Discriminării Rasiale. Școala Gimnazială sat Tăriceni
8 aprilie
Ziua Internațională a Romilor. Biblioteca comunală, instituții de învățământ
8 mai
„Educație pentru sănătate”. Activități în sprijinul îndeplinirii obiectivelor de dezvoltare durabilă ale Agendei ONU 2030, de Ziua Mondială a Crucii Roșii. Biblioteca comunală în colaborare cu ASPTMR
18 mai
„Minte sănătoasă în corp sănătos”. Activități educative și concursuri sportive prilejuite de Ziua Mondială a Sportului. Școala Gimnazială sat Tăriceni, Biblioteca comunală
5 iunie
„Să protejăm mediul înconjurător!” Educație ecologică de Ziua Internațională a Mediului, în sprijinul îndeplinirii obiectivelor de dezvoltare durabilă ale Agendei ONU 2030. Școala Gimnazială sat Tăriceni, Biblioteca comunală
8 septembrie
Ziua Internațională pentru Alfabetizare. Biblioteca comunală, instituțiile de învățământ din comună
16 septembrie
Ziua Națională a Curățeniei. Biblioteca comunală, Școala Gimnazială sat Tăriceni, Grădinița Șirna
4 octombrie
Ziua Mondială a Educației – 5 octombrie. Evidențierea unor mari personalități care și-au pus amprenta asupra învățământului românesc. Prezentări PPT, lecturarea compunerilor elevilor cu titlul „Dascălul meu preferat”. Școala Gimnazială sat Tăriceni
18 octombrie
Ziua europeană de luptă împotriva traficului de ființe umane. Concurs de sloganuri, desene, vizionare filme. Școala Gimnazială sat Tăriceni, Biblioteca comunală
29 octombrie
Ziua Internațională a Internetului. Biblioteca comunală
5 noiembrie
Ziua Internațională a Managerilor de Voluntari. Biblioteca comunală
19 noiembrie
„Drepturile mele-Drepturile Omului”. Dezbateri, concurs de afișe, panouri tematice cu ocazia Zilei Internaționale a Drepturilor Copilului. Școala Gimnazială sat Tăriceni, Biblioteca comunală
5 decembrie
Ziua Internațională a Voluntarilor. Biblioteca comunală.

TEIȘANI

Ianuarie
Ziua Națională a Culturii. Ziua comemorării poetului Mihai Eminescu. Concurs, expoziție. Sala de festivități a școlii;
„Români în suflet și simțire!” Ziua Unirii Principatelor Române. Spectacol. Sala de festivități a școlii;
Ziua Internațională a Victimelor Holocaustului. Referate. Școli;
Ziua Internațională a Nonviolenței în Școală. Conversații, jocuri de rol. Școli
Februarie
„Dragobetele sărută fetele!” Spectacol. Sala de festivități a școlii
Martie
„Mărțișor cu dor!” Târg. Sala de festivități a școlii;
Ziua Internațională a Scriitorului. Referate. Școli;
Ziua Internațională a Femeii. Concurs, spectacol festiv. Sala de festivități a școlii;
Ziua Internațională a Francofoniei. Concurs. Sala de festivități a școlii;
Ziua Internațională a Teatrului. Reprezentații teatrale. Sala de festivități a școlii
Aprilie
Ziua Mondială a Sănătății. Proiectul „Vreau să fiu sănătos!” Referate, brainstorming. Școli;
Ziua Pământului. Activitate de ecologizare. Comuna Teișani;
Tradiții de Paște. Atelier de încondeiat ouă. Sala de festivități a școlii;
Învierea Domnului. Încondeiat ouă roșii și donații de alimente către familiile nevoiașe. Comuna Teișani
Mai
Ziua Muncii. Drumeții, excursii;
Ziua Eroilor. Înălțarea Domnului. Slujbă religioasă, depuneri de flori și coroane la Monumentele Eroilor;
Ziua Europei. Spectacol, expoziție. Sala de festivități a școlii
Iunie
Ziua Internațională a Copilului. Concurs. Sala de festivități a școlii
„Festivalul Copiilor – 1 iunie”. Activități cultural-artistice și sportive dedicate copiilor. Primăria comunei Teișani. Stadionul Olteni
Iulie
Tabăra de vară Teișani. Dezvoltarea abilităților de comunicare a limbilor internaționale. Baza sportivă Olteni
Festivalul produselor locale – ZIUA COMUNEI TEIȘANI. Târg de produse locale, spectacol, concursuri sportive, expoziții. Primăria comunei Teișani. Stadionul Olteni
Septembrie
Ziua Internațională a Limbilor Străine. Expoziție. Sala de festivități a școlii
Octombrie
Ziua Educației. Workshop. Sala de festivități a școlii
Noiembrie
„Să fim toleranți cu cei din jur!” Expoziție. Sala de festivități a școlii
Decembrie
„Trăiască România Dodoloață!” Spectacol. Sala de festivități a școlii;
Ziua Națională a României. Slujbă religioasă, depuneri de flori și coroane la Monumentele Eroilor;
„Uite, vin colindătorii!” Spectacol. Sala de festivități a școlii;
„Să-l primim pe Moș Crăciun!” Activitate socială și artistică dedicată Nașterii Domnului. Primăria comunei Teișani.

Pe tot parcursul anului 2023:
Ansamblul de dansuri populare „Teișanii” și Corul de copii „Floare de tei” – participare la activitățile culturale și sociale locale, la festivaluri regionale și județene și la alte manifestări la nivel județean. Comuna Teișani și alte localități din țară.

TELEGA

15 ianuarie
„Să-l cunoaștem pe Eminescu”. Biblioteca și școli
20 ianuarie
„Mica Unire”. Biblioteca și școli
6 februarie
„Viața lui Geo Bogza”. Expoziție de carte. Biblioteca
1-8 martie
Program artistic cu participarea Ansamblului „Plaiuri Telegene”
25 mai
„Înălțarea Domnului”. Slujbă religioasă, program artistic. Monumentul Eroilor
24 iunie
„Ziua Universală a Iei”. Expoziție de costume populare naționale, program artistic. Căminul cultural
15 august
„De ziua ta, Mărie!” Program artistic. Parcul central din Telega
8 noiembrie
Târg tradițional de toamnă „Sf. Mihail și Gavril”. Expoziție de produse tradiționale, spectacol
1 decembrie
Ziua Națională a României. Depunere de coroane de flori, program artistic, slujbă religioasă. Monumentul Eroilor Telega
20-24 decembrie
„Colinde, colinde”. Școli, Primărie, Bibliotecă.

TOMȘANI

15 ianuarie
Ziua Culturii Naționale. 173 de ani de la nașterea marelui poet Mihai Eminescu. Evocări, prezentări, moment poetic. Centrul cultural, Primăria, Biblioteca Comunală „Alexandru Antemireanu”, unitățile de învățământ
24 ianuarie
„Hai să-ntindem hora mare!” Activitate istorică. Primăria, Centrul cultural, unitățile de învățământ
30 ianuarie
„Caragiale, prietenul copiilor”. 171 de ani de la nașterea marelui dramaturg. Centrul cultural, Biblioteca Comunală „Alexandru Antemireanu”, unitățile de învățământ
24 februarie
„Ziua îndrăgostiților... de carte”. Dragobetele. Șezătoare literară. Centrul cultural, Biblioteca Comunală „Alexandru Antemireanu”, unitățile de învățământ
1-10 martie
8 Martie – Ziua Internațională a Femeii. Manifestare cultural-artistică. Centrul cultural, Primăria, Consiliul local
15 martie-15 aprilie
Luna Pădurii. Activități de protejare a mediului înconjurător. Primăria, Consiliul local, Centrul cultural, Asociația de voluntari „Suflet pentru suflet” Tomșani
10-23 aprilie
„Ne pregătim pentru marea sărbătoare – Învierea Domnului”. Expoziție de icoane și ouă încondeiate. Primăria, Centrul cultural, Centrul de zi pentru copii, unitățile de învățământ
9 mai
Ziua Europei. Expoziție de desene, dezbatere, concursuri. Centrul cultural, Centrul de zi pentru copii, unitățile de învățământ
25 mai
Ziua Eroilor. Slujbă de comemorare, depunere de coroane de flori. Bisericile și Monumentele Eroilor din localitate, Primăria, Consiliul local, Centrul cultural, unitățile de învățământ
1 iunie
„E ziua ta, copile drag!” Spectacol în aer liber, concursuri sportive. Centrul cultural, Centrul de zi pentru copii, Primăria, Consiliul local, unitățile de învățământ, Asociația de voluntari „Suflet pentru suflet” Tomșani
24 iunie
Ziua Universală a Iei. Centrul cultural, Primăria
26 iunie
Ziua Drapelului Național al României. Arborarea drapelului național. Monumentele din localitate, Primăria, Consiliul local, Centrul cultural, unitățile de învățământ
1 iulie-31 august
Școala de vară. Centrul cultural, Centrul de zi pentru copii, Biblioteca Comunală „Alexandru Antemireanu”, Asociația de voluntari „Suflet pentru suflet” Tomșani
18-19 septembrie
ZILELE COMUNEI TOMȘANI. Căminul Cultural Loloiasca, Primăria, Consiliul local
25 octombrie
„Să cinstim Eroii Neamului!” Monumentele Eroilor din localitate. Primăria, Consiliul local, Centrul cultural, unitățile de învățământ
1 decembrie
Ziua Națională a României. Evocări, depunere de coroane de flori, spectacol artistic. Centrul cultural, Centrul de zi pentru copii, Primăria, Consiliul local, unitățile de învățământ

Decembrie
Festivități dedicate sărbătorilor de iarnă. Serbări școlare, concerte de colinde, daruri oferite copiilor de Moș Crăciun. Centrul cultural, Primăria, Consiliul local, Asociația de voluntari „Suflet pentru suflet” Tomșani.

VADU SĂPAT

1 iunie
Ziua Internațională a Copilului. Manifestări specifice.

VALEA CĂLUGĂRESCĂ

1 martie
Manifestări prilejuite de sosirea primăverii. Expoziție de mărțișoare
5 martie
„La mulți ani, mamă!” Spectacol de muzică și dans cu ocazia Zilei Internaționale a Femeii
20 martie
Ziua Internațională a Francofoniei. Activități de promovare a învățării limbii franceze de către copii
21 martie
Ziua Internațională a Poeziei. „Poezia – chipul sufletului!” Promovarea poeziei (concurs)
1-13 aprilie
Tradiţii şi obiceiuri laice, expoziţie de ouă încondeiate, felicitări și decorațiuni de Paște. Tehnici de colorare pentru ouă, jocuri și poezii de Paște
22 aprilie
Ziua Pământului. „Salvați pământul, salvați viața!” Acțiuni de promovare a protecției mediului
9 mai
Ziua Europei. „Și eu sunt cetățean european”. Simpozion și program artistic dedicate evenimentului
1 iunie
Ziua Internațională a Copilului. Teatru pentru copii, spectacol de muzică și dans, „Copiii şi copilăria”. Concurs de desene
Iulie-august
Școala de vară. Ateliere de creație
Septembrie
Festivalul Vinului 2022. ZIUA COMUNEI VALEA CĂLUGĂREASCĂ
31 octombrie
Halloween Party. Parada costumelor și concurs „Cel mai frumos dovleac”
1 decembrie
„Un pământ numit România”. Ziua Naţională a României
5 decembrie
Concert de colinde. Datini și obiceiuri românești – păstrarea tradițiilor. Parcul central al localității
20 decembrie
„Serbarea lui Moș Crăciun”. Tradiţii şi obiceiuri de anul nou, cântece și dansuri.

VĂLENII DE MUNTE

15 ianuarie
Ziua Culturii Naționale. 173 de ani de la nașterea poetului Mihai Eminescu. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
24 ianuarie
164 de ani de la Unirea Principatelor Române. Depunere de coroane de flori. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”, Parcul „Unirii”
6 februarie
Ziua mondială fără telefon mobil. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
7 februarie
Ziua europeană a siguranței pe internet. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
17 februarie
Simpozion cu tema „M.R.P. – poetul, publicistul, eseistul”. Biblioteca orășenească „Miron Radu Paraschivescu”, Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
20 februarie
Spectacol de teatru. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
20-28 februarie
Expoziție de mărțișoare cu vânzare – produse handmade, realizate de elevi. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
24 februarie
„De Dragobete, iubește românește!” Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
1 martie
Mărțișor. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
2 martie
Manifestări închinate povestitorului Ion Creangă – ecranizare din poveștile lui Creangă. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
8 martie
Spectacol dedicat Zilei Internaționale a Femeii. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
20 martie
Ziua Internațională a Teatrului pentru Copii și Tineret/Ziua Internațională a Fericirii. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
21 martie
Ziua Mondială a Poeziei. Biblioteca orășenească „Miron Radu Paraschivescu”, Centrul Cultural „Nicolae Iorga”;
Ziua internațională pentru eliminarea discriminării. Biblioteca orășenească „Miron Radu Paraschivescu”, Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
27 martie
Unirea Basarabiei cu România (prima etapă în realizarea Marii Uniri de la 1 decembrie 1918). Simpozion, program artistic, expoziție de carte și fotografii. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
31 martie
Simpozion „Nichita Stănescu” (90 de ani de la nașterea poetului). Biblioteca orășenească „Miron Radu Paraschivescu”, Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
1-7 aprilie
Săptămâna lecturii și a cărții pentru copii. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
9 aprilie
Sărbătoarea Floriilor. Pelerinaj și concert. Biserica, Mănăstirea, Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
11 aprilie
Simpozion „Camil Petrescu” (129 de ani de la naștere). Biblioteca orășenească „Miron Radu Paraschivescu”, Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
16 aprilie

Învierea Domnului – prima zi de Paște. Expoziție de pictură pe sticlă și ouă încondeiate. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
22 aprilie
Ziua Mondială a Pământului. Simpozion și acțiune de ecologizare. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”, zone verzi din jurul orașului
29 aprilie
Ziua Veteranilor de Război. Realizarea unui panou cu fotografii care ilustrează veteranii de război din Vălenii de Munte. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”, Parcul „Unirii”
5 mai
Simpozion. Omagiu adus poetului Lucian Blaga. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
9 mai
ZIUA ORAȘULUI VĂLENII DE MUNTE. Ziua Europei. Ziua Independenței de Stat a României (1877), Victoria Coaliției Națiunilor Unite în cel de-Al Doilea Război Mondial (1945). Ceremonie oficială și depuneri de flori. Concert. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
21 mai
Ziua mondială a diversității culturale pentru dialog și reprezentare. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
24 mai
Omagiu adus scriitorului Fănuș Neagu. Biblioteca orășenească „Miron Radu Paraschivescu”, Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
25 mai
Ziua Eroilor. Înălțarea Domnului. Deplasare la Cimitirul Eroilor. Ceremonie oficială, aprindere de candele, depuneri de flori și coroane cu mesajul: „Cinste eroilor neamului”. Invitați speciali din Cimişlia, Republica Moldova. Cimitirul Eroilor
1 iunie
Ziua Internațională a Copilului. „Magia copilăriei”. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
15 iunie
Omagiu adus poetului național Mihai Eminescu. Biblioteca orășenească „Miron Radu Paraschivescu”, școli, Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
20 iunie
Simpozion „Mihail Kogălniceanu – făuritor al Unirii Principatelor Române. Biblioteca orășenească „Miron Radu Paraschivescu”, Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
26 iunie
Ziua Drapelului Național. Sfințirea drapelului și arborarea acestuia la instituțiile publice din localitate, la Monumentul Eroilor și în Parcul „Unirii”. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
19-20 iulie
Festivalul Copiilor. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
20 iulie
Simpozion „Adrian Păunescu” (1943-2010). 80 de ani de la naștere. Biblioteca orășenească „Miron Radu Paraschivescu”, Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
29 iulie
Ziua Imnului Național al României. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
13-15 august
Târgul tradițional de Stămăria Mare. Piața orașului
13-18 august
Cursurile Universității Populare de Vară „Nicolae Iorga”, ediția a LXX-a. Sesiuni de comunicări susținute de profesori, academicieni, mese rotunde, vernisarea unor expoziții, spectacole. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
15 august
Parada portului popular. Piața orașului
27 august
Ziua Independenței Republicii Moldova
28 august

Ziua orașului Cimișlia, oraș înfrățit cu Vălenii de Munte
31 august
Ziua Limbii Române. Simpozion: „Mult e dulce și frumoasă limba ce-o vorbim!” Biblioteca orășenească „Miron Radu Paraschivescu”, Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
21 septembrie
Simpozion „George Coșbuc” (147 ani de la naștere). Biblioteca orășenească „Miron Radu Paraschivescu”, Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
1 octombrie
Ziua persoanelor vârstnice. Spectacol și recepție. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
2 octombrie
Simpozion „Versul liber”. Miron Radu Paraschivescu (112 ani de la naștere). Biblioteca orășenească „Miron Radu Paraschivescu”, Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
15 octombrie
Simpozion „Ziua Încoronării Regelui Ferdinand”. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
19 octombrie
Omagiu adus lui Mihail Sadoveanu. Biblioteca orășenească „Miron Radu Paraschivescu”, Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
25 octombrie
Ziua Armatei Române. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
27-30 octombrie
Serbările Toamnei la Vălenii de Munte, Festivalul Țuicii, ediția a XXIV-a. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”, Piața orașului
31 octombrie
Simpozion dedicat lui Eugen Lovinescu. Biblioteca orășenească „Miron Radu Paraschivescu”, Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
27 noiembrie
Omagiu adus savantului Nicolae Iorga. Simpozion „Contribuția lui Nicolae Iorga la Marea Unire”. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
28 noiembrie
Unirea Bucovinei cu România (a doua etapă în realizarea Marii Uniri de la 1 decembrie 1918). Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
1 decembrie
Ziua Națională a României. Simpozion, Expoziție „Marea Unire oglindită în paginile cărților”. Biblioteca orășenească „Miron Radu Paraschivescu”;
Ceremonie oficială și depuneri de coroane de flori;
Concert „Ecoul cântecelor patriotice” – cântece cu mesaj patriotic interpretate în contextul Marii Uniri din 1918. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”
6-27 decembrie
Târgul de Crăciun la Vălenii de Munte. Parada lui Moș Crăciun, aprinderea iluminatului de sărbători, spectacole de colinde în aer liber susținute de artiști consacrați, ansambluri profesioniste și de amatori. Centrul Cultural „Nicolae Iorga”, Parcul „Unirii”.

VĂRBILĂU

6-7 ianuarie
Obiceiuri tradiționale de Bobotează
14-15 ianuarie
Mihai Eminescu. Evocări literar-muzicale
24 ianuarie
„Hai să dăm mână cu mână!” Spectacol de versuri, cântece patriotice și dansuri populare românești
1-8 martie
Sărbătoarea Mărțișorului și Ziua Internațională a Femeii. Programe artistice
8-9 aprilie
Cântece țigănești. Spectacol, sărbătoarea etniei rome
17-24 aprilie
Obiceiuri tradiționale de Florii și de Sfintele Paști
25 mai
Înălțarea Domnului, Ziua Eroilor. Slujbe religioase, depuneri de flori la Monumentele Eroilor din satele Coțofenești, Poiana-Vărbilău, Vărbilău, Livadea și Podu Ursului
1 iunie
Manifestări cultural-artistice și sportive dedicate Zilei Internaționale a Copilului
14-15 august
Hramul Bisericii „Adormirea Maicii Domnului” satul Livadea
15-16 septembrie
ZILELE COMUNEI VĂRBILĂU
14-15 octombrie
Hramul Bisericii „Cuvioasa Parascheva” satul Vărbilău
5-7 decembrie
Hramul Bisericii „Sfântul Nicolae” satul Vărbilău
22 decembrie
Omagiu Eroului Revoluției din 1989 – Sublocotenentul post-mortem Ionuț Preda. Slujbă de pomenire, depunere de flori la Monumentul Eroului.

CALENDAR CULTURAL PRAHOVEAN 2016

Ploiești • Editura MYTHOS • 2016

Redactor
Mihaela Gaftoi

Redactor coordonator
Prof. dr. **Dragoş Grigorescu**

Ilustraţii
Desenele arhitecţilor

Coperta
Mihai Vasile

©EDITURA CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA MYTHOS

Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin nr. 1, cod poștal 100066
Tel./fax 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

ISSN 2360-0004
ISSN-L 2360-0004

Cultura în 2016

Rostul acestui calendar cultural prahovean este acela de a înfățișa publicului larg rodul strădaniei instituțiilor publice de cultură în 2016 într-o ofertă culturală județeană. Societatea noastră de astăzi vede în cultură atât un refugiu, cât și o bună cale de încântare spirituală. Misiunea culturii așadar nu este simplă. Instituțiile au de împăcat prin oferta lor culturală dimensiunea educativă a culturii, dimensiunea națională și istorică, dimensiunea recreativă, pe cea a formării și informării în domeniul artistic și creativ – pentru a enumera doar câteva dintre ele.

Cultura astăzi are de înfruntat în mod direct forme virale de incultură: scăderea încrederii în învățământ și declinul culturii generale, manipularea și dezinformarea mediatică sistematică, chipuri false sau efecte adverse ale erei digitale, kitschul și lipsa de cuviință în multe forme artistice, accesul din ce în ce mai filtrat financiar la forme publice de educație sau cultura și educația ca o marfă tot mai scumpă și inaccesibilă etc.

În aceste condiții prezentul Calendar cultural prahovean 2016 devine o lucrare necesară și ambițioasă. Se vor regăsi în programele culturale spectacole și

festivaluri, unele cu un număr mare de ediții, altele mai noi; sărbători tradiționale de dans și muzică populară; concerte; expoziții; târguri; sărbători populare sau religioase și multe altele. Ne exprimăm convingerea că toate aceste evenimente depășesc prin calitate vremurile și reușesc să pătrundă în rostul adânc pentru care au fost create și anume înnobilarea omului prin cultură.

Dragoș Grigorescu

MANIFESTĂRI CULTURAL-ARTISTICE ȘI ȘTIINȚIFICE ORGANIZATE DE CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA SAU LA CARE ACESTA ESTE PARTENER ÎN ANUL 2016

IANUARIE

15 ianuarie, Ploiești (Centrul Civic, Centrul Dramatic Mythos)
Ziua Culturii Naționale Române. Depunere de flori la monumentele poeților Nichita Stănescu și Mihai Eminescu, distribuire cărți către participanți, proiecția filmului *Palatul Culturii – Palatul cu două nume*

FEBRUARIE

5 februarie, Ploiești, Sala Marea Unire (Palatul Culturii)
Recital de chitară clasică susținut de *Trio Clasic*: Constantin Dumitrașcu, Ana Lica, Ștefan Ionică (prof. Constantin Mitulescu și prof. Daniela Tocan Școala Populară de Arte Ploiești)

19 februarie, Ploiești, Centrul Dramatic Mythos (Palatul Culturii)
Ziua Brâncuși. *Constantin Brâncuși – film documentar*. Imagini documentare de epocă cu sculptorul în atelierul său din Montparnasse. Despre viața și opera sa prezintă Dragoș Grigorescu (manager Centrul Județean de Cultură Prahova) și Mihai Vasile (regizor Centrul Dramatic Mythos)

25 februarie, Ploiești, Centrul Dramatic Mythos (Palatul Culturii)
Simpozion *Dragostea. Idei, opinii, reflecții*

26-28 februarie, Câmpina (Casa Tineretului)
Târgul mierii, ediția a XI-a (organizatori: Asociația Apicolă Valea Prahovei, Consiliul Local și Primăria Municipiului Câmpina, Centrul Județean de Cultură Prahova, Consiliul Județean Prahova)

MARTIE

1-8 martie, Ploiești, Centrul Județean de Cultură Prahova – Școala Populară de Arte

Expoziție de mărțișoare realizate de elevii cursurilor: Artă și îndemânare, Origami 3D-Quilling, Atelierul de creație (profesori: Mihaela Tudor, Isabela Neagu, Ionuț-Cristian Tudor)

2 martie, Ploiești, Centrul Dramatic Mythos (Palatul Culturii)
Lansare de carte: *Anuarul Societății Prahovene de Antropologie Generală* (Nr. 1, 2015)

16-20 martie, Bușteni, Centrul Cultural „Aurel Stroe"
Colocviul *Coregrafia dansului tradițional, astăzi*, ediția a IV-a

21-31 martie, Ploiești, Centrul Dramatic Mythos (Palatul Culturii)
Festivalul artelor *Nichita la echinocțiu*, ediția a XI-a. Spectacole **de teatru** (*Antrenorul de îngeri* de Nichita Stănescu, *Eu am trăit în casa asta* din creația poetului Ion Stratan, *Torna Umbra* (din cadrul Proiectului Teatrul Mitologiei Românești), *Aproape. Atât de departe. Close. So far away* de Lucian Vasilescu, *Pescărușul Cehov* (eseu dramatic), *Resurecția tragediei antice: Antigona* (fragmente), *Iubiți contemporani, eu exist!* de Magdalena Ghica, *O viziune a sentimentelor* de Nichita Stănescu, *O scrisoare de dragoste* de Mara Nicoară, în interpretarea actorilor Centrului Dramatic Mythos și a studenților claselor de actorie ale Școlii Populare de Arte, în regia lui Mihai Vasile), **de dans** (*Cascando* după Nichita Stănescu și Samuel Beckett, coregrafia și regia Emilia Dan-Vasile), **proiecții film** (*Poemele luminii* – Sabin Bălașa, *Măreția frigului*), **recitaluri muzicale** (recital de chitară clasică susținut de *Trio clasic*: Constantin Dumitrașcu, Ana Lica, Ștefan Ionică – prof. Constantin Mitulescu și prof. Daniela Tocan, recital de muzică clasică susținut de artiștii Diana Licu și Tudor Cioceanu), **expoziția de artă plastică** (opere de artă din colecția Boris Paraschivescu), **expoziția de fotografie** (Bogdan Tavaru), **lansări de cărți** (*Convorbiri la lumina gândului. Dialoguri despre Ion Stratan cu: Traian T. Coșovei, Ion Vieru, Mihai Vasile, Florin Dochia*, de Bogdan

Stoicescu, *Mic dicționar de termeni teatrali de Mihai Vasile*, ediția a IV-a, *Chip Ianifer* de Nichita Stănescu și Gheorghe Tomozei), **colocvii și ateliere de creație și interpretare** (teatru, film, muzică, arte vizuale etc.)

APRILIE

18-22 aprilie, Ploiești, Salonul de arte vizuale Orion (Palatul Culturii)
Atelier de creație: încondeierea ouălor pentru Sărbătorile pascale

30 aprilie, Ploiești, Palatul Culturii
Cezar Ouatu și Corala *Danielescu*. Concert pascal și cântece de primăvară

MAI

14 mai, Adunați-Câmpina
Festival-Concurs *Să fim noi păstrătorii tradițiilor* organizat în parteneriat cu Centrul Județean de Cultură Prahova

15 mai, Școala Populară de Arte Ploiești
Concursul național de dans *Magia dansului*, ediția a II-a

20 mai, Ploiești, Centrul Dramatic Mythos (Palatul Culturii)
Lansarea volumului *Folclor muzical din Muntenia* de Constantin Arvinte

21 mai, Muzeul Județean de Artă Prahova „Ion Ionescu-Quintus”, Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova
Noaptea muzeelor
Spectacole ale Centrului Dramatic Mythos

29 mai, Ploiești, Amfiteatrul în aer liber – Palatul Culturii
Festivalul *Copilăria inundă bătrânul bulevard*, ediția a XX-a. Parada costumelor, spectacole de dans, recitaluri muzicale (Școala Populară de Arte)

31 mai, Ploieşti, Centrul Dramatic Mythos (Palatul Culturii)
Vernisajul expoziţiei de artă plastică Mariana Voicu-Grumăzescu

IUNIE

9-12 iunie, Centrul Județean de Cultură Prahova, Centrul Dramatic Mythos, Centrul Cultural Breaza
Festivalul de ateliere teatrale *Ion Manolescu*, ediția a V-a. Studii teatrale, proiecții documentare, spectacole, colocvii

25 iunie, Ploiești, Centrul Dramatic Mythos (Palatul Culturii)
Gala tinerilor actori. Spectacolele absolvenților cursului de actorie

26 iunie, Ploiești, Salonul de arte vizuale Orion (Palatul Culturii)
Vernisajul expoziției de artă fotografică a absolvenților cursului de artă fotografică și cinematografică

26 iunie, Topoloveni
Participarea Coralei *Danielescu* la Festivalul de muzică corală *D. G. Kiriac* Topoloveni, ediția a XXIV-a

Iunie, Ploiești, Palatul Culturii
Recitaluri muzicale, concerte, spectacole de dans și teatru, expoziții organizate de clasele Școlii Populare de Arte Ploiești

Iunie, Ploiești, Amfiteatrul în aer liber - Palatul Culturii
Concert Tudy Zaharescu Band – Jazz&Soul Project

IULIE

21-27 iulie, Cocorăștii Mislii (Centrul Dramatic Mythos, Centrul Cultural)
Tabăra Internațională de Land-Art, Fotografie și Film, ediția a VIII-a. Participă tineri creatori din Franța, Italia, Spania, Grecia și România

Iulie-august
Muzică de promenadă cu Fanfara Centrului Județean de Cultură Prahova în orașele Breaza, Bușteni și Sinaia

Iulie-august, Tulcea
Tabăra de antropologie de la Maliuc (partener Centrul Județean de Cultură Prahova)

AUGUST

6 august, Tabla Buții – comuna Cerașu
Columnă pentru nemurire Manifestare complexă la 100 de ani de la evenimentele petrecute aici (organizatori: Primăria Cerașu, Căminul Cultural Cerașu, Biblioteca Cerașu; partener Centrul Județean de Cultură Prahova)

6-7 august, Ploiești, Centrul Dramatic Mythos (Palatul Culturii)
Nopţile de teatru Mythos. Spectacolele:
- *Torna Umbra*, spectacol din cadrul Proiectului Teatrul Mitologiei Românești. Interpretează actorii Centrului Dramatic Mythos. Scenariul şi regia Mihai Vasile;
- *Cine are nevoie de teatru?*, colaj dramatic din creația scriitorilor Nichita Stănescu, Dumitru Solomon, Lucian Vasilescu. Interpretează actorii Centrului Dramatic Mythos. Scenariul şi regia Mihai Vasile

10 august, Ploiești, Centrul Dramatic Mythos (Palatul Culturii)
Lansare de carte: *Liceul Sf. Petru și Pavel – lăcaș al culturii ploieștene. Conferințe și conferențiari (1865-1947)* de Constantin Dobrescu

18-19 august, Plopeni
Festivalul național concurs de muzică populară *Salba Prahovei* (partener Centrul Județean de Cultură Prahova)

16-21 august, Vălenii de Munte, Centrul cultural
Cursurile Universității Populare de Vară *Nicolae Iorga* (partener Centrul Județean de Cultură Prahova)

26-28 august, Ploiești, Centrul Județean de Cultură Prahova
Festival de folclor cu invitați din Republica Moldova, din cadrul Programului Național „România 100”, ediția a II-a

SEPTEMBRIE

5-7 septembrie, Ploiești, Salonul de arte vizuale Orion (Palatul Culturii)
Vernisajul expoziției de artă tradițională prahoveană

21 septembrie, Ploiești, Centrul Dramatic Mythos (Palatul Culturii)
Deschiderea Stagiunii de toamnă cu un spectacol de celebrare a echinocțiului de toamnă

OCTOMBRIE

20 octombrie, Ploiești, Centrul Dramatic Mythos (Palatul Culturii)
Lansare de carte: *Teorie poetică și cronici de carte* de Minel Ghiță-Mateucă

25 octombrie, Cerașu
Concurs de interpretare a cântecului popular de pe Valea Teleajenului *Pe munții Tătarului*, ediția I (partener Centrul Județean de Cultură Prahova)

20-23 octombrie, Bușteni, Centrul Cultural „Aurel Stroe”
Colocviul *Coregrafia dansului tradițional, astăzi*, ediția a V-a

NOIEMBRIE

27 noiembrie, Ploiești, Centrul Dramatic Mythos (Palatul Culturii)
Manifestare complexă la 3 ani de la înființarea Centrului Dramatic Mythos

30 noiembrie, Ploiești, Centrul Dramatic Mythos (Palatul Culturii)
Lansare de carte: *Anuarul Societății Prahovene de Antropologie Generală* (Nr. 2, 2016)

DECEMBRIE

9 decembrie, Ploiești, Centrul Dramatic Mythos (Palatul Culturii)
Lansare de carte: *Bestiarul* de Mihai Apostol

18 decembrie, Palatul Culturii Ploiești, Sala Coloanelor
Regalul Crăciun la Palat Concert tradițional de Crăciun – Cezar Ouatu și Corala *Danielescu*, ediția a III-a

22 decembrie, Ploiești, Sala Marea Unire (Palatul Culturii)
Concert de colinde tradiționale românești – Corala *Danielescu*, dirijor Valentin Gruescu, ediția a III-a

MANIFESTĂRI CULTURAL-ARTISTICE ȘI ȘTIINȚIFICE ORGANIZATE DE AȘEZĂMINTELE CULTURALE DIN JUDEȚUL PRAHOVA ÎN ANUL 2016

IANUARIE

1 ianuarie

-Ciorani, Obiceiuri tradiționale de Anul Nou: Sorcova, Colindul cu mielul, Colindul cu grâulețul
-1 ianuarie-31 martie, Posești (Nucșoara de Jos și Nucșoara de Sus), Culegere de folclor

2 ianuarie

Cerașu (Cămin Cultural Slon), *Carnavalul zăpezii* Seară distractivă

6 ianuarie

-**Botezul Domnului (Boboteaza)**. **Obiceiuri tradiționale, activitate religioasă** Apostolache; Baba Ana; Drajna de Sus – Tradiții, târg, sfinţirea cailor din Parohia Făget-Pântești, procesiune la pârâul Drăjnuța pentru sfințirea apelor; Fântânele (Biserici); Măneciu (Cămin cultural, Biserici); Starchiojd; Vadu Săpat
-**Aniversare *Ion Minulescu*** Cerașu (Biblioteca), Expoziție de carte, masă rotundă: 7 ianuarie; Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”), Medalion literar

7 ianuarie

-Hramul Bisericii „Soborul Sfântului Ioan Botezătorul” Drajna (Drajna de Sus); Hramul Bisericii „Sfântul Ioan Botezătorul” Provița de Jos (Drăgăneasa)
-Izvoarele (Cămin Cultural Homorâciu), *Poezia, la 102 ani* Aniversare Ion Morcov, recitare poezie populară din creația sa; Șirna (Hăbud), *Așteptăm iordănitorii* Obiceiuri tradiționale de Sfântul Ioan Botezătorul

8 ianuarie

Câmpina, *Câmpina 512* – Ziua Municipiului Câmpina

15 ianuarie

166 de ani de la nașterea poetului Mihai Eminescu; Ziua Culturii Naționale. Manifestări culturale complexe: simpozioane, recitaluri de versuri, concursuri, expoziții

etc. Ploiești (Centrul Județean de Cultură Prahova), Depunere de flori la monumentele poeților Nichita Stănescu și Mihai Eminescu, distribuire cărți către participanți, proiecția filmului *Palatul Culturii – Palatul cu două nume* (Centrul Dramatic Mythos); Ploiești (Casa de Cultură „I. L. Caragiale" a Municipiului Ploiești), Concursul județean de recitări *Ca un luceafăr am trecut prin lume*, ediția a IV-a, Proiect educațional *Aproape de Eminescu*; Adunați (Biblioteca), Expoziție de carte: 13-15 ianuarie; Albești Paleologu; Aluniș (Sala de activități culturale – Școala Vale), Concurs de cultură generală; Apostolache (Școala), Recitaluri de versuri; Ariceștii Rahtivani (Biblioteca), Medalion literar: 16 ianuarie; Ariceștii Zeletin (Biblioteca, Școala), Simpozion și recital de versuri; Băicoi (Casa de cultură, Școli), Recital poetic; Bănești (Școli, Biblioteca); Berceni (Școala Corlătești), Medalion literar; Blejoi (Școli), O săptămână dedicată poetului Mihai Eminescu: 15-31 ianuarie; Boldești-Scăeni (Casa de cultură, Biblioteca), Simpozion, recitări de poezii din opera lui Mihai Eminescu: 13-15 ianuarie; Boldești-Grădiștea (Școala, Biblioteca); Brazi (Cămin cultural), Concurs pentru elevii claselor P-VIII; Breaza: Școli – ateliere de creație, concursuri de recitare; Biblioteca „Dan Grigorescu" – expoziție de carte, simpozion; Bucov, Activitate literar artistică; Bușteni – participare la spectacolul omagial de Ziua Culturii Naționale la Ploiești (Sala Europa); Ceptura (Biserica, Primăria, Biblioteca, Școala), Prezentare de carte, recital de poezii; Cerașu: (Biblioteca), Expoziție de carte, evocare, recital de poezie eminesciană (14 ianuarie); (Cămin Cultural Cerașu), Cerc de cultură generală – întrunire Grupul de inițiativă „Temerarii" cu tema „Evocarea poetului Mihai Eminescu"; Chiojdeanca, Manifestare cultural-artistică; Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete", Școli, Grădinițe), Viața și opera marelui poet și spectacole literar-muzicale; Cocorăștii Colț (Școli), Recital din versurile poetului; Cornu (Cămin cultural, Biblioteca), Manifestare culturală amplă; Cosminele (Școala), Recital de versuri; Drajna (Școli), Evocări, spectacole muzical-literare, participarea Ansamblului Folcloric „Poienița" la manifestările

organizate de Consiliul Județean Prahova la Ploiești; Drăgănești (Școala), Aniversare culturală – seară literară; Dumbrăvești, Masă rotundă; Fântânele (Biblioteca), Medalion literar; Fulga; Gura Vadului (Biblioteca), Montaj literar-muzical; Iordăcheanu (Cămin cultural); Izvoarele (Cămin Cultural Homorâciu); Lipănești, Simpozion, concurs pentru elevii din clasele V-VIII (organizatori: Cămin cultural, Biblioteca, Școli); Măgurele (Școala, Cămin cultural), Montaj literar-muzical; Măneciu (Biblioteca, Cămin cultural); Mizil (Cenaclul „Agatha Grigorescu Bacovia"), Momente de recitare din lirica eminesciană; Plopeni (Casa de cultură), Spectacol susținut de „Salba Prahovei" și de Corala „Armonia", expoziție de carte; Plopu (Școala), Evocare și concurs de recitări, manifestări cultural artistice; Poiana Câmpina (Biblioteca „Dimitrie Gusti"); Poienarii Burchii (Școala), Evocare, concurs de poezie, expoziție de carte; Posești (Școli), Evocări, concursuri, recitări și spectacole muzical-literare; Sălciile (Biblioteca), Recitări de poezie; Scorțeni, Dezbatere literară și recital de poezie; Secăria (Școala, Biblioteca); Slănic (Liceul „Șerban Vodă"); Starchiojd (Cămin cultural, Liceul Tehnologic Starchiojd), Omagiere, spectacole muzical-literare, expoziții de carte, comunicări și referate: 14-15 ianuarie; Surani, Spectacol literar-muzical; Șirna (Biblioteca, Școala), Omagiu adus poetului național, alocuțiune, expoziție de desene, recital de poezie; Ștefești (Biblioteca), Dezbatere; Tătaru (Școala, Biblioteca), Evocare, recital de versuri, expoziție de carte; Teișani (Școala Teișani), Program artistic; Telega (Biblioteca), Expoziție de carte, recital de poezie; Tomșani (Cămin Cultural Tomșani, Biblioteca); Urlați (Casa de cultură, Biblioteca, Liceul Teoretic „Brâncoveanu Vodă"), Recitaluri de versuri și expoziție de carte: 10-15 ianuarie; Vadu Săpat (Cămin cultural); Valea Călugărească (Aula Colegiului Agricol „Gheorghe Ionescu Sisești"), Seară literară; Vălenii de Munte (Centrul cultural), Simpozion; Vărbilău (Școli, Biblioteca), Evocări literar-muzicale; Vâlcănești, Audiție versuri recitate de: Mihail Sadoveanu, Ion Caramitru, Gheorghe Cozorici, Irina Răchițeanu

-Cocorăștii Mislii (Cămin Cultural Goruna, Muzeul Satului din satul Goruna), Proiectul Grupului de Inițiativă Locală „Cetățeanul în primul rând”. Șezătoare cu prilejul realizării și adoptării programului GIL Cocorăștii Mislii pe anul 2016, ediția a V-a

-15 ianuarie-15 mai, Cornu (Biblioteca), Derularea proiectului de parteneriat educațional *În universul cărților*, ediția a VII-a: Biblioteca Comunală Cornu și Școala Gimnazială „Profesor Cristea Stănescu” Cornu

16 ianuarie

Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”), Deschiderea stagiunii muzicale 2016 de la Bușteni – *Vă place Brahms?* Recital vocal instrumental cu Bianca, Stanca și Remus Manoleanu

18 ianuarie

Plopu, Hramul Bisericii „Sfinții Ierarhi Atanasie și Chiril”

19-25 ianuarie

Șirna (Școala Tăriceni), *Noi îl vrem pe Cuza domn* Proiect educațional constând în prezentarea evenimentului istoric de la 24 ianuarie 1859, lecturi, deprinderea pașilor de horă, expoziție de desene și susținerea unui program artistic susținut de elevii clasei a IV-a (înv. Doinița Nicolae)

21 ianuarie

Izvoarele (Cămin Cultural Homorâciu), Lansare de carte *Instantanee homorâcene* de Ion Munteanu

22 ianuarie

Balta Doamnei (Biblioteca), *Înșir-te, mărgărite…* Masă rotundă in memoriam Petre Ispirescu

23, 30 ianuarie

Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”), Recital în cadrul Stagiunii Muzicale de la Bușteni

Unirea Principatelor Române (Mica Unire – 1859). Manifestări specifice evenimentului: depuneri de flori, alocuțiuni, parade militare, recitaluri de cântece și de versuri patriotice, dezbateri, evocări etc. Aluniș (Sala de activități culturale – Școala Vale), Dezbatere; Apostolache (Școala), Manifestări cultural-artistice pe teme istorice; Ariceștii Rahtivani (Cămin cultural), Prezentare tematică, program artistic; Ariceștii Zeletin (Biblioteca, Școala), Simpozion și program artistic; Băicoi (Casa de cultură, școli), Compendii istorice; Berceni (Cămin cultural, Monumentul eroilor), Program artistic; Blejoi (Școli); Boldești-Scăeni (Liceul Tehnologic „Teodor Diamant", Școli), Evocare, recitare, cântece dedicate Unirii Principatelor Române: 23-24 ianuarie; Boldești-Grădiștea (Școala, Biblioteca), Program artistic; Brazi (Cămin cultural, școli), Manifestări dedicate Unirii Principatelor Române, lansare revistă, expoziție: 22 ianuarie; Breaza (Centrul Cultural „Ion Manolescu", școli), Evocare; Bucov; Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe"); Ceptura (Primăria, Școala, Cămin cultural, Biserica), Manifestări cultural artistice; Cerașu, Deplasarea Grupului folcloric „Datina" (Ansamblul „Brădulețul") la Focșani (Piața Unirii); (Biblioteca) Expoziție de carte, concursuri pe teme istorice; Chiojdeanca, Evocare; Ciorani, Concurs pe teme istorice; Cocorăștii Colț (Școli), Evocare, program artistic; Comarnic, Program artistic, concurs; Cornu (Cămin cultural), Concurs tematic și film documentar: 23-24 ianuarie; Cosminele (Cămin cultural), Manifestări cultural-artistice: 21 ianuarie; Drajna (Școli), Evocare, recitaluri de poezie; Drăgănești (Școala), Comemorare istorică, expoziție de carte, dialog cu cititorii: 22 ianuarie; Dumbrăvești, Program de cântece și versuri patriotice; Fântânele (Școala), Acțiune cultural-artistică: 22 ianuarie; Fulga; Gura Vadului (Școala), Evocări și momente artistice; Iordăcheanu (Cămin cultural), Expunere; Izvoarele (Cămin Cultural Homorâciu): 28 ianuarie; Lipănești, Lansare de carte, expoziție, teatru (organizatori: Cămin cultural, Biblioteca, Școli); Măneciu (Cămin cultural);

Mizil (Centrul Cultural „Adrian Păunescu”), Manifestări specifice; Plopeni (Casa de cultură), Expoziție de carte; Plopu, Spectacol folcloric; Poiana Câmpina (Școala „Înv. Ion Mateescu”); Poienarii Burchii (Biblioteca Școala), Evocare, spectacol; Posești (Școala Poseștii Pământeni), Simpozion și program artistic; Sălciile (Școala, Biserica), Expunere; Scorțeni, Manifestări cultural-artistice; Secăria (Școala) Dezbatere, prezentare de referate, Hora Unirii: 22 ianuarie; Slănic (Biblioteca Liceului „Șerban Vodă”), Simpozion; Starchiojd (Cămin cultural, Liceul Tehnologic Starchiojd), Activități culturale dedicate sărbătoririi Unirii Moldovei cu Țara Românească: 21-24 ianuarie; Șirna (Biblioteca), Prezentarea evenimentului istoric de la 24 ianuarie 1859; Unirea lui Cuza reflectată în operele literare; Ștefești (Cămin cultural), Montaj literar-muzical: 22 ianuarie; Tătaru (Școala Gimnazială „Profesor Eugeniu Corbu” Podgoria), Evocare; Teișani (Școala Teișani); Telega (Școli, Cămin cultural), Concurs, scenete; Tomșani (Biblioteca, Școala Gimnazială Loloiasca), Simpozion pe teme istorice; Urlați (Școala Gimnazială „Cănuță Ionescu”): 23-24 ianuarie; Vadu Săpat (Cămin cultural, Biblioteca, Școala), Expunere și program artistic; Valea Călugărească (Aula Colegiului Agricol „Gheorghe Ionescu Sisești”); Vălenii de Munte (Monumentul eroilor) Simpozion și moment artistic; Vărbilău, Evocare; Vâlcănești, Evocare (prof. Iulian Ene)

28 ianuarie

Ciorani, Centrul Cultural „Dromihete”, Bilanț Anual cultural 2015 în localitatea Ciorani

29 ianuarie

Comarnic, Spectacolul concurs *Dans modern și sportiv*; Șirna (Grădinița), *Micii pietoni* Educație rutieră

30 ianuarie

***Ion Luca Caragiale* – aniversare 164 de ani** Ploiești (Casa de Cultură „I. L. Caragiale” a Municipiului Ploiești), Proiect

educațional *Aproape de Caragiale*; Ariceștii Rahtivani (Biblioteca), Omagiere, interpretări scenete din opera dramaturgului; Băicoi (Casa de cultură, Școli), Schițe puse în scenă, organizate împreună cu atelierul de teatru din cadrul casei de cultură și școlile din localitate; Bănești (Școli, Biblioteca); Berceni (Școli) Concurs de interpretare; Brazi (Cămin cultural), Spectacol de teatru (parteneriat cu Teatrul „Toma Caragiu" Ploiești – Secțiile Dramă și Păpuși); Cerașu (Biblioteca), Expoziție de carte, masă rotundă, prezentare și interpretare scenete de către trupele de teatru de la Grădinița Cerașu și Liceul Tehnologic Cerașu: 29 ianuarie; Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete"), Scenete prezentate de elevii Liceului Tehnologic Cioranii de Jos; Cornu (Biblioteca, Cămin cultural), Vizionare film documentar: 31 ianuarie; Drajna (Școala Drajna de Jos), Dezbatere și spectacol artistic: 29 ianuarie; Dumbrăvești; Fântânele (Biblioteca), Evocare, momente satirice: 29 ianuarie; Iordăcheanu (Biblioteca), Omagiu, expunere: 1 februarie; Lipănești, Spectacol susținut de elevi (organizatori: Cămin cultural, Biblioteca, Școli); Măgurele (Școala, Cămin cultural), Concurs de costume inspirate de personajele lui I. L. Caragiale, concurs de interpretare; Plopeni (Casa de cultură), Expoziție de carte; Plopu: 31 ianuarie; Poiana Câmpina (Biblioteca „Dimitrie Gusti"): 29 ianuarie; Poienarii Burchii (Biblioteca, Școala), Evocare, lectură, expoziție de carte; Slănic: Hramul Bisericii monument istoric „Sfinții Trei Ierarhi", spectacol susținut de Grupul umoristic „Replica"; Starchiojd (Biblioteca, Liceul Tehnologic Starchiojd), Omagiere: 28-31 ianuarie; Șirna (Școala Țăriceni, Biblioteca, Grădinița), Dramatizări, expoziții cu lucrări realizate de elevi (pictură, grafică, colaje sau alte tipuri de lucrări), vizionare film: 28-30 ianuarie; Tătaru (Școala, Biblioteca), Evocare, expoziție de carte; Teișani (Școala Olteni), Prezentare *Viața și opera lui Ion Luca Caragiale*: 2 februarie; Tomșani (Biblioteca): 19 februarie; Urlați (Liceul Teoretic „Brâncoveanu Vodă"), Lectură din creația dramaturgului, prezentare de referate: 4-10 februarie; Valea Călugărească (Aula Colegiului Agricol „Gheorghe

Ionescu Sisești”), *Prahova și I. L. Caragiale*: 1 februarie; Vâlcănești (organizatori: Biblioteca comunală, Biblioteca școlară, Centrul Cultural Vâlcănești, Cămin Cultural Trestioara)
-30 ianuarie, Hramul Bisericii „Sfinții Trei Ierarhi” – Aluniș (Centru)

Ianuarie

-Băicoi (Casa de cultură), *Bulgări de zăpadă*, ediția I. Activități sportive pentru activarea sportului de masă
-Blejoi, *Caragiale – contemporanul nostru* Concurs interjudețean de artă dramatică
-Breaza (Biblioteca „Dan Grigorescu”), Scriitorul lunii: Ion Minulescu. Expoziție de carte
-ianuarie-decembrie, Sinaia (Centrul Cultural „Carmen Sylva”), *Credință și religie* Colocviu educativ și excursii la mânăstiri; *E ziua ta* Aniversări la Clubul seniorilor
-ianuarie-decembrie, Șirna (Biblioteca), *Din lada de zestre* Expoziție permanentă de cusături tradiţionale strânse de la bătrânii satului
-ianuarie-iunie, Șirna (Biblioteca, Școala Tăriceni), *Lectură la lumina cărților* Parteneriat educațional. Grup țintă elevii clasei a III-a, Școala Tăriceni; (Biblioteca, Grădinița), *Comoara din bibliotecă* Parteneriat educațional. Grup țintă preșcolari Grădinița Șirna; (Biblioteca), *Flash-uri din trecut* Concurs de fotografie veche reprezentând meleagurile natale și fiii satului; expoziție cu cele mai sugestive fotografii.

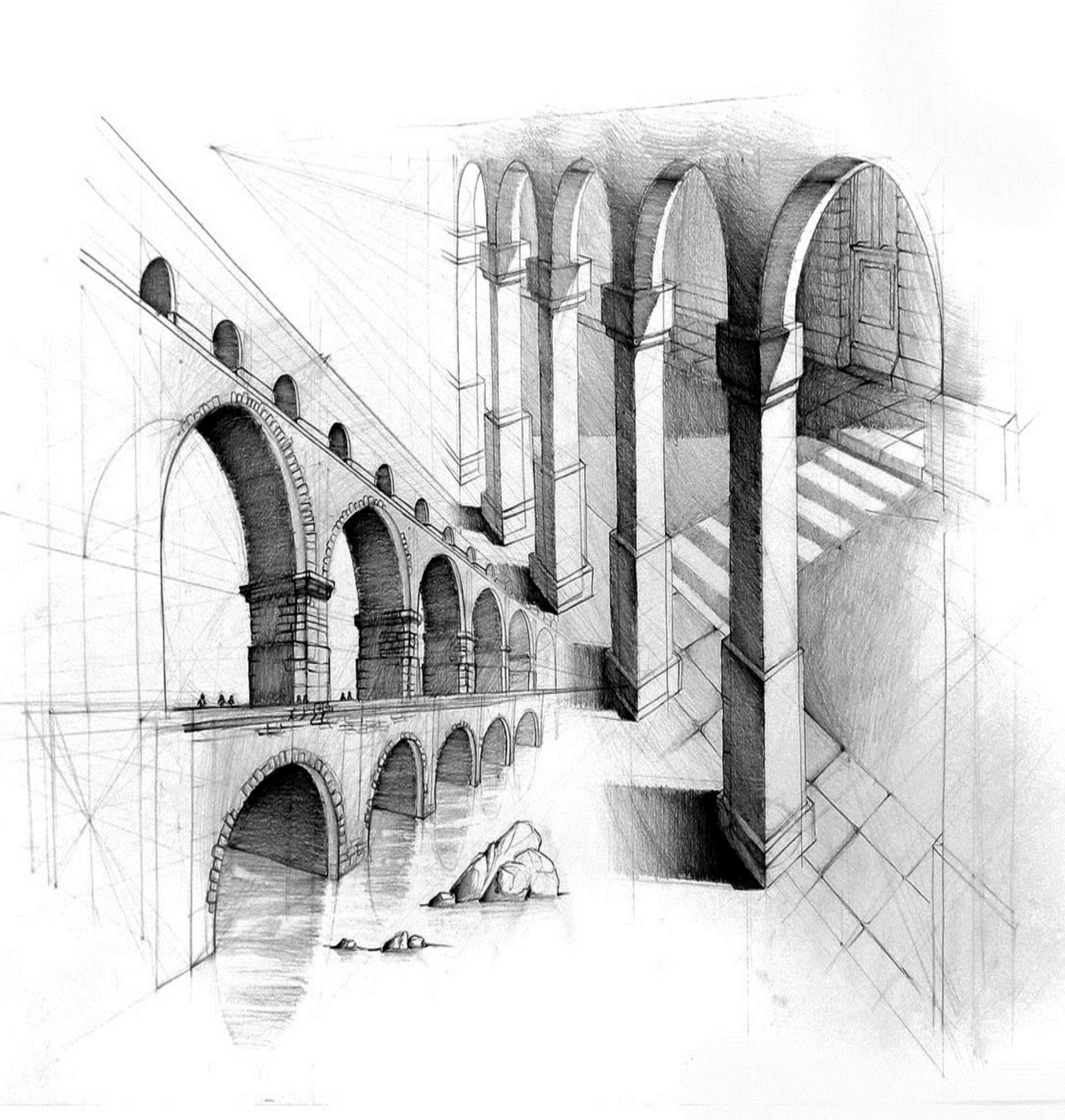

FEBRUARIE

1 februarie

-Ciorani, Deschiderea cursurilor de meserii, împreună cu Școala Populară de Arte Ploiești; Tomșani (Biblioteca), *Constantin Brâncuși* Activitate practică
-1-28 februarie, Șirna (Biblioteca), Atelier de mărțișoare

2 februarie

Poiana Câmpina (Școala „Înv. Ion Mateescu"), Ziua Europeană a Siguranței pe Internet. Dezbatere

3 februarie

-Cerașu (Biblioteca), *Ulița copilăriei noastre* Concurs de creație având ca temă proza lui Ionel Teodoreanu
-3-7 februarie, Șirna (Biblioteca, Grădinița), *Să citim pentru mileniul III* Prezentare de carte, scenete, poezii pe roluri

4-7 februarie

Bușteni (Sala de sport – Cartier Silva, Domeniul schiabil Kalinderu), *Zilele orașului Bușteni*. Cupa orașului Bușteni la fotbal și Cupa orașului Bușteni la schi alpin, concerte, focuri de artificii (organizator Primăria Bușteni)

5 februarie

-Ploiești (Centrul Județean de Cultură Prahova – Sala „Marea Unire" din Palatul Culturii), Recital de chitară clasică susținut de „Trio Clasic" (prof. Constantin Mitulescu și prof. Daniela Tocan Școala Populară de Arte Ploiești); Cerașu (Cămin Cultural Cerașu), Cerc de cultură generală – întrunire Grupul de inițiativă „Temerarii" cu tema „Cum acordăm primul ajutor – medicina populară și generală"

6, 13, 20, 27 februarie

-Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe"), Recital în cadrul Stagiunii Muzicale de la Bușteni
-6 februarie, **Aniversare *Geo Bogza*** Blejoi (Cămin Cultural Ploieștiori), *Geo Bogza, fiul al satului* Masă rotundă; Poienarii

Burchii (Biblioteca), Evocare, expoziție de carte și lectură: 4 februarie; Telega (Biblioteca), Expoziție de carte: 5 februarie

7 februarie

Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete"), *Comportamentul civilizat în epoca modernă* Prezentarea volumului *Bunele maniere pentru copii*; Șirna (Biblioteca, Grădinițe, Școala Tăriceni), *Povești la... Biblionet* Căutarea unor povești pe internet, familiarizarea copiilor cu mediul virtual, prezentarea pericolelor care pot să apară la navigarea pe internet. Invitat, prof. de informatică Mihaela Baciu

10 februarie

Ariceștii Rahtivani (Cămin cultural, Biblioteca), *Educație rutieră, educație pentru viață* Dezbatere; Ceptura (Biserica), Binecuvântarea semințelor. Începerea semănatului de primăvară; Fulga (Fulga de Jos), Hramul Bisericii „Sfântul Haralambie"

12-15 februarie

-Ciorani (Biblioteca, Centrul Cultural „Dromihete"), *Diminețile basmelor lui Ion Creangă și Ion Slavici*
-12 februarie, Ștefești (Biblioteca), *Povești de iarnă* Expoziție de carte

14 februarie

-Breaza, Ziua îndrăgostiților. Spectacol cu formațiile artistice ale Centrul Cultural „Ion Manolescu", bal mascat; Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe"), Spectacol cu tineri pentru tineri
-14-21 februarie, Gura Vadului (Cămin cultural), Seri cultural-distractive pentru tineri

15-16 februarie

Vălenii de Munte (Colegiul Național „N. Iorga"), *Ești informat, poți alege corect, tu decizi* Proiect în colaborare cu dr. Cristian Andrei

17 februarie

Comemorare *M. R. Paraschivescu* Măneciu (Biblioteca), Vălenii de Munte (Centrul cultural – Clubul Bibliotecii „M. R. Paraschivescu”)

19 februarie

-**Ziua *Brâncuși*** Ploiești (Centrul Județean de Cultură Prahova, Centrul Dramatic Mythos – Palatul Culturii), *Constantin Brâncuși* – film documentar. Imagini documentare de epocă cu sculptorul în atelierul său din Montparnasse. Despre viața și opera sa prezintă Dragoș Grigorescu (manager Centrul Județean de Cultură Prahova) și Mihai Vasile (regizor Centrul Dramatic Mythos); Slănic (Biblioteca orășenească), *Brâncuși, sfântul din Hobița* Expoziție de carte

-**Aniversare *Marin Sorescu*** Ceptura (Școala, Biblioteca), Evocarea operei; Cerașu (Biblioteca), Medalion și expoziție de carte; Izvoarele (Cămin Cultural Homorâciu), Poezie, proză, biografie: 18 februarie; Poiana Câmpina (Școala „Înv. Ion Mateescu”); Vălenii de Munte (Centrul cultural – Clubul Bibliotecii „M. R. Paraschivescu”)

-Poienarii Burchii (Biblioteca), *Grigore Alexandrescu și fabula* Evocare și lecturi din creația sa poetică; Ștefești (Cămin cultural, Biblioteca), Dialog despre adolescență

-19-26 februarie, Ștefești (Cămin cultural, Biblioteca), Arta de a împleti hârtia – confecționare de mărțișoare și expoziție

20 februarie

Balta Doamnei (Biblioteca), *Biblioteca celor mulți* Dialog cultural cu micii utilizatori ai bibliotecii

21 februarie

Ziua internațională a limbii materne Brazi (Cămin cultural, Biblioteca), Simpozion: 22 februarie; Poiana Câmpina (Școala „Înv. Ion Mateescu”): 19 februarie; Șirna, Spectacol

23-26 februarie

Vălenii de Munte (Centrul cultural), Expoziție cu vânzare de mărțișoare artizanale realizate de elevi

24 februarie

Dragobetele – tradiții și obiceiuri Apostolache (Biblioteca); Băicoi (Casa de cultură), Atelier de teatru, spectacol; Berceni (Școala Corlătești), Manifestări cultural-distractive; Blejoi, Sesiune de referate – tradiții și obiceiuri, atelier de felicitări; Brazi (Cămin cultural), Concurs de artă fotografică și felicitări; Breaza (Liceul „Aurel Vlaicu" în colaborare cu Centrul Cultural „Ion Manolescu"), Vernisaj expoziție de pictură; Bucov, Activitate cultural-artistică; Cerașu: Cerc de cultură generală – Dragobetele, dezbatere, masă rotundă; *Cuvinte din bătrâni, pentru copii mai buni* Lectura unor proverbe, ghicitori, legende românești despre bunătate și prietenie (Biblioteca): 27 februarie; Chiojdeanca, Recital din creația lirică de dragoste; Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete"), Program artistic și carnaval; Comarnic, Spectacol: 26 februarie; Cosminele (Cămin cultural), Spectacol; Drajna (Cămin Cultural Drajna de Jos), Concursuri, seară de dans; Dumbrăvești, Horă – seară distractivă: 21 februarie; Iordăcheanu (Cămin cultural), Momente artistice urmate de carnaval; Izvoarele (Cămin Cultural Homorâciu), Recitări de poezii din lirica de dragoste, povești și mituri: 25 februarie; Lipănești, Concurs de fotografie on-line (organizatori: Cămin cultural, Biblioteca, Școli); Măneciu (Cămin cultural), Sărbătoare românească; Plopu; Scorțeni, Obiceiuri tradiționale în satele comunei Scorțeni; Starchiojd (Cămin cultural), Obiceiuri tradiționale, recitaluri din lirica românească de dragoste: 20-24 februarie; Surani; Șirna, Spectacol și expoziții de creații plastice (organizatori Biblioteca, Școli, Ansamblul folcloric „Fântâna din Șirna"); Tomșani (Biblioteca), Șezătoare literară; Valea Călugărească (Aula Colegiului Agricol „Gheorghe Ionescu Sisești")

25 februarie

-Ploiești (Centrul Județean de Cultură Prahova, Centrul Dramatic Mythos – Palatul Culturii), Simpozion *Dragostea. Idei, opinii, reflecții*; Drăgănești (Biblioteca), *Cartea bate filmul* Difuzarea ecranizărilor unor cărți celebre pentru copii și adolescenți, discuții libere

-25-29 februarie, Brazi (Cămin cultural, Școli), *Tradiții și obiceiuri românești* Târg de felicitări și mărțișoare, concurs de mărțișoare și felicitări lucrate manual

26-28 februarie

-Câmpina (Casa Tineretului), *Târgul Mierii*, ediția a XI-a (organizatori: Asociația Apicolă Valea Prahovei, Consiliul Local și Primăria Municipiului Câmpina, Centrul Județean de Cultură Prahova, Consiliul Județean Prahova)

-26 februarie, Poiana Câmpina (Biblioteca „Dimitrie Gusti"), Aniversare *Bogdan Petriceicu Hasdeu*

28 februarie

Aluniș (Sala de activități culturale – Școala Vale), *Inteligența între generații* Concurs de șah

Februarie

-Băicoi (Casa de cultură, Școli), *Constantin Brâncuși* Concurs de sculptură pentru copii; Colocviul istoric *Începutul Răscoalei de la 1907 – Flămânzi*

-Breaza (Biblioteca „Dan Grigorescu", Centrul Cultural „Ion Manolescu", Școli), Personalități locale: actorul Ion Manolescu – patronul spiritual al instituției culturale brezene. Aniversare 135 de ani. Simpozion, expoziție de carte

-Breaza (Biblioteca „Dan Grigorescu"), Scriitorul lunii: Marin Sorescu – aniversare 80 de ani. Expoziție de carte

-Câmpina, B. P. Hasdeu – in memoriam

-Cocorăștii Mislii (Sala de festivități), Luna activităților de club: șah, tenis de masă, concursuri distractive

-Sinaia, Concursul *Turneul primăverii la șah*

-Vâlcănești, *Carnavalul fulgilor de nea* (împreună cu elevii Școlii cu clasele I-IV Trestioara); (Biblioteca, Centrul cultural), *Povești la gura sobei* – Frații Grimm și Petre Ispirescu, cunoscuți copiilor pentru poveștile copilăriei lor.

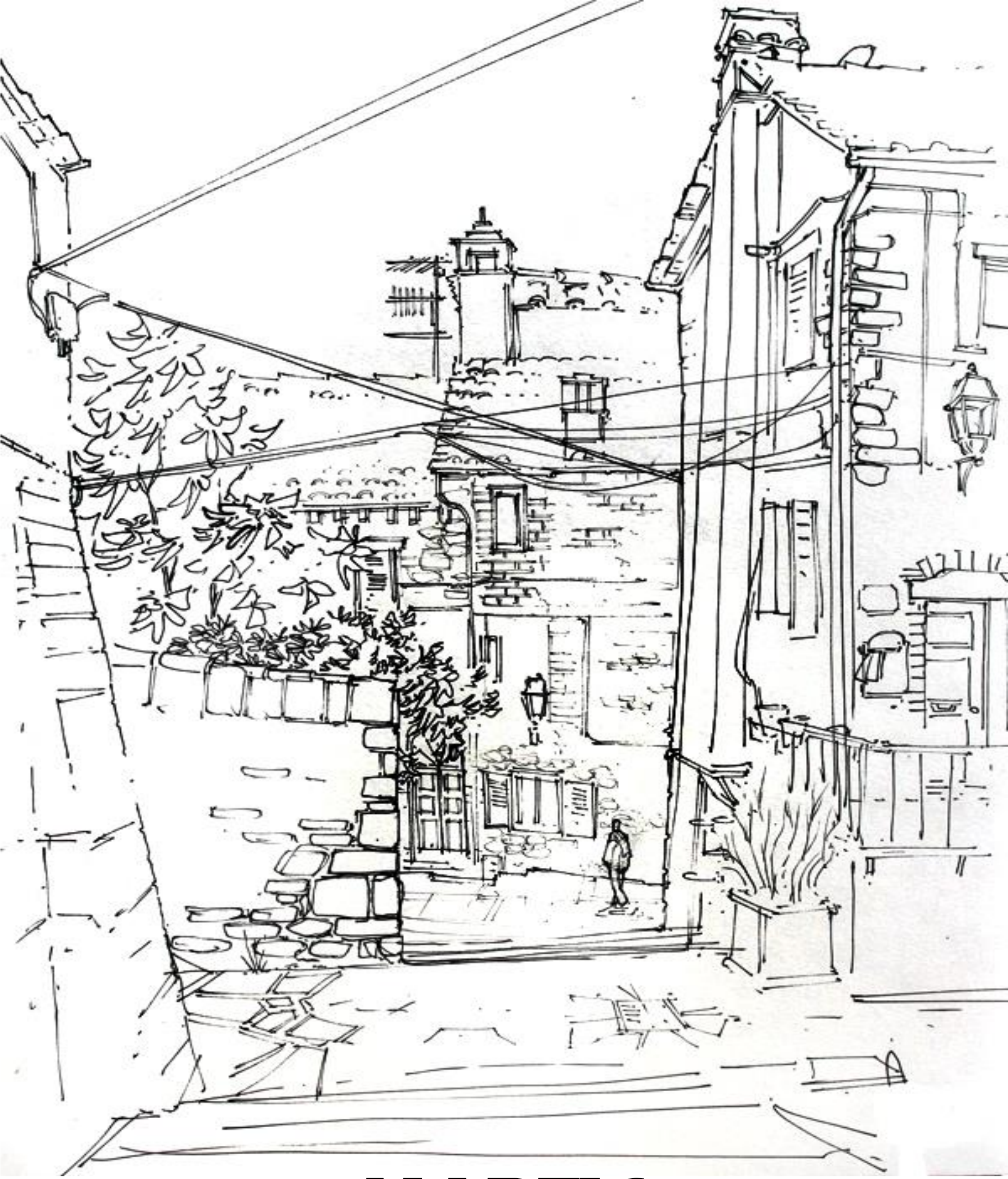

MARTIE

1 martie

-Ziua Mărțișorului. Programe artistice, expoziții, concursuri, ateliere de creație etc. Ploiești (Centrul Județean de Cultură Prahova – Școala Populară de Arte Ploiești), Expoziție de mărțișoare realizate de elevii cursurilor de: Artă și îndemânare, Origami 3D-Quilling, Atelierul de creație: 1-8 martie; Adunați (Cămin cultural), Spectacol susținut de Ansamblul folcloric „Măgura Prahovei”; Aricești Rahtivani (Cămin cultural, Biblioteca), *Zilele mărțișorului* Expunere, confecționare de mărțișoare cu expoziție, manifestări artistice: 1-8 martie; Baba Ana, Manifestări cultural artistice dedicate femeilor: 1-8 martie; Bănești (Biblioteca), Expoziție de mărțișoare confecționate manual; Berceni (Școala Corlătești); Blejoi (Școala „Radu Tudoran”) Atelier mărțișoare; Boldești-Scăeni (Casa de cultură), Expoziție de mărțișoare; Boldești-Grădiștea (Școala), Expoziție de mărțișoare; Breaza (Centrul Cultural „Ion Manolescu”, Clubul „Tinerețe fără bătrânețe”, Școli), Expoziție de mărțișoare și produse lucrate manual; „Balul mărțișorului” (organizat pe instituții locale); *7 note de 8 martie* Spectacol prezentat de formațiile artistice ale Centrului Cultural „Ion Manolescu” (Școli, Grădinițe): 1-8 martie; Bucov, Concurs de desene și expoziție de mărțișoare, realizată în colaborare cu elevii școlilor de pe raza comunei Bucov; Ceptura (Cămin cultural, Școala), Expoziții mărțișoare; Cerașu (Biblioteca, Grădinițe), Confecționare mărțișoare și felicitări, expoziție cu vânzare, spectacol prezentat de copiii din comuna Cerașu: 1-8 martie; Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”, Școli), Spectacole; Cocorăștii Colț (Casa de cultură rurală), Program artistic, expoziție de mărțișoare; Cocorăștii Mislii (Sala de festivități), *Festivalul Mărțișorului*, ediția a VIII-a. Festival de muzică, dans și creație artistică organizat de Asociația Ecologică, Cultural, Sportivă pentru Tineret „Visul Verde” în colaborare cu căminul cultural, G.I.L. Cocorăștii Mislii și Primăria Cocorăștii Mislii; Drăgănești (Școala, Grădinița), Realizarea de mărțișoare și felicitări, expoziție; Dumbrăvești, Atelier de creație și expoziție (în parteneriat cu școlile din comună); Fântânele (Cămin cultural), Expoziție de

mărțișoare și felicitări; Gornet (Cămin cultural), Spectacol muzical; Gura Vadului (Biblioteca), Expoziție de mărțișoare; Iordăcheanu (Cămin cultural), *Mărțișoare muzicale* Manifestări dedicate femeii și primăverii: 1-8 martie; Izvoarele (Cămin Cultural Homorâciu), Expoziție de mărțișoare și felicitări realizate de seniori și elevi; Plopeni (Casa de cultură): *Primăvară, primăvară* Expoziție de desen și pictură, *Femeia, floare pentru suflet* Spectacol de divertisment: 1-8 martie; Plopu: 1-8 martie; Posești (Cămin Cultural Târlești), Spectacol muzical coregrafic; Scorțeni, Manifestări culturale; Slănic, Spectacole: 1-8 martie; Starchiojd (Cămin cultural, Liceul Tehnologic Starchiojd), Expoziții de mărțișoare, serbări, cântece și poezii dedicate mamei; Surani; Șirna, Atelier de mărțișoare și felicitări, expoziții (organizatori Biblioteca, Școala Tăriceni, Grădinița): 1-8 martie; Șoimari (Biblioteca), Recital de versuri dedicate primăverii; Telega (Primărie, Școli, Biblioteca), Expoziție de mărțișoare; Tomșani (Căminele culturale Tomșani și Loloiasca), Expoziție de desene și de mărțișoare: 1-10 martie; Urlați (Casa de cultură, Muzeul „Conacul Bellu"), Expoziție de mărțișoare, măști, cusături și țesături populare din zona Cricovului Sărat: 1-10 martie; Vărbilău, Manifestări cultural-artistice: 1-8 martie

-Aniversare *Ion Creangă* – Cornu (Biblioteca); Poiana Câmpina (Biblioteca „Dimitrie Gusti"); Poienarii Burchii (Biblioteca, Școala), Expunere și expoziție de carte, lecturi; Șirna (Biblioteca, Școala Tăriceni), Concurs literar

-1-15 martie, Măgurele (Monumentul eroilor, Izvorul lui Burebista din Coada Malului), Comemorarea eroilor comunei, plantarea de arbori în cadrul Proiectului național „Cine moare pentru patrie, trăiește veșnic"

2 martie

Ploiești (Centrul Județean de Cultură Prahova – Centrul Dramatic Mythos), Lansare de carte: *Anuarul Societății Prahovene de Antropologie Generală* (Nr. 1, 2015)

3 martie

Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”, Școli), Ziua mondială a scriitorilor. Întâlnire cu scriitorii din localitate

5-6 martie

-Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”), Concursul interjudețean de muzică și dans pentru copii *Pentru tine, dragă mamă*
-5, 12, 19, 26 martie, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”), Recital în cadrul Stagiunii Muzicale de la Bușteni
-5 martie, Cerașu (Cămin cultural), Cerc de cultură generală – întrunire Grupul de inițiativă „Temerarii”; Cocorăștii Colț (Casa de cultură rurală), Program artistic; Drajna (Cămin Cultural Drajna de Jos), *De ziua ta, iubită mamă!* ediția a XV-a. Spectacol dedicat tuturor femeilor din Drajna, susținut de Ansamblul Folcloric „Poienița” al Centrului Cultural Drajna și de invitați

7 martie

Bușteni (Castelul Cantacuzino), Ziua cadrului didactic, ediția a XIII-a (organizator Primăria Bușteni); Sângeru, *Femeia* Expoziție de grafică Marian Avramescu

8 martie

Ziua internațională a femeii. Spectacole, expoziții, concursuri, ateliere de creație, programe artistice etc. Albești Paleologu, *Legenda mărțișorului* Atelier de creație; Aluniș, Spectacol folcloric; Apostolache (Cămin cultural), Program artistic dedicat mamelor; Ariceștii Zeletin (Școala, Grădinița), Expoziție și program artistic; Balta Doamnei (Școala, Biblioteca), Manifestare culturală; Bănești (Biblioteca, Școli), Manifestări cultural artistice dedicate femeilor; Berceni (Corlătești), Program artistic; Blejoi (Școala „Radu Tudoran” Blejoi), Atelier felicitări; Boldești-Scăeni (Casa de cultură), Recitări, simpozion, spectacol de muzică populară și dans popular, vernisaj expoziție de pictură; Boldești-Grădiștea (Școala), Program artistic dedicat mamelor;

Brazi (Cămin cultural, Școli), Spectacol; Bucov; Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”), Spectacol omagial; Câmpina, Spectacol de muzică și dans: 4 martie; Ceptura (Primăria, Cămin cultural, Școala, Biserica), Program artistic; Cerașu (Cămin Cultural Slon), Seară distractivă dedicată femeii; Chiojdeanca, Recital de poezie; Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”, Școli, Grădinițe), Omagiu femeii, spectacol muzical-literar-coregrafic; Comarnic, Spectacol: 4 martie; Cornu (Cămin cultural), Spectacol, expoziție de felicitări și mărțișoare lucrate de copii; Cosminele (Școala), Spectacol; Drăgănești (Școala, Grădinița), Versuri și cântece închinate mamei; Dumbrăvești, Spectacolul *Mama, lacrimă și zâmbet,* ediția a XX-a: 6 martie; Fântânele (Grădinița), Manifestare cultural artistică; Fulga, Program artistic; Gura Vadului (Școala, Biblioteca), Program artistic dedicat mamei; Izvoarele (Cămin Cultural Homorâciu), Program literar artistic; Lipănești, Spectacol susținut de elevi (organizatori: Cămin cultural, Biblioteca, Școli); Măgurele (Școala, Cămin cultural), Expoziție de desene și spectacol cultural artistic; Măneciu (Cămin cultural), Spectacol omagial; Mizil, Spectacol închinat femeii de către copiii de la cercurile Centrului Cultural „Adrian Păunescu” și ai școlilor din oraș; Poiana Câmpina (Școala „Înv. Ion Mateescu”), *Festivalul Primăverii* Spectacol susținut de elevi; Poienarii Burchii (Școli și alte instituții de pe raza comunei), Spectacol; Provița de Jos, Spectacol închinat femeii, realizat de copiii grădinițelor și școlilor din localitate; Salcia (Școala), Spectacol; Sălciile (Cămin cultural, Școala), Spectacol literar-muzical; Scorțeni, Spectacol; Secăria (Grădinița, Școala), Spectacole dedicate mamelor, expoziție de felicitări și mărțișoare; Șirna, Spectacol oferit mamelor de către Ansamblul artistic „Fântâna din Șirna”; Șoimari (Cămin cultural, Biblioteca); Ștefești (Cămin cultural), Spectacol dedicat mamelor: 6 martie; Tătaru (Școala, Grădinițe), Spectacol muzical-literar; Teișani (Școala Olteni), *Poziția și locul femeii în societate* Masă rotundă; Tomșani (Căminele culturale Tomșani și Loloiasca), Manifestare cultural-artistică complexă; Urlați (Casa de cultură, Muzeul „Conacul Bellu”),

Spectacol; Vadu Săpat (Cămin cultural), Versuri și cântece închinate femeii: 1-8 martie; Valea Călugărească (Aula Colegiului Agricol „Gheorghe Ionescu Sisești”); Vălenii de Munte (Centrul cultural), Spectacol; Vâlcănești (Cămin Cultural Trestioara, Centrul Cultural Vâlcănești), Spectacol

9-30 martie

-Câmpina, Campania națională *Primăvara Poeților*
-9 martie, Starchiojd (Biserici, Liceul Tehnologic Starchiojd), Cei 40 de Mucenici. Sărbătoare religioasă și obiceiuri tradiționale românești

15 martie

Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”, Biblioteca), Prezentarea celor mai noi apariții editoriale; Plopu (Școala), *Marele povestitor Ion Creangă* Evocări și concursuri

16-20 martie

Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”), Colocviul Național *Coregrafia dansului tradițional, astăzi* organizat de Asociația Așezămintelor Culturale, Centrul Județean de Cultură Prahova, Centrul Cultural „Aurel Stroe” Bușteni

17 martie

Câmpina, *Nobel literar în țara verde* Recital de Ziua Națională a Republicii Irlanda

18 martie

Cerașu (Biblioteca), Aniversare *George Topârceanu*. Expoziție de carte, recital de poezie, evocare

19 martie

Ariceștii Rahtivani (Cămin cultural), *Sanitarii pricepuți* Prezentare tematică, concurs pe teme de sănătate și prim ajutor

20 martie

-Ziua Francofoniei Breaza (Centrul Cultural „Ion Manolescu", Școli, Biblioteca „Dan Grigorescu"), Simpozion; Lipănești, Concurs pe teme europene dedicat elevilor din ciclul gimnazial (organizatori: Cămin cultural, Biblioteca, Școli)
-20-31 martie, Drajna, Training online pentru tineri în cadrul Proiectului iREMEMBER organizat de Euroed București, Centrul Cultural Drajna și Școala „Platon Mocanu" Drajna
-20 martie, Gura Vadului, *Sărbătoarea florilor de migdal*, ediția a IX-a; Slănic, *De la Cantacuzino zicere...* Simpozion pe tema istoricului exploatărilor de sare din Slănic; Vălenii de Munte (Centrul cultural – Clubul Bibliotecii „M. R. Paraschivescu"), Aniversare *Octavian Goga*

21-31 martie

Ploiești (Centrul Județean de Cultură Prahova – Centrul Dramatic Mythos), **Festivalul artelor „Nichita la echinocțiu", ediția a XI-a**. Spectacole **de teatru** (*Antrenorul de îngeri* de Nichita Stănescu, *Eu am trăit în casa asta* din creația poetului Ion Stratan, *Torna Umbra* (din cadrul Proiectului Teatrul Mitologiei Românești), *Aproape. Atât de departe. Close. So far away* de Lucian Vasilescu, *Pescărușul Cehov* (eseu dramatic), *Resurecția tragediei antice: Antigona* (fragmente), *Iubiți contemporani, eu exist!* de Magdalena Ghica, *O viziune a sentimentelor* de Nichita Stănescu, *O scrisoare de dragoste* de Mara Nicoară, în interpretarea actorilor Centrului Dramatic Mythos și a studenților claselor de actorie ale Școlii Populare de Arte, în regia lui Mihai Vasile), **de dans** (*Cascando* după Nichita Stănescu și Samuel Beckett, coregrafia și regia Emilia Dan-Vasile), **proiecții film** (*Poemele luminii* – Sabin Bălașa, *Măreția frigului*), **recitaluri muzicale** (recital de chitară clasică susținut de „Trio clasic": Constantin Dumitrașcu, Ana Lica, Ștefan Ionică – prof. Constantin Mitulescu și prof. Daniela Tocan – Școala Populară de Arte Ploiești; recital de muzică clasică susținut de artiștii Diana Licu și Tudor Cioceanu), **expoziția de artă plastică**

(opere de artă din colecția Boris Paraschivescu), **expoziție de fotografie** (Bogdan Tavaru), **lansări de cărți** (*Convorbiri la lumina gândului. Dialoguri despre Ion Stratan cu: Traian T. Coșovei, Ion Vieru, Mihai Vasile, Florin Dochia*, de Bogdan Lucian Stoicescu, *Mic dicționar de termeni teatrali*, ediția a IV-a de Mihai Vasile, *Chip Ianifer* de Nichita Stănescu și Gheorghe Tomozei), **colocvii și ateliere de creație și interpretare** (teatru, film, muzică, arte vizuale etc.)
-21 martie, Ziua internațională pentru eliminarea discriminării rasiale – Blejoi (Școala „Radu Tudoran" Blejoi), Sesiune de referate, expoziție de desene
-**Ziua mondială a poeziei** – Breaza (Școli), Cenaclu, concurs de recitare; Poiana Câmpina (Biblioteca „Dimitrie Gusti"); Șirna (Biblioteca), *Simfoniile anotimpurilor* Cerc de creație literară: 21 martie-iunie
-Ciorani, Prevenirea consumului de droguri în rândul tinerilor. Dezbatere organizată de Centrul Cultural „Dromihete", Liceul Tehnologic Cioranii de Jos, Poliția Ciorani și Parohia Ciorani; Cocorăștii Colț (Casa de cultură rurală), *Micul poet* Recital de poezie, concurs de creație poezii
-Ziua internațională a pădurii – Tomșani (Căminele culturale Tomșani și Loloiasca), Activitate de protejare a mediului înconjurător

23 martie

Drajna (Școala Drajna de Jos), Lecție de educație sanitară *Boli de sezon* Întâlnire cu un medic specialist de la Centrul Medical Drajna

24 martie

Blejoi (Școala „Radu Tudoran" Blejoi), Ziua Poliției Române. Concurs rutier

25 martie

-**Hramul Bisericii „Buna Vestire"**. Slujbă religioasă și concerte corale – Cocorăștii Colț; Secăria; Vadu Săpat

-Bușteni, Aniversarea a 50 de ani de căsnicie a cuplurilor din Bușteni (organizator Primăria Bușteni)

26 martie

Drajna (Școala Drajna de Sus), Spectacolul de teatru *Antrenorul de îngeri* pe texte de Nichita Stănescu. Interpretează actorii Centrului Dramatic Mythos Ploiești (Eveniment cuprins în cadrul Festivalului artelor „Nichita la echinocțiu”, ediția a XI-a, organizat de Centrul Județean de Cultură Prahova – Centrul Dramatic Mythos)

27 martie

-Ziua mondială a teatrului Blejoi (Școala „Radu Tudoran”), Vizionare piesă de teatru; Brazi (Cămin cultural), Spectacol de teatru (parteneriat cu Teatrul „Toma Caragiu” Ploiești – Secțiile Dramă și Păpuși)
-Măgurele (Curte Primărie), *Ziua Basarabiei* Spectacol cultural artistic

29 martie

Ploiești (Casa de Cultură „I. L. Caragiale” a Municipiului Ploiești), Concursul județean de recitări *Sub aripa lui Nichita,* ediția a IX-a

31 martie

Aniversare *Nichita Stănescu* Ploiești (Casa de Cultură „I. L. Caragiale” a Municipiului Ploiești), Proiect educațional *Aproape de Nichita*; Adunați (Biblioteca), Seară literară; Aricеștii Rahtivani (Biblioteca), Evocare, recital de poezie, expunere de carte: 30 martie; Berceni, vizită la Muzeul Memorial „Nichita Stănescu” din Ploiești; Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”), Seară de poezie; Ceptura (Școala, Biblioteca), Medalion literar: 30 martie; Cerașu (Biblioteca), Expoziție de carte, masă rotundă, recital din poeziile lui Nichita Stănescu; Chiojdeanca, Recital de poezie; Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”), Medalion literar; Comarnic, Evocare, program literar; Cornu (Biblioteca), Expoziție

documentară, recitări; Drajna, Evocare și dezbatere; Dumbrăvești, Seară de poezie: 27 martie; Fântânele (Biblioteca), Recital de versuri și expoziție de carte; Fulga; Iordăcheanu (Biblioteca): 30 martie; Izvoarele (Cămin Cultural Homorâciu), Evocare, biografie și recitare de poezie; Măneciu (Cămin cultural); Mizil (Biblioteca, Școli); Plopeni (Casa de cultură), Serate literar-muzicale; Plopu: 30 martie; Poiana Câmpina (Școala „Înv. Ion Mateescu"); Poienarii Burchii (Biblioteca, Școala), Evocare, concurs de poezie, expoziție de carte; Salcia (Biblioteca), Evocare și concurs de recitări; Slănic, Parteneriat cu Casa de Cultură Plopeni: 29-31 martie; Șirna (Biblioteca), Recital de poezie, concurs de creație literară, activități la bibliotecă (organizatori Școli, Biblioteca, Casa de Cultură „I. L. Caragiale" Ploiești): 29-31 martie; Ștefești (Biblioteca), Evocare; Teișani (Școala Teișani); Urlați (Casa de cultură, Liceul teoretic „Brâncoveanu Vodă"), *Dor de Nichita* Caravana poeziei. Manifestări dedicate marelui poet: 25-28 martie; Vâlcănești (Biblioteca școlară, Biblioteca comunală), Expoziție de carte, recital de versuri

Martie

-Ploiești (Casa de Cultură „I. L. Caragiale" a Municipiului Ploiești), *Festivalul Internațional de Poezie Nichita Stănescu,* ediția a XXVIII-a; Târg de carte (în parteneriat cu Consiliul Județean Prahova, Direcția Județeană pentru Cultură Prahova, Academia Română)
-martie-aprilie, Ploiești (Casa de Cultură „I. L. Caragiale" a Municipiului Ploiești), Proiect educațional *Ferestre deschise spre cer – icoane pe sticlă*
-martie-decembrie, Ploiești (Casa de Cultură a Studenților), *Festivalul culturii și artei studențești*, ediția a XIX-a; *Întâlnire cu Teatrul*; Spectacol caritabil *Și tu poți să fii un înger*; Multiculturalitate și dialog cultural *Around the world*; Școala Internațională de Excelență în Turism și Antreprenoriat (SIETA); Workshop *Proiecte culturale europene*; Ziua

Internațională a Studentului; Unirea Basarabiei cu România; Zilele Porților Deschise; Zilele Carierei

-Băicoi (Casa de cultură, Școli), Recital poetic dedicat femeii; (Școli), Expoziție de desen; (Școli), Spectacol oferit de elevii cursurilor Casei de Cultură din Băicoi; (Casa de cultură, Școli), *Izbucnirea Răscoalei de la Bobâlna – 1437*. Sesiune de comunicări și referate; (Biblioteca), Aniversare *Ion Creangă*. Medalion și expoziție de carte

-Blejoi (Școala Ploieștiori) Expoziții de mărțișoare la școli și grădinițe, spectacol și expoziție de pictură în școli și grădinițe; (Școli), *Aniversare Radu Tudoran* Program artistic dedicat scriitorului; Ziua Școlii „Radu Tudoran" Blejoi, spectacol festiv

-Breaza (Biblioteca „Dan Grigorescu"), Scriitorul lunii: George Topârceanu – aniversare 130 de ani. Expoziție de carte

-martie-noiembrie, Câmpina, Manifestări ale Clubului Copiilor

-Câmpina, Concursul național *Umbrela verde*

-Măneciu (Cămin cultural), *Mugurași de primăvară* – Culorile mărțișorului. Atelier de creație

-martie-aprilie, Sinaia (Centrul Cultural „Carmen Sylva"), *Academia de flaut, Sinaia 2016* Masterclass internațional

-martie-iunie, Sinaia (Centrul Cultural „Carmen Sylva"), *Enjoy the classic* Concerte educative pentru copii

-Vălenii de Munte (Școala Gimnazială Specială), *Primăvara* Expoziție de artă plastică și abilitare manuală

APRILIE

1 aprilie

-Cerașu (Biblioteca), *Povești de primăvară* Seară literară; Ciorani (Liceul Tehnologic Cioranii de Jos), Concurs de păcăleli; 1-5 aprilie, Ciorani, *Să știi mai multe, să fii mai bun!* Activități în parteneriat cu școlile și grădinițele

-1-30 aprilie, Dumbrăvești, Atelier de pictură cu teme pascale

-**Aniversare *Octavian Goga*** Gura Vadului (Biblioteca), Moment poetic; Poienarii Burchii (Biblioteca, Școala), *Octavian Goga, poet al Ardealului* Evocare, expoziție de carte, recital de poezie: 4 aprilie

2 aprilie

-Brazi (Cămin cultural, Biblioteca), Ziua internațională a cărții pentru copii și tineret. Atelier de lectură, vizită la Biblioteca Metropolitană București – secția pentru copii; Lipănești, Concurs dedicat preșcolarilor (organizatori: Cămin cultural, Biblioteca, Școli); Poiana-Câmpina (Biblioteca „Dimitrie Gusti”)

-2, 9, 16, 23 aprilie, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”), Recital în cadrul Stagiunii Muzicale de la Bușteni

4-10 aprilie

-Aluniș, Școala Vale, *Săptămâna verde* Manifestare cultural educativă

-4 aprilie, Cerașu, Festivitatea de deschidere a cursurilor Universității Populare Rurale Cerașu (sesiunea de primăvară). Cursuri practice: țesătură, cusătură, sculptură, șindrilit, dogărit, gastronomie

7 aprilie

-**Ziua mondială a sănătății** Blejoi (Școala „Radu Tudoran”), Dezbatere (partener Dispensarul medical); Brazi (Cămin cultural), Simpozion: 11 aprilie; Gura Vadului (Biblioteca), Concurs pe teme medicale: 8 aprilie; Lipănești, Simpozion (organizatori: Cămin cultural, Biblioteca, Școli): 11 aprilie; Vâlcănești (Cămin Cultural Trestioara, Centrul Cultural Vâlcănești), De vorbă cu cadrele medicale din localitate

-Vărbilău, *Cântice țigănești* Sărbătoarea etniei rome

8 aprilie

-Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”), Aniversare *Emil Cioran*. Medalion literar; Salcia (Școala), Expunere *Viața culturală și artistică în timpul domniei lui Matei Basarab*

9, 16, 23, 30 aprilie

-Cerașu, Cursurile Universității Populare Rurale Cerașu (Muzeul Slon – ateliere meșteșugărești)
-9 aprilie, Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”), Educația ecologică. Dezbatere publică

10 aprilie

Sălciile (Cămin cultural), Aniversare *Dinu Stelian*. Medalion și audiții muzicale

11 aprilie

-Balta Doamnei (Biblioteca), Colocviu literar din opera lui Barbu Ștefănescu Delavrancea

14 aprilie

Ariceștii Rahtivani (Cămin cultural), *Fenomenul migraționist și statutul refugiaților – considerații teoretice și practice*. Dezbatere, expoziție de pictură (Filiala Prahova a Asociației Române de Drept Umanitar)

16 aprilie

Urlați (Casa de cultură), Spectacol muzical susținut de Grupul instrumental „Moment”

17 aprilie

Ceptura (Sala de festivități a Centrului Cultural al Bisericii „Sfânta Treime” Ceptura de Jos), Întâlnire cu tinerii ceptureni, candidați la Bacalaureatul 2016; Șirna (Biserica cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil” Şirna), Maslu de obște

18-22 aprilie

-Ploiești (Centrul Județean de Cultură Prahova, Salonul de arte vizuale Orion – Palatul Culturii), Atelier de creație: încondeierea ouălor pentru Sărbătorile pascale; Ploiești (Casa de Cultură „I. L. Caragiale” a Municipiului Ploiești, Proiectul educațional *Maratonul creativității*; Poiana Câmpina (Biblioteca „Dimitrie Gusti”), Activități Biblionet: Săptămâna cărții și a lecturii pentru copii: proiecții povești, amintiri, filme etc.

-18 aprilie, Brazi, Ziua internațională a monumentelor și siturilor istorice. Turul monumentelor istorice din comună; Cerașu (Biblioteca), *Un copil, un copac, o floare* Activitate în cadrul cercului „Micul ecologist”

19 aprilie

Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”), *Îngrijirea și valorificarea educațională a monumentelor istorice*. Masă rotundă

20 aprilie

Drajna (Școala Drajna de Jos), Atelier de teatru susținut de regizorul Mihai Vasile și de actorii Centrului Dramatic Mythos

21 aprilie

Drăgănești (Biblioteca), *Computerul, prieten sau dușman!* Dezbatere și discuții libere; Mizil (Centrul Cultural „Adrian Păunescu”), *Actori mici, talente mari*, ediția a IV-a. Proiect educațional-concurs în parteneriat cu Școala Generală Nr. 1, Biblioteca orășenească, Centrul de Informare Europe Direct Mizil; Ștefești (Mânăstirea Crasna), Excursie pe traseul care face legătura între localitatea Ștefești și Mânăstirea Crasna

22 aprilie

-**Ziua Pământului** Blejoi (Școala „Radu Tudoran”), Sesiune de referate și expoziție de desene; Boldești-Scăeni (Casa de cultură, Biblioteca); Brazi (Cămin cultural, Școli), Concursuri

pe teme ecologice, expoziție de lucrări realizate din materiale reciclabile; Cocorăștii Colț, Acțiune educativă și de protecția mediului; Cornu (Cămin cultural, Biblioteca); Șirna (Școala Țăriceni), Dezbaterea *Cum putem sărbători Planeta Albastră*; Vălenii de Munte (Centrul cultural), Simpozion și acțiune de ecologizare

-Poiana Câmpina (Biblioteca „Dimitrie Gusti”), Aniversare *Eugen Jebeleanu*; Telega (Biblioteca), *Dimineți de basm*

23 aprilie

-Ziua mondială a cărții, Ziua bibliotecarului Băicoi (Biblioteca), Inaugurarea noului sediu al bibliotecii; Câmpina; Ceptura (Biblioteca, Biserica, Școala), Evocări

-Hramul Bisericilor „Sfântul Gheorghe” Berceni – Capela Dâmbu; Breaza – Breaza de Jos; Păulești – Cocoșești; Posești – Bodești; Șirna – Biserica monument istoric din satul Țăriceni. Incursiuni în trecutul istoric al comunei; Tătaru; Vadu Săpat

-Breaza (Colegiul Militar Liceal „Dimitrie Cantemir”), Ziua Forțelor Terestre. Simpozion

-23-24 aprilie, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”), Festivalul Național al Teatrelor de Revistă pentru Copii, ediția a XX-a

24 aprilie

-Aluniș (Cămin cultural), *Tinerii împreună* Spectacol artistic dedicat tinerilor; Drajna (Biserica „Filipescu” Drajna de Jos), *Sărbătoarea Floriilor*, ediția a XVII-a. Spectacol muzical susținut de Grupul „Mugurelul” al Școlii Populare de Arte Ploiești, clasa Drajna și Grupul folcloric al Centrului Cultural Drajna; Șirna, *Hora florilor* Spectacol de Florii susținut de Ansamblul artistic „Fântâna din Șirna”; Vâlcănești (Cămin Cultural Trestioara), *Floriile aduc parfum de sărbătoare* Spectacol

-24 aprilie-1 mai, Baba Ana, Săptămâna patimilor. Slujbe religioase

-24 aprilie, **Sărbătoarea Floriilor – Intrarea Domnului în Ierusalim** Manifestare religioasă, obiceiuri tradiționale: Ceptura, Procesiune urmată de serbare și agapă frățească (Biserica, Primăria, Școala, Cămin cultural); Cosminele (Biserica), Cântece religioase; Ștefești (Biserica); Vadu Săpat
-24-30 aprilie, Izvoarele (Căminele culturale Homorâciu și Izvoarele), Expoziție de ouă încondeiate (realizate de creatorii populari ai Clubului Seniorilor și de tineri din comună)

25-29 aprilie

-Ariceștii Rahtivani (Cămin cultural, Biblioteca), Atelier artistic de vopsit și încondeiat ouă; Cerașu (Biblioteca), *Artă și tradiții la Cerașu* Încondeiat ouă, împletit coșuri, pictură pe sticlă, cusături, gastronomie pentru sărbătorile pascale, specifice zonei
-25-30 aprilie, Boldești-Scăeni (Casa de cultură), Obiceiuri de Florii și de Paști. Simpozioane, expoziții de icoane și ouă încondeiate; Breaza (Centrul Cultural „Ion Manolescu"), Săptămâna Patimilor. Ritualuri creștine legate de Învierea Domnului; (Rotonda culturală a Primăriei) Expoziție de icoane pe sticlă și goblen realizate de artiști amatori locali; Fulga, Participare la slujbe religioase; Tomșani (Bisericile din localitate), Expoziții de icoane și de ouă încondeiate
-25 aprilie, Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete"), Pagini de monografie locală; Iordăcheanu (Școli), Concursul *Tradiții și obiceiuri românești*; Mizil (Școala „Sfânta Maria" Mizil, Centrul Europe Direct Mizil în colaborare cu Biblioteca orașului), Sărbătorirea Zilei internaționale a cărții. William Shakespeare – comemorare 400 de ani
-25 aprilie-1 mai, Comarnic, Sărbătorile pascale. Târg tradițional

26-27 aprilie

-Brazi (Cămin cultural, Școli), *Veniți de luați Lumină!* Atelier de creație, expoziție
-26-30 aprilie, Gornet (Cămin cultural), Expoziție de ouă încondeiate

-26 aprilie-3 mai, Starchiojd (Biserici, Liceul Tehnologic Starchiojd), Activități dedicate Învierii Domnului, expoziții de ouă încondeiate și de fotografii

27-29 aprilie

Poienarii Burchii (Școli, Biserica), *Tradiție și duh în sărbătoarea Sfintelor Paști* Spectacol cu poezii și cântece religioase tradiționale

28 aprilie-1 mai

-Boldești-Grădiștea (Biserici, Școala), Ritualuri de Paști
-28 aprilie, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe"), *Un ou frumos pentru Hristos…* Concurs de încondeiat ouă; Sângeru, Expoziție de icoane Marian Avramescu

29 aprilie

Brazi (Cămin cultural) Ziua internațională a dansului. Spectacol-concurs de dans; Câmpina, Ziua veteranilor de război; Cerașu, Manifestare culturală comună Ansamblul folcloric „Brăduleţul" și Biserica „Sfinții Constantin și Elena" Slon; Surani, Expoziție de ouă încondeiate; Urlați (Casa de cultură, Biserica „Sfinții Voievozi"), Spectacol muzică religioasă

30 aprilie

Ploiești (Centrul Județean de Cultură Prahova – Palatul Culturii), Cezar Ouatu și Corala „Danielescu". Concert pascal și cântece de primăvară; Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete", Liceul Tehnologic Cioranii de Jos, Grădinița Cioranii de Jos), *Cioraniul în viitor* Concurs de desene; Urlați (Casa de cultură, Biblioteca), Manifestări în cadrul Zilelor Culturii Prahovene. Expoziție de obiecte populare

Aprilie

-Ploiești (Casa de Cultură „I. L. Caragiale” a Municipiului Ploiești), Expoziția de icoane pe sticlă *Ferestre deschise spre cer*, ediția a X-a

-Ploiești (Casa de Cultură a Studenților Ploiești), Concursul național de dans *Everybody dance with us*, ediția a XI-a

-Băicoi (Casa de cultură), Concursul Național de Dans Modern *Copilăria în pași de dans*; Domnia lui Ștefan cel Mare. Vizionare piesa de teatru tv: *Apus de soare*; (Casa de cultură, Școli), *Sărbătorile pascale* Expoziție de desen și ouă încondeiate

-Aprilie-mai, Bănești (Biblioteca), Expoziție de desene și ouă încondeiate de Paști

-Breaza (Biblioteca „Dan Grigorescu”), Scriitorul lunii: Octavian Goga. Aniversare 135 de ani. Expoziție de carte

-Câmpina, Concurs de manuscrise literare; Salonul de pictură „Artfoyer”

-Aprilie-mai, Plopeni (Casa de cultură), *Sărbătoarea Paștelui* Expoziție de icoane și concerte de muzică pascală

-Aprilie-iunie, Plopu, *Călători prin România* Excursii tematice/vizite

-Aprilie-mai, Scorțeni, *Sărbătoarea Sfintelor Paști* Manifestare complexă de prezentare a obiceiurilor și tradițiilor. Expoziție de ouă încondeiate și concurs de ciocnit ouă

-Aprilie-mai, Sinaia, *Invitație la teatru* Spectacole de revistă și dramaturgie

-Aprilie-mai, Slănic, *Sărbătorile Pascale* Expoziție de desene

-Urlați, *Retromobil* Parada primăverii, ediția a V-a

-Vălenii de Munte (Centrul cultural), Concerte dedicate sărbătorilor pascale

MA1

1-2 mai

-Cerașu, Tabăra tineretului *La Vârful Mușuroaie* Manifestări distractiv-sportive; întrecere sportivă, dans, foc de tabără (organizator Căminul Cultural Cerașu – Grupul de inițiativă „Temerarii”)
-1 mai, **Învierea Domnului. Manifestare religioasă specifică** Ciorani; Drăgănești (Biserica „Sfântul Nicolae”), Sărbătoare religioasă. Spectacol de poezii și cântece religioase: 3 mai; Măneciu (Biserici); Șirna (Biserici), Concerte corale
-1 mai, Gura Vadului, *Ziua comunei* Acțiune organizată în colaborare cu Centrul Județean de Cultură Prahova; Podenii Noi, *Zilele comunei*; Șirna, Spectacol de dansuri populare susținut de Ansamblul artistic „Fântâna din Șirna”
-1-6 mai, Ștefești (Cămin cultural, Biblioteca), Expoziție de decorațiuni și ouă încondeiate

2-5 mai

-Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”, Liceul Tehnologic Cioranii de Jos), *Copilul, fereastră spre viitor* Concurs național de creație, ediția a IV-a
-2 mai, Drajna (Stadionul „Constantin Cursaru” – Drajna de Jos), *Bucuria Primăverii* Manifestare artistică și sportivă în aer liber; Dumbrăvești, Excursii culturale; Măneciu (Cămin cultural), Ziua tineretului

4 mai

Blejoi, Căsătoria de aur. Aniversare cupluri care aniversează 50 de ani de la căsătorie în anul 2016; Păulești, Ziua Școlii Gimnaziale „Vlad Mușatescu” Găgeni

5 mai

Blejoi (Școli), Zilele comemorării celor uciși în cel de-al Doilea Război Mondial. Sesiune de referate și expoziții de desene

6 mai

-Bălțești, *Izvorul Tămăduirii* Manifestare în aer liber la Fântâna de leac din satul Bălțești
-Hramul Bisericii „Izvorul Tămăduirii” Bălțești – Podenii Vechi; Izvoarele, Concert de pricesne
-Aniversare/comemorare *Lucian Blaga* Cerașu (Biblioteca), *Blaga și amintirea tăcerii* Expoziție de carte, masă rotundă; Ciorani (Biblioteca), Medalion literar; Fântânele (Biblioteca), Expoziție de carte: 10 mai; Vălenii de Munte (Centrul cultural – Clubul Bibliotecii „M. R. Paraschivescu”)

7-8 mai

-Blejoi, Zilele comunei Blejoi; *Festivalul florilor de mai* Spectacol festiv
-7 mai, Brazi, *Sărbătoarea primăverii, a muncii și a bucuriei* Serbare câmpenească (organizatori Cămin cultural și Primăria)
-7, 14, 21, 28 mai, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”), Recital în cadrul Stagiunii Muzicale de la Bușteni

8 mai

Cornu, Hramul Mânăstirii „Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan” Cornu de Jos

9 mai

-9 Mai – Ziua Independenței de Stat a României, Ziua Europei. Manifestări cultural-artistice specifice: Aluniș (Monumentul eroilor), Manifestare complexă cultural-artistică: 8 mai; Aricești Rahtivani (Cămin cultural, Biblioteca), Manifestări cultural-artistice; Băicoi (Casa de cultură, Școli), Concurs de cultură generală pe teme europene; Berceni (Școala, Monumentul eroilor) Depunere de flori, program artistic; Blejoi (Primăria), Depunere de flori, paradă militară; Brazi (Cămin cultural, Școli); Breaza (Centrul Cultural „Ion Manolescu”, Colegiul Național Militar „Dimitrie Cantemir”), Dezbateri, colocvii; Bucov; Bușteni (Monumentul „Ultima Grenadă”, Cimitirul Eroilor), Evocări, cântece patriotice, depunere de flori; Câmpina; Ceptura (Școala, Primăria, Cămin

cultural, Biserica), Evocări; Cerașu, Cerc de cultură generală – întrunire Grupul de inițiativă „Temerarii”. Vizionare film *Pentru patrie*, dezbatere (invitat General Petre Vasilescu); Ciorani, Spectacol literar-muzical; Comarnic, Evocări, concurs de istorie, depuneri de coroane; Cornu (Biblioteca, Cămin cultural); Drajna (Școli), Evocări, pagini literare celebre, spectacole, depuneri de flori la monumentele eroilor din localitate; Dumbrăvești, Montaj literar artistic și depunere de flori la monumentul din localitate; Fântânele, Manifestare cultural artistică; Fulga; Iordăcheanu, Manifestări cultural artistice; Lipănești, Concurs pe teme europene (organizatori: Cămin cultural, Biblioteca, Școli); Măgurele (Monumentul eroilor), Alocuțiuni, depunere de flori, întreceri sportive; Mizil, Centrul Cultural „Adrian Păunescu” în colaborare cu Centrul Europe Direct Mizil, Biblioteca orașului Mizil și școlile mizilene; Păulești; Plopeni (Casa de cultură), Expoziție de carte; Plopu; Poiana Câmpina; Poienarii Burchii (Monumentele istorice din comună); Salcia (Cămin cultural); Scorțeni; Secăria, Prezentare de proiecte realizate de elevi; Slănic, Amplasare placa comemorativă eroi slăniceni; Starchiojd (Cămin cultural, Monumentul eroilor, Liceul Tehnologic Starchiojd): 5-9 mai; Surani, Program artistic, expoziții, simpozion; Șirna: (Monumentele eroilor) – Depuneri de flori şi recital de poezie patriotică, (Școala Tăriceni) – Activități informative și educative, (Grădinița) – Desene pe asfalt, jocuri în aer liber, concursuri; Teișani (Școala Olteni); Tomșani (Cămin Cultural Tomșani), Dezbatere, expoziție de desene; Urlați (Casa de cultură, Centrul Civic), Concurs tematic, prezentare de referate, alocuțiuni, depuneri de flori; Valea Călugărească (Sala de ședințe a Primăriei), Masă rotundă; Vâlcănești (Monumentele eroilor), Depuneri de flori și recital de poezie patriotică; Vălenii de Munte (Centrul cultural, Parcul Eroilor)

-9 mai, Vălenii de Munte, *Ziua orașului* Simpozion, depuneri de flori, serbare câmpenească

12 mai

Slănic (Biblioteca, Școala, Liga „Minerva Alecsandrescu”) Activități culturale

13 mai

Șirna (Școala Tăriceni), *Primăvara din cuvânt* Prezentarea unor creații literare proprii ale elevilor clasei a IV-a de la Școala Tăriceni în cadrul Cenaclului literar-artistic „Fântâna din Șirna”

14 mai

Adunați (Cămin cultural, Grădinița „Castelul piticilor”), Festivalul concurs *Să fim noi păstrătorii tradițiilor* (partener Centrul Județean de Cultură Prahova); Boldești-Scăeni, Ziua dreptului internațional umanitar. Concurs de creație literară şi artistică pentru elevii de la gimnaziu cu tema „Drama copiilor refugiați în actualitate”

15 mai

-Ploiești (Centrul Județean de Cultură Prahova – Școala Populară de Arte Ploiești), Concursul național de dans *Magia dansului*, ediția a II-a

-Ziua internațională a familiei, Blejoi (Școala „Radu Tudoran”), Dezbatere, expoziție de desene; Tomșani (Biblioteca, Biserica Magula)

-Drajna (Poiana Mierlei), *Hora satului la Ogretin* Manifestare privind păstrarea tradițiilor pe Valea Drăjnuței; Sălciile (Cămin cultural), Comemorarea scriitorului Nicolae Rădulescu Lemnaru. Seară literară

-15 mai-1 septembrie, Plopu, Tabăra internațională de pictură și sculptură Hârsa

17 mai

-Ceptura (Biserica), Ziua internațională a familiei. Alocuțiuni, slujbă religioasă; Șirna (Biblioteca, Școala Tăriceni), Ziua mondială a protecției mediului. Informare: „Protecția mediului – mediul înconjurător trebuie protejat”

-17-19 mai, Drajna, Participare la Ziua comunei Chișcăreni din Republica Moldova în cadrul proiectului *Să ne cunoaștem frații*

18-21 mai

-Aricești Rahtivani (Cămin cultural, Biblioteca), *Instantanee* Expoziție-concurs de artă fotografică
-18 mai, **Ziua internațională a muzeelor** Brazi, Vizită la muzeu; Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete"), Prezentarea punctului muzeal etnografic Ciorani

19-21 mai

-Cerașu, Festivalul folcloric *Ciobănașii* Manifestare complexă
-19 mai, Cerașu, Însemnatul oilor; „măsuratul laptelui" la stâna din Vacarie – Slon. Delegații din Mery (Franța) și Hârtop (Republica Moldova), alături de alți invitați, se vor deplasa la o stână unde vor participa la vechi obiceiuri și tradiții pastorale

20 mai

Ploiești (Centrul Județean de Cultură Prahova, Centrul Dramatic Mythos – Palatul Culturii), Lansarea volumului *Folclor muzical din Muntenia* de Constantin Arvinte

21 mai

-Ploiești (Muzeul Județean de Artă Prahova „Ion Ionescu-Quintus", Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova), Noaptea muzeelor. Spectacole de teatru ale Centrului Dramatic Mythos; Blejoi, Lansarea Anuarului Societății Prahovene de Antropologie Generală, nr. 1; Cerașu, Vizitare Muzeul Sătesc Slon, vizitare expoziție stână la Slon, expoziție ovină și canină; agapă frățească, parada portului popular, parada ciobanilor, spectacol folcloric, hora de Aldămaș; Iordăcheanu, *Zilele comunei*; Izvoarele (Parcul de agrement Schiulești), Târg tradițional anual, serbare câmpenească; Posești (Centrul civic), *Ziua comunei*. Târg tradițional – Poseștii Pământeni; Festival folcloric, întreceri sportive, dans;

Șirna (Școala Tăriceni, Biblioteca), Prezentarea vieții literare a poetului Tudor Arghezi

-**Hramul Bisericii „Sfinții Împărați Constantin și Elena”**. Slujbă religioasă tradițională: Baba Ana – Conduratu; Balta Doamnei; Băicoi; Breaza – Breaza de Jos; Cerașu – Slon; Drăgănești – Meri; Gornet-Cricov – Coșerele; Sălciile, Slujbă, cântece religioase, agapă; Ștefești; Teișani (Olteni)

-**Ziua mondială a diversității culturale pentru dialog și dezvoltare** Boldești-Scăeni (Casa de cultură), Întâlnire cu oamenii de cultură; Brazi (Cămin cultural) Simpozion, spectacol; Dumbrăvești, Masă rotundă; Lipănești, Expoziție, spectacol, simpozion (organizatori: Cămin cultural, Biblioteca, Școli); Plopu: 20 mai; Vadu Săpat: 20 mai; Vălenii de Munte (Colegiul Național „N. Iorga”)

24 mai

Boldești-Scăeni (Liceul Tehnologic „Teodor Diamant”), Simpozionul *Teodor Diamant și falansterul de la Scăeni*; Vălenii de Munte (Centrul cultural – Clubul Bibliotecii „M. R. Paraschivescu”), Comemorare Fănuș Neagu

25 mai

Cerașu (Biblioteca), *Copiii, florile vieții și icoana sufletului* Concurs de poezie și povești

27 mai

-Bătrâni, Ziua Școlii Gimnaziale

-27-29 mai, Păulești, *Sărbătoarea cireșelor*

28-29 mai

-Drajna, *Drajna în sărbătoare* Manifestare complexă cu participare interjudețeană, slujbă de pomenire la crucea „Piscul Domnului”, concert de muzică patriotică și religioasă; „Cântec, joc și voie bună” pe Stadionul „C. Cursaru”, întâlnire cu fiii satului etc. Invitați din Chișcăreni (Republica Moldova), Ștei (județul Bihor), Sulina (județul Tulcea), Svinița (județul Mehedinți), Ighiu (județul Alba) și formații din județul

Prahova; Măgurele (Stadionul comunal „Voința”), *Ziua comunei Măgurele* Întâlnire cu fiii satului, serbare câmpenească, spectacol cultural artistic
-28 mai, Poiana Câmpina, Concurs județean de interpretare muzicală *Flori de cântec prahovean*; Vărbilău (Stadionul „Livadea”), *Poiana veseliei* Manifestare cultural-sportivă, organizată de Clubul elevilor Slănic, Primăria Vărbilău și Cămin Cultural Vărbilău

29 mai

-Ploiești (Centrul Județean de Cultură Prahova, Amfiteatrul în aer liber – Palatul Culturii), Festivalul *Copilăria inundă bătrânul bulevard*, ediția a XX-a. Parada costumelor, spectacole de dans, recitaluri muzicale (Școala Populară de Arte); Sălciile (Cămin cultural), Dezbatere *Rolul culturii în dezvoltarea personalității umane*
-29 mai-1 iunie, Provița de Jos, Excursii culturale organizate împreună cu copiii de la Școala Gimnazială Provița de Jos și Școala cu clasele I-IV din satul Drăgăneasa

31 mai

Ploiești (Centrul Județean de Cultură Prahova, Centrul Dramatic Mythos – Palatul Culturii), Vernisajul expoziției de artă plastică Mariana Voicu-Grumăzescu

Mai

-Ploiești (Casa de Cultură „I. L. Caragiale” a Municipiului Ploiești): Festivalul național *I. L. Caragiale*, ediția a XIII-a: Concursul național de proză scurtă *I. L. Caragiale*, Concursul național de teatru liceal și studențesc *I. L. Caragiale*, ediția a XIII-a; Concursul de artă plastică *Ploiești, orașul meu, oraș european*, ediția a X-a; Proiectul educațional *Acasă la Ploiești*; Târg de carte cu ocazia *Zilelor Ploieștiului*
-Ploiești (Casa de Cultură a Studenților Ploiești), *Zilele universitare europene – Împreună pentru Europa*: Spectacolul-eveniment *Young European Dancers*;

Evenimentul *Europa cetățenilor săi*: Proiecția de filme scurt-metraj *Europa în imagini*, Simpozion Științific Studențesc *Educație și dezvoltare sustenabilă în UE 28*, ediția a III-a, Vizite de lucru, seminarii tematice și aplicații la Centrul de informare „Europe Direct Ploiești”, Camera de Comerț și Industrie Prahova; Campania *Health for youth it's life - H4YL*; Spectacol de divertisment *Univercity Euroshow*; Galele teatrului *studențesc Seri în lumea Thaliei*, ediția a XII-a

-Băicoi (Casa de cultură, Biblioteca), Scriitorul lunii: Tudor Arghezi. Recital poetic, medalion și expoziție de carte

-*Zilele orașului Băicoi*. Manifestare complexă (Primăria, Casa de cultură, Școli)

-Blejoi (Școli), *Hristos a Înviat!* Atelier încondeiere ouă, sesiune de referate pe tema pascală

-Breaza (Biblioteca „Dan Grigorescu”), Scriitorul lunii: Garabet Ibrăileanu. Aniversare 145 de ani. Expoziție de carte; Personalități locale: Dan Grigorescu. Aniversare 85 de ani

-Câmpina, Concurs internațional de interpretare violonistică *Cornelia Bronzetti*; mai-septembrie, Concerte de fanfară în centrul orașului și pe Bulevardul Culturii; Concertul orchestrei „Universitaria” a U.N.M.B.; Concursul de interpretare pianistică pentru copii *Iulia Hasdeu*; Premiile *Cartea anului*; mai-iunie, Cupa *Barbu Știrbei*

-Măneciu (Cămin cultural), Dialog cultural între două localități

-Scorțeni, Seară de folclor. Spectacol folcloric organizat împreună cu Ansamblul „Datina” Scorțeni și artiști locali; Obiceiuri tradiționale de primăvară în comuna Scorțeni; Spectacol de circ pentru copii

-Vâlcănești, Moment artistic dedicat Sărbătorilor Pascale, organizat împreună cu elevii din localitate, expoziție de desene, recital de versuri

IUNIE

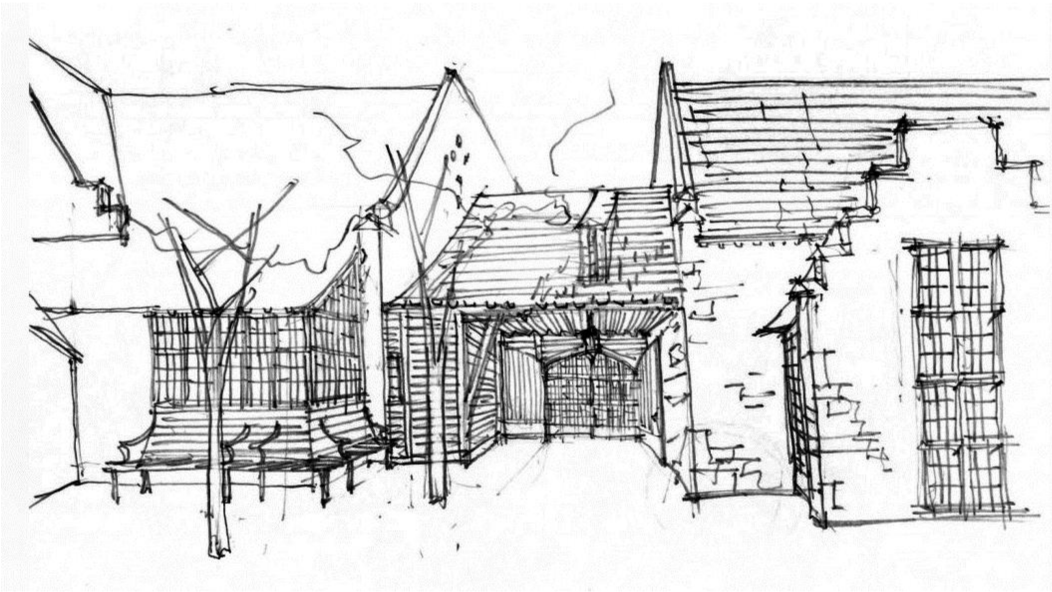

1 iunie

Ziua internațională a copilului. Programe artistice, concursuri, activități cultural sportive etc. Albești Paleologu, Activități sportive, jocuri și concursuri; Ariceștii Rahtivani (Cămin cultural, Biblioteca, Școli, Grădinițe), Activități cultural sportive dedicate copiilor; Ariceștii Zeletin (Școala, Biblioteca), Concursuri și program artistic; Baba Ana; Balta Doamnei (Biblioteca), Manifestare culturală; Băicoi (Casa de cultură, Școli), Carnavalul copiilor. Manifestări cultural-artistice și sportive dedicate copiilor; Bănești (Biblioteca), Concursuri; Berceni (Școli), Program artistic; Blejoi (Școli), Arcada jocurilor, educație rutieră pentru elevi și preșcolari; Boldești-Grădiștea (Școala, Baza sportivă), Întreceri sportive, desene pe asfalt; Boldești-Scăeni (Școala nr. 1 „Mihai Viteazul"); Brazi (Cămin cultural), Spectacole, concursuri, evenimente sportive; Festivalul de muzică și dans *Vreau să fiu și eu o stea* (parteneriat cu grupurile coregrafice și corale din cadrul căminului cultural); Breaza (Grădinițe, Școli), Manifestări cultural-artistice și sportive (organizatori: Primăria, Consiliul Local și Centrul Cultural „Ion Manolescu", Clubul „Tinerețe fără bătrânețe"), Expoziție de produse lucrate manual; Bucov; Bușteni (Curtea Centrului Cultural „Aurel Stroe"), Carnavalul copiilor, parada măștilor și costumelor, spectacole de muzică și dans, concursuri, premierea elevilor olimpici (organizatori: Primăria Bușteni și Centrul Cultural „Aurel Stroe"); Câmpina; Ceptura, Concursuri, spectacol (organizatori: Școala, Cămin cultural); Cerașu (Biblioteca), Întreceri sportive, desene pe asfalt, jocuri, dans; Ciorani, Spectacol literar-muzical și coregrafic, concursuri; Cocorăștii Colț (Teren de sport, Casa de cultură rurală), Manifestări diverse: 28 mai; Comarnic, Spectacol dedicat copiilor din Comarnic; Cornu (Cămin cultural, Biblioteca), Manifestări cultural artistice și sportive; Drajna (Școli, Grădinițe), *Copilărie fericită* Concurs de desene pe asfalt, muzică și dans; Dumbrăvești, Activități realizate în parteneriat cu școala; Fântânele (Școala), Manifestări cultural artistice dedicate celor mici; Fulga; Gornet (Cămin cultural), Manifestare complexă:

29 mai; Gura Vadului, Concursuri școlare, desene pe asfalt, întreceri sportive, programe artistice (în aer liber); Iordăcheanu, Concurs de desene pe asfalt; Izvoarele (Bazele sportive Izvoarele și Schiulești), Manifestări cultural-artistice și sportive; Lipănești, Spectacole, concursuri, evenimente sportive, lansări de carte (organizatori: Cămin cultural, Biblioteca, Școli); Măgurele, Spectacol: 29 mai; Măneciu (Cămin cultural); Mizil, Concursuri, jocuri și spectacole; Plopeni (Casa de cultură), *Copilăria invadează Plopeniul* Manifestare cultural-sportivă; Festivalul Național-Concurs pentru Preșcolari *Frunza de stejar*; Poiana Câmpina (Parcul „Triumf"); Poienarii Burchii (Școli), Manifestare complexă, spectacol, întreceri sportive, concursuri; Salcia (Grădinița, Școala), Spectacole și concursuri; Sălciile, *Pașii copilăriei* Spectacol literar-muzical și expoziție de carte pentru copii; Scorțeni, Spectacol concurs realizat în colaborare cu școlile și grădinițele din localitate; Secăria (Școala, Grădinița), Concursuri, desene pe asfalt; Slănic, Jocuri distractive în oraș; Starchiojd (Liceul Tehnologic Starchiojd); Surani, Carnavalul *În lumea piticilor*; Șirna *Zmeie și feți-frumoși*, ediția a V-a. Spectacol, desfăşurarea unor activităţi recreative la bibliotecă, teatru de păpuşi, activităţi în aer liber: concurs de înălţat zmeie, picnic etc.; Șoimari (Biblioteca, Școala), Spectacole dedicate copiilor; Ștefești (Cămin cultural, Biblioteca), Jocuri interactive pentru copii: șah, rummy, scrabble; Teișani (Școli), Manifestări cultural-artistice și sportive dedicate copiilor; Tomșani (Căminele culturale Tomșani și Loloiasca), Spectacol în aer liber, concursuri sportive; Urlați (Casa de cultură, Primăria), Manifestare complexă, spectacole, concursuri; Vadu Săpat, Programe artistice, expoziții, concursuri, jocuri; Valea Călugărească (Parcul de agrement), *Sărbătoarea copilăriei*; Vălenii de Munte (Centrul cultural, Clubul copiilor), Spectacole, întreceri sportive, expoziții; Vărbilău: 30 mai-1 iunie; Vâlcănești, Întreceri sportive și divertisment. Participă elevii din localitate

-Ciorani (Biblioteca), *Mircea Cărtărescu* Expoziție de carte; Plopu, Ziua Școlii Plopu; Sângeru, *Bucurii cu poezii* Lansare de carte Ana Luciana și Lucian Avramescu

2 iunie

Comarnic (Monumentul Eroilor), *Ziua eroilor comărniceni* Pelerinaj, depuneri de coroane, program cultural

4-5 iunie

-Boldești-Scăeni, *Ziua orașului* Manifestare complexă organizată împreună cu Centrul Județean de Cultură Prahova: alocuțiuni, muzică de fanfară, spectacole folclorice. Participă ansambluri folclorice din zonă și din orașul Leova – Republica Moldova
-4 iunie, Breaza (Colegiul Național Militar „Dimitrie Cantemir"), Ziua Colegiului Național Militar „Dimitrie Cantemir". Simpozion, sesiune de comunicări științifice; spectacol omagial 103 ani de la înființarea colegiului; Comarnic, Aniversare Trupa „Midinette" (2011-2016)
-4, 11, 18, 25 iunie, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe"), Recital în cadrul Stagiunii Muzicale de la Bușteni

5 iunie

-**Ziua învățătorului** Brazi, Decernare de diplome unor cadre didactice, expoziție de artă caligrafică (organizat de Cămin cultural și Primărie): 6 iunie; Ceptura, Întâlnire cu fiii satului (organizatori: Școala, Biserica, Primăria, Cămin cultural); Șirna (Grădinița), Dezbatere cu tema *Dreptul la educație*
-Cerașu, Cerc de cultură generală – întrunire Grupul de inițiativă „Temerarii" cu tema „Siturile istorice din Slon", ședința comună Grup „Temerarii" și „Străjerii daci" (grup de inițiere al seniorilor din Cerașu)
-Ziua mondială a mediului înconjurător: Iordăcheanu (Biblioteca, Școli); Măneciu (Cămin cultural), Acțiuni în natură

6 iunie

Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”), Medalion literar *Nicolae Iorga*

9 iunie

-Înălțarea Domnului, Ziua Eroilor. Manifestări complexe: slujbă religioasă, depuneri de flori, comemorare, muzică de fanfară, alocuțiuni, versuri și muzică patriotică, simpozion, program artistic etc. Albești Paleologu (Troița Eroilor Neamului); Aluniș (Monumentul eroilor); Ariceștii Zeletin (Primăria, Școala, Biserica); Baba Ana (Monumentele din localitate); Băicoi (Monumentele eroilor); Bălțești; Bătrâni (Monumentul eroilor); Berceni (Școli); Boldești-Grădiștea (Biserici, Școala, Monumentul eroilor); Brazi; Breaza (Primăria, Centrul Cultural „Ion Manolescu”, Colegiul Național Militar „D. Cantemir”, Poliția orașului, partidele politice, școli, Asociația Cultul Eroilor Breaza, Asociația Cadrelor Militare în Rezervă și Retragere – filiala Breaza); Bucov (Monumentele eroilor); Ceptura (organizatori: Biserica, Primăria, Școala, Cămin cultural); Cerașu (Biblioteca); Chiojdeanca; Cocorăștii Colț (Biserica Cocorăștii Colț, Monumentul eroilor); Cornu; Drăgănești (Monumentele istorice și biserici); Drajna (Monumentele eroilor), Târg tradițional la Drajna de Jos; Fulga; Gura Vadului (Monumentul eroilor); Gura Vitioarei; Lipănești (Monumentul eroilor); Păulești; Plopu (Monumentele și troițele din comună); Podenii Noi (Monumentul eroilor); Poiana Câmpina (Biserica „Adormirea Maicii Domnului”); Poienarii Burchii (Monumentele istorice din comună); Posești; Provița de Jos (Monumentul eroilor); Scorțeni; Secăria (Monumentul eroilor); Starchiojd (Monumentul eroilor); Șirna (Monumentele eroilor); Șoimari (Monumentul eroilor); Tătaru (Cimitirul eroilor din satul Podgoria); Telega (Monumentul eroilor); Tomșani (Biserici); Vadu Săpat (Monumentele eroilor); Valea Călugărească (Monumentele eroilor); Vărbilău (Monumentul eroilor din comună)

-9-12 iunie, Breaza (Centrul Cultural „Ion Manolescu”), Festivalul de ateliere teatrale pentru tineri *Ion Manolescu,* ediția a V-a (organizatori: Centrul Cultural „Ion Manolescu”, Centrul Dramatic Mythos – Centrul Județean de Cultură Prahova)
-9 iunie, Cocorăștii Mislii, *Sărbătoarea satului*, ediția a XVI-a; Înălțarea Domnului. Manifestare cultural artistică complexă, în aer liber, cu participare județeană, slujbă religioasă, spectacole folclorice, târg, serbare câmpenească. Participă formații folclorice din județ și din localitățile înfrățite din străinătate
-9 iunie, **Hramul Bisericii „Înălțarea Domnului”** Cornu – Cornu de Sus; Cosminele; Dumbrăvești; Lipănești – Hramul Mânăstirii Zamfira; Plopeni

10 iunie

Blejoi, Dezbatere cu sprijinul Dispensarului medical; Dumbrăvești, *Biblioteca mea* Atelier de desenat folosind diferite tehnici, reprezentând biblioteca prin ochii copiilor

15 iunie

Comemorare *Mihai Eminescu* Ariceștii Rahtivani (Biblioteca), *Eminescu, Caragiale, Creangă* Simpozion, expunere de carte din opera autorilor; Ceptura (Biblioteca, Școala); Drajna (Redacția ziarului local), Comemorare, recital de poezie; Fântânele (Biblioteca), Evocare și recital de versuri; Fulga, Evocare; Poienarii Burchii (Biblioteca), Evocare, recital din creația poetului; Șirna, *Eminescu și folclorul* Dezbatere, recital de poezie eminesciană. Spectacol oferit cu prilejul aniversării a 5 ani de la înființarea Ansamblului folcloric „Fântâna din Şirna”; Vălenii de Munte (Școala Gimnazială „Gheorghe Pănculescu”)

18, 25 iunie

Bușteni (Parcul central al orașului), Muzică de promenadă interpretată de Fanfara Centrului Județean de Cultură Prahova

19 iunie

Starchiojd (Biserici), Rusaliile

20 iunie

-Hramul Bisericii „Sfânta Treime” Băicoi – Liliești; Bucov; Cocorăștii Mislii – Cocorăștii Grind. Slujbă religioasă, praznic; Lipănești – Zamfira. Slujbă religioasă și concert de cântece religioase; Posești – ctitoria cărturarului Eufrosin Poteca. Simpozion și programe artistice; Starchiojd (Biserici); Șirna – Varnița. Întâlnire cu fiii satului, concert coral

-Comemorare *Mihail Kogălniceanu* Ciorani (Biblioteca), Medalion literar; Vălenii de Munte (Centrul cultural – Clubul Bibliotecii „M. R. Paraschivescu”)

-Slănic, *Mirajul Sânzienelor* Serbare la izvorul „Fântâna rece”

23-28 iunie

Drajna, Participarea Ansamblului Folcloric „Poienița” al Căminului Cultural Drajna la Festivalul Național de Folclor *Dans și Cânt Dobrogean* de la Eforie Sud (județul Constanța)

24 iunie

Breaza (Centrul Cultural „Ion Manolescu”), *Sânzienele – sărbătoarea fertilității la români*; Ziua universală a iei. Spectacol susținut de formațiile artistice ale Centrului Cultural „Ion Manolescu”

25 iunie

Ploiești (Centrul Județean de Cultură Prahova, Centrul Dramatic Mythos – Palatul Culturii), *Gala tinerilor actori*. Spectacolele absolvenților cursului de actorie din cadrul Școlii Populare de Arte Ploiești; Cerașu (Biblioteca), *Să ne amintim de copilăriile lui Creangă* Evocare, masă rotundă, expoziție de carte, vizionare film

26 iunie

-Ploiești (Centrul Județean de Cultură Prahova, Salonul de arte vizuale Orion – Palatul Culturii), Vernisajul expoziției de artă

fotografică a absolvenților cursului de artă fotografică și cinematografică din cadrul Școlii Populare de Arte Ploiești; Participarea Coralei „Danielescu” la Festivalul de muzică corală „D. G. Kiriac” Topoloveni, ediția a XXIV-a
-Hramul Bisericii „Tuturor Sfinților”: Aluniș – Ostrovu; Băicoi – Țintea
-**Ziua Drapelului Național** Ariceștii Rahtivani (Cămin cultural), Manifestare cultural educativă cu participarea Filialei Prahova a Asociației Române de Drept Umanitar; Brazi (Cămin cultural), Expoziție: 27 iunie; Breaza, Adunare festivă, alocuțiuni, audiții muzicale; Bușteni (Parcul cu drapel), Arborare festivă a drapelului, alocuțiuni, muzică patriotică; Câmpina; Ceptura, Alocuțiuni (organizatori: Biserica, Primăria, Școala, Cămin cultural); Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”), Manifestări specifice: 25 iunie; Comarnic, Evocare, expoziții; Cornu (Cămin cultural), Originea și semnificația drapelului național; Lipănești, Expoziție; Scorțeni, Manifestări cultural artistice; Șirna, Spectacol susținut de Ansamblul folcloric „Fântâna din Șirna”; Tomșani (Cămin Cultural Tomșani); Vadu Săpat, Expunere

28-29 iunie

Cerașu, Schimb cultural educativ. Ansamblul folcloric „Brăduletul” Cerașu se va deplasa în localitatea Valea Lungă, județul Dâmbovița și va participa la manifestarea *Cântecele Cricovului Dulce*, alături de căminele culturale Iedera, Vișinești, Vârfuri, Valea Lungă (județul Dâmbovița)

29 iunie

-**Hramul Bisericii „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”** Ciorani – Cioranii de Jos; Cocorăștii Mislii – Țipărești. Serbare religioasă; Șoimari
-Drajna, Participarea formațiilor din Drajna la Festivalul folcloric zonal *De Sân' Petru* Bertea; Teișani, *Festivalul Teiului*, Ziua localității

30 iunie

Boldești-Scăeni, Participarea la festivitățile orașului Pavlikeni – Bulgaria, oraș înfrățit cu orașul Boldești-Scăeni; Poienarii Burchii (Biblioteca), *Tudor Arghezi – scriitor al copiilor* Evocare, concurs de poezii

Iunie

-Ploiești (Centrul Județean de Cultură Prahova – Palatul Culturii), Recitaluri muzicale, concerte, spectacole de dans și teatru, expoziții organizate de clasele Școlii Populare de Arte Ploiești

-Ploiești, (Centrul Județean de Cultură Prahova – Amfiteatrul în aer liber - Palatul Culturii), Concert Tudy Zaharescu Band – Jazz&Soul Project

-Ploiești (Casa de Cultură „I. L. Caragiale" a Municipiului Ploiești), Spectacolul *Zâmbet de copil*

-Băicoi (Biblioteca), Scriitorul lunii: Mircea Cărtărescu. Medalion și expoziție de carte

-Bănești (Primăria, Biblioteca), *Festivalul cireșelor*; Ziua fiilor satului, ediția a X-a

-Breaza (Biblioteca „Dan Grigorescu"), Scriitorul lunii: Nicolae Iorga – aniversare 145 de ani. Expoziție de carte

-Câmpina, Festivalul folcloric *Hora Prahoveană*; Concursul național de literatură *Geo Bogza*; Concurs de teatru pentru copii și tineri

-Măneciu (Cămin cultural), Festivalul folcloric județean *Flori de munte*, ediția a IV-a; Măneciu-Cheia, *Festivalul bujorului de munte*, ediția a V-a

-Iunie-septembrie, Sinaia, Muzeul orașului Sinaia *First place to go* Vizite, activități recreativ-educative și recitaluri la muzeu

-Tomșani (Biserica Tomșani), Comemorare *Alexandru Antemireanu*

-Urlați, *Maratonul vinului*, ediția a VI-a

-Vâlcănești, Deplasare cu Ansamblul „Brâulețul" în localitatea Sărmaș, județul Harghita la *Zilele Sărmașului*

IULIE

1-30 iulie

-Boldești-Scăeni (Casa de cultură), Tabără de pictură pentru elevii din localitate; Dumbrăvești, Activități de vacanță: șah, table, rummy, audiții muzicale, dans, canto, pictură; Cerașu, Dialoguri culturale cu localități învecinate: Drajna, Bătrâni, Măneciu, Izvoarele

-1-7 iulie, Boldești-Grădiștea (Biblioteca), *Cartea de vacanță* Expunere de carte școlară

-1 iulie, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe"), Eveniment cultural-sportiv *Bușteni dragostea mea* cu participarea copiilor cu sindrom Down, a copiilor de la Sanatoriul Balneo-climateric Bușteni și ai Asociației „Școala altfel"

-1-17 iulie, Cocorăștii Colț (Casa de cultură rurală), Școala de vară, ediția a VI-a

-1-10 iulie, Sălciile (Cămin cultural, Școala), Club de vacanță. Concursuri, jocuri în aer liber etc.; Urlați (Școala Gimnazială „Cănuță Ionescu"), Proiectul *Redescoperirea și promovarea tradițiilor populare*

-1-15 iulie, Șoimari, Expoziție de artă populară și produse meșteșugărești

-1-31 iulie, Tomșani (Biblioteca), *Citesc în vacanță*; Școala de vară

2, 9, 16, 23, 30 iulie

-Breaza (Piața Primăriei), *Zilele de sâmbătă... seara* Concert de fanfară susținut de Fanfara Centrului Județean de Cultură Prahova; Bușteni (Parcul central al orașului), Muzică de promenadă interpretată de Fanfara Centrului Județean de Cultură Prahova; (Centrul Cultural „Aurel Stroe"), Recital în cadrul Stagiunii Muzicale de la Bușteni

-2 iulie, Câmpina, *Sărbătoarea celor două Iulii*; Cerașu (Cămin Cultural Cerașu), Festivitatea de închidere a Cursurilor Universității Populare Rurale Cerașu, premierea lucrărilor executate la aceste cursuri

3-16 iulie

-Aluniș (Sala de activități culturale – Școala Vale), Tabăra de inițiere în artele plastice, ediția a XIX-a
-3 iulie, Drajna, Participarea Ansamblului „Poienița” la *Ziua comunei Izvoarele*; Gornet (Primărie), *Ziua comunei*, ediția a IV-a. *Festivalul zmeurei*; Izvoarele (Satul Izvoarele), *Ziua comunei Izvoarele* Manifestare complexă cu participarea formațiilor din localitate și din județul Prahova, expoziții, lansări de carte, serbare câmpenească, târg de produse tradiționale

4 iulie-31 august

-Brazi, Școala de vară. Ateliere de creații, excursii tematice (organizatori Cămin cultural și Primăria)
-4-10 iulie, Breaza, Tabăra de inițiere și creație în tradiții locale. Participă elevi ai școlilor brezene (organizatori: Primăria și Consiliul Local Breaza, Centrul Cultural „Ion Manolescu”, Centrul Județean de Cultură Prahova)
-4 iulie, Cerașu (Biblioteca), *In memoriam poetului și prozatorului Tudor Arghezi* Expoziție de carte, masă rotundă; Poienarii Burchii (Biblioteca), Evocare Ștefan cel Mare și Sfânt, lecturi, recital de poezii închinate marelui domnitor
-4-5 iulie, Comarnic, Dialog cultural Comarnic-Bran (Brașov)

5-9 iulie

-Aricieștii Rahtivani (Biblioteca), Zilele Bibliotecii Comunale. Atelier de creație, prezentare și expoziție de carte
-5 iulie, Ceptura, *Serbarea spicelor de grâu* Slujbă religioasă (Biserica, Primăria, Școala, Cămin cultural)
-5-10 iulie, Ciorani, Zilele Bibliotecii Cioranii de Jos. Expoziții de carte, lansări de carte, proiecții de film documentar și concursuri

6 iulie

Ștefești (Biblioteca), *Cartea de vacanță* Expoziție de carte școlară

9 iulie

Șoimari, Întâlnire cu fiii satului, expoziții și spectacole folclorice

10 iulie

Starchiojd (Zona Târg comunal), *Ziua localității* – 598 de ani de la prima atestare documentară a comunei Starchiojd

11 iulie

Șirna, Festival folk rock *Șirnaville*

13-19 iulie

-Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe"), Cursuri de vară de vioară cu Ioana și Gabriel Croitoru
-13 iulie, Drajna (Primăria), *Mediul înconjurător și sănătatea noastră* Masă rotundă cu participare zonală

14 iulie

Surani, *Infinitul înflorit* Expoziție de pictură; Șoimari, *Ziua comunei* Spectacole folclorice, cu participare zonală. Dansuri populare cu Ansamblul „Șoimul" Șoimari

15 iulie

-Balta Doamnei (Biblioteca), *Vara vacanțelor* Masă rotundă – literatura de vacanță a elevilor; Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete"), Dialog cultural Ciorani-Sălciile-Fulga-Sângeru; Vadu Săpat, *Fiii satului* Spectacol folcloric
-15-25 iulie, Cornu (Cămin cultural, Centrul de Voluntariat și Biblioteca), Activități de vacanță

16-17 iulie

Comarnic, Dialog cultural Comarnic-Întorsura Buzăului. Temă: Folclorul românesc

19 iulie

Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”), Recital final de vioară studenți pregătiți de Ioana și Gabriel Croitoru; Salcia (Sala de lectură), *Rolul bibliotecii în cadrul localității și Biblionetul* Întâlnire cu liceenii din localitate

20 iulie

-**Hramul Bisericii „Sfântul Ilie”** Albești Paleologu; Aricești Rahtivani; Breaza – Nistorești; Drăgănești; Starchiojd
-20-21 iulie, Aricești Rahtivani, *Zilele comunei* Manifestare complexă
-Ciorani, File din istoria locală; Izvoarele (Satul Izvoarele), Târg tradițional de „Sfântul Ilie”, Concurs de gastronomie locală; Mizil (Centrul Cultural „Adrian Păunescu”), ...*Viața e un teatru trist*... Remember Adrian Păunescu. Participanți de la Biblioteca orășenească și Cenaclul „Agatha Grigorescu Bacovia”; Posești (Cămin Cultural Nucșoara de Jos, Școala Valea Plopului), *Muta Inteligent* Concurs de șah pentru copii, tineri și adulți de Ziua mondială a șahului; Vâlcănești, Participarea Ansamblului „Brâulețul” la „Sfântul Ilie” – Târg anual în localitatea Brebu

21 iulie

-**Aniversare *Vasile Alecsandri*** Ciorani (Biblioteca), Expoziție de carte și recitări de poezii; Poienarii Burchii (Biblioteca), Evocare, recital de poezie, expoziție de carte: 20 iulie
-21-27 iulie, Cocorăștii Mislii, *Tabăra Internațională de Land-Art, Fotografie și Film*, ediția a VIII-a. Ateliere de lucru și creație. Arte plastice, teatru, muzică, dans, artă fotografică, jurnalism, jocuri, organizate de Asociația de Înfrățire, Centrul Județean de Cultură Prahova, Centrul Dramatic Mythos în colaborare cu Primăria și Consiliul Local Cocorăștii Mislii. Participă tineri creatori din Franța, Italia, Spania, Grecia și România

27 iulie

-Bătrâni, *Ziua Comunei*, „Sfântul Pantelimon”
-27-28 iulie, Fulga, *Sărbătoarea comunei* Bâlci și târg tradițional de „Sfântul Pantelimon”

28-30 iulie

Slănic, *Zilele orașului*, Manifestări artistice în parcul orașului; expoziție de fotografie; Prezentarea *Via Salaria, drumul sării de la Slănic la Dunăre*; Filmul documentar *Piatra verde – vatra localității*; Filmul documentar *Tradiții și meșteșuguri locale*

29 iulie

-**Ziua Imnului Național al României** Băicoi (Casa de cultură, Școli); Breaza, Evocare (Primăria și Consiliul Local Breaza, Centrul Cultural „Ion Manolescu”, instituții); Ceptura (Școala, Biblioteca), Andrei Mureșanu și Anton Pann (1848); Cerașu (Biblioteca), Semnificație; Poienarii Burchii (Biblioteca), *În amintirea companiilor militare de la Mărășești, Mărăști și Oituz* Masă rotundă, întâlnire cu veteranii de război, recital de versuri patriotice; Urlați (Casa de cultură, Biblioteca), Masă rotundă; Vadu Săpat, Manifestare cultural artistică și audiții muzicale

Iulie

-Ploiești (Casa de Cultură „I. L. Caragiale” a Municipiului Ploiești, Tabăra internațională de creație plastică *Dan Platon*, ediția a XI-a
-Băicoi (Biblioteca), *Constantin Noica* Medalion și expoziție de carte; Festivalul Internațional de Muzică Clasică și Contemporană *Țintea muzicală*. Parteneriat Casa de cultură; (Casa de cultură), Orientare turistică. Activități sportive; (Casa de cultură), Săptămâna teatrului radiofonic pentru copii
-Iulie-august, Bănești (Biblioteca), Clubul de vacanță. Activități recreative

-Iulie-August, Blejoi (Cămin cultural Ploieştiori), Clubul de vacanță. Concursuri, excursii, jocuri, vizionări de spectacole; (Biblioteca „Geo Bogza" Ploieştiori), *Cărțile nu sunt în vacanță* Dialog cu cititorii. Serată literară
-Breaza (Biblioteca „Dan Grigorescu"), Scriitorul lunii: Mihail Kogălniceanu. Comemorare 145 de ani. Expoziție de carte
-Iulie-august, Câmpina, Clubul de vacanță
-Cornu, *Festivalul florilor de tei*, ediția a VIII-a. Sărbătoarea localității – manifestare complexă
-Iulie-septembrie, Drajna (Grupul de Inițiativă Locală Drajna), Concursul de film *Drajna văzută prin ochii tinerilor*
-Iordăcheanu (Biblioteca, Cămin cultural), Clubul de vacanță. Activități recreative
-Măneciu (Cămin cultural), *Cuplul de aur* – 50 de ani de conviețuire
-în fiecare luni, Poiana Câmpina (Biblioteca, „Dimitrie Gusti"), Activități Biblionet de vacanță: vizionare filme, povești, piese de teatru (copii din clasele P-IV); în fiecare joi (Biblioteca „Dimitrie Gusti"), Activități Biblionet de vacanță: vizionare filme, povești, piese de teatru (copii din clasele V-VIII)
-Scorțeni, Activități recreative organizate în colaborare cu Biblioteca; *Oportunități și posibilități* Întâlnire cu directorii și referenții culturali – programe metodice, schimburi de experiență
-Iulie-septembrie, Sinaia, *Fanfara în parc* Concerte de promenadă susținute de Fanfara Centrului Județean de Cultură Prahova; iulie, Festivalul internațional de chitară clasică. Masterclass internațional; iulie-august, *Destinația arta* Tabere de creație la Sinaia
-Iulie-august, Șirna (Biblioteca), *Cărțile nu sunt în vacanță* Activități recreative în Ludoteca din grădină
-Vâlcăneşti (Cămin Cultural Trestioara, Centrul Cultural Vâlcăneşti), Biblioteca de vacanță – cele mai noi apariții editoriale. Impresii pro și contra
-Iulie-august, Tulcea, Tabăra de antropologie de la Maliuc (partener Centrul Județean de Cultură Prahova)

AUGUST

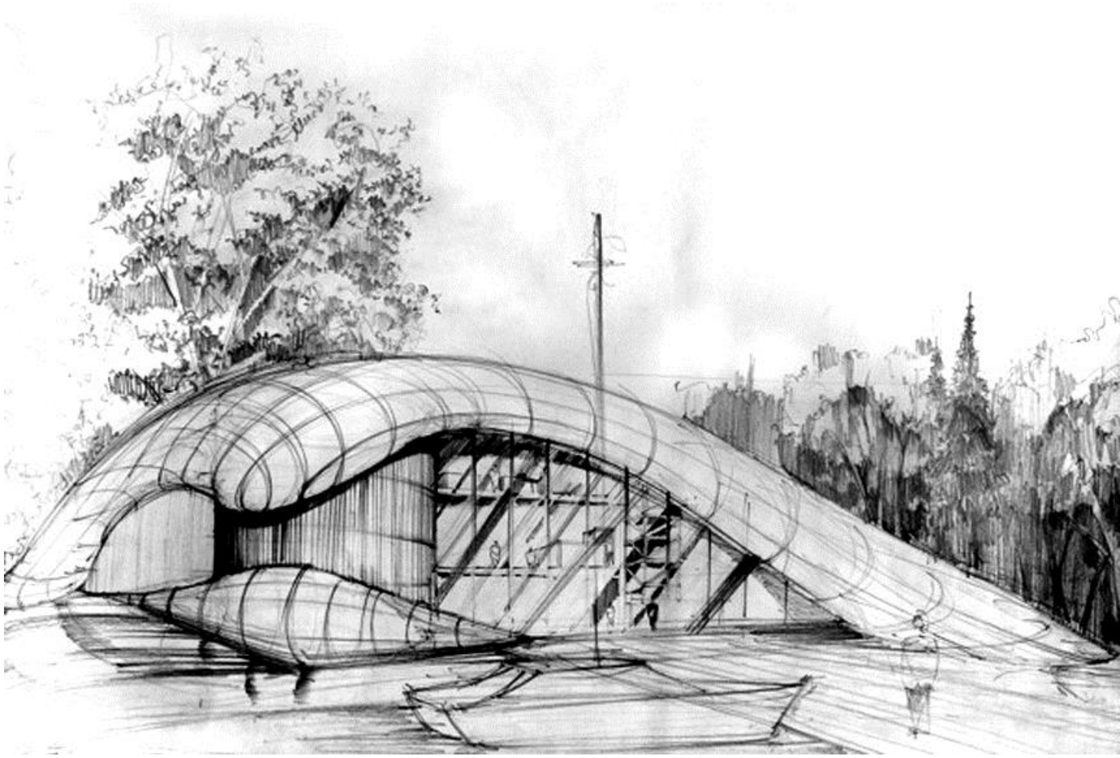

1-31 august

-Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”), Târg al meșterilor populari
-1-9 august, Cerașu, Tabăra de vară *Tabla Buții* Participă Ansamblul „Brăduleţul” Cerașu și Grupul de inițiativă „Temerarii”, alături de colectivele artistice din Dragomirești și Valea Lungă, județul Dâmbovița. În program: drumeții montane, vizitarea siturilor Ciuga și Tabla Buții, sculptură, gastronomie, jocuri distractive, foc de tabără

3 august

Ciorani (Biblioteca), Dezbatere *Rolul bibliotecii în educarea comunității*

4-6 august

Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”), Festivalul Național de Muzică Pop pentru Copii și Adolescenți *Sfinxul de Aur*. Organizatori: Asociația „BeleArti” și Centrul Cultural „Aurel Stroe”

5-6 august

-Bușteni (Muzeul Memorial „Cezar Petrescu”), Salonul de umor *Ridendo dicere verum*, ediția XXI (organizatori: Primăria Bușteni și Muzeul Memorial „Cezar Petrescu”)
-5 august, **Aniversare *Marin Preda*** Ceptura (Biblioteca, Școala), *Marin Preda – cel mai iubit dintre pământeni*; Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”, Biblioteca), Medalion literar și expoziție de carte
-5 august, Drăgănești (Biblioteca), *Povești cu zâne* Vizionare de filme pentru preșcolari; Poienarii Burchii (Biblioteca), *Mihai Viteazul în scrieri prahovene* Evocare, program artistic; Ștefești (Cămin cultural), Activități de club: șah, rummy, scrabble

6-7 august

-Ploiești (Centrul Județean de Cultură Prahova, Centrul Dramatic Mythos – Palatul Culturii), *Nopțile de teatru Mythos*

Spectacolele: *Torna Umbra*, spectacol din cadrul Proiectului Teatrul Mitologiei Românești. Interpretează actorii Centrului Dramatic Mythos. Scenariul şi regia Mihai Vasile; *Cine are nevoie de teatru?*, colaj dramatic din creația scriitorilor Nichita Stănescu, Dumitru Solomon, Lucian Vasilescu. Interpretează actorii Centrului Dramatic Mythos. Scenariul și regia Mihai Vasile

-6 august, Aluniș, *În pași de dans* Concurs zonal de dans modern; Ariceștii Rahtivani (Cămin cultural, Biblioteca), Dezbatere *Modalități de combatere a violenței*; Breaza – Capu Câmpului, Hramul Bisericii „Schimbarea la față"; Ceptura (Biserica), Binecuvântarea strugurilor, Binecuvântarea rodului viței de vie; Cerașu, Tabla Buții – *Columnă pentru nemurire* – 100 de ani de la evenimentele petrecute aici. Slujbă de pomenire, depuneri de flori, alocuțiuni, paradă militară (organizatori: Primărie, Cămin cultural, Biblioteca, partener Centrul Județean de Cultură Prahova); Cosminele (Cămin cultural), *Sărbătoarea satului* Spectacol folcloric; Drajna, Participarea formațiilor din Drajna la manifestarea de la Tabla Buții *Columnă pentru nemurire*; Starchiojd, Participare la manifestarea *Odă ostașilor români* de la Tabla Buții

-6, 13, 20, 27 august, Breaza (Piața Primăriei), *Zilele de sâmbătă... seara* Concert de fanfară susținut de Fanfara Centrului Județean de Cultură Prahova

-6-19 august, Bușteni (Castelul Cantacuzino), Evenimente în cadrul Festivalului Internațional *Enescu și muzica lumii*. Organizatori: Fundația „Serafim Andrupov", Centrul European de Cultură Sinaia, Centrul Cultural „Aurel Stroe"

-6, 27 august, Bușteni (Parcul central al orașului), Muzică de promenadă interpretată de Fanfara Centrului Județean de Cultură Prahova; (Centrul Cultural „Aurel Stroe"), Recital în cadrul Stagiunii Muzicale de la Bușteni

7-21 august

-Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe"), Zilele culturii la Bușteni *Sărbătoarea Sfinxului*

-7 august, Măneciu, Dialog cultural Urlați-Măneciu. Spectacol prezentat de Ansamblul „Strugurelul” Urlați, soliști, grupuri de dans

10 august

-Ploiești, (Centrul Județean de Cultură Prahova, Centrul Dramatic Mythos – Palatul Culturii), Lansare de carte: *Liceul „Sf. Petru și Pavel” – lăcaș al culturii ploieștene. Conferințe și conferențiari (1865-1947)* de Constantin Dobrescu

-10-21 august, Posești (Școala Poseștii Pământeni), Activități cultural artistice și sportive susținute de animatorii Asociației „Solidaritatea” România Centrul Posești-Mauges, pentru copii și tineri. Proiect româno-francez

11-25 august

Drăgănești (Biblioteca), *Cea mai hazlie fotografie din vacanță* Expoziție de fotografii; Concurs de povestiri *Cea mai strașnică aventură din vacanța de vară*

12-14 august

-Brazi, *Zilele comunei* Spectacole, concursuri, evenimente sportive, expoziții (organizatori Cămin cultural și Primăria)

-12-15 august, Breaza, Festivalul Internațional de Folclor *Calabreaza*, ediția a XII-a (organizatori: Primăria și Consiliul Local Breaza, Centrul Cultural „Ion Manolescu”, Centrul Județean de Cultură Prahova, Fundația Culturală „Ion Manolescu”)

-12 august, **Ziua internațională a tineretului** Ciorani, Concursuri sportive, spectacol, dans; Iordăcheanu; Mizil (Centrul Europe Direct Mizil), Participanți de la Biblioteca orașului Mizil și tineri mizileni

-12-19 august, Drajna (Primăria), *Drajna în imagini* Expoziție de artă fotografică realizată de tinerii din Drajna având ca temă „Depopularea satului românesc”

-12 august, Poiana Câmpina, Festivalul tradițional de Sfânta Maria *Cântec, joc și voie bună*; Telega (Biblioteca), *Sfânta*

Maria Expoziție de icoane pe lemn realizate de elevii înscriși la cercul de pictură

13-14 august

Cerașu, *Triatlon fără asfalt* Competiție internațională de triatlon. Zonă de desfășurare: Baraj Măneciu, Telejenel, Ciuga, Vârful Craiului

14 august

-Boldești-Scăeni (Pădurea din Scăeni), Spectacol muzical cu ansamblurile din localitate, cu prilejul sărbătorii „Adormirea Maicii Domnului”
-14-15 august, Drajna, Participarea la Festivalul minorităților naționale *Serbările Deltei* organizat de Primăria și Consiliul Local Sulina, județul Tulcea

15 august

-Adunați, *Ziua localității*; Apostolache, Târg tradițional comunal; Cerașu, Deplasarea Ansamblului „Brăduleţul” Cerașu la Festivalul folcloric *Marie, Marie* Bucșani, județul Dâmbovița; Scorțeni, *Zilele comunei* Manifestare cultural artistică complexă: spectacole folclorice, târg etc; Vălenii de Munte (Piața), Târg tradițional de „Sfânta Maria Mare”; Vărbilău, *Ziua satului*
-**Hramul Bisericii „Adormirea Maicii Domnului”** Adunați; Albești Paleologu – Albești Paleologu, Cioceni; Baba Ana – Baba Ana și Cireșanu; Băicoi – Tufeni; Bănești; Boldești-Grădiștea – Boldești, Program liturgic; Breaza – Breaza de Sus; Ciorani – Cioranii de Jos și Cioranii de Sus; Cornu (Biserica „Înălțarea Domnului”), Manifestare închinată sărbătorii „Adormirea Maicii Domnului”; Fântânele; Fulga; Gura Vadului; Iordăcheanu – Iordăcheanu, Vărbila; Izvoarele – Homorâciu. Concert de pricesne; Lipănești. Slujbă religioasă și concert de cântece religioase; Măneciu, Concerte de cântece religioase; Plopu – Hârsa; Podenii Noi; Poienarii Burchii – Ologeni, Poienarii Rali, Poienarii Burchii. Slujbe religioase

tradiționale; Posești – Poseștii Pământeni; Șirna – Brătești; Tomșani – Magula; Vărbilău – Livadea

17 august

Drajna, Vizita cursanților Universității Populare de Vară „Nicolae Iorga” Vălenii de Munte la Drajna, în cadrul proiectului *Promovarea imaginii localității Drajna* organizat de Grupul de Inițiativă Locală

18-19 august

Plopeni (Casa de cultură), Festivalul Național-Concurs de Muzică Populară *Salba Prahovei* (partener Centrul Județean de Cultură Prahova); 18-28 august, Tabere internaționale la Plopeni: Tabăra Internațională de Creație Plastică *Vintilă Făcăianu*, Tabăra Internațională de Sculptură *Nicolae Kruch*, Tabăra de Pictură pentru Copii *Vara în culori*

20 august

-Adunați (Terenul de sport), *Festivalul buciumului muntenesc*
-20-21 august, Plopeni, *Zilele orașului*

22-25 august

-Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”), Festivalul național de muzică și dans popular și etno *Magia Sfinxului*
-22 august, Salcia (Biblioteca), *Vasile Alecsandri*. Medalion literar și recital de versuri

23 august

Aricеștii Rahtivani (Casa de copii „Concordia” din Aricești), *Vis de vară* Spectacole, expoziții, concursuri; Poienarii Burchii (Biblioteca), *Despre viața și opera lui Ioan Slavici* Medalion literar, expoziție de carte, lecturi

25 august

Cornu (Cămin cultural), *Cornu în imagini – trecut și prezent* Expoziție fotografică, materiale documentare despre trecutul și prezentul comunei

26-28 august

-Ploiești (Centrul Județean de Cultură Prahova), Festival de folclor cu invitați din Republica Moldova, din cadrul Programului Național „România 100”, ediția a II-a
-26-29 august, Ștei (județul Bihor), Participarea formațiilor din Drajna la *Zilele orașului Ștei*

28 august

Chiojdeanca, *Ziua comunei*

30 august

-Drajna – Drajna de Jos, Hramul Bisericii „Sfântul Alexandru”; Gornet (Crucea din deal), Manifestare în cinstea eroilor neamului

31 august

-**Ziua limbii române** Câmpina; Cornu; Vălenii de Munte (Centrul cultural – Clubul Bibliotecii „M. R. Paraschivescu”)
-Slănic, Simpozion *31 august 1944*. Rememorarea evenimentelor militare din Slănic

August

-Băicoi (Casa de cultură), *Natura copilăriei mele* Expoziție de fotografie; (Casa de cultură, Școli), *Vlad Țepeș* Sesiune de comunicări și referate; (Biblioteca), Scriitorul lunii: Marin Preda. Vizionare film *Moromeții*
-Breaza (Biblioteca „Dan Grigorescu”), Scriitorul lunii: Ioan Barbu. Comemorare 55 de ani. Expoziție de carte
-Bucov, Activități cultural-artistice realizate în colaborare cu biblioteca și școlile de pe raza comunei Bucov
-Bușteni (Monumentul „Ultima Grenadă” – Crucea Eroilor), Marș comemorativ în amintirea eroilor căzuți în anii 1916-1919 (organizatori: Primăria Bușteni, Asociația „Tradiția Militară”)
-Câmpina, Festival Jazz-Rock
-Cocorăștii Colț, *Cartea prietena mea* Seri literare, film, teatru

-Comarnic, Posada „Schitul Lespezi”. Program literar
-(în fiecare luni), Poiana Câmpina (Biblioteca „Dimitrie Gusti”), Activități Biblionet de vacanță: vizionare filme, povești, piese de teatru (copii din clasele P-IV); (în fiecare joi), Biblioteca „Dimitrie Gusti”, Activități Biblionet de vacanță: vizionare filme, povești, piese de teatru (copii din clasele V-VIII)
-Surani, *Sărbătoarea localității*
-Vălenii de Munte (Centrul cultural), Cursurile Universității Populare de Vară *Nicolae Iorga* (partener Centrul Județean de Cultură Prahova)
-Vâlcănești (Biblioteca – filiala Trestioara), *Marin Preda și romanele sale* Expoziție de carte; Participare cu grupa mijlocie a Ansamblului „Brâulețul” la Festivalul tradițional de folclor *Stămăria Mare* Vălenii de Munte; Deplasare cu Ansamblul „Brâulețul” (grupa mare) în stațiunea Durău, județul Neamț la *Festivalul Muntelui Ceahlău*

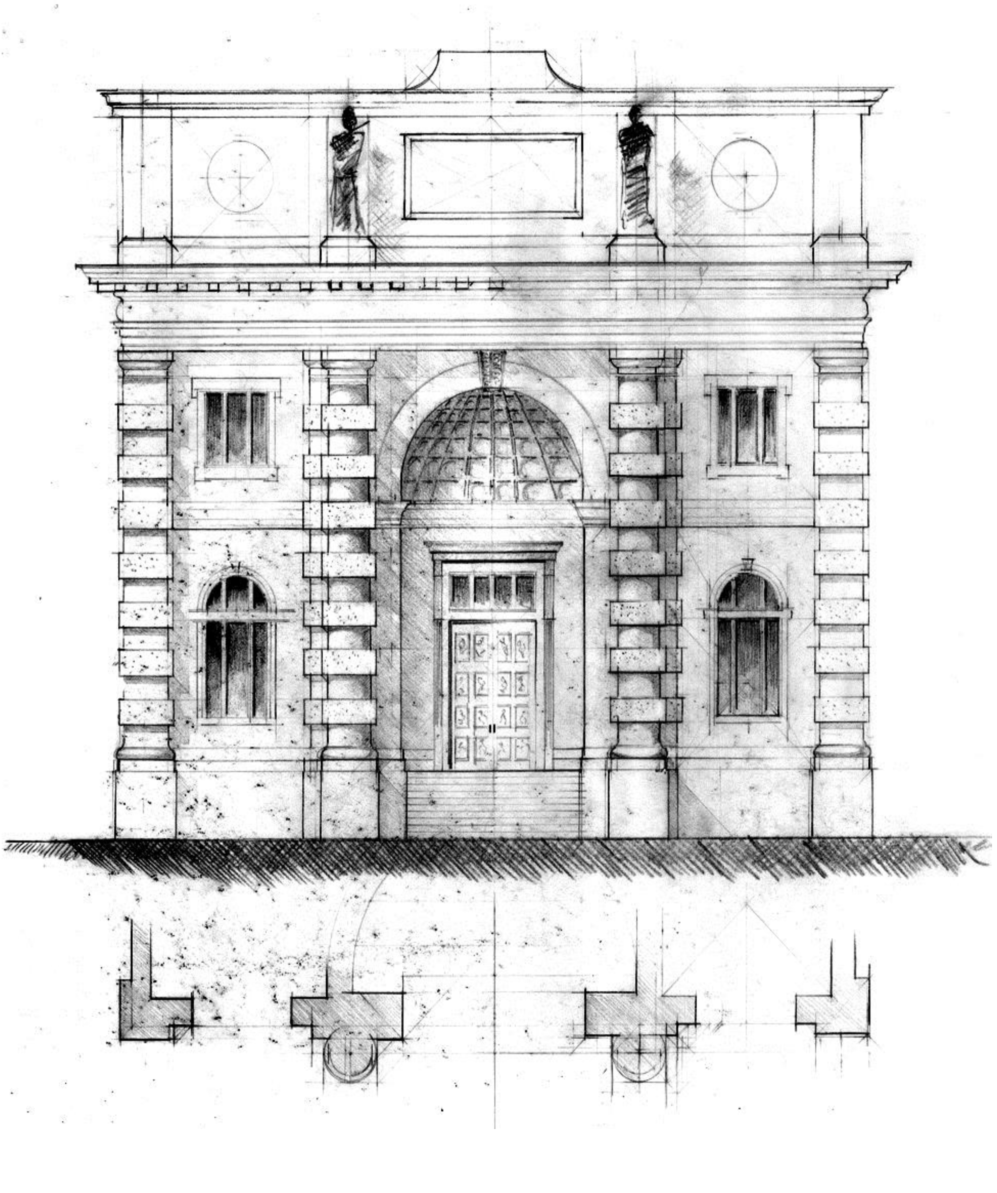

SEPTEMBRIE

1-15 septembrie

Vadu Săpat (Biblioteca), Expoziții de carte școlară

3 septembrie

-Ariceștii Rahtivani (Biblioteca), *Codul bunelor maniere pentru elevi* Dezbatere, concurs; Breaza (Piața Primăriei), *Zilele de sâmbătă... seara* Închiderea stagiunii concertistice de fanfară 2016

-3, 10 septembrie, Bușteni (Parcul central), Muzică de promenadă interpretată de Fanfara Centrului Județean de Cultură Prahova

-3, 10, 17, 24 septembrie, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe"), Recital în cadrul Stagiunii Muzicale de la Bușteni

-3-4 septembrie, Drajna, Participarea Ansamblului „Poienița" la *Festivalul Smochinelor* de la Svinița (județul Mehedinți)

4 septembrie

Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete"), Medalion literar *George Bacovia*; Măneciu, Ziua comunei. *Măneciu în sărbătoare*

5 septembrie

Ploiești (Centrul Județean de Cultură Prahova – Salonul de arte vizuale Orion din Palatul Culturii), Vernisajul expoziției de artă tradițională prahoveană; Chiojdeanca, *Învață să te informezi* Dezbatere privind necesitatea implementării Programului Biblionet

6-8 septembrie

-Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe"), Festivalul *Together for better* cu participarea asociațiilor persoanelor cu sindrom Down din România

-6 septembrie, Drajna (Primăria), *Luptele de la Stănești – Drajna* Masă rotundă cu participare județeană, ediția a III-a

8 septembrie

-Hramul Bisericii „Naşterea Maicii Domnului” Apostolache. Târg comunal; Bălțești; Blejoi; Breaza – Podu-Vadului; Păulești; Poienarii Burchii, Hram la Mânăstirea Pissiota. Slujbă tradițională, evocare, expoziție și concert de cântece religioase; Posești – Nucșoara de Jos; Slănic; Starchiojd – Rotarea; Ștefești

-Brazi (Cămin cultural, Biblioteca), Atelier de lectură; Cerașu, Deplasarea Ansamblului folcloric „Brăduleţul” Cerașu la Festivalul folcloric *Stă' Măria Mică* Șotânga, județul Dâmbovița; Drajna, Participarea formațiilor și artiștilor din Drajna la festivalul organizat cu ocazia sărbătorii *Stămăria Mică* la Chiojdu (județul Buzău); Lipănești, *Ziua comunei*; Ziua internațională a literaturii. Simpozion, spectacol, concursuri, jocuri în aer liber (organizatori: Cămin cultural, Biblioteca, Școli); Poiana Câmpina (Biblioteca „Dimitrie Gusti”), Ziua internațională a alfabetizării; Scorțeni, Sărbătoarea Nașterii Sfintei Maria. Manifestare cultural-artistică; Șirna: *Mării* Spectacol de Ziua localității Șirna, susținut de Ansamblul folcloric „Fântâna din Şirna”; (Şcoala Tăriceni), Ziua internațională pentru alfabetizare. Sesiune de comunicări: *Hai la școală!*; Ștefești, Târg tradițional, spectacole folclorice cu participare zonală, expoziție de țesături și produse meșteșugărești

11 septembrie

Ceptura (Biserica), *Binecuvântarea vinului nou* Slujbă religioasă

13 septembrie

Bănești (Primăria, Biblioteca), *Povestea unui icar* Comemorare Aurel Vlaicu

14 septembrie

-Bătrâni, Târgul de zarzavat

-Înălțarea Sfintei Cruci Ceptura (Biserica), Procesiune până la Centrul Cultural al Bisericii „Sfânta Treime”, cu agapă

frățească; Ștefești; Vărbilău, Sfințirea Monumentului Eroilor din satul Podu Ursului

15 septembrie

-Cerașu (Biblioteca), *Chemați de clopoțel și în bibliotecă* Vizitare bibliotecă de către cei mici, festivitate, masă rotundă; Vărbilău, Festivalul muzicii lăutărești *Gabi Luncă*, ediția a VI-a
-15-20 septembrie, Cornu (Biblioteca), *Cartea școlarului* Expoziție de carte din bibliografia școlarului
-15-17 septembrie, Vărbilău, *Zilele localității Vărbilău*, ediția a VIII-a

16 septembrie

Cerașu, Cerc de cultură generală – întrunire Grupul de inițiativă „Temerarii” cu tema „Omagiu adus personalităților locale, preot Ioan Șt. Vasilescu” (invitat istoricul Traian Cepoiu)

17 septembrie

-Ploiești (Casa de Cultură „I. L. Caragiale” a Municipiului Ploiești), Concursul Național de Folclor *Cunună de cântec românesc*, ediția a III-a; Ceptura (Biblioteca, Școala), Aniversare *George Bacovia*
-17-21 septembrie, Gornet (Biblioteca), *Cartea școlarului* Expoziție de carte din bibliografia școlară
-17-18 septembrie, Tomșani (Cămin Cultural Loloiasca), *Zilele comunei*

18 septembrie

Urlați (Casa de cultură, Biblioteca), *Culorile toamnei* Expoziție de desene în acuarelă

19-23 septembrie

Breaza, *Noi suntem Calabreaza* Spectacol folcloric itinerant în toate școlile prezentat de Ansamblul Folcloric „Calabreaza” al Centrului Cultural „Ion Manolescu”, în vederea atragerii de iubitori ai dansului și cântului popular și cooptarea lor în

ansamblu; Izvoarele (Căminele culturale Izvoarele şi Homorâciu), *Bine ați venit la centrul cultural* Vizită a micilor școlari în locul în care se face educație permanentă

20 septembrie

-**Aniversare *George Coșbuc*** Ceptura (Biblioteca, Școala), Expunere și recital de versuri: 22 septembrie; Poiana Câmpina (Biblioteca „Dimitrie Gusti”); Vălenii de Munte (Centrul cultural – Clubul Bibliotecii „M. R. Paraschivescu”)
-Șoimari (Cămin cultural), Masă rotundă *Protejarea monumentelor istorice și valorificarea lor în educație*

21 septembrie

Ploieşti (Centrul Judeţean de Cultură Prahova – Palatul Culturii), Deschiderea Stagiunii de toamnă a Centrului Dramatic Mythos cu un spectacol de celebrare a echinocțiului de toamnă; Şirna, Spectacol de Ziua internațională a păcii, susținut de Ansamblul folcloric „Fântâna din Şirna”

22 septembrie

Câmpina, Ziua Bibliotecii Municipale Câmpina

23-25 septembrie

-Comarnic, *Zilele orașului*, ediția a IX-a; Poienarii Burchii, *Zilele comunei* Manifestare complexă cultural artistică; Valea Călugărească (Parcul de agrement), *Sărbătoarea vinului*, ediția a XIV-a
-23 septembrie, Comarnic, *Povești despre Comarnic*, ediția a V-a. Întâlnire cupluri care împlinesc 50 de ani de căsnicie; Ziua porților deschise la Muzeul Cinegetic Posada. Program artistic; Ștefești (Cămin cultural, Biblioteca), Beneficiile plantelor medicinale

24 septembrie

Plopeni (Casa de cultură), Festivalul Internațional de Muzică Corală *ProMuzica*

25 septembrie

Drajna, Participarea Ansamblului „Poienița” Drajna la *Festivalul Sarmalelor și al Plăcintelor* de la Chișcăreni (Republica Moldova)

26 septembrie

Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”), *Știm să circulăm corect?* Întâlnirea copiilor de la școli și grădinițe cu reprezentanții Poliției Rutiere; Gornet (Sat Cuib), Manifestare cultural artistică; Iordăcheanu (Școli), Ziua europeană a limbilor; Șirna (Biblioteca), Medalion literar *Drumul poveștilor... pe urmele Fraților Grimm* Proiecție povești

27 septembrie

Șirna, Excursii la mânăstiri de Ziua mondială a turismului. Informare: *Pe meleaguri străine*; Șoimari, Masă rotundă *400 de ani de la moartea lui Antim Ivireanul – Mitropolitul Țării Românești*

28 septembrie

Cerașu (Biblioteca), *Să-l cunoaștem mai bine pe Vasile Râpeanu, scriitor prahovean*; Vălenii de Munte (Centrul cultural), Continuarea proiectului *Sănătate, siguranță pentru copiii noștri* (I.S.U. Prahova, Școli, asociațiile de părinți, Centrul cultural)

30 septembrie

-Drajna (Ogretin, Drajna de Jos și Drajna de Sus) *În prag de toamnă* Concurs de eseuri și poezie. Participă elevi de la școlile din localitate
-30 septembrie-2 octombrie, Mizil, *Zilele orașului Mizil*, ediția a XIII-a. Manifestări artistice, concursuri, expoziții și târg

Septembrie

-Ploiești (Casa de Cultură „I. L. Caragiale” a Municipiului Ploiești), Spectacolul *Ghiozdănelul cu talente*; septembrie-

noiembrie, Concursul Național de Poezie *Iulia Hasdeu*, ediția a XIV-a

-Aluniș, *Festivalul Alunului* Manifestare complexă cultural-artistică, târg

-Băicoi (Biblioteca), Scriitorul lunii: George Coșbuc. Medalion și expoziție de carte; (Casa de cultură, Școli), Dialog între generații – elevi și profesori; Colaj muzical oferit de cursanții Casei de cultură; (Casa de cultură, Școli), Colocvii istorice *Domnia lui Mircea cel Bătrân*

-Breaza (Biblioteca „Dan Grigorescu"), Scriitorul lunii: George Bacovia. Aniversare 135 de ani. Expoziție de carte

-Câmpina, *Serbările toamnei*; Premierea elevilor olimpici și a sportivilor fruntași la nivel național; Festivalul teatrelor de proiect și Premiul „Câmpina" pentru cel mai bun spectacol

-Septembrie-noiembrie, Măneciu (Cămin cultural), Expoziție de pictură. Promovarea tinerelor talente

-Plopu, *Ziua comunei*, ediția a XIII-a

-Valea Doftanei, *Festivalul Cașcavelei*, ediția a XV-a

-Vâlcănești, Deplasare în localitatea Întorsura Buzăului, județul Covasna, pentru a participa la *Zilele orașului*

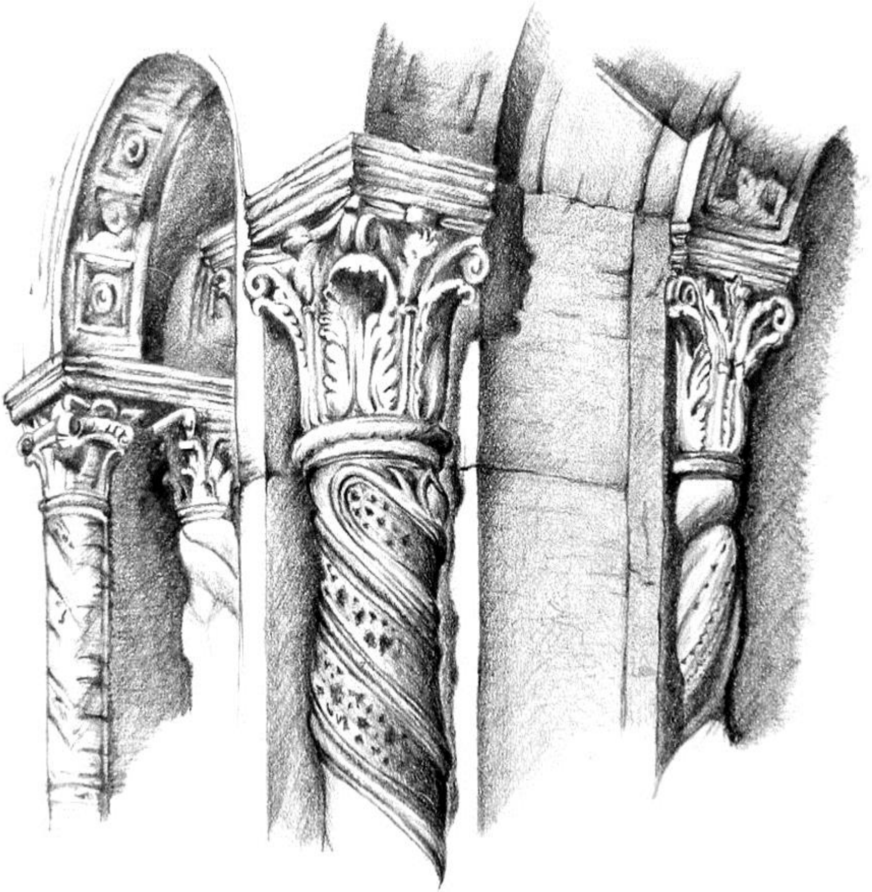

OCTOMBRIE

1 octombrie

-**Ziua internațională a persoanelor vârstnice** Băicoi (Casa de cultură); Blejoi, Întâlniri cu persoanele vârstnice din comună, spectacol, concursuri de șah și table; Brazi, Spectacole, teatru (parteneriat cu Teatrul „Toma Caragiu” Ploiești); Breaza (Centrul Cultural „Ion Manolescu”), Spectacol artistic, concert de fanfară, concursuri de șah, table, rummy (organizatori: Primăria și Consiliul Local Breaza, Centrul Cultural „Ion Manolescu”); Câmpina; Izvoarele (Cămin Cultural Homorâciu), Spectacol, premiere; Lipănești, Activități culturale dedicate vârstnicilor (organizatori: Cămin cultural, Biblioteca, Şcoli); Plopeni (Casa de cultură); Poiana Câmpina – Five O'clock Tea; Telega (Biblioteca), Dialog cu pensionarii; Vălenii de Munte (Centrul cultural), Spectacol și recepție; Vâlcănești (Centrul Cultural Vâlcănești, Cămin Cultural Trestioara)

-**Ziua mondială a muzicii** Băicoi (Casa de cultură), Spectacol artistic-muzical; Poiana Câmpina (Parcul „Triumf”, Parcul „Minodora Grigorescu Bobolia”); Vâlcănești (Centrul Cultural Vâlcănești, Cămin Cultural Trestioara) Spectacol dedicat cuplurilor care împlinesc cincizeci de ani de la căsătorie, ediția a VI-a

-Boldești-Scăeni (Casa de cultură), Expoziție zonală de pictură; Cerașu, Deschiderea Universității Populare Rurale Cerașu; Ciorani, Deschiderea anului școlar pentru cursurile organizate de Centrul Cultural „Dromihete” Ciorani și Şcoala Populară de Arte Ploiești

-1-2 octombrie, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”), Festivalul Internațional *Aurel Stroe*, ediția a VII-a. Recitaluri muzicale din creația lui Aurel Stroe, masterclass-uri de interpretare și muzicologie, simpozion, mese rotunde. Organizatori: Muzeul Național „George Enescu”, Filarmonica „Banatul” Timișoara, Centrul Cultural „Aurel Stroe” Bușteni; Urlați (Centrul Civic), Festivalul *Zilele toamnei la Urlați* Manifestare complexă, spectacole, concursuri, expoziții de artă meșteșugărească, expoziție de produse agricole

-1-8 octombrie, Cerașu, *Nunta tradițională la Cerașu* (un grup de tineri sprijiniți de Ansamblul „Brăduleţul" vor organiza nunta așa cum se organiza în trecut, respectând obiceiurile locului)

2 octombrie

Cocorăștii Mislii, *Sărbătoarea recoltei*, ediția a XII-a. Serbare câmpenească, târg de produse agroalimentare, spectacol folcloric; Măgurele (Stadionul comunal „Voința"), *Ziua recoltei* Serbare populară; Vălenii de Munte (Centrul cultural – Clubul Bibliotecii „M. R. Paraschivescu"), *Versul liber* Omagiu adus lui Miron Radu Paraschivescu

4 octombrie

-Drăgănești (Biblioteca, Școala), Ziua mondială a animalelor. Lecturarea unor legende, recorduri și taine din lumea animalelor
-4-5 octombrie, Drajna (Școala Drajna de Jos), Deschiderea anului școlar la clasele externe ale Școlii Populare de Arte Ploiești (pictură, canto popular, dans popular etc.)

5 octombrie

Ziua internațională a educației Ceptura, Manifestare complexă (Școala, Cămin cultural, Biserica); Cocorăștii Colț (Casa de cultură rurală), Program artistic dedicat învățătorului; Plopu (Școala); Șirna, Spectacol susținut de Ansamblul folcloric „Fântâna din Șirna"; Șoimari (Cămin cultural), Masă rotundă: 7 octombrie

6 octombrie

Cosminele (Biblioteca), *A venit toamna* Program literar-muzical

7 octombrie

-Cerașu (Biblioteca), *Toamna în expoziția românească* Creație desene cu bogățiile toamnei; Ștefești (Biblioteca), Expoziție *Bogăția toamnei oglindită în desene*

-7-8 octombrie, Ploiești (Casa de Cultură „I. L. Caragiale” a Municipiului Ploiești), Concursul național de interpretare a muzicii folk *Festivalul castanilor – In memoriam Gabi Dobre*, ediția a XVII-a

8-9 octombrie

-Bălțești, *Festivalul toamnei* Târg de produse agricole și spectacol în aer liber; Ceptura: *Zilele comunei Ceptura*, ediția a XIX-a. Spectacol muzical coregrafic, întreceri sportive, foc de artificii, Concurs de vinuri producători locali, ediția a II-a, Premierea cuplurilor care au împlinit 50 de ani de căsnicie
-8, 15, 22, 29 octombrie, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”), Recital în cadrul Stagiunii Muzicale de la Bușteni

9-11 octombrie

-Brazi (Cămin cultural, Școli, Primăria), *Sărbătoarea recoltei* Spectacol folcloric, târg de produse tradiționale, expoziții
-9 octombrie, Comarnic, *Comarnicul de la prima atestare documentară până în zilele noastre* Concurs, program artistic; Teișani (Școala Teișani), Program artistic dedicat lui Miron Radu Paraschivescu

11 octombrie

-Poienarii Burchii (Școala), Dezbatere *Natura, omul, sănătatea*
-11-15 octombrie, Șirna (Biblioteca, Școli), *Sclipiri de toamnă*, ediția a VIII-a. Expoziţie de pictură a elevilor de la Şcolile Tăriceni, Varniţa şi Hăbud

13-16 octombrie

Breaza, Târgul de toamnă și bâlciul tradițional

14 octombrie

-**Hramul Bisericii „Sfânta Cuvioasă Parascheva”** Aluniș – Vale; Blejoi; Chiojdeanca – Trenu; Cornu – Cornu de Jos; Gornet; Gornet-Cricov; Gura Vitioarei – Fundeni; Păulești; Podenii Noi – Valea Dulce; Starchiojd; Vărbilău

-Breaza, „Sfânta Cuvioasă Parascheva”; *Ziua orașului Breaza* Defilare, acțiuni cultural artistice și sportive, spectacole; Cerașu, Deplasarea Ansamblului folcloric Cerașu la Festivalul folcloric *Salcâmule de la drum* Valea Lungă, Cricov, județul Dâmbovița; Drajna (Primăria), *Poliția – sprijin pentru cetățeni* Masă rotundă; Izvoarele (Piața „Sfânta Vineri” Homorâciu), Târgul tradițional de toamnă *Sfânta Parascheva*. Spectacol, concurs gastronomie, premiere; Păulești, Ziua Școlii Gimnaziale „Toma T. Socolescu”

15-16 octombrie

-Boldești-Scăeni (Aleea Clubului), *Festivalul Toamnei* Manifestare culturală organizată împreună cu Consiliul Județean Prahova: alocuțiuni, muzică de fanfară, spectacol folcloric, expoziție, târg cu produse meșteșugărești
-15 octombrie, Cocorăștii Colț (Casa de cultură rurală), *Parfum de toamnă* Spectacol susținut de formațiile de dans modern, popular, judo, teatru, colaboratori, invitați; Gura Vadului, *Sărbătoarea toamnei pe Drumul vinului* Concurs de vinuri, programe folclorice, horă, târg

16 octombrie

Starchiojd (Cămin cultural, Zona Târg comunal), *Serbările toamnei*; Vălenii de Munte (Centrul cultural), Festivalul național de folclor *Dor de munte*, ediția a III-a

18-21 octombrie

Cornu (Biblioteca), *Zilele bibliotecii*, ediția a XIV-a. Expoziție, concursuri, lansare de carte

19 octombrie

Comemorare *Mihail Sadoveanu* Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”, Biblioteca), Medalion literar; Vălenii de Munte (Centrul cultural – Clubul Bibliotecii „M. R. Paraschivescu”)

20 octombrie

-Ploiești (Centrul Județean de Cultură Prahova, Centrul Dramatic Mythos – Palatul Culturii), Lansare de carte: *Teorie poetică și cronici de carte* de Minel Ghiță-Mateucă; Tomșani (Biblioteca), Medalion literar *Mihail Sadoveanu*
-20-23 octombrie, Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”), Colocviul Național *Coregrafia dansului tradițional, astăzi* organizat de Asociația Așezămintelor Culturale, Centrul Județean de Cultură Prahova, Centrul Cultural „Aurel Stroe” Bușteni
-20-24 octombrie, Șirna (Grădinița), *Internetul cu povești*

21 octombrie

Vălenii de Munte (Centrul cultural – Clubul Bibliotecii „M. R. Paraschivescu”), Aniversare *Perpessicius*

22 octombrie

Ciorani, *Zi de toamnă la Ciorani*, ediția a IV-a. Expoziție de desene; Drajna (G.I.L. Drajna), Premierea câștigătorilor Concursului de film *Drajna văzută prin ochii tinerilor*

24 octombrie

Posești (Cămin Cultural Nucșoara), *Festivalul nucilor* Eveniment organizat de biserica adventistă de ziua a șaptea Nucșoara

25 octombrie

Ziua Armatei Române Ariceștii Rahtivani (Cămin cultural), Omagiu adus veteranilor de război. Manifestare organizată cu Filiala Prahova a Asociației Române de Drept Umanitar: 24 octombrie; Baba Ana (Monumentele din localitate), Depuneri de flori; Berceni (Monumentul eroilor), Depunere de flori, moment literar; Blejoi, Depuneri de flori, paradă militară, spectacol de muzică patriotică și populară; Breaza (Monumentele eroilor), Ceremonial militar-religios, spectacol festiv cu formațiile artistice locale (organizatori: Primăria și Consiliul Local Breaza, Centrul Cultural „Ion Manolescu”,

Colegiul Național Militar „D. Cantemir”, Poliția orașului, Asociația Cultul Eroilor Breaza, Asociația Cadrelor Militare în Rezervă și Retragere – filiala Breaza, școli, partide politice, asociații); Cerașu (Biblioteca), Vizionare filme istorice; Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”, Liceul Tehnologic Cioranii de Jos), Depuneri de flori la Monumentul eroilor; Drăgănești (Monumente istorice), Comemorare istorică, depuneri de flori; Drajna (Școala Drajna de Jos), Întâlnire cu veteranii de război; Dumbrăvești, Masă rotundă; Iordăcheanu (Monumentele din comună), Depunere de flori; Păulești; Poiana Câmpina (Parcul „Mareșal Alexandru Averescu”), Manifestări comemorative; Poienarii Burchii (Monumentele eroilor), Evocare, recital de versuri patriotice, depunere de flori; Șoimari, Expunere, cântece și versuri, întâlnire cu veteranii de război; Ștefești (Cămin cultural); Teișani (Școala Olteni), Colocviu; Urlați (Casa de cultură), Întâlnire cu veteranii de război de la Asociația veteranilor de război Prahova

-25-26 octombrie, Cerașu, *Festivalul munților*, ediția a XVI-a (organizatori: Primărie, Cămin cultural, Biblioteca)

-Cerașu, Concurs de interpretare a cântecului popular de pe Valea Teleajenului *Pe munții Tătarului*, ediția I; demonstrații practice ale meșteșugarilor și cursanților Universității Populare Rurale Cerașu, expoziție de artă populară (partener Centrul Județean de Cultură Prahova); Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”) Medalion literar *Alexandru Macedonski*

26 octombrie

-Albești Paleologu, Aniversarea Școlii „Dimitrie Sfetescu”; Bănești (Primăria, Biblioteca), *Festivalul toamnei* Sărbătoarea recoltei; Cerașu, Târgul de *Sân' Dumitru* Parada portului popular, spectacol folcloric, premierea cuplurilor care împlinesc 50 de ani de căsnicie în 2016, lansarea Monografiei etno-folclorică a comunei Cerașu; Vâlcănești, *Sărbătoarea localității Vâlcănești*, ediția a XVI-a, Program artistic organizat de Bibliotecă împreună cu Centrul cultural

-**Hramul Bisericii „Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorâtorul de mir”**. Slujbă religioasă: Balta Doamnei – Bira; Bălțești – Izești; Berceni – Capela Dâmbu; Blejoi – Ploieștiori; Boldești-Grădiștea – Grădiștea. Program liturgic; Chiojdeanca – Nucet; Cocorăștii Mislii, Serbare religioasă; Drajna – Făget și Ogretin; Gura Vitioarei – Făgetu; Lipănești – Șipotul; Podenii Noi – Ghiocel; Surani, Sărbătoare religioasă; Ștefești; Vărbilău – Coțofenești și Poiana Vărbilău; Vâlcănești

27-29 octombrie

-Boldești-Scăeni, Participarea la festivitățile Zilei orașului Leova – Republica Moldova, oraș înfrățit cu orașul Boldești-Scăeni
-27 octombrie, **Hramul Bisericii „Sfântul Cuvios Dimitrie cel Nou”** Gura Vadului – Tohani; Iordăcheanu – Mocești

28-30 octombrie

Vălenii de Munte (Piața), *Serbările toamnei*; *Festivalul țuicii*, ediția a XIX-a

30 octombrie

Cerașu (Biblioteca), *Halloween* – atelier de creație și confecționare măști din carton, sculptură în dovleci și în alte legume

31 octombrie

Vălenii de Munte (Centrul cultural – Clubul Bibliotecii „M. R. Paraschivescu”), Aniversare *Eugen Lovinescu*

Octombrie

-Ploiești (Casa de Cultură a Studenților Ploiești), *Galele toamnei studențești*, ediția a VII-a, în care vor fi incluse următoarele acțiuni: Simpozionul științific interdisciplinar *Administrarea afacerilor în industria de petrol și gaze*, ediția a III-a; Spectacolul de divertisment *Univercity Show*; *Duelul vedetelor* – Concurs pentru tineret

-Băicoi (Casa de cultură), Vizionare film istoric *Războiul de Independență*; (Casa de cultură, Biblioteca, Școli), *Biblioteca – izvor de cunoaștere* Parteneriat educațional și cultural: lecturi, momente poetice și activități artistice; (Casa de cultură, Școli), *Zilele Toamnei* Tradiții, obiceiuri, datini

-Breaza (Biblioteca „Dan Grigorescu"), Scriitorul lunii: Mihail Sadoveanu. Comemorare 55 de ani. Expoziție de carte

-Câmpina, Balul *Nunta de aur*; Anuarul Societății de Științe Istorice Filiala Câmpina

-Fulga, Biblionetul și oportunitățile lui în sprijinul copiilor și adolescenților

-Măneciu (Cămin cultural), *Confruntare între generații* Spectacol

-Urlați, *Crosul cramelor*, ediția a III-a

NOIEMBRIE

1-6 noiembrie

-Breaza (Sala Studio a Centrului Cultural „Ion Manolescu”), Expoziția anuală de goblen a Centrului Cultural „Ion Manolescu”
-1-30 noiembrie, Izvoarele (Căminele culturale Izvoarele și Homorâciu), Luna expozițiilor. Expoziție cu lucrări ale meșterilor populari din comună realizate în anul 2016, întâlniri cu creatorii și premierea lor

2-9 noiembrie

Fulga, Săptămâna omagială *Laurențiu Fulga*

3 noiembrie

Cerașu (Biblioteca), Aniversare *Eugen Lovinescu*. Evocare, expoziție de carte, masă rotundă; Tomșani (Biblioteca), *De vorbă cu... Anton Pann*

4-6 noiembrie

-Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”), Festivalul Național de Dans Clasic și Contemporan *D'Aor Grand Prix* Organizatori: Asociația Multiculturală Dans Art Open – România, Centrul Cultural „Aurel Stroe” Bușteni
-4 noiembrie, Drajna (Școala Drajna de Sus), *Iorga și Drajna* Întâlnire cu cei care l-au cunoscut pe savant și imagini de arhivă; Ștefești (Biblioteca), *Între micii și marii șahiști*

5, 12, 19, 26 noiembrie

-Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”), Recital în cadrul Stagiunii Muzicale de la Bușteni
-5 noiembrie, Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”), Masă rotundă *Nicolae Simache*; **Aniversare *Mihail Sadoveanu***: Iordăcheanu (Biblioteca), Expoziție de carte și prezentare; Poiana Câmpina (Biblioteca „Dimitrie Gusti”): 4 noiembrie; Poienarii Burchii (Biblioteca, Școala), Evocare, expoziție de carte, lectură: 4 noiembrie

6 noiembrie

Măgurele (Stadionul comunal „Voința”), *Festivalul fructelor de toamnă* Spectacol cultural artistic

7-13 noiembrie

Drajna, *Festivalul Șanselor Tale* Manifestare complexă privind educația adulților în Centrul regional Drajna organizată de Asociația EUROED, împreună cu Primăria Drajna și Centrul cultural. Acțiunea se desfășoară și în localitățile Posești, Teișani, Izvoarele, Cerașu etc.

8 noiembrie

-Hramul Bisericii „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” Albești Paleologu – Albești Muru; Aricești Rahtivani – Nedelea. Slujbă tradițională; Băicoi – Dâmbu; Bănești – Urleta; Boldești-Scăeni – Boldești; Bucov – Pleașa; Cocorăștii Mislii – Goruna, Serbare religioasă; Drajna, Păntești – Drajna de Sus; Gornet-Cricov – Dobrota; Gura Vadului – Persunari; Gura Vitioarei – Gura Vitioarei și Bughea de Jos; Păulești; Podenii Noi – Rahova; Poienarii Burchii – Podu Văleni. Slujbă religioasă tradițională, dialog cu credincioșii; Posești – Valea Plopului și „Sfinții Voievozi” Poseștii Pământeni; Salcia; Șirna, Întâlnire cu fiii satului, concert coral; Tătaru – Podgoria; Tomșani

-Telega, Târg tradițional de toamnă și spectacol

11 noiembrie

Hramul Bisericii „Sfântul Mina” Băicoi – Țintea

13 noiembrie

Ceptura, Ziua Mondială a Bibliei. Importanța creștinismului în educația tinerilor (Biserica, Școala, Cămin cultural)

14 noiembrie

Câmpina, *Iulia Hasdeu – in memoriam*; Ciorani (Biblioteca), *Alexandru Vlahuță*. Comemorare 96 de ani

15 noiembrie

Poiana Câmpina (Biblioteca „Dimitrie Gusti”), Comemorare *Magda Isanos*; Șirna (Biblioteca), *Noapte la lumina cărților* Activități recreative desfăşurate în Noaptea albă a bibliotecilor (împreună cu Grupul „Altceva”)

16 noiembrie

Ziua internațională a toleranței. Cocorăștii Colț (Casa de cultură rurală), *Sunt egal cu tine*. Discuții, film, expoziție de desene

17 noiembrie

Blejoi (Școli, grădinițe), *Flori de toamnă* Expoziție de pictură; Surani, *Tradițiile inspiră și dăruiesc* Spectacol de dansuri și cântece populare; Șirna (Biblioteca în colaborare cu U.P.G. Ploiești), Ziua internațională a studenților. Prezentare: *A fi student în România*

18 noiembrie

Blejoi (Cenaclul literar, Parohia Blejoi, Școala Gimnazială „Radu Tudoran” Blejoi), Comemorare *Radu Tudoran*; Poiana Câmpina (Biblioteca „Dimitrie Gusti”), Ziua Bibliotecii „Dimitrie Gusti”, Aniversare *Andrei Mureșanu*

19 noiembrie

Șirna (Biblioteca), Proiecție video *Dumbrava minunată*; Valea Călugărească (Restaurantul „Colina Grande”), Aniversarea a 50 de ani de căsnicie

21 noiembrie

-Hramul Bisericii „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului” Ceptura. Slujbă religioasă; Chiojdeanca

-21-30 noiembrie, Ștefești (Cămin cultural, Biblioteca), Tabără de creație: folosirea tehnicii modelării hârtiei. Confecționarea decorațiunilor de iarnă

24 noiembrie

-Cerașu, Cerc de cultură generală – întrunire Grupul de inițiativă „Temerarii” cu tema „Regimul lui Antonescu – guvernarea legionară” (invitat istoricul Traian Cepoiu și prof. dr. în istorie Eusebiu Dumitrașcu)
-24-26 noiembrie, Comarnic, *Noiembrie – poetul Simion Stolnicu* Simpozion, recital de poezie

25 noiembrie

Comarnic, Spectacol-concurs *Ăsta-s eu cu talentul meu*

26 noiembrie

Hramul Bisericii „Sfântul Stelian” Balta Doamnei – Lacu Turcului. Slujbă religioasă; Bucov – Chițorani

27 noiembrie

-Ploiești (Centrul Județean de Cultură Prahova, Centrul Dramatic Mythos – Palatul Culturii), Manifestare complexă la 3 ani de la înființarea Centrului Dramatic Mythos
-Comemorare *Nicolae Iorga* Berceni (Școala Corlătești), Program cultural artistic; Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”), *Istoria nu poate fi ucisă...* Simpozion pe tema extremismului: 25 noiembrie; Cerașu (Biblioteca), Evocare: 11 noiembrie; Dumbrăvești, Evocare; Fântânele (Biblioteca), Evocare: 25 noiembrie; Teișani (Școala Teișani), Colocviu: 26 noiembrie; Vălenii de Munte (Centrul cultural)

29 noiembrie

-Brazi (Cămin cultural, Școli), *Noi suntem români* Concursuri pe diferite secțiuni
-29 noiembrie-25 decembrie, Cocorăștii Colț, *Din suflet pentru suflete* Spectacole, acțiuni caritabile la centre de bătrâni și centre de plasament pentru copii

30 noiembrie

-Ploiești (Centrul Județean de Cultură Prahova, Centrul Dramatic Mythos – Palatul Culturii), Lansare de carte:

Anuarul societății prahovene de antropologie generală (Nr. 2, 2016)

-Sărbătoarea religioasă **Sfântul Apostol Andrei, cel Întâi Chemat, Ocrotitorul României**: Bătrâni; Boldești-Scăeni, Evocare, slujbă religioasă; Breaza (Biserici, Primăria și Consiliul Local Breaza, Școli), Evocare și slujbă religioasă; Iordăcheanu – Mânăstirea Vărbila, Slujbă religioasă

-Cerașu (Biblioteca, Școli), Educație plastică – punerea grâușorului (elevii claselor primare); Cocorăștii Mislii (Cămin cultural Cocorăștii Mislii), Aniversarea publicației locale „Glasul”, ediția a X-a

Noiembrie

Băicoi (Biblioteca), Scriitorul lunii: Mihail Sadoveanu. Medalion și expoziție de carte; (Primăria), Familia noastră. Seară aniversară pentru cei care împlinesc 25 sau 50 de ani de la căsătorie; (Casa de cultură), *Sport = Frumusețe și Sănătate* Activități sportive dedicate femeilor din localitate; (Casa de cultură, Biblioteca), *Schimb de impresii* Dialog cultural cu localitățile învecinate

DECEMBRIE

Activități dedicate Zilei Naționale a României Adunați (Cămin cultural, Biblioteca, Școala Gimnazială „Radu și Severa Novian”); Albești Paleologu; Aluniș, Spectacol folcloric; Apostolache (Monumentul eroilor), Manifestări culturale, depuneri de flori; Ariceștii Rahtivani, Alocuțiuni, spectacol artistic; Ariceștii Zeletin (Biblioteca, Școala), Evocări și program artistic; Baba Ana, Manifestări cultural artistice și depunere de flori; Băicoi (Primăria, Casa de cultură, Școli), Manifestare complexă; Bălțești (Școli), Evocare și program artistic; Bănești (Primăria, Biblioteca), Manifestări cultural artistice; Berceni (Cămin cultural, Monumentul eroilor), Program artistic, depunere de flori; Blejoi (Cămin Cultural „Geo Bogza”), Simpozion; Boldești-Grădiștea (Cămin cultural), Manifestări specifice; Boldești-Scăeni (Centrul Civic, Casa de cultură), Evocare și programe artistice; Brazi (organizatori Cămin cultural și Primăria); Breaza (Monumentele eroilor), Adunări festive, ceremonial militar-religios (Primăria și Consiliul Local Breaza, Centrul Cultural „Ion Manolescu”, Colegiul Național Militar „D. Cantemir”, Poliția orașului, partidele politice, școli, Asociația Cadrelor Militare în Rezervă și Retragere – filiala Breaza); Bucov (Monumentul ridicat în memoria lui Mihai Viteazul), Evocări, depuneri de flori; Bușteni (Monumentul eroului Mușat, Cimitirul Eroilor, Monumentul de pe Caraiman), Manifestări comemorative specifice; Câmpina; Ceptura, Evocări, depuneri flori (Biserica, Primăria, Școala, Cămin cultural); Cerașu (Cămin cultural, Biblioteca), Depunere de flori, concursuri pe teme istorice, muzică patriotică, recital de poezie; Ciorani, Concurs pe teme istorice, recital de versuri și muzică patriotică, Gala câștigătorilor Concursului *Vocea Cioraniului*, ediția a IV-a; Cocorăștii Colț, Evocare; Cocorăștii Mislii (Monumentele eroilor), Depunere de flori; (Sala de festivități) *Nunta de aur* Sărbătorirea familiilor care au împlinit 50 de ani de la căsătorie, ediția a II-a (organizatori: Primăria, Consiliul Local și G.I.L. Cocorăștii Mislii); Comarnic, Depunere de flori, program artistic; Cornu (Cămin cultural, Biblioteca),

Montaj literar-muzical, depuneri de flori; Drajna (Ogretin, Drajna de Jos și Drajna de Sus), Manifestare cultural-educativă complexă; Drăgănești (Monumente istorice), Comemorare istorică. Depuneri de flori, alocuțiuni; Dumbrăvești, Spectacolul *Ziua națională a tuturor românilor*; Fântânele (Cămin cultural), Manifestare cultural artistică; Fulga; Gornet; Gura Vadului (Școala, Cămin cultural), Manifestare complexă; Iordăcheanu (Cămin cultural), Evocări și spectacole artistice; Izvoarele (Monumentele eroilor din comună), Depunere de flori, evocarea eroilor și spectacol artistic; Lipănești, Depunere flori; Măgurele (Monumentul eroilor), Spectacol cultural artistic; Măneciu (Monumentul eroilor); Mizil, Evocări, cântece patriotice, depuneri de flori; Păulești; Plopeni (Casa de cultură), Expoziții și spectacole; Plopu; Poienarii Burchii, Manifestare complexă cultural artistică; Provița de Jos, *România, te iubim!* Spectacol organizat de elevii școlilor din localitate; Salcia (Școala, Cămin cultural), *Țara mea* Recital de poezii și cântece; Sălciile, Simpozion și spectacol omagial; Scorțeni, Manifestare cultural artistică; Secăria (Monumentul eroilor), Evocări, depuneri de flori; Slănic (Monumentul eroilor); Starchiojd (Cămin cultural, Liceul Tehnologic Starchiojd): 28 noiembrie-1 decembrie; Șirna, Manifestare omagială, evocarea evenimentului istoric de la 1 Decembrie 1918, spectacol folcloric; Șoimari (Biblioteca, Școala, Monumentul eroilor), Manifestări artistice, poezii și cântece patriotice; Ștefești (Cămin cultural, Biblioteca), Manifestare cultural-artistică; Tătaru; Teișani; Tomșani (Căminele culturale Tomșani și Loloiasca), Evocări și spectacol; Urlați (Casa de cultură, Biblioteca), *1 Decembrie – Un dor adânc de neam* Sesiune de referate, depunere de flori, spectacol folcloric; Vadu Săpat (Cămin cultural), Evocare și program artistic; Valea Călugărească (Monumentele eroilor), Depuneri de flori; Vălenii de Munte (Centrul cultural, Parcul Eroilor), Simpozion, depuneri de flori, paradă militară, spectacol în aer liber, aprinderea luminilor de sărbători; Vâlcănești, Evocare susținută de prof. Iulian Ene, versuri și cântece patriotice

2 decembrie

Vălenii de Munte (Centrul cultural – Clubul Bibliotecii „M. R. Paraschivescu”, Comemorare *Nicolae Labiș*

3, 10 decembrie

Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”), Recital în cadrul Stagiunii Muzicale de la Bușteni

4 decembrie

Câmpina, Gala sportului câmpinean

5 decembrie

Baba Ana, *Steaua sus răsare* Colinde tradiționale; Bușteni (Parcul central al orașului), *Feerie de lumini de Moș Nicolae*. Aprinderea iluminatului festiv

6 decembrie

-Hramul Bisericii „Sf. Nicolae”. Slujbă religioasă tradițională Albești Paleologu – Vadu Părului; Aricești Zeletin; Baba Ana – Satu Nou; Băicoi – Hagica; Bătrâni; Berceni – Corlătești și Berceni; Breaza – Breaza centru; Ceptura; Cerașu, Slujbă religioasă, spectacol de colinde, agapă frățească (împreună cu Căminul Cultural Cerașu); Comarnic, Evocare, slujbă religioasă; Drajna – Drajna de Jos; Fulga – Fulga de Sus; Gornet-Cricov – Țărculești; Gura Vitioarei – Fundeni; Păulești; Plopeni; Plopu – Nisipoasa; Podenii Noi – Mehedința și Popești; Poienarii Burchii – Tătărăi; Posești – Târlești; Provița de Jos; Starchiojd; Șirna – Hăbud, Întâlnire cu fiii satului, concert coral; Teișani – Teișani și Valea Stâlpului; Tomșani – Loloiasca; Vărbilău

-Cosminele (Biblioteca), Simpozion *Nicolae Simache*; Drajna (Biserica „Sfântul Nicolae”), *Moș Nicolae și copiii*, ediția a X-a. Spectacol muzical susținut de copiii de la Grădinița Drajna de Jos

-6-24 decembrie, Dumbrăvești, *Colinde, colinde* Datini și obiceiuri de iarnă; Vălenii de Munte (Parcul Eroilor, Centrul

cultural), Târg de Crăciun. Spectacole de colinde în aer liber, ediția a V-a

7 decembrie

Mizil, „Sfânta Muceniță Filofteia”. Ziua spirituală a orașului

8 decembrie

Ziua Constituției Breaza (Centrul Cultural „Ion Manolescu”), Simpozion; Cerașu (Biblioteca), Semnificație, respectarea și importanța acesteia

9 decembrie

Ploiești (Centrul Județean de Cultură Prahova, Centrul Dramatic Mythos – Palatul Culturii), Lansare de carte: *Bestiarul* de Mihai Apostol

10-11 decembrie

-Ploiești (Casa de Cultură „I. L. Caragiale” a Municipiului Ploiești), Festivalul *E vremea colindelor*, ediția a XI-a
-10 decembrie, Breaza, Aprinderea steluțelor în „Orășelul Copiilor” (Primăria și Consiliul Local Breaza, Centrul Cultural „Ion Manolescu”)
-10-24 decembrie, Plopeni (Casa de cultură), Festival de datini, colinde și tradiții *Sărbătoarea Crăciunului* (expoziție, spectacol, concerte de colinde)

12 decembrie

Vălenii de Munte (Centrul cultural), Festival coral de colinde *Leru-i ler*, ediția a IV-a

13 decembrie

Șirna (Biblioteca), *Voi colinda cu inima mea* Întâlnire cu membrii Cenaclului „Fântâna din Şirna”, seară de muzică şi poezie *Nichita Stănescu*; expoziţie de pictură (împreună cu Grupul „Altceva”)

14-16 decembrie

Poienarii Burchii (Școli, grădinițe), *Sub bradul de Crăciun* Versuri, cântece, obiceiuri tradiționale de iarnă, daruri pentru cei mici

15-27 decembrie

-Măneciu (Cămin cultural), Spectacol de Crăciun *Feeria Crăciunului*. Tradiții și obiceiuri

-15-31 decembrie, Starchiojd (Cămin cultural), Festivalul obiceiurilor de iarnă

16 decembrie

-Albești Paleologu, *Primiți cu colindul?* Obiceiuri tradiționale de Crăciun; Cerașu (Biblioteca), *Poveste de Crăciun* Premierea celei mai frumoase povești; Comarnic, Aniversare Ansamblul „Codrulețul". Spectacol aniversar

-16-24 decembrie, Chiojdeanca, Colinde de Crăciun; împodobirea bradului

17 decembrie

Aluniș, Festival de colinde și diverse activități cu ocazia sărbătorilor de iarnă; Ariceștii Rahtivani, *Magia Crăciunului,* ediția a VIII-a. Spectacol (Căminul cultural în colaborare cu cluburile de dans din localitate); Breaza, *Colinde pentru Moș Crăciun*, ediția a VI-a. Spectacol cu elevii cercurilor muzicale ale Centrului Cultural „Ion Manolescu"; Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe"), Spectacol de muzică, poezie și dans pentru copii *Să îl primim pe Moș Crăciun*; Ceptura, *Iată, vin colindătorii!* Program artistic (Cămin cultural, Școala, Primăria, Biserica); Urlați, Festivalul național de folclor – muzică, tradiții, obiceiuri și meșteșuguri populare *Florile dalbe* (Parteneri: Primăria Urlați, Casa de Cultură Urlați, Centrul Județean de Cultură Prahova)

18 decembrie

-Ploiești (Palatul Culturii – Sala Coloanelor), *Regalul Crăciun la Palat* Concert tradițional de Crăciun – Cezar Ouatu și

Corala „Danielescu”, ediția a III-a (co-organizator Centrul Județean de Cultură Prahova); Lipănești *O, ce veste minunată!* Concert de colinde susținut de corul de preoți; Ștefești (Cămin cultural, Biblioteca), Festivalul colindelor de Crăciun și de Anul Nou
-18-23 decembrie, Iordăcheanu (Biblioteca), *Să vină Moș Crăciun!* Spectacol, colinde

19-23 decembrie

-Balta Doamnei (Primărie), *Colinde, colinde…* Programe de colinde prezentate de elevii școlilor din localitate; Mizil (Primărie, Centrul Cultural „Adrian Păunescu”), Spectacole de colinde, tradiții și obiceiuri; Tomșani (Căminele culturale Tomșani și Loloiasca), *Am plecat la colindat* Spectacole de colinde și obiceiuri tradiționale de Crăciun și de Anul Nou
-19-24 decembrie, Breaza (Piața Primăriei), *Târgul obiectelor de Crăciun și de Anul Nou,* ediția a XI-a. Expoziție de produse lucrate manual (Clubul „Tinerețe fără bătrânețe”, Școli); Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”), Festivalul colindelor; Cocorăștii Mislii (Cămine culturale), *Festivalul obiceiurilor de iarnă*, ediția a XIV-a. Spectacole de colinde oferite de ansamblurile folclorice „Stejărelul” și „Mărțișorul”; Comarnic, *Obiceiuri și datini la Comarnic* Dialog, tradiții și obiceiuri de la Comarnic
-19 decembrie, Lipănești, *Colindătorii la Primărie* Spectacol susținut de elevii din comună

20-23 decembrie

-Adunați (Cămin cultural), *Iată, vine Moș Crăciun!*; Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe”), Spectacole de Crăciun. Concerte specifice; Gornet (Centrul comunei), *Lângă bradul de Crăciun* Alaiul colindătorilor
-20-24 decembrie, Baba Ana, *Vine, vine Moș Crăciun* Recital de colinde; Bușteni (Centrul Cultural „Aurel Stroe” și diferite locuri din Bușteni, Sinaia, Azuga și Predeal), Colinde de Crăciun cu Grupul coral „Sostenuto” al Centrului Cultural „Aurel Stroe” Bușteni; Izvoarele (Căminele culturale Izvoarele

și Homorâciu și Sala de festivități din Schiulești), *În așteptarea lui Moș Crăciun* Spectacole de colinde
-20-31 decembrie, Blejoi, *Seara de Crăciun* Spectacole artistice, colinde
-20 decembrie, Cerașu (Biblioteca), *În așteptarea lui Moș Crăciun* Împodobirea bradului, colinde și poezii de Crăciun; Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”, școli, grădinițe), *Iată, vine Moș Crăciun!* Program artistic prezentat de copii; Provița de Jos, *Vine, vine, Moș Crăciun* Festivalul obiceiurilor de iarnă organizat cu copiii grădinițelor și școlilor din localitate

21 decembrie

Brazi (Cămin cultural), *O, ce veste minunată!* Concert de colinde; Sălciile (Școala, Cămin cultural), *Florile dalbe* Colinde de Crăciun; Valea Călugărească (Aula Colegiului Agricol „Gheorghe Ionescu Sisești”), Spectacolul *Primim colindători*

22 decembrie

-Ploiești (Sala *Marea Unire* – Palatul Culturii), Concert de colinde tradiționale românești – Corala „Danielescu”, dirijor Valentin Gruescu, ediția a III-a (organizator Centrul Județean de Cultură Prahova); Bălțești (Școli), *Primiți cu colindul?* Obiceiuri de sărbătorile de iarnă, spectacol de colinde; Brazi (Cămin cultural, școli), Spectacol *Uite, vine Moș Crăciun!*; Ciorani (Primăria și Parohia Ciorani II), Comemorarea eroilor Revoluției din 1989; Vărbilău (Monumentul eroului – Biserica „Sfântul Nicolae” Vărbilău), Omagiu eroului Revoluției din 1989, sublocotenent post-mortem Ionuț Preda. Slujbă de pomenire și depunere de flori
-22-23 decembrie, Berceni (Școala Corlătești), *E vremea colindelor* Spectacol de colinde; Gornet (Comună), *Am plecat să colindăm* Obiceiuri și datini de Crăciun
-22-24 decembrie, Cerașu, *Colinde, colinde* Ansamblul „Brăduletul” va colinda gospodăriile din comuna Cerașu; Teișani (școli), Manifestări cu ocazia sărbătorilor de iarnă

23 decembrie

-Aricești Zeletin (Școala, Biblioteca), *Sunați din clopoței!* Concert de colinde; Cocorăștii Colț (Casa de cultură rurală, Parcul din localitate), Întâlnirea cu Moș Crăciun. Spectacol susținut de copiii care desfășoară activități în cadrul Casei de cultură rurale; Fântânele (Cămin cultural), *Vine, vine Moș Crăciun* Spectacol de colinde; Secăria (Cămin cultural), *Primiți cu colindul?* Datini în prag de sărbătoare; Șirna, *Am plecat să colindăm* – Ansamblul folcloric „Fântâna din Șirna"; Primăria, Concert de colinde (cu participarea Corului „Soli deo Gloria" din Ploiești, dirijor Nae Mihai)
-23-31 decembrie, Boldești-Grădiștea (Cămin cultural), *Festivalul obiceiurilor de iarnă* (Steaua, Plugușorul, Capra, Sorcova); Fulga, Colinde, obiceiuri tradiționale și datini strămoșești creștine; Plopu, Datini și obiceiuri de Crăciun și de Anul Nou; Tătaru, *Festivalul obiceiurilor de iarnă* Spectacol de colinde, obiceiuri și tradiții românești
-23-29 decembrie, Cornu (Cămin cultural, Biblioteca, Clubul Copiilor Breaza) Obiceiuri tradiționale de Crăciun și de Anul Nou

24-30 decembrie

-Boldești-Scăeni (Casa de cultură), Colinde de Crăciun, obiceiuri tradiționale de Crăciun și de Anul Nou; Posești (Cămin Cultural Nucșoara), Festivalul obiceiurilor de Crăciun și de Anul Nou
-24 decembrie, Cerașu (Biblioteca), Colinde tradiționale locale: Sorcova, Capra, Plugul, Plugușorul; Comarnic, *Vine, vine... Moș Crăciun!* Festival cu obiceiuri de iarnă, daruri de la Moș Crăciun; Cosminele (Cămin cultural), Colinde și obiceiuri tradiționale de Crăciun; Salcia (Biserica), *Vine, vine Moș Crăciun* Spectacol de colinde
-24-31 decembrie, Gura Vadului, Alaiul colindătorilor; Scorțeni, *Iată, vin colindătorii!* Colinde și obiceiuri tradiționale de Crăciun și de Anul Nou; Șoimari, Festivalul obiceiurilor de iarnă; Vadu Săpat, Obiceiuri tradiționale de Crăciun și de Anul Nou

25 decembrie

Drajna (Biserici), *Deschide ușa, creștine!* Concerte de colinde susținute de grupurile de colindători de la școlile din Drajna, de grupul „Mugurelul” al Școlii de Arte Ploiești – clasa Drajna și de grupul folcloric al Ansamblului „Poienița” al Centrului cultural, precum și sosirea lui Moș Crăciun la copiii din comună; Șirna (Biserica monument istoric din satul Tăriceni), *Astăzi s-a născut Hristos!* Concert de colinde şi cântări tradiţionale, întâlnire cu fiii satului

26 decembrie

Ciorani (Centrul Cultural „Dromihete”), *Voci și chitare* Spectacol cu artiști amatori ai cercului de chitară din localitate; Șirna (Biserica și Grădinița Șirna), *Deschide ușa, creștine!* Concert de colinde

27 decembrie

-Cerașu (Cămin Cultural Slon), *La poarta omului bun* Spectacol artistic de colinde și obiceiuri de iarnă; Drajna, *Am venit să colindăm!* Grupul de colindători ai Centrului Cultural Drajna colindă instituțiile publice și agenții economici din localitate

-27-31 decembrie, Izvoarele (Comună), Alaiul colindătorilor. Ansamblul folcloric „Izvorașul” colindă cei mai buni gospodari ai comunei

28 decembrie

-Cerașu (Cămin Cultural Cerașu), *La poarta omului bun* Spectacol artistic de colinde și obiceiuri de iarnă

-28-30 decembrie, Telega, Obiceiuri și tradiții de iarnă

29-31 decembrie

-Cerașu, *Parada obiceiurilor de iarnă* Ansamblul folcloric „Brăduletul” se va deplasa în comună și va prezenta: Plugul, Brezaia, Capra, Moșul și baba, Sperietoarea, Sorcova, Sân’ Vasile, colinde

-29 decembrie, Drăgănești (Biblioteca, Școala, Grădinița), *Bucurați-vă, a venit Crăciunul!* Spectacol de obiceiuri tradiționale; Fulga, *Poveștile și amintirile copilăriei*

31 decembrie

Baba Ana, Plugușorul și Capra – obiceiuri tradiționale; Bătrâni, *Te Deum* Slujba pentru Anul Nou; Blejoi (Piața Agroalimentară), *Să întâmpinăm cu bucurie noul an* Spectacol și artificii; Brazi, Festivitate de încheiere a anului calendaristic și a anului cultural (organizatori Cămin cultural și Primăria Brazi); Câmpina, Concert de Revelion și spectacol cu foc de artificii; Ciorani, Alaiul colindătorilor: Plugul Mare, Capra, Colindul

Decembrie

-Ploiești (Casa de Cultură „I. L. Caragiale" a Municipiului Ploiești), Spectacolul *Ghetuța cu cadouri*; Atelierele lui Moș Crăciun – în colaborare cu Primăria Municipiului Ploiești
-Ploiești (Casa de Cultură a Studenților), Concursul *Miss & Mister Universitas*, ediția a XXVI-a
-Băicoi (Casa de cultură, școli), *O, brad frumos!* Spectacole de Crăciun, Colinde; (Casa de cultură), *Zi de zi cu Moș Crăciun* Animație cu sărbătorile de iarnă pentru copii
-Bănești (Primăria, Biblioteca), Spectacol de colinde, obiceiuri și tradiții românești
-Breaza (Biblioteca „Dan Grigorescu"), Scriitorul lunii: Marin Sorescu. Comemorare 20 de ani. Expoziție de carte
-Câmpina, Expoziție columbofilă
-Gura Vitioarei (Școli, grădinițe), Manifestări organizate cu prilejul sărbătorilor de iarnă
-Sinaia, *Vine Moș Crăciun* Spectacol oferit de Casa de Cultură „Carmen Sylva" copiilor de la cercurile de creație
-Surani, *Festivalul de datini și obiceiuri de iarnă*
-Vălenii de Munte (Centrul cultural), *Gala excelenței*, ediția a IV-a

-Vâlcănești, *E vremea colindelor* Seară de colinde la Căminul Cultural Trestioara; Spectacol de colinde la Centrul Cultural Vâlcănești

LOCALITĂȚI INCLUSE ÎN CALENDARUL CULTURAL PRAHOVEAN 2016

Ploiești
-Centrul Județean de Cultură Prahova
-Casa de Cultură „I. L. Caragiale” a Municipiului Ploiești
-Casa de Cultură a Studenților Ploiești
Adunați
Albești Paleologu
Aluniș
Apostolache
Ariceștii Rahtivani
Ariceștii Zeletin
Baba Ana
Balta Doamnei
Băicoi
Bălțești
Bănești
Bătrâni
Berceni
Blejoi
Boldești-Grădiștea
Boldești-Scăeni
Brazi
Breaza
Bucov
Bușteni
Câmpina
Ceptura
Cerașu
Chiojdeanca
Ciorani
Cocorăștii Colț
Cocorăștii Mislii
Comarnic
Cornu
Cosminele
Drajna
Drăgănești
Dumbrăvești
Fântânele
Fulga
Gornet
Gornet Cricov
Gura Vadului
Gura Vitioarei
Iordăcheanu
Izvoarele
Lipănești
Măgurele
Măneciu
Mizil
Păulești
Plopeni
Plopu
Podenii Noi
Poiana Câmpina
Poienarii Burchii
Posești
Provița de Jos
Salcia
Sălciile
Sângeru
Scorțeni
Secăria
Sinaia
Slănic

Starchiojd
Surani
Șirna
Șoimari
Ștefești
Tătaru
Teișani
Telega
Tomșani
Urlați
Vadu Săpat
Valea Călugărească
Valea Doftanei
Vălenii de Munte
Vărbilău
Vâlcănești

CUPRINS

Prefață / **5**
Manifestări cultural-artistice și științifice organizate de Centrul Județean de Cultură Prahova sau la care acesta este partener în anul 2016 / **7**
Manifestări cultural-artistice și științifice organizate de așezămintele culturale din județul Prahova în anul 2016 / **15**
Ianuarie / **16**
Februarie / **25**
Martie / **32**
Aprilie / **43**
Mai / **51**
Iunie / **60**
Iulie / **69**
August / **76**
Septembrie / **84**
Octombrie / **91**
Noiembrie / **100**
Decembrie / **106**
Localități incluse în Calendarul cultural prahovean 2016 / **118**

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ
PRAHOVA„Acad. EUGEN SIMION"
Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro
Nr. 1984 / 01.09.2025.

Rezultatul probei practice interviu

În vederea ocupării prin concurs a funcţiilor de execuţie – personal contractual din Compartimentul Şcoala Populară de Arte din cadrul Centrului Judeţean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion"

	Nota interviu	Rezultat proba interviu
1.Dosarul Nr. 1636/06.08.2025	90.33pct.	ADMIS
2.Dosarul Nr. 1669/14.08.2025	97.00 pct	ADMIS
3.Dosarul Nr. 1671/14.08.2025	98.00 pct	ADMIS
4.Dosarul Nr. 1694/19.08.2025	82.33 pct.	ADMIS
5.Dosarul Nr. 1695/19.08.2025	87.33 pct	ADMIS
6.Dosarul Nr. 1706/19.08.2025	99.00 pct	ADMIS
7.Dosarul Nr. 1717/20.08.2025	87.66 pct	ADMIS
8.Dosarul Nr. 1718/20.08.2025	98.66 pct	ADMIS
9.Dosarul Nr. 1725/21.08.2025	93.00 pct	ADMIS

Scanat cu CamScanner

Dosarul Nr. 1731/21.08.2025	89.33 pct	ADMIS
11.Dosarul Nr. 1736/25.08.2025	71.33 pct	RESPINS
12.Dosarul Nr. 1738/25.08.2025	NEPREZENTAT	
13.Dosarul Nr. 1739/25.08.2025	76.33 pct	ADMIS
14.Dosarul Nr. 1745/26.08.2025	90.00 pct	ADMIS
15.Dosarul Nr. 1746/26.08.2025	82.00 pct	ADMIS
16.Dosarul Nr. 1751/26.08.2025	89.33 pct.	ADMIS
17.Dosarul Nr. 1752/26.08.2025	77.33 pct	ADMIS
18.Dosarul Nr. 1756/26.08.2025	98.00 pct	ADMIS
19.Dosarul Nr. 1757/26.08.2025	89.66 pct	ADMIS
20.Dosarul Nr. 1759/27.08.2025	NEPREZENTAT	

Rezultatele probei practice/interviu au fost afişate pe site şi la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion" de către secretarul comisiei, azi, 01.09.2025, ora 16:00,

Secretar comisie concurs
Nedelcu Nicoleta Cristina

Centrul Judeţean de Cultură Prahova "Acad. Eugen Simion" • Consiliul Judeţean Prahova - România •

Scanat cu CamScanner

/

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA„Acad.EUGEN SIMION"
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro
Nr. 1290/01.07.2024

ANUNŢ
Examen promovare în grad profesional
Economist gradul IA - studii superioare
Serviciul Financiar Contabilitate - Compartiment Achiziții

În conformitate cu prevederile Hotărârii nr.1336 din 28 octombrie 2022, forma consolidată cu modificările şi completările ulterioare, Centrul Județean de Cultură Prahova„Acad. Eugen Simion"organizează, examen de promovare în grad profesional pentru următoarea funcție de execuție contractuală :

Nr. crt.	Funcția contractuală de execuție	Grad profesional deținut	Structura Funcțională	Grad profesional după promovare
1	Economist	I	Compartiment Achiziții	Economist IA

CONDIȚII DE PARTICIPARE LA EXAMEN:

Candidații trebuie să îndeplinească condițiile generale prevăzute de art.72 alin.(2)din Hotărârea nr. 1336 din 28 octombrie 2022 pentru aprobarea Regulamentului – cadru privind organizarea şi dezvoltarea carierei personalului contractual din sectorul bugetar plătit din fonduri publice cu modificările şi completările ulterioare, respectiv:

- să aibă cel puţin 3 ani vechime în gradul profesional al funcţiei din care promovează;
- să fi obţinut calificativul „foarte bine" la evaluarea performanţelor profesionale individuale cel puţin de două ori în ultimii 3 ani;
- să nu fi fost sancţionat disciplinar în ultimii 3 ani;

Dosarele de înscriere la concurs se depun la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova„Acad. Eugen Simion", din strada Erou Călin Cătălin nr.1 Ploieşti, în termen de 10 zile lucrătoare de la data publicării anunţului, şi conţin în mod obligatoriu următoarele documente:

- cerere de înscriere la examen;
- copie de pe carnetul de muncă sau adeverinţă eliberată de compartimentul Resurse Umane în vederea atestării vechimii în gradul profesional din care promovează;
- copii de pe rapoartele de evaluare a performanţelor profesionale individuale din ultimii 3 ani;

Examenul va consta în :
Probă scrisă (redactarea unei lucrări cu tematică stabilită de comisia de examinare)

Calendarul de desfăşurare a concursului :
Depunere dosar de înscriere 3.07.2024-16.07.2024
Selecţia dosarelor de înscriere şi afişarea rezultatelor 18.07.2024 ora 14:00
Depunere contestaţii selecţie dosare 18.07.2024 ora 15:00
Afişare rezultate contestaţii selecţie dosare 18.07.2024 ora 16:00
Proba scrisă 19.07.2024, ora 10:00
Afişare rezultate proba scrisă 19.07.2024, ora 14:00
Depunere contestaţii probă scrisă 22.07.2024 ora 10:00
Afişare rezultate finale 22.07.2024 ora 14:00

Scanat cu CamScanner

Bibliografia

pentru examenul organizat în vederea promovării în grad profesional din gradul I în gradul IA de la Serviciul Financiar – Contabilitate Compartiment Achiziţii

Legea nr.98/2016 privind achiziţiile publice, forma consolidată cu modificările şi completările ulterioare.

Legea contabilităţii nr.82/1991, forma consolidată cu modificările şi completările ulterioare.

·Hotărârea nr.395/2.06.2016 pentru aprobarea Normelor Metodologice de aplicare a prevederilor referitoare la atribuirea contractului de achiziţii publice, forma consolidată cu modificările şi completările ulterioare.

Relaţiile suplimentare se pot obţine la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova„Acad. Eugen Simion", la secretarul comisiei de concurs, doamna Nedelcu Cristina, referent de specialitate în cadrul Compartiment resurse umane, telefon 0244/545041 şi e-mail centrulculturiiprahova@yahoo.com.

Manager interimar,
Dosaru Claudiu

Centrul Judeţean de Cultură Prahova "Acad. Eugen Simion" Consiliul Judeţean Prahova - România

Întocmit ,
Referent specialitate r.u
Nedelcu Cristina

Afişat în data de 3.07.2024 la sediul şi pe pagina de internet a Centrului Judeţean de Cultură Prahova„Acad. Eugen Simion"

Scanat cu CamScanner

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ
PRAHOVA„ACAD. EUGEN SIMION”
Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro
Nr. 1529/18.07.2024

Rezultatul selecţiei dosarelor de înscriere la examenul de promovare în gradul profesional IA pentru funcţia de economist, la Compartiment – Achiziţii din cadrul Centrului Judeţean de Cultură Prahova„Acad. Eugen Simion”, organizat în data de 19 iulie 2024

În conformitate cu prevederile art. 30 din Legea 53/2003 –Codul Muncii, republicată, ale Hotărârii de Guvern nr.1336/2022 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind stabilirea principiilor generale de ocupare a unui post vacant sau temporar vacant corespunzător funcţiilor contractuale şi a criteriilor de promovare în grade sau trepte profesionale imediat superioare a personalului contractual din sectorul bugetar plătit din fonduri publice, comisia de examen comunică rezultatele selecţiei dosarelor de înscriere:

Nr.crt	Cod unic de identificare	Rezultatul selectării (ADMIS/RESPINS)	Motivul respingerii dosarului
1	1389	ADMIS	-

Rezultatul selecţiei dosarelor a fost afişat la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova„Acad. Eugen Simion” de către secretarul comisiei, azi 18 iulie 2024 ora 14:00

Secretar comisie,

Scanat cu CamScanner

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA„ACAD. EUGEN SIMION"
Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro
Nr. 1542 / 19.07.2024

Listă rezultate privind proba scrisă din cadrul examenului de promovare în grad profesional IA pentru funcţia de economist din cadrul Compartimentului Achiziţii – Centrul Judeţean de Cultură Prahova„Acad. Eugen Simion"

Nr.crt	Codul unic de identificare	Punctaj final	Rezultatul
1.	1389	92.50 puncte	PROMOVAT

Afişarea rezultatelor obţinute de candidat la proba examenului de promovare în grad profesional, se realizează folosindu-se numărul de înregistrare atribuit dosarului de înscriere la examen.

Nedelcu Cristina – Secretar comisie examen

Afişat astăzi, 19.07.2024, ora 14:00 la sediul şi pe site-ul Centrului Judeţean de Cultură Prahova„Acad. Eugen Simion"

Scanat cu CamScanner

Mihaela Gaftoi

Noptiera cu fluturi

Mihaela Gaftoi

Noptiera cu fluturi

EDITURA LIBERTAS

Coperta și ilustrațiile
Mihai Vasile

Această carte apare sub patronajul
Festivalului artelor
NICHITA LA ECHINOCȚIU
ediția a șaptea
martie 2012

ISBN 978-606-92924-6-4

Cuvânt înainte

O întâmplare din aceea care face ca lumea să fie mai interesantă, m-a adus în fața acestor texte. Ascunse undeva într-un folder, ferite parcă dinadins oricărei curiozități sau indiscreții, ele povesteau întâmplări venite dintr-o lume aparte, ușor vetustă sau erau scrisori aparent către nimeni și nicăieri, ori poeme ale trecerii zilei către noapte (am aflat ulterior de la autoarea lor că au fost scrise aproape exclusiv noaptea, cu creionul sau stiloul într-un caiet așezat pe noptiera de lângă pat). Nu erau semnate, dar stick-ul care poposise în computerul meu era al Mihaelei Gaftoi, așa că am întrebat-o despre textele acelea și mi-a spus simplu: eu le-am scris. Și, deodată, replica aceea atât de simplu și, parcă, sfios spusă m-a trimis înapoi cu aproape patruzeci de ani, într-o cameră ticsită de cărți într-un cartier liniștit din București, unde aburea pe o noptieră un ibric de cafea. Gazda mi-a turnat într-o ceașcă cu margini aurii și desene complicate, s-a așezat pe un fotoliu greoi acoperit cu o cergă alb-gălbuie și m-a privit cu ochii ei mari și frumoși. Deci scrii, m-a întrebat. Dar nu pentru asta insistasem să o văd. Nu ca să-i spun că scriu și să-mi citească hârtiile pe care oricum nu le aveam atunci la mine. Ci pentru că ea, doamna aceea încă foarte frumoasă, cu voce joasă și plăcută era autoarea „Mironei”,

cartea care-mi desfătase adolescența și prima tinerețe.

...Aveam acum în față textele acestea ale Mihaelei Gaftoi și parcă amintirea Cellei Serghi începuse să mă bântuie. Aceeași atmosferă, aceeași bucurie de a scrie, aceleași mici sau mari dureri ori bucurii care fac viața mai plină și mai colorată, aceleași nostalgii după lucruri mărunte sau sentimente uitate prin cine știe ce cotlon al memoriei...

Eram tulburat. Mihaela Gaftoi era de ceva vreme colega mea de teatru. Crescuse alături de noi în lumea Teatrului Equinox, dobândise siguranța și bucuria de a juca, fusese distribuită în câteva dintre cele mai importante spectacole ale noastre din ultimii zece ani, și iată că așa, dintr-o dată, această nouă „versiune" a ei mă punea în încurcătură. Am discutat cu ea detaliile, am convenit (spre surprinderea ei) că s-ar putea face o carte cu ele, că undeva, în lumea asta mare pot fi (așa cum mi-a spus chiar ea mai târziu) câțiva oameni care o vor citi cu plăcere...

„Noptiera cu fluturi" este jurnalul unei femei singure, peste care au trecut apele și norii, soarele și vântul și care au lăsat în urmă dâre lungi de cerneală. Este cartea fetiței care se privește acum în oglindă și se miră că a trecut de treizeci de ani și că lumea ei a rămas acolo, în privirea aceea din oglindă, aproape intactă și nespusă nimănui...

Mihaela Gaftoi, construiește simplu și fără artificii. Își așează personajul acesta fragil în mijlocul lumii. O lume

imaginată din mici detalii, gesturi și cuvinte care nu strălucesc decât după ce sunt atinse, scrise, spuse, văzute ori auzite. De multe ori privirea aceea pătrunzătoare în oglindă se transformă într-o fină și chiar elegantă autoironie, prilej cu care pasează, mai ales, lucrurile de care se simte legată prin durere...

Sigur, s-au mai scris asemenea cărți sau am mai întâlnit pe undeva asemenea personaje.

Nu mai e, parcă, nimic nou sub soare.

Dar „Noptiera cu fluturi” a Mihaelei Gaftoi vine și adaugă ceva acestei aparent cunoscute lumi. Cred că un nou fel de a trăi și retrăi un sentiment, ori emoția unei reamintiri, a unei întâmplări, de a trezi la viață memoria exact acolo unde ea începe să se șteargă sau să trădeze...

Structura narativă a acestor texte este asemeni unui animal marin nevertebrat, transparent și aproape iluzoriu. Pe Mihaela Gaftoi n-o seduce construcția literară sofisticată. Ea face doar nocturne și fugare însemnări pe caietul ei de pe noptieră, pe care a doua zi le rescrie pentru a nu le uita, pentru a se întoarce la ele atunci când fluturii memoriei sale îi umplu camera cu zbaterea lor.

„Noptiera cu fluturi” poate părea o carte prea crudă, ieșită, poate, prea devreme în lume. Poate că m-am grăbit să-i propun Mihaelei Gaftoi să editez cartea asta acum. Dar sunt foarte conștient de faptul că ea, această carte,

este o etapă care se închide odată cu apariția ei. Că resursele de imaginar ale tinerei autoare se vor regenera și vor izbucni în alte cărți. Pentru că semnele unei literaturi autentice sunt atât de prezente aici, în cartea asta. Numai Dumnezeul debutanților va ști ce se va întâmpla mai departe.

...Nu pot să nu-mi reamintesc de tabloul pictat de Magdalena Rădulescu, pe la sfârșitul anilor treizeci, din care chipul misterios al Cellei Serghi mă privea de pe perete, așezat între două rafturi mari de cărți. Doamna Cella Serghi mi-a surprins privirea și a zâmbit. Mă simt - mi-a spus - la fel de tânără și frumoasă ca acolo, pentru că, vorba unui cântec vechi evreiesc „ceea ce ai trăit tu, numai tu, nici o putere din lume nu-ți poate lua."

...Lucrul acesta îl re-trăiesc acum, în fața acestui debut al Mihaelei Gaftoi: un tablou între două rafturi de cărți, aburul cafelei ridicându-se domol în aerul camerei și poveștile din această carte parcă plutind precum bărcuțele făcute din paginile care n-au vrut să se lase scrise, așa cum începe această fermecătoare carte...

Mihai Vasile

Vara de hârtie

E zăpușeală…

Aceleași chiote neobosite ale copiilor ce se aleargă ascunzându-se printre tufele verzi cu bobițe albicioase care strivite sub talpa încălțămintei pocnesc zgomotos, aceleași picioroange metalice înfipte în pietrișul parcului, unite de bare cu vopseaua sărită, de care stau atârnate aceleași leagăne învechite…

La o fereastră sunt agățate pe sârme hăinuțe albe de nou-născut, la o alta stă o femeie grasă, sprijinită în coate ca un sfinx, clipind la intervale neregulate. Un bătrân cu brațele ochelarilor prinse cu liță, își târșâie picioarele sătule parcă să-l mai care pe asfaltul încins; în mâna stângă i se balansează la fiecare pas o sacoșă goală de pânză cu băieri slinoase. Nea Gavrilă de la parter meșterește la Dacia lui, din când în când, ștergându-și sudoarea ce i se prelinge pe ceafă cu o batistă murdară de vaselină. De la etajul cinci, o femeie în capot cu buline albe și cap bandajat într-un fileu albastru strigă la un băiețel să nu mai alerge pentru că e transpirat deja. Un domn cu păr uleios, pantaloni de trening din supraelastic, cu tivul desprins într-o parte, maiou alb întins pe abdomenul

proeminent și papuci de plastic, bate cu mișcări energice o carpetă înflorată. O cucoană bondoacă între două vârste, cu degetele încărcate de inele, își strigă printre blocuri motanul pe nume Băiatu' (câtă lipsă de imaginație...). Două tinere strident fardate își leagănă șoldurile late și sânii pe jumătate dezgoliți într-o plimbare interminabilă în jurul parcului, ca și cum ar înfășura o ață pe mosor. Un puști de vreo șase anișori, cu fața invadată de pistrui și păr de culoarea miezului de dovleac copt, galopează într-un picior pe o trotinetă ruginită, moștenire de familie.

E mult prea cald…

Câteva broboane de sudoare au răsărit ca diamantele șlefuite pe tâmplele încărunțite ale unui bărbat între două vârste, cu cămașa înmuiată de transpirație în jurul subrațelor, ce cară un geamantan de vinilin bej, ancorat cu două sfori deșirate din loc în loc.

Florile din ghivecele de la ferestre își feresc cupele de arșiță, stând aplecate cu gâtlejurile tijelor peste marginea pervazelor încinse.

Ce l-o fi apucat pe domnul cu pantaloni de trening să bată carpeta tocmai acum, pe căldura asta insuportabilă!? O fi fost doar un pretext de evadare din apartamentul cu pereți ca de cuptor încins?

Mă îndrept spre bucătărie să-mi mai răstorn un pumn de cuburi de gheață în paharul cu limonadă trezită. Îmi mângâi gâtul și pieptul cu pereții aburiți ai paharului.

- Ce răcoros e!

Mă așez la masa de scris și îmi vâr picioarele în ligheanul cu apă rece. Pun paharul pe suportul din carton cu schiori și privesc colile albe cu colțuri frunzărite care mă sfidează neîncetat de câteva zile. Îmi rânjesc și-acum neștirbite, sigure de ele că nici azi nu le voi pângări imacularea. Mă răstorn pe spătarul tapițat, cu degetele împletite în jurul cefei. Le privesc cu coada ochiului pe sfidătoarele rânjite și-mi spun:

- Las' că vă vin eu de hac!

Îmi trosnesc încheieturile degetelor cu un gest rapid și hotărât. Înșfac încrezătoare pixul cu dungulițe negre și albastre răsucite, ca un ciubuc de zahăr. Cu țăcănitul iute al mecanismului din capăt parcă vreau să mă conving că-s gata, că fraza este ca și scrisă. Dar iată că mâna mi-a încremenit pe marginea mesei. Pixul a rămas în aer ca săgeata suspendată în coarda arcului unui băiețandru nepriceput.

Înmărmuresc câteva secunde așa, apoi fruntea îmi

alunecă ușor pe teancul de coli albe…

- Mă predau! Recunosc: m-ați învins!

Simt că toată căldura trupului mi s-a scurs în apa din lighean care nu mă mai răcorește ci, din contră, acum îmi frige tălpile…

Scot picioarele din lighean.

- Hmm, e un pic mai bine.

Las pixul deoparte și cu degete dibace îndoi colile albe una după alta. Încă una… așa…

- Las' că-ți vin eu de hac și ție! Daaa… vă vine rândul tuturor! Nu vă înghesuiți!

Încă una și încă una…

- Și tu, și tu… Ha, ha! Bravooo!

Degetele-mi dansează fără întrerupere pe colile albe. Le împăturesc cu mare pricepere.

- Haide și tu, rânjito!

Fantastic! Au dispărut toate. Nu mai este nici una. Una singură, măcar…

- Ați dispărut, nerușinatelor? Nu mai rânjiți la mine sfidătoare? Gata?

Dar unde sunt? S-au volatilizat?

…Da' de unde! Plutesc pe suprafața apei din lighean - bărcuțe ancorate în portul alb cu margini negre. Se clatină ușor în briza azurie… Marinari

vânjoși, cu brațe tatuate și puternice de culoarea scorțișoarei, întind frânghiile groase ce par în mâinile lor fire subțiri de zmeie înălțate de copiii care aleargă pe plajă râzând desculți și fericiți, cu soarele și marea strălucindu-le-n păr.

Tinere despletite, cu fuste vaporoase până la gleznele sidefii, cu flori proaspete în păr și împodobite cu șiraguri lungi de mărgele colorate, îmbie turiștii cu panerele încărcate de fructe aromate tolănite pe frunze dințate de lotuși. Zâmbesc trecătorilor, iar aceștia, seduși, ar da oricât pe fructele atinse de frumoasele zeițe cu păr ca abanosul și ochi migdalați. Soarele sărută blând pietrele albe din pavajul promenadei. Pânzele spumoase ale pergolelor flutură ușoare ca niște aripi de fluturi. Trena mării-mirese se întinde cât vezi cu ochii pe țărmul umed în sclipirile nisipului irizat. Legenda locului spune că o mireasă neasemuit de frumoasă - prințesă împărătească - a alunecat pe puntea corabiei ce o purta către mirele său - prinț și el - și a căzut în apă, iar marea a-nghițit-o, nemaifiindu-i găsit trupul niciodată. Doar voalul său a ieșit la suprafață și a fost purtat de valuri spre țărmul stâncos. Din ziua aceea marea a devenit dușmănoasă în locul acela, izbindu-se

cu furie de stâncile pe care se poate vedea și acum întins voalul miresei, urcând și coborând cu fiecare talaz spart în cantități uriașe de spumă.

Țipete de păsări întretaie văzduhul. Pescari cu pantalonii suflecați până la genunchi stau înșirați de-a lungul pontonului ca bibelourile de pe raftul unui magazin de antichități. Peștii scânteietori, parcă tăvăliți prin praf de diamante, își iau avânt și sar la un metru deasupra apei, zbătându-și cozile-evantai. Când sar mai mulți deodată, aterizează cu pleoscăit de fântână arteziană, împroșcând apa în zeci de curcubeie.

Doi cai albi cu coame de mătase aleargă liberi pe plajă, dispărând în spatele stâncilor, apoi reapărând ca două comete profilate pe albastrul mării.

Câțiva pescăruși plutesc în derivă pe valuri asemeni bărcuțelor de hârtie care plutesc ușor pe suprafața apei din lighean…

Albumul cu fotografii

Katia desenează fluturi cu degetul pe geamul înghețat. Soarbe din când în când ceai din frunze de mentă din paharul înalt înfipt într-un suport argintiu cu toartă, pe care îl așează apoi pe o farfurioară de porțelan cu modele chinezești, pe pervazul ferestrei. Aburul degajat de ceai formează norișori străvezii pe cerul încărcat cu steluțe sclipitoare, lipit ca un tapet de gheață pe geam.

Unchiul Grigore râșnește coji uscate de portocale, răspândind în jurul lui parfum exotic.

În colivia lunguiață cu bare de alamă, canarul ca un bulgăraș auriu, își ciugulește penele răsfirate.

Draperiile somptuoase încadrează ca niște cortine ușile masive care dau în salonul înalt. De plafonul pe care sunt pictați îngerași cu aripile desfăcute ce suflă în trompețele aurii, atârnă candelabrul din fier forjat cu șapte brațe.

În fața pianului negru e așezată pe scăunelul tapițat cu catifea verde și ciucurași de culoarea conurilor de brad, Elena. Cu degetele-i lungi și subțiri ca niște vergeluțe interpretează Sonata pentru pian în Do major de Joseph Haydn. I se citește pe

chip concentrarea.

Trandafirul japonez de mărimea unui pom și-a scuturat pe covor două flori ciclamen. Câțiva boboci parcă așteaptă finalizarea sonatei pentru a-și plesni carapacele verzui și a-și elibera petalele crude.

Savi lenevește încolăcită pe pernița ovală. Deschide pe jumătate câte un ochi și privește canarul zburlit, cască, întinde o lăbuță peste marginea perniței și ațipește iarăși.

Katia coboară de pe taburet și-și pune paharul gol pe tava de pe măsuța cu picioare de bambus. Apucă cu degetele micuțe o bomboană de fructe și o duce repede la gură privindu-l cu coada ochiului pe unchiul Grigore. Acesta parcă-și râșnește și gândurile odată cu cojile de portocale sau poate doar se lasă purtat de acordurile pianului și de parfumul prelins din râșniță.

Katia a luat de pe tavă ziarul de dimineață și foarfeca din sertarul măsuței. S-a așezat în genunchi lângă Savi și a început să decupeze fotografii. În caietul ei, pe a cărui copertă a scris într-un chenar albastru *Album*, lipește în fiecare zi fotografiile din ziar. Datează fiecare grupaj, iar la final trasează cu ajutorul unei rigle, trei dungi cu carioca roșie.

I-ar plăcea să aibă un album cu fotografii

adevărate, dar în lipsa acestora se mulțumește cu tăieturile din ziare.

Vrea să devină fotograf. Nu vrea să fie nici profesoară, nici asistentă medicală și nici croitoreasă cum își doresc celelalte fetițe. Nu-i plac păpușile. Îi place să-și completeze *Albumul* și să-l răsfoiască, inventând câte o poveste pentru fiecare imagine. Face asta mai ales seara, înainte de culcare, dar și cu alte ocazii. De pildă, când o cuprinde teama în nopțile cu furtună, aprinde lămpița de la căpătâi și în lumina slabă deschide la nimereală *Albumul*. Născocește repede o întâmplare care încet, încet o liniștește și își învinge frica.

N-a cerut niciodată să i se spună povești înainte de a adormi. Le-a inventat ea singură, cercetând cu atenție fotografiile. O dată cu lipirea imaginilor în *Album*, își face și „rezerve” prețioase de povești.

În seara asta a lipit printre altele și o fotografie înfățișând o doamnă care salută cu mâna dreaptă dintr-o mașină în al cărei lustru se reflectă o mulțime de oameni. Este elegantă, împodobită cu bijuterii mari și ține în brațe un pudel cu colier în jurul gâtului. Mașina-i înconjurată de numeroși bărbați cu aparate de fotografiat. Ar fi vrut să se afle și ea printre

aceştia, cu propriul ei aparat. Deocamdată nu are unul, dar şi-l va cumpăra cu banii pe care-i strânge într-o puşculiţă de porţelan în formă de purceluş roz.

Visează deseori la ziua în care va pleca pe străduţele oraşului cu aparatul de fotografiat atârnat la gât. Atunci va lipi fotografii adevărate în *Album*...

Haiku

De ce rămân mereu
zidită
în pielea acestui om?

Eva și încă ceva...

Fâșia îngustă de pădure încercuia conacul precum un brâu talia zveltă a unei domnițe.

Silueta ei apărea uneori în camera de lucru. Se așeza umflându-și volanele fustei, în fața șevaletului, pe scaunul cu picioare înalte ca de girafă și spătar mic împodobit cu vulpi sculptate. Privea fix pânza întinsă pe rama de lemn, ținând în căușul palmelor ceașca cu ciocolată caldă în care strecurase câteva picături de esență de migdale și două căpăcele de rom jamaican. Dantelele spumoase, ieșite din mânecile de catifea, învăluie ceașca așa cum valurile mării înconjoară o stâncă singuratică.

Alteori se ivea de-a lungul plajei, în lumina blândă a asfințitului. Avea creștetul acoperit cu o pălărie de paie cu boruri largi, împodobită cu flori de liliac. Se întindea pe șezlongul de lemn și își aprindea o țigară de foi cu aromă de ciocolată. Rotocoale albicioase de fum se rostogoleau ușor în liniștea înserării.

Câteodată, dimineața, când apărea dunga rozalie a răsăritului se ghemuia în pledul cu ciucuri mari, trandafirii în balansoarul de lemn din cerdacul conacului. Numai scârțâitul ușor trăda prezența ei... Își

imagina că soarele răsare doar pentru ea și de aceea se întorcea acolo, ca nu cumva Pământul să rămână în bezně.

Iarna, după ce cădea prima zăpadă, o scotea din grajd pe Crispy - iapa primită în dar de la tatăl său când împlinise 14 ani - și pornea în galop pe dealurile din împrejurimi. Frigul îi izbea fața cu mii de ace și îi îmbujora obrajii palizi.

Sandu fusese în serviciul familiei Codrescu de pe vremea domnului Codrescu ăl bătrân. Acum era singurul care mai venea pe proprietatea acestora de când o părăsiseră și se mutaseră la București în urmă cu cinci ani. De atunci nu mai trecuseră pe aici. Domnul Codrescu îi trimitea regulat bani pentru repararea micilor stricăciuni ivite și pentru că avea grijă de grădină și de conac.

Doar Sandu știa de aparițiile Evei. Prima dată când o văzuse se speriase. Își făcuse cruce și își scuipase în sân. Era într-o după-amiază de vară, se afla în grădină și săpa trandafirii. Ca din senin a început o răpăială de ploaie. A lăsat uneltele unde se aflau și a fugit să se adăpostească în cerdacul conacului. Și-a aprins o țigară și, pentru că tot se afla acolo, a început să ve-

rifice tocurile ferestrelor. Vopseaua de pe câteva crăpase și începuse să se scorojească.

Întâi a crezut că-i joacă feste privirea, apoi a fost sigur că perdeaua de la fereastra camerei de lucru se mișcase. A mers până în dreptul ei și a privit înăuntru. A rămas înmărmurit. În fața șevaletului, pe scaunul cu picioare înalte ca de girafă, se afla Eva. Ținea în căușul palmelor o ceașcă aburindă din care sorbea cu gesturi rare și nestingherite. S-a tras repede din dreptul ferestrei și a alergat la ușă. Era zăvorâtă cum bine știa că trebuie să fie. Apoi s-a întors pe vârful picioarelor ca să se încredințeze că n-a fost o iluzie. A privit din nou înăuntru pe furiș, cu jumătate de ochi. Ea era.

Bătrânul și-a dus batista la frunte, ștergându-și picăturile de ploaie și de sudoare care-i șiroiau spre tâmple; când a ridicat privirea nici urmă de Eva...

Nici nu avea cum să fie. Eva murise în urmă cu cinci ani, iar părinții ei hotărâseră să se mute în capitală la scurt timp după ce se întâmplase nenorocirea. Nu era cu putință, dar... iat-o, așa cum o știa din ultima perioadă a vieții ei: înaltă, zveltă, cu părul până la brâu, ca o cascadă, cu ochi mari, rotunzi ca de păpușă de porțelan și chipul scăldat de un surâs dulce, de fetiță poznașă.

Sandu, cu pălăria în mână, coborând treptele cerdacului, își făcu cruce. Era om în toată firea și cu toate astea nu-și putea controla tremurul picioarelor. Arăta de parcă văzuse o nălucă și, ce-i drept, cam așa și era... Când a ajuns acasă în seara aceea, a aprins o lumânare la pervazul ferestrei pentru Eva, pentru sufletul ei rătăcitor.

A început să se obișnuiască apoi cu aparițiile ei în cele mai diverse locuri. Pe plaja pustie, în livadă, pe potecile singuratice, în grădină, în cerdacul conacului... Se gândea uneori că și Eva poate știa că o vede, dar nu a încercat niciodată să o deranjeze.

Când trecea mai mult timp în care ea nu apărea, se temea ca nu cumva s-o fi alungat-o cu cine știe ce nechibzuință.

Știa de-acum când și unde apărea și mai știa și motivele pentru care se întorcea. De exemplu, în fiecare an în dimineața în care cădea prima zăpadă, cunoscând obiceiul Evei de a o scoate pe Crispy la plimbare, Sandu se ducea întâi la grajd și găsea iapa bătând cu copita în ușă. O elibera, iar aceasta gonea nebunește pe dealuri. După două ore, se întorcea docilă. El o aștepta cu peria de țesălat și cu găleata de apă proaspătă, îi dădea trei cubulețe de zahăr și o

conducea la locul ei.

Altădată, când ajungea în zori la conac, o zărea pe Eva în balansoar; atunci își făcea de lucru în livadă ca să n-o tulbure.

La început Sandu a fost tentat să scrie părinților Evei despre asta. Dar n-a făcut-o.

Probabil că ea revenea pentru că îi era dor de casa în care venise pe lume, de locurile unde făcuse primii pași, unde învățase să călărească primul ponei, de grădina de trandafiri, de felia de plajă sălbatică unde stătea cu orele și citea și unde mai târziu își instalase, sub o salcie, șevaletul. Aici pictase primul tablou, aici devenise ceea ce fusese până în momentul tragediei. Și aici...

Poem regăsit

Pierdut-am misterul
din floarea de rouă…
pierdut-am misterul
din arma care ucide din patimă…
pierdut-am sensul luminii
din ochiul de apă…
pierdut-am rotunjimea
grăuntelui de nisip…
pierdut-am prezentul
secundei trecute…
pierdut-am rumoarea
fâlfâitului de aripi…
pierdut-am vraja
revederii neașteptate…
pierdut-am sărutul
așternut în fugă pe-un umăr…
pierdut-am urma piciorului tău
din iarba cosită…
pierdut-am frigul plecării tale…

pierdut-am praful de rugină
smuls de vântul uitării…
pierdut-am clătinarea lină
a luntrelor în largul mării…
pierdut-am freamătul
firului de iarbă născut singuratic…
pierdut-am atingerea norilor
pierdut-am farmecul basmului
rostit prea trist și prea firesc…
pierdut-am misterul respingătoarei omizi
transformată în miraculosul fluture…
pierdut-am misterul din șuierul suliței
înfipte în pieptul regelui cerb…
pierdut-am înțelesuri,
imobilizați în mlaștina prezentului
lipsit de mister
pe care-l străbatem greoi și impersonali,
robotizați,
cu cefele plecate,
uitând să mai privim din când în când cerul
care ne poate umple într-o secundă cu libertate…

Azi, 17...

După-amiază am copt mere - preferatele tale - și am așezat platoul pe masă, în dreptul scaunului tău, pentru a nu fi singură în așteptarea ta...

Am strâns la piept, cu un gest inconștient, papucii tăi cu care ai pășit de atâtea ori tandru prin amintirile mele...

Mirosul merelor coapte și prezența ta care încă se simte în casa acum goală de tine, îmi creează o stare stranie de singurătate amestecată cu nostalgie.

Deschid ultima carte pe care ai citit-o și simt atingerea degetelor tale pe colțurile filelor întoarse cu nerăbdare.

...Un oftat îmi țâșnește dureros din piept, stârnind liniștea din casa pustie, întreruptă doar de tic-tacul sâcâitor al pendulei care numără indiferentă secundele.

Nostalgia, cu gust de sirop de cireșe amare, m-a cuprins tot mai des în ultima vreme...

Mai intri în viața mea doar în vise și atunci știu că ești doar al meu. Dar viața noastră e întreruptă de diminețile ce se succed și se încăpățânează să vină una după alta asemenea mărgelelor înșirate pe un fir de gută - prea dureros de rezistent. Apoi, pe timpul zilei,

mă-ndepărtez de tine pentru că am de rezolvat situații care mă absorb și mă desprind de tine.

Din fericire, zilele sunt urmate de nopțile care te aduc din nou lângă mine...

Viața din vis - pe care o trăim împreună, noi doi - este realitatea, viața mea fericită pentru care-mi trăiesc pedeapsa zilelor.

Suferința piere ca sub vrajă noaptea, când alunec în vis și apari...

Nu pot să nu mă întreb de ce e necesară trezirea asta brutală, zilnică. Poate... pentru a fi recunoscătoare iubirii pe care mi-o porți încă și pentru a mă bucura mai mult de fericirea intensă pe care o trăim împreună în visul-realitate...

Știam că așteptarea asta dulce-amăruie se va termina cum a început - în singurătate, fără tine... dar, ah... merele coapte m-ajută să nu fiu singură azi... Pentru că azi suntem în 17...

Poem strigat

Lasă-mi gândul să atârne de steaua călăuzitoare…
lasă-mi pașii să alunece nevăzuți și singuri...
lasă-mi palmele să-ți mângâie tăcerile…
lasă-mi umărul să-ți atingă trecerea…
lasă-mi șoaptele tale gândite și nespuse…
lasă-mi florile neculese dar dăruite…
lasă păsările să-mi vorbească cu glasul tău…
lasă fluturii să mă ducă pe urmele tale…
lasă mugurii pomilor să rodească în mine…
lasă prezentul din noi să crească…
lasă durerea din urlet să renască în zâmbet…
lasă-mi înțelesul privirii tale ca să-ncolțească
mai mult,
mai repede,
mai curat…

...lasă-mi deschis sufletul tău
ca să-ți pot dărui marea și soarele,
fluturii și păsările,
scoicile și nisipul,
pajiștile verzi și râurile,
curcubeul și stelele,
florile și copacii,
cerul și apusul,
norii și răsăritul...

...cel mai frumos dar
pe care l-am descoperit în mine...

Generația cu cheia de gât

Eram tare invidioasă când eram mică…

Eram invidioasă pe Oana pentru că avea bicicletă, pe Ana pentru că avea o verișoară în S.U.A. care îi trimitea gumă de mestecat cu aromă de scorțișoară, dropsuri și blugi, pe Raluca pentru că avea cel mai frumos penar din clasă, pe Fabiola pentru că desena incredibil de frumos, pe Bianca fiindcă era blondă și avea ochi azurii, pe Elena pentru că prietenul ei era cel mai chipeș băiat din cartier, pe Eugen fiindcă taică-su' era un regizor celebru, pe Adriana pentru că mama ei era divorțată și nu avea un tată care s-o tragă de urechi când făcea năzbâtii, pe Ariadna pentru că era studentă la București și duminica seara pleca la gară cu o geantă imensă încărcată cu bunătăți, pe Andrei fiindcă în vacanțele de vară călătorea în țări exotice și pentru că avea mai multe perechi de pantofi sport de diverse culori, pe Clara fiindcă tatăl ei lucra în străinătate și îi aducea de fiecare dată când venea acasă câte două-trei parfumuri „de firmă”, pe Brândușa pentru că avea multe pixuri și radiere cu arome de fructe aduse din „străinezia”, pe Bobi pentru că asculta muzica la maxim și nu-i făcea nimeni

observație, pe Lucian pentru că își atârna chitara pe spate, își punea bocancii și pleca cu gașca pe munte la fiecare sfârșit de săptămână, pe Beatrice fiindcă părinții ei își deschiseseră butic după Revoluție și dispunea de foarte multe dulciuri (de altfel, se și vedea), pe Loredana pentru că avea voie să doarmă cu câinele în pat, pe Dani deoarece câștiga întotdeauna la „Toci”, pe Sorin pentru că taică-su' era securist și Moș Gerilă îi dăruia cel mai mare cadou din sac, pe Costin pentru că locuia vizavi de Alimentara și vedea primul când venea mașina cu pâine, mașina cu pui și mașina cu banane și portocale de sărbători…

Dar aveam și eu atuurile mele: o soră mai mare cu care mă făleam și cu care amenințam colegii de clasă care mă necăjeau, o mâță care făta de două ori pe an câte cinci-șase pui, reușeam să mă strecor în față la cozile de la aprozar, câștigam la șotron și premiul „Lingura de lemn” la masă, la grădiniță desenam pui cu patru picioare, susțineam spectacole cu public în autocar când mergeam cu părinții în excursii și la petreceri - constând în recitaluri de versuri și cântece patriotice urmate de improvizații, aveam colecție de șampoane, planta mea preferată era papura, iar cântăreața favorită Corina Chiriac.

Grădina cu poeme

Păsările albe trec prin mine
Uneori se opresc și își fac cuib.
Păsările negre doar trec
Ele nu își fac niciodată cuib.

Săptămâna trecută am cumpărat un ghiveci mare, oval, de culoarea untului, cu modele geometrice violet. Am turnat în el un săculeț de pământ de flori, am scris cuvinte pe bilețele și le-am îndesat cu degetul arătător în pământul proaspăt.

Ud zilnic semințele de hârtie și aștept nerăbdătoare ivirea poemelor-răsaduri pe care, apoi le voi planta în grădina de la țară, ca să aibă loc să crească poemele-copaci cât vor ele de mult. Nu le voi tunde niciodată coroanele, le voi lăsa libere. Să își aleagă fiecare rămurică direcția ei.

Toamna voi culege frunzișoarele galbene, căzute sub coroanele desfrunzite ale poemelor-copaci, le voi presa între file albe de caiet, iar primăvara când voi deschide aceste caiete, vor fi transformate în POEME.

Zâmbesc și cern apa din stropitoarea mică, plumburie deasupra pământului negru, îngrășat cu

fraze durdulii. Mirosul de pământ ud mă înviorează și pășesc sprinten peste rama-prag, înaintând ușor în tabloul cu plantația mea de poeme-copaci, cu fructe zemoase și dulci crescute în jurul sâmburilor lemnoși. Prin poemele-copaci aleargă veverițe blânde, cu cozi stufoase și urechiușe catifelate, ciripesc păsări cu penaj multicolor, se ascund printre poemele-flori fluturi albi și zumzăie în cupele lor aromate albine dungate. În apropierea poemelor-copaci alunecă un râu cu apă cristalină stropind pietrele lucitoare care îi marchează șerpuirea prin poemul-tablou. Printre norii în formă de perne umplute cu puf de gâscă plutește un aeroplan roșu cu margarete pictate pe aripi. Pe firele de iarbă crudă urcă încet ștrengărițele gărgărițe care, odată ajunse în vârf, își deschid aripioarele ca niște umbreluțe și se lasă purtate de adierile călduțe ale poemului-vânt acolo unde m-oi mărita... Cine mă vede crede că sunt o persoană ciudată, care stropește zilnic deșertul negru din ghiveciul mare, oval, de culoarea untului, cu modele geometrice violet.

Nimeni nu bănuiește că în el se ascunde o lume întreagă, misterioasă, din care vor răsări poeme...

Așa începea poemul...

Gânduri albe,
gânduri negre mă străbat.
Cercuri de flori
mi se rotesc în palmă.
Imi curăț trecutul de filele arse.
Ce minunată e clipa smulsă cerului!
Ce stele calde m-au îmbrățișat!
Picurarea timpului nu mă mai doare.
Nu mă mai doare ziua care-a trecut.
Mă arunc în valurile câmpurilor de maci.
Imi strâng gândurile pe muchea prezentului.
E toamnă?
E vară?
E iarnă?
Ce anotimp și-a deschis paginile?
Totul e trecut...
Chiar și clipa de față a căzut deja în abis.
A fost…
A fost legată de-o întâmplare,
De-o idee, de-o frază, de-un fapt...

A fost și atât...

Poveste urbană

Mângâiată de razele jucăușe ale soarelui, care pătrund prin deschizătura cortului, deschid ochii și-mi trosnesc încheieturile căscând. Mă târăsc afară din așternut.

Somnul profund m-a aruncat în povești nefinalizate, uitând că mă aflu într-un loc cu mult mai frumos decât orice vis.

În apropiere, râul dansează printre pietrele de diferite dimensiuni și culori care sclipesc aidoma pietrelor prețioase în lumina misterioasă a dimineții.

Pășesc desculță prin iarba cu sclipiri de smarald și zăresc un melc care-și întinde cornițele din cochilia osoasă, făcându-și gimnastica de înviorare. Îmi înmoi fața în apa cristalină și simt cum răceala ei îmi alungă grijile de sub frunte și fug apoi învinse.

Ridic privirea spre cer, iar vântul cu adieri domoale îmi usucă micile diamante de pe chip. Vârfurile brazilor împodobiți cu conuri de solzi așezați perfect, împung norii ușori și pufoși care levitează leneși prin văzduh...

În spatele meu bolborosește ceva. Întorc capul și văd uimită filtrul de cafea care absoarbe istovit

ultimele picături de apă.

Clipesc des și scutur energic capul. Mă aflu în bucătărie, iar ceasul obraznic de pe perete își încruntă acuzator limbile metalice înspre mine.

- Iar am întârziat!

Cu o mână îmi torn grăbită cafeaua în ceașcă, iar cu cealaltă îmi fixez pantoful cu toc înalt în piciorul stâng. În timp ce sorb grăbită din ceașca aburindă, fac același lucru și cu piciorul drept. Mai sorb o înghițitură din licoarea fierbinte și îmi arunc pe umăr geanta burdușită cu treburi pe care trebuie să le fac astăzi.

Mă reped către una din gurile monstrului subteran, înghițitor zilnic a mii de suflete pe care le plimbă prin mațele lui întunecoase și pe care apoi le scuipă afară prin alte guri.

În cele din urmă, plonjez pe scaunul de la birou și încep ostenită o nouă zi de muncă în care nu mai au loc nici brazii, nici cerul, nici pietrele, nici râul…

Daria

Stătea nemișcată, înveșmântată în rochia albă de in, brodată pe poale și pe mâneci cu steluțe galbene de borangic. Privea înainte fără să clipească. De genele ochiului stâng îi atârna o lacrimă. Prin tălpile goale i se urca spre pulpe răcoarea din pardoseala pe care erau întruchipați dragoni cu aripile desfăcute, azvârlind prin nările mari și rotunde flăcări portocalii și roșii. Briza îi mângâia chipul neclintit cu buze pline, ușor desfăcute. Degetele i se încleștară când telefonul zbârnâi spărgând liniștea. Tălpile-i ușoare o purtară încet spre scară și se așeză pe prima treaptă. Telefonul suna obsesiv...

Era prea târziu, iar el știa asta. Stând în picioare la celălalt capăt, cu receptorul în mână, îi tremură o grimasă pe față.

Daria sfida cu tăcerea și încremenirea ei sunetul insistent al telefonului.

Matei trânti receptorul în furcă și alergă cu cheile în mână la mașină. Conduse ca în transă până la casa de pe plajă. Opri cu scârțâit de roți și se repezi spre ușa de la intrare. Era încuiată. Ocoli casa și urcă în grabă treptele terasei. Dragonii îna-

ripați aruncau spre picioarele lui flăcări portocalii și roșii, iar perdelele se unduiau în bătaia răcoroasă a brizei. Casa era goală.

Reveni pe terasă și descurajat se așeză pe prima treaptă a scării ce ducea către plajă. Zări urme de pași pe nisipul proaspăt nivelat. Se ridică și le urmă până la mare, apoi de-a lungul țărmului. Plaja era pustie. Vântul îi flutura cămașa albă descheiată la trei nasturi cu mânecile suflecate deasupra coatelor.

Înainta încruntat pe urmele pașilor, paralele cu valurile care, spărgându-se, se întindeau pe nisip ca niște imense fâșii de dantelă albă. La un moment dat încremeni. Privea și nu-i venea să-și creadă ochilor. Urmele dipăruseră. Nu mai continuau în nicio direcție. Pur și simplu șirul lor se termina.

Matei ridică privirea și cuprinse depărtările. Nici urmă de Daria.

Se întoarse către mare și un hohot de râs îi țîșni din piep. Privi din nou de-a lungul țărmului, apoi se întinse pe spate și râsul puse din nou stăpânire pe el.

Un nou truc al Dariei...

Era sigură că Matei va veni...

Poemul ars

Dacă aș putea vedea strigătul păsării...
dacă aș putea auzi cum crește raza soarelui
în aerul crud al dimineților…
dacă aș putea culege mirosul florilor de zarzăr,
mi-aș umple palmele cu parfumul lor…
dacă aș putea dormi sub
apa mării sonoră și unduitoare…
dacă aș putea să îmi lipesc urechea
de norii albi și moi...
dacă aș putea croi din întinsele câmpii verzi
cămăși pentru soldații plecați,
înșirați în coloane groase de trupuri neînsuflețite…
dacă aș putea să-mi culc fruntea
pe crestele munților golași,
iar pădurile să-mi țină loc de învelitoare…
dacă aș putea să-mi împovărez ființa

cu tot chinul îndurat de sufletele
pedepsite de destin...
dacă aș putea să-mi fac pansamente din cuvinte
și să-mi înfășor rănile…
dacă aș putea să-mi apăr fericirea
de nefericire…
dacă aș putea să-mi cruț visele de uitare…

dacă aș fi putut să-mi feresc ochii
de ultima ta privire când ai plecat,
aș fi putut poate să te uit…

Tablou

O liniște încremenită. Natura din jurul meu pare un uriaș peisaj perfect pictat.

Tăcerea este din când în când despicată de țipătul unui pescăruș ce planează fantomatic pe deasupra. Un păianjen somnambul își toarce firul într-un colț, extinzându-și locuința, negrăbit de nimeni. Crăpăturile din ziduri par zgârieturi făcute de un motan uriaș care și-a ascuțit cu furie ghearele. Frunzele stau bine prinse cu codițele verzi și pline de sevă de ramurile maronii. O prelată argintie de nori înghesuiți unul într-altul, e agățată de cer. Doar ticăitul subtil al ceasului de masă vestește curgerea timpului.

Nimic nu se schimbă... Totul e neclintit: arborii, cerul, frunzele, firele de iarbă...

Am întins mâna vrând să ating pânza pe care parcă este pictat acest tablou. Nu reușesc să ajung la ea. Fac doi pași. Degeaba.

Mă întorc lângă zidul vechii case, pe băncuța care păstrează izul anilor în lemnul ros de cari. Când mă așez îmi șoptește ceva pe o tonalitate scârțâitoare, ceva ce nu-nțeleg.

Stau nemișcată ca tabloul din fața mea și îl privesc, încercând să descifrez măcar un indiciu. Trec minute în șir... Niciun semn.

Mă ridic din nou și, amorțită, înaintez pe covorul verde de iarbă proaspăt tăiată.

Umezeala ierbii îmi mângâie tălpile. Este singurul semn că nu mă aflu într-un tablou. Ori... poate că vopseaua încă nu s-a uscat pe pânză...

Poem scris într-o noapte

Câtă tristețe-n cuvântul nerostit atunci...
Câtă tristețe toamna în frunza dezlipită
de ramura din care a crescut!...
Câtă tristețe
în plânsul valului izbit de stânci!...
Câtă tristețe în picătura de rouă uscată de soare!...
Câtă tristețe în macul smuls
țărânii care l-a născut!...
Câtă tristețe în cârcelul de viță de vie crestat!...
Câtă tristețe în harta plamei tale drepte!...
Câtă tristețe în sarea lăsată
de lacrimă pe obraz!...
Câtă tristețe în goana norilor
șterși de vânt de pe cer!...
Câtă tristețe în nodul gâtuit
de neizbucnirea lacrimilor!...

Șifonierul bunicii

Azi am scotocit printre lucrurile bunicii. Toate au rămas neatinse de când s-a dus… Am deschis cu timiditate ușile șifonierului ei, dublate pe interior cu oglinzi masive. Din el au căzut câteva tulpinițe uscate de levănțică pe care le-am adunat cu grijă și le-am așezat la loc pe rafturi. Rochiile de vară, rochiile „pentru ocazii", paltonul bej, pardesiul lucrat de ea la care a făcut și desfăcut de-a lungul unei veri întregi, pelerina verde și deux-pieces-urile de primăvară și de toamnă îmbrăcau umerașele din lemn de cireș lăcuit, rânduite pe sezoane de la stânga la dreapta. Am ales o rochie vaporoasă de mătase imprimată cu pene de păun. Am răsfirat-o pe pat, apoi m-am cocoțat pe un scaun ca să caut pe raftul de sus o pălărie asortată. Am găsit în spate pălăria albastră, cu boruri largi și voaletă, pe care o comandase în urmă cu mulți ani cu ocazia unei sindrofii. Sub pat, printre cutiile prăfuite de carton, am descoperit-o pe cea care-mi trebuia, însemnată cu creionul chimic. Mi-aduc aminte cum înmuia cu limba vârful creionului chimic, care lăsa în urmă un punct movuliu, și nota pe capacele cutiilor culoarea pantofilor din interior.

M-am așezat într-un fotoliu și am privit îndelung lucrurile bunicii. Parcă se afla în odaie cu mine…

…În jurul măsuței de toaletă încă persistă mirosul ei - un amestec de pudră, apă de colonie și parfum de trandafiri. Cutiile cu creme, roșul de buze și creionul de înnegrit sprâncenele stau aranjate lângă ceasul de masă pe care-l întorcea cu strictețe la ora nouă și jumătate în fiecare seară. Măsuța este încadrată de oglinzi fixate în rame late, pliabile, din lemn de mahon aromat. La colțuri, în ramele oglinzilor sunt înfipte fotografiile vechi, îngălbenite și ușor șterse, ale căror povești le-am ascultat de nenumărate ori. Le-aș asculta și azi dacă ar fi aici să mi le mai spună… Pe un mileu vernil, brodat cu steluțe vișinii, stau cu dinții încleștați cei doi piepteni de os cu care își aduna firele de păr rebele, în fiecare dimineață, într-o coafură simplă. Într-un cui, lângă măsuța de toaletă, e agățat capotul din atlaz negru, cu flori mari roșii și mâneci largi care - atunci când eram mică - mi se părea demn de o regină.

Lângă ceasul de masă e înrămată fotografia cu grupul de tanti. Amintirea lor mi-a pricinuit întotdeauna bucurie. Tantile aveau obiceiul să se reunească pe rând, la fiecare acasă. Când venea rândul bunicii să le

primească, eram în al nouălea cer. Parcă aterizau dintr-o lume de demult și eram fascinată de prezențele lor.

În diminețile de vară când bunica îmi punea în palmă doi lei, îmi atârna, în grabă, de un deget plasa verde cu ochiuri de sfoară și îmi spunea să dau fuga la alimentara să cumpăr biscuiți șprițați de toți banii, știam că vor veni în vizită tantile așa că alergam și mă întorceam într-un suflet - cu inima tropăindu-mi în urechi - să nu ratez sosirea lor.

Bunica, între timp, pregătea tăvile cu cafele făcute la ibric, siropuri, dulcețuri, bomboane fondante și paharele pentru apa rece ca gheața de la cișmea. Așternea pe masa din grădină fața de masă cusută cu migală de ea în după-amiezele de iarnă, în colțul ferestrei, cu perdeaua dată într-o parte ca să intre lumina zgârcită a soarelui, care se ascundea devreme după blocurile din fața casei. Scotea scaunele din casă și împăturea șervețelele de hârtie pe care apoi, le înfigea într-un suport de sticlă. Îmbrăca o rochie ușoară, de vară, colorată, își arunca în treacăt o privire în oglinda de pe peretele central al camerei de zi, întindea un pic de roșu pe buze și în obraji, își aranja o șuviță de păr desprinsă și ieșea zâmbitoare în întâmpinarea

musafirelor sale. Prima ajungea tanti Margareta pe care o îndrăgeam cel mai mult, pentru că nu venea niciodată cu mâna goală. Întâi își trăgea sufletul, apoi scotea din geanta încăpătoare din piele maro, cu băieri împletite gogoși aburinde, pateuri fierbinți cu brânză sărată sau covrigi calzi. Tanti Margareta purta rochii vaporoase cu mâneci scurte brodate, pălării din macramé scrobit, pantofi tricotați și ochelari cu lentile fumurii. Buzele învelite cu un strat de ruj corái îi scoteau în evidență trăsăturile încă frumoase ale tinerei superbe care fusese odinioară. Vorbea șoptit și avea un râs cald, gutural. A doua care sosea era tanti Victorița care lăsa impresia că părăsise pentru câteva ore ilustratele cu bunicuțe din cărțile de povești ca să vină la întâlnirea cu tantile, apoi revenea încet la locul ei, între coperte. Purta numai rochii negre. Îmbrăca doliul încă din tinerețe în urma unei tragice întâmplări care lăsase urme în sufletul său pentru totdeauna. Avea un chip blajin, încadrat de părul complet nins, ondulat pe moațe și o pereche de ochelari cu dioptrii mari care îi alunecau pe vârful nasului.

Țin minte când mergeam cu bunica în vizită la tanti Victorița. Casa ei mi s-a părut întotdeauna misterioasă, mai ales pentru că avea o scară de lemn în spirală care

ducea la subsol unde se afla bucătăria, iar alta - tot în spirală - aflată în baie, ducea în pod.

De fiecare dată când mergeam la ea, ceream voie la baie. Mă așezam pe marginea căzii și așteptam să coboare pe scară spiriduși. Credeam că acolo sus se află lumea lor. Stăteam nemișcată și așteptam. Se auzeau cotrobăind în pod… Mi-era teamă să și respir, ca nu cumva să-i sperii și să nu mai vină. După câteva minute, timp în care nu cobora nici unul, bunica intra, mă trăgea de braț afară din baie și-mi spunea să nu mai aștept degeaba pentru că nu este niciun spiriduș sus. N-am crezut niciodată că zgomotele pe care le auzeam erau făcute de pisicile care umblau prin pod…

Casa avea și un miros plăcut, aparte, pe care nu l-am mai întâlnit în nicio altă casă. Imobilul mai există și acum, dar nu mai este locuit de mulți ani. Nu s-a vândut…

Ultima ajungea tanti Leana, care nu putea trece neobservată, în primul rând datorită fizicului (cântărea foarte multe kilograme). I se oferea cel mai solid scaun din casă, al cărui șezut dispărea cu scârțâituri sub posteriorul gigantic. Tanti Leana pretindea să i se spună

„Lenuța” - ceea ce era aproape imposibil - acest apelativ ascunzându-se speriat undeva pe cerul gurii de unde nu voia să se desprindă în momentul în care te aflai în preajma acestui munte de grăsime. Avea o voce stridentă, buze subțiri ce se pierdeau în faldurile gușei și apăreau doar din când în când ca două linii trasate cu carioca roșie. Părul ascuns de o vopsea neagră cu tente albăstrui era împins spre spate cu o bentiță neagră împodobită cu mărgele și mirosea puternic a apă de colonie. Era încălțată întotdeauna cu aceeași pereche de sandale negre din piele, fără toc, legate cu șireturi care încercau zadarnic să țină unite cele două margini întinse peste pernițele de grăsime dintre glezne și degetele de la picioare. Unghiile vopsite în nuanțe de roșu semănau cu capacele sticlelor de suc.

Când se adunau tantile întâi se sărutau pe obraji apoi se așezau sub umbrarul din grădină, iar bunica le repartiza binevoitoare câte o ceașcă de cafea și câte un pahar cu sirop, după care eu și Vero (sora mea mai mare) eram expediate la joacă - să nu mai stăm „în gura lor” - iar ele își începeau șueta.

Mă ascundeam după tufa de iasomie și urmăream fermecată gesturile lor „de cucoane”. Sorbeau

simandicos cafelele, cu buzele țuguiate, ținând ceșcuțele de tortiță între degetul mare și arătătorul mâinii drepte, iar cu mâna stângă farfurioarele. Tanti Leana își făcea din când în când vânt cu evantaiul pentru că „suferea de căldură” și își apindea câte o țigară pe care o înfigea într-un țigaret sculptat.

Îmi imaginam că mă aflu într-o sală de spectacole, iar tantile sunt personajele unei piese de teatru.

În cele din urmă cedam chemărilor insistente ale surorii mele care mă trăgea de cozi și îmi spunea că nu e frumos să trag cu urechea. Fugeam și eu pe stradă la joacă și uitam pentru ceva vreme de piesa care se juca sub umbrarul din grădină.

Mă întorceam la plecarea tantilor când mă chema bunica să îmi iau rămas bun. Mă ridicam pe vârfuri pentru a-mi așterne fiecare câte o sărutare pe frunte. Cât timp bunica le conducea până la poartă, studiam ceștile goale, cu urme de ruj pe margini. Fuseseră întoarse cu gura în jos de tanti, pentru a le ghici în zaț tanti Leana.

Erau atât de diferite tantile, dar formau un grup minunat ce sporovăia fără întrerupere preț de câteva ore. Mi-erau tare dragi, deși nu pricepeam nimic din ceea ce spuneau. Aveau loc discuții de

„oameni mari”.

Îmi plăcea să le privesc de la distanță și urmăream cu foarte mare atenție gesturile și mimica pe care, mai târziu, după plecarea lor, le redam cu gesturi ample și uneori voit exagerate, așezată la masa unde stătuseră ele, în fața ceștilor de cafea goale, spre deliciul părinților mei.

Când era bunica plecată la biserică, eu și sora mea scormoneam în șifonierul mamei și alegeam rochii de-ale ei pe care le îmbrăcam, ne încălțam cu pantofii ei cu toc înalt, îi furam câte o poșetă, ne rujam, ne rulam câte o țigară din filele caietului de dictando pe care le înfigeam în capace de cariocă și ne așezam la masa din grădină imitând tantile.

Îmi lipsesc acele vremuri…

Cred că acum ele se întâlnesc cu bunica la o cafea și-un sirop în cer și regret că nu le mai pot vedea…

Uneori, vara, îmi așez un scaun pliant în spatele tufei de iasomie. Cu nostalgie, privesc prin desișul de frunze și îmi închipui o întâlnire a lor la masa veche de lemn de sub umbrar.

Poem

Nici mintea nu mai sapă,
nici mâna nu mai scrie,
nici ochiul nu mai vede,
nici brațul nu mai cere,
nici trupul nu mai zboară,
nici visul nu învie.

Zădărnicia…

Scrisorile rusului

Scrisorile rusului zac pătate de vreme în cutia de carton legată cu o sfoară la fel de veche.

N-am putut descifra decât același nume scris cu litere abrupte pe toate plicurile cu timbre rusești frumos colorate: Dimitri Vasilievici.

Strâng, la rândul meu, într-o altă cutie de carton pe care am legat-o cu un șiret uzat, scrisorile pe care le găsesc cu regularitate în cutia poștală - de două ori pe an (primăvara și toamna).

Povestea primei cutii e simplă: odată cu achiziționarea, acum câțiva ani, a apartamentului în care locuiesc, am „moștenit" și această cutie cu epistole scrise în limba rusă, descoperită în debara când am făcut curățenie. Nu știu ce m-a oprit atunci să o arunc... Am depozitat-o în boxa de la subsolul blocului, împreună cu alte obiecte de care mă folosesc rar.

La câteva luni de la această întâmplare, am primit prima scrisoare de când locuiam la noua adresă. Întâi mi s-a părut ciudat ca eu să fiu destinatara unei scrisori din Rusia, mai ales că nu aveam nicio cunoștință pe îndepărtatele meleaguri ale lui Tolstoi, apoi am descifrat numele fostului proprietar și

amintindu-mi de cutia găsită în debara, am luat cheia de la boxă și am coborât la subsol să caut cutia veche cu scrisori. Scrisul expeditorului era același.

Începând cu scrisoarea aceea, le-am adunat pe toate care au urmat să sosească, într-o cutie asemănătoare celei în care se aflau și scrisorile găsite în apartament.

Cel mai ciudat mi s-a părut că neprimind niciun răspuns, Dimitri Vasilievici continua să-i scrie cu regularitate de două ori pe an bătrânului în al cărui apartament acum locuiesc eu. Pe Igor Crăciun nu l-am cunoscut. Murise cu ceva vreme în urmă, înainte de a cumpăra eu apartamentul de la o rudă a sa care-și avea domiciliul într-un orășel din Republica Moldova.

Neștiind nici o iotă de rusă, nu înțeleg nimic din ceea ce scrie Dimitri Vasilievici, probabil vreun prieten al fostului proprietar. M-am gândit să caut pe cineva care să-mi tălmăcească scrisorile dar, într-un fel... îmi place acest mister al lor.

Adevărul este că nu am îndrăznit să le deschid. Am fost tentată de nenumărate ori dar, ceva m-a reținut de fiecare dată. Mi-am spus că nu ar fi poate corect să deschid corespondența bătrânului Igor.

Câteodată mă întreb ce vești aduc aceste scrisori și atunci caut singurul post de televiziune rusesc emis de compania de televiziune prin cablu. E un canal care difuzează doar seriale, dar sunt și reclame frumoase.

M-am documentat despre Rusia cu informații de pe internet. Chiar am cumpărat un dicționar român-rus/rus-român, o păpușă Matroșka și o căciulă rusească, iar când ies cu prietenii „la o bere" comand vodkă. Mi-am confecționat un manșon din blană ca al rusoaicelor din seriale, am citit romanele lui Dostoievski și am închiriat filmul „Anna Karenina", regizat de Bernard Rose.

Nu-mi pot explica de ce am făcut toate astea...

Poate că scrisorile rusului, fără voia lor...

Scrisoarea dintre filele cărții

Îmi place întunericul pentru că atunci când zăresc o siluetă în parcul de peste drum, printre copacii negri, în luminile slabe, îmi imaginez că ești tu…, că îmi veghezi liniștea așa cum îmi vegheai uneori zbaterea somnului…

Îmi place să cred că ești tu și îmi face bine această iluzie…

Zâmbesc și îți fac semn cu mâna, același semn pe care ți-l făceam din spatele ghivecelor cu flori, când te depărtai dimineața, în zori, în aceleași lumini slabe și printre aceiași copaci negri.

Timpul zboară fără oprire, se scurge cu viteză, dar memoria parcă vrea să-mi facă-n ciudă și îmi redeschide răni pe care le credeam cicatrizate.

Imagini cu noi îmi trec pe dinaintea ochilor, ca diapozitivele proiectate în întuneric, pe pânza albă a ecranului unui cinematograf demodat.

De ce oare nu pot închide acest capitol al vieții mele? De ce mă bântuie încă această poveste cu prințul și prințesa care nu au trăit fericiți până la adânci bătrâneți?

Amintirea cu noi doi a rămas ca o carte uitată

afară, pe o bancă, cu filele răvășite de vânt, deschizându-se la câte o pagină, scăldată în lumina caldă a soarelui și strălucind asemeni pietrelor prețioase, alteori umbrită, udată de picăturile de ploaie sau acoperită de zăpadă… iar eu simt bucurie, tristețe, plâng, râd, sunt nostalgică, apatică - depinde unde rămâne deschisă cartea…

Dintre frazele deja compuse, nu știu care ar fi cea mai potrivită să ți-o scriu acum. Cea care să exprime pe deplin ceea ce simt… Poate… cea alcătuită din cele mai simple și frumoase cuvinte care s-au spus vreodată…

…Mi-e teamă de cuvinte. Mi-e teamă pentru că n-a fost înțeleasă întotdeauna taina rostirii lor. Cuvintele înșală câteodată auzul și mintea. Nu sunt totdeauna alese potrivit și duc altundeva decât am dorit.

Ți-am desenat în minte de atâtea ori profilul, în lumina dimineților, încât acum, pipăindu-l în aer, îl descopăr neschimbat, la fel de frumos și de drag mie.

Am cumpărat un buchet de flori de primăvară, m-am îmbrăcat frumos, am încălțat pantofii noi și m-am întins în cadă ca-ntr-un sicriu. Închid ochii și

îmi doresc - până la nebunie, poate - să simt ce simte omul după moarte. Să văd dacă dispar tristețea și suferința, dacă sunt înlocuite cu altceva... Aștept… Nu simt nicio schimbare. Mă concentrez… Chem în gând moartea și o implor... Strâng ochii cu încăpățânare, până mă dor pleoapele. Îmi țin respirația. Trec secundele - le număr. Nu se întâmplă nimic… Stau nemișcată. Poate voi începe să simt mai târziu… E liniște… Aștept… aștept… Îmi impun să nu mă mai gândesc la nimic, să-mi golesc în totalitate mintea… Aștept… Mecanic, degetele mâinii drepte încep să smulgă, cu un gest liniștit, apoi din ce în ce mai repezit, petalele florilor. Mintea se învârte asemeni unui carusel: mă iubește… nu mă iubește... mă iubește… nu mă iubește… mă iubește… nu mă iubește…

Deschid brusc ochii-nroșiți. Lumina mă înțeapă.

Mă ridic, cu greu, și mă așez pe marginea căzii. Petalele se împrăștie în jurul meu... Îmi surprind imaginea în oglindă, iar din piept mi se rostogolesc hohote de râs din ce în ce mai tare… și mai tare… apoi izbucnesc în plâns.

Mă chircesc în cadă și dau drumul la apă, cu degete tremurânde. Plâng… plâng și apa mi se

amestecă cu lacrimile, curățându-mi-le de tristețe.

Îmi spăl lacrimile și trupul de nebuneasca chemare a morții.

Acum văd limpede… Voi suferi cât este necesar și nu-mi voi mai plânge de milă. Voi purta povara în suflet cât va fi nevoie - până la vindecare - pentru că izvorăște din ceea ce am fost noi…

(lui B.C.)

Poem abandonat

Imi plouă tristețea,
îmi plouă și ruga,
îmi plouă speranța și chinul,
îmi plânge durerea și fruntea și ochiul,
îmi arde gândul și armura de carne și sânge,
îmi lepăd durerea și chinul și osul,
îmi contorsionez trupul, îmi gâtui pornirea.

Mi-e frig, mi-e teamă și mi-e sete.
Acum văd că nu mai sunt în mine.
M-am încăpățânat să cred, să sper, să caut,
dar moartea cuvintelor
e cea mai grea și dureroasă armă
ce poate arde mintea și graiul.

E târziu și prăpastia s-a deschis.
Nu-i munte mai înalt,
nici mare mai adâncă.
Oboseala m-a cuprins în pliurile ei calde
și m-a scăpat.
Imi ridică cu brațele ei albe
trupul rupt în fâșii.
Plec definitiv.

Romanță

Se înșiră una după alta, ca zalele unui lanț, serile bacoviene cu cerul plumburiu, nesfârșit, cu ploi reci și tăioase și vânt care sfâșie frunzele și ramurile subțiri ale copacilor.

Frigul îmi crapă porii și-mi pătrunde sub piele cu înțepături de ace de gheață.

Îmi simt gura sărată și fruntea încărcată de riduri. Îmi privesc chipul în oglindă. E încă tânăr. Număr până la treizeci și apropii lingura, cu degete tremurânde, de buzele strânse în semn de protest. Privesc sticluța și mă întreb câte picături de licoare din plante cu denumiri latinești au încăput în ea...

Prin pereți, pătrunde până la mine, înfundat, o romanță care probabil a stârnit amintiri unui vecin. Mă așez în fotoliu, aprind o țigară și parcă răsare din fum silueta mustăciosului, cu veston și briantină în păr care suspină cu inima frântă pe acorduri muzicale.

Sărmanul, suferă din dragoste!

Odată cu ultimul acord al melodiei, trag ultimul fum din țigară. Mă ridic și pornesc spre fereastră. O deschid. Mă izbește puternic în nări mirosul

asfaltului ud.

Frigul mă învăluie și rămân câteva clipe nemișcată, apoi, cu un ușor tremur, închid fereastra și mă sui zgribulită în pat.

Ghemuită sub pătură, căldura mă cuprinde și mă rostogolește ușor în somn.

Ce trist e bietul mustăcios!...

Verbul

Mă pregătesc
mă supăr
mă îndrăgostesc
mă rog
mă rătăcesc
mă cert
mă chinui
mă apropii
mă cațăr
mă întreb: oare? de ce? cum? când?
cu cine? unde? care? pe cine? ce?...
alung
cred
sap
culeg
înțeleg
admir
pot
mâzgălesc

cad
încep...
mă opresc
mă gândesc
mă perpelesc
mă lenevesc...
mai cer
mai vreau

mai sper.

Numerotarea

Lui nea Pandele îi place să numeroteze.

A numerotat cărțile din bibliotecă; batistele, șosetele, izmenele și maiourile sunt numerotate pentru a nu uza unele mai mult decât altele; pisicile lui au numere în loc de nume; sunt numerotați și pomii fructiferi din grădina din spatele casei: cinciul face cinciuri, optul face opturi, doiul face doiuri ș.a.m.d.; încălțămintea este numerotată din douăzeci în douăzeci, astfel: primăvara și toamna poartă douăzeci, vara - patruzeci și iarna - șaizeci; sticlele din barul său, ascuns într-o nișă mascată cu un capac de butoi ornamental, sunt numerotate din sută în sută, având o sută cea mai slabă băutură alcoolică, iar nouă sute - cea care are cele mai multe grade; scaunele din jurul impozantei mese de stejar masiv, din mijlocul sufrageriei, sunt numerotate cu cifre romane.

Ideea numerotărilor i-a încolțit în minte într-o duminică de toamnă ruginie, când își sorbea cafeaua de după-masă, sub nucul din fața casei, după ce servise la masa de prânz - alături de întreaga familie - felurile 1, 2 și 3 de mâncare. I s-a părut genial

că ciorbița, apoi felul principal iar la urmă desertul au fost denumite scurt: 1, 2 și 3.

...A fost ușor descumpănit când a regăsit ideea lui și la alții (de pildă canalele TV: 1, 2, 3 etc.), dar pentru el, cifrele au început să aibă alt sens - să se înlănțuiască și să se armonizeze cu tot ceea ce-l înconjoară...

Povestea mea cu un câine

Mă ghemuiesc sub foaia de cort aspră și rece pe care am găsit-o, ca pe o binecuvântare, în maldărul de vechituri care zăcea lângă o ghenă de gunoi. Dacă stau chircită, mă acoperă în întregime, dar umezeala începe să se simtă și sub ea. Mă rog la Dumnezeul oamenilor fără adăpost să pot rezista până mâine. EL parcă mă aude și îmi trimite un câine ud fleașcă, cu blana lipită de coastele pe care i le pot număra cu ușurință și care, la fel ca mine - fără adăpost - și-a băgat botul pe sub foaia de cort. Îl trag lângă mine, dedesubt și îl țin cu brațele încleștate și amorțite în dreptul stomacului ce nu-mi dă pace cu ghiorțăielile lui insistente. Nu-mi dau seama cum de le mai aud, cum nu m-am obișnuit să nu le mai aud, după atâta vreme. Parcă vor să-mi facă în ciudă și cântă ca o orgă hodorogită.

Câinele tremură ca varga lipit de trupul meu și e la fel de rece ca și mine. Poate că dacă suntem doi sub foaia asta de cort, reușim să încălzim puțin aerul din jur cu respirațiile noastre. Cum nu erau de ajuns ploaia și frigul necruțător, vântul își aruncă săbiile tăioase spre învelitoarea mea vrând, parcă, să o sfâșie, plin de ură.

Mi-e atât de frig! Simt cum labele picioarelor înfășurate în niște bucăți de mușama găsite în același maldăr de vechituri, legate pe glezne cu două sfori, din cauza durerii pricinuite de frig, acum parcă s-au detașat de restul corpului, extremitățile mutându-se mai sus, la genunchii care mă dor din cauza poziției ghemuite din care nu m-am mișcat de câteva zeci de minute. Ar fi o greșeală să întind picioarele pentru că ar însemna să îmi iasă de sub foaia de cort.

Mângâi ușor căpșorul zburlit, cu ochi ca două bucățele de tăciune, îndreptați întrebător spre mine: „Tu ce cauți, pe vremea asta, afară?”.

Acest căpșor zburlit e împodobit și cu o limbă mare și roz, pe care o simt în palma cu care l-am mângâiat. Probabil ca semn de mulțumire că i-am dat voie sub foaia mea de cort.

Închid ochii și strâng la piept trupul care tremură, parcă, mai puțin.

Adorm...

Mă aflu într-o cadă ovală în care ar încăpea lejer patru persoane. Un robinet montat în aur strălucitor (cu un rubin mare care indică apa caldă și un safir ce indică apa rece) e prins în peretele pe care e pictată o pajiște înconjurată de o pădure exotică, cu liane.

In depărtare, se vede coama unui munte, iar cerul e podit cu un curcubeu. Din capul dușului țâșnesc cu viteză, spre mine, firișoare kilometrice de apă caldă ce mă-nfășoară ca într-o pânză de păianjen călduroasă. Mă întind pe fundul căzii imense și apa, parfumată cu esență de lavandă, mă învăluie din toate părțile. Moleșită de căldura aromată, închid ochii.

După un timp, revin din starea de toropeală și ies din apa binefăcătoare.

Mă înveșmântez până la glezne într-un halat gros pe care îl strâng în talie cu un cordon argintiu cu terminații în formă de capete de pisică. Incalț papucii călduroși și deschid ușile înalte. Dincolo este un salon luminat doar de flăcările țopăitoare, care se aleargă vesele într-un șemineu impunător. In fața lui se află întinsă o blană de urs, cu labe și cap. Mă apropii de ea și mângâi botul sărmanului urs. Imi retrag mâna înfricoșată. I-am simțit în palmă limba caldă și umedă.

Tresar și deschid ochii. Ah, da... este câinele pe care l-am primit sub foaia mea de cort. Bietul de el! Ca semn de mulțumire, din timp în timp, îmi linge palma recunoscător...

Transformarea în poem

E simplu să vezi fără ochi,
e simplu să auzi fără urechi,
e simplu să alergi fără picioare,
e simplu să aștepți fără să ai timp,
e simplu să crezi fără o certitudine,
e simplu să visezi fără să dormi,
e simplu să zbori fără aripi,
e simplu să încerci fără să ai habar,
e simplu să cunoști fără să știi,
e simplu să bei fără să-ți fie sete,
e simplu să ridici fără să ai forță,
e simplu să dansezi fără muzică,
e simplu să pictezi fără culori,
e simplu să înveți fără manual,
e simplu să atingi fără palme,
e simplu să citești fără să cunoști literele,
e simplu să mângâi fără degete,
e simplu să construiești fără cărămizi,
e simplu să cânți fără să ai ureche muzicală,
e simplu să ajuți dezinteresat,

e simplu să plantezi un copac fără să ai grădina ta,
e simplu să strigi fără glas,
e simplu să calculezi fără cifre,
e simplu să întinzi mâna fără să ceri,
e simplu să veghezi fără să fii treaz,
e simplu să îngenunchezi fără să fii îngenuncheat,
e simplu să însăilezi fără ață și ac,
e simplu să te conectezi fără semnal,
e simplu să vii când ești chemat,
e simplu să zâmbești,
e simplu să iubești,
e simplu să trăiești...

...dacă vrei.

Poveste la malul mării

O căsuță modestă la malul mării.

O cameră luminoasă, cu ferestre mari.

Un pat pe care stai întins și privești la televizor un film spaniol.

Stau turcește în fața ta și răsfoiesc niște cărticele cu coperte cartonate și foarte colorate. Zâmbesc...

Îți întorci privirea spre mine și îmi faci semn să-mi așez capul pe pieptul tău.

Mă încolăcesc lângă tine, cu capul sprijinit pe locul indicat și… mă simt acasă…

Nu știu cât timp stau așa…

Deschid încet ochii… În cameră a pătruns, prin ferestrele mari, înserarea. Soarele îmbracă pereții, tablourile și mobila într-o lumină roz-oranj, înainte de a cădea în mare.

Sună telefonul.

Te ridici și răspunzi.

Se aude în receptor o voce feminină care te întreabă pe un ton strident de ce nu ai ajuns la întâlnire aseară. Tu îi răspunzi, pe un ton plat, că aseară te-ai văzut cu cealaltă și ai rămas la ea peste noapte fiindcă te aștepta cu o surpriză și nu o puteai refuza.

Pui receptorul în furcă, mă privești, îmi zâmbești,

mă iei de mână și fugim spre plajă… Acolo sunt grupuri de tineri în jurul focurilor, care cântă la chitare, râd, stau îmbrățișați și beau bere.

Ne apropiem de un fast-food și mă întrebi dacă vreau ceva. Mi-e o foame de lup! Aleg un sandviș cu pui și o clătită cu banane și sirop de ciocolată.

Pe o scenă, în apropiere, cântă Iris. Ne amestecăm în mulțimea extaziată, cântăm, bem bere și respirăm alături de ceilalți muzica lor.

La finalul concertului, plecăm amețiți, fredonând melodiile ascultate.

Ne plimbăm pe malul mării în căutarea unui loc pustiu pe plajă unde să fim doar noi și marea. L-am găsit și acum așteptăm răsăritul inventând povești despre stelele care sclipesc deasupra noastră.

După ce soarele se ivește din apa sărată a mării, ne ridicăm și pornim spre casă.

Îmi iau rămas bun de la tine și ne îmbrățișăm. Îmi așterni pe buze sărutul pe care-l simt și acum la fel de intens, ca atunci... și pornesc spre gară...

Tu revii la viața ta foarte complicată, dinaintea celor 24 de ore petrecute cu mine, iar eu… mă trezesc… Te-am visat din nou.

Îmi ating buzele și simt o ușoară furnicătură în vârful degetelor...

El

Era o dimineață însorită de aprilie…

Revenise de o zi în orașul natal pe care îl lăsase în urmă cu mult timp.

Pășea încet pe străduțele înguste și fiecare centimetru îi adâncea privirea cu încă și încă o amintire a acelor vremuri care aproape i se șterseseră pe nesimțite din memorie, dar pe care dorea - nici el nu știa de ce - să le regăsească. Sau poate căuta altceva?

A fost surprins că pașii l-au adus în aceste locuri, parcă atras de o forță nevăzută.

…Aceleași blocuri cu trei etaje, aceiași copaci - acum mai groși -, aceleași alei, gardurile vopsite în aceleași nuanțe de atunci…, aceleași triluri ale păsărilor ascunse printre ramurile înfrunzite.

Parcă se întorsese în timp.

Trăgea ușor din țigară și o dată cu fumul, parcă voia să absoarbă și tot aerul acela de iarbă proaspăt tăiată, de flori de zarzăr și vișin care rămăsese neschimbat de cincisprezece ani...

Mângâie zidul zgrumțuros și cald al unei case și își întoarse privirea către mica piațetă, în mijlocul căreia se afla aceeași fântână arteziană care arunca zburdalnica apă în vasul mare, galben. Zâmbi…

Căută cu privirea oameni cunoscuți. Nu mai recunoștea pe nimeni.

Porni din nou hoinăreala pe străduțele strâmte și deodată zări o siluetă cunoscută. Privi casa în dreptul căreia stătea fata care gesticula râzând spre un tânăr.

Se apropie de ei… Era Miruna care, întorcându-și privirea brusc spre el, după o secundă, îi aruncă un zâmbet larg. O salută și îi întinse mecanic mâna lui Horațiu, care se uita nedumerit la el - parcă-i era cunoscut de undeva... Schimbară câteva cuvinte, apoi se îndepărtă cu pași domoli, trăgând ușor din țigară.

Crescuse Miruna. Nu mai era fetița tunsă băiețește și cu genunchii juliți.

Ea-l recunoscu imediat. Era neschimbat, deși trecuseră foarte mulți ani. Îl știa dintotdeauna. A descoperit în privirea lui nostalgia pe care n-o mai găsise la altul, poate doar la bărbații din filmele vechi pe care ea le adora.

Căutase privirea aceea la fiecare „el" care trecuse prin viața ei dar n-o surprinsese până azi… A știut că el este. Nu trebuia să-l mai caute pentru că destinul i-l trimisese astăzi.

A doua zi a găsit o scrisoare în cutia poștală.

Era de la ***el***…

Ca un haiku

Câtă tristețe în fulgul de nea
căzut din nori și transformat
în lacrimă uscată de vânt!...

Bernard

Se așeză obosit la masa de scris. Își scoase cu un gest mecanic verigheta care-i ardea inelarul mâinii stângi și o puse dezgustat în dreapta colii albe. I se părea un sacrilegiu să-i scrie Feliciei încătușat cu veriga aceea tăioasă.

Părăsise în urmă cu nouă luni și jumătate căminul conjugal pe care îl împărțise cu Nadia timp de doisprezece ani. Revenise la rugămințile ei insistente pentru că Alexandra se simțea de două săptămâni din ce în ce mai rău. I se agravase boala necruțătoare care lovise trupul firav al fiicei lor în vârstă de unsprezece ani. Se întorsese pentru că Alexandra îl striga numai pe el în momentele de febră delirantă.

Firava copilă îi smulsese, cu lacrimi în ochi, într-o seară după un episod cumplit al manifestării bolii ce o rodea pe dinăuntru, promisiunea de a nu divorța de Nadia înainte de plecarea ei la îngeri. Bernard se gândise că prin acest șiretlic, Alexandra spera că se vor apropia din nou, poate chiar se va întoarce acasă definitiv și moartea ei îi va uni din nou ca soți. Ceea ce nu știa ea era faptul că acest lucru era imposibil.

Niciodată nu o va ierta pe Nadia care, la rândul ei, se resemnase că l-a pierdut definitiv. Conveniseră să nu îi spulbere fiicei lor această speranță nerostită și hotărâse, de dragul Alexandrei, să revină acasă până în ultima ei zi de viață. Acesta era și motivul pentru care încă mai purta verigheta.

Se simțea ca un intrus în propriul cămin. Nu-și găsea locul în nicio încăpere, de aceea îl rugase pe Nicolae, majordomul său, să îi amenajeze camera de dormit în vechiul său birou de la parter, în acest mod putând să lucreze nestingherit la orice oră.

Privind fix cerculețul metalic din dreapta colii albe, mâna schiță portretul Feliciei pe coala neîncepută. Ce dor îi era de ea! N-o mai văzuse de două luni de când o condusese la trenul cu destinația Paris, iar atunci îi așternuse fugar pe obraji câte un sărut prietenesc de rămas bun.

Cum de fusese orb atâția ani!? Cum de nu-și dăduse seama că Felicia l-a iubit dintotdeauna - de la șaisprezece ani când s-au cunoscut în Parcul Cișmigiu. Bernard avea obiceiul să-și petreacă aproape tot timpul liber hoinărind pe acolo. Își aminti cu un zâmbet dulce-amar în colțul gurii cum, ridicân-

du-se distrată de pe bancă, îi alunecase din poală cartea de poeme, iar el s-a repezit să o ridice. În timp ce i-o întindea, cu cealaltă mână scoase din buzunarul de la piept un exemplar identic. Era cartea de poeme de care nu se despărțea niciodată. Ea îi spusese râzând că ăsta-i semn că poate sunt suflete pereche. De atunci s-a înfiripat între ei o prietenie trainică. A considerat-o mereu cea mai bună și de nedespărțit prietenă a sa. Își împărtășeau cele mai tainice gânduri, vise, aspirații. Se sfătuiau înaintea oricărei decizii pe care urma să o ia vreunul dintre ei. Nici măcar Nadia n-a fost geloasă pe prietenia lor pentru că îi era limpede că Bernard nu o privise niciodată pe Felicia altfel decât ca pe „prietena lui din copilărie”, cum îi plăcea lui s-o numească, și nici Felicia nu îi dăduse motive de îngrijorare, chiar aplanase de multe ori micile conflicte dintre cei doi soți.

În dimineața în care Bernard trecuse pe la Felicia și o anunță emoționat că după-amiază o invitase pe Nadia la o plimbare cu barca pe lac și că avea să o ceară de soție, ea l-a îmbrățișat strâns șoptindu-i la ureche că îi dorește să fie fericit. Și a fost fericit alături de ea, dar nu pentru o viață... Nadia reușise să stingă dragostea soțului ei pentru ea.

Bernard începuse să-i scrie Feliciei din ziua în care revenise în imobilul de pe strada Renașterii, ca să fie aproape de Alexandra.

Găsise într-un sertar al biroului său cartea de poeme. Când o atinse avu o revelație... O apucă cu degetele tremurânde și o deschise la întâmplare. Citi un poem, apoi, răsfoind-o îi atrase atenția un însemn de pe prima pagină. Era semnătura Feliciei cu literele întoarse, frumos rotunjite și cu un trifoi deasupra celui de-al doilea „i". Zâmbi. În ziua în care au sărbătorit un an de prietenie și-au dat întâlnire în parc în locul unde se cunoscuseră și făcură schimb de cărți.

Își dădu brusc seama că absența ei era cauza insomniilor lui și a stărilor de agitație continuă. Îi lipsea! Și ea plecase definitiv la Paris! Atunci conștientiză că nu o va mai vedea decât cine știe peste câți ani și panica puse stăpânire pe el. De ce o îndemnase să plece atunci când îl întrebase cu glasul pe jumătate stins dacă ar fi bine pentru ea să se mute definitiv la Paris pentru că i se oferise oportunitatea de a se împlini profesional acolo?! De-abia acum își dădea seama că numai de răspunsul lui depinsese plecarea Feliciei și că îl pusese indirect să-i decidă

viitorul: lângă el aici sau singură la Paris pentru totdeauna... Ce orb fusese!

Felicia nu se măritase niciodată, iar relațiile cu cei câțiva bărbați din viața ei îi lăsaseră întotdeauna un gust amar. Încercase să și-l scoată din minte și își spusese de mii de ori că nu erau decât prieteni, că era o prostie să spere altceva de la el și că ar fi fost o prostie și mai mare să-i spună ceea ce simte pentru el. Poate adevărul ăsta ar fi dus la destrămarea prieteniei dintre ei și nu l-ar mai fi văzut niciodată. Iar ea n-ar fi putut trăi fără să-l vadă, fără să-i vorbească... Așa că a acceptat să fie „prietena din copilărie", confidenta lui și atât...

De atunci Bernard îi scria Feliciei scrisori interminabile. Zilnic. Rememora anii, întâmplările și revedea totul cu alți ochi, înțelegea, în sfârșit, totul... Nu-i venea să creadă cât de orb fusese. Era chiar sufletul lui pereche. Ea intuise asta din prima clipă!

Când termina de scris ardea paginile una câte una, își punea pe deget verigheta, pornea cu pași rari și apăsați spre camera Alexandrei și se așeza la căpătâiul ei veghindu-i somnul până la răsăritul

soarelui. De ce-i lipsea curajul să le expedieze?

Încă opt zile dură agonia Alexandrei, apoi se stinse. Sufletul ei își luă zborul, la întâlnirea cu îngerii.

După înmormântare, Bernard se duse direct la aeroport și își rezervă bilet la prima cursă spre Paris. Nu putea să-și plângă dureroasa pierdere decât pe umărul celei care l-a cunoscut cel mai bine și care l-a iubit din ziua în care s-au cunoscut în Cișmigiu.

Final

...plouă...
...ah...plouă...
...plouă cu râme înnodate
...plouă cu piei de șarpe
...plouă cu ochi singuri
...plouă cu idei false
...plouă cu rafturi de dorințe
...plouă cu praf roșu
...plouă ...plouă cum plouă nisipul în clepsidră
...plouă cu zile, cu ani, cu vieți
...plouă amar
...plouă cu carnea mea, cu mine
...plouă cu ziduri reci prăvălite peste palmele mele
...plouă cu pașii tăi care au trecut prin mine
...plouă cu ecoul pașilor tăi
...plouă cu uitare
...plouă cu secunde scurse din ceasuri
...plouă cu urme de noi
...plouă ...plouă cu timp
...plouă cu aer, cu frig și lacrimi

...plouă cu strălucirea apei verticale
...ah ...plouă cu amintirea veche și pătată de cuvinte
...plouă cu fluturi cu aripi smulse
...plouă cu frunze transformate în toamnă
...plouă cu șoapte nerostite
...plouă cu îmbrățișări neterminate
...plouă prin mine
...stropii transparenți îmi învinețesc obrajii

...plouă ...plouă și gata...

Șase

Mă întind în fotoliul de răchită împletită, cu pălăria de paie împletite alunecându-mi pe ceafă. De sub pledul împletit, cu ochiuri mari galbene și violet, îmi atârnă pe spate două cozi împletite de culoarea spicelor răscoapte. Îmi legăn nerăbdătoare picioarele înfofolite în ciorapii împletiți de bunica astă primăvară și mușc îngândurată dintr-un covrig împletit. Iedera împletită pe sârmele întinse de tata își scutură câte o frunză în adierile vântului răcoros de toamnă.

În palma stângă, liniile mi se împletesc asemeni aleilor dintr-un labirint. Le număr. Sunt ȘASE mai evidente. Mă întreb, mângâindu-le ușor: Oare ce reprezintă pentru mine această cifră, ȘASE? Poate... culorile din prima mea trusă de carioci primită de la Moș Crăciun când aveam trei ani? Sau cele șase zile lucrătoare ale săptămânii (pentru unii)? Petalele unei lalele? Cele șase rânduri pe care le-am scris părinților pe spatele vederii trimise din prima tabără la Năvodari? Cei șase lei pe care i-am primit când am sorcovit musafirii amuzați în noaptea primului reve-

lion pe care mi-l amintesc? Să fie oare, fețele zarului alb cu puncte mari, albastre pe care-l rostogoleam pe tabla jocului „Nu te supăra, frate” în după-amiezele ploioase? Sau poate cei șase ani pe care i-am petrecut acasă înainte de a pleca plângând în clasa întâi, la școală? Cele șase luni pe care le-am petrecut la Sibiu, cu mătușa Gloria, când nea' Victor era plecat și trebuia să-i țină cineva companie? Sunt cele șase numere pe care nu le-am putut ghici niciodată la loterie? Cele șase gălbenușuri puse de mama în cozonacul pe care după ce-l scotea din cuptor, îl înfulecam rapid toți, în frunte cu tata? Sau sunt primele șase litere ale alfabetului dinaintea literei „G”, cu care începe numele familiei mele ori cele șase care îl formează? Sunt cei șase pui de pisică fătați de curând în podul casei bunicului? Sau cele șase continente? Să fie oare, cei șase pruni din spatele casei, sădiți în ziua nașterii mele...?

La tombola organizată de Anul Nou, am tras biletul cu numărul șase și am câștigat un set de șase păhăruțe pentru țuică.

Nu știu... Sunt confuză... Ar putea însemna atâtea...

Mă ridic din fotoliu și privesc cu nostalgie zăbrelele împletite ale gardului casei părintești, admirat mai mereu de trecători. În copilărie îl escaladam pe furiș împreună cu sora mea în serile de vară, când voiam să stăm mai mult la joacă pe maidanul din apropierea casei, ce răsuna de chiotele copiilor din cartier.

(Părinților mei)

Cuprins

Cuvânt înainte / pag. 5
Vara de hârtie / pag. 9
Albumul cu fotografii / pag. 15
Haiku / pag. 19
Eva și încă ceva… / pag. 20
Poem regăsit / pag. 25
Azi, 17… / pag. 27
Poem strigat / pag. 29
Generația cu cheia de gât / pag. 31
Grădina cu poeme / pag. 33
Așa începea poemul… / pag. 35
Poveste urbană / pag. 36
Daria / pag. 38
Poemul ars / pag. 40
Tablou / pag. 42
Poem scris într-o noapte / pag. 44
Șifonierul bunicii / pag. 45
Poem / pag. 53
Scrisorile rusului / pag. 54
Scrisoarea dintre filele cărții / pag. 57
Poem abandonat / pag. 61

Romanță / pag. 62
Verbul / pag. 64
Numerotarea / pag. 66
Povestea mea cu un câine / pag. 68
Transformarea în poem / pag. 71
Poveste la malul mării / pag. 73
El / pag. 75
Ca un haiku / pag. 77
Bernard / pag. 78
Final / pag. 84
Șase / pag. 86

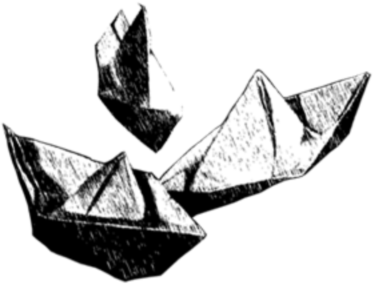

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 3457/9.12.2021

PROCES VERBAL FINAL
CÂȘTIGĂTORII FESTIVALULUI
CONCURS DE PIAN „PIAN DE POVESTE, EDIȚIA a V-a, PLOIEȘTI
9 DECEMBRIE 2021

NR. CRT.	NUMELE ȘI PRENUMELE CONCURENTULUI	PREMIU	LOCALITATEA	CATEGORIA	
1.	FELEA TEODORA	I	BUCUREȘTI	ANUL I	
2.	FELEA EUFIMIA	I	BUCUREȘTI	ANUL II	
3.	BAICU AYANA	I	PLOIEȘTI	ANUL II	DE LA ANUL I
4.	NIȚU ANDREI	II	PLOIEȘTI	ANUL II	I(III+P
5.	NIȚU ELENA	III	PLOIEȘTI	ANUL II	
6.	CÂRCIOIU MAIA	I	PLOIEȘTI	ANUL III	
7.	TOMOZEI DARIA	II	PLOIEȘTI	ANUL III	
8.	POSTERNICENCO EDUARD	II	PLOIEȘTI	ANUL III	DE LA ANUL I
9.	POSTERNICENCO BEATRICE	P.S.	PLOIEȘTI	ANUL III	
10.	PETRACHE MAIA	P.S.	PLOIEȘTI	ANUL III	DE LA CAT. I
11.	POPESCU DARIA CLARA	I	PLOIEȘTI	ANUL IV	
12.	MIRCEA MIHAELA	II	PLOIEȘTI	ANUL IV	
13.	STANCIU ANDREEA	III	PLOIEȘTI	ANUL IV	
14.	NICOLAE GABRIELA	I	PLOIEȘTI	ANUL V	
15.	MOTOROIU INGRID	II	PLOIEȘTI	ANUL V	
16.	FELEA ECATERINA	TROFEU	BUCUREȘTI	ANUL V	

COMISIE JURIZARE:

ANGELICA IANCULESCU – PREȘEDINTE _(semnătură)_

DIANA ICĂTOIU – MEMBRU D. Icătoiu

SORINA VINTILĂ – MEMBRU Vintilă

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION"
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr. 1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 1037 / 29-05-2025

LISTA CÂŞTIGĂTORILOR

CELEI DE A IX-A EDIȚII A FESTIVALULUI CONCURS DE MUZICĂ UŞOARĂ „VOCEA PRAHOVEI", 28 MAI 2025, PLOIEŞTI

TROFEUL FESTIVALULUI

DINU ARIANA RAISA - BUCUREȘTI

CATEGORIA 10-14 ANI

PREMIUL I

UNGUREANU MIRUNA – PLOIEȘTI

PREMIUL II

BĂDULESCU PATRICIA – PLOIEȘTI

PREMIUL III

ILIESCU RAREȘ ANDREI – LOC. MĂGURELE, JUD. PRAHOVA

MUNTEAN BIANCA – BUCUREȘTI

CATEGORIA 15-19 ANI

PREMIUL II

ROTARU REBECA – PLOIEȘTI

PREMIUL III

MILU TEODORA – PLOIEȘTI

CALCIU ANISIA - PLOIEȘTI

Centrul Județean de Cultură Prahova "Acad. Eugen Simion" • Consiliul Județean Prahova - România •

ROMANIA
JUDEȚUL PRAHOVA
COMUNA CEPTURA
PRIMARIA
COMPARTIMENT CULTURA

CENTRUL JUDETEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
IEȘIRE / INTRARE NR. 251
DATA 7.02.2020

COMUNA CEPTURA
INTRARE / IESIRE NR. 1155
DATA 07.02.2020

Olua S. Dolaescu
10.02.2020

Centrul Județean de Cultură Prahova • Consiliul Județean Prahova - România

Catre: **CONSILIUL JUDETEAN PRAHOVA**
CENTRUL JUDETEAN DE CULTURA PRAHOVA

Nr crt	EVENIMENTUL	INSTITUȚIA ORGANIZATOARE	PREZENTAREA MANIFESTAȚIEI	DATA DESFAŞURARII	PARTICIPARE
1	Sa ne amintim de Mihai Eminescu- Ziua Culturii Nationale	Biserica, Primăria,Biblioteca, Şcoala	Prezentare carte , recital poezii	15 ianuarie 2020	Locală
2	Alexandru Ioan Cuza şi Mica Unire	Primărie , Şcoală, Biserica, Cămin Cultural ,	Manifestări cultural artistice	24 ianuarie 2020	Locală
3	Momente si schite de I.L.Caragiale	Scoala , Biblioteca	Evocarea operei	30 ianuarie 2020	Locală
4	Geo Bogza , un spirit al veacului sau	Scoala biblioteca	Evocarea operei , recital	4 februarie 2020	Locala
5	Binecuvantarea Semintelor	Biserica	Începerea semănatului de primăvară	9 februarie 2020	Locală
6	Marin Sorescu	Scoala ,Biblioteca	Evocarea operei	19 februarie 2020	Locală

8	Dragobetele – la romani	Scoala , camin cultural	Concurs carnaval	24 februarie 2020	Locala
9	Marţişor, simbol al primaverii	Cămin Cultural, Şcoala	Expozitii marţişoare.	1 martie 2020	Locală
10	**FEMEIA** simbol al frumuseţii şi bunătăţii.	Primăria, Cămin Cultural, Şcoala, Biserica	Program artistic	8 martie 2020	Judeţeană
11	Nichita Stănescu	Şcoala , Biblioteca	Medalion literar	30 martie 2020	Locală
12	Floriile –Intrarea Domnului In Ierusalim	Biserica , Primărie , Şcoala , Cămin Cultural	Procesiune urmata de serbare si agapă frăţească	12 aprilie 2020	locala
13	Pe Drumul Maturitatii	Primăria, Şcoala, Cămin Cultural Biserica Responsabil: pr.Ioan Sendroiu	Intalnire cu tinerii ceptureni, candidati la Bacalaureatul 2020 Loc de desfasurare: Sala de festivitati a Centrului Cultural al bisericii SF. Treime Ceptura de Jos.	22 aprilie 2020	Locală
14	Ziua Mondiala a Cartii, Ziua Bibliotecarului	Biblioteca, Biserica , Şcoala	Evocări	23 aprilie 2020	Locală
15	Ziua eroilor -	Şcoala, Primărie , Biserica Cămin Cultural	Evocari – depuneri de coroane	28 mai 2020	locala
16	Ziua copilului	Scoala , primarie, camin cultural	Spectacol, concursuri	1 iunie 2020	Locala

17	Ziua Învățătorului	Şcoala , Biserica , Primărie , Cămin Cultural	Întalnire cu fiii satului	5 iunie 2020	Locală
18	Incheierea Anului Şcolar 2019-2020	Scoala, Primăria, Cămin Cultural	Premiere , program artistic	13 iunie 2020	Locală
19	Ziua Drapelului	Biserica ,Primărie, Şcoala, Cămin Cultural	Alocuțiuni	26 iunie 2020	Locală
20	Serbarea Spicelor de Grâu	Biserica ,Primărie, Şcoala, Cămin Cultural	Slujbă religioasă	5 iulie 2020	Locală
21	Ziua Imnului Național	Şcoala , Biblioteca,	Andrei Mureşanu si Anton Pann-1848	29 iulie 2020	Locală
22	Marin Preda- "cel mai iubit dintre pamânteni"	Biblioteca ,Şcoala	Activități specifice	5 august 2020	Locală
23	Binecuvântarea Strugurilor	Biserica	Binecuvântarea rodului viței de vie	16 august 2020	Locală
24	138 ani de la nasterea scriitorului Ion Agarbiceanu	Biblioteca, Biserica Şcoala, Cămin Cultural	Expunere si recital	12 septembrie 2020	Locală
25	Inceperea anului şcolar 2020- 2021	Şcoala , Primărie , Biserica	Cuvânt deschidere , slujbă religioasă	14 septembrie 2020	Locală
26	George Bacovia 1881	Biblioteca , Şcoala	Aniversare 139 ani	17 septembrie 2020	Locală

27	George Coşbuc	Biblioteca, Şcoala	Expunere si recital de versuri	22 septembrie 2020	Locală
28	Zilele Comunei Ceptura ediția a XXIII a	Primăria , Cămin Cultural, Biserica, Şcoala	Spectacol muzical coregrafic, întreceri sportive, foc de artificii, - Premierea familiilor care au împlinit 50 ani de căsnicie Premierea elevilor cu rezultate foarte bune la examenul de evaluare nationala/ bacalaureat 2020	3- 4 octombrie 2020	Națională
29	Ziua Bibliei	Biserica Şcoala, Cămin Cultural	Importanța creştinismului in educația tinerilor	13 noiembrie 2020	Locală
30	Ziua Naționala a României	Biserica , Primărie, Şcoala , Cămin Cultural	Evocări, depuneri de coroane- spectacol	1 decembrie 2020	Locală
31	Hram Biserica "Sfânta Treime"	Biserica	Slujbă religioasă	6 decembrie 2020	Locală

32	Iată vin colindătorii	Cămin Cultural , Şcoala, Primăria, Biserica	Program artistic	-12 decembrie 2020	Locală
33	Scoala De Dans	Cămin Cultural, Primărie	Cursuri de dans modern , clasic	2020	Locală
34	Scoala De Dans	Cămin Cultural, Primărie	Cursuri de dans sportiv	2020	Locală
35	Scoala De Dans	Cămin Cultural Primărie	Cursuri de dans popular	2020	Locală
36	Biblioteca- Cărti si calculatoare	Biblioteca, Şcoala, Biblioteca Judeteana "Nicolae Iorga"	Mijloc de documentare si informare pentru comunitate	2020	Locală

Primar,
Chioveanu Constantin

ROMANIA COMUNA CEPTURA Nr. 2 JUDETUL PRAHOVA

Întocmit,
Bibliotecar -Chiva Aniko
Camin Cultural /biblioteca - tel 0244/445505, 0731352578
Email: biblioteca.ceptura@yahoo.com

BIBLIOTECA COMUNALA CHIOJDEANCA

ACTIVITATI CULTURALE PE ANUL 2021

24 IANUARIE- RECITAL DE POEZIE SI CANTEC ROMANESC ---SCOALA CHIOJDEANCA

9 AUGUST- ACTIVITATI SPORTIVE IN AER LIBER----TEREN SPORT CHIOJDEANCA

15 AUGUST-10 SEPTEMBRIE—LECTURAREA UNOR CARTI PRIN ROTATIE DE CATRE UN GRUP DE CITITORI, APOI PARERI SI OPINII ASUPRA UNOR PERSONAJE

21 NOIEMBRIE- HRAM INTRAREA MAICII DOMNULUI IN BISERICA , COR CU UN GRUP DE ELEVI DIN SATUL TRENU-- BISERICA CHIOJDEANCA

INTOCMIT,

SOARE ROZA- Bibliotecar

RX Date/Time 08/02/2021 08:55

Primăria Comunei Ciorani
Centrul Cultural "Dromihete" Ciorani

PRINCIPALELE ACTIVITĂŢI CULTURAL-ARTISTICE ORGANIZATE ÎN COMUNA CIORANI-JUD. PRAHOVA ÎN ANUL 2021

Toate activităţile culturale organizate în perioada pandemiei determinate de noul coronavirus Sars-cov 2, se vor desfăşura cu respectarea condiţiilor impuse de lege.

Ianuarie

1 ianuarie: ***Obiceiuri tradiţionale de Anul Nou*** – Sorcova, Colindul cu mielul, Colindul cu grâuleţul;

6 ianuarie: Centrul Cultural "Dromihete" – ***Expozitie de carte - Ion Minulescu***;

15 ianuarie: (Centrul Cultural, Şcolile, Grădiniţele) ***Ziua Culturii Naţionale; Mihai Eminescu*** – Viaţa şi opera marelui poet;

24 ianuarie: Mica Unire - ***Cuza şi Unirea***;

28 ianuarie: Bilanţ – ***Anul cultural 2020 în localitatea Ciorani***;

30 ianuarie: Centrul Cultural "Dromihete" – ***I.L. Caragiale – Expozitie de carte si imagini din operele autorului.***

Februarie

7 februarie: Comportamentul civilizat în epoca modernă. Prezentarea lucrării "Bunele maniere pentru copii"

11 februarie: Liceul Tehnologic Cioranii de Jos – ***Ziua internaţională a siguranţei pe internet - Ziua internaţională a numărului unic de urgenţă 112***

12 februarie: (Biblioteca, Centrul Cultural) ***Dimineţile basmelor lui Ion Creangă şi ale lui Ioan Slavici***;

14 februarie; **"Valentine's Day"**

24 februarie: (Centrul Cultural) "***Dragobete iubeşte româneşte***";

Martie

1 Martie: Centrul Cultural – Traditii de Mărţişor;

5 Martie: Şcoala Gimnazială Cioranii de Sus – ***Mărţişorul-bucuria primăverii***

8 Martie: Centrul Cultural, Şcolile, Grădiniţele - ***Omagiu femeii***;

15 martie: (Centrul Cultural, Biblioteca) Prezentarea celor mai noi apariţii editoriale;

19 martie: ***Prevenirea consumului de droguri în rândul tinerilor.*** Dezbatere organizată de Centrul Cultural, Liceul Tehnologic Cioranii de Jos, Poliţia Ciorani şi Parohia Ciorani;

22 martie: Liceul Tehnologic Cioranii de Jos - ***Ziua porţilor deschise***

31 martie: Centrul Cultural - Medalion literar ***Nichita Stănescu***;

Aprilie

1 aprilie: (Liceul Tehnologic Cioranii de Jos) ***Concurs de păcăleli***;

5 aprilie : Conferinţă ***„Familia creştină în actualitate"***

7 aprilie : Ziua Mondială a Sănătăţii – SARS-COV 2 – problema tuturor (pliante, afişe etc.)

13 aprilie: (Centrul Cultural) ***Educaţia ecologică***;

16 aprilie: (Centrul Cultural) ***Îngrijirea şi valorificarea educaţională a monumentelor istorice***;

22 aprilie: Liceul Tehnologic Cioranii de Jos, Centrul cultural - Ziua Mondială a Apei

24 aprilie: Pagini de monografie locala;

30 aprilie: (Centrul Cultural, Liceul Tehnologic Cioranii de Jos, Grădiniţa Cioranii de Jos) ***Cioraniul în viitor.*** Concurs de desene;

Mai

2 mai: Învierea Domnului

9 Mai: ***Ziua Independenţei de Stat a României, Ziua Europei.***

15-25 mai: ***Voluntariat: Plantarea de pomi şi arbuşti pe marginea Cricovului Sărat***;

18 mai: ***Ziua Internaţională a Muzeelor*** – Vizitarea punctului muzeal etnografic Ciorani

31 mai: Scoala Ginazială Ciorani de Sus – Ziua Mondială a Sportului, Ziua mondială antifumat

Iunie

1 iunie: ***Ziua Copilului.***

5 iunie: Liceul Tehnologic Ciorani de Jos - ***Ziua Învățătorului;***

10 iunie: Centrul Cultural Dromihete, Liceul Tehnologic Ciorani, Școala Gimnazială Ciorani de Sus - Înălțarea Domnului, Ziua Eroilor

12 iunie: Centrul Cultural Dromihete, Școala Gimnazială Ciorani de Sus – Festivitatea de încheiere a anului școlar 2019-2020

25 iunie: (Centrul Cultural) ***Ziua Drapelului Național.***

29 iunie: ***Hramul Bisericii „Sf. Apostoli Petru și Pavel" Ciorani de Jos***;

Iulie

5-10 iulie: ***Zilele Bibliotecii Ciorani de Jos.*** Expoziții de carte, lansări de carte, proiecții de film documentar și concursuri;

20 iulie: ***File din istoria locală***

August

5 august: (Centrul Cultural, Biblioteca) Medalion literar și expoziție de carte ***Marin Preda***;

12 august: ***Ziua Internațională a Tineretului.***

15 august: ***Hramul Bisericilor „Adormirea Maicii Domnului" Ciorani de Jos și Ciorani de Sus;***

21-22 august: ***Zilele localității Ciorani***

Septembrie

4 septembrie: (Centrul Cultural) Medalion literar ***George Bacovia;***

13 septembrie: Centrul Cultural, Liceul Tehnologic Ciorani de Jos, Școala Gimnazială Ciorani de Sus - ***Deschiderea anului școlar 2021-2022***;

24 septembrie: Centrul Cultural ***„Știm să circulăm corect?"*** Întâlnirea copiilor de la școli și grădinițe cu reprezentanții Poliției Rutiere;

Octombrie

1 octombrie: Deschiderea anului școlar pentru cursurile organizate de Centrul Cultural "Dromihete" Ciorani și Școala Populară de Arte și Meserii Ploiești;

14 octombrie: Centrul Cultural Dromihete Ciorani – Educația tinerilor creștini în viziunea Sf. Ioan Gură de aur

19 octombrie: (Centrul Cultural, Biblioteca) Medalion literar ***Mihail Sadoveanu***;

22 octombrie: ***Zi de toamnă la Ciorani*** - Ediția a IX –a. Expoziție de desene;

25 octombrie: Centrul Cultural, Liceul Tehnologic Ciorani de Jos, Școala Gimnazială Ciorani de Sus - ***Ziua Armatei Române.*** Depuneri de coroane la Monumentul Eroilor;

Noiembrie

4 noiembrie: Masă rotundă ***Nicolae Simache***

16 noiembrie Medalion literar ***Iulia Hașdeu***

Decembrie

1 decembrie ***Ziua Națională a României.*** Concurs pe teme istorice, recital de versuri și muzică patriotică

19-24 decembrie: (Centrul Cultural "Dromihete" Ciorani) ***Colinde tradiționale***;

20 decembrie: (Centrul Cultural "Dromihete" Ciorani, școli, grădinițe) ***„Iată, vine Moș Crăciun!"*** Program artistic prezentat de copii;

22 decembrie: (Centrul Cultural "Dromihete" Ciorani, Primăria Ciorani și Parohia Ciorani II) ***Comemorarea eroilor Revoluției din 1989***;

27 decembrie: (Centrul Cultural "Dromihete" Ciorani) ***Voci și chitare.*** Spectacol cu artiști amatori ai cercului de chitară din localitate;

31 decembrie: ***Alaiul colindătorilor (Plugul Mare, Capra, Colindul).***

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Anexa nr. 1
La Decizia nr. 26/23.09.2021

CODUL DE CONDUITĂ ETICĂ AL PERSONALULUI DIN CADRUL CENTRULUI JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA

INTRODUCERE

Codul etic şi Regulile de conduită ale personalului din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova definesc valorile şi principiile de conduită care trebuie aplicate în relații cu cetățenii, clienții, partenerii, colegii etc. În acelaşi timp serveşte drept ghid pentru creşterea răspunderii şi a implicării personalului din cadrul instituției.

Principiile detaliate în cadrul acestui cod etic, asociate cu simțul răspunderii față de cetățeni şi parteneri, stabilesc reguli esențiale de comportament şi de etică aplicabilă întregului personal al Centrului Județean de Cultură Prahova, precum şi a cetățenilor şi a partenerilor acestuia.

Acest cod asigură coerența cu Codul Administrativ aprobat prin OUG nr.57/2019 şi defineşte şi ghidează acțiunile şi strategiile Centrului Județean de Cultură Prahova.

Acest cod etic se aprobă prin Decizie a managerului instituției şi va fi comunicat personal fiecăruia dintre salariații instituției.

Fiecare salariat contractual de execuție şi conducere al Centrului Județean de Cultură Prahova trebuie să respecte Codul etic.

CAPITOLUL I
DOMENIUL DE APLICARE ŞI PRINCIPII GENERALE

Art.1 **(1)** Prezentul Cod de etică reglementează normele de conduită profesională şi de integritate ale personalului contractual încadrat la nivelul instituției, inclusiv conflictele de interese şi incompatibilitățile prevăzute de lege. Acesta este menit să prevină abuzurile şi să stimuleze comportamentul etic şi integru al angajaților.

(2) Normele de etică profesională prevăzute de prezentul cod sunt obligatorii pentru toți salariații din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova, încadrați în baza prevederilor Legii nr.53/2003 - Codul muncii, republicată , forma consolidată cu modificările şi completările ulterioare.

Art.2 Obiective

Obiectivele prezentului cod de conduită urmăresc să asigure creşterea calităţii serviciului public, o bună administrare în realizarea interesului public, precum şi eliminarea birocraţiei şi a faptelor de corupţie din administraţia publică, prin:

- reglementarea normelor de conduită profesională necesare realizării unor raporturi sociale şi profesionale corespunzătoare creării şi menţinerii la nivel înalt a prestigiului instituţiei publice şi al personalului contractual;
- informarea publicului cu privire la conduita profesională la care este îndreptăţit să se aştepte din partea personalului contractual în exercitarea funcţiei;
- crearea unui climat de încredere şi respect reciproc între cetăţeni şi personalul salariat din cadrul Centrului Judeţean de Cultură Prahova, pe de o parte, şi între cetăţeni şi autorităţile administraţiei publice, pe de altă parte.

Art.3 Principii generale

Principiile care guvernează conduita profesională a personalului contractual sunt următoarele;

a) prioritatea interesului public- principiu conform căruia angajaţii din cadrul Centrului Judeţean de Cultură Prahova au îndatorirea de a considera interesul public mai presus decât interesul personal, în exercitarea atribuţiilor funcţiei;

b) asigurarea egalităţii de tratament al cetăţenilor în faţa autorităţilor şi instituţiilor publice- principiu conform căruia angajaţii din cadrul Centrului Judeţean de Cultură Prahova au îndatorirea de a aplica acelaşi regim juridic în situaţii identice sau similare;

c) profesionalismul- principiu conform căruia angajaţii din cadrul Centrului Judeţean de Cultură Prahova au obligaţia de a îndeplini atribuţiile de serviciu cu responsabilitate, competenţă, eficienţă, corectitudine şi conştiinciozitate;

d) imparţialitatea şi nediscriminarea- principiu conform căruia angajaţii sunt obligaţi să aibă o atitudine obiectivă, neutră faţă de orice interes politic, economic, religios sau de altă natură, în exercitarea atribuţiilor funcţiei;

e) integritatea morală- principiu conform căruia angajatului îi este interzis să solicite sau să accepte, direct sau indirect, pentru el sau pentru altul, vreun avantaj ori beneficiu moral sau material;

f) libertatea gândirii şi a exprimării- principiu conform căruia angajaţii din cadrul Centrului Judeţean de Cultură Prahova pot să-şi exprime şi să-şi fundamenteze opiniile, cu respectarea ordinii de drept şi a bunelor moravuri;

g) cinstea şi corectitudinea- principiu conform căruia, în exercitarea funcţiei şi în îndeplinirea atribuţiilor de serviciu, salariaţii din cadrul Centrului Judeţean de Cultură Prahova, trebuie să fie de bună credinţă şi să acţioneze pentru îndeplinirea conformă a atribuţiilor de serviciu;

h) deschiderea şi transparenţa-principiu conform căruia activităţile desfăşurate de salariaţi în exercitarea atribuţiilor funcţiilor lor sunt publice şi pot fi supuse monitorizării cetăţenilor;

i) responsabilitatea şi răspunderea –principiu potrivit căruia persoanele care ocupă diferite categorii de funcţii răspund în conformitate cu prevederile legale atunci când atribuţiile de serviciu nu au fost îndeplinite corespunzător.

Art.4 Termeni – definiţii şi termeni

În înţelesul prezentului cod, expresiile şi termenii de mai jos au următoarele semnificaţii conform legii:

- personal contractual ori angajat contractual - persoana numită într-o funcţie de autorităţile şi instituţiile publice în condiţiile Legii nr.53/2003, cu modificările ulterioare;
- funcţie - ansamblul atribuţiilor şi responsabilităţilor stabilite de instituţia publică, în temeiul legii, în fişa postului;
- interes public - acel interes care implică garantarea şi respectarea de către instituţiile şi autorităţile publice a drepturilor, libertăţilor şi intereselor legitime ale cetăţenilor, recunoscute de Constituţie, legislaţia internă şi tratatele internaţionale la care România este parte, precum şi îndeplinirea atribuţiilor de serviciu, cu respectarea principiilor eficienţei, eficacităţii şi economicităţii cheltuielilor resurselor;
- interes personal - orice avantaj material sau de altă natură, urmărit ori obţinut, în mod direct sau indirect, pentru sine ori pentru alţii, de către personalul contractual prin folosirea reputaţiei, influenţei, facilităţilor, relaţiilor, informaţiilor la care are acces, ca urmare a exercitării atribuţiilor funcţiei;
- etica – un set de reguli, principii sau moduri de gândire care încearcă să ghideze activitatea unui grup. Etica în sectorul public acoperă patru mari domenii : stabilirea rolului şi a valorilor serviciului public precum şi a răspunderii şi nivelului de autoritate şi responsabilităţilor, măsuri de prevenire a conflictelor de interese şi modalităţii de rezolvare a acestora, stabilirea regulilor care se referă la neregularităţi grave şi fraudă;
- Valori etice – valori ce fac parte din cultura entităţii publice şi constituie un cod nescris pe baza căruia sunt evaluate comportamentele;
- conflict de interese - acea situaţie sau împrejurare în care interesul personal, direct ori indirect, al salariatului contractual contravine interesului public, astfel încât afectează sau ar putea afecta independenţa şi imparţialitatea sa în luarea deciziilor ori îndeplinirea la timp şi cu obiectivitate a îndatoririlor care îi revin în exercitarea funcţiei deţinute;
- informaţie de interes public - orice informaţie care priveşte activităţile sau care rezultă din activităţile unei autorităţi publice ori instituţii publice, indiferent de suportul ei;
- informaţie cu privire la date personale - orice informaţie privind o persoană identificată sau identificabilă;
- integritate – caracter integru, sentiment al demnităţii, dreptăţii şi conştiinciozităţii, care serveşte drept călăuză în conduita omului;
- incompatibilitate – deţinerea/exercitarea unei funcţii/calităţi publice simultan cu deţinerea/exercitarea unei alte funcţii/calităţi din domeniul public sau privat, al căror cumul este interzis de lege.
-

CAPITOLUL II

NORME GENERALE DE CONDUITĂ PROFESIONALĂ A PERSONALULUI CONTRACTUAL

Art.5 Asigurarea unui serviciu public de calitate

(1) Personalul contractual din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova are obligația de a asigura un serviciu public de calitate în beneficiul cetățenilor, prin participarea activă în luarea deciziilor și la transpunerea lor în practică, în scopul realizării competențelor instituțiilor publice, în limitele atribuțiilor stabilite prin fișa postului.

(2) În exercitarea funcției, personalul contractual din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova are obligația de a avea un comportament profesionist, precum și de a asigura, în condițiile legii, transparența administrativă, pentru a câștiga și a menține încrederea publicului în integritatea, imparțialitatea și eficacitatea autorităților și instituțiilor publice.

Art.6 Respectarea Constituției și a legilor

(1) Angajații au obligația ca, prin actele și faptele lor, să respecte Constituția, legile țării și să acționeze pentru punerea în aplicare a dispozițiilor legale, în conformitate cu atribuțiile care le revin, cu respectarea eticii profesionale.

(2) Angajații din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova trebuie să se conformeze dispozițiilor legale privind restrângerea exercițiului unor drepturi, datorată naturii funcțiilor deținute.

Art.7 Loialitatea față de autoritățile și instituțiile publice

(1) Angajații din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova au obligația de a apăra cu loialitate prestigiul instituției publice în care își desfășoară activitatea, precum și de a se abține de la orice act ori fapt care poate produce prejudicii imaginii sau intereselor legale ale acesteia.

(2) Angajaților le este interzis:

a) să exprime în public aprecieri neconforme cu realitatea în legătură cu activitatea Centrului Județean de Cultură Prahova, cu politicile și strategiile acestuia ori cu proiectele de acte cu caracter normativ sau individual;

b) să facă aprecieri în legătură cu litigiile aflate în curs de soluționare și în care Centrul Județean de Cultură Prahova are calitatea de parte, dacă nu sunt abilitați în acest sens;

c) să dezvăluie informații care nu au caracter public, în alte condiții decât cele prevăzute de lege;

d) să dezvăluie informațiile la care au acces în exercitarea funcției, dacă această dezvăluire este de natură să atragă avantaje necuvenite ori să prejudicieze imaginea sau drepturile instituției ori ale unor funcționari publici sau angajați contractuali, precum și ale persoanelor fizice sau juridice;

e) să acorde asistență și/sau consultanță persoanelor fizice sau juridice, în vederea promovării de acțiuni juridice ori de altă natură împotriva statului sau autorității ori instituției publice în care își desfășoară activitatea;

(3) Prevederile alin.(2) lit.a-d se aplică şi după încetarea raportului de muncă, pentru o perioadă de 2 ani, dacă dispoziţiile din legile speciale nu prevăd alte termene.
(4) Prevederile prezentului cod de conduită nu pot fi interpretate ca o derogare de la obligația legală a personalului contractual de a furniza informații de interes public celor interesaţi, în condițiile legii.

Art.8 Libertatea opiniilor
(1) În îndeplinirea atribuţiilor de serviciu angajaţii au obligaţia de a respecta demnitatea funcției deținute, corelând libertatea dialogului cu promovarea intereselor sau instituţiei publice în care îşi desfăşoară activitatea.
(2) În activitatea lor angajaţii au obligaţia de a respecta libertatea opiniilor şi de a nu se lăsa influenţaţi de considerente personale;
(3) În exprimarea opiniilor, angajaţii din cadrul Centrului Judeţean de Cultură Prahova trebuie să aibă o atitudine conciliantă şi să evite generarea conflictelor datorate schimbului de păreri.

Art.9 Activitatea publică
(1) Comunicarea oficială a informaţiilor şi datelor privind activitatea instituţiei, precum şi relaţiile cu mijloacele de informare în masă se asigură de către persoanele desemnate în acest sens de managerul Centrului Judeţean de Cultură Prahova, în condiţiile legii.
(2) Angajaţii desemnaţi să participe la activităţi sau dezbateri publice, în calitate oficială, trebuie să respecte limitele mandatului de reprezentare încredinţat de managerul Centrului Judeţean de Cultură Prahova.
(3) În cazul în care nu sunt desemnaţi în acest sens, angajaţii pot participa la activităţi sau dezbateri publice, având obligaţia de a face cunoscut faptul că opinia exprimată nu reprezintă punctul de vedere oficial al instituţiei.
(4) Angajaţii Centrului Judeţean de Cultură Prahova pot participa la elaborarea de publicaţii, pot elabora şi publica articole de specialitate şi lucrări literare ori ştiinţifice, în condiţiile legii.
(5) Angajaţii Centrului Judeţean de Cultură Prahova pot participa la emisiuni audiovizuale, cu excepţia celor cu caracter politic ori a celor care ar putea afecta prestigiul funcţiei.
(6) În cazurile prevăzute la alin. (4) şi (5), angajaţii nu pot utiliza informaţii şi date la care au avut acces în exercitarea atribuţiilor de serviciu, dacă acestea nu au caracter public.
(7) În exercitarea dreptului la replică şi la rectificare, a dreptului la demnitate, a dreptului la imagine, precum şi a dreptului la viaţă intimă, familială şi privată, angajaţii instituţiei îşi pot exprima public opinia personală în cazul în care prin articole de presă sau în emisiuni audiovizuale s-au făcut afirmaţii defăimătoare la adresa lor sau a familiei lor.
(8) Angajaţii Centrului Judeţean de Cultură Prahova îşi asumă responsabilitatea pentru apariţia publică şi pentru conţinutul informaţiilor prezentate, care trebuie să fie în acord cu principiile şi normele de conduită prevăzute în prezentul cod.

Art.10 Activitatea politică
(1) Angajaţii Centrului Judeţean de Cultură Prahova pot fi membri ai partidelor politice legal constituite, cu respectarea interdicţiilor şi limitărilor conform legislaţiei în vigoare.
(2) Angajaţii instituţiei au obligaţia ca, în exercitarea atribuţiilor, să se abţină de la exprimarea sau manifestarea publică a convingerilor şi preferinţelor lor politice, să nu favorizeze vreun

partid politic sau vreo organizație căreia îi este aplicabil același regim juridic ca și partidelor politice.
(3) În exercitarea funcției deținute, angajatului îi este interzis:
a) să participe la colectarea de fonduri pentru activitatea partidelor politice;
b) să furnizeze sprijin logistic candidaților la funcții de demnitate publică;
c) să colaboreze, atât în cadrul relațiilor de serviciu, cât și în afara acestora, cu persoanele fizice sau juridice care fac donații ori sponsorizări partidelor politice;
d) să afișeze în cadrul instituțiilor publice însemne ori obiecte inscripționate cu sigla sau denumirea partidelor politice ori a candidaților acestora;
e) să participe la reuniuni publice cu caracter politic pe durata timpului de lucru.

Art.11 Folosirea imaginii proprii
În considerarea funcției pe care o deține, angajatul din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova are obligația de a nu permite utilizarea numelui sau a imaginii proprii în acțiuni publicitare pentru promovarea unei activități comerciale, precum și în scopuri electorale.

Art.12 Cadrul relațiilor în exercitarea atribuțiilor funcției
(1) În relațiile cu personalul contractual din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova, precum și cu persoanele fizice sau juridice, angajații sunt obligați să aibă un comportament bazat pe respect, bună-credință, corectitudine și amabilitate.
(2) Personalul contractual din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova are obligația de a nu aduce atingere onoarei, reputației și demnitățile persoanelor din cadrul instituției, precum și ale persoanelor cu care intră în legătură în exercitarea funcției, prin:
a) întrebuințarea unor expresii jignitoare;
b) dezvăluirea aspectelor vieții private;
c) formularea unor sesizări sau plângeri calomnioase.
(3) Personalul contractual din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova trebuie să adopte o atitudine imparțială și justificată pentru rezolvarea clară și eficientă a problemelor cetățenilor. Are obligația să respecte principiul egalității cetățenilor în fața legii și a instituției publice, prin:
a) promovarea unor soluții coerente, conform principiului tratamentului nediferențiat, raportate la aceeași categorie de situații de fapt;
b) eliminarea oricărei forme de discriminare bazate pe aspecte privind naționalitatea, convingerile religioase și politice, starea materială, sănătatea, vârsta, sexul sau alte aspecte.

Art.13 Conduita în cadrul relațiilor internaționale
(1) Personalul contractual din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova care reprezintă instituția în cadrul unor organizații internaționale, instituții de învățământ, conferințe, seminarii și alte activități cu caracter internațional, are obligația să promoveze o imagine favorabilă țării și a Centrului Județean de Cultură Prahova.
(2) În relațiile cu reprezentanții altor state, angajații au obligația de a nu exprima opinii personale privind aspecte naționale sau dispute internaționale.

(3) În deplasările în afara țării, angajații din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova sunt obligați să aibă o conduită corespunzătoare regulilor de protocol și să respecte legile și obiceiurile țării gazdă.

Art.14 Interdicția privind acceptarea cadourilor, serviciilor și avantajelor
Angajații nu trebuie să solicite ori să accepte cadouri, servicii, favoruri, invitații sau orice alt avantaj, care le sunt destinate personal, familiei, părinților, prietenilor ori persoanelor cu care au avut relații de afaceri sau de natură politică, care le pot influența imparțialitatea în exercitarea funcțiilor publice deținute ori pot constitui o recompensă în raport cu aceste funcții.

Art.15 Participarea la procesul de luare a deciziilor
(1) În procesul de luare a deciziilor angajații au obligația să acționeze conform prevederilor legale și să își exercite capacitatea de apreciere în mod fundamental și imparțial.
(2) Angajații au obligația de a nu promite luarea unei decizii de către instituția publică precum și îndeplinirea atribuțiilor în mod privilegiat.

Art.16 Obiectivitate în evaluare
(1) În exercitarea atribuțiilor specifice funcțiilor de conducere, șefii de servicii/compartimente au obligația să asigure egalitatea de șanse și tratament cu privire la dezvoltarea carierei pentru angajații din subordine.
(2) Personalul de conducere are obligația să examineze și să aplice cu obiectivitate criteriile de evaluare a competenței profesionale pentru personalul din subordine, atunci când propune ori aprobă avansări, promovări, transferuri, numiri sau eliberări din funcții ori acordarea de stimulente materiale sau morale, excluzând orice formă de favoritism ori discriminare.
(3) Personalul de conducere din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova are obligația de a nu favoriza sau defavoriza accesul ori promovarea în funcțiile contractuale pe criterii discriminatorii, de rudenie, afinitate sau alte criterii neconforme cu principiile prevăzute la art.3.

Art.17 Folosirea abuzivă a atribuțiilor funcției deținute
(1) Personalul din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova are obligația de a nu folosi atribuțiile funcției deținute în alte scopuri decât cele prevăzute de lege.
(2) Prin activitatea de luare a deciziilor, de consiliere, de evaluare sau de participare la anchete ori acțiuni de control, personalul din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova nu poate urmări obținerea de foloase sau avantaje în interes personal ori producerea de prejudicii materiale sau morale altor persoane.
(3) Angajații au obligația de a nu interveni sau influența vreo anchetă de orice natură, din cadrul instituției sau din afara acesteia, în considerarea funcției pe care o dețin.
(4) Angajații au obligația de a nu impune altor angajați să se înscrie în organizații sau asociații, indiferent de natura acestora, ori de a nu le sugera acest lucru, promițându-le acordarea unor avantaje materiale sau profesionale.

Art.18 Utilizarea resurselor publice
(1) Personalul din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova este obligat să asigure ocrotirea proprietății publice şi private a statului şi a unităților administrative- teritoriale, să evite producerea oricărui prejudiciu, acționând în orice situație ca un bun proprietar.
(2) Personalul din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova are obligația să folosească timpul de lucru, precum şi bunurile aparținând instituției publice numai pentru desfăşurarea activităților aferente funcției deținute.
(3) Personalul din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova trebuie să propună şi să asigure, potrivit atribuțiilor care îi revin, folosirea utilă şi eficientă a banilor publici, în conformitate cu prevederile legale.
(4) Personalului care desfăşoară activități publicistice în interes personal sau activități didactice îi este interzis să folosească timpul de lucru ori logistica instituției publice pentru realizarea acestora.

Art. 19 Răspunderea
(1) Încălcarea de către personalul Centrului Județean de Cultură Prahova , cu vinovăție, a îndatoririlor de serviciu atrage răspunderea administrativă, civilă sau penală, în condițiile legii şi ale prezentului cod.
(2) Semnarea, contrasemnarea sau avizarea de către personalul contractual a proiectelor de acte administrative şi a documentelor de fundamentare a acestora, cu încălcarea prevederilor legale, atrage răspunderea acestora în condițiile legii.
(3) Personalul contractual are dreptul de a refuza, respectiv contrasemnarea ori avizarea actelor şi documentelor prevăzute la alin.(2), dacă le consideră ilegale, cu respectarea prevederilor legislației în vigoare.
(4) Refuzul personalului contractual de a semna, respectiv de a contrasemna ori aviza actele şi documentele prevăzute la alin.(2) se face în scris şi motivat în termen de 5 zile lucrătoare de la data primirii actelor, cu excepția situațiilor în care prin acte normative cu caracter special sunt prevăzute alte termene, şi se înregistrează într-un registru special destinat acestui scop.
(5) Personalul contractual care refuză să semneze, respectiv să contrasemneze ori avizeze sau care prezintă obiecții cu privire la legalitate asupra actelor şi documentelor prevăzute la alin.(2) fără a indica temeiuri juridice, în scris, cu respectarea termenului prevăzut la alin.(4), răspund în condițiile legii.
(6) Răspunderea în solidar cu instituția publică:
a) orice persoană care se consideră vătămată într-un drept al său sau într-un interes legitim se poate adresa instanței judecătoreşti, în condițiile legii, împotriva instituției publice care a emis actul sau care a refuzat să rezolve cererea referitoare la un drept subiectiv sau la un interes legitim;
b) în cazul în care acțiunea se admite, plata daunelor se asigură din bugetul instituției publice. Dacă instanța judecătorească constată vinovăția angajatului, persoana respectivă va fi obligată la plata daunelor, solidar cu instituția publică.
c) răspunderea juridică a personalului contractual nu se poate angaja dacă acesta a respectat prevederile legale şi procedurile administrative aplicabile instituției publice în care îşi desfăşoară activitatea.

(7) Încălcarea cu vinovăție de către personalul contractual a îndatoririlor și a normelor de conduită profesională și civică prevăzute de lege constituie abatere disciplinară și atrage răspunderea administrativ-disciplinară a acestora.
(8) Încălcarea dispozițiilor prezentului Cod de etică și norme de conduită atrage răspunderea disciplinară a personalului contractual, în condițiile Legii nr. 53/2003, cu modificările și completările ulterioare. Sancțiunile disciplinare care se aplică personalului contractual sunt:
a) avertismentul scris;
b) retrogradarea din funcție, cu acordarea salariului corespunzător funcției în care s-a dispus retrogradarea, pentru o durată care nu poate depăși 60 de zile;
c) reducerea salariului de bază pe o durată de 1-3 luni cu 5-10%;
d) desfacerea disciplinară a contractului individual de muncă.
În cazurile în care faptele săvârşite întrunesc elementele constitutive ale unor infracțiuni, vor fi sesizate organele de urmărire penală competente, în condițiile legii.
Personalul contractual răspunde patrimonial, potrivit legii, în cazurile în care, prin faptele săvârşite cu încălcarea normelor de conduită profesională, aduce prejudicii persoanelor fizice sau juridice.

Art.20 Limitarea participării la achiziții, concesionări sau închirieri
(1) Orice angajat poate achiziționa un bun aflat în proprietate privată a statului sau a unităților administrativ-teritoriale, supus vânzării în condițiile legii, cu excepția următoarelor cazuri:
a) când a luat la cunoştință, în cursul sau ca urmare a îndeplinirii atribuțiilor de serviciu, despre valoarea ori calitatea bunurilor care urmează să fie vândute;
b) când a participat, în exercitarea atribuțiilor de serviciu, la organizarea vânzării bunului respectiv;
c) când poate influența operațiunile de vânzare sau când a obținut informații la care persoanele interesate de cumpărarea bunului nu au avut acces;
(2) Dispozițiile alin.(1) se aplică în mod corespunzător și în cazul concesionării sau închirierii unui bun aflat în proprietatea public ori privată a statului sau a unităților administrative-teritoriale.
(3) Angajaților le este interzisă furnizarea informațiilor referitoare la bunurile proprietate public sau privată a statului ori a unităților administrative-teritoriale, supuse operațiunilor de vânzare, concesionare sau închiriere, în alte condiții decât cele prevăzute de lege.
(4) Prevederile alin. (1)-(3) se aplică în mod corespunzător și în cazul realizării tranzacțiilor prin interpus sau în situația conflictului de interese.

CAPITOLUL III
VALORILE FUNDAMENTALE

Art.21 Angajamentul
Angajamentul presupune dorința fiecărui salariat și a conducerii Centrului Județean de Cultură Prahova de a progresa în stăpânirea funcției deținute și de a-și îmbunătăți

performanţele, conform planurilor de acţiune decise de comun acord pentru a asigura cetăţenilor un serviciu de calitate.

Art.22 Lucrul în echipă
Toţi salariaţii fac parte dintr-o echipă şi trebuie sprijinită toată echipa şi toţi să primească sprijin din partea conducerii. Acest spirit de echipă trebuie simţit şi exprimat în relaţiile cu ceilalţi colaboratori sau cetăţeni, indiferent de originea lor culturală sau profesională.

Art.23 Transparenţa internă şi externă
(1) Pe plan intern transparenţa înseamnă împărţirea succesului, dar şi a dificultăţilor. Aceasta permite rezolvarea rapidă a acestora, înainte să se agraveze şi să provoace prejudicii cetăţeanului, echipei, partenerilor instituţiei.
(2) Pe plan extern, transparenţa înseamnă dezvoltarea relaţiilor cu cetăţenii, partenerii, care trebuie pusă sub dublă constrângere: a încrederii şi a eticii.
(3) Centrul Judeţean de Cultură Prahova trebuie să fie perceput ca o instituţie responsabilă şi etică.

Art.24 Confidenţialitatea
În acordarea serviciilor din administraţia publică locală se impune luarea de măsuri posibile şi rezonabile pentru asigurarea confidenţialităţii datelor.

Art.25 Demnitatea umană
(1) Fiecare persoană este unică şi trebuie să i se respecte demnitatea.
(2) Fiecărei persoane îi este garantată dezvoltarea liberă şi deplină a personalităţii. Toţi oamenii sunt trataţi cu demnitate cu privire la modul lor de viaţă, cultură, credinţele şi valorile personale.

CAPITOLUL IV
REGULILE DE COMPORTAMENT ŞI CONDUITĂ ÎN ACORDAREA SERVICIILOR PUBLICE

Art.26 Complexitatea şi diversitatea sistemelor de relaţii în baza cărora se acordă servicii publice impune respectarea unor norme de comportament şi de conduită în scopul:
a) de a ghida persoana implicată în acordarea serviciilor, în momentul în care aceasta se confruntă cu dileme practice care implică o problematică etică;
b) de a asigura beneficiarii, dar şi potenţialii beneficiari de servicii sociale împotriva incompetenţei şi a lipsei de profesionalism;
c) de a reglementa comportamentul persoanelor implicate în acordarea serviciilor publice precum şi relaţiile acestora cu cetăţenii, cu colegii, cu reprezentanţii altor instituţii sau ai societăţii civile;
d) de a asigura supervizare şi consultanţă personalului implicat în acordarea serviciilor publice în vederea evaluării activităţii acestora .

Art.27 Reguli de comportament şi conduită în relaţia client- profesionist

(1) În identificarea clientului, evidenţierea, diagnosticarea şi evaluarea nevoii acestuia, în vederea realizării de acţiuni şi măsuri cu caracter preventiv, monitorizare:

- angajatul trebuie să manifeste disponibilitate faţă de clientul – cetăţean, partener, organisme civile, alte instituţii, autorităţi publice, să fie dispus să-i asculte şi să-i orienteze la compartimentele de specialitate;
- angajatul stabileşte împreună cu clientul care este problema asupra căreia urmează să se acţioneze;
- să asculte şi să nu intervină decât în momentele propice;
- să inspire încredere clientului;
- să ştie să-i menţină interesul pentru subiectul interviului;
- să manifeste empatie, respectiv să înţeleagă ceea ce îi spune interlocutorul, să fie capabil să se pună în situaţia acestuia;
- să reducă, pe cât posibil, distanţa dintre el şi client (distanţa datorată diferenţelor de statut social, de cultură, de sex, etc.);
- angajatul trebuie să fie capabil de a înlătura barierele psihologice ale comunicării şi să-şi dea seama de mecanismele de apărare ale eului pe care clientul le utilizează pentru a ocoli răspunsurile mai sensibile şi problemele care-l privesc îndeaproape.

(2) În furnizarea serviciilor de informare, informare competentă, corectă, completă, adecvată, transparentă, operativă:

- angajaţii trebuie să ofere cel mai competent ajutor posibil ceea ce presupune o bună pregătire profesională, teoretică şi practică, limbajul profesional trebuie să fie clar, concis la nivelul capacităţii de înţelegere a clientului, clientului i se vor prezenta date, avantajele şi dezavantajele opţiunilor posibile, informarea trebuie să răspundă nevoilor şi problemelor clientului, informarea să se facă în cel mai scurt timp de la solicitarea clientului.

(3) În furnizarea serviciilor publice **-**furnizarea se realizează în baza unui contract între serviciul public şi client cu precizarea drepturilor şi obligaţiilor părţilor precum şi a sancţiunilor în cazul nerespectării clauzelor contractuale:

- angajatul Centrului Judeţean de Cultură Prahova face o analiză corectă şi obiectivă a nevoilor şi problemelor clientului alegând strategia şi metodele adecvate în rezolvarea problemelor;
- angajatul nu face discriminări în funcţie de gen, vârstă, capacitate fizică sau mintală, culoare, categorie socială, rasă, religie, limbă, convingere politică;
- angajatul nu intră în relaţii de consiliere cu prieteni, colegi, cunoscuţi sau rude;
- angajatul Centrului Judeţean de Cultură Prahova nu se va implica în relaţii sentimentale cu clientul;
- angajatul Centrului Judeţean de Cultură Prahova pune interesul clientului mai presus de interesul său;
- angajatul nu poate impune o decizie luată de el clientului său, acesta trebuie să ţină seama de opţiunea clientului.

Art.28 Reguli de comportament şi conduită în relaţia coleg-coleg

(1) Între colegi trebuie să existe cooperare şi susţinere reciprocă motivată de faptul că toţi angajaţii sunt mobilizaţi pentru realizarea unor obiective comune conform Regulamentului de

Organizare şi Funcţionare, comunicarea prin transferul de informaţii între colegi fiind esenţială în soluţionarea cu eficienţă a problemelor.

(2) Colegii îşi datorează respect reciproc, consideraţie, dreptul la opinie, eventualele divergenţe, nemulţumirii, apărute între aceştia soluţionându-se fără să afecteze relaţia de colegialitate, evitându-se utilizarea cuvintelor, a expresiilor şi gesturilor inadecvate, manifestând atitudine reconciliantă.

(3) Între colegi trebuie să existe sinceritate şi corectitudine, opiniile exprimate să corespundă realităţii, eventualele nemulţumiri dintre colegi să fie exprimate direct, netendenţios.

(4) Relaţia dintre colegi trebuie să fie egalitară, bazată pe recunoaşterea intra profesională, pe colegialitate, pe performanţă în practică şi contribuţie la teorie.

(5) Între colegi, în desfăşurarea activităţii, trebuie să fie prezent, spiritul competiţional care asigură progresul profesional, acordarea unor servicii publice de calitate, evitându-se comportamentele concurenţiale, de promovare ilicită a propriei imagini, de atragere a clienţilor, de denigrare a colegilor; comportamentul trebuie să fie competitiv, loial, bazat pe promovarea calităţilor şi a meritelor profesionale nicidecum pe evidenţierea defectelor celorlalţi.

(6) În relaţia dintre colegi trebuie permanent promovat spiritul de echipă, deciziile fiind luate prin consens, manifestându-se deschidere la sugestiile colegilor admiţând critica în mod constructiv şi responsabil dacă este cazul, să împărtăşească din cunoştinţele şi experienţa acumulată în scopul promovării reciproce a progresului profesional.

(7) Constituie încălcări ale principiului colegialităţii:

a) discriminarea, hărţuirea de gen, etnică sau sub orice altă formă, folosirea violenţei fizice sau psihice, limbajul ofensator ori abuzul de autoritate la adresa unui membru al comunităţii;

b) promovarea sau toleranţa unor comportamente dintre cele descrise în acest articol de către conducerea Centrului Judeţean de Cultură Prahova, a compartimentelor, birourilor;

c) discreditarea în mod injust a ideilor, ipotezelor sau rezultatelor cercetărilor unui coleg;

d) formularea în faţa clienţilor a unor comentarii lipsite de curtoazie la adresa pregătirii profesionale, a ţinutei morale sau a unor aspecte ce ţin de viaţa privată a unui coleg;

e) sfătuirea clienţilor să nu depună cerere, petiţie, plângeri sau sesizări vădit neîntemeiate la adresa unui coleg;

f) utilizarea şi dezvăluirea în activitatea administrativă a informaţiilor transmise cu titlu confidenţial de un alt coleg.

Art.29 Reguli de comportament şi conduită în relaţia angajat- reprezentanţi ai altor instituţii şi ai societăţii civile

(1) Relaţiile fiecărui angajat cu reprezentanţii altor instituţii şi ai societăţii civile vor avea în vedere interesul clientului, manifestând respect şi atitudine conciliantă în identificarea şi soluţionarea tuturor problemelor evitând situaţiile conflictuale, după caz procedând la soluţionarea pe cale amiabilă.

(2) În reprezentarea instituţiei în faţa oricăror persoane fizice sau juridice angajatul trebuie să fie de bună credinţă, contribuind la realizarea scopurilor şi obiectivelor serviciului.

(3) Angajatul este obligat la apărarea prestigiului serviciului, în desfăşurarea activităţii profesionale şi în luarea deciziilor fiind reţinut la respectarea întocmai a normelor legale în vigoare şi aducerea lor la cunoştinţa celor interesaţi, pentru promovarea unei imagini pozitive

a serviciului, pentru asigurarea transparenței activității instituției și creșterea credibilității acesteia.
(4) Angajatul colaborează cu alte instituții în interesul clientului în scopul realizării optime a programelor și a strategiilor instituției evitând dezvăluirea informațiilor confidențiale.
(5) Angajatul nu poate folosi imaginea instituției în scopuri personale, comerciale sau electorale.

CAPITOLUL V

REGULI DE PREVENIRE A CONFLICTELOR DE INTERESE ŞI A INCOMPATIBILITĂȚILOR LA NIVELUL INSTITUȚIEI

Art.30 Reguli de prevenire a conflictelor de interese
(1) Un salariat este în conflict de interese atunci când, în virtutea funcției pe care o ocupă, ia o decizie sau participă la luarea unei decizii cu privire la care are și un interes personal.
(2) Prezentul capitol se aplică tuturor angajaților din Centrul Județean de Cultură Prahova și sunt obligatorii indiferent de funcția deținută, durata contractului, vârsta, sex, etnie, religie, opțiune politică, origine socială, orientare sexuală, apartenență sindicală.
(3) Aceste dispoziții produc efecte de la data angajării până la încetarea raportului de muncă în cadrul instituției.
(4) Conflictul de interese apare atunci când salariatul are un interes personal care influențează sau pare să influențeze îndeplinirea atribuțiilor sale oficiale cu imparțialitate și obiectivitate. Interesele private ale salariatului pot include un beneficiu pentru sine sau familia sa, pentru rudele sale apropiate, pentru prieteni. Personalul contractual cu funcții de conducere se află în conflict de interese atunci când este chemat să rezolve cereri, să ia decizii sau să participe la luarea deciziilor cu privire la persoane fizice și juridice cu care are relații cu caracter patrimonial, , participă în cadrul aceleași comisii, constituie conform legii, cu salariați care au calitatea de soț sau rudă de gradul I, interesele sale patrimoniale ale soțului sau rudelor sale de gradul I pot influența deciziile pe care trebuie să le ia în exercitarea funcției.
(5) Conflictul de interese poate fi de mai multe tipuri :
- conflict de interese potențial în situația în care un salariat are interese personale de natură să producă un conflict de interese dacă ar trebui luată o decizie publică.
Exemplu – un angajat cu atribuții privind desfășurarea activității de achiziții publice se află în conflict de interese potențial cu operatori economici în cadrul cărora își desfășoară activitatea afinii săi, rudele sale sau colaboratori cu care acesta a avut relații patrimoniale și personale.
- conflictul de interese actual apare în momentul în care salariatul este pus în situația de a lua o decizie care l-ar avantaja sau care ar avantaja un apropiat de-al său sau un partener de afaceri.
Exemplu – un angajat cu atribuții privind desfășurarea activității de achiziții publice se află în conflict de interese actual cu un operator economic care a depus o ofertă la una din

procedurile de achiziție publică desfășurate de unitate dacă anterior a avut relații personale sau patrimoniale sau dacă societatea respectivă este deținută de o rudă /afinii.
- conflict de interese consumat, în care salariatul participă la luarea deciziei cu privire la care are un interes personal, influențează luarea unei decizii care îl avantajează pe sine sau pe o rudă/afin, colaborator încălcând prevederile legale. Conflictul apare atunci când nu s-a abținut de la luarea deciziei.
Exemplu - un angajat cu atribuții privind desfășurarea activității de achiziții publice se află în conflict de interese consumat atunci când a participat la atribuirea unui contract de achiziție către un ofertant (operator economic) deținut sau condus de o rudă/afin.
Pentru a nu exista confuzii, cu titlu de exemplu, vom defini care sunt gradele de rudenie și de afinitate. Gradul de rudenie conform codului civil se aplică după cum urmează:

- gradul I : părinți și copii,
- gradul II : frații, bunicii și nepoții;
- gradul III : unchiul/mătușa și nepotul de frate;
- gradul IV : veri primari.

Relația de afinitate apare între un soț/soție și rudele celuilalt soț/soție. Gradul de afinitate este luat în calcul astfel:

- gradul I : socrii și nora/ginere;
- gradul II : cumnatele și cumnații;
- gradul III : unchiul și soția nepotului de frate;
- gradul IV : verii, soții și soțiile acestora.

Art.31 Regimul incompatibilităților
(1) Incompatibilitatea reprezintă acea situație în care personalul angajat exercită concomitent două sau mai multe funcții al căror cumul este interzis prin legi.
(2) Personalul contractual cu funcții de conducere poate exercita funcții sau activități în domeniul didactic, al cercetării științifice, al creației literar-științifice.
(3) Personalul contractual cu funcții de conducere poate exercita funcții în alte domenii de activitate din sectorul privat, care nu sunt în legătură directă sau indirectă cu atribuțiile exercitate potrivit fișei postului.

CAPITOLUL VI

MONITORIZAREA ȘI CONTROLUL APLICĂRII NORMELOR DE CONDUITĂ PROFESIONALĂ

Art.32 (1) Monitorizarea și controlul aplicării normelor prezentului Cod de conduită etică se realizează de către persoana desemnată consilier de etică prin decizia managerului Centrului Județean de Cultură Prahova.
(2) Persoana prevăzută la alin.(1) exercită următoarele atribuții:
a) acordarea de consultanță și asistență personalului din cadrul instituției cu privire la respectarea normelor de conduită;
b) monitorizarea aplicării prevederilor prezentului cod de conduită în cadrul autorității sau instituției publice;

c) întocmirea de rapoarte anuale privind respectarea normelor de conduită.

Art.33 Sesizarea

(1) Dacă angajatul Centrului Județean de Cultură Prahova suspectează abateri sau nereguli care fie s-au produs, se produc sau sunt pe cale de a se produce, atunci acesta este obligat să acționeze imediat în conformitate cu gravitatea abaterii sau neregulii observate.

(2) Dacă există motive justificate de suspiciune privind o abatere sau neregulă, sesizarea acesteia trebuie argumentată cu fapte relevante existente și dovezi. Persoana care le semnalează nu va face investigații pe cont propriu, ci va sesiza persoanele responsabile conform prezentei proceduri.

(3) Dacă o persoană decide, pe baza unei analize atente, că este cazul să facă o sesizare privind o neregulă constatată, va completa formularul Sesizare neregularități, conform instrucțiunilor din procedura de sistem Semnalare neregularități, și îl va transmite către una dintre persoanele menționate mai jos (în funcție de natura problemei și persoana sau persoanele implicate):

- Șeful compartimentului în care s-a constatat neregula (dacă șeful compartimentului nu are vreo implicație). Dacă există motive rezonabile să se creadă că șeful respectivului compartiment are o implicație în neregularitatea precizată, va fi sesizat șeful ierarhic superior sau unul din factorii prezentați în continuare;
- Consilierul pe probleme de etică al Centrului Județean de Cultură Prahova.

Art.34 Sancțiuni, modul de soluționare a reclamațiilor

(1) Nerespectarea prevederilor prezentului cod de etică atrage răspunderea persoanei vinovate. Stabilirea vinovăției se face cu respectarea procedurilor legale în vigoare și în conformitate cu normele Codului de Conduită al personalului, Regulament intern al instituției.

(2) Reclamațiile și sesizările referitoare la acordarea serviciilor publice se înregistrează și soluționează cu respectarea procedurii stabilită la nivelul instituției în conformitate cu normele legale în vigoare.

(3) Reclamațiile și sesizările se pot face și verbal în cadrul programului de audiențe al managerului, al înlocuitorului acestuia sau în scris și adresat Centrului Județean de Cultură Prahova.

(4) Înregistrarea sesizării se realizează prin înscrierea în registrul de intrare-ieșire al instituției.

CAPITOLUL VII
DISPOZIȚII FINALE

Art. 35 Prezentul cod etic, va fi supus revizuirii periodice în funcție de experiența acumulată în aplicarea lui.

Pentru informarea cetățenilor se va asigura publicitatea și afișajul codului de conduită la sediul instituției, și pe pagina de internet a Centrului Județean de Cultură Prahova, iar personalul din cadrul instituției va semna tabelul care atestă faptul că au luat la cunoștință de prevederile prezentului cod de conduită.

ROMANIA
JUDETUL PRAHOVA
COMUNA COLCEAG
PRIMARIA

Tel. : 0244/447000 Tel./Fax : 0244/447001 e-mail : primaria.colceag@yahoo.com

NR. 994/01.02.2021

CATRE,
CONSILIUL JUDETEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDETEAN DE CULTURA PRAHOVA

Referitor la adresa dumneavoastra nr.135/25.01.2021 , inregistrata la noi sub nr. 994/26.01.2021 privind activitatile cultural – artistice, organizate de primarie pe parcursul anului 2021, va informam ca Primaria Comunei Colceag nu va desfasura activitatii cultural artistice .

Va multumim !

PRIMAR ,
STAN COSTIN VALENTIN

ROMÂNIA
COMUNA
COLCEAG
2
JUDETUL - PRAHOVA

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA

CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA „Acad. EUGEN SIMION"

COMARNIC

JUDEȚUL PRAHOVA

STAREA CULTURII ȘI A POTENȚIALULUI ARTISTIC

2024

Cultura este liantul fundamental al societății românești, principalul vector al creativității, care articulează potențialul de dezvoltare sustenabilă a comunităților și oferă cadrul de exprimare și de participare reală a tuturor cetățenilor la punerea în valoare a moștenirii culturale și a creației contemporane.

Conform obiectivelor specifice ale Consiliului Județean Prahova din Agenda 2030 - „Strategia națională pentru dezvoltare durabilă" și din „Strategia sectorială în domeniul culturii 2023-2030", sub-obiectivul 11.4 care vizează „Consolidarea și protejarea patrimoniului cultural și natural", cât și pentru a răspunde necesității imperative de a promova cultura, tradițiile strămoșești și valorile locale, am realizat acest material informativ, așa cum ne-am propus în parteneriatul cultural dintre instituțiile noastre.

Prin promovarea informațiilor din *Chestionarul despre starea culturii și a potențialului artistic al localității* (la care s-au adăugat și alte informații despre localitatea dvs.), considerăm că există circumstanțe favorabile pentru lansarea de noi proiecte cultural-artistice, noi parteneriate, care vor contribui la dezvoltarea socio-culturală a tuturor localităților, atât a celor cu un mare potențial artistic, cât și a acelora care, din motive obiective, nu au potențial cultural sau acesta există, dar la un nivel scăzut.

Pentru „Dezvoltarea ofertei de servicii culturale" (OS IV.4) avem datoria să amintim că printre obiectivele specifice ale Consiliului Județean Prahova se regăsesc mai multe măsuri și acțiuni care pot fi îndeplinite de către reprezentanții așezămintelor culturale din localitățile prahovene, ca de exemplu:

„Creșterea și diversificarea categoriilor de public consumator cultural, cu accent pe categorii vulnerabile. Adaptarea infrastructurii culturale la nevoile grupurilor vulnerabile"; „Promovarea mijloacelor de producție și distribuție creative, inovatoare și durabile. Promovarea consumului cultural în spațiile convenționale și neconvenționale"; „Combinarea ofertelor culturale cu unele de petrecere a timpului liber. Dezvoltarea și extinderea parteneriatelor cu societatea civilă și susținerea voluntariatului în activitățile organizațiilor culturale, mai ales în cele de promovare, educare, intervenție și animare"; „Promovarea utilizării noilor tehnologii și noilor medii de comunicare în producția și consumul cultural. Cartografierea și promovarea online a tradițiilor, datinilor și meșteșugurilor locale. Diversificarea consumului produselor culturale prin maximizarea potențialului oferit de mediul digital" etc.

Cu cele mai bune gânduri, vă mulțumim pentru colaborare și vă asigurăm în continuare de sprijinul nostru în elaborarea viitoarelor dvs. proiecte și în realizarea lor.

MANAGER
CLAUDIU DOSARU

Material editat de

CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION"

Ploiești, Palatul Culturii, str. Erou Călin Cătălin, nr. 1
cod poştal 100066, jud. Prahova
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

©EDITURA MYTHOS
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA „Acad. EUGEN SIMION"

e-mail:edituramythoscjcph@yahoo.com

Coordonator proiect, redactor și DTP:
EMILIA VASILE
referent cultural

COMARNIC

Situare geografică

Oraşul Comarnic este aşezat la o altitudine de 600-700 de metri, în plină zonă de interferenţă carpato-subcarpatică, între Sinaia, Breaza, Secăria şi Talea. Localitatea se situează pe ambele maluri ale râului Prahova, între Valea lui Bogdan la nord și văile Saarului și ale Beliei la sud. Râul Prahova îl străbate pe o lungime de aproape șase km. Clima este blândă datorită adăpostului creat de munții și dealurile care îl înconjoară.

Situat la o depărtare de 108 km de capitala țării, Comarnicul a căpătat o fizionomie aparte rezultată din varietatea peisajului și a resurselor mediului, a ocupațiilor și obiceiurilor.

Scurt istoric al localității

Numele localităţii şi a toponimiei din jur sunt legate de terminologia oierilor. Ca și Breaza, se pare ca acest sat a fost înfiinţat de mocanii transilvăneni care, în drumul lor către bălţile Dunării poposeau aici.
Atestat documentar ca sat, începând cu secolul al XV-lea, Comarnicul se afla în stăpânirea boierilor Mărgineni. În secolul al XVII-lea, aşezarea a trecut în stăpânirea familiilor Cantacuzino şi Filipescu, iar două secole mai târziu în proprietatea domnitorului Gheorghe Bibescu. Cărăuşia a constituit principala ocupaţie a locuitorilor Comarnicului, aşezarea fiind la 1694, printre cele 12 sate trecute în raza schelei Câmpina.

Numele satului, ne spun filologii, vine de la *comarnic*, cuvânt cu care ciobanii din Țara Bârsei numeau încăperea de la stână în care ei păstrau caşul.

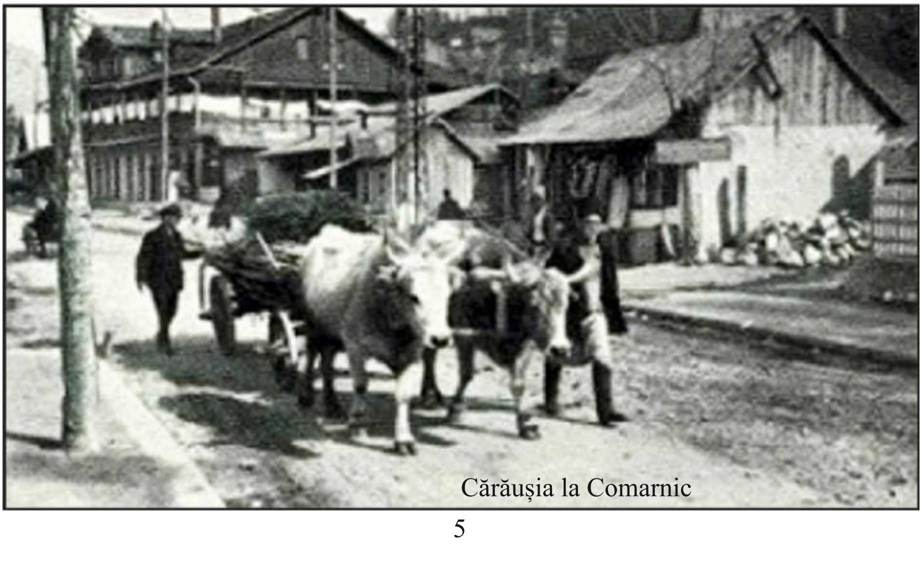
Cărăușia la Comarnic

Din foarte vechi timpuri, îndeletnicirea principală a locuitorilor a fost creșterea animalelor și prelucrarea lânii, de asemenea, comărnicenii se ocupau și cu șindrilăria, dogăria, cioplitul lemnului și al pietrei, meserii încă actuale.

Comarnic zona centrală

Sub aspect administrativ, la sfârșitul secolului al XIX-lea Comarnicul era comună rurală cuprinsă în Plaiul Peleș, compunându-se din nouă cătune: Poiana, Ghioșești, Podu Vârtos, Podu Neagului, Posada, Podu Lung, Podu Cerbului, Podu Cernichi și Secăria. În acea perioadă era o populație de 4365 de locuitori (între care se numărau și famillii de țigani, elvețieni, francezi, italieni, germani, cu precădere cei care au construit aici fabricile de cărămidă, var, pietrari sau fabricanți de cherestea). În 1908, comuna Comarnic a fost declarată stațiune climaterică de interes general, iar la 1919 se expropria o parte din moșia Bibescu de la Comarnic, fiind vorba despre Belia, Boncu și Fața Bradului, Gâlmeia, Furcituri, Florei și Stubeul Rece.

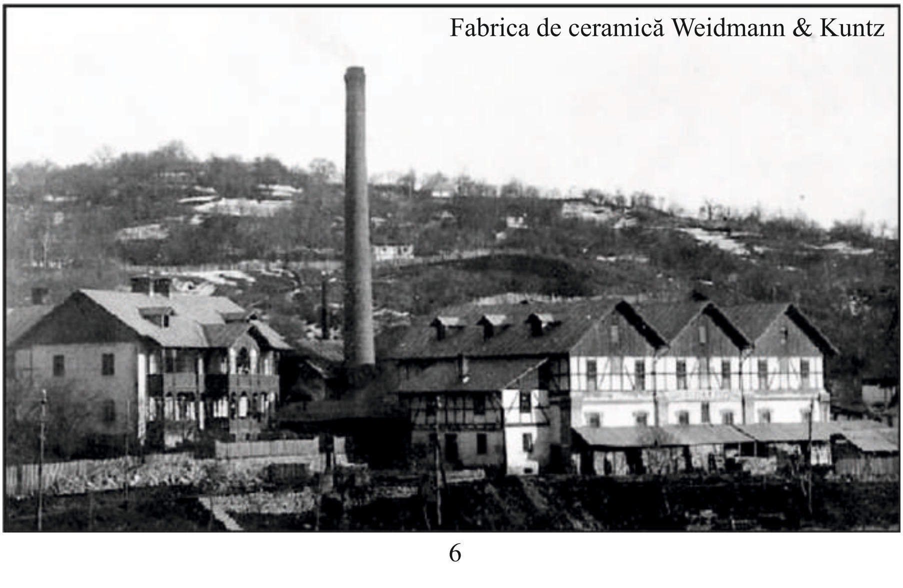

Fabrica de ceramică Weidmann & Kuntz

Castelul Principelui G.V. Bibescu, Posada

În 1968, Comarnicul obține statutul de oraș, având în componență cartierele Poiana, Podul Lung, Ghioșești, Posada cu Podul lui Neag și Podul Vârtos.

Orașul Comarnic, anii ’20

Arhitectura din Comarnic este una valoroasă, deoarece combină particularități ale locuinţelor săteşti cu elemente adaptate la necesităţi comerciale. Imobilele situate pe drumul principal (DN 1) au prispe, foişoare şi balcoane şi sunt decorate abundent cu motive decorative realizate în lemn, cu modele artizanale specifice zonei.

Arhitectura din Comarnic

Biblioteca Orășenească „Paul Desphelipon” Comarnic

Prima bibliotecă din Comarnic s-a înființat în anul 1898 (bibliotecă școlară), de către învățătorul Ioan Grigorescu, în vreme ce biblioteca localității Comarnic a luat ființă la sfârșitul anilor ’40, mai precis în 1949.

Deși a funcționat și funcționează încă într-un spațiu modest, fondul de carte al bibliotecii este variat, satisface dorințele cititorilor pasionați de lectură, prioritatea în acest moment fiind înnoirea acestuia cu ediții noi și apariții noi solicitate de cititori. Astăzi Biblioteca orășenească din Comarnic deține un număr de 14.380 volume tipărite.

Biblioteca orășenească din Comarnic „Paul Desphelipon”

De ce poartă această instituție denumirea „Paul Desphelipon”? Deoarece, imediat după revoluție, la Primăria Comarnic a poposit d-l Desphelipon, cetățean francez, cu intenția declarată să descopere sufletul românilor, starea de spirit și nevoile lor. Acest domn, de o sensibilitate specială și o dorință formidabilă de a face ceva pentru binele orașului, în calitate de președinte al Asociației de Înfrățire Savigny-Le-Temple, a făcut donații pentru toate instituțiile din oraș de-a lungul mai multor ani, în funcție de nevoile acestora.

Biblioteca Orășenească a beneficiat de donații ce au constat în mobilier, cărți pentru copii și adulți în limba franceză, rechizite, bani pentru completarea fondului de carte și pentru procurarea de materiale necesare activității bibliotecii.

După trecerea în neființă a domnului Paul Desphelipon, s-a luat inițiativa ca în semn de omagiu, biblioteca să poarte numele acestui om de o calitate deosebită.

Astfel, de la data de 10 Octombrie 1998, Biblioteca Comarnic se numește Biblioteca Orășenească „Paul Desphelipon” Comarnic.

TRADIȚII CULTURALE

Primăria orașului Comarnic organizează anual, cu sprijinul unui sponsor local, un festival folcloric unic în țară, intitulat **Festivalul Drapelului**.

Evenimentul se întinde pe durata a două zile și este realizat în preajma Zilei Naționale a Drapelului, sărbătorită anual în România pe 26 iunie.

Cu ocazia festivalului folcloric **Festivalul Drapelului** urcă pe scenă artiști de folclor consacrați la nivel național, precum și artiști locali.

De **Ziua Națională a Culturii**, sărbătorită anual în România la data de 15 ianuarie, primăria orașului Comarnic organizează un eveniment cultural de muzică clasică, ușoară sau folk, corelată cu momente literare specifice momentului.

De asemenea, instituția noastră organizează în perioada toamnei (septembrie-octombrie) un spectacol/concert la Castelul familiei Bibescu de la Posada, în cadrul proiectului **Cultura la Castel**, demarat în anul 2021.

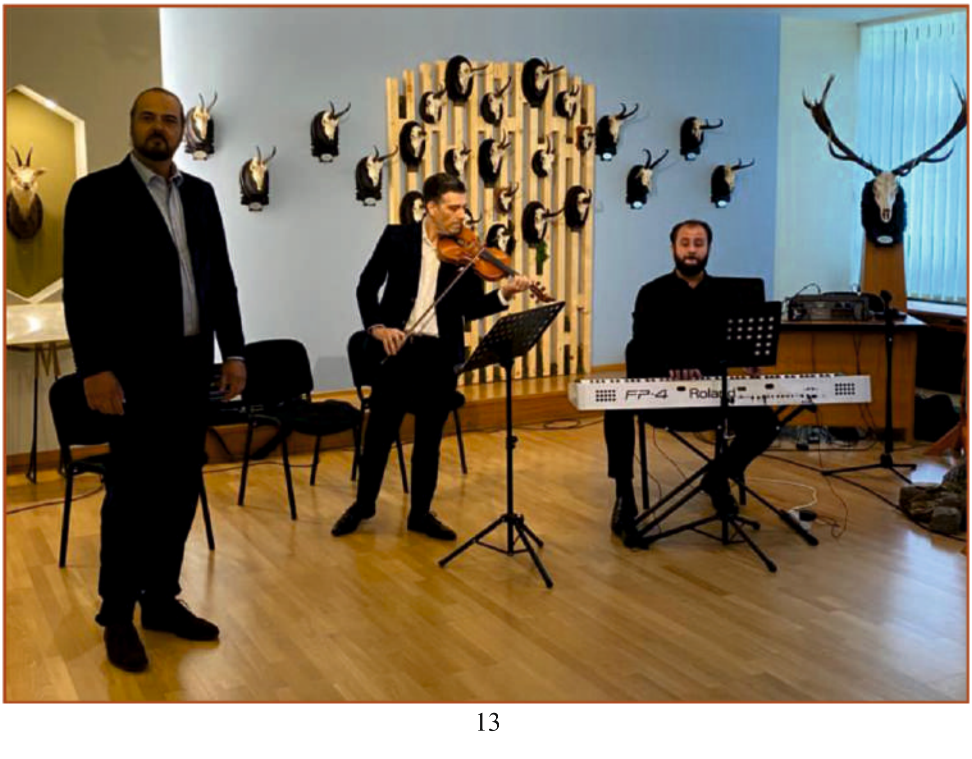

În luna iulie a fiecărui an, Primăria Comarnic organizează, în parteneriat cu asociațiile culturale din localitate, la Schitul Lespezi (monument istoric de interes național, datând de la 1661), o manifestare cultural-artistică intitulată **Cultură și tradiție la Comarnic**, în cadrul căreia are loc și Concursul Național de poezie **Martha Bibescu**, dedicat tinerilor poeți încă nepublicați.

La Casa de Cultură a orașului Comarnic, anual, se organizează spectacole cu sprijinul asociațiilor culturale și a elevilor din localitate, precum: „Ăsta-s eu cu talentul meu”, „Mi-aș dori să fiu o stea!”, „Dragobetele – Ziua Îndrăgostiților la români”, „În ritm de dans” etc.

În orașul Comarnic există mai multe asociații culturale, unele dintre acestea având în componență și ansambluri folclorice. Este vorba despre **Ansamblul Floricica**, înființat în anul 2004, parte a Asociației Culturale „Zestrea Carpaților”. Ansamblul nu are orchestră proprie, dar are atât repertoriu local cât și repertoriu din alte regiuni ale țării. Cu peste 60 de copii și tineri înscriși, **Ansamblul Floricia** are o activitate permanentă, susținând frecvent reprezentații la evenimentele culturale din Comarnic, dar și din întreaga țară și chiar de peste hotare.

Ansamblul Floricica

De asemenea, în Comarnic activează **Ansamblul Codrulețul**, din cadrul Asociației „Centrul Cultural Comarnic 2016”, asociație condusă de prof. Mariana Brînzi. Ansamblul format din tineri dansatori, având ca repertoriu suite din mai multe regiuni ale României, își desfășoară activitatea la Casa de Cultură a orașului Comarnic.

Ansamblul Codrulețul

Corul Liceului „Simion Stolnicu”

Instituția în sine (Primăria Comarnic) nu dispune de formații muzicale proprii, însă localitatea beneficiază de activitatea mai multor coruri de elevi organizate în incinta unităților de învățământ Liceul „Simion Stolnicu” și Școala Gimnazială Nr. 2 din Comarnic, conduse de prof. Mihaela Iancu, prof. Daniel Harapu, respectiv prof. Marian Țoțan. De asemenea, Clubul Copiilor „Martha Bibescu” din Comarnic dispune de grupul coral cu același nume, condus de prof. Florian Bârsan, având un repertoriu de muzică ușoară și muzică folk.

SOLIȘTI

Soliști vocali tineri, interpreți de muzică populară: Daria Moraru, Giulia Moacă, Natalia Bulei, Gabriel Piciorea. Soliști instrumentiști de: muzică ușoară - prof. Bârsan Florian (chitară), muzică clasică: prof. Iancu Mihaela (pian, vioară).

CERCURI, CLUBURI

Clubul de lectură al Liceului „Simion Stolnicu" Comarnic.

Liceul „Simion Stolnicu" Comarnic

Cercul de dans modern al Clubului Copiilor „Martha Bibescu” din Comarnic, prof. coregraf: Mădălina Cojocaru.

Cercul de dans și tradiții populare al Clubului Copiilor „Martha Bibescu” din Comarnic, condus de prof. Adriana Bălănică.

TEATRU

Cercul de teatru al Asociației „Centrul Cultural Comarnic 2016”, coordonator: prof. Mariana Brînzi; Cercul de teatru al Clubului Copiilor „Martha Bibescu” Comarnic, coordonator: prof. Irina Bunghez

FORMAȚII COREGRAFICE - Formația de dans modern „Midinette” profesor coregraf: Mariana Brînzi (două grupe).

Școala nr. 2 Comarnic

Formația de dans modern „Midinette”

ALTE ACTIVITĂȚI

În cursul unui an calendaristic, **Primăria orașului Comarnic** organizează peste douăzeci de evenimente cultural-artistice locale sau de interes național. Printre manifestările în care sunt antrenate și formațiile de dans modern din localitate se numără: „Ziua Culturii Naționale”, „Dragobetele – Ziua Îndrăgostiților la români”, „Pentru tine, dragă mamă”, „Cupa României la Orientare”, „Iunie pentru copii”, „Festivalul Drapelului”, „În ritm de dans”, „Ăsta-s eu cu talentul meu!”.

Biserica „Nașterea Maicii Domnului” Ghioșești

Schitul Lespezi cu Biserica „Sf. Treime” Posada

Biserica „Sf. Nicolae” Comarnic

Biserica „Sf. Gheorghe” din Poiana

Castelul de la Posada

Conacul George Valentin Bibescu

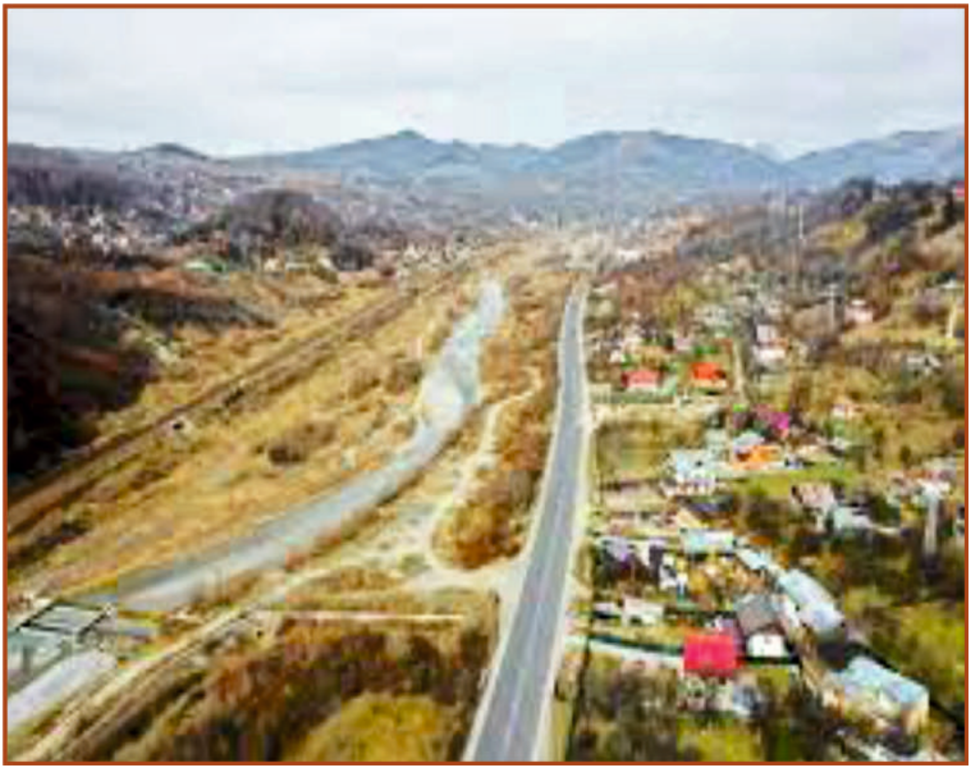

Muzeul Cinegetic Posada

Gara Comarnic - Halte Posada și Valea Largă

(Alte surse: site-ul primăriei, wikipedia, facebook etc.)

PRIMĂRIA ORAȘULUI COMARNIC
Jud. Prahova
Str. Republicii, Nr. 104
Nr. tel: 0244.360.076
E-mail:registratura@primariacomarnic.ro

Reprezentant Compartiment Cultură:
Consilier cultural - **Bunghez Alina Mihaela**
E-mail: alina.bunghez@primariacomarnic.ro

Refugiul Florei Comarnic

COMARNIC

Tricolorul de pe Vârful Pleşuva

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 72/11.01.2023

ANUNȚ CONCURS FUNCȚIE CONTRACTUALĂ

A. În temeiul prevederilor HG nr.1336/2022 - privind stabilirea principiilor generale de ocupare a unui post vacant corespunzător funcțiilor contractuale din sectorul bugetar plătit din fonduri publice, Centrul Județean de Cultură Prahova, cu sediul în Ploiești, strada Erou Călin Cătălin, nr. 1, Județul Prahova, organizează concurs pentru ocuparea funcției contractuale de execuție de instrumentiști fanfară din cadrul Compartimentului Fanfară, pe durată determinată, cu timp parțial (4 ore/zi), astfel:

- 4 instrumentiști trompetă
- 2 instrumentiști clarinet sau saxofon
- un instrumentist eufoniu
- un instrumentist althorn
- un instrumentist trombon
- un instrumentist percuție

B. Documente solicitate candidaților pentru întocmirea dosarului de concurs, conform art. 35 din H.G. 1336/2022:

a) formular de înscriere la concurs, conform modelului prevăzut la anexa nr. 2;
b) copia actului de identitate sau orice alt document care atestă identitatea, potrivit legii, aflate în termen de valabilitate;
c) copia certificatului de căsătorie sau a altui document prin care s-a realizat schimbarea de nume, după caz;
d) copiile documentelor care atestă nivelul studiilor și ale altor acte care atestă efectuarea unor specializări, precum și copiile documentelor care atestă îndeplinirea condițiilor specifice ale postului solicitate de autoritatea sau instituția publică, respectiv:
- copiile documentelor care să ateste nivelul studiilor şi ale altor acte care atestă efectuarea unor specializări, precum şi copiile documentelor care atestă îndeplinirea condiţiilor specifice ale postului solicitate de autoritatea sau instituţia publică(copie diploma bacalaureat, copie diploma studii postliceale, copie certificat grad principal);

e) copia carnetului de muncă, a adeverinței eliberate de angajator pentru perioada lucrată, care să ateste vechimea în muncă și în specialitatea studiilor solicitate pentru ocuparea postului;
f) certificat de cazier judiciar sau, după caz, extrasul de pe cazierul judiciar;
g) curriculum vitae, model comun european.

Dosarele de concurs se depun la Centrul Județean de Cultură Prahova, compartimentul secretariat, tel. 0244545041, persoana de contact Marin Suzana, email: centrulculturiiprahova@yahoo.com

Termenul de depunere a dosarelor: 5 zile lucrătoare de la afişare: 16 ianuarie 2023-20 ianuarie 2023, ora 12,00, la sediul instituţiei.

C.) Condiţiile generale prevăzute de art. 15 din H.G. 1336/08.11.2022

Poate ocupa un post vacant sau temporar vacant persoana care îndeplinește condițiile prevăzute de Legea nr. 53/2003 — Codul muncii, republicată, cu modificările și completările ulterioare, și cerințele specifice prevăzute la art. 542 alin. (1) și (2) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 57/2019 privind Codul administrativ, cu modificările și completările ulterioare:
a) are cetățenia română sau cetățenia unui alt stat membru al Uniunii Europene, a unui stat parte la Acordul privind Spațiul Economic European (SEE) sau cetățenia Confederației Elvețiene;
b) cunoaște limba română, scris și vorbit;
c) are capacitate de muncă în conformitate cu prevederile Legii nr. 53/2003 — Codul muncii, republicată, cu modificările și completările ulterioare;
d) are o stare de sănătate corespunzătoare postului pentru care candidează, atestată pe baza adeverinței medicale eliberate de medicul de familie sau de unitățile sanitare abilitate;
e) îndeplinește condițiile de studii, de vechime în specialitate și, după caz, alte condiții specifice potrivit cerințelor postului scos la concurs;
f) nu a fost condamnată definitiv pentru săvârșirea unei infracțiuni contra securității naționale, contra autorității, contra umanității, infracțiuni de corupție sau de serviciu, infracțiuni de fals ori contra înfăptuirii justiției, infracțiuni săvârșite cu intenție care ar face o persoană candidată la post incompatibilă cu exercitarea funcției contractuale pentru care candidează, cu excepția situației în care a intervenit reabilitarea;
g) nu execută o pedeapsă complementară prin care i-a fost interzisă exercitarea dreptului de a ocupa funcția, de a exercita profesia sau meseria ori de a desfășura activitatea de care s-a folosit pentru săvârșirea infracțiunii sau față de aceasta nu s-a luat măsura de siguranță a interzicerii ocupării unei funcții sau a exercitării unei profesii;
h) nu a comis infracțiunile prevăzute la art. 1 alin. (2) din Legea nr. 118/2019 privind Registrul național automatizat cu privire la persoanele care au comis infracțiuni sexuale, de exploatare a unor persoane sau asupra minorilor, precum și pentru completarea Legii nr. 76/2008 privind organizarea și funcționarea

Sistemului Național de Date Genetice Judiciare, cu modificările ulterioare, pentru domeniile prevăzute la art. 35 alin. (1) lit. h).

Condiții specifice de participare la concurs

- studii medii, vechime în specialitate 6 ani și 6 luni;
- absolvirea Şcolii de muzică militară sau studiile de specialitate în muzică;

D.) Calendarul de desfăşurare a concursului, respectiv data limită şi ora până la care se pot depune dosarele de concurs:

- termenul de depunere a dosarelor (5 zile lucrătoare de la afişare): 16 ianuarie 2023-20 ianuarie 2023, ora 12,00, la sediul instituţiei;
- selecţia dosarelor 27 ianuarie 2023, ora 10.00, la sediul instituției
- proba interviu și proba audiții în data de 31 ianuarie 2023, ora 10.00, la sediul instituției.
- afişarea rezultatelor de la proba de interviu și audiții: 31 ianuarie 2023, ora 15,00.
- afişarea rezultatelor finale: 02 februarie 2023, ora 10,00.

Termenele în care se pot depune contestaţii, respectiv afişarea rezultatelor contestaţiilor:

- După afișarea rezultatelor obținute la selecția dosarelor de înscriere, proba scrisă și/sau proba practică și interviu, după caz, candidații nemulțumiți pot depune contestație la compartimentul resurse umane, în termen de cel mult o zi lucrătoare de la data afișării rezultatului selecției dosarelor, respectiv de la data afișării rezultatului probei scrise și/sau probei practice și al interviului, sub sancțiunea decăderii din drepturi.

Manager interimar,
Claudiu Dosaru

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA

CENTRUL JUDEȚEAN
DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION"

CORNU

JUDEȚUL PRAHOVA

STAREA CULTURII ȘI A POTENȚIALULUI ARTISTIC

2024

Cultura este liantul fundamental al societății românești, principalul vector al creativității, care articulează potențialul de dezvoltare sustenabilă a comunităților și oferă cadrul de exprimare și de participare reală a tuturor cetățenilor la punerea în valoare a moștenirii culturale și a creației contemporane.

Conform obiectivelor specifice ale Consiliului Județean Prahova din Agenda 2030 - „Strategia națională pentru dezvoltare durabilă” și din „Strategia sectorială în domeniul culturii 2023-2030”, sub-obiectivul 11.4 care vizează „Consolidarea și protejarea patrimoniului cultural și natural”, cât și pentru a răspunde necesității imperative de a promova cultura, tradițiile strămoșești şi valorile locale, am realizat acest material informativ, aşa cum ne-am propus în parteneriatul cultural dintre instituțiile noastre.

Prin promovarea informațiilor din *Chestionarul despre starea culturii și a potențialului artistic al localității* (la care s-au adăugat și alte informații despre localitatea dvs.), considerăm că există circumstanțe favorabile pentru lansarea de noi proiecte cultural-artistice, noi parteneriate, care vor contribui la dezvoltarea socio-culturală a tuturor localităților, atât a celor cu un mare potențial artistic, cât și a acelora care, din motive obiective, nu au potențial cultural sau acesta există, dar la un nivel scăzut.

Pentru „Dezvoltarea ofertei de servicii culturale” (OS IV.4) avem datoria să amintim că printre obiectivele specifice ale Consiliului Județean Prahova se regăsesc mai multe măsuri și acțiuni care pot fi îndeplinite de către reprezentanții așezămintelor culturale din localitățile prahovene, ca de exemplu:

„Creșterea și diversificarea categoriilor de public consumator cultural, cu accent pe categorii vulnerabile. Adaptarea infrastructurii culturale la nevoile grupurilor vulnerabile”; „Promovarea mijloacelor de producție și distribuție creative, inovatoare și durabile. Promovarea consumului cultural în spațiile convenționale și neconvenționale”; „Combinarea ofertelor culturale cu unele de petrecere a timpului liber. Dezvoltarea și extinderea parteneriatelor cu societatea civilă și susținerea voluntariatului în activitățile organizațiilor culturale, mai ales în cele de promovare, educare, intervenție și animare”; „Promovarea utilizării noilor tehnologii și noilor medii de comunicare în producția și consumul cultural. Cartografierea și promovarea online a tradițiilor, datinilor și meșteșugurilor locale. Diversificarea consumului produselor culturale prin maximizarea potențialului oferit de mediul digital” etc.

Cu cele mai bune gânduri, vă mulțumim pentru colaborare și vă asigurăm în continuare de sprijinul nostru în elaborarea viitoarelor dvs. proiecte și în realizarea lor.

MANAGER
CLAUDIU DOSARU

Material editat de

CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION”

Ploiești, Palatul Culturii, str. Erou Călin Cătălin, nr. 1
cod poștal 100066, jud. Prahova
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

e-mail:edituramythoscjcph@yahoo.com

Coordonator proiect, redactor și DTP:
EMILIA VASILE
referent cultural

CORNU

Situare geografică

Comuna Cornu este situată în județul Prahova, regiunea Muntenia, România, fiind formată din satele Cornu de Jos (reședința) și Cornu de Sus. Așezată în nord-vestul județului Prahova, pe valea de mijloc a râului care poartă același nume, nu departe de locul unde masivul Gârbova își dă mâna cu Subcarpații curburii externe, comuna Cornu se învecinează cu Breaza-Nistorești la nord, cu Câmpina la sud, cu Voila la est și cu Breaza-Podu Vadului la vest, aflându-se la o depărtare de 90 km-nord de capitala țării și la 70 km-sud de municipiul Brașov. Comuna Cornu se află la o distanță de aproximativ 40 de kilometri față de Ploiești, municipiul reședință de județ. De sus, din vârful Sinoiului, de la altitudinea de 740,2 m - atât cât măsoară acesta - poți cuprinde cu privirea întreaga panoramă a comunei Cornu și a împrejurimilor sale. Tot aici este și locul de unde poți constata cu ușurință cum râurile care-i scaldă marginile: Câmpinița (la est și sud), Prahova (la vest), Valea Rea și Balița (de la est la vest) i-au modelat terasa pe care s-a înfiripat, în timp, așezarea cu nume latinesc, dându-i o formă aproape triunghiulară, cu pante abrupte la nord și est și domoale în rest. Comuna Cornu se află la o altitudine medie de 550-600 m. În apropiere este DN1 – E60, care leagă capitala țării de Brașov. Prin comuna Cornu trece DJ205G, iar din acest drum se ramifică, în sudul comunei, DJ101R, care o leagă de Câmpina. În comuna Cornu nu există cale ferată, dar zona de nord a comunei este foarte apropiată de gara Breaza.

Vedere asupra Primăriei și a localității

Scurt istoric al localității și al așezământului cultural

Comuna Cornu,
alcătuită în prezent din satele Cornu de Sus și Cornu de Jos, este una dintre cele mai vechi așezări umane din sectorul Câmpina-Predeal.
Atestarea documentară coboară până la începutul secolului al XVI-lea, în perioada anilor 1514-1516.

Vorbim așadar de circa 500 de ani de atestare oficială a localității. Se presupune că aceste locuri au fost preferate de oamenii care se refugiau din calea războaielor și căutau locuri mai liniștite, formând astfel mici comunități care erau dispuse în preajma pârâului Câmpinița, în preajma pârâului Balița sau, mai sus, dincolo de valea Rea. Trebuie luat în calcul și faptul că aceste locuri se aflau pe ruta transhumanței carpato-danubiene, păstorii transilvăneni coborând oile pe poteci de plai spre locuri de iernat din zonele de câmpie.
În cuprinsul primului document de atestare, domnitorul Neagoe Basarab întărea mănăstirilor menționate dania lui Dragomir Pântei pentru „un loc de chilie, la Cornu, pe Prahova". Acest lucru semnalează faptul că se pregătea ridicarea unei construcții religioase în respectiva zonă. Tradiția consemnează că, mai întâi, a apărut satul Cornu de Sus, lucru explicabil și prin faptul că terasa pe care se înfiripa un mic cătun era apărată natural, astfel: spre nord se deschidea drumul de plai către zone înalte și împădurite, spre vest exista un versant abrupt, erodat de râul Prahova, spre sud terasa era barată de adânca vale denumită pe bună dreptate „Rea". Singura cale mai accesibilă era spre vest, prin poieni, care coborau spre pârâul Câmpinița. Poziția geografică avantaja locuitorii care vedeau de la depărtare orice armată s-ar fi apropiat. În acest sens stă dovadă chiar denumirea celui mai înalt deal al localității, Strajiștea, care indică, fără niciun dubiu, că de acolo se supraveghea o zonă mult mai mare.

Crucea din Cornu și drumul care duce la Mănăstirea
Sf. Ioan Evanghelistul și Sf. Cuvioasa Eufrosina

Grădinița cu program normal din Cornu de Sus

Și în zilele noastre, de pe respectiva înălțime, se poate cuprinde un segment întins, până dincolo de Câmpina. Mai trebuie reținut și faptul că localitatea se afla în afara drumului comercial de pe Valea Prahovei, drum ce cobora din Câmpina pentru a urca spre Breaza, iar din Breaza urma direcția Gura Beliei-Comarnic (actualul DN 1, sectorul Comarnic-Nistorești-ramificația Cornu fiind o realizare de secol XX). Al doilea document care face referire la Cornu provine tot din perioada domniei lui Neagoe Basarab, din data de 6 august 1520 prin care întărea mănăstirii Snagov o moșie la Cornu. Un alt document din vremea lui Mihnea Turcitul aduce în atenție, din nou, locul numit Cornu, care se afla, conform celor scrise, aproape de hotarul Comarnicului. Tot acest domnitor va mai da un hrisov în anul 1587, în care se menționează un anume grămătic Necoară, ce avea moșii la Cornu. Cu timpul, oamenii s-au așezat și în spațiul dintre Valea Rea și Valea Baliță cât și între Valea Baliță și Valea Câmpiniței, dând naștere unor cătune denumite: Cornu de Jos, Câmpinița.

Școala Gimnazială „Profesor Cristea Stănescu”

Baza sportivă

Grădinița cu program prelungit din Cornu de Jos

Cultura

Cultura este o componentă importantă a vieţii satului, fiind un domeniu care poate contribui, în mod specific, la creşterea gradului de atractivitate a satului pentru populaţia tânără. Mijloacele prin care se induce cultura în mediul rural sunt: căminele culturale, bibliotecile, muzeele, radioul, televiziunea. Comuna Cornu a alocat resurse importante reabilitării monumentelor și reactivării culturale a acestora. Monumentele culturale din comuna Cornu stau la baza identității culturale a localității. Aceste monumente constituie de asemenea și un reper pentru dezvoltarea ulterioară a turismului în comună. Infrastructura culturală este formată din: Căminul Cultural, Biblioteca, Muzeul de Istorie și Etnografie, Muzeul Hărților, Monumentul Eroilor.

Căminul Cultural

Căminul Cultural, situat în centrul comunei Cornu, este o instituție locală care focalizează activitatea culturală și artistică a localității. Construcția a început în anul 1937, s-a întrerupt în timpul războiului și a fost finalizat abia în anul 1953. Între anii 1958-1986, căminul cultural a suferit unele modificări de structură în urma cărora sala de spectacole s-a extins, cuprinzând în prezent un număr de 350 de locuri, trei holuri interioare și șapte săli de cursuri. Pe parcursul anului 2007, respectiv începând cu luna aprilie, instituția a fost renovată, astfel încât, în incinta acesteia să se poată desfășura activități cultural-artistice și educative, să poată fi dezvoltată activitatea în domeniul cultural-artistic în bune condiții.

În cadrul Căminului Cultural își desfășoară activitatea cca. 100 de copii înscriși la diferite cursuri sub îndrumarea profesorilor și a instructorilor de specialitate, colaboratori ai diferitelor instituții de cultură din județul Prahova.

Căminul Cultural organizează manifestări culturale care au devenit deja tradiţionale pentru localitatea noastră. Tradiţiile şi obiceiurile specifice zonei noastre sunt parte din cultura tradiţională românească şi, ca atare, organizarea de activităţi culturale constituie oportunităţi de a promova o imagine a potenţialului cultural local şi zonal.

Una dintre manifestările cultural-artistice menţionată în agenda culturală este **SĂRBĂTOAREA COMUNEI CORNU**, care are loc în luna iulie, pentru că în această lună înfloresc teii din centrul comunei. Sărbătoarea anuală organizată pentru celebrarea comunei Cornu, care a fost denumită începând cu anul 2008 **FESTIVALUL FLORILOR DE TEI**, este o manifestare culturală complexă, cu participarea ansamblurilor folclorice din judeţul Prahova, a ansamblului folcloric local, a artiştilor români consacraţi, de muzică uşoară şi populară.

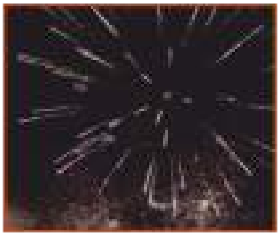

În perioada festivalului se organizează competiţii sportive, iar în centrul comunei şi cu această ocazie, pe scena amplasată, are loc deschiderea oficială și ceremonia de premiere a elevilor cu rezultate şcolare deosebite, de înmânare a diplomelor şi a premiilor acordate de Consiliul Local persoanelor vârstnice și a familiilor care împlinesc 50 de ani de la căsătorie, cât și acordarea altor premii.

O altă manifestare culturală este organizată în fiecare an de Înălţarea Domnului, Ziua Eroilor: Festivităţi de omagiere a eroilor căzuţi în război şi a veteranilor de război; depuneri de coroane de flori la Monumentul Eroii Neamului; slujbe religioase; alocuţiuni; recitaluri de versuri şi muzică patriotică; defilare cu muzică de fanfară; întâlnire cu fiii satului.

Alte manifestări

Manifestări religioase anuale

Hramul Mănăstirii „SFÂNTUL IOAN EVANGHELISTUL" din Cornu de Jos

Hramul principal al mănăstirii este stabilit la data de 8 mai, zi în care biserica prăznuieşte la mormântul Sfântului Ioan Evanghelistul, după slăvita lui adormire, minunile săvârşite, pentru toţi cei care au căutat prin rugăciuni tămăduire pentru neputinţele lor sufleteşti şi trupeşti.

Al doilea hram al mănăstirii, datorat evlaviei ctitorilor ei, este pe 25 septembrie, când este prăznuită Sfânta Cuvioasă Eufrosina.

Hramul Bisericii
„ÎNĂLŢAREA DOMNULUI”
din Cornu de Sus

Hramul Bisericii „CUVIOASA PARASCHEVA” din Cornu de Jos

Activități culturale organizate anual cu prilejul zilei de 1 IUNIE.

Concursul de creație literară organizat în colaborare cu Biblioteca Comunală și Școala Gimnazială „Profesor Cristea Stănescu”, în fiecare an, cu prilejul Zilei Internaționale a Femeii.

Ansamblul Folcloric FLORI DE TEI

Ansamblul nu are orchestră proprie, este format din șase perechi, dansatori adulți. Ansamblul abordează ca repertoriu jocuri populare din toate zonele țării. Activitatea ansamblului este permanentă, acesta participând la multe spectacole și festivaluri naționale și internaționale.

Formația de dansuri populare FLORICELE CORNENE

Trei grupe de elevi, mici și mari, cu vârste cuprinse între 11-14 ani, sunt îndrumați de profesori (maeștrii coregrafi) în fiecare săptămână, pentru a învăța cât mai multe jocuri populare din zona noastră și nu numai.

Muzică - Grupul vocal **MUGURAȘI DE PRIMĂVARĂ**

Printr-un parteneriat de colaborare cu Clubul Copiilor Câmpina, în cadrul instituției noastre își desfășoară activitatea și grupul vocal de muzică populară „Mugurași de primăvară”, formatdin elevi ai localității și nu numai.

Soliști vocali de muzică populară și de muzică ușoară

Circiu Grațiela

Burloiu Maya

Miruna Chirică

Bălan Miruna

Drăgan Teodora

Botoacă Alice

Circiu Florin

Ionescu Bogdan

Valentina Ivan

Neagu Ștefania

Instrumente muzicale existente în cadrul instituției:
- de muzică populară - fluier, nai, acordeon etc.
- de muzică ușoară - chitară, vioară, orgă.

Cercuri, cluburi, cenacluri, teatru - existente în cadrul Căminului Cultural:
Cerc de pictură (grupe de vârstă între 4-14 ani)
Cerc de franceză distractivă (grupe de vârstă între 6-14 ani)
Cerc teatru (grupe de vârstă între 6-14 ani)
Dans (grupe de vârstă între 6-14 ani)
Cenaclul literar (grupe de vârstă între 6-14 ani)
Trupă de teatru (copii, clasele I-IV)

(Alte surse: site-ul primăriei, wikipedia, facebook etc.)

PRIMĂRIA CORNU, JUD. PRAHOVA
Bulevardul Eroilor nr. 16
Sat Cornu de Jos, cod 107175
Tel.: 0244 367461; Fax: 0244 367402
E-mail: primariacornu@gmail.com

CĂMINUL CULTURAL CORNU
Bd. Eroilor, nr. 5, com. Cornu, jud. Prahova
E-mail: caminulcultural@gmail.com
Referent cultural **ANDREEA STATE**

CORNU

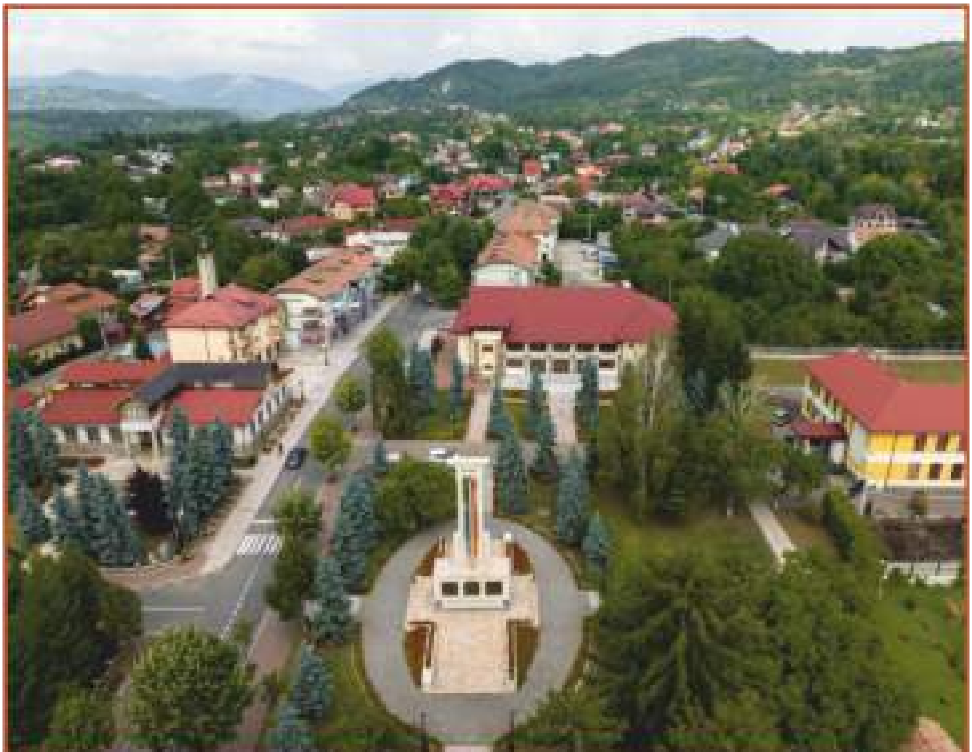

Dan Mocănescu

Natale

Dan Mocănescu

Natale

Poeme

Ediţie îngrijită de
Mihai Vasile

Ploieşti • Editura MYTHOS • 2015

©EDITURA CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA MYTHOS

Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin nr. 1

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
MOCĂNESCU, DAN
Natale / Dan Mocănescu. - Ploieşti : Mythos, 2015
ISBN 978-606-8467-20-7

821.135.1-1

Nota editorului

Nu ştim dacă, în viziunea autorului lor, aceste poeme ar fi devenit vreodată o carte. Aşa cum nu ştim care ar fi fost forma lor finală, după ce Dan Mocănescu ar fi zăbovit asupra lor în intenţia sa de a le face publice...

Descoperite, după trecerea sa Dincolo, de către soţia sa, pianista şi profesoara Natalia Mocănescu, undeva, în computerul lui, aceste texte păreau doar un exerciţiu de stil (dintre multele la care intelectualul Dan Mocănescu se deda cu voluptate). Doamna Natalia Mocănescu mi le-a înmânat cu îndreptăţită temere, pentru a le citi şi... evalua, cu intenţia de a le face publice, acum, la un an de la moartea soţului ei.

Cum literatura nu este, aşa cum scria un critic, „doar o problemă a descifrării", lectura poemelor lui Dan Mocănescu mi-a relevat un poet de o sensibilitate de-a dreptul expansivă, care era, de cele mai multe, ori în contrast cu atitudinile sale zilnice, uşor rezervate, mai degrabă critice şi analitice.

Dan Mocănescu era unul din acei intelectuali „tobă de carte", lucid observator al fenomenului literar şi artistic al epocii sale, misterios în ceea ce privea creaţia sa (literară, cinematografică, muzicală) despre care vorbea foarte puţin, iar atunci când venea vorba despre asta, „pasa" cu graţie momentul. L-am cunoscut bine ca fiind una din vocile critice ale Cenaclului „Ion Luca Caragiale" din Ploieşti unde, alături de Ion Stratan, Florin Dochia, Sever Avram sau Radu Călin Cristea, analiza cu pertinenţă creaţiile literare ale membrilor acestui prestigios club de literatură. Cu voce egală, fără accente dramatice, Dan Mocănescu îşi exprima opiniile critice care deveneau, adeseori, o foarte bună „bază" a polemicilor care se derulau în aceste şedinţe de lucru. În vara anului 1990, aveam să lucrăm împreună la redactarea primelor două numere ale publicaţiei „Revista nouă", când, cu entuziasm şi evidentă naivitate, credeam, că prin acest gest editorial, vom schimba ceva în societatea românească de după căderea

comunismului, că vom reuşi să facem ca literatura şi arta românească să fie mai liberă, mai performantă...

...L-am auzit doar o singură dată, pe la sfârşitul anilor optzeci, citindu-şi poemele în acest cenaclu. O făcuse cu aceeaşi voce uşor monotonă, fără ca inflexiuni actoriceşti să influenţeze opiniile celor din jur. Şi-a asumat această lectură cu un anume curaj, pentru că el era, în acest conclav scriitoricesc, „criticul”. Cum ştim prea bine cam care era atmosfera cenaclurilor în anii şaptezeci-optzeci, încărcată de competiţii, răutăţi absurde, adversităţi ireconciliabile, lectura unor poeme scrise de un critic era cel mai bun prilej de a te răzbuna pe opiniile sale. Din câte îmi amintesc, însă, tonul discuţiilor care au urmat a fost dat de poetul Ion Stratan care, cu recunoscuta-i gentileţe, s-a arătat extrem de surprins de tonul liric al... criticului. Din ceaţa aceasta a amintirilor îngropate în adâncul memoriei, îmi revin acum frânturi ale acelei atmosfere extrem de colocviale născute după acea lectură dintr-o după-amiază de joi, într-o sală de la parterul Palatului Culturii din Ploieşti...

... „Natale”...

Doamnei Natalia Mocănescu i-a mărturisit că ar vrea ca acesta să fie titlul unui eventual volum de poezie.

Am fost surprins şi uşor descumpănit. Existau, în interiorul acestui grupaj poetic, titluri sau sintagme mult mai interesante, care ar fi putut deveni titlul acestui volum...

Dar, după o lectură mai atentă a acestor poeme, „Natale” a devenit deodată... misterios, ambiguu, plurivalent în semnificaţiile sale absconse şi în concordanţă cu figura greu descifrabilă pe care ne-a lăsat-o în amintire Dan Mocănescu...

Gestul de a publica astăzi, în volum, poemele sale depăşeşte, iată, această intenţie memorială, conjuncturală. Volumul „Natale” este chiar o viziune lirică greu de confundat, care mai pune încă o lumină pe misteriosul personaj din amintirile noastre şi care a purtat vreme de şaizeci şi unu de ani numele Dan Mocănescu.

Mihai Vasile

Caraiman

Luminează Domnul fruntea României
crucea din maramă
lacrima de nea
ca ieşind din noaptea
tulbure-a stihiei
să-şi ridice Scaun iară
și să stea
fiecare culme poartă-aici un înger
fiecare creastă un Începător
ce înaltă-i rana
pentru care sânger
răsucind hangerul fiecărui nor...
Doar un fulger sparge
porţile-ndurării
din izvorul stânii parcă s-a aprins
printre cetini albe născocind pridvorul
răsăririi noastre
tainice-nadins
Luminează Domnul fruntea încrestată
cu un deget aspru
piatra a-nveşmântat
pe un tron de jnepeni
Patria-ndurată
să-şi ridice locul
peste care-a stat...

Corturi de fum

Corturi de fum
porţile-amiezii se surpă
Roza cu tâlc
într-un ungher s-a aprins
graurii pier
te privesc de la capătul lumii
Ce depărtare
e taina aceasta cu noi...

Din orzul înflorit

Din orzul înflorit
te-adulmec aspru
la tâmple
când genunchiul m-a închis
și-ai încăput
în ochiul meu albastru
cu tot cu tine
draga mea din vis

din degete subțiri
mi se năzare
că se răsfață spicul
înadins
și până arzi
din cap până-n picioare
aș lua cetatea
și m-aș da învins

În lanul crud
prigoria scâncește
înspăimântată trist netam-nesam
cine m-a pus
să te visez prostește
în lanuri rătăcite
habar n-am...

Dar tu erai
atunci ca și acuma
unduitoare
după cum am scris
din holde nesfârșite urcă luna
și pentru tine
draga mea din vis

Oricât m-ai răni..

Oricât m-ai răni
nestemato
sminteala nu poate pieri
lumina din ochi
mi-ai fi luat-o
oricum
în zadar m-aș feri

de-aceea îți scriu
ca-n vechime
cu vorbe-nșirate isteț
doar ție
pierdută-n mulțime
privindu-mă iar cu dispreț

Voi face un cântec
pe care
tânjind după tine rănit
nicicând să-l asculți
Ce-ntâmplare
iubind
să te afli smintit

Nu-i nimeni în lume
să ardă
cu gândul la tine așa
cerșind un minut să te vadă
și fără să-ți ceară ceva

Fugare

Fugare
ce câmpuri fugare
ne-ntorc ne cuprind
o frântură
o rublă fierbinte de soare
ești nu ești
habar n-am
am nu am
un ungher mai păstrează-mă

Un tic
o fărâmă
o pleoapă un pic
mai ține-mă-n ochi
nu mă pierde
cu vraja ce știi
când va arde orașul
în fapt
când va ninge din nou
îți voi fi

Toamna-n care mai dregeam
astă toamnă denumind-o
timpu-nghesuit în geam

ca-ntr-un film cielitolindo
și-ntâmplarea dintre cărți
schimbătoare
cinemauri!
Este toamna-n care calc
într-o doară pe coclauri
și-asta fiindcă trag și sper

Duhul ostenit al stelei
nici n-ating
și nici nu pier
razele-i dând chip podelei
unde stăruie de-atunci
mai desculță mai firavă
urma tinerei porunci
înmuiate în otravă
Astfel printr-un ochean
răsucit în dorul lelii
timpul toamnei peste an
roade varul tencuielii
Și-n văditul cinema
înșirat la întâmplare
parcă trece cineva
dar la multă depărtare...

De-aseară urcă plopii înaripați la cer
Se scutură de rănite
și pleacă
Coroana școlii sfinte plutește-n cartier
iar școala
se destramă și se-neacă

Presată iasca-n vechiul sarafan
cicoarea născocită dintre șanțuri
ademenește toamna
peste ani
în felurite cântice și danțuri

Și-ndepărtate piscuri se aud
rupând zăvorul
carului cu stele
iar ochii plâng
albastru-i tot mai crud
din pricina copilăriei mele

Ce scriu cocorii nu rămâne scris
Alfabetarul cerului ne scapă
De-aseară urcă plopii
înaripați în vis
și păsările vremurilor pleacă

Pe podeaua
de jar
desculţă...
Ce vierme de vis!
Frunzele ard
doar să se creadă
că dragostea-nvinge
Mă târăsc neatinso
gleznele
nu-ţi pot atinge...
Nu-mi pasă a cui eşti
cu cine cânţi
sau zilele ţi-adaugi
Ronsard te-a iubit

Reverdy te-a iubit
Apollinaire te-a iubit
Eu sunt o calfă
disperată
doar sufletul tău
neştiut
rămâne la mine…

Printre ruguri de vie
te aflu
vedenia mea
străvezie
Unde calci
roua nopții scânteie
în tufișuri de jar
și-n cârceie
în vârtejuri subțiri capilare
agurind robul tău la strânsoare
pe sub iia fetească-nvelit

Bobul dulce
se-aștepta strivit
Eu la focul acesta vrăjesc
Doar nu piere
ce cred că lumesc
Dar un tulbure vânt de apus
te zgornește
și cine m-a pus
s-aduc vorba de tine-n deșert
mi-a sucit
tot hangerul în piept
Nu erai...
Doar un abur în vii
m-a smintit

Darămite să fii...
Nici un semn
din zbaterile ploii
Nu ajunge noaptea
Pân'aici
nici din frunze
nu pricep o iotă
când deasupra toamnei te ridici
și nici vântul
ars de felinare
nu-ndrăznește-o șoaptă
cât te țin
în vrăjeala visului din care
te-ai rostogolit așa puțin
și nedespărțiți ne-apucă zorii
Tu - nespusă
Eu - neauzit
Nici un semn
nu poartă astăzi norii
ca și cum în taină
ne-am iubit...
Ca și cum atâta depărtare
nu-i decât în rugul
dintre noi
Pe coline șiroiesc amare
fără noimă
lacrimile
ploii...

Des cântec

Ți-am adus de pe câmpie
Ierburi de statornicie
Dezmierd acul şi sulfina
Care-adulmecă lumina
Arici ca şi şofranul
Rapiţa şi odoleanul
Smulse-n tainiţa furtunii
Ca să-ţi rotunjească sânii
Să te sature de soare
Sânge fiert de sărbătoare
Ți-am adus din roua lunii
Coroniţe de petunii
Frunze de muştar sălbatic
Degeţelul singuratic
Strecurat dintr-o firidă
Ca nemernica omidă
Ți-am adus atât de-aproape
Stele să le-aprinzi în pleoape
Şi din fir de păpădie
Rugurile când adie
Ţi-am ţesut hamac fierbinte
Să te perpeleşti cuminte
Rumenită în strânsoare
Crudă, până dai în floare
Ți-am adus până să iasă

Robii vremilor la coasă
Cortul verii să se strângă
Din pripeala mea nătângă
Ierburi fără nicio vină
Pentru tine o străină…

Caldă

Sămânţa toamnei
s-a năpustit din colb
se zbate pe coclauri
doar în şoaptă
Sub geamuri niscai pere
venite să le sorb
dogoarea-n dodii
stăruind necoaptă

Cum bălăcită-n lapte
dănţuia
prin spatele grădinii o părere
un sfârc de roză
mă năpăstuia
din bălării muşcate de tăcere
Aşa-i departe
ierburile-alinţi
de leac privirii hămesind durută
la mustul răfuielilor fierbinţi
de sânge
de smarald
și de cucută...

De când ninge la Predeal

De când ninge la Predeal
acolo
la capătul toamnei
se-adună sub zăpadă
dealuri şi păduri
Copii şi turme
se-mbulzesc
sub acoperământ
la curăţia de iarnă
Se desfac nucile
merele se coc
a doua oară
Ne strângem lângă foc
și tăinuim
ca toată rânduiala
să se cutremure
de-un scâncet…

Un salcâm
săgeată roaba
ocolitelor păcate
Ea ca-n vis
pe nemâncate
fuge sângerând degeaba

Vara culcuşeşte-n brusturi
rătăcindu-se în vie
nu ştiai atunci că usturi
poftă
altfel sângerie
Amăruie păpădia
strecurându-se-n grădină
născocește iarăşi iia
într-un treacăt de lumină
Și cum cade fierbinţelii
trupul fetei
arămite
tânguiesc în dorul lelii
zburătoarele tocmite
să-i alunge gărgăunii
domnişoarei
cu pricina
rătăcită-n toana lunii
cuibărindu-şi proastă vina…

Stea călăuzitoare

Cântecul tău
ca tămâia prin trunchi
fã-l să coboare
Uns în taină
sub jar
prinde rodul nerodului mut
os de chip
și de-asemănare
Să nu-ți tacă nicicând
pe pământ
raza blândă-ndurare
Stea neatinsă de lut
stea născătoare

Pe negândite
te-am adulmecat
ca un berbec de Corinth
mirosul ploii
peste oceanul
dintre
noi...

Prag de cetini

Prag de cetini urcă drahma albăstruie
Griuri griuri sfada viului ascuns
Un geamlâc de aur pe sub creastă suie
Și-aburind în ceruri pare c-a ajuns.

A rămas uitată patima-n odaie
Ostenind sub scoarţa clipei de mai sus
Din ce har se-aprinde sufletul de paie
De cuprinde toate care zici că nu-s?
Veacul iernii cade - lacrimi de neunde
Ferecând amurgul veşnic de ajun
Dau colind păstorii steaua se ascunde
Sfânt se naşte Domnul şi-n acest Crăciun.

Noi suntem felinarele...

Noi suntem felinarele...
Lumina mlaștinii
ochiul de câmp...
Din pricina-asta iepurii aleargă
nisipul scâncește
și trestiile-ngână mereu...
Noi suntem felinarele de râu.
Sat după sat
după sat.
Curgi prietene
nimeni nu se mai scaldă bălai...

De tine dor orbite

De tine dor orbite
cearcănele nopții despletite
degete fierbinți te-nfățișară
peste Asii
lunecând amară
mi s-a năzărit că strigi
aproape
sarea nopții picură sub pleoape
dor de tine...
Zidurile toate
chipurile nopții
neschimbate

Câte-ndepărtate sfere..

Câte-ndepărtate sfere
și coline nesfârșite
ne despart
și ne-nconjoară
rătăcind coclaurile
ceru-ntârziat al toamnei
risipește darurile
sfori de fum coboară sfinte
printre urme de cocori
și de-aducerile-aminte
nestatornici urcă norii
printre Orioni și Urse
Ca din teascurile scurse
fierb obrajii de pe urma
urmei
patimile zilei se îngrămădesc
albastre
sub tăcerile șindrilei
de pe turnul veghei noastre
Câte-ndepărtate sfere și coline
va străbate
șoapte doar nesăbuite
vor ajunge și la tine...

În amiază

În amiaza depărtării
triste
trenuri de scaieți întortocheate
rătăcesc
un fluture se zbate
osândit de soare
să existe.
A rămas de păsări
pustiită
fiecare palmă de cicoare
brumele
aștern la întâmplare
o armură grea
și ruginită
pe coclauri rătăcind
smerită
umbra înălțimilor
albite
născocește tainic
din orbite
o făptură neîngăduită

M-ai lăsat să port în ochi

O toamnă...
N-o văzusem pân-acuma
doamnă
nu știam cât poate fi de dulce
taina
bâjbâielilor năuce
Turnul dimineților senine
m-ai lăsat să-l urc până la tine
mi-a rămas
năroadă pe orbită
o cetate
nemaicucerită
M-ai lăsat să aflu
egoistă
cavalerul cu figură tristă
ce-l purtam oricum
în mădulare
cu sminteala spaimelor
amare
M-ai lăsat să port
o răsuflare
îndoita clipelor mirare
pasul tău de purpură
vicleano
în cenușa mării
de Murano....

Ning

deasupra vrajei tale-ndepărtate
deasupra-atâtor ierni ce ne despart
deasupra norilor tânjind la ceru-ți
sub care ning și ning neîncetat

ne-ngăduită doamnă și firavă
cum zilele departe-mi însoțești
nici cântecele mele nu-s otravă
din neputința-n care le lumești

dar fie-n vara soarelui cuminte
sau fie-n gerul-n care ochii-mi plâng
izvorul lor sălbatic și fierbinte
se năpăstește tainic și nătâng

Fulgii

În Siberiile nălucii-n care
chiar și nopțile-au încremenit
neaua s-a topit de disperare
peste cine a mai nimerit
ne lipsesc și pașii prin zăpadă
urmele-ndurării ne lipsesc
fulgii se-mbulzesc ca să ne vadă
apoi triști în ramuri se topesc

Ninge

aici ninge ca la poluri
chipul să-ți întrezăresc
printre viscolele iernii
de sub care te tânjesc
clipele se scurg din cerul
obosit deasupra ta
rătăcind numai misterul
de-a rămâne de-a pleca
de-a te-ndepărta mai tare
de-a te-apropia mai mult
clipele se scurg din ceruri
și-n tăcerea lor le-ascult

Cântec pustiu

Peste pustiu stăpână-i doar tăcerea
și lacrimile nopții s-au uscat
sub hoardele de vânt
iar dune peste dune mângâierea
nisipului
s-a-nduplecat
de ele…
Şir nenumărat
de clipe căzătoare
și de stele stingându-se din veghe doar
neconstelat
câte un soare mic și-ndepărtat…
Orice deșert și-ascunde din sfială
doar un izvor de nimeni neștiut
și fără țintă
fără îndoială
un veșnic și zadarnic început…
Şi pare roua dimineții-n care
un șoim în cutezanța sa ridică
nechibzuite
razele de soare
care-l cuprind și-l pierd îndepărtat
peste pustiu rămâne doar tăcerea
și lacrimile nopții
s-au uscat…

Blândul anotimp

orbit se zbate blândul anotimp
să dea brândușei cearcăn
și-ndurare
și cât de-aproape cerul a-nstelat
securea lunii-apuse
din mirare
nopți înghețate s-au topit și curg
veninul lor
cotrobăie-n artere
austrul scoate-un scâncet
din senin
spre răsărit curg flamuri
în tăcere
în urma-nsângeratei răfuieli
a zorilor
lipsindu-ți iar făptura
din muguri stau să crape-ncrâncenat
amestecate
dragostea și ura
așteaptă însuși soarele un semn
din ochii încolțiți
doar să răsară
sfidarea iernii nu l-a-ndepărtat
nici amăgirea ei
a enșpea oară

Când se naște un cântec

Când se naște un cântec
undeva în Ninive
sau pe coasta dintâi
a taifunului stins
nestemate corăbii
scumpesc fugitive
țărmul mării Halal
din chibrituri aprins
peste Asii
covoare de fier și alame
sunătoare ghimbir
ocolesc Malabar
unde iuți picături
se cutremură-n palme
salamandre orbind în pustiul Zadar
iar țimbalele scurse
pe culmi schimbătoare
calcă vipere verzi lunecând cristalin
când se naște un cântec
o patimă moare
morfolită în piept
de un dulce venin

Resturi de zăpadă urme de ninsoare

amintirea iernii noastre
de demult
când tânjeam lunatic
și visam la soare
mierla se grăbește
numai să-l ascult
iscodind tăcerea dimineții crude
amăgit de glasul ei
neîncetat
răsăritul palid peste streșini ude
mângâie pe creștet
un cais uitat
arborii n-au ramuri păsările - aripi
zorii n-au culoare
visele - sfârșit
norii se adună ca din întâmplare
ascunzând un soare
fără răsărit

De tine...

Am nevoie de tine
ca de soarele cald
ca de zorii senini ca de aer
ca de gheața Siberiei toată
peste tâmplele mele când ard
am nevoie de tine cu gândul
am nevoie de tine să fii
ca nicicând ca niciunde ca-ntruna
fără tine sunt toate pustii
am nevoie de tine în clipe
îndelungi și amare cum sunt
am nevoie de tine aievea
am nevoie de tine în gând
mă încearcă pustiul și teama
de deșertul că nu mi-ai mai fi
am nevoie de tine întruna
fără tine sunt toate pustii

Martie târziu

nălucitor sub steaua înserării
stă martie târziu
printre brândușe
la cheremul lui
și muguri de tristețe sângerie
austrul mai cotrobăie hai hui
prin brume
codobaturi de argint
cărbune ars
sub streașina pustie
și-ndepărtate zvonuri de cais
împleticit în scorburi
scotocind
uimirea clipei rătăcite-n vis
din răsuflarea ta
înflăcărată
în gări și cuiburi zace
așternut boțit de iarna lipsei
stins întărâtată
o mierlă tace alta și-a-ntețit
neîndurata nopților chemare
și trece bolta-ntreagă
peste noi
covor de stele-ntins
fără cruțare făptura leagă

stoarsă din noroi
cruzimea ierbii soarelui învins
ca o părere doar
sămânța
răsăritului s-a prins
sub martie târziu
și sub tăcere

Ard focuri

Ard focuri pe coline depărtate
de prin livezi se cațără la cer
doar doar privirile ți le-or abate
la norii îndurărilor ce pier
doar vei afla descântecul de tine
rătăcitor în brazdele pustii
adulmecând poienile senine
pe care însă n-ai cum să le știi

Cântec

Nedumerită noapte
Izbeşte-n muguri cu fruntea ta
Răscolitoare
Şi roi de vrăjitoare
Corcoduşul azvârle-n ceruri
Martie târziu
Şi nu mai ştiu
Din strigăte ori şoapte
Fiertura anotimpului să-ţi ţiu
De parcă printre zarzări
Popândăii
Întind capcane
Fără să păşim
Şi primăvara asta suflă-n ruguri
Iubirea noastră
Fără să iubim
Îmi amintesc că nu erai acolo
Că nu m-ai strâns de braţ
Că n-ai durut
Că n-ai de unde şti
Închipuito
Că vântul dimineţii ne-a vândut

Închipuit

În ceaţă-ntors peste câmpia oarbă
cu ochi de lup
îţi născocesc făptura
şi mă prefac ciulind urechea-n iarbă
în urlet
năpădindu-mă arsura
Şi-n astă-nchipuire iese luna
şi mă priveşti cutreierând pe frunte
cu degete fierbinţi întotdeauna
şi lacrimi
cu broboanele mărunte...
Adesea tristă
dar mereu firavă
mi-ntinzi o flacără
ne-a-pă-ra-tă
să fie miere sau o fi otravă
nu vom afla pe semne
niciodată

La început

La început a fost ploaia
tu ai venit mai târziu
Ploaie de apă cu rădăcini submarine
Din pământul de apă
nu ieşiseră nici scoici nici muguri şi nici străzi
n-aveai cu cine vorbi
Tu ai venit mai târziu
Înfofolită în petale de măceş
floarea berbecului de apă
Atunci am născocit cuvinte sărate
izvoare de vorbe
şi picături de cântec risipit
Tu ai venit mai târziu
cu ochii umezi ca două brânduşe de apă
N-ai cum să ştii
din revărsări de ape cum te-alint...

În si bemol minor

Năpăstuit cu-n gest de-al tău iubito
(închipuire tristă de nătâng)
Rânjesc în prag de cum am tăinuit-o
(sminteala pentru care râd şi plâng)
Nici curtezanele n-au cum să creadă
pe lângă foc povestea când le-ndrug
cum am făcut din dragoste corvoadă
şi-atâtea ierni ard nopţile pe rug…
Dacă mai spun ce bucurie-n taină
e să te ştiu a altuia în trup
încolăcită-n vise fără haină
cu nebunia-ncep să mă ocup…
Şi-aşa-ndeletnicire mi-este dată
un zâmbet oarecare să-ţi cerşesc
c-o fi sau că n-o fi adevărată
Iubirea mea nu-i lucru pământesc…

Alerga

Alerga
pe drumeagul încins alerga
sora verii
şi vara înroşită în foc
înroşită şi-n inima mea
ard puzderii de ceruri
turle de somn
se-abat peste-amiază
încinsă cu sânge pisa
jarul stins
de pe ruguri pitice
lumea se-aprinde încet
de la genunchii ei
biciuită de spice
pe când
numai eu
şarpe de soc
mă zvârcolesc în cenuşă

De ce-mi ard tâmplele rostind
în gând doar
cât îmi poți lipsi
Se-neacă depărtarea cu tânguirea mierlei
se-nconjoară
cu neaflarea răsuflării tale

din îndârjirea toantă că mi-ai fi...
Albastre ploi tânjesc albastre lacuri
rotind albastre păsări dumerite
de-atâta așteptare...
Nesfârșite
sunt clipele din care ai plecat
ieșind tiptil din vis
capcana nopții-n urmă
s-a închis
iar timpul râde
neînduplecat...

Sânge de nisip

Sânge de nisip
Amiaza
Urcă-n creştete şi nu stă
Nici o clipă-n voia noastră
Vântul
Lacrima o gustă
Ruptă-n farmec
Din deşerturi
Te ţintesc prin broasca-ngustă
Bâlbâiai în cort fiertura
Vântul
Lacrima o gustă
Scripca-i iască
Din dogoare
Fibrilezi ca o lăcustă
Din păreri auzi ce-ţi cântec
Vântul
Lacrima o gustă

Fotografie

Fotografie
iată deci
ochiul
nu este carne

Femeia soarelui

În unda verii
am zărit-o iar
sub cununa de orz înflorit
o tulpină de trestie
oaspete rar
în deşertul în care-am postit...
Din petale de aur scânceşte
şi vrea
în veşmântul de rafie uns
să ajungă la soare prin inima mea
templier în caisul ascuns...

Cuvântul

Cuvântul e dat
cui ce-l are
bogatul
e tot mai bogat

În port

În port
un zvon de portughezi
descarcă marea peste fire
te văd pe țărmuri
cum veghezi
homarii bântuind colire
și spaima
care-a fost iubire
să nu te mai îndepărtezi…

Cine

Cine a înălţat cerul
şi dragostea mea a-nălţat?

Descoperire

Numele planetei
este Galileea

Natale

Natale taine
brusturii înting
sub rasa mării în adânc cucernic
de-acolo vin şi-acolo am s-ating
persane verzi
pe-al crabilor jertfelnic
Umbriţi de val
cocorii-n feluri ţes
navire lungi cu pânzele clorate
nu-i nici un rost şi nici vreun înţeles
în labirintul mării
înşelate
Atâta doar
catargele-aduc
un zvon de Răsărit
din scorţişoară
stafide rom halvale și ciubuc
în jarul iernii
care ne-nconjoară...

Dar

Tu te-ai născut
cu darul de-a vedea
chiar flacăra
tăciunii-aprinşi
deasupra creștetului meu
și să mă poţi vedea
arzând
ca un eretic
pe rugurile tale

Vrajă

Ce curios
urăști mașinăria

Nu te afli...

Degetele-ți frig
în deșert ademenind tăria
depărtării de sub care strig
și-ntr-o doară
ți se năzărește
cântecul acesta derbedeu

Nu te afli...

Dar el te găsește...
Toata vraja
e să crezi că-s eu.

Cerul

Ochii mei
atât de puțin
și-atât de albastru
e cerul…

Naștere la câmp

S-au aprins
s-au aprins de la noi
holde de sânge-nsorit
alungându-ne goi
sfori de cenuşă
sfruntate
agaţă de cer
păsări de jar risipindu-se
iată cum pier
poamele verzi în ţărâna
grădinii de loc
ochii tăi ţintă m-aduc
şi mă leapădă-n foc
Şi-a strigat dintr-o dată
a strigat însutit
paznicul de cais pentru veci părăsit
nimeni n-ascultă
vântul fierbinte-a tăcut
numai un scâncet din noi

În sfârşit ne-am născut...

Drumuri

Drumuri de pucioasă
în câmpie
la năluca verde
m-am răstit
cum dintr-un aluat
se poate scrie
fân întors de toacă-n asfinţit
fără tine plâng întotdeauna
la ce bună sarea
pe călcâi
când din cremene
se-aprinde luna
ca în noaptea
rugului dintâi...
Vezi tăciunii
nopţii amăruie
ard tăcute clipele
stingher
fumul rătăcirilor cum suie
îţi trimit iscoadă
către cer
Scâncetul prigoriei
adică
un hanger în creştete pătruns
unduioasă-n lanuri te ridică
nevăzuto
unde te-ai ascuns?

Coroana verii

Pe negândite
mi s-a năzărit
că porți coroana verii
nestemato
fără să pot
orbecăind prostit
s-adulmec
rugul
care ți-ar fi dat-o
Şi nici sminteala
nu m-a ajutat
să fac uitate
degetele-aprinse
cu care vântul serii
a-nsemnat
ecoul rătăcirilor
învinse

Tu

Ești pretutindeni aici
unde iarna se leagănă-n fluturi de ger
printre fagii pitici
nicăieri
și n-am nici un drept
la această durere
unduioasă avere

Cântec vulgar

Îmi ard ficaţii-n chestiunea ta
pe rugul nopţii
nestemata mea
din cvintă-n cvintă bântui pe trotuar
cu un poem boţit în buzunar
şi-atâta cât tânjesc
la glezna-ţi dulce
nu-s eu acela
care să te culce...
Nici să te-ating cu-n vârf de păpădie
după ureche care să te-mbie
pe splaiul gârlei unde peste pod
te-aştept în ploaie
tufă de rapsod
ce toarce scripca
într-un vechi chanson
Şi uns în grabă cu odicolon
mai mai să creadă c-ai catadicsi
cu degete subţiri
și sidefii
s-aluneci prefăcută-ntr-un răgaz
de gheaţă
peste pleoape şi obraz
...Estimp caşti gura
la televizor

(nădăjduiesc
picior peste picior)
ce vis albastru
s-a brodit să-ţi fiu!

Chitara-ngână
până mai târziu...

Când aștepți...

Când aștepți așteptarea stă-n sine
cui să-i pese
respiri stăruind
numai frunzele toamnei
să-ndese
huma spaimei ascunse
cu jind
risipirea cuprinde cuprinsul
ostoitei năluci
ce s-a stins
prin uluci umilite
sfidarea
unui veșnic miracol
învins
cum învinge în zori
orice vierme
născocit peste noapte
durut
cavalerii poveștilor strâmbe
risipesc
paradisul pierdut

Departe

Veșnic departe
poteci
soarele stins în ruine
scorburi
fierbinți îndesând teama
ascunsă în sine
grauri năuci
poartă nu-i
veseli scaieți risipind
gara pustie
uluci
stele din vreascuri
aprind
luna pe creștet
când suie
veșnic departe
urzești
chipul nălucilor toate
turnuri de fum
și povești
arse și grabnic
uitate

Venus

În zori rămăsese o stea
ce ciudat să alergi spre o țintă
te cuprinde te cheamă la ea
cu sclipirile ei te alintă
și când soarele urcă pe cer
se ascunde răpită-n lumină
o fărâmă din vechiul mister
care face din dragoste vină...

Din ocean

Din ocean
numai vârfuri albastre
cardinale
scutite de timp
peste norii cuprinderii
goale
fără nici o speranță
în schimb
nevăzute în clopote
sună
rugăciunile tiselor
trist
undeva între soare și lună
singuratic s-a stins
un artist
prin căminele iernii
se-nșiră
către cer chiar poveștile lui
iar trufașele creste
albiră
de cuvintele sale
hai hui
ce-a visat din păduri
doar părere
născocirea născu alte

vreri
picături dintr-un ceas
în tăcere
risipite stingher
nicăieri...

Năluci

Când însăți făptura
ți-e toamnă
și-aruncă-n neștire cocori
de unde să-ți capete
doamnă
așa-nvălmășeală de nori
atâta strigare de tine
păduri arămii
desfrunzind
să-ți apere lipsa cu dinții
aceluiași soare
zâmbind
de unde să știe de tine
nălucile spaimelor
reci
și-n grabă să-ți caute
pașii
atunci când venind
ca să pleci
nici straja tăcută
a vrajbei
strivite de clipe pustii
fierbinți
în hangerul uitării
nici îngerii tăi
nu pot ști...

Sub cer

Sub ceru-aprins brigandul anotimp
ridică pacea-n jur
ca pe-o batistă
Austrul răvășit din alt răstimp
prin muguri aspri
tropăind febril
cât tremură în depărtarea tristă
Hyperboreea-n spectru volatil
Singurătatea fluviului a-nvins
cotrobăiala iernii prin hotare
și-n ochiul apei norul înadins
ascunde stins
brândușe rugătoare
de parcă-n trestii reci ai întrupat
unduitoare lacrimă din sloi
hălăduind pe ruguri
împlântat
în rana depărtării dintre noi
Izvoare risipite născocim
și anu-acesta fără maci în glastre
ascunși în taina-n care ne iubim...

Si minor

Vin și trec
și trec și vin
patimile din suspin
strunga fiecând îngustă
rânduită când să pleci

Vântul lacrima o gustă...

Strălucesc ogoare reci
sub Austru sub senin
vin și trec
și trec și vin
îndurările deplin
rătăcind în dodii nu stă
clipelor să-ntoarcă firea
și-necându-și trist uimirea
vântul lacrima o gustă...

Din când

Din când în când
te aflu-n întuneric
când noaptea-n felinare
s-a proptit
să-ți iscodesc pe chip
o tresărire
din visu-n care proști
am nimerit
Dar nici o pleoapă
nu-ți clipește-n poza
țintită-n sânge cald
înfierbântat
și mă pândește lacomă
nevroza
că unde-ai fi
oricum m-ai fi uitat...
La mintea mea am născocit
în stare
să-ți ducă umbra-n dodii
pe trotuar
un cântec răsuflat și-o foarte mare
durere
locuită-n chihlimbar
Ca și cum tandră
te-ai zgâi la mine

în ceața nopții fără să te-nduri
iar aiureala asta
mă sminteşte
şi-n frigul crud mă năpădesc
călduri
Căci dată-n fapt
eşti altui bucurie
şi soarta crudă ne-a nedespărțit
Tu - glacială ca o galaxie
iar eu aprins.

Un soare rătăcit...

Ambra

Să n-am ochi când te văd
și să-mi strige privirea
când o clipă de sens prin geamlâc îmi arunci
ca săgeata-n aortă
roșindu-ne firea
preasupusă din veac unei crude porunci
Să nu-mi fii
să nu-mi ai
și să n-auzi vreodată
răsuflarea smintelii ce-ntr-o doară m-a prins
cum te-așezi fulguind
în căuș despuiată
și lași gloata tembelă
cu brațul întins
Ambra ochilor tăi
s-a aprins peste lume
asta-i iarna tăcerii-ndelungi dintre noi
Vor veni iarăși ploi
și-asteptându-te-anume
nicăieri și nicicând
vor veni iarăși ploi...

Dan Mocănescu...

...s-a născut la Ploieşti la 5 aprilie 1953. A fost absolvent al Liceului Mihai Viteazul din localitate și al Facultăţii de Arte a Universităţii Hiperyon din Bucureşti (specializarea regie de film şi televiziune, la clasa profesorului Geo Saizescu).

A fost colaborator al Radioteleviziunii Române, participând la realizarea unor spectacole de teatru TV (printre care, *Un tânăr mult prea furios* în regia Domniţei Munteanu sau *Vulpea şi strugurii* regizat de Nicolae Motric) și a unor emisiuni muzicale, pe de o parte, iar pe de alta, a unor filme artistice de lung metraj precum *Septembrie* şi *Al patrulea stol*, ambele în regia lui Timotei Ursu. În anul 1981 a fondat (împreună cu Dan Șerban, Cristian Rusu, Dănuț Badea, Iulian Hodorog și Marius Bănică) grupul vocal-instrumental *Nimbus*, ale cărui producţii muzicale vor fi inscripționate pe CD abia în anul 2012, cele 12 piese incluse făcând obiectul albumului *Repetiţie pentru concert*. După 1990 activitatea sa s-a diversificat, Dan Mocănescu implicându-se activ în mişcarea sindicală din România (co-fondator și secretar general al Sindicatului liber de la Uzina Mecanică din Plopeni și vicepreședinte al Cartelului Alfa), iar în legislatura 2004-2008, a fost deputat independent în Parlamentul României. În tot acest timp el și-a continuat prestațiile în sfera vieții cultural-artistice, fiind, pe

rând, director al Teatrului Pan (sub egida Ansamblului Rapsodia Română), director general al Studioului Cinematografic Sahia-Film și organizator al primului festival național de umor *Festivalul veseliei*. În anul 2012 a regizat spectacolul de televiziune *Conu' Leonida față cu reacţiunea* de Ion Luca Caragiale și a finalizat albumul *Repetiţie de concert* al formaţiei *Nimbus*. În anul 2014, cu puțin timp înainte de a muri, i s-a tipărit romanul *Farul genovez* iar post-mortem, *Apusul şi marea* (ambele cărți apărute la Editura Grafoanaytis din Ploiești).

A obținut un master în geopolitică cu lucrarea *Inserţii occidentale în Bazinul Mării Negre* iar pentru proiectele sale elaborate sub titulatura *Dunăre-Marea Neagră,* privind unele aspecte referitoare la dezvoltarea economică şi culturală a zonei, a primit (în anul 2013) diploma de *Ambasador Special al Regiunii Dunărene* oferită de Casa Europei şi Academia Română.

Dan Mocănescu a încetat din viață în ziua de 14 iunie 2014, la Ploiești.

Bogdan Stoicescu

Cuprins

Nota editorului (*Mihai Vasile*) / pag. 5
Caraiman / pag. 7
Corturi de fum / pag. 8
Din orzul înflorit / pag. 9
Oricât m-ai răni / pag. 11
Fugare / pag. 12
Des cântec / pag. 17
Caldă / pag. 19
De când ninge la Predeal / pag. 20
Stea călăuzitoare / pag. 22
Prag de cetini / pag. 23
Noi suntem felinarele... / pag. 24
De tine dor orbite / pag. 25
Câte-ndepărtate sfere… / pag. 26
În amiază / pag. 27
M-ai lăsat să port în ochi / pag. 28
Ning / pag. 29
Fulgii / pag. 30
Ninge/ pag. 31
Cântec pustiu / pag. 32
Blândul anotimp / pag. 33
Când se naște un cântec / pag. 34
Resturi de zăpadă urme de ninsoare / pag. 35
De tine... / pag. 36
Martie târziu / pag. 37
Ard focuri / pag. 39
Cântec / pag. 40

Închipuit / pag. 41
La început / pag. 42
În si bemol minor / pag. 43
Alerga / pag. 44
Sânge de nisip / pag. 46
Fotografie / pag. 47
Femeia soarelui / pag. 48
Cuvântul / pag. 49
În port / pag. 50
Cine / pag. 51
Descoperire / pag. 52
Natale / pag. 53
Dar / pag. 54
Vrajă / pag. 55
Cerul / pag. 56
Naștere la câmp / pag. 57
Drumuri / pag. 58
Coroana verii / pag. 59
Tu / pag. 60
Cântec vulgar / pag. 61
Când aștepți.../ pag. 63
Departe / pag. 64
Venus / pag. 65
Din ocean/ pag. 66
Năluci / pag. 68
Sub cer / pag. 69
Si minor / pag. 70
Din când / pag. 71
Ambra / pag. 73
Dan Mocănescu... (*Bogdan Stoicescu*) / pag. 75

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Bd. Republicii Nr. 4
Tel.Fax: 040 0244 521284
Tel.: 040 0244 545041
E-mail CENTRULCULTURIIPRAHOVA@yahoo.com

NR. 1 / 16.05.2016

DECLARAŢIE DE INTERESE

Subsemnatul GRIGORESCU DRAGOŞ , având funcţia de manager , la Centrul Judeţean de Cultură Prahova Prahova , cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declaraţii, declar pe propria răspundere:

1. Asociat sau acţionar la societăţi comerciale, companii/societăţi naţionale, instituţii de credit, grupuri de interes economic, precum şi membru în asociaţii, fundaţii sau alte organizaţii neguvernamentale:			
Unitatea – denumirea şi adresa –	Calitatea deţinută	Nr. de părţi sociale sau de acţiuni	Valoarea totală a părţilor sociale şi/sau a acţiunilor
-	-	-	-

2. Calitatea de membru în organele de conducere, administrare şi control ale societăţilor comerciale, ale regiilor autonome, ale companiilor/societăţilor naţionale, ale instituţiilor de credit, ale grupurilor de interes economic, ale asociaţiilor sau fundaţiilor ori ale altor organizaţii neguvernamentale:		
Unitatea – denumirea şi adresa –	Calitatea deţinută	Valoarea beneficiilor
-	-	-

3. Calitatea de membru în cadrul asociaţiilor profesionale şi/sau sindicale
3.1......

4. Calitatea de membru în organele de conducere, administrare şi control, retribuite sau neretribuite, deţinute în cadrul partidelor politice, funcţia deţinută şi denumirea partidului politic
4.1......

5. Contracte, inclusiv cele de asistenţă juridică, consultanţă juridică, consultanţă şi civile, obţinute ori aflate în derulare în timpul exercitării funcţiilor, mandatelor sau demnităţilor publice finanţate de la bugetul de stat, local şi din fonduri externe ori încheiate cu societăţi comerciale cu capital de stat sau unde statul este acţionar majoritar/minoritar:

5.1 Beneficiarul de contract: numele, prenumele/denumirea şi adresa	Instituţia contractantă: denumirea şi adresa	Procedura prin care a fost încredinţat contractul	Tipul contractului	Data încheierii contractului	Durata contractului	Valoarea totală a contractului
Titular						
Soţ/soţie						
Rude de gradul I[1] ale titularului						
Societăţi comerciale/ Persoană fizică autorizată/ Asociaţii familiale/ Cabinete individuale, cabinete asociate, societăţi civile profesionale sau societăţi civile profesionale cu răspundere limitată care desfăşoară profesia de avocat/ Organizaţii neguvernamentale/ Fundaţii/ Asociaţii[2]						

[1] Prin *rude de gradul I* se înţelege părinţi pe linie ascendentă şi copii pe linie descendentă.

[2] Se vor declara numele, denumirea şi adresa beneficiarului de contract unde, prin calitatea deţinută, titularul, soţul/soţia şi rudele de gradul I obţin contracte, aşa cum sunt definite la punctul 5. Nu se declară contractele societăţilor comerciale pe acţiuni la care declarantul împreună cu soţul/soţia şi rudele de gradul I deţin mai puţin de 5% din capitalul social al societăţii, indiferent de modul de dobândire a acţiunilor.

Prezenta declaraţie constituie act public şi răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menţionate.

Data completării

15.05.2014

Semnătura

....

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Bd. Republicii Nr. 4
Tel.Fax: 040 0244 521284
Tel.: 040 0244 545041
E-mail CENTRULCULTURIIPRAHOVA@yahoo.com

NR. 1 / 16.05.2016

DECLARAŢIE DE AVERE

Subsemnatul GRIGORESCU DRAGOS , având funcţia de manager la Centrul Judetean de Cultură Prahova,

cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declaraţii, declar pe proprie răspundere că împreună cu familia[1)] deţin următoarele:

*1) Prin familie se înţelege soţul/soţia şi copiii aflaţi în întreţinerea acestora.

I. Bunuri imobile

1. Terenuri

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în alte ţări.

Adresa sau zona	Categoria*	Anul dobândirii	Suprafaţa	Cota-parte	Modul de dobândire	Titularul[1)]
-	-	-	-	-	-	-

* Categoriile indicate sunt: (1) agricol; (2) forestier; (3) intravilan; (4) luciu de apă; (5) alte categorii de terenuri extravilane, dacă se află în circuitul civil.

*2) La "Titular" se menţionează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soţul/soţia, copilul), iar în cazul bunurilor în coproprietate, cota-parte şi numele coproprietarilor.

2. Clădiri

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în alte ţări.

Adresa sau zona	Categoria*	Anul dobândirii	Suprafaţa	Cota-parte	Modul de dobândire	Titularul[2)]
-	-	-	-	-	-	-

* Categoriile indicate sunt: (1) apartament; (2) casă de locuit; (3) casă de vacanţă; (4) spaţii comerciale/de producţie.

*2) La "Titular" se menţionează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soţul/soţia, copilul), iar în cazul bunurilor în coproprietate, cota-parte şi numele coproprietarilor.

II. Bunuri mobile

1. Autovehicule/autoturisme, tractoare, maşini agricole, şalupe, iahturi şi alte mijloace de transport care sunt supuse înmatriculării, potrivit legii

Natura	Marca	Nr. de bucăţi	Anul de fabricaţie	Modul de dobândire
-	-	-	-	-

2. Bunuri sub formă de metale preţioase, bijuterii, obiecte de artă şi de cult, colecţii de artă şi numismatică, obiecte care fac parte din patrimoniul cultural naţional sau universal, a căror valoare însumată depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:

Se vor menţiona toate bunurile aflate în proprietate, indiferent dacă ele se află sau nu pe teritoriul României la momentul declarării.

Descriere sumară	Anul dobândirii	Valoarea estimată
-	-	-

III. Bunuri mobile, a căror valoare depăşeşte 3.000 de euro fiecare, şi bunuri imobile înstrăinate în ultimele 12 luni

Natura bunului	Data	Persoana către care s-a	Forma	Valoarea

înstrăinat	înstrăinării	înstrăinat	înstrăinării	
-	-	-	-	-

IV. Active financiare

1. Conturi şi depozite bancare, fonduri de investiţii, forme echivalente de economisire şi investire, inclusiv cardurile de credit, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în bănci sau instituţii financiare din străinătate.

Instituţia care administrează şi adresa acesteia	Tipul*	Valuta	Deschis în anul	Sold/valoare la zi
-	-	-	-	-

**Categoriile indicate sunt: (1) cont curent sau echivalente (inclusiv card); (2) depozit bancar sau echivalente; (3) fonduri de investiţii sau echivalente, inclusiv fonduri private de pensii sau alte sisteme cu acumulare (se vor declara cele aferente anului fiscal anterior).*

2. Plasamente, investiţii directe şi împrumuturi acordate, dacă valoarea de piaţă însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv investiţiile şi participările în străinătate.

Emitent titlu/societatea în care persoana este acţionar sau asociat/beneficiar de împrumut	Tipul*	Număr de titluri/ cota de participare	Valoarea totală la zi
-	-	-	-

**Categoriile indicate sunt: (1) hârtii de valoare deţinute (titluri de stat, certificate, obligaţiuni); (2) acţiuni sau părţi sociale în societăţi comerciale; (3) împrumuturi acordate în nume personal.*

3. Alte active producătoare de venituri nete, care însumate depăşesc echivalentul a 5.000 de euro pe an:

....
....
....

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în străinătate.

V. Datorii

Debite, ipoteci, garanţii emise în beneficiul unui terţ, bunuri achiziţionate în sistem leasing şi alte asemenea bunuri, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv pasivele financiare acumulate în străinătate.

Creditor	Contractat în anul	Scadent la	Valoare

VI. Cadouri, servicii sau avantaje primite gratuit sau subvenţionate faţă de valoarea de piaţă, din partea unor persoane, organizaţii, societăţi comerciale, regii autonome, companii/societăţi naţionale sau instituţii publice româneşti sau străine, inclusiv burse, credite, garanţii, decontări de cheltuieli, altele decât cele ale angajatorului, a căror valoare individuală depăşeşte 500 de euro*

Cine a realizat venitul	Sursa venitului: numele, adresa	Serviciul prestat/Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1.1. Titular	-	-	-
1.2. Soţ/soţie	-	-	-
1.3. Copii	-	-	-

**Se exceptează de la declarare cadourile şi trataţiile uzuale primite din partea rudelor de gradul I şi al II-lea.*

VII. Venituri ale declarantului şi ale membrilor săi de familie, realizate în ultimul an fiscal încheiat (potrivit art. 41 din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, cu modificările şi completările ulterioare)

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv veniturile provenite din străinătate.

Cine a realizat venitul	Sursa venitului: numele, adresa	Serviciul prestat/Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1. Venituri din salarii			
1.1. Titular: **Grigorescu Dragoş**	**Centrul Judeţean de Cultură Prahova – Bdul. Republicii, nr.4**	**salariu manager**	**32.328**
Grigorescu Dragoş	**Universitatea Petrol şi Gaze Ploieşti – Bdul. Bucureşti,nr.39**	**Salariu cadru didactic**	**13.930**
1.2. Soţie : **Grigorescu Adela**	**Muzeul Judeţean de Ştiinţele Naturii**	**salariu muzeograf**	**15.938**
1.3. Copii			
2. Venituri din activităţi independente			
2.1. Titular			
2.2. Soţ/soţie			
3. Venituri din cedarea folosinţei bunurilor			
3.1. Titular			
3.2. Soţ/soţie			
4. Venituri din investiţii			
4.1. Titular			
4.2. Soţ/soţie			
5. Venituri din pensii			
5.1. Titular			
5.2. Soţ/soţie			

6. Venituri din activităţi agricole			
6.1. Titular			
6.2. Soţ/soţie			
Cine a realizat venitul	**Sursa venitului: Nume, adresa**	**Serviciul prestat/obiectul generator de venit**	**Venitul anual încasat**
7. Venituri din premii şi din jocuri de noroc			
7.1. Titular			
7.2. Soţ/soţie			
7.3. Copii			
8. Venituri din alte surse			
8.1. Titular			
8.2. Soţ/soţie			
8.3. Copii			

Prezenta declaraţie constituie act public şi răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menţionate.

Data completării

15.05.2014

Semnătura

....

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Bd. Republicii Nr. 4
Tel.Fax: 040 0244 521284
Tel.: 040 0244 545041
E-mail CENTRULCULTURIIPRAHOVA@yahoo.com

NR. 2 / 16.05.2014

DECLARAŢIE DE AVERE

Subsemnata PREOTEASA VIOLETA , având funcţia de contabil sef la Centrul Judeţean de Cultură Prahova, (
cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declaraţii, declar pe propria răspundere că împreună cu familia[1)] deţin următoarele:

*1) Prin familie se înţelege soţul/soţia şi copiii aflaţi în întreţinerea acestora.

I. Bunuri imobile

1. Terenuri
NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în alte ţări.

Adresa sau zona	Categoria*	Anul dobândirii	Suprafaţa	Cota-parte	Modul de dobândire	Titularul[1)]
Com. Ştefeşti	3	1988	0,250 ha	-	Moştenire	Preoteasa Violeta
Com. Ştefeşti – Brădet	2	15.11.1991	1 ha	1/3	Moştenire	Preoteasa Violeta
				1/3	Moştenire	Neagu Ana
				1/3	Moştenire	Neagu Vasile
Com. Ştefeşti – Brădet	2	09.02.1993	1 ha	-	Moştenire	Preoteasa Violeta
Com. Ştefeşti – Brădet	2	21.04.2003	3 ha	1/6	Moştenire	Preoteasa Violeta
				1/6	Moştenire	Neagu Vasile
				1/6	Moştenire	Neagu Raul
				1/6	Moştenire	Cojocaru Nicoleta
				1/6	Moştenire	Ghimpău Doina
				1/6	Moştenire	Stoian Rodica

Com. Stefesti – Bradet	2	2008	6 ha	1/6	Mostenire	Preoteasa Violeta
				1/6	Mostenire	Neagu Vasile
				1/6	Mostenire	Neagu Raul
				1/6	Mostenire	Ghimpau Doina
				1/6	Mostenire	Stoian Rodica
				16	Mostenire	Cojocaru Nicoleta

* Categoriile indicate sunt: (1) agricol; (2) forestier; (3) intravilan; (4) luciu de apă; (5) alte categorii de terenuri extravilane, dacă se află în circuitul civil.

*2) La "Titular" se menţionează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soţul/soţia, copilul), iar în cazul bunurilor în coproprietate, cota-parte şi numele coproprietarilor.

2. Clădiri

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în alte ţări.

Adresa sau zona	Categoria*	Anul dobândirii	Suprafaţa	Cota-parte	Modul de dobândire	Titularul[2)]
Ploieşti, Str. Cibinului, nr.2, Bl. A7, Sc. A, ap. 1	1	2001	49 m^2	-	Cumpărare	Preoteasa Violeta

v * Categoriile indicate sunt: (1) apartament; (2) casă de locuit; (3) casă de vacanţă; (4) spaţii comerciale/de producţie.

*2) La "Titular" se menţionează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soţul/soţia, copilul), iar în cazul bunurilor în coproprietate, cota-parte şi numele coproprietarilor.

II. Bunuri mobile

1. Autovehicule/autoturisme, tractoare, maşini agricole, şalupe, iahturi şi alte mijloace de transport care sunt supuse înmatriculării, potrivit legii

Natura	Marca	Nr. de bucăţi	Anul de fabricaţie	Modul de dobândire
-	-	-	-	-

2. Bunuri sub formă de metale preţioase, bijuterii, obiecte de artă şi de cult, colecţii de artă şi numismatică, obiecte care fac parte din patrimoniul cultural naţional sau universal, a căror valoare însumată depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor menţiona toate bunurile aflate în proprietate, indiferent dacă ele se află sau nu pe teritoriul României la momentul declarării.

Descriere sumară	Anul dobândirii	Valoarea estimată
-	-	-

III. Bunuri mobile, a căror valoare depăşeşte 3.000 de euro fiecare, şi bunuri imobile înstrăinate în ultimele 12 luni

Natura bunului înstrăinat	Data înstrăinării	Persoana către care s-a înstrăinat	Forma înstrăinării	Valoarea
-	-	-	-	-

IV. Active financiare

1. Conturi şi depozite bancare, fonduri de investiţii, forme echivalente de economisire şi investire, inclusiv cardurile de credit, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în bănci sau instituţii financiare din străinătate.

Instituţia care administrează şi adresa acesteia	Tipul*	Valuta	Deschis în anul	Sold/valoare la zi
-	-	-	-	-

**Categoriile indicate sunt: (1) cont curent sau echivalente (inclusiv card); (2) depozit bancar sau echivalente; (3) fonduri de investiţii sau echivalente, inclusiv fonduri private de pensii sau alte sisteme cu acumulare (se vor declara cele aferente anului fiscal anterior).*

2. Plasamente, investiţii directe şi împrumuturi acordate, dacă valoarea de piaţă însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv investiţiile şi participările în străinătate.

Emitent titlu/societatea în care persoana este acţionar sau asociat/beneficiar de împrumut	Tipul*	Număr de titluri/ cota de participare	Valoarea totală la zi
-	-	-	-

**Categoriile indicate sunt: (1) hârtii de valoare deţinute (titluri de stat, certificate, obligaţiuni); (2) acţiuni sau părţi sociale în societăţi comerciale; (3) împrumuturi acordate în nume personal.*

3. Alte active producătoare de venituri nete, care însumate depăşesc echivalentul a 5.000 de euro pe an:

....

....

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în străinătate.

V. Datorii

Debite, ipoteci, garanţii emise în beneficiul unui terţ, bunuri achiziţionate în sistem leasing şi alte asemenea bunuri, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:

Se vor declara inclusiv pasivele financiare acumulate în străinătate.

Creditor	Contractat în anul	Scadent la	Valoare
-	-	-	-

VI. Cadouri, servicii sau avantaje primite gratuit sau subvenţionate faţă de valoarea de piaţă, din partea unor persoane, organizaţii, societăţi comerciale, regii autonome, companii/societăţi naţionale sau instituţii publice româneşti sau străine, inclusiv burse, credite, garanţii, decontări de cheltuieli, altele decât cele ale angajatorului, a căror valoare individuală depăşeşte 500 de euro*

Cine a realizat venitul	Sursa venitului: numele, adresa	Serviciul prestat/Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1.1. Titular	-	-	-
1.2. Soţ/soţie			
1.3. Copii			

**Se exceptează de la declarare cadourile şi trataţiile uzuale primite din partea rudelor de gradul I şi al II-lea.*

VII. Venituri ale declarantului şi ale membrilor săi de familie, realizate în ultimul an fiscal încheiat (potrivit art. 41 din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, cu modificările şi completările ulterioare)

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv veniturile provenite din străinătate.

Cine a realizat venitul	Sursa venitului: numele, adresa	Serviciul prestat/Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1. Venituri din salarii			
1.1. Titular			
Preoteasa Violeta	**Centrul Judeţean de Cultură Prahova , Bdul Republicii ,nr.4**	**salariu**	**23.496**
1.2. Soţ/soţie			

1.3. Copii			
2. Venituri din activităţi independente			
2.1. Titular			
2.2. Soţ/soţie			
3. Venituri din cedarea folosinţei bunurilor			
3.1. Titular			
3.2. Soţ/soţie			
4. Venituri din investiţii			
4.1. Titular			
4.2. Soţ/soţie			
5. Venituri din pensii			
5.1. Titular			
5.2. Soţ/soţie			
6. Venituri din activităţi agricole			
6.1. Titular			
6.2. Soţ/soţie			
Cine a realizat venitul	**Sursa venitului: Nume, adresa**	**Serviciul prestat/obiectul generator de venit**	**Venitul anual încasat**
7. Venituri din premii şi din jocuri de noroc			
7.1. Titular			
7.2. Soţ/soţie			
7.3. Copii			
8. Venituri din alte surse			
8.1. Titular			

8.2. Soţ/soţie			
8.3. Copii			
Preoteasa **Lucian Gabriel**	**Preoteasa Lucian , Str.Mircea Voda, nr.10, Zimnicea, jud. Teleorman**	**pensie alimentară**	**12.000**
Preoteasa **Ioana Cristina**	**Preoteasa Lucian , Str.Mircea Voda, nr.10, Zimnicea, jud. Teleorman**	**pensie alimentară**	**12.000**

Prezenta declaraţie constituie act public şi răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menţionate.

Data completării

15.05.2014

Semnătura

....

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Bd. Republicii Nr. 4
Tel.Fax: 040 0244 521284
Tel.: 040 0244 545041
E-mail CENTRULCULTURIIPRAHOVA@yahoo.com

NR. 2 / 16.05.2014

DECLARAŢIE DE INTERESE

Subsemnata PREOTEASA VIOLETA, având funcţia de contabil şef la Centrul Judetean de Cultură Prahova, CN
cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declaraţii, declar pe propria răspundere:

1. Asociat sau acţionar la societăţi comerciale, companii/societăţi naţionale, instituţii de credit, grupuri de interes economic, precum şi membru în asociaţii, fundaţii sau alte organizaţii neguvernamentale:			
Unitatea – denumirea şi adresa –	Calitatea deţinută	Nr. de părţi sociale sau de acţiuni	Valoarea totală a părţilor sociale şi/sau a acţiunilor
1.1. SC Hergab Petroserv	Asociat	50%	100

2. Calitatea de membru în organele de conducere, administrare şi control ale societăţilor comerciale, ale regiilor autonome, ale companiilor/societăţilor naţionale, ale instituţiilor de credit, ale grupurilor de interes economic, ale asociaţiilor sau fundaţiilor ori ale altor organizaţii neguvernamentale:		
Unitatea – denumirea şi adresa –	Calitatea deţinută	Valoarea beneficiilor
2.1……		

3. Calitatea de membru în cadrul asociaţiilor profesionale şi/sau sindicale
3.1…...

4. Calitatea de membru în organele de conducere, administrare şi control, retribuite sau neretribuite, deţinute în cadrul partidelor politice, funcţia deţinută şi denumirea partidului politic
4.1……

5. Contracte, inclusiv cele de asistenţă juridică, consultanţă juridică, consultanţă şi civile, obţinute ori aflate în derulare în timpul exercitării funcţiilor, mandatelor sau demnităţilor publice finanţate de la bugetul de stat, local şi din fonduri externe ori încheiate cu societăţi comerciale cu capital de stat sau unde statul este acţionar majoritar/minoritar:

5.1 Beneficiarul de contract: numele, prenumele/denumirea şi adresa	Instituţia contractantă: denumirea şi adresa	Procedura prin care a fost încredinţat contractul	Tipul contractului	Data încheierii contractului	Durata contractului	Valoarea totală a contractului
Titular …………..						
Soţ/soţie …………..						
Rude de gradul I[1] ale titularului …………						
Societăţi comerciale/ Persoană fizică autorizată/ Asociaţii familiale/ Cabinete individuale, cabinete asociate, societăţi civile profesionale sau societăţi civile profesionale cu răspundere limitată care desfăşoară profesia de avocat/ Organizaţii neguvernamentale/ Fundaţii/ Asociaţii[2]						

[1] Prin *rude de gradul I* se înţelege părinţi pe linie ascendentă şi copii pe linie descendentă.

[2] Se vor declara numele, denumirea şi adresa beneficiarului de contract unde, prin calitatea deţinută, titularul, soţul/soţia şi rudele de gradul I obţin contracte, aşa cum sunt definite la punctul 5. Nu se declară contractele societă ţilor comerciale pe acţiuni la care declarantul împreună cu soţul/soţia şi rudele de gradul I deţin mai puţin de 5% din capitalul social al societăţii, indiferent de modul de dobândire a acţiunilor.

Prezenta declaraţie constituie act public şi răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menţionate.

Data completării | **Semnătura**

15.05.2014 | ……………………………………

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str. Erou Calin Catalin, nr.1
Tel.Fax: 040 0244 545041
E-mail CENTRULCULTURIIPRAHOVA@yahoo.com

NR. 1 / 27.05.2015

DECLARAŢIE DE AVERE

Subsemnatul GRIGORESCU DRAGOS , având funcţia de manager la Centrul Judeţean de Cultură Prahova, [redacted]

cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declaraţii, declar pe proprie răspundere că împreună cu familia[1] deţin următoarele:

*1) Prin familie se înţelege soţul/soţia şi copiii aflaţi în întreţinerea acestora.

I. Bunuri imobile

1. Terenuri

NOTĂ:

Se vor declara inclusiv cele aflate în alte ţări.

Adresa sau zona	Categoria*	Anul dobândirii	Suprafaţa	Cota-parte	Modul de dobândire	Titularul[1]
-	-	-	-	-	-	-

* Categoriile indicate sunt: (1) agricol; (2) forestier; (3) intravilan; (4) luciu de apă; (5) alte categorii de terenuri extravilane, dacă se află în circuitul civil.

*2) La "Titular" se menţionează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soţul/soţia, copilul), iar în cazul bunurilor în coproprietate, cota-parte şi numele coproprietarilor.

2. Clădiri

NOTĂ:

Se vor declara inclusiv cele aflate în alte ţări.

Adresa sau zona	Categoria*	Anul dobândirii	Suprafaţa	Cota-parte	Modul de dobândire	Titularul[2]
-	-	-	-	-	-	-

* Categoriile indicate sunt: (1) apartament; (2) casă de locuit; (3) casă de vacanţă; (4) spaţii comerciale/de producţie.

*2) La "Titular" se menţionează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soţul/soţia, copilul), iar în cazul bunurilor în coproprietate, cota-parte şi numele coproprietarilor.

II. Bunuri mobile

1. Autovehicule/autoturisme, tractoare, maşini agricole, şalupe, iahturi şi alte mijloace de transport care sunt supuse înmatriculării, potrivit legii

Natura	Marca	Nr. de bucăţi	Anul de fabricaţie	Modul de dobândire
-	-	-	-	-

2. Bunuri sub formă de metale preţioase, bijuterii, obiecte de artă şi de cult, colecţii de artă şi numismatică, obiecte care fac parte din patrimoniul cultural naţional sau universal, a căror valoare însumată depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:

Se vor menţiona toate bunurile aflate în proprietate, indiferent dacă ele se află sau nu pe teritoriul României la momentul declarării.

Descriere sumară	Anul dobândirii	Valoarea estimată
-	-	-

III. Bunuri mobile, a căror valoare depăşeşte 3.000 de euro fiecare, şi bunuri imobile înstrăinate în ultimele 12 luni

Natura bunului	Data	Persoana către care s-a	Forma	Valoarea

înstrăinat	înstrăinării	înstrăinat	înstrăinării	
-	-	-	-	-

IV. Active financiare

1. Conturi şi depozite bancare, fonduri de investiţii, forme echivalente de economisire şi investire, inclusiv cardurile de credit, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în bănci sau instituţii financiare din străinătate.

Instituţia care administrează şi adresa acesteia	Tipul*	Valuta	Deschis în anul	Sold/valoare la zi
-	-	-	-	-

**Categoriile indicate sunt: (1) cont curent sau echivalente (inclusiv card); (2) depozit bancar sau echivalente; (3) fonduri de investiţii sau echivalente, inclusiv fonduri private de pensii sau alte sisteme cu acumulare (se vor declara cele aferente anului fiscal anterior).*

2. Plasamente, investiţii directe şi împrumuturi acordate, dacă valoarea de piaţă însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv investiţiile şi participările în străinătate.

Emitent titlu/societatea în care persoana este acţionar sau asociat/beneficiar de împrumut	Tipul*	Număr de titluri/ cota de participare	Valoarea totală la zi
-	-	-	-

**Categoriile indicate sunt: (1) hârtii de valoare deținute (titluri de stat, certificate, obligațiuni); (2) acțiuni sau părți sociale în societăți comerciale; (3) împrumuturi acordate în nume personal.*

3. Alte active producătoare de venituri nete, care însumate depășesc echivalentul a 5.000 de euro pe an:

....
....
....

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în străinătate.

V. Datorii

Debite, ipoteci, garanții emise în beneficiul unui terț, bunuri achiziționate în sistem leasing și alte asemenea bunuri, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depășește 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv pasivele financiare acumulate în străinătate.

Creditor	Contractat în anul	Scadent la	Valoare

VI. Cadouri, servicii sau avantaje primite gratuit sau subvenționate față de valoarea de piață, din partea unor persoane, organizații, societăți comerciale, regii autonome, companii/societăți naționale sau instituții publice românești sau străine, inclusiv burse, credite, garanții, decontări de cheltuieli, altele decât cele ale angajatorului, a căror valoare individuală depășește 500 de euro*

Cine a realizat venitul	Sursa venitului: numele, adresa	Serviciul prestat/Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1.1. Titular	-	-	-
1.2. Soț/soție	-	-	-
1.3. Copii	-	-	-

**Se exceptează de la declarare cadourile şi trataţiile uzuale primite din partea rudelor de gradul I şi al II-lea*

VII. Venituri ale declarantului şi ale membrilor săi de familie, realizate în ultimul an fiscal încheiat (potrivit art. 41 din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, cu modificările şi completările ulterioare)

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv veniturile provenite din străinătate.

Cine a realizat venitul	Sursa venitului: numele, adresa	Serviciul prestat/Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1. Venituri din salarii			
1.1. Titular: **Grigorescu Dragoş**	**Centrul Judeţean de Cultură Prahova – Str. Erou Calin Catalin,nr.1**	**salariu manager**	**32.328**
Grigorescu Dragoş	**Universitatea Petrol şi Gaze Ploieşti – Bdul. Bucureşti,nr.39**	**Salariu cadru didactic**	**14.463**
1.2. Soţie : **Grigorescu Adela**	**Muzeul Judeţean de Ştiinţele Naturii**	**salariu muzeograf**	**15.912**
1.3. Copii			
2. Venituri din activităţi independente			
2.1. Titular			
2.2. Soţ/soţie			
3. Venituri din cedarea folosinţei bunurilor			
3.1. Titular			
3.2. Soţ/soţie			
4. Venituri din investiţii			
4.1. Titular			
4.2. Soţ/soţie			
5. Venituri din pensii			
5.1. Titular			
5.2. Soţ/soţie			

6. Venituri din activităţi agricole			
6.1. Titular			
6.2. Soţ/soţie			
Cine a realizat venitul	**Sursa venitului: Nume, adresa**	**Serviciul prestat/obiectul generator de venit**	**Venitul anual încasat**
7. Venituri din premii şi din jocuri de noroc			
7.1. Titular			
7.2. Soţ/soţie			
7.3. Copii			
8. Venituri din alte surse			
8.1. Titular			
Grigorescu Dragos	**Primaria Breaza-Str. Republicii, 82B, Breaza, Prahova**	**Membru comisie**	**450**
8.2. Soţ/soţie			
8.3. Copii			

Prezenta declaraţie constituie act public şi răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menţionate.

Data completării | **Semnătura**

27.05.2015 | ....

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str.Erou Calin Catalin, nr.1
Tel.Fax: 040 0244 545041
E-mail CENTRULCULTURIIPRAHOVA@yahoo.com

NR. 1 / 27.05.2015

DECLARAȚIE DE INTERESE

Subsemnatul GRIGORESCU DRAGOȘ , având funcția de manager , la Centrul Județean de Cultură Prahova , [redacted] cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declarații, declar pe propria răspundere:

1. Asociat sau acționar la societăți comerciale, companii/societăți naționale, instituții de credit, grupuri de interes economic, precum și membru în asociații, fundații sau alte organizații neguvernamentale:

Unitatea – denumirea și adresa –	Calitatea deținută	Nr. de părți sociale sau de acțiuni	Valoarea totală a părților sociale și/sau a acțiunilor
-	-	-	-

2. Calitatea de membru în organele de conducere, administrare și control ale societăților comerciale, ale regiilor autonome, ale companiilor/societăților naționale, ale instituțiilor de credit, ale grupurilor de interes economic, ale asociațiilor sau fundațiilor ori ale altor organizații neguvernamentale:

Unitatea – denumirea și adresa –	Calitatea deținută	Valoarea beneficiilor
-	-	-

3. Calitatea de membru în cadrul asociațiilor profesionale și/sau sindicale

3.1......

4. Calitatea de membru în organele de conducere, administrare și control, retribuite sau neretribuite, deținute în cadrul partidelor politice, funcția deținută și denumirea partidului politic

4.1......

5. Contracte, inclusiv cele de asistență juridică, consultanță juridică, consultanță și civile, obținute ori aflate în derulare în timpul exercitării funcțiilor, mandatelor sau demnităților publice finanțate de la bugetul de stat, local și din fonduri externe ori încheiate cu societăți comerciale cu capital de stat sau unde statul este acționar majoritar/minoritar:						
5.1 Beneficiarul de contract: numele, prenumele/denumirea și adresa	Instituția contractantă: denumirea și adresa	Procedura prin care a fost încredințat contractul	Tipul contractului	Data încheierii contractului	Durata contractului	Valoarea totală a contractului
Titular						
Soț/soție						
Rude de gradul I[1] ale titularului						
Societăți comerciale/ Persoană fizică autorizată/ Asociații familiale/ Cabinete individuale, cabinete asociate, societăți civile profesionale sau societăți civile profesionale cu răspundere limitată care desfășoară profesia de avocat/ Organizații neguvernamentale/ Fundații/ Asociații[2]						

[1] Prin *rude de gradul I* se înțelege părinți pe linie ascendentă și copii pe linie descendentă.

[2] Se vor declara numele, denumirea și adresa beneficiarului de contract unde, prin calitatea deținută, titularul, soțul/soția și rudele de gradul I obțin contracte, așa cum sunt definite la punctul 5. Nu se declară contractele societăților comerciale pe acțiuni la care declarantul împreună cu soțul/soția și rudele de gradul I dețin mai puțin de 5% din capitalul social al societății, indiferent de modul de dobândire a acțiunilor.

Prezenta declarație constituie act public și răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menționate.

Data completării **Semnătura**

27.05.2015 ....

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str.Erou Calin Catalin, nr.1
Tel.Fax: 040 0244 545041

E-mail CENTRULCULTURIIPRAHOVA@yahoo.com

NR. 2 / 27.05.2015

DECLARAȚIE DE INTERESE

Subsemnata PREOTEASA VIOLETA, având funcția de contabil șef la Centrul Județean de Cultură Prahova, [redacted] cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declarații, declar pe propria răspundere:

1. Asociat sau acționar la societăți comerciale, companii/societăți naționale, instituții de credit, grupuri de interes economic, precum și membru în asociații, fundații sau alte organizații neguvernamentale:			
Unitatea – denumirea și adresa –	Calitatea deținută	Nr. de părți sociale sau de acțiuni	Valoarea totală a părților sociale și/sau a acțiunilor
1.1. SC Hergab Petroserv	Asociat	50%	100

2. Calitatea de membru în organele de conducere, administrare și control ale societăților comerciale, ale regiilor autonome, ale companiilor/societăților naționale, ale instituțiilor de credit, ale grupurilor de interes economic, ale asociațiilor sau fundațiilor ori ale altor organizații neguvernamentale:		
Unitatea – denumirea și adresa –	Calitatea deținută	Valoarea beneficiilor
2.1......		

3. Calitatea de membru în cadrul asociațiilor profesionale și/sau sindicale
3.1......

4. Calitatea de membru în organele de conducere, administrare și control, retribuite sau neretribuite, deținute în cadrul partidelor politice, funcția deținută și denumirea partidului politic
4.1......

5. Contracte, inclusiv cele de asistenţă juridică, consultanţă juridică, consultanţă şi civile, obţinute ori aflate în derulare în timpul exercitării funcţiilor, mandatelor sau demnităţilor publice finanţate de la bugetul de stat, local şi din fonduri externe ori încheiate cu societăţi comerciale cu capital de stat sau unde statul este acţionar majoritar/minoritar:						
5.1 Beneficiarul de contract: numele, prenumele/denumirea şi adresa	Instituţia contractantă: denumirea şi adresa	Procedura prin care a fost încredinţat contractul	Tipul contractului	Data încheierii contractului	Durata contractului	Valoarea totală a contractului
Titular						
Soţ/soţie						
Rude de gradul I[1] ale titularului						
Societăţi comerciale/ Persoană fizică autorizată/ Asociaţii familiale/ Cabinete individuale, cabinete asociate, societăţi civile profesionale sau societăţi civile profesionale cu răspundere limitată care desfăşoară profesia de avocat/ Organizaţii neguvernamentale/ Fundaţii/ Asociaţii[2]						

[1] Prin *rude de gradul I* se înţelege părinţi pe linie ascendentă şi copii pe linie descendentă.

[2] Se vor declara numele, denumirea şi adresa beneficiarului de contract unde, prin calitatea deţinută, titularul, soţul/soţia şi rudele de gradul I obţin contracte, aşa cum sunt definite la punctul 5. Nu se declară contractele societă ţilor comerciale pe acţiuni la care declarantul împreună cu soţul/soţia şi rudele de gradul I deţin mai puţin de 5% din capitalul social al societăţii, indiferent de modul de dobândire a acţiunilor.

Prezenta declaraţie constituie act public şi răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menţionate.

Data completării

27.05.2015

Semnătura

....

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str.Erou Calin Catalin, nr.1
Tel.Fax: 040 0244 545041
E-mail CENTRULCULTURIIPRAHOVA@yahoo.com
NR. 2 / 27.05.2015

DECLARAȚIE DE AVERE

Subsemnata PREOTEASA VIOLETA , având funcția de contabil șef la Centrul Județean de Cultură Prahova, [redacted] **cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declarații, declar pe proprie răspundere că împreună cu familia[1] dețin următoarele:**

*1) Prin familie se înțelege soțul/soția și copiii aflați în întreținerea acestora.

I. Bunuri imobile

1. Terenuri

NOTĂ:

Se vor declara inclusiv cele aflate în alte țări.

Adresa sau zona	Categoria*	Anul dobândirii	Suprafața	Cota-parte	Modul de dobândire	Titularul[1]
Com. Ștefești	3	1988	0,250 ha	-	Moștenire	Preoteasa Violeta
Com. Ștefești – Brădet	2	15.11.1991	1 ha	1/3	Moștenire	Preoteasa Violeta
				1/3	Moștenire	Neagu Ana
				1/3	Moștenire	Neagu Vasile
Com. Ștefești – Brădet	2	09.02.1993	1 ha	-	Moștenire	Preoteasa Violeta
Com. Ștefești – Brădet	2	21.04.2003	3 ha	1/6	Moștenire	Preoteasa Violeta
				1/6	Moștenire	Neagu Vasile
				1/6	Moștenire	Neagu Raul
				1/6	Moștenire	Cojocaru Nicoleta
				1/6	Moștenire	Ghimpău Doina
				1/6	Moștenire	Stoian Rodica

Com. Stefesti – Bradet	2	2008	6 ha	1/6	Mostenire	Preoteasa Violeta
				1/6	Mostenire	Neagu Vasile
				1/6	Mostenire	Neagu Raul
				1/6	Mostenire	Ghimpau Doina
				1/6	Mostenire	Stoian Rodica
				16	Mostenire	Cojocaru Nicoleta

* Categoriile indicate sunt: (1) agricol; (2) forestier; (3) intravilan; (4) luciu de apă; (5) alte categorii de terenuri extravilane, dacă se află în circuitul civil.

*2) La "Titular" se menţionează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soţul/soţia, copilul), iar în cazul bunurilor în coproprietate, cota-parte şi numele coproprietarilor.

2. Clădiri

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în alte ţări.

Adresa sau zona	Categoria*	Anul dobândirii	Suprafaţa	Cota-parte	Modul de dobândire	Titularul[2)]
Ploieşti, Str. Cibinului, nr.2, Bl. A7, Sc. A, ap. 1	1	2001	49 m²	-	Cumpărare	Preoteasa Violeta
Ploiesti, Str. Intrarea Caminelor ,nr.2, bl.26H, ap.1	1	2014	51 m²	-	Credit bancar	Preoteasa Violeta

v * Categoriile indicate sunt: (1) apartament; (2) casă de locuit; (3) casă de vacanţă; (4) spaţii comerciale/de producţie.

*2) La "Titular" se menţionează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soţul/soţia, copilul), iar în cazul bunurilor în coproprietate, cota-parte şi numele coproprietarilor.

II. Bunuri mobile

1. Autovehicule/autoturisme, tractoare, maşini agricole, şalupe, iahturi şi alte mijloace de transport care sunt supuse înmatriculării, potrivit legii

Natura	Marca	Nr. de bucăţi	Anul de fabricaţie	Modul de dobândire

-	-	-	-	-

2. Bunuri sub formă de metale prețioase, bijuterii, obiecte de artă și de cult, colecții de artă și numismatică, obiecte care fac parte din patrimoniul cultural național sau universal, a căror valoare însumată depășește 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor menționa toate bunurile aflate în proprietate, indiferent dacă ele se află sau nu pe teritoriul României la momentul declarării.

Descriere sumară	Anul dobândirii	Valoarea estimată
-	-	-

III. Bunuri mobile, a căror valoare depășește 3.000 de euro fiecare, și bunuri imobile înstrăinate în ultimele 12 luni

Natura bunului înstrăinat	Data înstrăinării	Persoana către care s-a înstrăinat	Forma înstrăinării	Valoarea
-	-	-	-	-

IV. Active financiare

1. Conturi și depozite bancare, fonduri de investiții, forme echivalente de economisire și investire, inclusiv cardurile de credit, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depășește 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în bănci sau instituții financiare din străinătate.

Instituția care administrează și adresa acesteia	Tipul*	Valuta	Deschis în anul	Sold/valoare la zi

-	-	-	-	-

**Categoriile indicate sunt: (1) cont curent sau echivalente (inclusiv card); (2) depozit bancar sau echivalente; (3) fonduri de investiţii sau echivalente, inclusiv fonduri private de pensii sau alte sisteme cu acumulare (se vor declara cele aferente anului fiscal anterior).*

2. Plasamente, investiţii directe şi împrumuturi acordate, dacă valoarea de piaţă însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv investiţiile şi participările în străinătate.

Emitent titlu/societatea în care persoana este acţionar sau asociat/beneficiar de împrumut	Tipul*	Număr de titluri/ cota de participare	Valoarea totală la zi
-	-	-	-

**Categoriile indicate sunt: (1) hârtii de valoare deţinute (titluri de stat, certificate, obligaţiuni); (2) acţiuni sau părţi sociale în societăţi comerciale; (3) împrumuturi acordate în nume personal.*

3. Alte active producătoare de venituri nete, care însumate depăşesc echivalentul a 5.000 de euro pe an:

....

....

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în străinătate.

V. Datorii

Debite, ipoteci, garanţii emise în beneficiul unui terţ, bunuri achiziţionate în sistem leasing şi alte asemenea bunuri, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv pasivele financiare acumulate în străinătate.

Creditor	Contractat în anul	Scadent la	Valoare
ING BANK	**2014**	**2020**	**45.000**

VI. Cadouri, servicii sau avantaje primite gratuit sau subvenționate față de valoarea de piață, din partea unor persoane, organizații, societăți comerciale, regii autonome, companii/societăți naționale sau instituții publice românești sau străine, inclusiv burse, credite, garanții, decontări de cheltuieli, altele decât cele ale angajatorului, a căror valoare individuală depășește 500 de euro*

Cine a realizat venitul	Sursa venitului: numele, adresa	Serviciul prestat/Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1.1. Titular	-	-	-
1.2. Soț/soție			
1.3. Copii			

**Se exceptează de la declarare cadourile și tratațiile uzuale primite din partea rudelor de gradul I și al II-lea.*

VII. Venituri ale declarantului și ale membrilor săi de familie, realizate în ultimul an fiscal încheiat (potrivit art. 41 din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, cu modificările și completările ulterioare)

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv veniturile provenite din străinătate.

Cine a realizat venitul	Sursa venitului: numele, adresa	Serviciul prestat/Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1. Venituri din salarii			
1.1. Titular			
Preoteasa Violeta	**Centrul Județean de Cultură Prahova , str.Erou Calin Catalin,nr.1**	**salariu**	**23.480**

1.2. Soţ/soţie			
1.3. Copii			
Preoteasa Lucian Gabriel	**Sc.Hergab Petroserv,str.Cibinului,nr.2,bl .A7,ap.1,Ploiesti**	**salariu**	**5292**
2. Venituri din activităţi independente			
2.1. Titular			
2.2. Soţ/soţie			
3. Venituri din cedarea folosinţei bunurilor			
3.1. Titular			
3.2. Soţ/soţie			
4. Venituri din investiţii			
4.1. Titular			
4.2. Soţ/soţie			
5. Venituri din pensii			
5.1. Titular			
5.2. Soţ/soţie			
6. Venituri din activităţi agricole			
6.1. Titular			
6.2. Soţ/soţie			
Cine a realizat venitul	**Sursa venitului: Nume, adresa**	**Serviciul prestat/obiectul generator de venit**	**Venitul anual încasat**
7. Venituri din premii şi din jocuri de noroc			
7.1. Titular			
7.2. Soţ/soţie			
7.3. Copii			

8. Venituri din alte surse			
8.1. Titular			
8.2. Soț/soție			
8.3. Copii			
Preoteasa Lucian Gabriel	**Preoteasa Lucian , Str.Mircea Voda, nr.10, Zimnicea, jud. Teleorman**	**pensie alimentară**	**12.000**
Preoteasa Ioana Cristina	**Preoteasa Lucian , Str.Mircea Voda, nr.10, Zimnicea, jud. Teleorman**	**pensie alimentară**	**12.000**

Prezenta declarație constituie act public și răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menționate.

Data completării

27.05.2015

Semnătura

....

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str.Erou Calin Catalin, nr.1
Tel.Fax: 040 0244 545041
E-mail CENTRULCULTURIIPRAHOVA@yahoo.com

NR. 1 / 10.05.2016

DECLARAȚIE DE INTERESE

Subsemnatul GRIGORESCU DRAGOȘ , având funcția de manager , la Centrul Județean de Cultură Prahova , [redacted] ,
cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declarații, declar pe propria răspundere:

[illegible]			
Unitatea – denumirea și adresa –	Calitatea deținută	Nr. de părți sociale sau de acțiuni	Valoarea totală a părților sociale și/sau a acțiunilor
-	-	-	-

[illegible]		
Unitatea – denumirea și adresa –	Calitatea deținută	Valoarea beneficiilor
-	-	-

[illegible]
3.1……

[illegible]
4.1……

5. Contracte, inclusiv cele de asistenţă juridică, consultanţă juridică, consultanţă şi civile, obţinute ori aflate în derulare în timpul exercitării funcţiilor, mandatelor sau demnităţilor publice finanţate de la bugetul de stat, local şi din fonduri externe ori încheiate cu societăţi comerciale cu capital de stat sau unde statul este acţionar majoritar/minoritar:						
5.1 Beneficiarul de contract: numele, prenumele/denumirea şi adresa	Instituţia contractantă: denumirea şi adresa	Procedura prin care a fost încredinţat contractul	Tipul contractului	Data încheierii contractului	Durata contractului	Valoarea totală a contractului
Titular						
Soţ/soţie						
Rude de gradul I[1] ale titularului						
Societăţi comerciale/ Persoană fizică autorizată/ Asociaţii familiale/ Cabinete individuale, cabinete asociate, societăţi civile profesionale sau societăţi civile profesionale cu răspundere limitată care desfăşoară profesia de avocat/ Organizaţii neguvernamentale/ Fundaţii/ Asociaţii[2]						

[1] Prin *rude de gradul I* se înţelege părinţi pe linie ascendentă şi copii pe linie descendentă.

[2] Se vor declara numele, denumirea şi adresa beneficiarului de contract unde, prin calitatea deţinută, titularul, soţul/soţia şi rudele de gradul I obţin contracte, aşa cum sunt definite la punctul 5. Nu se declară contractele societăţilor comerciale pe acţiuni la care declarantul împreună cu soţul/soţia şi rudele de gradul I deţin mai puţin de 5% din capitalul social al societăţii, indiferent de modul de dobândire a acţiunilor.

Prezenta declaraţie constituie act public şi răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menţionate.

Data completării | **Semnătura**

10/05/2016 | ....

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str. Erou Calin Catalin, nr.1
Tel.Fax: 040 0244 545041
E-mail CENTRULCULTURIIPRAHOVA@yahoo.com

NR. 1 / 10.05.2016

DECLARAŢIE DE AVERE

Subsemnatul GRIGORESCU C. DRAGOS , având funcţia de manager la Centrul Judeţean de Cultură Prahova, [redacted] ,

cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declaraţii, declar pe proprie răspundere că împreună cu familia[1] deţin următoarele:

*1) Prin familie se înţelege soţul/soţia şi copiii aflaţi în întreţinerea acestora.

I. Bunuri imobile

1. Terenuri

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în alte ţări.

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
-	-	-	-	-	-	-

* Categoriile indicate sunt: (1) agricol; (2) forestier; (3) intravilan; (4) luciu de apă; (5) alte categorii de terenuri extravilane, dacă se află în circuitul civil.

*2) La "Titular" se menţionează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soţul/soţia, copilul), iar în cazul bunurilor în coproprietate, cota-parte şi numele coproprietarilor.

2. Clădiri

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în alte ţări.

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
-	-	-	-	-	-	-

* Categoriile indicate sunt: (1) apartament; (2) casă de locuit; (3) casă de vacanţă; (4) spaţii comerciale/de producţie.

*2) La "Titular" se menţionează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soţul/soţia, copilul), iar în cazul bunurilor în coproprietate, cota-parte şi numele coproprietarilor.

II. Bunuri mobile

1. Autovehicule/autoturisme, tractoare, maşini agricole, şalupe, iahturi şi alte mijloace de transport care sunt supuse înmatriculării, potrivit legii

Natura	Marca	Nr. de bucăţi	Anul de fabricaţie	Modul de dobândire
Autoturism	Volkswagen Polo	1	2006	Contract de vanzare-cumparare

2. Bunuri sub formă de metale preţioase, bijuterii, obiecte de artă şi de cult, colecţii de artă şi numismatică, obiecte care fac parte din patrimoniul cultural naţional sau universal, a căror valoare însumată depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:

Se vor menţiona toate bunurile aflate în proprietate, indiferent dacă ele se află sau nu pe teritoriul României la momentul declarării.

Descriere sumară	Anul dobândirii	Valoarea estimată
-	-	-

III. Bunuri mobile, a căror valoare depăşeşte 3.000 de euro fiecare, şi bunuri imobile înstrăinate în ultimele 12 luni

Natura bunului înstrăinat	Data înstrăinării	Persoana către care s-a înstrăinat	Forma înstrăinării	Valoarea
-	-	-	-	-

IV. Active financiare

1. Conturi şi depozite bancare, fonduri de investiţii, forme echivalente de economisire şi investire, inclusiv cardurile de credit, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în bănci sau instituţii financiare din străinătate.

Instituţia care administrează şi adresa acesteia	Tipul*	Valuta	Deschis în anul	Sold/valoare la zi
-	-	-	-	-

**Categoriile indicate sunt: (1) cont curent sau echivalente (inclusiv card); (2) depozit bancar sau echivalente; (3) fonduri de investiţii sau echivalente, inclusiv fonduri private de pensii sau alte sisteme cu acumulare (se vor declara cele aferente anului fiscal anterior).*

2. Plasamente, investiţii directe şi împrumuturi acordate, dacă valoarea de piaţă însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv investiţiile şi participările în străinătate.

Emitent titlu/societatea în care persoana este acţionar sau asociat/beneficiar de împrumut	Tipul*	Număr de titluri/ cota de participare	Valoarea totală la zi
-	-	-	-

**Categoriile indicate sunt: (1) hârtii de valoare deținute (titluri de stat, certificate, obligațiuni); (2) acțiuni sau părți sociale în societăți comerciale; (3) împrumuturi acordate în nume personal.*

3. Alte active producătoare de venituri nete, care însumate depășesc echivalentul a 5.000 de euro pe an:

....

....

....

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în străinătate.

V. Datorii

Debite, ipoteci, garanții emise în beneficiul unui terț, bunuri achiziționate în sistem leasing și alte asemenea bunuri, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depășește 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv pasivele financiare acumulate în străinătate.

Creditor	Contractat în anul	Scadent la	Valoare

VI. Cadouri, servicii sau avantaje primite gratuit sau subvenționate față de valoarea de piață, din partea unor persoane, organizații, societăți comerciale, regii autonome, companii/societăți naționale sau instituții publice românești sau străine, inclusiv burse, credite, garanții, decontări de cheltuieli, altele decât cele ale angajatorului, a căror valoare individuală depășește 500 de euro*

Cine a realizat venitul	Sursa venitului: numele, adresa	Serviciul prestat/Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1.1. Titular	-	-	-
1.2. Soț/soție	-	-	-
1.3. Copii	-	-	-

*Se exceptează de la declarare cadourile și tratațiile uzuale primite din partea rudelor de gradul I și al II-lea.

VII. Venituri ale declarantului și ale membrilor săi de familie, realizate în ultimul an fiscal încheiat (potrivit art. 41 din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, cu modificările și completările ulterioare)

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv veniturile provenite din străinătate.

Cine a realizat venitul	Sursa venitului: numele, adresa	Serviciul prestat/Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1. Venituri din salarii			
1.1. Titular: **Grigorescu Dragoș**	**Centrul Județean de Cultură Prahova – Str. Erou Calin Catalin,nr.1**	**salariu manager**	**33.918 RON**
Grigorescu Dragoș	**Universitatea Petrol și Gaze Ploiești – Bdul. București,nr.39**	**Salariu cadru didactic**	**7.903 RON**
1.2. Soție : **Grigorescu Adela**	**Muzeul Județean de Științele Naturii**	**salariu muzeograf**	**18.644 RON**
1.3. Copii			
2. Venituri din activități independente			
2.1. Titular			
2.2. Soț/soție			
3. Venituri din cedarea folosinței bunurilor			
3.1. Titular			
3.2. Soț/soție			
4. Venituri din investiții			
4.1. Titular			
4.2. Soț/soție			
5. Venituri din pensii			
5.1. Titular			
5.2. Soț/soție			

6. Venituri din activități agricole			
6.1. Titular			
6.2. Soț/soție			
Cine a realizat venitul	**Sursa venitului: Nume, adresa**	**Serviciul prestat/obiectul generator de venit**	**Venitul anual încasat**
7. Venituri din premii și din jocuri de noroc			
7.1. Titular			
7.2. Soț/soție			
7.3. Copii			
8. Venituri din alte surse			
8.1. Titular			
Grigorescu Dragos	**Primaria Breaza-Str. Republicii, 82B, Breaza, Prahova**	**Membru comisie**	**380 RON**
8.2. Soț/soție			
8.3. Copii			

Prezenta declarație constituie act public și răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menționate.

Data completării **Semnătura**

10/05/2016 ....

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str.Erou Calin Catalin, nr.1
Tel.Fax: 040 0244 545041

E-mail CENTRULCULTURIIPRAHOVA@yahoo.com

NR. 2 / 10.05.2016

DECLARAŢIE DE INTERESE

Subsemnata PREOTEASA VIOLETA, având funcţia de contabil şef la Centrul Judeţean de Cultură Prahova, [redacted] cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declaraţii, declar pe propria răspundere:

1. [illegible]

Unitatea – denumirea şi adresa –	Calitatea deţinută	Nr. de părţi sociale sau de acţiuni	Valoarea totală a părţilor sociale şi/sau a acţiunilor
1.1. SC Hergab Petroserv	Asociat	50%	100

2. [illegible]

Unitatea – denumirea şi adresa –	Calitatea deţinută	Valoarea beneficiilor
2.1……		

3. Calitatea de membru în cadrul asociaţiilor profesionale şi/sau sindicale

3.1……

4. [illegible]

4.1……

5. Contracte, inclusiv cele de asistență juridică, consultanță juridică, consultanță și civile, obținute ori aflate în derulare în timpul exercitării funcțiilor, mandatelor sau demnităților publice finanțate de la bugetul de stat, local și din fonduri externe ori încheiate cu societăți comerciale cu capital de stat sau unde statul este acționar majoritar/minoritar:						
5.1 Beneficiarul de contract: numele, prenumele/denumirea și adresa	Instituția contractantă: denumirea și adresa	Procedura prin care a fost încredințat contractul	Tipul contractului	Data încheierii contractului	Durata contractului	Valoarea totală a contractului
Titular						
Soț/soție						
Rude de gradul I[1] ale titularului						
Societăți comerciale/ Persoană fizică autorizată/ Asociații familiale/ Cabinete individuale, cabinete asociate, societăți civile profesionale sau societăți civile profesionale cu răspundere limitată care desfășoară profesia de avocat/ Organizații neguvernamentale/ Fundații/ Asociații[2]						

[1] Prin *rude de gradul I* se înțelege părinți pe linie ascendentă și copii pe linie descendentă.

[2] Se vor declara numele, denumirea și adresa beneficiarului de contract unde, prin calitatea deținută, titularul, soțul/soția și rudele de gradul I obțin contracte, așa cum sunt definite la punctul 5. Nu se declară contractele societă ților comerciale pe acțiuni la care declarantul împreună cu soțul/soția și rudele de gradul I dețin mai puțin de 5% din capitalul social al societății, indiferent de modul de dobândire a acțiunilor.

Prezenta declarație constituie act public și răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menționate.

Data completării **Semnătura**

10/05/2016 ....

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str Erou Calin Catalin, nr.1
Tel.Fax: 040 0244 545041
E-mail CENTRULCULTURIIPRAHOVA@yahoo.com

NR. 2 / 10.05.2016

DECLARAŢIE DE AVERE

Subsemnata PREOTEASA I. VIOLETA , având funcţia de contabil şef la Centrul Judeţean de Cultură Prahova, [redacted] ,
cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declaraţii, declar pe proprie răspundere că împreună cu familia[1] deţin următoarele:

*1) Prin familie se înţelege soţul/soţia şi copiii aflaţi în întreţinerea acestora.

I. Bunuri imobile

1. Terenuri

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în alte ţări.

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Com. Ştefeşti	3	1988	0,250 ha	-	Moştenire	Preoteasa Violeta
Com. Ştefeşti – Brădet	2	1991	1 ha	1/3	Moştenire	Preoteasa Violeta
				1/3	Moştenire	Neagu Ana
				1/3	Moştenire	Neagu Vasile
Com. Ştefeşti – Brădet	2	1993	1 ha	-	Moştenire	Preoteasa Violeta
Com. Ştefeşti – Brădet	2	2003	3 ha	1/6	Moştenire	Preoteasa Violeta
				1/6	Moştenire	Neagu Vasile
				1/6	Moştenire	Neagu Raul
				1/6	Moştenire	Cojocaru Nicoleta
				1/6	Moştenire	Ghimpău Doina
				1/6	Moştenire	Stoian Rodica

Com. Stefesti – Bradet	2	2008	6 ha	1/6	Mostenire	Preoteasa Violeta
				1/6	Mostenire	Neagu Vasile
				1/6	Mostenire	Neagu Raul
				1/6	Mostenire	Ghimpau Doina
				1/6	Mostenire	Stoian Rodica
				16	Mostenire	Cojocaru Nicoleta

* Categoriile indicate sunt: (1) agricol; (2) forestier; (3) intravilan; (4) luciu de apă; (5) alte categorii de terenuri extravilane, dacă se află în circuitul civil.

*2) La "Titular" se menţionează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soţul/soţia, copilul), iar în cazul bunurilor în coproprietate, cota-parte şi numele coproprietarilor.

2. Clădiri

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în alte ţări.

Adresa sau zona	Categoria*	Anul dobândirii	Suprafaţa	Cota-parte	Modul de dobândire	Titularul[2)]
Ploieşti, Str. Cibinului, nr.2, Bl. A7, Sc. A, ap. 1	**1**	**2001**	**49 m²**	**-**	**Cumpărare**	**Preoteasa Violeta**
Ploiesti, Str. Intrarea Caminelor ,nr.2, bl.26H, ap.1	**1**	**2014**	**51 m²**	**-**	**Credit bancar**	**Preoteasa Violeta**

v * Categoriile indicate sunt: (1) apartament; (2) casă de locuit; (3) casă de vacanţă; (4) spaţii comerciale/de producţie.

*2) La "Titular" se menţionează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soţul/soţia, copilul), iar în cazul bunurilor în coproprietate, cota-parte şi numele coproprietarilor.

II. Bunuri mobile

1. Autovehicule/autoturisme, tractoare, maşini agricole, şalupe, iahturi şi alte mijloace de transport care sunt supuse înmatriculării, potrivit legii

Natura	Marca	Nr. de bucăţi	Anul de fabricaţie	Modul de dobândire

-	-	-	-	-

2. Bunuri sub formă de metale prețioase, bijuterii, obiecte de artă și de cult, colecții de artă și numismatică, obiecte care fac parte din patrimoniul cultural național sau universal, a căror valoare însumată depășește 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor menționa toate bunurile aflate în proprietate, indiferent dacă ele se află sau nu pe teritoriul României la momentul declarării.

Descriere sumară	Anul dobândirii	Valoarea estimată
-	-	-

III. Bunuri mobile, a căror valoare depășește 3.000 de euro fiecare, și bunuri imobile înstrăinate în ultimele 12 luni

Natura bunului înstrăinat	Data înstrăinării	Persoana către care s-a înstrăinat	Forma înstrăinării	Valoarea
-	-	-	-	-

IV. Active financiare

1. Conturi și depozite bancare, fonduri de investiții, forme echivalente de economisire și investire, inclusiv cardurile de credit, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depășește 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în bănci sau instituții financiare din străinătate.

Instituția care administrează și adresa acesteia	Tipul*	Valuta	Deschis în anul	Sold/valoare la zi

-	-	-	-	-

**Categoriile indicate sunt: (1) cont curent sau echivalente (inclusiv card); (2) depozit bancar sau echivalente; (3) fonduri de investiţii sau echivalente, inclusiv fonduri private de pensii sau alte sisteme cu acumulare (se vor declara cele aferente anului fiscal anterior).*

2. Plasamente, investiţii directe şi împrumuturi acordate, dacă valoarea de piaţă însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv investiţiile şi participările în străinătate.

Emitent titlu/societatea în care persoana este acţionar sau asociat/beneficiar de împrumut	Tipul*	Număr de titluri/ cota de participare	Valoarea totală la zi
-	-	-	-

**Categoriile indicate sunt: (1) hârtii de valoare deţinute (titluri de stat, certificate, obligaţiuni); (2) acţiuni sau părţi sociale în societăţi comerciale; (3) împrumuturi acordate în nume personal.*

3. Alte active producătoare de venituri nete, care însumate depăşesc echivalentul a 5.000 de euro pe an:

....

....

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în străinătate.

V. Datorii

Debite, ipoteci, garanţii emise în beneficiul unui terţ, bunuri achiziţionate în sistem leasing şi alte asemenea bunuri, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv pasivele financiare acumulate în străinătate.

Creditor	Contractat în anul	Scadent la	Valoare
ING BANK	**2014**	**2020**	**34.182,21 RON**

VI. Cadouri, servicii sau avantaje primite gratuit sau subvenționate față de valoarea de piață, din partea unor persoane, organizații, societăți comerciale, regii autonome, companii/societăți naționale sau instituții publice românești sau străine, inclusiv burse, credite, garanții, decontări de cheltuieli, altele decât cele ale angajatorului, a căror valoare individuală depășește 500 de euro*

Cine a realizat venitul	Sursa venitului: numele, adresa	Serviciul prestat/Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1.1. Titular	-	-	-
1.2. Soț/soție			
1.3. Copii			

**Se exceptează de la declarare cadourile și tratațiile uzuale primite din partea rudelor de gradul I și al II-lea*

VII. Venituri ale declarantului și ale membrilor săi de familie, realizate în ultimul an fiscal încheiat (potrivit art. 41 din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, cu modificările și completările ulterioare)

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv veniturile provenite din străinătate.

Cine a realizat venitul	Sursa venitului: numele, adresa	Serviciul prestat/Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1. Venituri din salarii			
1.1. Titular			
Preoteasa Violeta	**Centrul Județean de Cultură Prahova , str.Erou Calin Catalin,nr.1**	**salariu**	**24.602 RON**

1.2. Soţ/soţie			
1.3. Copii			
Preoteasa Ioana Cristina	**Petro Mecanica Videle SRL, Jud.Teleorman,Com.Blejesti,sat Blejesti**	**Salariu**	**82 RON**
Preoteasa Lucian Gabriel	**Sc.Hergab Petroserv,str.Cibinului,nr.2,bl.A7,ap.1,Ploiesti**	**salariu**	**17.088 RON**
2. Venituri din activităţi independente			
2.1. Titular			
2.2. Soţ/soţie			
3. Venituri din cedarea folosinţei bunurilor			
3.1. Titular			
3.2. Soţ/soţie			
4. Venituri din investiţii			
4.1. Titular			
4.2. Soţ/soţie			
5. Venituri din pensii			
5.1. Titular			
5.2. Soţ/soţie			
6. Venituri din activităţi agricole			
6.1. Titular			
6.2. Soţ/soţie			
Cine a realizat venitul	Sursa venitului: Nume, adresa	Serviciul prestat/obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
7. Venituri din premii şi din jocuri de noroc			
7.1. Titular			
7.2. Soţ/soţie			

7.3. Copii			
8. Venituri din alte surse			
8.1. Titular			
8.2. Soţ/soţie			
8.3. Copii			
Preoteasa Ioana Cristina	**Preoteasa Lucian , Str.Mircea Voda, nr.10, Zimnicea, jud. Teleorman**	**pensie alimentară**	**12.000**

Prezenta declaraţie constituie act public şi răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menţionate.

Data completării

10/05/2016

Semnătura

....

NR. 2 /09.06.2017

DECLARAŢIE DE AVERE
2016

Subsemnata **Ştefănucă V. Anişoara,** **având funcţia de Manager** **la Centrul Judeţean de Cultură Prahova,**

[redacted]

cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declaraţii, declar pe propria răspundere că împreună cu familia[1] deţin următoarele:

*1) Prin familie se înţelege soţul/soţia şi copiii aflaţi în întreţinerea acestora.

I. Bunuri imobile

1. Terenuri

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în alte ţări.

Adresa sau zona	Categoria*	Anul dobândirii	Suprafaţa	Cota-parte	Modul de dobândire	Titularul[1]
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-

* Categoriile indicate sunt: (1) agricol; (2) forestier; (3) intravilan; (4) luciu de apă; (5) alte categorii de terenuri extravilane, dacă se află în circuitul civil.

*2) La "Titular" se menţionează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soţul/soţia, copilul), iar în cazul bunurilor în coproprietate, cota-parte şi numele coproprietarilor.

2. Clădiri

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în alte ţări.

Adresa sau zona	Categoria*	Anul dobândirii	Suprafaţa	Cota-parte	Modul de dobândire	Titularul[2]
Galaţi - Ţiglina I	Garsonieră	2012	25mp	1/2	Vânzare - cumpărare	Ştefănucă A. Ştefănucă S.
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-

1

* Categoriile indicate sunt: (1) apartament; (2) casă de locuit; (3) casă de vacanţă; (4) spaţii comerciale/de producţie.

*2) La "Titular" se menţionează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soţul/soţia, copilul), iar în cazul bunurilor în coproprietate, cota-parte şi numele coproprietarilor.

II. Bunuri mobile

1. Autovehicule/autoturisme, tractoare, maşini agricole, şalupe, iahturi şi alte mijloace de transport care sunt supuse înmatriculării, potrivit legii

Natura	Marca	Nr. de bucăţi	Anul de fabricaţie	Modul de dobândire
Autoturism	Dacia Logan	1		Ştefănucă S.
-	-	-	-	-
-	-	-	-	-
-	-	-	-	-
-	-	-	-	-
-	-	-	-	-

2. Bunuri sub formă de metale preţioase, bijuterii, obiecte de artă şi de cult, colecţii de artă şi numismatică, obiecte care fac parte din patrimoniul cultural naţional sau universal, a căror valoare însumată depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:

Se vor menţiona toate bunurile aflate în proprietate, indiferent dacă ele se află sau nu pe teritoriul României la momentul declarării.

Descriere sumară	Anul dobândirii	Valoarea estimată
-	-	-
-	-	-
-	-	-
-	-	-
-	-	-

III. Bunuri mobile, a căror valoare depăşeşte 3.000 de euro fiecare, şi bunuri imobile înstrăinate în ultimele 12 luni

Natura bunului înstrăinat	Data înstrăinării	Persoana către care s-a înstrăinat	Forma înstrăinării	Valoarea
-	-	-	-	-
-	-	-	-	-

IV. Active financiare

1. Conturi şi depozite bancare, fonduri de investiţii, forme echivalente de economisire şi investire, inclusiv cardurile de credit, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în bănci sau instituţii financiare din străinătate.

Instituţia care administrează şi adresa acesteia	Tipul*	Valuta	Deschis în anul	Sold/valoare la zi
UniCredit Bank	1	lei	2016	13.664
Raiffeisen Bank	1	lei	-//-	2500
Raiffeisen Bank	2	euro	-//-	1300
-	-	-	-	-
-	-	-	-	-
-	-	-	-	-
-	-	-	-	-

**Categoriile indicate sunt: (1) cont curent sau echivalente (inclusiv card); (2) depozit bancar sau echivalente; (3) fonduri de investiţii sau echivalente, inclusiv fonduri private de pensii sau alte sisteme cu acumulare (se vor declara cele aferente anului fiscal anterior).*

2. Plasamente, investiţii directe şi împrumuturi acordate, dacă valoarea de piaţă însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv investiţiile şi participările în străinătate.

Emitent titlu/societatea în care persoana este acţionar sau asociat/beneficiar de împrumut	Tipul*	Număr de titluri/ cota de participare	Valoarea totală la zi
-	-	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-

**Categoriile indicate sunt: (1) hârtii de valoare deţinute (titluri de stat, certificate, obligaţiuni); (2) acţiuni sau părţi sociale în societăţi comerciale; (3) împrumuturi acordate în nume personal.*

3. **Alte active producătoare de venituri nete, care însumate depăşesc echivalentul a 5.000 de euro pe an:**

....
....
....

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în străinătate.

V. Datorii

Debite, ipoteci, garanţii emise în beneficiul unui terţ, bunuri achiziţionate în sistem leasing şi alte asemenea bunuri, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv pasivele financiare acumulate în străinătate.

Creditor	Contractat în anul	Scadent la	Valoare
-	-	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-

VI. Cadouri, servicii sau avantaje primite gratuit sau subvenţionate faţă de valoarea de piaţă, din partea unor persoane, organizaţii, societăţi comerciale, regii autonome, companii/societăţi naţionale sau instituţii publice româneşti sau străine, inclusiv burse, credite, garanţii, decontări de cheltuieli, altele decât cele ale angajatorului, a căror valoare individuală depăşeşte 500 de euro*

Cine a realizat venitul	Sursa venitului: numele, adresa	Serviciul prestat/Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1.1. Titular	-	-	-
	-	-	-
1.2. Soţ/soţie	-	-	-
	-	-	-
1.3. Copii	-	-	-
	-	-	-

**Se exceptează de la declarare cadourile şi trataţiile uzuale primite din partea rudelor de gradul I şi al II-lea*

VII. Venituri ale declarantului şi ale membrilor săi de familie, realizate în ultimul an fiscal încheiat (potrivit art. 41 din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, cu modificările şi completările ulterioare)

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv veniturile provenite din străinătate.

Cine a realizat venitul	Sursa venitului: numele, adresa	Serviciul prestat/Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1. Venituri din salarii			
Ştefănucă Anişoara	Centrul Judeţean de Cultură Prahova (Erou Călin Cătălin, nr. 1)	Referent/Manager	19242
1.2. Soţ/soţie			
Ştefănucă Sebastian	Grup Şcolar "C-tin Cantacuzino" Băicoi	Profesor	18555
1.3. Copii			
2. Venituri din activităţi independente			
2.1. Titular		-	-
Ştefănucă Anişoara	Centrul Cultural "Dunărea de Jos Galaţi (Domnească, nr. 61)	Cf. Contract prestări servicii pentru Tabăra de creaţie	500
Ştefănucă Anişoara	Consiliul Local/Primăria Comunei Izvoarele (Izvoarele, nr. 381)	Cf. Contract activitate în comisia de evaluare management	400
2.2. Soţ/soţie	-	-	-
	-	-	-
3. Venituri din cedarea folosinţei bunurilor			
3.1. Titular	-	-	-
	-	-	-
3.2. Soţ/soţie	-	-	-
	-	-	-
4. Venituri din investiţii			
4.1. Titular	-	-	-
	-	-	-
4.2. Soţ/soţie	-	-	-
	-	-	-
5. Venituri din pensii			
5.1. Titular	-	-	-
	-	-	-
5.2. Soţ/soţie	-	-	-
	-	-	-
6. Venituri din activităţi agricole			
6.1. Titular	-	-	-

	-	-	-
6.2. Soț/soție	-	-	-
	-	-	-
Cine a realizat venitul	**Sursa venitului: Nume, adresa**	**Serviciul prestat/obiectul generator de venit**	**Venitul anual încasat**
7. Venituri din premii și din jocuri de noroc			
7.1. Titular	-	-	-
	-	-	-
7.2. Soț/soție	-	-	-
	-	-	-
7.3. Copii	-	-	-
	-	-	-
8.1. Titular	-	-	-
	-	-	-
8.2. Soț/soție	-	-	-
	-	-	-
8.3. Copii	-	-	-
	-	-	-

Prezenta declarație constituie act public și răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menționate.

Data completării **Semnătura**

09.06.2017

NR. 2/09.06.2017

DECLARAŢIE DE INTERESE

Subsemnata, Ştefănucă V. Anişoara având funcţia de Manager la Centrul Judeţean de Cultură Prahova

[redacted]

cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declaraţii, declar pe propria răspundere:

1. Asociat sau acţionar la societăţi comerciale, companii/societăţi naţionale, instituţii de credit, grupuri de interes economic, precum şi membru în asociaţii, fundaţii sau alte organizaţii neguvernamentale:			
Unitatea – denumirea şi adresa –	Calitatea deţinută	Nr. de părţi sociale sau de acţiuni	Valoarea totală a părţilor sociale şi/sau a acţiunilor
1.1...... -	-	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-

2. Calitatea de membru în organele de conducere, administrare şi control ale societăţilor comerciale, ale regiilor autonome, ale companiilor/societăţilor naţionale, ale instituţiilor de credit, ale grupurilor de interes economic, ale asociaţiilor sau fundaţiilor ori ale altor organizaţii neguvernamentale:		
Unitatea – denumirea şi adresa –	Calitatea deţinută	Valoarea beneficiilor
-	-	-
-	-	-
-	-	-
-	-	-
-	-	-

3. Calitatea de membru în cadrul asociaţiilor profesionale şi/sau sindicale
3.1. Asociaţia de Ştiinţe Etnologice din România
-
-
-
-

4. Calitatea de membru în organele de conducere, administrare şi control, retribuite sau neretribuite, deţinute în cadrul partidelor politice, funcţia deţinută şi denumirea partidului politic
-
-
-
-

5. Contracte, inclusiv cele de asistenţă juridică, consultanţă juridică, consultanţă şi civile, obţinute ori aflate în derulare în timpul exercitării funcţiilor, mandatelor sau demnităţilor publice finanţate de la bugetul de stat, local şi din fonduri externe ori încheiate cu societăţi comerciale cu capital de stat sau unde statul este acţionar majoritar/minoritar:						
5.1 Beneficiarul de contract: numele, prenumele/denumirea şi adresa	Instituţia contractantă:	Procedura prin care a fost	Tipul contractului	Data încheierii	Durata contractului	Valoarea totală a

	denumirea și adresa	încredințat contractul		contractului		contractului
Titular	-	-	-	-	-	-
Soț/soție	-	-	-	-	-	-
Rude de gradul I[1] ale titularului	-	-	-	-	-	-
Societăți comerciale/ Persoană fizică autorizată/ Asociații familiale/ Cabinete individuale, cabinete asociate, societăți civile profesionale sau societăți civile profesionale cu răspundere limitată care desfășoară profesia de avocat/ Organizații neguvernamentale/ Fundații/ Asociații[2]	-	-	-	-	-	-

[1] Prin *rude de gradul I* se înțelege părinți pe linie ascendentă și copii pe linie descendentă.

[2] Se vor declara numele, denumirea și adresa beneficiarului de contract unde, prin calitatea deținută, titularul, soțul/soția și rudele de gradul I obțin contracte, așa cum sunt definite la punctul 5. Nu se declară contractele societăților comerciale pe acțiuni la care declarantul împreună cu soțul/soția și rudele de gradul I dețin mai puțin de 5% din capitalul social al societății, indiferent de modul de dobândire a acțiunilor.

Prezenta declarație constituie act public și răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menționate.

Data completării	Semnătura
09.06.2017	

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str.Erou Calin Catalin, nr.1
Tel.Fax: 040 0244 545041
E-mail CENTRULCULTURIIPRAHOVA@yahoo.com
NR. 1 / 09.06.2017

DECLARAȚIE DE AVERE

Subsemnata PREOTEASA I. VIOLETA , având funcția de contabil șef la Centrul Județean de Cultură Prahova, [redacted] **, cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declarații, declar pe proprie răspundere că împreună cu familia[1] dețin următoarele:**

*1) Prin familie se înțelege soțul/soția și copiii aflați în întreținerea acestora.

I. Bunuri imobile

1. Terenuri

NOTĂ:

Se vor declara inclusiv cele aflate în alte țări.

Adresa sau zona	Categoria*	Anul dobândirii	Suprafața	Cota-parte	Modul de dobândire	Titularul[1]
Com. Ștefești	3	1988	0,250 ha	-	Moștenire	Preoteasa Violeta
Com. Ștefești – Brădet	2	1991	1 ha	1/3	Moștenire	Preoteasa Violeta
				1/3	Moștenire	Neagu Ana
				1/3	Moștenire	Neagu Vasile
Com. Ștefești – Brădet	2	1993	1 ha	-	Moștenire	Preoteasa Violeta
Com. Ștefești – Brădet	2	2003	3 ha	1/6	Moștenire	Preoteasa Violeta
				1/6	Moștenire	Neagu Vasile
				1/6	Moștenire	Neagu Raul
				1/6	Moștenire	Cojocaru Nicoleta
				1/6	Moștenire	Ghimpău Doina
				1/6	Moștenire	Stoian Rodica

Com. Ştefeşti – Brădet	2	2008	6 ha	1/6	Moştenire	Preoteasa Violeta
				1/6	Moştenire	Neagu Vasile
				1/6	Moştenire	Neagu Raul
				1/6	Moştenire	Ghimpau Doina
				1/6	Moştenire	Stoian Rodica
				16	Moştenire	Cojocaru Nicoleta

* Categoriile indicate sunt: (1) agricol; (2) forestier; (3) intravilan; (4) luciu de apă; (5) alte categorii de terenuri extravilane, dacă se află în circuitul civil.

*2) La "Titular" se menţionează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soţul/soţia, copilul), iar în cazul bunurilor în coproprietate, cota-parte şi numele coproprietarilor.

2. Clădiri

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în alte ţări.

Adresa sau zona	Categoria*	Anul dobândirii	Suprafaţa	Cota-parte	Modul de dobândire	Titularul[2)]
Ploieşti, Str. Cibinului, nr.2, Bl. A7, Sc. A, ap. 1	1	2001	49 m^2	-	Cumpărare	Preoteasa Violeta
Ploieşti, Str. Intrarea Căminelor ,nr.2, bl.26H, ap.1	1	2014	51 m^2	-	Credit bancar	Preoteasa Violeta

v * Categoriile indicate sunt: (1) apartament; (2) casă de locuit; (3) casă de vacanţă; (4) spaţii comerciale/de producţie.

*2) La "Titular" se menţionează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soţul/soţia, copilul), iar în cazul bunurilor în coproprietate, cota-parte şi numele coproprietarilor.

II. Bunuri mobile

1. Autovehicule/autoturisme, tractoare, mașini agricole, șalupe, iahturi și alte mijloace de transport care sunt supuse înmatriculării, potrivit legii

Natura	Marca	Nr. de bucăți	Anul de fabricație	Modul de dobândire
-	-	-	-	-

2. Bunuri sub formă de metale prețioase, bijuterii, obiecte de artă și de cult, colecții de artă și numismatică, obiecte care fac parte din patrimoniul cultural național sau universal, a căror valoare însumată depășește 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor menționa toate bunurile aflate în proprietate, indiferent dacă ele se află sau nu pe teritoriul României la momentul declarării.

Descriere sumară	Anul dobândirii	Valoarea estimată
-	-	-

III. Bunuri mobile, a căror valoare depășește 3.000 de euro fiecare, și bunuri imobile înstrăinate în ultimele 12 luni

Natura bunului înstrăinat	Data înstrăinării	Persoana către care s-a înstrăinat	Forma înstrăinării	Valoarea
-	-	-	-	-

IV. Active financiare

1. Conturi și depozite bancare, fonduri de investiții, forme echivalente de economisire și investire, inclusiv cardurile de credit, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depășește 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în bănci sau instituții financiare din străinătate.

Instituția care administrează și adresa acesteia	Tipul*	Valuta	Deschis în anul	Sold/valoare la zi
-	-	-	-	-

**Categoriile indicate sunt: (1) cont curent sau echivalente (inclusiv card); (2) depozit bancar sau echivalente; (3) fonduri de investiții sau echivalente, inclusiv fonduri private de pensii sau alte sisteme cu acumulare (se vor declara cele aferente anului fiscal anterior).*

2. Plasamente, investiții directe și împrumuturi acordate, dacă valoarea de piață însumată a tuturor acestora depășește 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv investițiile și participările în străinătate.

Emitent titlu/societatea în care persoana este acționar sau asociat/beneficiar de împrumut	Tipul*	Număr de titluri/ cota de participare	Valoarea totală la zi
-	-	-	-

**Categoriile indicate sunt: (1) hârtii de valoare deținute (titluri de stat, certificate, obligațiuni); (2) acțiuni sau părți sociale în societăți comerciale; (3) împrumuturi acordate în nume personal.*

3. Alte active producătoare de venituri nete, care însumate depășesc echivalentul a 5.000 de euro pe an:

....

....

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în străinătate.

V. Datorii

Debite, ipoteci, garanţii emise în beneficiul unui terţ, bunuri achiziţionate în sistem leasing şi alte asemenea bunuri, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv pasivele financiare acumulate în străinătate.

Creditor	Contractat în anul	Scadent la	Valoare
ING BANK	2014	2020	27.476,49 RON

VI. Cadouri, servicii sau avantaje primite gratuit sau subvenţionate faţă de valoarea de piaţă, din partea unor persoane, organizaţii, societăţi comerciale, regii autonome, companii/societăţi naţionale sau instituţii publice româneşti sau străine, inclusiv burse, credite, garanţii, decontări de cheltuieli, altele decât cele ale angajatorului, a căror valoare individuală depăşeşte 500 de euro*

Cine a realizat venitul	Sursa venitului: numele, adresa	Serviciul prestat/Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1.1. Titular	-	-	-
1.2. Soţ/soţie			
1.3. Copii			

**Se exceptează de la declarare cadourile şi trataţiile uzuale primite din partea rudelor de gradul I şi al II-lea*

VII. Venituri ale declarantului şi ale membrilor săi de familie, realizate în ultimul an fiscal încheiat (potrivit art. 41 din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, cu modificările şi completările ulterioare)

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv veniturile provenite din străinătate.

Cine a realizat venitul	Sursa venitului: numele, adresa	Serviciul prestat/Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1. Venituri din salarii-			
1.1. Titular			
Preoteasa Violeta	**Centrul Județean de Cultură Prahova , str.Erou Calin Catalin,nr.1**	salariu	**28.824 RON**
1.2. Soț/soție			
1.3. Copii			
2. Venituri din activități independente			
2.1. Titular			
2.2. Soț/soție			
3. Venituri din cedarea folosinței bunurilor			
3.1. Titular			
3.2. Soț/soție			
4. Venituri din investiții			
4.1. Titular			
4.2. Soț/soție			
5. Venituri din pensii			
5.1. Titular			
5.2. Soț/soție			
6. Venituri din activități agricole			
6.1. Titular			
6.2. Soț/soție			
Cine a realizat venitul	**Sursa venitului: Nume, adresa**	**Serviciul prestat/obiectul generator de venit**	**Venitul anual încasat**
7. Venituri din premii și din jocuri de noroc			

7.1. Titular			
7.2. Soț/soție			
7.3. Copii			
8. Venituri din alte surse			
8.1. Titular			
8.2. Soț/soție			
8.3. Copii			
Preoteasa Ioana Cristina	**Preoteasa Lucian , Str.Mircea Voda, nr.10, Zimnicea, jud. Teleorman**	**pensie alimentară**	**12.000**

Prezenta declarație constituie act public și răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menționate.

Data completării

09/06/2017

Semnătura

....

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str.Erou Calin Catalin, nr.1
Tel.Fax: 040 0244 545041

E-mail CENTRULCULTURIIPRAHOVA@yahoo.com

NR. 1 / 09.06.2017

DECLARAŢIE DE INTERESE

Subsemnata PREOTEASA I.VIOLETA, având funcţia de contabil şef la Centrul Judeţean de Cultură Prahova, [redacted],
cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declaraţii, declar pe propria răspundere:

1. Asociat sau acţionar la societăţi comerciale, companii/societăţi naţionale, instituţii de credit, grupuri de interes economic, precum şi membru în asociaţii, fundaţii sau alte organizaţii neguvernamentale:			
Unitatea – denumirea şi adresa –	Calitatea deţinută	Nr. de părţi sociale sau de acţiuni	Valoarea totală a părţilor sociale şi/sau a acţiunilor
1.1. SC Hergab Petroserv	Asociat	50%	100

2. Calitatea de membru în organele de conducere, administrare şi control ale societăţilor comerciale, ale regiilor autonome, ale companiilor/societăţilor naţionale, ale instituţiilor de credit, ale grupurilor de interes economic, ale asociaţiilor sau fundaţiilor ori ale altor organizaţii neguvernamentale:		
Unitatea – denumirea şi adresa –	Calitatea deţinută	Valoarea beneficiilor
2.1......		

3. Calitatea de membru în cadrul asociaţiilor profesionale şi/sau sindicale
3.1......

4. Calitatea de membru în organele de conducere, administrare şi control, retribuite sau neretribuite, deţinute în cadrul partidelor politice, funcţia deţinută şi denumirea partidului politic
4.1......

5. Contracte, inclusiv cele de asistență juridică, consultanță juridică, consultanță și civile, obținute ori aflate în derulare în timpul exercitării funcțiilor, mandatelor sau demnităților publice finanțate de la bugetul de stat, local și din fonduri externe ori încheiate cu societăți comerciale cu capital de stat sau unde statul este acționar majoritar/minoritar:

5.1 Beneficiarul de contract: numele, prenumele/denumirea și adresa	Instituția contractantă: denumirea și adresa	Procedura prin care a fost încredințat contractul	Tipul contractului	Data încheierii contractului	Durata contractului	Valoarea totală a contractului
Titular						
Soț/soție						
Rude de gradul I[1] ale titularului						
Societăți comerciale/ Persoană fizică autorizată/ Asociații familiale/ Cabinete individuale, cabinete asociate, societăți civile profesionale sau societăți civile profesionale cu răspundere limitată care desfășoară profesia de avocat/ Organizații neguvernamentale/ Fundații/ Asociații[2]						

[1] Prin *rude de gradul I* se înțelege părinți pe linie ascendentă și copii pe linie descendentă.

[2] Se vor declara numele, denumirea și adresa beneficiarului de contract unde, prin calitatea deținută, titularul, soțul/soția și rudele de gradul I obțin contracte, așa cum sunt definite la punctul 5. Nu se declară contractele societă ților comerciale pe acțiuni la care declarantul împreună cu soțul/soția și rudele de gradul I dețin mai puțin de 5% din capitalul social al societății, indiferent de modul de dobândire a acțiunilor.

Prezenta declarație constituie act public și răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menționate.

Data completării

09/06/2017

Semnătura

....

NR. 1/08.06.2018

DECLARAȚIE DE AVERE

Subsemnata ŞTEFĂNUCĂ V ANIŞOARA,

având funcția de Director

la Centrul Județean de Cultură Prahova, Prahova, Ploiesti

CNP [redacted], domiciliul I. L. Caragiale, judetul Dambovita

[redacted] -

cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declarații, declar pe proprie răspundere că împreună cu familia[1)] dețin următoarele:

*1) Prin familie se înțelege soțul/soția şi copiii aflați în întreținerea acestora.

I. Bunuri imobile

1. Terenuri

NOTĂ:

Se vor declara inclusiv cele aflate în alte țări.

Adresa sau zona	Categoria*	Anul dobândirii	Suprafața	Cota-parte	Modul de dobândire	Titularul[1)]

* Categoriile indicate sunt: (1) agricol; (2) forestier; (3) intravilan; (4) luciu de apă; (5) alte categorii de terenuri extravilane, dacă se află în circuitul civil.

1) La "Titular" se menționează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soțul/soția, copilul), iar în cazul bunurilor în coproprietate, cota-parte şi numele coproprietarilor.

2. Clădiri

NOTĂ:

Se vor declara inclusiv cele aflate în alte țări.

Adresa sau zona	Categoria*	Anul dobândirii	Suprafața	Cota-parte	Modul de dobândire	Titularul[1)]
Galati, Galati, Ţiglina 1	Apartament	2012	25 m2	1/2	Contract de vanzare cumparare	Ştefănucă A. Ştefănucă S.

* Categoriile indicate sunt: (1) apartament; (2) casă de locuit; (3) casă de vacanţă; (4) spaţii comerciale/de producţie.
1) La "Titular" se menţionează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soţul/soţia, copilul), iar în cazul bunurilor în coproprietate, cota-parte şi numele coproprietarilor.

II. Bunuri mobile

1. Autovehicule/autoturisme, tractoare, maşini agricole, şalupe, iahturi şi alte mijloace de transport care sunt supuse înmatriculării, potrivit legii

Natura	Marca	Nr. de bucăţi	Anul de fabricaţie	Modul de dobândire
Autoturism	Dacia Logan	1	2005	Contract de vanzare cumparare

2. Bunuri sub formă de metale preţioase, bijuterii, obiecte de artă şi de cult, colecţii de artă şi numismatică, obiecte care fac parte din patrimoniul cultural naţional sau universal, a căror valoare însumată depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor menţiona toate bunurile aflate în proprietate, indiferent dacă ele se află sau nu pe teritoriul României la momentul declarării.

Descriere sumară	Anul dobândirii	Valoarea estimata

III. Bunuri mobile, a căror valoare depăşeşte 3.000 de euro fiecare, şi bunuri imobile înstrăinate în ultimele 12 luni

Natura bunului înstrăinat	Data înstrăinării	Persoana catre care s-a înstrăinat	Forma înstrăinării	Valoarea

IV. Active financiare

1. Conturi şi depozite bancare, fonduri de investiţii, forme echivalente de economisire şi investire, inclusiv cardurile de credit, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în bănci sau instituţii financiare din străinătate.

Instituţia care administrează şi adresa acesteia	Tipul*	Valuta	Deschis în anul	Sold/valoare la zi
UniCredit Bank , Ploieşti	Cont curent sau echivalente (inclusiv card)	RON	2016	34.308
Raiffeisen Bank, Ploieşti	Cont curent sau echivalente (inclusiv card)	RON	2016	2.500

Raiffeisen Bank, Ploiești	Depozit bancar sau echivalente	EUR	2016	1.300

**Categoriile indicate sunt: (1) cont curent sau echivalente (inclusiv card); (2) depozit bancar sau echivalente; (3) fonduri de investiții sau echivalente, inclusiv fonduri private de pensii sau alte sisteme cu acumulare (se vor declara cele aferente anului fiscal anterior).*

2. Plasamente, investiții directe și împrumuturi acordate, dacă valoarea de piață însumată a tuturor acestora depășește 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv investițiile și participările în străinătate.

Emitent titlu/societatea în care persoana este acționar sau asociat/beneficiar de împrumut	Tipul*	Număr de titluri/ cota de participare	Valoarea totală la zi

**Categoriile indicate sunt: (1) hârtii de valoare deținute (titluri de stat, certificate, obligațiuni); (2) acțiuni sau părți sociale în societăți comerciale; (3) împrumuturi acordate în nume personal.* 4

3. Alte active producătoare de venituri nete, care însumate depășesc echivalentul a 5.000 de euro pe an:

Descriere	Valoare	Valuta

+

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în străinătate.

V. Datorii

Debite, ipoteci, garanții emise în beneficiul unui terț, bunuri achiziționate în sistem leasing și alte asemenea bunuri, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depășește 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv pasivele financiare acumulate în străinătate.

Creditor	Contractat în anul	Scadent în anul	Valoarea

VI. Cadouri, servicii sau avantaje primite gratuit sau subvenționate față de valoarea de piață, din partea unor persoane, organizații, societăți comerciale, regii autonome, companii/societăți naționale sau instituții publice românești sau străine, inclusiv burse, credite, garanții, decontări de cheltuieli, altele decât cele ale angajatorului, a căror valoare individuală depășește 500 de euro*

Cine a realizat venitul	Sursa venitului	Serviciul prestat/Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1.1. Titular			
1.2. Soţ/soţie			
1.2. Copii			

**Se exceptează de la declarare cadourile şi trataţiile uzuale primite din partea rudelor de gradul I şi al II-lea.*

VII. Venituri ale declarantului şi ale membrilor săi de familie, realizate în ultimul an fiscal încheiat (potrivit art. 41 din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, cu modificările şi completările ulterioare)

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv veniturile provenite din străinătate.

Cine a realizat venitul	Sursa venitului	Serviciul prestat/Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1. Venituri din salarii			
1.1. Titular			
ŞTEFĂNUCĂ ANIŞOARA	CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA, EROU CĂLIN CĂTĂLIN, NR. 1	MANAGER	47.120 RON
1.2. Soţ/soţie			
ŞTEFĂNUCĂ SEBASTIAN	GRUP ŞCOLAR CTIN CANTACUZINO, BĂICOI	PROFESOR	27.014 RON
1.3. Copii			
2. Venituri din activităţi independente			
2.1. Titular			
2.2. Soţ/soţie			

3. Venituri din cedarea folosinţei bunurilor			
3.1. Titular			
3.2. Soţ/soţie			
4. Venituri din investiţii			
4.1. Titular			
4.2. Soţ/soţie			
5. Venituri din pensii			
5.1. Titular			
5.2. Soţ/soţie			
6. Venituri din activităţi agricole			
6.1. Titular			
6.2. Soţ/soţie			
7. Venituri din premii şi din jocuri de noroc			
7.1. Titular			

7.2. Soţ/soţie			
7.3. Copii			
8. Venituri din alte surse			
8.1. Titular			
ŞTEFĂNUCĂ ANIŞOARA	CONSILIUL LOCAL/ PRIMĂRIA, BREAZA	ACTIVITATE ÎN COMISIA DE EVALUARE MANAGEMENT	377 RON
ŞTEFĂNUCĂ ANIŞOARA	CONSILIUL JUDEŢEAN IALOMIŢA, SLOBOZIA	ACTIVITATE ÎN COMISIA DE EVALUARE MANAGEMENT	511 RON
ŞTEFĂNUCĂ ANIŞOARA	CENTRUL CULTURAL, VĂLENII DE MUNTE	ACTIVITATE ÎN COMISIA DE JURIZARE	400 RON
8.2. Soţ/soţie			
8.3. Copii			

Prezenta declaraţie constituie act public şi răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menţionate.

Data completării

08/06/2018

Semnătura

HR 1/08.06.2018

DECLARAȚIE DE INTERESE

Subsemnata, ȘTEFĂNUCĂ V ANIȘOARA

având funcția de Director

la CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA, Prahova, Ploiesti

CNP [redacted], domiciliul I. L. Caragiale, judetul Dambovita

[redacted] -

cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declarații, declar pe proprie răspundere:

1. Asociat sau acționar la societăți comerciale, companii/societăți naționale, instituții de credit, grupuri de interes economic, precum și membru în asociații, fundații sau alte organizații neguvernamentale:

Unitatea - denumirea și adresa -	Calitatea deținută	Nr. de părți sociale sau de acțiuni	Valoarea totală a părților sociale și/sau a acțiunilor

2. Calitatea de membru în organele de conducere, administrare și control ale societăților comerciale, ale regiilor autonome, ale companiilor/societăților naționale, ale instituțiilor de credit, ale grupurilor de interes economic, ale asociațiilor sau fundațiilor ori ale altor organizații neguvernamentale:

Unitatea - denumirea și adresa -	Calitatea deținută	Valoarea beneficiilor

3. Calitatea de membru în cadrul asociațiilor profesionale şi/sau sindicale
Asociaţia de Ştiinţe Etnologice din România, MEMBRĂ

4. Calitatea de membru în organele de conducere, administrare şi control, retribuite sau neretribuite, deţinute în cadrul partidelor politice, funcţia deţinută şi denumirea partidului politic

5. Contracte, inclusiv cele de asistenţă juridică, consultanţă juridică, consultanţă şi civile, obţinute sau aflate în derulare în timpul exercitării funcţiilor, mandatelor sau demnităţilor publice finanţate de la bugetul de stat, local şi din fonduri externe ori încheiate cu societăţi comerciale cu capital de stat sau unde statul este acţionar majoritar/minoritar:

Beneficiarul de contract: numele, prenumele/ denumirea şi adresa	Instituţia contractantă: denumirea şi adresa	Procedura prin care a fost încredinţat contractul	Tipul contractului	Data încheierii contractului	Durata contractului	Valoarea totală a contractului
Titular						
Soţ/soţie						
Rude de gradul 1[1] ale titularului						
Societăţi comerciale/ Persoană fizică autorizată/ Asociaţii familiale/ Cabinete individuale, cabinete asociate, societăţi civile profesionale sau societăţi civile profesionale cu răspundere limitată care desfăşoară profesia de avocat/ Organizaţii neguvernamentale/ Fundaţii/ Asociaţii[2]						

1) Prin *rude de gradul I* se înţelege părinţi pe linie ascendentă şi copii pe linie descendentă.

2) Se vor declara numele, denumirea şi adresa beneficiarului de contract unde, prin calitatea deţinută, titularul, soţul/ soţia şi rudele de gradul I obţin contracte, aşa cum sunt definite la punctul 5. Nu se declară contractele societăţilor comerciale pe acţiuni la care declarantul împreună cu soţul/soţia şi rudele de gradul I deţin mai puţin de 5% din capitalul social al societăţii, indiferent de modul de dobândire a acţiunilor.

Prezenta declaraţie constituie act public şi răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menţionate.

Data completării	Semnătura
08/06/2018	

NR. 2 /13.06.2018

DECLARAȚIE DE AVERE

Subsemnata , PREOTEASA I VIOLETA

având funcția de Sef serviciu

la CENTRUL JUDETEAN DE CULTURA PRAHOVA, Prahova, Ploiesti,

CNP [redacted], domiciliul Ploiesti, judetul Prahova

[redacted],

cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declarații, declar pe proprie răspundere că împreună cu familia[1)] dețin următoarele:

*1) Prin familie se înțelege soțul/soția și copiii aflați în întreținerea acestora.

I. Bunuri imobile

1. Terenuri

NOTĂ:

Se vor declara inclusiv cele aflate în alte țări.

Adresa sau zona	Categoria*	Anul dobândirii	Suprafața	Cota-parte	Modul de dobândire	Titularul[1)]
Prahova, Stefesti, nr.72	Intravilan	1988	0,25 Ha	1/1	Mostenire	Preoteasa Violeta
Prahova, Stefesti, Bradet	Forestier	1991	1 Ha	1/3	Mostenire	Preoteasa Violeta Neagu Ana Neagu Vasile
Prahova, Stefesti, Bradet	Forestier	1993	1 Ha	1/1	Mostenire	Preoteasa Violeta
Prahova, Stefesti, Bradet	Forestier	2003	3 Ha	1/6	Mostenire	Preoteasa Violeta Neagu Vasile Neagu Raul Cojocaru Nicoleta Ghimpau Doina Stoian Rodica

Prahova, Stefesti, Bradet	Forestier	2008	6 Ha	1/6	Mostenire	Preoteasa Violeta Neagu Vasile Neagu Raul Ghimpau Doina Stoian Rodica Cojocaru Nicoleta

* Categoriile indicate sunt: (1) agricol; (2) forestier; (3) intravilan; (4) luciu de apă; (5) alte categorii de terenuri extravilane, dacă se află în circuitul civil.

1) La "Titular" se menţionează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soţul/soţia, copilul), iar în cazul bunurilor în coproprietate, cota-parte şi numele coproprietarilor.

2. Clădiri

NOTĂ:

Se vor declara inclusiv cele aflate în alte ţări.

Adresa sau zona	Categoria*	Anul dobândirii	Suprafaţa	Cota-parte	Modul de dobândire	Titularul[1)]
Prahova, Ploiesti, Str. Cibinului, nr.2, Bl.A7, ap.1	Apartament	2001	49 m2	1/1	Contract de vanzare cumparare	Preoteasa Violeta
Prahova, Ploiesti, Str. Intrarea Caminelor, nr.1, bl. 26H, ap.1	Apartament	2014	51 m2	1/1	Contract de vanzare cumparare	Preoteasa Violeta

* Categoriile indicate sunt: (1) apartament; (2) casă de locuit; (3) casă de vacanţă; (4) spaţii comerciale/de producţie.

1) La "Titular" se menţionează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soţul/soţia, copilul), iar în cazul bunurilor în coproprietate, cota-parte şi numele coproprietarilor.

II. Bunuri mobile

1. Autovehicule/autoturisme, tractoare, maşini agricole, şalupe, iahturi şi alte mijloace de transport care sunt supuse înmatriculării, potrivit legii

Natura	Marca	Nr. de bucăţi	Anul de fabricaţie	Modul de dobândire

2. Bunuri sub formă de metale prețioase, bijuterii, obiecte de artă și de cult, colecții de artă și numismatică, obiecte care fac parte din patrimoniul cultural național sau universal, a căror valoare însumată depășește 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor menționa toate bunurile aflate în proprietate, indiferent dacă ele se află sau nu pe teritoriul României la momentul declarării.

Descriere sumară	Anul dobândirii	Valoarea estimata

III. Bunuri mobile, a căror valoare depășește 3.000 de euro fiecare, și bunuri imobile înstrăinate în ultimele 12 luni

Natura bunului înstrăinat	Data înstrăinării	Persoana catre care s-a înstrăinat	Forma înstrăinării	Valoarea

IV. Active financiare

1. Conturi și depozite bancare, fonduri de investiții, forme echivalente de economisire și investire, inclusiv cardurile de credit, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depășește 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în bănci sau instituții financiare din străinătate.

Instituția care administrează și adresa acesteia	Tipul*	Valuta	Deschis în anul	Sold/valoare la zi

**Categoriile indicate sunt: (1) cont curent sau echivalente (inclusiv card); (2) depozit bancar sau echivalente; (3) fonduri de investiții sau echivalente, inclusiv fonduri private de pensii sau alte sisteme cu acumulare (se vor declara cele aferente anului fiscal anterior).*

2. Plasamente, investiții directe și împrumuturi acordate, dacă valoarea de piață însumată a tuturor acestora depășește 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv investițiile și participările în străinătate.

Emitent titlu/societatea în care persoana este acționar sau asociat/beneficiar de împrumut	Tipul*	Număr de titluri/ cota de participare	Valoarea totală la zi

**Categoriile indicate sunt: (1) hârtii de valoare deținute (titluri de stat, certificate, obligațiuni); (2) acțiuni sau părți sociale în societăți comerciale; (3) împrumuturi acordate în nume personal.* 4

3. Alte active producătoare de venituri nete, care însumate depășesc echivalentul a 5.000 de euro pe an:

Descriere	Valoare	Valuta

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în străinătate.

V. Datorii

Debite, ipoteci, garanții emise în beneficiul unui terț, bunuri achiziționate în sistem leasing și alte asemenea bunuri, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depășește 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv pasivele financiare acumulate în străinătate.

Creditor	Contractat în anul	Scadent în anul	Valoarea
ING BANK	2014	2020	20.929,88 RON
ING BANK	2017	2022	6.866,87 RON
RAIFFEISEN BANK	2017	2018	4.931,46 RON
UNICREDIT BANK	2017	2018	4.000 RON

VI. Cadouri, servicii sau avantaje primite gratuit sau subvenționate față de valoarea de piață, din partea unor persoane, organizații, societăți comerciale, regii autonome, companii/societăți naționale sau instituții publice românești sau străine, inclusiv burse, credite, garanții, decontări de cheltuieli, altele decât cele ale angajatorului, a căror valoare individuală depășește 500 de euro*

Cine a realizat venitul	Sursa venitului	Serviciul prestat/Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1.1. Titular			
1.2. Soț/soție			

1.2. Copii			

**Se exceptează de la declarare cadourile şi trataţiile uzuale primite din partea rudelor de gradul I şi al II-lea.*

VII. Venituri ale declarantului şi ale membrilor săi de familie, realizate în ultimul an fiscal încheiat (potrivit art. 41 din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, cu modificările şi completările ulterioare)

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv veniturile provenite din străinătate.

Cine a realizat venitul	Sursa venitului	Serviciul prestat/Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1. Venituri din salarii			
1.1. Titular			
Preoteasa Violeta	Centrul Judetean de Cultura Prahova, Ploiesti, Str. Erou Calin Catalin, nr.1	salariu	34.782 RON
1.2. Soţ/soţie			
1.3. Copii			
2. Venituri din activităţi independente			
2.1. Titular			
2.2. Soţ/soţie			
3. Venituri din cedarea folosinţei bunurilor			
3.1. Titular			
3.2. Soţ/soţie			

4. Venituri din investiţii			
4.1. Titular			
4.2. Soţ/soţie			
5. Venituri din pensii			
5.1. Titular			
5.2. Soţ/soţie			
6. Venituri din activităţi agricole			
6.1. Titular			
6.2. Soţ/soţie			
7. Venituri din premii şi din jocuri de noroc			
7.1. Titular			
7.2. Soţ/soţie			
7.3. Copii			

8. Venituri din alte surse			
8.1. Titular			
8.2. Soț/soție			
8.3. Copii			
PREOTEASA IOANA CRISTINA	PREOTEASA LUCIAN, STR. MIRCEA VODA, NR.10, ZIMNICEA, JUD. TELEORMAN	PENSIE ALIMENTARA	12.000 RON

Prezenta declarație constituie act public și răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menționate.

Data completării

13/06/2018

Semnătura

NR. 2/13.06.2018

DECLARAȚIE DE INTERESE

Subsemnata, Preoteasa I Violeta

având funcția de Sef serviciu

la Centrul Judetean de Cultura Prahova, Prahova, Ploiesti,

CNP [redacted], domiciliul Ploiesti, judetul Prahova

[redacted],

cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declarații, declar pe proprie răspundere:

1. Asociat sau acționar la societăți comerciale, companii/societăți naționale, instituții de credit, grupuri de interes economic, precum și membru în asociații, fundații sau alte organizații neguvernamentale:			
Unitatea - denumirea și adresa -	Calitatea deținută	Nr. de părți sociale sau de acțiuni	Valoarea totală a părților sociale și/sau a acțiunilor
SC HERGAB PETROSERV SRL, Ploiesti, Prahova, Str. Cibinului, nr.2, bl.A7, sc.A, ap.1	Asociat	procent: 50	100 RON

2. Calitatea de membru în organele de conducere, administrare și control ale societăților comerciale, ale regiilor autonome, ale companiilor/societăților naționale, ale instituțiilor de credit, ale grupurilor de interes economic, ale asociațiilor sau fundațiilor ori ale altor organizații neguvernamentale:		
Unitatea - denumirea și adresa -	Calitatea deținută	Valoarea beneficiilor

3. Calitatea de membru în cadrul asociaţiilor profesionale şi/sau sindicale

4. Calitatea de membru în organele de conducere, administrare şi control, retribuite sau neretribuite, deţinute în cadrul partidelor politice, funcţia deţinută şi denumirea partidului politic

5. Contracte, inclusiv cele de asistenţă juridică, consultanţă juridică, consultanţă şi civile, obţinute sau aflate în derulare în timpul exercitării funcţiilor, mandatelor sau demnităţilor publice finanţate de la bugetul de stat, local şi din fonduri externe ori încheiate cu societăţi comerciale cu capital de stat sau unde statul este acţionar majoritar/minoritar:

Beneficiarul de contract: numele, prenumele/ denumirea şi adresa	Instituţia contractantă: denumirea şi adresa	Procedura prin care a fost încredinţat contractul	Tipul contractului	Data încheierii contractului	Durata contractului	Valoarea totală a contractului
Titular						
Soţ/soţie						
Rude de gradul I[1)] ale titularului						
Societăţi comerciale/ Persoană fizică autorizată/ Asociaţii familiale/ Cabinete individuale, cabinete asociate, societăţi civile profesionale sau societăţi civile profesionale cu răspundere limitată care desfăşoară profesia de avocat/ Organizaţii neguvernamentale/ Fundaţii/ Asociaţii[2)]						

1) Prin *rude de gradul I* se înţelege părinţi pe linie ascendentă şi copii pe linie descendentă.

2) Se vor declara numele, denumirea şi adresa beneficiarului de contract unde, prin calitatea deţinută, titularul, soţul/soţia şi rudele de gradul I obţin contracte, aşa cum sunt definite la punctul 5. Nu se declară contractele societăţilor comerciale pe acţiuni la care declarantul împreună cu soţul/soţia şi rudele de gradul I deţin mai puţin de 5% din capitalul social al societăţii, indiferent de modul de dobândire a acţiunilor.

Prezenta declaraţie constituie act public şi răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menţionate.

Data completării

13/06/2018

Semnătura

MK. 2 / 30.05.2019

DECLARAȚIE DE AVERE

Subsemnata ŞTEFĂNUCĂ V ANIŞOARA,

având funcția de Director

la Centrul Județean de Cultură Prahova, Prahova, Ploiesti,

CNP [redacted], domiciliul I. L. Caragiale, judetul Dambovita loc. Ghirdoveni [redacted],

cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declarații, declar pe proprie răspundere că împreună cu familia1) dețin următoarele:

*1) Prin familie se înțelege soțul/soția și copiii aflați în întreținerea acestora.

I. Bunuri imobile

1. Terenuri

NOTĂ:

Se vor declara inclusiv cele aflate în alte țări.

Adresa sau zona	Categoria*	Anul dobândirii	Suprafața	Cota-parte	Modul de dobândire	Titularul1)

* Categoriile indicate sunt: (1) agricol; (2) forestier; (3) intravilan; (4) luciu de apă; (5) alte categorii de terenuri extravilane, dacă se află în circuitul civil.

1) La "Titular" se menționează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soțul/soția, copilul), iar în cazul bunurilor în coproprietate, cota-parte și numele coproprietarilor.

2. Clădiri

NOTĂ:

Se vor declara inclusiv cele aflate în alte țări.

Adresa sau zona	Categoria*	Anul dobândirii	Suprafața	Cota-parte	Modul de dobândire	Titularul1)
Galati, [redacted]	Apartament	2012	25 m2	1/2	Contract de vanzare cumparare	Ştefănucă A. Ştefănucă S.

* Categoriile indicate sunt: (1) apartament; (2) casă de locuit; (3) casă de vacanţă; (4) spaţii comerciale/de producţie.
1) La "Titular" se menţionează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soţul/soţia, copilul), iar în cazul bunurilor în coproprietate, cota-parte şi numele coproprietarilor.

II. Bunuri mobile

1. Autovehicule/autoturisme, tractoare, maşini agricole, şalupe, iahturi şi alte mijloace de transport care sunt supuse înmatriculării, potrivit legii

Natura	Marca	Nr. de bucăţi	Anul de fabricaţie	Modul de dobândire
Autoturism	Dacia Logan	1	2005	Contract de vanzare cumparare

2. Bunuri sub formă de metale preţioase, bijuterii, obiecte de artă şi de cult, colecţii de artă şi numismatică, obiecte care fac parte din patrimoniul cultural naţional sau universal, a căror valoare însumată depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor menţiona toate bunurile aflate în proprietate, indiferent dacă ele se află sau nu pe teritoriul României la momentul declarării.

Descriere sumară	Anul dobândirii	Valoarea estimata

III. Bunuri mobile, a căror valoare depăşeşte 3.000 de euro fiecare, şi bunuri imobile înstrăinate în ultimele 12 luni

Natura bunului înstrăinat	Data înstrăinării	Persoana catre care s-a înstrăinat	Forma înstrăinării	Valoarea

IV. Active financiare

1. Conturi şi depozite bancare, fonduri de investiţii, forme echivalente de economisire şi investire, inclusiv cardurile de credit, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în bănci sau instituţii financiare din străinătate.

Instituţia care administrează şi adresa acesteia	Tipul*	Valuta	Deschis în anul	Sold/valoare la zi
[redacted] Ploieşti	Cont curent sau echivalente (inclusiv card)	RON	2016	66.944
[redacted] Ploieşti	Cont curent sau echivalente (inclusiv card)	RON	2016	5.000

Categoriile indicate sunt: (1) cont curent sau echivalente (inclusiv card); (2) depozit bancar sau echivalente; (3) fonduri de investiţii sau echivalente, inclusiv fonduri private de pensii sau alte sisteme cu acumulare (se vor declara cele aferente anului fiscal anterior).

2. Plasamente, investiţii directe şi împrumuturi acordate, dacă valoarea de piaţă însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv investiţiile şi participările în străinătate.

Emitent titlu/societatea în care persoana este acţionar sau asociat/beneficiar de împrumut	Tipul*	Număr de titluri/ cota de participare	Valoarea totală la zi

Categoriile indicate sunt: (1) hârtii de valoare deţinute (titluri de stat, certificate, obligaţiuni); (2) acţiuni sau părţi sociale în societăţi comerciale; (3) împrumuturi acordate în nume personal. 4

3. Alte active producătoare de venituri nete, care însumate depăşesc echivalentul a 5.000 de euro pe an:

Descriere	Valoare	Valuta

+

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în străinătate.

V. Datorii

Debite, ipoteci, garanţii emise în beneficiul unui terţ, bunuri achiziţionate în sistem leasing şi alte asemenea bunuri, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv pasivele financiare acumulate în străinătate.

Creditor	Contractat în anul	Scadent în anul	Valoarea

VI. Cadouri, servicii sau avantaje primite gratuit sau subvenţionate faţă de valoarea de piaţă, din partea unor persoane, organizaţii, societăţi comerciale, regii autonome, companii/societăţi naţionale sau instituţii publice româneşti sau străine, inclusiv burse, credite, garanţii, decontări de cheltuieli, altele decât cele ale angajatorului, a căror valoare individuală depăşeşte 500 de euro*

Cine a realizat venitul	Sursa venitului	Serviciul prestat/Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1.1. Titular			

1.2. Soţ/soţie			
1.2. Copii			

**Se exceptează de la declarare cadourile şi trataţiile uzuale primite din partea rudelor de gradul I şi al II-lea.*

VII. Venituri ale declarantului şi ale membrilor săi de familie, realizate în ultimul an fiscal încheiat (potrivit art. 41 din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, cu modificările şi completările ulterioare)

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv veniturile provenite din străinătate.

Cine a realizat venitul	Sursa venitului	Serviciul prestat/Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1. Venituri din salarii			
1.1. Titular			
ŞTEFĂNUCĂ ANIŞOARA	CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA, EROU CĂLIN CĂTĂLIN, NR. 1	MANAGER	57.569 RON
1.2. Soţ/soţie			
ŞTEFĂNUCĂ SEBASTIAN	GRUP ŞCOLAR CTIN CANTACUZINO, BĂICOI	PROFESOR	34.633 RON
1.3. Copii			
2. Venituri din activităţi independente			
2.1. Titular			
2.2. Soţ/soţie			

3. Venituri din cedarea folosinței bunurilor			
3.1. Titular			
3.2. Soț/soție			
4. Venituri din investiții			
4.1. Titular			
4.2. Soț/soție			
5. Venituri din pensii			
5.1. Titular			
5.2. Soț/soție			
6. Venituri din activități agricole			
6.1. Titular			
6.2. Soț/soție			
7. Venituri din premii și din jocuri de noroc			
7.1. Titular			

7.2. Soț/soție			

7.3. Copii			

8. Venituri din alte surse			
8.1. Titular			
ȘTEFĂNUCĂ ANIȘOARA	CONSILIUL LOCAL/ PRIMĂRIA, BREAZA	ACTIVITATE ÎN COMISIA DE EVALUARE MANAGEMENT	667 RON
ȘTEFĂNUCĂ ANIȘOARA	CONSILIUL JUDEȚEAN IALOMIȚA, SLOBOZIA	ACTIVITATE ÎN COMISIA DE EVALUARE MANAGEMENT	1.000 RON
ȘTEFĂNUCĂ ANIȘOARA	CENTRUL CULTURAL, VĂLENII DE MUNTE	ACTIVITATE ÎN COMISIA DE JURIZARE	300 RON
ȘTEFĂNUCĂ ANIȘOARA	CONSILIUL JUDEȚEAN ARGEȘ, PITEȘTI	ACTIVITATE ÎN COMISIA DE EVALUARE MANAGEMENT	1.000 RON
8.2. Soț/soție			
8.3. Copii			

Prezenta declarație constituie act public și răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menționate.

Data completării

30/05/2019

Semnătura

[redacted]

NR. 2/30.05.2019

DECLARAȚIE DE INTERESE

Subsemnata, ȘTEFĂNUCĂ V ANIȘOARA

având funcția de Director

la CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA, Prahova, Ploiesti,

CNP [redacted], domiciliul I. L. Caragiale, judetul Dambovita

[redacted],

cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declarații, declar pe proprie răspundere:

1. Asociat sau acționar la societăți comerciale, companii/societăți naționale, instituții de credit, grupuri de interes economic, precum și membru în asociații, fundații sau alte organizații neguvernamentale:			
Unitatea - denumirea și adresa -	Calitatea deținută	Nr. de părți sociale sau de acțiuni	Valoarea totală a părților sociale și/sau a acțiunilor

2. Calitatea de membru în organele de conducere, administrare și control ale societăților comerciale, ale regiilor autonome, ale companiilor/societăților naționale, ale instituțiilor de credit, ale grupurilor de interes economic, ale asociațiilor sau fundațiilor ori ale altor organizații neguvernamentale:		
Unitatea - denumirea și adresa -	Calitatea deținută	Valoarea beneficiilor

3. Calitatea de membru în cadrul asociațiilor profesionale și/sau sindicale
Asociația de Științe Etnologice din România, MEMBRĂ
Asociația Națională a Centrelor Culturale din România, vicepreședinte

4. Calitatea de membru în organele de conducere, administrare și control, retribuite sau neretribuite, deținute în cadrul partidelor politice, funcția deținută și denumirea partidului politic

5. Contracte, inclusiv cele de asistență juridică, consultanță juridică, consultanță și civile, obținute sau aflate în derulare în timpul exercitării funcțiilor, mandatelor sau demnităților publice finanțate de la bugetul de stat, local și din fonduri externe ori încheiate cu societăți comerciale cu capital de stat sau unde statul este acționar majoritar/minoritar:

Beneficiarul de contract: numele, prenumele/ denumirea și adresa	Instituția contractantă: denumirea și adresa	Procedura prin care a fost încredințat contractul	Tipul contractului	Data încheierii contractului	Durata contractului	Valoarea totală a contractului
Titular						
Soț/soție						
Rude de gradul I[1)] ale titularului						

Societăţi comerciale/ Persoană fizică autorizată/ Asociaţii familiale/ Cabinete individuale, cabinete asociate, societăţi civile profesionale sau societăţi civile profesionale cu răspundere limitată care desfăşoară profesia de avocat/ Organizaţii neguvernamentale/ Fundaţii/ Asociaţii[2]						

[1]) Prin *rude de gradul I* se înţelege părinţi pe linie ascendentă şi copii pe linie descendentă.

[2]) Se vor declara numele, denumirea şi adresa beneficiarului de contract unde, prin calitatea deţinută, titularul, soţul/ soţia şi rudele de gradul I obţin contracte, aşa cum sunt definite la punctul 5. Nu se declară contractele societăţilor comerciale pe acţiuni la care declarantul împreună cu soţul/soţia şi rudele de gradul I deţin mai puţin de 5% din capitalul social al societăţii, indiferent de modul de dobândire a acţiunilor.

Prezenta declaraţie constituie act public şi răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menţionate.

Data completării

30/05/2019

Semnătura

[redacted]

Nr. 1/24.06.2019

DECLARAȚIE DE AVERE

Subsemnata ...., PREOTEASA I VIOLETA

având funcția de Sef serviciu

la CENTRUL JUDETEAN DE CULTURA PRAHOVA, Prahova, Ploiesti,

CNP [redacted], domiciliul Ploiesti, judetul Prahova

[redacted],

cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declarații, declar pe propria răspundere că împreună cu familia1) dețin următoarele:

*1) Prin familie se înțelege soțul/soția și copiii aflați în întreținerea acestora.

I. Bunuri imobile

1. Terenuri

NOTĂ:

Se vor declara inclusiv cele aflate în alte țări.

Adresa sau zona	Categoria*	Anul dobândirii	Suprafața	Cota-parte	Modul de dobândire	Titularul1)
Prahova, Stefesti, [redacted]	Intravilan	1988	0,25 Ha	1/1	Mostenire	Preoteasa Violeta
Prahova, Stefesti, Bradet	Forestier	1991	1 Ha	1/3	Mostenire	Preoteasa Violeta Neagu Ana Neagu Vasile
Prahova, Stefesti, Bradet	Forestier	1993	1 Ha	1/1	Mostenire	Preoteasa Violeta
Prahova, Stefesti, Bradet	Forestier	2003	3 Ha	1/6	Mostenire	Preoteasa Violeta Neagu Vasile Neagu Raul Cojocaru Nicoleta Ghimpau Doina Stoian Rodica

Prahova, Stefesti, Bradet	Forestier	2008	6 Ha	1/6	Mostenire	Preoteasa Violeta Neagu Vasile Neagu Raul Ghimpau Doina Stoian Rodica Cojocaru Nicoleta

* Categoriile indicate sunt: (1) agricol; (2) forestier; (3) intravilan; (4) luciu de apă; (5) alte categorii de terenuri extravilane, dacă se află în circuitul civil.

1) La "Titular" se menţionează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soţul/soţia, copilul), iar în cazul bunurilor în coproprietate, cota-parte şi numele coproprietarilor.

2. Clădiri

NOTĂ:

Se vor declara inclusiv cele aflate în alte ţări.

Adresa sau zona	Categoria*	Anul dobândirii	Suprafaţa	Cota-parte	Modul de dobândire	Titularul1)
Prahova, Ploiesti, [redacted]	Apartament	2014	51 m2	1/1	Contract de vanzare cumparare	Preoteasa Violeta

* Categoriile indicate sunt: (1) apartament; (2) casă de locuit; (3) casă de vacanţă; (4) spaţii comerciale/de producţie.

1) La "Titular" se menţionează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soţul/soţia, copilul), iar în cazul bunurilor în coproprietate, cota-parte şi numele coproprietarilor.

II. Bunuri mobile

1. Autovehicule/autoturisme, tractoare, maşini agricole, şalupe, iahturi şi alte mijloace de transport care sunt supuse înmatriculării, potrivit legii

Natura	Marca	Nr. de bucăţi	Anul de fabricaţie	Modul de dobândire

2. Bunuri sub formă de metale preţioase, bijuterii, obiecte de artă şi de cult, colecţii de artă şi numismatică, obiecte care fac parte din patrimoniul cultural naţional sau universal, a căror valoare însumată depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:

Se vor menţiona toate bunurile aflate în proprietate, indiferent dacă ele se află sau nu pe teritoriul României la momentul declarării.

Descriere sumară	Anul dobândirii	Valoarea estimată

III. Bunuri mobile, a căror valoare depăşeşte 3.000 de euro fiecare, şi bunuri imobile înstrăinate în ultimele 12 luni

Natura bunului înstrăinat	Data înstrăinării	Persoana către care s-a înstrăinat	Forma înstrăinării	Valoarea
Apartament	05/03/2019	Vasile Ion	vanzare	151.670 RON

IV. Active financiare

1. Conturi şi depozite bancare, fonduri de investiţii, forme echivalente de economisire şi investire, inclusiv cardurile de credit, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în bănci sau instituţii financiare din străinătate.

Instituţia care administrează şi adresa acesteia	Tipul*	Valuta	Deschis în anul	Sold/valoare la zi

**Categoriile indicate sunt: (1) cont curent sau echivalente (inclusiv card); (2) depozit bancar sau echivalente; (3) fonduri de investiţii sau echivalente, inclusiv fonduri private de pensii sau alte sisteme cu acumulare (se vor declara cele aferente anului fiscal anterior).*

2. Plasamente, investiţii directe şi împrumuturi acordate, dacă valoarea de piaţă însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv investiţiile şi participările în străinătate.

Emitent titlu/societatea în care persoana este acţionar sau asociat/beneficiar de împrumut	Tipul*	Număr de titluri/ cota de participare	Valoarea totală la zi

**Categoriile indicate sunt: (1) hârtii de valoare deţinute (titluri de stat, certificate, obligaţiuni); (2) acţiuni sau părţi sociale în societăţi comerciale; (3) împrumuturi acordate în nume personal.* 4

3. Alte active producătoare de venituri nete, care însumate depăşesc echivalentul a 5.000 de euro pe an:

Descriere	Valoare	Valuta

+

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în străinătate.

V. Datorii

Debite, ipoteci, garanții emise în beneficiul unui terț, bunuri achiziționate în sistem leasing și alte asemenea bunuri, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depășește 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv pasivele financiare acumulate în străinătate.

Creditor	Contractat în anul	Scadent în anul	Valoarea
[redacted]	2014	2020	16.704,43 RON
[redacted]	2017	2022	5.278,4 RON
[redacted]	2017	2018	4.484,31 RON
[redacted]	2017	2018	4.000 RON

VI. Cadouri, servicii sau avantaje primite gratuit sau subvenționate față de valoarea de piață, din partea unor persoane, organizații, societăți comerciale, regii autonome, companii/societăți naționale sau instituții publice românești sau străine, inclusiv burse, credite, garanții, decontări de cheltuieli, altele decât cele ale angajatorului, a căror valoare individuală depășește 500 de euro*

Cine a realizat venitul	Sursa venitului	Serviciul prestat/Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1.1. Titular			
1.2. Soț/soție			
1.2. Copii			

**Se exceptează de la declarare cadourile şi trataţiile uzuale primite din partea rudelor de gradul I şi al II-lea.*

VII. Venituri ale declarantului şi ale membrilor săi de familie, realizate în ultimul an fiscal încheiat (potrivit art. 41 din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, cu modificările şi completările ulterioare)

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv veniturile provenite din străinătate.

Cine a realizat venitul	Sursa venitului	Serviciul prestat/Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1. Venituri din salarii			
1.1. Titular			
Preoteasa Violeta	Centrul Judetean de Cultura Prahova, Ploiesti, Str. Erou Calin Catalin, nr.1	salariu	35.915 RON
1.2. Soţ/soţie			
1.3. Copii			
2. Venituri din activităţi independente			
2.1. Titular			
2.2. Soţ/soţie			
3. Venituri din cedarea folosinţei bunurilor			
3.1. Titular			
3.2. Soţ/soţie			

4. Venituri din investiţii

4.1. Titular

4.2. Soţ/soţie

5. Venituri din pensii

5.1. Titular

5.2. Soţ/soţie

6. Venituri din activităţi agricole

6.1. Titular

6.2. Soţ/soţie

7. Venituri din premii şi din jocuri de noroc

7.1. Titular

7.2. Soţ/soţie

7.3. Copii

8. Venituri din alte surse

8.1. Titular			
8.2. Soţ/soţie			
8.3. Copii			
PREOTEASA IOANA CRISTINA	PREOTEASA LUCIAN, [redacted] ZIMNICEA, JUD. TELEORMAN	PENSIE ALIMENTARA	12.000 RON

Prezenta declaraţie constituie act public şi răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menţionate.

Data completării

29/05/2019

Semnătura

[redacted]

HR_1/29.05.2019

DECLARAŢIE DE INTERESE

Subsemnata ......, Preoteasa I Violeta

având funcţia de Sef serviciu

la Centrul Judetean de Cultura Prahova, Prahova, Ploiesti,

CNP [redacted], domiciliul Ploiesti, judetul Prahova

[redacted],

cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declaraţii, declar pe proprie răspundere:

1. Asociat sau acţionar la societăţi comerciale, companii/societăţi naţionale, instituţii de credit, grupuri de interes economic, precum şi membru în asociaţii, fundaţii sau alte organizaţii neguvernamentale:			
Unitatea - denumirea şi adresa -	Calitatea deţinută	Nr. de părţi sociale sau de acţiuni	Valoarea totală a părţilor sociale şi/sau a acţiunilor
SC HERGAB PETROSERV SRL, Ploiesti, Prahova, [redacted]	Asociat	procent: 50	100 RON

2. Calitatea de membru în organele de conducere, administrare şi control ale societăţilor comerciale, ale regiilor autonome, ale companiilor/societăţilor naţionale, ale instituţiilor de credit, ale grupurilor de interes economic, ale asociaţiilor sau fundaţiilor ori ale altor organizaţii neguvernamentale:		
Unitatea - denumirea şi adresa -	Calitatea deţinută	Valoarea beneficiilor

3. Calitatea de membru în cadrul asociaţiilor profesionale şi/sau sindicale

4. Calitatea de membru în organele de conducere, administrare şi control, retribuite sau neretribuite, deţinute în cadrul partidelor politice, funcţia deţinută şi denumirea partidului politic

5. Contracte, inclusiv cele de asistenţă juridică, consultanţă juridică, consultanţă şi civile, obţinute sau aflate în derulare în timpul exercitării funcţiilor, mandatelor sau demnităţilor publice finanţate de la bugetul de stat, local şi din fonduri externe ori încheiate cu societăţi comerciale cu capital de stat sau unde statul este acţionar majoritar/minoritar:

Beneficiarul de contract: numele, prenumele/ denumirea şi adresa	Instituţia contractantă: denumirea şi adresa	Procedura prin care a fost încredinţat contractul	Tipul contractului	Data încheierii contractului	Durata contractului	Valoarea totală a contractului
Titular						
Soţ/soţie						
Rude de gradul I[1)] ale titularului						
Societăţi comerciale/ Persoană fizică autorizată/ Asociaţii familiale/ Cabinete individuale, cabinete asociate, societăţi civile profesionale sau societăţi civile profesionale cu răspundere limitată care desfăşoară profesia de avocat/ Organizaţii neguvernamentale/ Fundaţii/ Asociaţii[2)]						

1) Prin *rude de gradul I* se înţelege părinţi pe linie ascendentă şi copii pe linie descendentă.

2) Se vor declara numele, denumirea şi adresa beneficiarului de contract unde, prin calitatea deţinută, titularul, soţul/soţia şi rudele de gradul I obţin contracte, aşa cum sunt definite la punctul 5. Nu se declară contractele societăţilor comerciale pe acţiuni la care declarantul împreună cu soţul/soţia şi rudele de gradul I deţin mai puţin de 5% din capitalul social al societăţii, indiferent de modul de dobândire a acţiunilor.

Prezenta declaraţie constituie act public şi răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menţionate.

Data completării

29/05/2019

Semnătura

[redacted]

HR. 2/25.05.2020

DECLARAȚIE DE AVERE

Subsemnata, ȘTEFĂNUCĂ V ANIȘOARA

având funcția de Director

la Centrul Județean de Cultură Prahova, Prahova, Ploiesti,

CN[redacted], domiciliul [redacted] judetul Dambovita

[redacted] -,

cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declarații, declar pe proprie răspundere că împreună cu familia1) dețin următoarele:

*1) Prin familie se înțelege soțul/soția și copiii aflați în întreținerea acestora.

I. Bunuri imobile

1. Terenuri

NOTĂ:

Se vor declara inclusiv cele aflate în alte țări.

Adresa sau zona	Categoria*	Anul dobândirii	Suprafața	Cota-parte	Modul de dobândire	Titularul1)

* Categoriile indicate sunt: (1) agricol; (2) forestier; (3) intravilan; (4) luciu de apă; (5) alte categorii de terenuri extravilane, dacă se află în circuitul civil.

1) La "Titular" se menționează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soțul/soția, copilul), iar în cazul bunurilor în coproprietate, cota-parte și numele coproprietarilor.

2. Clădiri

NOTĂ:

Se vor declara inclusiv cele aflate în alte țări.

Adresa sau zona	Categoria*	Anul dobândirii	Suprafața	Cota-parte	Modul de dobândire	Titularul1)
Galati, Galati, [redacted]	Apartament	2012	25 m2	1/2	Contract de vanzare cumparare	Ştefănucă A. Ştefănucă S.

* Categoriile indicate sunt: (1) apartament; (2) casă de locuit; (3) casă de vacanță; (4) spații comerciale/de producție.
1) La "Titular" se menționează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soțul/soția, copilul), iar în cazul bunurilor în coproprietate, cota-parte și numele coproprietarilor.

II. Bunuri mobile

1. Autovehicule/autoturisme, tractoare, mașini agricole, șalupe, iahturi și alte mijloace de transport care sunt supuse înmatriculării, potrivit legii

Natura	Marca	Nr. de bucăți	Anul de fabricație	Modul de dobândire
Autoturism	Dacia Logan	1	2005	Contract de vanzare cumparare

2. Bunuri sub formă de metale prețioase, bijuterii, obiecte de artă și de cult, colecții de artă și numismatică, obiecte care fac parte din patrimoniul cultural național sau universal, a căror valoare însumată depășește 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor menționa toate bunurile aflate în proprietate, indiferent dacă ele se află sau nu pe teritoriul României la momentul declarării.

Descriere sumară	Anul dobândirii	Valoarea estimata

III. Bunuri mobile, a căror valoare depășește 3.000 de euro fiecare, și bunuri imobile înstrăinate în ultimele 12 luni

Natura bunului înstrăinat	Data înstrăinării	Persoana catre care s-a înstrăinat	Forma înstrăinării	Valoarea

IV. Active financiare

1. Conturi și depozite bancare, fonduri de investiții, forme echivalente de economisire și investire, inclusiv cardurile de credit, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depășește 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în bănci sau instituții financiare din străinătate.

Instituția care administrează și adresa acesteia	Tipul*	Valuta	Deschis în anul	Sold/valoare la zi
[redacted], Ploiești	Cont curent sau echivalente (inclusiv card)	RON	2016	77.699

**Categoriile indicate sunt: (1) cont curent sau echivalente (inclusiv card); (2) depozit bancar sau echivalente; (3) fonduri de investiții sau echivalente, inclusiv fonduri private de pensii sau alte sisteme cu acumulare (se vor declara cele aferente anului fiscal anterior).*

2. Plasamente, investiții directe și împrumuturi acordate, dacă valoarea de piață însumată a tuturor acestora depășește 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv investițiile și participările în străinătate.

Emitent titlu/societatea în care persoana este acționar sau asociat/beneficiar de împrumut	Tipul*	Număr de titluri/ cota de participare	Valoarea totală la zi

**Categoriile indicate sunt: (1) hârtii de valoare deținute (titluri de stat, certificate, obligațiuni); (2) acțiuni sau părți sociale în societăți comerciale; (3) împrumuturi acordate în nume personal.* 4

3. Alte active producătoare de venituri nete, care însumate depășesc echivalentul a 5.000 de euro pe an:

Descriere	Valoare	Valuta

+

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în străinătate.

V. Datorii

Debite, ipoteci, garanții emise în beneficiul unui terț, bunuri achiziționate în sistem leasing și alte asemenea bunuri, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depășește 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv pasivele financiare acumulate în străinătate.

Creditor	Contractat în anul	Scadent în anul	Valoarea

VI. Cadouri, servicii sau avantaje primite gratuit sau subvenționate față de valoarea de piață, din partea unor persoane, organizații, societăți comerciale, regii autonome, companii/societăți naționale sau instituții publice românești sau străine, inclusiv burse, credite, garanții, decontări de cheltuieli, altele decât cele ale angajatorului, a căror valoare individuală depășește 500 de euro*

Cine a realizat venitul	Sursa venitului	Serviciul prestat/Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1.1. Titular			

1.2. Soţ/soţie			
1.2. Copii			

**Se exceptează de la declarare cadourile şi trataţiile uzuale primite din partea rudelor de gradul I şi al II-lea.*

VII. Venituri ale declarantului şi ale membrilor săi de familie, realizate în ultimul an fiscal încheiat (potrivit art. 41 din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, cu modificările şi completările ulterioare)

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv veniturile provenite din străinătate.

Cine a realizat venitul	Sursa venitului	Serviciul prestat/Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1. Venituri din salarii			
1.1. Titular			
ŞTEFĂNUCĂ ANIŞOARA	CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA, EROU CĂLIN CĂTĂLIN, NR. 1	MANAGER	48.801 RON
1.2. Soţ/soţie			
ŞTEFĂNUCĂ SEBASTIAN	GRUP ŞCOLAR CTIN CANTACUZINO, BĂICOI	PROFESOR	43.315 RON
1.3. Copii			
2. Venituri din activităţi independente			
2.1. Titular			
2.2. Soţ/soţie			

3. Venituri din cedarea folosinței bunurilor			
3.1. Titular			
3.2. Soț/soție			
4. Venituri din investiții			
4.1. Titular			
4.2. Soț/soție			
5. Venituri din pensii			
5.1. Titular			
5.2. Soț/soție			
6. Venituri din activități agricole			
6.1. Titular			
6.2. Soț/soție			
7. Venituri din premii și din jocuri de noroc			
7.1. Titular			

7.2. Soţ/soţie			
7.3. Copii			
8. Venituri din alte surse			
8.1. Titular			
ŞTEFĂNUCĂ ANIŞOARA	CONSILIUL LOCAL/ PRIMĂRIA, BREAZA	ACTIVITATE ÎN COMISIA DE EVALUARE MANAGEMENT	730 RON
ŞTEFĂNUCĂ ANIŞOARA	CONSILIUL JUDEŢEAN IALOMIŢA, SLOBOZIA	ACTIVITATE ÎN COMISIA DE EVALUARE MANAGEMENT	1.095 RON
ŞTEFĂNUCĂ ANIŞOARA	CONSILIUL JUDEŢEAN BUZAU, BUZAU	ACTIVITATE ÎN COMISIA DE EVALUARE MANAGEMENT	1.095 RON
8.2. Soţ/soţie			
8.3. Copii			

Prezenta declaraţie constituie act public şi răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menţionate.

Data completării	Semnătura
25/05/2020	[redacted]

NR. 2/25.05.2020

DECLARAȚIE DE INTERESE

Subsemnata, STEFĂNUCĂ V ANIȘOARA

având funcția de Director

la CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA, Prahova, Ploiesti,

[redacted], domiciliul [redacted] judetul Dambovita

[redacted] -,

cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declarații, declar pe propria răspundere:

1. Asociat sau acționar la societăți comerciale, companii/societăți naționale, instituții de credit, grupuri de interes economic, precum și membru în asociații, fundații sau alte organizații neguvernamentale:

Unitatea - denumirea și adresa -	Calitatea deținută	Nr. de părți sociale sau de acțiuni	Valoarea totală a părților sociale și/sau a acțiunilor

2. Calitatea de membru în organele de conducere, administrare și control ale societăților comerciale, ale regiilor autonome, ale companiilor/societăților naționale, ale instituțiilor de credit, ale grupurilor de interes economic, ale asociațiilor sau fundațiilor ori ale altor organizații neguvernamentale:

Unitatea - denumirea și adresa -	Calitatea deținută	Valoarea beneficiilor

3. Calitatea de membru în cadrul asociațiilor profesionale și/sau sindicale
Asociația de Științe Etnologice din România, MEMBRĂ
Asociația Națională a Centrelor Culturale din România, vicepreședinte

4. Calitatea de membru în organele de conducere, administrare și control, retribuite sau neretribuite, deținute în cadrul partidelor politice, funcția deținută și denumirea partidului politic

5. Contracte, inclusiv cele de asistență juridică, consultanță juridică, consultanță și civile, obținute sau aflate în derulare în timpul exercitării funcțiilor, mandatelor sau demnităților publice finanțate de la bugetul de stat, local și din fonduri externe ori încheiate cu societăți comerciale cu capital de stat sau unde statul este acționar majoritar/minoritar:

Beneficiarul de contract: numele, prenumele/ denumirea și adresa	Instituția contractantă: denumirea și adresa	Procedura prin care a fost încredințat contractul	Tipul contractului	Data încheierii contractului	Durata contractului	Valoarea totală a contractului
Titular						
Soț/soție						
Rude de gradul I[1)] ale titularului						

Societăţi comerciale/ Persoană fizică autorizată/ Asociaţii familiale/ Cabinete individuale, cabinete asociate, societăţi civile profesionale sau societăţi civile profesionale cu răspundere limitată care desfăşoară profesia de avocat/ Organizaţii neguvernamentale/ Fundaţii/ Asociaţii2)						

1) Prin *rude de gradul I* se înţelege părinţi pe linie ascendentă şi copii pe linie descendentă.

2) Se vor declara numele, denumirea şi adresa beneficiarului de contract unde, prin calitatea deţinută, titularul, soţul/ soţia şi rudele de gradul I obţin contracte, aşa cum sunt definite la punctul 5. Nu se declară contractele societăţilor comerciale pe acţiuni la care declarantul împreună cu soţul/soţia şi rudele de gradul I deţin mai puţin de 5% din capitalul social al societăţii, indiferent de modul de dobândire a acţiunilor.

Prezenta declaraţie constituie act public şi răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menţionate.

Data completării

25/05/2020

Semnătura

[redacted]

NR. 1/18.05.2020

DECLARAȚIE DE AVERE

Subsemnata ...., ... PREOTEASA I VIOLETA ....

având funcția de .... Sef serviciu ....

la .... CENTRUL JUDETEAN DE CULTURA PRAHOVA, Prahova, Ploiesti ....,

CNP [redacted], domiciliul .... [redacted] Prahova .... [redacted]

........................, [redacted] ....,

cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declarații, declar pe proprie răspundere că împreună cu familia[1)] dețin următoarele:

....

*1) Prin familie se înțelege soțul/soția și copiii aflați în întreținerea acestora.

I. Bunuri imobile

1. Terenuri

NOTĂ:

Se vor declara inclusiv cele aflate în alte țări.

Adresa sau zona	Categoria*	Anul dobândirii	Suprafața	Cota-parte	Modul de dobândire	Titularul[1)]
Prahova, [redacted]	Intravilan	1988	0,25 Ha	1/1	Mostenire	Preoteasa Violeta
Prahova, [redacted]	Forestier	1991	1 Ha	1/3	Mostenire	Preoteasa Violeta Neagu Ana Neagu Vasile
Prahova, [redacted]	Forestier	1993	1 Ha	1/1	Mostenire	Preoteasa Violeta

Prahova, [redacted]	Forestier	2003	3 Ha	1/6	Mostenire	Preoteasa Violeta Neagu Vasile Neagu Raul Cojocaru Nicoleta Ghimpau Doina Stoian Rodica
Prahova, [redacted]	Forestier	2008	6 Ha	1/6	Mostenire	Preoteasa Violeta Neagu Vasile Neagu Raul Ghimpau Doina Stoian Rodica Cojocaru Nicoleta

* Categoriile indicate sunt: (1) agricol; (2) forestier; (3) intravilan; (4) luciu de apă; (5) alte categorii de terenuri extravilane, dacă se află în circuitul civil.
1) La "Titular" se menţionează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soţul/soţia, copilul), iar în cazul bunurilor în coproprietate, cota-parte şi numele coproprietarilor.

2. Clădiri
NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în alte ţări.

Adresa sau zona	Categoria*	Anul dobândirii	Suprafaţa	Cota-parte	Modul de dobândire	Titularul1)
Prahova, [redacted]	Apartament	2014	51 m2	1/1	Contract de vanzare cumparare	Preoteasa Violeta

* Categoriile indicate sunt: (1) apartament; (2) casă de locuit; (3) casă de vacanţă; (4) spaţii comerciale/de producţie.
1) La "Titular" se menţionează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soţul/soţia, copilul), iar în cazul bunurilor în coproprietate, cota-parte şi numele coproprietarilor.

II. Bunuri mobile

1. Autovehicule/autoturisme, tractoare, maşini agricole, şalupe, iahturi şi alte mijloace de transport care sunt supuse înmatriculării, potrivit legii

Natura	Marca	Nr. de bucăţi	Anul de fabricaţie	Modul de dobândire

2. Bunuri sub formă de metale preţioase, bijuterii, obiecte de artă şi de cult, colecţii de artă şi numismatică, obiecte care fac parte din patrimoniul cultural naţional sau universal, a căror valoare însumată depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:

Se vor menţiona toate bunurile aflate în proprietate, indiferent dacă ele se află sau nu pe teritoriul României la momentul declarării.

Descriere sumară	Anul dobândirii	Valoarea estimata

III. Bunuri mobile, a căror valoare depăşeşte 3.000 de euro fiecare, şi bunuri imobile înstrăinate în ultimele 12 luni

Natura bunului înstrăinat	Data înstrăinării	Persoana catre care s-a înstrăinat	Forma înstrăinării	Valoarea

IV. Active financiare

1. Conturi şi depozite bancare, fonduri de investiţii, forme echivalente de economisire şi investire, inclusiv cardurile de credit, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:

Se vor declara inclusiv cele aflate în bănci sau instituţii financiare din străinătate.

Instituţia care administrează şi adresa acesteia	Tipul*	Valuta	Deschis în anul	Sold/valoare la zi

**Categoriile indicate sunt: (1) cont curent sau echivalente (inclusiv card); (2) depozit bancar sau echivalente; (3) fonduri de investiții sau echivalente, inclusiv fonduri private de pensii sau alte sisteme cu acumulare (se vor declara cele aferente anului fiscal anterior).*

2. Plasamente, investiții directe și împrumuturi acordate, dacă valoarea de piață însumată a tuturor acestora depășește 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv investițiile și participările în străinătate.

Emitent titlu/societatea în care persoana este acționar sau asociat/beneficiar de împrumut	Tipul*	Număr de titluri/ cota de participare	Valoarea totală la zi

**Categoriile indicate sunt: (1) hârtii de valoare deținute (titluri de stat, certificate, obligațiuni); (2) acțiuni sau părți sociale în societăți comerciale; (3) împrumuturi acordate în nume personal. 4*

3. Alte active producătoare de venituri nete, care însumate depășesc echivalentul a 5.000 de euro pe an:

Descriere	Valoare	Valuta

+

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în străinătate.

V. Datorii

Debite, ipoteci, garanții emise în beneficiul unui terț, bunuri achiziționate în sistem leasing și alte asemenea bunuri, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depășește 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv pasivele financiare acumulate în străinătate.

Creditor	Contractat în anul	Scadent în anul	Valoarea
[redacted]	2018	2022	18.345 RON
[redacted]	2018	2025	6.112 RON
[redacted]	2015	2020	6.000 RON
[redacted]	2016	2020	4.000 RON

VI. Cadouri, servicii sau avantaje primite gratuit sau subvenționate față de valoarea de piață, din partea unor persoane, organizații, societăți comerciale, regii autonome, companii/societăți naționale sau instituții publice românești sau străine, inclusiv burse, credite, garanții, decontări de cheltuieli, altele decât cele ale angajatorului, a căror valoare individuală depășește 500 de euro*

Cine a realizat venitul	Sursa venitului	Serviciul prestat/Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1.1. Titular			
1.2. Soț/soție			
1.2. Copii			

**Se exceptează de la declarare cadourile și tratațiile uzuale primite din partea rudelor de gradul I și al II-lea.*

VII. Venituri ale declarantului și ale membrilor săi de familie, realizate în ultimul an fiscal încheiat (potrivit art. 41 din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, cu modificările și completările ulterioare)

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv veniturile provenite din străinătate.

Cine a realizat venitul	Sursa venitului	Serviciul prestat/Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1. Venituri din salarii			
1.1. Titular			
Preoteasa Violeta	Centrul Judetean de Cultura Prahova, Ploiesti, Str. Erou Calin Catalin, nr.1	salariu	49.533 RON
1.2. Soț/soție			
1.3. Copii			
2. Venituri din activități independente			

2.1. Titular			
2.2. Soţ/soţie			
3. Venituri din cedarea folosinţei bunurilor			
3.1. Titular			
3.2. Soţ/soţie			
4. Venituri din investiţii			
4.1. Titular			
4.2. Soţ/soţie			
5. Venituri din pensii			
5.1. Titular			
5.2. Soţ/soţie			
6. Venituri din activităţi agricole			
6.1. Titular			
6.2. Soţ/soţie			

7. Venituri din premii şi din jocuri de noroc			
7.1. Titular			
7.2. Soţ/soţie			
7.3. Copii			
8. Venituri din alte surse			
8.1. Titular			
8.2. Soţ/soţie			
8.3. Copii			
PREOTEASA IOANA CRISTINA	PREOTEASA LUCIAN, [redacted], [redacted] Prahova	PENSIE ALIMENTARA	12.000 RON

Prezenta declaraţie constituie act public şi răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menţionate.

Data completării

18/05/2020

Semnătura

[redacted]

NR. 1/18.05.2020

DECLARAȚIE DE INTERESE

Subsemnata, Preoteasa I Violeta

având funcția de Sef serviciu

la Centrul Judetean de Cultura Prahova, Prahova, Ploiesti,

CNP [redacted], domiciliul Ploiesti, judetul Prahova

[redacted],

cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declarații, declar pe proprie răspundere:

1. Asociat sau acționar la societăți comerciale, companii/societăți naționale, instituții de credit, grupuri de interes economic, precum și membru în asociații, fundații sau alte organizații neguvernamentale:

Unitatea - denumirea și adresa -	Calitatea deținută	Nr. de părți sociale sau de acțiuni	Valoarea totală a părților sociale și/sau a acțiunilor
SC HERGAB PETROSERV SRL, Ploiesti, Prahova, [redacted]	Asociat	procent; 50	100 RON

2. Calitatea de membru în organele de conducere, administrare și control ale societăților comerciale, ale regiilor autonome, ale companiilor/societăților naționale, ale instituțiilor de credit, ale grupurilor de interes economic, ale asociațiilor sau fundațiilor ori ale altor organizații neguvernamentale:

Unitatea - denumirea și adresa -	Calitatea deținută	Valoarea beneficiilor

3. Calitatea de membru în cadrul asociațiilor profesionale și/sau sindicale

4. Calitatea de membru în organele de conducere, administrare și control, retribuite sau neretribuite, deținute în cadrul partidelor politice, funcția deținută și denumirea partidului politic

5. Contracte, inclusiv cele de asistență juridică, consultanță juridică, consultanță și civile, obținute sau aflate în derulare în timpul exercitării funcțiilor, mandatelor sau demnităților publice finanțate de la bugetul de stat, local și din fonduri externe ori încheiate cu societăți comerciale cu capital de stat sau unde statul este acționar majoritar/minoritar:

Beneficiarul de contract: numele, prenumele/ denumirea și adresa	Instituția contractantă: denumirea și adresa	Procedura prin care a fost încredințat contractul	Tipul contractului	Data încheierii contractului	Durata contractului	Valoarea totală a contractului
Titular						
Soț/soție						
Rude de gradul I[1)] ale titularului						
Societăți comerciale/ Persoană fizică autorizată/ Asociații familiale/ Cabinete individuale, cabinete asociate, societăți civile profesionale sau societăți civile profesionale cu răspundere limitată care desfășoară profesia de avocat/ Organizații neguvernamentale/ Fundații/ Asociații[2)]						

1) Prin *rude de gradul I* se înțelege părinți pe linie ascendentă și copii pe linie descendentă.

2) Se vor declara numele, denumirea și adresa beneficiarului de contract unde, prin calitatea deținută, titularul, soțul/soția și rudele de gradul I obțin contracte, așa cum sunt definite la punctul 5. Nu se declară contractele societăților comerciale pe acțiuni la care declarantul împreună cu soțul/soția și rudele de gradul I dețin mai puțin de 5% din capitalul social al societății, indiferent de modul de dobândire a acțiunilor.

Prezenta declarație constituie act public și răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menționate.

Data completării

18/05/2020

Semnătura

[redacted]

NR. 3/27.05.2020

DECLARAȚIE DE AVERE

Subsemnatul, DOSARU V MIHAI GEORGE CLAUDIU

având funcția de Sef serviciu

la CENTRUL JUDETEAN DE CULTURA PRAHOVA, Prahova, Ploiesti,

[redacted], domiciliul [redacted] judetul Prahova

[redacted] -,

cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declarații, declar pe propria răspundere că împreună cu familia1) dețin următoarele:

*1) Prin familie se înțelege soțul/soția și copiii aflați în întreținerea acestora.

I. Bunuri imobile

1. Terenuri

NOTĂ:

Se vor declara inclusiv cele aflate în alte țări.

Adresa sau zona	Categoria*	Anul dobândirii	Suprafața	Cota-parte	Modul de dobândire	Titularul1)

* Categoriile indicate sunt: (1) agricol; (2) forestier; (3) intravilan; (4) luciu de apă; (5) alte categorii de terenuri extravilane, dacă se află în circuitul civil.

1) La "Titular" se menționează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soțul/soția, copilul), iar în cazul bunurilor în coproprietate, cota-parte și numele coproprietarilor.

2. Clădiri

NOTĂ:

Se vor declara inclusiv cele aflate în alte țări.

Adresa sau zona	Categoria*	Anul dobândirii	Suprafața	Cota-parte	Modul de dobândire	Titularul1)

* Categoriile indicate sunt: (1) apartament; (2) casă de locuit; (3) casă de vacanță; (4) spații comerciale/de producție.
1) La "Titular" se menționează, în cazul bunurilor proprii, numele proprietarului (titularul, soțul/soția, copilul), iar în cazul bunurilor în coproprietate, cota-parte și numele coproprietarilor.

II. Bunuri mobile

1. Autovehicule/autoturisme, tractoare, mașini agricole, șalupe, iahturi și alte mijloace de transport care sunt supuse înmatriculării, potrivit legii

Natura	Marca	Nr. de bucăți	Anul de fabricație	Modul de dobândire

2. Bunuri sub formă de metale prețioase, bijuterii, obiecte de artă și de cult, colecții de artă și numismatică, obiecte care fac parte din patrimoniul cultural național sau universal, a căror valoare însumată depășește 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor menționa toate bunurile aflate în proprietate, indiferent dacă ele se află sau nu pe teritoriul României la momentul declarării.

Descriere sumară	Anul dobândirii	Valoarea estimata

III. Bunuri mobile, a căror valoare depășește 3.000 de euro fiecare, și bunuri imobile înstrăinate în ultimele 12 luni

Natura bunului înstrăinat	Data înstrăinării	Persoana catre care s-a înstrăinat	Forma înstrăinării	Valoarea

IV. Active financiare

1. Conturi şi depozite bancare, fonduri de investiţii, forme echivalente de economisire şi investire, inclusiv cardurile de credit, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în bănci sau instituţii financiare din străinătate.

Instituţia care administrează şi adresa acesteia	Tipul*	Valuta	Deschis în anul	Sold/valoare la zi

**Categoriile indicate sunt: (1) cont curent sau echivalente (inclusiv card); (2) depozit bancar sau echivalente; (3) fonduri de investiţii sau echivalente, inclusiv fonduri private de pensii sau alte sisteme cu acumulare (se vor declara cele aferente anului fiscal anterior).*

2. Plasamente, investiţii directe şi împrumuturi acordate, dacă valoarea de piaţă însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv investiţiile şi participările în străinătate.

Emitent titlu/societatea în care persoana este acţionar sau asociat/beneficiar de împrumut	Tipul*	Număr de titluri/ cota de participare	Valoarea totală la zi

**Categoriile indicate sunt: (1) hârtii de valoare deţinute (titluri de stat, certificate, obligaţiuni); (2) acţiuni sau părţi sociale în societăţi comerciale; (3) împrumuturi acordate în nume personal.* 4

3. Alte active producătoare de venituri nete, care însumate depăşesc echivalentul a 5.000 de euro pe an:

Descriere	Valoare	Valuta

+

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv cele aflate în străinătate.

V. Datorii

Debite, ipoteci, garanţii emise în beneficiul unui terţ, bunuri achiziţionate în sistem leasing şi alte asemenea bunuri, dacă valoarea însumată a tuturor acestora depăşeşte 5.000 de euro

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv pasivele financiare acumulate în străinătate.

Creditor	Contractat în anul	Scadent în anul	Valoarea

VI. Cadouri, servicii sau avantaje primite gratuit sau subvenționate față de valoarea de piață, din partea unor persoane, organizații, societăți comerciale, regii autonome, companii/societăți naționale sau instituții publice românești sau străine, inclusiv burse, credite, garanții, decontări de cheltuieli, altele decât cele ale angajatorului, a căror valoare individuală depășește 500 de euro*

Cine a realizat venitul	Sursa venitului	Serviciul prestat/Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1.1. Titular			
1.2. Soț/soție			
1.2. Copii			

**Se exceptează de la declarare cadourile și tratațiile uzuale primite din partea rudelor de gradul I și al II-lea.*

VII. Venituri ale declarantului și ale membrilor săi de familie, realizate în ultimul an fiscal încheiat (potrivit art. 41 din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, cu modificările și completările ulterioare)

NOTĂ:
Se vor declara inclusiv veniturile provenite din străinătate.

Cine a realizat venitul	Sursa venitului	Serviciul prestat/Obiectul generator de venit	Venitul anual încasat
1. Venituri din salarii			
1.1. Titular			
Dosaru Claudiu	Centrul Judetean de Cultura Prahova, Ploiesti, Str. Erou Calin Catalin, nr.1	salariu	30.123 RON
1.2. Soț/soție			

1.3. Copii			
2. Venituri din activităţi independente			
2.1. Titular			
2.2. Soţ/soţie			
3. Venituri din cedarea folosinţei bunurilor			
3.1. Titular			
3.2. Soţ/soţie			
4. Venituri din investiţii			
4.1. Titular			
4.2. Soţ/soţie			
5. Venituri din pensii			
5.1. Titular			
5.2. Soţ/soţie			
6. Venituri din activităţi agricole			

6.1. Titular			
6.2. Soţ/soţie			
7. Venituri din premii şi din jocuri de noroc			
7.1. Titular			
7.2. Soţ/soţie			
7.3. Copii			
8. Venituri din alte surse			
8.1. Titular			
8.2. Soţ/soţie			
8.3. Copii			

Prezenta declarație constituie act public și răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menționate.

Data completării	**Semnătura**
27/05/2020	[redacted]

NR 3/27.05.2020

DECLARAȚIE DE INTERESE

Subsemnatul DOSARU V MIHAI GEORGE CLAUDIU

având funcția de Sef serviciu

la CENTRUL JUDETEAN DE CULTURA PRAHOVA, Prahova, Ploiesti

[redacted], domiciliul [redacted] judetul Prahova

[redacted] -

cunoscând prevederile art. 292 din Codul penal privind falsul în declarații, declar pe proprie răspundere:

1. Asociat sau acționar la societăți comerciale, companii/societăți naționale, instituții de credit, grupuri de interes economic, precum și membru în asociații, fundații sau alte organizații neguvernamentale:

Unitatea - denumirea și adresa -	Calitatea deținută	Nr. de părți sociale sau de acțiuni	Valoarea totală a părților sociale și/sau a acțiunilor

2. Calitatea de membru în organele de conducere, administrare și control ale societăților comerciale, ale regiilor autonome, ale companiilor/societăților naționale, ale instituțiilor de credit, ale grupurilor de interes economic, ale asociațiilor sau fundațiilor ori ale altor organizații neguvernamentale:

Unitatea - denumirea și adresa -	Calitatea deținută	Valoarea beneficiilor

3. Calitatea de membru în cadrul asociaţiilor profesionale şi/sau sindicale

4. Calitatea de membru în organele de conducere, administrare şi control, retribuite sau neretribuite, deţinute în cadrul partidelor politice, funcţia deţinută şi denumirea partidului politic

5. Contracte, inclusiv cele de asistenţă juridică, consultanţă juridică, consultanţă şi civile, obţinute sau aflate în derulare în timpul exercitării funcţiilor, mandatelor sau demnităţilor publice finanţate de la bugetul de stat, local şi din fonduri externe ori încheiate cu societăţi comerciale cu capital de stat sau unde statul este acţionar majoritar/minoritar:

Beneficiarul de contract: numele, prenumele/ denumirea şi adresa	Instituţia contractantă: denumirea şi adresa	Procedura prin care a fost încredinţat contractul	Tipul contractului	Data încheierii contractului	Durata contractului	Valoarea totală a contractului
Titular						
Soţ/soţie						
Rude de gradul I[1] ale titularului						
Societăţi comerciale/ Persoană fizică autorizată/ Asociaţii familiale/ Cabinete individuale, cabinete asociate, societăţi civile profesionale sau societăţi civile profesionale cu răspundere limitată care desfăşoară profesia de avocat/ Organizaţii neguvernamentale/ Fundaţii/ Asociaţii[2]						

1) Prin *rude de gradul I* se înțelege părinți pe linie ascendentă și copii pe linie descendentă.

2) Se vor declara numele, denumirea și adresa beneficiarului de contract unde, prin calitatea deținută, titularul, soțul/soția și rudele de gradul I obțin contracte, așa cum sunt definite la punctul 5. Nu se declară contractele societăților comerciale pe acțiuni la care declarantul împreună cu soțul/soția și rudele de gradul I dețin mai puțin de 5% din capitalul social al societății, indiferent de modul de dobândire a acțiunilor.

Prezenta declarație constituie act public și răspund potrivit legii penale pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menționate.

Data completării	**Semnătura**
27/05/2020	[redacted]

DOCUMENTE NECESARE

ÎNSCRIERII LA ŞCOALA POPULARĂ DE ARTE

1. **FIŞĂ DE ÎNSCRIERE**
2. **DECLARAŢIA DE CONSIMŢĂMÂNT PRELUCRARE DATE**
3. **COPIE DUPĂ CERTIFICATUL DE NAŞTERE/CI AL CURSANTULUI**

Fişa de înscriere se găseşte la secretariatul instituţiei sau pe situl instituţiei

DOCUMENTE NECESARE

ÎNSCRIERII LA ŞCOALA POPULARĂ DE ARTE

1. **FIŞĂ DE ÎNSCRIERE**
2. **DECLARAŢIA DE CONSIMŢĂMÂNT PRELUCRARE DATE**
3. **COPIE DUPĂ CERTIFICATUL DE NAŞTERE/CI AL CURSANTULUI**

Fişa de înscriere se găseşte la secretariatul instituţiei sau pe situl instituţiei

Anexa nr. 1
la regulamentul - cadru

ANUNŢ PUBLIC
privind organizarea concursului de proiecte de management pentru Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"

Consiliul Judeţean Prahova, organizează la sediul său din Ploieşti, b-dul Republicii, nr. 2-4 - Palatul Administrativ, în conformitate cu prevederile Ordonanţei de Urgenţă a Guvernului nr.189/2008 privind managementul instituţiilor publice de cultură, aprobată prin Legea nr.269/2009 cu modificările şi completările ulterioare și ale Ordinului ministrului culturii nr. 2799/2015 pentru aprobarea Regulamentului-cadru de organizare şi desfăşurare a concursului de proiecte de management, a Regulamentului-cadru de organizare şi desfăşurare a evaluării managementului, a modelului-cadru al caietului de obiective, a modelului-cadru al raportului de activitate, precum şi a modelului-cadru al contractului de management, concursul de proiecte de management pentru Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion", instituţie publică de cultură din subordine.

Condiţii de participare:

a) are cetăţenia română sau a unuia dintre statele membre ale Uniunii Europene şi domiciliul în România;

b) are capacitate deplină de exerciţiu;

c) are studii universitare de licenţă absolvite cu diplomă, respectiv studii superioare de lungă durată, absolvite cu diplomă de licenţă sau echivalentă în unul **din domeniile**[1]:

- Domeniul fundamental (DFI) – *Științe umaniste și arte;*
- Domeniul fundamental (DFI) – *Științe sociale*, Domenii de licență (DL) : Sociologie / Științe ale educației;

Absolvenții studiilor universitare de licență – tip Bologna se solicită să se facă dovada finalizării atât a ciclului I cât și a ciclului II (masterat)

d) are vechime în specialitatea studiilor, menționate la lit. c), de minimum 5 ani;

e) are experiență în domeniul activității manageriale de minimum 4 ani sau pregătire* în domeniul managementului;

*Condiția de pregătire în management poate fi substituită și cu pregătirea în management atestat cu certificat de absolvire(manager de proiect, manager cultural, etc.)

f) nu i-a încetat contractul individual de muncă, raportul de serviciu sau contractul de management pentru motive imputabile în ultimii 5 ani;

g) nu a suferit condamnări penale şi civile pentru fapte ce l-ar face incompatibil cu funcţia pentru care candidează ;

h) nu deține o funcție de manager la o altă instituție publică de cultură din România [2];

i) nu a fost lucrător al securității sau colaborator al acesteia, în sensul art. 2 lit. a) – c) din Ordonanţa de urgenţă a Guvernului nr. 24/2008 privind accesul la propriul dosar şi deconspirarea Securităţii;

j) cunoaşte limba română, scris şi vorbit;

ROMÂNIA PREȘEDINTE 2 Consiliul Județean Prahova

Calendarul concursului :

a) **28.06.2024** - aducerea la cunoştinţa publică a: condiţiilor de participare la concursul de proiecte de management, a caietului de obiective, a regulamentului de organizare a concursului de proiecte de management întocmit conform regulamentului-cadru, a calendarului concursului cu precizarea termenului/perioadei pentru fiecare etapă, a actelor necesare înscrierii la concursul de proiecte de management care fac obiectul dosarului de concurs, a bibliografiei, a informaţiilor (privind condiţiile tehnice de redactare a proiectului de management şi condiţiile de prezentare a acestuia şi orice alte informaţii considerate necesare unei mai bune înţelegeri a cerinţelor concursului).

b) **23.07.2024** - data limită pentru depunerea proiectelor de management şi a dosarelor de concurs de către candidaţi;

c) **24.07 – 26.07.2024** - selecția dosarelor de concurs;

d) **29.07 – 07.08.2024** - analiza proiectelor de management – prima etapă și comunicare rezultate;

e) **08.08.2024** - susţinerea proiectelor de management în cadrul interviului – a doua etapă.

f) în termen de 24 de ore de la încheierea etapei a doua – aducerea la cunoștința candidaților și la cunoștința publică, a rezultatului concursului și afișarea acestuia.

g) candidații nemulțumiți pot depune contestații asupra modului de respectare a procedurii privind organizarea și desfășurarea concursului, la compartimentul de resurse umane din cadrul autorității, în conformitate cu prevederile capitolului IV din regulament.

h) în termen de 24 de ore de la expirarea termenului în care pot fi depuse contestaţii sau, după caz, de la data soluţionării acestora, prin grija autorităţii, rezultatul final al concursului, lista nominală a candidaţilor şi alte informaţii de interes public sunt aduse la cunoştinţa publică prin afişaj la sediul autorităţii şi al instituţiei, precum şi pe pagina de internet a autorităţii şi a instituţiei publice de cultură.

Dosarul de concurs trebuie să conţină:

a) cerere de înscriere la concurs cu date personale de contact: tel. mobil şi adresă de e-mail;

b) copie după actul de identitate;

c) curriculum vitae (cf. H.G. nr. 1021/2004);

d) copii după diplomele de studii şi, după caz, documentele care atestă efectuarea unor specializări;

e) adeverinţa care să ateste starea de sănătate corespunzătoare, eliberată cu cel mult 6 luni anterior derulării concursului, de către medicul de familie al candidatului sau de către unităţile sanitare abilitate;

f) cazierul judiciar – în cazul persoanelor cu cetăţenie română sau acte similare în situaţia persoanelor cu altă cetăţenie;

g) copia carnetului de muncă şi, după caz, o adeverinţă eliberată ulterior datei de 01.01.2011 şi/sau alte documente care să ateste experienţa în specialitatea studiilor menţionate;

h) declaraţie pe propria răspundere că nu i-a încetat contractul individual de muncă, raportul de serviciu sau contractul de management pentru motive imputabile în ultimii 5 ani;

i) declaraţie pe propria răspundere că nu a fost lucrător al securităţii sau colaborator al acestei, în sensul art. 2 lit. a) – c) din Ordonanţa de urgenţă a Guvernului nr. 24/2008 privind accesul la propriul dosar şi deconspirarea Securităţii;

j) declaraţie pe propria răspundere, prin care se angajează, dacă este cazul, să renunţe la postul de manager deţinut, în condiţiile în care este declarat câştigător în cadrul acestui concurs de proiecte de management;

k) proiectul de management, care trebuie întocmit şi structurat conform cerinţelor din Caietul de obiective, în format scris şi în format electronic de tip PDF pe suport CD/ memory stick - cu respectarea prevederilor art. 13 din Ordonanţa de urgenţă a Guvernului nr. 189/2008 privind managementul instituţiilor publice de cultură aprobată prin Legea nr.269/2009 cu modificările şi completările ulterioare, respectiv, fără a avea semnături şi fără a conţine indicii privind identitatea autorului (fără a se menţiona numele şi/sau prenumele persoanei care l-a întocmit în cadrul textului, pe suportul tip CD/ memory stick sau în proprietăţile fişierului electronic de tip PDF).

Proiectul de management este limitat la un număr de 50 pagini (format: A4, marginile paginii: stânga: 2 cm, dreapta 2 cm, sus: 1,25 cm, jos: 1,25, alinierea textului: justified, font: times new roman, cu dimensiunea de 12 puncte pentru textul de bază şi dimensiunea de 14 puncte pentru titluri, utilizând obligatoriu diacriticele specifice limbii române, numerotare pagini: în josul paginii, numărul paginilor centrat, prima pagină a proiectului de management va fi structurată conform modelului prevăzut în anexa nr. 4 a caietului de obiective aprobat; proiectul de management nu va conţine alte titluri/capitole/subcapitole, decât cele menţionate în structura proiectului de management prevăzută în caietul de obiective aprobat).

Copiile actelor din dosarul de concurs se prezintă însoţite de documentele originale, care se certifică pentru conformitate de către secretariatul comisiei de concurs, sau în copii legalizate.

Dosarele de concurs şi proiectul de management se depun la sediul Consiliului Judeţean Prahova - Serviciul Resurse Umane – etajul 5, cam.512, până la data de 23.07.2024, ora 16.30.

Candidaţii pot solicita informaţii suplimentare necesare elaborării proiectelor de management, în baza unei cereri motivate adresată conducerii Consiliul Judeţean Prahova. În termen de maximum 3 zile lucrătoare de la data depunerii cererii privind solicitarea de date suplimentare, conducerea Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" este obligată să furnizeze informaţiile solicitate.

Relaţii suplimentare se pot obţine de la:

- Consiliul Judeţean Prahova: domnul Moşu Răzvan –Nicolae – consilier din cadrul Biroului Sănătate, Cultură, Învăţământ, Mass - Media, Sport - Tineret, ONG-uri, Turism la telefon 0244/514545 int.131, sau de la Serviciul Resurse Umane la telefon 0244/514864.

BIBLIOGRAFIE

ROMÂNIA PREŞEDINTE 2 Consiliul Judeţean Prahova

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ

1. Constituţia României, republicată;
2. O.U.G. nr.57/2019 privind Codul administrativ cu modificările şi completările ulterioare – Părţile I, III, V şi ale părţii a VII-a;
3. Ordonanţa Guvernului nr. 137/2000 privind prevenirea şi sancţionarea tuturor formelor de discriminare, republicată, cu modificările şi completările ulterioare;
4. Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de şanse şi de tratament între femei şi bărbaţi, republicată, cu modificările şi completările ulterioare;

BIBLIOGRAFIE SPECIFICĂ

1. Ordonanţa de urgenţă nr. 118/2006 privind înfiinţarea, organizarea şi desfăşurarea activităţii aşezămintelor culturale, cu modificările şi completările ulterioare;
2. Ordonanţa nr. 21/2007 privind instituţiile şi companiile de spectacole sau concerte, precum şi desfăşurarea activităţii de impresariat artistic, cu modificările şi completările ulterioare;
3. Ordonanţa de Urgenţă nr. 189/2008 privind managementul instituţiilor publice de cultură, aprobată cu modificări şi completări prin Legea nr. 269/2009;
4. Ordinului Ministrului Culturii nr. 2799/2015 pentru aprobarea Regulamentului-cadru de organizare şi desfăşurare a concursului de proiecte de management, a Regulamentului-cadru de organizare şi desfăşurare a evaluării managementului, a modelului-cadru al caietului de obiective, a modelului-cadru al raportului de activitate, precum şi a modelului-cadru al contractului de management;
5. Ordonanţa nr. 51/1998 privind îmbunătăţirea sistemului de finanţare nerambursabilă a proiectelor culturale cu modificările şi completările ulterioare;
6. Legea nr. 98/2016 privind achiziţiile publice cu modificările şi completările ulterioare;
7. Legea nr. 53/2003 - Codul Muncii cu modificările şi completările ulterioare;
8. Legea nr. 273/ 2006 privind finanţele publice locale cu modificările şi completările ulterioare;
9. Legea 8/1996 – privind dreptul de autor şi drepturile conexe, republicată cu modificările şi completările ulterioare;
10. Ordonanţa Guvernului nr. 119/1999 privind controlul intern şi controlul financiar preventiv, republicată, cu modificările şi completările ulterioare ;
11. Lege - cadru 153/2017 – privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, cu modificările şi completările ulterioare ;
12. Legea nr. 544/2001 – privind liberul acces la informaţii de interes public si normele de aplicare ale acesteia, cu modificările şi completările ulterioare;
13. Legea nr. 32/1994 privind sponsorizarea, cu modificările şi completările ulterioare;
14. Ordinul S.G.G. nr. 600/2018 pentru aprobarea Codului controlui intern-managerial al entităţilor publice, cu modificările şi completările ulterioare;
15. Hotărârea nr. 1269/2021 privind aprobarea Strategiei naţionale anticorupţie 2021-2025 şi a documentelor aferente acesteia;

[1] *studii stabilite în conformitate cu prevederile Hotărârii Guvernului nr. 433/2022 privind aprobarea Nomenclatorului domeniilor şi al specializărilor/programelor de studii universitare şi a structurii instituţiilor de învăţământ superior pentru anul universitar 2022-2023*

[2] *condiţie aplicabilă în cazul câştigării concursului de proiecte de management.*

ROMÂNIA
PREŞEDINTE
2
Consiliul Judeţean Prahova

Consiliul Judeţean Prahova
Se confirmă autenticitatea prezentei
copii cu originalul
ŞEF SERVICIU

ROMÂNIA
Consiliul Judeţean
JUDEŢUL PRAHOVA

Domnule Președinte

Subsemnatul/Subsemnata, ..., cetăţean român, fiul/fiica lui ……………….............. şi al/a ...., născut/născută la data de ………............. în ………..., cu domiciliul în ....……………………, legitimat/legitimată cu .... seria …………….. nr. ...., CNP ...., prin prezenta vă rog să-mi aprobaţi participarea la concursul de proiecte de management organizat pentru ocuparea postului de manager al ....

Ataşez la prezenta următoarele documente:

- ....
- ....
- ....

Date de contact:

- e-mail:________________________________
- telefon mobil: ___________________________

Data, Semnătura,

……………………… ……………………………..

Unitatea ______________________________

Sediul _______________________________

Cod unic (cod fiscal) ____________________

nr. _______ / ______________

ADEVERINŢĂ

Prin prezenta se adevereşte că dl./dna. _____________________________________ fiul/fiica lui _____________ şi al/a _______________, născut/ă la data [_]_]-[_]_]-[_]_]_]_], CNP [_]_]_]_]_]_]_]_]_]_]_]_]_], a fost/este angajatul/a unităţii noastre conform contractului individual de muncă, înregistrat la Inspectoratul Teritorial de Muncă cu nr. ___________ / _____________.

Nr. crt.	**Unitatea, altă persoană juridică sau persoana fizică la care lucrează**	**Mutaţia intervenită**	**Anul** Luna Ziua	**Meseria sau funcţia şi locul de muncă cu condiţii deosebite**	**Salariul de bază**	**Denumirea unităţii, nr. şi data actului pe baza căruia se face înscrierea**	**Parafa şi semnătura persoanei care face înscrierea**

Datele de mai sus sunt extrase din documentele existente la dosarul angajatului. Menţionăm că s-au constituit, reţinut şi virat conform prevederilor legale, contribuţiile pentru asigurări sociale, pensie suplimentară (*până la 31.03.2001*), asigurări de sănătate, şomaj aferente perioadelor sus menţionate.

Reprezentant legal

____

Serviciul resurse umane

____

DECLARAŢIE PE PROPRIA RĂSPUNDERE

Subsemnatul/Subsemnata, ..., cetăţean român, fiul/fiica lui ……………………........... şi al/a ...., născut/născută la data de …………............ în ……….., cu domiciliul în ....……………………, legitimat/legitimată cu .... seria …………….. nr. ...., CNP ...., cunoscând prevederile art. 326 din Codul penal cu privire la falsul în declaraţii **declar prin prezenta, pe propria răspundere, că <u>nu mi-a încetat contractul individual de muncă, raportul de serviciu sau contractul de management pentru motive imputabile</u>**, în ultimii 5 ani.

Data, Semnătura,

……………………… …………………………..

DECLARAŢIE PE PROPRIA RĂSPUNDERE

Subsemnatul/Subsemnata, ..., cetăţean român, fiul/fiica lui ……………………........... şi al/a ...., născut/născută la data de ……................... în ………..., cu domiciliul în ....……………………, legitimat/legitimată cu .... seria …………….. nr. ...., CNP ...., cunoscând prevederile art. 326 din Codul penal cu privire la falsul în declaraţii **declar prin prezenta, pe propria răspundere,** **că** **<u>voi renunţa la postul de manager deţinut la ...., în condiţiile în care sunt declarat/declarată câştigător/câştigătoare la concursul de proiecte de management organizat pentru ocuparea postului de manager al ....</u>** .

Data,

………………………

Semnătura,

…………………………..

DECLARAŢIE PE PROPRIA RĂSPUNDERE

Subsemnatul/Subsemnata, ...,
cetăţean român, fiul/fiica lui …...................................... şi al/a ....,
născut/născută la data de ……….............. în ....,
domiciliat/domiciliată în ....……………………
legitimat/legitimată cu .... seria …………….. nr. ...., cunoscând prevederile art. 326 din Codul penal cu privire la falsul în declaraţii, după luarea la cunoştinţă a conţinutului Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 24/2008 privind accesul la propriul dosar şi deconspirarea Securităţii, **declar prin prezenta, pe propria răspundere, că nu am fost lucrător al Securităţii sau colaborator al acesteia, în sensul art. 2 lit.a) - c) din ordonanţa de urgenţă.**

Data, Semnătura,

……………………… …………………………..

ROMÂNIA
JUDEŢUL PRAHOVA
CONSILIUL JUDEŢEAN
PREŞEDINTE

Anexa nr. 1
la Dispoziţia nr. 452
din data de 18 IUN. 2024

Regulamentul
de organizare şi desfăşurare a concursului de proiecte de management organizat pentru Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"

CAPITOLUL I
Dispoziţii generale

ROMÂNIA PREŞEDINTE 2 Consiliul Judeţean Prahova

ART. 1

Concursul de proiecte de management pentru Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion", aflat în subordinea Consiliului Judeţean Prahova, reprezentat prin ordonatorul principal de credite, denumit în continuare autoritatea, se organizează în conformitate cu prevederile Ordonanţei de Urgenţă a Guvernului nr. 189/2008 privind managementul instituţiilor publice de cultură, aprobată prin Legea nr.269/2009 cu modificările şi completările ulterioare şi ale Ordinului Ministrului Culturii nr. 2799/2015 pentru aprobarea Regulamentului-cadru de organizare şi desfăşurare a concursului de proiecte de management, a Regulamentului-cadru de organizare şi desfăşurare a evaluării managementului, a modelului-cadru al caietului de obiective, a modelului-cadru al raportului de activitate, precum şi a modelului-cadru al contractului de management, coroborate cu prevederile prezentului regulament.

ART. 2

(1) Concursul de proiecte de management se desfăşoară conform cerinţelor cuprinse în anunţul public, al cărui conţinut este stabilit de autoritate, întocmit cu respectarea prevederilor legale în vigoare, publicat pe pagina de internet a Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" şi a autorităţii şi afişat la sediul celor două entităţi.

(2) Anunţul public cuprinde:

a) condiţiile de participare la concursul de proiecte de management;

b) caietul de obiective;

c) regulamentul de organizare a concursului de proiecte de management întocmit conform prezentului regulament-cadru;

d) calendarul concursului, cu precizarea termenului/perioadei pentru fiecare etapă;

e) actele necesare înscrierii la concursul de proiecte de management care fac obiectul dosarului de concurs;

f) bibliografia;

g) informaţii (privind condiţiile tehnice de redactare a proiectului de management şi condiţiile de prezentare a acestuia şi orice alte informaţii considerate necesare unei mai bune înţelegeri a cerinţelor concursului).

(3) Anunţul public şi bibliografia sunt cuprinse în anexa nr.1 la prezentul regulament-cadru.

CAPITOLUL II
Organizarea şi funcţionarea comisiei de concurs

ROMÂNIA
PREŞEDINTE
2
Consiliul Judeţean Prahova

ART. 3

(1) Pentru desfăşurarea concursului de proiecte de management, la nivelul autorităţii se înfiinţează o comisie de concurs, în funcţie de specificul instituţiei.

(2) Comisia de concurs este desemnată de autoritate conform anexei nr.2 la Dispoziţia Preşedintelui Consiliului Judeţean Prahova privind aprobarea Regulamentului de organizare şi desfăşurare a concursului de proiecte de management, precum şi desemnarea componenţei comisiei de concurs şi a comisiei de soluţionare a contestaţiilor la concursul de proiecte de management organizat pentru Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" şi este compusă din reprezentanţi ai autorităţii, în proporţie de o treime, şi din specialişti în domeniul de activitate a instituţiei, în proporţie de două treimi. Prin acelaşi act administrativ se desemnează şi secretariatul comisiei de concurs.

(3) Desemnarea specialiştilor prevăzuţi la alin. (2) se face de către autoritate ţinând cont de domeniile de activitate prevăzute în legile speciale care reglementează activitatea specifică a fiecărei instituţii pentru care se organizează concursul.

(4) Membrii comisiei de concurs şi membrii secretariatului comisiei de concurs au obligaţia de a depune, la momentul luării la cunoştinţă a actului administrativ de desemnare în comisie, o declaraţie de confidenţialitate şi imparţialitate, potrivit modelului prevăzut în anexa nr.2 la prezentul regulament-cadru. Declaraţiile se păstrează la dosarul cuprinzând documentele ce privesc organizarea concursului.

(5) Membrii comisiei de concurs şi membrii secretariatului comisiei de concurs au obligaţia păstrării confidenţialităţii informaţiilor de care iau cunoştinţă pe durata derulării concursului, potrivit legii.

(6) Nu poate avea calitatea de membru în comisia de concurs persoana care se află în următoarele situaţii:

a) este soţ, rudă sau afin, până la gradul al IV-lea inclusiv, cu persoanele care au competenţa legală de a numi membri în comisia de concurs, cu ceilalţi membri ai comisiei sau cu candidaţii participanţi la concurs;

b) a avut în ultimii 2 ani sau are în perioada de derulare a procedurii de concurs raporturi contractuale încheiate cu instituţia publică de cultură pentru care se organizează concursul de proiecte de management;

c) a avut în ultimii 2 ani sau are relaţii cu caracter patrimonial, direct sau indirect prin soţ/soţie, cu oricare dintre candidaţi.

(7) Statutul de membru în comisia de concurs este incompatibil cu cel de membru în comisia de soluţionare a contestaţiilor.

(8) În cazul existenţei unui caz de incompatibilitate, membrul comisiei de concurs, respectiv membrul secretariatului comisiei de concurs este obligat să informeze de îndată autoritatea, care va dispune înlocuirea acestuia în comisie.

(9) În situaţia în care un membru al comisiei de concurs, respectiv al secretariatului comisiei de concurs nu a depus declaraţia prevăzută la alin. (4) sau nu şi-a îndeplinit obligaţia prevăzută la alin. (8), autoritatea va dispune, prin dispoziţie, încetarea calităţii de membru al comisiei de concurs şi înlocuirea acestuia.

(10) Încălcarea dispoziţiilor alin. (4) şi (8) va atrage, după caz, răspunderea civilă ori penală, potrivit legii.

ART. 4

(1) Comisia de concurs are următoarele atribuţii principale:

a) stabileşte punctajul, echivalent notelor, pe baza propunerilor privind grila de evaluare a proiectelor de management primite de la secretariat;

b) analizează proiectele de management depuse de candidaţi, acordă punctajul potrivit grilei de evaluare, notează fiecare candidatură, atât pentru calitatea proiectului/proiectelor, cât şi pentru interviu/interviuri;

c) stabileşte rezultatul concursului pe baza rezultatelor fiecărei etape notate, potrivit prevederilor prezentului regulament;

d) elaborează un raport asupra notelor acordate candidaţilor şi câştigătorului concursului şi face recomandări privind perioada pentru care se încheie contractul de management, cu respectarea intervalului prevăzut în art. 11 alin. (2) lit. d) din ordonanţa de urgenţă;

e) certifică, prin semnătură, toate actele şi documentele întocmite de secretariatul comisiei de concurs;

(2) Ponderea criteriilor şi subcriteriilor echivalentă notelor pentru grila de evaluare a proiectelor de management şi a interviului este validată de către membrii comisiei.

ART. 5

(1) Membrii comisiei de concurs au obligaţia exercitării mandatului cu respectarea următoarelor principii:

a) aplicarea corectă a legii;

b) prioritatea interesului public;

c) asigurarea egalităţii de tratament al candidaţilor;

d) principiul profesionalismului, prin îndeplinirea mandatului cu responsabilitate, competenţă, eficienţă, corectitudine şi conştiinciozitate;

e) principiul imparţialităţii şi independenţei, care obligă la o atitudine obiectivă, neutră faţă de orice interes politic, economic, social sau de altă natură în exercitarea mandatului;

f) principiul nediscriminării pe criterii etnice, de gen sau de convingeri politice ori religioase;

g) principiul integrităţii morale.

(2) Membrii comisiei de concurs au următoarele obligaţii:

a) să cunoască prevederile ordonanţei de urgenţă, prevederile prezentului regulament-cadru, precum şi conţinutul caietului de obiective elaborat de autoritate;

b) să aducă la cunoştinţa autorităţii orice ingerinţă în activitatea lor din partea unor persoane fizice sau juridice care ar putea să le afecteze independenţa sau imparţialitatea ori ar putea crea suspiciuni cu privire la acestea;

c) să participe la şedinţele de lucru, stabilite potrivit procedurii de concurs, şi să respecte confidenţialitatea deliberărilor şi a datelor cu caracter personal, în condiţiile legii;

d) să reia procedura notării în cazul prevăzut la art. 10 alin. (5) din prezentul regulament-cadru;

e) să nu îşi exprime public opinia cu privire la procedurile aflate în derulare;

f) să evite orice contact individual cu candidaţii pe întreaga durată a desfăşurării procedurilor şi etapelor concursului;

g) să informeze de îndată autoritatea în cazul existenţei unui caz de incompatibilitate.

ART. 6

(1) Mandatul de membru al comisiei de concurs încetează în următoarele situaţii:

a) după finalizarea concursului de proiecte de management;

b) în cazul încălcării prevederilor legale şi ale prezentului regulament-cadru;

c) în caz de nerespectare a angajamentelor cuprinse în declaraţia privind confidenţialitatea şi imparţialitatea;

d) renunţarea din propria iniţiativă la mandat, comunicată în scris autorităţii;

e) retragerea motivată a mandatului membrului de către autoritatea sau instituţia care l-a desemnat;

f) în situaţia în care membrul comisiei de concurs nu a depus declaraţia prevăzută la art. 3 alin. (4) sau nu şi-a îndeplinit obligaţia prevăzută la art. 3 alin. (8);

g) deces;

h) alte situaţii prevăzute de lege.

(2) În cazurile prevăzute la alin. (1) lit. b)-h), dacă au loc înainte de începerea primei etape, autoritatea desemnează o altă persoană, cu respectarea prevederilor art. 16 alin. (2) din ordonanţa de urgenţă.

(3) În cazurile prevăzute la alin. (1) lit. b)-h), dacă au loc după începerea primei etape, autoritatea va relua procedura de concurs, cu respectarea prevederilor art. 9 din ordonanţa de urgenţă.

(4) În cazul imposibilităţii fizice/obiective a îndeplinirii atribuţiilor asumate de către un membru al comisiei, autoritatea, după caz, poate prelungi termenele stabilite pentru desfăşurarea etapelor de concurs, cu respectarea termenelor prevăzute de art. 9 din ordonanţa de urgenţă.

ART. 7

Secretariatul comisiei de concurs este format din câte un reprezentant al compartimentului de specialitate, dacă acesta există, al compartimentului juridic, al compartimentului economic şi al compartimentului resurse umane din cadrul aparatului de lucru al autorităţii.

ART. 8

Secretariatul comisiei de concurs are următoarele atribuţii :

a) asigură condiţiile tehnico-organizatorice pentru desfăşurarea concursului;

b) verifică legalitatea şi conformitatea documentelor depuse de candidaţi;

c) solicită candidaţilor, în perioada selecţiei de dosare, ori de câte ori este necesar, informaţii sau alte documente relevante, din categoria celor solicitate prin anunţul public;

d) comunică rezultatele;

e) elimină din concurs, pe bază de proces-verbal, dosarele de concurs incomplete şi pe cele care conţin documente neconforme cu cerinţele din anunţul public, precum şi proiectele de management care conţin indicii privind identitatea autorului, conform art. 13 din ordonanţa de urgenţă, şi îi înştiinţează pe candidaţii în cauză;

f) identifică generic şi aleatoriu fiecare proiect în parte prin atribuirea unui număr fiecăruia, menţionând acest aspect în procesul-verbal de selecţie a dosarelor, în vederea asigurării confidenţialităţii asupra identităţii autorilor proiectelor de management;

g) certifică, pentru conformitatea cu originalul, copiile actelor din dosarul de concurs, pe baza documentelor originale;

h) pune la dispoziţia membrilor comisiei formularul pentru declaraţia de confidenţialitate şi imparţialitate spre a fi semnat, precum şi lista candidaţilor;

i) transmite membrilor comisiei proiectele de management ale candidaţilor ale căror dosare au fost admise, asigurând confidenţialitatea identităţii autorilor;

j) transmite comisiei propuneri privind ponderea fiecărui criteriu şi a subcriteriilor acestora, astfel încât notarea să se realizeze prin acordarea unei aprecieri exacte pentru fiecare întrebare/răspuns;

k) întocmeşte la solicitarea comisiei de concurs puncte de vedere de specialitate referitoare la proiectele de management;

l) centralizează documentele necesare efectuării plăţii indemnizaţiei membrilor comisiei şi secretariatului acesteia, precum şi documentele privind decontarea cheltuielilor de transport, cazare şi diurnă, după caz, conform prevederilor legale în vigoare;

m) întocmeşte contracte civile de prestări de servicii pe baza cărora vor fi remuneraţi membrii comisiei de concurs, ai comisiei de soluţionare a contestaţiilor şi ai secretariatului;

n) participă la şedinţele comisiei, fără drept de vot;

o) consemnează în procesele-verbale redactate la sfârşitul fiecărei etape a concursului nota fiecărui candidat;

p) invită comisia de concurs la reluarea procedurii de notare în cazul prevăzut la art. 10 alin. (5);

q) aduce la cunoştinţa candidaţilor, în scris, nota obţinută în prima etapă a concursului, în termen de 24 de ore de la încheierea acesteia, şi asigură afişarea acesteia la sediul autorităţii şi al instituţiei publice de cultură, precum şi pe pagina de internet a instituţiei publice de cultură, după caz;

r) calculează nota fiecărui candidat şi redactează procesul-verbal final al concursului, la care se anexează raportul comisiei;

s) aduce la cunoştinţa candidaţilor, în scris, rezultatul concursului, în termenul prevăzut la art. 19 alin. (8) din ordonanţa de urgenţă, şi asigură afişarea acestuia la sediul autorităţii şi al instituţiei publice de cultură, precum şi pe pagina de internet a autorităţii, după caz;

ş) asigură transmiterea contestaţiilor către comisia de soluţionare a contestaţiilor;

t) asigură aducerea la cunoştinţa publică a rezultatului final al concursului, a listei nominale a candidaţilor şi a altor informaţii de interes public, în termenul prevăzut de art. 20 alin. (4) din ordonanţa de urgenţă;

ROMÂNIA
PREŞEDINTE
2
Consiliul Judeţean Prahova

CAPITOLUL III
Analiza şi notarea proiectelor de management şi rezultatul concursului

ART. 9

(1) Membrii comisiei studiază individual proiectele de management primite în format electronic şi/sau pe suport hârtie de la secretariat şi completează notele acordate în grila de evaluare individuală a membrului comisiei, întocmită pentru fiecare candidat.

(2) Analizarea şi notarea proiectelor de management se fac pe baza criteriilor generale prevăzute la art. 12 alin. (1) din ordonanţa de urgenţă, precum şi pe baza subcriteriilor prevăzute în caietul de obiective întocmit de autoritate.

(3) În evaluarea proiectelor de management se va urmări modul în care proiectul de management răspunde cerinţelor caietului de obiective, avându-se în vedere următoarele criterii generale de analiză şi notare a proiectelor de management:

a) analiza socio-culturală a mediului în care îşi desfăşoară activitatea instituţia şi propuneri privind evoluţia acesteia în sistemul instituţional existent;

b) analiza activităţii instituţiei publice de cultură şi, în funcţie de specific, propuneri privind îmbunătăţirea acesteia;

c) analiza organizării instituţiei publice de cultură şi propuneri de reorganizare şi/sau restructurare, după caz;

d) analiza situaţiei economico-financiare a instituţiei publice de cultură;

e) strategia, programele şi planul de acţiune pentru îndeplinirea misiunii specifice a instituţiei publice de cultură, conform sarcinilor formulate de autoritate;

f) o previziune a evoluţiei economico-financiare a instituţiei publice de cultură, cu o estimare a resurselor financiare ce ar trebui alocate de către autoritate, precum şi a veniturilor instituţiei ce pot fi atrase din alte surse.

(4) Lucrările şi dezbaterile din cadrul comisiei sunt confidenţiale, cu excepţia etapei interviului, care are caracter public.

(5) Comisia îşi desfăşoară activitatea în şedinţe, organizate la sediul autorităţii, în cadrul cărora membrii acesteia:

a) analizează caietul de obiective şi stabilesc punctajul şi grila de evaluare pentru criteriile şi subcriteriile în baza cărora se notează proiectele de management şi interviul;

b) dezbat, analizează şi notează proiectele de management - pentru prima etapă a concursului;

c) acordă note pentru cea de-a doua etapă a concursului - susţinerea, în cadrul interviului, a proiectelor de management de către candidaţii admişi;

d) elaborează cu sprijinul secretariatului comisiei raportul asupra notelor acordate candidaţilor şi câştigătorului concursului şi face recomandări privind perioada pentru care se încheie contractul de management, dacă este cazul.

(6) Data şi locul de desfăşurare a şedinţelor sunt anunţate de către secretariat cu cel puţin 24 de ore înainte de desfăşurarea acestora.

(7) Participarea membrilor comisiei de concurs la şedinţele acesteia este obligatorie, sub sancţiunea eliminării din comisie şi pierderea indemnizaţiei pentru prestaţia depusă în calitate de membru.

(8) Interviul se înregistrează de către autoritate pe suport audio sau se consemnează în rezumat de către secretariatul comisiei şi este semnat la final de către candidaţi.

(9) Persoanele care doresc să asiste la etapa interviului vor depune o solicitare în acest sens la secretariatul comisiei de concurs, în care vor preciza datele personale de identificare, cu cel puţin 24 de ore înainte de desfăşurarea acestuia. Persoanele care asistă în acest mod la etapa interviului nu au dreptul să intervină în cadrul discuţiilor şi/sau să înregistreze pe orice suport fizic modul de derulare a interviului.

ART. 10

(1) Notarea se face prin acordarea de către fiecare membru al comisiei de note, de la 1 (unu) la 10 (zece), pentru fiecare etapă.

(2) La punctajul aferent notei se iau în calcul doar primele două zecimale.

(3) Media notelor acordate de membrii comisiei pentru fiecare probă în parte reprezintă rezultatul probei pentru fiecare candidat.

(4) Rezultatul final al fiecărei candidaturi se calculează prin media aritmetică a notelor acordate candidatului de fiecare membru al comisiei.

[Rezultatul final] = (nota 1 + nota 2 + nota 3 + nota 4 + nota x)/x

x - nr. membrilor comisiei stabilit de autoritate pentru respectivul concurs

(5) În situaţia în care se înregistrează diferenţe mai mari de 2 puncte între notele acordate de membrii comisiei de concurs, se va relua notarea. Procedura notării se reia ori

de câte ori se constată că există diferenţe mai mari de 2 puncte între notele acordate de membrii comisiei de concurs, pentru fiecare etapă în parte.

(6) Sunt declaraţi admişi şi pot susţine interviul candidaţii ale căror proiecte de management au obţinut, în prima etapă a concursului, nota minimă 7.

(7) Este declarat câştigător candidatul care a obţinut cea mai mare medie, cu condiţia ca aceasta să fie de minimum 7.

(8) În cazul în care mai mulţi candidaţi obţin medii egale, este declarat câştigător candidatul care a obţinut nota cea mai mare la interviu.

(9) În cazul în care doi sau mai mulţi candidaţi obţin medii egale, atât la evaluarea proiectului de management prezentat, cât şi la interviu, comisia de concurs va introduce o probă scrisă pentru departajare din bibliografia de concurs.

(10) În cazul în care niciun candidat nu a obţinut o medie de minimum 7, procedura de concurs se reia în termen de maximum 30 de zile, cu respectarea dispoziţiilor art. 8 şi 9 din ordonanţa de urgenţă.

(11) În cazul în care câştigătorul concursului de proiecte, din motive personale, renunţă, în scris, la calitatea de manager, înainte de semnarea contractului de management, sau dacă părţile nu convin asupra clauzelor contractului de management în termen de 30 de zile lucrătoare de la data aducerii la cunoştinţa publică a rezultatului final al concursului, ordonatorul principal de credite are dreptul să negocieze cu următorul clasat, în vederea încheierii contractului de management, cu condiţia ca acesta să îndeplinească prevederile art. 19 alin. (3)-(6) din ordonanţa de urgenţă.

ROMÂNIA PREŞEDINTE 2 Consiliul Judeţean Prahova

CAPITOLUL IV

Soluţionarea contestaţiilor

ART. 11

Candidaţii nemulţumiţi pot depune contestaţii asupra modului de respectare a procedurii privind organizarea şi desfăşurarea concursului la compartimentul de resurse umane din cadrul autorităţii, în termenul stabilit prin calendarul de concurs, termen de 3 zile lucrătoare de la data aducerii la cunoştinţa candidaţilor a rezultatului concursului.

ART. 12

(1) Contestaţiile se soluţionează în termen de 3 zile lucrătoare de la data expirării termenului pentru depunerea contestaţiilor, stabilit prin calendarul de concurs, conform prevederilor legale în vigoare.

(2) Comisia de soluţionare a contestaţiilor este alcătuită dintr-un număr impar de membri, desemnaţi prin dispoziţie a autorităţii.

(3) Nu pot face parte din comisia de soluţionare a contestaţiilor membrii care au făcut parte din comisia de concurs sau din secretariatul comisiei de concurs.

(4) Membrilor comisiei de soluţionare a contestaţiilor li se aplică în mod corespunzător prevederile art. 3, art. 5 şi art. 6 alin. (1).

(5) Comisia de soluţionare a contestaţiilor are următoarele atribuţii:

a) verifică respectarea termenului prevăzut de lege pentru depunerea contestaţiei;

b) verifică măsura în care contestaţia este formulată cu privire la modul de respectare a procedurii privind organizarea şi desfăşurarea concursului;

c) analizează contestaţia depusă;

d) întocmeşte procesul-verbal al şedinţei comisiei de soluţionare a contestaţiilor;
e) comunică contestatarului şi autorităţii rezultatul soluţionării contestaţiei.

CAPITOLUL V
Rezultatul final al concursului

ART. 13

În termen de 24 de ore de la expirarea termenului în care pot fi depuse contestaţii sau, după caz, de la data soluţionării acestora, rezultatul final al concursului, lista nominală a candidaţilor şi alte informaţii de interes public sunt aduse la cunoştinţa publică, prin grija autorităţii, prin afişaj la sediul autorităţii şi al Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion", precum şi pe pagina de internet a autorităţii şi a instituţiei publice de cultură.

Consiliul Judeţean Prahova
Se confirmă autenticitatea prezentei copii cu originalul
ŞEF SERVICIU

ROMÂNIA
JUDEŢUL PRAHOVA
CONSILIUL JUDEŢEAN
PREŞEDINTE

SERVICIUL RESURSE UMANE

DISPOZIŢIE

privind aprobarea Regulamentului de organizare şi desfăşurare a concursului de proiecte de management, precum şi desemnarea componenţei comisiei de concurs şi a comisiei de soluţionare a contestaţiilor la concursul de proiecte de management organizat pentru Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"

Având în vedere:

Referatul comun nr. 14867/11.06.2024 al Serviciului Resurse Umane şi al Biroului Sănătate, Cultură, Învăţământ, Mass-media, Sport, Tineret, ONG-uri,Turism privind aprobarea Regulamentului de organizare şi desfăşurare a concursului de proiecte de management, precum şi desemnarea componenţei comisiei de concurs şi a comisiei de soluţionare a contestaţiilor la concursul de proiecte de management organizat pentru Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" ;

În conformitate cu prevederile Ordonanţei de Urgenţă a Guvernului nr. 189/2008 privind managementul instituţiilor publice de cultură, aprobată prin Legea nr.269/2009, cu modificările şi completările ulterioare şi ale Ordinului Ministrului Culturii nr. 2799/2015 pentru aprobarea Regulamentului-cadru de organizare şi desfăşurare a concursului de proiecte de management, a Regulamentului-cadru de organizare şi desfăşurare a evaluării managementului, a modelului-cadru al caietului de obiective, a modelului-cadru al raportului de activitate, precum şi a modelului-cadru al contractului de management;

În temeiul prevederilor art. 191 alin. (1) lit. a), precum şi prevederile art. 196 alin. (1) lit. b) din Ordonanţa de Urgenţă a Guvernului nr. 57/2019 privind Codul Administrativ cu modificările şi completările ulterioare ;

Preşedintele Consiliului Judeţean Prahova dispune:

Art.1 Se aprobă regulamentul de organizare şi desfăşurare a concursului de proiecte de management organizat pentru Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion", conform anexei nr. 1, care face parte integrantă din prezenta dispoziţie;

Art. 2 Se aprobă componenţa comisiei de concurs şi a comisiei de soluţionare a contestaţiilor la concursul de proiecte de management organizat pentru Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion", conform anexei nr. 2, care face parte integrantă din prezenta dispoziţie;

Art. 3 Direcţia Juridic Contencios şi Aministraţie Publică comunică prezenta dispoziţie celor interesaţi .

p. PREŞEDINTE,
DUMITRU TUDONE

ROMÂNIA PREŞEDINTE 2 Consiliul Judeţean Prahova

CONTRASEMNEAZĂ
SECRETAR GENERAL,
Hermina Adi Bîgiu

Consiliul Judeţean Prahova
Se confirmă autenticitatea prezentei copii cu originalul
ŞEF SERVICIU

ROMÂNIA Consiliul Judeţean 1 JUDEŢUL PRAHOVA

Ploieşti, 18 IUN. 2024
Nr. 452

R O M Â N I A
JUDEŢUL PRAHOVA
CONSILIUL JUDEŢEAN
PREŞEDINTE

SERVICIUL RESURSE UMANE

DISPOZIŢIE

privind aprobarea Caietului de obiective elaborat în vederea organizării concursului de proiecte de management pentru Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"

Având în vedere:

Referatul comun nr. 15952/27.06.2024 al Serviciului Resurse Umane și al Biroului Sănătate, Cultură, Învăţământ, Mass-media, Sport, Tineret, ONG-uri,Turism privind aprobarea Caietului de obiective elaborat în vederea organizării concursului de proiecte de management pentru Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" ;

În conformitate cu prevederile art. 7 alin.(1), ale art. 8, ale art. 11 și ale art. 12 din Ordonanţa de Urgenţă a Guvernului nr. 189/2008 privind managementul instituţiilor publice de cultură, aprobată prin Legea nr.269/2009, cu modificările şi completările ulterioare și ale Anexei nr.3 din Ordinul Ministrului Culturii nr. 2799/2015 pentru aprobarea Regulamentului-cadru de organizare şi desfăşurare a concursului de proiecte de management, a Regulamentului-cadru de organizare şi desfăşurare a evaluării managementului, a modelului-cadru al caietului de obiective, a modelului-cadru al raportului de activitate, precum şi a modelului-cadru al contractului de management;

În temeiul prevederilor art. 191 alin. (1) lit. a), precum și prevederile art. 196 alin. (1) lit. b) din Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 57/2019 privind Codul Administrativ cu modificările și completările ulterioare ;

Preşedintele Consiliului Judeţean Prahova dispune:

Art.1 Se aprobă caietul de obiective elaborat în vederea organizării concursului de proiecte de management pentru Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" prevăzut în Anexa, care face parte integrantă din prezenta dispoziție;

Art. 2 Prezentul Caiet de obiective va fi adus la cunoştinţă publică prin afişarea acestuia la sediul Consiliului Județean Prahova, la sediul Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" , precum și pe paginile oficiale de internet ale autorității și ale instituției.

Art.3 Direcția Juridic Contencios și Aministrație Publică comunică prezenta dispoziție celor interesați .

p.PREŞEDINTE,
DUMITRU TUDONE

ROMÂNIA
PREŞEDINTE
2
Consiliul Judeţean Prahova

CONTRASEMNEAZĂ
SECRETAR GENERAL,
Hermina Adi Bîgiu

Ploieşti, 27 IUN. 2024
Nr. 472

Consiliul Județean Prahova
Se confirmă autenticitatea prezentei copii cu originalul
ȘEF SERVICIU

ROMÂNIA
Consiliul Judeţean
PRAHOVA
1

ROMÂNIA
JUDEȚUL PRAHOVA
CONSILIUL JUDEȚEAN
PREȘEDINTE

Anexă
la dispoziția nr. 472
din data de 27 IUN. 2024

CAIET DE OBIECTIVE

pentru concursul de proiecte de management organizat pentru Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"

ROMÂNIA PREȘEDINTE 2 Consiliul Județean Prahova

Perioada de management este de 5 ani

I. TIPUL INSTITUȚIEI

Tipul instituției publice de cultură, denumită în continuare instituția: Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"

În temeiul prevederilor din Ordonanța de Urgență a Guvernului nr.57/2019 privind Codul Administrativ cu modificările și completările ulterioare, a prevederilor din Ordonanţa de Urgenţă nr. 118/ 2006 privind înfiinţarea, organizarea şi desfăşurarea activităţii aşezămintelor culturale cu modificările și completările ulterioare, Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 21/2007 privind instituţiile şi companiile de spectacole sau concerte, precum şi desfăşurarea activităţii de impresariat artistic cu modificările și completările ulterioare, Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" funcţionează în subordinea Consiliului Judeţean Prahova ca instituţie publică de cultură, cu caracter ştiinţific, metodologic-aplicativ şi de învăţământ în domeniu.

Finanţarea Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" se realizează din venituri proprii şi din subvenţii acordate de la bugetul local, prin bugetul Consiliului Judeţean Prahova.

Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" a luat ființă prin unificarea Centrului Judeţean pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale Prahova şi a Şcolii Populare de Arte şi Meserii, conform prevederilor Hotărârii Consiliului Judeţean Prahova nr. 157/2008 și funcționează ca instituţie de cultură care iniţiează şi desfăşoară programe în domeniul cercetării, conservării şi al valorificării patrimoniului cultural, în domeniul educaţiei permanente, a culturii tradiţionale şi a cunoaşterii şi promovării valorilor culturii naționale și universale prin diferite genuri ale artei, urmărind cu consecvență îndeplinirea obiectivelor instituției.

Potrivit prevederilor Regulamentului de organizare și funcționare al instituției, aprobat prin Hotărârea Consiliului Judeţean Prahova nr. 31/2024, instituția are următoarele obiective:

a) cercetarea, conservarea şi promovarea valorilor culturii tradiţionale şi contemporane;

b) îndrumarea şi sprijinirea activităţii aşezămintelor de cultură (case şi cămine culturale, universităţi populare), asociaţii, cluburi, cenacluri, cercuri artistice, persoane fizice cu preocupări de cercetare etnologică, creaţie şi interpretare artistică;

c) formarea deprinderilor artistice prin educaţia permanentă a populaţiei;

d) organizarea evenimentelor culturale (spectacole, concerte, expoziţii permanente şi tematice, festivaluri, concursuri, târguri, vernisarea şi înfiinţarea unor expoziţii muzeale, sărbători ale localităţii, tabere de creaţie, turism cultural, editarea şi lansarea unor publicaţii, sesiuni de comunicări ştiinţifice, simpozioane, cursuri de formare, prelegeri, dezbateri etc.)

II. MISIUNEA INSTITUŢIEI

Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" este o instituţie publică de cultură, deschisă tuturor categoriilor de public, care cercetează, conservă, valorifică şi promovează patrimoniul cultural material şi imaterial naţional şi judeţean.

Desfăşoară activităţi de învăţământ artistic şi profesional în spiritul educaţiei permanente a societăţii, şi activităţi care au ca scop cunoaşterea şi promovarea valorilor culturii naţionale şi universale.

Desfăşoară activităţi de cercetare în domeniul etnologiei, antropologiei, folclorului, a culturii tradiţionale şi valorifică rezultatele cercetării prin lucrări, materiale şi acţiuni cuturale de specialitate, de popularizare şi promovare a patrimoniului cultural-ştiinţific prahovean.

Acordă sprijin ştiinţific, metodologic, logistic şi material instituţiilor de cultură şi educaţie din judeţul Prahova şi autorităţilor publice locale în vederea valorificării şi promovării culturii locale în plan judeţean, naţional şi internaţional.

Stimulează, formează şi promovează creativitatea artistică, talentul şi deprinderile cursanţilor printr-o ofertă de educaţie permanentă adecvată în acest sens, sprijină (în limita bugetului disponibil) participarea cursanţilor la concursuri şi competiţii de nivel local, judeţean, naţional şi internaţional.

Prin proiectele şi programele iniţiate şi desfăşurate urmăresc atingerea următoarelor obiective:

- cercetarea, conservarea şi valorificarea elementelor de patrimoniu cultural, tezaurizarea rezultatelor în Arhiva de Etnografie şi Folclor, promovarea lor în circuitul cultural local, judeţean, naţional şi internaţional, prin cele mai adecvate mijloace: sesiunilor de comunicări, expoziţiilor, spectacolelor, proiectelor şi activităţilor culturale etc spectacole, expoziţii, concursuri, tipărituri, filme, fotografii etc.;

- descoperirea şi promovarea creatorilor şi interpreţilor din domeniul artei populare şi folclorului, instruirea şi perfecţionarea lor, protejarea împotriva denaturărilor şi falsificărilor, lansarea lor în spaţiul cultural zonal, judeţean, naţional şi internaţional, precum şi antrenarea interpreţilor creatori de artă din toate domeniile, precum şi meşterii populari, în manifestări zonale, judeţene, naţionale şi internaţionale: schimburi culturale, consfătuiri, gale, festivaluri, concursuri, expoziţii, târguri, tabere de creaţie şi de interpretare, turnee, turism cultural;
- editarea, multiplicarea şi difuzarea lucrărilor ştiinţifice, artistice, repertoriale etc., indiferent de suportul material pe care se face;
- organizarea cursurilor în domeniul artelor şi meseriilor;
- coordonarea metodologică a activităţii aşezămintelor de cultură din judeţ şi sprijinirea acestora în elaborarea proiectelor şi în realizarea lor, în desfăşurarea activităţilor curente specifice, cercetarea, conservarea şi valorificarea bunurilor culturale, în conservarea şi valorificarea patrimoniului cultural material şi imaterial;
- stimularea creativităţii şi interpretării artistice în toate domeniile, a meşteşugurilor tradiţionale şi moderne, a invenţiilor şi inovaţiilor în domeniul tehnic;
- valorificarea scrisă şi scenică a folclorului literar, muzical, coregrafic, a obiceiurilor tradiţionale, precum şi a culturii tradiţionale materiale, sub formă de expoziţii, muzee etnografice, amenajări – în scop muzeal sau turistic – de clădiri aparţinând arhitecturii populare specifice zonei, expoziţii, gale de film;
- organizarea de spectacole, concerte, concursuri, expoziţii, gale de film, stagiuni teatrale, târguri, manifestări cultural-distractive, dialoguri culturale etc.;
- iniţierea programelor de promovare a obiceiurilor şi tradiţiilor populare şi propunerea zonelor judeţului, în care acestea să fie protejate;
- constituirea colecţiilor de artă tradiţională şi contemporană şi biblioteci de specialitate, studiouri de imprimări audio şi video, editură şi tipografie;
- deţinerea, coordonarea formaţiilor artistice proprii reprezentative pentru judeţul Prahova (instrumentale, vocal-instrumentale, corale, folclorice, teatrale, coregrafice), grupuri de cercetare ştiinţifică şi de creaţie artistică, asociaţii şi fundaţii culturale, cluburi, cercuri artistice şi cenacluri literare;
- realizarea schimburilor de delegaţii culturale, ştiinţifice şi artistice cu instituţii din ţară şi de peste hotare, vizite, stagii reciproce de specializare, turnee artistice, manifestări organizate în cooperare.

III. DATE PRIVIND EVOLUŢIILE ECONOMICE ŞI SOCIO-CULTURALE SPECIFICE COMUNITĂŢII ÎN CARE INSTITUŢIA ÎŞI DESFĂŞOARĂ ACTIVITATEA

Prezentare socio-demografică a judeţului Prahova

Localizare geografică / date demografice

Județul Prahova este situat în partea centrală sud-estică a României, are o suprafață de 4716 km^2 şi o populație de aproximativ 771.000 locuitori, cu o densitate a populației – de 163 loc/km^2.

Repere istorice și de istorie economică prahoveană

Mihai Viteazul a declarat Ploieştiul târg domnesc în 1601, transformându-l într-un oraş înfloritor de rezidență domnească;

Secolul al XVII-lea și începutul secolului al XIX –lea, au fost marcate de dezvoltarea comerțului, exploatarea și prelucrarea resurselor naturale – între care petrolul a avut întotdeauna un rol aparte, rol pe care îl pastrează și în zilele noastre;

În secolul al XVII-lea a început exploatarea zăcământului de sare de la Salina Slănic Prahova. În prezent, Slănic Prahova găzduieşte o stațiune balneoclimaterică și cea mai mare salină din Europa.

România a fost prima țară cu o producție de petrol atestată oficial – 275 tone în 1857, fapt consemnat în publicația de specialitate „The Science of Petroleum Encyclopedic English Book" – ediția 1939;

În 1875 și-a inceput producția la Ploiești rafinăria Mehedințeanu, prima din lume;

În 1904 a fost fondată la Câmpina prima școala de maiștri sondori din lume;

În 1908 au fost inființate la Ploiești atelierele Concordia, pentru repararea și fabricarea de utilaje petroliere, ce au constituit un precursor al renumitelor companii de producție de utilaj petrolier din prezent;

Între 1950 - 1957 au fost înființate în Prahova institute de cercetare și proiectare pentru domenii ca prospecțiunile, forajul, extracția, transportul și prelucrarea petrolului și a gazelor, ca și a echipamentelor petroliere;

Începând cu 1967, în Ploiești funcționează Universitatea de Petrol și Gaze, unică de acest profil în Europa de S-E, cu facultăți de specific petrolier: Ingineria Petrolului și a Gazelor, Tehnologia Petrolului și Petrochimie;

Organizare administrativă.

Structura administrativă a județului Prahova cuprinde 104 localitati: 2 municipii (Ploiești – resedința județului și Câmpina), 12 orase și 90 comune (care cuprind 405 sate), fiind județul cu cele mai multe localități urbane din țară.

Reședința județului este Municipiul Ploiești, situat la 60 km nord de București, având o populație de aproximativ 181.000 persoane (conform ultimului recensământ efectuat în 2021). Municipiul Ploiești a fost atestat documentar în anul 1503 și a fost declarat oraș în 1601, de către voievodul Mihai Viteazul. Municipiul Ploieşti este principalul centru economico-social cu funcţiuni complexe industriale şi terţiare (administrative, politice, cercetare - dezvoltare, învăţământ superior) şi constituie un important nod de comunicaţii rutiere şi feroviare pe culoarele majore ale României.

Reţeaua instituţiilor publice de cultură şi artă (muzee, biblioteci, aşezăminte culturale etc.) acoperă întreaga structură teritorial-administrativă a judeţului Prahova. Ploieştiul, capitala judeţului Prahova, găzduieşte Universitatea Petrol-Gaze care este cea mai importantă instituţie de învăţământ superior din regiune, cu o bogată tradiţie (1948 – Institutul de Petrol şi Gaze) şi un profil unic în Romania, incluzând astăzi şi facultăţi în afara celor ce dau specializările tehnice. Reţeaua şcolară cuprinde câteva colegii naţionale, de mare prestigiu, ca şi alte unităţi de învăţământ de nivel preşcolar, primarial, gimnazial şi liceal. Peisajul cultural al Prahovei este completat de o serie impresionantă de asociaţii, societăţi, ligi şi fundaţii, formaţii corale şi folclorice, edituri, posturi de radio şi televiziune, presă scrisă, cenacluri literare şi artistice, muzee săteşti şi şcolare.

ROMÂNIA PREŞEDINTE 2 Consiliul Judeţean Prahova

Date statistice generale:
Activitatea unităţilor cultural-artistice 2022 - conform Institutului Naţional de Statistică

Datele statistice furnizate de Institutul Naţional de Statistică şi Institutul Naţional pentru Cercetare şi Formare Culturală, privind activitatea cultural-artistică la nivel national, conform Caietelor Culturadata 1/2022.

În conformitate cu Ordonanţa de urgenţă nr. 118/2006 privind înfiinţarea, organizarea şi desfăşurarea activităţii aşezămintelor culturale, „aşezămintele culturale pot fi: căminele culturale, casele de cultură, universităţile populare, şcolile populare de arte şi meserii, centrele culturale, formaţiile sau ansamblurile profesioniste pentru promovarea culturii tradiţionale, centrele zonale pentru educaţia adulţilor, centrele pentru conservarea şi promovarea culturii tradiţionale şi altele asemenea".

În funcţie de tipologia aşezămintelor culturale şi formele de organizare a acestora se poate observa că 75% dintre acestea au fost înfiinţate între anii 1940 şi 1989. De asemenea, distribuţia datelor pune în evidenţă faptul că după 1990 au fost înfiinţate mai multe aşezăminte culturale (16%) decât în perioada de dinaintea celui de-al Doilea Război Mondial (9%) – Graficul 1.

Graficul 1. Anul înființării așezămintelor culturale conform responsabililor de așezăminte culturale (n=1 344)

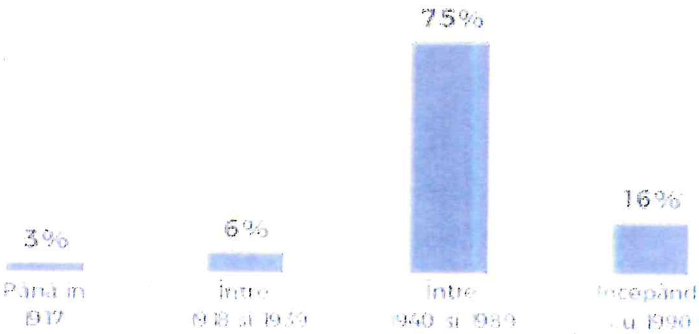

ROMÂNIA
PREȘEDINTE
2
Consiliul Județean Prahova

Pe baza informațiilor din Tabelul 1 se poate determina faptul că majoritatea așezămintelor culturale își au originile în perioada 1940-1989 la nivelul tuturor celor șapte regiuni de dezvoltare.

Tabelul 1. Anul înființării așezămintelor culturale, în funcție de regiunea de dezvoltare

	Până în 1917	Între 1918 și 1939	Între 1940 și 1989	Începând cu 1990	Anul nemenționat	Total	Număr cazuri
Nord-Vest	2%	3%	68%	18%	9%	100%	411
Vest	4%	4%	77%	8%	7%	100%	245
Centru	4%	10%	62%	13%	11%	100%	219
Sud-Vest	2%	5%	72%	9%	12%	100%	152
Sud-Muntenia	2%	6%	74%	14%	4%	100%	178
Sud-Est	0%	4%	71%	15%	10%	100%	97
Nord-Est	2%	4%	65%	23%	6%	100%	163

Studiul reflectă faptul că așezămintele culturale sunt structuri mai degrabă stabile din punct de vedere administrativ, astfel 89% dintre instituțiile participante la studiu nu și-au schimbat forma de organizare de la înființare până în prezent și doar 11% dintre acestea au fost în situația unei reorganizări sau comasări (Graficul 2).

Graficul 2. Procentul de așezăminte culturale care au fost reorganizate sau comasate (n= 1469)

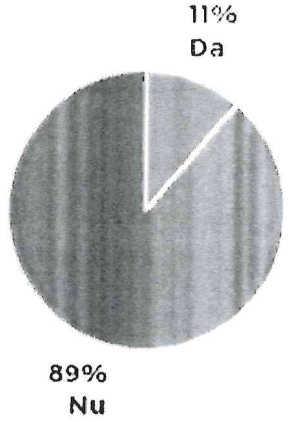

PREȘEDINTE 2

Dintre cele 166 de așezăminte culturale care au fost reorganizate sau comasate, 164 au menționat anul în care și-au schimbat structura de organizare. Astfel, se poate constata faptul că schimbările administrative s-au produs începând cu anul 2007 pentru majoritatea cazurilor (65%). Pentru 32% dintre așezăminte culturale schimbarea organizațională, înțeleasă în sens larg, s-a produs între anii 1990 și 2006, iar pentru 3% dintre acestea schimbarea organizațională s-a produs înainte de căderea regimului comunist (Graficul 3).

Graficul 3. Anul în care așezămintele culturale au fost reorganizate sau comasate (n=164)

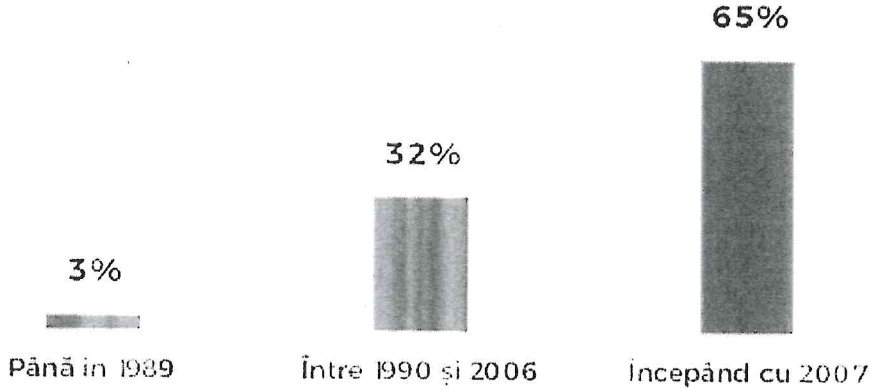

Resursele disponibile la nivelul așezămintelor culturale au fost analizate din două puncte de vedere: (1) tipuri de spații și (2) resurse umane.

Conform Tabelului 2 se poate constata faptul că majoritatea așezămintelor culturale (96%) au doar o clădire alocată pentru desfășurarea activităților. În ceea ce privește numărul sălilor deținute pentru desfășurarea activităților culturale destinate publicului, se remarcă un procent de 61% dintre așezămintele culturale care dețin o sală, dar și un procent de 31% ce înglobează așezămintele culturale cu două sau mai multe săli. Este de remarcat și procentul de 96% corespunzător așezămintelor culturale care nu au nici un spațiu comercial aflat în incită

Tabelul 2. Tipuri de spații disponibile la nivelul așezămintelor culturale

	Nedeclarat	0	1	2	3	Peste 3	Număr de cazuri
Distribuția așezămintelor culturale în funcție de numărul de clădiri/spații	2	4	1406	38	11	8	1469
	0%	0%	96%	3%	1%	0%	100%
Distribuția așezămintelor culturale în funcție de numărul de imobile (clădiri) care se află în administrare pentru desfășurarea tuturor activităților (Se exclud școala și sala de sport	169	116	1081	70	[illegible]	14	1469
	11%	8%	74%	5%	1%	1%	100%
Distribuția așezămintelor culturale în funcție de numărul sălilor deținute pentru desfășurarea activităților culturale sau a altor activități destinate publicului	109	12	893	226	126	103	1469
	7%	1%	61%	15%	9%	7%	100%
Distribuția așezămintelor culturale în funcție de numărul spațiilor comerciale aflate în incinta așezământului	3	1405	41	12	4	4	1469
	0%	96%	3%	1%	0%	0%	100%

Graficul 5 prezintă infrastructurile deficitare care caracterizează așezămintele culturale la nivelul tuturor celor șapte regiuni.

ROMÂNIA
PREȘEDINTE
2
Consiliul Județean Prahova

Graficul 5. Distribuția spațiilor așezămintelor culturale, în funcție de regiunea de dezvoltare (% calculat din totalul instituțiilor ce dispun de spații în administrare)

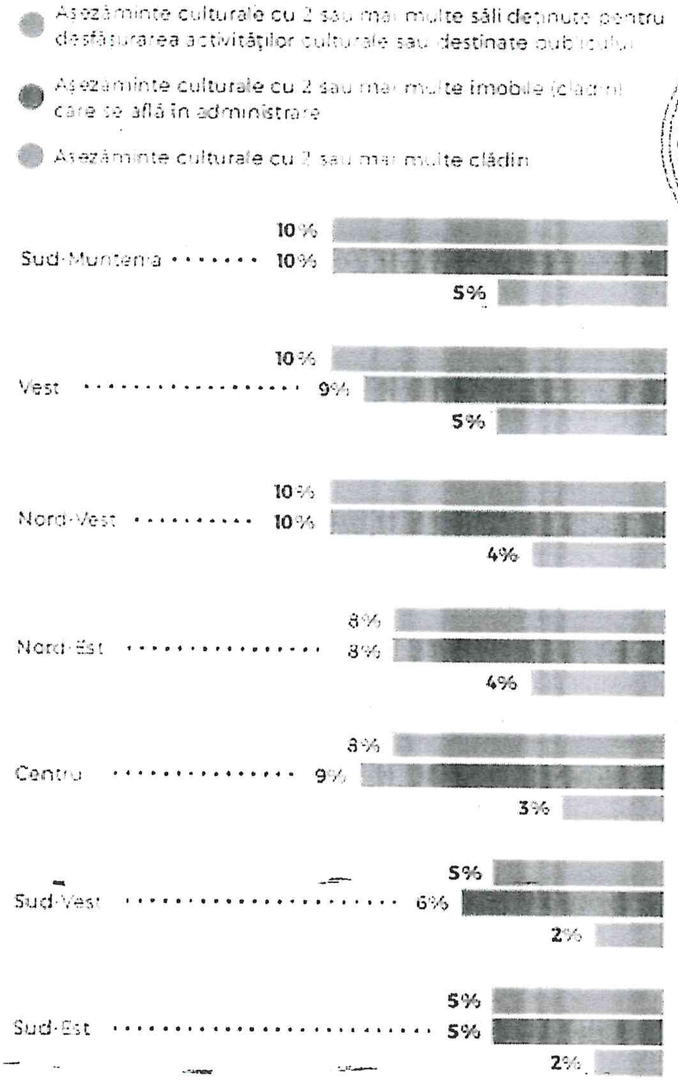

Din punct de vedere al existenței unor structuri de tipul bibliotecilor sau muzeelor, respectiv sală de calculatoare în cadrul așezămintelor culturale, la nivelul tuturor celor șapte regiuni, au reieșit următoarele date conform Graficului 8.

Graficul 8. Procentul așezămintelor culturale în incinta cărora funcționează o bibliotecă, un muzeu, respectiv o sală de calculatoare – distribuție la nivel regional

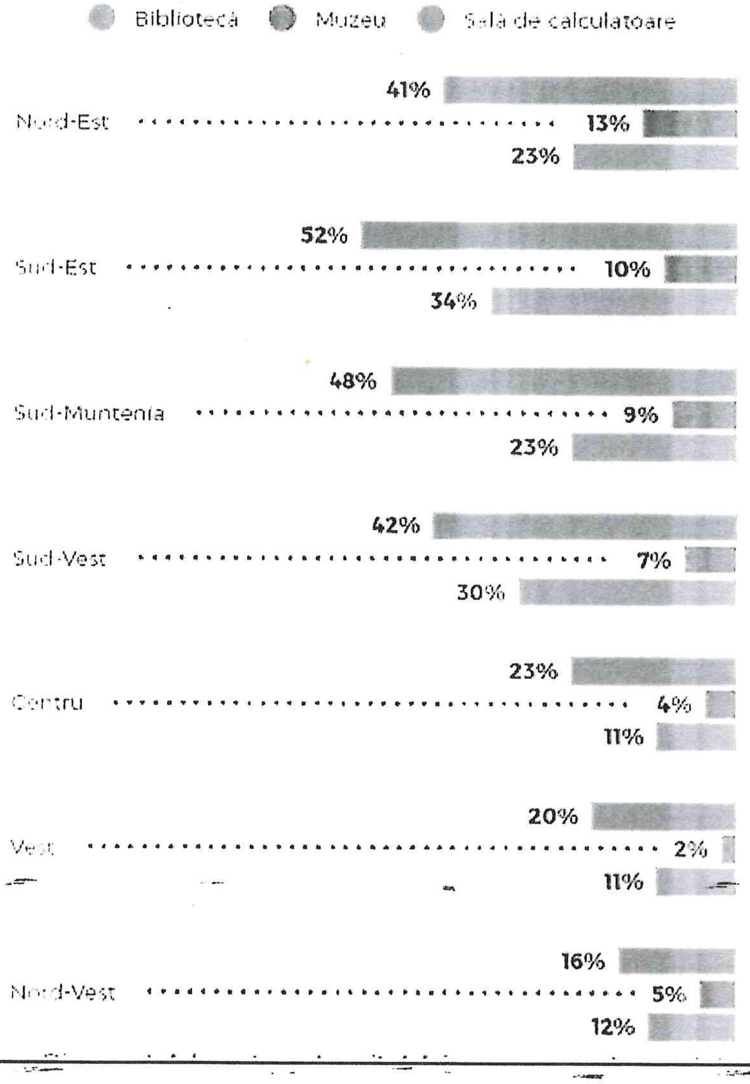

Din punctul de vedere al capitalului uman, se poate constata că jumătate dintre așezămintele culturale nu au nici un angajat, indiferent dacă referința se face la posturile de conducere sau dacă sunt luate în considerare posturile de execuție (Tabelul 3)

Tabelul 3. Resurse umane disponibile la nivelul așezămintelor culturale

	Nedeclarat	0	1	2	3	Peste 3	Total
Distribuția așezămintelor culturale în funcție de numărul total de persoane angajate / cu responsabilități legate de așezământul cultural	128	637	637	53	6	8	1469
	9%	43%	43%	4%	0%	1%	100%
Distribuția așezămintelor culturale în funcție de numărul total de persoane cu funcții de conducere angajate în cadrul așezământului cultural	549	812	96	5	6	1	1469
	38%	55%	7%	0%	0%	0%	100%
Distribuția așezămintelor culturale în funcție de numărul total de persoane cu funcții de execuție angajate în cadrul așezământului cultural	547	730	160	19	3	10	1469
	37%	50%	11%	1%	0%	1%	100%

ROMÂNIA Consiliul Județean Prahova PREȘEDINTE 2

IV. DEZVOLTAREA SPECIFICĂ A INSTITUȚIEI

Documente de referință, necesare analizei:

– **Organigrama** și **Regulamentul de Organizare și Funcționare** ale instituției – prevăzute în **Anexa nr. 1**;

– **Statul de funcții** al instituției – prevăzut în **Anexa nr. 2**;

– **Bugetul aprobat** al instituției – pe ultimii trei ani – prevăzut în **Anexa nr. 3**.

4.1. Scurt istoric al instituției, de la înființare până în prezent

Centrul Județean de Cultură Prahova„Acad. Eugen Simion" este instituție de cercetare, dezvoltare, conservare și promovare a patrimoniului cultural județean și național, deschisă tuturor categoriilor de public, cu atribuții de descoperire, învățare, îndrumare și promovare a valorilor literar-artistice, a creatorilor amatori, asigurarea pregătirii și afirmării grupurilor și formațiilor coregrafice, corale, teatrale etc. și de coordonare metodologică a activității așezămintelor de cultură de pe raza județului.

Potrivit lucrărilor monografice, instituția s-a înființat în luna iulie 1956, pentru promovarea valorilor etnofolclorice, precum şi încurajarea activităților din sfera creativității literar-artistice. A fost mai întâi cunoscută drept Casa Creației Populare, devine apoi, după 1971-1972, Centrul Județean de Îndrumare a Creației Populare și a Mișcării Artistice de Masă, iar după 1990 își schimbă din nou denumirea în Centrul de Conservare şi Valorificare a Creației şi Tradițiilor Populare, iar apoi în Centrul Județean de Cultură Prahova.

PREŞEDINTE

De la înfiinţare şi până în prezent, Centrul Judeţean pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale Prahova precum şi Şcoala Populară de Arte şi Meserii s-au situat în rândul celor mai active instituţii de profil din ţară, contribuind din plin la cercetarea şi dezvoltarea culturii tradiţionale din judeţ, sub multiplele ei aspecte. S-au efectuat cercetări de teren şi de arhivă privind aspecte legate de cultura tradiţională locală, valorificate prin intermediul formaţiilor artistice, expoziţiilor, sesiunilor de comunicări, stiinţifice. În cadrul Şcolii Populare de Arte şi Meserii, în anii `80, activa un număr impresionant de elevi (peste 1000). De asemenea, au fost înfiinţate în judeţ 23 de secţii cu profil artistic sau meşteşugăresc, de o mare amploare bucurându-se cele de la Drajna, Breaza, Comarnic, Câmpina, Mizil, Valea Doftanei, Izvoarele, Măneciu, Ciorani, Slănic, Cocorăştii Mislii, Cocorăştii Colţ, Scorţeni, Gorgota.

Începând din anul 2008 prin comasarea celor două instituții, au fost prezentate publicului spectacole şi concerte la nivel naţional şi internaţional cu participarea formaţiilor folclorice, instrumentale, vocale şi vocal – instrumentale, de balet şi dans modern, de teatru cu participarea unui număr impresionant de solişti vocali şi instrumentişti, de recitatori şi interpreţi individuali de teatru. Au fost efectuate turnee în Italia, Franţa, Republica Moldova şi pe litoralul românesc, toate spectacolele bucurându-se de aprecieri laudative.

Numărul creatorilor de literatură, prezenţi în viaţa cenaclurilor literare, în reviste şi în culegeri de profil a crescut. La expoziţiile organizate atât în ţară cât şi în străinătate au participat cu lucrări artişti plastici, artişti fotografi şi meşteri (cusături, ţesături, încrustaţii în lemn, împletituri, feronerie, ceramică, etc.). Creatorii de artă şi soliştii vocali şi instrumentişti participanţi la diverse concursuri naţionale au fost premiaţi cu diverse distincţii.

În cadrul Editurii şi tipografiei proprii "Libertas" au fost editate o diversitate largă de materiale culturale, între care monografii de localităţi, repertorii pentru formaţii şi interpreţi de artă, creaţii ale tinerilor condeieri prahoveni, conferinţele lectorilor la cursurile de vară ale Universităţii populare "Nicolae Iorga" de la Vălenii de Munte, aspecte din viaţa şi creaţia unor personalităţi legate de Prahova (B.P.Haşdeu, Nicolae Iorga, I.L.Caragiale, Nichita Stănescu, etc.), traduceri de romane de literatură beletristică şi de volume de poezie atât pentru publicul din tară cât şi pentru românii din stăinătate.

4.2 Criterii de performanță ale instituției în ultimii 3 ani

Nr. Crt.	Indicatori de performanţă*)	Anul 1 2021	Anul 2 2022	Anul 3 2023
1.	Cheltuieli pe beneficiar (subvenţie + venituri-cheltuieli de capital)/nr. de beneficiari	14,52	12,06	11,99
2.	Fonduri nerambursabile atrase (lei)	-	-	-
3.	Număr de activităţi specifice	25	30	32
4.	Număr de apariţii media (fără comunicate de presă)	8	30	51
5.	Număr de beneficiari neplătitori	210000	259000	296000
6.	Număr de beneficiari plătitori**)	607	658	809
7.	Număr de expoziţii/Număr de evenimente/Număr de reprezentaţii/Frecvenţa medie zilnică	10/82/0,23	16/132/0,37	15/128/0,35
8.	Număr de proiecte/acţiuni culturale	13	19	19
9.	Venituri proprii din activitatea de bază	466.860	452.240	558.360
10.	Venituri proprii din alte activităţi	13.510	18.710	21.280

4.3 Scurtă descriere a patrimoniului Instituției

Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" funcționează în clădirea Palatului Culturii din Ploiești la etajul al doilea pe strada Erou Călin Cătălin la numărul 1. Acestă clădire monumentală aparține Consiliului Județean Prahova iar Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" are

sediul cu drept de folosință. Numărul total de camere aflate la dispoziția instituției este de 28 săli de curs, respectiv 1154 mp. Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion” dispune de un autocar Mercedes Benz an de fabricație 2003, și un autoturism Dacia Logan MCV Laureate, an de fabricație 2016. De asemenea, în patrimoniul instituției sunt înregistrate un număr de 4 pianine marca Essex din anul 2013, 2 pianine Belarus, 3 pianine Nocturna, un pian Feurich, un pian digital Yamaha, 17 instrumente de suflat și percuție pentru fanfară.
Instituția beneficiază de website găzduit pe serverul propriu, rețea proprie de calculatoare cu licență Windows și Office, elemente de scenotehnică, reflectoare, playere audiovideo, proiectoare, imprimante, costume populare, mobilier sală de curs și spectacole.

4.4. Lista programelor și proiectelor desfășurate în ultimii trei ani.

ANUL 2021	
Nr. Crt.	Numele programelor şi ale proiectelor
(1)	(2)
1.	Programul : Un patrimoniu pentru viitor
	Proiectul : Valori de patrimoniu
2.	Programul : Culturalia
	Proiectul : Evenimente culturale
	Proiectul : Ziua Culturii Naționale
	Proiectul : Tradiții - Mărțisorul
	Proiectul : Tradiții – Tradiții Pascale
	Proiectul : Tradiții – Atelierele Verii
3.	Programul : Memoria
	Proiectul : Restituiri - Publicații ale Editurii Mythos
4.	Programul : Plăsmuirile sufletului
	Proiectul : Târgul tradițional „Mărțișor”
5.	Programul : Spectacolul artelor
	Proiectul : Festival - concurs de pian
	Proiectul : Festival - Concurs de muzică ușoară
6.	Programul : Cultura dialogului
	Proiectul : Colocviile societății prahovene de antropologie generală
	Proiectul : Cursurile de Vară ale Universității Populare „Nicolae Iorga” din Valenii de Munte
7.	Programul : România 100
	Proiectul : Ziua Națională a României

ANUL 2022	
Nr. Crt.	Numele programelor şi ale proiectelor
(1)	(2)
1.	Programul : Un patrimoniu pentru viitor
	Proiectul : Valori de patrimoniu
2.	Programul : Culturalia
	Proiectul : Evenimente culturale
	Proiectul : Ziua Culturii Naționale
	Proiectul : Tradiții - Mărțisorul
	Proiectul : Tradiții – Tradiții Pascale
	Proiectul : Tradiții – Atelierele Verii
3.	Programul : Repere culturale
	Proiectul : Ethnos
	Proiectul : Colocviul Coregrafia dansului tradițional astăzi 2 ed./an
4.	Programul : Plăsmuirile sufletului
	Proiectul : Târgul tradițional „Mărțișor"
	Proiectul : „Târgul meșteșugurilor tradiționale"
5.	Programul : Spectacolul artelor
	Proiectul : Festivalul Artelor Nichita la echinocțiu
	Proiectul : Festival - concurs de pian
	Proiectul : Festival - Concurs de muzică ușoară
	Proiectul: Copilăria inundă bătrânul bulevard
6.	Programul : Cultura dialogului
	Proiectul : Simpozionul „Dragostea – opinii, reflecții, ipostaze"
	Proiectul : Cursurile de Vară ale Universității Populare „Nicolae Iorga" din Valenii de Munte
7.	Programul : România 100
	Proiectul : Festivalul Folcloric Prahova iubește Basarabia
	Proiectul : Ziua Națională a României
8.	Programul: „Canta Prahova"
	Proiectul : Concert la Palat

ANUL 2023	
Nr. Crt.	Numele programelor şi ale proiectelor
(1)	(2)
1.	Programul : Un patrimoniu pentru viitor
	Proiectul : Valori de patrimoniu
2.	Programul : Culturalia
	Proiectul : Evenimente culturale
	Proiectul : Ziua Culturii Naţionale
	Proiectul : Tradiţii - Mărţisorul
	Proiectul : Tradiţii – Tradiţii Pascale
	Proiectul : Tradiţii – Atelierele Verii
3.	Programul : Repere culturale
	Proiectul : Colocviul Coregrafia dansului tradiţional astăzi 2 ed./an
4.	Programul : Plăsmuirile sufletului
	Proiectul : Târgul tradiţional „Mărţişor”
	Proiectul : „Târgul meşteşugurilor tradiţionale”
5.	Programul : Spectacolul artelor
	Proiectul : Festivalul Artelor Nichita la echinocţiu
	Proiectul : Festival - Concurs de muzică uşoară
	Proiectul: Copilăria inundă bătrânul bulevard
6.	Programul : Cultura dialogului
	Proiectul : Colocviile societăţii prahovene de antropologie generală
	Proiectul : Cursurile de Vară ale Universităţii Populare „Nicolae Iorga” din Valenii de Munte
7.	Programul : România 100
	Proiectul : Festivalul Folcloric Prahova iubeşte Basarabia
	Proiectul : Ziua Naţională a României
8.	Programul: „Canta Prahova”
	Proiectul : Concert la Palat

ROMÂNIA PREŞEDINTE 2 Consiliul Judeţean Prahova

4.5. Programul minimal realizat pe ultimii 3 ani

Nr. Crt.	Program	Scurtă descriere a programului	Nr.proiecte în cadrul programului	Denumirea proiectului	Buget prevăzut pe program (lei)	Buget consumat la finele anului
ANUL 2021						
1	Un patrimoniu pentru viitor	Proiect de valorificare și promovare a patrimoniului cultural prahovean	1	Valori de patrimoniu	10.500	1.294
2	Culturalia	Activități și evenimente culturale de nivel internațional, național, județean și local precum și familiarizarea tinerilor cu valorile patrimoniului cultural – românesc prin intermediul unor expoziții, lecții deschise, ateliere de lucru	5	Evenimente culturale Ziua Culturii Naționale Tradiții - Mărțisorul Tradiții - „Tradiții pascale” Tradiții - „Atelierele verii”	14.050	24.171
3	Memoria	Program de editare a unor studii, lucrări, albume, culegeri, cu scopul de a încuraja cercetarea științifică și de a valorifica razultatele acesteia	1	Colecția Restituiri Publicații ale Editurii Mythos	15.000	5.040
4		Are ca scop revitalizarea și sprijinirea	1	Târgul tradițional „Mărțișor”		

	Plăsmuirile sufletului	meşteşugurilor tradiţionale, oferirea posibilităţii valorificării meşteşugurilor autentice, îmbunătăţirea ofertei produselor de artă populară de pe piaţă, educarea gustului publicului pentru frumos.			14.250	250
5	Spectacolul artelor	Îşi propune să ofere oportunităţi de afirmare şi exprimare artistică pentru tinerii interpreţi, să dezvolte un mediu concurenţial dinamic, să valorifice potenţialul artistic al tinerei generaţii	2	Festival - Concurs de muzică uşoară Festival - concurs de pian	14.000	12.315
6	Cultura dialogului	Programul îşi propune să ofere un cadru adecvat de dezbatere ştiinţifică prin organizarea unor simpozioane, cursuri, colocvii	2	Colocviile societăţii prahovene de antropologie generală Cursurile de Vară ale Universităţii Populare „Nicolae Iorga” din Valenii de Munte	30.000	50.945
7		Cunoaşterea, promovarea, valorificarea tezaurului	1	Ziua Naţională a României	2.500	1.388

ROMÂNIA PREŞEDINTE 2 Consiliul Judeţean Prahova

	România 100	etnocultural şi introducerea acestuia în circuitul naţional şi internaţional al manifestărilor artistice ale genului				
ANUL 2022						
1	Un patrimoniu pentru viitor	Valorificare şi promovare a patrimoniului cultural prahovean	1	Valori de patrimoniu	10.500	6.868
2	Repere culturale	îndrumarea metodologică şi profesionalizarea animatorilor culturali din cadrul aşezămintelor culturale din judeţul Prahova	2	Ethnos Colocviul Coregrafia dansului tradiţional astăzi 2ed./an	3.300	6.681
3	Culturalia	Activităţi şi evenimente culturale de nivel internaţional, naţional, judeţean şi local precum şi familiarizarea tinerilor cu valorile patrimoniului cultural românesc prin intermediul unor expoziţii, lecţii deschise, ateliere de lucru	5	Evenimente culturale Ziua Culturii Naționale Tradiții - „Mărțișorul” Tradiții - „Tradiții pascale” Tradiții - „Atelierele verii”	14.250	22.368
4	Cultura dialogului	Programul îşi propune să ofere un cadru adecvat de dezbatere ştiinţifică prin organizarea unor	2	Simpozionul „Dragostea – opinii, reflecţii, ipostaze”	35.500	27.985

PREŞEDINTE

		simpozioane, cursuri, colocvii		Cursurile de Vară ale Universității Populare „Nicolae Iorga" din Valenii de Munte		
5	Plăsmuirile sufletului	Are ca scop revitalizarea şi sprijinirea meşteşugurilor tradiționale, oferirea posibilității valorificării meşteşugurilor autentice, îmbunătățirea ofertei produselor de artă populară de pe piață, educarea gustului publicului pentru frumos	2	Târgul tradițional „Mărțişor" „Târgul meşteşugurilor tradiționale"	14.250	11.370
6	Spectacolul artelor	Își propune să ofere oportunități de afirmare şi exprimare artistică pentru tinerii interpreți, să dezvolte un mediu concurențial dinamic, să valorifice potențialul artistic al tinerei generații.	3	Festival - concurs de pian Festival - Concurs de muzică uşoară Copilăria inundă bătrânul bulevard	21.500	16.818
7	România 100	Cunoaşterea, promovarea, valorificarea tezaurului etnocultural şi introducerea acestuia în circuitul național	2	Festivalul Folcloric Prahova iubeşte Basarabia Ziua Națională a României	150.500	145.823

PREŞEDINTE

		și internațional al manifestărilor artistice ale genului				
8	Canta Prahova	Spectacol artistic organizat cu ocazia sărbătorilor de iarnă, cu participarea Coralei I. C. Danielescu, a elevilor și absolvenților Școlii de Arte, artiști consacrați	1	Concert la Palat	23.200	34.367
ANUL 2023						
1	Un patrimoniu pentru viitor	Valorificare și promovare a patrimoniului cultural prahovean	1	Valori de patrimoniu	10.500	4.370
2	Culturalia	Activități și evenimente culturale de nivel internațional, național, județean și local precum și familiarizarea tinerilor cu valorile patrimoniului cultural românesc prin intermediul unor expoziții, lecții deschise, ateliere de lucru	5	Evenimente culturale Ziua Culturii Naționale Tradiții - „Mărțișorul” Tradiții - „Tradiții pascale” Tradiții - „Atelierele verii”	10.750	20.254
		Are ca scop revitalizarea și sprijinirea		Târgul tradițional „Mărțișor”		

3	Plăsmuirile sufletului	meşteşugurilor tradiţionale, oferirea posibilităţii valorificării meşteşugurilor autentice, îmbunătăţirea ofertei produselor de artă populară de pe piaţă, educarea gustului publicului pentru frumos.	2	„Târgul meşteşugurilor tradiţionale"	15.250	10.691
4	Spectacolul artelor	Îşi propune să ofere oportunităţi de afirmare şi exprimare artistică pentru tinerii interpreţi, să dezvolte un mediu concurenţial dinamic, să valorifice potenţialul artistic al tinerei generaţii.	3	Festival - Concurs de muzică uşoară Copilăria inundă bătrânul bulevard Festivalul Artelor Nichita la echinocţiu	21.500	14.541
5	Cultura dialogului	Programul îşi propune să ofere un cadru adecvat de dezbatere ştiinţifică prin organizarea unor simpozioane, cursuri, colocvii	2	Colocviile societăţii prahovene de antropologie generală Cursurile de Vară ale Universităţii Populare „Nicolae Iorga" din Valenii de Munte	45.500	36.073
6	Repere culturale	îndrumarea metodologică şi profesionalizarea animatorilor culturali din	1	Colocviul Coregrafia dansului tradiţional astăzi 2ed/an	9.300	6.594

ROMÂNIA PREŞEDINTE 2 Consiliul Judeţean Prahova

		cadrul așezămintelor culturale din județul Prahova				
7	România 100	Cunoaşterea, promovarea, valorificarea tezaurului etnocultural şi introducerea acestuia în circuitul național și internațional al manifestărilor artistice ale genului	2	Festivalul Folcloric Prahova iubește Basarabia Ziua Națională a României	119.500	142.081
8	Canta Prahova	Spectacol artistic organizat cu ocazia sărbătorilor de iarnă, cu participarea Coralei I. C. Danielescu, a elevilor și absolvenților Şcolii de Arte, artiști consacrați	1	Concert la Palat	23.200	16.333

V. SARCINI PENTRU MANAGEMENT

Pentru perioada 2024 - 2029 (durata proiectului de management), managementul va avea următoarele sarcini :

1. - să îndeplinească toate obligațiile care derivă din aprobarea proiectului de management și în conformitate cu dispozițiile/hotărârile autorității, respectiv cu cele prevăzute în legislația în vigoare și în reglementările care privesc funcționarea instituției;

2. – definirea viziunii manageriale și elaborarea unei strategii culturale la nivelul instituției pentru următorii 5 ani care să clarifice statutul și identitatea instituției în viața culturală a județului Prahova, pentru atingerea următoarelor obiective :

- formarea și consolidarea echipei manageriale pentru asigurarea continuității strategice pe termen lung ;
- structurarea și planificarea clară a întregii activități a instituției pe programme și proiecte ;

- dezvoltarea de noi programme care să ia în calcul nevoile comunității locale și profilul acesteia, inclusiv dezvoltarea unor programme educaționale și dezvoltarea unor programe pentru mediul online ;
- dezvoltarea unor programe de educație artistică atât pentru amatori cât și pentru profesioniști ;

3. – proiecte pentru dezvoltarea, promovarea şi realizarea de programe de punere în valoare a culturii tradiţionale locale şi a patrimoniului cultural imaterial ;
4. – proiecte în vederea descoperirii, pregătirii, promovării şi sprijinirii creatorilor şi interpreților din domemiul educaţiei muzicale, artei plastice, artei teatrale şi cinematografice, dansului,, artei populare tradiționale şi atestarea artştilor liberi profesionişti şi a artzanilor individuali din județul Prahova;
5. – proiecte privind conservarea, cercetarea şi punerea în valoare a meşteşugurilor, obiceiurilor şi tradiţiilor şi sprijinirea înfiinţării de ateliere meşteşugăreşti în vederea transmiterii unor meşteşuguri locale pe cale de dispariţie;
6. - proiecte pentru îmbunătățirea serviciilor de documentare şi informare comunitară și constituirea și îmbunătăţirea sistemului de evidenţă şi de digitizare a patrimoniului gestionat, cu identificarea surselor/posibilităților de digitizare şi a pregătirii specializate a personalului în manipularea echipamentelor pentru digitizare (după caz);
7. - inițierea/organizarea, oferirea de servicii acreditate de educație civică, de educaţie permanentă şi de formare profesională continuă de interes comunitar în afara sistemelor formale de educaţie;
8. - inițierea și organizarea de evenimente culturale cu rol educativ şi/sau de divertisment, realizarea de parteneriate cu instituții de cultură similare din țară sau din străinătate, cu oricare alte instituții sau organizații în vederea organizării în comun de programe cultural – artistice atractive pentru comunitate şi susținerea artiştilor/formațiilor participante;
9. - susţinerea expoziţiilor temporare sau permanente, elaborarea de monografii, editarea de cărţi şi publicaţii de interes local, cu caracter cultural, sau tehnico-ştiinţific;
10. - accesarea de fonduri naționale și europene pentru finanţarea unor programe de educație culturală în vederea îmbunătățirii calității serviciilor oferite de instituție;
11. - implementarea unui plan de comunicare și marketing pentru promovarea instituției și creșterea accesabilității la servicile culturale oferite de acesta;
12. - să dezvolte o strategie pentru atragerea de fonduri extra-bugetare şi donaţii publice sau private;
13. - creşterea ponderilor veniturilor proprii și a sponsorizărilor în total venituri și în același timp a gradului de acoperire din aceste surse a cheltuielilor administrative ale instituției;

14. - inițierea, organizarea şi desfăşurarea de proiecte şi programe culturale, inclusiv în parteneriat cu autorități şi instituții publice, cu alte instituții de profil sau prin parteneriat public-privat pentru promovarea pe plan național şi internațional a valorilor artistice autohtone ;
15. - conectarea la programele majore naționale cu caracter cultural, în vederea promovării valorilor culturale ale juețului Prahova;
16. - asigurarea promovării inovației în domeniul actului cultural ;
17. - să contribuie la atragerea de noi parteneri din ţara şi străinătate, prin iniţierea de proiecte culturale, în scopul adaptării serviciilor cerinţelor şi aşteptătilor clienţilor;
18. - dezvoltarea paginii web, inclusiv prin crearea unei aplicaţii mobile pentru accesarea facilă a ofertei culturale a instuției ca sursă de atragere a unui număr însemnat de noi beneficiari;
19. - transmiterea către autoritate, conform dispoziţiilor Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 189/2008 privind managementul instituţiilor publice de cultură, cu modificările şi completările ulterioare, a rapoartelor de activitate anual/final şi a tuturor informațiilor/ comunicărilor necesare.

VI. STRUCTURA ŞI CONȚINUTUL PROIECTULUI DE MANAGEMENT

Proiectul întocmit de candidat este limitat la un număr de **50 pagini + anexe** şi trebuie să conţină punctul de vedere al candidatului asupra dezvoltării instituţiei pe durata proiectului de management. În întocmirea proiectului se cere utilizarea termenilor conform definiţiilor prevăzute în ordonanţa de urgenţă.

În evaluarea proiectului de management se va urmări modul în care oferta candidatului răspunde sarcinilor formulate în baza prevederilor art. 12 alin. (1) din **Ordonanţa de urgenţă 189/2008**, având în vedere următoarele prevederi, care reprezintă totodată şi criteriile generale de analiză şi notare a proiectelor de management:

a) Analiza socio-culturală a mediului în care îşi desfăşoară activitatea instituţia şi propuneri privind evoluţia acesteia în sistemul instituţional existent;

b) Analiza activităţii instituţiei şi, în funcţie de specific, propuneri privind îmbunătăţirea acesteia;

c) Analiza organizării instituţiei şi propuneri de restructurare şi/sau de reorganizare, după caz;

d) Analiza situaţiei economico-financiare a instituţiei;

e) Strategia, programele şi planul de acţiune pentru îndeplinirea misiunii specifice a instituţiei publice de cultură, conform sarcinilor formulate de autoritate;

f) O previziune a evoluţiei economico-financiare a instituţiei publice de cultură, cu o estimare a resurselor financiare ce ar trebui alocate de către autoritate, precum şi a veniturilor instituţiei ce pot fi atrase din alte surse.

Proiectul, structurat obligatoriu pe modelul de mai jos, trebuie să conţină soluţii manageriale concrete, în vederea funcţionării şi dezvoltării instituţiei, pe baza sarcinilor formulate de autoritate.

A. Analiza socio-culturală a mediului în care îşi desfăşoară activitatea instituţia şi propuneri privind evoluţia acesteia în sistemul instituţional existent:

1. Instituţii, organizaţii, grupuri informale (analiza factorilor interesaţi) care se adresează aceleiaşi comunităţi;
2. Analiza SWOT (analiza mediului intern şi extern, puncte tari, puncte slabe, oportunităţi, ameninţări);
3. Analiza imaginii existente a instituţiei şi propuneri pentru îmbunătăţirea acesteia;
4. Propuneri pentru cunoaşterea categoriilor de beneficiari (studii de consum, cercetări, alte surse de informare);
5. Grupurile-ţintă ale activităţilor instituţiei pe termen scurt/mediu;
6. Profilul beneficiarului actual.

B. Analiza activităţii instituţiei şi propuneri privind îmbunătăţirea acesteia:

1. Analiza programelor şi a proiectelor instituţiei;
2. Concluzii:
   2.1. Reformularea mesajului, după caz;
   2.2. Descrierea principalelor direcţii pentru îndeplinirea misiunii.

C. Analiza organizării instituţiei şi propuneri de restructurare şi/sau de reorganizare, după caz:

1. Analiza reglementărilor interne ale instituţiei şi a actelor normative incidente;
2. Propuneri privind modificarea reglementărilor interne;
3. Analiza capacităţii instituţionale din punctul de vedere al resursei umane proprii şi/sau externalizate;
4. Analiza capacităţii instituţionale din punct de vedere al spaţiilor şi patrimoniului instituţiei, propuneri de îmbunătăţire;
5. Viziunea proprie asupra utilizării instituţiei delegării, ca modalitate legală de asigurare a continuităţii procesului managerial.

D. Analiza situaţiei economico-financiare a instituţiei:

Analiza financiară, pe baza datelor cuprinse în caietul de obiective:

1. Analiza datelor de buget din caietul de obiective, după caz, completate cu informaţii solicitate/obţinute de la instituţie:
   1.1. Bugetul de venituri (subvenţii/alocaţii, surse atrase/venituri proprii);

1.2. Bugetul de cheltuieli (personal; bunuri şi servicii din care: cheltuieli de întreţinere, colaboratori; cheltuieli de capital);

2. Analiza comparativă a cheltuielilor (estimate şi, după caz, realizate) în perioada/perioadele indicată/indicate în caietul de obiective, după caz, completate cu informaţii solicitate/obţinute de la instituţie:

Nr. crt.	Programul/proiectul	Devizul estimat	Devizul realizat	Observaţii, comentarii, concluzii
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
	Total:	Total:	Total:	

3. Soluţii şi propuneri privind gradul de acoperire din surse atrase/venituri proprii a cheltuielilor instituţiei:

3.1. Analiza veniturilor proprii realizate din activitatea de bază, specifică instituţiei (în funcţie de tipurile de produse/servicii oferite de instituţiile de cultură – spectacole, expoziţii, servicii info-documentare etc.), pe categorii de produse/servicii, precum şi pe categorii de bilete/tarife practicate: preţ întreg/preţ redus/bilet profesional/bilet onorific, abonamente, cu menţionarea celorlalte facilităţi practicate;

3.2. Analiza veniturilor proprii realizate din alte activităţi ale instituţiei;

3.3 Analiza veniturilor realizate din prestări de servicii culturale în cadrul parteneriatelor cu alte autorităţi publice locale;

4. Soluţii şi propuneri privind gradul de creştere a surselor atrase/veniturilor proprii în totalul veniturilor:

4.1. Analiza ponderii cheltuielilor de personal din totalul cheltuielilor;

4.2. Analiza ponderii cheltuielilor de capital din bugetul total;

4.3. Analiza gradului de acoperire a cheltuielilor cu salariile din subvenţie/alocaţie;

4.4. Ponderea cheltuielilor efectuate în cadrul raporturilor contractuale, altele decât contractele individuale de muncă (drepturi de autor, drepturi conexe, contracte şi convenţii civile);

4.5. Cheltuieli pe beneficiar, din care:

a) Din subvenţie;

b) Din venituri proprii.

E. Strategia, programele şi planul de acţiune pentru îndeplinirea misiunii specifice a instituţiei, conform sarcinilor formulate de autoritate:

Propuneri, pentru întreaga perioadă de management:

1. Viziune;
2. Misiune;
3. Obiective (generale şi specifice);
4. Strategia culturală, pentru întreaga perioadă de management;
5. Strategia şi planul de marketing;
6. Programe propuse pentru întreaga perioadă de management;
7. Proiectele din cadrul programelor;
8. Alte evenimente, activităţi specifice instituţiei, planificate pentru perioada de management.

F. Previzionarea evoluţiei economico-financiare a instituţiei publice de cultură, cu o estimare a resurselor financiare ce ar trebui alocate de către autoritate, precum şi a veniturilor instituţiei ce pot fi atrase din alte surse

1. Proiectul de buget de venituri şi cheltuieli pe perioada managementului:

Nr. crt.	Categorii	Anul ...	...	Anul ...
(1)	(2)	(3)	(...)	(...)
1.	TOTAL VENITURI, din care 1.a. venituri proprii, din care 1.a.1. venituri din activitatea de bază 1.a.2. surse atrase 1.a.3. alte venituri proprii 1.b. subvenţii/alocaţii 1.c. alte venituri			
2.	TOTAL CHELTUIELI, din care 2.a. Cheltuieli de personal, din care 2.a.1. Cheltuieli cu salariile 2.a.2. Alte cheltuieli de personal 2.b. Cheltuieli cu bunuri şi servicii, din care 2.b.1. Cheltuieli pentru proiecte 2.b.2. Cheltuieli cu colaboratorii 2.b.3. Cheltuieli pentru reparaţii curente 2.b.4. Cheltuieli de întreţinere 2.b.5. Alte cheltuieli cu bunuri şi servicii 2.c. Cheltuieli de capital			

2. Numărul estimat al beneficiarilor pentru perioada managementului:

2.1. La sediu;

2.2. În afara sediului.

3. Programul minimal estimat pentru perioada de management aprobată

Nr. crt.	Program	Scurtă descriere a programului	Nr. proiecte în cadrul programului	Denumirea proiectului	Buget prevăzut pe program(lei)
Primul an de management					
1					
...					
...					
Al doilea an de management					
1					
...					
...					
...					
1					
...					
...					

VII. Alte precizări

Candidații pot solicita informații suplimentare necesare elaborării proiectelor e management, în baza unei cereri motivate adresate conducerii Consiliului Județean Prahova.

În termen de 3 zile lucrătoare de la data depunerii cererii privind solicitarea de date suplimentare, conducerea Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" este obligată să furnizeze informațiile solicitate.

Relații suplimentare se pot obține de la :

- Consiliul Județean Prahova : domnul Moșu Răzvan Nicolae – consilier din cadrul Biroului Sănătate, Cultură, Învățământ, Mass-Media, Sport-Tineret, ONG-uri, Turism, la telefon 0244/514545 int. 131, sau la Serviciul Resurse Umane, la telefon 0244/514864.

VIII. Anexele nr. 1-4 fac parte integrantă din prezentul **Caiet de obiective**.

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA

Anexa nr.1
La Hotărârea nr. 137
Din data de: 27.IUN. 2024

ANEXA nr: 1
la CAIETUL DE OBIECTIVE

ORGANIGRAMA CENTRULUI JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA

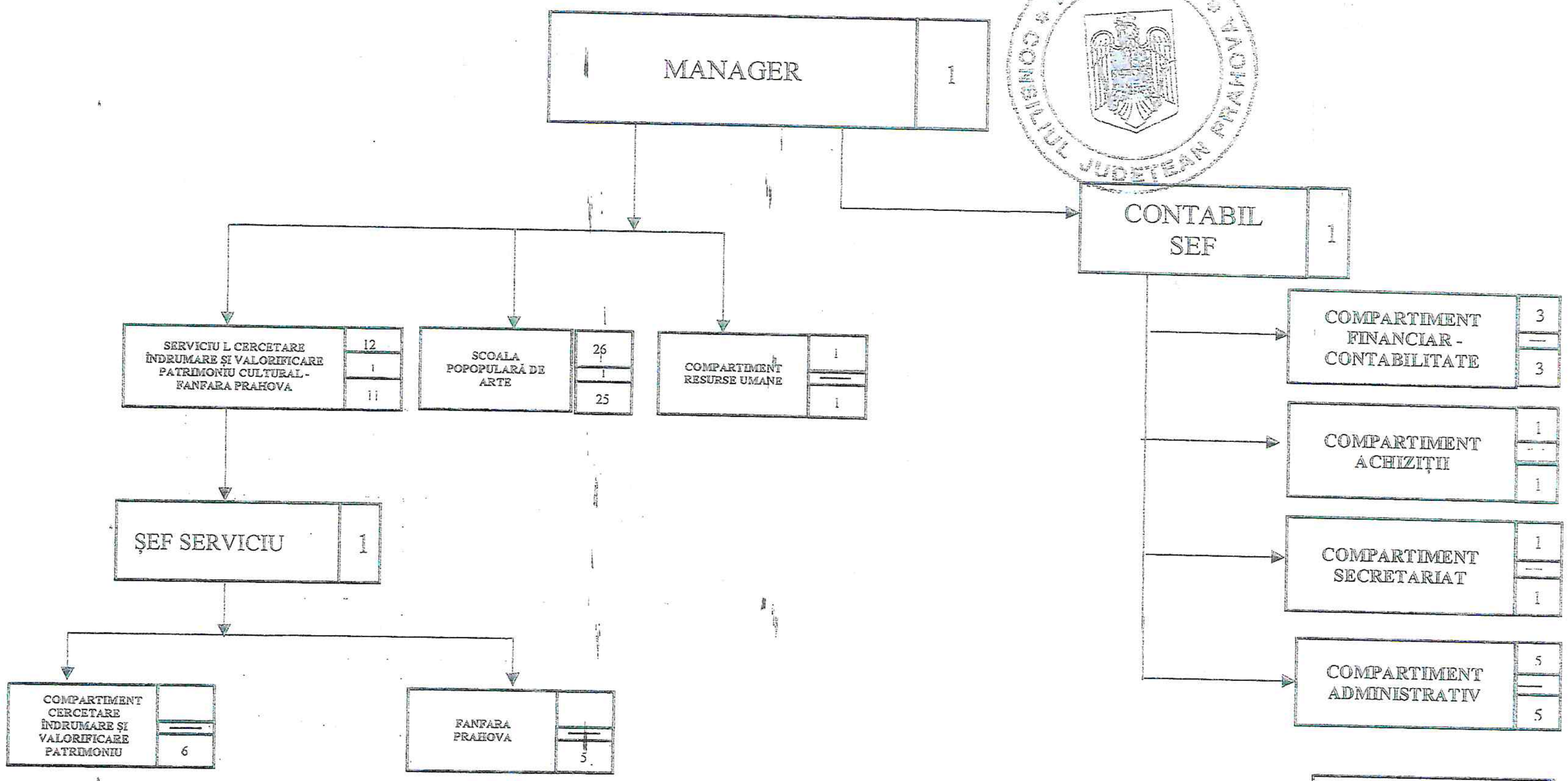

TOTAL 51

Din care:
De conducere 4
De executie 47

Consiliul Județean Prahova
Se confirmă autenticitatea prezentei copii cu originalul
SEF SERVICIU

ROMÂNIA
JUDEȚUL PRAHOVA
CONSILIUL JUDEȚEAN

ANEXA Nr.3
La Hotărârea nr. 31
Din data de 29 FEB. 2024

ROMÂNIA PREȘEDINTE 2 Consiliul Județean Prahova

REGULAMENTUL DE ORGANIZARE ȘI FUNCȚIONARE AL CENTRULUI JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA „ACAD. EUGEN SIMION"

ROMÂNIA CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA

CAPITOLUL I – *DISPOZIȚII GENERALE*

Art. 1. Centrul Județean de Cultură Prahova este instituție publică de cultură, cu personalitate juridică, înființat prin Hotărârea nr. 237 din 30.12.2008 a Consiliului Județean Prahova, și funcționează conform prevederilor Ordonanței de Urgență nr.118/2006 privind înființarea, organizarea și desfășurarea activității așezămintelor culturale, a OUG 189/2008 privind managementul instituțiilor publice de cultură, a OUG 21/2017 privind instituțiile și companiile de spectacol și concerte, cu modificările și completările ulterioare și art.33 din Constituția României. În data de 27 noiembrie 2023, Consiliul Județean Prahova adoptă hotărârea cu nr. 306, prin care se aprobă schimbarea denumirii din „Centrul Județean de Cultură Prahova" în „Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion".

Art. 2. Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"este o instituție publică de cultură axată pe cercetarea, conservarea și valorificarea patrimoniului cultural, desfășurarea activităților de învățământ artistic în spiritul educației permanente a societății, cunoașterea și promovarea valorilor culturii naționale și universale prin diferite genuri ale artei. Pentru îndeplinirea obiectivelor stabilite, Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion". se înscrie în sensul recomandărilor specifice emise de Ministerul Culturii.

Art. 3. Prin activitatea desfășurată, Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" urmărește în principal realizarea următoarelor obiective:

a) cercetarea, conservarea și promovarea valorilor culturii tradiționale și contemporane;

b) îndrumarea și sprijinirea activității așezămintelor de cultură (case și cămine culturale, universități populare), asociații, cluburi, cenacluri, cercuri artistice, persoane fizice cu preocupări de cercetare etnologică, creație și interpretare artistică;

c) formarea deprinderilor artistice prin educația permanentă a populației

d) organizarea evenimentelor culturale (spectacole, concerte, expoziții permanente și tematice, festivaluri, concursuri, târguri, vernisarea și înființarea

unor expoziții muzeale, sărbători ale localității, tabere de creație, turism cultural, editarea și lansarea unor publicații, sesiuni de comunicări științifice, simpozioane, cursuri de formare, prelegeri, dezbateri etc.)

e) în cadrul programelor și proiectelor culturale, în limita bugetului aprobat, Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" poate asigura cheltuieli de cazare, masă, transport precum și onorarii.

Art. 4. Sediul Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion", se află în incinta Palatului Culturii, Ploiești, str. Erou Călin Cătălin, nr. 1. Poate avea și alte filiale sau secții externe, pe raza județului Prahova și, de la caz la caz, în alte spații naționale sau extranaționale.

CAPITOLUL II – *SCOPUL ȘI OBIECTUL DE ACTIVITATE*

Art. 5. Misiunea instituției.

Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" este o instituție publică de cultură, deschisă tuturor categoriilor de public, care cercetează, conservă, valorifică și promovează patrimoniul cultural material și imaterial național și județean. De asemenea desfășoară activități de învățământ artistic și profesional în spiritul educației permanente a societății, și activități care au ca scop cunoașterea și promovarea valorilor culturii naționale și universale.

Art. 6. Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" desfășoară activități de cercetare în domeniul etnologiei, antropologiei, folclorului, a culturii tradiționale și valorifică rezultatele cercetării prin lucrări, materiale și acțiuni cuturale de specialitate, de popularizare și promovare a patrimoniului cultural-științific prahovean.

Art. 7. Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" ca instituție specializată acordă sprijin științific, metodologic, logistic și material instituțiilor de cultură și educație din județul Prahova și autorităților publice locale în vederea valorificării și promovării culturii locale în plan jueţean, național și internațional.

Art. 8. Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" îndeplinește cu profesionalism solicitările culturale ale Consiliului Județean Prahova privind reprezentarea valorilor culturale ale județului în plan intern sau extern.

Art. 9. Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" stimulează, formează și promovează creativitatea artistică, talentul și deprinderile cursanților printr-o ofertă de educație permanentă adecvată în acest sens, sprijină (în limita bugetului disponibil) participarea cursanților la concursuri și competiții de nivel local, județean, național și internațional.

Art. 10. Pune în corelare valorile culturii tradiționale și contemporane din spațiul prahovean cu valori similare din celelalte spații etnice românești, cu cele din spațiile europene și extraeuropene – prin manifestări de înaltă competență științifică și/sau artistică.

Art. 11. În cadrul activităţilor întreprinse, Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" colaborează cu centrele şi şcolile judeţene de profil, cu universităţi, institute de cercetare, primării, instituţii de cultură şi de învăţământ de toate gradele, cu organisme şi organizaţii naţionale şi internaţionale, organizaţii neguvernamentale.

Art. 12. Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion", în calitate de instituţie publică de cultură conform OUG 118/2006, privind înfiinţarea, organizarea şi desfăşurarea activităţii aşezămintelor culturale, a OUG 189/2008 privind managementul instituţiilor publice de cultură şi a OUG 21/2017 privind instituţiile şi companiile de spectacol şi concerte, îşi desfăşoară activitatea după un proiect de management constituit din programe şi proiecte culturale.

Art. 13. Programul cultural al Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" este înaintat spre aprobare Consiliului Judeţean Prahova care va aloca resurse financiare în acest sens.

Art.14. Taxele şi tarifele stabilite de Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" sunt înaintate şi propuse spre aprobare Consiliului Judeţean Prahova.

CAPITOLUL III – *PRINCIPII, OBIECTIVE, ATRIBUŢII*

Art. 15. ***Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"*** îşi desfăşoară activitatea pe baza următoarelor principii:

(1) Salvgardarea şi promovarea patrimoniului cultural naţional şi local

(2) Deplina libertate de exprimare artistică şi de comunicare publică a faptelor de cultură;

(3) Primordialitatea valorii şi a autenticităţii în aplicarea criteriilor de evaluare, de selecţie, promovare şi afirmare a creativităţii şi talentului;

(4) Fundamentarea ştiinţifică şi morală a oricărui demers cultural;

(5) Asigurarea şansei egale la cultură şi educaţie permanentă a tuturor cetăţenilor, indiferent de etnie, vârstă, sex, religie, concepţii politice, situaţie socială, grad de cultură;

(6) Asigurarea dreptului la dezvoltarea vieţii spirituale a comunităţilor umane, în toată diversitatea acestora;

(7) Promovarea permanentă a identităţii culturale prahovene în circuitul naţional şi internaţional;

(8) Susţinerea şi promovarea creaţiei culturale şi artistice contemporane;

Art. 16. Proiectele şi programele iniţiate şi desfăşurate urmăresc atingerea următoarelor obiective:

(1) cercetarea, conservarea şi valorificarea elementelor de patrimoniu cultural, tezaurizarea rezultatelor în Arhiva de Etnografie şi Folclor, promovarea lor în circuitul cultural local, judeţean, naţional şi internaţional, prin cele mai

adecvate mijloace: spectacole, expoziții, concursuri, tipărituri, filme, fotografii etc.;

(2) descoperirea și promovarea creatorilor și interpreților din domeniul artei populare și folclorului, instruirea și perfecționarea lor, protejarea împotriva denaturărilor și falsificărilor, lansarea lor în spațiul cultural zonal, județean, național și internațional;

(3) organizarea cursurilor în domeniul artelor și meseriilor;

(4) coordonarea metodologică a activității așezămintelor de cultură din județ și sprijinirea acestora în elaborarea proiectelor și în realizarea lor, în desfășurarea activităților curente specifice, cercetarea, coservarea și valorificarea bunurilor culturale, în conservarea și valorificarea patrimoniului cultural material și imaterial;

(5) stimularea creativității și interpretării artistice în toate domeniile, a meșteșugurilor tradiționale și moderne, a invențiilor și inovațiilor în domeniul tehnic;

(6) coordonarea implementării, în cadrul așezămintelor de cultură din județ, a unui program diversificat care să răspundă cerințelor de educație permanentă și de formare profesională continuă;

(7) valorificarea scrisă și scenică a folclorului literar, muzical, coregrafic, a obiceiurilor tradiționale, precum și a culturii tradiționale materiale, sub formă de expoziții, muzee etnografice, amenajări – în scop muzeal sau turistic – de clădiri aparținând arhitecturii populare specifice zonei, expoziții, gale de film;

(8) inițierea și sprijinirea, în condițiile legii, acțiunii de revitalizare a tradițiilor și obiceiurilor locale, a ocupațiilor specifice tradiționale;

(9) achiziționarea de obiecte etnografice și instrumente populare în scopul salvgardării și promovării tradițiilor și obiceiurilor populare prahovene, prin expoziții de artă populară;

Art. 17. Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" îi revin următoarele competențe și atribuții principale:

(1) cunoașterea și coordonarea metodologică a activitatății așezămintelor de cultură;

(2) participarea, prin conducătorul instituției, și alți reprezentanți (după caz) în comisiile de examinare pentru ocuparea posturilor în cadrul așezămintelor de cultură;

(3) asigurarea asistenței de specialitate, la solicitarea acestora, organizarea cursurilor de perfecționare pentru personalul încadrat în așezămintele culturale și pentru formarea formatorilor;

(4) impulsionarea vieții culturale a localităților prahovene, prin angrenarea ei în activități precum:

- cunoașterea și promovarea propriilor valori culturale;
- organizarea de programe de educație permanentă și formare profesională continuă, de programe pentru formarea interpreților și creatorilor de artă;
- organizarea de spectacole, concerte, concursuri, expoziții, gale de film, stagiuni teatrale, târguri, manifestări cultural-distractive, dialoguri culturale etc.;

- alcătuirea monografiei localității, a ghidului turistic local, a altor lucrări cu specific cultural-educativ, precum și a publicațiilor cu caracter local;

- întocmirea arhivei de cultură imaterială locală, precum și a unei colecții reprezentative din zona culturii materiale;

(5) antrenarea interpreților creatori de artă din toate domeniile, precum și meșterii populari, în manifestări zonale, județene, naționale și internaționale: schimburi culturale, consfătuiri, gale, festivaluri, concursuri, expoziții, târguri, tabere de creație și de interpretare, turnee, turism cultural;

(6) cercetarea formelor tradiționale și contemporane ale culturii și civilizației imateriale și materiale, conservarea datelor obținute în cadrul Arhivei de Etnografie și Folclor și valorificarea lor prin intermediul lucrărilor științifice, filmelor și fotografiilor documentare etc., sesiunilor de comunicări, expozițiilor, spectacolelor, proiectelor și activităților culturale etc.;

(7) inițierea programelor de promovare a obiceiurilor și tradițiilor populare și propunerea zonelor județului în care acestea să fie protejate;

(8) editarea, multiplicarea și difuzarea lucrărilor științifice, artistice, repertoriale etc., indiferent de suportul material pe care se face;

(9) organizarea evenimentelor culturale prin intermediul cărora sunt valorificate rezultatele programelor de educație oferite: audiții, înregistrări, în colaborare cu instituțiile de cultură, spectacole, concerte, expoziții tabere de creație, schimburi culturale, spectacole de absolvire a cursanților de la Școala Populară de Arte etc.

(10) constituirea colecțiilor de artă tradițională și contemporană și biblioteci de specialitate, studiouri de imprimări audio și video, editură și tipografie;

(11) organizarea comisiilor județene de expertiză și omologare a formațiilor artistice cu repertoriu folcloric autentic, precum și a produselor meșteșugărești cu valoare artistică deosebită;

(12) inițierea și derularea, la nivel național și internațional, a programelor proprii și/sau în colaborare/parteneriat de cercetare, conservare, transmitere, promovare și punere în valoare a patrimoniului cultural tradițional; material sau imaterial.

(13) deținerea, coordonarea formațiilor artistice proprii reprezentative pentru județul Prahova (instrumentale, vocal-instrumentale, corale, folclorice, teatrale, coregrafice), grupuri de cercetare științifică și de creație artistică, asociații și fundații culturale, cluburi, cercuri artistice și cenacluri literare;

(14) realizarea schimburilor de delegații culturale, științifice și artistice cu instituții din țară și de peste hotare, vizite, stagii reciproce de specializare, turnee artistice, manifestări organizate în cooperare.

(15) Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" stabilește anual sau după caz, tarifele practicate la toate categoriile de servicii (taxe de școlarizare, taxe de paticipare la concursuri, ateliere, tariful practicat pentru acțiunile Fanfarei Prahova, tarife pentru închirierea autocarului la cursele ocazionale și alte tarife pentru diferite evenimente culturale), acestea se

ROMÂNIA CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA

ROMÂNIA PREȘEDINTE 2 Consiliul Județean Prahova

analizează şi se stabilesc în cadrul Consiliului Ştiinţific, Pedagogic, Artistic şi Administrativ.

(16) În exercitarea atribuţiilor sale, *Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"* este abilitat să solicite şi să primească de la primăriile locale şi instituţiile aflate în subordinea acestora, de la alte persoane juridice de drept public şi privat, datele şi documentele necesare îndeplinirii atribuţiilor sale în domeniul patrimoniului cultural tradiţional şi contemporan, al educaţiei permanente şi formării profesionale multilaterale.

CAPITOLUL IV - *PATRIMONIUL*

Art. 18. (1) Patrimoniul *Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"* este format din bunuri aflate în proprietatea statului şi/sau a unităţilor administrativ-teritoriale, bunuri pe care le administrează în condiţiile legii, precum şi din bunuri aflate în proprietatea privată a instituţiei.

(2) Patrimoniul poate fi îmbogăţit şi completat prin achiziţii, donaţii, transfer şi alte forme legale din partea unor instituţii publice de drept public şi/sau privat, a unor persoane fizice din ţară sau din străinătate.

(3) Bunurile mobile şi imobile se administrează potrivit dispoziţiilor legale în vigoare, conducerea instituţiei fiind obligată să aplice măsurile de protecţie prevăzute de lege.

Art. 19. Dintre bunurile mobile şi imobile de care instituţia are nevoie pentru desfăşurarea activităţii sale în bune condiţii, enumerăm:

- spaţii locative la sediul central şi în judeţ, săli de spectacole şi de expoziţii, spaţii şi terenuri pentru tabere de creaţie şi de interpretare artistică şi/sau pentru târguri şi alte manifestări tradiţionale;
- mijloace de transport persoane: autoturism, autocar;
- mijloace tehnice de imprimare-redare, editare şi multiplicare tipografică, sonoră, foto şi video;
- mobilier şi aparatură de practică culturală;
- instrumente muzicale;
- costume naţionale, populare şi de scenă;
- echipamente IT;
- echipamente tehnice pentru spaţiile funcţionale (sunet, lumini, proiecţii etc.).

Art. 20. *Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"* poate avea filiale zonale, care pot funcţiona în spaţii locative proprii sau obţinute prin primăriile locale, în condiţiile legii.

CAPITOLUL V - *STRUCTURA ORGANIZATORICĂ*

Art.21. Organigrama, Statul de funcţii şi Regulamentul de organizare şi funcţionare ale Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" se

aprobă de Consiliul Județean Prahova. Statul de funcții cuprinde 54 posturi, având următoarea componență:

-Manager ;

-Contabil-Şef;

-Serviciul Cercetare, Îndrumare şi Valorificare a Patrimoniului Cultural-Fanfara Prahova

- Şcoala Populară de Arte;

- Resurse Umane;

- Compartimentul Financiar - Contabilitate;

- Compartimentul Achiziții;

- Secretariat;

- Compartimentul Administrativ;

Art. 22.(1) Managementul Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" este asigurat de un manager, numit în baza susținerii unui concurs de proiecte de management şi a îndeplinirii condițiilor prevăzute la art.3 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 189/2008 privind managementul instituțiilor publice de cultură, aprobată cu modificările şi completările ulterioare.

(2) Evaluarea managementului se realizează conform normativelor în vigoare.

(3) Managerul este ordonator terțiar de credite şi îşi exercită obligațiile asumate prin contractul de management potrivit termenelor şi condițiilor acestuia, cu respectarea prevederilor legale, îndeplinind în acest sens următoarele atribuții:

- conduce, răspunde, gestionează, coordonează activitatea şi buna administrare, în condițiile legii a integrității patrimoniului Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" şi duce la îndeplinirea hotărârilor Consiliului Județean Prahova cu privire la activitatea instituției;

- îndeplineşte funcția de ordonator terțiar de credite şi asigură conducerea activității curente a instituției;

- stabileşte obiectivele generale şi cele specifice în cadrul programului anual şi proiectele culturale pe termen lung şi scurt asigurând desfăşurarea şi realizarea acestora;

- supervizează activitatea de cercetare științifică-valorificare-promovare şi sprijină în mod concret desfăşurarea celorlalte activități ale instituției;

- coordonează activitatea de îndrumare metodologică a aşezămintelor culturale din județ; a manifestărilor cultural-artistice reprezentative (la nivel local, zonal şi județean), a acțiunilor de formare şi perfecționare profesională a personalului propriu şi din cadrul aşezămintelor culturale, de constituire şi conservare a patrimoniului de valori şi a bazei documentare a instituției;

- supervizează procesul de învățământ artistic;

- supervizează activitatea editorială a instituției cu sprijinul comisiilor de specialtate;

- încheie contracte de colaborare ştiinţifică sau artistică şi urmăreşte îndeplinirea lor;

- încheie parteneriate de colaborare cu instituţii de for public sau privat, organizaţii neguvernamentale etc.

- decide asupra modului de utilizare a bugetului aprobat al instituţiei conform prevederilor contractului de management, cu respectarea prevederilor legale;

- asigură respectarea destinaţiei creditelor bugetare aprobate de ordonatorul principal de credite;

- întocmeşte bugetul de venituri şi cheltuieli în limita fondurilor repartizate de ordonatorul principal de credite şi asigură respectarea încadrării cheltuielilor în fondurile aprobate;

- verifică şi aprobă propunerile de achiziţii, asigurând legalitatea procedurilor;

- reprezintă şi angajează instituţia în raporturile cu Consiliul Judeţean Prahova, cu persoanele juridice şi fizice din ţară şi din străinătate, precum şi în faţa organelor jurisdicţionale;

- coordonează activitatea de promovare a instituţiei, realizând parteneriate şi alte tipuri de colaborare în vederea creşterii vizibilităţii acesteia;

- dispune selecţia, angajarea, evaluarea, promovarea, sancţionarea şi concedierea personalului în condiţiile legilor în vigoare;

- aprobă fişele posturilor angajaţilor instituţiei şi urmăreşte îndeplinirea sarcinilor prevăzute în acestea;

- evaluează performanţele profesionale individuale ale angajaţilor din instituţie;

- răspunde de întocmirea şi realizarea proiectului de organigramă, a statului de funcţii şi a regulamentului de organizare şi funcţionare a instituţiei, supunându-le spre aprobare conform reglementărilor legale în vigoare;

- reprezintă instituţia în comisiile de concurs pentru ocuparea posturilor din sistemul aşezămintelor de cultură, precum şi în alte comisii privind evaluarea unor activităţi, lucrări ştiinţifice, literar-artistice, meşteşugăreşti etc.;

- aprobă documentele financiar-contabile ale instituţiei;

- numeşte coordonatorii de proiecte, responsabili de compartimente.

- încheie acte juridice în numele instituţiei, în limitele de copetenţă stabilite prin contractul de management;

- întreprinde demersurile necesare în vederea identificării de noi surse de venituri şi pentru utilizarea eficientă a acestora;

- asigură condiţiile pentru securitatea şi sănătatea salariaţilor sub toate aspectele legate de muncă;

- în exercitarea atribuţiunilor ce-i revin, managerul emite decizii, note de serviciu adresate personalului instituţiei, precum şi acorduri, avize şi instrucţiuni privind desfăşurarea activităţii specifice a instituţiei, acestea devin executorii din momentul în care au fost comunicate celor interesaţi.

- prezintă Consiliului Județean Prahova situația economico - financiară a instituției, modul de realizare a obiectivelor și indicatorilor din proiectul de management, inclusiv măsurile pentru optimizarea activității acesteia, când este cazul;

- este responsabil de informarea membrilor consiliului consultativ asupra desfășurării activității instituției și a principalelor probleme cu care se confruntă aceasta;

- elaborează măsuri organizatorice și funcționale necesare creșterii nivelului de implementare a standardelor de control intern managerial;

- în absența managerului, Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" este condus de o persoană din cadrul instituției, desemnată de manager prin decizia sa;

Art. 23. Managerul este asistat în activitatea sa de Consiliul Științific, Pedagogic, Artistic și Administrativ, organism colegial cu rol consultativ care are rolul de a sprijini managerul în activitatea lui.

(1.) În componența sa, Consiliul Științific, Pedagogic, Artistic și Administrativ are 7 (șapte) membri:

- managerul instituției;
- reprezentantul Consiliului Județean Prahova;
- contabilul şef și responsabilul în domeniul resurselor umane;
- doi reprezentanți ai Școlii Populare de Arte
- un reprezentant al serviciului Cercetare, Îndrumare și Valorificare a Patrimoniului Cultural;

Secretariatul Consiliului Științific, Pedagogic, Artistic și Administrativ este asigurat de un angajat al Centrului Județean de Cultură Prahova- „Acad. Eugen Simion" cu atribuția stabilită prin fișa postului.

Consiliul Științific, Pedagogic, Artistic și Administrativ își desfășoară activitatea după cum urmează:

- se întrunește trimestrial sau ori de câte ori este nevoie, la convocarea președintelui sau a 1/3 din numărul membrilor;
- este legal întrunit în prezența a 2/3 din numărul total al membrilor și ia hotărâri cu majoritate simplă;
- este prezidat de președinte în persoana managerului;
- dezbaterile Consiliul Științific, Pedagogic, Artistic și Administrativ au loc potrivit ordinii de zi, comunicată membrilor săi cu cel puțin 2 zile înainte, prin grija secretarului;
- dezbaterile se consemnează în procesul-verbal de ședință, inserat în registrul de ședințe, semnat de către toți cei prezenți la ședință;

(2) Consiliul Științific, Pedagogic, Artistic și Administrativ are următoarele atribuții principale:

- aprobă programele de activitate ale instituției, hotărând direcțiile de dezvoltare ale acesteia;
- stabilește anual sau după caz, tarifele practicate la toate categoriile de servicii (taxe de școlarizare, taxe de paticipare la concursuri, ateliere, tariful

practicat pentru acțiunile Fanfarei Prahova, tarife pentru închirierea autocarului la cursele ocazionale și alte tarife pentru diferite evenimente culturale), fiind propuse spre aprobare Consiliului Județean Prahova „Acad. Eugen Simion";

- avizează proiectul bugetului de venituri și cheltuieli al instituției, în vederea aprobării acestuia de către plenul Consiliului Județean Prahova „Acad. Eugen Simion", precum și defalcarea pe activități specifice, după aprobare;

- avizează proiectul statului de funcții și al regulamentului de organizare și funcționare al instituției în vederea aprobării acestora de către ordonatorul principal de credite;

- aprobă Regulamentul de Ordine Interioară al instituției;

- analizează și propune modificări ale Regulamentului de Organizare și Funcționare și ale structurii organizatorice a instituției;

- trimestrial i se aduce la cunoștință cum sunt gestionate și folosite mijloacele materiale și financiare ale instituției și avizează măsurile necesare pentru asigurarea integrității patrimoniului din administrare și, după caz, pentru recuperarea pagubelor pricinuite;

- avizează modalitatea de utilizare a bugetului și orientarea sumelor realizate din venituri extrabugetare, în conformitate cu prevederile legale în vigoare;

- analizează programele și proiectele cuturale ale instituției;

- conlucrează la elaborarea și realizarea programelor de cercetare-dezvoltare și programelor cursurilor Școlii Populare de Arte;

- propune și participă la organizarea de manifestări culturale, științifice și artistice;

- urmărește și contribuie la elaborarea lucrărilor științifice, la multiplicarea și difuzarea lor;

- contribuie la asigurarea unui repertoriu de certă valoare pentru interpreții și formațiile artistice neprofesioniste;

- hotărăște colaboratori de înaltă competență în instruirea formațiilor artistice, în formarea formatorilor în domeniul artelor, educației permanente și pregătirii profesionale continue;

- aprobă propunerile pentru colecționarea și achiziționarea unor bunuri culturale în vederea realizării unor expoziții proprii și desfășurării activităților care au ca scop cunoașterea, valorificarea și promovarea patrimoniului cultural material și imaterial;

- contribuie la realizarea contactelor științifice și artistice cu instituții și personalități importante, din țară și din străinătate;

- propune acordarea de distincții, diplome, medalii unor personalități considerate remarcabile din punct de vedere cultural;

- propune și sprijină realizarea unor evenimente științifice și artistice de înaltă ținută, cu participare județeană, națională și internațională;

(3) În exercitarea atribuțiilor sale, Consiliul Științific, Pedagogic, Artistic și Administrativ adoptă hotărâri.

Art. 24. *Contabilul-şef* este subordonat managerului şi are în subordine activitatea Compartimentului financiar- contabilitate, compartimentul achiziţii, compartimentul secretariat şi compartimentul administrativ.

Atribuţiile contabilului Şef sunt:

- organizează şi urmăreşte evidenţa contabilă şi execuţia bugetară în conformitate cu prevederile legale;
- răspunde de legalitatea operaţiunilor financiar-contabile ale instituţiei;
- organizează contabilitatea în cadrul instituţiei şi asigură efectuarea corectă şi la timp a înregistrărilor şi inventarierelor de bunuri;
- asigură întocmirea bilanţurilor contabile, a situaţiilor financiar-contabile, a oricărui alt document solicitat de Consiliul Judeţean Prahova sau de alte instituţii abilitate;
- asigură elaborarea proiectelor anuale de buget de venituri şi cheltuieli ale instituţiei, pe baza notelor de fundamentare ale departamentelor, aprobate de managerul instituţiei;
- asigură urmărirea execuţiei bugetare şi îl informează lunar pe managerul instituţiei asupra stadiului execuţiei;
- verifică operaţiunile de deschidere şi închiderea conturilor anuale;
- îndrumă şi verifică personalul din subordine în vederea executării corecte şi la zi a evidenţei contabile;
- exercită, potrivit legii, controlul financiar preventiv asupra tuturor operaţiunilor şi documentelor, precum şi asupra folosirii fondurilor materiale şi băneşti prevăzute în bugetul de venituri şi cheltuieli, in baza actelor justificative însoţitoare, acte din care să rezulte că operaţiunile sunt necesare, oportune şi legale;
- asigură respectarea prevederilor legale în vigoare privind acordarea drepturilor salariale pentru angajaţi, verifică statele de salarii lunare, declaraţiile lunare, fişele fiscale anuale, declaraţiile, situaţiile statistice şi alte documente privitoare la cheltuielile de personal şi numărul de personal al instituţiei;
- organizează activitatea de inventariere a patrimoniului, de instruire a comisiilor de inventariere, înregistrează, verifică şi valorifică rezultatele inventarierii şi informează conducătorul instituţiei privind desfăşurarea şi rezultatele activităţii de inventariere;
- asigură respectarea prevederilor legale privind achiziţiile publice;
- asigură încasarea la timp a creanţelor, lichidarea obligaţiilor de plată, ia măsurile necesare pentru stabilirea răspunderilor materiale, atunci când este cazul şi aduce la cunoştinţa managerului aceste probleme;
- avizează şi întocmeşte referate, atunci când este cazul, privind propuneri de modificări de credite bugetare ;
- colaborează cu direcţia de specialitate din Consiliul Judeţean Prahova;
- îndeplineşte orice alte atribuţii încredinţate de manager şi în conformitate cu reglementările şi legislaţia în vigoare.

- în absența contabilului șef toate atribuțiile sale se exercită de persoana desemnată de aceasta cu avizul managerului;

Art. 25. *Serviciul Cercetare, Îndrumare și Valorificare a Patrimoniului Cultural – Fanfara Prahova* este alcătuit din specialiști cu pregătire și practică în domeniile menționate.

Activitatea *Serviciului Cercetare, Îndrumare și Valorificare a Patrimoniului Cultural – Fanfara Prahova*, este condusă de către un șef serviciu, care are în subordine 12 posturi de execuție (7- compartiment Cercetare Îndrumare și Valorificare Patrimoniu Cultural și 5 posturi -Fanfara Prahova)

Șef Serviciu - este subordonat managerului și îndeplinește următoarele atribuții:

- întocmește împreună cu managerul, planul de activitate trimestrial și anual;
- delimitează împreună cu managerul și referentul de specialitate, cu atribuții de resurse umane, sarcinile fiecărui angajat aflat în subordine;
- răspunde de starea și îmbogățirea patrimoniului cultural;
- urmărește buna desfășurare a activității culturale în compartimentele de care răspunde;
- urmărește valorificarea maximă a bunurilor culturale din patrimoniu, în condițiile legislației din domeniu, prin participarea activă la manifestările și evenimentele organizate;
- colaborează cu referentul de specialitate cu atribuții de resurse umane în vederea perfecționării și a unei pregătiri profesionale adecvate a personalului de specialitate;
- completează fișele de evaluare anuală pentru personalul din subordine, propunând calificativul pentru activitatea acestuia;
- se obligă să respecte prevederile Regulamentului de ordine interioară al instituției privind organizarea muncii și obligațiile angajaților ;
- Răspunde de întocmirea raportului de activitate conform Legii 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public;
- Responsabilitățile șefului de serviciu se regăsește detaliat în fișa de post.

(1) Principalele atribuții ale serviciului sunt:

- cercetarea științifică aplicată a fenomenului cultural, îndeosebi a formelor de cultură și civilizație tradițională;
- conservarea și promovarea valorilor culturii tradiționale și contemporane, prin mijloace specifice: colecții, imprimări audio și video, transpuneri scenice, spectacole, concursuri, expoziții, simpozioane, tabere de creație, colocvii, festivaluri, ateliere, scrieri de specialitate (comunicări științifice, monografii de localități, tematice, de instituții, de personalități etc.), muzee sătești, ansambluri arhitecturale, instalații tehnice tradiționale, târguri, activități cultural-distractive tradiționale (hore, baluri, șezători etc.);

- participarea la manifestări cultural artistice complexe: sărbători ale localităţilor, festivaluri, dialoguri cultural-artistice, schimburi culturale, turism cultural, simpozioane, prelegeri, expoziţii etc.;

- coordonarea, îndrumarea şi sprijinirea metodologică a activităţii aşezămintelor culturale - caselor de cultură, căminelor culturale, universităţilor populare, cluburilor, cenaclurilor şi cercurilor artistice;

- coordonează şi pune în aplicare programele şi proiectele culturale tradiţionale atribuite de conducerea instituţiei;

- îndrumarea şi promovarea talentelor în domeniul artelor tradiţionale: folclor, literatură, muzică, coregrafie, film-foto, arte populare, meşteşuguri etc.;

- indentificarea, reconstituirea, sprijinirea, valorificarea şi promovarea meşteşugurilor tradiţionale şi a meşterilor care le practică şi încurajarea păstrării criteriilor de autenticitate a acestora;

- indentificarea, sprijinirea şi promovarea rapsozilor populari şi a creatorilor de folclor;

- salvgardarea, conservarea, protejarea, valorificarea şi promovarea patrimoniului cultural material şi imaterial;

- elaborează lucrări şi materiale de specialitate care au ca scop valorificarea şi promovarea patrimoniului cultural;

- realizează studii şi demersuri ştiinţifice comparative între spaţii culturale diferite în vederea identificării elementelor identitare şi a extinderii arealului de cunoaştere;

- formarea profesională continuă a referenţilor culturali şi a instructorilor de formaţii şi cercuri artistice;

- realizează editări de carte, materiale audio-video, spectacole, târguri, expoziţii etc.

- Iniţiază, organizează şi completează o Arhivă de Etnografie şi Folclor care să tezaurizeze valori ale culturii tradiţionale;

- propune colecţionarea şi achiziţionarea unor bunuri culturale în vederea realizării unor expoziţii proprii şi desfăşurării activităţilor care au ca scop cunoaşterea, valorificarea şi promovarea patrimoniului cultural material şi imaterial;

- colaborează cu ansambluri şi grupuri folclorice, solişti şi interpreţi de muzică tradiţională, meşteri şi creatori populari în vederea promovării valorilor culturii tradiţionale;

- iniţiază şi coordonează programe şi proiecte culturale (cu finanţare de la bugetul propriu sau cu finanţare externă);

- iniţiază, organizează şi participă la schimburi culturale, ştiinţifice, artistice în ţară şi străinătate;

- îndeplineşte orice alte sarcini trasate de conducere.

(2) În cadrul acestui serviciu , funcţionează:

a) *Editura „Mythos"* – începând cu data de 22.01.2015 se află în baza de date a editurilor românești, creată și administrată de Biblioteca Națională a României – Centrul Național ISBN, în acord cu Legea nr.186/2003 privind susținerea și promovarea culturii scrise și este profilată, îndeosebi, pe editarea, tipărirea și promovarea lucrărilor reprezentative:

- studii științifice;
- studii care au ca scop valorificarea patrimoniului cultural;
- culegeri de folclor literar, muzical și coregrafic;
- descrieri de obiceiuri tradiționale, precum și de alte forme ale culturii și civilizației populare;
- monografii ale unor localități, instituții și personalități;
- lucrări literar-artistice ale creatorilor care au activat/activează în județul Prahova și nu numai;
- creații reprezentative din spațiul etnic românesc, precum și din cel european și transeuropean;
- albume de artă populară, pliante, broșuri, anuare, materiale de promovare;
- reviste ocazionale/permanente, cu specific cultural;
- volume de valoare literară deosebită dedicate în special autorilor din județ dar și din țară sau Republica Moldova;
- volume, albume, antologii dedicate autorilor români de valoare națională;

Editura poate sprijini redactarea și tehno-redactarea publicațiilor și revistelor care apar în localitățile județului.

Participă la elaborarea unor lucrări științifice/artistice, în colaborare cu personalități marcante din spațiul etnic românesc și european.

Aparițiile editoriale ale Editurii „Mythos", indiferent de formă, nu au valoare comercială și nu sunt destinate vânzării. În funcție de specificul volumului este distribuit către public, donat către bibliotecile și așezămintele culturale din județ sau către partenerii cu care Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" are relații de colaborare sau schimb cultural.

Noua editură Mythos reprezintă proprietatea exclusivă a Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" fiind aliniată la cele mai recente standarde juridice și editoriale.

b) *Fanfara „Prahova"*

Activitatea formației Fanfara Prahova este alcătuită din 5 posturi de specialiști instrumentiști, care funcționează în subordinea șefului serviciu din cadrul ***Serviciul Cercetare, Îndrumare și Valorificare a Patrimoniului Cultural – Fanfara Prahova,*** îndeplinește următoarele atribuții:

- promovează și valorifică tradiția muzicală românească a acestui domeniu;
- participă la ceremonialuri, manifestări protocolare și distractive, concerte de promenadă, zile ale localităților, serbări în aer liber, festivaluri, activități culturale;

- abordează un repertoriu variat: marşuri, valsuri, uverturi, selecţiuni din opere şi operete, muzică uşoară şi populară, repertoriu ales în funcţie de valenţele artistice şi educaţionale;

- reprezintă Judeţul Prahova în manifestări de nivel naţional şi internaţional;

- contribuie la realizarea veniturilor extrabugetare şi la îndeplinirea altor activităţi ale instituţiei stabilite de manager;

- Fanfara Prahova este finanţată din bugetul Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" aprobat anual de Consiliul Judeţean Prahova.

- calendarul de acţiuni culturale al Fanfarei Prahova face parte integrantă din planul managerial de programe şi proiecte culturale pe care managerul l-a stabilit împreună cu ordonatorul principal de credite;

- în afara programului de acţiuni culturale ale Fanfarei Prahova, fanfara poate executa servicii de muzică militară, spectacole artistice, acompaniamente, concerte de promenadă etc. contra cost.

- activităţile contra cost ale Fanfarei Prahova se stabilesc prin decizie managerială, pe baza propunerilor (taxe, tarife) înaintate Consiliului Judeţean Prahova;

- Fanfara Prahova este proprietatea Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" din punct de vedere al denumirii, uniformei, instrumentelor muzicale şi a altor însemne a denumirii „Fanfara Prahova";

- Fanfara Prahova este o formaţie artistică fără înregistrare juridică sau fiscală;

- personalul care face parte din formaţia de fanfară sunt persoane fizice cu repertoriu artistic cunoscut şi competenţă în muzica de fanfară;

- pentru o reprezentaţie adecvată, Fanfara Prahova va folosi instrumentele şi uniforma proprietatea Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion". Fiecare membru răspunde de buna gestionare a acestora;

- Fanfara Prahova a Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" poate participa la concursuri, festivaluri naţionale sau internaţionale cu acordul conducerii instituţiei în limita bugetului aprobat pentru acţiunile culturale anuale.

Art. 26. *Ansamblul folcloric „Periniţa"*, formaţie folclorică reprezentativă a judeţului Prahova, făcând parte integrantă din misiunea culturală a Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" îndeplineşte următoarele atribuţii:

- selecţionează şi formează interpreţi de dansuri populare;

- valorifică scenic dansuri, cântece şi obiceiuri tradiţionale din Prahova, precum şi din alte spaţii etnice româneşti;

- contribuie la apariţia şi formarea altor grupuri de dansatori în cadrul aşezămintelor de cultură prahovene;

- participă la principalele manifestări culturale din judeţ;

- reprezintă județul în spațiul național și european, cu prilejul diverselor manifestări la care acesta este invitat;

- Formația artistică de dansuri populare „Perinița” este alcătuită din artiști amatori selecționați de instructorul coregraf al ansamblului pe baza competențelor artistice dobândite la cursurile specifice ale Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion”, compartimentul Școala Populară de Arte sau alte instituții de profil;

- producțiile artistice rezultate în urma spectacolelor asigurate de Ansamblul Perinița se consideră bunuri culturale produse de Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion” și are toate drepturile asupra acestor bunuri;

- Ansamblul folcloric Perinița este proprietatea Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion” din punct de vedere al denumirii, costumelor populare și al produselor culturale rezultate în urma folosirii denumirii și înzestrării instituției Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion”;

- recrutarea membrilor formației artistice Perinița se face în mod constant de către instructorul coregraf în acord cu conducerea instituției;

- ca amatori, artiștii selectați să facă parte din Ansamblul Perinița pot fi remunerați pentru acțiunile culturale ale Consiliului Județean Prahova sau Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion” pe baza unui contract de prestare servicii artistice. Cuantumul plății va fi stabilit de către conducerea Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion” în urma negocierii cu fiecare artist sau cu reprezentanți ai acestora, în funcție de complexitatea reprezentației artistice;

- instructorul coregraf va fi remunerat odată cu Ansamblul Perinița în condițiile și cuantumul stabilite prin negociere de către conducerea Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion” pe baza unui contract de prestare servicii artistice;

- contractul de prestare servicii artistice se stabilește de către Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion” pe baza normativelor în vigoare;

- instructorul coregraf poate beneficia de un corepetitor care să-și desfășoare activitatea sub directa îndrumare artistică a instructorului. Corepetitorului i se va întocmi de asemenea un contract de prestare servicii artistice în care se stipulează toate drepturile inclusiv remunerația;

- la spectacolele artistice, festivaluri, concursuri etc. unde este solicitat, în țară sau străinătate, de către Consiliul Județean Prahova sau conducerea Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion”, cheltuielile de transport și cazare ale Ansamblului Perinița vor fi suportate de către Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion” în limita bugetului aprobat, distinct de remunerația pentru prestarea artistică;

- calendarul și programul Ansamblului Perinița face parte integrantă din programul cultural al instituției care se aprobă anual odată cu bugetul instituției.

În acest calendar, în limitele alocărilor bugetare, pot surveni modificări la cererea conducerii Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" sau Consiliul Județean Prahova în funcție de necesități sau oportunități;

- Poate să aducă venituri extrabugetare.

Art. 27. *Centrul Dramatic „Mythos"* își propune ca obiective, următoarele:

- activități de cercetare și documentare în domeniul antropologiei culturale, cu precădere în ceea ce privește artele spectacolului.
- activități de cercetare și documentare în domeniul mitologiei românești, reevaluând ritualul ca artă a spectacolului.
- activități de cercetare și documentare în domeniul teatrului și al spectacolului modern. Vor fi investigate noi căi de exprimare scenică, vor fi dezbătute sub diverse forme (de la colocvii și discuții până la spectacole sau exemplificări dramatice) noile tendințe în arta spectacolului.
- activități de cercetare și documentare în domeniul artelor vizuale, în mod special în domeniile artei cinematografice și fotografice.
- organizarea de tabere de creație în domeniul teatrului și al artelor vizuale.
- organizarea de stagii de pregătire pentru regizori și actori neprofesioniști, realizarea unor spectacole de teatru.
- organizarea de festivaluri și ateliere de creație (literară, plastică, fotografică, cinematografică, ateliere, spectacole demonstrative, proiecții de filme documentare și de ficțiune, colocvii și dezbateri).
- proiectul VAMIR (Viitoarea Artă Mare Începe de la Rădăcini) în care vor fi implicați tinerii care aspiră la studii superioare în domeniul artelor.
- rezultatele acestor activități de cercetare, documentare și practică artistică se vor reflecta în editarea de volume documentare, spectacole, creații cinematografice, expoziții documentare și artistice, sesiuni de comunicări etc.
- relații de colaborare cu diverse instituții culturale și artistice din țară și străinătate.

Art. 28. *Corala „Ioan Cristu Danielescu"*, formație reprezentativă a județului Prahova, îndeplinește următoarele atribuții:

- abordează un repertoriu variat: prelucrări de folclor românesc, piese religioase, creații corale bisericești ale compozitorilor români și străini, colinde tradiționale românești și străine, piese ale renașterii, lucrări vocal-simfonice, din literatura muzicală clasică românească și universală, elaborate de compozitori autohtoni sau din alte țări.
- cu repertoriul propus reprezintă județul Prahova la manifestări și concursuri de nivel județean, național și internațional.

- dezvoltă şi menţine relaţii de colaborare cu ansambluri corale similare româneşti sau din străinătate pentru a putea atinge performanţe de excepţie la cele mai înalte standarde muzicale şi artistice, susţinute în România şi în afara graniţelor ţării.

- participă la manifestări organizate în plan social, educaţional şi artistic, la concerte, serbări în aer liber, festivaluri, concursuri etc., cultivând fondul de aur al repertoriului existent dar şi adăugând mereu noi valori tezaurului muzical.

- corala colaborează cu clasele de canto clasic, clasele de instrumente (pian, vioară) din cadrul Şcolii Populare de Arte Ploieşti.

- Corala „I.C. Danielescu" este un ansamblu artistic de cor format din dirijor şi membrii ai coralei;

- repertoriul şi reprezentaţiile artistice ale Coralei „I.C. Danielescu" sunt bunuri culturale ale Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion";

- Corala „I.C. Danielescu" face parte integrantă din programul cultural al Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" integrat în Programul şi proiectele manageriale avizate de Consiliul Judeţean Prahova;

- corala prin palmaresul deosebit şi prin ţinuta artistică de excepţie se adresează unui public select şi variat din judeţul Prahova;

- agenda culturală, acţiuni, repetiţii, spectacole, festivaluri, concursuri de profil se stabilesc de către conducerea Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" şi dirijorul coralei;

- Corala „I.C. Danielescu" beneficiază de un buget anual stabilit în cadrul bugetului anual al instituţiei la capitolul „Programe şi proiecte culturale". Suma alocată acestora poate varia în funcţie de solicitările Consiliului Judeţean Prahova sau de oportunităţile sau invitaţiile adresate de alte instituţii;

- conducerea coralei este asigurată de un dirijor care răspunde de programul de repetiţii, repertoriu şi recrutarea membrilor noi;

- dirijorului i se acordă o remuneraţie în baza unui contract de colaborare artistică în care sunt pervăzute numărul de repetiţii, spectacolul vizat, suma pentru fiecare repertoriu. Cuantumul acestora se stabileşte prin negociere de către conducerea Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" şi dirijor;

- membrii coralei vor fi remuneraţi pentru spectacolele aflate în agenda culturală aprobată. Cuantumul prestaţiei plătită va fi negociat cu fiecare membru în parte sau cu reprezentanţi ai acestora, încheindu-se în acest sens un contract de colaborare artistică;

- la deplasările în ţară şi în străinătate pentru participarea la festivaluri sau concursuri, membrilor Coralei „I.C. Danielescu" li se vor asigura cheltuielile de deplasare şi cazare în limita bugetului aprobat şi a calendarului cultural al instituţiei. În mod distinct remuneraţia pentru contribuţia artistică se va acorda pentru fiecare membru conform aportului artistic.

Art. 29. *Cenaclul plastic „Arcade"*, cu următoarele atribuţii:

- reunește cei mai buni creatori de artă plastică din județ;

- se implică în activități de creație și de promovare a artelor plastice: tabere de creație, colocvii, expoziții, târguri etc.

Art. 30. *Studioul de foto-film „Orion”*,

- reunește cei mai buni artiști din domeniile respective, proveniți din rândul absolvenților Școlii Populare de Arte;

- promovează producții artistice proprii din rândul celor mai cunoscute opere ale marilor creatori români și străini.

Art. 31. *Școala Populară de Arte*

Activitatea acestui compartiment este condusă de un șef serviciu, acesta coordonează un număr de 27 posturi de execuție.

Șef Serviciu - este subordonat managerului și îndeplinește următoarele atribuții:

- întocmește împreună cu managerul, planul de activitate trimestrial și anual;

-delimitează împreună cu managerul și referentul de specialitate, cu atribuții de resurse umane, sarcinile fiecărui angajat aflat în subordine;

- răspunde de starea și îmbogățirea patrimoniului cultural;

- urmărește buna desfășurare a activității culturale în compartimentele de care răspunde;

- urmărește valorificarea maximă a bunurilor culturale din patrimoniu, în condițiile legislației din domeniu, prin participarea activă la manifestările și evenimentele organizate;

- colaborează cu referentul de specialitate cu atribuții de resurse umane în vederea perfecționării și a unei pregătiri profesionale adecvate a personalului de specialitate;

- completează fișele de evaluare anuală pentru personalul din subordine, propunând calificativul pentru activitatea acestuia;

- se obligă să respecte prevederile Regulamentului de ordine interioară al instituției privind organizarea muncii și obligațiile angajaților ;

- Răspunde de întocmirea raportului de activitate conform Legii 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public;

- Responsabilitățile șefului de serviciu se regăsește detaliat în fișa de post.

Acest compartiment este profilat pe activități de învățământ artistic:

- arte (muzică vocală, muzică instrumentală, dans popular, dans clasic, dans modern, dans de societate, desen, pictură, sculptură, actorie, regie teatru, scenografie, foto, film, mișcare scenică, arta spectacolului, artă și îndemnare etc.);

- meșteșuguri tradiționale;

- Școala Populară de Arte prestează servicii de învățământ artistic, complementar recreațional sau de formare a deprinderilor practice și meșteșugărești contra cost;

Pentru îndeplinirea acestor obiective, Școlii Populare de Arte îi revin următoarele atribuții principale:

- organizarea și desfășurarea cursurilor teoretice și practice, în conformitate cu programele analitice elaborate și îndeplinirea pe structura anului școlar;
- susținerea activităților practice cu elevii: spectacole, expoziții, concursuri, festivaluri, lucrări de atelier, tabere de creație, cercetări de teren etc.;
- promovarea celor mai valoroase talente din rândul elevilor și al absolvenților, pe plan local, județean, național și internațional; de asemeni, obiceiurile și tradițiile populare reprezentative pentru zona Prahovei și celor mai valoroase piese repertoriale din creația artistică românească;
- să aibă formații artistice, ateliere meșteșugărești, spații de comercializare pentru lucrări de artă și meșteșugărești;
- eliberarea diplomelor de absolvire care să ateste specializarea obținută, situația școlară și media la examenul final;
- organizarea de audiții publice, spectacole de absolvire, concerte sau recitaluri la sediu sau în alte spații publice;
- desfășoară cursuri la sediul din Ploiești, precum și în orice altă localitate a județului, în funcție de solicitări, buget și de condiții materiale adecvate;
- coordonează și implementează proiectele și programele culturale atribuite de conducerea instituției;
- îndeplinește orice alte sarcini trasate de conducere;

Art.32. *Resurse Umane*

Activitatea compartimentului resurse umane este efectuată de către 1 referent de specialitate și funcționează în subordinea managerului cu următoarele atribuții:

- întocmirea documentelor privind încadrarea, promovarea, delegarea, detașarea, sancționarea sau încetarea raporturilor de muncă pentru personalul centrului și gestionarea resursele umane de la recrutare și până la încetarea contractului de muncă, întocmind toate formele specifice acestui parcurs;

- pregătirea, redactarea și urmărirea documentației referitoare la concursul de selecție și recrutare conform politicii de recrutare;
- verificarea referințelor candidatului;
- anunțarea candidaților despre rezultatul final al interviului la care au participat;
- întocmirea fișelor de post, urmărește activitățile de perfecționare profesională și de evaluare a personalului;

asigură încadrarea corectă a personalului instituției, întocmește deciziile și statele de funcții;

- întocmirea și gestionarea dosarului profesional pentru fiecare salariat al centrului;

- completează și actualizează Registrul general de evidență al salariaților în format electronic și asigură transmiterea lui la Inspectoratul Teritorial Prahova;

- întocmirea pontajului și a altor documente referitoare la raportul instituție-angajat;

- întocmirea contractelor de colaborare artistică sau prestări servicii;

- îndeplinirea oricăror alte sarcini trasate de conducere.

Art. 33. *Compartimentul Financiar – Contabilitate*

Activitatea compartimentului financiar- contabilitate este efectuată de către 1 referent de specialitate, 1 economist, 1 casier și funcționează în subordinea contabilului șef, cu următoarele atribuții:

- răspunde de aplicarea și respectarea legislației din domeniul financiar contabil aflate în vigoare;

- întocmirea, verificarea și înregistrea documentelor instituției privind activitatea financiară;

- întocmirea evidențelor mijloacelor fixe, obiectelor de inventar, consumabile, organizarea periodică a inventarierii patrimoniului și a gestiunii;

- întocmirea registrului inventar, registrului jurnal, notelor contabile, balanțele contului de execuție, documentele privind activitatea de încasări;

- întocmirea lunară a statelor de plată pentru salariații instituției și, de câte ori este cazul, statelor de plată pentru colaboratori;

- efectuarea operațiunilor de încasări și plăți prin casieria instituției, cu respectarea prevederilor legale;

- îndeplinește atribuțiile legate de efectuarea vărsămintelor;

- întocmirea documentelor de plată către Trezorerie, a altor documente contabile, urmărește primirea la timp a extraselor de cont și verificarea acestora cu documente însoțitoare;

- întocmirea situațiilor statistice trimestriale și anuale;

- întocmirea, verificarea și depunerea declarațiilor lunare cu privire la plata contribuțiilor din salarii și depunerea anuală a fișelor fiscale privind impozitul pe venitul global;

- executarea sarcinilor privind modul de achiziție a bunurilor sau serviciilor, în conformitate cu prevederile legale în vigoare;

- îndeplinirea oricăror alte sarcini trasate de conducerea instituției.

Art. 34. *Compartimentul Achiziții*

Activitatea compartimentului achiziții este efectuată de către 1 economist și funcționează în subordinea contabilului șef, cu următoarele atribuții:

- desfășoară activități de achiziții publice pentru achiziționarea de bunuri, lucrări și servicii, conform normelor legale în vigoare;
- întocmește programul anual al achizițiilor
- primește și analizează referatele de necesitate
- primește și analizează caietele de sarcini
- verifică existența fondurilor alocate în buget pentru fiecare achiziție în parte
- alegerea procedurii de achiziție publică

Art. 35. *Compartimentul Secretariat*

Activitatea compartimentului secretariat este efectuată de către 1 referent de specialitate și funcționează în subordinea contabilului șef, cu următoarele atribuții:

- asigurarea, organizarea și funcționarea punctului de info-documentare pentru public și, separat, pentru conducere;
- realizarea prezentării accesibile, corectă și de bună calitate a informațiilor de interes public, de asemeni, aduce la cunoștința conducerii orice informație referitoare la instituție;
- sortarea și înregistrarea corespondenței primită, în registrul de intrări și ieșiri (număr, dată, denumirea instituției, conținutul mesajului, alte informații considerate necesare);
- asigurarea, păstrarea documentelor intrate și emise, ordonarea lor conform normelor de specialitate, precum și de arhivarea lor la termenul prescris;
- promovează programele instituției prin toate formele actuale de mediatizare;
- răspunde de realizarea, afișarea și respectarea orarului cursurilor Școlii Populare de Arte, realizează și asigură documentația necesară desfășurării activității Școlii Populare de Arte; Intermediază fluxul informațional între conducere și experții și instructorii Școlii Populare de Arte; Ține evidența documentelor specifice Școlii Populare de Arte și le arhivează (cataloage, centralizator, fișe de înscriere, convenții, diplome etc.)
- cunoașterea și informarea celor interesați asupra tuturor activităților curente legate de celelalte compartimente ale instituției;
- copierea, redactarea, tehnoredactarea diferitelor documente ale instituției, ale salariaților etc.;
- primirea și transmiterea e-mail-urilor;
- aplicarea indicațiilor transmise de conducere;

- identificarea și separarea informațiilor de interes public de cele de interes strict instituțional, acestea din urmă fiind imediat comunicate managerului;

- organizarea arhivei financiar - contabilă;

- asigurarea curieratului pentru instituție;

- răspunde de securitatea și buna păstrare a dotărilor existente în spațiile funcționale, precum și de conservarea celor cu utilitate periodică sau doar în anumite situații;

- aplicarea măsurilor de Securitate și Sănătatea în Muncă și de PSI, cât și în situații de urgență;

- participarea la ședințele Consiliului Științific, Pedagogic, Artistic și Administrativ al instituției ca secretar, întocmește procesele verbale ale ședințelor și redactează hotărârile luate în consiliu;

- îndeplinirea oricăror alte sarcini trasate de conducere.

Art. 36. ***Compartimentul Administrativ***

Activitatea Compartimentului Administrativ este alcătuit din 5 posturi execuție (4 posturi muncitor calificat , 1 șofer) și funcționează în subordinea contabilului șef.

Atribuțiile Compartimentului Administrativ sunt:

Muncitor calificat:

Participă la igienizarea claselor, holurilor și grupurilor sanitare , prin lucrări de zugrăvire-vopsire și eventual completează placajele de faianță, acolo unde este cazul.

Întocmește necesarul pentru aprovizionarea - cu materiale- pentru remedierea deficiențelor constatate și îl supune spre aprobare șefului ierarhic superior.

Primește și soluționează și alte sarcini trasate de conducerea instituției , pe linie ierarhică, în limita competențelor profesionale pe care le are.

Șofer :

Administrare sector auto

Asigurare transport și logistică pentru activitatea curentă a instituției și pentru proiectele și evenimentele culturale desfășurate

CAPITOLUL VI - *BUGETUL DE VENITURI ȘI CHELTUIELI*

Art. 37. Cheltuielile curente și de capital ale *Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"* se finanțează din venituri proprii și din subvenții acordate de la buget, prin Consiliul Județean Prahova.

Art. 38. Veniturile extrabugetare se realizează, de regulă, din activități precum:

a) taxe pentru cursuri, inclusiv cele de perfecționare;

b) spectacole, concursuri, festivaluri, expoziții, târguri, tabere de creație, turism cultural, manifestări distractive etc.;

c) valorificări de lucrări artistice și meșteșugărești realizate prin activități specifice;

d) editări și difuzări de publicații proprii și de alte proveniențe (pe orice fel de suport), din domeniul culturii populare, educației permanente, științei și culturii, cu respectarea prevederilor legale în vigoare;

e) realizări de programe culturale, în colaborare cu alte instituții din țară și din străinătate;

f) venituri din prestări servicii/activități culturale sau de educație permanentă, potrivit legii: servicii fanfară, consultanță etnologică, editare, redactare de carte.

CAPITOLUL VII – *DISPOZIȚII FINALE*

Art. 39. (1) *Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"* dispune de ștampilă și sigiliu proprii.

(2) Are, de asemenea, arhivă proprie, în care se păstrează, conform prevederilor legale: actul normativ de înființare, documentele financiar-contabile, planurile și programele de activități, cataloagele, dările de seamă, situațiile statistice, datele și materialele specifice activității de cercetare, precum și a activităților de coordonare metodologică a așezămintelor de cultură, corespondența, alte documente potrivit legii.

Art. 40. (1) Atribuțiile managerului, ale personalului cu funcții de conducere și de execuție din cadrul Centrului Județean de Cultură „Acad. Eugen Simion" sunt prevăzute în contractul de management și în fișele posturilor.

(2) În raport de modificările intervenite în structura sau activitatea instituției, fișele posturilor personalului vor fi reactualizate și completate.

Art. 41. Personalul Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" este încadrat conform legislației în vigoare.

Art. 42. Toți salariații Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" au obligația și răspund de respectarea și aplicarea prevederilor Legii nr. 477/2004 privind Codul de conduită al personalului contractual.

Art. 43. (1) Prezentul Regulament va intra în vigoare la data aprobării lui de către Consiliul Județean Prahova.

(2) În baza Regulamentului aprobat, conducerea instituției va elabora Regulamentul de ordine interioară.

CONSILIUL JUDEȚEAȚEAN PRAHOVA

ANEXA nr. 2
la CAIETUL DE OBIECTIVE
Anexa nr. 2
la hotărârea nr. 137
din data de 27 IUN. 2024

ROMÂNIA • CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA

STATUL DE FUNCȚII AL
CENTRULUI JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA „ACAD. EUGEN SIMION"

Nr. crt.	Structura *	Funcția contractuală		Nivelul studiilor	Treapta profesională/ Gradul
		De conducere	De execuție		
1.	CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA	Manager		S	Contract de Management II
2.	SERVICIUL CERCETARE ÎNDRUMARE ȘI VALORIFICARE PATRIMONIUL CULTURAL-FANFARA PRAHOVA	Șef serviciu VACANT		S	II
3.	COMPARTIMENT CERCETARE ÎNDRUMARE ȘI VALORIFICARE PATRIMONIU CULTURAL		Expert	S	CM I/1
4.			Expert	S	CM I/1
5.			Referent	S	CM IA/5
6.			Referent	S	CM IA/4
7.			Referent	S	CM IA/2
8.			Referent	S	I/4
	FANFARA PRAHOVA				

9.			Specialist Instrumentist	M	CM I/5 0.5/N
			Specialist Instrumentist	M	CM I/5 0.5/N
10.			Specialist Instrumentist	M	CM I/5 0.5/N
			Specialist Instrumentist	M	CM I/5 0.5/N
11.			Specialist Instrumentist	M	CM I/5 0.5/N
			Specialist Instrumentist	M	CM I/5 0.5/N
12.			Specialist Instrumentist	M	CM I/5 0.5/N
			Specialist Instrumentist	M	CM I/5 0.5/N
13.			Specialist Instrumentist	M	CM I/5 0.5/N
			Specialist Instrumentist	M	CM I/5 0.5/N
14.	ȘCOALA POPULARĂ DE ARTE	Șef Serviciu SUSPENDAT		S	CM II
15.			Expert normă didactică	S	CM I
16.			Expert	S	CM I/5
17.			Expert normă didactică	S	CM I
18.			Expert	S	CM I/5
19.			Expert	S	CM I/4
20.			Expert normă didactică	S	CM I
21.			Expert	S	CM I/2
22.			Expert	S	CM II
23.			Expert normă didactică	S	CM II
24.			Expert normă didactică	S	CM II
25.			Expert normă didactică	S	CM II
26.			Expert normă didactică	S	CM II
27.			Expert normă didactică	S	CM II
28.			Expert normă didactică	S	CM II
29.			Expert normă didactică	S	CM II
30.			Expert normă didactică	S	CM II
31.			Expert normă didactică	S	CM II
32.			Expert normă didactică	S	CM II
33.			Expert normă didactică	S 1/4N	CM II
34.			Instructor normă didactică	M	CM I
35.			Instructor normă didactică	M	CM I
36.			Instructor normă didactică	M	CM I
37.			Instructor normă didactică	M	CM I
38.			Instructor normă didactică	M	CM I
39.			Instructor normă didactică	M	CM I

ROMANIA * CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA

40.	COMPARTIMENT RESURSE UMANE		Referent de specialitate	S	CM II/2
41.		Contabil Şef		S	CM II
42.	COMPARTIMENT FINANCIAR - CONTABILITATE		Economist	S	CM IA/4
43.			Referent de specialitate	S	CM I/5
44.			Casier	M	CM I/5
45.	COMPARTIMENT ACHIZIȚII		Economist	S	CM I/5
46.	COMPARTIMENT SECRETARIAT		Referent de specialitate	S	CM I/5
47.	COMPARTIMENT ADMINISTRATIV		Muncitor calificat	M	CM I/3
48.			Muncitor calificat	M	CM I/5
49.			Muncitor calificat	M	CM I/5
50.			Muncitor calificat	M	CM I/5
51.			Şofer	M	CM I/4

ROMÂNIA * CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA

Nr. total de funcții contractuale de conducere	4
Nr. total de funcții contractuale de execuție	47
Nr. Total de funcții din instituție**	51

* Sub fiecare şef de structură se vor trece toate funcțiile publice și tot personalul contractual

Consiliul Județean Prahova
Se confirmă autenticitatea prezentei copii cu originalul
ŞEF SERVICIU

Anexa nr. 3

la Caietul de obiective

Bugetul aprobat al instituţiei – pe ultimii trei ani

1. Proiectul de buget de venituri şi cheltuieli pe perioada managementului:

Nr. Crt.	Categorii	Anul 2021	Anul 2022	Anul 2023
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1.	TOTAL VENITURI, din care	3.092.170	3.531.000	3.657.000
	1.a. venituri proprii, din care	479.870	471.000	576.000
	1.a.1. venituri din activitatea de bază	466.360	452.300	554.720
	1.a.2. surse atrase	-	-	-
	1.a.3. alte venituri proprii	13.510	18.700	21.280
	1.b. subvenţii/alocaţii	2.612.300	3.060.000	3.081.000
	1.c. alte venituri	-	-	-
2.	TOTAL CHELTUIELI, din care	3.092.170	3.531.000	3.657.000
	2.a. Cheltuieli de personal, din care	2.583.800	2.920.000	2.998.500
	2.a.1. Cheltuieli cu salariile	2.582.800	2.843.000	2.933.500
	2.a.2. Alte cheltuieli de personal	1.000	77.000	65.000
	2.b. Cheltuieli cu bunuri şi servicii, din care	479.870	611.000	649.000
	2.b.1. Cheltuieli pentru proiecte	150.000	274.500	366.200
	2.b.2. Cheltuieli cu colaboratorii	-	-	-
	2.b.3. Cheltuieli pentru reparaţii curente	-	-	-
	2.b.4. Cheltuieli de întreţinere	181.000	228.560	212.000
	2.b.5. Alte cheltuieli cu bunuri şi servicii	148.870	107.940	70.800
	2.c. Cheltuieli de capital	28.500	-	9.500

Anexa nr. 4
(va fi eliminată de către candidat mențiunea cu privire la anexă)

PREȘEDINTE
2

PROIECT DE MANAGEMENT PENTRU CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA „ACAD. EUGEN SIMION”

- perioada 2024 - 2029 -

Consiliul Județean Prahova
Se confirmă autenticitatea prezentei copii cu originalul

ȘEF SERVICIU

ROMÂNIA
Consiliul Județean
JUDEȚUL PRAHOVA

DRAGOSTEA

OPINII
REFLECȚII
IPOSTAZE

Coordonator:
ANIȘOARA ȘTEFĂNUCĂ

Ploiești, Editura MYTHOS, 2020

Editată de
Centrul Judeţean de Cultură Prahova,
cu sprijinul
Consiliului Judeţean Prahova

©EDITURA CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA MYTHOS

Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin nr.1, cod poştal 100066
Tel., fax: 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
Site: www.cjcph.ro
www.facebook.com/centruljudeteandeculturaprahova/

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
Dragostea : opinii, reflecţii, ipostaze / coord.: Anişoara Ştefãnucă. - Ploieşti : Mythos, 2020
Conţine bibliografie
ISBN 978-606-8467-45-0

I. Ştefãnucă, Anişoara (coord.)

39

Redactor: Emilia Vasile
Copertă: Mihaela Gaftoi

Transcriere texte:
Elena Dumitru
Anca Stanca

Prelucrare audio:
Teodor Constantinescu

Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor acestora.

CUPRINS

Cuvânt înainte / pag. 9

Nicolae Constantinescu
„Dragostea din ce-i făcută?”
Considerații etnologice/antropologice la un motiv din erotica populară / 15

Ioana-Ruxandra Fruntelată
Emoţiile în cercetarea etnologică a propriei culturi:
O problematizare necesară / 23

Marin Constantin
Dealul dorului şi dreptul succesoral feminin în mărginimea Sibiului / 35

Anca Gorgan
Dragostea, categorie centrală a capitalului social de tip creştin / 49

Leonard-Mihail Rădulescu
Momente din istoria mentalităților.
Percepții antice și medievale despre femeie / 57

Mirela Petrică
Dragostea în viața meglenoromânilor / 77

Constantin Tudorache
Aforisme și epigrame despre dragoste, femeie și iubire.
Selecție / 83

Petre Ghiţeanu
Cronica expoziţiei „Simbolul dragobetelui” crestături în lemn / 91

Alexandru Andrei Ghițulescu
Reflexe ale eroticului în folclorul românesc / 93

Serenela Ghițeanu
Ipostaze romantice în proza scurtă a lui Mihail Sebastian / 105

Cristian Mușa
Claca, șezătoarea și hora satului în context premarital – consemnări orale / 113

Sebastian Ștefănucă
Despre bazele afective ale eticii în antropologia culturală / 125

Laura Cazan
Iubirea. Real / imaginar.
Reiterare infidelă în spațiul literaturii / 137

Christian Crăciun
Trupuri pereche / 145

Gheorghiță Geană
O sintagmă eminesciană: „Gând purtat de dor” / 153

Cristian Mușa
Strigătura de joc, formă de exprimare a sentimentelor / 161

Sebastian Ștefănucă
Dragostea ca atașament față de strămoși și loc de origine. Cazul grecilor pontici / 173

Ioana Rebecca Pascu
Tipuri de dragoste în psihologie. Tipurile de iubire în concepția lui John Alan Lee / 189

Petru Dincă
Iubirea în creația poetului Paul Verlaine / 207

Christian Crăciun
„Un arhetip al discursului îndrăgostit. Scrisorile portugheze ale Marianei Alcoforado” / 217

Cristian Muşa
Dansul tradiţional românesc. Contextualizări – funcţionalităţi / 225

Gheorghe Plăiașu
Iubirea. Ipostaze ale unui concept mai puțin rațional / 235

Note privind autorii textelor / 243

Cuvânt înainte

Ideea creării unor contexte de discuție favorabile abordărilor multidisciplinare, având la bază o temă atât de generoasă precum dragostea (iubirea), a încolțit încă de la începutul anului 2016, când, la nivelul publicului larg, se manifesta tot mai intens o tendință de a-l redescoperi pe Dragobete, sărbătorit la 24 februarie, în concurență cu pandantul său occidental, Sf. Valentin, sărbătorit la 14 februarie.

Plasați în mod nejustificat într-o perspectivă dihotomică, la nivel discursiv, și într-o perspectivă consumeristă la nivelul practicilor cotidiene, uităm parcă faptul că cei doi actanți, Dragobete, respectiv Sf. Valentin, reprezintă de veacuri, plăsmuirile în plan simbolic, ale dragostei, ale iubirii, sub diversele forme și accepțiuni.

Am remarcat de-a lungul timpului, prin studiile și cercetările realizate în domeniul culturii tradiționale, numeroase forme de manifestare și reprezentare ale dragostei, dintre care amintim: ieșirea fetelor și flăcăilor în pragul primăverii la hotarul satului, pentru a culege primele flori; oferirea de către fata de măritat a unui colac frumos împletit flăcăului preferat, cu prilejul sărbătorilor pascale, când se practica obiceiul vălăretului; oferirea de către flăcău a unei furci de tors fetei care urma să-i devină soție; arborarea ramurilor de tei la porțile fetelor de măritat, în Duminica Mare a Rusaliilor; reprezentarea actuală a Dragobetelui pe lingurile cioplite în lemn, prin figurarea a două păsări afrontate;

realizarea de către fetele de măritat a batistelor frumos cusute și oferirea acestora flăcăilor cu diferite prilejuri.

În acest context, începând cu anul 2016, în preajma sărbătorii dedicate lui Dragobete, am inițiat organizarea unui simpozion cu tema „Dragostea – opinii, reflecții, ipostaze”, cu scopul de a oferi un prilej favorabil întâlnirii unor specialiști din domenii diferite ale științei și artei, care să susțină alocuțiuni, comunicări, prelegeri având la bază tema sus amintită.

Încercarea de a încuraja dezvoltarea unei culturi a dialogului pe tema dragostei în secolul al XXI-lea poate părea a fi o inițiativă extrem de curajoasă, hazardată, dacă nu, chiar anacronică. Interesul manifestat deopotrivă de public și de invitați, ne-a determinat să continuăm organizarea acestui proiect cultural, așa încât, astăzi, ne bucurăm să reunim în acest volum o mare parte dintre textele corespunzătoare comunicărilor susținute în cadrul simpozionului.

Având în vedere faptul că ideea realizării acestui volum s-a conturat începând cu cea de-a doua ediție, redăm în continuare câteva dintre ideile principale enunțate de către invitații celei dintâi ediții:

Christian Crăciun, sub-tema „Dragoste și literatură”[1]:

„Ce înseamnă, de fapt, această capacitate de a spune cuiva *te iubesc*? Pentru că, în momentul când îi spui cuiva *te iubesc*, îi spui *ești nemuritor* (numai) *împreună cu mine*. Pentru că amândoi suntem capabili să creăm ceva care vine din viitor, de dincolo de noi. Pentru că iubirea vine de dincolo de noi, trece prin noi și ajunge dincolo de noi. Noi suntem niște vase

[1] Textul complet al prelegerii, cu titlul „Cuvintele iubirii”, a fost publicat în *Anuarul societății prahovene de antropologie generală*, Ploiești, Editura Mythos, nr. 2/2016, pp. 107–112.

prin care iubirea doar trece. Dacă suntem vase curate, iubirea iese curată în noi, dacă suntem vase murdare, se murdărește firește și iubirea care trece prin noi. Apropo de întrebarea de unde învățăm ce este iubirea, de bună seamă din literatură. Peste 90% din cărțile care formează literatura lumii, de la Ghilgameș până astăzi, au ca temă iubirea. Dar, spune undeva Novalis, dragostea e mută, numai poezia o poate face să vorbească. Iată, devii poet când iubești, fără să fi făcut un singur vers, o jumătate de vers, un sfert de vers. Prin simplul fapt că *dai glas* iubirii tale. Încă două lucruri care se apropie: poezia și dragostea. Dacă ele practic se confundă, pe de altă parte cărți, cum să vă spun, de teorie a dragostei, de filozofie a dragostei, nu de sexologie, cărți care să facă ceea ce încercăm noi să facem aici, să privim dragostea dintr-o perspectivă mai metafizică, mai metaforică, nu mai sunt așa multe precum sunt cele de literatură."

Sebastian Ștefănucă, sub-tema „Dragostea ca fapt social"[2]:

„Trebuie întâi lămurit înțelesul termenului «fapt social» (iar dacă am spune «fapt cultural» am spune același lucru). El are înțelesul consacrat de părintele sociologiei franceze, Emile Durkheim. Astfel, faptele sociale denumesc comportamente și atitudini de la sine înțelese într-o societate, pe care oamenii cel mai adesea nici nu conștientizează de ce le fac sau le au. Un exemplu de fapt social este salutul. Nu știu pe câți dintre noi îi preocupă problema salutului, ci salutăm pur și simplu. Ne-am pomenit salutând și așa o să facem tot timpul.

---

[2] Textul complet al prelegerii, cu titlul „Dragostea ca fapt social", a fost publicat în *Anuarul societății prahovene de antropologie generală*, Ploiești, Editura Mythos, nr. 2/2016, pp. 113–115.

Cu acest înțeles, poate fi dragostea fapt social? Poate fi ea un fel de atmosferă în care oamenii să trăiască fără ca măcar să conștientizeze? Poate avea ea rol de liant social, în virtutea căruia oamenii se orientează, instinctiv aș spune, unul către celălalt? Poate fi ea un fundament care să favorizeze buna funcționare a societății? Încerc să răspund acestor întrebări folosind – cum spuneam – metoda unor priviri aruncate din perspective diferite asupra aceluiași obiect, fără să vorbim aici neapărat de un demers comparativ. Concret, vorbim de trei perspective, însemnând trei societăți contemporane diferite."

Bogdan-Costin Georgescu, o abordare teologică a temei:

„Cred că dragostea trebuie să fie abordată ca un dar al lui Dumnezeu în primul rând, ca un dar pe care nu avem voie să-l batjocorim! Să nu înțelegem dragostea ca pe o abilitate fizică, la fel ca în expresia «a face dragoste», să zicem ca înțeleptul, ca ecleziastul: «să fie dragoste»! Nu «să facem dragoste», pentru că nu putem să facem noi dragostea, când ea a fost dată ca dar de Dumnezeu! Ci să ne situăm în dragoste și atunci, dacă ne situăm în dragoste, înțelegem de unde venim și cine suntem, de unde venim și cine suntem și ca identitate națională."

Dragoș Grigorescu, Dragobete versus Sf. Valentin:

„Ne propunem să vedem cam cum stau lucrurile în ceea ce privește Dragobetele, cât de mult putem să accentuăm trecutul lui, cât de relevant e pentru noi în sensul în care, bun, la ce-l mai sărbătorim? Avem ce? Sau e invers, că tot suntem la teoria formelor fără fond de care nu putem scăpa ca de un blestem. Avem o sărbătoare, cum procedăm? era un titlu în Cațavencu, dar în sensul în care ne mai iubim cât să și

sărbătorim, să și celebrăm, să și mâncăm simbolic, adică să trecem cu iubirea ca sentiment, într-un plan al creației, într-un plan al simbolului și al creației care dăinuie și care rămâne peste timp? Sau dacă nu, avem cealaltă variantă, Sfântul Valentin și atunci cel puțin știm că există undeva la *mall* o cutie de bomboane sub formă de inimă și gata…”

Petru Dincă, sub-tema „Dragostea ca eros”:

„Sper că vă place poezia, pentru că vă voi prezenta un poet austriac, este un poet foarte puțin cunoscut la noi, se numește Erich Fried. Eu am publicat primul volum din acest poet. Nu o să vă vorbesc foarte mult despre el, cât o să vă citesc poezie, mai precis din poezia lui de dragoste, pentru că tocmai aceasta este tema noastră. Poezia sa de dragoste este una foarte sensibilă, foarte delicată, o poezie foarte accesibilă după părerea mea, place nu numai, să zicem, amatorilor de poezie modernă, ci și amatorilor de poezie clasică.

«Te iubesc,
nu pentru ce ești
ci pentru ceea ce sunt eu
când sunt cu Tine

Te iubesc nu pentru
ce ai făcut din Tine,
ci pentru
ceea ce faci din mine

Te iubesc
pentru partea cea mai bună din mine
pe care știi să o aduci la suprafață

Te iubesc pentru că îți pui mâna pe inima mea

prea plină
și pentru că treci peste toate lucrurile slabe și stupide
pe care nu ai cum să le treci cu vederea
și pentru că aduci la lumină
toate trăsăturile frumoase
pe care nimeni nu a privit îndeajuns să le vadă (…)»”[3]

În încheiere, aducem un gând de recunoștință și mulțumire tuturor invitaților noștri care au participat la edițiile Simpozionului „Dragostea – opinii, reflecții, ipostaze”, convinși fiind că alocuțiunile, comunicările și prelegerile susținute au constituit prilej de reflecție și cunoaștere întru desăvârșirea ființei și dezvoltarea unei culturi a dialogului.

De asemenea, se cuvine să mulțumim tuturor celor care au contribuit la apariția acestui volum.

Anișoara Ștefănucă

---

[3] „Te iubesc”, în Erich Fried, *Ausgewählte Gedichte*/*Poeme alese,* Iași, editura Tipo Moldova, 2014, p. 107, prefață și versiuni în limba română de Petru Dincă.

NICOLAE CONSTANTINESCU

„DRAGOSTEA DIN CE-I FĂCUTĂ?” CONSIDERAȚII ETNOLOGICE / ANTROPOLOGICE LA UN MOTIV DIN EROTICA POPULARĂ

Accept cu plăcere și cu bucurie provocările prilejuite de astfel de întâlniri care readuc în atenția cercetătorului teme vechi, aparent comune, ieșite din sfera preocupărilor sale actuale, dar care se dovedesc a nu fi întru totul epuizate, perimate, fiind chiar stimulatoare pentru spiritul creator. Asta cu atât mai mult cu cât despre dragoste, „poveste veche”, se vorbește, se cântă, se povestește de când lumea și pământul: cântece de dragoste, romane de dragoste, filme de dragoste, povești de dragoste, descântece de dragoste...

Nici folclorul, literatura populară, muzica populară nu au ignorat acest sentiment specific uman, o secvență importantă a vieții, reflectată în producțiile folclorice grupate sub sigla lirica populară și, subsumată acesteia, cântecul liric de dragoste (uneori și de dor) sau erotica populară.

Înainte de marile sinteze datorate lui Tache Papahagi, *Poezia lirică populară*, 1947, Ovidiu Papadima, *Literatura populară română*, 1968 (Cap. „Lirica”), Ovidiu Bîrlea, *Folclorul românesc II,* 1983 (Capitolele despre „Cântecul propriu zis” și „Strigătura”) și altele, un etnograf, Tudor Pamfile, găsea o cale înnoitoare pentru acea vreme de a privi dragostea în contextul ei de viață, „în datina tineretului român”[1], în ansamblul manifestărilor care o pun în lumină,

---

[1] Tudor Pamfile, *Dragostea în datina tineretului român* (mss BAR nr. 4815 din 1915). Text stabilit, cuvânt înainte și întregiri bibliografice de Petre Florea, Editura Saeculum I.O., București, 1998.

„datină” având aici înțelesul de „tradiție”[2].

„Cercetările noastre folcloristice de până acum nu ne-au dat o icoană întreagă a dragostii; avem multe fărâme și mai multe amănunte pentru atâtea înfățișări ale dragostei, încât se pierd în singurătatea lor. Pentru aceasta m-am gândit la dezvelirea întregului subiect, care, după ce va înlesni altora așezarea la locul cuvenit al nouălor descopereri, va întregi icoana vieții țăranului nostru, pe care n-o cunoaștem”[3]. „Icoană întreagă”, „dezvelirea întregului subiect”, „va întregi icoana vieții” sunt sintagmele prin care Tudor Pamfile își depășește condiția de etnograf, situându-se, *avant la lettre*, pe poziția unui etnolog, care are în vedere ansamblul, întregul, totalitatea fenomenului care face obiectul studiului său. Fără a se dezice total de fragmentarismul („fărâmele”, „amănuntele” care „se pierd în singurătatea lor” – Pamfile vrea să zică „singularitatea” lor), din acestea construindu-se întregul, „schema” pe care o elaborează etnograful român, schemă, „scenariu” care are consistență, mai ales în partea a II-a, „Dragostea”, cu subunitățile sale – „Începutul dragostei”, „Jocul”, „Trasul fetelor în șură”, „Scrânciobul”, „Claca”, „Șezătoarea”, „La fântână”, „Hârjoană și daruri” etc.

Se confirmă o observație a lui Claude Lévi-Strauss[4], privitoare la opera magistrului său Marcel Mauss, după care „vocația totalizantă a etnologiei se exprimă și în faptul că ea

---

[2] Cf. Pierre Bonte și Michel Izard, *Dicționar de etnologie și antropologie* [1991], Trad. românească, Editura Polirom, 1999, s.v., p. 673–675: „Tradiția este definită, în mod obișnuit, ca fiind ceea ce se păstrează din trecut în prezent, fiind transmisă și rămânând activă și acceptată de către cei care o primesc și care, la rândul lor, o transmit de-a lungul generațiilor”.

[3] Tudor Pamfile, „Prefață”, op. cit., p. 11.

[4] Claude Lévi-Strauss, „Introduction à l’œuvre de Marcel Mauss”, 1950, apud Marie-Odile Geraud, Olivier Leservoisier, Richard Pottier, *Noțiunile – cheie ale etnologiei. Analize și texte* (1998), Traducere de Dana Ligia Ilin, Editura Polirom, 2001, p. 18.

încearcă să surprindă în același timp fenomenele colective și expresiile individuale ale vieții sociale”.

Este ceea ce face Tudor Pamfile când relaționează dragostea, fenomen pur spiritual, sentiment, trăire, aspirație, cu fapte ale vieții sociale – jocul, claca, șezătoarea, cu practici ale vieții sociale – descântece, vrăji, practici magice, cu ocazii sau prilejuri de întâlnire a tinerilor – „trasul fetelor în șură”, „la fântână”, „scrânciobul”, cu mediul uman, favorabil sau ostil, „piedici și dușmani”, inventariind aici și situațiile în care dragostea iese din canoanele moralității și când despre fata „greșită” se spune că „își plânge râsul de astă-vară” iar o alta, a cărei soartă „i-a fost bună / Dar mintea i-a fost nebună: / S-a culcat în bătătură / I-a intrat un șarpe-n gură / Și cu mâini și cu picioare, / Sărmana leac nu mai are!”

Cu o astfel de abordare, folcloristul Tudor Pamfile anticipează cu aproape un secol remarcabila teză de doctorat a unei tinere universitare, Lucia Terzea-Ofrim, *Ce mi-e drag nu mi-e urât. O antropologie a emoției*[5] din care reținem, ca suport pentru discuția noastră, afirmația potrivit căreia „Cercetările dedicate emoțiilor în calitate de entități constituite social integrează dimensiunea emoțională alături de dimensiunile cognitive, morale și sociale ale personalității. Emoțiile nu sunt văzute din perspectiva reacției individuale, ci în raport cu interacțiunea complexă, socială, interpersonală. [...] În acest sens, conceptele care desemnează emoții sunt construite cu referire la circumstanțele vieții cotidiene: reacțiile în fața nașterii, a morții, a fenomenelor naturale, a pericolelor, a relațiilor interumane etc. Fiecare concept se constituie într-o relație dialectică cu un set de practici sociale, în același timp dându-le forma și lăsându-se modelat de acestea”[6].

---

[5] Cuvânt înainte de acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici, Editura Paideia, București, 2002.

[6] Lucia Terzea-Ofrim, *op. cit.*, p. 38.

Dragostea, iubirea, îndrăgostirea de cineva trebuie văzute, ca și emoțiile, nu din perspectiva „reacției individuale, ci în raport cu interacțiunea complexă, socială, interpersonală”, cum s-a specificat mai sus. Aceste sentimente general umane pun în relație ființe omenești, de obicei un bărbat și o femeie sau o femeie și un bărbat, relație semnificând, în diferite epoci istorice și în canoane specifice filosofiilor acestora, după Platon „starea androgină originară la care tind să se întoarcă toate creaturile”, în literatura ezoterică și în artă, „un principiu al înălțării spirituale, capabil să readucă în inima omului experiența divinului”, în epoca burgheză „dragostea este treptat golită de orice atribut mistic și cognitiv, pentru a fi reprezentată sub formă de contract social sau de legătură cotidiană” etc.[7]

Este posibil ca la acest punct de vedere, etologii să sară ca arși, căci eliminăm din relație animalele de companie, parteneri iubiți și iubitori ai multora dintre noi (era la modă cu câteva decenii în urmă un cântec „moralizator”, adus pe scenă de o cunoscută cântăreață de muzică populară, „Am iubit un om și-un câine ...”, dar și literatura „de autor” a cultivat cu osârdie tema), iar specialiștii în *gender studies* să ne reproșeze că îngustăm relația la cele două sexe clar definite natural (numeroase exemple de iubiri homosexuale, de *transgenders* etc. dar care nu intră, deocamdată, în aria de interes a comentariilor de față).

Lui Tudor Pamfile, om al timpului său, nici nu-i treceau prin minte astfel de „păcate”; se limita, cel mult, la „două soiuri de dragoste, pentru care cu adevărat *poporul simte scârbă* (subl. noastră). Una este dragostea între cei ce-și sunt neamuri, începând cu verii primari”, iar în al doilea rând „este luată în râs și disprețuită dragostea între neamuri de lege – fini,

---

[7] Cf. Matilde Battistini, *Simboluri și alegorii*. Trad. de Corina Anton, București, Monitorul Oficial R.A., 2008, p. 334.

nași, cumetri – socotite tot așa de aproape ca și neamurile de sânge”[8].

La fel de inacceptabile erau relațiile dintre parteneri de-o „vârstă nepotrivită”, „tineri cu femei bătrâne și fetele mult mai rar (zice Pamfile), cu bătrânii”, situație ilustrată cu versuri dintr-un cântec din vremea aceea: „Auzit-am, auzit / Auzit-am o poveste / C-umblă junii la neveste / Și băbari / La fete mari!”[9]

Perspectiva etnologică rezultă și din notele succinte cu privire la „moralitatea” tinerilor necăsătoriți, care „nu poate fi socotită întru nimic scoborâtă, chiar ținând seama de acea interesantă *literatură pornografică* (subl. ns. – N.C.) pe care flăcăii o cunosc și la care nici fetele nu-și prea astupă urechile, după cum nici între căsătoriți nu se poate socoti prea scoborâtă morala conjugală, cu toate *obscenitățile* (subl. ns. – N.C.) ce răsună la mesele mari ale nunților (în fața mirelui și miresei)”[10].

Lăsând la o parte retorica ușor alambicată a folcloristului, observația cu privire la contextul de viață în care se produc așa-zisele texte „pornografice”, ca să reluăm termenul folosit de Pamfile, este demnă de reținut, atingând, în fond, un aspect esențial, funcția etică a folclorului, a culturii orale, în general, având în vedere acel procent, suficient de mare, din snoavele populare pe care pudoarea unor folcloriști, editori, printre ei chiar oameni învățați, le-a considerat și le consideră „nepublicabile”! Integrate în contextul lor de viață, cântecele și poveștile „licențioase”, „fără perdea” își dezvăluie rostul lor mai mult decât educativ, contribuind la educarea tinerilor în tainele ascunse ale sexualității. „La păstrarea moralității – zice Tudor Pamfile – ajută chiar cântecele prin

[8] Tudor Pamfile, *op. cit.*, p. 84.
[9] *Idem*, p. 85.
[10] *Idem*, p. 78.

libertatea cu cari zugrăvesc păcatele și prin urmările pe cari le lasă să se întrevadă”[11].

Perspectivei etnologice i se integrează și atenția pe care folcloristul o arată practicilor magice dedicate frumuseții fizice a tinerelor fete, mai ales, consemnate în „Capitolul IV, Vrăji de frumusețe și trecere”, aici „trecere” având sensul de „a avea trecere la băieți”, „a fi preferată”, „văzută” de aceștia, de a avea trecere „în ochii lumii” și, într-o altă secvență a amplului scenariu dramatic al dragostei, „Întețitul”, grăbirea, prin orice mijloace, a venirii dragostei către cei sortiți pentru aceasta[12]. O credință sau o practică cu totul specială privește „Adusul pe sus”, ilustrată de Pamfile cu un număr de povestiri despre întâmplări adevărate cu cei aduși pe sus, prin farmecele unor descântătoare-femei[13].

Practica face obiectul unui studiu doct, datorat Sandei Golopenția[14], sprijinit, în cea mai mare parte, pe material cules în Maramureș, dar tema trebuie să aibă o extensie națională, oricum, în materialul cules de Tudor Pamfile, toate „mostrele” provin din Moldova.

Sanda Golopenția supune variantele cunoscute unui examen strâns, descântecele de acest fel identificând, în corpusul avut la dispoziție, mai multe tipuri (cinci) analizate în detaliu: „Tipul 1 corespunde unor descântece efectuate relativ ludic, menite să aducă împreună tineri și tinere, în cupluri aleatorii, neluând încă în considerare căsătoriile care le sunt hărăzite. Tipurile 2 și 3 pot fi considerate descântece de căsătorie. Tipul 2 operează în beneficiar «fetele bătrâne», presate de timp, care încearcă să-și afle un soț câtă vreme

---

[11] *Idem*, p. 79.

[12] Vezi *Idem*, Partea IV, I „Întețitul”, p. 117–160.

[13] Vezi *Idem*, „Adusul pe sus”, p. 160–163.

[14] Sanda Golopenția, *Adusul pe sus. Studii despre descântatul de dragoste*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2018.

căsătoria mai poate fi biologic fertilă. Tipurile 4 și 5 corespund unor descântece post-maritale sau fără raport direct cu căsătoria, prin care beneficiara își recuperează soțul adulter (tipul 4) sau își aduce episodic acasă soțul/iubitul aflat departe”[15]. Ritul (scenariul magic) și povestea (povestiri personale despre întâmplări extraordinare) fac corp comun, în subtextul cărora stă dragostea – așteptată, „ințețită”, imposibilă (soțul înstrăinat, departe, în război, mort).

Un sinopsis complet al imaginarului popular despre dragoste realizează Sabina Ispas și Doina Truță în cele patru volume din *Lirica de dragoste. Index motivic și tipologic*[16], admirabil instrument de lucru și ghid într-un domeniu atât de vast cum este lirica populară. Sub A 1-99 „Generalități despre dragoste” (filozofie erotică) găsim inventariate motivele A 1-9 „Perenitatea dragostei”, A 10-19 „Calitățile dragostei”, A 20-29 „Flori, generatori erotici”, A 30-39 „Componentele dragostei” etc. În această secțiune sunt înregistrate, cum se vede, câteva structuri poetice răspunzând întrebării „Dragostea de un' se-ncepe?” sau „Dragostea din ce-i făcută?” răspunsurile fiind „Din inele și din bete, / Vara din busuioc verde, / Iarna din sân de la fete” sau „Vara din câmpul cu flori, / Iarna pe la șezători”, „Din sărutul buzelor / Și din strânsul mâinilor”, „Din omul cu vorbă multă: / Zice una, zice alta, / Vezi dragostea că e gata”, fiecare cu zeci de atestări în colecții publicate sau înregistrări ori informații în arhive. Utilitatea unui astfel de inventar nu poate fi pusă la îndoială. El dă seamă despre răspândirea teritorială a motivului, despre combinațiile posibile cu alte motive apropiate, despre variațiile lui locale, regionale.

Poate că numele („Componentele dragostei”) sub care este înregistrat motivul nu este cel mai adecvat, verbul „a se

---

[15] Sanda Golopenția, *op. cit.*, p. 185.

[16] Vol. I (A-C), Editura Academiei, 1985; vol. II (D-H), 1986; vol. III (I-R), 1988; vol. IV (S-Z), 1989.

face” neavând aici semnificația de „a se alcătui”, de „a se compune din” ci pe aceea de „generare”, „naștere”. Oricum, nu are importanță. Personal, aleg formula de sub A 30,2: „Dragostea din ce-i făcută? / Din omul cu vorba multă: / Zice una, zice alta, / Vezi dragostea că e gata”.

Dar e mai bine să mă opresc aici!

IOANA-RUXANDRA FRUNTELATĂ

EMOŢIILE ÎN CERCETAREA ETNOLOGICĂ A PROPRIEI CULTURI: O PROBLEMATIZARE NECESARĂ

Emoţia este o manifestare biologică şi psihologică şi un ingredient complex al relaţiilor interumane (al relaţiilor între om şi lume, în general, dar şi al celor între suflet şi trup, „rol" şi „sine" etc.). În mod empiric, prin „emoţii" înţelegem „sentimente", „mişcări sufleteşti", „impulsuri iraţionale". În general, emoţia constituie un obiect de interes pentru psihologie. Théodule Ribot (1988: 82) o defineşte ca pe un „şoc brusc, adesea violent, intens, însoţit de amplificarea sau oprirea mişcărilor: frica, furia, îndrăgostirea fulgerătoare etc.", pornind de la etimologia cuvântului, „care înseamnă mai ales mişcare (*motus*) (...)". Emoţia fixată, devenită obsesie în urma „travaliului imaginativ", se transformă în „pasiune". Conform lui Ribot, „emoţia" şi „pasiunea" sunt comparabile cu „forma acută" şi respectiv, „forma cronică" a unei „maladii" (*loc.cit.*).

În antropologie, interesul pentru „emoţie" a început să se manifeste în jurul anului 1980, în contextul unei discuţii teoretice ample despre relaţia dintre emoţie şi cultură, privită fie din perspectiva relativismului cultural opus pozitivismului, fie din aceea a constructivismului opus esenţialismului. Din prima perspectivă, emoţia poate fi interpretată în relaţie cu natura, psihicul şi limbajul, ca manifestare transculturală a „omului universal"; din cea de-a doua, ea apare ca o construcţie socială pe care o putem descifra doar în context, dacă o raportăm la tradiţiile de exprimare a sentimentelor din cultura particulară pe care o studiem (Lutz şi White, 1986: 406). În antropologia cognitivă, care vizează înţelegerea mecanismelor

gândirii apelând la limbaj şi în acest scop, compară diverse seturi de „etichete lingvistice” date unor concepte ce structurează cunoaşterea în diferite culturi (Brown, 2006: 96), emoţia a fost abordată sistematic, urmărindu-se cum sunt exprimate sentimentele cu ajutorul limbajului, în conversaţii marcate de superlative sau formulări retorice cu funcţie afectivă. Emoţia poate constitui un concept organizator şi în cercetarea creaţiei orale tradiţionale, aşa cum demonstrează, de exemplu, analiza exprimării sentimentelor în lirica folclorică de dragoste realizată de Lucia Terzea-Ofrim (2002).

Abordând, din această paletă largă a teoriilor emoţiei în antropologia culturală, doar un mic segment ce se referă la relaţia bazată pe sentimente care se formează pe parcursul întâlnirilor dintre cercetători şi interlocutorii lor, vom observa că, în general, în „etnologia acasă”[1], emoţia se transformă în „ataşament”, un amestec de grijă şi tandreţe cu care ne

---

[1] Prin „etnologie acasă”, înţeleg studiul culturii populare tradiţionale a propriei comunităţi. În spaţiul românesc şi sud-est european, în general, etnologia „acasă” se ocupă de cultura satului autohton, moştenită şi transmisă informal, sau de cultura etnică de tip folcloric aflată la baza „proiectului” naţional. Acest lucru nu echivalează însă neapărat etnologia „acasă”, mai ales în prezent, cu „etnologia ziditoare de naţiuni” (*nation-building ethnology*, sintagma consacrată de George W. Stocking Jr. în 1992, în vol. *The Etnographer's Magic and Other Essays in the History of Anthropology,* prin opoziţie cu etnologia sau antropologia colonială, *empire-building ethnology*). Mai degrabă, este vorba despre *anthropology at home,* o noţiune ce se suprapune, practic, peste acelea de *community studies* sau *village studies* şi urmăreşte în special fenomenele identitare în comunităţile mici, aşa cum au fost cercetate de Anthony Cohen şi Marilyn Strathern în Marea Britanie în anii 1970–1980. Găsim o discuţie despre *anthropology at home* în Martine Segalen (sub direcţia), *Etnologie. Concepte şi arii culturale,* traducere de Margareta Gyurcsik, Editura Amarcord, Timişoara, 2002, p. 248.

comportăm cu persoanele cunoscute pe teren şi cu care ne gândim la ele după ce terminăm cercetarea. Este un sentiment foarte apropiat de acela rezervat membrilor familiei noastre.

Un termen util în acest registru este acela de „empatie", definit de Lutz şi White (*apud* Mossière, 2007: 2) ca fiind „abilitatea universală a omului de a înţelege starea emoţională a altuia", de obicei prin intermediul indiciilor oferite de comunicarea non-verbală (un aspect subliniat şi de Jeanne Favret-Saada *apud* Mossière 2007: 9). Într-un cadru mai teoretic, empatia este echivalentă cu un concept filosofic dezvoltat în cadrul psihologiei receptării estetice în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, germ. *Einfühlung*, însemnând „o înţelegere atât de intimă a celuilalt, încât sentimentele, gândurile şi motivele acestuia" devin transparente pentru cel ce a ajuns la această înţelegere (Mossière, 2007).

Capitalizând empatia, ataşamentul se poate transforma uneori într-o idealizare reciprocă pe care o practică cercetătorul şi interlocutorul, mai ales pentru că petrec împreună un timp scurt ce poate genera trăiri intense şi o ieşire din cotidian care, cu vremea, se poate traduce ca un apogeu al memoriei subiective. „Mă gândesc de multe ori la oamenii pe care i-am cunoscut pe teren", mi-a mărturisit o studentă la Etnologie în anul 2018. „În mintea mea, ei apar ca un fel de îngeri păzitori".

În cazul etnologiei „acasă", la baza ataşamentului stă un sentiment de identificare cu „familiarul". Un etnolog care a crescut într-un sat din România (şi cred că putem extinde aria la sud-estul Europei) proiectează asupra terenului nostalgia vârstei de aur pe care o simte faţă de propria copilărie. Un „sentiment circumstanţial de apartenenţă" (Mossière, 2007: 11) poate cataliza acest proces „regresiv" şi poate conduce la destabilizarea identităţii cercetătorului.

Ori de câte ori fac o cercetare de teren într-un sat românesc, nu mă pot abţine să nu mă simt „acasă" şi să nu compar oamenii şi situaţiile cu care mă întâlnesc cu rudele şi

întâmplările din compartimentul „nativ” al memoriei mele. Una dintre consecinţele acestui mod de raportare la profesie este aceea că tind să-i identific pe „clasicii” interlocutori în vârstă cu bunicii mei dispăruţi şi relaţia mea cu ei devine complicată. După încheierea cercetării de teren, am remuşcări pentru că nu pot ţine o legătură foarte strânsă cu oamenii pe care i-am cunoscut sau nu-i pot ajuta întotdeauna atunci când mă roagă câte ceva. În acelaşi timp, atunci când scriu despre „informatorii mei” în manieră academică, simt că le trădez încrederea, dezvăluind informaţii pe care le-am obţinut implicându-mă într-o relaţie emoţională cu ei, deşi am acceptul lor verbal de a scrie ceea ce mi-au comunicat.

Aşadar, cercetătorii culturii informale şi interlocutorii lor se ataşează reciproc şi-şi împărtăşesc vieţile până la un punct şi aceasta este una dintre poverile etnologului. Cred că o modalitate de a ieşi din labirintul sentimental al disciplinei noastre este să căutăm să înţelegem cum anume acest tip de emoţie „interacţională” influenţează rezultatele cercetării. De asemenea, putem admite că este util să explorăm cu uneltele profesiei noastre ataşamentul ca parte a relaţiilor create pe teren.

În acest sens, este bine să începem cu etnografia şi să descriem modul în care se construieşte ataşamentul, încercând să găsim răspuns la două întrebări. Prima ar fi: Ce elemente contribuie la crearea ataşamentului în relaţia cu interlocutorii noştri? Iar cea de-a doua: Ce se întâmplă cu ataşamentul după încheierea muncii de teren?

Însă atenţia noastră faţă de emoţie ar putea integra, la fel de bine, gesturi, mimică, mişcări, obiecte şi alte elemente ce ar putea compune o etnografie a emoţiei cu influenţă indubitabilă asupra interpretării terenurilor etnologice „ de acasă”, terenuri pe care emoţiile sunt, în general, împărtăşite şi exprimate într-un cod comun. Un rol important în această etnografie l-ar putea avea activităţi precum participarea împreună la ritualuri,

la mese, la joc sau cântec, la muncă, dar şi schimbul de daruri. De exemplu, la capitolul „schimburi”, cercetătorii cumpără de multe ori obiectele pe care le vând interlocutorii lor, iar aceştia, la rândul lor, le dăruiesc obiecte lucrate de ei (de cele mai multe ori textile) şi pe care le păstrau, în mod obişnuit, pentru propriii copii. În acest sens, îmi amintesc, de exemplu, cât de stânjeniţi ne-am simţit într-un sat din Vrancea când, după ce am discutat cu un cuplu de nonagenari şi le-am admirat casa modestă, dar în care fiecare lucru spunea o poveste, stăpâna gospodăriei a deschis un dulap şi a scos de acolo numeroase şervete cusute de mână, insistând să ni le ofere ca daruri.

După ce se încheie munca de teren este, de asemenea, important să ne dăm seama cu privire la urmările relaţiei emoţionale în care ne-am angajat. Adesea, din cauza lipsei de timp, a distanţei, a uitării sau chiar a „ascunderii” sentimentului într-o zonă latentă a conştientului, avem tendinţa să întrerupem comunicarea cu persoanele de care ne ataşasem atât de mult în timpul cercetării. Din experienţa mea, eşecul de a păstra legătura poate duce la frustrare şi chiar la traumă. Etnologul poate să confrunte această problemă cel puţin în trei moduri.

Dacă adoptă maniera radicală, „devine nativ”, adică îşi abandonează profesia şi se imersează în teren.

Dacă încearcă să gestioneze cu moderaţie încărcătura afectivă a cercetării, se va referi detaliat la emoţie în interpretarea etnologică, asumându-şi-o ca parte a autoetnografiei sau antropologiei reflexive.

În fine, este posibil să reacţionăm la presiunea emoţională a terenului etnologic şi alegând maniera „angajată”: pregătim „un discurs dublu”, unul pentru mediul academic şi al doilea pentru comunităţi / interlocutorii de pe teren, încercând să le dăm acestora „ceva înapoi” şi implicându-i activ pe „nativi” în toate etapele cercetării de teren, dar şi participând, alături de ei, în proiecte de valorificare a patrimoniului local, de exemplu, în stilul aşa-numitei „antropologii angajate”.

Transformarea cercetătorului în „activist” pentru drepturile „nativilor” stârneşte adesea critici puternice în comunităţile cercetate, dar măcar îi înştiinţează pe membrii lor că ei şi cultura pe care o moştenesc au devenit obiect academic şi le dă şansa de a participa la validarea / invalidarea cercetării.

Toate cele trei „răspunsuri” la presiunea emoţională a terenului amintite mai sus („nativizarea” ori „alterizarea”, practicarea antropologiei reflexive sau a aceleia angajate) sunt discutate nuanţat în vol. 9 (1) din 2007 al periodicului “Anthropology Matters Journal”, în special în editorialul semnat de Ingie Hovland (“Fielding emotions: Introduction” / „Făcând faţă emoţiilor: Introducere”) şi în articolul universitarului britanic Tod Hartman despre rolul emoţiei în asumarea profilului „eroic” al antropologului de ieri şi de azi (“Beyond Sontag as a reader of Lévi-Strauss: *anthropologist as hero*” / „Dincolo de lectura operei lui Lévi-Strauss propusă de Sontag: *antropologul ca erou*”). Printre altele, Hartman (care a făcut un teren antropologic în Spania, cercetându-i pe migranţii români la muncă) atrage atenţia asupra faptului că în antropologia „clasică”, malinowskiană, cercetătorul îndură frustrarea ruperii de cultura de apartenenţă pentru a-i studia vreme îndelungată pe „exotici” şi a trăi „ca unul dintre ei”, dar după aceea, revine în mediul academic în postura „eroică” a cunoscătorului absolut al culturii „primitive” pe care a „salvat-o” prin cercetarea lui (cu puţine excepţii, „antropologul-erou” fiind bărbat). În anii 1960, antropologul american Napoléon Chagnon întruchipează exemplul „de manual” al omului de ştiinţă „aventuros”, care ia parte la bătăliile populaţiei native amazoniene Yanomamö în timp ce o cercetează. Spre deosebire de acest tipar, antropologul care îşi explorează propria cultură, cultura „de acasă”, practică un cu totul altfel de „eroism”, încercând să se distanţeze de familiar, să înţeleagă şi să explice tot ce se întâmplă în jurul lui, cu maximă sinceritate, ştiind că oricând poate fi verificat şi tras la

răspundere pentru ceea ce a scris. După cum spune Hartman (2007), "Conducting anthropology at home has a double heroic function: on the one hand, the ethnographer, seen to be held to standards of accountability, is assumed to be acting at the very highest level of *honesty* with regards to the representation of his or her informants. Secondly, an ethnography conducted at home is often absolved of any connotations of epistemological imperialism – one cannot simply represent informants in any fashion one wants with total impunity, but rather is seen to be engaging in a two-way process where the construction of knowledge is a collaborative one"[2].

Ca întotdeauna, distanţa de la teorie la practică ne pune în faţa unor adaptări şi compromisuri şi dacă, în unele cazuri, ne mulţumim să scriem într-un „jurnal de teren", publicat sau nu, despre emoţiile generate de cercetare, în altele, imaginăm o formă de „document subiectiv" pe care-l includem în etnografie sau chiar scriem scrisori şi felicitări, facem pachete, trimitem donaţii. Fără îndoială, relaţia de ataşament cea mai lungă pe care am avut-o cu o persoană întâlnită în cercetările de teren este aceea cu „tanti" Cornelia Cocan din satul Mândra, judeţul Braşov, o relaţie care s-a menţinut din anul 2006, când am cunoscut-o, până în prezent, în principal datorită personalităţii ei unice, „sclipitoare, strângând laolaltă crâmpeie

---

[2] „Practicarea antropologiei acasă are o dublă funcţie eroică: pe de o parte, se presupune că etnograful, care poate fi tras la răspundere, îşi va asuma cel mai înalt grad de *onestitate* cu privire la reprezentarea interlocutorilor lui / ei; în al doilea rând, o etnografie desfăşurată acasă este adesea absolvită de orice conotaţii de imperialism epistemologic – nu poţi să-i reprezinţi pe interlocutorii de pe teren oricum doreşti, fără să suporţi nicio consecinţă, ci, mai degrabă, te angajezi într-un proces cu dublu sens, în care construirea cunoaşterii se face prin colaborare cu persoanele cercetate" (traducere în româneşte de Ioana Fruntelată).

de viață aproape uitate cărora le conferă o omogenitate și o coerență noi” (Fruntelată, 2016) şi practicând, cu inteligenţă şi vocaţie rare, o artă a comunicării spontane, de lume şi de sine, pe care o recunoaştem la toţi creatorii din culturile orale tradiţionale.

În general, personalitatea creatoare este interlocutorul ideal pentru etnologul interesat de exprimarea emoţiei în comunitatea pe care o cercetează. Din această perspectivă, s-ar putea studia compoziţiile „poeţilor-ţărani”, ale pictorilor naivi ori chiar ale meşterelor în ţesut şi cusut exclusiv ca forme *sui generis* de exprimare a emoţiilor, ştiind că de multe ori, asemenea creatori şi creatoare lucrează „cu dedicaţie”, pentru a-şi arăta recunoştinţa şi alte sentimente pozitive faţă de cineva.

O altă modalitate de explorare a emoţiei în cercetările etnologice româneşti actuale ar fi aceea de a analiza receptarea acestora de către membrii comunităţii, în cadrul unor evenimente cu rol de experimente, cum ar fi expoziţiile ori proiecţia de filme realizate în comunitate după încheierea cercetărilor. În astfel de cazuri, putem avea surpriza de a trăi sau a asista la „emoţii secundare”, emoţii generate de reîntâlnirea cu mai mulţi membri ai comunităţii adunaţi la un loc, spre deosebire de întâlnirile cu o singură persoană sau familie (caracteristice pentru perioada cercetării) sau de ierarhia ce se instituie *ad hoc* la astfel de evenimente, la care, de obicei, etnologii apar ca „autorităţi”, iar localnicii ca „public” chemat să asiste la o etalare cu aer oficial a rezultatelor muncii de teren.

Nu în ultimul rând, putem vorbi şi despre „emoţii de recul”, apărute la multă vreme după întâlnirea cu interlocutorii noştri, când se poate ca un incident care ni-i evocă pe aceştia să ne dea măsura reală a impactului emoţional pe care l-au avut asupra noastră. Aşa s-a întâmplat, de exemplu, când am fost solicitată să scriu un mesaj pentru aniversarea unui interlocutor dintr-un sat vrâncean, un faimos meşter creator de măşti pentru

alaiurile de Anul Nou şi pentru amatorii de obiecte etnografice şi am retrăit în detaliu ziua când l-am cunoscut, realizând ce loc important deţinea în memoria mea afectivă.

Cu siguranţă, emoţia este un catalizator al amintirii şi un organizator al experienţei de pe teren. Ea poate să ducă şi la modificări foarte mari în relaţia dintre cercetător şi interlocutor. La Starchiojd (Prahova), de exemplu, începând din anul 2013, când am mers acolo prima oară, ne-am ataşat progresiv de interlocutorii noştri şi faptul că i-am cunoscut datorită unui etnolog-localnic, Cristian Muşa, a adăugat emoţiei şi încrederea, un sentiment greu de obţinut, de obicei, pe terenurile de cercetare (chiar „de acasă”), dar care ne obligă să scriem despre acest teren cu toată onestitatea şi responsabilitatea, nu din cauză că am putea fi „criticaţi” de comunitate, ci din cauză că am putea „trăda” în mod ireparabil încrederea membrilor ei în noi.

După cum menţionează şi teoriile din domeniul antropologiei emoţiei (Lutz, White, 1986), o obiecţie generală ce s-ar putea aduce acestei abordări „sentimentale” a cercetării etnologice de teren este aceea că integrarea emoţiei în descrierea etnografică şi în interpretare alterează neutralitatea discursului ştiinţific, dar, după cum se ştie, dintre toate ştiinţele omului, etnologia, care se ocupă „la firul ierbii” de „cultura vie”, este confruntată, prin chiar natura ei de disciplină a culturii informale, implicite ori neexplicitate, cu teritoriul „buruienos” al emoţiilor. În acelaşi timp, aşa cum ne învaţă antropologia postmodernă, caracterul autoreferenţial al discursului etnografic nu este un minus ştiinţific, ci dimpotrivă, dacă ne cartografiem riguros trăirile pe parcursul desfăşurării unei cercetări, acestea ne ajută să ne înţelegem mai bine reacţiile, deciziile şi interpretările, oferindu-ne date pentru analiza relaţiilor pe care le-am dezvoltat cu „oamenii de pe teren”. În fine, ar trebui să ţinem cont şi de faptul că, aşa cum am schiţat în exemplele de mai sus, emoţiile îi schimbă şi pe

cercetători şi pe interlocutorii lor, schimbă terenul şi până la urmă, întreaga cercetare. Prin urmare, este obligatoriu să le luăm în considerare ca pe nişte variabile importante care explică anumite transformări ce se petrec cu obiectul (şi subiectul) pe care dorim să-l înţelegem.

În concluzie, ataşamentul faţă de informatori nu este ceva ce poate fi trecut cu vederea pe terenul etnologic şi ar trebui inclus în discursul nostru ştiinţific, nu numai din raţiuni profesionale, ci şi din raţiuni morale. În prezent, o etnologie post-emoţională pare imposibilă, când „a scrie cultura" şi „a se scrie pe sine" a devenit parte a aceleiaşi întreprinderi. După cum spune Anne Monchamp (2007: 5), "Fieldwork is often not so much a method but an anti-method; it must evolve, it must exist in its own context, and thus is always a unique combination of the fieldworker and the field"[3]. Faptul că emoţiile cercetătorului şi ale interlocutorului creează o textură intersubiectivă ce poate furniza informaţii despre obiectul de studiu prin „transcenderea distincţiilor uzuale între cogniţie şi emoţie care sunt caracteristice gândirii occidentale" este acceptat în antropologia post-modernă (*v.* Mossière, 2007: 10). Géraldine Mossière, o cercetătoare a empatiei generate de participarea la ritualuri religioase ale societăţii studiate, afirmă că această empatie care apare pe teren ne deschide o altfel de cunoaştere şi ne permite să percepem distincţia între „cunoaşterea comunicabilă – informativă" şi acele moduri de cunoaştere „formative", ce se însuşesc prin experienţă tacită (Mossière, 2007: 10, 11).

---

[3] „Munca de teren e adesea mai mult o anti-metodă decât o metodă; trebuie să evolueze în funcţie de context şi devine, întotdeauna, o combinaţie unică între cercetător şi teren" (traducere în româneşte de Ioana Fruntelată).

Astfel de moduri alternative de cunoaştere pot avea locul foarte bine într-o antropologie a artei, de exemplu. Dar pot fi încadrate la fel de bine şi într-o antropologie / etnologie feminină ori într-o nouă dezbatere despre complicaţiile etice ale etnologiei contemporane ca ştiinţă a omului viu, „de lângă noi”.

BIBLIOGRAFIE

Brown, Penelope, “Cognitive Anthropology”. În C. Jourdan and K. Tuite (Eds.), *Studies in the social and cultural foundations of language* 23: *Language, Culture, and Society*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 2006, pp. 96–114.

Fruntelată, Ioana-Ruxandra, „Autopatrimonializare și identități locale”. În „Anuarul Institutului de Etnografie și Folclor «C. Brăiloiu»”, serie nouă, tom 27/2016, Editura Academiei Române, București, 2016, pp. 433–443.

Lutz, Catherine and White, Geoffrey M., “The Anthropology of Emotions”. În “Annual Review of Anthropology”, Vol. 15/1986, pp. 405–436, Stable URL: http://links.jstor.org/sici?sici=0084-6570%281986%292%3A15%3C405%3ATAOE%3E2.0.CO%3B2-K

Hartman, Tod, “Beyond Sontag as a reader of Lévi-Strauss: *anthropologist as hero*”. În “Anthropology Matters Journal”, vol. 9 (1)/ 2007, (https://www.anthropologymatters.com/index.php/anth_matters/issue/view/16) (accesat ultima dată pe 15 aprilie, 2020).

Monchamp, Anne, “Encountering emotions in the field: an X marks the spot”. În “Anthropology Matters Journal”, vol. 9 (1)/ 2007, *op.cit.*

Mossièrre, Géraldine, “Sharing in ritual effervescence:

emotions and empathy in fieldwork". În "Anthropology Matters Journal", vol. 9 (1)/ 2007, *op.cit.*
Ribot, Théodule, *Logica sentimentelor*, traducere din lb. franceză, cuvânt înainte şi note de dr. Leonard Gavriliu, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1988.
Terzea-Ofrim, Lucia, *Ce mi-e drag nu mi-e urât. O antropologie a emoţiei,* Editura Paideia, Bucureşti, 2002.

MARIN CONSTANTIN

DEALUL DORULUI ŞI DREPTUL SUCCESORAL FEMININ ÎN MĂRGINIMEA SIBIULUI*

SEMNIFICAŢIA UNUI TOPONIM [APROAPE] UITAT...

În vara anului 1997, la începuturile cercetărilor mele asupra modului de viaţă pastoral din Mărginimea Sibiului, am ajuns la un moment dat în satul Rod; deşi în viaţa rodenilor nu putem vorbi de o dezvoltare a oieritului comparabilă cu aceea a localităţilor învecinate (Tilişca, Poiana Sibiului, Jina), am luat cunoştinţă atunci de existenţa unui toponim local – *Dealul Dorului* –, important (se pare) pentru memoria „afectiv-păstorească" a acestei comunităţi. Încercând să aflu câte ceva despre originea unei asemenea denumiri, am aflat următoarele (din partea unei sătence de 50 de ani, Paraschiva Costaforu, născută în Rod):

> [...] *din copilărie, de la cei mai în vârstă,* [este ştiut că] *acolo, dealu' acela... Capu' Câmpului,* [sau] *Dealu' Dorului... aşa îi spuneau mai*

---

* Textul de faţă are ca temei nişte informaţii etnografice culese de autor în anul 1997 (cu sprijinul Agenţiei Universitare a Francofoniei – Ecole Doctorale en Sciences Sociales Bucarest) şi în anul 2016 (cu ajutorul Firebird Foundation for Anthropological Research). Autorul mulţumeşte celor două instituţii amintite pentru generozitatea asistenţei financiare oferite, precum şi interlocutorilor săi din teren pentru ospitalitatea şi încrederea cu care au întâmpinat şi acceptat cercetările amintite. Întreaga responsbilitate pentru cele scrise şi publicate astfel revine autorului.

demult, când plecau oamenii... bărbaţii plecau prin Rusia, pe la oi. Munceau pe-acolo, şi aicea [în Rod] *rămâneau soţiile singure, şi îi conduceau* [la plecare]*... Aşa am auzit şi eu de la cei mai în vârstă, că nu eram pe timpul acela. Femeile îi conduceau până acolo, sus, şi ei* [soţii-oieri] *coborau... (Este aşa-n jos, o potecă, un drum care merge printr-o pădure, şi-ajunge* [de la Rod] *la Apoldu de Sus).* [...] *Eu nu mai ştiu cine i-o pus numele ăsta... Tot ei, oamenii care plecau atuncea, şi era dealul când se despărţeau...* [...] *Acuma, aicea, dealului ăstuia i se spune Capu' Câmpului,* [acolo] *unde seamănă oamenii, cartofi... Restul e pădure.* [...] *Oamenii, atuncea, mai demult, se duceau în Rusia, aşa ştiu... Plecau cu toţii, pe jos, cu bagaje...* [...] *Ăsta era drumul pe care se pleca şi spre Tillişca şi în partea către Apoldu de Sus, spre Miercurea* [Sibiului], *spre Alba...* [*Dealul Dorului* era] *Un loc unde se despărţeau bărbaţii de neveste, când plecau de-aicea, de la Rod. Ei plecau prin alte părţi; nu era locu' aicea, de oi...* [...] *Rodu' nu-i un sat care să fie de oieri; acuma, mai sunt câteva familii* [doar] *cu oi...*

Dornic de o confirmare a celor aflate şi din partea unui oier local, am cules o mărturie similară şi de la un bătrân practicant al transhumanţei, şi anume Ilie Palmeş[1]:

[1] Despre Ilie Palmeş şi alte istorisiri din viaţa sa de oier, vezi Marin Constantin, „Creştinismul popular al păstorilor din Carpaţi", *Anuarul Institutului de Etnografie şi Folclor „Constantin Brăiloiu"*, Serie nouă, Vol. 17, 2006, pp. 215–219.

Îs din [1]*'903, născut... Am 94 de ani.* [...] *Am auzit şi eu de Dealul Dorului.* [...] *Noi* [oierii locali] *umblam cu oile, să le paştem, să fie păscute bine, şi căutam moşie bună...* [...] *la boieri, şi ne învoiam acolo, la un satu'...* [...] *Dealul Dorului e aicea, pe hotaru' nostru; acolo, te duceai, acolo te despărţeai... de părinţi, de fraţi... Şi te duceai... dacă te duceai la armată, la armată; dacă te duceai cioban, cioban... Un loc de despărţire.* [...] *Veneau, treceau* [şi ciobani din alte sate]*, să dea locu', să treacă. Acolo se depărţeau: unii o luau pe şuşeaua spre Tilişca, alţii o luau spre Apold...* [...] *Acolo erau locurile hotarului de muncă... Una, alta, acolo: cartofi... Acolo aveam noi* [locuitorii Rodului] *hotaru' nostru. Până acolo.* [...] *Acolo era despărţirea: Dealu' Dorului.*

Din cele două naraţiuni, putem aşadar conchide asupra *Dealului Dorului* ca fiind un fel de „relict" toponimic referitor la un model mai degrabă trecut de oierit transhumant, prin mijlocirea căruia ciobanii locali (dar şi din alte sate învecinate) porneau spre alte regiuni (pe moşiile unor boieri, sau chiar în „Rusia" [probabil, în Basarabia[2]]), pentru păşunatul sezonier al turmelor proprii. Înlocuirea acestei denumiri prin *Capul Câmpului* este grăitoare pentru conversia vechilor „drumeţi" ai transhumanţei la o ocupaţie agro-legumicolă locală, în

---

[2] Despre transhumanţa românească în Basarabia, în anii celui de-Al Doilea Război Mondial, vezi mărturiile oierilor Constantin Banu şi Dumitru Dobrotă din Poiana Sibiului, în Marin Constantin, *Oierii din Carpaţi şi drumurile lor de transhumanţă. Evocări ale sătenilor de la Tilişca, Poiana Sibiului şi Jina*, Editura Bioedit (Muzeul Judeţean de Ştiinţele Naturii Prahova), Ploieşti, 2019, pp. 126–140.

„hotarul” satului Rod.

Am reprodus spusele celor doi interlocutori sus-menţionaţi nu atât dintr-o procupare de „cartografiere” a transhumanţei de altădată[3], cât pentru încărcătura emoţională inerentă rememorării unui topos al „despărţirii” pe care ocupaţia tradiţională în discuţie o impunea (pentru o vreme) membrilor familiilor locale de oieri. Desigur, *dorul* ca trăire a condiţiei de cioban este un leitmotiv folcloric binecunoscut în literatura românească de specialitate[4]; spre comparaţie, putem reflecta asupra unui episod identic, descris în legătură cu o altă aşezare pastorală din Mărginimea Sibiului (Răşinari), într-o lucrare scrisă în urmă cu mai bine de un veac:

> *În această zi* [21 Mai, Ziua Sfinţilor Constantin şi Elena]*, sau la Sfântă Mărie* [15 august] [...] ciobanii ...] *drumeţi pribegi din timpuri străvechi* [...] *îşi iau rămas bun de la familiile şi satul lor, pe care multă vreme n-au să le mai vadă. Pe potecile de munte, în largul poienelor pline de soare, se văd turmele suind şireaguri-şireaguri.* [...] *Din vale privesc în urma lor, cu*

---

[3] Pentru această temă de studiu, vezi Marin Constantin, „*Drumul oilor*: itinerarii de transhumanţă ale oierilor mărgineni în a doua jumătate a secolului al XX-lea”, *Anuarul Institutului de Etnografie şi Folclor „Constantin Brăiloiu”*, Serie nouă, Vol. 30, 2020 (sub tipar).

[4] Potrivit lui O. Buhociu, „Migraţiile păstoreşti de şase luni până la 1-2 ani au creat [în literatura populară românească] motivul liric al dorului şi înstrăinării” (Octavian Buhociu, *Folclorul de iarnă, ziorile și poezia păstorească*, Editura Minerva, 1979, p. 278); vezi şi O. Densusianu: „Haiducul, ca şi păstorul, aştepta cu dor întoarcerea primăverii ca să se piardă prin codri [...]” (Ovid Densusianu, *Păstoritul la popoarele romanice. Însemnătatea lui lingvistică şi etnografică*, Bucureşti, 1913, p. 25), precum şi A. Fochi: „Poezia pastorală şi cea haiducească valorifică sentimentul dorului şi înstrăinării de sat” (Adrian Fochi, *Mioriţa. Tipologie, circulaţie, geneză, texte*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1964, p. 544).

inima strânsă de durerea despărţirii, înduioşatele mame, şi soţii, şi tinerele fete părăsite. Purtat domol de boare de vânt, se abate în vale suspinul duios din fluier ciobănesc: „Foaie verde, foi de nuc, / Se duc oile, se duc, / Şi se duc şi nu mai vin / Pân' la Sfântul Constantin; / Şi se duc şi nu vin iară, / Pân' la dalba primăvară. / Rămân stâni / Fără stăpâni, / Răzoare / Fără ciopoare, / Strunguţe / Fără băciţe...[5]

Dincolo de încercarea sufletească a „despărţirii" *bărbaţilor ce plecau* de *femeile ce rămâneau singure*, sau a *stăpânilor de ciopoare* de *băciţe*, cu recurenţa unui atare sentiment în biografiile oierilor mărgineni, ne-am putea întreba dacă „băciţele" aveau de îndeplinit doar un rol casnic, gospodăresc (în lipsa soţilor lor) sau dacă nu cumva normele culturale ale societăţilor pastorale prescriu şi recunosc acestor doamne anumite prerogative dotale (date fiind tocmai peregrinările „stăpânilor" şeptelului unei gospodării de acest fel), reglementând astfel circulaţia unei părţi – fie şi infime – a proprietăţii unei familii[6].

---

[5] Victor Păcală, *Monografia comunei Răşinariu*, Sibiu, 1915, pp. 194–195.

[6] În cadrul populaţiei Jie (din nord-estul Ugandei), caracterizată prin coexistenţa fraţilor căsătoriţi într-o „casă" comună, soţia devenită mamă îşi poate înzestra fiicele cu vite; de asemenea, în tribul Turkana (nord-vestul Kenyei, la graniţa cu Uganda), acolo unde familiile nucleare poligene coexistă în cadrul unei familii extinse, mamele îşi înzestrează fiicele cu 1-2 animale; ambele societăţi perpetuează legături genealogice de tip agnatic (P. H. Gulliver, *The Family Herds. A Study of Two Pastoral Tribes in East Africa. The Jie and Turkana*, Routledge, Keegan Paul Ltd., 1972 [orig. 1955]), pp. 58, 130).

DESPRE MOŞTENIREA PASTORALĂ ÎN LINIE FEMININĂ LA SĂTENII DIN MĂRGINIMEA SIBIULUI

Într-o monografie pe care am scris-o despre comunitatea pastorală de la Tilişca, m-am referit (între alte caracteristici ale organizării locale de rudenie) la regulile de descendenţă, reşedinţă şi moştenire. Am observat atunci cum, pe ansamblul unei preeminenţe quasi-totale a tipului patriliniar de descendenţă, în situaţii de „absenţă a unor descendenţi masculini sau nevoia de spaţiu locativ", „căsătoriile matrilocale pot fi un factor de reconfigurare patronimică şi patrimonială, fie prin preluarea de către soţie a patronimului soţului mutat la gospodăria acestuia [în zece cazuri], fie (într-un singur caz înregistrat, însă) prin preluarea de către soţ a patronimului gospodăriei soţiei"; cazul respectiv descrie căsătoria unei femei din neamul Nan cu un soţ originar din Moldova[7].

Un atare fapt etnografic poate fi comun în situaţia stării civile din satele ţării noastre, în sensul că el corespunde (din raţiuni demografice şi „administrativ-gospodăreşti") acelei instituţii rurale – probabil, arhaice – pe care Henri H. Stahl a consemnat-o prin locuţia *ginerire pe curte*[8]. În contextul unei investigaţii recente asupra evocărilor de transhumanţă a

---

[7] Marin Constantin, *Etnografia satului transilvănean Tilişca: monografism şi holism în antropologia unei comunităţi pastorale româneşti*, Editura Etnologică, Bucureşti, 2013, pp. 112, 129.

[8] H.H. Stahl caracterizează *ginerirea pe curte* ca fiind o „subtilă ficţiune juridică", care (în dreptul consuetudinar al vechilor sate româneşti) atribuia unei fete rolul (succesoral) de fiu, şi soţului acesteia, pe cel de „noră"; era vorba, ca atare, de „măritarea" soţului în „curtea" (= gospodăria) soţiei sale; pentru sociologul român, o asemenea instituţie (reprezentată prin zeci de cazuri în satul Drăguş din Făgăraş) afirmă întâietatea gospodăriei, ca unitate socio-economică, asupra indivizilor (Henri H. Stahl, *Contribuţii la studiul satelor devălmaşe româneşti,* Vol. II: *Structura internă a satelor devălmaşe libere*, Editura Academiei Române, Bucureşti, pp. 117–118, 121–124).

sătenilor din Tilişca, Poiana Sibiului, şi Jina[9] (Constantin 2019), aveam să constat câteva date noi (în ceea ce mă priveşte) ce pot prilejui o discuţie asupra dreptului succesoral feminin în Mărginimea Sibiului.

Atunci când vine vorba despre înzestrarea fetelor la măritiş, bunurile astfel încredinţate acestora includ (la Tilişca) veşminte sau artefacte textile tradiţionale; în exprimarea Doamnei Câmpean din Tilişca,

> *Avem două fete şi doi feciori; ei sunt cu oile, s-au ţinut de ele. Am zis să-i dăm la şcoală, n-au vrut... Au vrut cu tata la oi, zice „N-am două fete de măritat, ce fac?”, să le dea tot la fete, cu carul cu boi... Zestrea de haine, ţoale, covoare,* [ceea] *ce se dădea la noi...*[10]

Într-o altă împrejurare, Maria Dragomir (o fostă *băciţă* din Jina) invocă o împroprietărire cu pădure a rudelor sale materne, datând din perioada regimului juridic al monarhiei austro-ungare, sub forma „composesoratului”, şi transmisă cândva pe linia de succesiune a „bunicii” şi a „părinţilor bunicii” sale:

> [Autorităţile austro-ungare] *le-o dat pădure, de se numeşte acuma „composesoratul”... Ştiu că i-o dat atunci, la bunicul meu... a rămas de la bunicul, din partea lui tata, şi de la bunica (tot din partea lui tata), şi de la părinţii bunicii mele...*[11]

---

[9] Marin Constantin, *Oierii din Carpaţi...*

[10] Marin Constantin, *Oierii din Carpaţi...*, p. 29.

[11] Marin Constantin, *Oierii din Carpaţi...*, p. 297.

Aceeaşi interlocutoare susţine că, după decesul tatălui său, mama sa şi-a revendicat (în cursul unei acţiuni în instanţă) ceea ce ea a socotit că reprezenta *partea sa de zestre* (proprietatea descrisă mai sus, devenită vremelnic posesiune matrimonială):

> [În legătură cu împroprietărirea locuitorilor Jinei cu păduri] *Auzeam pe bunica mea şi pe mama mea, că era* [regimul politic] *austro-ungar, aşa ziceau... După ce a murit tatăl meu, mama mea a trebuit să dea în judecată, să scoată ce i-o dat de zestre tatălui meu (eu nu eram nici născută; mama era gravidă cu mine, când tatăl meu a murit; a fost o boală, un tifos... A murit tata, şi la două săptămâni,* [i-] *a murit şi un frate) Mama mea nu a mai stat aici, s-a dus la părinţii ei, şi ei au dat în judecată să scoată partea care i-au dat-o de zestre... Iar toate actele care le-am scris atunci, îs scrise în ungureşte... Eu m-am născut în '33; în '32 a murit tata, toamna...*[12]

Aceste informaţii – matrilocaţia şi „măritişul" soţului la Tilişca, zestrea în bunuri textile la Tilişca, zestrea în proprietatea asupra pădurii la Jina – conturează tot atâtea modalităţi prin care femeile pot moşteni o gospodărie sau pot contribui la constituirea patrimoniului „mobil" şi „imobil" al acesteia. Totuşi, deşi provin din comunităţi renumite pentru creşterea tradiţională a oilor, ba chiar de la membrii unor familii de oieri, exemplele de mai sus nu au un conţinut pastoral propriu zis. De aceea, poate fi ridicată obiecţia că asemenea forme de moştenire sau împroprietărire nu depind

---

[12] Marin Constantin, *Oierii din Carpaţi...*, p. 297.

neapărat de universul oieritului (transhumant sau nu), ci reflectă realităţi succesorale mai generale ale satelor româneşti.

Este adevărat: tot în cursul convorbirii cu Maria Dragomir, am mai notat un detaliu, referitor de această dată la un rol îndeplinit de interlocutoarea noastră în cadrul datinilor locale, (re)adaptate în contextul propriei nunţi:

> *Iarna, în 12 ianuarie, noi ne-am căsătorit; soţul meu a plecat în martie la drum* [în transhumanţă]. *Şi n-a venit (la noi, pe vremea aceea, la Paşti* [cei] *care s-au căsătorit, strângeau vase; neamurile care au fost la nuntă, ne aduceau câte-un vas: găleată, cratiţă... care, ce vroiau...) Şi soţul meu n-o venit, că n-o putut să ajungă (a ajuns* [doar] *până-n Sebeş). Eu am strâns vase, singură... Şi el numai noaptea, deci... a doua zi, dimineaţa, o ajuns acasă...*[13]

Deşi nici acest ritual nu este subordonat explicit practicilor pastorale, faptul că soţul lui M.D. era la data respectivă *la drum* [*drumul oilor*], şi mai ales preluarea de către *băciţă* (pe atunci) a unei „atribuţii” ceremoniale încredinţată în mod obişnuit ambilor reprezentanţi ai unei gospodării locale nou-întemeiată – lasă să se întrevadă o autoritate socială echivalentă sau „inter-schimbabilă” a celor doi soţi, în condiţiile specifice ale „despărţirii” temporare a acestora pe durata transhumanţei.

Acest raţionament poate fi întărit prin cele ce reies din mărturia Mariei Sterp (şi ea, iniţiată din copilărie în îngrijirea oilor şi, ulterior, devenită *băciţă* la stânele asociate *văratul* acestora, de pe munte):

[13] Marin Constantin, *Oierii din Carpaţi...*, p. 295.

Când m-am luat eu cu soţul, le-au ars sălaşele [adăposturi pentru oi, în munţii învecinaţi ai satelor pastorale, unde se desfăşura *văratul* oilor] *şi au avut multe necazuri, şi nu prea a avut oi, atunci... Mi-or mai dat* [părinţii] *şi mie, i-au dat şi lui, ceva oi, ne-am căpătat la „cinste", că atuncea se dădeau la „cinste", la miri (la nuntă)... Oamenii, la „cinste", dădeau bani, cât dădeau acolo, şi ca semn că ne dau câte-o mieluşea, dădeau câte-o bucăţică de pâine, şi aia se numea că dau şi câte-o mieluşea! Ştiu că am adunat atunci vreo 15-16 miele, aşa... Cu* [ceea] *ce am mai avut noi, ne-am făcut şi noi un cârdişor bunişor!*[14]

Amintirile interlocutoarei noastre conţin aşadar un „vestigiu" al unei normativităţi cutumiare, în acest caz proprie unui grup pastoral, în ceea ce priveşte transmiterea proprietăţii ovine (şi) pe linie feminină. Alături de darul nupţial *la cinste* (asemănător cu *strângerea vaselor*, menţionată anterior de M.D., tot din Jina), remarcabil prin reprezentarea simbolică a unei *mieluşele* printr-o *bucăţică de pâine,* constituirea unui *cârdişor* beneficiază şi de aportul succesoral evident din partea părinţilor unei băciţe. Că lucrurile stau aşa, o dovedeşte şi un bătrân oier din Jina – Simion Vingărzan – prin precizările sale asupra însemnătăţii „memoriale" similare a moştenirii paterne şi a celei materne, deopotrivă transmise de la o generaţie la alta prin intermediul semnelor pastorale de proprietate, „încrustate" pe urechile oilor astfel înstăpânite:

[14] Marin Constantin, *Oierii din Carpaţi...*, p. 299.

[Semnele pastorale] *nu le uit niciodată! Nu uit, cum o avut tatu, semnu', de la mama, de la moşu... Au avut semne, cum să nu... Noi, când am mers cu oile la munte, am fost fiecare stăpân, cu semnul lui la oi.* [...] *La noi, au fost... numai aicea, aşa... Aici e urechea, nu? Aşa, aicea, la tatu, o „pişcătură" la dreapta; şi la mama, au fost două de-astea, tot la dreapta... Uite-aşa: la mama au fost două* [*„pişcături"*]*, şi la noi, una...*[15]

Iată şi reprezentarea grafică a celor „ţinute minte" de interlocutorul nostru[16]:

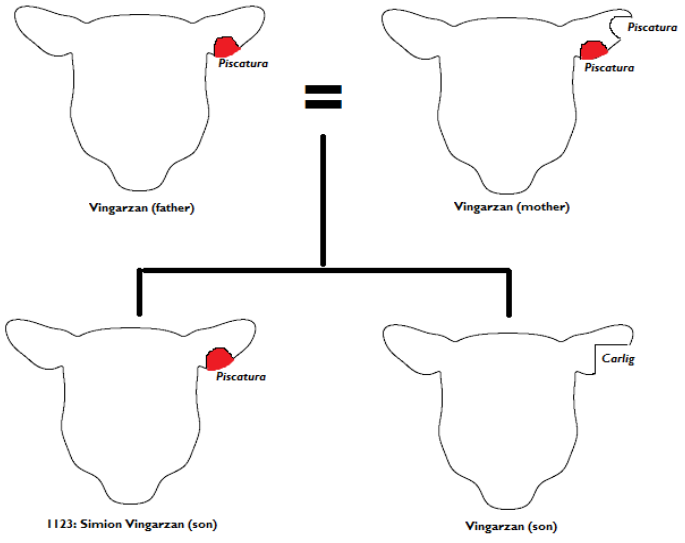

[15] Marin Constantin, *Oierii din Carpaţi...*, p. 322.

[16] Marin Constantin, „Numărătoarea oilor în Mărginimea Sibiului: Introducere în studiul transmiterii culturale", *Anuarul Institutului de Etnografie „Constantin Brăiloiu"*, Serie nouă, Vol. 29, p. 240.

CONCLUZII:

„DORUL” PASTORAL CA EXPRESIE A ÎMPĂRTĂŞIRII MATRIMONIALE A SIMŢULUI DE PROPRIETATE

Am început acest text cu un mic excurs despre „tâlcul” pastoral (astăzi, aproape uitat) al unui toponim din marginile satului Rod. Am preferat ca, în locul unei expuneri (şi ea posibilă, desigur) despre „ethos”-ul comunităţilor pastorale şi metaforele etno-folclorice implicite în relatările privind întreruperea periodică a vieţuirii familiale sub efectul exigenţelor ciclului productiv al transhumanţei, să propun o discuţie asupra *dorului* ca trăire „echidistantă” a unui simţ de proprietate (ovină) împărtăşit. În fond, tristeţea sau nostalgia soţilor ce compun o familie de oieri nu au ca obiect (doar) absenţa fizică a celui / celei drag / dragi. (Şi din acest punct de vedere, dorul oierilor transhumanţi diferă, credem, de indispoziţia sau neliniştea unui migrant sau nomad oarecare.) În cazul grupurilor pastorale, intervine (în plus) şi grija propriului şeptel, adică a unei proprietăţi – prin definiţie – mobilă, şi care date fiind cerinţele administrării acesteia, impune (ca o asigurare „de viaţă”) împărtăşirea dacă nu a întregului mod de împroprietărire, cu un caracter totuşi preponderent agnatic[17], în orice caz a unui simţ „bilateral” de

---

[17] Datele genealogice adunate de noi la nivelul a 50 de grupuri patronimice (neamuri) din satul Tilişca, în anul 1999, ne-au condus (din acest punct de vedere) la următoarea concluzie: „În toate cazurile examinate, întâlnim tipul patriliniar de descendenţă: gospodăria [...] şi numele se transmit pe linia soţului sau a tatălui. [...] Transmiterea prenumelui patern este un corolar al patriliniarităţii, în aceea că ea nu se manifestă cu regularitate decât pe linie

proprietate la care contribuie ambii soţi şi grupurile lor genealogice ca atare[18].

---

masculină." (Marin Constantin, *Etnografia satului transilvănean Tilişca* [...], pp. 129–130).

[18] Înzestrarea cu animale a miresei la căsătorie este fapt întâlnit constant în societăţile pastorale, atât în contexte etnografice „exotice" (non-europene), aşa cum am semnalat deja (vezi nota 6), cât şi în cazuri mai apropiate (din punct de vedere cultural şi geografic) de civilizaţia rurală românească. Pentru această din urmă situaţie, în grupul sarakatsanilor – crescători elenofoni de oi din regiunea Zagori (Epir) – soţiilor le este recunoscut dreptul zestrei în animale (deşi, în practică, aceasta revine fraţilor lor) (James K. Campbell, *Honour, Family, and Patronage. A Study of Institutions and Moral Value in a Greek Mountain Community*, Oxford University Press, New York, Oxford, 1964, p. 81); printre aromânii transhumanţi din Samarina (în regiunea Grevena, nord-vestul Munţilor Pind), zestrea include nu mai puţin de 45 de oi (Michel Sivignon, „Les pasteurs du Pinde Septentrional", *Revue de Géographie de Lyon*, Vol. 43 (1–4), p. 35.

ANCA GORGAN

DRAGOSTEA, CATEGORIE CENTRALĂ A CAPITALULUI SOCIAL DE TIP CREŞTIN

Religiozitatea de tip creştin poate fi considerată o structură definită prin intermediul câtorva variabile-categorii luate ca repere explicative: capital religios, capital social, capital material şi capital raţional. Dimensiunile şi atributele proprii fiecărui tip de capital pot fi identificate în textul Noului Testament folosind principiile teoriei întemeiate pe fapte (grounded theory) (Strauss, 1987, Strauss, Corbin, 1998, Charmaz, 1996).

Astfel, categoriile principale ale capitalului religios de tip creştin sunt: credința, pocăința, ascultarea, rugăciunea, smerenia şi înfrânarea.

În ceea ce priveşte conceptul de capital social, semnificația acestuia gravitează în jurul celui de relație socială (Coleman, 1998, Bourdieu, 1992, Putnam, 1993). Analiza realizată asupra textului Noului Testament a permis identificarea a două tipuri principale de relaţii sociale la care acesta face referiri. Prima este cea a relaţiei creştinului cu Biserica (comunitatea creştină din care face parte) şi ea trebuie discutată pe două axe: axa relaţiei creştin – membri ai Bisericii ce se conformează integral modelului creştin şi axa relaţiei creştin – membri ai Bisericii devianţi într-o oarecare măsură de la acesta. Cea de-a doua axă este a relaţiei creştin – Lume (înţeleasă ca realitate socială exterioară Bisericii caracterizată de un model cultural propriu).

Modelul nou-testamentar al capitalului social prescrie câteva caracteristici generale ale unei relaţii sociale. Principalele lui componente sunt dragostea şi pacea. Ele sunt

integrate atât relaţiilor pe care le stabileşte actorul social cu membrii comunităţii religioase, cât şi cu cei ce nu aparţin acesteia.

Categoria cea mai importantă prin care se poate caracteriza relaţia socială creştină este dragostea / iubirea. Importanţa ei rezultă atât din frecvenţa de apariţie în textul nou-testamentar (40 de apariţii), dar şi din dubla existenţă la nivelul capitalului religios şi capitalului social. Astfel, analiza se impune fi realizată pe două planuri: iubirea de Dumnezeu (prin care iubirea este categorie a capitalului religios) şi iubirea de aproapele (ca element al capitalului social). În primul caz, iubirea devine indicator al credinţei în Dumnezeu, al cunoaşterii lui Dumnezeu şi al ascultării de Dumnezeu. În cel de-al doilea este indicator al unităţii Bisericii și al apartenenţei la comunitatea creştină (In.13:34-35). Fundamentarea pe iubire este singura cerinţă cu statut de necesitate şi suficienţă din modelul nou-testamentar (In.13:34-35, Rom.13:8) ce trebuie să fie dovedită în orice context individual de viaţă: „toate ale voastre cu dragoste să se facă” (I Cor.16:14). În interiorul capitalului social de tip creştin, dragostea se poate măsura şi cuantifica prin fapte ale iubirii faţă de celălalt (I In.3:16).

Textul nou-testamentar a permis identificarea unor cercuri concentrice din ce în ce mai extinse în care se poate manifesta iubirea de-a lungul a două *dimensiuni*: pe verticală – ca relaţie cu Dumnezeu şi pe orizontală – în cadrul unei relaţii sociale propriu-zise. Cele două dimensiuni sunt strâns conectate întrucât din iubirea de Dumnezeu derivă cea faţă de celălalt, iar iubirea faţă de celălalt conduce la iubirea faţă de Dumnezeu.

Un prim atribut al acestei categorii este *conținutul* și el va fi relevat prin intermediul celor două dimensiuni identificate specificate mai sus.

În cazul primei dimensiuni – cea verticală, de raportare la Dumnezeu – iubirea devine sinonimă cu ascultarea de

Dumnezeu (II In.1:5-6). Dragostea faţă de Dumnezeu reprezintă cauza respectării poruncilor evanghelice, mijlocul de împlinire a lor şi în acelaşi timp consecinţă a acestora (I In.2:5). Într-o etapă iniţială se manifestă ca ascultare de poruncile lui Dumnezeu datorită fricii de pedeapsă (teama de Judecată). Nivelul imediat următor este cel al iubirii lui Dumnezeu datorită consecinţelor pozitive a respectării poruncilor Lui (răsplata primită este bucuria de după moarte). Constatăm că cele două trepte succcesive ale iubirii faţă de Dumnezeu se plasează la un nivel inferior datorită stimulului motivaţional exterior individului implicat în apariţia lor. Un stimul motivaţional intrinsec individului determină apariţia unei forme superioare de iubire a lui Dumnezeu ce ar putea fi înţeleasă prin comparaţie cu relaţia de iubire de tip filial: respectarea poruncilor lui Dumnezeu şi iubirea faţă de Dumnezeu reprezintă răspunsul individului la dragostea pe care o simte din partea Lui.

În ceea ce priveşte dimensiunea orizontală, iubirea este alături de dreptate (înţeleasă ca sumă a virtuţilor) condiţia de aflare într-un raport de filiaţie faţă de Dumnezeu (I In.3:10) pentru că doar în acest mod creştinul recunoaşte celorlalţi o aceeaşi origine şi identitate ca a lui (Popovici, 1998:58). Iubirea dintre credincioşi să fie *conştientă* şi *corect direcţionată* (Filip.1:9). Aceasta înseamnă că pot fi identificate modalități de manifestare a ei care se traduc în acordarea unei valori superioare persoanei celuilalt comparativ cu valorizarea propriei persoane, fiind deci vorba de smerirea personală prin iubire (Ioan Gură de Aur, 2005:412). Starea de iubire este o construcţie permanentă, cu o dimensiune procesual-dinamică, având ca finalitate stabilită „sporirea în iubire” (I Tes.3:12, Filip.1:9). Prin urmare, un alt atribut al stării de iubire este *caracterul ascendent şi progresiv*.

Relaţia socială ce se fundamentează pe modelul cultural nou-testamentar are ca mijloc de realizare a iubirii aproapelui

slujirea acestuia. Într-o formă concisă ea înseamnă „să nu caute nimeni numai ale sale, ci fiecare şi ale altuia" (Filip.2:4). La bază este pus tipul de solidaritate denumit de Durkheim „organic" întrucât se consideră că lipsurile, nevoile unor membri ai Bisericii să fie suplinite de plusurile celor care le deţin (I Petru 4:10). Slujirea aproapelui devine o datorie a fiecărui creştin ce trebuie împlinită faţă de oricine (Rom.15: 1-2). Altul generalizat faţă de care se manifestă iubirea pe orizontală, este denumit în Noul Testament prin câţiva termeni: vrăjmaş, frate, prieten, termeni ce pot fi integraţi noţiunii de aproapele. Pentru fiecare din aceste posibile relaţii există un alt tip de iubire fiecare reprezentând etape intermediare ale unui drum imaginar ce porneşte de la iubirea nedesăvârşită şi are ca punct final iubirea desăvârşită. Astfel, o etapă iniţială este cea a iubirii de tip vetero-testamentar: măsura iubirii aproapelui este sinele individual (Mt.19:19, Mt.22:40, Gal.5:14). Este o relaţie caracterizată de simetrie: aproapele este iubit la fel de mult cât se iubeşte individul pe sine însuşi. Aproapele este aici cel de aceeaşi credinţă. Un pas mai departe este reprezentat de iubirea asimetrică ce înseamnă iubirea aproapelui mai mult decât pe sinele însuşi (Mt.5:44) şi se extinde într-o primă fază asupra vrăjmaşului (cel de altă credinţă aşa cum reiese din Lc. 10:30-37). Este iubirea însoţită de milă. Acestă formă a iubirii reprezintă un standard ce trebuie atins de toţi creştinii ce luptă pentru obţinerea mizei specifice spaţiului religios creştin (Boca, 1995:206). Iubirea asimetrică cunoaşte o ultimă formă şi etapă în evoluţia ei, şi anume iubirea ca jertfă (In.15:13). Este o formă de manifestare a religiozităţii cu o frecvență mai mică (Boca, 1995:206). Intersecția dintre cele două dimensiuni ale categoriei iubirii şi categoria ascultare (proprie capitalului religios de tip creştin) conduce la existența unor tipuri religioase diferite calitativ care pot fi ilustrate grafic în matricea de mai jos.

1.1 Matricea relaţiei iubire pe orizontală – iubire pe verticală.

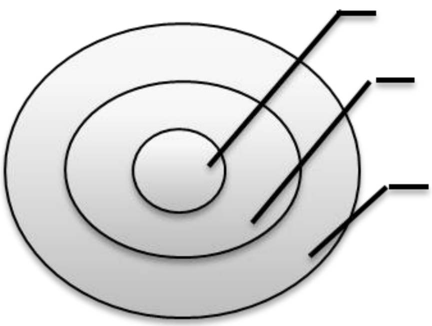

Importanța categoriei dragoste în interiorul modelului nou testamentar al religiozității rezultă şi din relațiile care se pot stabili între ea şi alte categorii. Mă voi referi în continuare la categoriile specifice capitalului religios şi capitalului social de tip creştin.

Pacea reprezintă o altă categorie importantă a capitalului social de tip creştin. Între aceste două categorii se stabilesc relații de intercondiționare datorită cărora poate fi discriminat un alt atribut al categoriei iubire: *intenționalitatea*. Identitatea creştină şi apartenenţa la comunitatea creştină devin factori de diferenţiere comportamentală şi atitudinală. Faţă de out-group actorul religios trebuie să se afle cel puţin în stare de pace (Rom.12:18). Faţă de in-group trebuie să depună eforturi pentru a manifesta „iubire frăţească” (Rom. 12:10, II Tim.2:22, I In.2:10, I In.3:14), dar şi de a se statornici în ea (Evr.13:1). Astfel, starea de iubire este înțeleasă ca fiind una superioară stării de pace, reprezentând scop şi mijloc de a pătrunde în regulile specifice câmpului religios.

În ceea ce priveşte capitalul religios de tip creştin, credința determină două atribute ale categoriei dragoste:

stabilitatea (Ef. 3:17, Ef.1:15) şi continuitatea în timp. Relația cu starea de pocăință, o altă categorie a capitalului religios de tip creştin, este evidențiată prin aceea că dragostea de Dumnezeu este asociată stărilor superioare ale pocăinței care presupun prezența lacrimilor (Scărarul, 1980). Împlinirea poruncilor lui Dumnezeu (ascultarea) este mijlocul prin care se realizează cunoaşterea lui Dumnezeu (Popovici, 1998:23). Iar acestea nu se pot împlini în lipsa dragostei pe dimensiune verticală (faţă de Iisus Hristos). Prin urmare iubirea faţă de Dumnezeu este sinonimă cu ascultarea faţă de El, iar consecinţa acestora este cunoaşterea lui Dumnezeu.

Frecvența de apariție a categoriei dragoste în textul nou-testamentar, relațiile de interdependență stabilite cu celelalte categorii ale capitalului social de tip creştin ca şi cu cele ale capitalului religios creştin conduc la ideea caracterului dinamic al structurii religiozității. Acest dinamism se traduce printr-o variație a ei în planul vieții sociale reale ce determină necesitatea cunoaşterii religiozității printr-o abordare nuanțată, atentă la detalii.

BIBLIOGRAFIE

Bourdieu, P., Wacquant, L.J. D., 1992, *An invitation to reflexive socioloy,* The University of Chicago Press;

Boca, A., 1995, *Cărarea împărăţiei,* Alba Iulia, Reîntregirea.

Charmaz, K., 1996, *Constructing Grounded Theory*, London, Sage Publication.

Coleman, J.S, 1994, *Foundation of Social Theory,* Harvard University Press.

Gură de Aur, I., 2005, *Tâlcuiri Epistolei întâi către Corintheni,* Bucureşti, Sophia.

Popovici, J., 1998, *Epistolele Sf. Ioan Teologul*, Bucureşti, Editura Bizantină.

Putnam, R., 1993, *Making Democracy Work*, Harvard, Harvard University Press.
Scărarul, Ioan, 1980, *Scara*, în Filocalia IX, Bucureşti, IBMBOR.
Strauss, A., Corbin J., 1998, *Basic of Qualitative Research: Techiquesand Procedures for Developing Grounded Theory*, London, Sage Publication.
Strauss, A., 1987, *Qualitative Analysis for Social Scientists*, Cambridge, University Press.
Biblia, 1982, Bucureşti, EIBMBOR.

LEONARD-MIHAIL RĂDULESCU

MOMENTE DIN ISTORIA MENTALITĂȚILOR PERCEPȚII ANTICE ȘI MEDIEVALE DESPRE FEMEIE

Din negurile Creației s-a desprins și Ea, fiind simbolul frumosului și mărul discordiei. Coasta lui Adam a rodit păcatul aruncând pe pământ controverse printre cei care și-au disputat supremația genului, dar nu și-au declarat vreodată asceza totală în fața frumuseții Ei. Intrepretări asupra femeii s-au tot făcut de-a lungul istoriei, fiind ridicată pe un piedestal sau alungată în întunericul infernului[1].

Pentru a înțelege ascensiunea și/sau decăderea părții feminine este important să analizăm creațiile Antichității din punct de vedere literar și social[2]. Cele mai interesante surse ale perioadei antice sunt cele de factură mitologică. Foarte mulți conducători s-au folosit de puterea divinităților feminine spre a-și justifica anumite acțiuni. Exemplele cele mai bune sunt câteva texte orientale.

„Utu-Hergal se îndreaptă spre Inanna, stăpâna sa, şi îi face această rugăciune: «O, stăpâna mea, leoaică în luptă, tu care ataci ţările străine! Enlil mi-a dat misiunea de a restitui

[1] Imaginea femeii s-a degradat mai ales în Evul Mediu din cauza numeroaselor percepții religioase.

[2] Ceea ce mulți oameni din domeniile istoriei, antropologiei sau literaturii omit, se leagă de transpunerea în timpul respectivelor surse analizate. Raportarea la viața contemporană este parțial corectă, lucrurile trebuie abordate totuși în maniera vremurilor studiate și abia apoi să se realizeze un studiu comparativ.

regalitatea Sumerului. Fii sprijinul meu! Fie ca hoardele Guților să fie distruse. Tirigan, regele Guților a spus: nimeni nu va veni contra lui. El s-a aşezat pe cele două maluri ale Tigrului. Mai jos, a jefuit câmpiile Sumerului, în sus, a jefuit caravanele. Pe drumurile Ţărilor, a lăsat să crească buruienile.»

Regele pe care Enlil l-a dăruit cu forţă, pe care Inanna l-a ales în inima sa, Utu-Hergal, lugal din Uruk, va merge contra lui Tirigan. În templul lui Iskur a oferit un sacrificiu. Le-a vorbit locuitorilor din oraşul său: «Pe Guți, Enlil mi i-a supus! Stăpâna mea Inanna este sprijinul meu! Dummuzi, care este Ama-usum-gal-ana, a pronunţat destinul meu! El mi l-a dat drept protector pe Ghilgamesh, fiul lui Ninsuna!» El umple de bucurie inimile oamenilor din Uruk, ale oamenilor din Kullab. Oraşul său, ca un singur om, l-a urmat”[3].

Înainte de toate, Innana reprezenta dragostea și războiul, fiind supranumită „doamna cerurilor”. Ea protejează cetatea Uruk-ului și o civilizează – așa cum spun miturile sumeriene – a furat tăblițele Me din Eridu și le-a adus în Uruk. Se mărită cu păstorul Dumuzi, care devine suveranul pământean al orașului, Innana exclamând: „Sunt plină de bucurie [...] Domnul meu este demn de sânul sacru.” Fericirea ei nu a durat prea mult, deoarece se va avânta în Infern, loc în care își găsește sfârșitul (la fiecare din cele șapte porți ale infernului lasă câte o bucată din veșmintele ei) în fața surorii ei. Mai târziu, este înviată de către făpturile trimise de către Enlil care duceau cu ele „hrana vieții” și „apa vieții”. După ce revine la viață, trebuie să găsească pe cineva care să-i ia locul în iad. Se întoarce în Uruk, unde-l vede pe soțul ei, Dumuzi, care domnea în belșug fără

[3] Textele de la Utu-Hergal din Uruk (2123–2113 î.Hr.) cf. Frayne, Douglas R., *Sargonic and Gutian Periods 2334–2113 BC. The Royal Inscriptions of Mesopotamia. Early Periods 2 University of Toronto Press*: Toronto/Buffalo/London, 1993 p. 283–293.

să-i pese de Innana. Zeița, furioasă, comandă demonilor să-l ia pe rege în infern, decizie pe care Innana o va regreta, căutând o cale de a-și aduce iubitul soț înapoi. În textul din Uruk, Utu-Hergal invocă multiplele atribute pe care Innana le posedă. Își justifică acțiunile militare prin caracterul războinic al zeiței protectoare a Uruk-ului. De asemenea se folosește și de Enlil[4] pentru a-și putea desfășura în voie campania împotriva guților. O altă trăsătură a Innanei este ilustrată în acest text, anume cel de protectoare a naturii, făcându-se un apel subînțeles la ea: „[...]a jefuit câmpiile Sumerului, în sus, a jefuit caravanele. Pe drumurile Țărilor, a lăsat să crească buruienile[...]”. Asemenea unui om, își dăruiește iubirea pământenilor, mai ales supușilor săi din Uruk.

Tot în spațiul oriental, în religia akado-babiloniană, oamenii au simțit nevoia de a asocia dragostea cu o zeitate, anume Iștar. Inspirându-se de la sumerieni, Iștar are, de asemenea, mai multe domenii de activitate. Patronează dragostea și războiul, fiind supranumită „steaua înserării” sau „steaua dimineții”. Ea este sora și consoarta lui Tammuz (Dumuzi al sumerienilor), cel care murea și cobora în infern, reînviind anual odată cu venirea primăverii. Iștar este mereu o fecioară, recăpătându-și periodic virginitatea prin scufundarea în apa unui lac sacru. Mereu suspină după iubitul ei Tammuz, pe care-l va înlocui cu Ghilgameș. Templele ei sunt simboluri ale fecundității, prostituției, iubirii, zeița beneficiind și de ofrande alese. Este invocată cu precădere în cazurile în care se dorește neapărat un copil.

Dintr-o altă perspectivă, zeitatea feminină devine sinonimă cu magia și moartea. Mitologia egipteană redă o gamă largă de personaje feminine, asociate cu animale sau care posedă puteri ieșite din comun. Un astfel de exemplu este Isis,

---

[4] Cel care își respectă cuvântul, regele zeilor, al doilea zeu din triada divină.

soția lui Osiris. Ea este apărătoarea oamenilor și mai mult de atât, apărătoarea lui Osiris. Întruchipează ființa care dă viață, mama, apără iubirea și stăpânește destinul. Are grijă de femei, învățându-le cum să toarcă inul sau să macine grânele. Din punct de vedere al funcției, ea este regina Egiptului, domnind alături de soțul ei și ținând locul acestuia când este nevoie, simbolizând totodată și solul fertil al Egiptului. Și-a reîntregit soțul despicat de Seth și și-a vindecat fiul, pe Horus, de mușcătura șarpelui. Este invocată de asemenea când oamenii erau mușcați de șerpi sau păianjeni. O altă divinitate egipteană feminină este Neftis, sora lui Isis, soția lui Seth și amanta lui Osiris, cea care protejează mormântul și îi veghează pe cei care trec dincolo. Este cea care stă la picioarele mortului, sora sa stând la capul defunctului. Specific religiei egiptene, este și asemuirea zeităților cu animalele. De pildă zeița Sehmet, cea puternică, jumătate om, jumătate leoaică, patronează arta muzicală și veghează nașterile. Zeița ilustrează caracterul feminin, gingaș prin preocuparea sa pentru muzică, precum și partea protectoare, războinică a unei femei[5]. Altă zeitate, precum Hathor, simbolizează plăcerea, fertilitatea, sau prostituția. Este reprezentată de fenicieni printr-o leoaică cu scut și arc, respectiv de egipteni printr-o vacă sau o coroană cu coarne[6]. Pentru apărarea căminului, egipenii o invocau pe Bastet, zeița pisică, cu două fețe, a prosperității și a războiului. Era supranumită mama pisică, având de asemenea atribuții de mamă protectoare.

O altă modalitate de a vedea cum o societate privește femeile, este de a examina liderii ei. Sunt incluse femeile și, dacă sunt, în ce măsură? Pentru a avea o viziune mult mai clară, se pot analiza cazurile din societățile hitită și miceniană.

---

[5] Este reprezentată cu un sistru (instrument muzical), un scut așezat pe piept și un coșuleț ținut pe antebraț.

[6] Textele menționează că era considerată vaca sacră care a creat lumea.

Cele două popoare au avut regine care și-au jucat foarte bine rolul de conducător pe scena politică a Antichității.

Reginele hitite aveau cu siguranță o mare putere. Atunci când regele, soțul, a murit, o regină hitită continua cu titlul de **Tawananna**[7], ceea ce indică un statut independent. Regina nu era mereu conducătorul principal, deoarece fiul sau o altă rudă masculină ar fi putut să preia rolul de rege. Din alt punct de vedere, soția noului rege nu putea prelua funcția de regină deoarece soacra ei nu a murit. După cum vă puteți imagina, acest lucru a creat relații foarte încordate în sânul familiei regale – ecourile cărora le auzim chiar și prin intermediul anticelor tăblițe de lut ce relatau afacerile formale ale curții[8]. La acest capitol, regina Puduhepa este cea mai cunoscută, grație corespondenței ei cu Ramses al II-lea, care s-a păstrat până în zilele noastre. După analizarea rapoartelor scrise de către administrația hitită, s-a constatat că ea a făcut declarații religioase, a putut încheia tratate și lua decizii judiciare, care au fost înregistrate de cărturari. Puduhepa[9] a fost soția lui Hattusili al III-lea. Hattusili era mai mereu bolnav și depindea de soția sa puternică, extrem de inteligentă, pentru a-l ajuta să guverneze vastul imperiu hitit[10]. Nu s-au descoperit alte surse care să menționeze și alte regine care să aibă un statut asemănător cu Puduhepa. Potrivit sigiliilor descoperite, reginele erau de asemenea trecute pe astfel de *makere*, alături de soții lor[11]. În cazul de față, Puduhepa a avut propriul ei sigiliu și se pare că a guvernat fără probleme. Puduhepa a dus

---

[7] Mare Regină și Mare Preoteasă a tărâmului hitit.

[8] Billie Jean, Collins, *The Hittites and Their World,* Atlanta: Society of Biblical Literature, 2007 USA, F.A. p. 101.

[9] Înainte de căsătorie se spune c-ar fi fost preoteasă a zeiței Isthar.

[10] Trevor, Bryce, *Life and Society in the Hittite World,* Oxford: Oxford University Press, UK 2002. p. 13.

[11] Se pare că puteau semna „documente”.

tratative cu Egiptul în condiții egale cu faraonul. Ea a semnat pentru soțul ei copia tratatului egiptean-hitit care a fost trimisă în Egipt[12]. În timpul negocierilor cu Ramses al II-lea cu privire la căsătoria fiicei sale cu faraonul, ea a primit duplicate ale scrisorilor pe care soțul ei le-a trimis faraonului. La un moment dat, a trebuit să întârzie trimiterea fiicei, din cauza unui incendiu în trezorerie, suportând pagube financiare. Pe fondul acestei mici crize, regina i-a trimis o scrisoare mai răutăcioasă lui Ramses, explicându-i situația și povestindu-i despre calitățile excepționale ale fiicei sale.

„Fratele meu [adică Ramses] nu are chiar nimic? Doar dacă fiul Zeului Soare, fiul Zeului furtunii și al mării nu are nimic, chiar nimic!? Totuși, fratele meu, cauți să te îmbogățești pe cheltuiala mea. Acest lucru nu este demn de reputația ta, nici de statutul tău”[13].

Privind problema regalității feminine, din partea miceniană, imaginea ne vine din surse radical diferite. În loc de tratate și alte documente oficiale, avem mituri și legende, transmise oral, consemnate în epopei, piese de teatru ș.a. Despre regina Elena din Sparta, se poate spune c-a fost un personaj veridic. Una dintre surorile Elenei, Clytemnestra, avea un amant, pe nume Aigisthos, care a devenit rege în timp ce soțul ei Agamemnon se lupta în Războiul Troian. Pelops (care și-a dat numele Peloponezului) devine regele Elisului prin căsătoria sa cu Hipodamia; Oedip este încoronat regele Tebei când se căsătorește cu regina Jocasta. Chiar și Penelopa, lăsată acasă de Odysseus, pare să aibă opțiunea de a-și alege un nou soț, care urma să devină noul rege. Și, desigur, Menelaus

---

[12] Billie Jean, Collins, *The Hittites and Their World,* Atlanta: Society of Biblical Literature, 2007 USA, F.A. p. 100.

[13] Bettany, Hughe. *Helen of Troy,* New York: Knopf, 2005. p. 189; a se vedea și Isabella Czyzewska, *A letter from Puduhepa Queen of Hatti to Ramses II Pharoh of Egypt,* Canada 2007. p. 29.

devine rege al Spartei când se căsătorește cu Elena. Tradiția spune că, împreună cu fiicele sale Elena și Clytemnestra, Tyndareus a avut doi fii – Castor și Pollux. Și totuși, nu există nici o sugestie că oricare dintre ei va moșteni titlul de rege când va muri. Elena va deveni regină și doar căsătoria cu ea va aduce statutul regal și suveranitatea asupra teritoriului spartan. Regalitatea miceniană era transmisă prin intermediul femeilor, iar regula a fost ținută în numele lor și prin autoritatea lor. Nu e de mirare că Menelaus a fugit după Elena când Paris a luat-o la Troia. Ea era biletul său către putere. Fără ea, el nu avea nicio justificare oficială a puterii.

Pe plan mitologic, grecii au avut și ei reprezentările lor feminine ale puterii, regăsite de asemenea și în panteonul roman prin aculturație. Demetra/Ceres, este zeița-mamă, care păzește pământurile cultivate și vegetația. Rolul ei împletește viața și moartea, primăvara și iarna fiindu-i anotimpurile asociate. Ea culegea roadele și le împărțea oamenilor. „Eu sunt Demetra, cea de toți venerată, forța cea mai de folos zeilor și oamenilor.” Hera/Junona sau soția lui Zeus, este echivalentul feminin al zeului suprem, femeia geloasă și colerică, căutând să nimicească pe toate amantele lui Zeus și pe copiii lor. „Mânia sa se revarsă împotriva tuturor femeilor ce i-au dăruit lui Zeus copii, mai cu seamă împotriva bietei Leto, singura care urma să aducă pe lume un fiu mai iubit decât Ares.[...] O gonea de pretutindeni pe biata Leto sfâșiată de dureri și avea doi paznici ce supravegheau pământul”[14]. Artemis/Diana, zeița vânătorii, simbolul femeii tinere, este considerată egală bărbaților, practicând una dintre activitățile destinate doar bărbaților, vânătoarea. Este bântuită de gelozia Herei, apărată fiind de fratele ei Apolo. „Artemis este mare și impunătoare regină cu

---

[14] Op. citat Calimah Imn de la Delos 55-65, Comte, Fernard, *Larousse des Mythologies du Monde.* Mitologiile lumii. Editura Rao, București, 2006, p. 26.

chipul frumos și bucle aurii. Mândră de chipul său, se îngrijește și își păstrează virginitatea”[15]. La Roma, zeiței Diana, îi sunt închinate mai multe temple, cel din comunitatea Patricius, fiind destinat doar femeilor, deoarece una din preotese fusese agresată de un bărbat chiar în dreptul altarului, acesta fiind sfâșiat de câinii ce o acompaniau pe zeița Diana la vânătoare. Idealul feminin al înțelepciunii a fost reprezentat de către Atena/Minerva, „venind pe lume egală tatălui său Zeus în forță și în înțelepciune cumpătată”[16]. Pe lângă înțelepciune, Atena este și o zeitate marțială, printre protejații săi aflându-se doar bărbați cu excelente abilități militare, precum Ulise, Ahile sau Menelau. În războiul troian se alătură aheilor, deoarece Paris nu a vrut să-i dea mărul. Caracterul ei marțial este special, nu se luptă ci doar ticluiește strategii, șiretlicuri sau ambuscade. Utilizează magia, cu care se spune c-ar fi creat primul flaut. Atena este patroana cetății cu același nume, văzând războiul ca pe o problemă a cetății ce trebuie să aibă o rezolvare. Dragostea și gelozia sunt sub atenta protecție a Herei/Afrodita, care stăpânește inima și simțurile oamenilor. „Ea amețește chiar și rațiunea lui Zeus [...] el, cel mai mare dintre zei[...]; chiar și pe acest spirit atât de înțelept ea-l cotropește atunci când vrea [...] Ea ajunse la Ida celor o mie de izvoare, muntele mamă al fiarelor sălbatice; în urma ei veneau cântând-o lupii cenușii, leii cu coamă sălbatică, urșii, panterele iuți și nesătuii fauni. La vederea lor, îi sălta inima de bucurie și înfigea dorința în piepturile lor; atunci, toate deodată începeau să se acupleze în întunericul vâlcelelor”[17]. Animalele descrise în acest imn, sunt de fapt puterea Afroditei, înfățișând toate aceste puteri ale ei prin intermediul animalelor.

---

[15] *Ibidem*, Calimah Imn lui Artemis 204, p. 36–37.
[16] *Ibidem*, Hesiod Teogonia 896, p. 38–39.
[17] *Ibidem*, Imn Homeric Afroditei, 68–74, p. 42–43.

Biblia, o scriere din mediul iudaic, o vedea pe femeie ca pe un dar de la Dumnezeu: „Cine poate găsi o femeie cinstită? Ea este mai de preț decât mărgăritarele. Inima bărbatului se încrede în ea. [...] Desmerdările sunt înșelătoare, și frumusețea este deșartă. Răsplătiți-o cu rodul muncii ei, și faptele ei s-o laude la porțile cetății”[18].

Pentru Evul Mediu, situația se prezintă într-un alt mod. Scolasticismul din secolele XI-XIII, a servit la crearea și întărirea ideilor negative despre femeie. Toma de Aquino, motiva că femeile erau inferioare bărbaților încă de la momentul Creației, femeile de după Eva fiind slabe. Conform lui Aquino și altor gânditori contemporani, inferioritatea femeilor era evidentă în ceea ce privește puterea fizică și intelectualitatea lor, deși femeile erau complet responsabile pentru propria lor mântuire. Pe măsură ce importanța Fecioarei Maria a crescut, teologii și filozofii au început să o vadă ca opusul Evei, sursa bunătății și a purității. În concepția medievală, femeia capătă cu totul o altă imagine, deoarece Biserica Catolică are un rol major în propagarea informației. Bernard de Cluny[19] este una dintre fețele monastice care critică cu înverșunare ființa feminină, probabil din cauza jurământului de castitate, dar și a schimbărilor din timpul său[20]. Plin de ură, acesta își scrie gândurile în cartea intitulată „Disprețul față de lume (*De contemptu mundi*)”, fiind o poezie de 3.000 de versuri de satiră îndreptată împotriva eșecurilor seculare și religioase pe care le-a observat în lumea din jurul său, în capitolul „Dispretul față de femei (*De contemptu feminae*)”:

---

[18] Biblia Proverbele (Pildele) lui Solomn, Vechiul și Noul Testament, Rp. Moldova, 1993 31 (10–31).

[19] Secolul al XII-lea.

[20] Respectiv ciuma și foametea.

> „Femeia ignorantă, femeia trădătoare, femeia lașă
> Spurcă pe cei curați, rumegând lucrurile necugetate, spurcându-le acțiunile (celor curați)
> Femeia este o favoare, păcatele ei sunt precum nisipul
> Dornică să piardă, s-a născut să înșele, expertă în tras pe sfoară
> O prăpastie incredibilă, cea mai rea viperă, putregai frumos
> Potecă alunecoasă, bufniță oribilă, poartă publică, otravă dulce...”[21].

Probabil aceste percepții s-au transmis de la strămoșul său Odo sau Odon de Cluny, cunoscut ca Sfântul Odo de Cluny: „Frumusețea fizică nu răzbate dincolo de piele. Dacă ar vedea bărbații ce ascunde pielea, priveliștea femeilor i-ar îngrețoșa. De vreme ce ne scârbește să atingem cu degetul un scuipat sau o balegă, atunci cum de putem dori să îmbrățișăm sacul acesta de scarnă?”[22].

Pe măsură ce Evul Mediu a progresat, ascensiunea artei a început să creeze o schimbare în atitudinea societății față de femei, creând subiecte literare care portretizau onoarea feminină, virtuozitatea, puritatea sau inteligența. Totuși nu s-a renunțat foarte mult la tiparele vechi. Deși au devenit temele unor cărți mari ale Evului Mediu sau Renașterii, femeile erau încă pasive având roluri secundare pe lângă bărbați. Cu alte cuvinte, deși femeile erau personajele principale, au jucat uneori rolul de dame în suferință; sau au rămas acasă în timp ce

---

[21] Ilkya, *Morituri te salutant, vol II,* Publibook, Paris 2012 p. 290. (traducere proprie).
[22] *Ibidem.*

bărbații plecau să realizeze acte eroice în numele lor. Au existat, de asemenea, stereotipuri pozitive despre femei, precum în *Decameronul* lui Boccaccio.

Cartea a fost scrisă între 1352–1354 pe fondul ciumei, reprezentând pe de-o parte un strigăt de ajutor al omului care fuge de moarte. Pe de altă parte romanul este un „manifest" împotriva Evului Mediu, satira cu subînțeles sugerând acest lucru. Avem o oglindă a societății din Trecento. Mărind arealul, opera devine un etalon pentru toată Italia secolului al paisprezecelea. Unul dintre subiectele mari ale operei de față este iubirea, o forță egalizatoare care stinge toate conflictele. Sunt demitizate teologia și scolastica, renunțându-se la superstiții, atacând pe alocuri religia catolică. Iubirea este una tipic stoică, adăugându-se elemente din cartea autorului roman Lucretius, *De rerum natura*, anume un trai și o gândire în conformitate cu legile naturale. Totul este realizat în spirit umanist moralizator. „Omenesc lucru este să-ți fie milă de cei necăjiți; și deși mila aceasta îi șade bine orișicui, ea se cuvine a fi simțită mai cu seamă de către aceia care au avut și ei nevoie de mângâiere odinioară și au găsit-o chiar la unii [...]"[23].

Personajele lui Boccaccio diferă în funcție de poveste. Unele dintre cele mai frecvente personaje sunt negustorii care sunt ilustrați deseori, alături de personajele principale, cele șapte femei (Pampinea, Filomena, Fiammetta, Elissa, Lauretta, Emilia) și cei trei bărbați (Filostrato, Dioneo, Panfilo). De asemenea, una dintre subtemele alegoriei italiene[24], este decăderea cavalerului medieval, care este înlocuit de armata de mercenari. Apar breslașii, care se remarcă ca fiind oameni virtuoși ai muncii și răsar în timp ce ordinea feudală se

---

[23] Boccaccio, *Decameronul*. Ed. A. Balaci, Literatura Artistică. Chișinău, 1990, p. 15.

[24] Se folosește scheletul poveștii lui Prometeu inspirat de alegoriile create de Lictantius, Eusebius sau Yaves din Chartres.

răstoarnă odată cu cavalerii. Din punct de vedere marxist, nașterea „burgheziei” se declanșează în această perioadă, startul dându-l breslele. Omul florentin este negustorul, breslașul, bancherul, extrapolând, este practic un burghez aflat în fază timpurie de dezvoltare.

Femeile au fost alese tocmai pentru a reda mondenitatea perioadei, de aceea numărul lor este mai mare decât al bărbaților, fiind considerate cele care împart și despart bârfele, piezele rele făcând corelarea cu venirea ciumei. Ele sunt totuși considerate cele care pot să readucă situația la normal. *Decameronul* abordează o varietate de subiecte și teme, pe deasupra oferă o cantitate semnificativă de comentarii cu privire la contrastul social dintre bărbat și femeie. Nuvelele ilustrează superioritatea feminină în multe aspecte; în special, Boccaccio adaugă faptul că femeile sunt mai dure, mai pofticioase și mai viclene. În povești, diverșii naratori compară actorii de sex masculin, cu cei de sex feminin. Cu privire la aceste caracteristici, scopul este de a oferi o referință de comparare – sexul – în fiecare caz, femeile ies în top. Deși această trăsătură, duritatea, nu este la fel de răspândită în toate poveștile, Boccaccio demonstrează că femeile tolerează mai multă ură decât bărbații. Această toleranță crescută pentru capriciile de toate felurile poate rezulta dintr-o lipsă fundamentală de opțiuni: dacă femeile se confruntă cu un fel de greutăți, nu au puterea de a încerca să-și elimine problemele. Ca urmare, de obicei femeile suferă mari cantități de greutăți. Cel mai elocvent exemplu se găsește în episodul derulat în ziua a șaptea, când Elissa spune povestea fratelui Rinaldo și a mamei nașului său. Naratorul își face timp să detalieze priceperea ambelor sexe, pentru a servi ca o comparație prin care să evalueze viclenia generală a fiecărui gen. Fratele Rinaldo a arătat că a avut un plan elaborat pentru a o seduce pe soția vecinului său. Cu toate acestea, naratorul detaliază apoi planul iscusit al Madonnei de a evita să fie prinsă – depășind cu

mult viclenia lui Rinaldo. Madonna, care până în acest moment pare a fi destul de neinteligentă, elaborează un plan pentru a-i explica soțului ei de ce ea și un alt bărbat erau în dormitor, cu ușa încuiată. Caracterizând-o pe Madonna ca fiind oarecum fără creier până în acest moment, Boccaccio întărește contrastul atunci când ea, brusc, conceptualizează pe moment un plan pentru a evita orice probleme cu soțul ei. Se pare că Boccaccio consideră că femeile sunt în mod semnificativ mai viclene decât bărbații. Deși există multe povești în care Boccaccio declară în mod informal femeile ca fiind învingătoare, se poate aduce în discuție și o poveste cu rol de balansare a situației dintre femeie și bărbat. Cu alte cuvinte, există povești în care bărbații ies victorioși asupra femeilor și par să depășească femeile. Deși acest lucru este adevărat, este important să remarcăm circumstanțele în care bărbații pretind superioritate – bărbații ies victorioși în *Decameron* din cauza propriei depravări și nu printr-o utilizare superioară a vicleșugului sau a intelectului. De exemplu, în a cincea zi, Dioneo spune povestea lui Pietro di Vinciolo și a soției sale. Pietro îl descoperă pe iubitul soției sale în coșul de pui și determină o pedeapsă potrivită pentru cei doi. Pietro decide că cea mai bună pedeapsă ar fi practicarea unui act erotic în care și soția și amantul ei erau implicați, întrucât Pietro nu are nicio dorință de a face sex cu propria soție. Aici, Pietro obține doar ceea ce dorește nu prin viclenia sau intelectul superior, ci printr-o sincronizare bună; dorința de a-l prinde pe iubitul soției sale îi permite să-l constrângă și să facă așa cum dorește.

Sau povestea Griseldei, de același Boccaccio, care este una dintre acele povești care servește ca un bun model pentru ceea ce trebuie să facă o femeie. Griselda este o țărancă care fură ochii unui prinț și se căsătorește cu el. Ea este dusă la castelul unde, în cele din urmă, devine regină și își îndeplinește îndatoririle în mod minunat față de rege cu mare plăcere. Ea rămâne însărcinată, iar după nașterea copilului, o fiică, regele

decide să o testeze spunând că oamenii vor ca pruncul să fie ucis, femeia se supune, însă regele trimite copilul la sora sa. Peste câțiva ani se întâmplă la fel și în cazul fiului lor, soțul face la fel, pe deasupra se adaugă și divorțul ca o altă probă, femeia supunându-se și de această dată. Ca un test final al loialității și smereniei ei, el a cerut ca Groselida să se întoarcă la castel pentru a ajuta la pregătirea pentru sosirea noii sale mirese. Când venise timpul nunții regale a anunțat că de fapt noua mireasă și fratele ei, sunt de fapt copiii lui de mult pierduți. El a declarat că acest lucru a fost un test al lui pentru Griselda dorind să vadă dacă era căsătorită cu el din dragoste sau pentru banii lui. Această legendă a fost concepută pentru a încuraja femeile să fie umile, amabile, generoase și ascultătoare și ca să obțină recompensele pe care Griselda le-a câștigat – o bună reputație, dragostea și afecțiunea soțului și a copiilor și stima comunității[25].

Pe larg, *Decameronul* își dorește să scoată în evidență natura umană și evoluția socială, sentimentală, chiar filosofică. Există impresia de ludic, care dă practic doza de uman de care opera are nevoie pentru a fi o frescă socială, dedicată omului cu tente erotice al căror rol nu se rezumă la a-i știrbii omului frumusețea, ci se referă la mondenitatea și naturalețea umană.

Tot Boccaccio are o altă lucrare scrisă pe la 1380, intitulată *De mulieribus claris* în care ridică la rangul de nobil, valorile feminine, pornind de la modelele virtuoase antice. Mulți alți scriitori de-a lungul primei perioade moderne, cum ar fi Christine de Pizan și Cornelius Agrippa din Nettesheim, au urmat singuri exemplul lui Boccaccio, iar în operele lor au adăugat personaje feminie biblice, femei sfinte creștine și femei contemporane. Au urmat Eidermus Desiderius, Juan Luis

[25] https://www.bartleby.com/195/2.html.

Vives, Thomas Elyot ş.a.[26]

Multe dintre aceste voci au acționat din punct de vedere umanist, exprimând o parte din așteptările Bisericii și ale societății de soții, mame și femei necăsătorite. Într-una dintre predicile sale, Bernardino of Siena vorbește despre cele trei fundamente ale căsătoriei – „profit, plăcere și onestitate sau virtute ” – „Trebuie măturată casa? – Da. – Bine. Pune-o să măture. Trebuie spălate blidele? Pune-o să le spele. E ceva de cernut? Pune-o să cearnă, hai pune-o, ce mai stai! Trebuie spălate rufele? Pune-o să le spele în casă. – Păi, avem slujnică! – Și ce dacă? Să le spele ea, nevasta, nu c-ar fi musai să facă ea asta, ci ca s-o pui la treabă. Pune-o să aibă grijă de copii, să spele scutecele și ce mai e pe-acolo. N-o ierta o clipă, ascultă ce-ți spun. Câtă vreme nu-i vei da răgaz nici să-și tragă sufletul măcar, n-o să stea pe la ferestre și n-o să-i zboare mintea la toate bazaconiile”[27].

În *Cronicile de la Cantebury*, respectiv în povestea *Târgoveței din Bath*, Geoffrey Chaucer surprinde un caracter tipic renascentist, o femeie care reprezintă pe de-o parte frivolitate, libertate, iscusință într-ale cusutului și gândire independentă, iar pe de altă parte grosolănia și bârfa, femeia de stare medie putând să fie înțeleasă atunci ca o ființă malefică[28]. „Nici Ghentul și nici Yprul nu avea / Mai de ispravă țesător ca ea. [...]”; „Trăise toată viața-n vrednicie, / Și cinci bărbați ținu

---

[26] Merry E., Wiesner, *Women and Gender in Early Modern Europe,* New York. 1993. p. 18.

[27] https://sourcebooks.fordham.edu/source/bernardino-2sermons.asp.

[28] În Renaștere statutul femeii s-a îmbunătățit foarte puțin, lucru ce se poate observa din picturile care atribuie caracterul feminin diavolului, respectiv femeia aducătoare de ciumă, femeia curtezană și răspânditoare de neadevăruri. Vezi și Samuel W. Guffield, *The Havenly Land from the De comtenptu mundi of Bernard de Morlaix Monk of Cluny* (XII century rendered into corespondig englisch verse) New York, 1867.

cu cununie, / Bez cei din tinerețea dumneai.... / Dar azi nu-i lipsă să vorbim de ei [...]”[29].

Christine de Pizan, are cu totul o altă părere[30], este prima și probabil cea mai cunoscută femeie participantă la această discuție intelectuală despre femei. Oferă o perspectivă unică datorită feminității sale. Și-a petrecut cea mai mare parte din viață la curtea ducilor Burgundiei și apoi la Curtea regală franceză. A scris 41 de lucrări în franceza medievală (limba ei maternă fiind italiana), pe teme foarte diverse (poeme, tratate de război, biografii etc.) Cele mai cunoscute lucrări ale ei sunt: *La Cite des dames* și *Le Livre des faits et bonnes mœurs du roi Charles V le Sage.* S-a căsătorit la 15 ani, va deveni văduvă la 25 și va fi mamă a trei copii. *La Cite des dames* sau *Cetatea Doamnelor* a fost scrisă în prima decadă a anilor 1400, explorează de ce au existat astfel de păreri misogine față de femei. Prin exemplele de femei virtuoase din text, ea sugerează că misoginii erau bărbați care probabil și-au extrapolat propriile limitări și rezerve asupra altora, în special a femeilor. În introducerea ei, Pizan susține că, deși bărbații educați au scris tratate negre împotriva femeilor, știa multe dame care au acționat foarte diferit de tipicul femeiesc portretizat.

Cetatea Doamnelor este un oraş alegoric al virtuţii feminine, conceput ca un palat al memoriei. Fiecare element al oraşului – temelia, zidurile, casele, palatele etc. – este ilustrat de o anume femeie (e.g. piatra de temelie a întregului oraş este Semiramida). Christine înalţă cetatea cu sprijinul unei alegorii feminie: Raţiunea, care evocă femei virtuoase păgâne; Dreapta Judecată, care evocă soţii şi fiice virtuoase şi Dreptatea, care aminteşte femeile creştine virtuoase.

---

[29] Geoffrey, Chaucer, *Poveștile din Cantebury*, Ed. Hyperion, Chișinău 1993, p. 39 r. 449–450; 461–464.

[30] Femeile educate secular erau mult mai rare decât femeile religioase educate.

„Pe scurt, voi, toate femeile – fie că sunteţi de neam mare, din pătura mijlocie sau din popor – să fiţi cu băgare de seamă în toate şi să fiţi prevăzătoare, apărându-vă onoarea şi castitatea împotriva vrăjmaşilor voştri! Doamnele mele, băgaţi de seamă cum aceşti bărbaţi vă acuză de atâtea şi atâtea vicii din toate părţile. Dovediţi-i mincinoşi şi falşi pe toţi, arătându-vă virtuţile, purtările cinstite şi frumoase, ca să puteţi să spuneţi împreună cu Psalmistul «pe cei răi cu rău îi va pierde». Feriţi-vă de linguşitorii perfizi care, folosindu-şi farmecele, încearcă să vă fure prin vicleşug ceea ce trebuie să păziţi cu străşnicie, adică onoarea şi frumuseţea virtuţii voastre […]. Amintiţi-vă, dragi doamne, cum aceşti bărbaţi vă ponegresc şi vă declară uşuratice, frivole şi nestatornice, dar cu toate astea încearcă din greu, folosind tot felul de stratageme şi de trucuri amăgitoare, să vă prindă în mrejele lor, aşa cum se întind laţuri pentru animalele sălbatice. Fugiţi, fugiţi, doamnele mele […]”[31].

Pe lângă scrierea Christinei de Pizan, există și corespondența[32] dintre Heloise și Abelard, care a stârnit multe controverse în cadrul istoriografiei, deoarece acest domeniu este dominat în mare parte de bărbați[33]. Când a fost descoperit acest set de scrisori, undeva prin secolul al XIX-lea, istoriografii, limitați din cauza scientismului istoric au trecut repede cu vederea descoperirea. Corespondența dintre cei doi a fost pusă în valoare abia în a doua jumătate a secolului XX, reușind să destăinuie lumii vocea unei femei culte, o fată care

---

[31] Christine de Pizan, *The Book of the City of Ladies,* New York: Persea Books, 1982, p. 234.

[32] Aceasta subsumează perioada 1131-1138.

[33] 1280, vezi Robbins, Harry W., trans. *The Romance of the Rose*. New York: Dutton, 1962, Romance of The Rose, primul manuscris cunoscut care cuprinde cea dintâi scrisoare a lui Abelard.

devenise călugăriță[34]. Povestea celor doi este arhicunoscută, de aceea voi trece direct la modul în care Heloise spune lucrurilor pe nume, în momentul în care este recontactată de către Abelard.

Heloise despre Abelard

„Ești singurul care ai putere să mă întristezi, să mă înveselești sau să mă consolezi. Oare care dintre regi sau filozofi, ar putea să-ți egaleze faima? Pe care soție, pe care fecioară, să nu o doară absența ta și nu se mistuie în prezența ta? Dorința nemăsurată te-a unit cu mine mai curând decât prietenia, flacăra poftei trupești, mai curând decât iubirea”[35].

Heloise despre Heloise

„Mi-am schimbat dintr-o dată atât înfățișarea cât și spiritul, spre a te vădi pe tine ca unic stăpânitor atât al trupului meu cât și al spiritului meu. Iar dacă numele de soție pare mai sfânt și mai în putere, mie, totuși, cuvântul prietenă mi-a apărut mereu ca fiind mai plăcut; sau, dacă nu-l socotești revoltător, chiar cel de amantă sau târfă. Mi s-ar părea mai drag și mai demn să fiu numită târfa ta, decât împărăteasa lui Augustus. Pe tinerica de atunci, nu devoțiunea credinței, ci doar porunca ta a târât-o spre asprimea conviețuirii monahale”[36].

Situația femeii a continuat să se agraveze, femeia fiind mai târziu supusă vânătorii de vrăjitoare, izolării și batjocurii. Situația s-a îmbunătățit sistematic în secolele XVIII-XX, când lumea a ieșit din închistare și au început să se pună pe hârtie drepturile omului, apărând și gardieni ai drepturilor femeii,

---

[34] Petrarca s-a inspirat și el din ele.

[35] M. Clanchy, *The Letters of Abelard and Heloise*, New York, 2003, p. 211–213.

[36] *Ibidem*.

vorbindu-se despre o nouă imagine a feminității: femeia de carieră, femeia politician.

BIBLIOGRAFIE

Surse primare

Boccaccio, *Decameronul* traducere de Eta Boeriu și studiu introductiv de Alexandru Balaci, Ed. Literatura Artistică, Chișinău, 1990.

Biblia sau Sfâna Scriptură a Vechiului și Noului Testament cu trimiteri, Rp. Moldova, 1993.

Comte, Fernard, *Larousse des Mythologies du Monde / Mitologiile lumii*, Editura Rao București, 2006.

Czyzewska, Isabela, *A letter from Puduhepa Queen of Hatti to Ramses II Pharoh of Egypt*, Concordia University Montreal Quebec Canada, 2007.

Clanchy, M., *The Letters of Abelard and Heloise*, New York, 2003.

Geoffrey, Chaucer, *Poveștile din Cantebury*, Ed. Hyperion, Chișinău, 1993.

Frayne, Douglas R., *Sargonic and Gutian Periods 2334–2113 BC*, The Royal Inscriptions of Mesopotamia. Early Periods 2 University of Toronto Press: Toronto/Buffalo/London, 1993.

Pizane, Christine de, *The Book of the City of Ladies* New York, 1982.

Ilkya, vol II, *Morituri te salutant*, Publibook, 2012.

Surse secundare

Wiesner, Merry E. *Women and Gender in Early Modern Europe*. New York: Cambridge University Press, 1993.

Bryce, Trevor. *Life and Society in the Hittite World*. Oxford:

Oxford University Press, 2002.
Collins, Billie Jean. *The Hittites and Their World*. Atlanta: Society of Biblical Literature, 2007.
Hughes, Bettany. *Helen of Troy*. *New York: Knopf*, 2005. Pg. 189.

Linkuri

https://www.bartleby.com/195/2.html Povestea Griseldei în *Decameronul* de Boccaccio
https://sourcebooks.fordham.edu/source/bernardino-2sermons.asp.

MIRELA PETRICĂ

DRAGOSTEA
ÎN VIAȚA MEGLENOROMÂNILOR

Meglenoromânii sunt un grup etno-cultural și dialectal, care face parte dintre grupurile românilor sud-dunăreni (numiţi şi „români balcanici”), alături de acelea ale aromânilor și istroromânilor. Originari din nordul golfului Salonic, meglenoromânii au migrat spre nordul Peninsulei Balcanice, ajungând în Cadrilater, iar în cele din urmă în Dobrogea de astăzi. Conviețuind de-a lungul a sute de ani cu greci, turci, bulgari și sârbi aceștia și-au păstrat limba, portul, cântecele, obiceiurile și dansurile.

Au trăit cu teama deznaționalizării, trecând prin vremuri când n-aveau nici biserică, nici școală în limba lor. Cei care îndrăzneau să spună că sunt români erau urmăriți și urgisiți. Cu cei din Țară țineau legături numai de ei știute. Uneori oameni cu carte ridicați dintre ei și ajunși la București le spuneau guvernanților că *sau români di pristi cutari* („sunt români de peste hotare”).

Din 1940 s-au stabilit în localitatea Cerna din județul Tulcea, formând astfel singura comunitate compactă din țară.

De-a lungul timpului, istoria și tradițiile meglenoromânilor au suscitat interesul cercetătorilor, istoricilor, etnologilor sau lingviștilor dintre care amintim pe Theodor Capidan, Pericle Papahagi, Petar Atanasov, Nicolae Saramandu, Virgil Coman, Thede Kahl, Emil Țîrcomnicu.

Prin această lucrare ne propunem să oferim o incursiune exploratorie în tema dragostei din viața meglenoromânilor, marcând câteva etape importante precum momentul întâlnirii, pețitul, logodna și nunta.

Sentimentul de dragoste evolua de cele mai multe ori la megleni, aproape neștiut și era foarte greu de exprimat.

Istoricul Virgil Coman spune că, potrivit tradiției, locul de întâlnire al tinerilor cu fetele meglenoromâne era la izvor sau la fântână (mgl. *bunar*): „Băieții se așezau de-o parte, așteptând să vină fetele cu ulcioarele, să ia apă. Aici era locul lor de întâlnire, cu care ocazie se cunoșteau, schimbând între ei vorbe frumoase." (Coman, 2002: 11)

Tinerii se întâlneau și în centrul satului, la hora satului sau la șezători (mgl. *sindeacă*). Când în horă erau alături un băiat și o fată aceștia nu se țineau direct de mână, considerându-se, probabil, un gest de intimitate, și atunci băiatul scotea batisa și dansau în horă fiecare ținând de un colț al batistei.

Un alt loc de întâlnire a tinerilor era la *bisearică* cu prilejul marilor sărbători cum ar fi în sâmbăta Floriilor sau de Lăsatul Secului, de *Vădița* (Bobotează) sau de *Crăciun.*

Când doi tineri se iubeau și hotărau să-și unească destinele, părinții erau înștiințați și nunta se făcea. Un moment important era pețirea fetei (mgl. *tucminița, tucmirea*) sau logodna mică, ocazie cu care se stabileau detaliile logodnei mari.

La acest eveniment participau, din partea băiatului, familia și alți reprezentanți, cum ar fi *stroinicul* (pețitor) și nașul (mgl. *mămuș*), în timp ce el rămânea acasă pentru a petrece cu câțiva apropiați. (Coman, 2019: 167)

Ca semn al bunei învoieli, prin intermediul *stroinicului* se făcea un schimb simbolic de daruri (mgl. pl. *bileaguri*), constând într-un ban de aur ori argint pe care îl oferea, băiatul primind, în aceleași timp, o pereche de bete și un buchet de flori (mgl. *chitchi*), iar invitații, câte un ștergar și o pereche de ciorapi. (*ibidem*)

În trecut, socrul mare îi dăruia fetei o basma (mgl. *șirvetac*), în care se afla *ănșirătura* (colanul cu bani din aur sau

argint și un inel, legați cu un fir de mătase roșu), urându-i totodată să le poarte cu sănătate (*Cu sănătati și bucuroasă s-li porți!).* Fata primea darurile și săruta mâna viitorului socru pe care-l dăruia cu prosop țesut sau cu o pereche de ciorapi din lână, făcuți de ea. Darurile primite de viitoarea mireasă erau expuse pe o frânghie legată de-a lungul încăperii unde avea loc evenimentul. Acest obicei, cu darurile expuse pe sfoară, se mai practică și astăzi la unele familii din Cerna.

„Ca la mai toate popoarele și grupurile etnice și la meglenoromâni, nunta reprezenta evenimentul cel mai important din viața colectivității, marcând printr-un ceremonial fastuos, momentul întemeierii unei noi familii. Ca în toate comunitățile de tip patriarhal, familia a reprezentat până nu de mult și la meglenoromâni singura formă de organziare socială, întemeiată pe legături de rudenie, de interese economice și permanente principii etnice.” (Coman, 2019: 167)

Regăsim în articolul *„Meglenoromânii. Tradiții uitate, tradiții păstrate”* semnat de către profesorii Gică Gică și Constantin Hogea, publicat în Revista de cultură, spiritualitate și opinie *DAIMA* (p. 18-19) în anul 2009, o descriere a obiceiului nunții după cum urmează:

„Nunta începea, în cele mai multe localități, joia. În această zi se adunau în casa mirelui toate rudele și cunoscuții aducând un ciur cu grâu și o oală cu vin. În ziua de vineri se strâng fârtații mirelui acasă la el și de aici se duc în pădure să strângă flori din care fetele vor împleti cununa miresii.

Sâmbăta se adunau fârtații și rudele în casa mirelui. El era bărbierit înainte de cină. Mirele se așeza pe un scaun iar în fața lui se aflau mai multe tinere cărora le trăiau ambii părinți. După ce mirele a fost ras, el se ridica de pe scaun și săruta mâna tuturor celor de față, indiferent de vârstă. Din acest moment mirele nu trebuia să stea singur, el trebuind să fie însoțit de fârtați.

Duminica era cea mai importantă zi deoarece mirele și

rudele sale se duceau să ia mireasa. Când ajungeau în casa miresii nuntașii trebuiau să respecte un anumit ceremonial. Mai întâi intra nașul, care trebuia să plătească intrarea, iar după el intrau și ceilalți oameni. Toți nuntașii se așezau pe scaune și erau poftiți să ia o înghițitură de rachiu, apoi se servea masa. După ce se termină cu felicitările, vine tatăl miresii, ia mireasa de mână și o încredințează mirelui. Mirii sărută mâna, pe rând, la toți mesenii.

De la casa miresei nuntașii plecau la biserica unde avea loc cununia religioasă, apoi se îndreptau cu toții spre casa mirelui.

În unele localități din Meglenia exista obiceiul ca atunci când mireasa intra în casa mirelui să i se dea un copil mic (un băiețel).

Luni urma „legatul mirelui", apoi mireasa era scoasă la fântână, de unde lua un ulcior cu apă și-i turna mirelui să se spele. După spălat, mirele lua ulciorul și vărsa apa rămasă la stânga și la dreapta miresei.

În ziua de marți nu se făcea nimic, deoarece era considerată o zi fără noroc.

Miercurea de dimineață venea la mire un fârtat și împreună mergeau în pădure unde tăiau o bucată de zadă de pin pe care o aduceau acasă la mire.

În prima săptămână după nuntă tinerii nu luau masa împreună cu părinții, ci făceau mătănii, înclinându-se încet, până la pământ în fața părinților."

Steagul, un element-simbol al nunții, este întâlnit și la meglenoromâni, acesta stând sus pe casa mirelui câte zile ținea nunta. (Țîrcomnicu, 2003:143)

După nuntă, *se scotea niveasta lă apu*, adică mireasa însoțită de un întreg alai de tineri trebuia să ia apă de la trei fântâni. Prima dată lua apă de la fântâna casei părintești unde era întâmpinată de către mamă cu prăjituri. După ce-i săruta mâna mamei, pleca la o fântână de la marginea satului și apoi

împreună cu alaiul se duceau la casa mirelui. Mireasa lua apă și din fântâna de la casa mirelui și îi turna apoi din apa luată mirelui să se spele pe mâini. *Fârtații* (frații, prietenii) îl murdăreau cu pământ și cenușă, dar mireasa îi turna din nou apă, îl curăța și îi lua apărarea spunând: *„Lăsaț-la, că di mo, io s-lă-ngrijesc”*. Apoi mireasa ascundea în pietrele fântânii un ban de argint. Mirele îl căuta și când îl găsea îl încredința tinerei soții spunându-i să-l pună bine pentru că acesta va fi norocul (mgl. *căzmet*) lor în viață. (Țîrcomnicu, 2003:143)

La fel ca românii, și meglenii au câteva practici divinatorii, de aflare a celui predestinat, al ursitului sau ursitei.

Astfel, „în ajunul de Sf. Toader fetele se adunau împrejurul unei vetre cu foc și după ce focul se făcea jăratic, aruncau fiecare pe cărbunii roșii câte un bob de grâu. Apoi așteptau să vadă al cărei fete este grăuntele care plesnește întâi, căci aceea se va mărita prima.” (Nenițescu, 1895: 527)

„În timpul verii tinerii umblau pe câmp și căutau un trifoi cu patru frunzișoare. Când îl găseau, îl duceau la biserică unde îl lăsau 40 de zile, și atunci se credea că orice fată ar fi atinsă cu acest trifoi se va îndrăgi de tânărul ce l-a găsit și-l poartă.” (Nenițescu, 1895:533)

Întâlnim tema dragostei și în cântecele meglene. Așa cum afirmă etnomuzicologul Mirela Kozlovski, textele tuturor cântecelor în dialect meglenoromân sunt inspirate din întâmplări reale. Unele texte povestesc despre conflictele cu autoritățile turcești, altele sunt lirice, epice sau de dragoste. Dintre cântecele meglene de dragoste amintim *„Pe-ună ploaie”, „Pandi lu Hia”, „S-dusi feata lă apu”, „Chitu Mila Chitu”, „Tricui în sus, tricui în jos”, „Zăiel, zăiel”* întâlnite în volumul „Folclor muzical-coregrafic Aromân și Meglenoromân” semnat de către coregraful Roman Jora.

Concluzionând, chiar dacă în prezent comunitatea meglenoromânilor este din ce în ce mai restrânsă, iar obiceiurile nu se mai păstrează în totalitate, tema dragostei la

megleni poate fi oricând o temă actuală de cercetare prin intermediul poveștilor spuse de bătrânii satului sau a cântecelor prezente în mentalul colectiv.

BIBLIOGRAFIE

Coman, Virgil, *Obiceiuri la meglenoromâni*, articol apărut în ziarul „Dimândarea” nr. 4, 2002.

Coman, Virgil, *Din istoria românilor sud-dunăreni în prima jumătate a secolului al XX-lea. Meglenoromânii*, Editura Etnologică, București, 2019.

Gică, Gică, Hogea, Constantin, *Meglenoromânii. Tradiții uitate, tradiții păstrate*, articol apărut în Revista de cultură, spiritualitate și opinie DAIMA, an V, nr. 13-14, aprilie 2009.

Jora, Roman, *Folclor muzical-coregrafic aromân și meglenoromân*, Ex Ponto,Constanța, 2007.

Kozlovsky, Mirela, *Muzica dialectului meglenoromân în actualitate*, Editura Universității Naționale de Muzică, București, 2010.

Nenițescu, Ioan, *De la Românii din Turcia europeană: studiu etnic și statistic asupra armânilor*, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, București,1895.

Țîrcomnicu, Emil, Wisosenschi, Iulia, *Românii de la sud de Dunăre. Macedoromânii. Obiceiuri tradiționale de nuntă. Studiu istoric și etnologic*, Editura Ziua, București, 2003.

CONSTANTIN TUDORACHE

AFORISME ȘI EPIGRAME
DESPRE DRAGOSTE, FEMEIE ȘI IUBIRE
Selecție

Motto:
Femeia este lucrarea de diplomă
a Lui Dumnezeu la examenul de estetică.
Vasile Ghica

Tudor Mușatescu spunea că *dragostea vine la galop și pleacă în vârful picioarelor*, iar actrița Jeanne Moreau scria în jurnalul său: *Dragostea e ca supa; primele linguri sunt prea fierbinți, iar ultimile prea reci.*

Alte aforisme:
- *În dragoste femeia-i totul și virusul și antidotul* (Nic. Petrescu)
- *Atât de mult o iubeam pe ea, că însuși cerul se curba albastru* (Nichita Stănescu)
- *Prima iubire merită să fie intonată, ca imn, toată viaţa* (Vasile Ghica)
- *Frumusețea femeii este cheia care deschide orice ușă* (George Budoi)
- *Mă vor bea cândva zeii şi vor simţi în mine gustul tău* (Nichita Stănescu)
- *Femeie răspândită-n mine, ca o mireasmă-*ntr-*o pădure* (Tudor Arghezi)

La aceste aforisme voi conecta câteva epigrame și catrene, culese din „Antologia epigramei românești”.

Femeia
Ciudată e umana fire,
Fără femeie noi n-am şti
Ce-nseamnă patima-n iubire
Şi nici ce-nseamnă-a pătimi.
Ion Grigore

Omagiu femeii
I-aș dedica femeii versul,
Aș umple cupele cu vin,
I-aș dărui și Universul,
Dar teamă mi-e că-i prea puțin!
Vasile Larco

Rectificare la Geneză
Când, pus pe fapte mari, PreaSfântul,
Din haos a aprins scânteia,
Întâi a plăsmuit femeia
Şi-apoi a răsunat cuvântul!
Jean Buhman

Femeia în actualitate
Femeia are drept de vot,
În Parlament și peste tot,
Și mulți din deputați ar vrea
Să fie-n Cameră cu ea.
Elis Râpeanu

Femeia
O iartă Domnul, de greşeşte,
C-aşa, de când o ştim, i-e datul:

Femeia, sincer, când iubeşte,
Sfinţeşte până şi păcatul!
Vasile Tacu

Femeia
Femeia-i poezia vieţii,
Sublimul orizont de-azur,
Chemarea, visul cel mai pur,
... Spuneau, minţindu-se, poeţii!
Constantin Monea

Pământul...
Pământul s-ar fi dus, haínul,
De-a berbeleacul, vorba-ceea,
De n-ar fi fost pe lume vinul,
Tutunul, dracul şi femeia!
Păstorel Teodoreanu

Redau un catren scris de actorul Nicolae Gărdescu:
Cin'se crede om cu minte
Că iubind n-a suferit,
Ori a suferit și minte,
Ori se minte c-a iubit.

Amintesc epigrama, intitulată „Mariei", scrisă de Ion Ionescu-Quintus, pentru prima sa soție, actrița Marioara Voiculescu:

Că te-am iubit ca un nebun
Ți-am spus și n-am tăgăduit
Și, dacă vrei și-acum ți-o spun:
Am fost nebun când te-am iubit!

(Menționăm că actrița și regizoarea Marioara Voiculescu a fost profesoara unei alte mari actrițe Carmen Stănescu).

O epigramă adresată „Femeilor”, din creația lui Mircea Ionescu-Quintus:

De când îi știu iubirii mersul
V-am scris poeme de amor,
V-am dat și lira mea și versul,
Ba, chiar și dreptul de-autor.

Rămânem la *Dinastia Quintus* și prezint epigrama „Motive de divorț”, din portofoliul lui Nelu-Quintus:

Cum ajuns-au la insulte,
Mi-e ușor să vă explic:
Dânsa îi făcea cam multe,
Iară dânsul... mai nimic!

Acum să citim și o definiție a amorului, din creația lui Grigore Popescu:

Amorul nu se defineşte
Şi cine crede altfel minte,
Amorul, dragii mei, se simte
Şi, din păcate, se plăteşte.

Iată și două definiții epigramatice ale dragostei, în viziunea a doi autori, care mi-au fost prieteni și îndrumători în epigramă.

Dragostea I
Fulger, zâmbet, jurăminte,
Noapte, lună, trandafiri,
Vise, rătăciri, cuvinte,
Ani, regrete... amintiri.
Mircea Trifu

Dragostea II

Un madrigal îi faci când e curată,
O epigramă dacă-i simulată,
Iar când pe tot ce-a fost se-aşterne praf,
Îi închinăm, pioşi, un epitaf.
Ion Grigore

Carlo Goldoni spunea că *femeile sunt mai statornice în ură decât în dragoste*. Atașez aici un distih scris de Corneliu Vadim Tudor:

Nu trebuie să-mi spună, nici Goethe nici Horațiu,
Că-n dragoste și-n ură femeia n-are sațiu.

Și o epigramă din portofoliul subsemnatului, intitulată „Rugă”:

Roagă-te, spuneau boemii,
Să te ocrotească zeii
De capriciile vremii
Și ambiția femeii!

Vasile Ghica, un cunoscut autor de aforisme, spune: *Singurele femei care ştiu, cu precizie, unde le sunt bărbaţii noaptea, sunt văduvele*. La acest aforism putem atașa următorul catren scris de epigramistul ploieștean Vasile Tacu, intitulat „Epitaf unui soț incinerat”:

Stă cenușă-ntr-un borcan -
Soața - ca vădanele-
N-a lăsat să treac-un an
Și-a-ncurcat borcanele!

Iată și un panseu scris de Vasile Ghica: *Deoarece la concurs au reușit trei secretare, au mai fost angajați doi directori.*

Aici atașăm patru epigrame.

Directorul
Îl preamărește secretara,
De dimineața până seara,
Acasă, îl contestă soața
De seara până dimineața.
Gheorghe Suciu

Promovare
Azi la birou, o-ntreagă tevatură,
Pe şeful meu l-au dat subit afară,
Şi-am preluat, deja, pe semnătură,
Dosarele şi noua secretară!
Grigore Chitul

Un om necăjit
Dânsul, prin restructurare,
A pierdut trei secretare
Și-astfel l-a lovit năpasta
C-a rămas doar cu nevasta.
Anastase Popescu

Unui director
Avea o dulce secretară
Cu care-o vreme s-a iubit
Dar într-o zi a dat-o-afară
C-a prins-o pe picior greșit.
Radu Danubiu

Un alt aforism de la Vasile Ghica: *În materie de dragoste, bărbaţii nu vor neapărat îngeraşi. Se mulţumesc, uneori, şi cu câte o diavoliţă*.

Pe această temă am cules următoarele două epigrame:

Seducție
O diavoliţă ce-mi zâmbea,
Când încercam să-i cânt în strună,
Era a dracului de rea
Şi dată dracului de bună!
Mihai Arsenie

De gustibus
Vă e sau nu vă e pe plac,
Dar după bunul gust al meu,
Femeia, fără niciun drac,
Nu are niciun Dumnezeu.
Corneliu Berbente

PETRE GHIŢEANU

CRONICA EXPOZIŢIEI „SIMBOLUL DRAGOBETELUI” CRESTĂTURI ÎN LEMN

Pe 24 februarie, spiritualitatea populară românească consemnează ziua de Dragobete, zeu al tinereţii, al iubirii, al veseliei şi patron al dragostei şi al păsărilor.

Personajul este preluat, se pare, de la geto-daci, sub un nume care a rămas necunoscut şi a fost convertit ulterior într-un protector al tinerilor şi al păsărilor. Era un simbol autohton al dragostei, o divinitate din Panteonul românesc, care marchează trecerea de la iarnă la primăvară.

Strămoşii noştri credeau că în această zi păsările se strâng în stoluri, ciripesc şi îşi aleg perechea pe viaţă, apoi pornesc la construirea cuiburilor. În acest moment de sfârşit de iarnă şi început de primăvară, Dragobetele oficia nuntirea păsărilor în Cer. De aceea, sacrificarea păsărilor era interzisă în această zi, căci rostul împerecherii nu se cade să fie tulburat de om. Pasărea care nu-şi găsea perechea în această zi rămânea stingheră tot restul anului.

S-a convenit ca simbol reprezentativ al Dragobetelui o pereche de păsări aşezate faţă în faţă, ca doi îndrăgostiţi, ca într-un sărut.

De ce s-a ales un cuplu de păsări pentru a simboliza Dragobetele? Ar fi mai multe variante de răspuns: viaţa păsărilor se aseamănă cu cea a oamenilor, străbătută de bucurii dar şi de necazuri. Un alt motiv ar fi că dintotdeauna omul a privit cu admiraţie şi invidie capacitatea păsărilor de a se desprinde prin zbor de Pământ, ridicându-se spre Cer, capacitatea lor de a fi atât de libere.

De asemenea, pasărea a fost considerată un mediator între Cer şi Pământ, asimilată uneori chiar cu îngerii, un simbol al eliberării, al descătuşării de orice constrângere.

Expoziţia de faţă aduce câteva întruchipări crestate în lemn, ale simbolului Dragobetelui, pe cozile unor linguri din lemn, dar şi pe alte obiecte, tot din lemn. Sunt linguri pe care Dragobetele este configurat de cuplul de păsări stând faţă în faţă, aici cu referinţă la logodna păsărilor: ele se privesc reciproc, nu au ochi decât una pentru cealaltă, într-un proces de cunoaştere reciprocă.

Pe alte linguri apare cuplul de păsări poziţionate spate în spate, este simbolul familiei: cei doi se unesc în efortul de a se lupta cu ispitele şi ameninţările din afară. Această lingură simbolizează unitatea familiei, ale cărei baze se puneau pe 24 februarie. Tinerii decideau să mănânce cu aceeaşi lingură, adică să împartă atât bucuriile, cât şi necazurile vieţii.

De multe ori, deasupra cuplului de păsări se plasează o bufniţă, simbol al înţelepciunii care să-i ghideze în viaţă, alteori, simbolul solar, reprezentând divinitatea protectoare.

Lucrul pământului, ţesutul, treburile grele din gospodărie nu sunt permise în această zi. Nu e voie să plângi de Dragobete deoarece lacrimile din această zi ar fi aducătoare de necazuri, de supărări.

Sperăm ca lucrările expuse aici să facă să se nască în noi emoţia inerentă actului artistic autentic, care să înlesnească promovarea tradiţiilor româneşti legate de sărbătoarea Dragobetelui.

ALEXANDRU ANDREI GHIȚULESCU

REFLEXE ALE EROTICULUI ÎN FOLCLORUL ROMÂNESC

Motto:
Ia-i bradului cetina
Și omului dragostea
Și-i vedea ce-a rămânea:
Numa forma și țărna.
(folclor din jud. Suceava)

În societatea tradițională românească, ca de altfel în toate de acest tip, dragostea capătă valențe absolute, este întruchiparea sentimentului suprem, reușind să transcendă granița sferei profane, fiind înglobată de cele mai multe ori în latura mitică a gândirii arhaice, contopindu-se în anumite puncte cheie cu forța nemărginită a sacrului, căci dragostea conduce omul de la extaz la agonie, fiind balanța dintre viață și moarte atunci când nu este împărtășită: *„Rele sunt frigurile, / Dar mai rele dragostile! / Frigurile te răcesc, / Dragostile te-amețesc / De friguri zaci și te scoli / Din dragoste poți să mori”*[1]. Totuși, după cum am menționat și în rândurile de mai sus, buna orânduire în cadrul societăților tradiționale este menținută de regulile cutumiare înglobate în mentalitatea populară, aceasta fiind percepută ca o virtute fundamentală, astfel, pentru omul arhaic calea primordială către cunoașterea adevărului este gândire mitică, căci mitul este cel care

[1] Folclor din Muntenia (din cântecele lăutarului Alexandru Cercel). Înregistrare realizată de IEF.

stabilește modele de comportament. În acest caz *„mitul este un sistem eficient de modelare căci conține un model exemplar al activităților umane fundamentale, din acest punct de vedere protagoniștii cuplului erotic fiind actanți eterni într-un travesti particular situat geograf și temporal, actanți care se supun mesajelor colectivității prin ceremonialurile și riturile ce actualizează mitul și impun arhetipul ca virtute întemeietoare bazată pe universalitate, anterioritate și stabilitate”*[2]. Mitul erotogenic, așa cum se regăsește în variantele folclorice de pe la noi, este construit în jurul confruntării dintre bine și rău, Fărtat și Nefărtat, fapt care ar putea să susțină ideea conform căreia dragostea e de când lumea și pământul (*„De când lumea și pământul / Dragostea umblă ca vântul / De când apa și pământul / Dragostea-i un lucru sfântu' ”*[3]*)*, mai ales pentru faptul că această confruntare o regăsim și în componența mitului fundamental care prezintă formarea lumii.

„Conform mitului erotogonic Fărtatul a ponderat, pe cât a fost posibil, plăcerile trupești tot mai exagerate ale creaturilor dominate de Nefărtat, introducând între parteneri simpatia și afecțiunea reciprocă, devotamentul și abnegația. Pentru a-și întări opera, Fărtatul a dat drumul în lume Dragostelor, făpturi mitice – feminine mai ales – create anume în acest scop. Dragostele ponderau dorințele trupește prin cele spirituale, pentru a lega pe oameni prin lirism și conștiința respectului sexual reciproc”[4]. Întreaga ordine primordială a fost distrusă în momentul în care Nefărtatul hotărăște să îl plămădească pe Zburător: *„este un tânăr înalt și subțire aproape nebun de amor (...) un om iubit foarte tare (...) este o dragoste fără seamăn (...) dorul ori aprinderea de dragoste*

---

[2] Dumitru Lavric, *Ethnos*, Ed. Pim, Iași, 2018, p. 61.

[3] Folclor din Dobrogea.

[4] Romulus Vulcănescu, *Mitologie română*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1987, p. 287.

(...) visul de dragoste întrupat (...) o boală din dragoste a tinerilor care, din diferite cauze, nu se pot însoți"[5].

Zburătorul este prin excelență făptura mitică primordială care întruchipează eroticul în folclorul românesc, acesta însă *„nu se limitează la împărtășirea tainelor inițierii sexuale ci provoacă și întreține un apetit erotic ieșit din comun mai ales în rândul fetelor de măritat, nevestelor părăsite sau văduvelor pline de patimă pe care le neurastenizează până la epuizare"*[6].

În același timp, Zburătorul ar putea fi înfățișarea dorului, căci acesta se spune că a luat naștere dintr-o dragoste neîmpărtășită. Interesant este faptul că în cazul acestui personaj dragostea devine o boală care se poate vindeca doar prin intermediul unor elemente de factură magică: *„Zaci, puiule, ori te scoală / Ori mai dă-mi și mie boală / Să zăcem alăturea / Ca doi pui de turturea."*; *„Foaie verde sălcioară / La Muscel pe-o mărgioară / Zace un voinicel de-o boală; La un pom mare-n cărare / Zace un voinicel de boală / Cu mândruța la picioară."*; *„Nicio boală nu-i mai grea / Ca dorul și dragostea"*; *„Dragostea-i o boală mare / Nu-ți dă stare la mâncare / Nici hodină la culcare"*; *„Dragostea-i o boală grea / Nimeni nu scapă de ea / Zaci și nimic nu te doare / Cauți leac, dar leac nu are."*; *„Foaie verde vioarea / Nicio boală nu e grea / Ca dorul și dragostea / De-altă boală zaci, te scoli / De dragoste zaci și mori"*[7].

Nu putem încheia discuția despre mitul facerii lumii fără a ne apleca atenția preț de câteva clipe asupra creației

---

[5] Ion Mușlea, Ovidiu Bârlea, *Tipologia folclorului din răspunsurile la Chestionarele B.P. Hasdeu*, Editura Academiei Române, București, 1970, p.184.

[6] Dumitru Lavric, *Ethnos*, Ed. Pim, Iași, 2018, p. 62.

[7] Sabina Ispas, Doina Truță, *Lirica de dragoste*, vol. II, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1985, p. 330, 334, 350, 360.

Fărtatului (Dragostele): *„Dragostile cele mari / Stau în drum ca doi tâlhari / Dragostile cele mici / Stau în drum ca doi voinici. Dragostile cele mari / Stau în drum ca doi tâlhari / Trec prin apă, nu se-neacă / De omul frumos se leagă”*[8]. *„Ca zâne delicate sau ca semizâne blajine, Dragostele înfrumusețează pe cei care se iubesc și întunecă și urâțesc pe cei care se urăsc. Ele introduc în starea spirituală a celor îndrăgostiți respectul, bunăcuviința și omenia”*[9].

Interesant este faptul că în mentalul colectiv au supraviețuit până astăzi două făpturi mitice care fac parte din categoria dragostelor trimise de Fărtat pe pământ: Drăgaica și Dragobetele. Ei bine, pentru că se află în opoziție cu Zburătorul, Dragobetele tinde să fie reprezentarea mitică a dragostei adevărate, varianta românească a lui Cupidon din mitologia romană sau a lui Eros din mitologia greacă. Totuși, raportându-ne la lumea arhaică a satului românesc, prin scrierile mai vechi ale specialiștilor, putem observa faptul că Dragobetele nu se regăsește în repertoriul folcloric din întreaga țara. În plus, puținele notații fac trimitere mai degrabă la ideea de fertilitate a animalelor. Practicile asociate acestei zile, care a fost datată la început pe 1 Martie, țin de partea erotică feminină: *„este datină în cele mai multe părți locuite de români ca fetele cele mari să strângă apă de neauă și cu apă de aceasta să se spele apoi peste tot anul, anume ca să se facă frumoase și drăgăstoase (...) pe lângă apă de neauă și cea de pe floarea de fragă din luna lui mărțișor, unele românce mai întrebuințează încă și apa de ploaie, precum și cea de izvor din aceeași lună”*[10]. *„Despre Dragobetele de dragoste*

[8] *Ibidem*. p. 98.
[9] Romulus Vulcănescu, *Mitologie română,* Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1987, p. 287.
[10] Simion Florea Marian, *Sărbătorile la români*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1994, p. 317.

deocamdată nu vă pot spune altceva decât că în unele locuri ar însemna o zi de primăvară. În alte locuri însă ar însemna dragobete un gândac alergător, ce-l folosesc decântătoarele la descântecele de dragoste. Vorba, după cât am aflat până acum, nu prea e răspândită"[11].

Privită în cheia mitică a eroticului, balada bătrânească *Soarele și Luna* subliniază interdicția incestului. Totuși, într-o formă arhaică prezentată sub formă de legendă care înglobează frânturi din mentalitatea matriarhală putem observa faptul că în acele vremuri incestul nu era sancționat și nu ținea de sfera tabu: *„Soarele e bărbat și Luna femeie, au fost frați și s-au luat, copii lor sunt stelele; Soarele e bărbat împerecheat cu Luna și se întâlnește cu Luna atunci când ea se primenește."*[12]

În cazul baladei propriu-zise putem observa că elementele care o compun se consolidează prin adăugirea și susținerea căii către cunoaștere, astfel, balada surprinde haosul creat de nerespectarea interdicției: *„Țese, soră, țese / Țesături alese, / Suluri de postau / Soro să te iau, (...) Suluri de mătase / Să te fac mireasă (...) Soare luminate, / Trup făr de păcate, / Unde s-a văzut / Și s-a pomenit / Să ia sor pe frate / Să facă păcate? (...) Mai bine, frate, să fiu / Tot bătaia peștilor / Și răceala pietrelor (...) Unde asta se mai poate / Să iaie soră pe frate?"*[13].

Nu putem încheia scurta analiză a eroticului în cadrul gândirii mitice fără a semnala faptul că în cadrul culturii românești mai întâlnim și astăzi vechi rămășițe care ne conduc spre un cult al fertilității. Acest lucru este evidențiat puternic prin apariția unor elemente din planul erotic în cadrul unor

---

[11] *Ibidem.* p. 317.

[12] Elena Niculiță Voronca, *Datinile și credințele poporului român*, Editura Polirom, Iași, 1998, p. 56.

[13] Gheorghe Vrabie, *Balada populară română*, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1966, p. 173.

obiceiuri atribuite sărbătorilor de peste an. De exemplu, mutul din jocul Călușarilor poartă ascuns sub sorț un falus de lemn cu ajutorul căruia simulează aratul.

Lăsând în urmă componenta mitică a gândirii tradiționale, ne vom concentra pe apariția eroticului în diverse forme ale creației populare.

„Cântecul de leagăn are un evident caracter propițiator și apotropaic și din această practică nu puteau lipsi urarea de împlinire prin dragoste, mama murmurând pentru cel din leagăn: Să te văd în câmp lucrând / Și cu fete mari jucând / Sara cu flăcăi umblând / Logodnică alegând”[14].

Strigăturile, de pildă, înglobează o serie largă de elemente care fac trimitere la sfera eroticului: *„Lelea albă cum e cașul / Se iubește cu nănașul, / Lelea albă ca ceaunul / Se iubește cu jupânul; Unde văd cârdul de fete / Trec prin apă fript de sete / Unde văd nevestele / Mă reped ca șarpele; Tăvălug peste butuc, / Pân-la mândra s-o hurduc / S-o hurduc o dată bine / Să țină un an de zile”*[15].

Riturile prenupțiale și cele nupțiale abundă de elemente care fac trimitere la erotism. De exemplu, unele strigături de la nuntă subliniază interdicția incestului prin introducerea diverselor metafore care prezintă relația dintre fină și naș: *„Găină cu pene multe / Hai la nun să te sărute”*[16]. Tot în cadrul riturilor nupțiale discutăm despre averea miresei care trebuie păstrată până în noaptea nunții atunci când cei doi miri pot să consume primul act erotic, săvârșit ca un rit de trecere.

În unele cazuri, atunci când mireasa este pătată – așa cum se spune în popor, există o serie de practici care să curețe rușinea miresei și anume utilizarea sângelui de la anumite

---

[14] Dumitru Lavric, *Ethnos*, Ed. Pim, Iași, 2018, p. 70.

[15] Ștefan Ciubotaru, *Folclor din satele Sulița și Dracșani, jud. Botoșani*, Ed. Axa, Botoșani, 1998, p. 40.

[16] *Ibidem*. p. 45.

animale (de obicei de la un porumbel ascuns în camera în care are să se consume actul erotic din noaptea nunții).

De marcat este faptul că acest proces erotic începe încă de la prima ieșire la horă. Acela este momentul în care cei doi tineri au primul contact trupesc, momentul în care dragostea își face simțită prezența. Începutul dragostei este surprins ca o enigmă în cântecele tradiționale, originea dragostei este incertă, creațiile țărănești încercând să ofere un răspuns la veșnica întrebare: *„Dragostea de un se-ncepe? / Din inele și din bete / Vara din busuioc verde / Iarna din sân de la fete; Cine-i om d-a se pricepe / Dragostea de und se-ncepe? / De la ochi de la sprâncene, De la gâtul cu mărgele; / Dragostele nu să fac / Nici din mere, nici din pere / Nici din nuci, că-s mari și dulci / Că dragostile să fac / Din degete cu inele / Și din buză subțirele; Dragostile tinerele / Nu se fac din mere, ele, Ci din buze subțirele / Și din brațe frăgețele”*[17]. Din versurile extrase în rândurile de mai sus se poate observa faptul că anumite părți ale corpului omenesc favorizează nașterea sentimentului erotic.

De punctat ar mai fi faptul că în multe cântece tradiționale regăsim metafora mărului ca simbol erotic: *„La cules dă razachie / M-a ruga un hoț bătrân / Ca să-i dau un măr din sân / Fugi de-aicea uncheșele / Că n-ai în gură măsele / Și-am să-l dau lui neica-l meu / Măru-i rumen, neica-i tânăr și frumos; Două mere, două pere / Le-am crescut în sân la chiele / Când a fost la coptul lor / Mni-o chicat un negustor / Negustoru-i om drumeț / Și le-am dat fără de preț”*[18]. Mărul este un fruct cu proprietăți magice, regăsindu-se adesea în elementele dedicate ritualurilor de la nuntă. Acesta are valențe erotice, fecundante, simbolizând partea feminină, în vreme ce bradul de la nuntă simbolizează virilitatea bărbatului. Isidor

---

[17] Sabina Ispas, Doina Truță, *Lirica de dragoste*, vol. II, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1985, p. 102–104.
[18] *Ibidem*. p. 332–335.

Chicet consemnează faptul că în Oltenia mirii împărțeau un măr dat în dar de soacra mare atunci când se întoarceau de la biserică pentru a rămâne împreună toată viața. *„Mărul simbolizează cele trei vârste ale omului – în tinereţe omul este frumos ca un măr înflorit primăvara, la mijlocul vieţii el este ca pomul vara, încărcat de rod, iar la bătrâneţe ca un măr toamna. Fetele sunt adesea comparate cu merele – atâta timp cât sunt mici, ele rămân pe crengile mărului, sunt iubite şi admirate de părinţi, iar când sunt mari, sunt îndrăgite de străini şi duse departe de casa părintească”*[19].

Dacă până în acest moment am prezentat și analizat formele naturale ale dragostei în cadrul societăților tradiționale, acum ne dorim să realizăm o trecere în revistă a practicilor magice care s-au format în jurul eroticului. Sfera magică din cadrul gândirii tradiționale mai sălăjduiește și astăzi atât în comunitățile rurale cât și în cele urbane. De pildă, un exemplu care se află la îndemâna tuturor sunt practicile de aflare a ursitei asociate unor sărbători de peste an. Cu precădere în zona de sud a țării, în noaptea Sfântului Andrei, fetele necăsătorite care doresc să își afle ursitul trebuie să își pună sub pernă câteva fire de busuioc sfințit legate cu un fir roșu de mătase. În zona Maramureșului fetele necăsătorite țin post negru toată ziua ca mai apoi la finalul zilei, să consume un fel de pâine foarte sărată. Doar cele care reușesc să consume pâinea fără a bea apă își visează ursitul. În alte zone ale țării fetele necăsătorite trebuie să frământe o pâine într-un mod inedit. Ele trebuie să care apa pentru frământat doar în gură, fără să folosească alt recipient. *„Pentru mentalitatea primitivă nu există accidente propriu-zise, ceea ce pare accident este*

---

[19] Isidor Chicet, *Nunta în Mehedinți*, Ed. Fundației Scrisul Românesc, Craiova, 2010, p. 30.

produs intenționat al unei puteri nevăzute”[20].

Descântecele de dragoste reprezintă o categorie folclorică foarte vastă. Acestea pot fi înfăptuite doar de către femei cu ajutorul diferitelor elemente adjuvante: *„Sub potcoava cizmei mele / Joacă dragul și-o muiere / Și mă-nvață să fac rele / Să iubesc la nevestele”*[21]. În practicile magice românești mătrăguna a ocupat întotdeauna un loc important. Se credea despre ea că este o plantă cu virtuți magice fiind aducătoare de noroc în dragoste: *„Mătrăgună, poamă bună / Mărită-mă-n astă lună / De nu-n asta-n ceialaltă / Să mă știu că-s măritată”*[22]. Deși nu este invocată foarte des în ritualurile magice, se pare că și cânepa joacă un rol important, aceasta provocând perturbări erotice: *„A zis lelea că mi-a dat / Când s-a coace cânepa / Ș-a duce-o la topitoare / Și mi-a da dintre picioare”*[23]. În ajunul Crăciunului, fetele din județul Botoșani seamănă semințe de cânepă și zic: *„Eu nu seamăn cânepa pentru pânză de cămeșe, că am, dar semăn drum ursitorului, în vis să-l visez și aievea să-l văz”*[24].

Dragostea neîmpărtășită era rezolvată tot cu ajutorul practicilor magice, mai ales prin descântece de legare: *„Desfă, mândro, ce-ai făcut / Să nu bat boii mai mult; Spune-mi, mândro, adevărat / În ce apă te-ai scăldat / Pe min de m-ai fermecat; Foaie verde și-un spănat / Nu ți-a fi puică păcat / C-am fost tânăr, neumblat / Și tu rău m-ai fermecat”*[25].

---

[20] Lucian Blaga, *Despre gândirea magică*, Editura Garamod, București, 1992, p. 28.
[21] Dumitru Lavric, *Ethnos*, Ed. Pim, Iași, 2018, p. 237.
[22] https://datini.blogspot.com/2016/12/matraguna-si-dragostea.html
[23] Andrei Oișteanu, *Sexualitate și societate. Istorie, religie și literatură*, Ed. Polirom, București, 2016, p. 300.
[24] *Ibidem*. p. 305.
[25] Sabina Ispas, Doina Truță, *Lirica de dragoste*, vol. II, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1985, p. 102–104.

„Act de magie verbală bazat pe convingerea în puterea cuvântului nu de a denumi realitatea ci de a o institui, blestemul valorifică capacitatea performatică a rostirii, are ca scop răzbunarea, pedepsirea sau măcar comprimarea prin fixarea în negativ a sorții: Neică, și-am să te blestem / La mănăstirea de-un lemn / Eu te-oi prinde-a blestema / Tu ca frunza te-i usca”[26].

După această scurtă incursiune în sfera eroticului popular putem afirma faptul că gândirea mitico-magică a poporului român a jucat un rol important în formarea unei palete atât de largi cu privire la componentele erotice care apar inserate în diversele creații și nu numai. Cu toate acestea, după cum subliniază și Romulus Vulcănescu, în obiceiurile și tradițiile românești erotogonia se reflectă mai ales discret și etic. *„Un exemplu concludent era dreptul fetei apte de a se mărita de a refuza pretendentul preferat de părinții ei, supunându-l la o probă de voinicie. Aceasta consta în urcarea pe un așa zis stâlp de nuntă (un brad înalt de circa 10 metri, curățat de coajă și descepuit, uns cu grăsime), în vârful căruia erau atârnate însemnele mirelui: un smoc de busuioc (însemnul dragostei fidele), năframa de dar și plosca cu vin. Ginerele trebuia să dea examenul de voinicie în curtea miresei, în fața celor două clanuri familiale. Dacă ginerele nu putea să se cațăre pe stâlpul de nuntă și să ia însemnele, fata avea dreptul să-l refuze (...)”*[27].

---

[26] Dumitru Lavric, *Ethnos*, Ed. Pim, Iași, 2018, p. 253–254.

[27] Romulus Vulcănescu, *Mitologie română,* Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1987, p. 290.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

Bârlea, Ovidiu, Mușlea, Ion: *Tipologia folclorului din răspunsurile la Chestionarele B.P. Hasdeu*, Editura Academiei Române, București, 1970.

Blaga, Lucian: *Despre gândirea magică*, Editura Garamond, București, 1992.

Ciubotaru, Ștefan: *Folclor din satele Sulița și Dracșani, jud. Botoșani*, Ed. Axa, Botoșani, 1998.

Chicet, Isidor: *Nunta în Mehedinți*, Ed. Fundației Scrisul Românesc, Craiova, 2010.

Ispas, Sabina, Truță, Doina: *Lirica de dragoste*, vol. II, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1985.

Lavric, Dumitru: *Ethnos*, Ed. Pim, Iași, 2018.

Marian, Simeon Florea: *Sărbătorile la români*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1994.

Niculiță-Voronca, Elena: Datinile și credințele poporului român, Editura Polirom, Iași, 1998.

Oișteanu, Andrei: *Sexualitate și societate. Istorie, religie și literatură*, Ed. Polirom, București, 2016.

Vrabie, Gheorghe: *Balada populară română*, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1966.

Vulcănescu, Romulus: *Mitologie română*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1987.

https://datini.blogspot.com/2016/12/matraguna-si-dragostea.html

SERENELA GHIȚEANU

IPOSTAZE ROMANTICE ÎN PROZA SCURTĂ A LUI MIHAIL SEBASTIAN

Mihail Sebastian a fost dintotdeauna un scriitor îndrăgit de către public, atât în timpul perioadei comuniste, când era cunoscut doar pentru o parte din opera sa (teatrul, romanele – *Oraşul cu salcâmi* şi *Accidentul* –, plus o parte din publicistică, cea dedicată literaturii), cât şi după 1990, când apare ceea ce nu mai fusese publicat vreme de jumătate de secol (*Fragmente dintr-un carnet găsit, De două mii de ani, Cum am devenit huligan, Jurnal, 1935-1944*). Îndrăgit pentru teatru (*Jocul de-a vacanţa, Ultima oră, Steaua fără nume*), ca şi pentru romane, Sebastian are – după cum reiese din scrisul său – o personalitate captivantă, prin inteligenţă, căldură, intuiţie şi mai ales sensibilitate şi autenticitate.

După ce se întoarce de la Paris, unde a petrecut anii 1930 şi 1931, Mihail Sebastian debutează în literatură în 1932, cu volumul *Fragmente dintr-un carnet găsit* şi cu volumul de povestiri *Femei*.

În acest al doilea volum publicat avem patru proze scurte: „Renée, Marthe, Odette”, „Emilia”, „Maria” şi „Arabela”. După ce o publică iniţial, fragmentar, în reviste, autorul va mărturisi despre această carte că nimic nu este în ea cu totul inventat dar nici cu totul autobiografic. În interviuri, refuză identificarea dintre el şi personajul masculin care leagă cele patru texte, Ştefan Valeriu, şi care va reapărea ca erou al piesei de teatru *Jocul de-a vacanţa.*

Fiecare text din volum prezintă portretul unei femei – sau al mai multora – iar legătura dintre ele e asigurată de Ştefan

Valeriu, tânăr medic român, în vârstă de 24 de ani, în vacanţă în Franţa, apoi trăind la Bucureşti, mutându-se după aceea la Paris, călătorind, cu Arabela, prin toată Europa, astfel încât cititorul nu face prea mult diferenţa între spaţiul românesc şi cel franţuzesc. Unul dintre texte, cel dedicat Emiliei, este cumva inadecvat pentru că figura şi destinul tragic al acesteia se află într-un contrast strident cu celelalte eroine. Descrisă mult prea grotesc, ca un soi de rateu al naturii, Emilia nu intră în perspectiva erotică în care intră toate celelalte personaje feminine şi face de-a dreptul notă discordantă în text.

În prima povestire, „Renée, Marthe, Odette", Ştefan Valeriu are trei experienţe cu trei tipuri diferite de femei. Le cunoaşte într-o pensiune franţuzească, într-o vară, în vacanţă. Marthe Bonneau, în vârstă de 35 de ani, e mama unui adolescent şi, în ciuda unui dialog al privirilor, nimic concret nu se întâmplă între ea şi tânărul român. Dar silueta ei „regală, cinematografică, etern frumoasă", de mai multe ori caracterizată prin adjectivul „calmă", este memorabilă tocmai pentru că rămâne un mister. Marthe îl invită, când pleacă, pe Ştefan Valeriu, să-i facă o vizită la Paris, adăugând însă că astfel l-ar revedea pe fiul ei. Medicul român e atras de inaccesibila femeie matură, care ştie să seducă fără a face gesturi evidente şi o va purta în amintire chiar dacă povestea lor e imaginară.

Banală, Renée Rey e căsătorită şi are un copil, dar îi cedează destul de uşor lui Ştefan Valeriu. Trupul lui Renée e descris cu o minuţie şi cruzime medicală, care exprimă indiferenţa bărbatului de care femeia se îndrăgosteşte: „Renée Rey are trup urât, mâini foarte delicate (…), picioare sperioase, obrazul brun, buzele arse de o permanentă febră şi ochii umbriţi". Observată cu atenţie, eroina e reabilitată atunci când merită: „Numai seara, când se face frig şi îşi aruncă pe umeri şalul ei de mătase brodată, care o învăluie toată, îşi recâştigă graţia de plantă". Nu e unica dată când Ştefan Valeriu face apel

la comparaţia cu regnul vegetal pentru a descrie trupul unei femei. Renée ar răspândi, astfel, „un fel de mare umbră vegetală”, dar pasiunea ei o face în egală măsură „obositoare” şi „inegală”.

Odette are 18 ani şi se mândreşte cu faptul că nu a cunoscut încă în mod intim un bărbat. E independentă, netraumatizată de divorţul părinţilor, iar Ştefan Valeriu o numeşte când „camaradă”, când „un băiat”. În ultima ei noapte de la pensiune, Odette îl aşteaptă pe Ştefan Valeriu în camera lui, după ce cu o noapte înainte îl stârnise, apoi îl respinsese. Nici ea nu ştie de ce, prinsă cum este în vâltoarea tinereţii, trăind instinctual, fără premeditări şi fără procese de conştiinţă.

Povestirea „Maria” reprezintă textul unei scrisori adresate lui Ştefan Valeriu. Maria este o femeie de care tânărul medic s-a îndrăgostit, cunoscând-o prin intermediul lui Andrei, care îi e vag prieten şi care e partenerul amoros al Mariei de cinci ani. Declaraţia de dragoste a lui Ştefan Valeriu către Maria precipită scrisoarea acesteia, care spune în scris povestea iubirii ei cu Andrei. Maria este mult mai elaborată, ca personaj, decât cele din prima povestire, este descrisă de Andrei ca fiind „iremediabil burgheză”, de ea însăşi ca o fiinţă „calmă, puţin sceptică, lucidă în orice caz”, iar de Ştefan Valeriu ca având un „temperament de castelană”. Maria e femeia superioară care ajunge – spre mirarea ei – să se îndrăgostească de Andrei, bărbatul destul de frivol, pe care iniţial nu l-a luat foarte mult în serios, crezând că va avea cu el doar „un amabil vodevil”. Ceea ce frapează la ea este complexitatea minţii şi a sufletului, care are nevoie atât de iubirea cu Andrei, dar şi de prietenia cu Ştefan Valeriu. Maria are ceva din eroinele corneliene care sunt dominate de raţiune dar care nu iubesc mai puţin din această cauză: „Un amor mi se pare un lucru atât de complicat, un angrenaj atât de apăsător şi minuţios, încât mi-e imposibil să mă desfac dintre rotiţele lui, să tai legăturile mărunte care mă fixează, să trec peste asediul tuturor detaliilor din care a crescut

şi între care m-a închis". Dacă ipoteza că Andrei ar părăsi-o o găseşte „dezorientată pentru totdeauna", în acelaşi timp, Maria are nevoie de prietenia cu Ştefan, de complicitatea cu el, în discuţii şi participări la evenimente culturale, ca pe ceva ce „mă reabilitează în proprii mei ochi", spune ea.

Scrisoarea Mariei ne duce cu gândul la scrisorile personajului Doamna T., din romanul *Patul lui Procust* al lui Camil Petrescu, roman care va apărea un an mai târziu, în 1933. Aceeaşi inteligenţă sclipitoare, aceeaşi sinceritate, aceeaşi acuitate în a-şi sonda stările sufleteşti, aceeaşi ezitare la început, apoi plăcere de a se confesa în scris. Un detaliu interesant este unul dintre epitetele pe care şi le atribuie Maria la un moment dat, acela de „bătrână", deşi avem de-a face cu o femeie tânără. Credem că, de fapt, cuvântul e la ea un sinonim pentru „obosită", iar aici eroina se desparte de personajele feminine tipice sebastiniene. Niciuna dintre eroinele lui Sebastian nu este „obosită", existenţial, se înţelege, ci doar personajul masculin principal. Ştefan Valeriu este cel mereu „obosit", în ciuda tinereţii biologice, fie că apare în proza scurtă sau în piesa *Jocul de-a vacanţa*. „Oboseala" Mariei este consecinţa unei sensibilităţi exacerbate, a unei delicateţi spirituale pe care realitatea comună o agresează şi îi diminuează din puteri. Şi totuşi, ea nu e un dublu feminin al lui Ştefan Valeriu, pentru că percepţiile ei sunt cele ale unei femei şi pentru că este departe de inerţia tipică lui Ştefan Valeriu, pentru că este capabilă să trăiască o pasiune: „E în mine o veche oboseală, venind nu ştiu de unde (...), trebuie să fie ceva asemănător melancoliei sfârşiturilor de vară, când soarele este încă întreg şi lumina este încă albă, dar creştetul copacilor se înfioară seara de presentimentul declinului ce vine, şi pe care ei îl poartă în fiinţa lor ca pe un jar intim, învelit în miez de pâine". Un asemenea elogiu rafinat adus crepusculului nu ar mai fi putut fi scris decât de Doamna T. a lui Camil Petrescu (al cărei prenume era, de altfel, Maria).

Ultima eroină din volumul *Femei* este Arabela, din povestirea omonimă. Este franţuzoaică şi însoţeşte un grup de patru bărbaţi care au un număr de acrobaţie la circ. Ea îl invită la ea acasă pe Ştefan Valeriu, într-o seară ploioasă, iar dragostea ei trupească e descrisă ca fiind „supusă şi absurd de liniştită”. Va fi şi ea numită „obosită”, iar ceea ce degajă va fi „un sentiment de linişte”, „voluptate odihnită”, „carne tânără, destinsă în lene şi indiferenţă”. Arabela îşi părăseşte camarazii de circ, pe lângă care ea este doar o prezenţă agreabilă, şi se mută cu Stefan, la Paris. Când banii li se termină, Arabela se angajează la diverse cabarete, ca dansatoare, apoi îşi descoperă talent de cântăreaţă. Va forma cu Ştefan un cuplu de succes, el acompaniind-o la pian, cariera Arabelei devenind chiar internaţională. Şi totuşi, eroina nu este deloc o „divă”, ci o femeie simplă, în sensul cel mai bun al cuvântului, ea refuză, dezgustată, să ia parte la o „partuză”, apoi ştie să îşi aleagă ca repertoriu romanţe demodate, pe care le interpretează într-un mod unic, pentru că e înzestrată cu o structură interioară predominant melancolică. După Ştefan, arta Arabelei provine din „oboseala ei intimă, din melancolia ei depărtată ce aruncă (…) un val de lumină scăzută”. Cuplul lor va evita cu fermitate să dea spectacole în România, mai exact la Bucureşti, pentru că Ştefan Valeriu nu vrea să fie văzut pe scenă de către Maria. Iată cum personajul din povestirea anterioară glisează în această ultimă proză, sugerând o iubire profundă dar neîmpărtăşită. Când între Arabela şi Ştefan intervine plictiseala, aceasta se va întoarce la artiştii ei de circ.

În 1939, deci şapte ani mai târziu, Mihail Sebastian va scrie în *Jurnalul* său: „Treizeci şi doi de ani. Mă simt bătrân, urât, uzat. Nu-mi face nici o plăcere să mă uit în oglindă. Mi-e uneori silă de omul ăsta palid, cu ochii vineţi, cu o chelie care se accentuează şi totuşi cu încă nu ştiu ce aer de tinereţe ostenită”. Aceeaşi des invocată oboseală existenţială, deci, aceeaşi melancolie, în fond. Deşi nu se vrea autobiografică, în

literatura lui Sebastian eroul principal îl exprimă în mod esenţial pe autor, aşa cum personajul Sandu îl exprimă pe Anton Holban, în proza sa.

Receptarea volumului *Femei* este mai degrabă modestă de către G. Călinescu: „Scriitorul se refugiază în analiză şi însemnările sale erotice sunt mai mult stendhaliene decât gidiene. Talentul artistic pare a lipsi, totuşi, ca prozator, scriitorul posedă o ritmică vie şi o frază fin echivocă, de o maliţie imperceptibilă.” (*Istoria literaturii române de la origini până în prezent*). În schimb, Camil Petrescu apreciază că „E o carte apropiată preferinţelor mele statornice, o întâmplare din zona rarefiată a psihologiei discontinui, a substanţialităţii abstracte”, „cu accent pe autenticitate, nu pe originalitate”. Bun prieten cu Sebastian, Camil Petrescu pune punctul pe i! Mihail Sebastian însuşi mărturiseşte: „Am încă prejudecata unei moralităţi a scrisului, în această măsură nu-l accept decât în măsura în care caută un adevăr şi exprimă o sinceritate” (*Eseuri. Cronici. Memorial,* 1972).

Trebuie precizat, ca să înţelegem mai bine estetica lui Sebastian, că scriitorul îşi expune în numeroase articole din presa culturală concepţiile despre roman. El consideră că romanul trebuie să se schimbe, pentru că „sensibilitatea veacului” s-a schimbat, şi propune termenul de „panlirism”: „Toate există în ritmul unui absolut lirism. Patetism pur. Toate se nasc, trăiesc, se înlănţuie în virtutea unor legi de logică afectivă. (…) Vremea pateticului pur se cheamă PANLIRISM” („Panlirism”, *Cuvântul,* 14 oct. 1927). Sebastian crede că romanul nou trebuie să fie liric, să valorifice monologul interior, să ilustreze discontinuitatea personalităţii. În anii care urmează, Sebastian va scrie despre romanul lui Marcel Proust ca despre romanul ideal al sec. XX, dar va scrie elogios şi despre James Joyce şi Virginia Woolf, atent – şi favorabil – la reformele masive din romanul modernist european.

Revenind la proza sa scurtă, volumul *Femei* este scris

deci de un tânăr de 25 de ani. El prezintă câteva portrete feminine remarcabile, întruchipând tipologii şi vârste diferite, creionate cu un simţ fin al detaliului şi cu multă intuiţie faţă de psihologia feminină. Eroul masculin nu poate fi văzut altfel decât ca un *alter ego* al autorului şi îl vom reîntâlni, ceva mai matur, în Ştefan Valeriu din piesa *Jocul de-a vacanţa*. Acest erou-tip este un bărbat care nu depăşeşte vârsta de treizeci de ani, dar care e marcat de ceea ce el însuşi numeşte „lene", „indiferenţă", „melancolie". Nu poate iubi cu pasiune pentru că e prea blazat, „îmbătrânit" înainte de vreme, deziluzionat de oameni, de tot. E departe de disperări, nu vorbeşte niciodată despre sinucidere, de exemplu, dar pasivitatea lui este o stare care îl văduveşte de trăiri intense. În registrul imobilităţii, al inerţiei, al degustării doar a ceea ce se oferă lesne nu poate să încapă un elan vitalist.

Personajele din *Femei* sunt eboşe ale personajelor viitoare ale lui Mihail Sebastian, în schimb dragostea va apărea altfel în unele dintre textele sale literare următoare. Dacă în *Femei* avem descrierea unor legături fie estivale, fie începute rapid, în viaţa cotidiană, în urma unei întâmplări, nedestinate durabilităţii, în romanul *Accidentul* vom avea o poveste pur proustiană.

În concluzie, în volumul *Femei,* povestea de dragoste sebastiniană, când nu este o idilă, este o tentativă eşuată, o blândă singurătate în doi, un romantism adolescentin se îmbină cu blazarea unei maturităţi precoce. O iubire intensă e nefericită pentru că nu e reciprocă, ca în opera maestrului său Marcel Proust. De la prozele scurte din *Femei* (din 1932) la piesa de teatru neterminată *Insula* (1945), există la eroii lui Sebastian o aspiraţie către iubire, dar nu şi energia vitală care să facă posibil pathosul. Eroul sebastinian e în aşteptarea iubirii, dar e prea blazat pentru a o întâmpina şi a o trăi.

BIBLIOGRAFIE PRIMARĂ

Sebastian, Mihail, *Femei*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 2004.
Sebastian, Mihail, *Fragmente dintr-un caiet găsit*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 2005.

BIBLIOGRAFIE CRITICĂ

Băicuş, Iulian, *Mihail Sebastian. Proiecţii pe ecranul culturii europene*, Ed. Hasefer, Bucureşti, 2007.
Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ed.Minerva, Bucureşti, 1982.
Grăsoiu, Dorina, *Mihail Sebastian sau ironia unui destin*, Ed. Minerva, Bucureşti, 1986.
Petrescu, Camil, *Eseuri. Cronici. Memorial*, Ed. Minerva, Bucureşti, 1972.
Pîrvan-Jenaru, Dana, „Pasiunea lui Mihail Sebastian pentru Proust", *Observator Cultural*, nr. 486, 6.08.2009. Bucureşti.

CRISTIAN MUȘA

CLACA, ȘEZĂTOAREA ȘI HORA SATULUI ÎN CONTEXT PREMARITAL – CONSEMNĂRI ORALE –

În societatea rurală românească, întemeierea unei familii odată cu împlinirea vârstei potrivite, acceptată de comunitate, era scopul primar, atât al familiei, cât și a întregii comunități. Aducem în discuție „întreaga comunitate” deoarece viața tuturor membrilor acesteia era strâns legată prin diversele activități pe care ei le desfășurau. Este vorba despre folosirea în comun a unor resurse și instalații tehnice (obștești): moara, piua, fântâna etc., dar și de faptul că-și duceau traiul după niște cutume bine știute și respectate și astfel cu toții se coagulau într-un stil de viață comun din punct de vedere social, economic, religios, folcloric. De asemenea, transmiterea unor informații sau aptitudini era realizată tot de întreaga comunitate, de la cei mai în vârstă la cei mai tineri, asigurându-se astfel continuitatea lor, dar totodată fiind amprentate de întreaga comunitate prin interpretare și aportul adus structurii creative, a subiectului sau a stilului de interpretare.

În funcție de sexul copilului, acesta deprindea în timp activitățile meșteșugărești și casnice stând în preajma femeilor din familie și nu numai (fetele), și în preajma bărbaților (băieții), învățând, preluând în mod spontan sau asumându-și niște cunoștințe utile pentru viața de matur.

Printre activitățile importante din calendarul industriei casnice se enumeră și obținerea și prelucrarea fibrelor textile. Femeile erau responsabile de asigurarea hainelor tuturor membrilor familiei, de confecționarea textilelor folositoare în

gospodărie și a zestrei pe care fiecare fată trebuia s-o ducă, odată cu trecerea ei în căsătorie, la casa socrilor sau la casa soțului în cazul unei căsătorii neolocale.

Deprinderea tainelor prelucrării textilelor se făcea încă din copilărie prin responsabilizarea fetelor cu prelucrarea fibrelor vegetale sau animale, în anumite etape (spălatul și scărmănatul lânei, torsul firelor de cânepă de o calitate inferioară etc.). Totodată, cu împlinirea vârstei nubile, aceste activități intrau deja într-un „circuit" premarital, clăcile și șezătorile căpătând, pentru fete, această funcție.

Activitățile întreprinse în cadrul clăcii nu au atât de accentuat funcție premaritală, fiind prezenți în acest context tineri și bătrâni laolaltă la toate muncile agricole. Deși claca se încheia cu muzică și joc, scopul marital nu era cel principal, funcția premaritală se conturează foarte bine în cadrul activităților șezătorii și apoi la hora satului.

Urmărind descrierile oferite de bibliografia de specialitate, în special documentele etnografice publicate în seria *Sărbători și Obiceiuri* împărțite pe toate regiunile României[1], dar și alte lucrări de referință din etnologia românească în general, constatăm că pe arealul țării noastre șezătoarea mai este denumită și „la opaiț" sau „la furcărit". La opaiț, de la sursa de lumină din casele în care se organiza șezătoarea și, la furcărit, de la faptul că fetele și femeile se adunau laolaltă pentru a toarce lâna așezată pe furcă.

---

[1] *V*. Răspunsurile la Chestionarele Atlasului Etnografic Român publicate în seria de volume *Sărbători și Obiceiuri*, vol. I, Oltenia, coordonator Ion Ghinoiu, Editura Enciclopedică, București, 2001; vol. II, Banat, Crișana, Maramureș, coordonator Ion Ghinoiu, Editura Enciclopedică, București, 2002; vol. III, Transilvania, coordonator Ion Ghinoiu, Editura Enciclopedică, București, 2003; vol. IV, Moldova, Editura Enciclopedică, București, 2004; vol. V, Dobrogea, Muntenia, Editura Etnologică, București, 2009.

Șezătoarea se organiza de obicei în nopțile lungi de iarnă într-o casă cu fete, participând în primul rând fete și femei, alăturându-se apoi și flăcăii satului. În cele mai multe cazuri gazda care organiza șezătoarea dădea „veste” printre rude, vecini, cunoscuți, și-i înștiința de ceea ce urma să se întâmple. Scopul fizic era ca fetele și femeile să lucreze, adică să coasă, să toarcă, să țească, iar cel spiritual, ascuns, dar știut de întreaga comunitate era ca tinerii să se cunoască între ei și să lege relații în scopul căsătoriei. În acest fel, întrunirea laolaltă pentru a lucra era doar un pretext prin care se facilita crearea unor legături premaritale. Aceste idei au fost descrise de o interlocutoare din zona Năsăudului înregistrată de Nicolae Bot, care afirma următoarele:

Să fac șezători ca să să distrează, asta-i distracția tineretului. Că dacă n-a mere acolo le-ar hi somn, acasă n-a putie lucra. Acolo să-ntâlne doi cu doi, apăi din asta li să lua dragostea, apoi să căsătore. Când îț intra drăguțu ți să fășe inima cât on mai die bucuroasă. Când nu vine, die ieram supărat, tăt tie uitai la ușă că vine, o nu vine[2].

În cadrul aceluiași context existau și jocuri prin intermediul cărora tinerii se apropiau, sau dacă nu, erau create momente cu acest scop, cum era, de exemplu, jocul sărutului pentru ca fetele să poată răscumpăra fusul furat de flăcăi.

Din punct de vedere coregrafic, șezătoarea nu oferea un repertoriu specific în afară de cel interpretat în cadrul contextelor sociale ale comunității. Există anumite mărturii despre un joc distractiv, *Vârtelnița*, numit astfel după unealta folosită la prelucrarea fibrelor vegetale și animale, fiind instrumentul implicat direct în interpretarea acestui joc popular.

---

[2] Nicolae Bot, *Șezătoarea în zona Năsăudului*, în „Studii de Etnologie” Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2008, p. 13.

În unele zone ale României în cadrul șezătorii erau întâlnite și anumite practici rituale prin care fetele credeau că atrag feciorii, îi aduc la ele în șezătoare. Legat de aceste practici magice, Nicolae Bot, în *Șezătoarea din zona Năsăudului* dă câteva exemple:

Când nu vin feciorii, o fată toarce pe la spate câte puțin din fiecare caier, și rostește următorul descântec: Nu torc, / Că-ntorc / tăț fișorii, / D'in tăit'e șezătorile./ Die n-or vini, / Or pocni, / Die n-or pleca, / Or crepa. Pe tortul tors în acest fel fac numeroase noduri, fiecare reprezentând câte un fecior, leagă cu el toate fusele goale și le aruncă pe horn din tindă, dacă acolo iese gura hornului, sau din pod, să vină în vatră. Fetele iau apoi tortul și se duc cu el la altă șezătoare unde leagă poarta să nu poată intra feciorii acolo. Ele păzesc cu străjnicie să nu se facă asemenea practică împotriva lor[3].

În alte mărturii ale unor femei reiese că acestea se foloseau de practici magice prin care intrau direct în contact cu spirite negative, folosind anumiți arbori, cum era, de exemplu, socul:

Magia practicată în șezătoare cu ajutorul socului se bazează pe credința că acest arbore ar fi unul din locurile în care sălășluiește dracul. În comuna Șanț fetele amestecă cu două bețe de soc jarul din vatră și rostesc un descântec pentru a aduce feciorii: Cum arde socu, / Așe să ardă focu, / Să ardă-n foc, / Până nu și-a găsi loc, / Să arz în pară, / Până n-oi vini în ias sară; / Și-n loc să nu poți sta, / Până nu mi-nșerca, / Să nu-ț șie bine, / Până nu-i vini la mine, / De nimic să nu te uiți, / Până n-oi veni desculț, / Că eu te fierb în oală, / Până

[3] *Ibidem*, p. 27–28.

nu-i vini și-n pielea goală, / Că eu n-oi zice rău, / Că ai fost drăguțu meu, / Io te-ncui cu cheie, / Altele să nu te ieie, / Și de nu-i vini dup-olaltă, / Toate crucile să te bată, / Și de n-oi veni să te am, / Să te faci hăram, / De nu m-oi lua că ți-am fost dragă, / De tine nimic să nu s-aleagă. / Să vii acu aici, / Da să mai aduci voinici, / Pi ieștilalți nu-i vedem, / Da eu numa pe tine te chem, / Să treci garduri înalte, / Să vii cât de departe[4].

Aceste aspecte sunt analizate pe larg în diverse studii deoarece implică o sumedenie de gesturi rituale și fapte sociale atât de ordin material cât și imaterial, de aceea ne oprim doar la amintirea câtorva aspecte din lucrarea lui Nicoale Bot, care în momentul de față ne este la îndemână, lăsându-i cititorului curiozitatea explorării surselor bibliografice pe care le oferă studiile etnologice și etnografice.

Claca, dar mai ales șezătoarea reprezintă două contexte premaritale preliminare intrării în hora satului „ieșitul la horă", instituția finală din punct de vedere al închegării unor relații între tineri cu scopul căsătoriei.

Hora satului, o adevărată instituție cu reguli bine știute de întreaga comunitate, reprezenta un context propice atât pentru cunoașterea tinerilor, așa cum am amintit, cât și pentru socializare în general a întregii comunități. Hora satului nu era „dedicată" neapărat tinerilor, ci tuturor locuitorilor satului, fiecare categorie de vârstă având locul și rolul său[5]. Întâlnirile la hora satului aveau loc în toate zilele de duminică, în afara posturilor, dar și la sărbătorile mari din an când se organizau bâlciuri, nedei, hramuri, într-o cârciumă din localitate sau la marginea satului. De asemenea, într-o comunitate puteau fi

---

[4] *Ibidem*.
[5] Anca Giurchescu, Constantin Eretescu, *Folclor coregrafic din Țara Vrancei*, Focșani, 1974, p. 7.

organizate mai multe hore, în sensul că se adunau pe sate/vecinătăți într-un loc stabilit.

Tinerii intrau în horă odată cu împlinirea vârstei pe care comunitatea o accepta, această trecere la starea de flăcău de însurat și fată de măritat căpăta un caracter social predominant stabilit de rânduielile comunității din care aceștia făceau parte[6]. Intrarea în horă era un fel de binecuvântare a tinerilor pentru a se căsători însă, pentru primirea acestei binecuvântări existau niște condiții legate atât de vârstă, cât și de anumite abilități fizice, demonstrate, de exemplu, prin textilele lucrate și pregătite pentru noua casă unde trebuia să se ducă după soțul ei: „De la 16 ani, că erau bune de măritat, aveau macatele cusute" (Merei, Buzău); „Era scoasă la horă numai fata pregătită de căsătorie" (Roata de Jos, Giurgiu), iar băieții de la 17-18 ani în sus.

Potrivit regulilor horei, tinerii jucau între ei, iar cei căsătoriți asemenea, uneori chiar și cei proaspăt căsătoriți, fiind urmăriți cu mare atenție de mamele fetelor care întotdeauna le însoțeau și luau seama nu numai de comportamentul copiilor lor, ci a întregii desfășurări sociale și spectaculare.

Organizarea horei satului era responsabilitatea flăcăilor din sat, uneori chiar conducătorul cetei de colindat. Aceștia „se îngrijeau" de asigurarea locului, dacă hora se făcea la cârciumă, și a muzicanților. De asemenea, tot ei strângeau taxa de participare, doar de la băieți, pentru a asigura plata muzicii.

În cadrul desfășurării coregrafice exista o succesiune bine stabilită a ordinii jocurilor, începând cu cele într-un tempo potrivit, apoi ajungând la cele de virtuozitate de cele mai multe ori. De exemplu, în zona Munteniei jocurile erau ordonate într-un ciclu care cuprindea hore, sârbe, brâuri și doiuri.

---

[6] Mihai Pop, *Obiceiuri tradiționale românești*, Institutul de Cercetări Etnologice și Dialectologice, București, 1976, p. 134.

Invitația la horă era făcută întordeauna de băiat, nu neapărat printr-un gest direct, ci prin anumite semne, niște coduri culturale bine știute de întreaga comunitate. Uneori doar printr-un semn făcut cu capul sau cu ochiul, fata era invitată la dans. Potrivit regulilor comunităților rurale, fetei nu-i era permis să refuze o invitație la dans, împotrivirea fiind văzută ca o jignire și astfel aceasta putea fi sancționată prin excluderea din horă pentru mai mult timp (de obicei două-trei duminici la rând).

Toate aceste aspecte redate pe scurt în aceste rânduri, dar „consultabile” în publicațiile amintite (v. nota 1), sunt încă vii în memoria colectivă a comunităților sătești contemporane prin povestirile celor care au participat la hora satului, desfășurată până aproape de începutul anilor ‘80 ai secolului trecut. Redăm, așadar, câteva pasaje din culegerile realizate în ultimii ani în localitatea Starchiojd din județul Prahova în care se oglindesc niște legi nescrise de ordin social după care comunitățile rurale își duceau traiul.

Bătrânilor din Starchiojd le-au rămas întipărite în minte amintirile din anii tinereții căutând în toate un strop de bine și de frumos. Întotdeauna memoria pasivă a comunității este o adevărată arhivă prin care, odată accesată, se pot scoate la iveală adevăruri și aspecte de ordin social, cultural, istoric, folcloric de o mare valoare. Momentele „de prag” din viața fiecărui om sunt păstrate la loc de cinste în memoria fiecărui individ, deoarece cândva acestea le-au marcat viața și i-au conștientizat de trecerea timpului.

Claca era una dintre primele întruniri sociale pentru care nu exista o limită de vârstă, restricții de gen sau de statut marital la care luau parte chiar și copiii, aceasta având loc de multe ori la o casă din sat. Claca putea fi organizată toamna, după ce recoltele erau culese, dar și în timpul nopților lungi de iarnă când se puteau rezolva alte treburi, cum ar fi, de exemplu, prelucrarea fibrelor textile. În astfel de contexte voia bună era

căutată în orice gest, vorbă, reacție a participanților, ceea ce făcea ca grupul să se cunoască și să se coaguleze într-un spirit comun. Am extras câteva pasaje de interviu din culegerile efectuate în sat prin care probăm interpretările specialiștilor, dar de data aceasta folosind în mod direct exprimările și viziunea purtătorilor de patrimoniu. Referindu-ne la momentele de socializare și tihnă a țăranilor, redăm o imagine descriptivă prin care una dintre interlocutoare a scos la iveală un moment dintr-o seară de clacă prin care se observă aspectele amintite de noi:

M-am dus și io la clacă și la un timp a vinit și niște băieți și io am zis să fiu politicoasă, că iera băieți mai mari dicât mine. M-am ridicat după scaun și i-am zis lu unu «stai jos!» Și ăla s-a trântit jos în mijlocu' camerii, 'ce «Marioara lu' Costică Ghenzăr mi-a zis să stau jos!» A râs toată lumea și toată seara s-a distrat pentru că nu i-am zis să ia loc, i-am zis să stea jos. Da' io nu mai puteam di rușine. (Maria Cristea)

La Starchiojd, din povestirile oamenilor, ca în toate zonele țării, de altfel, *claca* și *hora satului* erau refugiile cele mai importante și mult așteptate din viața tineretului, iar lucrul în cadrul clăcii, de exemplu, era în mare parte doar un pretext, funcția primară fiind cea de socializare și de cunoaștere a tinerilor cu scopul legării unor relații care duceau la căsătorie. Interlocutorul nostru, Ștefan Ceaușu, la fel ca bibliografia de specialitate, scoate în evidență funcția „mascată" a clăcii:

A fost într-un an, nu știu, a făcut unii niște bătăi serioase pă la Bătrâni și-a interzis hora toată iarna, nu mai iera. Și aici, să făcea clăci, să știa, că aveam suror'li nemăritate aici... da' ce clacă? Îți dădea un pic di lână să torci, sau câlți, ce-avea acolo, un tuci di boabe fierte acolo... Vinia băieți din sat. Iera aici 30-40 di inși și nu mai avea loc în casă un' să joace și ișa afară pă zăpadă. Jucaaa... aveam un

văr care cânta cu cimpoiu'. Di la Bătrâni! Și-l aducea p'ăla, vinia cântând pân coastili alea, și-aici cu cimpoiu', mai iera moș Petre, mai bea o țuică „măi nepoate, mai dă și la mine pă cimpoiu' ăla să zic io una d'asta veche!" (Ștefan Ceaușu).

De asemenea, interlocutoarea noastră Ecaterina Savu continuă ideea lui Ștefan Ceaușu și probează autenticitatea unei culturi populare comune exprimată prin organizarea acestor contexte. Totodată, se observă și nevoile sau dorințele membrilor comunității care făceau parte dintr-o anumită categorie de vârstă, dar se dorea și afirmarea și marcarea afilierii la un anumit grup, cum era, de pildă, grupul tinerilor „apți" pentru căsătorie. Odată ce căpătau acest statut, de „buni de însurat/măritat", prin integrarea în hora satului ca membri activi, tinerii, fete și feciori, căpătau și o anumită independență și niște drepturi, cum ar fi, de exemplu, participarea la târguri, la bal, la cârciumă, feciorii își puteau lăsa barbă și puteau invita fetele la joc etc., puteau să facă parte din ceata de colindători sau aveau „frâu liber" pentru a organiza, coordona anumite evenimente și îndeplini acte rituale sau ritual-ceremoniale, bineînțeles, uneori vegheați de persoane vârstnice, sau momente nerituale[7]. În informațiile culese de noi se reflectă independența și dreptul de a organiza anumite întruniri sociale pe care o fată intrată în horă și le asuma într-un context premarital:

Ieram un drac! Stăteam aicia spre Anișoara și, pleca mama mea, cu ziua. Ce crezi că făciam? Scoteam tot din casă, că ziciam că să fie loc pentru joc. Chemam fete, fierbeam grăunțe și făciam clacă. Mama mea când vinea, la mine, că io am camera aia pă beci, s-auzea: du-du-du! Da biată mama

---

[7] *Ibidem.*

mea „ce-o fi la casa mea?” Când colo, iera un joc și-o armonie… (Ecaterina Savu).

Ieșitul la horă, atât pentru fete, cât și pentru băieți, era unul dintre cele mai importante momente ale tinereții prin care se puncta trecerea de la starea de copil la, așa cum am amintit anterior, cea de tânăr/tânără „bun” de însurat/măritat. Uneori, intrarea fetelor în horă era un moment festiv, mai ales că această manifestare avea loc de cele mai multe ori la o sărbătoare mare din an: Crăciun, Paște, Rusalii sau la hramul satului când, cu adevărat, întreaga comunitate era prezentă. Momentul era marcant pentru fiecare actant „vizat” deoarece în fața întregii comunități se anunța indirect, prin niște coduri culturale bine știute de comunitate, că tânăra respectivă este „liberă” să se căsătorească. Hora satului era o manifestare diurnă, de aceea, de cele mai multe ori, în cazul în care mama nu însoțea fata la horă, aceasta îi dădea fetei o anumită sarcină pe care trebuia s-o îndeplinească la o oră fixă, asigurându-se, astfel, că fata nu va întârzia. Altfel, nesupunerea putea fi „corectată” prin interzicerea participării la horele următore sau altfel, după cum cităm:

Când am ișit la horă prima dată, ieram și io curioasă să văd ce să face acolo și am stat mai mult dicât mi-a zis mămița să stau. Când am vinit acasă o femie mi-a ișit cu sec (adică cu gălețili goale) și nu mi-a mers bine că mămița șidea pitită după poartă cu nuiaua și m-a bătut că ‘cia că di ce am stat atâta. Aia a fost ieșirea mea la horă. (Maria Oprea)

Prin intrarea în horă a unei fete, oamenii înțelegeau că aceasta este destul de matură și că are zestrea gata, iar flăcăii puteau s-o pețească. Fetele erau aproape întotdeauna însoțite de mamele lor care luau seama la orice gest al fetelor sau puteau să le atenționeze pe acestea în cazul în care băieții care le

curtau nu erau „de neam” sau dacă nu îndeplineau anumite condiții pe care familia fetei le dorea. În caz contrar, mama putea s-o mustreze pe fată chiar în văzut întregii audiențe. Aceste fapte puteau fi și un mesaj către partenerul fetei, înțelegând, astfel, că nu este unul dintre tinerii doriți de familia fetei:

Când iera Lenuța mea la horă, să agățase Gheorghe di ea și nu mai putea scăpa di iel. Io i-am zis „Să nu te prinz că joci cu Gheorghe că te omor!” Într-o zi m-am dus și eu la horă, cum să ducia toate mamili după fete, și când am intrat în salon, Lenuța mea juca cu Gheorghe. Și-am tras-o și io afară și i-am dat o bătaie di să uita toată lumea la noi „ce ți-am spus io, fă, să nu mai joci cu Gheorghe!?” (Maria Mușa)

Totodată, refuzarea unei invitații la joc putea să aibă anumite efecte negative. Aparent, în această situație ne confruntăm cu o contradicție. Pe de o parte, fata nu era sfătuită să joace cu oricine, fiindcă putea fi „mustrată” de mamă în general, dar pe de altă parte, dacă refuza invitația unui flăcău, putea fi sancționată în văzul tuturor de acesta iar comunitatea, potrivit legilor nescrise locale, să nu reacționeze în niciun fel, considerând normale toate reacțiile, chiar dacă puneau fata într-o lumină negativă. În acest caz, existau, de asemenea, niște coduri culturale de comunicare nescrise. Dacă ne gândim la invitația la joc, în mare parte făcându-se printr-un semn cu mâna, ochiul sau cu capul, fata putea să simuleze o neînțelegere a intenției tânărului, întorcând privirea în altă parte sau intrând în vorbă cu cineva din apropiere. Odată ce intra în joc, dar nu-i plăcea partenerul, putea să-l facă să înțeleagă, prin expreisa feței, de exemplu, că nu-l place.

Trăind într-o societate patriarhală, un tânăr nu accepta o umilire, mai ales în văzul întregii comunități, ceea ce-l făcea să reacționeze negativ în anumite situații, dar în deplină dreptate

după legile sociale ale satului. Acesta avea posibilitatea să scoată o fată din horă în cazul unui refuz la joc și, totodată, să stabilească o anumită perioadă de „pedeapsă”, timp în care fata respectivă nu mai avea voie să participe la horă:

Indiferent că nu-ți plăcea trebuia să te duci să joci cu iel. Putea să fie și al lu' mama dracului, că dacă nu, îți făcea nuneasca și te trimitea acasă. Îți cânta nuneasca și „du-te acasă cu ea, ține-o-n vitrină”. N-o mai videai trei-patru săptămâni. (Ștefan Ceaușu)

Iete, băiatu' ăsta care ie-n poza asta mi-a zis așa, 'cia că, „cum iei un sac în brațe di-l duci la moară, așa te iau io și te duc la mama”. Io zic „mă, dac' aș fi un covrig, m-ai băga-n buzunar, da' așa, nu poți, că sunt mare”. Și mi-a stricat horili, și-a făcut scandal că di ce nu vreau. (Lica Diaconu)

Analizând descrierile interlocutorilor noștri, identificăm funcția „originală” a clăcii, șezătorii și a horei satului, contexte cu joc în cadrul cărora se marca, evolutiv, în primul rând, trecerea dintr-o stare în alta: de la cea de copil la cea de adolescent, de la cea de adolescent la cea de tânăr nubil. În al doilea rând, sunt scoase în evidență și „măștile” sociale de tipul întâlnirii laolaltă pentru a lucra ceva fizic, pe când aceste întâlniri aveau strict rolul de a le oferi tinerilor momente de răgaz, de relaxare, distracție și niște cadre „legale” potrivit regulilor satului românesc, de a se cunoaște, de a-și exprima sentimentele și a se lega relații de dragoste. Trecând prin aceste formulări minimale, deoarece bibliografia de specialitate este extrem de bogată în publicații cu acest subiect *al premaritalului*, concluzionăm că în contemporaneitate claca, șezătoarea și hora satului viețuiesc doar la nivelul memoriei culturale colective, așa cum am amintit în rândurile anterioare, niște arhive neprețuite care vor pieri odată cu purtătorii lor.

SEBASTIAN ȘTEFĂNUCĂ

DESPRE BAZELE AFECTIVE ALE ETICII ÎN ANTROPOLOGIA CULTURALĂ

Ca și în alte științe ale omului, cercetările în antropologia culturală (și socială) sunt însoțite adesea de probleme morale care, în timp, au dus la necesitatea elaborării unor coduri etice și a unei legislații pe măsură. Pioneratul în tratarea acestor probleme, dar și cea mai preocupată de ele, este antropologia americană, etichetată ca „antropologie culturală".[1] Orice manual american de antropologie culturală din ultimele decenii face inevitabil referire la astfel de probleme și dileme etice. Astfel, răsfoind la întâmplare unul dintre aceste manuale, descoperim întrebări precum „[C]ine v-a utiliza descoperirile noastre [ale antropologilor, *n. ns.*, S.Ș.] și în ce scop? (...) Cine (...) va beneficia de pe urma cercetării? (...) Care sunt limitele relativismului cultural când o practică tradițională este universal considerată un abuz în ceea ce privește drepturile omului?" etc.[2] De asemenea, o problemă morală extrem de întâlnită, cu care orice antropolog se confruntă în teren, este aceea având legătură cu *intimitatea* interlocutorilor; frecvent, antropologul este interesat de subiecte delicate, care țin de o zonă de existență privată a obiecților[3] săi, de lucruri pe care

---

[1] Robert Layton și Adam R. Kaul, "American Cultural Anthropology and British Social Antrhropology", în *Anthropology News,* January 2016, p. 14.
[2] William A. Haviland, Harald E.L. Prins, Dana Walrath, Bunny McBride, *Cultural Anthropology. The Human Challenge* (twelfth edition), United States of America: Wadsworth; Thomson Learning, 2008, p. 18.
[3] Folosesc denumirea de „obiecți", iar nu „obiecte", pentru indivizii umani întrutotul de acord cu argumentul lui Gheorghiță Geană pentru utilizarea

aceştia nu ar dori în general să fie ştiute despre ei.[4] De aceea, se consideră – şi este un aspect din ce în ce mai reglementat prin legislaţie, inclusiv în România – că antropologul trebuie să obţină *acordul informat* din partea oricui oferă date sau este afectat de cercetare, acord bazat pe o informare privind natura cercetării, procedurile acesteia şi impactul posibil.[5] Protecţia celor în mijlocul cărora antropologul desfăşoară cercetarea împotriva unor daune fizice, psihice sau morale rezultate în urma cercetării se află în centrul preocupărilor etice în antropologie.

Codurile etice în ştiinţele umane sunt de fapt coduri *deontologice*, formulate kantian, având în vedere cerinţele unei presupuse raţionalităţi universale, abstracte, coduri conţinând *datorii* pe care cercetătorul le are faţă de cei cercetaţi şi de toate instanţele implicate în actul cercetării. Această perspectivă în formularea lor se îmbină cu necesitatea *obiectivităţii* în ştiinţele actuale, ştiinţe cu o epistemologie care respinge *subiectivitatea* în descoperirea adevărului. Între altele, cu consecinţa eliminării oricărei intruziuni afective pe drumul către adevăr. Considerăm că perspectiva este valabilă doar pentru ştiinţele umane în care relaţia dintre cercetător şi obiecţii cercetării este una *impersonală*; pentru acele ştiinţe în care relaţia menţionată devine *personală* – printre care şi antropologia culturală/socială, vieţuirea de lungă durată a antropologului în proximitatea obiecţilor săi conducând inevitabil la acest rezultat – perspectiva expusă trebuie astfel amendată astfel încât alături de cerinţele de raţionalitate să-şi facă loc şi cele întemeiate pe baze afective. Aşa cum *empatia*

---

acestei denumiri (în *Antropologia culturală. Un profil epistemologic*, Bucureşti, editura Criterion Publishing, 2005, p. 94, n. 18).

[4] *Ibidem*.

[5] Conrad Phillip Kottak, *Anthropology. Appreciating Human Diversity* (fifttenth edition), New York: McGraw Hill, 2013, p. 85.

este o condiție necesară a cunoașterii antropologice veritabile, *afectivitatea* trebuie luată în calcul ca sursă validă în fundamentarea codurilor etice în antroplogia culturală și socială. O afectivitate care – pentru antropolog, lucru deloc neobișnuit – poate să însemne sentimente autentice de iubire. Atât din partea antropologului pentru (unii dintre) cei cercetați, cât și – mai frecvent chiar! – din partea celor cercetați pentru antropolog.

Mai multe episoade din istoria depășind un secol și jumătate a antropologiei culturale/sociale – dintre care voi expune în continuare câteva – au legătură cu necesitatea elaborări unor coduri etice. Expunerea lor va fi relevantă și pentru faptul că această elaborare nu poate avea decât dublu fundament, rațional și emoțional. Astfel, sunt binecunoscute studiile de antropologie psihologică ale Corei du Bois, antropologă americană, rezultate în urma cercetărilor de teren la populația de pe insula Alor, între anii 1937–1939. Astăzi, insula face parte din Indonezia, în acei ani era însă parte a Indiilor de Est Olandeze. Alorezii nu întâlniseră înainte americani, însă impresia foarte bună lăsată de Cora du Bois a făcut ca mulți dintre ei să-și declare sprijinul pentru Aliați în timpul celei de-a doua conflagrații mondiale, cu rezultatul măcelăririi lor de către japonezi când aceștia au ocupat insula.[6]

Teza de doctorat a Evei Justin, o cercetătoare germană în perioada nazistă, depusă la Universitatea din Berlin în 1943, avea titlul *Destinele biografice ale descendenților de țigani [*Gypsy*] și ale progeniturilor lor cu o educație de o manieră necorespunzătoare pentru specia lor*[7]. Studiul a fost făcut pe

---

[6] Satish Kedia și Linda A. Bennett, "Applied Anthropology", 2005, (https://www.researchgate.net/publication/272491400_Applied_Anthropology, *accesat la 3 martie 2020*), p. 15.

[7] Titlu original: *Lebbensschicksale artfremd erzogener Zigeunerkinder und ihrer Nachkommen*, tradus în engleză ca *Biographical destinies of Gypsy*

baza unor observații și interviuri cu tineri și copii romi și sinti, selectați pentru deportare, dar încă netrimiși la Auschwitz, pentru a fi la dispoziția cercetătoarei. Concluziile studiului au fost acelea că determinările rasiale sunt atât de pregnante în cazul țiganilor că nu pot fi corectate pe baza influențelor de mediu și sociale. După susținerea tezei, în mai 1944, lotul de copii și tineri aflat în studiu a fost deportat la Auschwitz. În toamna aceluiași an, când teza a fost publicată, toți acești copii și tineri erau deja morți. Tezei i-a fost acordat calificativul „foarte bine” inclusiv de Richard Thurnwald, nume marcant al antropologiei de tradiție germană.[8]

Există însă și episoade controversate din punct de vedere etic în care actor nu este antropologul considerat individual, ci însăși antropologia. Ceea ce a rămas cunoscut drept „Proiectul Camelot” – un studiu de contrainsurgență implicând mai multe discipline, printre care și antropologia, realizat de Armata Statelor Unite în 1964 în țările Americii de Sud, în încercarea de a controla politicile guvernelor sud-americane, intenție camuflată în spatele unor așa-zise preocupări pentru studiul schimbării în țările lumii a treia – a fost considerat de mulți antropologi un exemplu al modului în care agențiile guvernamentale se pot folosi în mod abuziv de expertiza antropologică în urmărirea intereselor statale.[9] De asemenea, pe măsură ce se diminua conflictul din Vietnam,

---

children and their offspring who were educated in a manner inappropriate for their species. Traducerea titlului în română am făcut-o după traducerea acestuia în engleză.

[8] Andre Gingrich, *The German-Speaking Countries. Ruptures, Schools, and Nontraditions: Reassessing the History of Sociocultural Anthropology in Germany,* pp. 59–153, în Fredrik Barth, Andre Gingrich, Robert Parkin, Sydel Silverman, *One Discipline, Four Ways: British, German, French and American Anthropology,* Chicago and London: Chicago University Press, 2005, p. 122.

[9] Satish Kedia și Linda A. Bennett, *op. cit.,* p. 15.

către mijlocul anilor 1970, ieșea din ce în ce mai mult la iveală că specialiștii în științe umane care coordonau studii de teren în Thailanda realizau de fapt operațiuni militare sub acoperire pentru guvernul american.[10]

Urmare directă sau mai puțin directă a unor astfel de evenimente, s-a ajuns la elaborarea mai multor coduri etice[11], al căror pionierat, dar și cea mai intensă preocupare în ceea ce le privește, aparține, cum menționam, spațiului american. Cei mai vizați de ele sunt antropologii profesând în ramura antropologiei aplicate, a căror activitate presupune intervenția de un fel sau altul în viața comunităților studiate. Două dintre aceste coduri sunt de mare relevanță pentru comportamentul profesional al antropologilor „aplicați" americani.[12] Primul dintre ele, creat în 1949, având titulatura „Responsabilități etice și profesionale", aparține Societății pentru Antropologie Aplicată (SfAA), cu sediul în Oklahoma. Codul a apărut în urma Procesului de la Nürnberg (1945–1949), unde s-a dezvăluit încălcarea atroce a drepturilor omului în numele științei în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial.[13] Secundul, „AAA: Principii de responsabilitate profesională", adoptat în 1971, aparține Asociației Antropologice Americane (AAA). Codul are șase domenii de responsabilitate profesională, care pot fi regăsite aproape identic în codul

---

[10] *Ibidem.*

[11] Judith Preissle, Rebecca M. Glover-Kudon, Elizabeth A. Rohan, Jennifer E. Boehm și Andy DeGroff, "Putting Ethics on the Mixed Methods Map", pp. 144–163, în Sharlene Hesse-Biber și R. Burke Johnson (eds.), *The Oxford Handbook of Multimethod and Mixed Methods Research Inquiry*, Oxford: Oxford University Press, 2015, p. 163.

[12] Conrad Phillip Kottak, *Anthropology. The Exploration of Human Diversity* (fifth edition), New York: McGraw-Hill, Inc., 1991, p. 389.

[13] Satish Kedia și Linda A. Bennett, *op. cit.*, p. 15.

SfAA[14]: (1) *Responsabilitate față de cei studiați*. Astfel, antropologii trebuie să facă tot ceea ce le stă în putință pentru a-și proteja interlocutorii, pentru a le respecta demnitatea și intimitatea. Iar dacă apare un conflict, interesele celor studiați au prioritate; (2) *Responsabilitate față de public*. Antropologii au datoria să comunice public ceea ce știu și cred ca rezultat al expertizei lor profesionale; (3) *Responsabilitate față de disciplină.* Comportamentul antropologilor (în teren sau în alte contexte) nu trebuie să compromită imaginea antropologiei și a colegilor antropologi; (4) *Responsabilitate față de studenți*. Antropologii trebuie să fie devotați formării și progresului academic al studenților lor, de o manieră non-exploatativă; (5) *Responsabilitate față de sponsori*. Antropologii au datoria să informeze onest sponsorii privind intențiile pe care le au și să nu accepte condiții de muncă și angajare implicând încălcarea eticii profesionale; (6) *Responsabilitate atât față de guvernul propriu, cât și față de guvernele țărilor gazdă*, cu negocierea de către antropologi a unor înțelegeri privind cercetarea care să nu compromită în niciun fel responsabilitățile lor profesionale și etice.[15]

Dat fiind specificul cercetării antropologice – presupunând metodologic viețuirea de lungă durată în compania celor studiați –, principala responsabilitate a acestei științe este cea marcată în primul domeniu, responsabilitatea față de cei studiați. De aici și bazele afective ale codurilor etice în antropologie. Este greu de crezut că antropologul în teren,

---

[14] Domeniile de responsabilitate ale codului SfAA au legătură cu: (1) Oamenii studiați; (2) Comunitățile afectate de activitatea de cercetare; (3) Colegii; (4) Studenții; (5) Angajatorii și sponsorii; (6) Societatea ca întreg (https://www.wipo.int/export/sites/www/tk/en/databases/creative_heritage/docs/sfaa_ethical_responsibilities.pdf).

[15] C. Ph. Kottak, 1991, *op. cit.*, pp. 389–390.

viețuind alături de obiecții cercetării sale perioade ce depășesc adesea un an, va păstra față de aceștia acea neutralitate afectivă cerută de epistemologia modernă. Acest lucru ar fi tot una cu angajarea în relații *in-umane*, ceea ce ar fi echivalentul ratării, dacă nu a obiectivului, cel puțin a obiectului cercetării, *omul*. Rapoartele de cercetare sunt însă în așa fel scrise încât să se creeze iluzia că chiar a existat aceea neutralitate afectivă sau, în fața evidențelor, apelându-se la subterfugiul „recuperării”, „distanțării” ulterioare odată ce antropologul se va fi întors în cabinetul de lucru, în credința că dezbrăcarea mantiei afective ar fi condiția esențială a adevărului „gol-goluț”. În antropologie, din contră, purtarea acestei mantii de la un capăt la altul al demersului de cercetare este ceea ce o face să rămână *antropologie*, știință a *omului*. „Antropologul a eșuat”, spune Edward Evan Evans-Pritchard – reprezentant, de data aceasta, al tradiției antropologice britanice, adesea etichetată ca „antropologie socială”[16] –, „dacă, atunci când își ia rămas bun de la nativi, nu există de ambele părţi mâhnirea despărţirii”.[17] Această „mâhnire a despărțirii” nu trebuie înțeleasă ca indicând faptul că relațiile dintre antropolog și nativi au fost, indiferent de natura lor, doar pozitive și armonioase. Momentele de tensiune, frustrare, nemulțumire pot fi la fel de numeroase ca cele marcate de simpatie, bunăvoință, satisfacție. Dincolo de toate, mâhnirea este semnul despărțirii în calitate de *oameni,* de vietăți care și-au asumat până la capăt *omenescul,* indiferent de ipostazele sale. Omenesc pentru a cărui căutare științifică a fost desemnată însăși antropologia.

În același loc, E.E. Evans-Pritchard observă că antropologul în teren „este singur, lipsit de compania celor de-o rasă şi cultură cu el, fiind dependent de nativii din jurul lui de

---

[16] Vezi nota 1.

[17] E.E. Evans-Pritchard, *Social Anthropology,* London: Cohen & West LTD, 1951, p. 79.

companie, prietenie şi înţelegere umană”. Este vorba aici de nevoi socio-psihologice ale antropologului în calitatea lui de *om*, în satisfacerea cărora nativii răspund de regulă cu multă naturalețe. Ca o confirmare a acestor observații este și propria-mi experiență de teren de lungă durată în Grecia[18]. Pe acest fond, putem considera că *antropologul are dreptul moral de a instaura neutralitatea afectivă în relația cu obiecții cercetării sale doar dacă ar considera neproblematic ca și aceștia să aibă aceeași atitudine față de el*. Altfel spus, un soi de indiferență reciprocă, în care omul (mai) poate fi cunoscut doar în calitatea sa de *obiect*, cunoaștere în slujba căreia există deja destule științe, fără a mai fi deloc nevoie de încă una numită „antropologie”; *obiect* cu un statut ontologic cu nimic diferit de obiectul unor științe precum chimia, fizica, biologia etc. Ceea ce se opune, însă, ca antropologul să accepte neproblematicul atitudinii de mai sus – și ceea ce „salvează” antropologia – este că, în orice ipostază s-ar imagina,[19] nu s-ar putea concepe el pe el însuși ca simplu obiect. Chiar dacă *rațional* ar lansa o astfel de încercare, planurile îi vor fi stricate curând de... propria-i afectivitate!

În sprijinul rândurilor de mai sus, pot invoca experiența de teren pe care eu însumi o am, lucru menționat deja. Oricâtă detașare afectivă am încercat în terenurile cercetării mele, în Grecia (vezi nota 18) sau în România, experierea „științifică” a terenului este în cele din urmă inseparabilă de experierea lui *umană*. Faptul este demonstrat la sfârșitul cercetării: vrând-nevrând, rămân în urmă legături emoționale, prietenii chiar. În timp, am ajuns la o oarecare retractilitate în a începe un nou teren, conștient de inevitabilitatea unor atașamente, care

---

[18] Între septembrie 2011 și aprilie 2012, la care se adaugă nenumărate alte perioade ulterioare mai scurte, între câteva zile și o lună și jumătate.
[19] Inclusiv aceea în care cel studiat ar fi chiar... el însuși, de un alt antropolog.

devin sursă de întristare la gândul că persoanele cu care am stabilit astfel de legături posibil să nu le mai întâlnesc după terminarea terenului.

Este greu de conceput, deci, că pentru antropologi și antropologie, codurile etice să aibă doar fundamente raționale. Astfel de fundamente sunt necesare – de altfel, singurele posibile – în acele științe umane în care omul este redus la un stadiu de simplu obiect. Specificul cercetării antropologice este să aibă un câmp al cunoașterii configurat nu de *obiecte*, ci de *obiecți* ai cunoașterii (vezi și nota 3). Iar această relație, antropolog–obiecți, face din antropologie o știință cu un înalt potențial subversiv din punct de vedere politic. Cu alte cuvinte, antropologul plecând poate în teren cu misiunea de a servi interesele unui guvern, ajunge în ipostaza de a fi mai degrabă de partea intereselor grupului studiat, pe care, prin imersiunea de lungă durată în cultura respectivului grup, prin conviețuirea cu oameni, la urma urmei, cu nimic diferiți de cei din societatea din care provine, ajunge să le înțeleagă. Ceea ce înseamnă că domeniile 5 și 6 din codul etic al AAA sunt domenii vulnerabile la a nu fi respectate. Antropologia în perioada colonială abundă de exemple în sensul acesta. Chiar dacă antropologii în general nu contestau realitatea colonialismului, adesea încercau să susțină interesele oamenilor pe care-i studiau.[20] Bineînțeles, acest lucru nu era văzut cu ochi buni de oficialitățile coloniale. Reamintidu-l pe E.E. Evans-Pritchard, „[P]ropria abordare a populațiilor africane era în mod vizibil distinctă de cea a misionarilor și a administratorilor Africii coloniale. În timp ce aceștia încercau să-și facă inteligibile propriile lor idei nativilor africani, el făcea exact invers, încercând să facă inteligibile non-africanilor conceptele africane", lucru care irita teribil autoritățile

[20] Serena Nanda și Richard L. Warms, *Cultural Anthropology* (twelfth edition), Sage Publications, Inc, p. 347.

coloniale din Sudan, acolo unde E.E. Evans-Pritchard și-a desfășurat cercetările de teren.[21]

În final, să concedem că demonstrația privind bazele afective ale codurilor etice în antropologie nu a fost convingătoare; chiar dacă implicarea de tip afectiv este o trăsătură *sine qua non* a cercetării antropologice, aceasta nu înseamnă că este necesar ca ea să se prelungească și în elaborarea unor coduri etice. Ele pot fi elaborate independent, ca produse pur raționale, în manieră kantiană, cum precizam la începutul textului. De altfel, se observă că principiile avute în vedere și regulile care compun aceste coduri nu diferă de cele ale altor discipline umane, unele în care afectivul nici nu ar fi posibil să-și găsească loc în metodologiile lor. Chiar dacă ar fi așa, *înțelegerea* de către antropolog a celor expuse în codurile morale ale disciplinei este în mare măsură configurată și de experiența sa ca *antropolog*, inseparabilă de experiența sa ca *om*, în integralitatea sa, cognitivă, afectivă și volitivă.

*

Ca o *addenda* la preocupările de mai sus, se pune întrebarea dacă cele expuse au vreo relevanță pentru cercetarea cu profil antropologic din România. În această țară, nu pot fi invocate de-a lungul timpului episoade în activitatea specialiștilor în științe umane în general care să impună stringent necesitatea unor discuții și măsuri de natură etică. Totuși, existente sau nu fiind astfel de episoade, rămân destule situații a căror filtrare etică este inevitabilă. Ioana-Ruxandra Fruntelată trece în revistă mai multe exemple în acest sens, în

---

[21] Douglas H. Johnson, “Evans-Pritchard, the Nuer and the Sudan Political Service”, în *African Affairs*, 81 (323), April 1982, p. 245.

textul „Implicații și complicații etice în etnologia actuală”[22]. Două dintre ele rețin în mod special atenția, indicând o dilemă greu de soluționat în fața căreia cercetătorul este pus uneori. Ele au legătură cu faptul că anumite întâlniri spontane ale acestuia, în timpul desfășurării unei cercetări sau, mai ales, în afara ei, se pot dovedi ulterior promițătoare în ceea ce privește valorificarea lor științifică. „Complicația” morală se naște din faptul că e vorba de întrevederi în care nu doar că interlocutorul nu și-a exprimat acordul pentru folosirea materialului rezultat, dar ele *nici măcar nu au fost situații de cercetare*, ci spontane, informale, ca de la om la om, cercetătorul uneori abia ulterior înțelegând potențialul lor întru o valorificare științifică. Cu alte cuvinte, partenerul de dialog nu avea habar că întâlnirea se transforma sau urma să se transforme într-o situație de cercetare. Soluția ar fi păstrarea anonimatului interlocutorilor, al conjuncturii în general, modificându-i datele de timp și spațiu. Dilema în care se intră este următoarea: ori se încalcă *flagrant* cerințele de etică, neapelând la soluția anonimatului total, ori se riscă discreditarea științifică, întrucât apelând la această soluție, rezultatele activității nu pot fi supuse nicicând testului verificabilității.

Lăsând deoparte astfel de posibilități care din start poartă o încărcătură etică, există o mulțime de situații „mărunte” a căror lipsă aparentă de însemnătate nu este automat dublată de neutralitate morală. Furnizez un exemplu din propria mea experiență: Constantin Șufană[23] din Poiana

---

[22] În *Caietele ASER* (*Asociația de Științe Etnologice din România*), București: Editura Etnologică, nr. 15/2018, pp. 164–170.

[23] Alături de care am co-semnat articolul „Nativul şi cercetătorul; problema co-participării ştiinţifice (partea a II-a: O perspectivă locală asupra schimbării etno-sociale la Poiana Sibiului)”, publicat în *Studii şi comunicări de etnologie,* tomul XXVI, anuar al Academiei Române, Sibiu: Astra Museum, 2012, pp. 112–131.

Sibiului a fost unul dintre interlocutorii pe care i-am avut pe parcursul unor cercetări în această localitate, cu abilități care lesne îl calificau drept „informator cheie”[24]. Considerând că un interviu trebuie transcris *ad-litteram*, am preluat în transcrierea unui interviu cu dumnealui și o eroare apărută în cursul unui răspuns, eroare pe care de altfel o corectase imediat, transcriind, bineînțeles, și corectarea ei. O copie a interviului am înmânat-o interlocutorului poienar. Acesta, citind-o, descoperind și transcrierea erorii, în care din grabă realizase în propoziție o inversiune cu soția dumnealui, rezultând o situație oarecum jignitoare pentru dumneaei citind *mot á mot* și făcând abstracție de corectarea inversiunii, m-a atenționat că nu spusese acel lucru. Inutilă încercarea de explica faptul că o transcriere fidelă a unui interviu trebuie să preia cuvintele exact cum au apărut și că, oricum, lucrurile au fost corectate! Fragmentul de interviu în care apare această problemă nu a fost niciodată publicat. Chiar dacă se va publica cândva, cu exprimarea în forma ei corectă, rămâne faptul că, un amănunt aparent neînsemnat, a dus la lezarea – din fericire, în cele din urmă și ea neînsemnată! – a unei persoane în decursul cercetării, lucru care nu poate să nu dea naștere „complicațiilor etice”.

---

[24] „*Informatorul-cheie* este un membru al comunității cercetate care îndeplinește două condiții: (1) are o bună cunoaștere a culturii grupului din care face parte și (2) are talentul de a o «povesti», de a o descrie” (Gh. Geană, *op. cit.*, p. 103).

LAURA CAZAN

IUBIREA. REAL / IMAGINAR
REITERARE INFIDELĂ ÎN SPAȚIUL LITERATURII

„Noi trebuie să desăvârșim toate sferele existenței noastre, după legile veșnice, mari și aspre... Numai omul singur poate imposibilul; el distinge, alege și îndreaptă; el poate împrumuta durata clipei.”

Goethe

Iubirea este una din experiențele definitorii ale umanității. Iar literatura nu a ezitat nicicând să creeze o imagine a iubirii pornind de la real, așa cum oamenii au învățat să iubească pornind de la marile cărți de literatură. Nu este un simplu joc de cuvinte! Ține de o dialectică a firii. Este o experiență… de viață, de lectură, de structură semantică și semiotică.

Virgil Podoabă în „Metamorfozele punctului. În jurul experienței revelatoare” stabilește legăturile intime care se conturează în / între cel care creează și opera sa, prin operă înțelegând nu ceea ce a scris, ci acea experiență creatoare care „va să vină”. Scrisul, opera, este „Ceea ce nu se termină, ceea ce nu încetează niciodată” (Maurice Blauchot). „E o «fata morgana» care, apărându-i mereu ispititoare înaintea ochilor se-ndepărtează tocmai în clipa când părea mai aproape de-a fi…prinsă: când, aflându-se pe punctul de a termina cartea la care tocmai scrie, scriitorul se simțea mai în intimitatea ei. Nefiind niciodată în întregime aici și acum, în concretețea vreunei cărți căreia i s-a pus un punct convențional sau urmează să i se pună, opera pare să fie, la urma urmelor, pentru cel care o scrie, un «proiect himeric».”

Realul și Imaginarul îi putem converti în termeni virgilpodobenieni: Tărâmul nostru (al certitudinii și al măsurii, al muncii pozitive și raționalității) și Tărâmul celălalt (al nesiguranței și lipsei de măsură a proiectului himeric). „Opera este tocmai experiența subiectivă care-l poartă pe scriitor, cu fiecare carte în plus, de pe tărâmul nostru, al certitudinii și al măsurii, al muncii pozitive și raționalității, pe tărâmul celălalt, al nesiguranței și lipsei de măsură a proiectului himeric.

Dialectica literaturii se com / dez – împlinește doar în sfera celor două concepte Real și Imaginar. Mai mult, condiția literaturii o re-găsim paradoxal în Fata Morgana situată între real și imaginar.

Formula prin care Creatorul / Criticul / Lectorul se caută / identifică / descoperă într-o existență atât de lucidă a cuvântului este:

Condiția literaturii	Real	–	Fata Morgana
	Imaginar	–	Opera

Orice text / Fragment / Operă își desfășoară / creează demersul pe două coordonate (act prin care se confirmă Imaginea / Ființa creatoare așa cum era înainte de experiență): o coordonată uliseană și o coordonată orfică. Ființarea în acest spațiu dezvăluie o dimensiune orizontală în care domină spiritul ulisean: pur, tânăr, ascuns, viteaz, laș, maculat, matern, închipuit, materializat, dar și o dimensiune verticală animată de spiritul orfic: intimitate, înțelegere, armonie, nesupunere, mișcare inspirată. Orizontalul reprezintă / semnifică principiul masculin, verticalul trădează principiul feminin. Prezența lor definește atitudinea umană în fața existenței.

Iubirea, experienţa morganatică a sufletului, tentează prin ispită zeii, natura şi oamenii, materia şi spiritul, plăcerile simţurilor şi bucuriile sufleteşti sau ale cunoaşterii.

Răspândită în toată firea, ea creează, conservă şi desăvârşeşte. Uneori distruge… Iubirea construieşte armonia, de la întregul cosmic până la cuplul uman.

Eros este una dintre personificările ce apar în cosmogoniile prefilosofice. Spre deosebire de majoritatea celorlalte care semnifică stări (Noaptea, Haosul, Pământul, Cerul) Eros reprezintă o forţă. O forţă motrice plăsmuită după un model sexual, folosită pentru a explica „însoţirile” şi „naşterea” elementelor mitologice, un fel de „Prim Mişcător” din vechile cosmogonii (a fost recunoscut ca atare de Aristotel). La Empedocle, Iubirea (philia) şi Afrodita sunt cele ce unesc elementele (ele poartă de grijă şi acţiunii forţelor morale). La Parmenide, Eros este daimon-ul „ce totul călăuzeşte, imagine ce persistă în literatura greacă (Euripide) şi transpare încă şi în invocaţia de început a lui Lucreţius către Venus, „care singur natura o cârmui”. Toate acestea au de-a face cu erijarea unei emoţii umane la rangul de forţă cosmologică (la Empedocle și la Platon). Cuvântarea lui Eriximah (Eryximachos) relevă amploarea cu care acţionează în natură principiul „atracţiei”. În schimb, cuvântarea lui Socrate deschide o direcţie nouă, unde iubirea omenească este folosită ca un important concept moral şi epistemologic. Socrate ştia să facă deosebirea între pasiune şi obiectul ei. Chestiunea filosofică a iubirii (philia), prietenia, este ridicată pentru prima dată în „Lysis”, unde Socrate căutând o definiţie a acestei atracţii dintre oameni, sugerează că ea ar putea fi analogă atracţiei dintre cele ce se aseamănă (homoios), despre care vorbiseră deja poeţi şi physikoi. Erosul platonician are o dublă semnificaţie: este o comunicare cu lumea transcendentă a eidelor şi un avânt către ea, şi în acelaşi timp este o revărsare în sufletul celui îndrăgit, a cărui frumuseţe (masculină) este o imagine a Zeului, a acelor „izvoare ale lui Zeus” ce pătrund în sufletul îndrăgostitului. Cel îndrăgit nu dispare în ceaţa sublimării, ci rămâne un partener necesar în aspiraţia către eide.

După concepţia lui Platon, eros şi noţiunile aflate în legătură cu acesta coboară de pe postamentele înalte pe care le plasează dialogurile sale şi ocupă un loc mai modest în etică, la rubrica Prieteniei (Aristotel, Cicero) sau la cea a iubirii trupeşti. Epicur, ca de altfel majoritatea filosofilor, se opune acesteia din urmă, pe motiv că ar distruge ataraxia gânditorului înţelept.

Tema „Iubirii” are înțelesuri diferite în evoluția mișcării literare. În Clasicismul antic, la Safo, Anacreon, Ovidiu, Catul: dragostea e înțeleasă preponderent senzual, ca plăcere, uneori și ca suferință a simțurilor. În literatura erotică medievală (în lirica și în romanele cavalerești despre regele Arthur și Cavalerii Mesei Rotunde, la Dante și, în parte, la Petrarca), domina concepția cavalerească, în care iubirea e strâns legată de virtute, iar femeia iubită e un înger. În Renaștere (la Boccaccio, Ronsard, Edmund Spenser sau Shakespeare, Lope de Vega), sub influența clasicismului greco-latin a stării de spirit generale antifeudale, iubirea, îngrădită și ea de restricții religioase și sociale, face parte din bucuriile și plăcerile vieții. În Neoclasicism (Corneille, Racine), iubirea se afla în conflict cu sentimentul datoriei iar în faza de declin a acestuia, în veacul al XVIII-lea, se cultiva, îndeosebi în mediile înaltei aristocrații, o poezie galantă exprimând un erotism fluctuant și senzual, în tradiția lui Anacreon și Ovidiu (în literatura română Văcăreştii și Conachi). În Romantism, iubirea e un sentiment profund, asociat cu sentimentul naturii, cu meditația filosofică gravă, care angajează întreaga existență a îndrăgostiților, prilejuindu-le momente de înălțătoare fericire, ridicate până la extaz, și de dramatice suferințe, exprimate de scriitori precum Byron, Shelley, Hölderlin, Novalis, Lamartine, Hugo, Leopardi, Manzoni, Puşkin, Lermontov, Mickiewicz, Petőfi, Jan Neruda, Eminescu etc. Motivele, prin care se concretizează de fapt temele în operele literare, se individualizează și mai mult în funcție de epoca și de personalitatea scriitorului.

Iubirea poate că este cea mai bine reprezentată temă literară, ilustrată prin numeroase simboluri și abordată din numeroase perspective. Gânditorii Renașterii europene au instituit-o cu valoare de principiu al lumii. Ea este un mod de împăcare a contrariilor, de întâlnire a omului cu Dumnezeu, prin abandon mistic; ca simbol al unității, ascunde aspirația spre paradisul pierdut, spre vârsta de aur a omenirii, spre timpul pur, de dinainte de începutul istoriei, deoarece, se reface prin iubire androginitatea inițială a universului. De-a lungul timpului aceste sensuri revin obsesiv, în mai multe perioade și la mai mulți scriitori, dintre care romanticii găsesc cele mai variate modalități de sugerare a lor.

Deschiderea spre Marele Timp, regăsirea periodică a unui Timp Primordial este și funcția mitului erotic, atât pentru societatea arhaică dar și pentru cea modernă. Omului modern îi este accesibilă experiența în sens mitic prin spectacol și lectură. În capitolul „Miturile lumii moderne”, M. Eliade ne dezvăluie problema lecturii ca funcție mitologică în conștiința celor care se hrănesc cu ea dar și ca structură și origine mitică a literaturii, arhetipurile mitice supraviețuiesc într-o oarecare măsură în marile romane moderne. Obstacolele pe care trebuie să le învingă un personaj de roman își au modelul în aventurile Eroului mitic. Temele mitice ale Apelor Primordiale, ale Insulei paradisiace, ale căutării Sfântului Graal, ale inițierii eroice, mistice, erotice etc. domină literatura modernă. Structura mitologică a literaturii de colportaj este evidentă. Orice roman popular prezintă lupta exemplară între Bine și Rău, eroul și sceleratul (încarnarea modernă a demonului), și redescoperă marile motive folclorice ale tinerei fete persecutate, ale dragostei salvatoare, ale protectoarei necunoscute etc.

Orice poezie este un efort de a re-crea limbajul (el desființează limbajul curent, cotidian inventând un limbaj personal/privat/secret). Poetul descoperă lumea ca și cum ar

asista la cosmogonie, ca și cum ar fi contemporan cu prima zi a Creației. Fără o gândire mitică nu există poezie, ne învață în sec. XX Lucian Blaga.

Stare de contemplație mistică, fericirea înseamnă detașare, beatitudine generată de vecinătatea misterului, dar și iubirea sau bucuria de a descoperi lumea. Pentru romantic, visul „ferice de iubire" se conturează în singurătatea pădurii, lângă lacul vrăjit de razele lunii: „E-un miros de tei în crânguri, / Dulce-i umbra de răchiți / Și suntem atât de singuri / Și atât de fericiți!" („Lasă-ți lumea..."). Evadarea în universul paradiziac în sens eminescian, reprezintă adeseori o proiecție onirică, un dor de regăsire a edenului pierdut. În poezia modernistă, fericirea este un sentiment eliberator, de înălțare efemeră cu promisiunea împlinirii: „Du-mă fericire în sus, și izbește-mi / tâmpla de stele, până când / lumea mea prelungă și în nesfârșire / se face coloană sau altceva / mult mai înalt, și mult mai curând."(„Cântec" de N. Stănescu). Textul poetic posmodernist creează fericirea într-o Arcadie răsturnată, fără început și fără de sfârșit: „Fericirea intră și iese pe geam ca o frânghie de rufe./ Te rog să mă ierți, nu pot să-ți mai țin loc de gânduri." (Traian T. Coșovei, „Măsurat, cântărit, împărțit").

N. Steinhardt dă un sens mistic fericirii; în închisoare descoperă fericirea ca act de comunicare cu Mântuitorul: „Nu-l văd pe Domnul Hristos întrupat, ci numai o lumină uriașă – albă și strălucitoare – și mă simt nespus de fericit". Pentru Steinhardt, rugăciunea constituie calea spre fericire, căci, în condițiile nenorocirilor fără sfârșit, ființa poate căpăta certitudinea că și binele este fără sfârșit. Bunătatea creștină (agape), iubirea pentru ceilalți, abandonul de sine – sunt câteva dintre ipostazele ființei fericite.

În loc de Epilog: *„...nu există doar istorii de dragoste. Există și o istorie a dragostei. O istorie cu majusculă care nu se limitează nici la extravaganțele regale, nici la aventurile de foileton. Scrutând viața privată a persoanelor de*

toate categoriile, ea relevă secretele mentalităților noastre și atinge de aproape subconștientul societăților noastre.

Spune-mi cum iubești, ca să-ți spun cine ești... A-ți pune întrebări despre dragoste înseamnă a fi preocupat de mari și importante probleme, înseamnă, desigur, a te apleca asupra moralei unei epoci, dar și asupra războiului, puterii, religiei, morții...” (Dominique Simonnet, „Cea mai frumoasă istorie a iubirii”).

CHRISTIAN CRĂCIUN

TRUPURI PERECHE

La întâlnirea dedicată sărbătorii dragostei, organizată de Centrul Județean de Cultură Prahova am propus această perspectivă rapidă asupra temei din titlu, pe care o transcriu aici, încercând să păstrez și oralitatea improvizatoare, dar și să-i dau textului coerență, fără a-l schimba fundamental. Rog cititorul să țină seama și de publicul, în majoritate adolescenți, căruia mă adresam.

Să vă spun ce se ascunde în spatele acestui titlu, oarecum misterios. Ceva care m-a intrigat și mi-a dat ideea: facebook-ul acesta, care-i mult mai liric decât ni se pare nouă uneori, și mult mai acid alteori, tot timpul vorbește de căutarea sufletului pereche, o idee tare veche de altfel. De fapt, în iubire noi nu căutăm atât *sufletul* pereche, cât *trupul* pereche. Și este o întreagă filozofie a corpului aici, asupra căreia aș vrea să insist puțin, mai ales că trăim într-o epocă, nu știu, care poate fi caracterizată prin foarte multe cuvinte, dar una dintre trăsăturile ei esențiale este preocuparea obsesivă, acută, pentru problema corporalului. Și vedeți că am ajuns prin tot felul de operații ca însăși noțiunea de sex să nu mai țină de biologie, ci să țină de ideologie, adică să fie ceva mental, sexul ți-l alegi, nu mai e cel biologic, cu care te-ai născut și e o întreagă discuție despre asta, care cum bine știți este foarte aprinsă la noi în acest timp, și nu numai la noi, ceea ce înseamnă că noi punem un mare accent pe corp și reducem totul la corp, dorim să-l facem cât mai frumos, să îl schimbăm cum vrem noi, să ne facem cum s-a făcut Michael Jackson din negru alb, să ne facem din bărbat femeie, să ne facem cu trei urechi și să ne punem lanțuri și

inele și tot felul de astea, piercing-uri și chestii de genul acesta, deci corpul, cel mai obiectiv dintre elementele posibile, devine ceva care se subiectivizează, acesta este lucrul cel mai interesant al vremii noastre. Idolatrizăm corpul, reducem totul la satisfacția fizică, dar, în același timp, ideologizăm corpul. Tot postmodernismul este o ideologie a corpului. Despre această preeminență îmi propun să vă împărtășesc câteva idei, nu e un excurs academic, foarte ordonat, să ne gândim puțin la această atracție, pentru că, așa cum amintea și domnul Valter Paraschivescu mai devreme, miturile despre iubire sunt miturile despre corp. Și să evocăm pentru început acea poveste platoniciană a androginului despărțit în cele două sexe, este evident o poveste despre corp, iar relatarea biblică este și ea foarte asemănătoare, dacă ne gândim foarte bine. Ceea ce știm noi din traducerile curente este că Dumnezeu a luat coasta, de ce tocmai coasta e de discutat, lui Adam și a făcut-o pe Eva, de fapt cuvântul vechi testamentar, cuvântul ebraic înseamnă „parte”, deci nu se referă la un organ anatomic ca atare, ci o parte din Adam, ceea ce, în paranteză fie spus, arată înălțimea, de data asta spirituală a Evei, după părerea mea, pentru că, dacă Adam e făcut din lut, Eva e făcută din Adamul acela insuflat de duh. Deci ea este mai pură, dacă vreți, are un grad de rafinament mai înalt, iertați-mi comparația, nu e țuică, e pălincă, adică mai e rafinată încă o dată. Și lucrul ăsta spune foarte multe în Biblie, în momentul în care ei iau cunoștință de corporalitate și se ascund. Tema raportului dintre corporalitate și creștinism este iarăși foarte complicată dacă ne gândim escatologic. Dacă ne gândim că în creștinism nu există legenda asta a reîncarnării, ci există Înviere. Înviere care se face în trup; cum va fi acel trup e o poveste foarte delicată și complicată, despre care teologii dezbat cu destulă sfială, pentru că și părinții Bisericii ne dau date foarte puține. Sunt date foarte puține… Pentru cei care vor să afle mai mult despre tema asta, există un studiu, o culegere de studii, „Istoria corpului”, sunt

trei volume dacă nu mă înșel, apărute la editura Art, Alain Corbin parcă este coordonatorul, și care vă povestește cât se poate de amănunțit cum au privit toate civilizațiile, de-a lungul istoriei, corpul.

Această atracție, iubirea de fapt, înseamnă ieșire din tine însuți și ca atare înseamnă accedere la transcendent prin corporal, atracția asta fizică este trambulina care te aruncă dincolo, te aruncă în metafizic. Iubirea are și ea o istorie, omul nu a iubit în același fel… și iarăși vă recomand o carte fundamentală a lui Denis de Rougemont, „Iubirea și Occidentul”, care explică foarte detaliat cum din perioada trubadurilor apare imaginea despre dragoste pe care noi aproape că am păstrat-o neschimbată până azi, deși ni se pare că suntem atât de antiromantici și antitrubadurești – și spune Denis de Rougemont acolo că cea mai cumplită crimă este a face dragoste fără a iubi. O chestiune la care merită meditat, apropos de raportul acesta între corporal și spiritual. Din alt punct de vedere privind lucrurile, dragostea este un limbaj sau, și mai complicat spunând lucrurile, este un limbaj de limbaje, adică un limbaj care strânge el foarte multe sub-limbaje și, fiind vorba de limbaj, dragostea presupune o hermeneutică, adică o artă a interpretării și știe oricare dintre noi din această sală care a fost îndrăgostit că acest lucru se manifestă prin încercarea de a-l descifra pe celălalt: Aoleu, dar de ce s-a uitat așa? Aoleu, dar de ce s-a îmbrăcat așa? Aoleu, dar de ce nu mi-a răspuns la telefon în primele 5 secunde? Aoleu, dar de ce s-a uitat după ăla, după aia, pe stradă? Orice face celălalt devine un *semn*. Semnifică ceva. Ca atare, dragostea e o chestiune de semiotică, de interpretare. Și ferească Dumnezeu să interpretezi greșit. Adică poate ea sau el au zâmbit pentru că și-au adus aminte de ceva și tu ce zici: Aoleu, a zâmbit la ăla care trecea! Și de aici începe catastrofa. O traducere greșită poate însemna foarte multe. Câte romane sau filme nu s-au făcut pornind de la aceste *malentendu*-uri, erori de interpretare

a semnelor. Dragostea ține întotdeauna de limbaj și fiecare civilizație, în paranteză fie spus, are propriile limbaje ale dragostei. Sigur, contează, de pildă, felul cum te îmbraci, e un limbaj – și cum te îmbraci când te duci la întâlnire cu persoana iubită e un limbaj și mai complicat decât al îmbrăcămintei, să spunem, simple. Ei, toate acestea înseamnă iubirea ca forță de atracție care te ajută să te desprinzi și să ieși din tine însuți. Iubirea este o formă de depășire a egoismului, a solipsismului și ferească Dumnezeu de iubirea egoistă. Mi-a atras atenția un comentariu foarte acid, spuneam, o definiție stranie a unui personaj straniu, a unui filozof – sau nu e stranie, e chiar demnă de gândit serios la ea, definiția unui filozof care e tot ce poate fi mai serios și mai filozof dintre filozofi, pe numele lui Kant, care dă o definiție nu a dragostei, ci a căsătoriei. Acum o să spuneți că nu are a face căsătoria cu dragostea – bine ar fi să aibă de a face și să aibă de a face toată viața, dar asta e altă poveste – ei, Kant dă o definiție catastrofală căsătoriei, care, mai ales pentru tinerii de față este profund dăunătoare și tocmai de aia o amintesc, spune el: „Căsătoria este un contract de folosire în comun a organelor sexuale”. S-a dus naibii tot romantismul, s-a dus naibii toată metafizica, de ce? Pentru că el era de o enormă uscăciune sufletească, pe cât era de genial în raționamentele sale. Vedeți cât de mult contează planul pe care te așezi în interpretare. Nu uitați apoi, apropos de creația biblică, de faptul că trupul însuși fiind creație divină este feminin în esență. Tot ce este creație ține de feminin, cabaliștii spun chestia asta, Cabala fiind tot o artă a interpretării, atenție, și Cabala este construită, imaginea ei, mantra ei, iertați-mă de apropierea aceasta forțată, este imaginea unui corp uman. Corpul este o insignă, este un semn el însuși care necesită explicații nenumărate și dacă, așa cum spuneam, iubirea ține de interpretare, ține de limbaj, vedeți cum civilizația noastră din ultimele decenii proclamă supremația trupului, proclamă satisfacția elementară a trupului – să mănânc bine, să iubesc

fizic bine, să dorm bine, să mă distrez, epoca noastră este epoca distracției, adică a satisfacerii la primul nivel al corpului, deci pe de o parte este această extrapolare la nivel maxim a corporalului, pe de altă parte anularea lui, pentru că trupul nu mai este un dat, ci este un construct al minții mele. Ori, abolirea trupului înseamnă abolirea limbajului; ați văzut, mă adresez acum celor tineri, că trăim acum în epoca post-adevăr, adică nu mai există nici măcar adevărul, aș spune că nu mai există nici binele și frumosul, apropos de istoria artelor plastice, și trăind în această epocă post-limbaje înseamnă că trăim și în epoca în care nu mai poate fi interpretată iubirea, pentru că dacă nu mai există adevăr nu mai există limbaj. Limbajul înseamnă o propoziție care conține o informație, deci un adevăr. Din cauza aceasta totul este satisfacția secundei, iubirea are și această intenție a ei, această capacitate a ei de a depăși timpul, o iubire care nu își promite ei înșiși că depășește timpul aia nu este iubire. Și, la ora actuală, reducând totul la satisfacția de câteva secunde, câteva minute, câteva ore, câteva zile, ieșim din iubire, anulând-o și reducând-o la ceea ce este barba pe care bărbații și-o rad de dimineață, deci ceva care este pur și simplu pasager. Și atunci, abia acum intră sufletescul în discuție, pentru că, reducând iubirea trupească la această chestie pur trecătoare și pasageră, se usucă sufletul. Sunt, dacă vreți, ca florile acelea splendide pe care le cumperi de la florărie și care, atunci când le pui tu în ghiveci mai înfloresc maxim o dată, dar de obicei nu mai înfloresc deloc, pentru căăia le pun tot felul de substanțe pe care tu nu le ai și nu îți mai dau nici același parfum, nici aceeași frumusețe, mor definitiv și iremediabil, dacă acesta nu e un pleonasm.

Iubirea ca ieșire din sine într-o epocă a tuturor egoismelor e o chestie foarte complicată, pentru că toată educația noastră de când suntem mici, merge pe realizarea de sine, satisfacerea de sine, autoformarea, degeaba plusăm pe partea ailaltă de inteligență emoțională, pentru că lucrurile

astea se bat cap în cap, realizarea de sine nu face casă bună cu inteligența emoțională decât la niște oameni care sunt foarte puternici moral, și la asta nu se ajunge foarte ușor la puterea asta. Pe de altă parte, mai avem și povestea iubirii ca pătimire, mai bine zis, ca suferință. Dacă citim literatura lumii, 90%, – și despre asta scrie mult Denis de Rougemont, observând acest lucru – este pe tema iubirii. De ce iubirea… și cei care au făcut în clasa a IX-a tema iubirii, există acolo iubirea ca pătimire, presupune acest continuu sentiment al rupturii, al tăierii de sine, al sciziunii? Da, iubirea patimă, poate fi înțeleasă pe de o parte ca o amintire a perfecțiunii originare, a cercului ăla originar, pe de altă parte poate iubirea fi o tânjire spre viitoarea perfecțiune care se împlinește prin iubire, dar totdeauna iubirea rămâne și un vis, pentru că, dacă nu ai această privire ațintită spre perfecțiunea viitoare, ea se reduce la satisfacții pasagere și pur fiziologice. E o analiză îndelungă de făcut aici a iubirii filozofice. Recent Gabriel Liiceanu are, în ultimul său volum, un eseu, pornind de la Platon, apropos și de mitul iubirii la Platon, spune el: ce facem cu calul negru? Calul negru fiind instinctul. Instinctul care, cum iarăși bine știm cu toții, de cele mai multe ori bate raționalul. Și e o întreagă discuție de purtat aici asupra felului dacă acest armăsar atât de sălbatic poate fi îmblânzit… unii spun: domnule, dar nu trebuie să îl strunești! Lasă-l liber, trăim în epoca tuturor libertăților, de ce să îmi îngrădești mie libertatea?! Ei, aici este o altă problemă, asupra căreia nu vreau să intru, pentru că se discută mult acum despre acest mod de a-ți asuma o libertate care unii spun că e juridică, eu spun că nu e juridică, e doar ideologică și de ideologie mi-e frică, pentru că oricare ideologie e periculoasă în ultimă instanță, inclusiv ideologia corporalului, adică a reducerii omului la trup. Trupul trebuie slăvit, creștinismul, cum spuneam, zice „Vom învia în trupul de slavă". Filozoful italian Giorgio Agamben are un eseu foarte frumos despre cum o să fie acest trup de slavă, oamenii bisericii se feresc să discute

foarte mult, dar se găsesc în părinții bisericii amănunte despre cum va arăta trupul nostru de slavă și dacă va avea toate organele interne și externe așa cum le avem noi. Agamben zice da, vom avea toate organele. Cum vor funcționa ele, anatomia va fi asemănătoare, fiziologia va fi diferită, se pare. Ei, aici intrăm în speculații și nu vreau să mă ating de acest subiect, cert este că și trupul de slavă va iubi, asta este mai mult ca sigur. M-am referit, sigur, în tot speech-ul meu, nu la iubirea de Dumnezeu, nici la iubirea de mamă, ci la iubirea normală, ia uite ce cuvânt interzis am folosit, *normală*, între bărbat și femeie. Uite, și acesta e un semn de libertate, că nu mai avem voie să folosim anumite cuvinte. Este de meditat faptul că 99% din literatura lumii conține tema iubirii, faptul, tot Denis de Rougemont observă: că nu știu cât, tot așa, aproape peste 90% din literatura lumii conține tema adulterului. Ce exemplu să vă dau? Anna Karenina, Doamna Bovary… romane colosale, da? Și toate acestea sunt lucruri pe care eu le-am aruncat așa în discuție, pentru că, de obicei, ele nu se discută așa, în plan public și mai ales față de tineri, deși tocmai cu ei ar trebui discutate în primul și în primul rând.

GHEORGHIȚĂ GEANĂ

O SINTAGMĂ EMINESCIANĂ:
„GÂND PURTAT DE DOR"

Înainte de a răspunde la invitația de a participa la acest colocviu despre Dragobete, m-am gândit ce aș putea spune eu într-un oraș în care a trăit Nichita Stănescu, poetul care – nu-i așa? – a scris atât de frumos despre dragoste:

Eu stăteam la o margine-a orei,
tu – la cealaltă,
ca două toarte de amforă...

...și alte asemenea minuni, precum sărutul acela pe talpa piciorului:

Spune-mi, dacă te-aș prinde într-o zi
și ți-aș săruta talpa piciorului,
nu-i așa că ai șchiopăta puțin, după aceea,
de teamă să nu-mi strivești sărutul?...

Sunt imagini neobișnuite, demne într-adevăr de un poet ieșit din comun, dar învelite în cuvinte altminteri obișnuite... Vedeți ce simplă este marea poezie? – La fel de simplă va fi fiind și marea iubire? Oricum, la fel de frumoasă!... Dar și de puternică, devreme ce, cum spunea Dante, ea mișcă soarele și stelele. (Ne amintim firește, că fiecare dintre cele trei cânturi ale marii epopei *Divina Comedie* se termină cu invocarea stelelor; după ce poetul florentin, îndrumat de Virgiliu, străbate întunericul Infernului, ajung împreună la un ochi de lumină, „și-astfel ieșirăm să revedem stelele"; mai departe, la finele

Purgatoriului, după ce bea din apa purificatoare a râului Eunoé, poetul se simte „pur și pregătit să urce înspre stele”; pentru ca, ajuns în inima Paradisului, să descopere marea taină a întregii Creațiuni: „iubirea care mișcă soarele și celelalte stele” – *„l'amor che muove il sole e l'altre stelle”.*)

*

Și-atunci eu, ca să nu îl supăr pe Nichita Stănescu, m-am dus la Eminescu, pe care Nichita îl admira și el fără margini. Pe mine m-a atras la un moment dat nuvela lui Eminescu „Sărmanul Dionis”. Chiar la început, înainte de a intra în povestirea ca atare, Eminescu lansează o reflecție foarte importantă, ca o cheie explicativă pentru ceea ce urmează să se întâmple în narațiune. El spune așa:

„În fapt lumea-i visul *sufletului* nostru. Nu există nici timp, nici spațiu, ele sunt numai în *sufletul* nostru. [Atenție, termenul „suflet” devine recurent!] Trecut și viitor e în *sufletul* meu, ca pădurea într-un sâmbure de ghindă, și infinitul asemenea, ca reflectarea cerului înstelat într-un strop de rouă. Dacă am afla misterul prin care să ne punem în legătură cu aceste două ordini de lucruri care sunt ascunse în noi, mister pe care l-au posedat poate magii egipteni și asirieni, atuncea în adâncurile *sufletului* coborându-ne, am putea trăi aievea în trecut și am putea locui lumea stelelor și a soarelui. Dacă lumea este un vis – de ce n-am putea să coordonăm șirul fenomenelor sale cum voim noi?”

Ei bine, m-a izbit această viziune, iar în mod special un detaliu: cuvântul „suflet”. Dincolo de prezența în sine, cuvântul cu pricina apare în acest paragraf de nu mai puțin de patru ori!... Incitat, m-am dus repede la Immanuel Kant, care afirmă că timpul și spațiul sunt forme apriorice ale sensibilității noastre! Deci timpul și spațiul (conform lui Kant) nu există în realitate, ci sunt forme pre-experiențiale (să zicem așa) ale subiectivității omenești!...

Să înaintăm, acum, în dezlegarea tâlcurilor. Să luăm seama: Eminescu este poet, Kant era filosof. Eminescu a pătruns temeinic în subtilitățile gândirii kantiene, izbutind chiar să traducă pagini esențiale din *Critica rațiunii pure*. Poetul nostru, însă, aspira să-și construiască propriile sale lumi imaginare. Avea nevoie întru acest scop de un postament, de un punct de sprijin. Și-atunci el ia apriorismul kantian – cu detașarea acestuia față de experiență – și-l transpune din registrul rațional (fiindcă, prin extensie, sensibilitatea ca facultate de cunoaștere face și ea parte din rațiune, ca și intelectul) în registrul sufletesc. E normal să procedeze astfel ca poet, pentru că această mutație a perspectivei îi dă lui libertatea de a crea lumi peste lumi. Problema este una de mare rezonanță. De ce și cum? Fără a dezvolta aici toată argumentația (am făcut așa ceva cu alte prilejuri), eu cred că în felul acesta Eminescu se dovedește a fi un poet european în care romantismul ca atare se reclamă din filosofia kantiană. Mai mult, la nici un poet romantic european nu vom găsi în mod atât de evident această legătură între apriorismul kantian – esența gândirii filosofului de la Königsberg – și spiritul romantic!...

*

De-aici însă am mers încă mai departe: noțiunea aceasta de „suflet” m-a trimis la un alt concept, tot din filosofia germană, un concept al lui Ludwig Klages și anume conceptul de „spirit”.

Ludwig Klages a fost un filosof mai puțin vehiculat, dar el a lăsat o lucrare excepțională, *Spiritul ca adversar al sufletului* [Der Geist als Widersacher der Seele]. Este o lucrare în trei volume; ea a avut câteva ecouri și în cultura română, prin Lucian Blaga și prin Constantin Noica – ecouri demne de luat în seamă.

Constantin Noica a fost cel care a readus în discuție tema tensiunii între suflet și spirit. În esență lucrurile stau în

felul următor: ce înseamnă ceva care ține de zona sufletească? – este ceva care trimite sau care grăiește în termeni de inimă, de blândețe, de bunătate, de milă. Pe când zona de activitate sau efectele activității spiritului sunt cele care se reclamă din rațiune, din gândire, din răceală, din voință, din sentimentul datoriei. Noica, de exemplu, când aducea în discuție această temă a relației dintre suflet și spirit făcea apel la un anume exemplu. Există o variantă a basmului „Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte" în spațiul italian; în acea versiune, Făt-Frumos se întoarce în ținuturile de baștină, dar zânele care i-au acordat îngăduința de a călători (temporar) într-acolo îl sfătuiseră să nu coboare de pe cal. Și el ajunge la locurile natale, își vede părinții, casa și pornește iar spre ținutul fermecat al zânelor. Pe drumul de revenire, însă, vede într-un șanț un om căruia i se răsturnase căruța acolo. Lui Făt-Frumos i se înmoaie sufletul: fără să stea pe gânduri (!), coboară de pe cal și îl ajută pe omul necăjit să-și scoată căruța din șanț. Gestul îi este fatal... Este un exemplu în care se vede cum concesia făcută sufletului aduce de fapt împlinirea aceea a destinului fatal.

*

Aceste două concepte – *suflet* și *spirit* – am încercat eu să le preiau și să le folosesc drept *o grilă nouă de lectură* a poeziilor lui Eminescu. Adică, explicit, eu cred că la Eminescu se pot detecta: (1) O serie de poezii care se înscriu în zona căutărilor sufletești și a exprimării sufletești. Aici mă refer, drept exemple, la „Dorința", „Lacul", „Și dacă..." și la alte asemenea poezii, marcate de o sensibilitate inefabilă. Așijderea, „Sara pe deal", „De ce nu-mi vii" – se înscriu perfect în raza de acțiune a lui *Seele*, a sufletului. (2) Pe de altă parte, în registrul opus se plasează „Trecut-au ani", „Cu mâne zilele-ți adaogi...", și mai ales „Glossă"... Cred cu tărie că „Glossă" este exemplul cel mai reprezentativ în care se exprimă luciditatea eminesciană. E de aflat în acele versuri distanța pe care poetul

o ia față de realitate, încercând apoi să livreze un cod atitudinal față de provocările existenței. Da, „Glossa” este paradigma creației eminesciene în zona lui *Geist*...

În această ordine de idei, m-am întrebat, firește: unde – în ce parte a acelei dihotomii (care, însă, nu trebuie privită ca o schemă rigidă) – își are locul „Luceafărul”? Și am crezut la început că avem de-a face cu o manifestare de maximă intensitate a acelei tensiuni proprii sufletului profund îndrăgostit. Ce-i drept, întâmplările din poem se declanșează sub semnul unei iubiri „ca-n povești” între luceafăr și prea frumoasa fată de împărat, dar totul se încheie, după cum se știe, cu un Hyperion care privește lucrurile de sus, cu detașare:

Ci eu în lumea mea mă simt
Nemuritor și rece

Glacialitatea, luciditatea impasibilă – sunt alte caracteristici din spectrul registrului spiritual...

Tot cercetând grijuliu, am ajuns la episodul în care luceafărul se-avântă impetuos în călătoria către Demiurg, spre a-l ruga să-i dea putința de a iubi pământește. Ei bine, acolo există o sintagmă excepțională prin prisma tandemului dintre *Seele* și *Geist*, a unei prezumtive sinteze dintre suflet și spirit. Sintagma în cauză apare în descrierea acelei călătorii – o călătorie fascinantă pentru cel ce o întreprinde, dar și pentru noi, spectatori prin intermediul lecturii:

Porni luceafărul. Creșteau
În cer a lui aripe,
Și căi de mii de ani treceau
În tot atâtea clipe.

Un cer de stele dedesubt,
Deasupra-i cer de stele –

Părea un fulger ne-ntrerupt
Rătăcitor prin ele.

Și din a chaosului văi,
Jur împrejur de sine,
Vedea, ca-n ziua cea de-ntăi,
Cum izvorau lumine;

Cum izvorând îl înconjor
Ca niște mări, de-a-notul...
El zboară, gând purtat de dor,
Pân' piere totul, totul...

Formula „gând purtat de dor" exprimă o chintesență a tensiunii dintre *Seele* și *Geist*; e o formulă paradoxală, dar ea promite o sinteză a acestei tensiuni excepționale pe care o simte și o trăiește însuși Eminescu și pe care poetul o pune în seama trăirilor luceafărului, ale lui Hyperion:

Căci unde-ajunge nu-i hotar,
Nici ochi spre a cunoaște,
Și vremea-ncearcă în zadar
Din goluri a se naște.

Nu e nimic și totuși e
O sete care-l soarbe,
E un adânc asemene
Uitării celei oarbe.

De aici începe dialogul, în care Hyperion se adresează Demiurgului... *Hic et nunc,* eu m-am oprit doar asupra acestei sintagme pe lângă care toți criticii de până acum au trecut foarte lesne. Or, această sintagmă – „gând purtat de dor" – încapsulează o tensiune esențială, persistentă în întreaga creație

poetică a lui Eminescu.

Desigur, știm ce s-a întâmplat până la sfârșitul poemului: dezamăgit, Hyperion se întoarce în sfera sa, „nemuritor și rece”; iar eu mă întorc – la rându-mi – la Constantin Noica, filosoful mirându-se parcă neîmpăcat cu o anumită determinație din condiția ontologică a lui Hyperion: „nemuritor, dar de ce și rece?”... Ce am putea să facem, cum am putea să ținem în cumpănă pasiunea, avântul sufletesc, dulceața iubirii și, pe de altă parte, raționalitatea ei – pentru că nu se poate nici așa iubi, orbește. În fapt, fiecare își trăiește propria sa experiență și nu știm, practic, dacă e bine să facem loc rațiunii (adică spiritului) să meargă cu un pas înainte, sau să lăsăm libertate deplină sufletului...

Sunt și alte aspecte interesante de relevat pe această temă. Există poezii ale lui Eminescu asupra cărora, așa cum se întâmplă cu „Luceafărul”, e dificil de aplicat o diagnoză fermă. „Floare albastră” este o poezie excepțională din punctul acesta de vedere. Poezia se configurează ca un dialog între iubită și poet: el plutește în nori și în stele, iar ea stă lângă el și încearcă a-i aduce gândurile și sufletul pe pământ. Tot dialogul decurge în această tentativă a ei de a-și apropia (și apropria) eul lui întreg:

– Iar te-ai cufundat în stele
Și în nori și-n ceruri nalte?
De nu m-ai uita încalte,
Sufletul vieții mele.

În zadar râuri în soare
Grămădești-n a ta gândire...

E foarte clară această polaritate dintre suflet și spirit. Fata își alintă drăguțul numindu-l „sufletul vieții mele”, încercând să-l scoată din „râurile din soare” pe care el le

adunase în gândirea lui...

Și câmpiile asire
Și întunecata mare;

Piramidele-nvechite
Urcă-n cer vârful lor mare –
Nu căta în depărtare
Fericirea ta, iubite!

Pentru ca finalul să vină ca o lumină de amurg, sub forma enigmaticului distih:

Floare-albastră! floare-albastră!...
Totuși, este trist în lume!

Acel „totuși” – cu virgula omisă în mod obișnuit de editori, omisiunea fiind însă ilogică! – sună ca un clinchet de concluzie. „Totuși, este trist în lume” e o concluzie și în sens logic: e rezultatul rațional al unor decantări sentimentale. Însă cuvântul „trist” nu e unul rațional, el este un cuvânt trăit, versul în sine fiind o pecete a unor trăiri sufletești; deși ne trimite în zona raționalului și a spiritului, întregul vers concentrează încă o dată, concluziv, toată tensiunea dintre suflet și spirit... Această tensiune, însă, nu se naște ca în „Luceafărul” din împreună-căutarea de către gândul-purtat-de-dor a instanței supreme care să le îngăduie iubirea, ci din jocul tandru dintre cele două stări – *dorul* și *gândul* –, care par a nu se regăsi pe același palier al existenței...

CRISTIAN MUȘA

STRIGĂTURA DE JOC, FORMĂ DE EXPRIMARE A SENTIMENTELOR

Cultura populară românească se încadrează într-un tipar „împrejmuit” de niște caracteristici clare prin care aceasta se definește și se interpretează. Toate caracteristicile specifice ei se întrepătrund și se află într-o continuă relație de interdependență. De pildă, știm că principala caracteristică a folclorului este oralitatea, prima cale de creare, conservare și transmitere fiind cea orală. Însă odată ce o creație populară prinde viață, aceasta începe să circule în comunitate, deci este tradițională, se transmite de la o generație la alta, de la un individ la altul. Odată cu intrarea în repertoriul comunității, fiecare interpret își aduce aportul asupra creației respective, adăugându-i ceva sau adaptând-o la starea sa spirituală sau la realitatea socială a comunității. Astfel, creația respectivă își pierde întru totul paternitatea, nu este o creație de autor, ci colectivă. De asemenea, în interpretare sunt aduse laolaltă mai multe arte: muzică, mișcare, versuri populare etc., ceea ce-i dă creației respective funcția sincretică. Trecând prin această descriere „concentrată” asupra caracteristicilor folclorului observăm care sunt acestea: orală, anonimă, colectivă, sincretică și tradițională[1].

Una dintre creațiile sincretice, poate cele mai sincretice, dacă se poate spune așa, este dansul popular, cel care ia naștere prin întrepătrunderea muzicii, a strigăturii, a mișcării și, uneori, în cadre rituale, a gesticii, a mimicii, a momentelor grotești etc.

---

[1] *V.* Mihai Pop, Pavel Ruxăndoiu, *Folclor literar românesc*, Ediţia a II-a, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1978.

Strigătura a reprezentat dintotdeauna un reazem al mișcărilor coreice, în special în momente în care instrumentul muzical lipsea. În acest caz mișcările se desfășurau în funcție de ritmul și melodia redate de forma sacadată și împărțirea metrică a strigăturii. Însă, strigătura a fost un ingredient principal și atunci când a existat muzică, dând glas sentimentelor sufletești care-i stăpâneau pe interpreții jocului în acele momente, după cum afirmă folcloristul Ovidiu Bîrlea: „Omul simplu când este asaltat de veselie, involuntar strigă, deschizând un fel de supapă prea plinului său sufletesc.”[2]

Din exemplele bibliografice, dar și din realitatea contextuală originară din mediile folclorice, reiese că în spațiul românesc, strigăturile, de cele mai multe ori, sunt interpretate de bărbați, femeilor revenindu-le acest rol doar în unele momente ritual-ceremoniale din cadrul nunții, de exemplu. Însă, dacă femeile nu sunt cunoscute și recunoscute ca fiind interprete ale acestui gen folcloric, nu se poate contesta faptul că ele nu au capacitatea de creare a strigăturilor (cel puțin acest aspect reiese din conținutul unor strigături de joc).

Strigătura de joc este un adevărat complex de coduri culturale înțelese întru totul de comunitate. Mesajul transmis se afla într-o relație directă atât cu participanții primari, dansatorii și muzicanții, cât și cu participanții secundari, auditoriul format din comunitatea sătească însăși, nelipsită de la întrunirile sociale ale locului. Prin interpretare, protagoniștii strigăturii au un rol și un scop direct și totodată important pentru buna desfășurare a contextului care îi unește, dar și pentru îndreptarea / „amendarea” unui individ al comunității sau chiar a comunității în întregime. Mesajul destinat muzicantului are legătură directă cu buna desfășurarea a jocului (îi sunt adresate comenzi prin care poate schimba melodia de joc, tempoul,

---

[2] Ovidiu Bîrlea, *Eseu despre dansul popular românesc*, București, Editura Cartea Românească, 1982, p. 130.

intensitatea etc.). Mesajul transmis dansatorilor poate avea valențe care țin de interpretare, componență, asigură buna dispoziție în cadrul grupului, iar cel adresat celorlalți participanți poate avea rol educativ, de a aduce la cunoștință comunității, indirect sau nu, anumite aspecte de ordin social (comunitar) sau individual, cum ar fi de exemplu, exteriorizarea în fața tuturor a sentimentelor sufletești care îl stăpânesc:

„Drag îmi e cu cine joc, / Că miroase a busuioc / Drag îmi e cu cine săr / Că miroase a călăpăr."

Prin descifrarea codurilor culturale se evidențiază o inteligență a auditoriului, dar și o înțelepciune țărănească. Incapacitatea dezlegării codurilor culturale poate duce la producerea unor confuzii:

„Eu grăiesc cu gura-n șagă, / Lumea gândea că mi-i dragă; / Cu gura râd și grăiesc, / Lumia gândea c-o iubesc."[3]

În cercetările sale, etnocoreologul Andrei Bucșan identifică pe arealul țării noastre, două tipuri de strigături: *strigături comune* și *strigături speciale*[4], fiecare având un rol bine determinat în repertoriul purtătorilor de patrimoniu.

Îndreptându-ne spre strigăturile prin care interpreții își destăinuiau „indirect" de cele mai multe ori, anumite sentimente față de persoana dragă din grupul participativ, potrivit clasificării lui Andrei Bucșan, acestea se integrează în rândul strigăturilor comune. Strigăturile încadrate în această tipologie nu au legătură cu desfășurarea propriu-zisă a jocului sau a ciclului de jocuri populare din repertoriul comunității, ci sunt creații populare de multe ori interpretate spontan în funcție

---

[3] Ion Bîrlea, *Literatură populară din Maramureș*, Ediție îngrijită și studiu introductiv de Iordan Datcu, cuvânt înainte de Mihai Pop, vol. II, ediții critice de folclor-culegători, Editura pentru literatură, 1968.

[4] Andrei Bucșan, *Specificul dansului popular românesc*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1971, p. 127.

de starea de spirit a dansatorilor, de context sau anumite situații observate în momentul interpretării.

În această „familie” de strigături pot fi integrate mult mai multe aspecte decât cele redate de noi în scurta noastră înșiruire. Așa cum am amintit, ocaziile comunitare care prilejuiau întâlnirea tinerilor nu erau scutite și de participarea unui auditoriu. Astfel, într-un așa cadru lărgit, de cele mai multe ori erau scoase la iveală, prin strigătură, multe aspecte plăcute sau neplăcute din comunitatea respectivă. Adesea, în cadrul acestor întruniri sociale, tinerii își exteriorizau sentimentele deoarece, așa cum bine știm, unul dintre principalele scopuri era crearea unui cadru propice în care tinerii să se cunoască și să se apropie pentru a clădi noi familii.

Nu ne vom îndrepta spre acele creații prin care fetele sau nevestele sunt ponegrite pentru anumite metehne cum ar fi, de exemplu, lenevia, sau statutul marital „fata bătrână”, sau aspectul fizic „fata urâtă, strâmbă etc.”, ci vom scoate în evidență, prin exemple, aspecte ale erosului popular „imprimate” în creațiile populare.

Pentru identificarea unor materiale folositoare pentru această temă am utilizat câteva colecții de versuri populare culese și publicate cu grijă, dar totodată și niște materiale etnologice de o mare valoare.[5]

Odată cu trecerea la starea de tânăr/tânără de însurat/măritat, sau poate și mai devreme, în închipuirea fiecăruia exista o proiectare a chipului drăguțului sau drăguței, imprimată, apoi, în diferite creații populare, cel mai adesea

---

[5] *V.* Ion Bîrlea, *op. cit.*; Mihai Costăchescu, *Cântece populare românești*, Ediție îngrijită și studiu introductiv de G. Ivănescu și V. Șerban, Editura pentru literatură, 1969; Ioan Urban Jarnik, Andrei Bîrseanu, *Doine și strigături din Ardeal*, Ediție definitivă (studiu introductiv, inedite, note și variante) de Adrian Fochi, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1968.

cântece propriu-zise și strigături de joc. Creionarea drăguței/drăguțului apare în replici poetice prin care este invocat să existe, să fie, să vină, să aibă anumite calități și să se potrivească unui anumit „tipar”.

Într-o construcție poetică, drăguța este văzută ca o Iederă, plantă frumoasă, veșnic verde folosită de cele mai multe ori în oficierea unor acte rituale și în confecționarea obiectelor din recuzita nupțială cum era, de pildă, steagul de nuntă, obiect ritual-ceremonial extrem de important cu o simbolistică aparte. În viziunea creatorului popular, fata dragă poartă numele acestei plante, care apare, atât înflorită, cât și cu poame, prin aceste metafore „croindu-i”, parcă, viața de fată și apoi de nevastă:

„Pe-a mea mândră-așa-o cheamă / Iederă mândră cu poamă. / A mea mândră așa-i menită, / Iederă mândră-nflorită.”[6]

Într-o altă construcție poetică este prezentată o destăinuire în fața unui cioban a îndrăgostitului sau a celui care tânjește pentru o fată cu anumite calități estetice, *fata bălaie* sau aspecte comportamentale, *fata fudulă*. În exemplul nostru, aceste două tipuri se găsesc în aceeași construcție poetică, despărțită în două versuri pentru potrivirea măsurii și a rimei:

„Ciobănaș cu gluga laie, / Dragă mi-i fata bălaie! / Ciobănaș cu gluga sură, / Dragă mi-i fata fudulă!”[7]

După etapa de „închipuire” a fetei dragi, „aflarea”/„identificarea” ei cu adevărat reprezintă un pas important care poate duce la destăinuirea sentimentelor în mod direct (prin comunicare cu fata), dar, mai ales, indirect (printr-un mesaj distribuit întregii comunități în timpul jocului).

Într-o strigătură de joc, descrierile amănunțite legate de locul poziționării casei fetei – *în vălicică,* aspectul – *casă*

---

[6] Ion Bîrlea, *op. cit.*, p. 296.
[7] Mihai Costăchescu, *op. cit.*, p. 174.

frumușică, acoperită cu *șindrilă mărunțică*, trădează faptul că tânărul cunoaște îndeaproape fata dragă, a luat cunoștință de tot „mersul" ei. Ultima parte a strigăturii are în componență, aparent, mai mult o discuție cu sinele care poate fi, atât o ușoară formă de blestem, cât și o rugăciune prin care se conturează clar dorința „înfloririi" dragostei dintre el și *fata frumușică*:

„Colo-n vale-n vălicică, / Este o casă frumușică, / Cu șindrilă mărunțică, / Cu copila frumușică. / Cine a merge s-o sărute, / Dumnezeu să nu-i ajute; / Numai când m-oi duce eu, / Să-mi ajute Dumnezeu."[8]

Jocul popular a reprezentat un canal prin care au fost exprimate sentimentele prin care tinerii s-au putut apropia și prin care, potrivit legilor sociale locale, aceștia aveau „consimțământul" comunității de a lega relații de dragoste. În diferite mărturii fetele tânjeau la flăcăii care stăpâneau jocurile locale și știau să potrivească vorbele în timpul jocului, dând dovadă, astfel, de o anumită inteligență. Cunoaștem că un „girant" important în legarea relațiilor de dragoste erau și mamele fetelor, cele care le însoțeau la hora satului și, totodată, aveau o influență majoră în acceptarea ginerelui, bineînțeles, împreună cu ceilalți membri ai familiei. Din exemplul selectat de noi, feciorul i se adresează mamei fetei folosind replici prin care își exprimă sentimentele pe care i le poartă fetei ei, asociază talentul de a purta jocul cu maturitatea de a conduce o familie luând forma unei cereri în căsătorie și, în final, proiectează un sfârșit tragic la care ar recurge în cazul neîmplinirii dragostei:

„Uită-te, lele, la mine: / Dacă-ți pare că sânt bine, / Să dai fata după mine. / Dacă-ți pare că joc rău, / S-o arunci într-un pârău / Și-acolo să sar și eu."[9]

---

[8] *Ibidem*, p. 159.
[9] *Ibidem*, p. 168.

În multe mărturii orale și construcții poetice, „larma” produsă de strigătura și muzica de joc ademenesc fetele și le cheamă la horă, cum se observă, de pildă, și din următorul fragment:

„Bate, cizma, fecioraș, / Să răsune ulița, / Să audă mândruța!”[10]

Ademenirea / chemarea fetelor prin strigătură și joc sunt clare și într-o strigătură din Ardeal prin care putem proba aspectele amintite anterior:

„Strigă, strigă, să se strângă / Fetele din valea lungă / Ca oițele la strungă; / Toată ziua să jucăm, / Seara să le sărutăm!”[11].

Exprimarea unor sentimente și descrierea unor aspecte sau stări personale sau comunitare erau în mod curent „îmbrăcate” de coduri culturale dezlegate foarte ușor de comunitate, însă mult mai puține erau situațiile în care anumite aspecte erau scoase la iveală fără folosirea unui vocabular special de tipul codurilor culturale de comunicare. Aducem în discuție aceste situații deoarece am identificat o strigătură prin care creatorul popular își exprimă sentimentele în mod direct față de fata dragă, dar și de comunitate. Acesta o etichetează în fața tuturor, își asumă și, totodată îi declară dragostea și exprimarea intenției de a rămâne cu fata pentru tot restul vieții. În viziunea lui, fata dragă este potrivită pentru a-i deveni soție:

„Asta-i, asta-i lelița / Care-o vede bădița, / Să-i sărute gurița, / Seara și dimineața / Și în toată demiaza.”[12]

În comunitățile rurare românești de odinioară, prin legile sociale și religioase nescrise, bineînțeles, întărite prin cuvintele cărților sfinte, se pleda spre păstrarea castității până

---

[10] Fragment de strigătură păstrat în memoria deținătorilor de patrimoniu din localitatea Starchiojd, județul Prahova.

[11] Ioan Urban Jarnic și Andrei Bîrseanu, *op. cit.*, p. 335.

[12] Mihai Costăchescu, *op. cit.*, p. 379.

la căsătorie și păstrarea „rangului” de femeie după aceea, în sensul că, teoretic, se accepta doar păstrarea relației maritale de tipul monogamiei și nu a unei altfel de relații. Însă, în cântecele de dragoste și strigăturile de joc sunt întâlnite adesea versuri prin care sunt exprimate sentimentele pentru *fetele frumușele* și *nevestele tinerele*, ceea ce poate avea o dublă semnificație: pe de o parte, exprimarea regretului pentru pierderea fetelor trecute în rândul nevestelor – *nevestele tinerele*, care, în cele mai multe comunități nu mai pot fi nici măcar luate la joc, și, pe de altă parte, exprimarea sentimentelor și a intențiilor pline de eros pentru *fetele frumușele*. Aceste aspecte sunt oglindite, într-o strigătură de joc maramureșeană din colecția lui Ion Bîrlea în care sunt puse în opoziție fata și nevasta: fata este liberă, poate fi curtată, se poate angaja într-o relație, pe când nevasta, odată legată prin cununie de bărbatul ei, este lipsită de această libertate:

„Unde văd nevestele, / Tragu-mă ca peștele. / Unde văd copilele, / Tragu-mă ca câinele.”[13].

Vorbind despre coduri culturale exprimate prin strigătura de joc, se poate identifica în această strigătură și autoașezarea creatorului și, totodată a interpretului, într-o anumită categorie de vârstă prin versurile:

„Unde văd copilele, / Tragu-mă ca câinele”, cu o simbolistică și o funcționalitate aparte.

Într-o strigătură de tip „rugăciune” este exprimată dorința unei relații de dragoste cu o *nevastă frumoasă*: „Ie-mă, Doamne, și mă lasă / Unde-i nevasta frumoasă, / Și bărbatul nu-i acasă.”[14], ceea ce demonstrează faptul că existau „tânjiri” la împlinirea dragostei dintre un bărbat sau fecior cu o nevastă.

Atât în strigătura de joc prin care se exprimă sentimentele de dragoste, cât și în lirica de dragoste în general,

---

[13] Ion Bîrlea, *op. cit.*, p. 268.
[14] Mihai Costăchescu, *op. cit.*, p. 175.

împlinirea și legarea unor relații sunt certificate prin sărut, un gest care apare ca o pecete, o promisiune pentru o viață în doi. De aceea apare adesea îndemnul la sărutat și la exprimarea sentimentelor în acest mod:

„Sărută-mă, mândră, bine, / Până-ți cad doruț și sâlă. / Mai târziu, mândrucă, zău, / M-ai săruta, n-oi vrea eu."[15] sau „Țucu-ți, lele, gurița / Sara când vine ciurda. / Țucu-ți, mândrucă, ochii, / Sara când vin dibolii."[16]

Îndemnul la sărutat și încercarea de convingere a drăguței că acest gest este uman / normal, dar și că sărutul nu este o avere care se poate pierde, într-o strigătură creatorul încearcă să explice astfel:

„Leliță, buzăle tale, / Știu că nu-s mărgăritare; / Ci-s de piele ca și-a mele, / Să ne sărutăm cu ele."[17]

Există strigături de joc în care apare o proiectare a împlinirii dragostei prin căsătorie și explicarea că pentru împlinirea și exprimarea dragostei adevărate nu este nevoie de un mijlocitor, nici măcar de preot, cel care în creștinism oficiază căsătoriile și are dreptul și puterea de a-i lega prin ritual pe cei doi în fața divinității:

„Eu cu mândra duce-m-aș, / Nu mi-ar trebui nănaș; / Nici popă să ne cunune, / Numai noi din vorbe bune."[18]

Am identificat și strigături care pot avea rolul de cerere în căsătorie. Știm că în comunitățile tradiționale românești căsătoria era un adevărat schimb economic. În cele mai multe situații părinții erau cei care aranjau căsătoriile copiilor lor din considerente economice, sociale, etnice, confesionale, de cele mai multe ori netinându-se seama de potrivirea sentimentală dintre aceștia. De asemenea, rar avea loc o căsătorie între tineri

[15] Ion Bîrlea, *op. cit.*, p. 263.
[16] *Ibidem*, p. 281.
[17] *Ibidem*, p. 283.
[18] *Ibidem*, p. 276–277.

din straturi culturale diferite, dar nici nu se dorea acest lucru, nici de familiile cu o condiție socială inferioară nici de cele cu o condiție socială superioară. Asta nu înseamnă că erau imposibile căsătoriile dintre fete sărace cu băieți bogați, exemple fiind și în literatura românească. Îndemnul la căsătorie și păstrarea aceluiași nivel social sunt exprimate într-o strigătură de joc precum:

„Hop, leliță din susani, / La grumaz cu patru bani, / Nu te-or lua bocotani, / Ci vină să te iau eu, / Că-mi ești dragă tare, zău."[19]

Odată cu exprimarea sentimentelor față de fata respectivă i se scoate în evidență, oarecum, averea acesteia (doar patru bani), dar îi este adus la cunoștință acesteia și faptul că doar cu atâta avere nu poate tânji la *bocotani* – feciori cu un statut economic superior. Acest îndemn se oglindește și într-o exprimare venită din partea unei fete, prin care se probează faptul că strigăturile de joc pot fi create și de fete chiar dacă acestea nu strigă în timpul jocului. Din creația populară la care facem referire reies aspecte variate, cum sunt, de pildă, recunoașterea sentimentelor față de feciorul respectiv prin exprimarea *Mândruluț, mândruțule,* regretul nepotrivirii din punct de vedere a statutului social și economic, în sensul că pe lângă faptul că este săracă, nu are nici un anumit statut social: nu este fată de diac sau de birău, dar și un refuz al cererii în căsătorie. De asemenea, creatoarea și interpreta populară prevede o neacceptare care ar veni din partea părinților feciorului după cum observăm:

„Mândruluț, mândruțule, / Mâne-ta și tată-tău / Trebe noră de birău, / Nu săracă ca și eu. / Mândruluț, mândruțule, / Mâne-ta și tată-tău / Trebe noră de diac, / Nu ca eu de un sărac."[20]

---

[19] *Ibidem*, p. 316.
[20] *Ibidem*, p. 319.

Dacă ne referim la relațiile neacceptate de părinți, în creațiile populare românești acestea s-au conturat foarte bine. Pedepsirea fetei de către părinți, mai ales de către mamă, girantul principal, este motivul cel mai des întâlnit în multe cântece și strigături. Colecția lui Mihai Costăchescu conține o astfel de creație populară în care se reflectă opunerea mamei și, totodată, pedepsirea fetei pentru dragostea purtată feciorului drag:

„Măi bădiță, pentru tine / Nu trăiesc cu mama bine. / Și nu-mi dă măcar răgaz / Să mai ies pân' la pârleaz."[21]

Stagiul militar era, în multe situații, o piedică majoră în calea legării unei relații, un prag important din viața fiecărui tânăr, dar în același timp riscant din punct de vedere sentimental. Prag important, deoarece se considera că prin satisfacerea stagiului militar orice tânăr era apt din toate punctele de vedere să se căsătorească, și riscant, în cazul în care la plecarea în armată avea drăguță. Exista riscul ca fata să se căsătorească în timpul în care acesta lipsea, dar și ca fata să-l aștepte și acesta să se însoare cu altă fată la eliberarea din armată, ceea ce pune perioada de instrucție militară într-o lumină negativă pentru amândoi, generând de multe ori adevărate drame și suferințe sentimentale. Însă existau și jurăminte/promisiuni respectate de amândoi, așa cum reiese și din următoarea strigătură:

„Eu cu mândra știu ce știu, / Din cătane-acasă viu, / Eu cu mândra fac ce pot, / Din cătane-acasă-ntorc."[22]

„Legalizarea" cuplului și recunoașterea lui în comunitate reprezintă ultima etapă din perioada premaritală; aceasta este urmată de căsătorie, odată cu recunoașterea relației în fața comunității. În exemplul nostru tânărul face cunoscute aceste aspecte atenționând comunitatea și stabilind anumite

---

[21] Mihai Costăchescu, *op. cit.*, p. 178.
[22] Ion Bîrlea, *op. cit.*, p. 327.

reguli și limite care pot fi acceptate și impuse în situația expusă:

„Foaie verde trei bujori, / Aveți grijă, măi feciori... / Iată vine a mea drăguță / Cu catrința cu zăluță; / Aveți grijă s-o jucați, / Numai să n-o sărutați! / Mână, mână, măi!”[23]

Prin expunerea situațiilor comunicate prin intermediul strigăturii de joc observăm multitudinea de coduri culturale exprimate pe această cale, dar și importanța pe care această creație populară o avea în sânul comunităților tradiționale românești. De asemenea, reluând afirmațiile referitoare la caracteristicile folclorului în general, strigătura de joc, în toate variantele ei: de dragoste, satirică, de comandă etc., contribuie la întărirea ideii că jocul popular este una dintre cele mai sincretice creații populare românești.

---

[23] Ioan Urban Jarnic și Andrei Bîrseanu, *op. cit.*, p. 335.

SEBASTIAN ȘTEFĂNUCĂ

DRAGOSTEA CA ATAȘAMENT FAȚĂ DE STRĂMOȘI ȘI LOC DE ORIGINE. CAZUL GRECILOR PONTICI

Adesea, termenul „dragoste” este asociat unui sentiment exprimând relația dintre două persoane de sex opus. Contextul sărbătorii – mai bine zis, al sărbătorilor[1] – în care se desfășoară simpozionul[2] cu ocazia căruia a fost conceput textul de față, pare să întărească acest înțeles. Nu doar contextul sărbătorii, dar și majoritatea comunicărilor sau participărilor de alt fel la simpozion trimit la relația dintre bărbat și femeie. Răsfoind însă un manual introductiv în psihologie, citim următoarele la definirea sentimentelor: „(...) formațiuni afective complexe și durabile, de intensitate moderată, care devin, prin nivelul de stabilitate și generalitate, adevărate atitudini afective față de obiecte, evenimente, valori, persoane”.[3] Iar când sentimentele au „o orientare, intensitate, grad de stabilitate și generalitate foarte mare, antrenând întreaga personalitate”[4], termenul utilizat este acela de „pasiuni”. Din definiția sentimentelor – din care și dragostea face parte, cu trăsături ce-o pot transforma

---

[1] 24 februarie, sărbătoarea populară a Dragobetelui la români, precedată însă de 14 februarie, ziua Sfântului Valentin în calendarul creștin romano-catolic, sfânt considerat patronul protector al îndrăgostiților.

[2] Simpozion cu titulatura „Dragostea. Opinii, reflecții, ipostaze”, la Centrul Județean de Cultură Prahova. Mulțumim organizatorilor pentru invitație.

[3] Doina-Olga Ștefănescu, Elena Bălan și Cristina Ștefan, *Psihologie. Manual pentru clasa a X-a*, București, Editura Humanitas Educațional, 2005, p. 89.

[4] Mielu Zlate, „Afectivitatea” (pp. 73–79), în Mielu Zlate (coord.), *Psihologie. Manual pentru clasa a X-a*, București, Editura Aramis, 2005, p. 76.

lesne în pasiune – deducem că persoana de sex opus reprezintă doar unul dintre „obiectele” cu care se poate cristaliza o relație tradusă afectiv ca sentiment. De fapt, obiectul este indeterminat, neexistând o clasificare a obiectelor/situațiilor după modul în care omul se raportează afectiv la ele, în sensul în care cutărei categorii de obiecte nu i-ar putea corespunde decât cutare categorie de fenomene afective.

Ceea ce este valabil pentru individul luat separat este valabil și pentru grupurile pe care indivizii umani, în calitatea lor de ființe sociale, le constituie. Când aceste grupuri capătă dimensiunile unor popoare, preocupările de mai sus trec din registrul psihologiei în cel al etno-psihologiei. Unul dintre cele mai cunoscute, discutate, controversate etc. sentimente al căror studiu ține mai degrabă de domeniul etno-psihologiei este acela de *patriotism*. Atașamentul față de o patrie nu este un sentiment pur individual; este un sentiment cu o dimensiune colectivă, presupunând întotdeauna pe ceilalți care la rândul lor sunt legați, afectiv sau nu, de această patrie. Pentru popoarele care nu au constituit încă un stat (sau care l-au avut cândva), patriotismul poate fi apelat în sprijinul unor aspirații naționaliste; pentru cele care și-au constituit un stat, patriotismul servește în continuare întreținerii naționalismului, de data aceasta ca atitudine de confirmare și reconfirmare neîncetată a statului întemeiat. Dar legătura dintre patriotism și naționalism nu este una de necesitate. Sentimentul patriotic își poate fi sieși suficient, ca pur atașament de un anume loc, de rudele existente și strămoșii care-și dorm somnul de veci în acest loc. Uneori, teritoriul locuit de o comunitate sau un popor nu este unul și același cu teritoriul/locul care are reprezentarea unei patrii. La modul afectiv, comunitățile de diaspora „știu” cel mai bine acest lucru, situație care generează un orizont tematic cu studii mult prea numeroase pentru a mai trebui amintite. Chiar unul dintre cele mai cunoscute mituri ale omenirii – eliberarea evreilor de sub robia lui Faraon – poate fi

interpretat în cheia unei nostalgii a poporului evreu pentru o patrie pierdută, Canaan, o „țară unde curge lapte și miere”, în ciuda faptului că înaintașii lor o părăsiseră cândva de bună-voie. Această atitudine afectivă este de regăsit astăzi și în cazul multor diaspore, ale căror condiții de migrație, ca și în cazul evreilor vetero-testamentari, au implicat decizia de bună-voie. Cu atât mai mult în cazul celor care au fost supuse unei plecări forțate din teritoriul ancestral. După William Safran, indiferent de condițiile plecării, diasporele sunt caracterizate de chiar aceleași atitudini și reprezentări față de locul părăsit.[5] În contextul celor expuse, vom fi în continuare preocupați de cazul special al grecilor pontici, în care dragostea față de un loc de origine, Pontul, și strămoșii rămași în pământul Pontului inspiră comportamente care au semnificația unei *recuperări simbolice a Pontului și translatarea lui în locurile transmutării.*

Grecii pontici – pe scurt, ponții – reprezintă una dintre acele populații care în primele decenii de început ale secolului XX au fost supuse transferului și schimbului populațional între state nou apărute în peninsula balcanică (și anatoliană) o dată cu disoluția Imperiului Otoman și sfârșitul Primului Război Mondial. Mai precis, au fost implicați în schimbul de populație dintre Grecia și Turcia ca rezultat al Convenției și Tratatului de la Lausanne (1923). Transferul a fost precedat de aproape un deceniu de prigoană a populației grecești pontice[6] din partea

---

[5] William Safran, “Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return” (pp. 83–99), în *Diaspora: A Journal of Transnational Studies*, vol. 1, nr. 1, Spring, 1991, pp. 83–84.

[6] Atât prigoana, cât și transferul, au avut ca obiect nu toată populația pontică, ci doar ponții ortodocși, „o parte dintre populația greacă” pontică fiind musulmanizată. În acele vremuri criteriul etnic era totuna cu criteriul religios. De asemenea, prigoana s-a întins și asupra altor populații grecești din teritoriul anatolian. În acest studiu avem însă în vedere strict cazul grecilor pontici.

armatelor otomane și neo-turce, într-un context politic în care revoluția reformatoare a Junilor Turci din 1908 – din rândurile căreia urma să se distingă Mustafa Kemal ca fondator al Republicii Turce în 1923 – a impus ideea omogenizării etnice a Imperiului Otoman aflat în declin. În realitate, ideea a însemnat anihilarea supușilor care nu acceptau „otomanizarea” (tot una cu turcizarea)[7,8]. Prigoana, căreia i-au căzut victime în jur de 300 000 de persoane[9], este considerată de societatea civilă greacă drept genocid, lucru pe care atât statul turc, cât și cel elen, nu-l recunosc[10]. Numărul exact al celor transferați nu este cunoscut; după un recensământ făcut în 1928, în Grecia se aflau 182 169 persoane sosite din Pontul propriu-zis, la sud de Marea Neagră, cu maximă concentrare în jurul orașului Trapezunda (Trabzonul de astăzi), la care trebuie adăugați ponții sosiți din Caucaz (47 091 persoane), în total 229 260 de

---

[7] Klapsis, Antonis, “Violent Uprooting and Forced Migration: A Demographic Analysis of the Greek Population of Asia Minor, Pontus and Eastern Thrace” (pp. 622–639), în *Middle Eastern Studies,* vol. 50, no. 4, 2014, p. 626.

[8] Cauzele punctuale ale prigoanei au fost altele, toate având legătură cu acuzația de acțiuni subversive la adresa autorității otomane. Nu e locul să insistăm aici asupra lor.

[9] „Η γενοκτονία των Ποντίων”, în *Pontos*news (http://www.pontos-news.gr/pontic-article/3515/i-genoktonia-ton-pontion, *accesat la 26 februarie 2020*).

[10] „Genocid” ca termen nou pentru ceea era cunoscut drept „katastrofí” sau „diôgmós” („persecuție”) a ponților (dar și a micr-asiaticilor) a devenit curent în Grecia de la sfârșitul anilor ‘80 ai secolului trecut (Akis Gavriilidis, pp. 140–142, „*Parkhár* Studies: Or, Towards an Anarchic History of South-western Asia”, în *International Journal of Science, Culture and Sport,* Decembre 3(4)/2015, pp. 140–155). Deși există o lege care „recunoaște” genocidul, în care este stabilită și o dată de comemorare a victimelor, 19 mai (*ibidem*), comportamentul statului elen este mai degrabă de parcă ar face abstracție de această lege.

persoane.[11] Acest număr are referire la ponții veniți în Grecia atât înainte, cât și după ceea ce a rămas cunoscut drept „catastrofa micrasiatică” (1922).[12]

Comun tuturor populațiilor transferate este păstrarea unei vii amintiri a locului de origine, până la punctul în care o astfel de amintire reprezintă un ingredient central al identității lor colective. Prin „loc de origine” se înțelege în contextul de față locul/regiunea pe care au fost nevoite să-l părăsească în momentul transferului. Schimburile și transferurile populaționale au fost gândite politic cu intenția de a omogeniza etnic statele din zona peninsulelor balcanică și anatoliană. Chiar dacă intenția a avut succes, populațiile transferate nu s-au perceput definitiv rupte de locul de origine și regăsindu-se într-o nouă patrie, adevărata lor patrie. La acest lucru au contribuit, fără îndoială, și condițiile de transfer și modul în care au fost receptate în noul teritoriu de populațiile locale, co-etnice. În Grecia, numărul celor sosiți a fost cu mult mai mare decât numărul turcilor/musulmanilor plecați[13]; pe acest

---

[11] *apud* Μαχαιρίδης Χαράλαμπος și Χριστοδούλου Αθανάσιος, *Η ενσωμάτωση των ποντίων προσφύγων του 1922 στην ελληνική κοινωνία και η αποκατάσταση τους. Το παράδειγμα Βόλου-Καβάλας* (file:///C:/Users/user/Downloads/SDO_DMYP_00584_Medium.pdf, *accesat la 26 februarie 2020*), p. 13.

[12] Nume sub care este cunoscut rezultatul încercărilor armatei elene de a înainta către inima peninsulei anatoliene. Majoritatea celor sosiți (179 311 persoane) sunt consemnați ca ajungând în Grecia după „catastrofa micrasiatică”.

[13] Indiferent de estimări, numărul turcilor/musulmanilor plecați este de cel puțin trei ori mai mic decât numărul grecilor/ortodocșilor sosiți (350 000, față de 1 200 000 persoane) (Renée Hirschon, “The Consequences of Lausanne Convention. An Overview” [pp. 13-20], în Renée Hirschon [ed.], *Crossing the Aegean. An Appraisal of the 1923 Compulsory Population Exchange between Greece and Turkey*, New York și Oxford: Berghahn Books, 2003, p. 14; „1923: Η σηνθήκη της Λοζάννης και η ανταλλάγη πληθυσμών” [HistoryReport.gr] etc.).

fond, populațiile locale, care sperau să preia proprietățile funciare rămase în urma acestei plecări, nu numai că nu au avut acces la proprietățile râvnite, dar s-au văzut amenințate în cele deja avute, din necesitatea de a se împroprietări cu pământ nou-veniții. Per total, și indiferent de motive, se poate vorbi de o repulsie a populațiilor locale față de cele imigrate, ale cărei ecouri se resimt până în prezent[14], cu rezultatul instaurării unor delimitări care, dat fiind specificul și amploarea fenomenului, nu pot fi încadrate decât la categoria „granițe etnice”, în sens barthian.[15] La nivelul limbajului comun, delimitarea se face încă și astăzi, prin utilizarea termenului „πρόσφυγες” („refugiați”) pentru membrii populațiilor transmutate.

Dintre populațiile grecești transmutate, ponții au resimțit cel mai mult atât trauma dezrădăcinării, cât și pe cea a „înrădăcinării”. Starea apatridă dobândită ca urmare a acestor procese este exprimată într-un cântec în dialect pontic cu ritm de *omal*[16] prin versurile: „Πατρίδα μ αραεύω σε αμόν καταραμένος / Σα ξένα είμαι Έλληνας και σην Ελλάδαν ξένος” („Te caut patria mea, de parcă sub blestem hain/ În străinătate sunt grec, iar în Grecia străin”). Probabil depășirea acestei

---

[14] Repulsie actualmente totuși mult diminuată, favorizată de căsătoriile inter-populaționale, fenomen atât de intens la sfârșitul anilor ‘90 ai secolului trecut că-l determină pe Ghiorghos Anghelopulos să afirme că „regula în Macedonia actuală [regiune sub care este cunoscută partea de nord a Greciei, *n. ns., S.Ș.*] o constituie amestecul cultural şi etnic” (Γ. Β. Αγγελόπουλος, „Γαμήλιες ανταλλαγές σε πολιτισμικά μεικτές αγροτικές κοινότητες της Μακεδονίας. Η σημασία τους για ορισμό και τη διάκριση των πληθυσμιακών κατηγοριών” (pp. 103–122), în Β. Κ. Γουνάρης, Ι. Δ. Μιχαηλίδης și Γ. Β. Αγγελόπουλος (eds), *Ταυτότητες στη Μακεδονία*, 1997, p. 107.

[15] F. Barth, “Introduction”, în F. Barth (ed), *Ethnic Groups and Boundaries. The Social Organization of Culture Difference*, Bergen-Oslo and London, 1969, p. 9–38.

[16] „Omal” și „tik” sunt cele mai populare stiluri ale cântecului/dansului popular pontic, cum ar fi în România hora și sârba.

situații se realizează într-o ancorare sentimentală în teritoriul părăsit, locuit neîncetat de-a lungul a aproape trei milenii, un loc-acasă consacrat de oasele atâtor generații de strămoși, și încă locuit de „χαμένα μας αδέρφια" („frații noștri pierduți"), astfel denumiți fiind ponții musulmanizați și rămași în Pont. *Se poate afirma că legătura cu locul de origine reprezintă elementul central al identității pontice*, tradusă psihologic în sentimentul până la pasiune și nostalgia experiate de fiecare pont față de acest loc. De aici și dorința de a călători măcar o dată în Pont, cu speranța de a regăsi nu doar satul/orașul din care au plecat bunicii și străbunici, ci chiar casa pe care au fost nevoiți să o abandoneze, sau măcar locul în care s-a aflat această casă. De fapt, călătoria în Pont poate fi fără greșeală considerată echivalent al unui „stâlp" în credința islamică, pelerinajul la Mecca. Așa cum musulmanul trebuie să ajungă măcar o dată în viață la Mecca, grecul pontic trebuie să ajungă măcar o dată în Pont.

Călătoriile se organizează de regulă vara, cu autocarul. Uneori, în timpul acestor călătorii au loc și evenimente cu totul neprevăzute, care pot deveni obiecte de interes pentru televiziunile elene în realizarea unor emisiuni. Deși toate pot fi discutate pe fundalul atașamentului față de locul de origine, unele au o semnificație specială în acest sens. Într-unul din episoadele emisiunii „Αληθινά Σενάρια" („Scenarii adevărate"), cu subtitlul „Ποντιακή Γενοκντονία. Μια ανοιχτή πληγή της Μνήμης" („Genocidul pont. O rană deschisă a Memoriei"), difuzară de canalul ET3 (Radio-televiziunea Elenă, programul 3) în data de 16 mai 2013, pelerinii ponți către locul dezrădăcinării (re)găsesc nu doar acest loc, ci și, *ad litteram*, oasele strămoșilor, rămase în acest loc, fenomen extrem de rar. De regulă, amplasamentul cimitirelor poate fi doar bănuit, în apropierea nenumăratelor ruine de biserici

presărând pământul Pontului.[17] Ponții în chestiune sunt descendenți ai cândva locuitorilor în satele regiunii Neocezarea (astăzi districtul și orașul Niksar, în provincia Tokat a Turciei), stabiliți în localități ale prefecturilor Pélla și Piería din Grecia. Neobișnuitul situației – cel care de fapt a atras atenția televiziunii – nu stă în faptul descoperirii cimitirului, devenit ogor cultivat, nici în faptul că oasele se aflau la suprafață amestecate cu solul ogorului, ci în faptul că excursioniștii ponți au adunat o parte din oasele găsite, le-au adus în Grecia, și le-au reînhumat în cimitirului satului Mándalo din prefectura Pella. [Întregul film al celor expuse poate fi urmărit la https://www.youtube.com/watch?v=CoyJbkWEvxY (*ultima accesare: 29 februarie 2020*), primul sfert de oră al emisiunii amintite. Ofer în anexă traducerea emisiunii din limba greacă.] Conform declarațiilor participanților la eveniment – eveniment incluzând atât călătoria în Pont, cât și reînhumarea oaselor – oasele strămoșilor sunt relicve sacre al căror loc nu este într-un ogor unde sunt supuse unei continue pângăriri, ci într-un cimitir, depuse într-o criptă cu toate onorurile.

O primă direcție de interpretare a acestor comportamente ar putea fi aceea că ele au semnificația unei *dezrădăcinări definitive din pământul Pontului și înrădăcinarea în cel al Greciei*. Oasele strămoșilor sunt rădăcinile pe care populațiile actuale locuind un teritoriu le au în pământul acestui teritoriu. A pleca cu tot cu moaștele ancestrale și reînhumarea lor în alt pământ are semnificația

---

[17] Este de fapt singurul episod de acest fel de care am cunoștință. Nu știu ca locul exact al unor cimitire, cu atât mai puțin oasele strămoșilor, să mai fi fost descoperit de alte grupuri de greci pontici în pelerinajele lor în Pont. N-am aflat nici pe calea documentării, nici din procese de observare participativă – conform metodologiei antropologiei culturale și sociale, știință umană în cheia căreia se află scris și prezentul text –, observare însemnând două deplasări în Pont însoțind grupuri de astfel de pelerini către origini, în august 2018 și iulie 2019.

înrădăcinării în noul loc, trecând pe coordonatele mitului orice amintire legată de vechiul teritoriu.[18] În acest caz, comportamentul ritualic al descendenților ponților din satele Neocezareei ar certifica simbolic ceea ce a devenit fapt împlinit pentru întreaga populație pontică transferată în Grecia. Răspunsul la o întrebare pe care am lansat-o de multe ori în terenurile grecești, însoțind sau nu ponți în deplasările lor în Pont,[19] pare să confirme acest fapt. Astfel, întrebându-mi interlocutori pontici dacă (ponții) s-ar reîntoarce în Pont în cazul în care printr-o minune a istoriei Pontul ar reveni ponților, răspunsul primit a fost la unison „nu”. Iar tot ceea ce ține de Pont ar avea doar „συναιστθηματική αξία” („valoare sentimentală”).[20]

Corelarea cu alte comportamente colective și fapte culturale ne poartă totuși către o altă concluzie: *înrădăcinarea în pământul Greciei se face nu pe seama unei dezrădăcinări din Pont, ci cu Pont cu tot*, recuperând simbolic Pontul în locul noii viețuiri. Astfel, călătorind prin Grecia continentală, mai ales prin nordul acesteia (regiunea Macedoniei), vom fi izbiți de nenumăratele nume de localități care încep cu adjectivul „νέος” („nou”), în diferitele sale declinări. Multe dintre acestea sunt atașate unor denumiri de vechi localități pontice, restul în majoritate unor localități ale „refugiaților” „micr-asiatici”, transferați mai ales de pe litoralul turcesc ale Mării Egee. Trapezunda, renumitul centru economic și cultural al Pontului, își are echivalentul grecesc în Nea Trapezunda, un sat din

---

[18] Cum de altfel istoria păstrează până astăzi memoria migrațiilor popoarelor elene cu trei milenii în urmă din aproximativ arealul în care se întinde astăzi Grecia către Asia Mică și în jurul Mării Negre, popoare între care se află și strămoșii antici ai ponților de azi.

[19] Vezi finalul notei 14.

[20] Caracterizare oferită de Thodorís Țingarídis (Kozáni), unul dintre excursioniști ponți în călătoria din august 2018, în contextul unei discuții în care am lansat întrebarea menționată.

prefectura Grevená. Bineînțeles, e vorba de localități în care sunt de găsit descendenți ai ponților sosiți din localitățile omonime pontice. Mănăstirea Panaghia Sumela, centrul spiritual al Pontului, situată în Munții Pontici la circa 40 km sud de Trapezunda (Trabzon, astăzi), a fost de curând reîntemeiată în Grecia la poalele munților Vérmio, prefectura Imathía. Cântecele populare pontice sunt pline de referințe la un ținut cu ape limpezi, climă blândă și darnic de la natură, și la un trecut pontic de bravi grăniceri la marginile Imperiului Bizantin. Costumul popular pontic bărbătesc este de fapt uniformă militară, îmbrăcând soldați care sunt gata să lupte, să apere și să se jertfească pentru patrie. Chiar firea pontică – caracterizată de o determinare de neclintit, favorizându-l (etno)psihologic pe grecul de la sudul Mării Negre să se poată înstăpâni locuind asupra semeților Munți Pontici, cu pantele lor inaccesibile – stă ca mărturie a acestei recuperări. Iar enumerarea poate continua[21, 22].

La final, se poate spune că dezrădăcinarea forțată a însemnat o nouă etapă în etnogeneza populației pontice. Fără a intra în amănunte, precizăm că denumirea însăși de „pont" („πόντιος/πόντιοι" pentru „pont/ponți", respectiv „Πόντος" pentru „Pont") a devenit comună între ponții greci după evenimentele prigoanei turcești și ale dezrădăcinării, până

---

[21] Pentru o enumerare mai amplă, și o mai amplă detaliere, se poate vedea Sebastian Ștefănucă, "Markers and symbols of the identity phenomenon within the Hellenic populations colonized in northern Greece", publicat în *Revue des Études Sud-Est Européenes*, LVII, no. 1-4, Janvier-Décembre / 2019, Bucharest, pp. 87–103.

[22] După Akis Gavriilidis (*op. cit*, p. 146), „[T]oate aceste practici care par să recreeze un «Pont virtual» în Macedonia pot fi considerate ca noua apariție a unui stat avortat în stadiul embrionar, în forma unei fantome". E vorba de un stat al Pontului care s-a încercat să fie creat în 1917 la sud de Marea Neagră, inițiativă care nu avut niciun fel de susținere. Propriile mele cercetări nu îndreptățesc totuși o asemenea concluzie.

atunci comune fiind ρωμαίος/ρωμαίοι („romeu/romei"), iar regiunea Pontului cunoscută fiind ca Ρωμανία (Romanía). O etnogeneză în care dragostea și atașamentul față de locul de origine și strămoși ia forma unei neîncetate recuperări simbolice a acestui loc și translatarea lui în noul teritoriu, în care grecii pontici, conform opiniilor și deciziilor *politice*, ar fi trebuit să-și găsească adevărata lor patrie. Ceea ce trădează, de fapt, *un refuz continuu de a accepta dezrădăcinarea din pământul pontic*. Pe acest fond, călătoriile grecilor pontici către locurile părăsite forțat de bunici și străbunici ar fi impropriu să fie caracterizate doar ca „turism către rădăcini"[23] sau „turism sentimental"[24], cum astfel de tipuri de excursii sunt uneori conceptualizate în literatura de specialitate. Iar comportamentul lui Iórghos Harpandídis din Kavala – unul dintre călătorii ponți pe care i-am însoțit într-o excursie în Pont în vara anului 2018 – de a fotografia obsesiv fiecare colț al Pontului în care se întâmpla să pășească, devine de *înțeles*. Cu certitudine la fel de mult fotografiase și în toate celelalte zece călătorii precedente ale sale.

ANEXĂ: TRADUCEREA DIN LIMBA GREACĂ A PRIMULUI SFERT DE ORĂ AL EMISIUNII „ΑΛΙΘΗΝΑ ΣΕΝΑΡΙΑ", DIFUZATĂ ÎN DATA DE 16 MAI 2013 PE CANALUL ET3 AL RADIO-TELEVIZIUNII ELENE[*]

– Doamnelor şi domnilor, la nouăzeci de ani după

---

[23] Paul Basu, "Route metaphors of 'roots-tourism' in the Scottish Highland Diaspora", în Simon. Coleman și John Eade (coord.), *Reframing Pilgimage. Cultures in Motions*, London și New York: Routledge, 2004, pp. 150–190.
[24] S. Kuzik, *Theoretical Problems of Tourism: Socio-Geographic Approach* [*Monograph*], Lviv, 2010.
[*] Cercetare jurnalistică și prezentare, Níkos Aslanídis; regia, Dimítris Karathanásis; producție, ET3.

Tratatul de la Lausanne, mii de greci călătoresc către Marea Neagră ca să cunoască locurile strămoşilor lor. Într-una dintre aceste călătorii, strămoşii descendenţilor din prefecturile Pella şi Pieria au vizitat satul Arghos, în regiunea Neocezareei [00.50]. Cu o emoţie deosebită, au descoperit casele bunicilor lor. Ceea ce i-a cutremurat însă, a fost când au identificat locul cimitirului strămoşilor lor. Au adunat oasele pe le-au găsit răspândite pe ogoare şi le-au adus în Grecia ca să le înhumeze, la un secol după genocidul grecilor din Pont.

– [01.30] Nouăzeci de ani după Tratatul de la Lausanne, am făcut un contract să însoţim descendenţi ai locuitorilor regiunii Neocezareei, din satele regiunii, şi în special din satul Agurşlí** – Arghos, cum îi spun ai noştri [01.50]. Şi astfel am ajuns în acest sat...

– Câţi locuitori trăiesc acum în sat?

– În acest sat sunt acum în jur de două sute de locuitori, un sat mic. Agricol şi zootehnic aş zice, se ocupă cu agricultura şi cu creşterea animalelor, în special [02.10]. (*Kóstas Alexandrídis, actor, preşedintele clubului „Momógheri”*)

– Şi câţi greci trăiau aici pe vremuri?

– Grecii erau mult mai mulţi, dacă judecăm după clădirile care există acolo, după şcoala care există acolo care, bineînţeles, acum este închisă. Locuitorii au fost mult mai mulţi, şi s-au răspândit în diferite sate ale Macedoniei [02.30].

– (*Myrofóra Evstathiádu, doctor în etnografie*) Am făcut zeci de călătorii în regiunea Pontului, am văzut biserici ruinate, am văzut case, am găsit casele [02.40] bunicilor şi bunicelor noastre, am văzut cetăţi, monumente, am întâlnit o

---

** Transliterarea acestui nume posibil să nu fie corectă. Numele nu a fost de găsit în sursele consultate. În emisiune apare denumirea „Ardıçlı”.

cultură populară vie în Trapezunda, dar adevărul este că pentru prima dată am descoperit ceva care are legătură cu morţii noştri şi în mare măsură [02.30] cu genocidul grecilor din Pont.

– Un locuitor în vârstă, care s-a oferit singur să fie ghidul nostru în sat, ne-a vorbit despre un cimitir grec. „Aici sunt”, zice, „mormintele” [03.20]. Bineînţeles, surpriza noastră a fost foarte mare, şi mult mai mare nerăbdarea noastră să mergem să vedem cimitirul elen. Ne-am gândit că vom vedea un fel de loc special, împrejmuit, ceva care să semene cu un cimitir. Ceea ce am descoperit însă... era un ogor, un ogor desigur arat. „Aici”, zice, „a fost”. Observând însă mai atent ogorul, am văzut că existau răspândite atât de multe oase că este imposibil de crezut. Pe moment am simţit că nu trebuia să călcăm pe acest loc şi un sentiment foarte ciudat, deoarece [04.20] pentru noi, grecii, oasele sunt foarte sacre, şi ştim, din istoria noastră, cât de important este ca aceste oase să fie îngropate.

– Deodată am simţit că locul este sfânt, că există alţi greci aici. Imediat ne-am coordonat unul cu altul şi am făcut în acelaşi timp aceeaşi mişcare. Am început să adunăm oasele care erau la suprafaţă. Ne-am sfătuit şi am hotărât că aceste oase avem datoria să le ducem în Grecia unde să fie îngropate.

– [06.05] Studiind tradiţia elenă, se constată că în timpul ocupaţiei otomane şi în cazurile de evacuare a satelor, locuitorii dezgropau oasele strămoşilor lor şi fie le luau cu ei în noile locuri, fie le ardeau, ca să nu fie spurcate de către duşmani. O tradiţie deosebită apare într-un vechi bocet din Párgha. Párgha a fost predată de către englezi în 1817 [06.40] lui Ali Paşa. Zice bocetul: „Vezi acele focuri / Fumul negru care iese? / Acolo se ard oase, / Oase de viteji. / Acolo oasele părintelui / Pe care copilul le arde / Păgânii să nu le găsească, /

Turcii să nu le calce-n picioare.” Din păcate au fost sate care au plecat ţinând în mâini doar icoana Preasfintei. Aşa au plecat grecii Pontului, părăsind locul în care [07.20] s-au născut, au crescut, au trăit şi au iubit. Locul în care s-au bucurat şi au plâns. Locul în care au îngropat persoanele lor dragi. Au îngropat sute de generaţii de strămoşi. Au părăsit şi mormintele, morminte pe care le împodobeau cu flori şi le udau cu lacrimi. Cine putea să-şi închipuie că aceste cimitire mai târziu vor fi transformate în ogoare pentru arat? Cine putea să creadă însă că nouăzeci de ani mai târziu [08.00] locuitorii de aici, din Mandalo, din Sfântul Ioan şi din Sevastí, prefectura Pieria, vor merge în Agurşli, adică în Argos, acolo unde îşi au originea, şi vor vizita acele pământuri sfinte, pământuri care au scos la suprafaţă aceste oase. Oasele strămoşilor lor. Aceste relicve se reînhumează astăzi în memoria fiecărui grec din Pont care a rămas neîngropat, a fiecărui adormit care nu are rude ca să-l pomenească, în amintirea mamei pontice şi în general a mamei elene care şi-a pierdut acolo copiii, şi, în sfârşit, în memoria [08.50] soldatului necunoscut care a căzut undeva în munţii Pontului. De altfel, eroii de obicei rămân neîngropaţi. Astfel, astăzi se construieşte un monument simbolic. Astăzi se pomenesc toţi care au trăit şi au mucenicit acolo. Să participăm deci cu toţii la procesiunea înmormântării şi să aprindem o lumânare cum am aprinde pentru propriul nostru soţ, pentru soldaţii Pontului care nu vor fi uitaţi, cu speranţa că sufletele lor vor afla odihna. [09.30] Veşnica lor pomenire!

Oase din satul Arghos din Pont.

– (*Hrístos Lazarídis, din Mandalo, prefectura Pella*) [11.05] Pentru mine a fost visul vieţii mele să merg... de mult mă gândeam dar regimul din Turcia nu permitea. Acum cu această ocazie am fost, împreună cu consăteni, cu persoane din Sfântul Ioan şi Sfântul Sevasti. Ne-am întors în sat, ne-am găsit

casele pe care acum le locuiesc turcii. În acelaşi timp am mers şi la morminte. Mormintele nu mai există, acum locul este ogor pe care l-au arat, seamănă grâu. Am găsit acolo oase. Le-am băgat în buzunar, cu greutate, le-am adus, în orice caz, le-am adus aici, şi astăzi facem parastas. Acolo a rămas bunicul meu [11.45], unchiul meu, tatăl fratelui meu şi alţii.

– (*Hrisúla Kuruktsídu, locuitoare din Mandalos, prefectura Pella*). Am fost şi eu în această călătorie, m-am bucurat din suflet, am văzut satul străbunilor, al mamei şi bunicii mele, al tatălui meu, am fost foarte emoţionată. Am intrat în casa tatălui meu, turcoaicele ne-au primit bine, ne-au tratat bine, femeile, cu adevărat, am petrecut bine. Mi-a plăcut această excursie şi vreau să merg iarăşi [12.15].

– [12.45] Este un fenomen obişnuit să mergem în patria noastră şi să găsim casele străbunilor. Asta s-a întâmplat de multe ori, iar în multe călătorii s-a întâmplat să merg şi eu. Nu este însă un fenomen obişnuit să descoperim morminte. Să găsim un cimitir întreg. Oasele sunt sfinte şi tot Pontul este plin de oasele strămoşilor noştri, care mii de ani au trăit acolo. Astfel, când aceste oase nu sunt îngropate, aceasta este un sacrilegiu. Este sacrilegiu şi înseamnă că [13.25] morţii capătă voce şi vorbesc şi îşi cer dreptatea.

– (*Uranía Tumanídu, preşedinta Asociației Culturale Mandalo din Pella*) Este o mare onoare pentru noi, Asociația Culturală din Mandalo de astăzi. Am avut ocazia să putem să ne aflăm aici, să comemorăm pe strămoşii noştri, graţie câtorva oameni care au mers în pământul patriei, şi ne-au dat ocazia să trăim un pic, dacă pot spune astfel, îndeaproape propria lor dramă, şi să-i comemorăm, şi prin acest mod să îi avem aproape de noi [14.00] şi să îi simţim aproape de noi. Consider că mult mai mulţi trebuie să facă o astfel de călătorie, să aducă

şi tinerilor acest eveniment care este istoria noastră, să le-o aducă mai aproape.

– (*Gavriíl Avramídis, deputat de Tesalonic*) Sunt emoţionat că am participat la această ceremonie solemnă, înhumarea moaştelor din sfântul pământ al Pontului, din Arghosul Neocezareei, al patriei noastre. Întrucât sunt de origine pontică care precum aproape toţi dintre noi am lăsat [14.35] în urmă moaşte de oameni, care au murit fie în pace, fie în război – din partea mea au murit pe drumurile exterminării şi străbunica mea, şi străbunicul meu, şi fratele bunicii mele –, dar pentru mine această manifestare a însemnat o ceremonie şi pentru propriii mei strămoşi, pentru propriii mei bunici şi străbunici. Vreau să spun că tot pământul Pontului este sub o neîntreruptă supraveghere. Mesajul nostru pentru malul celălalt al Mării Egee este că noi întidem mâna pentru reconciliere şi solicităm o mare scuză [15.10] din partea statului turc de astăzi pentru atâtea crime care s-au întâmplat. Deoarece trăim într-o perioadă de mare instabilitate în regiune şi încercăm şi dorim să nu mai existe iarăşi astfel de situaţii, dramatice şi tragice, pe care le-a trăit poporul nostru.

IOANA REBECCA PASCU [*]

TIPURI DE DRAGOSTE ÎN PSIHOLOGIE TIPURILE DE IUBIRE ÎN CONCEPȚIA LUI JOHN ALAN LEE

Iubirea, privită în plinătatea sa, reprezintă sentimentul înălțător și înnobilator ce se înfiripă între două persoane, sentiment ce produce modificări la nivel afectiv, comportamental, volitiv și social, este o oglindire a sufletului și a personalității, atât în latura sa înnăscută (temperamentul), cât și în cea dobândită și obținută prin interacțiunea cu societatea și prin toate formele de educație (caracterul), dar și expresia libertății umane și a celor mai semnificative valori și principii, pe care le cuprinde și le armonizează.

De-a lungul timpului, numeroși savanți au explorat fenomenul iubirii și au realizat atât definiții, cât și clasificări ale acestuia, în funcție de modul de raportare al omului la celălalt și de influența iubirii asupra acestuia pe plan intern, dar și extern, prin manifestările comportamentale. De exemplu, în 1954, psihoterapistul Albert Ellis enumeră diverse tipuri de iubire, afirmând că „Iubirea însăși... include multe tipuri și grade de afecțiune, ca iubirea conjugală, iubirea parentală, iubirea familială, iubirea religioasă, iubirea față de umanitate, iubirea față de animale, iubirea față de lucruri, iubirea față de

---

[*] Elevă a Liceului Tehnologic „Constantin Cantacuzino" Băicoi, la momentul participării la simpozionul „Dragostea. Opinii, reflecții, ipostaze" (2018). Actualmente, studentă la Universitatea de Vest, Facultatea de Litere, Istorie și Teologie, Timișoara, domeniul: Limbi și Literaturi, specializarea: Latină-Franceză, Anul I.

sine, iubirea sexuală, iubirea obsesiv-compulsivă etc." ("Love itself ...includes many different types and degrees of affection, such as conjugal love, parental love, familial love, religious love, love of humanity, love of animals, love of things, self-love, sexual love, obsessive-compulsive love etc.")[1]. Unul dintre contemporanii cercetătorului, teoreticianul C.S. Lewis, în lucrarea sa, "The four loves"(„Cele patru tipuri de iubire"), publicată în 1960, a realizat o clasificare a iubirii, inspirându-se din modelul filosofilor greci și propunând patru tipuri: Afecțiunea (Affection) sau *Storge*, bazată pe familiaritate și asemănată cu atașamentul observat între părinți și copiii lor; Prietenia (Friendship) sau *Philias*, care este bazată pe interese și gusturi comune și pe respect mutual; *Eros,* ce este un melanj între afecțiune și teroare, persoanele ce îl manifestă tinzând să își idealizeze partenerul, iar cea din urmă este Caritatea (Charity), ce este percepută ca un dar divin, persoana ce prezintă acest tip de iubire căutând întotdeauna bucuria celuilalt mai mult decât pe a sa.[2]

Alte exemple semnificative pentru preocuparea în domeniul ipostazelor iubirii sunt date de psihologul Robert Sternberg și sociologul John Lee.

Robert Sternberg a adus o viziune nouă asupra iubirii în cartea sa "The psychology of love" („Psihologia iubirii"), publicată în 1988, utilizând trei termeni pentru a o caracteriza, acești termeni fiind bazele unui triunghi: intimitatea (componenta emoțională); pasiunea (componenta motivațională) și decizia / angajamentul (componenta cognitivă), elemente prin intermediul cărora formează opt tipuri de iubire: Lipsa de iubire (*non-love*), Plăcerea (*Liking*),

---

[1] *Apud* "General Theories of Love".
[2] *Ibidem.*

Infatuarea (*Infatuation*), Dragostea vidă (*Empty love*), Dragostea romantică (*Romantic love*), Dragostea companională (*Companionate love*), Dragostea prostească (*Fatuous love*) și Dragostea-consum (*Consummate love*).[3]

Una dintre cele mai importante și complexe clasificări ale iubirii este cea realizată de scriitorul, psihologul și sociologul canadian John Alan Lee, a cărui carte *Colours of love: An exploration of the ways of loving* (*Culorile dragostei: O explorare a modurilor de iubire*), apărută în 1973, dezvoltă o teorie remarcabilă a tipurilor de iubire. În concepția sa, există o varietate de profiluri erotice, fiecare prezentând o viziune unică asupra partenerului și asupra relației cu acesta.

John Lee expune trei tipuri principale de iubire (*Eros, Ludus, Storge*) și trei tipuri secundare (*Mania, Agapae* și *Pragma*).

Primul dintre acestea este *Eros* (din grecescul „ἔρως", ce înseamnă „erotic", „pasional") și reprezintă iubirea romantică, bazată pe atracția emoțională puternică și pe dragostea la prima vedere, în care domină voluptatea, pasiunea și sentimentele intense. Erosul este definit de pasiune, instinct, sexualitate, dorință, se limitează la aspectul fizic și propune o viziune a iubirii doar la nivel epitelial, neputând pătrunde în profunzimea sa. Este asociat cu zeul Eros din mitologia greacă / Cupidon (Amor) din mitologia latină, fiul zeiței Venus, zeița frumuseții și a iubirii, care este transpus în sculpturi și picturi cu un arc cu săgeți care pot aduce fiorul dragostei în persoana atinsă cu una dintre ele, fără ca aceasta să vrea. De exemplu, Amor, deghizat în Ascanius, fiul lui Aeneas, este responsabil

---

[3] *Ibidem.*

pentru celebra dragoste a Didonei, regina Cartaginei, pentru troianul Aeneas, conform epopeii „Eneida”, scrisă de Publius Vergilius Marro în prima perioadă a Romei Imperiale. Iubirea Didonei, astfel, nu are o motivare întocmai stabilă și evoluează surprinzător pe parcursul cărții a IV-a, antrenând-o într-un conflict cu sine însăși și purtând pecetea fatalității:

„Dar pe regina răzbită de mult de văpaia iubirii, / Crunta-i durere sporind, o topesc tăinuitele flăcări. Ea-și amintește p-Aeneas mereu și virtutea și neamul / Nobil al lui: iar adânc în suflet îi poartă făptura, / Vorbele-i poartă: de chinuri nu-și află doritu-i repaos (...) Căci flăcări întruna / Sufletu-i ard”[4]. Dido este, astfel, o persoană al cărei tip de iubire predominant este erosul. Pornind de la exemplul acesteia, în care forța distructivă a erotismului este ilustrată într-un notabil context legendar, se pot constata unele trăsături ale persoanelor erotice: eroticul tinde să își idealizeze partenerul și caută să prelungească timpul petrecut cu acesta, să îi mărturisească totul și să îl cunoască, dar reacționează negativ la critici. Cel mai cunoscut simptom al acestuia este atracția imediată și puternică pe care o manifestă pentru partenerul său, încă de la prima vedere. Eroticul este interesat de persoane atractive din punct de vedere fizic și trăiește emoții puternice, mai ales în prima etapă a relației.[5] John Lee îl consideră „dornic să cunoască partenerul repede, intens și cu adevărat” (“eager to get to know the beloved quickly, intensely and undressed”)[6].

A doua culoare a iubirii este *Ludus* (din substantivul latin „ludus”, ce desemnează cuvântul „joc”), ce reprezintă iubirea divertisment, caracteristică persoanelor ce vor să se afirme printr-un număr cât mai mare de cuceriri. Scopurile ei

---

[4] Vergilius, 2007: 89, 91.
[5] *Apud* “6 Types of Love: Which kind of lover are you”.
[6] Lee, 1973: 50, *apud* “General Theories of Love”.

sunt distracția de moment, plăcerea, aventura, iar relațiile de acest tip tind să fie foarte scurte. Cei ce manifestă iubirea ludică sunt de obicei superficiali, infideli, seducători și narcisiști și nu își arată adevăratele sentimente.[7] Ei consideră că iubirea este doar un joc în care nu trebuie să existe implicații emoționale, ce trebuie practicat cu tact și chiar și cu un număr mai mare de parteneri. Ludicul nu are nicio intenție în a integra partenerul în vreun plan de viitor, evită să se întâlnească cu acesta prea des, crede că minciunile îi sunt justificate și are impresia că iubirea este doar o oportunitate de a-și satisface plăcerile, iar nu un sentiment stabil și reciproc; este asociată cu joaca, flirtul, glumele, distracția.[8] Iată, în rândurile ce urmează, un exemplu semnificativ pentru iubirea ludică, extras din comedia scriitorului latin Titus Maccius Plautus – „Truculentus", operă în care prezintă iubirea a trei oameni pentru o curtezană, oameni care își risipesc averile pentru o oră cu aceasta, în ciuda faptului că nu vor obține niciodată dragostea ei: „Nici vara, pe arșiță, nu sunt atâtea muște, / Cât astăzi, curtezane și negustori de sclave, / Ciorchine-n jurul mesei zarafului se strâng / Într-una curtezane și negustori de sclavi, / De nu poți nici să-i numeri"[9] . Replica unui personaj care se adresează uneia dintre curtezane este, de asemenea, semnificativă pentru disprețul față de aceste personaje reprezentative ale amorului ludic: „Truculentus: Că nu dând bani la curtezane, / A strâns el bruma de avere / Și-acuma-n taină i se scurge pe voi, stricatelor, strânsura. / I-o risipiți pe de-ale gurii și pe miresme."[10]

Cel de-al treilea tip primar de iubire este *Storge* (din grecescul „στοργή", ce înseamnă „prietenie"), iubire care se

---

[7] *Apud* „Quel type d'amoureuse, d'amoureux êtes-vous?"
[8] *Apud* "Colors of love".
[9] Plautus, 1974: 258.
[10] *Ibidem*: 274.

dezvoltă treptat, ajungând până la căsătorie și implicând angajamente durabile. Este bazată pe amiciție, pe similaritate, pe dorințe și pasiuni comune.[11] Această iubire este descrisă de John Lee ca „dragoste fără febră sau fără nebunie” (“love without fever or folly”)[12]. Cei care manifestă acest tip de iubire sunt calmi, stabili, echilibrați, loiali, puțin posesivi uneori, se respectă și se ajută reciproc. Aceștia își văd și își tratează partenerii ca pe „vechi prieteni”, nu simt atracții emoționale intense, preferă să discute despre interesele comune în loc să își exprime direct sentimentele. Ei consideră că iubirea este o extensie a prieteniei și că se dezvoltă treptat, în timp. Un exemplu relevant pentru acest tip de dragoste este legătura unică dintre Sfântul Francisc din Assisi și Sfânta Clara, întemeietori din Umbria în secolul al XII-lea ai ordinelor religioase apusene ale Franciscanilor și Clariselor, la început prieteni, iar ulterior formând un cuplu nemarital. Relația lor este remarcabilă prin colaborările lor și prin întâlnirile spectaculoase, prin stabilitatea ei și prin respectul mutual, Sfânta Clara fiind inspirată de spiritualitatea Sfântului Francisc.[13]

Celor trei tipuri primare ale dragostei li se alătură trei tipuri secundare, care conțin atât caracteristici de la acestea, cât și trăsături proprii.

Mania (din grecescul „μανία”, ce înseamnă „frenezie”) este un tip secundar al iubirii în concepția lui John Lee și reprezintă iubirea posesivă, caracterizată printr-o implicare emoțională intensă, obsesivă și uneori irațională. Este o combinație între Eros și Ludus și este caracterizată de gelozie

---

[11] *Ibidem* nota 5.

[12] Lee, 1973: 77, *apud* “General Theories of Love”.

[13] *Apud* „Sfânta Clara”.

și de inabilitatea de a crede sau de a se încrede (în) iubirea partenerului/partenerei. Persoana care manifestă acest tip de iubire dorește cu orice preț să se îndrăgostească și să fie iubită, își concepe destul de rapid planuri de viitor cu partenerul său/ cu partenera sa, pe care dorește să îl/o vadă zilnic. De asemenea, este geloasă, neliniștită și posesivă.[14] Nu are încredere în fidelitatea partenerului său, pe care obișnuiește să o verifice des; are nevoie de iubire și de atenție. Își consideră partenerul distant, detașat dacă nu îi împărtășește sentimentele. Mania este dependentă de celălalt și de relație în sine și este descrisă de Lee ca „irațională, extrem de geloasă, obsesivă și adesea nefericită" („irrational, extremely jealous, obsessive and often unhappy")[15]. Iată două citate din romanul lui Camil Petrescu, „Ultima noapte de dragoste. Întâia noapte de război", ce sugerează acest tip de iubire care, în cazul personajului Ștefan Gheorghidiu, se remarcă prin prezența geloziei, a dependenței față de persoana iubită, Ela, a nevoii de atenție: „De zeci de ori deveneam alb ca varul, din cauza unui amănunt, care ar fi putut fi în legătură cu ea, în cea mai banală dintre convorbiri. De altminteri, toată suferința asta monstruoasă îmi venea din nimic. Mici incidente care se hipertrofiau, luau proporții de catastrofe."[16] Astfel, acest personaj se înscrie în categoria oamenilor care se află în căutarea iubirii, care doresc să aibă control asupra persoanei de care sunt îndrăgostiți și nu se încred în fidelitatea acesteia.

Un alt tip de iubire este *Agapae*, (din grecescul „ἀγάπη", ce desemnează cuvântul „spiritual") și reprezintă iubirea altruistă, necondiționată, bazată pe angajamente durabile, pe înțelegere și pe compasiune. Agapae este

---

[14] *Apud* "Chart of the Six Love Styles".
[15] Lee, 1973: 15, *apud* "General Theories of Love".
[16] Petrescu, 2009: 144.

asemănătoare conceptului de „Caritate” din clasificarea lui Lewis, este o iubire care oferă totul, care nu se gândește la beneficiile proprii, ci numai la ale celuilalt. Cei ce manifestă acest tip de iubire pun interesele și dorințele partenerului mai presus de cele personale, sunt capabili de mari sacrificii și resimt o plăcere mai mare atunci când oferă decât atunci când primesc.[17] Trăsăturile lor principale sunt toleranța și răbdarea, ce îi ajută să stabilească repede prietenii. Acordând un respect remarcabil relației, dar și oamenilor, aceștia sunt devotați partenerului, sunt loiali și sinceri.

În creștinism, termenul „agapae” desemnează iubirea pură, sinceră, generoasă. Aceasta este atât iubirea pe care Dumnezeu dorește ca oamenii să o aibă, adică cea care îi îndeamnă la sacrificiu din timpul și din persoana lor, cea în care fericirea altuia primează, dar mai ales dragostea pe care o înfățișează Dumnezeu, căci „Dumnezeu este dragoste.” (1 Ioan 4:16). Iată alte câteva versete extrase din Biblie, din Noul Testament, referitoare la iubirea adevărată: „Dragostea este îndelung răbdătoare, este plină de bunătate: dragostea nu pizmuiește; dragostea nu se laudă, nu se umflă de mândrie, nu se poartă necuviincios, nu caută folosul său, nu se mânie, nu se gândește la rău, nu se bucură de nelegiuire, ci se bucură de adevăr, acopere totul, crede totul, nădăjduiește totul, sufere totul.” (1 Corinteni 13: 4-7). Dragostea izvorâtă din Dumnezeu este mai presus de orice: „Acum dar rămân aceste trei: credința, nădejdea și dragostea: dar cea mai mare dintre ele este dragostea.” (1 Corinteni 13:13)

Clasificarea tipurilor de iubire se încheie cu *Pragma*, care este o combinație între Storge și Ludus și reprezintă iubirea pragmatică, văzută într-o manieră conștientă și

---

[17] *Ibidem* nota 7.

realistă[18] (din grecescul „πραγμα”, ce înseamnă „practic”). Este bazată pe criterii precise, ce corespund unui ansamblu de așteptări și interese; se ajunge la o relație durabilă dacă partenerul are valori și obiective comune. Pragma constituie, conform lui John Lee, „iubirea care caută să obțină un partener corespunzător” („the love that goes shopping for a suitable mate”).[19] Pragmaticii au o viziune practică asupra dragostei și caută un partener compatibil cu ei și cu viitorul lor, care se integrează perfect în viața lor socială; reflectează mult înaintea unor alegeri, sunt responsabili și maturi. De obicei, își alcătuiesc o listă de așteptări și își aleg partenerul în funcție de măsura în care răspunde așteptărilor. Un exemplu de iubire pragmatică apare în cazul cuplului Pierre și Marie Sklodowska Curie, parteneri de studiu și familiști exemplari, ce au avut interese și preocupări comune, fiind renumiți pentru dedicarea lor în domeniul științific, munca lor deschizând drumul către o mai bună cunoaștere și înțelegere a atomului ca entitate dătătoare de mare energie.[20] Alte exemple de iubire de tip Pragma apar în istorie, la cuplurile de conducători ai unui stat, care uneori se căsătoreau pentru a asigura alianțe în vederea stabilirii binelui țării guvernate.

Parcurgând cele șase tipuri de iubire formulate de John Lee, am descoperit nu numai o serie remarcabilă de ipostaze ale iubirii, ci și capacitatea omului de a-și manifesta dragostea în mod diferit, în funcție de particularitățile sale, de amprenta educației primite și nu numai.

În opinia mea, John Lee a propus o viziune nouă asupra iubirii, a cărei actualitate se remarcă și după mai mult de patru decenii și care descrie diversitatea firii umane și a modului de

---

[18] *Ibidem* nota 14.
[19] Lee, 1973: 124, *apud* “General Theories of Love”.
[20] *Apud* “Pierre and Marie Curie”.

raportare la iubire și la relațiile amoroase, de reflectare a iubirii, omul prezentând trăsături de la mai multe tipuri de iubire, dar unul singur fiind cel predominant. Chiar dacă fiecare tip de iubire are propria sa notă definitorie și propriile avantaje, cea mai frumoasă culoare a iubirii este *Agapae*, în viziunea creștină fiind mult mai dezvoltată decât în concepția lui Lee, reprezentând dragostea pe care **Dumnezeu** a arătat-o față de oameni și pe care le-a cerut-o acestora: „*Fiindcă atât de mult a iubit Dumnezeu lumea, că a dat pe Singurul Lui Fiu*, pentru ca *oricine crede în El*, să nu piară, ci să aibă *viață veșnică*.” (Ioan 3:16), „Și porunca Lui este să credem în Numele Fiului Său și să ne iubim unii pe alții, cum ne-a poruncit El.” (1 Ioan 3:23). Iubirea absolută este *sacrificiul* și este demonstrată de Dumnezeu, care L-a trimis pe Fiul Său ca jertfă pentru noi, căci „Nu este mai mare dragoste decât să-și dea cineva viața pentru prietenii săi.” (Ioan 15:13). Sacrificiul este dovada unei iubiri necondiționate, care se hrănește din propria sa substanță.

În final, vă îndemn să iubiți sincer, să iertați greșelile partenerilor de viață, să le dăruiți un zâmbet, un sfat, un mic ajutor, o parte din timpul vostru, o scânteie din lumina sufletului dumneavoastră pentru că modul de a iubi este expresia sufletului, a educației sentimentale, a personalității. Nu emiteți mari așteptări, ci oferiți-vă toată iubirea, reflectând, prin comportament, lumina pe care o aveți în interior! Căci o persoană care așteaptă iubirea este posibil să nu o întrevadă, dar cea care o oferă oriunde și oricând o va primi la rândul său (poate chiar și) înzecit. Valoarea unui om nu constă în ceea ce posedă, ci în ceea ce este capabil să dăruiască!

BIBLIOGRAFIE

Cărți:
(Pentru exemple la tipurile de iubire)

Petrescu, Camil, *Ultima noapte de dragoste. Întâia noapte de război*, București, Editura Jurnalul Național, 2009

Plaut, *Amphitryo*, București, Editura Minerva, 1974, traducere de Nicolae Teică

Vergiliu, *Eneida*, București, Editura Mondero, 2007, traducere de George Coșbuc

Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament cu trimiteri, traducere de Dumitru Cornilescu

Site-uri:

Dick, Steven, "Pierre and Marie Curie" (https://pages.mtu.edu/~pcharles/SCIHISTORY/Marie_Curie.html, *accesat la 10 aprilie 2020)*

"Chart of the Six Love Styles", în "Psychology Charts" (http://www.psychologycharts.com/six-love-styles.html, *accesat la 9 aprilie 2020*)

"Colors of love" (https://www.ccsu.edu/usingers/files/ColorsOfLove.pdf, *accesat la 30 martie 2020*)

"General Theories of love" (https://www.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/3222_ReganChapter1_Final.pdf, *accesat la 30 martie 2020*)

"Quel type d'amoureuse, d'amoureux êtes-vous?" (http://la-relation-amoureuse.fr/wp-content/download/profils-amoureux.pdf, *accesat la 6 aprilie 2020*)

„Sfânta Clara" (https://ro.wikipedia.org/wiki/Sfânta_Clara,

accesat la 10 aprilie 2020)
“6 Types of Love: Which kind of lover are you?” (http://www.couplescounselingchicago.net/6-types-love-kind-lover/, *accesat la 8 aprilie 2020*)

În vederea aplicării teoriei tipurilor de iubire, atașez un chestionar realizat de mine, prin intermediul căruia cititorul poate descoperi tipul de iubire care îi este predominant.

Ce tip de iubire mi se potrivește?
1. Pentru mine, iubirea înseamnă:
A. pasiune
B. seducție
C. prietenie
D. dependență
E. sacrificiu
F. afacere

2. Am o fire:
A. romantică
B. superficială
C. loială
D. geloasă
E. generoasă
F. realistă

3. Când stabilesc o relație cu cineva, obișnuiesc să:
A. îl idealizez
B. îl înșel
C. îl stimez și să îl respect
D. devin posesiv și neliniștit
E. pun dorințele sale mai presus de ale mele
F. respect propriile criterii și interese

4. Teama mea este:
A. ca cineva să nu-mi critice partenerul
B. ca relația mea să nu devină una prea serioasă
C. ca celălalt să nu mă refuze
D. să nu fiu înșelat
E. ca partenerul/partenera să nu aprecieze faptele pe care le fac pentru el/ea
F. să nu găsesc la partener criteriile impuse

5. O eventuală despărțire:
A. mi-ar provoca disperarea, agonia
B. nu m-ar afecta
C. m-ar face să mă simt incomplet
D. mi-ar provoca o panică instant
E. ar fi o mare pierdere pentru mine
F. este dezirabilă dacă partenerul nu mai folosește viitorului meu

6. Îmi aleg partenerul în funcție de:
A. chimia dintre noi
B. cât de mult se simte atras de mine
C. compatibilitatea noastră (dorințe, pasiuni, plăceri)
D. cât de mult îmi completează lipsurile
E. necondiționat
F. statutul social, avere, carieră

7. Când cineva îmi critică partenerul, reacția mea/sentimentul meu este:
A. mâhnirea
B. indiferența
C. dorința de a rezolva în mod constructiv problema
D. Defensivă, uneori violentă
E. Dorința de împăcare
F. Analiza, critica

8. Afirmația cu care sunt de acord este:
A. O relație apare în urma dragostei la prima vedere
B. O relație nu necesită prea multă implicare din partea mea
C. Dragostea se dezvoltă treptat, în timp
D. În dragoste inevitabil apar infidelități
E. Dragostea apare atunci când dăruiești
F. Dragostea înseamnă un viitor stabil din punct de vedere financiar și social.

Interpretarea chestionarului:
Dacă ați bifat aceeași variantă la 4-5 întrebări, înseamnă că prezentați tendințe către un tip de iubire, iar dacă ați bifat aceeași variantă la 6-8 întrebări, înseamnă că tipul de iubire corespunzător este cel predominant pentru dumneavoastră.

Majoritatea A – Tipul de iubire caracteristic este EROS
Majoritatea B – Tipul de iubire caracteristic este LUDUS
Majoritatea C – Tipul de iubire caracteristic este STORGE
Majoritatea D – Tipul de iubire caracteristic este MANIA
Majoritatea E – Tipul de iubire caracteristic este AGAPAE
Majoritatea F – Tipul de iubire caracteristic este PRAGMA

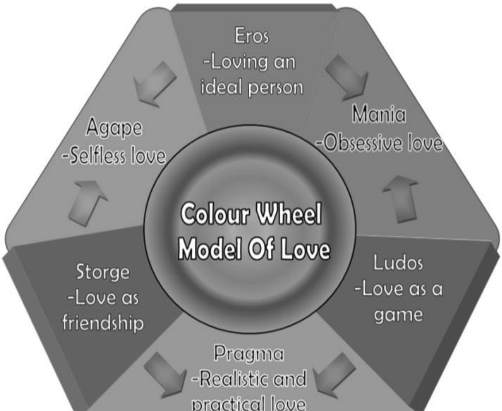

Atașez, de asemenea, un rezumat într-o limbă de circulație internațională (limba franceză).

RÉSUMÉ EN FRANÇAIS:

LES TYPES D'AMOUR EN PSYCHOLOGIE
LES TYPES D'AMOUR
SELON JOHN ALAN LEE

L'amour représente le sentiment qui relie deux coeurs, qui produit un changement du point de vue comportemental, affectif, social, spirituel et volitif; il est l'expression de la liberté humaine et des grandes valeurs, qu'il comprend en toute leur complexité.

Tout au long du temps, certains savants ont défini et ont exploré les hypostases de l'amour, selon leur influence sur la pensée et sur le comportement de celui qui aime. Ils ont fait de nombreuses classifications. Une classification très importante est connue comme „la théorie de six types d'amour".

La théorie des six types d'amour a été développée par l'écrivain canadien, sociologue et psychologue John Alan Lee dans son livre – *Colours of love: An exploration of the ways of loving* (*Les couleurs d'amour: Une exploration des modalités d'aimer*, publié en 1973). Selon l'auteur, il y a une diversité de profils érotiques et chacun présente une vision unique sur le partenaire et sur la relation amoureuse.

J. Lee identifie trois types principaux d'amour (Eros, Ludus, Storge) et trois types secondaires (Mania, Agapae et Pragma). Pour pouvoir les comprendre, je les ai exposés ci-dessous:

Le premier type d'amour s'appelle *Eros* (du mot grec „ἔρως", qui signifie „passionel") et représente l'amour érotique, basé sur l'attraction émotionnelle et sur l'amour au premier regard. Ce type d'amour est caractérisé par la présence

des sentiments intenses. La personne érotique idéalise son partenaire, en ayant la désir d'avoir beaucoup de temps à passer avec son compagnon/sa compagne. Elle veut aussi lui avouer tous les secrets et elle veut connaître son partenaire très bien. Elle ne supporte pas l'idée de séparation.

Le deuxième type est *Ludus* (du substantif latin „ludus", qui signifie „jeu") et il est connu comme l'amour divertissement, caractéristique aux personnes qui veulent s'affirmer par un nombre très grand de séductions et de conquêtes. Ces relations sont habituellement très courtes. Les ludiques sont superficiels/superficielles, infidèles, égoïstes et ne montrent jamais leurs propres sentiments. Ils/Elles ne s'impliquent pas du point de vue émotionnel dans la relation.

Le troisième nom de l'amour est *Storge* (du mot grec „Στοργή", qui signifie „amitié"). Storge représente l'amour stable, qui commence comme une amitié et qui se développe par étapes. Ce type, basé sur les mêmes passions et sur les mêmes idéals des partenaires, implique des engagements durables. Celui/Celle qui manifeste l'amour storge est loyal/loyale, calme, respectueux/respectueuse et parfois un peu possessif/possessive

Mania est le quatrième type dans cette classification (le mot provient du mot grec „Μανία", qui signifie „frénésie") et symbolise l'amour possessif, caractérisé par l'implication émotionnelle intense et parfois irrationnelle. La personne maniaque est jalouse, inquiète et elle vérifie souvent la fidélité de son copain/de sa copine. Elle a besoin d'attention et d'amour, manifestant une dépendance en ce qui concerne la relation amoureuse.

Le genre suivant est *Agapae* (du mot grec „ἀγάπη", qui signifie „spirituel"), qui représente l'amour altruiste, sans conditions, basé sur l'empathie et sur la compassion. La personne qui manifeste ce type d'amour valorise les désirs et les idéals de son compagnon/de sa compagne plus que les

siens, peut faire de grands sacrifices pour son/sa partenaire et aime mieux donner que recevoir. Ses traits principaux sont la tolérance et la générosité et elle noue des amitiés très vite.

Le dernier genre d'amour est *Pragma* (du mot grec „Πραγμα", qui signifie „pratique"), connu comme l'amour pragmatique, vu d'une manière réaliste. Ce type est basé sur des critères précis, sur les mêmes objectifs et sur les mêmes interêts. La personne pragmatique réfléchit beaucoup avant de choisir son/sa partenaire; elle est responsable, mûre; elle cherche un compagnon/une compagne qui s'intègre excellemment dans sa vie sociale.

Selon moi, John Lee propose une vision nouvelle, originale sur l'amour, une vision qui s'applique aussi dans la vie quotidienne. Les six types d'amour décrivent, en fait, la diversité des gens et la variété des modalités d'aimer, selon les particularités de chaque personne. Chacun manifeste plusieurs types d'amour, selon les circonstances, mais un seul est spécifique pour lui.

Finalement, en découvrant cette belle variété des couleurs de l'amour, je vous demande d'espérer, d'aimer sincèrement et de pardonner les fautes de vos partenaires parce que la manière d'aimer est l'expression de votre âme, de votre éducation sentimentale, de votre personnalité. En amour, chaque personne se dévoile dans toute sa complexité. N'attentez pas de recevoir le respect et l'amour des autres, car il y a des situations où vous ne les recevrez pas, mais donnez tout votre amour, toute votre sincérité, en laissant votre comportement montrer la lumière que vous avez dedans, parce que si vous attentez l'amour sans l'offrir, probablement vous n'en jouirez pas, *mais si vous le donnez partout et toujours, vous le recevrez à votre tour!*

PETRU DINCĂ

IUBIREA ÎN CREAȚIA POETULUI PAUL VERLAINE

Paul Verlaine este unul dintre cei mai mari poeți francezi și universali, el influențând în mod decisiv evoluția poeziei lumii. A fost, alături de Stéphane Mallarmé, unul din șefii de școală ai curentului simbolist francez. Este poetul clarobscurului, al stărilor sufletești vagi, al sentimentelor delicate și al muzicalității desăvârșite. Această ultimă calitate, dovedită în creații devenite celebre, cum este bine-cunoscuta *Chanson d'automne*, a fost, de altfel, promovată și direct de poet, în a sa *Artă poetică*.

Între temele abordate de Verlaine în creația sa, un loc important îl ocupă și dragostea. Vom urmări în acest eseu evoluția sinuoasă a acestui sentiment în operele poetului, evoluție influențată de experiențele sale de viață, care s-au aflat, de foarte multe ori, la limita dramaticului. Din motive numai de el știute, scriitorul nu a dus o existență obișnuită, el complicându-și parcă intenționat viața, într-un elan nonconformist neobișnuit.

Tema iubirii își face cunoscută prezența încă de la primul volum al poetului, intitulat *Poeme saturniene*, ea putând fi întâlnită în mai multe poezii. În ceea ce privește muza inspiratoare a acestor creații, aceasta nu este o ființă feminină reală, cel puțin aceasta e impresia lăsată, ci o femeie cu trăsături vagi, o proiecție a viselor poetului, care este în căutarea unei iubite ideale. Cea mai cunoscută creație de dragoste din acest volum este cea intitulată *Visul meu familiar*, în care se remarcă prezența unei vizitatoare onirice a poetului, o iubită tandră și duioasă care îi răcorește fruntea febrilă,

chinuită de suferințe existențiale profunde, cu plânsul ei liniștitor. Poezia se încheie, în mod magistral, cu o comparație evocatoare a lumii misterioase de dincolo:

E blondă ori e brună, roșcată? – Eu ignor,
Îmi amintesc că numele i-e dulce și sonor,
Ca al iubiților din lumea fără soare...

Privirea-i ca aceea-a statuilor de lut,
Iar vocea-ndepărtată și calmă, gravă are
Inflexiunea vocilor iubite ce-au tăcut.

O altă poezie notabilă din volum, care face parte din aceeastă categorie, este cea intitulată *Dorință*, în care poetul evocă aceeași prezență feminină, care este, în același timp, copilăroasă, tandră și maternă, capabilă să-i împlinească marea dorință de iubire:

Ah, dragostea femeii, calină și fierbinte,
Ce dulce te sărută pe frunte gânditoare,
Mirată niciodată, ca un copil cuminte!

Întâlnim, în acest volum, și o poezie inspirată de o iubită reală, ce nu i-a fost, însă, potrivită poetului. Este vorba despre verișoara sa Eliza Moncomble, ființă la care el a ținut foarte mult, ea fiind, de altfel, și cea care i-a finanțat apariția primului volum, stingându-se, din păcate, la o vârstă foarte tânără. Creația se numește *Nevermore* și este o nostalgică amintire a clipelor fericite petrecute de poet alături de verișoara sa, atunci când în sufletul lui au încolțit sentimentele care nu l-au părăsit niciodată, chiar dacă aveau să rămână doar în inima sa. Poezia este, în același timp, și foarte muzicală. Iată, spre ilustrare, primele două strofe din această creație:

Ce vrei tu, amintire? Toamna de mult domnea,
Prin aerul aton un sturz ușor plutea
Și-o rază monotonă de soare lumina
Peste pădurea-n care vântul prelung suna.

Noi doi mergeam alături, în linişte visând,
Cu părul şi cu gândul în răcorosul vânt,
Când întorcând spre mine privirea-i luminând:
Ce zi ţi-a fost mai scumpă din toate pe pământ?

Al doilea volum al lui Verlaine, intitulat *Serbări galante*, marchează o evoluție calitativă în ceea ce privește complexitatea stărilor sufletești și originalitatea stilului, influențate, în primul volum, de poezia romantică și de înaintașul Baudelaire, pe care poetul l-a avut ca model. Și chiar dacă acele peisaje tipic simboliste, străbătute de linii diafane și difluente și de contururi vagi, asemănătoare picturilor impresioniste, își făcuseră simțită deja prezența în primul volum, fiind întâlnite în creații foarte reușite cum sunt *Cântec de toamnă*, *Apus de sori* și *Crepusculul serii mistice*, în acest volum nou procedeele simboliste se generalizează, constituindu-se ca o notă definitorie a stilului autorului, care face din el un mare poet.

În ceea ce privește dragostea, ea este reprezentată în volumul acesta prin mai multe creații, poate cea mai reprezentativă fiind *Clar de lună*, în care apare un autentic peisaj simbolist, unde atât contururile voit neclare, cât și stările sufletești cețoase și muzicalitatea sunt la mare înălțime. Iubirea apare aici într-o ipostază alegorică, deoarece sufletul iubitei este imaginat ca un peisaj de o frumusețe aparte, aproape stranie, în care trubaduri mascați cântă din lăute triumful iubirii, într-un decor mirific cu statui, havuzuri, arbori și păsări, toate luminate de razele magice ale lunii. Poezia se constituie

astfel, într-o odă închinată iubitei. Iată două strofe din această creație:

Ți-e sufletul un peisaj ales,
Cu bal bergam și măști fermecate,
Cântând din lăute abia înțeles,
Și-aproape triste, straniu deghizate.

Slăvind întruna pe un ton minor
Amoru-nvingător și viața oportună,
Par să nu creadă-n fericirea lor,
Iar cântul li se pierde-n clar de lună.

O altă poezie din volum în care apare tema dragostei este *Colocviu sentimental*, având o atmosferă sumbră inspirată din romanul gotic și neguroasele balade germane cu subiect medieval. În creație apar doi îndrăgostiți care, după moarte, se întâlnesc ca fantome într-un parc pustiu și rece, amintindu-și cu tristețe și nostalgie clipele fericite din trecut. Atmosfera este încărcată de umbre și mister, iar versurile sunt solemne și, totodată, foarte muzicale:

În parcul vechi, pustiu și înghețat,
Două fantasme trec pe înnoptat.

Au ochii stinși, iar buzele li-s moi,
Și-abia s-aude ce-și vorbesc în doi.

În parcul vechi, pustiu și înghețat,
Două năluci trecutu-au înviat. (...)

– Ah câte zile, fericite toate,
Când buzele ni se uneau! – Se poate...

– Cât cer albastru, ce speranțe vii!
– S-a dus speranța-n norii cenușii.

Al treilea volum de versuri al poetului, intitulat *Cântecul bun*, este aproape în întregime închinat iubirii, o dragoste fericită, deoarece el este inspirat de perioada de așteptare a căsătoriei cu cea care-i va deveni soție, Mathilde Mauté de Fleurville, și de scurtul răstimp al fericirii lor conjugale. Toate aceste creații sunt optimiste, iar natura, care ia parte și ea la fericirea celor doi îndrăgostiți, este luxuriantă și caracterizată printr-o explozie de lumină și culoare. Nu întâlnim niciun sentiment trist, nicio umbră în această poezie, totul exultând de optimism, bucurie și dragoste de viață. Voi cita câteva versuri din creațiile următoare: *Va fi-ntr-o zi de vară*, în care este prefigurată poetic ziua căsătoriei, *Până când vei ațipi* și *Luna de nea*.

Va fi-ntr-o zi de vară scăldată în lumină,
Când soarele, complice al bucuriei mele,
Va face, prin mătăsuri, atlazuri și dantele,
Și mai frumoasă încă, frumsețea ta deplină;
(Va fi-ntr-o zi de vară)

Până când vei ațipi,
Stea ce-n zori clipești ușor,
– Prepelițe mii
Cântă, cântă-n cimbrișor.
(Până când vei ațipi)

Luna de nea
Bate-n pădure,
Susură-abia
Line murmure
Sub rămurea...

O, scumpa mea!

Se vede-ntreagă
În iazul clar
Salcia neagră
În care-arar,
Vântul suspină,

Visul să vină!
(*Luna de nea*)

Al treilea volum al lui Verlaine, *Romanțe fără cuvinte,* este considerat de majoritatea comentatorilor ca fiind cel mai reușit al său, din punct de vedere al valorii artistice. Cu alte cuvinte, odată cu acest volum, scriitorul a atins apogeul artei sale literare. Și, judecând după câteva dintre creațiile care apar aici, în care lirismul a ajuns la un mare grad de profunzime și interiorizare, și chiar la un anumit ermetism, care nu-i este, în general, specific poetului, acești comentatori par să aibă dreptate. Din acest punct de vedere, pot fi amintite, printre altele, poeziile *În nemărginitul, Eu ghicesc într-o murmurare, E-ncântarea languroasă* și ciclul *Bruxelles*. În ceea ce privește tema tratată în acest studiu, ea este reprezentată prin mai multe creații inspirate din perioada fericită a căsătoriei scriitorului, având în vedere caracterul lor optimist. Deoarece trebuie spus că fericirea conjugală a poetului a durat foarte puțin, mai precis până în momentul în care în viața cuplului a intrat Arthur Rimbaud, care i-a devenit lui Verlaine prieten și i-a influențat în bine creația, făcându-l să-și împrospăteze stilul, însă, din punct de vedere al vieții personale, i-a făcut foarte mult rău. Aceasta pentru că Verlaine și-a părăsit, la puțin timp după căsătorie, soția și copilul abia născut și a pornit într-o aventură existențială și artistică alături de prietenul său, călătorind prin Belgia și Anglia, ducând împreună o viață nomadă. De aceea,

relațiile poetului cu soția sa s-au deteriorat foarte mult, iar aceasta, după ce îl iartă o dată la revenirea acasă, se desparte până la urmă de el. Astfel că poeziile de dragoste fericite, fără nicio umbră de tristețe, din volumul al treilea aparțin, cel mai probabil, în ceea ce privește inspirația, perioadei de armonie conjugală. O astfel de poezie este *Green*, din care citez următoarea strofă:

Privește flori și fructe și ramuri încărcate
Și inima-mi aprinsă ce bate pentru tine;
Cu albe mâini, iubito, să nu le sfâșii toate,
Aș vrea aceste daruri să le primești tu bine.

Al patrulea volum al autorului, *Înțelepciune*, cuprinde mai ales poezii religioase, scrise în urma convertirii poetului și a căinței lui sincere pentru faptele făcute, după ce a făcut un an și jumătate de detenție, ca urmare a faptului că a tras asupra lui Rimbaud, rănindu-l, atunci când a apărut un conflict între cei doi. Dar, alături de aceste creații religioase, volumul conține și câteva poezii de dragoste, în care el îi cere iertare soției pentru că i-a greșit, exprimându-și totodată recunoștința în urma iertării primite. O astfel de poezie, străbătută de sentimentul sincer al căinței și de o dragoste încă vie pentru soția sa, este cea intitulată *Ah, mâini ce-ați fost ieri ale mele*, din care, iată primele două strofe:

Ah, mâini ce-ați fost ieri ale mele,
Frumoase, mici și delicate,
După greșelile de moarte,
Și rele-atât de multe rele;

Și după porturi, plaje-ntinse,
Ținuturi, țări pierdute-n zare,
Veniți, ca-n vremuri princiare,

Ca să-mi deschideți iarăși vise.

O poezie mult mai profundă și reflexivă, în care părerile de rău, un sentiment al resemnării și al fatalității, și parcă și o anumită superioritate de poet damnat, de martir al poeziei care trebuie să sufere pentru ca arta să triumfe – deoarece este știut că marile creații sunt mai ales cele tragice – toate acestea se amestecă într-o osmoză perfectă, având drept rezultat o creație deosebit de reușită, pe care o citez în întregime:

Un fir de pai în staul, speranţa licăreşte.
De ce te temi de viespea-mbătată-n zbor năvalnic?
Vezi, soarele pătrunde şi-n colţul cel mai tainic.
De ce nu dormi, când cotul pe masă se-odihneşte?

Biet suflet palid, apă din puţul îngheţat
Să bei. Să dormi pe urmă. Căci dulce şi senin,
Eu vin să-ţi mângâi visul din somnul tău cel lin,
Iar tu să cânţi cum cântă copilul legănat.

Amiaza bate. Pleacă, fii bună, scumpă Doamnă,
El doarme. De mirare cum paşii de femeie
Răsună-n minţi sărmane, atât de chinuit.

Amiaza bate-agale. Pe jos eu am stropit.
Tu, dormi! O piatră-n groapă, speranţa-abia scânteie.
Când vor fi iar în floare toţi trandafirii-n toamnă?
(*Un fir de pai în staul*)

După acest volum, poezia de dragoste a lui Verlaine, și poezia sa, în general, nu se mai ridică decât arareori la valori artistice notabile. Una dintre aceste creații este și cunoscuta sa *Artă poetică*, despre care am amintit deja, și care a apărut în volumul *Odinioară și altădată*. În ceea ce privește lirica de

dragoste, poetul a mai publicat un volum conținând acest gen de creație, dar este vorba despre altfel de iubire, și anume una pronunțat senzuală, carnală, uneori creațiile care o exprimă fiind chiar licențioase. Și deși unele dintre aceste poezii nu sunt lipsite de o anumită valoare artistică, ele nu pot concura, în această privință, cu poezia sa de dragoste anterioară.

Am parcurs, în rândurile de mai sus, principalele etape ale liricii de dragoste a lui Paul Verlaine. În concluzie, putem spune că ea reprezintă, atât din punct de vedere cantitativ, cât și al valorii, un capitol foarte important al operei sale, poetul dând, prin creațiile cele mai reușite în care a abordat această temă, întreaga măsură a talentului său. Un talent asupra căruia toți criticii au căzut de acord că a fost de excepție.

CHRISTIAN CRĂCIUN

UN ARHETIP AL DISCURSULUI ÎNDRĂGOSTIT. SCRISORILE PORTUGHEZE ALE MARIANEI ALCOFORADO

Ca de obicei, fără să vorbesc cu părintele Bogdan, am împlinit două jumătăți ale unei aceleiași idei, pentru că vreau să vă vorbesc tot despre un discurs îndrăgostit, de data aceasta unul perfect laic, deși protagonista și autoarea acestui discurs este o călugăriță. Cărțulia aceasta este una dintre cele mai frumoase cărți de dragoste din literatura lumii, sunt cinci scrisori de dragoste, ca să folosesc expresia sacramentală „pe vremea mea" se scriau scrisori de dragoste, încă se mai scriau scrisori de dragoste, pe vremea dumneavoastră „mail de dragoste" n-am auzit expresia, nu știu cum se poate comunica dragostea, sigur acum e mai frustă, mai directă, dar e una dintre cele mai frumoase povești de dragoste din literatura lumii, mai ales ținând seama de epocă. Deci, protagonista, autoarea – Mariana Alcoforado, este vârâtă pur și simplu în mănăstire de la o vârstă foarte fragedă, de copilă, se pare, de către familia ei, așa cum era, să zic, obiceiul pe vremea aia, în familiile cu oarecare posibilități și chiar și la celelalte, ca să scapi, mai ales de fete, care, mă rog, erau problema zestrei, le dădeau de mici la mănăstire – ea neavând nici un fel de vocație religioasă. Și, fiind aici, ce poți să faci într-o mănăstire decât să privești la nesfârșit pe fereastră spre cer și spre mare și tot privind, într-o zi se îndrăgostește de un – făceau pe acolo defilări, manevre, niște trupe de francezi – și se îndrăgostește de un ofițer de acolo, privirea care aduce dragostea, cum o știți foarte bine, dragostea asta merge mai departe, probabil că ea îi scrie o

scrisoare sau îi trimite vorbă prin cineva, se pare că programul era destul de flexibil, să spun așa, pentru că cei doi ajung să se întâlnească – de mai multe ori, chiar, o mărturisește ea cu o franchețe teribilă în scrisori – dacă o să apucați să le citiți, cartea este intruvabilă, aceasta este apărută prin anii ’60-’70, nu am idee dacă a mai fost tradusă de atunci încoace în literatura română, din câte știu nu, și asta e o traducere prin intermediar, adică e o traducere din germană, care traducere în germană e făcută de Rilke, ce-i drept – m-ar bucura, pentru că acum avem foarte mulți, pe vremea aia nu aveam specialiști în limba portugheză, acum destui, și m-ar bucura să văd, eu am căutat să văd dacă găsesc o traducere mai critică, să spunem, mai filologică, pentru că sunt multe probleme – deci reiau povestea… Cei doi se întâlnesc, își consumă dragostea, și, bineînțeles că în momentul când dragostea asta se consumă, respectivul, cum se zice în folclorul ăla mai urban românesc, își ia pălăria și pleacă. Adică fuge în Franța de ea… și ea rămâne să-și trăiască pustietatea acestei iubiri până la o vârstă destul de înaintată – ea s-a născut în 1640 și a murit în 1723. Deci, până la vârsta aia a rămas în mănăstire acolo și singurele mărturii ale ei sunt aceste cinci scrisori care ne-au parvenit, care i-au parvenit și destinatarului în Franța, prin diferite mijloace – alți ofițeri care, probabil trupele au rămas acolo în continuare și prin alți ofițeri care veneau și plecau ea i-a trimis aceste scrisori, or mai fi fost și altele, nu se știe. Un tipograf vigilent, să spun așa, și isteț și-a dat seama de valoarea literară și sentimentală a acestor scrisori, le-a tipărit, au avut un mare succes, parcă ar fi fost scrise în franceză totuși, până la urmă, ea știa franceză, fiind dintr-o familie în care primeau asemenea educație… Chiar sunt discuții dacă îi aparțin sau nu îi aparțin tipografului respectiv dar… am văzut, mai documentându-mă și eu ca să vin în fața dumneavoastră, că argumentele în favoarea existenței acestei călugărițe sunt clare, deci ea a existat, sunt în mănăstire acolo… și sunt foarte multe

argumente că într-adevăr ea este autoarea.

Care e valoarea acestei povești de dragoste, banale, la urma urmei, așa cum v-am enunțat-o eu? Este forța cu care ea își analizează sentimentul. Și modernitatea, aș spune fenomenală, cu care ea își privește capacitatea de autoanaliză și apoi capacitatea de a despica firul în patru și patruzeci și patru, firul sentimentelor sale, senzația aceasta abruptă de părăsire, la întrebarea pe care și-o pune oricare după ce este părăsit „Dar oare cu ce am greșit?” „De ce oare? Nu cumva am greșit eu?” „E vina mea? E vina lui?”, la speranța că poate el totuși se întoarce, la dialectica foarte fină „Oare nu cumva nu te-am iubit suficient?”, adică „Tot vina mea este. Oare nu cumva nu te-am iubit suficient cât să te pot reține? Poate că ție ți-e mai bine dacă te duci în brațele altei femei care te poate iubi mai mult ca mine.” Dar după aceea se întoarce: „Dar totuși nimeni nu te va putea iubi mai mult ca mine”… Deci este o dialectică de mare subtilitate a sentimentului și care anticipează și rafinamentul erotic din clasicismul francez, dar și văpaia erotică din romantismul de mai târziu. Și aș spune că este un pas important în ceea ce aș numi descoperirea intimității. Intimitatea pe care noi astăzi, e un cuvânt pe care nu îl mai folosim pentru că nu mai există intimitate, pentru că noi spunem aproape în timp real pe facebook, și când vorbim cu prietenul pe facebook facem transmisia aia în direct ca să ne vadă toată planeta, deci nu mai există intimitate din acest punct de vedere, pe vremea aceea aș spune că era 99,9% intimitate și numai restul era exterior. Ei, felul în care această femeie își analizează sentimentele, cruzimea, în sensul bun al cuvântului, prin care își prezintă existența și raportul ei cu acest bărbat, felul cum trece de la speranță, apoi la renunțarea definitivă… sigur, ideea de sinucidere care îi vine la un moment dat, nu are nimic mistic, nu știu, nu am verificat foarte exact, dar nu cred că apare vreodată cuvântul Dumnezeu sau vreo problemă de mistică aici, deși toată povestea se petrece într-o mănăstire.

Deci, avem ca figuri retorice pe care le veți găsi în orice poveste de dragoste, și aș spune că o dragoste care nu este poveste, nu este dragoste. Da? Dacă vrem să întrebăm despre dragoste, întrebăm pe Romeo și Julieta, ați auzit într-una din doinele alea exact povestea lui Romeo și Julieta, adică sunt niște arhetipuri care există probabil pretutindeni. Deci avem figura acestei atracții pur vizuale, cine a făcut la școală scena aia teribilă din Mara, în care el o vede pe fată, se sparge fereastra, tot la o mănăstire, se sparge fereastra de vânt, o zi de primăvara, nu știu dacă era chiar Dragobetele, se pare că era mai în luna mai, parcă zice că-s copacii înfloriți pe acolo, nu mai țin minte exact, o vede la fereastră și pac, iubirea e gata cum se spune. Ei, de la acest … apoi sentimentul acela de gol pe care îl reprezintă absența, apoi plânsul, dragoste fără plâns nu există, apoi suferința, îmi vine să spun că nici dragoste fără suferință nu există, apoi ideea de moarte – și toate acestea care apar enunțate cu o forță a stilului teribilă, încercând ca prin aceste scrisori, care e de fapt funcția lor? să acopere golul, să acopere pustiul pe care absența lui… și orice scrisoare, pe vremuri, când băieții plecau în armată asta era principala formă de comunicare cu iubita de acasă, cu logodnica, eventual chiar cu soția, dacă apucase să se însoare, pe care o lăsase acasă: scrisoarea. Acum posibilitățile de comunicare sunt mult mai … Dar funcția scrisorii aceasta era: de a acoperi golul, de a acoperi distanța în timp și spațiu. Apoi, senzația asta că este copleșită și, spune ea acolo, citez exact „violența propriului simțământ” – e o exprimare extrem de modernă; capacitatea de a-și exprima direct emoția – pe vremea aceea lumea era extrem de cenzurată, orice prezență publică era strict ritualizată, cam cum e, vedeți, prin filmele japoneze, să spun așa, cam acesta era stilul de existență public, nu îți puteai permite să îți exteriorizezi sentimentele; felul cum face analiza comparativă între cei doi – tu nu erai ca mine, orbit, spune ea, de dragoste; vorbește ad litteram la un moment dat de forța cosmică a

iubirii… sau iată ce frumos descrie ea această dialectică contradictorie a sentimentului: „Tot ce aș face pentru a mă alina (pentru că asta e funcția, de alinare, de vindecare prin scris) îmi mărește suferința” – marele paradox al oricărei scrisori de dragoste și al oricărei mărturisiri. Alt element al dragostei, fetișurile, amintirile, care în cazul respectiv nu pot fi decât niște scrisori, la un moment dat i-a răspuns și el, o dată sau de două ori, nu știu, și un portret pe care i-l dăruise.

Iată, vă mai dau un citat: „Ah, sunt nespus de vrednică de plâns, pentru că nu pot împărtăși suferințele mele cu tine și trebuie să fiu singură cu toată durerea mea”, ceea ce, în momentul în care ea realizează că, de fapt, el nu a iubit-o deloc. La început este speranța, apoi, pe măsură ce timpul trece, nu sunt datate scrisorile, probabil că trec durate destul de mari de timp între una și alta, pe măsură ce ea realizează că, de fapt, el a plecat pentru că pur și simplu nu dăduse nicio importanță relației dintre ei, apare această dezamăgire cumplită care nu-i reduce dragostea, și atunci schimbă ținta analizei, pentru că acum nu singurătatea și nu lipsa de iubire, ci nesinceritatea o doare, faptul că el a mințit-o.

Iată să vă mai dau un citat foarte fain și o altă figură pe care o găsim mereu în retorica dragostei, eterna ceartă, contradicție, între sentiment și rațiune: „În acele clipe de prea mare fericire, ar fi trebuit să mă pot folosi de rațiunea mea, ca ea să îngrădească trista măsură a desfătării mele, făcându-mă să prevăd câte ceva din tot ce am să îndur acum”. Rațiunea înseamnă să te gândești la viitor, dragostea și rațiunea, din păcate, de multe ori sunt cam incompatibile, după cum știm fiecare dintre noi, pe pielea noastră, depinde cât de tare o îndurăm chestia asta și ce consecințe lasă. Iară o chestiune de mare subtilitate, ea cere iubire nu ca o recompensă, deci nu pentru că ea iubește, ci cere iubire cu un superb orgoliu feminin și omenesc, la urma urmei, cere iubire pentru că merită iubită, zice sunt suficient de frumoasă, suficient de inteligentă ca să

pot fi iubită, nu pentru că te iubesc eu pe tine, adică să-mi dai un răspuns, o monedă de răspuns la iubirea mea, ci pentru că eu însumi merit iubită, este acea oscilație iarăși între speranță și dezamăgire, apoi ajunge iarăși, când intervine dezamăgirea ajungi să te mulțumești cu mult mai puțin decât îți propuneai la început, spune ea la un moment dat: „N-am nicio altă dorință pe lume decât să te revăd"… ar fugi din mănăstire și ar fugi în Franța, cu orice risc, numai că, sigur, treptat-treptat, ca să spun așa, rațiunea ajunge să potolească sentimentul, cum se zice – un vers superb din Luceafărul „Revarsă liniște de veci pe noaptea mea de patimi" – vine un aloe, un ulei pus peste apa în fierbere a patimii și ea intră într-o perioadă de resemnare care, iată, va dura cât toată viața ei îndelungată… „Și de când am început să te iubesc onoarea și religia mea constau numai în a te iubi fără margini", iată, o superbă declarație.

Și pentru a ajunge în cea de-a cincea și ultima scrisoare pe care i-o trimite să îi spună… îi spune clar că este ultima dintre scrisori, că nu îl va mai sâcâi, să spunem așa, cu insistențele ei, și că tot ceea ce rămâne, rămâne în amintirea ei. Este un document uman de mare rafinament și de mare subtilitate, arătând încă o dată că dacă poveste nu e sau dacă literatură nu e, dragoste nu e, dragostea există în măsura în care se exprimă adecvat, în măsura în care nu se exprimă, dragostea este instinct primar cum se spunea la timpul ăla – în momentul în care ajunge să se exprime într-o formă sublimată atunci începe să semene a dragoste într-adevăr omenească. E o carte într-adevăr prețioasă, o găsiți pe internet, pe internet poate fi citită exact, e fotocopiată această ediție, altă dovadă indirectă că nu cred să existe alta, nu sunt decât vreo 50 de pagini cu tot cu studiul introductiv, care nu e foarte mare, de altminteri interesant, deci e apărută, ia să vedem, în 1967, exact 50 de ani, iată, o viață de om. Traducerea aparține unei interesante poete, Veronica Porumbacu, noi cei mai de vârsta mea am mai auzit de dânsa, iar cuvântul înainte unui foarte mare poet român și,

ca mulți alți mari poeți români dați afară din manuale, Alexandru Philippide. Circulă aceste texte, s-au făcut și piese de teatru după aceste scrisori, mai cu nu foarte mulți ani în urmă, dacă îmi aduc bine aminte. Este un document foarte interesant pentru, repet, descoperirea, în sensul bun al cuvântului, descoperire nu înseamnă exhibiționism, nu înseamnă arătare în afară, ci descoperirea în sensul acela de autocunoaștere, descoperirea intimității și complexității sufletești. Una dintre cele mai frumoase cărți despre dragoste din literatura universală.

CRISTIAN MUŞA

DANSUL TRADIŢIONAL ROMÂNESC CONTEXTUALIZĂRI - FUNCŢIONALITĂŢI

Folclorul coregrafic românesc se impune ca un tot unitar în ceea ce înseamnă sincretismul de limbaje artistice, ansamblul trăsăturilor sale deosebindu-l de folclorul coregrafic al altor popoare. În desfăşurarea dansurilor populare se leagă o comunicare în care se contopesc limbajele: literar, muzical și coregrafic etc. Atât la sat cât şi la oraş, în desfăşurare spontană sau regizată, în mass-media, sunt promovate ansambluri folclorice ce prezintă repertorii de jocuri locale, regionale sau naţionale. Dorinţa noastră este să studiem aceste manifestări din punct de vedere ştiinţific, astfel încât să putem încadra folclorul nostru coregrafic în rândul celui întâlnit la nivel universal, cu alte cuvinte să-l integrăm în marea familie a cercetărilor din domeniul folcloristicii. Aşa cum ştim, dansul popular românesc este studiat de etnocoreologie, ştiinţa care la noi în ţară a luat fiinţă în jurul anilor 1950 în cadrul Institutului de Folclor al Academiei Române.[1] Timp de aproximativ patru decenii cercetători formaţi în acest domeniu au încercat să sistematizeze, clasifice și analizeze dansurile noastre populare, de multe ori demersul lor îndreptându-se spre identificarea rădăcinilor și particularităților acestora. Munca lor a avut un rol foarte important în consolidarea identităţii şi integrarea întregului fenomen coreic în familia pe care o formează repertoriile diverselor popoare. În comunităţile româneşti de

---

[1] În anul 1950 în cadrul Institutului de Folclor „C. Brăiloiu” al Academiei Române, s-a închegat un nou sector care avea ca scop științific studiul dansului popular românesc.

odinioară, atât evenimentele sociale cât şi cele familiale erau marcate prin joc. Potrivit unor importante surse bibliografice[2] jocurile populare aveau un rol decisiv atât în cadrul obiceiurilor din ciclul familial (naşterea, nunta, înmormântarea), cât şi în cadrul ciclului calendaristic (sărbătorile şi obiceiurile cu dată fixă sau mobilă, obiceiurile din cadrul agro-pastoral şi sărbătorile şi obiceiurile comunitare). Cu aceste ocazii dansul apărea ca o formă de legătură prin care se realiza coeziunea, unitatea membrilor comunităţii. Dansurile populare reprezentau nişte peceţi importante care marcau aceste evenimente, dându-le într-o mare măsură un sens.

Dansurile populare româneşti oferă variate teme de studiu, de aceea încercăm acum să propunem o nouă temă, importantă spunem noi pentru întreaga desfăşurare coregrafică din cadrul unui anumit context. Ne putem întreba de ce în cadrul unui joc dansatorii se manifestă într-un mod poate neobişnuit, vocal, adică fluieră, chiuiesc, sau sunt cuprinşi de stări de exuberanță și fac alte gesturi uneori neînţelese de către asistenţă. Dincolo de impunerea legilor scenice în cadrul unei manifestări doar cu funcţie spectaculară, în desfăşurarea lor contextuală aceste reacţii sunt dictate de nişte stări interioare. În acest sens, analizând o tipologie a cântecului şi cântării[3] pe care etnomuzicologul Speranţa Rădulescu a aplicat-o pentru cântecul propriu-zis din zona Transilvaniei cu scopul descoperirii anumitor funcţii ale cântecului, am observat că până la un grad destul de ridicat funcţiile cântecului şi ale

---

[2] *V. Sărbători şi obiceiuri*, 2009 Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român, vol. V: Dobrogea, Muntenia, coord. Ion Ghinoiu, vol. îngrijit de Cornelia Pleşca, Ofelia Văduva, Emil Ţârcomnicu, Ed. Etnologică, Bucureşti.

[3] Rădulescu, Speranța, 1990, *Cântecul-tipologie muzicală I. Transilvania meridională,* Editura Muzicală, București, p. 38–58.

dansului se întrepătrund. Pornind de la acestea şi completând cu alte funcţii particulare ale dansului, dorim să pătrundem în nucleul lui ca un întreg şi să încercăm să explicăm funcţiile lui, aşa cum le percepem atât din punct de vedere ştiinţific cât şi coregrafic. Dansatorii, mai ales „cei pătimaşi", iubitori întru totul ai jocului popular, cunosc foarte bine rosturile dansului, însă nu există o descriere a acestora în ceea ce ţine de sentimentele care îi stăpânesc în timpul performării. Dacă am întreba un dansator de ce se manifestă aşa în acel moment, va răspunde că dansează „pentru că-i place" fără să se încumete să descrie ceea ce el simte de fapt în momentele euforice ale dansului. Aşadar, ne propunem să creionăm câteva aspecte legate de funcţiile dansului popular.[4]

În primul rând identificăm *funcţia de echilibrare emoţională*, care întocmai interpretării vocale a cântecelor propriu-zise, este foarte des întâlnită. Ca un medicament al sufletului, dansul poate să înlăture surplusurile emoţionale care stau sub semnul negativului pe care performerul le deţine, poate să regleze starea interioară a acestuia. Realizând o observaţie participativă în cadrul unei nunţi, am putut să observ această funcție și în cuvintele și îndemnul soacrei mici care, desigur copleşită de momentul despărţirii de fiica sa, a exclamat: „Hai să jucă, ce dracu'!" Sub aceste vorbe se ascundea dorinţa de eliberare de sentimentele apăsătoare, dansul fiind una dintre soluţiile (la nivel psihologic) care ar fi rezolvat situaţia. Această eliberare era marcată prin bătăi

---

[4] Unele informaţii despre aceste funcţii au mai fost publicate de Fruntelată, Ioana-Ruxandra, Cristian, Muşa (coord.), 2015, în volumul *Starchiojd. Moştenirea culturală (Partea II). Sărbători, obiceiuri, repertoriu folcloric, tradiţii locale reprezentative*, vol. colectiv realizat de Cristina Bucătaru, Andrei Chivereanu, Elena Dudău, Ioana-Ruxandra Fruntelată, Cristina Gherghe, Cristian Mușa, Constantin Secară, Nicoleta Șerban, Ed. Libertas, Ploiești.

puternice în caldarâmul curţii, un fel de autoliniștire. În legătură cu acest subiect veteranul Ion Cârmici din Brădet, Starchiojd, în povestirile lui despre frontul celui de-Al Doilea Război Mondial, aminteşte despre o horă la care a luat parte în Ungaria după descoperirea unei crame ascunse sub pământ: „Hai, mă, că nu ştim mâine dacă mai avem capul sus!” Având exemplele anterioare putem spune că prin joc se poate ascunde starea reală pe care o are dansatorul, făcând să pară nepăsător, lipsit de griji. Această metodă este folosită pentru reglarea echilibrului psihic, este o luptă pe care dansatorul o duce cu sinele, un fel de „haz-de-necaz”, dacă se poate spune aşa. Această primă funcţie poate fi înţeleasă diferit de fiecare individ în parte. De pildă, într-un cerc se prind mai mulţi dansatori, ocazia, paşii, ţinuta, formaţia fiind comune, pe când trăirea, rostul dansului, sunt percepute diferit de către fiecare performer.

Funcţia exorcizantă poate fi îndeplinită de către ceata de căluşari, jocul lor nu este numai profilactic, pentru autoapărare, ci se joacă în folosul comunităţii, scoate răul din gospodăriile în care are loc. Datorită rolului său purificator se aplică ca metodă de însănătoșire a celui luat din Căluş.

Funcţia ergonomică. Uneori dansul poate să fie subordonat unor mişcări care să imite anumite îndeletniciri, ocupaţii, redate prin ritm şi gesturi exacte. Dintre acestea putem aminti câteva dansuri cunoscute: Coasa din Bucovina, Plutaşii, joc ce se păstrează în zonele apropiate Mării Negre, mai exact în judeţele Constanţa şi Tulcea.

Dansul poate fi socotit şi un *act de comunicare* prin care dansatorul nu transmite neapărat un mesaj privitorilor, ci comunică cu cei care joacă deopotrivă cu el. Dansul cuprinde o mulţime de coduri culturale: strigăturile şi mişcările, modul cum flirtează cu partenera, prin care partenerul poate să-şi dea în vileag intenţiile. Mai mult decât atât, prin această comunicare partenerii reuşesc să-şi inducă reciproc stări de

trăire emoţională. Totodată, comunicarea prin dans este închegată şi între dansatori şi privitori, de data aceasta stabilindu-se un contact social şi afectiv între cele două grupuri poziţionate diferit şi înzestrate cu roluri şi percepţii diferite cu privire la ceea ce-i uneşte în acel moment, respectiv mişcarea propriu-zisă. În jocurile de perechi comunicarea este posibilă doar prin intuiţie. Fata trebuie să ştie mişcările pe care trebuie să le facă deoarece comunicarea dintre parteneri există doar prin priviri şi gesturi (aşezate bineînţeles pe suportul muzical). *Funcţia de comunicare a trăirilor emoţionale* se aseamănă foarte mult cu funcţia de echilibrare emoţională. Dansatorul comunică cu cei din jurul lui, îşi exteriorizează trăirile intrând într-o transă indusă chiar de el. Pe măsură ce muzica este cântată într-un tempo mai rapid, delirul devine mai puternic iar momentul este trăit în profunzime. În acest iureş plin de energie şi echilibru totodată, dansatorii punctează/întăresc sau pecetluiesc momentul trăit prin îndemnuri de strigături ca: „Sus piciorul!”, „Zi-i aşa!”, „Bate-aşa!” etc. Adesea, aceste intervenţii sunt însoţite de fluierături, chiuituri, pocnituri din degete. Trebuie menţionat faptul că numeroasele petreceri la care am făcut observaţie directă şi mai ales participativă mi-au oferit prilejul ca în aceste momente de maximă exprimare a plăcerii de a dansa să văd cum bărbaţii îşi ridică pălăriile de pe cap şi joacă ţinând pălăriile cât mai sus. Aceste momente pot fi asociate cu o „nebunie” indusă în mod voit şi plăcut de către performeri, exemple pe care le întâlnim şi în literatură, precum Ciuleandra, numite de către etnocoreologul Silvestru Petac, momente de excitare coregrafică.

Funcţia distinctivă a dansului apare inevitabil la petrecerile familiale unde se pot întâlni oameni din sate învecinate sau rude venite din alte regiuni ale ţării. Pe acelaşi suport muzical aceştia aşază figurile coregrafice din locurile în care trăiesc. Se impune cumva specificul local al fiecărui individ, dar doar din punct de vedere coregrafic. Se pot distinge

mai multe moduri de executare pe acelaşi suport muzical. Participând la două nunţi am putut să observ aceste aspecte. În cadrul unei nunţi din Starchiojd socrul mic, venit în tinereţe din zona Moldovei, s-a prins în joc alături de rudele lui venite din locurile natale, suportul muzical fiind specific Prahovei iar paşii/figurile, moldoveneşti. Distincţia a fost vizibilă imediat de comunitate care a şi reacţionat: „Ăsta e joc de pe la ei. Joacă cum juca acolo la el”. Cel de-al doilea eveniment a avut loc la Albeşti de Muscel, Argeş. Asemeni cazului anterior s-au putut vedea diferenţe dintre dansurile din Prahova executate de o parte dintre nuntaşi şi cele din Albeşti cunoscute de băştinaşi. Această distincţie nu poate fi văzută ca o discriminare, însă între dansatori se poate crea o separare/delimitare observabile în primul rând din punct de vedere al ţinutei şi formaţiei dansatorilor. Un exemplu poate fi nunta din Albești unde argeşenii jucau în cerc şi linie iar prahovenii mai mult în perechi. De altfel, din acest punct de vedere dansul argeşean s-a conservat mai bine în ceea ce priveşte formaţia de joc decât în alte zone.

Afirmarea individuală. În unele momente dansul are şi funcţia/rolul de afirmare individuală a dansatorului. Acesta se poate remarca în primul rând prin improvizaţie. Fie că vrea să atragă atenţia participanţilor, fie a „drăguței” pe care vrea să o cucerească, dansatorul vrea să își demonstreze măiestria. Astfel creează figuri noi de joc şi pentru a ieşi mai mult în evidenţă caută metode de acompaniere a paşilor: pocnituri din degete, bătăi din palme, fluierături, strigături, salturi exagerate sau pur şi simplu poate să danseze relaxat, însă în contrast cu ceilalți din punct de vedere atitudinal, însoţit de o mândrie care-l scoate în evidenţă, o mândrie prin care se izolează într-un fel de participanţii la joc.

Dansul are şi o *funcţie premaritală*. Vorbim despre flirt, despre cucerire, despre improvizaţie în dans și ieşirea oarecum din tiparul cunoscut la nivel local. În acest caz fetele şi feciorii

profită de orice prilej pentru a atrage priviri, de a ieşi în evidenţă. La hora satului sau la alte ocazii, aceştia profitau de faptul că în dans se putea improviza în aşa fel încât fiecare avea posibilitatea de a-şi aduce contribuţia la „îmbogăţirea” sau înmulţirea numărului de paşi. De obicei feciorii erau cei care aderau la astfel de metode, iar fetele cu drag priveau şi aşteptau să fie jucate. Era apreciată de fete competenţa de a improviza şi de a juca bine. Jocul era un mijlocitor între tinerii nubili, între cei care urmăreau să treacă de la statutul de fată/fecior la acela de proaspăt căsătorit. Prin joc, tinerii îşi puteau exprima sentimentele unul faţă de celălalt, iar jucând cu aceeaşi persoană mai multe duminici la horă se dădea de înţeles că aceştia aveau intenţia întemeierii unei familii. Elasticitatea şi dexteritatea în dans erau apreciate de fete. Adesea, capacitatea de a conduce dansul era asociată cu capacitatea/puterea de a conduce o gospodărie. Prin dans tinerii se cunosc, se simt, îşi transmit gânduri, sentimente, dezleagă coduri, asemeni păsărilor se avântă în zbor trăind momente unice. Momentul hotărâtor asupra dobândirii de către tineri a statutului de nubili era odinioară marcat tot în cadrul unui eveniment „dansant”. Vorbim aici despre instituţia horei. În comunităţile rurale până de curând putem spune, în comparaţie cu Occidentul, care de multă vreme şi-a pierdut aceste rosturi, întreaga comunitate era responsabilă de ceea ce se întâmpla în interiorul ei, iar acest lucru era cât mai bine administrat pentru a înlătura răul care s-ar fi putut abate asupra lor. De aceea, pentru ca toate să se desfăşoare într-o ambianţă plăcută şi într-un mediu pozitiv, comunitatea încerca să ia deciziile cele mai bune. Aceste aspecte au fost în atenţia multor folclorişti, printre care şi Mihai Pop şi Pavel Ruxăndoiu, care în lucrarea „Folclor literar românesc” punctează: „[...] tradiţionala horă din după amiezile duminicale, prezentă odinioară în toate satele, nu era o simplă petrecere, ci un ceremonial premarital în care se cimentau legăturile dintre flăcăi şi fete şi se cântăreau posibilităţile

relaţiilor dintre neamuri, nu numai de către cei direct implicaţi, ci şi de către întreaga comunitate, care era interesată ca echilibrul, buna rânduială a lucrurilor, să nu se strice.”[5] Întemeierea unei noi familii reprezenta pasul cel mai important pentru comunitate de aceea se aplicau anumite reguli pe care acum le putem considera dure sau nelalocul lor, însă toate acestea aveau în mentalitatea populară rosturi foarte bine conturate. Intratul în horă putem să spunem că reprezenta un prim pas spre întemeierea unei noi familii. Din acel moment tânărul fecior sau tânăra fată primea acordul din partea comunităţii să se căsătorească. Comunitatea hotăra, dădea binecuvântarea intrării în horă, dar totul se lega de un eveniment important, de pildă hora din duminica Paştelui, după cum spun unii bătrâni din satele Falaştoaca şi Colibaşi din judeţul Giurgiu (cercetate de noi). Exprimarea sentimentelor avea loc tot în comunitate prin dezlegarea anumitor coduri. Totul era controlat şi observat de către audienţă. De pildă, la intrarea în horă a unei fete, aceasta îi oferea un mic dar băiatului pe care îl plăcea. „Fetele care ieşeau prima dată la horă coseau o batistă. Când ieşea la horă, băiatul care o scotea la horă primea această batistă. I-o punea la buzunar sau la brâu dacă nu avea cămaşă cu buzunar, şi se spunea că acela era viitorul ei soţ. Acuma depinde ce relaţii se stabileau între ei”[6]. De asemenea în satele giurgiuvene fetele intrau în horă cu o floare la ureche, floare pe care i-o dăruiau băiatului.[7] O altă

---

[5] Pop, Mihai, Ruxăndoiu, Pavel, 1978, *Folclor literar românesc,* Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti, p. 110.

[6] Fruntelată, Ioana-Ruxandra, Cristian, Muşa (coord.), 2015, în volumul *Starchiojd. Moştenirea culturală (Partea II). Sărbători, obiceiuri, repertoriu folcloric, tradiţii locale reprezentative,* vol. colectiv realizat de Cristina Bucătaru, Andrei Chivereanu, Elena Dudău, Ioana-Ruxandra Fruntelată, Cristina Gherghe, Cristian Mușa, Constantin Secară, Nicoleta Șerban, Ed. Libertas, Ploiești, p. 160.

[7] Informatii de teren culese din satele Falaştoaca şi Colibaşi, martie, 2017.

metodă de exprimare a sentimentelor era strigătura din timpul jocului. Întâlnim în folclorul românesc astfel de strigături prin care erau formulate cele mai adânci sentimente. Astfel, dăm ca exemplu cunoscutele versuri: „*Dragu mi-i cu cine joc, că miroase a busuioc*!” sau „*Drag mi-e mie a juca, cu mândruţa alăturea*!” În acest fel se aducea la cunoştinţă comunităţii dar şi partenerului de dans ceea ce simțea. Sentimentele nu erau transmise prin vorbe „mărețe”, ci mai degrabă prin anumite gesturi codificate pe care întreaga comunitate le putea dezlega. De asemenea, acestea deveneau până la urmă aspecte contextualizate deoarece întreaga desfășurare avea loc în cadrul evenimentelor sociale. Colectivitatea avea „drept de vot” asupra a ceea ce se putea întâmpla între tinerii nubili, mai ales că majoritatea comunităților luau în calcul mai întâi aspectele economice, etnice, confesionale etc., legăturile sentimentale ale tinerilor fiind uneori înlăturate.

Vedem, astfel, cum jocul avea un rol extrem de important pentru comunitățile în care se desfășura, acesta făcând parte integrantă din majoritatea contextelor sociale. Totodată, se poate discuta despre un univers al jocului prin prizma căruia se pot naște și dezleaga misterele unor coduri culturale străvechi, dătătoare ale unor sensuri de viață și viețuire devălmașă a membrilor unei comunități.

GHEORGHE PLĂIAȘU

IUBIREA. IPOSTAZE ALE UNUI CONCEPT MAI PUȚIN RAȚIONAL

Iubire este sinonim total cu dragoste (1). Ea este un sentiment de afecţiune şi admiraţie pentru cineva sau ceva. Este un sentiment de natură erotică pentru o persoană de sex opus. Mai poate fi definită și ca atașament sufletesc puternic față de cineva sau ceva (2). Prin iubire se încearcă transpunerea în viața reală a unui vis sau ideal. Iată ce spunea Stendhal: „Iubirea e o floare foarte plăcută, dar trebuie să ai curajul să te duci s-o culegi de pe marginile unei prăpăstii înfricoșătoare."

Psihologii nu s-au pus și poate nu vor reuși niciodată să se pună de acord în privința iubirii. Din punct de vedere biologic, în creierul îndrăgostiților apar substanțe chimice cu efect asemănător heroinei. Einstein spune despre iubire că este o variabilă pe care am ignorat-o prea mult timp, poate pentru că ne e frică de ea, deoarece este singura energie din univers pe care ființa umană nu a învățat să o controleze după voința sa. Probabil nu suntem încă pregătiți să creăm un mecanism suficient de puternic care să distrugă ura, egoismul și lăcomia ce devastează planeta. Iubirea învinge tot, poate transcende totul, deoarece este chintesența vieții. Mahatma Gandhi spune că „iubirea este cea mai mare forță a omenirii, și totuși e cea mai modestă pe care ne-am putea-o închipui" (3).

După ceea ce au spus titanii gândirii, încerc și eu să creez niște modele simplificate ale iubirii. Ea nu poate fi modelată cantitativ, adică prin relații matematice. Pentru modelarea calitativă, încerc să mă inspir din științele naturii. În aceste științe, pentru realizarea unui model, se fac unele simplificări ale unor situații sau fenomene, și apoi se realizează

modelul pentru acea situație sau fenomen. Modelul se compară cu situația sau fenomenul din realitate. Acest model are unele părți bune, și altele mai puțin bune. Pentru a perfecționa modelul, se fac alte simplificări și se încearcă îmbunătățirea părților mai slabe. Se obține al doilea model care, în general, este ceva mai bun decât primul. Acest model se compară cu situația reală. Și al doilea model poate avea părți slabe, și atunci se fac alte simplificări și se realizează al treilea model care, în general, este mai bun decât al doilea model. Se obțin modele tot mai bune. Prin simplificările ce se fac, se reușește să se progreseze înțelegerea realității. Dacă nu s-ar face aceste simplificări, nu am reuși să progresăm deloc, iar fenomenul sau situația reală ar rămâne foarte complexă și foarte greu de înțeles. Folosind crearea de modele din științele naturii, voi încerca să obțin modele pentru sentimentele de iubire.

Mai întâi voi considera că iubim oamenii pentru anumite calități. Ei au un număr mare de caracteristici, ce cuprind calități și defecte. Un model foarte simplu ar fi că am putea iubi oamenii cu care ne asemănăm, adică oameni cu caracteristici psihice și sociale asemănătoare cu ale noastre.

Se spune că nu poate exista fericire decât în unirea a două ființe asemănătoare (4), sau că prietenia poate exista doar între oameni de aceeași valoare (5). Se pare că realitatea contrazice de multe ori acest model, pentru că adeseori putem iubi și oameni cu caracteristici diferite de ale noastre, adică oameni ce au calități și defecte diferite de ale noastre. Atunci voi încerca un al doilea model, în care să presupunem că iubirea se realizează între persoane cu caracteristici diferite. Aceasta ar însemna că, de fapt, contrariile se atrag, și ar fi ceva asemănător cu atracția dintre sarcinile electrice pozitive și negative, sau polii N sau S din fizică.

S-ar părea că acest al doilea model ar fi ceva mai bun, deoarece în realitate oamenii sunt diferiți, pentru că fiecare om are o anumită zestre genetică, și nu există doi oameni identici.

De asemenea, se mai pune și problema complementarității, adică cele două persoane să se completeze reciproc, din punct de vedere al calităților. Aici avem o confirmare a faptului că, în general, iubirea se produce între un bărbat și o femeie, că este de multe ori foarte intensă și are la bază atracția fizică, dar și partea psiho-socială. Se știe că bărbații sunt diferiți de femei, nu doar anatomic, ci și în felul în care este organizat creierul și gândirea. Bărbații tratează lucrurile sau întâmplările, în general, rațional (obiectiv), pe când femeile le tratează, de obicei, emoțional (subiectiv). Bărbații abordează orice problemă rațional, pragmatic, și chiar programat, pe când femeile folosesc mai multă creativitate și afecțiune (6). Bărbații se descurcă mai bine în probleme necunoscute, găsind rezolvări raționale și corecte. Femeile se descurcă mai bine decât bărbații în probleme cu care sunt deja familiarizate. Ele au, în general, o capacitate de memorare mai mare decât bărbații și pot ține minte și detalii mai puțin importante. Femeile sunt mai deschise față de sentimentele celorlalți și pot relaționa mai ușor cu ei" (7).

De aceea, în căsătorie, femeile încearcă adesea să facă din bărbat o femeie, iar bărbații să facă, din femeie, o femeie care gândește ca un bărbat (8). Freud spune că „Femeia este o creatură menită să fie iubită, nu înțeleasă" (9). Cred că acest lucru este valabil și pentru bărbat. Realitatea ne spune că atracția poate avea la bază și altceva decât atracție fizică, de exemplu felul în care se comportă în societate o persoană, sau cum se comportă cu noi acea persoană. Aici putem vorbi despre inteligența emoțională, adică persoane dotate cu șarm, care se descurcă bine în relațiile interpersonale (10). De asemenea, mai putem vorbi și de empatie, capacitatea de a simți reacțiile, emoțiile și trăirile celor din jurul nostru, chiar dacă nu le exprimă direct, sau ce am simți dacă am fi în locul lor (11).

Pe de altă parte, poate exista iubire și între persoane de

același sex. Aici nu mă refer doar la homosexualitate, ci la un sens mai larg al iubirii, de exemplu iubirea pentru părinți, copii, bunici, prieteni etc. Acest model presupune că iubim pentru că suntem atrași de calități pe care le are acea persoană, și noi nu le avem. Acest al doilea model ar reprezenta un progres în înțelegerea fenomenului iubirii.

Bineînțeles că și acest model are niște limite, și atunci aș putea încerca un al treilea model, în care să presupunem că există atracție între persoane cu caracteristici diferite, și respingere între persoanele cu aceleași caracteristici, dar caracteristicile să nu fie chiar diametral opuse, însă nici prea apropiate, și în acest context, ar putea exista iubire. Acesta ar fi al treilea model, și am putea vorbi și de gradul de compatibilitate între două persoane. Acesta ar fi între 0 și 100%. Valorile de 0 și 100% nu se întâlnesc în realitate. Adică nu se întâlnesc cazuri de persoane total compatibile între ele, și nici cazuri total incompatibile. Valorile apropiate de 0 și 100% sunt foarte puțin probabile. Cele mai probabile sunt compatibilitățile în jurul lui 50%. Pentru valori apropiate de 0%, nu există iubire.

Am mai putea discuta și despre fericire. Există o nevoie de fericire. Aceasta cred că stă la baza iubirii. Kant spune că „Fericirea este un ideal al imaginației, iar nu al rațiunii" (12). Se mai spune că „Fericirea este ceva ce nu se atinge niciodată, dar în căutarea ei merită să alergi toată viața" (13), iar „Viața este un trandafir: fiecare petală este o iluzie, iar fiecare spin e o realitate" (14). Aceasta pare o viziune cam pesimistă asupra vieții, însă înclin să cred că se apropie foarte mult de realitate.

Poate o explicație și un model mai bun s-ar putea realiza considerând că suntem creați pentru a găsi un partener cu ale cărui caracteristici psihosociale și biologice să putem avea urmași cu caracteristici mai bune decât ale noastre. Acest lucru ar ajuta la perfecționarea speciei umane. Bineînțeles, acest model se referă la iubirea dintre un bărbat și o femeie.

Cred că încercarea mea de a crea un model cât de cât valabil al fenomenului iubirii, parțial, a dat greș, dar este o încercare de a înțelege acest fenomen care este foarte complex. Modelele mele seamănă cu încercările filozofilor iluminiști de a realiza un model mecanicist al omului. Omul este prea complex pentru a putea fi asemănat cu o mașinărie, iar iubirea este subiectivă, puțin rațională, și nu putem să o încadrăm în schema îngustă a unui model. Iubirea, la fel, este un fenomen psihologico-social foarte complex pentru a putea fi descris printr-un model simplificat inspirat din științele naturii actuale. Dacă aș fi fost psiholog, poate aș fi reușit să realizez un model mai bun, dar nu sunt…

Un alt motiv pentru care nu am reușit să descopăr secretul iubirii este că eu am abordat-o rațional și logic, iar iubirea este subiectivă și mai puțin rațională. Atunci, dacă iubirea este subiectivă, poate ar trebui s-o abordez subiectiv. John Fowles spunea: „Dragostea nu este asemănarea dintre două persoane, ci misterul dintre ele (15). Charles Dickens spunea și el în acest sens: „Să-ți spun ce este dragostea adevărată. E credința oarbă, umilința fără preget, supunere desăvârșită, încredere și dăruire împotriva ta însuți, împotriva lumii întregi. Dragostea înseamnă să îți dai inima și sufletul întreg celui care ți le va zdrobi” (16)…

Deci, ce este iubirea?... Iubirea este ceva imprecis definit, ceva suspendat între cer și pământ, între vis și realitate. Eu cred că iubirea este tot ce au spus despre ea oamenii și personalitățile civilizației noastre și tot ce vor mai spune în viitor spiritele mai mari sau mai mici ale umanității…

BIBLIOGRAFIE

1. Dragoste…, https://allexandraionela.wordpress.com/dragoste/, *accesat la 11.07.2017*

2. Iubire – definiție | dexonline, sursa DEX'12, DEX '09, https://dexonline.ro/definitie/iubire, *accesat la 12.07. 2017*
3. Marian Rujoiu, „Ce este iubirea – în viziunea lui Einstein și a specialiștilor?" https://www.marian-rujoiu.ro/ce-este-iubirea/, *accesat la 13.07.2017*
4. Margaret Mitchell, în romanul „Pe aripile vântului", http://www.citatepedia.ro/index.php?id=79472, *accesat la 14.07.2017*
5. Marie von Ebner – Eschenbach, http://www.citatepedia.ro/index.php?id=197518, *accesat la 14.07.2017*
6. Voinea Cristina, „De ce gândesc femeile diferit față de bărbați?", http://www.beautytips.ro/de-ce-gandesc-femeile-diferit-de-barbati/, *accesat la 14.07.2017*
7. Lucian Braca, 2013, „Bărbații și femeile gândesc diferit deoarece creierul lor este diferit", http://www.egirl.ro/eboys/punctul-lui-de-vedere barbatii-si-femeile-gandesc-diferit-deoarece-creierul-lor-este-diferit-9091, *accesat la 15.07.2017*
8. Marian Rujoiu, „Probleme în cuplu – Cei 4 călăreți care prevestesc despărțirea și cele 5 soluții", https://www.marian-rujoiu.ro/probleme-in-cuplu-si-solutii/, *accesat la 16.07.2017*
9. Sigmund Freud, Citate celebre de Sigmund Freud, http://cuvintecelebre.ro/citate/autori/sigmund-freud/, *accesat la 16.07.2017*
10. Andrei Roșca, „Teoria inteligențelor multiple", http://andreirosca.ro/tag/inteligenta-emotionala-eq/, *accesat la 16.07.2017*
11. Andrei Roșca, „Ce înseamnă empatie?", http://andreirosca.ro/tag/inteligenta-emotionala-eq/, *accesat la 16.07.2017*

12. Immanuel Kant, „Despre fericire”, http://subiecte.citatepedia.ro/despre.php?s=Immanuel+Kant%40fericire, *accesat la 16.07.2017*
13. Autor necunoscut, http://www.citatecelebre.net/citate-despre-viata/autor-necunoscut-28/, *accesat la 17.07.2017*
14. Alfred de Musset, „Despre viață”, http://cuvintecelebre.ro/viata-ca-un-trandafir/, *accesat la 17.07.2017*
15. John Fowles, în romanul „Magicianul” http://www.citatepedia.ro/index.php?id=21118, *accesat la 17.07.2017*
16. Charles Dickens, în „Marile speranțe”, http://www.citatepedia.ro/index.php?id=4374, *accesat la 17.07.2017*

Note privind autorii textelor*:

• **NICOLAE CONSTANTINESCU**
Profesor universitar (emerit) doctor
Școala Doctorală Litere, Universitatea din București

• **IOANA-RUXANDRA FRUNTELATĂ**
Conferențiar universitar doctor
Universitatea din Bucureşti, Institutul de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu”, Academia Română

• **MARIN CONSTANTIN**
Cercetător științific gradul I, doctor
Institutul de Antropologie „Francisc Rainer” al Academiei Române, București

• **ANCA GORGAN**

• **LEONARD-MIHAIL RĂDULESCU**, student
Universitatea din București, Facultatea de Istorie
Editor la Istoria pe răzătoare
Membru al asociației (proiectul) România la arme

• **MIRELA PETRICĂ**, studentă
Facultatea de Litere, Universitatea din București,
Studii Culturale, Etnologie

• **CONSTANTIN TUDORACHE**, epigramist
Membru Fondator al Uniunii Epigramiștilor din România,
Membru al Clubului Epigramiștilor „Cincinat Pavelescu”
București

• **PETRE GHIŢEANU**, meșter popular

• **ALEXANDRU ANDREI GHIȚULESCU**, masterand
Facultatea de Istorie, Universitatea din București

• **SERENELA GHIȚEANU**
Conferențiar universitar doctor
Universitatea Petrol-Gaze Ploiești

• **CRISTIAN MUȘA**
Cercetător științific doctor

• **SEBASTIAN ȘTEFĂNUCĂ**
Profesor, doctor în filozofie

• **LAURA CAZAN**
Profesor, Liceul Teoretic *Aurel Vlaicu* Breaza

• **CHRISTIAN CRĂCIUN**
Profesor, doctor în filologie
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

• **GHEORGHIȚĂ GEANĂ**
Institutul de Antropologie „F. I. Rainer” (Academia Română)
Profesor la Facultatea de Filosofie, Universitatea din București

• **IOANA REBECCA PASCU**, studentă
Facultatea de Litere, Istorie și Teologie
Universitatea de Vest Timișoara

• **PETRU DINCĂ**
Profesor, cercetător independent – lingvist

• **GHEORGHE PLĂIAȘU**
Profesor

* În consonanță cu informațiile transmise de autori

VINERI, 21 FEBRUARIE 2020
SALONUL „ORION"
PALATUL CULTURII PLOIEȘTI

Programul „Cultura Dialogului"

SIMPOZIONUL
DRAGOSTEA – OPINII, REFLECȚII, IPOSTAZE
ediția a V-a

P R O G R A M

10,00 – 11,00
SESIUNE DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE (I)

Prof. univ. dr. Nicolae Constantinescu
„Dragostea din ce-i făcută? Note etnologice/antropologice la un motiv din lirica populară de dragoste"

Cercet. șt. dr. Constantin Secară, cercet. șt. dr. Cristian Mușa
„Nunta la români. Muzici și dansuri, eros, ceremonial și spectacol"

Conf. univ. dr. Serenela Ghițeanu
„Poezia de dragoste a trubadurilor și truverilor"

11,00 – 12,00
SESIUNE DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE (II)

Conf. univ. dr. Ioana-Ruxandra Fruntelată
„Emoțiile în cercetarea etnologică a propriei culturi: o problematizare necesară"

Cercet. șt. dr. Marin Constantin
„Experiența liminală a căsătoriei interetnice în România"

Dr. Anca Gorgan
„Dragostea - categorie a capitalului social creștin"

Lansarea numărului 5/2019 al ***Anuarului Societății Prahovene de Antropologie Generală***.
Prezintă: **dr. Sebastian Ștefănucă** – coordonator

PAUZĂ

12,30 – 13,30
SESIUNE DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE (III)

Cronica expoziției de crestături în lemn *Simbolul Dragobetelui*, realizată de meșterul popular Petre Ghițeanu, susținută de **Serenela Ghițeanu**

Leonard-Mihail Rădulescu
„Partea tăcută a Evului Mediu"

Mirela Petrică
„Dragostea în viața și cântecele meglenoromânilor"

Recital de chitară clasică: ***Cântece de dragoste în dialectul meglen***

Constantin Tudorache
Un recital „Reflecții, ipostaze și aforisme despre dragoste, femeie, iubire", combinate cu epigrame pe tema aforismelor respective

PAUZĂ

14,00 - Vernisajul expoziției de crestături în lemn *Simbolul Dragobetelui*, realizată de meșterul popular **Petre Ghițeanu**

- Vizitarea expoziției *Povestea lutului*, care își propune să aducă în atenția vizitatorilor o colecție de obiecte de lut și unelte utilizate la prelucrarea acestora, din zone reprezentative ale țării.

JOI, 21 FEBRUARIE 2019
SALONUL „ORION"
PALATUL CULTURII PLOIEȘTI

Programul „Cultura Dialogului"

SIMPOZIONUL
DRAGOSTEA – OPINII, REFLECȚII, IPOSTAZE
Ediția a IV-a

PROGRAM

10,00 – 11,30
SESIUNE PREZENTĂRI (I)

11,30 – 12,00
PAUZĂ

12,00 – 14,00
SESIUNE PREZENTĂRI (II)

14,00 – 15,30
PAUZĂ

SESIUNE PREZENTĂRI (III)
15,30 – 16,30

- Vizitarea expoziției de crestături în lemn ***Simbolul Dragobetelui***, realizată de meșterul popular Petre Ghițeanu
- Vizionarea filmului ***Dragobetele la Dunărea de Jos***
- Închiderea Simpozionului

INVITAȚI ȘI PREZENTĂRI:

1. Alexandru Ghițulescu
Reflexii ale eroticului în folclorul românesc

2. Serenela Ghițeanu
Ipostaze romantice în proza scurtă a lui Mihail Sebastian

3. Cristian Mușa
Claca, șezătoarea și hora satului în context premarital - consemnări orale

4. Constantin Secară
Repertoriul cântecelor de șezătoare - ceremonial și funcționalitate premaritală

5. Sebastian Ștefănucă
Despre etică în antropologia culturală

6. Laura Cazan
Iubirea - Real/Imaginar. Reiterare infidelă în spațiul literaturii

7. Christian Crăciun
Titlu rezervat

8. Valter Paraschivescu
Între amorul sacru și amorul profan

9. Anișoara Ștefănucă
Prezentarea filmului ***Dragobetele la Dunărea de Jos***

SIMPOZIONUL **DRAGOSTEA – OPINII, REFLECȚII, IPOSTAZE**, ediția a III-a
Joi, 22 februarie 2018 – Salonul Orion, Palatul Culturii Ploiești

P R O G R A M

10,00 – 11,30

PARTEA I:

• *Dragostea și credința - cele dintâi valori umane*, Ciprian Demeter
• *Ipostaze ale iubirii sacrificiale*, Bogdan-Costin Georgescu
• *Simboluri ale dragostei în artele plastice*, Valter Paraschivescu
• *Dragostea, iubirea, femeia*, Tudorache Constantin
• *Trupuri pereche*, Christian Crăciun
• *O sintagmă eminesciană: «gând purtat de dor»*, Gheorghiță Geană

11,30 – 12,00
Pauză

12,00 – 13,00

PARTEA A II-A:

• *Dragobetele și Sfântul Valentin - cântece de dragoste, de la noi și de la alții*, prezentare multimedia, Constantin Secară
• *Strigătura de joc, formă de exprimare a sentimentelor*, Cristian Mușa
• *Dragostea ca atașament față de strămoși și loc de origine. Cazul grecilor ponți*, proiectarea unui mini-documentar, Sebastian Ștefănucă
• *Tipuri de dragoste în psihologie*, Ioana Rebeca Pascu

13,00 – 13,30

PARTEA A III-A:

• Lansare de carte: *Paul Verlaine – Poeme Alese*, traducere de Petru Dincă
- *Iubirea în creația poetului Paul Verlaine*, Petru Dincă
• Vizitarea expoziției *Simbolul Dragobetelui figurat pe linguri de lemn*, realizată de meșterul popular Petre Ghițeanu

Simpozionul **DRAGOSTEA - OPINII, REFLECȚII, IPOSTAZE** - ediția a II-a
Vineri, 24 februarie 2017, ora 11:00
Salonul „Orion" - Palatul Culturii din Ploiești

Partea I

preot dr. Bogdan Georgescu
Dragostea.
Alegorie și simbol în cântarea cântărilor

dr. Constantin Secară, etnomuzicolog
Dragostea, reflectată în folclorul muzical românesc

prof. dr. Christian Crăciun
Un arhetip al discursului îndrăgostit.
Scrisorile portugheze
ale Marianei Alcoforado

conf. univ. dr. Serenela Ghițeanu
Cuplul contemporan, de la noi la eu și tu

prof. dr. Sebastian Ștefănucă
Empatia, un ingredient de bază
al întreprinderii etno/antropo/logice

Partea a II-a

dr. Cristian Mușa, asistent de cercetare
Dansul tradițional românesc –
contextualizări și funcționalități

Anișoara Ștefănucă
Simboluri și manifestări ale dragostei
în cultura tradițională românească

Petre Ghițeanu, meșter popular
Simbolul Dragobetelui figurat pe linguri de lemn

Marian Nuțu Cârpaci
Nunta la romi

prof. Andreea Mădălina Done
Iubirea reflectată în arta dansului

prof. Gheorghe Plăiașu
Iubirea. Ipostaze ale unui concept mai puțin rațional

DRAGOSTEA

CENTRUL
JUDEŢEAN
DE CULTURĂ
PRAHOVA
Ploieşti, Palatul Culturii
E-mail:
centrulculturiiprahova@yahoo.com
Facebook
Centrul Judeţean de Cultură Prahova

DRAGOSTEA

DRAGOSTEA

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL
JUDEȚEAN
DE CULTURĂ
PRAHOVA

CENTRUL
JUDEȚEAN
DE CULTURĂ
PRAHOVA

Dna S. Sdrescu
29.01.2020

PRIMĂRIA DRAJNA
CENTRUL CULTURAL

CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
IEȘIRE NR. 145
INTRARE
DATA 29.01.2020

VIZAT PRIMAR

ROMÂNIA COMUNA DRAJNA JUDEȚUL PRAHOVA 4

PROGRAMUL

PRINCIPALELOR MANIFESTĂRI CULURAL - ARTISTICE ŞI EDUCATIVE CE VOR AVEA LOC LA NIVELUL LOCALITĂŢII DRAJNA PE ANUL 2020

6 IANUARIE – **Traditii de Boboteaza** –târg la Drajna de Sus, Sfinţirea cailor din Parohia „Făget-Pânteşti", Procesiune la pârâul Drăjnuţa pentru sfinţirea apelor.

7 IANUARIE- **„ Hramul Bisericii Sf. Ioan**"din Drajna de Sus

15 IANUARIE – Şcolile din Drajna de Jos, Drajna de Sus, Ogretin:
„ **Porni Luceafărul…**", evocări, spectacole muzical-literare dedicate poetului Mihai Eminescu.

23 IANUARIE – Şcolile din Drajna de Jos, Drajna de Sus, Ogretin:
„ **Hai să dăm mână cu mână…**", evocarea evenimentului Marii Uniri, recitaluri de poezie.

29 IANUARIE – Şcoala Drajna de Jos
„ Umorul de sub pălărie-I.L.Caragiale", dezbatere şi spectacol artistic.

FEBRUARIE, MARTIE, APRILIE –
„**Să plantăm un pom**". Campanie organizată, de Grupul de Iniţiativă Locală Drajna, în rândul locuitorilor pentru plantare de pomi fructiferi în cadrul Proiectului Naţional „Cetaţeanul în primul rând„ Lucrari de igienizare la „Livada pilot„

24 FEBRUARIE — Caminul Cultural Drajna de Jos
„Ziua îndrăgostiţilor la români – Dragobetele", concursuri, dans.

7 MARTIE – Căminul Cultural Drajna de Jos:
„De ziua ta iubită mamă!", ediţia a XVI a, spectacol dedicat tuturor femeilor din Drajna, spectacol sustinut de Ansamblul Folcloric „Poienita„ al Centrului Cultural Drajna, Ansamblul de dansuri populare „Poienita„ - junior si invitati si invitat special Ansamblul „Chindia„ Ploiesti

7-8 MARTIE
„Livada copiilor„ activitati in Livada pilot de pomi fructiferi, intreprinse de Grupul de Initiativa Locala Drajna impreuna cu elevii ai Scolii Drajna de

24 MARTIE – Şcoala Drajna de Jos:
Lecţie de educaţie sanitară: „**Boli de sezon",** întâlnire cu un medic specialist de la Centrul Medical Drajna.

27 MARTIE „CENTENAR 2018„
„102 DE ANI DE LA UNIREA BASARABIEI CU ROMANIA„ Simpozion International, spectacol la Biserica Filipestilor din Drajna de Jos.

29 MARTIE – Primăria Drajna:
„Cronica Drajnei – Încotro? întâlnire cu cititorii.

30 MARTIE – 4 APRILIE
„Săptămâna curăţeniei", acţiuni de igienizare la nivelul localităţii Drajna.(Drajna de Jos, Drajna de Sus, Ogretin)

31 MARTIE – Şcoala Drajna de Sus
„Cu gândul la Nichita", evocare, dezbatere, Teatrul Mythos.Activitate cuprinsă în cadrul festivalului organizat de Centrul de Cultură Prahova dedicat poietului Nichita Stănescu.

12 APRILIE – Biserica Filipescu Drajna de Jos:
„Sărbătoarea Floriilor" editia XVIII, spectacol muzical susţinut de Grupul „Mugurelul" al Şcolii de Arte Ploieşti, clasa Drajna şi Grupul folcloric al Căminului cultural Drajna.

2-3 MAI – „CENTENARUL 2018„
„DRAJNA ÎN SĂRBĂTOARE", manifestare complexă cu participare interjudeţeană, pelerinaj si slujbă de pomenire la crucea „Piscul Domnului", concert de muzică patriotică şi religioasă, „Cântec, joc şi voie bună" – pe stadionul C. Cursaru, întâlnire cu fii satului, etc.
Invitaţi din Chişcăreni-Republica Moldova, Ştei- jud.Bihor, Sulina-jud.Tulcea, Sviniţa-jud.Mehedinţi, şi formaţii din jud. Prahova.

28 MAI-Monumentele Eroilor din Drajna
„Înălţarea Domnului"- slujbă de pomenire a eroilor, depuneri de flori, comemorări, spectacole omagiale, Târg tradiţional la Drajna de Jos

6 MAI – Stadionul "*Constantin Cursaru*" – Drajna de Jos:
„Bucuria Primăverii, manifestare artistică şi sportivă în aer liber.

9 MAI – Şcolile din Drajna:
„Ziua Eroilor", evocări, pagini literare celebre, spectacole dedicate tuturor eroilor, depuneri de flori la monumentele eroilor din localitate.

15 MAI – Poiana Mierlei
„Hora satului la Ogretin" – manifestare privind păstrarea tradiţiilor pe Valea Drăjnuţei.

17-19 MAI
Participarea la manifestarea**„Ziua comunei Chişcăreni''**din Republica Moldova în cadrul proiectului **„Să ne cunoaştem fraţii"**

21 MAI
Participarea Ansamblului „Poienita„ la **„Ziua satului Slon„** .

21 MAI – Participarea Ansamblului „Poienita„ la „**Ziua satului Slon**„

1 IUNIE – Şcolile şi Grădiniţele din Drajna:
„Copilărie fericită", concurs de desene pe asfalt, muzică şi dans.

14 IUNIE - Participarea Ansamblului „Poirnita„ la Festivalul Bujorului de Munte, Maneciu – Muntele Rosu

15 IUNIE – REDACŢIA ZIARULUI LOCAL
„Dor de Eminescu" – comemorare, recital de poezie

25-26- IUNIE – Caminul Cultural Ogretin si Drajna de Jos
„La începutul verii… se numără bobocii" – serbări de sfârşit de an şcolar.

24-29 IUNIE
Participarea Ansamblului Folcloric „Poieniţa„ al Căminului Cultural Drajna la Festivalul Naţional de Folclor „**Dans şi Cânt Dobrogean**„ dela Eforie Sud – jud. Constanţa.

29 IUNIE – Bertea:
Festivalul folcloric zonal „De **Sân'Petru** ". Participarea formaţiilor din Drajna la festival

IULIE – AUGUST – SEPTEMBRIE
Gupul de Initiativa Locala Drajna - Concursul de film *„Drajna vazuta prin ochii tinerilor„*

5 IULIE –Izvoarele
Participarea Ansamblului „Poieniţa„ la manifestarea „**Ziua comunei Izvoarele**„

14 IULIE – Primăria Drajna
„**Mediul înconjurător şi sănătatea noastră**", masă rotundă cu participarea zonală.

6 AUGUST
„**Columnă pentru nemurire**", participarea formaţiilor din Drajna la manifestarea de la Tabla Buţii.

14-15 AUGUST
„**ZILELE ORASULUI SULINA**" .participarea la manifestarile organizate de Primăria şi Consiliul Local Sulina jud Tulcea

12-19 AUGUST- PRIMĂRIA DRAJNA
„**Drajna in imagini**", expoziţie de artă fotografică realizată de tinerii din Drajna avand ca tema *„Depopularea satului romanesc„* .

18 AUGUST
Vizita cursantilor Universitatii de Vara „N. Iorga„ la Drajna in cadrul proiectului „**Promovarea imaginii localitatii Drajna**„ organizat de Grupul de Initiativa Locala.

28 AUGUST
„**Hramul Bisericii Sf. Alexandru''din** Drajna de Jos

29-30 AUGUST Ştei-Bihor
Participarea formaţiilor din Drajna la manifestarea **„Zilele oraşului Ştei"**-jud. Bihor

5-6 SEPTEMBRIE
Participarea Ansamblului„ Poienita„ la **„Festivalul Smochinelor„** de la Svinita jud. Mehedinti

7 SEPTEMBRIE –: Primaria Drajna
„**Luptele de la Stănești - Drajna**", masa rotundă cu participare județeană. Ediția a VI a

8 SEPTEMBRIE – Chiojdu jud Buzau:
Participarea formațiilor și artiștilor din Drajna la Festivalul organizatcu ocazia sărbători,,
Stămăria Mică''.

15 SEPTEMBRIE – Școlile din Drajna:
"Deschiderea noului an școlar", manifestări specifice în toate școlile din Drajna.

25 SEPTEMBRIE
Participarea Ansamblului „Poienita,, la **„Festivalul Sarmalelor si al Placintelor,,** de la Chiscareni – Republica Moldova

30 SEPTEMBRIE – Ogretin, Drajna de Jos si Drajna de Sus
„**În prag de toamnă**", concurs de eseuri și poezie. Participă elevi de la școlile din localitate

1 OCTOMBRIE - Școala Drajna de Jos:
Deschiderea anului școlar la clasele externe ale Școlii Populare de Arte Ploiești (pictură, canto-popular, dans popular, etc.

11 OCTOMBRIE - Bertea, perticiparea cu solistii ansamblului Poienita la **„Targul traditional de toammna,,**

15 OCTOMBRIE – Primăria Drajna:
„**Poliția – sprijin pentru cetățeni**" – masă rotundă.

22 OCTOMBRIE
G.I.L Drajna – Premierea castigatorilor concursului de film *„Drajna vazuta prin ochii tinerilor,,* .

25 OCTOMBRIE –Școala Drajna de Jos
„**Ziua armatei române**" – întâlnire cu veteranii de război.

26 OCTOMBRIE
„Hramul Bisericii Sf. Dumitru'' din Făget
„Hramul Bisericii Sf. Dumitru'' din Ogretin

26 OCTOMBRIE Participarea Ansabmblului „Poienita,, la **„Festivalul Muntilor,,** de la Cerasu

28-29 OCTOMBRIE Participarea Ansamblului „Poienita,, junior si „Poienita,, la manifestarea complexa „Serbarile Toamnei,, la Valenii de Munta - **„Festivalul Tuicii,,**

7 - 13 NOIEMBRIE
„**Festivalul Șanselor Tale**". Manifestare complexă privind educația adulților în Centrul regional Drajna organizată de Asociația EUROED împreună cu Primăria Drajna și Căminul Cultural. Acțiunea se desfășoară și în localitatea Posești, Teișani, Izvoarele, Cerașu, etc.

4 NOIEMBRIE – Şcoala Drajna de Sus
"Iorga şi Drajna" Intâlnire cu cei ce l-au cunoscut pe savant şi imagini de arhivă.
8 NOIEMBRIE
„Hramul Bisericii Sf.Mihail şi Gavril'' Pănteşti-Drajna de Sus

1 DECEMBRIE - „CENTENARUL UNIRII,,
„Ziua Naţională a Tuturor Românilor", manifestare cultural-educativă complexă la nivelul localităţii.- Ogretin , Drajna de Jos si Drajna de Sus

6 DECEMBRIE
„Hramul Bisericii Sf.Nicolae''din Dajna de Jos

6 DECEMBRIE – Biserica SF. Nicolae:
"Moş Nicolae şi copiii", ediţia a XII a. Spectacol muzical organizat de copiii de la Grădiniţa Drajna de Jos

25 DECEMBRIE – bisericile din Drajna:
„Deschide uşa, creştine!" Concerte de colinde susţinute de grupurile de colindători de la şcolile din Drajna, de grupul „Mugureiul,, al Şcoli de Arte Ploieşti-clasa Drajna-şi de grupul folcloric al Ansamblului „Poieniţa,, al Căminului Cultural precum şi sosirea lui **Moş Crăciun** pentru copii din comună.

27 DECEMBRIE
„Am venit să colindăm!", grupul de colindători ai Căminului Cultural Drajna colindă instituţiile publice şi agenţii economici din localitate.

ACTIVITĂŢI PERMANENTE:
- Trimestrial, apariţia ziarului local **„Cronica Drajnei"**.
- Lunar întâlniri ale Grupului de Iniţiativă Locală Drajna în cadrul proiectului **„Promovarea localităţii Drajna prin vestigiile sale istorice,,**.
- Înfiinţarea la Drajna de Sus a unui muzeu al Catrului Roman
- Cursuri organizate împreună cu **Şcoala Judeţeană de Arte Prahova** (canto popular, arte plastice,).
- Cursuri de dans popular, dans de societate şi dans modern în cadrul proiectului,, **Toţi copii trebuie să ştie să danseze''**.
- Participarea la proiectele organizate de **Fundaţia „Euroed''**.
- Participarea la Proiectul Naţional „Cetăţeanul în primul rând,, finanţat de Fundaţia „Friedrich Ebert,, din Germania, proiect ce îşi propune învăţarea democraţiei.
-Înfiinţarea unui **cerc de teatru** pentru copii.
-Lucrari de ambientare a parcurilor si locurilor din jurul monumentelor si troitelor din Drajna.
-Punerea în practică a proiectului,,**Să ne cunoaştem fraţii**''împreună cu localităţile Chişcăreni din Republica Moldova şi Dragalina din jud. Călăraşi..
- Reactivarea acţiunilor în cadrul **„Clubului Seniorilor,,** prin organizarea de noi activităţi.
- **„Pe urme de baladă,,**- Cerc pentru culegerea de folclor autentic.

NOTĂ: Actualul program poate suferi îmbunătăţiri în funcţie de cursul firesc al dezvoltării localităţii şi imbunătăţirea activităţii cultural-educative survenite în timpul anului.

Director,
Main Văcarelu.

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA

CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA „Acad. EUGEN SIMION”

DUMBRĂVEȘTI

JUDEȚUL PRAHOVA

STAREA CULTURII ȘI A POTENȚIALULUI ARTISTIC

2024

Cultura este liantul fundamental al societății românești, principalul vector al creativității, care articulează potențialul de dezvoltare sustenabilă a comunităților și oferă cadrul de exprimare și de participare reală a tuturor cetățenilor la punerea în valoare a moștenirii culturale și a creației contemporane.

Conform obiectivelor specifice ale Consiliului Județean Prahova din Agenda 2030 - „Strategia națională pentru dezvoltare durabilă" și din „Strategia sectorială în domeniul culturii 2023-2030", sub-obiectivul 11.4 care vizează „Consolidarea și protejarea patrimoniului cultural și natural", cât și pentru a răspunde necesității imperative de a promova cultura, tradițiile strămoșești și valorile locale, am realizat acest material informativ, așa cum ne-am propus în parteneriatul cultural dintre instituțiile noastre.

Prin promovarea informațiilor din *Chestionarul despre starea culturii și a potențialului artistic al localității* (la care s-au adăugat și alte informații despre localitatea dvs.), considerăm că există circumstanțe favorabile pentru lansarea de noi proiecte cultural-artistice, noi parteneriate, care vor contribui la dezvoltarea socio-culturală a tuturor localităților, atât a celor cu un mare potențial artistic, cât și a acelora care, din motive obiective, nu au potențial cultural sau acesta există, dar la un nivel scăzut.

Pentru „Dezvoltarea ofertei de servicii culturale" (OS IV.4) avem datoria să amintim că printre obiectivele specifice ale Consiliului Județean Prahova se regăsesc mai multe măsuri și acțiuni care pot fi îndeplinite de către reprezentanții așezămintelor culturale din localitățile prahovene, ca de exemplu:

„Creșterea și diversificarea categoriilor de public consumator cultural, cu accent pe categorii vulnerabile. Adaptarea infrastructurii culturale la nevoile grupurilor vulnerabile"; „Promovarea mijloacelor de producție și distribuție creative, inovatoare și durabile. Promovarea consumului cultural în spațiile convenționale și neconvenționale"; „Combinarea ofertelor culturale cu unele de petrecere a timpului liber. Dezvoltarea și extinderea parteneriatelor cu societatea civilă și susținerea voluntariatului în activitățile organizațiilor culturale, mai ales în cele de promovare, educare, intervenție și animare"; „Promovarea utilizării noilor tehnologii și noilor medii de comunicare în producția și consumul cultural. Cartografierea și promovarea online a tradițiilor, datinilor și meșteșugurilor locale. Diversificarea consumului produselor culturale prin maximizarea potențialului oferit de mediul digital" etc.

Cu cele mai bune gânduri, vă mulțumim pentru colaborare și vă asigurăm în continuare de sprijinul nostru în elaborarea viitoarelor dvs. proiecte și în realizarea lor.

MANAGER
CLAUDIU DOSARU

Material editat de

CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION”

Ploiești, Palatul Culturii, str. Erou Călin Cătălin, nr. 1
cod poștal 100066, jud. Prahova
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

©EDITURA MYTHOS
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA „Acad. EUGEN SIMION”

e-mail:edituramythoscjcph@yahoo.com

Coordonator proiect, redactor și DTP:
EMILIA VASILE
referent cultural

DUMBRĂVEȘTI

Scurt istoric al localității / Situare geografică

La sfârșitul secolului al XIX-lea, comuna purta numele de Mălăești, și era formată din satele Coțofenești, Mălăești-de-Sus, Mălăești-de-Jos, Dumbrăvești, Plopeni, Țipărești și Sfârleanca și făcea parte din plaiul Vărbilău al județului Prahova, având în total 2900 de locuitori. În comună erau șapte biserici, câte una în fiecare sat, cea mai veche fiind cea de la Mălăeștii de Jos, fondată în 1816 de locuitori; o școală în satul Plopeni, înființată la 1864 și frecventată de 120 de elevi (din care 9 fete); și opt mori de apă, trei pe Teleajen și cinci pe Vărbilău. Comuna avea reședința în satul Mălăești-de-Jos.

Peisaj - câmp Sfârleanca, Dumbrăvești, Jud. Prahova

La începutul secolului XX, satele Plopeni și Țipărești s-au separat și au format, împreună cu satul Găvănelu, comuna Plopeni, aceasta fiind arondată, ca și comuna Mălăești, plasei Vărbilău din județul Prahova. Comuna Plopeni avea 1751 de locuitori, în vreme ce comuna Mălăești avea 2310. În 1950, comunele au fost incluse în raionul Teleajen al regiunii Prahova și apoi (după 1952) al regiunii Ploiești. În 1968, reorganizarea administrativă a dus la reînființarea județului Prahova și la reunirea celor două comune sub noul nume de Dumbrăvești, după satul de reședință; satul Țipărești a trecut atunci la comuna Cocorăștii Mislii.

Comuna Dumbravești este poziționată în partea centrală a județului Prahova, la limita dintre zona de câmpie și cea colinară, fiind compusă din șase sate și anume: Dumbrăvești (reședința comunei), Găvănel, Sfârleanca, Mălăeștii de Jos, Mălăeștii de Sus, Plopeni-sat. Acestea sunt dispersate de-a lungul DJ 102B Plopeni-Slănic.

Zona are o locuire care datează în timp până în perioada neolitică, fiind foarte activă în cea daco-romană, după cum atestă importantele descoperiri arheologice din satele comunei. Cea mai veche atestare este cea a satului Plopeni, menționat într-un document din 10 septembrie 1486, prin care Vlad Călugărul întărește mănăstirii Mărgineni „părți de ocină în satul Plopeni și un vad de moară pe Teleajen”. Numele satului este pomenit, ca fiind fosta moșie a voievodului Mihai Viteazul și locul prin care oastea acestuia a trecut spre Ardeal în 1559. Pe parcursul perioadei medievale satele au fost majoritar moșnenești, fiind pomeniți adesea în documente moșnenii Ciobănești, Dumbrăvești, Mălăiești sau Plopeni, de unde și numele satelor lor.

Comuna se află la vărsarea râului Vărbilău în râul Teleajen. Este străbătută de șoseaua județeană DJ102, care o leagă spre sud de Plopeni, Păulești și Ploiești (unde se intersectează cu DN1B, și spre nord de Vărbilău, Slănic și Izvoarele (unde se termină în DN1A). La Dumbrăvești, din această șosea se ramifică DJ218, care duce spre nord-vest la Vâlcănești și Cosminele. Tot din DJ102 la Găvănel se ramifică șoseaua județeană DJ217, care duce spre est la Lipănești (unde se termină în DN1A). Prin comuna Dumbrăvești trece și calea ferată Buda-Slănic, comuna fiind deservită de stațiile Plopeni-Sat, Găvănel și Mălăiești.

Stație - Găvănel

Ca vecinătăți, comuna se limitează astfel: la Sud - orașul Plopeni, la Nord - comuna Vărbilău, la Est - comuna Gura Vitioarei, Măgurele și Lipănești, la Vest - comuna Cocorășii Mislii și comuna Vâlcănești.

Stema comunei Dumbrăvești este compusă dintr-un scut triunghiular azur cu marginile rotunjite. În interiorul scutului se află un soldat de argint pregătit de atac, mergând spre dreapta și care poartă braniță, iar în mâini o pușcă cu baionetă. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu un turn crenelat. Soldatul îl reprezintă pe eroul Războiului de Independență, Grigore Ion, fiu al localității Dumbrăvești. Coroana murală cu un turn crenelat semnifică faptul că localitatea are rangul de comună.

Grigore Ion a fost un soldat, erou al Războiului de Independență, fiu al satului, acoperit de decorații și recunoștința celor din jur, care a fost chemat sub arme în primăvara anului de grație 1877 și la 30 august 1877 a capturat drapelul turcesc în timpul asaltului redutei Grivița 1. Grigore Ion, zis și Buriașu, s-a născut la 5 iunie 1850, în satul Dumbrăvești, județul Prahova și s-a stins la 19 septembrie 1915.

Monumente/Biserici

În tradiţia locului se spune că în pădurea Mălăieşti a existat cu aproape 250 de ani în urmă un schit de călugări. Schitul a funcţionat în apropierea fostului Castru Roman construit de împăratul Traian îndată după cucerirea Daciei. Mănăstirea a luat fiinţă în anul 1995 prin donarea de către Guiu Ion din oraşul Ploieşti, a unei suprafeţe de circa 2 ha teren arabil pe care s-a construit mănăstirea, precum şi a unui hectar de pădure situat în apropierea localităţii Vâlcăneşti. Sfinţirea locului viitoarei mănăstiri a avut loc pe data de 17 septembrie 1995. Cu binecuvântarea fericitului întru pomenire Părinte Patriarh Teoctist a fost înfiinţată actuala mănăstire de monahi cu hramul „Sfântul Antonie cel Mare” din satul Mălăieştii de Jos.

Biserica a fost sfinţită pe 24 iunie 2004 de către Preasfinţitul Varsanufie Prahoveanul, episcop vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor, primind trei hramuri: „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul", „Sfântul Antonie cel Mare" şi „Sfântul Mucenic Fanurie", cei trei sfinţi fiind reprezentaţi pe uşa bisericii alături de Sfântul Ierarh Vasile cel Mare. Biserica este de plan triconc, cu pridvor închis, o turlă octogonală pe naos şi două mai mici pe pronaos.

Pictura în ulei, de tradiţie bizantină a fost realizată de Adrian și Nicoleta Voicu. În pronaos, pe peretele vestic sunt pictate portretele ctitorilor: Vasile Cucu din Bucureşti şi Traian Blebea din Boldeşti-Prahova. Alături de aceştia se află şi portretele Patriarhului Teoctist şi al Preasfinţitului Teodosie Snagoveanul.

Tâmpla din lemn de stejar a fost sculptată de meşteri din Humuleşti, iar uşa de la intrare, din lemn masiv, este realizată de meşterul Atomi Gheorghe Constantin din comuna Vânători, judeţul Neamţ.

Parohia Dumbrăvești - Monumentul Eroilor

IIS. HS.
M. B.

BOTEZUL
DOMNULUI

În comuna Dumbrăvești se află și Castrul de la Mălăiești (101-118 e.n.), aflat în punctul „la Cetate” în zona satului Sfârleanca, sit arheologic de interes național.

Tradiții culturale

Instituția culturală a comunei este reprezentată de **Căminul Cultural Dumbrăvești**, cea mai mare clădire a comunei. Căminul Cultural Dumbrăvești a fost construit în anul 1988. În cadrul căminului cultural funcționează și o bibliotecă al cărei fond de carte include mii de exemplare, dar și o sală de spectacole care găzduiește manifestări la nivel local, județean și interjudețean.

Căminul Cultural Dumbrăvești a desfășurat dintotdeauna numeroase manifestări devenite tradiție culturală, precum:

- Manifestări dedicate Zilei Unirii Principatelor Române;
- Manifestări dedicate primăverii: „Mărțișorul, vestitorul primăverii!”, „De ziua ta, mamico!” etc.;
- „Școala de vară”- proiect în cadrul căruia se organizează și se desfășoară numeroase activități de educație permanentă cu copiii din localitate;
- „Datini și obiceiuri de iarnă”; „Colindăm, colindăm iarna”; Târgul de Crăciun.

La toate acestea se mai adaugă și alte proiecte precum: Ziua Pământului; Ziua Europei; Ziua Educației; Ziua Armatei Române; Cel mai haios dovleac.

În colaborare cu alte instituții din comună se organizează și spectacole caritabile: „Ghiozdănelul tău-bucuria mea”, „Tabăra de vară”, „Iubește, dăruiește, prețuiește” (în colaborare cu Parohia Dumbrăvești).

Folclor

În cadrul instituției noastre există o formație de dansuri populare, și anume: **Ansamblul Folcloric „Doina”.** Acest ansamblu, care are coregraf pe domnul George Stătescu, a strălucit și a cules aplauzele oamenilor de nenumărate ori, spunând „în pași de dans” povestea jocului tradițional.

Membrii **Ansamblului Folcloric Doina** au participat la numeroase spectacole, dintre ele amintim doar: *Parada Portului Popular de Sfânta Maria Mare* (Vălenii de Munte), *Sărbătoarea Vinului* (Valea Călugărească), reușind să amintească celor prezenți că legătura cu pământul nostru natal, cu identitatea noastră ca popor o menținem doar păstrând vii tradițiile, portul specific fiecărei zone, cântecul și dansul popular, ale căror origini se pierd în timp și pe care suntem datori să le lăsăm moștenire copiilor noștri.

Ansamblul Folcloric DOINA Dumbrăvești

Datorită pasiunii pentru folclor, pentru tradițiile românești, doamna Aneta Strezoiu și doamna Milica Popa, ambele foste cadre didactice în comuna Dumbrăvești, au reușit să rămână în sufletele elevilor și ale cetățenilor comunei prin promovarea țesutului, ca îndeletnicire tradițională.

Milica Popa

Aneta Strezoiu

De la stânga la dreapta: Valentina Stătescu, Milica Popa, Aneta Strezoiu

De la stânga la dreapta: Valentina Stătescu, Aneta Strezoiu, Daria Tudor

În localitate există și un colecționar de obiecte vechi, obiecte care ascund diverse povești fabuloase, domnul **Ion Corcodel,** un împătimit al tradițiilor și obiceiurilor strămoșești.

Soliști muzică populară / muzică ușoară / instrumentiști

Comuna Dumbrăvești se mândrește cu soliști precum: **Ana Maria Pătrășcioiu, Daria Tudor, Valentina Stătescu** (soliști muzică populară), **Elena Olteanu, Iustina Popa** (soliști muzică ușoară). Toate aceste nume ne-au reprezentat comuna cu mare drag pe diverse scene, la numeroase spectacole, lucru pentru care le mulțumim și le suntem profund recunoscători!

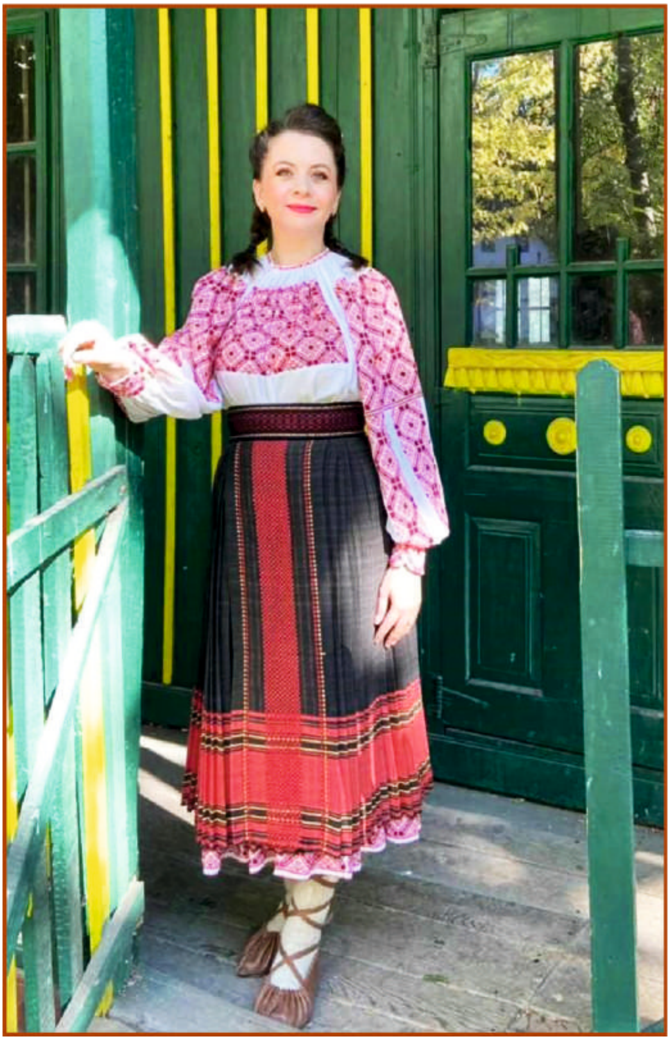

Ana Maria Pătrășcioiu este un reprezentant de seamă al comunei Dumbrăvești. De mic copil a fost pasionată de tot ceea ce înseamnă folclor și a reușit să își creeze o carieră în acest sens. Este o bine cunoscută interpretă de muzică populară, dar și expert în patrimoniu cultural și duce mai departe cu mândrie numele comunei natale.

Un alt mare pasionat de folclor, și în special de dansurile populare, este domnul instructor coregraf **George Stătescu**. Domnia sa a reușit să transmită iubirea față de dansul popular românesc numeroșilor învățăcei care i-au trecut pragul. Practică această meserie încă din tinerețe și a reușit să urce numeroase ansambluri pe scene importante ale județului Prahova.

Alături de soția dânsului, doamna **Valentina Stătescu**, solist vocal, coordonează Ansamblul Folcloric **Doina** din comuna Dumbrăvești, dar și alte ansambluri din localitățile învecinate. Tot un iubitor al dansurilor populare este și **Romică Dinu**, care a reprezentat comuna Dumbrăvești alături de Ansamblul **Doina** la numeroase spectacole.

Daria Tudor

Iustina Popa

Ansamblul Folcloric DOINA din comuna Dumbrăvești

Instrumentiști de muzică cultă, muzică populară, muzică ușoară: **Marian Tudor, Costin Manea, Gheorghe Diaconu.**

Marian Tudor (acordeon)

Formație de dans modern: **Trupa REBELII** – coregraf Daniela Dorneanu

În cadrul Căminului Cultural Dumbrăvești își desfășoară activitatea și o trupă de dans modern, Trupa **Rebelii**, coregraf Daniela Dorneanu.

Copiii, cu vârste cuprinse între 4 și 13 ani, au descoperit plăcerea și beneficiile dansului, calități minuțios insuflate de către doamna coregraf Daniela Dorneanu. Ei au participat la diverse spectacole și concursuri unde au fost apreciați, aplaudați și premiați.

În incinta **Căminului Cultural Dumbrăvești** își desfășoară activitatea o altă parte culturală extrem de importantă din comună, și anume **Biblioteca Comunală Dumbrăvești.** Pe lângă serviciul de împrumutat cărți, activitate specifică bibliotecii, în cadrul bibliotecii comunale Dumbrăvești se desfășoară și alte tipuri de activități.

Cluburi și cenacluri:
Club „Code Kids" – club de programare și robotică
Clubul „Tineri în sprijinul tinerilor"
Clubul „Cafeneaua temelor de acasă"

Apariții editoriale: „Monografia Comunei Dumbrăvești"

(Alte surse: site-ul primăriei, wikipedia, facebook etc.)

PRIMĂRIA DUMBRĂVEȘTI, jud. Prahova
Sat Dumbrăvești nr. 98, cod poștal 107230
Tel: 0244/226057; Fax: 0244/226183
E-mail: contact@primariadumbravesti.ro
Site: primariadumbravesti.ro

Căminul Cultural Dumbrăvești,
sat Dumbrăvești nr. 98

DUMBRĂVEȘTI

BIBLIOTECA COMUNALA

CAMINUL CULTURAL DUMBRAVESTI

TF.FAX:0244/226524

COMUNA DUMBRAVESTI
PRIMARIA
Nr.: 6432 / 08.12.2020

PROGRAM ACTIVITATE 2021

Nr. crt	Denumirea manifestararii	Data (perioada)
1	Ziua Nationala a Culturii –Masa Rotunda.	15 Ianuarie 2021
2	Ziua Principatelor Romane-Program de cantece si versuri patriotice.	24 Ianuarie 2021
3	I.L Caragiale –Scriitor si dramaturg.	29 Ianuarie 2021
4	Dragobetele la romani .	21 Februarie 2021
5	Martisoare,Martisoare-Atelier de creatie si expozitie (In parteneriat cu scolile din comuna).	1 Martie 2021
6	Mama,lacrima si zambet editia XXIV(Spectacol).	7 Martie 2021
7	Nichita Stanescu,poet prahovean - seara de poezie	30 Martie 2021
8	Atelier de pictura cu teme pascale.	26-29 Aprilie 2021
9	Excursii Culturale.	2 Mai 2021
10	Ziua Europei,Ziua Victoriei,Ziua Independentei -Program de cantece patriotice	9 Mai 2021
11	Ziua mondiala a culturii si a diversitatii culturale(Masa rotunda)	
12	Ziua Internationala a copilului(Activitati sportive in colaborare cu Scoala Dumbravesti.	1 IUNIE 2021
13	Inaltarea Domnului-„Ziua Eroilor"(Hramul Bisericii din	10 IUNIE 2021

	Dumbravesti).	
14	Biblioteca mea -Desene folosind diferite tehnici reprezentind biblioteca in ochii fiecarui copil.	4 Iunie 2021
15	Activitati de vacanta:Sah,table,remi,auditii muzicale ,dans,canto,pictura.	1-30 Iulie 2021
16	Ziua Portilor Deschise:Camin Cultural-Biblioteca	1-15-August 2021
17	Concurs zonal (Zona Slanicului)Interpretare muzica usoara.	Septembrie 2021
18	Ziua Armatei Romane-Masa rotunda.	24 Octombrie 2021
19	Nicolae Iorga –Evocare.	26 Noiembrie 2021
20	1 Decembrie –Ziua Tuturor Romanilor (Spectacol).	1 Decembrie 2021
21	Colinde,colinde (Datini si Obiceiuri de Iarna)-Spectacol.	6-24 Decembrie 2021
22	Activitati cu publicul-zilnic	

REFERENT CULTURA-BIBLIOTECAR

DIAMANTA OLTEANU

OVIDIU MARIAN-IONESCU

EXILAT ÎN AGARTHA
UN ESEU DESPRE VASILE LOVINESCU

Carte editată de
Centrul Judeţean de Cultură Prahova,
cu sprijinul
Consiliului Judeţean Prahova

Coperte și tehnoredactare:
Mihai Vasile
Redactor:
Emilia Vasile

©EDITURA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
MYTHOS

Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin nr.1, cod poştal 100066
Tel., fax: 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
Site: www.cjcph.ro
www.facebook.com/centruljudeteandeculturaprahova/

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
MARIAN-IONESCU, OVIDIU
Exilat în Agartha : un eseu despre Vasile Lovinescu / Ovidiu Marian-Ionescu. - Ploieşti : Mythos, 2018
Conţine bibliografie
ISBN 978-606-8467-39-9

821.135.1.09
929

septembrie 2018, 300 exemplare

OVIDIU MARIAN-IONESCU

EXILAT ÎN AGARTHA

UN ESEU DESPRE VASILE LOVINESCU

Ploiești, Editura Mythos, 2018

Tuturor celor pe care îi iubesc,
pentru a nu rătăci drumul!

Cuprins

Capitolul I – Introducere / 9
1.1. Amatorismul editării operelor lui Vasile Lovinescu / 13
1.2. Coordonatele azimutului exegetic / 18

Capitolul II – Triptic de istorie mitică a României / 21
2.1. Urgrund-ul tradițional al românilor / 21
2.2. *Ierbarul reînflorit*. Sub roua gândirii ordonatoare a lui René Guénon / 41
2.3. *O icoană creștină pe Columna Traiană*. Glose asupra catholitei / 69
2.4. *Monarhul ascuns*. O (re)lectură ezoterică a literaturii moldovene / 81

Capitolul III – Consens și diferențiere cu privire la Tradiția Primordială / 104
3.1. Apokatastasis-ul lovinescian. O tentativă de (re)aducere a lumii în starea primară / 104
3.2. (Re)interpretarea folclorului național – constantă a *opusului* lovinescian / 117
3.3. (Re)lectura *poveștilor* lui Ion Creangă / 124
3.3.1. *Povestea porcului* și *Harap-Alb* – fețe complementare ale aceluiași mit / 124
3.3.2. Țărănizarea mitului: *Dănilă Prepeleac* și *Povestea lui Stan Pățitul* / 135
3.4. Basmul-nuvelă – studii de caz / 141
3.5. Ipostazele perechii vetuste și fără vârstă și interfața ezoterică / 145
3.6. Alte interpretări ezoterice (*Lostrița*; *Povestea găinușii de aur*; *Povestea viei*; *Poama Roșie*; *Făt-Frumos din lacrimă*; *Mistricean*; *Miorița*) / 149

Capitolul IV – Trăirea simbolică – cheia de boltă a metafizicii lovinesciene / 164
4.1. Dezvrăjirea lumii / 169

Capitolul V – Trei eseuri despre mit: *Adnotări despre mit*; *Mitul sfâșiat*; *Mit și uimire* / 180

Capitolul VI – *Al patrulea hagialâc*: *Craii de Curtea-Veche* – un *landmark* timbrat zodiacal cu semnul Capricornului / 194

Capitolul VII – Alchimia inițierii / 208

7.1. Jurnalul (*Jurnal alchimic*, *Însemnări inițiatice* și *Meditații, simboluri, rituri*) – un mic tratat de *artă regală* / 208

7.2. Cercurile inițiatice – aspirația spre înjghebarea unei aristocrații spirituale / 215

7.3. Metafizica iubirii. Scrisorile crepusculare. Omul din spatele obrăzarului / 218

Capitolul VIII – Împlinirea cercului: Moldova interioară și Tărâmul inițiatic / 229

8.1. *Incantația sângelui* – sau despre *Moldova agarthiană* / 227

Capitolul IX – Discursul alchimic / 234

9.1. Magnum Opus / 234

9.2. Prezențe constante în alchimia simbolică a lui Vasile Lovinescu / 236

Capitolul X – Scrisul ca alchimie – perspectivă critică / 242

10.1. Critica *de aproape* / 242

10.2. Critica *de departe* / 248

Capitolul XI – Concluzii / 253

Bibliografie / 266

Capitolul I

Introducere

Născut la începutul celui de-al doilea lustru al secolului trecut, înrudit prin mamă cu Ion Budai Deleanu, descendent direct din familia Lovineștilor, prin tată, Vasile Lovinescu pare a fi un nedreptățit al *dinastiei culturale* care a dat spiritualității românești un fondator de școală critică modernă (Eugen Lovinescu), un romancier și un eseist de talie europeană (Anton Holban), un promotor al teatrului de idei (Horia Lovinescu) sau, mai aproape de timpurile noastre, o personalitate complexă a exilului cultural românesc (Monica Lovinescu).

Dintr-un atare ansamblu cultural, literatura ezoterică a lui Vasile răzbate cu greu. Și nici nu e de mirare, atâta timp cât, spre exemplu, în volumul său de amintiri *La apa Vavilonului*, Monica Lovinescu îi consacră vărului ei o singură propoziție, într-o operă de mai bine de 500 de pagini; o propoziție distantă și nedreaptă, pe un ton sentențios, având aerul unei despărțiri: *Lala Lovinescu și-a făcut chip cioplit din René Guénon*[1].

Paradoxal însă, o dreaptă înțelegere a lui Vasile Lovinescu vine tocmai din răsturnarea acestei sentințe: *În fond, René Guénon a avut doar doi discipoli români: Vasile Lovinescu, în Estul Europei și Mihail Vâlsan, în Occident; ei*

[1] Monica Lovinescu, *La apa Vavilonului*, Ed. Humanitas, București, 2010, p. 467

au primit în mod regular inițierea sufită și au lucrat efectiv în această tradiție, împreună cu maestrul lor[2], afirmă un păstrător al spiritului guénonist, Ahile Verescu, definind esența gândirii lovinesciene, fără a epuiza prin aceasta bogăția de sensuri pe care le dezvăluie un *Opus Magnum* surprinzător la orice interogare. O *(re)lectură* consistentă și răbdătoare, ghidată de creanga de aur a rafinamentului intelectual, duce la descoperirea unui gânditor profund, a unui hermeneut adesea spectaculos, a unei personalități de tip enciclopedic, ce își așteaptă încă deplina consacrare.

A ne aventura în *hagialâcul operei* sale este un demers dificil. Orice privire în adâncuri amețește și descurajează călătorul neinițiat. Îți trebuie o mentalitate de cățărător – cum însuși Vasile Lovinescu o mărturisea – pentru a ajunge acolo de unde perspectiva operei sale este întreagă, moment în care ai libertatea de a judeca, dincolo de asprimea interpretărilor critice, dincolo de o modernitate tot mai puțin îngăduitoare cu cei contemplativi.

În acest exordiu ne propunem să punctăm momentele cu impact literar mai importante din parcursul bibliografic al lui Vasile Lovinescu, evitând o simplă înlănțuire a datelor.

Prima întâlnire, care i-a marcat profilul spiritual a fost aceea cu Bo Yu Ra (Joseph Schneiderfranken), un mistico-ezoteric minor și fără ecou în lumea culturală a vremii. Această admirație stârnește reacția lui Marcel Avramescu, care va critica atitudinea prea elogioasă a *tânărului Lovinescu*, față de cel care *vorbește la persoana I singular despre frăția sa cu Iisus*[3].

Anii ’30 au însemnat pentru Vasile Lovinescu și o firească implicare în climatul de efervescență ziaristică. A publicat în revistele vremii – *Adevărul Literar și Artistic, Viața*

---

[2] Ahile Z. Verescu, *Discipoli guénonieni din România*, Editura Civitas, București, 2012, p. 8

[3] *Ibidem*, p. 125

literară, *Viața Românească*, *Credința*, *Familia*, *Azi*, *Vremea* – eseuri pe teme folclorice și inițiatice, despre mistica tibetană, despre Ignațiu de Loyola, despre Arthur Rimbaud[4]. Nu vom insista asupra acestei etape de tinerețe, un studiu al lui Dan Stanca[5] fiind o excelentă sursă de informare.

Căutările de tinerețe se încheie fericit, odată cu descoperirea lui René Guénon. În 1932, Vasile Lovinescu descoperă *Le roi du Monde*,

> *care i-a deschis perspectiva centrului și a tradiției primordiale [...], apoi prin celelalte opere ale maestrului din Blois care i-au desăvârșit cunoașterea simbolismului și a doctrinelor orientale și, în sfârșit, prin corespondență cu el (1934-1940), care i-a dat suflul metafizic și certitudinea viziunii sale spirituale, culminând cu inițierea în tariqua alawită, în Elveția, în 1936* [6].

Anul 1936 este cel al apariției *Daciei Hiperboreene*, tipărită sub pseudonimul Geticus și redactată la îndemnul lui René Guénon. Este vorba despre o primă operă surprinzătoare, care își va găsi drumul către cititorii români după mai bine de 60 de ani, păstrându-și valoarea și acuitatea, în ciuda trecerii timpului.

Anii scurși până la reluarea scrisului (1964) sunt ani de căutări spirituale intense. Din această *veghe intelectuală* profundă se nasc și cele două grupuri tradiționale. Primul *tariquah*, întemeiat cu ajutorul lui Mihail Vâlsan, a ființat până la sfârșitul anilor '50, dispărând fie pentru că legătura cu *tariquah-mamă* din Franța s-a întrerupt, *fie pentru că râvna inițiaților nu a fost prea puternică*[7], fie din cauze externe grupării. Al doilea nucleu radiant este prefigurat în jurul anului 1958, când, în casa din București a poetei Lucreția Andriu, va lua naștere cercul de studii și meditație, continuând să ființeze,

---

[4] *Ibidem*, p. 54

[5] Dan Stanca, *Contemplatorul solitar*, Editura Institutul European, Iași, 1997

[6] Florin Mihăescu, Roxana Cristian, *Vasile Lovinescu și Funcțiunea Tradițională*, Editura Rosmarin, București, 1998, pp. 12-13

[7] *Ibidem*, p. 15

în spirit, până în zilele noastre: *Noi toți, pe care ne-a mușcat Dragonul de călcâi, suntem fraternitatea lui Hyperion –* ***latet sol in sidere****. E un bocet platonician. Continuă această cale aspră, dar cathartică*[8], va puncta Vasile Lovinescu într-o epistolă din 12 iunie 1983, către Radu Vasiliu. Florin Mihăescu consideră acest grup *o massenie* ca aceea a Sfântului Graal, *în jurul unei nevăzute mese rotunde a tradiției perene*[9], într-o vreme când ideea de masonerie era temător ocultată.

Din 1964, Vasile Lovinescu reia scrisul, din nevoia de a (re)fixa adevărurile tradiționale, aflate în pericolul de a se pierde în *acest timp al decăderii spirituale* a umanității. Între 1964 și 1972, Vasile Lovinescu scrie *Al patrulea hagialâc* (singura lucrare antumă) și *Creangă și Creanga de Aur*, din care se desprind două alte studii fundamentale: *Ciubăr-Vodă* și *Incantația sângelui*.

După 1972, Vasile Lovinescu va continua să scrie eseuri și studii pe teme tradiționale, exegeze pe teme de folclor și opere spirituale, studii de istorie și geografie sacră. În paralel cu studiul, aproape zilnic, al manuscriselor rare și al textelor sacre, Vasile Lovinescu ține un jurnal – *Jurnalul alchimic* – reunind meditații de o mare încărcătură spirituală, mergând de la doctrină la simbol și la tehnică inițiatică. Totodată, jurnalul, la care se adaugă și alte studii asupra căror ne vom opri, dezvăluie interesul lui Vasile Lovinescu pentru marile opere poetice și tragice ale lumii, *pentru Dante, deja prezent în* ***Columna Traiană*** *și în eseul* **Beatrice**; *pentru Shakespeare; pentru baladele românești, mai ales* ***Miorița***; *pentru Eliade și Bocete*; *pentru opera lui Rilke, Meyrink, Th. Man și Jünger; pentru muzica lui Mozart și Wagner*[10].

După 1980, Vasile Lovinescu se retrage în *oniricul Folticeni*, trăindu-și crepusculul în meditație, rugă și

---

[8] *Ibidem*, p. 16
[9] *Ibidem*, p. 19
[10] *Ibidem*, p. 26

contemplație incantatorie, călătorind imaginar, după propria-i mărturisire:

> *În sufletul tău e o mică poartă, mai mică decât un strop de soare. Cine se strecoară prin ea poate să călătorească în țări îndepărtate, fără să iasă din casă. Și poate să trăiască timpuri trecute fără să iasă din casă*[11].

Formarea intelectuală, axată puternic pe cunoaștere, a urmărit – în concepția lui Florin Mihăescu – trei filoane principale: *unul cultural, literar și filozofic, unul istoric și folcloric și apoi, pe deasupra, unul mistic-metafizic*[12].

Aceste filoane, aflate într-un proces de conturare, s-au contopit în aflarea unui maestru spiritual – René Guénon. Cunoașterea doctrinei tradiționale sacre a fost dublată de datoria de a o transmite celor cu *intelletti sani*, într-un exercițiu de pedagogie unică, cu impact național.

Toate aceste considerente ne-au determinat să structurăm exegeza de față în trei mai direcții: istoria mitică, revigorarea tradiției folclorice și metafizica, încercând să cuprindem cea mai mare parte a operei lovinesciene. Ca urmare, am preferat să coborâm în arhitext, optând pentru această strategie în locul teoretizărilor excesive, descoperind, nu o dată, și *idei strălucitoare* care își așteptau cititorul.

1.1. Amatorismul editării operelor lui Vasile Lovinescu

Unul din cele mai importante principii alchimice este acela al adunării a tot ce este risipit – *rassembler ce qui est épars* – deviză sub semn masonic. În instrucția celui mai important grad – acela de maestru – la întrebarea ce privește rostul călătoriei maeștrilor în lume, răspunsul este: *pentru a*

[11] Vasile Lovinescu, *Însemnări inițiatice*, Editura Rosmarin, București, 1996, p. 142
[12] Florin Mihăescu, Roxana Cristian, *op. cit.*, p. 47

căuta ce a fost pierdut, pentru a aduna ce este răspândit și pentru a răspândi peste tot Lumina[13].

În efortul său intelectual de a reface întregul din *membra disjecta*, pentru a lumina omenirea în prag de prăbușire ciclică, Vasile Lovinescu conturează patria mitică, dezvăluie epopeea națională constituită din basmele românești, contemplând metafizic și, cel mai adesea, singuratic, lumea.

Intenția noastră urmează același concept alchimic: ne propunem să continuăm prezentul demers prin lansarea unei inițiative editoriale fundamentate științific, în măsură să redea profilul coerent al gândirii ezoterice a lui Vasile Lovinescu, demers axat pe cele trei coordonate pe care le-am așezat dintru început, căci ele pun alături un filon cultural de tip enciclopedic cu unul inițiatic. Rezultă un arhitext nonconformist și inactual pentru timpul apariției sale, în fapt, revoluționar și ancorat în gândirea tradițională, dincolo de timp: *Ceea ce scriu e nonconformist și inactual la un grad care e o sfidare față de lumea modernă*[14].

Principalele cărți dedicate istoriei și geografiei mitice sunt: *Dacia Hiperboreană*, publicată pentru prima oară în revista *Étudea Traditionelles*, sub pseudonimul Geticus, între anii 1936 și 1937. Cartea apare în 1984 în ediție italiană (*La Dacia Iperborea*, Edizioni All'Insegna del Vetro, Parma, Italia, 1984) și trei ani mai târziu, în 1987, în ediție franceză (*La Dacie hyperborénne*, Ed. Pardès, Puiseaux); *O icoană creștină pe Columna Traiană* (Editura Cartea Românească, București, 1994) și *Monarhul ascuns* (Editura Institutul European, Iași, 1992). Lor li se adaugă un consistent eseu – *Incantația sângelui* – apărut în volumul cu același titlu (Editura Institutul European, Iași, 1993).

Resuscitarea tradiției de sorginte folclorică face obiectul a două studii fundamentale: *Creangă și Creanga de Aur*

---

[13] *Ritualul gradului de maestru*, MLNR, p. 33

[14] Vasile Lovinescu, *Scrisori Crepusculare*, Editura Rosmarin, București, 1995, p. 25

(Editura Cartea Românească, București, 1989) și *Interpretarea ezoterică a unor basme și balade populare românești*, (Editura Cartea Românească, București, 2000) la care am adăuga eseul *Interpretări inedite ale simbolismului din două snoave aparținând lui Ion Creangă*, inclus de edituri în volumul, deja amintit, *Incantația sângelui*.

Coordonata metafizică a operei lovinesciene este larg dezbătută în volume a căror lectură este obligatorie pentru înțelegerea deplină a lui Vasile Lovinescu: *Mitul sfâșiat* (Editura Institutul European, Iași, 1993), *Jurnal alchimic* (Editura Institutul European, Iași, 1994), *Însemnări inițiatice* (Editura Rosmarin, București, 1996) și *Meditații, simboluri, rituri* (Editura Rosmarin, București, 1997). Un volum care adună cele mai importante părți ale celor trei opere din urmă este *Exerciții de meditație* (Editura Rosmarin, București, 2000).

Nu am insistat asupra publicisticii lui Vasile Lovinescu din două motive: există deja un studiu al lui Dan Stanca dedicat acestei componente a operei lui Lovinescu, în primul rând, și intenția de a relua această temă într-un studiu viitor, în al doilea rând. Când a fost cazul, am amintit, însă, articole de presă cu un mesaj important, chiar dacă publicistica lui Vasile Lovinescu vestește toate marile sale teme.

Toate volumele amintite au fost analizate critic și obiectiv pe parcursul acestui volum, singura reducție fiind aceea că, pentru a defini coordonata metafizică, am optat pentru volumul *Exerciții de meditație*, pe deplin lămuritor pentru tema abordată.

Am lăsat la urmă volumul *Scrisori crepusculare* (Editura Rosmarin, București, 1995) deoarece este unul care reunește toate temele majore al Opus-ului lui Vasile Lovinescu, fiind totodată și unul al mărturisirii, o evanghelie lucidă a melancoliei și a iubirii, departe, însă, de a fi un simplu opus epistolar. Ajunși la acest capitol sensibil, o precizare se impune. Dincolo de nepregătirea filologică a editurilor, poate fi luat în calcul și faptul că însăși gândirea autorului, (con)centrată în

jurul unor teme recurente și decantate în permanență, a favorizat o *editare ezitantă* a textelor.

În *masa de scrieri* arhetipologice ale lui Vasile Lovinescu, prezente pe piața românească a cărții ezoterice, mitanalitice, mitocritice, se regăsesc și unele serii de texte *închegate*, cu o deplină coerență, care pot intra așa cum sunt într-o ediție științifică impecabilă. Într-o primă categorie s-ar situa textele cu statut de antume, care reflectă – în forma publicată – voința fermă a autorului: *Al patrulea hagialâc*, exegeză nocturnă a *Crailor de Curtea-Veche*, Editura Cartea Românească, București, 1981 și *Creangă și Creanga de Aur*.

Dintre postume, opera cea mai unitară, care respectă clauza temporalității, rămâne *Jurnal alchimic*, care cuprinde *note datate* între octombrie 1966 – ianuarie 1967, unitatea de ordin temporal a lucrării provenind și din materia însăși pe care o tratează autorul.

Este evident că, după 1989, Vasile Lovinescu trebuia recuperat cât mai grabnic. Aura lui de *personaj misterios*, pe nedrept *marginalizat*, se cerea întregită de contactul cu opera al unui public nu întotdeauna pregătit, dar avid de cunoaștere. Fără a-i învinui câtuși de puțin pe cei apropiați, care s-au ocupat de editarea manuscriselor lui Vasile Lovinescu, nu ne putem opri să constatăm o editare uneori haotică, neștiințifică și nefilologică a textelor. Buna intenție – recuperarea și promovarea culturală a scrierilor lui Vasile Lovinescu – nu a fost întotdeauna ajutată de rigoarea filologică, de structurarea tematică și de ordonarea istoriografică, proceduri care ar fi favorizat punerea în evidență a semiozei hermetice, a mitanalizei și a arhetipologiei așa cum au fost înțelese și puse în operă de Vasile Lovinescu.

Vom milita pentru realizarea unui corpus de *opere creatoare complete Vasile Lovinescu* constituit pe cele trei axe fundamentale, fără a pierde din vedere o posibilă biografie, recuperând momente controversate ale vieții sale, sau o axă secundară, aceea a *localismului creator,* cu referire la

Folticeniul oniric, integrat în Moldova mitică de dincolo de neguri.

Vom urmări, de asemenea, sistematizarea receptării critice a operei lui Vasile Lovinescu, reconsiderând fiecare volum în parte. Vrem să punem la lucru un aparat filologic complet (evidențierea variantelor) și un aparat de istorie literară cât mai fidel – cronologia biografică, notele și comentariile fiecărui text, restituirile din presă și, uneori, din manuscris, reperele critice, bibliografia. Un posibil model ne va fi cel furnizat de Oana Soare, care s-a ocupat de editarea lui Marin Preda și Ștefan Bănulescu, urmând teoria despre tehnicile de editare a operei stabilită de Robert Escarpit în *De la sociologia literaturii la teoria comunicării*, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980.

Pentru lucrarea de față, în lipsa altor surse, am utilizat texte editate la:

1. Editura Institutului European din Iași, în colecția *Eseuri de ieri și de azi*: *Monarhul ascuns* (permanență și ocultare), 1992; *Mitul sfâșiat* (mesaje străvechi), 1993; *Incantația sângelui*, ediția a II-a, 1999 a fost *îngrijită* aproape exclusiv de Alexandrina Lovinescu (autoare a unor cărți pentru cei mici și/sau cu temă didacticistă) și Petru Bejan (profesor universitar doctor, director al Departamentului de Filosofie din cadrul Universităţii Al.I. Cuza şi membru al AICA – Asociaţia Internaţională a Criticilor de Artă –, autorul volumelor *Amurgul frumosului*, *Lumea artei* şi *Tîrcoale critico-hermeneutice*, Editura Axis, 2012);

2. Editura Rosmarin din București (cu deschidere ezoterică), unde s-au publicat *Steaua fără nume*, 1994, editat de Roxana Cristian, Florin Mihăescu și Dan Stanca; *Scrisori crespusculare*, 1995, îngrijit de Roxana Cristian și Florin Mihăescu (care cuprinde scrisori expediate de Vasile Lovinescu între 1961 și 1984), discipolii maestrului, care

au făcut parte din grupul inițiatic *Fraternitatea lui Hyperion* (începând cu 1958), editori fără o pregătire filologică propriu-zisă.

1.2. Coordonatele azimutului exegetic

Prezenta exegeză își propune – în egală măsură – două obiective: primul este acela de a oferi o interpretare complexă, îmbogățind perspectiva critică, asupra operei lui Vasile Lovinescu; cea de-a doua, complementară, urmărește umplerea golului exegetic dedicat lui Vasile Lovinescu.

Înainte de 1989 apărea un singur studiu, respectiv în *Convorbiri literare* (Pagini bucovinene), în nr. 14 – nr. 21, Iași, 1983.

După Revoluție, numărul fragmentelor din opera lui Vasile Lovinescu apărute în diverse publicații crește, fără ca rata să fie una spectaculoasă: *România Liberă*, *Cotidianul LAI*, *Timpul*, *Manuscriptum* (nr. 2-4, 1991; nr. 1-4, 1992; nr. 1-4, 1993, nr. 1-4, 1994), *Steaua*, *Echidistanțe*, *Cronica*, *Fundația Culturală Română* (Dicționarul Scriitorilor Români, coordonator: Mircea Zaciu, 1998), *Discipoli guénonieni din România* (coordonator: Ahile Verescu, Editura Civitas, 2012), *Convorbiri literare*, *Adevărul Literar și Artistic*, *România Liberă*, *Viața Românească*, *Trivium*, *Connaissance des religions* (Paris, nr. 51-52, 1997, *Le mythe sous le ciel des étoiles fixes*), *Caiete de studii tradiționale* (Editura Rosmarin, 2001), *Luceafărul*, *Dilema*, *Scrieri și studii tradiționale* (Editura Pontifex, 2002-2014), *Rost*.

Numărul volumelor referitoare la opera și viața lui Vasile Lovinescu nu este nici pe departe mulțumitor: *Caiete critice* (volum coordonat de Eugen Simion, dedicat lui Vasile Lovinescu, nr. 9-11, 1994), *Contemplatorul solitar* (Dan Stanca, Editura Institutul European, Iași, 1996), *Vasile*

Lovinescu și Funcțiunea Tradițională (Florin Mihăescu, Roxana Cristian, Editura Rosmarin, București, 1998), *Limbaj și conștiință în metafizica și poetica lui Hölderlin* (studiu introductiv şi note de Mihai A. Stroe la volumul *Hyperion – un fragment*, Friedrich Hölderlin, Editura Institutul European, Iași, 1998), *Treptele cunoașterii inițiatice la Vasile Lovinescu* (Florin Mihăescu, Editura Arhetip, Bucureşti, 2003), *Agartha fălticeneană* (Roxana Cristian, Editura Rosmarin, București, 2012).

Urmărim ca, printr-o perspectivă hermeneutică înnoitoare, să definim axele Opus-ului lovinescian, folosind nu doar o terminologie adecvată subiectului, ci și un set de metode critice, cărora li se va adăuga o abordare *din interior*, având filtrul unei inițieri ezoterice, ca un soi de *cheie universală* cu care să putem deschide drumul către arhitextul lovinescian.

Vom opera cu sintagme și concepte relevante: *ezoterism, simbol, tradiție primordială, sufism, masonerie, massenie, semioză hermetică, Athanor, alchimie, piatră unghiulară, metafizică, mit, inițiere, hagialâc*, pentru a ne opri la cele mai importante.

Setul de metode critice cuprinde imagologia, simbologia, tematismul, culturologia, mitocritica şi mitanaliza, cu observația, pentru cea din urmă metodă amintită, că statutul ei pare să se fi consolidat în ultimul timp, în ciuda neîncrederii cu care Ioan Petru Culianu o excludea din rândul metodelor critice cu un statut definitiv.

Trei mari capitole vor constitui țesătura textului: istoria și geografia mitică, resuscitarea tradiției de sorginte folclorică și metafizica lovinesciană, în ultima parte făcând și o radiografie a atitudinilor criticii față de opera lui Vasile Lovinescu.

Analiza noastră încearcă să evidențieze nu doar fețele intelectualului Vasile Lovinescu, ci și trăirea de dincolo de *obrăzar*, într-o hermeneutică nouă a *Scrisorilor crepusculare*. Totodată ne oprim asupra eseului *Incantația sângelui* în care

autorul creionează, nu o dată seducător, imaginea Moldovei interioare, socotită a fi un spațiu inițiatic, oglindit în literatura secolelor trecute.

Analiza semioticii hermetice lovinesciene este filtrată prin conceptele lui Eco, așa cum apar în *Limitele interpretării*, lăsând o poartă deschisă către gândirea magică, către lupta cu necontenita dezvrăjire a lumii.

Capitolul II

Triptic de istorie mitică a României

2.1. *Urgrund*-ul tradițional al românilor

La un deceniu după desăvârșirea celui mai important proiect național, cel al Unirii, intelectualitatea noastră, ieșită de sub presiunea istoriei, intră cu febrilitate în logica unei alte definiri necesare, cea a spiritualității naționale. Cum era normal și necesar, cele două coordonate – istorică și spirituală – s-au *solidarizat* în efortul construcției naționale. Drept urmare, anii ’30 își regăsesc amplitudinea. O generație nouă, rafinată de momentele anterioare, de căutările febrile ale identității culturale, *Dacia Literară* și *Junimea*, a trasat în doar câțiva luștri noua paradigmă asumată de generația ezoterică a acelor ani, cea care și-a asumat demersul pe două axe, aflate într-o benefică tensiune: diacronică și sincronică.

Pe lângă datoria de a (re)defini originea, această generație de intelectuali, imposibil de clasificat într-o categorie unitară, a avut misiunea de a integra spiritualitatea românească în timpul ei și în europenitatea cronotropă, atât de încărcate de experiențe tulburătoare și roditoare.

Lumea intelectuală a Bucureștiului interbelic, preocupată de teme noi – mitul, religia, misticismul, inițierea ș.a.m.d. –, caută noi abordări ale unor teme ce îi veneau din istorie – folclorul, descălecările și întemeierile, dacismul.

Ceea ce a constituit *generația ezoterică*, sintagmă privită cu o reticență de neînțeles, reunește nume ce sunt sau încă pot deveni repere decisive pentru reconfigurarea culturii naționale. Sunt, pentru că locul este unul câștigat definitiv – Eliade, Blaga, Cioran, Noica, Mihail Sebastian. Pot deveni, pentru că opera lor nu este încă repusă în justa lumină până acum; în acest caz vorbim despre Mihail Avramescu, Mihail Vâlsan, Dan Botta, Dan Petrașincu, Anton Dumitriu sau Sandu Tudor.

Am omis deliberat două nume, cele ale lui Vasile Lovinescu și Nae Ionescu, pe care o parte a criticii actuale îi consideră vectorii principali ai generației anilor ’30, luând în discuție și două posibile filiații, una dintre acestea, cea reprezentată de Vasile Lovinescu, ducând până la Nichita Stănescu.

> *În anii ’30, în România existau mai multe cercuri spirituale. Lovinescu i-a cunoscut pe cei anunțați de dumneavoastră [Nae Ionescu, Mircea Eliade, Constantin Noica – nn], dar nu s-a apropiat de ei. S-a simțit mai mult atras de personalități mai puțin cunoscute, cum este Mihail Avramescu, un Mihail Vâlsan, care au intenționat, la rândul-le, să obțină o inițiere sufită [...]. Cu Mircea Eliade, Lovinescu s-a întâlnit de mai multe ori, dar drumurile lor mergeau, totuși, oarecum divergent. Cu Noica, relațiile au fost sporadice*[15].

Astfel se justifică și opțiunea noastră de a nu-l fixa pe Vasile Lovinescu într-un tipar, fapt cu desăvârșire imposibil, pentru că el însuși este tiparul, creatorul propriei sale categorii cu care unii intelectuali pot veni în contact, dar, cu siguranță, în care le este greu să rămână. Să luăm exemplul lui Blaga, apropiat de Lovinescu din perspectiva abordării mitice sau al lui Cioran, pe care abordarea metafizică îl apropie de Lovinescu. Exemplele pot continua, dar nu fac decât să ducă la concluzia că Vasile Lovinescu, grație modului său *capricant* de

---

[15] Alexandru Anghel, *Interviu cu Florin Mihăescu* în *Rost cultural, politic, religios*, anul III, nr. 23, ianuarie 2005, p. 17

a fi, este supraveghetorul solitar, rupt de fastidiositatea vremii sale, aflat într-o luptă care îl definește – aceea de a păstra Tradiția într-o lume ce își trăiește fericită sfârșitul: *Ceea ce scriu e neconformist și inactual la un grad care e o sfidare față de lumea modernă*[16].

Fundamental pentru înțelegerea autorului *Daciei Hiperboreene*, pentru înțelegerea rolului său determinant în cultura românească, cu toate cele ce i se pot reproșa de o critică atentă mai degrabă la fascinația de a opera cu uneltele proprii, este conceptul de *trăire simbolică a lumii*. Scăpat de presiunea oricărei (în)regimentări, Vasile Lovinescu rămâne singular, poate și singur, într-o lume pe care o trasează după logica lui simbolică.

Așadar, Lala Lovinescu este acel mag care cere, citește *impune*, să-i parcurgem scrierile ca într-o inițiere din care nu mai există cale de întoarcere:

> *Textele magice și hermeneutica lui Vasile Lovinescu par să nu admită o lectură pe calea de mijloc, pe parcursul căreia cititorul nu reține decât ipotezele care corespund sistemului său logic sau unor criterii de verosimilitate precis stabilite. Magul ne cere (= impune) să-i parcurgem scrierile ca-ntr-o inițiere, din care nu mai există cale de întoarcere. Critica lui Umberto Eco față de René Guénon întreprinsă în* ***Limitele interpretării****, i se potrivește într-o oarecare măsură și lui Vasile Lovinescu (în calitatea sa de discipol fidel al Maestrului): avem de-a face cu o gândire care rupe punțile în spatele ei, care se sprijină doar aparent pe rigoare istorico-filologică, dar hrănindu-se cu precădere din etimologii presupuse*[17].

Opera lui Vasile Lovinescu este o fascinantă *planșă de arhitectură* din perspectivă diacronică și sincronică totodată, trasată în continuitatea miturilor ordonatoare, reluate magic în ritualuri menite să ascundă marile adevăruri, până când o lume

---

[16] Vasile Lovinescu, *Scrisori Crepusculare*, Editura Rosmarin, București, 1995, p. 25

[17] Ioan Pop-Curșeu, *Recitindu-l pe Vasile Lovinescu,* în Revista *Steaua,* nr. 10-11 (732-733), octombrie-noiembrie 2009, p. 64

renăscută le va recupera. Acest mare maestru, temându-se, în chip paradoxal, de spectacolul propriei ratări, se definește punând la baza gândirii sale magice principiul *pars pro toto*, enunțat de J. G. Frazer:

> *Superioritatea trăirii simbolice a lumii stă în faptul că prin ea cantitativul dispare și rămâne calitativul, [...]; cine prinde în cel mai infim lucru o părticică de lumină, pe care o ascunde și o simbolizează, se unește cu toată lumina, cu rădăcina universală, cu Ideea acestei lumini particulare. Și în Universal, cine are o parte, are totul, pentru că Universalul nu e divizibil. [...] Și apoi, în ordine descendentă, a vedea simbolul unui lucru este a percepe țesutul întregului plan de fire în care se află acel lucru, pentru că ochiul devenit vizionar percepe, fără să mai fie nevoie de o altă sforțare, lumina ocultă și din celelalte lucruri ambiente. Transformarea magică a privirii noastre. Fiecare spectacol e pentru întâia oară văzut. Pentru noi se creează lumea în fiecare moment*[18].

Lovinescu participă la temele momentului fără însă ca abordările sale să poată fi încadrate în curentele literare statuate de critica literară:

> *În ciuda unor puncte comune între gândirea lui Vasile Lovinescu și tradiționalismul literar interbelic (legătura cu pământul, dacismul, un ante-modernism destul de pronunțat) diferențele sunt semnificative în ceea ce privește concepția asupra tradiției. Scriitorii formați sub zodia sămănătorismului, a poporanismului sau – mai târziu – a gândirismului interbelic puneau în prim plan o doctrină despre esența națiunii și a culturii române păstrată mai ales în lumea rurală, fără influxuri venite din afară. Concepția lor culturală era una folclorizantă și populistă (în toate sensurile posibile ale cuvântului): o cultură română autentică nu se putea sprijini decât pe strălucitoarea ei tradiție folclorică*[19].

Doar o privire voit grăbită l-ar putea include pe Vasile Lovinescu într-una din categoriile amintite. Deși atinge teme definitorii pentru mișcările literare amintite (fără a fi, însă, un

[18] Vasile Lovinescu, *Jurnal alchimic*, Editura Institutul European, Iași, 1994, p. 199
[19] Ioan Pop-Curșeu, *op. cit.*, p. 61

ruralist), cu toate că putem vorbi de intersecții mai mult sau mai puțin întâmplătoare, Vasile Lovinescu se desprinde de orice context ideativ strâmt, urmându-și identitatea.

Un bun exemplu ar fi punerea în discuție, prin *Dacia Hiperboreană*, a problemei centralității României, temă de o importanță covârșitoare și anevoie de pătruns. Cu siguranță, ideea nu este una nouă. O abordează și Nicolae Densușianu în *Dacia preistorică*; pentru Densușianu, Valea Dunării este considerată locul de dezvoltare a unei civilizații preistorice – civilizația pelasgă – precursoare a celei dacice. Întregul sistem mitologic al grecilor, alături de creațiile populare românești, sunt mărturiile unor evenimente istorice îndepărtate. În concepția lui Densușianu, importanța acestei civilizații este dată și de roirile ce au avut loc dinspre Dacia, al căror rezultat a fost întemeierea civilizațiilor antice.

Folosindu-se de date din culturi arhaice, Eliade a arătat că *omul din societățile premoderne dorește să trăiască cât mai aproape de Centrul lumii și să știe că țara lui se află efectiv în centrul suprafeței terestre*[20].

La rândul său, Vasile Lovinescu își așază concepția privitoare la spațiul național pe axele unei geografii mitice și ale unei istorii sacre, pornind de la ceea ce a fost numit *Urgrund*-ul tradițional al românilor, invocat pentru a explica modul în care acest popor a îndeplinit un destin de misiune culturală în secolele trecute.

Prin *Dacia Hiperboreană*, pe care Claudio Mutti o consideră *o operă de hieroistorie și geografie sacră*[21], Vasile Lovinescu a așezat România în centrul ideal al crucii descrise de migrația Hiperboreană:

> *Geografia Daciei [...] este dominată de o realitate centrală: podișul Transilvaniei, încercuit de lanțul Carpaților și de Munții Apuseni [...] De la Rin și Alpi până la marele zid chinezesc, indefinitul domnește în*

[20] Mircea Eliade, *Il sacro e il profano*, I, 6, Torino, 1967, p. 27

[21] Claudio Mutti, *Guénon în România*, Editura Vremea, București, 2003, p.65

stăpân: pământuri nemărginite, ținuturi care încep nu se știe unde și sfârșesc nu se știe unde. În acest ocean de posibilități, Dacia este singura țară caracteristică, definită, formând o unitate geografică. [...] toate acestea sunt așezate exact pe paralela de 45°, adică în mod riguros la jumătatea distanței între Pol și Ecuator[22].

Demonstrația urmează calea marii migrații hiperboreene:

Dacia a fost sediul Centrului Suprem într-o vreme foarte îndepărtată. [...] migrația hiperboreană a fost verticală până în punctul în care a întâlnit paralela 45°, la jumătatea distanței între Pol și Ecuator. Acolo, ea s-a împărțit în ramuri orizontale. O parte a migrației a urmat verticala până în Grecia. Cât despre ramura occidentală, celtică, a Hiperboreii, itinerariul său ne este arătat de simbolismul geografic, de bunul simț de asemenea: cursul superior al Dunării. Și crucea a fost astfel desăvârșită[23].

Înainte de a intra în substanța studiului realizat de Vasile Lovinescu, ne îngăduim să aruncăm o utilă ancoră în prezent. Suntem cu puțin înaintea sărbătoririi unui secol de la întemeierea Statului modern și ne pregătim să pășim în viitor, dând sens ziditor trecutului. Altfel, nu am putea vorbi cu mândrie de națiunea română, în sensul integrator, deși ușor desuet al termenului.

Trecând peste mâhnirea pe care ne-o provoacă ignorarea operei lui Vasile Lovinescu, nu putem să nu ne întrebăm care sunt *vocile* autoritare ale prezentului care, atent promovate, caută să impună linia de gândire asupra trecutului național. În *Istorie și mit în conștiința românească*, Lucian Boia, cu care nu ne propunem să polemizăm, recomandă o abordare indiferentă a trecutului istoric, capabilă să provoace o adevărată criză de identitate:

Poate vom încerca, nu să uităm istoria, dar să fim ceva mai puțin obsedați de ea. Privim prea mult spre trecut

---

[22] Vasile Lovinescu, *Dacia Hiperboreană*, Editura Rosmarin, București, 1996, pp. 21-27

[23] *Ibidem*, p. 41

(spre un trecut cu ușurință mitificat) și prea puțin în prezent și spre viitor. Nu avem ce învăța de la Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul, și nici măcar de la oamenii politici ai perioadei interbelice. Problemele prezentului se rezolvă cu mijloacele prezentului și din perspectiva prezentului. Cu aproape două veacuri în urmă, când au decis să joace cartea modernizării, a occidentalizării și a statului național, românii nu s-au așezat în continuarea unei vechi istorii, ci s-au despărțit de ea. Acum intrăm într-o lume nouă și este necesar un nou început. Nu putem rămâne prizonieri ai trecutului. Trebuie să dovedim că România înseamnă ceva, astăzi[24].

Istoricul de succes al acestui început de secol românesc se războiește, deopotrivă, cu Densușianu, cu Hasdeu și cu toți cei pe care lucrarea *Dacia preistorică* i-a inspirat, într-o frazare voit iconoclastă:

În perioada interbelică, teza lui Densușianu a fost preluată și dezvoltată de câțiva istorici amatori, îmbătați de naționalism. Ciocnirea tot mai violentă a ideologiilor și afirmarea spiritului autohtonist ofereau acestora un spațiu de manevră pe care profesionalizarea istoriei păruse la un moment dat a-l elimina. Intuiția nespecialistului devine chiar, în ochii unora, o virtute, depășirea raționalismului apărând ca un deziderat fundamental al dreptei naționaliste. Mircea Eliade îndemna către un nou diletantism, sprijinit pe observația că diletanții au simpatizat întotdeauna istoria și au înțeles-o; sensurile profunde și marea sinteză le sunt mai accesibile decât profesioniștilor[25].

Între acei istorici amatori căzuți pradă naționalismului se află, evident, și Vasile Lovinescu, anulat cu o singură mișcare de condei și fără o cercetare atentă a reverberațiilor operei lui. În fața pericolului de a uita contribuția fondatoare a unor generații, credem că suntem datori să restituim adevăruri, aplicând o dreaptă hermeneutică. Fără însă a mitiza/mitifica

---

[24] Lucian Boia, *Istorie și mit în conștiința românească,* Editura Humanitas, București, 2011, p. 51

[25] *Ibidem*, pp. 165-166

sau demitiza/deturna inutil.

Așa cum se va putea constata, vom opta pentru o perspectivă pozitivistă, lumină în care trebuie deplasată și reprivită opera lui Vasile Lovinescu. Prin tripticul *Dacia Hiperboreană*, *O icoană creștină pe Columna Traiană* și *Ciubăr Vodă*, acesta propune o perspectivă unică și surprinzătoare asupra istoriei noastre, rămânând ca spiritele atente să reconfirme, cu dreaptă măsură, sensuri noi și deschideri neașteptate.

*

* *

Vasile Lovinescu, sub pseudonimul Geticus, începe să publice *Dacia Hiperboreană* la 31 de ani, în revista *Études Traditionelles* (1936-1937), Paris, la doi ani după debutul unei corespondențe susținute cu René Guénon. Maestrul își încurajează discipolul să aprofundeze demersul, netezindu-i, în egală măsură, calea spre obținerea unei inițieri alawite, prin Titus Burckhardt.

> *Aparținând unui puternic curent tradițional de transmitere a philosophiei perenis, Vasile Lovinescu găsește în opera și destinul inițiatic al lui René Guénon calea devenirii, tariqah, care conduce de la shariya, drumul mare, social și religios la haqiqah, cunoașterea pură, adevărul ezoteric*[26].

Este evident că *Dacia Hiperboreană* rămâne o încercare a tinereții entuziaste a lui Vasile Lovinescu. În jurul vârstei de 30 de ani, sub înrâurirea lui Guénon, Vasile Lovinescu publică acest studiu fundamental asupra căruia o discreție inexplicabilă s-a așternut aproape 50 de ani, până când, în 1984, a fost descoperit în Italia de Claudio Mutti, cunoscutul cercetător al Tradiției, care l-a publicat în *Edizioni all'insegna del Vetro*, la Parma.

---

[26] Ahile Z. Verescu, *op. cit.*, p. 53

Sunt două idei asupra cărora suntem datori să reflectăm. Prima este aceea că, după publicarea *Daciei Hiperboreene,* Vasile Lovinescu intră într-o *tăcere a scrisului,* din care emerge după aproape 25 de ani. A doua idee asupra căreia merită să întârziem este aceea că germenii amintitului studiu se arată în publicistica de tinerețe a lui Vasile Lovinescu. Astfel, în publicația *Vremea* din 15 iulie 1934, în articolul *Publicarea meritelor lui Nicolae Milescu*, Vasile Lovinescu expune concepția sa asupra istoriei considerând că *istoria se valorizează numai prin directă raportare la filosofie, spiritualitate, mistică*, istoria românească fiind *croită pe temeiul apartenenței la Tradiția primordială*. În același an, în articolul *O nouă rasă de stăpâni* (*Vremea*, 18 februarie 1934), Vasile Lovinescu își deconspira *nădejdea* într-o *transfigurare, într-o schimbare la față a țării care să aducă la suprafață rasa de stăpâni, de vrednici, de chemați*, speranță aducând cu sine adieri cioraniene din *Schimbarea la față a României* (scrisă la 24 de ani, în 1935-1936).

Într-un alt articol din aceeași publicație, din 26 ianuarie 1936, intitulat *Căpitanul Eden*, Vasile Lovinescu se arată însuflețit de o idee strălucită care va străbate întreaga sa ființă, într-un soi de *ars philosophica*: *Un stat mic e condus de oameni, un stat mare e condus de mituri*. Fără îndoială că *Dacia Hiperboreană* se nutrește din această înțelegere superioară a destinului unui neam.

Ieșită din vâltoarea timpului, asertiunea lui Mircea Eliade încredințată *Jurnalului* său (2 august 1946), referitoare la Vasile Lovinescu (și la Mihail Vâlsan) pare nedreaptă.

> *Ce-ar fi făcut un Vasile Lovinescu sau un Vâlsan fără René Guénon? Primul ar fi continuat să fie un mediocru eseist-ziarist, un mediocru comentator al ultimei cărți de filosofie editate de Cartea Românească*[27].

Cel puțin ultima frază este în contradicție cu substanța

[27] Claudio Mutti, *op. cit.*, p. 53

ideatică a *Daciei Hiperboreene* și a celorlalte studii închinate istoriei naționale, chiar dacă o bună parte din afirmațiile tânărului Lovinescu pot fi amendate, astăzi, de rigorile criticii.

Nu ne îndoim de faptul că suntem în situația de a aplica o hermeneutică de inspirație *mitocritică* unui text aflat la confluența temporalului cu permanentul, a faptului istoric cu eternul continuu, lucrare din care se reliefează structuri mitice, arhetipale. E clar că Vasile Lovinescu, preluând modelul Guénon, își proiectează și construiește opera în jurul a cinci *elemente polare* – după expresia lui Jean Borella[28] – : *critica lumii moderne, Tradiția, metafizica, simbolica și realizarea spirituală*[29]. Sunt unghiurile unui pentagon simbologic, în funcție de care Marcel Tolcea consideră că:

> *Borella observă că viziunea guénoniană, tradițională, abordează simbolul dintr-o cu totul altă perspectivă decât toate teoriile moderne, începând de la Kant încoace. Este vorba despre faptul că, la Guénon, necesitatea simbolului nu derivă, în mod fundamental, dintr-o voință sau dintr-o activitate inconștientă de deghizare, ci, dimpotrivă, simbolismul este o consecință a naturii lucrurilor, a faptului că realitățile superioare, metafizice nu au cum să se manifeste, să se exprime decât sub această formă pe care o numim simbolică. Acest fapt, această pragmatică a simbolului modifică în mod radical nu numai toate mecanismele de operare, de receptare a simbolului, poziția (libertatea) interpretului, ci mai ales finalitatea demersului hermeneutic, fiindcă, fundamental, simbolului i se atribuie – așa cum exemplificam supra în atitudinea lui Guénon față de psihanaliză – o origine nonumană. O astfel de premisă ne obligă imediat să constatăm că, fatalmente, simbolul nu poate minți, nu poate induce în eroare, nu poate disimula, ci doar este sortit să exprime adevărul. Cu alte cuvinte, realitatea sa și funcția sa coincid, adică finalitățile oricărui demers hermeneutic*

[28] Jean Borella, *Du symbole selon René Guénon*, Cahier de l'Herne: René Guénon, 1985, p. 207
[29] Marcel Tolcea, *Ezoterism și comunicare simbolică*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2004, p. 123

ajung la același conținut. Borella propune sintagma hermeneutică obediențială, în sensul că interpretarea va trebui să urmeze în mod riguros toate reperele formei și calității sensibile[30].

Gândirea de tip simbolic, ce însuflețește întreaga operă a lui Vasile Lovinescu, iese din modernitate și scapă uneltelor critice obișnuite. Este pur și simplu o abordare unică a realității într-o hermeneutică superioară de tip inițiatic. Ascuns și apărat în/de principiul său, Vasile Lovinescu se dezvăluie a fi *misionarul* plecat într-o *călătorie catartică în lume*, un pelerin aflat în căutarea Graalului, ascuns în Curtea-Veche a Tradiției.

Solitar și solidar traseului ales, paradoxalul Lovinescu rămâne marele anonim al gândirii românești, aproape necunoscut și prea puțin înțeles, cum mărturisește apropiata maestrului, Roxana Cristian:

Deși au aparținut aceleiași generații, unul născut în 1905 (V.L.) și altul în 1907 (M.E.), iar preocupările lor aparente au fost identice până la un anumit punct, au avut tipuri total diferite de gândire și de metodă de realizare a condiției umane.

Unul a avut o vastă audiență, a fost ales membru în numeroase academii prestigioase. Celălalt a avut un cerc foarte restrâns de prieteni, nu a părăsit țara și a preferat să trăiască aici până la capăt. Cu excepția scurtelor călătorii la muntele Athos și în Franța, viața sa nu a cunoscut nimic spectaculos în ordinea vizibilă a lucrurilor. [...]

Vasile Lovinescu putem spune că și-a ascuns cu grijă atât lucrarea, cât și viața. [...] Vasile Lovinescu s-a ancorat în starea supra-temporală, a fost omul timpului intern.

Mircea Eliade a visat timpul suspendat și chiar abolirea timpului, Vasile Lovinescu și-a asumat, cu prețul neclintirii, integrarea timpului.

Mircea Eliade a visat, Vasile Lovinescu a vegheat.

Mircea Eliade a fost naratorul, Vasile Lovinescu martorul[31].

---

[30] *Ibidem*, p. 124

[31] Roxana Cristian, *Agartha Fălticeneană*, Editura Rosmarin, București, 2012, pp. 11-13

Deși a refuzat cu obstinație spațiul public, respingând nu doar orice tip de polemică, ci și încercarea de a-și apăra opera, Vasile Lovinescu nu scapă ochiului sever al criticii avizate. Nu e momentul oportun să discutăm despre *receptarea* lui Vasile Lovinescu; o vom face în finalul lucrării.

Aducem în discuție opinia unui cercetător cunoscut al literaturii ezoterice/oculte românești, Marcel Tolcea, în opinia căruia Lovinescu practică *o hermeneutică revanșardă,* asumpție ce contravine celei extrase din lucrarea lui Borella pe care o considerăm mai apropiată de intenția lui Vasile Lovinescu.

În lucrarea *Eliade, ezotericul*, Marcel Tolcea stabilește inventarul scriitorilor români care se pretează unei abordări de tip ezoteric/ocult: Dimitrie Cantemir, Creangă, Eminescu, Hasdeu, Macedonski, Sadoveanu, Mateiu Caragiale, Ion Barbu.

Aflat în zona de radiație esoterică a lui Radu Certănescu (pasionat, la rândul său, de filozofia culturii, științe hermetice și arte ezoterice, autor al op-ului *Literatura luciferică. O istorie ocultă a literaturii române*, 2010), Marcel Tolcea ezită în a-și pregăti posibilitatea unui demers critic de anvergură având ca obiect gândirea lui Vasile Lovinescu, oprit, se pare, de *sentimentul unei anume hermeneutici hazardate, lipsite de precauții, exagerat speculative și adesea gratuite, toate acestea în absența datului doctrinar. Cam de felul celei practicate, prea adesea, de Vasile Lovinescu*[32].

În continuarea analizei sale incoative, Marcel Tolcea se dovedește a fi neconvins de hermeneutica practicată de Vasile Lovinescu atunci când divaghează pe imersiunea în mitic și imemorialitate:

> *La mijlocul deceniului trei, o asemenea adâncime – i.e. o coborâre până în timpurile imemoriale precum și constatarea supraviețuirii camuflate a acestor vestigii în cultura noastră populară – dădea o cu totul altă perspectivă spiritualității românești, y compris istoriei ce*

[32] Marcel Tolcea, *Eliade, ezotericul*, Editura EST, București, 2012, p. 27

abia se împlinise la 1918. Complexul de tânără națiune era compensat, chiar răsturnat, de sabotarea istoriei, de o punere între paranteze a civilizației occidentale și de o clamare irepresibilă a străvechimii cu valoare de panaceu social[33].

Ne permitem să îi amendăm convingerea pe considerentul că nevoia unui imperativ cu bătaie în absolut, strict cultural, *Absolutul* realizat prin cunoașterea ezoterică, presupune două lecțiuni guénoniene distincte:

una pur doctrinară, reprezentată de Marcel (Mihail) Avramescu, Michel (Mihai) Vâlsan, Vintilă Horia, André Scrima și, parțial, Eliade, pe de alta, una de tip recuperativ, cu accent pe o hermeneutică a istoriei și/sau folclorului pe care aș numi-o o hermeneutică revanșardă. Așa cum fac Vasile Lovinescu, și, din nou, *Eliade. De altfel, cred că acest fapt explică ceva mai în profunzime și de ce aceștia din urmă au aderat la Mișcarea Legionară*[34].

Privitor la această din urmă afirmație a lui Marcel Tolcea, în încercarea de a risipi incertitudinile ce însoțesc acest aspect al vieții lui Vasile Lovinescu, prezentăm opinia autorizată a lui Claudio Mutti:

În ce privește Mișcarea Legionară, Vasile Lovinescu o considera drept un posibil sprijin pentru o acțiune de restaurare tradițională, o restaurare șivaistă, dacă vrem să folosim o expresie caracteristică a sa[35].

Întrebat în 1971 de Vlad Protopopescu despre legătura cu Mișcarea, Vasile Lovinescu ar fi răspuns emoționat: *A fost ceva atât de românesc... nu a existat expresie mai profundă a sufletului românesc*[36].

Plecând de la această afirmație, vom încerca să lămurim problema apartenenței lui Vasile Lovinescu la mișcarea legionară, cu obiectivitatea care stăpânește, ne place să credem,

---

[33] *Ibidem*, p. 36

[34] *Ibidem*, p. 37

[35] Claudio Mutti, *op. cit.*, p. 69

[36] Vlad Protopopescu, *Ștefan Vodă al Moldovei fost-a pe la noi prin munți*, în *Puncte Cardinale*, 8/80, august, 1997, p. 13

întreaga noastră lucrare.

Cercetarea unora dintre cele mai importante articole de presă, din *Vremea*, *Cuvântul*, *Gândirea* sau *Azi*, ca să amintim cele mai importante publicații ale anilor ’30 în care se regăsește semnătura lui Vasile Lovinescu, ne permite o configurare cât mai justă a locului ocupat de hermeneutul moldav în cadrul generației deceniului amintit.

Pentru Dan Stanca, Vasile Lovinescu a aparținut *generației criterioniste*[37], putând fi apropiat de toți reprezentanții ei, dar păstrându-și detașarea față de aceștia, fiind doar *veghetorul de la distanță al destinelor acestei generații minunate fără de care România mare și modernă ar fi fost doar o carcasă lipsită de duh*[38].

Despre gruparea Criterion, Mihail Sebastian scria în iunie 1932 că *este o asociație intelectuală născocită din imaginația și spiritul practic a doi scriitori convertiți la americanism (Paul Sterian și Petru Comarnescu)*[39] și care *își propune să încadreze practic activitatea tinerilor scriitori [...] care înțeleg să-și creeze organ propriu de acțiune*[40].

Grupul de la Criterion a intrat într-o violentă ciocnire de idei cu Eliade, al cărui joc de cuvinte – *Criterion-Cretinion* – e lămuritor pentru statutul intelectual al asociației, autodesființate rapid, în 1934.

O altă posibilă poziționare a lui Vasile Lovinescu este aceea în *noua generație*, care, în concepția lui Zigu Ornea, reunește, sub semnul lipsei de convergență în opinii, tineri și bătrâni, deopotrivă:

> *Ei, membrii acestei generații tinere și nonconformiste, au fost fermentul luptei de idei, întreținând-o și potențând-o, și au oferit un termometru pentru starea de*

---

[37] Dan Stanca, *Contemplatorul solitar*, Editura Institutul European, Iași, 1997, p. 13
[38] *Ibidem*
[39] Mihail Sebastian, *Criterion*, în *Cuvântul*, VIII, nr. 2577, 26 iunie 1932
[40] *Ibidem*

spirit a tineretului [...]. Nu era legionarismul o mișcare poetică a tineretului?[41].

Vasile Lovinescu poate aparține acestei generații, definite în ciclul de douăsprezece articole apărute în *Cuvântul* și intitulate *itinerarii spirituale* de către Eliade, care creiona programul *primei generații românești necondiționate de un obiectiv istoric de realizat*[42].

Pentru Lucian Boia, ofensiva tinerilor anilor ’30 *vizează depășirea condiției de cultură secundară și imitatoare și ridicarea spiritului românesc în sfera cea mai înaltă a universului*[43]. Această nouă generație, de care vorbește și Zigu Ornea, *este cea care experimentează în căutarea a ceva nou, dar încă nedefinit, a unei stări de spirit pe care ei vor să o construiască și pe care Eliade o va numi* ***huliganism***[44].

Poate că o mai bună înțelegere a locului ocupat de Vasile Lovinescu în vâltoarea acestei generații ar trebui să țină seama și de Manifestul Crinului Alb, amintit de Lucian Boia în lucrarea sa, manifest ale cărui idei găzduite de revista *Gândirea*, condusă de Nichifor Crainic, în august 1928, ca replică la itinerariul spiritual eliadesc, consfințeau romanismul și ortodoxia ca trăsături definitorii ale generației.

În opinia noastră, Vasile Lovinescu este un exponent important al generației anilor ’30, împărtășindu-i, într-o oarecare măsură, păcatele, dar rămânând, într-un fel fascinant și greu de explicat, în afara unei înregimentări precise. O dovadă ar fi și aceea că nici Zigu Ornea și nici Lucian Boia, în studiile amintite, nu îl pomenesc, socotindu-l, probabil, prea puțin reprezentativ. O greșeală pe care critica românească a continuat să o facă, poate, ca o replică la atitudinea contra

---

[41] Zigu Ornea, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească,* Editura Fundației Culturale Române, București,1996, p. 147

[42] *Ibidem*

[43] Lucian Boia, *Capcanele istoriei. Elita românească între 1930 și 1950,* Editura Humanitas, București, 2011, p. 25

[44] *Ibidem*, p. 27

academică constantă a lui Vasile Lovinescu, care *a simțit ipostaza deriziunii în clipa în care a semnalat pericolul pe care-l constituie pentru spirit regimentele de folcloriști și etnologi care pretind că* ***sondează originile***[45], ca să ne oprim doar la atitudinea *folcloristului* Vasile Lovinescu.

Revenind la chestiunea poziționării în contextul generației ’30, am putea lua în discuție o altă ipoteză a lui Dan Stanca, pentru care Nae Ionescu și Vasile Lovinescu sunt vârfurile unui poliedru spiritual românesc, *crescut ca un arbore de lumină din rădăcina unui daimon pentru a atinge coroana unui înger*[46].

Generația anilor ’30 a văzut în legiune altceva decât ceea ce era în realitate. Cioran, Noica, Eliade – în măsuri diferite – au aderat la ideile legiunii, *arătându-se chiar entuziasmați de valențele transfigurатorii ale acesteia*[47]. O generație de o mare forță intelectuală *s-a inserat tragic și grandios în destinul României acelor ani*[48], probând, afirmă Dan Stanca, *faptul că esteții, literații nu pot agrea acea factură de gânditori care trăiesc permanent cu preocuparea transcenderii și a transcendentului*[49].

Pentru Dan Stanca, Vasile Lovinescu este singurul *care a devenit conștient de farsa tragică în care avea să cadă legiunea, deși, la rândul lui, a crezut în suflul mistic ce cuprinsese țara și promitea o adevărată schimbare*[50].

Afirmația lui Stanca este susținută și de alte mărturii lipsite de echivoc. În prefața lui Răzvan Codrescu la volumul *Mărturisirile unui* **criminal politic** de Vladimir Dumitrescu, apărut la Editura Babel, Bacău, 2013, se vorbește despre

> *intelectuali heterodocși notorii, de genul guénonistului Vasile Lovinescu, alias Geticus, prin care se exprimă în bună măsură – în tandem cu admirația pentru Mihai*

---

[45] Dan Stanca, *op. cit.*, p. 99
[46] *Ibidem*, p. 13
[47] *Ibidem*, p. 17
[48] *Ibidem*, p. 19
[49] *Ibidem*
[50] *Ibidem*, p. 22

> *Eminescu – şi fascinaţia pentru fenomenul legionar românesc*[51].

Pentru Titus Filipaş, Vasile Lovinescu este *un autor legionar ezoteric puternic influențat de dimensiunea psiho-spirituală din sufism*[52].

Nu mai departe de vara acestui an, în numărul din 15 iulie, într-un articol despre Zilele municipiului Fălticeni, ziarul *Monitorul de Suceava* găzduiește o afirmație a doctorului Vasile V. Popa, fiul prietenului lui Vasile Lovinescu, care, dacă s-ar dovedi a fi adevărată, ar pune într-o lumină stânjenitoare personalitatea autorului *Scrisorilor crepusculare*:

> *Poate vă întrebați: de ce nu i s-a publicat decât o carte – Al patrulea hagialâc (1981) – cât a fost în viață? Pentru că Lovinescu a fost simpatizant al mișcării legionare pentru a putea fi primarul Fălticeniului din epoca legionarismului*[53].

Generația anilor ’30 a ratat Marea Transfigurare Legionară și din pricina unei exaltări naive aflate departe de criminalitatea evidentă a faptelor.

Într-un articol din *Vremea*, 1-8 noiembrie 1933, intitulat *Despre importanța negațiunii*, Vasile Lovinescu își dezvăluie concepția – *un model de raportare metafizică la realitate*[54] – neîmpărtășită/neînțeleasă de legionari:

> *Nu ne vom urî dușmanii, nu pentru că e păcat, ci pentru că ura hrănește pe cel urât cu sângele nostru. [...] Să nu urâm, fiindcă ne vom vedea dușmanul ridicându-se cu forțe însutite în fața noastră. Îi vom spune numai Nu exiști! și va pieri*[55].

Pentru Dan Stanca,

---

[51] Răzvan Codrescu, *Spovedania unui neînvins: Vladimir Dumitrescu*, http://www. rostonline. ro/2013/07/spovedania-unui-neinvins-vladimir-dumitrescu/, accesat la data de 2 iulie 2017

[52] Titus Filipaș, *Mitologia voluntaristă a fraternității*, https://blogideologic.wordpress.com/2007/12/29/mitologia-voluntarista-a-fraternitatii/, accesat la data de 2 iulie 2017

[53] Stelian Borhan, *Personalităţi fălticenene în literatură şi artă*, în *Monitorul de Suceava*, 17 iulie 2017, Anul XXII, nr. 159 (6575)

[54] Dan Stanca, *op. cit.*, p. 25

[55] *Ibidem*

> *Vasile Lovinescu a intuit păcatul noilor aristocrați în momentul în care, scriind articolul* ***Mistica fascismului***[56]*, arăta foarte clar că Evola ratează descoperirea sensului viril-misterios al creștinismului, considerându-l pe linia nietzscheană o religie de sclavi, care și-a luat revanșa asupra Romei*[57].

Autoritățile sacerdotală și temporală figurau – prin dezechilibru – centrul spart în două părți *ce avea să ducă la dezintegrare și implicit la crearea lumii moderne*[58].

Vasile Lovinescu a fost tentat de această temă, dovada fiind un articol cunoscut și programatic – parcă – în termeni cioranieni, menit să alimenteze apartenența sa la legionarism – *o nouă rasă de stăpâni*:

> *Nădejdea noastră este într-o transfigurare, într-o schimbare la față a țării, care să aducă la suprafață rasa de stăpâni, de vrednici, de chemați*[59].

Începerea corespondenței cu René Guénon în 1934 a fost, fără îndoială, o șansă pentru Vasile Lovinescu. El părăsește lumea vulcanică și uneori delirantă a publicisticii, intrând inițiatic în universul Tradiției Primordiale.

Este evident că amestecul metafizicii cu politica nu a fost pentru Vasile Lovinescu o experiență fericită, constituind partea întunecată a Opus Magnum, fie ea și un păcat al tinereții:

> *Oricum, amestecul dintre politică și metafizică este periculos și nedorit. El a fost inițiat pe linia Iorga – Pârvan, urcând până la Eminescu, dar a fost desăvârșit de Nae Ionescu, pe care nu degeaba l-am numit daimonul perfect. Moartea lui din 1940 a fost ca o pecete pusă unei generații excepționale. Din acel moment nu mai puteau să urmeze pentru membrii ei decât pușcăria, exilul, tăcerea. Vasile Lovinescu a intrat în ultima categorie spre binele lui, fiind ocrotit de Dumnezeu*[60].

---

[56] Vasile Lovinescu, *Mistica fascismului*, în *Vremea*, 14 ianuarie 1934

[57] Dan Stanca, *op. cit.*, p. 29

[58] *Ibidem*

[59] Vasile Lovinescu, *O nouă rasă de stăpâni*, în *Vremea*, 18 februarie 1934

[60] Dan Stanca, *op. cit.*, p. 34

În încercarea de a limpezi atitudinea autorului *Daciei Hiperboreene* în raport cu ideologiile anilor ’30 în România, vom trece în revistă, fie și de o manieră extrem de selectivă, opiniile a doi cercetători importanți ai culturii române – Sorin Alexandrescu și Ioan Petru Culianu.

> *Este indeniabil că scriitorii români reacționează violent contra noilor structuri economice și sociale, dându-le calificativul de* ***străine****. Aceasta este, foarte probabil, originea îndepărtată a* ***raționalismului șovin****[...] puternic* ***regresiv****, care a dus la formarea și la succesele ideologiei fascismului românesc*[61].

Văzând în Nae Ionescu un Socrate, iar în Nicolae Iorga, Vasile Pârvan, Eminescu și Hasdeu presocratici cu orientări mai mari sau mai mici, Ioan Petru Culianu îi socotește, ironic, pe ultimii patru, *genii, profeți, întemeietori ai culturii și limbii române moderne*[62]. Iorga și Pârvan, *cei doi mari profeți*[63], au crezut că metoda istorică *poate revela esența fenomenului național, o Kulturseele (****sufletul românesc****)*[64]. Toți cei amintiți, poate cu excepția lui Pârvan, sunt prezențe constante în hermeneutica lovinesciană, având un rol important în continuarea unei ideologii înscrise în sens larg, în textura operei lui Vasile Lovinescu.

Deși pare apropiat de metafizica lui Nae Ionescu, redusă de Culianu la trei idei de bază – *starea de mântuire, funcția simbolului religios și problema alchimiei*[65], Vasile Lovinescu pare a se despărți de direcția reprezentată de Nichifor Crainic și Nae Ionescu, pentru care *ortodoxia este trăsătura cea mai importantă a unei Kulturseele românești [...] iar* ***occidentalizarea forțată*** *era păcatul capital al*

---

[61] Ioan Petru Culianu, *Studii românești. Fantasmele nihilismului*, Editura Polirom, Iași, 2006, pp. 139-143
[62] *Ibidem*, p. 338
[63] *Ibidem*
[64] *Ibidem*
[65] *Ibidem*

politicienilor români[66].

Concepția lui Vasile Lovinescu este mai apropiată de aceea a lui Lucian Blaga, care, opinează Ioan Petru Culianu, sub influența lui Vasile Pârvan, *era mai înclinat să caute acest factor sine qua non (creștinismul ortodox) în mitologia populară și în istoria românească*[67].

În *Paradoxul român*[68], Sorin Alexandrescu vorbește despre *mitul identității, rămas prioritar față de orice altă problemă culturală sau ideologică*[69], mit născut de o cultură *care a trebuit întotdeauna să se gândească la sine în termenii, uneori constrângători, ai supraviețuirii*[70].

Nepăsarea latinității occidentale a creat *sentimentul unei singularități dureroase, al unui dor sfâșietor după un* ***altundeva*** *care nu este nicăieri și sporește* ***forța propriilor tradiții****, unicul lor accesibil, în care Identitatea și Diferența se acceptă și se îmbogățesc reciproc*[71].

Pentru Sorin Alexandrescu, folclorul este adevăratul clasicism românesc, simțit ca fiind etern în comparație cu o cultură scrisă supusă perisabilității. Cât timp folclorul există, *identitatea cu sine a națiunii e salvată*[72], dar, paradoxal, tocmai prestigiul tradiției a fost acela care *a frânat radicalizarea profundă a inteligentsiei*[73]. Intelectualul român duce o luptă sfâșietoare *între datoria față de sine și ceea ce el resimte ca o datorie absolută, acuzația de trădare față de acest univers tradițional compact, imperativ, general acceptat ca exprimând însăși esența sa*[74].

Perioada interbelică atât de frământată de căutări

---

[66] *Ibidem*, p. 344
[67] *Ibidem*
[68] Sorin Alexandrescu, *Paradoxul român*, Editura Univers, București, 1998
[69] *Ibidem*, p. 33
[70] *Ibidem*, p. 33
[71] *Ibidem*, p. 34
[72] *Ibidem*, p. 36
[73] *Ibidem*, p. 36
[74] *Ibidem*, p. 37

ideologice și culturale, găsește o Românie în plină ruptură *între stat și cultură, între politic și cultural, între sincronizare și balastul unui trecut încă iubit și respectat, între fuga înainte și fuga în trecut*[75].

Această mișcare de plăci tectonice îl regăsește pe Vasile Lovinescu întors către Antichitatea românească socotită a fi folclorul, de către tradiționaliști, întors către trecutul pe care îl scoate la lumină printr-o semioză hermetică singulară în cultura română, departe de tumultul lumii, în așteptarea identificării stelare cu maestrul din Blois.

2.2. *Ierbarul reînflorit*. Sub roua gândirii ordonatoare a lui René Guénon

Când am descoperit opera ordonatoare a lui Guénon, palimpsestul (existenței n.n.) și-a recăpătat spontan vechea scriere, ca sub efectul unui reactiv. Ierbarul a reînflorit sub rouă[76], mărturisește Vasile Lovinescu într-una din scrisorile sale către Roxana Cristian. Scriindu-i maestrului său despre cercetările privind Hiperborea dacică, Vasile Lovinescu primește un răspuns încurajator: *Nu vă gândiți să faceți o lucrare cu toate aceste probleme? Ar merita, cu siguranță, osteneala, cu atât mai mult cu cât subiectul, din acest punct de vedere, n-a mai fost studiat până acum*[77].

Din acest punct de vedere este sintagma care însoțește demersul lovinescian, apărându-l, totodată, de toate criticile celor care au descoperit în *Dacia preistorică* a lui Densușianu originea eseului atât de însuflețit al tânărului Lovinescu.

Lucrarea lui Densușianu este *una cumplit de obositoare* în ceea ce-l privește pe autorul ei, rod a 40 de ani de căutări, de

---

[75] *Ibidem*, pp. 37-38
[76] Vasile Lovinescu, *Mitul sfâșiat*, Editura Institutul European, Iași, 1993, pp. 62-63
[77] *Ibidem*, p. 63

materiale ordonate în nu mai puțin de 21 de dosare, în care *fiecare sat, fiecare munte, fiecare vale, fiecare cetate își are legendele și tradițiile istorice*[78], acribios consemnate.

Lucrarea lui Nicolae Densușianu este realmente impresionantă și surprinzătoare prin trimiterile culturale, prin bogăția informației și, mai cu seamă, prin afirmațiile, greu de acceptat în condițiile în care sunt supuse rigorii științei, seducătoare însă din perspectiva redefinirii originii noastre. În acest context, e de ajuns să îl cităm pe Vasile Pârvan, care îl acuză pe Densușianu *de lipsa izvoarelor și a dovezilor arheologice*, motiv pentru care autorul ***Daciei preistorice*** *apelează la imaginație, speculează, presupune și fabulează [...] depărtându-se de modalitățile și mijloacele de a scrie istoria*[79].

Nu aceleași obiecții i se pot imputa, însă, lui Vasile Lovinescu, care redefinește tiparul istoric și geografic utilizând simbolul; simbolul ca liant între civilizații și culturi, ca element recuperator al unor mistere în evoluția poporului nostru și, totodată, ca pe un element hermeneutic (pre)dispus a refuza orice încorsetare, în sensul amintit de Jean Borella.

Prin forța simbolului, Vasile Lovinescu probează unicitatea, salvează date ce ocultează protoistoria și recompune paralela axelor spirituale ale românilor. Așa cum o mărturisea în publicistica sa, Vasile Lovinescu creionează istoria *unui popor mare*, în sensul lui Cioran; dar, spre deosebire de visul utopic al acestuia, trudind spre a o dovedi. Uneori cu strălucire, alteori apodictic, dar seducător.

Eseul pare scris dintr-o suflare, sub impulsul unei dezvăluiri ce nu suferă amânare. Vasile Lovinescu iese din orice îngrădire științifică, aplicând un model inițiatic, ce redefinește conturul ființei naționale, fiind printre puținii *ezoteriști* ai culturii românești care, după Cantemir, va retrasa

[78] Nicolae Densușianu, *Dacia preistorică*, Editura Arhetip, București, 2002, p. 52
[79] Vasile Pârvan, *Getica*, Editura Cultura Națională, București, 1926, pp. 1-2

planșa unei Românii sacre. Ideea că țara a fost, fie și pentru un timp, centrul lumii, rămâne una dintre liniile fundamentale ale op-urilor lovinesciene: *O icoană creștină pe Columna Traiană* și/sau *Monarhul ascuns* sunt ierbare textuale ce vor constitui ținta opțiunii noastre hermeneutice, axate pe creionarea efectului reactiv al gândirii lui René Guénon.

Tehnica folosită de Vasile Lovinescu este aceea a decriptării simbolului prin analogie inversă, procedeu care urmează o succesiune clară de etape: *numirea simbolului, filiația sa pe orizontală (tradiția), integrarea acestuia prin legi riguroase ținând de număr, pondere sau ritm și, în final, refacerea legăturii ocultate temporar (pe verticală) cu centrul*[80].

Cu *Dacia Hiperboreană* suntem în fața unui tip de discurs diferit de cel literar; sau, mai corect spus, unul ce include și tipul de discurs literar, alături de cel filosofic și istoriografic, purtând amprenta unui spirit metafizic inconfundabil. Vasile Lovinescu trece dincolo de mitanaliză, dincolo de interpretarea arhetipală așa cum o înțelege Northrop Frye, punând (din perspectiva inițiatului) la lucru simbolul, pe care, în termenii lui Eliade, îl vede ca pe un element capabil să dezvăluie o realitate sacră *pe care nicio altă manifestare nu este capabilă a o dezvălui*[81].

Hermeneutica aplicată istoriei de către Vasile Lovinescu împlinește, dintr-o anumită perspectivă, condiția pusă de Culianu, aceea

> *ca un product [literar] să fie constant citit, în spațiu și timp, trebuie ca datele realiste să se poată lesne estompa, să se transforme în date simbolice, singurele capabile de a suscita interesul cititorului,*

cu observația că pentru Vasile Lovinescu datoria morală de a

[80] Simona Sora, *Un contemplativ*, în *Dilema Veche*, nr. 494, 1-7 august 2013, http://dilemaveche.ro/sectiune/carte/articol/un-contemplativ, accesat la data de 2 iunie 2017
[81] Alina Crihană, *Romanul generației '60*, Editura Europlus, Galați, 2010, p. 26

destăinui tradiția este infinit mai importantă decât interesul cititorului, în sensul obișnuit. Suntem în fața unui spirit care trăiește *tristețea crepusculară a oricărui exilat pe acest pământ, în Kali-Yuga*[82].

Un *spirit* care are suficientă luciditate pentru a încerca să împiedice inevitabilul!

În prefața ediției din 1996, publicată la Editura Rosmarin, Roxana Cristian și Florin Mihăescu aduc o serie de precizări esențiale pentru înțelegerea acestui *studiu de istorie mitică*, alături de care așază *Monarhul ascuns* și *O icoană creștină pe Columna Traiană*, cele trei studii fiind considerate de cunoscătorii cei mai apropiați ai lui Vasile Lovinescu un triptic al gândirii mitico-simbolice.

Prima observație e una de tehnică a abordării, să-i spunem:

> *A neglija mitul și a minimaliza simbolul înseamnă a acorda atenție doar evenimentelor economice, politice și sociale, înseamnă a nu recunoaște spiritualitatea lumii arhaice. Plecând de la aceste idei tradiționale, Vasile Lovinescu reconsideră întreaga istorie a acestor ținuturi, privind-o din interior, și nu din perspectivă modernă, exterioară și profană. Căci a pune sacrul în primul plan înseamnă, în fond, să gândești asemenea cu popoarele arhaice, pentru care sacrul și miticul ordonau lumea*[83].

Mitul ca *agent ordonator* capabil să dezvolte, la rândul său, un corelativ, *ritul* – iată o observație esențială pentru înțelegerea lui Vasile Lovinescu, aflat în contrast cu opțiunea platoniciană referitoare la opoziția mythos/logos (ca moduri de cunoaștere), Lovinescu fiind cel care va opta pentru un concept esențial: mitul ca adevăr metafizic.

A doua observație cuprinsă în amintita prefață are în vedere faptul că Vasile Lovinescu revine asupra studiului inițial cu o nouă perspectivă mitică, una ce ar explica motivul opririi daco-geților în *platoul sacru* străjuit de Carpați:

---

[82] Dan Stanca, *op. cit.*, p. 12

[83] Vasile Lovinescu, *Dacia Hiperboreană*, Ed. Rosmarin, București, 1996, pp. 9-10

Migrația Hiperboreană [...] nu are nimic dintr-o emigrație, nu se găsește în ea nimic improvizat, întâmplător, gratuit, precipitat. Trebuie să ne smulgem prejudecățile moderne pentru a ne reprezenta corect această migrație sacră, cu ai săi sacerdoți-regi, purtând din etapă în etapă, fără nici o (sic!) improvizație, și după o știință geografică precisă, penații săi, altarele sale, suporturile sale spirituale[84].

Vasile Lovinescu nu pomenește de acest aspect capital în studiul din 1936, comunicând ulterior *apropiaților* săi această nouă înțelegere mitică, filtrată prin ipoteza cu privire la morfologia geografiei sacre a ținutului:

Dacă pământul nu este decât oglinda cerului, după această geografie, să observăm că lanțul Carpaților are forma Constelației Dragonului, cu capul în Platoul Boemiei, corpul (inima) în Carpații noștri și coada în Balcani. Polul cerului (centrul Cercului de precesie și nu Steaua Polară) care se găsește în spira principală a corpului Dragonului, proiectat pe pământ, apare în platoul transilvan, determinând aici un important centru spiritual. Iată deci, din perspectiva mitică, motivul opririi daco-geților în acest platou sacru[85].

Dacia Hiperboreană este structurată în șase capitole, în care autorul traversează perioada hiperboreană, până la descălecare, în final, Vasile Lovinescu punând în discuție simbolismul basmelor românești, pentru a încheia, insolit, cu o perspectivă asupra *Omului universal*, cu totul surprinzător în/ca abordare și concluzii.

În primul capitol al studiului, autorul afirma că *migrația hiperboreană* ține, de fapt, de coborârea din indistincția polară primordială în multiple manifestări secundare ale ciclului. Vasile Lovinescu este cel care va lega simbolismul acestei migrații de *manifestarea lui Prakriti*, ca ruptură de echilibrul celor trei gune: Satwa, Rajas și Tamas.

Migrația este *o coborâre tamasică întreruptă* – uneori –

[84] *Ibidem*, p. 10
[85] *Ibidem*, p. 11

de etape și de proiecții rajasice, la dreapta și la stânga, pe diverse planuri ale posibilității universale. Reținem faptul că Vasile Lovinescu descoperă un simbolism cruciale vident, dar fatal, în această migrație, care nu are nimic întâmplător, gratuit sau precipitat, ci un caracter sacru. Etapa acestei migrații are virtuți speciale, analogice cu cele ale etapelor precedente ale Ținutului primordial, înțeles ca un centru suprem al lumii, în migrare către sud și înainte de mutarea spre Orient.

Munții, apele, locurile geografice, numele lor, centrele și suporturile spirituale ale unei etape aveau virtuți analoage cu acelea ale etapelor precedente, conturând o geografie sacră.

Vasile Lovinescu inițiază o cercetare atentă a scriitorilor antici, ajungând la concluzia existenței, la nordul Greciei, pe țărmurile Dunării și ale Mării Negre, a unei mari rase unitare ca limbă, moravuri și tradiții, deși divizate politic – rasa geto-dacă:

> *Și Pliniu spune că Dacii și Tracii sunt același popor. De altfel, scriitorii antici folosesc fără deosebire nume ca acelea pe care le-am citat atunci când vorbesc de popoarele din nordul Greciei. Toate aceste popoare locuiau teritoriul ocupat astăzi de Bulgaria, Yugoslavia, Albania, Ungaria, România, Ucraina și Rusia meridională până la Volga. Afirmațiile lui Herodot devin astfel de neînțeles*[86].

Concluzia lui Vasile Lovinescu privește unicitatea României:

> *Dar s-a petrecut un fapt foarte curios: în toate aceste ținuturi, vechiul element getic nu a fost nimicit de invaziile barbare; cuceritorii n-au fost absorbiți precum Germanii în Galia. Sunt astăzi Bulgari, Yugoslavi, Unguri și Ruși care nu au nici o legătură cu vechea rasă autohtonă și n-au moștenit nimic de la aceasta; singură România, cea mai târzie cucerire a Romei (Traian. 106) a păstrat o limbă 70% latină, cu predominanța rasială dacică, deși puternic impregnată, în câmpie, cu elemente slave. Cea mai bună dovadă este aceea că sunt încă în*

[86] *Ibidem*, p. 16

Epir, în Macedonia și în Dalmația, câteva resturi ale triburilor trace și care vorbesc românește.

Cum n-a existat niciodată colonizare românească în aceste locuri, faptul nu poate fi explicat decât într-un singur fel: aceste triburi și Românii sunt ultimii reprezentanți ai rasei autohtone a Geto-Tracilor, identitatea de limbă explicându-se prin comunitatea rasială[87].

Recunoscând în Polul Nord și Grecia Pelasgică cele două extreme ale coborârii tamasice a migrației hiperboreene, Vasile Lovinescu descoperă Polul Getic – Geticus Polus – amintit în scrierile lui Martial, acest *vortex* pe care îl identifică în Munții Carpați (Munții Riphei), pe Muntele Omul numit de popor *Osia lumii* sau *Buricul Pământului*:

Trebuie s-o spunem încă o dată: nu e vorba de Hiperborea primitivă care a fost strict polară, ci de una din principalele sale etape. Cu alte cuvinte, Dacia a fost timp de câteva milenii Centrul suprem al Hiperboreii (și în consecință al lumii) în migrare către Sud, și înainte de mutarea centrului spre Orient. Ne rămâne acum să arătăm cu mai multă precizie analogiile Hiperboreii dacice cu Hiperborea originară. Căci analogia nu este coincidență, ci identitate de virtuți și aceasta este tot ce are importanță[88].

Fiind obligat să ia în considerare *așa-numitul folk-lor*, Vasile Lovinescu trece la limpezirea importanței și decantarea semnificației termenului, apelând la considerațiile lui René Guénon asupra sfântului Graal. Felul cum înțelege Vasile Lovinescu folclorul este, fără îndoială, motivul esențial pentru care studiile sale tind să fie complet neglijate de *folcloriștii sadea*, care îi reproșează lipsa metodei/a metodelor, în ciuda unei seducții pe care textul lovinescian nu încetează să o răspândească:

Concepția însăși a folk-lor-ului, așa cum se înțelege, în mod obișnuit, se bazează pe o idee radical falsă, ideea că există creații populare, produse spontane ale masei

---

[87] *Ibidem*

[88] *Ibidem*, p. 19

poporului; și se vede imediat raportul strâns al acestui mod de a vedea cu prejudecățile democratice. Așa cum s-a spus foarte corect, interesul profund al tuturor tradițiilor, așa zis populare, constă mai ales în faptul că ele nu sunt populare ca origine; și vom adăuga că dacă e vorba, cum este aproape totdeauna cazul, de elemente tradiționale, în adevăratul înțeles al acestui cuvânt, oricât de deformate, împuținate sau fragmentate ar putea fi uneori, și de lucruri având o valoare simbolică reală, toate acestea, departe de a fi de origine populară, nu sunt nici măcar de origine umană[89].

Rolul poporului este acela de a păstra informația tradițională, ca o uriașă memorie colectivă:

Ceea ce poate fi popular, este numit faptul supraviețuirii, când aceste elemente aparțin unor forme tradiționale dispărute... Poporul păstrează astfel, fără să le înțeleagă, resturi ale unor tradiții străvechi, urcând uneori chiar într-un trecut atât de îndepărtat încât ar fi imposibil de stabilit, și pe care, din acest motiv, se mulțumește să-l atribuie domeniului obscur al preistoriei; el împlinește prin aceasta funcțiunea unui fel de memorie colectivă mai mult sau mai puțin subconștientă, al cărui conținut este, în mod vădit, venit din altă parte[90].

Neînțelegerea firească a mesajului ezoteric de către mase asigură ocultarea benefică a ceea ce este criptat:

Ceea ce poate să pară cel mai uimitor este că atunci când se merge în adâncul lucrurilor, se constată că ceea ce s-a păstrat astfel conține mai ales, sub o formă mai mult sau mai puțin învăluită, o sumă considerabilă de date de ordin esoteric, adică exact tot ceea ce este mai puțin popular prin esență; și acest fapt sugerează prin el însuși o explicație pe care ne vom mărgini să o arătăm în câteva cuvinte. Atunci când o formă tradițională este pe punctul de a se stinge, ultimii săi reprezentanți pot foarte bine să încredințeze, în mod voit, acestei memorii colective de care am vorbit, ceea ce altfel s-ar pierde fără întoarcere; este în fond singurul mijloc de a salva ceea ce mai poate fi salvat într-o oarecare măsură; și, în același

---

[89] *Ibidem*
[90] *Ibidem*

timp, neînțelegerea naturală a masei este o garanție suficientă că ceea ce avea un caracter esoteric nu va fi astfel despuiat de el, ci va rămâne numai ca un fel de mărturie a trecutului, pentru acei care, în alte timpuri, vor fi capabili să o înțeleagă[91].

Observațiile asupra folclorului sunt socotite de Vasile Lovinescu un adevărat filigran, căci *ele domină problema* și *constituie cheia*. Aplicând această grilă de înțelegere, autorul își continuă demersul cu observații asupra geografiei Daciei:

Această geografie este dominată de o realitate centrală: podișul Transilvaniei, încercuit de lanțul Carpaților și de Munții Apuseni, cei mai sălbatici și mai nepătrunși din Europa. În jurul acestei formidabile cetăți naturale sunt întinsele câmpii ale Nistrului, ale Tisei și ale Dunării. Aceste fluvii sunt în același timp frontierele naturale ale Daciei, dându-i o formă aproape rotundă. Dunărea pătrunde în România prin porțile de fier ale Carpaților[92].

Dacia rămâne singura țară definită printr-o unitate geografică:

De la Rin și Alpi până la marele zid chinezesc, indefinitul domnește în stăpân; pământuri nemărginite, ținuturi care încep nu se știe unde și se sfârșesc nu se știe unde. În acest ocean de posibilități, Dacia este singura țară caracteristică, definită, formând o unitate geografică. Am văzut deja două analogii: Ripheii polari și Ripheii carpatici, porțile de fier polare și porțile de fier danubiene. Acest fluviu se varsă în Marea Neagră printr-o Deltă cu trei brațe. Strabon desemnează Marea Neagră ca un nou ocean[93].

Pe urmele lui Densușianu, Lovinescu se oprește asupra semnificațiilor dezvăluite de Insula Șerpilor, numită în antichitate *Leuky, Alba*, numele unui nou templu al lui Apollo:

Hecateu din Abdera mai scrie că din Insula Alba a Hiperboreenilor se vede Luna (Selène), care e puțin depărtată... În fața insulei Alba din Marea Neagră, pe

---

[91] *Ibidem*, pp. 19-20
[92] *Ibidem*, p. 21
[93] *Ibidem*

brațul central al Deltei dunărene (Boreostoma), este portul Sulina... care s-a numit de când lumea Selina, cum îl pronunță încă poporul, cum se găsește desemnat în ***De Administratione Imperii****, de Constantin Porphirogenetul și în* ***Periplul Catalan*** *din 1375*[94].

Leto, mama lui Apollo, este, de fapt, Letea:

Mama lui Apollo și a Dianei (Selène) este Leto, în dialect popular pelasg Lete. Laguna dintre brațul superior și central al Deltei se numește Letea (acest ***ea*** *este o deformație obișnuită în limba română: de exemplu Manu a devenit Manea; Iovis, Iovea; Corbus, Corbea; Vulcanus, Vâlcea)*[95].

Printr-un fenomen lingvistic dificil de explicat, Tulcea devine legendara Tula:

Puțin mai înainte de punctul în care Dunărea se desparte în trei brațe, pe mânerul Tridentului, este portul Tulcea. În legătură cu acest nume, avem de observat aceasta: ***e****-ul intercalat înainte de* ***a*** *este același fenomen lingvistic de care am vorbit câteva rânduri mai sus; cât despre* ***c*** *este o formă adjectivală obișnuită în româna vulgară (de exemplu o Rusoaică se spune în românește Rusă; în româna vulgară, Ruscă; la fel Evree, Evreică; Franceză, Franțuzoaică). Să eliminăm deci, ca supraadăugate* ***e****-ul și* ***c****-ul, și rămâne pe deplin TULA*[96].

Explicația, aparent grăbită, a lui Vasile Lovinescu ne trimite la o observație interesantă din *Ezoterism și comunicare simbolică*, în care Marcel Tolcea făcând o paralelă între *analogiile arbitrare* și acelea *convenționale*, afirmă că:

nu de puține ori o astfel de abordare a etimologiei comportă destule riscuri și, cel mai adesea, adevărul lingvistic este sacrificat în virtutea unor coincidențe mai mult sau mai puțin coerente. Primejdia ridicolului vine în momentul în care sunt invocate etimologii ori forme înrudite între limbi ce nu au fost nicicând în legătură. Cazul cel mai celebru este cel al lui Goropius Becanus care trăgea concluzia că limba flamandă a fost limba

---

[94] *Ibidem*, p. 22
[95] *Ibidem*, pp. 22-23
[96] *Ibidem*, p. 23

primordială, limba lui Adam. De la numele său, Leibniz a inventat verbul a goropiza, ceea ce înseamnă a găsi etimologii ciudate și rizibile[97].

Densușianu este socotit autorul cel mai cunoscut al unor riscante etimologii inspiratoare pentru Vasile Lovinescu:

În cultura română, reprezentantul cel mai cunoscut al unor asemenea riscante etimologii și ipoteze este Nicolae Densușianu cu a sa ***Dacia preistorică****, un nume invocat mai ales de protocroniști și adesea citat de Vasile Lovinescu pentru a-și justifica mai ales toponimele. În concepția lui René Guénon – gânditorul francez care s-a dorit a fi un transmițător al Tradiției Primordiale, adică al Ezoterismului –* ***potrivirile*** *fonetice pot indica uneori legături pe care știința filologică nu și le poate explica. Astfel, asimilările fonetice între cuvinte filologic diferite nu ar trebui considerate nicidecum ca un gest arbitrar, fiind un procedeu ce se înrudește cu modurile de interpretare din tradiția hindusă. Moduri care, ar trebui spus, se definesc mai mult decât simple unelte filologice, fiind o știință sacră numită nirukta*[98].

Primul capitol al *Daciei Hiperboreene* se încheie cu observații asupra *Colindelor*, care încep toate cu evocarea unei *Mari Mănăstiri Albe* cu nouă altare, aflate pe o insulă a Mării Negre.

Analiza faptului folcloric duce la concluzia *limpede* că ne aflăm în fața unor mituri creștine, idee coroborată cu aceea cuprinsă într-o legendă populară care se referă la Soare și la Insula Albă.

Concluzia filtrată de întoarcerea la mărturia folclorică este, pentru Vasile Lovinescu, în afara oricărei îndoieli:

Să recitim aceste legende; să privim din nou harta, cu această Mare Neagră (Pontus) saturniană, ascunzând la sânul său Insula Alba, așezată vis-a-vis de Selina, având la nord solara Cetatea Albă și puțin mai la sud lunara Selina, numite curent în România cheile Mării Negre

---

[97] Marcel Tolcea, *Ezoterism și comunicare simbolică*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2004, p. 5

[98] *Ibidem*, pp. 20-21

(cheile de aur și de argint ale puterii sacerdotale și regale, ale Marilor și Micilor Mistere, cheile lui Ianus și ale lui Ion – Sânt – Ion); să privim laguna Letea, Tridentul Dunării, având pe mâner, în indistincțiune, Tula; să facem această observație capitală, înlăturând ultimele ezitări, că toate acestea sunt așezate exact pe paralela 45°, adică în mod riguros la jumătatea distanței între Pol și Ecuator [...]. Pare bine stabilit că Dacia a fost sediul Centrului Suprem într-o vreme foarte îndepărtată[99].

Capitolul al doilea, *Monumente, mituri, tradiții populare*, pleacă de la *plusvaloarea ideatică* a primului capitol, în același stil ritos, dar seducător, cu o analogie grăitoare, aceea ce reunește Centrul Tradițional dacic și *Caucasul polar*, locul unde Prometeu a fost legat de axa Polului:

La Romani, în cele mai vechi inscripții și în Cântările Saliene, Cerul apare sub numele de ***Caelus Manus, Kerus Manus*** *sau* ***Duonus Cerus****. Or, în România se găsesc nume aproape identice Căli-man, Carai-man, Domnul Cer, date unor Munți sacri ca și unor Ființe. Există în România trei munți Caraiman și patru Căliman și toți sunt munți sacri. Cel mai important dintre Călimani este denumit și* ***Tronul lui Dumnezeu****. În poezia populară Cerul este adorat ca divinitate. Este* ***Cerul Sfânt****, iar* ***Domnul Cer (Duonus Cerus)****.* ***Cerul Înalt, Bunul Tată, Caraiman-ul (Cerus Manus)*** *ne apare ca* ***Domnul tunetului și al fulgerului****, ca* ***Marele și puternicul Judecător al lumii****. [...] Toate acestea sunt extrem de importante pentru că arată că Orpheu și Căliman au fost denumiri ale Regelui Lumii*[100].

Plecând de la tradițiile românești, Vasile Lovinescu dezvăluie fapte și relevează argumente care *să ne facă să credem în existența unui foarte mare Centru Spiritual în Dacia, până dincoace de Evul Mediu*[101].

Bătrânul Crăciun, identic cu *Saturnus Senex*, bătrânul

[99] Vasile Lovinescu, *Dacia Hiperboreană*, Editura Rosmarin, București, 1996, pp. 26-27
[100] *Ibidem*, p. 31
[101] *Ibidem*, pp. 31-32

Novac, aidoma lui Noach din Biblie, Iovea (Iovis), Gruia, Iancu (Ianus în Cântările Saliene). Saturn adorat ca Zeus Dakie, divinitatea colectivă dacică – Dacia felix – asimilată cu Gaia (numele dat în legendă Daciei), altarele sacre de pe Muntele Caraiman, toate vin în sprijinul hermeneuticii lui Vasile Lovinescu.

Pe Muntele Om, *cel mai sfânt din munții sacri ai României*, este un *omphalos* uriaș de zece metri înălțime și douăzeci lățime, de fapt *Geticus Polus*, traversat de o grotă imensă fără de capăt. Zeului nemărginit al Daciei i se dă numele reprezentantului său, Zalmoxis, considerat o funcțiune, ca și Zoroastru, o funcțiune saturniană:

> *Mai este și un alt fapt deosebit în legătură cu casta supremă dacică. Iată ce spune Jordanès, istoricul dacilor:* ***Primii dintre ei erau sarabi terei, dintre care se consacrau regi și preoți****. Există deci o singură castă pentru funcțiunile sacerdotală și regală: sarahii cumulau ambele funcțiuni. Și într-adevăr au fost Mari-Preoți care erau în același timp Regi; Dion Chrysostom vorbește de Comosicus care i-a urmat simultan lui Burebista, Regele, și lui Deceneus, Marele Preot, cumulând aceste două funcțiuni ca acest rege Anius de care vorbește Virgil în* ***Eneida*****: *Rex Hominum, Phoebique sacerdos***[102].

Zalmoxis este – în esență – Regele Lumii, șef al Centrului Spiritual care a continuat să existe în Dacia după deplasarea Centrului spre Orient:

> *Fratele ultimului rege al Dacilor, Decebal, era Mare Preot. Ce înseamnă aceste lucruri? Că* **sarabii** *erau deasupra castelor, că erau* **hamsa***. Or, faptul că există încă în plin Kali-Yuga o supra-castă* **hamsa** *ereditară, vizibilă și accesibilă, constituie un caz extraordinar de supraviețuire care demonstrează în același timp sublimitatea și importanța Tradiției dacice. Încă o dovadă, printre atâtea altele, că era Tradiția primordială însăși, căci numai* **hamsa** *pot păstra o Tradiție primordială; subliniem de asemenea că nu se poate vorbi*

[102] *Ibidem*, p. 36

> *de* ***esoterism dacic****, exoterism și esoterism fiind în* ***indistincțiune*** *în această Tradiție.*
>
> *Reprezentantul Zeului suprem nu poate fi decât Regele Lumii sau unul din aspectele sale; acesta a fost șeful suprem al marelui Centru Spiritual care a subzistat în Dacia după deplasarea Centrului Suprem spre Orient. Zalmoxis, funcțiune saturniană, desemnează deci pe Regele Lumii*[103].

Vasile Lovinescu merge până acolo încât descoperă că funcțiunea de Rege al Lumii este în Tradiția română, *populară și încă vie*. Este momentul când Lovinescu reunește două sintagme – *Tradiția dacică* și *Tradiția românească* – divulgând ideea unei continuități netulburate a Tradiției vernaculare, pe care o consideră cu mult mai pură decât Tradiția celtică.

Lovinescu găsește zece nume desemnând în Tradiția geto-romană funcțiunea de Rege al Lumii:

> *1) Bătrânul Crăciun. 2) Ion-Sânt-Ion. 3) Bătrânul Novac. 4) Iovea, fiul și urmașul său. 5) Manea. 6) Orpheu. 7) Zalmoxis. 8) Ler Împărat. 9) Căli-man. 10) Caraiman*[104].

Interesantă este și trimiterea la *rohmanii*, de unde ar deriva și numele de român:

> *Nu trebuie să se creadă că numele de Român este nou. În popor, român e echivalent cu țăran autohton. Când a reorganizat Imperiul, Dioclețian a numit România toate ținuturile supuse locuite de Geto-Traci; dacă acest nume venea de la Roma el s-ar fi potrivit mai bine Italiei. Adevărul e că Roma, Romania, România sunt nume pelasge. Resturile unor vechi triburi trace din peninsula balcanică se numesc Aromâni și vorbesc Româna.*
>
> *Noi credem că toate aceste nume se trag din acei* ***Arimoi*** *homerici, și aceștia au o legătură cu* ***Ram****. În mitologia română se vorbește de un* ***Ram-Împărat***[105].

Capitolul al doilea se încheie cu considerații extrem de interesante plecând de la *curiosul monument arheologic* ***Brazda lui Novac***, despre care amintea și prințul Cantemir.

---

[103] *Ibidem*

[104] *Ibidem*, p. 39

[105] *Ibidem*

Identificat cu Saturn, Novac a tras această brazdă *pentru a învăța pe Români agricultura*, concluziile lui Vasile Lovinescu fiind fascinante.

> *Mai există și un mit admirabil care se referă în mod vizibil la această brazdă: Era odată un șarpe uriaș care păzea **porțile de fier** ale Dunării; el îi ucidea pe toți cei care voiau să treacă. El pustia tot ținutul... Dar bătrânul **Novac** îl atacă în peștera lui, îl răni și-l sili să iasă afară... Șarpele o luă la fugă urmărit de **Novac**... La Craiova el îi tăie cu o săgeată o bucată din coadă, la Olt o alta și la fel la Pitești, la Ploiești, la Brăila. Era gata să-i taie capul când acesta se aruncă în Mare acolo unde este insula Șerpilor (Alba) și o otrăvi toată... De atunci se numește Marea Neagră... Șapte localități cu totul...*[106].

Vasile Lovinescu definește conceptul de *geografie sacră operativă*:

> *Din punct de vedere microcosmic, operațiunea pare un aspect mai curând malefic al trezirii lui **Kundalini**. Dar faptul se petrece evident în Lumea Mare. Se poate vedea ce era geografia sacră **operativă.** Numai pe hărțile noastre un kilometru pătrat este asemenea cu un alt kilometru pătrat. Pământul e un organism spiritual, subtil și corporal. El are linii de forță, noduri de putere care trebuiau dezlegate, canalizate, sublimate, resorbite (și nu distruse desigur), operațiuni supreme între toate rezervate Zeilor sau reprezentanților lor, Novac, Ler*”[107].

Monede, inscripții, legende, întemeierea Țării Românești reprezintă capitolul al treilea al *Daciei Hiperboreene*. Considerând că studierea numismatică ar deschide *nebănuite porți*, Vasile Lovinescu stabilește ca premisă de lucru trei categorii de monede dacice:

- monede cu legenda Armis sau Sarmis, Basil (Eus), având pe avers dublul cap al lui Ianus, iar pe revers inscripția Sarmis Basil (regele Ianus) și caduceul pus pe carapacea broaștei țestoase a lui Mercur;

[106] *Ibidem*, p. 41
[107] *Ibidem*

– o a doua categorie o reprezintă monedele care, în locul capului de Ianus, au un mistreț, cu o săgeată în gură, simbol strict primordial;
– în sfârșit, ultimul tip de monedă îl reprezintă cele care au pe avers un cap simplu cu inscripția *Armis Basil,* iar pe revers o citadelă cu un cap de taur pe zidul din dreapta și swastika în fața porții.

O carte n-ar fi de ajuns pentru a adânci admirabilul simbolism al acestor monede[108] – în această afirmație este cheia care deschide o interpretare fabuloasă a simbolurilor, o adevărată ***descriere epică,*** dacă această sintagmă ar fi permisă.

Pentru că Vasile Lovinescu stabilește conexiuni surprinzătoare, mișcându-se natural în lumea simbolisticii culturale, considerând, spre exemplu, swastika un simbol special prezent, în spațiul nostru tradițional, mai mult decât în orice alt spațiu cultural. O regăsește, așa cum se poate observa, în cimitire, în biserici, pe broderii, pe pergamente voievodale:

> *Nu se poate găsi în mitologia unui popor o doctrină metafizică; n-ar putea să fie așa pentru că ar fi o contradicție în termeni, mulțimea fiind lunară, iar adevărurile metafizice depășind sfera Lunii. Totuși, în legendarul românesc se pot găsi fragmente dintr-o înțelepciune cosmologică pură*[109]*,*

opinează Vasile Lovinescu, sfârșind prin a afirma că românescul *scu* nu face decât să desemneze soarele *din limba primordială* și aceasta printr-o *întunecare* a cuvântului, corespunzând întunecării inerente legii de desfășurare a ciclului. Ajunsă aici, demonstrația lovinesciană surprinde

> *un moment capital al tradiției dacice: acela în care suferă o readaptare impusă de desfășurarea ciclului. Dar ceea ce ne interesează cu adevărat este modul acestei readaptări. A existat o altă tradiție, occidentală, ieșită de asemenea din Tradiția primordială, deși mai puțin direct decât cea dacică: e vorba de* ***tradiția celtică****. Aceasta a*

[108] *Ibidem,* p. 46
[109] *Ibidem,* p. 48

suferit o adaptare creștină; vom vedea dacă se poate spune același lucru despre tradiția dacică[110].

Paralela cu Tradiția celtică, ieșită tot din Tradiția primordială, deși mai puțin direct decât cea dacică, reliefează existența în Dacia a unui centru suprem al unei Tradiții mult mai puternice și mai pure decât s-a crezut.

Dacismul, după Vasile Lovinescu, a subzistat ocupației romane fără să fie tulburat. Centrele spirituale ale dacilor se găseau în masivele centrale, cele mai sălbatice din Europa și, normal, de nepătruns. O mie de ani s-au scurs momente cruciale, brăzdate de invaziile barbare, lăsând tradiții netulburate, astfel că întemeierea celor trei principate găsește *Dacia neatinsă de istorie [...] în aceeași stare ca pe timpul în care domnea peste ea Ler-Împărat*[111].

Concluzia lui Vasile Lovinescu este că întemeierea celor trei principate românești nu semnifică o readaptare a Tradiției Dacice la creștinism, acesta pătrunzând foarte târziu în Dacia, doar către secolul al XII-lea, limba română întărind limba greacă într-o încercare considerată în afara Tradiției. Asupra acestei opinii, Vasile Lovinescu va reveni, argumentând existența creștinismului străvechi prin numeroase studii.

Mai târziu, Vasile Lovinescu și-a amendat această primă părere și a argumentat existența creștinismului străvechi pur, pe aceste meleaguri, prin numeroase studii [...] în îndelungi convorbiri, corespondență și chiar în însemnări de Jurnal[112].

Pregătind trecerea spre capitolul *Întemeierea Transilvaniei și a Moldovei*, Lovinescu ia în discuție Legenda Meșterului Manole, plecând de la varianta cu șase companioni profitabilă demonstrației sale, la finele căreia concluzia este că ne aflăm în fața

vechii arte regale a masonilor operativi, Negru-Vodă fiind un inițiat superior/un misionat realizând un suport

[110] *Ibidem*, p. 49
[111] *Ibidem*, p. 50
[112] *Ibidem*, p. 53

spiritual, o manifestare pantaculară a misterelor din nou instituite de el, care au fost în definitiv o readaptare a Tradiției dacice. Simbolismul masonic al legendei nu trebuie să ne facă să credem într-o influență occidentală[113].

Finalul capitolului este unul retoric, stil, de altfel, propriu lui Vasile Lovinescu, menit să tulbure, să incite, să angajeze plenar cititorul: *Ianus nu prezida, oare, collegia fabrorum*?[114].

Nimic mai obscur, mai greu de descurcat decât începuturile Principatelor române. Este absolut imposibil să se reconstituie filiația exactă a voievozilor. Puține documente, puține evenimente, nimic altceva decât legende[115].

Pare că ne aflăm în fața unor probleme imposibil de descifrat, dar *nu atât din cauza lipsei de fapte, ci pentru că sunt inefabile*[116].

În absența unei abordări inițiatice, e adevărat că istoria nu dă răspunsuri la întrebările noastre; aplicând, însă, tiparul ezoteric, lăsând imaginația pradă celor mai tulburătoare analogii, Lovinescu deschide drumuri pe care, însă, nu toți sunt chemați să le străbată. Cum să nu te opui rigorilor critice, când toată demonstrația este o explozie seducătoare de speculații inițiatice? E ca și cum Vasile Lovinescu scrie o altă istorie, cu alte unelte decât cele tradiționale, redesenând axe, trasând altfel scara anilor, încercând – însă – cu obstinație, să demonstreze profunzimea și continuitatea Tradiției pe spirala teritoriului românesc, abordare în care se găsește singur, fără alte punți cu trecutul decât legendele, Densușianu și Hasdeu. În lumina unei atari exegeze, Ioan Corvin de Huniade este un Rosa-Cruce, făcut Conte de Saint-Germain de către Teosofiști, Dragoș – este inițiatul suprem, Drago, Uroboros-ul, Miniera; Negru-Vodă, un

---

[113] *Ibidem*, p. 52
[114] *Ibidem*
[115] *Ibidem*, p. 59
[116] *Ibidem*, p. 63

nume colectiv, *o funcție inițiatică sacerdotal-regală*.

Legendele celor trei principate sunt rezultatul Artei regale a întemeierii statelor ce ține de Tradiție și *nu se fac ca o republică americană căci întemeierea lor constituie Marea Operă*[117].

Pentru Vasile Lovinescu, simbolismul legendelor de întemeiere este unul *numai hermetic*, un hermetism simbolic impus de faptul că fondarea statelor e, în fond, o funcțiune a războinicilor. Această întemeiere *nu e decât aspectul cel mai exterior al unei reînnoiri tradiționale dacice*[118].

Pe urmele lui Hasdeu, Vasile Lovinescu demonstrează că Basarabia e numele unei caste; descompunerea în Bas-Saraba înseamnă *Sarabos purtând tiară*, desemnând casta supremă, perpetuată de o mie de ani în munții de nepătruns ai Transilvaniei. *Identitate de castă deci, identitate de Tradiție, în speță Tradiția daco-hiperboreană*[119], conchide Vasile Lovinescu.

Negrul este un simbol hiperborean pentru că este culoarea lui Satan. Dacii – ca popor hiperborean – descind din Pelasgos, fiind născuți din *Pământul Negru*, Marea dacică este *Neagră*, Valahii au fost denumiți *Valahi negri*. Funcțiunea tradițională supremă la valahi este Negru-Vodă. Împăratul Filip Arabul a fost dac, între *arab* și *sarab* nefiind decât o simplă *asimilație fonetică* (de tipul Apollon Lukos – socotit din Leukos, Apollo Lupul).

În poeziile populare ale vecinilor, Românii sunt numiți *Arabi*, iar ținutul, *Țara Arabilor* – toate în legătură cu simbolismul satanian al culorii negre – tradiție păstrată până în timpurile noastre.

Analiza pe care Vasile Lovinescu o aplică simbolisticii monarhului Radu Negru este incitantă; peste aceste simboluri

---

[117] *Ibidem*, p. 58

[118] *Ibidem*

[119] *Ibidem*

ale Centrului Spiritual, Lovinescu descoperă *nodul vital al tradiției daco-romane* în misterioasa silabă ***IO***, socotit, de fapt, a fi ***ION***:

> *Acest Ion nu e nici un om, nici un personaj istoric: este o* ***funcțiune****. Acest* **Io** *este Regele Dacilor:* ***Tatăl Nostru Ion – sânt – Ion*** *desemnare în Tradiția română a lui Ianus: este deci Regele Lumii sau aspectul său de Rege al Cerului (Căliman), din care se trag imediat Negru-Vodă, Dragoș și urmașii lor*[120].

Odată cu Revoluția de la 1848, pașoptiștii fiind considerați *podoabe ale cursurilor lui Edgar Quinet și Michelet*, se instituie o fractură în istoria României, o fractură a Tradiției. Ca urmare, românii *au devenit stăpâni pe destinele României, preferând investitura* ***prin voință națională****, aceea a Regelui Lumii. Se va observa că în Europa ceilalți suverani au fost* ***mediați****, în timp ce principii români au fost* ***imediați***[121].

Demonstrația lui Vasile Lovinescu duce la ideea că în funcțiunea sacră a voievozilor români a fost infuzată o esență de o cu totul altă natură decât cea politică.

> *Toate acestea demonstrează că funcțiunea sacră a voievozilor români a fost de o cu totul altă natură decât politică și că manifestarea acestei funcțiuni semnifică înainte de orice o reînnoire misterică, o readaptare a tradiției dacice, impusă nu de Creștinism, ci de legile ciclice, ceea ce i-a permis să rămână dacică. De aici o mulțime de indicații pe care nu ne putem gândi să le dezvoltăm:* ***climatul*** *hiperborean actual al poporului – ceea ce sociologii numesc* ***păgânismul*** *său*[122].

Vasile Lovinescu aduce dovezi interesante în sprijinul teoriei conform căreia centrul tradițional dacic a dispărut relativ recent:

> *Marile sărbători hiperboreene păstrate încă și astăzi cu religiozitate: Sfântul Ion, Paștele Blajinilor,* ***Arminden*** *(Sărbătoarea lui Hermes), Sărbătoarea lui Ilion (Helios),*

---

[120] *Ibidem*, pp. 61-62
[121] *Ibidem*, p. 62
[122] *Ibidem*

Sfânta Maria Mare și Sfânta Maria Mică, nenumăratele și încă vii ritualuri și obiceiuri ***păgâne****, folosirea* ***swasticei,*** *confreriile de* ***masoni*** *până în secolul XVII, starea de* ***barbarie*** *supraistorică a principatelor, toate acestea și încă multe alte lucruri ne fac să ne gândim că dispariția acestui Centru de tradiție daco-hiperboreană este cu totul recentă*[123].

Ultimele două capitole ale *Daciei Hiperboreene, Basmele și simbolismul lor*, respectiv *Omul universal* comunică între ele; primul construiește premisele, al doilea consfințește, prin Harap-Alb, conceptul de om universal, chintesență a întregii demonstrații anterioare.

Pentru Vasile Lovinescu, basmele românești oferă cercetătorului o arie de studii de o importanță inebranlabilă, dublată de o vechime mai puțin obișnuită. Lăsând deoparte polemica lui Vasile Lovinescu în legătură cu *așa-zisul folk-lor român*, lumina observațiilor lui Guénon se reașază protector asupra întregii perspective. Simbolismul basmelor noastre este atât de clar, încât pentru un cititor cât de cât informat descoperirea sensului ezoteric devine o operațiune lesnicioasă.

Capitolul *Omul universal* pleacă de la premisa guénoniană ca *un om să fie ales de o organizație inițiatică [...] pentru a expune anumite mituri inițiatice [...] fără să fie necesar să își dea exact seama de semnificația reală a operei sale*[124].

Omul ales de Vasile Lovinescu este Ion Creangă, căruia îi face un portret memorabil. *Harab-Alb* este un profund simbol inițiatic, de *vână hiperboreană, ce arată, între altele, că nu e mijloc mai bun pentru a ascunde sensul profund al unui mit decât să se facă din el o operă de geniu*[125].

Vasile Lovinescu descoperă două planuri principale ale basmului: unul care se referă la o realizare inițiatică deplină

---

[123] *Ibidem*

[124] *Ibidem*, p. 71

[125] *Ibidem*, p. 72

(călătoria infernală, Micile și Marile Mistere) și un altul care privește un simbolist avataric, în speță cel al lui Parashu-Rama. Harap-Alb este Yin-Yang, negrul având o importanță ce depășește hermetismul și se referă la *indestincțiunea Prakriti*, nume androgenic desemnând Omul Universal Cosmic; eroul va trebui să împlinească efectiv posibilitățile integrale când îl va primi într-un fel inițiatic.

Toate datele legate de semnificația culorii *negru* îl determină pe Vasile Lovinescu să afirme că România a fost una dintre Etiopii și că funcția sacerdotală *Negru-Vodă*, reprezentând Șeful Suprem al Centrului dacic, era aceea a unui preot Ioan, cum o arată silaba ***Io*** de investitură.

Coroborând toate datele asupra cărora a insistat de-a lungul studiului său, Vasile Lovinescu conchide că *Harap-Alb este mitul autentic hiperborean al unui **Sarab Alb**, ceea ce este de o excepțională importanță*[126].

Într-o largă paranteză asupra semnificației rădăcinilor *bar* și *var* ale cuvântului ***Sarab***, trecând prin studiul lui René Guénon, *Mistrețul și Ursul*, Vasile Lovinescu demonstrează că Harap-Alb este Domnul Mistreț Alb; mai mult, semnalând importanța *ursului* în Tradiția românească, autorul opinează că *Europa, Pământul Taurului* și, în mod exact, Dacia, devenind la un moment dat al ciclului sediul Centrului Suprem, s-a identificat prin forța lucrurilor cu *pământul mistrețului*[127].

Hermeneutica basmului este absolut surprinzătoare, neavând niciun corespondent în clasificări sau în alte interpretări ale folclorului. Inclus în Catalogul Aarne-Thompson (ediția 1961), *Harap-Alb* are variante în toată Europa, în India și în țări ale Americii Latine, unde a ajuns prin coloniști. În realitate, Bolte-Polivka și, după el, Thompson au inclus în acest tip toate variantele ce conțineau ideea centrală a tipului – strădania impostorului în a cauza pierderea

[126] *Ibidem*, p. 73
[127] *Ibidem*, p. 74

adevăratului moștenitor.

Cuplul frățesc – un împărat și un crai –, aflați la capete de lume, corespunde unei polarizări a Autorității Supreme în Putere Sacerdotală și Putere Regală. Prima nu produce, nu acționează în afară, ceea ce este simbolizat prin sterilitatea cu totul exterioară. Funcțiunea războinică este cea care trebuie să o protejeze.

În Tradiția Română, perechea Împăratul Verde – Craiul îl constituie pe Ianus cu două capete. Travestirea Craiului în Urs, specifică foarte bine că e vorba de Puterea Războinică. Și traseul eroului, care, din fiu de Crai devine Împărat Verde, simbolizează cele două Puteri în Principiul lor comun și în aceeași persoană.

Sfânta Duminică este Zeul Solar Apollon, hiperboreanul, cea care alege eroul și îl anunță că va deveni cel mai mare împărat al lumii, având atributele Carității cosmice, ale Gloriei, ale Forței, cu alte cuvinte, Stăpânul celor trei lumi (Cauzală, Intermediară și Corporală). Hobotul alb în care se ridică Sfânta Duminică în văzduh este Marea Autoritate Supremă, semn al revelației avute de erou.

Calul năzdrăvan îl duce pe Harap-Alb până la nori, la lună și la soare, ocazie cu care acesta ia în mod virtual în stăpânire cele trei lumi, a căror cucerire efectivă face subiectul întregului basm.

Spânul – prin aceea că este sterp, gol, uscat – simbolizează Piatra sau Sarea, dublu aspect al *Principiului de Sezisabilitate* sau de Fixare, după expresia lui Böhme.

Nu este realizare efectivă fără Sare și fără Piatră, aspecte ale fixării condiției sine-qua-non a efectivității. Piatra, aflată în măruntaiele pământului, trebuie readusă și scoasă din starea de *cădere* și pregătită, acesta fiind scopul fundamental al *coborârii în infern*. Eroul rectifică piatra – simbolistica masonică este evidentă – și, ca în mișcarea unei imense balanțe, coboară lucid în fântână, ridicându-l pe spân, făcându-și-l Stăpân aspru și nemilos, pe măsura aspirației sale

absolute. Harap-Alb se lasă pradă unei robii necesare, căci numai prin moartea și învierea inițiatică știe că va birui.

O simplă lectură a ritualului masonic de gradul întâi ar așeza lumina corectă asupra interpretării lovinesciene; este o interpretare căreia – să spunem – nu i te poți opune cu armele de neinițiat. Pur și simplu te-ai afla în situația unui profan care, cu uneltele sale, nu poate străpunge misterul inițierii, orice judecată aspră rămânând într-un univers paralel. Din această incongruență a planurilor vin – pe de-o parte – neglijarea/neînțelegerea și – pe de alta – admirația fără rezerve pentru Maestrul lor, a celor care dețin sau – cel puțin – au sentimentul că dețin cheile înțelegerii sale.

Eroul primește în momentul coborârii numele inițiatic Harap-Alb, *cel mai înalt care poate exista deoarece este de asemenea al Omului Universal*[128]. Spânul este un alt aspect al Ursului care îl împiedică pe erou să plece, negrul uzurpând locul albului simbolizând, în cheia lui Vasile Lovinescu, revolta Kshatriy-lor contra autorității supreme, dominația rasei negre asupra celei albe. Cel care pune capăt acestei stări este Parashu-Rama – Mistrețul Alb, ales de Zeul Solar pentru a deveni Suveran Pontif și Rege al Lumii.

Ostrovul verde în care eroul caută salatele este Centrul Suprem. Harap-Alb fură *minunatele salăți* din Grădina Ursului, considerate a fi esențele grădinii, esențe vegetale, ceea ce identifică Grădina Ursului cu Paradisul pământesc, aflat la *încrucișarea drumului*, deci în centrul crucii orizontale. În furtul esențelor, Vasile Lovinescu vede gestul eroic de a salva Tradiția în timpul epocilor tulburi, acoperit de pielea de urs, această *cuvertură* fiind, în fapt, principala funcție a luptătorilor rămași în legitimitate.

În episodul omorârii cerbului, Lovinescu regăsește mitul lui Perseu și al Meduzei:

Într-adevăr, Perseu are un cal năzdrăvan, Pegas, la fel

[128] *Ibidem*, p. 80

ca ***Harap-Alb****. El se apropie de Gorgona Meduza în timpul somnului și o omoară, la fel cum Harap-Alb ucide cerbul pe când dormea. Privirea Meduzei ucide, ca și aceea a Cerbului. Dar nestemata frontală a acestuia, adică cel de-al treilea ochi al său, este* **normal.** *[...]* ***Harap-Alb*** *se folosește de sabia și de obrăzarul, masca lui Statu-Palmă-Barbă-Cot. La fel și Perseu se slujește de* ***Sabia (Harpè)*** *fermecată și de casca lui Hades, care îi asigură invizibilitatea, ca și obrăzarul.* ***Harap-Alb*** *este condus de Sfânta Duminică – Apollon, iar Perseu de Hermes și Atena. Toate acestea ne duc la identitatea celor două personaje*[129].

Continuând mitanaliza, Vasile Lovinescu ajunge la o constatare surprinzătoare, marcată stilistic de interogații și puncte de suspensie, autorul urmărind obținerea unui puternic efect asupra cititorului:

Perseu, după isprava sa, zboară pe Pegas în ***Etiopia****. Ar trebui să se știe însă de care Etiopia e vorba... Acolo el eliberează pe Andromeda care era* ***neagră*** *dar, fără îndoială, ea era neagră la fel ca Sarabii... Acesta ni se pare că este sensul lui* ***Harap-Alb*** *în istoria tradițională a umanității*[130].

Interpretarea *interioară* și microcosmică a celor trei episoade – o încercare vegetală, una animală și o alta minerală – este asimilată cu cele trei mari subîmpărțiri ale lumii infraumane. Referitor la această afirmație, Vasile Lovinescu afirmă în notele de final ale capitolului: *Se știe că embrionul înainte de a deveni om, trece prin stările de cristal, de vegetal și de animal*[131]. Acest *se știe* este, probabil, din punct de vedere al rigorii critice, o opinie perfect amendabilă. Și totuși, acest fel de hermeneutică este una cu totul specială, inițiatică, adresată cu siguranță acelor *intelectuali în duh*, pe care Vasile Lovinescu îi socotea chemați să păstreze și să transmită Tradiția.

Conceptul de *analogie inversă* este exemplificat

[129] *Ibidem*, pp. 83-84
[130] *Ibidem*, p. 84
[131] *Ibidem*, p. 96

printr-o demonstrație în cheie ezoterică/masonică, știut fiind că *V.I.T.R.I.O.L.* este formula pe a cărei înțelegere se zidește statutul intelectual al unui mason. Visita Interiora Terrae, Rectificando Inveries Occultum Lapidem (vizitând interiorul pământului și rectificând vei găsi piatra ocultă), cu varianta VITRIOLUM (veram medicinam – adevăratul remediu) este formula ce desemnează celebra piatră filozofală a alchimiștilor, printr-o operație analogică de mare încărcătură inițiatică.

Călătoria infernală a lui Harap-Alb se încheie cu imaginea eroului întors la împărăție, părând că aduce soarele, fiind *în același timp foarte complet, ceea ce ține de înalta lui ținută intelectuală*[132].

Încercarea de a o aduce pe fata Împăratului Roș înseamnă pentru Harap-Alb realizarea efectivă a Micilor Mistere, *care se împlinește cu ajutorul diferitelor ființe elementare pe care le întâlnește în drumul său*[133]. Cu ajutorul a cinci făpturi, Harap-Alb biruiește: Gerilă distruge Focul, Flămânzilă distruge Pământul, Setilă distruge Apa, Păsări-Lăți-Lungilă distruge păsările din Aer, cu observația că simbolismul acestuia din urmă este mult mai vast:

> *El figurează mai întâi Crucea cu trei dimensiuni (Lățime, Lungime, Înălțime); el epuizează spațiul prin ubiquitatea sa și, prin analogie, toate punctele posibile (păsările) ale planurilor de existență, ca și verticala care le leagă între ele prin centrele lor (**el ajungea cu mâna la lună, la stele și la soare și cât voia de sus**). Distrugător al păsărilor (stări superioare ale ființei), el este fața care resoarbe Ciclurile. Și din orice punct s-ar găsi, prin omniprezența sa, din orice plan, el proiectează ca Arcașul o indefinitate de raze vectoare prin săgețile arcului său, reunind între ele toate punctele posibile și stabilind astfel indefinite sisteme de coordonate (ca Hercule pe lacul Stimphale). [...] Este Vortexul Sferic Universal*[134].

---

[132] *Ibidem*, p. 86
[133] *Ibidem*
[134] *Ibidem*, pp. 88-89

Cât despre Ochilă, cu unicul său ochi frontal, Linceu, pentru care materia nu există, acesta nu acționează, dar vede și călăuzește totul. Supuși *probei focului*, eroii izbândesc grație lui Gerilă. Lovinescu vede în acest episod simbolul *Athanor-ului*, trecerea de la căldura extremă la frigul extrem simbolizând intervenția a două principii – solve et coagula.

Probele Pământului și ale Apei, trecute cu bine, sunt urmate de alte încercări al căror sens pare a fi următorul:

> *într-un moment al căii inițiatice, toate forțele de iluzionare se strâng într-un ultim efort și simulează, pentru a înșela, lucrarea inițiatică însăși. E nevoie de promptitudinea și atenția furnicii, finețea și discernerea albinei pentru a deosebi și alege bine (**separabis suaviter et cum ingegno, din Tabula Smaragdina**)*[135].

Proba Aerului este și ea trecută, iar înțelesurile sunt mai complexe: ***Harap-Alb** se găsește într-o **stare de ființă***, în acest caz starea umană, pe care trebuie s-o realizeze. Fata Împăratului Roș, a Sulfului Roșu, Farmazoana, Pasărea Măiastră simbolizează perfecțiunea acestei stări. *Centrul* său, trebuind a fi cucerit, după încercările elementare. Dar acest centru se găsește peste tot și în nicio parte. Farmazoana e Pasăre evanescentă:

> *Pasărea se așază pe vârful Muntelui polar, ax veritabil și **loc** al tuturor centrelor stărilor de fire. **Luna**, unde este prinsă pasărea, figurează punctul de incidență al acestei verticale polare cu planul stării de ființă, aici starea formală, care arată chiar simbolismul Lunii. **Păsărilă** nu se proiectează în acest caz special, în **Înălțime**, pentru că nu depășește Luna, deși era, în realitate, Stăpân al întregii Verticale polare (**el atingea Luna, Soarele, Stelele și tot ce voia**). Avem aici o specificare, în cadrul Micilor Mistere, a Vortex-ului Sferic Universal, proiecția sa pe un plan. Dar **Păsărilă** n-ar fi putut face nimic fără **Ochilă**, Clarvăzătorul, cel care toate le vede și peste tot, dar care nu acționează. El e motorul imobil, Quintesența; el făptuiește fără să acționeze și regentează astfel toată starea de ființă*[136].

---

[135] *Ibidem*, p. 90
[136] *Ibidem*, pp. 91-92

În Farmazoana, fiica Împăratului Roș, Vasile Lovinescu pare ispitit să vadă o iluzie la sacerdoțiul feminin al predominanței unor Kshatriyas revoltați, cărora le-a pus capăt Parashu-Rama. Faptul că ea și tatăl său sunt roșii este o aluzie la rasa Atlantă, producătoare de mari mișcări anti-tradiționale ale Vârstei de Aramă. Harap-Alb păstrează, după ce va fi răpit, esența Împărăției Roșii, în vederea apropiatei catastrofe care așteaptă această civilizație. Acest fapt îl identifică pe Harap-Alb cu Parashu-Rama; Harap-Alb nu distruge, ci rectifică, făcând un gest de răscumpărare, atitudine eminamente avatarică.

Întoarcerea cu prețioase cuceriri la Împăratul Verde este punctul culminant al mitului, realizarea, prin transpoziție, a Marilor Mistere. Readus la viață după lovitura de moarte dată de spân, eroul trece de a doua moarte psihică, marcând trecerea în Universal.

Concluzia lui Vasile Lovinescu reînscrie lumea românească în Tradiția Lumii:

> *În rezumat: acest mit reprezintă în principal reuniunea puterii regale și a puterii sacerdotale în aceeași persoană și, vom spune noi, în aceeași funcțiune, aceea a Împăratului Verde, una din denumirile Regelui Lumii în tradiția românească: acest lucru e simbolizat printr-o realizare inițiatică completă. Este interesant de observat că această realizare are un caracter tantric. Coborârea în Infern este una din cele mai violente căi care pot să existe: cele cinci făpturi care-l ajută pe* ***Harap-Alb*** *să realizeze Micile Mistere sunt forțe destructive; cât despre Marile Mistere, e inutil să subliniem caracterul imediat și resorbtiv*[137].

Finalul *Daciei Hiperboreene*, unul într-o cheie retorică, este departe de a trage concluzii definitive. Suntem în fața unui *studiu deschis* a cărui intenție a fost una dublă: fixarea, pe de o parte, coordonatelor unui spațiu românesc sacru, iar, pe de alta, deschiderea către noi ipoteze asupra unei realități istorice și

[137] *Ibidem*, p. 94-95

spirituale pentru care nu am găsit întotdeauna motive suficiente să ne aplecăm.

Elaborat între 1970 și 1976, studiul de istorie sacră *O icoană creștină pe Columna Traiană* dezvăluie mistere ale formării poporului nostru, într-un demers intelectual de o certă profunzime, plecând de la Columna Traiană și sfârșind cu *Divina Comedie* a lui Dante. Este un eseu care face o necesară legătură între *Dacia Hiperboreană* – operă de tinerețe a lui Vasile Lovinescu – și studiul despre *Ciubăr Vodă,* publicat în studiul *Monarhul ascuns*. Împreună, cele trei studii constituie *un adevărat Triptic de istorie mitică a României*[138].

2.3. *O icoană creștină pe Columna Traiană*. Glose asupra *catholitei*

Subtitlul operei lovinesciene este inspirat de *un pasagiu* din Goethe, definitoriu pentru felul cum Maestrul și-a conceput opera și viața; faptul că mesajul este transmis doamnei Roxana Cristian, căreia Lala Lovinescu îi *interzice* starea de consolare, folosind persoana întâi plural a verbului, vădește nu doar metafizica lovinesciană, ci și existența, mai presus de realitatea imediată, a unui grup inițiatic, între ai cărui membri s-a făcut deja un pact ireversibil. Acela de a tinde spre încercări inaccesibile, printr-o depășire continuă a propriei condiții: *Dépasse-toi même. Nul, quand bien même il posséderait beaucoup, ne peut subsister sans nostalgie; mais toute vraie nostalgie doit être aiguillé vers un but inaccessible*[139].

Având ca sorginte reprezentările de pe un basorelief figurat pe Columna Traiană, Vasile Lovinescu adună *considerații în jurul unui centru imuabil*[140], urmărind stabilirea unei pluralități de perspective în problema *irumperii*

---

[138] *Idem, O icoană creștină pe Columna Traiană*, Editura Cartea Românească, București, 1996, p. 8

[139] *Ibidem*, p. 191

[140] *Ibidem*, p. 109

creştinismului în lumea antică. Autorul își propune să răspundă la două întrebări. Prima ar fi legată de moştenirea preluată de creştinism, iar cea de-a doua priveşte avantajele obţinute în urma acestei dizlocări spirituale. Vasile Lovinescu aşază studiul sub semnul *catholitei* care păstrează în textura sa imaginea paradisului pierdut, spre deosebire de tristețe, o expresie tamasică, în opoziție cu irizările de curcubeu ale melancoliei sattvice.

Precizăm că am optat pentru această maladie constituțională de care este încercat românul, încurajați de perspectiva optimistă a lui Constantin Noica (cu privire la *orientarea omului către ceea ce nici natura, nici înțelesurile imediate ale vieții nu-i pot da, către ordinea lor mai generală și rostul lor secund*[141]. Cu o *dreaptă și omenească măsură, pierderea în act și excesul acțiunii*[142], pe care Constantin Noica le releva la *cei încinși de căutarea generalului, se îmblânzesc și devin faptă de vrednicie, dar una care-și caută și învrednicirea; faptă deschisă către înțelesul ei mai bine rostitor*[143]. Prin urmare, în catholită, Constantin Noica nu recunoaște *starea înfrigurată a celui care, cu orice preț și conștient ori nu, caută generalul, ci și cea care-l urmărește cu spunerea deschisă a faptei în vederea lui*[144]. Spiritul românesc, așa cum a putut fi el *încercat* de catholită se remarcă prin faptul că el

> *n-a înfăptuit cu exasperare, dar nici nu a rămas în sedentaritatea a ceea ce îi era dat, ci – dacă pastoralul a precumpănit totuși asupra agrarului în lumea noastră, cum s-a spus – la fel cum oierii, ca niște navigatori ai uscatului, au plecat spre alte zări să caute iarbă mai bună, fapta omului de aici a trimis și ea statornic spre alte zări, cu înțelesuri mai bine rânduite*[145].

---

[141] Constantin Noica, *Spiritul românesc în cumpătul vremii. Şase maladii ale spiritului contemporan*, Editura Univers, Bucureşti, 1978, p. 164

[142] *Ibidem*

[143] Vasile Lovinescu, *O icoană creştină pe Columna Traiană*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1996, p. 157

[144] Constantin Noica, *op. cit.*, p. 164

[145] Vasile Lovinescu, *O icoană creştină pe Columna Traiană*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1996, p. 157

Sintetizate de Constantin Noica, simptomele catholitei – *exuberanța posibilului, obsesia acumulărilor, pluralitatea oarbă, proliferarea pură și simplă* – au putut căpăta o *față luminoasă*, cu extraordinara experiență în posibil pe care a făcut-o spiritul românesc, ca și cu *blânda pluralitate, cu acel înțelept politeism al credințelor sale naturale, sau bogăția creativității lui folclorice și cu îngăduința lui față de diversitatea credințelor și a lumilor*[146].

Capitolul de început al eseului lovinescian – *Traian și Ripheus Traianus* – lansează o ipoteză atât de surprinzătoare, încât acceptarea ei ar putea răsturna axa lumii: pe Columnă *limbajul mut al imaginii de piatră* mărturisește momentul în care *Hristos înființează o lojă a Sf. Ioan*[147].

Plecând de la broșura ilustrată a arhitectului Cerchez – *Cea dintâi icoană creștină*– în care arhitectul afirmă că *cea dintâi icoană a lui Hristos se găsește pe unul din registrele Columnei Traiane, numerotat XVI de către Chichorius în lucrarea sa monumentală asupra operei lui Apolodor din Damasc*[148], Lovinescu susține, într-o surprinzătoare hermeneutică, afirmațiile lui Cerchez.

Trei personaje se află în spatele a ceea ce s-ar putea numi trei fantome de templu, purtând pe chip *o expresie de dezolațiune, asupra căreia se aplică un al patrulea personaj, într-un gest de indicibilă mizericordie, de tămăduitor al sufletelor și al trupurilor, de o caritate cosmică*[149], pe acesta din urmă arhitectul Cerchez identificându-l cu Hristos. *Figura aduce cu imaginea convențională a Mântuitorului care exprimă probabil tradiții orale din prima generație creștină*[150].

---

[146] *Ibidem*
[147] *Ibidem*, p. 117
[148] Dumitru Manolache, *Nedescifratele taine de pe Columna lui Traian*, în Ziarul *Lumina*, http://ziarullumina.ro/nedescifratele-taine-de-pe-columna-lui-traian-7517.html, accesat la data de 4 iunie 2017
[149] Vasile Lovinescu, *O icoană creștină pe Columna Traiană*, Editura Cartea Românească, București, 1996, p. 111
[150] *Ibidem*

Nedeosebindu-se de dacii bărboși și pletoși figurând pe coloană, Hristos poate semăna cu ei, *rămânând el însuși*[151].

Personajul identificat cu Mântuitorul ține mâna pe coarnele unui berbec, după berbec aflându-se un taur, după o succesiune pe care o regăsim în zodiac.

A indica primele semne zodiacale, afirmă Vasile Lovinescu, este un fel de *et caetera* sculptural, ceea ce, din punct de vedere al logicii argumentării, pare hazardat. Unul dintre titlurile esențiale ale lui Hristos este acela de *Bătrân al Timpului* sau *Bun păstor*, dar, la fel de bine i se poate spune conductor sau Dux. Dux este, în același timp, persoana din vârful axului polar – Columna Traiană – pentru că dux este numele dat în vechea Romă comandantului suprem al armatei.

Vasile Lovinescu revine la studiul atitudinii celor patru personaje sculptate pe columnă:

> *Ajungem acum la acele semne precise ce au izbit pe arhitectul Cerchez care le consideră, pe drept, ca având un caracter de evidență și obligativitate. Toga, roba sau cum s-ar putea numi haina pe care o poartă personajul aplecat formează încrețituri firești, ca orice haină purtată de o ființă vie care, din această cauză, nu atrag atenția; ori este o tehnică nedezmințită tradițională de a strecura simboluri importante în dedalul unor ornamentații fără semnificații; se derulează astfel curiozitatea și indiscreția; având în vedere că de atunci au trecut 1800 de ani, putem spune că și de data aceasta procedeul a fost eficace*[152].

Încrețiturile hainei, într-o imagine inversată, se vădesc a fi două simboluri din cele mai importante pentru creștinism: unul e Crucea Sfântului Andrei, în egală măsură inițiala numelui lui Hristos, iar celălalt, un unghi ascuțit, pus pe brațul din stânga al crucii, care, prin același procedeu, inversarea, dă aparența literei A. În realitate, afirmă Vasile Lovinescu, litera nu este decât un vârf de lance redus la schema lui geometrică,

---

[151] *Ibidem*

[152] *Ibidem*, p. 112

procedeu de mare clasă în simbolism. A indica o parte înseamnă a indica întregul, așa că, în opinia lui Lovinescu, *crețurile robei arată cele două instrumente ale Patimilor – Crucea și Lancea – dublu simbol pe care îl găsim imprimat ca o pecete în Centrul prescurei, în* ***inima inimii*** *simbolului creștin*[153].

Sprijinit pe axul crucii, unghiul lancei formează litera A, care, împreună cu X, care urmează, dau începutul cuvântului Axis, *adică tocmai ce sunt coloana și prelungirea ei umană, Traian și a fortiori Hristos*[154].

O concluzie parțială însoțește definiția hermeneuticii lovinesciene:

> *cum în știința tradițională interpretările nu se exclud, ci se completează una pe cealaltă, vom adăuga că e firesc să găsim Crucea Sfântului Andrei pe un monument concernând o țară care, după tradițiile patristice, a fost evanghelizată de apostolul Andrei, mai ales când crucea acestuia coincide cu inițiala numelui Domnului*[155].

Lângă litera X, Lovinescu descoperă litera grecească P/Rho, a doua literă a numelui grecesc al lui Hristos, formând astfel monograma lui Iisus sau chrisma lui Constantin, aflată pe Labarum, steagul împărăției de răsărit, o mie de ani. La întrebarea retorică privind poziția celor două litere, răspunsul este că ele au fost săpate pe columnă în anul 113, la începutul unui proces ce va fi desăvârșit de Constantin, peste două secole:

> *Astfel vorbind, succesiunea XP s-a transformat în simultaneitate. E posibil chiar ca Apolodor din Damasc să fi fost un mare arhitect nu numai în sensul modern al cuvântului, ci și acela al Artei sacerdotale care era atunci Arhitectura și, ca atare, să fi știut ce sculptau lucrătorii lui pe coloană. Că la anul 113 se aflau printre aceștia creștini este o probabilitate care, în fapt, e o certitudine. E știut că așa-numitele* ***Collegia Fabrorum*** *aveau un*

[153] *Ibidem*, p. 113
[154] *Ibidem*
[155] *Ibidem*

caracter net inițiatic; prin ele s-a operat transferul insensibil al unor simboluri din religia veche în religia nouă. De altminteri, creștinismul s-a răspândit în prima sa expansiune prin proletariatul vremii, prin humiliores.

După cele arătate, s-ar părea că printre constructorii coloanei erau oameni conștienți de unitatea fundamentală a celor două religii și de semnificația adâncă a simbolurilor și că aveau o stare spirituală care le permitea transferul și readaptarea de simboluri[156].

În cele trei personaje de pe Columnă, Vasile Lovinescu îi descoperă pe șefii supremi ai ierarhiei inițiatice dace, asupra cărora se revarsă solicitudinea tămăduitoare a Verbului increat.

Pe când toți dacii de pe coloană sunt reprezentați așa cum îi știm din istorie, bărboși și pletoși, personajul cel mai apropiat al lui Hristos este un adolescent imberb, așa cum e reprezentat tradițional Sf. Ioan Evanghelistul, ucenicul iubit, eternul adolescent. Se poate presupune că războaiele dacice au fost prilejul, au marcat fixarea bisericii iohanite în noua provincie, Iisus așezând pe apostolul Ioan în ternarul inițiatic suprem dacic[157].

Scena de pe Columnă este *una din cheile lui **Io** din colinde și din învestitura domnilor români*[158].

Tradițiile despre Apostolul Ioan, prezența lui la Efes, permutațiile secretului de la Efes în Dacia Felix sunt motive pentru Vasile Lovinescu de a vorbi despre existența unei *loji masonice* a Sfântului Ioan, pe teritoriul Daciei, evident în spiritul ei. În continuarea acestei idei, Lovinescu amintește că Forumul construit de Apolodor din Damasc are forma unui dreptunghi, reamintind o lojă:

în perspectiva masonică avem în coloană un substitut al firului cu plumb care atârnă de plafonul ei, e un simbol axial. Statuia lui Traian din vârful axului e o continuare umană a lui, care arată calitatea sa de Pol. Că Cezarul roman, cu dublul lui caracter sacerdotal și regal era polul necesar și vizibil al lui Orbis romanorum este evident [...]

---

[156] *Ibidem*, p. 116
[157] *Ibidem*, pp. 116-117
[158] *Ibidem*, p. 117

dar titularul aparent al funcțiunii nu coincide cu imperatorul efectiv [...]. Uneori, în clipele astrale ale omenirii, ambele aspecte ale funcțiunii corespundeau și erau reprezentate de aceeași persoană; sunt indicii că acesta a fost cazul lui Traian, care purta dublul cap al lui Ianus prin funcția sa[159].

În Columnă, Vasile Lovinescu identifică prezența lui Traian cu litera I, deci cu Ianus, socotit în realitate zeul suprem al romanilor, cel care, potrivit lui Ovidiu, rostește: *Eu veghez la porțile Cerului. Însuși Jupiter nu poate să intre și să ia fără voia mea. Eu singur am dreptul să învârtesc polul cerului*[160].

Pentru Vasile Lovinescu, războiul dacic a fost un război sacru în care este expusă o doctrină metafizică, exemplul cel mai potrivit fiind cel al luptei de la Kurukșetra, oglindit în *Bahagad Gita*. În Occident, nicăieri această doctrină nu e mai clar evidențiată ca în Columna Traiană:

Războiul dacic e războiul întregului cosmos, al desfășurării spirale a devenirii, în jurul Axului imuabil al lumii. E chiar superior luptei de la Kurukșetra care nu se desfășoară decât pe un singur plan; războiul dacic se desfășoară de-a lungul stărilor indefinite ale Firii, încolăcindu-se ascendent în jurul axului lor comun, ca șarpele în jurul Arborelui din Paradisul terestru. Totodată, simbolismul coloanei, cu forma ei cilindrică e același cu al cilindrului universal din tradiția extrem orientală[161].

Simbolistica Columnei Traiane merge până la descoperirea Polului Getic la care face referire și Nicolae Densușianu:

Avem deci, în Forumul Traian, Axa Lumii, mișcarea ascensională a stărilor de fire în Cilindrul Universal; cerul e sus preexistent. Pe vârful coloanei avem pe ***Wang, Imperatorul*** *intermediar între cer și pământ, administrând schimburile dintre ele, Traian,* ***Șen Jen, Imperator Mundi****. În acest sens imediat, Columna lui*

---

[159] *Ibidem*

[160] *Ibidem*, p. 118

[161] *Ibidem*, p. 119

> *Traian este o reprezentare, o exteriorizare în Roma a lui* **Geticus Polus***; pentru aceasta, a fost necesară anexarea Daciei la Imperiu, făcând posibilă acea minune istorică, secolul Antoninilor. Expresia* ***geticus polus****, e nevoie să o mai spunem?, nu e a noastră, circula în antichitate. Referințe se găsesc în* ***Dacia preistorică*** *a lui N. Densușianu*[162].

În ce privește sintagma *Ripheus Traianus*, Lovinescu, pe urmele lui Dante, îl așază pe Ripheo Traiano lângă Traian, în ochiul acvilei în Paradis. *Având în vedere și descendenții romanilor din troieni, e posibil ca Ripheus Traianus să fi fost denumirea Șefului suprem al ierarhiei inițiatice romane care, într-un moment de grație, sub Traian, a coincis cu șeful vizibil al Imperiului, chiar ca nume*[163].

Traianus este, în realitate, Trans-Ianus, cu alte cuvinte *Ianus transcendent*, care a trecut podul ce leagă pământul cu cerul. Sunt tradiții care afirmă că Ianus a fost un rege al Daciei, înainte de a coborî în Italia. Traianus a făcut drumul invers, ca argonauții, dar pe uscat.

Traian și-a luat numele de Dacicus, motiv pentru care are dreptul de a fi numit și *Ripheus*, pentru că acesta este numele mitic al Carpaților. Dar, cum o spun și basmele noastre, Traian a devenit Troian și atunci se întreabă retoric Vasile Lovinescu *Pe cine desemnează Troiano Ripheo al lui Dante?*[164]

Pe doi titulari ai aceleiași funcții: Fie *justissimus unus*, conform lui Virgiliu, fie pur și simplu justițiarul celebrat de Dante; Traian conferă funcției un sens mesianic, *justiția celei de-a șaptea zi*[165]. *Veacul al șaptelea al lui Traian* – sintagmă descoperită de Vasile Lovinescu în *Oastea lui Igor*, primul moment al literaturii ruse, este un veac mesianic, sălbatic, *veacul Antoninilor, ultimul substitut, în ciclul nostru*

[162] *Ibidem*
[163] *Ibidem*, p. 120
[164] *Ibidem*, p. 126
[165] *Ibidem*

(Kali-Yuga) al celei de-a șaptea zi de la sfârșit[166].

Finalul primului capitol, *Traian și Ripheus Traianus*, primul în ordinea interesului nostru, se concentrează asupra personalității lui Traian, considerat exemplar pentru spiritul său de dreptate, motiv pentru care Dante îl pune – într-o magistrală chintesență – în ochiul Acvilei pe Ripheus Traianus – ca și pe Traian pus în Paradis tocmai datorită dreptății lui, într-un demers de subliniere a înrudirii lor.

Amintind noveletta italiană *Dreptatea lui Traian*, Lovinescu trece prin simbolul suprem al Masoneriei – Văduva lui Hiram – pentru a sublinia numirea pentru un fapt de justiție (așezarea postumă a lui Traian în Cerul lui Jupiter), *o minune așa de mare*, pentru unul care are atâtea mii de echivalente printre păgâni. Dante, afirmă Vasile Lovinescu, îi dă o mare importanță simbolică lui Traian, înțelesurile fiind acelea ale unei organizații inițiatice, în sens mai larg – lumea lipsită de Logos, așteptându-l, totuși. Trebuia să se ajungă la un modus vivendi, pe planurile invizibile, la o complicitate tacită între ambianță și noua religie prin care Imperiul Roman să devină un germinator al creștinismului. Traian a fost deschizătorul acestui proces, un portar – Janitor – la confluența primului secol cu începutul celui al Antoninilor.

Vasile Lovinescu se lasă pradă unui vârtej care îl coboară în istorie, între simboluri profunde, *mânuind* cu o inteligență sclipitoare, speculând, trasând noi înțelesuri în planșa sa de arhitectură. Tot ce este rutină dispare sub asaltul speculațiilor sale neașteptate; nu există metodă, totul este opera unui inițiat. Lectura cere cu necesitate o altă lectură, până la o eventuală *limpezire a înțelesurilor*. Vârtejul simbolurilor, greutatea intelectuală fac lectura pe cât de captivantă, pe atât de grea, aceasta fiind – probabil – explicația *indiferenței* de care a avut parte Vasile Lovinescu în receptarea operei sale.

Finalul de capitol readuce în atenție *Dacia*

---

[166] *Ibidem*

Hiperboreană într-o ipoteză încă o dată seducătoare, dar care își așteaptă o analiză mai aplicată.

> *Traian [...] a fost, în același timp, șeful vizibil și invizibil al imperiului și este posibil ca el să fi procedat împreună cu șefii oculți ai creștinismului la un modes vivendi existențial [...]. A aplica Arta Balanței înseamnă a face dreptate Văduvei. Dar în această operație trebuiau angajate și centrele hyperboreene ale Daciei. Trebuia stabilită o endosmoză între Dacia și Imperiu și aceasta a putut fi rostul ocult al anexării. Creștinismul grecizat și romanizat a fost alăturat pe trunchiul Tradiției Primordiale. Scena de pe coloană e categorică. De aceea îl găsim pe Hristos aplecat într-un gest de infinită mizericordie asupra ternarului suprem al tradiției dacice*[167].

Capitolele ce întregesc studiul *O icoană creștină pe Columna Traiană* urmăresc pătrunderea creștinismului în Imperiul Roman, încheindu-se cu o privire substanțială referitoare la reflectarea funcțiunii imperiale în opera lui Dante, numit de Vasile Lovinescu *marele ghibelin*, opera sa fiind considerată un adevărat testament al Evului Mediu, al cărui conținut ocult pare greu detectabil sub învelișul religios: *Papa conduce pe oameni în Paradisul Ceresc, Împăratul, în Paradisul pământesc*[168] – iată rezumatul lovinescian al mesajului dantesc.

Admirația lui Lovinescu pentru Evul Mediu, cu deosebire pentru Dante, poate primi un sprijin substanțial, tocmai de la principalul critic al lui Guénon, Umberto Eco. În *Scrieri despre gândirea medievală*, Eco pleacă de la analiza lui Huizinga referitoare la simbolismul medieval, în care explică în ce mod disponibilitatea pentru o viziune simbolică a lumii poate surveni și la omul contemporan:

> *N-a existat niciun adevăr mare de care spiritul medieval să fie mai convins decât cel din cuvintele Sfântului Pavel către corinteni:* ***Videmus nunc per***

[167] *Ibidem*, p. 129
[168] *Ibidem*, p. 158

speculum în aenigmate, tunc autem facie ad faciem – Căci acum vedem ca într-o oglindă, în chip întunecos, dar atunci vom vedea față în față*. Evul Mediu n-a uitat niciodată că orice lucru ar fi absurd, dacă semnificația lui s-ar epuiza în funcția și formele sale de manifestare directe, că toate lucrurile se extind în bună parte până în lumea cealaltă. [...] Mai poate să ne umple, și ne va umple ades cu certitudinea calmă și reconfortantă că participă la sensul tainic al lumii*[169].

Definiția dată de Eco omului universal pare să pună alături spiritul lovinescian de cel al marelui ghibelin, această apropiere fiind, credem, un unghi de vedere nou și profitabil pentru înțelegerea complexităţi vieții și operei lui Vasile Lovinescu:

> *omul medieval trăia efectiv într-o lume populată de semnificații, trimiteri, suprasensuri, manifestări ale lui Dumnezeu în lucruri într-o natură care vorbea neîncetat un limbaj heraldic, în care un leu nu era doar un leu, o nucă nu era doar o nucă, un hipogrif era tot atât de real ca un leu pentru că la fel ca acesta era un semn, neglijabil din punct de vedere existențial, al unui adevăr superior*[170].

Mai curând, afirmă Eco, s-ar putea vorbi de o mentalitate primitivă, de aptitudinea de a prelungi activitatea mito-poietică a mitului antic, producând noi simboluri și semnificații, în concordanță cu ethos-ul creștin. Vasile Lovinescu are, fără îndoială, mentalitatea simbolistică de care vorbește Eco ca un scurtcircuit al spiritului: gândirea spiritului medieval nu caută raportul între două lucruri *urmând volutele conexiunilor lor cauzale, ci îl găsește printr-un salt brusc, ca raport între semnificație și scop*[171].

În ultimele trei capitole, autorul încearcă o privire generalizantă, fără să revină asupra *Daciei Hiperboreene*.

---

[169] Umberto Eco, *Scrieri despre gândirea medievală*, Editura Polirom, Iași, 2016, p. 63

[170] *Ibidem*, p. 64

[171] *Ibidem*, p. 65

Această abordare, chiar dacă pare să nu intereseze demersul nostru punctual, este deosebit de interesantă, putând oricând să suscite un interes major. În spatele unui discurs hermeneutic, cel mai adesea ritos, dar de o profunzime inițiatică genuină și incitantă, Vasile Lovinescu lansează idei care merită atenție și sunt absolut necesare într-un proces de dreaptă definire a operei sale. Autorul insistă asupra mesianismului – chintesență de ezoterism – la evrei și la romani, pentru că acestea sunt popoarele care au constituit *dimensiunea mesianică – primii pentru că au dat ființă lui Mesia [...], ceilalți pentru că au înființat aria de răspândire a Noului Legământ*[172].

În opera lui Dante, Vasile Lovinescu descoperă modul cum a preluat creștinismul ideea imperială, cum a asimilat-o și cu ce rezultate, în Evul Mediu. Cât despre subzistența Imperiului, autorul opinează că acest lucru s-a încheiat odată cu prăbușirea monarhiei habsburgice, în 1918, dar nu și în lojile masonice, unde ideea imperială trebuia salvată *deoarece la sfârșit tot ce este cantitate trece prin foc*[173]. Apelul la rolul și valorile masoneriei este, de altfel, o constantă a întregului Opus Magnum lovinescian, *Magul de la Fălticeni, acest adevărat psihopomp în Apele Superioare, stăpân al ambelor ape*[174], după modelul lui Dante comportându-se, paradoxal, ca un inițiat, în ciuda faptului că nu a fost mason, în înțelesul masonismului, organizațional. Fără nicio urmă de maliție, Opera lui Vasile Lovinescu este aceea a unui înalt inițiat, mai bine zis, a unui auto-inițiat, căruia nu i-a trebuit o apartenență, în sensul obișnuit al termenului, pentru a-și îndeplini misiunea. Am fi naivi să credem că Vasile Lovinescu nu era la curent cu toate frământările masoneriei române interbelice; tocmai această cunoaștere l-a făcut, spre exemplu, să vorbească foarte puțin, totuși, despre Sadoveanu, în raport cu care a preferat ocultarea.

---

[172] Vasile Lovinescu, *O icoană creștină pe Columna Traiană,* Editura Cartea Românească, București, 1996, p. 135

[173] *Ibidem,* p. 138

[174] *Ibidem,* p. 168

O icoană creștină pe Columna Traiană rămâne un studiu încărcat de informație, deschideri și ipoteze, așteptându-și un exeget mai aproape de nașterea și istoria creştinismului. Nu întâmplător, însă, în încheierea studiului său, Lovinescu face considerații profunde de adevărat inițiat asupra masoneriei anglo-saxone, asupra relației sale cu această organizație inițiatică rămânând să ne pronunțăm într-un alt segment al lucrării.

2.4. *Monarhul ascuns*. O (re)lectură ezoterică a literaturii moldovene

După aproape patru decenii de la apariția *Daciei Hiperboreene*, eseul sclipitor al unei tinereți aflate sub proaspăta înrâurire a lui René Guénon, ajuns la profunzimea pe care ți-o dau atâția ani de trăire simbolică a lumii, Vasile Lovinescu împlinește definirea mitică a spațiului românesc în două abordări hermeneutice remarcabile pentru cititorul profund, învățat să caute dincolo de suprafața textelor: *O icoană creștină pe Columna Traiană* și *Monarhul ascuns*.

O lectură atentă *ca metodă de recuperare a înțelesului ascuns*[175] dezvăluie un tip de cunoaștere ce constituie *privilegiul prețios al minorității de inițiați*[176] din care, fără îndoială, se selectează cititorii lui Vasile Lovinescu. În privința politicii interpretării, Matei Călinescu remarcă faptul că aidoma oricărui sistem de codificare a gândirii, *scrisul a avut dintotdeauna rolul de a furniza informații cunoscătorilor codului și numai acestora. Dar, în măsura în care scrisul este o codificare sofisticată, de gradul al doilea (codificarea unei gândiri deja codificate prin limbaj) potențialul de a bloca*

[175] Matei Călinescu, *A citi, a reciti. Către o poetică a (re)lecturii*, Editura Polirom, Iași, 2008, p. 194
[176] *Ibidem*

informația pe care o conține față de necunoscătorii codului este mai mare decât acela al limbii vorbite[177].

De vreme ce nici Matei Călinescu nu găsește reguli pentru a deosebi enunțurile ezoterice de cele exoterice, în fața secretivității simbolice a textului soluția cea mai înțeleaptă pare a fi cea sugerată de Jean Starobinski – amintit de Matei Călinescu – conform căreia e preferabil *să ignorăm ceea ce este scris în favoarea a ceea despre care se scrie*[178]. Or, din această perspectivă, opera lui Vasile Lovinescu cuprinde idei fundamentale și profunde, aflate, încă, în așteptarea dezbaterii.

Dacă despre *O icoană creștină pe Columna Traiană* ne-am permis să avansăm opinii, critic-sintetic, cioplind cu băgare de seamă piatra sub care se ascunde o bogăție de sensuri și de interpretări, mărturisim surpriza – în sensul rafinat al cuvântului – care ne-a însoțit pe durata (re)lecturii eseului *Monarhul ascuns*.

Într-o paralelă cu Eliade, Petru Bejan, cel care prefațează ediția din 1992, apărută la Institutul European din Iași, consideră că hermeneutica lui Vasile Lovinescu are un alt accent axiologic decât aceea practicată de Mircea Eliade. Referindu-se la metoda și la anvergura raportării, Petru Bejan opinează că Vasile Lovinescu adaugă arsenalului clasic strategia schematizării simbolurilor în linia tradiției primordiale, polare, într-o dublă cheie – istorică și națională – în timp ce Eliade practică o hermeneutică rece, erudită și impersonală.

Am adăuga acestei opinii și pe aceea că în *Monarhul ascuns* Vasile Lovinescu deschide cu o altă cheie istoria literaturii moldovene, vorbind despre Asachi, Nicolae Istrati, Creangă, Alecsandri, Hogaș sau Costache Negruzzi, descoperind în opera acestora elemente ezoterice de primă mărime.

---

[177] *Ibidem*, p. 172

[178] *Ibidem*, p. 179

Dacă în *Dacia Hiperboreană* Vasile Lovinescu punea în valoare, printr-o abordare mitică, opera istorică a lui Densușianu, pe linia descrisă de Hasdeu, în *Monarhul ascuns*, recursul la istorie se face în cheia literaturii culte, fără a abandona o clipă preocuparea pentru a dezvălui înțelesurile folclorului național, o constantă a crezului ce însuflețește Opera Magna.

Monarhul ascuns este un studiu sclipitor ce își ia substanța din interacțiunea a două câmpuri opuse de raportare la realitate, câmpuri aflate într-o continuă tensiune. Macrocosm și microcosm, continuitate organică și discontinuitate deasupra conceptelor regentează mitul a cărui natură este aceea de a opera continuități organice, aidoma unui țesut, între basm, legendă, istorie, fără a fi posibilă o compartimentare, în opoziție cu gândirea conceptuală, care aduce fractura, disoluția întregului.

Abordarea lovinesciană este, așteptat am spune, una lipsită de o metodă clasică, verificată. E suficientă sintagma *spun datinile că...*, pentru a intra în tainele societății arhaice *țesută în mituri, crescută în ele ca unghia în carne*[179], societate ce se actualiza periodic prin ritual, corelativul mitului, urmărind suspendarea timpului.

În opoziție cu omul contemporan, *instalat comod într-un cimitir de concepte, într-o rețea logică, într-o cămașă de forță*[180], aidoma unui Laocoon instalat confortabil în nodul de șerpi, omul vechi străbătut de nevoia de absolut

> *aproape incomprehensibilă evului nostru se neliniștea la gândul rupturii dintre titularul unei anume funcții și funcția ca atare: de ce titularul nu poate dura cât funcția? de ce un Domn, Rege, Împărat, nu era tot atât de peren ca și demnitatea pe care și-o asumase [...]. Omul accepta greu efemerul, dar și mai greu disocierea dintre efemer și*

---

[179] Vasile Lovinescu, *Monarhul ascuns*, Editura Institutul European, Iași, 1992, p. 18

[180] *Ibidem*

permanența care-l iluminează o clipă[181].

Cristalizarea năzuințelor colective în jurul unei ființe, uneori vie, de cele mai multe ori *asfințită*, are, în opinia lui Vasile Lovinescu, trei grade diferite: eroii locali, funcții mai vaste, cum ar fi cea imperială și – în final – funcția lui Manu, Inteligența cosmică, formulând legea lumii noastre: *Rector al unui ciclu de existență umană, Manu, după tradiția hindusă, regentează perpetuu Manvantara nostru, având totuși reprezentanți reînnoiți la fiecare generație*[182].

Astfel, în perioadele de întunecare ciclică, anumite funcții spirituale se ocultează fără să se stingă, *împăcând astfel simbolic taina și actul de prezență*[183]. Inițiatul înalt trăiește mizeria lumii pentru ca printr-o aparentă comună măsură să se producă osmoza între el și lume.

Acesta este înțelesul mitic al monarhului ascuns, o realitate obiectivă *pentru că impregnează toată firea cu ecuația lui*[184]. În consecință, afirmă Vasile Lovinescu, este o continuitate *sanguină și limfatică* între Făt-Frumos, Albă ca Zăpada pe de-o parte și Carol cel Mare, Alexandru Macedon sau regele Arthur, spre exemplu, pe de alta. În aceeași serie, la capătul aceluiași fir logic stă *eroul moldovean de care vom vorbi*, surprinzătorul Ciubăr Vodă, în jurul căruia se construiește demonstrația lovinesciană.

Înainte, însă, de a ajunge la subiectul propriu-zis, Vasile Lovinescu își propune să ilustreze afirmațiile prin pilde ceva mai depărtate; trimiterile acoperă o zonă spirituală întinsă țesută substanțial în mitul *Graalului*, într-o *questă* intelectuală lovinesciană profundă și diversă. Numele de referință sunt F. S. Hatland, Walter Scott, Bernard Töpfer, J. Evola, F. Kampers, iar hermeneutica autorului are rafinament, consistență, fiind, încă o dată, răpitoare.

---

181 *Ibidem*, p. 17

182 *Ibidem*, p. 19

183 *Ibidem*

184 *Ibidem*

Plecarea lui Arthur în legendara expediție de cucerire a Romei, la capătul căreia ar fi urmat să se încoroneze ca Rege al lumii, se încheie cu moartea sa; dus de zâne pe insula Avallon, regele este vindecat; deși rana i se redeschide în fiecare an, credincioșii nu încetează să îl aștepte. Plecând de la substanța mitului amintit, Lovinescu nuanțează conceptul *monarhului ascuns*, văzut ca un parangon al perfecțiunii *norma omului pur și potența de exaltare pentru cei care-l invocă și așteaptă*[185].

Plecând de la o afirmație a lui Malory în *La morte d'Arthur*, Lovinescu se întreabă retoric: *Nu se poate indica mai bine că ființa sa* (a lui Arthur n.n.) *a fost transmutată într-o substanță susceptibilă să trăiască într-o* ***gură de rai****?*[186]. Este – în această întrebare – o ilustrare a unei formule echivoce – *vivit non vivit* – arătând starea de adormire, de latență, de permanență însoțită de ocultare, comună tuturor eroilor dispăruți, dar care se vor manifesta la sfârșitul timpurilor – iată sensul cuprins în sintagma ce dă titlul studiului lovinescian.

Odată trecut în revistă *alaiul potrivit* unei mari personalități creștine din legendă și istorie, Lovinescu își stabilește punctul de plecare în studiul unei icoane, aleasă pentru marea ei valoare simbolică și pentru vădita probă că înfățișarea creștină *este masca dată de perioada istorică în care ne aflăm, unei doctrine perpetue, pro și supra confesionale*[187].

Ca și în *O icoană creștină pe Columna Traiană,* Vasile Lovinescu practică o *mitanaliză iconologică*, sintagmă pe care ne-o dorim potrivită pentru lucrarea noastră, conform distincției operate de Erwin Panofsky: *Descoperirea și interpretarea unor valori simbolice (care, uneori, îi sunt necunoscute artistului însuși și s-ar putea chiar să difere substanțial de ceea ce a intenționat în mod deliberat să*

---

[185] *Ibidem*, p. 22
[186] *Ibidem*, p. 21
[187] *Ibidem*, p. 28

exprime) constituie obiectul a ceea ce am putea numi ***iconologie****, prin opoziție cu* ***iconografie***[188].

Icoana ce face obiectul studiului lui Vasile Lovinescu este aceea a arhanghelului Mihai, trecută din pronaosul bisericii din Văleni, Neamț, în muzeul mănăstirii Văratec, *păzitorul de Dumnezeu al țării*, cum stă scris pe icoană.

Mihai – Mi-Ka-El – este echivalentul lui Manu în tradiția iudeo-creștină, cel ce administrează într-o lume pe care o regentează. Această distribuire de contrarii este posibilă doar unei ființe care reprezintă și însumează direct Unitatea, situându-se, simbolic, în punctul de incidență *al axului lumii cu planul de fire propriu-zis*[189]:

Acest centru și funcțiunea care îl însumează sunt pomenite și fac parte integrantă din toate tradițiile autentice ale lumii, René Guénon consacrând acestei idei o carte întreagă, *Le roi du monde*.

> *Titlul de Rege al Lumii, luat în accepțiunea lui cea mai ridicată, cea mai completă și în același timp cea mai riguroasă, se aplică în mod propriu lui* ***Manu****, Legislatorul primordial și universal, al cărui nume se găsește sub forme diverse la un mare număr de popoare vechi: să reamintim numai pe* ***Mina*** *sau* ***Menes*** *al egiptenilor,* ***Menu*** *al Celților și* ***Minos*** *al Grecilor, regele* ***Numa*** *al Romanilor* (la noi i se spune **Manca**, în basme și balade n.n.). *Acest nume, de altminteri, nu desemnează deloc un personaj istoric, mai mult sau mai puțin legendar; ceea ce desemnează în realitate este un Principiu, Inteligența cosmică, oglindind lumina spirituală pură, formulând Legea (****Dharma****) proprie condițiilor lumii noastre sau ciclului nostru de existență; este în același timp arhetipul omului considerat special ca ființă gânditoare (în sanscrită* ***manava****)*[190].

188 Erwin Panofsky, *Iconografia și Iconologia*, p. 4, https://ro.scribd.com/doc/114351717/Erwin-Panofsky-Iconografia-Si-Iconologia, accesat la data de 12 iunie 2017

189 Vasile Lovinescu, *Monarhul ascuns*, Editura Institutul European, Iași, 1992, p. 30

190 *Ibidem*

Sub picioarele îngerului se află un voievod încoronat, figurând brațul orizontal al crucii. Deși icoana a fost poruncită de Vasile Lupu, voievodul din cavernă nu poate fi altul decât Ștefan cel Mare; spiritul de observație al lui Vasile Lovinescu descoperă aici o imagine simbolică a funcției principatului moldovenesc, de la întemeiere, până la Vasile Lupu. În intenția autorilor icoanei, voievodul reprezintă, în primul rând, o funcție, lucru dovedit de *anonimatul imaginii*; firesc, opinează Vasile Lovinescu, ca această funcție să fie reprezentată *în afară* de cel mai strălucit titular al ei:

> *Am subliniat* ***în afară****, pentru că vicisitudinile acestei lumi nu permit o perfecțiune exterioară continuă. Înăuntru, funcția este totdeauna perfectă și egală cu ea însăși, ca toate marile funcții spirituale perene*[191].

O dovadă în plus pentru Vasile Lovinescu o constituie și prezența particulei *IO* din titulatura lui Vasile Lupu, emblemă a întregului principat românesc, de la descălecători până în secolul al XIX-lea, printre altele, un omagiu feudal față de Ioan Botezătorul: *este de ajuns să semnalăm posibilitatea unei influențe, a unei prelungiri precreștine în titulatura Domnilor români, prin viforul veacurilor, fără excluziunea zestrei creștine*[192].

Ochiul atent descoperă că *mortul nu are ochii deschiși, mortul nu e mort, dar totuși nu e viu, fără să fie mort*[193]. Această asociere paradoxală ascunde amintitul *vivit non vivit*: ocultarea lui Ștefan, coroborată cu mantaua care îl înfășoară – revelația – înseamnă *învăluire și dezvăluire în același timp a teofaniei, a doctrinei sacre*[194].

Faptul că Ștefan cel Mare nu a murit, că se integrează în familia monarhilor ascunși, dar fără moarte, este *afirmat cu*

---

[191] *Ibidem*, pp. 32-33
[192] *Ibidem*, p. 33
[193] *Ibidem*
[194] *Ibidem*, p. 34

tărie de tradițiile populare moldovenești[195]. Lovinescu citează în acest sens cartea lui Simion Kirileanu, *Ștefan cel Mare și Sfânt*, invocațiile cu tâlc fiind surse de inspirație pentru Eminescu, *acest mare culegător de folclor*[196]:

Invocație care nu este o vagă aspirație, ci o conjurare, o tehnică de actualizare, ca toate invocațiile către monarhii ascunși, dar cu menire de revenire la sfârșit. Încrederea pe care ne-o inspiră Eminescu ne face să credem că actualizarea lui Ștefan, din matricea unde doarme, va avea trei etape:

De-i suna din corn odată
Ai s-aduni Moldova toată,
De-i suna de două ori
Îți vin codri-n ajutor
De-i suna a treia oară
Toți dușmanii or să piară
Din hotară în hotară.

Și dacă ne întrebăm cum vor veni codrii în ajutorul lui Ștefan, tot Eminescu ne răspunde, foarte consecvent și riguros în inspirația lui.

Se vede cât de solidară este revenirea lui Ștefan cu **renovatio mundi**, *condiționându-se una pe alta. De asemenea, nașterea oamenilor din lemn (xylogeneză), sau din piatră (lithogeneză), este una din marile teme mitice ale lumii*[197].

Demersul iconologic al lui Vasile Lovinescu duce la concluzii surprinzătoare, capabile să dezvolte câmpuri de analiză, să nască polemici, să intrige. Nu le putem nega, însă, farmecul noutății și seducția unor adevăruri filtrate mitic.

Examinând icoana, afirmă Vasile Lovinescu, putem constata cu ușurință care era funcția Principatului moldovenesc, *în principialitatea lui exteriorizată în rare ocazii*, cum este cazul lui Ștefan cel Mare:

Din motive de prudență elementară, un principiu spiritual exteriorizat în epoca noastră nu trebuie să bată

---

[195] *Ibidem*
[196] *Ibidem*, p. 35
[197] *Ibidem*, pp. 35-36

la ochi; este necesar să se manifeste în țări și prin principii mici. Un punct, un focar este suficient ca să reflecte soarele în lume. Evident, ideea că Moldova regenta lumea e absurdă și ridicolă. Vrem numai să spunem că în epoci grele ale omenirii, principiul spiritual ascuns al organizării materiale a putut să se exprime în țărișoare mici, cărora nimeni nu le dădea atenție, fără știrea lor, cu excepția unor organizații secrete foarte închise[198].

Ștefan ar fi putut exercita un mandat de Cosmocrator, caracteristică a vârstei de fier; Moldova poate fi acea prezență ignorată, acel martor neștiut de nimeni și nu o stăpână efectivă a globului, mai ales că o conducere se poate executa pe căi subtile, nedetectabile.

Cât despre însumarea celor două puteri – sacerdotală și regală – de către *Ștefan cel Mare și Sfânt*, indicând foarte bine acest dublu caracter, speculația lui Vasile Lovinescu este, o dată în plus, surprinzătoare:

De ce nu sunt numiți sfinți și alți voievozi români, tot atât de evlavioși, cu teamă de Dumnezeu, ctitori de mânăstiri și biserici ca și Ștefan cel Mare? Nu e vorba de o sfințenie obișnuită [...]. Se poate spune că cele două capete de pe umăr [umărul îngerului, n.n.] sunt capete de ciobani, dar se poate spune și mai bine că sunt capete de daci; o simplă privire pe Coloana traiană și pe bustul lui Decebal de la muzeul Termelor din Roma ne-o arată cu ușurință. Căciulile nu sunt făcute din blană de oaie, ca la ciobani, ci cușme de pâslă, ca la regii și la ***pileații*** *daci. Nu se poate exagera importanța acestei constatări, căci sugerează firesc ideea continuității unor tradiții precreștine până în secolul al XVII-lea, mascate de un fard de creștinism*[199].

Interpretarea iconografică a lui Vasile Lovinescu continuă pe aceeași coordonată retorică:

De altminteri, continuitatea e insinuată și altfel: Ștefan stă ascuns în caverna lui, după cum stă Zalmoxis în

[198] *Ibidem*, p. 38
[199] *Ibidem*, p. 41

peștera din muntele sfânt. Avem aici prelungiri zalmoxiene până în secolul al XVII-lea? Dacă cele două capete sunt dacice, după ce model le-a pictat cu atâta exactitate zugravul nostru? Căci asemănarea este impecabilă, ceea ce nu era obiceiul picturii din acel secol. [...] Întrebarea totuși subsistă: de unde această riguroasă asemănare cu capetele strămoșilor daci? Răspunsul nu poate fi decât unul: o continuitate tradițională, un același costum ritual, liturgic, trecut din veac în veac, de la Deceneu la Vasile Lupu, o dată cu inițierea de care depindea, vehiculând-o ***sub pecetea tainei***[200].

Pentru un popor, nimic nu este mai binefăcător decât prezența în centrul lui ocult, mitic, a unui personaj arhetipal, veșnic viu, pătimind odată cu neamul său, adunând într-un focar al chintesențelor toate valorile latente, suferințele, bucuriile, plasat între soare și lună în locul Luceafărului.

Ștefan este, pentru Vasile Lovinescu, arhetipul românesc, *specificarea omului universal în poporul nostru, permanența noastră națională*[201]. Recursul la folclor este, încă o dată, necesar. Toate legendele, toate cântecele converg simultan, în opinia lui Vasile Lovinescu, spre un centru nedetectabil, locul de unde se va naște miracolul solicitat mai întâi de un grup restrâns de veghetori, sprijinit, la rândul său, de aspirațiile profunde ale unui neam.

O admirabilă poveste de datină basarabeană, culeasă și publicată de Tudor Pamfile și apărută în Revista *Ion Creangă*, în anul 1910, întregește sensul sintagmei definitorii în concepția istorico-mitică a lui Vasile Lovinescu:

Vedem că Monarhul ascuns are două fețe: una involuntivă, reprezentată prin ocultarea, prin reducerea lui la un germen în oul lumii, și una expansivă, sincronizată cu bătăile inimii țării; o față patibilă și alta impatibilă. E natural să fie așa, pentru că Monarhul ascuns este o expresie specificată a Omului Primordial, a inimii lumii, prin urmare și a sistolei și diastolei ei, limită

---

[200] *Ibidem*, pp. 41-42

[201] *Ibidem*, p. 43

între Principiu și Manifestare, Mijlocitor, Primul și Ultimul în creațiune, după cum Principiul e Primul și Ultimul în planul cauzal. Numai că Alfa și Omega exprimă principial o tautologie, un scurtcircuit etern, pe când la Omul Universal ele sunt la începutul unei Anabaze și terminarea unei Katabaze[202].

*

* *

Un capitol de trecere poate fi semnalat prin *Frumoasa adormită*, Vasile Lovinescu alegând acest titlu pentru a-i indica pe toți eroii adormiți care apar în basme. Autorului i s-a părut interesant să completeze considerațiile privind mitul lui Ciubăr Vodă, exemplificând ocultarea funcției reprezentată de o entitate feminină:

La prima vedere, pare contradictor ca un punct central să fie simbolizat de o femeie; totuși, nimic mai firesc. Dacă centrul în el însuși este imuabil și masculin, strălucirea, radianța și prezența lui țin de **Șakti** *a sa, deci sunt feminine. E vorba, în mitul ocultării feminine, de latența Prezenței Reale, de învăluirea Șechinei. Când strălucirea Cetății Soarelui înnoptează, există în câmpurile invizibile ale spectrului solar, și nici o ființă nu mai vede Curcubeul pe cer, Paredrul, tovarășul ei pozitiv, este proiectat centrifug în întunericul din afară, într-o stare de pribegie și nemernicie sacrificială, până ce, la capătul Căutării, își regăsește soața (atunci poate să arunce pe cei doi luminători în cerul sideral). Este cheia căutării Ianei Sânziana de către Făt-Frumos*[203].

Această parte a studiului lovinescian pare să răpească din substanța ezoterică a primei părți, fiind o trecere prin lumea complexă a basmului universal, punând alături, grație firului roșu al mitanalizei, *Frumoasa din pădurea adormită* a lui Perrault sau *Albă ca Zăpada* a fraților Grimm, de basme românești culese de Ispirescu, *Aliman Voinicul*, *Ileana*

---

[202] *Ibidem*, pp. 47-48

[203] *Ibidem*, p. 50

Sânziana sau *Băietul cu cartea în mână născut*, ca să nu luăm decât câteva exemple.

Interesantă e apropierea făcută de Vasile Lovinescu între tema adormirii în basmele lumii și folosirea termenului în simbolistica masonică:

> *E interesant de semnalat că o lojă masonică ce nu mai lucrează, nu este considerată ca desființată; i se spune tehnic* ***intrată în adormire*** *(sau ocultată). Se poate vedea până unde merge simbolismul* ***Frumoasei din pădurea adormită****. Masonii își spun* ***Fiii Văduvei****, adică ai Inițierii văduvite prin supliciul lui Jacques de Molay și prin desființarea Ordinului Templului; simbolul merge și mai departe într-o formă derivată: inițiații se socotesc fiii Văduvei Maria și, prin asta, frații adoptivi ai lui Hristos*[204].

Nu am închide considerațiile asupra acestui capitol al studiului lovinescian fără a semnala o inserție auctorială neașteptată; e vorba de o notă cu caracter politic, scrisă cu umor și amărăciune, dar integrată perfect în țesătura hermeneutică.

Vorbind despre basmul *Aliman Voinicul*, Lovinescu amintește episodul în care ursul *face chisăliță* întreaga familie regală, realitate nu departe de aceea a U.R.S.S. față de societatea pe care o declara fericită prin ordine ministeriale:

> *Ursul de Fier este cu evidență vârsta de fier, a patra și ultima din ciclu. Este terminusul fatal al impulsului descendent, subversiv și ireversibil. O dată urnit la vale, tăvălugul nu se mai poate opri până la punctul de impact; cine s-a aruncat de pe acoperiș nu poate pretinde rezonabil să se oprească în aer, la înălțimea primului etaj. În ciclii primordiali, ursul simboliza pe Kșatria, răsculată contra puterii sacerdotale. La sfârșitul ciclului, Ursul de Fier, vârsta de fier, trebuie să-și facă mendrele, pulverizând și integrând* ***in inferis*** *o umanitate unde domnește numai cantitatea. [...] Ce să zicem de acest urs al cărui nume se poate buchisi U.R.S.S., care face chisăliță sub el toate clasele sociale, de-a valma; sub a*

[204] *Ibidem*, pp. 50-51

cărui domnie, fericirea este obligatorie prin constituție și H.C.M. guvernamental iar oamenii trebuie să fie veseli la consemn, în cor și pe căprării? Zice basmul: ***Iacă așa pătimeau din pricina toanelor păgânești ale ursului, căci duceau o viață legată de ață, c-un picior în groapă și unul afară***[205].

Pentru Vasile Lovinescu, un popor este un organism macrocosmic, cu o istorie vizibilă și una ocultată, nu arareori, un detaliu ce pare neglijabil din istoria exterioară, putând fi sensul unui rug arzător în plan superior. Trebuie să ai *ochiul de linx* al lui Vasile Lovinescu ca să străbați zidurile groase ale istoriei aparente, pentru a ajunge în sanctuarul unei entități, în inima ei vie, unde se aud șoaptele ursitoarelor ei:

Când Principatele cerești imobile își iau ca suport de manifestare o ființă vie din lumea noastră, sau o cufundă într-un întuneric de nepătruns, sau o fac să evolueze incomprehensibil pentru oameni, în moduri tribulante, în sensul vast al cuvântului, adică rătăcind nu numai în exterior, dar și în mentalul lor, nebunia lor simulată ia forme grotești, pentru a șterge cea mai vagă bănuială asupra caracterului lor real, dar mai ales pentru a pune o cât mai mare distanță între polul lor esențial și cel substanțial[206].

Ciubăr Vodă este *o entitate fabuloasă și inconsistentă*, iar fuga după această nălucă pâlpâind ca un foc albastru deasupra folclorului atinge în chip fundamental însăși istoria Moldovei.

Vasile Lovinescu începe, totuși, prudent căutările sale, fie și pentru că informațiile sunt puține și sărace. Doar o mențiune a lui Ureche pare a nu fi de ajuns. Asimilarea *ciubărului* cu o cupă sacră definește locul eroului: *Deci, în demnitate, din punct de vedere ezoteric, cupa și ciubărul sunt egale, cu toată diferența de aspect și destinație din perspectivă profană [...]. Este și Ciubăr Vodă... și Cupă Vodă!*[207]

---

[205] *Ibidem*, p. 69
[206] *Ibidem*, p. 77
[207] *Ibidem*, p. 78

Hermeneutica lui Vasile Lovinescu, în absența dovezilor concrete sau în a insuficienței acestora, înseamnă recuperarea/reinterpretarea folclorului. Figura lui Ciubăr Vodă a intrat emblematic în folclor și, de aici, fără a se stabili o filiație clară, în literatura cultă, însă doar aparent: *Acum intrăm, aparent, în pură literatură. Să fie însă numai literatură, când Alecsandri introduce pe Ciubăr Vodă în drama sa* ***Despot Vodă****, în mod anacronic?*[208]

Observația lui Vasile Lovinescu este corectă, atâta timp cât Despot a domnit la o sută zeci ani după Ciubăr, alegerea lui Vasile Alecsandri fiind explicată prin *cunoașterea anumitor tradiții orale despre perpetuitatea personajului*[209]. Supoziția lui Vasile Lovinescu este că Vasile Alecsandri a avut știre despre vreo datină necunoscută nouă, în care Ciubăr Vodă – a se citi *Monarhul ascuns* – este considerat nemuritor, manifestându-se atunci când astrele o dictează. Ciubăr Vodă ar fi un spirit reîncarnat, trimis pe pământ să împlinească anumite slujbe, manifestându-se în plan extern în felurite variante: *de la sacerdot și domnitor la cerșetor și nebun*[210].

În drama lui Vasile Alecsandri, Ciubăr Vodă este, de fapt, adevăratul personaj central, Despot nefiind decât o simplă fantoșă în mâna *nebunului*, acest rol rezervat lui Ciubăr reprezentând opțiunea Tradiției ocultate și nu a inițiatului Alecsandri:

> *Asemenea lucruri nu le poate inventa o individualitate; ele se găsesc în ambianță, în tradiții oculte și, în realitate, preced apariția omului, căci ating de aproape ideea* **Centrului** *necunoscut [...] prin masca de nepătruns a demenței și a absurdității pe care și-o pun reprezentanții lui*[211].

Cu alte cuvinte, o posibilă concluzie este aceea că Ciubăr Vodă precedă Moldova; literatura cultă poate vehicula

---

[208] *Ibidem*, p. 79
[209] *Ibidem*
[210] *Ibidem*
[211] *Ibidem*, p. 80

elemente ezoterice, atâta timp cât, în folclorul obișnuit, *cele elaborate de Alecsandri nu se găsesc*[212].

Caracterizarea lui Ciubăr Vodă drept *un hop-deoparte* este cu totul ieșită din tiparul lui Alecsandri, atras ca un magnet de imagini clare. Hermeneutica lovinesciană a lui *hop-deoparte* este inspirată de mișcările pieselor de șah – nebunul și calul; ca *deoparte*, Ciubăr este alături cu drumul, ca *hop,* are întotdeauna posibilitatea să-l interfereze.

În fața pericolului reprezentat de un aventurier ca Despot, ființa Moldovei este amenințată. Nu doar ființa vizibilă a țării este primejduită, ci și esențialitatea, perpetuitatea ei, simbolizată de zimbrul devenit un simplu bou ajuns în iarmaroc.

În fața pericolului, principiul legitimat de Dragoș, Bogdan și Ștefan se refugiază într-o funcțiune tribulantă și a unui fals nebun, care îl ocrotește prin chiar demența falacioasă.

Dacă ne reamintim că, în opinia lui Vasile Lovinescu, popoarele mari sunt conduse de mituri, este evidentă preocuparea sa de a proiecta imaginea unei țări sacre, cu mult peste înțelegerea prudentă și, adesea, nedreaptă a istoriei. Din perspectiva istoricului profesionist, Vasile Lovinescu poate fi *desființat* în repetate rânduri. Din punctul de vedere al celui ce vede, însă, dincolo de izvoare și documente, Lala Lovinescu este cel ce deschide drumurile istoriei, ca un uriaș supraveghetor al Tradiției:

> *Trebuie să reamintim mereu, pentru că niciodată nu se poate insista prea mult asupra acestui subiect capital, că există anumite funcții cosmice care nu pot părăsi niciodată lumea, deoarece aceasta s-ar prăbuși fără ele. În vremurile de întunecare spirituală, aceste funcții se ocultează, rămânând în lume, în virtutea legii de analogie inversă, un reziduu, o nălucire fabuloasă și derizorie a lor, prilej de poticnire și perplexitate pentru aproape toți oamenii. [...] În asemenea momente,* ***Anima Mundi***

[212] *Ibidem*

devine în mod necesar Văduva simbolică, Fiul legitim, întâiul născut – pribeag și dezmoștenit, ***el Desdichado****, Cheia de boltă a universului – piatra azvârlită-n șanț, Monarhul Universal, Regele Lumii – rege de mascaradă și deținătorul Cupei Graalului: Ciubăr Vodă!*

Ciubăr Vodă, regele Graalului? Cuvintele urlă că se regăsesc împreună împerecheate. De aceea, lucrul este adevărat![213].

Ocultarea marilor inițiați – Charlemagne, Ștefan – simbolizează, pentru Vasile Lovinescu, ocultarea însăși a vârstei de aur, ai cărei reprezentanți tardivi erau:

Inadecvarea acestor personaje cu lumea noastră, latența lor, este de obicei simbolizată și de o ***diminutio capitis****, de o servitute care grevează facultățile lor de inițiativă; rana care îi simbolizează, o letargie sau o inerție care-i face pe acești supraoameni să fie inferiori chiar unor argați. Neputința este un simbol al ocultării. Dar e o inferioritate sacrificială, inferioritatea unor ființe care au acceptat sacrificiul pentru a ajuta lumii să scape de păcate, cum a făcut și Hristos*[214].

Partea studiului lovinescian cuprinzând hermeneutica dramei lui Alecsandri se încheie cu următoarele concluzii: *Explicația acestei stări de lucruri poate fi faptul că Alecsandri a vorbit nu numai în numele lui, ci și în acela al unei colectivități secrete, dezvăluind și învăluind o parte a tainei*[215].

O altă operă literară avându-l în centru pe Ciubăr Vodă este *Povestea poveștilor* a lui Constantin Stamati, pe care George Călinescu îl socotea

un scriitor eminent, mai mare în privința limbii decât Bolintineanu, în câteva puncte comparabil doar cu Eminescu. [...] Urmând pe Asachi, Stamati cultivă miturile naționale, însă cu mijloace artistice superioare. Numai Eminescu a pus atâta invenție verbală în viziunile lui[216].

---

[213] *Ibidem*, pp. 85-86

[214] *Ibidem*, p. 86

[215] *Ibidem*, p. 94

[216] George Călinescu, *Istoria literaturii române*, vol. II, Editura Academiei, București, 1968, pp. 229-230

Poemul lui Stamati este *țesut pe elemente de basm, autorul vrând, evident, să arate că în istoria hieratică mitul și istoria sunt urzeala și băteala unui covor unic*[217]. Mai mult, autorul își intitulează poemul *Povestea poveștilor*, subliniind astfel că nu are numai o tangență cu folclorul, ci este însăși chintesența, miezul lui, dându-i semnificația reală și adâncă.

Citându-l pe maestrul său, René Guénon, Vasile Lovinescu (re)definește noțiunea de folclor, într-o totală contradicție cu accepția științifică modernă:

> *Spunem dintr-un început, citând pe Guénon, că departe de a fi de origine populară, nu e nici măcar de origine umană; că organizațiile inițiatice pe cale de dispariție încredințează memoriei populare, masei etnice lunare, învățământul secret al organizației, sub formă de basme și de mituri, pentru ca să nu se piardă totul iremediabil și pentru ca acei care vor putea să le reinterpreteze, când va fi momentul, să aibă la îndemână materialul*[218].

Organizațiile inițiatice dezgroapă, când socotesc de cuviință, tezaurul ezoteric, alegând purtătorii de mesaj dintre membrii lor ce au talent și notorietate. Dezvăluirea este, însă, cu totul relativă, pentru că se manifestă în moduri mitice și are nevoie de chei pentru decriptare. Oricum, afirmă Vasile Lovinescu, tendința centrifugă de explicitare este incontestabilă, nume cunoscute ce ilustrează literatura cultă moldovenească intrând în această categorie extrem de rarefiată, făcând parte din istoria secretă a întemeierii Moldovei:

> *Și atunci avem exemple de literatură ce nu poate fi deloc considerată populară: Despot Vodă, istorioarele și replăsmuirile de doine ale lui Neculai Istrati, legendele asupra Dochiei puse în circulație de grupul lui Asachi, opera lui Creangă, mai târziu,* ***Prin munții Neamțului****, de Calistrat Hogaș – literatura cultă, totuși cu elemente ezoterice de primă ordine, în prea mare cantitate și prea bine închegate, prea consecvent inițiatice, ca să ne putem*

[217] Vasile Lovinescu, *Monarhul ascuns*, Editura Institutul European, Iași, 1992, p. 97
[218] *Ibidem*, p. 110

permite presupunerea că redactorii lor le-au cules de pe drum, ca pe niște pietre, la întâmplare[219].

Obârșia voievodatului moldovean trebuie căutată printre vechii inițiați, deveniți cu timpul cavaleri ai Graalului. Ciubăr Vodă este unul dintre ei, un tribulant cu funcție ocultă, păzindu-și țara care s-ar pulveriza fără actul lui de prezență ascunsă, într-o permanentă readaptare la tradiție, care înseamnă, de fapt, o readaptare de condiții ezoterice la noi condiții de viață (interogația retorică a lui Vasile Lovinescu, despre calitatea de Ciubăr Vodă a lui Burebista și Decebal este, deși în logica lucrurilor, explozivă...).

O altă mențiune a lui Ciubăr Vodă este aceea din Scrisoarea a XII-a *Păcală și Tândală* a lui Costache Negruzzi, *o limbuție așternută pe șase pagini*, socotită doar o acoperire exterioară a unei discipline a tăcerii, în care poate fi vorba de *o lojă masonică intrată în adormire, pe o perioadă nedeterminată de ocultare*[220].

Partea finală a studiului îl are în centrul său pe Ion Creangă și pleacă de la povestirea *Moș Nichifor Coțcariul*, cea mai bine construită nuvelă din literatura română, în opinia lui Vasile Lovinescu, care, plecând de la începutul povestirii, opinează că Ion Creangă l-a scris pentru alte motive decât literare: *humuleșteanul nu are pereche în literatura noastră în stăpânirea completă a meseriei scriitoricești, în sobrietate, chiar atunci când este sfătos*[221].

Menționarea lui Ciubăr Vodă, inutilă artistic, este un truc scriitoricesc prin care humuleșteanul îi aduce în prezent, alături de Moș Nichifor, pe Ciubăr Vodă și Moș Dediu, titulari noi ai vechilor funcții. Cuvântul cheie este *cumetre*, decriptat de Vasile Lovinescu ca *un mister inițiatic periodic, reînnoindu-se ciclic, prin noii titulari ai vechilor funcții, până*

---

[219] *Ibidem*, pp. 110-111

[220] *Ibidem*, p. 126

[221] *Ibidem*, p. 129

la vremea dezvăluirii lui Creangă, o agapă, o Cină de Taină[222].

Tehnica literară a lui Ion Creangă este aceea de a cripta ceva în cimilitura cu care începe povestirea, misterul fiind învăluit în farsă, o manevră altfel frecventă, prin care se obține ocultarea ezoterică.

Sensurile hermeneuticii lovinesciene, plecând de la semnificația *cumetriei,* sunt provocatoare prin diversitatea lor profundă. Ele definesc o Moldovă fabuloasă, vegheată de mari inițiați, de cavaleri ai Graalului, de păstrători ai Tradiției. Oricum, o altă istorie construită într-o diacronie mitică, cercetată în lumina miturilor fondatoare ale începutului de lume:

> *Această scenă de inițiere este întovărășită de anumite episoade cu trăsături caracteristice de ritual, care prin amploarea lor depășesc cu mult integrarea unui individ într-un lanț inițiatic, oricât de calificat ar fi el. Sunt aparențe că evenimentul are o importanță macrocosmică, angajând o colectivitate tradițională – Moldova de la sfârșitul secolului al XVIII-lea*[223].

Cele 49 de mioare dăruite de Moș Dediu lui Ciubăr Vodă, urmare a unui raport de la vasal la suzeran, sunt prilejul unor speculații ezoterice asupra magiei numerelor; turmă și păstor sunt simboluri mesianice, apocaliptice, semnificând schimbarea ciclurilor, iar Ciubăr Vodă este *ciobanul nocturn, care va redeveni diurn la sfârșitul timpurilor*[224].

Vasile Lovinescu încearcă o conectare a timpului istoric moldovean cu cel european – sfârșitul secolului al XVIII-lea, momentul izbucnirii Marii Revoluții Franceze:

> *primă etapă pentru Moldova a unui lanț de neînchipuite tribulații, de invazii ale dușmanilor, ale veneticilor, înaintea modernismului, a pierderii Basarabiei – este posibil ca șefii supremi ai inițierii în Moldova, să fi procedat la o readaptare a organizațiilor inițiatice,*

---

[222] *Ibidem*

[223] *Ibidem*, p. 132

[224] *Ibidem*, p. 133

potrivită cu condițiile acelui moment ale ciclului. [...] Moș Dediu reprezintă deci puterea regală, inițierea războinică pe treapta imediat mai sus; Ciubuc Clopotarul, care, după cuvintele lui Creangă a fost popă la cumătrie, reprezenta autoritatea sacerdotală cu inițierea aferentă; la rândul lor, cei doi stau de-a dreapta și de-a stânga lui Ciubăr Vodă, suzeranul lor, reprezentând Principiul unic și comun al celor două inițieri, Mare Cumătru[225].

Ciubăr Vodă este domnul fără moarte, tainic, al Moldovei, care, din cauza nenorocirilor neamului său a fost obligat să-și *pună obrăzarul de abjecțiune*, precum Domnul Hristos, *cârpa roșie pe spate, coroana de spini, sceptrul de trestie* pentru a ocroti lumina ce mai pâlpâia pe altar.

Ciubăr Vodă se manifestă exterior prin Ciubuc Clopotarul, prin Moș Dediu și prin Moș Nichifor. Este posibil, și aici teoria lui Vasile Lovinescu devine incitantă, ca o a treia exteriorizare a Voievodului să fie în Ion Creangă, cu misiunea de a exprima în basme și mituri o înțelepciune non umană:

Vorbeam de afinitatea dintre Ciubăr Vodă și Moș Nichifor Coțcariul. Aceeași afinitatea există între acești doi și Ion Creangă însuși. Toată viața a făcut-o pe măscăriciul și pe coțcariul printre boieri: expansiv, jovial, aparent fără secrete; dar nici unul din jurul lui, cu excepția poate a lui Eminescu, nu a trecut dincolo de masca lui insondabilă, de Silen lucid și de beția lui înțeleaptă.

Este posibil ca humuleșteanul să fi primit o inițiere de măscărici, cea mai înaltă și cea mai adâncă din câte există, în primul rând pentru că masca hilară este o oglindire a măștii lui Brahma, care a creat lumea jucând în arșice – cum spun hindușii; iar gnosticii învățau că Universul a fost creat printr-un hohot de râs al Demiurgului[226].

Concluzia asupra lui Ciubăr Vodă îi prilejuiește lui Vasile Lovinescu un eseu remarcabil, adresat celor care posedă

---

[225] *Ibidem*, pp. 133-134

[226] *Ibidem*, p. 139

l'intelletti sani și au în fața ochilor o mostră din *marea parodie,* din *subversiunea definitorie a sfârșitului de ciclu*. Deghizarea *scelerată* a lui Ciubăr, îmbrăcarea lui de bună voie în ridicol, ascunde – sub *obrăzarul multiplicității* – încercarea de a separa ce se mai poate salva din lumile pierdute. Dubla mișcare a Apelor Primordiale, atracție și respingere, se poate simboliza, prin orice cuplu de complementare, între altele prin masca dublă a Râsului și a Plânsului: *O găsim în spectacolele care pot concentra și chintesența o stare cosmică, în mod obișnuit difuză și sleită. De aici, caracterul demiurgic al spectacolului tradițional*[227].

Metafora este aceea a circului, care precede teatrul, *pentru că cercul precede semicercul, care este o derivație a lui*[228]. Schema circului este raza unui con, cuprinzând toate stările de fire dintr-o regiune a universului înfășurate în jurul axului vertical. Arena, conul superior, are în vârf, de fapt Poarta Cerului, ochiul lui Dumnezeu și cheia de boltă a Universului, în timp ce conul inferior este Abisul. În punctul critic al acestui sistem de coordonate, Ciubăr Vodă *se află în elementul lui, purtând toate măștile pe care și le dorește, în special cele mai absurde și mai ridicole*[229].

Spectatorii nu înțeleg nimic din spectacol pentru că nu e acela al lumii de toate zilele; lumea mijlocie în care trăim nu se manifestă niciodată în arenă; toropiții din jurul hârdăului magic rămân veșnic în întuneric.

Eseul filologic cu care se încheie *Monarhul ascuns* are substanță, are adâncime și se încheie cu un citat remarcabil din Frithjof Schuon, încheiat sentențios: *Totul este absurd, afară de Dumnezeu*[230]. Restul, în opinia lui Vasile Lovinescu, este *impermanența lumilor, caracterul lor zadarnic, de nălucire,*

---

[227] *Ibidem*, p. 184
[228] *Ibidem*
[229] *Ibidem*, p. 185
[230] Frithjof Schuon, *Le Démiurge dans la mythologie nord-américaine*, în *Études Traditionnelles*, nr. 1, 1967, p. 3

ceea ce este întovărășit de elemente cosmice și absurde[231].

Apariția în lumea circului a echivalentului german al lui Ciubăr, August der Dumme, la confluența secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea, nu e o cădere, ci o ocultare, și exteriorizează o concepție de sorginte masonică:

> *Ideea și funcția imperială, cheia de boltă a marilor civilizații tradiționale din lumea antică și lumea medievală, fusese măturată de Revoluția Franceză și dispăruse în 1806. [...] Marile principii tradiționale fundamentale, din cauza decăderii ciclice, nu se mai puteau manifesta în exterior. Era de ajuns ca, deocamdată, sâmburele de foc să fie păstrat în conventicole foarte secrete, până când va veni timpul ca rugul lumii moderne să fie aprins din nou. Ideea tradițională a Imperiului va fi încredințată, la timpul ei, aceluia care pregătește Parusia. Este Mult Așteptatul.*
>
> *În anul 1877, a fost constituit în Marele Orient* ***Consiliul împăraților*** *(Orientului și Occidentului). Se vede cât de colo că au fost identificați cu* ***Les Grands Architectes de l'Orient et de l'Occident****. Acolo se află ocultat sâmburele Imperiului și titularul funcției. Dar este nevoie ca uneori să se manifeste criptic și sacrificial în afară. Atunci* ***Imperator Caesar Augustus*** *devine August Prostul, iar Mușatinul cel fără de Moarte și Rege al Graalului, Ciubăr Vodă*[232].

Dispariția funcției imperiale, temă ce constituie substanța eseului anterior discutat – *O icoană creștină pe Columna Traiană* – este una din axele gândirii lovinesciene, cerând, credem, atenția elitei noastre intelectuale. Așa cum întregul Opus Magnum lovinescian ar trebui să fie reconsiderat și supus atenției spiritualității românești.

Dincolo de posibile reproșuri metodologice, dincolo de dificultatea unei lecturi exhaustive, Vasile Lovinescu își merită un loc important în areopagul spiritualități românești. Mitizarea săvârșită de Lovinescu a surprins contemporanitatea care a

---

231 Vasile Lovinescu, *Monarhul ascuns*, Editura Institutul European, Iași, 1992, p. 169

232 *Ibidem*, p. 170

preferat tăcerea, în locul unei hermeneutici obiective. Poate că starea lui capricantă, ocultarea căreia i s-a supus au făcut dificil dialogul. Dar, peste timp, opera lui pare să dezvăluie străluciri neașteptate. A încărca mitic un popor pe cale să își piardă sensul, făcându-l astfel capabil să treacă peste dificultățile timpului este, iată, înțelesul tulburător al întregii sale creații.

Într-un eseu publicat în 2004, Umberto Eco, criticul acerb al lui Guénon opinează:

> *Se cochetează tot mai mult cu ceea ce se numește gândirea Tradiției, conform căreia, de-a lungul Istoriei, nici vorbă să ne apropiem mai mult de adevăr, ci dimpotrivă: tot ceea ce era de înțeles au înțeles vechile civilizații deja dispărute și doar întorcându-ne cu smerenie la acel tezaur tradițional și neschimbător vom putea să ne reconciliem cu noi înșine și cu propriul destin. În versiunile cele mai exagerat ocultiste ale gândirii tradiționale Adevărul era cel cultivat de către o civilizație de care nu se mai știe nimic, cea a Atlantidei înghițite de mare, a rasei hiperboreene de arieni pur 100%, trăitori pe o calotă polară veșnic temperată, a înțelepților unei Indii pierdute, și alte năzbâtii care, fiind nedemonstrabile, îngăduie unor prețioși filosofi și romancieri grafomani să recicleze mereu aceeași maculatură ermetică pentru desfătarea mulțimilor estivale și a sofiștilor amatori*[233].

Pare nedrept să încheiem cu această acerbă critică a lui Eco, dar poate că din această ciocnire de forțe se va naște o altă înțelegere a operei lui Vasile Lovinescu. În fond, nu avem decât să alegem.

---

[233] Umberto Eco, în *L'Espresso*, iulie 2004

Capitolul III

Consens și diferențiere cu privire la Tradiția Primordială

3.1. Apokatastasis-ul lovinescian. O tentativă de (re)aducerea lumii în starea primară

Pentru o bună înțelegere a demersului nostru, o definire a conceptului de *Tradiție Primordială* ni se pare extrem de utilă.

În accepția guénoniană, istoria sacră a omenirii este traversată și legată de un *lanț spiritual* care își are începutul și sfârșitul în Iisus Hristos.

Transmiterea acestei *Tradiții perene* – socotite a fi chintesența spiritualității universale – s-a făcut, în creștinism, pe două căi – una sacerdotală și una regală – ambele intersectându-se în centre spirituale și marcând cicluri ale umanității[234].

> *Tradiția primordială este – în esență – tradiția primară comună din care decurg toate tradițiile autentice și ortodoxe, marcate prin vestigii și semne foarte clare, reprezentate prin simboluri, ritualuri și mituri consacrate. Mai mult,* ***Tradiția primordială*** *este imuabilă, singurul care suportă modificări fiind instrumentul utilizat ca vector de transmisie, respectiv ritualul, limbajul analogic și simbolul*[235].

---

[234] Ahile Z. Verescu, *Guénon și Tradiția finală*, Ed. Civitas, București, 2015, p. 15
[235] *Ibidem*, p. 38

Vorbim, așadar, despre un mesaj transmis – de regulă – prin intermediul analogiei, preluat din trecut și îndreptat către prezent. Doar Tradiția primordială este aceea care face legătura umanului cu adevărul divin, cu acel concept privind transcendența spiritului, absolutul spre care aspiră omul, indiferent de epoca istorică, indiferent de locul unde ființează.

> *Viziunea guénoniană referitoare la Tradiția primordială admite diferențierea ulterioară a acesteia în mai multe variante (forme) tradiționale, care, însă, provenind din aceeași sursă sunt în mod natural, corelabile, complementare și echivalente, fără însă a fi identice*[236].

Această lămurire conceptuală este foarte importantă pentru înțelegerea hermeneuticii lui Vasile Lovinescu. Extras din acest cadru conceptual, demersul său devine fragil și vulnerabil, atacabil cu mijloacele tari ale unei rigori critice consacrate.

Vorbind despre Vasile Lovinescu, Ahile Z. Verescu îl socotește pe autorul *Daciei Hiperboreene* singurul care, în spiritualitatea românească, a subscris întru totul la concepția guénoniană, lucrând

> *cu asiduitate și convingere, toată viața sa, la interpretarea ezoterică a basmelor, colindelor și a denumirilor toponimice lăsate nouă drept moștenire de înaintașii noștri care au viețuit pe aceste meleaguri. Astfel, se naște* ***funcțiunea tradițional românească*** *și acel ansamblu de enunțuri ale discipolilor lovinescieni despre maestrul lor ca fiind principalul exponent al acestei concepții*[237].

Considerăm că o (re)definire a acestui concept esențial ar fi, în egală măsură, necesară și interesantă, luând în discuție rolul de echilibru al funcțiunii tradiționale: apropiate de doctrina apokatastasică a lui Origen, potrivit căreia armonia lumii, dezechilibrată prin păcatul originar al primilor oameni,

---

[236] *Ibidem*
[237] *Ibidem*

va fi restabilită la *sfârșitul timpului* prin (re)aducerea în starea ei originară, în perspectiva unei mântuiri universale, prin harul lui Hristos.

Apokatastasis-ul lovinescian, ca tentativă de readucere a lumii în starea primară, s-ar putea traduce ca

> *o categorie arhetipală de asigurare a continuității Tradiției, care se manifestă periodic prin inițiați și prin intelectuali în duh, pentru a redescoperi și redefini adevărurile tradiționale, pentru a le face cunoscute și a determina o influență a lor asupra mediului ambiant sau cel puțin asupra unei elite.*
>
> *Pe de altă parte, o funcțiune tradițională cu rol de echilibru în istorie și de menținere vie a adevărurilor tradiționale, asigură* ***legitimitatea spirituală și prezența în lume a unui Principiu, fie și în mod ascuns, [...] atașată Centrului și Regelui Lumii***[238].

În ciuda reliefului ditirambic, pasajul ce urmează are acoperire în creația lovinesciană. Prea adesea, reproșul privind lipsa metodelor critice sau – mai bine zis – imputarea refugiului într-un alt set de concepte decât cele consacrate – a așternut o umbră nemeritată asupra studiilor lui Vasile Lovinescu:

> *Prin viața, gândirea și opera sa, Vasile Lovinescu radiază o lumină impresionantă și neașteptat de sclipitoare asupra tradiției spirituale românești și universale, deopotrivă, cu extindere de orizont înspre raporturile și întrepătrunderile acestora*[239].

Deocamdată, nu vom trece la analiza de fond, fără a ne referi la opiniile unuia dintre cunoscătorii avizați ai operei lovinesciene, Florin Mihăescu. Articolul său, *Unicitatea lui Vasile Lovinescu*, publicat în volumul colectiv *Discipoli guénonieni din România* este fundamental pentru înțelegerea lui Lala Lovinescu, cu atât mai mult cu cât mărturia vine de foarte aproape, dintr-un univers respirat și împărtășit

---

[238] *Idem, Discipoli guénonieni în România*, Editura Civitas, București, 2012, pp. 203-204

[239] *Idem, Guénon și Tradiția finală*, Editura Civitas, București, 2015, p. 38

deopotrivă:

> *Lovinescu a folosit doctrina și simbolismul tradițional ca să lumineze sensurile basmelor noastre, în* ***Creangă și Creanga de Aur****. […]*
>
> *Pe lângă basme, Vasile Lovinescu a răspândit o nouă lumină asupra baladelor și colindelor noastre. Astfel,* ***Miorița*** *a căpătat un sens nu numai păstoresc ci și* ***metafizic****, prin proiectarea ei în strălucirea contemplativă a cerului stelelor fixe, depășind sensurile cosmice și apropiindu-se de paradisul dantesc. […] Tot așa cum* ***Legenda Meșterului Manole*** *este un ecou creștin al masoneriei operative. Cât despre colinde, ele capătă în interpretarea simbolică a lui Lovinescu nu numai un sens creștin, cunoscut de altfel, dar și unul precreștin*[240].

Un an mai târziu, Florin Mihăescu rafinează textul de mai sus, turnându-l într-un cofraj ezoteric:

> *Revigorarea tradiției a început cu interpretarea simbolică a basmelor noastre, încă vii în secolul al XIX-lea, începând cu Ion Creangă, ale cărui basme și povești au căpătat semnificații noi, fiind adunate în volumul* ***Creangă și Creanga de Aur****, cel mai uluitor basm fiind Harap-Alb, un simbol al yin-yang-ului.*
>
> *În afară de basme, Lovinescu s-a aplecat și asupra* ***Colindelor*** *vorbind despre aspectul încântător al unor colinde, în care apar, în afară de personajele cunoscute ale Nașterii lui Iisus Hristos, și alți eroi ca Adam, Cel vechi de zile, Sf. Vineri, Ion Sânt Ion, Ler Împărat. După Lovinescu, colindele sunt* ***membra disjecta*** *ale unui apus astăzi pierdut.*
>
> *Alte elemente ale eposului tradițional, despre care a scris Lovinescu sunt* ***Baladele****, care pentru el reprezintă trei categorii de inițieri: sacerdotală (Miorița), cavalerească (Iovan Iorgovan) și masonică (Meșterul Manole)*[241].

Tripticul *istorie*, *geografie mitică*, respectiv, *revigorarea tradiției naționale* este o constantă a gândirii

---

[240] *Idem, Discipoli guénonieni în România*, Editura Civitas, București, 2012, p. 22

[241] *Idem, Guénon, criza și domnia cantității*, Editura Civitas, București, 2013, pp. 90-91

creatoare lovinesciene, în sensul amintit al funcțiunii tradiționale românești. Cele trei direcții se întrepătrund, se completează, își desăvârșesc împreună logica. Cu toate acestea, studiile propriu-zise dedicate folclorului românesc apar relativ târziu, după ce în 1964, Lovinescu se reîntoarce la uneltele scrisului. Cele două opere definitorii sunt: *Creangă și Creanga de Aur,* respectiv *Interpretarea ezoterică a unor basme și balade populare românești*.

Ambele studii beneficiază de o punere în temă ezoterică: generoasă în cazul primului volum, sintetică, în cazul celui de-al doilea, fiecare purtând pecetea unei polemici cordiale.

În *Creangă și Creanga de Aur,* Vasile Lovinescu se distanțează de Ovidiu Bârlea, a cărui lucrare – *Poveștile lui Creangă* – apărută în 1967, este doar un pretext pentru hermeneutul fălticenean de a pătrunde *adâncuri* străine gândirii folclorice a lui Ovidiu Bârlea. Este, în fond, o confruntare de metode, de abordări, de înțelegere, de lumi, dacă nu e prea mult spus. Cu precizarea că:

> *Numeroasele variante culese de O. Bârlea sporesc valoarea simbolică a prototipului pentru că evidențiază aspecte ale mitului care sunt, în realitate, perspective diferite ce se exclud, pentru acela ce se mărginește numai la sensul literal*[242].

Mai mult, de la înălțimea unei înțelegeri superioare, Vasile Lovinescu îi dă un sfat lui Bârlea și, prin el, tuturor celor cu care se află într-un *conflict* neostoit, idee asupra căreia vom reveni: *Cercetătorul care caută* ***la substantifique moelle****, cum o spune un alt scriitor criptic, atât de asemănător cu Creangă, Rabelais, nu se găsește într-un impas*[243].

Polemica este mai apăsat evidențiată în capitolul *A fost odată...*, cu care se deschide volumul *Interpretarea ezoterică a*

---

[242] Vasile Lovinescu, *Creangă și Creanga de Aur*, Editura Cartea Românească, București, 1989, p. 8

[243] *Ibidem*, p. 9

unor basme românești. Plecând de la ideea conținută în studiul asupra *Crailor de Curtea-Veche*, conform căreia *procesul de transformare a succesiunii în simultaneitate este mai izbitor în* ***așa-zisa*** *literatură populară*[244], Vasile Lovinescu își declară dezacordul față de *doctrina universitară*, apărând substanța nucleică a folclorului, gest care explică, în bună măsură, *răceala* folcloriștilor contemporani față de Lovinescu:

> *Teoriile asupra originii și naturii folclorului sunt nenumărate, inepuizabile. Cea mai cunoscută este ipoteza originii populare: geniul etnic creează mituri care fabulează fenomene cosmice și evenimente istorice, mitul în cazul acesta având un caracter net de suprastructură onirică. Este doctrina universitară, oficială. Nu ne face nici o impresie*[245].

Căutând alte perspective asupra literaturii populare, Vasile Lovinescu intră în contradicție cu Mircea Eliade, a cărui definiție referitoare la mitul considerat *o istorie sacră, relatând un eveniment care a avut loc în timpul primordial, în timpul fabulos al începuturilor*[246] îi prilejuiește lui Vasile Lovinescu introducerea, în opoziție cu *illo tempore*, a noțiunii de *illud tempus* (definit ca *non-timp, în eternul prezent*[247] sau sinonim cu *eternitatea și cu principialitatea*[248]), a relației de continuitate a mitului. Întrebarea retorică pe care Vasile Lovinescu i-o adresează, mult mai târziu, lui Eliade, este dacă *illud tempus* este o suprastructură proiectată oniric de jos în sus sau în plan cauzal, considerând că deslușirea acestei probleme ar fi problema incontestabil fundamentală a înțelegerii creației populare.

Plecând de la o comparație între tradițiile antice indiene și basmul românesc *Iana Sânziana*, Lovinescu conchide:

---

[244] *Ibidem*, p. 7
[245] *Ibidem*
[246] Mircea Eliade, *Aspecte ale mitului*, București, Editura Univers, 1978, pp. 5-6
[247] Vasile Lovinescu, *Creangă și Creanga de Aur*, Editura Cartea Românească, București, 1989, p. 207
[248] *Ibidem*, p. 270

basmele sunt o exteriorizare mitologică a unor ceremonii culturale, a unor liturghii precreștine, la noi probabil predacice[249].

În absența acestei înțelegeri, studiul basmelor este *o deșertăciune* pentru Lovinescu, a cărui ironie, în termenii lui Montesquieu, la adresa lui Eliade, este covârșitoare: *Fără această perspectivă, studiul basmelor este o deșertăciune.* ***Cum poți fi persan, cum poți fi folclorist?***[250].

Este de presupus că această polemică târzie se dorea un răspuns al lui Vasile Lovinescu la un articol al lui Eliade – *Folclorul ca instrument de cunoaștere* – apărut în 1937 și publicat apoi în *Insula lui Euthanasius*. În articolul citat, Mircea Eliade admite că orice creație etnografică și/sau folclorică poate sluji, în cadrele filosofiei culturii, la cunoașterea unui stil sau la descifrarea unui simbol, *acest instrument de lucru mult gustat azi*. Autorii vizați sunt René Guénon și J. Evola, numiți *diletanți*, pe considerentul că ar încerca să demonstreze existența unei tradiții spirituale unice, a unei viziuni primordiale a lumii, împotrivindu-se concepțiilor organiciste și istoriciste ale filosofiei culturii.

Simplul verb *a se strădui*, alăturat numelui lui René Guénon – *René Guénon și ceilalți se străduiesc să stabilească unitatea tradițiilor și a simbolurilor care stau la baza vechilor civilizații orientale, amerindiene și occidentale*[251] – aprinde spiritul polemic, altfel, unul calm-superior, al lui Vasile Lovinescu, fie și după atâția ani.

Dincolo, însă, de o posibilă hermeneutică a lui *illud tempus*, pentru a închide această secvență, ni se pare nimerit să adăugăm concluziile lui Petru Bejan, cuprinse în prefața la *Mitul sfâșiat*:

---

[249] *Ibidem*, p. 9

[250] *Idem, Interpretarea ezoterică a unor basme și balade populare românești*, Editura Cartea Românească, București, 1993, p. 9

[251] Mircea Eliade, *Insula lui Euthanasius*, Editura Humanitas, București, 2004, p. 29

Neținând seamă de rădăcinile divine ale mitului, profesorul din Chicago îl rupe de unitatea sa principială și, implicit, de fondul său metafizic originar. În lipsa acestuia, ***mitologia este un haos de puerilități, un muzeu de superstiții, o magazie de recuzite****. Reducând valoarea apodictică a mitului doar la confirmarea prin ritualuri, scăpăm din vedere tocmai esențialitatea lui, care îl face a fi o replică a absolutului. În felul acesta, Eliade amputează mitului verticalitatea solară, pentru a-l înnoda spațial și temporal de lumea prototipurilor terestre.*

Pe lângă scrierile lui Guénon și Coomaraswamy, care au studiat mitul **in divinis***, opera lui Eliade este recomandată doar ca* ***instrument de lucru pentru staza lui proliferantă****. Iată, așadar, imputându-i-se acestuia tocmai imposibilitatea de a se transpune funciar obiectului analizat*[252].

La o (re)lectură în oglindă se vor putea evidenția *înrudiri mai profunde* decât poziții *conjuncturale,* semnalate în pasajele de mai sus. Pentru că atât Mircea Eliade, cât și Vasile Lovinescu, par să fi avut ca punct de pornire aceleași premise, din care însă au tras concluzii diferite. Oricum, preocupările lor intelectuale erau apropiate și cunoscute în ferventa *intelighentsie* bucureșteană a anilor ’30. Ele vizau pasiunea comună pentru studiul folclorului românesc, a mitului și a magismului compozit ori a religiilor și a inițierii; sau, în alt plan, istoria națională în momentele ei aurorale, de la descălecări la întemeieri.

Diferența este dată de *methodă,* în sensul că Mircea Eliade va aborda aceste domenii într-o lumină raționalistă și pozitivistă, în vreme ce perspectiva lui Vasile Lovinescu se menține într-o lumină apocatastazică, *nebulosvizionară;* în sensul că Lala Lovinescu va căuta să afle și să extragă miezul viu din toate domeniile asupra cărora și-a manifestat curiozitatea intelectuală și trăirea mistică.

...Quo modo caecidisti de caelo, Lucifer?

---

[252] Vasile Lovinescu,*Mitul sfâșiat*, Editura Institutul European, Iași, 1993, p. 63

*
* *

Am avut o copilărie normală, adică fabuloasă. Legendele și basmele mi-au fost mai întâi povestite: a fost vârsta de aur. Pe la șapte ani, le-am citit: vârsta de argint. Spre doisprezece ani, a venit noaptea. [...] Când, vreo cincisprezece ani mai târziu, am descoperit opera ordonatoare a lui Guénon, palimpsestul și-a recăpătat spontan vechea sa scriere, ca sub efectul unui reactiv. [...] Am fost foarte impresionat de concordanțele folclorului românesc cu cele câteva date, expuse de Guénon, despre Tradiția Primordială sau cea Hyperboreană, presupusă origine a tuturor celorlalte tradiții[253].

Textul citat este fundamental pentru înțelegerea relației lui Vasile Lovinescu cu folclorul, cu atât mai mult cu cât este un *text în urcare* – de la primul contact cu orizontul culturii populare și până la decantarea guénoniană.

Misiunea lui Vasile Lovinescu – în termenii maestrului său din Blois – este una apokatastazică, de a remanifesta Centrul lumii și Centrul său secundar, ca reprezentant al funcțiunii tradiționale. Cum centrul hiperborean a lăsat urme pe teritoriul dacic – în arheologie, folclor și în formațiuni megalitice – este datoria acestui *abstractor de chintesențe* să (re)lumineze centrul inițial, dezvăluindu-i înțelesurile, desăvârșind sensul simbolic al creațiilor populare culese de alții, actualizând vremea lor de aur și împlinind apokatastasis-ul.

Anii '30 sunt un moment de efervescență pentru întruparea unui curent tradițional și național, ale cărui preocupări merg până în trecutul îndepărtat. Tema dacismului îi era la îndemână unui intelectual pentru care filonul istoric devenise esențial pentru formarea sa culturală.

Vasile Lovinescu se simte atras de scrierile lui Pârvan, a

[253] *Ibidem*, pp. 62-63

cărui monumentală operă, *Getica*, apare în 1926. (Re)descoperirea originii traco-getice se cere, însă, abordată, în altă cheie; în orice caz, nu în cea strict-pozitivistă, a analizei logice bazate pe documente de netăgăduit. Înclinația lui Vasile Lovinescu este spre abordarea mitico-simbolică, prin care trecutul, greu de pătruns pe calea științifică, se dezvăluie cu bogăția sa divină de înțelesuri pe cale apokatastasică.

Iată de ce Vasile Lovinescu se simte, mai degrabă, continuatorul lui Ion Heliade Rădulescu, al lui Asachi sau urmașul unui spirit enciclopedic cum a fost Hasdeu. Dar cel sub a cărui înrâurire și-a gândit opera istorică este, fără îndoială, N. Densușianu, autor al op-ului *Dacia Preistorică*. Lovinescu îl continuă pe Densușianu, reașezând în plan simbolic strădania acestuia, definindu-se ca singur reprezentant al ezoterismului tradițional, într-un deceniu pe cât de fabulos pentru cultura română, pe atât de atomizat, între tradiționalism, naționalism sau politică:

> *Mai întâi, în anii '30, existența unui curent tradițional și național admirator al trecutului traco-geto-dac părea să favorizeze o renaștere tradițională autentică. Din păcate, acest curent nu era cu adevărat tradițional, ci tradiționalist, cu puternice accente naționaliste și deci politice.*
>
> *Personalități cu adevărat tradiționale ca M. Avramescu și M. Vâlsan, nu s-au raliat lui Lovinescu fie pentru că au trecut în domeniul exoteric, fie pentru că s-au exilat și n-au mai avut legătură cu lumea românească. Mircea Eliade, care a luat contact direct cu India, n-a folosit acest prilej pentru o inițiere, ci pentru o documentare erudită și* ***aventuri*** *personale*[254].

Cât despre Vasile Lovinescu,

> *rămas singur, [...] s-a concentrat, cu o admirabilă dăruire și consecvență, asupra formării doctrinare, asupra realizării spirituale, și asupra pregătirii unei opere și a unor discipoli, acțiuni care aveau să dea roade*

[254] *Ibidem*, p. 59

mai târziu, chiar după moartea lui. Iată încă o dovadă a persistenței misiunii sale[255].

*

*   *

Într-o scrisoare adresată unui prieten din grupul de studii și meditații tradiționale, datată iulie 1972 și publicată în tulburătoarele *Scrisori crepusculare*, Lovinescu, ajuns în *aerul transcendent* al Fălticenilor, se întreabă, retoric și grav, dacă eforturile sale privind aducerea la lumină a basmelor lui Creangă își va găsi, cu adevărat, cititori pe măsură:

> *Nu m-am pus încă pe lucru, pentru că în privința lui Creangă (căci pe el l-am luat aici) principalul e făcut. Prin urmare, nu ar fi decât să-l adaptez la mentalitatea unui public cititor ceva mai răsărit, admițând că acesta există [...] Dar ai cui vorbi?*[256].

Vor trece aproape două decenii până când lucrarea va fi publicată. În ceea ce îi privește pe cititori, Vasile Lovinescu pare să fi avut dreptate. Ei nu (prea) există... Sau, dacă se găsesc, grila pe care o aplică lecturii este una grăbită și vădind o rigoare în totală opoziție cu trăirea simbolică a lumii care însuflețește Opus Magnum-ul lovinescian.

După publicarea *Daciei Hiperboreene*, în 1936, Lovinescu întrerupe scrisul. Îl va relua în 1964, din nevoia de a fixa adevărurile tradiționale, pe cale să se piardă într-o lume tot mai desimbolizată, tot mai depărtată de Tradiție, tot mai agresivă. Dacă acceptăm ideea unei *tăceri gestante* în toți acești ani de acumulare intensă, aceasta este sinonimă cu un *discurs amânat*, în sensul în care vorbește Derrida în *L'écriture et la différence*. Când interlocutorii nu par pregătiți, discursul se întoarce la sine, cum inspirat opina Sorin Antohi, în așteptarea unui *Kairos* al comunicării. Într-o lume fără speranța

---

[255] *Ibidem*

[256] *Idem, Scrisori crepusculare*, Editura Rosmarin, București, 1995, p. 24

unei posibile și necesare vindecări, în anii cei mai încrâncenați ai comunismului, Vasile Lovinescu pare a se defini, în termenii lui Ortega y Gasset, ca un utopist preocupat să construiască *mituri istorice* ca formă supremă de rezistență, de păstrare încă vie a flăcării Tradiției:

> *Un bun utopist este obligat mai întâi să fie un realist consecvent. Numai după ce a privit realitatea în față, așa cum este ea, fără să-și facă vreo iluzie, el se întoarce împotriva ei și încearcă s-o transforme în sensul imposibilului*[257].

În opinia lui Bronislaw Baczko,

> *cea mai curentă interpretare a poziției utopistului față de societatea în care trăiește este următoarea – scriitorul sau reformatorul se află în conflict cu lumea lor, pe care o văd ca o actualizare a valorilor negative*[258].

Dacă adăugăm și opinia lui Henry Corbin care, vorbind despre secretul cetății personale, afirmă că *utopia în sensul ei comun, își pierde vocația spirituală pentru a coborî în istorie, acolo unde, sabotând-o și încercând s-o înlocuiască, scrie adevăratul destin al cetăților ideale*[259], avem un posibil portret al unui utopist singular în istoria gândirii românești. În condițiile în care acceptăm ideea unei sabotări, nu a istoriei contemporane lui, ci a unui întreg ciclu al decăderii – vârsta de fier – putem avansa această ipoteză, dacă nu seducătoare și înaltă, înțeleasă măcar ca o altă nouă fațetă a personalității atât de complexe și de fascinante a lui Vasile Lovinescu.

Exprimabilă doar în termenii mitului, potrivit lui Northrop Frye, utopia este înțeleasă ca o viziune imaginativă asupra *telos-ului* (chiar atunci *când se ocupă de origini*[260]).

Mai explicit, termenul consacrat de Sorin Antohi este acela de *utopie regresivă*, concept care l-ar putea defini și pe

---

[257] Bronislaw Baczko, *Les imaginaires sociaux. Mémoires et espoirscollectifs,* Edition Payot, Paris 1984, p. 124

[258] *Ibidem*, p. 56

[259] Henry Corbin, *En Islam iranien. Aspects spirituels et philosophiques*, I et II (Bibliothèque des Idées), Paris, Editions Gallimard, 1971, p. 20

[260] Sorin Antohi, *Civitas imaginalis*, Editura Polirom, Iași, 1999, p. 123

Vasile Lovinescu, într-o descendență intelectuală extrem de interesantă:

> *E util, cred, să reamintesc aici tezele asupra trecutului național formulate de Bălcescu, Heliade și Russo, Locusteanu, Gh. Asachi (cu fantasmele sale paseiste atât de bine fixate în litografiile didactice), Hasdeu (cu* ***metoda falsurilor patriotice****)*[261].

Se poate vorbi, cu îndreptățire și de o puternică legătură ideatică, de o continuitate evidentă a ideilor eminesciene în substanța opus-ului lovinescian. Oriunde apare la Eminescu, opinează Sorin Antohi, *istoria se contaminează cu elemente mitice și utopice*[262], întrupând o adevărată utopie etnopedagogică, asumpție prin care se dezvăluie o *marcă* a întregii creații a lui Vasile Lovinescu.

În linia intelectualilor amintiți, adăugându-l, evident, pe Nicolae Densușianu, Vasile Lovinescu se poate defini ca un

> *intelectual al unei națiuni moderne ce abia fusese descoperită de Occident [...] ce se întoarce în trecut pentru a-și legitima mesianismul, pentru a-și educa scepticii contemporani în spiritul unei demnități naționale de importanță vitală*[263].

A-l așeza pe Vasile Lovinescu în această vecinătate intelectuală este, credem, corect, fără a fi însă, și suficient. Perspectiva lui Vasile Lovinescu asupra *Tradiției românești*, dincolo de contribuția fiecăruia dintre cei menționați, este una diferențiatoare, marcată de o profundă gândire metafizică și înnobilată de o condiție intelectuală remarcabilă. Ar fi nedrept să mărginim totul la influența guénoniană (în volumul său de amintiri *La Apa Vavilonului*, Monica Lovinescu îi dăruiește lui Vasile Lovinescu o singură remarcă, lapidară și nedreaptă: *Lala și-a făcut din Guénon chip cioplit*[264]).

Ghidat întru început de René Guénon, Vasile Lovinescu

---

[261] *Ibidem*, p. 128
[262] *Ibidem*, p. 129
[263] *Ibidem*, p. 128
[264] Monica Lovinescu, *op. cit.*, p. 367

găsește o viziune proprie asupra realității noastre, construiește o mitologie națională cu care încarcă – simbolic – un popor aflat într-o fază terminală a desimbolizării sale. Iar în ceea ce privește abordarea utopică, aceasta nu este, nici pe departe, o *abatere*, ci vine în completarea viziunii sale despre *mundus imaginalis*, idee *conceptualizată de Henry Corbin în marginea islamului iranian, [...] monde qui este en quelque sorte la doublure de notre monde sensible mais à l'état subtil*[265].

Termenul *imaginal* este un epitet aplicat evenimentului care nu e nici *istoric,* nici *imaginar*; lumea imaginală, în accepția lui Corbin, este *lumea cetăților de smarald din sufismul iranian, oarecum dublul subtil al lumii noastre, intermediar între lumea sensibilă și lumea spirituală pură*[266].

Cetatea imaginală ce ține de un *ubique*, un pretutindeni, în *quarta dimensio*, nu poate fi văzută decât de inițiații admiși după probe severe, care apoi nu mai sunt în măsură să descrie cele văzute.

Vasile Lovinescu este, poate, singurul în gândirea noastră ce viețuiește în *mundus imaginalis*. Neputând povesti trăirea de la capătul inițierii sale, încearcă să reconstruiască o lume celestă deasupra cetății terestre imperfecte prin însăși natura ei. Viziunea apokatastasică, axată pe forța mitului și pe descătușarea simbolului, îi completează demersul singular.

3.2. (Re)interpretarea folclorului național – constantă a *opusului* lovinescian

Odată ce am admis că modelul conceptual este Guénon și că *Tradiția*, respectiv funcțiunea *Tradiției Primordiale,* constituie esența gândirii lui Vasile Lovinescu, ni se pare evident că acesta nu poate fi încadrat în canoanele unei școli de gândire folcloristică. Pentru simplul motiv că hermeneutica

---

[265] Sorin Antohi, *op. cit.*, p. 17

[266] *Idem, Utopica*, Editura Științifică, București, 1991, p. 40

lovinesciană este unică, agnostică și polemică, în egală măsură. Așa că nu îl putem apropia științific prea mult nici de Nicolae Densușianu, pentru care basmele și legendele *intrau în sfera superioară de gândire*; după cum nu îl putem încolona alături de I. Candrea, care vorbește de *structură primordială* în concepțiile poporului, fără a defini termenul și, cu atât mai mult, nu îl putem atașa de autorii celor mai noi definiții din cadrul școlii sociologice de la București, sub înrâurirea lui D. Gusti.

Ca urmare, am încerca, mai curând, să apropiem concepția lui Vasile Lovinescu de aceea a lui Ralph Waldo Emerson, pentru care *noi suntem simboluri și trăim în interiorul simbolurilor*. Cel mai de preț ajutor vine, însă, din partea unui filosof contemporan cu Lovinescu, apropiat modului său de gândire. Este vorba de Anton Dumitriu, al cărui eseu *Terra mirabilis sau întâlnirea cu pământul natal* are multe puncte comune cu *Dacia Hiperboreană*, doar șapte ani despărțind apariția celor două lucrări. Pentru Dumitriu, problema timpurilor ne-istorice nu este o problemă de istorie:

> *Ochiul nostru trebuie să se deschidă larg față de valorile autohtone, cuprinse în legendele noastre, în pietrele și în cursul apelor noastre, în munții noștri, în limba noastră, în sufletul nostru, în* ***paideuma*** *din Terra mirabilis. Să sondăm propriul nostru trecut, fiindcă în el se află toate forțele noastre spirituale și să ne integrăm în paideuma noastră și, prin aceasta, în propriul nostru pământ [...] și să ne luăm, ca Anteu, noi puteri pentru realizarea propriului nostru viitor*[267].

Vasile Lovinescu deschide două linii polemice în interiorul studiilor sale dedicate basmelor și baladelor românești: una, cu școala oficială, academică, de studiu a folclorului, iar cealaltă, mult mai acută, cu linia directoare a istoriei naționale moderne, *in rem*, mai degrabă decât *in personam*.

[267] Anton Dumitriu, *Criza Occidentului*, Editura Tehnică, București, 1991, p. 28

Noi, cărora nici nu ne trece prin gând să fim folcloriști (retro Satanas) și nu credem în creația spontană a poporului...[268] confirmă delimitarea netă față de cei ce nu reușesc să discearnă *la substantifique moelle* a lui Rabelais, de cei ce nu au știința simbolurilor, fiind deposedați de Creanga de Aur și de firul Ariadnei, rămânâd în întuneric, *pe câmpul plin de vestigii ironice ale mitului*[269].

Pentru Lovinescu,

> *mitul țese basmul, istoria, legende, socialul, într-un covor cosmic omogen, unde se întrepătrund, illo tempore, pururi prezent și din care nimic nu se putea sustrage. Este lucrul pe care îl poate înțelege cel mai puțin epoca noastră compartimentală*[270].

În sfârșit, vorbind despre identitatea conceptuală dintre Meșterul Manole și *Manea Manole*, Lovinescu sublinia suficiența unor interpretări folclorice ale unei școli sociologice:

> *Aceste asemănări nu se pot explica prin împrumuturi, cum încearcă s-o facă o anumită școală folclorică și sociologică, pentru că, în prealabil, ar trebui stabilit centrul lor comun, filiațiunile, antecedentele și prioritățile lor; or, până acum, lucrul s-a dovedit imposibil*[271].

O a doua linie polemică este cea istorică, evidentă în ceea ce privește interpretarea modernă a Revoluției de la 1848. Vasile Lovinescu se apropie de concepția lui Nicolae Iorga, pe care îl socotește moderat atunci când îi consideră pe unioniști și pașoptiști *secături entuziaste*:

> *Până la acest punct crucial, fuseserăm menținuți într-o prelungire a Evului Mediu, printr-o adevărată binecuvântare a Providenței [...]. Renașterea, Reforma, Secolul Luminilor ne-au atins doar cu o aripă [...]. Odraslele lumii moderne au alungat din Occident: viața tradițională sustrasă timpului cantitativ, depozitul tradițional, ezoterismul, mitologia trăită în viața de toate*

---

[268] Vasile Lovinescu, *Steaua fără nume*, Editura Rosmarin, București, 1994, p. 18

[269] *Idem, Creangă și Creanga de Aur*, Editura Cartea Românească, București, 1989, p. 206

[270] *Ibidem*, p. 180

[271] *Ibidem*, p. 209

zilele. [...] Că Principatele se aflau în starea Evului Mediu recent e puțin spus; se aflau în starea Galiei merovingiene, cu lipsa ei aproape totală de viața urbană[272].

Ritmul prefacerilor a fost unul superficial, până la 1877:

Schimbările au fost făcute foarte lent la început și superficiale până în 1848, chiar până la Unire și la dinastia străină, până la războiul de Neatârnare. De-abia atunci, masa imuabilă, Materia Primă a neamului nostru, a fost cuprinsă de frigurile progresului, încorporându-se vârtejului lumii moderne, în a cărui trombă ne aflăm astăzi, pe deplin integrați, solidari cu civilizația contemporană, să sperăm că numai în straturile voastre periferice, nu și în obârșiile neamului[273].

Aflat în conflict cu tot ceea ce este academic și oficial, Vasile Lovinescu este marginalizat. Adăugând și dificultatea intelectuală de a-i pătrunde opera, avem imaginea relativ clară a statutului său în ultima jumătate de secol de gândire românească. Cu observația că aceia care îl înțeleg îl iubesc necondiționat.

*

* *

Recurgând la o butadă, despre *Creangă și Creanga de aur* s-a scris mult mai mult decât s-a citit. Abordarea noastră cu iz polemic vine dintr-o observație simplă: în afara unor teme recurente sesizate, în general, de critică, fiecare basm se bucură de o analiză profundă, scoțând la iveală interpretări surprinzătoare, care au dreptul de a fi (re)puse în discuție. La o privire unificatoare, generală, detaliile sunt puse în umbră. Și tocmai de aici străfulgerează lumini, idei care își caută dezbaterea. Iată de ce, ca și în cazul *Daciei Hiperboreene,* am ales *calea cioplitorului,* atent la fiecare rând, atent – în egală

---

[272] *Ibidem*, p. 178

[273] *Ibidem*, p. 179

măsură – să nu știrbească armonia pietrei de boltă.

În logica Sfântului Augustin, cel care vorbea despre două entități complementare, respectiv *civitas terana* oglindind *civitas coellestis,*Vasile Lovinescu este filosoful îndrăgostit de cunoașterea pură *atent la semnele venite de sus și care cultivă, în natura lor muritoare, partea nemuritoare a ei –* ***gândirea***[274]. Adăugând naturii metafizice pedagogia îndemnului adresat unui cititor condus pe drumul inițierii, avem conceptul diriguitor, rostul demersului atât de elaborat al lui Lovinescu.

> *Prezenta lucrare nu este ceea ce se numește în mod obișnuit un studiu de folclor; basmele lui Creangă sunt doar un punct de plecare, pretext și materie primă ale unor considerații strict adecvate și țesute pe știința simbolurilor, disciplina tradițională caracterizată ca imuabilă, unanimă, perenă, cu legi proprii coexistente cu acelea ale unui univers semnificativ și ierarhizat, misterios,* ***dar nu absurd***[275].

Încărcarea mitică a unui grup de intelectuali, a unui popor, în perspectivă, este un act salvator:

> *Imprudenții care demitizează lumea sunt strict solidari cu mânuitorii neprevăzători ai dezintegrării nucleare. Neîngrădită de paradigme și scheme transcendente, energia dezlănțuită transformă cosmosul în haos*[276]

(o actualizare a devizei masonice a Ritului Scoțian Antic și Acceptat – *Ordo ab Chao*!).

Pentru că, în plan orizontal, tribulația miturilor se rătăcește în labirint, adăugarea unei dimensiuni verticale, admiterea posibilității ca monogeneza să fie Tradiția primordială, simultan transcendentă și fundamentală, devine obligatorie.

Vasile Lovinescu va clarifica acest concept, făcând apel la un text fundamental al lui René Guénon – *Mitul sub cerul*

---

[274] Gabriel Liiceanu, *Utopia intelectului și utopia filozofiei,* Editura Dialog, București, pp. 115-116

[275] Vasile Lovinescu, *Creangă și Creanga de Aur*, Editura Cartea Românească, București, 1989, p. 5

[276] *Ibidem,* p. 6

stelelor fixe – care răstoarnă concepția despre folclor din care se nutresc toate abordările academice:

> *Concepția însăși a folclorului, așa cum e înțeleasă, se bazează pe o idee radical falsă, ideea că există* ***creații populare****, produse spontan de masa poporului [...] interesul profund al tuturor tradițiilor zise populare rezidă mai ales în faptul că nu sunt de origine populară; și vom adăuga că, dacă e vorba, cum e cazul aproape întotdeauna, de elemente tradiționale, în adevăratul sens al cuvântului, oricât de deformate, micșorate sau fragmentate ar fi ele uneori, ca și de lucruri având o valoare simbolică reală, toate acestea, departe de a fi de origine populară, nu sunt nici măcar de origine umană. Poate fi popular numai faptul supraviețuirii când elementele acestea aparțin unor forme tradiționale dispărute [...]. Astfel, poporul împlinește funcția unei memorii colective, mai mult sau mai puțin* ***subconștientă****, al cărui conținut vine vădit din altă parte*[277].

La început orale, aceste *relicve* ale tradițiilor au căpătat formă scripturală; de aceea, gradul de conștiință și luciditate *al redactorilor* – în ce privește tâlcul profund al miturilor așternute pe hârtie – are o importanță secundară.

> *E posibil ca Ion Creangă să fi fost o piesă de racord între lumea exterioară și o organizație secretă de povestași cu caracter inițiatic, ceea ce implică, din partea lui Creangă, un grad de conștiință și de luciditate asupra basmelor apărute sub emblema lui; e posibil ca alți culegători să fi fost cu totul lipsiți de ea; faptul nu are importanță. Valoarea miturilor e intrinsecă, independentă de ignoranța sau cunoașterea redactorului*[278].

În completarea teoriei lui René Guénon, Vasile Lovinescu avansează interpretarea conform căreia basmul și doctrina inițiatică prezentată mascat sunt concomitente. Doctrina, în mod aparte, este rezervată unui cerc foarte restrâns, capabil să primească lumina direct, în timp ce basmul era destinat celorlalți, care vedeau doar umbrele *ca în caverna*

[277] *Ibidem*, p. 11
[278] *Ibidem*, p. 13

platoniciană, în măsura gradului de permeabilitate[279]. Unii primesc adevărul direct, ceilalți, prin parabole, căci și *basmul și parabola vehiculează influențe spirituale în alt mod, real însă și el*[280].

În concluzie, basmul și inițierea vehiculând o dublă circulație a adevărului, basmele românești își au elementul esențial în Moarte și Transfigurare, specificul definitoriu, elementul central, esențial al tuturor religiilor, *y compris* al creștinismului.

În natura adâncă a basmelor lui Creangă nu se poate intra/ieși decât cu Creanga de Aur în mână. Trecând prin J. G. Frazer (*The golden bough*) și Sadoveanu, Vasile Lovinescu dezvăluie simbolul Crengii de Aur, socotită a fi *legitimația pe care o arăți lui Charon, dar și celor mai înalți îngeri*[281] în drumul inițiatic de la *regressum in utero*, pe care îl presupune *descendus Inferni*, până la Grădina Raiului. *Reflexul temporal al acestei continuități este perpetuitatea funcțiunii tradiționale de-a lungul veacurilor*[282]. Oricine cucerește Creanga de Aur este și Grădinarul, *cel mai vechi conducător ocult* al omenirii; dar oricine a zărit Arborele lumii reflectat în apele superioare o poate găzdui în inimă, pentru că este în inima lumii, răsărită în vârful copacului cosmic.

Studiul basmelor lui Creangă este exemplar, normele lui fiind valabile pentru folclorul universal[283], opinează Vasile Lovinescu.

> *Incantațiunea literară este un val în plus, acoperind tainele; [...] astfel, prindem rădăcini în una din grădinile fermecate ce înconjoară burgul Graalului. Făt Frumos primește strașnică poruncă de la calul său să le străbată fără popas, pentru că, altfel, ar adormi pe veșnicie în livezile Nălucirii.* ***Amintirile*** *continuă realitatea imediată*

---

[279] *Ibidem*

[280] *Ibidem*

[281] *Ibidem*, p. 20

[282] *Ibidem*, p. 21

[283] *Ibidem*, p. 42

[...] se produce o abia sensibilă mișcare de translație la poveștirile cu mască de nuvelă din a căror seducție trebuie să te smulgi ca să le găsești la ***substantifique moelle***[284].

Trecem cu Lala Lovinescu de cealaltă parte a oglinzii, într-o lume căreia i s-a grefat o a patra dimensiune, o lume în care personajele, locurile, ambianța au un caracter simbolic agonistic, dacă nu chiar agresiv.

Pătrundem într-un univers făcut din arbori inversați, iar cercetătorul, tot mai afundat în *selva oscura* dantescă, are unica șansă de a putea constata că devine nictalop, condiție care nu poate aparține lumii obișnuite, ci uneia în care se țese suprafirescul.

Nouă basme vor fi supuse hermeneuticii lovinesciene, de la circumferință spre centru, începând cu *basmele – nuvele* considerate o acoperire exterioară,

incinte concentrice ale unui sanctuar constituit din cele două mari basme – ***Povestea porcului*** *și* ***Harap-Alb****. Totul constituie acel* ***Magnum Opus****, plecând de la realitatea imediată țesută în țărăniile lui Creangă din ambianța satului moldovenesc, doar o bază pentru un altoi care nu aparține lumii noastre*[285].

3.3. (Re)lectura *poveștilor* lui Ion Creangă

3.3.1. *Povestea porcului* și *Harap-Alb* – fețe complementare ale aceluiași mit

În primul basm, fata îl caută pe Mistrețul Alb, în cel de-al doilea, Mistrețul o răpește pe fata Împăratului Roșu, chintesența Împărăției Roșii, într-o confruntare cu Tradiția atlantă, socotită a rasei roșii.

Ne-am mărgini, pentru început, la câteva observații privind basmul *Povestea porcului*. Departe de a (re)povesti

[284] *Ibidem*
[285] *Ibidem*, p. 43

basmele, încercăm să scoatem la lumină ceea ce este cu adevărat remarcabil în concepția lui Vasile Lovinescu, oferind, poate, un punct de plecare pentru o nouă interpretare, menită să dea strălucire operei lui Creangă.

De la început, am remarcat două aspecte definitorii pentru exegeza lovinesciană: bogăția culturală a observațiilor, strălucirea lor intelectuală, construite – și aceasta ar fi a doua observație – pe jocul inteligent al digresiunii – *nu ne temem de digresiune, ba chiar o vom solicita*[286]. Simbologul este atât de prins de mitanaliza sa, încât pare, pentru o clipă, să încalce convențiile:

> *Acest basm coroborează cu prisosință doctrina originii nonumane a mitului. E atât de răspândit pe toată suprafața pământului, încât e imposibil să ajungi la centrul său,* ***să dibui ovarele labirintului de unde purcede****.*
>
> *Tema basmului este aceea a tribulațiilor feminității pe graficul crucial al celor trei gune, la care se adaugă tezaure mitice nesecate* ***murmurate de datinile cele mai auguste și mai tainice ale actualei umanități***[287].

Basmul este (și) o istorie a celui de-al treilea Avatar al lui Vișnu, *Mistrețul Alb*, care a dat numele lui Șakte, Centrul spiritual al Lumii, depozitar al Tradiției Primordiale. De cercetat dacă numele supraciclului compus din paisprezece Manvantara – Sri Sveta Varaha – poate fi pus în legătură cu vechea denumire a Vrancei – Varanha – și apropierea între Manole și Manea, izvorât din *Adi Manu*, Manu Primordial în cultura hindusă. Am adăuga observația lui Constantin Giurescu, conform căreia, după *tabula pentingeriană, Vrancea se numea mai demult Varanha, țara Mistrețului, locul unde s-a împlinit jertfa ciobanului din* ***Miorița***[288].

Făt-Frumos Mistrețul însumează funcțiunea de Manu, dispersând din Centrul Suprem Legea Veșnică (Lex Perennis),

---

[286] *Ibidem*, p. 207
[287] *Ibidem*
[288] *Ibidem*, p. 224

centru cunoscut prin diferite nume, pe care nu ar fi lipsit de importanță să le amintim:

> *Agarttha (inviolabila) Ciang-Samba-le (Sambala din Nord), Salem (Pacea), Luz (Migdala), Paradesa (Ținutul Suprem) de unde Pardes și Paradis, Tula (Balanța), Varahii (Țara Mistrețului), Munții Rifei, Monsalvat, Muntele Qaf, Meru, la noi Tărâmul Celălalt, Gura de Rai, Țara Rohmanilor sau a Blajinilor, Tinerețe fără Bătrânețe și Viață fără de Moarte, Împărăția Verde, Insula Albă, antica Levke, astăzi Insula Șerpilor, Nedeia Cetate, Mănăstirea de tămâie, ceea ce ne readuce la basmul nostru [...]. Mistrețul e un sacerdot – rege sau, în terminologie creștină, un Rege Mag [...]. Basmul nostru povestește evenimente cufundate într-un trecut abisal, dar poate avea și un iz profetic*[289].

Gestul prin care nevasta aruncă în foc pielea de porc (învelișul extern imund) este sancționat de Agni (eroul) prin părăsirea lumii; fata este Anima Mundi înrobită în vârsta de fier (fusese prinsă într-o strânsoare de fier, de către soțul său); pribegia în căutarea acestuia se face sub semnul unui alt simbol care apare frecvent în exegeza lui Vasile Lovinescu – acela al văduvei – *văduva simbolică* tuturor inițierilor, având ca obiect *căutarea* lui Osiris, Iisus în colinde, Adonis, Tamuz ș.a. Simbolismul venit din Tradiția Primordială înseamnă *eul* feminin căutând *sinele* masculin, semn al derivației hiperboreene a acestei teme:

> *Calea spre recuperarea jumătății masculine, care e principiul rațiunii suficiente al ființei sale, e în mod firesc aceea a trecerii de la circumferință la centru. Împărăteasa trebuie să străbată, în mod necesar, cercurile planetare, din care Creangă menționează trei, orbitele lui Mercur, Venus și ale Soarelui, secte, Sf. Miercuri, Sf. Vineri și Sf. Duminică în formă populară*[290].

În centrul celor trei cercuri concentrice se află Mănăstirea de Tămâie, unde se ajunge *cu dorul, printr-o*

[289] *Ibidem*, p. 223
[290] *Ibidem*, p. 232

aspirație intensă, vitală, existențială[291]. În concepția lui Vasile Lovinescu, Mănăstirea de Tămâie este identică cu Mănăstirea Albă Mare cu nouă altare care revine atât de des în colindele noastre.

Împăratul își bea cupa cu lapte dulce

> *în lumina lină a înserării, în ceasul Luceafărului, al ciobanului moldovean din **Miorița** sacrificat ritual de cei doi frați ai lui, în momentul cel mai sfânt al zilei, când, după tradițiile orientale, Regele Lumii celebrează subteran **Misterele Cosmice** în cupa euharistică [...]. Prin cupa euharistică, element esențial al ritului, Făt-Frumos ni se dezvăluie ceea ce este în realitate: Rege al Graalului*[292].

Sfârșitul basmului – un ospăț de nemurire – îmbinat cu o hierogamie indică o Cină de Taină perfectându-se deasupra timpului. Copilul nou născut semnifică Vârsta de aur a noului Manvantara, *ceea ce arată că basmul se referă la adâncimile abisale ale trecutului, dar și la viitor, având un caracter profetic: deoarece Vârsta de aur nu s-a întors încă pe pământ*[293]. Iar ce a făcut, în basmul nostru, al treilea avatar o va face mai târziu și al nouălea avatar, Iisus Hristos, sfărâmând porțile Iadului și dezrobind pe cei din el.

În final, Vasile Lovinescu se întreabă retoric – o altă tehnică stilistică recurentă – dacă basmul *Povestea Porcului* nu este prototipul hiperborean al ciclului Graalului, în stare pură. Este sau poate fi. Așa cum și Mănăstirea Albă de Tămâie se poate identifica fericit cu Mănăstirea Neamț, numită în timpuri voievodale, Mănăstirea Albă...

La 25 decembrie 1935, în perioada postathonită, Vasile Lovinescu mărturisește:

> *Sunt din ce în ce mai convins că tradiția dacică s-a prelungit târziu până dincolo de Evul Mediu la noi. Harap-Alb ar putea fi cheia misterului. În el, doctrina*

[291] *Ibidem*, p. 235
[292] *Ibidem*, p. 259
[293] *Ibidem*, p. 268

este completă. Ce era Creangă? Un inițiat sau un expunător? Dar în ambele cazuri existența unei tradiții autentice[294].

Este etapa în care Lovinescu scrie *Dacia Hiperboreană,* încheiată cu un studiu consistent al basmului lui Creangă. Peste câteva decenii, Lovinescu reia hermeneutica lui *Harap-Alb,* îmbogățind-o, adăugând interpretări noi, care impun o necesară (re)analiză.

Alături de *Ivan Turbincă, Harap-Alb* a fost elaborat și redactat în frământările provocate de criza Războiului de Independență, ca anexe ale acestuia, opinează Lovinescu. Anumite doctrine considerau anii 1877-1878 ca punct de plecare al ultimului subciclu al Manvantarului, când Cheile Orientului, puterea de solve-coagula, vor fi în mâinile rușilor și ale anglo-saxonilor. A stăpâni aceste chei înseamnă, pentru Vasile Lovinescu, în linia lui René Guénon, deținerea cheilor cunoașterii tradiționale, dublată însă de o stăpânire exclusiv cantitativă, geografică, o simplă diviziune, o uzurpare și o profanare. Este ceea ce *Apocalipsul numește* ***urâciunea pustiirei în Sfânta Sfintelor***[295]. La un secol după, e limpede că *sinistra misiune* a rușilor s-a împlinit, chiar dacă unui cititor neobișnuit cu aceste ordine de realități i-ar fi greu să înțeleagă adevărul. Pentru Lovinescu, *lumina pur intelectuală a cunoașterii directe s-a întunecat*[296]; recursul la istorie nu face decât să lumineze personalitatea lui Creangă care, în *Harap-Alb* a creat *cântecul de lebădă și sinteza vechilor tradiții de pe cuprinsul țării noastre*[297]; *Ivan Turbincă* întregește atitudinea lui Creangă, fiind socotit *cea mai lucidă, cea mai adâncă judecată de valoare ce s-a făcut poporului rus din perspectiva tradițională*[298].

---

[294] Roxana Cristian, *Agartha fălticeneană*, Editura Rosmarin, 2012, p. 38

[295] Vasile Lovinescu, *Creangă și Creanga de Aur*, Editura Cartea Românească, București, 1989, p. 180

[296] *Ibidem*, p. 181

[297] *Ibidem*

[298] *Ibidem*

*
*   *

Harap-Alb este socotit locul de întâlnire a nenumărate simboluri, venind din toate orizonturile tradiționale, fără, însă, a-i conferi prin aceasta un caracter heteroclit. Basmul este un pelerinaj spre unitate, plecat dintr-o lume preexistentă, căzută în haos, regentată virtual de două principii, subordonate unul altuia – Împăratul Verde și Craiul – constituind un Ianus Bifrons. La capătul pelerinajului, Harap-Alb va fi el însuși Ianus, desființând dualitatea inițială.

Excepțională trimiterea pe care o face Vasile Lovinescu la René Guénon, punând în paralel două pasaje separate în timp, cu aproape aceleași vorbe despre o lume a altor înțelesuri. Replica rostită de Sfânta Duminică: *Știu dinainte ceea ce au de gând să izvodească puternicii pământului* se regăsește în concepția guénonistă despre Regele Lumii, aflat în legătură cu gândurile tuturor acelora care conduc destinele omenirii.

Alternanța de strălucire și stingere, de umilință și de măreție a Sfintei nu este, afirmă Vasile Lovinescu, întâmplătoare.

> *Din punct de vedere al literaturii profane este inutilă și nu o găsim în basme mai simplificate. E specifică lui Creangă și denotă la el o cunoaștere efectivă a naturii reale a entității de care este vorba*[299].

Din păcate, stăpânit de superba efervescență intelectuală, hermeneutul nu adâncește sintagma *literatură profană*, de altfel, de neregăsit în celelalte lucrări.

Pentru Vasile Lovinescu, Ion Creangă nu este doar *povestașul* hâtru din Humulești, ci un inițiat, un depozitar al adevărului Tradiției:

> *Ceea ce izbește în mit, așa cum e redactat de Creangă, este nuanțarea epifaniei [...] care îi mărește caracterul enigmatic [...]. Or, memoria populară nu reține asemenea*

[299] *Ibidem*, p. 279

rafinamente; prin urmare, ele sunt deliberate la Creangă, altfel spus, lucide și conștiente. În adevăr, în basm apar sfinte sub aspect umil, ceea ce implică dublul aspect menționat; dar formularea lui doctrinară deliberată depășește cu mult folclorul și datori suntem să ne întrebăm ce anume știa Creangă[300].

Lovinescu găsește înțelesuri fabuloase într-un pasaj al basmului, asociat ideii de teofanie: *Și pe când vorbea, baba aceasta, o vede învăluită într-un hobot alb ridicându-se în văzduh*[301]. De ce Ion Creangă a pus cuvântul decisiv *hobot* care putea perfect să lipsească, într-o narațiune populară, se întreabă Vasile Lovinescu. Răspunsul – *e vorba de o inițiere* – vine să sporească înțelesurile adânci ale narațiunii și ale personalității naratorului. Creangă compune versuri ad-hoc, încifrează, folosește metoda tuturor ezoteriștilor, aceea de a ascunde un lucru, spunându-i pe nume – în cazul întâlnirii cu spânul. Acesta din urmă rostește din fundul fântânii cele mai enigmatice versuri din opera lui Creangă:

Ei, da' ce răcoare-i aici
Chimia Răului
Pe malul pârâului[302],

socotite *o măsluire a simbolului pentru a-i rătăci pe profani*, deci o tehnică narativă ce ține de statutul de inițiat al lui Creangă.

Numele nou căpătat de eroul basmului, Harap-Alb, îi prilejuiește lui Lovinescu reluarea considerațiilor privind semnificația cuvântului *negru*. Față de ideile conținute în *Dacia Hiperboreană*, discursul lovinescian este mai nuanțat, ajungând la afirmații ce nu au ajuns să fie discutate în spațiul nostru cultural:

se justifică intuițiile obscure ale unor Hasdeu și Neculai Densușianu, intuiții care nu au mers până la sensul suprem metafizic al termenului, din cauza lipsei de

[300] *Ibidem*, p. 280
[301] *Ibidem*, p. 281
[302] *Ibidem*, p. 295

informație doctrinară. Reiese, în principal, că țările românești și locuitorii lor se numeau negri, primele, pentru că erau sediul unui centru spiritual, ceilalți, pentru că participau prin proximitate, la culoarea lui supremă [...]. Șeful acestui centru trebuie să fie neapărat un ***negralb****, ca să însumeze cele două trăsături esențiale ale centrului*[303].

Pentru Vasile Lovinescu, trei personaje istorice ale țării își dublează istoricitatea cu dimensiunea mitică a alb-negrului, stăpânind cele trei țări ce formează Țara: Ion Corvin, Ștefan cel Mare și Negru-Vodă, *Le chevalier Blanc de Valachie*, Bourul Alb al Moldovei și Neagu, cuvânt izvorât din *negru*.

Harap-Alb este numele necesar al Șefului Suprem al unei ierarhii inițiatice, *piatra din vârful unghiului*, un simbol masonic fundamental, între alte simboluri masonice luminând Opus Magnum al lui Lovinescu.

În îndemnul pe care Calul îl adresează lui Harap-Alb, versuri considerate de Lovinescu făurite de Creangă, simbologul găsește hierogamia din *Miorița* și exaltarea spre slăvi a Luceafărului către Tatăl Ceresc:

În înaltul ceriului
Văzduhul pământului
Pe deasupra codrilor
Peste vârful munților
Prin ceața măgurilor
Spre noianul mărilor
La crăiasa zânelor
Minunea Minunilor
Din ostrovul florilor
În înaltul ceriului
Văzduhul pământului
De la nouri către soare
Printre lună și luceferi
Stele mândre lucitoare[304].

Gestul cu care Virgiliu acoperă capul lui Dante cu mantaua sa, la vederea Meduzei, își are echivalentul – în lumea

---

[303] *Ibidem*, p. 306
[304] *Ibidem*, p. 320

mitică în *illud tempus* – în gestul cu care Sfânta Duminică acoperă fața lui Harap-Alb cu obrăzarul lui Statu-Palmă-Barbă-Cot.

Genialitatea inițiatică – să-i spunem – a lui Ion Creangă este pentru Vasile Lovinescu evidentă:

> *Toate nuanțările, toate accentele și sugerările tacite [...] întăresc bănuială că Creangă era conștient și lucid despre cele privitoare la simbolurile esențiale pe care le expune în formă țărănească. [...] Versurile acestea sigur nu sunt populare, ci făcute de Creangă. Ele descriu o călătorie izbăvitoare în care întreg cosmosul e luat de martor și complice. La fiecare din ceruri, Harap-Alb primește un omagiu și o investitură. Încă o dată, nu e vorba de o călătorie orizontală, ci de salturi calitative [...]. Ca mărturie a întregii firi, se poate compara numai cu hierogamia Ciobanului din* ***Miorița*** *și cu exaltarea spre slăvi a Luceafărului către Tatăl ceresc*[305].

În fine, în gestul de a scoate capul cerbului din tainița lui și a-l duce la împărăție, Lala Lovinescu descoperă o posibilă dezocultare a unor enigme din istoria Moldovei; considerațiile asupra sigiliului vechiului oraș Baia apar nu doar în *Creangă și Creanga de aur*, ci și în *Incantația sângelui*, de care vom da seamă în alt capitol al lucrării.

Basmul are o excepțională importanță istorico-tradițională: Mistrețul Harap-Alb se unește în hierogamie cu chintesența, cu sufletul Atlantidei, întrupată de *farmazoana completă*, fata lui Roș-Împărat. Întârziind pe drum, devenim solidari cu Harap-Alb în *questa* lui, iar interpretarea basmului devine catharsis pentru Lala Lovinescu.

Un Creangă *lucid și complice* săvârșește pagini de o mare frumusețe – *Pamirul prozei românești* – în care apare tulburător – pentru cunoscător – contrastul între rigoarea tehnică și doctrinară a simbolurilor folosite și dilatarea lor verbală, fără ca ultima să dăuneze primei.

> *Creangă dă glas, consistență și densitate unui vârtej*

---

[305] *Ibidem*

cosmic. [...] Și totuși absurdul se încarnează prin geniul lui Creangă, nălucirea se încheagă într-o ființă atât de consistentă ca un țăran din Humulești. [...] Creangă exprimă existențial Misterul, rezolvând incredibil nerezolvabilul[306].

Descrierile ființelor de care are nevoie Harap-Alb în ultima lui căutare, socotite de Vasile Lovinescu *excepționale,* sunt o operă migăloasă, de artizan, dar și o lucidă preocupare *a unuia care vorbește competent și în cunoștință de cauză despre mistere încredințate lui*[307].

La capătul digresiunii sale seducătoare, Vasile Lovinescu rezumă, didactic, basmul – *Rassembler ce qui est épars* – adunând ceea ce părea risipit pentru a avea imaginea fabuloasă a întregului:

> *Am crezut necesar să fundamentăm doctrinal începutul, mijlocul și finalul pelerinajului lui Harap-Alb spre propriul lui* ***bine****; [...] este necesar ca și noi să luăm parte la* ***Festinul de Nemurire*** *ca să ne identificăm complet cu Mitul. E un ospăț cosmic la care toată firea participă ca în* ***Miorița***[308].

Dacă *Harap-Alb* este socotit *cântecul de lebădă* și sinteza vechilor tradiții, *Ivan Turbincă*, apărut un an mai târziu, în 1878, este considerat de Vasile Lovinescu *cea mai adâncă judecată de valoare ce s-a făcut poporului rus din perspectivă tradițională*[309]. Pentru cititorul atent, motto-ul guénonian *Quant à l'intellectualité des Slaves mieux vaut n'en parler pas* anunță sentința.

Ivan este un Kșatrya – războinic – care trebuie să-și însușească un caracter sacerdotal, trecând la Centru; trecerea lui este una din ciclul vieții active în cel al unei vieți contemplative. Eșecul este total; pe eroul nostru nici moartea nu-l vrea, el neputând muri pentru că, de fapt, nu a trăit

---

306 *Ibidem*, p. 347
307 *Ibidem*, p. 351
308 *Ibidem*, p. 380
309 *Ibidem*, p. 181

niciodată: *Tot basmul nu face decât să demonstreze necalificarea congenitală a lui Ivan, necorespunderea cu funcțiunea ce i-a căzut pe cap, din cauza decadenței ciclului sumbru*[310].

Vasile Lovinescu descoperă în Ion Creangă un spirit acid, un judecător aspru al istoriei deviate de la rostul Tradiției:

> *Marea originalitate și îndemânare a criticii lui Creangă este că nu procedează direct polemic – agresiv, că nu are violențe exterioare; că e chiar indulgentă dacă ne lăsăm luați de aparențe; are acea bunăvoință exterioară care se acordă celor iremediabil inferiori, indulgență care desfigurează mai rău decât vitriolul. Acest mod de ironie țărănesc e superior ironiei* ***burgheze****. Critica nu se exercită de-a dreptul asupra unei colectivități, ci asupra unei entități reprezentative. [...] Niciodată un rechizitoriu nu a fost rostit cu mai multă bonomie*[311].

Interesant să descoperim observațiile lui Vasile Lovinescu asupra tehnicii narative și/sau atitudinilor din spatele textului lui Creangă, în paralel cu exegeza mitică a basmelor, prilej de inițiere intelectuală, rostiri critice care rămân în actualitate – *illud tempus* – atâta timp cât substanța mitică va continua să acopere, ca un *hobot* al Mayei, tot ce ne umple de viață, într-o lume simbolic asumată.

Dincolo de hazul povestirii *aureolate de focul bengal al geniului* humuleștean, Vasile Lovinescu descoperă o bizară aplicare a lui *Finis coronat opus* – un Ivan începând pe dos călătoria inițiatică, *cu capul în latrină și cu picioarele spre stele*; incapacitatea lui Ivan de a parcurge și *de a slei* prima parte a călătoriei inițiatice, coborârea în Infern, este *o descalificare majoră, principială și inițiatică*[312]. *Șmichiriile* lui Ivan Turbincă vorbesc despre faptul că adevărata longevitate nu este accesibilă *bețivanilor și afemeiaților, care văd în ea*

---

[310] *Ibidem*, p. 185

[311] *Ibidem*, p. 182

[312] *Ibidem*, p. 197

numai posibilitatea de prelungire a tarelor lor morale[313].

În final, Dumnezeu restabilește ordinea cosmică răvășită de un zăpăcit și un prost. Politic, în sensul amintit de Dante, basmul este

> *destituirea oraculară a Rusiei din funcțiunea uzurpată, temporară, de vătaf al lumii. Cauzele acestei nedemnități sunt nemăsura, deritmia, incapacitatea de a prinde natura exactă a lumii între cei doi poli ai ei, Paradisul și Infernul [...], convingerea că buna invenție este suficientă pentru bunul mers al lumii, când în realitate ea duce de-a dreptul la* ***o niagară de sânge***[314].

3.3.2. Țărănizarea mitului: *Dănilă Prepeleac* și *Povestea lui Stan Pățitul*

Dănilă Prepeleac și *Povestea lui Stan Pățitul* sunt considerate de Vasile Lovinescu două *mituri țărănizate*,

> *în care este pusă problema Răului și a pactului cu diavolul, explicit, sub forma unui rămășag, în primul, și implicit în al doilea, pentru că nu a fost în intenția lui Satan, nici în aceea a servitorului său, Satan e obligat să se conformeze unei rânduieli cosmice, fiindcă este unul din păzitorii ei. Aici nu mai este ca entitate* ***Care mereu vrea Răul*** *cum apare în* ***Faust***[315].

Citatul din Goethe cere o cheie pe care nu mulți o au la îndemână. Căci Răul este numai o specificare limitată a forței tenebroase, compactantă la început, apoi dizolvantă, care e rădăcina lumii, fără de care Universul este de neconceput.

Tot ce este în lume se stinge. Rămâne numai Fața lui Dumnezeu – iată textul din Coran de la care pleacă Vasile Lovinescu, pentru a demonstra necesitatea Dizolvantului Universal a cărui acțiune duce la afirmația unicității lui Dumnezeu.

Lala Lovinescu remarcă absența *elementului de turment*

---

313 *Ibidem*, p. 200
314 *Ibidem*
315 *Ibidem*, p. 122

psihologic în snoavele țărănești privitoare la problema răului, fiind de ajuns *simplicitatea și umorul* pentru a-l nimici pe Ducă-se-pe-pustii. Două exemple uriașe sunt aduse în discuție în sprijinul afirmațiilor lovinesciene: Faust și Ivan Karamazov. Primul și-ar fi pierdut ființa dacă nu ar fi fost salvat de *eternul feminin*, iar al doilea își pierde iremediabil mințile.

Aceste opere colosale nu rezolvă problema răului,

> *pe când mitul veșnic care fulgeră în oglindirea moldovenească, cu numele nătânge Dănilă Prepeleac și Stan Pățitul, dezleagă problema, dacă sunt bine întrebate [...]. Cititorul va ridica din umeri, va râde, se va scandaliza când va vedea numele lui Faust și al lui Ivan Karamazov cu acelea ale lui Dănilă Prepeleac și Stan Pățitul. Tocmai acest scandal poate să dea de bănuit celui cu ochi ascuțit că în limpezimea apei se ascunde o adâncime abisală*[316].

Ar fi interesant de semnalat *raționamentul lui Lovinescu* legat de superioritatea abordării mitice, în opoziție cu viziunea psihologică asupra Răului. Tirania Satanei, afirmă Vasile Lovinescu, se desfășoară în domeniul intermediar al psihicului – afirmație a ezoterismului musulman. Lumea mijlocie se manifestă prin clasa de mijloc și prin expresia ei tipică – literatura psihologică. Or, literatura fiind *mijloci(r)e*, se exprimă în mod necesar prin sentimente, care nu pot ajunge niciodată la un adevăr prim. Mizăm pe alegația potrivit căreia, în realitate, psihologia nu duce la adevăr, ci la literatură, iar cele două ilustre exemple alese demonstrează teoria lovinesciană și pun într-o lumină neașteptată forța mitică ascunsă în *snoavele țărănești* ale lui Creangă.

În *Dănilă Prepeleac*, eroul folosește arme intelectuale, directe, sintetice, succinte, *pur calitative*, în lumina și temperatura cărora Satana se topește. În *Stan Pățitul,* procesul de elucidare merge până la limita lui conceptibilă: dracul servindu-l pe Satan (Scaraoschi), numai pentru că el, dracul, a

[316] *Ibidem,* p. 124

încălcat o lege cosmică.

Vasile Lovinescu nu crede că putem vedea în cele două basme acțiunea unor forțe duale complementare, pentru că opoziția presupune o echivalență, o egalitate de valoare în disimilitudine, ca în principiul zi-noapte sau masculin-feminin. Nu este complementarism între Dănilă și Stan, pe de o parte, și drac, pe de alta, ceea ce ar da un iz manifest miturilor. Cei doi eroi ai lui Creangă au dreptul de a întrebuința aceeași forță, să o oblige să-i servească, tocmai pentru că nu au o măsură comună și nu sunt complementari cu aceasta.

Dănilă este un exilat în această lume ca toți marii spirituali care-și iau măști pentru a-și ascunde misiunea. *Prepeleac* este o poreclă și un simbol axial: în gestul cu care înfige crucea pentru a dura biserica, Vasile Lovinescu vede o ceremonie masonică esențială – aceea de consacrare a Templului, inițializând astfel un centru spiritual; toate acestea îl califică pe Dănilă ca Mare Arhitect/Mare Dulgher al Universului. Zidirea Bisericii este expresia arhitecturală a transformării Haosului în cosmos, iar Dănilă nu îl învinuiește pe diavol de existența lui, ci de faptul că a pus stăpânire pe lucrurile din lume, ceea ce îi depășește misiunea.

Trimiterile culturale pe care le săvârșește Vasile Lovinescu sunt edificatoare; toată mitologia lumii participă la hermeneutica lovinesciană într-o rețea articulată, impecabilă, surprinzătoare. Spre exemplu, în explicația pe care Dănilă o dă hotărârii de a nu arunca buzduganul în lună, pentru a nu fi oprit acolo *de frații din cea lume*, Vasile Lovinescu găsește prilejul unei abordări comparate, de o mare originalitate:

> *În tradiţia hindusă, luna este locuinţa Pitri-lor, a strămoşilor generatori ai actualei umanităţi. Pe ei îi serbează în ţara noastră, sărbătoarea, în realitate precreştină, a* ***Moşilor*** *[...]. Exprimându-se în termenii tradițiilor românești creștine, pitri, strămoșii din lună, sunt cei doi frați, Cain și Abel. În adevăr, în tradițiile noastre petele din lună reprezintă pe cei doi fii ai lui Adam; Cain poartă în spate, ca pedeapsă, trupul fratelui*

asasinat. Abel sângerează întruna, picătură cu picătură. [...] Nu e greu de văzut că se identifică în acest oficiu mântuitor cu sângele lui Hristos, iar luna **in divinis** *e prototipul cupei Graalului. E cel puțin curios că interpretarea lui Guénon corespunde exact cu simbolismul legendei românești, pe care autorul nu avea de unde să o știe*[317].

Dacă frații lui Dănilă sunt Cain și Abel, conchide Vasile Lovinescu, el nu poate fi decât al treilea fiu al lui Adam, *ceea ce arată că mitul moldovenesc se altoiește pe marea tradiție hyperboreană*[318].

În basmul românesc, cupa Graalului este luna, iar lăncii – un alt simbol complementar – îi corespunde buzduganul, trimis, în mod ideal, în lună, de către eroul lui Creangă. Măscăriciul îl întrece în bufonerie pe maestru:

Măscăriciul Dănilă, Rege al Graalului supralicitează în bufonerie pe părintele lui spiritual, **coțcariul** *Creangă, prima dar nu ultima tangență cu Graalului al purtătorului Crengii de Aur, cu toate că e* **asimțibilă** *și în primele trei basme. Vom regăsi Graalul și Tradiția Primordială în* **Povestea porcului***, în* **Harap-Alb** *și în altceva... Dacă Făt-Frumos se ascunde sub pielea unui porc, de ce n-am avea un Rege al Graalului în flenduri? Suntem la sfârșit de ciclu...*[319].

Povestea lui *Stan Pățitul* schimbă paradigma; nu mai poate fi vorba de adversitate; complementarismul devenind colaborare, Satan își ridică și mai mult vălul.

Vasile Lovinescu surprinde, o dată în plus, abilitatea *diabolică* a autorului basmului de a da *o fățuială țărănească, cordială* doctrinelor, *în obrăzarul de haz* așternut peste fața Abisului.

Partea senzațională a mitului este că diavolul nu mai poate fi identificat cu îngerul rebel, el fiind acela care a călcat rânduiala cosmică a lui Dumnezeu.

---

317 *Ibidem*, pp. 143-144
318 *Ibidem*, p. 145
319 *Ibidem*, p. 146

Problema nu mai apare faustiană, fiindcă nici urmă de rămășag, de pact nu se găsește între Stan și Chirică. Stan este cu inima curată, ca o față a naturii, la fel cu apa, vântul, focul[320].

Prin analogie inversă, Stan, orfanul, este simbolic complementar cu văduva, este, în fapt, *fiul văduvei*, un simbol masonic despre care am mai scris. Fixarea acestui orfan pribeag este un simptom al începerii multiplicării, vizibilă și într-o gospodărie țărănească, pentru că *tot cosmosul e cuprins într-o ogradă*[321].

Interesantă și dizertația lui Vasile Lovinescu asupra sensului ezoteric al cuvântului *pățit*; ca și în cazul lui *Prepeleac*, exegetul consideră că sub vălul poreclei, în realitate, al doilea nume, se ascunde o înaltă semnificație simbolică, cu caracter inițiatic.

Dacă acceptăm ideea că mason nu te faci, ci ești, pur și simplu, idee ce a infiltrat gândirea masonică românească, aflată, ea însăși, într-o criză identitară, putem lesne afirma că Lala Lovinescu este un mason fără organizație; textele lui sunt comentarii ale principalelor simboluri ale organizației, atitudinea sa este masonică, fie și dacă socotim doar înțelesul întregii sale vieți ca o răspândire a luminii către ceilalți. De fapt, Vasile Lovinescu se găsește într-un neobosit proces de inițiere, pe de o parte, și de dezvăluire a înțelesurilor acestei lumi, pe de alta. Amândouă aceste axe sunt într-o tensiune creatoare pilduitoare:

Natura reală a relațiilor dintre Dumnezeu și Satan e arătată de Goethe de la început în ***Prologul în Cer*** *din Faust, ceea ce ar putea însemna nu o influență a lui Goethe asupra lui Creangă cu totul neverosimilă [...], ci natura mai mult folclorică a lui Faust decât se crede, infiltrată în organizațiile inițiatice din care făcea parte autorul lui*[322].

Ion Creangă pune problema mult mai profund decât o

[320] *Ibidem*, p. 151
[321] *Ibidem*, p. 153
[322] *Ibidem*, p. 159

fac legendele relativ moderne, adică cele aduse în Europa după triumful Creştinismului, în care Satan reprezintă exclusiv răul. Alianța dintre Chirică şi Satan este un pact mitologic, mergând dincolo de rădăcina răului şi a păcatului originar.

> *Aparține tradițiilor de-a dreptul metafizice, mai vechi și mai fine decât acelea cu formă religioasă. [...] În tradițiile metafizice, cum a fost de pildă aceea a vechilor daci, ca să nu ieșim din cadrul poporului nostru, este o continuitate logică și ontologică, o colaborare consecutivă între Stăpânul lumilor de Sus și Formatorul lumilor de jos, impecabil redată în mitul nostru*[323].

Planul pus la cale de diavol pentru a vindeca neîncrederea lui Stan în femeie este expresia unui demers excepțional:

> *Ceea ce este uluitor e faptul că diavolul desăvârșește ce a început Dumnezeu. O atare libertate de gândire ne duce mult dincolo de creștinism. Chirică face Evei ce a făcut Dumnezeu în rai lui Adam, adică îi scoate o coastă. Continuitatea e fără știrbire. Chirică completează opera lui Dumnezeu*[324].

Crearea femeii, deci a unui cuplu, e o decădere față de unicitatea androginică prealabilă, *după chipul și asemănarea lui Dumnezeu*:

> *Dumnezeu a creat pe Eva în vederea transgresiunii ei, care a fost prilejul proliferării genului uman. Mărginit de aceste limite, mitul scripturar are ceva sinistru. Așa cum este el justificat și completat în mitul reprodus de Creangă, își capătă justificarea*[325].

În creştinism, femeia (elementul negativ) este reabilitată de Maria. Acest *opus hierarhicum et catholicum*, această rectificare a întregului Univers este posibilă doar printr-o decontare. Otrava Şarpelui e transmutată în licoare beatificată, în coroana cu stele a Fecioarei, Eva răscumpărată.

Stan Pățitul e cu o octavă mai sus decât *Dănilă*

---

[323] *Ibidem*, p. 169
[324] *Ibidem*, p. 171
[325] *Ibidem*

Prepeleac, opinează Vasile Lovinescu, iar mitul ce îl animă are o puritate intelectuală de *apolog taoist, sub haina de snoavă*.

3.4. Basmul-nuvelă – studii de caz

Numite *basme-nuvele* – pentru că *supranaturalul se altoiește pe cea mai precisă, pe cea mai riguroasă realitate rurală românească*[326] – *Soacra cu trei nurori*, *Capra cu trei iezi*, *Punguța cu doi bani* și *Fata babei și fața moșneagului* sunt, mai degrabă, *o acoperire exterioară*, incintele concentrice ale unui sanctuar constituit de cele două basme – *Harap-Alb* și *Povestea porcului*.

Mici tragedii familiale devin printr-o logică ascunsă, dar reală, prin filiație și genealogie oglindirea unei deveniri cosmice. *Suntem constrânși să căutăm simbolismul, care nu e o suprastructură subtil distilată subiectiv de noi, ci e obiectiv în natura lucrurilor, în ordinea firii și în existențial*[327].

Având metoda și obiectul hermeneuticii, Vasile Lovinescu decelează în *Soacra cu trei nurori gelozia mamei divine*, fapt ce *izbește* în toate miturile de geneză. Opera lui Creangă dezvăluie două fețe ale feminității – una inferioară și o alta superioară. Aspectul negativ este evidențiat în *Soacra cu trei nurori*, în baba vecină cu moșneagul din *Punguța cu doi bani*, în baba și fata ei din *Fata babei și fata moșneagului*, în codoașa din *Stan Pățitul*, în mama fetei de împărat și în scroafa din *Povestea porcului*, în Talpa Iadului din *Ivan Turbincă*. Chiar când finalitatea e benefică, femeia începe prin a fi sub puterea malefică, spre exemplu, cumplita *farmazoană* din *Harap-Alb*, înainte de a fi *transmutată* de dragostea eroului.

Revenind la *Soacra cu trei nurori*, Vasile Lovinescu consideră basmul-nuvelă *Nadirul mitologiei lui Creangă*, în legătură cu Zenitul ei, exemplificat în *Capra cu trei iezi*.

---

[326] *Ibidem*, p. 51

[327] *Ibidem*, p. 44

E interesant că *Soacra cu trei nurori* a fost așezată printre basme, pentru că, din perspectivă profană, nimic nu motivează această situare; povestea nu are nimic supranatural; călinescian vorbind, este doar o nuvelă narând o dramă rurală. *Baba humuleșteană* a depus pe pământ trei fii, simbolizați în cele trei gune, armături ale Cosmosului: Sattwa, Rajas și Tamas (alb, roșu, negru), aflați în căutarea de soții, *după chipul și asemănarea lor*.

Cele trei nurori sunt, de fapt, ielele, care, în tradițiile românești, personifică cele trei gune din tradiția hindusă:

> *Li se spune Iele, **Dânsele**, nu pentru că nu ar avea nume, ci pentru că acesta e prea transcendent, deci prea primejdios pentru a putea fi rostit fără pedeapsă de profani. Tradiția noastră dă nu adevăratul lor nume care e indicibil, ci substitute. Li se spune Margalina, Rujalina, Savatina (alb, roșu și negru). Cât despre desinența **lina**, e forma populară a Elenei, deci a Selenei, luna*[328].

Mortificarea limbei babei e un rit de moarte și de reînviere, prefigurare a înmormântării și a călătoriei pe lumea cealaltă; cele trei nurori stabilesc un adevărat *ghid oral de călătorie* pentru sufletul în tribulațiune. Asemănarea o găsește Lovinescu în *Cartea morților* tibetană, același sens descoperind și în bocetele românești.

Pentru Vasile Lovinescu, mitul cuprins în *Soacra cu trei nurori* atinge o epocă foarte veche, când încă ființau sacrificii umane, fiind, totodată, o reminescență a unui sacerdoțiu feminin, provenit, pare-se, din Atlantida. Basmul revelează vechi ritualuri preistorice; cât despre aspectul uranic al ritului complementar, acesta este, în opinia lui Vasile Lovinescu, cuprins în *Capra cu trei iezi*: *Cele două basme sunt două jumătăți ale unui tot, când sunt privite simbolic*[329].

Lumea din *Capra cu trei iezi* este una astrală, pentru că această capră este Amaltheea, doica lui Zeus copil, pe muntele

---

[328] *Ibidem*, p. 52
[329] *Ibidem*, p. 57

Ida din Creta. În exegeza tradițională a mitului, Cronos, regentul cerului intelectual, înghițindu-și copiii, îi reînnoiește, îi transfigurează, întărind în ei caracterul olimpic, idee regăsită în celebrul *Stirb und werde* (*mori și devino!*) goethean.

E adevărat, spune Lala Lovinescu, că, în varianta lui Creangă, nu se arată că lupul i-a vărsat pe cei doi iezi mai mari, dar, în alte variante, faptul este afirmat, spre exemplu, varianta lui Grimm. *Prin urmare, colecționarea lor e îngăduită și putem spune, contrar aparențelor, că lupul i-a vărsat până la sfârșit pe cei doi frați mai mari*[330].

Cumetria dintre capră și lup ar putea avea și un aspect ciclic, alianța celor doi venind dintr-o epocă străveche, când fiara avea *aspectul luminos* (personificându-l pe Apollo Lykios, termen ce desemnează atât lupul, cât și lumina). Printr-o paralelă a basmului lui Creangă cu *Divina Comedie* a lui Dante, Vasile Lovinescu ajunge la concluzia că, în ambele situații, lupul apare sub aspectul negativ, în opoziție cu simbolismul său universal, luminos și pozitiv. Concluzia este că *lupul mănâncă pe cine trebuie să mănânce*[331], fie din cauza salubrității cosmice, fie că e vorba de ființe ce trebuie să renască, regenerate, cu alte cuvinte, *din elita ciclului*.

Simbolismul lupului e macrocosmic – când e vorba de sfârșitul unei lumi – și microcosmic, atunci când privește moartea și transfigurarea unei ființe în stare de realizare inițiatică.

Inițierea în pântecele lupului e un *regressum in utero*, concept alchimic fundamental prezent pe tot parcursul exegezei lovinesciene, dar redus caricatural la traumatismele psihice, la psihanaliza modernă. Un alt concept inițiatic determinant pentru mitanaliza lovinesciană este cel al *văduvei simbolice*.

> *Pregătirea răzbunării caprei semnifică restabilirea ordinii năpădite de haos, de către văduva simbolică – Isis, Demeter, Maica Domnului – văduvită de principiul ei*

[330] *Ibidem*, p. 59
[331] *Ibidem*, p. 67

solar, un simbolism corolar cu cel al Orfanului[332].

Lupul arde în Iad, în *Athanorul hermetic*, în care arde focul mocnit imperios cerut de Arta Regală, revenind la elementul său originar, Materia Primă; prin acest final, basmul se definește ca un ritual de inițiere, a cărui finalitate este o *regeneratio*, o a doua naștere, simbol găsit în sărbătoarea romană Lupercalia, menționată de Ovidiu în *Faste*. Asemănările sunt excepționale, culminând cu acel *Festin d'Immortalité*, ritual cu caracter euharistic amintit de G. Dumezil:

> *Creangă, în* ***Capra cu trei iezi****, desăvârșește actualizarea Axei lumii, vârful interior fiind înfipt în tenebrele* ***Soacrei cu trei nurori****, care astfel se situează la solstițiul de vară, la* ***Ianua Inferni****. [...] Or, marea sărbătoare păgână a Sânzienelor se plasează la solstițiul de vară, la Ianua Inferni. Vârtejul lor sumbru restabilește echilibrul. Mi se pare semnificativ că humuleșteanul a descris cei doi poli, unind Ianua Inferni cu Ianua Coeli, în două basme consecutive*[333].

Plecând de la *faimoasa tradiție a Atlantidei*, Vasile Lovinescu își definește conceptul pe care construiește întregul său Opus – credința în tradiție ca sursă credibilă de informație, în opoziție cu superficialitatea cercetătorilor moderni. Este, *mutatis, mutandis*, o *antiteză* cu ceea ce este *critically correct* și mai mult decât o posibilă explicație la reticența receptării lui Vasile Lovinescu:

> *Suntem reduși la cele mai sumare informații când vrem să studiem preistoria, din cauza lipsei progresive, pe măsură ce ne urcăm în timp, a documentelor scrise și preistoria începe foarte devreme, prin secolul VII înaintea erei noastre. Ne rămân doar tradițiile orale și cele așternute pe hârtie, cu milenii mai târziu după ce au avut loc evenimentele pe care le povestesc. Și pentru ca lucrurile să se încurce și mai mult, întâmplările au o coloratură mitică, ceea ce permite primului venit să le*

---

[332] *Ibidem*, p. 70

[333] *Ibidem*, p. 73

respingă în bloc, în numele sacrosanctului bun simț și a experienței de toate zilele. Personal, admitem autenticitatea și valoarea informatorie a predaniilor sale [...] și considerăm ca un semn de extremă superficialitate neatenția cercetătorilor. [...] Se simte că legenda și istoria formează un tot[334].

Basmele humuleșteanului au o puternică moștenire atlantă, *concernând lumea intermediară*. Iar *Capra cu trei iezi* este un basm *eshatologic*, structurat pe tema Morții și Transfigurării; viața ne-a fost dată pentru trăirea lor, restul fiind deșertăciune, cum poruncește Goethe: *Stirb und Werde!* și *Bist du nur ein trüber Gast/Auf der dunklen Erde!* Altfel spus: *Mori și revino* căci *Ești numai un oaspete turbure pe pământul întunecat!*

3.5. Ipostazele perechii vetuste și fără vârstă și interfața ezoterică

În trei din basmele lui Creangă, perechea vetustă și fără vârstă apare în ipostaze diferite, dar, în toate, ca martoră a carierei basmului, în realitate, condiționând-o. În *Punguța cu doi bani* perechea e ostilă, după un fel de maniheism care separă taberele, prin uitarea principiului comun. Dezordinea, opinează Vasile Lovinescu, este cu mult mai gravă în *Fata babei și fata moșneagului*, războiul fiind dezlănțuit în aceeași gospodărie. În primul basm, într-o dezordine ciclică, moșul *emite* Cocoșul, iar Baba, forțele ostile ce încearcă să nimicească opera lui de restaurare solară și virilă. În cel de-al doilea, feminitatea covârșește aproape total masculinitatea, ca în vremea Amazoanelor, dar tot o femeie restabilește demnitatea feminității – fata moșneagului.

Punguța cu doi bani este un basm care își atinge scopul principal prin transmutarea, conviețuirea și transfigurarea

---

[334] *Ibidem*, pp. 73-74

puterii sexuale. Caracterul solar și cel falic sunt solidare în cazul cocoșului.

Expediția în care acesta pornește este egală în mijloace și în rezultate cu expedițiile eroilor solari din mitologii. *Punguța cu doi bani* este, în opinia lui Vasile Lovinescu, *punguța cu Sol-Luna, polarizare a unui principiu unic, cuprinzând toată bogăția lumii, toate posibilitățile ciclului, izvor și covor de abundență materială, dar mai ales spirituală*[335] și, în egală măsură, Athanorul alchimic, conținând principiile complementare fundamentale sau piatra din vârful unghiului/cheia de boltă. Referindu-se la simbolismul masonic al acestei pietre azvârlite și fără rost pentru cei ce aveau misiunea să-l înțeleagă, Vasile Lovinescu vorbește despre *decăderea intelectuală a ciclului respectiv*, prezentul (re)calificându-l ca pe un contemporan prețios. Hermeneutica în cheie masonică este o constanță a gândirii lui Vasile Lovinescu. Astfel, purificările la care este supus cocoșul nu sunt decât etape ale unei inițieri masonice, având ca final *proba milosteniei* sau a *despuierii de metale*, moment esențial al unui ritual masonic.

Prin cântecul său exploziv, cocoșul manifestă verbul și *creează Lumina Inteligibilă care va polariza lumile de jos în soare și lună*[336]. În final, cocoșul, ca un Hermes psihopomp, cu ceata lui de suflete răscumpărate, se întoarce în ograda moșului, unde se realizează făgăduința *unei turme și a unui păstor*. Aidoma unei planșe masonice de arhitectură, basmul lui Creangă își găsește în Lovinescu un strălucit hermeneut al tâlcurilor.

Perechea primordială care veghează asupra ciclului se întregește cu aceea a ființei solare, a vestalei unui sanctuar în care arde focul perpetuu – fata moșneagului.

Baba este fixată, mortificată și devine, fără să vrea și

[335] *Ibidem*, p. 84
[336] *Ibidem*, p. 92

fără să o știe, rădăcina arborelui axial, temelie de Dom în simbolism mineral. Până când se va resorbi întunericul din ea, moșneagul și fata lui sunt hărțuiți; gestul de răscumpărare extramundană îl va săvârși fata moșului printr-o peregrinare la Sfânta Duminică, dincolo de toate tribulațiile.

În căutarea echivalentă cu *Questa Graalului*, fata dovedește *că s-a pătruns de adevărul acela fundamental, analogia dintre toate stările de fire, în sens invers: ce e mare sus, e mic și nemernic jos și ceea ce e mare jos, e mic sus*[337]. Fata moșneagului lucrează în lumina celor trei virtuți teologale – Fides, Spes, Caritas, *ceea ce arată impecabila poziție tradițională a basmului și* ***poziția deliberată, conștientă și lucidă a povestitorului nostru. Creangă mai era încă diacon, în felul lui***[338].

*

* *

Vasile Lovinescu reia în *Interpretarea ezoterică a unor basme și balade populare românești* conceptul celor patru sensuri ale textului. Prin René Guénon[339] ajunge la Dante, ocolind surse patristice și scolastice îndepărtate. Pentru a reîmprospăta studiul nostru, să amintim că sensurile – în viziunea lui Dante – sunt: literal, filosofico-teologic, politic și social și, în sfârșit, sensul inițiatic, ezoteric, ținând de metafizică.

> *Nu există vreun sens inițiatic care să nu-și divulge această structură concentrică. La dimensiunile unei întregi opere însă, fiecare din scrieri este o etapă necesară de tatonare a drumului spre centru. În cazul lui Creangă, de pildă,* **Amintirile** *duc la Basme și basmele, acolo unde se pot aproxima soluțiile*[340].

---

[337] *Ibidem*, p. 107

[338] *Ibidem*, p. 111

[339] René Guénon, *L'ésotérisme du Dante*, Ch. Bosse, Paris, 1925

[340] Vasile Lovinescu, *Mitul sfâșiat*, Editura Institutul European, Iași, 1993, p. 19

Căsătoria din dragoste cu amibiguitatea, cum a scris Lovinescu, convingerea sa în superioritatea mitului asupra filosofiei, mitul nefiind chemat să explice inexplicabilul, ci să îl semnifice, ar putea fi de natură să *compromită pretenția de științificitate*[341], făcând loc unei hermeneutici labile, fără criteriu.

Răspunsul – opinează Petru Bejan – se găsește *acolo unde se previne asupra statutului paradoxal al simbologiei, prin care se acceptă conivența dintre știință și mister*[342], concepție amintind de doctrina medievală a *doctei obscurități*, în care prezența într-un text a semnelor obscure nu era altceva decât un semn clar al prezenței unui sens superior:

> *Ceea ce în mituri se prezintă neverosimil este tocmai ceea ce deschide calea spre adevăr. Cu cât mai extraordinară, mai paradoxală este enigma, cu atât este un îndemn pentru noi să nu ne încredem în vorba surdă, ci să trudim în căutarea adevărului ascuns*[343].

Truda în căutarea acestui adevăr este firul care leagă cele două exegeze lovinesciene asupra folclorului, cu deosebire asupra basmului popular românesc. Având în vedere țesătura comună, este firesc ca unele idei să treacă dintr-un studiu în altul, dând impresia unui *împrumut*. Justificarea o oferă tot Petru Bejan, în studiul introductiv la *Mitul sfâșiat*:

> *Mai toate exercițiile hermeneutice ale lui Vasile Lovinescu se înscriu aceluiași scenariu argumentativ, astfel încât ele vin în întâmpinarea unor idei reiterate frecvent; materialul investigat este însă totdeauna altul. Fiecare text este un argument în plus la programul anticipat încă de la prima lucrare. Am spune că restul sunt lungi ocoluri, perifraze în jurul unui pol nevăzut. De aceea, cititorii vor întâlni pe alocuri pasaje sau idei* ***împrumutate*** *altor lucrări [...]. Poate dacă ar fi avut timp, scriitorul ar fi pus mai multă ordine. În fapt, nu ne dovedește, o dată în plus, că nu prin asalt forțat se*

---

[341] *Ibidem*, p. 20
[342] *Ibidem*
[343] *Ibidem*, p. 42

cucerește ***Cetatea****, ci prin lungi și istovitoare învăluiri, mergând în horă centripetă*[344].

3.6. Alte interpretări ezoterice (*Lostrița*; *Povestea găinușii de aur*; *Povestea viei*; *Poama Roșie*; *Făt-Frumos din lacrimă*; *Mistricean*; *Miorița*)

Basmul *Lostrița* – cules de Nicolae Labiș, în satul Baia și predat profesorului Vasile Popa, prieten al lui Vasile Lovinescu – este ilustrarea mitului lui Oedip

> *în care omorârea tatălui și incestul [...] nu trebuie înțeles în sensul curent al cuvântului, acela de* ***păcat*** *sau* ***delict****, ci un mod de a concretiza și, în același timp, de a oculta unitatea inițială pe care spiritul o caută și o reanalizează după ce a trecut prin furcile caudine ale dualității antagoniste*[345].

Tradiția noastră, care a precedat creștinismul, este una cu formă mitologică, alături de brahmanism, hinduism și vechea tradiție greacă. Supremul nu face *ce vrea* nu din inferioritate, ci din superioritate, pentru că El e cel ce dă Legea cosmică. Așa se explică de ce, în basmele noastre, Ursitoarele sunt trimise de Dumnezeu, pe când în mitul relatat, însuși Dumnezeu coboară și profetizează în casa fatală.

O altă observație extrem de interesantă este aceea pe care Lovinescu o face plecând de la existența în gospodăria eroului din basm a macilor semănați de Dumnezeu:

> *Într-un text al lui Pausanias, citat de Nicolae Densușianu, în* ***Dacia preistorică****, se spune că locuitorii din Delfi povesteau că Apolo a trimis la Hyperborei un templu pe care-l făcuseră albinele din ceară și din planta numită mac*[346].

---

[344] *Ibidem.*, p. 24
[345] *Idem, Interpretarea ezoterică a unor basme și balade populare românești,* Editura Cartea Românească, București, 1993, p. 47
[346] *Ibidem*, p. 58

Adăugând că într-o inscripție din Apullum din Dacia, Diana poartă numele de *mellifica*, ajungem să trăim sentimentul tulburător pe care, cu siguranță, Alexandru Paleologu i l-a împărtășit lui Vasile Lovinescu, după lectura *Daciei preistorice*: *carte pasionantă, pe care, dacă o citești fără o pregătire prealabilă, poți să te smintești*[347]. Din acest unghi de vedere, este evident că Vasile Lovinescu își păstrează *calmul superior* (al *intelectualului pur-sânge*).

Un alt simbol dominant în hermeneutica lovinesciană este cel al *Văduvei*, în corelație cu cel al *Fiului*. Văduva reprezintă vidul organizațiilor inițiatice, lipsite de *verbele lor spermatice*, de împlinirea lor profundă. Fiul văduvei este chemat să împlinească acest vid. În *Lostrița*, eroul e și fiu și soț, iar mama este văduvă înainte de a-i deveni soție, ceea ce conferă complexitate mitică basmului.

Topologia *Lostriței* – un sat uitat, sustras timpului și spațiului, înconjurat de codrul nepătruns de numele divin – îl face pe Vasile Lovinescu să creadă că *lostrița* este numele ocult al unei *Băi oculte*, datorită elementului *apa din fântână* (Apa vieții, în căutarea căreia au săpat solomonarii, care *cioplesc piatra ca masonii primitivi*) al cărui substitut exterior și vizibil este Satul Baia, prima capitală a Moldovei. Că acesta este un subiect recurent o dovedește (și) ultimul studiu cuprins în *Interpretarea ezoterică a unor basme și balade populare românești*, *De la cerbul lunar la bourul solar*. Atenția lui Vasile Lovinescu se îndreaptă asupra sigiliului orașului Baia, pe care îl dorește plasat *într-o altă dimensiune*, aceea a simbolismului heraldic. Blazonul este definit *ca o știință vie, plină de semnificații ce pot părea absurde, dar care* ***atunci aveau valoare de adevăruri vitale***.

O cumințenie elementară îl îndeamnă pe hermeneut să țină seama de părerea celor vechi; cu alte cuvinte, sursa identificată este difuză, dar credibilă pentru Lovinescu: *Din*

[347] *Idem*, *Mitul sfâșiat*, Editura Institutul European, Iași, 1993, p. 12

bătrâni, din oameni buni[348], iar a refuza mesajele simbolice ale hermetismului este *un flagrant delict de rea credință*[349].

Secțiunea verticală a Athanorului, blazonul, este ținta heraldiștilor, numiți, nu foarte inspirat, ce-i drept, *scafandri calitativi*.

Descrierea sigiliului datat în secolul al XIII-lea este un prilej, încă unul, de hermeneutică simbolică țesută pe remarcabila cultură a lui Vasile Lovinescu, conectată întotdeauna la spațiul spiritual autohton. Interpretarea unui pasaj din *Harap-Alb* îi prilejuiește lui Lovinescu definiri memorabile:

> *Mitul țese basmul, istoria, legenda, socialul într-un covor cosmic omogen unde se întrepătrund, în illo tempore pururi prezent și din care nimic nu se putea sustrage. Este lucrul pe care îl poate cel mai puțin înțelege epoca noastră compartimentată*[350].

Ideea că făuritorii sigiliului de la Baia și Creangă au avut ochii asupra aceluiași arhetip supratemporal, mitic – cerbul – se regăsește în alte legende, colinde sau basme populare și în *Cronica anonimă* editată de Ioan Bogdan.

Studiul este nu doar prilejul unei aplicate demonstrații privind heraldica/simbologia, dar și (încă) o dovadă a profunzimii creației folclorice ca funcțiune a Tradiției românești. Legat de sensul inițiatic al vânătorii bourului, Lovinescu ia în discuție opinia lui Eliade cuprinsă în *De la Zalmoxis la Genghis-Has*, opinând că interpretarea acestuia

> *este mai mult etiologic-socială, mai puțin inițiatică. Îl interesează mitul, mai ales când este în funcție de o colectivitate pe care o plasticizează, la început și în devenirea ei. Nimic mai firesc. Dar mitul are mai ales o valoare în sine, independentă, aș putea spune indiferentă față de seria de evenimente pe care o generează*[351].

---

[348] *Idem, Interpretarea ezoterică a unor basme și balade populare românești*, Editura Cartea Românească, București, 1993, p. 171

[349] *Ibidem*, p. 173

[350] *Ibidem*, p. 180

[351] *Ibidem*, p. 193

Misterul Bourului a fost de la început *depus ca taină în inima unor aleși*. Stema Moldovei însoțită de versuri dedicatorii, în *Divanul* lui Dimitrie Cantemir și dedicată fratelui Antioh, toate vorbesc despre o societate inițiatică: *Herbul țării vechi și-au fost ales buăr/Numele vestindu-i ca tunul prin nuăr*[352] sunt versurile a căror *tălmăcire* îi prilejuiește lui Vasile Lovinescu o concluzie seducătoare: *Faptul că un grup uman se adună cu* ***Numele Bourului****, rostindu-i numele, este un semn infailibil că avem de-a face cu o autentică generație inițiatică*[353].

În finalul acestui surprinzător studiu, Lovinescu își exprimă crezul, destinul intelectual, autodefinindu-se memorabil:

> *Pentru adulmecarea urmei Bourului, se impun tenacitatea, perseverența, subtilitatea mirosului cățelei Molda. Nu sunt calificări de toate zilele... Cățeaua Molda este aspectul feminin al Ogarului, Veltro, cum îi spune Dante, analoagă în fond cu el și cu aleșii, cărora pasiunea le-a prins toți ganglionii, iar șarpele le-a mușcat din leagăn călcâiul*[354].

Povestea găinușii de aur, un pământ negru din care crește Arborele Lumii, i-a fost comunicată lui Vasile Lovinescu tot de profesorul V.G. Popa. Este prima oară când Lovinescu își anunță tematica analizei, într-o formulare didactică – *Ca de obicei narăm basmul, oprind curgerea lui cu precizări, reflexii și comentarii*[355] – într-o expresie superior intelectuală a noțiunii de *digresiune*.

Gospodăria întemeiată de eroul basmului este un templu la poalele Arborelui Lumii, amintind de *Mănăstirea mare, cu*

---

[352] Dimitrie Cantemir, *Divanul*, 1698, apud Vasile Lovinescu, *Interpretarea ezoterică a unor basme și balade populare românești*, Editura Cartea Românească, București, 1993, p. 195

[353] Vasile Lovinescu, *Interpretarea ezoterică a unor basme și balade populare românești*, Editura Cartea Românească, București, 1993, p. 198

[354] *Ibidem*, p. 202

[355] *Ibidem*, p. 85

nouă altare din colinde, mai ales de modul cum acesta derivă și se identifică, de fapt, cu cerbul și Axul Lumii, simbolismul popular al arborelui îmbinându-se cu cel solar, soarele fiind considerat fructul Arborelui Lumii. Lala Lovinescu *are toate motivele* să creadă că simbolismul Arborelui, în acest basm, aparține Tradiției Primordiale, *derivând din datele ce ne-au rămas despre tradițiile dacice intrinsece povestirii*[356].

Caracterul excepțional al basmului *Povestea găinușii de aur* consistă în aceea că întreaga povestire

> *se identifică în fapt cu marea Tradiție Primordială a actualei noastre umanități. Cum miturile apar într-o ambianță similară cu ele, se poate spune că ambianța românească precreștină era de natură Primordială*[357].

Vasile Lovinescu simte nevoia unei (re)definiri a conceptelor. În spatele unui demers de fixare a noțiunilor, profesional în esența lui, se dezvăluie clarificări, definiri memorabile pentru înțelegerea concepției ce traversează opera sa:

> *Fiecare tradiție a prezentei umanități formează un tot perfect, cel puțin în revelația ei primă, pentru că este instituită divin. Adevărul este imuabil, absolut, deasupra timpului și spațiului; când se manifestă într-o omenire în continuă devenire descendentă. Adevărul trebuie să ia coloritul momentului ciclic în care coboară; în mod necesar se înveșmântă cu servituțile temporale și spațiale, printr-un proces de adaptare la ambianță. [...] Faptele istorice ele însele, dar mai ales acelea ale istoriei sacre, traduc în felul lor adeziuni de ordin superior, din cauza legii de corespondență care este fundamentul însuși al simbolismului și unește toate lumile în armonia totală și universală*[358].

Basmul este situat în tradiția hyperboreană, deoarece numai în acel timp apare mărul atlant, substitut al primului arbore, amintit întru început.

Exegeza *Poveștii viei* se deschide cu o pagină

[356] *Ibidem*, p. 98
[357] *Ibidem*, p. 105
[358] *Ibidem*, pp. 110-112

emoționantă închinată profesorului și prietenului Vasile Popa, un cercetător dedicat al basmului moldovenesc. Lirismul lui Lovinescu este tulburător și, completat cu paginile din *Scrisori crepusculare*, încheagă portretul intelectualului de o sensibilitate nebănuită, tulburătoare, pilduitoare:

Eram prieteni și în sensul uman al cuvântului, pe motive ce nu se pot explica, dar incontestabile, ***parce que c'était moi, parce que c'était lui****, cum spunea Montaigne*[359]*.*

Povestea viei și basmul anterior menționat, *Găinușa de aur*, au aceeași sursă și același culegător. Asemănarea consistă în faptul că în ambele creații elementul central îl constituie Arborele Lumii. *În basmul de față, mitul se desfășoară după ce Arborele a fost dăruit lumii, în timp ce, simbolic vorbind, este anterior ei*[360]*.*

Hermeneutica lovinesciană nu încetează să surprindă – prin mobilitatea conexiunilor și/sau prin impactul lor total neașteptat. Făcând referire la *focul viu,* amintire a *Rugului arzător* zărit de Moise pe muntele Horeb, Lovinescu opinează că așezarea scaunelor în jurul focului lui Sumedru arată *rădăcinile folclorice și inițiatice ale Mesei Tăcerii brâncușiene*[361]*.*

Plecând de la un alt basm, *Poama Roșie*, creație absolut excepțională, Vasile Lovinescu descoperă în formulele *Iana Sânziana, Floare albă, nu de nalbă*[362] (formulă hieratică) și *Ileana Cosânzeana, din cosiță ruja-i cântă, nouă împărați ascultă, Dumnezeu se minunează*[363], referințe alchimice la cele două *opere*, Albido și Rubedo, a transmutației poamei albe în poamă roșie în împlinirea euharistiei și în planul Tradiției, a trecerii de la cea nordică, la cea atlantă, a cărei culoare este roșul: *O civilizație care are drept mijloc un centru inițiatic și*

---

[359] *Ibidem*, p. 115
[360] *Ibidem*, p. 119
[361] *Ibidem*, p. 129
[362] *Ibidem*, p. 131
[363] *Ibidem*, p. 132

ca băutură euharistică vinul este solidară cu vița de vie, practic și spiritual[364].

Oprirea la ușa Ianei a trei ființe – un bătrân, o femeie tânără cu un copil în brațe – este expresia unui mit în care Sfânta Familie ia direcția contrară axului Betleem-Piramide.

> *Alăptarea pruncului Iisus de către fecioara imaculată, Iana, este un semn mai stringent al dependenței noii tradiții de Marea Tradiție Primordială decât omagiul celor trei magi, căci în cazul din urmă magii vin la Betleem, iar în basmul românesc Sfânta Familie trece Dunărea spre nord*[365].

Nu putem încheia aceste considerații fără a aminti studiul *Sunt lacrimae rerum*, în care Lala Lovinescu ia în discuție două basme, păstrând perspectiva metafizică a *lacrimii.*

> *Lacrima devenită unul din elementele fundamentale ale transfigurării și palingenezei [...] a fost exprimată în tânguirea nemuritoare a lui Făt-Frumos, în unele basme al căror prototip este* ***Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*** *care inițiază glorioasa colecție a lui Ispirescu*[366].

Copilul de împărat este o corporificare a melancoliei, a plenitudinii virtuale. *E o forță, nu un deficit, pe care Împăratul, nu numai tatăl fizic, ci și Maestrul spiritual, o întinde ca un fel de oglindă magică fătului*[367].

Lacrima apare chiar în titlul *Făt-Frumos din lacrimă* a lui Eminescu. Basmul este considerat straniu și *îi deșteaptă vechi amintiri* lui Lovinescu – *revolta clasei războinice contra castei sacerdotale*[368] – temă frecventă în basmele românești. Revenind în finalul studiului, Lovinescu conchide:

> *aspectul cel mai pur metafizic al lacrimei tot în basmul românesc îl găsim [...]. Făt-Frumos din lacrimă se*

---

[364] *Ibidem*, p. 134
[365] *Ibidem*, p. 137
[366] *Idem, Steaua fără nume*, Editura Rosmarin, București, 1994, p. 37
[367] *Ibidem*, p. 39
[368] *Idem, Creangă și Creanga de Aur*, Ed. Cartea Românească, Buc., 1989, p. 400

zămislește imaculat, dintr-o lacrimă picurată din sânul Mariei [...], iar finalul basmului ***Iana Sânziana din cosiță ruja-i cântă...***[369]

publicat de Miron Pompiliu, e de o frumusețe transcendentă.

Căutând o călăuză, căutând *Creanga de Aur*, Lovinescu o găsește mai întâi în basmele culese de Petre Ispirescu, *Cele 12 fete de împărat și palatul fermecat* și *Fiul vânătorului*, a căror analiză este cuprinsă în deschiderea volumului dedicat lui Creangă. Este o recunoaștere a meritelor culegătorului-tipograf Ispirescu, predecesorul lui Creangă, căruia i-a dedicat mai multe studii, amintite de Roxana Cristian în *Agartha fălticeneană*[370].

Distinsa colaboratoare a lui Vasile Lovinescu definește în studiul *Ispirescu și Cosița de aur*[371] statutul celor doi povestași în hermeneutica lovinesciană:

> *Între Eminescu și Creangă, Vasile Lovinescu găsește o diferență nu numai de la folclorist la literat, de la culegător la creator, ci una de la iubitor al basmului la un cunoscător al sensului acestor basme. Altfel spus, diferența de la cel care adună ce e risipit (formula alchimică atât de apreciată de Lovinescu) la cel care* ***extrage chintesența*** *[...]. Ca Vasile Lovinescu să numească pe* cineva ***povestitorul tribulațiunilor Duhului și ale suflurilor*** *înseamnă mare glorie,* ***căci el nu punea nicio virgulă și nicio silabă gratuită într-un text sau o convorbire; el știa ce spunea și scria, căci scria pentru Eternitate***[372].

Pentru un neam fără epopei, basmele sunt, în credința lui Vasile Lovinescu, *membra disjecta* care furnizează – de fapt – epopeile noastre *mai bogate și mai metafizice decât orice epopeie*[373].

Singura baladă pe care o cercetează Lovinescu în

[369] *Idem, Steaua fără nume*, Editura Rosmarin, București, 1994, p. 59
[370] Roxana Cristian, *op. cit.*, p. 91
[371] *Ibidem*, pp. 85-94
[372] *Ibidem*, p. 87
[373] *Ibidem*, p. 88

Interpretarea ezoterică a unor basme și balade populare românești este *Mistricean*, a cărei temă principală șochează prin *absurditatea ei inițială*[374], fiind o confirmare a spuselor împăratului filosof Iulian, după care *ceea ce în mituri se prezintă neverosimil reprezintă ceea ce deschide porțile adevărului*[375].

Formula inițială *Departe, vere, departe/Nici departe, nici aproape* așază balada într-un hiatus al spațiului și al timpului obișnuit, hiatus care este *un timp-spațiu mioritic*, când se săvârșesc mistere pe un plan cauzal diferit de al nostru, plan care ne pune în fața alternativei contemplare/fugă. *Ființa principală* din baladă este șarpele, al cărui simbolism este explicat de Lovinescu prin apelul la *paginile magistrale* ale lui Ernst Junger[376].

Subiectul baladei este unul ce ține de alchimie, în sensul că în același sanctuar/vas se manifestă două substanțe antinomice ce trebuie împăcate (nuntite). Mistricean este Mistrețul, numele celui de-al treilea Avatara al lui Vișnu, Mistrețul Alb, simbolul prin excelență al Tradiției Primordiale.

Apoftegama lui Coomaraswamy – *Balaurul trebuie pacificat și făcut prietenul nostru* – se aplică perfect luptei lui Mistricean cu șarpele: *În* ***Mistricean*** *competiția se reduce la Unitate, chiar în planul exterior*[377]. Unul, ființa *umano-ofidiană*, reunește virtual puterile cerului și ale pământului, ale soarelui și lunii. În factura clasică a mitului, Făt-Frumos omoară balaurul, pe care astfel îl moștenește și-l însumează.

Într-o paralelă total neașteptată, Vasile Lovinescu pune alături textul baladei și pasaje din Apostolul Pavel, descoperind o cvasi-identitate între cele două texte, între eroul baladei și

---

[374] Vasile Lovinescu, *Interpretarea ezoterică a unor basme și balade populare românești,* Editura Cartea Românească, București, 1993, p. 142

[375] *Ibidem*

[376] Ernst Junger, *Approches, drogues et ivresses*, Gallimard, Paris, 1991

[377] Vasile Lovinescu, *Interpretarea ezoterică a unor basme și balade populare românești,* Editura Cartea Românească, București, 1993, p. 161

Melchisedec, Regele biblic al justiției: *Ca fiu al Pietrei, voinicul fără nume și fără părinți era fiu al bunicului pământului, al Omfalosului*[378].

Versurile unei colinde românești, culese de Simion Florea Marian, vin în sprijinul ideii că voinicul fără nume din baladă este finul lui Dumnezeu, amintind bătălia din cer a Arhanghelului Mihail cu balaurul (de reținut, spune Lovinescu, că numele ceresc al lui Melchisedec este Mikael).

Moartea la asfințit a eroului este asemenea morții ciobanului mioritic, fără a avea însă nimic din seninătatea acestuia:

> *Aici însă, spre deosebire de* ***Miorița*** *ne reprezintă un sfârșit de ciclu, dar fără să vorbească de începutul următorului. Totuși, acesta este sugerat de faptul că Mistricean va fi îngropat lângă o cumpănă care-i semnul Balanței (Tula, în sanscrită), anunțând venirea acestui nou ciclu*[379].

*

*   *

Întrebându-se, la 1927, *de ce nu avem roman*, Mihai Ralea descoperă cauzele acestui *neajuns literar* în lipsa odiseelor, în raport cu dominația baladelor în literatura folclorică românească, acestea fiind socotite generatoarele unui epic minor.

Amintind că ne-am permis, în această lucrare, să punem în circulație ideea școlii lovinesciene, conform căreia basmele noastre constituie o adevărată epopee a poporului român, vom aduce la lumină considerațiile lui Vasile Lovinescu despre două dintre miturile fondatoare: *Legenda Meșterului Manole* și *Miorița*. Nu insistăm asupra sintagmei *mit fondator*. Nu e cazul și pentru că s-ar putea să intrăm, iarăși, cu toată modestia

---

[378] *Ibidem*, p. 166

[379] *Ibidem*, p. 170

noastră, într-un conflict de idei cu profesorul Lucian Boia, pentru care *excelența mitului fondator garantează excelența viitorului României în ciuda mediocrității prezentului*[380]. Cu alte cuvinte, nimic substanțial, nicio urmă de popor mare, doar un stigmat de tip Cioran, menit să-l descurajeze pe cel care caută sens și rosturi în trecut.

Pe urmele lui Vasile Lovinescu, ne întoarcem la întemeierea Valahiei de către Negru-Vodă Basarab, care și-a stabilit capitala la Curtea de Argeș, locul unde s-a ridicat Mănăstirea.

Remarcând că *Mitologia română este plină de biserici care se prăbușesc și care nu pot fi terminate decât dacă este zidită* ***Fata Împăratului*** *sau dacă este adusă în clopotniță* ***Pasărea Măiastră***[381], Vasile Lovinescu deslușește *questa*:

Artistul trebuie să pună în Opera sa tot ce e mai bun în ființa lui; dar aceasta este o interpretare literară și destul de profană[382]. Căutând alte sensuri, hermeneutul descoperă, în soția meșterului, nodul vital al bisericii, fără care nicio realizare arhitecturală nu poate să existe.

Perspectiva este una masonică: *Ce perspectivă asupra vechii arte regale a Masonilor operativi!*[383] Shaktia (Ana lui Manole) trebuie să urce și să resoarbă șase centre (varianta pe care o discută Lovinescu este aceea cu șase meșteri), reprezentate de cei șase meșteri, Manole fiind Sahasrâra, *lotusul capului*. Ei își fac aripi și mor succesiv, resorbiți de Shaktia, transformându-se în izvoare, element fluid:

> *Acesta este aspectul microcosmic al legendei.* ***Negru-Vodă*** *ca inițiat superior și ca misionat a realizat aici un suport spiritual, o manifestare pantaculară a misterelor din nou instituite de el, care au fost în definitiv o readaptare a tradiției dacice*[384].

---

[380] Lucian Boia, *op. cit.*, p. 148

[381] Vasile Lovinescu, *Dacia Hiperboreană*, Editura Rosmarin, București, 1996, p. 52

[382] *Ibidem*

[383] *Ibidem*

[384] *Ibidem*

Perspectiva inițiatică rămâne aceeași în exegeza *Mioriței*. Textul, consemnat sub dictare, apare în *Scrisori crepusculare* și este prefațat de un text din *Tabula smaragdina*, a cărui traducere românească schițează înțelesurile:

Se urcă de pe pământ în cer
Și din nou se coboară pe pământ
Și primește puterea celor de sus și de jos[385].

Faptul că, în simbolistica românească, plaiul reprezintă o categorie de materie sacră, o dovedește un admirabil bocet oltenesc, *Cântare pentru cel dus*, unde mortul ajunge într-un ținut paradiziac – *pe drumul de plai* –, prezența acestui simbol comun făcându-l pe Vasile Lovinescu să se întrebe dacă *Miorița* nu a fost în realitate un bocet, unul pentru *ocultarea superficială a Regelui Lumii*[386].

Din *Gura de rai* – reunind într-un mod vital cele trei dimensiuni ale spațiului, redistribuite în lumea noastră, se cobor la vale trei procesiuni solemne, cele trei gune, cu trei ciobănei, regenții acestora, șefi supremi ai ierarhiei inițiatice. Balada dă și un exemplu de geografie sacră, actualizând Vrancea – Varanha – aspect mitologic despre care am discutat.

Unicitatea baladei, opinează Vasile Lovinescu, stă în termenul *Mări*, care implică ideile de Mărire, Maria și Marea. Apusul soarelui este momentul când soarele și lumina se jertfesc într-o liturghie misterioasă, când Luceafărul e punct de fixare al tuturor derivatelor timpului. Cât despre *ortoman*, într-o etimologie simbolică, poate fi *Manu cel drept*, identificând această funcțiune cu Polul. *Mări se vorbiră* poate fi și un colocviu ritual, iar prezența termenului *ortoman* poate duce cu gândul la Tradiția Primordială.

Miorița este un *paraedru* al ciobanului; ea face cuplu cu ciobanul moldovean care, în acest caz, îl simbolizează pe Iisus, mielul lui Dumnezeu. Mioara, Anima Mundi, sensibilizează orice dezordine ciclică; baciul, care este ortoman, deci ax

---

385 *Ibidem*, p. 130
386 *Ibidem*

vertical, este informat de elementele pozitive și negative ale lumii pe care o regentează prin *tremorul lui Anima Mundi,* miorița având deci o funcțiune informatorie deosebită de aceea a baciului. Pentru a ușura această teurgie (contactul cu divinitatea), mioara îi cere ciobanului să se adăpostească într-o indistincțiune deasupra oricăror alternanțe și să-și cheme un câine *bărbătesc și frățesc*, posibilă aluzie la fraternitățile inițiatice, o aluzie la Veltro, pe urmele lui Dante.

Celebra sintagmă *de ești năzdrăvană* ar indica o cunoaștere ezoterică prin excelență. E năzdrăvană, pentru că știe despre sacrificiul mielului. Toate până acum amintite sunt doar o *proscomidie* a liturghiei ce va veni – sacrificiul, nimic altceva decât *frângerea pâinii euharistice în cupa Graalului*. După cum desăvârșirea sacrificiului lui Hristos implică îngroparea Lui, tot așa ciobănașul își fixează cu precizie ritualul de înmormântare, într-un punct – *aice pe-aproape* – echivalent cu *Mijlocul Lumii*. Semnificația celor trei fluierașe îi prilejuiește lui Vasile Lovinescu o excepțională călătorie simbolică; o alegem pe cea mai seducătoare:

> *Fiecare fluieraș are o funcțiune deosebită de specificare a curentului spiritual care exaltează lumile. Incantația celor trei fluierașe sensibilizează elementele caracteristice ale nostalgiei: drag, duios, foc*[387].

Lacrimile de sânge sunt aceleași pe care Iosif din Arimateea le-a cules în cupa Graalului, ideea fiind reluată de Lovinescu în eseul *Sunt lacrimae rerum*: *În lacrimile de sânge se coagulează disperarea împietrită*[388].

Mireasa – Moartea este *Anima Mundi,* Mireasa tuturor inițiaților, la care nu se poate ajunge decât *după ce s-a băut licoarea de lacrimi, sânge și lapte și s-a pășit peste pragul morții*[389].

Hierogamia are martori soarele și luna care se află la

---

[387] *Ibidem*, p. 135
[388] *Idem, Steaua fără nume*, Editura Rosmarin, București, 1994, p. 49
[389] *Idem, Scrisori crepusculare,* Editura Rosmarin, București, 1995, p. 136

cele două colțuri superioare ale imaginii, brazii și păltinașii – martorii din paradisul terestru, munții – coloane de susținere a templului cosmic, păsări lăutari – limba păsărilor e limba paradisiacă, stele făclii – ochii apelor superioare.

Măicuța bătrână – ca toate mamele ezoterismului – rătăcește în căutarea Fătului ei Frumos, amintind de Maica Domnului. Identificarea ciobănașului cu Hermes pare, pentru Vasile Lovinescu, a fi justificată; cu atât mai justificată, cu cât Hermes se regăsește în tradiția dacică sub numele de Sarmis Vasilevs, iar Sarmisegetuza e orașul lui Hermes, păstor al oilor vii, dar și păstorul morților.

Finalul hermeneuticii lovinesciene (con)duce construcția de idei într-un plan superior, aflat într-o mecanică universală dincolo de înțelegerea comună:

> *Curentele subtile care sunt inerente microcosmosului se află în virtutea analogiei și în macrocosm sub formă de linii de forță, curentele subtile ale unei țări. În țările noastre ele ni se par indicate de așa zisa transhumanță, într-un mers sacral și inițiatic, eveturând latențele spirituale ale țării*[390].

Lectura lovinesciană a *Mioriței* dezvăluie o baladă excepțională, dincolo, poate, de sintagma de *mit fondator*, purtând înțelesurile unei lumi pe care inteligența noastră carteziană nu o poate pătrunde. E sigur că Lala Lovinescu știa de afirmația lui Cioran, care vedea în *Miorița* un blestem poetic și național; privind, însă, către stele, aidoma lui Dante, Vasile Lovinescu găsește, echilibrat și profund, sensul strălucitor, dincolo de orice polemică inutilă.

Prin studiul *Simboluri din ghicitori, cimilituri, frământări de limbă, particule elementare*, publicat în *Mitul sfâșiat*, Vasile Lovinescu desăvârșește aria faptelor de folclor studiate. Practic, hermeneutica folclorică acoperă întreg spectrul.

Unic, original, stârnind controverse sau eliberând

---

[390] *Ibidem*, p. 137

energii intelectuale, Vasile Lovinescu nu poate fi socotit un autohtonist aparținând *vulgatei etnonaționale*, de care vorbește Sorin Antohi în *Civitas imaginalis*. Ce este, însă, o poate spune doar acela care se desăvârșește inițiatic de-a lungul hagialâcului tot mai uimit prin Opus Magnum.

Capitolul IV

Trăirea simbolică – cheia de boltă a metafizicii lovinesciene

Trăirea simbolică este cheia de boltă a metafizicii lui Vasile Lovinescu, înțelegând prin ființare atât viața, cât și creația lui, *ființa ca ființă*, în variantă aristotelică. Nu se poate trasa, însă, o frontieră între aproximarea posibilităților de manifestare a gândirii noastre (Kant) și sondarea suprasensibilului de dincolo de lumea exterioară (Thomas d'Aquino), pentru că, în varianta propusă de Vasile Lovinescu, ele se completează, se întrepătrund, se definesc și se redefinesc reciproc și consistent.

Situarea ecuației simbol – mit – mirare este una din cele mai gingașe operațiuni, stoarsă în întregime în teasc calitativ, toarsă dintr-un caier fermecat[391]. De la această definire intenționăm să plecăm în analiza noastră, propunându-ne să evidențiem accepția lovinesciană asupra fiecărui concept.

Cel mai simplu pare să vorbim despre *uimire*, instrument care nu face parte din arsenalul obișnuit al hermeneutului modern (sau, cel puțin, nu este menționat ca atare).

Vasile Lovinescu amintește despre o formă superioară de uimire, *aceea când descoperi că ești o parte din cosmos, un*

---

[391] *Idem, Mitul sfâșiat,* Editura Institutul European, Iași, 1993, p. 40

fir de nisip în raport cu întregul pământ[392], mergând tot mai adânc în cunoașterea tainelor cosmice și *stabilind o legătură tot mai strânsă cu Creatorul nostru*[393].

Didactic, asumându-și modestia deplină, în opoziție cu *trufia erudiției*, Vasile Lovinescu îl citează pe Aristotel – părintele raționalismului – pentru care iubitorul de mituri (filomithos) – care sunt concentrări de mirări (thaumasion) – este totodată un iubitor de înțelepciune (filos-sofos). În completare, Vasile Lovinescu aduce în demonstrația sa afirmația apodictică a lui Platon – *în mirare stă adevărul*[394]. Lovinescu își va nuanța afirmațiile, într-o formulare la fel de directă și fără echivoc: *Când facultatea de mirare a murit în noi și sufletul e mort*[395].

Convingerea care l-a ghidat pe Vasile Lovinescu de-a lungul întregului său demers hermeneutic este aceea că simbologia rămâne o știință exactă, *chiar mai riguroasă decât celelalte științe*, căci purcede din *principii axiomatice imuabile, vechi de când lumea*[396].

Motivată *de facto,* printr-o *arhitectură nomologică* internă, simbologia nu poate fi obligată să își dovedească legitimitatea. Simbolurile, prin natura lor, *flori ale* ***Abisului***, sunt imposibil de fixat, sensul lor fiind eminamente volatil. Alegerea lui Vasile Lovinescu, în termenii lui Goethe, este limpede: tot ce este trecător, având, cu alte cuvinte, rațiune suficientă pentru a se justifica prin sine, este numai simbol. *Nimic în lumea noastră nu-și are rațiune în el însuși, ci, imediat, în plan superior lui; orice amănunt al vieții este în mod necesar simbolic, pentru că este reprezentativ*[397].

În planul nostru existențial, *sleirea devenirii* intervine

---

392 *Ibidem*, p. 38
393 *Ibidem*, p. 39
394 *Ibidem*
395 *Idem*, *Exerciții de meditație*, Editura Rosmarin, București, 2000, p. 140
396 *Idem*, *Al patrulea hagialâc*, Editura Cartea Românească, București, 1981, p. 9
397 *Idem*, *Incantația sângelui*, Editura Institutul European, Iași, 1993, p. 38

doar atunci când *timpul se spațializează,* creându-se *a patra dimensiune*, despre care vorbește Henry Corbin și despre care am amintit și noi, atunci când am definit conceptul de *imaginal* în hermeneutica lui Vasile Lovinescu.

> *Deoarece orice este un simbol, timpul și spațiul simbolizează Eternitatea și Atotprezența în Principiu, adică tocmai caracterul absolut și totalitar al Principiului, al imposibilității Altei-existențe-decât-El*[398].

Ca să înțelegem simbolul, opinează Vasile Lovinescu, trebuie să considerăm șarpele o secțiune a Vortexului Sferic Universal; astfel, totul se armonizează în jurul unui *Fiat cosmogonic*, un punct care proiectează din/prin el un sistem echilibrat de coordonate polare. În manifestare, orice are un Nume și un Număr, prin urmare totul e simbolic și nu se poate să decizi ce are o prezență mai mare sau mai mică, *mai ales că prezența în realitate e totală în orice, privit de la Dumnezeu în jos*[399].

A trăi lumea simbolic – opinează Vasile Lovinescu – înseamnă a o recunoaște ca gândire analogică, adesea de sens invers, a unui plan superior.

Despre ceea ce numește *știința semănăturilor și a simbolurilor*, Lovinescu vorbește nu doar în termenii lui Goethe, dar și în aceia ai lui Toma din Aquino, acesta reluând definiția dată de Sfântul Augustin operației simbolice:

> *Simbolul este un lucru care, pe lângă înfățișarea ce o prezintă simțurilor noastre, aduce în gândire altceva decât pe el însuși, așa cum numele unui animal ne informează despre trecerea lui*[400].

Pentru Lovinescu, un animal sau orice alt lucru *reprezintă ceva, fie de Sus, fie de Jos, pe care acela care are* ***l'inteletto sano*** *știe să îl descifreze*[401].

---

[398] *Idem, Exerciții de meditație*, Editura Rosmarin, București, 2000, p. 33
[399] *Ibidem*, p. 211
[400] Toma din Aquino, *Summa Theologiae*, III, www.medievalscruces.com, accesat la data de 7 iunie 2017
[401] Vasile Lovinescu, *Exerciții de meditație*, Editura Rosmarin, București, 2000, p. 40

Cele două căi care fac posibilă descifrarea, sunt *asimțirea* și *intelecțiunea*, asumpție inspirată din René Guénon, care le cerea lectorilor și interlocutorilor săi introspecție și intuiție, pentru a descătușa încărcătura simbolică a lumii.

A gândi simbolic reprezintă un fel aparte de a înțelege lucrurile, de a înțelege raporturile omului cu lumea, de a evalua o variantă surprinzătoare de eligibilitate alternativă și complementară a discontinuității. Întrebându-se care e deosebirea dintre a gândi în concepte și a gândi în simboluri, Vasile Lovinescu conchide că utilizarea rațiunii ca mijloc de explicare a lumii a fost posibilă doar *în stadiul de lene mintală a omenirii actuale*[402].

Hermeneutul se plasează în postura *omului tradițional*, judecând aidoma lui, în opoziție cu modernii, care și-au luat libertatea de a reduce semnificațiile metafizice ale miturilor și ale simbolurilor la simple codificări culturale sau la unele ce țin de ideologii religioase particulare. Identificând valorile ontologice din perspectiva Tradiției Primordiale, Lovinescu restituie simbolului dimensiunea metafizică, readucând într-un prezent continuu *omul tradițional*, în a cărui viață transcendentul era o prezență definitorie. Această continuitate metafizică, *completă meditațiune pe plan orizontal*, este posibilă doar prin (re)situarea într-o stare paradisiacă:

> *Într-o lume decăzută ca a noastră, această* ***meditațiune*** *sintetică nu e posibilă decât simbolic, pe când pe axa verticală e un veșnic Paradis, acolo funcțiunea de sintetizator și de mediator e eternă și deplin efectivă*[403].

Dincolo de orice definiție, însă, actul simbolizării înseamnă (și) elaborarea unui limbaj accesibil unui grup de inițiați în semnificația acestuia, care pare, de la un moment încolo, să ne vorbească în loc să fie vorbit. În sensul că *simbolistica imaginilor ne confruntă cu o alteritate care ne*

---

[402] *Ibidem*, p. 90

[403] *Ibidem*, p. 85

amintește de propria noastră finititudine[404]. Sub puterea simbolului, suntem confruntați cu o alteritate ce ne amintește de condiția noastră muritoare, pe de o parte, dar care ne face să trăim într-o legătură indestructibilă cu aceia cu care ajungem să împărtășim profunzimea acestui fel de cunoaștere a realității. Este, poate, explicația cea mai convingătoare a existenței, dincolo de dispariția pământeană a Maestrului, a intelectualilor din grupul său inițiatic. Din această perspectivă, putem vorbi despre o *forță dinamică* a simbolului, *menit să lege oamenii de o totalitate învestită cu dimensiunea sacrului*[405].

Pentru Vasile Lovinescu, intențiile zilnice ale omului trebuie exercitate ca *acte mistic-simbolice în serviciul lui Dumnezeu*[406]. Avem toate motivele să descoperim, în spatele afirmației, o mărturie despre sine, cu atât mai mult cu cât existența lui Vasile Lovinescu vine să confirme opinia lui Wunenburger, pentru care *valoarea simbolică depinde mai mult de privire decât de lucrul văzut*[407].

Precaut, urmând pe bună dreptate concepția lui Frithjof Schuon – *totul e să nu confunzi materialitatea simbolului cu esența sa ontologică*[408] –, Vasile Lovinescu vorbește despre *materialitatea simbolului*, despre ceea ce-l maschează, cu alte cuvinte, *despre ceea ce-l acoperă și ceea ce-l revelează*, găsind răspunsul în *aspectul de realizare descendentă a lucrului simbolizat*[409]. Celor trei caracteristici ale simbolului, așa cum apar la G. Durand[410], le corespund: *simbolul, lucrul simbolizat* și *comunitatea de măsură, continuitatea esențială dintre simbol*

---

[404] Jean-Jacques Wunenburger, *Viața imaginilor*, Editura Cartimpex, Cluj, 1998, pp. 31-32

[405] Daniel Cojanu, *Ipostaze ale simbolului în lumea tradițională*, Ed. Lumen, Iași, 2009, p. 20

[406] Vasile Lovinescu, *Exerciții de meditație*, Ed. Rosmarin, București, 2000, p. 85

[407] Daniel Cojanu, *op. cit.*, p. 27

[408] Vasile Lovinescu, *Exerciții de meditație*, Ed. Rosmarin, București, 2000, p. 201

[409] *Ibidem*

[410] Gilbert Durand, *Figuri mitice și chipuri*, Editura Nemira, București, 1998, p. 17

și ce reprezintă[411] acesta; pentru că, în spatele unui limbaj aparent lipsit de modernitate, se dezvăluie metafizica simbolului. *Prin integrațiune, printr-un salt în vid, treci de la relativ la Tot. E riguros, principiul căii negative (a teologiei negative), e apofază*[412].

Este – mai rezervat, e drept – ceea ce afirmă, de altfel, și Gilbert Durand: *Toate misticile și căile de iluminare au folosit cu precădere simbolul*[413]. Într-o altă formulare, la fel de axiomatică, Vasile Lovinescu clarifică lucrurile, considerând că *arta de a desemna adevăruri inefabile prin noțiuni și obiecte concrete, topite de însuși conținutul lor, este cheia întregului simbolism*[414].

Nu e, însă, suficient să înțelegi sensul simbolurilor, ci *trebuie să le încarnezi, să găsești în tine un principiu de sesizabilitate, o bază în care cunoașterea să se încarneze [...]. Aceasta este deosebirea fundamentală între Filosofie și Inițiere*[415].

Superioritatea trăirii inițiatice vine din caracterul ei deopotrivă integrativ și integrator. Este o trăire/cunoaștere de tip luciferic, în termenii consacrați de Lucian Blaga, *negativă, apofatică, ce se redeschide spre fondul magic, încercând să-l redea ca atare*[416], aducând laolaltă lumea și misterele ei.

4.1. Dezvrăjirea lumii

Ni s-a părut potrivit să limităm incursiunea în teoria simbologiei, optând pentru scoaterea la lumină a valențelor textului lovinescian, în care problematica simbolului este

---

[411] Vasile Lovinescu, *Exerciții de meditație*, Ed. Rosmarin, București, 2000, p. 201
[412] *Ibidem*
[413] Gilbert Durand, *op. cit.*, p. 18
[414] Vasile Lovinescu, *Mitul sfâșiat*, Editura Institutul European, Iași, 1993, p. 40
[415] *Ibidem*, p. 69
[416] Corin Braga, *Lucian Blaga. Geneza lumilor imaginare*, Editura Institutul European, Iași, 1998, p. 61

împrăștiată de-a lungul studiilor sale.

Și, cum principiul Maestrului este acela de a pune, alchimic, alături tot ce e risipit, am ales această cale mai trudnică. O constantă a întregului nostru demers, de altfel, aceea de a urma îndeaproape și cu prioritate textul lovinescian.

Propunându-ne să urmărim – în concepte – trăirea simbolică în viziunea lui Vasile Lovinescu, am admite, în primul rând, sintagma *mentalitate tradițională*, însuflețitoare în sensul ei înalt pentru hermeneutul moldovean – un mod aparte de a simți și de a judeca, în totală opoziție cu acela al omului modern:

> *Gândirea simbolică se întemeiază pe cunoașterea intuitivă, nu pe rațiunea discursivă și realizează propriu-zis o traducere sensibilă, figurativă a modelului arhetipal suprasensibil [...]. Tradiția sacră este exprimabilă în imagini, simboluri și mituri, care [...] răspund unei necesități spirituale profunde legate de comunicarea cu niveluri transcendente*[417].

Lumea tradițională – înțeleasă ca un set de valori, atitudini, viziuni, practici sau comportamente – este condiția de posibilitate a exercitării unei cunoașteri analogico-simbolice, în termenii exprimați de Max Weber – valorile spirituale, religioase și morale le întemeiază pe cele politice, economice și materiale – termeni care dezvăluie importanța decisivă a valorilor metafizice în construirea unei civilizații.

Respingerea transcendenței și a gândirii analogico-simbolice a dus la dezvrăjirea lumii, la văduvirea vieții contemplative. Raportarea cognitivă, de tip cartezian, a făcut ca simbolurile lumii moderne să nu mai constituie revelațiile unei lumi transcendente aflate sub veghea intelectualilor în duh și a inițiaților: *E foarte greu omului modern, bântuit concomitent de romantism și de cartezianism să înțeleagă că organicitatea, omogenitatea vieții lumii și geometria sunt solidare*[418], afirma

---

[417] Daniel Cojanu, *op. cit.*, pp. 54-55

[418] Vasile Lovinescu, *Mitul sfâșiat*, Editura Institutul European, Iași, 1993, p. 27

Vasile Lovinescu, amendând sever aserțiunea despre romantizare a lui Novalis, care vedea în această operațiune simbolică doar *o potențare calitativă*, prin care *dăm finitului apariția infinitului*[419].

Genul uman se definește însă, prin *existența întru mister și pentru revelare*[420], cum afirma Lucian Blaga în *Geneza metaforei și sensul culturii*. În ciuda victoriilor repetate asupra naturii, înlesnite de cuceririle tehnologice vădind puterea de adaptare a omului, cu toate că bisericile sunt afectate de secularizare și de pierderea referințelor simbolice, se constată că rațiunea experimentală nu poate răspunde marilor întrebări privind sensul vieții, moartea, iubirea sau frumusețea.

Dezvrăjirea lumii, în accepția lui Max Weber, care, la rândul său, preia termenul de la Friedrich Schiller, aceea de *înlăturarea magiei, ca tehnică a salvării*[421] sau, în sens mai larg, *sfârșitul domniei invizibilului*[422] este o realitate pe cât de evidentă, pe atât de înșelătoare, am spune. Studiul lui Marcel Gauchet s-a dovedit a fi unul remarcabil, considerat o referință fundamentală, care se bazează pe o concluzie din hățișul căreia, aparent, nu putem ieși: *Creștinismul va fi fost religia ieșirii din religie*[423]. Cetatea trăiește deja fără zei, incluzându-i chiar și pe aceia care continuă să creadă în ei; zeii supraviețuiesc, ceea ce moare e puterea lor.

În opinia lui Marcel Gauchet, *ceea ce supraviețuiește în prezent din credința creștină nu mai are nimic de-a face cu situația care i-a hotărât nașterea*[424]. Dezrădăcinarea pe care am trăit-o vine din *milenii de religie împotriva politicii* și de tot

---

[419] Novalis, *Între veghe și vis*, Editura Univers, București, 2008, p. 100
[420] Lucian Blaga, *Geneza metaforei și sensul culturii,* Editura Humanitas, București, 1994, p. 169
[421] Marcel Gauchet, *Dezvrăjirea lumii*, Editura Științifică, București, 1995, p. 8
[422] *Ibidem*
[423] *Ibidem*
[424] *Ibidem*, p. 9

atâtea secole de *politică împotriva religiei, pentru a ajunge, de regulă, la* **extenuarea acesteia** (n.n. a religiei) *și la resorbția celei mai grele și mai obsedante moșteniri din trecutul nostru cel mai îndepărtat*[425].

În pofida obiceiurilor sau a distanței între mitologii, recompunem un sistem coerent al societăților anterioare, având în centru religia. *Nimic din ceea ce ne ține [...] nu vine de la noi. Tot ce avem de făcut e să păstrăm lecția sacră*[426]. Dezvrăjirea lumii înseamnă (și) a ieși din cadrul unei origini integral și invariabil moștenite, căci *puterea oamenilor asupra oamenilor a luat o parte din locul guvernării exclusive a religiei*[427].

Două tipuri de mutații se întrepătrund pe fondul *decreștinării* tot mai evidente: o mutație religioasă a societății și una socială a religiilor, antrenând, printre alte consecințe, o degradare a formelor sacrale, între care ezoterismul.

Știința și filosofia au ieșit de sub tutela teologiei, pe care, însă, nimeni nu o împiedică să se dezvolte liberă. Se naște o nouă scientologie, iar rațiunea vrea să-și aproprieze natura: *A gândi înseamnă pentru noi a-ți apropria, a te identifica. În universul mitului înseamnă a primi, a pune în actul de gândire separația principiului de ceea ce gândești*[428].

În articolul *A mărturisi într-o societate secularizată*[429], Olivier Clément, convertit la ortodoxism la 30 de ani, după ce a fost ateu, conchide asupra cărții lui Marcel Gauchet, angajată în problema secularizării:

> *Secularizarea este fiica Atenei și a Ierusalimului, a contemplării ordinii cosmice și a liberei slujiri a fraților; de aceea creștinismului nu-i e frică de secularizare; el*

---

425 *Ibidem*, p. 16
426 *Ibidem*, p. 20
427 *Ibidem*, p. 21
428 *Ibidem*
429 Olivier Clément, *A mărturisi într-o societate secularizată*, în *Contacts*, nr. 144/1988, www.nistea.com/secular.html, accesat la data de 8 iunie 2017

poate să o înțeleagă din interior, poate să se ferească de excesele ei și să o orienteze altfel[430].

Opinia lui Olivier Clément este oarecum apropiată de concluzia formulată de Marcel Gauchet în finalul prezentării sale, convins că atunci când este *condusă din interior, cea mai savantă istorie a creștinismului ne-ar putea învăța o sumedenie de lucruri indispensabile*[431]. Problema, pentru Marcel Gauchet, este să te menții în limitele unei critici a rațiunii istorice, acceptând ca lumina din acele cărți vechi *să ne lumineze când aproape nimic nu mai ține, în termeni de știință strictă*[432]. Mai mult, Marcel Gauchet recunoaște *ireductibila fecunditate a acestei tradiții vii de înțelegere a lucrurilor de la care sarcasmul sceptic și injoncțiunea scientistă [...] s-au îndârjit să ne abată*[433].

Concluzia cu care Marcel Gauchet încheie prezentarea eseului său deschide înțelesurile pentru Opus Magnum-ul unui revrăjitor al lumii, cum este Vasile Lovinescu: *Suntem niște pitici care au uitat să se urce pe umerii giganților. Dacă altitudinea reușitelor lor ne este interzisă, ni se oferă sprijinul înălțimii lor*[434].

Acceptând metafora lui Marcel Gauchet, putem să-l imaginăm pe Vasile Lovinescu în pelerinajul său mitic spre înălțimile lumii, deopotrivă un *homo simbolicus* și un *homo religiosus* regentând lumea vrăjită, întrezărită la capăt de ciclu, ascunzând sub vălul Mayei înțelesurile Tradiției Primordiale în așteptarea Parusiei.

Ca un alchimist într-un Ev Mediu contemporan, Vasile Lovinescu are acea *imaginatio vera* care îl face să vadă însuflețirea substanțelor și a elementelor, aflate sub puterea astrelor corespondente. Această imaginație a alchimistului,

---

430 *Ibidem*, p. 3
431 Marcel Gauchet, *op. cit.*, p. 27
432 *Ibidem*
433 *Ibidem*
434 *Ibidem*

dincolo de fantezie sau de creație poetică, îi îngăduie lui Vasile Lovinescu contemplarea aspectelor calitative ireductibile ale lumii. Percepția spirituală revelează operatorului că *Tot ceea ce e jos este ca și ceea ce e sus, iar ceea ce e sus este ca și ceea ce e jos, pentru a împlini miracolul lucrului unic*[435].

*

* *

Interpretări inedite ale simbolismului din două snoave aparținând lui Ion Creangă[436] este, din perspectiva inteligibilității analogico-simbolice, un text fundamental pentru înțelegerea lui Vasile Lovinescu.

Plecând de la definirea trăirii simbolice a lumii – deja amintită în lucrarea noastră – hermeneutul fălticenean deosebește, într-o primă ordine, treptele înțelegerii simbolice:

> *A vedea divinitatea lui Hristos când se transfigurează pe Thabor [...] este lucru ușor; dar s-o vezi în acel ce mânca cu vameșii și pescarii [...] este mult mai greu, deoarece Dumnezeu se ocultează pe el însuși, pentru ca lumea să poată exista; și mai greu este simbolismul bufoneriei, al râsului*[437].

Sub obrăzarul didactic, de lup moralist, Creangă seamănă istorioare și snoave care, privite într-o lectură de adâncime, arată că anumite readaptări la medii pot fi, uneori, mesaje din alte lumi. Primul text analizat este *Prostia omenească*, o snoavă desfășurată în jurul unui punct central – drobul de sare, de fapt, piatra sfântă, *petra autem erat Christum*[438], având la capătul inferior copilul *reprezentant paradisiac al genului uman*[439].

Aparent, omul plecat în căutarea prostiei parcurge un

---

[435] *Tabula Smaragdina*, 2, *apud* Daniel Cojanu, *op. cit.*

[436] Vasile Lovinescu, *Incantația sângelui*, Ed. Institutul European, Iași, 1993, p. 38

[437] *Ibidem*, p. 39

[438] *Ibidem*, p. 40

[439] *Ibidem*

ciclu, fără însă a-l epuiza, *el sleiește prostia prin răsfoirea ei*[440]; în realitate, răsfoiește Cartea Vieții, cu mesajele ei transcendente, *care pentru lumea noastră par niște nebunii*[441].

Peregrinul *deștept* sparge bordeiul, pe unde intră soarele *a toată lumea, soarele proștilor*[442], distrugând Magnum Opus, căci ocluziunea vasului ermetic – Athanorul – este condiția sine qua non a lui Magnum Opus.

Dezmembrarea carului făcut în casă – gest *care ar fi făcut bucuria lui Descartes*[443] – înseamnă *dezvrăjire*, căci, prin *magia albă* carul se putea subția subtil prin horn, confundându-se cu prototipul său, Carul Mare. În absența cartezienei dezmembrări, *casa ar fi fost la capătul pământesc al lui Axis Mundis, un sanctuar, un temenos*[444].

Un alt *prost* încearcă să ridice în pod, cu furca, niște nuci, stârnind reacția – *Vai, lucrul nu mai este posibil în lumea noastră*, căci nu mai este cu putință să nimerești *punctul chintesențial al unui lucru și să-l fixezi în pod, adică în Excelsis*[445].

În accepție simbolică și sapiențială, afirmă Vasile Lovinescu, lucrul este însă posibil, *adică perfect real și realizabil pe planul cauzal*[446]. Încercarea *prostului* este împiedicată de intervenția *deșteptului*, o prăbușire de înțelesuri, o anulare de simboluri.

În lectura lovinesciană, călătorul a sleit ciclul prostiei,

> *așa cum o înțelege lumea noastră. În fond a demitizat (dezvrăjit) lumea, adică i-a tăiat rădăcinile cerești cu un bun simț care e adevărata prostie, coexistentă cu păcatul contra Sfântului Duh*[447].

---

[440] *Ibidem*, p. 41
[441] *Ibidem*
[442] *Ibidem*
[443] *Ibidem*
[444] *Ibidem*
[445] *Ibidem*
[446] *Ibidem*, p. 42
[447] *Ibidem*

Dacă omul ar fi știut să *tâlcuiască* semnele, ar fi coborât drobul pe podea, la capătul axului, iar punctul s-ar fi transformat în *Făt-Frumos născut din Piatră*. Finalul este retoric: Vasile Lovinescu se întreabă la cine s-a gândit Ion Creangă scriind snoava, cu neclintita convingere că proștii, readuși cartezian la ordine, nu s-au străduit decât să atingă perfecțiunea.

Aceeași cheie de lectură descuie și *Povestea unui om leneș*, cu observația că tâlcuirile despre *piatra unghiulară* sunt cu totul surprinzătoare, în ciuda recurenței simbolului în hermeneutica lui Vasile Lovinescu.

> *Realitatea este că într-o lume cu totul robită acțiunii, cum este cazul timpurilor noastre, contemplativul apare ca un leneș și înțeleptul, ca un nebun. Inițiatul vindecă lumea, îi elaborează un nou țesut conjunctiv și nobil, iar atitudinea contemplativului presupune o muncă mai grea decât muncile lui Herakles*[448].

Simbolismul *pietrei unghiulare* poate fi socotit o adevărată *ars simbolica* a lui Vasile Lovinescu, cheia de boltă a înțelegerii gândirii sale. Astfel, piatra unghiulară, aflată în afară și deasupra edificiului, este însuși principiul clădirii, pe care o condiționează și o transcende prin lipsă de comună măsură cu ea. Piatra din vârf înmănunchează vital toate puterile edificiului, fiind un punct de interferențe non spațial, fără de care întreaga operă arhitectonică s-ar risipi. *Așadar, fiind în afara planului de înțelegere pur materialist, este ca și inexistentă pentru ființele care nu depășesc acest plan, deci incomprehensibilă și inutilizabilă*[449].

În afara înțelegerii zidarilor, piatra din vârful unghiului zace azvârlită în drum; transpus în plan uman, acest simbolism este contemplativul imobil, în afară de acțiune, dar condiționând-o;

---

[448] *Ibidem*, p. 45
[449] *Ibidem*, p. 46

el contribuie la armonizarea energiilor întregului cosmos, inclusiv cel social. Dar aceasta o știe doar acel care a atins, cel puțin virtual, o anumită treaptă superioară de realizare spirituală; pentru ceilalți oameni, contemplativul este un estropiat moral, un neadaptabil, un parazit social[450].

Contemplativul rămâne un neînțeles, *un fenomen inutilizabil în mijlocul unei termitiere, unde fiecare își are rostul și explicația*[451].

Contemplația directă, prin asceză și rugăciune, în care *nous*-ul ajunge la o evidență lipsită de contradicții, subiectul stând *în fața* lui Dumnezeu, având evidența prezenței Sale, este calea apofatică, îmbrățișată de Vasile Lovinescu și al cărei simbol este *lumina taborică,* socotită țelul suprem al vieții spirituale a isihaștrilor.

Viața lui Vasile Lovinescu a fost o continuă împărtășire de darul luminii inteligibile a lui Dumnezeu, cu mintea eliberată și nematerială, o asceză intelectuală asumată, senină, o continuă metanoia. Întoarcerea către Dumnezeu l-a făcut pe Vasile Lovinescu să-și regăsească ființa autentică, eul adevărat. Această convertire – a vedea îndărătul/în adâncul lucrurilor – desemnează nu atât pocăință în sensul moral, cât o altfel de gândire, *meta-noetică*, la *gândul lui Hristos*, de natură a defini un altfel de comportament, o altfel de atitudine de viață. Contemplativul trăiește într-o locuință severă, eliminând din ordinea vizualului orice prezență care s-ar putea afla în contradicție cu imaginea invizibilă a lui Dumnezeu, se îmbracă aproape sacerdotal: *Intențiile zilnice ale omului, îmbrăcatul, mersul pe stradă, considerarea lucrurilor din lumea de afară trebuie exercitate ca* ***acte mistic-simbolice în serviciul lui Dumnezeu***[452].

Completa *mediațiune a omului* nu e posibilă decât

---

[450] *Ibidem*
[451] *Ibidem*
[452] *Idem*, *Exerciții de meditație*, Editura Rosmarin, București, 2000, p. 84

într-o stare paradisiacă. Într-o lume decăzută ca a noastră mediațiunea sintetică nu e posibilă decât simbolic[453], prin extinderea momentului nașterii pe tot parcursul vieții căci *oamenii obișnuiți trăiesc numai în clipa nașterii, apoi mor toată viața*[454].

În incitantul studiu dedicat simbolului, *Ipostaze ale simbolului în lumea tradițională*, Daniel Cojanu asimilează imaginației simbolice sintagma *imaginație noetică*: *Imaginația simbolică nu e (doar) o funcție psihică [...] nu e funcția transcendentă a lui Jung [...] ci e o imaginație noetică, motivată arhetipal de esențe transcendente*[455]. Arhetipul este definit ca întemeind *propriul* lucrului (ireductibilul) lui, în esență, neanalizabil discursiv și necuantificabil, deci nemanipulabil, în opoziție cu realitatea construită de științele pozitive ale naturii cu reducția ontologică operată de acestea, prin care lucrurile sunt văduvite de transcendență; or, lucrurile au această valoare doar dacă se află într-o ordine metafizică.

Această luptă contra *dezvrăjirii lumii* înseamnă cumularea alchimică a două valori de referință – *imaginatio vero* și *imaginația noetică* – ceea ce ne îndreptățește să punem în discuție categoria de *hermenoetică*, adusă în planul ideilor de Cornel Mihai Ionescu[456], cu speranța că o atare noțiune, hibridă categorial, poate defini mai nuanțat tipul de hermeneutică practicat de Vasile Lovinescu.

Cum bine se cunoaște, noetica este definită ca o ramură a filosofiei metafizice, care se ocupă de studiul despre spirit și intuiție, în relație cu intelectul divin, cuprinzând gânduri sugestive, exprimate în scris sau verbal și care, recepționate de alte persoane, determină modificări pozitive sau negative în personalitatea acestora; aceste modificări devin cauze ale unor

---

[453] *Ibidem*, p. 85

[454] Florin Mihăescu, Roxana Cristian, *op. cit.*, p. 176

[455] Daniel Cojanu, op. cit., p. 187

[456] Cornel Mihai Ionescu, *Mentalitate alchimică și hermenoetică*, în *Caiete Silvane*, Zalău, anul 5, nr. 7, 2002, pp. 119-124

atitudini prin care se produc modificări în realitatea înconjurătoare.

Nu însă această definire este cea mai potrivită pentru înțelegerea *hermenoeticii* lui Vasile Lovinescu. Ci, mai degrabă, perspectiva din care analizăm amintitul concept critic se referă la *stațiunea minții în inimă*, constituind miezul trăirii mistice. Rugăciunea noetică face posibilă transformarea omului în persoană și a persoanei în om veritabil, toate aceste etape caracterizând evidența spirituală a lui Vasile Lovinescu, definit prin cele trei ipostaze noetice, în care omul este, totodată, minte, cuvânt și duh. Această *trăire noetică* este strâns legată de renașterea omului și de înaintarea sa către realizarea crucială, fiind socotită de neoplaticianul Plotinus *doctrina Divinului Intelect.*

Interesant este că pentru autorul *Daciei Hiperboreene,* studiul mitului este condiționat de o mișcare noetică:

> *Studierea mitului cere o situare pe un punct echidistant între cei doi poli, cu implicația necesară unei duble convergențe: una de jos în sus, care reintegrează lumea în Arhetipurile ei imediate (și la aceasta se mărginesc cercetările mitologilor actuali), dar și de sus în jos, deoarece înseși Arhetipurile, sunt o oglindire limitativă a Absolutului. Numai prin această dublă* ***mișcare noetică*** *[...] mitul* **este fixat** *în sens alchimic*[457].

Poate că nicio altă concluzie nu ar fi mai potrivită decât aceea formulată de Constantin Noica, cel pentru care filosofia nu era altceva decât o rugăciune pe care o murmuri viața întreagă (o rugăciune noetică, am putea adăuga): *Dacă există Dumnezeu, lumea asta are sens*[458].

---

[457] Vasile Lovinescu, *Mitul sfâșiat*, Editura Institutul European, Iași, 1993, p. 43
[458] Constantin Noica, *Jurnal de idei*, Editura Humanitas, București, 1991, p. 23

Capitolul V

Trei eseuri despre mit: *Adnotări despre mit*; *Mitul sfâșiat*; *Mit și uimire*

Ecuația care îl pune în evidență pe Vasile Lovinescu este împlinită prin *mit*, concept care luminează întreaga sa existență creatoare și asupra căruia el revine în permanență, definind și (re)definind raportările, în interiorul acestui concept fascinant. Trei sunt eseurile a căror analiză este obligatorie și fundamentală: *Adnotări despre mit, Mitul sfâșiat* și *Mit și uimire*, grupate în volumul *Mitul sfâșiat*.

Adnotări despre mit constituie o *ars mitica* a lui Vasile Lovinescu; dragostea sa pentru meditație asupra mitului este o hierogamie sub semnul ambiguității: *A medita asupra mitului înseamnă să faci o căsătorie din dragoste cu ambiguitatea*[459].

Aflat între două lumi, mitul își dezvăluie ambiguitatea: una din fețele lui, întoarsă spre *lumea sublunară* este un *obrăzar nedescifrabil*, iar cealaltă este îndreptată spre *cerul stelelor fixe*. Calea spre mit este una singură – cea a metamorfozei pelerinului aflat în ascensiune, *când fiecare batere din aripi face să crească zece aripi noi*[460].

---

[459] Vasile Lovinescu, *Mitul sfâșiat*, Editura Institutul European, Iași, 1993, p. 25

[460] *Ibidem*

Spiritul lovinescian nu poate rezista *făgăduințelor primejdiei*: cercetarea mitului se face nu *când mitul arămește în soarele de amiază*, ci, mai curând, *în staza lui virulentă [...] când, între cer și pământ, face și desface lumile, uimind zeii nemuritori*[461].

Pe boltă mitul *geometrizează inefabilul* și acest fapt constituie *transcendența și legitimitatea față de Apollon Geometrul, din care procede*[462]. De aceea, conchide Vasile Lovinescu, *mitul se explică prin mit; el este propria lui justificare și finalitate,* ***își ajunge sieși***[463].

Omul modern *bântuit de romantism și de cartezianism*, înțelege cu greu că Dionysos și Apollon *nu sunt în realitate despărțibili* și că miturile *însuflețesc lumea ca niște fulgurații spermatice*. Pentru că, în fond, *lumea este un Om Mare, iar miturile sunt glandele lui endocrine*[464].

Mitul este un *agent ordonator* fundamental: primit/iubit sau refuzat/hulit, el continuă să țeasă organic lumea, păstrându-și rădăcinile stelare. Tocmai această plasare *in divinis* îl face indefinibil, pentru că *uimirea nu se teoretizează*[465]. Soluția aleasă de Vasile Lovinescu este aceea a exemplificării continue, *singurul mijloc de a comunica cititorului freamătul fabulei*[466], *exemplificarea* fiind *un substitut al viziunii primordiale a omului, când o realitate este privită deodată în toate fațetele ei,* ***în simultaneitate***[467].

Pe de altă parte, *exemplificarea* este *mijlocul superlativ de a ajunge la adevăr*[468], pentru că, în concepția lui Vasile Lovinescu, *la adevăr se ajunge prin conjecturi, nu prin negație*

---

[461] *Ibidem*, p. 26
[462] *Ibidem*
[463] *Ibidem*, p. 27
[464] *Ibidem*
[465] *Ibidem*, p. 28
[466] *Ibidem*
[467] *Ibidem*
[468] *Ibidem*

sistematică, nici prin credulitate[469].

Hermeneutul moldovean refuză teoretizarea conceptului, ieşind deliberat din spaţiul incomplet al abordării teoretice, cu mijloacele provenite din ştiinţa literaturii. Mai mult, prin asimilarea intelectuală a operei riguros doctrinare a lui René Guénon, se apropie şi de Ananda K. Coomaraswamy:

> *Mitul este Adevărul penultim [...] altfel spus, este Adevărul Ultim în staza sa sacrificială, creând dimensiunile conceptuale ale Devenirii. Orice trăire este precedată de o rostire* ***in divinis***[470].

Aici se asimte integrarea *in dottrina que s'asconde*, în miezul Fiinţei:

> *Hristos Sacrificator, Sacrificiu şi Altar. E Holocaustul veşnic în faţa lui Dumnezeu. Ca Sacrificator (Mare Preot) în faţa Celui Veşnic, face liturghia cosmică, care, în acelaşi timp, e o laudă perpetuă Domnului şi un sacrificiu. Sub acest aspect, Hristos se identifică cu Omul Universal (Adam Kadmon). Dar Sacrificiul nu are numai un caracter de laudă Domnului, ci şi de jertfă perpetuă necesară pentru menţinerea şi susţinerea întregii făpturi. E sacrificiul perpetuu al Mielului, al cărui sânge vivifică şi întregul Univers, alcătuindu-i substanţa primordială. Sub acest aspect, Mielul e asemănat şi cu o inimă ale cărei pulsaţii alternative (sistola şi diastola) trimit sângele divin în toată Creaţiunea, animând-o (inima lumii)*[471].

Nu putem înţelege pe deplin axa astrală a gândirii lovinesciene – mit – simbol – fără a face necesare consideraţii asupra unei aparente polemici pe care acesta a purtat-o, cordial şi retoric, cu Mircea Eliade, în eseul *Mit şi uimire*. Lovinescu reafirmă valabilitatea definiţiei date de Ananda K. Coomaraswamy, nuanţând definirea anterior amintită:

> *Cea mai bună definiţie a mitului mi se pare aceea a lui Ananda K. Coomaraswamy:* ***este adevărul penultim faţă de care orice experienţă este un reflex temporal***.

---

[469] *Ibidem*, p. 29

[470] *Ibidem*

[471] *Idem, Scrisori crepusculare*, Editura Rosmarin, Bucureşti, 1995, p. 89

Adevărul ultim se refractează în lume pe planul mitic, suferind – El, Necondiționatul – prin acest pogorământ, o crucificare [...] o sfâșiere prin și în condițiile definitorii ale lumii sublunare. Sfâșierea sa este mântuitoare pentru aceasta. Altfel spus, [...] mitul îi înmănunchează imaginea, pe care o redistribuie în jos, sub formă de cauze secunde [...] deoarece mitul îi dă nu numai existența, ci și subsistența[472].

Prin acest punct de refracție se produce – în sens invers – integrarea, sistola – diastola inimii lumii sau Coagula-Solve al hermetiștilor. *Mitul exprimă modul de coborâre și urcare a Esențelor, [...] sfâșiat de tendințele divergente ale Universului [...] fără să-și înceteze originea sublimă*[473].

În concepția lui Vasile Lovinescu, poziția mediană a mitului – prototipial și activ față de lume, dar oglindire pasivă față de principiu – reclamă cercetătorului situarea pe un punct egal între poli, cu implicația necesară unei *duble mișcări convergente*: una de jos în sus, reintegrând lumea în Arhetipurile secunde (ceea ce fac mai toți cercetătorii de până în deceniul al optulea al secolului trecut) și una de sus în jos, căci Arhetipurile sunt o oglindire a Absolutului. Această *dublă mișcare noetică* fixează mitul în sens alchimic. În absența acestei perspective, duble și unice, mitul se transformă în fabulă, *adică flecăreală*[474].

Citatul din Mircea Eliade, regăsit în prefața volumului *Aspecte ale mitului*, îi pare suficient lui Vasile Lovinescu *pentru a arăta ce salt calitativ s-a făcut în știința miturilor, prin și după lucrările ilustrului nostru mitolog*[475].

S-a terminat cu mitul personificând forțe ale naturii [...], preconizat de iluștri savanți, a căror erudiție nu este egalată decât de inteligența lor[476], decretează Vasile

---

[472] *Idem, Mitul sfâșiat*, Editura Institutul European, Iași, 1993, p. 41
[473] *Ibidem*, p. 42
[474] *Ibidem*, p. 43
[475] *Ibidem*, p. 44
[476] *Ibidem*

Lovinescu, rupând, după o tehnică amintită, toate punțile în urma lui. Orice studiu comparativ devine, practic, inutil, pentru că ar pune față în față două concepții incompatibile. Ceea ce ar însemna doar o trecere, mai mult sau mai puțin documentată, într-o altă lume ideatică decât aceea care face obiectul atenției noastre.

Revenind la opțiunea lui Mircea Eliade, V. Lovinescu exprimă o judecată intransigentă: *Totuși mitul, în viziunea lui Mircea Eliade, este amputat de jumătatea superioară a lui*[477].

Abordarea eliadescă a mitului, privit întotdeauna de jos în sus, corespunde unei *declinări de competență în domeniul metafizic*[478] a lui Eliade, căreia Vasile Lovinescu îi va contrapune observația *că totul este metafizică*[479]. Superior și polemic, Lovinescu dă sentința: *Fără primul fond metafizic, mitologia este un haos de puerilități, un muzeu de superstiții, o magazie de recuzite*[480].

O altă observație la adresa lui Eliade vizează lipsa unei explicații a termenului *Supranatural*, atunci când vorbește despre personajele mitului ca despre ființe supranaturale. Rigoarea ar fi trebuit să însoțească definiția lui Eliade, ea fiind

> *cu atât mai indispensabilă, cu cât nu trebuie dat niciun pretext cititorului să-și închipuie și să conchidă că* ***Supranaturalul*** *este numai o ipoteză de lucru, ba chiar o proiecție onirică, un inconsistent țărm al unei vagi aspirații de evaziune*[481].

În toată opera lui Mircea Eliade, pe care Vasile Lovinescu a consultat-o, menționează că a găsit această imprecizie, timiditate chiar, asupra *problemei capitale a planului cauzal*[482].

O nouă observație a lui Vasile Lovinescu ar fi aceea că

---

[477] *Ibidem*
[478] *Ibidem*
[479] *Ibidem*
[480] *Ibidem*
[481] *Ibidem*
[482] *Ibidem*

Mircea Eliade *reduce valoarea apodictică a mitului numai la o confirmare a ei de către ritualuri*[483], ignorând faptul că viziunea Absolutului, în care mitul *se mistuie* alături de restul lumii, *este și mai apodictică din cauza raportului de ireversibilitate dintre planul cauzal și lume*[484]. În fine, ceea ce Mircea Eliade înțelege prin *simboluri ale Eternității*, acestea sunt, pentru Vasile Lovinescu, *simboluri ale Perpetuității, nu ale infinitului, ci ale indefinitului,* ***ceea ce este radical altceva*** *(s.n.)*[485].

Finalul analizei este amar – *Erau promisiuni în Mircea Eliade care îndreptățeau să-i cerem să fie incomparabil mai mult decât un mare cărturar*[486] – și sentimentul ratării apokatastazei nu poate fi atenuat de încheierea vădit condescendentă a lui Vasile Lovinescu:

> *Cu toate aceste rezerve –* ***care sunt mai degrabă precizări*** *– pe lângă Guénon și Coomaraswamy, pentru studiul in divinis al mitului, opera lui Mircea Eliade rămâne un incomparabil instrument de lucru pentru staza lui proliferantă*[487].

O temperată dezamăgire se ascunde dincolo de verdictul lui Vasile Lovinescu, pentru faptul că opera lui Mircea Eliade, de o atât de mare complexitate culturală, este lipsită de exaltare intelectuală, *in divinis*. Lovinescu a transmis, se pare, apropiaților săi această fină atitudine rezervată pentru limitele cu care Mircea Eliade a operat în studiul mitului. Pentru o mai bună înțelegere, se cuvine a aminti intervenția doamnei Roxana Cristian, susținută la Simpozionul *Mircea Eliade și Vasile Lovinescu*, desfășurat la Fălticeni, în 2007 și reluat în *Agartha fălticeneană,* Editura Rosmarin, 2012. Concluziile Roxanei Cristian pot fi punctul de plecare al unui studiu comparativ de mare interes pentru cultura română.

---

483 *Ibidem*, p. 45
484 *Ibidem*
485 *Ibidem*
486 *Ibidem*
487 *Ibidem*

Prima distincție cu care operează autoarea este aceea dintre *marele cunoscut* al culturii românești – Mircea Eliade – și *marele anonim* al gândirii românești și chiar europene, *necunoscutul și puțin înțelesul Vasile Lovinescu*[488].

Cu toate că au aparținut aceleiași generații, cei doi cărturari *au avut tipuri diferite de gândire și de metodă de realizare a condiției umane*[489].

În contrast cu *gloria lui Eliade*, meritată, indiscutabil, Lovinescu *și-a ascuns atât lucrarea, cât și viața*[490], rămânând să trăiască, până la capăt, în țară, *deconturându-și ființa pentru a se face una cu tremorul, cu vibrația Fiat-lux-ului*[491]. Observația, de o mare finețe, a Roxanei Cristian se referă la timpurile mărturisite de cei doi gânditori. Dacă Eliade a cercetat timpul istoric, Vasile Lovinescu s-a ancorat în starea supratemporală, fiind *omul timpului intern,* asumându-și *cu prețul neclintirii, integrarea timpului*[492].

În timp ce Eliade – naratorul – a visat, Vasile Lovinescu – *martorul* – a vegheat. *Mutatis mutandis,* ca un Mare Maestru dincolo de vremelnice și imperfecte condiționări terestre, Vasile Lovinescu a vegheat la păstrarea Tradiției Primordiale, ceea ce nu este doar o asumpție seducătoare.

Studiul *Mit și uimire* deschide numeroase căi programatice, fiind esențial pentru înțelegerea operei și a gândirii *in divinis* a lui Vasile Lovinescu. Sentimentul pare a fi acela că o abordare critică exhaustivă rămâne un vis imposibil de atins; orice drum se ramifică, la rândul său, deschizând hermeneutici noi, neașteptate uneori.

Cu toată această perpetuă provocare intelectuală, ni se pare potrivit să luăm în discuție o temă pe care nu am întâlnit-o în analiza operei lui Vasile Lovinescu – aceea a condiției

---

488 Roxana Cristian, *op. cit.,* p. 11
489 *Ibidem*
490 *Ibidem*
491 *Ibidem*, p. 12
492 *Ibidem*, p. 13

inițiatului, în funcție de care magul moldav definește și, în egală măsură, se definește, închegând un adevărat *crez inițiatic*, asupra căruia se cuvine a ne opri.

> *Nu există test mai riguros pentru calificările inițiatice ale unui om, decât capacitatea lui de a* **sensibiliza** *mitul, de a adera la el prin entuziasm, care în hermeneutica platoniană înseamnă* ***en theos en umon, un zeu în noi***[493].

Intuiția ideilor pure și virginitatea perpetuă a substanței sunt cele două condiții ale împlinirii. În dimensiunile mitice, pentru Vasile Lovinescu, nu poți truca o matrice ofilită, căci *mitologia constrânge la probitate*[494].

Deosebirea între profan și inițiat este aceea că, în cazul celui din urmă, procesul se face conștient. Dacă la început vocația inițiatică este reală, intervine apoi entuziasmul, *angajând partea superioară a Psyheii, până la* ***răpirea totală***[495]. Dacă pentru profan e vizibil doar Iisus-omul, după cum, pentru el, Numele înseamnă doar literele lui, ***pentru acela care știe****, Uniunea ipostatică între cele două naturi e indivizibilă, dar fără confuziune; tot așa și Numele – în el, Dumnezeu, se face una cu Numele lui*[496].

Toate *probațiunile* inițiatice sunt organice, deoarece intervin pentru purificarea elementelor deficiente, izolate, neexpresive, din ființa individuală. În egală măsură, pentru Vasile Lovinescu realizarea inițiatică *constă în a reintegra succesiunea temporală a aspectelor arhetipurilor, într-o trăire simultană, anihilând timpul și spațiul*[497]. În sfârșit, concluzia poate fi trasă în termeni masonici, căci masoneria și-a revendicat simbolul complex al pietrei: *Șlefuirea pietrei brute e performanța cea mai grea din lume, pe lângă care toate sforțările sunt simple jucării*[498].

---

[493] Vasile Lovinescu, *Scrisori crepusculare,* Ed. Rosmarin, București, 1995, p. 62
[494] *Ibidem,* p. 62
[495] *Idem, Exerciții de meditație*, Editura Rosmarin, București, 2000, p. 204
[496] *Ibidem*
[497]*Ibidem,* p. 92
[498] *Ibidem,* p. 93

O observație care, judecată în sine, nu pare a fi spectaculoasă, dar care deschide drumul unui text remarcabil, construit de Vasile Lovinescu în jurul conceptului de *secțiune transversală*: *Realizarea inițiatică este condiționată de capacitatea pelerinului de a intui tangentele pe care Jünger le numește secțiuni transversale*[499].

În *Exerciții de meditație* regăsim un text tulburător prin amestecul savant și rafinat al conceptelor metafizice, de un lirism asemănător țesăturii din *Scrisori crepusculare*:

> *În zori, cu mult înainte de răsăritul soarelui, mă grăbesc spre geamurile dinspre răsărit ale casei bătrânești și pe întinsele lacuri, fără ceață încă, respiră o altă ceață, metafizică, șoptind de la gură la ureche: Și pe apa lacurilor/Doarme umbra veacurilor*[500].

În clipele în care oglinda *dinafară* și cea *dinăuntru* a lacului sunt calme ca și Tăria, se ridică din adâncuri germenii celor ce-au fost, așteptând Învierea.

> *Lacul devine o secțiune transversală, pe care poposesc temporar lucrurile ce vor să fie. Potolirea valurilor potolește timpul. Dacă din fiecare germen din lac ridicăm o verticală, ea înțeapă o stea. De aceea, inițiații le culeg cu mâna:* ***Stele-mi scânteie pe lacuri***[501].

O metafizică irizată reflexiv cu ecouri barbiene regentează textul:

> *Mă simt înclinat să fac elogiul nunților sterpe care suprimă timpul, spațiul și viața [...]. Contemplarea lacului provoacă o judecată în mine la fiecare boare care îmi intră lin în piept*[502].

Crezul lovinescian se definește în vibrația interioară a întâlnirii cu Taina lumii:

> *Trebuie să separăm fața lacului de adâncimea lui, cu o incredibilă subtilitate, ținându-ne respirația, cu aceeași subtilitate cu care iei năframa de pe fața lumii [...] ca s-o pui ca eșarfă pe umerii unei ființe iubite [...]. Lacul*

---

[499] *Ibidem*, p. 63
[500] *Ibidem*, p. 216
[501] *Ibidem*, pp. 216-217
[502] *Ibidem*, p. 219

trebuie smântânit de Eternitatea lui [...]. Vorbind ca moș Creangă, trebuie să jupești piatra morii [...]. E o cheie a Absolutului, care ticluiește întreaga aventură a omului și creația artistică de pe culmi [...]. E taina realizării descendente și a Sacrificiului perpetuu al Mielului[503].

Textul este o adevărată chintesență a metafizicii lovinesciene în care, cumva neașteptat, alături de Dante și Eminescu, numele lui Creangă este amintit cu o superioară complicitate, vădind, o dată în plus, credința lui Vasile Lovinescu într-o filieră inițiatică moldavă.

S-a vorbit mult și grăbit despre inițierea sufită a lui Vasile Lovinescu, despre statutul său plenar de inițiat, ajungându-se până la acuzația difuză, ce-i drept, și absolut nefondată, a trecerii sale la mahomedanism. Acest tip de etichetare neatentă l-a aruncat pe Vasile Lovinescu într-un fals con de umbră, de unde nu îl poate recupera decât pelerinul plecat, cu bună credință, în hagialâcul operei sale și cu deschiderea intelectuală pe măsură.

Perspectiva cea mai apropiată de realitate, asupra căutărilor inițiatice ale lui Vasile Lovinescu, o regăsim într-un interviu al lui Florin Mihăescu[504], *marele apropiat* al Maestrului din Fălticeni, ce i-a stat alături în ultimele trei decenii de viață.

În opinia lui Florin Mihăescu, Vasile Lovinescu era interesat de problemele spirituale, *atât cele religioase, cât și cele para-religioase [...] în sensul că îl interesau nu numai religiile creștine*[505]. Descoperirea lui René Guénon și a cărții sale *Le roi du Monde* în 1934, a însemnat găsirea unui azimut; din inițierea islamică a maestrului din Blois, Lovinescu a înțeles că toate doctrinele tradiționale oferă celui inițiat *o înțelegere profundă a aspectelor interioare, ezoterice a tuturor*

[503] *Ibidem*
[504] Alexandru Anghel, *Interviu cu Florin Mihăescu* în *Rost cultural, politic, religios*, anul III, nr. 23, ianuarie 2005
[505] *Ibidem*

doctrinelor[506].

A încercat să obțină inițierea în mediul ortodox, ca și poetul Sandu Tudor, aflat și el în căutarea isihasmului. În anii ’30, însă, isihasmul era o mișcare retrasă, iar Lovinescu nu a găsit calea de a se integra în mediul monahal. Drumul la Athos, în 1935, a însemnat o lună de conviețuire cu călugării români, dar ideea de a rămâne acolo și de a se călugări nu a fost în intenția sa. După o corespondență susținută cu René Guénon, pleacă în 1936 la recomandarea acestuia, în Franța, la Amiens, unde intră în legătură cu Frithjof Schuon, care îl va iniția în 1936, în Franța, după ce va fi fost pregătit de ucenicul lui Schuon, Titus Bruckhardt, cunoscut pentru studiile sale de artă tradițională, un renumit exeget al Islamului.

Ritul de inițiere săvârșit(ă) de Schuon nu a însemnat pentru Vasile Lovinescu doar comunicarea unor simboluri, ci, mai ales, transmiterea unor influențe spirituale de care se vor bucura, fie și doar printr-o osmoză de proximitate, prietenii lui, știut fiind că maestrul, ca și René Guénon, n-a conferit nimănui, niciodată, o inițiere în sensul strict al cuvântului.

Revenit în țară, în 1936, Vasile Lovinescu va continua Opus Magnum, pe care o va așeza la confluența a două axe complementare: dragostea pentru tradiția românească, venerația pentru Iisus și modelul cristic de viață și – pe de altă parte – practicarea invocației sufite, operând ca întotdeauna, de altfel, cu forța infailibilă a simbolului, a trăirii mitice, păstrând uimirea ca definiție interioară supremă. În linia lui Guénon, Vasile Lovinescu este convins – afirmă Mihăescu, în interviul său – că

> *marile tradiții au o unitate metafizică, deci pleacă de la principii transcendente care au același sens în toate marile religii, chiar dacă sunt prezentate în forme diferite ca să se poată adapta la popularitate sau continentele unde au fost revelate*[507].

---

[506] *Ibidem*

[507]*Ibidem*, p. 23

Pentru buna înțelegere a acestui capitol important din viața lui Vasile Lovinescu, eseul intitulat *Ecourile începuturilor*, publicat de Roxana Cristian în volumul *Agartha fălticeneană*[508] este esențial. Apropiata maestrului dezvăluie starea de spirit a lui Vasile Lovinescu înaintea plecării la Muntele Athos, în căutarea unui *Fiat lux*, stare definită ca un *prolog* al timpului ardent de dinaintea împlinirii a trei decenii. Însemnările lovinesciene dezvăluie tulburător căutările sale spirituale, definind, în egală măsură, crezul intelectualului (textul fiind din 1934).

> *Doamne, dă-mi flacăra! Să fiu sau cald sau rece, ca să nu mă scuipi din gura ta! Iată ce-mi trebuie: 1) Ordinea, ziua bine organizată. 2) O luciditate perpetuă, o veghe continuă ca să nu dau răgaz germenilor răului să se dezvolte, deci să devină irezistibili, ca să-i ucid în găoace. 3) Dar, plăcere, iubire de muncă. 4) Flacără, iubire, elan, nostalgie înflăcărată.*
>
> *Presentimente imense: gestațiuni în suflet.*
>
> *S-a isprăvit cu fantezia. Mușchii și voința încleștate.*
>
> *Aș vrea ca fiecare clipă să fie plină de Tine! [...]*
>
> *Se simte o maturizare. Chinul constă în aceea că presimt perfect ce e desăvârșirea, dar simt și norii opacizați dintre ea și mine. Le dau târcoale prin toate părțile, dar nu știu cum să-i tai și să intru înăuntru.*
>
> *Concentrare, densitate, flacără!*
>
> *Repulsie pentru tot ce e cu desăvârșire antrenat în Roată. Și în mizerie vreau o feerie*[509].

Textul este o mărturie a unei trăiri arzătoare, înaintea descoperirii miraculoase a icoanei cu Maica Domnului:

> *Încă o dată, aprinde-mă, Doamne! Dă-mi Apa vie! Dă-mi Cuvântul vieții! Dă-mi Veșnicia și Iubirea! Fără Tine sunt păcătos, sărac, ticălos, gol și orb! Fă să răsară peste mine lumina Feții Tale, Doamne!*
>
> *M-am rugat. Și întâi mă rog pentru intensitate, incandescență, densitate, nevoie respiratorie de Dumnezeu. Îndepărtează, Doamne, mediocritatea! [...]*

---

[508] Roxana Cristian, *op. cit.*, pp. 14-50
[509] *Ibidem*, p. 33

Dă-mi, Doamne, acele străluciri pe care tu le-ai promis celor ce Te iubesc pe Tine![510].

Pelerinajul athonit i-a prilejuit lui Vasile Lovinescu descoperirea icoanei Maicii Domnului Portaitissa, moment care îl încredințează de prezența Maicii Domnului în viața sa. Evlavia față de Maica Sfântă se împletește cu o emoție unică:

Singurele momente în care l-am văzut lăcrimând au fost când, vorbind despre Ea, zicea – ***Nădejdea deznădăjduiților****. Apoi, ca și când ar fi trebuit să-și retragă declarația prea fățișă la care eram martoră, față de predarea lui totală în fața Maicii Domnului, adăuga* ***Ce zici de asemenea metafizică?***[511].

Adevărat trăitor al mariologiei, Vasile Lovinescu consideră că Fecioara Maria inițiază în toate religiile, numind-o adesea *cheirița*, deținătoare a tuturor cheilor inițiatice. Poate, însă, că ultimele cuvinte rostite de Maestru înaintea morții – *Mi-e sete! – dezvăluie ultima exprimare formală a acelei* ***Imitatio Christi***[512], simbolizând deplin trecerea sa prin lume.

O altă mărturisire a unui apropiat vine să lumineze ipostaza i(n)luminării. Domnul Samos, de care amintește doamna Roxana Cristian[513], a fost singurul supraviețuitor al vechiului grup inițiatic al domnului Lovinescu și triplu inițiat din trei surse diferite de inițiere autentică. Portretul, pe care acesta i-l încheagă lui Vasile Lovinescu, aduce lumina trebuitoare în privința Inițiatului:

Inițierea alawită a lui Lala a fost un fapt providențial, atât pentru el, cât și pentru întreaga ambianță în care a trăit, căci acest tip de spirituali face parte din categoria ***îsawiyyun****, calificativ derivat din numele islamic al lui Iisus, adică aceia care se dezvoltă după modelul christic. Dar, ceea ce este și mai important este că decurge din modelul christic, în cadrul inițierii* **alawite** *calificarea* **aissawie** *este foarte rară și apare mai ales în condiții de*

---

[510] *Ibidem*, pp. 33-34
[511] *Ibidem*, p. 46
[512] *Ibidem*, p. 59
[513] *Ibidem*, p. 20

> *contact efectiv (deci și exoteric și esoteric) cu sensibilitatea christică*[514].

Profund preocupat de Numele lui Dumnezeu, metafizicianul Vasile Lovinescu a intuit că, deși omul nu se poate concentra direct asupra Infinitului, se poate concentra, în schimb,

> *asupra simbolului Infinitului și atinge, astfel, Infinitul Însuși; când subiectul individual s-a identificat cu Numele [...]. Esența divină a acestuia se manifestă spontan [...]. Unirea cu Numele divin devine unitatea cu Dumnezeu Însuși*[515].

Și de aici, poate, unicitatea lovinesciană, de care dăm seamă.

---

[514] *Ibidem*, p. 22

[515] Vasile Lovinescu, *Jurnal alchimic*, Editura Institutul European, Iași, 1994, p. 47

Capitolul VI

Al patrulea hagialâc: **Craii de Curtea-Veche** – un *landmark* timbrat zodiacal cu semnul Capricornului

O afirmație de tipul *ceea ce scriu e neconformist și inactual la un grad care e o sfidare față de lumea modernă*[516], poate stârni nedumeriri unui cititor grăbit în decodarea hermeneuticii lui Vasile Lovinescu. Dacă termenii *nonconformist* și *inactual* își pot găsi echivalentul într-un avangardism insensibil la ceea ce este efemer și/sau modern cu orice preț, *sfidare* pare o formulare neașteptat de tare pentru ascetul pe care sintagma *e de ajuns să facem tăcere în noi* îl definește.

Ne place să credem că *sfidarea,* pentru Vasile Lovinescu, înseamnă provocarea pe care inițiatul o adresează pelerinilor plecați în hagialâcul cărților/ideilor sale și pe care acesta îi așteaptă, după ce vor fi trecut *probele*, metamorfozați pe deplin: *Nu este decât o singură cale spre mit: metamorfoza pelerinului pe măsura ascensiunii, când fiecare batere de aripi face să crească zece aripi noi*[517] – aflăm din paginile opului *Mitul sfâșiat*. Cu alte cuvinte, așteptarea pe care maestrul o

---

[516] *Idem, Scrisori crepusculare*, Editura Rosmarin, București, 1995, p. 25
[517] *Idem, Mitul sfâșiat,* Editura Institutul European, Iași, 1993, p. 25

dorește aspirantului aflat la poarta Templului umanității, e gata să se aștearnă pe drumul *artei regale*.

Două observații se cuvin a fi făcute înainte de a intra în substanța hermeneuticii lovinesciene la *Craii de Curtea-Veche*, *carte stranie pentru că are în ea lucruri stranii*, atingând *prin natura ei internă puncte nevralgice din om și univers*, și pe care hermeneutul, doar un *obrăzar* între multe altele – o socotește un landmark (altfel spus, *piatră de poticnire*), timbrat zodiacal cu semnul Capricornului, poartă a Cerului, urmând a înmănunchia moduri de vedere *capricante* într-o sinteză.

Prima observație necesară creionării demersului nostru este aceea pe care o face Dan Stanca, în *Contemplatorul solitar*: *Cine să înțeleagă că toată opera și viața lui Vasile Lovinescu perfect sudate formează oglinda unei inițieri?*[518]

A doua observație (con)stă în modul în care Vasile Lovinescu trăiește lumea; o trăire simbolică, găsind înțelesuri noi în fiece clipă, căci universul se creează neîncetat în fața privirii noastre magic transformate: *Superioritatea trăirii simbolice a lumii stă în faptul că prin ea cantitativul dispare și rămâne calitativul*[519]. Ipostaza unui Kesarion Berb aflat la sfârșitul drumului inițiatic și aplecat, cu o altă lumină, asupra cotidianului, cum remarca Liviu Cuțitaru, este, cu siguranță, potrivită.

Al patrulea hagialâc, singura operă apărută în timpul vieții lui Vasile Lovinescu, este construită pe o logică surprinzătoare pentru timpurile apariției, respectiv anul 1981. Hermeneutul din spatele obrăzarului vorbește deschis despre masonerie, templierism, desenând o rețea neașteptată de idei fără egal în critica vremii. Este tocmai ceea ce, în epocă, împiedica abordarea din această perspectivă, pentru că subiectul nu era doar unul *tabu*, ci, mai mult, lipsit de o viziune din interior. Se vorbește, cu îndreptățire, despre Vasile

---

518 Dan Stanca, *op. cit.*, p. 128

519 Vasile Lovinescu, *Jurnal alchimic*, Editura Institutul European, Iași, 1994, p. 199

Lovinescu mitograful, folcloristul, istoricul, etnologul, simbologul, eseistul, abordări perfect îndreptățite. Ni se pare nimerit să adăugăm acestui corolar hermeneutic și ipostaza integratoare a tuturor acestor măști critice: aceea de maestru, de inițiat, de prinț al arcanelor, de *purtător al măștii*.

În capitolul *Obrăzarul,* Vasile Lovinescu aduce în discuție despărțirea oamenilor în două mari categorii primordiale, depășind în importanță orice clasificare imaginabilă. În prima categorie se află *acei ce știu că poartă o mască* iar în a doua, *acei ce nu o știu, care se identifică cu accidentul. Se poate lesne vedea că în prima se găsește un pumn prizărit de oameni; în a doua, nisipul mării*[520].

Necesitatea măștii este inevitabilă atunci când individul se consacră unei activități interioare ascunse, neavând nicio tangență cu ființa lui socială. Este aici o dublă ipostază a lui Vasile Lovinescu: el însuși și, totodată, cel ascuns după un obrăzar sau *altul*, scriind despre oameni și idei ocultate, într-o patrie mitică. Cel ce interesează este celălalt Lovinescu, scriind pentru a depozita adevărurile Tradiției, înțeleasă ca un ansamblu de valori spirituale, pragmatice și culturale ale poporului care își demonstrează trăinicia istorică și morală.

Statutul lui Vasile Lovinescu este acela al unui mărturisitor, al unui ascet chemat să lumineze calea. Nimic pentru sine, nimic orgolios, polemici cenzurate la timp, nicio urmă de calofilie căutată. Așa cum afirmam anterior, această textură are ceva din rigoarea desenului de pe *Planșa masonică,* arhitextura fiind una încărcată de simboluri care îl cheamă pe *acustikoi* la o nouă ordine morală și intelectuală.

O (re)lectură în această cheie este necesară și posibilă, îmbogățind, completând alte posibile demersuri hermeneutice, chiar dacă o asemenea perspectivă se poate dovedi a fi una oarecum fragilă, raportată la demersuri critice similare. Mai mult, opinăm că o asemenea perspectivă de lectură se poate

---

[520] *Idem, Al patrulea hagialâc*, Editura Cartea Românească, București, 1981, p. 56

dovedi a fi definitorie în completarea unui posibil puzzle al demersurilor critice.

În eseul *A citi, a reciti. Către o poetică a lecturii*, Matei Călinescu afirmă că

> *pe lângă motivația poetică, epistemologică și psihologică din spatele rătăcirii de dragul secretului, un rol important îl poate avea plăcerea de a rezolva un puzzle complex sau de a juca jocul propus de text*[521].

Fără îndoială, *Craii de Curtea-Veche* este o carte de recitit, *având acea* ***qualité mâitresse*** *– relizibilitatea*, definită ca *acea forță asupra imaginației cititorului de calitate care îl face să vrea să recitească*[522].

Pentru Matei Călinescu, textul lui Mateiu Caragiale are ceva din *cucernicia care se manifestă prin recitirea interioară a textului*[523]. Deși sancționează superior hermeneutica lui Vasile Lovinescu la *Craii de Curtea-Veche*, Matei Călinescu acceptă că romanul este *autoficționalizare cu măști, autorul vorbind despre sine prin trei măști*[524], ceea ce nu este diferit de opiniile lui Vasile Lovinescu în capitolul *Obrăzarul* al exegezei sale.

Craii de Curtea-Veche – conchide Matei Călinescu – este *un Aleph, un infinit mic, conținând nu o lume dispărută, ci într-o stare de perpetuă dispariție*[525], ceea ce, iarăși, poate fi socotit un punct de contact cu concepția lovinesciană, fără a avea, însă, țesătura metafizică pe care se întregește *Al patrulea hagialâc*.

Trecerea făcută de Lovinescu, aceea de la masoneria operativă la cea speculativă, cu alte cuvinte momentul nașterii Ordinului, este rodul unei viziuni din interior:

> *În civilizațiile tradiționale nu se putea concepe o activitate profană. Toate meșteșugurile erau suportul unei*

[521] Matei Călinescu, *op. cit.*, p. 171
[522] *Ibidem*, p. 187
[523] *Ibidem*, p. 196
[524] *Ibidem*, p. 201
[525] *Ibidem*, p. 224

realizări spirituale, prin simbolismul lor imediat. Acesta era și cazul zidarilor. Înălțarea unui edificiu mergea mână în mână cu o edificare interioară, prin care toată ființa zidarului ***se transmuta*** *într-un* ***magnum opus*** *arhitectural.* ***Legendele*** *privitoare la clădirea Templul lui Solomon, ale Sfintei Sofii, iar la noi ale bisericii de la Curtea-de-Argeș, ale Mănăstirii Putna, cu marii lor arhitecți, Manole și Ștefan cel Mare, au această cheie. Recrutată în primele ei perioade numai printre oamenii de meserie, adică dintre zidari, de unde și numele, pe la începutul secolului al XVIII-lea, organizația și-a pierdut caracterul artizanal și a primit oameni din toate clasele și profesiunile. Originar, existau trei grade, zise simbolice: ucenic, companion și maestru*[526].

Istoricul ritului de Malta rus, ramură a Ordinului de Malta, este rodul aceleiași viziuni din interior, acuratețea interpretărilor neputând fi doar rodul lecturii. Capitolul *Spațializarea timpului* ar merita să fie citat în întregime. Concluzia formulată de Vasile Lovinescu este tulburătoare, susținută de apelul la Platon:

După părerea noastră, cartea de care ne ocupăm este caverna platoniciană în fundul căreia umbre divagante dănțuiesc procesional. Sunt proiecțiunile sumbre ale unei lumini din spatele nostru. Să fim pe vecie condamnați să nu ne putem întoarce capul? Măcar să încercăm...

E partea cea mai grea a lucrării pentru că nu mai e vorba de fapte, ci de realizări și de niveluri interioare. Poți oare să le faci înțelese? Dar, ne apropiem o formulă de blazon, ***fais ce que dois, advienne que pourra***[527].

Toate incursiunile în istoria masonică/templieră ale lui Vasile Lovinescu sunt rezultatul unor lecturi și înțelegeri profunde a fenomenului în sine. În egală măsură, ele nu pot fi disociate, însă, de *un certain regard* venind din interiorul inițiatului care povestește despre lucruri familiare, cu care rezonează, pe care le simte și pe care le trăiește. Dar, dincolo

---

[526] Vasile Lovinescu, *Al patrulea hagialâc*, Editura Cartea Românească, București, 1981, p. 93

[527] *Ibidem*, pp. 100-101

de toate acestea, dincolo de didactica sensibilă, de trimiterile culturale sau de înțelesurile ce se deschid *celor care știu,* stau adevăratele simboluri ce însoțesc demersul hermeneutic al lui Vasile Lovinescu, proprii universului masonic: Curtea-Veche, Păzitorul Cetății Sfinte și Văduva; mai apoi Călătoriile și trecerea prin Labirint și exercițiile de heraldică în care se criptează/ocultează înțelesuri adânci ce stau în așteptare.

Reducând simbolurile la esență, încercând o privire, să-i spunem, temperată, nu avem decât a vorbi despre *fiii văduvei* trecuți prin *călătoriile inițiatice,* aflați sub pecetea tainei și sub puterea jurământului de a apăra Templul.

Înainte de a cerceta mai atent simbolurile de natură masonică, ar fi interesant să amintim *arhitectura* cărții, fațetele ce anunță și, în egală măsură, ascund, sensul profund al *Crailor de Curtea-Veche*, în opinia lui Vasile Lovinescu.

De la *piatră de poticnire* la *carte stranie,* de la basm la poem în proză, capodopera mateină are o evidentă virtute alchimică: *Virtutea alchimică a operei se răsfrânge și asupra autorului*[528], în sensul că el se transformă în *daimon*, în *dimensiunea interioară a cărții.* Creația lui Mateiu Caragiale este o *operă criptată*, un *mit cosmogonic*, unul întârziat în secolul al XX-lea; dar peste tot și toate, integrator și înalt, *Craii de Curtea-Veche* este pentru Vasile Lovinescu un *opus heraldicum*: *Între imuabilitatea uranică a blazonului și Niagara Apelor inferioare, se irizează o zonă-limită crepusculară, zona* ***mateină****, de un farmec indicibil,* ***domiciliul****, ca să întrebuințez stilul astrologic, Luceafărul,* ***cimierul*** *acestui* ***opus heraldicum*** *care sunt* ***Craii***[529].

Lectura cărții nu va fi altceva decât *o dănțuire a ielelor*, acest joc devenind hagialâcul crailor, construit după principiul *solve-coagula,* punând alături înțelepciunea și nebunia în Opus Magnum hermetic.

---

[528] *Ibidem*, p. 12
[529] *Ibidem*

Făcând legătura între hermetism și heraldică, Vasile Lovinescu aduce în discuție semnificația blazonului, considerând-o expresia plastică a alchimiei umane, o secțiune verticală a vasului hermetic al Athanorului, a Oului Lumii și *mobila* din el reprezintă, dus la perfecțiune, *Orient fără greș, compostul original de pus în el, hermetic închis, destinat transmutațiunii care e* ***miracula rei unius***[530].

Incursiunea heraldică este necesară demersului lovinescian pentru înțelegerea universului

> *pe care Mateiu Caragiale și l-a creat din propria lui substanță. Pentru el, blazonul era încadrarea cea mai potrivită; toată opera și personalitatea lui au fost structurate de un elan, prin transmutație și endosmoză, spre imuabilitatea ierarhică a viziunii heraldice a lumii*[531].

Mateiu Caragiale nu mai are nevoie să i se confere, din afară, blazonul *pe care și-l cucerise singur tot atât de legitim ca și un cruciat*[532]. (Se poate observa câtă diferență este între concepția lui Vasile Lovinescu și cea a unchiului său, Eugen Lovinescu, pentru care Mateiu Caragiale a fost un învins, refugiat în studii himerice în heraldică. Și pentru ca prăpastia dintre cei doi Lovinești să fie și mai profundă, nepotul vorbește posterității, în dialect tarkovskian, despre *o zonă-limită crepusculară*, numită de el *zona mateină*).

Revenind la simbolurile ezoterice de sorginte masonică, ne oprim pentru început la *Curtea-Veche*. Aceasta este *terminusul necesar al Labirintului vechii capitale valahe*, este Curtea Primordială unde sfârșește *graficul rătăcirilor, probațiunilor, suferințelor, pe care le încearcă inițiatul înainte de a ajunge la Centru*[533]. Curtea-Veche rămâne simbolul Centrului și *întortocherea străzilor, o proiecțiune exterioară a*

[530] *Ibidem*, p. 30
[531] *Ibidem*, p. 31
[532] *Ibidem*
[533] *Ibidem*, pp. 67-68

căutării interioare[534]. La capăt, în centrul ei, se găsea, spune Lala Lovinescu, Masa Rotundă unde oficiau cei trei crai, *mari egumeni*, cumulând sintetic puterea regală și puterea sacerdotală.

> *Ceea ce trebuie bine reținut, fără de care cele ce vor urma devin incromprehensibile, este că urmărirea acestui punct general, **la queste du Graal**, cum i se spune în ciclul arthurian, căutarea centrului lumii mergea mână în mână cu căutarea centrului personal al pelerinului*[535].

Acesta este încă un argument pentru teza pe care o susținem, aceea cu privire la însemnele masonice din *Craii de Curtea-Veche*.

Ajuns la acest punct, Vasile Lovinescu întreprinde un excurs în creația populară românească, plecând de la afirmația conform căreia *Craii de Curtea-Veche* sunt o lucrare folclorică, reunind tradiții care se găsesc la toate popoarele în același spirit cu care am publica o colecție de basme, descântece, superstiții ș.a.m.d. din aria de cuprindere a imaginarului răsăritean, în speță, balcanic.

În basmele noastre, spune Lovinescu, acest regat subteran este cunoscut sub numele de *celălalt tărâm* (**tărâm** e același cuvânt ca țărm, totuși nimeni nu îl întrebuințează decât în sensul basmului[536], afirmă Lovinescu).

Citând câteva colinde culese de Nicolae Densușeanu, Vasile Lovinescu vorbește despre *Mănăstirea Mare Albă din al Mării Negre Prund*, socotită o amintire a vechiului templu apolonian:

> *În colindele române, imne religioase populare, a căror origine se reduce la cele mai obscure timpuri antecreștine, se celebrează și astăzi sfințenia și magnificența miraculoasă a unui templu preistoric numit Biserica cea mare cu nouă altare sau Mănăstirea Albă sfântă. După colindele române, această ilustră Mănăstire*

[534] *Ibidem*, p. 69
[535] *Ibidem*, p. 70
[536] *Ibidem*, p. 71

Albă mare și sfântă, se afla în părțile de răsărit ale țărilor române: în prundul Mării Negre, în ostrovul mărilor[537].

Pereții mănăstirii sunt făcuți din lemn de tămâie, ușile sunt de alămâie, iar pragurile sunt de alămâie sau de marmură (așa cum precizam, în paginile dedicate *Poveștii Porcului*, Ion Creangă o numește Mănăstirea de Tămâie).

În hermeneutica basmelor lui Creangă, Vasile Lovinescu consideră Mănăstirea de Tămâie aflată în centrul a trei cercuri concentrice ale lui Mercur, Venus și al Soarelui, aidoma oricărui *centru inițiatic, reprezentat cu trei incinte protectoare, fie circulare, fie rectangulare*[538]. Imaginea este a acelui *terzo cielo dantesc și paulian*[539], la care Vasile Lovinescu face dese referiri.

În altă ordine de idei, la Mănăstirea de Tămâie *se ajunge numai cu dorul, cu alte cuvinte, printr-o inspirație intensă, vitală, existențială*[540]:

Pe sub nouri, pe sub mare
Răsărit-a mândru soare.
Da' nu-i soare răsărit,
Că-i o sfântă mănăstire;
Mănăstirea slujba ține.
Iacă vine-o corăbioară
Încărcată d-îngerei,
În mijlocul îngerilor
Șade bunul Dumnezeu
Cu veșmânt
Până-n pământ.
În ostrovu mărilor
Mănăstirea Domnilor
Mănăstirea dalbă, sfântă[541].

Un alt capitol fundamental pentru înțelegerea demersului nostru este cel vizând pe străjeri, *Păzitorii Cetății*

---

537 *Ibidem*, p. 73

538 *Idem, Creangă și Creanga de Aur*, Editura Cartea Românească, București, 1989, p. 253

539 *Ibidem*

540 *Ibidem*

541 *Idem, Al patrulea hagialâc*, Editura Cartea Românească, București, 1981, p. 76

Sfinte, unul din atributele ordinelor cavalerești fiind acela de a păzi *Țara Sfântă*:

> *Există tot atâtea Țări Sfinte câte tradiții ortodoxe, fiecare din ele nefiind decât un substitut, o reprezentare a adevăratei Țări Sfinte, a Curții Supreme, cu porecla de Veche sau Primordială, indicând nu atât vârsta, cât principialitatea ei*[542].

Rolul acestor paznici este unul dublu: pe de-o parte, apără Țara Sfântă, *în sensul că interzic accesul celor care nu posedă calificările cerute ca să pătrundă în ea și îi constituie acoperirea exterioară*[543], adică o ascund profanilor, iar, pe de alta, asigură anumite legături *cu dinafara* ei, fiind verigi ale lanțului inițiatic universal, veghetori ai continuității. Pentru înțelegerea ideii de la care am plecat, să spunem că Templul masonic/Curtea-Veche este apărat de doi acoperitori – unul extern și unul intern –, iar intrarea/ieșirea se fac după reguli precise.

> *De aceea, în Centrul Suprem, ca și în centrele secundare emanate direct din el, trebuie să fie două categorii de inițiați: una cu o misiune exclusiv contemplativă, de păstrarea depozitului tradițional, situată simbolic în centru, în paraclisul cetății; alta, pe incintă, apărând cetatea contra atacurilor dinafară, dar asigurând printr-un fel de canale intermediare transmiterea Doctrinei, celora dinafară, capabili să o înțeleagă*[544].

Decodarea pe care Vasile Lovinescu o săvârșește asupra înțelesurilor reprezentate de personajele din *Craii de Curtea-Veche* este absolut surprinzătoare doar pentru un hermeneut neobișnuit cu opera lui Vasile Lovinescu (sau în dezacord cu ea, după ce va fi cunoscut-o). În *A citi, a reciti. Către o poetică a (re)lecturii*, Matei Călinescu consideră că alegoria mateină *nu are nimic în comun cu alegoriile ezoterice propuse de un Vasile*

---

[542] *Ibidem*, p. 83
[543] *Ibidem*, p. 84
[544] *Ibidem*, p. 82

Lovinescu în **Al patrulea hagialâc**[545], optând pentru formula *alegorie psihologică-fantasmatică*[546]. Folosirea articolului nehotărât *un* dovedește o privire superioară nejustificată și nedreaptă la adresa lui Vasile Lovinescu, din partea unui critic de talia lui Matei Călinescu, al cărui studiu asupra *Crailor de Curtea-Veche* este, fără îndoială, unul de excepție.

Pentru a închide, însă, intenția enunțată la început, să amintim considerentele lui Vasile Lovinescu asupra personajelor, de natură să deschidă o cale a interpretării inițiatice, în linia începută cu Ciubăr-Vodă: *Cei trei crai se comportă în hagialâcul timpului ca niște S. I. (Superiori Necunoscuți), prezenți la evenimente [...], dar neparticipând la ele cu masca frivolă dar nepătrunsă*[547].

Între inițiați contemplativi (Pașadia) și păstrători ai depozitului tradițional (Pantazi) își găsește locul Pirgu, *maestru spiritual și psihopomp*[548] sub masca bufonului:

> *Ca să ne minuneze până la sfârșit, autorul ridică valul o clipă și imediat îl lasă, asupra momentului, poate cel mai incredibil din carte: Pirgu, în ipostaza de bufon, maestru spiritual și psihopomp*[549].

De fapt,

> *haina bălțată a bufonului e curcubeul. Dar, scuipat de toate așezările sociale [...], nebunul e la punctul lor de interferență și le ține toate ițele. [...] Și după toate tradițiile, sforile păpușilor le ține Demiurgul, care, printre altele, este și regentul lui Tamas, moșind creațiunea*[550].

Aidoma lui Janus, *Pirgu conduce pe Crai mergând de-a-ndăratelea, stăpân pe amândouă sensurile Drumului*[551].

Un citat din Meyrink, un alt scriitor inițiat, din *Îngerul*

---

[545] Matei Călinescu, *op. cit.*, p. 196

[546] *Ibidem*

[547] Vasile Lovinescu, *Al patrulea hagialâc*, Editura Cartea Românească, București, 1981, p. 103

[548] *Ibidem*, p. 121

[549] *Ibidem*

[550] *Ibidem*

[551] *Ibidem*

de la fereastra de vest vine să întregească spusele lui Vasile Lovinescu: *Tu, frate, ai pășit pragul Inițierii, cu capul întors spre spate*[552]. Și de-aici poate începe o discuție într-o cu totul altă lumină.

Aceasta este și organizarea structurilor inițiatice mondiale și, de ce n-am admite, ele se recunosc în *teoria lui Guénon*, după care Masoneria, cu toate imperfecțiunile ei, rămâne singura în stare să transmită ritualic adevărul inițiaților ei: *Transmiterea unui asemenea depozit se face totdeauna măsluit și criptic sub formă de fabulă, în general în limbaj folcloric, dar și prin intermediul literaturii culte*[553]. Este evident că pentru Vasile Lovinescu, Mateiu Caragiale este un inițiat, un intelectual în duh, capabil să înțeleagă, să apere și să transmită Adevărul.

Un al treilea simbol menit să sprijine ipoteza noastră este acela al *Văduvei*. El vine să întregească conceptul de *landmark* pe care se sprijină capitolul privitor la exegeza *Crailor de Curtea-Veche*. Într-o lojă masonică se fixează repere de natură să delimiteze intruziunea profanului în spațiul sacralizat, în care se desfășoară, urmând mersul soarelui, lucrările. Legilor și regulamentelor care definesc lucrarea îi iau locul, în opus-ul lui Vasile Lovinescu, conceptele metafizice care trasează lumea pe care o regentează Maestrul, sprijinite pe Biblia deschisă la Evanghelia după Ioan. Masca/obrăzarul, căutarea Centrului, locul unde renaște speranța și de unde începe construcția Templului, fiii văduvei, piatra unghiului, VITRIOL, călătoriile simbolice, hermetismul, iată simboluri masonice recurente în creația și gândirea lui Vasile Lovinescu.

Simbolul văduvei, în egală măsură expresia unei absențe îndurerate și a unei organizații văduvite de marele ei maestru, căutat neîncetat și regăsit cu fiecare din inițiați, domină *Craii de Curtea-Veche*, fiind, de fapt, principalul actor

---

552 *Ibidem*

553 *Idem, Incantația sângelui*, Editura Institutul European, Iași, 1993, p. 113

ce îi animă pe toți ceilalți.

Văduva e principalul actor din ***Craii****, principalul agent în sensul de motor imobil, sau de acid chimic, dând ființă celorlalți numai prin simplă acțiune de prezență, fără necesitatea unei intervenții directe, precum* **Prakriti** *nu e afectată, în indistincțiunea sa, de produsele ei. Pena Corcodușa e cheia de boltă, martorul mut, masca superlativă a dramei. Apare numai la începutul și la sfârșitul ei, cum se cuvine într-o adevărată fabulă sacră, în marginea omenirii obișnuite*[554].

Simbolismul reprezentat de acest sugestiv simbol al Tradiției Perene este acela al găsirii jumătății pierdute, ce duce la reconstruirea Androginului:

Găsirea ***jumătății*** *pierdute reconstituie Androginul și e ușor de înțeles cum simbolismul* ***Văduvei*** *a devenit cea mai directă, mai stringentă, mai evidentă imagine, a desăvârșirii inițiatice, trecerea de la rana nevindecabilă a dualității, în ea însăși, la sinteza unitară*[555].

Șefii ordinului de care vorbim sunt desemnați ca ***fiii văduvei****, ca descendenți spirituali ai lui Hiram Abif, unul din arhitecții templului lui Solomon****, fiu al unei văduve*** **din tribul lui Naphtali***, cum se spune în Cartea I Regi, 7, 13-15. În realitate, Masoneria însăși este* ***Văduva*** *tuturor ordinelor inițiatice stinse, a căror moștenire a cules-o; și se știe că aceste ordine sunt extrem de numeroase*[556].

Într-un exercițiu excepțional de întoarcere către lumea tradițională românească, Vasile Lovinescu găsește înțelesul termenului în spațiul sacru național:

În tradițiile noastre, Doamna e Maica Precista jeluind pe Mântuitorul răstignit, Doamna din Insulă de mai sus. Cu privire la expresia Doamna ascunsă în Piatră, e foarte semnificativă legenda unui personaj eminamente enigmatic, Petru Rareș, Măjerul, Regele Pescar; năpădit de păgâni, care își adăpostește Doamna și Comorile, Chivotul Alianței, pe vârful Rarăului (identic cu Ararat și

---

[554] *Idem, Al patrulea hagialâc*, Editura Cartea Românească, București, 1981, pp. 111-112

[555] *Ibidem*, p. 108

[556] *Ibidem*, p. 109-110

fonetic), la locul ce și azi i se zice Pietrele Doamnei. E Doamna ascunsă în piatră și prin faptul că e Doamna lui Petru, care e Piatră. După aceea, Petru fuge în Ardeal și întâlnește pe drum Bourul Alb[557].

***Văduva mândrului cavaler gvard**, deci a **mândrului cavaler de Malta** și, prin asta, a ordinului în stază de sleire, de mistuire în Curtea primordială, își jelește iubitul; mai exact, mai adânc, îi mărturisește absența timp de 33 de ani, prin **viduitatea**, prin nebunia ei, care e în realitate o căutare într-un **labirint** mental, o rătăcire în jurul unei **curți vechi**, pe care o veghează ca o vestală. Delirul ei mai învie o pâlpâire muribundă în spuză a ceva **mult vechi și mult nobil ce-și tânguia sfârșitul**, nu trepidația celor 3 comparși*[558].

Al patrulea hagialâc este o exegeză surprinzătoare și capricantă, totodată. Ipotezele cele mai seducătoare și nonconformiste pentru cea mai mare parte a criticii noastre își caută drum, într-un zigzag inițiatic spre înțelegerea celor care, în propriul lor hagialâc, calcă pe urmele Maestrului. În spatele podurilor rupte, rămâne neînțelegerea celorlalți.

---

[557] *Ibidem*, p. 111

[558] *Ibidem*, p. 112

Capitolul VII

Alchimia inițierii

7.1. Jurnalul (*Jurnal alchimic*, *Însemnări inițiatice* și *Meditații, simboluri, rituri*) – un mic tratat de *artă regală*

Socotit *un mic tratat de artă regală*[559], *Jurnalul alchimic* al lui Vasile Lovinescu nu are nimic de a face cu rigorile după care literatura judecă un asemenea demers personal (date, oameni, întâmplări). Astfel de trimiteri sunt extrem de rare, insignifiante în raport cu substanța metafizică a *însemnărilor*, înțelese ca *un schimb de principii, de simboluri și de ofrande*[560], formând *tripla bază pe care se întemeiază misterul pactelor, al alianțelor și al binecuvântărilor, în fond, chiar distribuirea influențelor spirituale*[561] la care se referă Guénon în *Domnia cantității și semnele Timpului*.

Pentru Eugen Simion, *Jurnalul* lui Vasile Lovinescu intră în categoria jurnalelor spirituale de tip Paul Valéry, practicat *cu alte mijloace intelectuale și cu alt limbaj*[562], în sensul că, Vasile Lovinescu ar traduce în limbaj ezoteric un

---

[559] Roxana Cristian, *op. cit.*, p. 70
[560] *Ibidem*, p. 68
[561] *Ibidem*
[562] Eugen Simion, *Jurnalul unui simbolog*, în *Caiete critice*, nr. 9-11/1994, *apud* Florin Mihăescu, Roxana Cristian, *op. cit.*, p. 227

număr de relații și concepte definite nesatisfăcător de raționaliști. Pentru a gusta un asemenea jurnal *trebuie să fii la curent cu limbajul său ezoteric și să cunoști cât de cât simbolurile cu care operează științele tradiționale. Alminteri, te pierzi*[563].

Eugen Simion îi reproșează lui Vasile Lovinescu faptul că nu dezermetizează analiza, găsind, totuși, și o explicație plauzibilă în faptul că, traducând esențele lumii, autorul jurnalului riscă să-l trădeze, transpunându-l prin recursul la un limbaj profan. Observația lui Eugen Simion este corectă, dar insuficientă, în esență, deoarece *Jurnalul alchimic* este scris după reguli *precise și efective*[564], fiind expresia unor tehnici rituale *care vehiculează influență spirituală care poate transforma eul în Sine, sacralizând existența și pot deschide calea spre Omul Universal*[565]. Pentru că Jurnalul este gândit ca o călăuză pentru cititorul său: *dincolo de pagini stă* ***învățătorul*** *un adevărat* ***psihopomp al hagialâcurilor interioare***[566], iar textul *are un efect maieutic de natură a provoca inteligențele la maximul lor de cuprindere*[567], antidot salvator la lenea mintală a lumii contemporane.

Scris între 1964 și 1966, după o lungă *tăcere a scrisului*, *Jurnalul* lui Vasile Lovinescu este constituit din trei volume – *Jurnal alchimic*, *Însemnări inițiatice* și *Meditații, simboluri, rituri*, după ce primul grup inițiatic – cel din anii '50 – se dizolvase *și constituise un ecou al experienței sale interioare din acea perioadă, fixată în scris la o distanță de aproape șapte ani*[568].

În anul 2000, Florin Mihăescu și Roxana Cristian alcătuiesc o *antologie*, cuprinzând, alături de o introducere

---

[563] *Ibidem*
[564] Roxana Cristian, *op. cit.*, p. 70
[565] *Ibidem*
[566] *Ibidem*, p. 8
[567] Florin Mihăescu, Roxana Cristian, *op. cit.*, p. 239
[568] *Ibidem*, p. 166

inspirată, de un glosar de termeni străini și un selectiv indice tematic. Demersul a fost, fără îndoială, unul extrem de dificil, în condițiile în care selecția risca să lase în afară idei ce par a fi fundamentale. De fapt, toate textele cuprinse în jurnal au o remarcabilă încărcătură metafizică, trimiteri filozofice și/sau culturale, vădind un univers al cunoașterii extreme, aflat într-o savantă compunere și recompunere de axe.

Tocmai de aceea o taxonomie pare aproape imposibil de realizat. Din cele opt capitole din care – în opinia autorilor amintiți[569] – s-ar constitui fundamentele operei ca *mesaj tradițional* a lui Vasile Lovinescu – doctrină metafizică; cunoaștere și iubire; cronologie, simbol și mit; istorie și geografie sacră; rugăciune și inițiere; metodă și tehnică inițiatică; ezoterism și ortodoxie – considerăm că direcțiile constitutive ale Jurnalului lovinescian ar fi *doctrina metafizică* și *metodă și tehnică inițiatică* învăluită în ezoterism, busola având drept constantă recursul la ortodoxie, fără a avea certitudinea că alegerea noastră ar fi pe deplin acoperitoare.

Dincolo de toate acestea, se încheagă datele unui autoportret spiritual, elementele unui *crez existențial* fixat în repere morale inebranlabile, în condițiile în care Vasile Lovinescu evită, cu modestia pe care doar marile spirite o au, să se definească public. Între un *tu* nedeterminat și un *eu* dezocultat cu înaltă sfială, apare – în toată vibrația intelectuală – un portret pilduitor, acela al *călăuzei* (ca să ne menținem în sfera tarkovskiană, convocată inițial atunci când aproximam zona mateină). O mică antologie nu ar face decât să îmbogățească demersul nostru (cu precizarea că toate citatele sunt extrase din *Exerciții de meditație*):

> *Dacă creezi un cer în tine, Balaurul se transformă în nori fecunzi*[570]; *Veghe, veghe, meditație și iar veghe continuă, nu este alt mijloc de a rupe fascinația*

---

[569] *Ibidem*, p. 284

[570] Vasile Lovinescu, *Exerciții de meditație*, Ed. Rosmarin, București, 2000, p. 15

Dragonului cosmic[571]*. Fug de falimentele mele. Nu fac tot ce-aș putea, cu gândul ascuns că poate șantajez pe Dumnezeu ca să intervină cu o minune. Toți căutăm Absolutul, în fond. Dacă umblăm după vanul zgomot al lumii este ca să acoperim tăcerea din noi. Ceea ce căutăm e o uitare*[572]*.*

Ce senzație atroce! Despărțit de țara de dincolo de negură, de către funinginea psihică! Ce să mai vorbim de viața cărnii! Exilat din lumină, ratat în viața de aici. Probabil ceea ce credem a fi o calificare metafizică este mai mult o veleitate imaginativă, o compensație imaginară pentru ratașarea mea psihică și fizică, veleitățile de putere ale unui neputincios. Exilat din toate planurile. Chiar acest jurnal, nu-l țin deloc ca un catharsis pe calea metafizică [...] ci cu o vagă apetență literară și asta e suficient pentru a-l preface în literatură de al treilea ordin[573]*.*

Să alegem cu grijă locurile unde stăm, medităm, năzuim[574]*.*

Dacă nu percepem misterul din jurul nostru, e că socotim identice două puncte care în realitate sunt deosebite. Unul e esența și celălalt calitatea. Când am descoperit asta am descoperit totul[575]*.*

A proceda cu bunătate cu mizeriile din noi; să vezi în ce au ele mai morbid... să le-o spui. Totul e intenția de promovare de mizericordie, conștiința de ghid. [...] De 30 de ani lucrez la ceva ce nu se încheagă. Oricât de mare parte aș face vinii mele, totuși dușmănia sălbatică a mediului trebuie să fie explicația principală. Nu mă pot izola, pentru că sunt încătușat în lumea asta. Nu pot ieși din ea, oricât m-aș strădui[576]*.*

Această artă de a te pune în pasivitate creatoare, în fond cea mai mare activitate, pentru că are suprimarea, netezirea tuturor aspirațiilor[577]*.*

---

[571] *Ibidem*, p. 33
[572] *Ibidem*, p. 41
[573] *Ibidem*, p. 44
[574] *Ibidem*, p. 48
[575] *Ibidem*, p. 49
[576] *Ibidem*, p. 58
[577] *Ibidem*, p. 83

A lupta contra răului este a oferi ființa noastră vie suflurilor divine, cu conștiința și cu certitudinea intelectuală că D va ști să adauge la minusuri cantitatea de plus. [...] De câte ori ajungem să percepem în noi suflul lui D, care umblă pe deasupra Apelor, ne-am făcut partea noastră de datorie. D face restul[578].

A cultiva în noi lumina crepusculară și sfâșierea și în spectacolul din afară și în acela dinlăuntru[579].

Vasul meu este atât de mare cât poate atinge aspirația mea. Când facultatea de mirare a murit în noi și sufletul e mort[580].

Trebuie să ne construim un suflet, mai exact o ființă, ca un spectru solar, ca un Curcubeu[581].

Păstrează-ți luciditatea ca barcă și Caron te va trece dincolo[582].

A lupta contra inerției și a concupiscenței. Dar cum? Nu printr-o îndepărtare brutală [...] ci printr-o retragere lucidă și perspicace, prin separațiune, adică prin dezidentificare cu ele[583].

Trebuie menținută o stare de veghe, de luciditate – luce intelettual – pe care să n-o alunge uraganele noastre personale[584].

Nu trebuie să permitem sentimentului de EU să devină o senzație de EU, adică să se facă un transfer prin jos. Trebuie să reușim să atenuăm în noi sentimentul viitorului, amintirea trecutului[585].

Prima jumătate a materiei prime ne este tuturor accesibilă: pentru a realiza cealaltă jumătate trebuie să ne cufundăm liniștit în interiorul ființei noastre, unde Aerul e uscat și cald. Totul este în a sensibiliza Aerul, o canava ideală pe care se poate țese lumea[586].

Sintagmele cheie sunt: starea de *veghe și meditație*,

---

[578] *Ibidem*, p. 134
[579] *Ibidem*, p. 136
[580] *Ibidem*, p. 142
[581] *Ibidem*, p. 158
[582] *Ibidem*, p. 161
[583] *Ibidem*, p. 194
[584] *Ibidem*, p. 198
[585] *Ibidem*, p. 202
[586] *Ibidem*, p. 102

exilat din lumină, conștiința de ghid, dușmănia sălbatică a mediului, încătușat în lumea asta, arta de a te pune în pasivitate creatoare, lupta contra inerției, să ne cufundăm în interiorul ființei. Călăuza fuge de un presupus spectacol al propriei ratări, în luptă cu un mediu ostil, în fața căruia se retrage într-o pasivitate creatoare, topind alchimic Eul în Sine. Vasile Lovinescu luptă cu răul, pe care îl definește ca *lipsă de rectitudine*, înțelegând să-și ofere ființa vie suflurilor divine. Într-un Occident decăzut, în care cuvântul *entuziasm* s-a întunecat, îi regăsește sensul în *conversiunea ființei în satwa-guna*, conversiune operată *de sus în jos*: *Trebuie să detectăm partea superioară a spiritului nostru și să o stârnim prin contactul cu* ***zeii****, care nu sunt altceva decât îngerii infernalului*[587].

Vasile Lovinescu vorbește în esență în termenii *entelehiei*, concept potrivit căruia perfecțiunea este scopul lăuntric al tuturor lucrurilor, ca o trecere prin *barzach* a inițiatului ce moare simbolic pentru a căpăta o nouă viață, dominată de mirare, de miraculos, de puterea simbolului.

> *A vedea aspectul ascuns, aspectul îndreptat spre cer al tuturor lucrurilor [...]. A vedea aspectul miraculos al cotidianului înseamnă să transformi acest cotidian, dintr-un impas fără ieșire, în Poarta Strâmtă între cele două lumi*[588].

Ființarea lui Vasile Lovinescu, hagialâcul său neostoit, generator al unui model tulburător pentru cei inițiați în duh nu a fost altceva decât expresia unui comandament care i-a impus retragerea motivată și creatoare din cotidian:

> *A cultiva în noi aperçu-urile, a încuraja și a disciplina intuiții bruște presupune să ne destructurăm, să ne retragem în primul fond al ființei noastre, înapoia individualității noastre cotidiene*[589].

Dincolo de cotidian este omul stăpânit de Eros, năpădit

---

[587] *Ibidem*, p. 153
[588] *Ibidem*, p. 113
[589] *Ibidem*, p. 130

de o boală mortală, al cărei rezultat *este extincțiunea într-o tendință spre neant sau în Principiul Suprem*[590]. Această stare erotică, dincolo de înțelesurile obișnuite, este ținta supremă pentru cel angajat irevocabil pe Calea Misterelor*: Și oricine este juruit pe o cale autentic inițiatică, are ca garanție a valabilității ei această stare erotică, de neliniște, de plenitudine, de lipsă, de plin și de vid*[591]. O stare departe de a se confunda cu *angoasa modernă*, afirmă Vasile Lovinescu. E adevărat că Eros riscă să capete aripi de plumb și să se transforme în angoasă. Dar cei *posedați de anamnesis* nu pot cădea în această capcană, iar *inițiatul este unul din aceștia*.

Numeroase pasaje ale operei vorbesc despre singurătatea lui Vasile Lovinescu, despre *starea deoparte*: departe de a fi o strategie de a evita cufundarea în angoasa modernă a sfârșitului de ciclu, ascetismul lovinescian *se sprijină* pe felul său interiorizat de a fi, stăpânit de *singurătate spirituală și de vitregia ambianței*[592], se simte *în cerul de smoală care ne strivește în acest sfârșit de ciclu sinistru*[593], ca într-o *bolgie plicticoasă*[594], simțind *gustul de cenușă*[595] al pustiului: *Dragă Roxana, îți scriu din pustie, în toate sensurile cuvântului*[596].

Vasile Lovinescu este, mai degrabă, un nocturn – *Dragă Roxana, suntem două păsări nocturne*[597] care trăiesc stângaci la lumina zilei, printre oameni: *Domniță, iartă și fii bună cu un om stângaci*[598]. Singurătatea se încleștează, emoționant, de eros, într-o încercare de a regăsi punctul de sprijin vital.

---

[590] *Ibidem*, p. 105
[591] *Ibidem*
[592] *Idem, Scrisori crepusculare*, Editura Rosmarin, București, 1995, p. 150
[593] *Ibidem*, p. 60
[594] *Ibidem*, p. 150
[595] *Ibidem*, p. 160
[596] *Ibidem*, p. 141
[597] *Ibidem*, p. 166
[598] *Ibidem*, p. 49

7.2. Cercurile inițiatice – aspirația spre înjghebarea unei aristocrații spirituale

Credința, pe care René Guénon o dezvăluie în *Criza lumii moderne* întâlnește, în chip fericit, *conștiința de ghid* a lui Vasile Lovinescu, implicat în constituirea a două grupuri inițiatice, cercuri de învățăcei pe care le va inspira, prin varii forme, cu o pauză semnificativă, mai bine de treizeci de ani.

În opinia lui René Guénon, singura speranță pentru salvarea lumii moderne de completa desacralizare va veni de la o elită spirituală, *o aristocrație de aleși și inițiați*, care să restaureze doctrina tradițională și legăturile, considerate fecunde, între Occident și Orient.

Lectura unui alt eseu guénonian – *La masque populaire* – îl duce pe Vasile Lovinescu la o nuanțare a definiției elitelor:

> *O* ***elită tradițională inițiatică*** *e elita cea mai autentică, care poate fi, dar de aceea nu poate avea nici un raport cu orice așa-zise* ***elite*** *ale lumii moderne. Ca atare, se recrutează din toate clasele sociale și poate să aibă reprezentanții cei mai străluciți, aleși din neștiutorii de carte*[599].

Învățătura va fi

> *transmisă oral, [...] în contact cu planurile angelice, reprezentate direct de copaci, stânci, transformată în intelecțiuni în contact cu acestea, redevenind Tradiții Primordiale, adică o învățătură predată prin semne și simboluri primordiale*[600],

în sensul credinței Sfântului Bernard, pentru care cunoștințele din știința divină și Sfânta Scriptură *veneau din păduri și câmpii, având ca maeștri țărmurile și văile*[601].

Actul simbolizării presupune transformarea lucrului în ceva diferit, atunci când este sensul unei realități transcendente. A simboliza presupune implicarea capacității umane de a

---

[599] *Idem*, *Exerciții de meditație*, Editura Rosmarin, București, 2000, p. 82

[600] *Ibidem*, p. 112

[601] *Ibidem*

transgresa fenomenalitatea lucrurilor și de a elabora un limbaj accesibil unui grup de inițiați în semnificația acestui limbaj. Cel puțin membrii *Fraternității lui Hyperion*, cel de-al doilea grup inițiatic, stăpânesc acest concept; ei sunt inițiați, trecuți prin hagialâcul vegheat de maestrul lor, traversând calea de la vocație la entuziasmul răpirii totale:

> *Dacă la început ceea ce se numește vocație inițiatică e reală, intervin asentimentul, emoția intelectuală, apoi entuziasmul (în sensul vechi), angajând partea superioară a Psyheii sau tot ansamblul ei, apoi funcțiile corporale, până la răpirea totală*[602].

Primul grup inițiatic este întemeiat în București, cu ajutorul lui Mihail Vâlsan, în 1948 și va fi dizolvat zece ani mai târziu, din cauza ambianței ostile a vremii.

Întâlnirea la Fălticeni, în 1958, cu poeta Lucreția Andriu declanșează nașterea celui de-al doilea cerc de studii și meditație tradițională, numit, în unele scrisori, *fraternitatea lui Hyperion*. Din acest grup vor face parte poetul Radu Vasiliu, Florin Mihăescu, Roxana Cristian, Viorica Moșiuschi, Maria Velean, Raluca Vasiliu, Margareta Vasiliu, Teodor Ghiondea, Dan Stanca.

> *Activitatea acestui grup va continua aproape săptămânal, cu excepția lunilor de vară, când Vasile Lovinescu se retrăgea la Fălticeni, menținând legătura prin scrisori. Această insulă de libertate spirituală va continua astfel să existe în anonimat și **să activeze** în ciuda ambianței ostile și amenințătoare, puternic polarizată de prezența intelectuală a lui Lovinescu. Baza studiilor și a meditațiilor o vor constitui opera lui René Guénon și textele sacre ale marilor tradiții exo și ezoterice universale*[603].

Chiar și după moartea timpurie a Lucreției Andru, grupul se va reuni, cu regularitate, până în 1980, când Vasile Lovinescu se retrage la Fălticeni.

---

602 *Ibidem*, p. 204

603 Alexandru Anghel, *Interviu cu Florin Mihăescu* în *Rost cultural, politic, religios*, anul III, nr. 23, ianuarie 2005, p. 17

Continuitatea grupului, încă prezent în al patrulea lustru al ultimului secol, este dovada fascinației intelectuale a maestrului, care a reușit nu doar să transmită inițiaților în duh imensa-i influență spirituală, dar și să dea grupului un ansamblu de metode/un instrumentar simbolic, cu care să continue să privească lumea. Nu ar fi, poate, lipsită de interes asocierea lui Vasile Lovinescu cu aceea a unui *rhétoriqueur* în sensul dat termenului de Roland Barthes, măcar în primele operații ale oricărei Logothesis: *s'isoler/articuler/ordonner* (a se izola/a articula/a ordona): *Noul discurs este condus de un ordonator, de un Maestru de Ceremonii, de un Rhétoriqueur*[604].

Mărturisirile *din interior* insistă asupra faptului că Fraternitatea lui Hyperion *a început prin a fi un cerc de studii tradiționale, mai ales guénoniene, urmărind, în primul rând, informarea în domeniul metafizicii*[605]. Pe acest țesut primar *s-a altoit nevoia de meditație, de pătrundere în sensul profund, interior al lecturii*[606], ajungând ca participanții *să gândească în simboluri, apropiindu-se în spirale și capricant de miezul ideii*[607].

Învăluit într-o aură de mister, Vasile Lovinescu a condus grupul către *acea comuniune în duh când simțeam duhul inspirației, când intuiția intelectuală prevala asupra gândului rațional*[608].

Continuitatea grupului vegheat – ca un *spiritus rector* – de Maestru este un fapt cultural excepțional. Activitatea lui, *mai degrabă difuză, dar nu mai puțin reală*[609] apare ca o necesitate mai evidentă ca oricând, scopul de căpătâi fiind acela al tipăririi operelor lui Vasile Lovinescu, la care se

---

604 Roland Barthes, *Sade, Fourier, Loyola*, Paris, Sevil, 1971
605 Florin Mihăescu, Roxana Cristian, *op. cit.*, p. 17
606 *Ibidem*, p. 18
607 *Ibidem*
608 *Ibidem*
609 *Ibidem*, p. 20

adaugă *perpetuarea duhului tradițional autentic*[610].

De vreme ce ne-am propus să realizăm ediția completă a Opus-ului lovinescian, am putea lua în calcul, având în vedere valoarea intelectuală și experiența întru Vasile Lovinescu a membrilor grupului, rescrierea axelor Operei sale, după o schemă care, plecând de la tripticul pe care se constituie lucrarea noastră, aduce nuanțări nelipsite de importanță: *Doctrina metafizică, Cunoaștere și iubire, Cosmologie, Simbol și Mit, Istorie și Geografie sacră, Rugăciune și Inițiere, Metodă și Tehnică Inițiatică și Ezoterism și Ortodoxie*[611].

7.3. Metafizica iubirii. Scrisorile crepusculare. Omul din spatele obrăzarului

Prefața volumului *Scrisori crepusculare*, publicat în anul 1995, la Editura Rosmarin, București, sub îngrijirea Roxanei Cristian și a lui Florin Mihăescu, ascunde, voit am spune, adevărurile aflate dincolo de substanțiala țesătură intelectuală a eseurilor. Cei doi sunt *marii apropiați* ai maestrului, care au avut prilejul de a-l cunoaște *de aproape*, atât de aproape, încât, complice pentru ei, selecția textelor ascunde înțelesuri surprinzătoare, emoționante, adesea tulburătoare.

În ordinea de suprafață, volumul cuprinde eseuri structurate pe câteva teme, de altfel, recurente în Opus Magnum lovinescian: folclor românesc, istorie sacră – privind monumentele românești, aspecte tradiționale și metafizice din literatura română și universală și studii referitoare la simbolurile fundamentale ale diverselor tradiții. Ediția cuprinde o parte din scrisorile lui Vasile Lovinescu, departe de a epuiza un fond epistolar extrem de bogat, *constituind un complement*

[610] *Ibidem*
[611] *Ibidem*, p. 297

indispensabil al exegezei scriitorului[612]. În totalitate, corespondența reluată în paginile volumului este cea purtată cu prieteni și membri ai grupului de studii și meditații tradiționale.

Vasile Lovinescu reafirmă valoarea basmelor românești, pe care le consideră – din perspectiva valorii simbolice – egale, cel puțin, cu cele occidentale, asemănându-le cu apologurile și poveștile taoiste. Se oprește asupra *chestiunii solomonarilor*, pe care îi consideră *adepți minori ai familiei spirituale a regelui Solomon* și membri ai Centrului Suprem.

Oprindu-se la înțelesul unui simbol masonic fundamental, *vitriolum*, Vasile Lovinescu se adresează grupului său inițiatic, făcând o observație menită să limpezească demersul intelectual al adepților:

> *Vitriolum se găsește în fundul cupei Graalului.* ***Reacția depinde de calitatea băutorului****. Pe Nietzsche îl otrăvește, lui Sartre îi dă pântecărae. În grupul nostru, otrava a venit, suflată de Hölderlin, ca o boare pe deasupra lacurilor și a secțiunilor transversale [...]. Nu cred că existența și comportamentul nostru rămân profane, pe bunul motiv că la un anumit grad de angajament nimic nu mai este profan, chiar să vrei. Totul devine simbolic, malgré nous*[613].

Urmând firul ideilor, Vasile Lovinescu se oprește asupra altui simbol masonic important – *trestia de aur/creanga de aur* – căruia îi consacră, de altfel, un studiu consistent. Interesant pentru simbologul fălticenean este *tâlcul mănăstirii Hurez [...] mănăstire dintr-un fulger*[614], pe pereții căreia ziditorii sunt supuși în poziții simbolice ale gradelor masonice.

> *Mănăstirea este o pietrificare, o înlesnire, o fulgurațiune* **a acestui Mantra, Hu-Hu**, *persoana a treia singulară în arabă, El, cel mai important nume divin [...]. Ziditorii mănăstirii țin o mână la piept și alta sub buric, ținând și o trestie de aur, reflex după Trestia de Aur cu*

---

[612] Vasile Lovinescu, *Exerciții de meditație*, Editura Rosmarin, București, 2000, p. 2

[613] *Idem*, *Scrisori crepusculare*, Editura Rosmarin, București, 1995, p. 34

[614] *Ibidem*, p. 75

care Îngerul Arhitect din Apocalips măsoară laturele Ierusalimului Ceresc[615].

Este evident că Vasile Lovinescu este un cunoscător desăvârșit al simbolurilor masonice, că are *o privire din interior* a acestei organizații ezoterice. Nu a masoneriei – în sensul organizațional – ci a *masonismului,* termenul care denumește, în accepția lui Oswald Wirth, esența doctrinei masonice. Masoneria este în primul rând trăire superioară, operând cu simboluri menite să zidească *oameni de elită, înțelepți și gânditori superiori muritorilor care nu gândesc*[616], capabile să *re-facă lumea [...] dacă devine ceea ce trebuie să fie*[617].

Vasile Lovinescu nu a fost mason, în sensul organizațional al termenului. Spiritual, însă, și-a mărturisit apartenența la ideile Frăției, înfruntând, în felul său inconfundabil, ignoranța vremii, într-o societate comunistă pentru care, simpla pomenire a cuvântului mason, genera suspiciuni, temeri și scenarii conspiraționiste. Se pare că Vasile Lovinescu i-a mărturisit lui Theodor Paleologu regretul în legătură cu faptul că nu a fost inițiat în masonerie, deși inițierea sa alawită are legături cu ritualul de inițiere masonică, pentru că, în fond, simbolurile vehiculate sunt complementare, nu opuse. În linia lui René Guénon, inițiatul fălticenean împărtășește convingerea că *Masoneria este cea mai potrivită formă pentru atingerea acelui ideal uman, apri că țelul suprem al refacerii naturii spirituale a Omului, a Umanității, poate fi atins prin Masonerie*[618], fără a aminti, ca *maestrul din Blois,* de necesitatea unei legături între masonerie și Biserica Romano-Catolică.

---

[615] *Ibidem,* p. 74

[616] Oswald Wirth, *Francmasoneria pe înțelesul adepților ei,* Editura RAO, București, 2005, p. 20

[617] *Ibidem*

[618] Alex Mihai Stoenescu, *Istoria Ideilor Masonice*, vol. I, Editura RAO Class, București, 2005, p. 94

Oricum, Vasile Lovinescu rămâne rezervat în afirmarea unei legături necesare între biserica română ortodoxă și masonerie, operând, în schimb, cu simbolurile comune celor două entități, act intelectual săvârșit cu profunzimea și deschiderea intelectuală care au însoțit întotdeauna demersul său, ancorat definitiv în apele fără de adânc ale marilor Adevăruri.

Vorbind despre *complicitatea cu textul* a celor doi mari apropiați ai lui Vasile Lovinescu, avem în vedere un demers excepțional al *Scrisorilor crepusculare*: ambele pun într-o lumină nouă, emoționantă, personalitatea lui Vasile Lovinescu, dezvăluindu-l *pe cel din spatele obrăzarului*. Textul este, în bună măsură, cu deosebire spre finalul corespondenței – aproape identic cu finalul vieții – expresia metafizică a iubirii, întovărășind respirările cele mai adânci într-un spațiu oniric, o matrice a existenței autorului – Folticeniul –, cum cald și arhaizant îl numește la începutul fiecărei epistole scrise de acolo.

> *Cine e posedat de Eros [...] e năpădit de o boală mortală, al cărei rezultat este extincțiunea sau într-o tendință spre neant, sau în Principiul Suprem. De aceea,* ***starea erotică este ținta cea mai de dorit pentru cineva angajat pe Calea Misterelor***[619].

Focul intelectual și Focul dragostei *fac una*[620], iar

> *marile plăceri, marile intensități ale vieții acesteia sunt extatice. Când pasiunea este eternizată prin instantaneizare și intensitate, părțile cele mai subtile ale sufletului sunt universalizate și dizolvate în beatitudinea care ne cuprinde în Eternitatea Clipei*[621].

Sunt câteva din definițiile lovinesciene date erosului, ca unul dintre avatarele iubirii, sentiment cu o înălțătoare încărcătură metafizică, refuzând orice interpretare în cheie lumească. Un lirism, neașteptat prin vibrația lui, însoțește

---

[619] Vasile Lovinescu, *Exerciții de meditație*, Ed. Rosmarin, București, 2000, p. 105
[620] *Ibidem*, p. 145
[621] *Ibidem*, p. 215

retorica unui eros menit să reintegreze pelerinii într-un absolut genuin, demn de o literatură înaltă, unde sentimentele își ard intens puritatea:

Suntem unul în fața altuia. Tăcere. Deodată se iscă între noi o Moldovă tainică, curgând imobil în tăcere și o liniște de veacuri. Cupă de safir, smarand mezonoptic, dar de Rege Mag, fecioară purtătoare a Graalului meu. De ce nu ai fi toate acestea în lumea metamorfozelor?[622]

În fapt, Vasile Lovinescu compune o nouă *Cântare a Cântărilor*, el însuși fiind adesea un cântec (cum ar spune Labiș); iubirea înaltă, fie și târzie și imposibil de înfăptuit în lumea de jos, tulbură sufletul ascetului, născând o literatură de un lirism memorabil:

Astă noapte am ieșit cu ceața din casa ta în mine[623]*. M-ai făcut bun, Roxana, și lacrimi de recunoștință îmi curg din ochiul inimii*[624]*. Te afli, și eu prin tine, acolo unde Domnul de Rouă nu se evaporează niciodată*[625]*. Prin ochi mi-ai dat cerul cu roua lui; prin mură am sorbit seva pământului; mai jos am auzit naiul Marelui Pan. Îți mulțumesc cu lacrimi, Cybelă scumpă*[626]*. Îți doresc și-mi doresc ca și peste noi să cadă rouă*[627]*.*

Lirismul este însoțit de trimiteri intelectuale de un mare rafinament:

Clipele petrecute cu tine devin astre cu Amintire, se simultaneizează, în stele. Le văd reflectate în mâinile tale lungi și reci, în care, mulțumesc lui Dumnezeu, nu mă mai văd pe mine însumi. Fii, deci, iubito, credincioasă simbolismului tău, singurul lucru real din noi[628]*. Melancolia mea nălucește un umăr stâng sprijinit pe umărul meu drept și o față urmărind ieroglifele la fragment de secundă. Așa este mai aevea decât ființa ta fizică*[629]*.*

---

622 *Idem*, *Scrisori crepusculare*, Editura Rosmarin, București, 1995, pp. 32-33
623 *Ibidem*, p. 36
624 *Ibidem*, p. 39
625 *Ibidem*, p. 47
626 *Ibidem*, p. 61
627 *Ibidem*, p. 77
628 *Ibidem*, p. 118
629 *Ibidem*, p. 125

Iubirea este celestă, o adevărată hierogamie stelară, într-o imaginară linie:

> *Îmi ești tot așa de îndepărtată și de apropiată ca și constelația Dragonului. Raporturile dintre noi sunt triunghiulare și nu în linie dreaptă; aceasta e numai baza unui triunghi cu vârful atingând fundamentul.* Acesta este sensul zicalei – *căsătoriile se fac în cer*[630].

Nu avem altceva de făcut decât să adăugăm o dimensiune intelectuală dorului care să transforme vârtejul în vortex, în sferoid vibratoriu, *apă curată trecută prin piatră*[631].

Trăirea intensă a iubirii este pentru Vasile Lovinescu reacția unui suflet rafinat și profund rezonant la întâmplările cotidianului, știut fiind că *oameni apropiați* au avut despre el o imagine deformată, simplificatoare, joasă. Nu este un gest iconoclast acela de a aduce la lumină vorbele doamnei Lovinescu, cea care pare a fi locuit Agartha fălticeneană, fără a-i înțelege cu adevărat sensurile, rostul:

> *Lala a fost liber să facă ce vrea. Eu l-am considerat ca pe un copil. Eu nu mă încredeam în toate câte le spunea el [...]. L-am lăsat să-și facă toate voile, căci eram sigură că odată și odată se vor termina toate [...]. Îl vedeam, sau mai bine zis nu-l vedeam. [...] Poate l-am nedreptățit... el ședea în colțișorul lui și habar n-aveam ce se întâmpla cu el [...]. Era foarte delicat. Chiar când voia să mă mângâie, făcea gestul mai mult în aer [...]. Dacă nu eram eu, n-ar fi apărut nicio carte a lui. Adevărul e că a trebuit să vin tocmai aici ca să-l slujesc pe Lala. El era un contemplativ [...]. Gândește-te ce-am fi făcut dacă eram și eu ca el*[632].

Existența lui Vasile Lovinescu este aceea a unui *refugiat din calea cotidianului*, aflat într-un continuu hagialâc. Apropierea de moarte potențează sentimentul iubirii în care omul la apus își găsește un exil îndelung căutat:

---

[630] *Ibidem*, p. 101

[631] *Ibidem*, p. 142

[632] Roxana Cristian, *op. cit.*, p. 22

> *Draga mea Roxana, fac o sforțare imensă să-ți scriu câteva rânduri: am ajuns în tenebrele voiajului infernal. Sunt adumbrit de amurg*[633] (16.09.80). *Sunt așa de extenuat că simpla ridicare a stiloului îmi este o oboseală. Sunt gesturi de om viu și viața mă obosește. Nu-mi mai vorbește decât noaptea [...]. Nu mai citesc decât texte crepusculare*[634] (13.10.80).

O cantilenă pare că însoțește fiecare *respirație* epistolară:

> *Luciditatea ta e singurul lucru luminos în calvarul meu, busolă infailibilă*[635] (1.12.80). *Cred că fac o melancolie, din fericire cu rezistențe care sunt un fel de colac de salvare. Este o senzație de vid, în sensul sinistru al cuvântului, un fel de à quoi bon? care mă bântuie. Singurătatea spirituală, vitregia ambianței, una e să vorbești de ea, alta e s-o pătimești*[636] (7.03.81).

Răstignit între *singurătate spirituală* și *vitregie a ambienței*, Vasile Lovinescu trăiește *une maussade de fin de vie*, în spiritul guénonian, care definea metafizic Apocalipsa ca pe *une maussade fin de cycle*.

Asimțind moartea, simte *gustul de cenușă* ce însoțește un timp care trece, iar *cerurile sunt închise* pentru cel care se refugiază în *insule de amintiri, în care timpul este suspendat și în care peisajul joacă rolul preponderent, nu ființele umblătoare*[637]. În dictonul taoist *Si vous voulez voir des prodiges et contempler des merveilles, ne vous inquiétez pas de la distance des montagnes, ni de l'éloignement des rivières*[638] Lovinescu descoperă doctrina lui *departe dar nu prea departe*, un alt concept definitoriu pentru Opus Magnum.

Scrisorile crepusculare sunt un adevărat *catehism lucid al melancoliei.* Ca un presentiment, notează într-o scrisoare

---

[633] Vasile Lovinescu, *Scrisori crepusculare*, Ed. Rosmarin, București, 1995, p. 144
[634] *Ibidem*, p. 145
[635] *Ibidem*, p. 146
[636] *Ibidem*, p. 150
[637] *Ibidem*, p. 160
[638] *Ibidem*, p. 161

datată Aprilie 1977/noaptea, un text fabulos din Cioran – *Epitaf. Précis de décomposition* – pe care îl socotește *un marș funebru*:

> *A avut mândria să nu comande niciodată, să nu dispună de nimic și de nimeni. Fără subalterni, fără stăpâni, nu a dat ordine nici nu a primit. Sustras imperiului legilor, anterior binelui și răului, nu a făcut să sufere niciun (sic!) suflet. În memoria sa s-au șters numele lucrurilor; privea fără să perceapă, asculta fără să audă; arome sau parfumuri se împrăștiau în apropierea nărilor sale și a palatului său. Simțurile sale și dorințele sale au fost singurii lui sclavi; de aceea n-au simțit și n-au dorit. A uitat de fericire și nenorocire, sete și temeri; și dacă i se întâmpla să-și reamintească, disprețuia să le numească și să se înjosească astfel la speranță sau la regret. Gestul cel mai infim îl costa mai multe sforțări decât ar fi costat pe alții ca să întemeieze sau să răstoarne un imperiu. Născut obosit de a se naște, s-a vrut umbră; când deci a trăit? Și din vina cărei nașteri? Și dacă, viu, și-a purtat giulgiul prin ce miracol a ajuns să moară?*[639]

O apropiere între Vasile Lovinescu și Emil Cioran este posibilă, prin prisma unui adagiu excepțional din *Le néant roumain* (Polirom, 2009): *Cei care au înțeles sunt în general cei care au eșuat în viață; eșecul este indispensabil pentru înălțarea spirituală*[640]. Opera lui Vasile Lovinescu dovedește fără tăgadă că acesta a înțeles tocmai pentru că pare că a eșuat în viață, cel puțin în ordinea de suprafață a înțelesurilor.

Impregnat adânc în țesătura trăirilor lovinesciene regăsim și spațiul său vital, *Folticeniul*, împrejurimile, Moldova seculară, în general. Ceea ce pentru Cioran constituia *un paradis al neurasteniei, o provincie de un farmec trist, de-a dreptul insuportabil*[641] este, *au contraire*, pentru Vasile Lovinescu *Locul, Moldova cerească*, locul unde, conform

---

[639] *Ibidem*, p. 53

[640] *Ibidem*, p. 159

[641] Emil Cioran, *Exercices d'admiration*, Gallimard, Paris, 1978, pp. 52-55

Tradiției populare, a coborât o parte a Ierusalimului ceresc. Aerul este – aici – transcendent, iar locul rezistă cu obstinație noului:

> *Fălticenii rezistă asaltului din ce în ce mai virulent al modernizării. Când te uiți la dealurile dimprejur* ***ascensio montis*** *devine* ***ascensio mentis****. Totul e să adulmeci vestigiile*[642].

E Moldova miraculoasă, păstrând Tradiția, locul unde oamenii *odihnesc*, fiind una cu eternitatea: *Dudu odihnește într-o liniște de veacuri, în mijlocul unor orizonturi de tăceri, din dealuri, din lacuri, din munți*[643].

Ochiul inițiatului descoperă *crepusculuri miraculoase, verzi cu flăcări de safir, cu impresia netă că sunt numai oglindiri ale unei realități transcendente – boare de inefabil*[644].

De dincolo de munți se naște Împărăția verde:

> *Am avut un apus de soare definitiv, deasupra Băii. În clipa când ultima fărâmă de soare s-a cufundat pe tărâmul celălalt, a apărut Lumina Verde, dar de data asta în filigran, neperdeluită, nu un verde mintal, ci unul aevea. Un verde deschis. Verde sadea, dar cu Abisul între mine și el, iar Abisul era verdele însuși*[645].

Într-o *lectio divina, Contemplativul solitar* și *Tânăra vizitatoare,* sub pecetea unei erotici sublimate, săvârșesc inițierea, într-un univers oniric al unei Moldove dincolo de timp:

> *La masa rotundă din camera oaspeților, cu ferestrele spre Nada Florilor, ședeau pe două jilțuri alăturate Contemplativul și tânăra lui vizitatoare. În fața lor, albumul lui Albrecht Dürer era deschis la gravura* ***Melancolia****. Cu o zi înainte descifraseră* ***Cavalerul și Moartea*** *[...]. Într-un moment de grație, Contemplativul dăruise însoțitoarei sale, ca un nou Merlin, castelul nevăzut de pe creasta Halmului*[646].

---

642 Vasile Lovinescu, *Scrisori crepusculare*, Ed. Rosmarin, București, 1995, p. 64
643 *Ibidem*, p. 11
644 *Ibidem*, p. 116
645 *Ibidem*, p. 108
646 Roxana Cristian, *op. cit.*, p. 156

Universul lovinescian – Țara de Sus, Moldova tainică în curgerea ei de veacuri – amintește spațiul sadovenian cu o fundamentală deosebire, însă; pentru Vasile Lovinescu, locul este acela unde se petrece miraculos *simbioza lui Amor cu Gnosis, miracol al lui Luce intellettual piena d'Amore*. Și prin aceasta, Vasile Lovinescu își dovedește unicitatea.

Nu am găsit nicio referire critică la stilul expresiv lovinescian, chiar dacă se vorbește, vag, despre un anumit tip de magie pe care textul o exercită asupra cititorului.

În hermeneutica basmelor lui Creangă sau în *Jurnalul alchimic*, literatul stă în umbra alchimistului în căutarea sa metafizică; emoția se ascunde, cel mai adesea, în spatele construcției de idei. Când, însă, Vasile Lovinescu se lasă pătruns de Eros și cotropit de melancolie, stilul găsește o vibrație particulară, cucerind estetic.

Lovinescu îi scrie Roxanei Cristian, urmând un cod care se refuză celor din exterior: fragmente muzicale, versuri, aluzii, trimiteri culturale refac, în scris, traseul dintre ei. Pentru că ea *nu este lentila, ci ochiul meu*[647], imagine poetică de un rafinament nichitastănescian.

Hiperbola neașteptată, cu o mare forță expresivă – *liniște de veacuri*[648], *orizonturi de tăceri*[649] sau *zile excepțional de limpezi*[650] își găsesc în Vasile Lovinescu un teoretician al literaturii: *Ca orice lucru în lume, gramatica ne obligă la o viziune superlativă a universului [...]. Superlativul epuizează toate posibilitățile firii*[651].

Neologisme rafinate – *Folticeniul e sinistru*[652], *timp glacial*[653] stau alături, într-o perfectă armonie, cu regionalisme

---

647 Vasile Lovinescu, *Scrisori Crepusculare*, Ed. Rosmarin, București, 1995 p. 68
648 *Ibidem*, p. 11
649 *Ibidem*
650 *Ibidem*
651 *Ibidem*, p. 44
652 *Ibidem*, p. 12
653 *Ibidem*, p. 83

fascinante – *sitișca stelelor*[654].

Lovinescu vorbește domol, moldovenește, cu *matale*. Se adresează Roxanei cu *drăguța mea*[655], pentru ca apoi să explodeze metafizic: *sâmburi de argint lunar*[656] sau *adumbrit de amurg*[657]. Simte prezența spirituală a Roxanei – *melancolia mea nălucește un umăr stâng*[658] – atunci când se apleacă asupra foii virgine de hârtie, *singurul substitut autentic și legitim al Indicibilului*[659].

Metafora și hiperbola țes lumea la începuturile ei, iar determinările curg într-o ritmicitate seducătoare: *Suntem unul în fața altuia. Tăcere. Deodată se iscă între noi o Moldovă tainică curgând imobil într-o tăcere și o liniște de veacuri.*

Cupă de safir, smarald miezonoptic, dar de Rege Mag, purtătoare a Graalului meu. De ce nu ai fi toate acestea în lumea metamorfozelor?[660].

Vasile Lovinescu este creatorul *pastelului metafizic*, dacă sintagma nu pare prea îndrăzneață: *Păduri de argint, de fagi și de stejari, cu poiene în care pășteau cerbi și ciute. O masă enormă de tăcere încremenită. [...] În dosul munților, inaccesibil, pe celălalt tărâm, Ceahlăul, clopotniță a Dumnezeirii. La toate zările,* ***fiorul fără moarte***[661].

Vasile Lovinescu este un stilist desăvârșit atunci când omul din spatele obrăzarului își eliberează, ca pe un dar de preț, emoția.

---

[654] *Ibidem*, p. 22
[655] *Ibidem*, p. 93
[656] *Ibidem*, p. 33
[657] *Ibidem*, p. 77
[658] *Ibidem*, p. 125
[659] *Ibidem*, p. 88
[660] *Ibidem*, p. 32
[661] *Ibidem*

Capitolul VIII

Împlinirea cercului: Moldova interioară și Tărâmul inițiatic

8.1. *Incantația sângelui* – sau despre *Moldova agarthiană*

Eseul *Incantația sângelui* constituie una dintre coordonatele esențiale ale operei lovinesciene, completând coordonata astrală a Magna Opera și (re)confirmând faptul că Vasile Lovinescu locuiește, spiritual și afectiv, într-o *Moldovă interioară, perpetuă, de dincolo de timp și loc*[662], *exilat* în *Folticeniul* oniric, ca într-o *Moldovă agarthiană*[663]. În Moldova exterioară (Țara de Jos) se trece *pe o punte strâmtă*[664], aidoma *barzach*-ului, ca un istm între două lumi.

În versurile eminesciene din *Mușatin și codrul*, Vasile Lovinescu descoperă imaginea unei Moldove onirice, ieșind din timp și spațiu, *polară, inaccesibilă și inviolabilă*[665]. E o țară cu care spiritul său se solidarizează în termenii unei relații pe care o inițiase Sadoveanu:

> *Nu cumva țara de Sus desemna un ținut suprem, Țara de dincolo de negură? În acest caz,* **Sus** *este sinonim cu* **Nord** *și* **Țara de Sus** *cu Hyperborea, mai ales că toată*

[662] *Idem*, *Incantația sângelui*, Editura Institutul European, Iași, 1993, p. 129
[663] *Ibidem*
[664] *Ibidem*
[665] *Ibidem*, p. 128

invocarea eminesciană concernă o țară virgină, primordială[666].

Acest Ținut miraculos este populat de oameni cu o *calificare inițiatică*, avându-l ca simbol pe Ciubăr Vodă, o emblematică permanență a Moldovei ezoterice.

Grupuri secrete, compuse din citadini, mai ales, dar și din țărani cu calificări inițiatice, *slabi de minte dar tari de virtute* dețineau cheia mitică, tradiția sacră. Acești rurali, fie ei *deficienți în înțelegerea noțională a lumii*[667], dovedeau o vastă înțelegere a aspectului mitic al universului. *In virtus,*Vasile Lovinescu descoperă sensul primordial sinonim cu acela al *calificării inițiatice*. Din această perspectivă, enigmatica frăție de cruce dintre Creangă și Eminescu devine lesne de explicat, cu observația fundamentală, susținută, de altfel, în mai multe lucrări ale lui Vasile Lovinescu, că humuleșteanul *este cutia de rezonanță a lui Eminescu*[668]. Stau ca probe, *hieratice și severe formule de doctrină sacră*[669] în meditațiile de tinerețe ale poetului, *nebăgate în seamă până acum*[670]:

> *Adevărat cum că poezia nu are să descifreze, ci din contră are să încifreze o idee poetică [...] în simboalele și hieroglifele imaginelor sensibile, numai cum că imaginele trebuie să fie, să constituie traina unei idei, căci ele altfel sunt colori amestecate fără înțeles (Mss. 2257, fol. 6 Iv.)*[671].

Presupoziția de la care pleacă Vasile Lovinescu este aceea că Ion Creangă a avut rol de *prezență pe lângă Eminescu*, ceea ce înseamnă că humuleșteanul era, de fapt, adevăratul ***Superior Necunoscut*** – *în formare masonică*[672]. E adevărat, hermeneutul recunoaște că afirmația este *nedemonstrabilă*, urmând ca *lumina crepusculară* a versurilor să irizeze atari

---

666 *Ibidem*

667 *Ibidem*, p. 95

668 *Ibidem*

669 *Ibidem*

670 *Ibidem*

671 *Ibidem*

672 *Ibidem*, p. 96

concluzii pentru cititorii ambilor scriitori.

Incantația sângelui este eseul fundamental pentru înțelegerea conceptului de *Moldovă agarthiană*, *un câmp de interferențe* ale unor *Mari Spirituali*. Ecourile de dincolo de timp și spațiu se condensează în

> *anumite puncte sacre geografice [...] fiind fixate în sensul alchimic al cuvântului, în ființe anonime, descondiționate de servituțile planului nostru de existență și, prin aceasta, calificate să fie depozitarii ascunși ai tezaurului inițiatic tradițional, ființe născute prin litogeneză din* ***pietre de hotar***[673].

Transmiterea depozitarului sacru se face *măsluit și criptic*, atât în limbaj folcloric, cât și prin intermediul literaturii culte *când persoana aleasă are vocația necesară, o structură mentală și psihică receptivă și talentul cerut de exigențele răspândirii*[674].

Mitul se oglindește atât în sufletul popular, cât și în intelectul marilor scriitori, exemple – de altfel, recurente în opera lui Vasile Lovinescu – fiind Dante, Shakespeare, Goethe sau Dostoievski.

Coborând privirea spre *cercul strâns* al literaturii noastre, Vasile Lovinescu creionează primul tablou al literaților moldoveni din seria inițiaților *mai mult sau mai puțin conștienți*:

> *Negruzzi, Stamate, Alecsandri, scriitori din grupul lui Asachi, Creangă, mai târziu [...] Hogaș și Sadoveanu. Nu mai încape îndoială că putem pune în rândul* **sacrificialilor** *și pe Eminescu*[675].

Sacrificialii, iată o calificare literară pe care Vasile Lovinescu o declanșează, spre analiză și sinteză criticii noastre, cu tot ceea ce ține de un astfel de *gest de ziditor*. Pentru o analiză cât mai corectă, hermeneutul ne solicită să înlăturăm prejudecata estetică prin care se statuează că *o operă de mare*

---

[673] *Ibidem*, p. 98
[674] *Ibidem*
[675] *Ibidem*, p. 99

valoare nu poate avea sensuri ascunse[676]. Ar fi mult mai profitabil să înțelegem *în ce măsură un mare scriitor este conștient de valoarea inițiatică a miturilor din predania lui (căci) aici este adevărata* ***Artă a Balanțelor****, în sensul alchimic al cuvântului*[677].

Pentru Vasile Lovinescu, o atare ipostază, de teoretician și interpret al literaturii române, are șansa de a regăsi sensurile unei generații istorice și de a reîntocmi clasificări și calificări insolite, având forța unei necesare provocări.

Excursum-ul lovinescian privește câteva teme din postumele eminesciene, fiind socotit, de la bun început, *o alergare după vestigium pedi*, după coada curcubeului; în ciuda refuzului unei hermeneutici clasice consacrate, demersul mitocritic al lui Vasile Lovinescu rămâne unul extrem de minuțios și atent la reliefarea celor mai neașteptate semnificații. Spre exemplu, hermeneutica la *Călin Nebunul*, poem cu mare valoare inițiatică, întrevede în eroul eminescian un inițiat din aceeași familie spirituală cu Ciubăr Vodă, eroul legendar al Moldovei, identificat cu Graalul. Săgetează textul întrebările retorice – o adevărată tehnică a discursului hermeneutic – despre o masonerie moldovenească dincolo de negură:

> *Ne întrebăm dacă n-au existat în Moldova o lojă sîngeriană și una bogdaniană: una de rigoare tantrică, alta de mizericordie, amândouă autentice și complementare*[678].

Ciubăr Vodă și Gruiu Sînger sunt regi ai Graalului, dar,

> *după cum rege al Graalului nu poate fi decât unul singur, înseamnă că este vorba de aceeași ființă fără nume*[679]*. Tot așa, Novăceștii și Sîngereștii sunt o* ***race facé****, binecuvântată de la începutul veacurilor, ca rasa lui Abraham*[680].

[676] *Ibidem*
[677] *Ibidem*, p. 100
[678] *Ibidem*, p. 110
[679] *Ibidem*, p. 122
[680] *Ibidem*

Continuând pe axa timpului, Pileati, casta supremă dacică, avea un dublu caracter – sacerdotal și regal – ca și dinaștii Graalului.

Vasile Lovinescu coboară adânc în istorie; dincolo de adevărurile fixate prin dovezi de netăgăduit, intră în *timpurile neistorice*, cum le numea Anton Dumitriu, pentru care acestea *nu sunt o problemă de istorie*. De aici și posibilitatea de a *re-crea mitic țara*, construind temeiuri pentru o nouă definire a prezentului.

Incantația sângelui este una dintre cele mai surprinzătoare exegeze ale poeticii eminesciene, socotit de Vasile Lovinescu

> *altisimul poet participant la un secret polar superlativ pe vremea aceea și* ***complice*** *cu anumite ființe deținătoare ale acestei taine dintre care singurul cunoscut a fost, probabil, Creangă*[681].

Faptul că Eminescu a vorbit cu un secol înainte de Guénon despre întrunirea într-un singur principiu și o singură ființă a Dublei Puteri, sacerdotale și regale, așa cum reiese din poemul *Miron și frumoasa fără corp* dovedește, pentru Vasile Lovinescu, statutul de inițiat al lui Eminescu, într-o Moldovă eternă și astrală, mărturisită inițiatic de oamenii ei.

---

[681] *Ibidem*, p. 156

Capitolul IX

Discursul alchimic

9.1. Magnum Opus

Considerat de Vasile Lovinescu un *opus hierarchicum et catholicum*, conceptul alchimic *Opus Magnum* este, de fapt, expresia unei permanente căutări interioare, *un elan al întregii făpturi spre reintegrare*[682]. Considerentele lui Lovinescu împrumută termenii lui Eliphas Lévi (Alphonse Louis Constant), autorul unei celebre istorii a magiei și creatorul teoriei luminii astrale, pe care, fără îndoială, hermeneutul român l-a citit, cu toate că nu s-a vorbit, până acum, de o legătură intelectuală cu autorul *Marelui Arcan sau al ocultismului revelat*.

E adevărat că Vasile Lovinescu vorbește în jurnalul său alchimic despre Magnum Opus; la fel de adevărat este, însă, că el nu și-a propus niciodată să închege un asemenea demers pentru posteritate, așa cum și despre etapizarea cromatică/alchimică trebuie să vorbim cu o anumită precauție, cât timp autorul nu stabilește el însuși ierarhii, delimitări, taxonomii.

Pentru Umberto Eco,

> *adevăratul și unicul rezultat al Magnum Opus este viața cheltuită în a urmări Magnum Opus,* ***proiect semiozic*** *prin excelență. [...] Adeptul cunoaște numai ceea ce discursul său alchimic îi sugerează în mod obscur,*

[682] *Idem*, *Exerciții de meditație*, Editura Rosmarin, București, 2000, p. 141

lăsându-l în permanență bănuitor că, de fapt, ele nu s-au petrecut niciodată[683].

Prima parte a definiției lui Eco pare a descrie demersul lui Vasile Lovinescu; în schimb, a doua parte, vorbind despre bănuiala ascunsă a unei construcții ideatice fantasmagonice, nu pare a caracteriza demersul lovinescian, căci el nu practică, în termenii lui Eco, *o alchimie simbolică în care secretul și masca sunt fundamentale*[684].

Vasile Lovinescu construiește – cu inteligență și bună-credință – un edificiu intelectual prin care, recuperând Tradiția, îi dă acesteia o funcțiune națională, reconstruind astfel axele viitorului, de-acolo de unde acestea păreau rupte. În egală măsură, pe urmele Sfântului Augustin, Vasile Lovinescu împrăștie Lumina, căci singura rațiune de a simboliza este aceea de a pune în lumină și de a trece în spiritul celuilalt propria bogăție spirituală.

Magnum Opus lovinescian este *o continuă coborâre a Cerului și o înălțare a Pământului*, ceea ce lasă impresia că realizarea hermetică a lui Magnum Opus stă, toată, în puterea unei rugăciuni:

> *Dumnezeule, care îți arăți minunile Tale întru Adânc, îndură-te de noi și, precum întru început ai dezvrăjit Adâncul și ai arătat pământul ferm, tot așa dezvăluie și nouă acum Pământul ca să nu pierim*[685].

Supremul Magnum Opus înseamnă

> *dibuirea punctului unde mitul începe să țeasă în viața de toate zilele, în dezvăluirea întrepătrunderilor într-un tot indiviz. Nu există două lumi, ci numai continuitatea unui țesut cosmic a cărui băteală și urzeală se află la un pas, infitezimal, una de alta. A trăi mitologic viața înseamnă să trăiești natura în mod supranatural, ceea ce e posibil oricui și oricând*[686].

Vasile Lovinescu își creează propria *semiosferă*, cum o

---

[683] Umberto Eco, *Limitele interpretării*, Editura Polirom, Iași, 2007, pp. 88-89
[684] *Ibidem*, p.89
[685] Vasile Lovinescu, *Scrisori crepusculare*, Editura Rosmarin, București, 1995, p. 9
[686] *Ibidem*, p. 41

numea Eco, propriul univers simbolic, aidoma unui zid de protecție în fața violenței pe care o au lucrurile. Refugiul într-o lume a semnelor este un mod de a se proteja împotriva *vitregei ambianțe* pentru Vasile Lovinescu.

Fără îndoială că omul și semnele se educă reciproc și își împrumută generos aceeași substanță, omul trăind în universul simbolic, iar mitul și religia sunt părți ale acestui univers.

Toate acestea fac din om un *cititor* și un *interpret* al lumii, iar Vasile Lovinescu, în sensul înalt al sintagmei, este unul dintre aceștia. E adevărat, unul singular, rupând punți cu fiece pas al urcușului său mitic, dar având puterea de a continua dincolo de tăcerea celorlalți. Căci, spunea Greimas, *stilul nu constă în libertatea de a spune altfel,* ***ci de a spune altceva***.

9.2. Prezențe constante în alchimia simbolică a lui Vasile Lovinescu

Forțele care condiționează cosmosul sunt solve și coagula, *involuție, evoluție, aspir, respir, Cain și Abel, timp și spațiu. [...] Lăsate la voia lor, solve și coagula atomizează toată manifestarea*[687].

Resimțirea ființei noastre se face prin această alternanță. Vasile Lovinescu vorbește în termenii lui Gustav Meyrink despre o *stare de veghe continuă*; veghea este luciditate, iar luciditatea e perfecțiune. *Resimțirea omului de către el însuși*, (re)actualizând Androginul din noi, este un concept fundamental pentru înțelegerea *mentalității alchimice* a lui Vasile Lovinescu, pentru care separațiunea pasiunii și a instinctelor de trăirile astrale este *operațiunea cea mai importantă din Magnum Opus*.

A obține piatra filosofală înseamnă atingerea inițiatică a cunoașterii pentru Vasile Lovinescu, momentul iluminării,

---

[687] *Idem*, *Exerciții de meditație*, Editura Rosmarin, București, 2000, p. 30

experiența, ca orice experiență inițiatică, fiind una inefabilă. Procesul alchimic are etape și instrumente necesare.

Cele trei etape alchimice – *negru, alb și roșu – nigredo, albedo și rubedo* – (la origine era inclusă o a patra etapă, *citrinitas*, asimilată astăzi cu rubedo) – corespund ritmului astronomic – noapte, zi, soare – sau simbolizează moartea și resurecția. Descompunerii materiei îi urmează sublimarea, iar finalul înseamnă triumful solar. Putrefacția eliberează cei doi agenți primordiali ai Operei – *sulful,* principiul cald, masculin, și *mercurul,* principiul rece, feminin.

Instrumentul fundamental al demersului alchimic este *athanorul*, dar pot fi folosite și alte vase, toate desemnate prin nume simbolice: *ou filozofic*, *pântec matern*, *pelican*, *sferă*, *mormânt*, *Ciubăr*, toate acestea constituind prezențe constante în alchimia simbolică a lui Vasile Lovinescu.

Pentru Umberto Eco,

> *alchimistul simbolic revitalizează mitologia clasică și însăși doctrina clasică pentru a demonstra că miturile de geneză și de transformare [...] erau metafore care făceau aluzie la practica alchimică*[688].

Dincolo de discuția pe care o poate genera această afirmație aplicabilă operei lui Vasile Lovinescu, putem avansa, mai degrabă, o altă asumpție a lui Eco, ce poate defini Opus Magnum lovinescian:

> *Piatra Filozofală ar fi, în accepțiunea teoretică, atingerea inițiatică a cunoașterii. Heinrich Khunrath în al său* ***Amphiteatrum Sapiential Aeternae*** *(1609) identifică* ***Piatra*** *cu* ***Hristos***[689].

Un text târziu, din *Scrisori crepusculare* poate fi cheia acestei *speculații* cu privire la ecuația dintre *androginia christică* și *Piatra filosofală*:

> *Hristos Sacrificator, Sacrificiu și Altar. E Holocaustul veșnic în fața lui Dumnezeu. Ca Sacrificator (Mare Preot) în fața Celui Veșnic, face liturghia cosmică, care, în*

[688] Umberto Eco, *Limitele interpretării*, Editura Polirom, Iași, 2007, p. 90
[689] *Ibidem*, p. 89

același timp, e o laudă perpetuă Domnului și un sacrificiu. Sub acest aspect, Hristos se identifică cu Omul Universal (Adam Kadmon), iar Hristos se naște în noi ca Sfânta Fecioară, Hristos căruia hermetiștii îi spun și Piatra filozofală[690].

Fiecare eseu/creație/analiză din Magnum Opus este rodul unul proces alchimic. *În negru și roșu mergem orbește, putem cădea în toate gropile pe care ni le întinde Iadul*[691], afirmă Vasile Lovinescu, atent la fiecare pas să înlăture imperfecțiunea.

Copiind eseul *Harap-Alb*, se întâlnește, ca și eroul său, cu dihănii și aventuri:

> *E curios că munca asta îmi dă în același timp lumină intelectuală, dar, totodată și contradictor, mă sensibilizează, mă excită nervos, îmi dă* ***une sensibilité d'écorché***[692].

Florin Mihăescu consideră că

> *trecerea de la mercur la sulf, de la argint la aur, de la piatra brută la piatră filozofală, în acest* ***opus alchemicum*** *[...] este deplina realizare spirituală a lui Magnum Opus lovinescian*[693].

În cazul unui spiritual, notează Mihăescu, scrisul este pentru început o separare de exteriorul adesea frivol, apoi un auxiliar al concentrării, un suport ce favorizează materia primă ca sursă a meditației, urmând coagularea în jurul unei teme:

> *Te rog să înțelegi starea mea pasturientă: ori e numai o iluzie? Dar mă simt la punctul de interferență al unor lucruri stranii care se învălmășesc în mine fără măcar să catadicsească să-și dezvăluie identitatea*[694].

Următoarea etapă este un *solve-coagula* ce reduce substanța la esențial – *excesus mentis* – pentru ca procesul să se

---

690 Vasile Lovinescu, *Scrisori crepusculare*, Editura Rosmarin, București, 1995, pp. 89-90

691 *Idem, Exerciții de meditație*, Editura Rosmarin, București, 2000, p. 132

692 *Idem, Scrisori crepusculare*, Editura Rosmarin, București, 1995, p. 18

693 Florin Mihăescu, Roxana Cristian, *op. cit.*, p. 37

694 Vasile Lovinescu, *Scrisori crepusculare*, Editura Rosmarin, București, 1995, pp. 21-22

finalizeze alchimic prin sublimare – *o cristalizare de mare finețe și puritate*[695]. Tot din sursele celor extrem de apropiați, redefinim în spirit lovinescian Athanorul, vasul *încărcat de puieții, germenii nepieritori, nedestructibili care așteaptă Învierea*[696].

Una dintre frazele memorabile ale Roxanei Cristian poate servi de concluzie, dincolo de metaforă, descoperind esența parcursului alchimic al lui Vasile Lovinescu, care *ca un psihopomp al hagialâcurilor interioare și-a condus mica barcă spre propria desăvârșire*[697].

Toate paginile pe care le numim alchimic *Opus Magnum* sunt, de fapt, *salturi din lumină în lumină pe scara intelecțiunii*, cu grija de a aduna și de a păstra tot ce este prețios, într-o lume în decădere.

Fidel devizei alchimice *Rassembler ce qui est épars,* Vasile Lovinescu rămâne Omul născut pentru a cunoaște; îl regăsim simbolic în epitaful războinicului constelațiilor – Ieyesu Tokugawa:

> *Ici est la cime. La multitude en bas, vit comme elle peut. Cet homme avait décidé non point de vivre, mais de connaître*[698].
>
> *Nu se va ști niciodată dacă ea (alchimia n.n.) vorbește cu adevărat despre metale și vrea cu adevărat să producă aur sau dacă întreg limbajul alchimist și ritualurile lui privitoare la operații nu vorbesc despre altceva, despre vreun mister religios, despre natura însăși a vieții sau despre o transformare spirituală*[699].

Speculând o presupusă ambiguitate, Umberto Eco aduce patru mari reproșuri discursului alchimic, în capitolul *Discursul alchimic și secretul amânat* al volumului *Limitele interpretării*. Primul ar fi acela legat de o *interpretare*

---

695 Florin Mihăescu, Roxana Cristian, *op. cit.,* p. 37

696 Roxana Cristian, *op. cit.*, p. 8

697 *Ibidem*, p. 8

698 *Ibidem*, p. 58

699 Umberto Eco, *Limitele interpretării*, Editura Polirom, Iași, 2007, p. 84

suspicioasă, definită ca o agilitate flexibilă cu care cel ce rostește discursul acceptă orice criteriu de asemănare. Un altul îl constituie *folosirea unor date nedocumentate,* mărturii neprecise, fondate pe *se spune*.

Umberto Eco observă că acest artificiu este resimțit ca legitim într-un cadru mistic în care orice stare tradițională e luată de bună ca document în regulă. O a treia observație critică pe care o aduce U. Eco este aceea ce ține de *paradigma învăluirii*, conform căreia imediat ce un text devine sacru pentru o anume cultură, se declanșează cu el jocul lecturii suspicioase și, deci, al unei interpretări neîndoielnic excesive (acest aspect fiind ilustrat cu texte din Dante, Shakespeare sau Rabelais; adică, tocmai cei de care Vasile Lovinescu se simte apropiat și care constituie repetat obiectul hermeneuticii sale).

În fine, am lăsat la urmă ultimul reproș al lui U. Eco, acela socotit a fi *excesul de uimire*, însemnând propensiunea spre a considera semnificative elementele ce *sar imediat în ochi*.

Gândirea hermetică face uz de un principiu de *falsă tranzitivitate*, încălcând, astfel, elementul fundamental al economiei textuale care ar valida o interpretare acceptabilă. Fiecare obiect, lumesc sau ceresc, ascunde un *secret inițiatic*, gândirea hermetică transformând întregul teatru al lumii în fenomen lingvistic, sustrăgând limbajului orice putere comunicativă.

Umberto Eco descoperă că în magia teurgică și în filologie, principiul raționalist a lui *post hoc ergo propter hoc* este înlocuit cu principiul lui *post hoc ergo ante hoc*, cunoscută și prin formula *succesiunea implică legătura cauzală*. Strategia este considerată o eroare logică, din categoria *cauzelor îndoielnice*.

Post hoc este însă fundamentul gândirii magice, unul dintre elementele esențiale în lupta pentru supraviețuire a omenirii, cea care ne permite să dăm sens unei lumi, uneori de neînțeles, oferindu-ne confortul de a crede că o controlăm.

Într-o lucrare recentă a lui Matthew Hutson – *The 7 Laws of Magical Thinking* – descoperim puncte de sprijin necesare pentru a înțelege gândirea magică, sub forma a șapte aserțiuni: obiectele conțin esențe; simbolurile au putere; acțiunile au consecințe îndepărtate; mintea nu are limite; sufletul continuă să trăiască; lumea este vie; totul se întâmplă cu un motiv.

Aceste șapte afirmații constituie, în opinia lui Matthew Hutson, țesătura gândirii magice. Fie doar și crezând în puterea rugăciunii, Vasile Lovinescu este, evident, un adept al gândirii magice și de aici discuția privind implicarea metodei lui Umberto Eco aplicată lui Lovinescu. Ea devine inconsistentă, deoarece folosește instrumente analitice într-o lume fondată pe o altă înțelegere.

Pericolul acesta pândește, la orice pas, hermeneutica operei lui Vasile Lovinescu. Poți fi mereu pradă seducției, poți admira dincolo de obișnuit valoarea intelectuală evidentă. Important este să dezvălui ceea ce se impune a fi dezvăluit.

Nu aceste *unelte critice* au darul de a diseca Opus Magnum, pentru că nu poți diseca raționalist inefabilul, trăirea inițiatului. La fel de adevărat este, însă, că e necesar să interogăm texte și contexte – cum afirmă prof. Dan Terian – și nu simboluri sau versuri izolate

> *pe care să le asociem, pe baze pur analogice, cu alte simboluri sau versuri din infinitul Tradiției. Nu de alta, dar după cum avertiza Umberto Eco, într-o acidă critică a acestui tip de semioză hermetică, [...] fiecare lucru are raporturi de analogie, de continuitate și de asemănare cu orice alt lucru*[700].

[700] Dan Terian, *Codul lui Cernătescu*, în *Cultura literară*, nr. 307, 20 ianuarie 2011

Capitolul X

Scrisul ca alchimie – perspectivă critică

10.1. Critica *de aproape*

Dicționarul Scriitorilor Români (editat de Fundația Culturală Română în 1998, sub coordonarea lui Mircea Zaciu, Marian Papahagi și Aurel Sasu), îl consideră pe Vasile Lovinescu *cel mai de seamă reprezentant al ezoterismului românesc*[701]. O definiție corectă, dar care nu dezvăluie și nici nu clarifică îndeajuns complexitatea personalității sale.

Ne propunem ca, în rândurile care urmează, să conturăm fațetele din care se constituie portretul lui Vasile Lovinescu. Opiniile critice vin, cu deosebire, de la cei care i-au fost apropiați sau care sunt familiarizați cu opera sa și surprind prin profunzimea lor.

Un portret admirabil al lui Vasile Lovinescu este conturat de Alexandru Paleologu, care, prin *Treptele luminii sau calea către sine a lui Mihail Sadoveanu* se înscrie în galeria restrânsă a ezoteriștilor români:

> *Coherenţa gândirii lui Vasile Lovinescu, logica sa implacabilă şi talentul de scriitor fac ca lucrările sale să fie citite cu aviditate, fiind extrem de stimulatoare intelectualmente şi nelăsându-l pe cititor în starea anterioară lecturii lor; prin aceasta vreau să spun că,*

---

701 Mircea Zaciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, *Dicționarul Scriitorilor Români*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1998, p. 768

independent de adeziunea sau rezervele pe care le întâmpină, lucrările sale au un efect maieutic de natură a provoca inteligenţele la maximul lor de cuprindere [...], introduc în intimitatea spirituală a unei minţi excepţionale, ce nu s-a aflat niciodată în pauză şi nu pot decât produce acelaşi efect asupra cititorilor săi. Salutar antidot la tendinţa de lene mentală a lumii contemporane şi la uşurinţa cu care se acceptă fără examen locurile comune ce paralizează spiritul critic şi inteligenţa[702].

În prefața la eseul *Sunt Lacrimae rerum*, publicat în RITL, iulie-decembrie 1988, sub pseudonimul Victor Dumitriu, într-o perioadă când nu avea drept de semnătură, Andrei Pleșu face câteva precizări:

*nu avem de-a face cu un exeget obișnuit și cu ceea ce se cheamă, îndeobște, un studiu. În chiar cuprinsul textului, autorul recunoaște că a adoptat **metoda mersului în zig-zag**, că exemplificările se succed **fără prea mare suită logică**, pe scurt, ni se oferă atât o construcție hermeneutică de tip curent, cât o experiență spirituală, un mod de a conviețui cu simbolul, reunind, printr-o intimă alchimie, diversele niveluri și sensuri. Scrisul este un exercițiu secundar, rezidual aproape [...] un proces de identificare cu labirintul unui greu frecventabil **mundus imaginalis***[703].

Despre dificultatea de a pătrunde în opera lui Vasile Lovinescu vorbește și Mihai Constantineanu:

*O carte a lui Vasile Lovinescu nu e o lectură ușoară. Dificultatea vine în primul rând de la stilul său pe care singur l-a numit **capricant**, căpresc adică sau capricios. Dificultatea mai vine, și mai ales, de la scriitura sa, extrem de strânsă, densă, fără dezvoltări explicative, aproape criptică, cu asocieri amețitoare, prin iuțeala și prin caracterul lor abrupt. Pe de altă parte, lectura lui Vasile Lovinescu presupune o familiarizare și o cunoaștere solidă, amănunțită a mitologiei și a simbolismului marilor tradiții, a alchimiei, hermetismului,*

---

[702] Florin Mihăescu, Roxana Cristian, *op. cit.*, p. 239

[703] Victor Dumitriu, *Sunt Lacrimae rerum*, în RITL, iulie-decembrie 1988, *apud* Florin Mihăescu, Roxana Cristian, *op. cit.*, pp. 224-225

> *cabalei, budismului, vedantei, taoismului, sufismului, căruia i-a aparținut prin inițiere*[704].

Într-un excelent eseu – *Vasile Lovinescu sau Evanghelia Melancoliei* – publicat în revista *Luceafărul* în decembrie 1990, când numele lui Vasile Lovinescu începea să fie tot mai cunoscut, bulversând spiritualitatea românească, Dan Stanca, probabil *unicul romancier român care are în fundalul operei sale ideile și simbolurile doctrinei sacre*[705], se folosește de o retorică adesea capricantă pentru a contura portretul lui Vasile Lovinescu:

> *În fața scrierilor lui Vasile Lovinescu exegeza dă din colț în colț [...] într-adevăr, prin insolitul esteticii sale, acest autor [...] incomodează și rănește [...], dar nu-i acesta semn de mare noblețe intelectuală și literară? Căci scriitorul care-l bulversează pe critic îi răstoarnă dictatura. Vasile Lovinescu este autorul care înfricoșează și alină. Pulverizează inerția și transformă schijele în fulgi milostivi [...]. În democrația cărților de tot felul, opera lui Vasile Lovinescu operează direct pe cord și coase rana cu fir de aur [...]. Scrierile lui Vasile Lovinescu formează o Evanghelie a melancoliei deoarece vârsta de fier [...] doar melancolicii pot deschide porți de diamant dincolo de astrul ce se pregătește să moară*[706].

În volumul consacrat lui Vasile Lovinescu – *Contemplatorul solitar* – Dan Stanca face o observație interesantă privind conceptul de *geografie sacră* așa cum apare în *Dacia Hiperboreană*:

> *Trebuie remarcat că [...] prin urcarea spre origini, spiritualitatea pierde treptat specificul naţional şi capătă valoare universală, nu în sensul convenţional-*cultural*, ci chiar în sensul posibilei transcenderi a oricăror limite. Dacia Hiperboreană nu e România naţionalistă, dar ceea ce e bun şi autentic în naţionalismul nostru se regăseşte în acea Dacie Felix în care adevăraţii intelectuali au crezut fără să se simtă deloc ridicoli. Este şi cazul lui Vasile*

[704] *Ibidem*, p. 229
[705] *Ibidem*, p. 279
[706] *Ibidem*, pp. 233-235

Lovinescu care a demonstrat prin această carte patriotismul său deasupra **norilor** *propagandistici pe care anii treizeci îi aduceau în ţară. La romani, în cele mai vechi inscripţii şi în cântările saliene, Cerul apare sub numele de Caelus Manus sau Duonus Cerus. Or, în România se găsesc nume aproape identice Căli-man, Carai-man, Domnul Cer, date unor munţi sacri şi unor fiinţe. Observaţia aceasta aparent simplă, dar foarte importantă, potrivit căreia şi munţii, şi fiinţele primesc aceeaşi denumire, probează sacralitatea unui pământ unde munţii nu sunt pietre moarte, iar oamenii nu sunt humanoizi. A trăi pe un pământ viu modifică radical sensul vieţii. Toate decriptările lui Vasile Lovinescu, Tulcea (Tula), Sulina (Selene), Letea (Leto) dovedesc preocuparea sa de a nu face metafizică în abstract, conceptual, ci în concret, vrând să întâlnească elemente mitice în date geografice. Aceasta se numeşte geografie sacră*[707].

Teodoru Ghiondea, un guénonist statornic, accentuează rolul fundamental jucat de opera lui Vasile Lovinescu în încercarea inițiatului de a depăși zona tenebrelor și a purității fără egal a mesajului tradiției românești:

Rostul adânc al scrierilor (lovinesciene) este acela de a ne conduce spre un orizont spiritual, intelectual total, decisiv, pregătindu-ne pentru întâlnirea cu acel Adevăr care, odată cunoscut, eliberează pentru totdeauna din tenebre [...]. Nuanţele abundente şi de cea mai rafinată subtilitate sunt secretate de o limbă românească de un stil impecabil, tradiţional şi universal deopotrivă, în aceeaşi măsură fulgurant şi riguros [...] universalitatea mesajului, a conţinutului este de o puritate fără precedent în tradiţia românească, îmbrăţişând structurile elementare fundamentale ale tuturor tradiţiilor[708].

Ahile Verescu, un alt guénonist dedicat, într-un emoționant exercițiu de imaginație, surprinde dăinuirea neînserată a mesajului lovinescian, ca purtător al tradiției

---

[707] Dan Stanca, *op. cit.*, p. 105

[708] Ahile Z. Verescu, *Discipoli guénonieni din România*, Editura Civitas, Bucureşti, 2012, p. 67

primordiale și a celei românești, deopotrivă:

> *Mi-1 imaginez pe Vasile Lovinescu, ca pe un ilustru magician eliberat întrutotul de condiţionările lumeşti, cu o privire vie, pătrunzătoare şi cu beatitudinea înţelepciunii întipărită definitiv pe faţa sa de bucovinean frumos. Ca orice magician, maestrul nostru poartă o baghetă fermecată în mâna sa dreaptă şi ne invită zâmbitor, să intrăm într-un vechi şi părăsit castel. [...] Şi după tot acest minor exerciţiu de imaginaţie, iată, mă poartă gândul către un alt mare maestru spiritual, Sfântul Augustin, care tot aşa cum ni se descoperă acum Vasile Lovinescu, vedea şi el adânc, într-o noapte, zăvorât în chilie, pentru contemporani şi pentru viitorime, deopotrivă, acea Lumină sfântă din inima sa căreia i se adresa cu nedisimulată smerenie, zicând: Târziu Te-am iubit Frumuseţe atât de veche şi atât de nouă, târziu Te-am iubit. Căci iată, Tu erai înlăuntrul meu şi eu eram în afară şi acolo Te căutam... Tu erai cu mine şi eu nu eram cu tine. Vasile Lovinescu a fost, este şi va fi mereu cu noi toţi şi împreună cu el, toată splendoarea tradiţiei spirituale româneşti şi a tradiţiei primordiale, deopotrivă*[709].

Opiniile Roxanei Cristian și ale lui Florin Mihăescu deschid o serie de eseuri lovinesciene, constituind *aprecieri critice din interior*, păstrându-și, însă, rigoarea și acuratețea actului critic, fiind un sprijin sine qua non pentru orice călător în hagialâcul lui Opus Magnum.

În eseul *Cunoscutul și necunoscutul*[710], doamna Roxana Cristian lansează o paralelă între Vasile Lovinescu și Mircea Eliade, trecând în dreptul maestrului său o serie de atribute menite să-l definească: *marele anonim al gândirii românești* care *și-a deconturat ființa pentru a se face una cu tremorul, cu vibrația Fiat-lux-ului*[711]. Un *om al timpului intern*, asumându-și *cu prețul neclintirii, integrarea timpului*, veghetorul, martorul, psihopomp al hagialâcurilor interioare,

---

[709] *Ibidem*, pp. 63-64
[710] Roxana Cristian, *op. cit.*, pp. 11-13
[711] *Ibidem*, p. 12

un *exilat în Agartha*, așa cum ne-am permite să-l socotim în completarea vibrantei caracterizări a Roxanei Cristian.

La rândul său, Florin Mihăescu, celălalt *mare apropiat* al lui Vasile Lovinescu, sintetizează opera maestrului:

> *Vasile Lovinescu a fost nu numai un scriitor remarcabil, ci și un interpret al sensurilor simbolice ale scrierilor sacre [...]. Mai presus de orice, el a fost un inițiat, deci* ***un fiu al clipei****, având o realizare efectivă a unor stări superioare de ființă. [...] Vasile Lovinescu a scos din uitare sau din banale interpretări erudite tezaurul străvechi al tradiției originare a acestor ținuturi, asigurându-i perpetuitatea. [...] Opera scriitorului are și rol eschatologic, făcându-ne să nădăjduim și să așteptăm, dacă nu să realizăm vremea Parusiei. [...] Pe lângă rolul său constructiv, opera lui Vasile Lovinescu are și un rol de apărare împotriva forțelor obscure. [...] Scrierile lui Vasile Lovinescu și René Guénon constituie* ***busola infailibilă și scutul impenetrabil*** *împotriva pseudo-spiritualității și a contra-inițierii care invadează lumea modernă. [...] Rolul celor puțini care vor înțelege funcțiunea tradițională a lui Lovinescu și mesajul spiritual al operei lui este să sprijine transmiterea lui nealterată*[712].

După 1989, opera lui Vasile Lovinescu *a explodat*, practic, în cultura română, grație grupului celor apropiați și fideli Maestrului lor, având în Roxana Cristian și Florin Mihăescu cei mai autorizați și competenți veghetori ai Opus Magnum.

Cunoscut unui areopag, grup restrâns prin însăși definiția sa, în timpul comunismului, Vasile Lovinescu a devenit un apropiat al unui cerc tot mai larg de intelectuali, al unui public tot mai divers, nu întotdeauna pregătit pentru a asimila ideile ce guvernează opera lovinesciană, în absența instrumentelor unei hermeneutici/lecturi simbolice. În egală măsură, scrisul lui Vasile Lovinescu *fără complezanță, fără*

[712] Florin Mihăescu, Roxana Cristian, *op. cit.*, pp. 80-81

milă, nevrând să țină cont de neputința intelectuală a vremii[713] a făcut ca percepția criticii/a publicului să fie una și mai dificilă, atâta timp cât un asemenea exercițiu exegetic presupune o călătorie inițiatică în sine însuși, cale dificilă, nu întotdeauna încununată de succes.

Critica românească ezită, încă, să purceadă la întocmirea proiectului, evident dificil, al operelor complete. Sunt destule eseuri necunoscute ale lui Vasile Lovinescu, așteptându-și abordarea critică, așa cum traducerea și publicarea operei sale în străinătate ar fi nu doar un gest recuperativ, dar și o șansă pentru înțelegerea spiritualității noastre.

Până atunci, ne mărginim să constatăm că aprecierile critice privind Opusul lovinescian au două axe, uneori tangente; *o critică de aproape*, sprijinindu-se, de multe ori, de personalitatea omului în a cărui apropiere au ființat mulți din oamenii importanți ai culturii ultimelor decenii și *o critică de departe*, nu întotdeauna insensibilă la magia lui Vasile Lovinescu, dar operând cu răceala conceptelor critice, multe dintre ele, justificat am spune, trăgându-și seva din conceptele lui Umberto Eco.

10.2. Critica *de departe*

Socotit drept *cel mai de seamă reprezentant al ezoterismului românesc*[714], Vasile Lovinescu este, în opinia celor trei autori ai Dicționarului amintit, înfăptuitorul *unui proiect hermeneutic de factură singulară în cultura noastră modernă*, neîntunecat de niciun accent de vanitate personală.

Un om de profunzimea lui Vasile Lovinescu, aflat în căutarea Sinelui, urmărind să ajungă la realizarea

[713] Radu Iliescu, http://radu-iliescu.blogspot.com/2016/05, accesat la data de 10 iunie 2017

[714] Mircea Zaciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, *op. cit.*, p. 768

spirituală/metafizică, urmărind să fie una cu propria-i esență, nu putea avea vanități. Subtilitatea acestei idei este remarcată de Anca Manolescu:

> *Nu cred că l-am putea evoca pe Vasile Lovinescu doar ca pe un autor de inspirație tradițională sau ca pe un gânditor din aceeași zonă; n-ar fi poate corect nici să ne oprim la denumirea de hermeneut al unor teme sau configurații prin care, mai mult sau mai puțin criptat, tradiția unanimă se comunică celor mai diverse spații, cicluri și nivele ale umanității. Cred că ne-am apropia mai mult de profilul său spiritual dacă am spune că pentru Vasile Lovinescu toate aceste ocoluri erau cumva doar anexele necesare pentru un efort de căutare a Sinelui*[715].

La rândul ei, Simona Sora descoperă la finalul lecturii Jurnalului lovinescian, ieșind de sub presiunea unor colportări injuste despre Vasile Lovinescu,

> *cel mai atipic și mai bizar jurnal din întreaga literatură română [...], aflându-se simultan în planul în care maestrul (grupului Hyperion) se adresa (pe viu și în scris) discipolilor, dar și în planul în care hermeneutul contemplativ comunica livresc cu marea cultură*[716].

Tot la Jurnal se referă și Eugen Simion în eseul său:

> *Jurnalul Alchimic concentrează ideile sale despre disciplina pe care o practică şi în lumina căreia a scris un număr de opere remarcabile. Între ele una despre esotericul Creangă şi alta despre Craii de Curtea-Veche. Că este un tratat de artă regală, de prefacere a plumbului în aur, a materiei prime în piatră filozofală, cum zic editorii lui, rămâne de văzut. Ce este sigur este faptul că elevul lui Guénon traduce în limbaj ezoteric un număr de relaţii şi concepte pe care raţionaliştii le gândesc şi le definesc, după el, nesatisfăcător. [...] Vasile Lovinescu nu scrie un tratat, notează doar un număr de observaţii despre principiul masculin şi principiul feminin, despre*

---

715 Vasile Lovinescu, *Exerciţii de meditaţie*, Ed. Rosmarin, București, 2000, p. 228
716 Simona Sora, *Un jurnal impersonal*, în *Dilema Veche*, http://dilemaveche.ro/sectiune/carte/articol/un-jurnal impersonal, accesat la data de 12 iunie 2017

concentrarea spiritului şi, în genere, despre tehnica spiritului. [...] Pentru a gusta toate acestea trebuie să fii la curent cu limbajul său ezoteric şi să cunoşti cât de cât simbolurile cu care operează ştiinţele tradiţionale. [...] Redescifrând simbolurile, el reîncifrează într-un limbaj ce poate părea rebarbativ cui nu este iniţiat în temă. Este, probabil, la mijloc şi credinţa specialistului în ştiinţe ezoterice că, traducând esenţele lumii, nu trebuie să le trădeze printr-un limbaj profan. Vasile Lovinescu respectă [...] acest ritual[717].

Eugen Simion pare destul de rezervat în exegeza sa, prezența unui cuvânt incident – *probabil* – exprimând o anumită distanțare, dacă nu chiar refuzul de a intra în structura de adâncime a textului. E clar că, atâta timp cât profesorul Simion îl consideră pe Moș Nichifor Coțcariul *un Mitică moldav*, ecartul dintre cei doi este insurmontabil, oferind o privire parțială, de foarte departe a textelor lui Vasile Lovinescu.

O exegeză în termenii lui Umberto Eco este aceea a lui Ioan Pop-Curșeu, care, în două numere din Revista *Steaua*[718], îl *recitește* pe Vasile Lovinescu, iar unele judecăți amintesc de programaticul text al lui Eco *René Guénon: derivă și corabie a nebunilor*.

Primul reproș al lui Ioan Pop-Curșeu se referă la moldovenismul lui Vasile Lovinescu și *partiția bizară* pe care acesta o face atunci când afirmă că Ardealul și Țara Muntenească se pot lăuda doar cu *îndoielnica glorie de a fi băgat fără socoteală România în ciclonul civilizației occidentale*[719]. Curșeu afirmă:

A existat în Vasile Lovinescu un regionalism foarte pronunțat, un moldovenism adânc înrădăcinat în toate fibrele ființei. Moldova i-a părut întotdeauna mai propice păstrării unor elemente inițiatice și ezoterice, din pricina conservatorismului ei[720].

---

[717] Eugen Simion, *Jurnalul unui simbolog*, în *Caiete critice*, nr. 9-11/1994, *apud* Florin Mihăescu, Roxana Cristian, *op. cit.*, p. 227

[718] Ioan Pop-Curșeu, *op. cit.*, p. 60-61

[719] *Ibidem*, pp. 60-68

[720] *Ibidem*, pp. 60-68

Pe de altă parte, Ioan Pop-Curșeu îi reproșează lui Vasile Lovinescu *supralicitarea importanței simbolice a moștenirii spirituale dacice [...], împingând căutarea unor supraviețuiri semnificante chiar și acolo unde acestea pot fi puse sub semnul întrebării*. Mai mult, în tratarea baladelor *Miorița* și *Meșterul Manole*, Vasile Lovinescu ar trage concluzii *de-a dreptul aberante, uneori*, ceea ce, *mutatis mutandis*, ne duce la Umberto Eco, care îl acuza pe René Guénon că

> *sugerează un sistem, însă sistemul nu permite să excluzi nimic și orice joc care se face în interiorul lui se poate dezvolta cancerigen la infinit, printr-o împletire de asocieri, unele bazate pe similitudine fonetică, altele pe o presupusă atimologie, altele pe analogie de semnificat, într-un joc de ștafetă între sinonimii, omonimii și polisemii, într-o lunecare continuă a sensului în care orice nouă asociere lasă să cadă ceea ce a provocat-o, iar gândirea își taie continuu punțile în spate*[721].

Ca într-o așteptată paralelă, Ioan Pop-Curșeu pune în discuție stilul *autoritar* al magului moldav:

> *Vasile Lovinescu nu-şi demonstrează poziţia teoretică, ci şi-o afirmă, iar nouă cititorilor – seduşi de frumuseţea formulelor – nu ne mai rămâne decât să dăm adeziunea la teoria care ni se propune. Textele magice şi hermeneutica lui Vasile Lovinescu par să nu admită o lectură pe calea de mijloc, pe parcursul căreia cititorul nu reţine decât ipotezele care corespund sistemului său logic sau unor criterii de verosimilitate precis stabilite. Magul ne cere (impune) să-i parcurgem scrierile ca-ntr-o iniţiere, din care nu mai există cale de întoarcere*[722].

În fine, pentru Ioan Pop-Curșeu hermeneutica lui Vasile Lovinescu este spectaculoasă, *deși nu întotdeauna convingătoare din punct de vedere rațional*, iar rolul atribuit de hermeneut lui Ion Creangă pare exagerat:

> *Chiar dacă nu suntem întotdeauna de acord cu înaltul rol pontifical atribuit lui Creangă şi cu învăţăturile*

---

[721] Umberto Eco, *Limitele interpretării*, Editura Polirom, Iași, 2007, p. 113

[722] *Ibidem*, pp. 60-68

extrase din scrierile sale, este incontestabil că – în urma hermeneuticii foarte solide a lui Vasile Lovinescu – studiile despre opera silenului din Humuleşti nu au decât de câştigat[723].

În ciuda observațiilor făcute, Ioan Pop-Curșeu remarcă *formula frumoasă* practicată de Vasile Lovinescu în seria scriitorilor din familie, deși calofilia pare a fi ultima preocupare a autorului *Daciei Hiperboreene*:

Chiar când suntem tentaţi să-i respingem concluziile ori să-i opunem critici, [...] nu putem fi total insensibili la magia stilului lui Vasile Lovinescu, un mare meşter al formulei ***frumoase****, ca de altfel toţi scriitorii din familie*[724].

[723] *Ibidem*
[724] *Ibidem*

Capitolul XI

Concluzii

Ajunși la finalul *hagialâcului* prin opera lui Vasile Lovinescu, primul dintre ele, pentru că vor urma, cu siguranță, și altele, suntem datori a formula concluzii, conștienți nu doar de dificultatea în sine a acestei operațiuni, dar și de reversul lor polemic, ceea ce, sincer, e de dorit, pentru a pune în lumină personalitatea *veșnicului marginal*, într-o încercare de a regăsi *împreună* Centrul:

> *Opoziția dintre o abordare generativă și una interpretativă nu e totuna cu un alt tip de opoziție, aflat în circulație în mediile studiilor hermeneutice și care, de fapt, se articulează pe o trihotomie și anume aceea de interpretare în sens de cercetare a unei intentio auctoris, interpretare ca investigare a unei intentio operis și interpretarea ca impunere a unei intentio lectoris*[725].

Parcurgerea Opus Magnum lovinescian în cheia hermeneuticii trihotomice sugerate de Umberto Eco a căutat să dezvăluie, pe de o parte, *ceea ce autorul a voit să spună*[726] și, pe de alta, *ceea ce spune textul independent de intențiile autorului său*[727]. Operațiunea a fost aceea a unui cioplitor răbdător în piatra textului, departe de a fi acel cititor fabricat, dar atent la adevărata intenție a textului:

> *Între intenția autorului și intenția interpretului care*

[725] *Ibidem*, p. 30
[726] *Ibidem*
[727] *Ibidem*

pur și simplu ciocănește textul într-o formă care va servi scopului său există o a treia posibilitate – intenția textului. Semioza hermetică are la bază un mecanism al analogiei care nu cunoaște sfârșit – orice semnificat este doar semn. [...] Este încălcat astfel principiul economiei textuale, care ar valida o interpretare acceptabilă. Astfel este anulată intenția textului, înțeleasă ca o categorie semiotică menită să fabrice un cititor model care își imaginează un autor model, diferit de cel empiric[728].

Cât despre ceilalți cititori ai lui Vasile Lovinescu, problema nu este una ce ține de numărul lor, ci una ce privește calificarea lor intelectuală. Am făcut vorbire despre *Kairos-ul comunicării*, am amintit despre acel *a quoi bon?* rostit de Vasile Lovinescu la gândul că opera sa nu are cititorii pe care îi merită. Din perspectiva noii critici, și aici mă gândesc, în primul rând, la Franco Moretti, care ia în discuție noțiunea de *public literar*, legată de aceea a destinului cărților, Vasile Lovinescu pare că trăiește după înțelesul lui *vivit non vivit*, una dintre sintagmele recurente în opera sa:

cărțile supraviețuiesc dacă lumea le citește și dispar dacă acest lucru nu se întâmplă; iar dacă un întreg grup de genuri dispare brusc și complet din scenă, explicația mai verosimilă este că cei care au dispărut au fost, mai întâi și în mai mare măsură, decât cărțile, cititorii lor[729].

Referitor la cărțile supraviețuitoare ale lui Vasile Lovinescu, acesta, ca hermeneut al sacrului, are, prin definiție, un public restrâns, iar încercarea de a i te apropia este sortită eșecului, în lipsa unei determinări superioare. Nu o dată, necunoașterea celorlalți a dus la o incorectă *legendare*, din care cea referitoare la trecerea la mahomedanism, ca să amintim un exemplu celebru, este cea mai elocventă. Nu avem nicio îndoială că timpul va lucra în favoarea lui Vasile Lovinescu, iar pentru aceasta nimic nu poate fi mai folositor decât o imagine critică centrată pe făgașul unei obiectivități aflate la intersecția

---

[728] *Idem*, *Interpretare și suprainterpretare*, Editura Pontica, Constanța, 2004, p. 33
[729] Franco Moretti, *Grafice, hărți, arbori*, Editura Tact, Cluj-Napoca, 2016, p. 28

a două concepte – *critica de aproape* și *critica de departe* – într-un efort necesar de recuperare intelectuală.

Cât privește o încercare de clasificare a metodei critice utilizate de hermeneutul basmelor lui Creangă, care l-ar defini în raport cu critica românească actuală, am opta pentru mitanaliză, deși singură, această abordare nu poate defini demersul intelectual de o extraordinară profunzime ce constituie țesătura operei sale.

Cea mai potrivită definire a căii de acces către *laboratoarele* alchimiei scrisului lovinescian o regăsim, cred, la Ioan Petru Culianu:

> *Une démarche practique qui consiste à déceler les mythes latentes du texte littéraire et à leur poser des questions pour établir quelque possibilités parmi la multiplicité de celles qui sont inscrites dans leur rayonnement sémantique*[730]. [Mitanaliza este un demers practic, care consistă în a decela mituri latente ale textului literar și a le pune întrebări pentru a stabili câteva posibilități din multitudinea celor care sunt înscrise în strălucirea lor semantică].

Am optat, la rândul nostru, pentru o *abordare interpretativă*, în termenii lui Eco, aplicând o grilă mitocritică, sprijinită de metodele critice tradiționale; în încercarea de a desăvârși puzzle-ul hermeneutic, am așezat pecetea unei priviri *din interior*, în sensul că propria noastră cale inițiatică a întâlnit mai întotdeauna drumul trasat de inițiatul Vasile Lovinescu, într-o lume a simbolurilor masonice.

*

*   *

Am construit studiul nostru pe trei axe principale, plecând de la conceptul fundamental care străbate întregul opus, acela al Tradiției Primordiale. Istoria mitică, *Urgrund-ul*

---

[730] Ioan Petru Culianu, *Les fantasmes de la liberté chez Mircea Eliade*, Presse de l'Université, Groningen, 1983, p. 114

românesc, (re)lectura folclorului național, având în centru personalitatea lui Ion Creangă și trăirea simbolică/metafizica, generatoare a unui discurs alchimic singular în cultura română, toate alcătuiesc o textură mitico-simbolică surprinzătoare prin profunzimea conexiunilor spirituale.

Am scris, de asemenea, despre statutul lui Vasile Lovinescu, acela de ghid al tuturor celor cu *inteletti sani*, fără să ezităm a scoate în lumină paginile tulburătoare ale confesiunilor sale de trăitor al actului metafizic al iubirii. Am dezvăluit, odată cu Vasile Lovinescu, tărâmul oniric al Moldovei interioare, Țară de dincolo de negură, agarthiana Moldovă, care i-a marcat atât de puternic ființa. Exegeza noastră a căutat să cuprindă într-un tot al inițierii landmarkurile pe care Vasile Lovinescu le-a așezat în drumul său, de la hagialâcul matein, la hermeneutica inițierii.

Prin filtrul unor lecturi fundamentale din critica românească modernă, începând cu Ioan Petru Culianu și sfârșind cu Dan Terian, am definit locul și înțelesul lui Vasile Lovinescu în cultura română. Capitolul privind receptarea sa critică are darul de a dezvălui morfologia operei, cu observația că ne confruntăm cu o insuficientă aplecare a criticii românești asupra creației lovinesciene. Din acest punct de vedere, a purcede la înfăptuirea integralei Vasile Lovinescu este un act cultural obligatoriu, prin care autorului *Daciei hiperboreene* să îi fie redat locul meritat în cultura română.

*

*   *

Exilat într-o *Patrie miraculoasă* ca într-o *Agarthă a hermetiștilor*, Vasile Lovinescu pare, la o privire grăbită, un luptător cu modernitatea, un scutier al tradiționalismului clasic, unul dintre ultimii corifei ai *unei culturi mai deschise spre neoplatonism, predominant ortodoxe și cu o evidentă dificultate de a deveni modernă, din pricina contextului*

antimodern[731].

Nu e căderea noastră să discutăm aici despre raportul dintre ortodoxie și modernism în cultura română, dar putem să avansăm această temă de dezbatere, avându-l în centrul ei pe Vasile Lovinescu, un *hermenoet singular*.

Plecând de la o afirmație a lui Sorin Alexandrescu, care, vorbind despre Junimea, opina că *instituțiile, ideile nu se potrivesc realității românești, acesta fiind un fapt semiotic fundamental – absența producției de sens social în România*[732], putem avansa asumpția potrivit căreia valorizarea mitologiei naționale poate genera un atare proiect cultural a cărui consistență să dea un sens social nou.

Credem, înainte de toate, că vremea înțelegerii lui Vasile Lovinescu nu a sosit, așa cum suntem convinși că aceasta se va întâmpla curând. Cei care pătrund înțelesurile Operei Magna rămân convinși, împărtășind convingerea lor celor asemenea. Oricând, hermeneutica basmelor lui Creangă sau înțelesurile jurnalului alchimic se pot constitui în surse intelectuale generatoare de sens. Autoritatea intelectuală lovinesciană, spiritul său enciclopedic, străbătând dragostea pentru istoria și geografia românilor, ascunse, încă, sub vălul Mayei, toate pot contura/consolida un anumit model intelectual, dătător de sens istoric și social, în răscrucea învolburată a acestui început de mileniu.

Cu toate acestea, moștenirea nu e întreagă, iar înțelesurile ei pot fi lesne manipulate.

Rătăcirea anilor ’30 sub semnul noii drepte văduvește, din fericire, într-o măsură temperată, moștenirea culturală lovinesciană. Cât despre vulnerabilitatea interpretărilor, acest gând s-a iscat în urma lecturii unui interviu pe care Edgar Papu, teoreticianul protocronismului românesc, i-l acorda lui Mihai

---

731 Emil Cioran, Luca Pițu, Sorin Antohi, *Le néant roumain*, Editura Polirom, Iași, 2009, p. 25

732 Sorin Alexandrescu, *Junimea*, Libra, Groningen, 1983, p. 63

Ungheanu, interviu publicat după mulți ani, în *Noua revistă română*, nr. 5, din august 1996, paginile 23-28.

După Revoluția din 1989, Papu și-a luat libertatea de a rosti adevăruri, până atunci, interzise. La întrebarea lui Ungheanu – *Anumite preocupări actuale despre traci au fost echivalate cu preocupările despre traci ale extremei drepte din anii '30?*, Edgar Papu răspunde:

> *Nu știu ce legătură este între problema tracilor și protocronism cu extrema dreaptă. [...] Ce știu e decizia C.C. al P. C. R. de a celebra statul lui Burebista, hotărâre urmată de o alta privind sărbătorirea primei mărturii scrise acum 2500 de ani de Herodot, despre existența geto-dacilor. Vă puteți imagina un Edgar Papu în cămașă verde?*[733].

Legătura imediată este aceea cu *Dacia hiperboreană* și, pe urmele ei, cu Nicolae Densușianu și B. P. Hasdeu, ca să nu amintim decât doi dintre cei mai importanți reprezentanți ai protocronismului românesc, în viziunea, atât de criticată în mediul cultural românesc, a lui Edgar Papu. Simpla asociere a lui Vasile Lovinescu cu protocronismul, filtrată abil prin țesătura atât de înnegurată de idei a anilor dreptei românești, ar duce la o confuzie care poate cântări greu în încercarea de a dezvălui, în linia adevărului, personalitatea lui Vasile Lovinescu.

Nu ar fi lipsit de interes să creionăm un contur al pericolului unei interpretări/manipulări protocroniste. O definiție extrem de concludentă găsim la începutul capitolului *Protocronism românesc și noua ordine mondială*, aflat în volumul *Cultul lui Ceaușescu*, al Anneliei Ute Gabanyi:

> *Folosindu-se de o teorie foarte răspândită, care postulează prioritatea românească în istoria literară trecută și prezentă, regimul român caută să sporească atât conștiința națională, cât și mândria populației, mărind astfel prestigiul ofertelor culturale indigene pe piața internațională*[734].

---

[733] Edgar Papu, *Interviuri*, ediție îngrijită de Ilie Rad și Grațian Cormoș, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2005, p. 27

[734] Anneli Ute Gabanyi, *Cultul lui Ceaușescu*, Editura Polirom, Iași, 2003, p. 11

Cartea de căpătâi, *ars protocronica*, să-i spunem, apare în 1971 și se intitulează *Din clasicii noștri: contribuții la ideea unui protocronism românesc*, sintagmă pe care o fabrică Edgar Papu, creatoare de mari confuzii venită să înlocuiască vechea sintagmă a lui I. Constantinescu, *avangarda românească*.

Pe urmele lui Nichifor Crainic, pentru care combaterea sincronismului devenea *o datorie sfântă, o luptă pentru a doua neatârnare*[735], Papu neagă valorile promovate de Eugen Lovinescu, trecând, de fapt, din sfera criticii și esteticii, în aceea a ideologiei literare. Criticul moldovean este acuzat de ideologii protocronismului că alimentează o gândire defavorabilă înțelegerii dezvoltării culturii românești, care, în opinia lui Papu, și-ar fi dovedit întâietatea în spațiul cultural european.

Entuziasmul demonstrativ[736] papian descoperă în *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* o anticipare a barocului european, în Dimitrie Cantemir un romantic *avant la lettre*, în Ion Heliade Rădulescu un premergător al accentului pus pe psihanaliză în secolul XX; tot așa, Costache Negruzzi îl anticipează pe Flaubert, Alecsandri anunță simbolismul european, iar Eminescu este socotit părintele existențialismului.

Toate aceste teze se îndreaptă spre derizoriu, nu neapărat prin substanța lor ideatică, cât prin folosirea lor ca motoare ideologice subordonate comunismului gândit și pus în operă de Nicolae Ceaușescu.

Mai mult decât atât, consilierul personal al lui Nicolae Ceaușescu, Mircea Malița, consfințește statutul internațional al protocronismului, într-un discurs programatic rostit la U.N.E.S.C.O., stabilind *10 postulate cheie* pe care le amintim (și) pentru că ele nu au fost publicate în România până la apariția lucrării lui Gabanyi, în 2013:

---

735 Nichifor Crainic, *Gândirea*, *apud* Luceafărul, nr. 4/8.X.1977, p. 111

736 *Ibidem*

Cu siguranță acestea sunt croite pentru consum extern și se poate distinge o agresivitate mai puternică față de opresiunea sovietică nenumită decât cea îndreptată împotriva modelelor occidentale[737].

Cele zece postulate ale lui Malița sunt:

1. Cultura este axa identității unui popor. *În problemele culturale, afirmarea personalității este echivalentul independenței și suveranității pe plan politic*[738].
2. Diversitatea este o sursă de armonie, nu una de conflict.
3. Culturile sunt instrumente de bază ale supraviețuirii. *Ele sunt depozitarele răspunsurilor creative generate de interacțiunea societății cu mediul. În ele s-au acumulat lecțiile trecutului*[739].
4. Culturile sunt toate egale ca scop. *Sub aspectul autenticității lor, toate culturile sunt egale*[740].
5. Inegalitatea în relațiile culturale trebuie să dispară, la fel ca și în celelalte domenii.
6. Cultura nu poate fi separată de procesul dezvoltării economice și sociale.
7. Contactele între diferitele culturi încurajează expansiunea și dezvoltarea lor. *Culturile impermeabile sunt condamnate la uitare. Dialogul este esențial*[741].
8. Forma superioară a dialogului este cooperarea.
9. Statutul culturii în întreaga lume este diminuat de sporirea forțelor războinice. *O cultură a forței nu-și merită numele*[742].
10. Există o moștenire culturală comună întregii umanități și este de datoria noastră să o păstrăm.

Pentru un spirit îngust, sintagma *moștenire culturală comună întregii umanități* poate fi tradusă oricând în *Tradiție*

---

[737] Anneli Ute Gabanyi, *op. cit.*, p. 115
[738] *Ibidem*
[739] *Ibidem*
[740] *Ibidem*
[741] *Ibidem*
[742] *Ibidem*

Primordială, într-o coborâre tamasică amețitoare și periculoasă pentru înțelegerea lui Vasile Lovinescu.

Mai mult, preocuparea acestuia pentru Dacia Hiperboreană, pe urmele lui Densușianu, poate constitui oricând un punct comun pentru o alunecare protocronică superioară.

Descoperirea Australanthropus Olteniensis la Bugiulești a fost prilejul de a semna *certificatul de naștere al acestui erou al antopogenezei* de către dr. Nicolăescu Plopșor, la Centrul pentru Științe Sociale Craiova. *Contemporanul* din 10 martie 1981 trage *cu justificată mărturie* concluzia că, *dacă rămășițele de la Bugiulești se confirmă pe deplin, vom putea afirma că aici începe antropogeneza în Europa*[743].

Mitologia politică și istorică românească a traversat în timpul comunismului drumul de la *accentuarea moștenirii romane la elogierea strămoșilor daci și, în cele din urmă, la Australanthropus Olteniensis*[744], conchide Anneli Ute Gabanyi.

Prin promovarea mitologiei dacice, Ceaușescu a împins aria etnogenezei noastre dincolo de granițele limes-ului, *lărgind astfel perioada continuității românești (sau, mai degrabă, pre-românești) pe pământul său actual*[745].

Alunecarea din tracologie în tracomanie este criticată de profesorul Condurache, o voce autoritară în domeniul istoriei, fără a putea, însă, împiedica determinarea valului de istorici amatori de a se arunca în negura istoriei.

Ziarul U.T.C. *Scânteia tineretului* decreta că pasiunea pentru istorie va fi de ajuns pentru a produce rezultate de valoare; a fost creat până și un cadru oficial pentru *dezbateri pasionante*, Cercul Deceneu, a cărui sarcină a fost aceea *de a promova istoria ca valoare afectivă*[746], pentru că *trăirea originilor naționale redimensionează prezentul, conferindu-i*

---

[743] *Ibidem*, p. 116
[744] *Ibidem*, p. 117
[745] *Ibidem*
[746] *Ibidem*, p. 118

semnificații nebănuite[747].

În finalul capitolului *De la Australanthropus Olteniensis la Ceaușescu*, Anneli Ute Gabanyi vorbește despre *tensiunea propagandei patriotice*, sintagmă care definește o constanță culturală, ale cărei efecte pot apărea oricând, atrăgând în vâltoarea sa orice nume care s-ar putea dovedi folositor:

> *În ciuda controverselor în privința predominanței elementului dac asupra celui roman în procesul etnogenezei românești, tensiunea propagandei patriotice pare mereu legată de cultul personalității din jurul lui Ceaușescu. […] Cineva ar putea chiar să-i suspecteze pe antropologii care au dat hominidului de la Bugiulești numele* **Australanthropus Olteniensis** *că se gândeau la Ceaușescu, care este el însuși de origine oltenească*[748].

Între exagerările protocroniste și *Dacia Hiperboreană* s-ar putea detecta o zonă, să-i spunem, intermediară, purtând amprenta științificității și înclinând, oarecum, balanța spre concluziile lui Vasile Lovinescu. Acceptarea unei variante posibile greu de dovedit cu rigoare academică, dar lăsând o poartă deschisă către un timp istoric foarte îndepărtat, este prezentă în lucrări asupra cărora specialiștii ar putea arunca o privire atentă.

Studiul lui Constantin Daniel, *Misteriile lui Zalmoxis* deschide o asemenea poartă:

> *De fapt, misteriile lor i-au făcut pe geto-daci să devină* ***cei mai drepți****, adică cei mai virtuoși dintre oamenii din vremea lor. Sub influența învățăturilor din misterii, traco-geții au creat, în decursul secolelor, societăți pe care le-am putea califica drept utopice, aceasta în cazul în care ele nu ar fi existat cu adevărat*[749].

În *Dacia în autorii clasici*, Gheorghe Popa-Lisseanu, elev al lui Hasdeu și al lui Gheorghe Dem Teodorescu, conchide:

---

747 *Ibidem*

748 *Ibidem*, p. 119

749 Constantin Daniel, *Misteriile lui Zalmoxis*, Editura Herald, București, 2015, p. 11

> *Noi, românii, ca urmași ai tracilor romanizați și în special ai daco-geților, suntem* ***oamenii pământului*** *pe care și-a pus sigiliul său Roma eternă*[750].

La celălalt capăt al tracomaniei/dacomaniei se află Vasile Lovinescu. Într-o altă dimensiune a gândirii, adversar al oricărei manipulări ideologice sau parcimonios cu trimiterile la istoricii greci sau latini, Lovinescu iese din sfera strâmtă a istoriei profane, pentru a se așeza într-o semiosferă de unde va judeca simbolic începuturile:

> *Unul dintre cele mai interesante aspecte ale manifestării ciclice îl constituie marea migrație hiperboreană. Aceasta e o* ***coborâre*** *din indistincțiunea polară primordială în multiplele manifestări secundare ale ciclului. Totuși nu din punctul de vedere al istoriei profane ne interesează această manifestare, ci din cel al simbolismului istoric,* ***semnătură*** *a unor realități incomparabil mai profunde*[751].

Pentru a înțelege eseul lovinescian,

> *trebuie să ne smulgem din toate aceste prejudecăți moderne [...]. Trebuie să insistăm asupra unui punct capital: aceste etape trebuie să fi avut* ***virtuți*** *speciale,* ***virtuți analogice*** *cu cele ale etapelor precedente ale Ținutului primordial*[752].

Rătăcirea drumului analogico-simbolic înseamnă rătăcirea pelerinului, lucru de înțeles, atâta timp cât *geografia sacră este, din toate științele tradiționale, cea mai uitată în Occident*[753].

*

*   *

Cu Vasile Lovinescu ieșim din profan și intrăm în

---

[750] Gheorghe Popa-Lisseanu, *Dacia în autorii clasici*, Editura Vestala, București, 2015

[751] Vasile Lovinescu, *Dacia Hiperboreană*, Editura Rosmarin, București, 1996, p. 14

[752] *Ibidem*, pp. 14-15

[753] *Ibidem*, p. 15

hieroistorie. Uneltele nu sunt ale istoricului, ci ale inițiatului aflat în căutarea simbolică a Tradiției Primordiale. Gândirea nu este, nici ea, a profanului, fie el și strălucit. Este o gândire ce reflectă un tip aparte de cunoaștere, definită în termenii lui Frithjof Schuon, *cunoaștere originară*:

> *Ce este cunoașterea originară? Este însuflețirea rațiunii venită dinăuntru, de la spirit. Așa cum focul se întoarce în eter când nu mai are nimic de consumat, tot așa se întoarce și rațiunea în spirit după ce a consumat lumea și pe sine însăși. Această cunoaștere a lumii este cunoașterea originară. Prin ea omul devine spiritual*[754].

Orice încercare de a-l atrage pe Vasile Lovinescu pe terenul alunecos al revendicărilor de idei în sensul manipulării maselor va fi sortită eșecului. El scrie despre istorie sacră cu unelte inaccesibile propagandiștilor politici.

Dacă pentru Anton Dumitriu destinul României începea *ab urbe deleta*, cu referire la căderea Sarmisegetuzei, pentru Vasile Lovinescu destinul național coboară mitic spre perioada hiperboreană, de unde începe destinul unui mare popor, despre care cărturarul *dă seamă* în a sa *Opera Magna*.

Dincolo de atributele ce îl pot defini – mitograf, folclorist, istoric, etnolog, simbolog, hermeneut, hermenoet, eseist – Vasile Lovinescu rămâne omul spiritual desăvârșit, ieșit capricant din *starea lui Cain și Abel*, pentru a construi *România sacră*, pe principiile Tradiției Primordiale.

Pe urmele Sfântului Grigore de Nissa, Vasile Lovinescu trăiește apokatastaza, trasând simbolic reîntoarcerea la starea primordială; după ce se va fi sfârșit epoca decăderii, Dumnezeu va fi totul în toate.

Spirit înalt, aflat în căutarea perfecțiunii lăuntrice, singular și adesea capricant, Vasile Lovinescu continuă să transmită mesajul său inițiaților în duh, cu speranța regăsirii drumului Tradiției.

Apărător și reconstructor al epopeii românești, Vasile

---

[754] *Idem, Meditații, Simboluri, Rituri,* Editura Rosmarin, București, 1997, p. 24

Lovinescu *și-a transformat marginalizarea extremă în anonimat superior*, cum emoționat mărturisea Roxana Cristian.

În volumul *Povestirile Rabinului Nahman* există o poveste hasidică din care cităm:

> *Așa cum o mână ținută în fața ochilor poate acoperi cel mai înalt munte, tot așa măruntа noastră viață pământească împiedică privirea uriașelor lumini și taine de care universul e plin, iar cel ce e în stare să înlăture obstacolul din fața ochilor săi, acela vede marea strălucire a interiorității universului*[755].

Vasile Lovinescu este unul dintre aceia care au văzut strălucirea. Solitar, dar nu însingurat, și-a dus până la capăt exilul agarthian. Un demers critic care să scoată în/la lumină opera sa este necesar, într-o epocă tot mai grăbită să uite înțelesurile Tradiției...

---

[755] Martin Buber, *Povestirile rabinului Nahman*, Ed. Hasefer, București, 1998, p. 39

BIBLIOGRAFIE

Surse primare:

1. ALEXANDRESCU, Sorin, *Junimea*, Libra, Groningen, 1983.
2. ALEXANDRESCU, Sorin, *Paradoxul român*, Editura Univers, București, 1998.
3. ANGHEL, Alexandru, *Interviu cu Florin Mihăescu* în *Rost cultural, politic, religios*, anul III, nr. 23, ianuarie 2005.
4. BARTHES, Roland, *Sade, Fourier, Loyola*, Paris, Sevil, 1971.
5. BLAGA, Lucian, *Geneza metaforei și sensul culturii*, Editura Humanitas, București, 1994.
6. BOIA, Lucian, *Capcanele istoriei. Elita românească între 1930 și 1950*, Editura Humanitas, București, 2011.
7. BOIA, Lucian, *Istorie și mit în conștiința românească,* Editura Humanitas, București, 2011.
8. BORHAN, Stelian, *Personalităţi fălticenene în literatură şi artă*, în *Monitorul de Suceava*, 17 iulie 2017, Anul XXII, nr. 159 (6575).
9. BRAGA, Corin, *Lucian Blaga. Geneza lumilor imaginare*, Editura Institutul European, Iași, 1998.
10. BUBER, Martin, *Povestirile rabinului Nahman*, Editura Hasefer, București, 1998.
11. CANTEMIR, Dimitrie, *Divanul*, 1698.
12. CĂLINESCU, George, *Istoria literaturii române*, vol. II, Editura Academiei, București, 1968.
13. CĂLINESCU, Matei, *A citi, a reciti. Către o poetică a (re)lecturii*, Editura Polirom, Iași, 2008.
14. CIORAN, Emil, *Exercices d'admiration*, Gallimard, Paris, 1978.
15. CIORAN, Emil; PIȚU, Luca; ANTOHI, Sorin, *Le néant roumain*, Editura Polirom, Iași, 2009.
16. COJANU, Daniel, *Ipostaze ale simbolului în lumea tradițională*, Editura Lumen, Iași, 2009.

17. CRIHANĂ, Alina, *Romanul generației ’60*, Editura Europlus, Galați, 2010.
18. CRISTIAN, Roxana, *Agartha fălticeneană*, Editura Rosmarin, București, 2012.
19. CULIANU, Ioan Petru, *Les fantasmes de la liberté chez Mircea Eliade*, Presse de l’Université, Groningen, 1983.
20. CULIANU, Ioan Petru, *Studii românești. Fantasmele nihilismului*, Editura Polirom, Iași, 2006.
21. DANIEL, Constantin, *Misteriile lui Zalmoxis*, Editura Herald, București, 2015.
22. DENSUȘIANU, Nicolae, *Dacia preistorică*, Editura Arhetip, București, 2002.
23. DURAND, Gilbert, *Figuri mitice și chipuri*, Editura Nemira, București, 1998.
24. ECO, Umberto, în *L’Espresso*, iulie 2004.
25. ECO, Umberto, *Interpretare și suprainterpretare*, Editura Pontica, Constanța, 2004.
26. ECO, Umberto, *Limitele interpretării*, Editura Polirom, Iași, 2007.
27. ECO, Umberto, *Scrieri despre gândirea medievală*, Editura Polirom, Iași, 2016.
28. ELIADE, Mircea, *Il sacro e il profano*, I, 6, Torino, 1967.
29. ELIADE, Mircea, *Aspecte ale mitului*, Bucureşti, Editura Univers, 1978.
30. ELIADE, Mircea, *Insula lui Euthanasius*, Editura Humanitas, București, 2004.
31. GAUCHET, Marcel, *Dezvrăjirea lumii*, Editura Științifică, București, 1995.
32. IONESCU, Cornel Mihai, *Mentalitate alchimică și hermenoetică*, în *Caiete Silvane*, Zalău, anul 5, nr. 7, 2002.
33. LOVINESCU, Vasile, *Mistica fascismului*, în *Vremea*, 14 ianuarie 1934.
34. LOVINESCU, Vasile, *O nouă rasă de stăpâni*, în *Vremea*, 18 februarie 1934.
35. LOVINESCU, Vasile, *Al patrulea hagialâc*, Editura Cartea Românească, București, 1981.
36. LOVINESCU, Vasile, *Creangă și Creanga de Aur*, Editura Cartea Românească, București, 1989.

37. LOVINESCU, Vasile, *Incantația sângelui*, Editura Institutul European, Iași, 1993.
38. LOVINESCU, Vasile, *Interpretarea ezoterică a unor basme și balade populare românești,* Editura Cartea Românească, București, 1993.
39. LOVINESCU, Vasile, *Mitul sfâșiat*, Editura Institutul European, Iași, 1993.
40. LOVINESCU, Vasile, *Jurnal alchimic*, Editura Institutul European, Iași, 1994.
41. LOVINESCU, Vasile, *Steaua fără nume*, Editura Rosmarin, București, 1994.
42. LOVINESCU, Vasile, *Scrisori crepusculare*, Editura Rosmarin, București, 1995.
43. LOVINESCU, Vasile, *Dacia Hiperboreană*, Editura Rosmarin, București, 1996.
44. LOVINESCU, Vasile, *Meditații, Simboluri, Rituri*, Editura Rosmarin, București, 1997.
45. LOVINESCU, Vasile, *Exerciții de meditație*, Editura Rosmarin, București, 2000.
46. MIHĂESCU, Florin; CRISTIAN, Roxana, *Vasile Lovinescu și Funcțiunea Tradițională*, Editura Rosmarin, București, 1998.
47. MORETTI, Franco, *Grafice, hărți, arbori*, Editura Tact, Cluj-Napoca, 2005.
48. MUTTI, Claudio, *Guénon în România*, Editura Vremea, București, 2003.
49. NOICA, Constantin, *Spiritul românesc în cumpătul vremii. Șase maladii ale spiritului contemporan*, Editura Univers, București, 1978.
50. NOICA, Constantin, *Jurnal de idei*, Editura Humanitas, București, 1991.
51. NOVALIS, *Între veghe și vis*, Editura Univers, București, 2008.
52. ORNEA, Zigu, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1996.
53. PAPU, Edgar, *Interviuri*, ediție îngrijită de Ilie Rad și Grațian Cormoș, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2005.
54. PÂRVAN, Vasile, *Getica*, Editura Cultura Națională, București, 1926.
55. POP-CURȘEU, Ioan, *Recitindu-l pe Vasile Lovinescu*,în Revista

Steaua, nr 10-11 (732-733), octombrie-noiembrie 2009.
56. POPA-LISSEANU, Gheorghe, *Dacia în autorii clasici*, Editura Vestala, București, 2015.
57. PROTOPOPESCU, Vlad, *Ștefan Vodă al Moldovei fost-a pe la noi prin munți*, în *Puncte Cardinale*, 8/80, august, 1997.
58. *Ritualul gradului de maestru*, MLNR.
59. SEBASTIAN, Mihail, *Criterion*, în *Cuvântul*, VIII, nr. 2577, 26 iunie 1932.
60. STOENESCU, Alex Mihai, *Istoria Ideilor Masonice*, vol. I, Editura RAO Class, București, 2005.
61. *Tabula Smaragdina*, 2.
62. TERIAN, Dan, *Codul lui Cernătescu*, în *Cultura literară*, nr. 307, 20 ianuarie 2011.
63. TOLCEA, Marcel, *Ezoterism și comunicare simbolică*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2004.
64. TOLCEA, Marcel, *Eliade, ezotericul*, Editura EST, București, 2012.
65. UTE GABANYI, Anneli, *Cultul lui Ceaușescu*, Editura Polirom, Iași, 2003.
66. WIRTH, Oswald, *Francmasoneria pe înțelesul adepților ei*, Editura RAO, București, 2005.
67. WUNENBURGER, Jean-Jacques, *Viața imaginilor*, Editura Cartimpex, Cluj, 1998.
68. ZACIU, Mircea; PAPAHAGI, Marian; SASU, Aurel, *Dicționarul Scriitorilor Români*, Editura Fundația Culturală Română, București, 1998.

Referințe critice:

69. ANTOHI, Sorin, *Utopica*, Editura Științifică, București, 1991.
70. ANTOHI, Sorin, *Civitas imaginalis*, Editura Polirom, Iași, 1999.
71. BACZKO, Bronislaw, *Les imaginaires sociaux*, Payot, Paris, 1984.
72. CORBIN, Henry, *En Islam iranien*, Gallimard, Paris, 1991.
73. DUMITRIU, Victor, *Sunt Lacrimae rerum*, în *RITL*, iulie-decembrie 1988.
74. DUMITRIU, Anton, *Criza Occidentului*, Editura Tehnică, București, 1991.

75. GUÉNON, René, *L'ésotérisme du Dante*, Ch. Bosse, Paris, 1925.
76. JUNGER, Ernst, *Approches, drogues et ivresses*, Gallimard, Paris, 1991.
77. LIICEANU, Gabriel, *Utopia intelectului și utopia filosofiei*, Editura Dialog, București, 2005.
78. LOVINESCU, Monica, *La Apa Vavilonului*, Editura Humanitas, București, 1999.
79. SCHUON, Frithjof, *Le Démiurge dans la mythologie nord-américaine*, în *Études Traditionnelles*, nr. 1, 1967.
80. SIMION, Eugen, *Jurnalul unui Simbololog*, în *Caiete Critice*, nr. 9-11/1994.
81. VERESCU, Ahile Z., *Discipoli guénonieni în România*, Editura Civitas, București, 2012;.
82. VERESCU, Ahile Z., *Guénon și Tradiția finală*, Editura Civitas, București, 2015.
83. VERESCU, Ahile Z., *Guénon, criza și domnia cantității*, Editura Civitas, București, 2013.

Resurse web:

84. CLÉMENT, Olivier, *A mărturisi într-o societate secularizată*, în *Contacts*, nr. 144/1988, www.nistea.com/secular.html, accesat la data de 8 iunie 2017.
85. CODRESCU, Răzvan, *Spovedania unui neînvins: Vladimir Dumitrescu*, http://www.rostonline.ro/2013/07/spovedania-unui-neinvins-vladimir-dumitrescu/, accesat la data de 2 iulie 2017.
86. FILIPAȘ, Titus, *Mitologia voluntaristă a fraternității*, https://blogideologic.wordpress.com/2007/12/29/mitologia-voluntarista-a-fraternitatii/, accesat la data de 2 iulie 2017.
87. ILIESCU, Radu, http://radu-iliescu.blogspot.com/2016/05, accesat la data de 10 iunie 2017.
88. MANOLACHE, Dumitru, *Nedescifratele taine de pe Columna lui Traian*, în *Ziarul Lumina*, http://ziarullumina.ro/nedescifratele-taine-de-pe-columna-lui-traian-7517.html, accesat la data de 4 iunie 2017.
89. PANOFSKY, Erwin, *Iconografia și Iconologia*, https://ro.scribd.com/doc/114351717/Erwin-Panofsky-Iconografia-Si-Iconologia, accesat la data de 12 iunie 2017.

90. SORA, Simona, *Un contemplativ*, în *Dilema Veche*, nr. 494, 1-7 august 2013, http://dilemaveche.ro/sectiune/carte/articol/un-contemplativ, accesat la data de 2 iunie 2017.
91. SORA, Simona, *Un jurnal impersonal*, în *Dilema Veche*, http://dilemaveche.ro/sectiune/carte/articol/un-jurnal-impersonal, accesat la data de 12 iunie 2017.
92. Toma din Aquino, *Summa Theologiae*, III, www.medievalscruces.com, accesat la data de 7 iunie 2017.

FESTIVALUL ARTELOR

Nichita
la echi noctiu

21 - 31 MARTIE
2024

ediţia 19

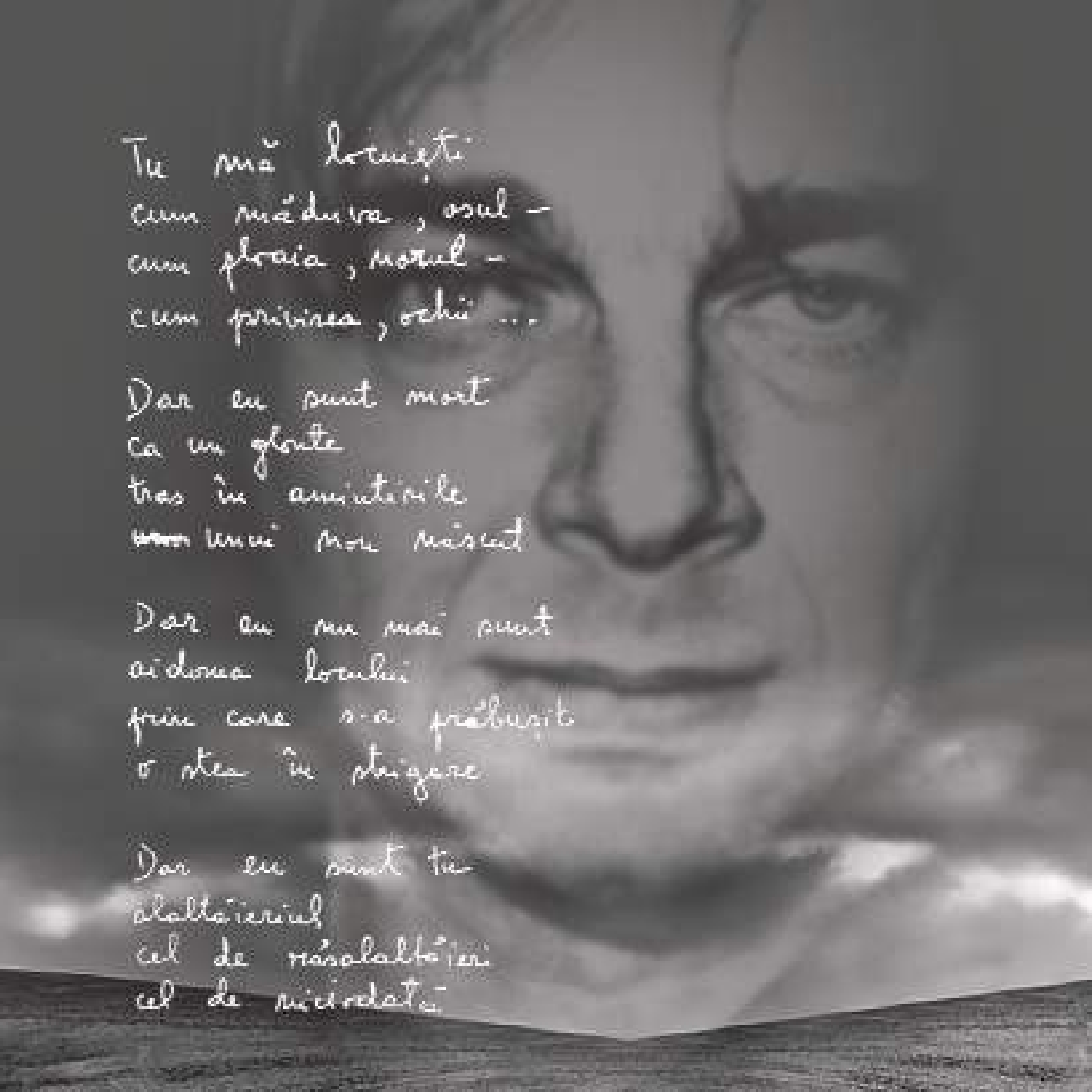
Tu mă locuiești
cum măduva, osul –
cum ploaia, norul –
cum privirea, ochii ...

Dar eu sunt mort
ca un glonte
tras în amintirile
unui nou născut

Dar eu nu mai sunt
aidoma locului
prin care s-a prăbușit
o stea în strigare

Dar eu sunt tu
alaltăieriul
cel de răsalaltăieri
cel de niciodată

Sublima nedesăvîrșire

Acesta era Nichita Stănescu, acesta era Poetul Nichita Stănescu, o sublimă nedesăvîrșire, un om care nu și-a desăvîrșit viața așa cum ne așteptam, un lider care nu a vrut să fie lider, care nu a vrut să se ia în serios ca lider. Era, desigur, un lider, prin personalitatea lui și prin talentul lui, dar, într-adevăr, el lupta împotriva acestei imagini, făcea tot ce este posibil ca să nu o desăvîrșească.

Acesta era poetul pe care unii l-au numit un poet de tip „manierist”. Chiar într-o discuție recentă cu un important critic român, Nichita Stănescu a fost descoperit ca fiind un „poet modernist”.

Lui i se caută tot timpul un loc în istoria literaturii române, în timp ce el fuge din acel concept, din acel loc. Este peste tot și pretuTÎNDENÎ Î niciodată într-un spațiu foarte bine delimitat.

Acesta este, deci, Nichita Stănescu, un poet care, ca să închei printr-o parafrază, nu ne ajută să mergem, dar ne ajută să respirăm.

Eugen Simion
Ploiești, 10 decembrie 1985,
rostire la Festivalul de poezie
„Nichita Stănescu”

NICHITA STĂNESCU

scurtă schiţă bio-bibliografică

• S-a născut la 31 martie 1933, în Ploieşti.

• Urmează, între 1940-1944, cursurile primare, primele două clase la Ploieşti, iar celelalte, la Buşteni şi la Vălenii de Munte, unde familia se refugiase din cauza bombardamentelor.

• Între anii 1948 şi 1952, urmează cursul superior la acelaşi liceu.

• Între 1952-1957, urmează Facultatea de Filologie (Limba şi literatura română), la Universitatea din Bucureşti.

• Debutează în ultimul an de facultate (1957), la revista „Tribuna" (Cluj, 17 martie).

• După absolvirea facultăţii, devine redactor la secţia de poezie a „Gazetei literare".

• Editorial, debutează în 1960, cu volumul **Sensul iubirii**.

• În 1964, îi apare al doilea volum de versuri, **O viziune a sentimentelor.**

• În martie 1965, cînd poetul împlinea 32 de ani, îi apare al treilea volum de versuri, **Dreptul la timp**.

• După publicarea volumului **11 elegii**, apariţiile editoriale se succed într-un ritm alert: **Roşu Vertical**, **Alfa**, **Oul şi sfera**.

• În 1969 îi apar volumele **Necuvintele** şi **Un pămînt numit România**.

• În anul 1970 apare volumul **În dulcele stil clasic** şi selecţia de **Poezii** în colecţia ***Cele mai frumoase poezii***.

• În 1972 apare volumul de eseuri **Carte de recitire**, cît

şi **Belgradul în cinci prieteni** şi **Măreţia frigului - Romanul unui sentiment**.

• În 1975, publică cea de a patra selecţie de autor - cea mai amplă apărută în timpul vieţii, intitulată **Starea poeziei**. Evenimentul cel mai important al anului rămîne atribuirea Premiului Internaţional de Poezie „Gottfried von Herder”. Decernarea premiului a avut loc la Viena, în aula Academiei Austriece de Ştiinţe, în luna mai 1976.

• În 1978 şi 1979, îi apar două volume masive de versuri: **Epica Magna** - pentru care Academia Română îi atribuie Premiul „Mihai Eminescu” cît şi **Opere Imperfecte**.

• În 1980, Academia Suedeză îl nominalizează la Premiul Nobel alături de Odysseas Elitis, Max Frish, Léopold Sédar Senghor şi Jorge Luis Borges. Juriul îl preferă pe Elitis...

• La Timişoara, îi apare **Carte de citire, carte de iubire** (scrisă împreună cu Gheorghe Tomozei), versuri şi proză poetică pentru copii.

• În 1982 publică: **Respirări**, volum de eseuri şi proze poematice, ilustrat cu desenele sale, cît şi **Noduri şi semne**.

• În august, în Catedrala „Sfînta Sofia” din Ohrid - Macedonia, i se decernează „Cununa de aur” - marele premiu al Festivalului de la Struga. Trăieşte unul dintre cele mai fericite momente din viaţa sa.

• Spre sfîrşitul anului 1982, lucrează la **Antimetafizica**, dictată lui Aurelian Titu Dumitrescu.

• Împreună cu criticul Alexandru Condeescu, lucrează la ediţia reprezentativă a operelor sale. (Cele două volume masive de versuri, intitulate **Ordinea cuvintelor**, şi volumul de proze **Fiziologia poeziei** vor intra la tipar în 1984 şi vor apărea în anul 1985).

• Se stinge din viaţă la 13 decembrie 1983.

Amintiri dintr-o dimineaţă de marţi, 13 şi mult după aceea...

În dimineaţa friguroasă a zilei de 13 decembrie 1983, zăboveam în dreptul vitrinelor unei librării din centrul oraşului, cînd, reflectat în geam, l-am zărit pe Nino Stratan, care venea spre mine. M-am întors către el şi i-am spus vestea pe care tocmai o auzisem la radio: Nichita murise cu cîteva ore înainte. Zîmbetul cu care urma să-mi spună bună dimineaţa a îngheţat sub mustaţa lui stufoasă, şi-a pus mîinile pe obraji iar căciula lui din blană sintetică a alunecat pe o parte, dîndu-i alura unui personaj din Caragiale, încurcat, neputincios, aiurit. A stat aşa cîteva secunde, după care, ca într-un vis, ne-am strîns în braţe ca şi cînd noi ar fi trebuit să coborîm, aşa îmbrăţişaţi, în pămînt. Multe lucruri memorabile s-au întîmplat în ziua aceea... Ţin minte multe dintre ele. Dar îmbăţişarea aceea dureroasă, ca de capăt de lume şi de timp rămîne şi astăzi ca o amprentă pe trupul meu.

La un an de la moartea lui Nichita Stănescu, noi, cei cîţiva tineri (pe atunci) intelectuali ne-am propus să-l pomenim cum se cuvine şi, trecînd peste gerul (la propriu şi la figurat) care ne înconjura, să ni-l reamintim. Unul dintre noi, mai pragmatic, a propus ceva mai mult: un festival de poezie. Încălziţi de gînd şi de perspectivă am bătut la uşile care puteau aproba un astfel de lucru şi, după multe „pripeţii”, umilinţe de tot felul şi uşi trîntite în nas, a luat fiinţă ceea ce s-a numit mai întîi „Zilele poeziei româneşti Nichita Stănescu”. Era ziua de 13 decembrie 1984, începutul unei aventuri care ne-a marcat pe mulţi dintre noi, cei care, în epoca aceea îngheţată şi absurdă, încercam să facem auzite cuvintele marelui poet, ca o însorire peste cenuşiul de atunci. Teatrul Equinox (pe atunci Studioul de teatru şi film Echinox), fusese fondat cu patru ani înainte şi, în ciuda multor piedici, reuşise să se facă remarcat prin îndrăzneala formulei teatrale propuse publicului şi criticii. Dispariţia lui Nichita Stănescu ne marcase şi pe noi profund, astfel că încercam, timid, să ne apropiem de acest spaţiu spiritual atît de înşelător. Multora li se părea un teren de joacă zglobie (aveam să vedem, în epocă, spectacole dintre cele mai trăznite, ba chiar actori dintre cei mai interesanţi căzuseră şi ei în această capcană a facilului joc care credeau ei că este poezia lui Nichita Stănescu). Eu, personal, aveam o teamă vecină cu spaima cînd intram în acest teritoriu atît de ofertant pentru scenă. Păţeam cu Nichita Stănescu aşa cum păţesc şi acum numai la gîndul că ar trebui să montez un spectacol Shakespeare, sau Cehov, sau Beckett. Sigur, poate părea o enormitate această mărturisire, dar asta e! Poezia lui mă atrăgea şi, în acelaşi timp, mă înspăimînta. Simţeam în ea o imensă voluptate a rostirii, a oralităţii, proprii teatrului şi teatralităţii. Nichita însuşi, cînd îşi citea poemele, devenea un personaj. Astfel că, primele mele încercări de a aduce poezia sa pe scenă au fost modeste în raport cu dorinţa mea. Asta pînă în anul 1986 cînd am început lucrul la primul film care s-a creat în România pornind de la viaţa şi creaţia sa. Se numea „Nichita azi” şi urma să aibă un drum plin de bucurii şi peripeţii dintre cele mai interesante. Laureat al mai multor premii la prestigioase festivaluri în ţară, atunci cînd filmul acesta ajungea în zonele aşa zis oficiale (cum era, de exemplu, Festivalul naţional de film de la Costineşti, organizat de Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist din România), crea frisoane şi reacţii de respingere. Dar filmul se susţinea singur. Avea partizani dar şi detractori pe măsură. Dintre cei care l-au iubit necondiţionat s-au

numărat personalităţi importante ale cinematografului românesc. Astfel, regizorul Andrei Blaier scria în revista Cinema: „Filmul *Nichita azi* e un prilej de meditaţie gravă, tulburătoare, despre poezie ca o condiţie de existenţă. Cu graţie şi infinită preocupare pentru cauza propusă autorul, Mihai Vasile, reuşeşte să te ducă alături de el, într-o călătorie-omagiu, ca un cortegiu prietenos şi deloc trist, spre ţărmuri de visare şi prodigioasă speculaţie filozofică, aşa cum au avut şansa să trăiască, în preajma poetului, cei care l-au cunoscut. Filmul *Nichita azi* rămîne pentru mine, în întregul lui, o reuşită certă, un poem elegiac şi patetic pentru o mare dragoste.” Iar criticul Călin Căliman avea să remarce în „Almanahul superlativelor” editat de revista „Contemporanul” în anul 1987: „Două dintre filmele premiate sînt, însă, într-o selecţie strict subiectivă, cele mai bune din cele mai bune. Unul este *Nichita azi*. Un film în trei părţi, datorat unor tineri cineaşti ploieşteni de la Studioul de teatru şi film Echinox. Un omagiu de suflet adus amintirii şi poeziei lui Nichita Stănescu. Filmul nu şi-a propus o privire biografică sau monografică, şi nici memorizarea celor mai frumoase versuri ale poetului, pe care le avem cu toţii în inimă şi gînd. A vrut mai mult, a încercat să întrupeze poeziile în imagine. Riscantă tentativă, dar onoare curajoşilor! Filmul este însăşi lumea poeziilor lui Nichita, universul de simţire, de inspiraţie, de nelinişte al creatorului. Versurile, cuvintele ar fi fost redundante. Ele rămîn în film doar ca un ecou de glas al vîrstelor poetului materializate în imagini. *- De ce ungi cu ulei de măsline ţeava pistolului?. - Ca să fiu pregătit dacă izbucneşte din nou primul război mondial.* Din vîrsta de pe urmă se aude doar o întrebare-strigăt: *- Cît mai avem ca timp, vă rog frumos? Cît mai avem ca timp, vă rog frumos?”* Sau remarca la fel de entuziastă a criticului de film Valerian Sava: „Cum am putea oare să expediem fie şi în treacăt, printre cele cincisprezece filme propuse pentru premiul întîi, numai la una dintre cele zece categorii ale palmaresului (eseu-poem cinematografic) o lucrare cum e *Nichita azi*, marea revelaţie, după părerea noastră şi a altor membri ai juriului, a actualei ediţii a Festivalului şi nu numai a ei?” Momentul acesta a însemnat enorm pentru mine şi colegii mei de teatru. La fiecare nouă aventură în spaţiul spiritual al poeziei lui Nichita Stănescu, am ţinut cont de acest start. El era poarta prin care pătrundeam acolo. Mulţi ani am creat spectacole care se bazau pe texte din creaţia sa. Spectacolele cele mai memorabile au fost, însă, cele create după 1990, cînd speranţa noastră că ne va fi mai bine şi că vom putea crea mai liber era atît de puternică. Datorită acestei pasiuni, teatrul nostru a articulat un proiect de mari dimensiuni care este şi astăzi unic în teatrul din România şi care se cheamă „Teatrul poeziei”.

De-a lungul celor peste treizeci de ani în cadrul acestui proiect au fost create spectacole care au plecat de la creaţia multor poeţi: Victor Hugo, Mihai Eminescu, Federico Garcia Lorca, Jorge Luis Borges, Geo Bogza, Ion Stratan, Lucian Vasilescu, Roland Ménard, Jacques Prévert şi alţii. „Bufonul şi Moartea”, spectacol care a avut premiera în anul 1995 este unul dintre ele. S-a jucat cîteva stagiuni atît acasă cît şi în diverse alte săli de teatru sau locuri unde se face teatru. În iarna anului 1998 am scris unul dintre cele mai tulburătoare scenarii pe texte din creaţia poetului. Spectacolul se numea „La multă vreme după potop” şi avea să schimbe definitiv percepţia noastră dar şi a publicului şi chiar a criticii de teatru despre oralitatea unei importante părţi din creaţia poetică a lui Nichita Stănescu. În primăvara anului 2003, studioul de film al Teatrului Equinox a terminat filmul „În zori Nichita trecea”, un poem cinematografic despre care presa din acea vreme scria că este un „omagiu dintre cele mai

emoţionante care s-au adus vreodată poetului Nichita Stănescu”. Întristat de turnura neliniştitor de festivistă şi oficială pe care a luat-o festivalul pe care eu şi cei din generaţia mea l-am pornit în anul 1984, am decis că trebuie făcută o alternativă mai puţin scorţoasă la acesta. Astfel, în primăvara anului 2006 am inaugurat seria numită Festivalul artelor „Nichita la echinocţiu”, festival care începe în seara echinocţiului de primăvară şi se termină în seara zilei de naştere a poetului. Unsprezece zile de spectacole, ateliere, recitaluri, vernisaje, lansări de cărţi şi de reviste, colocvii, proiecţii de film, gale ale tinerilor actori sau gale de fim scurt.

Au avut astfel prilejul să participe la toate aceste manifestări ale spiritului, sub tutela princiară a poetului Nichita Stănescu, cîteva mii de tineri intelectuali, care au interacţionat cu artişti din multe zone ale artei, au creat teatru, film, dans, arte vizuale, au jucat în spectacole, au scris şi editat reviste, au făcut parte, cu alte cuvinte, din spiritul acestei uluitoare întîmplări care a fost şi este încă acest festival. În cadrul lui, Teatrul Equinox şi-a continuat aventura nichitiană, creînd în anul 2007 spectacolul „Ultima dimineaţă la Troia”, unde spritul tragic al sfîrşitului războiului troian şi-a găsit o uluitoare rezonanţă în textele poetului. La ediţia a cincea a festivalului am scris pentru actorii mei un nou scenariu care s-a materializat în spectacolul „Măreţia frigului” şi care este, o spun cu bucuria dar şi cu tristeţea sentimentului unui capăt de drum, expresia deplină a ceea ce a însemnat pentru mine şi colegii mei de teatru şi film această aventură, această călătorie fascinantă şi epuizantă în interiorul fierbinte al creaţiei lui Nichita Stănescu.

Festivalul a mers mai departe, în ciuda faptului că în anul 2013, datorită unor decizii politice absurde şi arbitrare, Teatrul Equinox a trebuit să-şi închidă definitiv porţile. Nou înfiinţatul Centru Dramatic Mythos a preluat cu şi mai multă energie marile teme ale festivalului pe care, iată, l-a adus în pragul celei de a nouăsprezecea ediţii la fel de proaspăt, la fel de necesar, la fel de... nichitian.

...După premiera, în 1987, a filmului „Nichita azi”, criticul şi publicistul Valerian Sava mi-a spus, cu uşoară tentă maliţioasă: „Ei, acum să te văd. Ce film o să mai faci după ăsta?” Şi remarca lui m-a urmărit multă vreme, ba, chiar mi-a creat mult inconfort, pentru că ea conţinea mult adevăr. Şi anume faptul că unele dintre filmele sau spectacolele mele dădeau senzaţia aceea de saţietate, de prea mult. Şi de fiecare dată mă obligam să o iau de la capăt, ca să văd dacă nu cumva mi-a scăpat ceva. Sentimentul acesta de nesiguranţă, de incertitudine a avut menirea să mă ţină treaz în aceste „magnetic fields”, în mărăcinişul provocator dar real al metaforei, m-a pus în situaţia de a mă întreba dacă este adevărat dictonul italian „traduttore - tradittore”, adică dacă nu cumva mă foloseam de textele maestrului doar pentru propriile-mi obsesii teatrale. Greu de zis dacă am făcut sau nu lucrul ăsta. Cert este că cei care au văzut aceste spectacole s-au întîlnit cu spiritul maestrului. Au fost pătrunşi de acea venerare de care se bucură marile personalităţi ale umanității.

...Pentru că, în fond, noi n-am făcut altceva decît ceea ce poetul a scris într-un laconic poem:
„eu nu sunt decît o pată de sînge care vorbeşte.”

Mihai Vasile
regizor

Eminescu

Eminescu ultim
Nichita Stănescu

Atîta să nu uitați:
că el a fost om viu
viu
pipăibil cu mîna.

Atîta să nu uitați
că el a băut cu gura lui, –
că avea piele
îmbrăcată în ștofă.

Atît să nu uitați, –
că ar fi putut să stea
la masă cu noi,
la masa cinei celei de taină

Atît să uitați! Numai atît, –
că El a trăit,
înaintea noastră...
Numai atît,
în genunchi vă rog, să uitați!

FESTIVALUL PE SCURT

Joi, 21 martie

• ora 17. Deschiderea oficială a festivalului

• ora 17,30. Lansarea volumului documentar „NICHITIANA. Rostiri, exegeze, amintiri, comentarii cuprinse în Caietele Festivalului de Poezie NICHITA STĂNESCU în perioada 1984 – 1990”. Cuvînt înainte – Acad. Eugen Simion

Evocarea prieteniei și a relației literare dintre Nichita Stănescu și Eugen Simion

• ora 18. Proiecția eseului cinematografic ANTRENORUL DE ÎNGERI – un film despre Nichita, cu Nichita și cu poezia lui

Vineri, 22 martie

• ora 11. Deschiderea atelierelor Universității Libere „Nichita Stănescu”

• ora 17. Vernisajul expoziției de artă plastică ALICE NECULEA

• ora 18. ARTĂ ȘI ARTIȘTI ÎN SECOLUL XXI. Conferință susținută de Alice Neculea, artist plastic, expert în artă, director adjunct al Muzeului Județean de Artă „Ion Ionescu Quintus” Ploiești

Sîmbătă, 23 martie

• ora 10. Atelierul de artă dramatică

• ora 17. ADOLESCENȚI PE MARE. Gala tînărului actor. Participă cu spectacole și recitaluri studenți și absolvenți ai cursului de arta actorului de la Școala de Arte Ploiești

Duminică, 24 martie

• ora 10. Salonul de arte vizuale ORION.

Expoziția memorială NICHITA STĂNESCU – ION STRATAN

• ora 11. Atelierul de creație literară

Luni, 25 martie

• ora 10. Atelierul de semne

• ora 17. BUNAVESTIRE. Prima mare sărbătoare creștină a primăverii

• ora 18. Discipolii lui Nichita Stănescu: DAN DAVID

Prezentarea volumului ÎNTOARCEREA FIULUI de Dan David

Proiecția eseului cinematografic AUTOPORTRET. O evocare a poetului Dan David și a creației sale poetice

Marți, 26 martie

• ora 10. Colocviul-atelier „Miorița – controversata capodoperă a culturii române”

• ora 17. DE LA DOCUMENTAR LA FICȚIUNE

Prezentarea cineastului CĂTĂLIN APOSTOL

Proiecția filmelor sale „Cuibul de cuci” (documentar) și „O zi bună” (ficțiune)

Miercuri, 27 martie

• ZIUA MONDIALĂ A TEATRULUI

• ora 17. Mesajul Institutului Internațional de Teatru (International Theatre Institut - ITI) adresat lumii de către dramaturgul norvegian Jon Fosse, laureat al Premiului Nobel pentru literatură

• Spectacolul-atelier METAFORA SCENICĂ – MECANISME ȘI TRĂDĂRI. „Contemplarea lumii dinafara ei” de Nichita Stănescu. Interpretează actorii Centrului Dramatic Mythos

Scenariul și regia – Mihai Vasile

Joi, 28 martie

• ora 10. Colocviul „ADOLESCENȚA – Un anotimp în Infern?” în cadrul căruia va fi prezentat în premieră filmul „Între două oglinzi” de Mihai Vasile

• ora 17. Discipolii lui Nichita Stănescu: ION STRATAN

Lansarea volumului „Crimele din Strada Cerului” de Ion Stratan

• ora 17, 30. Proiecția eseului cinematografic „Eu am trăit în casa asta” – un film despre Nino, cu Nino și cu poezia lui

Vineri, 29 martie

• ora 10. Atelierul de foto/film

• ora 17. Lansarea volumului „Cealaltă parte a umbrei. Fals tratat de antropologie teatrală” de Mihai Vasile

Prezintă Florin Manole, scriitor și teolog

• ora 18. Proiecția filmului „Urme în spațiul gol” de Mihai Vasile

Sîmbătă, 30 martie

• ora 10. Atelierul multidisciplinar NODURI ȘI SEMNE

Duminică, 31 martie

• ora 10. Închiderea atelierelor Universității Libere „Nichita Stănescu”

Decernarea diplomelor, evaluarea finală

• ora 11. Proiecția filmului „Măreția frigului” – un poem cinematografic de Mihai Vasile după spectacolul cu același titlu de Nichita Stănescu

Joi, 21 martie

- ora 17. Deschiderea oficială a festivalului
- ora 17,30. Lansarea volumului documentar „***NICHITIANA. Rostiri, exegeze, amintiri, comentarii cuprinse în Caietele Festivalului de Poezie NICHITA STĂNESCU în perioada 1984 – 1990***”

Cuvînt înainte – Acad. **Eugen Simion**

Evocarea prieteniei și a relației literare dintre **Nichita Stănescu** și **Eugen Simion**

Anul acesta se împlinesc 40 de ani de la prima ediție a Festivalului „Nichita Stănescu”.

În cuprinsul acestei cărți se regăsește emoţia profundă cu care cultura română se despărţea, pe la jumătatea anilor optzeci ai secolului trecut, de „fiinţa cea de carne” a poetului Nichita Stănescu. Actul critic ce însoţise, până în anul 1983, opera marelui poet, a fost reevaluat imediat după moartea sa.

Distinse voci ale criticii şi istoriei literare româneşti au aşezat opera lui Nichita Stănescu printre culmile culturii româneşti ale veacului al XX-lea. Edițiile festivalului care-i poartă numele au fost bune prilejuri de rememorare a etapelor vieţii şi creaţiei sale, de regăsire, în preajma amintirii sale, a celor care i-au fost prieteni, critici ori doar admiratori.

Joi, 21 martie

• ora 18. Proiecția eseului cinematografic **ANTRENORUL DE ÎNGERI** adaptare pentru ecran a spectacolului de teatru cu același titlu – un film despre Nichita, cu Nichita și cu poezia lui

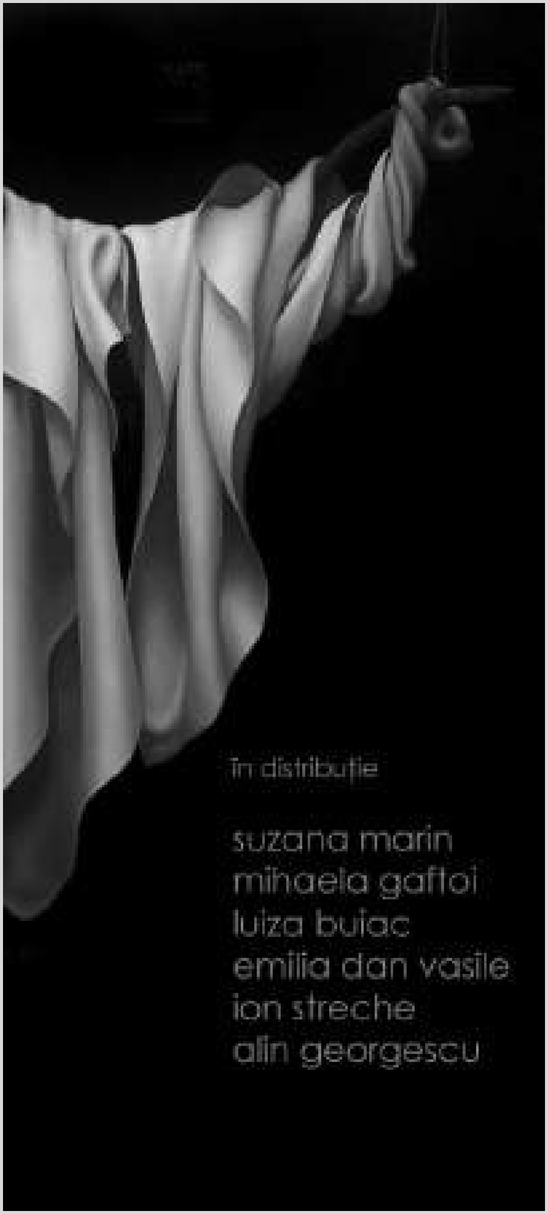

„De plînge Demiurgos...”

Regizorul Mihai Vasile este un demiurg dramatic. Există regizori care stilizează, regizori care interpretează și regizori care creează. Domnul Mihai Vasile creează. Spectacolul său, „Antrenorul de îngeri” este o enluminură a atingerii degetelor gîndului cu trupul eteric al actorilor. Îngerii săi suferă sau se revoltă, „cad în timp” sau se ridică deasupra existenței.

Gîndurile lui Mihai Vasile țin în mînă, ca într-o cvadrigă, toate tensiunile serafice ale artei. Vîrstele trec asemeni unei cascade prin corpurile metafizice ale personajelor. Timpul spectacolului este timpul vieții noastre, pentru că am început să trăim într-o vreme în care sfera nașterii și a morții poate fi zărită cu ochiul afectivității.

Domnul Mihai Vasile este în cea mai înaltă măsură un artist al creației și nu al interpretării cuvîntului și gestului. Sînt onorat pentru faptul că soarta mi-a oferit privilegiul de a asista la spectacolele Domniei Sale.

Sîntem contemporani cu absolutul…

Ion Stratan

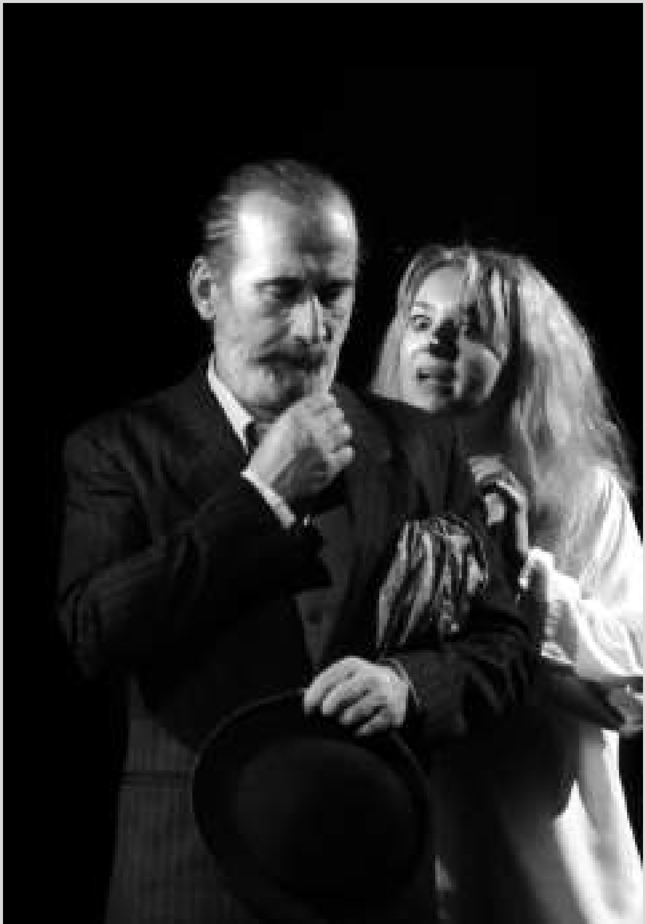

Vineri, 22 martie ora 11
Deschiderea oficială a atelierelor
Universității Libere NICHITA STĂNESCU

Vineri, 22 martie, ora 17
Vernisajul expoziției de artă plastică **ALICE NECULEA**

Vineri, 22 martie, ora 18
ARTĂ ȘI ARTIȘTI ÎN SECOLUL XXI.
Conferință susținută de Alice Neculea,
artist plastic, expert în artă,
director adjunct al Muzeului Județean de Artă
Prahova „Ion Ionescu Quintus” Ploiești

Alice Neculea este o prezență constantă, importantă și extrem de agreabilă în viața culturală și artistică ploieșteană.

Artist plastic (a absolvit în anul 1986 Academia de Arte din Iași, secția Sculptură), muzeograf și expert în arte, Alice Neculea are o impresionantă activitate de organizare de expoziții în țară și străinătate, cît și în ceea ce privește comentarea și analiza fenomenului artistic prin publicarea de exegeze și comentarii de specialitate în importante publicații românești sau din Europa.

S-a făcut remarcată prin calitatea și rafinamentul cu care a abordat creația plastică de-a lungul epocilor sale, cu un accent asumat pe epoca contemporană, fiind curator sau comisar al unor excepționale evenimente artistice precum retrospectivele Horea Paștina sau Ștefan Râmniceanu, al expozițiilor „*Confruntări* – Repere artistice româno-belgiene", „65 de ani de Artă Prahoveană", „Artă Contemporană româno-spaniolă 4+4"- Madrid, „100 de ani de Artă Românească", și, poate, proiectul său cel mai drag din ultima vreme, coorganizator și comisar de tabără al evenimentului inițiat de Asociația Culturală 24PHarte – „Tabăra Internațională de Sculptură Monumentală – Muzeul de Artă Contemporană în aer liber" de la Ploiești.

Cu o atît de bogată activitate de promovare și comentare a artelor plastice, m-am întrebat deseori cînd se mai ocupă de arta sa, cînd mai are timp să intre în atelier în hainele de lucru ale artistei Alice Neculea. Da, își mai îmbracă din cînd în cînd (uneori timp îndelungat) „cămașa de forță" a artistului; acea cămașă de forță a daimonului creației, cum ar fi spus Nichita. Expune periodic în expoziții personale sau de grup, participă la tabere de creație, lucrările sale de sculptură sau grafică fiind prezente în muzee şi colecţii particulare din ţară şi străinătate (Franţa, Belgia, Ungaria, Elveţia, Marea Britanie, Bulgaria ș.a.).

Centrul Dramatic Mythos este deosebit de încîntat că această artistă specială ne-a făcut onoarea de a expune lucrările sale pe simezele galeriei noastre.

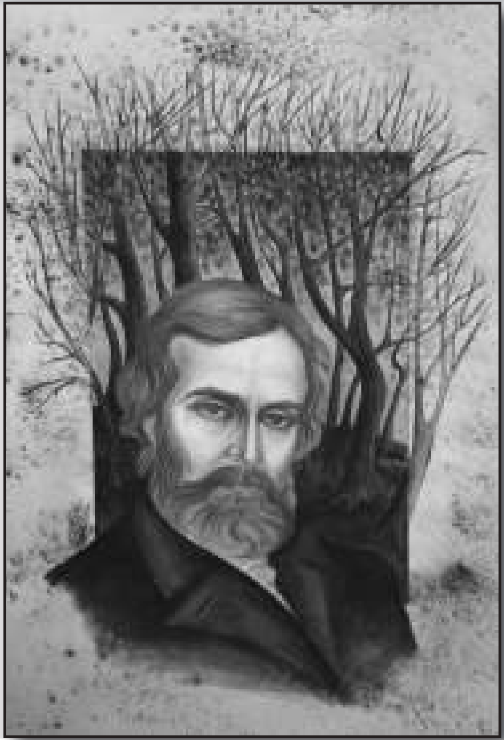

Sîmbătă, 23 martie, ora 10

Atelierul de artă dramatică

Sîmbătă, 23 martie, ora 17

ADOLESCENȚI PE MARE

Gala tînărului actor

Participă cu spectacole și recitaluri studenți și absolvenți ai cursului de arta actorului de la Școala de Arte Ploiești

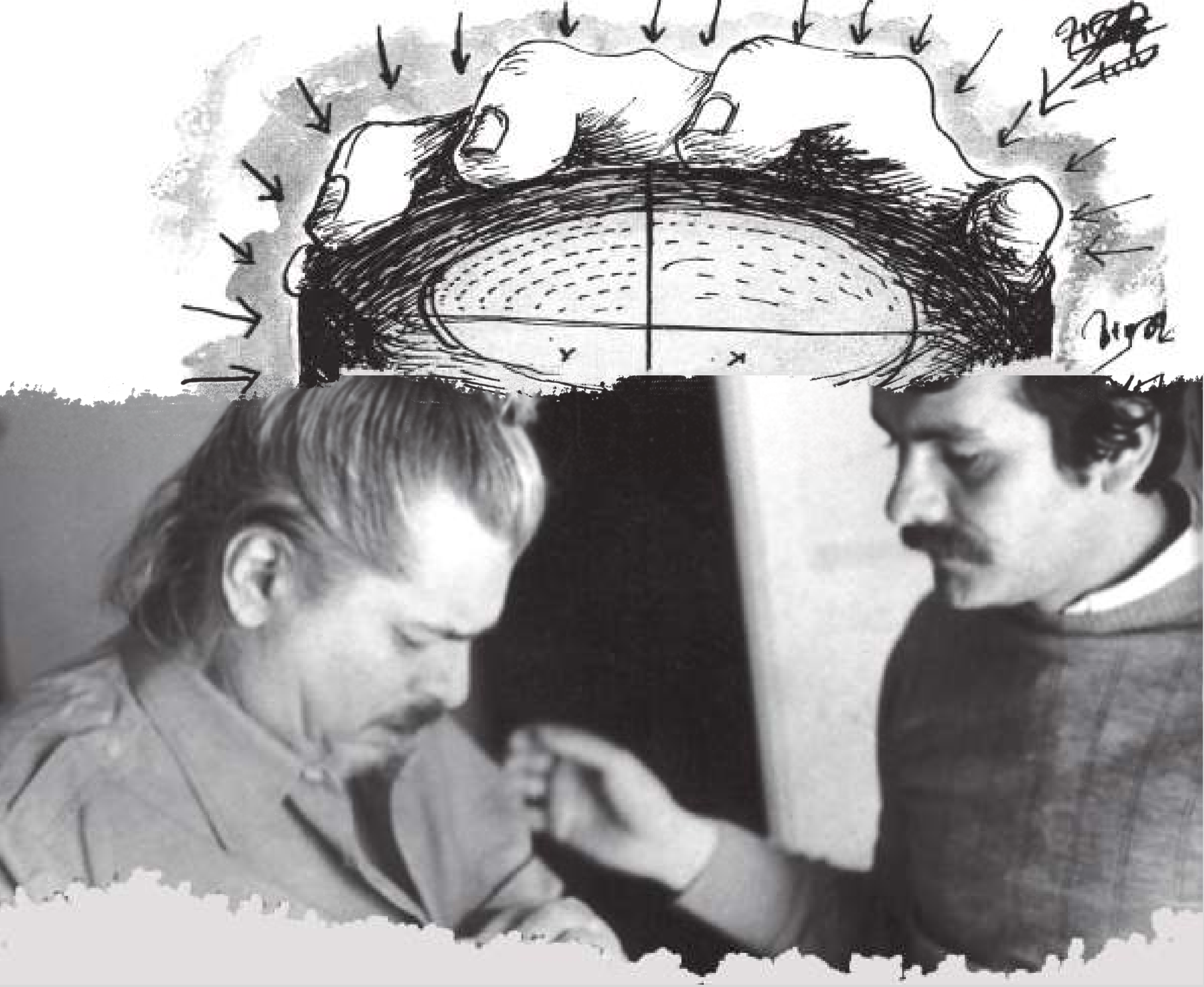

Duminică, 24 martie

• ora 10. Salonul de arte vizuale ORION.

Expoziția memorială **NICHITA STĂNESCU – ION STRATAN**

• ora 11. Atelierul de creație literară

Luni, 25 martie, ora 10

Atelierul de semne

Luni, 25 martie, ora 17

BUNAVESTIRE. Prima mare sărbătoare creștină a primăverii

Luni, 25 martie, ora 18

Discipolii lui Nichita Stănescu: **DAN DAVID**

Prezentarea volumului
ÎNTOARCEREA FIULUI
de Dan David

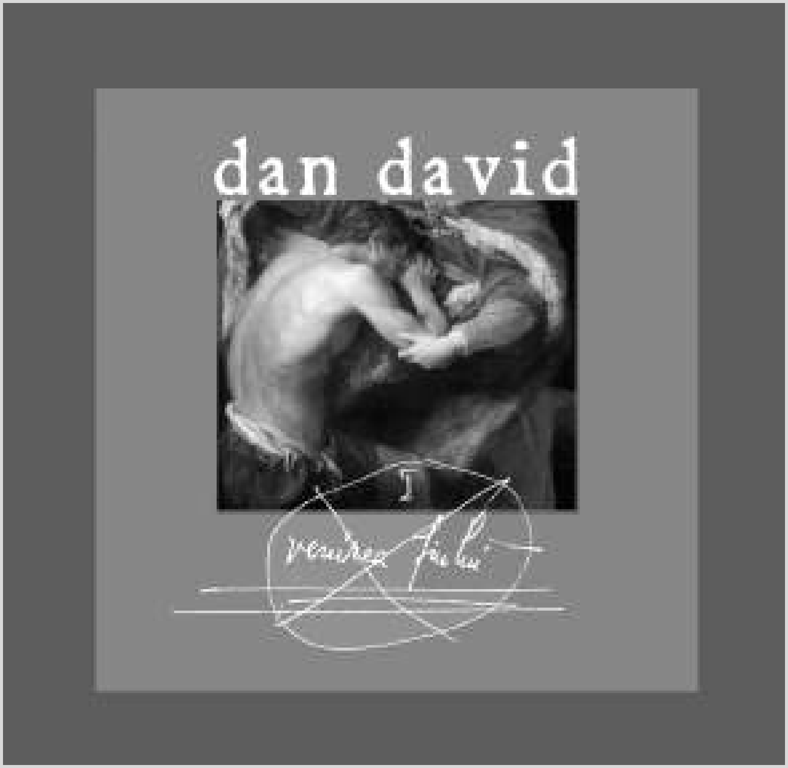

Proiecția eseului cinematografic

AUTOPORTRET

O evocare a poetului Dan David
și a creației sale poetice

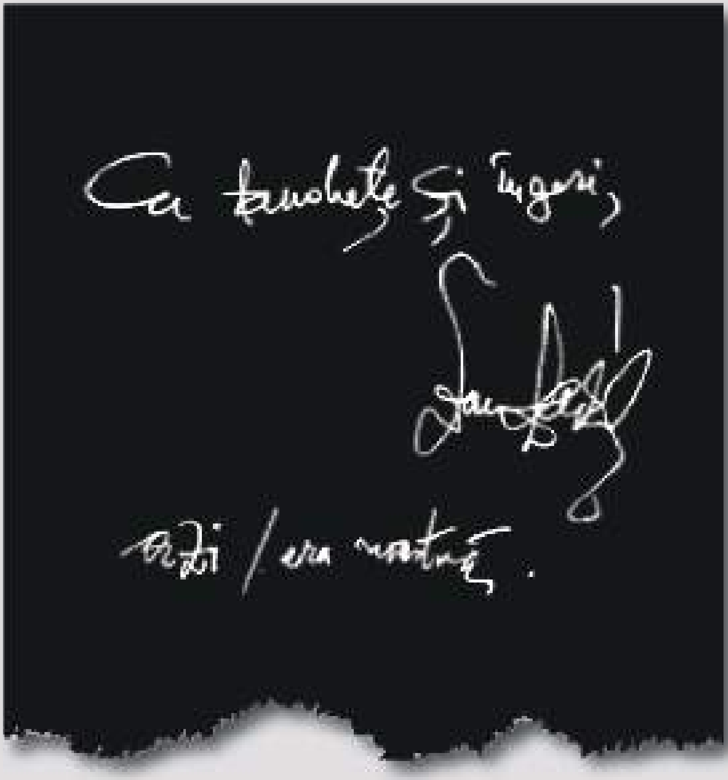

DAN DAVID

PODUL CU FÎN

poeme

EDITURA CARTEA ROMANEASCA

1988

Marți, 26 martie, ora 10

Colocviul-atelier

MIORIȚA

controversata capodoperă a culturii române

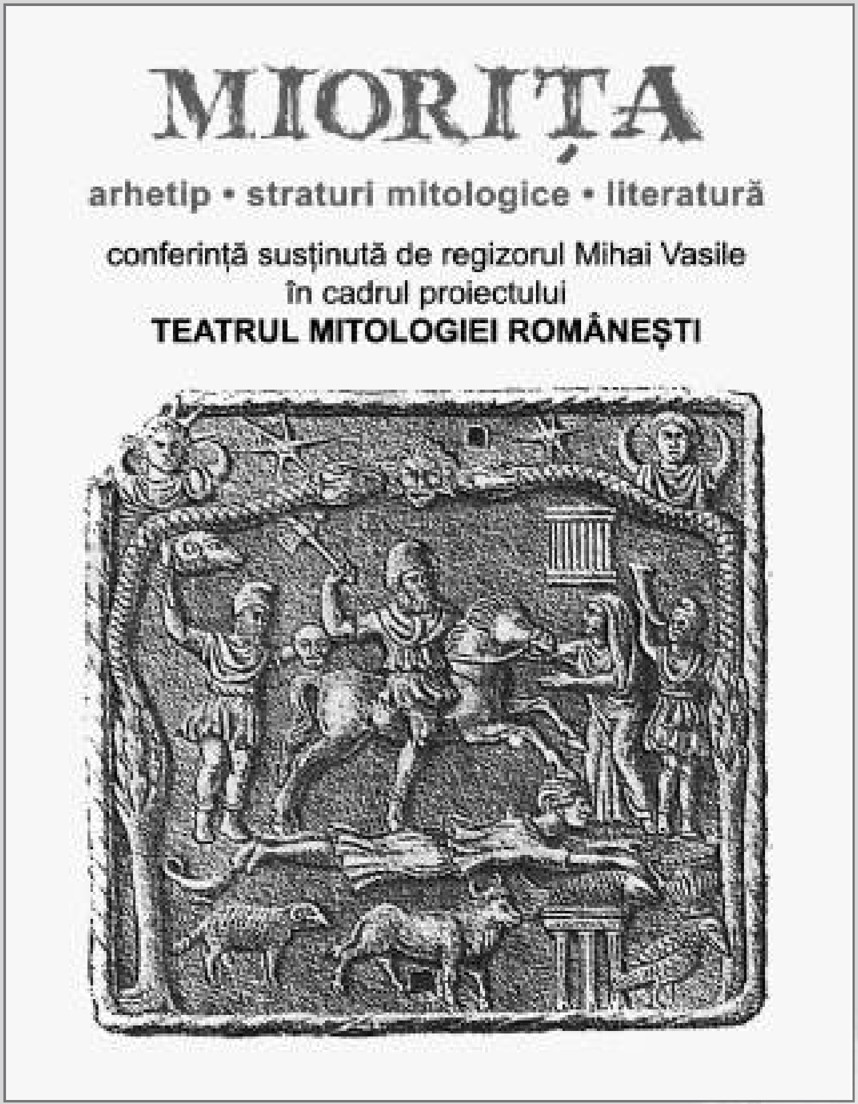

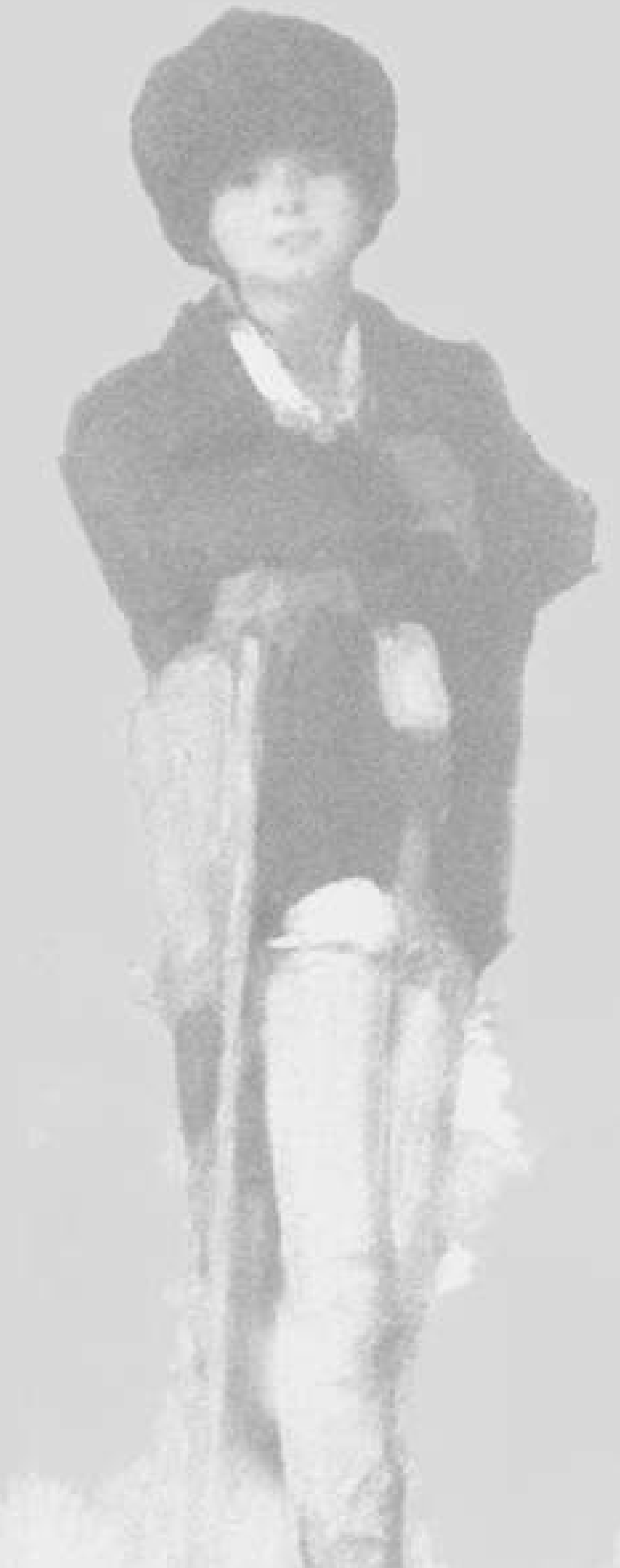

Marți, 26 martie, ora 17
DE LA DOCUMENTAR
LA FICȚIUNE
Regizorul
CĂTĂLIN APOSTOL
Proiecția filmelor sale
Cuibul de cuci
O zi bună

Regizorul **Cătălin Apostol** este, de fapt, un scriitor în cel mai pur sens al cuvîntului. De mai bine de trei decenii scrie pentru ziare și reviste prestigioase din România, unele dintre acestea fiind deja istorie și, paralel cu asta sau chiar împletindu-se într-o excepțională armonie, face televiziune (documentare, reportaje, anchete, investigații). Pentru această prodigioasă activitate a primit nenumărate premii și distincții la festivaluri și reuniuni cinematografice și de televiziune în țară și străinătate.

Filmele sale documentare au creat aproape o marcă, un fel inconfundabil de a face un astfel de film. Dintre acestea, poate cel mai premiat și apreciat la unison atît de public cît și de critica de specialitate, „Cuibul de cuci", realizat în anul 1999 este, de departe, cel mai cunoscut: o impresionantă frescă a umanului depreciat, degradat, fără ieșire, autorul lui reușind să evite patetismul desuet dar și naturalismul facil.

În anul 2020 realizează unul din filmele documentare cele mai zguduitoare din cinematografia românească – „Granița morții". Despre acest „fapt" cinematografic, chiar autorul lui spune răspicat: „Mi s-a părut o imensă ticăloșie faptul că după aproape 30 de ani statul român nu și-a asumat nici o responsabilitate pentru toate aceste crime." Întîmpinat întotdeauna cu aplauze și comentarii superlative, filmul acesta a fost invitat la mari reuniuni cinematografice, a fost nominalizat ca fiind un caz excepțional de artă filmică dar și de atitudine civică. La TIFF (Transilvania Film Festival) de la Cluj-Napoca filmul a fost considerat printre momentele sale de maximă audiență.

Filmul „O zi bună", realizat în anul 2008, este cel de al doilea film de ficțiune al său, film cu care debutează, de fapt, în lumea cinematografică românească. De aici, sedus de ceea ce oferă filmul de ficțiune, Cătălin Apostol scrie și regizează primul său film de lung metraj, „Umilință", film despre care critica de specialitate din România a fost aproape unanim de acord că este una din cele mai interesante creații cinematografice din ultimele decenii.

„Eu sînt dependent sufleteşte de Ploieşti" – spune la un moment dat Cătălin într-un interviu. Da, Cătălin Apostol, ca de altfel mulți dintre artiștii și oamenii de cultură din generația lui, a trecut pe la Teatrul Equinox, s-a înțelepțit încă din adolescență la această școală a artelor moderne. Și se confesează mai departe: „Nu rezist mai mult de o săptămână fără să vin în Ploieşti. Sînt momente în care vin pur şi simplu, chiar şi în toiul nopţii, fără nicio treabă. Eram odată într-o pasă proastă şi simţeam nevoia să mă încarc sufleteşte în locurile copilăriei mele. Am mers pe strada Cameliei, unde am copilărit, m-am oprit puţin la blocul meu de la marginea cîmpului, am tras de cîteva ori aer în piept şi m-am întors în Bucureşti."

„Cuibul de cuci”

„O zi bună”

Miercuri, 27 martie, ora 17
Mesajul Institutului Internațional de Teatru (International Theatre Institut - ITI) adresat lumii de către dramaturgul norvegian Jon Fosse, laureat al Premiului Nobel pentru literatură

ZIUA MONDIALĂ A TEATRULUI

Arta este Pace

Fiecare om este unic și, în același timp, asemănător altui om. Unicitatea este ceea ce se vede în exteriorul său și poate fi văzută destul de clar, dar există și ceva în interiorul fiecărui individ, ceva ce-i aparține numai lui, este numai al lui. Putem numi acel ceva „suflet” sau „spirit” – sau poate nici nu trebuie să-l descriem în cuvinte. Lasă-l să fie acolo.

Dar oricît de diferiți putem fi, sîntem și asemănători. Oamenii din toate părțile lumii sînt fundamental asemănători, indiferent de limba pe care o vorbim, indiferent de culoarea pielii noastre sau de culoarea părului nostru. Este poate un pic paradoxal că oamenii sînt atît de asemănători dar și diferiți în același timp. Și poate ființa umană, ea însăși este paradoxală în decalajul său dintre trup și suflet, între ceea ce este mai pămîntesc și mai imanent și ceea ce transcende limitele sale materiale.

Dar arta, arta bună, reușește în felul ei miraculos să unească aceste părți într-un tot unic și universal, reușește să desființeze granițele dintre limbi, dintre regiuni ale lumii, dintre țări. Astfel ea, arta, reunește nu numai ceea ce caracterizează pe fiecare individ, ci și, într-un sens oarecum diferit, reunește și ceea ce caracterizează grupuri mari de oameni, ca de exemplu națiuni întregi.

Iar arta nu face asta repetînd modele și tipare, totul de fiecare dată la fel, ci dimpotrivă, arătînd diferența, da, arătînd „străinul”, adică pe... celălalt. În toată arta bună există tocmai

acest „străin”, acest celălalt, adică ceea ce nu înțelegem complet și pentru care facem tot ceea ce este posibil pentru a-l înțelege într-un fel sau altul, acest enigmatic, am putea spune, care fascinează și care creează transcendența, acea transcendență pe care trebuie să o cuprindă toată arta, și care trebuie, în același timp, să ne ghideze.

Și nu mă pot gîndi la o modalitate mai bună de a uni contrariile decît prin artă!

Arta este tocmai opusul conflictelor violente, cele pe care prea des le vedem desfășurate în încercări mizerabile de a distruge „străinul”, adică pe „celălalt”, pe cel unic, folosind adesea cele mai bestiale inovații pe care ni le-a adus tehnologia. Și mizeria asta devine terorism, devine război. Oamenii au și o latură animalică; sînt motivați de instinct, astfel încît celălalt, „străinul”, nu mai este văzut ca ceva fascinant și enigmatic, ci ca o amenințare la adresa existenței. Și atunci „unicul”, „diferitul” înțeles la modul universal, dispare și devine o identitate colectivă în care ceea ce este diferit este amenințarea care trebuie controlată. Ceea ce este perceput din exterior ca o diferență, de exemplu între diferite religii sau ideologii politice, devine ceva ce trebuie cucerit și stăpînit.

Războiul este o luptă împotriva a ceea ce este intim, unic, diferit. Și astfel este o luptă împotriva oricărei arte, împotriva celei mai intime esențe a tuturor artelor.

Am ales să vorbesc despre artă în general, nu despre arta teatrală în special și pentru că toată arta bună, în nucleul ei, se învîrte în jurul aceluiași lucru, și anume faptul că ceea ce este complet unic, complet distinct, poate și trebuie să devină universal.

Noi, oamenii acestor vremuri trebuie să armonizăm unicul cu universalul în expresiile noastre artistice. Și asta nu prin suprimarea singularității, ci prin evidențierea ei.

Ceea ce afirm eu aici este la fel de simplu și logic precum afirmația că războiul și arta se opun, așa cum se opune pacea războiului.

Arta este pace!

Miercuri, 27 martie, ora 17,30

Spectacolul-atelier

METAFORA SCENICĂ – MECANISME ȘI TRĂDĂRI

„Contemplarea lumii dinafara ei” **de Nichita Stănescu**

Interpretează actorii Centrului Dramatic Mythos. Scenariul și regia – **Mihai Vasile**

Joi, 28 martie, ora 10

Colocviul ADOLESCENȚA – „Un anotimp în Infern”?

în cadrul căruia va fi prezentat în premieră filmul

„Între două oglinzi” de **Mihai Vasile**

Joi, 28 martie, ora 17

Discipolii lui Nichita Stănescu: **ION STRATAN**

Lansarea volumului „Crimele din Strada Cerului” de Ion Stratan

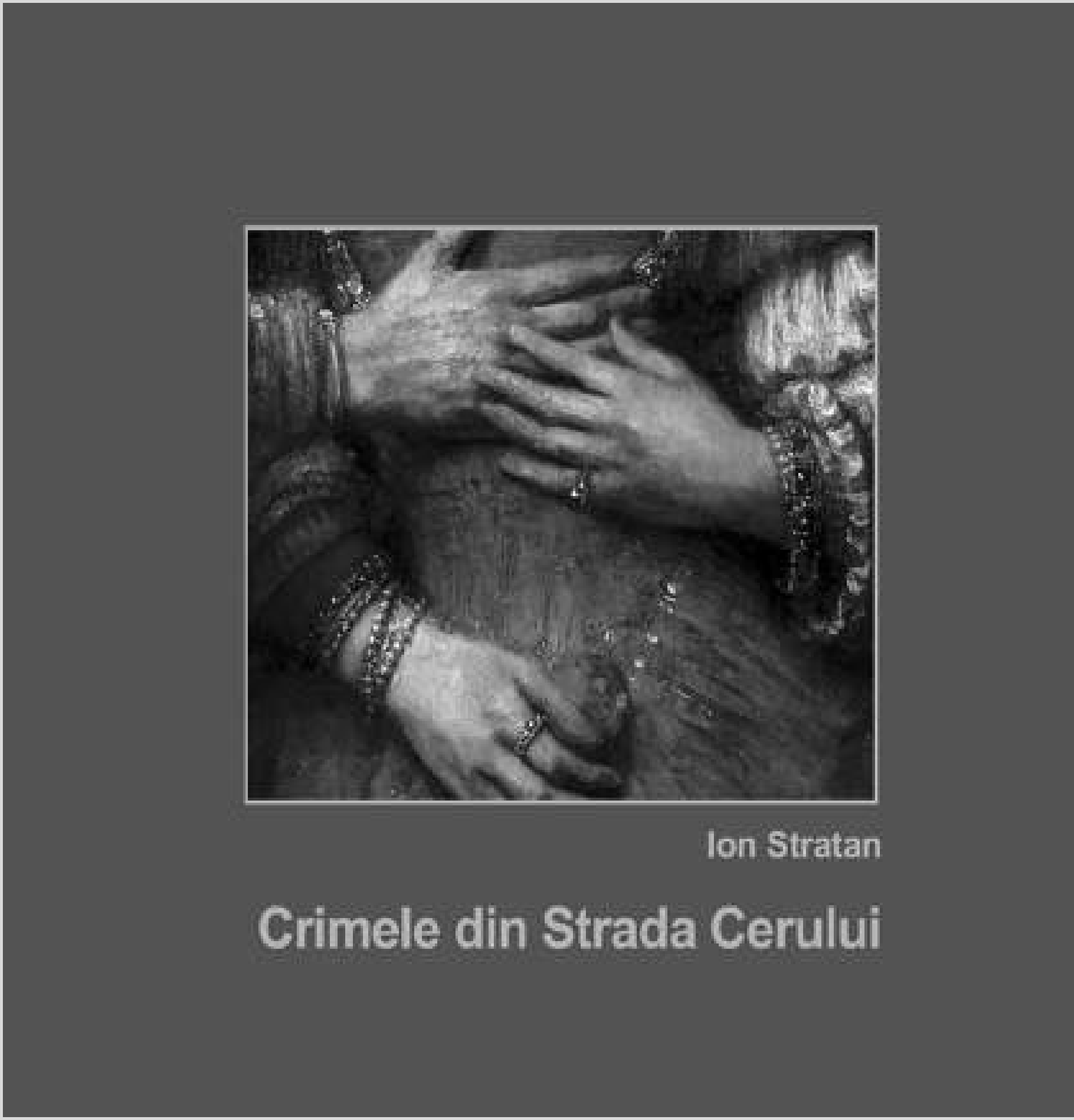

Joi, 28 martie, ora 17,30

Proiecția eseului cinematografic

Eu am trăit în casa asta

după spectacolul cu același titlu

– un film despre Nino, cu Nino și cu poezia lui

Vineri, 29 martie, ora 17
Lansarea volumului
Cealaltă parte a umbrei. Fals tratat de antropologie teatrală
de **Mihai Vasile**
Prezintă **Florin Manole,** scriitor și teolog

Florin Manole este unul din acei oameni de cultură ai generației ’90, care pare desprins dintr-o altă lume, dintr-un fel de renascentism în care cultul cărților este fundamentala lege existențială.
Legat, în prima sa tinerețe din anii optzeci, de ceea ce a fost Teatrul Equinox din Ploiești, scriitorul **Florin Manole** a pornit în lume cu dorința de a o explica altfel decît era lumea explicată pînă la el.
Absolvent de filosofie și teologie, a bătătorit drumuri ale cunoașterii și ale înțelepciunii, a scris și a lecturat, a rostit și a ascultat, a tăcut dar și-a și exprimat ideile cu răbdare și migală...
Cartea sa **A FI RELIGIOS ȘI A FI CREȘTIN** este o mărturie a acestei stări de profundă înțelepciune.

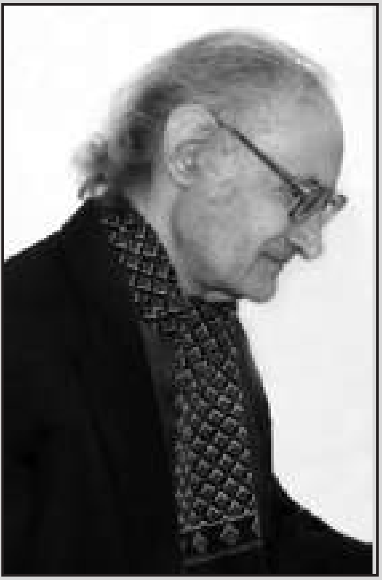

Fragmente din scrisoarea trimisă de prof. univ. dr.
GHEORGHIȚĂ GEANĂ
antropolog, filosof și sociolog cu o vastă activitate științifică și pedagogică, conducător de doctorat la Facultatea de Filosofie a Universității din București

Distinse Maestre,
dupa o întîrziere pricinuită de dificultățile de comunicare directă, am primit „Cealaltă parte a umbrei” – cel mai recent volum al dv. Vă mulțumesc din inimă! Firește, îmi erau cunoscute aliniamentele gîndirii dv. artistice, dar am aflat multe detalii noi. Impresia generală e copleșitoare și, prin urmare, imposibil de descris fără o perioadă de așezare. Oricum, paginile pe care vi le-au dedicat Dragoș Grigorescu și Christian Crăciun sînt nec plus ultra.

Personal, m-a atras cu prioritate ideea de antropologie teatrală / teatru antropologic. Sincer să fiu, pînă acum n-am vibrat la antropologia teatrală a lui Eugenio Barba. În privința dv, însă, percep o altă abordare. Multă vreme m-am ținut la distanță față de ceea ce mi se părea că nu îndeplinește criteriile antropologiei scientiste; mi se părea că e multă bavarderie în numele antropologiei. Recent, însă, am încercat să sistematizez discursurile detectabile în această retorică și am ajuns la patru tipuri de acest fel: filosofic, teologic, literar-artistic și scientist.
Evident, prestația dv. se înscrie perfect în tipul literar-artistic. Am fost, de asemenea, încîntat să găsesc că ați efectuat ceea ce în antropologie se numește „cercetare de teren” („fieldwork”), anume: asupra ritualurilor și asupra unor forme lingvistice originare; da, în domeniul în care eu mă desfășor, „terenul” este o condiție prioritară pentru recunoașterea identității de „antropolog”...

Vineri, 29 martie, ora 18

Proiecția filmului **URME ÎN SPAȚIUL GOL**

de **Mihai Vasile**

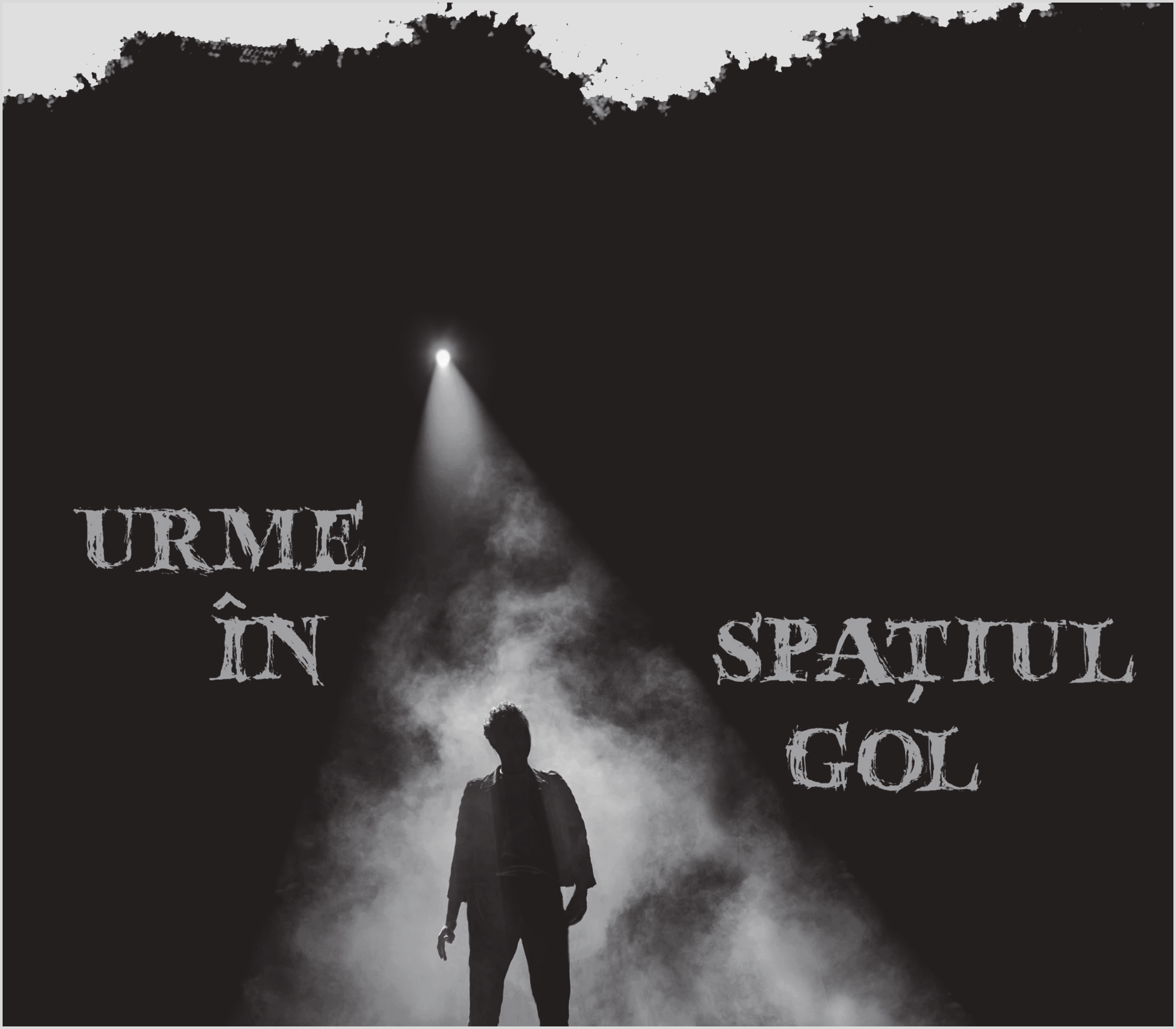

Sîmbătă, 30 martie, ora 10

Atelierul multidisciplinar

NODURI ȘI SEMNE

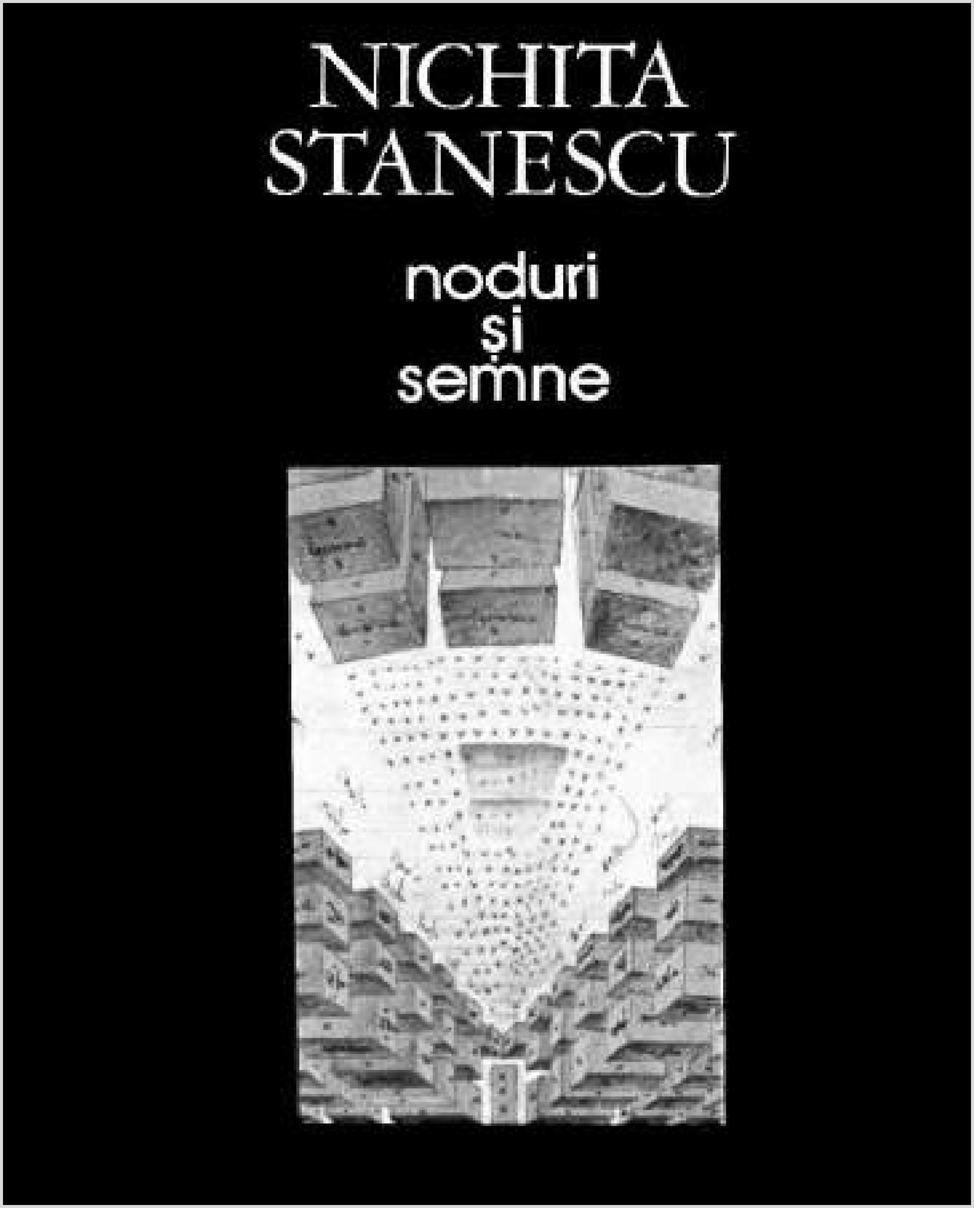

Duminică, 31 martie, ora 10

Închiderea atelierelor Universității Libere „Nichita Stănescu”

Decernarea diplomelor, evaluarea finală

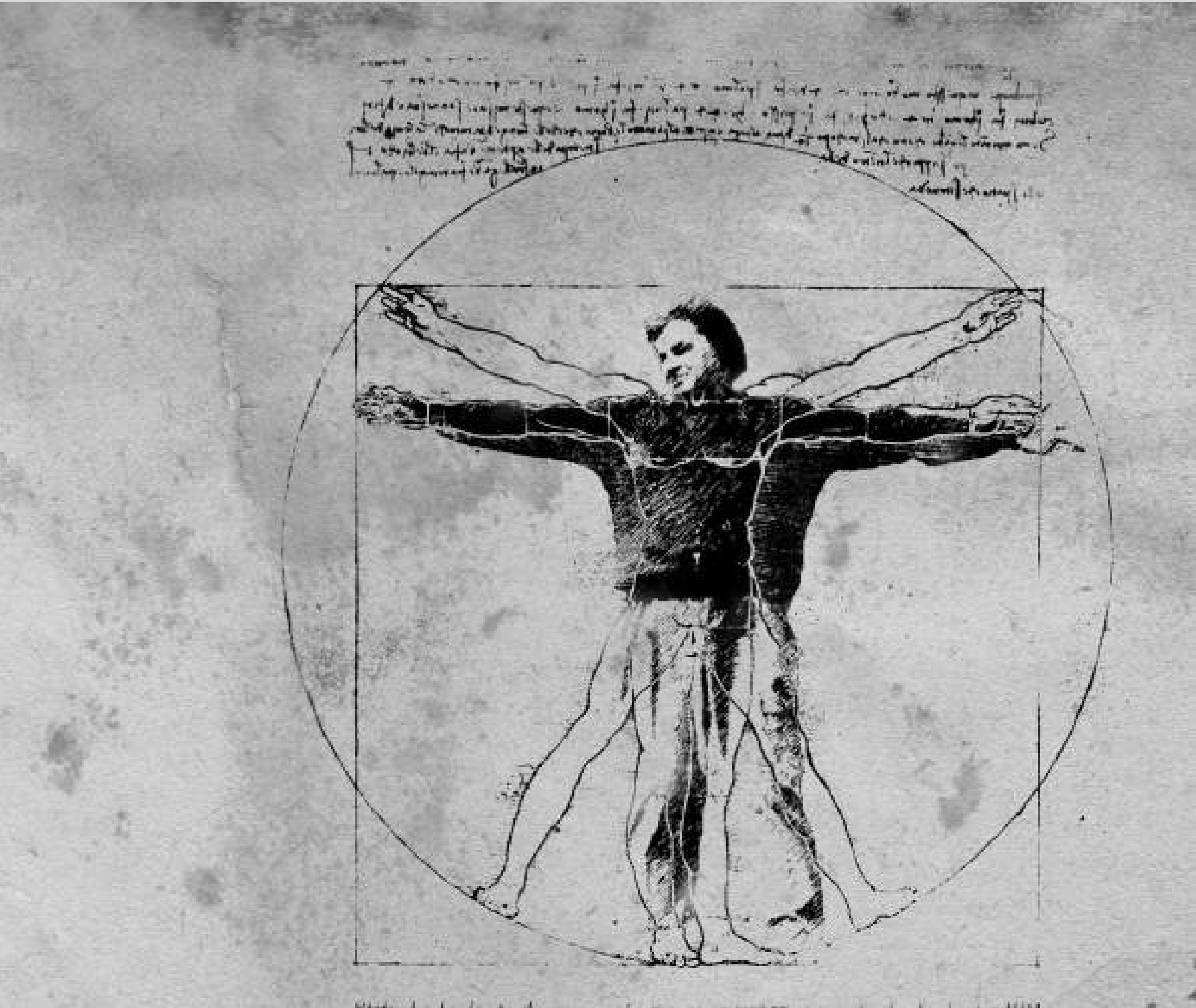

Duminică, 31 martie, ora 11
Proiecția filmului
Măreția frigului
– un poem cinematografic de Mihai Vasile
după spectacolul cu același titlu de Nichita Stănescu

Pentru o mie de cîntece

Pentru o mie de cîntece
am fost născut
Nouă sute nouăzeci și nouă
sunt răgușite de cîntecul, unul
pentru care am fost născut
Nu mă înjumătățiți voi timpuri!
S-ar putea, înalt cum este
cîntecul, unul,
să fie la urmă...

Nichita Stănescu

1973

CENTRUL
JUDEŢEAN
DE CULTURĂ
PRAHOVA

CENTRUL
DRAMATIC
MYTHOS
PLOIEŞTI

VAMIR

FESTIVALUL ARTELOR

Nichita la echinocțiu

20 - 31 MARTIE
2015

ediţia a 10-a

În această ediţie...

...au scris pentru dumneavoastră:
Nichita Stănescu, Roland Ménard, Dan David, Gheorghe Ene, Jean Genet, Dumitru Solomon, Mara Nicoară, Magdalena Ghica, Lelia Munteanu, Octavian Paler, Florin Tomas M. Ghiţă Mateucă, Dragoş Grigorescu, Mihai Vasile

...vor juca pentru dumneavoastră: actorii Centrului Dramatic Mythos - Suzana Marin, Ion Streche, Mihaela Gaftoi, Alin Georgescu, Emilia Dan Vasile, Alexandra Spătărelu, Edward Stănescu, studenţii claselor de actorie ale Şcolii de Arte din Ploieşti - Diana Licu, Adriana Stoica, Andreea Barbu, Diana Costăchescu, Ana Pascu, Iustin Matei, Vlad Dimulescu, Teodora Matei, Andreea Banu, Andra Zoicaş, Andreea Iancu, Anca Matei, Gabriela Nedelcu, Ioana Negoiţescu, Andrei Coman, Cosmin Bărbieru, Laurenţiu Oprea şi, invitate special în festival, actriţele Evelyn Marcu, Cristiana Savu, Monica Florescu

...vor cînta pentru dumneavostră: Ema Geamănu, Georgiana Nae, Florin Găureanu, Stelian Nemţanu, Cosmin Horaţiu Stoica, Iulian Anghel, Ioana Ovesea, Adelina Grosu

...vor expune artă plastică pentru dumneavoastră:
pictoriţa Camelia Profirescu şi elevii Colegiului de Artă „Carmen Sylva" din Ploieşti - Laura Tache, Laura Iovu, Iustin Matei, Eduard Diaconu, Mihai Şerbănoiu

...a pus în scenă pentru dumneavoastră: Mihai Vasile

...au făcut film pentru dumneavoastră:
Mihai Gheorghe, Cătălin Apostol, Mihai Vasile

...vor susţine ateliere pentru dumneavoastră: Mihai Gheorghe, Ilinca Bernea, Mihaela Elena Zamfirescu, Diana Lemnaru, Mihai Vasile

...au făcut acest festival pentru dumneavoastră: Centrul Judeţean de Cultură Prahova, Centrul Dramatic Mythos, Şcoala de Arte Ploieşti, Colegiul de Artă „Carmen Sylva" Ploieşti

FESTIVALUL PE SCURT

Vineri, 20 MARTIE 2015

• Ora 18. Galeria de artă Mythos

Vernisajul expoziţiei **NODURI ŞI SEMNE** a pictoriţei Camelia PROFIRESCU

Prezintă Valter PARASCHIVESCU

• Ora 19. Sala de spectacole

Zece ani de „Nichita la echinocţiu”. Vor vorbi despre acest fenomen cultural şi artistic: Dragoş GRIGORESCU, Ioan Mihai COCHINESCU, Valter PARASCHIVESCU, Evelyn MARCU, Alin BOERU, Mihai VASILE

Proiecţie video cu fragmente din ediţiile anterioare ale festivalului (fragmente din filme documentare realizate de Cătălin Apostol, Mihai Gheorghe, Mihai Vasile)

Sîmbătă, 21 MARTIE 2015

• Între orele 10 – 18 Centrul Cultural Drajna

Atelierul de creaţie teatrală „Prin tunelul oranj” susţinut de regizorul Mihai VASILE şi de actorii Centrului Dramatic MYTHOS: Suzana MARIN, Ion STRECHE, Emilia DAN VASILE, Mihaela GAFTOI, Alin GEORGESCU, Alexandra SPĂTĂRELU, Edward STĂNESCU.

Amfitrion: Marin VĂCĂRELU

Duminică, 22 MARTIE 2015

• Ora 11. Sala de spectacole

Deschiderea Universităţii de Primăvară „Nichita Stănescu”, ediţia a X-a

• Ora 12. Salonul de arte vizuale Orion

Vernisajul expoziţiei **STVDIVM** (ediţia a II-a) Expun: Laura TACHE, Laura IOVU, Iustin MATEI, Eduard DIACONU, Mihai ŞERBĂNOIU Prezintă Ioan Mihai COCHINESCU şi Dragoş GRIGORESCU

Luni, 23 MARTIE 2015

• Ora 10. Sala Studio „Ion Stratan”

Atelierul de sunete „Căutarea tonului” (susţinut de Mihai VASILE)

• Ora 18. Galeria de artă Mythos

LECŢIA DE MUZICĂ

Antonín DVOŘÁK - Piano Quintet No. 2, op. 81

Interpretează: Ema GEAMĂNU (pian), Georgiana NAE (violă), Stelian NEMŢANU (vioară), Cosmin Horaţiu STOICA (vioară), Florin GĂUREANU (violoncel)

Marţi, 24 MARTIE 2015

• Ora 10. Sala Studio „Ion Stratan”

Atelierul textual „Necuvintele” (susţinut de Mihai VASILE)

• Ora 12. Sala Studio „Ion Stratan”

Spectacolul **O SCRISOARE DE DRAGOSTE** Colaj teatral din creaţia poetelor Mara NICOARĂ şi Magdalena GHICA. Interpretează studenţii claselor de actorie ale Şcolii de Arte Ploieşti: Teodora MATEI, Andreea BANU, Andra ZOICAŞ, Andreea IANCU, Anca MATEI, Gabriela NEDELCU, Ioana NEGOIŢESCU, Andrei COMAN, Cosmin BĂRBIERU, Laurenţiu OPREA. Scenariul şi regia Mihai VASILE

• Ora 18. Sala de spectacole

Spectacolul de teatru **AŞTEPTĂM UN ANUNŢ IMPORTANT** de Lelia MUNTEANU, cu cinci **SCRISORI IMAGINARE** de Octavian PALER

Interpretează actorii Centrului Dramatic MYTHOS: Suzana MARIN, Ion STRECHE, Mihaela GAFTOI, Alin GEORGESCU, Alexandra SPĂTĂRELU, Edward STĂNESCU.

Adaptarea şi regia Mihai VASILE

Miercuri, 25 MARTIE 2015

• Ora 10. Sala Studio „Ion Stratan”

Atelierul de arte vizuale „Hieroglifa” (susţinut de Mihai GHEORGHE)

• Ora 17. Sala de spectacole

BUNAVESTIRE, prima mare sărbătoare creştină a primăverii.

Prezintă preotul Daniel STOICESCU

• Ora 18. Sala de spectacole

LECŢIA DE POEZIE

Lansarea volumului **VENIREA FIULUI** de Dan DAVID

Prezintă: M. GHIŢĂ MATEUCĂ şi Mihai VASILE

Proiecţia filmului **AUTOPORTRET** de Mihai VASILE

Joi, 26 MARTIE 2015

• Ora 10. Sala Studio „Ion Stratan”

Atelierul de arte vizuale „Hieroglifa”

• Ora 18. Sala de spectacole

A DOUA LECŢIE DE MUZICĂ susţinută de Grupul GALATEEA (Iulian ANGHEL, Ioana OVESEA, Adelina GROSU)

Vineri, 27 MARTIE 2015

• Ora 10. Sala Studio „Ion Stratan”

Atelierul de arte vizuale „Hieroglifa”

• Ora 18. Sala de spectacole

ZIUA MONDIALĂ A TEATRULUI. Citirea mesajului internaţional adresat cu acest prilej lumii teatrale

Spectacolul de teatru **INTOLERANŢĂ** de Dumitru SOLOMON.

Interpretează actorii Centrului Dramatic MYTHOS: Suzana MARIN, Ion STRECHE, Mihaela GAFTOI, Alin GEORGESCU, Alexandra SPĂTĂRELU, Edward STĂNESCU.

Adaptarea şi regia Mihai VASILE

Sîmbătă, 28 MARTIE 2015

• Ora 10. Salonul de arte vizuale Orion

Atelierul de semne „Nod 11” (susţinut de Diana LEMNARU)

• Ora 18. Sala de spectacole

CAMERISTELE de Jean Genet.

Interpretează Evelyn MARCU, Cristiana SAVU, Monica FLORESCU.

Adaptarea şi regia Mihai VASILE

Duminică, 29 MARTIE 2015

• Ora 10. Salonul de arte vizuale Orion

Atelierul de semne „Nod 11”

• Ora 15. Sala de spectacole

O nouă viziune asupra literaturii moderne

EMMA DANSON.

Un roman video de Mihai VASILE

Luni, 30 MARTIE 2015

Ora 10. Sala Studio „Ion Stratan”

Despre imaginarul artistic și construcția unui personaj. Atelier condus de Ilinca BERNEA și Mihaela Elena ZAMFIRESCU

Ora 13. Sala de spectacole

CUTIA DE REZONANȚĂ

Recital de dans și poezie Ilinca BERNEA şi Mihaela Elena ZAMFIRESCU

Ora 18. Sala de spectacole

LECŢIA DESPRE CĂRŢI

Lansarea volumului **CĂLĂTOR ÎN ŢARA EQUINOXULUI** de Roland MÉNARD

Lansarea volumului **FOC CĂZUT DIN STELE** de Gheorghe ENE

Prezintă Dragoş GRIGORESCU şi Mihai VASILE

Spectacolul-lectură **RAPSODUL GHEORGHE ENE - OMUL PE CARE NICHITA STĂNESCU L-AR FI SĂRUTAT PE INIMĂ** susţinut de Mihai VASILE

Marţi, 31 MARTIE 2015

- Ora 18. Sala de spectacole

Spectacolul de teatru **O VIZIUNE A SENTIMENTELOR** de Nichita STĂNESCU. Interpretează studenţii claselor de actorie ale Şcolii de Arte Ploieşti: Diana LICU, Adriana STOICA, Andreea BARBU, Ana PASCU, Diana COSTĂCHESCU, Iustin MATEI, Vlad DIMULESCU.

Spectacolul **AMINTIRI NU ARE DECÎT CLIPA DE-ACUM** de Nichita STĂNESCU. Interpretează actorii Centrului Dramatic MYTHOS: Suzana MARIN, Ion STRECHE, Emilia DAN VASILE, Mihaela GAFTOI, Alin GEORGESCU, Alexandra SPĂTĂRELU, Edward STĂNESCU

Scenariile şi regia Mihai VASILE

Miercuri, 1 APRILIE 2015

- Ora 18. Sala de spectacole

Închiderea Universităţii de Primăvară „Nichita Stănescu”, ediţia a X-a (expoziţii, recitaluri, proiecţii video, rezultate ale activităţilor în atelierele de creaţie)

CULTURA ÎN HAINE DE GALĂ

Demni de Nichita. Sub acest semn de zece ani are loc, în inima Ploieștiului, la Palatul Culturii, Festivalul artelor „Nichita la echinocțiu”. În acești din urmă ani de căutări de sine a culturii noastre naționale, puține sînt reușitele depline, iar Festivalul „Nichita la Echinocțiu” este un astfel de exemplu. Departe de orice imixtiune a politicului, de banalitatea administrativă de al omagia pe marele poet, festivalul a devenit în acești zece ani o adevărată universitate de primăvară în care spectacolul culturii irumpe către sufletul ploieștenilor printr-o corolă a artelor: teatru, muzică, arte plastice, mitologie, poezie, film, carte. Acestea toate laolaltă și dintru Nichita. Poate că la periferie Ploieștiul își găsește renumele în izul industrial, dar în centrul lui pulsează timp de mai bine de zece zile inima lui Nichita. Festivalul „Nichita la echinocțiu” ne învață să cîntăm cele o mie de cîntece pentru care poetul a fost născut. Fără premii și evitînd aerul festivist al culturii de ocazie, Universitatea de Primăvară „Nichita Stănescu” pune în scenă jocul de idei prezent în toată opera lui Nichita. Acest spectacol ideatic trebuie să fie celebrat. În jurul necuvintelor trebuie să dovedim cumințenia și poate chiar smerenia, demnitatea și poate chiar decența, de a ne reîntoarce la gesturile arhetipale, așa cum fiecare poem nichitian ne conjură să facem. Pentru Nichita au fost născute aceste zece festivaluri. Sub măreția versului lui Nichita se așterne un festival al artei simfonice. An de an, acum de la zece înainte, cîteva sute de tineri, în luna lui marte, ne aduc aminte de bucuria de a fi.

Dragoș GRIGORESCU

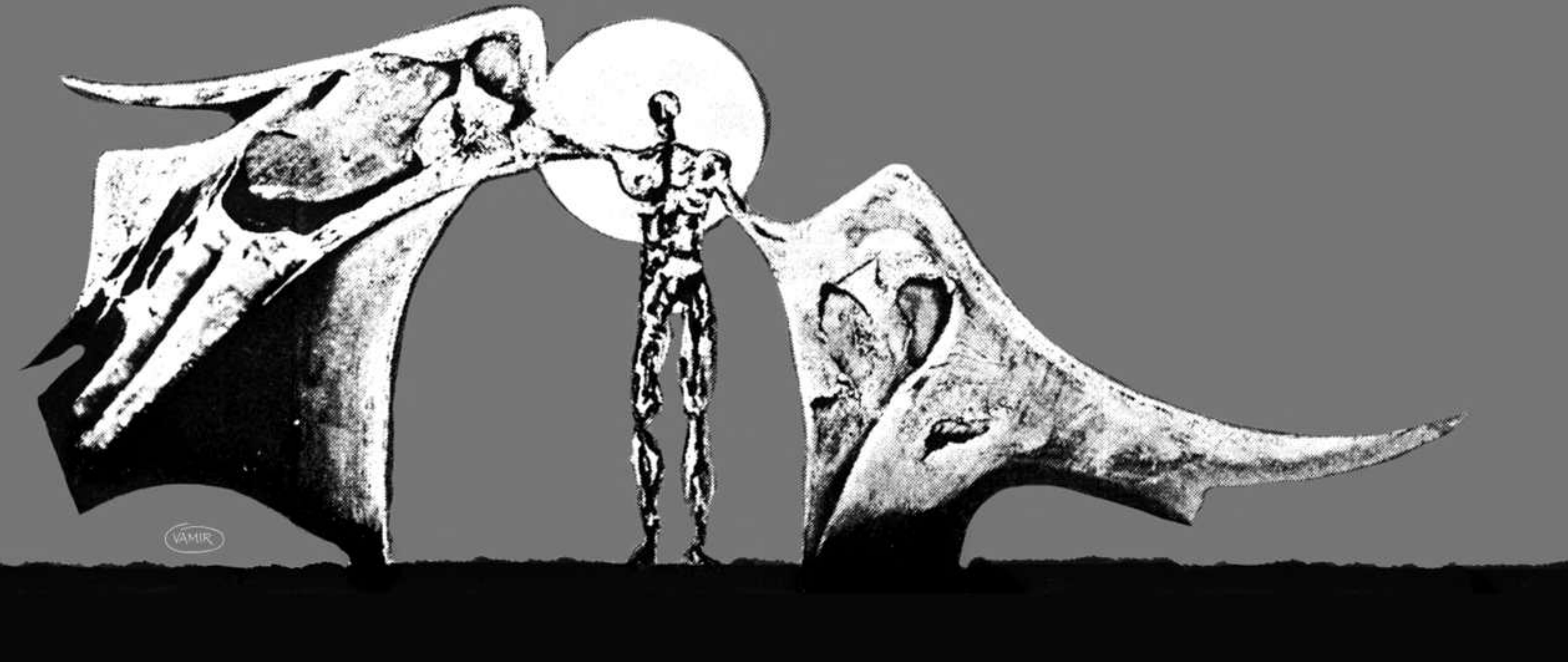

MYTHOS CONTINUĂ EQUINOX

Florin TOMA

(Viaţa Românească – nr. 11/12 – 2013)

Fiecare instituţie are, ca şi oamenii, în general, un timp al ei, un destin, o karmă... O viaţă prevăzută cu toate dichisurile: cu naştere, cu trăire şi cu moarte. O soartă cu toate cele trei atribute posibile: înfiinţare, fiinţare şi desfiinţare. Exact, dacă vă aduceţi aminte, ca la compunerea de odinioară: început, cuprins şi încheiere. Dar, karma presupune, în plus, că viaţa, întîmplările, gesturile, gîndurile, speranţele, credinţele şi aspiraţiile din intervalul prezentului, de acum, sînt determinate de viaţa, întîmplările, gesturile, gîndurile, speranţele, credinţele şi aspiraţiile avute cîndva, într-o existenţă anterioară... Aşa şi cu Centrul Dramatic MYTHOS din Ploieşti. El a fost înfiinţat ca o continuare a Teatrului EQUINOX, a cărui activitatate a încetat, după 33 de ani, la finele toamnei trecute. Din motive asupra cărora nu este aici locul a insista, reamintindu-le (mai ales că, prin fatalul lor substrat politic, redeschid o rană dureroasă!). Sigur, pasionaţii mai pot face şi alte analogii convenabile, pe care hazardul le-a oferit cu graţie: 33 de ani, vîrsta la care Iisus a fost crucificat, urmată de Înviere, apoi, de învăţăturile Sale, care s-au transmis din veac în veac şi de numele Lui pomenit întru veşnicie etc. etc... E problema lor. Problema noastră e să notificăm faptul că – aşa cum numai în urbea lui Nenea Iancu se poate întîmpla – entuziasmul unui ctitor cultural (în speţă, al lui Mihai Vasile, artistul care a înfiinţat EQUINOX şi, la stingerea acestuia, îl continuă cu MYTHOS!) nu s-a diminuat cu nimic. Cu un milimetru măcar nu s-a scurtat voinţa lui. Aşadar, înfrîngerea a fost doar aparentă. Mihai Vasile nu şi-a pierdut nici o fărîmă din energiile sale clocotitoare, ci, dimpotrivă, permanenţa proiectivă, fervoarea l-au susţinut în strădaniile sale tenace, aproape încăpăţînate, ca, pe amintirea unei instituţii, să reuşească să înfiinţeze alta. La fel de frumoasă şi de strălucitoare. Pe ruinele unei cetăţi, a ridicat alta. La fel de înaltă şi de maiestuoasă. Pe umbra unei idei, a izvodit alta. La fel de chibzuită şi de măiastră. Practic, prin tot ceea ce-şi propune să facă, de acum încolo, acest nou centru de excelenţă culturală, se continuă liniile de activitate, strategia de viaţă, ca să zicem aşa, weltanschauung-ul EQUINOX-ului. Prin urmare, MYTHOS nu e doar mitologie culturală, ci este şi, în egală măsură, teatru (cu tot cu „bagajul” acestuia, aflat în posesia lui Mihai Vasile!), apoi, antropologie, spectacol, etnologie, literatură, Festivalul „Nichita la echinocţiu”, din fiecare primăvară, precum şi, dar nu în ultimul rînd, cinstirea tuturor valorilor spirituale... Altfel spus, mai patetic, readucerea acasă a culturii, aflată, din păcate, acum, în pericolul de a fi risipită, vitregită, omisă, duşmănită, ostracizată, alungată, hulită etc... Ne oprim, căci seria sinonimică o cunoaştem!

Amintiri dintr-o dimineaţă de marţi, 13 şi mult după aceea...

În dimineaţa friguroasă a zilei de 13 decembrie 1983, zăboveam în dreptul vitrinelor unei librării din centrul oraşului, cînd, reflectat în geam, l-am zărit pe Nino Stratan, care venea spre mine. M-am întors către el şi i-am spus vestea pe care tocmai o auzisem la radio: Nichita murise cu cîteva ore înainte. Zîmbetul cu care urma să-mi spună bună dimineaţa a îngheţat sub mustaţa lui stufoasă, şi-a pus mîinile pe obraji iar căciula lui din blană sintetică a alunecat pe o parte, dîndu-i alura unui personaj din Caragiale, încurcat, neputincios, aiurit. A stat aşa cîteva secunde, după care, ca într-un vis, ne-am strîns în braţe ca şi cînd noi ar fi trebuit să coborîm, aşa îmbrăţişaţi, în pămînt. Multe lucruri memorabile s-au întîmplat în ziua aceea... Ţin minte multe dintre ele. Dar îmbăţişarea aceea dureroasă, ca de capăt de lume şi de timp rămîne şi astăzi ca o amprentă pe trupul meu.

La un an de la moartea lui Nichita Stănescu, noi, cei cîţiva tineri (pe atunci) intelectuali ne-am propus să-l pomenim cum se cuvine şi, trecînd peste gerul (la propriu şi la figurat) care ne înconjura, să ni-l reamintim. Unul dintre noi, mai pragmatic, a propus ceva mai mult: un festival de poezie. Încălziţi de gînd şi de perspectivă am bătut la uşile care puteau aproba un astfel de lucru şi, după multe „pripeţii”, umilinţe de tot felul şi uşi trîntite în nas, a luat fiinţă ceea ce s-a numit mai întîi „Zilele poeziei româneşti Nichita Stănescu”. Era ziua de 13 decembrie 1984, începutul unei aventuri care ne-a marcat pe mulţi dintre noi, cei care, în epoca aceea îngheţată şi absurdă, încercam să facem auzite cuvintele marelui poet, ca o însorire peste cenuşiul de atunci. Teatrul Equinox (pe atunci Studioul de teatru şi film Echinox), fusese fondat cu patru ani înainte şi, în ciuda multor piedici, reuşise să se facă remarcat prin îndrăzneala formulei teatrale propuse publicului şi criticii. Dispariţia lui Nichita Stănescu ne marcase şi pe noi profund, astfel că încercam, timid, să ne apropiem de acest spaţiu spiritual atît de înşelător. Multora li se părea un teren de joacă zglobie (aveam să vedem, în epocă, spectacole dintre cele mai trăznite, ba chiar actori dintre cei mai interesanţi căzuseră şi ei în această capcană a facilului joc care credeau ei că este poezia lui Nichita Stănescu). Eu, personal, aveam o teamă vecină cu spaima cînd intram în acest teritoriu atît de ofertant pentru scenă. Păţeam cu Nichita Stănescu aşa cum păţesc şi acum numai la gîndul că ar trebui să montez un spectacol Shakespeare, sau Cehov, sau Beckett. Sigur, poate părea o enormitate această mărturisire, dar asta e! Poezia lui mă atrăgea şi, în acelaşi timp, mă înspăimînta. Simţeam în ea o imensă voluptate a rostirii, a oralităţii, proprii teatrului şi teatralităţii. Nichita însuşi, cînd îşi citea poemele, devenea un personaj. Astfel că, primele mele încercări de a aduce poezia sa pe scenă au fost modeste în raport cu dorinţa mea. Asta pînă în anul 1986 cînd am început lucrul la primul film care s-a creat în România pornind de la viaţa şi creaţia sa. Se numea „Nichita azi” şi avea să aibă un drum plin de bucurii şi peripeţii dintre cele mai interesante. Laureat al mai multor premii la prestigioase festivaluri în ţară, atunci cînd filmul acesta ajungea în zonele aşa zis oficiale (cum era Festivalul naţional de film de la Costineşti, organizat de Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist din România), crea frisoane şi reacţii de respingere. Dar filmul se susţinea singur. Avea partizani dar şi detractori pe măsură. Dintre cei care l-au iubit necondiţionat s-au numărat personalităţi

importante ale cinematografului românesc. Astfel, regizorul Andrei Blaier scria în revista Cinema: „Filmul „Nichita azi” e un prilej de meditaţie gravă, tulburătoare, despre poezie ca o condiţie de existenţă Cu graţie şi infinită preocupare pentru cauza propusă autorul, Mihai Vasile, reuşeşte să te ducă alături de el, într-o călătorie-omagiu, ca un cortegiu prietenos şi deloc trist, spre ţărmuri de visare şi prodigioasă speculaţie filozofică, aşa cum au avut şansa să trăiască, în preajma poetului, cei care l-au cunoscut. Filmul „Nichita Azi” rămîne pentru mine, în întregul lui, o reuşită certă, un poem elegiac şi patetic pentru o mare dragoste.” Iar criticul Călin Căliman avea să remarce în „Almanahul superlativelor” editat de revista „Contemporanul” în anul 1987: „Două dintre filmele premiate sînt, însă, într-o selecţie strict subiectivă, cele mai bune din cele mai bune. Unul este „Nichita azi”. Un film în trei părţi, datorat unor tineri cineaşti ploieşteni de la Studioul de teatru şi film Echinox. Un omagiu de suflet adus amintirii şi poeziei lui Nichita Stănescu. Filmul nu şi-a propus o privire biografică sau monografică, şi nici memorizarea celor mai frumoase versuri ale poetului, pe care le avem cu toţii în inimă şi gînd. A vrut mai mult, a încercat să întrupeze poeziile în imagine. Riscantă tentativă, dar onoare curajoşilor! Filmul este însăşi lumea poeziilor lui Nichita, universul de simţire, de inspiraţie, de nelinişte al creatorului. Versurile, cuvintele ar fi fost redundante. Ele rămîn în film doar ca un ecou de glas al vîrstelor poetului materializate în imagini. „De ce ungi cu ulei de măsline ţeava pistolului?”. „Ca să fiu pregătit dacă izbucneşte din nou primul război mondial”. Din vîrsta de pe urmă se aude doar o întrebare-strigăt: „Cît mai avem ca timp, vă rog frumos? Cît mai avem ca timp, vă rog frumos?” Sau remarca la fel de entuziastă a criticului de film Valerian Sava: „Cum am putea oare să expediem fie şi în treacăt, printre cele cincisprezece filme propuse pentru premiul întîi, numai la una dintre cele zece categorii ale palmaresului (eseu-poem cinematografic) o lucrare cum e „Nichita azi”, marea revelaţie, după părerea noastră şi a altor membri ai juriului, a actualei ediţii a Festivalului şi nu numai a ei?" Momentul acesta a însemnat enorm pentru mine şi colegii mei de teatru. La fiecare nouă aventură în spaţiul spiritual al poeziei lui Nichita Stănescu, am ţinut cont de acest start. El era poarta prin care pătrundeam acolo. Mulţi ani am creat spectacole care se bazau pe texte din creaţia sa. Spectacolele cele mai memorabile au fost, însă, cele create după 1990, cînd speranţa noastră că ne va fi mai bine şi că vom putea crea mai liber era atît de puternică. Datorită acestei pasiuni, teatrul nostru a articulat un proiect de mari dimensiuni care este şi astăzi unic în teatrul din România şi care se cheamă „Teatrul poeziei”.

De-a lungul celor peste douăzeci de ani în cadrul acestui proiect au fost create spectacole care au plecat de la creaţia multor poeţi: Victor Hugo, Mihai Eminescu, Federico Garcia Lorca, Jorge Luis Borges, Geo Bogza, Ion Stratan, Lucian Vasilescu, Roland Ménard, Jacques Prévert şi alţii. „Bufonul şi Moartea”, spectacol care a avut premiera în anul 1995 este unul dintre ele. S-a jucat cîteva stagiuni atît acasă cît şi în diverse alte săli de teatru sau locuri unde se face teatru. În iarna anului 1998 am scris unul dintre cele mai tulburătoare scenarii pe texte din creaţia poetului. Spectacolul se numea „La multă vreme după potop” şi avea să schimbe definitiv percepţia noastră dar şi a publicului şi chiar a criticii de teatru despre oralitatea unei importante părţi din creaţia poetică a lui Nichita Stănescu. În primăvara anului 2003, studioul de film al Teatrului Equinox a terminat filmul „În zori Nichita trecea”, un poem cinematografic despre care presa din acea vreme scria că este un „omagiu dintre cele mai

emoţionante care s-au adus vreodată poetului Nichita Stănescu”. Întristat de turnura neliniştitor de festivistă şi oficială pe care a luat-o festivalul pe care eu şi cei din generaţia mea l-am pornit în anul 1984, am decis că trebuie făcută o alternativă mai puţin scorţoasă la acesta. Astfel, în primăvara anului 2006 am inaugurat seria numită Festivalul artelor „Nichita la echinocţiu”, festival care începe în seara echinocţiului de primăvară şi se termină în seara zilei de naştere a poetului. Unsprezece zile de spectacole, ateliere, recitaluri, vernisaje, lansări de cărţi şi de reviste, colocvii, proiecţii de film, gale ale tinerilor actori sau gale de fim scurt. Au avut astfel prilejul să participe la toate aceste manifestări ale spiritului, sub tutela princiară a poetului Nichita Stănescu, cîteva mii de tineri intelectuali, care au interacţionat cu artişti din multe zone ale artei, au creat teatru, film, dans, arte vizuale, au jucat în spectacole, au scris şi editat reviste, au făcut parte, cu alte cuvinte, din spiritul acestei uluitoare întîmplări care a fost şi este încă acest festival. În cadrul lui, Teatrul Equinox şi-a continuat aventura nichitiană, creînd în anul 2007 spectacolul „Ultima dimineaţă la Troia”, unde spritul tragic al sfîrşitului războiului troian şi-a găsit o uluitoare rezonanţă în textele poetului. La ediţia a cincea a festivalului am scris pentru actorii mei un nou scenariu care s-a materializat în spectacolul „Măreţia frigului” şi care este, o spun cu bucuria dar şi cu tristeţea sentimentului unui capăt de drum, expresia deplină a ceea ce a însemnat pentru mine şi colegii mei de teatru şi film această aventură, această călătorie fascinantă şi epuizantă în interiorul fierbinte al creaţiei lui Nichita Stănescu.

Festivalul a mers mai departe, în ciuda faptului că în anul 2013, datorită unor decizii politice absurde şi arbitrare, Teatrul Equinox a trebuit să-şi închidă definitiv porţile. Nou înfiinţatul Centru Dramatic Mythos a preluat cu şi mai multă energie marile teme ale festivalului pe care, iată, l-a adus în pragul celei de a zecea ediţii la fel de proaspăt, la fel de necesar, la fel de... nichitian.

...După premiera, în 1987, a filmului „Nichita azi”, criticul şi publicistul Valerian Sava mi-a spus, cu uşoară tentă maliţioasă: „Ei, acum să te văd. Ce film o să mai faci după ăsta?” Şi remarca lui m-a urmărit multă vreme, ba, chiar mi-a creat mult inconfort, pentru că ea conţinea mult adevăr. Şi anume faptul că unele dintre filmele sau spectacolele mele dădeau senzaţia aceea de saţietate, de prea mult. Şi de fiecare dată mă obligam să o iau de la capăt, ca să văd dacă nu cumva mi-a scăpat ceva. Sentimentul acesta de nesiguranţă, de incertitudine a avut menirea să mă ţină treaz în aceste cîmpii magnetice, în mărăcinişul delicat dar real al metaforei, m-a pus în situaţia de a mă întreba dacă este adevărat dictonul italian „traduttore - tradittore”, adică dacă nu cumva mă foloseam de textele maestrului doar pentru propriile-mi obsesii teatrale. Greu de zis dacă am făcut sau nu lucrul ăsta. Cert este că cei care au văzut aceste spectacole s-au întîlnit cu spiritul maestrului. Au fost pătrunşi de acea venerare de care se bucură marile personalităţi. Pentru că, în fond, noi n-am făcut altceva decît ceea ce poetul a scris într-un laconic poem: „eu nu sunt decît o pată de sînge care vorbeşte.”

Mihai Vasile
regizor

Ah, frățioare

Ah, frățioare
nu stau prea bine cu sufletul

Aseară, iar s-a făcut seară.
Azi noapte, iar s-a făcut noapte.
Azi de dimineață iar s-a făcut dimineață.
Și la răsărit
iar a răsărit soarele;
și iar a apus la apus soarele

Ah, frățioare
nu stau prea bine cu sufletul.
Frățioare, nu stau prea bine cu sufletul.
Nu stau prea bine cu sufletul.
..prea bine cu sufletul
...bine cu sufletul
..cu sufletul
...sufletul

Nichita Stănescu

NICHITA STĂNESCU

scurtă schiţă bio-bibliografică

• S-a născut la 31 martie 1933, în Ploieşti.

• Urmează, între 1940-1944, cursurile primare, primele două clase la Ploieşti, iar celelalte, la Buşteni şi la Vălenii de Munte, unde familia se refugiase din cauza bombardamentelor.

• Între anii 1948 şi 1952, urmează cursul superior la acelaşi liceu. • Între 1952-1957, urmează Facultatea de Filologie (Limba şi literatura română), la Universitatea din Bucureşti.

• Debutează în ultimul an de facultate (1957), la "Tribuna" (Cluj, 17 martie).

• După absolvirea facultăţii, devine redactor la secţia de poezie a "Gazetei literare".

• Editorial, debutează în 1960, cu volumul "Sensul iubirii".

• În 1964, îi apare al doilea volum de versuri, "O viziune a sentimentelor".

• În martie 1965, cînd poetul împlinea 32 de ani, îi apare al treilea volum de versuri, "Dreptul la timp".

• După publicarea volumului "11 Elegii", apariţiile editoriale se succed într-un ritm alert: "Roşu Vertical", "Alfa", "Oul şi sfera".

• În 1969 îi apar volumele "Necuvintele" şi "Un pămînt numit România".

• În anul 1970 apare volumul "În dulcele stil clasic" şi selecţia de "Poezii" în colecţia "Cele mai frumoase poezii".

• În 1972 apare volumul de eseuri "Carte de recitire", cît şi "Belgradul în cinci prieteni" şi "Măreţia frigului - Romanul unui sentiment".

• În 1975, publică cea de a patra selecţie de autor - cea

mai amplă apărută în timpul vieţii, intitulată "Starea poeziei". Evenimentul cel mai important al anului rămîne atribuirea Premiului Internaţional de Poezie "Gottfried von Herder”. Decernarea premiului a avut loc la Viena, în aula Academiei Austriece de Ştiinţe, în luna mai 1976.

• În 1978 şi 1979, îi apar două volume masive de versuri: "Epica Magna" - pentru care Academia Română îi atribuie Premiul "Mihai Eminescu" cît şi "Opere Imperfecte".

• În 1980, Academia Suedeză îl nominalizează la Premiul Nobel alături de Odysseas Elitis, Max Frish, Léopold Sédar Senghor şi Jorge Luis Borges. Juriul îl preferă pe Elitis...

• La Timişoara, îi apare "Carte de citire, carte de iubire" (scrisă împreună cu Gheorghe Tomozei), versuri şi proză poetică pentru copii.

• În 1982 publică: "Respirări", volum de eseuri şi proze poematice, ilustrat cu desenele sale, cît şi "Noduri şi semne"

• În august, în Catedrala "Sfînta Sofia" din Ohrid - Macedonia, i se decernează "Cununa de aur" - marele premiu al Festivalului de la Struga. Trăieşte unul dintre cele mai fericite momente din viaţa sa.

• Spre sfîrşitul anului 1982, lucrează la "Antimetafizica", dictată lui Aurelian Titu Dumitrescu.

• Împreună cu criticul Alexandru Condeescu, lucrează la ediţia reprezentativă a operelor sale. (Cele două volume masive de versuri, intitulate "Ordinea cuvintelor", şi volumul de proze "Fiziologia poeziei" vor intra la tipar în 1984 şi vor apărea în anul 1985).

• Se stinge din viaţă la 13 decembrie 1983.

Vineri, 20 MARTIE 2015
Ora 18. Galeria de artă Mythos

Vernisajul expoziţiei

NODURI ŞI SEMNE

a pictoriţei **Camelia PROFIRESCU**
Prezintă Valter PARASCHIVESCU

Pictoriţa Camelia Profirescu este una din personalităţile distincte ale artei contemporane româneşti. Fostă elevă, la începutul anilor şaptezeci, a Liceului de Artă din Ploieşti, a avut aici ca profesori mari maeşti ai artelor plastice din România, precum Vladimir Zamfirescu, Corneliu Dedu, Sergiu Rugină, Dan Strâmbu, Liliana Anastasescu. A absolvit Facultatea de Arte Plastice a Universităţii „Alexandru Ioan Cuza” din Iaşi, clasa maestrului Adrian Podoleanu.

A deschis nenumărate expoziţii personale în Ploieşti, Bucureşti, Brăila, Mangalia, Sinaia, Iaşi, Constanța, Câmpina dar şi în străinătate, instituţii de prestigiu găzduindu-i lucrările (Muzeele de Artă din Ploieşti şi Constanţa, Casa Americii Latine Bucureşti, galerii de artă din Ploieşti, Iaşi, Bucureşti ş.a.).

A participat, alături de nume prestigioase ale artei româneşti contemporane, la expoziţii de grup în ţară şi străinătate (La Roche sur Yon, Escrennes, Nice - Franţa, Barcelona - Spania, Boston - USA).

Pentru valoarea creaţiei sale plastice, pictoriţa Camelia Profirescu a fost răsplătită, de-a lungul anilor, cu numeroase premii şi distincţii de excelenţă, criticii de artă remarcîndu-i forţa evocatoare şi puterea de a construi o punte, discretă dar solidă, între lucrările domniei sale şi privitor.

Are lucrări în mai multe colecţii de stat şi particulare din România, Franţa, Grecia, Germania, Italia, Elveţia, Olanda, Spania, Rusia, Suedia, Japonia, Coreea de Sud, Australia, Canada, S.U.A.

Pentru ediţia din acest an a Festivalului artelor „Nichita la echinocţiu”, domnia sa a adus pe simezele Galeriei Mythos lucrări inspirate din creaţia poetului Nichita Stănescu.

Cîntec de cer albastru

Vitralii

Poarta singuratică

Vîrtej de aer

Camelia Profirescu şi pictura pe care o face se aşează în zona aceasta de stabilitate, în zona de siguranţă, acolo unde umanitatea este ea însăşi, unde se regăseşte şi unde confortul interior nu trebuie demonstrat, el este cumva axiomatic, se percepe de la sine şi se impune ca atare...

...Pictura Cameliei Profirescu nu este o pictură de imaginaţie, nu este o pictură de agitaţie, este o pictură de comunicare şi în datele acestei picturi de comunicare se aşează toată istoria artei care contează, toată istoria artei care a dat coerenţă fenomenului artistic, tot ceea ce oamenii de fapt au căutat...

...între lumea pe care noi încercăm să o evităm pe cît se poate, măcar în ceea ce priveşte confortul nostru moral, cea de afară, cea din media şi lumea simbolică, lumea recognoscibilă pe care ne-o oferă Camelia Profirescu există o singură legătură – ambele sînt lumile noastre, dar una ne este indusă fără ca noi să o fi cerut, cealaltă ne este oferită venind cumva în întîmpinarea propriilor noastre căutări, dar cineva trebuie să ne ofere spaţiul, să ne ofere poarta, să ne ofere ogiva prin care ea poate fi accesată.

Pavel Şuşară

De factură afectivă şi spirituală, Camelia Profirescu trăieşte din lumină şi fiecare tuşă de culoare are sensul nobil al unei întîlniri cu divinitatea. Nu religiosul o interesează explicit, dar el subzistă în profunzimile fiinţei sale, lumina fiind partenerul unei aventuri spirituale pe cont propriu. Acurateţea, culoarea locală, spectacolul permanent al Veneţiei, vibraţia luciului de apă, arhitecturile din Renaştere sau baroc o pun în situaţia de a stabili colocvii autoimpuse. Nonşalanţa cu care priveşte în ochi palatele plutind parcă pe suprafaţa lagunei, balurile şi ceremoniile, San Marco sau demnitatea verticală a coloanelor are ca efect încărcarea cu o tensiune derivată din excesul de frumuseţe. Imaginile create în priză directă, spontane şi dezinhibate de autoritatea antecesorilor, demonstrează că fiecare dintre noi deţine vremelnic dreptul de a fi cetăţeni ai absolutului.

Valentin Ciucă

Pictorița Camelia Profirescu își face cunoscută ori de cîte ori are ocazia preferința pentru contactul direct cu realitatea frustă, nesofisticată și nepervertită de către civilizația acaparatoare și agresivă a prezentului, ingenuă dacă se poate, și, deopotrivă, pentru acel moment unic încununat de satisfacția pe care i-o oferă surprinderea clipei de grație în care sensibilitatea proprie, de factură liric-romantică, intră în rezonanță cu vibrația luminii celei mai favorabile dezvăluirii imaginilor-matrice pe care urmează să le metamorfozeze pe pînzele sale...

Camelia Profirescu - un pictor plin de autenticitate care nu și-a propus să ajungă direct în muzee, ci care preferă, dimpotrivă, calea validării propriei valori prin confruntare față în față cu publicul iubitor de artă, chiar dacă acesta poate avea uneori păreri și reacții mai puțin previzibile. A ales acest mod de consacrare și după învățămintele trase în urma unei experiențe cu totul deosebite petrecute pe pămînt american în anul 2000. Fusese invitată atunci de o colecționară de artă să deschidă o expoziție personală la Boston. Pe lîngă fireștile îngrijorări ce i s-au strecurat în suflet la gîndul că va trebui să ajungă acolo de una singură, ducînd cu ea peste 100 de lucrări, Camelia Profirescu s-a temut cel mai mult de modul în care va fi privită de către un public total necunoscut, despre care presupunea, din datele deținute, că nu prea agreează arta figurativă, și cu atît mai puțin pe cea figurativă cu tentă lirică. Surpriza a constat în aceea că, dimpotrivă, acel public a simțit imediat sinceritatea discursului său plastic, apreciind claritatea mesajului pe care dorea să-l transmită și venindu-i în întîmpinare, din acest punct de vedere, cu o nedisimulată dorință de a-i privi picturile și de a-i asculta explicațiile legate de ele.

Corneliu Ostahie

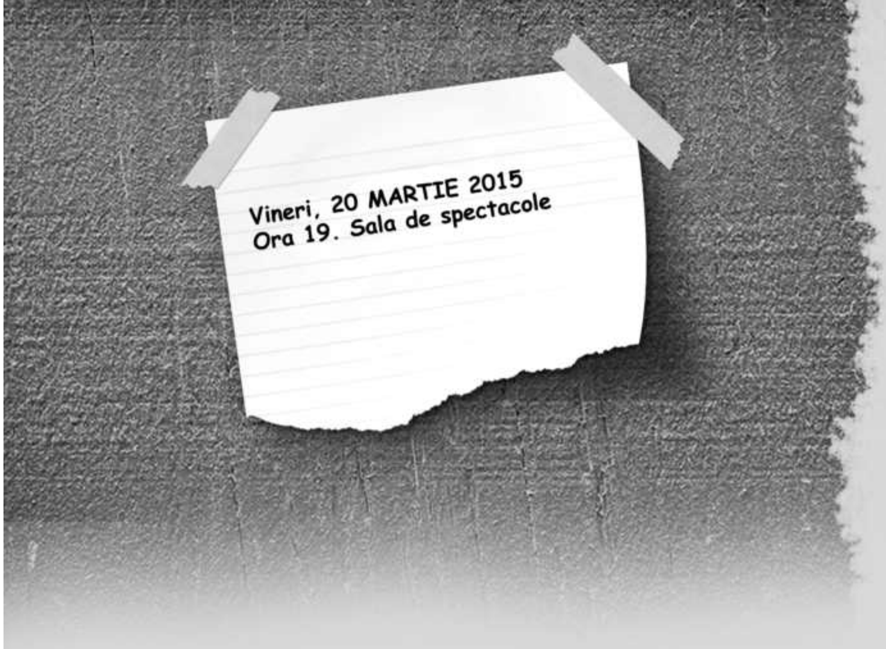

TEATRUL EQUINOX PLOIEŞTI

Zece ani de NICHITA LA ECHINOCŢIU

Vor vorbi despre acest fenomen cultural şi artistic:
• Prof. dr. **Dragoş GRIGORESCU**,
directorul Centrului Judeţen de Cultură Prahova
• Prof. dr. **Ioan Mihai COCHINESCU**, scriitor
• Valter PARASCHIVESCU, plastician
• Evelyn MARCU, actriţă
• Alin BOERU, poet
• Mihai VASILE, regizor

Proiecţie video cu fragmente din
ediţiile anterioare ale festivalului
(fragmente din filme documentare realizate de
Cătălin Apostol, Mihai Gheorghe, Mihai Vasile)

CENTRUL DRAMATIC MYTHOS

Atelierul de creaţie teatrală
PRIN TUNELUL ORANJ

susţinut de regizorul **Mihai VASILE**
şi de actorii Centrului Dramatic **MYTHOS**
Suzana MARIN
Ion STRECHE
Emilia DAN VASILE
Mihaela GAFTOI
Alin GEORGESCU
Alexandra SPĂTĂRELU
Edward STĂNESCU

Amfitrion
Marin VĂCĂRELU

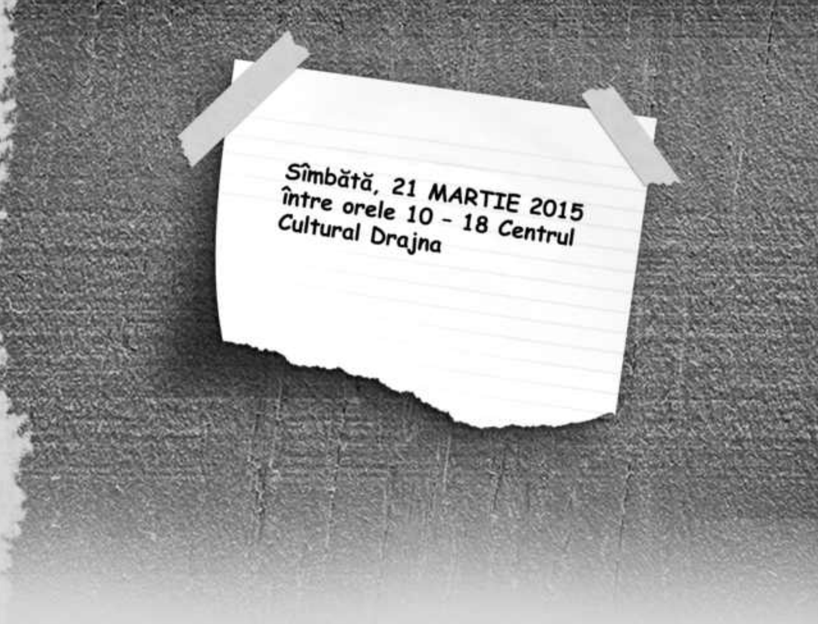

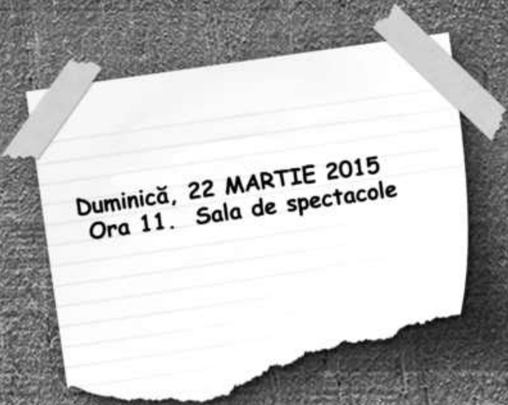

Deschiderea
Universităţii de Primăvară
Nichita Stănescu
Ediţia a X-a

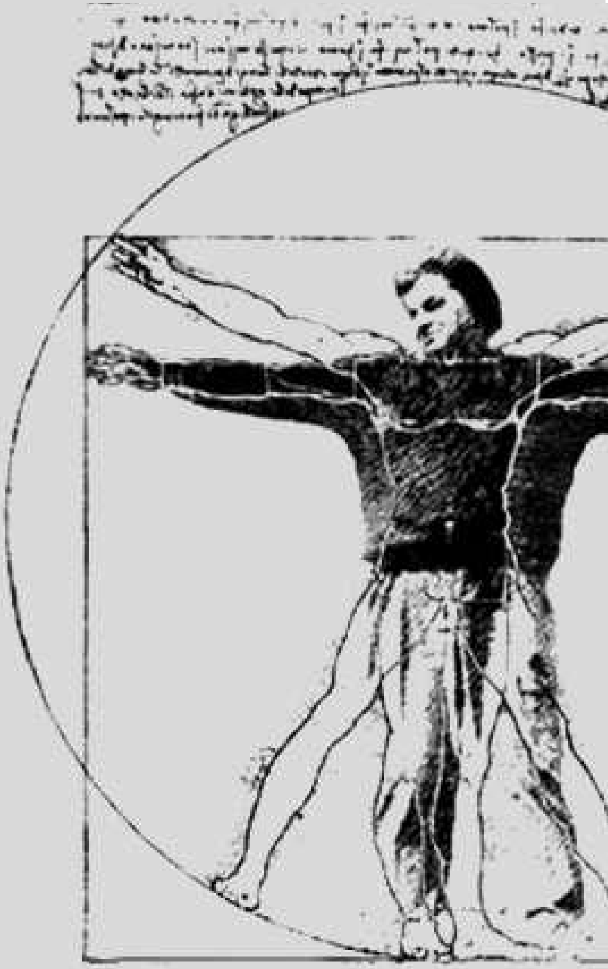

• Luni, 23 MARTIE
Ora 10. Sala Studio „Ion Stratan”
Atelierul de sunete „Căutarea tonului”
(susţinut de Mihai VASILE)

• Marţi, 24 MARTIE
Ora 10. Sala Studio „Ion Stratan”
Atelierul textual „Necuvintele”
(susţinut de Mihai VASILE)

• Miercuri, 25 MARTIE, Joi, 26 MARTIE, Vineri, 27 MARTIE
Orele 10. Sălile Centrului Dramatic Mythos
Atelierul de arte vizuale „Hieroglifa”
(susţinut de Mihai GHEORGHE)

• Sîmbătă, 28 MARTIE, Duminică, 29 MARTIE
Orele 10. Salonul de arte vizuale Orion
Atelierul de semne „Nod 11”
(susţinut de Diana LEMNARU)

•Luni, 30 MARTIE 2015
Ora 10. Sala Studio „Ion Stratan”
Despre imaginarul artistic și construcția unui personaj
Atelier condus de Ilinca BERNEA și Mihaela Elena ZAMFIRESCU

Vernisajul expoziţiei

STVDIVM

(ediţia a II-a)

Expun:

Laura TACHE, Laura IOVU, Iustin MATEI, Eduard DIACONU, Mihai ŞERBĂNOIU

Prezintă

Ioan Mihai COCHINESCU
Dragoş GRIGORESCU

Mihai ŞERBĂNOIU

Laura IOVU

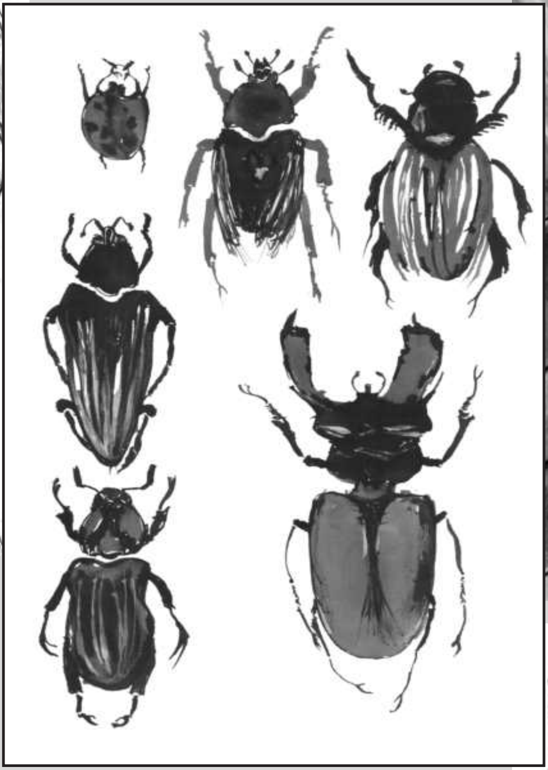

Eduard DIACONU

Laura TACHE

Iustin Matei

LECŢIA DE MUZICĂ

Luni, 23 MARTIE 2015
Ora 18. Galeria de artă Mythos

Antonín DVOŘÁK

Piano Quintet No. 2, op. 81

Interpretează:
Emanuela GEAMĂNU
(pian)

Georgiana NAE
(violă)

Stelian NEMŢANU
(vioară)

Cosmin Horaţiu STOICA
(vioară)

Florin GĂUREANU
(violoncel)

Emanuela Geamănu este absolventă a Universităţii Naţionale de Muzică Bucureşti, Secţia de Interpretare Muzicală (Pian). În 2008, susţine Teza de Doctorat intitulată „Inovaţii în scriitura muzicii pentru pian din a doua jumătate a secolului XX”.
A colaborat cu dirijori importanţi, precum: Paul Popescu, Ovidiu Bălan, Dorin Frandeş, Romeo Rîmbu, Ilarion Ionescu-Galaţi, Radu Postăvaru, Matei Corvin, Cristian Brâncuşi şi Jean-Claude Dodin, alături de Orchestrele filarmonice din Ploieşti, Arad, Oradea, Târgovişte şi Orchestra de Cameră Radio Bucureşti.
A susţinut recitaluri instrumentale şi camerale în ţară şi în străinătate (Franţa, Germania, Grecia, Italia, SUA, Belgia).
În anul 2009, în calitate de colaborator al postului TVR Cultural, a fost distinsă de către Primăria Municipiului Ploieşti cu „Diploma Jubiliară” pentru contribuţia adusă la promovarea creaţiei muzicale a compozitorului Paul Constantinescu.

GEORGIANA NAE, personalitate puternică, spirit vioi şi ingenios, s-a născut pe 13 aprilie 1984, la Slatina. A studiat viola în cadrul Şcolii de Muzică din Slatina, a Liceului de Artă din Ploieşti şi a Universităţii Naţionale de Muzică din Bucureşti, clasa prof. Valeriu Pitulac, devenind licenţiată în anul 2007. S-a aflat printre cîştigători la majoritatea concursurilor de specialitate la care a participat. S-a remarcat în numeroasele recitaluri şi susţinute atît pe scenele româneşti cît şi în străinătate. Între 2012 - 2014 a urmat cursuri de master la Universitatea Naţională de Muzică din Bucureşti, clasa prof. Marian Movileanu.
Actualmente îşi desfăşoară activitatea ca şef al partidei de violă în cadrul orchestrei simfonice a Filarmonicii „Paul Constantinescu" şi ca profesor de violă la Liceul de Artă „Carmen Sylva" din Ploieşti.

Violonistul STELIAN NEMŢANU s-a născut la Ploieşti, în ziua de 1 ianuarie 1964. Şi-a făcut studiile muzicale la Liceul de Muzică şi Arte Plastice din Ploieşti, Liceul de Muzică şi Arte Plastice din Târgu Mureş şi Facultatea de Muzică a Universităţii „Spiru Haret" din Bucureşti.
A deţinut funcţia de concertmaestru al Orchestrei Simfonice a Filarmonicii „Paul Constantinescu" – Ploieşti (1991 - 2000), al Orchestrei de Cameră a Conservatorului Naţional de Muzică din Beirut, Liban (2000 - 2006), a fost şef partidă vioara a II-a în cadrul orchestrei ploieştene (2006 - 2010), funcţie pe care o are şi în prezent, iar între 2010 - 2012 a fost concertmaestru al Orchestrei Regale din Amman (Iordania). Violonist apreciat, Stelian Nemţanu are o bogată activitate solistică în ţară şi în străinătate. A fost solistul Orchestrei Naţionale - Beirut, Orchestrei Regale - Amman, Orcherstrei de Cameră din Frankfurt, precum şi al Filarmonicilor din Bacău, Ploieşti, Râmnicu Vâlcea, bucurîndu-se de colaborări cu renumiţii dirijori: Ovidiu Bălan, Paul Popescu, Wojciech Czepiel, W. Gholmiech, Maurice Bonnaerens, Harout Fazlian, Mohammad Sidiq.

Violonistul COSMIN HORAŢIU STOICA a studiat vioara cu profesorul Mircea Constantinescu la Liceele de Muzică "G. Enescu" şi "D. Lipatti" din Bucureşti, fiind declarat şef de promoţie cu diploma de onoare, în anul 1992. A urmat cursurile Universităţii Naţionale de Muzică din Bucureşti, clasa prof. Modest Iftinchi, pe care le-a absolvit, ca şef de promoţie, în anul 1997. În 1998 a obţinut şi diploma de master. A cîştigat nouă premii importante la concursuri naţionale şi două premii (I şi III) internaţionale, în Italia. A susţinut concerte şi recitaluri în Bucureşti şi în ţară.
După terminarea studiilor, pentru o perioadă de cîţiva ani, a fost asistent universitar la catedra de vioară a Universităţii Naţionale de Muzică din Bucureşti şi din septembrie 2000, prin concurs, a ocupat un post de violonist în orchestra simfonică a Filarmonicii "Paul Constantinescu" din Ploieşti. Un an mai tîrziu, devine concertmaestru al orchestrei.

Născut în anul 1968, în Băneasa, judeţul Constanţa, FLORIN GĂUREANU a început studiul violoncelului la vîrsta de 9 ani, cu profesorul Costică Constantin, la Liceul de Artă din Galaţi. Între anii 1982 - 1990 este elev la Liceul de Artă „Octav Băncilă" din Iaşi, respectiv student al Conservatorului „George Enescu"- Iaşi, Facultatea de Interpretare Muzicală, unde s-a bucurat de îndrumările renumiţilor profesori şi violoncelişti Romică Bălan, Dan Prelipcean şi Alexandru Moroşanu. După terminarea Conservatorului, pentru o perioadă de 14 ani, a fost prim violoncelist în Orchestra Simfonică a Filarmonicii „Moldova" din Iaşi, iar între 2002 - 2013 a făcut parte, în aceeaşi calitate, din Orchestra „Virtuozii din Patra" - Grecia. A susţinut numeroase recitaluri şi concerte dintre care şi un turneu de concerte prin cele mai importante oraşe din Cipru, turneu în care a interpretat Variaţiunile pe o temă Rococo, de Ceaikovski. A participat la turneele organizate de orchestrele din care a făcut parte în: Grecia, Cipru, Italia, Germania, Franţa, Olanda, Austria şi altele.

O SCRISOARE DE DRAGOSTE

Colaj teatral din creaţia poetelor
Mara NICOARĂ şi **Magdalena GHICA**
Interpretează studenţii clasei de actorie
a Şcolii de Arte Ploieşti:
Teodora MATEI, Andreea BANU,
Andra ZOICAŞ, Andreea IANCU,
Anca MATEI, Gabriela NEDELCU,
Ioana NEGOIŢESCU, Andrei COMAN,
Cosmin BĂRBIERU, Laurenţiu OPREA

Scenariul şi regia
Mihai VASILE

AŞTEPTĂM UN ANUNŢ IMPORTANT

adaptare după piesa de teatru
RAIUL VIRAN de **Lelia MUNTEANU**,
cu cinci **SCRISORI IMAGINARE**
de **Octavian PALER**

Interpretează actorii Centrului Dramatic MYTHOS:
Suzana MARIN, Ion STRECHE,
Mihaela GAFTOI, Alin GEORGESCU,
Alexandra SPĂTĂRELU, Edward STĂNESCU

Adaptarea şi regia
Mihai VASILE

Un anunţ important: AVEM PULS!

„Oameni buni, sărmanii mei prieteni, haideţi să fim sinceri! Acum! Înainte de a ne mătura lumina asta necruţătoare de pe faţa pămîntului!” - strigă către noi unul dintre personajele acestui spectacol.

...De mai bine de 20 ani mă aşez, din cînd în cînd, pe un scaun din sala Teatrului Equinox. Le-am încercat pe toate. În toate anotimpurile. Am văzut iarna, bucurie, tristeţe, deznădejde şi, mai ales, am văzut speranţa. Astăzi am încercat un spectacol nou… Dintr-un scaun nou. Unul în care am sosit de nicăieri. Am plecat de undeva… cîndva… însă mă trezesc constant într-o Românie de nicăieri. ...un spectacol atît de nou că am uitat cît de vechi e. E atît de nou că doare. Îl ţin minte. Cu mulţi ani în urmă era un spectacol înmugurit. Risipea mărinimos o aromă incipientă de adevăr renegat. În seara asta „Raiul" a înflorit. A fost linişte şi pace. Lumea a înţeles. Sau cel puţin asta a lăsat să se vadă. Să se simtă... „Raiul viran" s-a născut demult. Să vorbim doar despre spectacol?! Mi-e greu să-l fac bucăţi. Nu e un puzzle. E un tablou care te priveşte cu tristeţe. Îţi arată cu degetul şi te bate pe umăr. „Încă mai dormi?!” - pare că te întreabă. Culorile te ard. Adevărurile susură şi foşnesc. Textul a fost un privilegiat: a fost servit de doctoranzi în realitate şi vis. Actorii!... Au încetat de mult să mai fie simple instrumente. Ei trăind realitatea ca pe un vis şi visul ca pe o realitate. Ăsta e secretul valorilor care bat de decenii în inima Palatului Culturii. …pentru că, pentru o seară, inima Palatului Culturii a bătut normal. Amputat în falsa încercare de a-l revigora, de a-l reconstitui şi repara, palatul revine la viaţă la intervale imprecise, taman atunci cînd se joacă la Equinox. Azi s-a făcut iar luni. E praf şi plumb. Renovăm. Spoim. Pickamerul e isteric. Indiferenţă şi prostie. Palatul e pustiu şi inima doarme. Nu-i decît un spaţiu... viran. Oricum, LUAŢI UN LOC! …pentru prieteni, în mijlocul Palatului e o inimă care bate din cînd în cînd. Asta aşa, ca să nu uităm că trăim...

Anca Rusu
(2005)

BĂTRÎNUL: …De ce te-ai întors ?
DOAMNA: De ce vă întoarceţi toţi?
BĂIATUL: Pentru că n-avem scăpare…
DOAMNA (Băiatului): Greşeşti, dragul meu. Tu n-ai făcut decît să ieşi de pe corabie, să te învîrţi deasupra potopului şi să constaţi că apele nu s-au retras. Ce puteai altceva să faci decît să te întorci ? Ai procedat cum nu se poate mai raţional, după părerea mea. De ce complici lucrurile?
BĂIATUL: Voi doi complicaţi lucrurile. V-aţi confecţionat o plasă de cuvinte idioate cu care pescuiţi orice. Mă consideraţI de pe-acum un fel de discipol al vostru.
BĂTRÎNUL: Uite ce e, pe această Doamnă n-o cunosc mai bine decît tine. Şi dacă tot vezi în jurul tău numai duşmani, crede-mă că pot să-ţi fiu duşman şi singur. Nu e nevoie să mă aliez cu nimeni.
DOAMNA: Lasă-l în pace, e obosit rău...
BĂTRÎNUL (Băiatului): Ne-am strîns aici de bună voie. Avem un scop comun: aşteptăm un anunţ important.
BĂIATUL (îl întrerupe): Ce ne poate oferi un anunţ important ? Ne dă el de lucru, ne dă de mîncare, ne eliberează de-aici ?
DOAMNA (senină): Toate la un loc.
BĂIATUL: Cine să ne anunţe ceva important?
BĂTRÎNUL: Eşti superficial. Să nu-ţi închipui că o să apară cineva anume. Un anunţ important e ca un tren. Fiecare anunţ important îşi are gara lui; hruba asta, de exemplu. Într-o zi anunţul va trage la peron, se va opri ca acceleratul într-o gară fără însemnătate - două minute ! - noi ne vom agăţa de el, persoanele care ne-au condus la tren vor fi rugate să coboare din vagoane...
DOAMNA: Povesteşti minunat!
BĂIATUL: Oameni buni, sărmanii mei prieteni, haideţi să fim sinceri! Acum! Înainte de a ne mătura lumina asta necruţătoare de pe faţa pămîntului! Numai fiind sinceri acum, în ultimul ceas, vom putea cere circumstanţe antenuante pentru ca Istoria să ne ierte!

BUNAVESTIRE
prima mare sărbătoare creştină a primăverii

Prezintă preotul **Daniel STOICESCU**

Proiecţia filmului
BUCURĂ-TE FLOAREA MĂRULUI ŞI NU TE SPERIA DE ROD
de **Mihai VASILE**

Miercuri, 25 MARTIE 2015
Ora 18. Sala de spectacole

LECŢIA DE POEZIE

Lansarea volumului

VENIREA FIULUI

de **Dan DAVID**

Editura Mythos, Ploieşti, 2015

Prezintă

M. GHIŢĂ MATEUCĂ

Mihai VASILE

Proiecţia filmului

AUTOPORTRET

de Mihai VASILE

Astăzi, 25 martie 2015, cînd această carte ajunge pentru prima dată sub ochii cititorilor, se împlineşte un sfert de veac de la plecarea din lume a poetului Dan David...

Fire tulburătoare, ludică, vulcanică şi de o vitalitate ieşită din comun, Dan David a transferat în literatura sa toate aceste date ale personalităţii sale, devenind, pentru un timp, un „fenomen al literaturii române contemporane”.

Poemele (sau, poate, mai bine zis textele) din această carte sînt printre ultimele „respirări” ale poetului, sînt, adică, scrise în ultimele luni de viaţă. Desigur, a sperat că va avea timp să le şlefuiască, să le dea forma finală, chiar dacă, aparent, nu-i prea stătea în fire lucrul ăsta. Cu unele dintre ele a reuşit (a se vedea facsimilele). Altele au rămas aşa, sub forma aceea de torent de cuvinte...

În acest sens, cartea de faţă nu este una obişnuită. Ea vrea, mai degrabă, să aducă aminte de minunatul om şi poet Dan David. Şi despre necruţătorul său destin. Dar este şi un fel de „dezvăluire” a felului în care gîndea şi îşi scria textele acest „fenomen” al literaturii noastre din secolul trecut.

Am optat pentru titlul „Venirea fiului”, un titlu, aparent, refuzat de poet, pentru că, într-un fel sau altul, această carte ni-l readuce în memorie pe poet, cu ambiţia de a-l păstra acolo cît mai mult timp...

Mihai Vasile

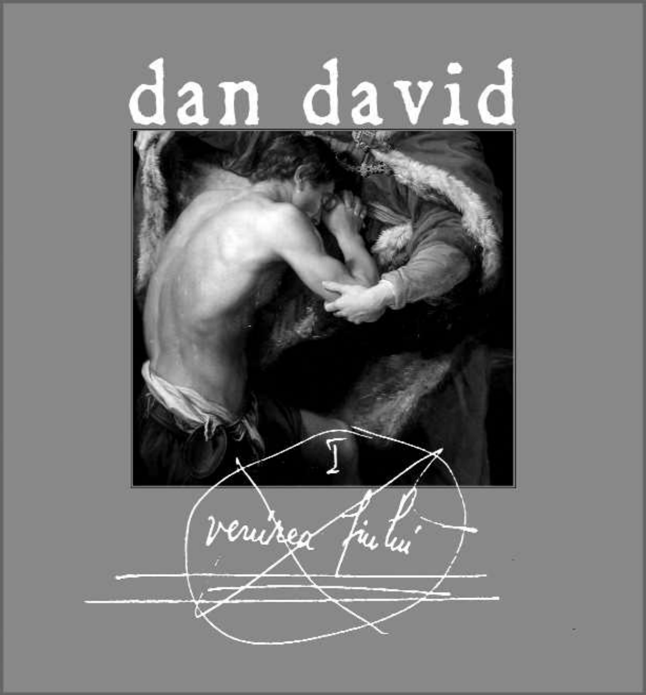

Născut la 11 octombrie 1952 la Bertea - Prahova, Dan David (Dan Constantinoiu, pe numele său de stare civilă), debutează în 1975 în „Luceafărul” şi apoi, după o asiduă colaborare cu poeme şi proză la diverse reviste literare, în 1982, cîştigă concursul de debut de la Editura „Eminescu” şi astfel îi apare primul volum, „Eu vă iubesc pe toţi”, primit foarte bine de critică şi elogios de întreaga lume literară. Pînă la sfîrşitul scurtei, dar intensei sale vieţi, 25 martie 1990, Dan David publică încă trei volume de versuri (şi-l definitivează pe-al patrulea, care apare postum, cum spuneam): „Baladă pentru copilărie”, 1982, „Lorelei”, 1984 şi „Podul cu fîn”, 1988, o carte de proză, un fel de jurnal de scriitor: „Şarpele cu clopoţeii furaţi”, 1984, precum şi o seamă de poeme prin revistele literare ale epocii. Lasă în manuscris multe alte poeme, valorificate în ediţia din 2001 şi, iată, acum, din nou, în această ediţie-facsimil...

Cartea de faţă impune nu numai prin ţinută grafică, ci şi prin acea excepţională infrastructură profesională care, de regulă, nu este vizibilă într-un produs editorial, aşa cum în spectacolul de teatru, repetiţiile nu se văd, dar se presupun. Mă refer la rigoarea editorială şi la criteriile profesionale, la tenacitate şi entuziasm, la acribie, seriozitate şi excelenţă, adică la acea complexă atitudine de moralitate şi responsabilitate culturală care condiţionează şi defineşte valoarea şi pe care Mihai Vasile o onorează de fiecare dată cînd vrea şi este lăsat să facă ceea ce ştie el mai bine în materie editorială: carte-eveniment, carte-obiect de artă. În privinţa asta, colaborarea cu meseriaşii de la tipografia Karta-Graphic este cît se poate de benefică.

Sînt încrezător că, prin frumuseţea şi valoarea sa, prin diversele şi profundele ei semnificaţii, această carte va putea da startul unui nou interes public şi instituţional faţă de poezia lui Dan David, prin birourile Centrului Judeţean de Cultură Prahova şi, implicit, ale Editurii „Mythos”, visîndu-se deja la o mare ediţie critică de tip „opera omnia” sau la o antologie făcută, vorba aia, ca la carte, cu un studiu introductiv, cu un aparat critic, cu indice, cu note, cu referinţe, cu tot ce trebuie pentru ca opera literară a lui Dan David să intre autoritar şi definitiv în circuitul valorilor culturale naţionale şi să stîrnească acel maxim interes major la care numai valorile literare majore sînt îndreptăţite...

Dan David este un poet-vulcan care erupe continuu, a cărui poezie-magmă tinde să acopere tot şi să transfigureze lumea prin propria sa incandescenţă. La o asemenea desfăşurare de forţă lirică, versul nu există, strofa nu ajută, poezia e mică, abia dacă ciclul de poeme începe să suporte, să înmagazineze şi să transmită fluxul magmatic al creaţiei poetice.

M. Ghiţă Mateucă

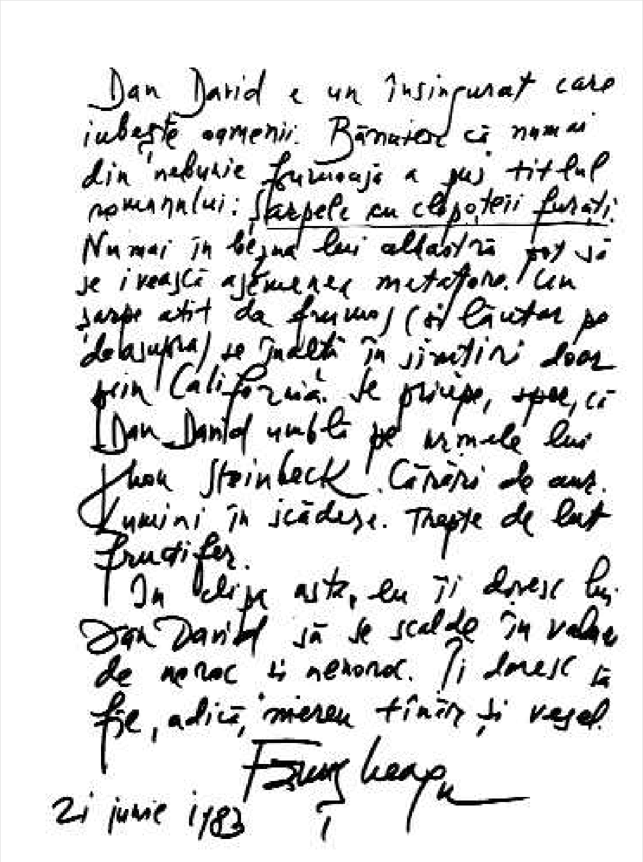

Dan David e un însingurat care iubeşte oamenii. Bănuiesc că numai din nebunie frumoasă a pus titlul romanului: Şarpele cu clopoţeii furaţi. Numai în bezna lui albastră pot să se ivească asemenea metafore. Un şarpe atît de frumos (şi lăutar pe deasupra) se înalţă în simţiri doar prin California. Se pricepe, sper, că Dan David umblă pe urmele lui John Steinbeck. Cărări de aur. Lumini în scădere. Trepte de lut fructifer.

În clipa asta, eu îi doresc lui Dan David să se scalde în valuri de noroc şi nenoroc. Îi doresc să fie, adică, mereu tînăr şi vesel.

Fănuş Neagu

21 iunie 1983

Dan David e un însingurat care
iubește oamenii.
Bănuiesc că numai din
nebunie frumoasă a pus
titlul romanului : <u>Șarpele cu
clopoțeii furați.</u>
Numai în bezna lui albastră pot să
se ivească asemenea metafore.
Un şarpe atît de
frumos (şi lăutar pe
deasupra) se înalţă în simţiri doar
prin California.
Se pricepe, sper, că Dan David
umblă pe urmele lui John
Steinbeck. Cărări de aur.
Lumini în scădere. Trepte de lut
fructifer.
În clipa asta, eu îi doresc lui Dan
David să se scalde în
valuri de noroc şi de nenoroc. Îi
doresc să fie, adică, mereu tînăr
şi vesel.

Fănuş Neagu
21 iunie 1983

Dan David, poet necomun şi incomod, frapează prin originalitate stilistică, inteligenţă nervoasă, limbaj poetic nou şi derutant (...) Poemele sînt şocante, vii, ilariante, probînd stăpînirea unui stil oral, sincopat, agresiv, debordant, mozaicat, reunind în albia lui textuală expresia frustă, familiară provincială sau argotică şi citatul preţios, enunţul grav, melancolic, desperat şi chiuitura folclorică.

Cezar Ivănescu

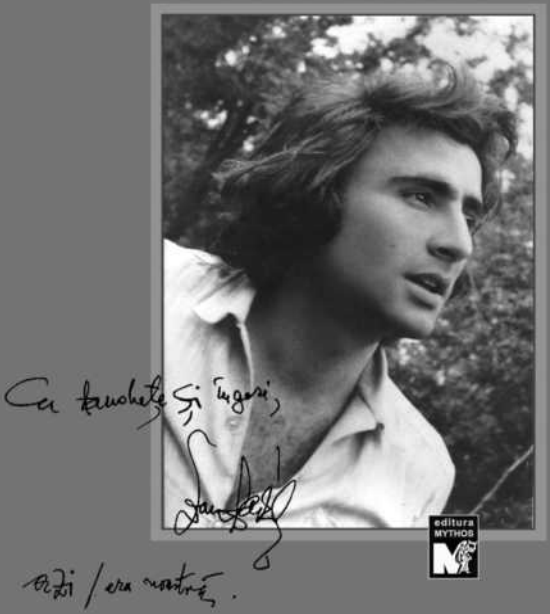

editura MYTHOS

Orice ai cita din poezia lui Dan David demonstrează dotația nativă… Nimic din ceea ce este omenesc nu pare a-l opri…
Libertatea de exprimare e, fără exagerare, ieșită din comun…

A. I. Brumaru

Dan David sparge toate tiparele posibile… se află la începutul unei cariere scriitoricești furtunoase.

Alex. Ștefănescu

Dan David este un talent puternic și febril.

Laurențiu Ulici

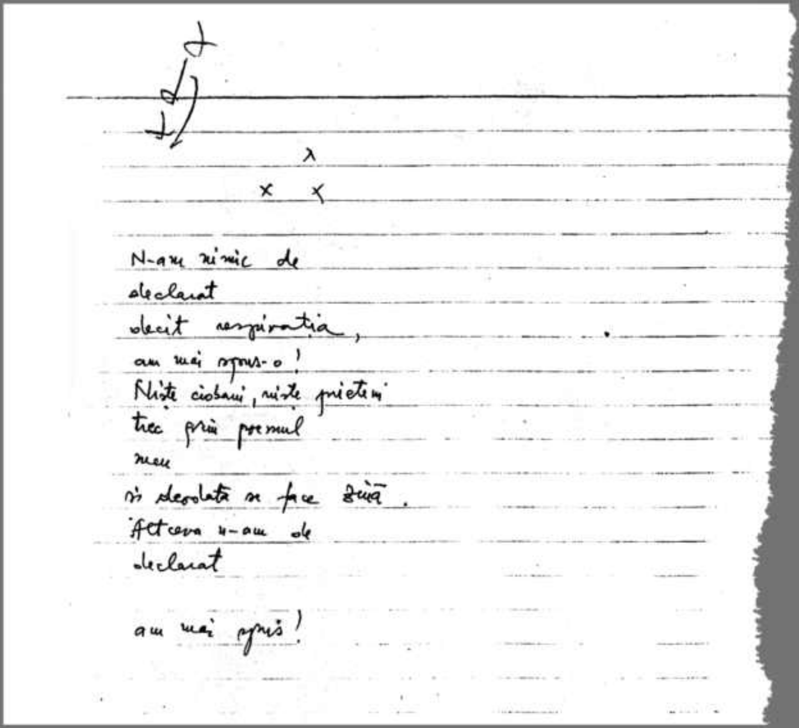

N-am nimic de
declarat
decît respirația,
am mai spus-o!
Niște ciobani, niște prieteni
trec prin poemul
meu
și desolata se face ziuă.
Altceva n-am de
declarat
am mai spus!

A DOUA LECŢIE DE MUZICĂ

Recital de muzică celtică

susţinut de Grupul **GALATEEA**

Iulian Anghel a început studiul chitarei clasice în 1982 cu profesorul Constantin Mitulescu. A absolvit Universitatea Naţională de Muzică, secţia Pedagogie în 1999 si Universitatea „Valahia” din Târgovişte, secţia Chitară clasică în 2005. În prezent este profesor de chitară la Colegiul de Artă „Carmen Sylva” şi la Palatul Copiilor din Ploieşti. A concertat cu filarmonici din ţară, sub bagheta dirijorilor Ilarion Ionescu Galaţi, Romeo Râmbu, Yukio Kitahara, alături de Marin Cazacu, Ondin Brezeanu ş.a. A început să cînte muzică celtică şi medievală încă din anul 2008, la festivalul medieval de la Sighişoara. De atunci a participat ca solist sau membru în diverse formaţii de gen la majoritatea festivalurilor medievale din ţară dar şi peste hotare (Italia, Cipru). În luna ianuarie a anului 2014 a iniţiat formarea Grupului de muzică celtică „Galateea”.

Ioana Ovesea a început studiul viorii la vîrsta de 7 ani, la Liceul de muzică „George Enescu” din Bucureşti şi a absolvit, în anul 2006, Universitatea de Muzică din Stuttgart, Germania. În această perioadă a susţinut numeroase recitaluri şi concerte, a fost membră a orchestrei „Junge Deutsche Philarmonie” cu care a concertat pe mari scene internationale din Anglia, Scoţia, Franţa, Germania, Elveţia. Din anul 2014 face parte din Grupul „Galateea”.

Adelina Grosu, a absolvit Colegiul de Artă „Carmen Sylva” din Ploieşti. A studiat chitara clasică timp de opt ani, perioadă în care a participat la diverse concursuri muzicale. În anul 2011 şi-a început activitatea în domeniul muzicii medievale, cîntînd vocal şi instrumental (percuţie) în spectacole din ţară cît şi din străinătate (Italia, Cipru). Din anul 2014 este membră a Grupului „Galateea”.

ZIUA MONDIALĂ A TEATRULUI

Mesajul adresat lumii de Ziua Mondială a Teatrului, în anul 2014

Sub copaci în sate minuscule sau pe scene dotate cu tehnologii avansate din marile metropole ale lumii; în săli de clasă sau pe cîmpuri şi în temple; în mahalale, pieţe ale oraşelor, centre comunitare sau subsoluri din centrele vechi ale oraşelor, oamenii se adună pentru a intra în comuniune cu efemerele lumi teatrale pe care le creăm pentru a ne exprima complexitatea umană, diversitatea, vulnerabilitatea în carne şi oase, prin răsuflare şi voce.

Ne adunăm pentru a plînge şi a ne aminti; pentru a rîde şi a contempla; pentru a învăţa şi a mărturisi şi a ne imagina. Pentru a ne minuna de dibăcia tehnică şi pentru a întruchipa zei. Pentru a ne recăpăta suflul colectiv în faţa capacităţii noastre de a crea frumuseţe, compasiune, sau monstruozităţi. Venim pentru a căpăta noi energii şi puteri. Pentru a sărbători bogăţia şi diversitatea culturilor noastre şi pentru a şterge graniţele care ne despart.

Oriunde se află o societate umană, acolo se manifestă irepresibilul Spirit al Spectacolului. Născut în comunitate, el poartă măştile şi costumele diferitelor noastre tradiţii. El pune la treabă limbile, ritmurile şi gesturile noastre, creînd un spaţiu în mijlocul nostru.

Iar noi, artiştii care lucrăm cu acest vechi spirit, ne simţim datori să-l îndreptăm, prin inimile, ideile şi trupurile noastre, către dezvăluirea realităţilor noastre, în toată banalitatea lor, dar şi cu misterul lor strălucitor.

Însă, în această epocă în care milioane de oameni se luptă pentru a supravieţui, suferă din cauza unor regimuri tiranice sau a capitalismului rapace, fug din calea războaielor şi vitregiilor; în care serviciile secrete ne invadează viaţa privată, iar cuvintele noastre sînt cenzurate de guverne care se amestecă nepoftite; în care pădurile sînt rase de pe faţa pămîntului, speciile exterminate, iar oceanele otrăvite: ce anume ne mai simţim noi datori să dezvăluim?

În această lume de puteri inegale, în care diverse grupuri hegemonice încearcă să ne convingă că un popor, o rasă, un sex, o preferinţă sexuală, o religie, o ideologie, un anume cadru cultural sînt superioare tuturor celorlalte, mai putem oare susţine ideea că arta ar trebui să fie separată de constrîngerile agendelor sociale?

Ce ar trebui să facem noi, artiştii arenelor şi ai scenelor: să ne conformăm cererilor igienizate ale pieţei, sau să ne folosim de puterea pe care o avem: aceea de a crea un spaţiu în inima şi mintea societăţii, de a aduna oamenii în jurul nostru, de a aduce inspiraţie, încîntare şi informaţie şi de a crea o lume a speranţei şi a conlucrării cu inimile deschise?

Brett Bailey

LECŢIA DE TEATRU

Vineri, 27 MARTIE 2015
Ora 18,30. Sala de spectacole

INTOLERANŢĂ

de Dumitru SOLOMON

Adaptarea pentru scenă a pieselor
LIFTUL, **HOLUL** şi **INAMICII**
de **Dumitru Solomon**

Interpretează actorii Centrului Dramatic MYTHOS:
Suzana MARIN, Ion STRECHE,
Mihaela GAFTOI, Alin GEORGESCU,
Alexandra SPĂTĂRELU,
Edward STĂNESCU

Adaptarea şi regia
Mihai VASILE

Nu avem cunoştinţă că s-ar produce în altă parte din ţară ceva asemănător.
Cu atît mai mult e bine ca „fenomenul de la Ploieşti" să fie cunoscut şi recunoscut în mişcarea noastră teatrală, pentru că el este semnificativ pentru ceea ce înseamnă o abordare modernă, novatoare a exerciţiului scenic.

Dumitru Solomon
(Fragment dintr-un amplu articol despre Teatrul Equinox, apărut în Revista Contemporanul în anul1987)

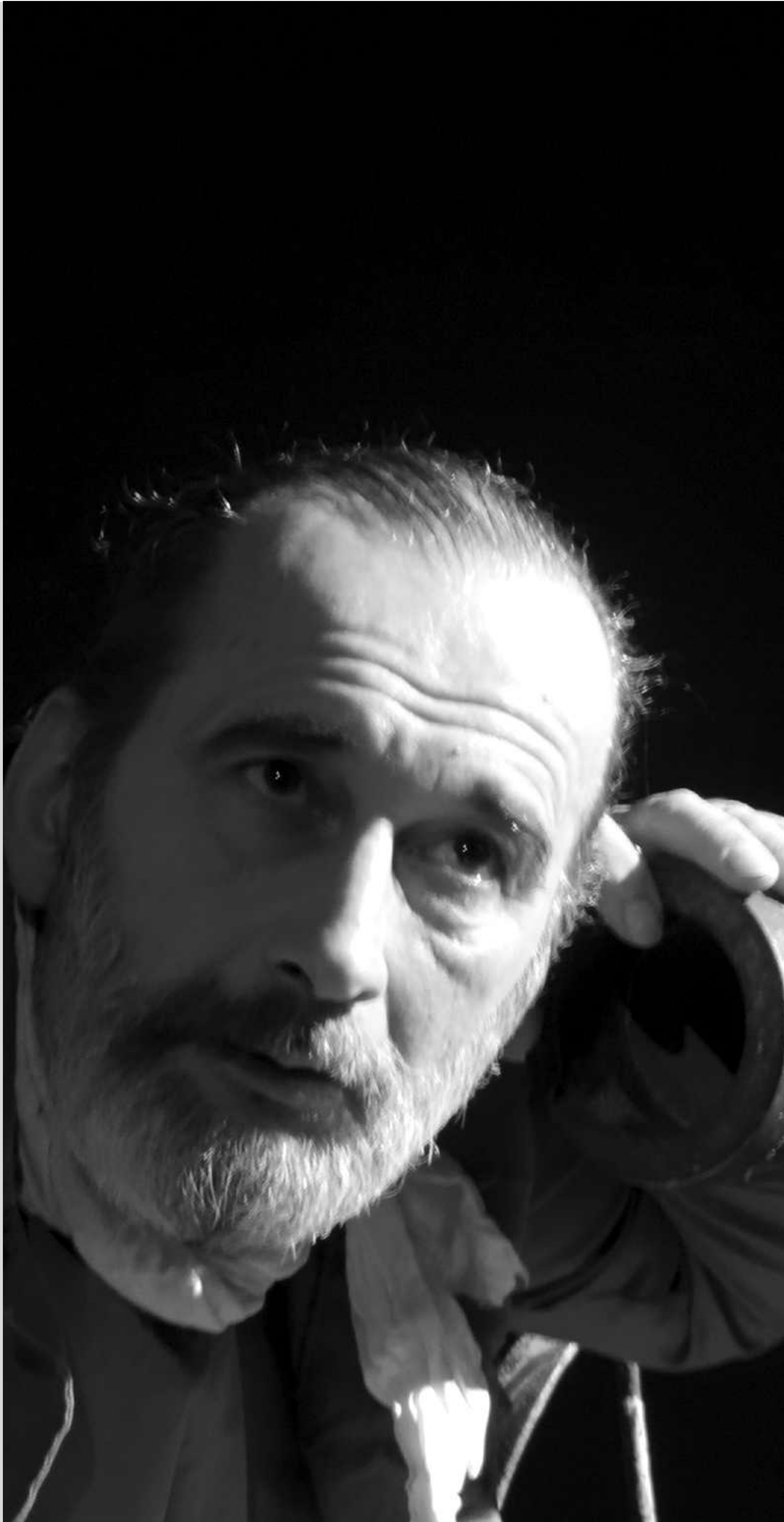

CAMERISTELE

de **Jean Genet**

Interpretează
Evelyn MARCU
Cristiana SAVU
Monica FLORESCU

Adaptarea şi regia
Mihai VASILE

Actriţă a Teatrului Equinox în perioada 2006 – 2010, a jucat aici în unele dintre cele mai importante spectacole ale acestui teatru: „Torna Umbra”, „Cascando”, „Exclus”, „VIA LUCIS”, „Măreţia frigului” ş.a. Absolventă a Facultăţii de Arta Actorului în 2013, **Evelyn Marcu** a dat viaţă pe scenă unor personaje din creaţia dramaturgilor Eugen Ionesco, Lev Tolstoi, Marin Sorescu, Lucia Demetrius, Noel Coward. O voce şi o prezenţă scenică aparte, un puternic tumult interior, o privire lucidă asupra misiunii sociale a actului teatral, toate acestea fac portretul unei artiste în plină ascensiune.

Studentă a cursului de actorie a Şcolii de Arte din Ploieşti, apoi a Facultăţii de Teatru a Universităţii Hyperion (clasa prof. Virgil Ogăşanu), **Cristiana Savu** a interpretat de-a lungul timpului personaje din dramaturgia românească şi universală (Cehov, Robert Thomas, Lucia Demetrius, Noel Coward, Valentin Kataev ş.a.) În prezent îşi continuă studiile cu un masterat în teatru unde studiază tragedia antică interpretînd rolul Casandrei în spectacolul „Sfârșitul Troiei”, adaptare de Walter Jens după piesa „Troienele” de Euripide, în regia Lilianei Pană. Din ianuarie 2015 devine actriță a Teatrului Logos din București, în prezent, lucrînd la două spectacole în regia lui Oswald Gayer.

Absolventă a Facultăţii de Teatru în anul 2001, **Monica Florescu** este deţinătoarea unui trofeu rîvnit de mulţi actori tineri: Premiul special al juriului „Sică Alexandrescu” la Gala Tînărului Actor „Hop”, în anul 2004. Fire curioasă şi independentă, tînăra actriţă face teatru la festivaluri din ţară şi din străinătate (Timişoara, Sibiu, Bucureşti, Braşov, Râmnicu Vâlcea, Madrid, Viena ş.a.), din cînd în cînd, fiind distribuită de regizori de prestigiu în proiectele lor teatrale: Ion Lucian, Constantin Dicu, Yuriy Kordonskiy, Marian Popescu, Yukio Mishima, Clara Flores Aguilera.

Duminică, 29 MARTIE 2015
Ora 15. Sala de spectacole

O nouă viziune asupra literaturii moderne:

romanul video

EMMA DANSON

un roman video de
Mihai VASILE

Emma Danson și pisica sa, Michelle, în studioul Pach Bros (Brooklyn, 1926)

Luni, 30 MARTIE 2015
Ora 13. Sala de spectacole

CUTIA DE REZONANȚĂ

Recital de dans și poezie

Ilinca BERNEA
şi
Mihaela Elena ZAMFIRESCU

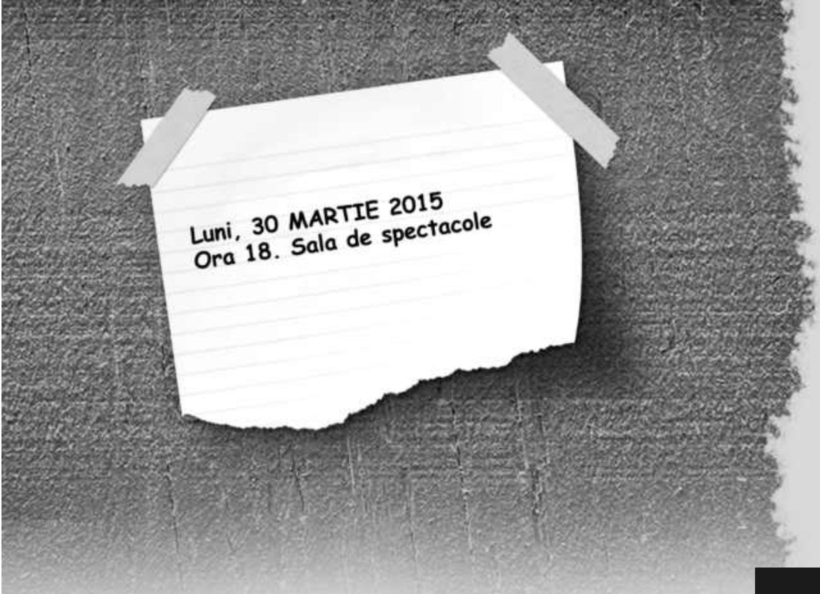

LECŢIA DESPRE CĂRŢI

Lansarea volumului

CĂLĂTOR ÎN ŢARA EQUINOXULUI

de Roland MÉNARD

Editura Mythos, Ploieşti, 2015

Prezintă
Mihai VASILE

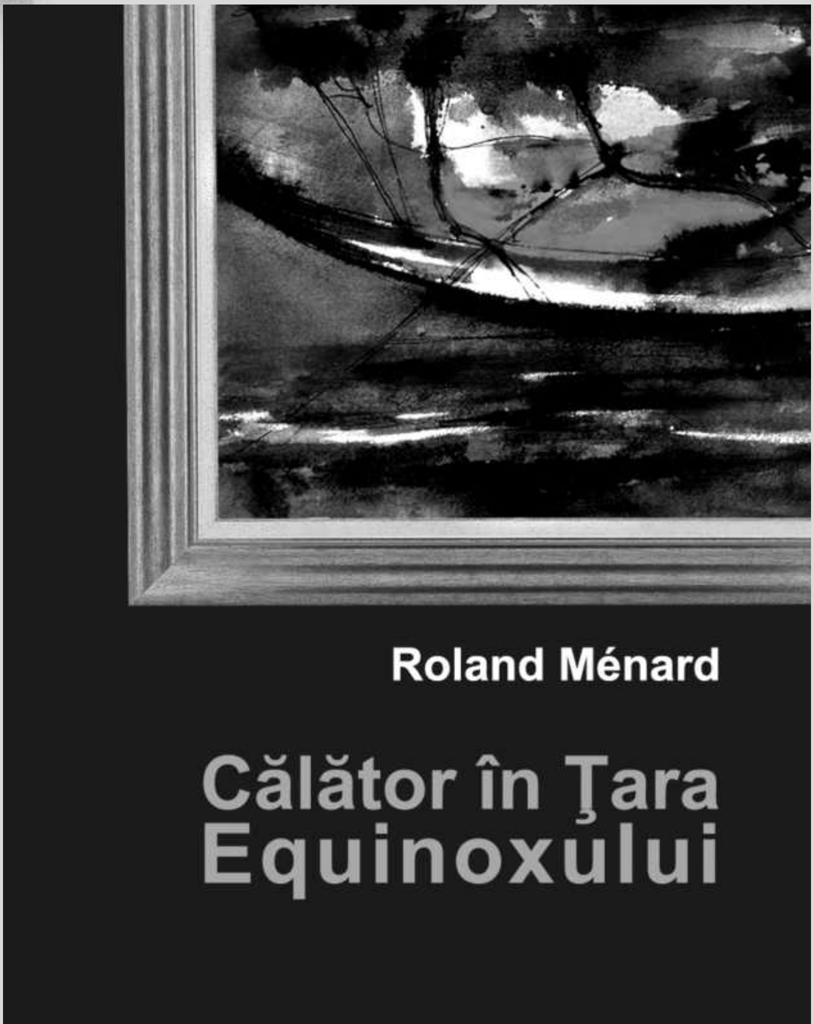

Cartea aceasta a fost scrisă în urmă cu mai bine de douăzeci de ani, după ce autorul, Roland Ménard, a participat la premiera mondială a spectacolului „Poarta Infernului” după textul său dramatic cu acelaşi titlu, pus în scenă de Teatrul Equinox din Ploieşti, premieră care a avut loc în ziua de 26 iunie 1992.

Cartea a apărut pentru prima dată, sub auspiciile Serviciului Cultural al Ambasadei Franţei la Bucureşti, în anul 1999, în limba franceză, ediţie prilejuită de primul festival internaţional de teatru francofon „Théâtre de la poésie, la poésie du théâtre”, găzduit de Teatrul Equinox şi organizat împreună cu Alianţa Franceză din Ploieşti...

Cartea a apărut atunci cu titlul „Ça ne fait *pas* rien”, cu referire uşor autoironică la surpriza nemăsurată pe care i-au făcut-o în timpul celor două călătorii în România (una în anul 1968 iar cealaltă în 1992) oamenii pe care i-a întîlnit aici şi care ştiau atît de bine limba franceză, încît această dublă negaţie, incorectă în limba franceză, i s-a părut... fermecătoare.

Autorul a fost surprins de apariţia cărţii, întrucît îmi trimisese dactilograma ei doar ca un semn al prieteniei care ne lega de cîţiva ani.

Într-o emoţionantă scrisoare, la mai multă vreme după această apariţie editorială, mi-a remis alte cîteva capitole pe care să le adaug cărţii sale... Şi tot atunci mi-a sugerat să-i pun titlul „Călător în ţara Equinoxului”.

Cititorul acestei cărţi va descoperi un excelent scriitor, un foarte fin observator al societăţii româneşti din primii ani de după 1989, dar şi comparaţiile uneori extrem de tăioase cu societatea franceză a acelor vremuri.

Cu un delicat simţ al umorului şi o fină ironie care se transformă, uneori, subtil, în autoironie, Roland Ménard scrie despre această experienţă a sa la întîlnirea dintre două lumi, dintre două culturi, începînd cu anul 1945, an în care a întîlnit pentru prima dată România, întruchipată în cea care avea să-i devină soţie...

Am hotărît să publicăm cartea aceasta acum, cînd, după o istorie de treizeci şi trei de ani, Teatrul Equinox şi-a închis definitiv porţile în anul 2013 (după ce a scris o pagină interesantă în peisajul teatral românesc), pentru că ni s-a părut firesc să mai adăugăm şi această privire „dinafară” asupra istoriei şi particularităţilor acestui teatru.

Mihai Vasile
ianuarie 2015

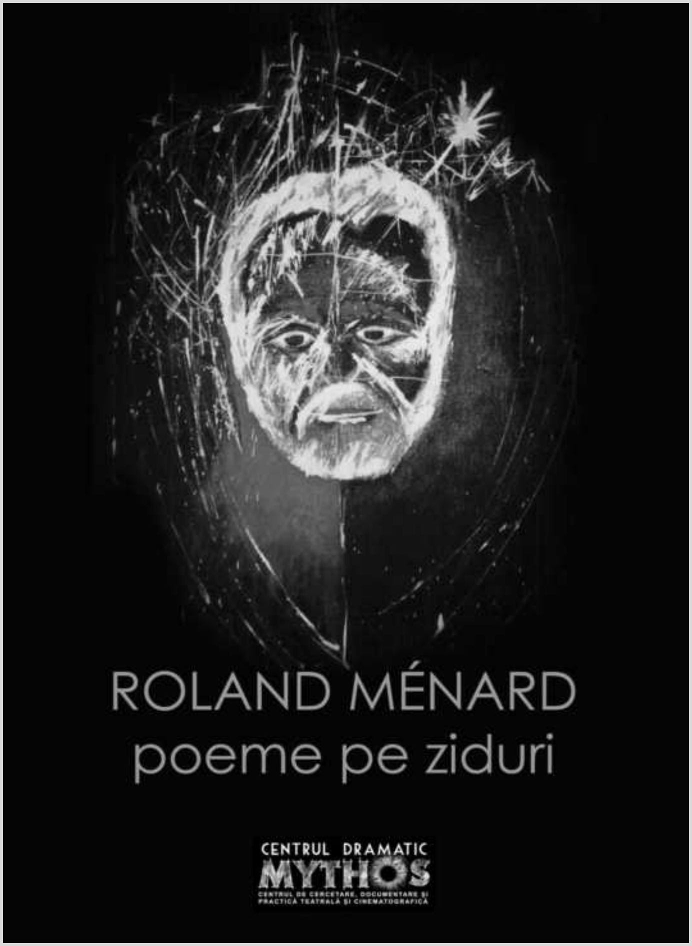

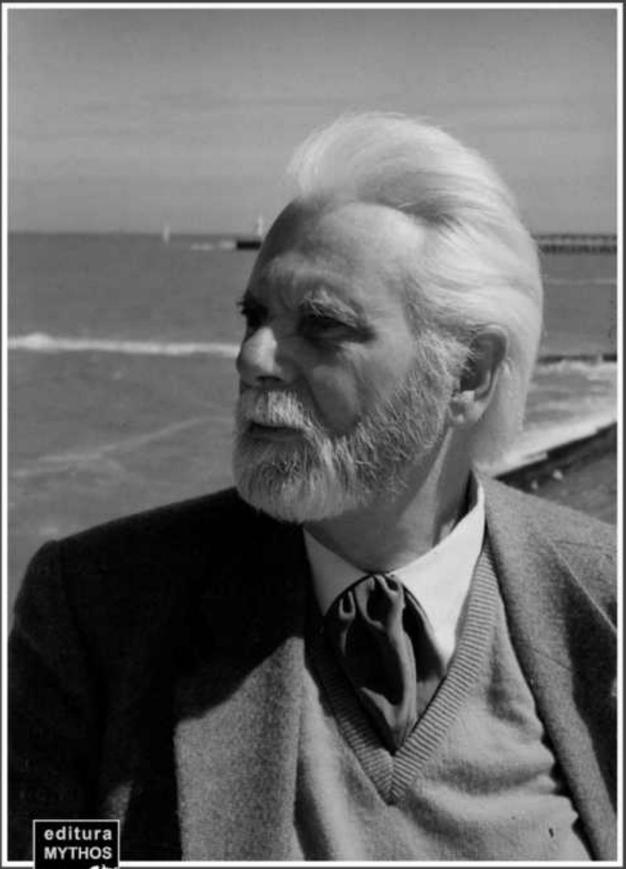

Roland Ménard, actor, dramaturg, poet şi plastician francez s-a născut la 24 august 1923, la Paris.

În 1947 se căsătoreşte cu o femeie de origine română şi, datorată acestei prime iubiri, se naşte o a doua, pentru ţara în care s-a născut soţia sa.

Scrie, astfel, prima sa piesă de teatru, ***Alexandru Lăpuşneanu***, inspirîndu-se din viaţa tumultoasă a prinţului român, piesă jucată la Radio France Culture de către actorii Comediei Franceze.

Scrie foarte mult teatru pentru radio (France Culture şi Radio Suisse Romande), foarte apreciat de public şi critică, printre adaptările sale pentru radio numărîndu-se şi foiletonul dramatic ***Călătoria cea lungă***, după romanul ***Şatra*** de Zaharia Stancu.

Din variata sa operă literară, pot fi menţionate piesele de teatru ***Rashomon şi alte povestiri***, ***Autobuzul***, ***Poarta Infernului***, ***În alb şi negru***, ***Hippo Népo*** *sau* ***Fluturele Mozart***, ***Vizita lui Sem***, ***Pipo, hoţul scărilor***, volumul de memorialistică ***Ça ne fait pas rien...*** *(Două călătorii în România)*, romanul ***Bătrînul***, volumul de versuri ***Poeme***.

În anul 1992, Teatrul Equinox din Ploieşti a jucat în premieră mondială piesa ***Poarta Infernului***, iar în anul 2000, ***Poarta lui Roland***, un colaj din creaţia sa dramatică şi poetică, în care, alături de actorii Teatrului Equinox a jucat, în unul din rolurile principale, şi actorul francez Roland Timsit.

Obţine, în anul 1997, Marele Premiu Radio al Societăţii Autorilor şi Compozitorilor Dramatici din Franţa, pentru „întreaga sa operă”.

Este membru al Consiliului Naţional al SNAC (Sindicatul Naţional al Autorilor şi Compozitorilor) şi al Societăţii Oamenilor de Litere din Franţa.

Prieten constant al României, a legat de-a lungul deceniilor, cu oamenii de cultură de aici, prietenii dintre cele mai trainice.

editura MYTHOS

*Un teatru ca oricare altul?**

Înfipt în mijlocul oraşului, Palatul Culturii din Ploieşti mimează parcă arhitectura neoclasică a unor clădiri pariziene. Păşind pe treptele imensei scări de beton care duce la intrare, mă întrebam cam cum ar putea să arate în clădirea asta sala teatrului în care aveam să-i cunosc pe actorii şi regizorul piesei mele. Elena mi-a strîns mîna în palma ei, parcă simţindu-mi neliniştea dar şi nerăbdarea. Am zăbovit cîteva clipe cu mîna pe clanţa grea, de bronz a uşii, după care am apăsat cu un fel de „fie ce-o fi" în gînd şi-am intrat...

În faţa noastră s-a deschis deodată o imensă sală străjuită de coloane albe. Lumina venea de undeva de foarte de sus prin nişte vitralii. Am stat cîteva momente bune în mijlocul acestei neverosimile săli. Elena nu se mai sătura privind. Aproape că uitasem pentru ce am venit aici. Noroc că, în timp ce noi ne lungeam gîturile pentru a privi în sus, am auzit foarte aproape de noi un timid şi catifelat „bon jour". Ne-am oprit din contemplare. În faţa noastră - un tînăr cu ochi mari şi pătrunzători, cu o barbă care a început să albească pe ici pe colo. L-am recunoscut imediat după fotografiile din voluminosul dosar cu datele despre viziunea sa asupra acestei montări pe care mi l-a trimis la Paris cu cîteva luni în urmă. Era Mihai Vasile, regizorul şi directorul Teatrului Equinox.

Era pentru a nu ştiu cîta oară cînd mi se întîmpla să văd un chip într-o fotografie, iar atunci cînd chiar mă întîlneam faţă în faţă cu omul acela să nu mai pot aşeza imaginea fotografică peste chipul real. Îl priveam pe acest tînăr artist, pe care aveam sentimentul că-l ştiu dintotdeauna, cu un ochi cercetător dar n-am avut timp prea mult să fac lucrul ăsta, pentru că ne-a prins curtenitor de braţe şi, astfel, am traversat imensa sală cu coloane albe după care am pătruns în sala teatrului. M-am simţit uşor nesigur după ce am auzit uşa închizîndu-se în urma noastră. Sala era cufundată într-o lumină slabă, ca o ceaţă. Pe scena din faţa noastră cîteva reflectoare luminau discret un decor prin care se puteau zări siluete hieratice mişcîndu-se ca într-un vis, însoţite de un fin zgomot de voci. Semiîntunericul dar şi senzaţia unei neaşteptate dezorientări în spaţiu m-au făcut să mă opresc pe la mijlocul sălii. L-am rugat pe tînărul regizor să mă lase să mă obişnuiesc puţin cu locul, iar el s-a scuzat că nu a aprins candelabrele sălii, numai că eu şi, aproape în acelaşi timp, Elena l-am rugat în şoaptă să nu facă lucrul ăsta...

Era atît de bine...

Mă simţeam, deodată, bine. Acel bine pe care ţi-l dă sentimentul că eşti înconjurat de ceva ce ştii cu alte simţuri, un ceva care este, de fapt, o sală de teatru ca toate sălile de teatru din lumea asta.

Am pipăit cu mîna stîngă speteaza unui scaun, după care m-am aşezat. Cred că Elena şi Mihai au făcut acelaşi lucru pentru că nu am mai auzit nici un zgomot de paşi în preajma mea. Priveam decorul şi discreta mişcare a siluetelor. Nu-mi dădeam seama dacă am întrerupt o repetiţie sau dacă sînt doar nişte preparative obişnuite înainte de repetiţie.

Da, acesta era decorul pe care-l desenase Mihai, şi ale cărui schiţe mi le-a trimis deunăzi... Trăiam parcă un vis. Am scris „Poarta Infernului", imaginîndu-mi în fel şi chip locul, personajele, lumina şi întunericul. Dar acolo, era un univers care se desfăcea molatec şi blînd în faţa ochilor mei. Deodată s-au aprins reflectoarele pe cele două mari podiumuri din stînga şi din dreapta scenei. Fusesem avertizat de documentele din dosarul regizoral că cele trei ore de spectacol se vor derula în spaţii care se vor modifica la vedere. Acum, pe semne că maestrul de lumini îşi făcea probele pentru că luminile se schimbau de la un spaţiu la altul. Am întors capul în spatele meu. Elena mi-a atins uşor umărul. În lumina aceea difuză i-am zărit un zîmbet larg ca de copil la prima sa intrare într-o sală de teatru. Aş fi vrut să stau încă multă vreme acolo şi să încep să-mi plasez personajele din dramă în meandrele acelei scenografii. Cu aceeaşi delicateţe, însă, Mihai ne-a invitat să traversăm sala, apoi decorul pentru a ajunge în biroul său din spatele scenei. Nu m-am putut abţine, la trecerea prin scenă, să nu ating cu vîrful degetelor pînzele ca de păianjen care coborau din înălţimea scenei, iar cu privirea, obiectele aşezate ici şi colo de actorii care au dispărut deodată ca şi cum ceea ce văzusem eu nu fuseseră decît doar nişte himere...

*Fragment din cartea „Călător în Ţara Equinocţiului"
de Roland Ménard

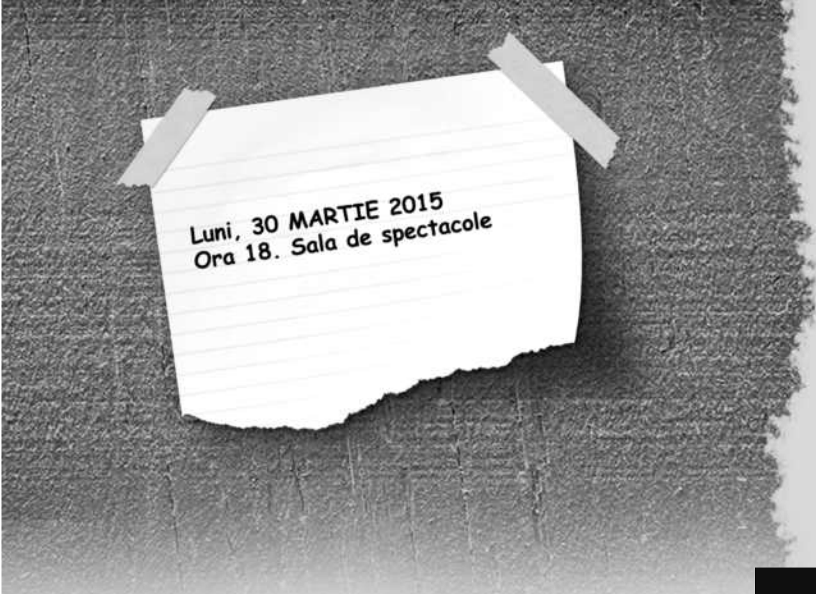

LECŢIA DESPRE CĂRŢI

Lansarea volumului

FOC CĂZUT DIN STELE

de Gheorghe ENE

Editura Mythos, Ploieşti, 2015

Prezintă

Dragoş GRIGORESCU
Mihai VASILE

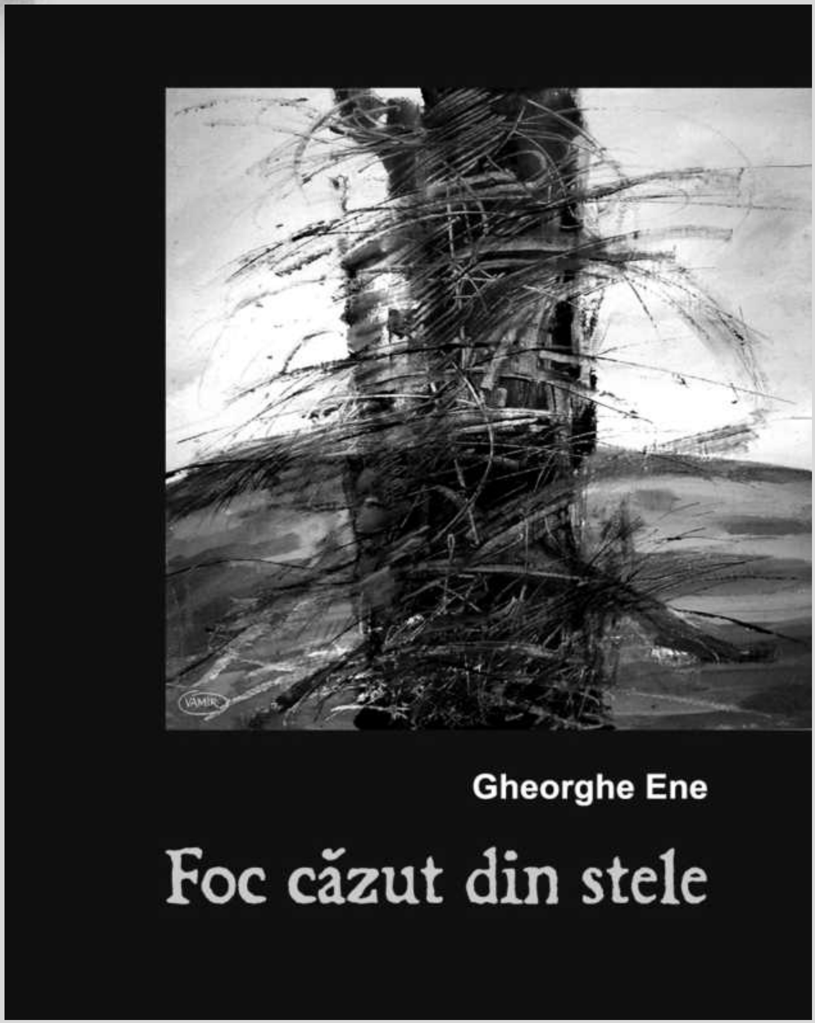

Pe cărările dorului
sau
100 de ani de veşnicie

Cartea de faţă este una neobişnuită. Ea coboară din veşnicia satului şi îşi face un „acasă” din sufletul nostru. De aceea, citind-o, ne vom simţi vecini cu absolutul. Vom pipăi, fără a prinde de veste, inefabilul. Şi totuşi, despre o carte de poezie este vorba pînă la urmă. De ce este ea una extraordinară? Pentru că un autor, ca o minune, un țăran cu patru clase, scrie în cîteva pagini de o stranie simplitate o veritabilă monografie a dorului românesc. Poate pentru prima dată un autor al secolului XX poartă un dialog cu autorii anonimi şi imemoriali ai Mioriţei.

Cartea aceasta este ea însăși căzută din stele. În cuvinte înlănţuite muzical ni se înfăţişează un manual al dorului, al acestui atît de românesc sentiment al dorului. De-a lungul cîtorva zeci de poeme asistăm la o analitică a dorului. Maniera directă de exprimare, metafora abruptă, de o relevanţă percutantă ne aruncă în miezul dramatic al vieţii. Versurile acestea sînt scrise în limba eternă a sufletului şi ne dezleagă limba dialogului interior. La capătul călătoriei prin viaţă, ceea ce ne rămîne este sentimentul dorului ca matură sinteză metafizică. Dorul este morala vieţii, ne învaţă acestă carte.

Întruparea spiritului în lume este rară, discretă, purtînd adeseori marca genialităţii. Pesemne că aşa stau lucrurile şi cu *Foc căzut din stele,* de vreme ce prin cîntecele aşezate în strofe înţelegem, vorba lui Petre Ţuţea, că ţăranul român stă de vorbă cu absolutul. De data aceasta nu în biserică, ci într-o carte. Aşa cade versul din cer. În acestă alchimie versificată a dorului regăsim deopotrivă veşnicia lui Blaga, disperarea cioranianǎ sau dorul dureros de dulce al lui Eminescu.

Povestea acestor poeme are şi un autor. Acest prooroc al dorului se numeşte **Gheorghe Ene**. Se naşte în urmă cu o sută de ani, adică în anul 1915, în satul Vadu Părului, comuna Albeşti Paleologu din judeţul Prahova. Din anul 1981 este membru al Cenaclului poeţilor-ţărani „Glasul izvoarelor” din cadrul Centrului Judeţean de Îndrumare a Creaţiei Populare şi a Mişcării Artistice de Masă (actualul Centru Judeţean de Cultură) Prahova.

În anul 1985 Gheorghe Ene obţine Premiul Uniunii Scriitorilor din România la cea de a patra ediţie a Consfătuirii naţionale a cercurilor şi cenaclurilor literare, secţiunea „poeţi-ţărani”. Premiul a constat în monumentala „Istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent” a lui George Călinescu, proaspăt apărută la Editura Minerva (ediţia a II-a).

Este remarcabil cum, pe un fond istoric strivit de ideologia comunistă, care confiscase ideea de ţăran, tîrîndu-l în mod cinic la temelia noii orînduiri sociale, poetul Gheorghe Ene reușește să rămînă țăran, acel țăran român etern, iar în poezia lui să nu răzbată, nici măcar ca aluzie, vreo impuritate impusă de politica vremii. Va fi avut probabil orgoliul sănătos de țăran din sat, nu de oraş, păstrîndu-şi cuminţenia pămîntului din care provenea.

Dragoș Grigorescu

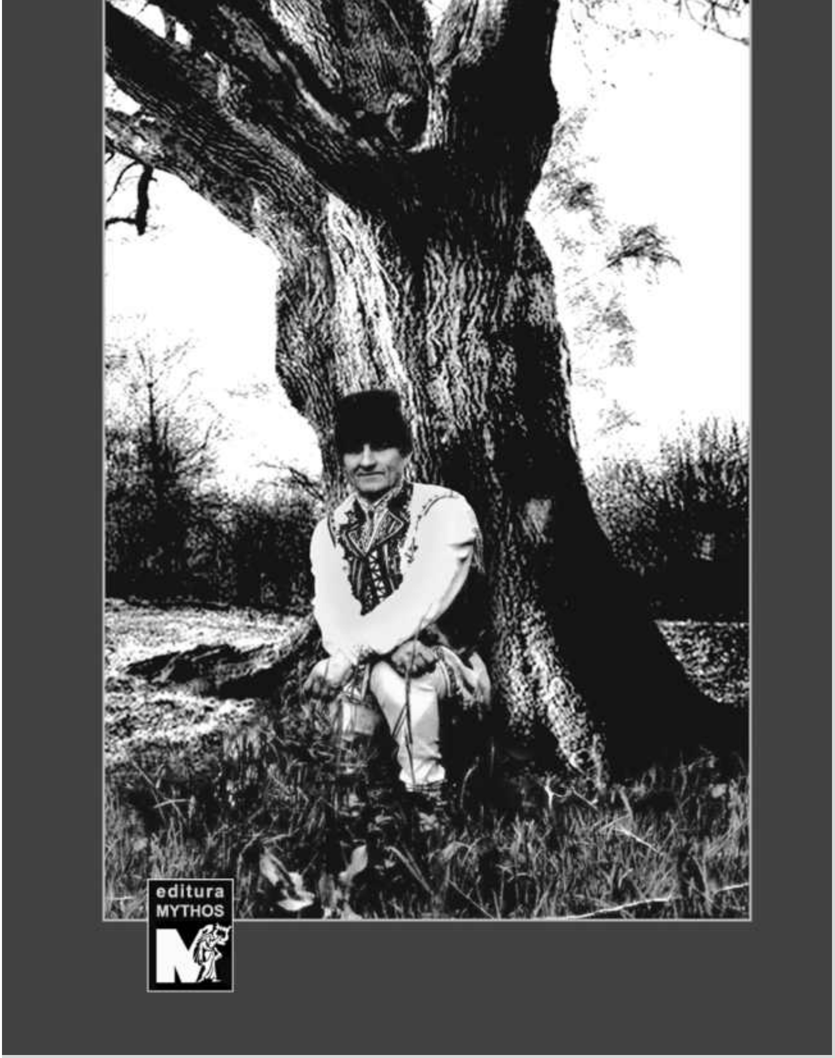

Spectacolul-lectură

RAPSODUL GHEORGHE ENE – OMUL PE CARE NICHITA STĂNESCU L-AR FI SĂRUTAT PE INIMĂ

susţinut de Mihai VASILE

Această carte reuneşte creaţii ale poetului-ţăran Gheorghe Ene, provenite din mai multe surse.

Prima dintre ele este cartea „Frate Peline” apărută în anul 1995 la Editura Universal Cart-fil din Ploieşti, sub îngrijirea poetului Nicolae Stanciu.

Alte surse sînt arhiva Centrului Judeţean de Cultură şi cea personală.

Poetul Gheorghe Ene a fost una dintre figurile cele mai importante ale Cenaclului „Glasul izvoarelor” de pe lîngă instituţia noastră, creaţiile sale poetice fiind apreciate de foarte mulţi intelectuali ai anilor optzeci din secolul trecut. Poate cea mai răsunătoare apreciere este aceea în care preşedintele Uniunii Scriitorilor din România de la acea vreme, dramaturgul Dumitru Radu Popescu, i-a înmînat Premiul I la reuniunea literară naţională de la Focşani, din anul 1985, rostind emoţionat un discurs la adresa lui Gheorghe Ene şi a creaţiei sale, în aplauzele numeroasei asistenţe, după ce acesta, la rugămintea lui D. R. Popescu a citit cîteva din creaţiile sale din caietele de care bătrînul poet nu se despărţea niciodată. Unele dintre acestea se regăsesc în selecţia din această carte.

Mihai Vasile

Foc căzut din stele

Pe cărarea de la moară
dorurile tot coboară,
eu mă uit în urma lor
să văd care-i mai uşor.

Dar dorurile toate-s grele.

Numai dorul mîndrei mele
este foc căzut din stele
pe capul inimii mele.
Mă arde-n amiaza mare
ca un muc de lumînare.
Strig la mîndra să mi-l stingă,
mîndra-ncepe iar să rîdă:
– Te lauzi că eşti fecior
şi te temi de-un pic de dor,
te lauzi că eşti voinic
şi ţi-e teamă de-un nimic!

Eu mă duc şi tu rămîi

Pe la noi, pe lîngă sat,
curge Cricovul Sărat,
cînd mai mic şi cînd mai mare,
se duce încet la vale.
Curge peste pietricele
ducînd dorurile mele,
dorurile din pruncie
din dulcea copilărie.

Acum am îmbătrînit,
tîmplele mi s-au albit
şi ca mîine am să mor.
Tot cu-o moarte sînt dator.

Pîrîiaş, apă sărată,
tu în lume-ai altă soartă,
că deloc nu-mbătrîneşti
numai vadul ţi-adînceşti.

Eu mă duc şi tu rămîi
udînd maluri şi cîmpii,
apa ta, ca un covor,
strînge dorul tuturor
şi-l îngroapă-n fundul mării –
acolo-i Casa uitării.

O VIZIUNE A SENTIMENTELOR

Colaj teatral din creaţia poetului
Nichita STĂNESCU
Interpretează studenţii clasei de actorie
a Şcolii de Arte Ploieşti:
Alexandra SPĂTĂRELU
Edward STĂNESCU
Diana LICU, Adriana STOICA,
Andreea BARBU, Ana PASCU,
Diana COSTĂCHESCU,
Iustin MATEI, Vlad DIMULESCU

Scenariul şi regia
Mihai VASILE

AMINTIRI NU ARE DECÎT CLIPA DE-ACUM

de Nichita STĂNESCU

Interpretează actorii Centrului Dramatic MYTHOS:

Suzana MARIN, Ion STRECHE, Emilia DAN VASILE, Mihaela GAFTOI, Alin GEORGESCU, Alexandra SPĂTĂRELU, Edward STĂNESCU

Scenariul şi regia

Mihai VASILE

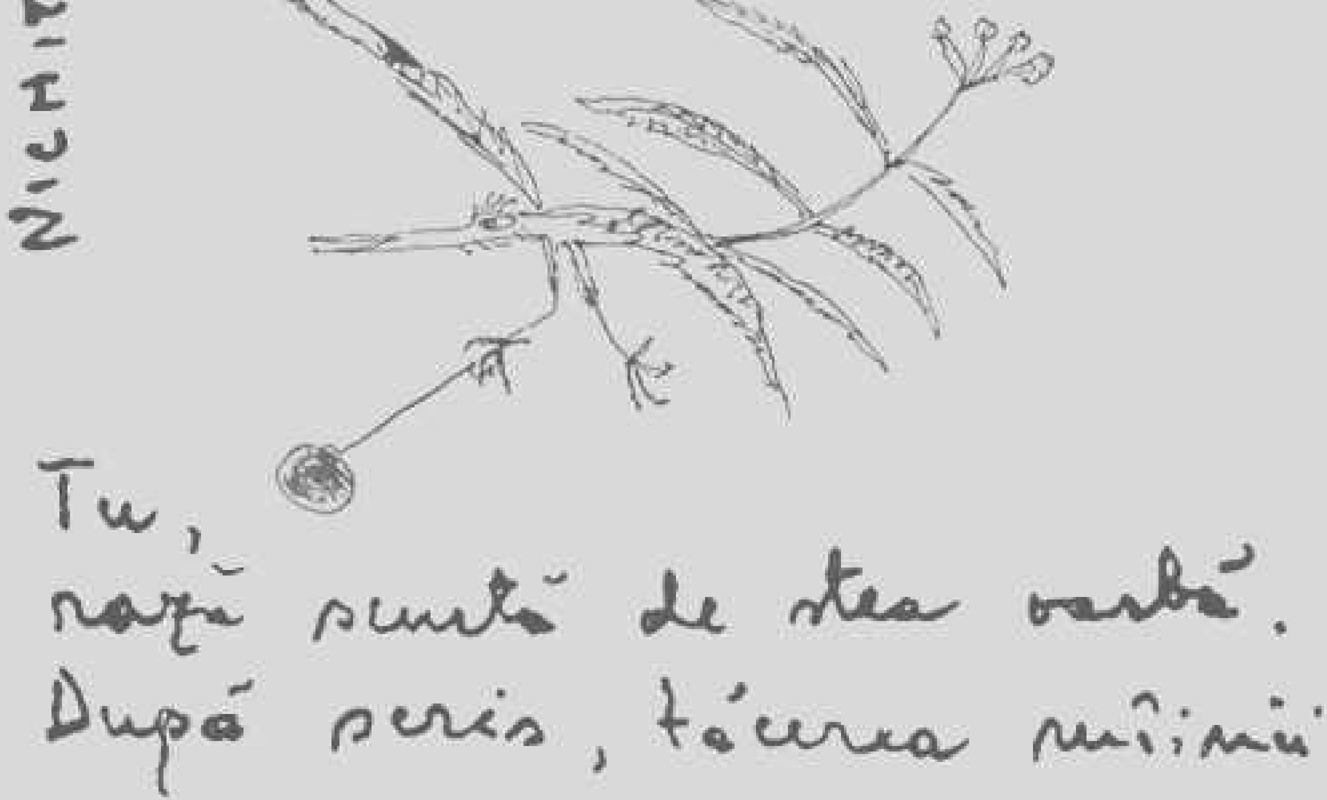

Miercuri, 1 APRILIE 2015
Ora 18. Sala de spectacole

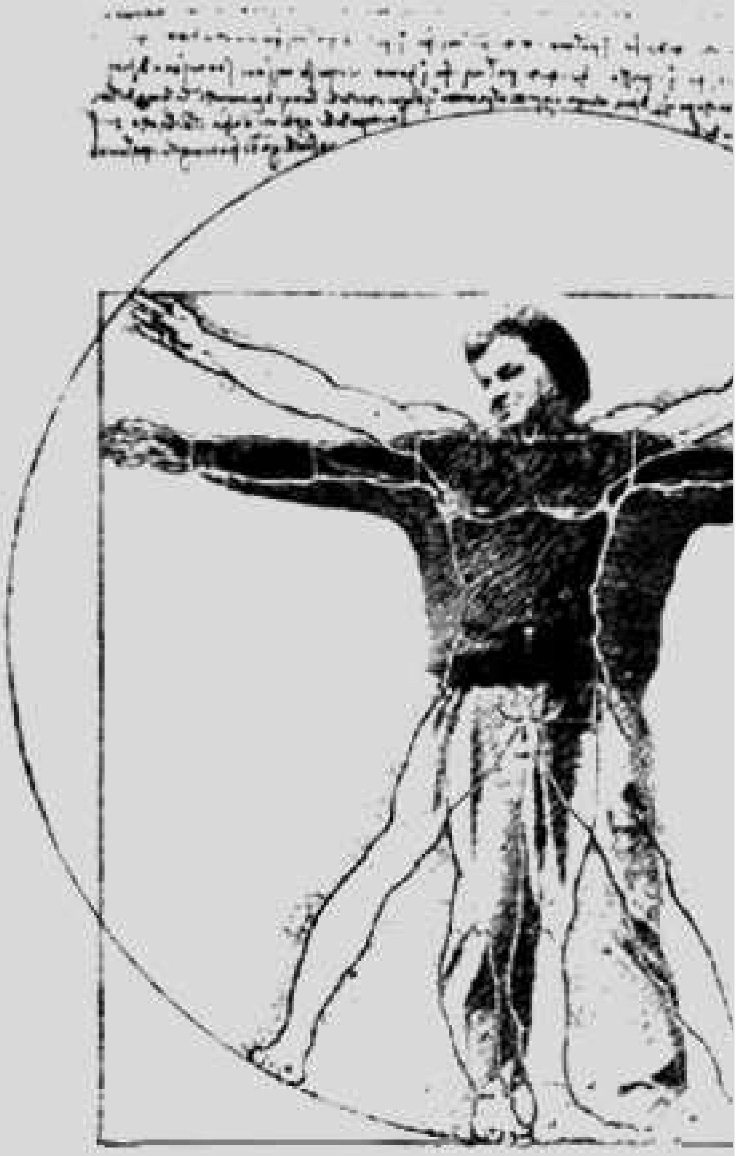

Închiderea Universităţii Libere

Nichita Stănescu

ediţia a X-a

expoziţii
recitaluri
proiecţii video
rezultate ale activităţilor
în atelierele de creaţie

Limba română este
maica mea.
Ea m-a trimis la şcoli
şi la armată.
De cîte ori îi scriu,
scriu :
„Al vostru, care
vă doreşte sănătate
şi care este sănătos!”

Nu trăim decît
o singură dată
şi numai
o singură viaţă.
A avea un ideal
înseamnă a avea
oglindă.
Într-un ideal te speli
ca într-o apă curată,
Într-o oglindă îţi speli
chipul obosit,
potrivindu-ţi-l
pînă cînd
te accepţi să fii.

Aici

se atinsese

acestea

desen de
Nicolae Kruch

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ

CENTRUL DRAMATIC
MYTHOS

festivalul artelor Nichita la echinocțiu 12

În această ediţie...

...au scris pentru dumneavoastră:
Nichita Stănescu, Federico Garcia Lorca, Dan David, Christian Crăciun, Anatoli Vasiliev, Mara Nicoară, Magdalena Ghica, Mihai Vasile

...vor juca pentru dumneavoastră: actorii Centrului Dramatic Mythos - Suzana Marin, Ion Streche, Luiza Buiac, Emilia Dan Vasile, Andreea Banu, Adriana Stoica, Maria Rădulescu, Andrei Vasile, Cristian Neagu, Sorin Arion, studenţii claselor de actorie ale Şcolii de Arte din Ploieşti: Daria Negulescu, Bianca Nedelcu, Maria Ionescu, Dana Ionete, Alexandra Iacomirescu, Alexandra Alexiu, Theodora Anghel, Clara Ciocan, Mălina Manole, Theodor Cucu, Filip Nițescu, Andrei Coman

...vor cînta pentru dumneavoastră: Emanuela Profirescu, Cristina Trandafir, Rodica Boldorea, Bogdan Găzdac, Octavian Tudose, Mihai Nichita

...vor expune pentru dumneavoastră:
Gheorghiță Ghinea - Uriașu, Georgiana, Viorel și Daniel Mertoiu

...a pus în scenă pentru dumneavoastră: Mihai Vasile

...au făcut film pentru dumneavoastră:
Florin Andreescu, Cătălin Apostol, Mihai Gheorghe, Grupul mc²film (Alin Boeru, Vlad Ghinea, George Gänæaard, Valentin Păduraru), Mihai Vasile

...vor susţine ateliere pentru dumneavoastră: Mihai Gheorghe, Dana Sînziana Vasile, Diana Lemnaru, Mihai Vasile

...au făcut acest festival pentru dumneavoastră: Centrul Judeţean de Cultură Prahova, Centrul Dramatic Mythos, Şcoala de Arte Ploieşti

ISSN: 2360-0012

FESTIVALUL PE SCURT

Marți, 21 martie

• Sala de spectacole a Centrului Dramatic Mythos

- Ora 18. Prelegerea **Ce știe Daimonul**, susţinută de prof. dr. Christian Crăciun.

- Ora 18,30. Spectacolul **Antrenorul de îngeri** de Nichita Stănescu. Interpretează actorii Centrului Dramatic Mythos. Scenariul şi regia, Mihai Vasile.

Miercuri, 22 martie

• Sala studio „Ion Stratan” și sala de spectacole ale Centrului Dramatic Mythos

- Ora 10. Prezentarea maeștrilor care susțin atelierele de creație: atelierul de caligrafie „Scripta manent”, susţinut de Mihai Vasile; de semne „Nod 11”, susţinut de Diana Lemnaru; de sunete „Căutarea tonului”, susţinut de Mihai Vasile; de imagine „Hieroglifa” (fotografie, film, arte vizuale), susţinut de Mihai Gheorghe; de arhitectură literară „Din ce sînt făcute gîndurile”, susţinut de Dana Sînziana Vasile. Vizionări: diaporame, fotografii și filme ale atelierelor de la edițiile precedente ale festivalului.

- Ora 11. Atelierul de imagine, susținut de Mihai Gheorghe.

- Ora 18. **Maramureș – țară veche, țară nouă**. Film documentar de **Florin Andreescu**.

Prezintă: Mihai Vasile şi Florin Andreescu.

Joi, 23 martie

• Sala studio „Ion Stratan”, galeria de artă și sala de spectacole ale Centrului Dramatic Mythos.

- Ora 10. Atelierul de imagine, susținut de Mihai Gheorghe.

- Ora 18. Gala de film a Studioului **mc²film** din București.

Prezintă: Alin Boeru și Vlad Ghinea.

Vineri, 24 martie

• Salonul „Orion”, Sala studio „Ion Stratan” și sala de spectacole ale Centrului Dramatic Mythos.

- Ora 10. Atelierul de semne susținut de artista Diana Lemnaru.

- Ora 18. **Prima lecție de muzică**.

Conferință cu exemplificări susținută de pianista, prof. dr. **Emanuela Profirescu**.

Sîmbătă, 25 martie

• Salonul „Orion”, Sala studio „Ion Stratan”, galeria de artă și sala de spectacole ale Centrului Dramatic Mythos.

- Ora 10. Atelierul de semne susținut de artista Diana Lemnaru.

- Ora 13. **Bunavestire**, prima mare sărbătoare creștină a primăverii, prezintă scriitorul **Florin Manole**, teolog.

Proiecția filmului **Bucură-te floarea mărului și nu te speria de rod.** Un eseu de Mihai Vasile

- Ora 18. Vernisajul expoziției de pictură și grafică **Gheorghiță Ghinea-Uriașu**

- Ora 18,30. Lecția despre cărți. **Venirea fiului** de **Dan David**.

Prezintă Mihai Vasile.

- Ora 19. Proiecţia filmului **Autoportret**.

Texte: Dan David. Un film de Mihai Vasile

<u>Duminică, 26 martie</u>

• Salonul „Orion” și sala de spectacole a Centrului Dramatic Mythos.

- Ora 10. Vernisajul expoziției de artă fotografică: **Georgiana, Viorel și Daniel Mertoiu**, absolvenți ai Școlii de Arte, clasa fotografie și cinematografie, prof. Mihai Vasile

- Ora 11. **A doua lecţie de muzică**.

Recital muzical susținut de mezzosoprana **Cristina Trandafir**, soprana **Rodica Boldorea**, chitaristul **Bogdan Găzdac**, bass-baritonul **Octavian Tudose**, organistul **Mihai Nichita**

<u>Luni, 27 martie</u>

• Sala studio „Ion Stratan” și sala de spectacole ale Centrului Dramatic Mythos.

- Ora 10. Atelierul de caligrafie susținut de artistul Mihai Vasile.

- Ora 18. Mesajul adresat lumii cu ocazia Zilei Mondiale a teatrului.

- Ora 18,30. **Nichita Stănescu şi fratele său mai mare, Federico Garcia Lorca**.

Prelegere susţinută de Mihai Vasile.

- Ora 19. Spectacolul **La orele cinci spre seară…** de Federico Garcia Lorca.

(Premieră absolută). Interpretează actorii Centrului Dramatic Mythos.

Scenariul, scenografia și regia: Mihai Vasile.

<u>Marți, 28 martie</u>

• Sala studio „Ion Stratan” și sala de spectacole ale Centrului Dramatic Mythos.

- Ora 10. Atelierul de arhitectură literară susținut de scriitoarea Dana Sînziana Vasile.

- Ora 18. De la documentar la ficțiune

Regizorul **CĂTĂLIN APOSTOL** și filmele sale **Cuibul de cuci** și **O zi bună**

<u>Miercuri, 29 martie</u>

• Sala studio „Ion Stratan” și sala de spectacole ale Centrului Dramatic Mythos.

- Ora 10. Atelierul de arhitectură literară susținut de scriitoarea Dana Sînziana Vasile.

- Ora 18. Spectacolul **TORNA UMBRA** din cadrul Proiectului „Teatrul mitologiei românești”, susținut de actorii Centrului Dramatic Mythos.

Scenariul, scenografia și regia: Mihai Vasile.

<u>Joi, 30 martie</u>

• Sala studio „Ion Stratan” și sala de spectacole ale Centrului Dramatic Mythos.

- Ora 10. Atelierul de sunete susținut de Mihai Vasile.

- Ora 18. **Gala tînărului actor**.

Spectacolele **Între mine și lume nu e decît o cămașă** de Mara Nicoară și **Trandafirul de carne** de Magdalena Ghica.

Recitaluri individuale, susținute de actorii clasei de actorie.

<u>Vineri, 31 martie</u>

• Sala studio „Ion Stratan” și sala de spectacole ale Centrului Dramatic Mythos.

- Ora 10. Închiderea sesiunii de ateliere din cadrul **Universității Libere Nichita Stănescu**. Evaluări, discuții libere, impresii, vernisaje, vizionări de filme și diaporame, înmînarea diplomelor.

- Ora 18. Proiecția filmului **Măreția frigulu**i (după spectacolul cu același titlu, de Nichita Stănescu).
Director imagine: Mihai Gheorghe
Scenariul, scenografia și regia: Mihai Vasile

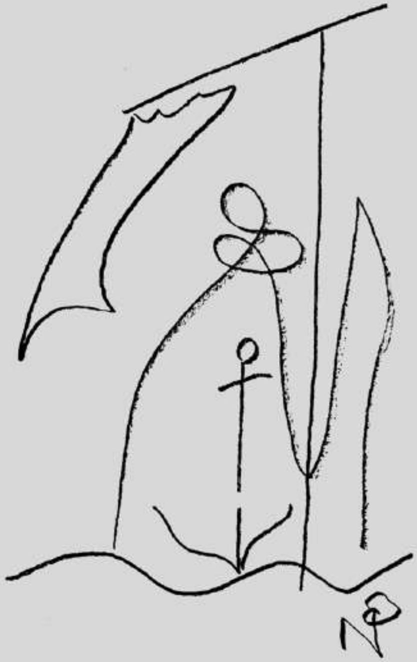

Si timpul are febră
Ó, el mă arde...

Sfîrtecatul Orfeu – nemuritorul

Paul Georgescu

Nichita Stănescu a irupt în poezie ca un Făt Frumos în basm. Nalt, mlădiu, cu gest grațios, casca de aur, surîs între răsfăț și cunoaștere, acest pieton al aerului ne trezea o uluială îngrijorată. Ora nu era coaptă, calendarul șovăia între primăvară și toamnă, iar el - fără paloș sau buzdugan - intra dansînd în grădina cu lalele și balauri. Un timp l-am crezut somnambul, spre a-mi da seama, mai apoi, că Prîslea avea ornic din selenium, marcînd, mai fix ca dibuiala noastră, vremile. Și așa, fără a părea măcar, el a schimbat universul poeziei și modul zicerii, așa cum doar trei sau patru înaintași o făcuseră, nichitizînd versul român pe două decenii. Știam ce furtuni stîrnește adînca originalitate printre netalente și talente, știam ce fragil vulnerabil era, dar Orfeu a prins să încînte firile și fiarele; critica bună l-a urmat, N. Manolescu a primit carte de carte cu finețe simpatetică, Eugen Simion a dedicat operei un larg studiu de referință, au urmat traducerile în limbi străine și omagiile recunoașterilor, caracterul orfic (sau orfeic?) al poeziei nichitiene s-a manifestat de la început, irezistibil, de la acea eminesciană cavalcadă în zori. Eugen Simion a scris despre „sentimentul de jubilație", „frenezia solară", „vitalitatea diafanului", „stare incantatorie" - și nu voi reveni. Asistăm, în lumea sa, la o expansiune continuă. Fulger neîntrerupt, Nichita Stănescu deschide, fără efort, porți de eter, lacom de spațiu, fără adăstări, înghițind orizont după orizont. Vitalitatea explozivă îl proiectează în sus, în cosmos și de atunci urmează uluitoarea plutire prin ale haosului văi, deprinsă sau desprinsă din „Luceafărul”. Nimic terific, însă.

Cu o jubilație care e a geniului, el desface și face, înmulțește dihăniile și formele, asociază cu o frenezie ce părea incomunicabilă, disociază ce era trainic sudat, jonglează cu ideile, astrele, obiectele în plenitudinea de a fi; astfel dislocînd structurile universului poetic, ca bard al energiilor cosmice, își creează - zice Eugen Simion - „un cod nou de corespondențe". Vorbeam, la începuturi, de „imponderabilitatea” lumii sale: planare lină prin volume strălimpezi. Nu pot ști cît a deprins Nichita Stănescu din feeria fizico-matematică (bănuiesc că nu excesiv), dar am avut din ce în ce mai mult impresia că dezagregarea universului (poetic) anterior și re-structurarea unei lumi de energii și radiații (pe ce căi ocolite, oculte - ale poeziei, oricum) reflectă, refractă, stilizează, visează marea aventură a secolului douăzeci. Metamorfozele prin diviziune și reîmperechere – frenetice – constituie unul din aspectele recodării generale, a repopulării. Fiindcă, la insisiența lecturii, straniul univers (poetic) își arată coerența interioară, inerentă Creației.

Poezia sa coincide cu inaugurarea zborurilor interplanetare.

Poet de viziuni, totuși, cu toată mirifica metaforie, cu toate menajeriile posibile și imposibile, mare poet, adică, Nichita Stănescu a fost și este un fermecător. Dar cu „Elegiile” se marchează o modificare: explozia de vitalitate senină ia sfîrșit, universul în expansiune ia contact cu propriile sale limite (provizorii?). Acum începe, tot frenetic, densificarea imperiului și verificarea generală a tuturor văzutelor și nevăzutelor. Jubilația nichitiană fusese încă de la început o negație: a orizontului, a structurii materiei, - o distrugere incantatorie, însă o negație în creație simultană. Acum, cu „Elegiile”, și după, se verifică numerele, volumele, soliditatea ficțiunilor, validitatea struțocămilelor și – mai ales – instrumentele creației: cuvintele! Ingenuitatea genezei e urmată de gravitate: Creatorul are o populație întreagă de organizat. „O organizare, știți, în artă nu se poate – îi spunea Picasso lui Malraux – eu am schimbat-o cu alta, atîta tot”. „Atîta tot” a făcut și Nichita Stănescu în poezie: a schimbat ordinea veche prin alta. A sa? Da și nu, devreme ce poezia nouă îi acceptă legiuirile. Cu entuziasm. S-a vorbit despre criză în poezia nichitiană: este doar travaliul de încercare ce a urmat după ziua a șaptea. Starea poeziei a fost ab intio o aventură a existenței, după „Elegii” starea existenței devine o aventură a poeziei. Am găsit undeva această

axiomă a lui Anaxagoras: „Tot ceea ce este e forma vizibilă a indivizibilului". E drama artei nichitiene: a exprima inexprimabilul, a descrie invizibilul – prin necuvinte. Drama cunoașterii? Drama expresiei? Cine le poate despărți? Cine a mers mai departe decît el? Sentimentul limitei naște monștri. Și ei nu au întîrziat să apară. La început, translucizi și ușor ludici. Dar pe urmă, nu.

„Noduri și semne" marchează o modificare la starea poeziei nichitiene. Este cartea a lui A fi și A nu fi – simultan. Titlul sugerează incertul, căutarea; așa se și cheamă poemul deschiderii – „Căutarea tonului" iar încheierea șirului: „Tonul". Poetul vrea să spună altceva, trebuie să spună ceva anume și caută un ton nefolosit, neauzit. Atmosfera toată s-a schimbat, amurg oranj, temperatura a scăzut brusc – cartea asta ar fi fost firesc să poarte ea numele „Măreția frigului" – și viziunile terifice abundă. E o carte a unei experiențe limită. Cu poeme zguduitoare, dar și din cele cu așchii de viziune sau cu imaginea necristalizată (proporția din volumele anterioare - aceeași). Cel ce într-o călărire în zori se ținuse mîndru în șa a fost trîntit sîngeros de pe cal:

„Cînd m-am trezit eram chiar pe cîmp,
căzut de pe cal;" (p. 21)
sau
„Mi-aduc aminte, căzusem de pe cal,
și stam în iarbă înroșit" (p. 26)
sau
„Cum știți cu toții,
căzusem de pe cal, și nemișcat stăteam
în iarbă șiroind în sînge." (p. 44)

Călărețul semeț de altădată, înghițind orizonturile succesive, fulgerător, apare ca soldat trîntit pe pămînt, șiroind de sînge. O metaforă este doar o metaforă, desigur, dar aici apare ca situație fundamentală. E o carte a retezării. Receptivul orizont, însuși, e o ghilotină care taie, retează, spintecă. „Nu curge din el" e un poem al supliciilor: e jupuit, tras pe roată, i se sparge ochiul, i se smulge limba și i se taie inima (pag.18). „Ochii mei nu mai plîngeau cu lacrimi" (pag. 20), un poem al vaierului, după cum „Mi-am îngropat cuvintele..." este unul al extincției treptate:

„Mi-am azvîrlit dinții din gingie
și sabia mi-am descins-o din șold
Precis că inima mea este vie
și că eu sunt mort." (pag. 24).

„Cum știți cu toții" evocă rana din piept, iar „Vai mie", am spus, o descăpățînare:

„în timp ce capul îmi cădea în coșul
cel împletit de rafie, de o țărancă.
Și iute retezat
de pudicul călău." (pag. 62);

în alt poem apare o rănire prin vultur:

„Mi-a dat sîngele pe gură,
iar ochiul
mi-era o băltoacă." (pag. 67);

iar în altul, o tortură:

„Cînd m-am trezit din somn,
cu dalta îmi cioplea genunchiul." (pag. 83).

Neîndoielnic că și în poeme mai vechi am întîlnit scene de suferință și mutilare, cum ar fi în acela, zguduitor, de acum un deceniu, „Despre starea de zbatere". Dar acesta constituia doar o notă roșie, izolată, pe cînd acum frecvența cît mai ales contextul exprimă un univers poetic modificat.

Cel mai recent volum e scris sub rigorile iernii în dublul ei registru: letargia și cruzimea. Un admirabil poem „Mergeam prin zăpadă înfrigurat" (pag. 28), al suferinței letargice, al cufundării în uitarea sinelui, un poem al iernii:

„Mă înfrigurasem de tot și mergeam prin zăpadă,
și ningea atît de des
încît de vedere nu mai aveam nevoință."

Voi aminti, în aceeași ordine, un alt poem, tot admirabil:

„Ceață deasă, luminiscență, compactă,
nu-mi văd nici mîinile
ceața umedă, vîscoasă, șerpuitoare (...)
Nu există sus și nu există jos
Nu există înapoi și nu există înainte
deși merg de parcă aș sta
și stau de parcă aș merge."

În citata „Mergeam prin zăpadă", în care corbul a fost înlocuit cu o vulpe, starea letargică se exprimă pe întregul:

„înfrigurat prin zăpadă mergeam,

fără de suflet în mine și fără de ram,
se albea argintiu spre dimineață."
Metafora adecvată a stării este înghețul:
„M-am dat de mîncare lupilor
dar lupii erau friguroși și bolînzi,
Mîncați-mă, am strigat la ei, am strigat
Noi nu, mi-au răspuns
noi nu mîncăm om înghețat" (pag. 84).

Dar „Iarna nemulțumirii" nu e doar letargie, ea e anotimpul cruzimilor:

„Și-atuncea am visat într-o secundă,
cum toate capetele celor ce au fost decapitați
sar înapoi din coșuri și se așează
pe gîturile roșii ce albesc." (pag. 17).

Devenit lup, face o vizită „verilor lupi" cu o oaie la subsuoară dar lupii, chiar și ei, zac în sîngeroasă letargie:

„Murise oaia și ningea pe noi
și ne albeam și ne albeam."

Stîrvul piscului de piatră e un loc al masacrelor (pag. 159). Iarna, ca metaforă a letargiei și cruzimii, este anotimpul cărții.

Nichita Stănescu a trăit o profund zguduitoare experiență personală și își caută modalitatea nouă de zicere, vechea expresie devenind neîncăpătoare. Explozia de vitalitate a eroului plutind-fulgerînd într-un univers pe măsura sa, propice și fertil, s-a înlocuit printr-o lume (poetică) cu cer jos și opac, cu orizont mic, apăsător, înzăpezit, unde domină gerul, starea certitudinară fiind înlocuită fie de o somnie chinuită, fie prin viziuni de cruzime provocate de o persoană alegorică nicăieri numită, peste tot prezentă. E lesne de observat că acest liric frenetic e de o pudoare exemplară, subiectivitatea sa obiectivîndu-se în viziuni.

Nichita Stănescu nu se confesează în direct, încît e nevoie de o traducere a metaforei generale. Suferință, deci, indicibilă, ce-și caută tonul de zicere: „ca și cînd ai fi mort și totuși alergînd, ca și cum ieri ar fi în curînd,/ astfel stau palid și trist, fumegînd." (pag. 34). Deosebit de emoționantă mi s-a părut cruzimea în se stesso, în care sinele își chinuie însinele, amintind de baudelaireanul Heautontimorumenos:

„Mai singur sunt ca niciodată singur
n-am ramură cu umbră și n-am rădăcini
iubito sunt ca un butuc
pe care un călău retează
scurt
gîturile (...)
și voi striga
cît strigă un butuc
în care s-a înfipt toporul." (pag. 36).

Orfeu ce domolea animalele, valurile și vînturile, mîniile crunte, este el însuși o dureroasă vibrație:

„neliniștit stăteam,
urlînd stăteam
ca să-l îngrop în gînduri
și mi-era frică și nu surîdeam." (pag. 79).

Daimonul ce-i slujise cu supușenie caută acum să-l sugrume „întocmai cum zeul mă luase de beregată / ca să mă sufoce de timp. Întocmai cum el mi-a spart ochii." (pag. 85). E un ton aspru, noul ton, ce poate fi concentrat în acest dramatic vers; „Ia cunoștință că nu am milă de mine!" (pag. 66).

O carte a scindării - în multiple sensuri. A fi și a nu fi totodată. Nu mă refer nici la dedublarea mai veche în poezia nichitiană, la lupta poetului cu daimonul, îngerul, etc., ci la despicare, jertfă ce este și o expiație. Întreg scenariul se desfășoară între două tărîmuri, a căror comunicare se face prin „tunelul oranj", între a fi și a nu fi, subpămîntean, de crud ciudată lumină. Domnește un anotimp dur, cu animale singuratice hibride (lup cu gît de lebădă), în capcană, rănite de moarte. Vitalitatea însăși, atît de caracteristică operei anterioare, devine sursă de tortură. Scindarea e suferință și jertfă. Într-unul din cele mai emoționante poeme („Marea era liniștită și oarbă"), jertfa aduce împăcarea. Luna tăiase marea în două. Poetul merge desculț pe raza selenară dar e tăiat în două de aceasta. Marea se înroșește de sîngele jertfei:

„marea era roșie
și liniștită
și calmă" (pag. 97).

Altă poezie („Ce simte un pește sfîrtecat" - pag. 98, se dedică tuturor sfîrtecărilor, iar „Tonul" cîntă despărțirile de A fi, treptata dezobișnuire de existent. Orfeu, cel ce îmblînzea fiarele, cel ce-și vizita neamurile cu o ciurdă de

lei străvezii, Orfeu, acum despicat, e amușinat, înconjurat, de haite de lupi în rînjire. Lupii abundă. Dar ce e ciudat e că, părăsit de daimon, el însuși devine lup. Nu poate, Orfeu, nu mai vrea să încînte dobitoacele? De altfel, din perspectiva durerii, poemele pot fi împărțite în două feluri: 1. Descriptio doloris; 2. Procese verbale de viziuni. Spun „procese verbale” în sensul despuierii stilistice, al lepădării de metafore, al gravității dure din ton. Extrema răceală cu care insul liric descrie suferințele proprii.

E o carte a pedepselor. De spintecare am vorbit, ca și de răniri, mutilări, decapitări, de amenințarea dihăniilor singuratice sau în haite, de amorțire și nepăsare prin îngheț am vorbit, ca și de descriptio doloris și procesele verbale de viziuni grandioase. Altă pedeapsă ar fi despărțirea organului de funcție: izvorul de curgerea, devenirea lui, revenirea ființei în limitele ei (privirea, refulată, se reîntoarce în pupilă). Dar pedeapsa evidentă de la prima ochire este mișcarea ca atare. Repedele Orfeu, lacomul de spații, înghițitorul de orizonturi, fulgerul neîntrerupt prin văile haosului, cel ce conturna planeții resimte acum drept condamnare mișcarea ca atare, fuga fără finalitate, („...deși merg de parcă aș sta locului/ și stau locului/ de parcă aș merge”). Sînt pedepse infernale. Mersul fără finalitate e și grotesc-macabru:

„Alerg nebun și singur
și în patru labe
să văd unde îl duc ca să-l îngroape.”
(„Mozart și cîinele spaniol”).

De aceea, cel ce găsea plenitudinea în mișcare își află extazul în imobilitate:

„Eram vrăjit și nici nu mai mișcam
toți vulturii stăteau înțepeniți în aer,
iar soarele spărsese cerul,
cu sunet de lumină și cu vaer.”

Poemul e de o înghețată măreție:

„în brațul meu întins și rece
ca sceptru eu țineam ce nu mai trece(...)
nu răsăream, nu apuneam...” (pag. 42).

Poetul plutirii în imponderabil, al fulgerătoarelor deplasări și al sentimentului de jubilație, ce ajunge să vadă o pedeapsă în deplasare, înțepenește-n jilțu-i, investit:

„Stam rege fix, de piatră și de stea
ținînd oprit cuvîntu-n gura mea,
necîntător.” (pag. 43).

Daimonul a fost mereu însoțitorul fidel al Poetului care, părăsit de acesta, își pierde forța, recade; dar în noul volum daimonul însuși suferă, ca și omul, iar invocat, apare urlînd. De subliniat că suferința fizică e joasă, necruțătoare, devenind fertilă doar cînd depășește trupescul, deschide o privire către altceva: „Da. Sîngele nu cîntă!” (pag. 67). Varietatea lumii, cu cascada ei de metamorfoze, nu-l mai satisface - simte un jind nespus spre „altceva" (pag. 37). Și, astfel, prin zicerea suferinței, devine Orfeu sfîșiatul - nemuritor.

Ceea ce apare, cu totul nou, în această carte este perceperea lumii prin suferință. Insul liric fiind îndurerat, se schimbă tonul cîntării, se modifică structura universului poetic. Lumile în expansiune frenetică stopează, se contractă, universul poetic e acum strîmt, apăsător, umplut cu o ciudată lumină oranj, dominat de o iarnă letargică și crudă, în care animalele, altădată fermecate de Orfeu, sînt sinistru agresive. Vitalitatea nichitiană, întoarsă in se stesso, torturează: e o carte a despicării, mutilărilor și descăpățînărilor, mișcarea - simțită ca pedeapsă. Cartea lui A fi și a nu fi, cartea unei trăiri limită, o gravă aventură existențială.

NICHITA STĂNESCU

scurtă schiţă bio-bibliografică

• S-a născut la 31 martie 1933, în Ploieşti.

• Urmează, între 1940-1944, cursurile primare, primele două clase la Ploieşti, iar celelalte, la Buşteni şi la Vălenii de Munte, unde familia se refugiase din cauza bombardamentelor.

• Între anii 1948 şi 1952, urmează cursul superior la acelaşi liceu.

• Între 1952-1957, urmează Facultatea de Filologie (Limba şi literatura română), la Universitatea din Bucureşti.

• Debutează în ultimul an de facultate (1957), la „Tribuna" (Cluj, 17 martie).

• După absolvirea facultăţii, devine redactor la secţia de poezie a „Gazetei literare".

• Editorial, debutează în 1960, cu volumul „Sensul iubirii".

• În 1964, îi apare al doilea volum de versuri, „O viziune a sentimentelor".

• În martie 1965, cînd poetul împlinea 32 de ani, îi apare al treilea volum de versuri, „Dreptul la timp".

• După publicarea volumului „11 Elegii", apariţiile editoriale se succed într-un ritm alert: „Roşu Vertical", „Alfa", „Oul şi sfera".

• În 1969 îi apar volumele „Necuvintele" şi „Un pămînt numit România".

• În anul 1970 apare volumul „În dulcele stil clasic" şi selecţia de „Poezii" în colecţia „Cele mai frumoase poezii".

• În 1972 apare volumul de eseuri „Carte de recitire", cît şi „Belgradul în cinci prieteni" şi „Măreţia frigului - Romanul unui sentiment".

• În 1975, publică cea de a patra selecţie de autor - cea

mai amplă apărută în timpul vieţii, intitulată „Starea poeziei". Evenimentul cel mai important al anului rămîne atribuirea Premiului Internaţional „Gottfried von Herder”. Decernarea premiului a avut loc la Viena, în aula Academiei Austriece de Ştiinţe, în luna mai 1976.

• În 1978 şi 1979, îi apar două volume masive de versuri: „Epica Magna" - pentru care Academia Română îi atribuie Premiul „Mihai Eminescu" cît şi „Opere Imperfecte".

• În 1980, Academia Suedeză îl nominalizează la Premiul Nobel alături de Odysseas Elitis, Max Frish, Léopold Sédar Senghor şi Jorge Luis Borges. Juriul îl preferă pe Elitis...

• La Timişoara, îi apare „Carte de citire, carte de iubire" (scrisă împreună cu Gheorghe Tomozei), versuri şi proză poetică pentru copii.

• În 1982 publică: „Respirări", volum de eseuri şi proze poematice, ilustrat cu desenele sale, cît şi „Noduri şi semne".

• În august, în Catedrala Sfînta Sofia din Ohrid - Macedonia, i se decernează „Cununa de aur" - marele premiu al Festivalului de la Struga. Trăieşte unul dintre cele mai fericite momente din viaţa sa.

• Spre sfîrşitul anului 1982, lucrează la „Antimetafizica", dictată lui Aurelian Titu Dumitrescu.

• Împreună cu criticul Alexandru Condeescu, lucrează la ediţia reprezentativă a operelor sale. (Cele două volume masive de versuri, intitulate „Ordinea cuvintelor", şi volumul de proze „Fiziologia poeziei" vor intra la tipar în 1984 şi vor apărea în anul 1985).

• Se stinge din viaţă la 13 decembrie 1983.

<u>Marți, 21 martie 2017, ora 18</u>
Sala de spectacole a Centrului Dramatic Mythos.

Prelegerea
Ce știe Daimonul
susţinută de prof. dr. **Christian Crăciun**

Christian Crăciun este una dintre personalitățile marcante ale culturii românești contemporane. Critic literar, eseist, publicist, domnia-sa a îmbogățit toate domeniile pe care le-a atins fie și doar în treacăt, cu acribia și forța sa de evocare.

S-a născut la 13 decembrie 1953 în comuna Florești din județul Prahova.

Și-a făcut studiile generale în comuna natală, urmate de cele liceale la Colegiul Național „Ion Luca Caragiale" din Ploieşti. Este absolvent al Facultăţii de Limba şi Literatura Română a Universităţii Bucureşti (1976), mai apoi obţinînd doctoratul în Filologie. Încă de la absolvire este profesor la Colegiul „I.L. Caragiale" din Moreni. A debutat cu poezie în revista liceului, apoi în presa studenţească cu recenzii şi eseuri. Colaborează cu eseuri și critică literară la revistele: „Orizont", „Steaua", „Transilvania", „Echinox", „România literară", „Vatra", „Suplimentul literar-artistic al Scînteii tineretului". După 1989 deţine o rubrică de eseu, critică literară în „Cronica", apoi mai publică în revistele: „22", „Literatorul", „Contrapunct", „Axioma", „Litere", „Caiete critice", „Viaţa românească", „Revista nouă". Între 1997-1999 este colaborator, cu o emisiune de cultură, la postul Antena 1 Ploieşti. Este membru al unor cenacluri literare precum: „Cezar Petrescu" din Floreşti (1975-1991), „Geo Bogza" din Câmpina şi „Axioma", Ploieşti (din 1990 şi pînă în prezent), dar şi al Societăţii Scriitorilor „C. Negri" din Galaţi (Filiala Ploieşti). A debutat editorial în volumul antologic „Liviu Rebreanu după un veac" (1985) cu studiul „Între două spînzurători". Publicistica sa abordează o largă paletă de subiecte privind viaţa literară, culturală, socială sau chiar politică, contemporană, în general: „Labirintul invizibil", „Turnul Babel", „Eseu despre imagine", „Postura", „Foamea şi setea", „Enciclopedism", „Este cartea o marfă?".

Scrieri:

Intrări în labirint, Editura Fundaţiei Culturale LIBRA, Bucureşti, 2005.

Ucronia eminesciană. Eseu despre timp și imagine în „Memento mori", Editura Institutului Cultural Român, București, 2010

Circumstanțiale, Editura Premier, Ploiești, 2012

Isografii. Eseuri despre evadarea în esențial, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2013

Antologii:

Liviu Rebreanu după un veac: evocări, comentarii critice, perspective străine, mărturii ale prozatorilor de azi, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1985.

CE ŞTIE DAIMONUL

Acum, la (pe)trecerea de pietoni cosmici peste un cumpăt de ani încărcat de spaime apocaliptice, puţine poeme ne vor fi părînd mai potrivite întru alinarea lor decît „Daimonul meu către mine” de Nichita Stănescu. Mi se pare acest poem exemplar pentru felul în care numeşte lupta cuvîntului cu timpul. Violent şi delicat, desenul loveşte retina. Tablou de apocalipsă medievală, de teroare milenaristă, textul supune poezia probei ultime a morţii universale şi implicit a morţii cuvîntului. Cosmogonie à rebours, poemul nichitian oferă un instantaneu asupra naşterii cuvîntului ca antithanatos.

Este aproape o poezie didactică, în sensul hesiodic. Un text de învăţătură (ce înseamnă, în fond, daimonul decît marele pedagog interior, de la Socrate şi Stoici citire - scuzaţi improprietatea cuvîntului! -). Dialogic şi imperativ. Completează funcția de convingere „argumentativă” (da, există şi aşa ceva!) a liricului episod cu porunca unui atoateştiutor. Ridicînd întrebarea capitală: cum poate fi transmisă o învăţătură despre Sfîrşit? Poetul renunţă în bună măsură la frivolitatea originalităţii imagistice; nu-ţi poţi permite să fii original în iminenţa potopului de foc. Sub orizontul Apocalipticului nu mai rămîn din gramatică decît exclamaţia şi imperativul. Asculţi şi te revolţi împotriva neputinţei tale. În războiul dintre timp şi cuvînt, poezia se retrage îngrozită, descărnată. Imaginea convenţională a focului mistuitor, a izvoarelor şi a tuturor apelor „absorbite de setea unei făpturi alergînd” este de fapt şi singura imagine a poeziei. Restul imaginilor decurg din ea şi nici o alta nu mai pare posibilă.

Scriem totdeauna împotriva focului mistuitor. Scriem din iluzia că măcar cuvîntul, aerian şi angelic, nu se topeşte sub incendiul final. „I-am spus Daimonului: - Tu nu ştii că / vorba arde, / verbul putrezeşte, / iar cuvîntul / nu se întrupează ci se destrupează?”. „Ştiu asta...” va răspunde Daimonul. Lucrarea însăşi pe care o cere el imediat este împotriva acestei grozave ştiinţe: să te transformi în cuvinte tocmai pentru că însuşi cuvîntul este incendiat şi incendiator. Poetul? El dă mai multă crezare propriului daimon decît propriei spaime. Această fractură face posibil dialogul, tragicul dialog. Nichita ar fi putut izvodi o poezie abstractă, metaforică despre groaza obştească de extincţia finală. El alege însă didactica magna a sciziunii re-plicate. Daimonul deţine atît prevestirea, cît şi soluţia.

De aceea poemul este construit precum o balanţă (nu sîntem oare în chiar ceasul Judecăţii?). Talgerul din stînga: scriptul apocaliptic propriu-zis în descrierea Daimonului avertizator. Talgerul din dreapta: soluţia mîntuirii, trecerea în cuvinte. Trunchiul de sprijin, mijlocul la figurat, dar şi la propriu, al poemului este strigătul de spaimă al fiinţei: „ - Te aud şi ce să fac eu, / chiar dacă te aud ce să fac eu, / eu, ce pot să fac eu?...”. Înţeleg în acest strigăt întrebarea fundamentală a poeziei. Numai nevolnicii văd în poezie simpla contemplare de sine sau de restul, ori defulare, sau joc iresponsabil. Frumuseţea e severă, ea mereu pretinde mai mult decît oferă în bucuriile ei de o clipă. Poezia este prezentă totdeauna acolo unde te bîntuie întrebarea: ce pot să fac eu? În situaţiile fără de scăpare, în pragul ritului de trecere la judecată, acest Eu abundent urlă acumulat excesiv şi explosiv în vers. EU devine cu adevărat încărcat atunci şi numai atunci cînd îşi pune întrebarea despre sfîrşit. Ce să fac eu, în iminenţa sfîrşitului, ca poet? Abia punîndu-şi această întrebare el/eu capătă carne, îşi precizează anatomia disperării: ochi, gură, nas, organ bărbătesc al facerii, tălpi, şira spinării, păr. Acest inventar derizoriu este EU. Carne care putrezeşte şi arde, se împuţeşte ca balenele şi se usucă asemeni peştilor după secarea apelor. Imagini de teroare medievală în faţa unui milenium aşteptat şi temut. Trup înseamnă timp. Corpul este în-fiinţarea timpului.

(Astfel începe acest minunat eseu din prelegerea scriitorului Christian Crăciun)

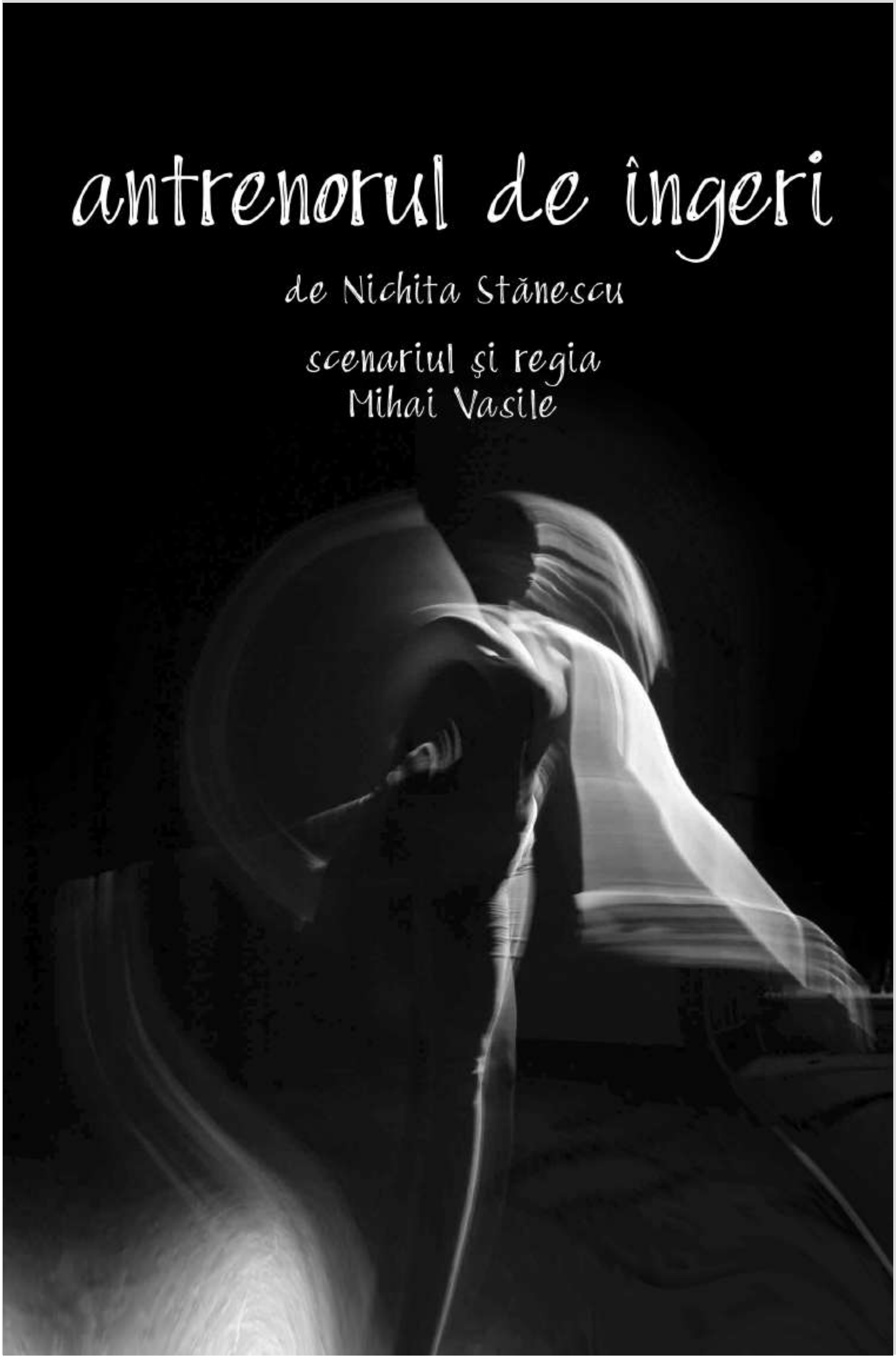

Marți, 21 martie 2017, ora 18,30

.

în distribuţie:

Suzana Marin
Ion Streche
Luiza Buiac
Emilia Dan Vasile
Andreea Banu
Adriana Stoica
Maria Rădulescu
Sorin Arion
Andrei Vasile

De plînge Demiurgos…

Regizorul Mihai Vasile este un demiurg dramatic. Există regizori care stilizează, regizori care interpretează și regizori care crează. Domnul Mihai Vasile crează. Spectacolul său, „Antrenorul de îngeri” după poemele lui Nichita Stănescu este o enluminură a atingerii degetelor gîndului cu trupul eteric al artiștilor. Îngerii săi suferă sau se revoltă, „cad în timp” sau se ridică deasupra existenței. Gîndurile lui Mihai Vasile țin în mînă, ca într-o cvadrigă, toate tensiunile serafice ale artei. Vîrstele trec asemenea unei cascade prin corpurile metafizice ale personajelor. Timpul spectacolului este timpul vieții noastre, pentru că am început să trăim într-o vreme în care sfera nașterii și a morții poate fi zărită cu ochiul afectivității.

Domnul Mihai Vasile este, în cea mai înaltă măsură, un artist al creației și nu al interpretării cuvîntului și gestului. Armura care cade în spectacolul său este timp al timpului, istorie a ființei, arheologie tragică a sentimentului. Vocile actorilor răsună în memoria clipelor noastre trăite în chipul lor fraged, se așază între creier și gînd, între inimă și iubire, între sens și muzicalitate.

Sînt onorat pentru faptul că soarta mi-a oferit privilegiu de a asista la spectacolele Domniei sale.

Sîntem contemporani cu absolutul.

Ion Stratan

<u>Miercuri, 22 martie 2017, ora 10</u>.

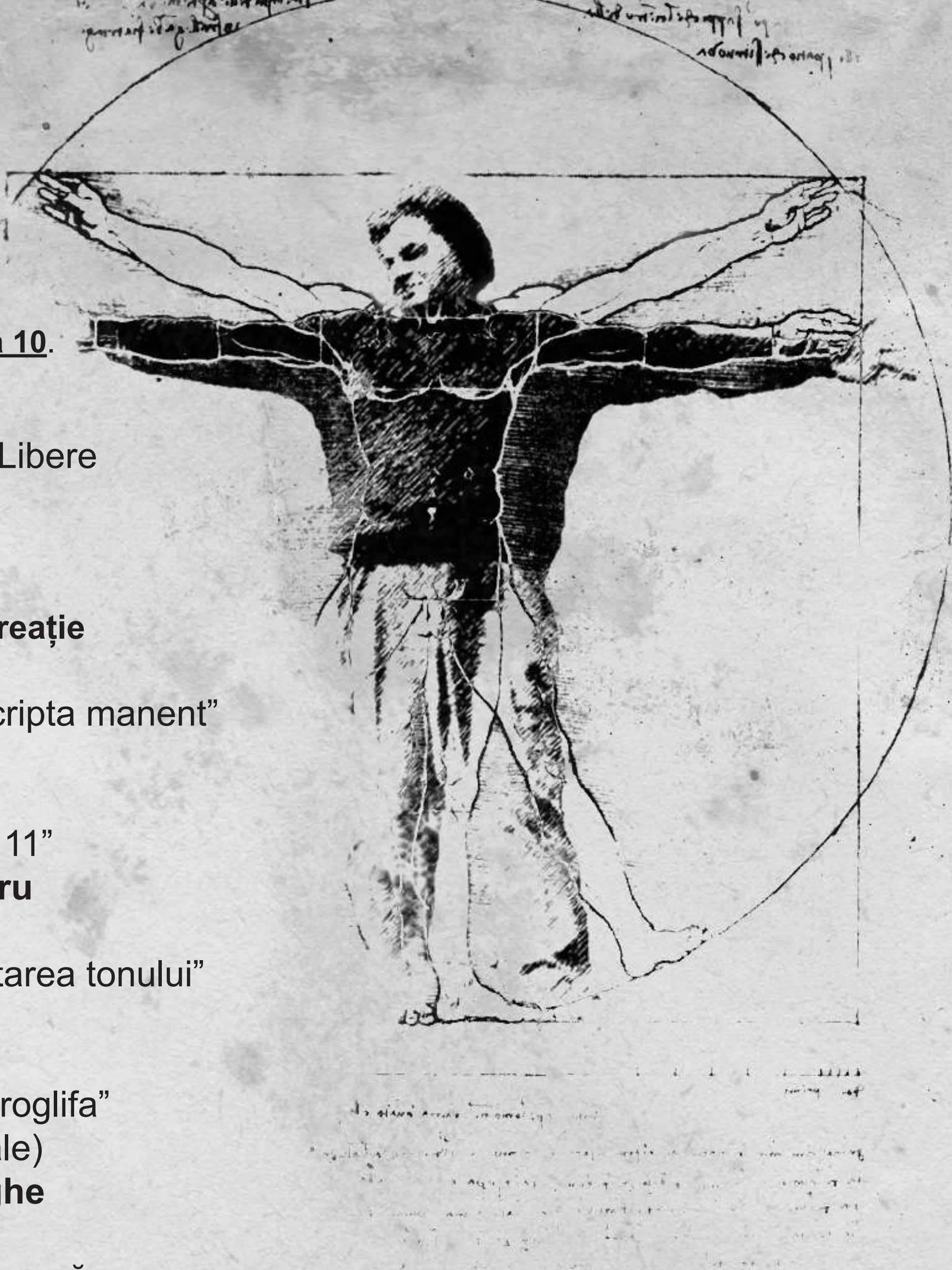

Deschiderea Universității Libere
NICHITA STĂNESCU

Prezentarea maeștrilor
care susțin atelierele de creație

• atelierul de caligrafie „Scripta manent”
susţinut de **Mihai Vasile**

• atelierul de semne „Nod 11”
susţinut de **Diana Lemnaru**

• atelierul de sunete „Căutarea tonului”
susţinut de **Mihai Vasile**

• atelierul de imagine „Hieroglifa”
(fotografie, film, arte vizuale)
susţinut de **Mihai Gheorghe**

• atelierul de arhitectură literară
„Din ce sînt făcute gîndurile”
susţinut de **Dana Sînziana Vasile**

<u>Miercuri, 22 martie 2017, ora 11</u>
și
<u>joi, 23 martie, ora 10</u>

Atelierul de imagine,
susținut de
Mihai Gheorghe

Mihai Gheorghe este unul dintre cei mai străluciți reprezentanți ai școlii de film de la Teatrul Equinox din Ploiești, fiind și absolvent al cursului de foto-film al Școlii de Arte din Ploiești.

S-a născut în Ploiești la 17 noiembrie 1987.

Absolvent al Facultății de Arte, specializarea Imagine de film și TV în anul 2010, urmată de un master la Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării la Universitatea din București în anul 2014, Mihai Gheorghe este admis între timp și în proiectul european de pregătire profesională în cinematografie MEDIALAB în perioada 2009-2011.

În anul 2015 a fondat Studioul FILM-EXPERIENCE al cărui director este, producînd aici filme comerciale, artistice și documentare, seturi de fotografii și diaporame.

În anul 2016 a fost numit fotograful oficial al evenimentelor organizate de Fundația Principesa Margareta a României.

A realizat împreună cu Teatrul Equinox și Centrul Dramatic Mythos mai multe filme și clipuri de prezentare a activității acestor două instituții de cultură.

Remarcabile, în acest sens, sînt filmele „Măreția frigului" și „Muzeul întîmplărilor de ceară", filme realizate după spectacolele cu aceleași titluri de Nichita Stănescu și, respectiv, Lucian Vasilescu.

A susținut în ultimii ani atelierele de imagine din cadrul Festivalului artelor NICHITA LA ECHINOCȚIU, cu rezultate remarcabile.

Miercuri, 22 martie 2017, ora 18

Maramureș – țară veche, țară nouă

Film documentar de

Florin Andreescu

Florin Andreescu este unul dintre cei mai importanți artiști fotografi români. Crescut la școala maestrului multora dintre noi, artistul David Friedmann, Florin Andreescu își face intrarea în lumea fotografiei în anul 1981, cînd devine membru al Asociației Artiștilor Fotografi din România. În anul 1991 primește distincția A.FIAP (Artist al Federației Internaționale de Artă Fotografică).

Este absolvent al Facultății de Electronică si Telecomunicații, Institutul Politehnic București

După 1990 se dedică fotografiei profesionale, mai întîi jurnalismului, apoi fotografiei publicitare și editoriale.

Între anii 1991-1998 este asistent universitar la catedra de Multimedia din cadrul Academiei de Teatru și Film, București; titularul cursurilor de „Procesare de imagine" și „Tehnica video și aplicații multimedia".

În anul 1999 înființează editurile Ad Libri și Ad Stock specializate în editarea de albume fotografice și cărți turistice. Din acest moment Florin Andreescu se consacră pe de-a-ntregul unei misiuni de editor cum foarte rar se poate vedea în România. Albumele sale, rod al călătoriilor nenumărate în România cît și de-a lungul și de-a latul mapamondului, au caracter de unicitate în peisajul editorial românesc. În ultimii ani a început a însoți marile sale creații editoriale cu filmele făcute cu prilejul acestor călătorii, filme care, și ele, au o valoare artistică incontestabilă. O dovedesc participările și premiile obținute la mari reuniuni cinematografice în lumea largă.

Artist complex, cu expoziții de artă fotografică în mari orașe ale lumii, cu o activitate editorială prodigioasă, realizator de excepție de filme documentare, Florin Andreescu este legat intrinsec de istoria Teatrului Equinox, fiind directorul de imagine al primelor filme produse aici în anii 80, filme care au obținut, în acea perioadă de îngheț cultural, prestigioase premii în țară și în Europa.

Întoarcerea sa „acasă", la Centrul Dramatic Mythos este ca o întoarcere a lui Ulisse după călătorii grele dar fructuoase pe mările unei vieți trăite din plin...

Joi, 23 martie 2017, ora 18

Gala de film a Studioului **mc²film** din București
Prezintă

Alin Boeru și Vlad Ghinea

Poveşti la 4 mîini
mc²film

Cele mai bune poveşti sînt cele care împrumută şi bucăţi din realitate. Cele pe care le spui aducînd şi puţin din starea ta, din felul în care te simţi faţă de cele povestite.

Să începem. Se iau 4 personaje principale şi se aruncă în mijloc de poveste, cu drum iniţiatic, nebuloase, lupte mai mult sau mai puţin fantastice. Tot tacîmul! Nu se urmăreşte reţeta clasică a unui basm, ci se merge pe o deplină improvizaţie, uneori chiar cu ochii închişi, cu mîinile înainte, ignorînd semnele ce se arată la drum de seară. Se merge pe încredere, cu uşile deschise şi gîndurile încordate. Nu spunem că asta e singura cale. În niciun caz! Spunem că noi aşa am făcut dar că, dacă am lua-o de la capăt, cu siguranţă am face-o altfel, păstrînd, însă, cîteva elemente de bază neschimbate.

E nevoie de o permanentă căutare. De subiecte, poveşti, imagini şi, nu în ultimul rînd, de tine. Personajele trebuie să se caute pe sine. În această poveste, providenţa a făcut ca cele 4 personaje mai sus amintite să se întîmple în acelaşi context preţ de cîteva scene, cît să îşi dea seama că sînt ce trebuie.

Hai să vorbim concret: aşa a început povestea mc²film: cu un atelier de scenaristică susţinut de Asociaţia Culturală Control N în 2015. Un atelier de scurtmetraj la care participau şi George Gänæaard, Valentin Păduraru şi Alin Boeru. S-au urmărit în timpul workshopului, prin pauze, pe la pitch-uri, pe după halbe de socializare şi-au ajuns la concluzia că e musai să lucreze împreună mai departe. O să ziceţi că ceva e-n neregulă. C-am spus 4 mai sus şi aici sînt doar doi români şi-un suedez. Aveţi răbdare.

A patra latură a acestui grup e reprezentată de Vlad Ghinea, absent la acest atelier, dar prezent în faţa ecranelor mai mici sau mai mari, căutător de poveşti şi regizor de fapte. Alin şi Vlad erau pe-aceeaşi felie de pate încă din clasa a 9-a, cînd teatrul i-a adus împreună şi amîndoi nutreau de ceva vreme ceva serios în lumea adevărului montat în Final Cut sau Premiere Pro. Amîndoi căutau o formaţie în care să activeze cît mai vocal.

Astfel, în prima zi de după terminarea atelierului, a avut loc o primă întîlnire între cele 4 personaje, în jurul unor beri, unde tot ce-i bun şi rău, în acelaşi timp, se întîmplă. A fost dragoste cinematografică la

prima vedere. După mai multe întîlniri şi ateliere, s-a hotărît „oficializarea" relaţiei într-un proiect coerent, în care să fie investite timp, energie și bani. Un script-tank şi-o casă de producţie independentă în acelaşi buzunar, un studio de montaj şi-o bază de pregătire pentru ideile neşlefuite.

Din acel moment şi pînă în prezent, mc²film a făcut tot posibilul să pună în practică ideile lor în materie de scenaristică, regie, actorie şi montaj. S-au întîlnit şi-au spart scenariile în mii de bucăţi, modelînd totul, la final într-o formă cuminte de pămînt pe care le era confortabil să calce, au atras în jurul lor actori şi oameni din zone tehnice, au ţinut de blende şi de microfoane, cînd a fost cazul, au făcut sandwichuri şi-au umplut 23 de ceşti cu ceai pentru a avea continuitate de la o dublă la alta.

Au realizat scurtmetraje, videoclipuri muzicale şi clipuri corporate şi, în prezent lucrează la finalizarea omnibusului **Ţigara de după** [https://www.facebook.com/tigara.de.dupa], început tot în urma unei întîlniri la bere.

Pot fi de găsit şi urmăriţi pe pagina de facebook: https://www.facebook.com/mc2film

Alin Boeru

Vineri, 24 martie 2017, ora 10
și
sîmbătă, 25 martie, ora 10

Atelierul de semne,
susținut de
Diana Lemnaru

Tînăra artistă Diana Lemnaru a dovedit încă din copilărie reale aptitudini în domeniul artelor plastice, aptitudini care s-au adeverit odată cu admiterea sa, în anul 2009, la cursurile de profil ale Colegiului de Artă „Carmen Sylva” din Ploiești. După terminarea cursurilor liceale, devine studentă la Universitatea Națională de Artă din București, Facultatea de Arte Plastice, Secția Grafică, prilej cu care își dezvoltă cu și mai multă dezinvoltură capacitățile sale creatoare.

Fire curioasă și voluntară, Diana Lemnaru se dedică multor proiecte artistice și culturale, participă la evenimente de profil, are apariții televizate, susține ateliere, deschide expoziții personale sau de grup, participă la work-shop-uri din diverse genuri ale artei (nu mai departe, în anii 2015 și 2016 a participat la un work-shop de coregrafie cu Gigi Căciuleanu și la un altul de teatru cu Antoaneta Cojocaru).

Activitatea sa a fost răsplătită, de-a lungul vremii cu premii și distincții dintre cele mai importante, culminînd cu anul 2014, cînd obține „Best of the day award” la Internațional Children Painting Competition în Hong Kong.

Ca o încununare a acestei febrile activități de creație artistică și culturală, Diana Lemnaru este admisă în anul 2016 ca bursier în cadrul Programului „Tinere Talente” al Fundației Principesa Margareta a României.

Tot în anul 2016 participă la un inedit proiect artistic colaborativ intitulat CIRCUIT 2016, în orașele Timișoara, Brașov, Cluj și București.

Absolventă a cursurilor de actorie, fotografie și film ale Școlii de Arte din Ploiești, Diana Lemnaru a fost cooptată, în anul 2015, în grupul de maeștri ai Universității Libere „Nichita Stănescu” din cadrul Festivalului Artelor NICHITA LA ECHINOCȚIU”. Atelierele sale au avut un impact extraordinar asupra tinerilor participanți la festival, ele constituindu-se în adevărate lecții de abordare a imaginii în lumea de astăzi, dezvoltînd acestor tineri capacități noi de receptare și înțelegere a lumii în care trăiesc.

Vineri, 24 martie 2017, ora 18

Prima lecție de muzică

Conferință cu exemplificări susținută de pianista prof. dr.

Emanuela Profirescu

Emanuela Profirescu este, fără îndoială, una dintre cele mai strălucite pianiste din muzica românească a acestui început de secol. Cu o ascendență artistică remarcabilă (mama sa, pictorița Camelia Profirescu are o susținută activitate expozițională și pedagogică), tînăra pianistă s-a făcut remarcată de către critica de specialitate dar și de către marele public prin rigoarea și calitatea interpretării unora dintre cele mai importante pagini din istoria muzicii universale.

Emanuela Profirescu este absolventă a Universităţii Naţionale de Muzică Bucureşti, Secţia de Interpretare Muzicală (Pian), clasa doamnei prof. univ. dr. Steluţa Radu în anul 2005.

În anul 2008 a obținut titlul de Doctor în Muzică cu teza intitulată *Inovaţii în scriitura muzicii pentru pian din a doua jumătate a secolului XX*.

Pianista a susţinut recitaluri instrumentale şi camerale în ţară şi în străinătate (Franţa, Germania, Grecia, Italia, SUA, Belgia, Corea de Sud), colaborînd ca solistă cu dirijori cunoscuți (Paul Popescu, Ovidiu Bălan, Dorin Frandeş, Romeo Rîmbu, Ilarion Ionescu-Galaţi, Radu Postăvaru, Matei Corvin, Cristian Brâncuşi, Matei Pop şi Jean-Claude Dodin) alături de Orchestrele Filarmonice din Ploieşti, Arad, Oradea, Târgoviște şi Orchestra de Cameră Radio Bucureşti.

Emanuela Profirescu a fost prezentă în emisiuni de radio şi televiziune în direct şi a realizat înregistrări pentru Radiodifuziunea Română.

În anul 2009, în calitate de colaborator al postului TVR Cultural, a fost distinsă de către Primăria Municipiului Ploieşti cu „Diploma Jubiliară" pentru contribuţia adusă la promovarea creaţiei muzicale a lui Paul Constantinescu (prin realizarea filmului documentar dedicat compozitorului), precum şi pentru interpretarea Concertului acestuia pentru pian şi orchestră, alături de Filarmonica „Paul Constantinescu".

În 2013 devine membru fondator al Fundației Comunitare Prahova (FCPH), implicîndu-se în multe dintre proiectele asociației, printre care și spectacolul filantropic „Emanuela Profirescu și invitații săi din muzică, teatru și film", organizat pentru sustinerea burselor „Adoptă o valoare".

În martie 2016 a lansat CD-ul aniversar dedicat compozitorului Nicolae Coman intitulat: „Anotimpuri și 5 Reverii" - piese pentru pian și recitator.

În anul 2015 a susținut un excepțional recital de pian și orchestră de cameră, în cadrul Festivalului artelor NICHITA LA ECHINOCȚIU, în galeria de artă a Centrului Dramatic Mythos care găzduia, la ediția aceea, minunata expoziție de pictură „Noduri și semne" a mamei sale.

Sîmbătă, 25 martie 2017, ora 13

Bunavestire

prima mare sărbătoare creștină a primăverii

Prezintă scriitorul

Florin Manole

teolog

Eseist și jurnalist, membru în consiliul de conducere al Asociației „24pharte”, asociație care promovează literatura și artele, absolvent al Facultății de Filozofie și al Facultății de Teologie Ortodoxă ale Universității din București, Florin Manole este legat spiritualicește și de Teatrul Equinox, făcînd parte din grupul de actori ai generației 80 al acestei instituții.

Este autorul unor excelente eseuri privind spiritualitatea românească, fenomenul religios în contemporaneitate, rolul pedagogiei artistice și teologice.

A susținut în ediția a 11-a a festivalului nostru un excelent expozeu cu prilejul acestei sărbători religioase.

<u>Sîmbătă, 25 martie 2017, ora 18</u>

Vernisajul expoziției de grafică și pictură

Gheorghiță Ghinea-Uriașu

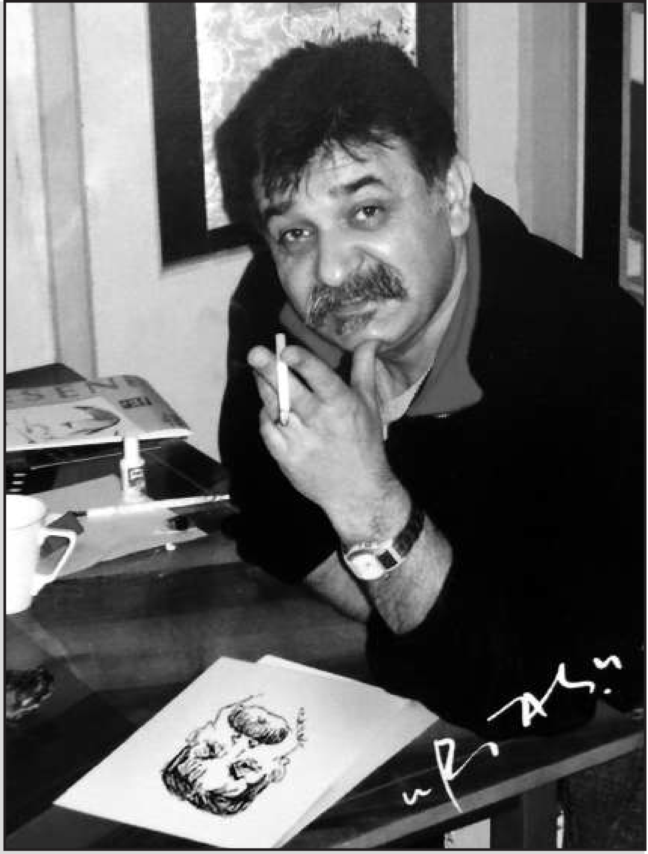

Gheorghiță Ghinea-Uriașu a fost unul dintre cei mai prolifici desenatori români de după 1990. A publicat peste 10.000 de desene în ziare, reviste, cărți, albume, almanahuri, a participat la peste 500 de expoziții de caricatură, desen de șevalet și pictură în România, Franța, Bulgaria, Serbia, Grecia, Turcia, Rusia, China, Japonia, USA, Canada, Argentina, Spania, Portugalia, Belgia, Olanda, Germania, Italia, Suedia ș.a.

S-a născut la Bertea de Prahova la 12 septembrie 1956. A debutat în presă în anul 1980 cu desene în revista „România literară". A urmat studii libere de pictură și desen cu maestrul Vasile Chinschi, în atelierul acestuia, cît și cu pictorul francez Roland Lefranc.

A obținut peste 150 de premii și distincții pentru arta sa în România și străinătate.

Are lucrări în muzee și colecții particulare atît în țară cît și în străinătate.

S-a stins din viață în ziua de 28 octombrie 2008 la Plopeni.

Gheorghiță Ghinea-Uriașu era genul de om de care te simțeai legat sufletește încă din momentul în care făceai cunoștință cu el. Avea în priviri o blîndețe aproape nefirească, aflată în contrast izbitor cu înfățișarea lui masivă și oarecum încruntat... Adesea din glasul lui răzbătea o tristețe copleșitoare, însă niciodată mărturisită pînă la capăt, generată probabil de precaritatea condiției sale profesionale într-o comunitate mică și, la fel ca întreaga societate românească, aproape indiferentă față de artă. Emana în acele momente un aer provincial care, departe de a mă determina să-l privesc cu vreo impardonabilă notă de superioritate, mi-l făcea și mai apropiat.

În schimb caricaturistul Gheorghiță Ghinea părea a nu avea mare lucru în comun cu omul care purta același nume. Cînd punea mîna pe creion sau pe penel, Uriașu, cum își mai spunea, dădea la iveală un spirit deschis, avid de informație, coroziv cu măsură și profund în dimensiunea lirică din care izvorau multe din desenele sale...

De altfel, Uriașu nu s-a mulțumit niciodată numai cu statutul de caricaturist, trecînd frecvent pragul teritoriului graficii de șevalet, al ilustrației de carte și al picturii.

Corneliu Ostahie
critic de artă plastică

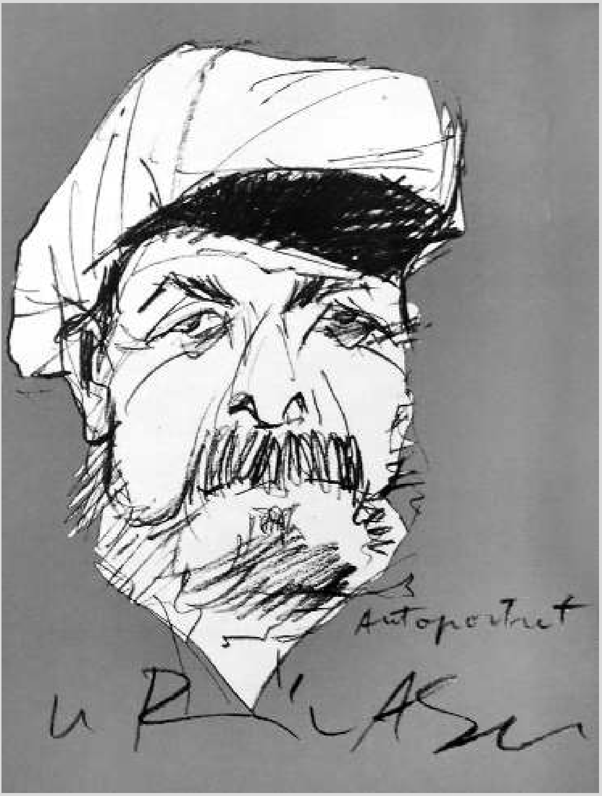

<u>Sîmbătă, 25 martie 2017, ora 18,30</u>

Prezentarea volumului **Venirea fiului**

de **Dan David**

Proiecția filmului

Autoportret

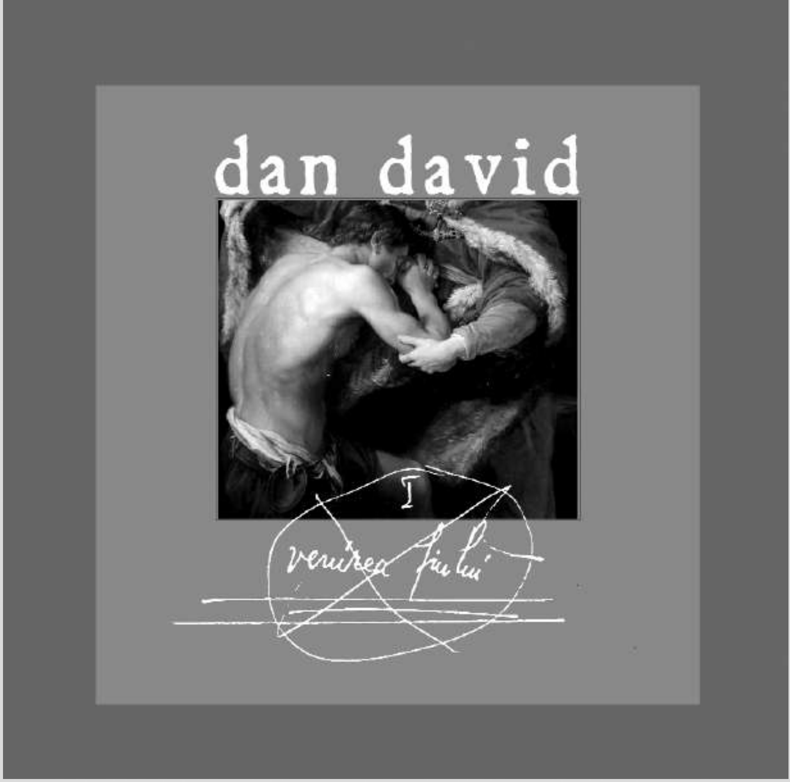

Dan David alături de soția sa, Doina, fetița sa, Lorelei, împreună cu prietenul său nedespărțit, Gheorghiță Ghinea-Uriașu, la începutul anilor 80.

Orice ai cita din poezia lui Dan David
demonstrează dotația nativă…
Nimic din ceea ce este omenesc nu pare a-l opri…
Libertatea de exprimare e, fără exagerare,
ieșită din comun…
A. I. Brumaru

Dan David sparge toate tiparele posibile…
se află la începutul unei cariere scriitoricești furtunoase.
Alex. Ștefănescu

Dan David este un talent puternic și febril.
Laurențiu Ulici

Duminică, 26 martie 2017, ora 10

Vernisajul expoziției de artă fotografică

Georgiana, Viorel și Daniel Mertoiu

Mai întîi mama și fiul (Georgiana și Viorel), apoi capul familiei, Daniel, au fost, de-a lungul a doi ani, studenții clasei de foto-film a Școlii de Arte din Ploiești, absolvind cursul cu note maxime.

Au participat de-a lungul celor doi ani la atelierele de imagine susținute de Mihai Gheorghe în cadrul acestui festival și aici dînd dovadă de multă creativitate, spontaneitate și imaginație.

Trei lumi diferite și totuși „contaminate” una de cealaltă, trei abordări vizuale de pe poziția generației fiecăruia dintre ei, trei viziuni asupra lumii din imediata apropiere, dar și aceea a visului, reveriei și nostalgiei... Cam așa s-ar putea caracteriza această expoziție a unei familii de tineri artiști.

Debutul lor expozițional care se întîmplă la această ediție este și rodul unei munci asidue, a tenacității celor trei de a pătrunde dincolo de vizibilul cotidian, spre a releva o lume văzută și imaginată numai de ei...

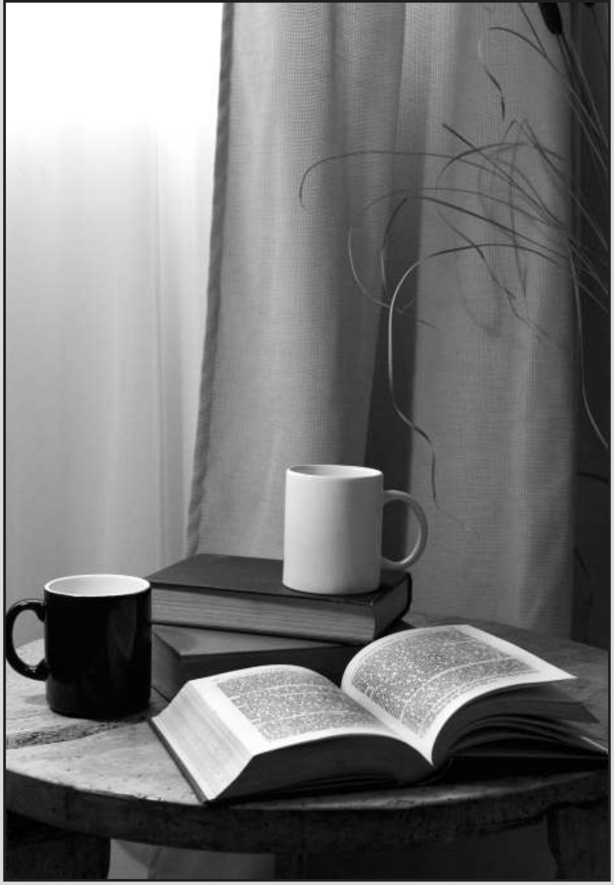

Daniel Mertoiu
Interior cu natură statică

Georgiana Mertoiu
Zi de tîrg

Viorel Mertoiu
Peisaj (3)

Duminică, 26 martie 2017, ora 11

A doua lecție de muzică

Cristina Trandafir

A absolvit Facultatea de Muzică din cadrul Universității „Transilvania” din Brașov.

Artist liric la Opera din Brașov între anii 2002-2007.

A avut o bogată activitate artistică, cu recitaluri, concerte vocal-simfonice, colaborări ca solist, cu diferite corale pe scena Sălii Radio din București din cadrul Festivalului „George Enescu” și din cadrul altor festivaluri și concerte din țară.

Rodica Boldorea

Absolventă a Facultății de Muzică a Universității „Transilvania” din Brașov.

Este violonistă a Operei din Brașov.

A susținut, ca soprană, mai multe recitaluri cu arii și duete din opere clasice pe scene din România.

Bogdan Găzdac

Licențiat al Universității Naționale de Muzică București.
Studii postuniversitare de chitară clasică la Universitatea „Valahia” din Târgoviște.
Profesor de muzică vocal-instrumentală (chitară clasică) la Palatul Copiilor Ploiești.
Numeroase apariții la televiziuni centrale și locale, a susținut recitaluri pe scene importante din Ploiești și județul Prahova.

Mihai Nichita

A urmat cursurile Institutului Ecumenic de Muzică Sacră din Bucureşti.
În paralel, a desfăşurat o bogată activitate muzicală atît alături de corul Santa Cecilia cît şi alături de grupul vocal-instrumental „Ars Magna” de muzică sacră.
A susţinut concerte pe mai multe scene din România, colaborînd cu personalități ale muzicii românești.

Octavian Tudose

Absolvent al Facultății de Arte a Universității „Ovidius” din Constanța.

Studii masterale la Universitatea Națională de Muzică din București.

Profesor de canto la Colegiul de Artă „Carmen Sylva” din Ploiești.

Mihai Vasile

Luni, 27 martie 2017, ora 10

atelierul de Caligrafie

27 MARTIE - ZIUA MONDIALĂ A TEATRULUI

Mesajul adresat lumii, în anul 2016, de către regizorul rus **Anatoli Vasiliev**

Avem nevoie de teatru?

Îşi pun această întrebare mii de profesionişti din domeniu, dezamăgiţi în speranţele lor, dar şi milioane de oameni, obosiţi de teatru.

De ce avem nevoie de teatru?

Pentru că în anii cînd scena este nesemnificativă în comparaţie cu pieţele oraşelor şi teritoriile statelor se joacă autentice tragedii din viaţa reală.

Ce este teatrul pentru noi?

Loje şi balcoane aurite, fotolii de catifea, culise murdare, voci forţate sau invers – boxe negre, împroşcate cu noroi şi sînge, în care sînt o mulţime de trupuri goale înfuriate.

Ce ne poate spune teatrul?

Totul!

Teatrul ne poate spune totul!

Şi cum trăiesc zeii în cer, şi cum deţinuţii suferă în grote, şi cum patima te înalţă, şi cum iubirea te omoară, şi cum nu este nevoie de omul bun, şi cum minciuna domină, şi cum oamenii trăiesc în apartamente, iar copiii în tabere pentru refugiaţi, şi cum în pustiu se întorc, şi cum au loc despărţirile de cei dragi.

Teatrul a fost şi va rămîne pentru totdeauna.

Şi în aceşti ultimi cincizeci-şaptezeci de ani avem absolută nevoie de teatru. Pentru că numai teatrul, dintre toate artele, înseamnă: cuvîntul din gură-n gură, privirea din ochi în ochi, gestul din mînă în mînă, de la corp la corp. El nu are nevoie de mijlocitor, între om şi om – partea transparentă a luminii, nu aparţine nici sudului, nici nordului, nici estului şi nici vestului. De felul lui, teatrul este lumina care pătrunde peste cele patru părţi şi, instantaneu, este recunoscut de orice om, învrăjbit sau prietenos.

Avem nevoie ca teatrul să fie diferit.

Şi dintre toate formele posibile ale teatrului vor fi solicitate, înainte de toate, cele arhaice. Teatrul de forme ritualice nu trebuie combătut cu teatrul popoarelor civilizate. Cultura laică este golită de conţinut, informaţia culturală schimbă entităţile simple între ele, spulberînd speranţa întîlnirii cu ele.

Teatrul e deschis. Intrarea e liberă.

Lăsaţi naibii gadgeturile şi computerele – mergeţi la teatru, ocupaţi locurile de la parter, de la balcon, daţi ascultare cuvîntului, priviţi pe viu personajele – în faţă aveţi teatrul, nu-l nesocotiţi şi nu-l lăsaţi să treacă neobservat, căci viaţa trece foarte repede.

Orice fel de teatru este necesar.

Şi doar de un teatru nu avem nevoie – teatrul jocurilor politice, teatrul „capcană” politică, teatrul politicienilor, teatrul politicii, teatrul terorii zilnice – personal şi colectiv, teatrul cadavrelor şi teatrul sîngelui în pieţe şi pe străzi, în capitale şi în provincii, între religii şi grupuri de etnici.

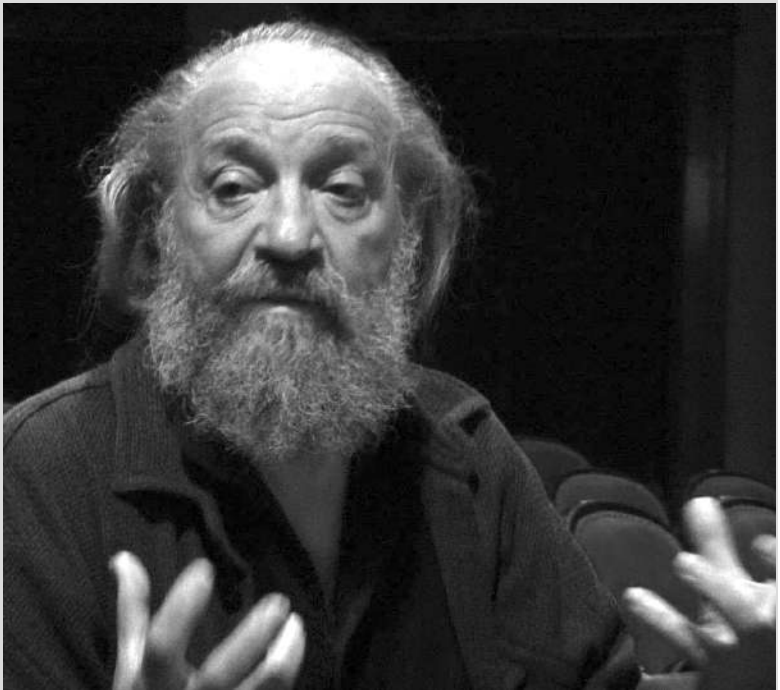

Luni, 27 martie 2017, ora 18

Prelegerea

Nichita Stănescu și fratele său mai mare, Federico Garcia Lorca

susținută de regizorul **Mihai Vasile**

Desene de Federico Garcia Lorca și Nichita Stănescu

Nichita Stănescu
și
Federico Garcia Lorca
- întîlnire în Cîmpiile Elizee.

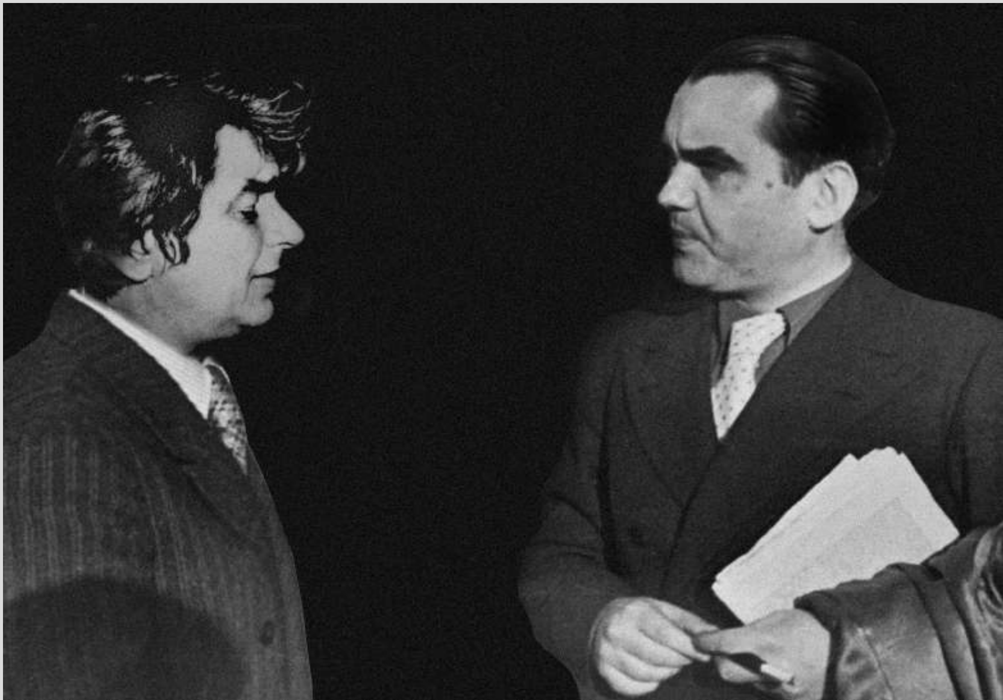

federico garcía lorca

Federico García Lorca

la orele cinci spre seară

un spectacol de
Mihai Vasile

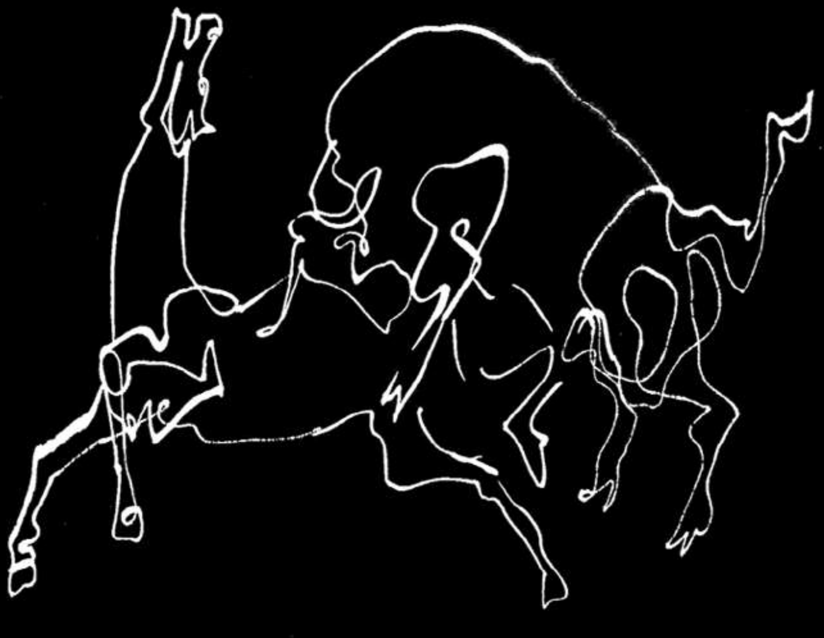

în distribuție:

Suzana Marin
Ion Streche
Luiza Buiac
Andreea Banu
Maria Rădulescu
Adriana Stoica
Cristian Neagu
Andrei Vasile
Sorin Arion

spectacol
în premieră absolută

Marți, 28 martie 2017, ora 10
și
miercuri, 29 martie 2017, ora 10

Atelierul de arhitectură literară
Din ce sînt făcute gîndurile,
susţinut de
Dana Sînziana Vasile

Născută la 24 august 1979, Dana Sînziana Vasile absolvă Colegiul Național „Mihai Viteazul", apoi Facultatea de Litere și Științe, Secția Limba și Literatura Română - Limba și Literatura Engleză a Universității Petrol-Gaze din Ploiești. Este traducător autorizat din limba engleză (literatură, drept internațional, educație) și profesor de limba și literatura engleză la Școala de limbi străine Descartes Center.

A cochetat multă vreme cu jurnalismul (editorialist la Actualitatea prahoveană și editor la Telegraful de Prahova).

Fiind de aproape 20 de ani bibliotecară la Biblioteca Județeană „N. Iorga" din Ploiești participă activ în cadrul proiectelor EngAge – Grundtvig learning – Lifelong Learning Programme (2013-2015) și NewLib – New Challenges for Public Libraries – Co-finanțat de Creative Europe Programme of the European Union (2016-2018).

Scrie încă din adolescență proză, debutînd în anul 1995 în volumul colectiv „Zboruri prin ferestre".

Adevăratul debut s-a petrecut însă în anul 2010 cu volumul „Accidentul și alte povestiri", carte foarte bine primită de public dar și de critică.

După una dintre prozele cuprinse în această carte, cineastul Mihai Gheorghe a realizat în cadrul proiectului european de pregătire profesională în cinematografie MEDIALAB, filmul „Soarele greu al amiezii".

Publică eseuri și proză în revistele „Tomis", „Viaţa Românească", „Apostrof", „Orizont", „Familia".

Marți, 28 martie 2017, ora 18

De la documentar la ficțiune

Regizorul CĂTĂLIN APOSTOL și filmele sale *Cuibul de cuci* și *O zi bună*

Regizorul Cătălin Apostol este, de fapt, un scriitor în cel mai pur sens al cuvîntului. De mai bine de un sfert de secol scrie pentru ziare și reviste prestigioase din România, unele dintre acestea fiind deja istorie și, paralel cu asta sau chiar împletindu-se într-o excepțională armonie, face televiziune (documentare, reportaje, anchete, investigații).

Pentru această prodigioasă activitate a primit nenumărate premii și distincții la festivaluri și reuniuni cinematografice și de televiziune în țară și străinătate. Filmele sale documentare au creat aproape o marcă, un fel inconfundabil de a face un astfel de film.

Fiind unul din minunații reprezentanți ai „Școlii de la Equinox” (a fost aici actor în anii 80), Cătălin Apostol revine „acasă” și realizează, împreună cu actorii acestui teatru, în anul 2007, filmul său de debut în ficțiune, „Negustorul de amintiri”, film care (se putea altfel?) pleacă de la un fapt real pe care tînărul cineast îl transformă într-o minunată creație cinematografică.

Dintre filmele documentare cele mai premiate și apreciate unanim de public și de critica de specialitate, „Cuibul de cuci”, realizat în anul 1999 este, de departe, cel mai cunoscut; o impresionantă frescă a umanului depreciat, degradat, fără ieșire, evitînd pateticul desuet dar și naturalismul facil.

Filmul „O zi bună”, realizat în anul 2008, este cel de al doilea film de ficțiune al său, film cu care debutează, de fapt, în lumea cinematografică românească. De aici, sedus de ceea ce oferă filmul de ficțiune, Cătălin Apostol scrie și regizează primul său film de lung metraj, „Umilință”, film despre care critica de specialitate din România a fost aproape unanim de acord că este una din cele mai interesante creații cinematografice din ultimul deceniu.

Miercuri, 29 martie 2017, ora 18

TORNA UMBRA

SPECTACOL DIN CADRUL PROIECTULUI

TEATRUL MITOLOGIEI ROMÂNEŞTI

un spectacol de

în distribuţie

Suzana Marin
Ion Streche
Emilia Dan Vasile
Luiza Buiac
Adriana Stoica
Andreea Banu
Maria Rădulescu
Cristian Neagu
Andrei Vasile

Fiinţa Umbrei

... Un spectacol despre care este foarte greu să scrii. Este foarte greu să-l comentezi în termeni obişnuiţi sau de specialitate, orice criteriu critic căzînd fără argumente în faţa a ceea ce se desfăşoară sub ochii noştri timp de peste o oră. Cine a urmărit, fie şi doar din cînd în cînd, ambiţiosul proiect „Teatrul mitologiei româneşti", văzînd cel mai recent spectacol, îşi poate imagina imensul efort de cercetare şi documentare care a dus la finalizarea acestei etape a proiectului... Această „carte de poeme" s-a scris aproape instantaneu în faţa noastră, aducîndu-ne simţurile mai aproape de ceea ce putem numi trăirea totală a unui sentiment. Plecînd de la conceptul nichitian, potrivit căruia se poate face un poem cu cîteva obiecte şi un sentiment, regizorul şi scenaristul Mihai Vasile, propune un joc deloc „intelectual" - cum afirma chiar domnia sa. Mai degrabă jocul este unul al refacerii drumului fiecăruia dintre noi către bunele noastre origini, către acele spaţii vibratorii unde nu mai contează „cultura generală" ci felul în care orice om este dispus să recepteze opera de artă. Dincolo de ineditul fiecărei puneri în scenă din acest proiect-program, spectacolul acesta pune puternic în lumină accentele sonore ale unei lumi cu care eşti confruntat şi care pare de mult adormită în fiecare dintre noi: adevărata lume a strămoşilor noştri. Cuvintele par stranii. Sînt, pe rînd, cunoscute şi necunoscute. Denumesc sau, din contra, contrariază şi par a nu defini nimic concret. Imaginile se succed raportate la cîntece şi incantaţii, la sunete scoase din instrumente stranii care atîrnă de un fel de rastel şi la care Mihai Vasile… cîntă. Nu mai puţin spectaculoase sînt evoluţiile actorilor. Ceea ce practică ei aici, în acest spectacol, depăşeşte obişnuitul în teatru. Rar se poate auzi pe o scenă de teatru din România un registru sonor atît de variat şi profund, atît de adevărat.

Virginia Soare

Am cunoscut lumea miraculoasă a acestei minunate ţări prin spectacolul TORNA UMBRA.

Am discutat îndelung cu realizatorul acestui spectacol, regizorul Mihai Vasile, despre ceea ce am văzut şi auzit, am pătruns în detaliile acestei reprezentaţii mai mult decît teatrale, am analizat apoi spectacolul cu prietenii mei care m-au însoţit la această vizionare, am revăzut cu ochii minţii gesturi şi sunete arhetipale şi am tras o concluzie tulburătoare: acest spectacol atinge pe alocuri perfecţiunea. Pare un cuvînt riscant, atîta timp cît sînt convins că perfecţiunea nu există, dar nu-mi pot reţine admiraţia faţă de această abordare extraordinară a unor teme general-umane, venite dintr-o lume pe care am recuperat-o ca fiind şi a mea, acea lume a începuturilor, cînd cuvintele, sunetele, gesturile, obiectele, culorile, lumina şi întunericul, emoţiile şi sentimentele erau aceleaşi pentru orice fiinţă umană de pe pămînt...

N-am avut niciodată o astfel de stare în faţa unei opere de artă. Regizorul şi actorii ne-au proiectat în această lume a arhaicului cu o uşurinţă şi cu o ştiinţă de-a dreptul impresionante.

André Rolfo (Franţa)

Joi, 30 martie 2017, ora 18

Gala tînărului actor

Spectacolele
Între mine și lume nu e decît o cămașă de **Mara Nicoară**
și
Trandafirul de carne de **Magdalena Ghica.**

Spectacole și recitaluri individuale, susținute de studenții clasei de actorie a Școlii de Arte din Ploiești, prof. Mihai Vasile.

În distribuții:

Daria Negulescu
Bianca Nedelcu
Maria Ionescu
Dana Ionete
Alexandra Iacomirescu
Alexandra Alexiu
Theodora Anghel
Clara Ciocan
Mălina Manole
Theodor Cucu
Filip Nițescu
Andrei Coman
Sorin Arion

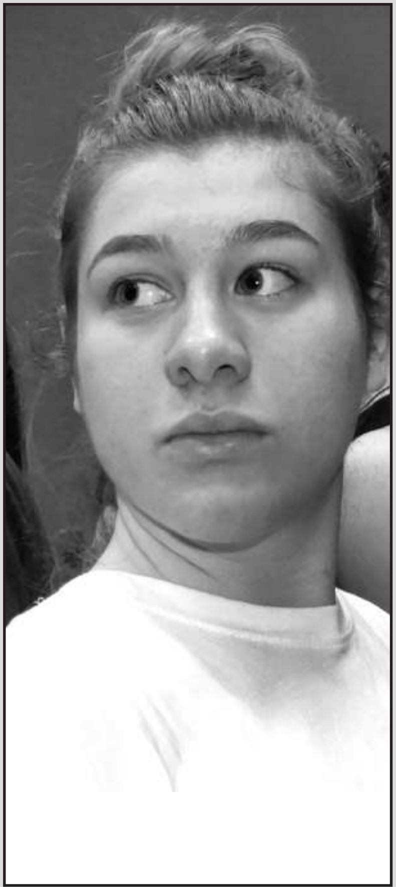

Această mare e acoperită de adolescenți
care învaţă mersul pe valuri, în picioare,
mai sprijinindu-se cu brațul de curenți,
mai rezemîndu-se de-o rază țeapănă de soare.
Eu stau pe plaja-ntinsă, tăiată-n unghi perfect
şi îi contemplu ca la o debarcare.
O flotă infinită de yole. Şi-aştept
un pas greșit să văd sau o alunecare
măcar pîn' la genunchi în valul diafan
sunînd sub lenta lor înaintare.
Dar ei sunt zvelţi şi calmi, şi simultan
au şi deprins să meargă pe valuri, în picioare.

Nichita Stănescu

Vineri, 31 martie 2017, ora 10

Închiderea sesiunii de ateliere a Universităţii Libere
NICHITA STĂNESCU

Vineri, 31 martie 2017, ora 18

Proiecţia filmului **MĂREŢIA FRIGULUI**
(după spectacolul de teatru cu acelaşi nume de Nichita Stănescu)
Director de imagine: **Mihai Gheorghe**
Scenariul, scenografia şi regia: **Mihai Vasile**

N.

FESTIVALUL ARTELOR
NICHITA LA ECHINOCȚIU

21 - 31 MARTIE 2018
EDIȚIA A 13-A

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA

CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA

CENTRUL DRAMATIC MYTHOS PLOIEŞTI

În această ediţie...

...au scris pentru dumneavoastră:
Nichita Stănescu, Federico Garcia Lorca, Dan David,
Dumitru Solomon, clasicii haiku-ului japonez:
Masaoka Shiki, Matsuo Bashō, Yosa Buson,
Enomoto Kikaku, Kobayashi Issa

...vor juca pentru dumneavoastră: actorii Centrului
Dramatic Mythos - Suzana Marin, Ion Streche,
Luiza Buiac, Emilia Dan Vasile, Adriana Stoica,
Andreea Banu, Anca Stoica, Cristian Neagu,
Bogdan Nae
și actorii Grupului de teatru Atelier 21 -
Bianca Nedelcu, Maria Ionescu, Daria Negulescu,
Alexandra Alexiu, Mălina Manole, Clara Ciocan,
Theodor Cucu

...vor cînta pentru dumneavoastră:
Iulian Anghel și Lavinia Opriș

...vor expune pentru dumneavoastră:
David Friedmann și Mihai Vasile

...a pus în scenă pentru dumneavoastră: Mihai Vasile

...au făcut film pentru dumneavoastră:
Cătălin Apostol, Florin Andreescu, Mihai Vasile,
Mihai Gheorghe

...vor susţine ateliere pentru dumneavoastră:
Mihai Gheorghe, Dana Sînziana Vasile,
Diana Lemnaru, Mihai Vasile

ISSN: 2360-0012

FESTIVALUL PE SCURT

Miercuri, 21 martie.

Ora 18:- Premiera eseului documentar „De la Paris la Țipărești”.

- Vernisajul expoziției de pictură „După 20 de ani” a regizorului Mihai Vasile.

Joi, 22 martie.

Ora 10. Deschiderea atelierelor din cadrul Universității Libere „Nichita Stănescu”

Ora 18. Spectacolul „Poetul ca și soldatul” de Nichita Stănescu. Interpretează actorii Centrului Dramatic Mythos Ploiești.

Scenariul și regia - Mihai Vasile.

Vineri, 23 martie.

Ora 10. Atelierul de arta teatrului.

Ora 18. Lecția de muzică.

Recital de chitară şi oboi - Iulian Anghel & Lavinia Opriș.

Sîmbătă, 24 martie.

Ora 10. Vernisajul expoziției „Un clasic al fotografiei românești: David Friedmann”.

Prezintă: Mihai Vasile, Florin Andreescu, Ioan Mihai Cochinescu, Vali Craina.

Ora 11,30. Din istoria Teatrului Equinox Ploiești. Studioul de film. Filme de scurt metraj, unele premiate la festivaluri de gen în țară și străinătate. „H” (1984); „Nichita azi” (1987), „Fericita pasăre şi noi” (2008), „Oglinda” (2008).

Ora 15. Atelierul de semne.

Duminică, 25 martie.

Ora 10. „Dan David – un poet pentru acum”, Prezentarea volumului „Venirea fiului” şi proiecţia filmului „Autoportret”. Texte – Dan David, un film de Mihai Vasile.

Ora 11. „Mari sărbători creştine – Buna-Vestire”. Conferință susținută de Florin Manole, scriitor şi teolog; Proiectarea filmului „Bucură-te, floarea mărului şi nu te speria de rod”.

Ora 15. Atelierul de semne.

Luni, 26 martie.

Ora 10. Atelierul de imagine.

Ora 18. Spectacolul-lectură de haiku tradițional japonez „Să aprinzi o lumină cu altă lumină”. Interpretează actorii Centrului Dramatic Mythos Ploiești. Scenariul, scenografia şi regia – Mihai Vasile.

Marți, 27 martie.

Ora 10. Atelierul de imagine.

Ora 12. Prietenii lui Nichita Stănescu: pictorul Sabin Bălașa. Proiecția filmului documentar „Sabin Bălaşa – maestrul romantismului cosmic”.

Ora 12,30. Proiectarea eseului cinematografic „Poemele luminii”. Un film de Mihai Vasile

Ora 18. Mesajul adresat lumii cu ocazia Zilei Mondiale a Teatrului.

Ora 18,15. 10 ani de la premiera filmului artistic „Negustorul de amintiri”, coproducție a Televiziunii Române și a Teatrului Equinox Ploiești.

Scenariul și regia - Cătălin Apostol

Miercuri, 28 martie.

Ora 10. Atelierul de arhitectură literară.

Ora 18. Proiectul „Teatrul mitologiei românești”. Spectacolul „Torna Umbra”. Interpretează actorii Centrului Dramatic Mythos Ploiești.

Scenariul, scenografia şi regia – Mihai Vasile

Joi, 29 martie.

Ora 10. Atelierul de arhitectură literară.

Ora 18. Prietenii lui Nichita Stănescu: dramaturgul Dumitru Solomon.

Premiera spectacolului „Soluția adecvatică”. Interpretează actorii Grupului de teatru „Atelier 21” Ploiești. Un exercițiu scenic de Mihai Vasile.

Vineri, 30 martie.

Ora 10. Atelierul de arta peisajului.

Ora 18. Conferința „Prieteni în Cîmpiile Elizee: Federico Garcia Lorca și Nichita Stănescu”, susținută de regizorul Mihai Vasile.

Ora 18,30. Spectacolul „La orele cinci spre seară” de Federico Garcia Lorca.

Interpretează actorii Centrului Dramatic Mythos Ploiești.

Scenariul, scenografia şi regia – Mihai Vasile.

Sâmbătă, 31 martie.

Ora 10. Atelierul de arta peisajului.

Ora 11. Evaluări, discuții libere, impresii, vernisaje, vizionări de filme și diaporame etc.

Ora 12. Prelegerea „Anatomia lui A”, susținută de prof.dr. Christian Crăciun

Ora 12,30. Proiectarea filmului „Măreția frigului”. Producție a Studioului de film al Teatrului Equinox Ploiești (2012).

Un omagiu adus poetului Nichita Stănescu. Interpretează actorii Teatrului Equinox Ploiești. Scenariul, scenografia şi regia – Mihai Vasile. Imaginea și camera – Mihai Gheorghe.

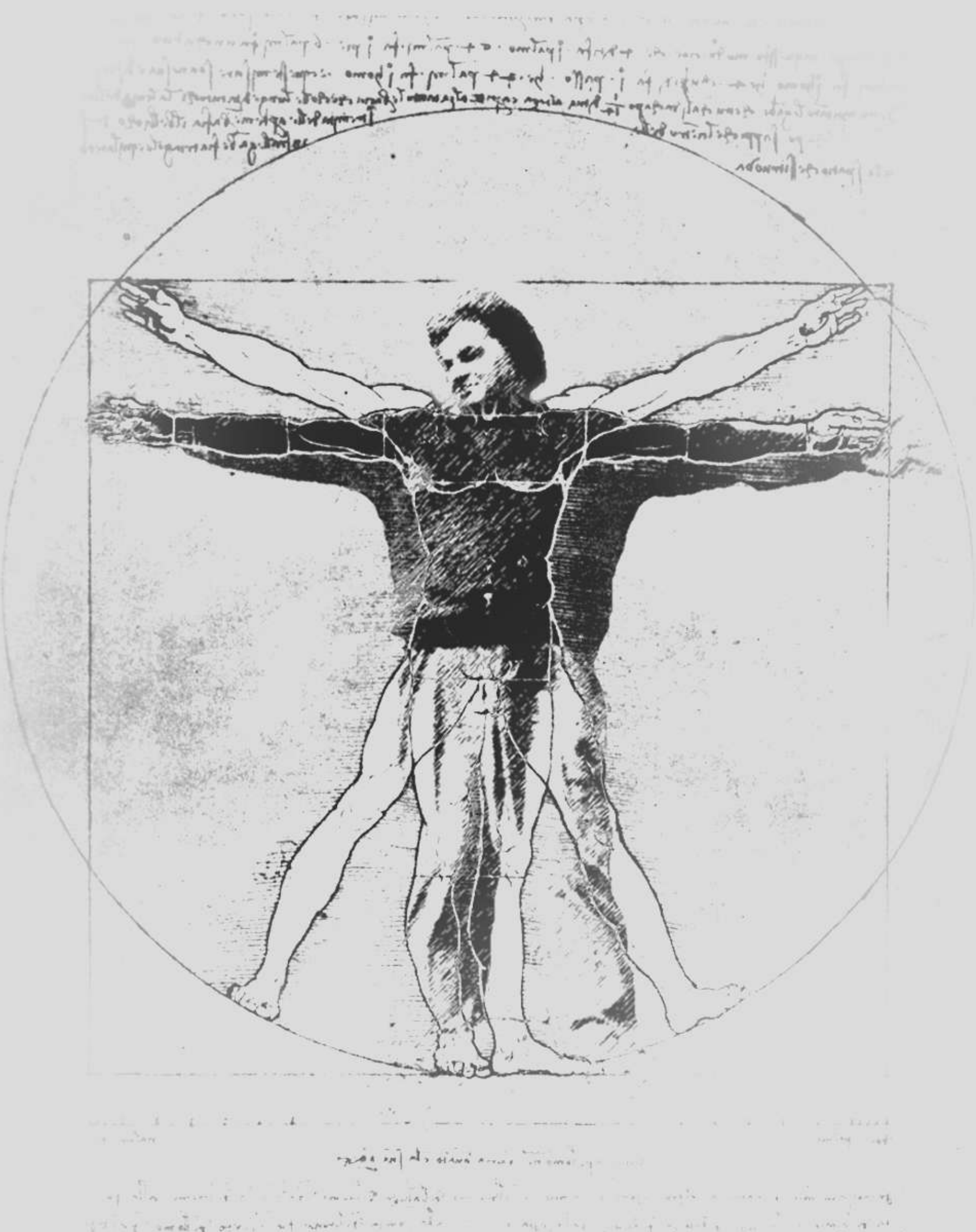

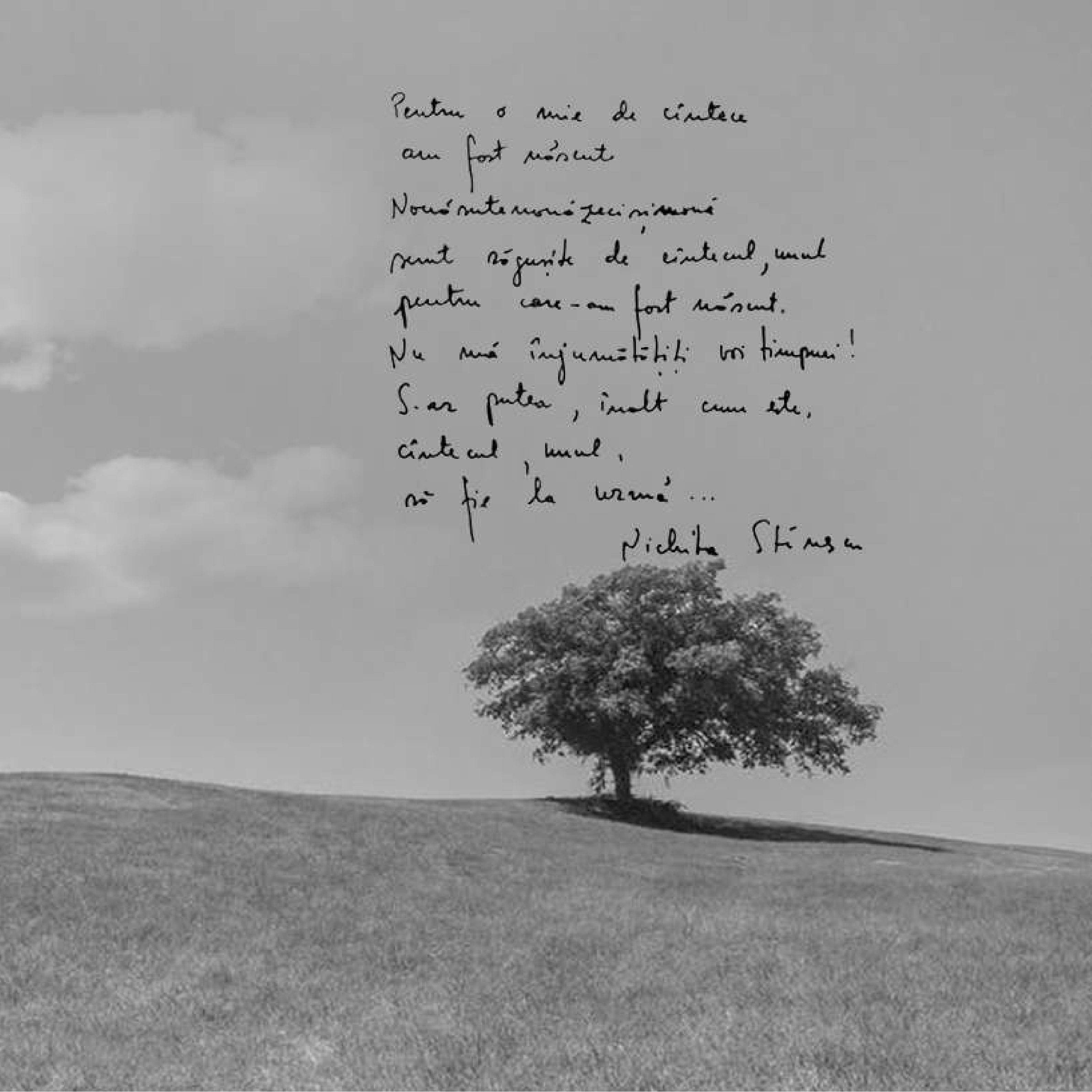
Pentru o mie de cîntece
am fost născut
Nouăsutenouăzecișinouă
sunt răgușite de cîntecul, unul
pentru care-am fost născut.
Nu mă înjumătățiți voi timpuri!
S-ar putea, înalt cum este,
cîntecul, unul,
să fie la urmă...
Nichita Stănescu

Amintiri dintr-o dimineaţă de marţi, 13 şi mult după aceea...

În dimineaţa friguroasă a zilei de 13 decembrie 1983, zăboveam în dreptul vitrinelor unei librării din centrul oraşului, cînd, reflectat în geam, l-am zărit pe Nino Stratan, care venea spre mine. M-am întors către el şi i-am spus vestea pe care tocmai o auzisem la radio: Nichita murise cu cîteva ore înainte. Zîmbetul cu care urma să-mi spună bună dimineaţa a îngheţat sub mustaţa lui stufoasă, şi-a pus mîinile pe obraji iar căciula lui din blană sintetică a alunecat pe o parte, dîndu-i alura unui personaj din Caragiale, încurcat, neputincios, aiurit. A stat aşa cîteva secunde, după care, ca într-un vis, ne-am strîns în braţe ca şi cînd noi ar fi trebuit să coborîm, aşa îmbrăţişaţi, în pămînt. Multe lucruri memorabile s-au întîmplat în ziua aceea... Ţin minte multe dintre ele. Dar îmbrăţişarea aceea dureroasă, ca de capăt de lume şi de timp rămîne şi astăzi ca o amprentă pe trupul meu.

La un an de la moartea lui Nichita Stănescu, noi, cei cîţiva tineri (pe atunci) intelectuali ne-am propus să-l pomenim cum se cuvine şi, trecînd peste gerul (la propriu şi la figurat) care ne înconjura, să ni-l reamintim. Unul dintre noi, mai pragmatic, a propus ceva mai mult: un festival de poezie. Încălziţi de gînd şi de perspectivă am bătut la uşile care puteau aproba un astfel de lucru şi, după multe „peripeţii", umilinţe de tot felul şi uşi trîntite în nas, a luat fiinţă ceea ce s-a numit mai întîi „Zilele poeziei româneşti Nichita Stănescu". Era ziua de 13 decembrie 1984, începutul unei aventuri care ne-a marcat pe mulţi dintre noi, cei care, în epoca aceea îngheţată şi absurdă, încercam să facem auzite cuvintele marelui poet, ca o însorire peste cenuşiul de atunci. Teatrul Equinox (pe atunci Studioul de teatru şi film Echinox), fusese fondat cu patru ani înainte şi, în ciuda multor piedici, reuşise să se facă remarcat prin îndrăzneala formulei teatrale propuse publicului şi criticii. Dispariţia lui Nichita Stănescu ne marcase şi pe noi profund, astfel că încercam, timid, să ne apropiem de acest spaţiu spiritual atît de înşelător. Multora li se părea un teren de joacă zglobie (aveam să vedem, în epocă, spectacole dintre cele mai trăznite, ba chiar actori dintre cei mai interesanţi căzuseră şi ei în această capcană a facilului joc care credeau ei că este poezia lui Nichita Stănescu). Eu, personal, aveam o teamă vecină cu spaima cînd intram în acest teritoriu atît de ofertant pentru scenă. Păţeam cu Nichita Stănescu aşa cum păţesc şi acum numai la gîndul că ar trebui să montez un spectacol Shakespeare, sau Cehov, sau Beckett. Sigur, poate părea o enormitate această mărturisire, dar asta e! Poezia lui mă atrăgea şi, în acelaşi timp, mă înspăimînta. Simţeam în ea o imensă voluptate a rostirii, a oralităţii, proprii teatrului şi teatralităţii. Nichita însuşi, cînd îşi citea poemele, devenea un personaj. Astfel că, primele mele încercări de a aduce poezia sa pe scenă au fost modeste în raport cu dorinţa mea. Asta pînă în anul 1986 cînd am început lucrul la primul film care s-a creat în România pornind de la viaţa şi creaţia sa. Se numea „Nichita azi" şi avea să aibă un drum plin de bucurii şi peripeţii dintre cele mai interesante. Laureat al mai multor premii la prestigioase festivaluri în ţară, atunci cînd filmul acesta ajungea în zonele aşa zis oficiale (cum era Festivalul naţional de film de la Costineşti, organizat de Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist din România), crea frisoane şi reacţii de respingere. Dar filmul se susţinea singur. Avea partizani dar şi detractori pe măsură. Dintre cei care l-au iubit necondiţionat s-au numărat personalităţi

importante ale cinematografului românesc. Astfel, regizorul Andrei Blaier scria în revista Cinema: „Filmul „Nichita azi” e un prilej de meditaţie gravă, tulburătoare, despre poezie ca o condiţie de existenţă. Cu graţie şi infinită preocupare pentru cauza propusă autorul, Mihai Vasile, reuşeşte să te ducă alături de el, într-o călătorie-omagiu, ca un cortegiu prietenos şi deloc trist, spre ţărmuri de visare şi prodigioasă speculaţie filozofică, aşa cum au avut şansa să trăiască, în preajma poetului, cei care l-au cunoscut. Filmul „Nichita Azi” rămîne pentru mine, în întregul lui, o reuşită certă, un poem elegiac şi patetic pentru o mare dragoste.” Iar criticul Călin Căliman avea să remarce în „Almanahul superlativelor” editat de revista „Contemporanul” în anul 1987: „Două dintre filmele premiate sînt, însă, într-o selecţie strict subiectivă, cele mai bune din cele mai bune. Unul este „Nichita azi”. Un film în trei părţi, datorat unor tineri cineaşti ploieşteni de la Studioul de teatru şi film Echinox. Un omagiu de suflet adus amintirii şi poeziei lui Nichita Stănescu. Filmul nu şi-a propus o privire biografică sau monografică, şi nici memorizarea celor mai frumoase versuri ale poetului, pe care le avem cu toţii în inimă şi gînd. A vrut mai mult, a încercat să întrupeze poeziile în imagine. Riscantă tentativă, dar onoare curajoşilor! Filmul este însăşi lumea poeziilor lui Nichita, universul de simţire, de inspiraţie, de nelinişte al creatorului. Versurile, cuvintele ar fi fost redundante. Ele rămîn în film doar ca un ecou de glas al vîrstelor poetului materializate în imagini. „De ce ungi cu ulei de măsline ţeava pistolului?”. „Ca să fiu pregătit dacă izbucneşte din nou primul război mondial”. Din vîrsta de pe urmă se aude doar o întrebare-strigăt: „Cît mai avem ca timp, vă rog frumos? Cît mai avem ca timp, vă rog frumos?” Sau remarca la fel de entuziastă a criticului de film Valerian Sava: „Cum am putea oare să expediem fie şi în treacăt, printre cele cincisprezece filme propuse pentru premiul întîi, numai la una dintre cele zece categorii ale palmaresului (eseu-poem cinematografic) o lucrare cum e „Nichita azi”, marea revelaţie, după părerea noastră şi a altor membri ai juriului, a actualei ediţii a Festivalului şi nu numai a ei?" Momentul acesta a însemnat enorm pentru mine şi colegii mei de teatru. La fiecare nouă aventură în spaţiul spiritual al poeziei lui Nichita Stănescu, am ţinut cont de acest start. El era poarta prin care pătrundeam acolo. Mulţi ani am creat spectacole care se bazau pe texte din creaţia sa. Spectacolele cele mai memorabile au fost, însă, cele create după 1990, cînd speranţa noastră că ne va fi mai bine şi că vom putea crea mai liber era atît de puternică. Datorită acestei pasiuni, teatrul nostru a articulat un proiect de mari dimensiuni care este şi astăzi unic în teatrul din România şi care se cheamă „Teatrul poeziei”.

De-a lungul celor peste douăzeci de ani în cadrul acestui proiect au fost create spectacole care au plecat de la creaţia multor poeţi: Victor Hugo, Mihai Eminescu, Federico Garcia Lorca, Jorge Luis Borges, Geo Bogza, Ion Stratan, Lucian Vasilescu, Roland Ménard, Jacques Prévert şi alţii. „Bufonul şi Moartea”, spectacol care a avut premiera în anul 1995 este unul dintre ele. S-a jucat cîteva stagiuni atît acasă cît şi în diverse alte săli de teatru sau locuri unde se face teatru. În iarna anului 1998 am scris unul dintre cele mai tulburătoare scenarii pe texte din creaţia poetului. Spectacolul se numea „La multă vreme după potop” şi avea să schimbe definitiv percepţia noastră dar şi a publicului şi chiar a criticii de teatru despre oralitatea unei importante părţi din creaţia poetică a lui Nichita Stănescu. În primăvara anului 2003, studioul de film al Teatrului Equinox a terminat filmul „În zori Nichita trecea”, un poem cinematografic despre care presa din acea vreme scria că este un „omagiu dintre cele mai

emoţionante care s-au adus vreodată poetului Nichita Stănescu". Întristat de turnura neliniştitor de festivistă şi oficială pe care a luat-o festivalul pe care eu şi cei din generaţia mea l-am pornit în anul 1984, am decis că trebuie făcută o alternativă mai puţin scorţoasă la acesta. Astfel, în primăvara anului 2006 am inaugurat seria numită Festivalul artelor „Nichita la echinocţiu", festival care începe în seara echinocţiului de primăvară şi se termină în seara zilei de naştere a poetului. Unsprezece zile de spectacole, ateliere, recitaluri, vernisaje, lansări de cărţi şi de reviste, colocvii, proiecţii de film, gale ale tinerilor actori sau gale de fim scurt. Au avut astfel prilejul să participe la toate aceste manifestări ale spiritului, sub tutela princiară a poetului Nichita Stănescu, cîteva mii de tineri intelectuali, care au interacţionat cu artişti din multe zone ale artei, au creat teatru, film, dans, arte vizuale, au jucat în spectacole, au scris şi editat reviste, au făcut parte, cu alte cuvinte, din spiritul acestei uluitoare întîmplări care a fost şi este încă acest festival. În cadrul lui, Teatrul Equinox şi-a continuat aventura nichitiană, creînd în anul 2007 spectacolul „Ultima dimineaţă la Troia", unde spritul tragic al sfîrşitului războiului troian şi-a găsit o uluitoare rezonanţă în textele poetului. La ediţia a cincea a festivalului am scris pentru actorii mei un nou scenariu care s-a materializat în spectacolul „Măreţia frigului" şi care este, o spun cu bucuria dar şi cu tristeţea sentimentului unui capăt de drum, expresia deplină a ceea ce a însemnat pentru mine şi colegii mei de teatru şi film această aventură, această călătorie fascinantă şi epuizantă în interiorul fierbinte al creaţiei lui Nichita Stănescu.

Festivalul a mers mai departe, în ciuda faptului că în anul 2013, datorită unor decizii politice absurde şi arbitrare, Teatrul Equinox a trebuit să-şi închidă definitiv porţile. Nou înfiinţatul Centru Dramatic Mythos a preluat cu şi mai multă energie marile teme ale festivalului pe care, iată, l-a adus în pragul celei de a unsprezecea ediţii la fel de proaspăt, la fel de necesar, la fel de... nichitian.

...După premiera, în 1987, a filmului „Nichita azi", criticul şi publicistul Valerian Sava mi-a spus, cu uşoară tentă maliţioasă: „Ei, acum să te văd. Ce film o să mai faci după ăsta?" Şi remarca lui m-a urmărit multă vreme, ba, chiar mi-a creat mult inconfort, pentru că ea conţinea mult adevăr. Şi anume faptul că unele dintre filmele sau spectacolele mele dădeau senzaţia aceea de saţietate, de prea mult. Şi de fiecare dată mă obligam să o iau de la capăt, ca să văd dacă nu cumva mi-a scăpat ceva. Sentimentul acesta de nesiguranţă, de incertitudine a avut menirea să mă ţină treaz în aceste cîmpii magnetice, în mărăcinişul delicat dar real al metaforei, m-a pus în situaţia de a mă întreba dacă este adevărat dictonul italian „traduttore - tradittore", adică dacă nu cumva mă foloseam de textele maestrului doar pentru propriile-mi obsesii teatrale. Greu de zis dacă am făcut sau nu lucrul ăsta. Cert este că aceia care au văzut aceste spectacole s-au întîlnit cu spiritul maestrului. Au fost pătrunşi de acea venerare de care se bucură marile personalităţi. Pentru că, în fond, noi n-am făcut altceva decît ceea ce poetul a scris într-un laconic poem: „eu nu sunt decît o pată de sînge care vorbeşte."

Mihai Vasile
regizor

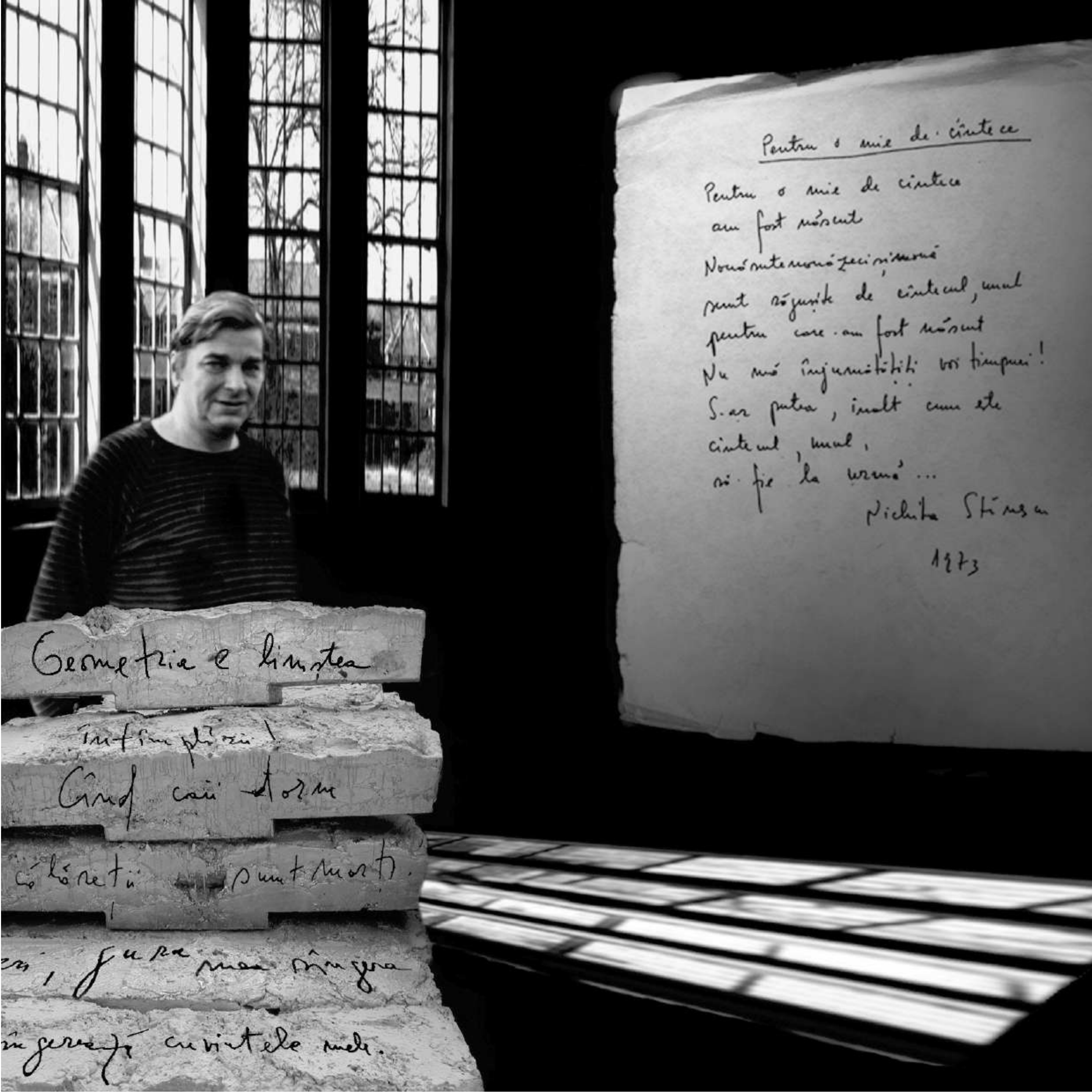
Pentru o mie de cîntece
Pentru o mie de cîntece
am fost născut
Nouăsutenouăzecișinouă
sunt rușinite de cîntecul, unul
pentru care am fost născut
Nu mă înjumătățiți voi timpuri!
S-ar putea, înalt cum este
cîntecul, unul,
să fie la urmă...
Nichita Stănescu
1973
Geometria e liniștea
întîmplării!
Cînd caii dorm
călăreții sunt morți.

NICHITA STĂNESCU

scurtă schiţă bio-bibliografică

• S-a născut la 31 martie 1933, în Ploieşti.

• Urmează, între 1940-1944, cursurile primare, primele două clase la Ploieşti, iar celelalte, la Buşteni şi la Vălenii de Munte, unde familia se refugiase din cauza bombardamentelor.

• Între anii 1948 şi 1952, urmează cursul superior la acelaşi liceu.

• Între 1952-1957, urmează Facultatea de Filologie (Limba şi literatura română), la Universitatea din Bucureşti.

• Debutează în ultimul an de facultate (1957), la "Tribuna" (Cluj, 17 martie).

• După absolvirea facultăţii, devine redactor la secţia de poezie a "Gazetei literare".

• Editorial, debutează în 1960, cu volumul "Sensul iubirii".

• În 1964, îi apare al doilea volum de versuri, "O viziune a sentimentelor".

• În martie 1965, cînd poetul împlinea 32 de ani, îi apare al treilea volum de versuri, "Dreptul la timp".

• După publicarea volumului "11 Elegii", apariţiile editoriale se succed într-un ritm alert: "Roşu Vertical", "Alfa", "Oul şi sfera".

• În 1969 îi apar volumele "Necuvintele" şi "Un pămînt numit România".

• În anul 1970 apare volumul "În dulcele stil clasic" şi selecţia de "Poezii" în colecţia "Cele mai frumoase poezii".

• În 1972 apare volumul de eseuri "Carte de recitire", cît şi "Belgradul în cinci prieteni" şi "Măreţia frigului - Romanul unui sentiment".

• În 1975, publică cea de a patra selecţie de autor - cea

mai amplă apărută în timpul vieţii, intitulată "Starea poeziei". Evenimentul cel mai important al anului rămîne atribuirea Premiului Internaţional de Poezie "Gottfried von Herder”. Decernarea premiului a avut loc la Viena, în aula Academiei Austriece de Ştiinţe, în luna mai 1976.

• În 1978 şi 1979, îi apar două volume masive de versuri: "Epica Magna" - pentru care Academia Română îi atribuie Premiul "Mihai Eminescu" cît şi "Opere Imperfecte".

• În 1980, Academia Suedeză îl nominalizează la Premiul Nobel alături de Odysseas Elitis, Max Frish, Léopold Sédar Senghor şi Jorge Luis Borges. Juriul îl preferă pe Elitis...

• La Timişoara, îi apare "Carte de citire, carte de iubire" (scrisă împreună cu Gheorghe Tomozei), versuri şi proză poetică pentru copii.

• În 1982 publică: "Respirări", volum de eseuri şi proze poematice, ilustrat cu desenele sale, cît şi "Noduri şi semne".

• În august, în Catedrala "Sfînta Sofia" din Ohrid - Macedonia, i se decernează "Cununa de aur" - marele premiu al Festivalului de la Struga. Trăieşte unul dintre cele mai fericite momente din viaţa sa.

• Spre sfîrşitul anului 1982, lucrează la "Antimetafizica", dictată lui Aurelian Titu Dumitrescu.

• Împreună cu criticul Alexandru Condeescu, lucrează la ediţia reprezentativă a operelor sale. (Cele două volume masive de versuri, intitulate "Ordinea cuvintelor", şi volumul de proze "Fiziologia poeziei" vor intra la tipar în 1984 şi vor apărea în anul 1985).

• Se stinge din viaţă la 13 decembrie 1983.

MAISON DES CULTURES DU MONDE
CENTRE FRANÇAIS DU PATRIMOINE
CULTUREL IMMATÉRIEL – C.F.P.C.I.
Premiera
eseului documentar
De la Paris
la Țipărești

miercuri, 21 martie
ora 18

după douăzeci de ani

expoziție de pictură

Vernisajul
expoziției
de pictură
a regizorului
Mihai Vasile

vaMir

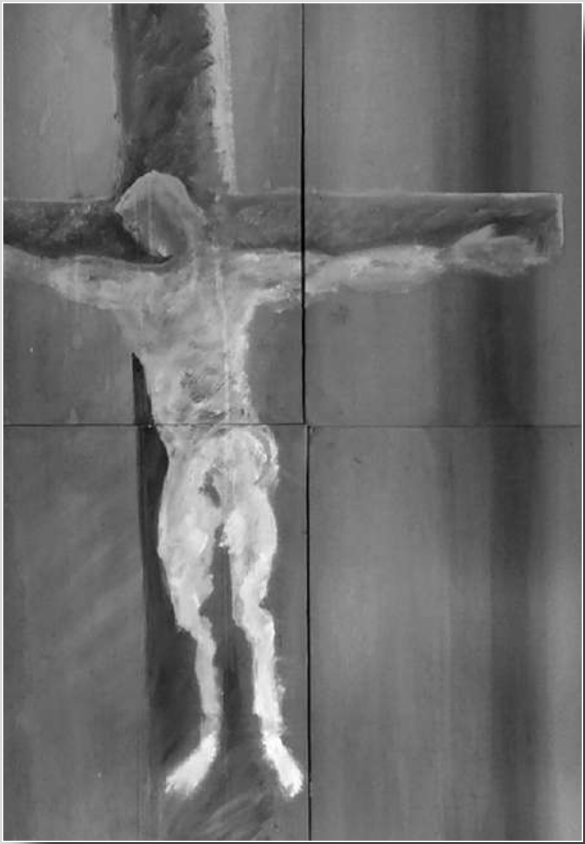

Anii 90...

- Arborele cosmic
- Răstignirea
- Ieșirea

În pagina următoare
• Pădure la Cocorăștii Mislii

Mihai Vasile ne-a obişnuit de-a lungul anilor cu fel de fel de surprize. În teatru, în literatură, în domeniul fotografiei artistice, așa cum ne-a surprins cu o serie importantă de expoziții care nu erau ale lui ci organizate de el, expoziții ale unor prieteni ai săi, plasticieni sau creatori în domeniul artelor vizuale.

Dar, vorbind despre cel care expune aici, în seara aceasta, trebuie spus că în urmă cu zeci de ani, Mihai a ucenicit în atelierele unor mari maeștri dintre care, numele cel mai de rezonanță pentru noi toți din această sală este Sabin Bălașa, căruia îi poartă un respect deosebit, iar această ucenicie pot spune că o s-o vedeți pe undeva, lăsîndu-și o amprentă în ceea ce face Mihai. Ceea ce ne propune el în seara aceasta este un lucru pe care l-a ținut în el timp de douăzeci de ani... Este-adevărat că el s-a manifestat, să spunem așa, în direcția exprimării plastice în domeniul decorurilor pe care le-a făcut pentru spectacolele sale de teatru pe care le-a prezentat publicului ploieștean și nu numai, dar pictura de șevalet a stat ascunsă în sufletul lui și a mocnit pînă cînd acum, în vara aceasta, a răbufnit ca un adevărat strigăt de eliberare, ca o erupție vulcanică, lucru pe care o să-l vedem în seara asta și o să fim cu toții surprinși. Dacă el a stat atîția ani, douăzeci, este clar că aceste lucruri s-au acumulat și le-a exprimat acum cînd a răbufnit, căci dacă ar fi pictat timp de douăzeci de ani zi de zi sau săptămînal aceste mici influențe nu s-ar mai fi simțit acum și ar fi fost niște lucruri trecute, și-atunci am fi găsit un Mihai pur și simplu curat și numai el, fără, să zicem, așa vreo idee de tendință de exprimare plastică din altă parte. Dar ceea ce mă interesează pe mine în mod deosebit, este ceea ce se întîmplă cu creația lui Mihai Vasile și anume faptul că văzînd lucrările sale, am observat că sînt două tematici clare care străbat expoziția aceasta, și anume peisajele și florile, iar în peisaje nu putem întîlni figuri umane (apar în picturile sale și cîteva personaje dar despre ele voi vorbi mai la sfîrșit). Peisajele sînt interesante pentru că sînt niște deschideri foarte largi dar care la un moment dat au și niște ecrane, unele dispuse de-a stînga și de-a dreapta și cu mici treceri către zări, ca niște porți; și spun asta pentru că-l cunosc pe Mihai de multă vreme și știu prin ce-a trecut el în ultimii ani și-mi dau seama că el a simțit nevoia de deschidere, de răbufnire, de libertate și din această pricină s-a apropiat și s-a deschis mult către peisaje, dar, psihologic, apar aceste porți prin care el a trebuit să treacă. Și nu întîmplător vorbim despre cerurile din lucrările sale care sînt de un albastru aproape nefiresc. Este un albastru care degajă lumină, care degajă nevoia de libertate. Este o lucrare care-mi place foarte mult în care este pictată o casă care, practic, dovedește liniștea pe care o regăsește în căminul lui. Dincolo de toate, acest albastru de care vorbeam și această deschidere către orizont și către lumină...

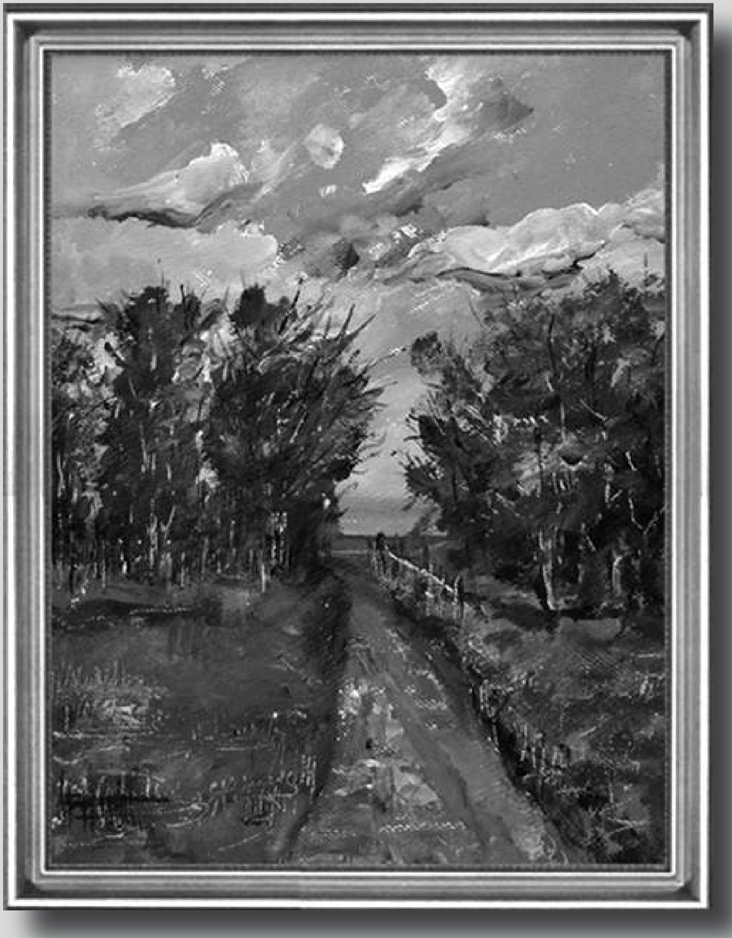

O altă temă este cea a florilor, care dovedește tot această deschidere către lumină, către libertate care l-a frămîntat și care-l frămîntă, iată, în continuare. Majoritatea florilor, chiar dacă sînt buchete puse în vaze sau nepuse în vreun vas, au tulpinele strînse la mijloc, lucru care sugerează tot ceea ce s-a întîmplat cu el pînă la această deschidere din această vară cînd, deodată, toate florile au înflorit, au explodat în toate părțile... Deci, cam acesta este Mihai Vasile cu ceea ce i s-a întîmplat lui în această vară, pînă acum cînd ne aduce sub ochi pictura lui.

Ultimul subiect al picturilor lui este cel al personajelor. Așa cum spuneam, nu prea apar personaje în picturile lui, dar sînt cîteva personaje care nu au o identitate clară; sînt niște personaje imaginare pe care Mihai și le-ar fi dorit lîngă el și să-l sprijine întotdeauna...

Valter Paraschivescu

Cocorăștii Mislii, 12 octombrie 2017

- Amiază în casa bunicilor
- Calul lui Iacob
- Case pe deal

joi, 22 martie
ora 10

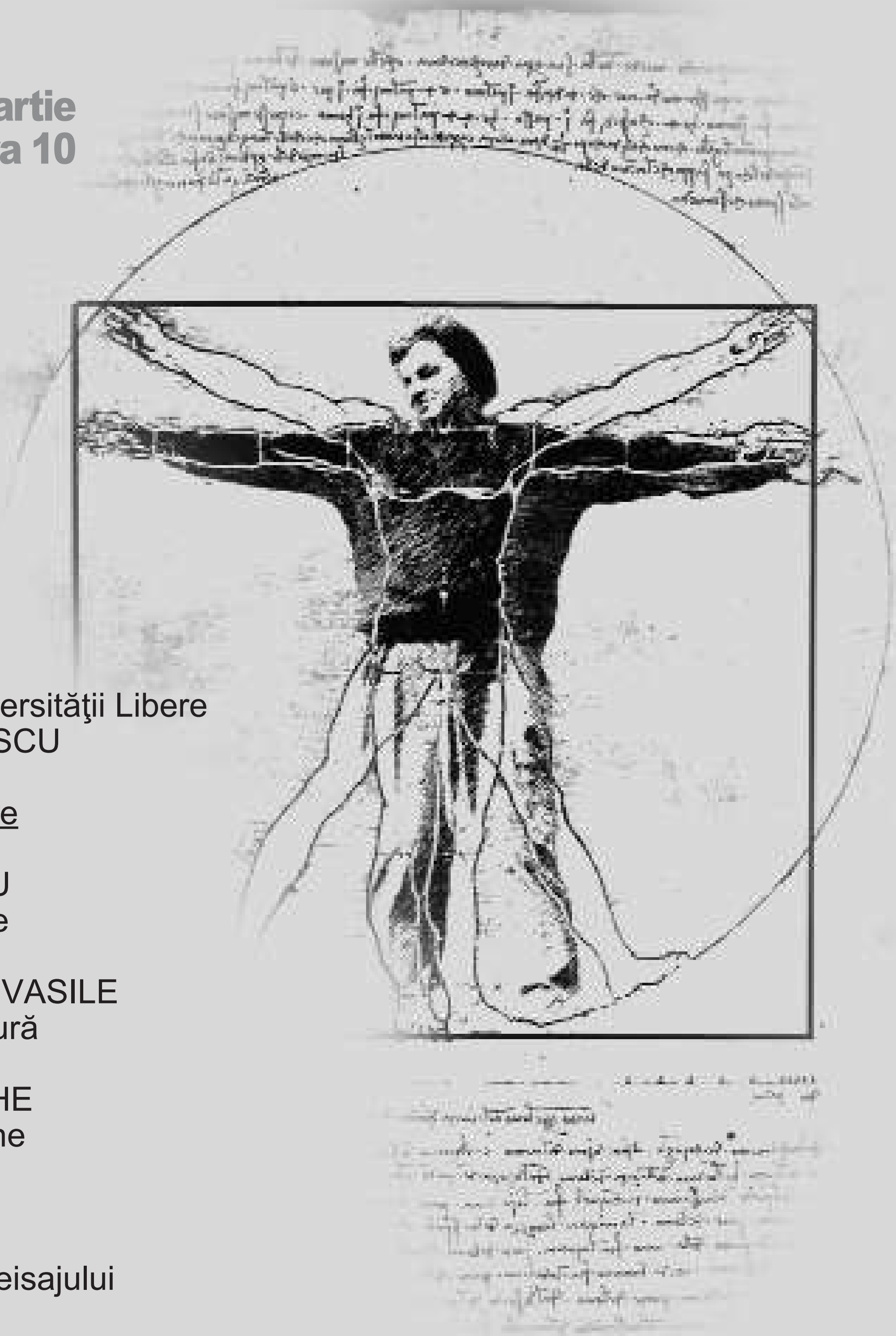

Deschiderea Universităţii Libere
NICHITA STĂNESCU

<u>Maeştrii de ateliere</u>

DIANA LEMNARU
atelierul de semne

DANA SÎNZIANA VASILE
atelierul de literatură

MIHAI GHEORGHE
atelierul de imagine

MIHAI VASILE
atelierul de teatru
atelierul de arta peisajului

joi, 22 martie
ora 18

în distribuție

Suzana Marin
Ion Streche
Luiza Buiac
Emilia Dan Vasile
Andreea Banu
Adriana Stoica
Cristian Neagu
Anca Stoica
Bogdan Nae

Poetul ca și soldatul

de **Nichita Stănescu**

un spectacol de
Mihai Vasile

POETUL CA ŞI SOLDATUL

Poetul ca şi soldatul
nu are viaţă personală.
Viaţa lui personală este praf şi pulbere.
El ridică în cleştii circumvoluţiunilor lui
sentimentele furnicii
şi le apropie, le apropie de ochi
pînă cînd le face una cu propriul său ochi.

El îşi pune urechea pe burta cîinelui flămînd
şi îi miroase cu nasul lui botul întredeschis
pînă cînd nasul lui şi botul cîinelui sunt totuna.

Pe căldurile groaznice
el îşi face vînt cu aripile păsărilor
pe care tot el le sperie ca să le facă să zboare.

Să nu-l credeţi pe poet cînd plînge.
Niciodată lacrima lui nu e lacrima lui.
El a stors lucrurile de lacrimi.
El plînge cu lacrima lucrurilor.

Poetul e ca şi timpul.
Mai repede sau mai încet, mai mincinos sau mai adevărat.
Feriţi-vă să-i spuneţi ceva poetului.
Mai ales feriţi-vă să-i spuneţi un lucru adevărat.
Dar şi mai şi, feriţi-vă să-i spuneţi un lucru simţit,

Imediat el o să spună că el l-a zis, şi o să-l spună într-aşa fel
încît şi voi o să ziceţi că într-adevăr el l-a zis.

Dar mai ales vă conjur, nu puneţi mîna pe poet!
Nu, nu puneţi niciodată mîna pe poet!

...Decît numai atunci cînd mîna voastră este subţire ca raza
şi numai aşa mîna voastră ar putea să treacă prin el.

Altfel ea nu va trece prin el, şi degetele voastre vor rămîne pe el,
şi tot el va fi acela care se va lăuda că are mai multe degete decît voi.
Şi voi veţi fi obligaţi să spuneţi că da,
că într-adevăr el are mai multe degete...

Dar e mai bine, dacă-mi daţi crezare…
cel mai bine ar fi să nu puneţi niciodată mîna pe poet.

...Şi nici nu merită să puneţi mîna pe el...

Poetul ca şi soldatul nu are viaţă personală.

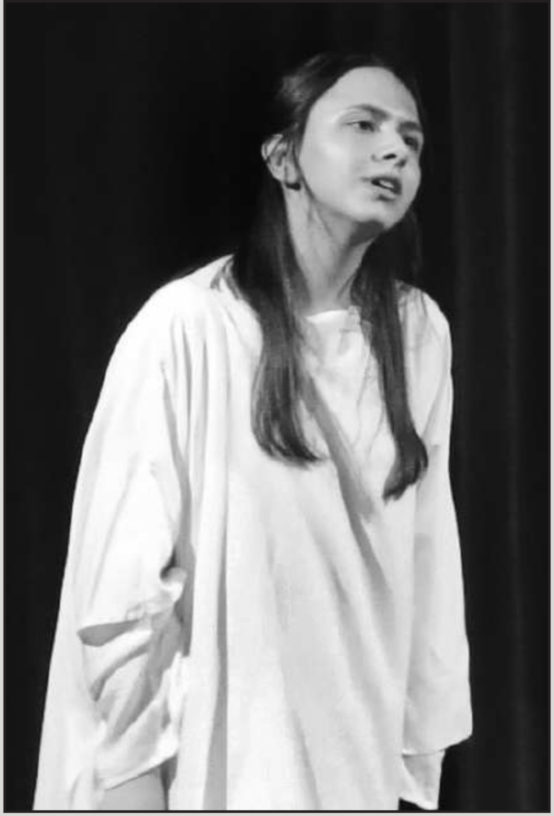
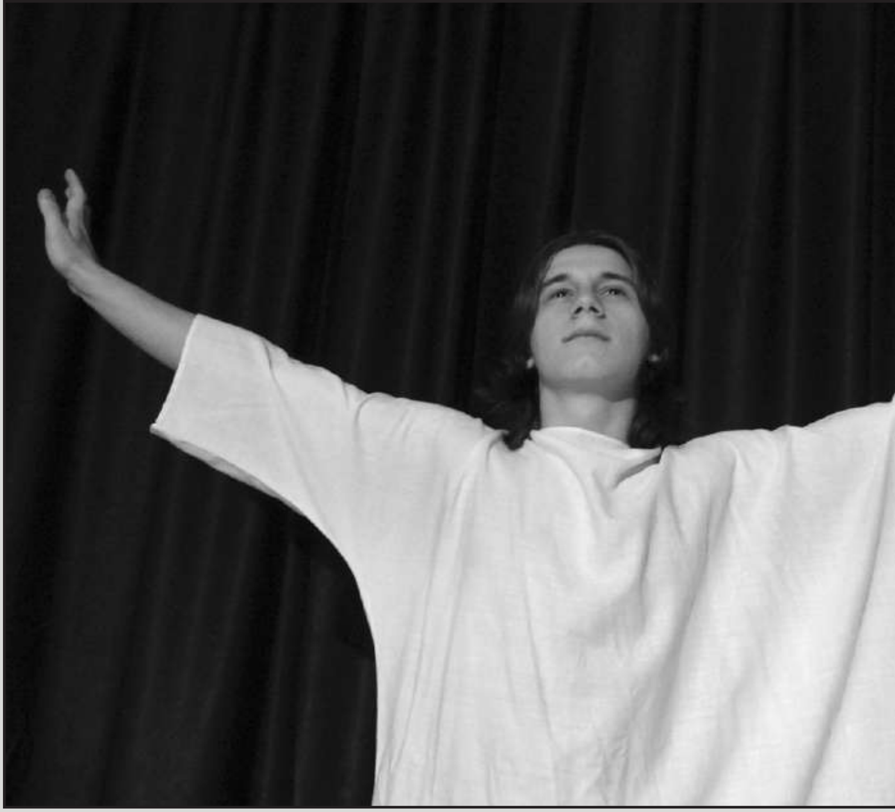

vineri, 23 martie
ora 18

Recital

Grupul

Fleur de lis

Iulian Anghel - chitară

Lavinia Opriș - oboi

Iulian Anghel, unul dintre vechii și statornicii prieteni ai teatrului nostru, propune de data aceasta o nouă abordare muzicală, adăugînd chitarei sale sonoritățile oboiului. Cu o prodigioasă carieră solistică dar și făuritor de grupuri muzicale, Iulian Anghel este pentru muzica contemporană un reper de necontestat. Absolvent al Universității Naționale de Muzică (Secția Pedagogie, 1999) cît și al Universității „Valahia" din Târgoviște (secția Chitară clasică, 2005), este astăzi profesor de chitară la Colegiul de Artă „Carmen Sylva" și la Palatul Copiilor din Ploiești. A concertat alături de filarmonici din țară sub bagheta unor importanți dirijori din țară și străinătate (Ilarion Ionescu Galați, Romeo Râmbu, Yukio Kitahara, printre alții) împreună cu muzicieni precum Marin Cazacu sau Ondin Brezeanu. Este autorul unor prelucrări pentru chitară a unor mari pagini din muzica universală, fiind totodată un împătimit al muzicii celtice și medievale. A participat ca solist sau în diverse formule de grup la majoritatea festivalurilor medievale din România dar și din străinătate (Italia, Cipru ș.a.)

Tînăra muziciană **Lavinia Opriș** s-a născut la Constanța la 12 ianuarie 1999 și în primii ani de școală a studiat pianul la Colegiul de Artă „Carmen Sylva" cu profesoara Amalia Secrețianu. Din clasa a V-a a trecut la clasa de oboi a profesorului Dănuț Bândilă. Pe parcursul anilor a cîștigat mai multe prestigioase premii la concursuri naționale și olimpiade școlare de gen. În anul 2014, ea a fost invitată de profesorul Iulian Anghel să cînte în duet pentru oboi și chitară în recitalul „D'ale chitarei", susținînd în această formulă și un memorabil „Recital de sînziene" pe scena Filarmonicii „Paul Constantinescu" din Ploiești. În anul 2017, obține Premiul I, alături de colegii ei, în formula unui cvintet de suflători de lemn, la Concursul Național de Interpretare Instrumentală „Aulodia" de la Brașov.

Un clasic al fotografiei românești:

David Friedmann

vernisajul expoziției de artă fotografică

sîmbătă, 24 martie
ora 10

prezintă:

Mihai Vasile
Florin Andreescu
Ioan Mihai Cochinescu
Vali Craina

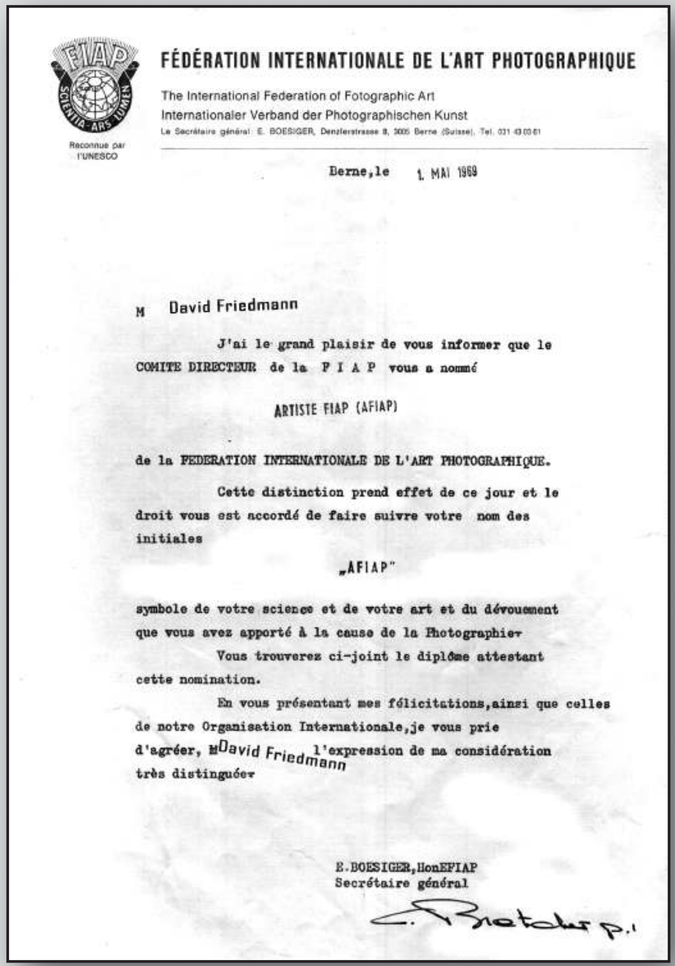

FIAP
SCIENTIA - ARS - LUMEN
Reconnue par l'UNESCO

FÉDÉRATION INTERNATIONALE DE L'ART PHOTOGRAPHIQUE

The International Federation of Fotographic Art
Internationaler Verband der Photographischen Kunst
Le Secrétaire général: E. BOESIGER, Denzlerstrasse 8, 3005 Berne (Suisse), Tel. 031 43 03 61

Berne,le 1. MAI 1969

M David Friedmann

J'ai le grand plaisir de vous informer que le COMITE DIRECTEUR de la F I A P vous a nommé

ARTISTE FIAP (AFIAP)

de la FEDERATION INTERNATIONALE DE L'ART PHOTOGRAPHIQUE.

Cette distinction prend effet de ce jour et le droit vous est accordé de faire suivre votre nom des initiales

„AFIAP"

symbole de votre science et de votre art et du dévouement que vous avez apporté à la cause de la Photographie.

Vous trouverez ci-joint le diplôme attestant cette nomination.

En vous présentant mes félicitations, ainsi que celles de notre Organisation Internationale, je vous prie d'agréer, M David Friedmann l'expression de ma considération très distinguée.

E.BOESIGER, HonEFIAP
Secrétaire général

David Friedmann nu este deloc ceea ce vrea să spună numele său, aparent misterios. Nu este şi nu a fost – atît cît l-am cunoscut noi, discipolii săi, un om „liniştit” (germ. fried – paşnic, liniştit). Şi-a construit, e drept, cu migală arta, a fost atent la fiecare detaliu din jur, aşa cum noi, cei mai tineri decît el, nu o prea făceam, a creat „locuri” în care arta fotografică să fie la ea acasă, a creat un sistem de relaţii inter-umane, care acoperea geografii impresionante (era în corespondenţă cu cei mai importanţi artişti fotografi ai lumii) dar, mai presus de toate a creat o şcoală. A făcut lucrul acesta neostentativ. Ne-am pomenit deodată că ne aflam în interiorul principiilor sale care fundamentau o artă, la care, aparent, toată lumea se pricepea. David Friedmann nu ne învăţa să „facem” o fotografie. Cred că mai întîi ne învăţa să privim. El însuşi cu o privire mereu scrutătoare, ne demonstra că un ochi în plus (cel al aparatului fotografic) nu înseamnă mare lucru dacă cel cu care eşti înzestrat nu „vede” ce şi cum trebuie. În jurul său gravitau nu numai oameni care făceau fotografie. Ca şi mine, erau şi alţi tineri artişti care învăţam rigorile bunului simţ de la un artist binevoitor, mereu în mişcare, căutător de noi teritorii pe care să-şi pună pecetea. Unii s-au prins în ameţitorul vîrtej al artei fotografice, alţii s-au dus direct şi au cerut Maestrului principiile, alţii au stat lipiţi de pereţi şi au privit spectacolul.

I-am văzut mai tîrziu fotografiile. Aproape că nu mai aveam curiozitatea asta. Îmi era suficientă lecţia…

Nu m-au şocat. Cel puţin aşa îmi aduc aminte că mi s-au părut prima dată. Spectacolul nu era la prima vedere. David Friedmann te lăsa să treci. Te lăsa, cu un zîmbet mucalit, să fii superficial. Fotografiile sale nu te trăgeau de mînecă pentru a-ţi atrage atenţia asupra lor. Am căzut şi eu în capcana asta… Totul se întîmpla pe urmă. După un timp. Cînd raporturile cromatice, profunzimile, luminile şi penumbrele te învăluiau, cînd materia se desfăcea în particule doar pentru a te desfăta, pentru a te răsplăti că nu te-ai grăbit să treci mai departe…

L-am văzut apoi în semiîntunericul laboratorului. Era stăpînul desăvîrşit al secretelor. Totul era un ritual. Nimic nu scăpa de sub control. Dacă atunci cînd era în platou sau în studio era neliniştit, fremătător, emoţionat (dar ce bine îşi ascundea toate acestea!), aici, în liniştea ceasului temporizator, şi a foşnetului cristalelor şi lichidelor misterioase care făceau posibilă apariţia imaginilor, aici David Friedmann devenea un spectacol al rigorii, al bunelor simţuri… Ne îngăduia rar în laborator, chiar dacă prezenţa noastră, a cîte unuia dintre noi, nu părea să-l perturbe.

Şcoala despre care vorbeam mai înainte se croia de la sine. O dată sau de două ori pe săptămînă ne aştepta la sediul Filialei Muntenia a Asociaţiei Artiştilor Fotografi, pe care a condus-o aproape două decenii. Aici mă atrăgea cu osebire colecţia revistei „Fotografia”, unde maestrul scria regulat, expunîndu-şi punctele de vedere, principiile, ciondănindu-se cu veleitarii sau analizînd cu rigoare lucrările vreunui tînăr artist fotograf.

A iniţiat salonul FOTOART, care a devenit, în cele patru ediţii ale sale, cel mai important salon de artă fotografică din ţară. Dar, poate, lucrul pentru care a făcut eforturile cele mai mari a fost ESEF-ul, singurul salon românesc de eseu fotografic, care a născut vii pasiuni, discuţii aprinse, în ceea ce priveşte noţiunea de eseu, polemici mai mult sau mai puţin amiabile, mai mult sau mai puţin clarificatoare…

...Cîţiva dintre noi, cei de atunci, au dus mai departe învăţăturile Maestrului, alţii au făcut un mic popas, o mică pauză de respiraţie, nu puţini sînt cei care au aplicat principiile în alte domenii ale artei. Cu toţii însă s-au „întregit” şi datorită acestei magice întîlniri cu David Friedmann. Pe ei îi mai ţin minte: Vali Craina, Ioan Mihai Cochinescu, Florin Andreescu, Stelian Grigore, Marius Georgescu, Adrian Creiţaru...

Acum, la vîrsta senectuţii, David Friedmann, retras din lume într-o singurătate nobiliară, nu-şi scrie memoriile, nu-şi admiră opera, nu spune bancuri cu activişti de partid (cu toate că povestirile sale despre ei sînt – acum – al naibii de savuroase). Doar ne mai aşteaptă să-i călcăm pragul sau să-i mai dăm un telefon…

Nici acum David Friedmann nu este un „liniştit”, aşa cum o sugerează numele său misterios…

Nici acum David Friedmann nu neglijează detaliile, le pune, adică, într-un colţ al memoriei sale pentru mai tîrziu…

Mihai Vasile

(Text apărut în decembrie 2004 în Almanahul INFO-TRANZIT/Atelier21, editat de Teatrul Equinox Ploieşti)

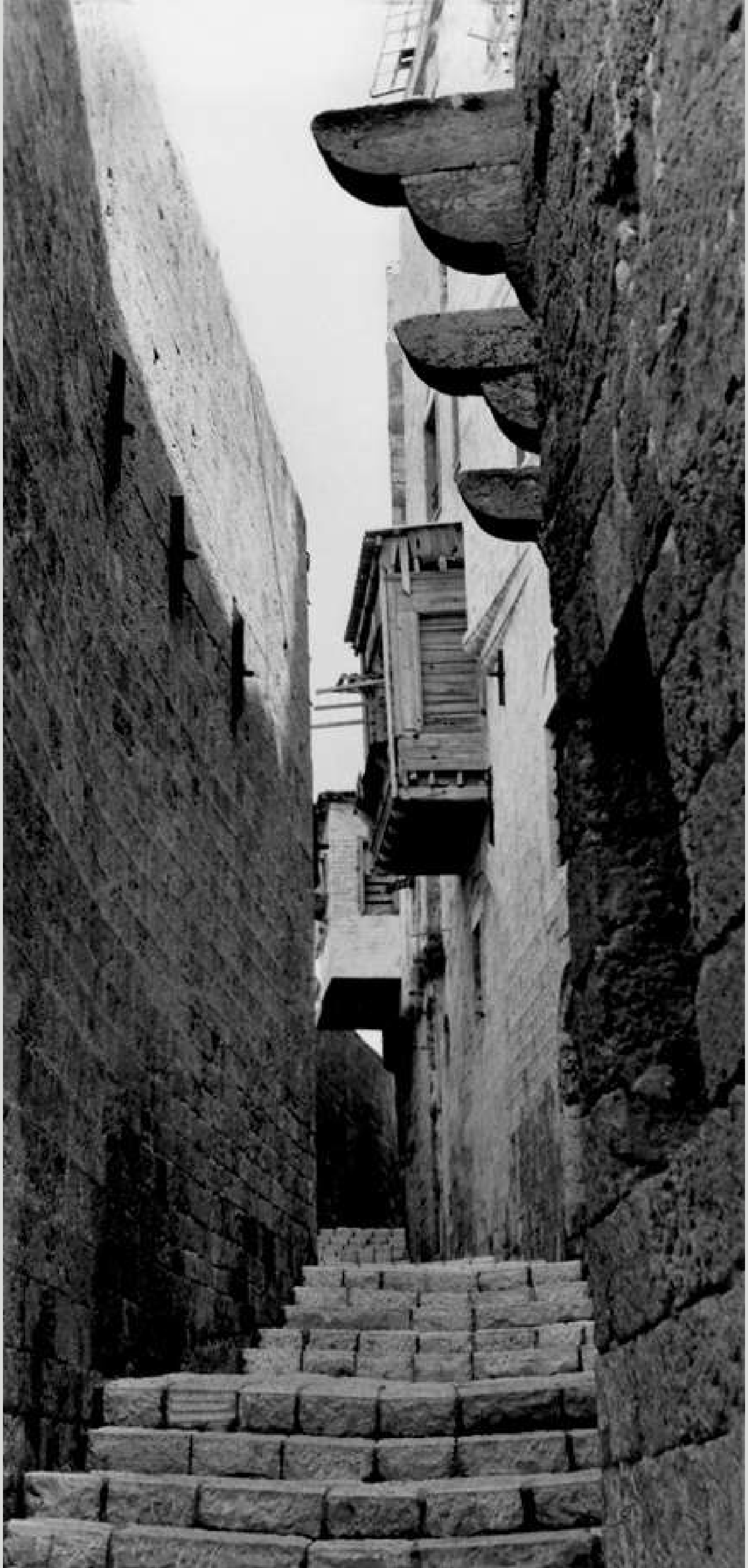

Maestru și discipol.
David Friedmann
și Mihai Vasile la
Muzeul de Artă
din Ploiești
în ianuarie 2005.
(Foto: Ioan Mihai Cochinescu)

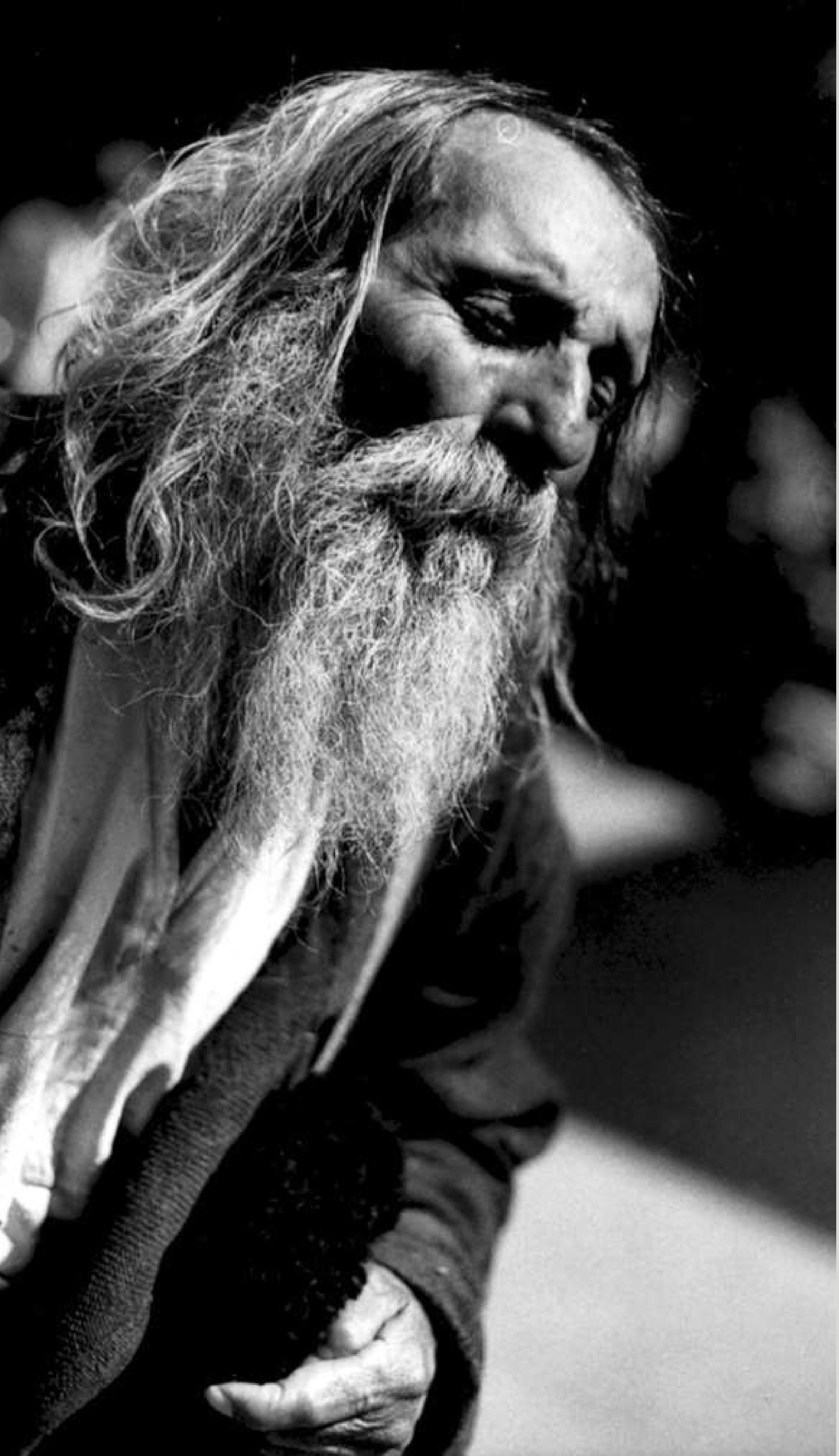

DAVID FRIEDMANN a fost unul dintre cei mai de seamă artişti fotografi români din a doua jumătate a secolului XX.

S-a născut la 10 mai 1927 în Ploieşti şi a murit la 17 iulie 2005, în acelaşi oraş.

Pe la vârsta de 35 de ani îşi descoperă pasiunea pentru fotografie, a cărei tehnică şi-a însuşit-o până la limitele perfecţiunii. Este cel dintâi care, în anii ’70 – ’80, a utilizat micro şi macro-fotografia în domeniul cercetării ştiinţifice cu ajutorul unui microscop performant, la Institutul de Petrol şi Gaze din Ploieşti, pentru analizarea eşantioanelor de oţel şi a altor aliaje utilizate pentru fabricarea sapelor de foraj.

Ca membru al Asociaţiei Artiştilor Fotografi din România (AAF), David Friedmann a participat la saloane naţionale şi internaţionale de fotografie, devenind AFIAP (Artist - International Federation of Photographic Art) iar la puțină vreme după aceea EFIAP (Excellence International Federation of Photographic Art). Pasiunea sa pentru detaliu l-a consacrat ca maestru al portretului, dar deopotrivă excela în peisaj şi eseu fotografic. A fost preşedintele filialei Muntenia a AAF.

În anul 2008 Teatrul Equinox din Ploieşti a organizat în Sala Orion a Palatului Culturii din Ploieşti o amplă expoziţie retrospectivă, în semn de preţuire şi omagiu pentru marele artist fotograf român.

Ioan Mihai Cochinescu

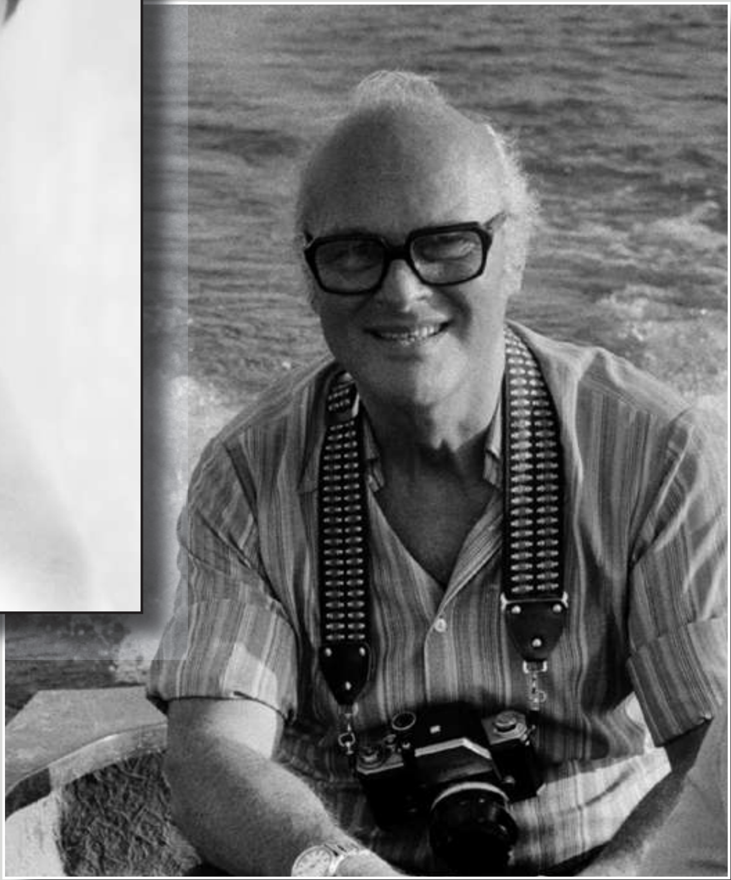

Foto: Florin Andreescu

EQUINOX HISTORY • FILMS

sîmbătă, 24 martie
ora 11,30

H (1985)

Cu:
Ionel Ivan
Dana Sînziana Vasile
Florina Dragomir
Cătălin Rădulescu

Imaginea și camera
Florin Andreescu

Scenariul și regia
Mihai Vasile

Nichita Azi (1987)

Cu:
Florina Dragomir
Ionel Ivan
Alexandru Guriță
Cătălin Rădulescu
Dan Bohor

Imaginea și camera
Florin Andreescu

Scenariul și regia
Mihai Vasile

Fericita pasăre și noi (2000/2008)

Cu:
Ion Streche
Suzana Marin
Dan Bohor
Bogdan Minculescu

Scenariul, regia, imaginea
Mihai Vasile

Oglinda (2001/2008)

Cu:
Ion Streche
Suzana Marin
Dan Bohor

Scenariul, regia, imaginea
Mihai Vasile

Cadru din filmul
Echinox
(1984)

Regizorul
Mihai Vasile
în platoul filmului
Nichita Azi
(1986)

Cadru din filmul
Echinox
(1984)

Am văzut, de curînd, un film al cineaştilor din Ploieşti intitulat aşa cum îşi semna poetul versurile dăruindu-le prietenilor, „Nichita Azi”.

Ştiam de intenţia colegilor mei, de la o întîlnire pe care o avusesem împreună cu prilejul unui concurs al filmului „de ficţiune”, unde am discutat, îndelung despre ficţiune, document, film jucat şi multe altele...

Am văzut, surprins şi bucuros, un film în care ficţiunea era imaginea ataşantă şi paradoxală a stării de poezie pe care o emana prezenţa poetului, căutată cu evlavie chiar, în însuşi misterul ei, sugerată prin asociaţii vizuale de mare expresivitate, în tonuri voit nesigure, subtil evocatoare, în impresii schimbătoare ce par, pentru o clipă, să cîştige contur, redevenind taină. Pluteşte în film o aură de veneraţie, ca într-un ceremonial, o mişcare continuă, ritualică, în jurul unor detalii obişnuite care devin, printr-o privire insistentă în unduiri armonice, într-un fel anume relevante, miraculoase. Ele nu se vor o ilustrare a versurilor marelui poet (de altfel, doar spre final se recită simplu, pios, o singură poezie a lui Nichita), ci o încercare de a-i urmări în deplină cuviinţă gîndul, de a păşi pe urmele fabuloasei sale fantezii, prin neobişnuitele legături între cadre, prin siluetări fulgurante şi insistente planuri generale a căror incidenţă, subtil şocantă, dă naştere unor semne-simbol, timpul fizic părînd că încremeneşte, dilatîndu-se, iar nemişcarea obiectelor dobîndind o voluptoasă nevoie de descifrare, eliberîndu-se parcă, de condiţia lor statică.

Filmul e un prilej de meditaţie gravă, tulburătoare, despre poezie ca o condiţie de existenţă. Cu graţie şi infinită preocupare pentru cauza propusă autorul, Mihai Vasile, reuşeşte să te ducă alături de el, într-o călătorie-omagiu, ca un cortegiu prietenos şi deloc trist, spre ţărmuri de visare şi prodigioasă speculaţie filozofică, aşa cum au avut şansa să trăiască, în preajma poetului, cei care l-au cunoscut.

Filmul „Nichita Azi” rămîne, însă, pentru mine, în întregul lui, o reuşită certă, un poem elegiac şi patetic pentru o mare dragoste.

Andrei Blaier
(regizor de film)
1987

Două dintre filmele premiate sînt, însă, într-o selecţie strict subiectivă, cele mai bune din cele mai bune. Unul este „Nichita Azi”. Un film în trei părţi, datorat unor tineri cineaşti ploieşteni de la Studioul de teatru şi film Echinox. Un omagiu de suflet adus amintirii şi poeziei lui Nichita Stănescu. Filmul nu şi-a propus o privire biografică sau monografică, şi nici memorizarea celor mai frumoase versuri ale poetului, pe care le avem cu toţii în inimă şi gînd. A vrut mai mult, a încercat să întrupeze poeziile în imagine. Riscantă tentativă, dar onoare curajoşilor! Filmul este însăşi lumea poeziilor lui Nichita, universul de simţire, de inspiraţie, de nelinişte al creatorului. Versurile, cuvintele ar fi fost redundante. Ele rămîn în film doar ca un ecou de glas al vîrstelor poetului materializate în imagini. „- De ce ungi cu ulei de măsline ţeava pistolului? - Ca să fiu pregătit dacă izbucneşte din nou primul război mondia”. Din vîrsta de pe urmă se aude doar o întrebare-strigăt: „Cît mai avem ca timp, vă rog frumos? Cît mai avem ca timp, vă rog frumos?”

Călin Căliman
(critic de film)
1987

Filmul **Nichita Azi** (1987)
Cadre din film și imagini din platou

Cu:
Florina Dragomir-Rădulescu
Ionel Ivan
Alexandru Guriță
Cătălin Rădulescu

Cadre din filmul **H** (1985)

Cu:
Ionel Ivan
Dana Sînziana Vasile

Cadre din filmul
Fericita pasăre și noi (2000/2008)

Cu:
Ion Streche
Suzana Marin
Dan Bohor
Bogdan Minculescu

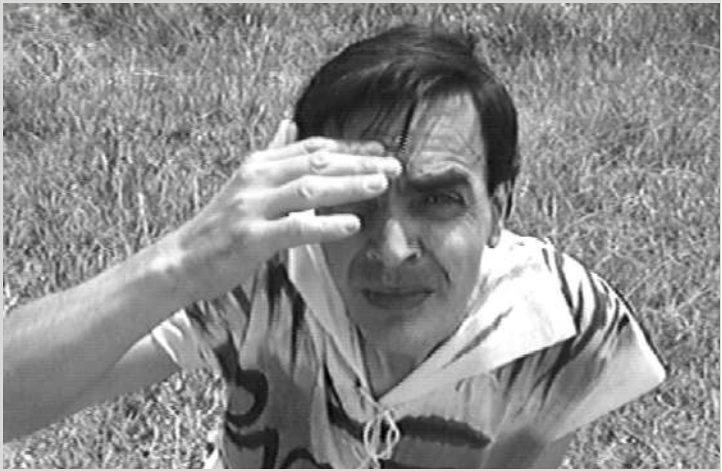

Cadre din filmul
Oglinda (2008)

Cu:
Dan Bohor
Suzana Marin
Ion Streche

Evocarea poetului **DAN DAVID**

Prezentarea volumului **VENIREA FIULUI** de Dan David,
apărut la Editura MYTHOS în anul 2015

Proiecția eseului cinematografic **AUTOPORTRET**
Texte de Dan David
Un film de Mihai Vasile

duminică, 25 martie
ora 10

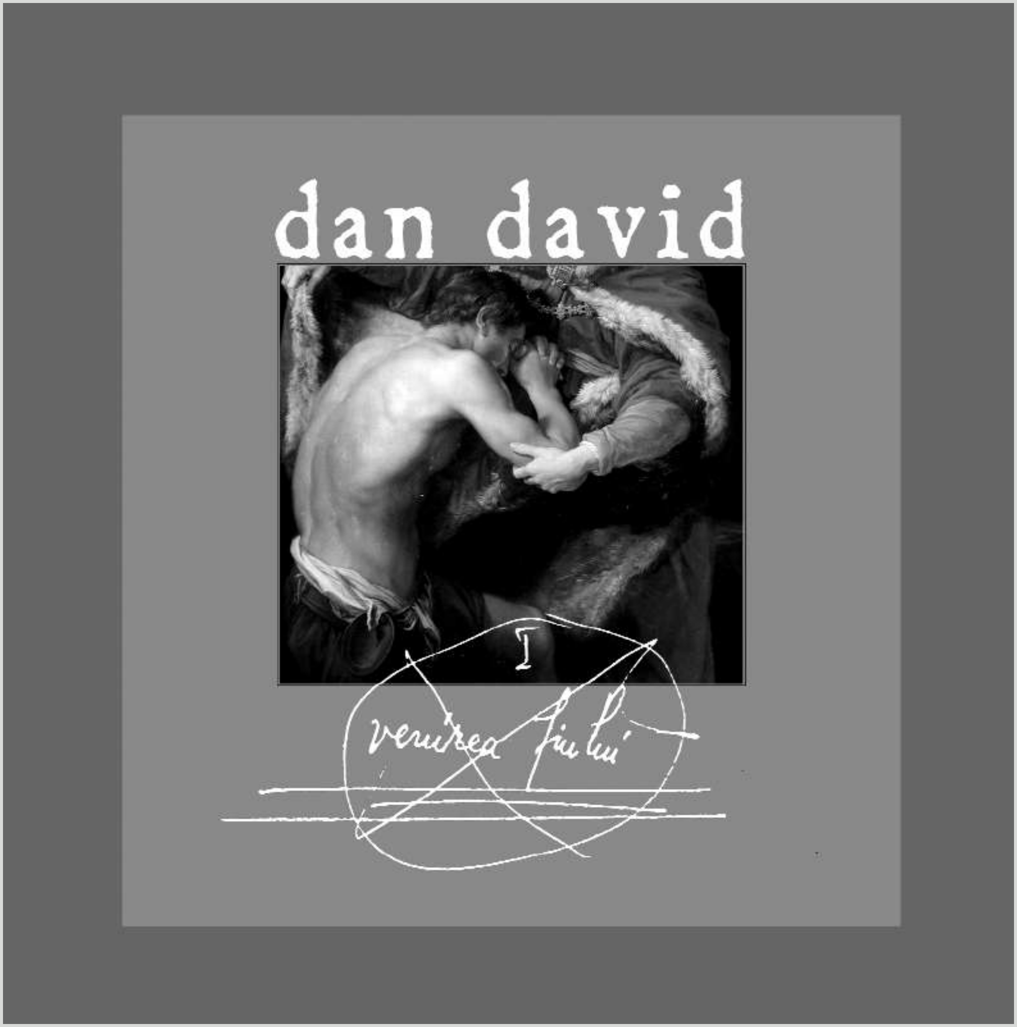

duminică, 25 martie
ora 11

Bunavestire

prima mare sărbătoare creștină
a primăverii

Prezintă

Florin Manole

scriitor și teolog

...să aprinzi o lumină cu altă lumină
spectacol-lectură de haiku tradițional japonez
în distribuție:
Suzana Marin
Luiza Buiac
Ion Streche
Andreea Banu
Adriana Stoica
Anca Stoica
Cristian Neagu
scenariul, scenografia și regia
Mihai Vasile
luni, 26 martie
ora 18

Am încercat să fac cîteva haiku-uri, ca și ceilalți poeți români, de altfel, cîteva haiku-uri în limba română, la început formal și după aceea mi-am luat seama, pentru că în haiku principal este spiritul și mai puțin forma, deci cîteva mici texte în spirit de haiku... Iată unul dintre ele:

Tu,
rază scurtă de stea oarbă.
După scris, tăcerea mâinii

Nichita Stănescu

PRIETENII LUI NICHITA STĂNESCU: Pictorul Sabin Bălașa

Proiecţia filmelor

Maestrul romantismului cosmic
Poemele luminii

de Mihai Vasile

marți, 27 martie
ora 12

Sabin Bălaşa „Meşterul Manole” (proiect de frescă)

Eu sunt stăpânul
lumii create de mine.
Nimeni nu poate fi
stăpânul unei lumi
pe care nu a creat-o el.

marți, 27 martie
ora 18

Zece ani de la premiera filmului

NEGUSTORUL DE AMINTIRI

Coproducție Televiziunea Română - Teatrul Equinox

Scenariul și regia - **Cătălin Apostol**
Director de imagine - **Mihai Pătrașcu**

În distribuție:

Mihai Vasile
Ion Streche
Suzana Marin
Liliana Bogdan-Băescu
Bogdan Stoicescu
Gabriel Petre
Andrei Dumitrescu
Alin Boeru
Alexandru Ferchiu
Diana Mihai Zamfirescu
Raluca Grigore

NEGUSTORUL DE AMINTIRI

Nicolae Dumitrescu
(2007)

În cadrul ciclului de selecţii video, iniţiat şi organizat de către Teatrul Equinox, a avut loc, recent, lansarea filmului artistic de mediu metraj „Negustorul de amintiri", realizat de TVR, cu concursul acestei serioase instituţii culturale ploieştene, aflată sub autoritatea Centrului Judeţean de Cultură. La prezentare au participat o parte dintre realizatori precum şi grupul de actori de la Teatrul Equinox, care asigură distribuţia filmului.

Potrivit mărturisirii autorului, tînărul regizor Cătălin Apostol, partea de consistenţă ideatică a scenariului a pornit de la un fapt real: un reporter TV înregistrează pe peliculă, într-un tîrg bucureştean, un ciudat pensionar care, alături de alte obiecte personale, încearcă să-şi vîndă şi cîteva fotografii de familie. Acest neverosimil gest a fost ca un declic, care a condus, ulterior, la transformarea faptului de viaţă în fapt artistic.

Fireşte că filmul are o traiectorie diferită, încarnînd povestea unui bătrîn profesor care şi-a pierdut, într-un incendiu, familia şi întreaga agoniseală. Ca în tragediile antice, această poveste se consumă într-o singură zi, interferînd elemente de sugestie, care creionează personalitatea eroului, şi trimite astfel, aluziv, spre cumplitul episod, care i-a devastat fiinţa. Marcat profund şi singur în durerea sa, el rămîne doar cu imaginea dezastrului şi cu unele obiecte de suflet, scăpate din iadul flăcărilor: cîteva cărţi de valoare, o mică statuetă de faianţă, o pipă, diplomele universitare şi tabloul de nuntă. Şi le adună precipitat, pe toate, într-o geantă, cu gîndul să le înstrăineze, pentru a se elibera de obsesie, şi apoi pleacă, parcă pe ultimul drum, copleşit de suferinţă. În spaţiul improvizat în marele hol al Şcolii de Arte, la care îşi aducea copila la cursurile de vioară, nu reuşeşte să vîndă mai nimic, dar răspunde, fără convingere, interesului cumpărătorilor de ocazie. Este ultima lui înfrîngere căreia îi urmează decizia finală, marcată, cinematografic, de o subtilă ambiguitate.

În film, restriştea sa sufletească se conjugă admirabil cu atmosfera în care trăieşte – acum un fel de palat în degradare sau în reabilitare, în care şi-a găsit temporarul adăpost, cutreierîndu-l în disperare. Cadrul general, creat sau natural, se intersectează, pînă la totală identificare, cu starea personajului, aparatul de filmat glisînd de la tuşele precise ale ambientului derizoriu la figura răvăşită de suferinţă a profesorului.

Filmările, ce par a fi executate dintr-o bucată, aproape reporter923iceşte, sînt de fapt cheia emoţiei cinematografice, apte să comunice sentimentele şi să dea greutate mesajului, condensîndu-i emoţiile. Cadrarea exactă şi racurçi-urile complementare creează o alternanţă, bine calibrată de stări, în acest fel izbutind să suplinească subiectul narativ şi

firească despovărare de amănunte a dialogului. Dincolo de cuvinte, aparatul de filmat vede golul imens care se cască, precum o prăpastie, în sufletul personajului, adîncind singurătatea care-l împinge spre deznodămînt.

Pe un fond muzical bine ales, subliniind corespondenţele erou-mediu, durerea mută este alimentată de succesive flash-back-uri care poartă în ele, ca un leit-motiv, consistenţa simbolică a două imagini revelatoare: un rug în flăcări, în jurul căruia dansează hipnotic mama şi fiica, şi tabloul de nuntă. Lor li se adaugă, secvenţial, cuplul mamă fiică, aşezate la masă, operatorul stăruind asupra ochilor larg deschişi şi întrebători ai copilului, care pot justifica gestul final al tatălui său. Este, de bună seamă, amintirea care ucide, dar reprezintă, totodată, imaginea-forţă a filmului care îl îmbogăţeşte sintetizator şi înnobilează expresia, marcîndu-i mai net substanţialitatea sensurilor.

Produs, aşadar, de TVR, în colaborare cu Teatrul Equinox şi turnat în Ploieşti şi, parţial, la Cocorăştii-Mislii, filmul se susţine şi se articulează convingător prin prestaţia actorilor acestui teatru. Disponibilitatea şi prospețimea lor, ca şi bucuria de a se afla, încă o dată, în faţa aparatului de filmat, îi încarcă de energie, conferind personajelor credibilitatea necesară, chiar dacă, acolo unde scenariul filmului cere lucrul acesta, unele dintre ele sînt abia schiţate.

În rolul principal, al bătrînului profesor, se detaşează polivalentul artist Mihai Vasile, mentorul Teatrului Equinox. Deşi nu-l regăsim decît arar în ipostaza de actor, în filmele proprii sau pe scenă, el reuşeşte acum să dea viaţă unei partituri dificile care-i solicită la maximum trăirile. Numai experienţa şi cultura sa i-au permis să confere rolului dimensiunea caracterologică adecvată, reprimîndu-şi atent dinamismul şi exuberanța specifice naturii sale, pentru a putea astfel purta mai bine povara personajului. Trebuie spus însă că, în concepţia regizorului Cătălin Apostol, pentru acest personaj era vizat maestrul Constantin Codrescu, care, din motive diverse (în principal administrative), nu a întrupat acest personaj. De aici, probabil, rezultă şi îmbătrînirea excesivă pe care a dat-o regizorul personajului, care, în fond, nu a făcut altceva decît să dovedească influenţa unui fapt de viaţă asupra parcursului unui individ, care nu este neapărat împovărat de ani ci, mai degrabă, de propriul destin.

În celelalte roluri, prezenţe demne de reţinut au avut actorii: Ion Streche (portarul Şcolii, om cu tabieturi, care vede şi ştie multe, dar nu spune), Suzana Marin (o „perfectă” femeie de serviciu, clevetitoare și nemiloasă), Liliana Bogdan-Băescu (directoarea Şcolii, plină de prestanţă, comunicativă şi înţelegătoare). Siguranţa gestului şi firescul rostirii le-au confirmat acestora buna reputaţie de lideri ai trupei. Lor li s-au alăturat: Bogdan Stoicescu, Gabriel Petre, Diana Zamfirescu-Mihai, Raluca Grigore.

Cu acest film, realizat în coproducţie, Teatrul Equinox şi-a mai adăugat o reuşită şi, astfel, a mai urcat o treaptă în stima publicului.

Mihai Vasile și Cătălin Apostol într-o pauză de filmare

miercuri, 28 martie
ora 18

în distribuţie

Suzana Marin
Ion Streche
Emilia Dan Vasile
Luiza Buiac
Andreea Banu
Adriana Stoica
Anca Stoica
Cristian Neagu
Bogdan Nae

Fiinţa Umbrei

... Un spectacol despre care este foarte greu să scrii. Este foarte greu să-l comentezi în termeni obişnuiţi sau de specialitate, orice criteriu critic căzînd fără argumente în faţa a ceea ce se desfăşoară sub ochii noştri timp de aproape o oră. Cine a urmărit, fie şi doar din cînd în cînd, ambiţiosul proiect „Teatrul mitologiei româneşti", văzînd cel mai recent spectacol, îşi poate imagina imensul efort de cercetare şi documentare care a dus la finalizarea acestei etape a proiectului... Această „carte de poeme" s-a scris aproape instantaneu în faţa noastră, aducîndu-ne simţurile mai aproape de ceea ce putem numi trăirea totală a unui sentiment.

Plecînd de la conceptul nichitian, potrivit căruia se poate face un poem cu cîteva obiecte şi un sentiment, regizorul şi scenaristul Mihai Vasile, pro-pune un joc deloc „intelectual" - cum afirma chiar domnia sa. Mai degrabă jocul este unul al refacerii drumului fiecăruia dintre noi către bunele noastre origini, către acele spaţii vibratorii unde nu mai contează „cultura generală" ci felul în care orice om este dispus să recepteze opera de artă. Dincolo de ineditul fiecărei puneri în scenă din acest proiect-program, spectacolul acesta pune puternic în lumină accentele sonore ale unei lumi cu care eşti confruntat şi care pare de mult adormită în fiecare dintre noi: adevărata lume a strămoşilor noştri. Cuvintele par stranii. Sînt, pe rînd, cunoscute şi necunoscute. Denumesc sau, din contra, contrariază şi par a nu defini nimic concret. Ima-ginile se succed raportate la cîntece şi incantaţii, la sunete scoase din instrumente stranii care atîrnă de un fel de rastel şi la care Mihai Vasile… cîntă. Nu mai puţin spectaculoase sînt evoluţiile actorilor. Ceea ce practică ei aici, în acest spectacol, depăşeşte obişnuitul în teatru. Rar se poate auzi pe o scenă de teatru din România un registru sonor atît de variat şi profund, atît de adevărat.

Virginia Soare

Am cunoscut lumea miraculoasă a acestei minunate ţări prin spectacolul TORNA UMBRA.

Am discutat îndelung cu realizatorul acestui spectacol, regizorul Mihai Vasile, despre ceea ce am văzut şi auzit, am pătruns în detaliile acestei reprezentaţii mai mult decît teatrale, am analizat apoi spectacolul cu prietenii mei care m-au însoţit la această vizionare, am revăzut cu ochii minţii gesturi şi sunete arhetipale şi am tras o concluzie tulburătoare: acest spectacol atinge pe alocuri perfecţiunea. Pare un cuvînt riscant, atîta timp cît sînt convins că perfecţiunea nu există, dar nu-mi pot reţine admiraţia faţă de această abordare extraordinară a unor teme general-umane, venite dintr-o lume pe care am recuperat-o ca fiind şi a mea, acea lume a începuturilor, cînd cuvintele, sunetele, gesturile, obiectele, culorile, lumina şi întunericul, emoţiile şi sentimentele erau aceleaşi pentru orice fiinţă umană de pe pămînt...

N-am avut niciodată o astfel de stare în faţa unei opere de artă. Regizorul şi actorii ne-au proiectat în această lume a arhaicului cu o uşurinţă şi cu o ştiinţă de-a dreptul impresionante.

André Rolfo (Franţa)

joi, 29 martie
ora 18

PRIETENII LUI NICHITA STĂNESCU: dramaturgul Dumitru Solomon

Dramaturg, critic teatral și eseist, Dumitru Solomon face parte din acea specie rară a intelectualului rafinat, diplomat, cu un fin simț al umorului. E drept, îl ajuta, pe lîngă cultura sa vastă și înfățișarea nobiliară, cu vocea gravă, liniștită dar cu privirea aceea vulturească, deschisă, scrutătoare.

S-a născut la Galați, la 14 decembrie 1932.

În anul 1955, a obținut licența în filologie română la Facultatea de Limbă și Literatură Română a Universității din București cu o teză despre teatrul lui Camil Petrescu. Între 1955-1962, devine redactor al *Gazetei literare* apoi șef de departament la *Luceafărul*, și ulterior director al revistei *Teatrul*, devenită după 1989, *Teatrul, azi*, unde rămîne pînă la desființarea publicației în anul 1998, cînd Ministerul Culturii și-a retras sprijinul financiar. A devenit apoi director al revistei *Scena*, publicată între anii 1998-2001 de trustul Media Pro. A deținut o rubrică săptămînală în revista *Dilema* în care a radiografiat cu ironie și luciditate peisajul mass-mediei românești.

După propriile-i mărturisiri a început să scrie teatru aparent dintr-o joacă pe care i-a propus-o celui mai bun prieten al său, Marin Sorescu, nici el, la vîrsta acestui joc, un dramaturg, ci un poet de abia la ora debutului. Au scris împreună cîteva exerciții teatrale nefinalizate, mărturisind că au făcut lucrul acesta pentru că la vremea aceea, a anilor 60 din secolul trecut, scenele teatrelor din România erau invadate de texte proletcultiste, sovietice sau românești, iar tinerii autori români erau absenți cu desăvîrșire de pe afișele teatrelor. De altfel, din perioada aceea datează și piesele sale de teatru scurt, scrise în cheia teatrului absurdului, piese care l-au propulsat aproape instantaneu în lumea dramaturgilor români.

Dumitru Solomon a avut o relație privilegiată cu Teatrul Equinox. Adus de un prieten comun să vadă felul de a exista în artă a acestui teatru, a fost atît de surprins de modalitățile de expresie scenică ale artiștilor de aici, încît la o săptămînă după vizită a scris un îndelung articol în revista Contemporanul despre această vizită, lansînd atunci, pentru prima dată, sintagma „Fenomenul Equinox”.

Vizitele sale, unele neanunțate, la repetițiile mele, discuțiile uneori îndelungi și aplicate despre teatrul contemporan și rosturile lui, m-au apropiat de această extraordinară personalitate a culturii românești. În anul 1989 i-a apărut la Editura Albatros, *Desene rupestre*, o culegere de teatru scurt și… foarte scurt, pe care a vrut să pună o dedicație pentru mine. Își propusese lucrul acesta pentru că se întîlnise cu piesele sale de tinerețe în punerile mele în scenă din anii 80 - avea să-mi mărturisească mai tîrziu și își dorea, astfel, să-mi mulțumească pentru curaj dar și pentru viziunea mea asupra acestor minunate texte. Din păcate lucrul acesta n-a fost posibil, editura (sub imperiul cenzurii comuniste în chiar anul în care avea să cadă…) a trebuit să îi refuze atît această dedicație cît și portretul de pe coperta a patra a cărții.

L-am reîntîlnit ultima dată la un festival de teatru la Arad. Avea același tonus, aceeași alură nobiliară, aceeași bucurie a revederii.

S-a stins din viață la 10 februarie 2003, lăsînd în urmă o operă variată și plină de înțelesuri…

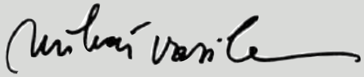

Maria Ionescu • Daria Negulescu • Alexandra Alexiu
Clara Ciocan • Mălina Manole • Theodor Cucu • Bianca Nedelcu
soluția adecvatică
de Dumitru Solomon
adică:
Maria
Daria
Alexandra
Clara
Mălina
Theodor
Bianca
un exercițiu scenic de
Mihai Vasile

vineri, 30 martie • ora 18

Conferința

Prieteni în Cîmpiile Elizee: Federico Garcia Lorca și Nichita Stănescu

susținută de regizorul **Mihai Vasile**

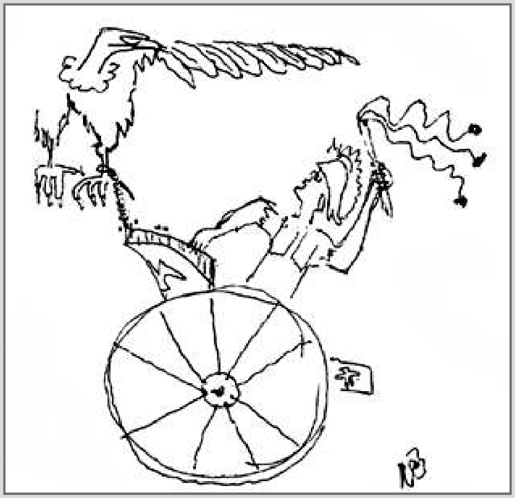

Desene de Federico Garcia Lorca și Nichita Stănescu

Nichita Stănescu
și
Federico Garcia Lorca
- întîlnire în Cîmpiile Elizee.

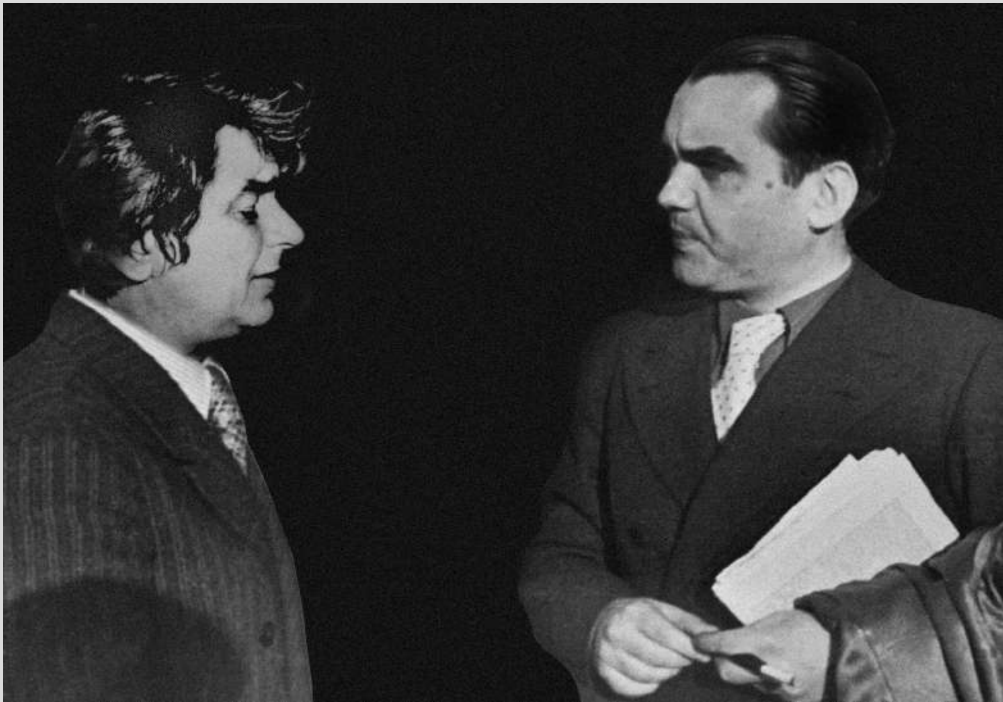

la orele cinci spre seară
federico garcia lorca
un spectacol de mihai vasile
în distribuţie
Suzana Marin
Ion Streche
Luiza Buiac
Andreea Banu
Adriana Stoica
Cristian Neagu
Bogdan Nae

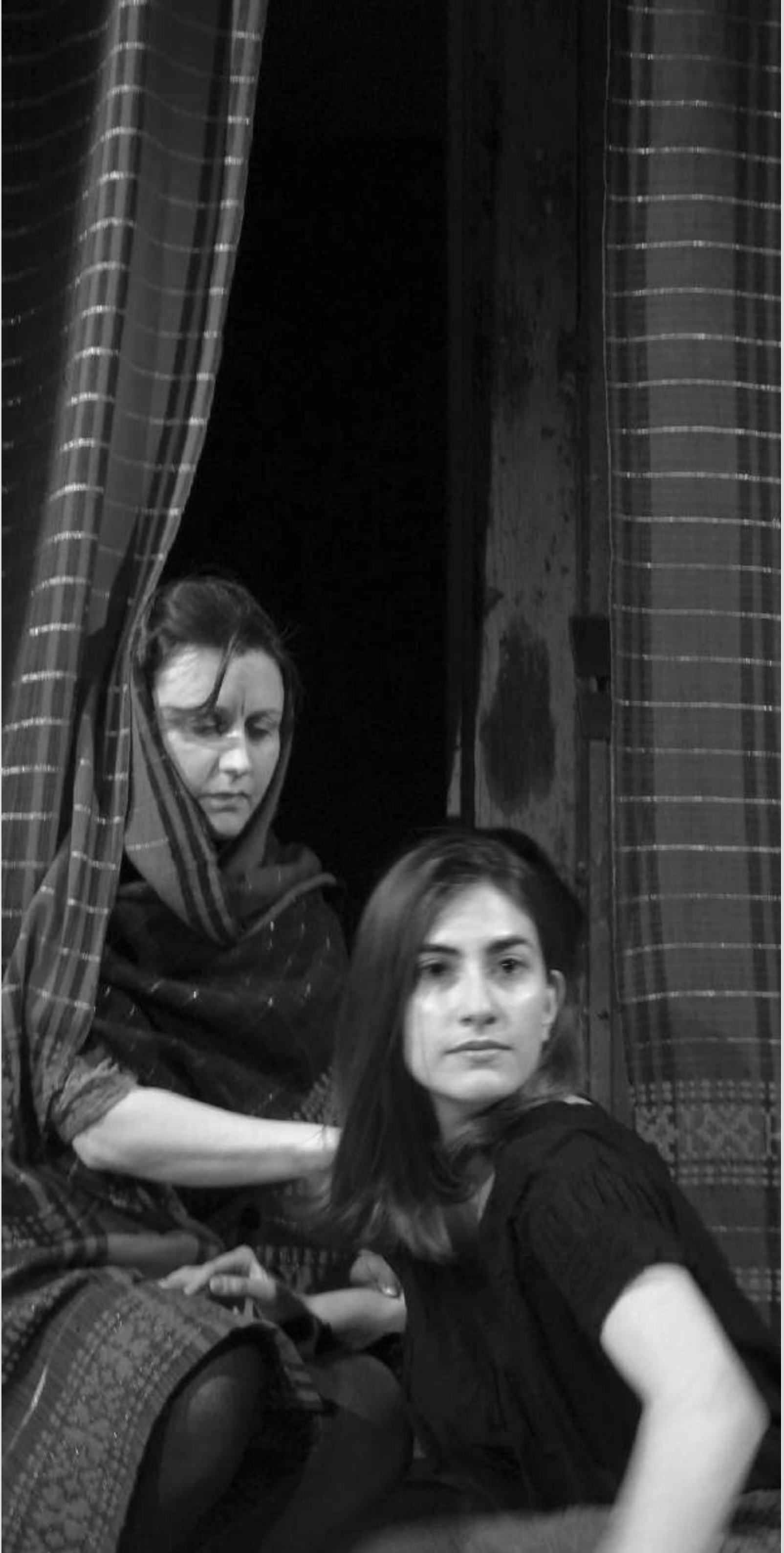

vineri, 30 martie • ora 10

Închiderea sesiunii de ateliere a Universităţii Libere
NICHITA STĂNESCU

vineri, 30 martie • ora 12

Prelegerea „Anatomia lui A" susținută de prof. dr. **CHRISTIAN CRĂCIUN**

vineri, 30 martie • ora 12,30

Proiecţia filmului **Măreția frigului**
(după spectacolul de teatru cu acelaşi
titlu de Nichita Stănescu)
Director de imagine - Mihai Gheorghe
Scenariul, scenografia şi regia -
Mihai Vasile

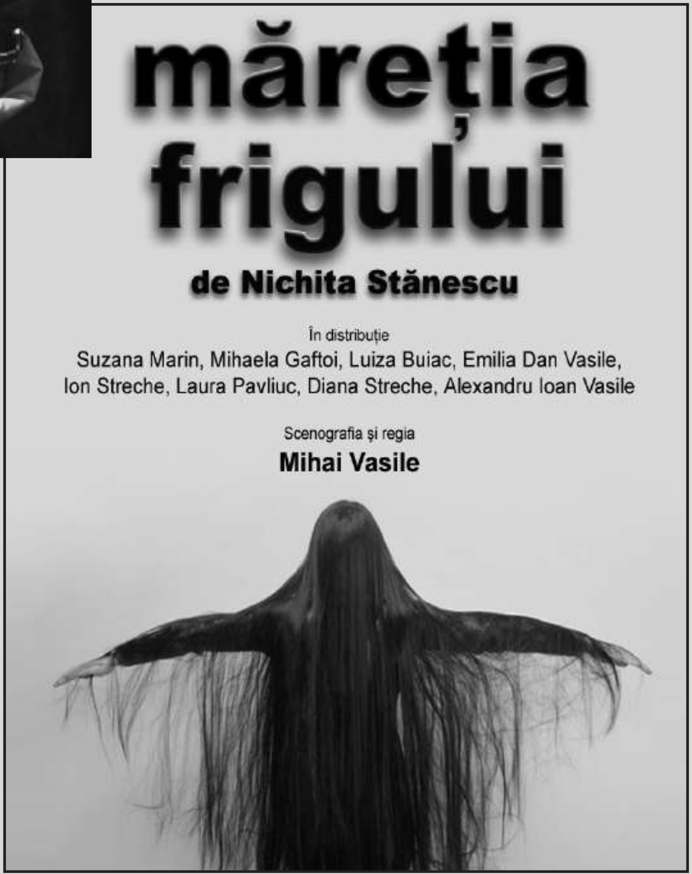

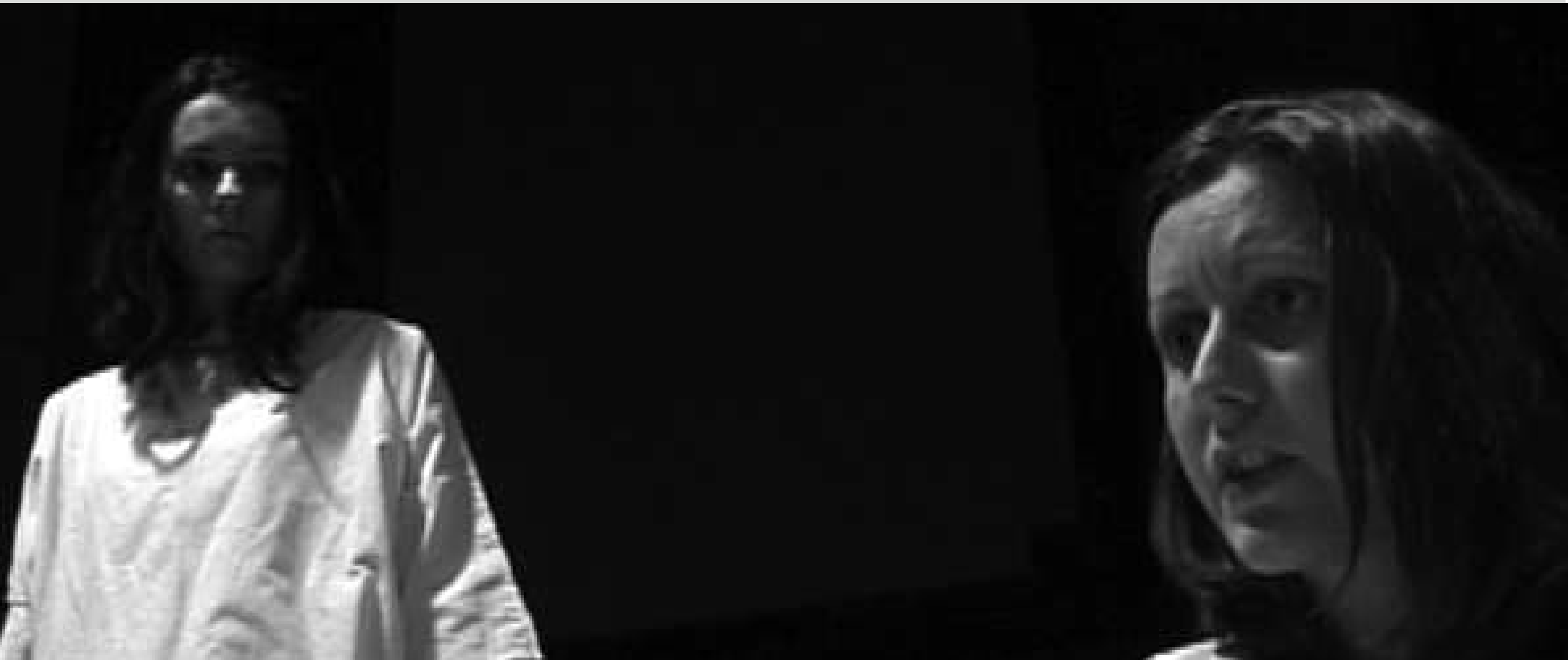

Maeștrii de ateliere

• Diana Lemnaru • Dana Sînziana Vasile
• Mihai Gheorghe

Acasă

Mă-ntorc în mijlocul nopții ca un cal
și lepăd de pe mine călărețul mort
și șaua plină de umbră veche de la sînge
o scutur în pămînt
Mă rog de codri și cu precădere de stejar
ca să mă-ncalece pe mine, calul lui.
— Ești de pămînt, mă roibule, m-a întrebat
— Sînt de pămînt, mă arbore, i-am zis.

Nichita Stănescu

FESTIVALUL ARTELOR

NICHITA LA ECHINOCȚIU

21 - 31 MARTIE 2019

EDIȚIA A 14-A

CONSILIUL
JUDEŢEAN
PRAHOVA

CENTRUL
JUDEŢEAN
DE CULTURĂ
PRAHOVA

CENTRUL
DRAMATIC
MYTHOS
PLOIEŞTI

În această ediţie...

...au scris pentru dumneavoastră:
Nichita Stănescu,Lucian Vasilescu, Matei Călinescu, Samuel Beckett, Mihai Vasile, Magdalena Ghica, clasicii haiku-ului japonez: Masaoka Shiki, Matsuo Bashō, Yosa Buson, Enomoto Kikaku, Kobayashi Issa

...vor juca pentru dumneavoastră: actorii Centrului Dramatic Mythos - Suzana Marin, Ion Streche, Luiza Buiac, Emilia Dan Vasile, Ana Marin, Alexandra Andrei, Amelia Frînculescu, Andreea Militaru, Cristian Neagu, Andrei Vasile
și elevi ai claselor de actorie de la Şcoala de Arte Ploieşti

...va expune artă plastică pentru dumneavoastră:
Mihai Vasile

...a pus în scenă pentru dumneavoastră:
Mihai Vasile, Emilia Dan Vasile

...au făcut film pentru dumneavoastră:
Cătălin Apostol, Florin Andreescu, Mihai Gheorghe, Mihai Vasile

...vor susţine ateliere pentru dumneavoastră:
Mihai Gheorghe, Dana Sînziana Constantin, Diana Lemnaru, Mihai Vasile

Macheta artistică, redactarea și tehnoredactarea:
Mihai Vasile

ISSN: 2360-0012

FESTIVALUL PE SCURT

Joi, 21 martie 2019

• Ora 18. Spectacolul de teatru SMULGEREA MĂȘTII de NICHITA STĂNESCU.
În distribuție: actorii Centrului Dramatic Mythos Ploiești. Scenariul și regia – Mihai Vasile

• VERNISAJUL expoziției de arte vizuale (pictură, grafică, fotografie, CAD - Computer Aided Design, ambient, obiect) NICHITIANA
Expune - MIHAI VASILE

Vineri, 22 martie 2019

• Ora 10. Deschiderea Universității Libere NICHITA STĂNESCU

• Ora 12. Atelierul de imagine (I) MIHAI GHEORGHE

• Ora 18. Proiecția filmului documentar TRANSILVANIA. BURGURI MEDIEVALE de FLORIN ANDREESCU

Sâmbătă, 23 martie 2019

• Ora 10. Atelierul de semne (I) DIANA LEMNARU

• Ora 18. Spectacolul de haiku tradițional japonez SĂ APRINZI O LUMINĂ CU ALTĂ LUMINĂ
În distribuție: actorii Centrului Dramatic Mythos
Scenariul, scenografia şi regia – Mihai Vasile

Duminică, 24 martie 2019

• Ora 11. Vernisajul expoziției de fotografie documentară NICHITA STĂNESCU/ION STRATAN

• Ora 12. Atelierul de semne (II) DIANA LEMNARU

Luni, 25 martie 2019

• Ora 10. Atelierul de arhitectură literară (I) DANA SÎNZIANA CONSTANTIN

• Ora 18. BUNA VESTIRE.
Conferință susținută de FLORIN MANOLE, scriitor şi teolog

• Ora 19. Actorul Centrului Dramatic Mythos ALIN GEORGESCU – In memoriam

Marți, 26 martie 2019

• Ora 10. Atelierul de arhitectură literară (II) DANA SÎNZIANA CONSTANTIN

• Ora 18. Proiecția filmului MUZEUL ÎNTÂMPLĂRILOR DE CEARĂ după spectacolul cu același titlu de LUCIAN VASILESCU.
Un film de Mihai Vasile și Mihai Gheorghe

Miercuri, 27 martie 2019

• Ora 10. Atelierul de teatru MIHAI VASILE

• Ora 18. Ziua mondială a teatrului. Mesajul Institutului Internațional de Teatru (ITI)

• Ora 18. Spectacolul de teatru TORNA UMBRA. În distribuție: actorii Centrului Dramatic Mythos.
Scenariul, scenografia şi regia – Mihai Vasile

Joi, 28 martie 2019

• Ora 10. Atelierul de imagine (II) MIHAI GHEORGHE

• Ora 18. Lansarea cărții SONATELE LUNII (ediția a doua) de Mihai Vasile
Prezintă DRAGOȘ GRIGORESCU
• Ora 19. Proiecția photo-show-ului NOSTALGII

Vineri, 29 martie 2019
• Ora 10. Atelierul de imagine (III)
MIHAI GHEORGHE
• Ora 18. Spectacolul de teatru
IOV sau LUNGUL DRUM AL NOPȚII CĂTRE ZI
de MATEI CĂLINESCU.
În distribuție: actorii Centrului Dramatic Mythos
Scenariul, scenografia şi regia – Mihai Vasile

Sâmbătă, 30 martie 2019
• Ora 11. GALA TÂNĂRULUI ACTOR
Participă elevii claselor de actorie de la Școala de Arte Ploieşti
• Spectacolul de teatru-dans CASCANDO
(Nichita Stănescu/Samuel Beckett)
Scenariul și coregrafia – Emilia Dan Vasile
• Colajele teatrale:
• O VIZIUNE A SENTIMENTELOR
(Nichita Stănescu)
• TRANDAFIRUL DE CARNE
(Magdalena Ghica)
• Ora 18. Proiecția filmului de lung metraj
UMILINȚĂ de CĂTĂLIN APOSTOL

Duminică, 31 martie 2019
• Ora 11. Proiecția filmului
MĂREȚIA FRIGULUI după spectacolul cu același titlu de NICHITA STĂNESCU.
În distribuție – actorii Teatrului Equinox.
Un film de Mihai Vasile și Mihai Gheorghe
• Ora 12,30. Închiderea festivalului și a atelierelor Universității Libere NICHITA STĂNESCU
(proiecții de filme, diaporame, expoziții, recitaluri)

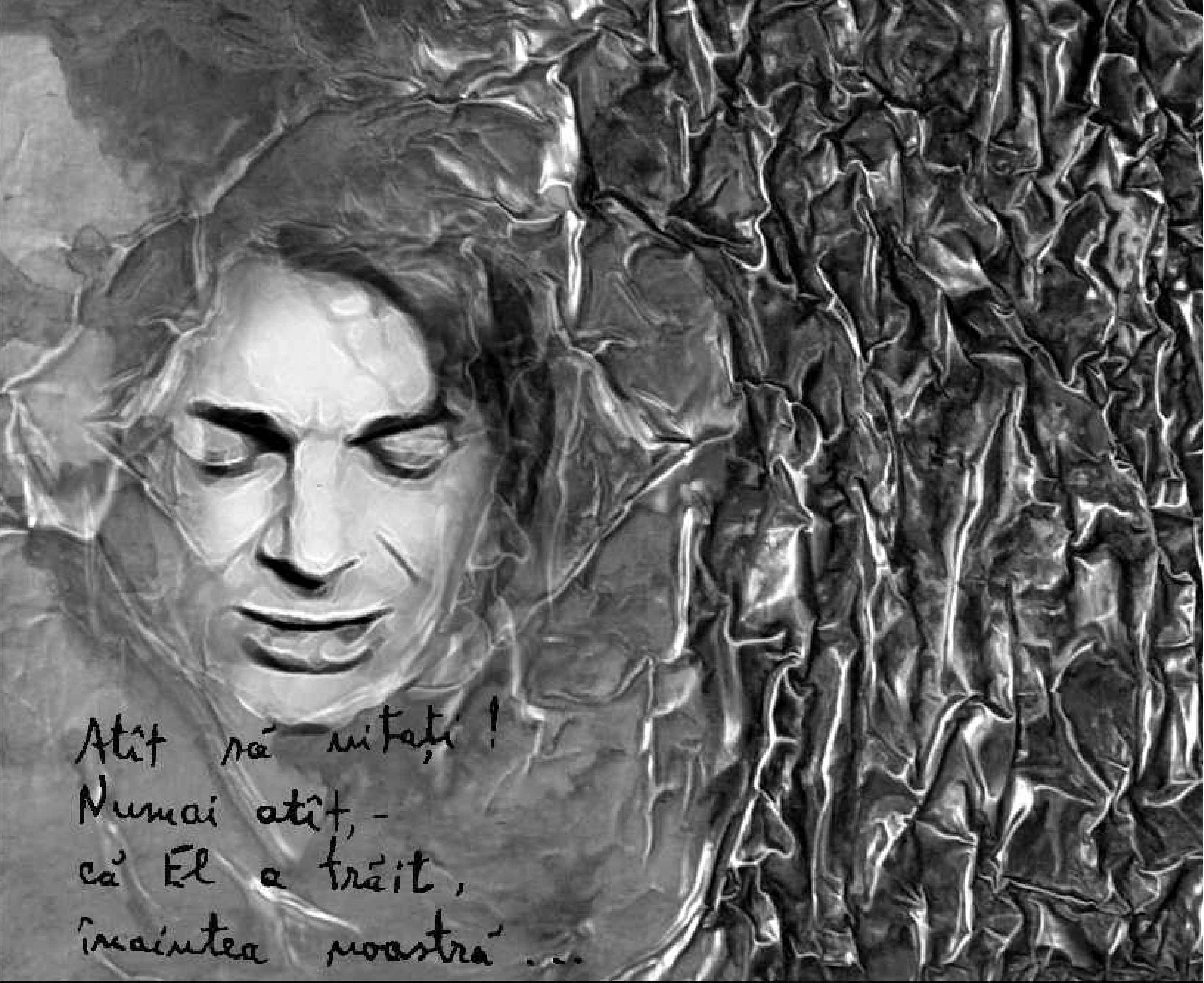

Numai atît,
în genunchi vă rog, să uitați!

Nichita Stănescu

lecția despre cerc

Se desenează pe nisip un cerc
după care se taie în două,
cu același băț de alun se taie în două.
După aceea se cade în genunchi,
după aceea se cade în brînci.
După aceea se izbește cu fruntea nisipul
și i se cere iertare cercului
Atît.

Peste 10 ani, la ce oră, unde?

Dialog **Nichita Stănescu** - **Nicolae Prelipceanu**

(Revista Tribuna, 31 martie 1983)

- În adolescenţă erai „foarte trist, un veşnic himerist", cum spune Călinescu, erai un adolescent în care se putea prevedea poetul sau ba? Asta cred că-ţi poţi aminti acuma.

- Eram un adolescent în care nu se putea prevedea absolut nimica; aveam mari veleităţi matematice, mari veleităţi sportive şi pe deasupra îmi plăceau extrem de mult romanele poliţiste. Din întîmpare, am citit şi cîteva cărţi fundamentale în acea perioadă. Nu le socoteam pe atunci fundamentale, dar ulterior am constatat că ele m-au marcat.

- Care sînt acele cărţi?

- Una dintre cărţile care m-au marcat a fost Postulatele lui Euclid, pe care eu le-am citit într-o ediţie foarte veche, texte traduse din greacă, dacă bine îmi aduc aminte, pe care eu le luasem drept texte de geometrie, habar n-aveam că ele aveau să exercite o influenţă poetică fantastică asupra mea, ulterior. O altă carte care m-a marcat a fost o carte a lui Bacovia, care mi se părea atît de firesc încît cartea lui aproape făcea parte dintre obiectele casei. Nu numai că îl credeam cuvînt cu cuvînt, cum am ajuns după un periplu întreg şi astăzi să-l cred din nou cuvînt cu cuvînt, să cred tot ce spune el, dar mi s-a părut atît de apropiat de sufletul oricărei vîrste şi atît de profund spre diferenţă de oricare alt poet… Bacovia a rămas un punct fix în mintea mea. Ca să fiu sincer, la început nici nu l-am citit ca pe un poet, l-am citit ca pe o carte, Plumbul lui l-am citit ca pe o carte şi mi-a plăcut deosebit de mult, cu atît mai mult cu cît în acea perioadă citeam şi Moby Dick şi nu ştiu de ce parcă se completau una pe alta. Balena albă, Moby Dick, a fost balena care m-a influenţat cel mai mult în viaţa mea. Mărturisesc că în acest sens mă simt elevul unei balene, şcoala mea am făcut-o la o balenă (...)

- Să trecem acum la prietenii tăi şi la ideea de prietenie, despre care atît de frumos îmi vorbeai acum o lună, cînd nu s-a înregistrat nimic pe acest blestemat de aparat.

- Prietenii mei nu sînt mulţi, dar sînt în schimb nenumăraţi, ei sînt din toate domeniile. Am avut nenumărate prietenii literare, de extraordinară tensiune, cum ar fi prietenia cu Grigore Hagiu, lungă, de peste 25 de ani, prietenia cu Gheorghe Tomozei, de asemenea, prietenia cu Ion Drăgănoiu, de asemenea, cu Nicolae Breban, ei, dacă încep să fac lista precis uit pe cineva şi îl supăr…

- Atunci mi-ai vorbit foarte frumos şi foarte bine despre Alexandru Ivasiuc…

- Alexandru Ivasiuc a apărut în viaţa mea ca o explozie luminoasă. Prietenia noastră nu a avut niciodată o natură calmă, a fost plină de rupturi şi plină cu reîmpăcări absolut fericite, rupturi de natură literară, nu sentimentală şi întîlniri de idei foarte fericite. De altfel, cîţiva oameni m-au încurajat deosebit de mult la începuturile mele literare. Paul Georgescu, în primul rînd, care a mizat pe mine şi m-a încurajat cu totul ieşit din comun şi aş dori fiecărui tînăr poet de talent să aibă noroc de un Paul Georgescu, după aceea Geo Bogza care, în alt sens, m-a încurajat moral şi în fine Alexandru Ivasiuc care, în toate clipele mele de deznădejde literară, cum se întîmlplă oricărui poet, de neîncredere în sine însuşi, mi-a ţinut moralul sus, ba, mai mult decît atîta, de cîte ori sesiza cîte un poem al meu care i se părea bun

venea chiar la miezul nopţii să-mi comunice lucrul ăsta, fapt rar întîlnit astăzi în lumea noastră literară. A fost un mare entuziast. Îmi pare rău că viaţa l-a frînt tocmai cînd îşi găsise aproape mijloacele de prozator, pentru că intelectualitatea lui era covîrşitoare şi anunţa un foarte foarte mare scriitor, cărţile pe care a apucat să le publice au fost numai o repetiţie pentru viitoarele cărţi pe care urma el să le scrie; în perioada cînd toţi ceilalţi colegi ai lui uceniceau în presă, învăţau – este şi în literatură, o parte care învaţă şi o parte care ţine de inspiraţie, dar partea care se poate învăţa chiar trebuie învăţată, inspiraţia rămîne la liberul arbitru şi la liberul destin al fiecăruia – el lipsea. Partea de meserie lui i-a lipsit pentru că, socialmente, el a fost împiedicat de la acest tip de contact direct cu literatura, el a trebuit să recupereze cinci sau şase ani de lipsă de antrenament literar şi chiar i-au lipsit exact cinci sau şase ani ca să fie autorul unui mare roman, pentru că, totuşi, marile romane se scriu după 40 de ani, cînd ai ce spune, iar Alexandru Ivasiuc, n-am nici o îndoială, avea foarte multe lucruri de spus.

- La tinerii care sînt în jurul tău şi despre care n-avem cum să nu vorbim, pentru că sînt uneori prea mult împrejurul tău şi pe care îi susţii de atîta vreme, urmăreşti şi caracterul?

- Vreau să spun ceva: eu mă simt foarte tînăr, mai înainte de orice, mă simt mai apropiat de oamenii tineri decît de oamenii mai în vîrstă decît mine. De un poet care are cinci sau şase ani mai mult de experienţă decît mine mă simt mai îndepărtat decît de un poet mai tînăr cu 25 de ani decît mine. Cred că am păstrat încă o psihologie de om tînăr, pe care nici n-aş dori să mi-o pierd. Interesul pentru cei care sînt în jurul meu nu e în măsura în care ei seamănă cu mine ci în măsura în care ei sînt altceva şi, prin experienţa poetică pe care o am şi cîtă o am, caut să-i sprijin. În ce sens? În sensul de a se găsi pe ei înşişi, de a-şi găsi propriile lor mijloace, ba, mai mult decît atîta, cum e şi firesc, să văd şi unele influenţe, atît de lectură cît şi personale. De cîte ori îi surprind într-un astfel de caz flagrant de influenţă, îi amendez cu dragoste.

- În ultima vreme, spre deosebire de alţi ani, cînd erai parcă mai static, te-am văzut bătînd ţara şi mai ales părţile, așa-zicînd mirabile, sau admirabile cum ar fi Maramureşul, Vrancea, peste care am putea să sărim dacă ne gîndim la accidentul fizic.

- Dacă am mai avea cu ce.

- Ce părere ai despre Maramureş?

- Un poet care nu-şi cunoaşte ţara nu este poet, chiar cazurile care neagă acest lucru sînt nesemnificative. Aş vrea să-ţi spun impresia mea, mi-e foarte greu s-o formulez. Sigur că există o deschidere către universalitate a poeziei, către europenizare a poeziei româneşti, către mondializarea ei, care este şi firească şi pe bună dreptate, însă cel mai important lucru pe care trebuie să-l ştie un poet este că el se naşte cu tribul său şi trăieşte în tribul său şi poezia lui, dacă este mare, nu va muri decît o dată cu tribul său, pentru că poetul este legat de o limbă, în cazul nostru noi sîntem urmaşii direcţi ai limbii române, sîntem trezorierii ei, sîntem grănicerii ei, şi limba asta n-o înveţi numai la tine pe stradă. Trebuie să cutreieri toţi coclaurii ţării ca să-i înveţi limba, limba nu se învaţă din dicţionare, ci din contactele cu oamenii, ba, mai mult, aş spune că limba română nu se învaţă numai cu urechile, limba se învaţă şi cu ochii şi cu nările şi cu gura şi cu fruntea şi cu trupul. Maramureşul, după părerea mea, este unul dintre cele mai frumoase locuri din lume pe care am putut să le văd vreodată. N-am călătorit foarte mult în străinătate, dar cît mi-a trebuit am călătorit, am văzut cîteva ţări cum ar fi să zicem Anglia, Franţa, Finlanda, Italia, Germania, ţări minunate. Nicăieri n-am întîlnit însă un spaţiu atît de miraculos şi atît de splendid

sufleteşte, de o frumuseţe a peisajului şi de o frumuseţe morală aşa cum l-am întîlnit în Maramureş şi asta o spun nu pentru că sînt român, ci pentru că am constatat că aşa este. Aşa se face că după ce am descoperit Maramureşul am simţit nevoia la scurt timp să ma reîntorc şi iarăşi la scurt timp să mă reîntorc şi de îndată ce condiţia fizică îmi va permite din nou, voi cerceta toţi coclaurii maramureşeni, pentru că îmi dau o mare tărie, mie personal, îmi revigorează propriile viziuni poetice.

- Ţin minte că, în urmă cu zece-cincisprezece ani îmi spuneai că pentru fiecare reuşită poetică, pentru fiecare poezie reuşită poetul trebuie să plătească.

- Şi astăzi repet cu multe şi mai multe argumente acest lucru. Eu cred că în psihologia poeziei şi în psihologia poetului revelaţia unui adevăr poetic este summumul unor plăţi foarte dure plătite de poet, iar talentul de excepţie nu este un dat natural, ci este un dat, o dăruire totală pe care omul-poet o face, îşi dăruieşte propria sa existenţă existenței şi, dăruindu-şi existenţa existenţei şi luînd existenţa aşa cum este, inevitabil, ajungi la nişte mari revelaţii. Totul e pe plătite. În cazul unui poet genial de tipul lui Eminescu, care scrie memorabilul vers „Nu credeam să-nvăţ a muri vreodată", lectorul inteligent care receptează o astfel de poezie cu un ochi rîde şi cu un ochi plînge; pentru ca să ajungi să scrii cel mai frumos vers din literatura română înseamnă un mare cumul de experienţă tragică în spate. E un lucru de natura evidenţei, el se poate întîmpla de la trauma cea mai obişnuită, care este discretă pînă la trauma spectaculară. Rupîndu-mi în mod absurd un picior, am spus: asta e plata pentru premiul din Macedonia. Bineînţeles că plata nu este asta, ruperea unui picior; ruperea unui sentiment este plata adevărată pentru un vers bun.

- Acum cînd te pregăteşti să-ţi aniversezi...

- 22 plus 28...

- Cum priveşti tu în urmă, cu sau fără mînie, la opera ta şi ce cărţi ale tale îţi sînt mai aproape de inimă?

- Aici e o întrebare la care nu pot să-ţi răspund foarte sec: îmi place poezia cutare şi nu-mi place poezia cutare; orice poezie, la vremea ei, cînd o termini de scris crezi că e o mare poezie. Timpul însă le alege şi din cărţile mele au rămas, după părerea mea, cîteva poezii foarte frumoase, pentru mine bineînţeles, din „Dreptul la timp”, „11 elegii” ca o carte legată; după aceea, poezii risipite în diferite volume, o carte care ar fi putut să fie strălucită, dacă n-ar fi avut prea multe poezii necontrolate, „Necuvintele” şi… despre ciclul „Epica Magna”, „Operele imperfecte” şi „Noduri și semne” nu pot spune mai nimic, sînt cărţi faţă de care nu am distanţă, şi mi le asum, deocamdată, integral. Nu ştiu ce voi spune, dacă apuc să mai trăiesc zece ani, despre ele. În orice caz, cred că n-am trăit în zadar şi cred că vor rămîne după mine în conştiinţa estetică românească un număr de texte memorabile.

- Sînt sigur că-i aşa şi închei dîndu-ţi întîlnire peste alţi zece ani, pentru că acum zece sau unsprezece ani am mai făcut noi doi o discuţie, tot aşa, înregistrată. Deci să ne vedem şi peste zece ani, să vedem cum o să vorbim atunci despre remarcabila vîrstă de 30 plus 30.

- Peste zece ani, la ce oră, unde?

1982.
Laureatul Coroanei de aur al Serilor de poezie de la Struga, Nichita Stănescu, e un român. Nici un Poet în acest moment solemn nu va fi meritat mai mult să poarte acest nume decît el. Nu-l cunoşteam. În spatele meu un grup de oameni în mulţime au început să şoptească: „E el, e el, e el...”.
Se desprinde din grup un om încă tînăr cu o carură puternică: e el. Îl privesc. Dintr-o dată mă simt emoţionată. Mă emoţionează în primul rînd privirea lui, apoi surîsul. O privire blîndă şi tristă care pare să vină de foarte departe, tristeţe care vine din nu ştiu ce rană. Poate pentru că a fost multă vreme atît de aproape de Muze. Mă emoționează pentru că recunosc în el întruchiparea bunătăţii. El trăieşte această sărbătoare. Este discreţia întruchipată.
Nu-l voi uita niciodată pe Nichita Stănescu dansînd, înălţînd în mînă un candelabru cu lumînări aprinse şi la braţul lui o tînără femeie, duios emoţionată, cu braţele încărcate de flori.
Nu-l voi uita niciodată pe Nchita Stănescu oprit pentru o clipă în care prezentul a devenit eternitate, primind omagiul publicului, cu privirea înnecată în lacrimi, în catedrala Sf. Sofia din Ohrid, Macedonia.

Lucette Joual
Struga, august 1982

NICHITA STĂNESCU

scurtă schiţă bio-bibliografică

• S-a născut la 31 martie 1933, în Ploieşti.

• Urmează, între 1940-1944, cursurile primare, primele două clase la Ploieşti, iar celelalte, la Buşteni şi la Vălenii de Munte, unde familia se refugiase din cauza bombardamentelor.

• Între anii 1948 şi 1952, urmează cursul superior la acelaşi liceu.

• Între 1952-1957, urmează Facultatea de Filologie (Limba şi literatura română), la Universitatea din Bucureşti.

• Debutează în ultimul an de facultate (1957), la "Tribuna" (Cluj, 17 martie).

• După absolvirea facultăţii, devine redactor la secţia de poezie a "Gazetei literare".

• Editorial, debutează în 1960, cu volumul "Sensul iubirii".

• În 1964, îi apare al doilea volum de versuri, "O viziune a sentimentelor".

• În martie 1965, cînd poetul împlinea 32 de ani, îi apare al treilea volum de versuri, "Dreptul la timp".

• După publicarea volumului "11 Elegii", apariţiile editoriale se succed într-un ritm alert: "Roşu Vertical", "Alfa", "Oul şi sfera".

• În 1969 îi apar volumele "Necuvintele" şi "Un pămînt numit România".

• În anul 1970 apare volumul "În dulcele stil clasic" şi selecţia de "Poezii" în colecţia "Cele mai frumoase poezii".

• În 1972 apare volumul de eseuri "Carte de recitire", cît şi "Belgradul în cinci prieteni" şi "Măreţia frigului - Romanul unui sentiment".

• În 1975, publică cea de a patra selecţie de autor - cea

mai amplă apărută în timpul vieţii, intitulată "Starea poeziei". Evenimentul cel mai important al anului rămîne atribuirea Premiului Internaţional de Poezie "Gottfried von Herder”. Decernarea premiului a avut loc la Viena, în aula Academiei Austriece de Ştiinţe, în luna mai 1976.

• În 1978 şi 1979, îi apar două volume masive de versuri: "Epica Magna" - pentru care Academia Română îi atribuie Premiul "Mihai Eminescu" cît şi "Opere Imperfecte".

• În 1980, Academia Suedeză îl nominalizează la Premiul Nobel alături de Odysseas Elitis, Max Frish, Léopold Sédar Senghor şi Jorge Luis Borges. Juriul îl preferă pe Elitis...

• La Timişoara, îi apare "Carte de citire, carte de iubire" (scrisă împreună cu Gheorghe Tomozei), versuri şi proză poetică pentru copii.

• În 1982 publică: "Respirări", volum de eseuri şi proze poematice, ilustrat cu desenele sale, cît şi "Noduri şi semne".

• În august, în Catedrala "Sfînta Sofia" din Ohrid - Macedonia, i se decernează "Cununa de aur" - marele premiu al Festivalului de la Struga. Trăieşte unul dintre cele mai fericite momente din viaţa sa.

• Spre sfîrşitul anului 1982, lucrează la "Antimetafizica", dictată lui Aurelian Titu Dumitrescu.

• Împreună cu criticul Alexandru Condeescu, lucrează la ediţia reprezentativă a operelor sale. (Cele două volume masive de versuri, intitulate "Ordinea cuvintelor", şi volumul de proze "Fiziologia poeziei" vor intra la tipar în 1984 şi vor apărea în anul 1985).

• Se stinge din viaţă la 13 decembrie 1983.

SMULGEREA MĂȘTII

proiectul
TEATRUL POEZIEI

texte de
NICHITA STĂNESCU
un spectacol de
MIHAI VASILE

SMULGEREA MĂȘTII

în distribuție:

Suzana Marin
Ion Streche
Luiza Buiac
Emilia Dan Vasile
Alexandra Andrei
Ana Marin
Amelia Frînculescu
Andreea Militaru
Cristian Neagu
Andrei Vasile

scenariul și regia
Mihai Vasile

colaj teatral din creația lui
Nichita Stănescu

Plecăm încet, ne smulgem greu din iarbă,
ca niște măști de fier, menite
să dea tărie-acelui chip curgînd
pe vîrstele iubirii împlinite.
Și lasă tu perdelele de arbori
s-ascundă după ele-n urmă, mult,
memoria mișcării, asasina,
din care talpa-abia s-a smuls.
Și lasă-n falsa ei schimbare,
să bată ora-n tobe mari
de piele omenească tăbăcită
la umbra arborilor seculari.
Și lasă-ne izbiți și duși, și doi,
și lungi, cînd movurile pier.
Și pier ca să existe mult mai clare
fețele noastre de sub măști de fier.

Nichita

Masca râsului nu poate smulge masca plânsului.

Nichite

NICHITIANA

expoziție de arte vizuale
pictură, grafică, fotografie,
CAD - Computer Aided Design,
ambient, obiect

Mihai Vasile

joi, 21 martie, ora 19

vineri, 22 martie
ora 10

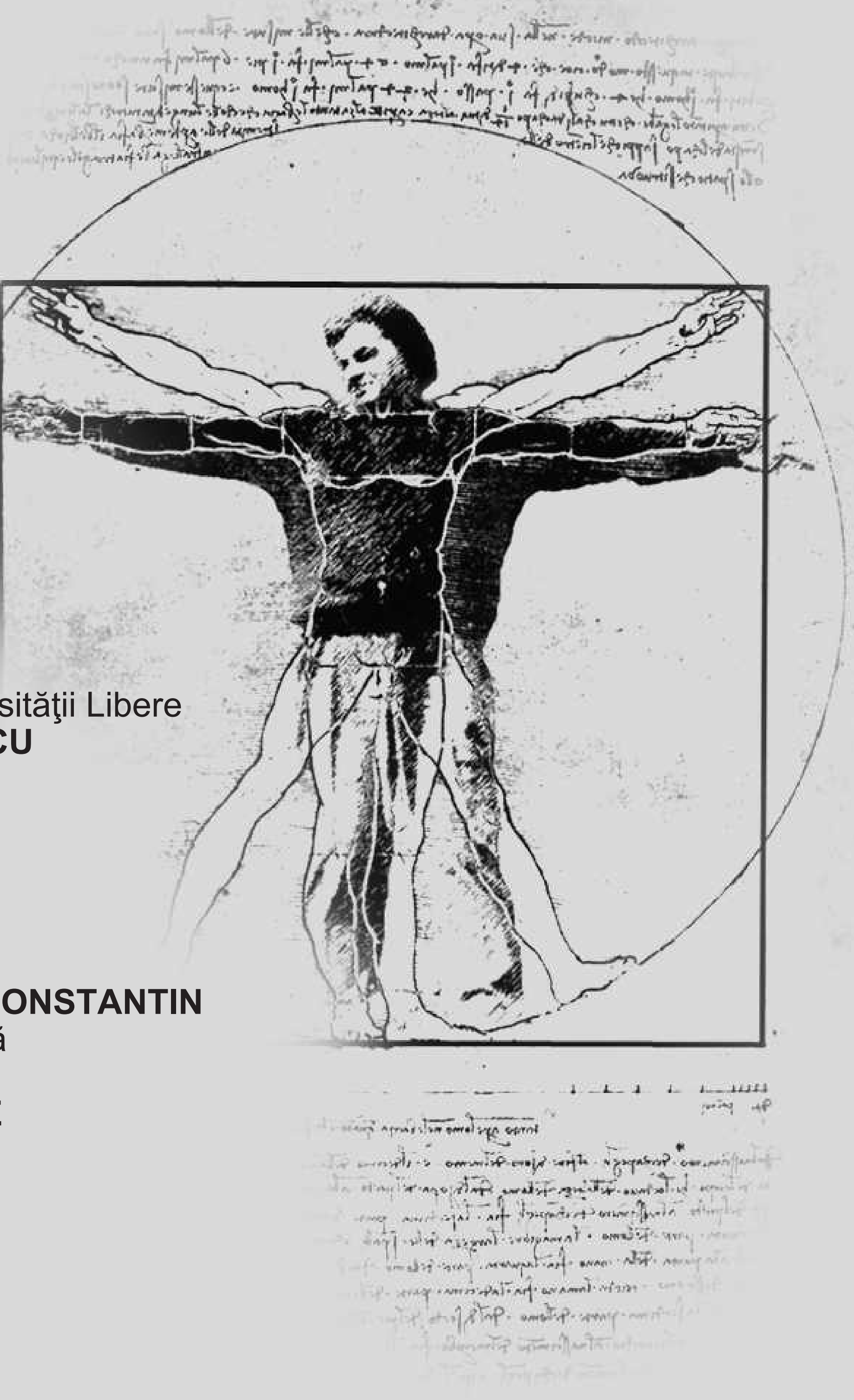

Deschiderea Universităţii Libere
NICHITA STĂNESCU

<u>Maeştrii de ateliere</u>

DIANA LEMNARU
atelierul de semne

DANA SÎNZIANA CONSTANTIN
atelierul de literatură

MIHAI GHEORGHE
atelierul de imagine

MIHAI VASILE
atelierul de teatru

vineri, 22 martie
ora 18

Un film de **Florin Andreescu**.
Comentariul - Mariana Pascaru, Lectura - Mihai Gruia Sandu.
Cunoscută odinioară sub denumirea de *Siebenburgen*, („Țara celor șapte burguri”), Transilvania este ținutul legendarelor cetăți întemeiate de sași. Vă invităm într-o călătorie inedită prin nouă burguri medievale din Transilvania - Brașov, Sighișoara, Mediaș, Cluj-Napoca, Bistrița, Alba Iulia, Orăștie, Sebeș și Sibiu. Veți fi suprinși să descoperiți cîte secrete ascund aceste orașe dincolo de atracțiile clasice, mai mult sau mai puțin cunoscute.

Îmi amintesc de energia lui boemă de pe vremea în care îmi preda la ATF cursul de tehnică video. Între timp, editura sa Ad Libri a ajuns lider de piață la „coffee table books” și el a continuat să fie unul dintre cei mai cunoscuți fotografi și realizatori de filme turistice elaborate. În 2015, documentarul său de ficțiune „Meserie naturală” a făcut valuri la Docuart Fest și apoi a avut o impresionantă carieră internațională. Anul ăsta, recidivează cu „Rădăcinile sufletului“, despre întoarcerea răvășitoare a tatălui său în satul natal.

Anca Grădinariu: Ce ţi-a venit să ieşi din zona de confort a fotografiei şi să te arunci în documentar?

Florin Andreescu: Boala asta a mea cu filmul e foarte veche. În copilărie am făcut film, ca pionier. Pe 16 mm. Iar la mijlocul anilor ’80, cînd eram student la electronică, am intrat într-o trupă de teatru din Ploieşti şi am făcut trei filme ca operator care, la vremea aceea, au cîştigat în România tot ce se putea cîştiga. Au scris super cronici Călin Căliman, Valerian Sava… Şi de microbul ăsta n-ai cum să scapi. Dar nu m-am oprit: făceam diaporame. Între ’87 şi ’90. Ultimul spectacol l-am avut în noiembrie ’89. Eu cu încă doi tipi din Ploieşti făceam spectacole de diaporamă (cu diapo-zitive, cu două aparate, imaginile se suprapun şi se naşte a treia imagine, un fondu). Noi le făceam de cîte 10 minute fiecare, dar erau conceptuale. Cu coloană sonoră, cu efecte. Doar că nu se mişca imaginea. Făceam spectacole la Casa de Cultură a Sindicatelor în Ploieşti. Veneau 500 de oameni şi plăteau bilet. Iar în vara lui ’89, ne-au invitat la Festivalul de film de la Costineşti, unde erau profesioniştii şi ne-au dat şi nouă o sală în Forum, la ora trei după-amiaza. S-a umplut sala. Cînd s-a terminat şi s-a aprins lumina, era în spate Sergiu Nicolaescu, care a stat în picioare, şi doamna Ileana Berlogea. Şi se întoarce Nicolaescu spre doamna Berlogea şi îi spune: „să nu vă mai plîngeţi că n-aveţi bani de peliculă. Aşa să-i puneţi pe ăştia mici, pe studenţi, să facă.“

Apoi am dat examen la Buftea și am devenit cel mai

tînăr inginer de sunet de acolo. Am apucat să fac trei filme artistice. În ’90 n-au mai fost bani pentru cinematografie… colegi de-ai mei cu vechime nu mai lucrau. Dar microbul a rămas. Am fost o perioadă profesor la ATF pe vremea aia… Dar fotografia a fost mereu foarte generoasă cu mine. Am rămas cinefil în continuare, dar dacă mă întrebai acum 10 ani dacă vreau să mai fac film, ți-aș fi spus că nu. Am foarte mult de lucru cu fotografia și mi-a mers tot timpul bine.

Dar s-au schimbat tehnologiile, s-au schimbat generațiile… Cînd a apărut Mungiu cu filmele, eram și eu curios, doar mi-a fost student. Te bucuri.

Toată nebunia a pornit datorită tehnologiei. Prin 2008-2009, Canon a scos primul aparat de fotografiat care filma bine. După aia, au început să scoată toți. În 2010, mi-am luat un aparat și, dacă ai un aparat care filmează, normal că tentația e foarte mare. Am vrut și eu să văd cum e. Ca să fiu sincer, cînd vă predam eu vouă la școală, mie nu-mi plăcea imaginea video pentru că era de proastă calitate. Îmi plăcea imaginea de calitate, de rezoluție mare, de asta am și rămas în fotografie. Apoi m-a absorbit editura. Eu sunt lider de cărți turistice, de coffee table books. Și umblu tot timpul prin țară. Mi-am dat seama că văd niște lucruri extraordinare pe care le fotografiez, dar e păcat că nu le și filmez. Sînt povești care se spun mult mai bine în film decît în fotografie. Și cînd totul s-a rezumat la un card digital și calculator, mi-am zis ca asta-i de mine. Ușor n-a fost, pentru că pierdusem contactul cu tehnologia care a evoluat, dar marele avantaj a fost internetul. M-a ajutat și formația inginerească și faptul că eram familiar cu vechea tehnologie. Acum, dacă vrei să înveți de pe internet, prinzi orice. Nici n-ai nevoie să mergi la școală. Înveți lucruri de finețe. Dacă mă duc la un fost student, nu-mi spune nimic. Nimeni nu spune nimic, e o lume ciudată.

În fine, pentru mine, e o plăcere nebună să filmez. Mă relaxează. Pentru mine, fotografia e o esență, filmul e o stare. Documentarele turistice pe care le fac, vin în completarea cărții. E foarte multă muncă aici, sînt filme cu 2000 de cadre.

– La ciobanii din „Meserie naturală” cum ai ajuns?

– Foarte simplu. Era o iarnă din asta dificilă și m-am dus să fotografiez și mi-am luat și sculele cu mine. Am dat de ei, ne-am împrietenit – eu socializez foarte ușor – și mi-a plăcut de ei. Erau minus 25 de grade. Dar atunci n-aveam microfon, n-aveam lavalieră. Am filmat, mi-am dat seama că sunetul are o problemă și am așteptat un an, mi-am cumpărat o lavalieră cu fir și m-am reîntors, tot la minus 20 de grade și i-am filmat.

– A fost greu să-i faci să se deschidă în fața camerei?

– Nu, ți-am spus. Eu socializez foare ușor, îmi dau seama cînd am empatie cu cineva. Am prieteni din ăștia în toată țara. Și păstrez legătura cu ei. Ăștia chiar erau niște amărîți, aveau copii. Le-am dus haine…

– Păreau ca desprinși de lume și aveau o candoare impresionantă.

– Așa sînt. Mă enervează cînd văd filme cu anumite personaje și-mi dau seama că regizorul bagă povestea într-o anumită estetică, una care-i convine lui. Dar asta nu înseamnă că a „prins” personajul. Trebuie să ții ochii deschiși. Pentru mine, cinema-ul înseamnă cine-verite. Chit că-i „camera din mînă“, vreau să simt realul, să simt viața.

– Te așteptai la succesul internațional pe care l-ai avut?

– Nu. Cum ți-am spus, pentru mine e o joacă de bătrînețe. Fotografii sînt individualiști, sînt obișnuiți să facă totul singuri, deci cu mine nu e ușor de lucrat. Evident, mă bucur că am călătorit atîta. Încerc să aduc ochiul meu de fotograf în filme, dar să mă și feresc de calofilie.

– Cele două documentare pe care le-am văzut la Docuart, nu puteau fi mai diferite, însă au ceva în comun: sînt melancolice, dacă nu chiar crepusculare. Vorbesc despre o meserie pe cale de dispariție și despre un om aflat la capătul vieții.

– Asta e firea mea. Oricît de mulți bani mi-ar propune cineva, vreau să fac subiecte pe sufletul meu. Eu am crescut cu Fellini, Tarkovski, Antonioni. Reperele astea te urmăresc. Acum, Tarkovski nu mai spune nimic unuia de 20 de ani; el are alte repere...

SĂ APRINZI O LUMINĂ CU ALTĂ LUMINĂ

un spectacol-lectură
de haiku tradiţional

scenariul, scenografia şi regia
MIHAI VASILE

proiectul **TEATRUL POEZIEI**

Am încercat să fac cîteva haiku-uri, ca și ceilalți poeți români, de altfel, cîteva haiku-uri în limba română, la început formal și după aceea mi-am luat seama, pentru că în haiku principal este spiritul și mai puțin forma, deci cîteva mici texte în spirit de haiku... Iată unul dintre ele:

Tu,
rază scurtă de stea oarbă.
După scris, tăcerea mâinii

Nichita Stănescu

în distribuție

Suzana Marin
Ion Streche
Luiza Buiac
Alexandra Andrei
Ana Marin
Andreea Militaru
Cristian Neagu
Andrei Vasile

duminică, 24 martie
ora 11

Vernisajul expoziției de fotografie documentară

Nichita Stănescu
Ion Stratan

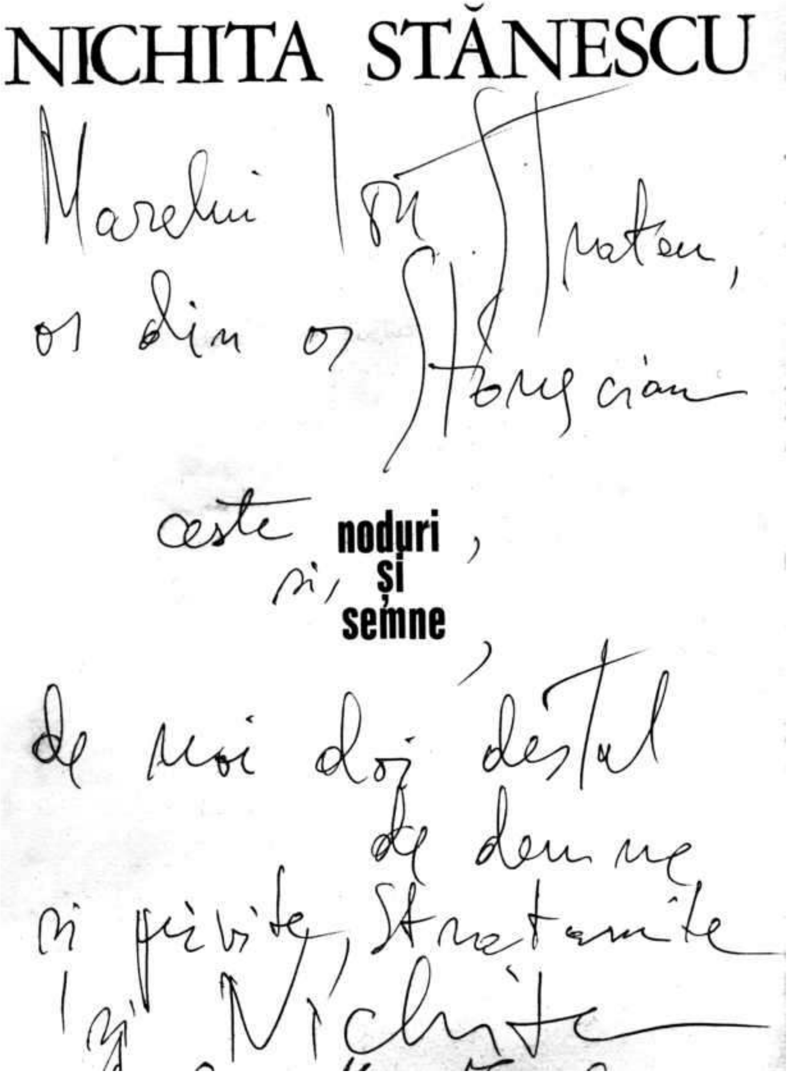
NICHITA STĂNESCU

Marelui Ion Stratan,
os din os Stănescian

aceste noduri și semne,

de noi doi destul
de dens
și privite, Stratan-ite
și Nichita

vedere a elevului Stratan
de către elevul Stănescu
în anul 1979

Am gîndit un mod atîta de dulce
de a se întîlni două cuvinte

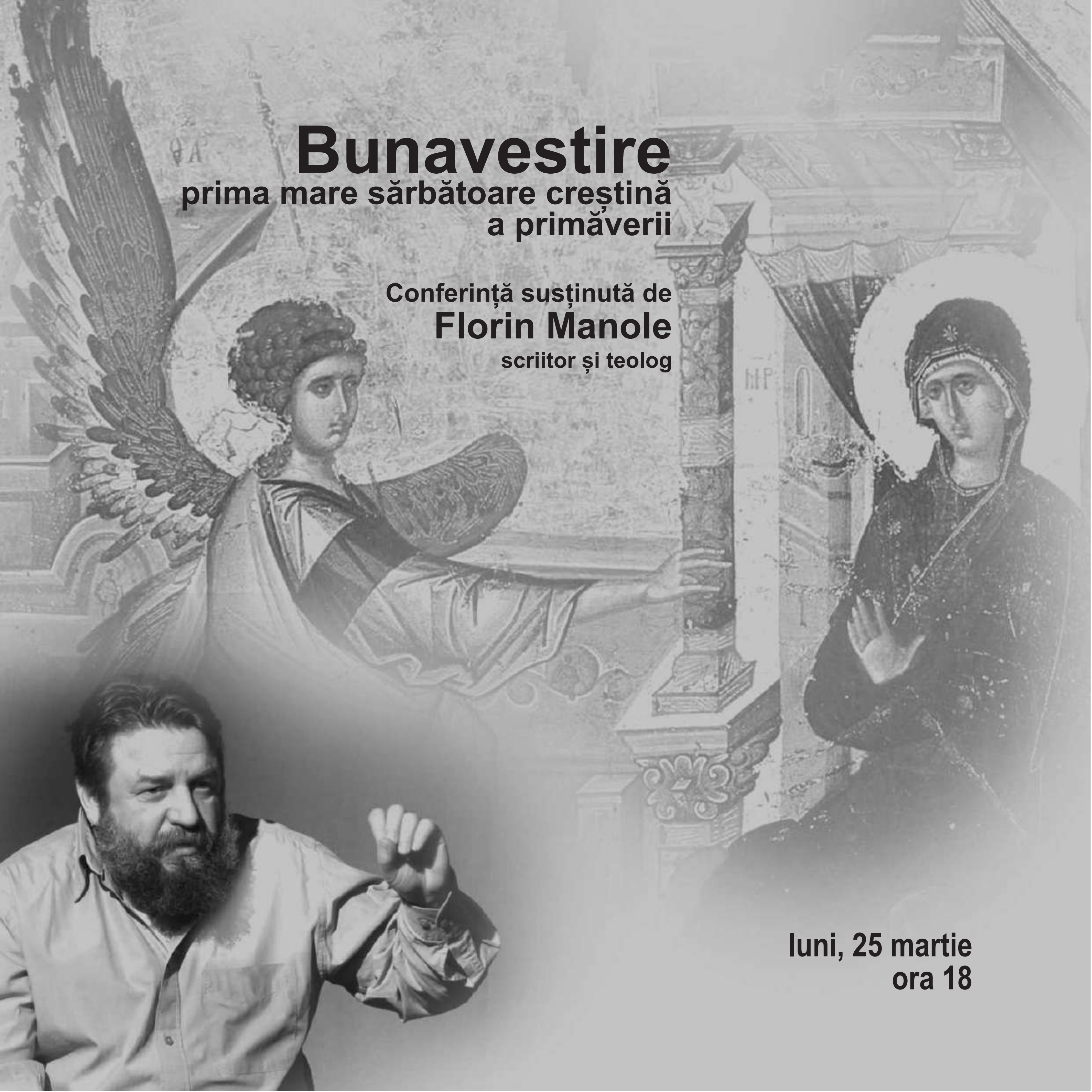

Bunavestire
prima mare sărbătoare creştină a primăverii
Conferință susținută de
Florin Manole
scriitor și teolog
luni, 25 martie
ora 18

luni, 25 martie
ora 19

evocarea actorului

ALIN GEORGESCU

15 aprilie 1991 - 20 decembrie 2018

IN MEMORIAM

A fost unul dintre cei mai interesanți actori din generațiile de tineri stagiari ai Teatrului Equinox și Centrului Dramatic Mythos. Devenit, în anul 2013, membru deplin al teatrului nostru, a strălucit în cîteva spectacole de referință, cucerind publicul cu extraordinara sa forță de a evoca lumea în care trăim, construind cu migală și măiestrie personaje care au rămas definitiv în memoria colectivă.
Ne-a părăsit în timp ce proiectam un spectacol-colaj Cehov, în care Alin se simțea în mediul lui, el însuși afirmînd, plăcut surprins, că se regăsea pe deplin în personajele cehoviene în care a fost distribuit.
A fost un caracter puternic, cu un deosebit simț al onoarei și al demnității, cu un excepțional cult al prieteniei și devoțiunii...

De-a lungul timpului a jucat pe scenele **Teatrului Equinox** și **Centrului Dramatic Mythos**, în spectacolele:

Așteptăm un anunț important de Lelia Munteanu
Inamicii de Dumitru Solomon
Antrenorul de îngeri de Nichita Stănescu
Sanatoriul de boli discrete de Lucian Vasilescu
Prezentul trecutului de Oliviu Găzdac
VIA LUCIS (Teatrul mitologiei românești)
Iubiți contemporani, eu exist! de Magdalena Ghica
TORNA UMBRA (Teatrul mitologiei românești)
Aproape, atît de departe de Lucian Vasilescu
Cine are nevoie de teatru? (colaj dramatic)
Meșterul Manole (Teatrul mitologiei românești)

colaj teatral
din creaţia
poetului
LUCIAN VASILESCU

MUZEUL ÎNTÎMPLĂRILOR DE CEARĂ

un film de
Mihai Vasile
Mihai Gheorghe

proiectul
TEATRUL POEZIEI

marți, 26 martie
ora 18

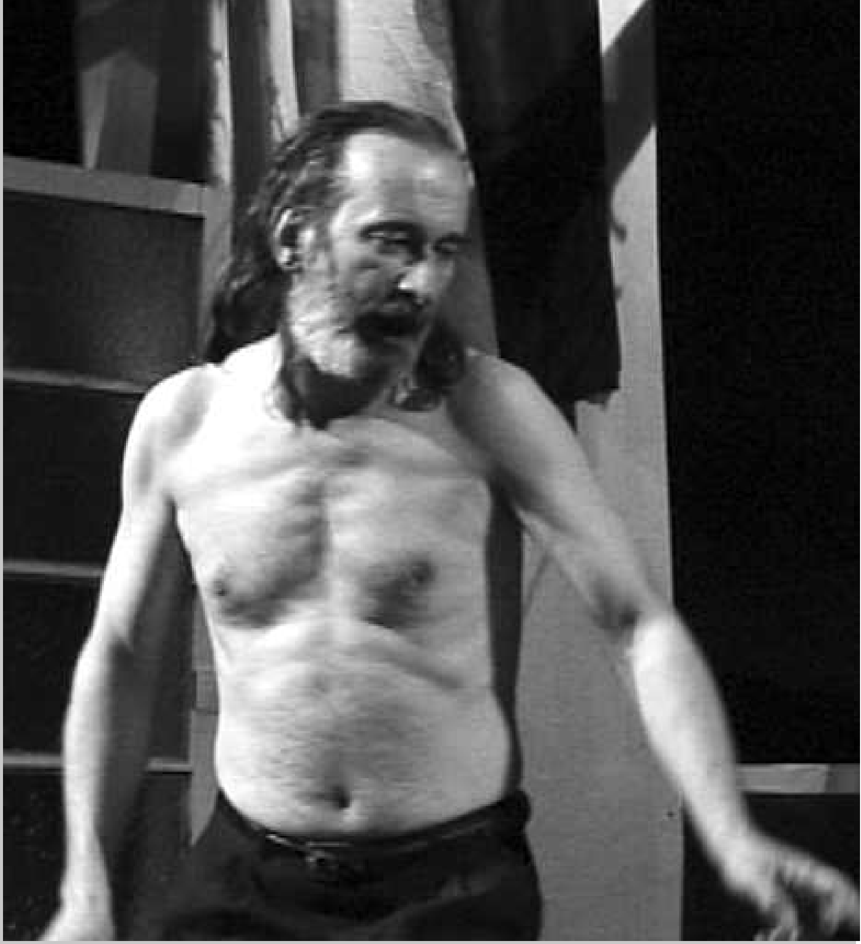

În distribuţie:

Ion Streche
Suzana Marin
Luiza Buiac
Mihaela Gaftoi
Diana Streche
Laura Pavliuc
Vladimir Petre
Vali Munteanu
Emmanuel Antonescu

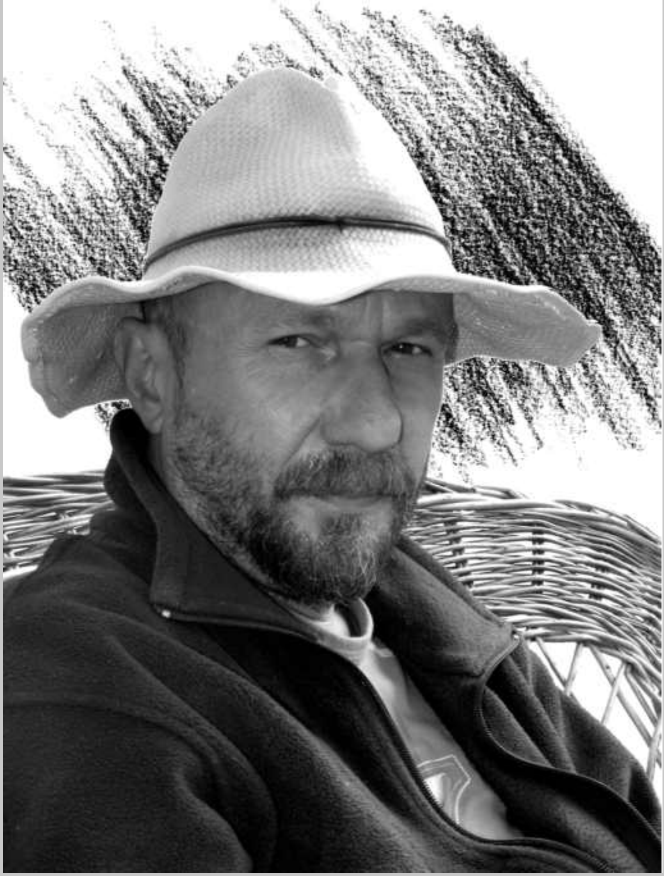

Lucian Vasilescu

TORNA UMBRA

un spectacol de
MIHAI VASILE

proiectul
TEATRUL MITOLOGIEI ROMÂNEŞTI

miercuri, 27 martie
ora 18

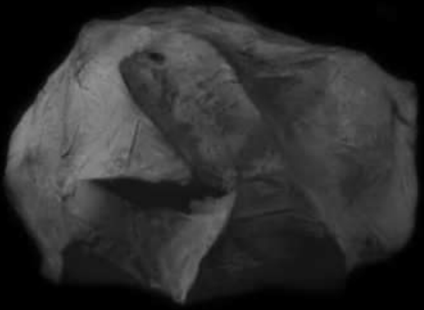

Fiinţa Umbrei

... Un spectacol despre care este foarte greu să scrii. Este foarte greu să-l comentezi în termeni obişnuiţi sau de specialitate, orice criteriu critic căzînd fără argumente în faţa a ceea ce se desfăşoară sub ochii noştri timp de aproape o oră. Cine a urmărit, fie şi doar din cînd în cînd, ambiţiosul proiect „Teatrul mitologiei româneşti”, văzînd cel mai recent spectacol, îşi poate imagina imensul efort de cercetare şi documentare care a dus la finalizarea acestei etape a proiectului... Această „carte de poeme” s-a scris aproape instantaneu în faţa noastră, aducîndu-ne simţurile mai aproape de ceea ce putem numi trăirea totală a unui sentiment.

Plecînd de la conceptul nichitian, potrivit căruia se poate face un poem cu cîteva obiecte şi un sentiment, regizorul şi scenaristul Mihai Vasile, propune un joc deloc „intelectual” - cum afirma chiar domnia sa. Mai degrabă jocul este unul al refacerii drumului fiecăruia dintre noi către bunele noastre origini, către acele spaţii vibratorii unde nu mai contează „cultura generală” ci felul în care orice om este dispus să recepteze opera de artă. Dincolo de ineditul fiecărei puneri în scenă din acest proiect-program, spectacolul acesta pune puternic în lumină accentele sonore ale unei lumi cu care eşti confruntat şi care pare de mult adormită în fiecare dintre noi: adevărata lume a strămoşilor noştri. Cuvintele par stranii. Sînt, pe rînd, cunoscute şi necunoscute. Denumesc sau, din contra, contrariază şi par a nu defini nimic concret. Imaginile se succed raportate la cîntece şi incantaţii, la sunete scoase din instrumente stranii care atîrnă de un fel de rastel şi la care Mihai Vasile… cîntă. Nu mai puţin spectaculoase sînt evoluţiile actorilor. Ceea ce practică ei aici, în acest spectacol, depăşeşte obişnuitul în teatru. Rar se poate auzi pe o scenă de teatru din România un registru sonor atît de variat şi profund, atît de adevărat.

Virginia Soare

în distribuție:

Suzana Marin
Ion Streche
Luiza Buiac
Emilia Dan Vasile
Alexandra Andrei
Ana Marin
Amelia Frînculescu
Andreea Militaru
Cristian Neagu
Andrei Vasile

scenariul și regia
Mihai Vasile

Tristețea mea ascultă nemăsurații câini
pe nemăsurații oameni cum îi latră

vechiului meu prieten,
poetului Petre Stoica.
această carte fragilă
ca un suflet beat de soare
și pîrlit îngrozitor.

cu iubire,
Nichita

Ianuarie 1961

Autograful lui
Nichita Stănescu
pe cartea sa de debut
„Sensul iubirii”.

Joi, 28 martie
ora 18
lansarea cărţii
Mihai Vasile
Sonatele
lunii
ediţia a doua
revăzută şi adăugită
prezintă
Dragoş Grigorescu

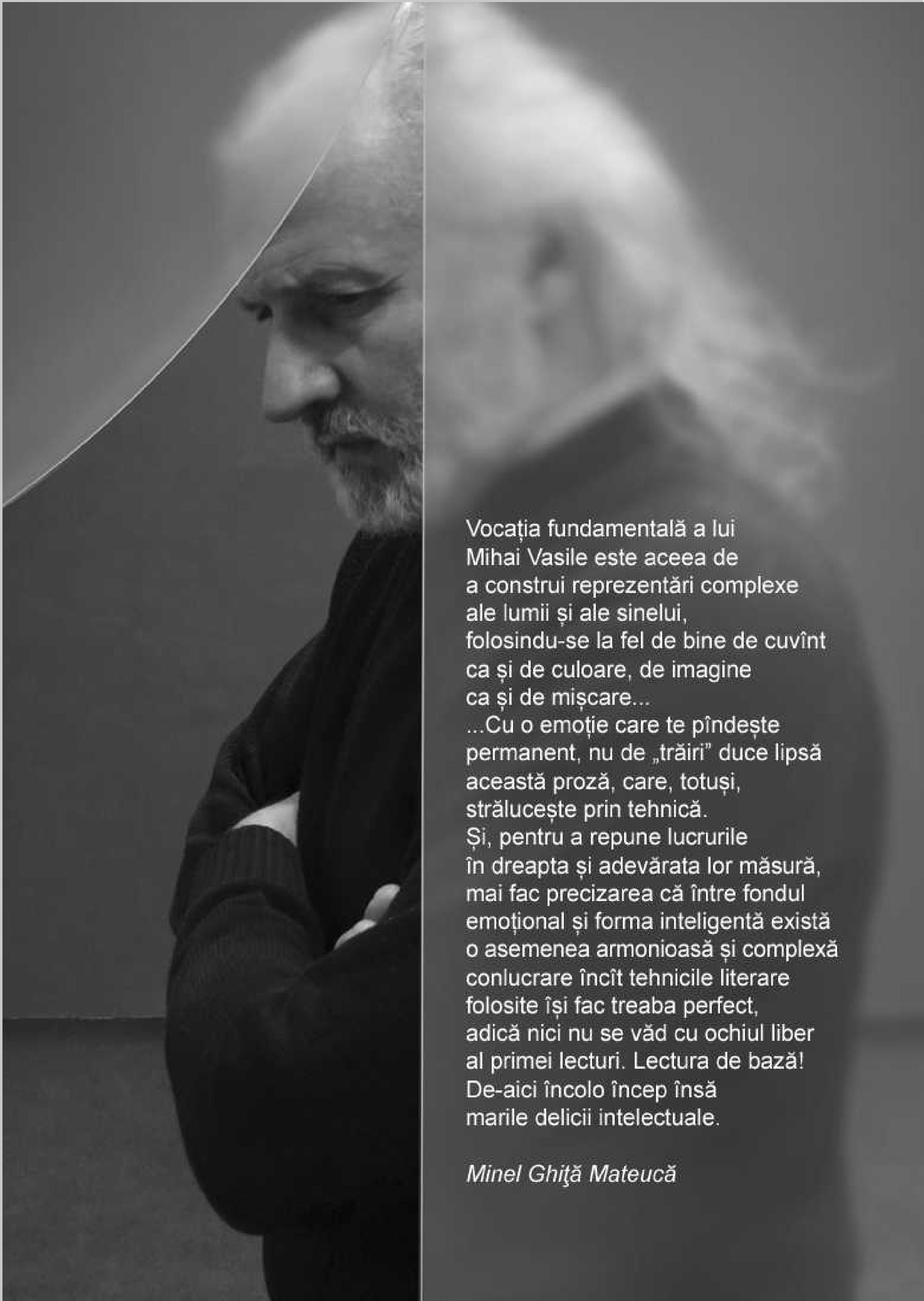

Vocația fundamentală a lui
Mihai Vasile este aceea de
a construi reprezentări complexe
ale lumii și ale sinelui,
folosindu-se la fel de bine de cuvînt
ca și de culoare, de imagine
ca și de mișcare...
...Cu o emoție care te pîndește
permanent, nu de „trăiri” duce lipsă
această proză, care, totuși,
strălucește prin tehnică.
Și, pentru a repune lucrurile
în dreapta și adevărata lor măsură,
mai fac precizarea că între fondul
emoțional și forma inteligentă există
o asemenea armonioasă și complexă
conlucrare încît tehnicile literare
folosite își fac treaba perfect,
adică nici nu se văd cu ochiul liber
al primei lecturi. Lectura de bază!
De-aici încolo încep însă
marile delicii intelectuale.

Minel Ghiţă Mateucă

joi, 28 martie
ora 19

nostalgii

un photo-show de

vaMir

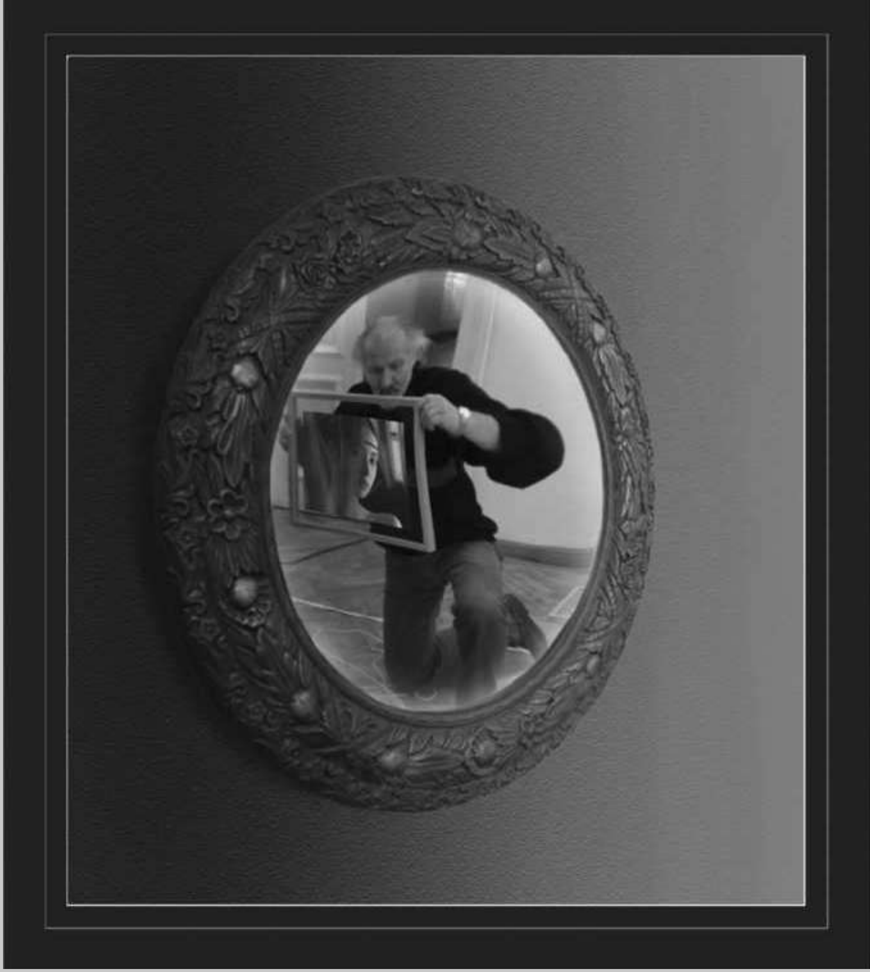

**Toate întîmplările, emoțiile,
gîndurile care vor umple
dreptunghiurile care vor urma
au avut loc cu adevărat undeva,
în trecut.**

IOV

texte de
MATEI CĂLINESCU

un spectacol de
MIHAI VASILE

sau
LUNGUL DRUM AL NOPŢII CĂTRE ZI

I O V

sau

LUNGUL DRUM AL NOPȚII CĂTRE ZI

vineri, 29 martie
ora 18

un spectacol
în premieră absolută
de
Mihai Vasile
după texte
din creația
scriitorului
Matei Călinescu

în rolurile principale:
Ion Streche
Suzana Marin

în alte roluri:
Luiza Buiac
Emilia Dan Vasile
Alexandra Andrei
Ana Marin
Amelia Frînculescu
Andreea Militaru
Cristian Neagu
Andrei Vasile

Matei Călinescu (n. 15 iunie 1934, Bucureşti) a fost un critic și teoretician literar român, profesor de literatură comparată la Indiana University din Bloomington. A fost declarat profesor emerit al acestei universități, unde a condus și un centru de Studii Românești, singurul din Statele Unite și a primit foarte multi doctoranzi din țara natală, care au devenit ulterior profesori la mai multe catedre de Literatură Comparată din Statele Unite ale Americii.

Licențiat al Facultății de Filologie, secția engleză, de la Universitatea din București (1957). A fost asistent, apoi lector la Catedra de literatură universală și comparată a Universității din București. A debutat în revista Gazeta literară, cu poezia „Odihna”. Plecat din țară în anul 1973, cu o bursa Fulbright, a decis să rămînă în SUA. Din 1979 devine profesor de literatură comparată la Indiana University din Bloomington, Indiana, Statele Unite ale Americii. Din 2003 a revenit definitiv în Romania.

A publicat în Statele Unite numeroase eseuri și studii de literatură comparată, în reviste ca Partisan Review, World Literature Today, Salmagundi, The Journal of Religion, The Denver Quarterly, Southeastern Europe, History of European Ideas, Cadmos, Comparative Literature Studies, East European Politics and Societies. După 1989, a revenit în publicistica românească în reviste ca 22, Apostrof, România literară, Steaua. În anul 2003 a publicat la editura Polirom o carte absolut cutremurătoare, intitulată „Portretul lui M”, un portret biografic al fiului său, Mathew, scris la 40 de zile de la moartea lui, la vîrsta de 26 de ani, fiul său fiind suferind de o formă foarte rară de autism, sindromul Hodgins. Matei Călinescu însuși s-a stins după o luptă cu o boală necruțătoare la 24 iunie 2009 într-un spital din Bloomington, SUA. Cenușa sa a fost depusă în mormîntul familiei sale din Turnul Severin.

Este considerat de majoritatea criticii literare românești contemporane drept unul dintre cei mai importanți teoreticieni și critici literari din a doua jumătate a secolului XX.

Matei Călinescu, Mircea Eliade, Virgil Nemoianu
Paris, 1978

O fotografie despre care Matei Călinescu vorbeşte în jurnalul său, pe spatele căreia a scris: „Cine va muri primul?“. În fotografia din 1959 apar (de la stînga la dreapta): Cezar Baltag, Matei Călinescu, Mircea Ivănescu, Nichita Stănescu, Modest Morariu şi Petre Stoica.

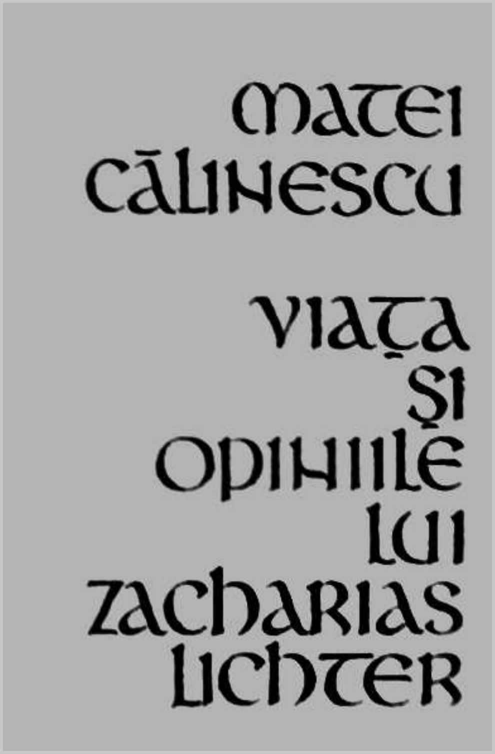

Iov *este primul erou tragic al umanităţii, singurul care a dus tragicul pînă la capăt şi care a descoperit că suferinţa e absurdă şi necesară în acelaşi timp. Dumnezeu face un pariu cu Satana şi peste Iov se abate absurdul şi suferinţa.*
Îl va blestema, oare, Iov pe Dumnezeu aşa cum crede Satana? Nu! Pentru că logica lui Iov este foarte simplă. El nu poate nega pe Cel care l-a strivit sub Nenorocire. Nu! El nu poate nega pe Dumnezeu, pentru că el este curat. Nu! Pentru că dacă ar lipsi absurdul acestei întîmplări suferinţa lui ar fi o dezgustătoare murdărie.

…Şi-atunci Iov a spus
Dumnezeu m-a pedepsit pentru nevinovăţia mea. Mi-a spart dinţii şi mi-a sfîşiat limba pentru că-l lăudam cu prea frumoase şi prea dulci cuvinte. Dumnezeu n-a ascultat decît rugăciunile mele mute… Cu nepipăitul m-a mîngîiat, cu negustatul mi-a umplut gura…

GALA TÎNĂRULUI ACTOR
sîmbătă
30 martie
ora 11
Participă elevii claselor de actorie de la Școala de Arte Ploiești
O VIZIUNE
A SENTIMENTELOR
de Nichita Stănescu
CASCANDO
spectacol de teatru-dans
regia şi coregrafia
Emilia Dan Vasile
TRANDAFIRUL
DE CARNE
de Magdalena Ghica
scenariul şi regia
Mihai Vasile

Umilință

sîmbătă
30 martie
ora 18

un film de **Cătălin Apostol**

Filmul are la bază un scenariu finalist la Concursul Naţional de Scenarii – HBO România, semnat de Cătălin Apostol, povestea fiind plasată într-un sat potopit de ape, în anul 2005, cînd au avut loc inundaţii în foarte multe zone ale ţării.

„Personajul principal, Dumitru – interpretat de Şerban Ionescu – a avut cîndva o viaţă normală. A fost medic veterinar, însă un accident absurd îi demolează întreaga existenţă. Pornind de la o dramă individuală, filmul evocă spectacolul zguduitor al unei lumi care nu mai are nici un reper, îndepărtată total de orice fărîmă de umanitate” – aflăm din sinopsisul peliculei, în care îi mai putem vedea pe Valentin Teodosiu, Mitică Popescu şi Costel Caşcaval.

Cu o bogată experienţă în presa scrisă şi în televiziune, Cătălin Apostol a păşit cu dreptul şi în zona filmului artistic. Au demonstrat-o aplauzele la scenă deschisă din ziua premierei.

Locul unde clopotul nu bate niciodată este lovit parcă de un blestem colectiv: satul este devastat de cea mai mare catastrofă naturală din istoria sa. În aceste circumstanţe, „drama unui singur om creşte, se contorsionează şi capătă proporţiile unui spectacol zguduitor al unei lumi care nu mai are nici un reper moral, care pare uitată de Dumnezeu”, după cum spune şi Cătălin Apostol. Într-un cuvînt, un film emoţionant, cu imagini tulburătoare care amintesc de mari maeştri ai filmului…

Pelicula a fost deja selecţionată la Festivalul de film de la Cairo unde a avut parte de aprecieri elogioase: „Regizorul Cătălin Apostol împleteşte cu măiestrie firul filmului. Prezintă o imagine sumbră a vieţii sătenilor: credinţa lor pierdută, pasivitatea lor în faţa pericolului iminent de inundaţie şi intoleranţa pentru slăbiciunea omenească pe care o atacă cu ură, toate la un loc ucid orice speranţă.” Sau: „Filmul îşi livrează perfect mesajul: într-o lume în care puritatea este fragilă şi blamată, o inundaţie poate fi singura soluţie pentru un nou început.”

Actorul Şerban Ionescu şi regizorul Cătălin Apostol pe platoul de filmare

Filmul „Umilinţă”, scris şi regizat de Cătălin Apostol se aşază, în vîrful topului peliculelor realizate în România ultimilor ani. Producători sînt Alexandru Iclozan şi Marius Th. Barna de la Paradox Film, cu sprijinul CNC şi TVR. A beneficiat de semnătura unor artişti autentici ai imaginii, scenografiei, decorului, machiajului, montajului, sunetului, muzicii, fotografiei: Marian Stanciu, Mihnea Tăutu, Cristina Ilie, Costel Buteica, Mădălin Cristescu, Vlad Stoicescu, Mihai Gheorghe. A fost interpretat de actori remarcabili ai scenei teatrale şi cinematografice româneşti, alături de cîţiva foarte tineri debutanţi: regretatul actor Şerban Ionescu, Valentin Teodosiu, Cristi Oleser, Mitică Popescu, Costel Caşcaval, Ion Grosu, Vasile Popa, Mircea Nicola, Nicodim Ungureanu, Gabriela Crişu, Ecaterina Nazare, Ana Pasti, Vanina Pirşan, Avram Iclozan, Vasile Calofir, Paraschiv Constantin, Afrodita Andone, Gabriel Muşat, Magda Catone, George Petcu, Mircea Constantinescu, Monica Ghiuţă, Eugenia Bosânceanu, Aristiţa Diamandi, Tănase Alexandrescu, Edi Epure, Elena Popa, Magdalena Condurache.

Într-o cafenea pariziană regizorul Cătălin Apostol alături de celebrul actor francez Jean-Paul Belmondo

măreția frigului

de Nichita Stănescu

În distribuție
Suzana Marin, Mihaela Gaftoi, Luiza Buiac, Emilia Dan Vasile, Diana Streche, Laura Pavliuc, Ion Streche, Alexandru Ioan Vasile

Scenografia și regia
Mihai Vasile

**duminică
31 martie
ora 11**

**duminică
31 martie
ora 12,30**

Închiderea
sesiunii
de ateliere
a Universităţii
Libere
NICHITA
STĂNESCU

Maeștrii de ateliere
• Dana Sînziana Constantin
• Mihai Gheorghe • Diana Lemnaru

Pentru o mie de cîntece

Pentru o mie de cîntece
am fost născut
Nouă sute nouăzeci și nouă
sunt răgușite de cîntecul, unul
pentru care am fost născut
Nu mă înjumătățiți voi timpuri!
S-ar putea, înalt cum este
cîntecul, unul,
să fie la urmă...

Nichita Stănescu

1973

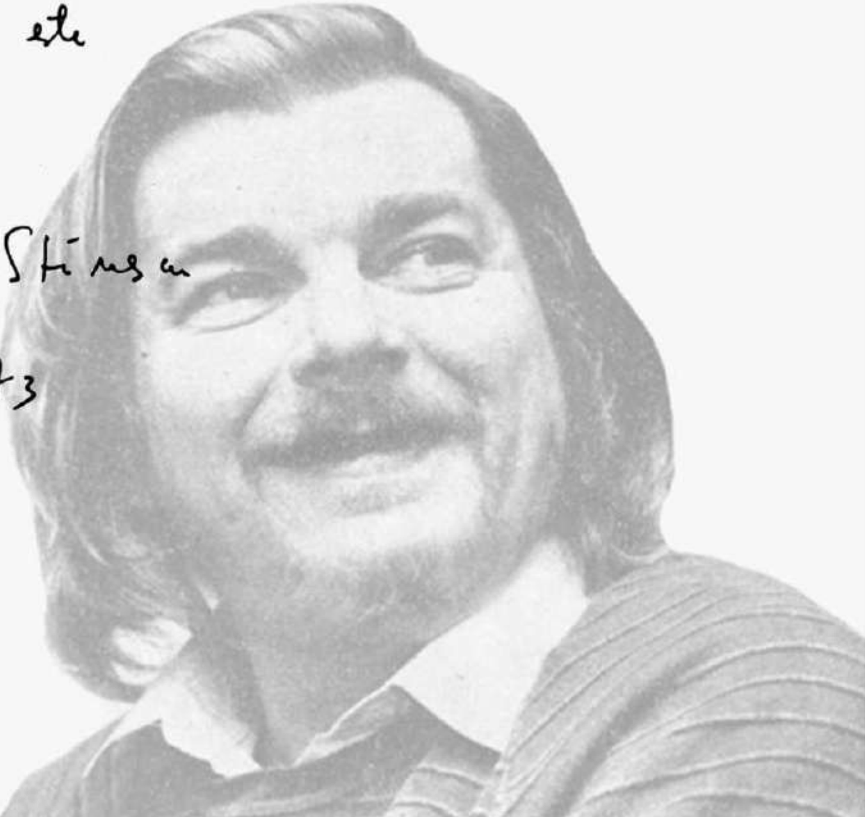

Nichita la echinocțiu

a 15-a

2020

VAMIR

NICHITA STĂNESCU

RESPIRĂRI

NICHITA STĂNESCU

scurtă schiţă bio-bibliografică

• S-a născut la 31 martie 1933, în Ploieşti.

• Urmează, între 1940-1944, cursurile primare, primele două clase la Ploieşti, iar celelalte, la Buşteni şi la Vălenii de Munte, unde familia se refugiase din cauza bombardamentelor.

• Între anii 1948 şi 1952, urmează cursul superior la acelaşi liceu.

• Între 1952-1957, urmează Facultatea de Filologie (Limba şi literatura română), la Universitatea din Bucureşti.

• Debutează în ultimul an de facultate (1957), la "Tribuna" (Cluj, 17 martie).

• După absolvirea facultăţii, devine redactor la secţia de poezie a „Gazetei literare".

• Editorial, debutează în 1960, cu volumul „Sensul iubirii".

• În 1964, îi apare al doilea volum de versuri, „O viziune a sentimentelor".

• În martie 1965, cînd poetul împlinea 32 de ani, îi apare al treilea volum de versuri, „Dreptul la timp".

• După publicarea volumului „11 Elegii", apariţiile editoriale se succed într-un ritm alert: „Roşu Vertical", „Alfa", „Oul şi sfera".

• În 1969 îi apar volumele „Necuvintele" şi „Un pămînt numit România".

• În anul 1970 apare volumul „În dulcele stil clasic" şi selecţia de „Poezii" în colecţia „Cele mai frumoase poezii".

• În 1972 apare volumul de eseuri „Carte de recitire", cît şi „Belgradul în cinci prieteni" şi „Măreţia frigului - Romanul unui sentiment".

• În 1975, publică cea de a patra selecţie de autor - cea

mai amplă apărută în timpul vieţii, intitulată „Starea poeziei". Evenimentul cel mai important al anului rămîne atribuirea Premiului Internaţional „Gottfried von Herder”. Decernarea premiului a avut loc la Viena, în aula Academiei Austriece de Ştiinţe, în luna mai 1976.

• În 1978 şi 1979, îi apar două volume masive de versuri: „Epica Magna" - pentru care Academia Română îi atribuie Premiul „Mihai Eminescu" cît şi „Opere Imperfecte".

• În 1980, Academia Suedeză îl nominalizează la Premiul Nobel alături de Odysseas Elitis, Max Frish, Léopold Sédar Senghor şi Jorge Luis Borges. Juriul îl preferă pe Elitis...

• La Timişoara, îi apare „Carte de citire, carte de iubire" (scrisă împreună cu Gheorghe Tomozei), versuri şi proză poetică pentru copii.

• În 1982 publică: „Respirări", volum de eseuri şi proze poematice, ilustrat cu desenele sale, cît şi „Noduri şi semne".

• În august, în Catedrala Sfînta Sofia din Ohrid - Macedonia, i se decernează „Cununa de aur" - marele premiu al Festivalului de la Struga. Trăieşte unul dintre cele mai fericite momente din viaţa sa.

• Spre sfîrşitul anului 1982, lucrează la „Antimetafizica", dictată lui Aurelian Titu Dumitrescu.

• Împreună cu criticul Alexandru Condeescu, lucrează la ediţia reprezentativă a operelor sale. (Cele două volume masive de versuri, intitulate „Ordinea cuvintelor", şi volumul de proze „Fiziologia poeziei" vor intra la tipar în 1984 şi vor apărea în anul 1985).

• Se stinge din viaţă la 13 decembrie 1983.

Festivalul artelor
NICHITA LA ECHINOCȚIU
ediția a 15-a
Ploiești, 25 – 27 august 2020

Marți, 25 august

Ora 18,30 – Salonul Orion
Vernisajul expoziției de eseu fotografic „24 de elegii”
Expune **Adriana Macovei**, absolventă a cursului de foto-film, clasa prof. Mihai Vasile

Ora 19,15 – Curtea Interioară
„Această mare e acoperită de adolescenți”. Gala tînărului actor
Participă elevii claselor de actorie ale Școlii de Arte Ploiești

Ora 20
„Respirări” – recital poetic din creația lui Nichita Stănescu susținut de actorii Centrului Dramatic Mythos, **Luiza Buiac, Mihaela Gaftoi, Adriana Stoica, Maria Rădulescu, Andrei Vasile**

Miercuri, 26 august

Ora 17 – Curtea Interioară
„Geometria unui sentiment”, atelier de creație literară susținut de **Dana Sînziana Constantin**

Ora 19 – Curtea Interioară
Colocviul interdisciplinar „Cît mai contează azi ce citim, ce vedem, ce auzim?”
În contextul colocviului va fi deschisă expoziția de pictură

„Minima theatralia și alte povestiri” a regizorului Mihai Vasile, deschidere continuată cu dialoguri și comentarii pe marginea expoziției cît și a cărții recent apărute la Editura Akakia din București, „Cealaltă parte a umbrei. Fals tratat de antropologie teatrală” de Mihai Vasile
Participă:
Valter Paraschivescu
Dana Sînziana Constantin
Bogdan Lucian Stoicescu

Joi, 27 august

Ora 17 – Curtea Interioară
„Minima theatralia”, atelier de creație teatrală (texte dramatice, schițe de scenografie de teatru, note regizorale, caiet de regie, scenarii etc.) susținut de regizorul **Mihai Vasile**

Ora 19 – Curtea Interioară
Proiecția filmului „Măreția frigului” după spectacolul cu același titlu de Nichita Stănescu, creație a Studioului de film al Teatrului Equinox (2012)
Interpretează actorii Teatrului Equinox
Imaginea și camera – **Mihai Gheorghe**
Scenariul, scenografia și regia artistică – **Mihai Vasile**

Marți, 25 august

Ora 18,30 – Salonul Orion
Vernisajul expoziției de eseu fotografic „24 de elegii”
Expune **Adriana Macovei**, absolventă a cursului de foto-film, clasa prof. Mihai Vasile

Licențiată a Facultății de Științe Economice, de la Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești în anul 2011, ADRIANA MACOVEI s-a întîlnit absolut întîmplător cu arta fotografică și, fascinată de posibilitățile de expresie ale acestei arte, intră, încet-încet, cu pasiune și efervescență în tainele ei.

Tot o întîmplare a făcut să-și întîlnească primul mentor în tainele acestei arte, undeva, în Anglia, în persoana artistului fotograf Derek Love, în al cărui studio a lucrat cîteva luni în anul 2017.

Continuu în căutare de sine cu ajutorul acestei arte, Adriana Macovei experimentează, călătorește, vede în detaliu lumea din preajma ei, devine din ce în ce mai exigentă cu fotografiile sale, achiziționează aparate fotografice cît mai performante care să-i satisfacă exigențele – într-un cuvînt se dedică aproape exclusiv artei fotografice.

În anul 2018 se înscrie la cursul de foto-film al profesorului Mihai Vasile, unde descoperă un lucru esențial pentru ea și arta ei și anume acela că imaginea trebuie să povestească ceva, doar așa fiind posibilă emoția pe care să o declanșeze privitorului.

Iat-o în această primă expoziție a sa, cu lucrări din perioada 2018-2020 pline de rafinament, candoare dar și cu o poveste spusă șoptit undeva, în spatele imaginii.

Marți, 25 august

Ora 19,15 – Curtea Interioară

ACEASTĂ MARE E ACOPERITĂ DE ADOLESCENȚI

Gala tînărului actor

Participă elevii claselor de actorie ale Școlii de Arte Ploiești

Pablo Picasso - ***Tînăr arlechin***

Adolescenți pe mare

Această mare e acoperită de adolescenți
care învață mersul pe valuri, în picioare,
mai rezemîndu-se cu brațul, de curenți,
mai sprijinindu-se de-o rază țeapănă, de soare.
Eu stau pe plaja-ntinsă tăiată-n unghi perfect
și îi contemplu ca la o debarcare.
O flotă infinită de yole. Și aștept
un pas greșit să văd, sau o alunecare
măcar pîn' la genunchi în valul diafan
sunînd sub lenta lor înaintare.
Dar ei sînt zvelți și calmi, și simultan
au și deprins să meargă pe valuri, în picioare.

Nichita Stănescu

Marți, 25 august

Ora 20 – Curtea Interioară

Respirări

recital poetic din creația lui Nichita Stănescu susținut de actorii Centrului Dramatic Mythos,

Luiza Buiac, Mihaela Gaftoi, Adriana Stoica, Maria Rădulescu, Andrei Vasile

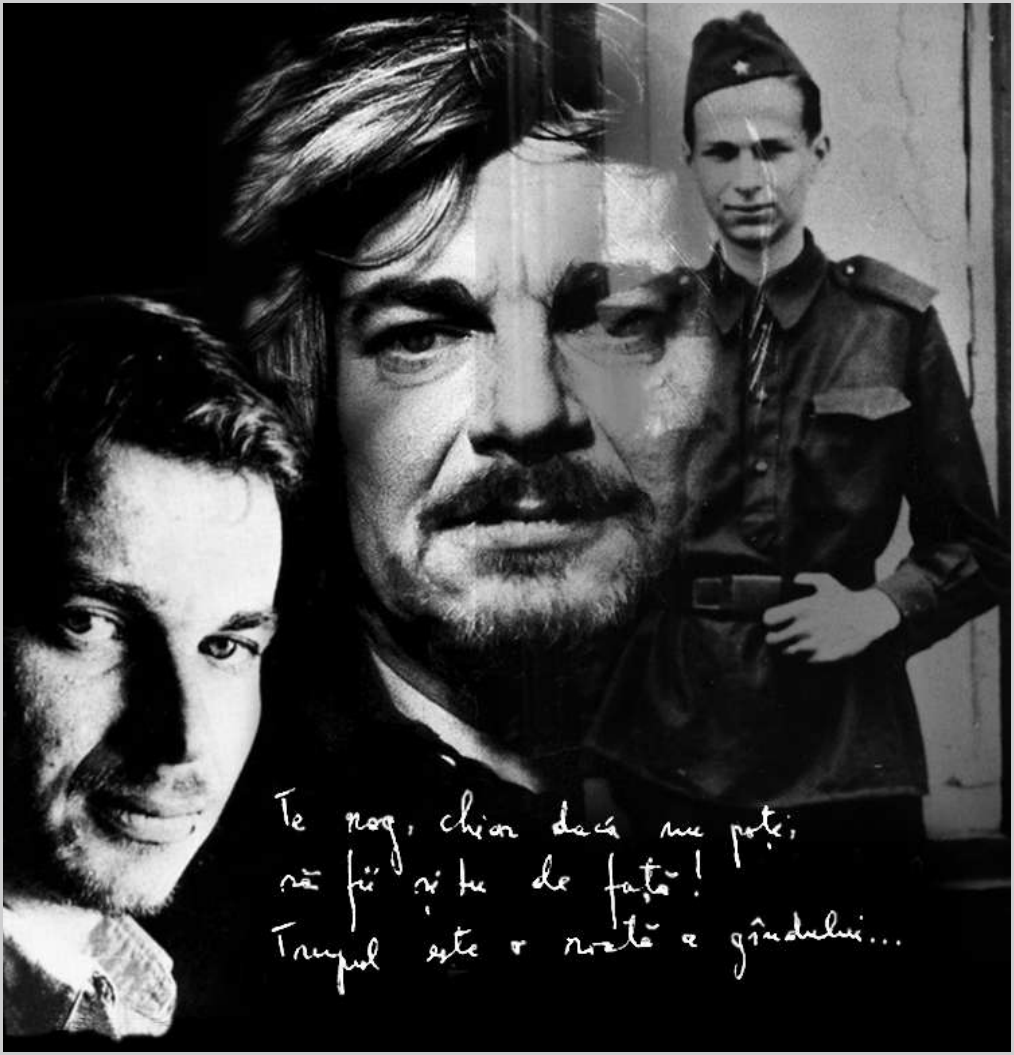

Pentru o mie de cîntece

Pentru o mie de cîntece
am fost născut
Nouă sute nouăzeci și nouă
sunt răzuite de cîntecul, unul
pentru care-am fost născut
Nu mă înjumătățiți voi timpuri!
S-ar putea, înalt cum este
cîntecul, unul,
să fie la urmă...

Nichita Stănescu

1973

Dacă poţi, uită şi nu-ţi aduce aminte nimic,
decît numai întîmplările tale şi atît.
Miră-te de tot ce ţi se întîmplă,
miră-te de tot ce vezi,
atîta timp cît ai să te miri
eşti salvat.
Amintirea te-a părăsit
şi nimic nu mai contează.
Ţine-ţi minte numai propriile tale întîmplări
căci de nu ai să te spulberi.

Memoria se şterge, se acoperă
cu sînge cu miros de carne arsă,
cu mirarea sîngelui, numită groază,
cu sunetul de nisip de clepsidră.
Atît îţi zic, miră-te,
atît îţi zic, urlă de durere.

Cine strigă şi cine zbiară, cine urlă şi cine se vaită,
cine plînge şi cine se sărează,
cine se amărăşte şi cine se zguduie
şi se hohoteşte şi se zbate,
cine se jupoaie, şi se rupe, şi se smulge
acela nu-şi aduce aminte nimic,
acela nu are memorie,
acela e ocolit de lege!

Numai cuvîntul acesta este!

Să-l rupem pentru linişte,
să-l rupem pentru linişte.

Miercuri, 26 august

Ora 17 – Curtea Interioară

GEOMETRIA UNUI SENTIMENT

atelier de creație literară susținut de

Dana Sînziana Constantin

Miercuri, 26 august

Ora 19 – Curtea Interioară

Colocviul interdisciplinar

Cît mai contează azi ce citim, ce vedem, ce auzim?

În contextul colocviului va fi deschisă expoziția de pictură

Minima theatralia și alte povestiri

a regizorului Mihai Vasile, deschidere continuată cu dialoguri și comentarii pe marginea expoziției cît și a cărții recent apărute la Editura Akakia din București,

Cealaltă parte a umbrei.

Fals tratat de antropologie teatrală de Mihai Vasile

Participă:

Valter Paraschivescu
Dana Sînziana Constantin
Bogdan Lucian Stoicescu

Cartea este spectaculoasă, cum nu mă așteptam, dar pesemne îmi doream.
Este un spectacol al genului carte în sine cum nu credeam că poate exista.
Nu aș fi conceput că o carte poate fi rezultatul unei regii artistice.
Este prima carte care îmi dă senzația unei regii de carte.
Grija pentru cititor, pentru gîndurile și emoțiile lui deopotrivă se îmbină cu firul ideatic.
Cartea este deopotrivă un manual de teatru, un spectacol ea însăși și un tratat de teatru.
Este și un album de teatru, al unui teatru și al unui om predestinat la teatru.

Dragoș Grigorescu

Joi, 27 august

Ora 17 – Curtea Interioară

MINIMA THEATRALIA

atelier de creație teatrală
texte dramatice, schițe de scenografie de teatru, note regizorale,
caiet de regie, scenarii etc.
susținut de regizorul

Mihai Vasile

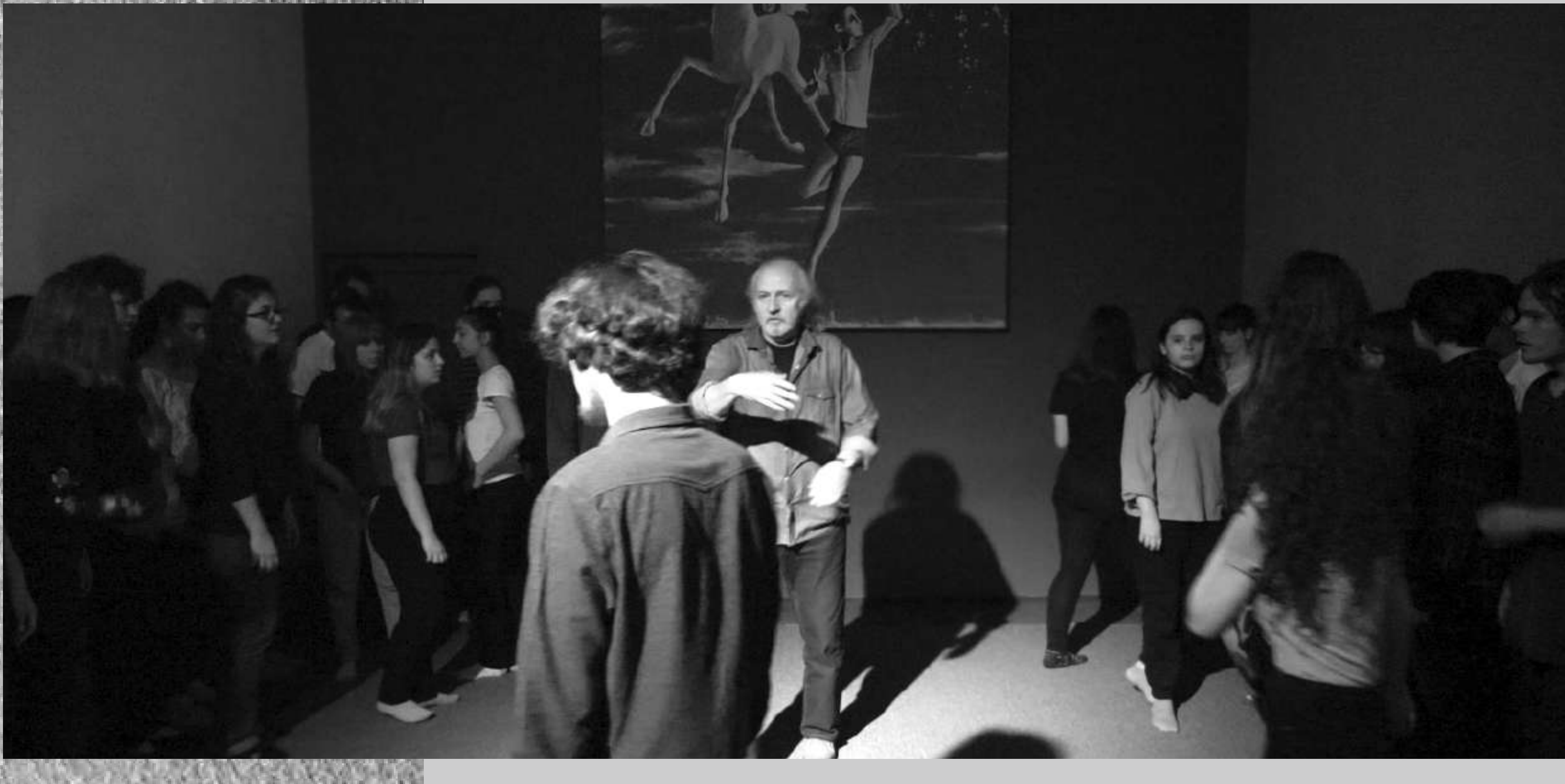

Joi, 27 august

Ora 19 – Curtea Interioară
Proiecția filmului „Măreția frigului” după spectacolul cu același titlu de Nichita Stănescu, creație a Studioului de film al Teatrului Equinox (2012)
Interpretează actorii Teatrului Equinox
Imaginea și camera – **Mihai Gheorghe**
Scenariul, scenografia și regia artistică – **Mihai Vasile**

N.

FESTIVAUL
ARTELOR
NICHITA LA
ECHINOCȚIU

EDIȚIA
18

22 - 31 martie
2023

CONSILIUL
JUDEȚEAN
PRAHOVA

CENTRUL
JUDEȚEAN
DE CULTURĂ

CENTRUL
DRAMATIC
MYTHOS

VAMIR

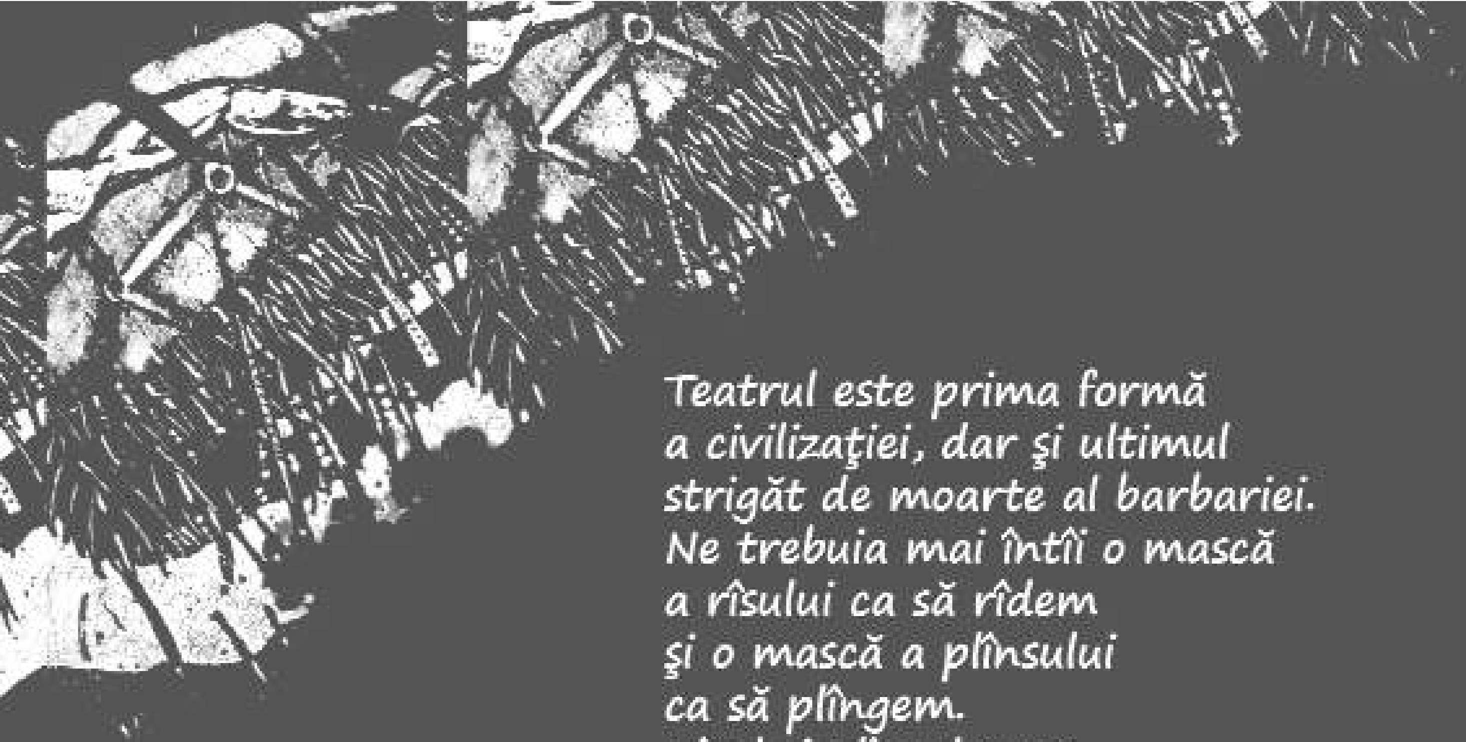

Teatrul este prima formă
a civilizaţiei, dar şi ultimul
strigăt de moarte al barbariei.
Ne trebuia mai întîi o mască
a rîsului ca să rîdem
şi o mască a plînsului
ca să plîngem.
Rîsul şi plînsul sunt
o trebuinţă a preaplinului
celui sătul de sine însuşi
şi înspăimîntat de absenţa
gurii în jurul căreia
se născuse...

Plînsul n-are gură...
Rîsul n-are ochi....

NICHITA STĂNESCU

scurtă schiţă bio-bibliografică

• S-a născut la 31 martie 1933, în Ploieşti.

• Urmează, între 1940-1944, cursurile primare, primele două clase la Ploieşti, iar celelalte, la Buşteni şi la Vălenii de Munte, unde familia se refugiase din cauza bombardamentelor.

• Între anii 1948 şi 1952, urmează cursul superior la acelaşi liceu.

• Între 1952-1957, urmează Facultatea de Filologie (Limba şi literatura română), la Universitatea din Bucureşti.

• Debutează în ultimul an de facultate (1957), la revista „Tribuna” (Cluj, 17 martie).

• După absolvirea facultăţii, devine redactor la secţia de poezie a „Gazetei literare”.

• Editorial, debutează în 1960, cu volumul **Sensul iubirii**.

• În 1964, îi apare al doilea volum de versuri, **O viziune a sentimentelor.**

• În martie 1965, cînd poetul împlinea 32 de ani, îi apare al treilea volum de versuri, **Dreptul la timp**.

• După publicarea volumului **11 Elegii**, apariţiile editoriale se succed într-un ritm alert: **Roşu Vertical**, **Alfa**, **Oul şi sfera**.

• În 1969 îi apar volumele **Necuvintele** şi **Un pămînt numit România**.

• În anul 1970 apare volumul **În dulcele stil clasic** şi selecţia de **Poezii** în colecţia ***Cele mai frumoase poezii***.

• În 1972 apare volumul de eseuri **Carte de recitire**, cît

şi **Belgradul în cinci prieteni** şi **Măreţia frigului - Romanul unui sentiment**.

• În 1975, publică cea de a patra selecţie de autor - cea mai amplă apărută în timpul vieţii, intitulată **Starea poeziei**. Evenimentul cel mai important al anului rămîne atribuirea Premiului Internaţional de Poezie „Gottfried von Herder”. Decernarea premiului a avut loc la Viena, în aula Academiei Austriece de Ştiinţe, în luna mai 1976.

• În 1978 şi 1979, îi apar două volume masive de versuri: **Epica Magna** - pentru care Academia Română îi atribuie Premiul „Mihai Eminescu” cît şi **Opere Imperfecte**.

• În 1980, Academia Suedeză îl nominalizează la Premiul Nobel alături de Odysseas Elitis, Max Frish, Léopold Sédar Senghor şi Jorge Luis Borges. Juriul îl preferă pe Elitis...

• La Timişoara, îi apare **Carte de citire, carte de iubire** (scrisă împreună cu Gheorghe Tomozei), versuri şi proză poetică pentru copii.

• În 1982 publică: **Respirări**, volum de eseuri şi proze poematice, ilustrat cu desenele sale, cît şi **Noduri şi semne**.

• În august, în Catedrala „Sfînta Sofia” din Ohrid - Macedonia, i se decernează „Cununa de aur” - marele premiu al Festivalului de la Struga. Trăieşte unul dintre cele mai fericite momente din viaţa sa.

• Spre sfîrşitul anului 1982, lucrează la **Antimetafizica**, dictată lui Aurelian Titu Dumitrescu.

• Împreună cu criticul Alexandru Condeescu, lucrează la ediţia reprezentativă a operelor sale. (Cele două volume masive de versuri, intitulate **Ordinea cuvintelor**, şi volumul de proze **Fiziologia poeziei** vor intra la tipar în 1984 şi vor apărea în anul 1985).

• Se stinge din viaţă la 13 decembrie 1983.

UN FESTIVAL – TREI EPOCI

În toamna anului 1994, cînd se apropia împlinirea unui an de la moartea poetului Nichita Stănescu, undeva într-o încăpere din Palatul Culturii, împreună cu cîțiva prieteni – scriitorii Ion Stratan, Constantin Hârlav, Florin Dochia și Ioan Dan Nicolescu – ne-am propus să concepem o manifestare memorială, un fel de festival (nici noi nu prea știam ce-o să fie) care să-l amintească cuviincios pe marele poet.

N-a fost deloc uşor să convingem organele de partid şi de stat ale acelei epoci, pentru că gradul de politizare şi ideologizare a societăţii româneşti era atît de ridicat încît cu greu putea pătrunde o asemenea idee în conceptul acela îngheţat şi rigid de cultură. Totuşi, în acel marasm, s-a găsit un om din aparatul decizional al epocii care a susţinut cu toate riscurile acest proiect. Era profesoara Gabriela Marinescu, şefa culturii judeţului Prahova care, împreună cu noi cinci, a purces la organizarea primei ediţii a acestui festival, în decembrie 1984. O întreagă tevatură a fost cu materialul tipărit care însoţea ediţiile festivalului. De exemplu, ni s-a interzis, la primele ediții, să punem pe afişe sau pe alte materiale tipărite portretul lui Nichita. Abia au acceptat într-un final să punem, ca efigie a festivalului, un stejar stilizat, pe care mi l-a inspirat o poezie a lui Nichita Stănescu („Acasă”) descoperită de soţia sa, Dora, printre manuscrise şi care mi-a încredinţat-o spre a o pune apoi, ori de cîte ori a fost posibil, lîngă această efigie. De ce? – s-ar întreba nedumerit un tînăr din zilele noastre. Pentru că atunci, în epoca aceea înghețată și întunecată un singur portret trebuia să ne „lumineze”. Acela al „conducătorului iubit”, așa cum văzuse el prin China sau Coreea de Nord...

În fine, aproape eroic, am realizat prima ediție în decembrie 1984, iar din acel moment am făcut aproape imposibilul pentru ca edițiile succesive ale acelui festival să îmbrace orașul Ploiești în ținuta strălucitoare a poeziei nichitiene.

Din păcate, grupul acela de cinci tineri intelectuali din care făceam parte s-a destrămat la începutul anilor ’90, iar festivalul a încăput pe alte mîini, cu alte viziuni și interese, cu o altă alură... Misiunea noastră luase sfîrșit...

Rămas singur, cu nostalgia festivalului „nostru”, am rememorat, pe scena Teatrului Equinox, viața și miraculoasa operă a lui Nichita Stănescu, an de an, la sfîrșitul lui martie, data nașterii sale, dar și cu pioșenie la fiecare înfrigurat 13 decembrie, atunci cînd, în 1983, „ființa cea de carne” a poetului ne-a părăsit...

Spectacole, expoziții, cărți și alte tipărituri, conferințe, filme artistice și documentare, recitaluri muzicale, ateliere de creație – toate aceste teme și creații ale mele, ale actorilor și colaboratorilor mei, ale prietenilor teatrului nostru au adus în sala și foyerul teatrului nostru mii de spectatori.

Din această nostalgie care m-a încercat din ce în ce mai apăsat, am construit, alături de actorii mei o primă ediție – ușor șovăitoare – a unui nou festival nichitian care aduna două lumi: cea a Teatrului Equinox și cea a nașterii și, deci, vieții poetului. Am numit această nouă încercare memorială **Festivalul artelor NICHITA LA ECHINOCȚIU**, festival care ținea 11 zile și 11 nopți, începînd din seara echinocțiului de primăvară (21 martie) pînă în seara zilei de naștere a poetului (31 martie). Încet-încet acest festival a devenit foarte important pentru generațiile de tineri care s-au întîlnit aici, la teatrul nostru, cu spiritul nichitian. Numai că între timp, pe la anul 2013, o minte întunecată a găsit de cuviință să dea sălii Teatrului Equinox o altă destinație – aceea de „sală de festivități” (terminologie tipic comunistă) și să disloce după 33 de ani rosturile teatrului nostru. În anul 2014 am reușit cu cei cîțiva actori care mi-au rămas alături să construim un nou lăcaș de teatru (nu mai era în inima palatului ci, undeva, la un demisol al aceluiași palat...) și astfel am continuat aventura artistică a Teatrului Equinox, devenit acum Centrul Dramatic Mythos, cît și cea a Festivalului artelor NICHITA LA ECHINOCȚIU. Cincisprezece ediții! Am rezistat cincisprezece ediții, adică pînă în anul 2020, cînd omenirea a trebuit să-și oprească ceasurile pentru că, de nicăieri, un virus mortal ne-a închis pe toți în case și ne-a arătat cît de neputincioși putem fi în fața neprevăzutului.

Festivalul din anul acela s-a putut desfășura abia prin luna august, afară, în curtea interioară a Palatului Culturii, purtînd măști și noi, actorii, și ei, spectatorii, dar am constatat că nu ne pierise entuziasmul și pofta de poezie, de teatru, de film, de a fi împreună...

Anii 2021 și 2022 au fost ani plini de șovăieli, cu un festival timid numit **Nichitiana**, care chiar dacă mima, într-un fel, substanța și explozia edițiilor de pînă în pandemie, era, totuși, palid și inconsistent.

Reluăm, cu această ediție a 18-a, tradiția și energia vechiului festival.

Iată că, preț de aproape 40 de ani, am adus alături de mine în aceste festivaluri cîteva zeci de mii de oameni (artiști – actori, scriitori, artiști plastici, muzicieni, autori de filme artistice și documentare – din România și din străinătate, conferențiari, spectatori, oficiali, jurnaliști) în aceste „cîmpii magnetice” nichitiene. Ne-am împărtășit cu toții din aerul proaspăt și tare al poeziei lui Nichita Stănescu și, cu îngăduința Domniei-sale, din marea creație artistică românească și universală, acesta fiind un festival deschis tuturor artelor.

FESTIVALUL PE SCURT

Miercuri, 22 martie, ora 17
• Deschiderea oficială a festivalului
• Proiecția filmului „Antrenorul de îngeri” după spectacolul cu același titlu de Nichita Stănescu
Interpretează actorii Centrului Dramatic Mythos Ploiești. Scenariul și regia Mihai Vasile

Joi, 23 martie, ora 10
• Deschiderea atelierelor Universității Libere „Nichita Stănescu”
Între orele 11 – 13
• Atelierul de arta actorului
Între orele 14 – 17
• Atelierul de dramaturgie

Vineri, 24 martie, ora 10
• Atelierul de caligrafie
Ora 17
• Polisemia artei. Conferință susținută de regizorul Mihai Vasile, urmată de filme de scurt metraj care ilustrează tema propusă

Sîmbătă, 25 martie, ora 10
• Atelierul de semne (partea I)
Ora 17
• Discipolii lui Nichita Stănescu. Poetul Dan David
„Eu vă iubesc pe toți” – seară dedicată poetului Dan David
• Proiecția eseului filmic „Autoportret”. Producție a studioului de film al Teatrului Equinox (2009)

Duminică, 26 martie, ora 10
• Atelierul de semne (partea a II-a)

Luni, 27 martie, ora 10
• Atelierul de haiku

Ora 17
• Prietenii lui Nichita Stănescu. Scriitorul Octavian Paler
• Premiera absolută a spectacolului „Insula” de Octavian Paler
Scenariul, scenografia și regia Mihai Vasile. Interpretează actorii
Centrului Dramatic Mythos Ploiești

Marți, 28 martie, ora 10
• Atelierul de sunete
Ora 17
• Prietenii lui Nichita Stănescu. Pictorul Sabin Bălașa
Evocarea pictorului și proiecția filmelor „Maestrul romantismului cosmic” și
„Poemele luminii”, realizate în studioul de film al Teatrului Equinox Ploiești în anul 2010

Miercuri, 29 martie, ora 10
• Atelierul de creație literară
Ora 17
• Discipolii lui Nichita Stănescu. Poetul Ion Stratan
Evocarea operei și personalității poetului Ion Stratan.
• Proiecția filmului „Eu am trăit în casa asta”, după spectacolul cu același titlu
de Ion Stratan și Mihai Vasile, al Centrului Dramatic Mythos Ploiești

Joi, 30 martie, ora 10
• Atelierul de arte vizuale (fotografie, film, diaporamă)
Ora 17
• Discipolii lui Nichita Stănescu. Poetul Lucian Vasilescu
• Proiecția filmului „Muzeul întîmplărilor de ceară” după spectacolul cu același titlu
de Lucian Vasilescu și Mihai Vasile, realizat de Teatrul Equinox în anul 2011

Vineri, 31 martie, ora 13
• Închiderea atelierelor Universității Libere Nichita Stănescu. Decernarea
diplomelor-atestat de stagiu, concluzii, evaluări
Ora 17
• Proiecția filmului „Măreția frigului”, după spectacolul cu același titlu, realizat
de regizorul Mihai Vasile în anul 2011, pe texte din creația poetică a lui
Nichita Stănescu, în interpretarea actorilor Teatrului Equinox

UN POET ÎN TULBURĂRILE LUMII – NICHITA STĂNESCU
Cuvînt de omagiere a poetului, rostit de regizorul Mihai Vasile

Proiecția filmului ANTRENORUL DE ÎNGERI
după spectacolul cu același titlu al Centrului Dramatic Mythos
(producție a anului 2016)

miercuri
22 martie
ora 17

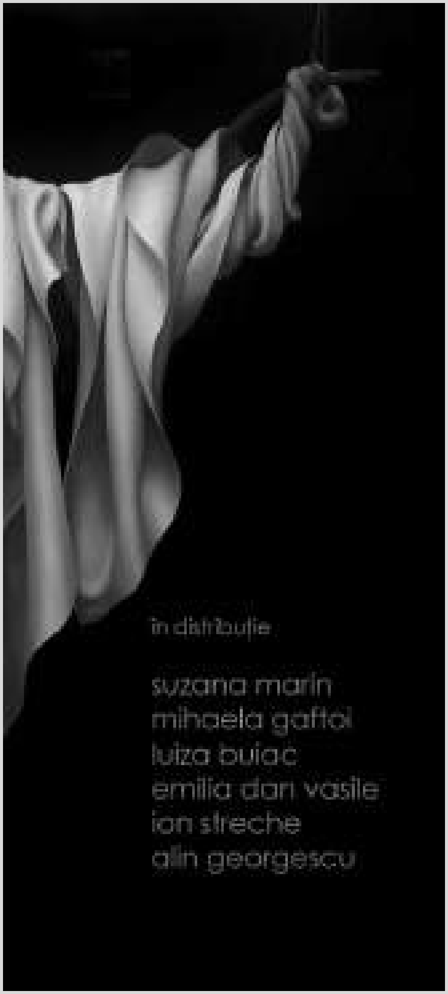

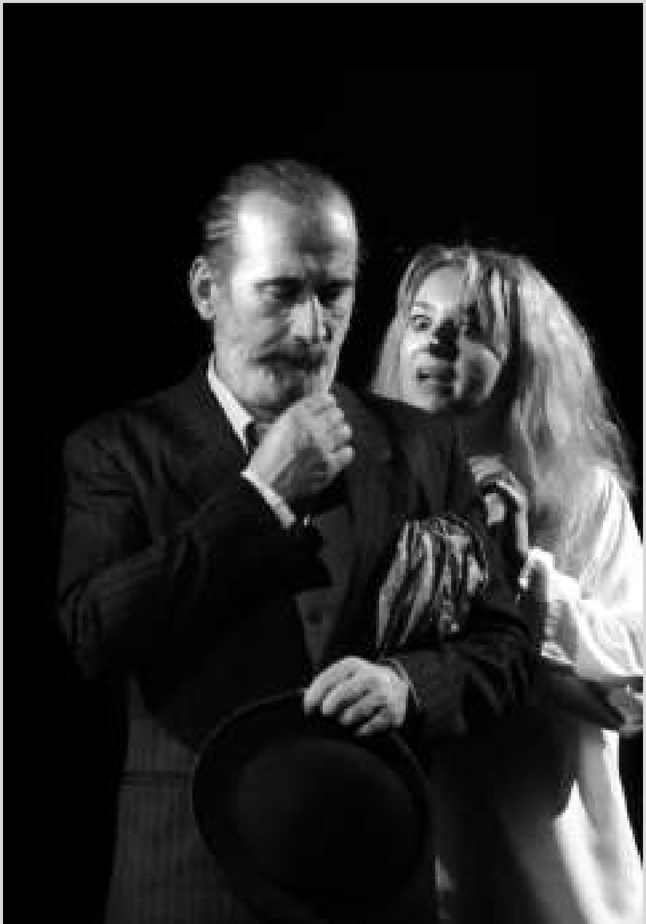

joi
23 martie
ora 10
Deschiderea
oficială
a atelierelor
Universității
Libere
Nichita Stănescu

Între orele 11 – 13
• Atelierul
de arta actorului

Între orele 14 – 17
• Atelierul
de dramaturgie

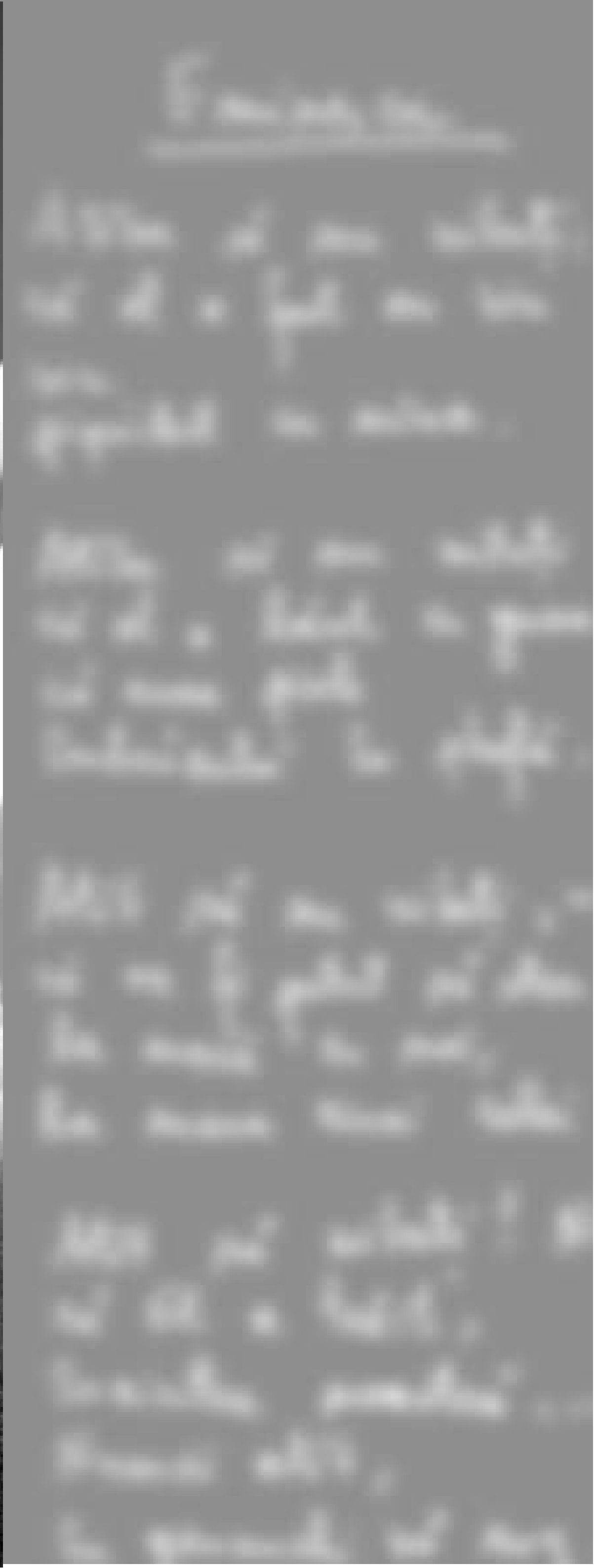

vineri
24 martie
ora 10

Atelierul de caligrafie

vineri
24 martie
ora 17

Polisemia artei

Conferință susținută de regizorul
Mihai Vasile

POLISEMÍE *s.f.* **1.** Calitate a unui cuvânt de a avea mai multe sensuri; polisemantism. **2.** (*Estet.*) Proprietate a operei de artă de a avea pentru contemplator mai multe sensuri, care se dezvăluie succesiv în funcție de contextul social-cultural, de momentul istoric în care este receptată opera etc. [Gen. *-iei.* / < fr. *polysémie*].

sursa: DN (1986)

proiecție de
filme scurte
care ilustrează
tema conferinței

sîmbătă
25 martie
ora 10

Atelierul de semne

sîmbătă
25 martie
ora 17

DISCIPOLII LUI NICHITA STĂNESCU

„Eu vă iubesc pe toți” – seară dedicată poetului Dan David

• Proiecția eseului filmic „Autoportret”
Producție a studioului de film al Teatrului Equinox (2009)

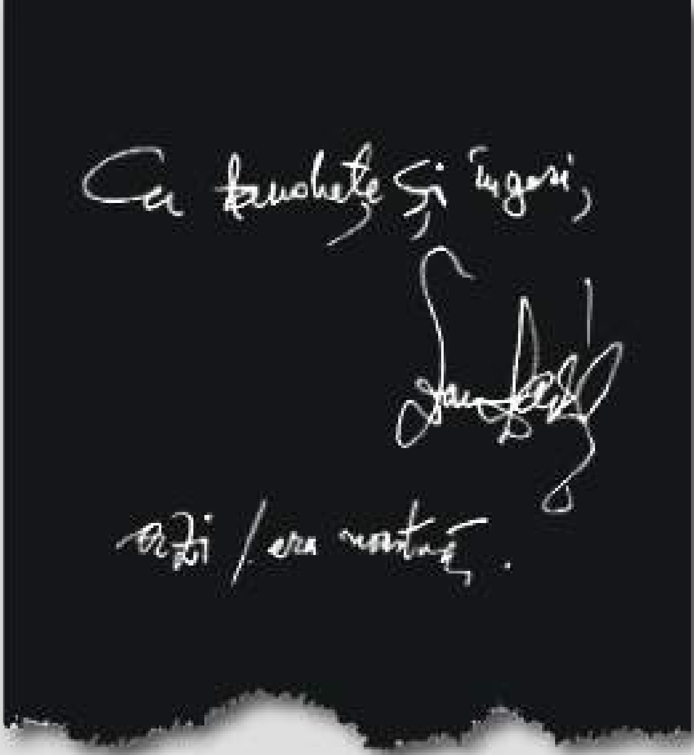

Cadre din filmul
AUTOPORTRET

luni
27 martie
ora 10

Atelierul de haiku

luni
27 martie
ora 17

PRIETENII LUI NICHITA STĂNESCU
scriitorul OCTAVIAN PALER

spectacol în premieră absolută

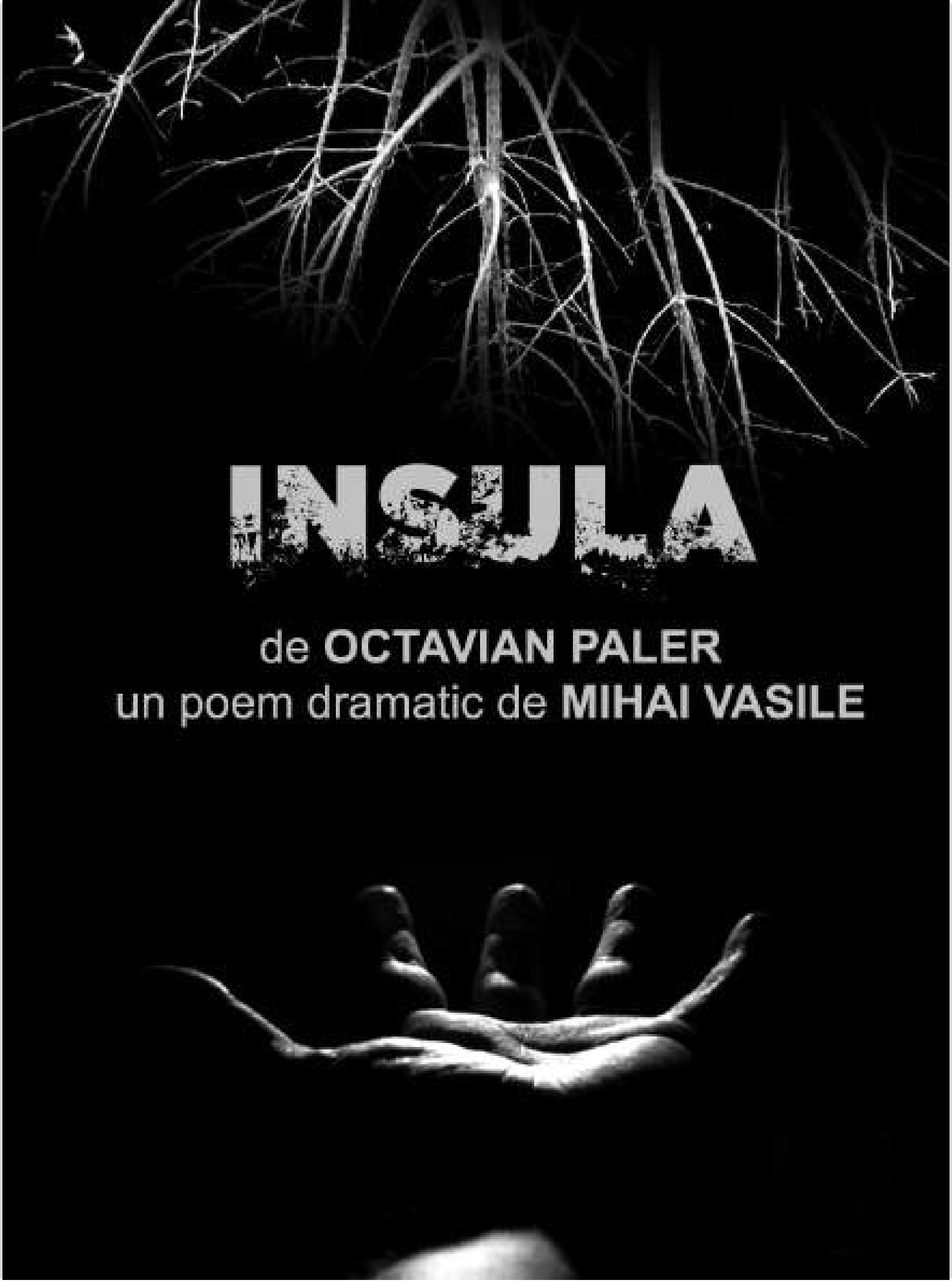

INSULA
de OCTAVIAN PALER
un poem dramatic de MIHAI VASILE

în distribuție

suzana marin • luiza buiac
maria rădulescu • adriana stoica
diana săcuiu • antonia nicoară
david podeanu

Undeva în urma noastră
trebuie să fie o insulă
unde păsările ţipă
ca la începutul lumii şi
oamenii învaţă primele cuvinte,

unde o femeie
descoperă arta
desenînd cu degetul pe nisip
conturul umbrei iubitului ei.

Undeva în urma noastră
trebuie să existe,
înaintea cuvintelor
şi înaintea tuturor rănilor,
trebuie să existe
un cuvînt cu care
am putea mărturisi totul,

sau trebuie să existe o tăcere
egală cu toate cuvintele...

Octavian Paler

marți
28 martie
ora 10

Atelierul de sunete

marți
28 martie
ora 17

PRIETENII LUI NICHITA STĂNESCU
pictorul SABIN BĂLAȘA

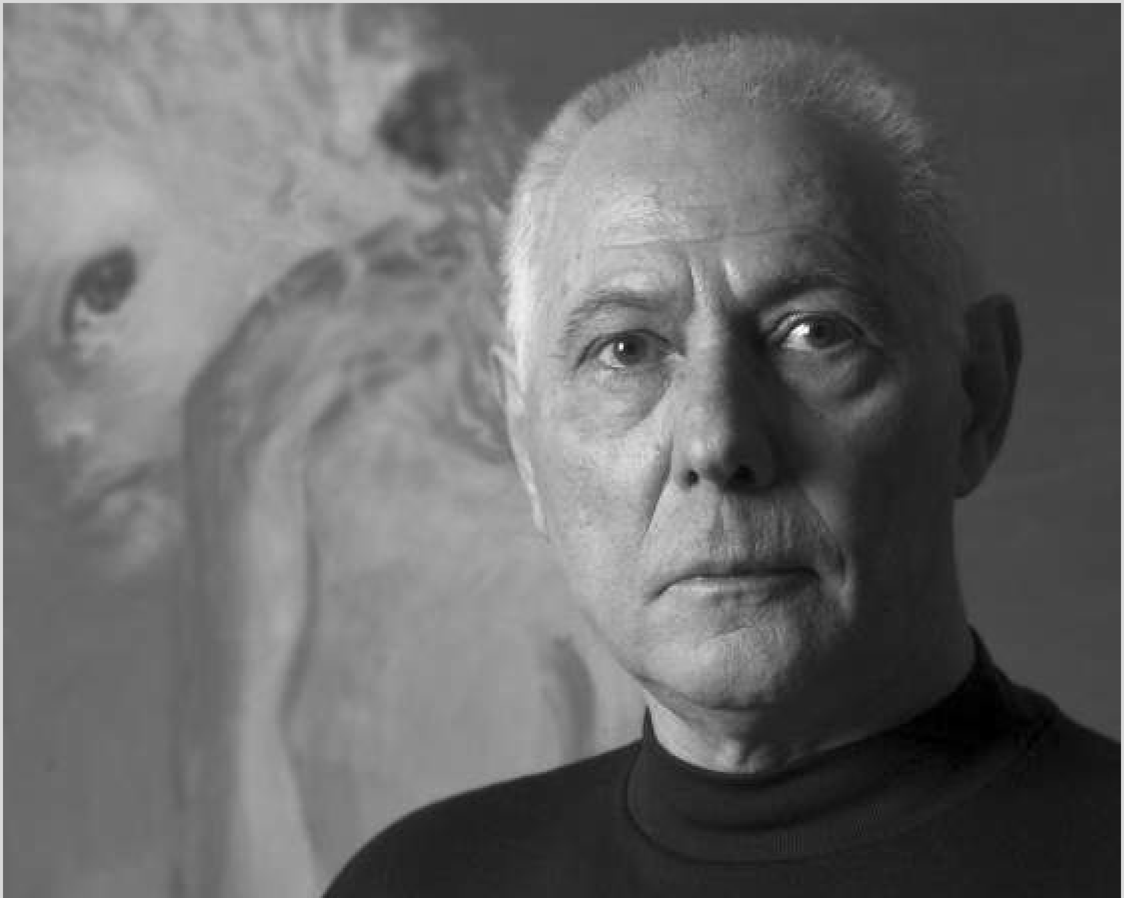

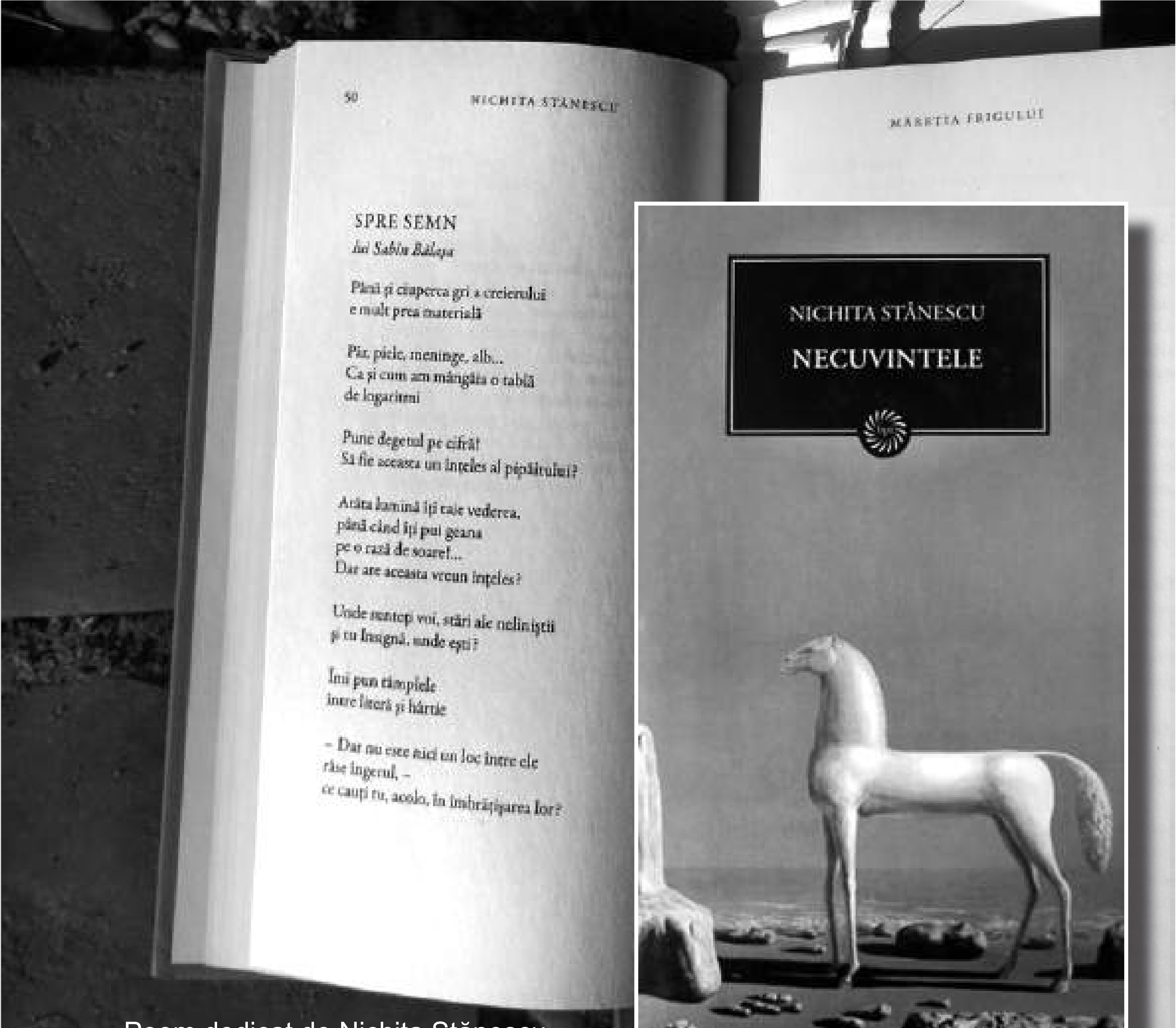
50 NICHITA STĂNESCU

SPRE SEMN

lui Sabin Bălașa

Până și ciuperca gri a creierului
e mult prea materială

Păr, piele, meninge, alb...
Ca și cum am mângâia o tablă
de logaritmi

Pune degetul pe cifră!
Să fie aceasta un înțeles al pipăitului?

Atâta lumină îți taie vederea,
până când îți pui geana
pe o rază de soare!...
Dar are aceasta vreun înțeles?

Unde sunteți voi, stări ale neliniștii
și tu Imagină, unde ești?

Îmi pun tâmplele
între literă și hârtie

– Dar nu este aici un loc între ele
râse îngerul, –
ce cauți tu, acolo, în îmbrățișarea lor?

• Poem dedicat de Nichita Stănescu pictorului Sabin Bălașa

• Pictură de Sabin Bălașa pe coperta cărții NECUVINTELE de Nichita Stănescu

Mă sărută cine mă sărută.
Eu rămân cu voi cei unsprezece:
Suntem cinci de față, șase au plecat;
cina cea de taină plânge-n fața cifrei cinci.
Se întemeiază astăzi pierderea,
durerea, plecarea.

Nichita Stănescu

Sabin Bălașa • *Meșterul Manole*

Treptat părinții noștri își mută ființa în noi,
în timp ce noi ne mutăm în ființa
copiilor noștri – „Noi toți suntem „fiul" cel
care străbate nemărginitul Spațiu-Timp,
la chemarea îndescifrabilă a necunoscutului.
Suntem cel care, conștientizând faptul, devine
un nemuritor."

Sabin Bălașa

Proiecția filmelor

Maestrul romantismului cosmic
Poemele luminii

realizate de **Mihai Vasile**

în studioul de film al Teatrului Equinox Ploiești în anul 2010

miercuri
29 martie
ora 10

Atelierul de literatură

miercuri
29 martie
ora 17

DISCIPOLII LUI NICHITA STĂNESCU
poetul ION STRATAN

CENTRUL DRAMATIC
MYTHOS
CENTRUL DE CERCETARE, DOCUMENTARE ŞI PRACTICĂ TEATRALĂ ŞI CINEMATOGRAFICĂ

EU AM TRĂIT ÎN CASA ASTA

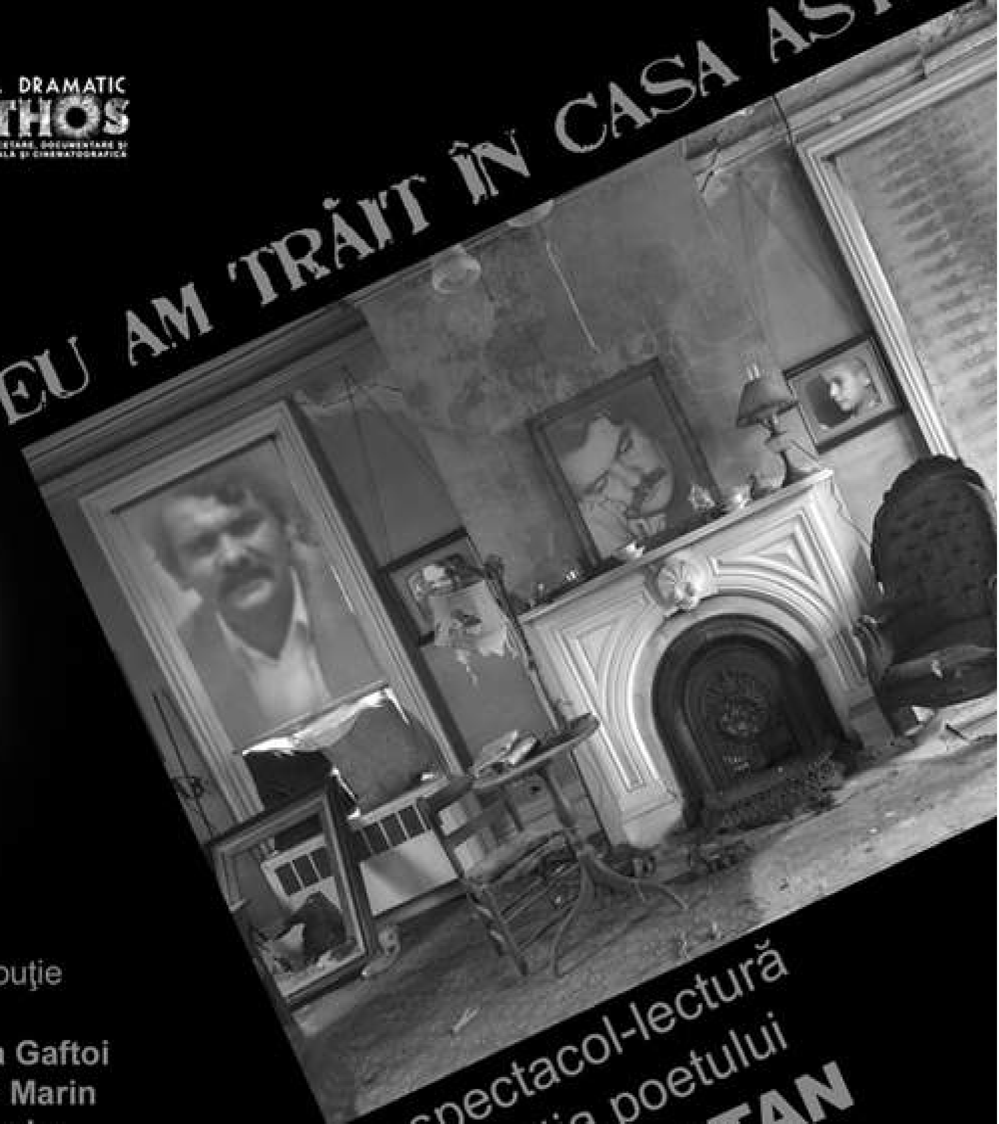

un spectacol-lectură
din creaţia poetului
ION STRATAN

în distribuţie

Mihaela Gaftoi
Suzana Marin
Ion Streche
Luiza Buiac
Alin Georgescu

scenariul, scenografia şi regia
Mihai Vasile

FILMUL UNUI SPECTACOL

joi
30 martie
ora 10

Atelierul de arte vizuale

joi
30 martie
ora 17

DISCIPOLII LUI NICHITA STĂNESCU
poetul LUCIAN VASILESCU

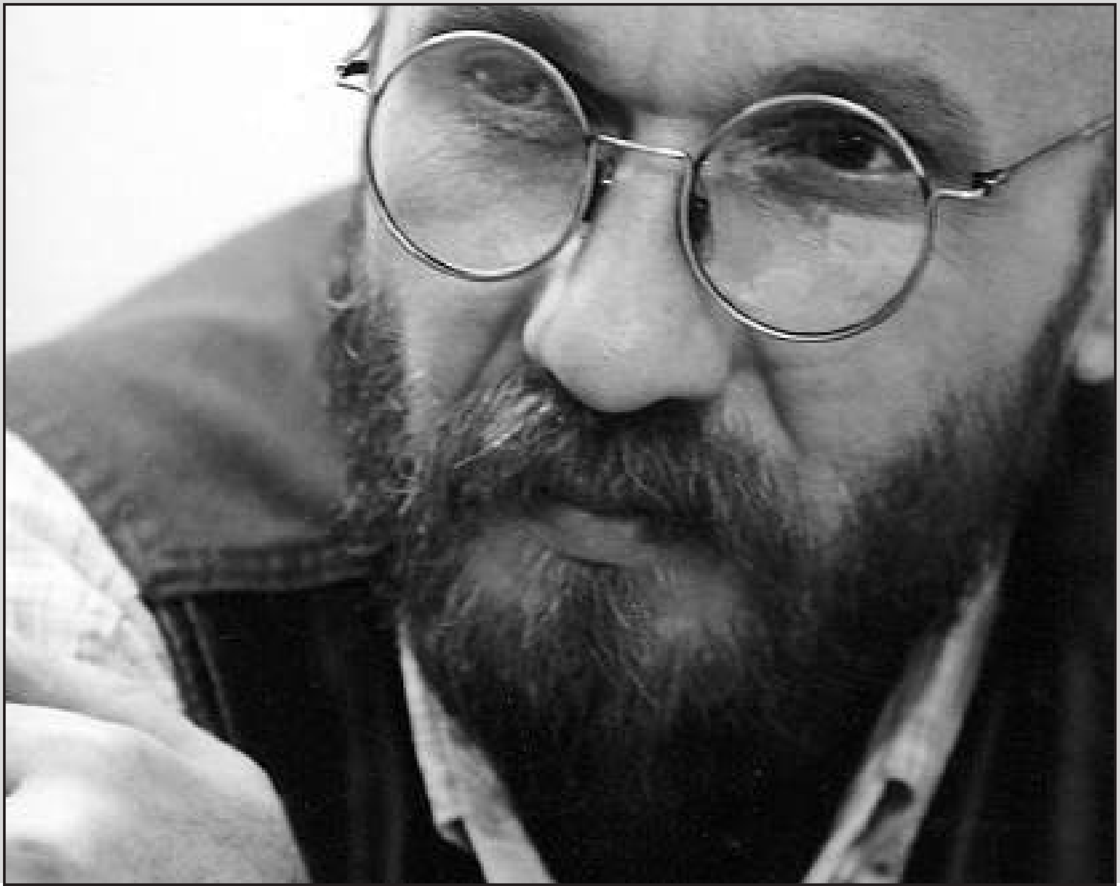

colaj teatral
din creaţia
poetului
**LUCIAN
VASILESCU**

MUZEUL ÎNTÎMPLĂRILOR DE CEARĂ

un film de
Mihai Vasile

**FILMUL UNUI
SPECTACOL**

în distribuție
**ION STRECHE
SUZANA MARIN
LUIZA BUIAC
MIHAELA GAFTOI
VLADIMIR PETRE
LAURA PAVLIUC
DIANA STRECHE
VALI MUNTEANU
EMMI ANTONESCU**

imaginea
MIHAI GHEORGHE

vineri
31 martie
ora 13

Închiderea atelierelor Universității Libere **Nichita Stănescu**. Decernarea diplomelor-atestat de stagiu, concluzii, evaluări

vineri
31 martie
ora 17

Proiecția filmului „Măreția frigului”, după spectacolul cu același titlu, realizat în anul 2011, pe texte din creația lui Nichita Stănescu, în interpretarea actorilor Teatrului Equinox.

FESTIVALUL ARTELOR

NICHITA LA ECHINOCȚIU

EDIȚIA A NOUA
21 - 31 MARTIE 2014

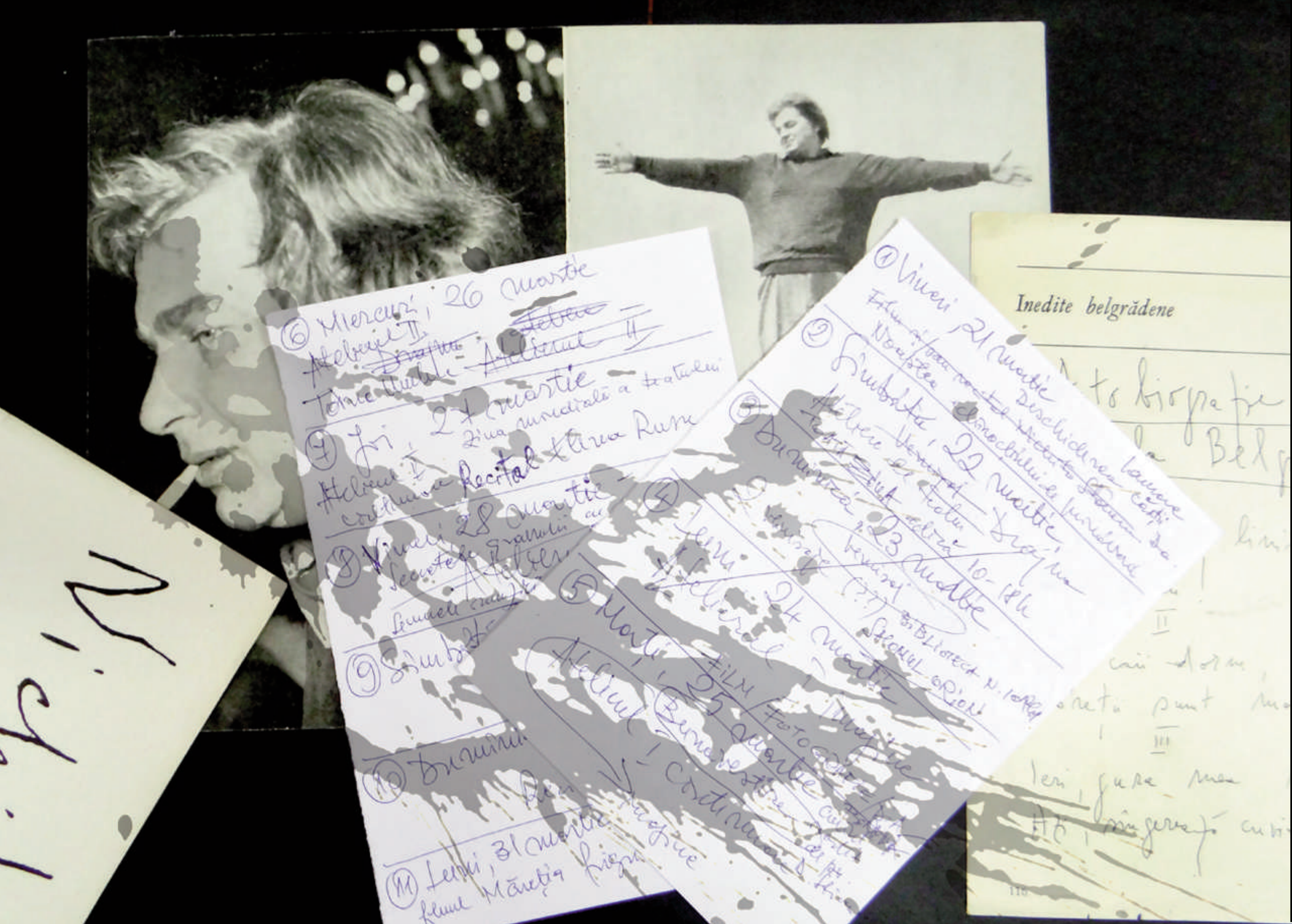
Inedite belgrădene

Aici se
începe

Acasă

Mă-ntorc în mijlocul naturii ca un cal
și lepăd de pe mine călărețul mort
și șaua plină de umbră veche de la sînge
o scutur în pămînt
Mă rog de codri și cu precădere de stejar
ca să mă-ncalece pe mine, calul lui.
— Ești de pămînt, mă roibule, m-a întrebat
— Sînt de pămînt, mă arbore, i-am zis.

Nichita Stănescu

Un festival numit dorință

La împlinirea unui an de la plecarea lui Nichita Stănescu la cele veșnice, undeva, într-o încăpere din Palatul Culturii din Ploiești, un grup restrîns de tineri intelectuali încerca să găsească o cale de a perpetua memoria poetului. Desigur, cu toții s-au gândit la un festival de poezie care să poarte numele său, dar, la vremea aceea, cînd cultul personalității unui singur personaj invadase brutal și de neoprit viețile românilor, era aproape cu neputință să propui o asemenea întreprindere culturală. Și totuși, dintre toate propunerile făcute în acea după amiază de septembrie a anului 1984, aceasta era cea mai onorabilă pentru a-l aminti cuviincios pe Nichita Stănescu. Cei cinci, scriitorii Ion Stratan, Ioan Dan Nicolescu, Florin Dochia, Constantin Hârlav-Maistorovici și regizorul Mihai Vasile, au hotărît să propună organelor culturale ale vremii acest lucru. Cum în fiecare epocă există și minți luminate care sînt dispuse să riște pentru o idee, și în acest caz s-a găsit un om din aparatul decizional al vremii care a îmbrățișat ideea și s-a alăturat acestui proiect. Era profesoara Gabriela Marinescu, șefa culturii județului Prahova, care a făcut toate demersurile pe lîngă organele de partid ale acelei epoci ca să obțină aprobările necesare. După multe tergiversări, amînări, ședințe (unele extrem de tensionate), într-un final se aprobă cîte ceva din proiectul inițial.

- Da, au spus, aprobăm organizarea unui festival de poezie care să poarte numele lui Nichita Stănescu, dar cu niște condiții. Prima și cea mai importantă: să nu apară portretul acestuia pe nici o tipăritură oficială a festivalului (la vremea aceea un singur portret apărea ostentiv, pînă la saturație, peste tot...)

Astfel că, regizorul Mihai Vasile a propus, și, într-un final au aprobat, ca efigie a festivalului, celebrul (în epocă) stejar, inspirat de un poem în facsimil, intitulat "Acasă", descoperit de soția poetului, Dora Stănescu, și pus la dispoziția organizatorilor.

Începea atunci, într-un decembrie cu mult soare al anului 1984, o aventură care avea să curgă ca un joc nichitian și care avea să atragă pe cei mai interesanți artiști români. Colocvii, spectacole, concursuri de poezie, recitaluri și concerte, expoziții de artă plastică și artă fotografică aveau să transforme Ploieștiul, pentru cele cîteva zile din fiecare sfîrșit de martie, într-o veritabilă capitală artistică a țării. Ba chiar, aproape ca un miracol, s-a aprobat în 1985, ca în Casa de tîrgoveți Hagi Prodan, goală la acea vreme, să se amenajeze un mic muzeu memorial care, desigur, nu a fost posibil să fie numit așa ci, cumva pe ocolite, "expoziția temporară Nichita Stănescu".

Important era faptul că festivalul era viu, plin de energii care se descătușau atunci, într-o epocă înghețată și întunecată.

...Ediția din decembrie 1989, s-a ținut, însă, aproape în ilegalitate. Atunci, în acel decembrie, orice adunare de oameni era suspectată că "destabilizează" ordinea socială.

După 1991, festivalul avea să-și vadă de drum mai departe, în alte condiții, în alte conjuncturi, cu alte personaje...

Dar asta este o altă poveste...

*(Text extras din albumul **NICHITA STĂNESCU**, Editura Libertas, 2013)*

În primăvara anului 2006, Teatrul Equinox a reluat tradiția vechiului Festival de poezie NICHITA STĂNESCU. L-a numit NICHITA LA ECHINOCȚIU, și se desfășoară de atunci în răstimpul dintre echinocțiul de primăvară și ziua de naștere a poetului. Este un festival dinamic, făcut de tineri pentru tineri, așa cum bănuim că i-ar fi plăcut poetului.

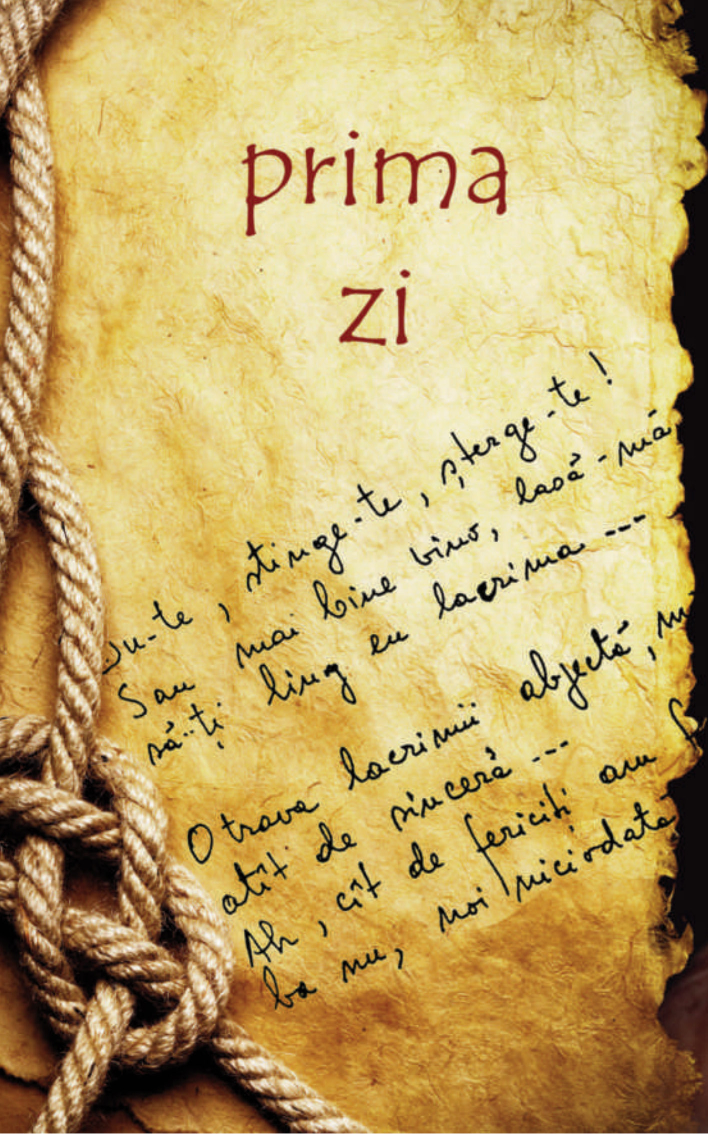

vineri, 21 martie, orele 18
sala de spectacole a Centrul Dramatic Mythos

NOAPTEA ECHINOCȚIULUI DE PRIMĂVARĂ

• **Recitalul**

SĂ FIU TRANSPARENT

poeme de Nichita Stănescu
în lectura regizorului Mihai Vasile

IEȘIREA DIN IARNĂ

**obiceiuri,
gesturi,
cuvinte,
mistere
ale nopții echinocțiului
de primăvară**

ziua a doua

sîmbătă, 22 martie
între orele 10 și 19, Centrul Cultural Drajna

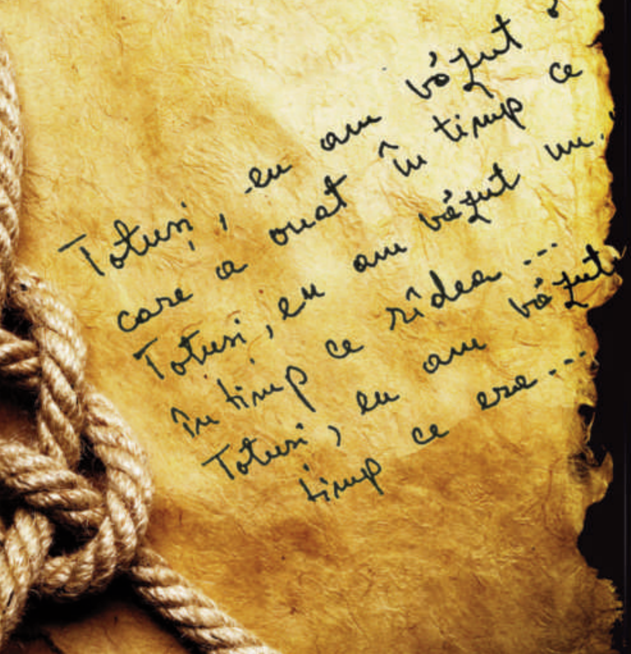

CINE ARE NEVOIE DE TEATRU?

ateliere de teatru
cu elevi și studenți
din localitate
susținut de
regizorul și actorii
Centrului Dramatic
Mythos

duminică, 23 martie, orele 11
Biblioteca Județeană Nicolae Iorga Ploiești

vernisajul expoziției de artă plastică a Cenaclului ARCADE

prezintă
Mihaela Radu, directoarea Bibliotecii Județene Nicolae Iorga
Ioan Titus Drăghicescu, plastician
Mihai Vasile, regizor

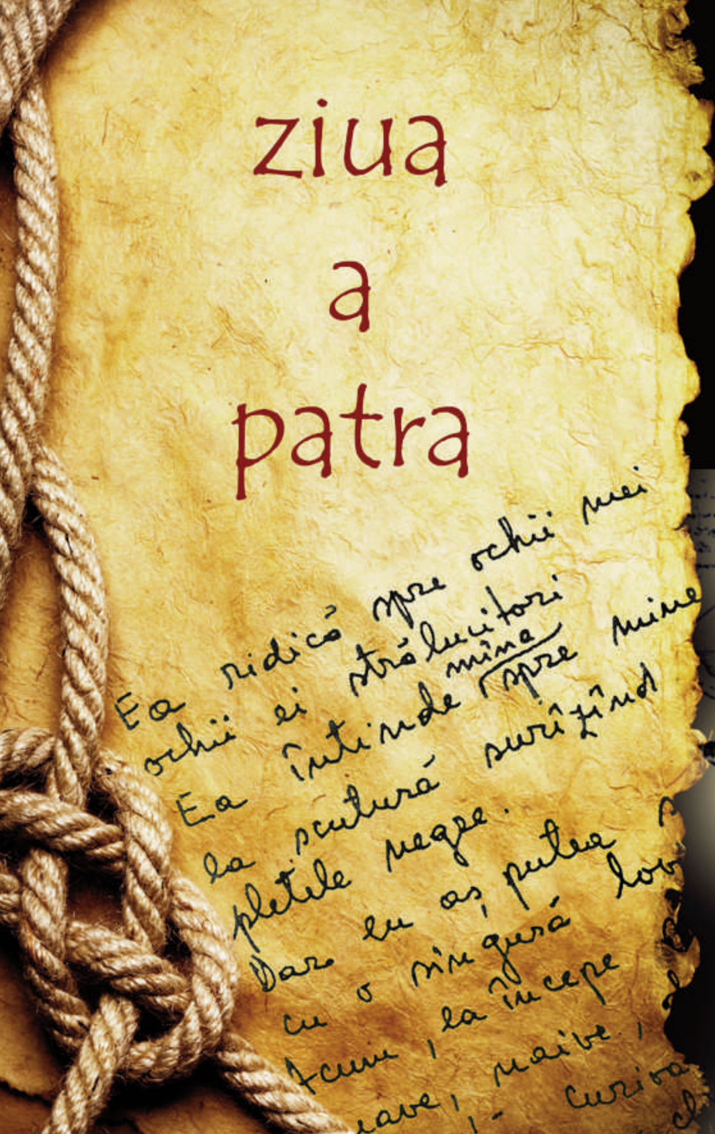

luni, 24 martie, Centrul Dramatic Mythos
orele 10

deschiderea atelierelor Universității de primăvară "Nichita Stănescu"

luni, 24 martie, între orele 11 și 18
Centrul Dramatic Mythos
atelierul de imagine
HIEROGLIFA
susținut de Mihai Gheorghe
director de imagine

luni, 24 martie, orele 18
salonul de arte vizuale Orion

vernisajul expoziției

STVDIUM

expun patru dintre cei mai interesanți tineri plasticieni ploieșteni

Daniel Florea • Oana Vasile • Diana Lemnaru • Ionuț Anghel

Prezintă

Mihai Vasile și Dragoș Grigorescu

daniel florea
oana vasile
diana lemnaru
ionuț anghel

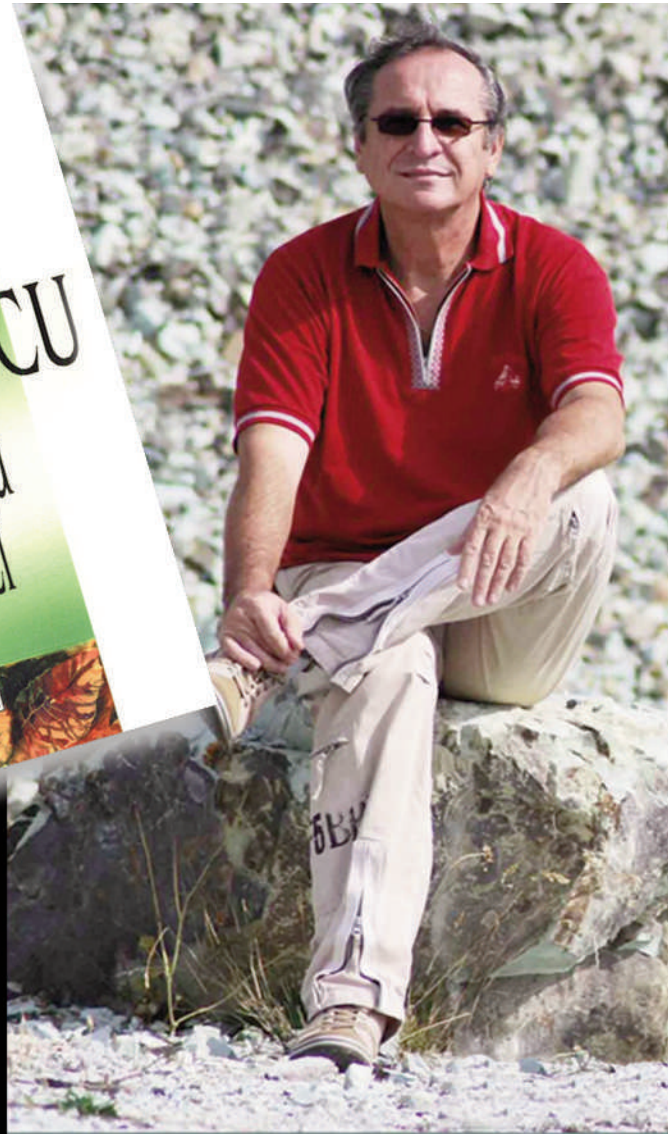

luni, 24 martie, orele 19
sala Studio „Ion Stratan”

CARTEA DE RECITIRE

Ioan Mihai Cochinescu

citește fragmente din cartea sa

Visul de iarnă al Isabellei

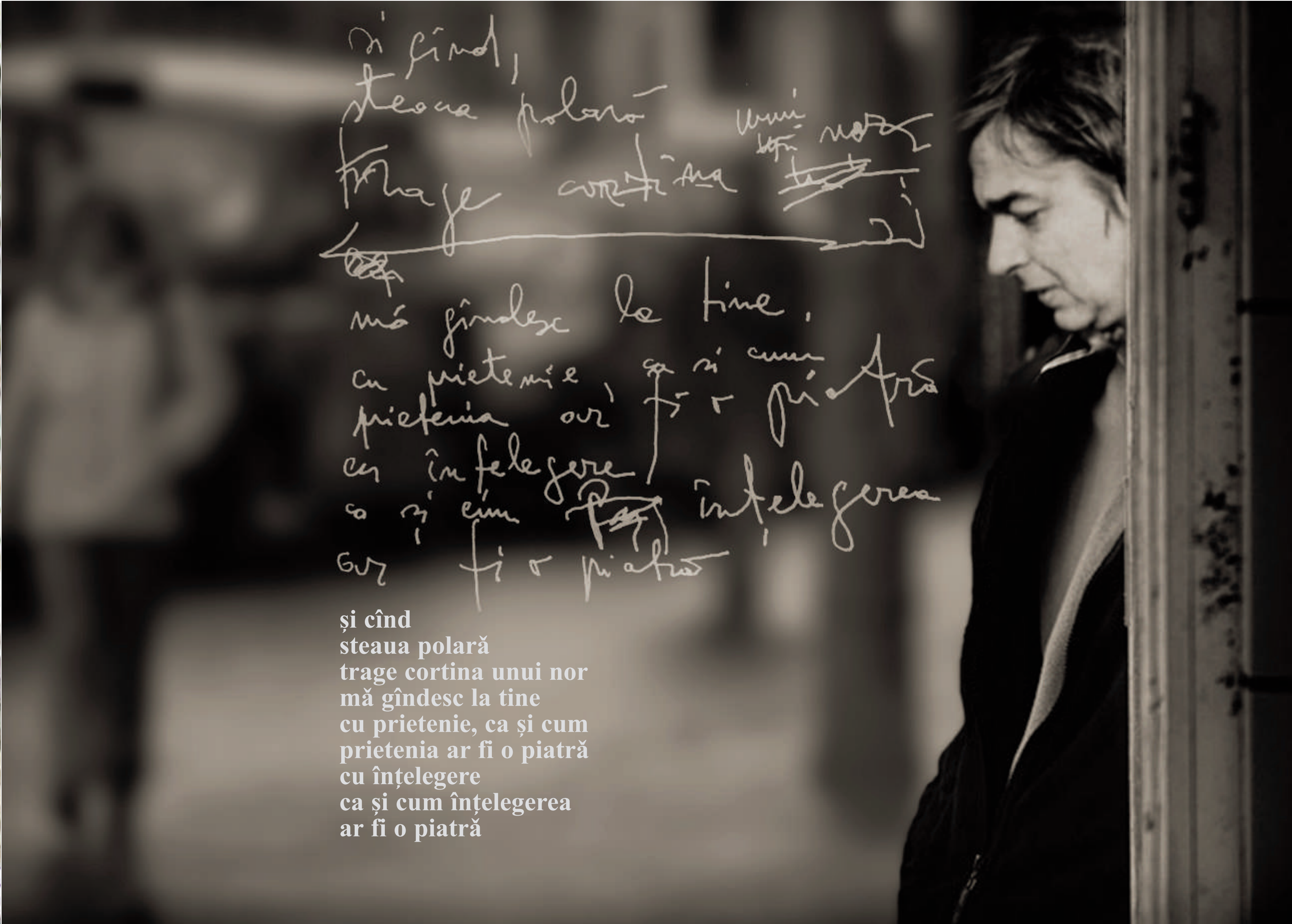

și cînd
steaua polară
trage cortina unui nor
mă gîndesc la tine
cu prietenie, ca și cum
prietenia ar fi o piatră
cu înțelegere
ca și cum înțelegerea
ar fi o piatră

ziua a cincea
marți, 25 martie, Centrul Dramatic Mythos
orele 18
mari sărbători creștine
BUNAVESTIRE
cuvînt despre sărbătoare
rostit de preotul
Mihai Daniel Stoicescu
proiecția filmului
de scurt metraj
BUCURĂ-TE,
FLOAREA MĂRULUI
ȘI NU TE SPERIA DE ROD!
(un film de Mihai Vasile)

miercuri, 26 martie, Centrul Dramatic Mythos
între orele 10 și 16,30

atelierul de sunete

MIE NU-MI SPUNEA MARE LUCRU ȚIPĂTUL ACELA

susținut de
Mihai Vasile

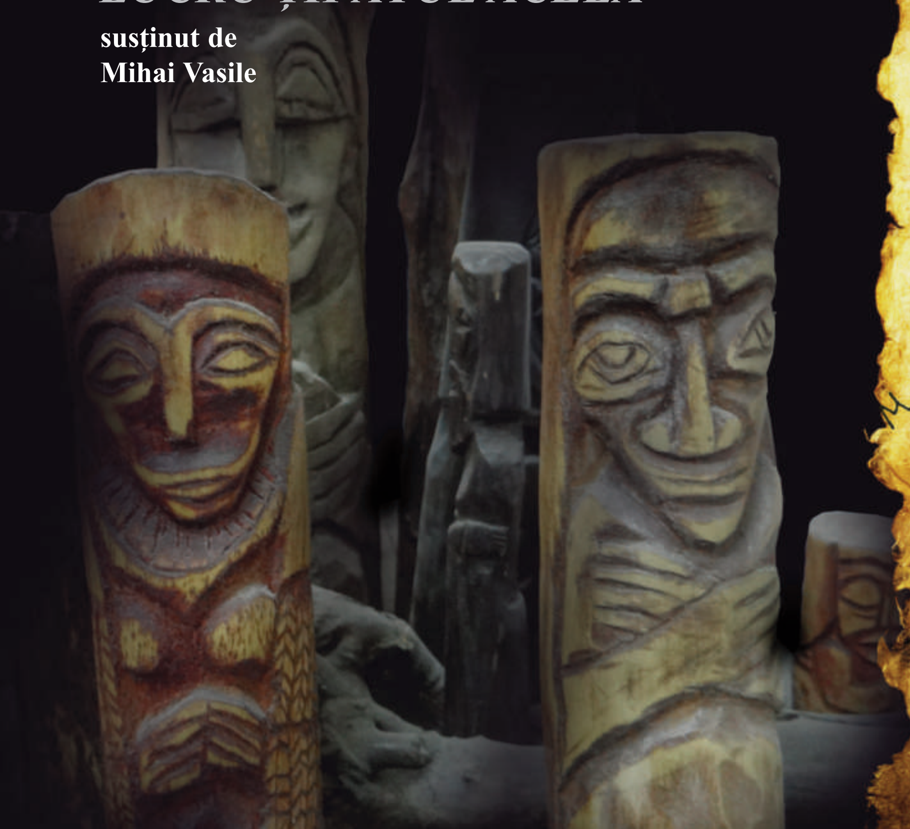

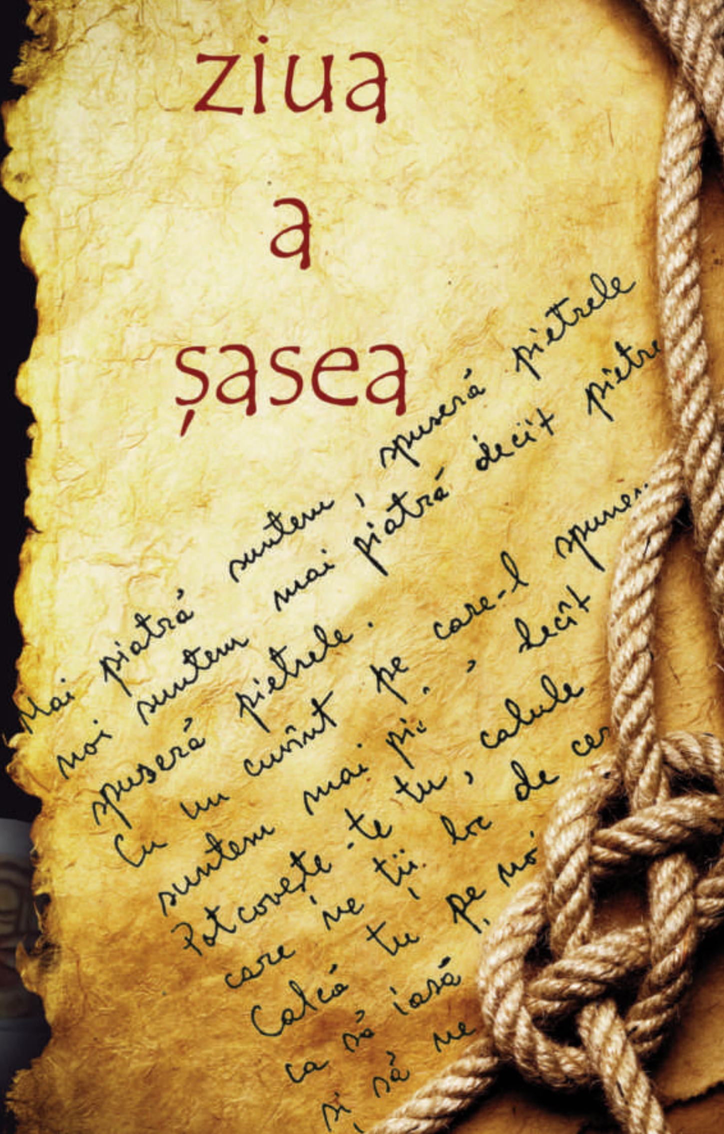

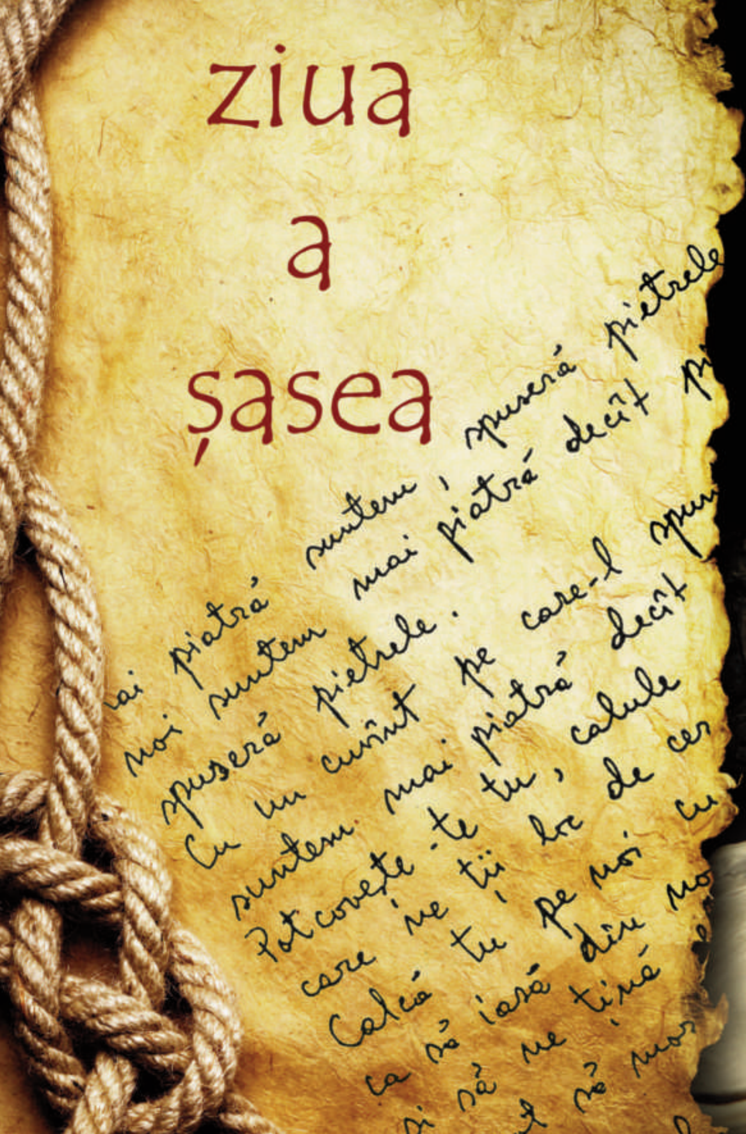

miercuri, 26 martie, orele 18
sala de spectacole a Centrului Dramatic Mythos

spectacolul

TORNA UMBRA

interpretează actorii

Suzana Marin, Ion Streche, Emilia Dan Vasile, Mihaela Gaftoi, Luiza Buiac, Alin Georgescu, Edward Stănescu, Alina Marin

Scenariul și regia:

Mihai Vasile

Plouă cu pietre de piramidă,
plouă cu pietre
și ne spală, și ne spală
și rămînem singuri,
singuri,
numai creier,
numai timp

Nichita Stănescu

Ființa umbrei

La jumătatea lunii octombrie, a avut loc un eveniment pe care l-aș fi numit irepetabil, dacă nu ar fi vorba de un spectacol de teatru care, prin natura lucrurilor, este repetabil: spectacolul TORNA UMBRA, subintitulat "douăsprezece poeme teatrale". Alura misterioasă de eveniment mocnit a plutit multă vreme în preajma acestui spectacol, de vreme ce Teatrul Equinox nu-și deschisese stagiunea de toamnă și nici nu-și făcuse într-un fel public motivul acestei întîrzieri. Mulți dintre cunoscuții teatrului așteptau un spectacol în preajma echinocțiului de toamnă care, după bunul obicei al teatrului, era o premieră.
Evenimentul s-a produs, însă, iar ecourile lui sînt încă prezente, mulți dintre cei care l-au văzut, simțind nevoia de a se reîntîlni și de a relua discuția despre el. Cel puțin lucrul acesta s-a întîmplat cu mine și prietenii mei invitați la spectacol.
Un spectacol despre care este foarte greu să scrii. Este foarte greu să-l comentezi în termeni obișnuiți sau de specialitate, orice criteriu critic căzînd fără argumente în fața a ceea ce s-a desfășurat sub ochii noștri preț de o oră și jumătate. Cine a urmărit, fie și doar din cînd în cînd, ambițiosul proiect al acestui teatru, și anume „Teatrul mitologiei românești”, văzînd această ultimă realizare a colectivului artistic de aici, își poate imagina imensul efort de cercetare și documentare care a dus la finalizarea acestei etape a proiectului, după cum amintea în prefața spectacolului realizatorul lui, regizorul Mihai Vasile.
Această „carte de poeme” s-a scris aproape instantaneu în fața noastră, aducîndu-ne simțurile mai aproape de ceea ce putem numi trăirea totală a unui sentiment. Plecînd de la conceptul nichitian, potrivit căruia se poate face un poem cu cîteva obiecte și un sentiment, regizorul și scenaristul Mihai Vasile, propune un joc deloc „intelectual” -

cum afirma chiar domnia sa. Mai degrabă, jocul este unul al refacerii drumului fiecăruia dintre noi către bunele noastre origini, către acele spații vibratorii unde nu mai contează „cultura generală” ci felul în care orice om este dispus să recepteze opera de artă. Dincolo de ineditul fiecărei puneri în scenă din acest proiect-program, spectacolul acesta pune puternic în lumină accentele sonore ale unei lumi cu care ești confruntat și care pare de mult adormită în fiecare dintre noi: adevărata lume a strămoșilor noștri. Cuvintele par stranii. Sînt, pe rînd, cunoscute și necunoscute. Denumesc sau, din contra, contrariază și par a nu defini nimic concret. Imaginile se succed raportate la cîntece și incantații, la sunete scoase din instrumente stranii care atîrnă de un fel de rastel și la care Mihai Vasile… cîntă. Nu mai puțin neobișnuite sînt evoluțiile actorilor. Ceea ce practică ei aici, în acest spectacol, depășește obișnuitul în teatru. Rar se poate auzi pe o scenă de teatru din România un registru sonor atît de variat și profund, atît de adevărat. Regizorul spectacolului îmi mărturisea imediat după premieră că n-ar fi reușit o asemenea performanță decît cu acești actori
...Dincolo de toate acestea, însă, se află insistența cu care regizorul Mihai Vasile propune un astfel de tip de spectacol, la prima vedere foarte încifrat dar, care este - așa cum o spune de multe ori, prefațîndu-și spectacolele - simplu, atîta timp cît este primit cu sufletul deschis.
…Am asistat, împreună cu o sală plină de admiratori ai artei celor de la Equinox, la un eveniment. Unic, după părerea mea. Și, în fond ce este opera de artă dacă nu un eveniment cu valoare de unicitate, atunci cînd credința și pasiunea sînt puse în slujba lui?

Virginia Soare

Zilele trecute s-a deschis stagiunea de toamnă a Teatrului Equinox cu spectacolul TORNA UMBRA, scris, regizat, scenografiat și… cîntat de inepuizabilul Mihai Vasile.

Ca mai tot ce a făcut regizorul pînă acum, și acesta este un spectacol mai puțin obișnuit, o combinație de lirism și imagini intens vizuale, susținute ingenios de un fond muzical complementar. Realizatorul vizează două coordonate, care se intersectează aproape constant: una metaforică explorînd valoarea expresivă a gestului, și cealaltă, mai profundă, care face apel la sensul mitologic al simbolismului existențial românesc. Dar unde este cuvîntul? Ei bine, cuvîntul nu mai este principal. Teatrul poetic, desfășurat aici, este o formulă aglutinantă, care se compune din elemente asemănătoare, cu valoare ideomatică. Și, totuși, se și vorbește. Pe parcursul celor douăsprezece poeme, actorii rostesc unele cuvinte, parcă extrase din faza primară în care limba română își croia drumul spre formare. Semantica arhetipală rezultă, însă, din gest și sonorități. Astfel, ia naștere, după „rețeta nichitiană" a necuvintelor, un spectacol care transferă energia și atribuțiile cuvîntului în conduita expresivă a actorului. Prin joc, el spune totul, sau aproape totul, despre chinul așteptării, al dragostei și nașterii, despre înstrăinare și neputință, despre încrederea în puterea Domnului nostru Iisus Hristos, ca și despre fatalitatea implacabilă a Marii Treceri. Liantul tuturor acestor idei-stări se concentrează în cuvintele "piatra" și "umbra". Ele se încarcă, permanent, de o combustie și de o conotație nouă, în funcție de cursul narativ intrinsec al spectacolului. Reușita sau poate miza acestui spectacol, coerent în intenționalitate, stă în voința autorului său de a valorifica idei și sentimente, obiecte și stări dintr-o străvechime românească, pe care mulți au uitat-o sau o ignoră pur și simplu. E un demers meritoriu, la care au consimțit, cu o dăruire și înțelegere totală actorii acestui teatru.

Nicolae Dumitrescu

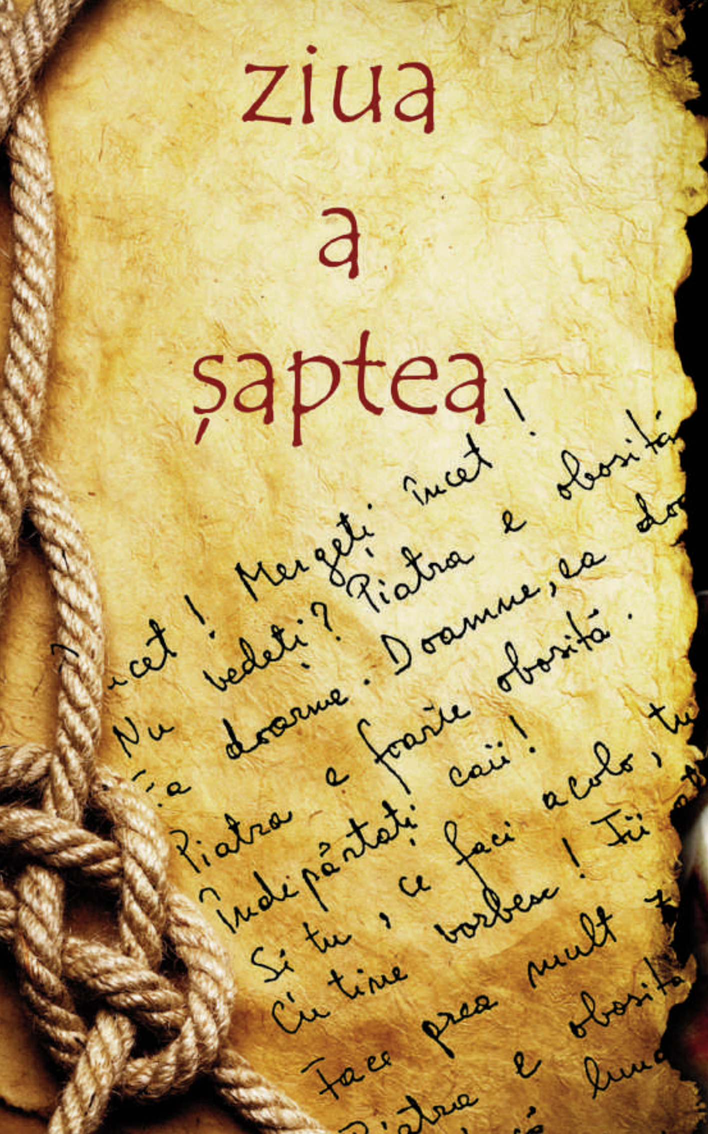

joi, 27 martie, orele 18,
sala de spectacole a Centrului Dramatic Mythos

ZIUA MONDIALĂ A TEATRULUI

mesajul adresat lumii de către
DARIO FO

în anul 2013

joi, 27 martie, orele 18, 30, sala de spectacole a Centrului Dramatic Mythos

recitalul teatral

TELEGRAMA

după un text de Aldo Nicolaj

susținut de **Elena Rusu**

spectacol realizat în colaborare cu **Magda Catone**

Actriță a Teatrului Equinox între anii 1999 și 2005,
ELENA RUSU este astăzi una dintre remarcabilele
prezențe actoricești ale generației sale.
Absolventă a Facultății de limbi străine (2003)
și apoi a Facultății de actorie (2008),
cu un masterat în teatrologie în anul 2010,
Elena Rusu a interpretat în cariera sa personaje
din marea literatură dramatică a lumii: Shakespeare, Oscar Wilde,
John Osborne, Dostoievski, Salinger, Caragiale, Matei Vișniec ș.a.
A participat la cursuri și ateliere susținute de maeștri ai
teatrului contemporan: David Esrig, Marsha Cox, Kerry Glamsch,
Dan Puric, Mihaela Sîrbu.

vineri, 28 martie, orele 10
Galeria de artă Mythos

GRAVURA ȘI SECRETELE EI

atelier susținut
de maestrul

Valter Paraschivescu

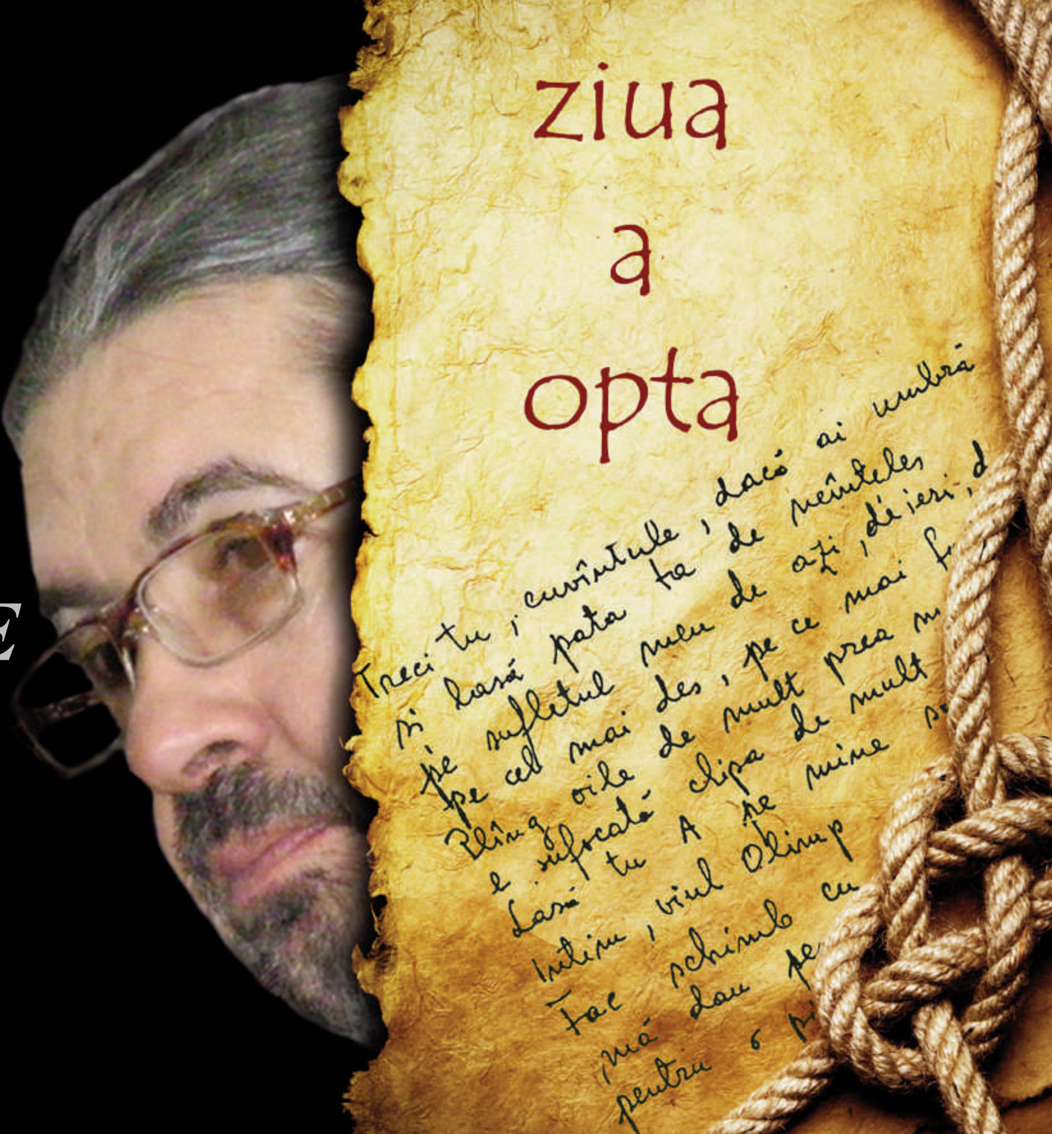

NODURI ȘI SEMNE

Mihai Vasile

vineri, 28 martie, orele 18, Galeria de artă Mythos

RECITAL INSTRUMENTAL

susținut de

Leonard Șarpe - pian (clasa prof. Camelia Vasilescu)

Ricardo Șarpe - vioară (clasa prof. Lucian Duță)

în program lucrări de Chopin, Beethowen, Rahmaninov, Enescu

vineri, 28 martie, orele 19,
sala Studio "Ion Stratan"
SEMNELE MUZICII
spectacol de imagine susținut de
Mihai Vasile

sîmbătă, 29 martie
sala de spectacole a Centrului Dramatic Mythos

seara Grupului de creație cinematografică

THE WANNABES

foști studenți,
actori, regizori
ori doar vechi prieteni
ai Teatrului Equinox

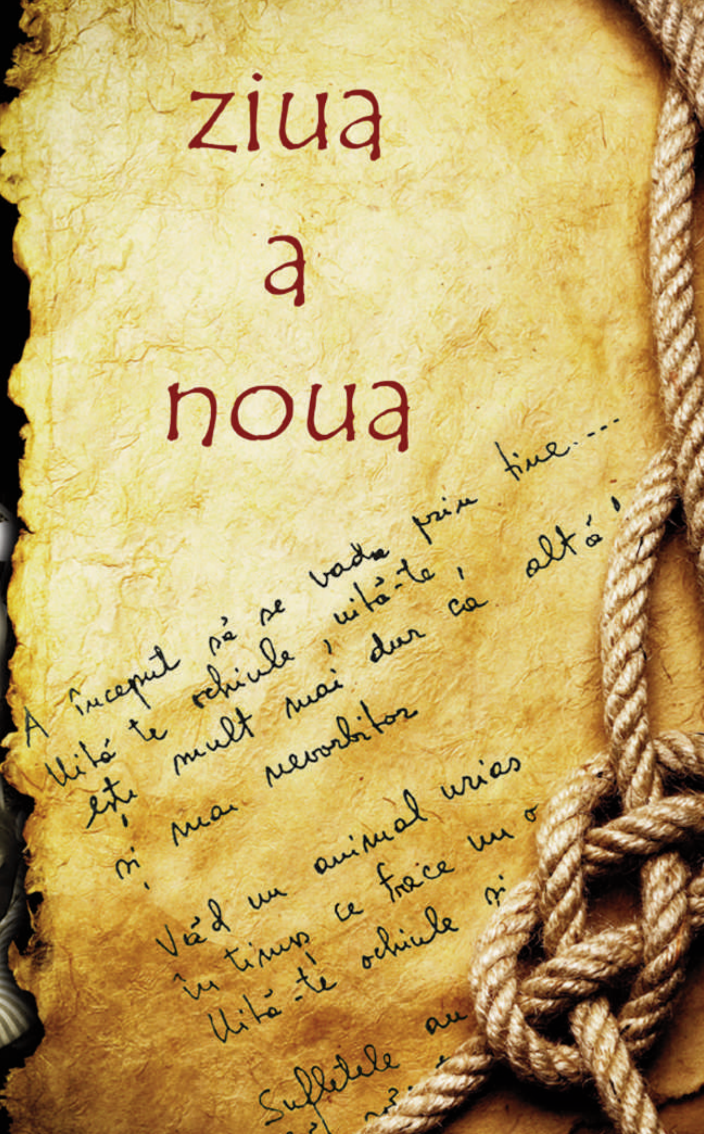

Întoarcerea huliganilor

La început a fost cuvîntul. Și rățuștele. Orbecăind prin camerele afumate și întunecate ale barului numit București, la finalul anilor de facultate primară, debusolați și nesiguri, regăsiți sporadic în spatele unor halbe încă studențești, am dibuit promisiunea unor întîlniri creative, cum Gabi Petre ne învățase încă de pe vremea băncilor de lemn și a tablelor verzi. Am mușcat momeala, am plătit nota, am cumpărat 173 de rățuște de cauciuc și am început să ne jucăm. Se întîmpla pe vremea cînd țigările erau 10 RON și concursurile de spoofuit filme și reclame prindeau grosime în obraz.

Nu credeam pe atunci că 60 de secunde pot valora atît de mult și că pot, vreodata, fi scăldate în whiskey triplu distilat. Rățuștele folosite în remake-ul filmului The Birds, de Alfred Hitchcock, aveau să ne dea aripi și, în plus, să ne arate că ne înșelăm - Premiul I la concursul **Jamseon Done in 60 seconds**, vizita la Empire Awards și primii bani, impozabili, adaos la chenzină.

Adunarea generală convocată de urgență avea să dea un nume noii formațiuni. Un nou nume deasupra acelorași oameni, o nouă dușumea sub aceleași picioare. După 10 ani de conviețuire camaraderească, am realizat că ne este dor unora de ceilalți, că vrem și putem face mai mult cu timpul nostru, la final de program muncitoresc și în weekendurile cu seriale online și

jocuri de societate. După 10 ani, am hotărît că vrem să fim. Am hotărît: **The Wannabes**.

De atunci au urmat experimente mai mult sau mai puțin inocente, participări la concursuri de scurt-metraje, spoofuri, remake-uri, crearea de spoturi pentru evenimente mondene în București (TEDx Bucharest, Goethe Kinonarr) și încercarea de clipuri muzicale. Au urmat o tabletă inutilă, un premiu în pop-corn, primii bani investiți în echipamente tehnice și reeșaparea dorințelor de mai mult.

Au trecut doi ani, 15-16 încercări video digitale, speranța unui afiș pe Cîmpineanu, strîngeri de voturi și petreceri de mulțumire cu whiskey (tot triplu distilat) și licitații, weekenduri reinventate, sărbători legale mutate în grădina botanică și seri tîrzii în garsoniere și apartamente închiriate ietin în capitală.

The Wannabes înseamnă Vlad Ghinea, Laura Neamț, Răzvan Oprescu, Eliza Ristea, Valentin Mușoiu, Teodora Chiță, Ionuț Pătrașcu, Mădălina Butnariu, Valentina Gogulancea, Mihai Gheorghe, Alin Boeru, Sabina Arsenie, Raluca Mirel și poate fi găsit zi de zi pe stradă, pe la întîlnirile corporatiste, în Student Pub, în Zappa, pe covoarele pe care le mai atîrnă bunicii pe la țară, pe plaje virgine, în taxiuri fără bon, pe Facebook, la www.facebook.com/thewannabesromania, în mustață, după ce beți cafeaua cu frișcă, pe DVD-urile piratate, pe youtube, dar, mai ales, căutînd pe Google: „virtutea lui Făt-Frumos de la 1 Decembrie, în codrii Pantelimonului, colț cu Obor”…

RESERVOIR CATS

duminică, 30 martie, orele 10 Centrul Dramatic Mythos

închiderea atelierelor Universității de primăvară

Nichita Stănescu

proiecții video,
expoziții ad-hoc
de arte vizuale,
recitaluri etc.,
rezultate
în urma atelierelor

acordarea
diplomelor-atestat
de stagiu

duminică, 30 martie, orele 13
Sala Studio „Ion Stratan”

RESURECȚIA TRAGEDIEI ANTICE

Antigona

(fragmente)

recital susținut de
Evelyn Marcu

ziua a unsprezecea

rostiri, exegeze, amintiri, texte cuprinse în Caietele Festivalului de poezie NICHITA STĂNESCU în perioada 1984 - 1990

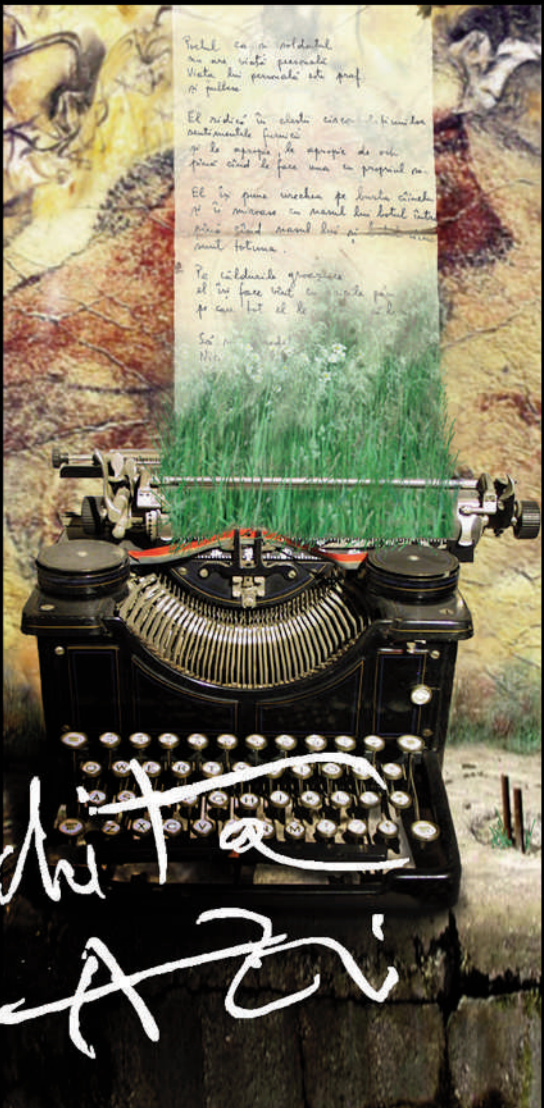

luni, 31 martie, orele 18, Centrul Dramatic Mythos

lansarea volumului

Nichita azi

rostiri, exegeze, amintiri, texte
cuprinse în Caietele Festivalului de poezie
NICHITA STĂNESCU
în perioada 1984 – 1990

Prezintă:

- **Dr. Dragoș Grigorescu**
directorul Centrului Județean de Cultură Prahova
- **Florin Dochia**
scriitor, directorul Casei de Cultură „Geo Bogza” Cîmpina
- **Mihai Vasile**
regizor, directorul Centrului Dramatic Mythos

luni, 31 martie, orele 19, Centrul Dramatic Mythos
ziua
a
unsprezecea

premiera de gală a filmului

MĂREȚIA FRIGULUI

un film de

Mihai Vasile

inspirat din creația poetului

Nichita Stănescu

director de imagine **Mihai Gheorghe**

în distribuție, actorii: **Suzana Marin, Mihaela Gaftoi, Luiza Buiac, Emilia Dan Vasile, Ion Streche, Laura Pavliuc, Diana Streche, Alexandru Ioan Vasile**

Un festival cu nouă aripi

Festivalul artelor NICHITA LA ECHINOCȚIU, ediția a noua, propune unsprezece zile de a fi laolaltă cu Nichita Stănescu. Participanții, fie că sînt actori, fie că sînt spectatori, exersează, prin intermediul artelor, bucuria stării de a fi, uitată astăzi tot mai acut. Acest festival ne prezintă forme de imunitate la tendința cotidianului de a ne infecta cu concretul lui. Fiecare zi a festivalului constituie o provocare culturală. Actorii pun în scenă sentimente, idei, gesturi arhetipale, toate din os stănescian. Întîlnirea armonioasă a artelor plastice cu muzica și poezia are darul de a da o formă vie întîlnirii cu Nichita. În acest festival au loc laolaltă lansări de carte, ateliere de sunete și mișcare, expoziții de artă plastică, recitaluri de muzică sau poezie, proiecții de film, toate ca reîntoarceri simple la frumusețea noastră de a fi *cu tîmplă și cu bărbie*. În peisajul cultural românesc puține sînt manifestările în care spiritul să se manifeste atît de liber, spontan și autentic precum în acest Festival al artelor NICHITA LA ECHINOCȚIU.

Dragoș Grigorescu

Anul acesta, Festivalul artelor NICHITA LA ECHINOCȚIU este o producție a Centrului Județean de Cultură Prahova și a Centrului de Cercetare, Documentare și Practică Teatralăși Cinematografică MYTHOS.

Centrul Dramatic Mythos este, într-un fel, chipul renăscut al Teatrului Equinox care a fost nevoit să-și închidă definitiv porțile în ziua de 13 noiembrie 2013, după 33 de ani viață artistică, din cauze care astăzi nu mai dor...

În aceste spații noi, mai puțin generoase dar, acum, aranjate în spirit equinoxist, festivalul își va duce destinul mai departe, așa cum și-au dorit miile de tineri care au fost, cu toții, în toate edițiile sale, inima care a bătut neîncetat și i-a dat viață și lumină. Cu ei și pentru ei, ediția a noua va fi o izbîndă a ideii de prospețime și bun simț împotriva oricărei imposturi ori cenzuri.

Amenajarea noului nostru centru a fost posibilă cu ajutorul unor oameni și instituții care au contribuit financiar exact atunci cînd dispăruse și ultima speranță că vom putea duce pînă la sfîrșit acest proiect. Iată-i: Centrul Județean de Cultură Prahova, Grupul de Creație Cinematografică The Wannabes București, Firma Tehnoinstrument s.r.l., cît și cîțiva dintre foștii mei studenți.

În numele realizatorilor acestei ediții, le mulțumesc profund pentru că au făcut posibilă această nouă întîlnire cu excepționalul spirit nichitian.
În aceeași măsură mulțumesc actorilor mei pentru că, de-a lungul cîtorva săptămîni, muncind „pe rupte”, m-au însoțit în această aventură incredibilă, reușind să transformăm niște hrube într-un ***acasă*** primitor și luminos.

Mihai Vasile

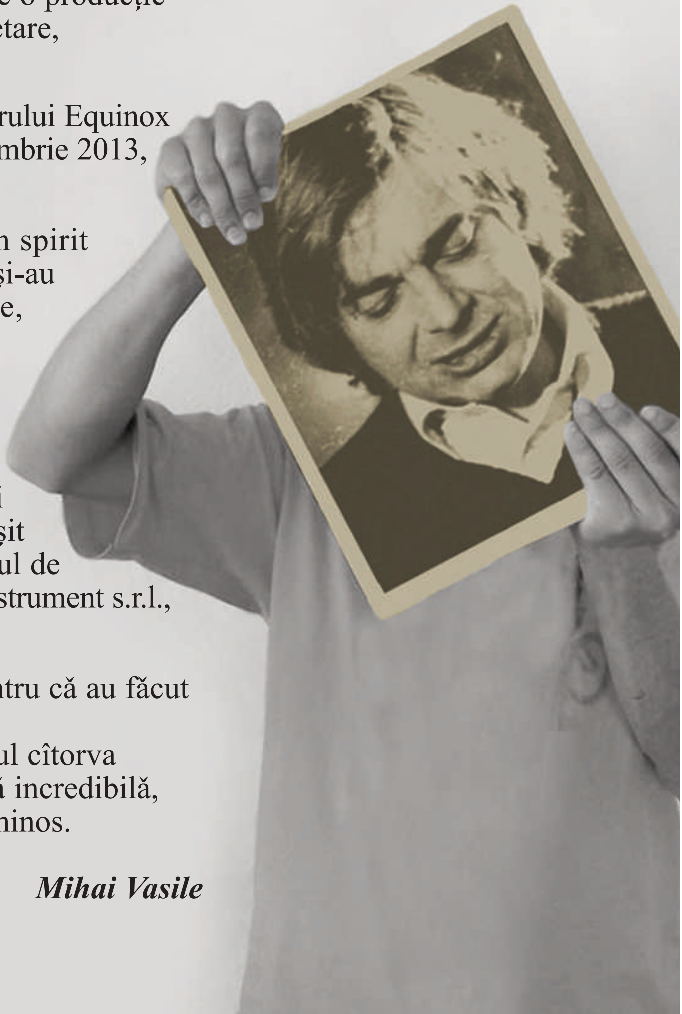

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA

CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA „Acad. EUGEN SIMION"

FILIPEȘTII DE TÂRG

JUDEȚUL PRAHOVA

STAREA CULTURII ȘI A POTENȚIALULUI ARTISTIC

2024

Cultura este liantul fundamental al societății românești, principalul vector al creativității, care articulează potențialul de dezvoltare sustenabilă a comunităților și oferă cadrul de exprimare și de participare reală a tuturor cetățenilor la punerea în valoare a moștenirii culturale și a creației contemporane.

Conform obiectivelor specifice ale Consiliului Județean Prahova din Agenda 2030 - „Strategia națională pentru dezvoltare durabilă" și din „Strategia sectorială în domeniul culturii 2023-2030", sub-obiectivul 11.4 care vizează „Consolidarea și protejarea patrimoniului cultural și natural", cât și pentru a răspunde necesității imperative de a promova cultura, tradițiile strămoșești și valorile locale, am realizat acest material informativ, așa cum ne-am propus în parteneriatul cultural dintre instituțiile noastre.

Prin promovarea informațiilor din *Chestionarul despre starea culturii și a potențialului artistic al localității* (la care s-au adăugat și alte informații despre localitatea dvs.), considerăm că există circumstanțe favorabile pentru lansarea de noi proiecte cultural-artistice, noi parteneriate, care vor contribui la dezvoltarea socio-culturală a tuturor localităților, atât a celor cu un mare potențial artistic, cât și a acelora care, din motive obiective, nu au potențial cultural sau acesta există, dar la un nivel scăzut.

Pentru „Dezvoltarea ofertei de servicii culturale" (OS IV.4) avem datoria să amintim că printre obiectivele specifice ale Consiliului Județean Prahova se regăsesc mai multe măsuri și acțiuni care pot fi îndeplinite de către reprezentanții așezămintelor culturale din localitățile prahovene, ca de exemplu:

„Creșterea și diversificarea categoriilor de public consumator cultural, cu accent pe categorii vulnerabile. Adaptarea infrastructurii culturale la nevoile grupurilor vulnerabile"; „Promovarea mijloacelor de producție și distribuție creative, inovatoare și durabile. Promovarea consumului cultural în spațiile convenționale și neconvenționale"; „Combinarea ofertelor culturale cu unele de petrecere a timpului liber. Dezvoltarea și extinderea parteneriatelor cu societatea civilă și susținerea voluntariatului în activitățile organizațiilor culturale, mai ales în cele de promovare, educare, intervenție și animare"; „Promovarea utilizării noilor tehnologii și noilor medii de comunicare în producția și consumul cultural. Cartografierea și promovarea online a tradițiilor, datinilor și meșteșugurilor locale. Diversificarea consumului produselor culturale prin maximizarea potențialului oferit de mediul digital" etc.

Cu cele mai bune gânduri, vă mulțumim pentru colaborare și vă asigurăm în continuare de sprijinul nostru în elaborarea viitoarelor dvs. proiecte și în realizarea lor.

MANAGER
CLAUDIU DOSARU

Material editat de

CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION”

Ploiești, Palatul Culturii, str. Erou Călin Cătălin, nr. 1
cod poştal 100066, jud. Prahova
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

©EDITURA MYTHOS
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA „Acad. EUGEN SIMION”

e-mail:edituramythoscjcph@yahoo.com

Coordonator proiect, redactor și DTP:
EMILIA VASILE
referent cultural

FILIPEȘTII DE TÂRG

Situare geografică

Comuna este așezată în partea de vest a județului, la limita cu județul Dâmbovița, între râurile Provița și Prahova, având o parte din teritoriu nelocuit, în jurul lacului Răstoace de pe malul drept al Proviței. În partea sa sudică, comuna este străbătută de șoseaua DN72 și de calea ferată Ploiești-Târgoviște și care este deservită de halta Brătășanca. Principalele căi rutiere ale comunei sunt DJ101P, care pornește din DN72 și duce către Câmpina, și DJ101I care leagă comuna de Ploiești (ca rută alternativă drumului național) și de satul Dițești.

PRIMĂRIA FILIPEȘTII DE TÂRG

Scurt istoric al localității

La sfârșitul secolului al XIX-lea, Filipeștii de Târg era reședința plășii Filipești din județul Prahova. Era comună urbană, fiind însă într-un plin proces de decădere, începând prin secolul al XVIII-lea, concomitent cu dezvoltarea rapidă a orașului Ploiești. Orașul Filipeștii de Târg conținea pe atunci și un cătun numit Seaca și avea în total o populație de 1422 de locuitori.

Centrul comunei

Sediul primăriei

Școala Gimnazială Filipeștii de Târg

Spitalul „Regele Carol I”

MINISTERUL SĂNĂTĂȚII ȘI OCROTIRILOR SOCIALE

DIRECȚIA

Familia Filipescu, proprietara moșiei din zonă, a înființat la 1802 o biserică, iar școala funcționa din 1856, cu 82 de elevi (dintre care 28 de fete) până în 1891. În oraș se ținea târg duminica, în care localnicii își desfăceau produsele agricole, dar și de dulgherie, rotărie, cizmărie, fierărie. A continuat să aibă același statut și în perioada interbelică, deși avea în 1924 doar 1700 de locuitori.

În 1950 a devenit parte din raionul Ploiești al regiunii Prahova și apoi al regiunii Ploiești, pierzându-și statutul de oraș. În 1968, comuna a devenit parte a județului Prahova, reînființat, alipindu-i-se și câteva sate ale comunei Mărgineni, care s-a desființat, și anume Mărginenii de Jos, Brătășanca și Ungureni.

Pivnița ruinelor conacului Spătarului Mihail Cantacuzino
(mijlocul secolului al XVII-lea) din Mărginenii de Jos

În comuna Filipeștii de Târg se află trei monumente istorice de arhitectură de interes național: curtea boierească a lui Pană Filipescu (1650), ansamblu format din conacul propriu-zis și zidul de incintă; ruinele Palatului Postelnicului Constantin Cantacuzino (1633-1641), ambele în satul Filipeștii de Târg și ruinele Conacului Spătarului Mihail Cantacuzino (mijlocul sec. al XVII-lea) din Mărginenii de Jos.

Ruinele Palatului Postelnicului Constantin Cantacuzino

Ruinele Palatului Postelnicului Constantin Cantacuzino (1633-1641) (Fotografie din 2007)

Crucea negustorilor (1646) ridicată din porunca Postelnicului Constantin Cantacuzino, marchează intersecția a două drumuri comerciale importante ale epocii.

În rest, alte patru obiective din comună sunt incluse în lista monumentelor istorice din județul Prahova ca monumente de interes local, toate aflate în satul Filipeștii de Târg. Unul dintre ele este monument de arhitectură - ruinele unei mori vechi de apă de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Celelalte trei sunt clasificate ca monumente memoriale sau funerare: piatra tombală a comisului Vintilă (secolul al XVI-lea) din incinta Bisericii „Adormirea Maicii Domnului”, pisania bisericii vechi (1642) aflată în zidul pridvorului aceleiași biserici și o cruce de pomenire din piatră (1646) aflată la ieșirea din Filipeștii de Târg, pe drumul spre Mărgineni.

Ruinele Palatului Postelnicului Constantin Cantacuzino

(Fotografie din 2023)

Conacul Pană Filipescu a fost construit în secolul al XVII-lea, în jurul anului 1650, în satul Filipeştii de Târg, de marele Logofăt Pană Filipescu, soţul Mariei Cantacuzino (fiica mare a Postelnicului Constantin Cantacuzino). Funcţia boierului era una foarte înaltă în Valahia, deoarece era conducătorul Divanului Domnesc, puntea de legătură între monarh şi forul legislativ boieresc. Moşia a aparţinut Filipeştilor până după Primul Război Mondial, când a fost vândută Cantacuzinilor. În prezent, conacul se află în administrarea Muzeului Judeţean de Istorie şi Arheologie Prahova.

Conacul Pană Filipescu (fotografie din anul 2008)

Conacul Pană Filipescu
(fotografie din anul 2023)

Palatul a fost construit de marele Postelnic Constantin Cantacuzino în anii 1635-1641, pe malul drept al Prahovei. Așa cum este menționat în scrierile vremurilor respective, acest conac a adăpostit bogata și vestita bibliotecă a Stolnicului Constantin Cantacuzino (fiul postelnicului), erudit și mare cărturar, poliglot, cel care a renunțat la domnia Valahiei în favoarea nepotului său, Constantin Brâncoveanu. De altfel, în Palatul Postelnicului Cantacuzino se spune că ar fi copilărit chiar Constantin Brâncoveanu. Palatul era o construcție impresionantă, conform scrierilor din acea vreme, acesta avea o sală de baie cu finisaje din marmură, cu sistem pe roți de alimentare cu apă curentă adusă din râul Prahova și face parte din clădirile construite de Cantacuzini pe teritoriul județului Prahova care aveau încălzire în pardoseală și pereți. Pardoseala era din ceramică smălțuită sau din dale de piatră.

Monumentul Eroilor din satul Filipeștii de Târg

Monumentul Eroilor din satul Brătășanca

Parcul din Filipeștii de Târg

PIATA

PIATA

Tradiții culturale

Instituția noastră, în colaborare cu ansamblurile folclorice de pe raza comunei Filipeștii de Târg orzanizează periodic diferite tipuri de manifestări culturale, din care amintim:

CONCERTUL DE COLINDE
(ajuns în anul 2023 la ediția a IV-a);

Grupul vocal **FLORILE MUNTENEȘTI**

Spectacolul **SĂRUT-MÂNA, MAMĂ!**
Spectacol organizat cu ocazia Zilei de 8 Martie
(ajuns în anul 2023 la ediția a II-a).

Formația de dansuri populare **GAROFIȚA BRĂTĂȘANCA**

ZIUA UNIVERSALĂ A IEI (ediția din anul 2023)

ZIUA EROILOR

ANOTIMPUL FANTEZIEI

Folclor - Ansambluri folclorice - Formații de dansuri populare

Formația de dansuri populare
GAROFIȚA BRĂTĂȘANCA

Din repertoriul formației fac parte dansuri din zona Munteniei. Formația are activitate permanentă, având numeroase turnee atât în țară cât și în străinătate obținând de asemenea o mulțime de premii din care le amintim pe cele mai recente respectiv: Locul I la concursurile din Macedonia, Serbia și Muntenegru. Coordonatorul formației este domnul **Constantin Chiru, maestru coregraf folclor.**

Formația de dansuri populare
MARAMA

Din repertoriul formației fac parte dansuri din zona Munteniei, dar și din celelalte zone ale țării. Ca formă de acompaniament muzical, formația dispune de acordeonist. Activitatea formației este una permanentă, participând și obținând premii la concursurile organizate de Inspectoratul Școlar Prahova. Coordonatorii formației sunt: domnul **Niculae Chiriță, maestru coregraf folclor** și domnul **Marian Iorga, muzicant folclor.**

Valoarea și măiestria interpreților din formațiile de dansuri populare ale localității a fost apreciată în cadrul diverselor evenimente organizate, la diferite concursuri sau la alte evenimente la care au fost invitate formațiile să participe.
Aceste aprecieri se datorează tuturor maeștrilor coregrafi:
Constantin Chivu, Niculae Chiriță, Costel Dogaru și Marin Barbu.

Muzică

Grupul vocal **FLORILE MUNTENEȘTI**

Din repertoriul grupului fac parte melodii atât din zona Munteniei cât și din celelalte zone ale țării. Activitatea grupului este una permanentă, acesta participând la majoritatea festivalurilor și a concursurilor organizate în apropiere.
Amintim concursul „Câmpina Artelor" unde au obținut locul I. De asemenea, în anul 2022 a fost invitat în cadrul emisiunii „Ceasuri de folclor", emisiune difuzată pe postul de televiziune Favorit TV, aceasta fiind cea mai recentă apariție TV.
Coordonatorul formației este doamna **ANA MARIA ILINCA**, profesor și interpret de muzică populară.

PRIMĂRIA FILIPEȘTII DE TÂRG PRAHOVA

Str. Republicii nr. 233. Nr. tel.: 0244/389489
E-mail: primariafilipestiidetarg@yahoo.com
Site: www.primariafilipestiidetarg.ro

Reprezentant Departament Cultură,
Mihaela TOMA , referent

Conacul Pană Filipescu

(Alte surse: site-ul primăriei, wikipedia, facebook etc.)

FILIPEȘTII DE TÂRG

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION"
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr. 1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 977 / 23.05.2024

PROCES VERBAL
JURIZARE FINALĂ CONCURENŢI PARTICIPANŢI LA FESTIVALUL „VOCEA PRAHOVEI", EDIŢIA a VIII-a, PLOIEŞTI
23 MAI 2024

NR. CRT.	NUMELE ŞI PRENUMELE CONCURENTULUI	PREMIU	LOCALITATEA	CATEGORIA
1.	CIOBOTARU ALEXANDRA	TROFEU	TULCEA / BUCUREȘTI	15-19.
2.	MITICU OANA GEORGIANA	I	PLOIEȘTI	10-14.
3.	ILIESCU RAREȘ ANDREI	II	VĂLENI MUNTE	10-14
4.	CRISTESCU ANDREI	III	BRAȘOV	10-14
5.	VĂDUVA BRIANA ELENA	I	PLOIEȘTI	15-19
6.	DUMITRACHE MIRUNA	II	PLOIEȘTI	15-19
7.	IONESCU BIANCA	III	PLOIEȘTI	15-19.

COMISIE JURIZARE:

VIOLETA BARAC – PREȘEDINTE ____________

MĂDĂLINA CERNAT– MEMBRU ____________

CĂTĂLINA CHIȚIMIA – MEMBRU ____________

Coordonator proiect,
Ocneanu Raluca

Gheorghe Ene

Foc căzut din stele

Redactor
Mihaela Gaftoi

Coperta 1: ***Arborele cosmic*** (acrilic pe pînză)
de **Mihai Vasile** (Lucrare expusă la
Maison des Cultures du Monde, Paris,
Festival de l'Imaginaire, 1997)

Coperta 4: **Gheorghe Ene**
(Fotografie de Mihai Vasile, 1985)

©EDITURA CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA MYTHOS

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
ENE,GHEORGHE
Foc căzut din stele / Gheorghe Ene; pref.:
Dragoş Grigorescu. - Ploieşti : Mythos, 2015
ISBN 978-606-8467-22-1
I. Grigorescu, Dragoş (pref.)
821.135.1-1

Gheorge Ene

Foc
căzut din stele

Ediţie îngrijită de
Mihai Vasile
Prefaţă de
Dragoş Grigorescu

Editura MYTHOS • Ploieşti 2015

Nota editorului

Această carte reuneşte creaţii ale poetului-ţăran Gheorghe Ene, provenite din mai multe surse.

Prima dintre ele este cartea „Frate Peline” apărută în anul 1995 la Editura Universal Cartfil din Ploieşti, sub îngrijirea poetului Nicolae Stanciu.

Alte surse sînt arhiva Centrului Judeţean de Cultură şi cea personală.

Poetul Gheorghe Ene a fost una dintre figurile cele mai importante ale Cenaclului „Glasul izvoarelor” de pe lîngă instituţia noastră, creaţiile sale poetice fiind apreciate de foarte mulţi intelectuali ai anilor optzeci din secolul trecut. Poate cea mai răsunătoare apreciere este aceea în care preşedintele Uniunii Scriitorilor din România de la acea vreme, dramaturgul Dumitru Radu Popescu, i-a înmînat Premiul I la reuniunea literară naţională de la Focşani, din anul 1985, rostind emoţionat un discurs la adresa lui Gheorghe Ene şi a creaţiei sale, în aplauzele numeroasei asistenţe, după ce acesta, la rugămintea lui D. R. Popescu a citit cîteva din creaţiile sale din caietele de care bătrînul poet nu se despărţea niciodată. Unele dintre acestea se regăsesc în selecţia din această carte.

Mihai Vasile

Pe cărările dorului sau 100 de ani de veşnicie

Cartea de faţă este una neobişnuită. Ea coboară din veşnicia satului şi îşi face un „acasă" din sufletul nostru. De aceea, citind-o, ne vom simţi vecini cu absolutul. Vom pipăi, fără a prinde de veste, inefabilul. Şi totuşi, despre o carte de poezie este vorba pînă la urmă. De ce este ea una extraordinară? Pentru că un autor, ca o minune, un țăran cu patru clase, scrie în cîteva pagini de o stranie simplitate o veritabilă monografie a dorului românesc. Poate pentru prima dată un autor al secolului XX poartă un dialog cu autorii anonimi şi imemoriali ai Mioriţei.

Cartea aceasta este ea însăși căzută din stele. În cuvinte înlănţuite muzical ni se înfăţişează un manual al dorului, al acestui atît de românesc sentiment al dorului. De-a lungul cîtorva zeci de poeme asistăm la o analitică a dorului. Maniera directă de exprimare, metafora abruptă, de o relevanţă percutantă ne aruncă în miezul dramatic al vieţii. Versurile acestea sînt scrise în limba eternă a sufletului şi ne dezleagă limba dialogului interior. La capătul călătoriei prin viaţă, ceea ce ne rămîne este sentimentul dorului ca matură sinteză metafizică. Dorul este morala vieţii, ne învaţă acestă carte.

Întruparea spiritului în lume este rară, discretă, purtînd adeseori marca genialităţii. Pesemne că aşa stau lucrurile şi cu *Foc căzut din stele,* de vreme ce prin cîntecele aşezate în strofe înţelegem, vorba lui Petre Ţuţea, că ţăranul român stă de vorbă cu absolutul. De data aceasta nu în biserică, ci într-o carte. Aşa cade versul din cer. În acestă alchimie versificată a dorului regăsim deopotrivă veşnicia lui Blaga, disperarea cioraniană sau dorul dureros de dulce al lui Eminescu.

Povestea acestor poeme are şi un autor. Acest prooroc al dorului se numeşte **Gheorghe Ene**. Se naşte în urmă cu o sută de ani, adică în anul 1915, în satul Vadu Părului, comuna Albeşti Paleologu din judeţul

Prahova. Din anul 1981 este membru al Cenaclului poeţilor-ţărani „Glasul izvoarelor” din cadrul Centrului Judeţean de Îndrumare a Creaţiei Populare şi a Mişcării Artistice de Masă (actualul Centru Judeţean de Cultură) Prahova.

În anul 1985 Gheorghe Ene obţine Premiul Uniunii Scriitorilor din România la cea de a patra ediţie a Consfătuirii naţionale a cercurilor şi cenaclurilor literare, secţiunea „poeţi-ţărani”. Premiul a constat în monumentala „Istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent” a lui George Călinescu, proaspăt apărută la Editura Minerva (ediţia a II-a).

Este remarcabil cum, pe un fond istoric strivit de ideologia comunistă, care confiscase ideea de ţăran, tîrîndu-l în mod cinic la temelia noii orînduiri sociale, poetul Gheorghe Ene reuşește să rămînă țăran, acel țăran român etern, iar în poezia lui să nu răzbată, nici măcar ca aluzie, vreo impuritate impusă de politica vremii. Va fi avut probabil orgoliul sănătos de țăran din sat, nu de oraş, păstrîndu-şi cuminţenia pămîntului din care provenea.

Dragoș Grigorescu

Deal de foc
și de pămînt

Urma anilor

Murgule, la tine-n coamă
a-nceput să fie toamnă,
mie mi-a crescut în barbă
firicel de lînă albă,
că-mplinii, murgule, ieri,
șapte'ş'cinci de primăveri.

Cum trecură-aşa de iute?
…Parc-au fost de vînt bătute…

Vino şi tu, murguşor,
s-o pornim pe urma lor,
pe toate cărările
să ne strîngem dorurile...

Dorul arde

Mă-ntreabă plopu-nverzit
de ce am îmbătrînit.
– Plopule, trăieşti pe munte,
n-ai ca mine doruri multe,
plopule, trăieşti pe vale,
n-ai ca mine supărare.
Pe tine vîntul te bate,
pe mine dorul mă arde.
Pe tine ploaia te spală,
eu am dor la inimioară.

Mă întreabă-o potecea
de ce nu mai dau pe ea:
– Ori mîndruţa m-a urît,
ori pe murgu l-am vîndut...

Vremea e să nu murim

Aseară, am vrut să dorm,
m-a trezit murgul din somn.
A tot nechezat spurcatul
de-a sculat jumate satul,
că nu-i murgul învăţat
să şadă noaptea legat;
eu l-am învăţat nebun
să umble noaptea pe drum.
Bată-te de murg smintit,
toată noaptea n-ai dormit.

– Ia mai lasă-mă, stăpîne,
că vine timpul ca mîine,
vine vremea şi murim
cît e veacul tot dormim!

– De-i aşa, murgule, dii,
nici la noapte n-om dormi,
zi şi noapte-om tot umbla
pîn' m-o prinde moartea-n şa!

Floare de dor

Geaba le spun tuturor
că nu pot trăi de dor
și, să fac lumea să creadă,
mi-am scris dorul pe zăpadă.

Eu l-am scris, dar am greşit
că zăpada s-a topit
și, pe unde-a fost zăpadă,
crescu florile grămadă,
dar, privind atent la ele,
văzui că nu-s floricele:
erau dorurile mele –
călca lumea peste ele...

Pe urmele dorului

Dădui drumul murgului
pe urmele dorului.
Alergai noaptea pe lună
să-mi prind dorul de pe urmă,
să-l întreb cu-adevărat
de ce este supărat.
– Hai, mă dorule, ’napoi
să-ţi cînt doine prin zăvoi,
să te urc la munte vara,
să te duc la mîndre seara
și-apoi, de-oi îmbătrîni,
dorule, te-oi slobozi.
Să te mai duci şi la altul
că-i destul de mare satul,
la unul mai tinerel
să-ţi treci nopţile cu el.

Eu de nu-l aveam pe murgul
mă lua demult pămîntul.
Azi eram plecat din lume
creşteau buruieni pe mine.

Ninge viscolit

M-a prins iarna sus pe munte
și n-am fînul în căpiţe.
Cînd era să strîng la fîn,
umblam cu murgu’ pe drum.
Cînd să fac fînul căpiţă,
îmi dădea mîndra guriţă.
Acum ninge viscolit,
oiţele-au rebegit.
– Vino şi tu, mîndruliţă,
să facem fînul căpiţă,
să luăm lemne din zăvoi
să facem obor la oi.
– Nu pot ieşi, Gheorghe,-n crîng
că e iarnă şi e frig;
nu pot merge pe cărare
c-a crescut omătul mare,
iar tu stai pe lîngă foc
că ai cizme şi cojoc.
Stai cu ochii la oiţe
și cu gîndul la mîndruţe.

Dor prin poarta de oțel

De trei ceasuri fug pe drum
cu murgul ca un nebun,
de trei ceasuri tot gonesc,
la mîndra nu mai sosesc.

– Haide, murgule, mai tare
că dă soarele de vale
și dac-asfinţeşte, gata!
ne-nchide mîndruţa poarta!
Că mîndra e blestemată
doarme cu poarta-ncuiată.

Poa’ să fie şi de-oţel,
doru’ trece şi prin el,
că nu-i legată cu foc
să-mi ţină dragostea-n loc.

Foc căzut din stele

Pe cărarea de la moară
dorurile tot coboară,
eu mă uit în urma lor
să văd care-i mai uşor.

Dar dorurile toate-s grele.

Numai dorul mîndrei mele
este foc căzut din stele
pe capul inimii mele.
Mă arde-n amiaza mare
ca un muc de lumînare.
Strig la mîndra să mi-l stingă,
mîndra-ncepe iar să rîdă:
– Te lauzi că eşti fecior
şi te temi de-un pic de dor,
te lauzi că eşti voinic
şi ţi-e teamă de-un nimic!

Murgul la fereastră

Sus pe plaiul înflorit
lăsai murgul priponit
de creanga mohorului
cu funia dorului.
Apoi cu coasa m-am dus
să cosesc pe deal în sus,
să am murgului ce-i da
cînd s-o pune iarna grea.

Dar mîndra a luat toporul
și-a scos murgului priponul
și l-a priponit pe coastă
să-l vadă de la fereastră,
că se teme mîndra mea
să nu-l fure careva.

Deal de foc și de pămînt

Mîndra mea, de peste deal,
mă făcuşi să-mi cumpăr cal
și, cum vine primăvara,
să trec dealul toată seara.
Dar l-oi trece şi pe jos
că sînt tînăr şi frumos.

Bătu-l-ar para de deal,
l-oi trece şi fără cal
că n-o fi dealul de foc
să ţină dragostea-n loc.

Eu ştiu dealul de pămînt,
îl urcă neica cîntînd
și-l coboară fluierînd...

O potcoavă ruginită

Pe apa Cricovului
trece firul dorului
și m-ajunge-n cîte-o seară
dorul. Dor de inimioară,
să mă duc pe mal s-ascult
s-aud Cricovul curgînd
și pe murgul nechezînd.

Apa-i rece, doru-i mare
și-o pornii iarăşi la vale
și, călcînd pe pietricele,
găsii dorurile mele:
într-o urmă de copită,
o potcoavă ruginită,
mai în jos, pe-o buturea,
o bucată de curea
din cureaua frîului
de pe vremea murgului...

Dor prin lume

Cînd eram cioban pe luncă,
auzeam cucul cum cîntă,
mierlița cum fluiera.
Nu aveam inimă rea...

Păşteam turma de mioare
nu ştiam de supărare.
În luncă, lîngă izvor,
aveam doar un singur dor,
iar cînd veneau zorile
tăinuiam cu florile.
Eu le mîngîiam uşor
ele-mi dau mirosul lor.

Dar, cînd o pornii prin lume,
s-a luat dorul după mine;
de urcam sau dam la vale
numai dor şi supărare...

...De cînd m-am întors în sat
sînt tot trist şi supărat.

În urmă, codrul rămîne

Rămîi, codrule, cu bine
eu mă duc cu murgu-n lume;
codrul m-a crescut pe mine
şi eu, murgule, pe tine,
cu floarea mohorului,
cu apa izvorului.

Murgule, am auzit:
„Banul trebuie muncit!”.

Decît să te pun la plug,
mai bine te duc la tîrg,
poate-oi putea să te vînd.

Să te vînd la vreun chiabur,
să vin noaptea să te fur;
să te vînd la vreun ciocoi,
să vin noaptea să iau doi.
C-am merge şi noi pe deal,
dar mîndra nu are cal,
să-i fac rost de-un murguşor
să-i poarte trupul uşor.

La babe

Strigă mîndra-n gura mare
că s-a dus la vrăjitoare,
să-mi pună cuţite-n şale,
într-un an să mă omoare.
– Măi, mîndruţă, mare-i satul
cată, că-ţi găseşti tu altul!
Lasă-n pace babele,
dă la dracu oalele,
că degeaba cheltuieşti!
Pe mine nu mă vrăjeşti!
Mi-au pus busuioc în scaldă
și lapte de capră neagră
și de mine nu se leagă
nici vrăjile babelor,
nici blestemul mamelor...

Pe prund, între două ape

Aseară m-am îmbătat
şi-am uitat murgul legat,
nebăut şi nemîncat.
Dar mîndra de peste drum
i-a adus un braţ de fîn,
apă limpede-n găleată
şi-a zis murgului în şoaptă:
– Lasă-l, murgule, şi-l iartă,
aşa face cînd se-mbată:
tu stai la iesle legat,
nebăut și nemîncat,
şi eu n-am odihnă-n pat...

Eu şi murgul am făcut
amîndoi un jurămînt:
de-o muri el înainte,
sînt legat prin jurăminte
să-i fac groapă murgului
în mijlocul codrului.

Dar de-oi muri eu întîi
să-mi şadă la căpătîi,
să necheze cu putere,
s-audă mîndrele mele,
să vină şi să mă-ngroape
pe prund, între două ape
sau în stufăriş de mure
la margine de pădure,
că nimic nu-i mai cu dor
ca murmurul apelor
şi foşnetul codrilor.

Căsuța din pădure

Cîntă cucu-n vîrf de nuc
și mă-ndeamnă să mă duc
că mie nu mi-a fost dat
să trăiesc cu lumea-n sat.
Mi-a fost dat să zbor cu murgul
și-n codru să-mi cînte cucul.

Cucu-mi zice: nu mai sta,
mîndra-mi zice: nu pleca.
Spune-mi, murgule, hai spune
cum să fac să fie bine.
De mă duc cu cucu-n lume,
mîndra singură rămîne.

N-ar fi, murgule, mai bine
să-mi iau şi mîndra cu mine
să-mi fac căsuţă-n pădure,
să fiu departe de lume?

Casa din deal

Murgule, eu am greşit!
Ori că nu te-am potcovit;
n-am ştiut că-i calea grea
pîn-acasă la mîndra,
n-am ştiut că e departe
şi drumul plin de hîrtoape;
să-i zic mîndrii, dac-o vrea,
să-i iau casă la şosea.
Casa ei e sus pe deal
am omorît bietul cal.

– Măi Gheorghiţă, nu fi prost,
să-mi muţi casa, n-are rost.
Casa de lîngă şosea
e un fel de cafenea,
se zgîiesc cu toţi la ea.
Casa mea este ferită,
tot cu frunză-acoperită
să tot faci dragoste-n ea,
nu te vede nimenea.

Inima nu-i cetină...

Crenguţă verde, de brad,
toate brumele te ard,
soarele te dogoreşte
frunza nu ţi se păleşte;
numai inima de om
nu-i ca cetina de pom.

Mă gîndesc c-ar fi mai bine
să scot inima din mine
şi în locul ei să bag
crenguţă verde de brad;
să-nverzească tot mereu
să nu-mbătrînesc nici eu.

Drag de lume

M-a-ntrebat un pui de brad
de ce sînt tot supărat.
– Ce-ţi pasă, bradule, ţie
că trăieşti o veşnicie.
Tu trăieşti o veşnicie,
că n-ai inimă ca mine.
Inima bate şi geme,
o prind dorurile grele.
Bradule, tare-ar fi bine
de-aş trăi şi eu ca tine,
singurel, într-o vîlcea,
să nu ştiu ce-i dragostea
că-mi face inima rea,
cînd mă supăr cu mîndra.
Sau pe culmea munţilor,
în bătaia ploilor.
Să mă plouă ploile,
să-mi spele dorurile,
să mă bată vînturile,
să-mi alunge gîndurile.
Să adune gînduri rele,
să ducă vîntul cu ele,
să-mi aducă gînduri bune,
să trăiesc cu drag pe lume.

Cum să fiu nemuritor?

Încercai, crezînd că pot,
vremea s-o opresc în loc,
faţa să nu mi-o zbîrcească,
barba să nu îmi albească.

Dar văzut-am cu necaz
ce-am fost ieri, nu mai sînt azi,
şi, văzui destul de bine,
cum sînt azi, nu mai sînt mîine.

Şi-ntr-o noapte întunecoasă
intrai în pădurea deasă
pe sub frunză să doinesc
să nu mai îmbătrînesc,
dar cum mergeam pe cărare
întîlnii tufanul mare
verde pîn' la jumătate,
în sus frunzele uscate.

Şi atunci m-am întrebat:
– Cît e de mare şi-nalt,
ce-a avut de s-a uscat?
Da-mi şoptiră frunzele:
– L-au prins bătrîneţele...

Şi-atunci, fruntea mea bătrînă
o plecai către ţărînă
și-mi zisei: – Biet pămîntean,
dac-acest măreţ tufan,
ce-a trăit doar la răcoare,
fără dor şi supărare,
aşa de mare şi-nalt
bătrîneţea l-a uscat,
atunci eu, biet călător,
cum să fiu nemuritor...

Urma de copită

Într-o zi, pe prispă stînd,
mi-a venit, aşa, un gînd
s-o pornesc pe poticele
ca-n tinereţele mele;
să-ocolesc pădurea toată
cum o ocoleam odată,
cum umblam prin păpuşoi
eu şi murgul, amîndoi.
Şi-n valea Cricovului
găsii urma murgului.
Ici şi colea prin livadă
cîte-o urmă de potcoavă,
pe sub iarba putrezită
cîte-o urmă de copită.
Nu m-a răbdat inima
şi-ncepui să plîng pe ea.

Plîng de-amar şi de necaz
că din murgul n-a rămas
decît biciul pus în cui,
urma-n Gura Vadului,
prin nisip şi pietricele,
urmele de la caiele.

Plîns de turturea

Eu plîng şi mă tînguiesc
că mereu îmbătrînesc.
Unde-i tinereţea mea?
A zburat cucul cu ea,
m-a lăsat cu murgu-n luncă
şi s-a dus ca o nălucă.
Să ştiu că s-ar mai întoarce,
drum de trandafiri i-aş face
şi potecă de argint
numai s-o mai văd venind.
În cireşul din vîlcea
plînge-o biată turturea.
M-aşezai alăturea
şi-ncepui să plîng cu ea...

Ea plîngea de vreme rea,
eu de tinereţea mea.

Inimă de dat

O, sărmană inimioară,
eşti o strună de vioară,
eşti o strună de lăută,
cînd o prinde dorul, cîntă.

Cîntă, inimioară, cîntă
că din dor ai fost făcută
şi, cît vei trăi pe lume,
îi spui dorului pe nume.
Iar atunci cînd am să mor
ai să gemi de-atîta dor.

N-ar fi, inimă, mai bine,
să te las ca moştenire
la nepot şi la nepoată,
să faci versuri viaţa toată?
Cînd o-mbătrîni şi ei,
te-or lăsa la nepoţei
să-ţi duci versurile, cîntul,
cît o dăinui pămîntul...

Drumul murgului

Mîndra din vîrf de deal

Pentr-un pui de căprioară
lăsai ochi de Marioară.
Pentru o sălbăticiune
o pornii cu murgu-n lume;
că-i născută-n vîrf de deal
n-o poţi prinde fără cal.

Născută lîngă pădure,
pe pătuţ de rug de mure,
cu guriţa ca o fragă,
cu ochii de mură neagră.

Atîta dor

Într-o zi cu cer noros
intru-n codru-ntunecos
și-ncepui să-l rog frumos:
– Lasă-ţi, codre, frunza-n jos,
vreau să-mi scriu pe fruntea ta
toată tinereţea mea;
să-mi scriu pe frunzele tale
toate dorurile mele,
că la vara viitoare
vin mîndrele la plimbare.
Cînd s-or odihni la umbră
or vedea dorul pe frunză
și-atunci, codre, pot să mor
c-am lăsat atîta dor
prin frunzişul codrilor
și-am să fiu nemuritor.

Drum, vara

Cer senin, căldură mare,
eu cu murgu dau la vale.
Drumu-i iute şi pietros
mi-a pus murguşorul jos,
i-a tocit caielele
și-a pierdut potcoavele,
i-a crăpat copitele
lovind toate pietrele.
Și nu-i crîşmă, nici fierar
să-mi potcovesc murgul iar.
Murgul să mi-l potcovesc
și eu să mă răcoresc
cu vinuţ de Dealu Mare
să pot rezista la cale...

Dragostea nu-i un amnar

Neicuţă de la Albeşti,
mă mir cum nu te topeşti
că toată noaptea te chem
și, cînd nu vii, te blestem
să iubeşti şi zi şi noapte,
de dragoste să n-ai parte
că ţi-am dat dragostea mea
și ţi-ai bătut joc de ea.
N-ai ştiut cum s-o iubeşti
și nici cît s-o preţuieşti.

Dragostea nu-i un amnar
să o porţi în buzunar;
dragostea-i ca ciocîrlia,
nu iubeşti doar colivia.

Drum în codru

Frică mi-e că mor curînd
şi-mi las mîndrele plîngînd,
murguleţul nechezînd
şi eu să zac în mormînt.
Dar eu nu stau – vă spun drept –
să mă-ngroape şi-n ciment.
Explodez şi ies afară
şi-o pornesc spre codru iară,
pe urmele murgului,
pînă-n fundul codrului.
Pe-un stejar să mă fac iască,
moartea să nu mă găsească.

Dar m-or găsi mîndrele,
că-mi ştiu toate urmele,
mîndrele şi murguşorul
că şi el mi-o duce dorul.
Că-n lume cît am trăit
două lucruri am iubit:
frîuleţul murgului
şi poteca codrului.

La răsărit de lună

Ieri, cînd se lăsa de seară,
necheza murgul pe-afară:
Mai ai, murgule, răbdare
că-ntr-un ceas luna răsare
și-o pornim pe clar de lună
către Dunărea bătrînă.
O pornim pe drum de şes
și-om sfîrşi în codru des.

În timpul amurgului,
dădui drumul murgului
prin vadul Cricovului
pînă-n lunca plopului.
Din creangă de păltinaş
îmi făcui un fluieraş;
murgu' merge-n pas domol,
eu cînt cîntece de dor...

Lumea rămîne lume…

Eu îţi spun, măi murguşor,
care-i ultimul meu dor.
Tare-aş vrea, la moartea mea,
să nu plîngă nimenea.

Să mă lase să mă plîngă
toate florile din luncă;
plîngă noaptea stelele,
ziua păsărelele,
plîngă mierla şi cu cucul,
iarba de pe tot pămîntul,
plîngă izvoarele reci
şi toţi macii din poteci,
să mă plîngă frîul tău
că eu îl strîngeam mereu.

Că astea, murgule, toate
au suflete mai curate...

...Dar lumea rămîne lume,
dacă mor le pare bine;
chiar de ai avut o mîndră
dup-un an, ea tot te uită;
îşi ia altu-n locul tău
şi te vorbeşte de rău.

Doruri vechi de mii de ani

Curge Cricovul din munte
cu nisip şi doruri multe
și tot curge zi și noapte
și-adună dorurile toate;
că din dor şi din nisip
și-a făcut Cricovul prund.
Şi-am luat şi eu o sapă
și-am săpat în prund şi-n apă,
cătam printre pietricele
toate dorurile mele.
Însă nu găsii în prund
dorul de cînd eram prunc.
Găsii printre bolovani
doruri vechi de mii de ani,
doruri mari şi arzătoare,
de la lumea trecătoare...

Dorul meu, seară de seară...

Aoleu, frate Peline,
amar ai mai fost pe lume.
Tu amar şi eu străin,
nu am doru' cui să-l spun,
dar mi-e murgul frate bun.

Cînd mi-e dor, pornesc la drum,
plec din sat, ies din comună
rămîn dorurile-n urmă.
Mi le las pe toate-n sat
că din el le-am adunat.

O porneam pe ulicioară,
strîngeam dor seară de seară,
și-acuma plec şi le las
cu amar și cu necaz.

Dar, de-o fi să dau de rele,
m-oi întoarce iar le ele.
S-o pornesc seara prin sat
să le iau de und' le-am luat.
De-oi muri, le ştie satul,
le ia şi le dă la altul.

Drumul murgului

Codrule mare şi lat,
toată viaţa te-am umblat;
te-am călcat în lung şi-n lat
de margine nu ţi-am dat
și-mi pornii murgul la trap
să te văd cît eşti de lat,
dar murgul afurisit
la jumate s-a oprit
de mirosul florilor,
de cîntatul cucilor.
Murgului drumul i-am dat,
eu m-am dus şi m-am culcat
pe-o pală de fîn uscat,
sub o cetină de brad,
pe floarea mohorului,
la gura izvorului.

...Codrule, eu m-aş făcea
izvoraş la umbra ta...

Bezna din ferestre

Aseară cînd s-a înserat
pornii singurel prin sat;
colindai prin noapte satul
dintr-un capăt pînă-n altul.
Întîlnii case frumoase,
curate şi luminoase,
cu măreţe bolţi de vii,
dar şi cîteva pustii.

M-am proptit bine de gard,
m-am ţinut ca să nu cad
și-am privit în bezna lor
prin geamul ferestrelor
și-am văzut prin ele, toate,
aşa cum citeşti o carte...

Trecere

O, sărmană, biată lume,
cum mai semeni c-o pădure!
Taie oamenii tufanii,
din butuci cresc iar lăstarii.
Iar îi taie şi iar cresc
și nu se mai isprăvesc.

Aşa şi tu, dragă lume,
eşti la fel ca o pădure:
unii-mbătrînesc şi mor,
se nasc alţii-n locul lor
și iar moare şi iar naşte
tot aceeaşi soartă-i paşte...

Casa părăsită

În nopţi de iarnă, cînd n-am somn,
și ora e tîrzie,
îmi iau cojocul și-o pornesc
pe uliţa pustie.
Zăpada scîrţîie uşor
sub tocuri şi pingele,
privesc la ceru-nseninat
cu mii şi mii de stele.
Şi cum păşesc îngîndurat
pe uliţa tăcută,
mi-apare brusc în calea mea
o casă părăsită.

În toate casele se-aprinde
o rază de lumină
doar casa bietului moş Stan
e cu-ntuneric plină.

Priveam la poarta putrezită,
roasă de vînt şi ploi,
și-l văd pe moşu' Stan ieşind
cu turma lui de oi.
Cu pălăria pe-o sprînceană,
cu faţa lui zîmbind,
privind la harnicii dulăi,
zîmbea pe sub mustaţă.

Acuma poarta-i putrezită
și casa lui pustie;
moş Stan s-a dus cu turma lui,
s-a dus să nu mai vie.
La patul morţii m-a chemat
privind cu duioşie,
mi-a-ntins cavalul şi mi-a zis:
– Să-l ai ca amintire.

Cu gîndul la mama

Simt inima cum bate-n piept
și un dor nebun mă-ndeamnă,
pe ce cărare să apuc
să vin la tine, mamă?
Pe ce cărare să apuc
să pribegesc prin lume,
să trec prin viscole şi ploi
numai s-ajung la tine?

Îmi vii, măicuţa mea, în gînd
aşa, ca-ntr-o visare;
cînd eu plîngeam, tu mă-mpăcai
c-o caldă sărutare.
Măicuţa mea, te-ai dus demult,
te-oi fi făcut ţărînă;
ce dulce este gura mea
cînd zic cuvîntul mumă!

Aş da un sfert din viaţa mea
dac-aş muri chiar mîine...
Cu capul pus pe braţul tău
să plec așa din lume.

Mai de demult

Pupa-ţi-aş coama de murg,
cît îi codrul de adînc
de-atîţia ani l-am trecut
cînd la trap, cînd la galop
de-ţi luau picioarele foc.
Acu' ce-ai de mergi agale
și te clatini pe picioare?
Azi mereu te-ai poticnit.
Murgule-ai îmbătrînit!...
Dar să nu îţi pară rău.
C-am îmbătrînit şi eu.
Cînd eram în zaua mea
săream murgule în şa
de nu m-atingeam de ea.
Acu' mă proptesc în scară...
Am devenit o povară...

Ce să-i faci, măi murguşor,
totu-n lume-i trecător,
toate trec, toate se duc,
totu-i pulbere şi vînt.

Mîndra-i mică, n-are minte

Dădeam cu murgul la vale
și-mi ieşi mîndruţa-n cale.
– Iată, murgule, mîndruţa
iar ne ţine potecuţa.
Ea zice că, dac-ai vrea,
o poţi duce şi pe ea
că arde soarele tare
și ea-i cu tălpile goale.

Murgu-a scuturat din cap:
– N-o iau, că m-a blestemat
cînd a zis: să-ţi moară calul,
de mai treci o dată dealul.
– Ţi-am spus, murgule, 'nainte,
mîndra-i mică, n-are minte
că nu ştie, vai de ea,
nici guriţă cum să dea.

Primăvară

Murgule, mînca-te-ar lupul,
n-auzi, mă, cum cîntă cucul?
Cîntă cucu-n deal şi-n luncă,
mie-mi vine dor de ducă.
Hai, mă murgule, şi noi
pe poteca din zăvoi
să dăm de vale în luncă
s-auzim cucu' cum cîntă.

Cîntă, cucule, cît poţi
că vine vremea la toţi.
Cîntă, mă, ziua şi noaptea
că nu ştii cînd vine moartea...

Bolnav de dor

Nechează murgul pe deal
că neicuţa-i la spital.
Nechează, măi murguşor,
că sînt tare bolnăvior.
Dac-aş fi bolnav de-o boală,
aş zăcea numa-ntr-o seară,
dimineaţa m-aş scula
și m-aş duce la mîndra.
Dar eu sînt bolnav de dor
și-mi spun doctorii că mor.

Mîndro, dac-ar fi să mor
să nu-l vinzi pe murguşor;
de pomană să mi-l dai
să mă plimb cu el în Rai.
Mîndro, şi lui Dumnezeu
îi e drag de murgul meu.

La lună plină

Doamne, dac-aş mai trăi
pînă codru-o-nmuguri,
să-mi iau turma de mioare,
la chimir două cavale,
s-o pornesc peste pripoare
şi, cu turma după mine,
să intru, codrule,-n tine,
să-mi hrănesc mioarele
prin toate pripoarele;
şi s-ascult la păsărele
ciripind prin rămurele,
să mă-ntrec în cînt cu ele;
să doinesc cu fluieraşul
să mă-ntrec cu pîrîiaşul;
să mă-ntorc tîrziu la stînă
cînd e luna sus şi plină
şi sub jariştea bătrînă
s-ascult iarba cum mă-ngînă.

Inimă cu dor

Cetină verde de brad,
învaţă-mă ce să fac;
ce să fac, cum să trăiesc
să nu mai îmbătrînesc.
Eu am inimă cu dor
d-aia-mbătrînesc şi mor;
de n-ar fi inima-n mine,
aş fi, bradule, ca tine.
Aş trăi din veci în veci
cîntînd doine pe poteci.

Fără murg, fără Mărie

Mărie, la moartea mea,
tu să-mi ţii lumînarea
să mor cu ochii la tine
pînă mă despart de lume,
să te uiţi în ochii mei
să vezi dorul tău în ei;
dor de lumea trecătoare,
dor de razele de soare,
de cîntatul cucului,
de tropotul murgului;
dor de iarba cîmpului,
de foşnetul codrului;
că, de intru în mormînt,
nu mai văd, nu mai aud
nici cucu-n codru cîntînd,
nici pe murgul nechezînd...
Că plec pentru totdeauna,
mă amestec cu ţărîna...

...Cum o fi în veşnicie,
fără murg, fără Mărie?

Dor de lăsat

.Mă-ntrebam: - dac-o să mor,
cui să las atîta dor?

Să îl las la o mîndruţă,
să-l poarte la băsmăluţă?
...Dar mi-e mîndra tinerea
și dă dorul altuia.

I l-aş lega murgului
de cureaua frîului,
dar mi-e murgul cam nebun
și-mi pierde dorul pe drum.

Să îl las măicuţii bună,
da-i bolnavă şi bătrînă –
dorul meu e cît o stîncă,
nu poate maica să-l ducă.

Să-l pun într-o primăvară
pe-o creangă de sălcioară,
dar vîntul o adia
dorul mi l-o scutura.

Mai bine la un izvor
lîng-o tufă de mohor.
Iarna scutură mohorul
și-l amestecă cu dorul.
Primăvara, cald şi soare,
și mohorul iar răsare.
Şi pe creanga de mohor –
cîte-un fìricel de dor.

Doină

Doină dulce, românească,
cu mirosul tău de flori,
te-ai născut din fîn de munte
şi din şipot de izvor.

Doină dulce, românească,
de-aş putea eu să te cînt,
aş zbura în miez de noapte
pe spinarea unui murg.
Să te cînt sub frunza deasă
din mijlocul codrilor
că aşa dintotdeauna
le-a fost dat românilor.

Doină dulce, doină sfîntă,
cum să pot să nu te cînt;
tu, cu vocea ta duioasă,
ca o mamă ne-ai născut.

Doină dulce, românească,
doina mea, plină de dor,
te-oi cînta pe und' m-oi duce
pînă-n ceasul de-am să mor.
Chiar şi-n groapa-ntunecoasă
veacuri am s-ascult cu dor
noaptea vîntul cum te poartă
pe deasupra codrilor.

Pe pămînt străin

Mai lin, dorule, mai lin,
că sînt pe pămînt străin.

De-aş fi pe pămîntul meu
nu mi-ar fi aşa de greu,
dar de ţară sînt departe,
doru' sufletul mi-l arde,
mi-l arde ca un cărbune
și n-am frate cui îi spune,
că n-am fraţi şi nici vecini –
nu-l pot spune la străini;
că străinului, ce-i pasă,
dacă e la el acasă;
eu îi spun că ard de dor
el îmi zice, trădător...

Tinereţe desculţă…

Bătrîneţe, haine grele,
cu amar şi cu durere,
cînd eram tînăr odată,
colindam pădurea toată.
Urcam dealul, coboram
şi deloc nu oboseam.
Acum oasele mă dor
chiar de urc, chiar de cobor.

Bătrîneţe, ia ce-ţi place
numai lasă-mă în pace!

Tinereţe, de-ai veni
cărarea ţi-aş pardosi
tot cu flori şi micşunele
să calci desculţă pe ele!

Floarea cu prinos

Într-o zi de mai, cu soare,
pornii singur pe cărare,
întrebînd din floare-n floare
pîn’ la margine de mare
care-i floarea cu prinos
pe care pot s-o miros,
să stau tînăr şi frumos;
pe care s-o port la sîn
să nu mai ajung bătrîn.

Dar florile mi-au spus toate:
– Două lucruri nu se poate,
pomii iarna să-nflorească,
omul să nu-mbătrînească.

Pădurea cu dor

Roua din zori

Fluturaş cu pana dalbă,
te-ai născut şi dormi prin nalbă,
zbori prin luncă printre flori
da’ la urmă şi tu mori.
Zbori pe deal şi zbori prin vale,
noaptea dormi pe cîte-o floare.
Numai cînd vin zorile
ți se-nmoaie-aripile
de roua ce pică-n zori,
și-atunci nu mai poţi să zbori.
Da’ răsare soarele
și-ţi usucă-aripile
și-o porneşti din nou în zbor
și te duci unde ţi-e dor.

De-aș avea aripi ca tine,
aş pleca din astă lume
și m-aș duce-n altă parte
unde nu-i nici dor, nici moarte.

Poetul

Tot privind cum trece viaţa,
mă-ntrebam de multe ori:
ce-aş putea să fac în lume
să rămîn nemuritor.
Și, gîndindu-mă la toate
ce-am făcut pe-acest pămînt,
te-am găsit, deşertăciune –
pulbere dusă de vînt.

Mi-am făcut grădini frumoase
şi căsuţă cu balcon,
dar am constatat amarnic
că-i un lucru trecător.

Şi atunci mi-am zis în sine:
să rămîn nemuritor
îmi iau pană şi hîrtie
și m-oi face scriitor.
Eu oi dispărea din lume
întru neagra veşnicie,
dar rămîne amintire
scrisul meu de pe hîrtie.

Pădurea cu dor

Pe cărarea codrului
găsii floarea dorului;
o rupsei cu mîna mea
s-o pun murgului sub şa.
Mai pusei una la frîu
şi-o porni încet spre rîu
tot în pasul murgului,
s-ascult glasul codrului.
Noaptea-n liniştea adîncă
numai greieraşii cîntă;
eu şi murgul ne-am oprit,
codrul pare-ncremenit;
doar firul zefirului
trece prin adîncul lui
mişcînd frunzele uşor,
umplînd pădurea cu dor.

Cine codrul nu-l cunoaşte
inima cum să şi-o-mpace?
Eu îl cînt în poezie,
că-l ştiu din copilărie.

Chip

Cîte doruri sînt pe lume
eu la toate le-am pus nume.
Numai unul mi-a rămas,
pe sub zare să-i dau glas,
dar îl ţin mai mult în mine,
ca să mi-l cunosc mai bine.
Eu chemarea i-o ascult
de la mîndra de demult.
Cînd credeam că l-am uitat,
doru-n poartă mi-a strigat.
Cînd m-am dus să trag zăvorul
m-a cuprins în braţe dorul.
Mă uitai în părul lui,
văzui coama murgului,
în adîncul ochilor,
văzui frunza codrilor,
între ochi şi-ntre sprîncene,
văzui chipul mîndrei mele,
și pe faţă-i strălucea
toată tinereţea mea.

Mîndre-n șapte sate

Du-mă, dorule, tot du-mă
să văd ce-am lăsat în urmă.

Veneam de la trudă seara,
nu ştiam ce-i oboseala;
săream murgului în spate
şi mi-l alergam o noapte,
că mi-erau mîndrele toate
risipite-n şapte sate.

Murgule, pe und’ să dau
urmuliţa să ţi-o iau?
Mă duc, murgule, în grajd
şi-ţi văd frîul atîrnat,
cureluşa scorojită
şi zăbala ruginită,
şi mă uit la ele lung
şi mă pomenesc că plîng
fiindcă văd, murgule,-n ele
toate dragostele mele...

Pe unde-nflorea mohorul

Dorule, măi pui de dor,
de s-ar întîmpla să mor,
să nu spui duşmanilor
c-am făcut pe voia lor.
Să le spui, dacă te-ntreabă,
că-s dus cu murgul la iarbă,
că-s dus cu coasa pe deal,
să cosesc iarbă la cal.
Da' te rog, măi pui de dor,
să spui tu mîndruţelor
să ia sfoara şi priponul
și să-mi ducă murguşorul
pe unde-nflorea mohorul.
Fără frîu şi fără şa
să vină la groapa mea
să aud şi din mormînt
murguşorul nechezînd...

Eu mă duc și tu rămîi

Pe la noi, pe lîngă sat,
curge Cricovul Sărat,
cînd mai mic şi cînd mai mare,
se duce încet la vale.
Curge peste pietricele
ducînd dorurile mele,
dorurile din pruncie
din dulcea copilărie.

Acum am îmbătrînit,
tîmplele mi s-au albit
şi ca mîine am să mor.
Tot cu-o moarte sînt dator.

Pîrîiaş, apă sărată,
tu în lume-ai altă soartă,
că deloc nu-mbătrîneşti
numai vadul ţi-adînceşti.

Eu mă duc şi tu rămîi
udînd maluri şi cîmpii,
apa ta, ca un covor,
strînge dorul tuturor
şi-l îngroapă-n fundul mării –
acolo-i Casa uitării.

Apus…

Mă uitai din deal în vale
peste-ntinderea de vie,
văzui frunza ruginită,
simţii inima pustie,
şi o luai încet la vale,
prins de-un dor nemărginit,
mă gîndeam că frunza vieţii
mele a şi ruginit
şi, uitîndu-mă-n oglindă,
văzui păru-ncărunţit
și-am simţit că sînt în toamnă
şi-a mea frunză-a ruginit,
şi, ca mîine, vîntul iernii
frunza mi-o va scutura...

Am trecut şi eu prin lume
şi m-oi stinge ca o stea.

Murmur

Atunci cînd n-oi mai putea
să mai sar la murgu-n şa,
să mă duc la mîndra mea,
vino, moarte, şi mă ia!

Să trăiesc n-am nici un rost,
dacă nu mai sînt ce-am fost,
să-mi duc murgul noaptea-n luncă
să aud cucu' cum cîntă.

Ce rost mai am eu în lume,
dacă cucul din pădure
nu mai cîntă pentru mine?

Cum să duc atîta dor
după murmur de izvor,
după frunza codrilor,
după vraja doinelor?

Să stau singurel pe vatră
cu gîndul „A fost odată"?...

Poiana cu dor…

Am visat acu,-ntr-o noapte:
mă certam cu moartea-n parte.
– Stai, moarte, nu mă lua,
că mai am să fac ceva:
să mai dau o dată roată
pe unde-am iubit odată;
să străbat fîneţele,
să-mi cat tinereţile,
să mai văd pe deal priponu',
unde-mi legam murguşoru',
să cobor în codru seara,
unde-mi cînta cucu vara,
să mă plimb prin poieniţă,
unde-mi da mîndra guriţă,
să mă culc pe iarba ei –
și-atunci, moarte, dacă vrei,
poţi să vii şi să mă iei...

A apus bătrînul Ene

Amintiri de-odinioară
ne arată tuturor:
pe pămînt nu-i veşnicie,
totul este trecător.

Ce eşti tu, sărmană lume,
ce eşti, bată-te de viaţă?
O clipită-n veşnicie,
un mosor umplut cu aţă;
că, de cînd venii pe lume,
tu faci ghem de pe mosor
şi-ai tot tras de firul vieţii
de-a rămas mosorul gol.

Și, ca mîine, prieteni dragi,
mă înghite veşnicia...

Dar, cînd oi pleca din lume,
vă las vouă poezia,
s-o citiţi cu luare-aminte;
şi-n prezenţa tuturor,
poate-n inimile voastre
o-ncolţi şi-un fir de dor.

Veţi gîndi în mintea voastră:
cînd trecu aceea vreme
cînd la muncă şi petreceri
venea şi bătrînul Ene?

Nu mai e bătrînul Ene,
ca un soare a apus,
lăsă codrul şi izvorul
şi-a luat murgul şi s-a dus.

Cuprins

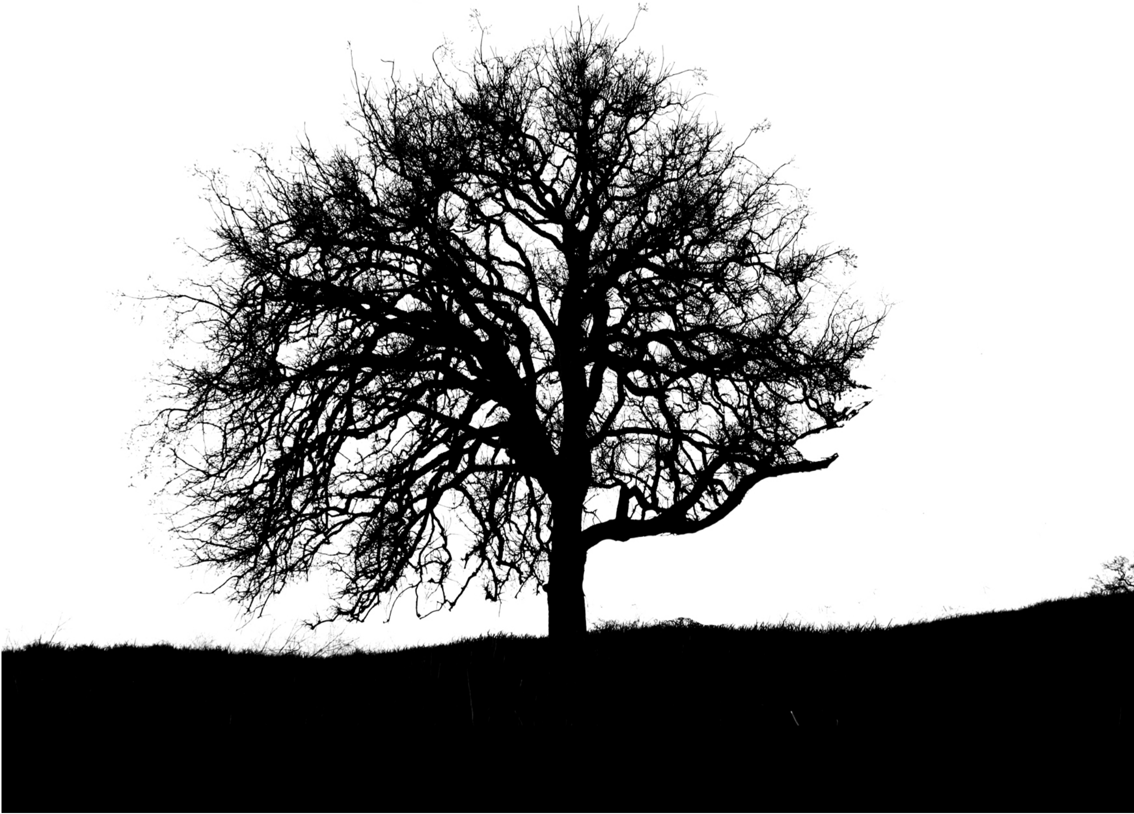

Nota editorului. (Mihai Vasile) / pag. 4
Pe cărările dorului sau 100 de ani de veșnicie. (Dragoș Grigorescu) / pag. 5

Deal de foc și de pămînt / pag. 7

Urma anilor / pag. 8
Dorul arde / pag. 9
Vremea e să nu murim / pag. 10
Floare de dor / pag. 11
Pe urmele dorului / pag. 12
Ninge viscolit / pag. 13
Dor prin poarta de oțel / pag. 14
Foc căzut din stele / pag. 15
Murgul la fereastră / pag. 16
Deal de foc și de pămînt / pag. 17
O potcoavă ruginită / pag. 18
Dor prin lume / pag. 19
În urmă, codrul rămîne / pag. 20
La babe / pag. 21
Pe prund, între două ape / pag. 22
Căsuța din pădure / pag. 24
Casa din deal / pag. 25
Inima nu-i cetină... / pag. 26
Drag de lume / pag. 27
Cum să fiu nemuritor? / pag. 28

Urma de copită / pag. 30
Plîns de turturea / pag. 31
Inimă de dat / pag. 32

Drumul murgului / pag. 33

Mîndra din vîrf de deal / pag. 34
Atîta dor / pag. 35
Drum, vara / pag. 36
Dragostea nu-i un amnar / pag. 37
Drum în codru / pag. 38
La răsărit de lună / pag. 39
Lumea rămîne lume… / pag. 40
Doruri vechi de mii de ani / pag. 41
Dorul meu, seară de seară... / pag. 42
Drumul murgului / pag. 43
Bezna din ferestre / pag. 44
Trecere / pag. 45
Casa părăsită / pag. 46
Cu gîndul la mama / pag. 48
Mai de demult / pag. 49
Mîndra-i mică, n-are minte / pag. 50
Primăvară / pag. 51
Bolnav de dor / pag. 52
La lună plină / pag. 53
Inimă cu dor / pag. 54
Fără murg, fără Mărie / pag. 55
Dor de lăsat / pag. 56
Doină / pag. 58
Pe pămînt străin / pag. 60
Tinereţe desculţă… / pag. 61
Floarea cu prinos / pag. 62

Pădurea cu dor / pag. 63

Roua din zori / pag. 64
Poetul / pag. 65
Pădurea cu dor / pag. 66
Chip / pag. 67
Mîndre-n șapte sate / pag. 68
Pe unde-nflorea mohorul / pag. 69
Eu mă duc și tu rămîi / pag. 70
Apus… / pag. 71
Murmur / pag. 72
Poiana cu dor / pag. 73
A apus bătrînul Ene / pag. 74

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr.

Avizat
Şef serviciu
Şcoala Populară de Arte

Aprobat,
Manager

CERERE DE ÎNSCRIERE

Subsemnatul ____

Numele şi prenumele cursantului ____

Data şi locul naşterii cursantului ____

Ocupaţia cursantului ____

Adresa ____

E-mail ____

Nr. telefon____

Cursul/Extracurs __________________ Expert/instructor _______________________

Anul şcolar _____________________________________ Anul de studiu ___________

- **Plata pentru fiecare curs se va face până pe data de 10 ale lunii în curs şi se va achita pentru o lună întreagă (indiferent de câte prezenţe are la curs);**
- **Cursantul este apt să depună efort fizic în cadrul cursului?** ____
- **În caz de retragere, nu se restituie taxa;**
- **Cursanţii minori vor fi însoţiţi până la sala de curs de părinţi (sau un reprezentant).**
- **Nu se recuperează orele de la care cursanţii absentează;**
- **Profesorul are obligaţia de a recupera orele de la care absentează sau să aducă un înlocuitor de specialitate.**
- **Am luat la cunoştinţă şi voi respecta Regulamentul Şcolii Populare de Arte (www.cjcph.ro/informatii utile/regulament sc de arte/regulament Scoala Populara de Arte.pdf)**

SEMNĂTURA PĂRINTELUI/CURSANTULUI__________________

DATA

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

DECLARAȚIA DE CONSIMȚĂMÂNT PRIVIND PRELUCRAREA ȘI UTILIZAREA DATELOR CU CARACTER PERSONAL

Centrul Județean de Cultură Prahova va prelucra date cu caracter personal ale cursanților, pentru a gestiona fişele de înscriere și în scopul realizării activității sale.

Prin prezenta,

Subsemnatul/a …………………………….………………………., domiciliat/ă în localitatea ………..……. judeţul ………….…… strada …………………………………., posesor/ posesoare al CI/BI/pașaport seria …..……, nr ……………, eliberat de …………………………………..., la data de ………………….., îmi exprim acordul cu privire la utilizarea şi prelucrarea datelor cu caracter personal ale subsemnatului ………………………………. şi ale cursantului …………………………………….. în cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova.

Am fost informat/ă și am luat la cunoștință, că aceste date vor fi tratate confidenţial, în conformitate cu prevederile Directivei (UE)2016/680, privind protecţia persoanelor fizice în ceea ce priveşte prelucrarea datelor cu caracter personal şi libera circulaţie a acestor date, transpusă prin Regulamentul General pentru Protecția Datelor (GDPR) – General Data Protection Regulation (EU) 2016/679, privind protecţia persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal şi libera circulaţie a acestor date, cu modificările şi completările ulterioare, de către Centrul Județean de Cultură Prahova, prin Politica de Securitate a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova afișat pe site-ul instituției **www.cjcph.ro.**

Data,

Semnătura,

Ser. Cercetare
G. Dobrescu

Centrul Județean de Cultură Prahova
Consiliul Județean Prahova - România

CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA	
~~IEȘIRE~~ / INTRARE	NR. 153
	DATA 27-01-2021

R O M A N I A
JUDETUL PRAHOVA
PRIMARIA COMUNEI FULGA

Cod 107 261 ,FULGA sat Fulga de jos telefon/fax 0244449000
email primaria_fulga@yahoo.com
COD FISCAL 2845435

NR 324 DIN 27.01 2021

CATRE,
CONSILIUL JUDETEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDETEAN DE CULTURA

Referitor la adresa dumneavoastra nr. 135/25.01.2021, prin care ne solicitati care sunt principalele manifestari culturale care se vor desfasura in anul 2021, va comunicam :

La nivelul , UAT Fulga se va desfasura " Festivalul Sf. Pantelimon " in data de 27.07.2021, cu conditia ridicarii starii de alerta.

PRIMAR,
CONSTANTIN BADEA

PRIMARIA COMUNA FULGA PRAHOVA

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 801/4.04.2023

POLITICA DE SECURITATE A PRELUCRĂRII DATELOR CU CARACTER PERSONAL

DIN CADRUL CENTRULUI JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA

În conformitate cu:

- Regulamentul general al UE privind protecția datelor (RGPD) **(EU-2016/679)** aplicabil începând cu 25 mai 2018

- **Legea 190/2018** din 18 iulie 2018 privind măsuri de punere în aplicare a Regulamentului general al UE privind protecția datelor (RGPD) (EU-2016/679) aplicabil începând cu 25 mai 2018

- **Legea 363 din 28 decembrie 2018** privind protecția persoanelor fizice referitor la prelucrarea datelor cu caracter personal de către autoritățile competente

Centrul Județean de Cultură Prahova este o instituție publică de cultură axată pe cercetarea, conservarea și valorificarea patrimoniului cultural, desfășurarea activităților de învățământ artistic în spiritul educației permanente a societății, cunoașterea și promovarea valorilor culturii naționale și universale prin diferite genuri ale artei.

Centrul Județean de Cultură Prahova prin natura activității sale prelucrează date cu caracter personal, numai în scopuri legitime, cu respectarea prevederilor legale și a principiilor menționate în continuare.

Prelucrarea datelor cu caracter personal se realizează prin mijloace mixte (automate sau manual), cu respectarea cerințelor legale și în condiții care să asigure securitatea, confidențialitatea și respectarea drepturilor persoanelor vizate.

DEFINIȚII

1. **Date cu caracter personal**: Orice informații referitoare la o persoană fizică identificată sau identificabilă; o persoană identificabilă este acea persoana care poate fi identificată, direct sau indirect, în mod particular prin referire la un număr de identificare ori la unul sau la mai mulți factori specifici identității sale fizice, fiziologice, psihice, economice, culturale sau sociale;

Printre datele cu caracter personal se numără:

- numele
- adresa
- numărul cărții de identitate/pașaportului
- venitul
- profilul cultural
- adresa IP (Internet Protocol)
- datele deținute de medici sau spitale (care identifică o persoană în scopuri medicale)

2. **Consimțământ**: acordul neviciat al persoanei vizate de a-i fi prelucrate datele cu caracter personal, care trebuie să fie întotdeauna expres și neechivoc;

În cazul în care se colectează date cu caracter personal de la copii **trebuie obținut mai întâi consimțământul parental**, prin trimiterea unei notificări către părinte sau tutore. Vârsta până la care o persoană este considerată copil diferă de la o țară la alta, situându-se între 13 și 16 ani.

3. **Prelucrarea datelor cu caracter personal**: Orice operațiune sau set de operațiuni care se efectuează asupra datelor cu caracter personal, prin mijloace automate sau neautomate, cum ar fi colectarea, înregistrarea, organizarea, stocarea, adaptarea ori modificarea, extragerea, consultarea, utilizarea, dezvăluirea către terți prin transmitere, diseminare sau în orice alt mod, alăturarea ori combinarea, blocarea, ștergerea sau distrugerea;

Pe durata prelucrării, datele cu caracter personal pot ajunge la mai multe companii sau organizații. În acest proces, apar două entități importante:

- **operatorul de date** - decide în ce scop vor fi procesate datele cu caracter personal
- **persoana împuternicită de operatorul de date** - deține și procesează date în numele operatorului de date

4. **Operator**: Orice persoană fizică sau juridică, de drept privat ori de drept public, inclusiv autoritățile publice, instituțiile și structurile teritoriale ale acestora, care stabilește scopul și mijloacele de prelucrare a datelor cu caracter personal;

5. **Persoana vizată**: persoană fizică ale cărei date cu caracter personal sunt prelucrate;

6. **Utilizator**: orice persoană care acționează sub autoritatea operatorului cu drept recunoscut de acces la bazele de date cu caracter personal.

PRINCIPII ALE PRELUCRARII DATELOR CU CARACTER PERSONAL

Prelucrarea datelor cu caracter personal se face cu respectarea următoarelor principii:

1. **Notificarea**. Operatorul de date cu caracter personal este notificat la Autoritatea Națională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal;

2. **Legitimitatea prelucrării datelor** : prelucrarea datelor cu caracter personal se poate face doar cu consimțământul neechivoc al persoanei vizate și doar daca prelucrarea este necesară:

3. **Categoriile speciale de date :** este interzisă prelucrarea datelor cu caracter personal referitoare la originea rasială sau etnică, la convingerile politice, religioase, filozofice sau de natură similară, la apartenența sindicală, precum și a datelor cu caracter personal privind starea de sănătate sau viața sexuală;

- prelucrarea codului numeric personal sau a altor date cu caracter personal având o funcție de identificare de aplicabilitate generală este limitată;
- prelucrarea datelor cu caracter personal referitoare la săvârșirea de infracțiuni de către persoana vizată ori la condamnări penale, măsuri de siguranță sau sancțiuni administrative ori contravenționale, aplicate persoanei vizate, poate fi efectuată numai de către sau sub controlul autorităților publice;

4. **Scopul bine-determinat.** Orice prelucrare de date cu caracter personal se face în scopuri bine determinate, explicite și legitime, adecvate, pertinente si neexcesive prin raportare la scopul în care sunt colectate si ulterior prelucrate;

5. **Confidențialitatea.** Regulamentul intern de organizare și funcționare al instituției conține reglementări cu privire la confidențialitatea informațiilor.

6. **Stocarea**: Datele cu caracter personal nu se stochează pentru o perioadă mai lungă decât este necesar pentru realizarea scopurilor în care au fost colectate;

7. **Acuratețea datelor**: Centrul Județean de Cultură Prahova va lua măsurile necesare pentru ca datele inexacte sau incomplete din punct de vedere al scopului pentru care sunt colectate să fie rectificate sau șterse, dacă este cazul;

8. **Consimțământul persoanei vizate.** Orice prelucrare de date cu caracter personal, cu excepția prelucrărilor care vizează date din categoriile strict menționate în Regulamentul General pentru Protecția Datelor , poate fi efectuată numai dacă persoana vizată și-a dat consimțământul în mod expres și neechivoc pentru acea prelucrare;

9. **Informarea.** Înainte de prelucrarea datelor cu caracter personal se va aduce la cunoștința persoanelor vizate faptul ca li se vor prelucra date cu caracter personal;

10. **Protejarea persoanelor vizate.** Persoanele vizate au dreptul de acces la datele care sunt prelucrate, de a interveni asupra acestora, de opoziție și de a nu fi supus unei decizii individuale, precum și dreptul de a se adresa Autoritatii Nationale de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal sau instanței de judecată pentru apărarea oricăror drepturi garantate de lege, care le-au fost încalcate;

11. **Securitatea.** Măsurile de securitate a datelor cu caracter personal sunt stabilite astfel încât să asigure un nivel adecvat de securitate a datelor cu caracter personal procesate.

POLITICA PRELUCRĂRII DATELOR CU CARACTER PERSONAL

În conformitate cu dispozitiile Regulamentului General pentru Protectia Datelor (GDPR – General Data Protection Regulation (EU) 2016/679) care se aplică începând cu 25 mai 2018 pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal, Centrul Județean de Cultură Prahova va prelucra datele cu caracter personal exclusiv in scopurile menționate mai jos, asigurând un nivel de protecție și de securitate adecvat prelucrărilor de date cu caracter personal.

Principii legate de prelucrarea datelor cu caracter personal

(1)Datele cu caracter personal sunt:

(a) prelucrate în mod legal, echitabil și transparent față de persoana vizată („legalitate, echitate și transparență");

(b) colectate în scopuri determinate, explicite și legitime și nu sunt prelucrate ulterior într-un mod incompatibil cu aceste scopuri; prelucrarea ulterioară în scopuri de arhivare în interes public, în scopuri de cercetare științifică sau istorică ori în scopuri statistice nu este considerată incompatibilă cu scopurile inițiale, în conformitate cu articolul 89 alineatul (1) („limitări legate de scop");

(c) adecvate, relevante și limitate la ceea ce este necesar în raport cu scopurile în care sunt prelucrate („reducerea la minimum a datelor");

(d) exacte și, în cazul în care este necesar, să fie actualizate; trebuie să se ia toate măsurile necesare pentru a se asigura că datele cu caracter personal care sunt inexacte, având în vedere scopurile pentru care sunt prelucrate, sunt șterse sau rectificate fără întârziere („exactitate");

(e) păstrate într-o formă care permite identificarea persoanelor vizate pe o perioadă care nu depășește perioada necesară îndeplinirii scopurilor în care sunt prelucrate datele; datele cu caracter personal pot fi stocate pe perioade mai lungi în măsura în care acestea vor fi prelucrate exclusiv în scopuri de arhivare în interes public, în scopuri de cercetare științifică sau istorică ori în scopuri statistice, în conformitate cu articolul 89 alineatul (1), sub rezerva punerii în aplicare a măsurilor de ordin tehnic și organizatoric adecvate prevăzute în prezentul regulament în vederea garantării drepturilor și libertăților persoanei vizate („limitări legate de stocare");

(f) prelucrate într-un mod care asigură securitatea adecvată a datelor cu caracter personal, inclusiv protecția împotriva prelucrării neautorizate sau ilegale și împotriva pierderii, a distrugerii sau a deteriorării accidentale, prin luarea de măsuri tehnice sau organizatorice corespunzătoare („integritate și confidențialitate"). (2)Operatorul este responsabil de respectarea alineatului (1) și poate demonstra această respectare („responsabilitate").

Legalitatea prelucrării

Prelucrarea este legală numai dacă și în măsura în care se aplică cel puțin una dintre următoarele condiții:

(a) persoana vizată și-a dat consimțământul pentru prelucrarea datelor sale cu caracter personal pentru unul sau mai multe scopuri specifice;

(b) prelucrarea este necesară pentru executarea unui contract la care persoana vizată este parte sau pentru a face demersuri la cererea persoanei vizate înainte de încheierea unui contract;

(c) prelucrarea este necesară în vederea îndeplinirii unei obligații legale care îi revine operatorului;

(d) prelucrarea este necesară pentru a proteja interesele vitale ale persoanei vizate sau ale altei persoane fizice;

(e) prelucrarea este necesară pentru îndeplinirea unei sarcini care servește unui interes public sau care rezultă din exercitarea autorității publice cu care este învestit operatorul;

(f) prelucrarea este necesară în scopul intereselor legitime urmărite de operator sau de o parte terță, cu excepția cazului în care prevalează interesele sau drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei vizate, care necesită protejarea datelor cu caracter personal, în special atunci când persoana vizată este un copil. Litera (f) din primul paragraf nu se aplică în cazul prelucrării efectuate de autorități publice în îndeplinirea atribuțiilor lor. pot include criptarea sau pseudonimizarea.

Orice prelucrare cu caracter personal va fi efectuată numai dacă persoana vizată și-a dat consimțământul în mod expres și neechivoc pentru această prelucrare.

Consimțământul persoanei vizate nu este cerut în următoarele cazuri:

a) când prelucrarea este necesară în vederea executării unui contract sau antecontract la care persoana vizată este parte ori în vederea luării unor măsuri, la cererea acesteia, înaintea încheierii unui contract sau antecontract;

b) când prelucrarea este necesară în vederea protejării vieții, integrității fizice sau sănătății persoanei vizate ori a unei alte persoane amenințate;

c) când prelucrarea este necesară în vederea îndeplinirii unei obligații legale a operatorului;

d) când prelucrarea este necesară în vederea aducerii la îndeplinire a unor măsuri de interes public sau care vizează exercitarea prerogativelor de autoritate publică cu care este investit operatorul sau terțul căruia îi sunt dezvăluite datele;

e) când prelucrarea este necesară în vederea realizării unui interes legitim al operatorului sau al terțului căruia ii sunt dezvăluite datele, cu condiția că acest interes să nu prejudicieze interesul sau drepturile si libertățile fundamentale ale persoanei vizate;

f) când prelucrarea privește date obținute din documente accesibile publicului, conform legii;

g) când prelucrarea este făcută exclusiv în scopuri statistice, de cercetare istorică sau științifică, iar datele rămân anonime pe toată durata prelucrării.

Datele cu caracter personal (date de identitate, adresa, cod numeric personal, numele părinților, număr de telefon, adresa e-mail, date privind nivelul de educație, sau orice alte asemenea date), colectate de la persoana vizată, vor fi prelucrate și utilizate de către Centrul

Județean de Cultură Prahova numai dacă persoana vizată și-a dat în mod expres consimțământul pentru o astfel de prelucrare.

SCOPUL COLECTĂRII DATELOR

Centrul Județean de Cultură Prahova, prelucrează datele cu caracter personal numai în scopuri legitime, cu respectarea prevederilor legale și a principiilor menționate.

Instituția noastră colectează, prelucrează, stochează etc. datele personale strict necesare ale angajaților, colaboratorilor, vizitatorilor sau altor persoane fizice sau juridice care intră în contact cu instituția noastră, pentru buna desfășurare a propriei activități administrative și pentru îndeplinirea funcțiilor specifice ale activității sale;

DREPTURILE PERSOANEI VIZATE

- dreptul de a obține de la Centrul Județean de Cultură Prahova, la cerere și în mod gratuit pentru o solicitare pe an, confirmarea faptului că datele care vă privesc sunt sau nu prelucrate de instituția noastră;
- dreptul de a obține de la Centrul Județean de Cultură Prahova, la cerere și în mod gratuit rectificarea, actualizarea, blocarea sau ștergerea datelor a căror prelucrare nu este conformă cu Regulamentul General pentru Protecția Datelor (GDPR), în special a datelor incomplete sau inexacte;
- dreptul de a obține de la Centrul Județean de Cultură Prahova, la cerere și în mod gratuit transformarea în date anonime a datelor a căror prelucrare nu este conformă cu Regulamentul General pentru Protecția Datelor (GDPR);
- dreptul de a va opune în orice moment, din motive întemeiate și legitime, ca date care vă vizează să facă obiectul unei prelucrări, cu excepția cazurilor în care există dispoziții legale contrare. În caz de opoziție justificată prelucrarea nu mai poate viza datele în cauză;
- dreptul de a vă adresa justiției pentru apărarea oricăror drepturi garantate de legislația în vigoare, care v-au fost încălcate;

De asemenea, pentru a reclama nerespectarea drepturilor garantate de Regulamentul General pentru Protecția Datelor (GDPR)– 2016/679, vă puteți adresa Autorității Naționale de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal sau/și instanțelor de judecată.

SECURITATEA DATELOR CU CARACTER PERSONAL

Centrul Județean de Cultură Prahova certifică faptul că îndeplinește cerințele minime de securitate a datelor cu caracter personal;

Centrul Județean de Cultură Prahova utilizează metode și tehnologii de securitate, împreună cu politici aplicate salariaților și procedurilor de lucru, pentru a proteja datele cu caracter personal colectate conform prevederilor legale în vigoare;

Personalul Centrului Județean de Cultură Prahova este instruit în ceea ce privește securitatea si confidențialitatea datelor cu caracter personal care sunt prelucrate;

Accesul la computerele ce conțin baze de date cu caracter personal este restricționat cu cont/user și parola;

Datele cu caracter personal nu vor fi înstrăinate sub nicio formă terțelor persoane străine, iar accesul la bazele de date este permis doar persoanelor autorizate în acest sens.

Pentru mai multe detalii și informații orice persoană interesată se poate adresa Autorității Naționale de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal.

Pentru a reclama nerespectarea drepturilor garantate de Regulamentul General pentru Protecția Datelor (GDPR)– 2016/679, persoanele vizate se pot adresa Centrului Județean de Cultură Prahova, și în situația în care nu se rezolvă solicitarea, Autorității Naționale de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal sau/și instanțelor de judecată.

Încălcarea securității datelor are loc atunci când datele cu caracter personal de care răspundeți sunt dezvăluite, accidental sau ilegal, unor destinatari neautorizați, când datele sunt modificate sau când accesul la date este oprit temporar.

Dacă se produce o încălcare a securității datelor care reprezintă un risc la adresa drepturilor și libertăților individuale, trebuie să notificați Autoritatea pentru protecția datelor în termen de 72 de ore de la constatarea încălcării.

În funcție de consecințele pe care le are încălcarea securității datelor, compania dumneavoastră ar putea fi obligată să informeze toate persoanele afectate.

Nerespectarea RGPD poate duce la aplicarea de amenzi de la 10.000 lei până la 200.000 lei

Prezenta actualizare a politicii de securitate a prelucrărilor de date cu caracter personal, este aprobată în Consiliul Științific, Pedagogic, Artistic și Administrativ al Centrului Județean de Cultură Prahova și intră în vigoare din 01.12.2022

CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA

MANAGER INTERIMAR

CLAUDIU DOSARU

Centrul Județean de Cultură Prahova • Consiliul Județean Prahova - România •

ROMANIA
JUDETUL PRAHOVA
COMUNA GHERGHITA
PRIMARIA
NR. 908 / 28.01.2021

CENTRUL JUDETEAN DE CULTURA PRAHOVA
IESIRE / INTRARE NR. 1...
DATA 1.02.2021

Catre,
CONSILIUL JUDETEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDETEAN DE CULTURA PRAHOVA

Ca urmare a adresei dumneavoastra nr. 135/25.01.2021, va informam ca pe raza comunei Gherghita nu avem manifestari cultural-artistice propuse a se desfasura pe parcursul anului 2021.

PRIMAR

NICHITA MIHAIL

Gherghita

ROMÂNIA
JUDEȚUL PRAHOVA
COMUNA GORGOTA
CONSILIUL LOCAL

ANEXA la H.C.L. nr. 5/31.01.2019
privind principalele manifestări cultural – artistice, sportive, sociale și educative care se desfășoară în comuna Gorgota în anul 2019

Nr. crt.	Denumirea manifestarii	Locul desfasurarii	Organizatori
1.	**Ziua Unirii Principatelor Romane** Depuneri de coroane la monumenetele eroilor	Monumenetele eroilor	Primaria si Consiliul Local in colaborare cu Scoala Gimnaziala sat Potigrafu, comuna Gorgota.
2.	Manifestari cultural-artistice dedicate **„Zilei Internationale a Femeii".** Spectacol sustinut de elevi si de ansamblurile folclorice din comuna.	Scoala Gimnaziala sat Potigrafu, comuna Gorgota, Caminul Cultural Poienarii Apostoli	Primaria si Consiliul Local in colaborare cu Scoala Gimnaziala sat Potigrafu, comuna Gorgota.
3.	**Ziua Eroilor – Inaltarea Domnului.** Depuneri de coroane la monumetele eroilor. Dezbateri.	Monumenetele eroilor. Caminul Cultural Poienarii Apostoli.	Primaria si Consiliul Local in colaborare cu Scoala Gimnaziala sat Potigrafu, comuna Gorgota.
4.	**Ziua Internationala a Copilului.** Manifestari dedicate celor mici. Spectacol sustinut de elevi si de ansamblurile folclorice din comuna. Concursuri.	Scoala Gimnaziala sat Potigrafu, comuna Gorgota, Caminul Cultural Poienarii Apostoli.	Primaria si Consiliul Local in colaborare cu Scoala Gimnaziala sat Potigrafu, comuna Gorgota.
5.	**Festivalul Mestesugarilor – Traditie si continuitate.** Festivalul Meșteșugarilor Gorgota - „Traditie si continuitate" a fost gândit ca o acțiune culturală	Baza sportiva Potigrafu	Primaria si Consiliul Local

	atât pentru comunitate cât şi pentru turişti, un eveniment care să fie un prilej de comunicare între meşterii populari, o piaţă de desfacere pentru obiectele de artizanat, o acţiune care îmbină tradiţia artei meşteşugului cu cea a portului, a cântecului şi a dansului popular. Scopul acestui Festival este revitalizarea meşteşugurilor tradiţionale prin transmiterea tehnicii de lucru publicului interesat		
6.	**Nunta de aur.** Diplome, premii familiilor care au implinit 50 de ani de casatorie.	Primaria Gorgota Camin Cultural Poienarii Apostoli	Primaria si Consiliul Local
7.	**Ziua educatiei nationale.** Expozitie de desene. Spectacol sustinut de elevi si de ansamblurile folclorice din comuna. Concursuri.	Scoala Gimnaziala sat Potigrafu, comuna Gorgota, Caminul Cultural Poienarii Apostoli.	Primaria si Consiliul Local in colaborare cu Scoala Gimnaziala sat Potigrafu, comuna Gorgota.
8.	**Ziua Nationala a Romaniei.** Depuneri de coroane. Serbari. Expozitii.	Monumenetele eroilor. Caminul Cultural Poienarii Apostoli.	Primaria si Consiliul Local in colaborare cu Scoala Gimnaziala sat Potigrafu, comuna Gorgota.
9.	Festivitati dedicate **Sarbatorilor de iarna. Spectacole, colinde, concerte.**	Caminul Cultural Poienarii Apostoli.	Primaria si Consiliul Local in colaborare cu Scoala Gimnaziala sat Potigrafu, comuna Gorgota.

ROMANIA
JUDETUL PRAHOVA
COMUNA GURA VADULUI
NR.100 DIN 15.01.2019

Catre,

CONSILIUL JUDETEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDETEAN DE CULTURA PRAHOVA

Urmare adresei dumneavoastra nr. 167/04.02.2019, inregistrata la noi cu nr. 100/15.01,2019, cu privire la intocmirea bazei de date care sa cuprinda principalele manifestari cultural-artistice din localitatile din Judetul Prahova in anul 2019, va comunicam urmatoarele evenimente care se vor desfasura in comuna noastra:

Primar,

CONSTANTIN LUNGU

COMUNA GURA VADULUI-ROMANIA-JUD.PRAHOVA
COMUNA GURA VADULUI

15 Ianuarie. Biblioteca
„La steaua care-a rasarit…"-Montaj literar –muzical.

24 Ianuarie. Scoala cu clasele I-VIII Gura-Vadului
Unirea-Evocari si momente artistice.

14-24 Februarie. Caminul Cultural Gura-Vadului
Seri cultural –distractive pentru tineret.

1 Martie. Biblioteca
„Martisor la reverul tuturor!" Expozitie de desene, felicitari, martisoare, momente artistice.

8 Martie. Scoala cu clasele I-VIII Gura-Vadului
„De ziua ta, mamico!" Programe artistice dedicate mamei.

1Aprilie. Biblioteca
Octavian Goga- Momente poetice

Mai 2019. Ziua Comunei Gura-Vadului
Atestare documentara 409 ani -- 1610-2019

21 Mai. Biserica
Sfintii Mari Imparati Constantin si Elena – Slujba religioasa, expozitie de icoane realizate de elevi.

1 Iunie. In aer liber
Concursuri scolare, desene pe asfalt, intreceri sportive, programe artistice.

06 Iunie. Monumentul eroilor din Gura-Vadului si Persunari
Ziua Eroilor- Slujba religioasa, versuri, cantece patriotice, depunere de coroane de flori, intalnire cu veteranii de razboi.

Serbarile sfarsitului de an scolar.
Caminul Cultural Gura-Vadului.

15 August. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" Gura-Vadului
Hramul bisericii, praznic.

Septembrie. Scoala cu clasele I-VIII Gura-Vadului.
Deschiderea noului an scolar 2013-2014

Octombrie
„Sarbatoarea toamnei pe drumul vinului" – Concurs de vinuri, programe folclorice, hora, targ.

26 Ocombrie. Biserica „ Sfantul Mare Mucenic Dimitrie", Tohani.
Hramul bisericii, praznic.

8 Noiembrie. Biserica „Sfintii Arhangheli Mihail si Gavril" Persunari.
Hramul bisericii, praznic.

1 Decembrie. Scoala cu clasele I-VIII Gura-Vadului, Camin Culturlal.
Ziua Nationala a Romaniei- Manifestare complexa.

24-31 Decembrie.
Alaiul colindatorilor.

Primar,

CONSTANTIN LUNGU

COM GURA VADULUI-ROMANIA-JUD.PRAHOVA * COMUNA GURA VADULUI 1

CENTRUL JUDETEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
IEȘIRE NR. 259
INTRARE DATA 10.02.2020

JUDETUL PRAHOVA

PRIMARIA COMUNEI GURA VITIOAREI

Tel: 0244 / 285.067; Fax: 0244 / 285.300

Adresa: str. Principala nr. 214, COM. Gura Vitioarei, Jud. Prahova

E_mail: guravitioarei@prefecturaprahova.ro

Primaria Gura Vitioarei

Nr. 271/07.02.2020

CATRE

CONSILIUL JUDETEAN PRAHOVA

CENTRUL JUDETEAN DE CULTURA PRAHOVA

In atentia : Doamnei Anisoara STEFANUCA

Referitor la adresa dumneavoatra cu nr. 52/14.01.2020 si comunicata Primariei Gura Vitioarei cu nr. 271/14.01.2020, va comunicam ca, pana in acest moment, institutia noastra a programat, ca si eveniment cultural, Comemorarea Marii Uniri de la 1 decembrie 1918, care va avea loc data de **01.12.2020.**

Cu deosebita consideratie,

Viceprimar cu atributii de primar

Gheorghe STANESCU

ROMÂNIA COMUNA GURA VITIOAREI 1 JUDEȚUL PRAHOVA

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ
PRAHOVA„Acad. EUGEN SIMION"
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro
Nr. 1916 / 02.09.2025

Lista cuprinzând rezultatele finale

în vedeea ocupării prin concurs a funcțiilor de execuție – personal contractual de:
Expert curs vioară gradul II – 1 post, expert curs atelier creație gradul II- 1 post, expert curs pictură gradul II – 1 post, expert curs balet gradul II – 1 post, expert curs canto clasic gradul II – 1 post, instructor orgă/acordeon – 1 post, expert curs gimnastică ritmică -1 post, expert canto muzică ușoară gradul I – 1 post, instructor curs chitară – 1 post, instructor curs dans popular clasa externă Comuna Vărbilău – 1 post, expert curs dans modern gradul II – 1 post, expert curs actorie gradul II -1 post, instructor dans popular clasa externă Comuna Cocorăștii Mislii – 1 post, expert curs engleză gradul II – 1 post, expert curs canto muzică populară gradul I – 1 post, expert curs origami gradul II – 1 post, instructor dans popular clasa externă Slănic – 1 post, pe durată determinată (un an de zile), plata cu ora din Compartimentul Școala Populară de Arte din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion"

Având în vedere Hotărârea de Guvern Nr.1336/2022 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și dezvoltarea carierei personalului contractual din sectorul bugetar plătit din fonduri publice, comisia de concurs responsabilă comunică următorul rezultat:

Nr. crt	Numărul de înregistrare al dosarului	Nota interviu	Rezultat proba interviu
1	Dosarul Nr. 1636/06.08.2025	90.33pct.	ADMIS
2	Dosarul Nr. 1669/14.08.2025	97.00 pct	ADMIS
3	Dosarul Nr. 1671/14.08.2025	98.00 pct	ADMIS
4	Dosarul Nr. 1694/19.08.2025	82.33 pct.	ADMIS
5	Dosarul Nr. 1695/19.08.2025	87.33 pct	ADMIS
6	Dosarul Nr. 1706/19.08.2025	99.00 pct	ADMIS
7	Dosarul Nr. 1717/20.08.2025	87.66 pct	ADMIS

8	Dosarul Nr. 1718/20.08.2025	98.66 pct	ADMIS
9	Dosarul Nr. 1725/21.08.2025	93.00 pct	ADMIS
10	Dosarul Nr. 1731/21.08.2025	89.33 pct	ADMIS
11	Dosarul Nr. 1736/25.08.2025	71.33 pct	RESPINS
12	Dosarul Nr. 1738/25.08.2025	NEPREZENTAT	-
13	Dosarul Nr. 1739/25.08.2025	76.33 pct	ADMIS
14	Dosarul Nr. 1745/26.08.2025	90.00 pct	ADMIS
15	Dosarul Nr. 1746/26.08.2025	82.00 pct	ADMIS
16	Dosarul Nr. 1751/26.08.2025	89.33 pct.	ADMIS
17	Dosarul Nr. 1752/26.08.2025	77.33 pct	ADMIS
18	Dosarul Nr. 1756/26.08.2025	98.00 pct	ADMIS
19	Dosarul Nr. 1757/26.08.2025	89.66 pct	ADMIS
20	Dosarul Nr. 1759/27.08.2025	NEPREZENTAT	-

Rezultatul probei practice /interviu a fost afişat pe pagina de internet a Centrului Judeţean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion", astăzi, 02.09.2025, ora 16:00

Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" - România - Consiliul Judeţean Prahova

Secretar comisie,
Nedelcu Nicoleta -Cristina

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ
PRAHOVA„Acad. EUGEN SIMION”
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro
Nr. 1774 / 28.08.2025

Rezultatul selecției dosarelor de înscriere la concursul organizat pentru ocuparea posturilor vacante de execuție – personal contractual din Compartiment Școala Populară de Arte din cadrul Centrului județean de Cultrură Prahova„Acad. Eugen Simion”

Nrc rt	Numărul de înregistrare atribuit dosarului de înscriere la concurs	Funcția de execuție – personal contractual	Instituția	Rezultatul selecției dosarului candidatului	Motivul respingerii
1	1636/06.08.2025	Expert curs origami	Centrul Județean de Cultură Prahova„Acad. Eugen Simion”	ADMIS	-
2	1669/14.08.2025	Expert curs atelier de creație	Centrul Județean de Cultură Prahova„Acad. Eugen Simion”	ADMIS	-
3	1671/14.08.2025	Expert curs limba engleză	Centrul Județean de Cultură Prahova„Acad. Eugen Simion	ADMIS	
4	1694/19.08.2025	Instructor curs dans popular Cocorăștii - Mislii	Centrul Județean de Cultură Prahova„Acad. Eugen Simion”	ADMIS	-
5	1695/19.08.2025	Instructor curs dans popular Vărbilău	Centrul Județean de Cultură Prahova„Acad. Eugen Simion”	ADMIS	-
6	1706/19.08.2025	Expert curs pictură	Centrul Județean de Cultură Prahova„Acad. Eugen Simion”	ADMIS	-
7	1717/20.08.2025	Expert curs vioară	Centrul Județean de Cultură Prahova„Acad. Eugen Simion”	ADMIS	-
8	1718/20.08.2025	Instructor chitară	Centrul Județean de Cultură Prahova„Acad. Eugen Simion”	ADMIS	-
9	1725/21.08.2025	Instructor orgă acordeon	Centrul Județean de Cultură Prahova„Acad. Eugen Simion”	ADMIS	-
10	1731/21.08.2025	Expert curs balet	Centrul Județean de Cultură Prahova„Acad. Eugen Simion”	ADMIS	-

11	1736/25.08.2025	Instructor chitară	Centrul Județean de Cultură Prahova,,Acad. Eugen Simion"	ADMIS	-
12	1738/25.08.2025	Instructor orgă/acordeon	Centrul Județean de Cultură Prahova,,Acad. Eugen Simion"	ADMIS	-
13	1739/25.08.2025	Expert canto clasic	Centrul Județean de Cultură Prahova,,Acad. Eugen Simion"	ADMIS	-
14	1745/26.08.2025	Expert curs gimnastică ritmică	Centrul Județean de Cultură Prahova,,Acad. Eugen Simion"	ADMIS	-
15	1746/26.08.2025	Expert curs actorie	Centrul Județean de Cultură Prahova,,Acad. Eugen Simion"	ADMIS	-
16	1751/26.08.2025	Instructor curs dans popular Slănic	Centrul Județean de Cultură Prahova,,Acad. Eugen Simion"	ADMIS	-
17	1752/26.08.2025	Expert curs canto muzică ușoară/pop	Centrul Județean de Cultură Prahova,,Acad. Eugen Simion"	ADMIS	-
18	1756/26.08.2025	Expert curs canto muzică ușoară	Centrul Județean de Cultură Prahova,,Acad. Eugen Simion"	ADMIS	-
19	1757/26.08.2025	Expert curs dans modern	Centrul Județean de Cultură Prahova,,Acad. Eugen Simion"	ADMIS	-
20	1759/27.08.2025	Expert curs canto muzică populară	Centrul Județean de Cultură Prahova,,Acad. Eugen Simion"	ADMIS	-

Rezultatul selecției a fost afișat pe pagina de internet și la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova,,Acad. Eugen Simion"
Candidatul declarat „ADMIS" va susține proba interviu în data de 01.09.2025, ora 10.00 la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova,,Acad. Eugen Simion"

Secretar comisie concurs
Nedelcu Nicoleta Cristina

Afișat joi, 28 august 2025, ora 14.00 la sediul și pe site-ul Centrului Județean de Cultură Prahova,,Acad. Eugen Simion"

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ
PRAHOVA„ACAD. EUGEN SIMION"
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro
Nr. 2713 /14.10. 2025

Lista funcțiilor din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova„Acad. Eugen Simion" ce intră în categoria personalului plătit din fonduri publice conf.Legii 153/2017 la 30 septembrie 2025

Nr. crt.	Funcția	Gradul/treapta profesională	Nivelul studiilor	Salariul de bază	Coeficient de ierarhizare conf.Legii 153/2017	Sporuri/indemnizații în afara bazei			Salariul brut
1	2	3	4	5	6	Indemnizație CFP	Spor cond. vătămătoare	Indemnizație hrană	
1.	Manager	Gradul II	S	6861	2,39	-	300	347	7507
2.	Contabil Șef	Gradul II	S	7870	2,74	787	300	347	9304
3.	Șef Serviciu	Gradul II	S	5528	2,21	-	300	347	6175
4.	Referent de specialitate	Gradul I/5	S	6351	1,82	653	300	347	7831
5	Referent de specialitate	Gradul I/5	S	6531	1,82	-	300	347	7178
6	Referent de specialitate	Gradul I/3	S	6215	1,82	-	300	347	6862
7	Economist	Gradul IA/5	S	6516	1,82	-	300	347	7163
8	Economist	Gradul IA/5	S	6504	1,82	-	300	347	7151
9	Casier	Magaziner I/5	M	5372	1,50	-	300	347	6019
10	Conducător auto	Treapta I/4	M	5379	1,54	-	300	347	6026

11	Referent	Gradul IA/5	S	6283	1,76	-	300	347	6930
12	Referent	Gradul IA/5	S	6285	1,76	-	300	347	6932
13	Referent	Gradul IA/2	S	5697	1,76	-	300	347	6344
14	Referent	Gradul I/5	S	6247	1,76	-	300	347	6894
15	Expert	Gradul I/2	S	5908	1,82	-	300	347	6555
16	Expert	Gradul I/5	S	6516	1,82	-	300	347	7163
17	Expert	Gradul I/5	S	6531	1,82	-	300	347	7178
18	Expert	Gradul I/3	S	6215	1,82	-	300	347	6862
19	Expert normă didactică	Gradul I/0	S	5245	1,82	-	300	347	5892
20	Expert normă didactică	Gradul II/0	S	4898	1,70	-	300	347	5545
21	Expert ¼ N	Gradul II	S	1224	1,70	-	-	-	1224
22	Instructor normă didactică	Treapta I	M	4544	1,58	-	300	347	5191
23	Specialist Instrumentist ½ n	Treapta I	M	2598	1,65	-	150	173	2921
24	Muncitor calificat	Treapta I /3	M	5247	1,54	-	300	347	5894
25	Muncitor calificat	Treapta I /5	M	5514	1,54	-	300	347	6161

Majorare de 10% a salariului de bază pentru persoanele care exercită activitatea de control financiar preventiv cf. art.15 din Legea-Cadru nr.153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, cu modificările şi completările ulterioare.

Spor pentru condiţii periculoase sau vătămătoare de muncă în cuantum de 300 lei brut lunar, corespunzător timpului lucrat pentru personalul angajat în cadrul Centrului Judeţean de Cultură Prahova,,Acad. Eugen Simion"

Pentru anul 2025 se acordă vouchere de vacanţă în valoare de 800 lei pentru salariaţii ale căror salarii de bază nete din luna anterioară acordării voucherului este de până la 8000 lei, în condiţiile art.1 alin(2) din OUG NR. 8/2009, cu modificările şi completările ulterioare.

În anul 2025 se acordă indemnizaţia de hrană în cuantumul din luna decembrie 2024, respectiv suma de 347 lei brut lunar proporţional cu timpul efectiv lucrat pentru personalul Centrului Judeţean de Cultură Prahova,,Acad. Eugen Simion".

Nu se acordă alte drepturi în bani sau natură.

MANAGER,
Claudiu Dosaru

Referent de specialitate r.u
Nedelcu Cristina

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA„ACAD. EUGEN SIMION”
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro
Nr. 2621/30.09.2024

Aprobat,
Manager
Dosaru Claudiu

Lista funcțiilor din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova„Acad. Eugen Simion care intră în categoria personalului plătit din fonduri publice conf.Legii 153/2017 la 30.09.2024

Nr. crt.	Funcția	Gradul/treapta profesională	Studii	Salariul de bază brut lunar	Coeficient de ierarhizare conf.Legii 153/2017
1	2	3	4	5	6
1.	Manager	Gradul II	S	6861	2,39
2.	Contabil Șef	Gradul II	S	7870	2,74
3	Șef Serviciu	Gradul II	S	5528	2,21
4	Referent de specialitate	Gradul I/5	S	6531	1,82
5	Referent de specialitate	Gradul II/3	S	5803	1,70
6	Economist	Gradul IA/5	S	6516	1,82
7	Economist	Gradul IA/5	S	6504	1,82
8	Casier	Magaziner I/5	M	5372	1,50

9	Conducător auto	Treapta I/4	M	5379	1,54
10	Referent	Gradul IA/5	S	6283	1,76
11	Referent	Gradul IA/4	S	6132	1,76
12	Referent	Gradul IA/2	S	5697	1,76
13	Referent	Gradul IA/5	S	6247	1,63
14	Expert	Gradul I/2	S	5908	1,82
15	Expert	Gradul I/5	S	6516	1,82
16	Expert	Gradul I/5	S	6531	1,82
17	Expert	Gradul I/2	S	5919	1,82
18	Expert normă didactică	Gradul I/0	S	5245	1,82
19	Expert normă didactică	Gradul II/0	S	4898	1,70
20	Expert ¼ N	Gradul II	S	1224	1,70
21	Instructor normă didactică	Treapta I	M	4544	1,58
23	Specialist Instrumentist ½ n	Treapta I	M	2598	1,65
24	Muncitor calificat	Treapta I /3	M	5247	1,54
25	Muncitor calificat	Treapta I /5	M	5514	1,54

Începând cu data de 1 ianuarie 2024, cuantumul brut al salariilor de bază/soldelor de funcție/salariilor de funcție/indemnizațiilor de încadrare lunară de care beneficiază personalul plătit din fonduri publice potrivit prevederilor legale în vigoare se majorează cu 5% față de nivelul acordat pentru luna decembrie 2023, conform OUG nr.115 din 14 decembrie 2023, Art. 1

Începând cu data de 1 septembrie 2024, conform Art.1 alin(1) din OUG nr.53/2024 din 23 mai 2024, privind măsuri referitoare la salarizarea personalului din unele sectoare de activitate bugetară, precum și reglementarea unor aspecte organizatorice se majorează cu 5%față de nivelul acordat pentry luna decembrie 2023.

Majorare de 10% a salariului de bază pentru persoanele care exercită activitatea de control financiar preventiv cf. art.15 din Legea-Cadru nr.153/2017

Pentru anul 2024 se acordă o singură indemnizație de vacanță sub formă de vouchere, proporțional cu timpul efectiv lucrat în cursul anului calendaristic în valoare de 1600 lei pentru salariat .

Pentru anul 2024 indemnizația de hrană, rămâne la 347 lei.

Cuantumul sporului pentru condiții de muncă vătămătoare rămâne 15% la nivelul lunii decembrie 2019.

Întocmit,
Referent de specialitate r.u
Nedelcu Nicoleta

FILE DE CALENDAR

"EDUCAND PREZENTUL, CONSTRUIM VIITORUL!"

Acest proiect le este dedicat copiilor …

Prezentul lor este temelia viitorului nostru…

Februarie 2015

Semnarea contractului de finantare pentru implementarea proiectului - 9 februarie 2015.

Promotorul proiectului: Directia Generala de Asistenta Sociala si Protectia Copilului Prahova.

Parteneri: Centrul Judetean de Cultura Prahova si Universitatea Petrol-Gaze din Ploiesti.

Februarie 2015

Finantare: Programul RO10 - CORAI, program finanţat de Granturile SEE 2009-2014 si administrat de Fondul Roman de Dezvoltare Sociala.

Perioada de implementare: 27 luni

Valoare grant: 2.284.705 lei, suma nerambursabila.

Se constituie echipa de management si implementare a proiectului.

Martie 2015

Incep activitatile de dezvoltare a abilitatilor personale: copiii/tinerii din centrele de plasament sunt ajutati sa isi descopere talentul.

Martie 2015

Saptamanal, cadre didactice din cadrul Centrului Judetean de Cultura Prahova indruma copiii/tinerii talentati in domeniile: chitara, pian, acordeon, desen si pictura, teatru, arta si indemanare, canto, balet si dans modern.

Martie 2015

Profesorii ajuta copiii si tinerii sa isi descopere abilitatile si, poate, sa isi croiasca un nou drum in viata …

Martie 2015

Se leaga relatii speciale, care schimba copii si oameni mari, deopotriva …

Martie 2015

Incep activitatile de mentorat scolar la limba romana, matematica si limba engleza.

Martie 2015

Saptamanal, studenti ai Universitatii Petrol-Gaze din Ploiesti merg in centrele de plasament si ajuta copiii/tinerii sa isi imbunatateasca rezultatele scolare.

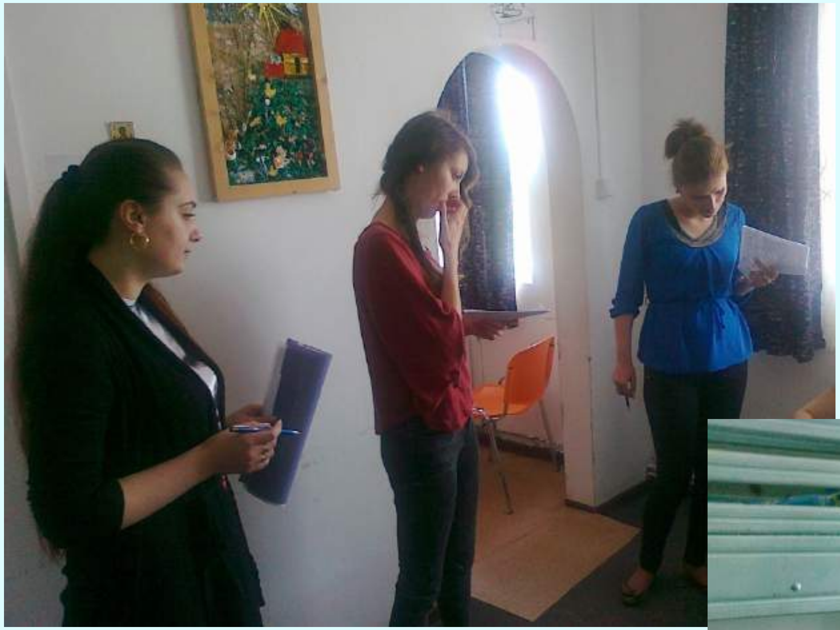

Martie 2015

Pentru tinerii voluntari, este o scoala a vietii, iar pentru copiii/tinerii din centrele de plasament, prilejul de a se intalni cu modele demne de urmat.

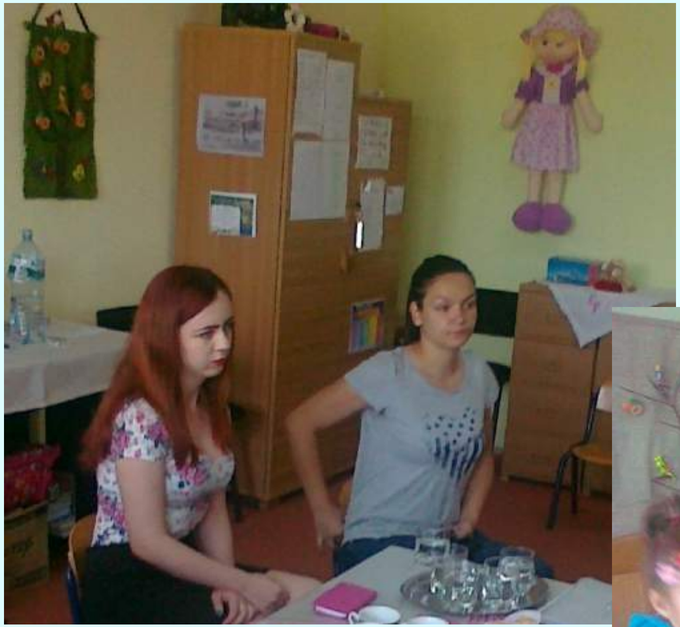

Martie 2015

Emotiile de la inceput sunt inlocuite, pas cu pas, de siguranta si incredere reciproca.

Aprilie 2015

Are loc conferinta de lansare a proiectului.

Mai 2015

La sfarsitul lunii mai, se incheie prima parte a activitatii de mentorat scolar. La o parte a copiilor/tinerilor se inregistreaza cresterea performantelor scolare.

Multumiri tinerilor voluntari pentru daruire si devotament!

Iunie 2015

La sfarsitul lunii iunie, se incheie prima parte a activitatii de dezvoltare a abilitatilor personale. Copiii au talent!

Multumim cadrelor didactice pentru efort si dedicatie!

Iulie 2015

Personal din cadrul centrelor de plasament participa la cursuri de formare/specializare in domeniile bricolaj, olarit si tamplarie.

Iulie 2015

Persoanele calificate vor indruma copiii/tinerii din centrele de plasament in desfasurarea acestor activitati in cadrul cercurilor multifunctionale.

Iulie 2015

Dupa o perioada incarcata in activitati, vacanta de vara aduce pentru copiii/tinerii participanti la proiect o rasplata placuta: tabara de la mare!

Iulie 2015

Alaturi de personalul supraveghetor, copiii/tinerii au petrecut zile minunate si pline de bucurie la Eforie Sud, in tabara “New Paradise”. Pentru unii dintre ei, a fost prima data cand s-au intalnit cu marea nesfarsita si nisipul fierbinte!

Iulie 2015

Cate amintiri de neuitat!

Iulie 2015

Cate vom avea de povestit!

August 2015

Sfarsitul lunii august aduce cu el inceperea activitatilor in cercurile multifunctionale.

August 2015

Mici copii, dar mesteri mari … croitori, olari, tamplari!

August 2015

Invatam, dar ne si distram!

Septembrie 2015

Isi incepe furnizarea de servicii o structura nou infiintata in proiect, Centrul pentru interventie, consiliere si sprijin pentru copilul aflat in situatie de risc din Ploiesti.

Septembrie 2015

Personalul din cadrul centrului isi axeaza activitatea pe doua grupuri vulnerabile: copiii delincventi si copiii strazii.

Octombrie 2015

Reincep activitatile de dezvoltare a abilitatilor personale. Copiii/tinerii si cadrele didactice isi pregatesc momentele pentru scena “Festivalului tinerelor talente”.

Noiembrie 2015

Tinerii studenti voluntari se reintalnesc cu elevii lor, pentru o noua etapa a activitatilor de mentorat scolar.

Noiembrie 2015

Emotiile tuturor cresc, pentru ca vine momentul in care vor sa faca dovada faptului ca munca lor nu a fost in zadar.

Are loc

FESTIVALUL TINERELOR TALENTE!

OMAGIU PENTRU VIATA
PENTRU VIATA LOR...
PENTRU VIATA TA...
PENTRU VIATA NOASTRA...

Noiembrie 2015

Are loc prima excursie, ca recompensa pentru 160 de copii/tineri implicati in activitatile proiectului: Muzeul Satului si Muzeul “Grigore Antipa” - Bucuresti .

Decembrie 2015

Se desfasoara campania pentru prevenirea a doua fenomene deviante: fenomenul delincventei juvenile si fenomenul copiilor strazii; aceasta s-a derulat in 20 de unitati scolare din judetul Prahova si in 8 centre de plasament.

Ianuarie 2016

Incep cursurile de formare destinate personalului care lucreaza la nivelul unitatilor de protectie; primul curs: “Metode si tehnici de actiune si interventie in cazul copiilor cu tulburari de comportament in situatii de criza”.

Febuarie 2016

Se continua cursurile de formare destinate personalului care lucreaza la nivelul unitatilor de protectie; cel de al doilea curs: “Formarea deprinderilor de viata independenta ale copiilor si tinerilor”.

Martie 2016

Se finalizeaza cursurile de formare. In total, 93 de persoane au beneficiat de participarea la aceste cursuri (instructori de educatie, asistenti sociali, psihologi, sefi de unitati de protectie).

Aprilie 2016

Se semneaza actul aditional pentru prelungirea si suplimentarea activitatilor proiectului (facilitatea de finantare PLUS). Valoarea proiectului creste la 2.284.705 lei, iar perioada de implementare se prelungeste pana la 31 octombrie 2016.

Mai 2016

Se continua activitatile de mentorat scolar, cursurile de dezvoltare a abilitatilor personale si activitatile in cadrul atelierelor de olarit/bricolaj/tamplarie/croitorie.

Mai 2016

Are loc cea de a doua excursie, ca recompensa pentru 160 de copii/tineri implicati in activitatile proiectului: Salina Slanic Prahova.

Iunie 2016

Are loc vizita de monitorizare din partea operatorului de program, Fondul Roman de Dezvoltare Sociala.

Iulie 2016

Se desfasoara activitatile specifice echipei de management si implementare pentru pregatirea activitatilor urmatoare :

TABARA DE VARA

LUCRARI DE REAMENAJARE CLADIRE

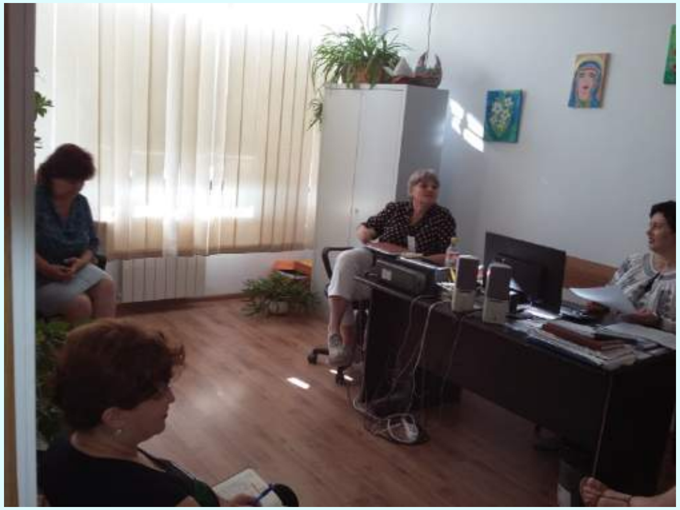

CURSURI DE FORMARE PERSONAL UAT/DGASPC

August 2016

Are loc conferinta de presa intermediara cu privire la stadiul implementarii proiectului – 3 august 2016, Centrul de Plasament Plopeni .

August 2016

Se desfasoara cea de a doua tabara de vara. Din nou la mare! Cei 160 de copii / tineri si personalul insotitor au petrecut zile pline de veselie si incarcate in activitati in tabara de la Eforie Sud, in cea de a doua jumatate a lunii august.

August 2016

Incep cursurile de formare pentru personalul de la nivelul autoritatilor administratiei publice locale – grupa nr. 1 (25 de asistenti sociali/persoane cu atributii de asistenta sociala).

Septembrie 2016

Se continua cursurile de formare pentru personalul de la nivelul autoritatilor administratiei publice locale – grupa nr. 2 (25 de reprezentanti ai autoritatilor administratiei publice locale, personal din nivelul de management).

Septembrie 2016

Au loc cursurile de formare pentru personalul din cadrul unitatilor de protectie care va coordona activitatea din cercurile/ateliere PLUS: crosetaj/goblen, bijuterii/articole hand-made, jurnalism, IT.

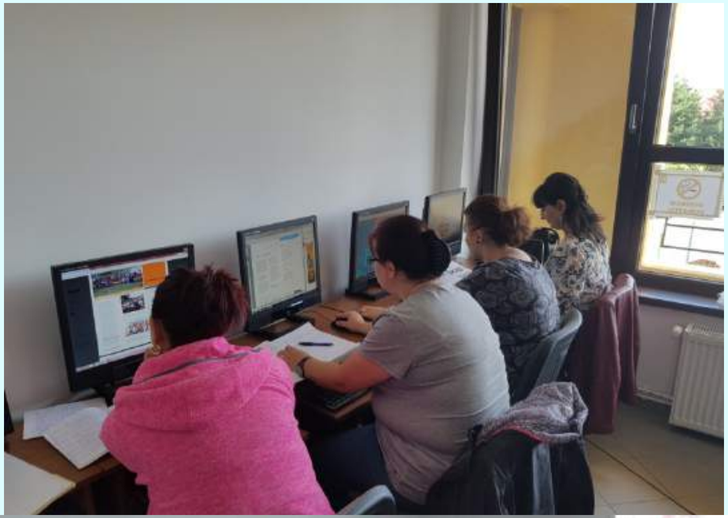

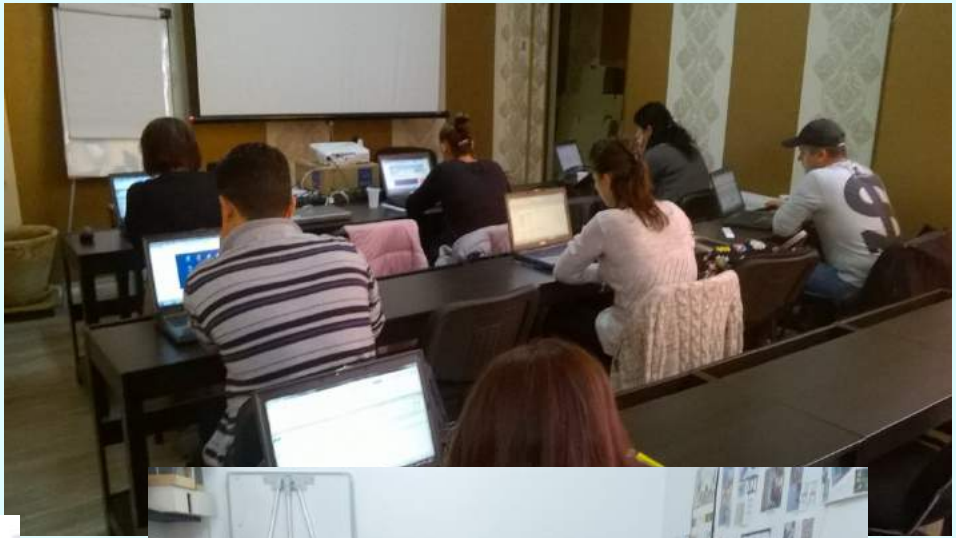

Septembrie 2016

Se desfasoara cursurile de formare pentru personalul din cadrul Centrului pentru Interventie, Consiliere si Sprijin pentru Copilul Aflat in Situatie de Risc Ploiesti (9 persoane).

Septembrie 2016

Vacanta s-a incheiat! Copiii/tinerii reiau activitatile de mentorat scolar, dezvoltare a abilitatilor personale si lucrul in atelierele de bricolaj/tamplarie/olarit/croitorie.

Septembrie 2016

Isi incepe activitatea cea de a doua structura infiintata in cadrul proiectului, Centrul de Zi pentru Dezvoltarea Deprinderilor de Viata Independenta.

Octombrie 2016

Incep activitatile in cadrul cercurilor si atelierelor infiintate prin facilitatea PLUS: crosetaj/goblen, IT, jurnalism, gradinarit, bijuterii/articole hand-made, formare deprinderi de preparare a hranei.

Octombrie 2016

Incep activitatile in cadrul cercurilor si atelierelor infiintate prin facilitatea PLUS: crosetaj/goblen, IT, jurnalism, gradinarit, bijuterii/articole hand-made, formare deprinderi de preparare a hranei.

Octombrie 2016

Are loc cea de a treia excursie, ca recompensa pentru 150 de copii/tineri implicati in activitatile proiectului: Parcul DINO, Brasov.

Octombrie 2016

Se semneaza actul aditional nr. 7 pentru prelungirea perioadei de implementare a proiectului pana la sfarsitul lunii februarie 2017. Aceasta initiativa le ofera copiilor si tinerilor oportunitatea de a continua activitatile si de a-si consolida cunostintele si deprinderile.

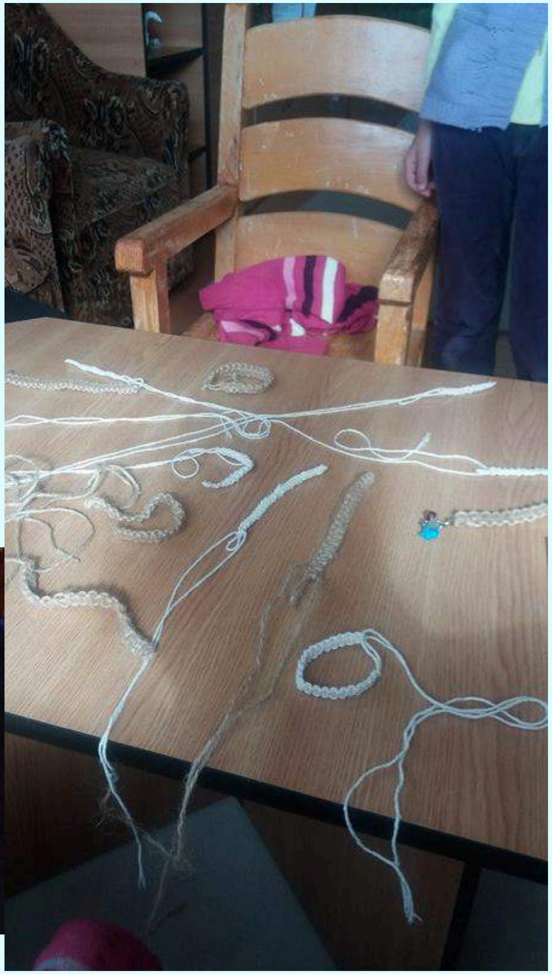

Noiembrie 2016

Se continua activitatile de mentorat scolar, precum si activitatile in cadrul cercurilor si atelierelor: bricolaj, tamplarie, olarit, croitorie, crosetaj/goblen, IT, jurnalism, gradinarit, bijuterii/articole hand-made, formare deprinderi de preparare a hranei.

Decembrie 2016

Activitatile din cadrul atelierelor au in prim-plan sarbatorile de iarna si asteptarea lui Mos Craciun!

Ianuarie 2017

Se deruleaza lucrarile de reabilitare/modernizare/amenajare a sediului Centrului pentru Interventie, Consiliere si Sprijin pentru Copilul Aflat in Situatie de Risc Ploiesti.

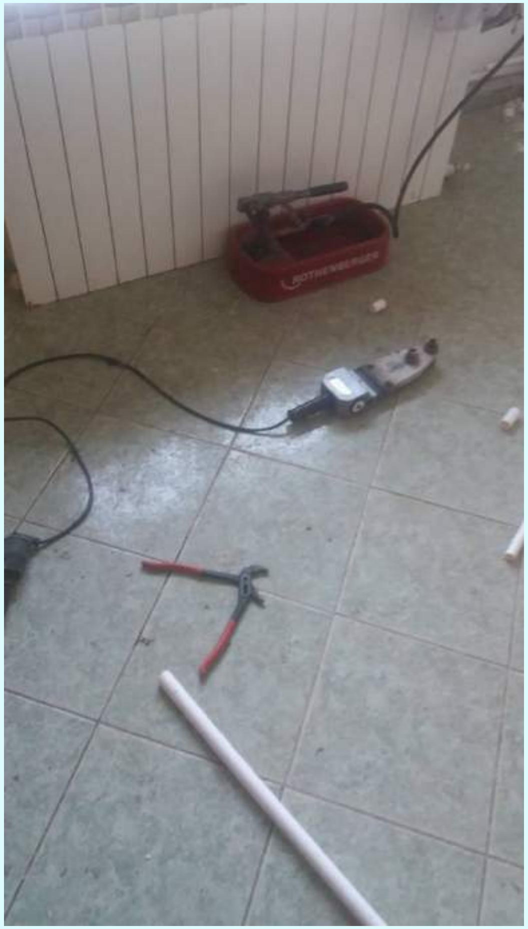

Februarie 2017

Centrul pentru Interventie, Consiliere si Sprijin pentru Copilul Aflat in Situatie de Risc Ploiesti se muta in casa noua!

Februarie 2017

Se prelungeste perioada de implemenatre a proiectului pana la data de 30.04.2017. Incepe derularea lucrarilor de reabilitare/modernizare/amenajare a sediului Centrului de Zi pentru Dezvoltarea Deprinderilor de Viata Independenta.

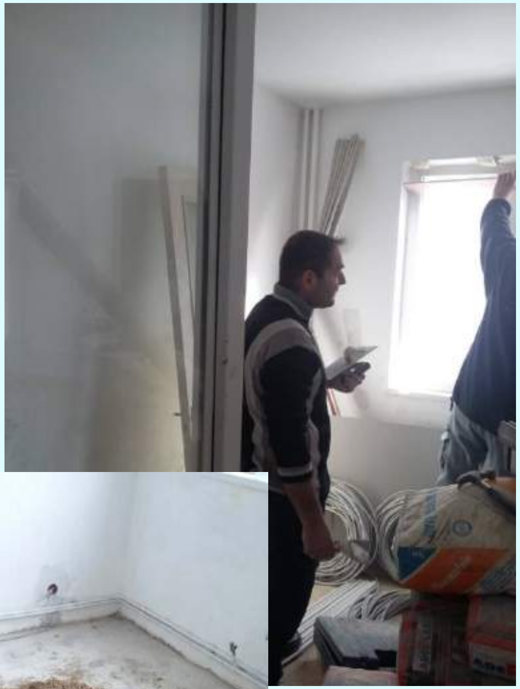

Martie 2017

Centrul de Zi pentru Dezvoltarea Deprinderilor de Viata Independenta isi incepe activitatea in noua locatie.

Aprilie 2017

In unitatile de protectie si in cele doua structuri infiintate se deruleaza toate activitatile, in conformitate cu graficul stabilit.

Aprilie 2017

26 aprilie 2017 – Conferinta de inchidere a proiectului “Educand prezentul, construim viitorul!”

Acesta este locul pentru fotografia de azi!

Multumim tuturor celor care s-au implicat in derularea acestui proiect!

EDUCAND PREZENTUL, CONSTRUIM VIITORUL!

VA MULTUMIM PENTRU ATENTIE SI VA ASTEPTAM LA O ALTA INTALNIRE PENTRU A AFLA CONTINUAREA ACESTEI POVESTI!

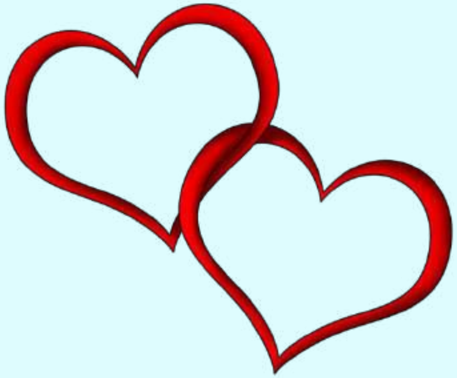

EDUCAND PREZENTUL, CONSTRUIM VIITORUL!

VA MULTUMIM PENTRU ATENTIE SI VA ASTEPTAM LA O ALTA INTALNIRE PENTRU A AFLA CONTINUAREA ACESTEI POVESTI!

EDUCAND PREZENTUL, CONSTRUIM VIITORUL!

VA MULTUMIM PENTRU ATENTIE SI VA ASTEPTAM LA O ALTA INTALNIRE PENTRU A AFLA CONTINUAREA ACESTEI POVESTI!

EDUCAND PREZENTUL, CONSTRUIM VIITORUL!

VA MULTUMIM PENTRU ATENTIE SI VA ASTEPTAM LA O ALTA INTALNIRE PENTRU A AFLA CONTINUAREA ACESTEI POVESTI!

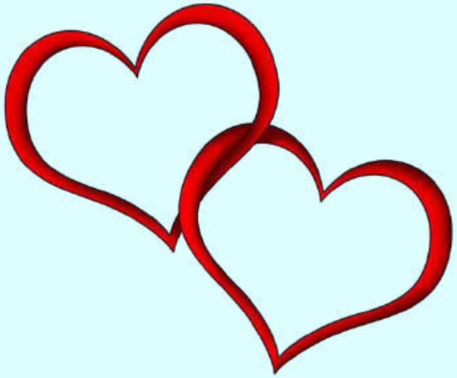

Consiliul Județean Prahova

Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Prahova

Centrul Județean de Cultură Prahova

Universitatea Petrol - Gaze din Ploiești

PROIECT "EDUCÂND PREZENTUL, CONSTRUIM VIITORUL!"

PLOIESTI, 26 aprilie 2017

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

Cu oameni, pentru oameni!
FRDS
FONDUL ROMÂN DE DEZVOLTARE SOCIALĂ

ICELAND LIECHTENSTEIN NORWAY
eea grants

**Proiect finanţat cu sprijinul financiar al Programului RO10 - CORAI,
program finanţat de Granturile SEE 2009-2014 şi administrat de Fondul Român de Dezvoltare Socială**
www.eeagrants.org

Consiliul Județean
Prahova

Direcția Generală
de Asistență Socială și
Protecția Copilului Prahova

Centrul Județean
de Cultură Prahova

Universitatea
Petrol - Gaze din Ploiești

SCURT ISTORIC

- APEL: **“SINERGII PENTRU VIITOR - copii aflați în situații de risc”;**
- PROGRAM: **RO10 - CORAI, program finanţat de Granturile SEE 2009-2014 şi administrat de Fondul Român de Dezvoltare Socială;**
- DATA SEMNARII CONTRACTULUI DE FINANȚARE: **09.02.2015**
- PROMOTORUL PROIECTULUI: **DIRECȚIA GENERALĂ DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ ȘI PROTECȚIA COPILULUI PRAHOVA**
- PARTENERI: **P1 - CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA**
  P2 - UNIVERSITATEA PETROL-GAZE DIN PLOIEȘTI

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

Cu oameni, pentru oameni!
FRDS
FONDUL ROMÂN DE DEZVOLTARE SOCIALĂ

ICELAND
LIECHTENSTEIN
NORWAY
eea grants

Proiect finanţat cu sprijinul financiar al Programului RO10 - CORAI,
program finanţat de Granturile SEE 2009-2014 şi administrat de Fondul Român de Dezvoltare Socială
www.eeagrants.org

Consiliul Județean Prahova

Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Prahova

Centrul Județean de Cultură Prahova

Universitatea Petrol - Gaze din Ploiești

SCOPUL PROIECTULUI

- Îmbunătățirea situației copiilor aparținând grupurilor vulnerabile și creșterea gradului de incluziune socială a acestora și a familiilor din care provin.
- Prin proiect sunt create și implementate servicii și măsuri integrate, active și eficiente destinate grupului țintă.

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

Cu oameni, pentru oameni! FRDS FONDUL ROMÂN DE DEZVOLTARE SOCIALĂ

ICELAND LIECHTENSTEIN NORWAY eea grants

Proiect finanţat cu sprijinul financiar al Programului RO10 - CORAI,
program finanţat de Granturile SEE 2009-2014 şi administrat de Fondul Român de Dezvoltare Socială
www.eeagrants.org

Consiliul Județean Prahova

Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Prahova

Centrul Județean de Cultură Prahova

Universitatea Petrol - Gaze din Ploiești

OBIECTIVELE PROIECTULUI

A) Dezvoltarea abilităților personale și îmbunătățirea performanțelor școlare pentru un număr de 230 de copii aflați în sistemul de protecție al D.G.A.S.P.C. Prahova;

B) Îmbunătățirea serviciilor sociale acordate copiilor aflați în situații de risc pentru un număr de 70 de copii delincvenți și copii ai strazii din județul Prahova;

C) Creșterea pregătirii profesionale pentru 105 persoane cu activitate directă cu copiii instituționalizați din cadrul centrelor de plasament ale D.G.A.S.P.C. Prahova.

COpii şi tineri în situaţii de risc
Reducerea inegalităţilor
Antidiscriminare
Incluziune socială

Cu oameni, pentru oameni!
FRDS
FONDUL ROMÂN DE DEZVOLTARE SOCIALĂ

ICELAND LIECHTENSTEIN NORWAY
eea grants

Proiect finanţat cu sprijinul financiar al Programului RO10 - CORAI, program finanţat de Granturile SEE 2009-2014 şi administrat de Fondul Român de Dezvoltare Socială
www.eeagrants.org

Consiliul Județean Prahova

Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Prahova

Centrul Județean de Cultură Prahova

Universitatea Petrol - Gaze din Ploiești

OBIECTIVELE PROIECTULUI

CE? **Cursuri în 8 domenii: pian, chitară, canto, teatru, balet și dans modern, artă și îndemanare, acordeon, pictură și desen;**

UNDE? **C. P. Plopeni, C.S.C. Sinaia, C.S.C. “Sf. Maria” Vălenii de Munte, C.S.C. “Sf. Filofteia” Câmpina;**

CINE? **Cadre didactice angajate în cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova ;**

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

Cu oameni, pentru oameni!
FRDS
FONDUL ROMÂN DE DEZVOLTARE SOCIALĂ

ICELAND LIECHTENSTEIN NORWAY
eea grants

Proiect finanţat cu sprijinul financiar al Programului RO10 - CORAI,
program finanţat de Granturile SEE 2009-2014 şi administrat de Fondul Român de Dezvoltare Socială
www.eeagrants.org

Consiliul Județean Prahova

Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Prahova

Centrul Județean de Cultură Prahova

Universitatea Petrol - Gaze din Ploiești

OBIECTIVELE PROIECTULUI

CE? **Mentorat școlar la limba română, matematică și limba engleză;**

UNDE? **C.S.C. “Rază de Soare” Băicoi, C.S.C. “Sf. Maria” Vălenii de Munte, C.S.C. “Sf. Filofteia” Câmpina, C.S.C. Sinaia;**

CINE? **Studenți voluntari din cadrul Universității Petrol-Gaze din Ploiești;**

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

Cu oameni, pentru oameni! FRDS FONDUL ROMÂN DE DEZVOLTARE SOCIALĂ

ICELAND LIECHTENSTEIN NORWAY eea grants

**Proiect finanţat cu sprijinul financiar al Programului RO10 - CORAI,
program finanţat de Granturile SEE 2009-2014 şi administrat de Fondul Român de Dezvoltare Socială
www.eeagrants.org**

Consiliul Județean Prahova

Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Prahova

Centrul Județean de Cultură Prahova

Universitatea Petrol - Gaze din Ploiești

OBIECTIVELE PROIECTULUI

CE? **Ateliere de olărit, tâmplărie, bricolaj și croitorie;**

UNDE? **C.S.C. "Sf. Filofteia" Câmpina, C.P. Plopeni, C.S.C.Câmpina, C.S.C. Sinaia;**

CINE? **Personal propriu din cadrul unităților de protecție, format în acest sens;**

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

Cu oameni, pentru oameni!
FRDS
FONDUL ROMÂN DE DEZVOLTARE SOCIALĂ

ICELAND LIECHTENSTEIN NORWAY
eea grants

Proiect finanţat cu sprijinul financiar al Programului RO10 - CORAI,
program finanţat de Granturile SEE 2009-2014 şi administrat de Fondul Român de Dezvoltare Socială
www.eeagrants.org

Consiliul Județean Prahova

Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Prahova

Centrul Județean de Cultură Prahova

Universitatea Petrol - Gaze din Ploiești

OBIECTIVELE PROIECTULUI

CE? **Înființarea Centrului pentru intervenție, consiliere și sprijin pentru copilul aflat în situație de risc (copii delincvenți și copiii străzii);**

UNDE? **Ploiești, str. Cometului nr. 16;**

CINE? **Structura proprie de personal de specialitate (1 șef centru, 1 consilier juridic, 2 psihologi și 5 asistenți sociali);**

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

Cu oameni, pentru oameni!
FRDS
FONDUL ROMÂN DE DEZVOLTARE SOCIALĂ

ICELAND LIECHTENSTEIN NORWAY
eea grants

Proiect finanţat cu sprijinul financiar al Programului RO10 - CORAI,
program finanţat de Granturile SEE 2009-2014 şi administrat de Fondul Român de Dezvoltare Socială
www.eeagrants.org

Consiliul Județean Prahova

Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Prahova

Centrul Județean de Cultură Prahova

Universitatea Petrol - Gaze din Ploiești

OBIECTIVELE PROIECTULUI

CE? **Cursuri de formare/perfecționare profesională în domeniile: "Formarea deprinderilor de viață independentă ale copiilor și tinerilor" și "Metode și tehnici de acțiune și intervenție în cazul copiilor cu tulburări de comportament în situații de criză";**

CINE? **Personal din cadrul centrelor de plasament (personal de conducere, asistenți sociali, instructori de educație, psihologi - 93 persoane).**

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

Cu oameni, pentru oameni!
FRDS
FONDUL ROMÂN DE DEZVOLTARE SOCIALĂ

ICELAND LIECHTENSTEIN NORWAY
eea grants

Proiect finanţat cu sprijinul financiar al Programului RO10 - CORAI,
program finanţat de Granturile SEE 2009-2014 şi administrat de Fondul Român de Dezvoltare Socială
www.eeagrants.org

Consiliul Județean Prahova

Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Prahova

Centrul Județean de Cultură Prahova

Universitatea Petrol - Gaze din Ploiești

ALTE ACTIVITĂȚI

- **Campanie de conștientizare cu privire la fenomenul delincvenței juvenile și al copiilor străzii;**
- **Participarea copiilor la evenimente instructiv-educative și recreative: 2 tabare de vară și 3 excursii;**
- **Recompensarea copiilor care înregistrează progrese în activitatea instructiv-educativă și în activitățile non-formale, extracurriculare;**
- **Organizarea "Festivalului tinerelor talente".**

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

Cu oameni, pentru oameni! FRDS FONDUL ROMÂN DE DEZVOLTARE SOCIALĂ

ICELAND LIECHTENSTEIN NORWAY eea grants

Proiect finanţat cu sprijinul financiar al Programului RO10 - CORAI,
program finanţat de Granturile SEE 2009-2014 şi administrat de Fondul Român de Dezvoltare Socială
www.eeagrants.org

Consiliul Județean Prahova

Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Prahova

Centrul Județean de Cultură Prahova

Universitatea Petrol - Gaze din Ploiești

OBIECTIVELE PROIECTULUI – FACILITATEA PLUS

- **Dezvoltarea unor noi servicii adresate grupurilor vulnerabile (copii/tineri aflați în situație de risc)**

CE? **1 centru de zi pentru dezvoltarea deprinderilor de viață independentă;**

CE? **11 ateliere pentru dezvoltarea abilităților personale ale copiilor/ tinerilor (2 ateliere confectionare obiecte hand-made/bijuterii; 2 ateliere tricotat/crosetat/goblen; 1 atelier gradinarit; 3 cercuri de dezvoltare a competentelor IT; 2 cercuri de initiere in jurnalism, 1 atelier formare deprinderi de preparare a hranei).**

COpii şi tineri în situaţii de risc
Reducerea inegalităţilor
Antidiscriminare
Incluziune socială

Cu oameni, pentru oameni! FRDS FONDUL ROMÂN DE DEZVOLTARE SOCIALĂ

ICELAND LIECHTENSTEIN NORWAY eea grants

**Proiect finanţat cu sprijinul financiar al Programului RO10 - CORAI,
program finanţat de Granturile SEE 2009-2014 şi administrat de Fondul Român de Dezvoltare Socială
www.eeagrants.org**

Consiliul Județean Prahova

Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Prahova

Centrul Județean de Cultură Prahova

Universitatea Petrol - Gaze din Ploiești

OBIECTIVELE PROIECTULUI – FACILITATEA PLUS

- **Promovarea creșterii capacității administrative a personalului care lucrează în domeniul serviciilor sociale**

CE? **Sesiuni de informare** referitoare la incluziunea sociala, promovarea egalitatii de sanse si a egalitatii de gen, prevenirea discriminarii, managementul de caz, planul de servicii, pentru **profesionisti care lucreaza in domeniul serviciilor sociale la nivelul autoritatilor administratiei publice local**e (50 de persoane).

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

Cu oameni, pentru oameni! FRDS FONDUL ROMÂN DE DEZVOLTARE SOCIALĂ

ICELAND LIECHTENSTEIN NORWAY eea grants

Proiect finanţat cu sprijinul financiar al Programului RO10 - CORAI,
program finanţat de Granturile SEE 2009-2014 şi administrat de Fondul Român de Dezvoltare Socială
www.eeagrants.org

Consiliul Județean Prahova

Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Prahova

Centrul Județean de Cultură Prahova

Universitatea Petrol - Gaze din Ploiești

PERIOADA DE IMPLEMENTARE A PROIECTULUI:

27 LUNI (09.02.2015 – 30.04.2017)

VALOAREA PROIECTULUI:

2.284.705 lei (suma nerambursabilă)

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

Cu oameni, pentru oameni! FRDS FONDUL ROMÂN DE DEZVOLTARE SOCIALĂ

ICELAND LIECHTENSTEIN NORWAY eea grants

**Proiect finanţat cu sprijinul financiar al Programului RO10 - CORAI,
program finanţat de Granturile SEE 2009-2014 şi administrat de Fondul Român de Dezvoltare Socială**
www.eeagrants.org

Consiliul Județean Prahova

Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Prahova

Centrul Județean de Cultură Prahova

Universitatea Petrol - Gaze din Ploiești

INDICATORI

Indicator	Valoare planificată prin proiect	Valoare realizată până la 01.04.2017	Procentul de realizare a indicatorului
Nr. de copii beneficiari direcţi ai proiectului	300	543	181%
- din care, nr. de copii romi*	45	79	175,55%
- din care, nr. de fete	105	209	199,05%
Nr. de tineri beneficiari direcţi ai proiectului	123	230	186,99%
- din care, nr. de tineri romi*	0		
- din care, nr. de fete	58	111	191,38%
Nr. de facilităţi adecvate (clădiri, birouri etc.) create/ amenajate în vederea furnizării de servicii pentru grupuri vulnerabile de copii şi tineri	2	2	100%
Nr. de măsuri care se adresează nevoilor grupurilor vulnerabile de copii şi tineri care se confruntă cu riscuri specifice	10	10	100%

COpii şi tineri în situaţii de risc
Reducerea inegalităţilor
Antidiscriminare
Incluziune socială

Cu oameni, pentru oameni! FRDS FONDUL ROMÂN DE DEZVOLTARE SOCIALĂ

ICELAND LIECHTENSTEIN NORWAY eea grants

Proiect finanţat cu sprijinul financiar al Programului RO10 - CORAI,
program finanţat de Granturile SEE 2009-2014 şi administrat de Fondul Român de Dezvoltare Socială
www.eeagrants.org

Consiliul Județean Prahova

Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Prahova

Centrul Județean de Cultură Prahova

Universitatea Petrol - Gaze din Ploiești

INDICATORI

Indicator	Valoare planificată prin proiect	Valoare realizată până la 01.04.2017	Procentul de realizare a indicatorului
Nr. de părinţi/ tutori ai unor copii sau tineri aparţinând grupurilor vulnerabile, lipsiţi de sprijin adecvat, care beneficiază de servicii specifice de suport	105	488	464,76%
- din care, nr. de părinţi/ tutori romi*	45	124	275,55%
Nr. de specialişti/ angajaţi ce prestează servicii copiilor şi tinerilor aparţinând diferitelor grupuri vulnerabile, care au dobândit noi cunoştinţe şi abilităţi specifice	159	159	100%
Nr. de reprezentanţi ai autorităţilor locale, judeţene, regionale sau naţionale şi ai entităţilor aparţinând sectorului privat sau societăţii civile care au dobândit cunoştinţe noi şi specifice,	25	25	100%
din care reprezentanti UAT cu procent ridicat de romi	3	7	233,33%

COpii şi tineri în situaţii de risc
Reducerea inegalităţilor
Antidiscriminare
Incluziune socială

Cu oameni, pentru oameni! FRDS FONDUL ROMÂN DE DEZVOLTARE SOCIALĂ

ICELAND LIECHTENSTEIN NORWAY eea grants

Proiect finanţat cu sprijinul financiar al Programului RO10 - CORAI,
program finanţat de Granturile SEE 2009-2014 şi administrat de Fondul Român de Dezvoltare Socială
www.eeagrants.org

Consiliul Județean Prahova

Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Prahova

Centrul Județean de Cultură Prahova

Universitatea Petrol - Gaze din Ploiești

Indicator	Valoare planificată prin proiect	Valoare realizată până la 01.04.2017	Procentul de realizare a indicatorului
Numar de cercuri multifunctionale pentru dezvoltarea abilitatilor personale infiintate prin proiect	4	4	100%
Numar de ateliere/cercuri PLUS pentru dezvoltare de abilitati personale	11	11	100%
Numar campanii de constientizare in legatura cu fenomenul delincventei juvenile si fenomenul copiii strazii	1	1	100%
Numar de actiuni de recompensare a participarii copiilor la activitatile proiectului	6	6	100%
Numar de personal angajat prin proiect	18	18	100%
Numar de voluntari implicati in proiect	18	68	377,77%

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

Cu oameni, pentru oameni!
FRDS
FONDUL ROMÂN DE DEZVOLTARE SOCIALĂ

ICELAND LIECHTENSTEIN NORWAY
eea grants

Proiect finanţat cu sprijinul financiar al Programului RO10 - CORAI,
program finanţat de Granturile SEE 2009-2014 şi administrat de Fondul Român de Dezvoltare Socială
www.eeagrants.org

Consiliul Județean Prahova

Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Prahova

Centrul Județean de Cultură Prahova

Universitatea Petrol - Gaze din Ploiești

Conţinutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziţia oficială a FRDS şi a Granturilor SEE 2009-2014. Întreaga răspundere asupra corectitudinii şi coerenţei informaţiilor prezentate revine iniţiatorilor.

COpii şi tineri în situaţii de risc
Reducerea inegalităţilor
Antidiscriminare
Incluziune socială

Cu oameni, pentru oameni!
FRDS
FONDUL ROMÂN DE DEZVOLTARE SOCIALĂ

ICELAND
LIECHTENSTEIN
NORWAY
eea grants

Proiect finanţat cu sprijinul financiar al Programului RO10 - CORAI, program finanţat de Granturile SEE 2009-2014 şi administrat de Fondul Român de Dezvoltare Socială
www.eeagrants.org

festivalul
artelor

nichita la echinocțiu

21 - 31
martie
2016
ediția

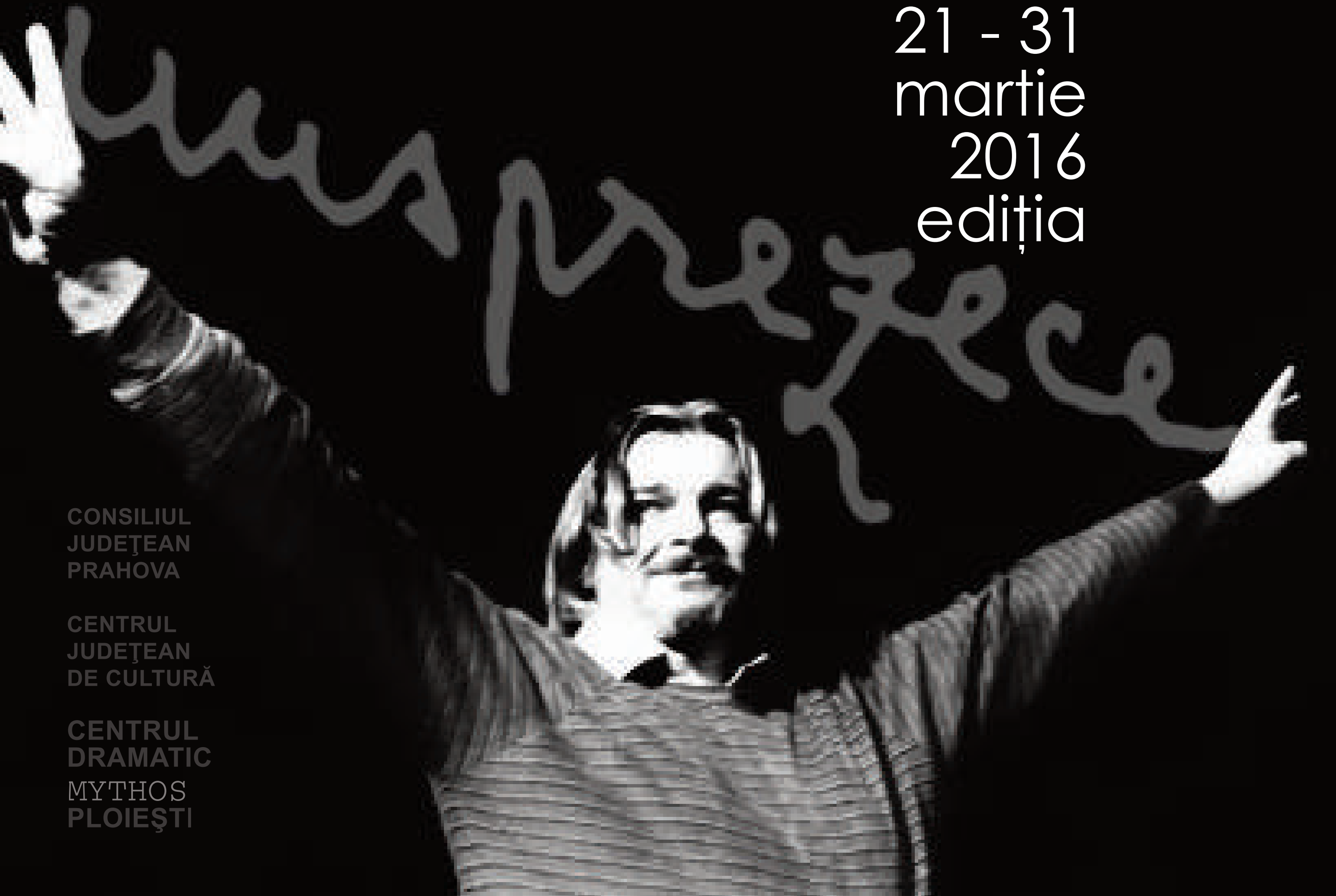

CONSILIUL
JUDEŢEAN
PRAHOVA

CENTRUL
JUDEŢEAN
DE CULTURĂ

CENTRUL
DRAMATIC
MYTHOS
PLOIEŞTI

În această ediţie...

...au scris pentru dumneavoastră:
Nichita Stănescu, Gheorghe Tomozei, Ion Donoiu, Dan David, Lucian Vasilescu, Ion Stratan, Bogdan Stoicescu, Letiţia Ilea, Samuel Beckett, Sofocle, Anton Pavlovici Cehov, Radu Cosaşu, Mara Nicoară, Magdalena Ghica, Mihai Vasile

...vor juca pentru dumneavoastră: actorii Centrului Dramatic Mythos - Suzana Marin, Ion Streche, Mihaela Gaftoi, Luiza Buiac, Alin Georgescu, Emilia Dan Vasile, studenţii claselor de actorie ale Şcolii de Arte din Ploieşti: Diana Licu, Adriana Stoica, Andreea Barbu, Diana Costăchescu, Ana Pascu, Iustin Matei, Vlad Dimulescu, Teodora Matei, Andreea Banu, Andra Zoicaş, Andreea Iancu, Anca Matei, Gabriela Nedelcu, Ioana Negoiţescu. Invitată în festival - actriţa Evelyn Marcu.

...vor cînta pentru dumneavoastră: Diana Licu, Tudor Cioceanu, Constantin Dumitraşcu, Ana Lica, Ştefan Ionică

...vor expune pentru dumneavoastră:
colecţionarul Boris Paraschivescu, artistul fotograf Bogdan Tavaru

...au pus în scenă pentru dumneavoastră: Mihai Vasile, Emilia Dan Vasile

...au făcut film pentru dumneavoastră:
Mihai Gheorghe, Mihai Vasile

...vor susţine ateliere pentru dumneavoastră: Valter Paraschivescu, Mihai Gheorghe, Diana Lemnaru, Mihai Vasile

...au făcut acest festival pentru dumneavoastră: Centrul Judeţean de Cultură Prahova, Centrul Dramatic Mythos, Şcoala de Arte Ploieşti

FESTIVALUL PE SCURT

Luni, 21 martie

• Ora 10

Deschiderea Universității Libere
NICHITA STĂNESCU

• Ora 18

Vernisajul expoziției OPERE DE ARTĂ DIN COLECȚIA BORIS PARASCHIVESCU

Prezintă:
Dragoş Grigorescu şi Valter Paraschivescu

• Ora 19

Spectacolul ANTRENORUL DE ÎNGERI de Nichita Stănescu

Interpretează actorii Centrului Dramatic MYTHOS. Regia: Mihai Vasile

Marți, 22 martie

• Ora 10

Atelierul de imagine susținut de Mihai Gheorghe

• Ora 18

CONTEMPORANII LUI NICHITA:
SABIN BĂLAȘA

Proiecția filmelor
MAESTRUL ROMANTISMULUI COSMIC şi POEMELE LUMINII, realizate de Mihai Vasile

Miercuri, 23 martie

• Ora 10

Atelierul de imagine susținut de Mihai Gheorghe

• Ora 18

Spectacolul TORNA UMBRA
(din cadrul Proiectului Teatrul Mitologiei Românești)
Interpretează actorii Centrului Dramatic MYTHOS.
Scenariul şi regia: Mihai Vasile

Joi, 24 martie

Ora 10

Atelierul de gravură susținut de Valter Paraschivescu

Ora 18

Recital de chitară clasică susținut de TRIO CLASIC: Constantin Dumitrașcu, Ana Lica, Ștefan Ionică. Conducerea muzicală: prof. Constantin Mitulescu și prof. Daniela Tocan

Vineri, 25 martie

Ora 10

Atelierul de gravură susținut de Valter Paraschivescu

Ora 17

CALEAŞCA CU FLUTURI
Gimnastică (eu)ritmică cu eleve ale clasei prof. Emilia Dan Vasile

Ora 18

Mari sărbători creștine: BUNAVESTIRE

• Cuvînt despre sărbătoare rostit de preotul Mihai Daniel Stoicescu

• Proiecția filmului de scurt metraj BUCURĂ-TE FLOAREA MĂRULUI ȘI NU TE SPERIA DE ROD de Mihai Vasile

Ora 18,30

Evocarea poetului DAN DAVID

• Prezentarea volumului VENIREA FIULUI de Dan David, apărut la Editura MYTHOS în anul 2015

• Proiecția filmului AUTOPORTRET.
Scenariul şi regia: Mihai Vasile

Sîmbătă, 26 martie

Ora 10

Atelierul de semne susținut de Diana Lemnaru

Ora 18

Spectacolul APROAPE. ATÎT DE DEPARTE (CLOSE. SO FAR AWAY), de Lucian Vasilescu. Interpretează actorii Centrului Dramatic MYTHOS. Adaptarea pentru scenă şi regia: Mihai Vasile

Duminică, 27 martie

Între orele 10-13

Atelierul de semne susținut de Diana Lemnaru

Ora 13,30

Vernisajul expoziției de fotografie BOGDAN TAVARU

Prezintă: Dragoş Grigorescu şi Mihai Vasile

Ora 18,30

Spectacolele:

• CASCANDO după texte de Nichita Stănescu și Samuel Beckett.

Coregrafia și regia: Emilia Dan-Vasile

• IUBIȚI CONTEMPORANI, EU EXIST! de Magdalena Ghica. Regia: Mihai Vasile

Interpretează studenții claselor de actorie ale Școlii de Artă Ploiești

Luni, 28 martie

Ora 10

Atelierul de teatru cu studenţii anului I - actorie, susținut de Mihai Vasile

Studiile teatrale:

• TRANDAFIRUL DE CARNE de Magdalena Ghica

• OCOLUL PĂMÎNTULUI ÎN 100 DE ȘTIRI de Radu Cosașu

• EU SÎNT VECINUL MEU de Letiţia Ilea

Ora 18

ZIUA MONDIALĂ A TEATRULUI

• Mesajul adresat lumii de Institutul Internaţional de Teatru (I.T.I.)

Ora 18

TEATRUL CA ARHEOLOGIE SENTIMENTALĂ

Spectacolele

• O VIZIUNE A SENTIMENTELOR de Nichita Stănescu

• O SCRISOARE DE DRAGOSTE de Mara Nicoară

Interpretează studenții claselor de actorie ale Școlii de Artă Ploiești

• PESCĂRUȘUL CEHOV (eseu dramatic), în interpretarea actorilor Centrului Dramatic MYTHOS

Adaptările pentru scenă şi regia: Mihai Vasile

Ora 19

• Lansare de carte: MIC DICȚIONAR DE TERMENI TEATRALI de Mihai Vasile, ediția a IV-a

Marți, 29 martie

Ora 10

Atelierul de imagine susținut de Mihai Gheorghe

Ora 18

Lansarea volumului CONVORBIRI LA LUMINA GÎNDULUI. Despre fragilitatea vieții, iubire, prietenie și alte închipuiri, de Bogdan Stoicescu

Prezintă: Mihai Vasile

Ora 19

Spectacolul-lectură EU AM TRĂIT ÎN CASA ASTA din creația poetului Ion Stratan. Interpretează actorii Centrului Dramatic MYTHOS. Regia Mihai Vasile

Miercuri, 30 martie

Ora 10

Atelierul de sunete susținut de Mihai Vasile

Ora 18

RECITAL MUZICAL susținut de tinerii artiști
Diana Licu și Tudor Cioceanu

Ora 19

ANTIGONA de Sofocle (fragmente)
Recital susținut de actrița Evelyn Marcu

Joi, 31 martie

Ora 10

Închiderea Universității Libere
NICHITA STĂNESCU

Ora 18

Proiecția filmului MĂREȚIA FRIGULUI realizat de Teatrul EQUINOX și Centrul Dramatic MYTHOS, după spectacolul cu același nume.
Interpretează: Suzana Marin, Ion Streche, Mihaela Gaftoi, Emilia Dan-Vasile, Luiza Buiac, Diana Streche, Laura Pavliuc, Alexandru Ioan Vasile.
Imaginea și camera: Mihai Gheorghe.
Scenariul, scenografia şi regia: Mihai Vasile

Ora 19

Lansarea volumului CHIP IANIFER
de Nichita Stănescu și Gheorghe Tomozei

Prezintă: Mihai Vasile şi Dragoş Grigorescu

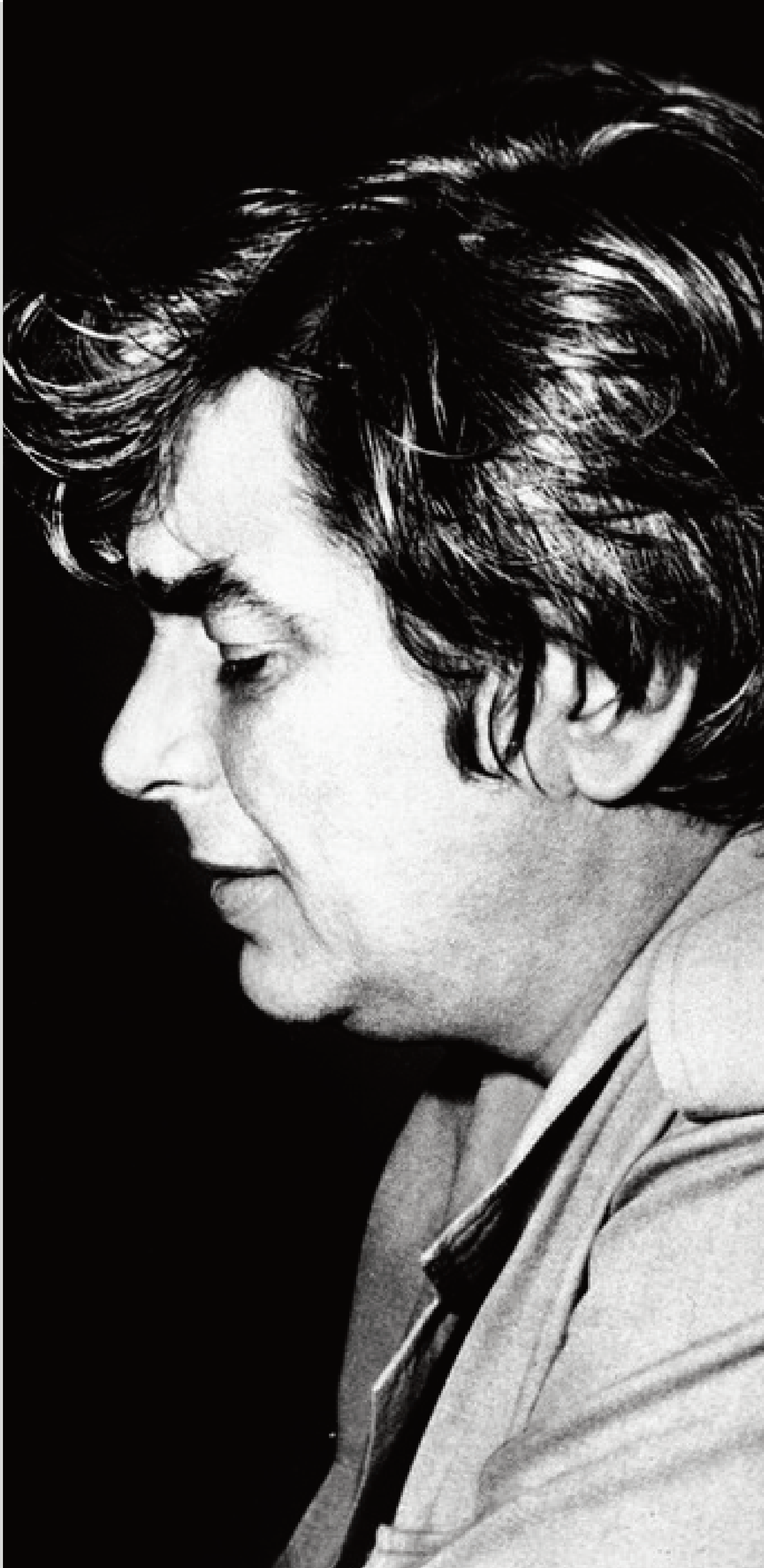

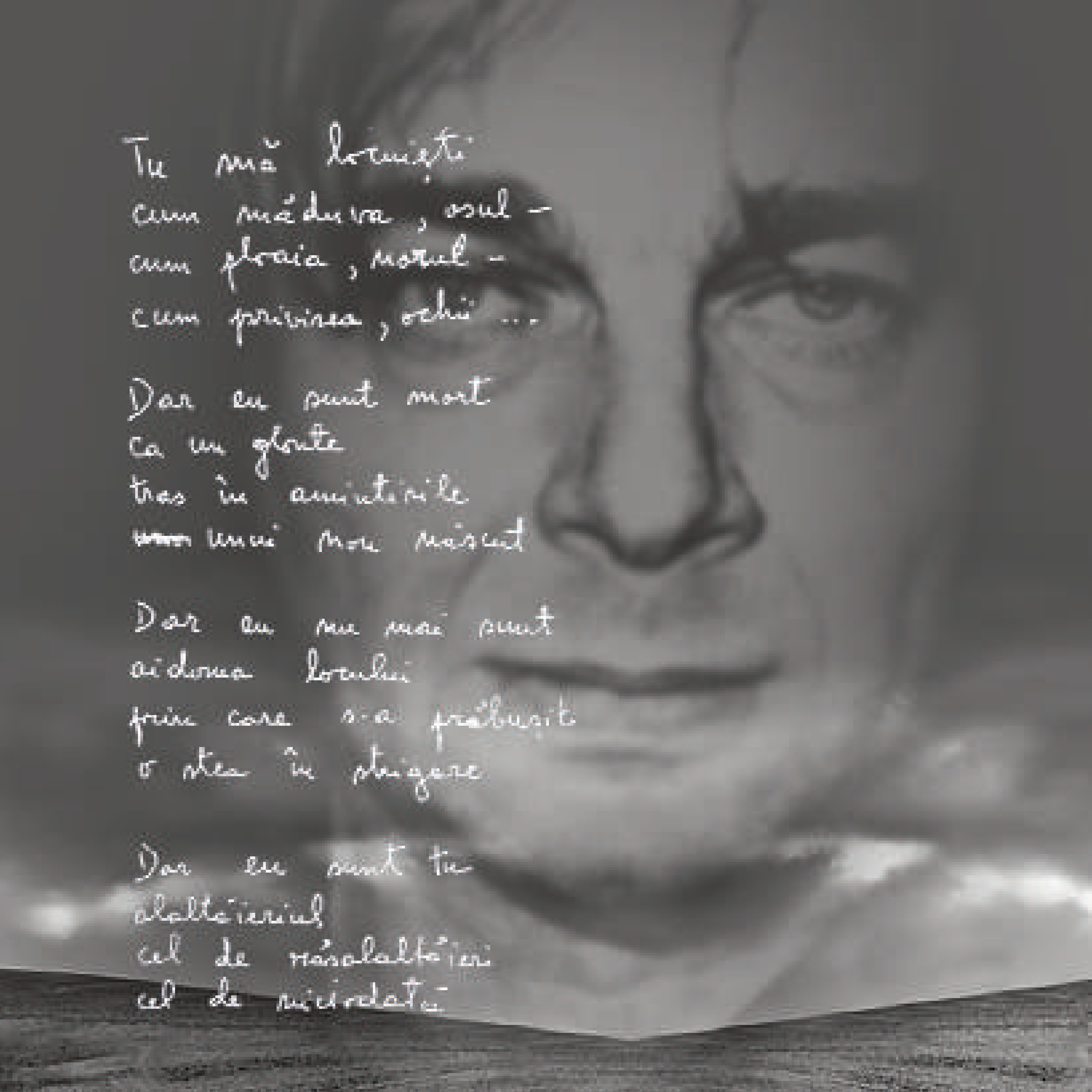
Tu mă locuiești
cum măduva, osul –
cum ploaia, norul –
cum privirea, ochii ...

Dar eu sunt mort
ca un glonte
tras în amintirile
unui nou născut

Dar eu nu mai sunt
aidoma locului
prin care s-a prăbușit
o stea în strigare

Dar eu sunt tu
alaltăieriul
cel de răsalaltăieri
cel de niciodată

10 zile de echilibru

Prin Festivalul artelor NICHITA LA ECHINOCȚIU propunem 11 zile pline de libertate spirituală, de încîntare artistică, de delectare vizuală și sonoră și multe altele asemenea. Acest festival, os din os stănescian, ajuns anul acesta la ediția a unsprezecea, adună în jurul artei și libertății de expresie pe cei care știu că libertatea este un bun care se menține prin exerciţiu.
Iată, şi acestă ediție respectă statutul de lecție despre zbor: nu vrea să demonstreze sau să arate practic nimic, nu premiază pe nimeni și nu își dorește să facă istorie. Își dorește, în schimb, să fie un prilej de exprimare prin artă cu şi pentru tinerii frumoși ai Ploieștiului. Este un festival în care toți participanții sînt pe scenă animați de dorința de autocunoaștere prin teatru, dans, pictură, carte, film, muzică, rostiri.
Acest festival durează 11 zile, dar rămîne definitiv, generație după generație, în conștiința fiecărui participant, pentru că el reprezintă întîlnirea arhetipală cu sunetul, cu mișcarea, cu imaginea, cu gîndul viu așternut pe hîrtie.
Răsfoiți cartea aceasta dacă nu mă credeți!

Dragoş Grigorescu

Amintiri dintr-o dimineaţă de marţi, 13 şi mult după aceea...

În dimineaţa friguroasă a zilei de 13 decembrie 1983, zăboveam în dreptul vitrinelor unei librării din centrul oraşului, cînd, reflectat în geam, l-am zărit pe Nino Stratan, care venea spre mine. M-am întors către el şi i-am spus vestea pe care tocmai o auzisem la radio: Nichita murise cu cîteva ore înainte. Zîmbetul cu care urma să-mi spună bună dimineaţa a îngheţat sub mustaţa lui stufoasă, şi-a pus mîinile pe obraji iar căciula lui din blană sintetică a alunecat pe o parte, dîndu-i alura unui personaj din Caragiale, încurcat, neputincios, aiurit. A stat aşa cîteva secunde, după care, ca într-un vis, ne-am strîns în braţe ca şi cînd noi ar fi trebuit să coborîm, aşa îmbrăţişaţi, în pămînt. Multe lucruri memorabile s-au întîmplat în ziua aceea... Ţin minte multe dintre ele. Dar îmbrăţişarea aceea dureroasă, ca de capăt de lume şi de timp rămîne şi astăzi ca o amprentă pe trupul meu.

La un an de la moartea lui Nichita Stănescu, noi, cei cîţiva tineri (pe atunci) intelectuali ne-am propus să-l pomenim cum se cuvine şi, trecînd peste gerul (la propriu şi la figurat) care ne înconjura, să ni-l reamintim. Unul dintre noi, mai pragmatic, a propus ceva mai mult: un festival de poezie. Încălziţi de gînd şi de perspectivă am bătut la uşile care puteau aproba un astfel de lucru şi, după multe „peripeţii", umilinţe de tot felul şi uşi trîntite în nas, a luat fiinţă ceea ce s-a numit mai întîi „Zilele poeziei româneşti Nichita Stănescu". Era ziua de 13 decembrie 1984, începutul unei aventuri care ne-a marcat pe mulţi dintre noi, cei care, în epoca aceea îngheţată şi absurdă, încercam să facem auzite cuvintele marelui poet, ca o însorire peste cenuşiul de atunci. Teatrul Equinox (pe atunci Studioul de teatru şi film Echinox), fusese fondat cu patru ani înainte şi, în ciuda multor piedici, reuşise să se facă remarcat prin îndrăzneala formulei teatrale propuse publicului şi criticii. Dispariţia lui Nichita Stănescu ne marcase şi pe noi profund, astfel că încercam, timid, să ne apropiem de acest spaţiu spiritual atît de înşelător. Multora li se părea un teren de joacă zglobie (aveam să vedem, în epocă, spectacole dintre cele mai trăznite, ba chiar actori dintre cei mai interesanţi căzuseră şi ei în această capcană a facilului joc care credeau ei că este poezia lui Nichita Stănescu). Eu, personal, aveam o teamă vecină cu spaima cînd intram în acest teritoriu atît de ofertant pentru scenă. Păţeam cu Nichita Stănescu aşa cum păţesc şi acum numai la gîndul că ar trebui să montez un spectacol Shakespeare, sau Cehov, sau Beckett. Sigur, poate părea o enormitate această mărturisire, dar asta e! Poezia lui mă atrăgea şi, în acelaşi timp, mă înspăimînta. Simţeam în ea o imensă voluptate a rostirii, a oralităţii, proprii teatrului şi teatralităţii. Nichita însuşi, cînd îşi citea poemele, devenea un personaj. Astfel că, primele mele încercări de a aduce poezia sa pe scenă au fost modeste în raport cu dorinţa mea. Asta pînă în anul 1986 cînd am început lucrul la primul film care s-a creat în România pornind de la viaţa şi creaţia sa. Se numea „Nichita azi" şi avea să aibă un drum plin de bucurii şi peripeţii dintre cele mai interesante. Laureat al mai multor premii la prestigioase festivaluri în ţară, atunci cînd filmul acesta ajungea în zonele aşa zis oficiale (cum era Festivalul naţional de film de la Costineşti, organizat de Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist din România), crea frisoane şi reacţii de respingere. Dar filmul se susţinea singur. Avea partizani dar şi detractori pe măsură. Dintre cei care l-au iubit necondiţionat s-au numărat personalităţi

importante ale cinematografului românesc. Astfel, regizorul Andrei Blaier scria în revista Cinema: „Filmul „Nichita azi” e un prilej de meditaţie gravă, tulburătoare, despre poezie ca o condiţie de existenţă. Cu graţie şi infinită preocupare pentru cauza propusă autorul, Mihai Vasile, reuşeşte să te ducă alături de el, într-o călătorie-omagiu, ca un cortegiu prietenos şi deloc trist, spre ţărmuri de visare şi prodigioasă speculaţie filozofică, aşa cum au avut şansa să trăiască, în preajma poetului, cei care l-au cunoscut. Filmul „Nichita Azi” rămîne pentru mine, în întregul lui, o reuşită certă, un poem elegiac şi patetic pentru o mare dragoste.” Iar criticul Călin Căliman avea să remarce în „Almanahul superlativelor” editat de revista „Contemporanul” în anul 1987: „Două dintre filmele premiate sînt, însă, într-o selecţie strict subiectivă, cele mai bune din cele mai bune. Unul este „Nichita azi”. Un film în trei părţi, datorat unor tineri cineaşti ploieşteni de la Studioul de teatru şi film Echinox. Un omagiu de suflet adus amintirii şi poeziei lui Nichita Stănescu. Filmul nu şi-a propus o privire biografică sau monografică, şi nici memorizarea celor mai frumoase versuri ale poetului, pe care le avem cu toţii în inimă şi gînd. A vrut mai mult, a încercat să întrupeze poeziile în imagine. Riscantă tentativă, dar onoare curajoşilor! Filmul este însăşi lumea poeziilor lui Nichita, universul de simţire, de inspiraţie, de nelinişte al creatorului. Versurile, cuvintele ar fi fost redundante. Ele rămîn în film doar ca un ecou de glas al vîrstelor poetului materializate în imagini. „De ce ungi cu ulei de măsline ţeava pistolului?”. „Ca să fiu pregătit dacă izbucneşte din nou primul război mondial”. Din vîrsta de pe urmă se aude doar o întrebare-strigăt: „Cît mai avem ca timp, vă rog frumos? Cît mai avem ca timp, vă rog frumos?” Sau remarca la fel de entuziastă a criticului de film Valerian Sava: „Cum am putea oare să expediem fie şi în treacăt, printre cele cincisprezece filme propuse pentru premiul întîi, numai la una dintre cele zece categorii ale palmaresului (eseu-poem cinematografic) o lucrare cum e „Nichita azi”, marea revelaţie, după părerea noastră şi a altor membri ai juriului, a actualei ediţii a Festivalului şi nu numai a ei?" Momentul acesta a însemnat enorm pentru mine şi colegii mei de teatru. La fiecare nouă aventură în spaţiul spiritual al poeziei lui Nichita Stănescu, am ţinut cont de acest start. El era poarta prin care pătrundeam acolo. Mulţi ani am creat spectacole care se bazau pe texte din creaţia sa. Spectacolele cele mai memorabile au fost, însă, cele create după 1990, cînd speranţa noastră că ne va fi mai bine şi că vom putea crea mai liber era atît de puternică. Datorită acestei pasiuni, teatrul nostru a articulat un proiect de mari dimensiuni care este şi astăzi unic în teatrul din România şi care se cheamă „Teatrul poeziei”.

De-a lungul celor peste douăzeci de ani în cadrul acestui proiect au fost create spectacole care au plecat de la creaţia multor poeţi: Victor Hugo, Mihai Eminescu, Federico Garcia Lorca, Jorge Luis Borges, Geo Bogza, Ion Stratan, Lucian Vasilescu, Roland Ménard, Jacques Prévert şi alţii. „Bufonul şi Moartea”, spectacol care a avut premiera în anul 1995 este unul dintre ele. S-a jucat cîteva stagiuni atît acasă cît şi în diverse alte săli de teatru sau locuri unde se face teatru. În iarna anului 1998 am scris unul dintre cele mai tulburătoare scenarii pe texte din creaţia poetului. Spectacolul se numea „La multă vreme după potop” şi avea să schimbe definitiv percepţia noastră dar şi a publicului şi chiar a criticii de teatru despre oralitatea unei importante părţi din creaţia poetică a lui Nichita Stănescu. În primăvara anului 2003, studioul de film al Teatrului Equinox a terminat filmul „În zori Nichita trecea”, un poem cinematografic despre care presa din acea vreme scria că este un „omagiu dintre cele mai

emoţionante care s-au adus vreodată poetului Nichita Stănescu". Întristat de turnura neliniştitor de festivistă şi oficială pe care a luat-o festivalul pe care eu şi cei din generaţia mea l-am pornit în anul 1984, am decis că trebuie făcută o alternativă mai puţin scorţoasă la acesta. Astfel, în primăvara anului 2006 am inaugurat seria numită Festivalul artelor „Nichita la echinocţiu", festival care începe în seara echinocţiului de primăvară şi se termină în seara zilei de naştere a poetului. Unsprezece zile de spectacole, ateliere, recitaluri, vernisaje, lansări de cărţi şi de reviste, colocvii, proiecţii de film, gale ale tinerilor actori sau gale de fim scurt. Au avut astfel prilejul să participe la toate aceste manifestări ale spiritului, sub tutela princiară a poetului Nichita Stănescu, cîteva mii de tineri intelectuali, care au interacţionat cu artişti din multe zone ale artei, au creat teatru, film, dans, arte vizuale, au jucat în spectacole, au scris şi editat reviste, au făcut parte, cu alte cuvinte, din spiritul acestei uluitoare întîmplări care a fost şi este încă acest festival. În cadrul lui, Teatrul Equinox şi-a continuat aventura nichitiană, creînd în anul 2007 spectacolul „Ultima dimineaţă la Troia", unde spritul tragic al sfîrşitului războiului troian şi-a găsit o uluitoare rezonanţă în textele poetului. La ediţia a cincea a festivalului am scris pentru actorii mei un nou scenariu care s-a materializat în spectacolul „Măreţia frigului" şi care este, o spun cu bucuria dar şi cu tristeţea sentimentului unui capăt de drum, expresia deplină a ceea ce a însemnat pentru mine şi colegii mei de teatru şi film această aventură, această călătorie fascinantă şi epuizantă în interiorul fierbinte al creaţiei lui Nichita Stănescu.

Festivalul a mers mai departe, în ciuda faptului că în anul 2013, datorită unor decizii politice absurde şi arbitrare, Teatrul Equinox a trebuit să-şi închidă definitiv porţile. Nou înfiinţatul Centru Dramatic Mythos a preluat cu şi mai multă energie marile teme ale festivalului pe care, iată, l-a adus în pragul celei de a unsprezecea ediţii la fel de proaspăt, la fel de necesar, la fel de... nichitian.

...După premiera, în 1987, a filmului „Nichita azi", criticul şi publicistul Valerian Sava mi-a spus, cu uşoară tentă maliţioasă: „Ei, acum să te văd. Ce film o să mai faci după ăsta?" Şi remarca lui m-a urmărit multă vreme, ba, chiar mi-a creat mult inconfort, pentru că ea conţinea mult adevăr. Şi anume faptul că unele dintre filmele sau spectacolele mele dădeau senzaţia aceea de saţietate, de prea mult. Şi de fiecare dată mă obligam să o iau de la capăt, ca să văd dacă nu cumva mi-a scăpat ceva. Sentimentul acesta de nesiguranţă, de incertitudine a avut menirea să mă ţină treaz în aceste cîmpii magnetice, în mărăcinişul delicat dar real al metaforei, m-a pus în situaţia de a mă întreba dacă este adevărat dictonul italian „traduttore - tradittore", adică dacă nu cumva mă foloseam de textele maestrului doar pentru propriile-mi obsesii teatrale. Greu de zis dacă am făcut sau nu lucrul ăsta. Cert este că aceia care au văzut aceste spectacole s-au întîlnit cu spiritul maestrului. Au fost pătrunşi de acea venerare de care se bucură marile personalităţi. Pentru că, în fond, noi n-am făcut altceva decît ceea ce poetul a scris într-un laconic poem: „eu nu sunt decît o pată de sînge care vorbeşte."

Mihai Vasile
regizor

Eminescu ultimul
Nichita Stănescu

Eminescu

Atîta să nu uitați:
că el a fost om viu
viu
pipăibil cu mîna.

Atîta să nu uitați
că el a băut cu gura lui,-
că avea piele
îmbrăcată în ștofă.

Atît să nu uitați,-
că ar fi putut să stea
la masă cu noi,
la masa cinei celei de taină

Atît să uitați! Numai atît,-
că El a trăit,
înaintea noastră...
Numai atît,
în genunchi vă rog, să uitați!

NICHITA STĂNESCU

scurtă schiţă bio-bibliografică

• S-a născut la 31 martie 1933, în Ploieşti.

• Urmează, între 1940-1944, cursurile primare, primele două clase la Ploieşti, iar celelalte, la Buşteni şi la Vălenii de Munte, unde familia se refugiase din cauza bombardamentelor.

• Între anii 1948 şi 1952, urmează cursul superior la acelaşi liceu.

• Între 1952-1957, urmează Facultatea de Filologie (Limba şi literatura română), la Universitatea din Bucureşti.

• Debutează în ultimul an de facultate (1957), la "Tribuna" (Cluj, 17 martie).

• După absolvirea facultăţii, devine redactor la secţia de poezie a "Gazetei literare".

• Editorial, debutează în 1960, cu volumul "Sensul iubirii".

• În 1964, îi apare al doilea volum de versuri, "O viziune a sentimentelor".

• În martie 1965, cînd poetul împlinea 32 de ani, îi apare al treilea volum de versuri, "Dreptul la timp".

• După publicarea volumului "11 Elegii", apariţiile editoriale se succed într-un ritm alert: "Roşu Vertical", "Alfa", "Oul şi sfera".

• În 1969 îi apar volumele "Necuvintele" şi "Un pămînt numit România".

• În anul 1970 apare volumul "În dulcele stil clasic" şi selecţia de "Poezii" în colecţia "Cele mai frumoase poezii".

• În 1972 apare volumul de eseuri "Carte de recitire", cît şi "Belgradul în cinci prieteni" şi "Măreţia frigului - Romanul unui sentiment".

• În 1975, publică cea de a patra selecţie de autor - cea

mai amplă apărută în timpul vieţii, intitulată "Starea poeziei". Evenimentul cel mai important al anului rămîne atribuirea Premiului Internaţional de Poezie "Gottfried von Herder”. Decernarea premiului a avut loc la Viena, în aula Academiei Austriece de Ştiinţe, în luna mai 1976.

• În 1978 şi 1979, îi apar două volume masive de versuri: "Epica Magna" - pentru care Academia Română îi atribuie Premiul "Mihai Eminescu" cît şi "Opere Imperfecte".

• În 1980, Academia Suedeză îl nominalizează la Premiul Nobel alături de Odysseas Elitis, Max Frish, Léopold Sédar Senghor şi Jorge Luis Borges. Juriul îl preferă pe Elitis...

• La Timişoara, îi apare "Carte de citire, carte de iubire" (scrisă împreună cu Gheorghe Tomozei), versuri şi proză poetică pentru copii.

• În 1982 publică: "Respirări", volum de eseuri şi proze poematice, ilustrat cu desenele sale, cît şi "Noduri şi semne".

• În august, în Catedrala "Sfînta Sofia" din Ohrid - Macedonia, i se decernează "Cununa de aur" - marele premiu al Festivalului de la Struga. Trăieşte unul dintre cele mai fericite momente din viaţa sa.

• Spre sfîrşitul anului 1982, lucrează la "Antimetafizica", dictată lui Aurelian Titu Dumitrescu.

• Împreună cu criticul Alexandru Condeescu, lucrează la ediţia reprezentativă a operelor sale. (Cele două volume masive de versuri, intitulate "Ordinea cuvintelor", şi volumul de proze "Fiziologia poeziei" vor intra la tipar în 1984 şi vor apărea în anul 1985).

• Se stinge din viaţă la 13 decembrie 1983.

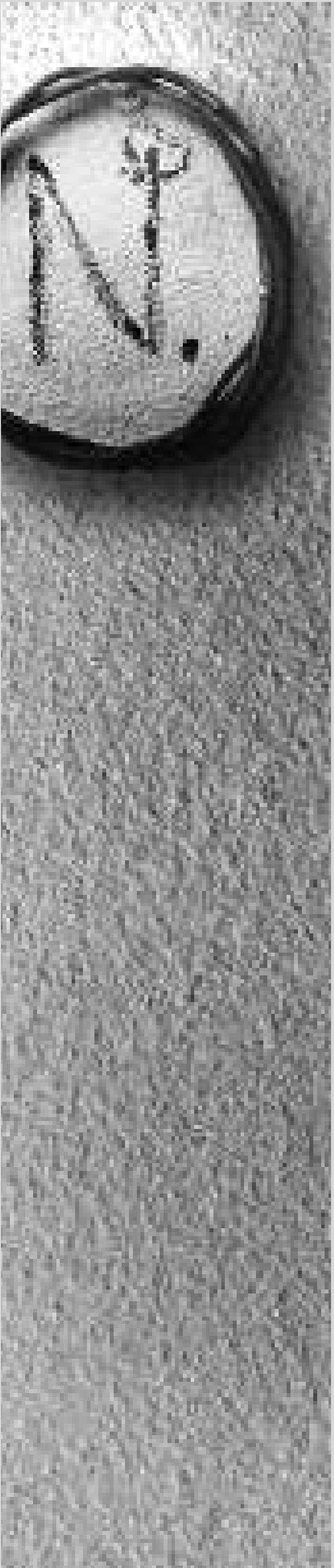

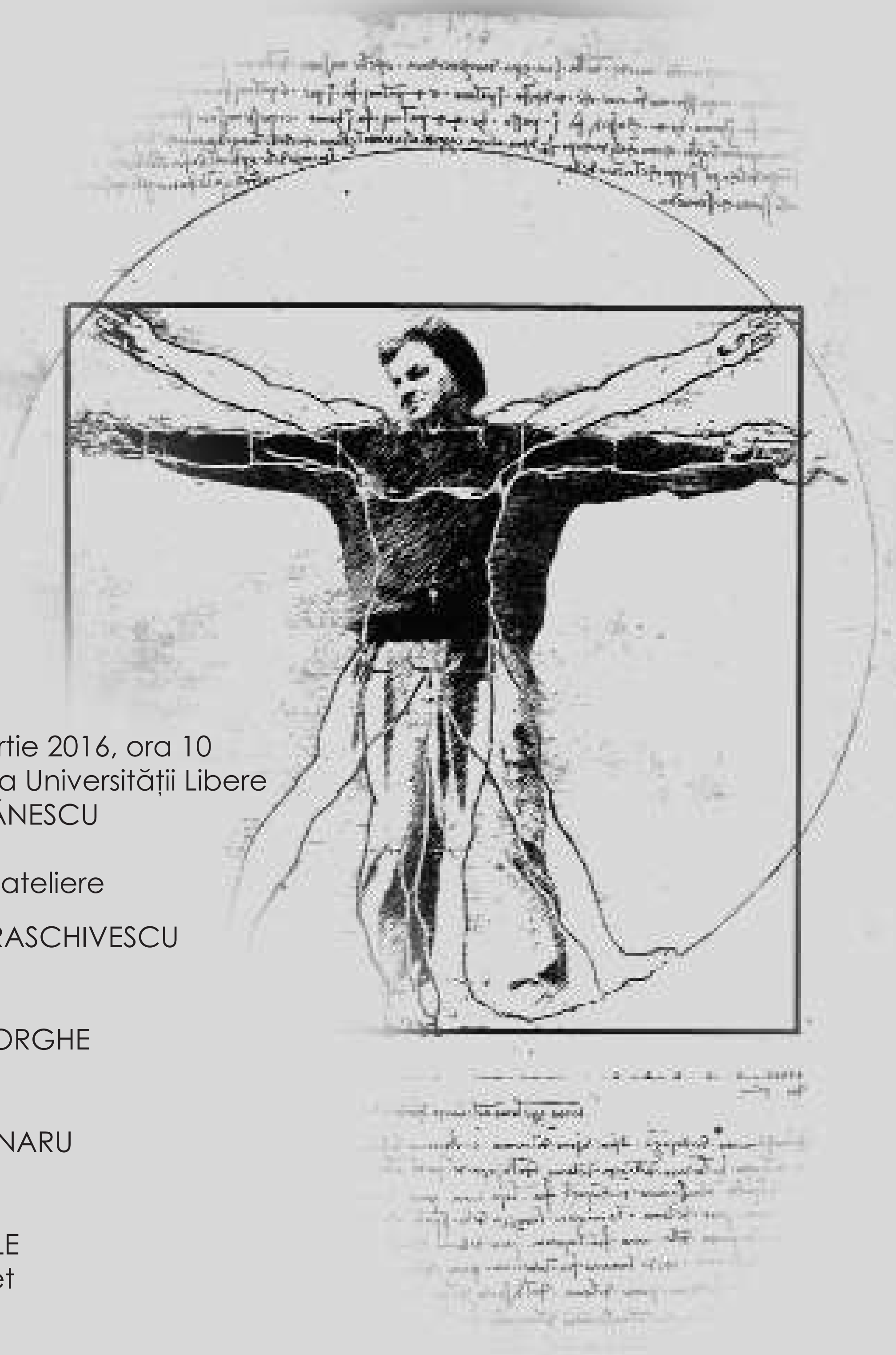

Luni, 21 martie 2016, ora 10
deschiderea Universității Libere
NICHITA STĂNESCU

Maeştrii de ateliere

VALTER PARASCHIVESCU
gravură

MIHAI GHEORGHE
imagine

DIANA LEMNARU
semne

MIHAI VASILE
teatru, sunet

Luni, 21 martie 2016, ora 18
Vernisajul expoziției
OPERE DE ARTĂ DIN COLECȚIA

BORIS PARASCHIVESCU

Boris Paraschivescu a adunat, de-a lungul unei vieţi, cu dragoste şi cu o discretă fervoare, cu iubire pentru operele de artă, dar şi pentru artişti, o importantă colecţie de tablouri, constituind un nucleu semnificativ, important, de artă contemporană românească. Este o mică istorie a picturii româneşti, văzută din unghi subiectiv, filtrată prin gustul şi priceperea domnului Boris Paraschivescu, o colecţie care astăzi numără nume importante ale artei româneşti contemporane...

Marin Gherasim

Dacă unii colecţionează timbre, monede, maşini, coarne de cerbi, cărţi vechi şi multe altele, Boris Paraschivescu colecţionează pictură, grafică, sculptură şi alte obiecte de artă.

El adună sufletele, gîndurile, amintirile celor care au lucrat la ele. Se gîndeşte la ei, îi caută pe cei ce mai sînt în viaţă, le ştie suferinţele şi bucuriile, şi regretă că nu i-a cunoscut pe cei plecaţi de lîngă noi.

Colecţia lui de artă reprezintă iubirea lui pentru cei ce le-au creat, precum şi zbuciumul şi sacrificiul de a avea acele opere lîngă el.

Ileana Dăscălescu

Vintilă Făcăianu
„Boncănit” (xilogravură)

Vittorio Holtier
„Vapor roşu" (ulei pe carton)

Doina Simionescu
„Homari" (litografie)

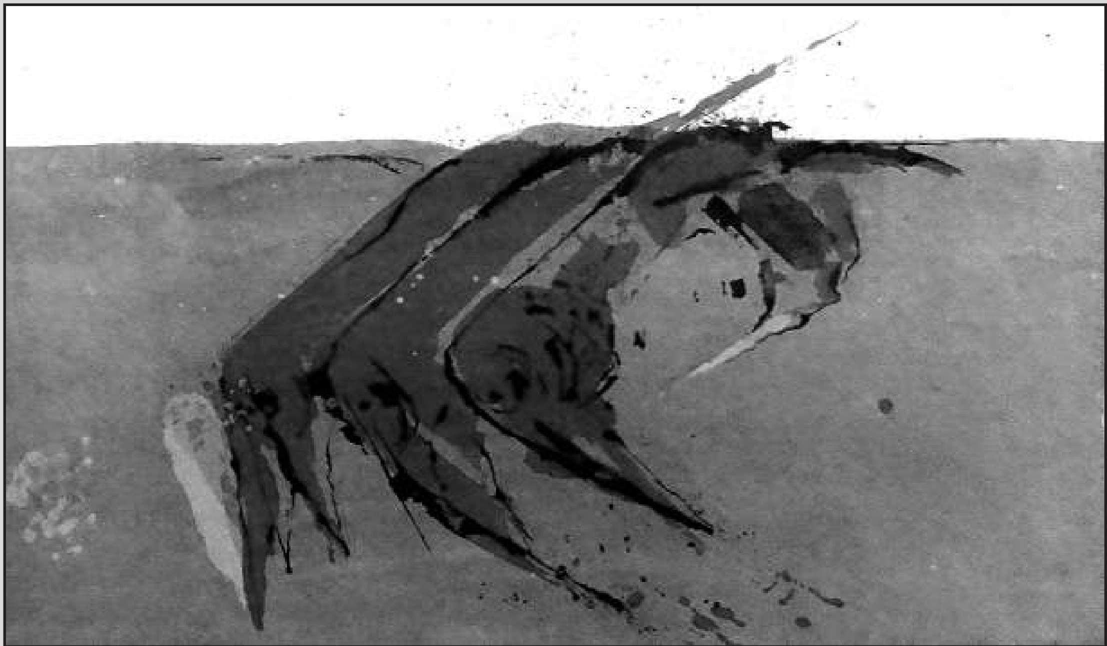

Luni, 21 martie 2016, ora 19

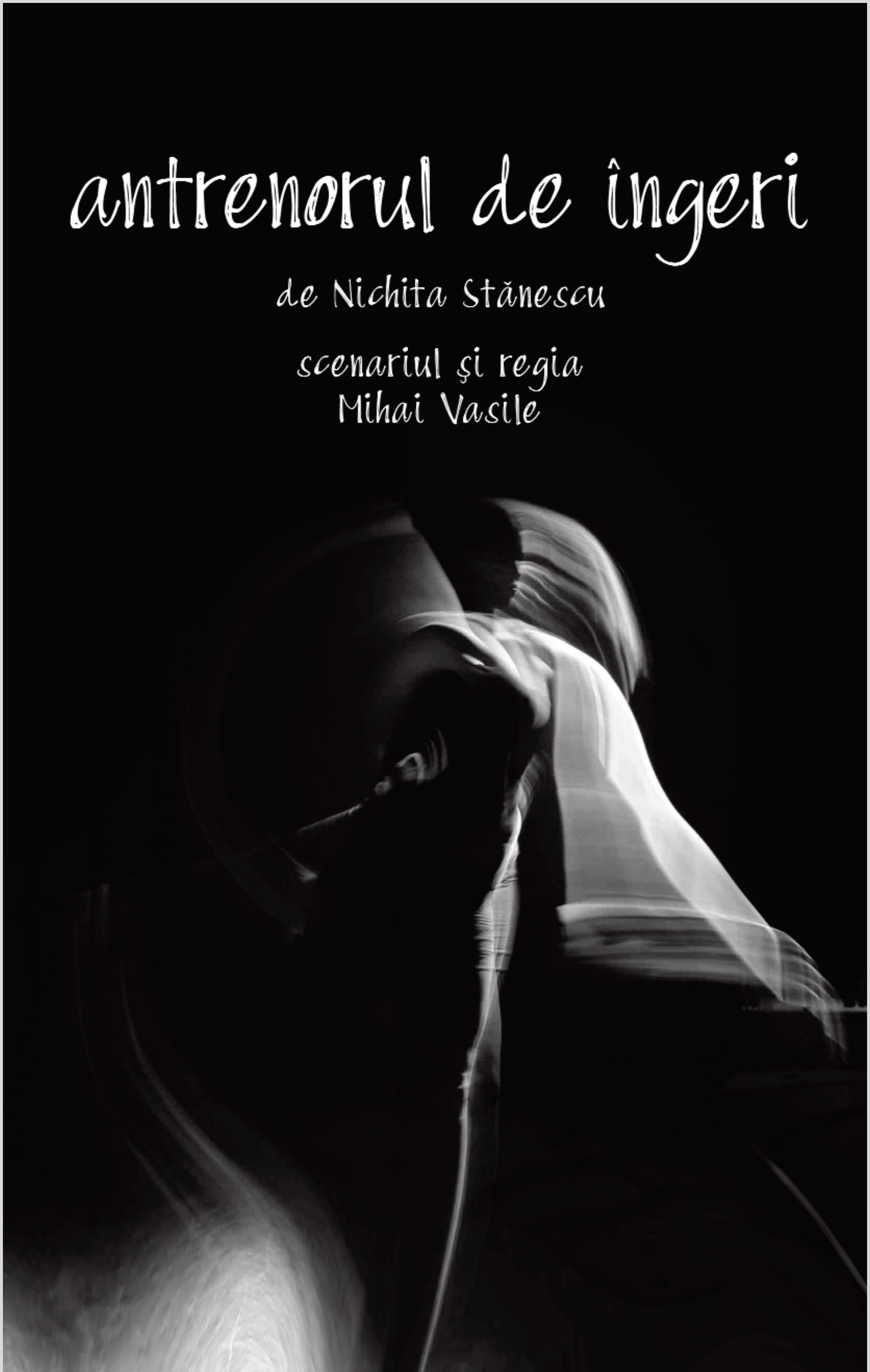

în distribuție

Suzana Marin
Ion Streche
Mihaela Gaftoi
Emilia Dan Vasile
Luiza Buiac
Alin Georgescu

Marți, 22 martie 2016, ora 10

Atelierul de imagine susținut de Mihai Gheorghe

(atelierul se continuă în zilele de 23 şi 29 martie, ora 10)

Marți, 22 martie 2016, ora 18

Contemporanii lui Nichita Stănescu

SABIN BĂLAŞA

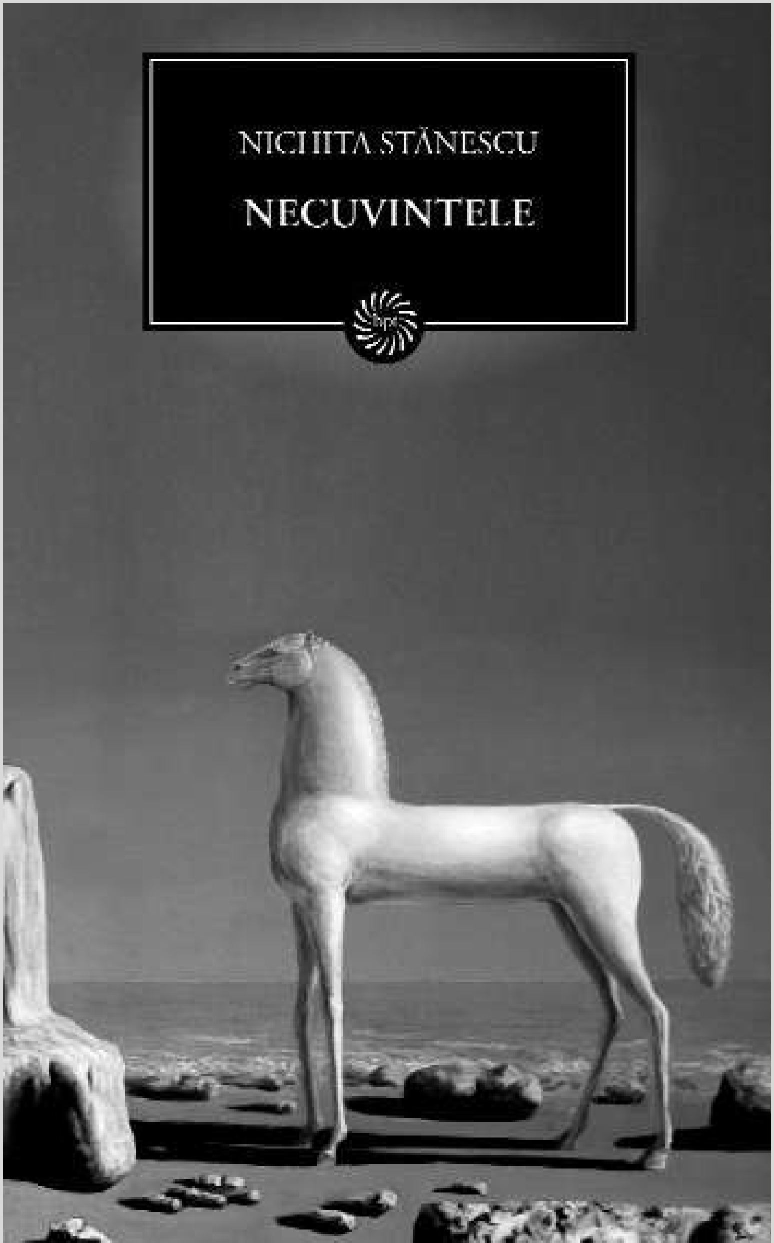

pe copertă:
„Amintirea oceanului"
de Sabin Bălaşa

Proiecția filmelor

Maestrul romantismului cosmic
Poemele luminii

de Mihai Vasile

Sabin Bălaşa „Meşterul Manole”

Eu sunt stăpânul
lumii create de mine.
Nimeni nu poate fi
stăpânul unei lumi
pe care nu a creat-o el.

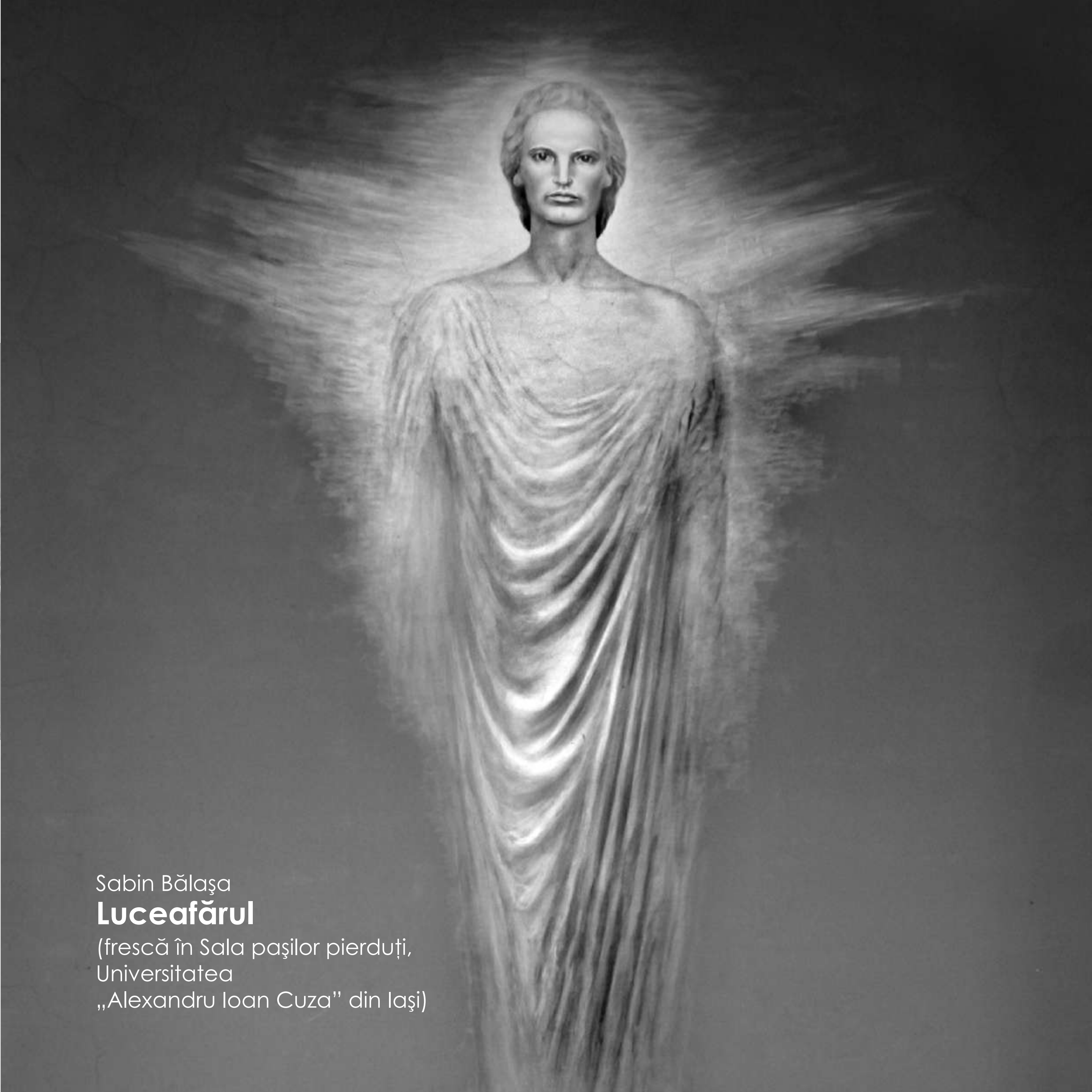

Sabin Bălaşa
Luceafărul
(frescă în Sala paşilor pierduţi,
Universitatea
„Alexandru Ioan Cuza” din Iaşi)

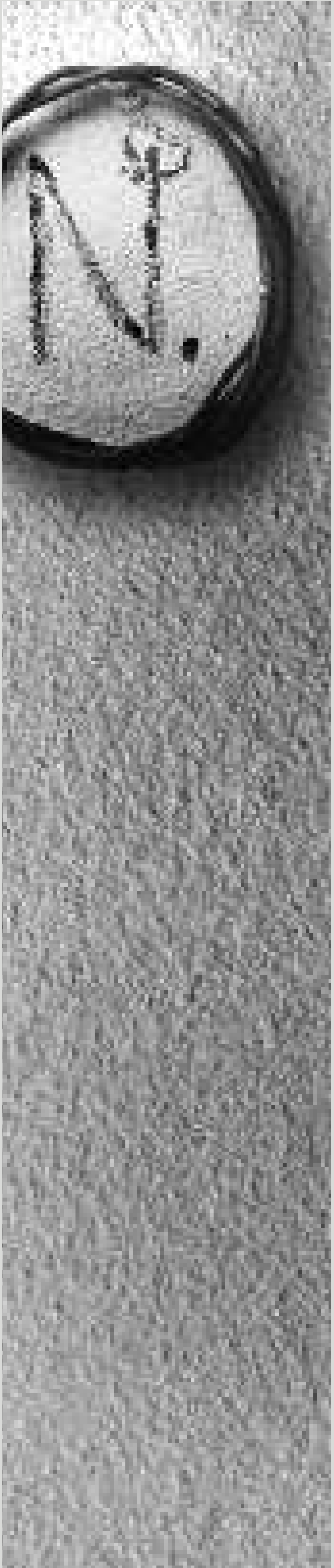

Miercuri, 23 martie 2016, ora 18

în distribuție

Suzana Marin
Ion Streche
Mihaela Gaftoi
Emilia Dan Vasile
Luiza Buiac
Alin Georgescu

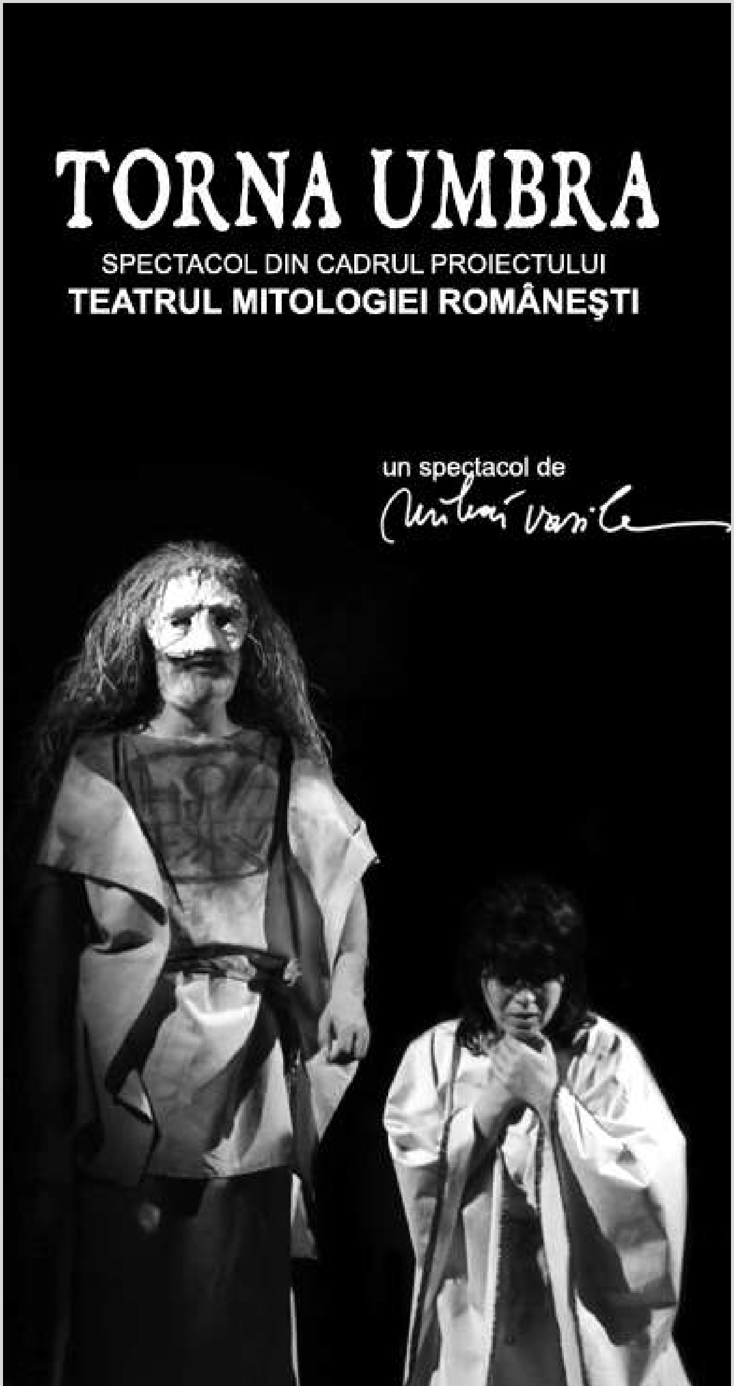

Fiinţa Umbrei

... Un spectacol despre care este foarte greu să scrii. Este foarte greu să-l comentezi în termeni obişnuiţi sau de specialitate, orice criteriu critic căzînd fără argumente în faţa a ceea ce se desfăşoară sub ochii noştri timp de peste o oră. Cine a urmărit, fie şi doar din cînd în cînd, ambiţiosul proiect „Teatrul mitologiei româneşti", văzînd cel mai recent spectacol, îşi poate imagina imensul efort de cercetare şi documentare care a dus la finalizarea acestei etape a proiectului... Această „carte de poeme" s-a scris aproape instantaneu în faţa noastră, aducîndu-ne simţurile mai aproape de ceea ce putem numi trăirea totală a unui sentiment. Plecînd de la conceptul nichitian, potrivit căruia se poate face un poem cu cîteva obiecte şi un sentiment, regizorul şi scenaristul Mihai Vasile, propune un joc deloc „intelectual" - cum afirma chiar domnia sa. Mai degrabă jocul este unul al refacerii drumului fiecăruia dintre noi către bunele noastre origini, către acele spaţii vibratorii unde nu mai contează „cultura generală" ci felul în care orice om este dispus să recepteze opera de artă. Dincolo de ineditul fiecărei puneri în scenă din acest proiect-program, spectacolul acesta pune puternic în lumină accentele sonore ale unei lumi cu care eşti confruntat şi care pare de mult adormită în fiecare dintre noi: adevărata lume a strămoşilor noştri. Cuvintele par stranii. Sînt, pe rînd, cunoscute şi necunoscute. Denumesc sau, din contra, contrariază şi par a nu defini nimic concret. Imaginile se succed raportate la cîntece şi incantaţii, la sunete scoase din instrumente stranii care atîrnă de un fel de rastel şi la care Mihai Vasile… cîntă. Nu mai puţin spectaculoase sînt evoluţiile actorilor. Ceea ce practică ei aici, în acest spectacol, depăşeşte obişnuitul în teatru. Rar se poate auzi pe o scenă de teatru din România un registru sonor atît de variat şi profund, atît de adevărat.

Virginia Soare

Am cunoscut lumea miraculoasă a acestei minunate ţări prin spectacolul TORNA UMBRA.

Am discutat îndelung cu realizatorul acestui spectacol, regizorul Mihai Vasile, despre ceea ce am văzut şi auzit, am pătruns în detaliile acestei reprezentaţii mai mult decît teatrale, am analizat apoi spectacolul cu prietenii mei care m-au însoţit la această vizionare, am revăzut cu ochii minţii gesturi şi sunete arhetipale şi am tras o concluzie tulburătoare: acest spectacol atinge pe alocuri perfecţiunea. Pare un cuvînt riscant, atîta timp cît sînt convins că perfecţiunea nu există, dar nu-mi pot reţine admiraţia faţă de această abordare extraordinară a unor teme general-umane, venite dintr-o lume pe care am recuperat-o ca fiind şi a mea, acea lume a începuturilor, cînd cuvintele, sunetele, gesturile, obiectele, culorile, lumina şi întunericul, emoţiile şi sentimentele erau aceleaşi pentru orice fiinţă umană de pe pămînt...

N-am avut niciodată o astfel de stare în faţa unei opere de artă. Regizorul şi actorii ne-au proiectat în această lume a arhaicului cu o uşurinţă şi cu o ştiinţă de-a dreptul impresionante.

André Rolfo (Franţa)

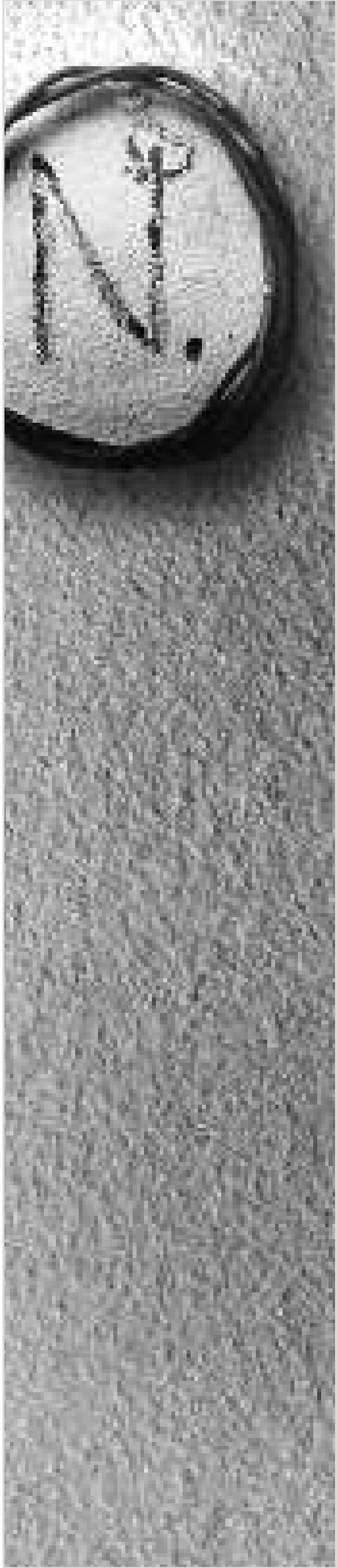

Joi, 24 martie 2016, ora 10

Atelierul de gravură susținut de Valter Paraschivescu

(atelierul se continuă în ziua de 25 martie, ora 10)

Joi, 24 martie 2016, ora 18

Recital de chitară clasică susținut de

TRIO CLASIC

Constantin Dumitraşcu • Ana Lica • Ştefan Ionică

Conducerea muzicală:

prof. Constantin Mitulescu

prof. Daniela Tocan

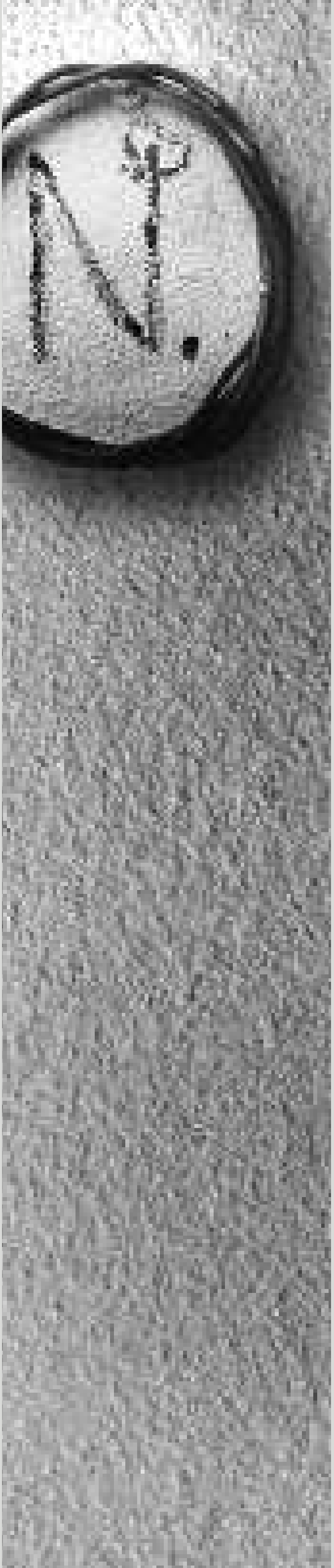

Vineri, 25 martie 2016, ora 17

Caleaşca cu fluturi

Gimnastică (eu)ritmică cu eleve ale clasei prof. **Emilia Dan Vasile**

O mișcare este organică dacă decurge armonios, este armonioasă dacă este naturală, este naturală dacă între acompaniamentul muzical și activitatea fizică se creează o legătură, dacă trăirile emoționale se proiectează prin impulsurile ritmului...

Rudolf Bode

Existența înseamnă mișcare. Acțiunea înseamnă mișcare. Existența este definită de ritmul forţelor aflate în echilibru natural. Capacitatea noastră de a înţelege dansul ne permite să vedem cu claritate ritmul naturii și să plasăm acest ritm natural în decorul artei și culturii bine organizate.

Rudolf Laban

Vineri, 25 martie 2016, ora 18

Mari sărbători creștine

BUNAVESTIRE

Cuvînt despre sărbătoare rostit de preotul

Mihai Daniel Stoicescu

Proiecția filmului de scurt metraj

BUCURĂ-TE FLOAREA MĂRULUI
ȘI NU TE SPERIA DE ROD

de Mihai Vasile

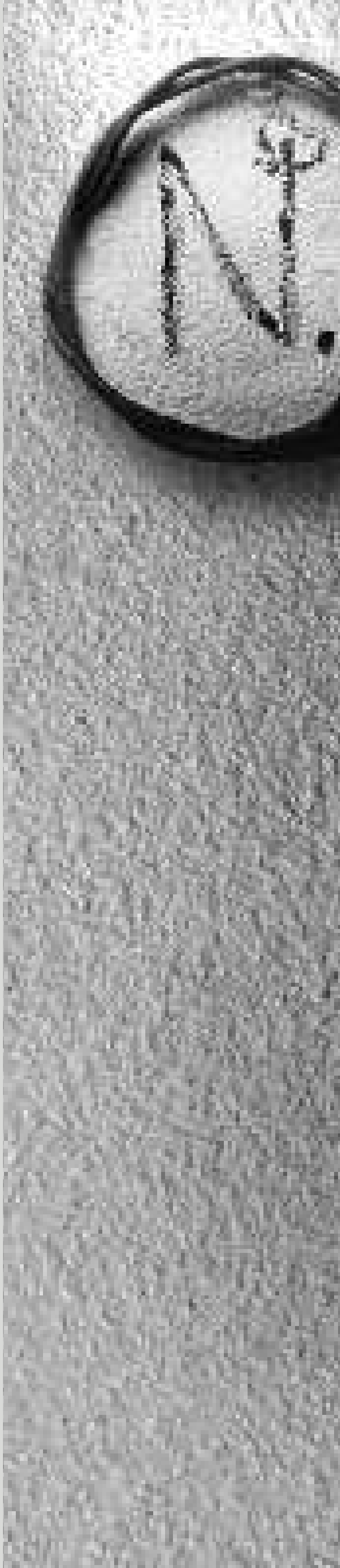

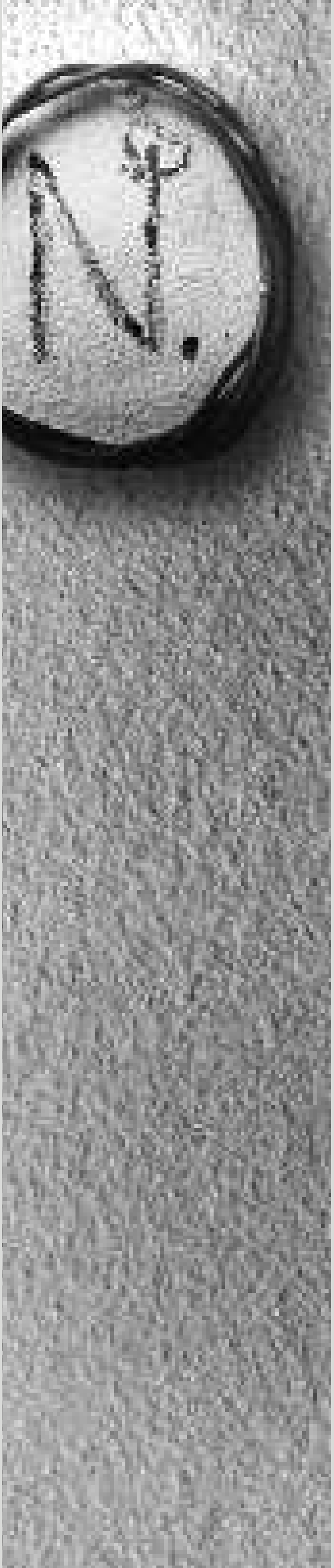

Vineri, 25 martie 2016, ora 18,30

Evocarea poetului **DAN DAVID**

Prezentarea volumului **VENIREA FIULUI** de Dan David,
apărut la Editura MYTHOS în anul 2015

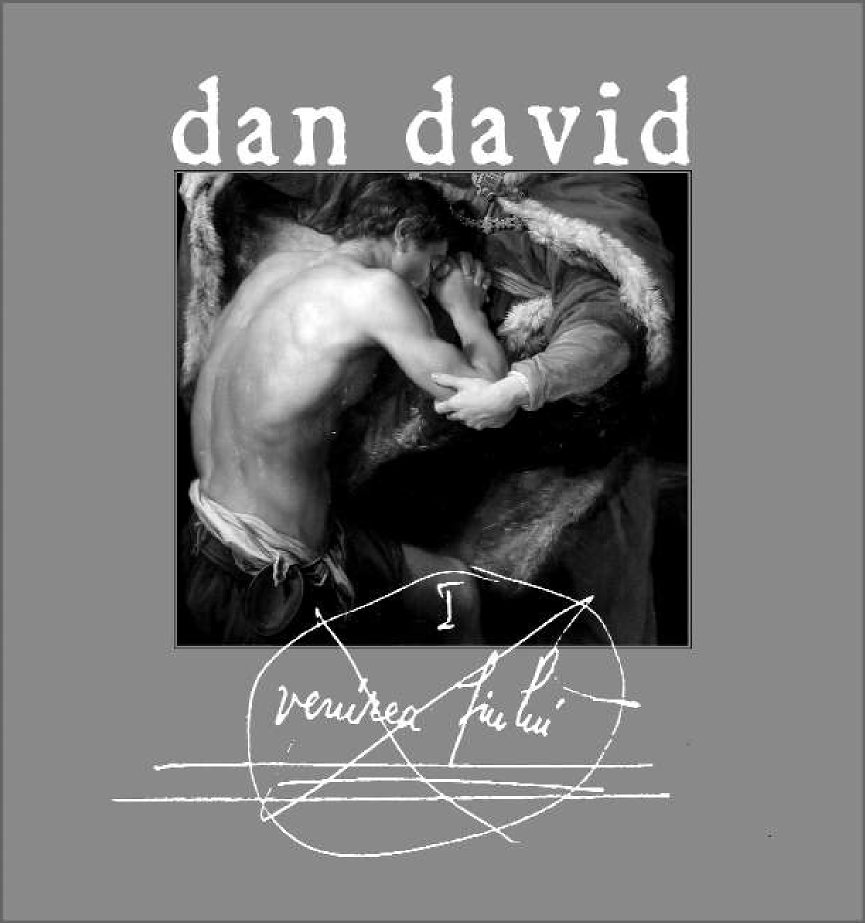

Proiecția filmului **AUTOPORTRET**
Scenariul şi regia: Mihai Vasile

Orice ai cita din poezia lui Dan David demonstrează dotația nativă… Nimic din ceea ce este omenesc nu pare a-l opri… Libertatea de exprimare e, fără exagerare, ieșită din comun…

A. I. Brumaru

Dan David sparge toate tiparele posibile… se află la începutul unei cariere scriitoricești furtunoase.

Alex. Ștefănescu

Dan David este un talent puternic și febril.

Laurențiu Ulici

Dan David, poet necomun şi incomod, frapează prin originalitate stilistică, inteligenţă nervoasă, limbaj poetic nou şi derutant (...) Poemele sînt şocante, vii, ilariante, probînd stăpînirea unui stil oral, sincopat, agresiv, debordant, mozaicat, reunind în albia lui textuală expresia frustă, familiară provincială sau argotică şi citatul preţios, enunţul grav, melancolic, desperat şi chiuitura folclorică.

Cezar Ivănescu

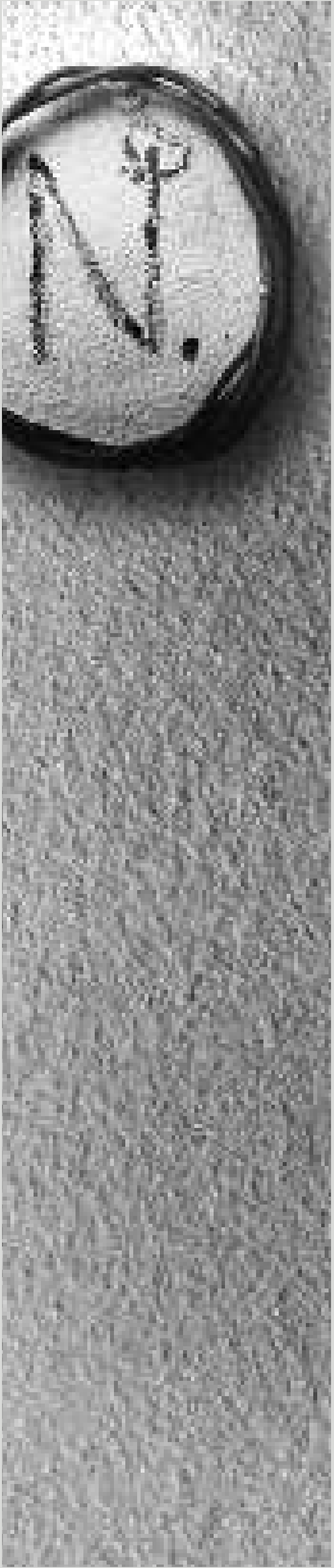

Sîmbătă, 26 martie 2016, ora 10

Atelierul de semne susținut de Diana Lemnaru

(atelierul se continuă în ziua de 27 martie, ora 10)

Sîmbătă, 26 martie 2016, ora 18

Premiera spectacolului de teatru

aproape. atît de departe

close. so far away

de

lucian vasilescu

un spectacol de

mihai vasile

în distribuție

Suzana Marin
Ion Streche
Mihaela Gaftoi
Emilia Dan Vasile
Luiza Buiac
Alin Georgescu

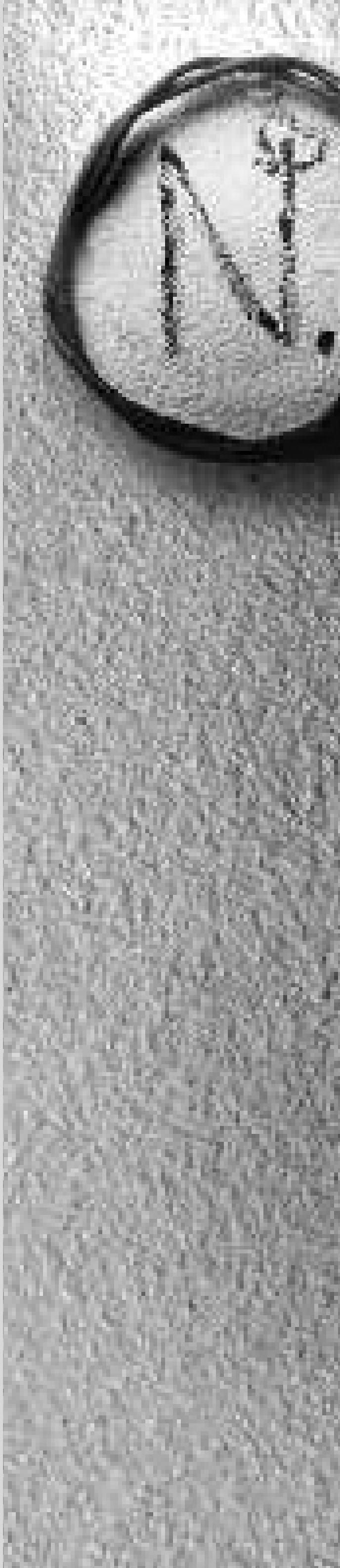

După atîţia ani de poezie, repetată sau alternată ca guvernările, în cărţile lui Lucian Vasilescu mi se pare că văd ceea ce de multă vreme aşteptam: ieşirea. Ieşirea de sub nobila opresare a unui poet tutelar, deschizător şi închizător de drumuri: Nichita Stănescu.
Lucian Vasilescu îmi pare a fi personalitatea sau mai degrabă trupul poetic care a scăpat şi n-a aruncat cu piatra în Nichita, nici nu i-a devenit sclav.

Maria Luiza Cristescu

Ciudat: Vasilescu scrie uneori de parcă ce-a scris e lucrat direct în Paradis. Dar el zice că acolo e doar un sanatoriu, nimic mai mult, şi că ne aflăm, şi unul şi altul, pe veci îngropaţi aici sub cer. Mai zice că sîntem progeniturile unui răspuns care nu-ncetează să-şi caute întrebare. Iată de ce cred că Vasilescu, acolo unde şi atunci cînd scrie, doare.

Ioan Es. Pop

Lucian Vasilescu redescoperă sensibilitatea, o sensibilitate dureroasă, după ce poeţii generaţiei '80 şi-au transplantat inimi de hîrtie şi şi-au injectat cerneală în vene...
...Lucian Vasilescu s-a eliberat de orice influenţă şi a renunţat la orice frivolitate, pentru a deveni un poet auster şi meditativ, un poet ale cărui versuri au o rezonanţă gravă, ca un sunet de clopot, în sufletul cititorului.
...Puţini poeţi contemporani cu noi au compus de-a lungul întregii lor cariere un vers atît de inspirat ca versul lui Lucian Vasilescu: „Ai moartea înainte pentru a spune ce ai de spus. ”

Alex Ştefănescu

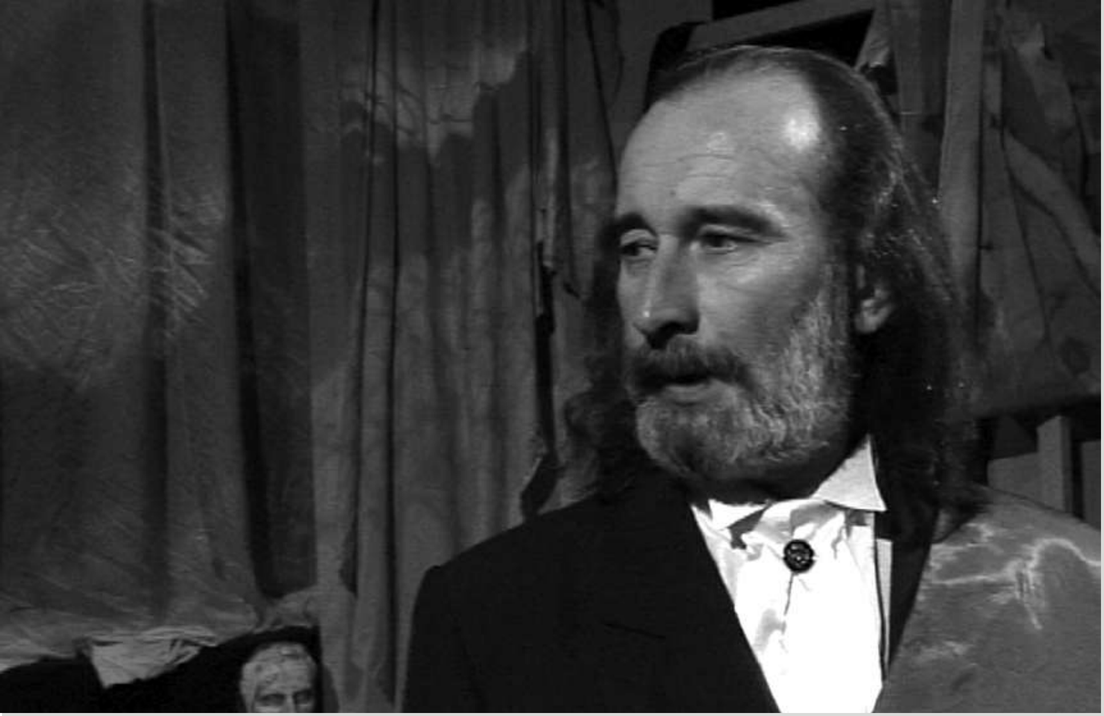

Duminică, 27 martie 2016, ora 13,30

Vernisajul expoziției
PERSISTENȚA PEISAJULUI
50 de fotografii ale artistului BOGDAN TAVARU
Prezintă: Dragoş Grigorescu şi Mihai Vasile

Duminică, 27 martie 2016, ora 18,30

Un spectacol de teatru-dans de Emilia Dan Vasile

texte de
Samuel Beckett
şi Nichita Stănescu

în distribuție

Diana Licu
Iustin Matei
Ana Pascu
Adriana Stoica
Vlad Dimulescu
Diana Costăchescu
Teodor Cucu
Daria Negulescu
Maria Ionescu
Vlad Istrate
Alexandra Alexiu
Bianca Nedelcu
Dana Ionete
Clara Ciocan
Ana-Maria Stroie
Paula Chirică
Mălina Manole
Gabriel Goicea

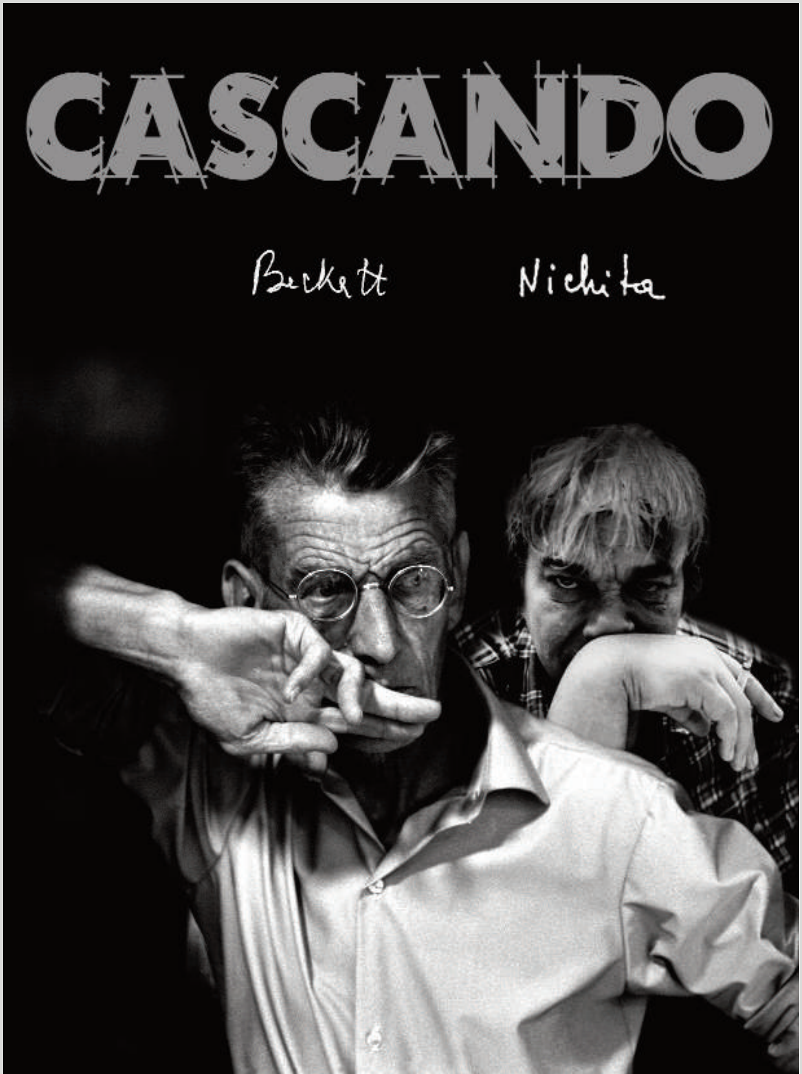

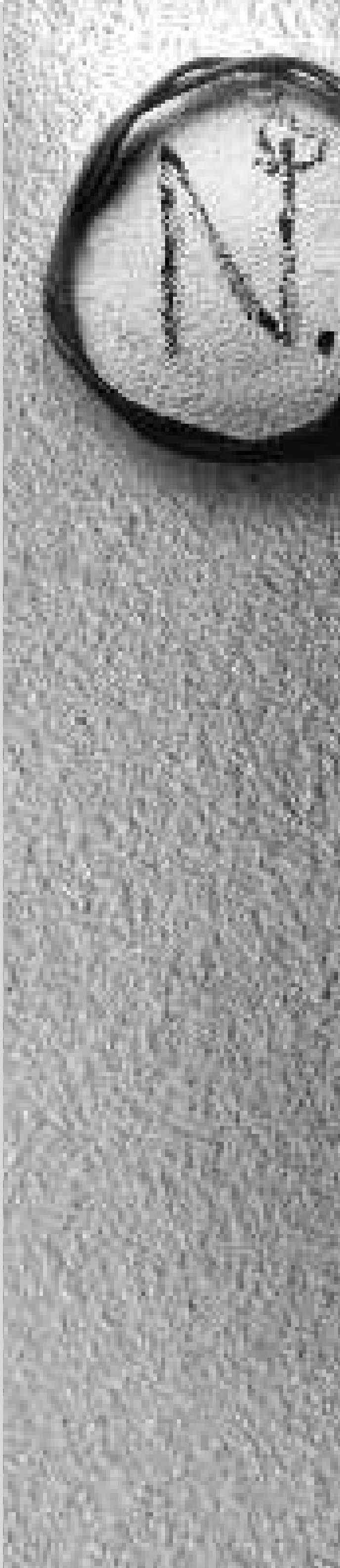

Duminică, 27 martie 2016, ora 19

Spectacolul de teatru

Pentru o mie de cîntece

Pentru o mie de cîntece
am fost născut
Nouăsutenouăzecişinouă
sunt răguşite de cîntecul, unul
pentru care-am fost născut
Nu mă înjumătăţiţi voi timpuri!
S-ar putea, înalt cum este
cîntecul, unul,
să fie la urmă ...

Nichita Stănescu

1973

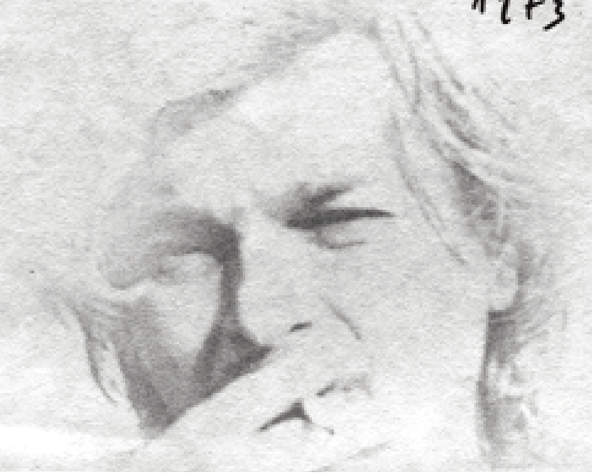

Luni, 28 martie 2016

ZIUA MONDIALĂ A TEATRULUI

Mesajul adresat lumii în anul 2015

Pe adevăraţii maeştri ai teatrului îi găsim, mai degrabă, departe de scenă. De obicei, ei sînt cei care înţeleg că teatrul nu e o maşină de reprodus clişee şi convenţii. Sînt cei care-i caută sursa vie pe care nu o regăseşti tot timpul în sălile de teatru unde mulţimi de oameni se-nghesuie în fiecare zi, preocupaţi să copieze o lume sau alta. Copiem, în loc să ne creăm propriile lumi care să incite la dezbateri, care au la bază emoţiile ascunse în interiorul nostru. În fapt, tocmai Teatrul este cel care reuşeşte să dezvăluie aceste lumi.

...„Legenda încearcă să explice inexplicabilul. De vreme ce pleacă de la un adevăr, trebuie să sfîrşească din nou în inexplicabil” – în aceste cuvinte descrie Kafka transformarea legendei lui Prometeu. Eu asociez profund aceste cuvinte modului în care ar trebui să fie teatrul. Şi un asemenea teatru, care să-şi aibă începutul în profunzimea adevărului iar sfîrşitul în inexplicabil, le doresc tuturor slujitorilor acestuia, atît celor de pe scenă, cît şi celor din public. Le-o doresc din tot sufletul!

Krzysztof Warlikowski
regizor polonez

Luni, 28 martie
2016
ora 10

Atelierul de teatru cu studenții anului I – actorie,
susținut de Mihai Vasile
studiile teatrale:

- TRANDAFIRUL DE CARNE de Magdalena Ghica
- OCOLUL PĂMÎNTULUI ÎN 100 DE ŞTIRI de Radu Cosaşu
- EU SÎNT VECINUL MEU de Letiția Ilea

Luni, 28 martie
2016
ora 18

TEATRUL CA ARHEOLOGIE SENTIMENTALĂ
Spectacolele
• O SCRISOARE DE DRAGOSTE de Mara Nicoară
Cu: Teodora MATEI • Andreea BANU • Andra ZOICAŞ • Andreea IANCU
Anca MATEI • Gabriela NEDELCU • Ioana NEGOIȚESCU
• O VIZIUNE A SENTIMENTELOR de Nichita Stănescu
Cu: Diana LICU • Adriana STOICA •Iustin MATEI • Ana PASCU
Andreea BARBU • Vlad DIMULESCU

• PESCĂRUŞUL CEHOV (eseu dramatic),
în interpretarea actorilor Centrului Dramatic MYTHOS

Adaptările pentru scenă şi regia: Mihai Vasile

Luni, 28 martie 2016, ora 19

ZIUA MONDIALĂ A TEATRULUI

Lansare de carte: MIC DICȚIONAR DE TERMENI TEATRALI de Mihai Vasile
Prezintă: Dragoş Grigorescu

Codul de procedură teatrală

Fondator şi mentor al Teatrului Equinox din Ploieşti, profesor de arte dramatice, artist plastic şi fotograf de artă, autor de filme, actor, regizor şi scenograf de teatru, unde mai face şi restul - adaptări şi colaje de texte, costume, muzică, lumini, adică, aproape totul, prozator, poet, eseist, publicist şi editor, se pare că despre Mihai Vasile e mai uşor să spui ce nu este şi ce nu face. Cu o apetenţă creatoare atît de diversă şi de mobilă, de un enciclopedism bine controlat, un astfel de personaj al scenei cultural-artistice contemporane este greu de definit. Dacă nu te mulţumeşti cu stereotipii de genul "personalitate complexă", începi să cauţi alte explicaţii, fiindcă avem o permanentă nevoie de clarificări. Rezultanta este că Mihai Vasile face bine tot ceea ce face, fără să amestece lucrurile. Fără să le amestece mai mult decît este inevitabil s-o facă, desigur...

Mic sau mare, acest dicţionar, nu este unul (doar) stricto sensu, ci un tratat obligatoriu de liberă practică teatrală, o carte de studii şi de studiat. Pe lîngă definirea propriu-zisă a peste 250 de termeni, în ordine alfabetică, cuprinde substanţiale incursiuni în istoria culturală a celor mai importanţi dintre ei - comedie, dramă, epoca elisabetană, teatrul medieval, regie, spaţiul teatral etc., precum şi 25 de note bio-bibliografice ale unor dramaturgi, regizori, actori, teoreticieni şi exegeţi care au marcat arta universală a spectacolului de teatru. Mai mult, dicţionarul se încheie cu zece pagini de schiţe-document care ilustrează evoluţia scenei şi a spaţiului teatral, in extenso, din antichitatea greco-romană şi pînă în contemporaneitate. Toate acestea furnizează un tip de informaţie care transcede limitele unui simplu dicţionar. Dicţionarul nu este exclusiv rodul unei activităţi de cercetare pur teoretică, aşa cum se întîmplă, de obicei, în cazul acestei categorii de lucrări. Mihai Vasile nu şi-a scos dicţionarul atît din surse strict bibliografice, pe care, desigur, le-a consultat, cît din propria-i activitate de-o viaţă în domeniul teatral. Este evident că acest dicţionar este scris "dinlăuntru". Este evident că este un instrument creat din necesităţi pedagogice, ceea ce-l face cu atît mai interesant şi cu atît mai util, nu numai pentru cei dedicaţi unei cariere în teatru, ci mai ales pentru noi, ceilalţi, spectatorii din sală. Este evident că acest mic dicţionar şi mare instrument de cunoaştere nu este făcut la voia întîmplării, însumînd definiţii pe care, cu puţină competenţă şi multă tenacitate, la urma urmei, aproape oricine ar putea să le colecteze de ici, de colo, fiindcă sursele nu lipsesc. Ar rezulta o lucrare corectă, poate, dar seacă şi rece, care n-ar servi la mare lucru, fiindcă i-ar lipsi esenţialul - vibraţia originalităţii, tumultul creativităţii, autoritatea propriului exerciţiu, ecuaţie care conferă lucrării lui Mihai Vasile un statut special. Statutul unei cercetări teatrale, pe care un om de teatru ştie s-o structureze cu acribia uscată a unui cercetător sobru şi s-o desfăşoare cu subtilitatea, profunzimea, efervescenţa şi suculenţa unui pedagog şi a unui regizor. Dezvoltînd o sugestie a lui Peter Brook, Mihai Vasile vorbeşte de acea "magică complicitate între un grup care face teatru şi un altul care-l receptează", încheindu-şi "Argumentul" cu certitudinea că "această întîlnire are legi care trebuie ştiute şi respectate de ambele părţi". General valabile, scrise sau nescrise, cunoscute sau ignorate, respectate sau nu, "legile" există şi îşi produc efectul, benefic sau dezastruos, după caz. Meritul lui Mihai Vasile este că, prin acest „Mic dicţionar de termeni teatrali" ne oferă un excepţional "cod de procedură profesională" în materie de teatru.

M. Ghiţă-Mateucă

Marți, 29 martie 2016, ora 18

Lansare de carte:

CONVORBIRI LA LUMINA GÎNDULUI - despre fragilitatea vieții, iubire, prietenie şi alte închipuiri

de Bogdan-Lucian Stoicescu

Prezintă: Mihai Vasile

Marți, 29 martie 2016, ora 19

Spectacolul-lectură
EU AM TRĂIT
ÎN CASA ASTA

Texte de Ion Stratan

Un spectacol de
Mihai Vasile

Interpretează actorii
Centrului Dramatic Mythos

Miercuri, 30 martie 2016, ora 10

Atelierul de sunete susținut de Mihai Vasile

Miercuri, 30 martie 2016, ora 18

Recitalul vocal-instrumental susținut de
DIANA LICU şi TUDOR CIOCEANU

Miercuri, 30 martie 2016, ora 19

CAPODOPERE ALE DRAMATURGIEI UNIVERSALE

ANTIGONA

de Sofocle

(fragmente)

Recital EVELYN MARCU

Joi, 31 martie 2016, ora 10

Închiderea sesiunii de ateliere a Universităţii Libere NICHITA STĂNESCU

Joi, 31 martie 2016, ora 18

Proiecţia filmului MĂREŢIA FRIGULUI (după spectacolul de teatru cu acelaşi nume de Nichita Stănescu)
Director de imagine: Mihai Gheorghe
Scenariul, scenografia şi regia: Mihai Vasile

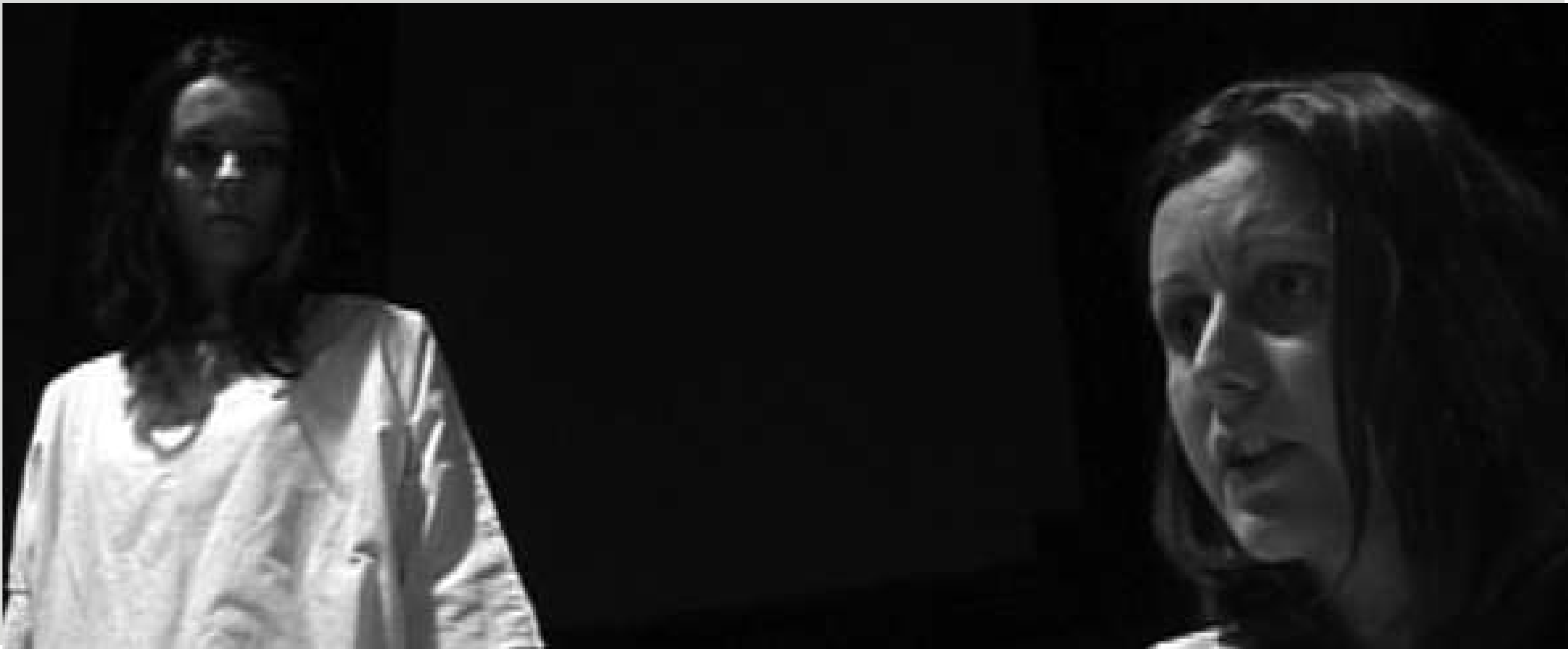

Joi, 31 martie 2016, ora 19

Lansare de carte: CHIP IANIFER
de Nichita Stănescu şi Gheorghe Tomozei

Cartea de faţă are, pe lîngă valoarea ei sentimentală, şi toate ingredientele unui moment aparte al istoriei recente a literaturii române. Grupajele de cîte 7 poeme ale celor doi poeţi care, chiar dacă nu au făcut parte din cărţile apărute în timpul vieţii lor, sînt adevărate bijuterii literare, semn că atît Nichita Stănescu cît şi Gheorghe Tomozei şi-au preţuit cu dreaptă măsură prietenul numismat. Celelalte texte din această carte, cele care au fost prefeţe sau comentarii la cărţile doctorului Ion Donoiu, dau dimensiunea pasiunii poeţilor Nichita Stănescu şi Gheorghe Tomozei pentru numismatică – această ştiinţă a istoriei care, pentru cei doi căpăta stranii şi fabuloase dimensiuni ale „tunelului timpului" (o fotografie reprodusă undeva, în filele acestei cărţi a şi fost denumită astfel de cei trei).

„Chip ianifer" este... chipul adevărat al acestui vis al doctorului Ion Donoiu, acela de a face cunoscut acest moment inedit de istorie literară într-o carte. De aceea, Editura Mythos îşi face o datorie de onoare faţă de Ion Donoiu prin apariţia acesteia.

Mihai Vasile

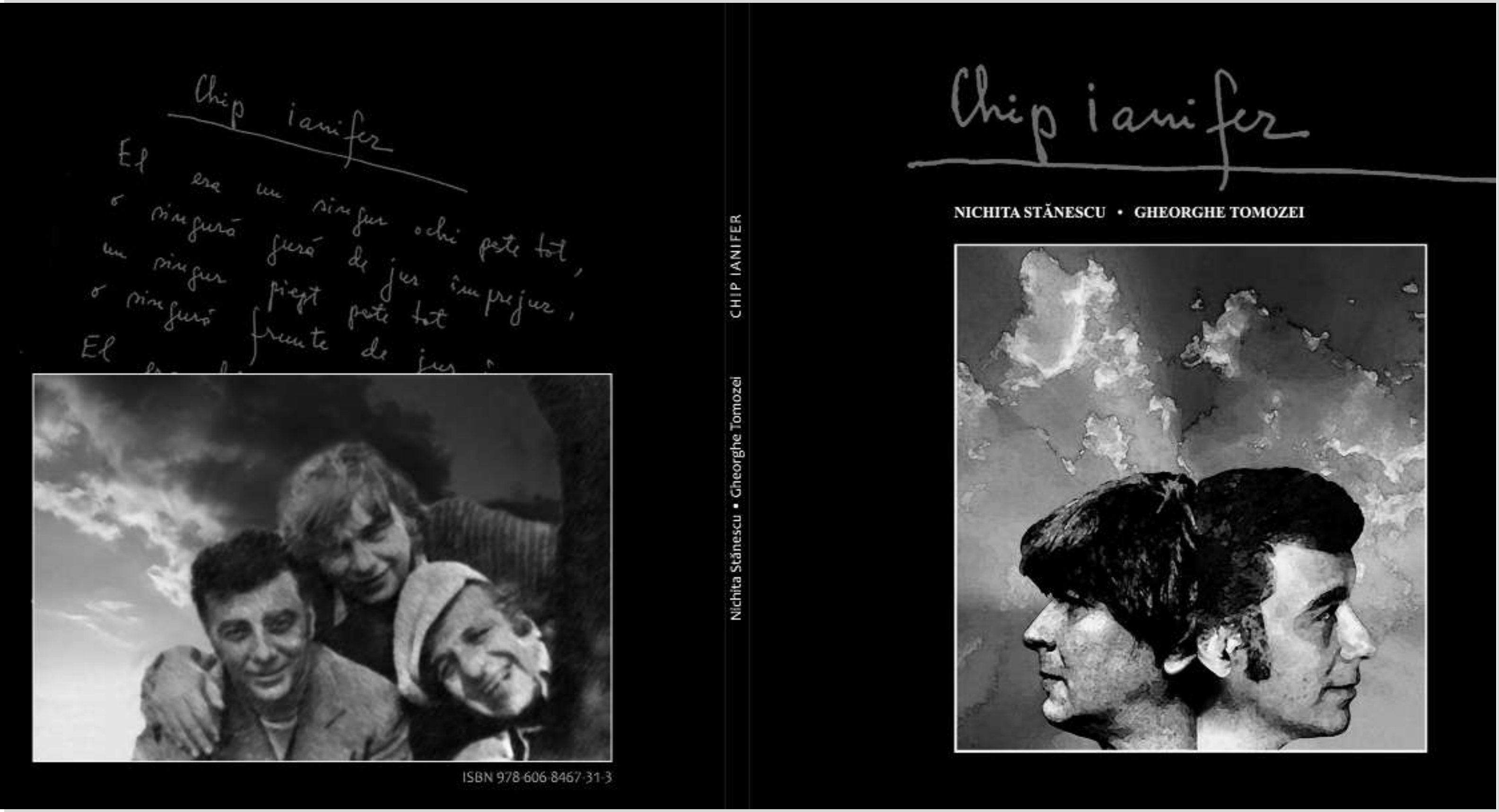

Nichita Stănescu

Gheorghe Tomozei

Ion Donoiu

VII Chip ianifer

El era un singur ochi peste tot,
o singură gură de jur împrejur,
un singur piept peste tot
o singură frunte de jur împrejur
El era blestemat,
de Fatum era blestemat.
Sub coaste avea două inimi,
două inimi, două inimi,
două inimi, două inimi,
două inimi
două inimi ...

CENTRUL JUDETEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
IESIRE / INTRARE NR. 217
DATA 6.02.2020

Olue G. Dolinescu
6.02.2020

JUDETUL PRAHOVA

CENTRUL CULTURAL IZVOARELE

DIRECTOR - DIACONU IOAN

PRIMAR – GRIGORE IOAN PAUL

AGENDA CULTURALA -2020

NR. CRT.	DENUMIREA ACTIVITATII	PERIOADA, DATA	LOCUL DESFASURARII	ORGANIZATOR
1.	EMINESCU , LUCEAFARUL POEZIEI ROMANESTI , DATE BIOGRAFICE SI RECITARE DE POEZIE	15-01-2020	CAMINUL CULTURAL HOMORACIU	CENTRUL CULTURAL IZVOARELE , SCOALA GIMNAZIALA HOMORACIU SI CLUBUL SENIORILOR
2.	UNIREA DE LA 1859 –CREAREA STATULUI ROMAN MODERN	23-01-2020	CAMINUL CULTURAL HOMORACIU	CENTRUL CULTURAL IZVOARELE , SCOALA GIMNAZIALA HOMORACIU SI CLUBUL SENIORILOR
3.	I.L.CARAGIALE - MAI ACTUAL CA ORICAND	30-01-2020	CAMINUL CULTURAL HOMORACIU	CENTRUL CULTURAL IZVOARELE , SCOALA GIMNAZIALA , GRADINITA DE COPII MALU-VANAT SI CLUBUL SENIORILOR
4.	DRAGOBETELE , IUBIREA IN CELE MAI FRUMOASE MELODII ROMANTICE	24.02.2020	CAMINUL CULTURAL HOMORACIU	CLASELE DE CANTO, SCOALA GIMNAZIALA HOMORACIU SI CLUBUL SENIORILOR
5.	EXPOZITIE DE MARTISOARE LUCRARI REALIZATE DE MEMBRII CLUBULUI SENIORILOR	01.-09.03.2020	CAMINUL CULTURAL HOMORACIU	CENTRUL CULTURAL IZVOARELE SI CLUBUL SENIORILOR
6.	MARTISOARE MUZICALE SPECTACOL SUSTINUT DE ANSAMBLUL IZVORASUL,CLASA DE CANTO SI ANSAMBLUL SENIORILOR	06.03.2020	CAMINUL CULTURAL HOMORACIU	CENTRUL CULTURAL IZVOARELE SI CLUBUL SENIORILOR
7.	EXPOZITIE DE OUA INCONDEIATE	13.-20.04.2020	CAMINUL CULTURAL HOMORACIU	CENTRUL CULTURAL IZVOARELE SI CLUBUL SENIORILOR

8.	HRAMUL BISERICII ,,IZVORUL TAMADUIRII"IZVOARELE , CONCERT DE PRICESNE	24-04-2020	BISERICA IZVOARELE	CENTRUL CULTURAL IZVOARELE
9.	SERBARE CAMPENEASCA CU OCAZIA HRAMULUI MANASTIRII CRASNA ,, SFINTII IMPARATI CONSTANTIN SI MAMA SA ELENA"	21-05-2020	PARCUL DE AGREMENT SCHIULESTI	CENTRUL CULTURAL IZVOARELE SI PRIMARIA IZVOARELE
10.	ZIUA INTERNATIONALA A COPILULUI, MANIFESTARI CULTURL - ARTISTICE SI SPORTIVE	01-06-2020	STADIONUL ,,TINERETEA"SI BAZA SPORTIVA DE LA SCOALA IZVOARELE	CENTRUL CULTURAL IZVOARELE SI SCOALA ,,TRAIAN SAVULESCU"
11.	,, EVOCARE POET MIHAI EMINESCU" SPECTACOL ARTISTIC	15.06.2020	CAMINELE, IZVOARELE SI HOMORACIU	CENTRUL CULTURAL SI SCOALA TR.SAVULESCU
12.	,,ZIUA COMUNEI"MANIFESTARE ARTISTICA ,SERBARE CAMPENEASCA SI INTRUNIRI CU FIII SATULUI	05-07-2020	PIATA SFANTA VINERI SI CAMINUL CULTURAL HOMORACIU	PRIMARIA , CONSILIUL LOCAL IZVOARELE, CENTRUL CULTURAL
13.	HRAMUL BISERICII ,, ADORMOREA MAICII DOMNULUI " SAT HOMORACIU, SPECTACOL DE PRICESNE	15-08-2020	BISERICA DIN SATUL HOMORACIU	CENTRUL CULTURAL IZVOARELE SI BISERICA DIN HOMORACIU
14.	FESTIVALUL DULCETII, PREPARARE, EXPUNERE SI VANZARE DE DULCETURI, SPECTACOL ARTISTIC	30.08-2020	PIATA SFANTA VINERI SI CAMINUL CULTURAL HOMORACIU	PRIMARIA SI CONSILIUL LOCAL IN COLABORARE CU CENTRUL CULTURAL IZVOARELE
15.	PUNTI INTRE GENERATII DIALOG DESPRE EDUCATIE	24-09-2020	CAMINUL CULTURAL HOMORACIU	CENTRUL CULTURAL SI SCOALILE DIN COMUNA
16.	TARGUL TRADITIONAL DE TOAMNA,SFANTA CUVIOASA PARASCHEVA,SPECTACOL FOLCLORIC	14-10-2020	PIATA SI CAMINUL CULTURAL HOMORACIU	CENTRUL CULTURAL SI PRIMARIA IZVOARELE
17.	,,ZIUA ARMATEI ROMANE " DE VORBA CU VETERANII DE RAZBOI	25.10.2020	CAMINELE CULTURALE IZVOARELE SI HOMORACIU	CENTRUL CULTURAL IZVOARELE SI CLUBUL SENIORILOR
18.	LUNA BILANTULUI EXPOZITIE DEDICATA REZULTATELOR DEOSEBITE ALE CENTRULUI CULTURAL	01.-30.11.2020	CAMINUL CULTURAL HOMORACIU	CENTRUL CULTURAL SI CLASELE DE SPECIALITATE
19.	ZIUA NATIONALA A ROMANIEI-		SATELE	PRIMARIA SI CONSILIUL LOCAL IN COLABORARE

	DEPUNERE DE COROANE LA MONUMENTELE SATELOR COMPONENTE,SPECTACOLE ARTISTICE SUSTINUTE DE ELEVII SCOLILOR DIN COMUNA	01-12-2020	:IZVOARELE,HOMORACIU SI SCHIULESTI-IN SALILE CAMINELOR CULTURALE	CU CENTRUL CULTURAL SI SCOLILE DIN COMUNA
20.	SPECTACOL DE COLINDE	20-12-2020	CAMINELE CULTURALE	CENTRUL CULTURAL

TARGURI SI PIETE

1. 21.MAI.2020-TARG ANUAL-DE SARBATOAREA~SFINTILOR IMPARATI.CONSTANTIN SI MAMA SA ELENA~IN SATUL SCHIULESTI
2. 20.IULIE 2020–TARG ANUAL TRADITIONAL ~SFANTUL ILIE~-IN SATUL IZVOARELE
3. 14.OCT.2020-TARG TRADITIONAL DE TOAMNA ~SFANTA PARASCHEVA~-IN SATUL HOMORACIU

ACTIVITATI PERMANENTE ALE CENTRULUI CULTURAL IZVOARELE

1. SAPTAMANAL LA CAMINUL CULTURAL HOMORACIU - REPETITII LA CLASA CANTO POPULAR- **PROFESOR DIACONU RALUCA**
2. SAPTAMANAL, IN ZIUA DE JOI INTRE ORELE 14,00-18,00 LA CAMINUL CULTURAL HOMORACIU CLUBUL SENIORILOR ,ACTIVITATE DE INFORMARE ,SOCIALIZARE ,CREATIE ARTISTICA SI CONSERVARE A OBICEIURILOR SI TRADITIILOR POPULARE **MODERATOR- ec.DIACONU IOAN.**
3. SAPTAMANAL ,IN ZIUA DE SAMBATA ORELE 8,00 – 18,00 SI DUMINICA INTRE ORELE 13,00- 17,00 LA CAMINUL CULTURAL HOMORACIU REPETITII LA CLASA DE DANS MODERN(3 GRUPE DE VARSTA)**INSTRUCTOR-FEHER ANDREEA.**
4. SAPTAMANAL ,IN ZIUA DE DUMINICA INTRE ORELE 10,00-13,00 LA CAMINUL CULTURAL HOMORACIU REPETITII LA CLASA DE DANS POPULAR ,**PROFESOR-SOARE TRAIAN.**
5. SAPTAMANAL , LA CAMINUL CULTURAL HOMORACIU , CANTO MUZICA USOARA IZVOARELE PROFESOR DIACONU THEODORA.
6. SAPTAMANAL,IN ZILELE DE MARTI SI MIERCURI DUPA AMIAZA ,ANTRENAMENTE CU ECHIPELE DE COPII SI JUNIORI LA FOTBAL PE BAZA SPORTIVA ,,TINERETEA"DIN IZVOARELE
7. SAPTAMANAL, IN ZILELE DE SAMBATA SI DUMINICA MECIURI DE FOTBAL OFICIALE LA ECHIPELE DE :COPII,JUNIORI SI SENIORI ANTRENOR - **DIRECTORUL CENTRULUI CULTURAL - DIACONIU IOAN**

ROMANIA
JUDETUL PRAHOVA
COMUNA JUGURENI
PRIMARIA
Nr.telefon fix /fax 0344505263
e-mail secretar@primariajugureni.ro

Nr. 158 / 7.02. 2019

C a t r e
Consiliul Judetean Prahova
Centrul Judetean de Cultura Prahova

Avand in vedere adresa dvs.cu nr.167/4.02.2019, va comunicam urmatoarele:

La nivel de localitate au loc anual hramurile bisericilor pe cele patru sate astfel:

- Jugureni – Biserica "Sf.Nicolae" - 6 decembrie
- Boboci – Biserica "Sf.Ioan" - 7 ianuarie
- Marginea Padurii – Biserica " Sf.Nicolae" - 9 mai
- Valea Unghiului – Biserica " Sf.Treime " – Rusalii

Primar,
Marcoceanu Constantin

Secretar,
Anton Angelica

COMUNA JUGURENI JUDETUL PRAHOVA

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 1014/10.05.2022

LISTA CONCURENȚILOR ADMIȘI ÎN URMA PRESELECȚIEI „VOCEA PRAHOVEI" – EDIȚIA a VI-a 10 MAI 2022

CATEGORIA 10-14 ANI

Nr. crt.	NEMELE ŞI PRENUMELE	LOCALITATEA	REZULTAT
1.	ALEXANDRESCU ILINCA MARIA	PLOIEȘTI	ADMIS
2.	ANDRONACHE ALMA LORENA	PLOIEȘTI	ADMIS
3.	BOSNEA REBECA	CRAIOVA	RETRAS
4.	BRÎNZEI MARIA IRINA	PLOIEȘTI	ADMIS
5.	BURLOIU MAYA ELENA	PLOIEȘTI	ADMIS
6.	FLOREA DAVID GEORGE	PLOIEȘTI	ADMIS
7.	FODAC DENISA TEODORA	PLOIEȘTI	ADMIS
8.	GOICEA JASMINE MARIA	PLOIEȘTI	ADMIS
9.	IANCU DARIA MARIA	PLOIEȘTI	ADMIS
10.	LUPU IASMINA GABRIELA	PLOIEȘTI	ADMIS
11.	MIRIȚESCU DARIA IOANA	PLOIEȘTI	ADMIS
12.	MUNTEANU TEODORA ȘTEFANIA	PLOIEȘTI	ADMIS
13.	NEAGU MARIA RALUCA	PLOIEȘTI	ADMIS
14.	NEGOIȚĂ ANA MARIA MIHAELA	BUZĂU	ADMIS
15.	NISTOR GEORGIANA MARIA	PLOIEȘTI	ADMIS
16.	OPREA FLORENTINA COSMINA	PLOIEȘTI	ADMIS
17.	PANĂ BIANCA GEORGIANA	PLOIEȘTI	RETRAS
18.	VEGHIU CARINA ANDREEA	PLOIEȘTI	ADMIS
19.	VLĂDOIU SARAH MARIA	PLOIEȘTI	ADMIS

CATEGORIA 15-20 ANI

Nr. crt.	NEMELE ŞI PRENUMELE	LOCALITATEA	NOTARE
1.	BARBU MAYA GEORGIANA	PLOIEȘTI	ADMIS
2.	BĂLĂȘOIU KARLA ELENA	PLOIEȘTI	ADMIS
3.	CUCU DARIA MARIA	PLOIEȘTI	ADMIS
4.	CEPOIU IRINA DIANA	PLOIEȘTI	ADMIS
5.	DUȚĂ CRISTINA	PLOIEȘTI	ADMIS
6.	GHEORGHE AMALIA CRISTINA	SLOBOZIA	ADMIS
7.	HANU BIANCA ANDREEA	PLOIEȘTI	ADMIS
8.	IONESCU BIANCA ALESSIA	PLOIEȘTI	ADMIS
9.	IONESCU IULIA BIANCA	SLOBOZIA	ADMIS
10.	MIHAI ALEXANDRA ELENA	PLOIEȘTI	ADMIS
11.	OPREA ELENA ANTONIA	ADUNAȚI/PH	ADMIS
12.	RICIU ALEXANDRA NICOLETA	PLOIEȘTI	ADMIS
13.	STANA IOANA MONICA	PLOIEȘTI	ADMIS
14.	TACHE ANDREEA GEORGIANA	PLOIEȘTI	ADMIS

COORDONATOR PROIECT – OCNEANU RALUCA

JUDETUL PRAHOVA

COMUNA LAPOS

Adresa : Comuna Lapos, str Principala, nr. 54

Tel/Fax: 0244 444 654/ 0742 924 690

E-mail: primaria.lapos@yahoo.com

COMUNA LAPOŞ
INTRARE / IEŞIRE NR. 104
Ziua 26 Luna 01 Anul 2021

CATRE,

CONSILIUL JUDETEAN PRAHOVA

CENTRUL JUDETEAN DE CULTURA PRAHOVA

Referitor la adresa Dvs. nr. 135/25.01.2021, privind activitatile cultural-artistice propuse a se desfasura in cursul anului 2021, va comunicam ca la nivelul Comunei Lapos, se vor desfasura urmatoarele activitati:

-Zilele comunei Lapos- 14 Septembrie 2021

-Targ annual - 14 Septembrie 2021

-Targ annual -08 Noiembrie 2021

Cu deosebita consideratie,

PRIMAR,

TIRLEA DUMIRTU CONSTANTIN

ROMÂNIA
COMUNA LAPOŞ
JUDEŢUL PRAHOVA

Curs de sah	saptamanal	Camin cultural	Regim propriu
Curs de canto	saptamanal	Camin cultural	Regim mpropriu
Cursuri d dans popular	saptamanal	Camin cultural	Regim mpropriu
Cursuri de dans modern	saptamanal	Camin cultural	
		Organizator:	
Mama „LACRIMA SI ZAMBET"	martie	Camin Cultural Lipanesti	
Duminica Florilor	aprilie	Biblioteca Lipanesti	
Ziua internationala a copilului	iunie	Scolile Spirea Sorescu,Eroilor	
Ziua Eroilor	iunie	Organizator:	
Ziua drapelului în România		Camin Cultural Lipanesti	
	Expoziție	Scolile Spirea Sorescu,Eroilor	
		Parohiile	

Sfanta Maria-Hramul Biserica Lipanesti	Participare Sfanta Liturghie Concert de cantece religioase		
Ziua comunei Lipanesti **Ziua Mondială a literaturii**	Simpozion.Spectacol ,concursuri,jocuri in aer liber.	Organizator:Camin Cultural Lipanesti Biblioteca Lipanesti Scolile Spirea Sorescu,Eroilor	Regim propriu
Ziua Internațională a persoanelor Vârstnice	Activități culturale dedicate persoanelor vârstnice	Organizator: Camin Cultural Lipanesti Biblioteca Lipanesti Scolile Spirea Sorescu,Eroilor	Regim propriu
Ziua Inernațională pentru eradicarea sărăciei	Acțiuni de voluntariat. Spectacol caritabil.	Organizator: Camin Cultural Lipanesti	Regim propriu

		Biblioteca Lipanesti Scolile Spirea Sorescu,Eroilor Organizator:	
Sfantul Muc. Gheorghe-Hramul Bisericii Sipotul	Participare Sfanta Liturghie	Camin Cultural Lipanesti	
		Biblioteca Lipanesti Scolile Spirea Sorescu,Eroilor	
Halloween	Concurs pentru evelvi		Regim propriu
		Organizator: Camin Cultural Lipanesti	
		Biblioteca Lipanesti Scolile Spirea Sorescu,Eroilor	
Ziua Națională a României **Noi suntem români**	Depunere de coroane,.	Organizator: Camin Cultural Lipanesti	Regim propriu

		Biblioteca Lipanesti Scolile Spirea Sorescu,Eroilor	
Ziua Internațională a Persoanelor cu Handicap	Simpozion	Organizator: Camin Cultural Lipanesti Biblioteca Lipanesti Scolile Spirea Sorescu,Eroilor	Regim propriu
Ziua Mondială a Drepturilor Omului	Simpozion	Organizator: Camin Cultural Lipanesti Biblioteca Lipanesti Scolile Spirea Sorescu,Eroilor	Regim propriu
Colindătorii la Primărie	Spectacol susținut de elevii școlilor	Organizator: Camin Cultural Lipanesti Biblioteca Lipanesti Scolile Spirea	Regim propriu

Concert de colinde "O, ce veste minunată!"	Spectacol	Sorescu,Eroilor Organizator: Camin Cultural Lipanesti Biblioteca Lipanesti Scolile Spirea Sorescu,Eroilor Corul de preoti	Regim propriu

PRIMAR,
ROBERT VIOREL NICA

ROMÂNIA * JUDEȚUL PRAHOVA * COMUNA LIPĂNEȘTI * Primăria Comunei Lipănești

INSPECTOR,
MARIOARA PATRASCIOIU

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 1758 / 26.07.2022

Lista privind rezultatele finale ale concursului organizat pentru ocuparea posturilor temporar vacante de natură contractuală de experți și instructori din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova
26 iulie 2022

Numele și prenumele	Punctaj final	Rezultat final
Oprea Cristina	93,3	admis
Boldorea Cristian	93,3	admis
Irimia Corneliu	100	admis
Vasilescu Camelia	93,3	admis
Zota Ana Maria	100	admis
Neagu Isabela	100	admis
Dovîncă Marian	96,6	admis
Petre Beatrice	93,3	admis
Eftemie Gabriela	93,3	admis
Vasile Emilia	93,3	admis
Vasile Mihai	100	admis
Crăciun Alexandra	96,6	admis
Tudor Ionuț	96,6	admis
David Gheorghe	100	admis
Tocan Daniela	100	admis
Eftemie Maria	93,3	admis
Colezea Ion	96,6	admis
Colezea Valerica	96,6	admis
Miclea Nicolae	96,6	admis

Centrul Județean de Cultură Prahova • Consiliul Județean Prahova - România • CJCPH

Secretar comisie,
Marin Suzana

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 740/4.04.2022

Lista funcțiilor din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova care intră în categoria personalului plătit din fonduri publice conf. Legii 153/2017 la 31.03.2022

Nr. crt.	Funcția	Studii	Gradația/ Treapta	Coeficient de ierarhizare conf.Legii 153/2017	Salariul de bază -lei- conf.Legii –Cadru 153/2017 conf. Art.38 alin(4)	Sporuri incluse în salariul de bază	Salariul de bază brut
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Manager	S	II	2,39	5.966	În baza contractului de management încheiat și aprobat prin Dispoziția nr. 799/17.12.2021 a Consiliului Județean Prahova	5.966
2.	Contabil Șef	S	II	2,74	6.081	CFP – 10%	6.689
3.	Șef Serviciu	S	II	2,21	4.907	-	4.907
4.	Referent de spec. Gradul I	S	4	1,82	4.024	CFP- 10%	4.426
5.	Referent de spec. Gradul I	S	5	1,82	5.212	-	5.212
6.	Referent de spec. gradul II	S	-	1,70	-	-	-
7.	Economist gradul 1A	S	4	1,82	4.871	-	4.871
8.	Economist gradul I	S	5	1,70	4.703	-	4.703
9.	Casier Magazioner I	M	-	1,50	-	-	-
10.	Conducător auto	M	4	1,54	3.386	-	3.386
11.	Referent cultural gr. IA	S	5	1,76	4.815	-	4.815

12.	Referent Cultural gr. IA	S	4	1,76	4.743	-	4.743
13.	Referent cultural gr. I	S	2	1,63	4.089	-	4.089
14.	Referent cultural gr. I	S	4	1,63	4.555	-	4.555
15.	Expert gradul I	S	1	1,82	4.903	-	4.903
16.	Expert gradul I	S	2	1,82	4.565	-	4.565
17.	Expert gradul I	S	4	1,82	4.167	-	4.167
18.	Expert gradul I	S	5	1,82	4.277	-	4.277
19.	Expert gradul I	S	5	1,82	4.249	-	4.249
20.	Expert gradul I	S	0	1,82	3.430	-	3.430
21.	Expert gradul II	S	0	1,70	3.111	-	3.111
22.	Expert gradul II 1/4n	S	0	1,70	778	-	778
23.	Expert gradul II 1/2n	S	0	1,70	1.556	-	1.556
24.	Instructor Treapta I	M	0	1,58	2.945	-	2.945
25.	Instrumentist Treapta I ½ n	M	5	1,65	1.881	-	1.881

Pentru anul 2022 se acordă indemnizația de hrană lunară de 347 lei.
Cuantumul sporului pentru condiții de muncă vătămătoare rămâne 15% la nivelul lunii decembrie 2019.

Manager interimar,
Claudiu Dosaru

Centrul Județean de Cultură Prahova • Consiliul Județean Prahova - România • CJCPH

Referent de specialitate,
Marin Suzana

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ
PRAHOVA„ACAD. EUGEN SIMION”
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro
Nr. 527/29.03.2024.

Lista funcțiilor din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova„Acad. Eugen Simion care intră în categoria personalului plătit din fonduri publice conf.Legii 153/2017 la 30.03.2024

Nr. crt.	Funcția	Gradul/treapta profesională	Studii	Salariul de bază brut lunar	Coeficient de ierarhizare conf.Legii 153/2017
1	2	3	4	5	6
1.	Manager	Gradul II	S	6264	2,39
2.	Contabil Șef	Gradul II	S	7186	2,74
3.	Șef Serviciu	Gradul II	S	5528	2,21
4.	Referent de specialitate	Gradul I/5	S	5963	1,82
5.	Referent de specialitate	Gradul II/3	S	5299	1,70
6.	Economist	Gradul IA/4	S	5817	1,82
7.	Economist	Gradul I/5	S	5567	1,70
8.	Casier	Magaziner I/5	M	4904	1,50
9.	Conducător auto	Treapta I/4	M	4911	1,54
10.	Referent	Gradul IA/5	S	5737	1,76

11.	Referent	Gradul IA/4	S	5598	1,76
12.	Referent	Gradul IA/2	S	5201	1,76
13.	Referent	Gradul I/5	S	5345	1,63
14	Expert	Gradul I/1	S	5148	1,82
15.	Expert	Gradul I/5	S	5963	1,82
16.	Expert	Gradul I/4	S	5817	1,82
17.	Expert	Gradul I/2	S	5405	1,82
18.	Expert normă didactică	Gradul I/0	S	4789	1,82
19.	Expert normă didactică	Gradul II/0	S	4472	1,70
20.	Expert ¼ N	Gradul II	S	1118	1,70
21.	Instructor normă didactică	Treapta I	M	4148	1,58
22.	Specialist Instrumentist ½ n	Treapta I	M	2372	1,65
23.	Muncitor calificat	Treapta I /3	M	4791	1,54
24.	Muncitor calificat	Treapta I /5	M	5034	1,54

Începând cu data de 1 ianuarie 2024, cuantumul brut al salariilor de bază/soldelor de funcţie/salariilor de funcţie/indemnizaţiilor de încadrare lunară de care beneficiază personalul plătit din fonduri publice potrivit prevederilor legale în vigoare se majorează cu 5% faţă de nivelul acordat pentru luna decembrie 2023, conform OUG nr.115 din 14 decembrie 2023, Art. 1

Majorare de 10% a salariului de bază pentru persoanele care exercită activitatea de control financiar preventiv cf. art.15 din Legea-Cadru nr.153/2017

Pentru anul 2024 se acordă o singură indemnizație de vacanță sub formă de vouchere, proporțional cu timpul efectiv lucrat în cursul anului calendaristic în valoare de 1600 lei pentru salariat .

Pentru anul 2024 indemnizația de hrană, rămâne la 347 lei.

Cuantumul sporului pentru condiții de muncă vătămătoare rămâne 15% la nivelul lunii decembrie 2019.

MANAGER,
Claudiu Dosaru

Referent de specialitate r.u
Nedelcu Nicoleta

Primaria Magureni

Centrul Cultural si Sportiv Magureni

Programul activitatilor culturale desfasurate de Centrul Cultural si Sportiv, Magureni ,

in anul calendaristic 2021

Nr. Crt.	Denumirea evenimentului	Data/Perioada
1.	Spectacol artistic dedicat Zilei Internationale a Femeii	7 martie
2.	Traditii pascale – simtamant si descoperire spirituale Concert muzica religioasa si expozitie de creatie artistica tematica	23 aprilie
3.	Festivalul tineretii – muzica, dans, concursuri, competitii, serbare campeneasca	1-2 iunie
4.	Ziua Iei – expozitie	24 iunie
5.	Ziua Drapelului national – creatie artistica, expozitie, manifestari specifice	26 iunie
6.	Scoala de vara – atelier de creatie plastica si tesaturi traditionale, cursuri aplicate de limbi straine	5-16 iulie
7.	Premiera filmului de prezentare ”Magureni, acasa!	09 septembrie
8.	Ziua Seniorilor - muzica, dans de societate, concursuri	1 octombrie
9.	Targ de toamna – Editia a XV-a, Targ produse traditionale, parada a portului traditional, spectacole si manifestari artistice.	octombrie
10.	Spectacol Datini si obiceiuri de iarna pe meleaguri magurenene „Iata, vin colindatori”- Editia a II-a	19 decembrie
11.	Concert coral de colinde ”Dupa datini, colindam”, Editia a III-a	12 decembrie

Referent

Ungureanu Bogdan

Tel: 0784224889

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA

CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA „Acad. EUGEN SIMION"

MĂNECIU

JUDEȚUL PRAHOVA

STAREA CULTURII ȘI A POTENȚIALULUI ARTISTIC

2024

Cultura este liantul fundamental al societății românești, principalul vector al creativității, care articulează potențialul de dezvoltare sustenabilă a comunităților și oferă cadrul de exprimare și de participare reală a tuturor cetățenilor la punerea în valoare a moștenirii culturale și a creației contemporane.

Conform obiectivelor specifice ale Consiliului Județean Prahova din Agenda 2030 - „Strategia națională pentru dezvoltare durabilă" și din „Strategia sectorială în domeniul culturii 2023-2030", sub-obiectivul 11.4 care vizează „Consolidarea și protejarea patrimoniului cultural și natural", cât și pentru a răspunde necesității imperative de a promova cultura, tradițiile strămoșești și valorile locale, am realizat acest material informativ, așa cum ne-am propus în parteneriatul cultural dintre instituțiile noastre.

Prin promovarea informațiilor din *Chestionarul despre starea culturii și a potențialului artistic al localității* (la care s-au adăugat și alte informații despre localitatea dvs.), considerăm că există circumstanțe favorabile pentru lansarea de noi proiecte cultural-artistice, noi parteneriate, care vor contribui la dezvoltarea socio-culturală a tuturor localităților, atât a celor cu un mare potențial artistic, cât și a acelora care, din motive obiective, nu au potențial cultural sau acesta există, dar la un nivel scăzut.

Pentru „Dezvoltarea ofertei de servicii culturale" (OS IV.4) avem datoria să amintim că printre obiectivele specifice ale Consiliului Județean Prahova se regăsesc mai multe măsuri și acțiuni care pot fi îndeplinite de către reprezentanții așezămintelor culturale din localitățile prahovene, ca de exemplu:

„Creșterea și diversificarea categoriilor de public consumator cultural, cu accent pe categorii vulnerabile. Adaptarea infrastructurii culturale la nevoile grupurilor vulnerabile"; „Promovarea mijloacelor de producție și distribuție creative, inovatoare și durabile. Promovarea consumului cultural în spațiile convenționale și neconvenționale"; „Combinarea ofertelor culturale cu unele de petrecere a timpului liber. Dezvoltarea și extinderea parteneriatelor cu societatea civilă și susținerea voluntariatului în activitățile organizațiilor culturale, mai ales în cele de promovare, educare, intervenție și animare"; „Promovarea utilizării noilor tehnologii și noilor medii de comunicare în producția și consumul cultural. Cartografierea și promovarea online a tradițiilor, datinilor și meșteșugurilor locale. Diversificarea consumului produselor culturale prin maximizarea potențialului oferit de mediul digital" etc.

Cu cele mai bune gânduri, vă mulțumim pentru colaborare și vă asigurăm în continuare de sprijinul nostru în elaborarea viitoarelor dvs. proiecte și în realizarea lor.

MANAGER
CLAUDIU DOSARU

Material editat de

CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION”

Ploiești, Palatul Culturii, str. Erou Călin Cătălin, nr. 1
cod poștal 100066, jud. Prahova
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

©EDITURA MYTHOS
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA „Acad. EUGEN SIMION”

e-mail:edituramythoscjcph@yahoo.com

Coordonator proiect, redactor și DTP:
EMILIA VASILE
referent cultural

MĂNECIU

Scurt istoric al localității

La sfârșitul secolului al XIX-lea, pe teritoriul actual al comunei funcționau două comune diferite, aparținătoare de plaiul Teleajen al județului Prahova. Comuna Măneciu-Ungureni cuprindea satele Gheaba, Făcăeni, Valea Largă, Chiciureni, Plăiețu și Teleajen (vechea denumire a satului Cheia), toate înființate de mocani transilvăneni din zona Săcele, refugiați peste graniță. Comuna avea 2022 de locuitori, o școală cu 51 de elevi (din care 5 fete), 36 de mori și pive pe râul Teleajen și pe diverși afluenți ai săi, precum și două biserici ortodoxe, una în Gheaba (fondată în 1889) și una de lemn în Valea Largă (înființată în 1829). Comuna Măneciu-Pământeni era mai veche, fiind înființată în 1632 de postelnicul Mănică. Ea avea la sfârșitul secolului al XIX-lea 1777 de locuitori, o școală înființată în 1889 în care învățău 30 de elevi (din care 2 fete), 2 mori, 2 pive, un fierăstrău și o biserică ortodoxă datând din 1841.

Anuarul Socec din 1925 consemnează cele două comune în aceeași plasă Teleajen, comuna Măneciu-Pământeni având tot doar satul de reședință, cu 2300 de locuitori, iar comuna Măneciu Ungureni având 2850 de locuitori în satul Măneciu-Ungureni și cătunele Făcăieni, Gheaba, Chicioreni și Keia. În 1938, cele două comune s-au regăsit în plasa Văleni din județul Prahova, iar din 1950, au trecut la raionul Teleajen din regiunea Prahova și apoi (din 1952) din regiunea Ploiești. În 1968, comunele au fost reunite într-una singură, arondată reînființatului județ Prahova, preluând și satul Costeni de la comuna Izvoarele.

Situare geografică

Situată în extremitatea nordică a județului Prahova, la 47 km nord de municipiul Ploiești și la 18 km de Vălenii de Munte, comuna Măneciu este ultima din șirul comunelor Văii Teleajenului, până la intrarea în munți, ea făcând parte din lanțul Carpaților de Curbură. Masivul cel mai proeminent al munților comunei Măneciu, al doilea ca înălțime din județul Prahova după cel al Bucegilor, este Ciucaș-Zăganu. De-a lungul întregii sale istorii, comuna Măneciu a fost o importantă cale de legatură între Podișul Transilvaniei și Câmpia Română. Peste secole, pe aici au trecut drumuri militare și strategice, rute comerciale, ori s-au format locuri de transhumanță a turmelor din Ardeal spre Bălțile Ialomiței și Lunca Dunării, așezarea satelor din Măneciu pe firul apelor Teleajen și Telejenel oferind condiții prielnice pentru adăpostire. În Măneciu poposeau fie români veniți de peste munte, fie negustori munteni însoțindu-și carele cu mărfuri prin trecătorile Teleajenului.

Așezată la interferența dintre Carpații de Curbură și Subcarpații Interni ai Teleajenului, la o altitudine de circa 600 m, comuna Măneciu dispune de un climat propice odihnei și reconfortării, recomandat persoanelor cu boli cardiovasculare, iar printre satele ei din zona montană se află și pitoreasca stațiune turistică, **Cheia**.

Pitoreasca stațiune Cheia, de pe Valea Teleajenului a fost întemeiată în jurul unui lăcaş monahal, după seculizarea averilor mănăstireşti. În zilele noastre, Cheia, este o staţiune climaterică de odihnă și tratament permanentă (871 m altitudine), cu destule posibilităţi de cazare şi cu trasee ce nu sunt din cele mai grele: Văile Berii și Cheiţei (izvoarele Teleajenului, 1-2 ore), cabana Muntele Roşu (2 ore), Ciucaş (1-1/2 ore), Suzana (mănăstire ctitorită în 1740, 8 km), Pasul Bratocea (1263 m altitudine, 9 km), Pasul Boncuţa (1078 m altitudine, 20 km), rezervaţii naturale geo-botanice (Tigăile Mici, culmea Zăganului, Muntele Roşu).
Măneciu este o comună în județul Prahova, formată din satele Cheia, Chiciureni, Costeni, Făcăieni, Gheaba, Măneciu-Pământeni, Măneciu-Ungureni (reședința), Mănăstirea Suzana și Plăiețu.

Obiective turistice:

Cheia
Muzeul flori de mină
Muntele Roșu
Mănăstirea Cheia (Călugări)
Mănăstirea Suzana
(Schit de maici)
Masivul Ciucaș
Tigăile Mari,
Cabana Ciucaș

Măneciu
Barajul de acumulare Măneciu
Biserica „Sfântul Ioan”
din satul Gheaba
Biserica „Sfântul Nicolae”
din Măneciu
Biserica „Adormirea
Maicii Domnului” din
Măneciu Pământeni

Mănăstirea SUZANA

În comuna Măneciu se află două monumente istorice de arhitectură de interes național: mănăstirea Cheia (1782), ansamblu cuprinzând biserica „Sfânta Treime" (1835-1839), paraclisul „Adormirea Maicii Domnului" (mijlocul secolului al XIX-lea), stăreția, chiliile (1882), trapeza și turnul-clopotniță (mijlocul secolului al XIX-lea); și mănăstirea Suzana (1740, refăcută în 1840 și 1880-1882), ansamblu format din biserica „Sfântul Nicolae" (1840, 1880-1882), paraclisul „Acoperământul Maicii Domnului" (1880-1882), chiliile din incintă (circa 1840) și din afara incintei (sfârșitul secolului al XIX-lea-începutul secolului XX).

Mănăstirea CHEIA

În rest, alte douăsprezece obiective din comună sunt incluse în lista monumentelor istorice din județul Prahova ca monumente de interes local, toate fiind clasificate ca monumente de arhitectură: casele Gheorghe Neagu (sfârșitul secolului al XIX-lea), Ion Baciu, Elena Cârstocea, Ion Savu, Eugenia Prunuță (sfârșitul secolului al XIX-lea-începutul secolului XX), Sevasta Munteanu (începutul secolului XX) și casa cu prăvălie Nicolae Matei (1926) din Gheaba; casele Gheorghe Angelescu (sfârșitul secolului al XIX-lea) și Ion Popescu (sfârșitul secolului al XIX-lea-începutul secolului XX) din Măneciu-Pământeni; casele Ioana Badea, Neonila Pisu (sfârșitul secolului al XIX-lea-începutul secolului XX) și Maria Ionescu (începutul secolului XX) din Măneciu-Ungureni.

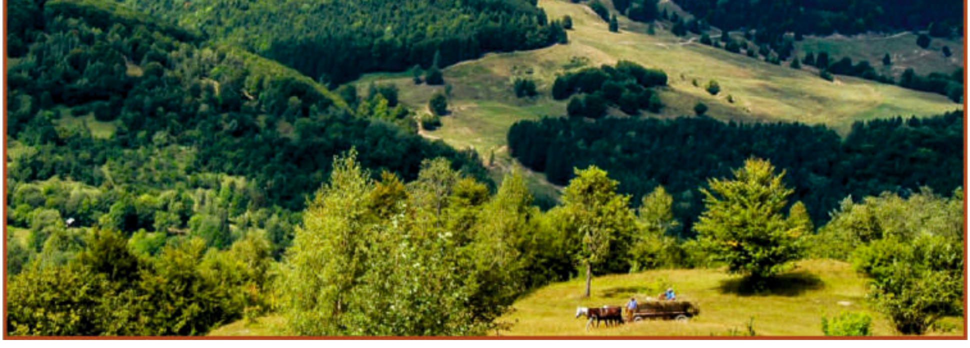

Biserica „Sfântul Ioan” din satul Gheaba

Biserica „Sfântul Nicolae” din Măneciu

Biserica „Adormirea Maicii Domnului” din Măneciu Pământeni

Troiță dedicată memoriei eroilor din satul Cheia,
căzuți în luptele pentru apărarea patriei

La 30 inuie 2023 fost inaugurat, în stațiunea Cheia, parcul de agrement ARCA

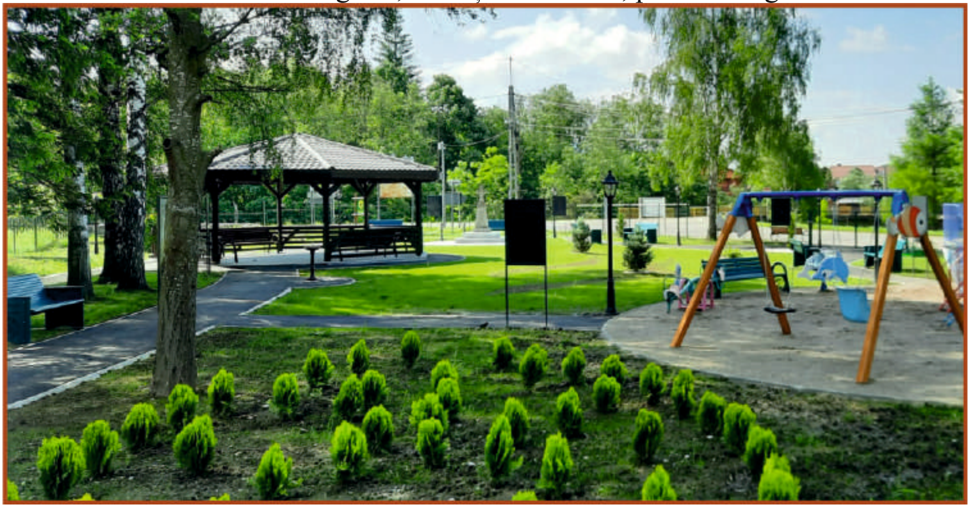

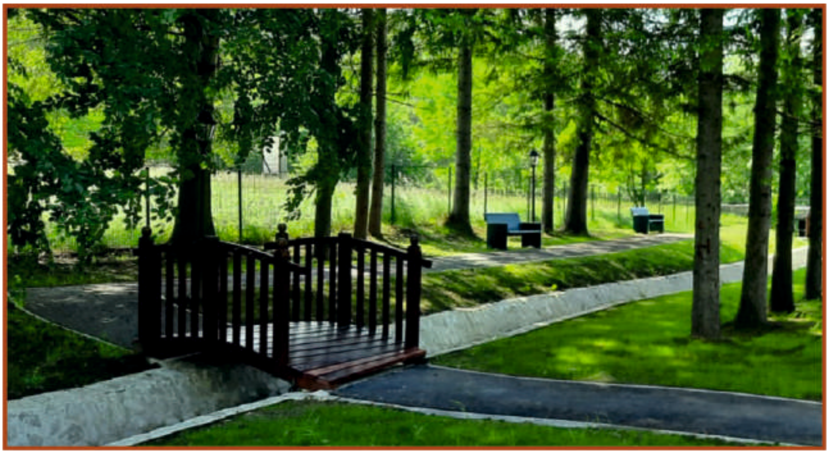

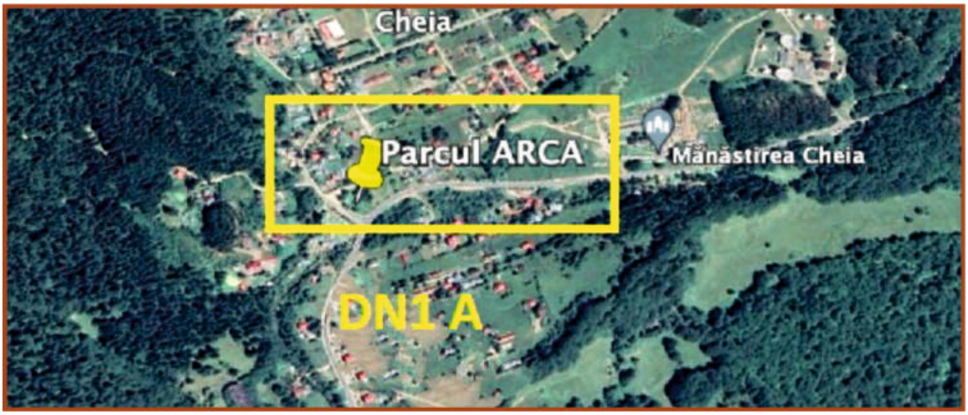

TRADIȚII CULTURALE

Pe data de 1 decembrie se sărbătorește **ZIUA LOCALITĂȚII**, zi în care se organizează mai multe manifestări culturale.

Centrul Cultural Măneciu, organizează în fiecare an, în luna decembrie, pentru promovarea tradițiilor populare, „**Concurs de pocnit cu biciul**”, concurs care atrage din an în an, tot mai mulți participanți.

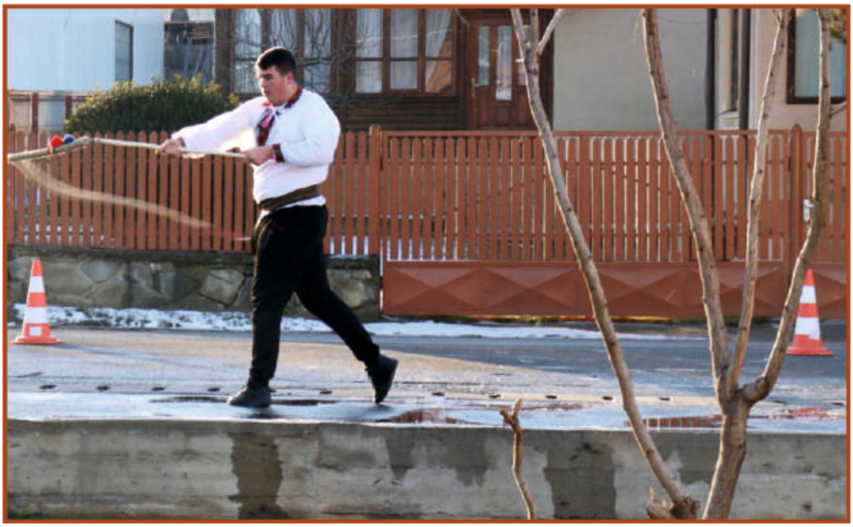

FOLCLOR

În cadrul Centrului Cultural Măneciu, activează Ansamblul de dansuri populare **CIUCAȘ**, care are activitate permanentă

MUZICĂ

Grupul vocal de muzică populară **FLORI DE GAROFIȚĂ** care este condus de solista de muzică populară **ALEXANDRINA CĂTĂLINA CHIȚIMIA ȚIGĂU**

Grupul de fluierași condus de **ADRIAN MIHAIU**
Rapsodul popular **Adrian Mihaiu** cântă la fluier, caval, cimpoi etc.

În urmă cu aproximativ 30 de ani **Adrian Mihaiu** a întâlnit un cioban care cânta la fluier. Din dragoste pentru muzică, și-a creat primul fluier dintr-o creangă de soc pe care a găurit-o cu o sârmă înroşită la foc. Descoperit pentru prima dată cântând la barajul din Măneciu de către doamna Lidia Pavel, Adrian Mihaiu, în prezent, susține ateliere de suflat cu instrumentele muzicale tradiționale de suflat făurite de el din lemn de prun, cireș, frasin, salcâm sau paltin, participă și la expoziţii cu acestea. De câțiva ani a devenit făuritorul instrumentelor de suflat pentru cei mai renumiţi artişti din ţară.

ANSAMBLUL CIUCAȘ
MĂNECIU - PRAHOVA

FORMAȚII COREGRAFICE DE DANS MODERN

Trupa de dans modern **DORI DANCE**
Instructor coregraf **IOANA DORIANA DRAGOMIR**

PUBLICAȚII

Ziarul local MĂNECIU, cu apariție lunară, înființat în anul 2021

Măneciu

Modernizare DC 22 în sat Cheia, prin PNDL 1 -

MODERNIZAREA SATULUI ROMÂNESC

Măneciu

Au fost reluate lucrările de asfaltare a drumurilor comunale

O nouă etapă parcursă pentru construirea Centrului de asistență și recuperare a persoanelor vârstnice

(Alte surse: site-ul primăriei, wikipedia, facebook etc.)

PRIMĂRIA MĂNECIU
SAT MĂNECIU UNGURENI NR. 273,
JUDEȚUL PRAHOVA
Nr. tel.: 0244 295225
E-mail: contact@primaria-maneciu.ro

CENTRUL CULTURAL MĂNECIU
Referent de specialitate: **PAVEL MANUELA LIDIA**
E-mail: avonlidia@yahoo.com

MĂNECIU

Dna G. Dobrescu
29.01.2020
[signature]

Consiliul Județean Prahova - Centrul Județean de Cultură Prahova - România

CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
IEȘIRE NR. 142
INTRARE
DATA 29.01.2020

2020

Plan de activitati
Biblioteca si Casa de Cultura Mizil

IANUARIE

15 ianuarie, ora 12.00 – *"Aniversându-l pe Eminescu", Ziua Culturii Naţionale"*: expoziţie de carte, proiecţie despre viaţa lui Eminescu, masă rotundă. Activitate desfăşurată în colaborare cu elevii clasei a VIII-a ai Şcolii Generale Nr. 1 Mizil în holul central al Casei de Cultură.
23 ianuarie, ora 10.00 – *"Hai să dăm mână cu mână"*: manifestări specifice dedicate Zilei Unirii. Invitaţi: profesori de istorie – alocuţiuni, cântece şi poezii cu elevi de la şcolile generale din oraş în sala de spectacol a Casei de Cultură.
24 ianuarie, ora 10.00 – manifestare prilejuită de Ziua Unirii, desfăşurată la statuia din centrul oraşului, depunere de coroane, microrecital susţinut de către elevii de la cercul de canto al Casei de Cultură.
31 Ianuarie, ora 11.00, Simpozion - 168 de ani de la naşterea lui Ion Luca Caragiale. Dramatizări, împreună cu şcolile din localitate, evocări şi expoziţie de carte.

MARTIE

6 martie, ora 17.00 – *Pentru tine, mamă dragă!,* Spectacol închinat femeii, susţinut de către copiii de la cercurile Casei de Cultură şi ai şcolilor din oraş. Activitate desfăşurată în sala de spectacol.
31 martie, ora 18.00 – Evocare Nichita Stănescu, poet pentru eternitate: seară literară. Activitate desfăşurată în colaborare cu elevii clasei a XII-a ai Liceului Teoretic Mizil, în holul central al Casei de Cultură.

APRILIE

23 aprilie, ora 11.00 - *ZIUA INTERNAŢIONALĂ A CĂRŢII* – ***Lectură şi carte pentru copii***, activitate cultural-educativă. Participă: Copii de la grădiniţele şi şcolile din oraş.

MAI

<u>9 mai, ora 9.00</u> – *"Ziua Independenţei de stat a României", "Ziua Europei"*: manifestare cultural artistică complexă, spectacol "Hai cu noi prin Europa", ed a XV-a. Participă şcolile din oraş şi din judeţ in sala de spectacol a Casei de Cultura

IUNIE

<u>1 iunie, ora 09.00</u> – *"Copilăria, anotimp etern"*, Ziua Internationala a Copilului. Spectacol cu copiii de la cercurile Casei de Cultură şi unităţile de învăţământ din localitate pe platoul central al oraşului, desene pe asfalt, concursuri de biciclete, triciclete, şah, etc.
<u>5 Iunie, ora 10.00 -</u> *„Ziua Mondială a Mediului"* – Împreună putem schimba lumea! Fiecare dintre noi poate contribui semnificativ la ameliorarea şi protejarea parcurilor, a spaţiilor verzi sau a grădinilor, precum şi la celebrarea acestei sărbători prin participare şi susţinere. Activitate susţinută împreună cu grupul de voluntari ai bibliotecii.
<u>15 iunie, ora 10.00</u> – *"Mihai Eminescu",* 131 de ani de la trecerea în eternitate a luceafărului poeziei româneşti, activitate desfăşurată în colaborare cu elevii clasei a VIII-a de la Şcoala Generală Nr. 1 Mizil în holul central al Casei de Cultură.

IULIE

<u>20 iulie, ora 10.00</u> –„ *... Viata e un teatru trist ..." Remember Adrian Păunescu* – poet, autor, critic literar, eseist, director de reviste, publicist, textier, traducător şi om politic. Evocare si expozitie de carte. Activitate desfăşurată cu grupul de voluntari ai Bibliotecii orăşeneşti în holul Casei de Cultură.

AUGUST

<u>3 august, ora 10.00 -</u> *Biblioteca – izvor de cunoaştere.* Educarea prin lectură, momente poetice, activităţi artistice.

<u>12 August, ora 11.00</u> - *"ZIUA INTERNAŢIONALĂ A TINERETULUI"* – *Simpozion.* Tinerii pot contribui pozitiv la societatea în care trăiesc. Informare cu privire la drepturile şi modalităţile de implicare activă în cadrul societăţii, cât şi cu privire la Ziua Internaţională a Tinerilor. Activitate desfăşurată împreună cu tineri mizileni in holul central al Casei de Cultura.

SEPTEMBRIE

15 septembrie – Sună clopoţelul şi în bibliotecă! Vizitarea bibliotecii de către cei mai mici şcolari.

OCTOMBRIE

2 - 4 octombrie, *Zilele oraşului Mizil, "Sărbătoarea Toamnei",* ediţia a XVII-a. Manifestare complexă cultural artistică: program folcloric, spectacol susţinut de formaţiile de dans modern, popular, balet ale Casei de Cultura Mizil dar si din judet, expoziţie şi târg cu produse meşteşugăreşti, concursuri de şah/table, colaboratori şi invitaţi.

25 octombrie, ora 12.00 - *Ziua Armatei Române, Monumentul Eroilor.* Ceremonial militar-religios, spectacol festiv de muzică patriotică şi populară sustinut de catre copiii de la cercul de canto al Casei de Cultura, depunere de coroane, moment literar.

NOIEMBRIE

6 noiembrie, ora 11.00 - 140 de ani de la naşterea marelui scriitor Mihail Sadoveanu. Masă rotundă cu tema *"Dumbrava minunată, peripeţiile Lizucăi".* Activitate in colaborare cu Şcoala Generală nr. 1 Mizil.

27 Noiembrie, ora 11.00 - *Simpozion Nicolae Iorga*
Participă: elevi ai liceelor din localitate.

DECEMBRIE

1 Decembrie, ora 10.00 - *Ziua Naţională a României*, evocări, cântece patriotice, depuneri de coroane la statuia din centrul orasului.

7 decembrie, ora 19.00 – Sfânta Mucenită Filofteia – Ziua Spirituală a oraşului. Activitate desfăşurată în sala de spectacol a Casei de Cultura cu preoţii din localitate si in parteneriat cu Liga Ortodoxa din localitate.

17 - 23 Decembrie, Spectacole de Colinde, Tradiţii şi obiceiuri de Crăciun – Primărie şi Centrul Cultural "Adrian Păunescu".

23 decembrie, ora 17.00 – "Vine, vine Moş Crăciun!" Spectacol de colinde susţinut de către copiii de la cercurile Casei de Cultură în sala de spectacol şi oferirea de cadouri din partea lui „Moş Crăciun".

Constantin Gârbea

LOCALITATEA
BĂTRÂNI
VECHE AȘEZARE PRAHOVEANĂ
(schiță monografică)

CONSTANTIN GÂRBEA

LOCALITATEA
BĂTRÂNI
VECHE AŞEZARE PRAHOVEANĂ

Schiţă monografică

Ploieşti • EDITURA MYTHOS • 2015

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
GÂRBEA, CONSTANTIN I.
Localitatea Bătrâni : veche aşezare prahoveană : schiţă monografică / Gârbea I. Constantin. - Ploieşti : Mythos, 2015
Conţine bibliografie
ISBN 978-606-8467-28-3

908(498 Bătrâni)

©EDITURA CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA MYTHOS

Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin nr. 1 Cod poștal 100066
Tel./fax 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

Ca profesor de istorie şi geografie la şcoala din Starchiojd, am fost preocupat de aspectele economice, sociale şi culturale ale comunităţii din care fac parte.

Începând cu anul 1974, când am devenit şi director al căminului cultural din Starchiojd, localitate din care făceau parte şi satele Bătrâni şi Poiana Mare (din anul 1968), am intrat în contact cu oamenii acestei localităţi. Deşi la o distanţă nu prea mare de satul de reşedinţă Starchiojd, aici s-au păstrat mai bine valorile materiale şi culturale ale populaţiei din zonele submontane.

Mărturisesc că în acest sat am reuşit să cunosc oameni simpli, dar cu mult respect pentru muncă, valori materiale şi culturale existente.

În perioada 1974-1989 m-am încadrat în marea familie a cetăţenilor din Bătrâni şi împreună am avut realizări deosebite dar, tot împreună, am întâmpinat şi unele probleme cauzate de sistemul existent în acea perioadă. Împreună am participat la realizarea unor obiective şi aş menţiona construcţia salonului din localitate unde, Ilie Nicolae, pensionar în acea perioadă, s-a preocupat în mod voluntar de mobilizarea şi participarea cetăţenilor la muncă patriotică. Aduc pe această cale mulţumiri domnilor Beldiman Constantin, Hondrocea Petre, Niculescu Ion, Petecilă Gheorghe, Gîrbea Mircea şi alţii, care, alături de mine, și-au adus contribuţia la păstrarea portului, obiceiurilor şi dansului popular din zonă.

Încă din acea perioadă, m-am gândit că pentru aceşti oameni deosebiţi să fac şi eu ceva care să rămână pentru posteritate. În momentul în care a trebuit să prezint o lucrare în cadrul Facultăţii de Istorie, distinsul profesor Dinu C. Giurescu, coordonator ştiinţific al lucrării, mi-a sugerat să mă ocup de monografia satului Bătrâni, care, aşa cum şi domnia sa aprecia, ar fi printre cele mai vechi aşezări umane din zona Teleajenului.

Începând din anul 1990, când am revenit la catedra de istorie a Liceului Tehnologic din Starchiojd, am început cercetarea de arhivă, unde am avut tot sprijinul din partea colectivului de la Arhivele Statului din Ploieşti, de la Biblioteca Judeţeană, de la Arhivele Primăriei Starchiojd şi a celorlalte unităţi de pe raza comunei.

Mulţumesc tuturor locuitorilor comunei şi domnilor Hondrocea Petre, directorul şcolii din Bătrâni, Niculescu Ion, Beldiman Constantin, fost preşedinte C.A.P., colectivului de cadre didactice de la şcoala Bătrâni, care ne-au sprijinit cu informaţiile necesare. De asemenea, informaţii preţioase am obţinut de la cetăţenii Ştefan Trandafir, Mîzgoi Petre, Ilie Nicolae, Cîrstea Stelian şi alţii.

Lucrarea de faţă, care a fost apreciată de domnul profesor Dinu C. Giurescu, este considerată de noi ca începutul unor cercetări ample, care să evidenţieze toate aspectele economice, spirituale, sociale şi materiale existente în această zonă.

Aducem mulţumiri domnului primar Necula Gheorghe, domnului viceprimar Enăchescu Gheorghe şi întreg colectivului primăriei, care au sprijinit publicarea lucrării.

Argument

Din cele mai vechi timpuri pământul patriei noastre a fost locuit de moşii şi strămoşii noştri. Zonele montane au fost legământul civilizaţiilor trecute. Pe aceste locuri populaţia trăia în obşti săteşti muncind pământul în devălmăşie. Această formă de viaţă a fost deseori tulburată de numeroasele popoare ce au trecut pe aici, însă, băştinaşii au rămas pe loc, având aceleaşi preocupări milenare.

Încă înaintea formării statelor feudale româneşti, în zonele montane şi submontane erau localităţi bine conturate, care au contribuit la întărirea societăţii feudale.

În depresiunea Drajna-Chiojd s-a dezvoltat unul din cele mai vechi sate din zonă: satul Bătrâni.

Încercând să transpunem în fapte îndemnul dat de regretatul profesor academician Constantin C. Giurescu, care a participat la sărbătorirea a 550 de ani de existenţă documentară a comunei Starchiojd în anul 1968 şi care spunea printre altele cu această ocazie: „O istorie completă şi veridică a poporului român va putea fi scrisă numai atunci când o localitate îşi va avea scrisă monografia sa”, lucrarea: „Localitatea Bătrâni, veche aşezare prahoveană” este concepută să prezinte în mod sintetic aspectele sociale, economice şi politice ale localităţii.

Am conceput ca această lucrare să fie structurată pe următoarele capitole:

1. Cadrul natural
2. Din străfunduri de veac
3. Evoluţia administrativ-politică a localităţii
4. Elemente demografice
5. Dezvoltarea social-economică a localităţii
6. C.A.P. Bătrâni (scurt istoric)
7. Viaţa spirituală
8. Oameni care au fost

În primul capitol am făcut o prezentare a aşezării localităţii în judeţul Prahova, partea de NE, depresiunea Drajna-Chiojd.

În capitolul al II-lea am căutat să trec în revistă câteva aspecte ale istoriei localităţii reieşită din frumoasa legendă ce este comună mai multor sate din zonă, precum şi din documentele cele mai vechi cunoscute de noi. Am folosit în întreaga lucrare şi relatările unor cetăţeni din Bătrâni, care cunosc bine unele lucruri mai vechi dar care au avut şi dragostea de a le păstra din generaţie în generaţie.

Dintre aceştia amintim: Ştefan Trandafir, Ilie Nicolae, Cîrstea Stelian, Cătuneanu Gheorghe, Miculescu Ion, Hondrocea Petre, Mîzgoi Petre.

În capitolul al III-lea am prezentat evoluţia administrativ-politică a localităţii aşa cum este cunoscută din documente, alte lucrări sau din relatările cetăţenilor, acelea pe care le-am considerat demne de încredere.

Capitolul IV reprezintă o scurtă sinteză a indicatorilor demografici: natalitate, mortalitate, spor natural. În tabelul din anexă am trecut şi numărul de căsătoriţi anual.

Capitolul al V-lea este cel mai dezvoltat ca întindere. În paginile sale am prezentat moşia satului, apartenenţa acesteia în diferite perioade, ocupaţiile principale ale locuitorilor din Bătrâni. Toate acestea pe baza documentelor găsite la Arhivele Statului din Ploieşti.

Capitolul VI, intitulat „C.A.P. Bătrâni”, prezintă câteva aspecte ale acestei unităţi economice de pe raza comunei de la înfiinţare până la desfiinţare.

Pentru fiecare capitol am prezentat şi unele anexe, care am crezut că sunt mai reprezentative.

Locuitorul Petre Mîzgoi posedă un dosar ce conţine 96 file, documente din secolul al XIX-lea şi XX, aceste documente le-am copiat noi şi se află la şcoală, niciunul nu este scris în litere chirilice.

Menţionăm că am fost ajutaţi la cercetare de întreg colectivul de salariaţi de la Arhivele Statului din Ploieşti, care ne-au pus la dispoziţie toate documentele pe care le au, cu tematica ce ne-a interesat.

Constantin Gârbea

CAPITOLUL I

Motto:
Înfăţişarea pământului românesc atât de unitară a avut o consecinţă naturală sub raport etnic: poporul care a locuit acest pământ a fost de asemenea şi este un popor unitar.

C.C. Giurescu, Dinu C. Giurescu

CADRUL NATURAL

Fiind aşezat pe versantul de sud al Carpaţilor de Curbură şi Meridionali, judeţul Prahova se bucură de o excepţională aşezare fiind intersectat de paralela 45° latitudine nordică, care trece prin localităţile Filipeştii de Pădure şi Mizil, iar meridianul de 26° longitudine estică traversează oraşul Ploieşti şi comuna Măneciu.

Judeţul Prahova dispune de toate formele de relief de la cel mai înalt punct, Vârful Omu 2507 m şi cel mai jos, 70 m, la vărsarea râului Prahova în râul Ialomiţa, cu o diferenţă de nivel de 2437 m.

Din punct de vedere al evoluţiei geologice vom constata formaţiuni sedimentare, ce alcătuiesc în exclusivitate relieful judeţului suprapus peste fundamente de şisturi cristaline rezultate din metamorfozarea unor

sedimente foarte vechi. Astfel, zona muntoasă corespunde cu aria unor formaţiuni mai rezistente între care menţionăm conglomeratele (Bucegi-Ciucaş) şi gresiile masive cu intercalaţiuni marno-argiloase (Gârbova, Grohotişu). Gresiile paleogene ale pintenilor de Homorâciu şi Văleni ce pătrund în zona subcarpatică formează un relief destul de proeminent, continuându-se ca o regiune de tranzit între munţi şi dealuri.

Ţinutul dealurilor corespunde unor formaţiuni de obicei argiloase şi marnoase de vârstă mai recentă. Bancurile de gresii sau calcare dure, ca şi cele de conglomerate se înscriu în relief prin proeminenţe (vârfuri, culmi, masive), în timp ce argilele şi marnele apar de obicei în depresiuni şi prilejuiesc alunecări de teren.

Câmpia coincide cu depozitele cuaternare alcătuite din nisipuri şi luturi, aduse dinspre munte şi depuse la poalele dealurilor. Deci, relieful judeţului Prahova s-a format treptat de la N la S, ca urmare a succedării mai multor cicluri sedimentare şi a câtorva faze orogenice.

Structural, amfiteatrul geologic al judeţului Prahova a fost rostuit de-a lungul vremii de ape ce curg de la N la S şi care şi-au săpat albii de scurgere alcătuite din două văi principale, Prahova şi Teleajenul şi două văi secundare, Cricovul Sărat şi Vărbilăul.

Fragmentarea generală a reliefului, consecinţa adâncirii şi lărgirii văilor principale, precum şi formarea unor depresiuni au dus la individualizarea unităţilor de relief existente: munţi, dealuri, depresiuni, câmpii.

Treapta cea mai înaltă a reliefului se află în partea nordică a judeţului şi punctele cele mai înalte marchează limita administrativă a judeţului Prahova şi Braşov. Limita sudică a munţilor trece pe la nord de localităţile: Talea,

Posada, Bertea, Măneciu-Ungureni, Ceraşu, Bătrâni şi Starchiojd.

Dealurile înalte corespund celor doi pinteni paleogeni, de Homorâciu şi Văleni, care împreună cu depresiunea „Drajna-Chiojd" au caractere morfologice ce le apropie deopotrivă de zona muntoasă cât şi de cea deluroasă. Pe drept cuvânt au fost considerate ca făcând parte dintr-o zonă de interferenţă carpato-subcarpatică. Depresiunea Drajna-Chiojd corespunde unui sinclinal miocen, ce a fost cândva drenat de un râu cu direcţia NE-SV, afluent al Teleajenului. Mişcările tectonice din cuaternar şi eroziunea au făcut ca dealurile Priporului (pintenul de Văleni) să se fragmenteze, iar Bâsca Chiojdului, afluent al Buzăului să colecteze apele din partea de est a depresiunii[1].

Localitatea Bătrâni este aşezată în partea de NE a judeţului Prahova, în frumoasa depresiune Drajna-Chiojd, pe valea pârâului Bătrâneanca (Stîmnicul).

Intersectată de paralela 26° şi 6' longitudine estică, localitatea Bătrâni se află la o distanţă de 47 km de Ploieşti, pe şoseaua Ploieşti-Văleni-Drajna-Starchiojd şi 17 km de Vălenii de Munte. Faţă de localităţile vecine, Bătrâni se găseşte la 4 km vest faţă de Starchiojd, la 2,5 km nord faţă de satele Valea Plopului şi Valea Screzii, comuna Poseşti, la SV se află satul Nucşoara (Râncezi), la circa 6 km, iar la vest satul Ceraşu.

Varietatea şi frumuseţea formelor de relief se datorează proceselor de modelare care au fost active în această zonă, dând o serie de vârfuri şi văi înguste pe care curg apele Bătrâneanca şi Bâsca Chiojdului cu afluenţii

---

[1]Gh. Niculescu, Ion Velcea, *Judeţul Prahova*, Ed. Academiei RSR, Buc., 1973, p. 30.

lor. Localitatea Bătrâni situată la altitudinea de circa 500 m este străjuită de Vârful Zmeuret de 1136 m, de Gămălia de 1432 m, de Vârful lui Ţigan de 1081 m şi vârfurile Pleaşa, Stăpâneşti, Paltinu, cu înălţimi de 700-850 m.

Partea muntoasă este alcătuită din gresii şi conglomerate, iar în zonele mai joase din marne şi nisipuri de vârstă miopliocenă. Bancurile de gresii sau calcare mai dure se înscriu în relief prin vârfuri şi culmi masive iar argilele şi marnele apar în formele mai joase şi în văi.

Suprafaţa localităţii Bătrâni se întinde de la drumul judeţean Ploieşti-Văleni-Starchiojd până în zona montană, la hotarul cu judeţul Buzău şi Covasna la pasul Boncuţa, pe circa 4633 ha teren.

Suprafaţa agricolă a localităţii a crescut de la 1760 ha în anul 1941 la 2144 ha. De asemenea creşteri însemnate a realizat suprafaţa satului care în 1941 avea 46 ha şi Poiana Mare 20 ha, iar în 1968 era de 151 ha satul Bătrâni şi 26 ha Poiana Mare[2].

Situaţia împărţirii localităţii pe puncte şi calitatea terenului se poate vedea dintr-un studiu realizat în 1941 care prezintă următoarele:

- Vatra satului 46 ha, calitatea terenului rea;
- Slobozia 50 ha, bun pentru cultura cerealelor;
- Păltiniş 100 ha, teren mijlociu, cultura cerealelor şi livezi;
- Badînga 80 ha, teren mijlociu, păşuni şi fâneţe;
- Lupoaia 110 ha, teren mijlociu, fâneţe, păşuni şi livezi;

[2]Arhivele Statului Ploieşti, *Fond Primăria Bătrâni,* dos. 82/1942, f. 6-8.

- Stăpâneşti 140 ha, teren mijlociu, fâneaţă şi pădure;

- Secuiu 150 ha, teren mijlociu, fâneaţă şi pădure;

- Topora 15 ha, teren mijlociu, fâneaţă şi pădure;

- Şosea 50 ha, teren bun, cultura cerealelor;

- Vârful Ţiganului 174 ha, teren rău, pădure şi păşune;

- Stîngaciu 150 ha, teren rău, pădure şi păşune;

- Seciu Neagului 151 ha, teren rău, păşune şi pădure;

- Dogărie 155 ha, teren rău, pădure şi păşune;

- Bîlbîitoare 50 ha, teren rău, fâneaţă şi pădure;

- Prigon 150 ha, teren rău, păşune şi pădure.

În cei peste 50 de ani s-a mai schimbat modul de folosinţă al terenului prin defrişarea unor păduri şi transformarea acestora în fâneţe şi păşuni, însă calitatea terenului rămâne aceeaşi.

Localitatea Bătrâni se încadrează în climatul temperat continental de tranziţie al etajului de munte, cu ierni friguroase şi veri răcoroase, uneori mai calde şi secetoase. Temperatura medie anuală variază între izotermele de 8°-11°, temperatura medie iarna -3° și 5°, vara 18°-21°. Precipitaţiile sunt relativ abundente între 700-900 mm/an, iar în unele veri vremea este secetoasă cu urmări negative asupra populaţiei. În aceste perioade temperaturile ating 30-34° aşa cum s-a întâmplat în anii 1985-1989 când cetăţenii au fost nevoiţi să aducă apă de băut de la distanţe mari, de peste 2,3 km.

Hidrografia localităţii se compune din pârâul Bătrâneanca (Stîmnicul) care izvorăşte de sub Vârful Paltinul şi trece de la N la S prin mijlocul satelor Poiana Mare şi Bătrâni, care sunt aşezate pe cele două maluri ale

sale. Are o serie de afluenţi: pe dreapta primeşte apele ce se scurg din zona Pleaşa, Vârful lui Ţigan şi Păltiniş, iar pe stânga primeşte afluenţi din Zmeuret, Lupoaia, Badînga, Valea lui Fier. Mai spre est Bătrâneanca primeşte de pe stânga apele ce se scurg din Starchiojd şi Rotarea, iar pe dreapta primeşte afluenţi, ape ce vin din: Valea Plopului, Valea Screzii şi Valea Anei, după care se varsă în Bâsca Chiojdului în apropiere de comuna Cătina. În zona de munte se găseşte Bâsca fără Cale ce adună apele din munţii: Gămălia, Stângaciu, Stănila. Împreună cu Bâsca cu Cale formează Bâsca Chiojdului ce adună apele din întreaga zonă ducându-le spre Buzău unde se varsă în apropiere de Cislău.

Viiturile din timpul ploilor torenţiale constituie o problemă pentru locuitori, deoarece Bătrâneanca are valea strâmtă, iar panta de scurgere este mare. În anul 1975 în timpul inundaţiilor au fost distruse mai multe locuinţe ale unor cetăţeni şi o parte din şosea, dar fără victime omeneşti. De altfel, în timpul ploilor torenţiale de vară, pârâul se umflă repede, constituind un pericol pentru populaţie.

Localitatea este înconjurată de păduri în zona de nord, iar la sud de livezi cu pomi fructiferi. În pădure predomină fagul, alături de care se găsesc şi alte specii de foioase: plopul, arţarul, paltinul, mesteacănul, gorunul, stejarul, ulmul, arinul, salcâmul şi arbuşti ca alunul, măceşul, cornul, sângerul etc. Pădurile de conifere se găsesc în plantaţii în apropierea satului având ca specii: pinul, molidul, laricea, iar în zona montană sunt păduri masive de brad şi molid, unele exemplare depăşind 20 m.

Şi în zona localităţii Bătrâni s-au făcut de-a lungul vremii despăduriri masive care au dus la degradarea

terenului. În anul 1977 în zona Vârful lui Ţigan au avut loc alunecări masive de teren, peste 150 ha care cu greu mai pot fi folosite ca păşune.

În zona satului sunt peste 300 ha livezi de pomi fructiferi alcătuite din: prun, cea mai mare suprafaţă, măr, păr, iar în curţile şi gospodăriile oamenilor sunt: meri, peri, pruni, nuci, gutui, cireşi, vişini, piersici, precum şi arbuşti ca zmeurul, coacăzul etc.

Fâneţele şi păşunile care ocupă cea mai mare parte a suprafeţei acestei localităţi, alături de pădure, sunt alcătuite din ierburi specifice zonei de deal şi munte: graminee, trifoi, ierburi mărunte, păruşca, iarba vântului.

În fâneţele din jurul localităţii se găsesc o serie de plante medicinale ca: ciuboţica cucului, ţintaură, sunătoare, cimbrişor, pătlagină, coada şoricelului, albăstrele, mătrăguna, lumânărica şi altele ce au fost valorificate cu multă pricepere de Constantin Geantă, recunoscut în întreaga ţară în perioada 1970-1990.

Pădurile, păşunile şi fâneţele au constituit un domeniu prielnic pentru animalele sălbatice. În această zonă trăiesc: lupul, ursul, vulpea, căprioara, cerbul, râsul, iepurele, mistreţul, veveriţa, dihorul, ariciul şi diferite păsări ca: cioara, cocoşul de munte, prepeliţa, uliul, bufniţa, huhurezul, acvila, vrabia, pupăza, piţigoiul, ciocârlanul, turturica, sticletele, mierla etc. Sunt şi o serie de reptile: şarpele, năpârca, şopârla, guşterul. Fauna zonei este foarte bogată, aici a existat ca îndeletnicire vânatul din cele mai vechi timpuri. Apele având debit variabil, uneori seacă aproape definitiv şi nu prea au peşti.

Dintre bogăţiile subsolului amintim aici în cantităţi mari gipsul, care o perioadă bună de timp s-a exploatat în două cariere: una în vatra satului Bătrâni şi alta în afara

satului, la Zeletin. Se mai găseşte piatră de construcţie, piatră de var. De curând s-au făcut şi cercetări mai ample privind hidrocarburile, descoperindu-se importante rezerve în zona Stângaciu.

Localitatea este structurată pe valea pârâului Bătrâneanca care o traversează de la N la S, alături de şoseaua principală ce constituie artera de circulaţie de la Ploieşti-Văleni-Bătrâni şi se continuă prin satul Poiana Mare ieşind spre munte. Acesta este unul din drumurile vechi ce duceau la trecătorile montane Boncuţa spre Întorsura Buzăului şi Bratocea spre Braşov. Din şoseaua principală se ramifică în stânga şi dreapta străzi ce se continuă până în vârful dealurilor: Valea lui Fier şi Pleaşa.

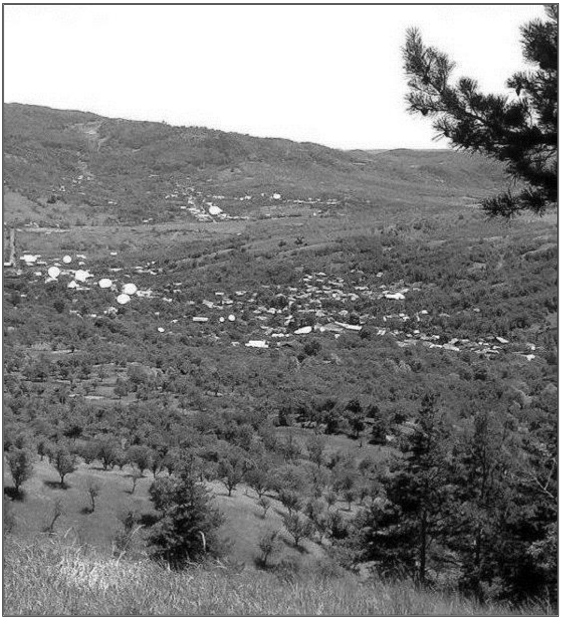

CAPITOLUL II

DIN STRĂFUNDURI DE VEAC

Valea Teleajenului, împreună cu dealurile subcarpatice dintre Teleajen şi Buzău cuprinde şi depresiunea Drajna-Chiojd, care este strâns legată structural, geologic şi istoric, de întreaga zonă a Teleajenului.

Urme materiale ale unor aşezări omeneşti s-au descoperit pe întreaga zonă geografică. La Drajna de Jos s-au găsit importante depozite de bronz, la Bughea şi Gura Vitioarei au fost cetăţi dacice, iar mai târziu romanii vor construi Castrul de la Drajna de Sus.

Urme materiale din cele mai vechi timpuri s-au găsit în partea de NE a depresiunii, în zona Chioajdelor. Pe vârful Romei la circa 700 m altitudine, se află cetăţuia de lemn şi piatră, iar în zona numită „pe Ţarină", s-au găsit urme de ceramică cenuşie şi roşcată, precum şi unele monezi greceşti şi romane. „Aceasta atestă că aici a existat o aşezare dacică, în secolele III îen-III en"[3]. „La Chiojd-Buzău s-a descoperit în 1934 un mormânt germanic"[4] iar în Starchiojd şi Bătrâni numeroase urme tătăreşti. De altfel, în toponimia localităţilor din zonă, sunt

[3]C.M. Rîpeanu, N.I. Simache, *Documente privitoare la istoria comunei Starchiojd*, p. 7.
[4]C.C. Giurescu, *Istoria Românilor din cele mai vechi timpuri până la moartea lui Alexandru cel Bun*, Fundaţia pentru literatură şi artă „Regele Carol al II-lea", 1935, p. 188.

numeroase nume tătăreşti: Zăpodii, Podul Cotorcii (gropi săpate de tătari), Drumul Tătărăsc, Munţii Tătarului, Pasul Tătarului etc.

În satul Bătrâni se află mai multe situri arheologice ce atestă că aceste zone au fost locuite din antichitate. Mărturie stă situl arheologic „Coada Malului” ce se găsește la marginea de SE a satului, pe deal, Slobozia, la intrare în sat pe dreapta, între şosea şi malul drept al pârâului Bătrâneanca.

În această zonă de trecere dintre sudul şi nordul ţării, prin Valea Teleajenului şi Pasul Bratocea în Transilvania, pe drumul Drajnelor şi Chioajdelor de la Văleni spre Buzău şi spre Transilvania prin Pasul Buzăului şi cel de înălţime, Tabla Buţii, s-au dezvoltat în decursul vremii satele: Drajna de Jos, Drajna de Sus, Ceraşu, Ogretin, Râncezi (Nucşoara), Poseşti, Târleşti, Valea Plopului, Bătrâni, Starchiojd şi Chiojdu din Bâsca, judeţul Buzău.

Pe Văile Teleajenului şi Buzăului au trecut oştile lui Mihai Viteazul, în octombrie 1599 în Transilvania, pentru a realiza unirea românilor de pe ambele versante ale Carpaţilor. La 9 octombrie 1600 oastea lui Mihai Viteazul vine din Transilvania pentru a apăra Ţara Românească, trecând prin muntele Fetele lui Crai, Drajna, Poseşti, Zeletin spre Buzău pentru a întâmpina oastea polonă ce aducea în Ţara Românească pe Simion Movilă. Înfrânt, Mihai se refugiază, iar în Muntenia vine ca domn Simion Movilă.

În septembrie 1602, oastea condusă de Radu Şerban, cu sprijin din Transilvania, se confruntă cu oastea lui Simion Movilă, unită cu cea a tătarilor în zona Ogretin-Teişani. În bătălia de la Teişani, pe Teleajen are

loc lupta dintre boierul Stroie Buzescu şi cumnatul hanului tătar. Stroie Buzescu îl ucide pe tătar, dar moare şi el la scurt timp fiind rănit de tătar cu o secure otrăvită. Învinşi, tătarii se retrag tot prin aceste locuri, pasul Tătarului spre vama Buzăului şi Moldova.

Satele dintre Teleajen şi Buzău sunt sate de plăieşi, păzitoare de graniţă. Printre acestea, aşezat în frumoasa depresiune Drajna-Chiojd se află şi satul Bătrâni, ce s-a dezvoltat pe valea îngustă a pârâului cu acelaşi nume: Bătrâneanca (Stîmnicul).

Cu privire la modul de formare al satului există o legendă ce s-a păstrat din generaţie în generaţie, cunoscută de toţi locuitorii zonei Chioajdelor, legendă ce este amintită şi în „Marele dicţionar geografic al României" de Ion Gheorghe Lahovari şi Grigore Tocilescu.

Legenda spune că pe aceste meleaguri s-a aşezat o familie de ţărani ce aveau numele de Chiojd, refugiată de frica tătarilor, „ba chiar că era tătar"[5]. Într-o altă variantă cunoscută de localnici, amintită într-un studiu în 1941, se susţine că acesta era mocan, rămas aici cu vitele lui. Această familie a avut doi băieţi şi o fată. Pe băiatul cel mare l-a înzestrat cu moşia dinspre miazănoapte şi s-a căsătorit aici formând satul Starchiojd-Chiojdul Mare, după numele băiatului. Pe cel mic l-a căsătorit şi i-a dat moşia Valea Bâscei, formând aici satul Chiojdul din Bâsca, Chiojdul Mic, astăzi comuna Chiojd din judeţul Buzău. Pe fată au căsătorit-o mai la sud formând satul Chiojdeanca. Pentru Starchiojd această legendă are ca variantă că fata s-a instalat în zonă formând satul Valea Anei component al Starchiojdului. Bătrânul a rămas în

[5]Ion Gheorghe Lahovari, Grigore Tocilescu, *Marele dicţionar geografic al României*, vol. I, Buc., 1989, p. 341.

aceste locuri iar copiii veneau adesea la părinţi, adică la cei bătrâni, astfel a rămas numele de Bătrâni.

Folosind informaţiile din legendă, dar şi documentele vremii, putem spune că satele: Starchiojd, Bătrâni şi Chiojdul din Bâsca s-au format anterior întemeierii statului Ţara Românească.

Profesorul C.C. Giurescu arată: „…înainte de întemeierea statului Ţara Românească, moşia Starchiojdului cuprindea teritoriul actual al ambelor sate[6]", la care noi adăugăm că, în această moşie era cuprins şi teritoriul satului Bătrâni. Motivele pentru care am ajuns la această concluzie sunt: atât existenţa legendei comunei, dar mai ales documentele care atestă că locuitorii din Bătrâni şi Starchiojd stăpânesc în devălmăşie teritoriul actual al localităţilor, au neamuri comune, moşi comuni, au participat împreună la toate acţiunile de apărare a teritoriului împotriva cotropirii acestuia de către boieri.

Documentar, satul apare târziu, la 1565, într-un hrisov a lui Petru Vodă, document pe care nu l-am găsit, doar se pomeneşte de el într-un act de aşezământ din anul 1851, spre deosebire de Starchiojd, care apare documentar la 1418, când „Mihail fiul lui Mircea cel Bătrân dă moşnenilor starchiojdeni, să le fie lor moşia Chiojdul", iar Chiojdul din Bâsca apare documentar în anul 1548.

Starchiojdul s-a dezvoltat mai repede şi este pomenit în documente înaintea Bătrânilor datorită poziţiei sale într-o zonă mai largă, mai prielnică pentru agricultură, ce a permis o dezvoltare mai rapidă decât în Bătrâni, care

---

[6]C.C. Giurescu, *Pagini din trecutul istoric al judeţului Prahova*, 1971, p. 5.

este aşezat pe valea îngustă a Bătrânencei, loc mai puțin prielnic pentru dezvoltare.

În prima parte a secolului al XVIII-lea localitatea Bătrâni apare în documente prin participarea unor locuitori ai satului, ca martori la unele vânzări sau prin participarea celor doi vătafi din Bătrâni la unele hotărâri domneşti.

La actul din 13 iunie 1609 dat la Târgovişte de Radu Voievod, care dă lui Spiridon Călugărul şi ceata lui ocină la Chiojd, apare ca martor Stanciu din Bătrâni şi din Chiojd.

La 21 decembrie 1618 (7127) în cetatea Târgovişte, Gavrilă Movilă, fiul lui Simion Movilă, întăreşte lui Neagu din Negoieşti şi fraţilor săi stăpânire asupra ocinei din Zeletin. Apar ca aldămaşi Stanciu Mînzatu, Stanislav, fratele acestuia din Bătrâni, alături de alţii din Zeletin, Rîncezi şi alte localităţi.

În documentul din 7 iulie 1628 (7136) Alexandru Voievod porunceşte megieşilor tocmelnici Şerban din Bătrâni şi Vlădul din Făsăiţi, a lui Borcea şi a lui Anania din Sibiceu, să împartă locul din Muscel, dându-se şi termen până la Vinerea Mare.

La 18 octombrie 1631 (7140) şi la 28 decembrie 1631 apar ca martori la vânzări Sîrbu vătaf şi fratele său Dragomir din Bătrâni.

În anul 1632 apar la Bătrâni doi vătafi: Dragomir şi Şerban, care sunt martori la unele vânzări.

Stabilirea unor refugiaţi din Ardeal printre moşnenii locali, precum şi pricinile ce se ivesc între ei reies şi din documentul din 1639 (7147) dat din Bucureşti când au fost adunaţi 12 boieri, dregători domneşti, care să jure că n-au vândut lui Belde nemeşul din Ţara Ungurească ocinele lor. Sunt întrebaţi oamenii din

marginea muntelui şi a ţării, deci din această vatră de graniţă, despre Belde, care probabil era îngrijitor de animale, deoarece primise de la vornicul Tudor 350 de oi şi 7 vaci pentru a le ţine şi nu au mai fost restituite toate. Apar ca martori împotriva lui Belde în disputa cu Tudor vornicul şi au jurat împreună cu tot satul, reprezentanţi din Măneciu, Zeletin şi Ceraşu, iar din Bătrâni este pomenit Mînzatu şi cu întreg satul Bătrâni.

La 20 martie 1640 (7149), Matei Basarab, la Târgovişte, întăreşte lui Hrizea mare vornic satele Drajna şi Stăneşti din judeţul Săcuieni. În acest act sunt pomenite aproape toate satele dintre Teleajen şi Buzău, inclusiv satul Bătrâni. Sunt aleşi 12 boieri hotarnici cu răvaşe domneşti care să stabilească moşia lui Hrizea megieşilor acesteia. Sunt pomeniţi ca participanţi: Drăgoi logofăt din Starchiojd, Stoica din Chiojdu de Bâsca, Călin şi Vlădul din Târleşti, Dratocea şi Ventilă din Teişani, care stabilesc părţile de moşie a lui Hrizea vornic, precum şi o serie de oameni ce s-au vândut de bună voie, numai amintitului vornic. După ce sunt enumerate o parte din satele şi suprafeţele pe care le deţinea Hrizea, este arătat că acesta a avut cumpărători şi în satul Bătrâni, „peste apa Zeletinului trecând ocina pe vârf, până în vârful Girdului, 1420 stânjeni, venind lui 44 stânjeni şi jumătate, megieşilor 1377 stânjeni şi jumătate, prin sat au aflat 1870 stânjeni, venind lui 55 stânjeni şi megieşilor 1815 stânjeni, această ocină fiindu-le megieşilor împreună cu Pătru postelnicul fratele său Negoiţă paharnic”.

Acesta este primul document cunoscut unde se delimitează o parte din moşia satului Bătrâni. Se constată că Hrizea are în stăpânire teren din sat însă nu şi oameni,

ceea ce denotă că moşnenii bătrâneni nu s-au vândut rumâni, unor mari dregători domneşti.

Într-un document din 1646, tot Matei Basarab dă lui Neagu şi Sorei 50 stânjeni moşie, răscumpăraţi de la vornicul Hrizea.

Începând cu a doua jumătate a secolului al XVII-lea şi în secolul al XVIII-lea, documentele despre satul Bătrâni se înmulţesc. Actele de vânzare-cumpărare erau condiţionate de dreptul de promis al megieşilor, călcarea sau nesocotirea acestuia atrăgând după sine nulitatea acţiunii procesuale. Vânzările de pământ ale unui membru al obştii se puteau face în afara obştii numai cu aprobarea întregului sat. În hrisovul din 1609 se arată că: „vânzarea s-a făcut cu ştirea tuturor fraţilor noştri de moşie”.

Organizaţi în obşte sătească, la început moşnenii bătrâneni stăpâneau împreună cu moşnenii din Starchiojd şi Chiojdu din Bâsca în devălmăşie pământul din afara satului.

Procesul de diferenţiere socială, datorită condiţiilor de viaţă în cadrul obştii, se accentuează începând cu secolul al XVIII-lea când între moşneni încep să apară cei care au slujbe domneşti (vătafi, logofeţi, postelnici, pitari etc). Aceştia se îmbogăţesc pe seama scutirilor de care beneficiau, iar cei care sunt loviţi de nevoi şi apăsaţi de greutatea birurilor, sărăcesc. Aceştia sunt nevoiţi să-şi vândă drepturile de moştenire.

„Pătrunderea feudalilor – boieri şi mănaştri – s-a produs şi în zona de deal pe platforma care se întinde la poalele munţilor, prin deposedarea moşnenilor de pământ

prin diferite forme.” În această situaţie sunt şi moşneni din Bătrâni şi Starchiojd[7].

„Primii acaparatori de pământuri sunt în rândul populaţiei locale, mai târziu făcându-şi apariţia alţii din afara obştii săteşti.”[8]

Aceştia sunt pomeniţi în documente ca „boieri de neam”, proveniţi, pe când vechii localnici, ca „vechi boieri de casă”[9].

Printre cei care se infiltrează printre moşnenii localnici se află Macoveii, care ajung mari proprietari de pământuri în Starchiojd, beneficiind de slujbe domneşti. Primul Macovei a fost vătaful Dumitru Macovei care prin diferite forme va pune stăpânire pe o mare suprafaţă de pământ din Starchiojd până în munţii Siriului.

În Foaia de împărţeală a venitului muntelui Siriu făcută în anul 1750 de popa Dumitru, întărită de domnitorul Mihai Constantin Suţu se arată că: „o parte ce provine unei cete moşneneşti este împărţită între moşnenii subdivizaţi şi Macovei care cumpărase pământ în această zonă”.

„Partea lui Moagle se împarte la rându-i în patru părţi: o parte vândută la Macovei, bani 64, o parte la boierii vechi de casă, 64 bani şi două părţi la Tihuleşti, 128 bani.”[10]

Mai târziu, printre moşneni, vor intra banul Dimitrie Ghica şi fiul său Grigore D. Ghica, viitor domn pământean al Ţării Româneşti (1822-1828), care cumpără

---

[7] Stelian Florescu-Pântece, *Monografia comunei Starchiojd*, p. 17.
[8] Ibidem p. 17.
[9] Ibidem p. 17.
[10] C.M. Rîpeanu, N.I. Simache, *Documente privitoare la istoria comunei Starchiojd*, doc. 23, p. 63.

200 stânjeni de la Badea Gheorghe şi Constantin Gîrbea din moşia Petreasca, Macrea şi Valea Anei. Grigore D. Ghica cumpără drepturi în munţii Siriului de la moşnenii din Starchiojd.[11]

În secolul al XIX-lea conflictele dintre moşneni şi boieri se accentuează, în 1802 se află în proces pităreasa Ecaterina şi opt moşneni ce fac parte din „ceata boierilor vechi de casă”, şi anume: Lupu sin Şerb, Şerb zet Drăgoi, Panait Ştefan, Lupu Preda, popa Dumitru Matres, Diaconu Dumitru Băloiu şi Constantin Gîrbea, pentru ca aceştia să-i dea partea Balii Cordelea, vechi boier de casă, adică boier localnic, pe obrazul satului ei.[12]

Prin actul judecătorului Seimescu din noiembrie 1854, de aducere la îndeplinire a hotărârii date în pricină, dintre serdarul Grigore Florescu şi moşnenii chiojdeni, pentru împărţirea munţilor Siriului, „se vorbeşte şi despre partea dumnealui, serdarul Costache Sibiceanu, cumpărată de la Rambei”[13].

Moşnenii din Bătrâni sunt alături de cei din Starchiojd în lupta pentru apărarea drepturilor ce le au în faţa boierilor acaparatori, procese ce au durat aproape 150 de ani, situaţia terminându-se abia după cel de al doilea război mondial.

Spre sfârşitul secolului al XIX-lea conflictele se accentuează. Procesele se judecă la Pătârlagele, Buzău şi la înaltele foruri judecătoreşti din Bucureşti. În primăvara anului 1883 la Pătârlagele, se judecă pricina dintre moşnenii din familia Rambei şi boieroaica Maria

---

[11] Ibidem, doc. 67, p. 135.

[12] Stelian Florescu-Pântece, *Monografia comunei Starchiojd,* p. 19.

[13]C.M. Rîpeanu, N.I. Simache, *Documente privitoare la istoria comunei Starchiojd,* doc. 119, p. 234.

Macovei. În prima fază câştigă boieroaica, însă moşnenii nu se lasă, cu toate intimidările ce se fac asupra lor şi merg la recurs la Buzău, unde prin sentinţa din 1885 se anulează hotărârea judecătoriei din Pătârlagele, iar ţăranii sunt repuşi în drepturi.[14]

La începutul secolului XX intră în conflict şi V. Bossy, consilier la Înalta Curte de Casaţie din Bucureşti, care era interesat în acest domeniu, fiind căsătorit cu fiica unui boier din partea locului.

În anul 1906 Tribunalul din Buzău judecă din nou procesul dintre moşneni şi boieri, care doresc să iasă din indiviziune cu moşnenii. Acest proces durează trei ani, iar moşnenii sunt obligaţi la eforturi mari pentru susţinerea lui. Deşi câştigă la Buzău moşnenii, la recursul de la Curtea de Apel Secţia I din Bucureşti, marii proprietari ies câştigători. În anul 1910 Secţia a II-a a Curţii de Apel din Bucureşti ordonă ieşirea din indiviziune în muntele Siriului şi dispune ca atribuirea terenului să se facă pe moşii.

Se numesc în acest scop trei experţi pentru măsurarea şi defalcarea pe loturi a fiecărei părți, însă problema nu se rezolvă. Conflictul se va accentua prin apariţia intereselor ce le au societăţile forestiere „Drajna şi Cheile Buzăului”, care exploatează pădurea din zonă. Procesul şi expertizele de măsurare şi punere în posesie durează, iar la 12 iulie 1939, Curtea de Apel dă o nouă decizie cu nr. 458/12 iulie 1939, privind împărţirea muntelui Siriu, decizie luată în urma procesului ce a durat intermitent întreaga perioadă 1910-1939, când s-au făcut

---

[14]Gh. Zăhărăchescu, *Un proces care a durat un secol şi jumătate,* Magazin Istoric, nr. 12/1973, p. 46-49.

şi măsurători de către experţii: Basil N. Pretorian, C.R. Rădulescu şi Constantin Gheorghe.

Rolul societăţilor forestiere devine tot mai important în acest conflict, iar în anul 1939 societatea Cheile Buzăului falsifică în favoarea sa o semnătură a moşnenilor chiojdeni, fals ce a fost descoperit.

Disputa se continuă atât la Tribunalul judeţean Buzău, cât şi la înaltele foruri judecătoreşti din capitală. La 26 februarie 1944, Tribunalul judeţean Buzău pronunţă împărţirea munţilor Siriu, aşa cum se hotărâse în anul 1910 şi reluată anterior în anii 1939 şi 1943, împărţirea făcându-se după moşii:

- Moşul Starchiojdean, subdivizat în: Vlăduleşti, Stoicăneşti şi Coceşti;
- Moşul Petrescu, subdivizat în: Mercan şi Misuioc (Misinari);
- Vasile Bossy;
- Toma Macovei, Dumitru Macovei şi Gh. Simionescu;
- Moştenitorii lui Costache Macovei;
- Moştenitorii maiorului C. Homoriceanu.[15]

Se împărţeau cele şapte loturi: trei pentru cetele de moşneni şi patru loturi pentru cetele boiereşti. În document sunt date suprafeţele ce le avea fiecare lot. Moşnenii din Bătrâni şi Rambei primeau suprafaţa de 649 bănişori şi 750 bănișori (valoarea unui bănişor era de 2 ha şi 545 mp).

---

[15]Hotărârea Tribunalului Judeţean Buzău, secţia a I-a, nr. 2086 din 26 februarie 1944, Procesul de partaj intentat de Vasile Bossy şi moşnenii Starchiojdeni. Copia originalului legalizată de Tribunal se află în posesia locuitorului Gh. Mîzgoi din Bătrâni, care mai posedă numeroase documente despre satul Bătrâni şi care ne-au fost puse la dispoziţie pentru prezenta lucrare.

Cazul nu este încheiat nici în anul 1948, când o delegaţie a moşnenilor din Starchiojd şi Bătrâni este primită de ministrul de justiţie Lucreţiu Pătrăşcanu, care după ce-i ascultă cu atenţie, le cercetează hrisoavele îngălbenite de vreme, decide în favoarea lor și așa, după câteva luni, li se face dreptate. O dreptate pentru care luptaseră aproape 150 de ani.[16]

Moşnenii din Bătrâni au avut însă și probleme provocate de unii boieri ce au acaparat pământuri pe raza satului ca familiile: Rădulescu, Ismană, Sorescu, Cărbunescu, Grecu şi alţii, dar dragostea de glie a fost mai puternică şi au reuşit să se menţină liberi.

[16]Gh. Zăhărăchescu, *Opere citate*, Magazin Istoric 12/1973, p. 49.

CAPITOLUL III

EVOLUȚIA ADMINISTRATIV-POLITICĂ A LOCALITĂȚII

Localitatea Bătrâni a făcut parte din fostul judeţ al Săcuienilor (Saac) existent din vremea domnitorului Mircea cel Bătrân.

Potrivit datelor furnizate de Dionisie Fotino în „Istoria generală a Daciei”, cele 17 judeţe ale Ţării Româneşti, din care făcea parte şi judeţul Saac, pentru înlesnirea administrativă, se împărţeau în ocoale, din care, cele dinspre câmpie numindu-se plăşi, iar cele dinspre munte plaiuri.[17]

Judeţul Saac (Săcuienilor) cuprindea bazinul Teleajenului şi partea de nord a Buzăului.

„Se întindea de la Valea Siriului, Valea Bâscei Chiojdului şi Valea Bâscei Rusiile parțial până la Varlaan, schitu Ghighiu, Bădila, Alunişu, drumul peste Mizil-Buzău, Bucov, Teleajen pe Mislea-Vâlcăneşti”[18].

Acesta avea următoarea structură administrativă:

1) 5 Plăşi: Cîmpului cu 21 sate; Tohanilor cu 21 sate; Podgoria cu 12 sate; Scăieni cu 23 sate; Cricov cu 18 sate.

2) 2 Plaiuri: Teleajenului cu 26 sate; Despre Buzău cu 49 sate. Total 170 sate.[19]

---

[17]Dionisie Fotino, *Istoria generală a Daciei*, tem. III, Buc., 1859, p. 146, 152.

[18]Constantin C. Giurescu, *Principatele Române la începutul secolului al XIX-lea*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1957, p. 89.

[19]Dionisie Fotino, *Opere citate*, p. 152.

Profesorul C.C. Giurescu în lucrarea „Principatele Dunărene la începutul secolului al XIX-lea” ne dă ca date: „Săcuienii având 346 sate şi 297 cătune”[20].

La plăşi orânduiau zapcii (subcârmuitori) numiţi de către ispravnici, iar plaiurile se orânduiesc de către vornici, vătaşii.

Satele din plai, care se mărgineau cu graniţe, se numeau sate de plăieşi, ei aveau sarcina să supravegheze graniţele.

Vătaşii păzeau potecile trecătorilor din Carpaţi, aveau grijă ca hotarele să nu fie mutate sau călcate de vecini, adunau dările din sate dând seama ispravnicilor, judecau, hotărau, pedepseau şi arestau. Trecătorile şi intrările în Ardeal nu erau posibile „fără răvaş de drum de la dumnealui spătar”[21].

În condica de venituri şi cheltuieli a lui Constantin Brâncoveanu găsim scris: „satele de plăieşi pe judeţe cum scrie anume, ce au ieşit la iuni(e) 20 zile, anul 7198 (1690) Saac: Starchiojdu, Chiojdul de la Bâsca, Ogretin, Bătrâni, Drajna, Păltineni”[22].

Plaiul Teleajenului avea 26 sate dintre care 5 sate de plăieşi: Bătrâni, cu paza potecii ce trece prin muntele Brezeanu, Cireşu (Ceraşu) cu paza potecii Piseuca, Măneşti, cu paza Plaiului Batribilor, Izvoarele, cu paza potecilor prin Plaiul Măreşi pe Teleajen, Ştefăneşti (Ştefeşti), cu paza potecii pe la muntele Ursoaia, satul

---

[20]Constantin C. Giurescu, *Opere citate,* p. 89.

[21]C.M. Rîpeanu, *Vechea administraţie a plaiurilor Despre Buzău şi Teleajen din fostul judeţ al Saacului*, în *Pagini din trecutul istoric al judeţului Prahova,* 1971, p. 67.

[22]Dinu C. Giurescu, *Anatefterul lui Brâncoveanu*, în studii şi materiale de istorie medie, vol. IV, 1962, p. 434.

Bertea păzea potecile prin Plaiul Şerban Vodă, prin munţii Vulpea, Scărişoara şi Lutul Roşu.

La început, vătafii de plai erau numiţi de domn. Mai târziu, vătăşia era o instituţie colectivă, plăieşii alegându-şi singuri vătafii de plai. Au fost cazuri de abuzuri din partea unor domnitori care au făcut numiri de vătafi, însă, Alexandru Moruzi, printr-o carte domnească, poruncea: „nici să se dea carte de vătăşie nimănui făr de-alegerea în scris, după obicei, sub iscăliturile tuturor locuitorilor acelui plai şi cu mărturia ispravnicilor în scris”[23].

Vătafii de plai erau sub autoritatea vornicilor. Ei ofereau daruri când erau numiţi, trebuiau să vândă fiecare în vătăşia lui o bute de vin în folosul vornicilor. Îndatoririle vătafilor de plai sunt precizate în numeroase cărţi domneşti adresate ispravnicilor, dar mai ales vătafilor, fie cu ocazia numirii, fie cu alte prilejuri.

Vătaful de plai trebuia nu numai să păzească trecerea peste graniţe, dar să şi supravegheze ca hotarele să nu fie schimbate. La 14 noiembrie 1791, Mihai Suţu ordona lui Dumitrache Macovei, vătaful plaiului Despre Buzău, să cerceteze în taină dacă hotarele n-au fost schimbate şi să raporteze. Plaiurilor le mai reveneau şi alte obligaţii cum sunt: „Aspri de şoimi”, impozit pentru procurarea şoimilor ce trebuie trimişi la sultan și folosiţi la vânătoare, şoimii se dădeau anual, de obicei în luna mai. Astfel, la 3 mai 1792 Mihai Suţu scria vătafilor: „însă să fie şoimii mari şi frumoşi”[24], iar la 7 mai 1792 acesta cerea un şoim în plus pentru nevoile sale.

---

[23]V.A. Urechea, *Istoria Românilor*, seria 1786-1800, t. I, p. 32.
[24]Ibidem, vol. XI, p. 136.

De asemenea, plăieşii erau obligaţi să facă diverse obiecte din lemn pentru nevoile domniei: suliţe, şindrilă, diferite alte obiecte. În 1801 cei doi vătafi ai plaiurilor Teleajen şi Despre Buzău erau obligaţi să facă „400 000 de şindrile, care s-a plătit”[25].

În afară de obligaţiile de mai sus, oamenii din plaiuri trebuiau să servească şi în oştirea domnului.

Pentru serviciile făcute, vătaful de plai avea un venit astfel: „de la toţi casnicii din plai să aibă a lua clacă o zi pe an, să ia de la turmele de oi ce vin în ţară, de turmă câte un miel, dintre aceia de primăvară, să fie apărat de alte podvezi şi anganale”. I se stabileşte „ploconul” pe care vătaful trebuie să-l dea vel vornicului după venitul vătăşiei, „pentru a nu mai rămâne mijloc şi cuvânt de ajutor vătaşilor la întâmplare de niscaiva luări mai mult”[26]. Din aceste avantaje pe care le avea s-au născut numeroase abuzuri care au dus la nemulţumiri ale plăieşilor, dar şi la îmbogăţirea vătafilor de plai. Sunt numeroase documente care atestă plângerile plăieşilor către domnitor împotriva vătafilor de plai din judeţul Săcuieni, precum şi acte domneşti care ameninţă sau chiar pedepsesc pe unii vătafi de plai pentru abuzurile săvârşite.

„La 3 ianuarie 1802 Constantin Ipsilante dă noi instrucţiuni vătafilor de plai, care sunt ameninţaţi chiar cu spânzurătoarea pentru cei care vor încălca îndatoririle lor.”[27]

Pentru plaiul Bătrâni sunt cunoscuţi ca vătafi, Sîrbu, într-un document din 1631, iar în anul 1632 apar ca

---

[25]Ibidem, vol. XI, p. 137.
[26]V.A. Urechea, *Istoria Românilor*, seria 1786-1800, vol. IV, p. 381.
[27]Ibidem, seria 1786- 1800, vol. IV, p. 381.

vătafi, Şerban şi fratele său Dragomir. Aceştia sunt martori la unele vânzări de terenuri.

În iulie 1831 intră în vigoare Regulamentul Organic care duce la desfiinţarea vătăşiilor, locul acestora fiind luat de subcârmuitori de plai ce aveau leafa de 200 lei pe lună, iar atribuţiile se reduc la partea administrativă, ca subaltern al cârmuitorului judeţului.

„Se desfiinţează şi vătăşiile plaiurilor, împlinindu-se locurile acestora cu subcârmuitori de plai, întocmai cu cei ce au să se orânduiască prin plai şi după aceasta rămân locuitorii satelor de prin plaiuri feriţi pentru totdeauna şi apăraţi de a mai da până acum vătaşilor sub numire de clacă şi vornicie, pentru că şi această dare s-a desfiinţat întru veşnica hotărâre de a se mai întocmi niciodată.”[28]

De la intrarea în vigoare a Regulamentului Organic şi până la introducerea Codului Civil (1864), organul de conducere al comunei îl forma sfatul sătesc, format din aleşi şi juraţi.

În anul 1818 domnitorul fanariot Ion Caragea întocmeşte „Pravila” şi hotărăşte că de la 1 septembrie să se înceapă a se judeca după aceasta. „În Anafora semnată de Sfatul Obştei se precizează, că alcătuirea acestei pravile este o desluşire a pământului nostru şi a vechilor şi canonistelor obiceiuri ale pământului, nefiind împotriva celor vechi urmat până acum. Puterea datinilor şi obiceiurilor, devenite norme obligatorii, a fost deosebit de mare şi ele au fost recunoscute de pravilele scrise până la Regulamentul Organic inclusiv”[29].

---

[28]Arhivele Statului Ploieşti, *Fond Prefectură*, dosar 67/1831, f. 1.
[29]Stelian Florescu-Pântece, *Monografia comunei Starchiojd,* p. 27.

O problemă ce necesită cunoaştere este cea a căsătoriei. În perioada feudalismului, căsătoria, precedată de logodnă, s-a celebrat public în faţa autorităţii bisericeşti. Căsătoria avea loc după îndeplinirea anumitor condiţii: vârsta, după dreptul scris, băieţii 14 ani împliniţi, fetele 12 ani; consimţământul celor ce se căsătoreau, inclusiv al părinţilor. Erau luate în considerare anumite impedimente: rudenia rezultată din alianţă, iar raporturile create după căsătorie erau dominate de regulă superiorităţii bărbatului şi inferiorităţii femeii şi copiilor în familie.

La 1 ianuarie 1845, în urma Reformei administrative efectuată de domnitorul Gheorghe Bibescu, judeţul Săcuieni se desfiinţează, iar localitatea Bătrâni trece în administrarea judeţului Prahova, Plaiul Teleajenului.

În actele din 1851 de partajare dintre Bătrâni şi Poseşti, localităţile Bătrâni şi Starchiojd sunt prezentate ca sate, iar subcârmuitor al Plaiului Teleajenului este Homoriceanu.[30]

În timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, localitatea Bătrâni este denumită comună ca unitate administrativă. Era condusă de un Primar, ca organ executiv, împreună cu un ajutor de primar şi consiliul comunal ca organ deliberativ, conform Legii comunale din 14 aprilie 1864.

Primăria devine instituţie administrativă de stat, care conduce activitatea locală, asigură dezvoltarea economică, menţine ordinea publică, supraveghează îndeplinirea drepturilor şi îndatoririlor cetăţenilor. Această

---

[30]Document descoperit de noi, aflat în posesia domnului Gh. Mîzgoi, intitulat „Act de aşezământ din 16 mai 1851".

formă de organizare va dura până în anul 1950, când va fi înlocuită cu un nou organ de stat numit sfat popular.

În anul 1865, Bătrâni este menţionată comună rurală care face parte din Plaiul Teleajenului, alcătuită din cătunele: Bătrâni şi Poiana Mare, iar în anul 1866 este menţionat ca primar Alecu Georgescu şi în anii 1869-1870, Soare Georgescu. La alegerile din 1866 au participat 235 de alegători primari, care au ales cinci alegători direcţi pe: Alecu Georgescu, Stanciu Petrescu, Ene Enăchescu, Gheorghe Stănciulescu şi Dumitru Ion Dobre, aceştia urmând să participe la Văleni pentru alegerea Deputaţilor.[31]

Judeţul Prahova mai suferă unele modificări administrative, în sensul că în anul 1883 se formează zece plăşi, iar în 1902 se reduc la cinci plăşi.

Comuna Bătrâni va face parte din Plaşa Teleajen, care fiind şi o comună de graniţă are unele atribuţii speciale în acest sens. Acest lucru îl găsim în „lista comunelor grănicer" unde se găsește şi localitatea Bătrâni, alături de altele.

Primăria se va face în casa lui Gheorghe Ismană, iar după primul război mondial, în timpul primarului Luţă Grecu se construieşte un local de primărie.

După 1950 primăria se mută în casa lui Caton Dumitraşcu, casă care în anul 1964 arde împreună cu cea mai mare parte din arhiva primăriei. În anii 1964-1965 se construieşte un local nou de primărie, cu arhitectură modernă.

La începutul secolului XX se înfiinţează şi în Bătrâni post de jandarmi, care avea un subofiţer și doi

---

[31]Arhivele Statului Ploieşti, *Fond Prefectură*, dosar 123/1866, f. 15.

soldaţi în termen. Acesta se aflǎ în casele lui Nae Zamfirescu şi aparţinea de secţia de jandarmi de la Poseşti.

Pentru a organiza unităţi administrative de bază (comune) mai mari, în anul 1929 la 1 octombrie se desfăşoară o adunare cu reprezentanţii comunelor Bătrâni, Starchiojd, Rîncezi, Poseşti şi Târleşti, pentru a alcătui o comună mare conform „Legii administrative" recent aprobate. Aceştia au fost de acord, după cum rezultă din „Procesul verbal al adunării"[32].

În anii 1930-1931 localitatea Bătrâni a făcut parte din comuna Rîncezi, după care se revine la vechea administraţie a comunei Bătrâni.

Prin Legea Administrativă din 1936, primarii erau aleşi de către consiliile comunale, iar prin Legea Administrativă din 1938, primarul era numit de către prefectul judeţului pe o perioadă de 6 ani. El reprezintă comuna, are iniţiativă şi decide în toate chestiunile locale, în afară de acelea pentru care legea cere votul deliberativ al consiliului. Consiliul comunal era compus din membri aleşi şi din membri de drept, mandatul primilor fiind pe 6 ani, iar a celor din urmă, pe durata funcţiei care le-a dat calitatea de consilier.

Primarul convoca consiliul pentru a lua hotărâri privind administrarea comunală, iar la sfârşitul fiecărui an se încheia contul de gestiune comunal (venituri şi cheltuieli anuale) care se afişau (Anexă).

În momentul investirii membrilor Consiliului comunal şi al primarilor, aceştia depuneau jurământ în faţa pretorului Plăşii Văleni.

[32]Arhivele Statului Ploieşti, *Fond Primăria Bătrâni*, dosar 38/1930, f. 68.

„Jur credinţă Regelui, supunere Constituţiei şi legilor Ţării, jur să apăr interesele Ţării şi ale comunei Bătrâni din judeţul Prahova.”[33]

În perioada ianuarie-aprilie 1938 şi în Bătrâni s-au schimbat mai multe consilii comunale. Au fost alese comisii interimare în urma înlocuirii guvernului din 1938.

La 9 aprilie 1938 este numit în funcţia de primar Caton Dumitrescu Ismană, care depune jurământ în faţa pretorului plăşii şi a consiliului comunal.

„Jur credinţă Majestăţii sale Regele Carol al II-lea, jur să respect Constituţia.”[34]

Consiliul comunal, în frunte cu primarul, stabileşte anual volumul de muncă ce trebuie să îl facă fiecare locuitor major al comunei, pentru întreţinerea drumurilor şi pentru anumite lucrări de interes obştesc. Drumurile se pietruiau cu piatră de râu spartă, care era cărată cu căruţele din apa Bătrâneanca, iar lateral se săpau şanţuri de scurgere a apelor. Fiind necesare punţi de trecere peste apă, în anul 1938 se cer fonduri de la bugetul judeţean, dar nu se aprobă.[35]

În anul 1938 primăria alcătuieşte un Regulament de ordine în comună, care prevede printre altele:

Art.1. Se înfiinţează prestaţia 3 zile pe an;

Art.2. Plată 100 lei/zi pentru atelaje şi 50 lei/zi pentru braţe;

Art.3. Sunt scutiţi invalizii;

Art.4. Se plăteşte pentru guarzi comunali. Sumele sunt pe 4 categorii după venit: 200 lei, 100 lei, 60 lei şi 40 lei;

---

[33]Arhivele Statului Ploieşti, *Fond Prefectură*, dosar 172/1938, f. 98.
[34]Arhivele Statului Ploieşti, *Fond Prefectură*, dosar 172/1938, f. 35.
[35]Arhivele Statului Ploieşti, *Fond Prefectură*, dosar 172/1938 f. 105.

Se prevăd amenzi pentru articolele: 2, 4 de la 50 lei la 500 lei. Sumele se încasează de casier.[36]

Cu banii încasaţi de la populaţie în baza acestui Regulament se efectuau o serie de lucrări în comună, se plăteau guarzii comunali, se instalau pe stradă felinare pentru iluminat.

Primăria aprobă autorizarea funcţionării pe raza comunei a firmelor comerciale, a meseriaşilor şi a unor unităţi de producţie. În Bătrâni este autorizat să funcţioneze atelierul pentru colaci de roţi a lui Rădoiaş. Cârciumile se arendau anual, iar în cazul în care nu erau respectate anumite obligaţii de către negustori, primarul intervenea. De exemplu, în anul 1928, primarul Ion Georgescu interzice să se mai facă hora în cârciumă.[37]

Primarul era cel care decidea perioada optimă pentru recoltarea porumbului şi dădea ordonanţă privind data culesului. În anumite perioade se dădeau legi privind preţurile maximale la unele produse şi în anumite perioade. Pentru administrarea celor 71 ha izlaz comunal s-a înfiinţat „Euforia comunală", care se va ocupa de încasarea păşunatului, de angajarea paznicilor de animale şi de curăţirea izlazului. Anual se făceau inspecţii pe izlaz de către unele organe judeţene, iar consemnările arătau că acestea sunt îngrijite.

În privinţa învăţământului, primarul făcea parte din consiliul şcolar care se preocupa de asigurarea spaţiului de şcoală, a lemnelor pentru încălzire, a mobilierului şi a celorlalte probleme din şcoală.

---

[36]Arhivele Statului Ploieşti, *Fond Primăria Bătrâni*, dosar 164/1959, f. 12.

[37]Ibidem, dosar 28/1928, f. 10.

În sarcina primăriei s-a aflat şi problema preluării terenului expropriat în baza Legii de împroprietărire din 1921, care se va folosi pentru izlaz comunal, deoarece localitatea nu avea izlaz pentru animale.

Hotărârea de expropriere se dă în anul 1922, iar lucrările definitive durează până în anul 1942.

În perioada 1920-1945 la primăria din Bătrâni au fost şase primari, iar în perioada 1945-1950 au fost patru primari (preşedinţi ai sfatului popular comunal).

Începând din decembrie 1950 este introdus ca organ al administraţiei de stat în loc de primărie Sfatul popular.

Comuna este împărţită în 23 de circumscripţii electorale, după numărul de locuitori, acestea având între 95 şi 109 locuitori.

Sfatul popular era alcătuit din 23 deputaţi comunali, conduşi de un preşedinte al Sfatului popular, mai târziu Consiliul popular.

Odată cu noua împărţire administrativă din anul 1968, localitatea Bătrâni a fost înglobată în comuna Starchiojd. Această hotărâre a fost benefică pentru stat prin reducerea unui număr de salariaţi, însă populaţia trebuie să se deplaseze între 6 şi 10 km pentru a-şi rezolva diferitele probleme la primărie. Deputaţii din Bătrâni se deplasează greu la şedinţele Consiliului popular comunal, iar organele administrative vin rar pe raza fostei comune Bătrâni.

Cu toate greutăţile existente, locuitorii satelor Bătrâni şi Poiana Mare au făcut eforturi deosebite, reuşind să construiască în perioada 1970-1990 o şcoală cu patru săli de clasă, să electrifice localitatea, să asfalteze drumul până aproape de ieşirea din sat spre Poiana Mare. În anii

1986-1989 au construit prin contribuţie voluntară o frumoasă şi modernă sală de festivităţi ce nu avea asemănare în zona Teleajenului la acea dată.

În urma Referendumului ce a avut loc la nivelul comunei Starchiojd, s-a hotărât ca localitatea Bătrâni să devină comună. Începând cu ianuarie 2006, localitatea Bătrâni, devine din nou comună, primar fiind Necula Gheorghe. Acest lucru duce la o dezvoltare rapidă a localităţii, la iniţierea unor programe deosebite pentru ca această localitate să fie una modernă, adecvată zilelor noastre. S-a trecut imediat la întocmirea unor proiecte privind dezvoltarea localităţii, modernizarea drumurilor, alimentarea cu apă şi canalizare, lucrare în curs de realizare, modernizarea localurilor de şcoală şi grădiniţă, realizarea unei clădiri pentru cabinetul medical, modernizarea localului pentru primărie.

Până la terminarea aducţiunii de apă, s-a realizat la intrarea în comună o captare de apă potabilă ce este folosită şi de locuitorii satelor vecine.

CAPITOLUL IV

ELEMENTE DEMOGRAFICE

Populaţia localităţii Bătrâni este formată din urmaşii moşnenilor ce au trăit pe aceste meleaguri. Din documentele ce le cunoaştem reiese că moşnenii din Bătrâni stăpâneau pământul împărţit după spiţă şi neam, în „sfori de moşie".

Aşa cum am mai arătat, bătrânenii şi chiojdenii se trăgeau din moşi comuni, iar localităţile s-au format aproximativ în aceeași perioadă, deşi localnicii susţin că Bătrâni este mai vechi decât Starchiojdul.

În zonă au venit români din Transilvania, fugiţi de exploatare şi s-au aşezat printre localnici, aşa-zişii ungureni, care în Bătrâni au venit în număr mic, fără a forma sate separate cum s-a întâmplat la Poseşti, Măneciu, Valea Anei şi alte localităţi. Prin zonă treceau mocanii cu turmele lor, de multe ori oprindu-se pe locurile acestea pe păşunile din zonă. Unii dintre ei au rămas printre localnici, contribuind la dezvoltarea localităţii.

Din punct de vedere numeric, populaţia s-a înmulţit mai lent decât în Starchiojd. Cauza o constituie condiţiile de relief, mai accidentat şi mai puţin prielnic pentru dezvoltarea aşezării.

În prima parte a secolului al XIX-lea, localitatea Bătrâni avea 128 de gospodării[38], în anul 1846 erau 170 de familii, iar în anul 1863 erau 209 gospodării.[39]

La sfârşitul secolului, localitatea Bătrâni era compusă din două cătune: Bătrâni şi Poiana Mare. Avea 1598 de locuitori, 733 bărbaţi şi 665 femei; 533 capi de familie, care trăiau în 376 de case de locuit şi 176 odăi şi bordeie.[40]

Aceasta ne arată că într-un interval de 60-70 de ani, populaţia a crescut de aproape 3-4 ori. Apare şi satul Poiana Mare, la care nu putem preciza cu exactitate data înfiinţării. Credem că, aşa cum s-a întâmplat în mai toate satele, datorită creşterii numărului populaţiei „o parte dintre săteni se mută în altă zonă şi formează un sat nou aici"[41]. Mai curând opinăm că aici s-au instalat la început mocanii rămaşi în zonă sau locuitorii veniţi de peste munte în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Spunem acestea deoarece satul s-a format spre munte unde terenul este mai accidentat, nu spre sud unde terenul ar fi fost mai frumos.

Din studiul amintit, publicat la sfârşitul secolului al XIX-lea, aflăm că locuitorii trăiau în case, odăi şi bordeie. Odăile sunt sigur cele din zona de munte sau din afara localităţii, pe dealuri, unde îşi creşteau localnicii vitele. Aceste odăi s-au înmulţit în prima parte a secolului XX întinzându-se până la 12-15 km în zona de munte. Acestea s-au menţinut până în anii 1962-1965 când, odată

---

[38]Constantin C. Giurescu, *Principatele Române la începutul sec. al XIX-lea*, Ed. Ştiinţifică, 1957, p. 71.

[39]Arhivele Statului Ploieşti, *Fond Prefectură*, dos. 128/1864, f. 30-33.

[40]Ion Gheorghe Lahovari, Grigore Tocilescu, *Marele dicţionar geografic al României*, vol. I, Buc., 1898, p. 342.

[41] Constantin C. Giurescu, *Opere citate*, p. 99.

cu colectivizarea, s-a trecut masiv la distrugerea odăilor din afara localităţii şi a grădinilor ce se aflau în jurul lor, unde localnicii îşi cultivau cartofi. Astfel, au rămas puţine odăi în zonă dar, din 1990 au început să se reconstruiască din nou.

Odată cu dezvoltarea economică mai rapidă pe care o cunoaşte întreaga ţară, la începutul secolului XX şi populaţia se înmulţeşte. Dezvoltarea este stopată însă de Războiul pentru întregirea neamului din anii 1916-1918, când întreaga zonă a constituit teatrul de luptă, apoi populația a suferit ocupaţia străină și la aceasta s-a mai adăugat şi tifosul exantematic, care a făcut mari ravagii.

În timpul războiului, în Bătrâni au murit 90 de oameni pe front, iar în localitate în anul 1918, datorită greutăţilor existente, a lipsei de hrană şi a tifosului, au murit 131 de persoane. După sfârşitul războiului situaţia economică se îmbunătăţeşte, o mare parte din familiile cu pământ puţin, văduvele de război, orfanii şi răniţii, sunt împroprietăriţi cu pământ în vatra satului şi chiar în zona de câmp. Condiţiile de viaţă mai bune au dus şi la creşterea numărului populaţiei. În anul 1919 se înregistrează 69 decese şi 59 de naşteri, iar începând cu anul 1920 numărul naşterilor este mai mare decât numărul decedaţilor.

Condiţiile specifice localităţii Bătrâni au făcut ca în perioada imediată primului război mondial, un număr de 38 de familii din Bătrâni să fie colonizate în comuna Sudiţi, satul Gura Văii – Ialomiţa. Alte fluctuaţii mai deosebite n-au fost. Până în 1937 s-au mutat din localitate 12 familii şi au venit 6 familii.[42]

---

[42]Arhivele Statului Ploieşti, *Fond Primăria Bătrâni*, dos. 59/1938, f. 245.

În anul 1927 localitatea Bătrâni avea 1851 de persoane, din care 868 bărbaţi şi 983 femei. Dintre aceştia 176 erau copii; 152 bărbaţi şi 427 femei ştiau carte, iar 136 bărbaţi şi 265 femei nu ştiau carte.[43]

După 1920 populaţia localităţii creşte, înregistrându-se frecvent un spor natural. Numărul naşterilor creşte, acestea variază între 55 şi 85 anual, în perioada 1920-1940. În timpul războiului numărul naşterilor scade, după care acesta variază între 36 şi 55 în anii 1950-1966. În anul 1966 este dat Decretul cu privire la interzicerea întreruperii sarcinii şi numărul naşterilor va creşte rapid. În perioada 1967-1980 se nasc în Bătrâni între 86 de copii în 1967 şi 37 în 1980. După această dată numărul celor născuţi este între 33 şi 48 anual.

Urmărind cu atenţie situaţia născuţilor în perioada 1920-1989, vom constata că în perioada interbelică numărul naşterilor este mai mare, începând cu 1950 aceasta se menţine în anumite limite până în 1967, după care creşte până în 1980, scăzând din nou spre 1989.

După colectivizare, în 1962, populaţia este nevoită să-şi găsească alte preocupări, pentru a-şi putea asigura cele necesare traiului. Nemaiavând pământ, oamenii sunt nevoiţi să-şi caute de lucru în altă parte. Este şi perioada când încep să se dezvolte masiv oraşele şi o mare parte din oameni merg să lucreze aici, devenind navetişti. În prima parte, 1963-1970, în general bărbaţii plecau la muncă lunea şi veneau sâmbătă seară. După 1970 situaţia se schimbă, o parte din tinerii căsătoriţi, ori cei care nu-şi puteau construi o casă în localitate, primeau locuinţă la bloc cu chirie. Cei mai mulţi locuitori din Bătrâni s-au

---

[43]Ibidem, dos. 23/1927, f. 17.

mutat în oraşele: Ploieşti, Văleni, Boldeşti, Săcele, Braşov, Plopeni şi altele.

Apoi apare navetismul zilnic. Întreprinderile nu mai organizau cămine de nefamilişti şi dădeau abonamente pentru naveta zilnică a muncitorilor. Deşi este mai greu acest sistem pentru populaţie, a fost acceptat cu multă uşurinţă deoarece, în felul acesta se puteau aproviziona pentru întreaga familie cu alimente şi tot ce era necesar, de la oraş. În ultima perioadă, 1980-1989, când s-a simţit lipsa de pâine, navetiştii se aprovizionau și cu pâine de la oraş. Pentru suplimentarea transportului muncitorilor din ce în ce mai mulți, la muncă în afara localității, ITA (Întreprinderea de transport auto) a mai introdus patru curse ce plecau dimineaţa din Bătrâni până la gara Văleni, iar de la ora 8 până la ora 20 mai plecau încă patru curse şi tot atâtea se întorceau. Cu toate acestea, naveta nu era uşoară, populaţia se înmulţea, mereu autobuzele erau aglomerate, chiar dacă de la Văleni se mai putea merge şi cu trenul până la Ploieşti.

În perioada interbelică majoritatea locuitorilor se ocupau cu agricultura. Lucrau în general 120-130 de zile pe an, după care se ocupau de vite pe lângă casă sau la odăi în afara satului. Mai erau cei care lucrau la pădure, însă în timpul iernii, o perioadă de timp opreau şi ei lucrul. În comună erau 10 funcţionari, 10 meseriaşi, iar o parte din locuitori se angajau cu contracte de lucru pe tarlalele din câmp. Plecau primăvara şi veneau toamna târziu. După 1962 situaţia se schimbă. Tot mai mulţi bărbaţi sunt atraşi spre lucrările de construcţii, la întreprinderile forestiere, în marile uzine din Prahova. Tineretul este trimis aproape în întregime să se califice în meserii ca: lăcătuş, mecanic, electrician, strungar, sudor, forjor etc. Încep să fie primite

şi fete în aceste domenii. Se dezvoltă şi Şcolile Agricole, la care merg câţiva tineri din localitate. Toţi cei care terminau opt clase erau obligaţi să meargă la şcoli profesionale sau licee de specialitate. Astfel satul a început să se golească de tineret, aici rămânând doar bătrânii şi femeile.

La C.A.P. lucrează permanent: bărbaţii care sunt în domeniul zootehnic 40-45 de persoane, femeile, în afară de cele câteva funcţionare, şi la prestări servicii, toate lucrează temporar în campaniile agricole.

Tineretul este îndepărtat mult de munca sa tradiţională, agricultura şi aceasta va duce la degradarea pământului în general.

Cu toate problemele nou create, oamenii de la munte se mută mai greu din sat. Ei rămân navetişti, iar în perioadele de concedii sau alte intervale ale muncii, lucrează pământul. Legea agrară din 1991 găseşte populaţia cu aceeaşi dragoste de pământ gata să reia totul de la capăt. Numărul populaţiei rămâne aproape constant în 1966, când populaţia avea 2006 locuitori; în 1977 erau 2294 locuitori; în 1980 erau 2490; în 1985 erau 2691; în 1989 erau 2780 locuitori.

Indicatorii demografici evoluează astfel:

	1980	1990
Naşteri	14,1 %	20,3 %
Mortalitate	12,6 %	9,5 %
Sporul natural	5,7 %	10,8 %

Populaţia este influenţată și de alți factori, printre care și modul de asigurare cu hrană şi ocrotirea sănătăţii.

Dezvoltarea economică generală a făcut ca şi hrana oamenilor să se schimbe. Devine tot mai suficientă până prin anii 1982, după care se simte din nou lipsa. Într-un studiu din anii 1937 şi 1942, aflăm că populaţia se hrănea cu: fasole, cartofi, prune uscate, lapte şi produse lactate. Carne mâncau de circa două ori pe săptămână, de regulă duminica şi de sărbători. Nefiind brutărie, hrana de bază era mămăliga din mălai de porumb.[44]

După 1950 situaţia începe să se schimbe prin faptul că o mare parte din locuitori primesc pământ la câmp şi-l cultivă cu grâu. Vor consuma pâine facută de casă, în cuptor sau azimă pe plită.

După ce se instalează navetismul, aprovizionarea se face în mare parte de la oraş. Locuitorii aveau acum şi bani deoarece lucrau permanent.

În privinţa asistenţei sanitare, la Bătrâni nu era un punct sanitar stabil. Din aceleaşi documente arătate mai sus, constatăm că medic era la circa 8 km, în Poseşti, moaşă era la 6 km, la Starchiojd. Săptămânal venea prin sat de la Starchiojd un sanitar, Costică Gîrbea, care mai dădea unor bolnavi anumite medicamente, ori îi îndemna să meargă la medic la Văleni. După construirea dispensarului din Starchiojd şi dotarea lui cu cele necesare, inclusiv prin stabilirea permanentă a unui medic aici, situaţia se va schimba.

Medicul de la Starchiojd va merge de două ori pe săptămână la Bătrâni, iar medicamentele se vor procura de la farmacia din Starchiojd.

După 1955 se formează un punct sanitar la Bătrâni, unde este numit sanitar Beldiman Nicolae. Începând cu

---

[44]Arhivele Statului Ploieşti, *Fond Primăria Bătrâni*, dos. 58/1938 şi 82/1942.

1970, în Bătrâni, la punctul sanitar se află zilnic un medic, care vine de la dispensarul din Starchiojd. În cadrul punctului sanitar exista un minim de medicamente, care erau gestionate de două cadre cu studii medii, ce deserveau populaţia alături de medic. Beldiman Camelia este asistent medical localnic, între anii 1990-2013. Dintre medicii care au fost şi la Bătrâni, amintim pe Lupu Dragoş, Popescu Mihai, Vijeu Ciprian şi Matei Ion.

Comuna Bătrâni are la 1 ianuarie 2015 o populaţie de 2138 persoane, dintre care: bărbaţi 1078, femei 1060. Satul Bătrâni are 1978 persoane, iar Poiana Mare 166 persoane.

Naşterile se făceau în perioada 1950-1981 la maternitatea din Starchiojd. Din satul Bătrâni a profesat ca moaşă Panait Maria (Tuina). După această dată când se desfiinţează maternităţile din zonele rurale (din anumite localităţi), naşterile se fac la spitalul din Văleni, iar femeile gravide sunt transportate cu Salvarea până acolo.

Ocrotirea sănătăţii în această localitate de munte este bine asigurată de medicii: Bogdan Marilena şi Streajă Gheorghe, fii ai satului Starchiojd.

Poşta comunală din Starchiojd deserveşte şi populaţia din Bătrâni şi Poiana Mare, prin două posturi de telefon şi un factor poştal.

În localitatea Bătrâni, în anul 1989 erau 420 televizoare şi 402 aparate de radio, iar la începutul anilor 1990, erau 510 televizoare şi 412 aparate de radio înregistrate.

În prezent, pe raza comunei se află un centru de cablu TV cu acces la internet, care deserveşte şi satele înconjurătoare: Starchiojd, Valea Plopului şi Valea Screzii.

CAPITOLUL V

DEZVOLTAREA SOCIAL-ECONOMICĂ A LOCALITĂŢII

Localitatea Bătrâni, după documente, este un „sat genealogic”, adică creat efectiv din autori comuni, sat care foloseşte spiţa de neam ca bază a sistemului juridic al proprietăţii.

Teritoriul localităţii a aparţinut la început întregului colectiv de locuitori ai satelor Bătrâni şi Starchiojd, ce se trăgeau din moşi comuni şi care erau: moşul Starchiojdean, Petresc, Miercănesc, subdivizaţi în decursul vremii în: Tănăseşti, Vlăduleşti, Coceşti, Rambei, Bătrâneni, Ceata boierească etc.[45]

Fiecare ceată avea în jurul satului anumite cuprinsuri de pământuri delimitate, numite „sfori” ce purtau denumirea spiţei de neam din care se trăgea.

Dacă vreunul din moşneni avea drepturi prin căsătorii, cumpărări, donaţii, în două sau mai multe „sfori”, nu-şi puteau valorifica drepturile lor decât în cuprinsul sforii de moşie a moşului din care se trăgeau. Pentru a-şi menţine stăpânirea, ei trebuiau să facă întotdeauna act de prezenţă în „sfoara” respectivă.

În satele de moşneni, pentru că averea avea să rămână în familie, toţi membrii în linie bărbătească, până la cele mai îndepărtate grade de rudenie, aveau dreptul la moştenire. Fetele puteau pretinde doar o zestre,

[45]C.M. Rîpeanu, N.I. Simache, *Documente privitoare la istoria comunei Starchiojd,* p. 9.

beneficiind de succesiunea mamei numai atunci când, în lipsă de fraţi, erau înfiate sau adoptate ca feciori. Această transmitere ereditară a dreptului de proprietate din tată în fiu, în nepot şi strănepot în tot cursul veacurilor a făcut ca numele de „moş” să devină o unitate de măsură fictivă, a carei valoare diferă după fiecare sat, reprezentând porțiunea de pământ cuvenită celei dintâi persoane din care se trăgea neamul întreg, în momentul când s-a întemeiat satul. Această porţiune de pământ, „moşul”, în tot timpul rămâne unitară faţă de celelalte neamuri pătrunse la comunitatea agrară, însă în sânul fiecărui neam ea se submultiplică.[46]

Megieşul, răzeşul sau moşneanul sunt sinonime de termeni determinate de starea de devălmăşie menţionată în diferite acte de vânzare sau de înstrăinare a moşiei. Dacă se întâmplă să aibe loc vânzarea unei moşii, erau întrebaţi şi trebuiau să fie de acord toţi vecinii megieşi. Astfel, în actul din 18 aprilie 1605 se scrie: „Şi-au vândut mai sus aceşti oameni şi megieşi aceste mai sus zise ocine de-a lor bună voie şi cu ştirea tuturor megieşilor şi din sus şi din jos.”[47]

Procesul de diferenţiere socială între moşnenii bătrâneni la început este lent. Oamenii înmulţindu-se, unii dintre ei sărăcesc, în timp ce alţii ori îşi măresc averea prin cumpărare de la cei nevoiaşi, ori intervin cu forţa.

Moşnenii din Bătrâni vor fi martorii problemelor ce se vor ridica în secolul al XIX-lea în special după aplicarea Regulamentului Organic din 1831 în Ţara

---

[46]Constantin Corbu, *Rolul ţărănimii în istoria României în sec. al XIX-lea*, Ed. Ştiinţifică, Buc., 1982, p. 17.

[47]C.M. Rîpeanu, N.I. Simache, *Documente privitoare la istoria comunei Starchiojd,* doc. 5, p. 39.

Românească şi Legiuirile din 1851. Acestea aveau menirea să reorganizeze relaţiile dintre moşieri şi lucrătorii pământului, să stabilească drepturile şi îndatoririle reciproce, să faciliteze introducerea şi generalizarea aşa-ziselor învoieli de bună voie între cele două părţi. Problema ţărănească va fi rezolvată în parte de „Legea rurală” promulgată de domnitorul Alexandru Ioan Cuza la 14 august 1864.

În articolul X din lege se arăta: „claca (boierescu), dijma, podvezile, zilele de moromet, carele de lemne şi alte asemenea sarcini, datorate stăpânilor de moşii, sau în natură, sau în bani, unele şi altele stabilite prin legi, hrisoave sau învoielile perpetru ori tâmporale.”[48] Satul Bătrâni a fost un sat de moşneni şi legea dată de Alexandru Ioan Cuza nu a avut efecte deosebite asupra locuitorilor. Câţi locuitori din satul Bătrâni s-au împroprietărit în urma acestei legi, nu putem preciza cu exactitate, dar avem dovezi în acest sens prin scrisorile de mulţumire trimise de locuitorii satului Bătrâni domnitorului Cuza Vodă.[49]

Ţăranii au fost emancipaţi prin această lege în schimbul unei grele despăgubiri ce trebuia achitată în termen de 15 ani. Au primit pământ pe categorii, după numărul de animale pe care îl posedă:

- „I. Fruntaşii cu 4 boi şi o vacă: 11 pogoane, despăgubire: 133 lei; II. Mijlocaşii cu 2 boi şi o vacă: 7 pogoane şi 19 prăjini, despăgubire: 100 lei; III. Pălmaşii cu o vacă: 4 pogoane şi 13 prăjini, despăgubire, 71 lei.”[50]

---

[48]N. Adăniloaie, *Cuza Vodă şi problema agrară*, Ed. Junimea, Iaşi, 1973, p. 332.

[49]N. Adăniloaie, Dan Berindei, *Reforma agrară din 1864,* Ed. Academiei RSR, 1967, p. 220.

[50]Ibidem, p. 210.

Documentele atestă că în majoritatea comunelor, moşierii şi arendaşii au delimitat ţăranilor cele mai proaste terenuri, au căutat să se împotrivească prin diferite forme, prelungind termenul de aplicare al legii agrare.

De asemenea, au fost excluși de la împroprietărire o serie de ţărani, tineri însurăţei şi cei care în momentul aplicării legii, din diferite motive nu aveau pământ în folosinţă.

Din documentele consultate din cadrul Arhivelor Statului Ploieşti, reiese că în 1862, în satul Bătrâni existau ca proprietari cu venit de peste 100 de galbeni: Alecu Georgescu în vârstă de 29 de ani, cu moşia Valea lu Dragomir şi teren în vatra satului; Tache Iorgulescu, casă în Văleni şi moşie în Bătrâni, 110 galbeni; Stan Miricescu, venit de 110 galbeni, proprietăţi în Bătrâni, Chiojd şi vie la Gornet.[51]

Având în vedere relieful şi clima localităţii Bătrâni, se poate observa din documentele studiate că sunt puţine familii ce posedau terenuri agricole în Bătrâni, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Astfel în 1863 în Bătrâni erau 209 gospodării care aveau pământ pentru agricultură şi au cultivat în acel an cu: grâu 114 pogoane, porumb 292 pogoane, ovăz 119 pogoane şi 12 prăjini, cartofi 1 pogon şi 6 prăjini.

Cetăţenii care au avut suprafeţe mai mari sunt:

- Ilie Zaharia: 1 pogon grâu, 3 pogoane porumb, 1 pogon orz;

- Radu Spinu: 1 pogon grâu, 3 pogoane porumb, ½ pogon orz;

---

[51]Arhivele Statului Ploieşti, *Fond Prefectură*, dos. 85/1862, f. 314-319.

- Dumitru Tihu: 2 pogoane grâu, 4 pogoane porumb, 1 pogon orz;

- Stroie Dobre: 1 pogon grâu, 3 pogoane porumb, ¼ pogon orz.[52]

Procesul de diferenţiere socială, ori de acaparare a pământului de către moşieri şi ciocoi prin diferite forme: vânzare-cumpărare, donaţii, zestre, continuă la Bătrâni la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului XX.

După marele război de întregire a neamului, în Bătrâni se aflau următoarele moşii mai mari:

1. Proprietatea lui Gheorghe Petrescu: Vârful lui Ţigan 125 ha, Dogărie 100 ha, Căprioru 100 ha, Seciu 20 ha, Badînga 5 ha, Trestioara 5 ha, Mălin 5 ha, arătură 2 ha, livezi 18 ha. Total 380 ha;

2. Proprietatea Maria D. Rădulescu: Vârful lui Ţigan 53 ha, Dogărie 116 ha, Trestioara 20 ha (izlaz 60 ha). Total 189 ha;

3. Proprietatea lui Ioniţă D. Ismană: Trestioara 2 ha, Baracea 4,5 ha, Piatra 5 ha, Păltiniş 2 ha, Zmeuret 25 ha, Topora 7,5 ha, Plopi 3 ha, Sandu 3 ha, Piatra Şoimului 3 ha, Paltinu 1 ha. Total 56 ha;

4. Proprietatea lui Nae D. Ismană: la sat 9 ha, Poiana Ursului 3 ha, Badînga 2 ha, Zmeuret 25 ha. Total 39 ha;

5. Moşia Bătrâni, proprietar Spirea Constantinescu, iar din februarie 1921 Victoria şi Grigore Cărbunescu, cu terenuri în punctele: Vârful lui Ţigan, Zeletin I, Zeletin II, Căprioru.[53]

---

[52]Ibidem, dos. 128/1964, f. 30-33.

[53]Arhivele Statului Ploieşti, *Fond Consilierat*, dos. 268, f. 19-85.

În comună mai sunt câţiva cetăţeni ce posedă o suprafaţă mai mare de teren, între 5 şi 20 ha, iar ceilalţi sunt moşneni ce stăpânesc pământuri separate, unele de peste 80 de ani.

„În urma Decretului Legea nr. 3697 din 1918, la 2 martie 1919 se constituie *Obştea Bătrâni* alcătuită din 221 locuitori în vederea împroprietăririi. Mandatarii obştii sunt: Ion I. Georgescu, Constantin Stănescu, Ioniţă A. Stoica, iar cenzori: preotul C. Popescu, Constantin Rădulescu, Costache Cîrstea."[54]

Obştea Bătrâni se ocupă de realizarea recensământului animalelor din Bătrâni şi Poiana Mare şi a tuturor lucrărilor pentru împroprietărire.

„Comisia locală pentru exproprierea terenurilor, constituită în urma Legii pentru reformă agrară în România din 17 iunie 1921, găseşte la 13 iunie 1919 în localitate, următoarele animale:

- în Bătrâni: 685 vite mari, 289 mânzaţi, 458 vite mici, pentru care trebuia 461 ha teren, 416 capi de familie calculaţi cu 3 vite mari, 2 vite la ha, ar trebui 624 ha izlaz;
- în Poiana Mare: 69 vite mari, 32 mânzaţi, 31 vite mici, ar trebui 46 ha izlaz.

Numărătoarea rămâne definitivă, listele fiind afişate la primărie, nu s-au primit contestaţii."[55]

În localitatea Bătrâni, unde se simţea acut lipsa izlazurilor pentru păşunatul animalelor, se expropriază o suprafaţă de 70 ha teren în punctele Zmeuret şi Ciripia-Dogărie din moşiile: Ismeneşti 20 ha, proprietari Ioniţă şi Nae D. Ismană; 20 ha moşia Cărbunescu, proprietari Victoria şi Grigore Cărbunescu şi 30 ha moşia

---

[54]Arhivele Statului Ploieşti, *Fond Consilierat,* dos. 368, f. 164.
[55]Arhivele Statului Ploieşti, *Fond Consilierat Agricol,* dos. 25, f. 80.

proprietarilor Maria Rădulescu şi Elena Niţu Sorescu. Hotărârile de expropriere sunt date de judecătoria Ocol Poseşti, unde funcţiona Comisia de împroprietărire zonală. Aceeaşi judecătorie prelevându-se de art. 23 din Legea agrară preciza că terenul fiind în zona de munte exproprierea se face de la 25 ha în sus, numai pentru terenuri folosite la păşuni şi fâneţe. Se stabileşte şi plata care trebuie făcută în numerar cu suma de 1000 lei/ha.[56]

Aplicarea hotărârii de expropriere a moşiilor: Rădulescu, Cărbunescu şi Ismeneşti (Ismănăşti) dată de judecătoria Ocol Poseşti la data de 22 august 1922 pentru moşia Ismeneşti, 13 iulie 1922 pentru moşia Maria Rădulescu şi Elena N. Sorescu şi 2 noiembrie 1922 pentru moşia Cărbunescu. Aplicarea hotărârii va dura mult, deoarece atât proprietarii cât şi sătenii sunt nemulţumiţi, iar lucrările de punere definitivă precum şi toate măsurătorile vor dura până în august 1942, când inginerul D. Marinescu, reprezentantul direcţiei cadastrale, stabileşte limitele terenului supus exproprierii.[57]

Aceste lucrări nu au fost acceptate la început de către săteni, iar primăria face contestaţie (primar Luţă Georgescu) deoarece proprietarii nu au prezentat comisiei întreaga suprafaţă de teren, iar locurile propuse de ei erau degradate şi la distanţă mare de comună. Pe 26 iulie 1923 se judecă contestaţia, care este respinsă ca nefondată, iar la 12 martie 1925 se începe măsurătoarea. Lucrările se întrerup şi se reiau la 12 august 1935, când se delimitează moşiile Zeletin I şi Zeletin II ale proprietarului Grigore Cărbunescu. Acesta avea proprietăţi în comunele Bătrâni, Poseşti, Târleşti. Faptul că proprietarii nu au prezentat

[56]Arhivele Statului Ploieşti, *Fond Consilierat Agricol,* dos. 855, f. 15.
[57]Ibidem, dos. 855, f. 52.

corect terenurile la data începerii formelor de expropriere, reiese şi din rezultatele măsurătorilor din anii 1935 şi 1942. Moşia Nae Ismană, în urma măsurătorii din 1942 a reieşit: Poiana Ursului 4 ha şi 1408 m, Grădia 38 ha şi 2326 m, Badînga 2 ha şi 1426 m, Zmeuret 16 ha şi 9320 m, Total 61 h şi 4470 m, iar la începutul acţiunii de expropriere declarase acest proprietar că avea 39 ha.[58]

În urma legii de reformă agrară în comuna Bătrâni s-au împroprietărit un numar de 354 cetăţeni în satul Bătrâni şi 39 în satul Poiana Mare.

Locuitorii au fost clasificaţi pe subcategorii după diferite criterii ca: invalizi de război, orfani de război, văduve, agricultori cu proprietăţi mai mici de 5 ha, mobilizaţi în anul 1913 şi 1916-1919.

Din tabele au reieşit următoarele:

- în subcategoria I au intrat 4 persoane cu 5 ha, invalizi de război;

- în subcategoria a II-a, copii minori ce au avut părinţi morţi, 7 persoane: 3 cu 3 ha, 4 cu 4,5 ha;

- subcategoria a III-a, preoţi şi învăţători: Nicolae Ionescu 5 ha şi Constantin Cătănescu 5 ha;

- subcategoria a IV-a, mobilizaţi 1916-1919: 153 persoane cu 4 ha;

- subcategoria a V-a, mobilizaţi în anul 1913: Vasile Ionescu 52 arii;

- subcategoria a VI-a, minorii celor căzuţi în război şi au interes pentru agricultură: 35 persoane cu 5 ha;

- subcategoria a VII-a, agricultori lipsiţi de pământ: 74 persoane cu 5 ha;

- subcategoria a VIII-a, agricutori cu proprietăţi mai mici de 5 ha: 61 persoane cu suprafeţe între 2 şi 4 ha;

---

[58]Arhivele Statului Ploieşti, *Fond Consilierat*, dos. 855, f. 22-33.

- subcategoria a IX-a, orfani care nu au inventar agricol: 4 persoane cu 5 ha;

- subcategoria a X-a, mobilizaţi ce au urmat armata în Moldova: 11 persoane cu 4 şi 5 ha;

- subcategoria a XI-a, cei care au mulţi copii: 1 persoană 5 ha, Gheorghe Gh. Voicu, Poiana Mare.

Categoria II = 1; Categoria IV = 19 cu 4 și 5 ha; Categoria V = 2; Categoria VI = 1; Categoria VII = 7; Categoria VIII = 6; Categoria IX = 1; Categoria X = 2. Total = 39.[59]

Un număr de 23 de locuitori au plătit o suprafaţă de 127 pogoane de pădure la Corlăteşti, expropriată de la fraţii Constantin şi V. Constantinescu. Suma plătită era de 5.000.000 pentru un pogon în anul 1919. Obştea Corlăteşti şi locuitorii comunei Bătrâni au avut un proces lung şi greu, cu moşierii: Constantinescu şi moştenitorul acestuia Mendel Predingher. În anul 1935 când se judecă procesul, locuitorii din Bătrâni susţin Obştea Corlăteşti cu suma de 15.000 lei pentru cheltuieli de judecată, urmând ca aceştia să primească 50 pogoane de pământ la preţul de 4.500 lei pogonul.[60]

Procesul este pierdut, iar locuitorii din Bătrâni încearcă să recupereze acest teren după Legea de reformă agrară din 1945, dar acest lucru nu s-a realizat.

În perioada dintre cele două războaie mondiale, locuitorii comunei Bătrâni sunt antrenaţi alături de chiojdeni în procesul de ieşire din indiviziune cu privire la stăpânirea muntelui Siriu. Procesul a fost intentat

---

[59] Arhivele Statului Ploieşti, *Fond Primăria Bătrâni,* dos. 25/1927, f. 14.

[60] Document descoperit de noi, ce se află în posesia locuitorului Petre Mîzgoi din Bătrâni.

moştenitorilor la începutul secolului XX de către fraţii Vasile şi Raul Bossy, împreună cu ceata boierilor de neam infiltraţi printre moşneni în decursul veacurilor.

Curtea de apel din Bucureşti, secţia a II-a prin jurnalul nr. 458 din 12 iulie 1939, se pronunţă privind împărţirea suprafeţei de 11596 ha şi 16 arii sau 4725 bănişori.

„Moşnenii Starchiojdeni, subdivizați în Vlăduleşti, Stoicăneşti şi Coceşti, vor lua 1209 bănişori şi 750 (valoarea unui bănişor fiind socotită la 2 ha şi 454 mp), lotul I;

Lot II: Moşnenii Petreşti, subdivizaţi în: Petreşti, Rambei şi Bătrâni, vor lua suprafaţa de 649 bănişori şi 750.

Lot III: Moşnenii Miercăneşti subdivizaţi în: Miercăneşti şi Misindari vor lua 344 bănişori şi 750.

Lot IV: Moştenitorii Olimpia V. Bossy, vor lua 15 bănişori şi 500, iar moşnenii Rambei restul de 481 bănişori.

Lot V: Moştenitorii defunctului Ştefan Dumitru Macovei vor lua 891 bănişori şi 250, Alexandrina Costache 50 bănişori şi un loc de casă în vatra satului, iar moşnenii Petreşti, Starchiojdeni şi Miercăneşti vor lua restul de 126 bănişori şi 500 în părţi egale.

Lot VI: Moştenitorii defunctului Iancu Macovei vor lua 516 bănişori.

Locul VII: Moştenitorii defunctului maior C. Homoriceanu, vor lua 337 bănişori şi 163, iar moşnenii Petreşti, Starchiojdeni şi Miercăneşti vor lua restul de 103 bănişori şi 337 în părţi egale”[61].

---

[61]Jurnalul Curţii de Apel Bucureşti, Document descoperit de noi, ce se află în posesia lui Petre Mîzgoi din Bătrâni.

Hotărârea este trimisă Tribunalului Buzău pentru a fi pusă în aplicare şi acesta convoacă pentru 7 decembrie 1943 părţile pentru departajarea suprafeţelor. Aceasta durează până pe 26 februarie 1944 când se pronunţă definitiv situaţia împărţirii pe loturi, persoane sau grupuri de persoane. Lucrarea în teren fusese făcută de experţii: Basile N. Pretorian, C.R. Rădulescu şi Constantin Gheorghe.

În acest lung şi anevoios proces, care se încheie abia în 1948, au fost implicate şi societăţile forestiere: Cheia Buzăului şi Drajna.

În perioada dintre cele două războaie mondiale, situaţia proprietăţii în Bătrâni se prezintă în felul următor: 5 mari proprietăţi, 21 proprietăţi mijlocii cu suprafeţe între 10 şi 100 ha (stăpâneau în total 405,5 ha), 450 gospodării moşnegeşti, care stăpânesc în devălmăşie circa 1500 ha teren în zona de munte, 100 gospodării ce n-au pământ şi muncesc pe alte proprietăţi particulare. Suprafaţa agricolă a localităţii este de 1750 ha, folosite ca arabil, fâneţe, păşuni, livezi, 70% era categorisit ca teren rău (anexa).

Modul de folosinţă era:

„Vatra satului 46 ha; teren arabil 164 ha; păşuni 269 ha; fâneţe 819 ha; izlaz 71 ha; pădure 133 ha; livezi 176 ha; neproductiv 79 ha; alte suprafeţe 29 ha (drumuri şi poteci). Locuitorii din Bătrâni aveau terenuri în alte comune: Poseşti, Starchiojd, Rîncezi, Bucov, Râfov, Berceni, Amaru, Mihăileşti şi Chiojd Buzău, o suprafaţă de 1650 ha pământ arabil, fâneaţă, izlaz şi pădure. Pe raza comunei Bătrâni 450 ha teren aparţine unor cetăţeni ce au domiciliul în satele: Starchiojd, Ceraşu, Rîncezi, Poseşti, Ogretin, Drajna şi Văleni. Terenurile se vindeau cu 20.000 lei/ha teren arabil şi livadă, fâneţele cu 16.000 lei/ha.

Suprafeţele ce se lucrau în dijmă, proprietarul lua jumătate din produsele obținute. Pentru consultarea unui agronom, acesta se afla la Văleni de Munte, distanţă de 18 km”[62].

În urma Legii de reformă agrară din 1945, se formează un Comitet de reformă agrară format din: Dobre Nicolae, Răducu N. Gheorghe, Mîzgoi Gheorghe, Neculai Mihai, Ion Vasile, Cîrstea Stelian şi Mîzgoi Gh. Ion, care se ocupa de preluarea suprafeţelor de teren expropriat, folosirea acestora în cadrul comunei Bătrâni şi predarea lor celor în drept după primirea titlurilor de proprietate. În urma acestei legi, în Bătrâni, se expropriază următoarele terenuri ale proprietarilor:

- Ion Zamfirescu, 23,68 ha; preot Ion Vasilescu, 6 ha; moştenitorii Ştefan Dinescu 4,5 ha; Ion Luţă Georgescu 22 ha; D.M. Rădulescu 23,14 ha; Ion Panaitescu 4 ha. Total 82,87 ha.[63]

Pe lângă terenurile de pe raza satului, cetăţenii din Bătrâni, peste 100 de persoane au fost împroprietărite cu loturi de 5.000 m în moşia Hariton din Sălciile.[64]

După preluarea treptată a puterii de către regimul comunist, situaţia economică a ţărănimii se înrăutăţeşte. Sunt introduse cotele obligatorii de carne, lapte, lână şi alte produse, inclusiv impozite mari pe suprafeţele de pământ. Sunt introduse în cadrul primăriilor, mai târziu, a Sfaturilor Populare, Registrele agricole pentru evidenţierea pământului, animalelor şi persoanelor din fiecare gospodărie. Din cauza greutăţilor la care erau

---

[62]Arhivele Statului Ploieşti, *Fond Primăria Bătrâni*, dos. 59/1938 și 82/1942.

[63]Ibidem, dos. 347, *Reforma agrară 1945*, f. 38-40.

[64]Arhivele Statului Ploieşti, *Fond Primăria Bătrâni,* dos. 347, f. 38-40.

supuşi, cei mai mulţi locuitori au declarat pământ mai puțin în momentul înscrierii în registrele agricole. Aceasta a făcut ca o mare parte din pământ să nu fie evidenţiat şi va duce greutăţi la aplicarea legii 18/1991, privind fondul funciar.

În urma Decretului 83/2 martie 1949 a fost confiscată întreaga avere a următorilor cetăţeni:

- Luţă Gheorghe: teren, casă şi a fost deportat; M.D. Rădulescu: i s-a confiscat terenul şi casa; Preotul Gheorghe Mihai: teren şi casă; Dumitru Rădulescu: terenul.

În acelaşi an locuitorii au fost împărţiţi pe trei categorii, după avere: proprietari mari 17, mijlocii 136, mici 486.

Proprietăţile mari aparţineau următorilor locuitori: Costache Voicu, Gheorghe C. Voicu, Mişu Ismană, Caton Ismană (Dumitrescu), Vasile Ionescu, Elena Chesca, Aurel Ismană, Gheorghe D. Mihai, Alexandru Rădulescu, Ştefan Negulescu, Mihai Ismană (Mişu), Pretor Negulescu, Ion Negulescu, Constantin Rădulescu, Eufrosina Petrescu, Alexandru Andreescu şi Constantin C. Voicu.[65]

Aceştia vor fi trecuţi mai târziu în categoria de chiaburi, care au avut de suferit cel mai mult. Erau trecuţi la chiaburi şi cei care au avut cazan de ţuică, erau comercianţi, ori au făcut probleme autorităţilor din administraţia comunală.

În perioada 1950-1962 are loc consolidarea regimului comunist în ţară şi o permanentă frământare în rândul sătenilor. Pământul confiscat în 1949 trecuse în

---

[65]Arhivele Statului Ploieşti, *Fond Primăria Bătrâni*, dos. 105/1949, f. 79.

administrarea Sfaturilor Populare, iar printr-o serie de hotărâri şi decrete, s-a mai dat şi unui număr de ţărani. Prin decretul 453/1954 în Bătrâni, 12 persoane primesc locuri de casă în suprafaţă de 800 mp. Prin Decretul 115/1959 când s-au constituit I.A.S.-urile (G.A.S.), cei mai mulţi dintre locuitorii care aveau pământ mai mult îl predau statului, ori gospodăriei colective care se înfiinţase şi la Bătrâni. Hotărârile din 1956 şi 1958 prevedeau ca nimeni să nu mai folosească forţa de muncă cu plată, să-şi oprească fiecare pământ cât poate lucra cu familia sa.

Este introdus regimul silvic şi locuitorilor satelor le este interzis tăiatul lemnelor din pădure, ori păşunatul cu animalele. Datorită nerespectării acestei hotărâri, cetăţeanul Gheorghe Goicea, care avea circa 70-80 de capre, a fost împuşcat în anul 1948 de un pădurar. Introducerea regimului silvic a produs numeroase nemulţumiri în rândul locuitorilor din Bătrâni, ca de altfel a tuturor celor ce locuiau în zonele de deal şi munte care aveau ocupaţia principală exploatarea şi prelucrarea lemnului.

În anul 1952, ia fiinţă C.A.P.-ul (G.A.C.) printre primele din fosta regiune Ploieşti, având un număr de 44 familii la constituire şi o suprafaţă de 90,75 ha. În anul 1957, s-au mai înfiinţat 2 întovărăşiri: una zootehnică, cu 226 oi şi 480 ha teren fâneaţă şi o întovărăşire agricolă în zona de câmp.

Toate acestea s-au întâmplat până în 1962, când a avut loc colectivizarea generală pe ţară. Astfel şi în comuna Bătrâni au fost trecuţi în colectiv toţi locuitorii. Majoritatea au intrat în colectiv forţaţi de echipele aduse în acest sens de la oraşe. Pentru comuna Bătrâni, ca de altfel, pentru întreaga zonă depresionară Drajna-Chiojd,

această formă forţată de organizare a pământului a dus la migrarea oamenilor spre oraşe, degradarea pământului şi înrăutăţirea vieţii celor care au rămas în localitate. În această zonă submontană lucrările agricole nu pot fi făcute decât foarte puţin mecanizat, iar lucrul în grupuri mari va duce la creşterea unui climat de indiferenţă faţă de proprietate, faţă de pământ. După înfiinţarea C.A.P.-ului, întreaga suprafaţă agricolă va trece în subordinea acesteia, iar cetăţenilor majori, care vor efectua un număr de norme de muncă stabilită anual, li se va da 1500 mp lot de folosinţă.

Studiată sub aspectul vieţii economice, comuna Bătrâni este o aşezare ai cărei locuitori au practicat activităţi legate de relief şi climă. Pădurea, care acoperea o mare întindere a ţării, a jucat un rol deosebit în dezvoltarea populaţiei autohtone.

Generaţii după generaţii, locuitorii satelor noastre au defrişat şi desţelenit întinderi de pământ transformându-l în terenuri roditoare.

Ocupaţiile locuitorilor din Bătrâni din cele mai vechi timpuri au fost: agricultura cu toate ramurile sale, cultivarea plantelor, creşterea animalelor, cultura pomilor fructiferi. Pe lângă acestea, exploatarea, prelucrarea şi comercializarea lemnului, vânătoarea şi meşteşugurile au fost ocupaţii de bază ale moşnenilor din Bătrâni.

Posedând un teren accidentat, fragmentat şi împădurit, cea mai importantă ocupaţie a locuitorilor a fost creşterea animalelor. Din cele mai vechi timpuri, documentele prezintă în cadrul schimbului şi animalele, care erau mijloace sigure de venit pentru plata birurilor. De altfel, o formă de exploatare a ţăranilor devălmaşi de

boieri în secolul al XIX-lea îl constituie „căşăritul”, organizarea de stâni în zona munţilor Siriu.

În urma unui studiu realizat la sfârşitul secolului al XIX-lea în Bătrâni erau 141 cai, 595 boi, 235 vaci, 275 capre, 1439 oi şi 245 porci.[66]

Izvorul principal de venituri, acela de pe urma căruia intrau mulţi bani în gospodăriile producătorilor, cât şi în vistierie, erau vitele de tot felul: cai, boi, oi, capre, porci, apoi produsele animaliere: lâna, pielea de vită, untul, brânza, pastrama, seul, blănurile etc.[67]

La începutul secolului al XX-lea în Bătrâni erau: 135 cai, 611 boi, 231 vaci, 146 mânzaţi, 49 viţei, 1841 oi, 507 capre, 425 porci. În anul 1900 s-au vândut 209 animale.[68]

Ambele studii sunt făcute la intervale nu prea mari. Totuşi se poate constata că numărul animalelor creşte mai repede la oi şi la capre. De asemenea se vând tot mai multe animale mari, pentru care se scot acte de la primărie.

Regimul de ocupaţie german, prin confiscări şi rechiziţionări a jefuit populaţia ţării noastre în anii de ocupaţie 1916-1918. În această situaţie s-a aflat şi satul Bătrâni.

În urma recensământului făcut de Comisia de expropriere în iunie 1919, se găsesc în localitate următoarele animale: 754 vite mari, 321 mânzaţi şi 489 vite mici.

---

[66]Ion Gheorghe Lahovari, Grigore Tocilescu, *Marele dicţionar geografic al României*, vol. I, p. 341.

[67]C.C. Giurescu, *Probleme controversate în istoriografia românească*, Ed. Albatros, Bucureşti, 1977, p. 30-31.

[68]Arhivele Statului Ploieşti, *Fond Consilierat*, dos. 25/1928, f. 119.

Aparent diferenţa nu este foarte mare, dar trebuie să avem în vedere că cele două studii sunt făcute la un interval de peste 15 ani, deci, în timpul războiului au dispărut un număr mare de animale, în special cai, bovine şi ovine.

După 1918 numărul animalelor creşte în permanenţă, mai ales că se aprobă şi o suprafaţă de 70 ha pentru izlaz. Sunt familii care au un număr mare de vite, de exemplu: Nae Ismană avea 15 vite mari şi 75 vite mici.

Izlazul era administrat de „Euforia comunală”, care percepea taxă pentru păşunat şi care întocmea anual bugetul de venituri şi cheltuieli, angaja paznici, efectua diferite lucrări.

Modul de folosinţă al izlazului se poate vedea în Procesele verbale de constatare. În 1927 izlazul Bătrâni avea 4 paznici de animale, angajaţi care păzeau 122 vite mari şi 5 cai. Suprafaţa acestuia era de 50 ha în zona Ciripia-Dogărie. Dintr-un document din 1928 aflăm că în Bătrâni şi Poiana Mare se aflau 186 cai, 609 boi şi vaci, 346 mânzaţi şi 3120 oi.[69]

În acelaşi an, bugetul „Euforiei” care administra izlazul prevedea 29.354 lei venituri şi 28.928 lei cheltuieli.[70]

Mişcarea efectivului de animale se poate vedea în următorul tabel:[71]

---

[69]Ibidem, f. 129.

[70]Ibidem, dos 58/1938, f. 45.

[71]Arhivele Statului Ploieşti, *Fond Consilierat*, f. 46.

Animalul	1937	1938	1941	1942
Cai	141	149	128	119
Bovine	727	868	661	652
Oi	2678	2765	3510	3140
Capre	331	371	291	236
Porci	396	303	204	70
Familii de albine		61	60	57

Animalele vândute în perioada 1932-1938: Bovine şi cai: 1932-104; 1933-180; 1934-212; 1935-302; 1936-491; 1937-591.[72]

Din datele de mai sus se poate constata că numărul animalelor creşte în perioada 1932-1938, când întreaga economie se dezvoltă, iar când situaţia politică intră în criză, încep concentrările, pregătirea de război, numărul animalelor scade simţitor.

În perioada 1932-1938 numărul animalelor vândute a crescut, deci preţurile erau avantajoase pentru crescători. Se vindeau la domiciliul cetăţeanului, în târgurile din Văleni şi Ploieşti, prin intermediul geambaşilor. Sunt recunoscuţi în acest sens: Bejgu Ilie, Răducu Dumitru şi Ion Beldiman.

Cu toate greutăţile impuse după al doilea război mondial: introducerea cotelor obligatorii, recensămintele anuale ale animalelor, care constituiau adevărate coşmaruri pentru locuitori, numărul animalelor a fost în creştere până în 1962.

[72]Arhivele Statului Ploieşti, *Fond Primăria Bătrâni*, dos. 58/1938, f. 45-50.

După această dată toate suprafeţele de teren trec la colectiv, structura animalelor se schimbă. Boii şi caii sunt preluaţi de C.A.P. Multe dintre aceste animale sunt sacrificate în acest an sau în perioada imediat următoare, unitatea oprind un număr redus de atelaje. Vacile rămân mai departe în gospodăriile populaţiei, dar acestea sunt lipsite de pământ. Neputând procura furajele necesare numărul vacilor, al oilor şi caprelor scade.

Se formează treptat un sector zootehnic la C.A.P., dar produsele sunt predate aproape în totalitate la stat. În gospodăriile ţărăneşti numărul animalelor va creşte din nou după 1978 când C.A.P.-ul nu mai are forţă de muncă pentru strângerea furajelor de pe câmp şi este forţat să dea fâneaţă în acord global (dijmă). Cetăţenii trebuiau să efectueze toate lucrările necesare până la strângerea şi depozitarea furajelor şi primeau și ei o parte din trei din produsul obţinut. Ei curăţau primăvara fâneţele, le fertilizau cu îngrăşăminte chimice (dacă le primeau de la unitate), coseau, strângeau fânul în căpiţe, îl depozitau la unitate (cele două părţi), după care puteau să-şi ridice şi partea lor. Problema cea mai grea consta în lipsa de atelaje, precum şi în stilul greoi al celor care conduceau unitatea, astfel încât, această lucrare se prelungea şi o mare cantitate de fân se strica pe tarla până să fie dijmuit. Cu toate greutăţile amintite, locuitorii din Bătrâni fiind oameni harnici, reuşeau prin eforturi deosebite să-şi asigure necesarul de furaje pentru animale. Unii dintre ei, care aveau forţă de muncă mai multă, chiar vindeau la C.A.P., care nu şi-a asigurat niciodată necesarul de furaje pentru animalele pe care le avea.

Locuitorii din Bătrâni mergeau să facă furaje şi la I.A.S. Măgurele, ferma Poseşti care este în apropiere şi

dădeau fâneaţă în dijmă în aceleaşi condiţii. Începând cu 1979-1980 o serie de cetăţeni îşi procură din nou cai şi formează atelaje particulare, care erau solicitate să lucreze şi la C.A.P. Nu de puţine ori s-a primit ordin să se confişte caii particulari, însă hotărârea dârză a locuitorilor a făcut ca organele administrative să bată în retragere. Sunt multe cazuri când funcţionarii primăriei acceptau tacit ordinele populaţiei împotriva hotărârilor ce se dădeau în mod aberant de la partid.

Începând cu anul 1983 se introduce planul de cultură şi de creştere a animalelor pentru populaţie. În acesta se specifică de la primărie ce trebuie să cultive un cetăţean pe cei 3000 mp de teren în folosinţă, dacă-i avea, câte animale trebuie să crească şi ce trebuia să dea la fondul de stat.

Aceste hotărâri nu s-au pus în aplicare la nivelul localităţii, decât prin faptul că se întocmeau hârtiile, iar cetăţeanul semna de primirea lor. Tot în această perioadă s-a interzis sacrificarea bovinelor sub greutatea de 350-400 kg, iar sacrificarea la greutatea admisă se făcea numai de către unităţile statului.

Această lege a dus la scăderea numărului de animale, în special bovine, deoarece oamenii nu puteau creşte viţeii până la această greutate şi erau nevoiţi să îi abandoneze, să-i dea gratuit la unele unităţi de stat sau să îi omoare când se năşteau. Gospodarii trebuiau să dea socoteală ce au făcut cu viţelul pe care îl aveau, în caz contrar primeau amendă, iar în cazul în care se constata că l-au sacrificat în gospodăria proprie erau chiar amenințați cu puşcăria.

Până la colectivizare, în Bătrâni aveau stâni: Constantin Rotăreanu în Mreaja, Luţă Georgescu în

Prigon, Avram Voicu în Prigon, Popescu Vasile în Mreaja, Spînu Constantin în Pleaşa, Goicea Ion, Dinu Mîzgoi şi Cîrstea Gheorghe în Prigon, Marin Năstase în Pleaşa, apoi au continuat această nobilă profesie: Mirică Nicolae, fost şef de fermă C.A.P., în prezent fermier, Mirică Ion, Predicioiu Stelian, Predicioiu Ion (Nelu), Ceapă Gheorghe, Enăchescu Stelian, Voicu Vasile, Radu Constantin, Cătuneanu Constantin. Sunt cunoscuţi ciobanii din Bătrâni pentru brânza de bună calitate, brânză de crintă, care poate fi păstrată pe o perioadă îndelungată.

Alături de creşterea vitelor, agricultura a fost dintotdeauna o ocupaţie de bază a locuitorilor, deşi datorită reliefului specific dealurilor subcarpatice, recolta de cereale nu putea acoperi necesarul de produse pentru hrana populaţiei. Cea mai mare parte a terenului era acoperită de păduri şi fâneţe, dar locuitorii, desţelenind treptat terenul, l-au semănat cu grâu, orz, secară, porumb, cartofi.

Terenurile pentru semănături s-au desţelenit pe tot parcursul vremii destul de lent faţă de alte localităţi. Cultivau în general loturile de pe lângă casă şi din vatra satului. Dintr-un document din secolul al XIX-lea, aflăm că se cultiva mai mult porumb, iar grâul era semănat primăvara, deci se cultiva soiul de primăvară. Suprafeţele cultivate cu cereale nu satisfăceau nevoile de hrană şi populaţia era nevoită să cumpere cereale din zona de câmp. Situaţia s-a îmbunătăţit în prima parte a secolului XX prin cumpărări de terenuri în zona de câmp, prin reforma agrară din 1921 şi cea din 1945.

Cei care nu aveau pământ lucrau ca zilieri la cei cu pământ, fie din Bătrâni sau la moşieri ca: Aurel Pană, familia Cantacuzino, Petrică Rădulescu şi alţii. Ziua de

muncă se plătea în 1937 cu 30 lei pentru bărbat, 20 lei la femeie, iar dacă aveai car cu 2 vite 60 lei pe zi.[73]

În perioada interbelică, aratul se realiza cu animalele, iar anumite suprafeţe de teren se săpau manual, neputând fi arate (de ex.: 30 ha în 1942). Locuitorii se angajau la lucrările agricole din iarnă, cu contract sau fără contract, pentru a efectua toate lucrările din primăvară până în toamnă. În 1942 lucrau cu contract 180 de cetăţeni şi 138 de cetățeni fără contract.[74]

Şi terenul din zona de câmp era lucrat tot cu animale. Oamenii plecau în căruţe cu coviltire trase de boi sau cai şi veneau când terminau lucrul. Alţii dintre ei, care nu aveau atelaje, mergeau pe jos cu desagi în spate pe drumul mai scurt: Târleşti, Gogeasca, Podgoria, Mizil, Amaru sau Mihăileşti.

Cerealele obţinute nu erau suficiente pentru acoperirea consumului şi se făcea şi schimb de produse cu locuitorii din câmp. Se dădeau: mere, pere, nuci, prune afumate, ţuică şi material lemnos pentru a obţine porumb.

După al doilea război mondial, când o serie de cetăţeni sunt împroprietăriţi în moşia din Fulga şi pe unele suprafeţe din Bătrâni, situaţia se mai schimbă, însă nu pentru multă vreme, deoarece în 1952 se înfiinţează Colectivul, iar în rândul ţăranilor apare o situaţie confuză şi nesigură. De multe ori erau împiedicaţi să meargă la câmp și să facă schimb de produse pe porumb.

După colectivizare, cei care lucrau în colectiv mai aveau câte 1500 mp de persoană în folosinţă. Cei care din diferite motive nu puteau să lucreze la C.A.P., nu aveau

---

[73]Arhivele Statului Ploieşti, *Fond Primăria Bătrâni*, dos. 59/1938, f. 245.

[74]Ibidem, dos. 82/1942.

loturi în folosinţă sau dacă le aveau, erau puşi să plătească pentru ele.

Pomicultura a constituit ramura principală a vieţii economice în Bătrâni, mai ales din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Prunul, mărul, părul, nucul sunt principalele specii de pomi cultivate pe dealurile din Bătrâni. Prunul, fiind o specie foarte productivă şi de calitate („prunul gras românesc”), se întindea pe suprafeţele cele mai mari. Fructele se valorificau în târgurile din Văleni, Ploieşti sau chiar Bucureşti în stare proaspătă sau prelucrate. Prunele erau în cea mai mare parte făcute ţuică, iar o parte din ele afumate sau uscate la cuptor. Ţuica se fabrica în cantităţi din ce în ce mai mari şi se vindea în proporţie de 80%. Cel mai mare venit la bugetul comunei provenea din impozitul pe ţuică. Dintr-un document din 1938 constatăm că în Bătrâni se fabricau anual 12.000 decalitri de ţuică, se consumau de locuitori 20%, iar restul se vindea. În localitate erau 41 cazane de ţuică şi un cuptor de uscat prune.[75]

Ţuica provenită din zona Teleajenului, deci şi din Bătrâni, constituie vestita ţuică de Văleni, apreciată în ţară şi peste hotare. Povarnele, locurile unde se instalau cazanele de fabricat ţuica şi toate anexele necesare, constituiau unul din mijloacele importante ale veniturilor celor ce le posedau. Acestea se întâlneau în apropierea unei surse de apă curgătoare. În Bătrâni aveau povarne renumite locuitorii: Luţă Georgescu, Mihai Ştefan, Rădoiaş Gheorghe, Rotăreanu Constantin, Avram Voicu, Dumitru Panait, Aurelian Ismană, Alexandru Andreescu, Ion Ismană, Constantin Săndulescu, Scarlat Nicolae, Alexandru Stelian, Ion Negulescu şi alţii.

---

[75]Arhivele Statului Ploieşti, *Fond Prefectură*, dos. 83/1863, f. 25.

Numărul mare de povarne şi cantităţile de ţuică amintite de documente, ne arată că locuitorii din Bătrâni aveau ca preocupare deosebită cultura prunului, care se adaptează bine la climă în această zonă.

Mărul creţesc, domnesc, gurguiat era plantat alături de peri, cireşi, vişini în mai toate grădinile din Bătrâni. Livezi masive de pomi au fost plantate încă de la începutul secolului nostru pe diferite moşii, aşa cum se întâlneşte la Nae Ismană, livezi pe 15 pogoane, Ioniţă Ismană, Luţă Georgescu şi alţii. După colectivizare s-au plantat în Bătrâni suprafeţe mari cu pruni, meri şi peri. S-au plantat zonele Păltiniş, Badînga, Ursoaia şi 30 ha plantaţie intensivă de măr din soiurile superioare pe Slobozia.

Nucul a ocupat suprafeţe mari în trecut, fiind căutat pentru fructele sale, dar şi pentru lemnul de cea mai bună calitate. Nu au fost plantaţii speciale de nuc, dar se găseau în toate zonele localităţii. În prezent plantațiile de nuc se află în declin, nuci mai găsindu-se pe marginea apei Bătrâneanca şi prea puţin pe lângă casele oamenilor.

Dudul a ocupat şi el un loc foarte important în viaţa economică a satului. Creşterea viermilor de mătase era o preocupare a femeilor din Bătrâni. Într-un document din 1863 aflăm despre strângerea gogoşilor de mătase, unde este nominalizat şi satul Bătrâni. Din lemnul de dud se făceau butoaie folosite pentru păstrarea ţuicii.

Cultura pomilor se extinde mult, atât la C.A.P. cât şi la gospodăriile cetăţenilor. Din registrele agricole au reieşit la populaţia din Bătrâni în 1980 circa 29.000 pomi, iar la C.A.P. circa 45.000 pomi.

Stupăritul (apicultura sau albinăritul) a constituit o preocupare străveche a locuitorilor din Bătrâni. La

sfârşitul secolului al XIX-lea, erau în Bătrâni 52 familii de albine.[76] În 1937 erau 69, iar în prezent sunt 200 de familii de albine. Dintre apicultori amintim pe: Tudor Dragomir, Petecilă Toma, Petecilă I.D. Nicolae, Ştefan Ion, Petre Nicolae, Negulescu Ion, Dragomir Ion (Răţoi). În prezent sunt apicultori: Tudor Viorel, Dumitrescu Nicolae, Răducu Constantin, Nenciu St. Ion, Marcu Nicolae (Marcoci). Veniturile substanţiale aduse de albine au făcut tot mai mulţi cetăţeni să se preocupe de această frumoasă meserie.

Aşezaţi în mijlocul pădurilor subcarpatice, locuitorii satului Bătrâni s-au ocupat cu tăiatul şi prelucrarea lemnului, veche îndeletnicire a muntenilor. Din lemn confecţionau diferite produse pe care le vindeau la târguri la Văleni, Ploieşti sau Bucureşti. Acestea erau: cozi pentru unelte agricole, doage pentru butoaie şi buţi (exista un loc cu denumirea „la Dogărie"), obezi pentru roţi de căruţă şi diferite materiale prelucrate pentru construcţia de locuinţe. Stăpâneau în devălmăşie pădurea şi muntele Siriu cu chiojdenii. Ei exploatează lemnul în comun. Exagerarea exploatării în anumite perioade face necesară intervenţia primăriilor pentru a opri acest lucru. La prelucrarea lemnului foloseau gaterele cu apă. Unele funcţionau pe apa Bătrâneanca în sat, altele pe apa Bâsca fără Cale, în pădure. Fierăstraie cu apă aveau: Ion Petrescu, Luţă Georgescu, Costache Negulescu, Ion Negulescu, iar după înfiinţarea C.A.P.-ului în Bătrâni a funcţionat un gater cu mai multe pânze, cu motor. Tot pentru prelucrarea lemnului, în Bătrâni a funcţionat un atelier de aburit colaci pentru roţi, a lui Gheorghe Rădoiaş

---

[76]Ion Gheorghe Lahovari, Grigore Tocilescu, *Marele dicţionar geografic al României*, vol. I, p. 341.

(Bucă). Acesta era trecut în documente în 1934. Fabrica de colaci pentru roţi folosea lemn de esenţă tare (fag, carpen, stejar), prelucrat în gater şi băgat la abur pentru a se încovoia ușor, pe un tipar special de dimensiunea unei roţi. Aceasta a funcţionat până în anul 1956.

Pentru măcinatul cerealelor, pe gârla Bătrâneanca funcţionau încă de la sfârşitul secolului al XIX-lea, 4 mori cu apă.[77] După 1918 în Bătrâni se aflau în funcţiune morile proprietarilor: Ion Negulescu, Costache Negulescu, Nicolae Ismană, Luţă Georgescu (2 mori). Mai târziu se instalează moara cu motor a lui Caton Dumitrescu şi a lui Alexandru Andreescu. După 1965 în localitate nu a mai funcţionat nicio moară şi cetăţenii sunt nevoiţi să meargă la moara din intersecţie, la distanţă de 2-3 km şi să aştepte la rând timp îndelungat.

Alături de agricultură şi de exploatarea lemnului, locuitorii din Bătrâni practicau şi o serie de meserii, unele renumite şi în alte sate, astfel, croitoria este un meşteşug vechi deoarece confecţionarea îmbrăcăminţii, atât pentru bărbaţi cât şi pentru femei, era necesară. Dintre cei mai buni croitori amintim pe: Dragomir Constantin, Crăciun Oprea, Costică Croitoru, Nae Ilie; după 1950, pe: Cîrstea Stelian, Petre Constantin, Pîrjol Neculai, iar pentru femei: Ecaterina Georgescu, Mihai Floarea, Ţiu Floarea, Dobroiu Maria, Ilie Aurelia.

Şi încălţămintea era prelucrată în localitate. La sfârşitul secolului al XIX-lea, începutul secolului XX, încălţămintea de bază o formau opincile din piele de animale, iar mai târziu din cauciuc. Opincile se vindeau şi în târg la Starchiojd, iar opincari vestiţi au fost: Ene D.

---

[77]Ion Gheorghe Lahovari, Grigore Tocilescu, *Marele dicţionar geografic al României,* vol. I, p. 342.

Nicolae şi Matei D. Constantin. Cizmarii care s-au ocupat de confecţionarea celorlalte tipuri de încălţăminte şi de reparaţii au fost: Petecilă I. D. Neculai, Petecilă I. D. Toma, Stoica N. Diaconu, Nenciu Vasile.

Zidari pricepuţi erau: Dilimoţ Constantin, Mîzgoi Dumitru, Voinescu Constantin, Nenciu Gheorghe, Guşoi Stoica, iar pentru fântâni, specialist, căutat în zonă, Dobroiu Dumitru, care săpa puţuri la peste 20 m adâncime. Dulgheri ce se ocupau de construcţia caselor, care sunt de o rară frumuseţe specifică zonei noastre, a subcarpaţilor Teleajenului sunt: Guşoi Toma, Panait Gheorghe, Mirică Gheorghe, Doican Ion, Foantă Gheorghe, Arion Constantin, Arion Gheorghe.

Fierarii care se ocupau de construcţia căruţelor, potcovitul animalelor şi repararea uneltelor agricole au fost: Nenciu Ion, Nenciu Ştefan, Scarlat Nicolae, Bejgu Vasile, Rădoiaş Gheorghe (Bucă), care mai târziu îşi face şi fabrică de colaci pentru căruţe. Aceştia aveau ateliere şi lucrau manual, cu ajutorul foalei, ciocanului şi nicovalei la modelarea fierului.

Pentru confecţionarea roţilor de căruţă sau a celorlalte atelaje trase de animale, erau meşteri pricepuţi: Pălăvescu Şt. Gheorghe, Ion Anton, Scarlat Nicolae, iar dogari pentru butoaie şi buţi erau: Şerban Nicolae şi Nenciu Gheorghe.

La acoperirea caselor se făcea şindrilă din lemn de brad, frumos prelucrată şi ascuţită la un capăt. Meşteri în acest domeniu erau: Cursaru Constantin, Stanciu Gheorghe, Panait Gheorghe, Mîzgoi Gheorghe (Plopeanu).

Dintr-un document din anul 1938 reiese că în Bătrâni erau doi fierari, doi tâmplari, doi dulgheri, doi zidari şi un croitor.[78]

Cărăuşia a fost o altă ocupaţie practicată de unii proprietari de atelaje trase de boi sau cai. Aceştia asigurau transportul lemnului din pădure în sat, unde se prelucra, sau a materialului prelucrat deja din pădure. Se transportau şi produsele agricole de pe câmp, nutreţurile pentru animale în timpul iernii. Tot cărăuşi erau cei care asigurau comuna cu diferite mărfuri: sare, petrol, diferite mărfuri industriale de la depozitele din Văleni şi Ploieşti, procurate de negustori, vinuri aduse din comunele producătoare de struguri: Valea Călugărească, Urlaţi, Boldeşti, Seciu şi altele. Căruţaşii erau cei care transportau şi ţuica produsă aici, spre vânzare, fie la depozitele din Văleni sau Ploieşti, fie direct la negustorii din diferite oraşe.

Transportul de lemne se făcea cu carul cu 4 roţi, iar dacă terenul era accidentat se făcea cu cotiga, un fel de căruţă pe două roţi. Pentru furaje se folosea suianul (car cu 4 roţi pe care se aşază coşul cu ţepuşi pentru fixarea furajului respectiv). Roţile carelor erau făcute de rotarii satului din obezi, iar mai târziu direct din colaci de lemn aburit, la fabrica lui Rădoiaş. Peste obezi sau colac era şină de metal meşterită de fierari. Începând cu anii 1970 unii căruţaşi îşi vor face roţile din cauciucuri de la autoturisme. Mijloacele de transport erau trase de boi, cai sau chiar măgari. În prima parte a secolului XX, până prin 1945, carele trase de boi erau mai numeroase. În anul 1948 erau în comună 410 boi şi 141 cai.

[78]Arhivele Statului Ploieşti, *Fond Primăria Bătrâni*, dos. 55/1938, f. 248.

După 1962, numărul atelajelor cu boi scade, crește însă numărul celor cu cai. Până în anul 1989 când existau atelajele C.A.P.-ului, în proprietatea ţăranilor erau mai multe atelaje particulare cu un cal.

Înainte de apariţia automobilului, transportul persoanelor spre oraş se făcea cu trăsura de către birjari, iar unele familii mai înstărite ca: Ion Negulescu şi Costache Negulescu aveau trăsuri speciale „poştalion". Birjari în Bătrâni au fost: Constantin Rotăreanu, Dumitru Panait, Costache Cîrstea.

Printre primii ce au avut autoturisme în Bătrâni au fost: Luţă Georgescu, Stoica Diaconu, Dumitru Negoiţă.

Industria casnică, ca activitate desfăşurată în gospodăria particulară, cu unelte simple, pentru obţinerea unor produse destinate gospodăriei, se înscrie la loc de frunte în ocupaţiile locuitorilor, în special în rândul femeilor.

În războiul de ţesut, existent aproape în toate gospodăriile până prin anii 1950-1955, se producea: pânza de in şi cânepă, de bumbac, care se înălbea, după care era prelucrată. Tot în războiul de ţesut se prelucra zechea, stofă de lână, care după ce era prelucrată şi la piuă (pivă) se lucra din ea îmbrăcămintea pentru bărbaţi în general (dimia). În războaiele de ţesut se lucrează cu multă migală şi gust scoarţe, covoare, pe care le primeau fetele ca zestre de la părinţi când se măritau.

În cadrul meşteşugurilor din Bătrâni intră şi cusăturile pe care le fac aproape toate femeile din localitate, fie cusături de carpete cu care se împodobeşte casa, fie cusături cu motive naţionale pe ii şi cămăşi populare bărbăteşti. Acest obicei s-a mai uitat în ultimul

timp, asemenea cusături realizându-se astăzi doar la comandă.

Comerţul era una din preocupările unor cetăţeni din sat. Produsele necesare erau aduse în sat de negustori, iar mai târziu, prin magazinele cooperaţiei. Comerţul a luat mai mare amploare începând cu primii ani ai acestui secol. Mărfurile se vindeau în prăvălii, băcănii şi cârciumi care comercializează băuturile. Cârciumile se arendau prin contract anual de către primărie. În anul 1928 I.D. Ismană cerea primăriei să-i prelungească contractul de închiriere al cârciumii pe care o are din 1892. La acea dată în comună existau următorii comercianţi: Constantin C. Voicu făcea comerţ cu vin, Nae Scarlat comerţ cu vin (la care plătea arendă de 3000 lei /an), I.D. Ismană comerţ cu tot felul de băuturi şi mărfuri, Constantin Rotăreanu cu tot felul de băuturi.

În anul 1937 erau în Bătrâni 3 cârciumi, iar în 1943 numai una. Comerţ cu alte produse mai făcea Gheorghe Georgescu, Nae Zamfirescu, Dumitru Panait, Aurelian Ismană. În anumite perioade, primăria dădea ordonanţe cu privire la preţurile maximale la anumite produse: gaz, pâine, sare. Din comerţ şi arendarea cârciumilor, comuna avea un venit important la bugetul local.

Şi comerţul decade în perioada războiului iar, după acesta, se formează cooperativele. Acestea se preocupă de procurarea produselor necesare populaţiei. Acestea erau aduse cu căruţe de la depozitul Văleni, căruţaş o perioadă mare de timp a fost Şerban Ion, iar gestionar Cîrstea Constantin. Primul preşedinte a fost Niţă Clăpănuş. Mai târziu, cooperativa va fi preluată de cooperaţia Văleni, împreună cu cea din Starchiojd, după care, o perioadă de

timp, conducerea se află la Poseşti, iar din 1970, cooperativa se mută la Starchiojd.

În satul Bătrâni se construieşte în perioada 1974-1978 un magazin nou, având spaţiu comercial pentru bufet, magazin alimentar şi produse industriale.

În satul Poiana Mare funcţionează un magazin mixt, care aprovizionează locuitorii din zonă cu produsele necesare. Aici s-a preocupat o perioadă lungă de timp de magazin şi de vânzare Beldiman N. Constantin, iar la magazinul din Bătrâni au fost ca gestionari: Ţiu Gheorghe, Dragomirescu Gheorghe şi Ene Ion, la bufet.

Dupa 1990 situaţia economică a localităţii Bătrâni se schimbă. C.A.P.-ul, deţinătorul pământului şi animalelor, se desfiinţează iar locuitorii îşi primesc loturile agricole avute anterior colectivizării. Acest lucru s-a desfăşurat destul de greu şi datorită legislaţiei apărute după 1990.

Livezile au fost împărţite foştilor proprietari ce deţineau pământul în acel loc înainte de colectivizare, n-au mai fost întreţinute şi s-au degradat complet. Efectivele de animale au fost vândute şi astfel s-au distrus, asemeni şi grajdurile şi celelalte bunuri ale C.A.P.-ului. În locul acestor clădiri s-au ridicat astăzi case, iar o parte din grajduri sunt folosite de actualii fermieri (crescători de animale din comună).

Locuitorii ce au teren în zona Smârdan îl folosesc în asociaţie, iar pe raza satului îl lucrează ca mici cultivatori, folosind mijloace rudimentare de lucru. La nivelul comunei se află 164 ha teren arabil, 500 ha păşuni, 900 ha fâneţe şi 95 ha livezi.

Locuitorii tineri din sat au plecat la lucru în străinătate sau au realizat diferite activităţi pe cont propriu,

astfel, în comună au fost înfiinţate două societăţi comerciale de producţie, una ce produce săpun şi detergenţi, iar alta ce produce hârtie igienică.

De asemenea, în locul vechilor magazine ale cooperativei au apărut unităţi comerciale ce aprovizionează populaţia comunei cu produsele necesare. Astfel, sunt societăţi conduse de: Enăchescu Ch. Mirică, Adrian Florin, Răducu Dragoş Daniel, Păltânea Constantin, Ştefan Ana, Tudor Florin.

Se cuvine să amintim şi una din bogăţiile naturale ale subsolului satului, și anume piatra. Între anii 1969-1980, întreprinderea Valea Teleajenului din Vălenii de Munte înfiinţează un punct de exploatare a pietrei, Cariera din Bătrîni, condusă de un localnic, Petre Vasile.

CAPITOLUL VI

C.A.P. BĂTRÂNI

În urma Plenarei CC a PCR din 3-5 martie 1949, se hotărăşte ca şi în ţara noastră să se adopte în agricultură metodele socialiste practicate în URSS. Populaţia începe să fie supusă practicilor propagandistice de tot felul, începând de la ademeniri cu diferite avantaje pentru unii, până la ameninţare şi şantaj.

În anul 1952 când abia începuse în ţară să ia fiinţă câte un colectiv, la Bătrâni se înfiinţează o asemenea unitate „Gospodăria colectivă I.V. Miciurin".

Actul de constituire este din 8 mai 1952. Aceasta este prima din zona Teleajenului, zona montană, unde nu se preta aşa ceva şi printre primele din fosta regiune Ploieşti. Autorii acesteia au fost: Mîzgoi Nicolae activist de patid într-o întreprindere din Ploieşti, Petecilă I. Gheorghe, Dragomir Trandafir şi alţii.

La înfiinţare au intrat în gospodărie 44 familii, având un total de 90 ha teren, 8 boi, 4 căruţe, 3 pluguri şi un fond de 117.599 lei. Cei care s-au înscris au avut motive diferite: unii au fost ademeniţi, Mîzgoi Nicolae, activist al PCR, alţii au fost şantajaţi cu înscrierea lor în categoria de chiaburi, care plăteau cote şi impozite mult mai mari. Dintre aceştia: Negoiţă Dumitru, Matei C. Ion, Radu Stelian. Alţi cetăţeni s-au înscris deoarece nu aveau ce pierde, posedând pământ puţin şi de proastă calitate.

A fost şi propagandă că în colectiv vor câştiga bine. Într-adevăr în primii ani au câştigat mai bine decât

cei care nu erau colectivişti şi nu aveau pământ (vezi anexa).

După constituire, tot în acest an, s-au mai înscris în G.A.C. un număr de 14 familii care posedau 33,85 ha, un cal, doi boi, o căruţă. Pentru a atrage noi familii şi ca să fie reprezentativă în zonă, în primii ani de la înfiinţare, în cadrul G.A.C.-ului, toate produsele au fost împărţite de membrii din colectiv după numărul de zile de muncă prestate. Statul a mai alocat şi o suprafaţă de 76 ha teren expropriat de la moşieri în zona Urlaţi și a existat propunerea să se primească şi o suprafaţă de vie, tot în această zonă, însă a fost refuzată propunerea, neexistând forţă de muncă pentru a o lucra. Până în anul 1960 se înscriu în colectiv un număr de 214 familii ce posedă o suprafaţă de 265,28 ha, din care 145 ha arabil, iar 76 ha la câmp în zona Urlaţi. G.A.C.-ul mai dispunea de o suprafaţă de 229,95 ha fâneţe naturale, 55,23 ha păşuni naturale, 25 ha livezi, 10 ha teren curţi şi clădiri ori grădini ale membrilor colectivişti. În anul 1960 aveau 24 boi de muncă, 9 cai, 51 tineret bovin şi 860 oi. G.A.C.-ul mai poseda, ca anexe, un gater şi o moară, confiscate de la Caton Dumitrescu cât şi un atelier de fierărie şi rotărie.

În perioada 1952-1960, când munca de propagandă privind avantajele pe care le are colectivul este în continuă creştere, au loc unele altercaţii între susţinătorii colectivizării şi ceilalţi cetăţeni.

Se comasează o suprafaţă de teren în zona satului pentru colectiv. Celor care au teren în aceasta zonă li se dă teren pe alte suprafeţe. După vreo doi ani de la aceasta, locuitorii nemulţumiţi de pământurile primite în loc se revoltă şi culeg ei grâul în acel an. Situaţia se ameliorează prin intervenţia organelor de securitate. Cu ocazia unei

adunări în care se încearcă să se facă apologia colectivizării, Mîzgoi Gheorghe este bruscat şi dat jos de la tribună de câţiva locuitori. A doua zi, fratele său Mîzgoi Nicolae îl loveşte cu o lopată pe Bucă Nicolae, care a decedat după scurt timp. Mîzgoi Nicolae, fiind activist de partid şi cel care a adus cea mai mare contribuţie la înfiinţarea colectivului, nu a fost judecat pentru fapta săvârşită.

În anul 1957 se înfiinţează în Bătrâni şi două întovărăşiri: una zootehnică, cu numele de „30 Decembrie”. Aceasta avea 76 familii, ce posedau 49,7 ha și un număr de 90 de oi. În anul 1960 această întovărăşire avea 308 familii cu o suprafaţă de 487 ha teren, 247 oi şi un fond de 103.000 lei, ce reprezentau construcţii pentru animale şi inventar pentru stână. A doua întovărăşire era cea pentru zona de câmp cu teren pe raza comunei Amaru, județul Buzău. Aceasta avea o suprafaţă de 87,7 ha şi un număr de 117 familii. În anul 1960 procesul de socializare era de 61%, din care colectivizat 27,1%.

Toate aceste forme de atragere a ţărănimii în procesul de socializare vor fi desfiinţate şi cooptate cu forţa într-o singură gospodărie colectivă în anul 1962, când, la 15 martie, se raportează încheierea colectivizării pe ţară.

Ca şi în celelalte zone şi la Bătrâni s-a acţionat pentru a-i determina pe oameni să îşi părăsească pământul şi să intre în colectiv cu toate formele de acţiune, inclusiv legislaţia. În perioada ianuarie-martie 1962 în toată zona au fost aduse echipe speciale din raioanele Cislău şi Buzău, formate din activişti de partid şi alte cadre, care împreună cu organele administrative au căutat să determine locuitorii să intre în colectiv. În primele zile s-a

acţionat prin metoda convingerii, rămânând la urmă cei care au rezistat mai mult intimidării, ameninţărilor de tot felul. Copiii celor care nu vroiau să treacă în colectiv, şi erau la licee, erau trimişi acasă pentru a-şi lămuri părinţii să devină colectivişti şi nu se mai puteau întoarce la şcoală decât cu adeverinţă că au părinţi trecuţi în colectiv. Cei care au încercat să fugă din sat şi s-au ascuns pe la odăi, în pădure, au fost urmăriţi acolo, prinşi şi obligaţi să semneze. S-a acţionat forţat şi asupra familiilor rămase acasă. De multe ori a semnat femeia care a fost mai uşor găsită decât bărbatul. Astfel şi comuna Bătrâni, cea care a început prima din zonă colectivizarea, este în întregime colectivizată.

În anul 1962, G.A.C. Bătrâni (mai târziu C.A.P. „8 Mai” Bătrâni) avea: teren arabil 210 ha, fâneaţă 750 ha, păşuni 820 ha, livezi 130 ha, total suprafaţă 1920 ha. Animale: boi de muncă 80 perechi, cai de muncă 32 perechi, căruţe 65, pluguri 15. În anul 1956, G.A.C.-ul reuşeşte să cumpere un autocamion.

În cadrul unităţii s-au făcut unele investiţii cu fonduri de la stat care au dus în final la neputinţa de a le restitui.

Munca se plătea la normă de muncă (zi de muncă lucrată, care avea volumul de muncă normat). Aceste norme de muncă, în majoritatea lor, nu puteau fi acoperite de oameni, oricât efort ar fi depus. Retribuţia s-a făcut în produse şi bani, în primii ani după 1962, retribuţia în produse era mai mare şi cea în bani mai mică, însă era mai acceptată de populaţie, care, cât de cât avea produse pentru hrană. Cu timpul însă statul intervine şi produsele agricole sunt vândute la stat cu preţuri derizorii, iar cooperatorii primesc tot mai puţin. În raport cu veniturile anuale, cei

care lucrau în C.A.P. primeau pentru o normă de muncă (zi de muncă): cereale, de la 2 kg în 1962 la 8 kg în 1981, brânză, ţuică, cartofi, varză şi bani.

Începând cu anul 1981, în urma Decretului 331/1981 şi a altor legi şi indicaţii date de Ceauşescu, se va aplica „Programul de autoaprovizionare şi autogospodărire a localităţilor". Decretul 313, privind consumul raţional şi altele, va duce la spolierea ţăranilor, retribuirea lor se va face în acord global şi numai în bani, iar produsele agricole se vor preda la fondul centralizat al statului.

În unitate încep să se facă investiţii cu fonduri de la stat, date pe o perioadă lungă de rambursare, care va face ca acestea să nu mai poată fi plătite vreodată, iar unitatea să fie mereu datoare la stat. În felul acesta, unitatea era obligată să împrumute anual fonduri pentru producţie. Aceste fonduri, adunate cu cele de la investiţii, au dat rezultatele aşteptate, C.A.P.-ul înregistra numai datorii.

În perioada 1964-1965, se începe plantarea merilor şi prunilor pe dealurile din apropierea satului. Aceste plantări au fost făcute la întâmplare şi producţiile au fost în permanenţă sub cele planificate. Se fac investiţii şi în sectorul zootehnic: se construiesc trei grajduri de mare capacitate şi trei saivane pentru oi în zonele Păltiniş, Coada Malului şi Topora. Se cumpără un număr mare de animale, deşi se ştia că nu se poate asigura necesarul de furaje pentru iarnă.

Anual se primeau planuri pentru producţie, unde erau prevăzute culturile ce trebuiau semănate în anul respectiv, volumul de lucrări pentru acestea şi producţiile care trebuiau să rezulte. Tot în planurile de producţie erau

prevăzute şi animalele pe care trebuia să le deţină unitatea în acel an, precum şi producţiile obligatorii ce trebuiau obţinute. Preţurile de vânzare erau mult mai mici decât cheltuielile de producţie, aşa că în fiecare an se planificau şi pierderi, care la C.A.P. Bătrâni nu au fost acoperite niciodată.

Unitatea avea planificat anual un număr mare de animale. De exemplu, în 1985 avea: 547 bovine, 3016 ovine, iar furajele ajungeau în fiecare an doar până în ianuarie-februarie, după care trebuia să cumpere cu bani de împrumut de la stat, ori cu porumb din cel care trebuia să îl dea la cooperatori. Datorită slabei furajări şi producţiile erau foarte mici în raport cu planul şi cu cele care se obţineau în gospodăriile particulare. Producţia de lapte era abia de 1320 l/cap de vacă furajată, iar cea de lână la oi de circa 1 kg/oaie.

Ca şefi de fermă la sectorul zootehnic, sector de bază în unitate, au fost Mîzgoi Nicolae, de la înfiinţare până în 1980. O perioadă de timp au fost câţiva medici veterinari: Petrescu Gh., Manea Ion, Iliescu Nicolae, care însă nu au reuşit să menţină acest sector. În perioada 1967-1991 funcţionează ca tehnician veterinar comunal Oprea Alexandru (Sandu Veterinarul) din satul Bătrâni. Din 1983 a fost numit şef de fermă Mirică Nicolae, tehnician, dar cu multă practică din copilărie, care a reuşit să menţină acest sector pe o linie de plutire. Dacă s-ar fi asigurat furajele necesare şi un număr de animale rezonabil, acest sector ar fi fost productiv.

La cultura mare (activitatea de cultivare a cerealelor şi a celorlalte plante), la Bătrâni, fiind o zonă deluroasă în vatra satului, C.A.P.-ul avea doar 20 ha teren arabil. Cerealele se cultivau în câmp, unde la Smârdanu,

în judeţul Buzău, avea 210 ha. Acest teren reprezintă întreaga suprafaţă din zona de câmp a localităţii după colectivizare, care a fost comasată aici pe moşia unui boier. Acest teren este foarte fertil, s-au făcut şi lucrări de îmbunătăţiri funciare constând în canale de desecare, din fondurile statului. Pe acest teren se cultivau anual 100-120 ha grâu, iar restul porumb. Producţiile au fost în perioada 1962-1989 în general bune, chiar în anii secetoşi s-au obţinut producţii frumuşele în acest sector. Distanţa mare de transport atât a produselor cât şi a cetăţenilor la muncile agricole au făcut ca rezultatele financiare să fie slabe, datorită preţului ridicat la aceste munci. Cea mai mare parte a producţiei obţinute era însă livrată la fondul de stat, porumbul era predat la bazele din Pogoanele sau în microbazele ce se organizează în fiecare toamnă. Până aici, ţăranii mergeau deasupra produselor, o distanţă de 20 km în condiţii grele. Porumbul era încărcat manual de pe tarlale şi apoi descărcat în pătule tot manual, atât ziua cât şi noaptea, după cum prindeau liber mijlocul de transport (camionul). În perioadele muncilor agricole din câmp, situaţia celor care mergeau acolo era foarte grea. Adăpostul oamenilor se făcea într-o cabană neîncăpătoare, fără cele mai elementare condiţii de odihnă. Mâncarea se făcea de către o femeie care gătea în comun pentru toată lumea. Se mânca ciorbă de cartofi, varză, fasole şi carne, care provenea din sectorul zootehnic (ovine). Era singura dată când se putea sacrifica un animal (ovine) în unitate, restul erau duse la abatorul Văleni sau la îngrăşătoria de la Albeşti. Cu toate greutăţile existente, ţăranii trebuiau să meargă la munca de la câmp, acesta fiind singurul mijloc de aprovizionare cu cereale, deşi puţine.

În perioada 1975-1989 lucrările agricole au fost date în acord global pe echipe de cooperatori. Acestora li se dădea 50% din producţia de porumb obţinută peste plan. Planurile erau făcute de aşa natură ca această cantitate să fie din ce în ce mai mică. Începând cu anul 1981 s-a încercat să nu se mai dea niciun fel de cereale cooperatorilor, dar nu s-a reuşit. Aceştia au refuzat să mai meargă la lucru pentru întreţinerea culturilor.

În zona satului s-au cultivat anual circa 20 ha de cartofi, iar în perioada 1965-1985 s-a cultivat și in pentru fuior. Cartofii se dădeau şi la cooperatori la norme de muncă până în anul 1981, după care nu s-au mai dat. Acest lucru a dus la scăderea interesului pentru muncă al ţăranilor, iar o parte din recoltă era furată în timpul recoltării de cei care participau la lucru sau de alţii. S-a încercat paza acesteia cu miliţia, cu cetăţeni ce făceau parte din gărzile patriotice, dar tot se mai fura. La cartofi s-au obţinut în general producţii de circa 10.000-12.000 kg la ha. În anul 1984 s-au obţinut 14.800 kg la ha, puţin faţă de plan, care era aberant de 30.000 kg/ha. Cultura inului a constituit de la îneput o problemă grea. Producţia era mică, preţul de vânzare al inului era foarte mic, uneori nu acoperea nici valoarea transportului de la Bătrâni până la Blejoi unde se preda pentru industrializare. În primii ani se mai dădea o recompensă la cultura grâului, dar mai târziu aceasta a fost anulată. Culturile trebuiau să fie realizate conform planului primit.

Pomicultura a reprezentat un alt sector de activitate în C.A.P. Bătrâni. Fructele erau predate în întregime la stat, primind pentru ele preţuri foarte scăzute. Prunele erau predate la Vinalcool şi nu li se permitea să facă ţuică în unitate, iar merele şi perele erau date la C.L.F. şi Fabrica

de conserve din fructe Văleni. În cei aproape 30 de ani în unitatea de la Bătrâni s-au făcut plantaţii numeroase. S-a realizat o plantaţie intensivă pe 30 ha teren în zona Slobozia, la intrarea în Bătrâni, pe lângă cele care au umplut dealurile din jurul satului, plantaţii clasice de prun, măr şi păr. O perioadă bună de timp, C.A.P.-ul a avut plantaţie de zmeură, care la vremea aceea era de asemenea nerentabilă. Cu investiţii mari s-a realizat o plantaţie de zmeură şi în anii 1988 şi 1989, dar care nu a avut timp să producă, aceasta fiind distrusă odată cu dizolvarea C.A.P.-ului.

De plantaţia intensivă s-a ocupat cu multă grijă o perioadă Tănase Marin, după care a venit Dumitrache Eugenia, absolventă a Liceului agricol. În această plantaţie se efectuau lucrările necesare, dar cu cheltuieli mari, însă toamna când fructele se coceau, lucrările agricole se aglomerau, iar în pomicultură erau doar elevi şi câteodată şi salariaţii din comună. Fructele erau prost depozitate, de multe ori au fost prinse nerecoltate de către gerurile din toamnă, care le-au depreciat. Reprezentanţii C.L.F. care trebuiau să preia marfa veneau greu, nu aveau mijloace de transport, iar când să aprecieze calitatea, fructele erau plătite la cea mai proastă categorie. În felul acesta unitatea avea anual pierderi de aproape 2.000.000 lei, care nu se puteau acoperi niciodată.

Din punct de vedere administrativ, C.A.P.-ul avea un preşedinte, un inginer şef şi cinci brigadieri. Treptat însă, schema se schimbă. Ca brigadieri în 1962 erau Mîzgoi Gheorghe, la zootehnic, Negoiţă Dumitru, Cîrstea Constantin, Picu Gheorghe, Ion M. Ilie, la sectorul vegetal, iar inginer Heraru Emil. Prin C.A.P. Bătrâni s-au perindat o serie de ingineri: Heraru Emil, Prelipceanu Ion,

Rădulescu Ştefan, Rădulescu Victoria, Gîrbea Dragoş, Devesel Dan, Şercăianu Nicolae, Dobre Nicolae şi Mirică Maria, fiică a satului. Schema organizatorică în anul 1988 era: un preşedinte, Beldiman Constantin, inginer şef, Dobre Nicolae, o fermă zootehnică condusă de tehnicianul Mirică Nicolae, o brigadă vegetală condusă de tehnicianul Mihai Elena, o brigadă pomicolă condusă de tehnicianul Dumitrache Eugenia, un sector industrial condus de Gîrbea Mircea, muncitor calificat. Contabil şef era Grigorescu Eufrusina, cu şcoală postliceală. Şoferi erau: Vasile Constantin, Pană Gheorghe, Cîrstea C. Constantin, Cojocaru Nicolae, iar tractorist era Cojocaru Ion.

Inginerii şi contabilul şef erau plătiţi din fondurile statului, iar preşedintele primea doar o indemnizaţie de conducere de la stat. Pe lângă aceştia mai erau trei economişti de fermă cu studii medii şi doi ajutori de contabili.

Ca preşedinţi de la înfiinţare au fost:

- Dragomir Trandafir: 1952-1953;
- Ilie Nicolae: 1953-1955;
- Cîrstea Stelian: 1956-1957;
- Ştefan Gheorghe: 1958-1959;
- Negoiţă Dumitru: 1960-1962;
- Ştefan Gheorghe: 1962-1970;
- Ţiu Gheorghe: 1971-1978;
- Beldiman Constantin: 1979-1989.

Unitatea a avut o suprafaţă agricolă care a crescut mereu artificial, datorită planurilor primite de la judeţ pentru a reda teren neproductiv în circuitul agricol. În realitate aceasta nu se putea face decât pe hârtie, iar planurile de producţie veneau pe întreaga suprafaţă. Modul de folosinţă a terenului era: 2276 ha la C.A.P. şi 80

ha loturi în folosinţă ale populaţiei, curţi şi construcţii 9 ha, drumuri agricole 28 ha, total 2313 ha teren (date din anul 1988).

Teren arabil 353 ha, 110 ha grâu, 124 ha porumb, 30 ha cartofi şi alte culturi. Livezi 186 ha, din care 150 ha pe rod, păşuni 735 ha, fâneţe 954 ha.

Producţiile realizate sunt mai mici decât cele planificate, în toate sectoarele. Se planificau anual pierderi între 1.000.000 şi 3.000.000 lei. În anul 1988 au fost 3.000.000 lei pierderi, din care: 1.623.000 lei în sectorul vegetal şi 1.377.000 lei în sectorul zootehnic. Acest lucru se întâmpla în fiecare an, pierderile fiind din ce în ce mai mari, iar unitatea avea la un moment dat o datorie de peste 9.000.000 lei. Cauza principală erau preţurile foarte mici la produsele care se vindeau în întregime la stat. Cheltuielile de producţie erau mari, iar producţiile mici, deoarece nici ţăranii cooperatori nu îşi mai dădeau interesul în timpul lucrărilor, dar mai ales la recoltare, când ştiau că ei nu primesc aproape nimic.

În privinţa retribuţiei celor care lucrau în C.A.P., situaţia era următoarea: retribuţie în bani, între 14,20 lei în 1979 şi 40 lei în 1988. În primii ani, pe lângă bani, cetăţenii primeau şi o parte a muncii în produse, care le asigurau o parte din hrana necesară, şi anume: cereale între 2 şi 8 kg/normă, brânză, ţuică, cartofi. Începând cu anul 1981 toată retribuţia se dădea numai în bani, iar produsele mergeau în întregime la fondul de stat. Începe o perioadă grea pentru ţărani. Se aprobă vânzarea de produse către ei, conform unei Hotărâri a lui Ceauşescu din 1981, până la 150 kg de cereale de persoană şi o anumită cantitate pentru furaje, dacă s-a făcut minimul de norme propus pentru acel an. La începutul fiecărui an se aproba minimul de norme

ce trebuia făcut de o persoană pentru a primi cantitatea de cereale prevăzută în acea hotărâre, dar mai mult ca să primească pensie de cooperator, după vârsta de 65 de ani bărbatul şi 60 de ani femeia, cu condiţia ca în fiecare an să aibe minimul de norme aprobat. Niciodată nu s-au dat 150 kg de cereale aşa cum prevedea acea hotărâre, ci mult mai puţin, deoarece cerealele erau predate aproape toate la bazele de recepţie ale statului, în toamnă, în mod obligatoriu. În toamnă veneau cel puţin 4-5 comisii formate din activişti de partid, cadre de miliţie, specialişti, care cântăreau cerealele oprite pentru populaţie. Au fost cazuri când conducerea unităţii a fost nevoită să „umfle" numărul de norme şi persoane care trebuie să primească cereale pentru a putea să obţină mai multe produse, altfel erau duse toate în bazele de recepţie.

În anul 1988, de exemplu, unei persoane care a realizat numărul de norme i s-au dat 56 kg cereale, iar unui pensionar i s-au dat 20 kg grâu şi 20 kg porumb.

La indicaţia organelor judeţene, după recoltare se raportau producţii mult mai mari obţinute, ceea ce nu era real, astfel în anul 1989 s-a raportat că s-au obţinut 12.500 kg grâu la ha, faţă de 3.500 kg obţinute.

Toate acestea au dus la slăbirea încrederii populaţiei în conducerea C.A.P.-ului, în organele de stat. Aceasta a dus la sustragerea unei părţi din producţie înainte de a fi cântărită, deoarece ştiau că nu vor mai lua mare lucru.

În anul 1990 C.A.P.-ul se desfiinţează, iar bunurile sunt împărţite între cetăţeni, sau valorificate de o comisie constituită în acest sens.[79]

---

[79]Datele din acest capitol au fost luate din documentele CAP Bătrâni. Arhiva ne-a fost pusă la dispoziţie de către doamna Marcu Maria.

CAPITOLUL VII

VIAŢA SPIRITUALĂ

ŞCOALA

Atestat de vechi şi importante documente, învăţământul românesc a cunoscut încă din vremurile îndepărtate o prezenţă vie pe aceste meleaguri, făclia ce a luminat cărările minţii înaintaşilor noştri.

Condiţiile materiale, sociale şi istorice vitrege din zona noastră, nu au atenuat şi preocuparea pentru cultură a populaţiei, ca o continuare firească a civilizaţiei traco-daco-romană.

Din documentele cercetate de C.M. Rîpeanu şi N.I. Simache din secolul al XVI-lea se dovedeşte răspândirea ştiinţei de carte în aşezările subcarpatice.

Organizarea învăţământului în şcolile de la sate s-a realizat mai târziu decât la oraşe, din cauza dificultăţilor materiale. În anul 1838, după cum rezultă din cercetările lui Constantin Boncu în lucrarea „Şcoala prahoveană”, citind informaţiile culese din arhivele statului Ploieşti, se arată că în plaiul Teleajenului se aflau 10 şcoli publice săteşti, dintre care una la Starchiojd şi alta la Valea Anei, sate vecine cu Bătrâni.

În „Marele dicţionar geografic al României” se menţionează despre Bătrâni că „şcoala funcţionează din 1839”. În anul 1846 figurează ca învăţător în Bătrâni, Dragomir Popescu şi se şcolarizează numai elevi din localitate, care este menţionată ca având 170 de familii.

În anul 1860, în judeţul Prahova funcţionau 175 de şcoli. În acelaşi an se introduce folosirea obligatorie a alfabetului latin în locul celui chirilic.

În urma Legii instrucţiunilor publice din 25 noiembrie 1875, s-au creat condiţii pentru dezvoltarea învăţământului la sate. În anul 1865 în Prahova sunt consemnate 136 de şcoli, printre ele figurează şi cea de la Bătrâni.

Din ordinul subprefectului, este emis la 16 iulie 1875, ordinul de trimitere ca învăţător în satul Bătrâni a lui Nicolae Sorescu, având salariu din bugetul statului. Se atrage atenţia primarului pentru a se asigura condiţiile de spaţiu şi încălzire pentru şcoală. Şcoala se permanentizează la Bătrâni, astfel, la sfârşitul secolului erau în localitate 87 de bărbaţi şi 8 femei care ştiau carte.

La începutul secolului XX şcoala primeşte o construcţie nouă, în 1904, dar greutăţile sunt în continuare mari din lipsa materialului didactic şi a mobilierului. Aceasta duce la slaba participare a elevilor la şcoală.

În anul 1912 se construieşte un nou local de şcoală cu aportul cetăţenilor şi sub conducerea primarului Gheorghe Dumitrescu Ismană, care donează şi terenul pentru şcoală. Inaugurarea are loc la 24 noiembrie 1913, în prezenţa învăţătorului Constantin Stănescu, a primarului şi a autorităţilor judeţene. Noua cladire dispune de două săli de clasă, o cancelarie, un hol şi va funcţiona până la cutremurul din 1977. Această clădire va fi mult timp singura clădire din sat acoperită cu ţiglă. În cadrul şcolii existau două posturi, care erau ocupate de Constantin Stănescu, dirigintele şcolii şi Nicolae Ionescu, învăţător ajutor.

Perioada războiului a provocat şi în Bătrâni, ca în întreaga ţară, mari greutăţi, pagube şi jertfe umane. Sfârşitul acestuia şi marele act de înfăptuire a Statului Naţional Unitar Român a creat condiţii favorabile şi dezvoltării învăţământului.

Începând din anul şcolar 1919-1920, şcoala din Bătrâni va funcţiona cu patru posturi de învăţători, pentru a instrui cei 183 de elevi înscrişi.

Alături de scris, citit şi socotit, în şcoală se învăţau deprinderi de muncă în gospodărie, agricultură, tâmplărie, dulgherie, împletituri de nuiele şi paie, cusături naţionale etc. Deşi învăţătorii din şcoală au depus eforturi pentru cuprinderea tuturor copiilor de vârstă şcolară la învăţătură, totuşi rămân mulţi fără ştiinţă de carte. Pentru necesităţile şcolii se închiriază şi o parte din localul pentru primărie.

La 24 septembrie 1923, începe construcţia unui nou local de şcoală şi este dat în folosinţă neterminat în 1926. Localul se află pe terenul actualului salon şi s-a avariat puternic la cutremurul din 1940.

Din anul şcolar 1924-1925, şcoala trece sub conducerea lui Nicolae Ionescu alături de învăţătorii Elena Stănescu, preotul Gheorghe Mihai şi Vasile Ionescu ca învăţător suplinitor. S-au aplicat amenzi de 800 lei celor care nu au frecventat şcoala, totuşi frecvenţa a fost slabă. Se încearca să se reducă analfabetismul prin atragerea la învăţarea scrisului şi cititului, astfel că, sâmbăta după amiază şi duminica de dimineaţă preda învăţătorul Nicolae Ionescu. În anul 1925 se deschide un atelier de lucru pentru elevii din clasele a IV-a şi a V-a în orele de după masă. Începând cu anul şcolar 1926-1927 se introduce şi clasa a VI-a cu 22 elevi, iar atelierul funcţionează sub conducerea lui Vasile Ionescu.

Situaţia grea a locuitorilor din Bătrâni va face ca o mare parte din copiii de vârstă şcolară să nu poată frecventa şcoala. Mulţi din copii sunt luaţi de părinţi la lucru în zona de câmp, când plecau primăvara şi se mai întorceau toamna târziu. Începând din 1927-1928 va funcţiona o mare perioadă de timp ca învăţător calificat Ţiu Dumitru, fiu al satului. Învăţământul se desfăşura toată ziua, iar învăţătorii predau simultan la două clase. În anul 1937 Consiliul Comunal Bătrâni se reuneşte în şedinţă şi hotărăşte ca şcoala să se numească „Şcoala Gheorghe Dumitrescu Ismană" şi să i se pună firma în acest sens. Aceasta se datorează faptului că Gh. Dumitrescu Ismană a fost primar în anul 1913 când s-a construit localul şcolii. Dacă şcoala s-a numit aşa în continuare, nu știm (nu posedăm documente), însă cu toate greutăţile existente, o parte din fiii satului au avut posibilităţi de a învăţa carte.

Începând cu 31 ianuarie 1939, este numit director învăţătorul Emilian Ionescu, care este apreciat ca un bun dascăl, conduce cantina şcolară înfiinţată de curând, este comandant la premilitari, a pus la cale înfiinţarea unui cămin cultural în localitate.

Începând din anul 1939 şcoala funcţionează cu un singur local, cel construit în 1913, deoarece localul construit în 1925 se deteriorează, iar în 1940 se prăbuşeşte.

Situaţia grea din timpul războiului face ca şi frecvenţa la şcoală să fie redusă. Între anii 1940-1945 frecvenţa şcolară este între 40-45% din cei de vârstă şcolară. Cantina, cu sprijinul celor mai bogaţi, asigura hrana pentru 10 elevi săraci. Doi dintre învăţători sunt mobilizaţi o perioadă de timp, iar în şcoală mai rămân doi. Greutăţile economice prin care a trecut ţara se răsfrâng şi

asupra şcolilor săteşti, care nu reuşesc să cuprindă toţi elevii la şcoală.

Ca directori de şcoală în prima parte a secolului XX amintim pe: Constantin Stănescu 1913-1924, Nicolae Ionescu 1924-1939, Emilian Ionescu 1939-1945, Ţiu Dumitru 1945-1948, după care vine la conducerea şcolii Anastase Caraman.

Reforma învăţământului din 3 august 1948 aduce unele înnoiri şi la şcoala din Bătrâni, însă greutăţile se menţin în continuare datorită lipsei spaţiului, a materialului didactic şi a mobilierului. Acţiunea de alfabetizare se continuă, astfel că în anul 1950 au fost alfabetizaţi 151 de cetăţeni maturi.

Începând din 1950 se înființează Școala generală de 7 ani, iar prima promoţie a clasei a VII-a din anul 1953 a fost de 19 elevi. Dintre aceştia 7 au urmat cursuri superioare (doi învăţători, un ofiţer de miliţie, doi profesori şi doi tehnicieni). Între anii 1953-1963 au absolvit 7 clase 135 de elevi ai satului. Unii dintre aceştia au devenit cadre cu studii superioare cum sunt: Hondrocea Petre, profesor şi director al şcolii din Bătrâni din 1976 până în 2014, Ţiu Vasile şi Negulescu Dumitru ingineri, Marcu Ion, profesor.

Începând cu anul şcolar 1963-1964 se prelungeşte durata învăţământului de la 7 la 8 clase. Ca urmare a acestei hotărâri şcoala din Bătrâni funcţionează cu clasa a VIII-a din anul şcolar 1964-1965. În perioada 1965-1969 au absolvit cursurile şcolii din Bătrâni 85 de elevi.

Începând din anul 1966 la Bătrâni se înfiinţează Şcoala cu clasele I-IV din satul Poiana Mare, cu un post de învăţător ce preda simultan pentru patru clase.

În perioada 1964-1966 cetăţenii din Bătrâni, prin contribuţia lor, au construit un nou local de şcoală cu 4 săli de clasă, un laborator şi alte dependinţe. Aceasta va duce la asigurarea mai bună a spaţiului necesar nevoilor şcolare.

La 23 mai 1973, sub conducerea profesorului Dobrescu Gheorghe, directorul şcolii şi în prezenţa reprezentanţilor inspectoratului şcolar şi a autorităţilor locale, şcoala din Bătrâni îşi sărbătoreşte centenarul printr-un simpozion şi un frumos program artistic.

Anul școlar 1972-1973 avea înscrişi 310 elevi, educaţi de 6 învăţători şi 6 profesori. Are 6 săli de clasă, laborator de fizică-chimie, atelier de tâmplărie pentru băieţi şi atelier de ţesătorie-croşetat pentru fete.

Începând cu anul 1971 sunt cuprinşi la cursuri copiii de 6 ani, iar absolvenţii clasei a VIII-a sunt îndrumaţi către şcolile din judeţ, licee sau şcoli profesionale.

Generalizarea învăţământului de 10 ani va face ca şi la Bătrâni să fie cuprinşi la şcoală copiii între 3 şi 6 ani la grădiniţă (care are 3 posturi), ciclul I-IV, ciclul V-VIII, prima treaptă la liceu. Sunt cuprinşi toţi elevii de vârstă şcolară.

Şcoala avea ca încadrare, în 1980, 25 de cadre didactice: 3 educatoare, 10 învăţători şi 12 profesori pentru cele 10 clase primare, 7 gimnaziale şi 3 grădiniţe. Acestea aveau un număr de 411 elevi şi 67 preşcolari. Aceeaşi încadrare se menţine până în 1989, după care se va schimba.

În primăvara anului 1978 începe construcţia unui nou local de şcoală cu 4 săli de clasă şi dependinţe pentru acoperirea necesarului de spaţiu şcolar şi completarea

celor două săli de clasă construite în 1913, avariate la cutremurul din 4 martie 1977.

Paralel cu activitatea de la catedră, cadrele didactice au fost în permanenţă cele care au participat la răspândirea ştiinţei şi culturii în rândul celorlalţi locuitori ai comunei. În fiecare an şcolar, organizau împreună cu elevii serbări şcolare, unele chiar pentru strângerea de fonduri necesare la şcoală. În anul 1920 învăţătorul C. Săndulescu organizează un cor pe trei voci. Iarna organiza diferite cursuri pentru adulţi, cum ar fi şezătorile şi alte manifestări. În perioada interbelică, duminica, se organizau „Cercuri culturale”, unde învăţătorii prezentau sătenilor diverse probleme, manifestări ce se terminau cu programe artistice. Această activitate era făcută cu multă pasiune şi dragoste, lucru ce se poate demonstra cu numeroasele documente aflate la Arhivele statului Ploieşti. După 1948 această muncă se amplifică, se introduce obligativitatea alfabetizării tuturor locuitorilor, în special după Reforma învăţământului din 1948. Cadrele didactice primesc ca obligaţie ceea ce făceau mai înainte din plăcere şi pasiune, activitatea cultural-artistică. Spectacolele capătă din ce în ce mai mult tema ideologiei comuniste şi ponegrirea vechii societăţi democratice existente în România până la finele celui de-al doilea război mondial. Începând cu anii 1950 învăţătorii şi profesorii sunt tot mai des folosiţi de primărie la diferite munci ce nu au nimic în comun cu învăţământul şi cultura ca: recensămintele anuale ale animalelor, recensămintele populaţiei atunci când ele se făceau. De asemenea, trebuiau să facă programe artistice care să preaslăvească societatea socialistă în zilele de 8 mai, 23 august, 30

decembrie, în perioada organizării alegerilor de deputaţi şi cu alte ocazii.

Cadrele didactice din Bătrâni alături de locuitorii satului au ştiut să folosească şi să preţuiască tezaurul folclorului local, care s-a păstrat mai puţin alterat, aşa cum s-a întâmplat în alte zone prahovene, astfel că dansurile, cântecele şi obiceiurile sătenilor au fost cultivate cu grijă de-a lungul veacurilor şi de către dascălii satului[80].

În prezent şcoala din Bătrâni beneficiază de realizarea unei construcţii noi, iar numărul elevilor şi al cadrelor didactice a crescut.

În anul şcolar 2014-2015 şcoala are un total de 20 cadre didactice, din care: 2 educatori, 5 învăţători, 13 profesori. Director al şcolii este în prezent Dinescu Raluca Elena, profesor de limba română, după ce domnul Hondrocea Petre, care a condus şcoala din anul 1976, a ieşit la pensie.

Şcoala dispune de un colectiv didactic foarte bun, având continuitate în această unitate profesori ca: Leferman Constantin, Necula Natalia, Gârbea Gheorghe, Manolache Puiu şi alţii. În prezent clădirile şcolii sunt bine gospodărite şi există în lucru un proiect de realizare a unui teren modern de sport, în curtea şcolii.

---

[80]Documentaţia folosită în acest capitol a fost: *Monografia Şcolii Bătrâni*, întocmită de prof. Pavel Constantin şi Hondrocea Ecaterina, în manuscris. Documentele din Arhivele Statului Ploieşti, *Fond Primăria Bătrâni*, documentele publicate despre Starchiojd de C.M. Rîpeanu şi N.I. Simache. De asemenea, am folosit un material în manuscris al prof. Stelian Florescu-Pântece, material prezentat cu ocazia Centenarului Şcolii Bătrâni.

BISERICA

Religia constituie unul din elementele principale ale spiritualităţii umane. Viaţa ecleziastică de ritul creştin ortodox a existat din timpuri foarte vechi şi pe teritoriul localităţii Bătrâni. Religia creştină a alinat sufletul populaţiei supusă la mari greutăţi în această zonă submontană, unde cele necesare traiului se procurau mai greu.

Date cu privire la biserica din Bătrâni avem puţine. Se ştie că aici a fost o biserică veche, din ce perioadă construită nu putem preciza cu exactitate. Ea a fost vizitată de marele istoric Nicolae Iorga, însă în acea perioadă era aproape complet degradată şi nu s-a mai reparat. Nici preotul de atunci, nici locuitorii nu şi-au dat osteneala reparării vechii biserici, deoarece în a doua jumatate a secolului al XIX-lea s-a construit o biserică nouă.

În „Marele dicţionar geografic al României” de Ion Gheorghe Lahovari şi Grigore Tocilescu, se arăta că localitatea Bătrâni are la sfârşitul secolului al XIX-lea două biserici. Una reparată în anul 1851, aceasta era biserica veche, care s-a dărâmat complet şi nu mai este nimic în locul ei şi una nouă, făcută în anul 1866.

În zidul bisericii noi a fost adusă şi zidită în 1970 o piatră scrisă cu litere chirilice „pisania bisericii vechi”, cum spun localnicii. Pe aceasta scrie: „această sfântă biserică zidită în hramul intrării în biserică a preasfintei născătoare de Dumnezeu şi a cuvioasei Paraschiva şi s-au sfinţit în leat în 1808 iulie 27 în vremea când se afla armia rusească intrată în ţară. În zilele înălţatului Alexandru Pavlovici cu toată moșia. Cu ajutorul de la mulţi pravoslovici creştini. Iar care au fost mai silitori sunt

aceştia Stavar Băcanul şi Alexandru frate sau ot Văleni, Stanemir Bătrâneanu şi cu feciorii lui… Ion şi Gheorghe”.

Poate fi socotită ca data construirii vechii biserici din Bătrâni. Biserica nouă are o aşezare deosebit de frumoasă, pe o înălţime ce domină o parte din sat. În curtea ei se află şi cimitirul localităţii. Clopotniţa bisericii este construită în 1933, iar clopotele datează din perioada 1808-1856, de la vechea biserică. Zugrăveala din biserică este refăcută şi toate reparaţiile şi vopsitoriile necesare, în perioada 1966-1971.

Sunt cunoscuţi ca preoţi în satul Bătrâni: Ionescu Nicolae, Costică Popescu, în perioada 1910-1917, Dumitru Avramescu 1917-1921, Mihai Gheorghe, din Cărbuneşti, care se stabileşte în Bătrâni, în perioada 1921-1973, Nicolescu Mihai în perioada 1973-1983; din anul 1983 este preot Bîrligă Dragoş, iar în anii 1984-1985, locuitorii satului Bătrâni au construit pentru preot şi o casă parohială. A urmat ca preot Oprescu Aurelian din anul 2001 şi până în prezent (2015).

Trebuie să arătăm că şi la Bătrâni religia a jucat şi joacă un rol important în viaţa locuitorilor. Ei au fost creştini ortodocşi, însă pe lângă aceştia s-au mai instalat şi alţi locuitori de alte religii.

În Bătrâni se mai află locuitori care sunt în cultul adventist de ziua a şaptea. Nu putem preciza cu exactitate când a apărut acest cult în localitate, dar putem spune că în satul vecin, Nucşoara (Rîncezi), o mare parte din locuitori sunt adepţii acestui cult. Într-un document din anul 1941, aflăm că în Bătrâni erau 10 familii de adventişti. Aceştia, în perioada 1978-1980, şi-au construit o casă de rugăciuni încercând să atragă tot mai mulţi locuitori pentru acest cult.

CĂMINUL CULTURAL

Căminul Cultural din Bătrâni se înfiinţează în anul 1949 şi poartă denumirea de „Mioriţa”. Din însăşi denumirea acestei instituţii de cultură, ne putem da seama că aceste plaiuri montane au păstrat mai mult ca oriunde vechea comoară a civilizaţiei româneşti. Activitatea căminului s-a desfăşurat la început în localul şcolii, abia mai târziu se construieşte o clădire proprie. Ideea înfiinţării unui cămin cultural este veche, ea vine de la slujitorii şcolii de aici. În anul 1939, învăţătorul Emilian Ionescu pune la cale înfiinţarea unui cămin cultural şi face o propunere în acest sens. Ideea este continuată în cadrul activităţilor culturale ce se organizau duminica de către dascălii satului.

În anul 1952, o serie de oameni simpli, dar dornici de lucruri măreţe, a început construcţia unui nou cămin cultural. Clădirea, construită prin contribuţie voluntară a locuitorilor, se termină în anul 1965. Aceasta dispune de o sală spaţioasă de 300 de locuri, podeaua este aşezată în pantă, are o scenă mare cu două zone de refugiu bine plasate. Mai are o sală pentru bibliotecă, o sală pentru diferite activităţi, iar la etaj o sală pentru aparatura de film. Această clădire la timpul respectiv a fost una din cele mai mari din zonă.

Conducerea căminului cultural era asigurată de un director, iar după 1968 când localitatea este ataşată la comuna Starchiojd, conducerea căminului este asigurată de directorii de cămin din Starchiojd. Între anii 1968-1971, a fost director de cămin Posmagiu Augustin, 1971-1973, Stroiescu Gheorghe, 1974-1977, Gârbea Constantin, între anii 1977-1979, Cîrstea Maria, 1979-1983, Grigorescu Constantin şi 1983-1989, Gârbea Constantin. În prezent

căminul cultural nu are o conducere încadrată, activităţile sunt coordonate de către domnul viceprimar Enăchescu Gheorghe şi cu sprijinul cadrelor didactice din şcoală, în frunte cu Manolache Puiu.

În localitatea Bătrâni se găseşte o bogată zonă folclorică, jocurile populare specifice acestei zone, tradiționalul fluier, cimpoiul şi cântecele populare sunt cunoscute până departe. S-au păstrat până în zilele noastre și o serie de obiceiuri tradiționale, cântece, jocuri populare şi frumosul port muntenesc, specific localității.

Cercetările de teren ale Institutului de Folclor au acordat, într-un studiu amănunţit, o atenţie aparte cântecelor din comuna Bătrâni (cf. Paula Carp, „Câteva cântece de ieri şi de azi din comuna Bătrâni", Revista de Folclor, II, 1957, nr. 1-2, p. 7-63). În culegerile folclorice ale domnului profesor Constantin Manolache, „Ciobănaş de la miori" (1971) şi „Folclor din Prahova" (1972), întâlnim bogăţia spirituală a bătrânenilor (care în 1972, la vârsta de 83 de ani, era reprezentată şi de Gheorghe Rădoiaş). Tot domnul profesor C. Manolache face cunoscut lumii întregi că satul Bătrâni este leagănul „Periniţei" („…dansul zestrei a devenit dansul perinei, adică Perinița de astăzi" – vezi webgrafie).

Arion Gheorghe, cimpoier şi Dedu Floarea, solistă vocală, cântăreaţă şi din frunză şi din solz de peşte, dar şi dansatoare, au participat la „Festivalul Internaţional al Tineretului" de la Budapesta şi la alte festivaluri din ţară şi din străinătate. Goicea Patriţa, fiică de păstor din Bătrâni, este neîntrecută cântăreaţă din fluier şi cimpoi, care din 1975 se face cunoscută în ţară şi peste hotare.

Activitatea căminului cultural a fost cea care a menţinut treaz spiritul ţăranului în perioada anilor grei de

după colectivizare, când începe dezrădăcinarea oamenilor, plecarea lor spre oraşe, unde se ofereau condiţii mai bune de muncă şi trai.

În fiecare an căminul cultural din Bătrâni a reuşit să pregătească formaţii artistice care să fie apreciate în întreaga ţară, păstrând autenticitatea folclorului din zonă. În anul 1971 echipa de dansuri populare din Bătrâni câştigă trofeul de la Festivalul „Ciobănaşul" de la Întorsura Buzăului.

După această dată, în fiecare an, dansurile populare din Bătrâni au fost apreciate ca fiind cele mai bune dintre cele care şi-au păstrat autenticitatea şi portul. Dansatorii din Bătrâni, instruiţi de profesorul Petecilă Gheorghe, au participat la concursurile ce se organizau anual în cadrul Festivalului naţional „Cântarea României", unde au fost apreciaţi în localităţi ca: Ploieşti, Buzău, Sălaj, Braşov şi Bucureşti.

După anul 1970 în Bătrâni se înfiinţează formaţia „Periniţa", formație foarte apreciată pentru calitatea interpretării cântecelor şi dansurilor populare, condusă de Lică Gârbea, cel care s-a ocupat şi de activitatea din cadrul căminului cultural din localitate.

Începând cu anul 2006, când localitatea devine comună, de activitatea căminului se ocupă domnul Enăchescu Gheorghe, viceprimar, dar cu o mare pasiune pentru promovarea cântecului şi dansului popular din zonă.

În anul 2008, se înfiinţează Ansamblul folcloric „Periniţa" la care participă tineri şi vârstnici din localitate. Acest ansamblu folcloric a prezentat în permanenţă spectacole în localităţile din zona Teleajenului, iar pe 17 iulie 2015 a participat la un spectacol în Serbia.

Coordonator al acestei formaţii este domnul învățător Manolache Teodor-Puiu.

Din anul 2008, în ziua de 27 iulie, se sărbătoreşte Ziua localităţii Bătrâni.

În anul 2012 o nouă formaţie de elevi, instruită de învăţătorul Manolache Teodor-Puiu, atrage atenţia prin câştigarea premiului I la Festivalul Naţional „Tradiţii şi obiceiuri populare româneşti" desfăşurat în localitatea Băicoi, județul Prahova. În acelaşi an, copiii sunt răsplătiţi cu „Marele premiu de autenticitate" la Festivalul judeţean de folclor „Flori de munte" ce s-a desfăşurat în localitatea Măneciu, județul Prahova.

Rezultatele deosebite la concursuri, obţinute de copii în anii 2013-2014, l-au determinat pe domnul primar Necula Gheorghe să susţină pregătirea artistică a acestora. Drept urmare, în anul 2015, la activităţile de învăţare a dansului popular s-au înscris 80 de copii de toate vârstele, de la clasa pregătitoare până la clasa a VIII-a. Festivalul-Concurs „Tradiţii şi obiceiuri locale" de la Plopeni, 2015 şi Festivalul Interjudeţean de Folclor pentru elevi, Măneciu 2015, aduc Ansamblului „Periniţa" din Bătrâni, format din elevi ai Școlii gimnaziale, două premii de excelenţă şi un premiu de excelenţă acordat instructorului.

În anul 2015, Ansamblul folcloric „Periniţa" din Bătrâni participă pentru prima dată la o manifestare culturală internaţională, Festivalul Interjudeţean de Folclor al Românilor din Balcani „Joc românesc", ţinut la Jâtcoviţa, în Serbia. Cu acest prilej fetele din Ansamblul „Periniţa" primesc două trofee: Miss popularitate şi Miss festival.

În anii 2014-2015, formaţia artistică de dansuri populare a elevilor a reprezentat comuna la toate activităţile artistice organizate în Bătrâni şi în alte localităţi: Poseşti, Drajna, Vălenii de Munte, Gornet, Măneciu din județul Prahova.

Biblioteca din comuna Bătrâni s-a înfiinţat în anul 1958 şi a fost deservită de un cadru didactic voluntar.

Numărul de cărţi existente creşte de la 1645 de volume în anul 1958, la 1962 de volume în anul 1960, iar în anul 1968 avea circa 3500 de volume.

După unificarea comunei Bătrâni cu localitatea Starchiojd în anul 1968, activitatea acesteia scade, cărţile sunt lăsate fără să fie controlate şi acestea dispar. În anul 1986, se mai găseau în fosta bibliotecă din Bătrâni circa 400 de cărţi şi acestea depăşite din punct de vedere politic.

După Revoluţia din 1989, se înfiinţează un post de bibliotecar la nivelul comunei Starchiojd. Biblioteca din satul Bătrâni își continuă activitatea în anul 1991, cu un program de două zile pe săptămână, unde doamna Maria Gârbea, bibliotecarul din Starchiojd, își desfăşura activitatea şi la Bătrâni în localul actual al primăriei, dar şi în cadrul şcolii. Cărţile solicitate de elevii şi cetăţenii din Bătrâni erau aduse de la Starchiojd şi păstrate într-un dulap.

Paralel cu activitatea bibliotecii satului Bătrâni a funcţionat şi funcţionează biblioteca şcolară cu un număr de peste 4000 de volume. În 2015, domnul primar Necula Gheorghe a pus la dispoziţie, pentru bibliotecă, o clădire separată, cu sală de studiu şi acces la internet.

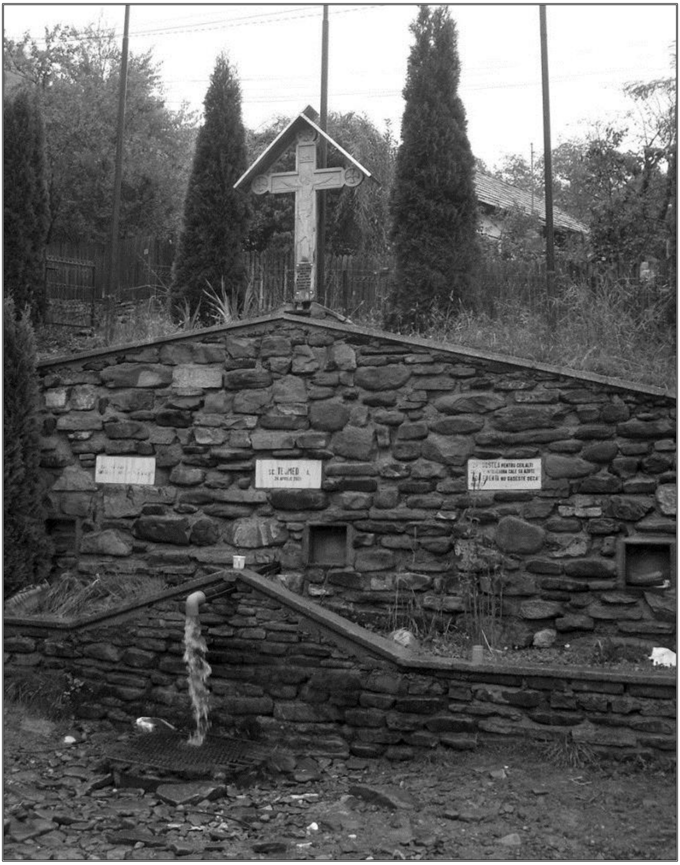

CAPITOLUL VIII

OAMENI CARE AU FOST

Presăraţi pe-a lor morminte
ale laurilor flori

Comuna Bătrâni, fiind o localitate de graniţă până în 1918, avea o sarcină grea, și anume aceea de a păzi frontiera ţării. Sunt numeroase documente care vorbesc despre obligaţiile locuitorilor din comunele grănicere.

Căliţi la hotarul ţării, locuitorii din Bătrâni s-au aflat în primele rânduri atunci când ţara i-a chemat.

În anul 1977, la Războiul pentru independenţă, au participat din Bătrâni patru cetăţeni, care au făcut parte din Regimentul de „Dorobanţi” care a luptat la Smârdan şi a fost decorat de Domnitorul Carol I cu Ordinul „Steaua României”. Dintre cei patru doar Radu Mihai s-a întors de pe câmpul de luptă, ceilalţi trei murind pentru ţară: Arion Tache, Gheorghe Ion şi Nicolae Dobre.

Marele război al românilor pentru întregirea nemului îi surprinde pe locuitorii din Bătrâni la post, pe graniţă, la Tabla Buţii. În cimitirul de aici, care se află între masivele Ciucaş şi Siriu, la sud de Vârful Zăganu, sunt înscrise şi numele soldaţilor din Bătrâni care au murit aici apărând graniţa şi ţara.

Au murit la Tabla Buţii: Arion Soare, Balea Radu, Goicea Toma, Rădoiaş Ion, Ceapă Constantin, Bejgu Dumitru, Arion Constantin, Marcu Panait, Mărăcineanu Petre, Beldiman Gheorghe.

Au făcut parte din legendarul Regiment 32 „Mircea” din Ploieşti şi au murit în această conflagraţie următorii cetăţeni din Bătrâni:

Nr crt.	Numele şi prenumele	Funcţia	Locul morţii
1.	Georgescu Traian	Sergent	Mort în spitalul Ploieşti
2.	Radu Ion	Sergent	Mort în spitalul Ploieşti
3.	Şelaru Ion	Soldat	Mort în infirmeria Bărcăneşti
4.	Bădiu Ion	Soldat	Mort în luptă pe muntele Strîmtu
5.	Tiru Ilie	Soldat	Mort în spitalul militar Dorohoi
6.	Beldiman Gheorghe	Soldat	Mort în spitalul militar Bucureşti
7.	Ţiu Vasile	Soldat	Mort în luptă pe muntele Matias
8.	Tănase Gheorghe	Soldat	Mort în infirmeria com. Durneşti
9.	Marcu Panait	Soldat	Mort în spitalul Galaţi
10.	Bordeiu Constantin	Soldat	Mort în spitalul Botoşani
11.	Cojocaru Constantin	Soldat	Mort la Piata Neamţ
12.	Tihu Ion	Soldat	Mort în infirmeria com. Bîrsăneşti
13.	Niţă Nicolaie	Soldat	Mort în spitalul Ploieşti
14.	Dobre Ion	Soldat	Mort în spitalul Ploieşti

Următorii cetăţeni au făcut parte din alte unităţi militare şi au căzut eroic la datorie:

Nr. crt.	Numele şi prenumele	Nr. crt.	Numele şi prenumele
1.	Tache Ion	36.	Radu Nicolae
2.	Petre Ştefan	37.	Balea Dobre
3.	Ion Toma	38.	Dilimont Nicolae
4.	Toma D. Constantin	39.	Ionescu Traian
5.	Nicolae Gheorghe	40.	Georgescu Vasile
6.	Bădeu Nicolae	41.	Stroie Constantin
7.	Turnaciu Gheorghe	42.	Stoica Achim
8.	Diaconu Nicolae	43.	Tache Constantin
9.	Fitu Oancea	44.	Hîrciog Gheorghe
10.	Ţiu Gheorghe	45.	Dobre Gheorghe
11.	Petecilă Constantin	46.	Tudoroiu Gheorghe
12.	Stoica Gheorghe	47.	Petecilă Ion
13.	Ismană Constantin	48.	Ţiu Nicolae
14.	Băloiu Gheorghe	49.	Covrig Dumitru
15.	Nenciu Ion	50.	Panait Nicolae
16.	Macovei Nicolae	51.	Băloiu Dumitru
17.	Voinea Grigore	52.	Badea Gheorghe
18.	Diaconu Dumitru	53.	Tănase Constantin
19.	Voinea Neagu	54.	Şerban Nicolae
20.	Badiu Ion	55.	Dedu Constantin
21.	Marcu Gheorghe	56.	Cătuneanu Gheorghe

22.	Ismană Dumitru	57.	Ion Grigore
23.	David Constantin	58.	Guşoiu Ion
24.	Covrig Nicolae	59.	Ţiu Ion
25.	Balea Dobre	60.	Balea Gheorghe
26.	Petecilă Nicolae	61.	Băloiu Constantin
27.	Arion Nicolae	62.	Dragomir Ion
28.	Spinu Ion	63.	Nenciu Nicolae
29.	Nicolae Ion	64.	Pană Mihai
30.	Ştefan Toma	65.	Dedu I. Gheorghe
31.	Goicea Nicolae	66.	Bejgu Ilie
32.	Bănică Constantin	67.	Cursaru Ion
33.	Pascu Ene	68.	Stroe Dobre
34.	Tănase D. Gheorghe	69.	Diaconu Alexandru
35.	Toader Ion	70.	Dragomir Dumitru

Eroii satului Bătrâni căzuţi în marea conflagraţie mondială 1941-1945:

Nr. crt.	Numele şi prenumele	Nr. crt.	Numele şi prenumele
1.	Diaconu N. Gheorghe	22.	Mîzgoi Gh. Nicolae
2.	Pălăvescu Constantin	23.	Scarlat N. Nicolae
3.	Mihai Constantin	24.	Anghel C. Constantin
4.	Gîrbea I. Constantin	25.	Chelba Nicolae
5.	Voinea Ilie	26.	Frîncu Năstase
6.	Predicioiu P. Nicolae	27.	Săndulescu T. Gheorghe

7.	Negoiţă D. Gheorghe	28.	Bejgu I. Nicolae
8.	Petecilă I. Gheorghe	29.	Tudor Toma
9.	Rădoiaş Gh. Grigore	30.	Arion C. Constantin
10.	Bănică V. Ion	31.	Ilie Constantin
11.	Lazăr Gh. Gheorghe	32.	Tudorache D. Dumitru
12.	Pălăvescu Gh. Dumitru	33.	Băloiu Gh. Nicolae
13.	Dragomir P. Nicolae	34.	Stoica I. Răducu
14.	Voinea Gh. Constantin	35.	Ionescu Aurel
15.	Mîzgoi N. Nicolae	36.	Nenciu C. Ion
16.	Enăchescu I. Ion	37.	Tiru Ion
17.	Gheorghe P. Nicolae	38.	Cătuneanu D. Dumitru
18.	Petre Gh. Ion	39.	Iordache D. Constantin
19.	Arion V. Nicolae	40.	Mihai I. Ştefan
20.	Petre Ion	41.	Lazăr Gh. Constantin
21.	Panait I. Ion		

Ca în toată ţara, moşnenii din Bătrâni, vechi apărători de graniţă, cinstesc aşa cum se cuvine pe cei care şi-au dat viaţa pe câmpurile de luptă pentru apărarea ţării şi a credinţei strămoşeşti. În sat, aproape de podul principal de peste Bătrâneanca, s-a construit un monument al eroilor satului.

După primul război mondial, Ziua Eroilor era sărbătorită în Ziua Înălţării Domnului, prin organizarea unui Tedeum, urmat de serbare şcolară, cu un pronunţat caracter patriotic. Printr-un Decret al Consiliului de Stat, a fost fixată la data de 9 Mai, odată cu Ziua Independenţei României. După Revoluţie, în 1989, Ziua Eroilor Neamului se comemorează, potrivit tradiţiei, la sărbătoarea creştin ortodoxă a Înălţării Domnului.

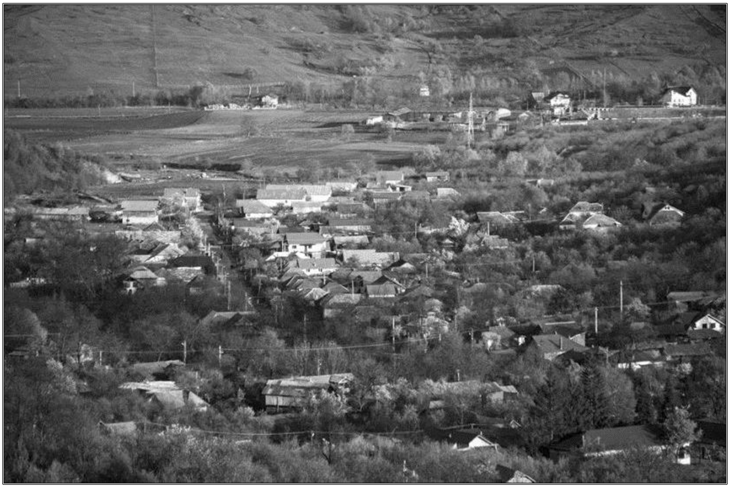

ANEXE

ANEXĂ LA CAPITOLUL III

Evoluţia bugetului din localitatea Bătrâni
în perioada 1929-1940:

ANUL	VENITURI	CHELTUIELI	+ SAU -
1929	186494	176994	+ 9420
1930	178213	175534	+ 2679
1933	112332	111728	+ 604
1934	106676	98142	+ 8534
1935	144332	137640	+ 6692
1936	151943	145224	+ 4719
1937	133909	133909	-
1938	113926	117879	- 3953
1939	133279	133279	-
1940	134238	134238	-

Contract de gestiune pe anul 1940:

Denumirea venitului	Evaluat	Încasat	Rămăşiţa
Impozit agricol	52000	52000	-
Impozit comercial	2600	-	2600
Impozit pe consum rachiu	40000	38366	1634
Taxe de bilete pentru vite	1000	1250	
Taxe vite închise (obor)	5000	3375	1625
Taxe după bilete la biroul pop.	1000	1000	
Taxe extrase de naştere	1000	1040	
Tăieri de vite	1000	195	
Amenda	8600	3625	
Impozit asupra servitorilor	2000	2000	

Datele sunt preluate din dosarele: 164/1939 și 59/1938, *Fond Primăria Bătrâni*.

Primari în bătrâni:

- Alecu Georgescu 1865-1866
- Gheorghe Dumitrescu Ismană 1901-1914
- Ion Ştefan Gheorghe 1920-1921
- Ion I. Georgescu 1922-1936 și 1942
- Nae Dumitrescu Ismană 1937
- Caton Dumitrescu Ismană 1938-1940 și 1943-1945
- Nae Scarlat 1945
- Mîzgoi Gheorghe 1946-1947
- Cîrstea Stelian 1948-1949

Comitet provizoriu:

- Băjenaru Gheorghe din Ceraşu 1950 – Preşedinte Sfat Popular
- Naie Ilie 1951-1954 și 1957-1963 – Preşedinte Sfat Popular
- Ceapă Achim 1956 – Preşedinte Sfat Popular
- Nenciu Vasile 1963-1968 – Preşedinte Sfat Popular

Din 1968 comuna Bătrâni este integrată la comuna Starchiojd şi primari vor fi pe întreaga comună:

- Chiriţă Nicolae 1968-1974
- Nedelcu Alexandru 1974-1984
- Neacşu Petre 1984-1989
- Necula Gheorghe 2006, până în prezent

ANEXĂ LA CAPITOLUL IV

Centralizator privind principalii indicatori demografici în perioada 1918-1989:

Anul	Născuţi	Morţi	Spor natural	Căsătoriţi
1918	28	131	-103	3
1919	59	69	-10	19
1920	50	41	+9	19
1921	72	37	+35	18
1922	66	49	+17	16
1923	60	68	-8	16
1924	67	32	+35	21
1925	58	41	+17	14
1926	65	60	+5	14
1927	61	41	+20	23
1928	69	34	+35	26
1929	55	67	-12	16
1930	56	50	+6	15
1931	74	30	+44	14
1932	76	59	+17	18
1933	62	24	+38	13
1934	85	26	+59	18
1935	73	37	+36	29
1936	64	54	+10	31
1937	95	37	+58	23
1938	64	32	+32	31
1939	72	43	+29	18
1940	80	47	+33	14
1941	53	54	-1	12
1942	44	59	-15	9
1943	41	29	+12	12

Anul	Născuţi	Morţi	Spor natural	Căsătoriţi
1944	70	32	+28	13
1945	41	35	+6	18
1946	58	29	+29	20
1947	47	40	+7	9
1948	37	36	+1	20
1949	75	36	+39	19
1950	37	30	+7	14
1951	41	32	+9	13
1952	41	37	+4	8
1953	47	12	+35	14
1954	36	24	+12	12
1955	42	21	+21	15
1956	44	22	+22	10
1957	36	21	+15	23
1958	42	7	+35	29
1959	47	18	+29	24
1960	42	21	+21	21
1961	40	14	+26	28
1962	55	16	+39	24
1963	41	11	+30	28
1964	46	13	+33	17
1965	49	10	+39	15
1966	35	12	+23	14
1967	86	10	+76	25
1968	73	11	+62	15
1969	75	12	+63	11
1970	63	15	+48	16
1971	70	17	+53	19
1972	53	10	+43	9
1973	53	22	+31	15
1974	52	25	+27	24

Anul	Născuţi	Morţi	Spor natural	Căsătoriţi
1975	62	11	+51	23
1976	48	15	+33	17
1977	39	23	+16	12
1978	50	22	+28	13
1979	54	18	+26	14
1980	37	19	+18	18
1981	43	18	+25	10
1982	33	17	+16	1
1983	33	29	+4	14
1984	34	22	+12	14
1985	32	26	+6	22
1986	37	18	+19	24
1987	49	21	+28	17
1988	32	29	+3	18
1989	48	24	+24	18

Aceste date au fost preluate din Registrele de stare civilă de la primăria Starchiojd, unde se află evidenţa comunei Bătrâni.

ANEXĂ LA CAPITOLUL VI

Tabel nominal cu locuitorii din Bătrâni
care s-au înscris în colectiv la înfiinţare:

Nr. crt.	Nume şi prenume	Supra-faţa	Ani-male	Utilaje	Obser-vaţii
1.	Radu Stelian	4,5 ha	2 boi	1 căruţă 1 plug	-
2.	Ilie D. Nicolae	2,5 ha	-	-	Iniţiator
3.	Miru F. Constantin	1,5 ha	-	-	-
4.	Dragomir Trandafir	1,9 ha	-	-	A fost ales preşe-dinte
5.	Voinea N. Stelian	1,25 ha	-	-	-
6.	Predicioiu Floarea	125 ha	-	-	-
7.	Mîzgoi D. Gheorghe	2,70 ha	-	-	-
8.	Cîrstea Stelian	3,00 ha	-	-	-
9.	Mihăescu Alexandru	2,00 ha	-	-	-
10.	Cojocaru I. Nicolae	3,05 ha	-	-	-
11.	Petecilă Elena	1,50 ha	-	-	-
12.	Ilinca Gh. Maria	0,30 ha	-	-	-

Nr. crt.	Nume şi prenume	Supra-faţa	Ani-male	Utilaje	Obser-vaţii
13.	Spinu C. Gheorghe	1,80 ha	-	-	-
14.	Picu Gh. Stelian	2,50 ha	-	-	-
15.	Petecilă I. Gheorghe	2,05 ha	-	-	Iniţiator
16.	Radu N. Gheorghe	1,50 ha	-	-	-
17.	Nicolae D. Joiţa	1,35 ha	-	-	-
18.	Scarlat T. Nicolae	1,00 ha	-	-	-
19.	Radu N. Stelian	2,05 ha	-	-	-
20.	Mîzgoi Nicolae	4,00 ha	-	-	Activist de partid, iniţiator
21.	Zincă Filoftea	3,00 ha	-	-	-
22.	Bejgu Dumitru	1,50 ha	-	-	-
23.	Avram D. Gheorghe	1,00 ha	-	-	-
24.	Arion Elisabeta	0,70 ha	-	-	-
25.	Vasile P. Stoica	3,25 ha	-	-	-
26.	Petre I. Ştefan	3,50 ha	-	-	-
27.	Nenciu C. Vasile	0,75 ha	-	-	-

Nr. crt.	Nume şi prenume	Supra-faţa	Ani-male	Utilaje	Obser-vaţii
28.	Nenciu I. Ştefan	3,40 ha	-	-	-
29.	Petre C. Nicolae	1,90 ha	-	-	-
30.	Mîzgoi Gh. Vasile	1,50 ha	-	-	-
31.	Matei C. Ion	4,0 ha	2 boi	1 căruţă 1 plug	-
32.	Mîzgoi Gh. Ion	2,05 ha	-	-	-
33.	Sandu Elena	1,60 ha	-	-	-
34.	Geantă Constantin	2,05 ha	-	-	-
35.	Balea Toma	1,70 ha	-	-	-
36.	Tudor I. Gheorghe	1,00 ha	-	-	-
37.	Nenciu D. Dumitru	1,35 ha	-	-	-
38.	Picu I. Gheorghe	1,60 ha	2 boi	1 căruţă	-
39.	Lascu A. Radu	3,40 ha	-	-	-
40.	Negoiţă Dumitru	7,50 ha	2 boi	1 căruţă 1 cazan ţuică	-
41.	Cursaru Ion	0,50 ha	-	-	-
42.	Panait D. Gheorghe	-	-	-	-
43.	Pană Gh. Ion	1,00 ha	-	-	-
44.	Picu Şt. Maria	0,50 ha	-	-	-

Total 44 familii: 90.75 ha, 8 boi, 4 căruţe, 3 pluguri, 1 cazan ţuică.

În acelaşi an se mai înscriu următorii locuitori:

Nr. crt.	Nume şi prenume	Suprafaţa	Animale	Utilaje
1.	Voinea A. Ion	1,50 ha	-	-
2.	Tănase Dumitru	1,20 ha	-	-
3.	Rotăreanu Gheorghe	2,00 ha	-	-
4.	Vlăsceanu Nicolae	5,10 ha	1 cal	1 căruţă
5.	Dumitrache Ion	1,50 ha	-	-
6.	Cursaru Constantin	0,95 ha	-	-
7.	Bejgu Şt. Nicolae	2,15 ha	-	-
8.	Ceapă Z. Ana	1,75 ha	-	-
9.	Goicea N. Ilie	0,50 ha	-	-
10.	Negoiţă Nicolae	2,05 ha	-	-
11.	Mîzgoi Elisabeta	1,00 ha	-	-
12.	Dragomirescu Elena	5,05 ha	-	-
13.	Cătuneanu D. Gheorghe	7,60 ha	-	-
14.	Tudor D. Ion	1,50 ha	2 boi	1 căruţă

Total an 1952: 58 familii care s-au înscris cu suprafaţa de 124,60 ha, 10 boi, 1 cal, 6 căruţe, 3 pluguri, 1 cazan ţuică.

Datele sunt din procesul verbal de înfiinţare a unităţii.

Bilanţ general pe anul 1988:

Denumire	Plan	Realizat
Mijloace fixe	Total 7 158 000 lei	
Mijloace de inventar	Total 7 795 000 lei	
Pierderi din anul 1988	1 797 000 lei	
Pierderi neacoperite din trecut	9 342 000 lei	
Venituri totale	13 106 000 lei	5 780 000 lei
Cheltuieli totale	11 306 000 lei	6 351 000 lei
Beneficii	1 800 000 lei	-
Investiţii	901 000 lei	1 316 000 lei
Producţie globală	16 216 000 lei	7 196 000 lei
Pierderi	-	3 000 000 lei

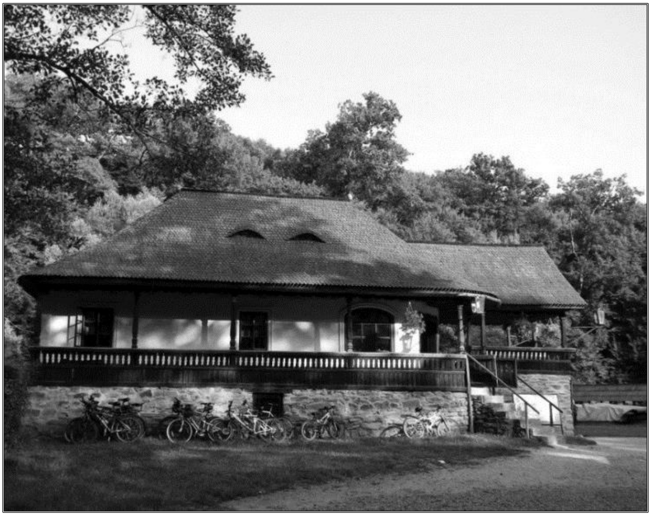

GLOSAR

A

Acaret - clădire cu dependinţele ei
Anaforă - proclamaţie a domnului; raport scris al unui boier de divan adresat domnului; hotărâre juridică
Angara - obligaţie, îndatorire
Arendaş - persoană care ia în folosinţă un bun
Arz - jalbă
Avaet - taxă

B

Ban - rangul boieresc cel mai mare din divan, primul demnitar după domn, până în anul 1831
Baştină - proprietate moştenită din moşi strămoşi; originar, autohton
Biv - fost
Blid - strachină
Boier de casă - boieri localnici, oameni cu situaţie materială deosebită, dar ridicaţi dintre moşneni
Boier de neam - veniţi din alte părţi, cu ifose şi drepturi scrise că se trag din oameni cu bună situaţie materială
Branşă - ramură meşteşugărească

C

Catagrafie - inventar, recensământ
Ciocoi - în evul mediu la români strângător de bir, nume dat de ţărani arendaşilor

Coviltir - acoperiş de căruţă, format din schelet de nuiele sau stinghii curbate, peste care se întind rogojini sau o pânză groasă impermeabilă
Crintă - caşul tăiat în bucăţi pe o masă specială a stânii apoi conservat în zer

D

Daraban - ostaş component al unui steag (luptător)
Delniţă - parte din moşia satului (ev mediu) care se află în stăpânirea ereditară a unei familii
Devălmaş - coproprietate, stăpân împreună cu altul pe o moşie
Diac - scriitor la cancelaria domnească (în evul mediu), grămătic, copist
Dimie - ţesătură în războiul ţărănesc, groasă din lână
Divan - adunarea boierilor, înalta instanţă juridică
Dregător - demnitar la curtea domnească cu atribuţii administrative

F

Foală - cameră din burduf de piele folosită pentru comprimarea aerului, acţionată manual în fierărie
Folclor - totalitatea producţiilor artistice create de popor
Fumărit - impozit pe casă

G

Ghenealogie (genealogie) - spiţa neamului, însuşirea strămoşilor cuiva după gradul de rudenie
Grămătic - secretar, scriitor la cancelaria domnească sau boierească

H

Hrisov - document, act întărit cu iscălituri şi pecete domnească, prin care se întărea sau se dădeau cuiva drepturi asupra unei proprietăţi sau unui privilegiu
Hotarnic - om pus să măsoare şi să însemne hotarele

I

Ipistat - vătaf, supraveghetor, vechil, administrator al unei moşii înlocuind pe proprietar
Ispravnic - unul din cei doi administratori ai judeţului

L

Leat - an, contingent, denumire familiară dată unui soldat
Logofăt - mare dregător, membru al sfatului domnesc, ban şi vornic; şef al cancelariei domneşti

M

Marafet - pricepere, talent, mijloc şiret, viclean
Megieş - vecin de moşie, alăturat
Moş - bunic, ascendent (mai îndepărtat), înaintaş, strămoş
Moşnean - stăpân al pământului din moşi strămoşi, ţăran liber şi stăpân devălmaş al pământului de la străbuni

O

Obşte sătească - formă de organizare socială caracterizată prin îmbinarea proprietăţii private cu cea colectivă; adunare
Oca - veche unitate de măsură, greutate
Ocină - bucată de pământ stăpânită cu drept ereditar
Ocolnică - planul unei moşii

Ohabă - proprietate deplină, moşie de veci
Ot - din
Otcîrmuitor - conducător, şef
Ot tam - tot de acolo

P

Paharnic - dregător de curte, membru al sfatului domnesc
Pisanie - inscripţie (în slavonă sau cu caractere chirilice) deasupra uşii de intrare în biserică
Plăieş - locuitor de la marginea (hotarul) ţării, însărcinat cu paza frontierelor în regiunile de munte
Postelnic - dregător de curte, membru al sfatului domnesc, avea grijă de odaia de culcare a domnitorului
Povarnă - instalaţie rudimentară pentru fabricat ţuică sau spirt, aşezată de regulă pe lângă cursul apelor
Pravilă - lege, cod, regulament
Prăjină - veche măsură agrară egală cu trei stânjeni

R

Regest - registru din evul mediu, în care erau trecute în ordine cronologică actele şi documentele
Rumân (rumâni) - formă arhaică și populară pentru român, în vechea limbă românească *rumân* este sinonim cu *țăran*; supus la clacă, șerb: moșnenii sau micii proprietari liberi, apăsați de biruri și sarcini, încep a se vinde la Domni, mănăstiri sau boieri și devin astfel rumâni

S

Serdar - boier din divanul domnesc care ocupa locul după marele clucer şi marele slujer
Sfoară (de moșie) - moșie mică, moșioară
Sinet - act scris, document, dovadă

Spătar - mare boier din divanul domnesc cu rang după marele logofăt, şeful armatei formată din trupe de lefegii
Steag - mică unitate militară
Stânjen - măsură de lungime folosită în trecut, egală cu 1,96 m
Sud - judeţ

Ş

Şindrilă - scândurică subţire confecţionată din lemn de brad, în formă de pană, folosită la învelişul caselor

T

Tacrir - interogator
Taler - monedă austriacă
Tam - acolo

V

Văleat (veleat) - data anului vechi, sfârşitul vieţii
Vătaf - administrator de plai, atotcârmuitor, mai marele slujnic la curtea unui boier sau a unei mănăstiri
Vistier - mare boier de divan, care vine la rang după marele paharnic care mânuia tezaurul
Vornic - dregător domnesc, venea la rând după marele ban şi era şeful justiţiei

Z

Zapciu - administrator de plaşă
Zapis - dovadă scrisă, act, document
Zăpodie - vale, şes mai scufundat la poalele unui deal
Zestre - avere dată de părinţi la măritişul fetei

BIBLIOGRAFIE

• Constantin Corbu, *Rolul ţărănimii în istoria României în secolul al XIX-lea*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1982
• Constantin Corbu, *Ţărănimea din România în perioada 1848-1864*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1973
• Constantin C. Giurescu, *Probleme controversate în istoriografia românească*, Ed. Albatros, Bucureşti, 1977
• Constantin C. Giurescu, *Principatele Române la începutul secolului al XIX-lea*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1957
• Constantin C. Giurescu, *Pagini din trecutul istoric al judeţului Prahova*, Ed. Comitetul de cultură și artă al județului Prahova, Muzeul de Istorie al județului Prahova, 1971
• Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până la moartea lui Alexandru cel Bun*, Ediţia a II-a, Fundaţia pentru literatură şi artă Regele Carol al II-lea, Bucureşti, 1935
• Constantin C. Giurescu, *Formarea poporului Român*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1973
• Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. I, Ed. Ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1975
• Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Scurtă istorie a Românilor*, Ed. Ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1977
• Constantin Manolache, *Ciobănaş de la miori,* 1971; *Folclor din Prahova*, Ploieşti, 1972, Editura Comitetul de cultură și educație socialistă Prahova
• C.M. Rîpeanu, N.I. Simache, *Documente privitoare la istoria comunei Starchiojd*, Ploieşti, 1968

• C.M. Rîpeanu, *Vechea administraţie a plaiurilor Despre Buzău şi Teleajen din fostul judeţ al Saacului* în *Pagini din trecutul istoric al judeţului Prahova,* Ed. Comitetul de cultură și artă al județului Prahova, Muzeul de Istorie al județului Prahova, 1971
• Dinu C. Giurescu, *Anatefterul lui Brâncoveanu*, în *Studii şi materiale de istorie medie,* vol. IV, 1962
• Dionisie Fotino, *Istoria generală a Daciei,* tem. III, București, 1859
• George Potra, N.I. Simache, *Contribuţii la Istoricul oraşelor Ploieşti şi Târgşor* 1632-1857, Editura Comitetul de cultură şi artă, Ploieşti, 1970
• Gheorghe Niculescu, Ion Velcea, *Judeţul Prahova,* Ed. Academiei RSR, București, 1973
• Gheorghe Zăhărăchescu *Un proces care a durat un secol şi jumătate,* în Magazin Istoric, nr. 12/1973
• Gheorghe Zăhărăchescu, *Opere citate,* Magazin Istoric 12/1973
• Henri H. Stahl, *Contribuţii la studiul satelor devălmaşe româneşti,* vol. I, Ed. Academiei, Bucureşti, 1973
• Ion Baciu, Paul Popescu *Istoria Prahovei în date,* Ploieşti, 1977
• Ion Gheorghe Lahovari, Grigore Tocilescu *Marele dicţionar geografic al României,* vol. I, Bucureşti, 1989
• Nicolae Iorga, *România cum era până la 1918*, vol. I, Ed. Eminescu, Bucureşti, 1972
• Nichita Adăniloaie, *Cuza Vodă şi problema agrară,* Ed. Junimea, Iaşi, 1973
• Nichita Adăniloae, Dan Berindei *Reforma agrară din 1864*, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, 1967
• Stelian Florescu Pântece *Monografia comunei Starchiojd*, Ed. Pacific, 1992

• V.A. Urechea, *Istoria Românilor*, seria 1786-1800
• Muzeul Judeţean de Istorie Prahova, *Studii şi cercetări* vol.: 1968, 1969, 1970, 1971, 1977
• Arhivele Statului Ploieşti:
- *Fond prefectură*, dosarele: 37/1848, 9/1853, 155/1854, 65/1868, 35/1860, 95/1863, 21/1865, 137/1865, 120/1866, 129/1867, 28/1866, 61/1866, 123/1866, 85/1862
- *Fond Consilierat agricol*: perioada 1919-1945
- *Fond Primăria Bătrâni*: perioada 1890-1955
- *Fond Sfat Popular Raionul Teleajen*: perioada 1955-1965

• Primăria Starchiojd: registrele de stare civilă, perioada 1900-1989;
• Arhiva C.A.P. Bătrâni: perioada 1952-1989;
• Documentele Dispensarului comunal Starchiojd;
• Documente particulare ale lui Mîzgoi Petre din Bătrâni, un volum ce conţine 95 de file;
• Documente care se află la Școala Starchiojd, ce conțin date despre istoria comunei Starchiojd şi împrejurimi.

Webgrafie:

http://www.financiarul.ro/2014/03/12/dansul-dragostei-perinita-din-satul-prahovean-batrani-in-marile-orase-ale-lumii/

CUPRINS

Prefaţă / 5
Argument / 6
Capitolul I – Cadrul natural / 9
Capitolul II – Din străfunduri de veac / 17
Capitolul III – Evoluţia administrativ-politică a localităţii / 29
Capitolul IV – Elemente demografice / 41
Capitolul V – Dezvoltarea social-economică a localităţii / 49
Capitolul VI – C.A.P. Bătrâni / 81
Capitolul VII – Viaţa spirituală / 93
- Şcoala / 93
- Biserica / 101
- Căminul cultural / 103
Capitolul VIII – Oameni care au fost / 109
Anexe / 115
Glosar / 126
Bibliografie / 131

MUNICIPIUL PLOIEŞTI
PRIMĂRIA MUNICIPIULUI PLOIEŞTI
Piaţa Eroilor nr. 1A, cod 100316 - Ploieşti
Tel.: 0244 / 516699; 0244 / 515982
Fax: 0244 / 513829
www.ploiesti.ro

Sistem de management certificat
ISO 9001

Pers. Cucatare
Coord. proiect ...
21.01.2020

CENTRUL JUDETEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
~~IEŞIRE~~ NR. 86
INTRARE DATA 21.01.2020

DIRECŢIA COMUNICARE, RELAŢII PUBLICE
COMPARTIMENT ORGANIZARE EVENIMENTE
NR.163/21.01.2020.

Către,

Consiliul Judeţean Prahova

Centrul Judeţean de Cultură Prahova

În atenţia Doamnei Manager Anişoara Stefănucă

Ca urmare a adresei venite din partea Consiliului Judeţean Prahova, prin Centrul Judeţean de Cultură Prahova, prin care ne solicitaţi lista manifestărilor cultural - artistice organizate de primărie în anul 2020, vă informăm că, în momentul de faţă bugetul pe anul curent nu a fost încă aprobat, prin urmare, nu stim ce evenimente vor fi bugetate.

Cu deosebita consideraţie,

DIRECTOR
ALINA MIHAELA FRAŢILĂ

Întocmit
Consilier
Dănilă Ştefania

PRAHOVA

CASA DE CULTURĂ PLOPENI

Plopeni, 105900, strada Republicii, nr. 2, tel./fax 0244221258, mobil 0727700069

http://www.facebook.com/casadecultura.plopeni.3 casaculturaplopeni@yahoo.com

PROIECT
PLAN MINIMAL CULTURAL PE ANUL 2021

Proiecte (programe) culturale
IANUARIE:
*03.01. – Scriitorii lunii – M.Eminescu, Ion Slavici, I.L.Caragiale
***RETROSPECTIVĂ** *expozitie de icoane pe sticla *lucrate în tehnică tradiţională* **"ICOANA…LUMINA DIN LUMINA COPILĂRIEI"**
****RETROSPECTIVĂ Tabăra Internaţională de Creaţie Plastică "Vintilă Făcăianu" (2004 -2018)*** ***EXPOZITIE** *"100 OPERE DE ARTĂ* **PENTRU** *ROMÂNIA 100"*
****13.01.-17.01 – M. Eminescu – "Durata lirica eterna"*** - manif. literar-muzicala, expo carte
****15.01.- Ziua Nationala a Culturii – Spectacol realizat de Casa de Cultura la Plopeni si Ploiesti***
****21- 24.01 – "Unirea Moldovei cu Tara Romaneasca"*** - manif. literar-muzicala, expo carte
****24.01. – Ansamblul folkloric " Salba Prahovei " la - Bucuresti***
*27.01.- 31.01 – ***I.L. Caragiale "La vremuri noi…tot noi"*** - manif. literar-muzicala, expo carte, film, spectacol de teatru
FEBRUARIE:
*01.02 – Scriitorii lunii – T. Maiorescu, Marin Sorescu, Eugen Barbu – Expozitie si lansare de carte
01.01 – 05.02 – Expozitie carte   onate de Editura "Ploiesti – Mileniul III"
RETROSPECTIVĂ Tabăra Internaţională de Creaţie Plastică "Vintilă Făcăianu" (2004 -2018) ***EXPOZITIE** *"100 OPERE DE ARTĂ* **PENTRU** *ROMÂNIA 100"*
***RETROSPECTIVĂ** *expozitie de icoane pe sticla *lucrate în tehnică tradiţională* **"ICOANA…LUMINA DIN LUMINA COPILĂRIEI"**
****12.02. - Spectacol Folcloric " Salba Prahovei" – Bucuresti***
****15.02.*** Simpozionul ***"Folclorul românesc astăzi – continut si modalitati de exprimare"***
921 – 23.02 **SEMINAR "Practica integrării şi incluziunii copiilor cu C.E.S."**
****24.02. – "Sarbatoarea Dragobetelui Renaste" Parteneriat Asociatia "Modelam inimi" – C.C.P.***
MARTIE:
*01.03 – Scriitorii lunii. –I. Barbu, G. Toparceanu, Nichita Stanescu - Expozitie si lansare de carte
-RETROSPECTIVĂ Tabăra Internaţională de Creaţie Plastică "Vintilă Făcăianu" (2004 -2018) ***EXPOZITIE** *"100 OPERE DE ARTĂ* **PENTRU** *ROMÂNIA 100"*
***RETROSPECTIVĂ** *expozitie de icoane pe sticla *lucrate în tehnică tradiţională* **"ICOANA…LUMINA DIN LUMINA COPILĂRIEI"**
* 04.03. – Expo. martisoare *"Universul formelor si al culorilor"* Scolile Profesionale Speciale din Plopeni si judetul Prahova
****01.03. 08.03 – Festival "Femeia, floare pentru suflet"***
****04.03–*Expo. pictura "Mesaje de primavara" cerc. pict. C.C.P.***

06.03.Spectacol extraordinar "Vine, vine primavera!" "Arabesc Dans"+ "Salba Prahovei"
11.03. – Clasa de Canto Muzica Usoara – Festivalul "Pe Aripile Muzicii" Baicoi
14.03 – 15.03 Proiect educational "Sa invatam dansul popular" Insp. Sc. Jud+C.J.Cult Ph+CCP
23 – 27.03 –Programul "Scoala Altfel"
28.03. – Festival Concurs – "Staruri Prahovene"
25 – 29. 03 Colocviu " Coregrafia Dansului Traditional Astazi" Busteni - "Salba Prahovei" spectacol extraordinar de folclor
***30.03. – "Nichita Stanescu la Plopeni" serata literar-muzicala**
*31.03. – Festival-Concurs Judetean S.N.A.C. – Centrul de Plasament Plopeni
APRILIE:
*01.04- Scriitorii lunii - F. Neagu, B.S. Delavrancea, C. Petrescu - Expozitie si lansare de carte
-RETROSPECTIVĂ Tabăra Internaţională de Creaţie Plastică "Vintilă Făcăianu" (2004 -2018) ****EXPOZITIE** "100 OPERE DE ARTĂ **PENTRU** ROMÂNIA 100"*
***RETROSPECTIVĂ** *expozitie de icoane pe sticla *lucrate în tehnică tradiţională* **"ICOANA…LUMINA DIN LUMINA COPILĂRIEI"**
" Cultul eroilor " ARDU Ph, *expozitie + film* ***- concert pentru copii mici si mari… " Orice meserie este cu…cantec"*** *- film antidrog + vizionare film*
06.04- 01.05 *Expozitie de ouă incondeiate - Cerc. Pict. C.C.P.
15.04 – "Luminile Sperantei" – proiect G.I.L. Plopeni
22.04.2015 - Ziua Pamantului - Platoul Casei De Cultura
*22.04. – Expozitie de carte *"Ziua internationala a cartii" "Ziua nationala a bibliotecarilor"*
MAI:
RETROSPECTIVĂ Tabăra Internaţională de Creaţie Plastică "Vintilă Făcăianu" (2004 -2018) ****EXPOZITIE** "100 OPERE DE ARTĂ **PENTRU** ROMÂNIA 100"*
***RETROSPECTIVĂ** *expozitie de icoane pe sticla *lucrate în tehnică tradiţională* **"ICOANA…LUMINA DIN LUMINA COPILĂRIEI"**
*01.05.- Scriitorii Lunii – Lucian Blaga, G. Ibraileanu, T. Arghezi - Expozitie si lansare de carte
02.05.2014 –Ziua Tineretului Spectacol folkloric "Salba Prahovei" si "Salba Prahovei Jr."
09.05 – "Noi si Europa" – Expozitie Carte
10.05. – Spectacol de Folclor "Salba Prahovei" - Breaza
*15.05. – Concurs National de Dans - S.N.A.C. – Centre de Plasament
30.05. – Vernisaj Expozitie Cerc Pictura "Hai cu noi intr-o poveste"
IUNIE:
03.01-RETROSPECTIVĂ Tabăra Internaţională de Creaţie Plastică "Vintilă Făcăianu" (2004 -2018) ****EXPOZITIE** "100 OPERE DE ARTĂ **PENTRU** ROMÂNIA 100"*
01.06. – "Copilaria invadeaza Plopeniul"
- Spectacol "Lectia de dans" – "Arabesc Dance"
03.06. – Festival National ptr Prescolari " Frunza de Stejar"

EXPOZITIE "EU…si PLOPENI, PESTE 20 DE ANI " Cerc. Pict. C.C.P.
*01.06. – Scriitorii lunii – N. Iorga, Vasile Alecsandri, G. Calinescu - Expozitie si lansare de carte
09.06 – Auditie clasele de pian, chitara si muzica usoara
11.06. - Simpozion Judetean - Activitati Extrascolare
*16.06. – Spectacol Gradinita "Frunza de Stejar"
14.06 - Premiere Scoala Generala "Carol I"
25.06. – Simpozion International – Padurea Plopeni "Situl Natura 2000"
26.06 – Concert Clasa Canto Popular la Slanic
IULIE: *01.07. - Scriitorii lunii – Octavia Paler, C. Noica, Adrian Paunescu - Expozitie si lansare de carte
03.01-RETROSPECTIVĂ Tabăra Internaţională de Creaţie Plastică "Vintilă Făcăianu" (2004 -2018) ***EXPOZITIE** *"100 OPERE DE ARTĂ* **PENTRU** *ROMÂNIA 100"*
05.07. " Salba Prahovei jr." la Antena Stars Bucuresti
*20.07-21.07. – Conferinta "Satul – Lada de zestere a Europei"
22.07-27.06 Festival "Dans Open Romania" – Salba Prahovei Jr. - Navodari
AUGUST:
*01.08. – Scriitorii Lunii – Marin Preda, Panait Istrati, Horia Lovinescu
03.01-RETROSPECTIVĂ Tabăra Internaţională de Creaţie Plastică "Vintilă Făcăianu" (2004 -2018) ***EXPOZITIE** *"100 OPERE DE ARTĂ* **PENTRU** *ROMÂNIA 100"*
01.08-31.08 – "Cartea din Parc" – Proiect Biblioteca Mobilă
13.08. – Spectacol Ansambl. Folc. "Salba Prahovei" – Busteni
15.08.- 17.08-Spectacol "Festival de traditie"- "Salba Prahovei" si "Salba Prahovei Jr."- Sibiu,
15.08 –** ***Lansare "Monografia Orasului Plopeni"
23.08 -24.08 –** ***Festival National – Concurs de Muzica Populara "Salba Prahovei"
22 - 23.08 - Festival-Concurs Internaţional de Epigrame** ***"Întoarse ca la Ploieşti" **ed a X-a**
24.08-25.08** ***"Zilele Orasului Plopeni"
18-08-28.08-** ***Tabara Internationala de Sculptura "Nicolae Kruch"
18-08-28.08** ***-Tabara Internationala de Creatie Plastica „Vintila Facaianu"
18-08-28.08--** ***Tabara de pictura "Vara In Culori"
28.08--Vernisajul Taberelor de Sculptura, Creatie Plastic si Pictura
SEPTEMBRIE:
01.09. - Scriitorii Lunii - Nicolae Filimon, George Cosbuc, George Bacovia
03.01-RETROSPECTIVĂ Tabăra Internaţională de Creaţie Plastică "Vintilă Făcăianu" (2004 -2018) ***EXPOZITIE** *"100 OPERE DE ARTĂ* **PENTRU** *ROMÂNIA 100"*
03.09.- Spectacol Folcloric "Salba Prahovei " -Valea Doftanei
10.09 Spectacol folclor " Salba Prahovei" si "Salba Prahovei jr." – Campina
*06.09-09.09 – Seminar "Cetateanul in primul rand" – Fundatia "Fredrich Ebert" GIL Plopeni
28.09 - Spectacol festival " Sinaia forever"- "Salba Prahovei Jr"- Sinaia

OCTOMBRIE:
03.01-RETROSPECTIVĂ Tabăra Internaţională de Creaţie Plastică "Vintilă Făcăianu" (2004 -2018)   **EXPOZITIE "100 OPERE DE ARTĂ **PENTRU** ROMÂNIA 100"*
*01.10. – Scriitorii Lunii- Z. Stancu, Dimitrie Cantemir, Rugen Lovinescu
****01.10. – "Amintiri, amintiri" -= Ziua Mondiala a Persoanelor de Varsta a Treia***
****01.09 Spectacol folclor " Salba Prahovei" si "Salba Prahovei jr." Ploiesti***
****14.10. – Spectacol "Salba Prahovei' – Breaza***
****16.10.-19.10. – Campionatul Nat. de Orientare Sportiva ptr Militari***
****30.10.-31.10. Colocviu " Coregrafia Dansului Traditional Astazi" Busteni - "Salba Prahovei" spectacol extraordinar de folclor***
NOIEMBRIE:
FRANTA – SALBA PRAHOVEI
*01.11. –– Scriitorii Lunii- Mihail Sadoveanu, Vasile Voiculescu, Liviu Rebreanu,
****01.11.-03.11. Colocviu " Coregrafia Dansului Traditional Astazi" Busteni - "Salba Prahovei" spectacol extraordinar de folclor***
*10.11.. – Curs – Ateliere Motivationale
****29.11. – Concurs – "1 Decembrie Ziua Nationala a Romaniei"***
30.11.2014 – Sezatoare de Toamna
DECEMBRIE:
*01.12. – – Scriitorii Lunii- Camil Petrescu, Nicolae Labis, H.P. Bengescu
03.01-RETROSPECTIVĂ Tabăra Internaţională de Creaţie Plastică "Vintilă Făcăianu" (2004 -2018)   **EXPOZITIE "100 OPERE DE ARTĂ **PENTRU** ROMÂNIA 100"*
01.12 - **Ziua Naţională a României -Spectacol folclor " Salba Prahovei" si "Salba Prahovei jr."*
****05.12.- 25.12 Festival de datini, colinde şi tradiţii***
*07.12.- ***Vernisaj – "Lumina din traditii" "Iarna e…in sarbatoare"***
****08.12 – Auditie clasele de pian, chitara si muzica usoara***
****09.12.- ."Colindam de Mos Craciun"-Spectacol de Craciun – "Arabesc Dans"***

Proiectele pot fi modificate in funcţie de oportunităţi şi necesităţi.

Director,
Ghiorghe Ion
Licentiat in Arte

ROMANIA
JUDETUL PRAHOVA
PRIMARIA COMUNEI PLOPU
PRIMAR
Tel: 0244/460592; Fax: 0244/460786

PROGRAMUL PRINCIPALELOR MANIFESTARI CULTURAL-ARTISTICE PENTRU ANUL 2021

IANUARIE

- **18 Ianuraie: Sf. Atanasie si Chiril** – Hramul bisericii din satul Plopu;
- **24 Ianuarie: Unirea Principatelor** – evocarea evenimentului si program artistic;
- **31 Ianuarie: I.L. Caragiale mereu în actualitate;**

MARTIE

- **1-8 Martie: zilele Martisorului;**

MAI

- **9 Mai: Ziua Europei** – manifestari dedicate acestei zile;
- **20 Mai: Ziua Mondiala a Culturii;**

IUNIE

- **1 Iunie: Ziua copilului** – Ziua Scolii Plopu;
- **10 Iunie: Inaltarea Domnului;**

AUGUST

- **15 August: Adormirea Maicii Domnului** – Hramul bisericii din satul Harsa;

SEPTEMBRIE

- **Ziua Comunei Plopu;**

DECEMBRIE

- **01 Decembrie: Ziua Nationala a Romaniei** – comemorari, depuneri coroane de flori la monumentele din localitate, spectacol artistic;
- **06 Decembrie: Sf. Ierarh Nicolae** – Hramul bisericii din satul Nisipoasa
- **23-31 Decembrie: Datini si obiceiuri de Craciun si Anul Nou;**

- **Mai – Septembrie**: **Tabara internationala de pictura si sculptura Harsa;**
- Schimburi cultural cu alte localitati.

De asemenea, in Comuna Plopu se organizeaza pe durata intregului an si alte activitati cultural-artistice, in functie de restrictiile impuse de pandemia COVID-19:

In speranta unei colaborari cat mai bune cu institutia dumneavoastra va multumesc anticipat.

Primar,
Adrian BALANESCU

ROMANIA COMUNA PLOPU JUDETUL PRAHOVA

Intocmit,
Referent (Camin Cultural)
Toma Ionel

ROMÂNIA
JUDEŢUL PRAHOVA
COMUNA POIANA-CÂMPINA

Comuna Poiana-Câmpina, nr. 462, tel./fax 0244-351367 CF 2845737 e-mail: primpoianacampina@yahoo.com

Nr. 862/R/08.02.2021

Către:

CENTRUL JUDEȚEANDE CULTURA PRAHOVA

Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, nr.1

Având în vedre adresa dvs. nr. 135/25.01.2021, înregistrată la Primăria comunei Poiana Câmpina sub nr. 862/26.01.2021 privind solicitarea Consiliului Județean Prahova, pentru întocmirea unei baze de date care să cuprindă principalele manifestări cultural artistice care se vor desfășura în anul 2021 în localitățile din județul Prahova, vă înaintăm copie de pe **„PLANUL ACTIVITĂŢILOR CULTURAL-EDUCATIVE CARE SE VOR DESFĂŞURA IN LOCALITATE IN ANUL 2021"**, înregistrat la Primăria comunei Poiana Câmpina sub nr.13.039/23.12.2020 – 10 file.

Vă mulțumim pentru colaborare!

PRIMAR,
Sergiu Constanda

SECRETAR GENERAL AL COMUNEI,
Simona-Ionela Onea

COMUNA POIANA CÂMPINA * PRIMARIA * JUD. PRAHOVA - ROMÂNIA

Intocmit:	Funcția:	Compartiment	Data:	Semnătura:
PIRVU Gabriela	Bibliotecar	Cultură și Arhivare	08.02.2021	

Prezentul inscris contine date cu caracter personal ce intra sub protectia Regulamentului UE nr. 679/2016 pentru protectia persoanelor fizice in ceea ce priveste prelucrarea datelor cu caracter personal si privind libera circulatie a acestor date si de abrogare a Directivei 95/46/CE. Persoanele carora li se adreseaza prezentul inscris, precum si tertele persoane care intra in posesia acestuia au obligatia de a proteja, conserva si folosi datele cu caracter personal in conditiile prevazute de regulamentul mentionat si de legislatia de punere in aplicare a acestuia precum si cu respectarea art. 71-74 Cod Civil.

+ comp. [illegible]
+ comp. ADPP - AP
30.12.2020
[illegible]

ROMÂNIA
JUDEŢUL PRAHOVA
COMUNA POIANA-CÂMPINA
CULTURĂ ȘI ARHIVARE - BIBLIOTECA „DIMITRIE GUSTI”
TEL. 0244351073; e-mail:
bibliotecadimitriegusti@yahoo.com

Nr. 13039 / 23.12.2020

Vizat,
Primar,
Sergiu Constanda

II.J.2

PLANUL ACTIVITĂŢILOR CULTURAL-EDUCATIVE
CARE SE VOR DESFĂŞURA IN LOCALITATE IN ANUL 2021

2021 – Anul Internațional al Păcii și al Încrederii

Nr. Crt.	Denumire	Data	Loc desfăşurare	Buget
1.	**„Puiul”** de I. Al. Brătescu-Voinești (1906) -**115 ani** de la publicare	04.01	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
2.	**Minulescu, Ion -** poet, prozator, dramaturg, publicist (1881-1944) - **140 ani** de la naștere	06.01	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
3.	**Sîntimbreanu, Mircea -** scriitor (1926-1999) - **95 ani** de la naștere	07.01	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
4.	**Ziua Internațională a Cuvântului „Mulțumesc” (11 ianuarie)**	11.01	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
5.	**London, Jack -** prozator american (1876-1916) - **145 ani** de la naștere	12.01	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
6.	**„Colț Alb”** de Jack London (1906) **- 115 ani** de la publicare	12.01	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
7.	**Spătaru, Nicolae -** scriitor (1961) - **60 ani** de la naștere	13.01	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-

8.	**Ziua Culturii Naționale** **Mihai Eminescu** (1850-1889)- poet, publicist, jurnalist, academician -**171 ani** de la naștere	15.01	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
9.	**„Călin. File de poveste"** de Mihai Eminescu (1876) - **145 ani** de la publicare	15.01	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
10.	**„Moara cu noroc"** de Ioan Slavici (1881) - **140 ani** de la publicare	18.01	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
11.	**Donici, Alexandru**, fabulist și traducător (1806- 1865) - **215 ani** de la naștere	19.01	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
12.	**Ziua Mondială a Scrisului de Mână (23 ianuarie)**	22.01	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
13.	**24 Ianuarie- Ziua Unirii Principatelor Române**	24.01	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
14.	**„Alice în Țara oglinzilor"** de Lewis Carroll (1871) - **150 ani** de la publicare	27.01	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
15.	**Ziua Internațională a Cititului Împreună**	05.02	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
16.	**„Marile speranțe"** de Charles Dickens (1861) - **160 ani** de la publicare (07.02)	05.02	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
17.	**Deleanu, Liviu,** poet, publicist, traducător (1911-1967) - **110 ani** de la naștere	08.02	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
18.	**Ziua Europeană a Siguranţei pe Internet**	09.02	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
19.	**I.L. Caragiale** – scriitor, dramaturg - **169 ani** de la naștere (13.02)	12.02	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
20.	**Ziua Mondială a Radioului** (13.02)	12.02	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
21.	**Ziua Internațională a Donației de Carte** (14.02)	12.02	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
22.	**Haret, Spiru**, astronom, matematician și pedagog, membru titular al Academiei Române (1851-1912) - **170 ani** de la naștere	15.02	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-

23.	**Brâncuși, Constantin**, sculptor (1876-1957) - **145 ani** de la naștere	19.02	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
24.	**Ziua Internaţională a Limbii materne** – 21 februarie	19.02	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
25.	**Ziua Dragostei și a bunăvoinței** - Dragobete 24	24.02	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
26.	**„Răceala"** de Marin Sorescu (1976) - **45 ani** de la publicare (29.02)	26.02	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
27.	**Ziua Mărțișorului**	01.03	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	**700**
28.	**„Amintiri din copilărie"** de Ion Creangă (1881) - **140 ani** de la publicare	01.03	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
29.	**„Dănilă Prepeleac"** de Ion Creangă (1876) **- 145 ani** de la publicare	01.03	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
30.	**„Punguța cu doi bani"** de Ion Creangă (1876) -145 de ani de la publicare	01.03	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
31.	**Ziua Internațională a Radioului și Televiziunii Pentru copii**	01.03	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
32.	**Ziua Mondială a Scriitorului**	03.03	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
33.	**Ziua Internațională a Femeii**	08.03	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	**700**
34.	**Dulfu, Petre -** scriitor, traducător (1856-1953) - **165 ani** de la naștere	10.03	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
35.	**Ziua Internaţională a Francofoniei** (20.03)	19.03	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
36.	**Ziua Internaţională a Teatrului pentru Copii şi Tineret** (20.03)	19.03	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
37.	**Topârceanu, George,** poet și prozator (1886- 1937) - 135 ani de la naștere (20.03)	19.03	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
38.	**Ziua Mondială a Poeziei** (21.03)	19.03	Biblioteca „Dimitrie Gusti"	-

			Poiana-Câmpina/Pagină facebook	
39.	**Ziua Mondială pentru Protecția Pădurii** (21.03)	19.03	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
40.	**Ziua Mondială a Apei** (22.03)	22.03	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
41.	**Ziua Mondială a Teatrului (27.03)**	26.03	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
42.	**Pillat, Ion,** poet, eseist, traducător (1891-1945) - **130 ani** de la naștere	31.03	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
43.	**Ziua Internațională a Păsărilor**	01.04	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
44.	**Ziua Umorului**	01.04	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
45.	**Săptămâna Lecturii şi a Cărţii pentru Copii**	01-07.04	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
46.	**Goga, Octavian**, poet și om politic (1881-1938) - **140 ani** de la naștere	01.04	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
47.	**Ziua Internaţională a Cărţii pentru Copii**	02.04	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
48.	**„Mica sirenă”** de Hans Christian Andersen (1836) - 185 de ani de la publicare	02.04	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
49.	**Ziua Mondială a Sănătăţii**	07.04	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
50.	**Baudelaire, Charles-Pierre**, poet francez (1821- 1867) - **200 ani** de la naștere	09.04	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
51.	**Ziua Mondială a Aviaţiei şi a Cosmonauticii**	12.04	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
52.	**Tonitza, Nicolae**, pictor (1886-1940) - **135 ani** de la naștere 13	13.04	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
53.	**Ziua Internaţională a Culturii**	15.04	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
54.	**Isanos, Magda**, scriitoare (1916-1944) - **110 ani** la naștere (17.04)	16.04	Biblioteca „Dimitrie Gusti”	-

			Poiana-Câmpina/Pagină facebook	
55.	**Densușianu, Nicolae**, istoric, filolog, etnograf (1846-1911) - **175 ani** de la naștere (18.04)	16.04	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
56.	**Ziua Internațională a Planetei Pământ**	22.04	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
57.	**Ziua Bibliotecarului din România**	23.04	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
58.	**Ziua Mondială a Cărţii şi a Dreptului de Autor**	23.04	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
59.	**„Hamlet”** de William Shakespeare (1601) - 420 de ani de la publicare	23.04	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	
60.	**„Regele Lear”** de William Shakespeare (1606) **- 415 ani** de la publicare	23.04	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
61.	**Paște**	26-30.04	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	**5000**
62.	**Ziua Internaţională a Solidarităţii Oamenilor Muncii** (01.05)	30.04	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
63.	**Colin, Vladimir** - scriitor pentru copii (1921-1991) - **100 ani** de la naștere (01.05)	30.04	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
64.	**Sienkiewicz, Henryk - 175 ani** de la naștere	05.05	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
65.	**„Quo Vadis”** de Henryk Sienkiewicz (1896) **-125 ani** de la publicare	05.05	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
66.	**1877- Independența de Stat a României/ 1945 - Ziua Victoriei Coaliţiei Naţiunilor Unite asupra Fascismului/ Ziua Europei** (09.05)	07.05	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
67.	**Ziua Internaţională a Familiei**	13.05	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
68.	**Baum, Lymen Frank**, scriitor american pentru copii (1856-1919) - **165 ani** de la naștere (15.05)	14.05	Biblioteca „Dimitrie Gusti” Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-

69.	**Ziua Mondială a Societăţii Informaţionale**	17.05	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
70.	**Ziua Mondială a Diversităţii Culturale pentru Dialog şi Dezvoltare**	21.05	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
71.	**Ibrăileanu, Garabet**, romancier, eseist, critic și istoric literar (1871-1936) -**150 ani** de la naștere (23.05)	21.05	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
72.	**„Cartea cu jucării"** de Tudor Arghezi (1931) - **90 ani** de la publicare	21.05	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
73.	**Prima atestare documentară a localității** (27 mai 1510)	27.05	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	
74.	**Ziua Internaţională a Copilului**	01.06	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	**5000**
75.	**Ziua Mondială a Mediului (05.06)**	04.06	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
76.	**Iorga, Nicolae**, istoric, critic literar, dramaturg, enciclopedist, om politic și de stat, professor (1871-1940) - **150 ani** de la naștere (5.06)	04.06	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
77.	**Coandă, Henri Marie** - fizician, pionier al aviației (1886-1972) - **135 ani** de la naștere	07.06	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
78.	**Ziua eroilor de Inălțare**	10.06	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook Biserica „Adormirea Maicii Domnului" Poiana Câmpina	**300**
79.	**Alecsandri, Vasile,** poet, prozator, dramaturg și om politic (1821 / în alte surse 1818 -1890) - **200 ani** de la naștere	14.06	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-

80.	**Rembrandt (Harmenszoon van Rijn Rembrandt)** - pictor și gravor olandez (1606-1669) **- 415 ani** de la naștere	15.06	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
81.	**Ziua Universală a lei**	24.06	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
82.	**Paler, Octavian**, prozator, poet, eseist (1926-2007) - **95 ani** de la naștere	02.07	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
83.	**La Fontaine, Jean de** - poet și fabulist francez (1621-1695) - **400 ani** de la naștere	08.07	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
84.	**Proust, Marcel,** romancier, eseist și critic literar francez (1871-1922) - **150 ani** de la naștere (10.07)	09.07	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
85.	**Ziua Mondială a Şahului** (Instituită în 1966 la miniţiativa Federaţiei Internaţionale a Jocului de Şah (FIDE)	20.07	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
86.	**„Contele de Monte- Cristo"** de Alexandre Dumas (1846) - **175 ani** de la publicare (24.07)	23.07	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
87.	**Shaw, George Bernard**, scriitor și dramaturg irlandez, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură (1925) (1856-1950) -**165 ani** de la naștere 26	26.07	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
88.	**Coşeriu, Eugen**, lingvist, profesor, filozof (1921-2002) -**100 ani** de la naștere	27.07	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
89.	**Ziua Internațională a Prieteniei**	30.07	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
90.	**„Moby Dick"** de Herman Melville (1851) - 170 de ani de la publicare (01.08)	06.08	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
91.	**Negoițescu, Ion,** poet, eseist, critic și istoric literar (1921-1993) -**100 ani** de la naștere	10.08	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-

92.	**Ziua Internaţională a Tineretului**	12.08	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
93.	**Ziua Localității (prin Hotărârea Consiliului Local al comunei Poiana Câmpina)**	15.08	Comuna Poiana Câmpina/ Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
94.	**Enescu, George**, compozitor, pianist și dirijor (1881-1955) - **140 ani** de la naștere 19	19.08	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
95.	**Columb, Cristofor**, navigator italiano-spaniol (1451-1506) **- 570 ani** de la naștere	26.08	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
96.	**Bacovia, George,** poet (1881-1957) - **140 ani** de la naștere (04.09)	03.09	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
97.	**„Fefeleaga"** de Ion Agârbiceanu (1906) - 115 ani de la publicare (12.09)	10.09	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
98.	**Coșbuc, George**, poet, prozator, publicist (1866-1918) - **155 ani** de la naștere	20.09	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
99.	**Ziua Naţională a Republicii Moldova**	27.08	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
100.	**Ziua Internaţională a Păcii**	21.09	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
101.	**„Ziua Limbilor Europene**	26.09	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
102.	**Ziua Mondială a Turismului**	27.09	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
103.	**Ziua Internaţională a Dreptului de a Şti**	28.09	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
104.	**Ziua Internațională a Muzicii/ Ziua Internațională a Oamenilor în etate**	01.10	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
105.	**Perpessicius (Dumitru S. Panaitescu)** - poet, eseist, folclorist, critic și istoric literar (1891- 1971) - **130 ani** de la naștere	21.10	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-

106.	**De Amicis, Edmondo**, scriitor, jurnalist și pedagog italian (1846-1908) - **175 ani** de la naștere	21.10	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
107.	**„Cuore"** de Edmondo de Amicis (1886) - 135 de ani de la publicare	21.10	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
108.	**Picasso, Pablo**, pictor, grafician, sculptor spaniel (1881-1973) - **140 ani** de la naștere	25.10	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
109.	**Ziua Armatei Române**	25.10	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
110.	**Ziua Internaţională a Animaţiei**	28.10	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
111.	**Lovinescu, Eugen**, prozator și critic literar (1881-1943) - **140 ani** de la naștere (31.10)	29.10	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
112.	**Mihail Sadoveanu -141 ani** de la naștere	05.11	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
113.	**„Pe aripile vântului"** de Margaret Mitchel (1936) - 85 de ani de la publicare	08.11	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
114.	**Ziua Internațională a Științei pentru Pace și Dezvoltare**	10.11	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
115.	**Ziua Artizanatului**	16.11	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
116.	**Baba, Corneliu**, pictor (1906-1997) - **115 ani** de la naștere 18	18.11	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
117.	**Ziua Bibliotecii Dimitrie Gusti Poiana-Câmpina**	19.11	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
118.	**„Pravila lui Vasile Lupu"** (1646) - 375 de ani de la publicare	19.11	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
119.	**Pillat, Dinu** - prozator, critic și istoric literar (1921-1975) - **100 ani** de la naștere (20.11)	19.11	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
120.	**Ziua Mondială a Salutului** (21.11)	19.11	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-

121.	**Collodi, Carlo**, scriitor italian (1826-1890) - **195 ani** de la naștere	24.11	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
122.	**„Aventurile lui Pinocchio"** de Carlo Collodi (1881) - **140 ani** de la publicare	24.11	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
123.	**Drumeș, Mihail**, dramaturg, romancier, novelist (1901-1982) - **120 ani** de la naștere	26.11	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
124.	**„Invitație la vals"** de Mihail Drumeș (1936) - **85 ani** de la publicare	26.11	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
125.	**„Aventurile lui Tom Sawyer"** de Mark Twain (1876) - **145 ani** de la publicare	30.11	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
126.	**„Prinț și cerșetor"** de Mark Twain (1881) -**140 ani** de la publicare	30.11	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
127.	**Ziua Națională a României**	01.12	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
128.	**Ziua Internaţională a Voluntarilor în Slujba Dezvoltării Economice şi Sociale** (05.12)	05.12	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
129.	**Vieru, Ion,** poet și traducător (1941) - **80 ani** de la naștere	07.12	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
130.	**Papadat-Bengescu, Hortenzia**, romancieră și nuvelistă (1876-1955) - **145 ani** de la naștere	08.12	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
131.	**Flaubert, Gustave**, prozator francez, părintele romanului modern (1821-1880) - **200 ani** de la naștere (12.12)	10.12	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	-
132.	**Colindul de Crăciun** – serbări, prezentări, spectacole	23.12	Biblioteca „Dimitrie Gusti" Poiana-Câmpina/Pagină facebook	**10.000**

Notă: Banii prevăzuți la partiția *Buget* din acest proiect vor fi alocați în bugetul local pe anul 2021 la contul de sponsorizări.

23.12.2020

Bibliotecar,
Gabriela Pîrvu

BIBLIOTECA COMUNALĂ „DIMITRIE GUSTI" POIANA CÂMPINA JUDEȚUL PRAHOVA

CENTRUL JUDETEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
IEȘIRE NR. 74
INTRARE
DATA 17.01.2020

BIBLIOTECA COMUNALA
POIENARII BURCHII
JUDETUL PRAHOVA

VIZAT
PRIMAR

ROMÂNIA
COMUNA POIENARII BURCHII
Jud. Prahova - Com. Poienarii Burchii

Ieri Cercel...
coord. proiect ...
17.01.2020

PRINCIPALELE ACTIUNI CULTURALE
PROPUSE PENTRU ANUL 2020

IANUARIE

15 Ianuarie : Scoala Gimnaziala Poienarii Burchii
„ Mihai Eminescu – Luceafarul poeziei romanesti"
Evocare, concurs de poezie, expozitie de carte.
24 Ianuarie: Biblioteca si Scoala
„ Unirea- fapta unica in istoria romanilor"
Evocare si spectacol.
30 Ianuarie: Biblioteca si Scoala
„ Locul marelui Caragiale in literatura romanilor"
Evocare, lectura, expozitie de carte.

FEBRUARIE
5 Februarie: Biblioteca
„ Geo Bogza, un spirit al veacului sau"
Evocare, expozitie de carte si lectura.
20 Februarie: Biblioteca
„ Grigore Alexandrescu si fabula"
Evocare si lecturi din creatia sa poetica.

MARTIE
2 Martie: Biblioteca si Scoala
„ Ion Creanga-scriitor universal"
Expunere si expozitie de carte, lecturi din opera sa"
7-8 Martie: Scoli si alte institutii de pe raza comunei
„ Ziua internationala a femeii"
Spectacol si mese festive.
30 Martie: Biblioteca si Scoala
„ Nichita Stanescu, un poet pentru eternitate".
Evocare, concurs de poezie, expozitie de carte.

APRILIE

3 Aprilie: Biblioteca si Scoala

„ Octavian Goga, un poet al Ardealului"

Evocare, expozitie de carte, recital de poezie.

16-19 Aprilie: Scoli si Biserica

„ Traditie si duh in sarbatoarea Sfintelor Pasti"

Spectacol cu poezii si cantece religioase traditionale.

MAI

9 Mai: La Scolile Gimnaziale si Monumentele istorice din comuna

„ Eroi au fost, eroi sunt inca"

Evocare , spectacole.

28 Mai: Ziua Eroilor-„Slava eroilor poporului roman"

Manifestare complexa de pomenire si slava a eroilor neamului,la monumentele istorice de pe raza comunei.

Evocare,spectacol,depuneri de flori .

IUNIE

1 Iunie :„ Toata Ziua este a ta"

Manifestare complexa, spectacol, intreceri sportive, concurs la scolile de pe raza comunei.

15 Iunie: Biblioteca

„ Ce e val ca valul trece"

Mihai Eminescu –evocare

IULIE

3 Iulie: Biblioteca

„516 ani de la moartea lui Stefan cel Mare si Sfant"

Evocari, lecturi, recital de poezie-inchinate marelui domnitor

17 Iulie: Biblioteca

„ Despre viata si opera lui Vasile Alecsandri"

Evocare, recital de poezie, expozitie de carte.

28 Iulie: Biblioteca

„ In amintirea companiilor militare de la Mararesti, Marasti si Oituz"

Expunere,recital de versuri patriotice.

AUGUST

6 August: Biblioteca

„Mihai Viteazul in scrieri prahovene"

Evocare, progam artistic

15 August: Hramul bisericii„Adormirea Maicii Domnului"

In satele Ologeni, Poienarii Rali si Poienarii Burchii

Slujbe religioase traditionale.

25 August: Biblioteca

„ Despre viata si opera lui Ioan Slavici"

Medalion literar, expozitie de carte, lecture.

SEPTEMBRIE

8 Septembrie: Hramul la Manastirea Pissiota-„Nasterea Maicii Domnului"

Slujba traditionala, evocare, expozitie si concert de cantece religioase.

14 Septembrie:deschiderea noului an scolar 2020-2021

Manisfestari speciale la scolile din satele comunei.

18-20 Septembrie: Zilele comunei

Manifestare cultural artistica complexa.

OCTOMBRIE

12 Octombrie: Scoala

Natura, omul, sanatatea.

Dezbatere

25 Octombrie: Ziua Armatei Romane

Evocare, recital de versuri patriotice, depuneri de flori la monumentele eroilor.

NOIEMBRIE

4 Noiembrie: Biblioteca si Scoala

„ 139 de ani de la nasterea prozatorului Mihail Sadoveanu".

Evocare, expozitie de carte, lectura.

8 Noiembrie: Hramul bisericii ce poarta numele Sfintilor Arhanghel Mihail si Gavril in satul Podu Valeni.

Slujba religioasa traditionala.

DECEMBRIE

1 Decembrie: „Ziua nationala a Romaniei"

Manifestare cultural artistica complexa

6 Decembrie: Hramul bisericii ce poarta numele Sfantului Nicolae in satul Tatarai

Slujbe religioase traditionale

16-18 Decembrie: la scolile si gradinitele de pe raza comunei

„ Sub bradul de Craciun"

Versuri, cantece, obiceiuri traditionale de iarna, daruri pentru cei mici.

BIBLIOTECAR,

IVAN RODICA

BIBLIOTECA COMUNALA POIENARII BURCHII Jud. PRAHOVA

GHID DE ARHITECTURĂ

PENTRU ÎNCADRAREA ÎN SPECIFICUL LOCAL DIN MEDIUL RURAL

ZONA PRAHOVA SUBCARPATICĂ

ORDINUL ARHITECȚILOR DIN ROMÂNIA

Ploiești • Editura Mythos • 2020

ORDINUL ARHITECȚILOR DIN ROMÂNIA

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA

CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ

Ghidul de arhitectură se adresează:
• locuitorilor satelor
• administrației locale și regionale
• investitorilor publici și privați
• consultanților specializați în accesarea fondurilor europene
• proiectanților

în vederea întocmirii proiectelor pentru
• investiții din Programul Național de Dezvoltare Rurală
• investiții private
• investiții publice
și a fundamentării documentațiilor de urbanism.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
Ghid de arhitectură pentru încadrarea în specificul local din mediul rural : zona Prahova Subcarpatică. - Ploieşti : Mythos, 2017
Conţine bibliografie
ISBN 978-606-8467-38-2

728

COLECTIV DE ELABORARE

Echipa

arh. Cornelia-Elena ZAHARIA
arh. Claudia-Georgeta PÎRVU
Grupul Rural al O.A.R.

Consultanți de specialitate

arh. Călin Hoinărescu
etnograf dr. Ana Bârcă

Tehnoredactare

arh. Claudia-Georgeta PÎRVU
arh. Emilia ȚUGUI

©EDITURA CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA MYTHOS
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, nr. 1,
cod poștal 100066
Tel.,fax 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
site: www.cjcph.ro
www.facebook.com/centruljudeteandeculturaprahova/

Ghidul a fost elaborat cu sprijinul Ordinului Arhitecților din România, finanțat din Fondul „Timbrul de arhitectură” (iulie 2017)
și editat de Centrul Județean de Cultură Prahova cu sprijinul Consiliului Județean Prahova (decembrie 2020 în tiraj de 300 exemplare)

ROSTUL GHIDULUI

Rostul acestui material este de a furniza un instrument de lucru locuitorilor din mediul rural, autorităților locale, investitorilor, proiectanților și consultanților implicați în procesul de construire sau elaborare a unor regulamente de construire în mediul rural. *Ghidul* își propune să fie un set de reguli ușor de aplicat, cu exemple clare (inclusiv de tipul „Așa da" și „Așa nu"), care să faciliteze alegerea modelelor adecvate de către cei ce vor să construiască în mediul rural. În același timp, prin acest *Ghid* se dorește ușurarea activității echipelor de proiectare sau consultanță în alegerea configurațiilor, a materialelor și a tehnologiilor necesare construirii în mediul rural, fie că vorbim despre proiecte finanțate prin PNDR, despre elaborarea documentațiilor de urbanism sau despre simple intervenții cu finanțare exclusiv privată. Obiectivul esențial al *Ghidului* este păstrarea nealterată a spiritului așezărilor în care sunt propuse proiectele și creșterea calității vieții, concomitent cu conservarea tradițiilor și a peisajului cultural existent – acestea fiind, de fapt, chiar resurse pentru dezvoltarea durabilă în mediul rural. În acest sens, există deschidere pentru abordări specifice secolului al XXI-lea care țin cont de resursele locale, de energiile regenerabile, precum și de cunoașterea acumulată local (meșteșugurile și tehnica populară). Proiectele de succes din mediul rural evidențiază faptul că există o legătură foarte strânsă între calitatea peisajului natural, a celui construit și calitatea vieții. Viitorul oricărei comunități depinde de modul în care își administrează resursele. Mediul construit (construcțiile de orice fel) poate fi o resursă extrem de valoroasă sau, din contră, doar un consumator de resurse. În acest sens, prezentul material propune soluții care pun în valoare înțelepciunea tradiției constructive locale, a utilizării responsabile a resurselor locale, dar în același timp oferă soluții noi, ce țin de materiale și tehnici moderne de construcție și de surse de energie regenerabilă.

Implicarea comunității în gospodărirea responsabilă a mediului construit

Grija cu care întreținem, reparăm sau construim - fie că este vorba de casele tradiționale, părintești sau de clădiri noi, reprezintă un proces ce presupune asumarea unei responsabilități față de întreaga comunitate.

Orice clădire trebuie percepută în primul rând ca o componentă a ansamblului așezării sătești. Astfel, o clădire trainică, frumoasă, care își îndeplinește bine rostul pentru care a fost construită, ar trebui să fie un motiv de mândrie pentru întreaga comunitate. Acest lucru devine și mai evident, mai relevant, în cazul clădirilor cu funcțiuni publice, comunitare: primăria, școala, căminul cultural, dispensarul, clădiri de cult etc.

Principiile care vor sta la baza oricărei intervenții asupra mediului construit din zonele rurale (fie că este vorba de conservare, întreținere, modernizare sau construire) sunt următoarele:

• **respectul pentru moștenirea culturală:** se va urmări cu precădere integrarea în context prin păstrarea nealterată a identității așezării, a peisajului construit și a celui natural;

• **responsabilitate față de urmași:** îmbunătățirea condițiilor de viață în prezent prin valorificarea resurselor locale în mod judicios, pe termen lung, pentru a rămâne disponibile și generațiilor viitoare;

• **utilizarea surselor de energie regenerabile**;

• **valorificarea amplasamentului, astfel încât forma sau volumetria și înfățișarea clădirii să reflecte climatul local**: orientare și însorire, umiditate și vânturi dominante, oscilații de temperatură etc.;

• **utilizarea materialelor și a tehnicilor tradiționale** care, testate de-a lungul timpului, reflectă cele mai bune soluții pentru condițiile de mediu locale;

• **utilizarea materialelor reciclabile și refolosirea apelor uzate și pluviale**.

Pentru noile programe sau funcțiuni propuse în mediul rural, întotdeauna se vor analiza următoarele aspecte:

• **relevanța**: „Cât de necesară este această nouă clădire sau ansamblu pentru comunitate? Cum se va asigura întreținerea și funcționarea noilor clădiri?”;

• **incluziunea socială**: „Cât de echitabilă este repartizarea serviciilor, a utilităților, a facilităților de producție în teritoriu?”. Se va urmări favorizarea accesului tuturor membrilor comunității, în aceeași masură, la noile funcțiuni;

• **dezvoltare comunitară** prin calificare profesională și încurajarea economiei locale.

În anumite comunități, deși există resurse de materie primă valoroase, acestea sunt neglijate de localnici, iar meșteșugul prelucrării lor s-a pierdut.

În această situație este necesară calificarea localnicilor astfel încât să poată avea acces la aceste resurse, în vederea susținerii unor activități de economie socială capabile să aducă un venit constant în comunitate.

Acest principiu este extrem de important, atât datorită rezultatului direct de ieftinire a investiției prin folosirea forței de muncă locale, cât și datorită efectului pe termen lung pe care îl asigură: în teritoriu rămân nu numai funcțiunile capabile să deservească locuirea, ci și personalul calificat capabil să le utilizeze.

Acest deziderat se poate atinge doar printr-o politică investițională coerentă, care trebuie să urmeze niște pași necesari, cum sunt:

• cooptarea localnicilor adulți și lipsiți de ocupație ca mână de lucru, pentru început, necalificată;

• aducerea în teritoriu a inginerilor, maiștrilor, tehnicienilor și muncitorilor capabili să instruiască și să asigure calificarea lucrătorilor necalificați;

• organizarea de cursuri practice și cursuri de fomare și calificare pentru localnici;

• dezvoltarea unor centre de valorificare a materialelor de construcție ecologice rurale cu aplicații în domeniul construcțiilor;

• pe măsura derulării programului, gradul de calificare a personalului crește; consecutiv, crește remunerația și capacitatea de a întreține locuințele nou create;

• atingerea obiectivelor avute în vedere la terminarea programului: aceste funcțiuni productive vor rămâne în teritoriu, urmând să deservească întreaga așezare în ansamblul ei; în plus, la terminarea programului, zona va fi locuită de un segment de populație productiv. Acesta va fi capabil să presteze munci calificate în cadrul așezării, dar și în vecinătate, fiind astfel capabili să-și întrețină casele și gospodăriile.

Rostul arhitectului

Reușita demersului său este direct proporțională cu adecvarea proiectului la cele enumerate mai sus.

Aceste lucruri nu trebuiesc rupte din contextul mediului rural românesc de început de secol XXI, în care confuzia dintre valoare și non-valoare este mult prea des întâlnită. În acest sens, arhitectul are și rolul de a-și consilia beneficiarul (fără a-l manipula) pentru a asigura premise realiste unor proiecte sau demersuri ce au ca finalitate sporirea calității vieții, inclusiv prin atributele mediului natural sau ale fondului construit, la care paticipă în mod direct.

Rostul lui este să aducă echilibru acolo unde este chemat.

CUPRINS

Rostul ghidului ... 3

Implicarea comunității în gospodărirea responsabilă a mediului construit ... 4

Rostul arhitectului ... 4

1. ZONA

1.1. Delimitarea geografică a zonelor după unități administrativ-teritoriale ... 6

1.2. Caracteristici specifice ale zonei ... 7

2. SPECIFICUL LOCAL

2.1. Tipologii de sate ... 10

2.2. Caracteristici ale țesutului rural tradițional ... 11

2.3. Amplasarea pe lot a construcțiilor ... 12

2.4. Tipologia planimetrică a gospodăriei ... 14

2.5. Principiile organizării în plan a locuinței tradiționale ... 14

2.6. Sistemul constructiv ... 15

2.7. Gabaritele și proporțiile construcțiilor ... 15

2.8. Elemente de construcție ... 16

2.8.1. Acoperișul ... 16

2.8.2. Pereții. ... 17

2.8.3. Soclul - Temelia ... 18

2.8.4. Tâmplăria și golurile ... 19

2.8.5. Elemente de fațadă ... 21

2.8.6. Construcții anexă ... 23

2.8.7. Amenajări exterioare ... 24

2.9. Spațiul public ... 26

3. PREVEDERI GENERALE PENTRU CONSTRUCȚIILE NOI

3.1. Prevederi urbanistice ... 28

3.2. Amplasarea în cadrul așezării ... 28

3.3. Recomandări care țin de calitatea utilizării spațiilor ... 29

3.4. Amplasarea pe lot ... 30

3.5. POT, CUT, regim de înălțime ... 31

3.6. Prevederi referitoare la compoziția volumetrică a construcțiilor noi ... 32

4. EXTINDEREA ȘI REABILITAREA CONSTRUCȚIILOR TRADIȚIONALE

4.1. Extinderile ... 36

4.2. Refuncționalizarea anexelor (acareturilor) ... 39

4.3. Reabilitarea clădirilor existente ... 39

5. ELEMENTE DE CONSTRUCȚIE - CONSTRUCȚII NOI

5.1. Acoperișul ... 44

5.2. Pereții ... 50

5.3. Soclul ... 51

5.4. Tâmplăria și golurile ... 52

5.5. Elemente de fațadă ... 54

5.6. Amenajările exterioare ... 58

6. AMENAJAREA CLĂDIRILOR EXISTENTE ... 62

7. SPAȚIUL PUBLIC

7.1. Strada ... 66

7.2. Maluri și traversări de apa ... 66

7.3. Spații verzi ... 67

7.4. Obiecte din spațiul public ... 68

7.5. Iluminatul public ... 69

7.6. Reclamele, firmele, inscripțiile ... 69

8. PERFORMANȚA ENERGETICĂ

8.1. Sistemele de încălzire (cerințele de securitate la foc) ... 71

8.2. Eficiența termică (sisteme și (materiale de izolare) ... 71

ANEXA 1
Studiu de amplasare și încadrare în imaginea așezării ... 76

ANEXA 2
Glosar de termeni ... 76

ANEXA 3
Legislație ... 79

Bibliografie ... 80

Credite fotografice ... 80

1. ZONA

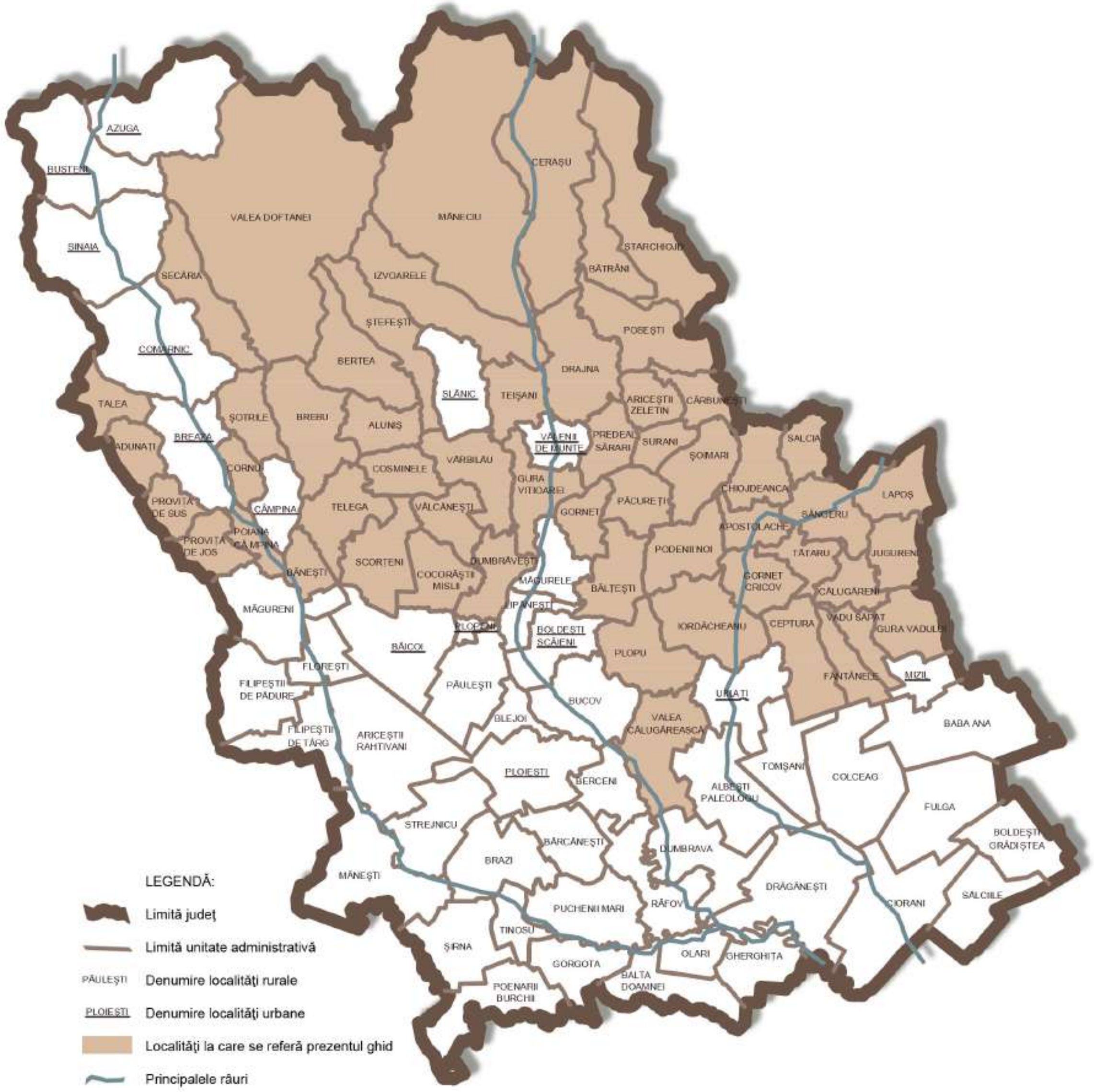

1.1. Delimitarea geografică a zonelor după unități administrativ-teritoriale

Zona de deal-munte a județului Prahova este situată în partea de sud-vest a Carpaților de Curbură, delimitată la vest de județul Dâmbovița, la sud de județul Ilfov, la est de județul Buzău, iar la nord de județul Brașov.

Ghidul se aplică în toate satele de pe teritoriul administrativ al următoarelor localități

Adunați
Aluniș
Apostolache
Ariceștii Zeletin

Bălțești
Bănești
Bătrâni
Bertea
Brebu

Călugăreni
Cărbunești
Ceptura
Cerașu
Chiojdeanca
Cocorăștii Mislii
Cornu
Cosminele

Drajna
Dumbrăvești

Fântânele

Gornet
Gornet-Cricov
Gura Vadului
Gura Vitioarei

Iordăcheanu
Izvoarele

Jugureni

Lapoș

Măneciu

Păcureți
Plopu
Podenii Noi
Poiana Câmpina
Posești
Predeal-Sărari
Provița de Jos
Provița de Sus

Salcia
Sângeru
Scorțeni
Secăria
Starchiojd
Surani

Șoimari
Șotrile
Ștefești

Talea
Tătaru
Teișani
Telega

Vadu Săpat
Valea Călugărească
Valea Doftanei
Vărbilău
Vâlcănești

1.2. Caracteristici specifice ale zonei

Zona de deal-munte a Munteniei s-a caracterizat printr-o locuire continuă, așa cum dovedesc săpăturile arheologice (până în perioada neoliticului).

În comuna Târgșoru Vechi se află situl arheologic de la Târgșoru Vechi, aflat în punctul „la Mănăstire", unde s-au găsit urme de așezări din eneolitic (cultura Gumelnița), neoliticul timpuriu (cultura Starčevo-Criș), neolitic (cultura Boian), Epoca Bronzului (cultura Tei), perioada Latène, Halstattul târziu (cultura Ferigile-Bârsești), secolul al II-lea e.n., secolele al V-lea–al VII-lea și secolele al XV-lea–al XVII-lea, precum și două necropole din secolele al II-lea–al III-lea și din secolul al IV-lea e.n.

S-au identificat castre romane la Drajna de Sus, Târgșoru Vechi și Mălăești. Pe valea Teleajenului s-a construit un drum roman care a înlesnit deplasarea trupelor romane spre punctul de trecere spre Transilvania.

În perioada medievală și modernă, caracteristicile importante în definirea spațiului cultural, economic, social până în secolul al XX-lea au fost date de statutul locuitorilor acestei zone - acela de oameni liberi (moșneni), care au deținut proprietăți mari în comun.[1] Acest tip de proprietate[2] a constituit punctul de plecare pentru modul de organizare și dezvoltare a multor așezări din Muntenia. Încă din antichitate, Herodot a făcut descrieri ale organizării comunităților din Dacia unde a existat proprietate obștească.[3]

Legătura dintre mediul construit și cel natural este caracteristica de bază a așezărilor subcarpatice din Prahova (și nu numai de aici).

Relieful este deluros și spectaculos și păstrează în mare parte caracteristicile naturale. Terenurile împădurite alternează cu livezi, fânețe sau culturi agricole. Străzile principale și ulițele au un traseu sinuos, care oferă imagini dinamice.

Caracteristicile reliefului și ale rețelei stradale oferă imagini panoramice ale așezărilor. În momentul apropierii de vatra satului, clădirile apar rând pe rând puse în evidență de așezarea lor în teren în mijlocul mediului natural puternic prezent.

Modelele de arhitectură utilizate denotă o preocupare aparte pentru a materializa o poziție socială însemnată pe care au deținut-o proprietarii (moșnenii). Astfel, specialiști care au ajuns să cunoască mai îndeaproape această lume puțin cunoscută astăzi afirmă: „Țăranii români liberi, moșneni și răzeși, cu deosebire cei așezați în satele de la poalele Carpaților, au făurit o civilizație rurală care […] a dovedit o putere de creație culturală care uimește pe oricine ajunge să o cunoască".[4]

1 Călin Hoinărescu - *Habitatul rural tradițional prahovean*: „...tipul de proprietate funciară influențează atât constituirea habitatului, cât și configurația, a ogoarelor, islazurilor, crângurilor etc." (pg. 27); „moșnenii, țăranii liberi, proprietari de moșie, sunt autorii modelelor de locuințe sătești" (pg. 26).

2 Menționăm că nu există o legătură dovedită clar științific între proprietatea obștească a dacilor și cea a românilor țărani liberi.

3 Menționăm că nu există o legătură-dovedită clar științific între proprietatea obștească a dacilor și cea a românilor țărani liberi.

4 Henri H. Stahl, *Civilizația vechilor sate românești*, 1968.

Caracteristici geografice și climatice

Județul Prahova este așezat în nordul Munteniei, pe cel mai bătut drum al țării: drumul Prahovei, care venea din Transilvania (respectiv Europa centrală) peste pasul Predealului și, făcând un ocol prin București, ajungând la mare. Județul și-a luat numele de la râul care îl străbate, Prahova. Zona de deal-munte a județului Prahova este situată în partea de sud-vest a Carpaților de Curbură.

Relieful cuprinde dealuri încadrate în grupa subcarpaților Prahovei (situați între valea Slănicului-Buzău și Valea Dâmboviței). Înspre est, pe valea Cricovului Sărat, se desfășoară celebra podgorie Dealu Mare, una dintre cele mai importante din țară. Relieful atinge în nord altitudini mari prin: grupa munților Bucegi delimitată spre est de valea Prahovei, grupa munților Baiului (Gârbova) situați între valea Prahovei și valea Doftanei, a munților Grohotiș între valea Doftanei și Teleajen, a munților Ciucaș între Teleajen și Tărlung. Aceste văi se constituie în zone și subzone etnografice din zona studiată. Munții pot fi trecuți pe valea Prahovei prin pasul Predeal sau prin pasul Bratocea (pe valea Teleajenului), ambele drumuri ducând către Brașov. (sursa: Consiliul Județean Prahova - pagina web)

Marea majoritate a rețelei hidrografice a județului face parte din bazinul hidrografic al râului Ialomița, ce curge prin extremitatea sudică a județului, formând limita cu județul Ilfov. Principalele râuri care se varsă în Ialomița și curg în județul Prahova sunt: râul Prahova (cu afluentul său principal, Teleajen și micul său bazin hidrografic cuprinzând râuri ca Slănicul, Vărbilăul, Drajna) râul Cricovul Sărat, râul Doftana. O mică parte din apele județului, aflate în nord-est (râurile Zeletin, Chiojdul) fac parte din bazinul hidrografic al Siretului, ele vărsându-se în râul Bâsca Chiojdului, afluent al Buzăului.

Clima este temperat-continentală moderată, fiind o îmbinare de climă aspră și umedă în zona muntoasă, climă de tranziție în dealuri și foarte apropiată de cea stepică, în câmpie. E de remarcat însă că linia Prahovei este și o limită între o zonă foarte umedă (1.000-1.200 mm precipitații anuale în Bucegi, 700-800 în dealuri) și una secetoasă.

Situat pe cele trei trepte principale de relief, teritoriul județului Prahova aparține în proporție de 80% sectorului de climă continentală (ținuturile de câmpie și subcarpații) și în proporție de 20% sectorului de climă

1

Peisaj specific din zona podgoriei Dealu Mare

2

Peisaj specific din zona de dealuri înalte (localitatea Starchiojd)

continental-moderată (ținuturile montane). Vânturile sunt puternic influențate de relief atât în privința direcției cât și a vitezei.[1]

Din punct de vedere al vegetației, pe culmile înalte ale munților se întâlnește pășunea alpină. Sub limita inferioară a acesteia, de la aproximativ 1.400 m, începe pădurea de brazi, care, la rândul ei, cedează locul pădurii de fag. Aceasta din urmă formează esența principală a pădurilor din acest ținut.

În regiunea dealurilor și în depresiunea de sub munte fagul a fost aproape complet înlocuit cu culturi și plantații de pruni. Dealurile dinspre câmpie, mult despădurite în comparație cu situația din trecut, păstrează pe vârfurile mai înalte porțiuni de păduri cu stejari.

1 Sursa: Consiliul Județean Prahova - pagina web.

Schemă ce arată constituirea actualului județ Prahova din două județe istorice.

Date demografice

La nivelul județului, populația rurală depășește ușor populația urbană. Majoritatea populației este de naționalitate română și religie ortodoxă. Populația județului Prahova este de aproape 800 000 de locuitori, cu o densitate de cca. 150 locuitori/km², iar gradul de urbanizare al județului Prahova fiind de aproape 50%. Județul Prahova este județul cu cea mai numeroasă populație, după Municipiul București.[2] Caracteristica dominantă este scăderea populației, tendință ce s-a manifestat continuu după 1992, cu procente mai mari în zonele greu accesibile. Sporul natural, prin tendința negativă din ultimii ani, este determinant în diminuarea populației. Structura pe vârste a populației rurale este caracterizată printr-un relativ dezechilibru, procesul accentuat de îmbătrânire demografică fiind evident.[3]

1 Conform Recensământului populației, 2011 (Institutul Național de Statistică), în județul Prahova numărul de locuitori în mediul urban este 374.502, în mediul rural 388.384; în mediul urban sunt 343.430 de locuitori de etnie română și 9.050 de etnie rromă; 711.117 locuitori din totalul de 762.886 sunt de religie ortodoxă.

2 Conform datelor furnizate de Direcția Județeană de Statistică Prahova în anul 2014, sporul natural rural este - 2106.

Caracteristici etnografice

Au existat posibilități de comunicare intense cu Transilvania prin intermediul drumurilor de plai de peste munte, dar și în mod direct, prin calea de legătură creată de râurile Teleajen și Prahova. Valea Teleajenului a constituit calea principală de trecere a munților până la sfârșitul secolului al XIX-lea. În perioada medievală valea Teleajenului a avut o dezvoltare însemnată, datorită poziției sale pe drumul comercial ce lega Țara Bârsei de Țara Românească și continua spre Constantinopol.

Odată cu înlesnirea trecerii munților prin pasul Predeal și apariția reședinței regale la Sinaia, Valea Prahovei cunoaște o dezvoltare fără precedent.

În zonă s-au refugiat mulți români veniți din Transilvania. Sunt sate care poartă titulatura de „ungureni" sau „streini". Astfel s-au constituit localități pereche: Măneciu Pământeni – Măneciu Ungureni, Posești Pământeni – Posești Ungureni, în trecut Teișani Megieși – Teișani Streini. De asemenea, elemente componente ale straielor tradiționale din Prahova au denumiri cu etimologie săsească.[4]

În această zonă exista și drumul care trecea pe sub munte, pe la Râmnicu Sărat, care lega Moldova de Târgoviște. Aceste drumuri, care asigurau legături comerciale între diferite spații culturale, au creat premisele unei dezvoltări puternice din punct de vedere economic și cultural în zonă.

Definitoriu este faptul că acest teritoriu era împărțit între două județe, Prahova și Saac (Săcuieni), al doilea fiind desființat la 1 ianuarie 1845 și divizat între județele proxime, Prahova și Buzău. Acest fapt istoric a dus la crearea unor zone etnografice distincte: Valea superioară a Telejenului și Valea Prahovei.

1 Stoicescu, Nicolae, *Contribuții la monografia comunei Starchiojd*, 1969.

Ramuri economice și meșteșugărești

Potențialul economic al zonei este dovedit încă din perioada medievală prin prezența meșteșugarilor și a unor rute importante de comerț pe teritoriul județului (prin descoperirile arheologice s-au găsit inele de negustori). În epoca modernă, teritoriul analizat este important pentru exportul de petrol, lemn, vinuri, țuică și materiale de construcții. În apropierea vetrelor satelor se găsesc cariere de piatră neexploatate și albii de râu ce pot furniza materie primă pentru producerea varului.

Economia locală se bazează pe următoarele elemente: resurse naturale, turism, folosințe agricole și silvice ale terenurilor, factorii balneoclimaterici și factorii de producție.

Sunt multe izvoare cu ape sărate și sulfuroase pe teritoriul de nord al județului, dar nu sunt exploatate și valorificate la adevăratul potențial, așa cum se menționează în „Dicționarul geografic al județului Prahova". Un exemplu concret este afirmația legată de localitatea Telega din aceeași publicație: „Dacă această localitate ar fi mai bine îngrijită, pozitiv că în scurt timp ar deveni o stațiune balneară de mult interes, grație aerului său celui curat, poziției sale celei frumoase și apelor sărate ce are".

Pentru economia județului Prahova activitatea turistică reprezintă un sector important. Cadrul natural este oferit de Valea Prahovei, Valea Teleajenului, Valea Slănicului, Valea Doftanei, care au mare potențial din punct de vedere turistic la nivelul localităților rurale, dar care nu este valorificat.

Județul Prahova se situează între primele județe ale țării din punct de vedere al numărului de turiști, concentrați în primul rând spre marile stațiuni montane și mai puțin spre localități rurale cu mare potențial turistic.

Printre cunoscutele tipuri de turism: montan, balnear, cultural, istoric, religios, de afaceri, de vânătoare este și cel tematic. Acesta include:

• Drumul vinului: valorifică potențialul vini-viticol al județul Prahova și reeditează un segment dintr-un drum al vinului folosit de romani. Traseul parcurge 20 localități: Băicoi, Boldești, Bucov, Pleașa, Valea Călugărească, Iordăcheanu, Mizil, Urlați, Ceptura, Fântânele, Tohani, Gura Vadului și Călugăreni, incluzând popasuri la crame, conace, curți domnești și mănăstiri.

• Drumul fructelor: se desfășoară în partea de nord a județului și străbate de la vest la est mai multe localități, zona de nord a Prahovei având producție bogată de fructe.

• Drumul voievozilor: pune în valoare traseele străbătute de oștile unor importanți voievozi români.

• Drumul sării: Drumul Bușteni (comuna Telega) – Cosminele.[6]

1 Sursa: Camera de Comerț și Industrie Prahova.

2 Sursa: Prefectura Județului Prahova (www.prefecturaprahova.ro)

Ocupații principale

Agricultura în județul Prahova are o pondere de cca. 2% din suprafața agricolă a țării. Suprafața agricolă a județului este distribuită astfel: 53% - suprafață arabilă, 26% pășuni, 13% fânețe, 5% livezi și 3% podgorii de viță de vie.

În sectorul vegetal, culturile principale sunt: cerealele, porumbul, plantele uleioase, cartofii, legumele, fructele, strugurii.[1]

În zona subcarpatică a județului culturile agricole sunt mai puțin prezente, se pune accentul mai mult pe pomicultură, viticultură și creșterea animalelor.

Pomicultura are o veche tradiție în zonă, în special datorită suprafețelor mari de livezi de pruni, pentru care există condiții bune de creștere. Aceasta este o sursă suplimentară de venituri, prin valorificarea recoltelor și a produselor derivate.

Viticultura se practică cu preponderență în partea de est a zonei, pe colinele mărginite de Tohani, Valea Călugărească, atât pe terenuri mici, cât și pe suprafețe întinse. Vinurile produse în județul Prahova sunt de calitate superioară, renumite fiind îndeosebi vinurile roșii, care au făcut ca județul să fie cunoscut ca „patria vinurilor roșii".

Silvicultura se practică prin exploatările pădurilor ce acoperă munții, în partea de nord.

Creșterea animalelor se practică uniform pe tot teritoriul zonei. Acestea asigură o serie de produse lactate, ajută la menținerea fertilității solului și poate să ofere un excedent de produse destinate în special vânzării. Se cresc cu precădere cai, oi, capre, porci, vaci, din trecutul nu prea îndepărtat mai putem adăuga boi, bivoli.

Apicultura se practică uniform în întreaga zonă, datorită bogăției florei melifere. Produsele apicole au fost importante în multe aspecte: au fost întrebuințate în medicina populară, mierea a fost folosită în alimentație până la fabricarea zahărului din sfeclă, ceara a servit secole de-a rândul la iluminat.

Sericicultura. Comuna Starchiojd era la începutul sec. al XX-lea cea mai mare producătoare de gogoși de viermi de mătase: 10 kg de borangic anual.[2]

Industria. Județul Prahova este unul dintre județele bogate în resurse naturale, atât din punctul de vedere al cantităților cât și al diversității. S-au găsit resurse minerale de suprafață dar și de adâncime (în mare parte, gaze naturale).

În partea subcarpatică, județul este unul din cele mai bogate ținuturi cu minereuri de sare și petrol. Până nu demult, județul producea, proporțional, cea mai mare cantitate de petrol din întreaga țară.

Prahova deține rol important în următoarele domenii: extracția petrolului, a gazelor naturale și a cărbunelui, construcția de utilaje pentru exploatări geologice, foraj și exploatarea puțurilor de petrol, petrochimie, producție cabluri de oțel, anvelope, mase plastice, echipamente hidraulice, pompe, macarale, produse chimice și petrochimice.

1 Sursa: Camera de Comerț și Industrie Prahova.

2 Brătescu, Paulina, Ion Moruzi, *Dicționar geografic al județului Prahova*, Tipografia și legătoria Viitorul, 1897, p. 536.

Meșteșuguri tradiționale

În „Dicționarul geografic al județului Prahova" se prezintă o evidență a numărului meșteșugarilor și felul meșteșugurilor din jumătatea de nord a județului Prahova la finele secolului al XIX-lea.

În localități cu pământ neroditor sau puțin s-au dezvoltat meșteșuguri care sunt în legătură cu: prelucrarea lemnului (în cazul localităților cu suprafețe întinse de fond forestier, aflate în special la limita de nord a județului), dulgheritul (destul de răspândită în trecut, datorită numărului mare de construcții tradiționale din lemn), șindrilitul, tâmplăria, zidăria (istoric, mai puțin răspândită decât dulgheria, dar omogen prezentă în teritoriu), pietrăria și vărăritul (sunt legate de existența carierelor de piatră pe teritoriul comunelor sau existența albiilor râurilor care furnizează materie primă pentru zidărie și var), împletitul nuielelor (este legat și de domeniul construcțiilor, dat fiind că este parte componentă a unui sistem constructiv tradițional), dogăritul.

Meșteșuguri care sunt pe cale de dispariție în zonă: fierăritul (era prezent în fiecare localitate și practicat de obicei de exponenți ai etniei rrome), rotăritul, cojocăritul, cizmăritul, torsul și țesutul de straie, velințe și pânzeturi tradiționale.

În zona studiată își desfășoară activitatea încă meșteri în prelucrarea lemnului (dulgherit, șindrilit, tâmplărie, sculptură în lemn, dogărit) sau în domeniul produselor textile (brodatul iilor, țesutul la război). Puțini meșteri mai sunt în domeniile: rotărit, fierărit, pielărit, realizarea instrumentelor muzicale tradiționale.

Aceste activități se desfășoară și astăzi prin implementarea proiectelor de restaurare a monumentelor istorice care au nevoie de componente realizate tradițional și prin interesul din ce în ce mai crescut al populației pentru produsele tradiționale de orice fel.

1

Materiale de construcții

Anterior perioadei interbelice, principalul material de construcție a fost lemnul (tradițional erau utilizate lemnul de stejar și lemnul de brad). Piatra este folosită pentru realizarea temeliei sau a nivelului inferior (la casele cu două niveluri) și pentru pavarea aleilor. Învelitoarea este realizată, tradițional, din lemn (șindrilă, fixată în trecut în cuie de lemn).

După 1900, cărămida începe să fie din ce în ce mai utilizată, atât pentru realizarea fundațiilor, cât și pentru pereți, iar tabla și țigla sunt din ce în ce mai utilizate ca material pentru învelitoare. În zilele noastre, sistemul tradițional de construcție (cu structură din lemn) este abandonat, iar învelitoarea de șindrilă este din ce în ce mai rar utilizată.

2

3

Unelte tradiționale pentru realizarea șindrilei.

2. SPECIFICUL LOCAL

2.1. TIPOLOGII DE SATE

Tramele satelor din zona subcarpatică a Prahovei sunt preponderent dezvoltate organic având ca principal factor generator tipul de proprietate funciară care apoi se suprapune caracteristicilor geografice.

Teritoriul aferent satului, denumit moșie, se afla în proprietatea perpetuă a obștii de săteni. ...acești săteni erau coproprietarii unor importante suprafețe din teritoriu. Formau o clasă socială distinctă, mai aproape de cea a boierilor decât de cea a țăranilor. În interiorul moșiei unui sat apăreau sate tinere, inițial cătune sau așezări sezoniere. Când populația se înmulțea și amenința buna funcționare a vieții și activității agricole, familiile tinere erau dirijate spre aceste cătune sau așezări sezoniere. Acest lucru era posibil datorită controlului pe care comunitatea o exercita asupra întregii moșii a satului. Cu vremea, cătunele deveneau autonome și se închegau în jurul bisericilor care se ridicau și în aceste locuri iar obștea satului vechi atribuia o parte din moșia sa noii localități care își dobândea în acest fel autonomia deplină. Prin mecanismul expus anterior comunitățile sătești autonome au controlat eficient dezvoltarea localităților și creșterea populației.[1]

Trama stradală a așezărilor vechi are configurație organică. În jurul gospodăriilor sunt plantații de cereale, grădini de zarzavat, livezi, fânețe, prin urmare suprafața intravilanului este mare. Treptat, creșterea populației a dus la ocuparea unor părți din terenurile agricole cu locuințe, astfel păstrându-se o perioadă mai lungă de timp perimetrul localității. Într-o etapă istorică ulterioară s-a extins proprietatea boierească și mănăstirească prin vânzarea făcută de moșneni către acestea, și astfel a avut loc procesul modificării configurației localităților. Prima consecință este că nu se mai formează sate noi, ci se ocupă terenurile agricole din jurul locuințelor. Clădirile noi au început să fie amplasate spre limita dinspre stradă a parcelelor. Dispunerea în aliniament apare odată cu substituirea amplasării libere pe lot a clădirilor. Locuințele nu mai sunt neapărat orientate spre punctele cardinale și înspre direcțiile ferite de intemperii, ci sunt condiționate de stradă și de reglementări impuse.

Prin urmare, în prezent există:

• Sate cu matricea tradițională păstrată în proporție mare. Sunt poziționate în special între dealuri, cu dezvoltare în amfiteatru de o parte și de alta a râului ce traversează așezarea, dacă acesta există. Sunt plasate în general departe de zonele de influență, având accesul principal pe firul apei;

• Sate cu matricea tradițională păstrată parțial și completată prin zone cu lotizări datorate diverșilor factori menționați anterior (în mai multe etape). Se disting două tipuri de zone:

1. zona unde s-a păstrat trama stradală tentaculară, cu trasee sinuoase, cu loturi de forme neregulate și cu locuințele plasate în adâncimea loturilor (nealiniate);

2. zona constituită pe baza unei parcelări recente datorate împroprietăririlor. Parcelarul actual este urmarea divizării unor loturi inițiale de suprafețe întinse datorită creșterii populației.

• Sate aliniate și extinse prin zone de lotizare.[2]

1 Călin Hoinărescu, *Habitatul rural tradițional prahovean*, Editura Restitutio, Ploiești, 2013

2 Aceste studii ale evoluției satelor din zona subcarpatică Prahova au fost realizate de arh. Călin Hoinărescu și prezentate în cartea *Habitatul rural tradițional prahovean*.

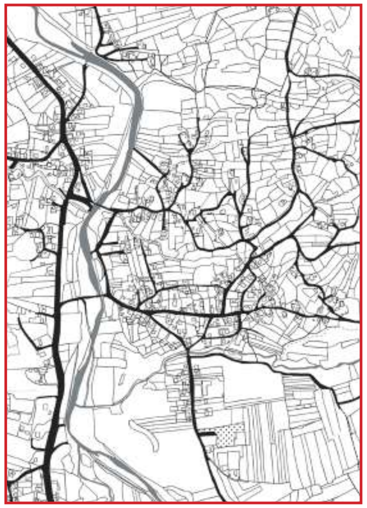

Dezvoltare organică tradițională, comuna Sângeru, satul Tisa

Dezvoltare a satului de-a lungul străzii, comuna Sângeru, satul Tisa

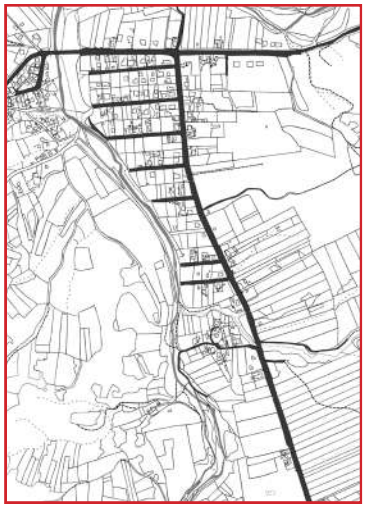

Dezvoltare prin lotizare, comuna Sângeru, satul Tisa

Dezvoltare organică tradițională, comuna Teișani

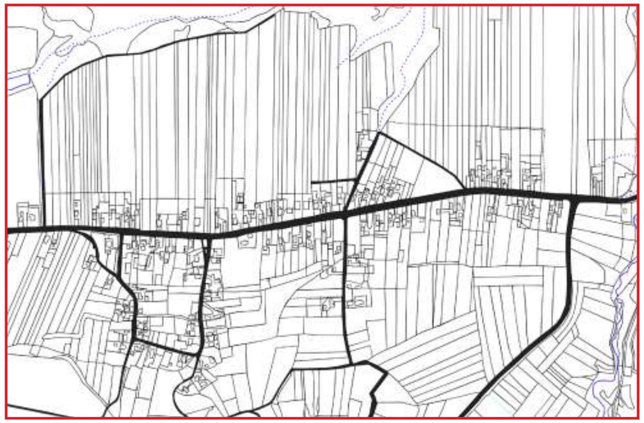

Dezvoltare a satului de-a lungul străzii, comuna Străoști

Dezvoltare prin lotizare, comuna Teișani

2.2. CARACTERISTICI ALE ȚESUTULUI RURAL TRADIȚIONAL

În zona de deal-munte a Prahovei, satele provin predominant din așezări moșnenești. Moșnenii (denumire din Evul Mediu în Țara Românească) erau țărani liberi, posesori în devălmășie ai unei proprietăți de pământ moștenite de la un străbun comun. În această zonă, procentul moșnenilor în raport cu totalul populației era de peste 50%, chiar și la începutul secolului al XX-lea. Aceste comunități au un mod specific de organizare obștească, eliminată după 1948 prin confiscarea proprietăților și prin impunerea colectivizării. Moșnenii au lăsat un patrimoniu cultural, istoric și artistic: sate pitorești și clădiri valoroase, care în prezent sunt încadrate în categoria arhitectură „vernaculară”- termen folosit mai recent. În prezent, exemplare ale acestei moșteniri sunt expuse și în muzee ale satului din țară. Există încă sate cu un număr foarte mare de clădiri care, deși nu sunt în Lista Monumentelor Istorice, sunt valoroase din punct de vedere istoric, cultural și arhitectural. Construcțiile tradiționale din comuna Provița de Sus unde, una din cinci case are această calitate, sunt un exemplu în acest sens.

Caracteristicile care definesc așezările sunt:

• **Tramă stradală sinuoasă.** Acesta este un tip de organizare arhaic cu dezvoltare liberă și în timp îndelungat care oferă elemente vizuale de surpriză de-a lungul străzii.

• **Relație puternică mediu natural - mediu construit.** Cadrul natural interferează mult cu cel antropic. Vetrele satelor cuprind mari suprafețe de teren liber iar casele sunt așezate pe parcele mari, înverzite.

• **Plantațiile din intravilan.** În vetrele satelor se întâlnesc mai multe categorii de folosință ale parcelelor, pe lângă curți și construcții: pădure, livadă, fâneață, fâneață cu pomi, fâneață împădurită, vii, teren agricol. Aceste tipuri de terenuri în intravilan întăresc relația dintre mediul construit și cel natural.

• **Amplasarea locuințelor.** În cadrul gospodăriilor, ocuparea terenului cu zone construite este redusă. Densitatea construcțiilor este mai mare de-a lungul drumurilor principale și în zonele unde s-au impus regulamentele urbanistice moderne.

• **Locuințe izolate.** Clădirile de locuit sunt așezate liber în interiorul parcelei și la o oarecare distanță față de construcțiile anexă.

• **Locuințele orientate după punctele cardinale.** În general, locuințele tradiționale se așază cu fațada principală spre sud, sud-est, sud-vest, la prima vedere fără nicio legătură cu poziția străzii.

• **Clădirea constituie capăt de perspectivă.** Fiecare clădire apare la rândul ei în câmpul vizual al trecătorului ca obiect principal. Casa se dezvăluie în multe poziții. Locuințele sunt privite în mod dinamic, de jur împrejurul volumului, toate fațadele devenind importante.

CATEGORII DE FOLOSINȚĂ ALE TERENURILOR ÎN INTRAVILAN
ZONĂ DIN INTRAVILAN SAT NUCȘOARA DE jOS

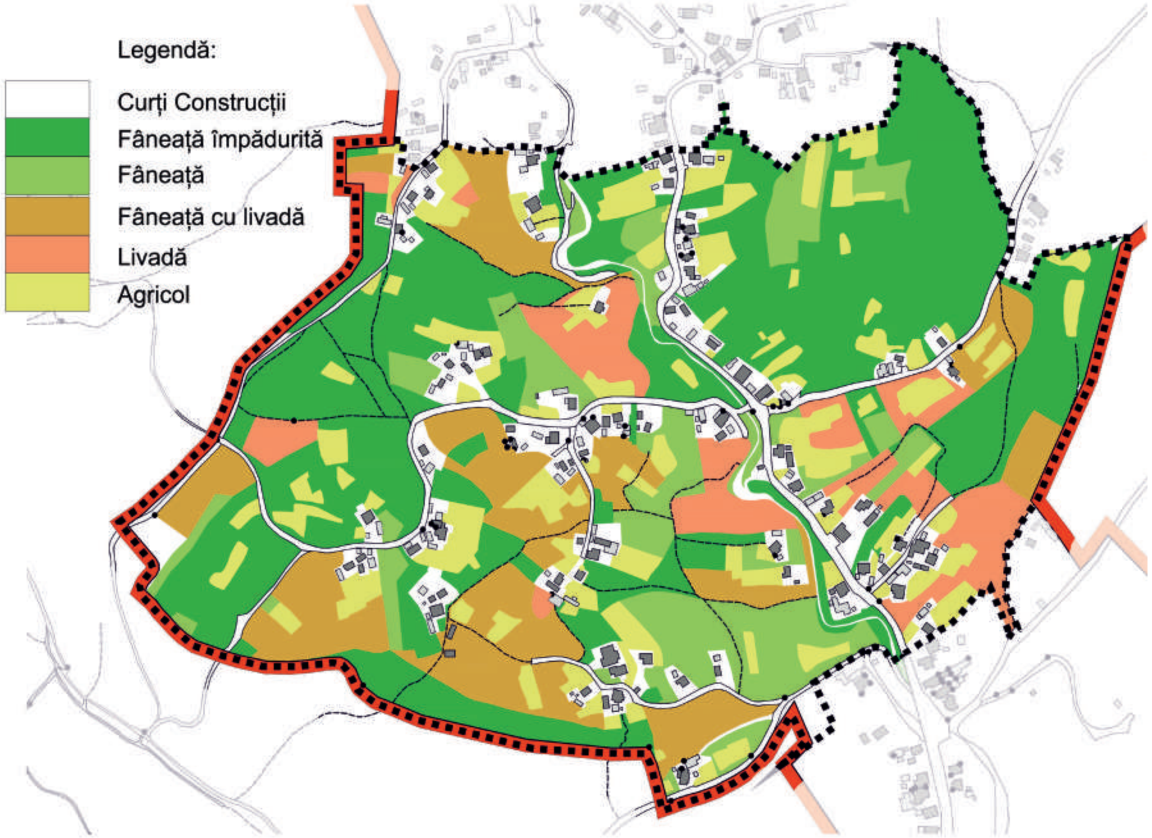

1

2

2.3. AMPLASAREA PE LOT A CONSTRUCȚIILOR

Gospodăria tradițională din zona de deal-munte a județului Prahova cuprinde casa de locuit, acareturile utilizate pentru creșterea animalelor (grajd, saivan, coteț), pentru depozitare (magazie, fânar), ca bucătărie de vară sau chiar ateliere meșteșugărești.

Împrejmuirea se realizează tradițional din uluci de lemn și mai rar din zidărie de piatră de carieră sau bolovani de râu.

Tipul tradițional de împrejmuire are calitatea de a fi „transparent”, adică perceperea spațiului public și a celui privat este unitară, curțile și grădinile fac parte integrantă din peisajul natural în ansamblu.

Amplasarea pe lot a construcțiilor se realizează, în general, pavilionar, construcțiile nu păstrează o aliniere între ele sau față de stradă.

Acareturile pot fi comasate sau izolate, dar sunt amplasate, de obicei, independent față de locuință.

Ca urmare a reliefului accidentat, perceperea casei dinspre stradă se poate realiza în perspectivă ascendentă, descendentă sau de la nivelul ochiului, mod de vizualizare ce conferă diversitatea în unitate a peisajului cultural local.

Modul dinamic de percepere a clădirilor tradiționale este o caracteristică importantă care determină rezolvări particulare de volume și/sau decorații.

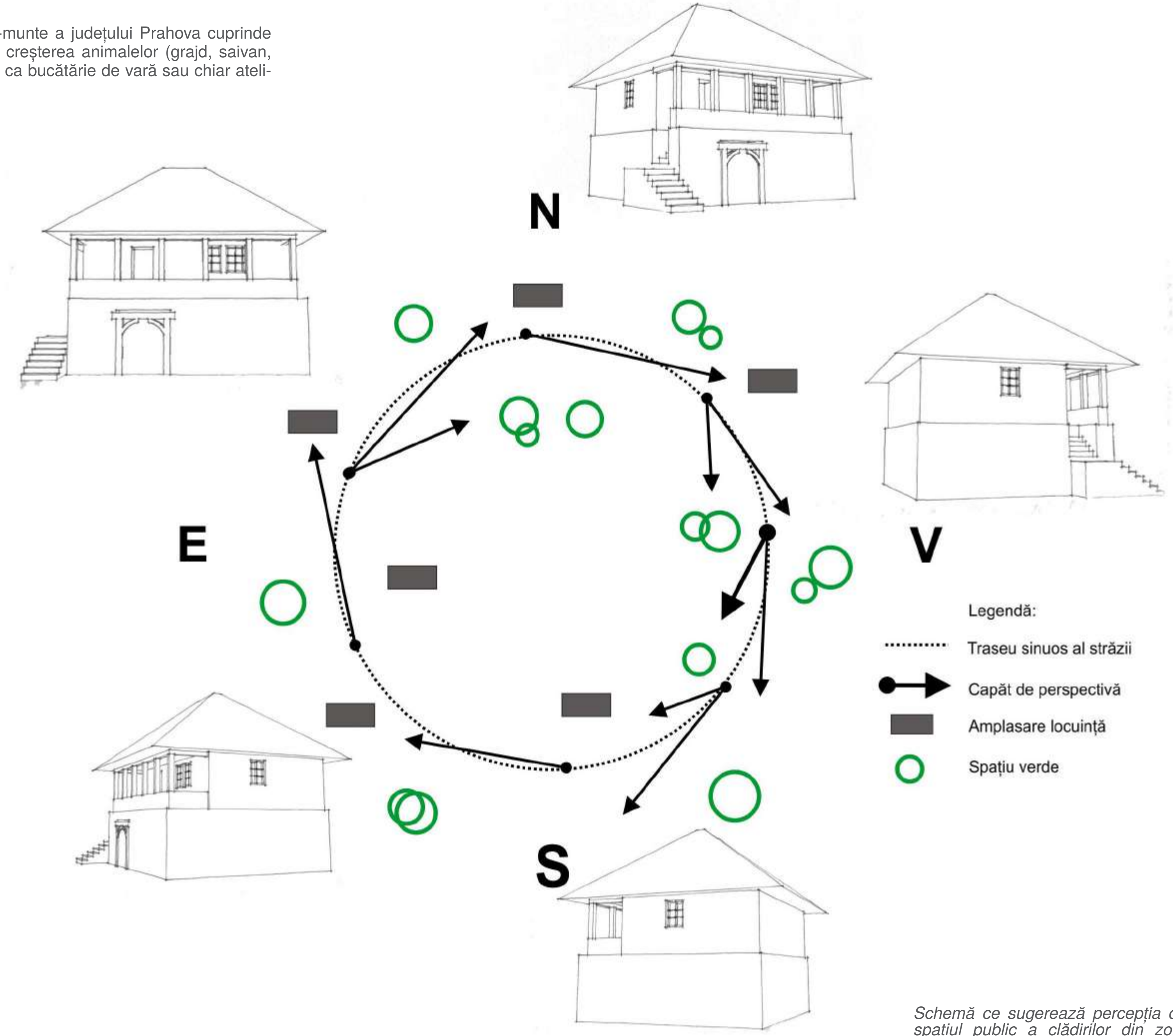

Schemă ce sugerează percepția din spațiul public a clădirilor din zona Prahova într-o multitudine de unghiuri.

Percepție a volumului în perspectivă ascendentă
Casa Cheșca, sat Starchiojd

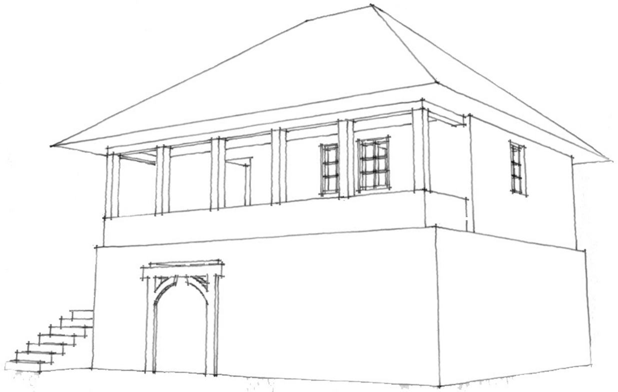

Percepție a volumului în perspectivă la nivelul ochiului
Casa Cheșca, sat Starchiojd

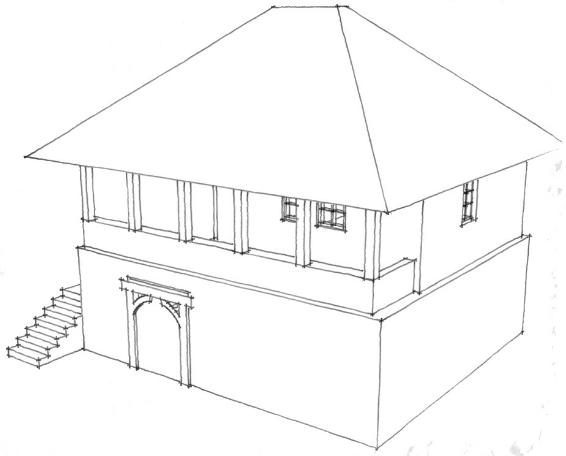

Percepție a volumului în perspectivă descendentă
Casa Cheșca, sat Starchiojd

Gospodărie sătească formată din locuință și acareturi.

Împrejmuire tradițională din lemn.

2.4. TIPOLOGIA PLANIMETRICĂ A GOSPODĂRIEI

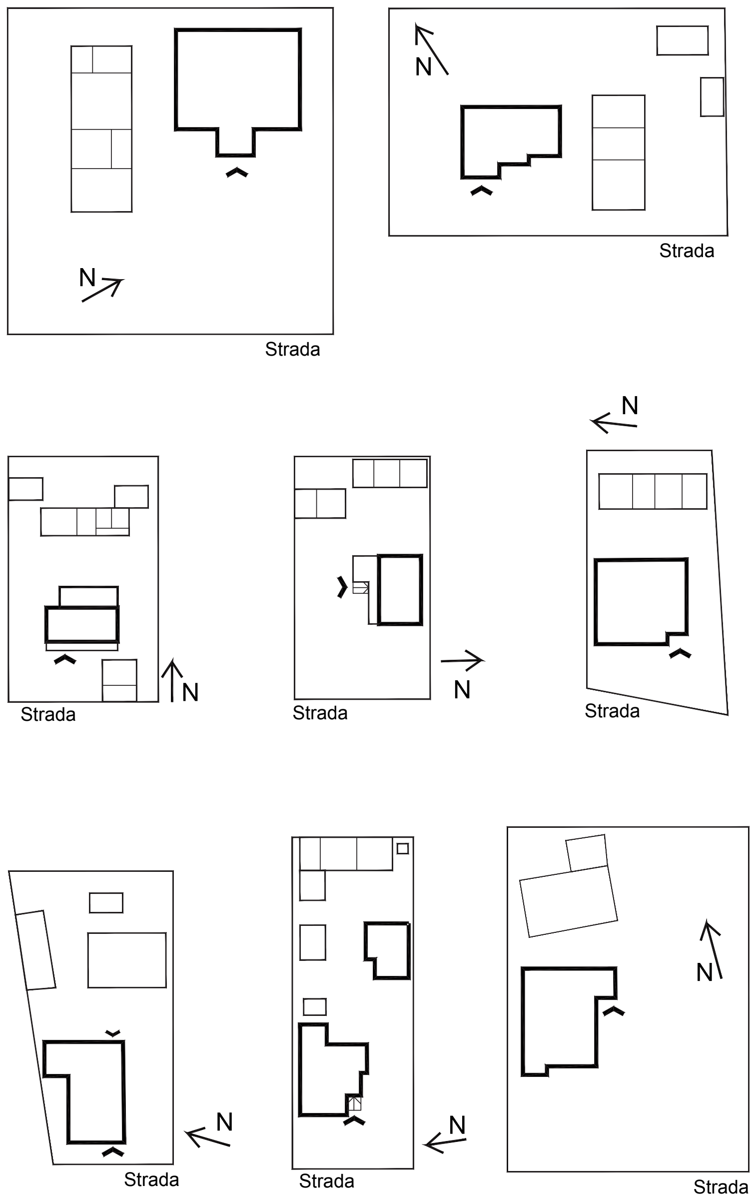

Tipuri de gospodării din zona studiată cu relațiile dintre clădiri între ele și față de stradă. Clădirile sunt amplasate liber în interiorul loturilor, cu fațada principală orientată preponderent spre Sud sau spre Est - scheme preluate din „Locuința sătească din România" - șef de proiect complex arh. Călin Hoinărescu.

2.5. PRINCIPIILE ORGANIZĂRII ÎN PLAN A LOCUINȚEI TRADIȚIONALE

Beciul. Locuințele cu două niveluri (majoritare în zona studiată) au la nivelul inferior spațiile pentru depozitare (beciul și accesul spre beci prin gârlici, făcut direct din ogradă) care sunt construite fie pe tot întregul contur al casei, fie parțial.

Beciul era folosit pentru depozitarea alimentelor și al butoaielor cu vin și țuică.

Camerele de locuit sunt la nivelul superior, cu acces din prispă sau foișor. Planul parterului este monocelular (destul de puține exemple se mai păstrează) sau pluricelular, format din tindă, la mijloc, și două încăperi laterale (cel mai întâlnit mod de organizare planimetrică) sau din două, trei sau patru încăperi dispuse în linie, cu tot atâtea intrări separate, de pe prispă (mod de organizare funcțională utilizat îndeosebi în zona dealurilor joase).

Bucătăria de vară și spațiile legate de aceasta (magazie, polată) au un acces separat de cel al încăperilor de locuit.

Încăperi de la nivelul terenului primesc alte funcțiuni sub influența arhitecturii de târg.

Alături de magazii, cămări, bucătării, putem regăsi ateliere meșteșugărești, prăvălii.

Prispele sunt aici și la nivelul inferior și la nivelul superior. Apar într-o etapă ulterioară, sub influența romantică, încăperi în volumul acoperișului. Spațiile semideschise sunt dispuse astfel la toate cele trei nivele (inferior, superior, mansardă).

Foișorul este înscris în linia streașinei și capătă tendințe de înălțare până ajunge să constituie el însuși un al

Clădirile sunt amplasate liber în interiorul loturilor, având fațada principală orientată în majoritatea cazurilor spre sud, sud-vest sau sud-est.

doilea etaj. Pentru a nu îngreuna ansamblul, partea supraînălțată este traforată și stâlpii capătă un fel de capitel reprezentat prin două aripioare traforate.

Stâlpii foișorului și cei de margine sunt dublați adesea, ceea ce crește monumentalitatea casei.

Prispa și foișorul – elemente volumetrice definitorii ale caselor tradiționale. Toate locuințele tradiționale sunt prevăzute cu prispă, existentă pe una, două sau trei laturi, cu funcțiuni utilitare și estetice.

Cele mai vechi exemplare de arhitectură tradițională tratează stâlpii și grinda prispei prin sculptarea lor în forme specifice care pe lângă rolul estetic aveau rol simbolic de protecție. În arhitectura tradițională stâlpul prispei variază de la o zonă etnografică la alta, reprezentând identitatea locală. În prezent casele noi cu stâlpi sculptați nu amintesc de identitatea locală.

Închiderea prispei și a foișorului. În secolul al XIX-lea, sub influența arhitecturii de târg și a celei urbane, prispele și foișoarele se închid cu geamlâcuri, care asigură un plus de protecție termică încăperilor de locuit și permit folosirea lor pe tot parcursul anului.

Geamlâcul nu contrastează cu modelul tradițional în cazul în care se respectă proporțiile și dimensiunile ochiurilor de geam.

Model specific de stâlp cu elemente apotropaice.

2.6. SISTEMUL CONSTRUCTIV

Sistemul cel mai des întâlnit este cu temelie din zidărie de piatră la nivelul pivnițelor (beciurilor), iar la nivelul superior din bârne din lemn de stejar sau cu structură de stâlpi și grinzi din lemn de stejar, cu închidere din împletitură de nuiele de alun cu lipitură de lut sau cu umplutură de cărămidă.

Finisajul exterior al pereților se realizează din lipitură de lut sau tencuială de nisip-var, peste care se adaugă straturi de zugrăveală de culoare albă, inclusiv pe temelia de piatră.

Planșeul este din grinzi de stejar, rareori din brad, dispuse transversal și longitudinal (atunci când deschiderile sunt mai mari se dispun grinzi numite „urși").

Pardoseala este din pământ galben, din dușumea din lemn de rășinoase sau din dulapi din lemn de stejar.

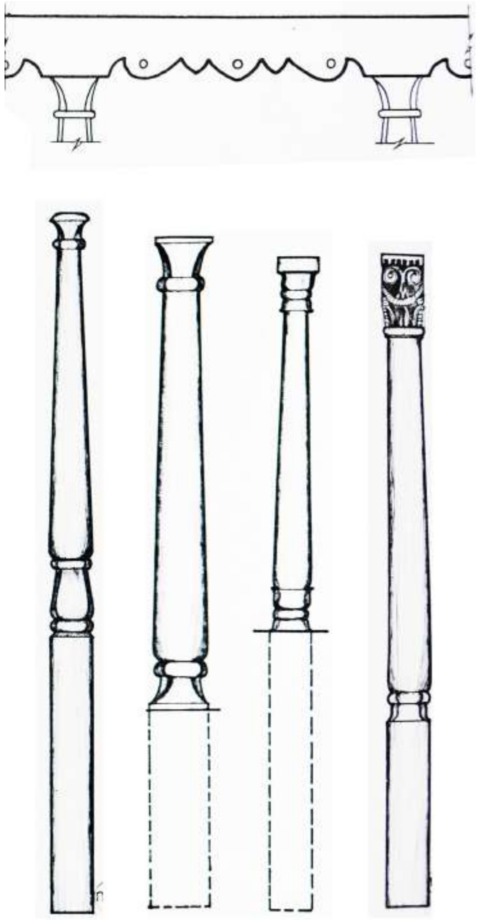

Modele de stâlpi cu decorații scupltate din județul Prahova.

Stâlpi din lemn sculptați care nu respectă specificul local al decorațiilor stâlpilor din județul Prahova

2.7. GABARITELE ȘI PROPORȚIILE

Spațiul interior al casei țărănești era armonizat la dimensiunea care trebuia să-i dea intimitate și un spor de liniște sufletească, să mărească dimensiunile spirituale ale omului.

Constantin Joja

Din punct de vedere volumetric, casa tradițională se poate încadra în două categorii:

- cu un singur nucleu compozițional de bază;
- cu un nucleu compozițional de bază și unul de accent.

Suprafața clădirilor tradiționale obișnuite nu depășește, în general, 100 mp (suprafață desfășurată) dar în cazul clădirilor cu funcțiuni speciale, a locuințelor dezvoltate pe două-trei niveluri sau în cazul conacelor care preiau caracteristicile caselor tradiționale suprafața desfășurată poate depăși 200-300 mp. Prin urmare, creșterea gabaritului nu afectează negativ imaginea tradițională așa cum se întâmplă în cazul nerespectării caracteristicilor principale ale construcțiilor tradiționale care derivă din existența următoarelor elemente: acoperiș cu patru pante, prispă cu sau fără foișor, proporțiile specifice volumului. Armonia și echilibrul sunt date de proporțiile dintre diferitele registre ale fațadei: registrul inferior (soclu), registrul median (prispă și parapet) și registrul superior, determinat de volumul acoperișului, precum și de întrepătrunderea dintre spațiile închise (opace) ale locuirii și spațiile semideschise (transparente) care fac legătura cu lumea înconjurătoare, cu exteriorul și de contrastul între lumină (reflectată de pereții plini aflați în prim-plan) și umbră (dată de profunzimea registrului median).

Caracteristici generale ale volumelor specifice:

- înălțimea soclului diferă datorită reliefului accidentat. În cazul în care beciul este la nivelul terenului pe fațada principală, nivelul inferior are de două ori înălțimea prispei (în cazul parapetului plin din zidărie) sau este egal cu înălțimea nivelului median (în cazul prispei cu parapet de lemn care se încadrează vizual la registrul median);
- înălțimea parapetului este de două ori mai mică decât înălțimea liberă a stâlpilor prispei;
- înălțimea liberă a stâlpilor este de două ori mai mică decât înățimea acoperișului;
- raportul dintre distanța dintre stâlpi și înălțimea acestora se încadrează între 1:2 și 1:1.

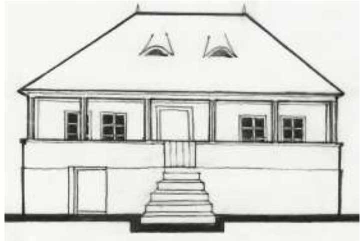

Casă tradițională cu un singur nucleu compozițional (casă fără foișor).

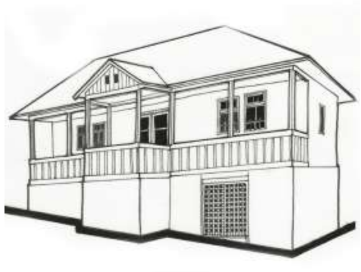

Casă tradițională cu un singur nucleu compozițional și cu unul de accent (casă cu foișor).

2.8. ELEMENTE DE CONSTRUCȚIE

2.8.1. ACOPERIȘUL

Acoperișul construcțiilor tradiționale este în proporție extrem de mare cu patru pante. Foarte rar, clădirile istorice din zonă au acoperiș cu două pante. Panta este corespunzătoare reliefului în care se află (pantă înaltă sau pantă medie). Panta este medie (între 30° și 45°) sau înaltă (între 40° și 55°).

La anexe apare acoperișul în două pante. Învelitoarea era preponderent din șiță, ulterior au inceput să fie folosite țigla, apoi tabla.

Pantele sunt relativ mari în zonele de munte pentru favorizarea scurgerii apei și, respectiv, alunecarea zăpezii.

Există clădiri cu diferinte influențe (neoclasice, romantice, baroce, neoromânești) din care au derivat modele noi (de exemplu foișor cu trei pante plasat în ax cu acoperiș cu două pante și cu fronton triunghiular, acoperișul în formă piramidală, cu înălțime mare de influență romantică).

Șarpanta este realizată din lemn de rășinoase cu îmbinări, crestături și cuie din lemn la construcțiile mai vechi și din metal la cele mai recente.

Extrem de rar se foloseau și alte materiale pentru alcătuirea învelitorii: scânduri, stuf sau trestie, paie așezate cu furca sau așezate în snopi, coceni, structuri plurimateriale din pământ, paie și stuf, pentru învelitoarea anexelor gospodărești.

Culorile acoperișurilor tradiționale sunt naturale: nuanțe natur de cenușiu, brun-cărămiziu, gri.

1

Lucarnă tradițională

2

3

4

Construcții cu acoperiș cu patru ape, cu învelitoare din șindrilă.

5

6

Acoperiș cu patru ape cu modelul de țiglă cel mai des întâlnit.

Acoperiș în patru ape, cu țiglă tip solzi.

Acoperiș cu patru ape, cu învelitoare din tablă.

2.8.2. PEREȚII

Sistemele constructive tradiționale locale sunt plurimateriale sau monomateriale.

Pereții monomateriali pot fi:

Pereți din pământ:

- pământ clădit cu furca;
- pământ turnat în cofraje;
- chirpici.

Pereți din piatră (gresie, rareori piatră calcaroasă):

- zidărie din bolovani de râu;
- zidărie din piatră spartă.

Se zidea cu mortar de lut sau mortar de var sau chiar fără liant (zidărie uscată).

Pereți din lemn:

- din bârne rotunde sau drepte, îmbinate în cheie rotundă, dreaptă sau în coadă de rândunică;

Construcție cu acoperiș în patru ape, cu învelitoare din șindrilă.

Acoperiș cu două ape de influență transilvană.

Construcție cu polată.

Casă cu pereți din lemn cu umplutură din pământ, așezați pe un beci construit din bolovani.

• cu stâlpi de colț și uluc sau cu stâlpi de colț și contravântuiri.

Pereți din cărămidă. Se zidea cu mortar de var.

Pereții plurimateriali pot fi:

Pereți pe schelet

• schelet de lemn cu împletitură de nuiele și lipitură de lut;

• schelet de lemn cu umplutură din cărămidă;

• schelet din stâlpi de lemn montați cu cep în tălpi (paiantă) cu șipci și umplutură de pământ.

Pereți în casete: zidărie de piatră în casete din cărămidă. Se zidea cu mortar de var. Caracteristic zonelor de pe Văile Prahovei și Teleajenului este soclul supraînălțat din zidărie masivă de piatră de 60-80 cm grosime, adăpostind pivnița (beciul) sau chiar încăperi de locuit.

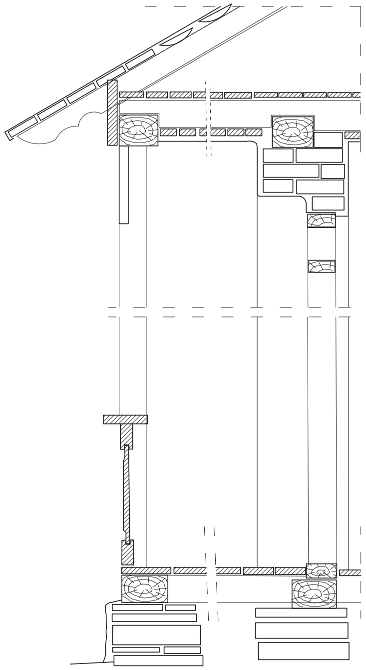

2.8.3. SOCLUL - TEMELIA

Temelia caselor era alcătuită în vechime din piatră, cel mai adesea piatră de râu, rareori folosindu-se piatră calcaroasă sau din zidărie mixtă din cărămidă cu piatră. Aceasta putea fi din zidărie continuă adaptată la panta terenului sau discontinuă: bolovani mari în dreptul intersecțiilor de pereți și completări cu zidărie din piatră uscată. Utilizarea pietrei s-a generalizat odată cu ridicarea casei pe verticală. Construcțiile anexe erau de obicei așezate pe bolovani dispuși la intersecțiile de ziduri. Construcțiile anexe vechi aveau structura pe furci sau pari de lemn înfipți în pământ.

Soclul supraînălțat a apărut din necesitatea adaptării la panta terenului, în zona de deal și de munte, spațiul rezultat fiind utilizat pentru locuire. Pentru zidăria de soclu se utiliza mortar de pământ, mortar de var. Înălțimea soclului variază în raport cu panta terenului și cu funcțiunile pe care acesta le adăpostește.

Perete din bârne de lemn.

Detaliu schelet din pari de lemn înfipți în pământ cu șipci și umplutură de pământ.

Zidărie din piatră în casete de cărămidă.

Perete de lemn cu tencuială de lut pe șipci.

Zidărie din piatră.

Detaliu de parament al unei case din lemn: tencuială din lut cu armătură din nuiele.

Fundație și soclu de piatră.

2.8.4. TÂMPLĂRIA ȘI GOLURILE

Ușa caracteristică este formată dintr-unul și rareori din două canaturi.

Ferestrele sunt în două, trei, patru sau șase canaturi, simple sau duble. Ulterior au apărut ferestrele cu două rânduri de cercevele, dublate (mai rar în această zonă) de obloane. Ferestrele tradiționale cele mai vechi sunt în două sau patru canaturi cu patru sau șase ochiuri de geam. De asemenea, pot fi simple sau în perechi. Raportul lățime/lungime al ferestrei este de 1/2, iar ochiurile tind spre forma pătrată. De regulă, ferestrele sunt mai mult înalte decât late, având un raport de 2/3. Ferestrele și în general tâmplăria (uși, porți, obloane) sunt realizate din lemn aparent sau vopsite cu vopsele pe bază de ulei de in.

Odată cu creșterea influenței orășenești, ferestrele locuințelor au fost executate din două sau patru canaturi, dar fără fragmentarea ochiurilor de geam sau au fost realizate ferestre în două canaturi, cu supralumină. Tendința a fost aceea de mărire a suprafeței ferestrelor, comparativ cu locuința tradițională, dar s-a păstrat, totuși, o armonie a proporțiilor, raportat la ansamblul construcției. Ferestrele au un rol important în conturarea imaginii casei tradiționale, oferind specificitate și individualitate construcțiilor vechi, iar păstrarea și recondiționarea ferestrelor la locuințele tradiționale este importantă din acest punct de vedere. Ferestrele au un rol important în conturarea imaginii casei tradiționale oferind specificitate și individualitate iar păstrarea și recondiționarea ferestrelor la locuințele tradiționale este importantă și din acest punct de vedere.

1

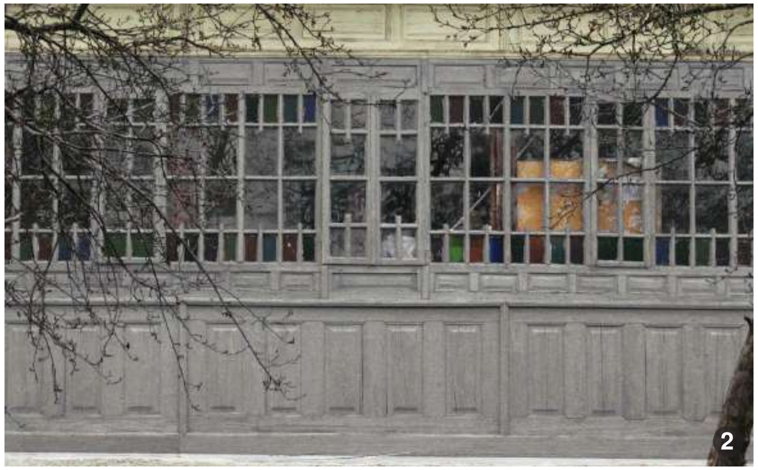
2

Prispă închisă cu geamlâc – un bun exemplu pentru închiderea prispei sau a foișorului.

3

4

5

6

7

8

9

Clădire tradițională cu foișorul închis cu geamlâc cu ochiuri de geam.

Folosirea oblonului pentru reglarea temperaturii și a luminii.

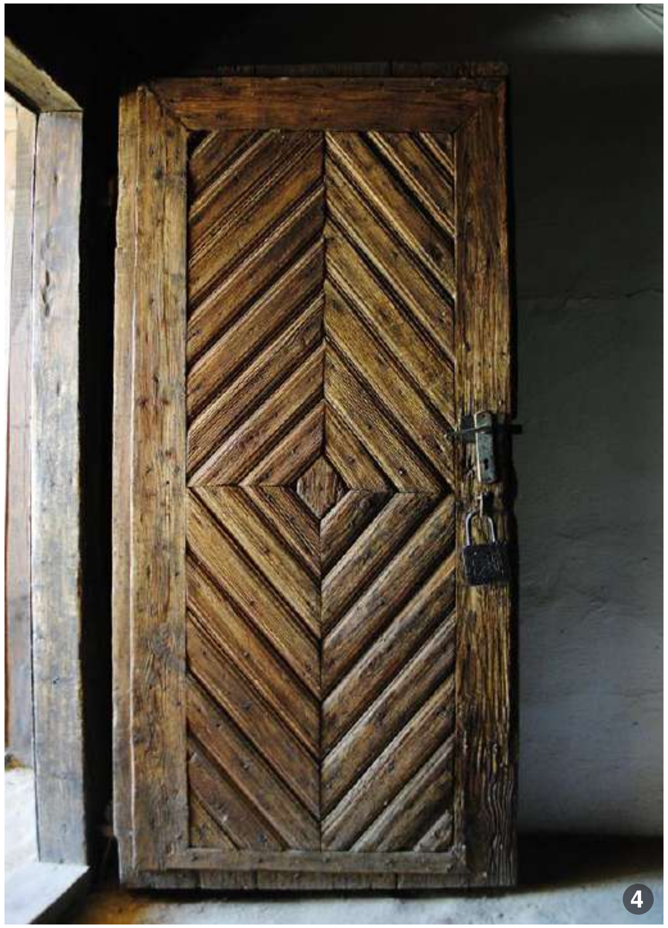

Modele de uși autentice.

2.8.5. ELEMENTE DE FAȚADĂ

Registre orizontale (coamă, cornișă) și verticale (prispă, foișor)

Pridvorul deschis sau închis este „elementul monumental al arhitecturii tradiționale, având valori plastice universale”.[1] Este realizat în diferite forme, cu expresii plastice diferite dar cu aceeași funcție: de spațiu intermediar între interior și exterior, independent, în care lumina naturală, cu variațiile ei, contribuie ca element viu al construcției.

Prispa este prezentă la aproape toate casele, fiind plasată pe una, două sau pe trei laturi, punându-se accent pe fațada principală. De obicei, prispa este pe fațada lungă, cea cu orientare sudică și este cuprinsă în volumul acoperișului. Parapetul este realizat din bârne de lemn orizontale, scânduri de lemn dăltuite sau, mai nou, traforate.

Prispa a căpătat foarte multe expresii arhitecturale prin simpla proporționare, având parapet din lemn sau din zid, sau fiind realizată fără parapet, prin modelarea stâlpilor și a grinzii.

Stâlpii, ca elemente singulare sau înșiruite, alcătuiesc compoziții de sine stătătoare. Esența plastică a pridvorului este monumentalul, chiar limitat la o singură travee.

Stâlpul, din lemn sau mai rar din piatră, de asemenea, dă eleganța compoziției arhitecturale. Stâlpul în arhitectura țărănească românească este subțiat până la limita rezistenței lemnului, determinând eleganța structurală a prispei. Stâlpul prispei poate fi sculptat sau nu, dar prin simpla amplasare la distanțe mai mari sau mai mici determină proporțiile spațiului intermediar.

1 Joja, Constantin, *Sensuri și valori regăsite*, Editura Eminescu, București, 1981

1

2

3

Elementele regulatoare care creează liniile principale ale fațadelor sunt determinate de linia de coamă, linia de streașină, prispă, temelie.

4

5

Un element important de compoziție ca un element de accent îl reprezintă foișorul - parte componentă a volumetriei tradiționale destul de prezentă.

6

7

8

9

Foișorul poate avea trei sau două pante, poate avea fronton decorat sau nu cu traforuri abundente..

Stâlpii și grinzile de lemn și frontoanele au de regulă o fasonare artistică, cu semnificație simbolică (discul solar, pomul vieții, funia împletită). Acestea au trecut de-a lungul secolelor printr-un proces de rafinare și de decantare.

Valorile estetice se suprapun peste semnificația simbolică. Sunt realizate pe baza unor principii de proporționare și de organizare armonioasă a tuturor elementelor care alcătuiesc construcția.

Echipele de meșteșugari care le-au realizat își perfecționaseră cunoștințele artistice și tehnice de-a lungul timpului și le-au transmis în cadrul breslei. Prin urmare, elementele și informațiile utilizate reprezintă un cumul de experiență.

Foișorul este prezent în zonă atât la casele tradiționale cât și la casele boierești și la palatele domnești. S-a dezvoltat ca spațiu independent, loc de primire și loc de odihnă devenind adesea un spațiu festiv.

Inițial a fost construit din lemn apoi din piatră și din cărămidă. Scara care urcă la etaj este alăturată acestuia sau inclusă în volumul foișorului. Până la începutul secolului al XX-lea, streașina foișorului s-a păstrat în linia generală a streșinii casei. În secolul al XX-lea apare tendința de a se înălța peste streașina generală, devenind elementul de compoziție principal al casei, la care se adaugă o decorație din scânduri traforate. Acoperișul este cu trei pante sau cu fronton.

Decorațiile de fațadă apar sub forma unor elemente decorative din tencuială, pentru conturarea ferestrelor, pentru construcțiile mai noi, din cărămidă, cu vădite influențe din zona orășenească.

Detalii decorative din lemn apar la nivelul prispei, stâlpilor, streșinii, paziei, capetelor de grinzi și contribuie la definirea specificului rural.

Finisajele de pe fațadă sunt simple, de regulă, tencuielile sunt acoperite cu zugrăveli de var iar lemnul este lăsat aparent sau vopsit în nuanțe de brun-cenușiu.

Contrastul s-a realizat prin folosirea luminii și a umbrei, și nu prin decorarea extravagantă, decor colorat sau structuri masive, greoaie.

1

Stâlpii sculptați manual cu barda aparțin celor mai valoroase exemplare ale arhitecturii tradiționale.

2

3

4

Parapetul poate fi zidit și văruit cu alb (la modele cele mai vechi) sau poate fi din scânduri de lemn simple sau traforate.

5

6

Modelele de case tradiționale cele mai vechi au streașină cu căpriori aparenți. La exemplarele începând cu sfârșitul secolului al XIX-lea streașina poate fi înfundată.

2.8.6. CONSTRUCȚII ANEXĂ

Natura ocupațiilor a influențat în mod direct structura și funcționalitatea gospodăriei. Construcțiile anexă sunt realizate în funcție de ocupația de bază a familiei și sunt proporționale cu statutul social al proprietarului. Astfel, se disting:

• adăposturile pentru păstrarea cerealelor și a fânului: șuri înalte cu partea de jos construită din lemn sau pământ pe structura din împletitură de nuiele iar în partea de sus, deschise sau închise cu scândură, hambare pentru porumb;

• adăposturile pentru animale: grajduri (lemn și ulterior cărămidă), șoproane, târle, staule, cotețe, ceaire etc. (denumiri și forme diferite, în funcție de animalele pe care le adăpostesc);

• adăposturile pentru atelaje și unelte: șopron și șuri.

Anexă construită din lemn, al cărei volum poate cuprinde spații utile atât unei locuințe cât și unor funcțiuni complexe, cum ar fi pensiuni. Grija cu care este prelucrat lemnul o încadrează în categoria exemplelor de urmat în realizarea închiderilor exterioare.

Anexă realizată din materiale tradiționale, care poate fi folosită ca extindere la o construcție existentă. Acesta poate fi un exemplu de legătură între două corpuri de clădire, lăsând o deschidere vizuală către grădină.

Clădire anexă care are funcțiunea de magazin și care se încadrează în specificul local.

Clădire anexă cu partea inferioară din zidărie care permite izolarea termică iar partea superioară din lemn.

Anexe tradiționale realizate cu elemente din lemn cioplite cu barda, tehnică veche de sute de ani, de aceea clădirile sunt foarte valoroase.

2.8.7. AMENAJĂRI EXTERIOARE

Scări exterioare

Scările exterioare sunt realizate din piatră sau lemn pentru construcțiile joase și cu preponderență din lemn pentru construcțiile înalte. În general, primele trepte sunt din piatră, iar celelalte – din lemn. Parapetul este din zid sau din lemn.

Pavaje

Amenajarea exterioară a terenului este realizată din materiale locale și depinde de necesitățile gospodăriei: piatra de râu este cel mai des întâlnită, piatră de gresie așezată orizontal sau în dungă, pământ bătut, lemn, pietriș, eventual alei înierbate. S-au realizat șanțuri de îndepărtare a apelor din zona casei și de lângă căile de acces, creându-se pante necesare scurgerii apei și direcționarea acesteia către spațiile verzi.

Vegetație

Vegetația exterioară deține un rol important în amenajarea curții, pe de o parte având funcție utilitară (pomi și arbuști fructiferi, plantații de protecție, umbrire), cât și decorativă (flori, arbuști) iar pe lângă acestea, în jurul casei sunt și mici grădini de zarzavat.

Porți

Poarta este un element important decorativ și constructiv, de cele mai multe ori fiind sub forma unei construcții masive, marcante, limitate de stâlpi cu motive decorative. Acestea ajung să aibă monumentalitate datorită proporțiilor folosite și datorită esteticii, în strânsă legătură cu casa. Porțile au două intrări: una pentru oameni într-un canat și una pentru care în două canaturi. La curțile înguste, portițele pentru oameni erau amplasate în cadrul porții mari. Ansamblul celor două porți putea avea un acoperiș în patru ape cu învelitoare de șiță, cu țiglă sau fără acoperiș, întreaga construcție fiind joasă.[1] Porțile sunt adaptate la estetica și proporțiile casei.

Împrejmuiri

Împrejmuirea gospodăriei și delimitarea spațiilor funcționale interioare s-a realizat de-a lungul timpului din necesitatea separării spațiului privat de spațiul public - gardurile, care au grade de transparență variate dar niciodată nu sunt opace. Deși derivă din necesitatea delimitării funcționale, ea are doar un rol de mărginire, ceea ce implică garduri de mai mică amploare constructivă, cu un rol decorativ redus și grad mare de transparență.

Există mai multe tipuri de împrejmuiri: garduri din nuiele împletite, scândură decorată sau nu, piatră, și/sau alcătuiri complexe, în diverse forme, din piatră și lemn. Gardurile pot fi realizate din: nuiele neacoperite sau acoperite cu paie, răslogi, stobori, scânduri neacoperite, ulucă neacoperită, șipci, lețuri. Tipul tradițional de împrejmuire are calitatea de a fi „transparent", cu înălțimea aproximativ la înălțimea omului. După anii 1980 s-au construit cu precădere garduri din metal, cărămidă, plasă metalică, pari din lemn cu sârmă, beton.[2]

1 ***, *Atlasul etnografic al României, vol. I - Habitatul,* Editura Academiei Române, București, 2003

2 *Ibidem*

1

2

3

7

4

5

6

Exemple de porți tradiționale.

Împrejmuiri din lemn.

Zid de sprijin din împletitură de nuiele și împrejmuire din lemn.

Zid de sprijin cu împrejmuire din lemn.

Exemple de balamale pentru porți.

Împrejmuire din zidărie de piatră.

2.9. SPAȚIUL PUBLIC

Spațiul public rural este polivalent, fiind atât loc de întâlnire, de comunicare, de sărbătorire cât și de circulație. Amenajarea lui este simplă, strict funcțională, folosind materialele locului și adaptându-se organic la relief.

2.9.1. STRADA

Strada are un aspect unitar, fără variațiuni care să o segmenteze. Amenajările din spațiul public, mobilierul, pavajele, șanțurile, podețele, sunt realizate din materiale și tehnologii locale, simple. Materialele sunt procurate din sursele cele mai apropiate: râuri, cariere de piatră, pădure.

Materialul tradițional pentru pavarea străzilor este piatra. Partea de jos a împrejmuirilor, de asemenea, este realizată din piatră care în majoritatea cazurilor este simplu suprapusă, fără folosirea unui liant.

Tipul tradițional de împrejmuire caracterizat prin „transparență" contribuie la perceperea unitară a spațiilor public și privat. În zonele mai joase este folosit și pietrișul care contribuie la drenarea apei. Intercalate, apar zone cu vegetație, copaci, arbuști, plante cățărătoare. Spațiul străzilor este pus în valoare de bănci, fântâni, troițe.

2.9.2. MALURI ȘI TRAVERSĂRI DE APĂ

Multe sate din zona de deal se află de-a lungul cursului unei ape iar relația cu acesta este importantă. Malurile au vegetație specifică, ce păstrează stabilitatea și domolește viteza de curgere în caz de viitură. Nu se construiește pe mal. Excepție fac construcțiile speciale, morile, care însă au dispărut din zonă (cu o singură excepție - moara din comuna Drajna). Traversările se făceau în locurile prielnice și se realizau din lemn, pentru care sau pe cabluri cu podină de lemn.

2.9.3. SPAȚII VERZI

Spațiile verzi se amenajează de obicei în zona centrului administrativ, a centrului istoric sau pe malul râului. Spațiul public rural are zone umbrite cu vegetație bogată, dar și zone însorite, deschise. Străzile au aliniamente de pomi fructiferi (corcoduși sau pruni) care primăvara dau un caracter aparte străzii. Florile decorative sunt mai rare, din cauză că nu pot fi protejate de animale.

2.9.4. OBIECTE DIN SPAȚIUL PUBLIC

Elemente de mobilier rural exterior: bancă, fântână, cruce, troiță, adăpătoare, podeț.

Se întâlnesc, în funcție de specificul așezării, o serie de amenajări și obiecte de utilitate publică caracteristice realizate cu preponderență din lemn, nuiele/lețuri și zidărie din cărămidă și piatră. Mobilierul este unul dintre elementele importante, care creează ambianța în spațiul public. Monumentele, crucile și troițele sunt repere importante în localitățile rurale, cu rol simbolic însemnat în cadrul comunității.

Materialele folosite sunt lemnul și piatra. Toate amenajările au rol utilitar și sunt simple. Fântâna, troița, copacul

1

4

5

2

3

6

7

Fântâni tradiționale realizate din lemn sau piatră.

Suport pentru potcovirea cailor, element care poate fi folosit ca atare, acolo unde este nevoie sau ca element de mobilier rural, de ex. pentru biciclete.

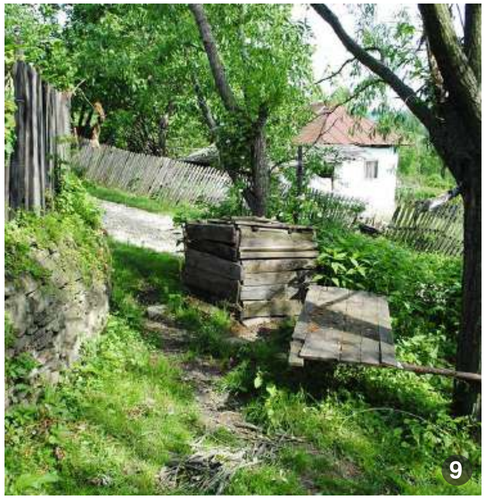

Cruci sculptate din piatră, singure sau în ansamblu, se întâlnesc în număr mare în așezările rurale din zonă.

Cimitir – monument istoric.

3. PREVEDERI GENERALE PENTRU CONSTRUCȚIILE NOI

Amplasarea construcțiilor noi trebuie să respecte coerența de ansamblu în care se integrează. Aceasta se va face conform specificului localității, în funcție de accesibilitate, panta terenului, orientare, însorire, curenți de aer, prezența unui curs de apă, tipul tramei stradale, retrageri de la stradă/uliță, număr de clădiri amplasate pe lot și distanțele dintre acestea (ierarhizare).

Modul de amplasare a construcțiilor pe lot va avea la bază reglementările (din P.U.G., Codul civil, legislația și normativele în vigoare la data întocmirii proiectului) privitoare la distanța minimă dintre construcții, însorire, siguranță și stabilitate, siguranță la foc.

Atât în cazul zonelor construite cu lotizări carteziene, a zonelor unde clădirile sunt adunate cât și a zonelor cu tramă stradală sinuoasă se recomandă o retragere de la stradă pentru a se respecta coerența și caracterul habitatului tradițional.

Nu se recomandă derogări de la regulamentele locale de urbanism prin documentații de urbanism PUD/PUZ. În situația în care se vor întocmi astfel de documentații, acestea vor cuprinde obligatoriu documentația pentru studiul de amplasament și încadrare în volumetria de ansamblu, în conformitate cu prevederile din Anexa 1. Se va justifica amplasarea pe teren cu un plan de încadrare în zonă (Anexa 1), care să evidențieze așezarea tradițională a construcțiilor pe loturi în zonă. Se vor identifica zone de risc (de exemplu, harta de inundabilitate, alunecările de teren etc.).

3.1. PREVEDERI URBANISTICE

Pentru a menține sau a restaura caracterul tradițional al așezărilor rurale din zonă se recomandă să se țină cont de caracteristicile structurii habitatului tradițional:

• Tramă stradală sinuoasă. Zonele cu tramă stradală sinuoasă să fie menținute iar noile lotizări să utilizeze același tip de tramă.

În cazul localităților cu tramă stradală carteziană, se recomandă ca lotizările să se realizeze folosind același principiu de compoziție cartezian.

• Diversitatea categoriilor de folosință ale terenurilor în intravilan.

Este necesară menținerea diversității categoriilor de folosință ale terenurilor în intravilan și anume: curți construcții alternate cu pădure, fâneață împădurită, fâneață, fâneață cu livadă, livadă, vie, teren agricol.

Se recomandă evitarea defrișării zonelor împădurite din intravilan.

• Plantații în intravilan. Dacă regulamentele locale de urbanism nu prevăd altfel, noile clădiri și extinderile construcțiilor existente să se amplaseze la minim 5 m de limita de proprietate spre stradă iar spațiul creat între stradă și construcție să se planteze.

• Zonele de agricultură și de pomicultură extensivă să fie întrerupte la maxim 100 m lățime cu front la stradă.

• Nu se va construi pe terenurile agricole din intravilan, terenurile cu destinația de fâneață sau livadă.

3.2. AMPLASAREA ÎN CADRUL AȘEZĂRII

Există două soluții de amplasare ținând cont de funcțiunea noilor construcții:

În vatra satului

Ghidul de față se referă la recomandări redactate pentru mai multe categorii de clădiri în funcție și de gabaritul acestora. Prevederile ghidului vor face referire la următoarele categorii de construcții:

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp) – adecvate pentru funcțiuni precum: locuințe individuale, cabinete medicale, puncte farmaceutice, ateliere meșteșugărești sau de producție de mici dimensiuni, centre comunitare cu rol social, agropensiuni, puncte comerciale-magazine.

B. Construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250-395 mp) dispuse în sistem pavilionar – adecvate pentru funcțiuni precum: locuințe individuale, clădiri cu funcțiune educațională (creșe, grădinițe, after-school), ateliere mecanice, hale de producție, ateliere meșteșugărești și de producție de dimensiuni medii, centre comunitare, culturale, agropensiuni etc.

Pentru menținerea sau refacerea identității rurale locale sunt importante preluarea și evidențierea relației dintre zonele funcționale ale unei gospodării, orientarea construcțiilor unele față de celelalte și față de stradă. Se au în vedere accesele, traseele, articulațiile între volume, gabaritele. Pentru intervențiile pe construcții existente, conversia funcțională și volumetrică se va realiza cu păstrarea specificului local.

Intervențiile asupra construcțiilor existente dar și construcțiile noi nu trebuie să se evidențieze ca elemente dominante vizibile din stradă sau din diverse puncte de perspectivă și de belvedere cunoscute la nivel local. Se va justifica amplasarea pe teren a intervențiilor propuse cu un plan de încadrare în zonă (Anexa 1), care să evidențieze așezarea tradițională a construcțiilor pe loturi.

Se recomandă refolosirea fondului construit existent: case, grajduri, fânare, prin care să se valorifice fondul construit (de exemplu casele tradiționale abandonate, nu numai cele clasate ca monumente istorice), care păstrează caracteristici ale arhitecturii tradiționale.

Avantajele de a avea o clădire cu suprafață moderată

• Costuri scăzute atât în etapa de realizare a construcției, cât și în utilizarea acesteia. De la o clădire cu gabarit mic (până în 120 mp) la una cu gabarit mediu (până în 250 mp) în mod evident costurile se dublează. Costul unei construcții proiectată cu parter și etaj este mai mare cu aproximativ 15-20% față de aceeași construcție proiectată cu parter și mansardă.

• Costurile de întreținere pe timp de iarnă scad când suprafața care necesită încălzire este mai mică;

• Costurile pentru reparațiile periodice scad dacă suprafața construcției este mai mică.

• Finisaje de calitate ridicată. Pentru calculul bugetului unei construcții se omite adesea costul finisajelor exterioare, interioare și mobilarea. Prețul la roșu al unei construcții cu suprafață moderată și cu spații optimizate se reduce. În acest caz se poate opta pentru finisaje de calitate care pot crește calitatea locuirii.

• Posibilitatea de a vinde o construcție crește când are suprafață moderată și este eficientă. O construcție cu suprafață optimizată și cu finisaje de calitate poate obține o evaluare financiară pe piață mult mai bună decât o construcție mare, greu de întreținut și cu finisaje de proastă calitate.

Suprafața construită minimă convenabilă a unei locuințe pentru o familie

Imagine generală asupra satului Starchiojd în jurul anilor 1960, care materializează principiile de organizare ale habitatului tradițional local: traseu sinuos al străzii, clădiri dinamic așezate în peisaj fără aliniament sau front la stradă, puternic relaționând cu mediul natural ce invadează mediul construit. (Nicolae Stoicescu - Contribuții la monografia comunei Starchiojd*)*

cu patru membri este de 115 mp (construcție cu gabarit mic) iar o suprafață de 171 mp (construcție cu gabarit mediu) corespunde unei familii cu opt membri (Legea locuinței nr. 114/1996). Statistic, în mediul urban românesc locuințele au între 50 și 100 mp suprafață construită, atât pentru spațiul necesar cât și raportat la posibilitatea de cumpărare. Aceste cifre pot fi luate ca reper în estimarea necesarului de suprafață pentru locuire.

Există tendința de a realiza construcții cu gabarite mari și cu mai multe etaje, care se dovedesc a fi dezavantajoase atât pentru utilizatori cât și pentru comunitate. De multe ori, aceste construcții mari nu se finalizează și sunt utilizate parțial. Se recomandă optimizarea spațiului în raport cu posibilitățile financiare reale și cu situația generală la nivel regional și național.

În afara vetrei satului

C. Construcții noi cu gabarit mare (peste 250 mp) de tip monovolum

- adecvate pentru funcțiuni precum: centre de producție și de procesare de mari dimensiuni, ferme, săli de sport, depozitare, vinării etc.

Construcțiile cu gabarit mare, monovolum, care depășesc scara locului, vor fi obligatoriu amplasate în afara satului, la marginea localității, într-o zonă rezervată prin P.U.G., fără să agreseze peisajul și perspectivele importante către sat.

Construcțiile se vor amplasa corespunzător funcțiunilor pe care le adăpostesc: funcțiunile cu scară mare, funcțiunile posibil generatoare de poluare (ferme animale, procesare de biomasă, depozite etc.), incompatibile în mod direct cu funcția de locuire - la periferia satului, în zonele de dezvoltare a acestuia, în zone cu grad mare de răsfirare, după caz.

Amplasarea construcțiilor care, prin natura și destinația lor, pot genera riscuri tehnologice (determinate de procesele industriale sau agricole care prezintă pericol de incendii, explozii, radiații, surpări de teren sau de poluare a aerului, a apei sau a solului) se face numai pe baza unui studiu de impact elaborat și aprobat conform prevederilor legale.

Se va urmări prioritar valorificarea terenurilor din zonele echipate cu rețele tehnico-edilitare. Autorizarea executării construcțiilor și a amenajărilor pe terenurile agricole din extravilan este permisă pentru funcțiunile și în condițiile stabilite de lege. Se va urmări gruparea suprafețelor de teren afectate construcțiilor, spre a evita prejudicierea activităților agricole și de creștere a animalelor.

AȘA DA: *Mod tradițional de orientare a clădirilor față de stradă, față de punctele cardinale.*

AȘA NU: *Este interzisă amplasarea în vatra satului a unor construcții supradimensionate, având o volumetrie ce nu amintește de specificul local.*

3.3. RECOMANDĂRI CARE ȚIN DE CALITATEA UTILIZĂRII SPAȚIILOR

Cultură și educație: În cazul construcțiilor de învățământ, se recomandă împărțirea amplasamentului în mai multe zone funcționale: zona ocupată de construcție, zona curții de recreație, zona terenurilor și a instalațiilor sportive și zona verde. Modul de ocupare a terenului:

- 20% teren ocupat de construcții
- 80% teren amenajat (curte pentru recreații și amenajări sportive, zonă verde, grădină de flori, grădină cu pomi) din terenul total.

Pentru a asigura un grad de însorire optim și o eficiență energetică sporită, orientarea sălilor de clasă va fi către sud, sud-est, sud-vest. Dormitoarele și spațiile de joacă din creșe, creșe speciale și centre pentru copii vor fi orientate spre sud, sud-est, sud-vest. Bibliotecile, sălile de ateliere și laboratoarele, spațiile care necesită o lumină constantă pe tot parcursul zilei, se vor orienta spre nord.

Terenurile de sport se vor orienta cu latura lungă pe direcția nord-sud, cu o abatere de maximum 15 grade spre est sau spre vest.

Sănătate: Modul de ocupare a terenului (în cazul în care regulamentul local de urbanism nu prevede altceva):

- 20% teren ocupat de construcții
- 80% teren amenajat (curte pentru recreații și amenajări sportive, zonă verde, grădină de flori) din terenul total.

Pentru a asigura un grad de însorire optim și o eficiență energetică sporită, saloanele, rezervele, cabinetele medicale se vor orienta spre sud, sud-est și sud-vest. Laboratoarele, serviciile tehnice medicale, spațiile care necesită o lumină constantă pe tot parcursul zilei se vor orienta spre nord.

Construcțiile comerciale și de servicii: se recomandă orientarea spațiilor funcționale pe lot astfel încât să se asigure însorirea spațiilor pentru public și a birourilor. Depozitele, atelierele de lucru, spațiile care necesită o lumină constantă pe tot parcursul zilei se vor orienta spre nord.

AȘA DA: *Exemplul se referă la dispunerea pavilionară a construcțiilor care se pretează la funcțiuni precum: școli, grădinițe after-schooluri, centre de producție etc.*

3.4. AMPLASAREA PE LOT

Amplasarea construcțiilor pe lot va respecta principiile de organizare în cadrul țesutului tradițional, și anume:

• clădire izolată sau construcții pavilionare. Se admit și legături de circulație sub forma unor volume mici, a căror înălțime la coamă este redusă față de corpurile principale, cu retrageri față de planul corpurilor principale sau/și înălțimea la streașină;

• orientarea optimă după punctele cardinale – fațada principală orientată spre sud, sud-est, sud-vest. Aceasta generează iluminare constantă a spațiilor principale și utilizarea energiei solare în beneficiul utilizatorului;

• amplasare tradițională a construcțiilor în raport cu strada.

Se va urmări poziționarea pe lot și în funcție de modul de percepție de la nivelul străzii. (vezi retrageri și spațiu verde la stradă descrise în Capitolul 2).

Construcțiile noi cu gabarit mic (<120 mp), construcțiile noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcțiile noi cu gabarit mare dispuse în sistem pavilionar (peste 250 mp)

Se vor amplasa, preferabil, în vatra satului, ținând cont de țesutul rural existent și de specificul local. Dacă este cazul modificării planului parcelar existent (divizare sau comasare), acest lucru se va realiza fără modificarea imaginii spațiului public.

Construcțiile cu gabarit mare, monovolum

Se va justifica amplasarea pe teren cu un plan de încadrare în zonă (Anexa 1), care să evidențieze încadrarea în țesutul rural a construcțiilor propuse și armonizarea cu scara și modul de distribuție pe lot. Se vor găsi soluții compensatorii de ameliorare a impactului vizual major asupra teritoriului: protejarea cu perdea de vegetație, acoperirea cu iarbă, îngroparea parțială în pământ etc. Amplasarea se va justifica printr-un studiu de amplasare.

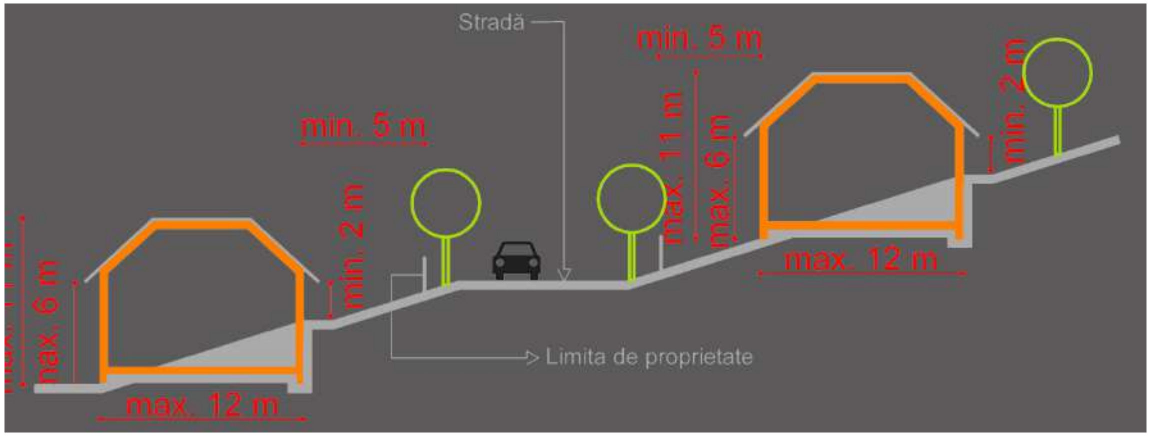

Schemă cu privire la amplasarea în pantă a clădirilor în așezări cu relief accidentat.

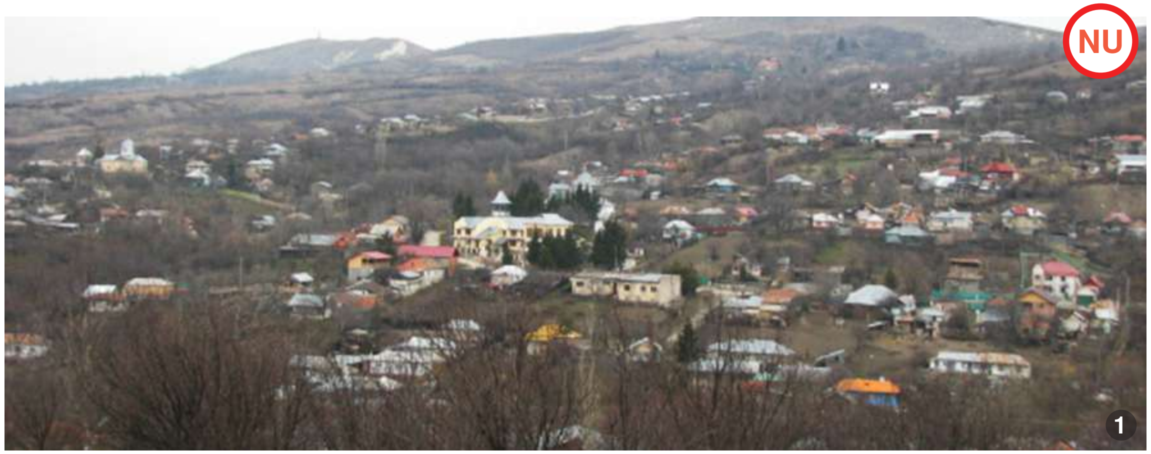

AȘA NU: *Se va evita amplasarea unor construcții noi monovolum care să domine imaginea generală asupra satului și să aducă prejudicii serioase habitatului tradițional.*

AȘA DA: *Utilizarea formei și detaliilor clădirilor anexă tradiționale este binevenită pentru clădirile monovolum*

3.5. POT, CUT, REGIM DE ÎNĂLȚIME

Construcțiile noi vor avea la bază reglementările (din PUG, Codul civil, legislația și normativele în vigoare la data întocmirii proiectului) privitoare la distanța minimă dintre construcții, însorire, rezistență și stabilitate, siguranța la foc. Nu sunt recomandabile derogări de la RLU prin documentații de urbanism PUD sau PUZ. În situația în care se vor întocmi astfel de documentații, acestea vor cuprinde **obligatoriu** documentația pentru studiul de amplasament și încadrare în volumetria de ansamblu, pentru justificarea oportunității intervenției.

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (peste 250 mp) dispuse în sistem pavilionar:

Indicatorii urbanistici generali sunt:

- POT maxim = 15%;
- CUT maxim = 0,4;
- amprenta la sol maximă se va încadra într-un dreptunghi de 8 x 12 m (în cazul clădirilor organizate în sistem pavilionar; recomandarea este valabilă pentru fiecare corp în parte al ansamblului); excepție de la regulă fac clădirile care vor avea pe laturile lungi unul sau două foișoare, iar în această situație fiecare foișor se va încadra maxim în 3 x 4 m;
- regimul de înălțime recomandat:

Demisol (nivel parțial îngropat) + Parter + Etaj - potrivit pentru teren în pantă;

Parter + Etaj + Mansardă (folosirea podului ca suprafață utilă);

Subsol + Parter + Mansardă - potrivit pentru terenuri plane;

Subsol + Parter + Etaj.

- înălțimea maximă la streașină = 6 m (față de cota terenului în aval măsurată la zidul construcției) și 2 m (față de cota terenului în amonte măsurată la zidul construcției) conform „Schemei cu privire la amplasarea în pantă a clădirilor în așezări cu relief accidentat” de la pagina 30;
- înălțimea maximă la coamă = 11 m (față de cota terenului în aval măsurată la zidul construcției) conform „Schemei cu privire la amplasarea în pantă a clădirilor în așezări cu relief accidentat” de la pagina 30;
- retragere minimă față de limita de proprietate dinspre stradă: 5 m; spațiul rămas spre stradă va fi plantat;
- retragere față de spatele lotului: 10 m; spațiul rămas va fi plantat;
- nu se recomandă aliniament față de stradă.

B. Construcții noi cu gabarit mare (peste 250 mp) de tip monovolum:

Indicatorii urbanistici generali sunt:

- POT maxim = 20%;
- CUT maxim = 0,5 (se ia în calcul inclusiv suprafața subsolului);
- regimul maxim de înălțime = Demisol/Subsol + Parter + Mansardă;
- înălțimea maximă la streașină = 6 m (față de cota terenului în aval măsurată la zidul construcției) conform „Schemei cu privire la amplasarea în pantă a clădirilor în așezări cu relief accidentat” de la pagina 30;
- înălțimea maximă la coamă = 14 m (față de cota terenului în aval măsurată la zidul construcției) conform „Schemei cu privire la amplasarea în pantă a clădirilor în așezări cu relief accidentat” de la pagina 30;
- retragere minimă față de limita de proprietate dinspre stradă: 5 m; spațiul rămas spre stradă va fi plantat;
- pentru terenurile rezultate în urma dezmembrării, POT și CUT se vor calcula raportat la suprafața terenului inițial, din planul parcelar istoric.

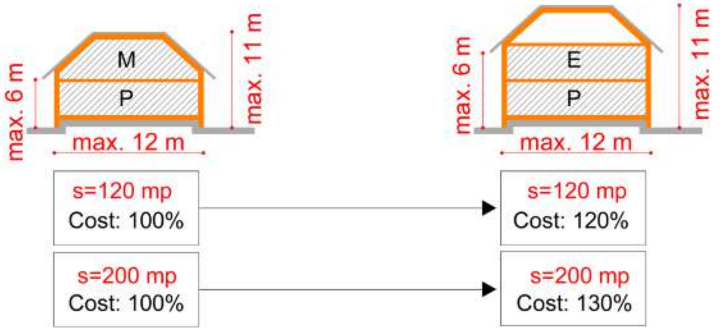

Schema reflectă modul în care mansardarea podurilor (pentru clădiri cu gabarit mic și mediu) reprezintă un câștig din punct de vedere al costurilor față de construirea unui nou etaj. Construirea unei clădiri înalte pune serioase probleme de încadrare în specificul local. De asemenea, prin realizarea unui atic mai înalt în mansardă se obține o suprafață aproape egală cu cea de la parter.

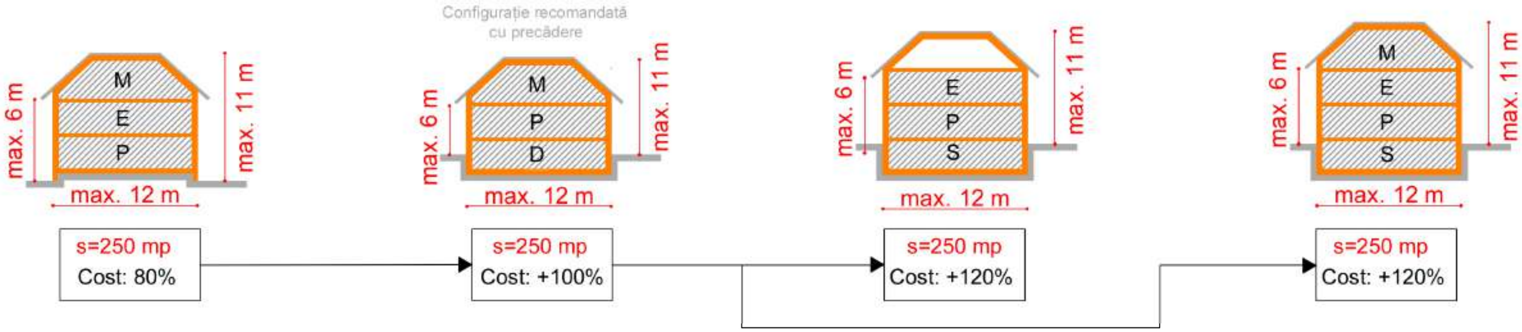

Schema reflectă modul în care construirea unui nivel semiîngropat poate aduce spor de suprafață în cazul clădirilor cu gabarit mediu.

AȘA NU: *Nerespectarea unei înălțimi maxime la streașină sau la coamă atrage după sine agresarea imaginii de la nivelul străzii sau chiar din punctele care permit vizualizarea panoramică a satului.*

AȘA NU: *Clădirea amplasată la stradă nu este caracteristică pentru zona studiată și aduce prejudicii așezării pentru cel puțin 50 de ani.*

AȘA NU: *Amplasarea unei construcții supradimensionate la intrarea în sat sau într-un capăt de perspectivă dăunează întregii percepții asupra satului.*

3.6. PREVEDERI REFERITOARE LA COMPOZIȚIA VOLUMETRICĂ A CONSTRUCȚIILOR NOI

Arhitectura tradițională din arealul prahovean se materializează prin construcții izolate, percepute dinamic, fiecare fațadă având importanță în vizualizarea clădirii.

Se recomandă respectarea următoarelor principii de compoziție volumetrică:

• acoperiș cu patru pante. Numărul de pante este un element important în configurarea acoperișului construcțiilor din această zonă, cel cu patru pante fiind cel specific peisajului cultural local. Deși, se preferă adesea și se adoptă acoperișul cu două pante cu pretextul că acesta oferă mai mult spațiu în pod sau în mansardă, cel cu patru pante are, de asemenea, avantaje. La acoperișul cu două pante intră mai mult material: beton armat, cărămidă (sau alt material de umplutură), ridicând prețul construcției.

• amprenta la sol să se încadreze într-un dreptunghi pentru a da forma specifică acoperișului. Acest lucru nu afectează eventualele decroșuri din plan care pot accentua volumul dinamic al clădirii;

• prezența prispei și a foișorului, acestea fiind elemente volumetrice definitorii ale caselor tradiționale.

Pe lângă rolul estetic, aceste spații semideschise realizează tranziția între curte și încăperile interioare creând astfel legătura între mediul construit și mediul natural iar pe timp de vară împiedică supraîncălzirea spațiilor interioare ale casei. Pe lângă funcțiunea de spațiu de trecere, acestea se constituie într-un spațiu aflat în aer liber și în același timp protejat care pot adăposti activități variate.

Din punct de vedere al proporțiilor volumetrice, clădirile noi vor respecta următoarele prevederi:

• volume simple într-o compoziție unitară, eventual cu dominante;

• raportul dintre elementele volumetrice ale construcției (conform schemelor alăturate) după cum urmează:

- raportul 3/4 corespunzător pentru parter / acoperiș, respectiv etaj/ acoperiș;

- raportul cel mult 1/1 corespunzător pentru demisol/parter, respectiv parter/etaj (primul nivel al clădirii nu trebuie să fie mai mare decât cel superior);

- raportul de 2/3 până la 3/3 corespunzător pentru distanța dintre stâlpii prispei/ înălțimea liberă între stâlpi.

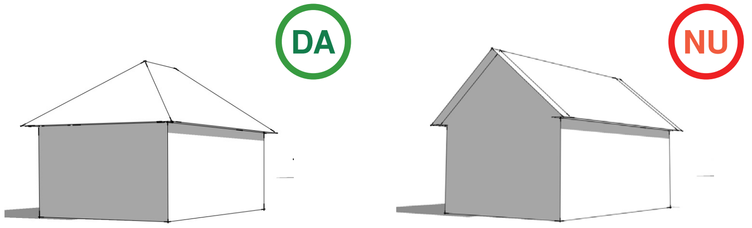

Impactul acoperișului în două ape asupra habitatului tradițional este negativ, pentru că acest tip de acoperiș accentuează masivitatea volumului izolat față de alte elemente ale mediului construit. Cea mai nefericită alegere este amplasarea timpanului zidit spre stradă. Acoperișul în patru ape diminuează volumul general al clădirii putând adăposti o suprafață construită mare fără a stresa peisajul cultural autentic.

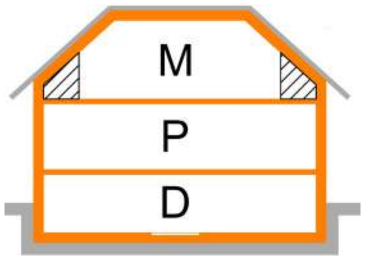

AȘA DA: *Acoperișul cu patru pante permite în mansardă utilizarea spațiului cu înălțime mică pentru depozitare (partea hașurată din desen).*

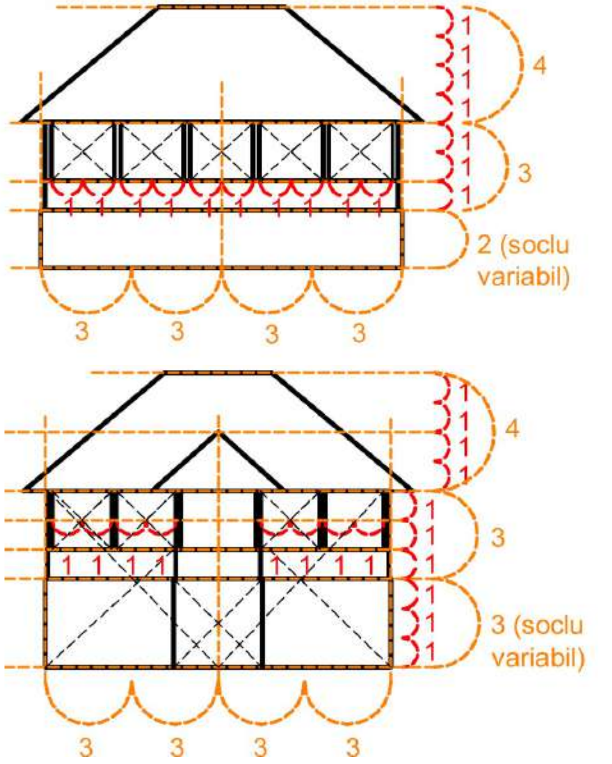

AȘA DA: *Scheme care prezintă raporturile dintre diferitele părți componente ale casei cu și fără foișor.*

AȘA DA: *Conformația clădirilor noi trebuie să răspundă cerințelor actuale de locuire. În cazul de mai sus, construcția poate primi funcțiunea de garaj.*

Clădirile cu gabarit mediu cu acoperiș în două ape denaturează peisajul cultural local aproape iremediabil (imaginea 2), pe când cele cu acoperiș în patru ape conlucrează cu mediul natural și pun în valoare habitatul tradițional (imaginea 3).

AȘA NU: *Foișorul are o închidere cu sticlă necorespunzătoare, cu goluri mari și tâmplărie metalică.*

AȘA DA: *Prin fragmentarea volumului, dar fără a pierde din suprafața construită, se îmbunătățește vizibil impactul vizual asupra mediului, dând întregii construcții o scară umană.*

AȘA DA: *Utilizarea unui acoperiș cu patru ape ce acoperă o clădire de formă dreptunghiulară, cu decroșuri care se citesc mai mult în planul acoperișului, dinamizează cu rafinament compoziția volumetrică.*

Recomandări privind volumul construcțiilor noi, cu reprezentarea principalelor elemente volumetrice

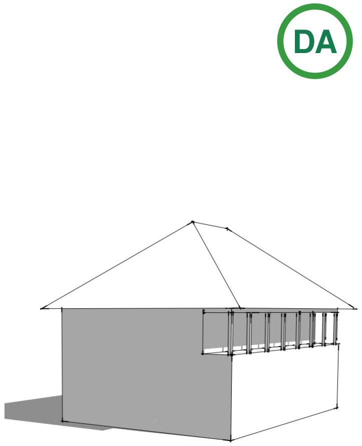

AȘA DA: *Prispa se poate desfășura pe o latură întreagă (menționăm că latura trebuie să fie cea lungă) sau prispa poate fi parțială (pe două treimi din latură).*

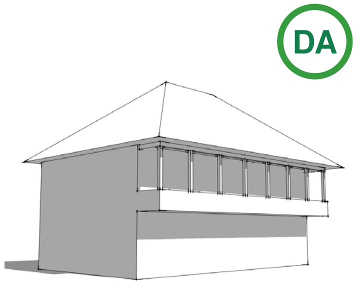

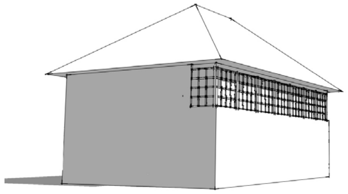

AȘA DA: *Prispa poate fi închisă cu o suprafață vitrată dar sub formă de geamlâc, adică folosind tâmplărie de lemn cu goluri mici de maxim 25 x 35 cm.*

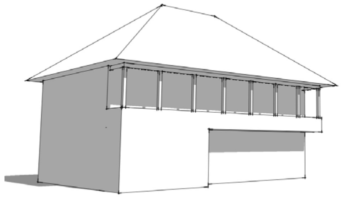

AȘA DA: *Prispa poate fi realizată în consolă (total sau parțial) pe o latură sau mai multe.*

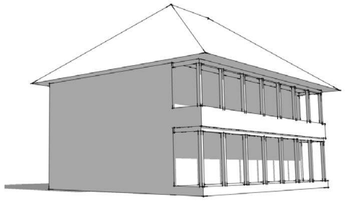

AȘA DA: *Prispa poate fi realizată pe două niveluri, înglobând fie spații de trecere (tranziție), fie balcoane.*

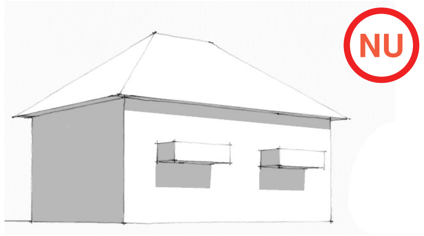

AȘA NU: *Variantă de realizare a balcoanelor care nu se încadrează în specificul local.*

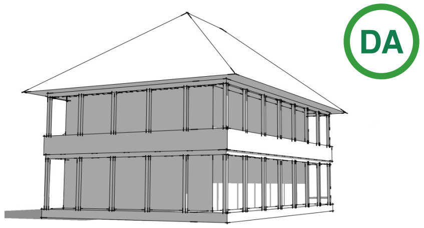

AȘA DA: *Pentru funcțiuni publice (și nu numai) prispa se poate extinde pe mai multe laturi; de exemplu la pensiuni, magazine, unități medicale etc.*

AȘA DA: *Pentru funcțiuni publice (și nu numai) prispa se poate extinde pe mai multe laturi cu foișoare pe una sau două laturi; de exemplu la pensiuni, magazine, unități medicale etc.*

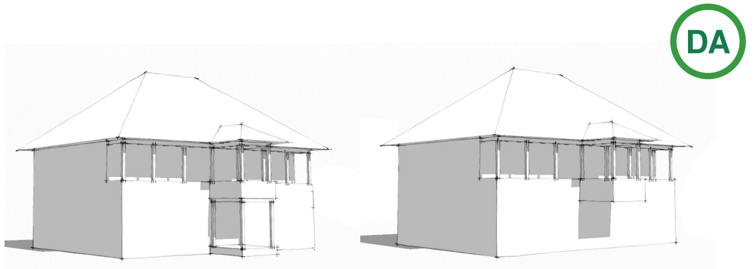

AȘA DA: *Foișorul aduce un plus de calitate din punct de vedere al volumetriei, al calității spațiului și în principiu al calității vieții. Foișorul poate fi construit și în consolă ca în exemplul de mai sus.*

AȘA DA: *Volum cu foișor închis cu geamlâc.*

Recomandări pentru construcțiile noi tip monovolum, cu reprezentarea principalelor elemente volumetrice

AȘA DA: *Pentru construcțiile tip monovolum sunt recomandate volumetrii, detalii, materiale inspirate din clădirile anexă din cadrul gospodăriilor tradiționale. Volumul foarte alungit al unor clădiri monovolum vor primi accente la nivelul acoperișului. Pentru a micșora masivitatea volumului se va prefera folosirea a două materiale (lemn și suprafață tencuită).*

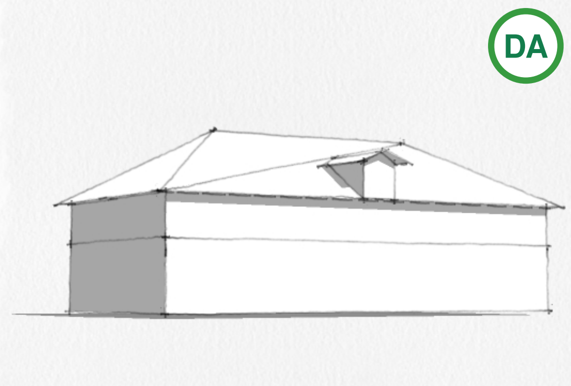

AȘA DA: *Pentru construcțiile tip monovolum este recomandat și îngroparea spațiilor pentru a reduce înălțimea totală la streașină, în același timp fiind în concordanță cu arhitectura tradițională.*

4. EXTINDEREA ȘI REABILITAREA CONSTRUCȚIILOR TRADIȚIONALE

4.1. EXTINDERILE

Extinderile clădirilor existente se vor face ținând seama de toate prevederile legale în vigoare și vor fi gândite în funcție de suprafața și de natura terenului disponibil, precum și de relația care se va crea cu celelalte clădiri existente pe lot. Acestea se înscriu în demersul de refolosire a fondului construit existent, în scopul revalorificării arhitecturii tradiționale și a păstrării peisajului cultural.

În situația în care spațiul casei tradiționale devine insuficient și se recurge la extinderea acesteia, este necesar să se păstreze caracteristicile construcției inițiale astfel:

• extinderea să nu domine volumul clădirii existente;

• să nu fie depășită înălțimea la streașină și la coamă în raport cu volumul existent;

3

• acoperișul să fie în patru pante și să fie racordat la cel existent cu o înălțime la coamă mai mică sau cel mult egală cu cea existentă;

• să se preia și eventual să se dezvolte prispa ca registru orizontal dominant;

• să se preia forma și raportul golurilor (eventual subîmpărțirea ferestrelor);

• detaliile decorației de fațadă să fie preluate dar simplificate;

• retragerea față de limita de proprietate către stradă să fie de minim 5 m (în cazul în care regulamentul local de urbanism nu prevede altceva) și să se amenajeze un spațiu verde.

Extinderile se pot grupa în trei categorii:

Corpuri neautonome - intervențiile propuse formează corp comun cu clădirea existentă, astfel:

• în corpul clădirii existente. Se vor amenaja pentru a fi folosite: podul construcțiilor existente prin mansardare (podul permite acest lucru, fiind spațios), beciurile sau spațiile auxiliare înglobate în volumul casei;

• în prelungirea corpului clădirii - extinderea va avea o suprafață maximă de 50% din volumul existent;

• în formă de „L" - extindere prin alipirea unui corp astfel încât noul ansamblu să aibă în plan forma literei „L". Se recomandă ca volumul alipit să se înscrie între 50% până la 100% din volumul existent.

Corpuri autonome - un volum separat de cel existent unit cu un corp de legătură, distinct ca volum (cu înălțime și lățime reduse), conform schemelor explicative de la pagina 38.

Cu toate că nu există obligativitatea respectării unui aliniament în amplasarea acestora, se va avea în vedere relaționarea cu construcțiile existente și felul în care vor fi percepute vizual de la nivelul străzii.

Corpurile de clădire se amplasează în funcție de condițiile oferite de teren și de nevoile proprietarului, într-un sistem rectangular, intercalat sau sub un unghi oarecare.

Extinderile de acest tip pot fi realizate într-o abordare contemporană respectând principiile enunțate în ghid pentru construcții noi.

1

2

AȘA NU: *Extinderea a fost realizată necorespunzător.*

4

5

6

AȘA NU: *Extinderile nu trebuie să afecteze clădirile istorice.*

Corpuri rezultate din intervenția combinată - extindere prin alipire combinată cu realizarea unui corp de clădire nou (la care se adaugă corpul de legătură).

Prevederile urbanistice sunt:

- POT maxim = 15%;
- CUT maxim = 0.4;
- amprenta la sol maximă să se încadreze într-un dreptunghi de 8 m x 12 m (în cazul clădirilor organizate în sistem pavilionar, recomandarea este valabilă pentru fiecare corp în parte al ansamblului). Excepție de la regulă fac clădirile care vor avea unul sau două foișoare, iar în această situație amprenta la sol va crește cu suprafața foișoarelor, fiecare foișor încadrându-se în maxim 3 x 4 m;
- regimul maxim de înălțime: S + P + E, S + P + E + M, D + P + M, P + E + M;
- înălțimea maximă la streașină va fi mai mică decât cea a clădirii existente și mai mică sau egală cu 6 m (fața de cota terenului în aval măsurată la zidul construcției), conform „Schemei cu privire la amplasarea în pantă a clădirilor în așezări cu relief accidentat” de la pag. 30);
- înălțimea maximă la coamă va fi mai mică decât a clădirii existente și mai mică sau egală cu 11 m (fața de cota terenului în aval) măsurată la zidul construcției), conform „Schemei cu privire la amplasarea în pantă a clădirilor în așezări cu relief accidentat” de la pag. 30);
- retragere minimă față de limita de proprietate dinspre stradă de 5 m; spațiul rămas spre stradă să fie plantat.

Extinderile vor fi realizate după aceleași principii volumetrice ca și construcțiile noi: acoperiș cu patru pante, prispă și/sau foișor pe una sau mai multe laturi, pe unul sau mai multe niveluri și dacă este absolut necesar geamlâc cu suprafață vitrată împărțită cu cercevele în goluri de maxim 25 cm x 35 cm (dimensiuni între cercevele).

Extinderile se vor realiza în aceeași manieră ca și clădirea existentă: se va prelua forma golurilor și împărțirea ferestrei, se vor folosi detalii preluate de la casa existentă, eventual ușor simplificate (pentru stâlpi, grinzi, parapet, traforuri, uși, ferestre, pazie, streașină). Se vor prelua tipul de învelitoare și panta.

DA

AȘA DA: *Exemplu de corp de legătură între două clădiri. Corpul de legătură poate fi doar la parter sau, ca în acest caz, doar la etaj. De asemenea, exemplul de față prezintă zone vitrate cu ochiuri tradiționale de geam.*

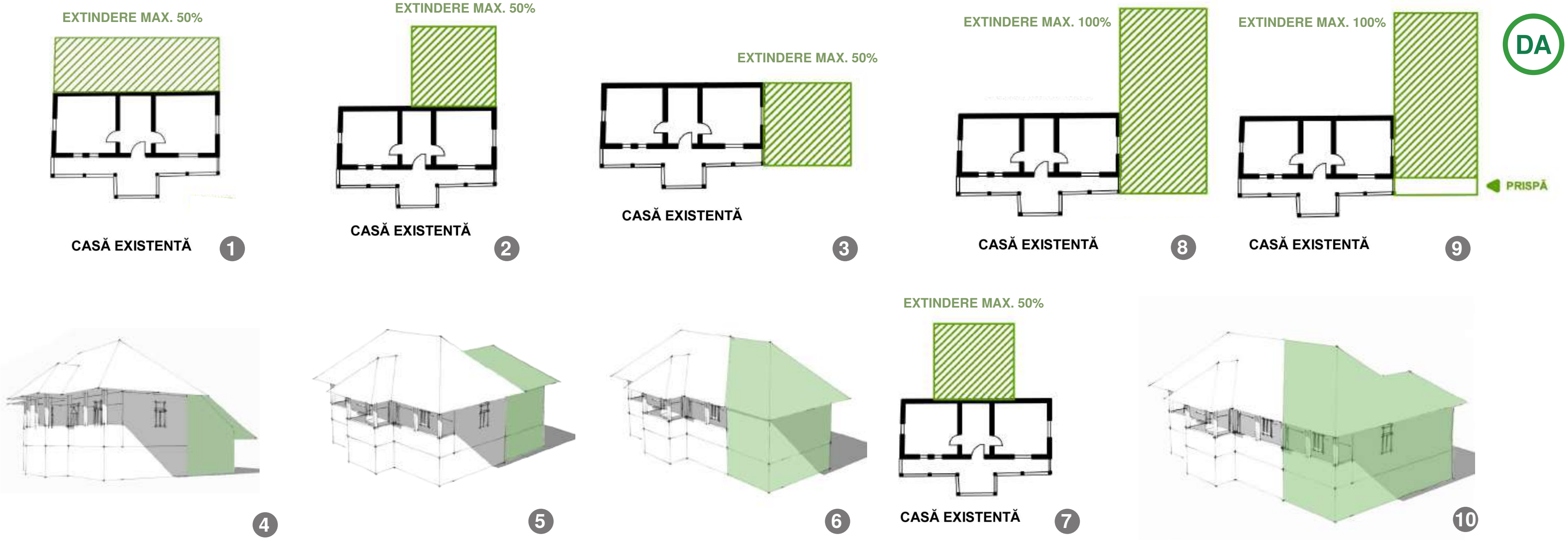

AȘA DA: *Moduri de extindere în prelungirea corpului clădirii existente cu maxim 50% din suprafața construită (fig. 1-7), respectiv în formă de „L” cu maxim 100% din suprafața construită (fig. 8-10). Schemele de exemplificare a compoziției volumetrice a clădirilor rezultate în urma extinderilor utilizează un model tipologic de clădire existentă des întâlnit în zonă.*

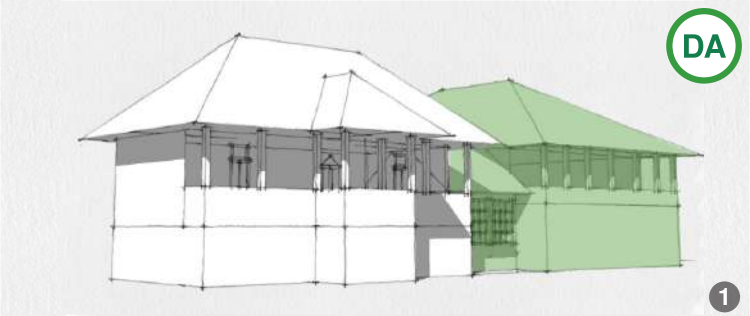

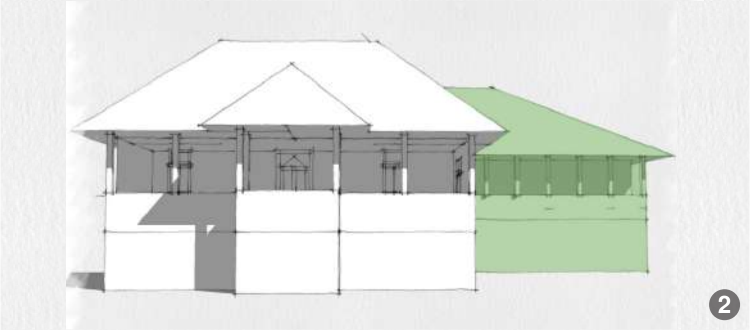

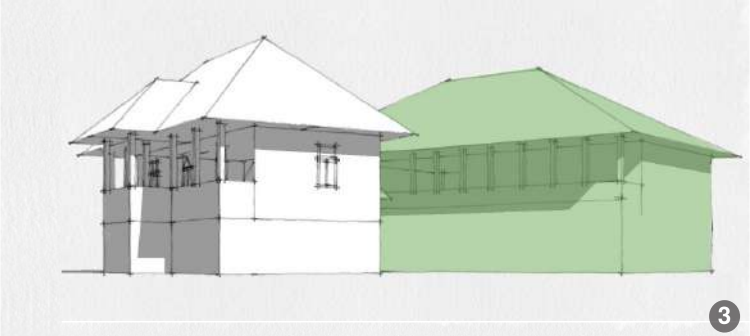

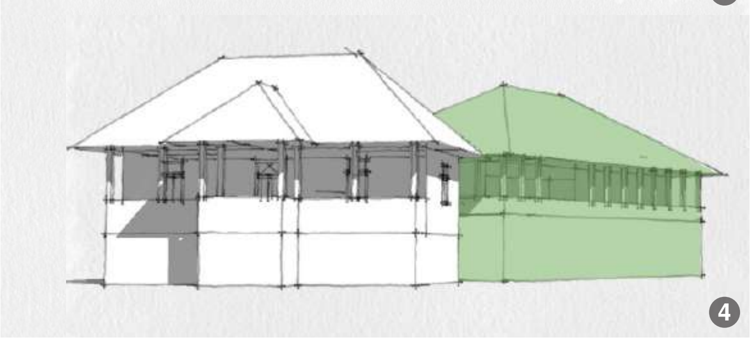

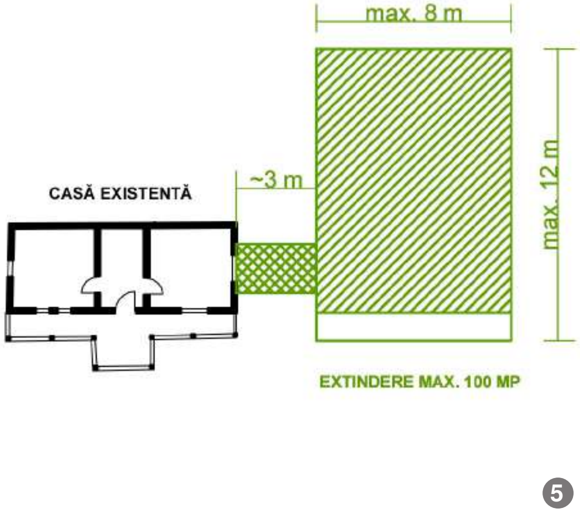

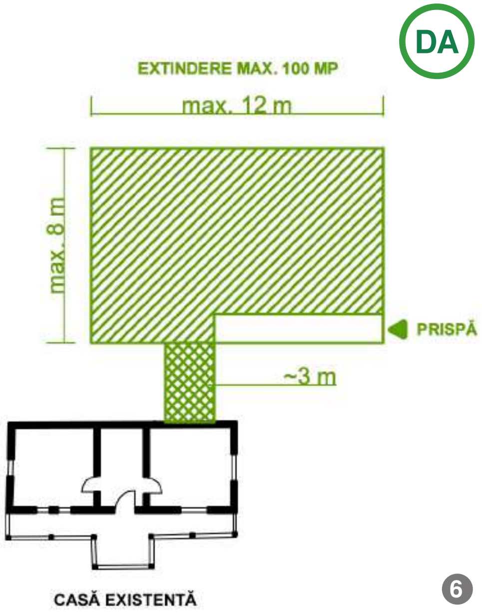

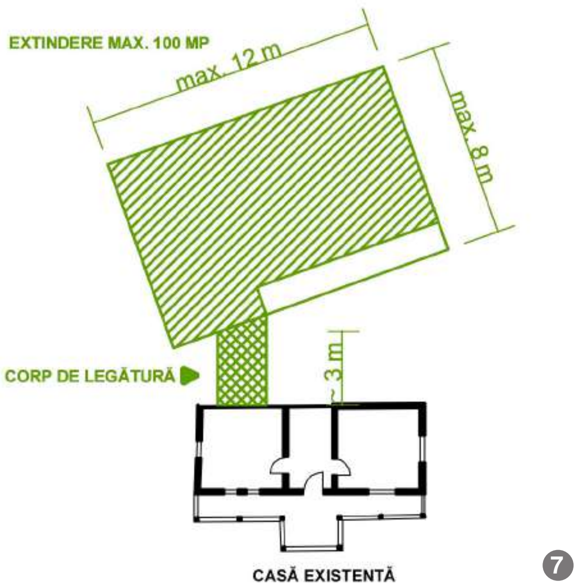

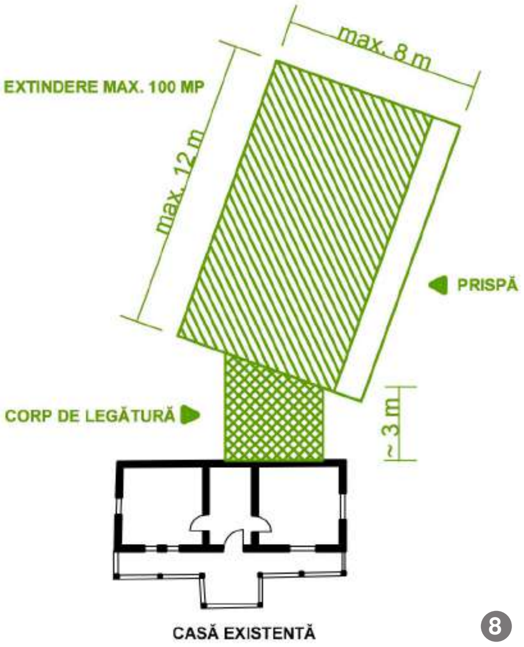

AȘA DA: *Corpuri autonome - extinderea se leagă de clădirea mai veche printr-un corp de legătură distinct, cu înălțime și lățime redusă. (fig. 9-12).*

4.2. REFUNCȚIONALIZAREA ANEXELOR (ACARETURILOR)

Înscrisă în același demers de reutilizare a fondului construit tradițional, refuncționalizarea anexelor casei (grajduri, fânare, ateliere, bucătării de vară) este preferabilă demolării și contribuie la conservarea peisajului cultural specific, obținându-se suprafața locuibilă necesară.

Refuncționalizarea anexelor casei (grajduri, fânare, ateliere, bucătării de vară) este preferabilă demolării și contribuie la conservarea peisajului cultural specific, înscrisă fiind în același demers de reutilizare a fondului construit tradițional.

Exemplele prezentate demonstrează și faptul că o construcție tradițională poate primi o amenajare contemporană cu toate dotările necesare unui confort ridicat. Exteriorul clădirilor păstrează astfel aspectul istoric și au calitatea de a se încadra în specificul zonei.

4.3. REABILITAREA CLĂDIRILOR EXISTENTE

Conservarea fondului construit existent – patrimonial sau nu – este preferabilă înlocuirii cu construcții noi atât din punct de vedere economic cât și al peisajului cultural. Aceasta va avea în vedere atât îmbunătățirea condițiilor de viață cât și ridicarea gradului de confort la standarde urbane.

AȘA DA: *Extinderea spațiului util poate fi realizată folosind anexele gospodărești care au o valoare mare din punct de vedere istoric.*

AȘA DA: *Intervenția asupra unei anexe reinstalate păstrează dimensiunile și înclinația originară a acoperișului iar destinația acesteia poate fi adaptată diverselor nevoi actuale.*

Înaintea oricărei intervenții trebuie evaluată starea construcției din punctul de vedere al efectelor acțiunii apei asupra sa.

Pentru înlăturarea acțiunii apelor pluviale se vor executa:

- reparații și etanșări ale tuturor straturilor învelitorii;
- sistematizare verticală în jurul construcției cu pante de îndepărtare a apei;
- drenuri laterale și rigole de colectare a apei;
- sisteme de colectare a apelor (jgheaburi, burlane) - numai în cazurile în care construcția a fost prevăzută inițial cu acest sistem.

Se va analiza situația zidăriilor afectate de umiditate și se va proceda diferențiat, de la caz la caz:

- intervenții la nivelul fundațiilor - introducerea unui strat hidroizolant;
- asanarea zidurilor deja afectate cu diverse sisteme de tencuieli de asanare;
- refacerea straturilor de pardoseală pe sol cu strat de rupere a capilarității.

AȘA NU: *Exemplu contraindicat de refacere a acoperișului.*

Intervenții structurale

Pentru reabilitarea construcțiilor se întocmesc expertize de către persoane autorizate care diagnostichează construcția și fac recomandările pentru consolidare.

Intervenții la nivelul acoperișului

Se vor evita materiale stridente cromatic din tablă profilată sau plană care influențează negativ imaginea clădirii și a întregului peisaj rural.

Învelitoare

În cazul învelitorilor din lemn (șiță, draniță, șindrilă) se va recurge la înlocuirea lor cu material de același tip. Există meșteri și profesioniști experimentați care pot oferi aceste servicii la standarde crescute.

AȘA DA: *Utilizarea unei soluții locale de realizare a șarpantei. Astfel se susține economia locală, prin utilizarea forței de muncă și a materialelor din zonă.*

AȘA DA: *Lucarnele de tip ochi de pisică sunt cele mai folosite pentru a ilumina un pod mansardat.*

Se recomandă, în scopul prelungirii duratei de viață, tratarea șiței înainte de punerea în operă cu substanțe de protecție la incendiu și anifungice. Nu se recomandă vopsirea acesteia sau aplicarea de lacuri.

Șarpanta

Șarpanta unei clădiri istorice se evaluează de expertul tehnic atestat. Este de dorit să se păstreze cât mai mult din structura inițială, lucru care se va stabili în urma expertizei structurale și a unei expertize biologice a elementelor componente.

Se va proceda la înlocuirea elementelor degradate sau cu atac biologic masiv în scopul asigurării siguranței în exploatare și a păstrării stării de sănătate a structurii.

Se va folosi lemn de aceeași esență cu cel înlocuit și, pe cât posibil, se vor utiliza tehnici și îmbinări tradiționale cât mai mult limitându-se utilizarea pieselor metalice pentru fixare.

Se pot aduce modificări prin amplasarea lucarnelor sub formă de „ochi de pisică” sau de formă rectangulară cu acoperire în două sau în trei pante. Se permite mansardarea dacă nu se schimbă cota streșinii, a coamei sau panta acoperișului.

Intervenții la nivelul planșeelor

Planșeul parterului la o construcție fără subsol are grinzile de pardoseală așezate direct pe pământ și există posibitatea de a fi degradate așa încât se impune desfacerea pardoselii și refacerea acestora peste un strat de rupere a capilarității (din pietriș).

Planșeul peste parter poate fi afectat dacă învelitoarea a fost degradată și se va recurge la înlocuirea grinzilor afectate. Dacă podul devine utilizabil prin refuncționalizarea sa, se poate executa o structură de planșeu cu materiale fonoizolante și termoizolante, recomandabil naturale, cum ar fi saltelele de cânepă.

Introducerea stratului termoizolant la nivelul planșeelor sau a învelitorii este prima intervenție în scopul creșterii gradului de termoizolare a clădirii, înaintea operațiuni asupra pereților sau a schimbării tâmplăriei.

Înlocuirea tâmplăriei din lemn cu cea din PVC sau metalică nu este recomandată, inclusiv pentru efectele nocive asupra sănătății.

Intervenții la nivelul pereților

În zona studiată pereții au alcături diverse. Se va încerca păstrarea alcătuirilor inițiale.

Se acordă o importanță din ce în ce mai mare utilizării lutului în construcții, sub forme și tehnologii de realizare variate, îndeplinind condițiile unei construcții ecologice, naturale, low-tech.

Se permite termoizolarea pereților la exterior dacă acest lucru se realizează pe clădiri fără decorație.

Stratul de termoizolație este recomandat să fie din materiale naturale, de exemplu: plăci de plută, saltele de cânepă sau de lână. Se poate recurge inclusiv la tencuieli termoizolante, care permit zidurilor să respire. Pentru suprafețele tencuite se recomandă zugrăveli albe atât la interior cât și la exterior.

Pereți din lemn

Se vor înlocui piesele deteriorate cu piese identice, realizate din lemn de aceeași esență, pentru a nu interveni și a dezechilibra capacitatea portantă de ansamblu a structurii și comportamentul higrotermic al acesteia.

Se pot folosi rigidizări din lemn (sau metal) pentru prinderi sau legături, fără ca acestea să fie prezente ca o pondere importantă în ansamblu.

Nu se vor folosi tencuieli din ciment. Nu se recomandă termoizolația cu polistiren. Aceste două materiale vor duce la o degradare accelerată a materialelor din care sunt compuși pereții.

Lemnul se tratează cu materiale omologate împotriva agenților biologici dăunători, a ciupercilor și pentru a crește rezistența la foc. Lemnul se va vopsi în nuanțe de maro-gri cenușiu. Culorile nu vor fi saturate și se vor armoniza cu cele originare.

Pereții din piatră

Se vor face intervenții de refacere, de completare a zidăriei cu piatră de același tip.

Se vor realiza intervenții cu mortare din materiale compatibile, elastice, care să favorizeze transferul vaporilor: mortare și tencuieli din var-nisip sau lut. Nu se vor folosi tencuieli din ciment pentru că nu sunt permeabile la vapori. Piatra nu se va acoperi cu lacuri și vopseluri care influențează porozitatea și permeabilitatea la vapori a acesteia.

Materialele se vor alege astfel încât să fie compatibile cu tipul de piatră folosită, fiind dependente de gradul de porozitate a acesteia.

Pereții din cărămidă

Se vor realiza intervenții cu materiale compatibile, elastice, care să favorizeze transferul vaporilor: mortare și tencuieli de var-nisip sau lut.

Nu sunt recomandate tencuielile din ciment. Dacă în expertiza tehnică se stabilește ca fiind necesare consolidări structurale ale pereților din cărămidă, se vor evita pe cât posibil soluțiile de cămășuire pe toată suprafața peretelui. Când acest lucru nu este posibil, se folosesc aditivi care cresc permeabilitatea la vapori a acestuia.

Pereții din lut

Se vor realiza intervenții cu materiale compatibile, care să favorizeze transferul vaporilor.

Nu se vor folosi tencuieli din ciment și nu se vor termoizola cu polistiren. Aceste două materiale vor duce la o degradare accelerată a materialelor din care sunt alcătuiți pereții.

Intervenții la nivelul tâmplăriei

Ferestrele și ușile realizate din lemn masiv se recondiționează acolo unde este posibil sau se înlocuiesc cu altă tâmplărie din lemn masiv sau stratificat cu finisaj similar celui inițial: vopsea pe bază de ulei de in, cel mai adesea, ceruite sau folosite vopseluri natural.

Pentru reparația tâmplăriei existente, se vor respecta tehnicile tradiționale și se vor utiliza, pe cât posibil, meșteri din zonă.

Elementele valoroase se vor conserva și se vor recondiționa folosindu-se aceleași materiale și tehnici constructive (atât elementele cu forme tipice, cât și cele cu forme atipice) sau se vor înlocui, fără modificarea împărțirii specifice sau a detaliilor de tâmplărie.

Pentru sporirea confortului de izolare termică, acolo unde fereastra este într-o singură foaie se recomandă să se dubleze în spatele ei cu o fereastră cu vitraj termoizolant. Pentru a mări gradul de izolare fonică (la construcțiile situate pe marginea drumurilor cu circulație intensă sau dacă funcțiunea o impune) atât pentru vitrajul termoizolant cât și pentru vitrajul simplu de la geamurile duble, se pot folosi foi de sticlă de grosimi diferite, care „rup" vibrația sunetului.

Geamul va fi transparent. Pot fi utilizate folii pentru controlul solar fără a modifica culoarea și textura geamului. Nu se vor folosi: geam bombat, geam reflectorizant, geam oglindă.

Soluțiile de umbrire

Elementele valoroase se vor conserva și se vor recondiționa folosindu-se aceleași materiale și tehnici constructive (atât elementele cu forme tipice, cât și cele cu forme atipice) sau se vor înlocui, fără modificarea împărțirii specifice a elementelor.

Culorile

Tâmplăria exterioară și elementele de umbrire sau alte elemente decorative se pot vopsi în diferite nuanțe nesaturate în general de maro-cenușiu cu aspect mat, care nu modifică aspectul lemnului, nu dau luciu și aspectul de ud. Pentru colorare, se vor folosi cu precădere pigmenții naturali.

Intervenții la nivelul elementelor de fațadă

Prispa, frontoanele și decorațiile de fațadă

Se vor păstra și se vor valorifica decorațiile tradiționale existente la nivelul prispei, la ferestre, la obloane, la stâlpi, la streașină, la pazie, la capetele de grinzi.

Extinderile și intervențiile se vor încadra în specificul local, eventual, prin reinterpretarea elementelor decorative tradiționale într-o manieră contemporană. Se permite închiderea prispelor și a foișoarelor dacă acest lucru este considerat necesar cu condiția ca suprafața vitrată să se realizeze cu tâmplărie din lemn cu ochiuri de dimensiuni mici, care nu depășesc 25 cm x 35 cm.

Materialele pentru finisaje

Nu se vor folosi ca finisaje exterioare: placările ceramice pentru pereți și soclu (de multe ori, soluțiile alese sunt inadecvate folosirii la exterior: atât acestea, cât și materialele auxiliare de punere în operă nu rezistă la cicluri repetate de îngheț-dezgheț, deteriorându-se în timp foarte scurt și de multe ori chiar favorizând apariția infiltrațiilor), placările cu tablă (tablă simplă, tablă cutată etc.), materialele care conțin azbest sau materialele plastice.

Nu se vor realiza placări cu piatră spartă sau cu elemente de lemn care imită șindrila, care să dea un aspect „rustic". Conceptul de „rustic" este diferit de conceptul de „tradițional".

Se pot folosi soluții și alcătuiri constructive naturale pentru pereți vegetali și acoperișuri înierbate, cu panta plată sau accentuată. Se recomandă folosirea materialelor naturale locale: piatra, lemnul, varul etc.

Culorile

Nu se vor folosi culori tari, contrastante. Se va opta pentru folosirea nuanțelor naturale ale materialelor folosite sau a unor culori și nuanțe

AȘA DA: *Ferestrele tradiționale merită restaurate atunci când se prezintă în condiții acceptabile. Elementele degradate din lemn trebuie înlocuite, întreg ansamblul trebuie protejat de o peliculă de vopsea. Când fereastra nu mai poate fi salvată, se poate recurge la serviciile unui atelier local de tâmplărie pentru a realiza o copie a modelului autentic.*

AȘA NU: *Folosirea materialelor din PVC este interzisă, mai ales în cazul intervențiilor la clădiri existente.*

AȘA DA: *Uși noi confecționate după modele tradiționale.*

AȘA DA: *Pentru clădiri vechi fără valoare istorică mare, se poate recurge la soluția unor ferestre din lemn cu aspect tradițional cu geam termoizolant.*

nesaturate, apropiate de cele naturale. Este indicat ca pigmenții utilizați în vopseluri și uleiuri să fie naturali. Culorile folosite în mod tradițional sunt: alb pentru zonele tencuite și maro-cenușiu pentru lemn.

Tehnologiile

Se vor folosi tehnologiile locale (care sunt cunoscute și accesibile celor care execută, întrețin și utilizează lucrarea) sau eco-durabile, contemporane. Pentru oricare dintre variantele pentru care se optează, se va avea în vedere realizarea unor alcătuiri compatibile între materialele de construcție și respectarea principiilor de asigurare a izolării termice, a hidroizolării, de igienă și sănătate, de rezistență și stabilitate, de siguranță la foc. Se pot folosi tehnologii alternative de asigurare a alimentării cu energie electrică sau termică, în condițiile și cu recomandările prezentate în capitolele din acest ghid: panouri solare, panouri fotovoltaice, turbine eoliene la scară redusă, pompe de căldură etc.

AȘA DA: *Extindere care respectă și preia în compoziția volumului elementele specifice arhitecturii tradiționale, inclusiv folosirea culorilor specifice care participă la imaginea echilibrată și natural.*

AȘA DA: *Construcție existentă, monument istoric, folosită și în prezent ca spațiu comercial.*

AȘA DA: *Se recomandă folosirea zugrăvelilor albe pe bază de var și a vopselurilor maro-cenușiu închis pentru elementele din lemn*

AȘA DA: *Restaurarea parapetului prispei sau folosirea de material nou pentru revenirea la imaginea originară.*

AȘA DA: *Culoarea albă utilizată pentru zugrăveli se înscrie în specificul local.*

AȘA NU: *Vopsirea tâmplăriei existente în alte culori decât cele naturale sau folosite în mod tradițional, duc la un aspect inestetic și în contradicție cu specificul local.*

AȘA NU: *Este contraindicată orice intervenție de finisare cu plăci de piatră la clădirile tradiționale.*

AȘA NU: *Se interzice folosirea culorilor stridente pentru zugrăvirea fațadei. Aceasta distonează profund cu caracterul natural al plasticii fațadei. Culorile uzuale care fac obiectul acestei greșeli sunt: roșu, roz, violet, portocaliu, verde-aprins, galben-citron etc.*

5. ELEMENTE DE CONSTRUCȚIE - CONSTRUCȚII NOI

5.1. ACOPERIȘUL

Analiza și recomandările privitoare la acoperiș evaluează următoarele componente ale sale: formă și volumetrie, șarpantă (tipuri de structură - materiale utilizate), învelitoare (materiale utilizate și culori), marcarea posibilelor probleme ce pot apărea la comportarea în timp. Toate materialele care alcătuiesc acoperișul au nevoie de întreținere în exploatare (în mai mică sau mai mare măsură). Realizarea de alcătuiri constructive corecte, cu materiale naturale, compatibile, de calitate, precum și urmărirea în execuție îi pot asigura o durată mai mare de viață, împreună cu o întreținere periodică, din partea utilizatorilor.

Recomandări

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (peste 250 mp) dispuse în sistem pavilionar

Forma și volumetria

Se va păstra specificul local prin preluarea nealterată a formei și a volumetriei existente în zonă. Acoperișul va fi cât mai simplu, cu patru ape, cu pante egale, cu streșinile și coamele orizontale. Nu se recomadă forme și pante provenite din alte zone climatice sau geografice, teșiri nejustificate ale pantelor, timpane. Streșinile vor fi cât mai largi (80-120 cm) nu numai pentru a se încadra în specificul local ci și pentru a asigura protecție împotriva intemperiilor, diminuând afectarea fațadelor de către factorii climatici (ploi, vânturi etc). Se acceptă și acoperiri cu pantă mică, de minimum 5%, dar cu învelitoare din strat înierbat cu vegetație locală. Acestea se pot folosi acolo unde relieful permite și sunt necesare soluții speciale de integrare în peisaj: volume mari, (semi) îngropate, garaje sau spații tehnice parțial sau total îngropate, care pentru integrare în peisaj se acoperă cu strat vegetal.

Balcoanele sau terasele se pot realiza doar în interiorul volumului acoperișului folosind prispa ca element de reper sau sub formă cursivă. Volumul acoperișului va fi adecvat funcțiunilor pe care le adăpostește.

Acestea trebuie să se integreze armonios în ansamblul gospodăriei (vezi Capitolul 3, cu privire la realizarea volumelor construcțiilor noi).

În funcție de tipul învelitorii, panta va avea între 30°-40°(pentru învelitoare din tablă sau țiglă) și între 35°-45° (pentru învelitoare din șiță sau șindrilă). Panta crescută a acoperișului de șindrilă generează o suprafață utilă mai mare a mansardei.

Se va păstra sau prelua raportul volumetric specific clădirilor de pe lot. Se recomandă să existe o diferență de minim 50 cm între înălțimea clădirii principale și clădirile anexe sau cele care sunt construite pe locul acestora. Nu se admite ca înălțimea clădirilor construite ca anexă să depășească înălțimea clădirii principale. Suprafața lucarnelor va ocupa maxim 15% din suprafața pantei pe care sunt amplasate. Acestea vor fi dimensionate și poziționate astfel încât să rezulte o imagine în armonie cu cea specifică locului și să nu constituie un element discrepant vizibil din drum sau din puncte de perspectivă și belvedere cunoscute la nivel local.

Decorațiile, acolo unde este cazul, se vor prelua într-o formă simplificată, păstrând specificul local. Nu se vor folosi forme și detalii provenite din alte zone etnografice, geografice sau climatice. Amplasarea panourilor generatoare de energie nu va depăși 15% din suprafața învelitorii. Se are în vedere că aceste panouri nu trebuie să acopere total învelitoarea, caz în care ajunge să se substituie total acesteia și să altereze imaginea de ansamblu a clădirii.

Șarpanta

Șarpanta se va realiza proponderent din lemn dar se poate realiza și din metal. Este recomandată folosirea tehnicilor și îmbinărilor tradiționale locale pe cât posibil prin implicarea meșterilor dulgheri din zonă și folosindu-se oriunde este posibil materiale naturale, regenerabile.

Învelitoarea (materiale folosite și compatibilități)

Învelitoarea poate fi din materiale lemnoase (șiță, șindrilă), tablă plană sau țiglă ceramică. În cazul învelitorii de șiță sau șindrilă se recomandă

AȘA DA: *Forma și panta acoperișului respectă specificul local. Se folosește tehnica tradițională și materiale locale.*

AȘA NU: *Casă cu acoperiș în două ape, cu pante diferite, care nu se încadrează în peisajul cultural. Balconul este neadecvat specificului local.*

AȘA NU: *Nu se recomandă adoptarea sau combinarea unor pante de acoperiș nespecifice.*

AȘA DA: *Alegerea sistemului de construcție din lemn permite dimensionarea streșinii la o lățime de minim 80 cm.*

AȘA DA: *Forma acoperișului și a construcției amintește de locuința tradițională, deși este o construcție nouă.*

AȘA DA: *Exemplu de clădire tradițională (Moara de apă din Drajna) cu acoperiș cu șindrilă care face parte din specificul local.*

AȘA NU: *Complicarea volumului acoperișului are un efect neplăcut asupra imaginii de ansamblu a construcției și a împrejurimilor*

AȘA DA: *Acoperișul se inspiră din soluțiile tradiționale locale. Construcția, având gabarit mediu, se integrează firesc în peisaj.*

AȘA DA: *Interiorul unui ansamblu muzeal, în care spațiul generat de șarpantă este integrat în compoziția arhitecturală a amenajării spațiului.*

AȘA NU: *Nu se recomandă realizarea clădirilor cu două pante. În imagine se observă discrepanța dintre cele două clădiri.*

AȘA NU: *Nu se recomandă complicarea soluției de acoperire. Iluminatul mansardei poate fi realizat într-un mod mai elegant și simplu.*

AȘA NU: *Soluția acoperișului „jucat" al clădirii noi contrastează puternic cu sobrietatea clădirilor tradiționale.*

dimensiunile și modelele locale - vezi exemplele prezentate în imagini.

Piesele de șindrilă au între 30-40 cm lungime, 8-10 cm lățime și aproximativ 0.5-0.9 cm grosime (aceasta poate fi variabilă în cadrul aceleiași piese, datorită tehnicii utilizate). În Prahova există și un model de șindrilă cu nut-feder (această șindrilă are 10 mm grosime). Modelul de șindrilă specific zonei Prahova are terminația de la capătul vizibil ca o teșitură oblică simplă, de o parte și de alta a piesei (ca în imaginile alăturate). Se recomandă execuția cu meșteri locali care cunosc tehnica de montare corectă. Acoperișurile cu șindrilă erau predominante pe teritoriul întregii țări, în special în zonele colinare și de munte.

Producerea industrială a cuiului metalic (în urmă cu peste 100 de ani începând), a dus la folosirea lui pe scară largă și la montarea la vedere. Se recomandă folosirea tehnicii de montaj cu cui ascuns, păstrându-se dimensiunile recomandate ale șindrilei.

În cazul folosirii tehnicii cu cui la vedere trebuie ca floarea cuiului să rămână la o distanță de 2-3 mm față de piesele de șindrilă (nebătut până la capăt) pentru a permite dilatarea lemnului fără ca piesa să crape. Punerea în operă se va face după un tratament cu substanțe biocide. Este interzisă tratarea șiței sau șindrilei cu lacuri și vopsele.

În cazul învelitorii din tablă plană zincată se recomandă protejarea cu vopsea mată anticorozivă în culori neutre. În cazul în care construcția are podul locuibil, învelitoarea se va executa respectând și necesitățile de izolare termică a spațiului interior.

Nu este recomandată combinarea la același acoperiș a mai multor tipuri, culori sau forme de învelitori, cu excepția acoperișului vegetal.
Nu se recomandă folosirea tablei profilate de tip țiglă, de tip șindrilă. Este interzisă folosirea învelitorilor de azbociment, fiind dăunătoare sănătății și mediului.

Se recomandă folosirea țiglelor solare mate. Această tehnologie este deja adoptată și cu șanse de a se răspândi rapid în anii imediat următori. Amplasarea panourilor generatoare de energie nu va depăși 15% din suprafața învelitorii. Se are în vedere

AȘA DA: *Model de țiglă întâlnit cel mai adesea în zona studiată.*

AȘA DA: *Dacă se folosește tabla, aceasta să fie plană fălțuită de culoare gri-cenușiu sau brun, în nuanțe cât mai discrete.*

AȘA DA: *Șindrilă tradițională din zona Prahova.*

AȘA DA: *Tip de țiglă solzi întâlnit în zona studiată.*

AȘA DA: *Casă acoperită cu șindrilă tradițională.*

AȘA DA: *Casă acoperită cu țiglă de culoare cărămiziu natur.*

AȘA NU: *Învelitoarea din tablă în culori stridente este interzisă.*

că aceste panouri nu trebuie să acopere total învelitoarea, caz în care ajunge să se substituie total acesteia și să altereze imaginea de ansamblu a clădirii.

Cromatica învelitorii

Se recomandă paleta de culori a materialelor naturale: țiglă ceramică

AȘA DA: *Învelitoare de tablă plană fălțuită, culoare brun închis.*

AȘA DA: *Lucarna de formă rectangulară este o soluție de iluminare a mansardei atât la clădirile acoperite cu șindrilă, tablă cât și țiglă.*

AȘA DA: *Amenajarea unor goluri în planul acoperișului aduce cele mai puține modificări volumetriei acestuia.*

- maro roșcat, tablă plană - culori gri neutru sau brun închis, material lemnos - culoare natur. Nu se recomandă culorile stridente și nuanțele saturate.

Streșinile, burlanele și jgheaburile

Streașina se va realiza conform specificului local (ca formă și elemente de decorație). Jgheaburile și burlanele vor fi din tablă mată. În cazul învelitorilor din materiale lemnoase nu se folosesc jgheaburi și burlane. Coșul de fum trebuie realizat din materiale solide, care să corespundă atât principiilor de rezistență și stabilitate (în raport cu vânturile, factorii de mediu, încadrarea seismică), cât și protecției la foc (există risc de incendiu în special în zonele de traversare a șarpantei și, eventual, a altor elemente constructive din lemn). Pe cât posibil, vor respecta forma și materialele de finisaj locale: în general, mortare de var nezugrăvite.

AȘA DA: *Micile lucarne amenajate în mansarda unei clădiri pot aduce suficientă lumină pentru spații precum dormitoare, băi etc. Acest tip de lucarnă poate fi folosit cu condiția ca dimensiunea lor sa rămână în limita valorilor decente.*

AȘA DA: *Lucarnă într-un acoperiș cu învelitoare din țiglă cu menținunea că lucarna trebuie să fie acoperită cu același tip de învelitoare.*

Lucarne, luminatoare, elemente de ventilare, instalații

Luminatoarele, ferestrele în planul acoperișului, instalațiile (panouri solare, panouri fotovoltaice) se recomandă doar dacă sunt justificate funcțional și dacă ocupă maximum 15-20% din suprafața pantei respective. Pe cât posibil, se vor orienta spre interiorul lotului, astfel încât să se păstreze o imagine coerentă către stradă. Se va acorda o atenție sporită racordării învelitorii (țiglă, tablă) la străpungerile cu coșuri de fum, ferestre, la lucarne etc., conform detaliilor specifice.

AȘA NU: *Nu se recomandă utilizarea formelor complicate.*

AȘA NU: *Învelitoarea din tablă profilată nu se potrivește în contextul clădirilor tradiționale sau a construcțiilor noi din mediul rural chiar dacă se montează într-o culoare adecvată.*

AȘA NU: *Acest tip de iluminare este în totală contradicție cu modelul tradițional.*

B. Construcții noi cu gabarit mare (250-395 mp) de tip monovolum

Se recomandă amplasarea construcției în zonele special destinate prin documentații de urbanism, în afara vetrei satului cu păstrarea imaginii locale nealterate. Acestea pot fi pentru producție, depozitare, servicii, sănătate, educație. Sunt permise și alte tipuri de materiale și tehnologii, acolo unde este necesar și unde folosirea materialelor locale nu poate asigura cerințele de siguranță, stabilitate și de rezistență la foc.

Forma și volumetria

Acoperișul va fi cât mai simplu, cu patru pante egale, cu streșinile și coamele orizontale. Nu se recomandă forme și pante provenite din alte zone climatice sau geografice, teșiri nejustificate ale pantelor, timpane. Se acceptă și acoperiș în două ape cu pante reduse pentru a nu afecta peisajul.

Streșinile vor fi cât mai largi. Sunt posibile acoperișuri cu pante mari în cazuri justificate (centre sociale, culturale, școli) cu condiția încadrării în peisaj. Se acceptă și acoperiri cu pantă mică, de minimum 5% dar cu învelitoare din strat înierbat cu vegetație locală. Acestea se pot folosi acolo unde relieful permite și unde sunt necesare soluții speciale de integrare în peisaj: pentru volume mari, (semi) îngropate, garaje sau spații tehnice parțial sau total îngropate.

Șarpanta

Pentru construcțiile cu gabarite mari care adăpostesc funcțiuni de

AȘA DA: *Exemplul unei volumetrii simple, în care panta acoperișului se apropie de valoarea celei tradiționale.*

AȘA DA: *Pentru construcții de dimensiuni mari este potrivit acoperișul verde.*

AȘA NU: *Forma acoperișului intră în totală contradicție cu noțiunea de încadrare în specific local. Pe lângă asta clădirea prezintă și alte neconcordanțe: volum masiv, distanță prea mică până la limita de proprietate în comparație cu volumul, finisaje, goluri, tipuri de ferestre necorespunzătoare.*

producție sau depozitare, se admit și șarpante metalice, cu condiția să nu fie vizibile din exterior.

Se recomandă ca în situația amplasării construcției în vatra satului, structura șarpantei să fie din lemn, realizată cu tehnologii locale, folosind, unde este posibil (nealterând procesul tehnologic), materiale naturale regenerabile sau tehnologii contemporane de industrializare a lemnului - lemn stratificat, lamelar, panouri multistrat. Se pot folosi rigidizări suplimentare din alte materiale structurale pentru prinderi/legături, fără ca acestea să fie prezente ca pondere importantă în ansamblu.

Nu trebuie utilizate materialele organice rezultate în urma polimerizării (cele denumite în mod generic „plasticuri"), întrucât își schimbă calitățile (portanță, torsiune, curgere) în timp, din cauza condițiilor de mediu (proces repetat de îngheț/dezgheț, ultraviolete, variații de temperatură vară-iarnă).

Învelitoarea

Învelitoarea se va realiza din materiale care păstrează imaginea locală neafectată. Se recomandă cu precădere învelitori înierbate, volume îngropate. Pentru pante reduse se va folosi tabla plană protejată anticoroziv cu vopsea mată. Pentru deschideri medii se poate folosi țiglă ceramică. În cazuri speciale, cu pante mari, se poate folosi șița tratată antiseptic și antifungic.

Nu este recomandată combinarea la același acoperiș a mai multor tipuri, culori sau forme de învelitori, cu excepția acoperișului vegetal. Este interzisă folosirea tablei profilate de tip țiglă, de tip șindrilă. Se va păstra dispunerea specific locală a pieselor de învelitoare, forma și dimensiunea acestora.

AȘA DA: *Pentru construcții cu deschideri mari se pot folosi sisteme combinate de metal cu lemn.*

AȘA DA: *Realizarea structurii din lemn pentru diferite deschideri.*

AȘA NU: *Șindrila care are cui la vedere este mai puțin durabilă în timp mai ales dacă nu se ține cont de dilatarea pieselor de șindrilă.*

Materialele de termoizolare/hidroizolare trebuie să fie compatibile cu învelitoarea. Se recomandă și pentru aceste gabarite folosirea țiglelor solare mate. Această tehnologie este deja adoptată și cu șanse de a se răspândi rapid în anii imediat următori.

Cromatica învelitorii

Se recomandă paleta de culori a materialelor naturale: țiglă ceramică - roșcat, tablă plană - culori gri neutru, material lemnos - culoare natur. Nu se recomandă culorile stridente, saturate.

Elementele de iluminare, ventilare, instalațiile

Elementele de iluminare (luminatoare, ferestre în planul acoperișului), instalații (panouri solare, panouri fotovoltaice, coșuri de fum) sunt permise doar dacă sunt justificate funcțional și vor ocupa maximum 15-20% din suprafața pantei respective (vezi capitolul *Forma și volumetria*).

Se acceptă și se recomandă utilizarea panourilor de captare a energiei solare în planul acoperișului (vezi capitolul *Performanța energetică*).

Acoperirea lucarnelor, umbrirea ferestrelor în planul acoperișului, se vor face din materiale care nu contravin specificului local și imaginii de ansamblu a construcției.

Se va acorda o atenție sporită racordării învelitorii (țiglă, tablă) la străpungerile cu coșuri de fum, ferestre, la lucarne etc., conform detaliilor specifice.

Elementele de umbrire și control solar pot servi și ca elemente de camuflare ale acestora în volumul și forma învelitorii.

Culorile vor fi naturale (atât cele pentru materialele de acoperire, cât și cele pentru alte elemente constructive sau tehnologice), similare cu cele ale învelitorii. Nu se vor folosi culori stridente sau saturate.

Avantajele învelitorii de șindrilă

Folosirea pe termen lung, la scară mare a șindrilei are o serie de avantaje:

- Dezvoltarea economiei locale prin apariția de ateliere locale;
- Încurajarea prelucrării lemnului la nivel local;

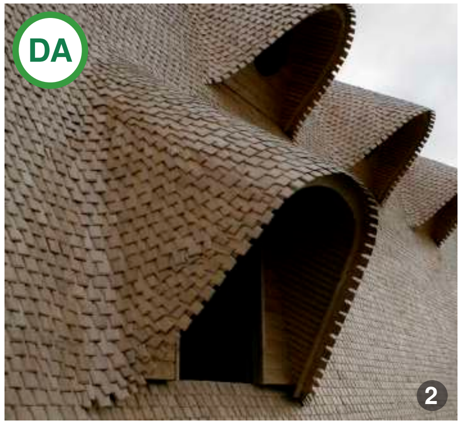

AȘA DA: *Iluminarea prin lucarne la o construcție nouă care foloseste șindrila.*

AȘA DA: *Șindrila nouă utilizată la o pensiune turistică.*

AȘA DA: *Clădire nouă cu gabarit mare care poate constitui un mod de a acoperi construcții cu gabarit mare folosind acoperiș cu patru ape și învelitoarea din șindrilă.*

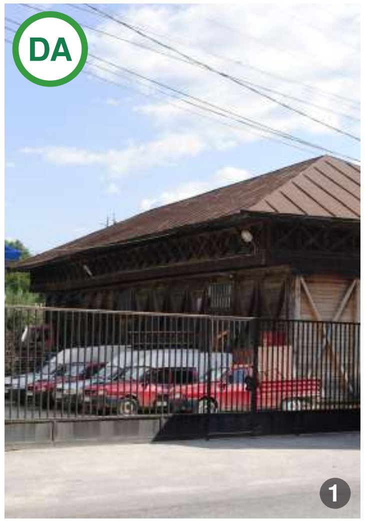

AȘA DA: *Exemplu de construcție de gabarit mare, realizată din lemn având învelitoare din tablă fălțuită de culoare brun închis.*

AȘA DA: *Clădire cu gabarit mare unde s-a utilizat învelitoare de șindrilă. Este de remarcat importanța unei învelitori istorice în peisajul satelor. Poate fi utilizată și pentru diverse funcțiuni care necesită o suprafață construită mare: pensiuni, școli, birouri, clădiri administrative, centre culturale etc.*

• Prelungirea duratei de viață a învelitorii – poate rezista în jur de 25-30 de ani, cu condiția folosirii unei materii prime de calitate și a unui tratament de întreținere periodică (schimbarea învelitorii se realizează o dată la o generație);[1]

• Creșterea potențialului turistic prin atractivitatea dată de coerența peisajului rural la care învelitoarea din șindrilă are o pondere foarte mare. Mediul natural împreună cu mediul construit definesc identitatea locală.[2]

AȘA DA: *Șindrilă nouă, realizată la standarde internaționale, care iau în calcul specificul climatic, cultural, tradiția și experiența zonei geografice.*

AȘA DA: *Învelitoarea din șindrilă poate fi folosită și la construcțiile noi cu gabarite mari care se încadrează armonios în peisaj, utilizând astfel materialele de construcție locale și mână de lucru locală.*

1 Unii producători de învelitori moderne garantează pentru produsele lor o perioadă de aproape 100 de ani. Dar garanția este valabilă numai atunci când se utilizează întregul sistem, nu numai învelitoarea (cleme, șuruburi, folii protectoare etc.) și nu acoperă situația unei execuții de proastă calitate.

2 Se recomandă inițierea unor programe de acordare a unor subvenții pentru încurajarea meșterilor locali, a beneficiarilor care doresc învelitoare de șindrilă, programe existente în toate țările europene dezvoltate.

AȘA DA: *Șindrila tradițională este o soluție recomandată, atât pentru înlocuirea învelitorilor istorice degradate, cât și pentru construcțiile noi.*

5.2. PEREȚII

Analiza și recomandările privitoare la pereți evaluează tipurile de pereți (portanți sau de compartimentare), materialele folosite în alcătuirea acestora și marcarea posibilelor probleme ce pot apărea la aceste elemente de construcție, datorate comportamentului în timp al construcțiilor. Se urmărește realizarea de alcătuiri constructive corecte, cu materiale compatibile precum și urmărirea execuției. Acestea pot asigura o durată mai mare de viață și un plus de calitate a spațiului cu impact pozitiv asupra siguranței și sănătății. Este importantă întreținerea periodică și riguroasă din partea utilizatorilor.

AȘA DA: *Construcție nouă, a cărei structură este realizată integral din lemn.*

AȘA DA: *Clădire realizată într-o zonă înaltă având rol de cabană, realizată cu tehnici tradiționale și cu materiale locale.*

Materialele recomandabile cu precădere în acest ghid sunt după caz: piatră, lemn, cărămidă, lut.

Pereții de compartimentare se recomandă a fi din materiale ecologice sau eco-durabile (lemn, cărămidă, lut, chirpici). Aspecte care trebuie avute în vedere sunt: rezistența și stabilitatea, protecția la foc, compatibilitatea materialelor de alcătuire, compatibilitatea materialelor de finisare, termoizolații și ruperi de capilaritate.

Recomandări

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) dispuse în sistem pavilionar

Pereții se vor construi din materiale regenerabile; se pot folosi materiale de construcție considerate tradiționale la nivel local (lemn, chirpici, lut, piatră, cărămidă). Folosirea materialelor naturale pentru realizarea construcțiilor ecologice este în creștere la nivel internațional.

La construcțiile pentru care studiile geotehnice dovedesc că orice soluție tradițională este imposibil de aplicat în exploatare (ținând cont de zona seismică în care se încadrează construcția), se vor utiliza alte materiale de construcție. Nu sunt excluse materialele și tehnologiile moderne, ecologice, dacă executantul este calificat pentru realizarea acestora.

Pentru pereții de compartimentare există soluții constructive care folosesc materialele de construcție tradiționale la nivel local (lemn, cărămidă) pe lângă cele folosite actual sau materiale ecologice sau eco-durabile contemporane (lemn, cărămidă, lut, cânepă, lână, paie, rumeguș sau conglomerate cu lianți naturali).

Nu se exclude folosirea unor materiale ca BCA, cărămidă de sticlă etc. utilizarea cărămizii industriale cu goluri, a elementelor structurale din beton, a structurilor metalice sau a pereților de tip rigips etc.

B. Construcții noi cu gabarit mare (peste 250 mp) de tip monovolum

Tipurile uzuale de structuri sunt:

- schelet de beton armat cu umpluturi din blocuri (de exemplu cărămidă);
- schelet din lemn cu umpluturi din materiale ușoare (de exemplu vată minerală);
- schelet metalic cu panouri de umplutură din materiale compozite.

Nu se exclude utilizarea cărămizii industriale cu goluri, a elementelor structurale din beton, a structurilor metalice sau a pereților de tip rigips atunci când alcătuirile constructive o cer.

AȘA DA: *Construcții noi, a căror structură este realizată integral din lemn.*

AȘA DA: *Construcție nouă cu structură din lemn și fundație din piatră.*

AȘA DA: *Cadre din lemn, tradiționale, în timpul restaurării.*

5.3. SOCLUL

Se vor avea în vedere: fundațiile-soclu, pivnițele, subsolurile și demisolurile. Realizarea de alcătuiri constructive corecte, la fel ca și la celelalte elemente de construcție, cu materiale naturale, compatibile, de calitate, precum și urmărirea execuției, pot asigura o durată mai mare de viață a acestora, împreună cu o întreținere conștientă, periodică, din partea utilizatorilor.

Aspectele principale care trebuie avute în vedere sunt: rezistență și stabilitate, compatibilitatea materialelor de alcătuire, compatibilitatea materialelor de finisare, termoizolațiile și hidroizolațiile, realizarea straturilor de drenaj pentru îndepărtarea apelor de la nivelul fundației, materialele și modalitățile de realizare a trotuarului de gardă, îmbinarea soclu - material de tencuire - placare soclu cu trotuar de gardă.

Recomandări

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250-395 mp) dispuse în sistem pavilionar

Fundațiile contribuie esențial la durabilitatea clădirilor. Acolo unde este posibil din punct de vedere structural (dar și tehnologic și economic), considerând zona seismică în care se încadrează construcția, se încurajează folosirea tehnicilor tradiționale. Se încurajează adoptarea soluțiilor eco-durabile. Acolo unde sunt necesare, se vor face sisteme perimetrale de drenare.

Materialele recomandate, în funcție de zona în care urmează să se realizeze investiția și de tipul acesteia, sunt, după caz: piatră, cărămidă, beton, toate fiind în funcție de concluziile specialistului autorizat. Pivnițele vor avea goluri de ventilație la soclu, la nivel de siguranță împotriva inundării, care au rolul de a împiedica acumularea umidității excesive.

Nu se va realiza placarea cu piatră spartă a soclului, cu rosturi vopsite sau amplificate, pentru un aspect „rustic”, de cele mai multe ori impropriu și incompatibil cu arhitectura locală.

Folosirea pietrei de râu pentru soclu se va face conform tehnicilor tradiționale.

Se va construi un trotuar de gardă perimetral, cu pantă suficientă, care să îndepărteze apele pluviale de fundația construcției. Acesta va fi

AȘA DA: *Exemplu de trotuar de gardă.*

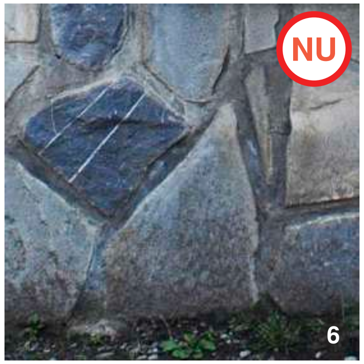

AȘA NU: *Placare a soclurilor realizată pe scară largă în zonă, care nu se încadrează în specificul local.*

realizat din materiale naturale, va avea rosturi de dilatație, iar în punctele de scurgere a apelor pluviale se vor realiza detalii care să favorizeze îndepărtarea lor de construcție (care se recomandă a fi direcționate preponderent spre suprafețele verzi).

B. Construcții noi cu gabarit mare (250-395 mp) de tip monovolum

La construcțiile tip industrial nu este necesară marcarea soclului pe fațadă. La funcțiunile civile se va exprima minimal. Materialele recomandate sunt, în funcție de zona în care se construiesc: piatră, cărămidă, beton.

Se recomandă realizarea unui trotuar de gardă perimetral cu aceleași caracteristici enunțate pentru construcțiile cu gabarit mic sau mediu.

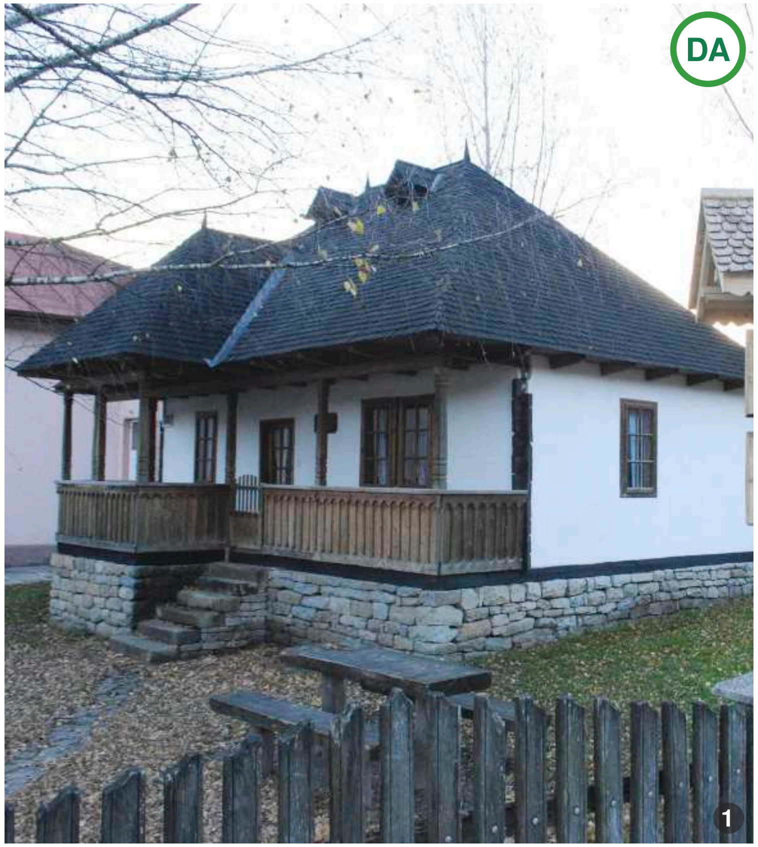

AȘA DA: *Exemplu de zidărie de piatră pentru soclu.*

5.4. TÂMPLĂRIA ȘI GOLURILE

Prevederile referitoare la uși și ferestre privesc materialele de construcție, conformația acestora, soluțiile de umbrire și culorile. Acolo unde este posibil, se recomandă apelarea la tehnici și la meșteșugari tradiționali pentru realizarea tâmplăriei interioare și exterioare. La realizarea ferestrelor, la canaturi și la dispoziția traverselor și a șprosurilor se va ține cont de proporțiile elementelor tradiționale.

Toate elementele de tâmplărie au nevoie de întreținere. Realizarea de alcătuiri constructive corecte, cu materiale naturale, compatibile, de calitate, precum și urmărirea execuției pot asigura o durată mare de viață a acestora, împreună cu o întreținere periodică, din partea utilizatorilor. Golurile de fereastră trebuie să aibă forme, decorații și proporții specifice zonei, respectând dispunerea logică generală pe fațade.

Recomandări

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250-395 mp) dispuse în sistem pavilionar

Materiale

Ferestrele și ușile vor fi realizate din lemn (masiv sau stratificat), cu feronerie metalică. Tâmplăria poate fi simplă sau dublă, în funcție de necesarul de izolare termică corelat cu climatul și factorii de mediu din zona în care se inserează construcția. Elementele componente ale tâmplăriei: rame, cercevele, șprosuri, traverse etc. se vor realiza din lemn. Geamul folosit va fi cu preponderență transparent dar poate fi acoperit cu diverse folii care să realizeze controlul solar, fără a modifica culoarea și textura acestuia. Nu se vor folosi: geam bombat, geam reflectorizant, geam oglindă. În mod excepțional și justificat, atunci când contextul și funcțiunea o impun, se pot folosi și alte tipuri de prelucrări/acoperiri ale sticlei (de exemplu: folii speciale necesare măsurilor antiefracție sau antivandalism).

Pentru asigurarea cerințelor privitoare la igienă și sănătate, se vor folosi aerisitoare cu acționare automată (incluse în tocul geamului) sau manuală, pentru a asigura o ventilare naturală a spațiilor interioare, atunci când alcătuirea ferestrelor duce la o soluție etanșă, care nu permite împrospătarea aerului (altfel fiind necesare sisteme suplimentare de ventilare mecanică sau naturală).

Conformația ferestrelor

Ferestrele vor respecta proporțiile tradiționale, și anume înălțimea golului va fi mai mare decât lățimea (în general 2/3 din înălțime). Se poate folosi geamlâcul cu ochiuri de mici dimensiuni, 25 cm x 35 cm ca închidere a prispelor sau a foișoarelor și ca posibilitate de vitrare pe suprafețe foarte mari. Se admit ca accente compoziționale bine justificate (deschidere către peisaj, folosire pasivă a energiei solare), altele decât

AȘA DA: *Exemplu de geamlâc - suprafață vitrată - realizată conform specificului local.*

AȘA NU: *Ferestrele și ușile au forme diverse în neconcordanță cu habitatul tradițional, iar culoarea albă a tâmplăriei nu este deloc potrivită.*

verandele, panourile vitrate de dimensiuni mai mari, dar nu pe mai mult de 30% din suprafața fațadei, dispuse cu preponderență spre interiorul lotului. Nu se vor realiza goluri atipice: cerc, triunghi, romb, hexagon etc. (care în exploatare pot dovedi diverse vicii sau inconveniente: neetanșeizare corectă datorată formei atipice, soluții de umbrire atipice, costisitoare și uneori ineficiente și inestetice etc.).

Soluțiile de umbrire

Pentru umbrirea suprafețelor vitrate se folosesc streșinile largi și se pot folosi obloanele din lemn sau vegetația. Soluțiile de umbrire alese trebuie să respecte soluțiile tradiționale specifice zonei. Acestea vor fi realizate din lemn, se vor monta la exterior (pentru a asigura un control climatic și o protecție suplimentară a ferestrelor împotriva intemperiilor. Elementele de lemn se vor proteja cu uleiuri, ceruri sau alte soluții naturale. Nu se vor folosi rulouri exterioare, montate aparent, fără reglaje.

Culorile

Tâmplăria exterioară și elementele de umbrire sau alte elemente decorative se pot vopsi în diferite nuanțe nesaturate, care nu modifică aspectul lemnului și nu dau senzația de ud sau de lucios. Pentru colorare, se vor folosi cu precădere pigmenții naturali de culoare maro-cenușiu.

B. Construcții noi cu gabarit mare (250-395 mp) de tip monovolum

Materiale

Ferestrele și ușile vor fi realizate din lemn (masiv sau stratificat) cu feronerie metalică sau în funcție de specificul tehnologic poate fi tâmplărie metalică în culori neutre.

Tâmplăria poate fi simplă sau dublă, în funcție de necesarul de izolare termică corelat cu climatul și factorii de mediu din zona în care se inserează construcția. Elementele componente ale tâmplăriei: rame, cercevele, șprosuri, traverse etc. se vor realiza din lemn. Geamul folosit va fi cu preponderență transparent, poate fi acoperit cu diverse folii care să realizeze controlul solar, fără a modifica culoarea și textura acestuia. Nu se vor folosi: geam bombat, geam reflectorizant, geam oglindă. În mod excepțional și justificat, atunci când contextul și funcția o impun, se pot folosi și alte tipuri de prelucrări/acoperiri ale sticlei (de exemplu: folii speciale necesare măsurilor antiefracție sau antivandalism).

Pentru asigurarea cerințelor privitoare la igienă și sănătate, se vor folosi aerisitoare cu acționare automată (incluse în tocul geamului) sau manuală, pentru a asigura o ventilare naturală a spațiilor interioare, atunci când alcătuirea ferestrelor generează o soluție etanșă, care nu permite împrospătarea aerului (altfel fiind necesare sisteme suplimentare de ventilare mecanică sau naturală).

Conformația ferestrelor

În special pe fațada principală, ferestrele vor respecta proporțiile tradiționale.

Nu se vor realiza goluri atipice: cerc, triunghi, romb, hexagon etc. (care în exploatare pot dovedi diverse vicii/inconveniente: neetanșeizare corectă datorată formei atipice, soluții de umbrire atipice, costisitoare și uneori

AȘA DA: *Golurile corespund necesităților de utilizare pentru construcții cu gabarit mare iar alternarea ferestrelor mici cu cele mari intră într-o alcătuire echilibrată*

AȘA DA: *Proporția și ritmul golurilor construcției noi preiau în proporție mare elemente din specificul local.*

AȘA DA: *Exemplu de închidere a spațiului unei prispe de dimensiuni mai mari. Acest model de împărțire a foilor de geam este recomandat pentru scara firească pe care o creează chiar și atunci când este vorba de lungimi mari.*

AȘA DA: *Exemple de închidere a prispei de dimensiuni mai mari, pe toată lungimea acesteia. Proporția și dimensiunile ochiurilor de geam păstrează armonia generală a clădirii.*

ineficiente și inestetice etc.). Golurile de fereastră trebuie să aibă forme și proporții specifice zonei, respectând dispunerea logică generală pe fațade.

Ferestrele vor avea, în general, o geometrie simplă și neornamentată. Conformația ferestrelor se va face conform specificațiilor de la subcapitolul privitor la construcțiile cu gabarit mic sau mediu.

Soluțiile de umbrire

Pentru umbrirea suprafețelor vitrate se folosesc streșinile largi. Se pot folosi obloanele din lemn. Nu se vor folosi rulouri exterioare, montate aparent. Pentru vitrajele cu suprafețe mari se vor respecta specificațiile de la subcapitolul privitor la construcții cu gabarit mic sau mediu.

Culorile

Vopsirea tâmplăriei exterioare și a elementelor de umbrire sau alte elemente decorative se va face conform specificațiilor de la subcapitolul privitor la construcții cu gabarit mic sau mediu.

AȘA DA: *Crearea unei zone prin care pătrunde lumina poate fi realizată prin traforarea discretă a elementului de închidere.*

5.5. ELEMENTE DE FAȚADĂ

Recomandări

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250-395 mp) dispuse în sistem pavilionar

Prispa

Se recomandă preluarea elementului tradițional - prispa sau foișorul, cu o tratare modernă, ca registru specific al fațadei. Parapetul se va realiza din lemn, din zidărie sau din panouri rezistente la mediul exterior și va respecta prin proporții, formă și conformare specificul local. Nu se recomandă balustrade din baluștri sau bârne orizontale din lemn.

Se recomandă o abordare echilibrată și rezervată în preluarea elementelor decorative din arhitectura tradițională, cu excepția acelora a căror simbolistică s-a păstrat. Pot fi preluate și reinterpretate detaliile care marchează registrele clădirii: profil de streașină, profil de cornișă, profil de brâu, pazia etc.

Streșinile, burlanele și jgheaburile

Streașina are rol de umbrire și de protecție și se va realiza conform specificului local (ca formă și elemente de

AȘA DA: *Parapet la o construcție nouă cu valențe contemporane dar care amintește de specificul local.*

decorație). Ca dimensiune, streașina va fi de cel puțin 80 cm.

Jgheaburile și burlanele nu vor fi strălucitoare sau realizate din materiale inadecvate, nu se vor evidenția coloristic la nivelul construcției. Nu se recomandă elemente din material plastic. Soluțiile de scurgere ale apelor pluviale trebuie să propună un număr cât mai mic de burlane aparente pe fațade. Se pot folosi, acolo unde este cazul, lanțuri care să direcționeze scurgerea apelor pluviale.

Se vor prelua acele elemente caracteristice și valoroase pentru specificul în care se integrează.

Materialele pentru finisaje

Se recomandă finisaje din materiale naturale locale: lemnul sau varul.

Nu se recomandă ca finisaje exterioare placările ceramice pentru pereți și soclu, cu tablă (tablă simplă, tablă cutată etc.) sau placaje din materiale plastice. În multe cazuri, materialele utilizate pentru finisajele exterioare pentru pereți și soclu, și soluțiile de punere în operă, nu sunt adecvate folosirii la exterior de aceea nu rezistă la ciclurile îngheț-dezgheț și se deteriorează în foarte scurt timp, favorizând infiltrarea apei.

Nu se vor realiza placări cu piatră spartă sau cu elemente de lemn care să dea un aspect „rustic”.

Se va păstra culoarea naturală a pietrei iar dispunerea se va face utilizând modelul tradițional.

Culorile

Se recomandă folosirea albului sau tonuri slabe de alb-gri sau alb-bej. Pentru protejarea lemnului de pe fațadă se vor folosi baițuri sau vopseluri (de preferință pe bază de apă), în tonuri de maro-cenușiu.

Zidurile tencuite vor fi zugrăvite cu alb sau tonuri slabe de alb-gri sau alb-bej. Lemnul de pe fațadă va avea un finisaj fie folosind baițuri, fie vopseluri (de preferat pe bază de apă) în tonuri de maro-cenușiu. Nu se vor folosi culori tari, contrastante.

B. Construcții noi cu gabarit mare (250-395 mp) de tip monovolum

Prispa

Se recomandă utilizarea acestui element dacă se adaptează funcțiunii. În cazul utilizării prispei se respectă recomandările pentru construcțiile cu gabarit mic sau mediu.

Marcarea registrelor orizontale reprezintă un deziderat, însă nu este obligatorie la acest tip de clădiri.

Streșinile, burlanele și jgheaburile

Soluțiile de scurgere ale apelor pluviale trebuie sa propună un număr cât mai mic de burlane aparente pe fațade.

Streșinile, burlanele și jgheaburile se vor realiza conform specificațiilor de la

AȘA DA: *Realizarea unui balcon este realizată prin preluarea echilibrată a elementelor tradiționale.*

AȘA DA: *Construcție nouă care reconstituie modelul originar.*

AȘA DA: *Realizarea unei prispe la o clădire de dimensiuni mai mari, care adăpostește funcțiuni complexe, poate fi făcută folosind modele și materiale tradiționale.*

AȘA DA: *Parapetul unei prispe la o construcție nouă.*

AȘA DA: *Balcon la nivelul mansardei apare sub forma unui foișor – accent volumetric de influențe tradiționale.*

AȘA DA: *Esențializarea unor forme ale arhitecturii vernaculare precum streașina din imagine poate fi un exemplu bun pentru încadrarea în specificul local.*

AȘA DA: *Realizarea unei clădiri noi s-a făcut prin introducerea unor elemente specific tradiționale: foișor, soclu din piatră.*

AȘA DA: *Culorile construcțiilor tradiționale sunt puține, naturale și armonioase.*

AȘA DA: *Se recomandă folosirea culorilor neutre, precum cele din imaginile de mai sus.*

subcapitolul privitor la construcțiile cu gabarit mic sau mediu.

Materiale pentru finisaje

Se vor folosi finisaje adecvate funcțiunii. Nu este necesară replicarea finisajelor tradiționale decât în cazul funcțiunilor civile (școli, centre

AȘA NU: *Zugrăvirea pereților unei construcții noi în culori nespecifice este strict nerecomandată.*

AȘA NU: *Nu se recomandă folosirea unor culori saturate, precum cele din imagini; această intervenție alterează calitatea spațiului înconjurător.*

culturale etc.). În acest caz se respectă recomandările de la subcapitolul privitor la construcțiile cu gabarit mic sau mediu.

Culorile

Se recomandă albul, alb-gri sau alb-bej. În cazul folosirii materialelor tradiționale se vor respecta recomandările de la subcapitolul privitor la construcțiile cu gabarit mic sau mediu.

Instalațiile și instalațiile tehnologice

Acestea nu se vor poziționa înspre stradă. Elementele aparente pentru instalații și instalații tehnologice vor fi realizate din materiale durabile (se exclud PVC-ul, polietilena), și vor avea culori sau vor fi vopsite în nuanțe de maro-cenușiu. Acestea nu vor constitui elemente dominante din diverse puncte de perspectivă sau belvedere ale zonei, iar funcționarea lor nu va avea un impact negativ asupra mediului și a sănătății populației locale.

AȘA DA: *Realizarea streșinii din lemn după dimensiunile locale este varianta optimă pentru clădirile de orice dimensiune.*

AȘA DA: *Terasa unei construcții noi pentru realizarea căreia se ține cont de elementele și de proporțiile caselor tradiționale, ne conduce spre un rezultat reușit, armonios și echilibrat.*

AȘA DA: *Forma și dimensiunile echilibrate ale terasei, folosind materiale tradiționale locale, sunt o alternativă convenabilă pentru spațiile exterioare ale construcțiilor cu gabarit mare.*

AȘA DA: *Materialele naturale dau un aspect plăcut întregului ansamblu, dar acestea trebuie întreținute.*

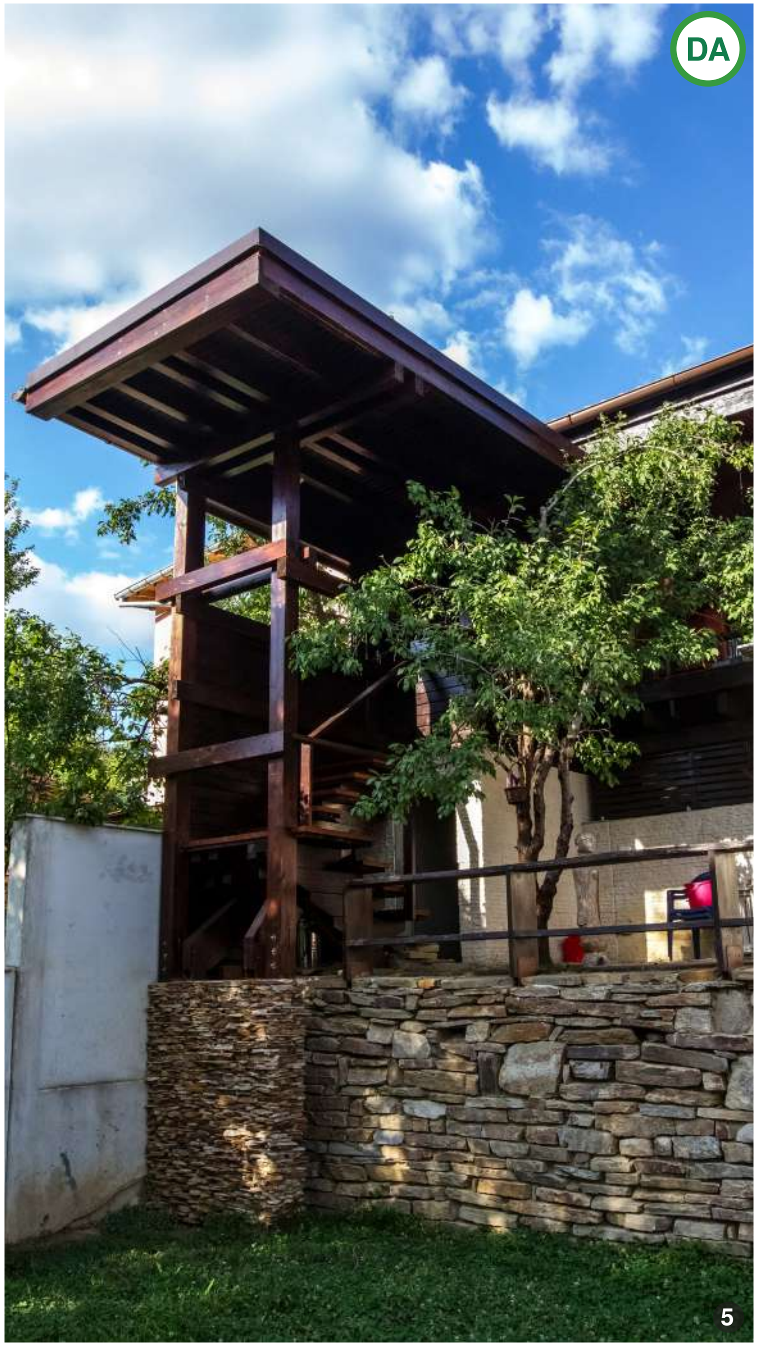

AȘA DA: *Lemn și piatră folosite la o construcție nouă.*

5.6. AMENAJĂRILE EXTERIOARE

Recomandări

Se recomandă ca pentru intervențiile care se dovedesc a fi necesare, să se urmeze și să se conserve cât mai mult din fondul specific existent. Elementele discrepante se recomandă să fie convertite astfel încât să respecte specificul local. Aceasta se face în urma analizei specificului local.

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții cu gabarit mare (250-395 mp) dispuse în sistem pavilionar

Scările exterioare

Se vor evita scările monumentale realizate din materiale nespecifice, placate cu ceramică, cu marmură, cu aspect rustic.

Treptele sau rampele vor fi alcătuite din materiale naturale, recomandabil locale: lemn, piatră, cărămidă și nu vor fi marcate de existența unor elemente decorative excesive.

Pavajele exterioare

- Pavaje pietonale:

Se vor realiza din materiale locale și naturale: piatră, lemn, cărămidă; după caz, acestea pot fi înierbate.

Trotuarele, terasele descoperite se vor pava cu dale de piatră cioplită, neetanșând rosturile, cu cărămidă sau vor fi înierbate sau pietruite.

Terasele acoperite se pot pardosi cu dușumea de lemn sau cu piatră. Nu se recomandă borduri din beton. Nu se recomadă fixarea elementelor de pavaj în beton. Nu se recomandă folosirea placărilor cu dale de ciment, a aleilor turnate și amprentate, cimentul fiind un material care absoarbe și radiază căldura și accentuează disconfortul termic.

Se va asigura panta pentru scurgerea apelor pluviale și îndepărtarea acestora de construcții concomitent cu dirijarea către spațiile verzi. Se vor folosi cu precădere sisteme permeabile la apă. Se vor crea jgheaburi sau rigole la sol, sub streșini, pentru îndepărtarea apelor pluviale. Toate materialele folosite se vor trata în consecință și se va urmări îngrijirea lor periodică.

- Pavaje carosabile:

Platformele pentru autovehicule și aleile carosabile vor fi pietruite și/sau înierbate. În mod excepțional, dacă există pericolul scurgerii de hidrocarburi, se va permite construirea unei

AȘA DA: *Realizarea treptelor și a pardoselii din cărămidă.*

AȘA DA: *Exemplu de realizare simplă și armonioasă a unei scări de acces.*

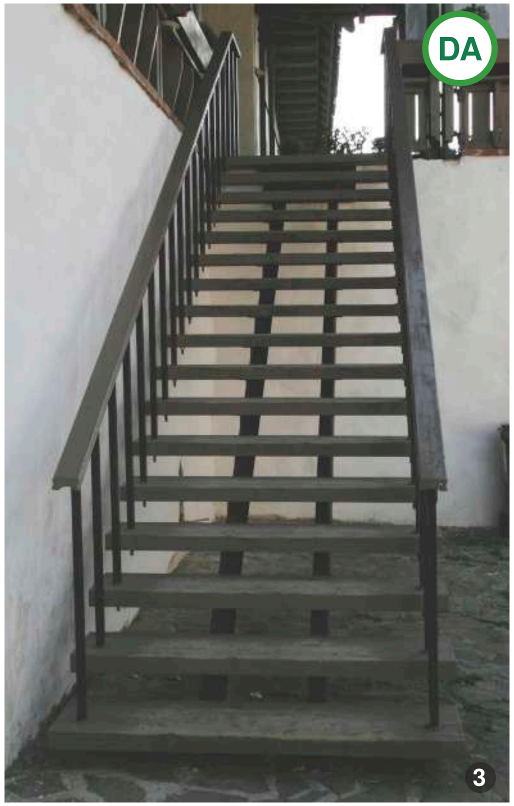

AȘA DA: *Realizarea treptelor din lemn într-o manieră care încadrează intervenția în specificul local.*

AȘA DA: *Scări exterioare cu trepte din pietriș și contratrepte din lemn rotund despicat care se pretează pentru amenajări exterioare.*

AȘA DA: *Trepte din piatră de inspirație tradițională.*

platforme de dimensiuni minime, cu alcătuirea și dotările conform normativelor. Pe cât posibil, aceasta se va amplasa pe teren sau se va masca astfel încât să nu fie vizibilă din spațiul public.

Platformele și traseele de circulație vor urmări, pe cât posibil, suprafața terenului natural. Accesele și amenajările din incintă vor ține cont de accesul mașinilor de intervenție: pompieri, ambulanță.

Împrejmuiri și porți

Pentru tipurile de împrejmuiri folosite, se va ține cont de următoarele principii:

- înălțimea maximă a împrejmuirii va fi de 1,80 (în cazul în care în regulamentul de urbanism nu este specificat altceva);
- împrejmuirea în relația cu strada va fi transparentă indiferent dacă imobilul este în vatra satului sau în afara ei;
- soclul până la h = 60 cm poate fi opac, din zidărie de piatră (în cazul în care în regulamentul de urbanism nu este specificat altceva);
- împrejmuirea față de vecinătăți va fi cu precădere semitransparentă; dacă este opacă se recomandă plantarea de garduri vegetale din tufe și arbuști specifici florei autohtone;
- împrejmuirile zonelor din interiorul parcelei vor fi transparente;
- împrejmuirile și porțile de intrare se vor realiza din materiale locale (piatră, lemn, nuiele), păstrându-se specificul local și raportându-se la gabaritul împrejmuirilor adiacente și al celor existente în zonă;
- gardurile din piatră de râu sau lespezi, zidurile de sprijin din piatră, bulamacii din piatră se vor menține și întreține corespunzător;
- porțile și împrejmuirile autentice se vor menține. Elementele noi vor fi realizate plecând de la modele cu valoare istorică aflate în localitate sau în zonele adiacente.

Nu se vor realiza garduri din elemente prefabricate metalice, tabla simplă și tablă cutată, elemente din beton, policarbonat.

Nu se vor folosi culori stridente,

AȘA DA: *Exemplu de împrejmuire a unei construcții noi care se armonizeaza cu elementele din specificul local.*

AȘA DA: *Pavajul din piatră de diferite dimensiuni se găsește pe întreg teritoriul zonei de deal-munte al județului Prahova.*

AȘA DA: *În zonele cu acces facil la carierele de piatră sau la albiile râurilor, s-a folosit preponderent piatra pentru zidurile clădirilor și a zidurilor de sprijin.*

materiale lucioase și sidefate, neîncadrate în specificul local. Nu se va folosi sârma ghimpată.

Echiparea edilitară

Toate construcțiile trebuie să beneficieze de utilitățile necesare pentru desfășurarea activităților prevăzute, cu respectarea normelor de sănătate și de igienă, atât pentru utilizatori cât și pentru vecinătăți. Acțiunile întreprinse nu trebuie să afecteze mediul, vecinătățile prin poluare de orice fel (poluare fonică, scurgeri de ape uzate, infiltrații care pot afecta pânza freatică, poluare luminoasă etc).

Este recomandat ca toate noile branșamente pentru electricitate, gaze, internet și telefonie să fie realizate îngropat. Nu se vor amplasa antenele TV satelit, de internet sau de telefonie mobilă în locuri vizibile din circulațiile publice și nu vor fi dispuse vizibil cablurile CATV.

Se pot amenaja locuri speciale, cu respectarea normelor sanitare, pentru obținerea de compost din materialele organice (deșeuri alimentare organice, deșeuri de textile organice, resturi vegetale sau animale, carton etc.). Se pot realiza soluții de captare și refolosire a apelor pluviale.

Amplasarea panourilor fotovoltaice/solare se va face astfel încât să nu impieteze asupra imaginii de ansamblu a construcției și a peisajului înconjurător. Se recomandă o utilizare sub 15% a suprafeței unui acoperiș pentru amplasarea panourilor.

B. Construcții noi cu gabarit mare (250-395 mp) de tip monovolum

Pentru realizarea scărilor exterioare, a pavajului exterior, a împrejmuirilor și a porților, pentru echiparea edilitară se respectă recomandările de la subcapitolul privitor la construcții cu gabarit mic sau mediu.

Vegetația

Spațiile plantate vor folosi soiuri de plante locale, în funcție de destinația curții. Se recomandă ca o parte din teren să fie grădină, pentru a păstra specificul rural.

Plantațiile vor fi gândite pentru integrarea volumelor mari în peisaj (marcare, corectarea perspectivelor).

AȘA DA: *Model local de poartă reparată și bine întreținută.*

AȘA DA: *Tipuri diferite de porți care pot constitui modele de inspirație pentru construcții noi.*

AȘA NU: *Înlocuirea porții din lemn cu una din beton, fier forjat, placări cu piatră, marcarea și colorarea spațiilor dintre bucățile de piatră sau de placaj, raportul disproporționat dintre partea plină, de jos și partea de gard, de sus, sunt contraindicate.*

AȘA NU: *Înlocuirea porții din lemn cu una din policarbonat este contraindicată.*

AȘA NU: *Este exclusă folosirea împrejmuirilor din PVC și fier forjat în stil „rustic". Acesta degradează imaginea așezărilor.*

AȘA DA: *Poartă nouă la care se ține cont de modelele tradiționale locale.*

AȘA DA: *Restaurarea și întreținerea porții vechi reprezintă cea mai indicată metodă.*

6. AMENAJAREA CLĂDIRILOR EXISTENTE

Amenajarea clădirilor existente cu valoare istorică și arhitecturală, pentru orice funcțiune admisă, împrumută spațiului valoare și identitate. Un spațiu amenajat într-o clădire veche va fi individualizat, original și autentic.

AȘA DA: *Amenajare modernă într-o încăpere a unei clădiri istorice.*

În locuința tradițională pot fi amenajate toate nivelurile existente (demisol, parter și pod) și regândite în funcție de cerințele actuale:

- Demisolul poate fi convertit în living, în bucătărie cu loc de luat masa sau alte funcțiuni, ținând cont de accesibilitatea de la nivelul terenului;
- Parterul poate fi reconfigurat pentru amenajarea unei băi în tindă, într-una din camere sau în încăperile anexă. De asemenea, se poate realiza o scară ce poate face legătura la interior între niveluri;
- Podul se poate mansarda și amenaja pentru dormitoare, camere de joacă sau de studiu.

AȘA DA: *Exemplu de amenajare a unei scări și a unui grup sanitar într-o cameră de mici dimensiuni în parterul unei case tradiționale*

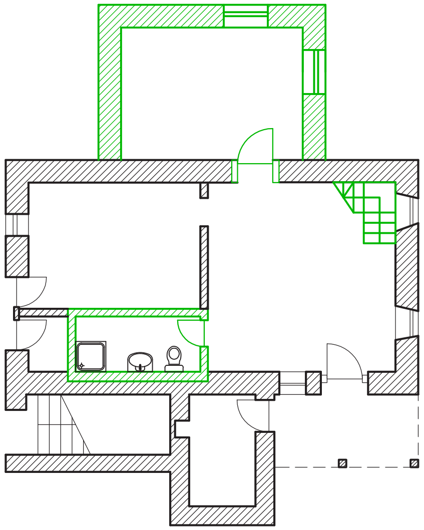

Plan parter

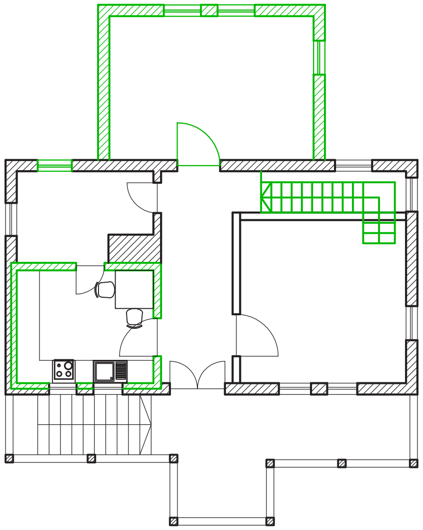

Plan etaj

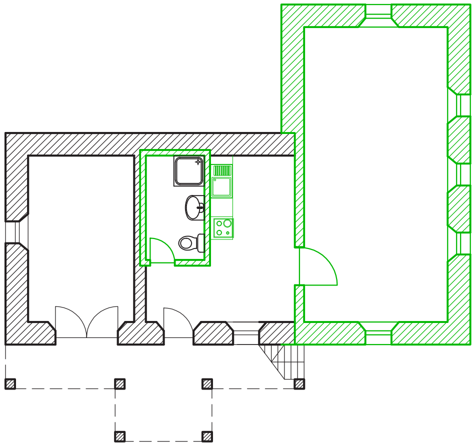

Plan parter

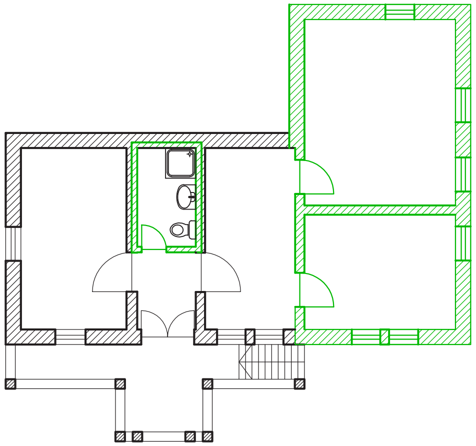

Plan etaj

Casa tradițională poate fi extinsă conform unor principii deja enunțate și adaptată nevoilor actuale de locuire. Se poate dota cu baie, bucătărie, scară interioară de acces la etaj.

AȘA DA: *Exemplu de amenajare a unei bucătării moderne într-un spațiu tradițional.*

AȘA DA: *Exemplu de amenajare într-o clădire tradițională, clădire care poate constitui o pensiune cu personalitate.*

AȘA DA: *Mansarda caselor tradiționale este foarte potrivită și pentru camere de copii cu spații de joacă.*

AȘA DA: *Funcțiuni (săli de evenimente, restaurante etc.) care necesită suprafețe mari pot fi adăpostite cu succes de spații inspirate din tradiție.*

AȘA DA: *Exemplu de amenajare a unui pod cu un dormitor matrimonial*

AȘA DA: *Exemplu de amenajare într-o locuință „open space”, proiectată cu supantă, cu căpriorii vizibili.*

AȘA DA: *Amenajarea terasei unei case nou construite în care sunt preluate elemente tradiționale și adaptate nevoilor actuale: lărgirea acesteia, folosirea lemnului.*

7. SPAȚIUL PUBLIC

7.1. STRADA

Spațiul public rural trebuie să-și păstreze autenticitatea prin simplitate, măsură, legătura cu natura. Se vor folosi în acest sens materiale locale realizate în tehnici tradiționale.

Amenajarea străzilor va respecta specificul polivalent și va fi adaptată la relief. Nu se recomandă lărgirea drumurilor sau crearea trotuarelor supraînălțate de tip urban cu rigole îngropate. Asfaltarea drumurilor să se limiteze la drumurile principale cu rezolvarea corectă a pantelor drumului, a scurgerii apelor pluviale, a terasamentelor. Pentru cazurile de delimitare strictă a circulației pietonale de cea carosabilă se vor folosi amenajări adaptate: spații înierbate pietonale, alei pietruite pietonale pe marginea drumurilor.

Trotuarele, acolo unde a fost necesar să fie realizate, se recomandă să fie din materiale locale naturale, piatră sau pietriș, unul dintre beneficii fiind și acela că se facilitează scurgerea apei în pământ. Se recomandă ca șanțurile de scurgere a apelor pluviale să fie înierbate pentru integrarea în peisaj și pentru reducerea vitezei de curgere a acestora în cazul ploilor torențiale. Șanturile vor fi permanent întreținute și curățate.

Podețele de acces în gospodării vor fi integrate discret, cu parapeți din lemn iar zona adiacentă să fie înierbată și plantată pentru stabilizarea terenului. Se va asigura acces comod pentru mașinile de intervenție (pompieri, salvare, poliție) în toate cazurile. Pentru a păstra sau pentru a readuce specificul local, dar și din considerente economice și estetice, se va evita utilizarea materialelor de tip urban: dale, pavele de beton colorat, asfalt.

Pavajele exterioare

Pavajele se vor realiza din materiale locale și naturale: piatră, cărămidă. Nu se recomandă folosirea pavajelor din dale de ciment sau a aleilor turnate. Nu se vor impermeabiliza suprafețe prin platforme și alei turnate din beton. Platformele pentru autovehicule și aleile carosabile vor fi pietruite și/sau înierbate. În mod excepțional, dacă există pericolul scurgerii de hidrocarburi, se va permite construirea unei platforme de dimensiuni minime, cu alcătuirea și dotările conform normativelor. Zonele de parcare vor fi realizate din pietriș compactat (criblură spartă) din materiale locale. Introducerea unui pat de geotextil crește rezistența în timp. Parcările nu vor fi marcate cu vopsea ca în mediul urban.

Se va asigura panta pentru scurgerea apelor pluviale și îndepărtarea acestora de gospodării concomitent cu dirijarea către spațiile verzi. Se vor folosi cu precădere sisteme permeabile la apă. Ulițele și potecile nu vor fi asfaltate sau pavate, se recomandă pietruirea sau înierbarea lor. Se va face o întreținere permanentă prin completarea pietrișului, repararea asfaltului, curățarea șanțurilor. Este necesară realizarea pistelor de biciclete atât în sate cât și între sate. De ele vor beneficia atât localnicii, cât și turiștii.

7.2. MALURI ȘI TRAVERSĂRI DE APĂ

Se recomandă ca malurile râurilor sau ale pârâurilor să fie amenajate într-o abordare peisageră și să se păstreze pe cât posibil vegetația specifică. Când malurile sunt degradate, se efectuează lucrări de consolidare după proiecte întocmite de către specialiști și autorizate conform legii refăcându-se vegetația după consolidare. Se evită pe cât posibil îndiguirea cu pereți de beton. Când acest lucru nu este posibil, se recomandă realizarea finisajului cu piatră de râu.

Podurile pentru pietoni se recomandă să fie realizate din lemn sau pe cabluri cu podină de lemn. Acestea trebuie întreținute periodic. Punctele de belvedere se valorifică, acolo unde există o varietate a reliefului dar printr-o abordare simplă, decentă, fără a afecta natura.

AȘA NU: *Tratare inadecvată a intersecției, a străzii și a elementelor adiacente: șanțul, lipsa spațiului verde.*

AȘA NU: *Tratare inadecvată a străzii, lipsă de coerență a împrejmuirilor.*

AȘA DA: *Realizarea unor traversări de pârâu, de zone denivelate, de trasee prin pădure.*

7.3. SPAȚII VERZI

Se refac și întrețin plantațiile de aliniament existente și se recomandă amenajarea, acolo unde este posibil, de noi plantații de aliniament, utilizând tipuri de arbori și arbuști specifici zonei. Se va conserva biodiversitatea (inclusiv păstrarea lângă construcții a speciilor de păsări și animale care asigură echilibrul ecosistemului: rândunele, cucuvele, lilieci, vrăbii etc.), prin întreținerea sau folosirea plantelor autohtone specifice zonei și a practicilor agricole tradiționale. În cadrul amenajării, se va păstra ierarhizarea parcelei după modelul gospodăriei tipice: spațiile de grădină decorativă, livadă, fâneață (după caz). Suprafața spațiilor verzi va fi predominantă și se va corela cu reglementările în vigoare specifice funcțiunii alese. Spațiile libere vizibile din circulațiile publice se vor trata ca grădini decorative și livezi, plantate cu specii endemice. Nu se vor planta specii exotice sau specii cu rezistență ridicată, care au tendința să ia locul speciilor autohtone. Vegetația se poate utiliza ca element arhitectural sau de mascare a construcțiilor existente cu gabarite care depășesc scara locului (vegetație care trebuie sa fie prezentă și pe timpul iernii). Nu este recomandabilă fasonarea decorativă a arbuștilor. Spațiile verzi trebuie menținute și îngrijite, ele putând deveni locuri de reper și locuri de întâlnire. Se recomandă evitarea amenajării cu decorații de felul căruțe cu flori, fântâni arteziene sau plantații cu soiuri de arbuști exotici.

AȘA DA: *Modalități de a realiza treceri peste ape aflate în vatra satului.*

AȘA DA: *Lemnul folosit atât pentru finisajul de paviment cât și pentru compartimentare creând astfel un spațiu cald și natural.*

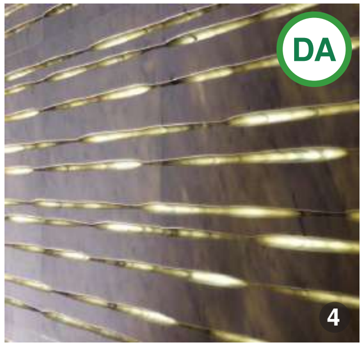

AȘA DA: *Pentru crearea de pavilioane se poate folosi lemnul dar prelucrat astfel încât sa nu obtureze imaginea.*

AȘA DA: *Exemplu de amenajare cu împletitură de nuiele.*

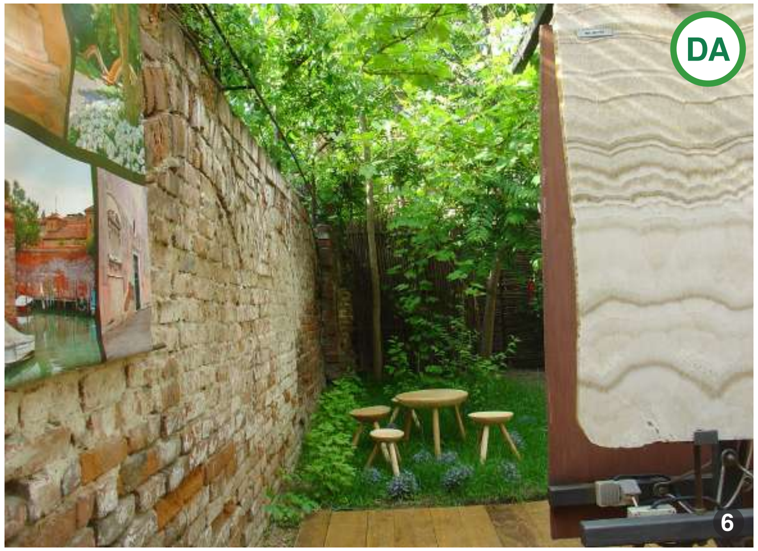

AȘA DA: *Exemplu de amenajare a unui spațiu public folosind mobilier tradițional. Pentru acest spațiu destinat unei cafenele se păstrează zidul cu cărămida aparentă, lemnul se folosește pentru paviment și elemente din piatră de dimensiuni mari pentru compartimentare.*

AȘA DA: *În amenajarea spațiilor verzi este recomandat a fi folosite atât compartimentările și împrejmuirile realizate din împletitură de nuiele.*

7.4. OBIECTE DIN SPAȚIUL PUBLIC

Elementele de mobilier rural exterior sunt: bancă, fântână, cruce, adăpătoare etc. Mobilierul se va realiza cu preponderență din materiale naturale: lemn, piatră. În alcătuirile constructive pot fi folosite și alte materiale (de ex., prinderi metalice etc.), însă acestea nu vor avea o pondere importantă, încadrându-se în specificul și formele locale. Nu se vor folosi materiale ca metalul (de exemplu, pe băncile din metal nu se poate sta vara sau pe vreme rece), materiale strălucitoare (inox) sau alte materiale nespecifice (mase plastice, fibră de sticlă). Nu se vor realiza placări cu piatră spartă sau cu elemente de lemn care să dea un aspect „rustic”.

Se recomandă ca spațiul străzii și cel din imediata apropiere a gospodăriilor să fie dotat cu mobilier specific zonei rurale, cum ar fi băncile din fața porții, obiectele de mobilier precum coșurile de gunoi confecționate local, din materiale naturale (de ex. târne cu rol de coș de gunoi).

Se va evita utilizarea mobilierului standardizat si vopsirea mobilierului în culori stridente sau folosirea unor culori nespecifice de baiț pentru mobilierul din lemn. Se recomandă soluții de amenajare realizate local. Culorile recomandate sunt nuanțele discrete de maro, culoarea lemnului sau de gri.

Protecția copacilor proaspăt plantați va fi confecționată local, din materiale naturale. Monumentele și troițele, fântânile vechi din spațiul comun vor fi puse în valoare prin amenajări minimale. Se va evita placarea acestora cu materiale nespecifice: marmură sau gresie.

AȘA NU: *Nu se recomandă culorile stridente și utilizarea obiectelor prefabricate.*

AȘA DA: *Exemplu de bancă realizată din lemn, prin îmbinări simple.*

AȘA DA: *Amenajare folosind împletitură de nuiele și pavaj din piatră.*

AȘA DA: *Exemplu de construcție de protecție care poate fi folosită și la scară mai mare, pentru refugii si stație de autobuz.*

7.5. ILUMINATUL PUBLIC

Nu se va folosi lumina artificială în exces (ținând cont de contextul cu preponderență natural în care se încadrează). Corpurile de iluminat vor avea volume simple, fără ornamentări excesive. Se recomandă folosirea luminii calde, apropiate de cea naturală (3 000 K). Iluminarea nu se va realiza cu mai multe culori.

AȘA DA: *Corpuri de iluminat înalte, realizate din lemn*

7.6. RECLAMELE, FIRMELE, INSCRIPȚIILE

Se vor amplasa în așa fel încât să nu constituie elemente care obturează sau concurează cu elementele de fațadă (profilaturi, ferestre, streșini etc.). Se va evita poluarea luminoasă. Dimensiunile panourilor vor fi specifice funcțiunilor pe care le anunță și nu se vor amplasa mai sus de nivelul parterului. Se recomandă realizarea unor piese sau construcții mobile pe care să fie amplasate reclamele luminoase, amplasate în așa fel încât să nu obtureze construcțiile principale. Pe cât posibil, nu se vor amplasa pe clădiri.

Amplasarea panourilor de identificare a investițiilor se va alege astfel încât să nu obtureze imaginea de ansamblu a investiției.

AȘA DA: *Felinare cu design modern care nu contrastează cu arhitectura de inspirație tradițională.*

AȘA DA: *Exemplu de iluminat pe timp de noapte a clădirilor importante folosind spoturi de pardoseală.*

8. PERFORMANȚA ENERGETICĂ

Performanța energetică a unei clădiri ne spune în ce măsură clădirea respectivă are un consum mai mic sau mai mare de energie și combustibili în raport cu folosirea ei în condiții de confort. De asemenea, casele în care locuim și clădirile în care ne desfășurăm activitățile zilnice trebuie să ne asigure condiții optime de trai (căldură, lumină etc.), fără ca acest lucru să aducă prejudicii atât mediului, cât și celor din jur. În acest sens, e necesar ca toate clădirile să își păstreze temperatura potrivită la interior, fără a avea pierderi de căldură sau emanații cu efect poluant semnificativ în mediul înconjurător.

Astfel, și în România, legislația devine din ce în ce mai exigentă cu privire la performanța energetică a clădirilor (Legea 372/2005 privind performanța energetică a clădirilor și Legea 120/2002 privind utilizarea eficientă a energiei). Trebuie avut în vedere că atât eficiența termică, cât și eficiența energetică, atunci când sunt înțelese într-un sens foarte simplist, având la bază doar considerentele economice, pot duce la soluții cu consecințe negative asupra sănătății clădirii și a utilizatorilor săi. De exemplu, prin utilizarea unei termoizolații de polistiren (care nu este permeabilă la vapori) la o clădire tradițională, ale cărei zidării sunt permeabile la vapori (adică „respiră"), pot apărea numeroase consecințe negative în timp, deși clădirea devine, aparent, mai eficientă din punct de vedere termic. Una dintre aceste consecințe negative este deteriorarea zidăriei existente din cauza barierei impermeabile și a acumulării de săruri în zidărie, care, prin fenomenul de îngheț-dezgheț, dezagregă suprafața zidăriei. O altă consecință negativă este apariția condensului și a mucegaiului la interior, lucru care duce la degradarea calității aerului.

Recomandări

Recomandările se referă la materialele de construcție, la conformația acestora, la soluțiile tehnice și la compatibilitatea dintre materialele de alcătuire. Utilizarea materialelor de construcție ecologice, din resurse naturale sau produse naturale reciclate, constituie, de fapt, un prim pas către bunăstare și un nivel superior de viață, în condițiile în care sărăcia este o caracteristică atât de prezentă astăzi în majoritatea zonelor rurale. În mod paradoxal, deși multe dintre materialele naturale au fost tradițional utilizate în construcții durabile și sănătoase de sute de ani, acestea au fost total ignorate tehnic și legislativ-normativ, fiind considerate demodate sau „rușinos a fi utilizate" (de exemplu, chirpiciul din argilă, vălătucii, paiele, lâna de oaie, uneori chiar și lemnul, varul natural etc.), în comparație cu produsele de sinteză, poluante încă din faza de fabricare și pe toată durata de exploatare, dar care sunt considerate moderne (de exemplu, PVC, BCA, polistirenul expandat sau extrudat, produsele aglomerate cu rășini sintetice ș.a.).[1]

Acolo unde este posibil, se recomandă să se apeleze la materiale locale naturale, la tehnicile tradiționale și la meșterii populari.

Recomandările sunt comune tuturor categoriilor de construcții:

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250-395 mp), dispuse în sistem pavilionar.

B. Construcții noi cu gabarit mare (250-395 mp), de tip monovolum, atât pentru construcțiile noi/conversii/extinderi, cât și pentru construcțiile existente.

1 Miron, Constantin, *Materiale neconvenționale locale pentru energie sustenabilă,* INCD URBAN INCERC Iași, http://documents.tips/documents/neconventionale.html, p.10 – 11.

1

NU
2

3

AȘA NU: *Placarea cu polistiren a pereților exteriori ai unei construcții este deosebit de nocivă nu numai pentru că distruge/ascunde decorațiile, ci mai ales pentru că prin translatarea punctului de rouă se creează condens în interiorul zidurilor; acest lucru atrage cristalizarea sărurilor, care cu greu mai pot fi îndepărtate ulterior. Impermeabilizarea zidurilor exterioare prin placarea cu polistiren și montarea ferestrelor din plastic dublu stratificate, coroborată cu folosirea unei zugrăveli impermeabile la interior, atrage după sine apariția mucegaiului. Zidurile din cărămidă ale construcțiilor vechi au o grosime considerabilă, nefiind necesară izolarea. Se recomandă mai degrabă izolarea cu materiale naturale a tavanelor și a pardoselilor. În imagine, o simulare de calcul a eficienței termice a unei clădiri tradiționale la care nu s-au înlocuit ferestrele tradiționale, dar s-a izolat tavanul și pardoseala. Graficul arată o îmbunătățire considerabilă a eficienței termice a clădirii.*

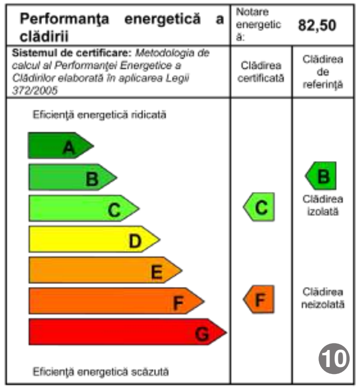

10

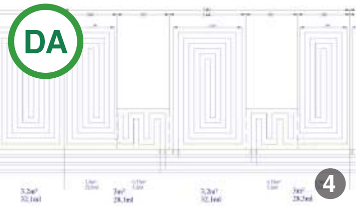
DA
4

5

DA
6

7

8

9

AȘA DA: *Folosirea unui sistem de încălzire în pereții exteriori în planul tencuielii este o metodă deosebit de eficientă și elegantă de încălzire. Încălzind zidurile groase, cu inerție termică mare, întreaga construcție se comportă ca o teracotă. Sistemul are însă și dezavantajul că nu permite lipirea mobilierului de peretele în cauză și necesită o atenție sporită atunci când se bate un cui în perete. De aceea, se recomandă montarea acestui sistem de încălzire până la o înălțime la care nu ar prezenta riscul de a fi perforat accidental cu ocazia fixării unor tablouri sau a mobilierului de perete.*

8.1. Sistemele de încălzire (cerințele de securitate la foc)

Sistemele de încălzire folosite vor fi eficiente termic, conform standardelor de mediu și eficienței energetice a clădirilor. Se recomandă folosirea unor sisteme de încălzire alternative folosirii gazului metan sau a combustibililor solizi (fosili). Acestea pot fi folosite acolo unde există rețele locale specifice, însă se recomandă și folosirea unor tehnologii alternative, pentru asigurarea unui grad minim de independență.

Dintre sistemele de energie alternativă, se pot folosi:

• panourile solare și panourile fotovoltaice (se încurajează amplasarea lor pe acoperiș în măsura în care nu denaturează imaginea ansamblului și se încadrează discret în peisajul rural);

• este acceptată folosirea pompelor de căldură acolo unde este posibil și investiția se justifică (în variantele aer-apă, sol-apă, apă-apă, în funcție de caracteristicile terenului);

• se recomandă încadrarea sistemelor de energie alternativă în specificul local prin mascarea lor adecvată cu ajutorul unor elemente provenite din forme uzuale, folosindu-se materiale locale. Amplasarea lor va respecta recomandările de la capitolul *Amenajări exterioare*, subcapitolul *Echipare edilitară* (pentru fiecare tip de construcție). Dimensionarea, punerea în operă și funcționarea lor trebuie să respecte normativele și prevederile tehnice în vigoare la data întocmirii proiectului/execuției.

Cazanele cu combustibil solid regenerabil (biomasă și/sau combustibil rezultat în urma reciclării). Materialele combustibile disponibile local se pot împărți în: materiale lemnoase (deșeuri de lemn, rumeguș, căzătură de lemn masiv în păduri, resturi de lemn) și materiale nelemnoase (cerealiere sau de origine organică). Pentru zonele în care nu sunt disponibile ca sursă de energie termică gazele naturale, este necesară utilizarea centralelor cu combustibili solizi. Exemple de materiale combustibile sustenabile:

• **Peleții din lemn** sunt deșeuri lemnoase, deshidratate și comprimate până la dublul densității energetice a lemnului verde, neuscat. Caracteristici: putere calorică mare, densitate mare, costuri relativ reduse de transport; sunt o sursă alternativă de energie capabilă să înlocuiască combustibilii convenționali (gazul natural, GPL, petrol, cărbune, lemn, ulei, electricitate etc.); sunt neutri din punctul de vedere al emisiilor de carbon. La ardere, aceștia emit aceeași cantitate de dioxid de carbon care a fost absorbită de pădure în timpul creșterii; peleții din lemn ard aproape fără emisie de fum, în timp ce în gazele de ardere praful este alcalin; au un conținut scăzut de metal, iar sulfurile sunt aproape inexistente. Cenușa, bogată în minerale, poate fi folosită cu succes drept îngrășământ natural. Peleții costă mai puțin decât combustibilii fosili și sunt considerați înlocuitori ai gazelor naturale. Mai ieftini cu 20-25% față de gazul natural, nu prezintă pericol de explozie, se utilizează cu același confort. Comparativ cu lemnul de foc, peleții sunt mai eficienți din punctul de vedere al randamentului de ardere, al puterii calorice, al confortului și al siguranței în utilizare.

• **Brichete din resturi vegetale din agricultură**: se obțin prin comprimarea mecanică sau hidraulică a biomasei (resturi vegetale din agricultură: paie de grâu, orz, orez, rapiță, muștar, vrejuri de soia, fasole, resturi vegetale de viță-de-vie, coceni de porumb, resturi forestiere), pentru reducerea dimensiunilor și obținerea unui produs compact și cu o putere calorică mare. Dintr-o tonă de paie se obține o tonă de brichete. Puterea calorică a brichetelor din resturi vegetale este mai mare decât a lemnului de fag și aduce o economie de 60% față de încălzirea cu gaze și de 40% față de încălzirea cu lemne.[1]

1 Constantin Miron, *op. cit.*, p.106 – 116.

8.2. Eficiența termică (sisteme și materiale de izolare)

Termoizolațiile frecvent utilizate în prezent au la bază materiale minerale (anorganice): vata de sticlă, vata bazaltică sau materiale organice: polistirenul și poliuretanul. Materia primă pentru aceste materiale provine din surse neregenerabile, presupunând un consum mare de energie și emisii de CO_2 atât pentru fabricare, cât și pentru prelucrare. În timp ce termoizolațiile minerale sunt permeabile la vapori, deci permit zidăriei să „respire", polistirenul și poliuretanul nu permit trecerea vaporilor, astel încât acestea din urmă nu sunt recomandate a fi utilizate în cazul construcțiilor tradiționale. Izolația are rolul de a reduce consumul de energie pentru încălzire. Soluția care oferă beneficii atât din punctul de vedere al eficienței termice cât și al costurilor (prețul este redus atunci când sunt produse local), având avantajul provenienței din surse regenerabile, este folosirea unei termoizolații naturale, care este la fel de performantă ca izolația din fibre sintetice.

AȘA DA: *Șemineele sunt corpuri de încălzire care, în afară de funcția de destindere pe care o au, pot fi introduse cu succes în circuitul sistemului de încălzire al clădirii. Există șeminee din oțel cu funcționare pe peleți și ventilație forțată, termoșeminee, potrivite pentru locuințe moderne, eficiente energetic cu sistem de recuperare. În afară de încălzirea apei, termoșemineul nu generează doar o căldură plăcută în interior, dar creează, de asemenea, o atmosferă confortabilă.*

AȘA DA: *Teracotele sunt elemente importante, care fac parte în continuare din amenajarea unei case tradiționale. În afară de funcția estetică de animare a interiorului pe care o au uneori, sunt și foarte practice, în condițiile în care combustibilul solid se găsește încă la un preț redus față de ceilalți combustibili.*

Saltele termoizolante din lână de oaie

Saltele termoizolante din fibre de cânepă

Peleți din lemn

Brichete din resturi vegetale

Tipurile de izolații naturale:

a. **Izolația naturală din fibre de lână de oaie** se utilizează ca izolator termic și fonic atât pentru construcțiile din lemn, cât și pentru casele din cărămidă sau piatră. Calitățile izolației din fibre de lână de oaie:

• este un material termofonoizolant ecologic și sănătos, obținut din materii prime naturale, regenerabile. După terminarea ciclului de viață, izolația din lână se poate refolosi sau este biodegradabilă;

• este accesibilă local (se produce în România);

• se realizează din fibre de lână naturală de oaie, spălată, tratată cu săruri de bor pentru insecte și ignifugată. Poate fi prelucrată în saltele, plăci semirigide sau puf, fără mijloace speciale de protecție;

• este rezistentă împotriva mucegaiului (conform EN ISO 846 are nota cea mai bună: 0) și nu putrezește;

• are capacitatea de a absorbi și de a elibera umiditatea din aerul înconjurător. Lâna este un material higroscopic, ceea ce înseamnă că poate absorbi până la 30%-40% din propria greutate în umiditate, păstrându-și proprietățile. Fibrele de lână încearcă, în mod natural, să se mențină în echilibru cu umiditatea schimbătoare a atmosferei. Când temperatura exterioară scade și umiditatea aerului crește, atunci lâna preia din umiditatea suplimentară și eliberează căldură în acest proces. Într-o zi călduroasă se întâmplă procesul invers: lâna eliberează umiditatea în aer și în același timp absoarbe energie, astfel răcind încăperea pe care o izolează. Din acest motiv, se spune că lâna „respiră" și acționează ca un condiționator natural de aer. Fibrele sintetice sau minerale nu au această proprietate și nu reacționează la schimbările rapide de temperatură sau umiditate;

• conductivitatea termică a izolației din lână este cuprinsă între 0,0356 W/mK și 0,040 W/mK;

• este un depoluant natural; locuințele moderne sunt din ce în ce mai populate cu produse care emană substanțe toxice pentru sănătatea umană. Lâna absoarbe în mod natural diverși poluanți ai aerului: formaldehida (un cancerigen cunoscut), dioxidul de azot și dioxidul de sulf. Formaldehida este foarte des utilizată în produsele rășinoase din lemn, cum ar fi plăcile de aglomerații de lemn (MDF), parchetul și mobila. Formaldehida este eliberată încet din aceste produse pe măsură ce rășinile conținute hidrolizează (se dizolvă în contact cu vaporii de apă). Aceste emisii nocive cresc odată cu temperatura și umiditatea. Fibrele de lână absorb și se contopesc ireversibil cu formaldehida și alte substanțe nocive. O casă complet izolată cu lână de oaie poate absorbi aproape 100% din formaldehida eliberată în aerul interior. Dioxidul de sulf și dioxidul de azot sunt deșeuri gazoase produse prin arderea combustibililor fosili sau a cărbunelui. Sunt cel mai des întâlnite în încălzitoarele cu gaz, în focurile deschise sau în fumul de eșapament (care pătrunde în casă din cauza proximității șoselelor circulate). Izolația din lână de oaie absoarbe definitiv aceste gaze nocive, așa cum absoarbe formaldehida, realizând astfel o filtrare a aerului din interior. Lâna de oaie este singurul tip de izolație care are calitatea de filtrare a aerului din interior, contribuind astfel nu doar la un confort termic sporit, dar și la menținerea pe termen lung a unui mediu sănătos.[1]

b. **Izolația din fibre de cânepă** este un material natural care nu conține substanțe de adaos dăunătoare sănătății. Procesul de producere presupune un consum redus de energie, iar rezultatul este un material cu calități tehnice excepționale. Se livrează sub formă de saltele sau role, fiind un produs recomandat pentru izolarea acoperișurilor, a pereților și a pardoselilor. Se realizează din fibre la care se adaugă 10-12% fibre Biko (fibre sintetice), pentru o stabilitate dimensională optimă. În ultima perioadă, a apărut izolația din cânepă 100% naturală. În acest caz, fibrele Biko sunt înlocuite cu fibre naturale din porumb. Calitățile izolației din fibre de cânepă:

• montare rapidă și simplă, fără zgârieturi și iritații ale pielii;

• poate absorbi umiditate până la 20% din greutatea sa fără nicio deteriorare a performanței termice, spre deosebire de izolațiile din fibre sintetice;

• are capacitatea de a regla umiditatea din încăpere. Pentru a nu influența negativ această trăsătură, trebuie folosite folii și bariere de vapori care permit transferul umidității;

• are o conductivitate termică scăzută, cu o valoare de 0,040 W/mK;

• datorită faptului că fibrele de cânepă nu conțin albumină, nu este nevoie de un tratament împotriva moliilor și a gândacilor.

c. **Pereții termofonoizolanți neportanți de tip *Hempcrete*** realizați din cânepă mărunțită (puzderie) și un liant pe bază de var calcic hidratat.

Procedeul de realizare a pereților neportanți de tip Hempcrete constă în execuția pereților prin turnarea în cofraje pierdute a unui amestec realizat din cantități controlate de puzderie de cânepă, un liant pe bază de var calcic hidratat, un liant pe bază de var hidraulic și apă. Procedeul

1 www.izomiorita.ro

AȘA DA: *Termoizolația din cânepă: montare rapidă și simplă. Nu este necesar un costum de protecție, deoarece produsul nu irită pielea și nu conține substanțe periculoase pentru mediu sau sănătate.*

AȘA DA: *Pereți cu termoizolație din Hempcrete.*

AȘA DA: *Termoizolația din lână este deosebit de recomandată. Folosirea unei izolații din lână sprijină o industrie a prelucrării produselor locale: în mod frecvent, lâna se aruncă, în loc să fie utilizată. Această măsură este încă la început în țara noastră, dar se folosește cu succes și pe scară largă în majoritatea țărilor europene.*

AȘA DA: *Exemple de pereți placați cu panouri termoizolante de stuf.*

constă în amestecarea produselor componente cu apă și realizarea unui amestec omogen care se toarnă în cofraje pierdute. Prin acest procedeu se obține un material neportant, sustenabil, permeabil la vapori, care se poate folosi la realizarea pereților și a planșeelor, a pardoselilor sau la izolarea acoperișului, realizându-se astfel îmbunătățirea comportării la transfer termic a elementelor de construcție.

Procedeul de realizare a pereților neportanți de tip Hempcrete contribuie la economia de energie în construcții. Durabilitatea pereților neportanți din amestec de cânepă cu var, respectiv, a izolațiilor termice realizate cu acest procedeu este asigurată prin satisfacerea cerințelor de calitate impuse produselor predozate. În condițiile unei puneri în operă corespunzătoare, durata de viață a produselor finite este de minimum 70 de ani.

Tencuielile și zugrăvelile recomandate pentru pereții și tavanele de tip Hempcrete sunt cele permeabile la vaporii de apă, precum cele tradiționale pe bază de var stins pastă. Aplicarea unor produse de tencuire și/sau vopsire cu permeabilitate redusă, de exemplu, cu vopsele alchidice, lacuri sau pe bază de polimeri, nu este recomandată, deoarece vor compromite permeabilitatea peretelui și durabilitatea acestuia.[1]

d. Izolația din fibre de lemn se prezintă sub formă de vrac, plăci flexibile sau plăci rigide termofonoizolante. Aceste produse reprezintă o soluție modernă, eficientă și ecologică și sunt utilizate în special la case pe structură de lemn, la casele eficiente energetic, dar și la casele tradiționale, construite din cărămidă.

Calitățile izolației din fibre de lemn:

- fiind un produs natural care nu influențează biologia construcțiilor, se recomandă folosirea lui la reabilitarea termică a construcțiilor existente, atât pentru cele cu pereți din cărămidă, cât și pentru cele cu structura din lemn sau cu pereți din lemn masiv;
- pentru fabricarea panourilor izolatoare din fibre de lemn se utilizează, ca materie primă, deșeurile de așchii lemnoase provenite din fabrici de cherestea sau de la alți producători de produse din lemn sau din lemnul nevalorificat silvic;
- este rezistentă la șocuri mecanice, absoarbe zgomotele și izolează excelent atât pe timp de iarnă, cât și vara;
- este ușor de montat, disponibilă și cu profiluri de nut și feder pentru o montare mai sigură și pentru eliminarea punților termice. Se livrează în diverse grosimi.
- plăcile fibrolemnoase sunt deschise la difuzia vaporilor de apă și regularizează umiditatea, oferind un climat de locuit sănătos;
- corespund tuturor normelor referitoare la rezistența la foc și chiar dacă ard, plăcile nu emit vapori toxici.
- izolațiile din fibre de lemn sunt materiale de construcții din surse naturale, regenerabile și care nu au un impact negativ asupra mediului înconjurător.

e. Izolația din vată bazaltică este un material ecologic care se comercializează sub formă de plăci rigide sau saltele.

Calitățile plăcilor termoizolatoare din vată bazaltică:

- nu ard, nu emană gaze toxice și împiedică răspândirea focului;
- sunt permeabile la vapori și permit trecerea vaporilor de apă din interior spre exterior, prevenind astfel condensul. Pereții vor fi uscați, locuința aerisită, eliminând riscul de apariție a mucegaiului și a igrasiei.

f. Baloții de paie: Paiele sunt folosite sub forma unor baloți compactați, care sunt inserați în perete prin presare ușoară. Un balot de paie are la bază același material ca și lemnul: celuloza. Pentru că paiele sunt goale în interior, gradul de termoizolare este mai bun decât în cazul lemnului. În plus, comprimarea balotului îl face rezistent la compresie, ceea ce înseamnă că este potrivit pentru construcția unor ziduri solide. Tencuiala din pământ și var permite pereților să „respire", reglează umiditatea și conferă un mediu de viață plăcut și sănătos.

Construcțiile din baloți de paie sunt foarte eficiente energetic datorită calităților termoizolante ale acestora: un perete din baloți de paie tencuit cu argilă și var, cu o grosime totală de 50 cm, asigură aceeași termoizolare ca un perete din 20 cm de BCA cu 20 cm de polistiren. Producerea unor materiale ca BCA-ul, polistirenul, tencuiala pe bază de ipsos și vopseaua pentru finisaje necesită însă un consum de energie mult mai ridicat decât paiele, lemnul, pământul și varul, generând, în același timp, și un nivel ridicat de emisii CO_2. De asemenea, costul pentru 1 mp de perete din baloți de paie tencuit cu argilă și var este de trei ori mai mic decât cel pentru 1mp de perete din BCA, polistiren și tencuială din comerț. În plus, aceste case sunt sigure, rezistente la foc și cutremur, se realizează rapid și oferă un mediu de viață plăcut și sănătos.[2]

g. Plăcile de stuf termoizolante sunt obținute prin asamblarea tulpinilor de stuf uscat. Asamblarea se realizează prin legarea strânsă a pachetului de stuf cu legături de sârmă din oțel zincat (dispuse la o distanță de cca 20 cm) și agrafe (dispuse la o distanță de aproximativ 60 mm), fixate de legăturile din sârmă. Avantaje:

- eliminarea punților termice;
- reglarea umidității; deci, o casă fără mucegai;
- eliminarea apariției fisurilor, care constituie cauza majoră de degradare a fațadelor;
- sunt ușor de montat;
- tencuielile și zugrăvelile recomandate sunt cele permeabile la vaporii de apă, realizate din materiale naturale.[3]

h. Tencuielile termoizolante tradiționale pe bază de argilă amestecată cu paie sau pleavă

O bună variantă pentru Transilvania este folosirea tencuielii termoizolante realizată din argila amestecată cu paie. Argila protejează materialul organic, paiele, iar acestea au rol de izolator termic. Amestecurile de argilă cu paie sau pleavă folosite la izolarea termică a tavanelor, a podurilor și a pardoselilor au calitatea de a genera condiții de viață sănătoase prin masa termică, capacitatea de regulator de umiditate și lipsa oricărei emisii poluante, chiar dacă din punct de vedere termic nu sunt foarte eficiente. Tradițional, argila ușoară se folosea în amestec cu paie la construcțiile din lemn pentru realizarea închiderilor elastice, pe un suport din împletitură de nuiele. Densitatea brută a amestecului de argilă ușoară cu paie este mai mică de 1 200 kg/mc. Paiele folosite pot fi de secară, grâu sau ovăz. Pentru tencuieli din argilă sunt preferate paiele de orz, pentru că sunt mai moi. Mai important decât tipul de paie este structura tulpinii. Un câștig pentru creșterea capacității termoizolante este folosirea paielor subțiri cu tulpini rezistente, care nu se strivesc.

1 Agrementul Tehnic 001SC-02/612-2016 pentru realizarea pereților neportanți de tip Hempcrete și a termoizolațiilor din puzderie de cânepă cu liant pe bază de var hidraulic și apă.

2 www.earthsafedesign.com.

3 www.natural-home4u.com.

AȘA DA: *Termoizolație fibrolemnoasă. Produs fabricat din materii prime naturale, utilizând tehnologii moderne și prietenoase cu mediul. Fiind permeabilă la vaporii de apă, păstrează structura casei în stare uscată în mod permanent. Poate fi utilizată pentru fațadă, pardoseli și mansarde.*

AȘA DA: *Plăci izolatoare din plută expandată*

Concluzii

Se vor folosi materiale naturale regenerabile, în alcătuiri constructive care să respecte normativele și prevederile în vigoare referitoare la izolarea termică, la protecția la foc etc.

Pentru termoizolare, se vor folosi sisteme de termoizolare ecologice, pe cât posibil cu materiale provenite din mediul local (lână, cânepă, paie, rumeguș).

Există pe piață deja suficienți producători de tencuieli termoizolante și materiale naturale termoizolante agrementate tehnic (începând cu 2015, s-au agrementat tehnic de către INCD URBAN INCERC Cluj-Napoca izolații din lână și cânepă), care îndeplinesc toate cerințele impuse de actele normative în vigoare.[1]

Nu se va folosi termoizolarea cu polistiren (vezi capitolul 5.2. *Pereții*).

Prin programele „Casa Verde" și „Casa Verde Plus", lansate de Ministerul Mediului, se încurajează folosirea sistemelor de încălzire din surse alternative și materiale regenerabile, acordându-se finanțări caselor sau altor obiective care folosesc panouri solare sau pompe de căldură, sisteme de acoperișuri verzi, sisteme de iluminat ecologice sau aleg să își izoleze termic pereții cu materiale ecologice precum lâna, cânepa sau celuloza.

În cazul intervențiilor pe construcțiile existente (de gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau monovolum), se recomandă următoarele:

Pereții

Își vor menține stratificația specifică, fie că e vorba de pereți din piatră (tencuiți sau nu), din cărămizi de pământ nearse (văioage), chirpici, pământ compactat (obligatoriu tencuiți) sau baloți de paie.

Se dorește totuși păstrarea apareiajului sau a stereotomiei, astfel încât fața exterioară a peretelui brut să rămână neschimbată în cazul reabilitării termice.

Dacă se termoizolează pe interior, detaliul constructiv va fi de asemenea natură, încât să nu rețină apa rezultată din procesul de condensare în interiorul pereților. Membrana trebuie să fie permeabilă, iar materialele indicate pentru termoizolație, la fel, permeabile și biodegradabile, cum ar fi cânepa sau lâna de oaie.

Planșee

Alcătuirea planșeelor va urma aceeași linie ca a pereților, păstrându-se materiale pe cât posibil naturale, biodegradabile.

1 De exemplu, *Agrementul Tehnic 001SC-02/612-2016* pentru realizarea pereților neportanți tip HEMPCRETE și a termoizolațiilor din puzderie de cânepă cu liant pe bază de var hidraulic și apă; *Agrementul Tehnic 001SC-03/319-2015 pentru panouri termoizolante din lână de oaie*; *Agrementul Tehnic 001SC-03/314-2014 pentru saltele termoizolante din lână de oaie*; *Agrementul Tehnic 001SC-03/320-2015 pentru termoizolație din lână de oaie*.

1

2

AȘA NU: *Reabilitarea unui cămin cultural prin izolarea cu polistiren. Folosirea polistirenului atrage după sine probleme legate de condens, igrasie, apariția mucegaiului și este un material ușor de vandalizat de către copii, animale, persoane agresive etc.*

3

4

5

6

7

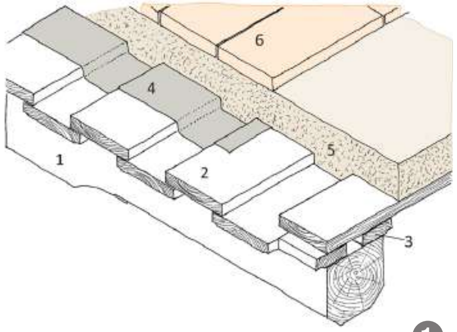

1

Alcătuirea pardoselii din pod

1 Grinda de planșeu
2 Scândurile de planșeu
3 Elemente de egalizare a reazemului
4 Strat protector contra prafului, deschis spre difuzie
5 Umplutură din argilă și paie, compactată sau necompactată
6 Acoperire cu cărămizi (rar)

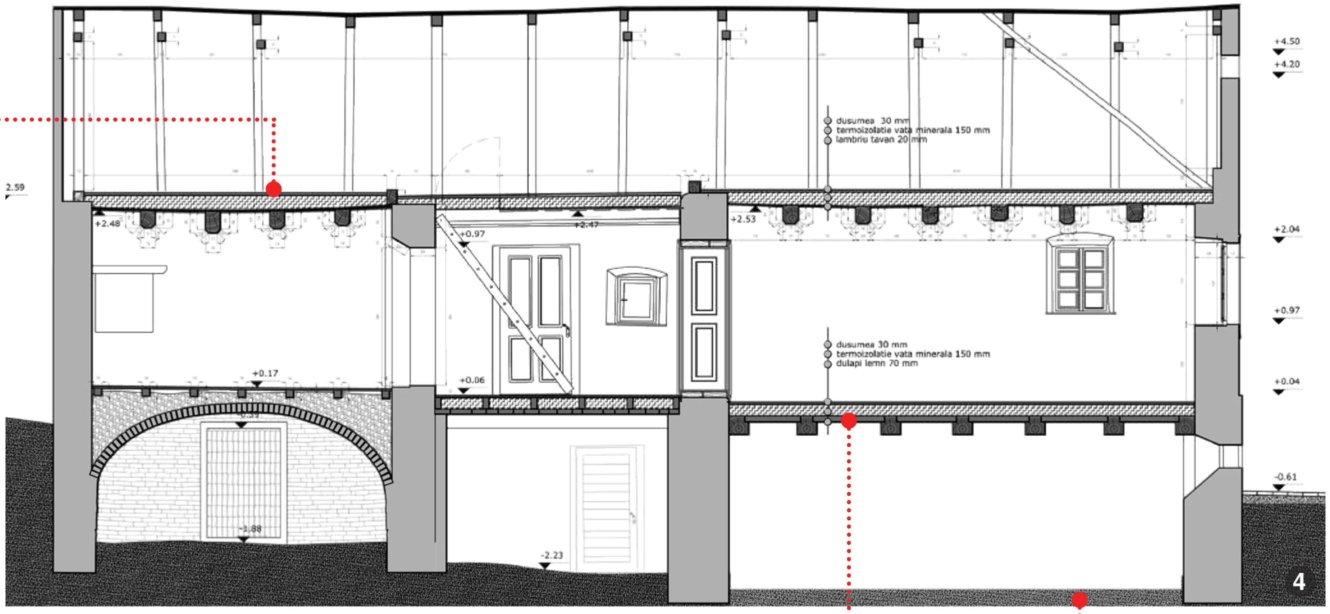

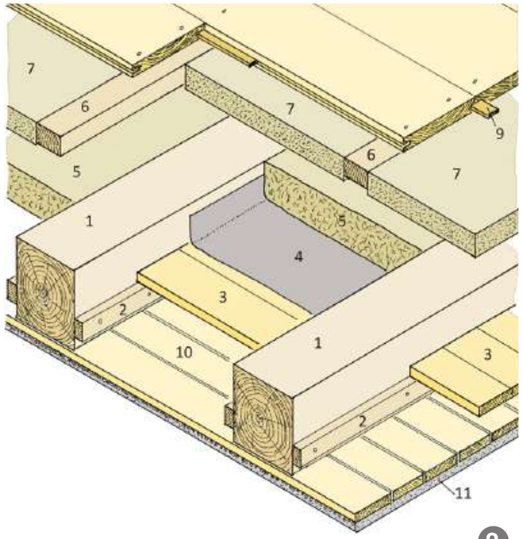

2

Tavan cu grinzi de lemn. Construcție cu pardoseală flotantă:

1 grinzi de tavan
2 lați de susținere pentru pardoseala oarbă, de 30 x 50 mm
3 pardoseală oarbă: 25 mm
4 geotextil, permeabil la difuzia vaporilor
5 umplutură din lut cu paie: 80 – 100 mm
6 rigle pentru pardoseală: 35 x 60 mm
7 izolație rigidă sau granulată: 40 mm
8 dușumea de 25 – 30 mm, rostuită și nutuită: 6 x 12 mm
9 pene: 6 x 20 mm
10 suport din scânduri: 18 mm
11 tencuială de tavan aplicată pe un strat de armătură

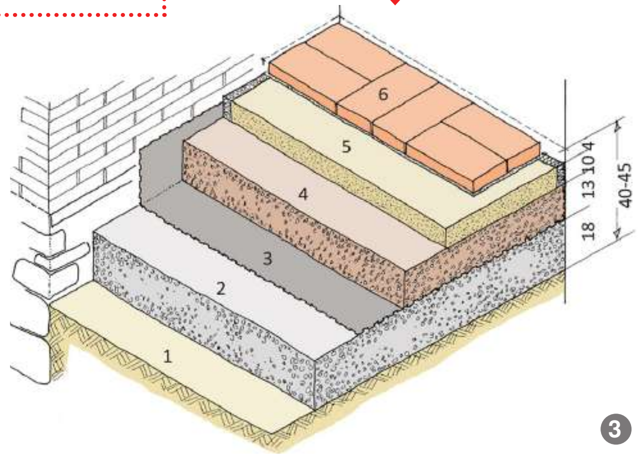

Modul de construire a pardoselilor din cărămizi peste pământul natural al încăperilor fără pivniță

1 pământ natural
2 pietriș grosier (8 – 32 mm)
3 folie protectoare (geotextil)
4 izolație din umplutură
5 placă din argilă compactată
6 plăci de cărămidă pe pat de mortar

ANEXA 1

Studiu de amplasare și încadrare în imaginea așezării

În vederea obținerii avizului Comisiei pe „încadrarea în specificul local", solicitanții vor depune on-line, la adresa_________________sau la secretariatul filialei OAR__________________, adresa:_______________, un dosar privind evaluarea impactului pe care l-ar avea gabaritul investițiilor cu construcții de tip hală (aici ar trebui detaliate tipurile) în silueta și imaginea generală a zonei rurale. Dosarul va conține planșe la o scară adecvată prezentării și următoarele documente:

• Documentație fotografică generală privind zona în care se va desfășura investiția, în care să apară, din puncte de belvedere cunoscute la nivel local, modul de așezare în relief a localității, principalele repere și limitele localității (în cazul localităților neîncadrate sau fără repere înalte, folosiți vederi panoramice din afara localității). Identificați locul investiției pe aceste documente.

• Două siluete caracteristice ale localității prezentate la o scară adecvată prezentării. Identificați locul investiției pe aceste siluete.

• Ortofotoplan sau vedere de sus a localității de tip Google Earth, cu marcarea punctelor de unde s-a făcut documentarea fotografică și siluetele descrise mai sus. Identificați locul investiției pe această planșă.

• Documentație fotografică la nivelul ochiului sau din repere în imediata vecinătate a investiției. Identificați locul investiției pe aceste documente.

• O desfășurată stradală, în care să apară de o parte și de alta a parcelei investiției frontul la stradă a cel puțin trei parcele. Identificați limitele parcelei investiției, cu fațada detaliată spre stradă a investiției, cotați amplasarea construcției față de limitele laterale și construcțiile învecinate.

• Un profil stradal transversal, în care să apară construcțiile la stradă de pe parcele, secțiunea drumului și amenajările acestuia, secțiune caracteristică prin construcția investiției. Identificați limitele parcelei investiției, cotați amplasarea construcției față de aliniament și construcțiile învecinate, cotați secțiunea la o scară adecvată, astfel încât investiția să poată fi comparată cu restul construcțiilor descrise.

• Două cadre în perspectivă de la nivelul ochiului în susul și în josul străzii cu clădirea studiată. Evidențiați modul în care ați integrat clădirea în fondul construit vecin și în peisaj.

ANEXA 2

Glosar de termeni

Conservarea patrimoniului: reprezintă un proces prin care materialitatea, istoria și integritatea conceptuală a patrimoniului construit al umanității sunt prelungite prin intervenții atent planificate. Procesul presupune utilizarea profesională a științei, a artei, a artizanatului și a tehnologiei, privite ca instrument al conservării.

Conservarea curativă este ansamblul acțiunilor întreprinse asupra unui bun sau asupra unui grup de bunuri având ca obiectiv oprirea unui proces activ de deteriorare sau consolidarea sa structurală. Aceste acțiuni sunt întreprinse numai atunci când însăși existența bunului este amenințată, din cauza fragilității și a vitezei de deteriorare. Aceste acțiuni modifică uneori aspectul construcției.

Conservarea preventivă cuprinde ansamblul de măsuri și acțiuni având ca obiectiv evitarea și minimizarea deteriorărilor sau a pierderilor viitoare. Aceste măsuri și acțiuni sunt indirecte, neafectând aspectul construcției.

Restaurarea: presupune readucerea clădirii (structurii) într-un stadiu documentabil dintr-o perioadă anterioară, originară sau principală, prin eliminarea extinderilor (adăugirilor) secundare sau prin reasamblarea componentelor (subansamblurilor) existente, fără a introduce elemente noi. Este o intervenție prin care sunt îndepărtate extinderile inadecvate, realizate într-o manieră diferită față de cea tradițională sau cu caracter provizoriu, și care pune în valoare clădirea într-o formă reconstituită pe baza unor fotografii de arhivă, a unor studii și cercetări realizate pe structura și arhitectura casei. Nu presupune înlocuiri masive de material, amenajări de confort substanțiale sau extinderi moderne. Poate fi aplicată pentru clădiri vernaculare (tradiționale) recente, prevăzute cu bucătării și toalete în case.

Reabilitarea: însumează toate intervențiile care urmăresc valorificarea și remedierea clădirii (structurii) prin păstrarea semnificației culturale a acesteia. Este intervenția cea mai răspândită, deoarece, prin aplicarea ei, clădirea devine utilizabilă în condiții de confort contemporane. Intervenția își propune să conserve tot ce este valoros pentru clădirea respectivă, să aplice reparațiile necesare la structura istorică și să introducă în structura clădirii amenajările necesare pentru a o face utilizabilă pentru o funcțiune nouă sau pentru cea originară, dar îmbunătățită (de exemplu, zone de primire, termoizolații, băi, bucătării, acces pentru persoane cu dizabilități etc.).

Reconstrucția: presupune readucerea clădirii (structurii) într-un stadiu documentabil dintr-o perioadă anterioară semnificativă și care se deosebește de restaurare prin introducerea unor materiale noi în țesutul clădirii. Este o intervenție aplicabilă clădirilor în stare de colaps sau precolaps, unde structura portantă nu-și mai îndeplinește rolul. Presupune înlocuiri masive de material, dar cu folosirea la maximum a materialului inițial, care va fi reașezat în structura reconstruită prin anastiloză (se va pune exact în locul de unde a fost demontat). Restaurarea și reconstrucția presupun, de fapt, o dezasamblare parțială sau integrală urmată de reconstruire.

Termeni generali

Aliniamentul: este linia de demarcație dintre domeniul public și proprietatea privată.

Alterarea: este intervenția care modifică (negativ) funcțiunea sau aspectul unei așezări (clădiri).

Anvelopa clădirii: totalitatea suprafețelor elementelor de construcție perimetrale, care delimitează volumul interior (încălzit) al unei clădiri, de mediul exterior sau de spații exterioare de trecere (târnaț) sau de relaxare (foișor sau terasă).

Așezarea/locul: poate fi orice element, la orice scară, al mediului istoric a cărui identitate distinctă este percepută de comunitate.

Aticul: Parte a unei construcții situată deasupra cornișei și menită să mascheze acoperișul (DEX 1998). În cazul clădirilor cu acoperiș-terasă, se consideră „atic" elementul superior al fațadei, care depășește cota ultimului planșeu și are rol constructiv, de rebord, pentru straturile componente ale învelitorii, și rol în ghidarea apelor meteorice.

Conductivitate termică de calcul (lambda): valoare a conductivității termice a unui material sau a unui produs de construcție, în condiții interioare și exterioare specifice, care poate fi considerată ca fiind caracteristică pentru performanța acelui material sau produs când este încorporat într-o parte de construcție.

Construcții anexe: construcții distincte, de regulă având dimensiuni reduse și un singur nivel suprateran, care deservesc funcțiunea de locuire. Din categoria construcțiilor anexe fac parte: garaje individuale, depozite pentru unelte de grădinărit, șoproane, terase acoperite, foișoare, pergole, bucătării de vară. Realizarea construcțiilor anexe se autorizează în aceleași condiții în care se autorizează corpurile principale de clădire.

Construcții cu caracter provizoriu: construcțiile autorizate ca atare, indiferent de natura materialelor utilizate, care, prin specificul funcțiunii atribuite ori din cauza cerințelor urbanistice impuse de autoritatea publică, au o durată de existență limitată, precizată și prin autorizația de construire. De regulă, construcțiile cu caracter provizoriu se realizează din materiale și alcătuiri care permit demontarea rapidă în vederea aducerii terenului la starea inițială (confecții metalice, piese de cherestea, materiale plastice ori altele asemenea) și sunt de dimensiuni reduse. Din categoria construcțiilor cu caracter provizoriu fac parte: chioșcuri, tonete, cabine, locuri de expunere situate pe căile și în spațiile publice, corpuri și panouri de afișaj, firme și reclame, copertine, pergole ori altele asemenea. În sensul prezentei legi (Legea 50/1991), realizarea construcțiilor provizorii se autorizează în aceleași condiții în care se autorizează construcțiile definitive (Legea 50/1991).

Construcție existentă: în prezentul ghid, se înțelege acea construcție care există fizic la data curentă și este evidențiată ca atare în documentațiile cadastrale, fiind înscrisă în cartea funciară.

Construibilitatea: calitatea unui teren de a primi o construcție, ale cărei destinație și caracteristici sunt compatibile cu atributele de fapt (legate de natura terenului și de caracteristicile sale) și de drept (vizând servituțile care îl grevează). (G.M.-007 – 2000)

Contextul: este orice relație relevantă din punct de vedere arhitectural între o așezare (obiect) și alte așezări (obiecte).

Coridor ecologic: zonă naturală sau amenajată care asigură cerințele de deplasare, reproducere și refugiu pentru speciile sălbatice terestre și acvatice (OUG 57/2007).

Cornișă: Partea superioară, ieșită în afară și ornamentată, a zidului unei construcții, având rolul de a sprijini acoperișul și de a împiedica scurgerea apei de ploaie pe fața clădirilor (DEX 1998).

Degradarea: este o schimbare de stare în rău; se referă în mod particular la lipsa lucrărilor corecte/constante de întreținere și/sau la efectele unor intervenții inadecvate asupra unei așezări/construcții sau asupra valorilor patrimoniale.

Demisol (prescurtat D): nivel construit al clădirii având pardoseala situată sub nivelul terenului (carosabilului) înconjurător, cu maximum jumătate din înălțimea liberă a acestuia și prevăzut cu ferestre în pereții de închidere perimetrală. Demisolul se consideră nivel suprateran al construcției. Atunci când pardoseala este situată sub nivelul terenului (carosabilului) înconjurător cu mai mult de jumătate din înălțimea liberă, se consideră subsol și se include în numărul de niveluri subterane ale construcției (Normativ de siguranță la foc a construcțiilor, indicativ P118-99).

Desemnarea/clasarea: presupune identificarea valorilor patrimoniale ale unei așezări (obiect), conferindu-i statut formal prin legi sau reglementări menite să îi protejeze valoarea.

Destinația terenurilor: Modul de utilizare a acestora, conform funcțiunii prevăzute în reglementările cuprinse în planurile de urbanism și amenajarea teritoriului, aprobate conform legii (G.M.-007 – 2000).

Domeniul public: totalitatea bunurilor care fac obiectul dreptului de proprietate publică, ce aparțin statului sau unităților administrativ-teritoriale. Domeniul public poate fi de interes național, caz în care proprietatea asupra sa, în regim de drept public, aparține statului, sau de interes local, caz în care proprietatea, de asemenea în regim de drept public, aparține comunelor, orașelor, municipiilor sau județelor (G.M.-007 – 2000).

Dotări publice: terenuri, clădiri, construcții, amenajări și instalații, altele decât sistemul de utilități publice, aparținând domeniului public sau privat al unităților teritorial-administrative sau al statului și destinate deservirii populației unei anumite zone. Realizarea acestora reprezintă un obiectiv de utilitate publică.

Dotările publice cuprind:

- obiective de învățământ;
- obiective de sănătate;
- obiective de cultură;
- obiective de sport și recreere;
- obiective de protecție și asistență socială;
- obiective de administrație publică;
- obiective pentru autoritățile judecătorești.

Drumurile publice: drumurile destinate transportului rutier public de toate categoriile, gestionate de autoritățile administrației publice centrale sau locale și clasificate tehnic, conform legislației și terminologiei tehnice, în: autostrăzi, drumuri expres, naționale, județene și comunale – în extravilan – și străzi – în intravilan (G.M.-007 – 2000).

Echiparea edilitară: ansamblul format din construcții, instalații și amenajări, care asigură în teritoriul localităților funcționarea permanentă a tuturor construcțiilor și amenajărilor, indiferent de poziția acestora față de sursele de apă, energie, trasee majore de transport rutier, feroviar, aerian sau naval, cu respectarea protecției mediului ambiant (G.M.-007 – 2000).

Edificabil (suprafață edificabilă): suprafață componentă a unei parcele în interiorul căreia pot fi amplasate construcții, în condițiile Regulamentului Local de Urbanism.

Fondul Forestier Național: este constituit din păduri, terenuri destinate împăduririi, cele care servesc nevoilor de cultură, producție ori administrație silvică, iazurile, albiile pâraielor și terenurile neproductive incluse în amenajamente silvice, indiferent de natura dreptului de proprietate. Sunt considerate păduri terenuri acoperite cu vegetație forestieră cu o suprafață mai mare de 0,25 ha. (Legea nr. 46/2008 – Codul silvic).

Garajele: construcții cu unul sau mai multe niveluri pentru staționarea, adăpostirea, întreținerea și eventual reparația autovehiculelor (G.M-007 - 2000).

Habitatul natural: zona terestră, acvatică sau subterană, în stare naturală sau seminaturală, care se diferențiază prin caracteristici geografice, abiotice și biotice. (OUG 57/2007)

Indicii urbanistici: instrumente urbanistice specifice de lucru pentru controlul proiectării și al dezvoltării durabile a zonelor urbane, care se definesc și se calculează după cum urmează: Coeficient de utilizare a terenului (CUT): raportul dintre suprafața construită desfășurată (suprafața desfășurată a tuturor planșeelor) și suprafața parcelei. Nu se iau în calculul suprafeței construite desfășurate: suprafața subsolurilor cu înălțimea liberă de până la 1,80 m, suprafața subsolurilor cu destinație strictă pentru gararea autovehiculelor, spațiile tehnice sau spațiile destinate protecției civile, suprafața balcoanelor, a logiilor, a teraselor deschise și neacoperite, a teraselor și a copertinelor necirculabile, precum și a podurilor neamenajabile, aleile de acces pietonal/carosabil din incintă, scările exterioare, trotuarele de protecție (Legea 350/2001).

Procent de ocupare a terenului (POT): raportul dintre suprafața construită (amprenta la sol a clădirii) și suprafața parcelei. Suprafața construită este suprafața construită la nivelul solului, cu excepția teraselor descoperite ale parterului care depășesc planul fațadei, a platformelor, a scărilor de acces. Proiecția la sol a balcoanelor a căror cotă de nivel este sub 3,00 m de la nivelul solului amenajat și a logiilor închise ale etajelor se include în suprafața construită. (Legea 350/2001) În înțelesul prezentului Regulament, pe terenurile în pantă, nivelurile clădirilor/corpurilor de clădire la care, cel puțin pe o latură a acestora, pardoseala este situată sub nivelul terenului (carosabilului) înconjurător cu mai mult de jumătate din înălțimea liberă, sunt considerate subsoluri și vor fi luate ca atare la calculul indicelui CUT. Excepții de calcul ale indicatorilor urbanistici POT și CUT:

- dacă o construcție nouă este edificată pe un teren care conține o clădire care nu este destinată demolării, indicatorii urbanistici (POT și CUT) se calculează adăugându-se suprafața planșeelor existente la cele ale construcțiilor noi;
- dacă o construcție este edificată pe o parte de teren dezmembrată dintr-un teren deja construit, indicii urbanistici se calculează în raport cu ansamblul terenului inițial, adăugându-se suprafața planșeelor existente la cele ale noii construcții (Legea 350/2001).

Integritatea: presupune plenitudine și sinceritate, se referă la păstrarea întreagă sau intactă a elementelor de patrimoniu natural și/sau cultural și a atributelor acestora. Vine în completarea criteriului de autenticitate.

Interdicție de construire (non aedificandi): regula urbanistică după care, într-o zonă strict delimitată, din rațiuni de dezvoltare urbanistică durabilă, este interzisă emiterea de autorizații de construire, în mod definitiv sau temporar, indiferent de regimul de proprietate sau de funcțiunea propusă (Legea 350/2001).

Intervenția: este o acțiune care are efect fizic în structura unei așezări/construcții.

Împrejmuirile: construcțiile sau amenajările (plantații, garduri vii), cu caracter definitiv sau temporar, amplasate la aliniament sau pe celelalte laturi ale parcelei, pentru a o delimita de domeniul public sau de proprietățile învecinate (G.M-007 – 2000).

Învelitoarea: stratul impermeabil exterior al acoperișului care nu permite infiltrațiile de apă. Este formată din materialul de acoperire și din elementele de fixare și racordare ale acestuia.

Întreținerea: este o muncă de rutină perpetuă, necesară pentru a păstra starea de sănătate a unei construcții și/sau a unei structuri sau a țesutului unei așezări în stare bună.

Mansardă (prescurtat M): spațiu funcțional amenajat integral în volumul podului construcției. Se include

în numărul de niveluri supraterane. (Normativ de siguranță la foc a construcțiilor, indicativ P118-99). Se consideră mansarde acele spații care respectă următoarele condiții suplimentare:

• podul construcției va forma un unghi maxim de 60 grade cu planul orizontal;

• podul construcției nu va depăși, în proiecție orizontală, conturul exterior al ultimului nivel plin (inclusiv balcoane sau cursive) cu mai mult de 1 m. La calculul coeficientului de utilizare a terenului, mansarda va contribui cu cel mult 60% din suprafața desfășurată a ultimului nivel plin.

Materialul natural de construcție: este orice material ce provine din mediul natural imediat învecinat cu așezarea, poate fi exploatat manual, satisface cerințele de anduranță, confort și prelucrabilitate.

„Natura 2000”: rețeaua ecologică europeană de arii naturale protejate care cuprinde arii de protecție specială avifaunistică, stabilite în conformitate cu prevederile Directivei 79/409/CEE privind conservarea păsărilor sălbatice, și arii speciale de conservare, desemnate de Comisia Europeană și ale Directivei 92/43/CEE privind conservarea habitatelor naturale, a faunei și florei sălbatice.(OUG 57/2007)

Nivelul: spațiu construit suprateran sau subteran al construcțiilor închise sau deschise, delimitat de planșee. Constituie nivel supanta a cărei arie este mai mare decât 40% din cea a încăperii/spațiului în care se află (Normativ de siguranță la foc a construcțiilor, indicativ P118-99).

Obiectul: este orice lucru (încă) nefixat (mobil) sau neîncorporat în structura unei așezări, dar care, istoric vorbind, poate fi asociat cu așezarea.

Paramentul: partea exterioară finisată a unei construcții, a unui element de construcție etc.; material care căptușește (cu scop ornamental) această parte.

Parcela: suprafața de teren ale cărei limite sunt sau nu materializate pe teren, proprietatea unuia sau mai multor proprietari, aparținând domeniului public sau privat, și care are un număr cadastral ce se înscrie în registrul de publicitate funciară. Împreună cu construcțiile sau amenajările executate pe suprafața sa, parcela reprezintă un bun imobil (G.M.-007 – 2000).

Patrimoniul: înglobează toate resursele moștenite pe care comunitatea le apreciază din alte motive decât cel strict utilitar.

Patrimoniul cultural: însumează bunurile moștenite identificate și apreciate de comunitate ca fiind reflexia și expresia cunoștințelor dezvoltate, a credințelor și a tradițiilor, respectiv a modului de interpretare a credințelor și a tradițiilor altora.

Patrimoniul natural: însumează habitatul și speciile moștenite, geologia și morfologia ecosistemelor, inclusiv a celor acvatice și subacvatice, cărora comunitatea le conferă valoare.

Pazia: Scândură (ornamentală) așezată vertical la capătul din afară al căpriorilor unui acoperiș cu streașină, pentru a ascunde capetele acestora.

Performanța energetică a clădirii (PEC): energia efectiv consumată sau estimată pentru a răspunde necesităților legate de utilizarea normală a clădirii, necesități care includ în principal: încălzirea, prepararea apei calde de consum, răcirea, ventilarea și iluminatul. Performanța energetică a clădirii se determină conform unei metodologii de calcul și se exprimă prin unul sau mai mulți indicatori numerici, care se calculează luându-se în considerare izolația termică, caracteristicile tehnice ale clădirii și ale instalațiilor, proiectarea și amplasarea clădirii în raport cu factorii climatici exteriori, expunerea la soare și la influența clădirilor învecinate, sursele proprii de producere a energiei și alți factori, inclusiv climatul interior al clădirii, care influențează necesarul de energie.

Peisajul: este constituit din mulțimea trăsăturilor, a caracterelor, a formelor unui teritoriu (regiune, ținut).

Peisajul cultural: este un termen ce reunește diverse manifestări ale interacțiunii dintre om și natură reprezentative pentru gradul de evoluție a societății umane sub influența constrângerilor de ordin fizic, a oportunităților habitatului natural și a factorilor social, economic și cultural.

Peisajul antropic: se caracterizează prin lipsa aproape totală a elementelor naturale din cadrul componentelor peisajului, fapt relevant în fizionomia acestuia. Locul acestora este luat de componentele antropice ale unui mediu construit, rezultat în urma unei activități umane intense într-un areal bine delimitat.

Proporționalitatea: presupune calitatea de a fi în relație corectă în dimensiune, în grad sau în orice altă caracteristică măsurabilă cu un alt obiect.

Puntea termică: este acea suprafață unde intră în contact două materiale ale căror capacități de reținere a căldurii sunt diferite, având loc o pierdere de căldură. Știind că posibilitățile de reținere a căldurii sunt date și de grosimea materialului, puntea termică poate să apară la elementele de închidere alcătuite din același material care are variații de grosime. Punțile termice se formează și în acele locuri unde este întreruptă termoizolația, permițând pierderea de căldură prin locurile respective.

Reparația: presupune o lucrare mai complexă decât întreținerea, prin care sunt remediate defectele cauzate de degradare, vătămare sau exploatare, și care permite adaptări minore cu scopul de a obține un rezultat sustenabil, dar nu implică lucrări de restaurare sau alterare/modificare.

Reversibilitatea: presupune o intervenție ce poate fi îndepărtată oricând, pentru a se reveni la starea inițială.

Schimbarea naturală: este schimbarea ce are loc în cadrul mediului istoric fără intervenție umană, lucru care însă, în unele cazuri, necesită raspunsuri administrative (întreținere specială sau înnoire periodică) pentru a susține permanent semnificația acestui mediu.

Semnificația (unui loc): însumează valorile naturale și culturale patrimoniale ale unui loc, adeseori sub forma unui statut sau a unei declarații.

Structura: este substanța materială ce alcătuiește o așezare: geologia, depunerile arheologice, rețelele construite, clădirile și flora.

Structura portantă: este ansamblul elementelor de construcție solidarizate între ele care țin în picioare o clădire, preiau toate sarcinile la care este supusă clădirea și care îi asigură sprijinirea și transmiterea acestor sarcini la sol. Principalele subansambluri ale unei structuri tradiționale sunt: fundațiile, bolțile, planșeele, pereții portanți și șarpanta sau acoperișul.

Subsolul (prescurtat: S): nivelul construit al clădirii având pardoseala situată sub nivelul terenului (carosabilului) înconjurător cu mai mult de jumătate din înălțimea liberă. Subsolul se consideră nivel subteran al construcției (după Normativ de siguranță la foc a construcțiilor, indicativ P118-99). Pe terenurile în pantă, se consideră subsol nivelurile construite care respectă regula de mai sus pe cel puțin o latură a clădirii.

Suprafața construită (SC) (amprenta la sol a clădirii): suprafața construită la nivelul solului, cu excepția teraselor descoperite ale parterului care depășesc planul fațadei, a platformelor și a scărilor de acces. Proiecția la sol a balcoanelor a căror cotă de nivel este sub 3,00 m de la nivelul solului amenajat și a logiilor închise ale etajelor se include în suprafața construită (Legea 350/2001).

Sustenabilitatea: presupune capabilitatea de a armoniza fără compromisuri necesitățile actuale cu cele din viitor.

Șarpanta: este structura de rezistență a unui acoperiș și este influențată în mod direct de tipul de învelitoare care se dorește a fi folosită, de greutatea acesteia, de existența sub acoperiș a unui spațiu locuibil etc. Poate fi alcătuită din lemn (cel mai frecvent), metal sau beton (cazuri mai rare).

Șura: construcție anexă dintr-o gospodărie rurală în care se adăpostesc vitele și se păstrează diferite vehicule, unelte agricole etc. (DEX 1998).

Teritoriul administrativ: suprafață delimitată de lege, pe trepte de organizare administrativă a teritoriului: național, județean și unități administrativ-teritoriale (municipiu, oraș, comună) (Legea 350/2001).

Teritoriul extravilan: suprafața cuprinsă între limita administrativ-teritorială a unității de bază (municipiu, oraș, comună) și limita teritoriului intravilan (Legea 350/2001).

Teritoriu intravilan: totalitatea suprafețelor construite și amenajate ale localităților ce compun unitatea administrativ-teritorială de bază, delimitate prin planul urbanistic general aprobat și în cadrul cărora se poate autoriza execuția de construcții și amenajări. De regulă, intravilanul se compune din mai multe trupuri (sate sau localități suburbane componente)(Legea 350/2001).

Valoarea: este un aspect ce punctează meritul sau importanța; în cazul nostru, ceea ce oamenii atribuie calităților unei așezări.

Valoarea comună: este calitatea ce derivă din semnificația pe care un loc îl are în conștiința oamenilor care relaționează cu el sau a acelora care au o memorie a locului sau au trăit o experiență colectivă în locul respectiv.

Valoarea estetică: este calitatea ce derivă din modul în care oamenii percep stimulii senzoriali și intelectuali ai unui loc (ai unei așezări).

Valoarea evidentă (intrinsecă): este calitatea ce derivă din potențialul unui loc de a pune în valoare mărturiile activităților umane din trecut.

Valoarea istorică: este calitatea ce derivă din modul în care oamenii, evenimentele și aspectele vieții cotidiene din trecut pot fi legate prin intermediul unui loc (al unei așezări) de prezent.

ANEXA 3

Legislație

Reglementări locale

Planurile Urbanistice Generale ale Unităților Administrativ-Teritoriale aprobate în vigoare;

Planurile de Amenajare ale Teritoriilor Județene și Zonale aprobate în vigoare.

Reglementări naționale

Legea nr. 50/ 1991 privind autorizarea lucrărilor de construcții, cu modificările ulterioare;

Ordinul nr. 839/ 2009 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 50/ 1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcții;

Legea nr. 10/ 1995 privind calitatea în construcții, republicată și actualizată;

Legea nr. 114/ 1995, Legea locuinței, cu modificările ulterioare;

Legea nr. 153/ 2011 privind măsurile de creștere a calității arhitectural- ambientale a clădirilor, cu modificările ulterioare;

Legea nr. 372/2005 privind performanța energetică a clădirilor;

Legea nr. 422/ 2001 privind protejarea monumentelor istorice;

Regulamentul (UE) nr. 305/ 2011 al Parlamentului European al Consiliului Europei din 9 martie 2011 de stabilire a unor condiții armonizate pentru comercializarea produselor pentru construcții și de abrogare a Directivei 89/ 106/ CEE a Consiliului Europei;

Hotărârea Guvernului nr. 622/ 2004 privind stabilirea condițiilor de introducere pe piață a produselor pentru construcții, republicată, cu modificările și completările ulterioare; Ordinul ministrului dezvoltării regionale și locuinței nr. 839/2009 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicarea Legii nr. 50/ 1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcții, cu modificările ulterioare;

Hotărârea Guvernului nr. 766/ 1997 pentru aprobarea unor regulamente privind calitatea în construcții (printre care Regulament privind agrementul tehnic pentru produse, procedee și echipamente noi în construcții);

Ordinul Ministerului Transporturilor, Construcțiilor și Turismului nr. 1889/ 2004 pentru aprobarea Procedurii de agrement tehnic pentru produse, procedee și echipamente noi în construcții și a Procedurii privind avizarea agrementelor tehnice;

Reglementări tehnice privind documentațiile de urbanism (sursa: http://www. mdrap .ro/constructii/ reglementari-tehnice);

Reglementări tehnice privind proiectarea și executarea lucrărilor de învelitori;

Normativ privind proiectarea, execuția și exploatarea învelitorilor acoperișurilor în pantă la clădiri - Indicativ NP 069 - 2014;

Reglementări tehnice privind proiectarea și executarea lucrărilor de izolații;

Normativ pentru proiectarea și executarea lucrărilor de izolații termice la clădiri;

Reglementări tehnice privind proiectarea și executarea lucrărilor de tencuieli, placaje și tapete;

Reglementări tehnice privind proiectarea și executarea lucrărilor de pardoseli, plinte, scafe, elemente de scări;

Reglementări tehnice privind proiectarea și executarea instalațiilor electrice, de apă și canalizare, termice, condiționare a aerului, gaze;

Reglementări tehnice privind proiectarea și executarea clădirilor de locuit și social-culturale;

Reglementări tehnice privind proiectarea și executarea construcțiilor industriale, agro-zootehnice și de irigații;

Reglementări tehnice privind proiectarea și executarea construcțiilor hidrotehnice, amenajărilor și regularizărilor de râuri;

Reglementări tehnice privind proiectarea și executarea organizării lucrărilor de construcții-montaj;

Normativ pentru proiectarea mansardelor la clădiri de locuit;

Reglementări tehnice privind verificarea calității și recepția lucrărilor de construcții-montaj;

Hotărârea nr.273/ 1994 privind aprobarea Regulamentului de recepție a lucrărilor de construcții și instalații aferente acestora;

Reglementări tehnice privind lucrările de reparații, întreținere și postutilizare a construcțiilor;

Reglementări tehnice privind performanța energetică a clădirilor;

Normativ privind securitatea la incendiu a construcțiilor - Indicativ P118-1999;

Normativ privind urmărirea comportării în timp a construcțiilor - P130-1999;

Hotărârea Guvernului nr. 226/ 2015 privind stabilirea cadrului general de implementare a măsurilor programului național de dezvoltare rurală cofinanțat din Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală și de la bugetul de stat, cu modificările ulterioare;

Ordinul 961/2016 al Ministerului Agriculturii și Dezvoltării Rurale pentru aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a procesului de evaluare, soluționare a contestațiilor, selecție și contractare pentru proiectele aferente măsurilor din Programul Național de Dezvoltare Rurală 2007-2013 pentru care s-a dispus evaluarea și/ sau contractarea prin hotărâri judecătorești definitive, care pot ti finanțate de la bugetul de stat, cu modificările ulterioare;

Ordinul 763/ 2015 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a procesului de selecție și a procesului de verificare a contestațiilor pentru proiectele aferente măsurilor din Programul Național de Dezvoltare Rurală 2014-2020, cu modificările ulterioare;

Ordinul 1731/2015 al Ministerului Agriculturii și Dezvoltării Rurale privind instituirea schemei de ajutor de minimis „Sprijin acordat microîntreprinderilor și întreprinderilor mici din spațiul rural pentru înființarea și dezvoltarea activităților economice neagricole”, cu modificările ulterioare; Ordinul 2112/2015 al Ministerului Agriculturii și Dezvoltării Rurale privind instituirea schemei de ajutor de minimis „Sprijin acordat pentru stimularea investițiilor asociate conservării patrimoniului și pentru menținerea tradițiilor și moștenirii spirituale”, cu modificările ulterioare;

Ordinul 847/ 2016 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a procesului de evaluare, verificare, soluționare a contestațiilor și selecție pentru proiectele aferente submăsurii 9.1. „Înființarea grupurilor de producători în sectorul agricol” și 9.1.a. „Înființarea grupurilor de producători în sectorul pomicol” din Programul Național de Dezvoltare Rurală 2014-2020;

Ordinul 295/2016 al Ministerului Agriculturii și Dezvoltării Rurale privind aprobarea Ghidului solicitantului pentru participarea la selecția Strategiilor de Dezvoltare Locală;

Reglementări europene

REGULAMENTUL (UE) NR. 1305/2013 AL PARLAMENTULUI EUROPEAN ȘI AL CONSILIULUI EUROPEI din 17 decembrie 2013 privind sprijinul pentru dezvoltare rurală acordat din Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală (FEADR) și de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1698/2005 al Consiliului Europei;

REGULAMENTUL DE PUNERE ÎN APLICARE (UE) NR. 808/2014 AL COMISIEI din 17 iulie 2014 de stabilire a normelor de aplicare a Regulamentului (UE) nr. 1305/2013 al Parlamentului European și al Consiliului Europei privind sprijinul pentru dezvoltare rurală acordat din Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală (FEADR);

DECIZIA DE PUNERE ÎN APLICARE A COMISIEI din 26 mai 2015 de aprobare a programului de dezvoltare rurală al României pentru sprijin din Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală CCI2014R006RDNP001.

Convenții și recomandări internaționale

Carta patrimoniului construit vernacular, Mexic, 1999;

Principii pentru conservarea structurilor istorice din lemn, Mexic, 1999;

Convenția europeană a peisajului, Florența, 2000 (text publicat în Monitorul Oficial al României nr. 536/ 23.05.2002);

Declarația pentru conservarea spiritului locului, Quebec, 2008;

Declarația patrimoniului ca factor de dezvoltare, Paris, 2011.

Bibliografie

Brătescu, Paulina, Moruzi, Ion, *Dicționar geografic al județului Prahova*, Tipografia și legătoria Viitorul, 1897.

Gheorghiu, Adrian, *Proporții și trasee geometrice în arhitectură*, Editura Tehnică, 1991.

Ghinoiu, Ion, *Atlas etnografic român*, Editura Academiei Române, 2003.

Hoinărescu, Călin, *Habitatul rural tradițional prahovean*, Editura Restitutio Edit.

Hoinărescu, Călin (cu mențiunea: șef de proiect complex), *Locuința sătească din România*, Ediție revizuită și completată, 1989.

Ionescu, Grigore, *Arhitectura pe teritoriul României de-a lungul veacurilor*, Editura Academiei, București, 1982.

Joja, Constantin, *Actualitatea tradiției arhitecturale românești*, Editura tehnică, 1984.

Joja, Constantin, *Sensuri și valori regăsite*, Editura Eminescu, București, 1981.

Petre, Lucian, *Spațiul istoric și etnic românesc*, Editura Militară, 1992, București.

Râpeanu, C.M., Simache, N.I., *Contribuții la Monografia comunei Starchiojd,* Muzeul de Istorie al județului Prahova, Ploiești, 1968.

Simache, N.I., Vulpescu, M., *Contribuții la istoricul satelor Posești, Râncezi și Nucșoara*, Muzeul de Istorie al județului Prahova, Ploiești, 1968.

Stahl, Henri H., *Contribuții la studierea satelor devălmașe românești*, Editura Cartea Românească,1998.

Stahl, Paul, *Locuința țăranului român,* Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1958.

Stoica, Georgeta, *Arhitectura interiorului locuinței țărănești*, Muzeul din Râmnicu Vâlcea, 1974.

Miron, Constantin, *Materiale neconvenționale locale pentru energie sustenabilă*, INCD URBAN INCERC Iași, http://documents.tips/documents/neconventionale.html

www.prahova.insse.ro

www.recensamantromania.ro

atelieruldearhitectura.blogspot.ro

www.adelaparvu.com

www.woodlightpoles.com

www.naturalfencing.com

www.izomiorita.ro

www.earthsafedesign.com

www.natural-home4u.com

Credite fotografice

- Imaginea 1, pagina 9 - © Mihai Nuță
- Imaginea 3, pagina 13 – © Andreea Cel Mare
- Imaginea 6, pagina 39 - © Mihai Nuță
- Imaginea 2, pagina 41 - © Cristian Rădulescu
- Imaginea 1, pagina 42 - © Adela Pârvu
- Imaginea 1, pagina 43 - © Muntenia la pas
- Imaginea 2, pagina 43 - © Mihai Nuță
- Imaginea 9, pagina 47 - © Peter Mrass
- Imaginea 10, pagina 47 - © Robert Farczadi
- Imaginea 1, pagina 48 - © Lard Buurman, Bureau B+B urbanism and landscape architecture
- Imaginea 2, pagina 48 - © Odu Green Roof
- Imaginile 6, pagina 48 - © Mihai Nuță
- Imaginile 2-4, pagina 49 - © Mihai Nuță
- Imaginile 1-5, pagina 51 - © Mihai Nuță
- Imaginea 2, pagina 51 - © Mihai Nuță
- Imaginea 4, pagina 51 - © Asociația Monumentum
- Imaginea 1, pagina 54 - © Raum
- Imaginea 6, pagina 55 - © Mihai Nuță
- Imaginile 2-5, pagina 57 - © Mihai Nuță
- Imaginea 1, pagina 59 - © Mihai Nuță
- Imaginea 1, pagina 62 - © Adela Pârvu
- Imaginea 1, pagina 63 - © Adela Pârvu
- Imaginea 1,3,5, pagina 64 - © Adela Pârvu
- Imaginea 1-7, pagina 65 - © Mihai Nuță
- Imaginea 2, pagina 70: © Jan Hülsemann
- Imaginile 4 – 9, pagina 70: © Ulrich Roth
- Imaginea 10, pagina 70: © Grupul Rural al OAR
- Imaginea 1, pagina 71: © Copșa Mare Guesthouses
- Imaginea 2, pagina 71: © Asociația Monumentum
- Imaginea 4, pagina 71: © HempFlax Europe srl
- Imaginea 3, pagina 71: © Grupul Rural al OAR
- Imaginile 5, 6, pagina 71: © http://www.ecohightech.ro/prelucrare_bio-masa.html
- Imaginile 2, 3, pagina 72: © Mark Reinders
- Imaginile 1, 4-7, pagina 72: © www.naturalpaint.ro
- Imaginea 1, pagina 73: © S.C. Tradiția noastră SRL - Galați
- Imaginea 2, pagina 73: © http://casenaturale.ro
- Imaginea 3, pagina 73: © Gutex, www.naturalpaint.ro
- Imaginea 4, pagina 73: © Alex Wilson - BuildingGreen
- Imaginile 1, 2, 6, pagina 74: © Asociația Monumentum
- Imaginile 3 – 5, 7, pagina 74: © Jan Hülsemann
- Imaginile 1 – 4, pagina 75: © Jan Hülsemann

Toate imaginile nespecificate mai sus sunt proprietatea echipei de lucru Claudia Georgeta Pîrvu și Cornelia Elena Zaharia. Schițe realizate de Claudia Georgeta Pîrvu.

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 3752/8.12.2022

PROCES VERBAL FINAL
CÂȘTIGĂTORII FESTIVALULUI
CONCURS DE PIAN „PIAN DE POVESTE, EDIȚIA a VI-a, PLOIEȘTI
8 DECEMBRIE 2022

NR. CRT.	NUMELE ȘI PRENUMELE CONCURENTULUI	PREMIU	CATEGORIA
1.	STOICA STEFAN	I	AN I
2.	ZDRAGAI VICTORIA	II	AN I
3.	ZINVELIU MIRCEA	III	AN I
4.	FELEA TEODORA	I	AN II
5.	MARDARE CAROLINA	II	AN II
6.	MATEI FILIP	III	AN II
7.	TUDOR STEFAN	P.S.	AN II
8.	COSTACHE RAFAELA	P.S.	AN II
9.	ALBU LIA	I	AN III
10.	VESA SOFIA IOANA	II	AN III
11.	BRATU ANDREI	III	AN III
12.	GÂLCĂ ROXANDA	I	AN IV
13.	CIORICIU LUCA	II	AN IV
14.	MIRCEA MIHAELA	III	AN IV
15.	FRUMUSACHE BIANCA	I	AN V
16.	TAGA MARIA RAISA	II	AN V
17.	POPESCU DARIA	III	AN V
18.	NU SE ACORDĂ	TROFEU	

COMISIE JURIZARE:

ANGELICA IANCULESCU – PREȘEDINTE ____________

DIANA ICĂTOIU – MEMBRU ____________

SORINA VINTILĂ – MEMBRU ____________

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION"
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr. 1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro
Nr. 975 / 22.05.2025

REZULTATUL PRESELECȚIEI
„VOCEA PRAHOVEI" – EDIȚIA a IX-a
28 MAI 2025
CATEGORIA 10-14 ANI

Nr. crt.	NUMELE ŞI PRENUMELE	LOCALITATEA INSTITUȚIEI	REZULTAT
1.	MIHOCI MAYA	PLOIEȘTI	ADMIS
2.	CERNAT MIRUNA ELENA	PLOIEȘTI	ADMIS
3.	FECIORU MIRUNA IOANA	IAȘI	ADMIS
4.	CONDOR ȘTEFAN ANDREI	CÂMPINA	ADMIS
5.	DUMITRU ELIANA IOANA	PLOIEȘTI	ADMIS
6.	TOMA ELENA ALEXANDRA	PLOIEȘTI	ADMIS
7.	ROTARU PAULINA MEDEEA	PLOIEȘTI	ADMIS
8.	MUȘAT DARIA BIANCA	GLODEANU SĂRAT PH	ADMIS
9.	PURCEL ANTONIA MARIA	PODENII VECHI PH	ADMIS
10.	ARION ANASTASIA	PLOIEȘTI	ADMIS
11.	MUNTEAN BIANCA ANDREEA	BUCUREȘTI	ADMIS
12.	ȘTEFĂNESCU TEODORA	CÂMPINA	**RESPINS**
13.	ILIESCU RAREȘ ANDREI	MĂGURELE	ADMIS

14.	UNGUREANU ANTONIA IOANA	BUCUREȘTI	ADMIS
15.	NEGOIȚĂ ADRIAN	PLOIEȘTI	ADMIS
16.	CIOBANU ILINCA MĂRIUCA	BUCUREȘTI	ADMIS
17.	UNGUREANU MIRUNA	PLOIEȘTI	ADMIS
18.	BĂDIN ERIKA IOANA	MĂNECIU PH	**RESPINS**
19.	TUDOR SARRA ANTONIA	BUCUREȘTI	ADMIS
20.	DUMA IZABELA MARIA	PLOIEȘTI	**RESPINS**
21.	SANDU SOFIA MARIA	PLOIEȘTI	ADMIS
22.	BĂDULESCU PATRICIA GABRIELA	PLOIEȘTI	ADMIS
23.	NINACI IOANA MARIA	PLOIEȘTI	ADMIS
24.	LAZĂR IOANA	DRAJNA PH	ADMIS
25.	IORDACHE ANTONIA MARIA	FOCȘANI/VRANCEA	ADMIS
26.	GHIȚĂ IOANA	TULCEA	ADMIS
27.	SUPER GIRLS	PLOIEȘTI	ADMIS
28.	PANAIT CARLA MARIA	PLOIEȘTI	ADMIS
29.	MĂCELARU IANIS MIHAI	PLOIEȘTI	ADMIS
30.	POROJNICU AYLIN MARIA	CRAIOVA	ADMIS
31.	IACOB PATRICIA MARIA	PLOIEȘTI	ADMIS
32.	CRISTESCU ANDREI	BRAȘOV	**RESPINS**
33.	POPESCU INA MARIA	PLOIEȘTI	ADMIS

CATEGORIA 15-19 ANI

Nr. crt.	NUMELE ȘI PRENUMELE	LOCALITATEA INSTITUȚIEI	REZULTAT
1.	CIOCEA ADINA DENISA	CRAIOVA	ADMIS
2.	DUȚĂ CRISTINA	PLOIEȘTI	ADMIS

3.	FODAC DENISA TEODORA	PLOIEȘTI	ADMIS
4.	MILU TEODORA	PLOIEȘTI	ADMIS
5.	NIȚESCU ELISABETA FLORENTINA ALINA	PLOIEȘTI	ADMIS
6.	ROTARU REBECA	PLOIEȘTI	ADMIS
7.	POP ALESSIA VALERIA	BUCUREȘTI	ADMIS
8.	SIMULESCU LORENA MARIA	ȘTEFEȘTI PH	ADMIS
9.	ȚĂRĂGRĂDEANU IRIS MARIA	PLOIEȘTI	ADMIS
10	CARAPCEA MARIA ELENA	CONSTANȚA	ADMIS
11	BICHILIE IRINA NICOLETA	CONSTANȚA	ADMIS
12	ANTON DIANA ANDREEA	PLOIEȘTI	ADMIS
13	DINU ARIANA RAISA	BUCUREȘTI	ADMIS
14	CALCIU ANISIA	PLOIEȘTI	ADMIS
15	IONIȚĂ MAIA ANDREEA	PLOIEȘTI	**RESPINS**
16	PANĂ BRIANA MARIA	PLOIEȘTI	ADMIS

COORDONATOR PROIECT – OCNEANU RALUCA

Centrul Județean de Cultură Prahova "Acad. Eugen Simion" – Consiliul Județean Prahova - România

CJCPH
CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 3701/6.12.2022

LISTA CÂȘTIGĂTORILOR ETAPEI PRESELECȚIE A CONCURSULUI DE PIAN „PIAN DE POVESTE"
08 DECEMBRIE 2022, PLOIEȘTI

Categoria Anul I de studiu

Nr crt	NUMELE ŞI PRENUMELE
1.	CRISTIAN DAN CĂLIN
2.	LUPU IASMINA GABRIELA
3.	MATEI EVA IOANA
4.	PICIOREA ALEXIA MARIA
5.	RADU RUXANDRA MEDEEA
6.	STANCU RAREŞ OCTAVIAN
7.	STOICA ŞTEFAN
8.	ZDRAGAT VICTORIA
9.	ZINVELIU MIRCEA TUDOR

Categoria Anul II de studiu

Nr. crt.	NUMELE ŞI PRENUMELE
1.	CIOTLĂUŞ EVELYN DAMARIS
2.	COMŞA ALEXANDRU MIHAIL
3.	COSTACHE RAFAELA
4.	DUMITRU PHILIP
5.	ENE SARA MARIA
6.	FELEA TEODORA
7.	MARDARE CAROLINA
8.	MATEI FILIP
9.	MIHAI DARIA
10.	TORAC ALEXANDRU
11.	TUDOR ŞTEFAN

Categoria Anul III de studiu

Nr. crt.	NUMELE ŞI PRENUMELE
1.	ALBU LIA
2.	BRATU ANDREI
3.	NEAMŢU IOANA SOFIA
4.	NIŢU ANDREI TEODOR
5.	NIŢU ELENA ANIELA
6.	PETRE ALEXANDRA
7.	VESA SOFIA IOANA
8.	ZAHIU LUCA DANIEL

Categoria Anul IV de studiu

Nr. crt.	**NUMELE ŞI PRENUMELE**
1.	CALANCEA GABRIEL
2.	CIORICIU LUCA IOAN
3.	GÎLCA RUXANDA
4.	MIRCEA MIHAELA
5.	VASILICĂ ALEXIA FLORENTINA

Categoria Anul V de studiu

Nr. crt.	**NUMELE ŞI PRENUMELE**
1.	FRUMUSACHE BIANCA
2.	POPESCU DARIA CLARA
3.	ŢAGA MARIA RAISA

Centrul Județean de Cultură Prahova • Consiliul Județean Prahova - România • CJCPH

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 3401 /6 12 2021

LISTA CÂȘTIGĂTORILOR ETAPEI PRESELECȚIE A CONCURSULUI DE PIAN „PIAN DE POVESTE"
06 DECEMBRIE 2021, PLOIEŞTI

Categoria Anul I de studiu

Nr crt	NUMELE ŞI PRENUMELE	LOCALITATEA
1	FELEA TEODORA	BUCUREȘTI

Categoria Anul II de studiu

Nr. crt.	NUMELE ŞI PRENUMELE	LOCALITATEA
1.	FELEA EUFIMIA	BUCUREȘTI
2.	NIȚU ANDREI	PLOIEȘTI
3.	NIȚU ELENA	PLOIEȘTI
4.	BAICU AYANA	PLOIEȘTI

Categoria Anul III de studiu

Nr. crt.	NUMELE ŞI PRENUMELE	LOCALITATEA
1.	CÂRCIOIU MAIA	PLOIEȘTI
2.	POSTERNICENCO EDUARD	PLOIEȘTI
3.	POSTERNICENCO BEATRICE	PLOIEȘTI
4.	PETRACHE MAIA	PLOIEȘTI
5.	TOMOZEI DARIA	PLOIEȘTI

Categoria Anul IV de studiu

Nr. crt.	NUMELE ŞI PRENUMELE	LOCALITATEA
1	MIRCEA MIHAELA	PLOIEŞTI
2	POPESCU DARIA CLARA	PLOIEŞTI
3.	STANCIU ANDREEA	PLOIEŞTI

Categoria Anul V de studiu

Nr. crt.	NUMELE ŞI PRENUMELE	LOCALITATEA
1	NICOLAE GABRIELA	PLOIEŞTI
2	MOTOROIU INGRID	PLOIEŞTI
3	FELEA ECATERINA	BUCUREŞTI

Centrul Județean de Cultură Prahova • Consiliul Județean Prahova - România • CJCPH

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 3190/15.11.2021

LISTA CONCURENȚILOR ADMIȘI ÎN URMA PRESELECȚIEI „VOCEA PRAHOVEI" – EDIȚIA a V-a 15 NOIEMBRIE 2021

CATEGORIA 10-14 ANI

Nr. crt.	NEMELE ŞI PRENUMELE	LOCALITATEA	REZULTAT
1.	DINU ARIANA RAISA ANDRA	BUCUREȘTI	ADMIS
2.	DUMITRACHE PATRICIA	PLOIEȘTI	ADMIS
3.	FOMETICI ALEXANDRA MARIA	PLOIEȘTI	ADMIS
4.	IVAN CRISTIANA ANDREEA	PLOIEȘTI	ADMIS
5.	MIHAI ALEXANDRA ELENA	PLOIEȘTI	ADMIS
6.	MUNTEANU TEODORA ȘTEFANIA	PLOIEȘTI	ADMIS
7.	OPREA FLORENTINA	POTIGRAFU	ADMIS
8.	PANĂ BIANCA GEORGIANA	PUCHENII MARI	ADMIS

CATEGORIA 15-20 ani

Nr. crt.	NEMELE ŞI PRENUMELE	LOCALITATEA	NOTARE
1.	CEPOIU IRINA DIANA	VĂLENII DE MUNTE	ADMIS
2.	CRĂCAN ANDREEA IULIA	CÂMPINA	ADMIS
3.	DUȚĂ CRISTIANA	PLOIEȘTI	ADMIS
4.	IONESCU IULIA BIANCA	BUCUREȘTI	ADMIS
5.	NICOLAE LORENA GABRIELA	PLOIEȘTI	ADMIS
6.	GHEORGHE AMALIA	SLOBOZIA	ADMIS

COORDONATOR PROIECT – OCNEANU RALUCA

PROIECT : "EDUCÂND PREZENTUL, CONSTRUIM VIITORUL!"

SCURT ISTORIC

- APEL: “**SINERGII PENTRU VIITOR - copii aflați în situații de risc**”;
- PROGRAM: **RO10 - CORAI, program finanţat de Granturile SEE 2009-2014 şi administrat de Fondul Român de Dezvoltare Socială;**
- DATA SEMNARII CONTRACTULUI DE FINANȚARE: **09.02.2015**
- PROMOTORUL PROIECTULUI: **DIRECȚIA GENERALĂ DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ ȘI PROTECȚIA COPILULUI PRAHOVA**
- PARTENERI:
  - P1 - CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
  - P2 - UNIVERSITATEA PETROL-GAZE DIN PLOIEȘTI

SCOPUL PROIECTULUI

- Îmbunătățirea situației copiilor aparținând grupurilor vulnerabile și creșterea gradului de incluziune socială a acestora și a familiilor din care provin.
- Prin proiect sunt create și implementate servicii și măsuri integrate, active și eficiente destinate grupului țintă.

OBIECTIVELE PROIECTULUI

A. Dezvoltarea abilităților personale și îmbunătățirea performanțelor școlare pentru un număr de 230 de copii aflați în sistemul de protecție al D.G.A.S.P.C. Prahova;
B. Îmbunătățirea serviciilor sociale acordate copiilor aflați în situații de risc pentru un număr de 70 de copii delincvenți și copii ai strazii din județul Prahova;
C. Creșterea pregătirii profesionale pentru 105 persoane cu activitate directă cu copiii instituționalizați din cadrul centrelor de plasament ale D.G.A.S.P.C. Prahova.

ALTE ACTIVITĂȚI

- Campanie de conștientizare cu privire la fenomenul delincvenței juvenile și al copiilor străzii;
- Participarea copiilor la evenimente instructiv-educative și recreative: 2 tabare de vară și 3 excursii;
- Recompensarea copiilor care înregistrează progrese în activitatea instructiv-educativă și în activitățile non-formale, extracurriculare;
- Organizarea “Festivalului tinerelor talente”.

PERIOADA DE IMPLEMENTARE A PROIECTULUI: 27 LUNI (09.02.2015 – 30.04.2017)

VALOAREA PROIECTULUI: 2.284.705 lei (suma nerambursabilă)

Conţinutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziţia oficială a FRDS şi a Granturilor SEE 2009-2014. Întreaga răspundere asupra corectitudinii şi coerenţei informaţiilor prezentate revine iniţiatorilor.

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Lista cuprinzând rezultatul final

obţinut de candidata, prezentă la examenul de promovare în grad profesional I, pentru funcţia de economist, nivel studii S, din cadrul Compartimentului Achiziții din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova, susţinut în data de 26 aprilie 2021

Numele şi prenumele candidatului	Rezultat examenul de promovare	Rezultat final
Ciobănaş Lorena Gabriela	96,33	Promovat

Secretar comisie,

Berteanu Mariana

Afişat azi, 26 aprilie 2021, ora 13^{00}, la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova.

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 3245/18.11.2021

PROCES VERBAL
JURIZARE FINALĂ CONCURENȚI PARTICIPANȚI LA FESTIVALUL „VOCEA PRAHOVEI", EDIȚIA a V-a, PLOIEȘTI
18 NOIEMBRIE 2021

NR. CRT.	NUMELE ȘI PRENUMELE CONCURENTULUI	PREMIU	LOCALITATEA	CATEGORIA
1.	LORENA NICOLAE	TROFEU	PLOIEȘTI	15-20 ani
2.	AINU ARIANA RAISA	I	BUCUREȘTI	10-14 ani
3.	IVAN CRISTIANA	II	PLOIEȘTI	10-14 ani
4.	MIHAI ALEXANDRA	III	PLOIEȘTI	10-14 ani
5.	IONESCU IULIA-BIANCA	I	BUCUREȘTI	15-20 ani
6.	GHEORGHE AMALIA	II	SLOBOZIA	15-20 ani
7.	AUTA CRISTIANA	III	PLOIEȘTI	15-20 ani

COMISIE JURIZARE:

IRIMIA CORNELIU – PREȘEDINTE ____________

BARAC VIOLETA – MEMBRU ____________

CHIȚIMIA CĂTĂLINA – MEMBRU ____________

Centrul Județean de Cultură Prahova • Consiliul Județean Prahova - România • CJCPH

Anexa 1

RAPORT
privind asigurarea respectării condițiilor de sustenabilitate în perioada 01.01.2019 – 31.12.2019

Perioada de sustenabilitate a proiectului: 01/01/2019 - 31/12/2019

1. **Date generale ale Promotorului de Proiect (PP)**

Numele PP	Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Prahova
Codul proiectului	PEC004
Adresa oficială	Ploiești, Șoseaua Vestului nr. 14-16, județul Prahova
Adresa de corespondență	Ploiești, Șoseaua Vestului nr. 14-16, județul Prahova
Persoană de contact	Călin Viorel – director executiv; Florea Vasilica – șef Serviciul Inițiere, Monitorizare și Implementare Proiecte Europene;
Nr de telefon	0244-511.400 0244-586.100
Adresă de e-mail	dgaspcph@yahoo.com proiectedgaspcph@yahoo.ro

2. **Continuitatea activităților în perioada de sustenabilitate**

Nr. crt.	**Activități asumate prin proiect** (Descriere)	**Activități realizate în perioada 01.01.2019-31.12.2019** (Descriere)
1.	Furnizarea serviciilor de specialitate pentru copiii delincvenți, copiii străzii și părinții acestora, beneficiari ai Centrului pentru intervenție, consiliere și sprijin pentru copilul aflat în situație de risc	1. Desfășurarea activităților specifice centrului, conform metodologiilor de lucru și standardelor de calitate în domeniu. 2. Acordarea serviciilor specifice pentru copiii din grupul țintă (copiii delincvenți și copiii strazii) și pentru reprezentanții legali ai acestora (parinți/tutori/alți reprezentanți legali): evaluare inițială, investigarea cazurilor, evaluarea situației familiale, consilierea inițiala a parinților și a copiilor, consilierea psihologică a

Nr. crt.	Activități asumate prin proiect (Descriere)	Activități realizate în perioada 01.01.2019-31.12.2019 (Descriere)
		beneficiarilor etc. **Rezultate obținute: 1 centru funcțional, în regim de zi** În perioada 01.01.2019 – 31.12.2019, centrul a preluat **259** cazuri: - 122 copii/tineri delincvenți; - 16 copii/tineri ai străzii; - 121 copii/ tineri cu tulburări de comportament. De asemenea, **357** reprezentanți legali ai copiilor/tinerilor au beneficiat de informare și consiliere de specialitate. Au fost intocmite rapoarte lunare referitoare la activitatea Centrului pentru intervenție, consiliere și sprijin pentru copilul aflat în situație de risc (12 rapoarte). Alte rezultate: - 154 anchete sociale; - 494 ședinte de consiliere psihologică; - 32 rapoarte de consiliere psihologică; - 520 deplasări pe teren.
2.	Furnizarea serviciilor de specialitate pentru copiii/tinerii care se pregatesc pentru părăsirea sistemului de protecție, prin intermediul Centrului de Zi pentru Dezvoltarea Deprinderilor de Viață Independentă	1. Desfășurarea activităților specifice centrului, conform metodologiilor de lucru și standardelor de calitate în domeniu. 2. Acordarea serviciilor specifice pentru copiii/tinerii din grupul țintă: evaluare inițială a beneficiarilor, evaluări și ședințe de consiliere psihologică, întocmirea planurilor de intervenție specifică, consilierea în vederea orientării și integrării profesionale, medierea relației cu potențialii angajatori, identificarea locurilor de muncă etc. **Rezultate obținute: 1 centru funcțional, în regim de zi** În perioada 01.01.2019 – 31.12.2019, centrul a oferit servicii pentru un număr de 67 de copii cu varste de peste 14 ani. Au fost întocmite rapoarte lunare referitoare la activitatea Centrului de Zi pentru Dezvoltarea Deprinderilor de Viață Independentă (12 rapoarte). Alte rezultate: - 99 rapoarte de evaluare interdisciplinară; - 153 fișe de consiliere psihologică; - 17 fișe psihologice;

238

Nr. crt.	**Activități asumate prin proiect** (Descriere)	**Activități realizate în perioada 01.01.2019-31.12.2019** (Descriere)
		- 210 de rapoarte de întâlnire; - 39 fișe de închidere a cazului; - 62 de planuri specifice de intervenție; - 35 de contracte privind îndeplinirea obiectivelor din planurile specifice de intervenție; - 307 de deplasări în teren.
3.	Dezvoltarea abilităților personale ale copiilor/ tinerilor prin activitățile specifice atelierelor din cadrul cercurilor multifuncționale	4 cercuri multifuncționale active în 4 unități de protecție din structura DGASPC Prahova, cuprinzând în total 13 ateliere: olărit – 4, bricolaj – 4, tâmplărie – 4, croitorie – 1. Activitățile specifice cercurilor multifuncționale (atelierele de olărit, bricolaj, tâmplărie, croitorie) au continuat în perioada 01.01.2019 – 31.12.2019 (cu excepția intervalului iulie – septembrie, când nu au fost derulate activități nici în perioada de implementare a proiectului); programul atelierelor a fost stabilit la nivelul fiecarei unități de protecție, astfel încât să respecte programul școlar al copiilor/tinerilor. Au fost derulate în total **697** ore de activitate specifică cercurilor multifuncționale, din care 229 ore – olărit, 224 ore – bricolaj, 199 ore - tâmplărie, 45 ore – croitorie.
4.	Dezvoltarea abilităților personale prin activitățile specifice cursurilor de artă și îndemânare, teatru, desen/pictură, balet/dans modern, acordeon, canto, pian, chitară	8 cursuri derulate în 5 unități de protecție din structura DGASPC Prahova; de asemenea, grupul țintă a fost extins, fiind cuprinși în activități și copii aflați în plasament la asistent maternal profesionist. Activitățile specifice cursurilor au continuat în perioada 01.01.2019 – 31.12.2019; (cu excepția intervalului iulie – septembrie, când nu au fost derulate activități nici în perioada de implementare a proiectului); programul cursurilor a fost stabilit la nivelul fiecarei unități de protecție, astfel încât să respecte programul școlar al copiilor/tinerilor. Cursurile au fost realizate sub îndrumarea personalului asigurat de Centrul Județean de Cultură Prahova, Partenerul 1 (în mod direct sau prin parteneriat cu instituții similare) sau sub îndrumarea personalului propriu din cadrul unităților de protecție. În perioada 01.01.2019 – 31.12.2019 s-au desfășurat **429** ore de activitate (pian - 24 ore, chitară – 24 ore, canto - 30 ore,

237

Nr. crt.	Activități asumate prin proiect (Descriere)	Activități realizate în perioada 01.01.2019-31.12.2019 (Descriere)
		acordeon - 55 ore, teatru – 72 ore, artă și îndemanare - 104 ore, balet și dans modern - 32 ore, desen și pictură - 88 ore).
5.	Îmbunătățirea performanțelor școlare ale copiilor/tinerilor prin asigurarea mentoratului școlar la limba română, matematică și limba engleză	3 activități de mentorat derulate în 4 unități de protecție din structura DGASPC Prahova Activitățile specifice de mentorat școlar au continuat în perioada 01.01.2019 – 31.01.2019; în conformitate cu graficul activităților trebuiau derulate activități în intervalele martie – mai și septembrie – decembrie; programul cursurilor a fost stabilit la nivelul fiecărei unități de protecție, astfel încât să respecte programul școlar al copiilor/tinerilor. Activitățile au fost realizate sub îndrumarea studenților voluntari din cadrul Universității Petrol-Gaze din Ploiești, Partenerul 2. În perioada 01.01.2019 – 31.12.2019 s-au desfășurat **791** ore de mentorat școlar, din care 268 ore de mentorat școlar la limba română, 184 ore de mentorat școlar la limba engleză și 339 ore de mentorat școlar la matematică.
6.	Dezvoltarea abilităților personale ale copiilor/tinerilor prin activitățile specifice atelierelor/cercurilor PLUS	11 ateliere/cercuri funcționale Activitățile specifice atelierelor/ cercurilor PLUS au continuat în perioada 01.01.2019 – 31.01.2019 (cu excepția intervalului iulie – septembrie, când nu au fost derulate activități nici în perioada de implementare a proiectului). Programul atelierelor a fost stabilit la nivelul fiecarei unități de protecție, astfel încât să respecte programul școlar al copiilor/tinerilor. Cele 11 ateliere /cercuri sunt: crosetaj/tricotaj/goblen (2), confecționare bijuterii hand-made (2), grădinărit (1), formare deprinderi de preparare a hranei (1), jurnalism (2), IT (3). Activitatea atelierelor/ cercurilor a fost concretizată **829** ore de lucru, din care: - 128 ore - atelierele de crosetaj/tricotaj/goblen; - 150 ore - atelierele de confectionare bijuterii/hand-made; - 126 ore - atelierul de gradinarit; - 72 ore - atelierul formare deprinderi preparare hrana; - 140 ore - cercurile de jurnalism; - 213 ore cercurile IT.

236

3. **Informații privind respectarea obligațiilor de păstrare a dreptului de proprietate, încheierea polițelor de asigurare, asigurarea costurilor de mentenanță și utilizarea în scopul în care au fost achiziționate în cazul echipamentelor/ mijloacelor de transport și/sau imobilelor construite/renovate/reabilitate și utilizarea acestora în interesul obiectivului general al proiectului și în scopul pentru care au fost finanțate și realizate.**

Echipamente/mijloace fixe care fac obiectul obligațiilor[1]	Date privind proprietatea[2]	Date privind asigurarea[3]	Date privind mentenanța[4]	Date privind utilizarea[5]	Observații[6]
1. Centrul de plasament Filipeștii de Târg					
Aragaz Heinner	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeștii de Târg	Polița seria CCPJ nr.8060902866/27.06.2018 Polița seria CCPJ nr. 9061205529/27.06.2019	Nu a fost cazul	În folosință la Atelier Bucătărie	Obiect de inventar-funcționează
AVTEK TRIPOD PRO 180-Ecran proiecție	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeștii de Târg	Polița seria CCPJ nr.8060902866/27.06.2018 Polița seria CCPJ nr. 9061205529/27.06.2019	Nu a fost cazul	În folosință la Sala de sport	Obiect de inventar-funcționează
Dulap tip arhivă	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeștii de Târg	Polița seria CCPJ nr.8060902866/27.06.2018 Polița seria CCPJ nr. 9061205529/27.06.2019	Nu a fost cazul	În folosință la magazia de echipament	Obiect de inventar-funcționează
Ferăstrău circular 165*20*z HITACHI	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeștii	Polița seria CCPJ nr.8060902866/27.06.2018 Polița seria CCPJ nr.	Nu a fost cazul	În folosință la Atelier Tâmplărie	Obiect de inventar-funcționează

[1] Se menționează informații pentru toate echipamentele/mijloacele fixe, pe un rând, pentru PP, pe baza Listei de inventariere/alt document, după caz.
[2] Se menționează proprietarul.
[3] Se menționează documentul (data, nr. contract/poliță asigurare, perioadă de valabilitate a asigurării, riscuri acoperite (de ex., incendii, inundații etc), după caz.
[4] Se menționează detalii privind asigurarea fondurilor de mentenanță pentru echipamente și/sau mijloace de transport și/sau imobilelor construite/renovate/reabilitate, după caz (de ex., trimiere la capitolul/subcapitolul bugetar din bugetul proiectului/altă informație de identificare).
[5] Se menționează informații privind utilizarea echipamentelor și/sau a mijloacelor de transport și/sau a imobilelor construite/renovate/reabilitate.
[6] Se menționează dacă echipamentele/mijloacele fixe sunt amortizate, conform legislației aplicabile și care este starea lor funcțională.

235

	de Târg	9061205529/27.06.2019			
Ferăstrău pendular 450w	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeștii de Târg	Polița seria CCPJ nr.8060902866/27.06.2018 Polița seria CCPJ nr. 9061205529/27.06.2019	Nu a fost cazul	În folosință la Atelier Tâmplărie	Obiect de inventar-funcționează
Hotă bucătărie	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeștii de Târg	Polița seria CCPJ nr.8060902866/27.06.2018 Polița seria CCPJ nr. 9061205529/27.06.2019	Nu a fost cazul	În folosință la Atelier Bucatărie	Obiect de inventar-funcționează
Mașină găurit 2AC.12V Panzer	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeștii de Târg	Polița seria CCPJ nr.8060902866/27.06.2018 Polița seria CCPJ nr. 9061205529/27.06.2019	Nu a fost cazul	În folosință la Atelier Tâmplărie	Obiect de inventar-funcționează
Mașină găurit cu percuție 1x4	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeștii de Târg	Polița seria CCPJ nr.8060902866/27.06.2018 Polița seria CCPJ nr. 9061205529/27.06.2019	Nu a fost cazul	In folosință la Atelier Tâmplărie	Obiect de inventar-funcționează
Mese dreptunghiulare	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeștii de Târg	Polița seria CCPJ nr.8060902866/27.06.2018 Polița seria CCPJ nr. 9061205529/27.06.2019	Nu a fost cazul	În folosință la toate atelierele	Obiect de inventar-funcționează
Mobilier bucătărie	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeștii de Târg	Polița seria CCPJ nr.8060902866/27.06.2018 Polița seria CCPJ nr. 9061205529/27.06.2019	Nu a fost cazul	În folosință la Atelier Bucătărie	Obiect de inventar-funcționează
Robot de bucătărie Heinner	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeștii de Târg	Polița seria CCPJ nr.8060902866/27.06.2018 Polița seria CCPJ nr. 9061205529/27.06.2019	Nu a fost cazul	În folosință la Atelier Bucătărie	Obiect de inventar-funcționează
Strung pentru lemn DB250	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeștii	Polița seria CCPJ nr.8060902866/27.06.2018 Polița seria CCPJ nr.	Nu a fost cazul	În folosință la Atelier Tâmplărie	Obiect de inventar-funcționează

234

	de Târg	9061205529/27.06.2019			
Videoproiector BENQ MS527	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeștii de Târg	Polița seria CCPJ nr.8060902866/27.06.2018 Polița seria CCPJ nr. 9061205529/27.06.2019	Nu a fost cazul	În folosință la Sala de sport	Obiect de inventar-funcționează
Roata Olarului	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeștii de Târg	Polița seria CCPJ nr.8060902866/27.06.2018 Polița seria CCPJ nr. 9061205529/27.06.2019	Nu a fost cazul	În folosință la Atelier Bricolaj	Mijloc fix- în curs de amortizare,funcționează
Cuptor electric cilindric pt olărit	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeștii de Târg	Polița seria CCPJ nr.8060902866/27.06.2018 Polița seria CCPJ nr. 9061205529/27.06.2019	Nu a fost cazul	În folosință la Atelier Bricolaj	Mijloc fix- în curs de amortizare,funcționează
Laptop Asus PRO	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeștii de Târg	Polița seria CCPJ nr.8060902866/27.06.2018 Polița seria CCPJ nr. 9061205529/27.06.2019	Nu a fost cazul	În folosință- tuturor atelierelor	Mijloc fix- în curs de amortizare,funcționează
Multifuncțional Laser MF 411	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeștii de Târg	Polița seria CCPJ nr.8060902866/27.06.2018 Polița seria CCPJ nr. 9061205529/27.06.2019	Nu a fost cazul	În folosință tuturor atelierelor	Obiect de inventar-funcționează
2. CPRU Cireșarii Ploiești					
Mașină de cusut 7 programe	Dgaspc Prahova - CPRU Cireșarii Ploiești	Polița nr. 8000250111867/ 22.05.2019 Polița nr. 8000250087625/ 24.05.2018	Nu a fost cazul	Echipamentul a fost folosit conform instrucțiunilor date de producător, fiind utilizat si în prezent, in cadrul atelierului de bijuterii /hand-made.	Obiect de inventar in stare de functionare .
Multifuncțională laser	Dgaspc	Polita nr. 8000250111867/	Nu a fost cazul	Echipamentul a fost	Obiect de inventar in

233

Canon MF 411	Prahova - CPRU Cireșarii Ploiești	22.05.2019 Polita nr. 8000250087625/ 24.05.2018		folosit conform instructiunilor date de producător,fiind utilizat și în prezent in cadrul atelierului de bijuterii/hand-made.	stare de functionare.
3. CSC Sfânta Maria Vălenii de Munte					
Laptop intel core I5 Windows 8.1	CSC Sf. Maria Vălenii de Munte	Poliță seria CCPJ nr.9031135507/19.03.2019 Poliță seria CCPJ nr.8030830894/19.03.2018	Nu este cazul	In folosinta tuturor-utilizat in activitatile desfasurate cu copiii	Mijloc fix –amortizat in totalitate -functioneaza
Laptop intel core I5 Windows 8.1	CSC Sf. Maria Vălenii de Munte	Poliță seria CCPJ nr.9031135507/19.03.2019 Poliță seria CCPJ nr.8030830894/19.03.2018	Nu este cazul	In folosinta tuturor-utilizat in activitatile desfasurate cu copiii	Mijloc fix –amortizat in totalitate -functioneaza
Tablă școlară albă magnetică 2400x1200	CSC Sf. Maria Vălenii de Munte	Poliță seria CCPJ nr.9031135507/19.03.2019 Poliță seria CCPJ nr.8030830894/19.03.2018	Nu este cazul	In folosinta la sala de activitati	Obiect de inventar – in stare de functionare
Video proiector BENQ	CSC Sf. Maria Vălenii de Munte	Poliță seria CCPJ nr.9031135507/19.03.2019 Poliță seria CCPJ nr.8030830894/19.03.2018	Nu este cazul	In folosinta la sala de activitati	Obiect de inventar – in stare de functionare
Ecran de proiecție trepied	CSC Sf. Maria Vălenii de Munte	Poliță seria CCPJ nr.9031135507/19.03.2019 Poliță seria CCPJ nr.8030830894/19.03.2018	Nu este cazul	In folosinta la sala de activitati	Obiect de inventar – in stare de functionare
Flipchart nemagnetic 105*70 cm	CSC Sf. Maria Vălenii de Munte	Poliță seria CCPJ nr.9031135507/19.03.2019 Poliță seria CCPJ	Nu este cazul	In folosinta la sala de activitati	Obiect de inventar – in stare de functionare

22

		nr.8030830894/19.03.2018			
Echipament copii conform liste de inventar	CSC Sf. Maria Vălenii de Munte	Poliță seria CCPJ nr.9031135507/19.03.2019 Poliță seria CCPJ nr.8030830894/19.03.2018	Nu este cazul	Se afla in Clubul copiilor fiind folosit la diferite serbari	Au fost propuse pentru casare fiind deteriorate ,avand un grad de uzura mai mare de 80%
Calculatore HP 280 stații fixe	CSC Sf. Maria Vălenii de Munte	Poliță seria CCPJ nr.9031135507/19.03.2019 Poliță seria CCPJ nr.8030830894/19.03.2018	Nu este cazul	Se afla la CRTF Izvoarele -1buc.modul fete -1buc.modul baieti	Obiecte de inventar –si-au indeplinit durata normata de functionare, din care: Unul functioneaza la modul fete Unul propus pentru casare la modul baieti
4. CP Plopeni					
Laptop ASUS P2520LA-XO0763T	Dgaspc Prahova – CP Plopeni	Polița nr.1000015333301/ 23.04.2018 Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019		In folosinta atelier IT	Obiectul de inventar nu functioneaza
Roata olarului 65561287-92851B	Dgaspc Prahova – CP Plopeni	Polița nr.1000015333301/ 23.04.2018 Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019	Nu a fost cazul	In folosinta atelier olarit	Obiectul de inventar functioneaza
Cuptor electric cilindric SN 337530	Dgaspc Prahova – CP Plopeni	Polița nr.1000015333301/ 23.04.2018 Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019	Nu a fost cazul	In folosinta atelier olarit	Obiectul de inventar functioneaza
Calculator HP 280 CZC62586J5	Dgaspc Prahova –	Polița nr.1000015333301/ 23.04.2018	Nu a fost cazul	In folosinta atelier IT	Obiectul de inventar

231

	CP Plopeni	Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019			functioneaza
Calculator HP 280 CZC62586CH	Dgaspc Prahova – CP Plopeni	Polița nr.1000015333301/ 23.04.2018 Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019	Nu a fost cazul	In folosinta atelier IT	Obiectul de inventar functioneaza
Calculator HP 280 CZC62586G8	Dgaspc Prahova – CP Plopeni	Polița nr.1000015333301/ 23.04.2018 Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019	Nu a fost cazul	In folosinta atelier IT	Obiectul de inventar functioneaza
Videoproiector BENQ	Dgaspc Prahova – CP Plopeni	Polița nr.1000015333301/ 23.04.2018 Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019	Nu a fost cazul	In folosinta atelier IT	Obiectul de inventar functioneaza
Dulap tip arhiva	Dgaspc Prahova – CP Plopeni	Polița nr.1000015333301/ 23.04.2018 Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019	Nu a fost cazul	In folosinta in ateliere	Obiectul de inventar functioneaza
Mese dreptunghiulare	Dgaspc Prahova – CP Plopeni	Polița nr.1000015333301/ 23.04.2018 Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019	Nu a fost cazul	In folosinta in ateliere	Obiectul de inventar functioneaza
Ferastrau circular 1200V	Dgaspc Prahova – CP Plopeni	Polița nr.1000015333301/ 23.04.2018 Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019	Nu a fost cazul	In folosinta atelier tamplarie	Obiectul de inventar functioneaza
Ferastrau circular 165/20	Dgaspc Prahova – CP Plopeni	Polița nr.1000015333301/ 23.04.2018 Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019	Nu a fost cazul	In folosinta atelier tamplarie	Obiectul de inventar functioneaza
Freza 1200w	Dgaspc	Polița nr.1000015333301/	Nu a fost cazul	In folosinta atelier	Obiectul de inventar

230

	Prahova – CP Plopeni	23.04.2018 Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019		tamplarie	functioneaza
Ferestrau pendular	Dgaspc Prahova – CP Plopeni	Polița nr.1000015333301/ 23.04.2018 Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019	Nu a fost cazul	In folosinta atelier tamplarie	Obiectul de inventar functioneaza
Masina de gaurit 2AC 12V	Dgaspc Prahova – CP Plopeni	Polița nr.1000015333301/ 23.04.2018 Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019	Nu a fost cazul	In folosinta atelier tamplarie	Obiectul de inventar functioneaza
Masina de gaurit cu percutie	Dgaspc Prahova – CP Plopeni	Polița nr.1000015333301/ 23.04.2018 Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019	Nu a fost cazul	In folosinta atelier tamplarie	Obiectul de inventar functioneaza
Autek Tpipol Pro 180 (Suport proiector)	Dgaspc Prahova – CP Plopeni	Polița nr.1000015333301/ 23.04.2018 Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019	Nu a fost cazul	In folosința atelier IT	Obiectul de inventar functioneaza
Banc demontabil	Dgaspc Prahova – CP Plopeni	Polița nr.1000015333301/ 23.04.2018 Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019	Nu a fost cazul	In folosința atelier tâmplărie	Obiectul de inventar functioneaza
Masa de lucru	Dgaspc Prahova – CP Plopeni	Polița nr.1000015333301/ 23.04.2018 Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019	Nu a fost cazul	In folosința atelier tâmplărie	Obiectul de inventar functioneaza
Strung pentru lemn 250	Dgaspc Prahova – CP Plopeni	Polița nr.1000015333301/ 23.04.2018 Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019	Nu a fost cazul	In folosința atelier tâmplărie	Obiectul de inventar functioneaza
Acordeon	Dgaspc	Polița nr.1000015333301/	Nu a fost cazul	In folosința	Activități extracuriculare

229

	Prahova – CP Plopeni	23.04.2018 Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019			
5. CSC Sinaia					
Roata olarului electrică	Dgaspc Prahova - CSC Sinaia	Asigurare cladire si continut CCPJ nr. 9031135089/18.03.2019 Asigurator: ERGO ASIGURARI SA Valabilitate: 27.03.2019-26.03.2020 Riscuri acoperite: Incendiu; Trasnet; Explozie; Cadere aparate zbor; Fenomene naturale; Cadere accidentala corpuri; Izbire din exterior autovehicule; Distrugeri provocate animale; Unda de soc provocata de avioane; Greve; Tulburari civile; Vandalism; Furt prin efractie ; Cutremur pamant; Furtuna; Uragan; Inundatii/aluviuni; Prabusire/alunecare teren; Efecte directe ale ploii torentiale; Vijelie; Tornada; Grindina; Greutatea zapezii si/sau ghetii. Alte clauze: inundație	Nu e cazul	În folosință atelier olărit	In curs de amortizare – funcțional
Cuptor electric cilindric	Dgaspc Prahova - CSC Sinaia		Nu e cazul		In curs de amortizare – funcțional
Multifuncțional Laser DEVELOP INEO 185	Dgaspc Prahova - CSC Sinaia		Se asigură mentenanța În baza contractului nr. IA18973/ 05.06.2019 Încheiat cu MACCITY SYSTEM	Se utilizează în cadrul cercului de jurnalism	In curs de amortizare – funcțional
Calculator HP 280 G1	Dgaspc Prahova - CSC Sinaia				Amortizat complet – funcțional
Laptop	Dgaspc Prahova - CSC Sinaia		Nu e cazul	Este utilizat de către beneficiari	Complet amortizat Funcțional
Tablă școlară magnetică	Dgaspc Prahova - CSC Sinaia		Nu e cazul	Se utilizează în cadrul activităților de mentorat	Funcțională
Chitară 3/4	Dgaspc Prahova - CSC Sinaia		Nu e cazul	Se utillizează în cadrul activităților de canto, chitară si pian.	Funcțională
Chitară 3/4	Dgaspc Prahova - CSC Sinaia		Nu e cazul		Funcțională
Chitară 4/4	Dgaspc Prahova - CSC Sinaia		Nu e cazul		Funcțională
Chitară 4/4	Dgaspc		Nu e cazul		Funcțională

228

	Prahova - CSC Sinaia				
Chitară 4/4	Dgaspc Prahova - CSC Sinaia		Nu e cazul		Funcțională
Chitară 4/4	Dgaspc Prahova - CSC Sinaia		Nu e cazul		Funcțională
Chitară 4/4	Dgaspc Prahova - CSC Sinaia		Nu e cazul		Funcțională
Chitară 4/4	Dgaspc Prahova - CSC Sinaia		Nu e cazul		Funcțională
Orga 61 clape	Dgaspc Prahova - CSC Sinaia		Nu e cazul		Funcțională
Orga 61 clape	Dgaspc Prahova - CSC Sinaia		Nu e cazul		Funcțională
Video proiector BENQ	Dgaspc Prahova - CSC Sinaia		Nu e cazul	Se utilizează în cadrul diverselor acțiuni si activități la nivelul unității.	Funcțională
Ecran proiecție cu trepied	Dgaspc Prahova - CSC Sinaia		Nu e cazul		Funcțională
Flipchart nemagnetic 105*70 CM	Dgaspc Prahova - CSC Sinaia		Nu e cazul		Funcțională
Mașini de cusut	Dgaspc Prahova - CSC Sinaia		Nu e cazul	Se utilizează la atelier croitorie	Funcțională
Manechin fix	Dgaspc Prahova - CSC Sinaia		Nu e cazul		Funcțională
Mese dreptunghiulare	Dgaspc Prahova -		Nu e cazul	În folosință	Funcțională

227

	CSC Sinaia			beneficiari	
Dulap tip arhihă	Dgaspc Prahova - CSC Sinaia		Nu e cazul	În folosință beneficiari	Funcțională
Fierăstrău pendular Makita	Dgaspc Prahova - CSC Sinaia		Nu e cazul	Se utilizează la atelier tâmplarie	Funcțională
Fierăstrău circular	Dgaspc Prahova - CSC Sinaia		Nu e cazul		Funcțională
Strung pentru lemn	Dgaspc Prahova - CSC Sinaia		Nu e cazul		Funcțională
Mașină de găurit	Dgaspc Prahova - CSC Sinaia		Nu e cazul		Funcțională
Mașină de găurit cu percuție	Dgaspc Prahova - CSC Sinaia		Nu e cazul		Funcțională
Amplificator audio	Dgaspc Prahova - CSC Sinaia		Nu e cazul	Se utilizează la activități extracuriculare	Funcțională
Mixer audio	Dgaspc Prahova - CSC Sinaia		Nu e cazul		Funcțională
Boxă pasivă	Dgaspc Prahova - CSC Sinaia		Nu e cazul		Funcțională
Microfon	Dgaspc Prahova - CSC Sinaia		Nu e cazul		Funcțională
6. CSC Sfânta Filofteia Câmpina					
Calculator HP 280 C2	Dgaspc Prahova – CRTF	Polița seria F nr.	Se asigură mentenanța în baza contractului nr.	Este utilizat de către beneficiari –	Obiect de inventar-

226

	BREBU	2520785/19.12.2018	IA18973/ 05.06.2019 încheiat cu MACCITY SYSTEM	Fam. Sorescu şi Fam. Cristea	Funcțional
Mașina de cusut 7 programe	Dgaspc Prahova – CRTF BREBU	Polița seria F nr. 2520785/19.12.2018	Nu e cazul	Este utilizată de către beneficiari	Obiect de inventar - Funcțională
Ecran proiecție pe trepied	Dgaspc Prahova – CSC SF Filofteia Câmpina	Polița seria F nr. 2520785/19.12.2018	Nu e cazul	Este utilizat de către beneficiari în cadrul activităţilor	Obiect de inventar - Funcțional
Flipchart nemagnetic 105*70cm	Dgaspc Prahova – CSC SF Filofteia Câmpina	Polița seria F nr. 2520786/19.12.2018	Nu e cazul	Este utilizat de către beneficiari în cadrul activităţilor	Obiect de inventar - Funcțional
Tablă școlară magnetică alba	Dgaspc Prahova – CSC SF Filofteia Câmpina	Polița seria F nr. 2520786/19.12.2018	Nu e cazul	Este utilizată de către beneficiari în cadrul activităţilor	Obiect de inventar - Funcțională
Video proiector BENQ	Dgaspc Prahova – CSC SF Filofteia Câmpina	Polița seria F nr. 2520786/19.12.2018	Nu e cazul	Este utilizat de către beneficiari în cadrul activităţilor	Obiect de inventar - Funcțional
Calculator HP 280 C2	Dgaspc Prahova – CSC SF Filofteia Câmpina	Polița seria F nr. 2520786/19.12.2018	Se asigură mentenanța în baza contractului nr.IA18973/05.06.2019 încheiat cu MACCITY SYSTEM	Este utilizat de către beneficiari în cadrul activităţilor	Obiect de inventar - Funcțional
Laptop Intel Core I5 - 4210U	Dgaspc Prahova – CSC SF	Polița seria F nr. 2520786/19.12.2018	Se asigură mentenanța în baza	Se utilizează în cadul diverselor	Mijloc fix -Complet amortizat

225

	Filofteia Câmpina		contractului nr.IA18973/05.06.2019 încheiat cu MACCITY SYSTEM	acțiuni și activități la nivelul unității	
Multifunctional Laser Canon MF411	Dgaspc Prahova – CSC SF Filofteia Câmpina	Polița seria F nr. 2520786/19.12.2018	Nu e cazul	Se utilizează în cadul diverselor acțiuni și activități la nivelul unității	Obiect de inventar - Funcțional
7.CP Câmpina					
Laptop Asus PRO P2520LA	Dgaspc Prahova – CP Câmpina	Polița HC nr. 0000033731/ 23.12.2018	Nu e cazul	Se utilizează în cadrul diverselor acțiuni si activități la nivelul unității.	Complet amortizat Funcțional
Video proiector BENQ	Dgaspc Prahova – CP Câmpina	Polița HC nr. 0000033731/ 23.12.2018	Nu e cazul	Se utilizează în cadrul diverselor acțiuni si activități la nivelul unității.	Funcțional
Ecran proiectie pe trepied	Dgaspc Prahova – CP Câmpina	Polița HC nr. 0000033731/ 23.12.2018	Nu e cazul	Se utilizează în cadrul diverselor acțiuni si activități la nivelul unității.	Funcțional
Roata olarului electrică	Dgaspc Prahova – CP Câmpina	Polița HC nr. 0000033731/ 23.12.2018	Nu e cazul	Se utilizează la atelierul de olărit după caz	In curs de amortizare-funcționala
Cuptor electric cilindric	Dgaspc Prahova – CP Câmpina	Polița HC nr. 0000033731/ 23.12.2018	Nu e cazul	Se utilizează la atelierul de olărit după caz	In curs de amortizare-functionala
Mese dreptunghiulare	Dgaspc Prahova – CP Câmpina	Polița HC nr. 0000033731/ 23.12.2018	Nu e cazul	Utilizate de beneficiari in cadrul	Funcțional

224

				proiectului	
Dulap tip arhivă	Dgaspc Prahova – CP Câmpina	Polița HC nr. 0000033731/ 23.12.2018	Nu e cazul	Utilizate de beneficiari in cadrul proiectului	Funcțional
Fierăstrău pendular 450W	Dgaspc Prahova – CP Câmpina	Polița HC nr. 0000033731/ 23.12.2018	Nu e cazul	Se utilizează la atelier tâmplarie	Funcțional
Fierăstrău circular 165*20	Dgaspc Prahova – CP Câmpina	Polița HC nr. 0000033731/ 23.12.2018	Nu e cazul	Se utilizează la atelier tâmplarie	Funcțional
Stung pentru lemn	Dgaspc Prahova – CP Câmpina	Polița HC nr. 0000033731/ 23.12.2018	Nu e cazul	Se utilizează la atelier tâmplarie	Funcțional
Mașină găurit 12V	Dgaspc Prahova – CP Câmpina	Polița HC nr. 0000033731/ 23.12.2018	Nu e cazul	Se utilizează la atelier tâmplarie	Funcțional
Mașină găurit cu percuție	Dgaspc Prahova – CP Câmpina	Polița HC nr. 0000033731/ 23.12.2018	Nu e cazul	Se utilizează la atelier tâmplarie	Funcțional
Multifuncțională laser MF 411	Dgaspc Prahova – CP Câmpina	Polița HC nr. 0000033731/ 23.12.2018	Nu e cazul	Se utilizează în cadrul diverselor acțiuni si activități la nivelul unității Utilizat de beneficiarii centrului pentru proiecte	Funcțional
8. CSC Băicoi					
Laptop intel core I5	Dgaspc Prahova – CSC Băicoi	Poliță nr. 1000015425484/10.08.2018 Polița nr. 3000002664202/ 20.09.2019	Se asigură mentenanța în baza contractului nr. IA18973/ 05.06.2019 încheiat cu MACCITY SYSTEM	Se utilizează în cadrul cercului de jurnalism	Functional

223

Video proiector BENQ	Dgaspc Prahova – CSC Băicoi	Poliță nr. 1000015425484/10.08.2018 Polița nr. 3000002664202/ 20.09.2019	NU E CAZUL	Se utilizează în cadrul centrului	Functional
Ecran proiecție pe trepied	Dgaspc Prahova – CSC Băicoi	Poliță nr. 1000015425484/10.08.2018 Polița nr. 3000002664202/ 20.09.2019	NU E CAZUL	Se utilizează în cadrul centrului	Functional
Flipchard nemagnetic 105*70	Dgaspc Prahova – CSC Băicoi	Poliță nr. 1000015425484/10.08.2018 Polița nr. 3000002664202/ 20.09.2019	NU E CAZUL	Se utilizează în cadrul centrului	Functional
Tabla școlară albă magnetică	Dgaspc Prahova – CSC Băicoi	Poliță nr. 1000015425484/10.08.2018 Polița nr. 3000002664202/ 20.09.2019	NU E CAZUL	Se utilizează în cadrul centrului	Functional
Cameră foto Niko	Dgaspc Prahova – CSC Băicoi	Poliță nr. 1000015425484/10.08.2018 Polița nr. 3000002664202/ 20.09.2019	NU E CAZUL	Se utilizează în cadrul cercului de jurnalism	Functional
Multifuncționala laser	Dgaspc Prahova –	Poliță nr. 1000015425484/10.08.201	Se asigură mentenanța în baza	Se utilizează în cadrul cercului de	Functional

222

develop 185	Dgaspc Prahova – CSC Băicoi	8 Polița nr. 3000002664202/ 20.09.2019	contractului nr. IA18973/ 05.06.2019 Încheiat cu MACCITY SYSTEM	jurnalism	
Calculator HP 280 G1	Dgaspc Prahova – CSC Băicoi	Poliță nr. 1000015425484/10.08.2018 Polița nr. 3000002664202/ 20.09.2019	Se asigură mentenanța În baza contractului nr. IA18973/ 05.06.2019 Încheiat cu MACCITY SYSTEM	Se utilizează în cadrul centrului	Functional
Microsoft windows 10 profesional	Dgaspc Prahova – CSC Băicoi	Poliță nr. 1000015425484/10.08.2018 Polița nr. 3000002664202/ 20.09.2019	NU E CAZUL	Se utilizează în cadrul centrului	Functional
DGASPC Prahova - Sediu					
Video proiector BENQ	DGASPC Prahova – Sediu-cam.216	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosința in serv. Inițiere, monitorizare si implementare proiecte	Obiect de inventar-funcționează
Ecran proiecție pe trepied	DGASPC Prahova – Sediu-cam.216	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosința in serv. Inițiere, monitorizare si implementare proiecte	Obiect de inventar-funcționează
Laptop intel core I3	DGASPC Prahova – Sediu-cam.217	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta in serv. Initiere, monitorizare si implementare	Obiect de inventar-funcționează

				proiecte	
Multifuncțională inkjet color	DGASPC Prahova – Sediu-cam.217	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta in serv. Initiere, monitorizare si implementare proiecte	Obiect de inventar-funcționează
Rool-up sistem si print	DGASPC Prahova – Sediu-cam.216	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta in serv. Initiere, monitorizare si implementare proiecte	Obiect de inventar-funcționează
Flipchart magnetic 100*70 cm	DGASPC Prahova – Sediu-cam.216	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta in serv. Initiere, monitorizare si implementare proiecte	Obiect de inventar-funcționează
Birou cu modul	DGASPC Prahova – Sediu-cam.217	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta in serv. Initiere, monitorizare si implementare proiecte	Obiect de inventar-funcționează
Dulap tip arhivă	DGASPC Prahova – Sediu-cam.217	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta in serv. Initiere, monitorizare si implementare proiecte	Obiect de inventar-funcționează
Camera foto 20MP	DGASPC Prahova – Sediu-cam.217	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta in serv. Initiere, monitorizare si implementare proiecte	Obiect de inventar-funcționează
Multifuncționala laser	DGASPC	Polița seria CCPJ nr.	Nu e cazul	In folosinta in serv.	Obiect de inventar-

220

MF416DW	Prahova – Sediu-cam.217	8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019		Initiere, monitorizare si implementare proiecte	funcționează
Aparat laminat A4 Fellowes	DGASPC Prahova – Sediu-cam.216	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta in serv. Initiere, monitorizare si implementare proiecte	Obiect de inventar-funcționează
Aparat indosariat	DGASPC Prahova – Sediu-cam.216	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta in serv. Initiere, monitorizare si implementare proiecte	Obiect de inventar-funcționează
Centrul pentru Interventie, Consiliere și Sprijin pentru Copilul Aflat în Situație de Risc					
Aparat aer condiționat	DGASPC Prahova - CICS	Poliță nr. 9081248257/07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-funcționează
Aspirator cu sac	DGASPC Prahova - CICS	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-funcționează
Bancă curte	DGASPC Prahova - CICS	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-funcționează
Birou cu modul	DGASPC Prahova - CICS	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-funcționează
Camera foto	DGASPC	Polița seria CCPJ nr.	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-

219

	Prahova - CICS	8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019			funcționează
Camera video	DGASPC Prahova - CICS	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-funcționează
Canapea cu fotolii	DGASPC Prahova - CICS	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-funcționează
Dulap tip arhivă	DGASPC Prahova - CICS	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-funcționează
Ecran proiecție pe trepied	DGASPC Prahova - CICS	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-funcționează
Fax	DGASPC Prahova - CICS	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-funcționează
Flipchard nemagnetic 105*70 cm	DGASPC Prahova - CICS	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-funcționează
Hol mini	DGASPC Prahova - CICS	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-funcționează

218

Masa fixă stejar	DGASPC Prahova - CICS	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar- funcționează
Masă Torino	DGASPC Prahova - CICS	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar- funcționează
Multifuncțional laser Canon MF416	DGASPC Prahova - CICS	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar- funcționează
Multifuncțional laser Mono A4	DGASPC Prahova - CICS	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar- funcționează
Video proiector BENQ	DGASPC Prahova - CICS	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar- funcționează
Dacia Doker	DGASPC Prahova - CICS	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Mijloc fix amortizat complet in decembrie 2019- funcționează
Teste psihologice	DGASPC Prahova - CICS	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Mijloc fix amortizat complet in martie 2020- funcționează
Laptop Lenovo	DGASPC Prahova - CICS	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Mijloc fix amortizat complet in decembrie 2018- funcționează

217

Sistem antiefracție	DGASPC Prahova - CICS	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Mijloc fix amortizat complet in martie 2020- funcționează
Centru de zi pentru dezvoltarea deprinderilor de viață independente					
Aspirator fără sac	DGASPC Prahova - CZDDVI	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar- funcționează
Birou cu modul	DGASPC Prahova - CZDDVI	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar- funcționează
Bucătărie Victoria	DGASPC Prahova - CZDDVI	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar- funcționează
Calculator Lenovo	DGASPC Prahova - CZDDVI	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar- funcționează
Camera foto Nikon	DGASPC Prahova - CZDDVI	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar- funcționează
Canapea Oslo	DGASPC Prahova - CZDDVI	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar- funcționează
Dulap tip arhivă	DGASPC Prahova -	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-

216

	CZDDVI	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019			funcționează
Hol mini	DGASPC Prahova - CZDDVI	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-funcționează
Laptop HP 250 ram 4gb	DGASPC Prahova - CZDDVI	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-funcționează
Multifuncțională laser Canon MF416	DGASPC Prahova - CZDDVI	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-funcționează
Soldat bucătarie Victoria	DGASPC Prahova - CZDDVI	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-funcționează
Teste psihologice	DGASPC Prahova - CZDDVI	Polița seria CCPJ nr. 8080954142/ 14.08.2018 Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Mijloc fix amortizat complet in martie 2020-funcționează
Centrul Județean de Cultură Prahova					
Lenovo IDEAPAD YOGA 500 80N4012ERI	Centrul Județean de Cultură Prahova	-	-	UTILIZARE ÎN ACTIVITĂŢILE CURENTE ALE INSTITUŢIEI PRIVIND PROGRAMUL DE SUSTENABILITATE AL	Nu sunt amortizate. Stare perfectă de funcţionare

216

				PROIECTULUI	
Laptop ACER ASPIRE E5-574G-77YG	Centrul Județean de Cultură Prahova	-	-	UTILIZARE ÎN ACTIVITĂŢILE CURENTE ALE INSTITUŢIEI PRIVIND PROGRAMUL DE SUSTENABILITATE AL PROIECTULUI	Nu sunt amortizate. Stare perfectă de funcţionare
Multifunțional BROTHER MFC-J5320DW A3	Centrul Județean de Cultură Prahova	-	-	UTILIZARE ÎN ACTIVITĂŢILE CURENTE ALE INSTITUŢIEI PRIVIND PROGRAMUL DE SUSTENABILITATE AL PROIECTULUI	Nu sunt amortizate. Stare perfectă de funcţionare

Notă: Centralizatorul cuprinde echipamentele/ mijloacele fixe/ obiectele de inventar cu valoare mai mare de 200 lei, celălalte obiecte de inventar fiind cuprinse in listele de inventariere atașate (a se vedea politele de asigurare si listele de inventariere atasate).

4. **Informații privind asigurarea sustenabilității rezultatelor obținute în cadrul proiectelor** (de ex. ghiduri, strategii, propuneri de modificări legislative, instruiri etc).

Nu este cazul.

5. **Informații privind păstrare/arhivarea corespunzătoare a documentelor aferente proiectului.**

Documentele aferente proiectului, referitoare la perioada de implementare a proiectului, au fost arhivate și sunt păstrate în arhiva organizată la sediul DGASPC Prahova (proces verbal nr. IA28280/22.08.2019 anexat).

6. **Informații privind asigurarea obligațiilor de publicitate a proiectului**[7]

[7] Se menționează informații (de ex., placa permanentă, publicarea pe site-ul/pagina web a proiectului a informațiilor privind continuitatea proiectului etc).

La sediul DGASPC Prahova este afisata placa permanenta a proiectului; de asemenea, a fost păstrată placa intermediară, cuprinzând informațiile referitoare la obiectivele proiectului; pe pagina web a DGASPC Prahova se regasesc informatii despre implementarea proiectului si referitoare la sustenabilitate - raportul nr. 1 privind sustenabilitatea proiectului (a se vedea documentele privind publicitatea anexate).

7. **Alte aspecte relevante privind sustenabilitatea** (dacă este cazul).

Nu este cazul.

Declarația reprezentantului legal al PP
Declar că, • sunt autorizat să semnez acest Raport; • informaţiile furnizate în Raport sunt efectiv realizate şi în conformitate cu prevederile asumate de PP în contractul de finanțare încheiat cu OP privind sustenabilitatea.

Data întocmirii: 10.03.2020
Numele, funcţia și semnătura reprezentantului legal al PP: Călin Viorel, Director executiv____________
Ștampila PP:

ROMANIA CONSILIUL JUDETEAN PRAHOVA DIRECTIA GENERALA DE ASISTENTA SOCIALA SI PROTECTIA COPILULUI

 213

Anexa 1

DIRECTIA GENERALA DE ASISTENTA SOCIALA SI PROTECTIA COPILULUI PRAHOVA
Nr. 1A 8724 din 08 MAR. 2021

RAPORT
privind asigurarea respectării condițiilor de sustenabilitate în perioada 01.01.2020 – 31.12.2020

Perioada de sustenabilitate a proiectului: 01/01/2019 - 31/12/2019

1. Date generale ale Promotorului de Proiect (PP)

Numele PP	Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Prahova
Codul proiectului	PEC004
Adresa oficială	Ploiești, Șoseaua Vestului nr. 14-16, județul Prahova
Adresa de corespondență	Ploiești, Șoseaua Vestului nr. 14-16, județul Prahova
Persoană de contact	Stavre Liliana – director executiv; Florea Vasilica – șef Serviciul Inițiere, Monitorizare și Implementare Proiecte Europene;
Nr de telefon	0244-511.400 0244-586.100
Adresă de e-mail	dgaspcph@yahoo.com proiectedgaspcph@yahoo.ro

2. Continuitatea activităților în perioada de sustenabilitate

Nr. crt.	Activități asumate prin proiect (Descriere)	Activități realizate în perioada 01.01.2020-31.12.2020 (Descriere)
1.	Furnizarea serviciilor de specialitate pentru copiii delincvenți, copiii străzii și părinții acestora, beneficiari ai Centrului pentru intervenție, consiliere și sprijin pentru copilul aflat în situație de risc	1. Desfășurarea activităților specifice centrului, conform metodologiilor de lucru și standardelor de calitate în domeniu. 2. Acordarea serviciilor specifice pentru copiii din grupul țintă (copiii delincvenți și copiii strazii) și pentru reprezentanții legali ai acestora (parinți/tutori/alți reprezentanți legali): evaluare inițială, investigarea cazurilor, evaluarea situației familiale, consilierea inițiala a parinților și a copiilor, consilierea psihologică a

Nr. crt.	Activități asumate prin proiect (Descriere)	Activități realizate în perioada 01.01.2020-31.12.2020 (Descriere)
		beneficiarilor etc. **Rezultate obținute: 1 centru funcțional, în regim de zi** În perioada 01.01.2020 – 31.12.2020, centrul a preluat **201** cazuri: - 123 copii/tineri delincvenți; - 18 copii/tineri ai străzii; - 60 copii/ tineri cu tulburări de comportament. De asemenea, **274** reprezentanți legali ai copiilor/tinerilor au beneficiat de informare și consiliere de specialitate. Au fost intocmite rapoarte lunare referitoare la activitatea Centrului pentru intervenție, consiliere și sprijin pentru copilul aflat în situație de risc (12 rapoarte). Alte rezultate: - 50 anchete sociale; - 263 ședinte de consiliere psihologică; - 66 rapoarte de consiliere psihologică; - 261 deplasări pe teren.
2.	Furnizarea serviciilor de specialitate pentru copiii/tinerii care se pregatesc pentru părăsirea sistemului de protecție, prin intermediul Centrului de Zi pentru Dezvoltarea Deprinderilor de Viață Independentă	1. Desfășurarea activităților specifice centrului, conform metodologiilor de lucru și standardelor de calitate în domeniu. 2. Acordarea serviciilor specifice pentru copiii/tinerii din grupul țintă: evaluare inițială a beneficiarilor, evaluări și ședințe de consiliere psihologică, întocmirea planurilor de intervenție specifică, consilierea în vederea orientării și integrării profesionale, medierea relației cu potențialii angajatori, identificarea locurilor de muncă etc. **Rezultate obținute: 1 centru funcțional, în regim de zi** În perioada 01.01.2020 – 31.12.2020, centrul a oferit servicii pentru un număr de 92 de copii cu varste de peste 15 ani. Au fost întocmite rapoarte lunare referitoare la activitatea Centrului de Zi pentru Dezvoltarea Deprinderilor de Viață Independentă (12 rapoarte). Alte rezultate: - 131 rapoarte de evaluare interdisciplinară; - 61 fișe de consiliere psihologică; - 52 fișe psihologice;

Nr. crt.	Activități asumate prin proiect (Descriere)	Activități realizate în perioada 01.01.2020-31.12.2020 (Descriere)
		- 245 de rapoarte de întâlnire; - 66 fișe de închidere a cazului; - 95 de planuri specifice de intervenție; - 41 de contracte privind îndeplinirea obiectivelor din planurile specifice de intervenție; - 185 de deplasări în teren.
3.	Dezvoltarea abilităților personale ale copiilor/ tinerilor prin activitățile specifice atelierelor din cadrul cercurilor multifuncționale	4 cercuri multifuncționale active în 4 unități de protecție din structura DGASPC Prahova, cuprinzând în total 13 ateliere: olărit – 4, bricolaj – 4, tâmplărie – 4, croitorie – 1. Activitățile specifice cercurilor multifuncționale (atelierele de olărit, bricolaj, tâmplărie, croitorie) au continuat în perioada 01.01.2020 – 31.12.2020 (cu excepția intervalului iulie – septembrie, când nu au fost derulate activități nici în perioada de implementare a proiectului); programul atelierelor a fost stabilit la nivelul fiecarei unități de protecție, astfel încât să respecte programul școlar al copiilor/tinerilor. De asemenea, activitatea cercurilor multifuncționale a fost influențată de: - desființarea a două unități de protecție în care erau desfășurate aceste activități (Centrul de Plasament Câmpina și Centrul de Plasament Plopeni); în măsura posibilităților, aceste activități au fost inițiate în alte unități de protecție aflate în subordinea DGASPC Prahova; - măsurile de prevenire a răspândirii pandemiei COVID 19; având în vedere că centrele rezidențiale pentru copii au fost unități cu risc crescut de transmitere a virusului SARS-COV-2, au fost luate măsuri complexe de protecție impuse de situația în vigoare, cu accent pe păstrarea distanțării sociale și izolarea copiilor/personalului infectat. Au fost derulate în total **513** ore de activitate specifică cercurilor multifuncționale, din care 160 ore – olărit, 165 ore – bricolaj, 143 ore - tâmplărie, 45 ore – croitorie.
4.	Dezvoltarea abilităților personale prin activitățile specifice cursurilor de artă și îndemânare, teatru, desen/pictură, balet/dans modern, acordeon, canto, pian, chitară	8 cursuri derulate în 5 unități de protecție din structura DGASPC Prahova; de asemenea, grupul țintă a fost extins, fiind cuprinși în activități și copii aflați în plasament la asistent maternal

624

Nr. crt.	Activități asumate prin proiect (Descriere)	Activități realizate în perioada 01.01.2020-31.12.2020 (Descriere)
		profesionist. Activitățile specifice cursurilor au continuat în perioada 01.01.2020 – 31.12.2020 (cu excepția intervalului iulie – septembrie, când nu au fost derulate activități nici în perioada de implementare a proiectului); programul atelierelor a fost stabilit la nivelul fiecarei unități de protecție, astfel încât să respecte programul școlar al copiilor/tinerilor. De asemenea, programul de desfășurare a cursurilor a fost influențat de: - desființarea a două unități de protecție în care erau desfășurate aceste activități (Centrul de Plasament din cadrul CSC Câmpina și Centrul de Plasament Plopeni); în măsura posibilităților, aceste activități au fost inițiate în alte unități de protecție aflate în subordinea DGASPC Prahova; - măsurile de prevenire a răspândirii pandemiei COVID 19; având în vedere că centrele rezidențiale pentru copii au fost unități cu risc crescut de transmitere a virusului SARS-COV-2, au fost luate măsuri complexe de protecție impuse de situația în vigoare, cu accent pe păstrarea distanțării sociale și izolarea copiilor/personalului infectat. Cursurile au fost realizate sub îndrumarea personalului asigurat de Centrul Județean de Cultură Prahova, Partenerul 1, prin realizarea unui parteneriat cu instituții similare sau sub îndrumarea personalului propriu din cadrul unităților de protecție. Au fost desfășurate **318** ore de activitate (pian - 8 ore, chitară – 23 ore, canto - 14 ore, acordeon - 3 ore, teatru – 72 ore, artă și îndemanare – 108 ore, balet și dans modern - 12 ore, desen și pictură - 78 ore).
5.	Îmbunătățirea performanțelor școlare ale copiilor/tinerilor prin asigurarea mentoratului școlar la limba română, matematică și limba engleză	Având în vedere măsurile complexe de prevenire a răspândirii pandemiei COVID 19 implementate în centrele rezidențiale pentru copii (considerate unități cu risc crescut de transmitere a virusului SARS-COV-2), cu accent pe păstrarea distanțării sociale și izolarea copiilor/personalului infectat, precum și dificultatea de adaptare a programului copiilor la modalitatea de desfașurare a cursurilor școlare in sistem on-line, activitatea de

223

Nr. crt.	Activități asumate prin proiect (Descriere)	Activități realizate în perioada 01.01.2020-31.12.2020 (Descriere)
		mentorat s-a desfășurat pentru foarte puțin timp, înainte de începerea pandemiei. Au fost desfășurate 56 de ore de mentorat școlar, în CSC Sf. Maria Vălenii de Munte (20 ore limba română, 16 de ore limba engleză și 20 de ore matematică).
6.	Dezvoltarea abilităților personale ale copiilor/tinerilor prin activitățile specifice atelierelor/cercurilor PLUS	11 ateliere/cercuri funcționale Activitățile specifice atelierelor/ cercurilor PLUS au continuat în perioada 01.01.2020– 31.01.2020 (cu excepția intervalului iulie – septembrie, când nu au fost derulate activități nici în perioada de implementare a proiectului). Programul atelierelor a fost stabilit la nivelul fiecarei unități de protecție, astfel încât să respecte programul școlar al copiilor/tinerilor. De asemenea, activitatea cercurilor multifuncționale a fost influențată de: - desființarea a două unități de protecție în care erau desfășurate aceste activități (Centrul de Plasament Câmpina și Centrul de Plasament Plopeni); în măsura posibilităților, aceste activități au fost inițiate în alte unități de protecție aflate în subordinea DGASPC Prahova; - măsurile de prevenire a răspândirii pandemiei COVID 19; având în vedere că centrele rezidențiale pentru copii au fost unități cu risc crescut de transmitere a virusului SARS-COV-2, au fost luate măsuri complexe de protecție impuse de situația în vigoare, cu accent pe păstrarea distanțării sociale și izolarea copiilor/personalului infectat. Cele 11 ateliere /cercuri sunt: crosetaj/tricotaj/goblen (2), confecționare bijuterii hand-made (2), grădinărit (1), formare deprinderi de preparare a hranei (1), jurnalism (2), IT (3). Activitatea atelierelor/ cercurilor a fost concretizată **472** ore de lucru, din care: - 60 ore - atelierele de crosetaj/tricotaj/goblen; - 104 ore - atelierele de confectionare bijuterii/hand-made; - 40 ore - atelierul de gradinarit; - 72 ore - atelierul formare deprinderi preparare hrana; - 128 ore - cercurile de jurnalism; - 68 ore cercurile IT.

222

3. **Informații privind respectarea obligațiilor de păstrare a dreptului de proprietate, încheierea polițelor de asigurare, asigurarea costurilor de mentenanță și utilizarea în scopul în care au fost achiziționate în cazul echipamentelor/ mijloacelor de transport și/sau imobilelor construite/renovate/reabilitate și utilizarea acestora în interesul obiectivului general al proiectului și în scopul pentru care au fost finanțate și realizate.**

Echipamente/mijloace fixe care fac obiectul obligațiilor[1]	Date privind proprietatea[2]	Date privind asigurarea[3]	Date privind mentenanța[4]	Date privind utilizarea[5]	Observații[6]
1. Centrul de plasament Filipeștii de Târg					
Aragaz Heinner	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeștii de Târg	Polița seria CCPJ nr. 9061205529/27.06.2019 Polița seria CCPJ nr.10061458684/ 22.06.2020	Nu a fost cazul	În folosință la Atelier Bucătărie	Obiect de inventar-funcționează
AVTEK TRIPOD PRO 180-Ecran proiecție	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeștii de Târg	Polița seria CCPJ nr. 9061205529/27.06.2019 Polița seria CCPJ nr.10061458684/ 22.06.2020	Nu a fost cazul	În folosință la Sala de sport	Obiect de inventar-funcționează
Dulap tip arhivă	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeștii de Târg	Polița seria CCPJ nr. 9061205529/27.06.2019 Polița seria CCPJ nr.10061458684/ 22.06.2020	Nu a fost cazul	În folosință la magazia de echipament	Obiect de inventar-funcționează
Ferăstrău circular 165*20*z HITACHI	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeștii de Târg	Polița seria CCPJ nr. 9061205529/27.06.2019 Polița seria CCPJ nr.10061458684/ 22.06.2020	Nu a fost cazul	În folosință la Atelier Tâmplărie	Obiect de inventar-funcționează
Ferăstrău pendular	Dgaspc Prahova	Polița seria CCPJ nr.	Nu a fost cazul	În folosință la	Obiect de

[1] Se menționează informații pentru toate echipamentele/mijloacele fixe, pe un rând, pentru PP, pe baza Listei de inventariere/alt document, după caz.
[2] Se menționează proprietarul.
[3] Se menționează documentul (data, nr. contract/poliță asigurare, perioadă de valabilitate a asigurării, riscuri acoperite (de ex., incendii, inundații etc), după caz.
[4] Se menționează detalii privind asigurarea fondurilor de mentenanță pentru echipamente și/sau mijloace de transport și/sau imobilelor construite/renovate/reabilitate, după caz (de ex., trimiere la capitolul/subcapitolul bugetar din bugetul proiectului/altă informație de identificare).
[5] Se menționează informații privind utilizarea echipamentelor și/sau a mijloacelor de transport și/sau a imobilelor construite/renovate/reabilitate.
[6] Se menționează dacă echipamentele/mijloacele fixe sunt amortizate, conform legislației aplicabile și care este starea lor funcțională.

450w	- C.P.Filipeştii de Târg	9061205529/27.06.2019 Poliţa seria CCPJ nr.10061458684/ 22.06.2020		Atelier Tâmplărie	inventar-funcţionează
Hotă bucătărie	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeştii de Târg	Poliţa seria CCPJ nr. 9061205529/27.06.2019 Poliţa seria CCPJ nr.10061458684/ 22.06.2020	Nu a fost cazul	În folosinţă la Atelier Bucatărie	Obiect de inventar-funcţionează
Maşină găurit 2AC.12V Panzer	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeştii de Târg	Poliţa seria CCPJ nr. 9061205529/27.06.2019 Poliţa seria CCPJ nr.10061458684/ 22.06.2020	Nu a fost cazul	În folosinţă la Atelier Tâmplărie	Obiect de inventar-funcţionează
Maşină găurit cu percuţie 1x4	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeştii de Târg	Poliţa seria CCPJ nr. 9061205529/27.06.2019 Poliţa seria CCPJ nr.10061458684/ 22.06.2020	Nu a fost cazul	In folosinţă la Atelier Tâmplărie	Obiect de inventar-funcţionează
Mese dreptunghiulare	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeştii de Târg	Poliţa seria CCPJ nr. 9061205529/27.06.2019 Poliţa seria CCPJ nr.10061458684/ 22.06.2020	Nu a fost cazul	În folosinţă la toate atelierele	Obiect de inventar-funcţionează
Mobilier bucătărie	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeştii de Târg	Poliţa seria CCPJ nr. 9061205529/27.06.2019 Poliţa seria CCPJ nr.10061458684/ 22.06.2020	Nu a fost cazul	În folosinţă la Atelier Bucătărie	Obiect de inventar-funcţionează
Robot de bucătărie Heinner	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeştii de Târg	Poliţa seria CCPJ nr. 9061205529/27.06.2019 Poliţa seria CCPJ nr.10061458684/ 22.06.2020	Nu a fost cazul	În folosinţă la Atelier Bucătărie	Obiect de inventar-funcţionează
Strung pentru lemn DB250	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeştii de Târg	Poliţa seria CCPJ nr. 9061205529/27.06.2019 Poliţa seria CCPJ nr.10061458684/ 22.06.2020	Nu a fost cazul	În folosinţă la Atelier Tâmplărie	Obiect de inventar-funcţionează
Videoproiector BENQ MS527	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeştii de Târg	Poliţa seria CCPJ nr. 9061205529/27.06.2019 Poliţa seria CCPJ nr.10061458684/ 22.06.2020	Nu a fost cazul	În folosinţă la Sala de sport	Obiect de inventar-funcţionează
Roata Olarului	Dgaspc Prahova	Poliţa seria CCPJ nr.	Nu a fost cazul	În folosinţă la Atelier	Mijloc fix- în curs

220

	- C.P.Filipeștii de Târg	9061205529/27.06.2019 Polița seria CCPJ nr.10061458684/ 22.06.2020		Bricolaj	de amortizare, funcționează
Cuptor electric cilindric pt olărit	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeștii de Târg	Polița seria CCPJ nr. 9061205529/27.06.2019 Polița seria CCPJ nr.10061458684/ 22.06.2020	Nu a fost cazul	În folosință la Atelier Bricolaj	Mijloc fix- în curs de amortizare, funcționează
Laptop Asus PRO	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeștii de Târg	Polița seria CCPJ nr. 9061205529/27.06.2019 Polița seria CCPJ nr.10061458684/ 22.06.2020	Nu a fost cazul	În folosință- tuturor atelierelor	Mijloc fix- în curs de amortizare, funcționează
Multifuncțional Laser MF 411	Dgaspc Prahova - C.P.Filipeștii de Târg	Polița seria CCPJ nr. 9061205529/27.06.2019 Polița seria CCPJ nr.10061458684/ 22.06.2020	Nu a fost cazul	În folosință tuturor atelierelor	Obiect de inventar- funcționează
2. CSC Cireșarii Ploiești					
Mașină de cusut 7 programe	Dgaspc Prahova –CSC Cireșarii Ploiești	Polita nr. 8000250111867/22.05.2019 Polita nr. 8000250138039/28.05.2020	Nu a fost cazul	Echipamentul a fost folosit conform instructiunilor date de producător,fiind utilizat și în prezent in cadrul Atelierului Plus- bijuterii/hand-made.	Obiect de inventar in stare de functionare.
Multifuncțională laser Canon MF 411	Dgaspc Prahova - CSC Cireșarii Ploiești	Polita nr. 8000250111867/22.05.2019 Polita nr. 8000250138039/28.05.2020	Nu a fost cazul	Echipamentul a fost folosit conform instructiunilor date de producător,fiind utilizat și în prezent in cadrul Atelierului Plus- bijuterii/hand-made.	Obiect de inventar in stare de functionare.
Prin preluare de la CP Câmpina pentru CSC Cireșarii Ploiești					
Roata olarului electrică	Dgaspc Prahova – CSC Cireșarii	Polita nr. 8000250127372/ 22.12.2019	Nu a fost cazul	Echipamentul se utilizează in cadrul	Mijloc fix- în curs de amortizare,

619

	Ploiești			Cercurilor Multifunctionale-Atelier Olarit	funcționează Apare in inventar din octombrie 2020
Cuptor electric cilindric	Dgaspc Prahova – CSC Cireșarii Ploiești	Polita nr. 8000250127372/ 22.12.2019	Nu a fost cazul	Echipamentul se utilizează in cadrul Cercurilor Multifunctionale-Atelier Olarit	Mijloc fix- în curs de amortizare, funcționează Apare in inventar din octombrie 2020
Dulap tip arhivă	Dgaspc Prahova – CSC Cireșarii Ploiești	Polita nr. 8000250127372/ 22.12.2019	Nu a fost cazul	Echipamentul se utilizează in cadrul Cercurilor Multifunctionale	Obiect de inventar aflat pe teren, in folosinta. Apare in inventar din octombrie 2020
Fierăstrău circular 165*20	Dgaspc Prahova – CSC Cireșarii Ploiești	Polita nr. 8000250127372/ 22.12.2019	Nu a fost cazul	Echipamentul se utilizează in cadrul Cercurilor Multifunctionale-Atelier Tamplarie	Obiect de inventar in stare de functionare. Apare in inventar din octombrie 2020
Fierăstrău pendular 450W	Dgaspc Prahova – CSC Cireșarii Ploiești	Polita nr. 8000250127372/ 22.12.2019	Nu a fost cazul	Echipamentul se utilizează in cadrul Cercurilor Multifunctionale-Atelier Tamplarie	Obiect de inventar in stare de functionare. Apare in inventar din octombrie 2020
Mașină găurit cu percuție	Dgaspc Prahova – CSC Cireșarii Ploiești	Polita nr. 8000250127372/ 22.12.2019	Nu a fost cazul	Echipamentul se utilizează in cadrul Cercurilor Multifunctionale-Atelier Tamplarie,	Obiect de inventar in stare de functionare. Apare in inventar din octombrie

218

				Bricolaj	2020
Mașină găurit 12V	Dgaspc Prahova – CSC Cireșarii Ploiești	Polita nr. 8000250127372/ 22.12.2019	Nu a fost cazul	Echipamentul se utilizează in cadrul Cercurilor Multifunctionale-Atelier Tamplarie, Bricolaj	Obiect de inventar in stare de functionare. Apare in inventar din octombrie 2020
Mese dreptunghiulare	Dgaspc Prahova – CSC Cireșarii Ploiești	Polita nr. 8000250127372/ 22.12.2019	Nu a fost cazul	Echipamentul se utilizează in cadrul Cercurilor Multifunctionale	Obiect de inventar aflat pe teren, in folosinta. Apare in inventar din octombrie 2020
Strung pentru lemn	Dgaspc Prahova – CSC Cireșarii Ploiești	Polita nr. 8000250127372/ 22.12.2019	Nu a fost cazul	Echipamentul se utilizează in cadrul Cercurilor Multifunctionale-Atelier Tamplarie	Obiect de inventar in stare de functionare. Apare in inventar din octombrie 2020
3. CSC Sfânta Maria Vălenii de Munte					
Laptop intel core I5 Windows 8.1	Dgaspc Prahova -CSC Sf. Maria Vălenii de Munte	Poliță seria CCPJ nr.10031433957/31.03.2020 Poliță seria CCPJ nr.10031433955/31.03.2020	Nu este cazul	In folosinta tuturor-utilizat in activitatile desfasurate cu copiii	Mijloc fix – amortizat in totalitate - functioneaza
Laptop intel core I5 Windows 8.1	Dgaspc Prahova-CSC Sf. Maria Vălenii de Munte	Poliță seria CCPJ nr.10031433957/31.03.2020 Poliță seria CCPJ nr.10031433955/31.03.2020	Nu este cazul	In folosinta tuturor-utilizat in activitatile desfasurate cu copiii	Mijloc fix – amortizat in totalitate -

217

					functioneaza
Tablă școlară albă magnetică 2400x1200	Dgaspc Prahova - CSC Sf. Maria Vălenii de Munte	Poliță seria CCPJ nr.10031433957/31.03.2020 Poliță seria CCPJ nr.10031433955/31.03.2020	Nu este cazul	In folosinta la sala de activitati	Obiect de inventar – in stare de functionare
Video proiector BENQ	Dgaspc Prahova- CSC Sf. Maria Vălenii de Munte	Poliță seria CCPJ nr.10031433957/31.03.2020 Poliță seria CCPJ nr.10031433955/31.03.2020	Nu este cazul	In folosinta la sala de activitati	Obiect de inventar – in stare de functionare
Ecran de proiecție trepied	Dgaspc Prahova- CSC Sf. Maria Vălenii de Munte	Poliță seria CCPJ nr.10031433957/31.03.2020 Poliță seria CCPJ nr.10031433955/31.03.2020	Nu este cazul	In folosinta la sala de activitati	Obiect de inventar – in stare de functionare
Flipchart nemagnetic 105*70 cm	Dgaspc Prahova- CSC Sf. Maria Vălenii de Munte	Poliță seria CCPJ nr.10031433957/31.03.2020 Poliță seria CCPJ nr.10031433955/31.03.2020	Nu este cazul	In folosinta la sala de activitati	Obiect de inventar – in stare de functionare
Echipament copii conform liste de inventar	Dgaspc Prahova- CSC Sf. Maria Vălenii de Munte	Poliță seria CCPJ nr.10031433957/31.03.2020 Poliță seria CCPJ nr.10031433955/31.03.2020	Nu este cazul	Au fost propuse pentru casare fiind deteriorate ,avand un grad de uzura mai mare de 80% la inventarierea din 2019	Casate in anul 2020
Calculatore HP 280 stații fixe	Dgaspc Prahova- CSC Sf. Maria Vălenii de Munte	Poliță seria CCPJ nr.10031433957/31.03.2020 Poliță seria CCPJ nr.10031433955/31.03.2020	Nu este cazul	Se afla la CRTF Izvoarele -1buc.modul fete -1buc.modul baieti propus spre casare in anul 2019	Obiecte de inventar –si-au indeplinit durata normata de functionare, din care: Unul functioneaza

916

					la modul fete propuspentru casare in anul 2020 Unul casat in anul 2020 de la modul baieti
Prin preluare de la C.P. Plopeni pentru CSC Sfanta Maria Valenii de Munte					
Ferastrau circular 1200V	Dgaspc Prahova-CSC Sf. Maria Vălenii de Munte	Au fost preluate in luna decembrie 2020 si vor fi cuprinse in asigurarea care se va incheia in luna martie 2021 Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019	Nu a fost cazul	In folosinta atelier tamplarie	Obiectul de inventar functioneaza
Ferastrau circular 165/20	Dgaspc Prahova-CSC Sf. Maria Vălenii de Munte	Au fost preluate in luna decembrie 2020 si vor fi cuprinse in asigurarea care se va incheia in luna martie 2021 Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019	Nu a fost cazul	In folosinta atelier tamplarie	Obiectul de inventar functioneaza
Freza 1200w	Dgaspc Prahova-CSC Sf. Maria Vălenii de Munte	Au fost preluate in luna decembrie 2020 si vor fi cuprinse in asigurarea care se va incheia in luna martie 2021 Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019	Nu a fost cazul	In folosinta atelier tamplarie	Obiectul de inventar functioneaza
Ferestrau pendular	Dgaspc Prahova-CSC Sf. Maria	Au fost preluate in luna decembrie 2020 si vor fi	Nu a fost cazul	In folosinta atelier tamplarie	Obiectul de inventar

915

	Vălenii de Munte	cuprinse in asigurarea care se va incheia in luna martie 2021 Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019			functioneaza
Masina de gaurit 2AC 12V	Dgaspc Prahova- CSC Sf. Maria Vălenii de Munte	Au fost preluate in luna decembrie 2020 si vor fi cuprinse in asigurarea care se va incheia in luna martie 2021 Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019	Nu a fost cazul	In folosinta atelier tamplarie	Obiectul de inventar functioneaza
Masina de gaurit cu percutie	Dgaspc Prahova- CSC Sf. Maria Vălenii de Munte	Au fost preluate in luna decembrie 2020 si vor fi cuprinse in asigurarea care se va incheia in luna martie 2021 Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019	Nu a fost cazul	In folosinta atelier tamplarie	Obiectul de inventar functioneaza
Banc demontabil da	Dgaspc Prahova- CSC Sf. Maria Vălenii de Munte	Au fost preluate in luna decembrie 2020 si vor fi cuprinse in asigurarea care se va incheia in luna martie 2021 Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019	Nu a fost cazul	In folosința atelier tâmplărie	Obiectul de inventar functioneaza
Masa de lucru da	Dgaspc Prahova- CSC Sf. Maria Vălenii de Munte	Au fost preluate in luna decembrie 2020 si vor fi cuprinse in asigurarea care se va incheia in luna martie 2021 Polița nr.1000015728600/	Nu a fost cazul	In folosința atelier tâmplărie	Obiectul de inventar functioneaza

814

		17.04.2019			
Strung pentru lemn 250 da	Dgaspc Prahova-CSC Sf. Maria Vălenii de Munte	Au fost preluate in luna decembrie 2020 si vor fi cuprinse in asigurarea care se va incheia in luna martie 2021 Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019	Nu a fost cazul	In folosința atelier tâmplărie	Obiectul de inventar functioneaza
4. CP Plopeni					
Laptop ASUS P2520LA-XO0763T	Dgaspc Prahova – sediu	Polița nr. 1000015728600/ 17.04.2019		Va fi propus spre casare in anul 2021	Obiectul de inventar nu functioneaza Va fi raportat in inventarul de la sediul DGASPC in anul 2021
Calculator HP 280 CZC62586J5	Dgaspc Prahova – CP Plopeni	Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019	Nu a fost cazul	In folosinta atelier IT	Obiectul de inventar functioneaza Va fi raportat in inventarul din 2021 la CSC RS Baicoi
Calculator HP 280 CZC62586CH	Dgaspc Prahova – CP Plopeni	Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019	Nu a fost cazul	In folosinta atelier IT	Obiectul de inventar functioneaza Va fi raportat in inventarul din 2021 la CSC RS

213

					Baicoi
Calculator HP 280 CZC62586G8	Dgaspc Prahova – CP Plopeni	Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019	Nu a fost cazul	In folosinta atelier IT	Obiectul de inventar functioneaza Va fi raportat in inventarul din 2021 la CSC RS Baicoi
Acordeon	Dgaspc Prahova – CP Plopeni	Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019	Nu a fost cazul	In folosința	Activități extracuriculare Va fi raportat in inventarul de la sediul DGASPC in anul 2021
5. CSC Sinaia					
Roata olarului electrică	Dgaspc Prahova – CSC Sinaia	Polița seria CCPJ nr. 10031431159/19.03.2020	Nu e cazul	In folosinta Atelier Olarit	In curs de amortizare – funcțional
Cuptor electric cilindric	Dgaspc Prahova – CSC Sinaia	Polița seria CCPJ nr. 10031431159/19.03.2020	Nu e cazul		In curs de amortizare – funcțional
Multifuncțional Laser DEVELOP INEO 185	Dgaspc Prahova – CSC Sinaia	Polița seria BX nr. 4943/09.04.2020	Se asigură mentenanța în baza contractului nr. IA13567/ 30.04.2020 încheiat cu MACCITY SYSTEM	Se utilizează în cadrul cercului de jurnalism	In curs de amortizare – funcțional
Calculator HP 280 G1	Dgaspc Prahova – CSC Sinaia	Polița seria BX nr. 4943/09.04.2020			Amortizat complet – funcțional

Laptop Intel Core I5-4210U	Dgaspc Prahova – CSC Sinaia	Polița seria BX nr. 4943/09.04.2020	Se asigură mentenanța în baza contractului nr. IA13567/ 30.04.2020 încheiat cu MACCITY SYSTEM	Este utilizat de catre beneficiari	Complet amortizat Funcțional
Tablă școlară magnetică	Dgaspc Prahova – CSC Sinaia	Polița seria BX nr. 4943/09.04.2020	Nu e cazul	Se utilizează în cadrul activităților de mentorat	Funcțională
Chitară 3/4	Dgaspc Prahova – CSC Sinaia	Polița seria BX nr. 4943/09.04.2020	Nu e cazul	Se utillizează în cadrul activităților de canto, chitară si pian.	Funcțională
Chitară 4/4	Dgaspc Prahova – CSC Sinaia	Polița seria BX nr. 4943/09.04.2020	Nu e cazul		Funcțională
Orga 61 clape	Dgaspc Prahova – CSC Sinaia	Polița seria BX nr. 4943/09.04.2020	Nu e cazul		Funcțională
Videoproiector BENQ	Dgaspc Prahova – CSC Sinaia	Polița seria BX nr. 4943/09.04.2020	Nu e cazul	Se utilizează în cadrul diverselor acțiuni si activități la nivelul unității	Funcțională
Ecran proiecție cu trepied	Dgaspc Prahova – CSC Sinaia	Polița seria BX nr. 4943/09.04.2020	Nu e cazul		Funcțională
Flipchart nemagnetic 105*70 CM	Dgaspc Prahova – CSC Sinaia	Polița seria BX nr. 4943/09.04.2020	Nu e cazul		Funcțională
Mașini de cusut	Dgaspc Prahova – CSC Sinaia	Polița seria BX nr. 4943/09.04.2020	Nu e cazul	Se utilizează la atelier croitorie	Funcționale
Manechin fix	Dgaspc Prahova – CSC Sinaia	Polița seria BX nr. 4943/09.04.2020	Nu e cazul		Funcțională
Mese dreptunghiulare	Dgaspc Prahova – CSC Sinaia	Polița seria BX nr. 4943/09.04.2020	Nu e cazul	In folosinta beneficiari	Funcționale
Dulap tip arhivă	Dgaspc Prahova – CSC Sinaia	Polița seria BX nr. 4943/09.04.2020	Nu e cazul	In folosinta beneficiari	Funcțională
Fierăstrău pendular Makita	Dgaspc Prahova – CSC Sinaia	Polița seria BX nr. 4943/09.04.2020	Nu e cazul	Se utilizează la atelier tâmplarie	Funcțională

Fierăstrău circular	Dgaspc Prahova – CSC Sinaia	Polița seria BX nr. 4943/09.04.2020	Nu e cazul		Funcțională
Strung pentru lemn	Dgaspc Prahova – CSC Sinaia	Polița seria BX nr. 4943/09.04.2020	Nu e cazul		Funcțională
Mașină de găurit	Dgaspc Prahova – CSC Sinaia	Polița seria BX nr. 4943/09.04.2020	Nu e cazul		Funcțională
Mașină de găurit cu percuție	Dgaspc Prahova – CSC Sinaia	Polița seria BX nr. 4943/09.04.2020	Nu e cazul		Funcțională
Mixer audio	Dgaspc Prahova – CSC Sinaia	Polița seria BX nr. 4943/09.04.2020	Nu e cazul	Se utilizeaza la activitati extracuriculare	Funcțională
Boxă pasivă	Dgaspc Prahova – CSC Sinaia	Polița seria BX nr. 4943/09.04.2020	Nu e cazul		Funcțională
Microfon	Dgaspc Prahova – CSC Sinaia	Polița seria BX nr. 4943/09.04.2020	Nu e cazul		Funcțională
Amplificator audio	Dgaspc Prahova – CSC Sinaia	Polița seria BX nr. 4943/09.04.2020	Nu e cazul		Funcțională
Prin preluare de la C.P. Campina pentru utilizare în cadrul diverselor acțiuni si activități la nivelul unității.					
AVTEK TRIPOD PRO 180	CSC Sinaia	Polița seria BX nr. 4943/09.04.2020	Nu e cazul	Se utilizează în cadrul diverselor acțiuni si activități la nivelul unității.	Funcțional
VIDEOPROIECTOR BENQ	CSC Sinaia	Polița seria BX nr. 4943/09.04.2020	Nu e cazul		Funcțional
Multifunctionala Laser Canon MF 411	CSC Sinaia	Polița seria BX nr. 4943/09.04.2020	Nu e cazul	Lasata in custodie la CP Campina, actualmente CABR Campina.	Functionala
Laptop ASUS PRO P2520 LA	CSC Sinaia	Polița seria BX nr. 4943/09.04.2020	Nu e cazul	Se utilizează în cadrul diverselor acțiuni si activități la nivelul unității.	Funcțional

6. CSC Sfânta Filofteia Câmpina					
Calculator HP 280 C2	Dgaspc Prahova – CRTF BREBU	Polița seria F nr. 2520780/20.12.2019	Se asigură mentenanța în baza contractului nr. IA13567/ 30.04.2020 încheiat cu MACCITY SYSTEM	Este utilizat de către beneficiari	Obiect de inventar- Funcțional
Mașina de cusut 7 programe	Dgaspc Prahova – CRTF BREBU	Polița seria F nr. 2520780/20.12.2019	Nu e cazul	Este utilizată de către beneficiari	Obiect de inventar - Funcțională
Ecran proiecție pe trepied	Dgaspc Prahova – CSC SF Filofteia Câmpina	Polița seria F nr. 2520781/20.12.2019	Nu e cazul	Este utilizat de către beneficiari în cadrul activităţilor	Obiect de inventar - Funcțional
Flipchart nemagnetic 105*70cm	Dgaspc Prahova – CSC SF Filofteia Câmpina	Polița seria F nr. 2520781/20.12.2019	Nu e cazul	Este utilizat de către beneficiari în cadrul activităţilor	Obiect de inventar - Funcțional
Tablă școlară magnetică alba	Dgaspc Prahova – CSC SF Filofteia Câmpina	Polița seria F nr. 2520781/20.12.2019	Nu e cazul	Este utilizată de către beneficiari în cadrul activităţilor	Obiect de inventar - Funcțională
Video proiector BENQ	Dgaspc Prahova – CSC SF Filofteia Câmpina	Polița seria F nr. 2520781/20.12.2019	Nu e cazul	Este utilizat de către beneficiari în cadrul activităţilor	Obiect de inventar - Funcțional

Calculator HP 280 C2	Dgaspc Prahova – CSC SF Filofteia Câmpina	Polița seria F nr. 2520781/20.12.2019	Se asigură mentenanța în baza contractului nr.IA13567/30.04.2020 încheiat cu MACCITY SYSTEM	Este utilizat de către beneficiari în cadrul activităților	Obiect de inventar - Funcțional
Laptop Intel Core I5 - 4210U	Dgaspc Prahova – CSC SF Filofteia Câmpina	Polița seria F nr. 2520781/20.12.2019	Se asigură mentenanța în baza contractului nr.IA13567/30.04.2020 încheiat cu MACCITY SYSTEM	Se utilizează în cadul diverselor acțiuni și activități la nivelul unității	Mijloc fix - Complet amortizat
Multifunctional Laser Canon MF411	Dgaspc Prahova – CSC SF Filofteia Câmpina	Polița seria F nr. 2520781/20.12.2019	Nu e cazul	Se utilizează în cadul diverselor acțiuni și activități la nivelul unității	Obiect de inventar - Funcțional
7. CSC Rază de Soare Băicoi					
Laptop intel core I5	Dgaspc Prahova – CSC Rază de Soare Băicoi	Polița nr. 3000002664202/ 20.09.2019 Poliță nr. 3000003566976/ 19.03.2020	Se asigură mentenanța în baza contractului nr. IA18973/ 05.06.2019 Încheiat cu MACCITY SYSTEM	Se utilizează în cadrul cercului de jurnalism	Functional
Video proiector BENQ	Dgaspc Prahova – CSC Rază de Soare Băicoi	Polița nr. 3000002664202/ 20.09.2019 Poliță nr. 3000003566976/ 19.03.2020	NU E CAZUL	Se utilizează în cadrul centrului	Functional
Ecran proiecție pe trepied	Dgaspc Prahova – CSC Rază de Soare Băicoi	Polița nr. 3000002664202/ 20.09.2019	NU E CAZUL	Se utilizează în cadrul centrului	Functional

		Poliță nr. 3000003566976/ 19.03.2020			
Flipchard nemagnetic 105*70	Dgaspc Prahova – CSC Rază de Soare Băicoi	Polița nr. 3000002664202/ 20.09.2019 Poliță nr. 3000003566976/ 19.03.2020	NU E CAZUL	Se utilizează în cadrul centrului	Functional
Tabla școlară albă magnetică	Dgaspc Prahova – CSC Rază de Soare Băicoi	Polița nr. 3000002664202/ 20.09.2019 Poliță nr. 3000003566976/ 19.03.2020	NU E CAZUL	Se utilizează în cadrul centrului	Functional
Cameră foto Niko	Dgaspc Prahova – CSC Rază de Soare Băicoi	Polița nr. 3000002664202/ 20.09.2019 Poliță nr. 3000003566976/ 19.03.2020	NU E CAZUL	Se utilizează în cadrul cercului de jurnalism	Functional
Multifuncționala laser develop 185	Dgaspc Prahova – CSC Rază de Soare Băicoi	Polița nr. 3000002664202/ 20.09.2019 Poliță nr. 3000003566976/ 19.03.2020	NU E CAZUL	Se utilizează în cadrul cercului de jurnalism	Functional
Calculator HP 280 G1	Dgaspc Prahova – CSC Rază de Soare Băicoi	Polița nr. 3000002664202/ 20.09.2019 Poliță nr. 3000003566976/ 19.03.2020	NU E CAZUL	Se utilizează în cadrul cercului de jurnalism	Functional
Microsoft windows 10 profesional	Dgaspc Prahova – CSC Rază de Soare Băicoi	Polița nr. 3000002664202/ 20.09.2019 Poliță nr. 3000003566976/ 19.03.2020	NU E CAZUL	Se utilizează în cadrul centrului	Functional
Prin preluare de la C.P. Plopeni in data de 21.12.2020					
Roata olarului 65561287-92851B	Dgaspc Prahova – CSC Rază de Soare Băicoi	Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019		Se utilizează în cadrul centrului	Functional- va fi raportat la invantarul din anul 2021
Suport video proiector	Dgaspc Prahova – CSC Rază de	Polița nr.1000015728600/		Se utilizează în cadrul centrului	Functional- va fi raportat la

	Soare Băicoi	17.04.2019			inventarul din anul 2021
Dulap tip arhiva	Dgaspc Prahova – CSC Rază de Soare Băicoi	Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019		Se utilizează în cadrul centrului	Functional- va fi raportat la inventarul din anul 2021
Cuptor electric cilindric SN 337530	Dgaspc Prahova – CSC Rază de Soare Băicoi	Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019		Se utilizează în cadrul centrului	Functional- va fi raportat la inventarul din anul 2021
Videoproiector BENQ	Dgaspc Prahova – CSC Rază de Soare Băicoi	Polița nr.1000015728600/ 17.04.2019		Se utilizează în cadrul centrului	Functional- va fi raportat la inventarul din anul 2021
DGASPC Prahova - Sediu					
Video proiector BENQ	DGASPC Prahova –Sediu- cam.216	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosința in serv. Inițiere, monitorizare si implementare proiecte	Obiect de inventar- funcționează
Ecran proiecție pe trepied	DGASPC Prahova –Sediu- cam.216	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosința in serv. Inițiere, monitorizare si implementare proiecte	Obiect de inventar- funcționează
Laptop intel core I3	DGASPC Prahova –Sediu- cam.217	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta in serv. Initiere, monitorizare si implementare proiecte	Obiect de inventar- funcționează
Multifuncțională inkjet color	DGASPC Prahova –Sediu- cam.217	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta in serv. Initiere, monitorizare si implementare proiecte	Obiect de inventar- funcționează
Rool-up sistem si print	DGASPC Prahova –Sediu-	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta in serv. Initiere, monitorizare	Obiect de inventar-

908

	cam.216			si implementare proiecte	funcționează
Flipchart magnetic 100*70 cm	DGASPC Prahova –Sediu-cam.216	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta in serv. Initiere, monitorizare si implementare proiecte	Obiect de inventar-funcționează
Birou cu modul	DGASPC Prahova –Sediu-cam.217	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta in serv. Initiere, monitorizare si implementare proiecte	Obiect de inventar-funcționează
Dulap tip arhivă	DGASPC Prahova –Sediu-cam.217	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta in serv. Initiere, monitorizare si implementare proiecte	Obiect de inventar-funcționează
Camera foto 20MP	DGASPC Prahova –Sediu-cam.217	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta in serv. Initiere, monitorizare si implementare proiecte	Obiect de inventar-funcționează
Multifuncționala laser MF416DW	DGASPC Prahova –Sediu-cam.217	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta in serv. Initiere, monitorizare si implementare proiecte	Obiect de inventar-funcționează
Aparat laminat A4 Fellowes	DGASPC Prahova –Sediu-cam.216	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta in serv. Initiere, monitorizare si implementare proiecte	Obiect de inventar-funcționează
Aparat indosariat	DGASPC Prahova –Sediu-cam.216	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta in serv. Initiere, monitorizare si implementare proiecte	Obiect de inventar-funcționează
Centrul de zi pentru dezvoltarea deprinderilor de viata independente					

905

ASPIRATOR FARA SAC	D.G.A.S.P.C. Prahova-C.S.C."Echilibru", Ploiesti (C.Z.D.D.V.I.)	Polita seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu a fost cazul	In folosinta la sediul C.Z.D.D.V.I.	Obiect de inventar-funcționează
BIROU CU MODUL	D.G.A.S.P.C. Prahova-C.S.C."Echilibru", Ploiesti (C.Z.D.D.V.I.)	Polita seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu a fost cazul	In folosinta la sediul C.Z.D.D.V.I.	Obiect de inventar-funcționează
BUCATARIE VICTORIA	D.G.A.S.P.C. Prahova-C.S.C."Echilibru", Ploiesti (C.Z.D.D.V.I.)	Polita seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu a fost cazul	In folosinta la sediul C.Z.D.D.V.I.	Obiect de inventar-funcționează
CALCULATOR LENOVO	D.G.A.S.P.C. Prahova-C.S.C."Echilibru", Ploiesti (C.Z.D.D.V.I.)	Polita seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu a fost cazul	In folosinta la sediul C.Z.D.D.V.I.	Obiect de inventar-funcționează
CAMERA FOTO NIKON	D.G.A.S.P.C. Prahova-C.S.C."Echilibru", Ploiesti (C.Z.D.D.V.I.)	Polita seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu a fost cazul	In folosinta la sediul C.Z.D.D.V.I.	Obiect de inventar-funcționează
CANAPEA OSLO	D.G.A.S.P.C. Prahova-C.S.C."Echilibru", Ploiesti (C.Z.D.D.V.I.)	Polita seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu a fost cazul	In folosinta la sediul C.Z.D.D.V.I.	Obiect de inventar-funcționează
DULAP TIP ARHIVA	D.G.A.S.P.C. Prahova-C.S.C."Echilibru", Ploiesti (C.Z.D.D.V.I.)	Polita seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu a fost cazul	In folosinta la sediul C.Z.D.D.V.I.	Obiect de inventar-funcționează
HOL MINI	D.G.A.S.P.C. Prahova-	Polita seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu a fost cazul	In folosinta la sediul C.Z.D.D.V.I.	Obiect de inventar-

204

	C.S.C."Echilibru", Ploiesti (C.Z.D.D.V.I.)				funcționează
LAPTOP HP 250 RAM 4 GB	D.G.A.S.P.C. Prahova-C.S.C."Echilibru", Ploiesti (C.Z.D.D.V.I.)	Polita seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu a fost cazul	In folosinta la sediul C.Z.D.D.V.I.	Obiect de inventar-funcționează
MULTIF.LASER CANON MF416	D.G.A.S.P.C. Prahova-C.S.C."Echilibru", Ploiesti (C.Z.D.D.V.I.)	Polita seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu a fost cazul	In folosinta la sediul C.Z.D.D.V.I.	Obiect de inventar-funcționează
SOLDAT BUCATARIE VICTORIA	D.G.A.S.P.C. Prahova-C.S.C."Echilibru", Ploiesti (C.Z.D.D.V.I.)	Polita seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu a fost cazul	In folosinta la sediul C.Z.D.D.V.I.	Obiect de inventar-funcționează
Teste psihologice	D.G.A.S.P.C. Prahova-C.S.C."Echilibru", Ploiesti (C.Z.D.D.V.I.)	Polita seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu a fost cazul	In folosinta la sediul C.Z.D.D.V.I.	Obiect de inventar-funcționează
Centrul pentru Interventie, Consiliere și Sprijin pentru Copilul Aflat în Situație de Risc					
Aparat aer condiționat	DGASPC Prahova -CICS	Poliță nr. 9081248257/07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-funcționează
Aspirator cu sac	DGASPC Prahova -CICS	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-funcționează
Bancă curte	DGASPC Prahova -CICS	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-funcționează

203

Birou cu modul	DGASPC Prahova -CICS	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-funcționează
Camera foto	DGASPC Prahova -CICS	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-funcționează
Camera video	DGASPC Prahova -CICS	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-funcționează
Canapea cu fotolii	DGASPC Prahova -CICS	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-funcționează
Dulap tip arhivă	DGASPC Prahova -CICS	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-funcționează
Ecran proiecție pe trepied	DGASPC Prahova -CICS	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-funcționează
Fax	DGASPC Prahova -CICS	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-funcționează
Flipchard nemagnetic 105*70 cm	DGASPC Prahova -CICS	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-funcționează
Hol mini	DGASPC Prahova -CICS	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-

					funcționează
Masa fixă stejar	DGASPC Prahova -CICS	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-funcționează
Masă Torino	DGASPC Prahova -CICS	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-funcționează
Multifuncțional laser Canon MF416	DGASPC Prahova -CICS	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-funcționează
Multifuncțional laser Mono A4	DGASPC Prahova -CICS	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-funcționează
Video proiector BENQ	DGASPC Prahova -CICS	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Obiect de inventar-funcționează
Dacia Doker	DGASPC Prahova -CICS	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Mijloc fix amortizat complet in decembrie 2019-funcționează
Teste psihologice	DGASPC Prahova -CICS	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Mijloc fix amortizat complet in martie 2020-funcționează
Laptop Lenovo	DGASPC Prahova -CICS	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Mijloc fix

201

					amortizat complet in decembrie 2018- funcționează
Sistem antiefracție	DGASPC Prahova -CICS	Poliță seria CCPJ nr. 9081248257/ 07.08.2019	Nu e cazul	In folosinta	Mijloc fix amortizat complet in martie 2020- funcționează
Centrul Județean de Cultură Prahova					
Lenovo IDEAPAD YOGA 500 80N4012ERI	Centrul Județean de Cultură Prahova	-	-	Utilizare în activităţile curente ale instituţiei privind programul de sustenabilitate al proiectului	Nu sunt amortizate. Stare perfectă de funcţionare
Laptop ACER ASPIRE E5-574G-77YG	Centrul Județean de Cultură Prahova	-	-	Utilizare în activităţile curente ale instituţiei privind programul de sustenabilitate al proiectului	Nu sunt amortizate. Stare perfectă de funcţionare
Multifunțional BROTHER MFC-J5320DW A3	Centrul Județean de Cultură Prahova	-	-	Utilizare în activităţile curente ale instituţiei privind programul de sustenabilitate al proiectului	Nu sunt amortizate. Stare perfectă de funcţionare

Notă: Centralizatorul cuprinde echipamentele/ mijloacele fixe/ obiectele de inventar cu valoare mai mare de 200 lei, celălalte obiecte de inventar fiind cuprinse in listele de inventariere atașate (a se vedea politele de asigurare si listele de inventariere atasate).

800

4. **Informații privind asigurarea sustenabilității rezultatelor obținute în cadrul proiectelor** (de ex. ghiduri, strategii, propuneri de modificări legislative, instruiri etc).

Nu este cazul.

5. **Informații privind păstrare/arhivarea corespunzătoare a documentelor aferente proiectului.**

Documentele aferente proiectului, referitoare la perioada de implementare a proiectului, au fost arhivate și sunt păstrate în arhiva organizată la sediul DGASPC Prahova (proces verbal nr. IA28280/22.08.2019 anexat).

6. **Informații privind asigurarea obligațiilor de publicitate a proiectului**[7]

La sediul DGASPC Prahova este afisata placa permanenta a proiectului; de asemenea, a fost păstrată placa intermediară, cuprinzând informațiile referitoare la obiectivele proiectului; pe pagina web a DGASPC Prahova si a partenerilor (CJC Prahova și UPG Ploiești) se regasesc informatii despre implementarea proiectului si referitoare la sustenabilitate - raportul nr. 1 și raportul nr. 2 privind sustenabilitatea proiectului (a se vedea documentele privind publicitatea anexate).

7. **Alte aspecte relevante privind sustenabilitatea** (dacă este cazul).

Nu este cazul.

Declarația reprezentantului legal al PP
Declar că, • sunt autorizat să semnez acest Raport; • informaţiile furnizate în Raport sunt efectiv realizate şi în conformitate cu prevederile asumate de PP în contractul de finanțare încheiat cu OP privind sustenabilitatea.

Data întocmirii: 08.03.2021

Numele, funcţia și semnătura reprezentantului legal al PP: Stavre Liliana, Director executiv

Ștampila PP:

ROMANIA · DIRECTIA GENERALA DE ASISTENTA SOCIALA SI PROTECTIA COPILULUI · CONSILIUL JUDETEAN PRAHOVA

[7] Se menționează informații (de ex., placa permanentă, publicarea pe site-ul/pagina web a proiectului a informațiilor privind continuitatea proiectului etc).

CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*
Proiectul *Rădăcini*

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*
Proiectul *Rădăcini*

Programamul *Un patrimoniu pentru viitor*
Proiectul *Rădăcini*

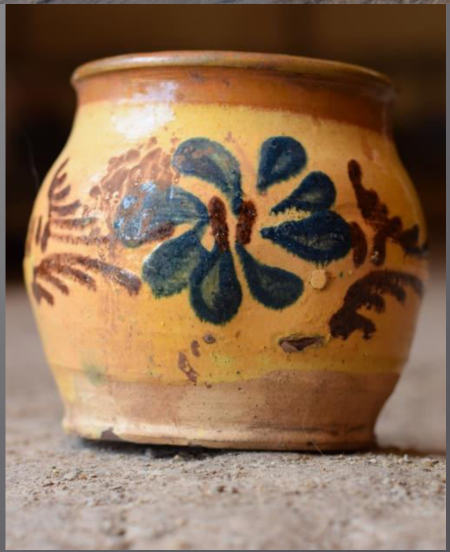

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*
Proiectul *Rădăcini*

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*
Proiectul *Rădăcini*

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*
Proiectul *Rădăcini*

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*
Proiectul *Rădăcini*

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*
Proiectul *Rădăcini*

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*
Proiectul *Rădăcini*

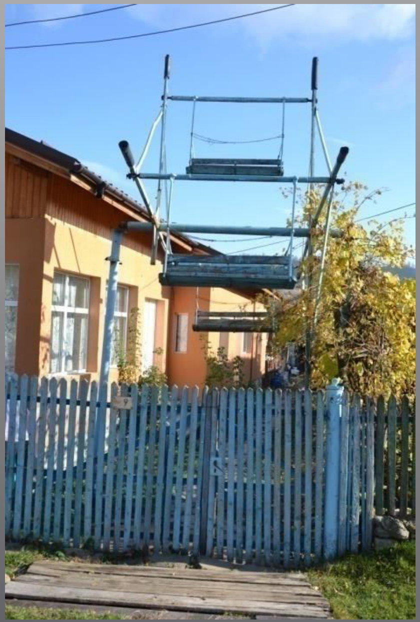

Programul *Repere culturale*, Proiectul *Ethnos*
Colocviul privind îndrumarea metodologică a activității așezămintelor culturale

Programul *Repere culturale*, Proiectul *Ethnos*
Aplicații de teren

Programul *Repere culturale*, Proiectul *Ethnos*
Măsuri pentru conservarea pieselor...

Programul *Repere culturale*, Proiectul *Ethnos*
Măsuri pentru conservarea pieselor...

Programul *Repere culturale*, Proiectul *Ethnos* Îndrumarea metodologică în vederea conservării, protejării și valorificării patrimoniului cultural

Programul *Repere culturale*, Proiectul *Ethnos*
Vernisarea și vizitarea expoziției

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*
Proiectul *Valori de patrimoniu*

Programul *Plăsmuirile sufletului*
Proiect Expoziția cu vânzare „Mărțișor”

Programul *Culturalia*
Proiectul „Tradiții”
„Mărțișorul”

Programul *Culturalia*
Proiectul „Tradiții”
„Tradiții pascale”

Programul *Culturalia*
Proiectul „Tradiții"
Tabăra de creație - Atelierele verii

Programul Spectacolul artelor
Proiectul *Copilăria inundă bătrânul bulevard*

Programul CreArt
Proiect *O poveste din hârtie* – Expoziție – de origami și artă plastică

Programul *Cultura Dialogului*
Cursurile de Vară ale Universității Populare *Nicolae Iorga* de la Valenii de Munte

Programul *România 100*
Proiect Festivalul Folcloric *Prahova iubește Basarabia*

Programul „Canta Prahova”
Proiectul *Concert la Palat*

Programul *Spectacolul artelor*
Proiect Festival - Concurs Național de pian
Pian de poveste

Programul *Spectacolul artelor*
Proiect Festival - Concurs Național de muzică ușoară

Programul *Culturalia*
Proiectul *Estetica privirii*

Programul „Canta Prahova”
Proiect *Prahova în muzică de fanfară*

Programul *Plăsmuirile sufletului*
Proiect *Târgul meșteșugurilor tradiționale*

Programul *Culturalia*

Programul *Culturalia*

Programul *România 100*
Promovarea patrimoniului cultural în Europa

Programul *Repere culturale*
Proiect Colocviul *Coregrafia dansului tradițional astăzi*

Programul *România 100*
Proiectul „Unitate în diversitate”

Programul *Cultura dialogului*
Proiect Simpozionul *Dragostea – opinii, reflecții, ipostaze*

Programul *Cultura dialogului*
Proiect *Colocviul societății prahovene de antropologie generală*

Programul *Memoria*
Colecția *Monografii, Anuare, Reviste*
Anuarul de Antropologie Generală

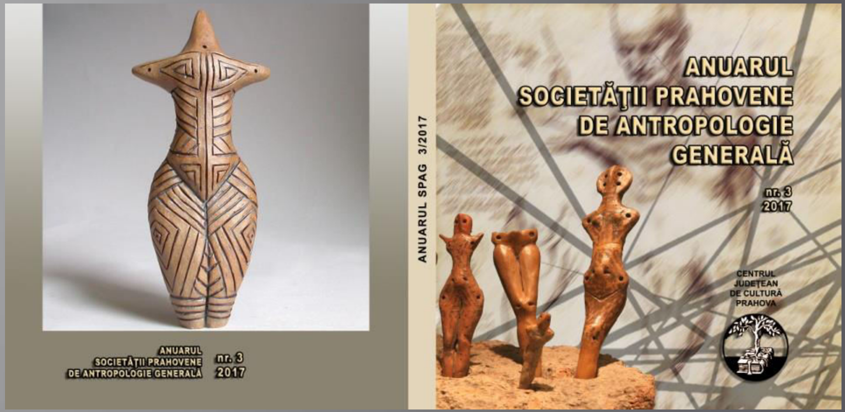

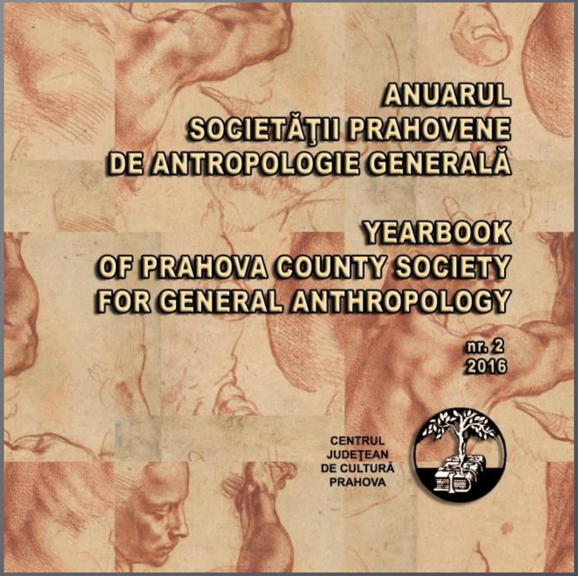

Programul *Memoria*
Colecția *Monografii, Anuare, Reviste*
Anuarul de Antropologie Generală

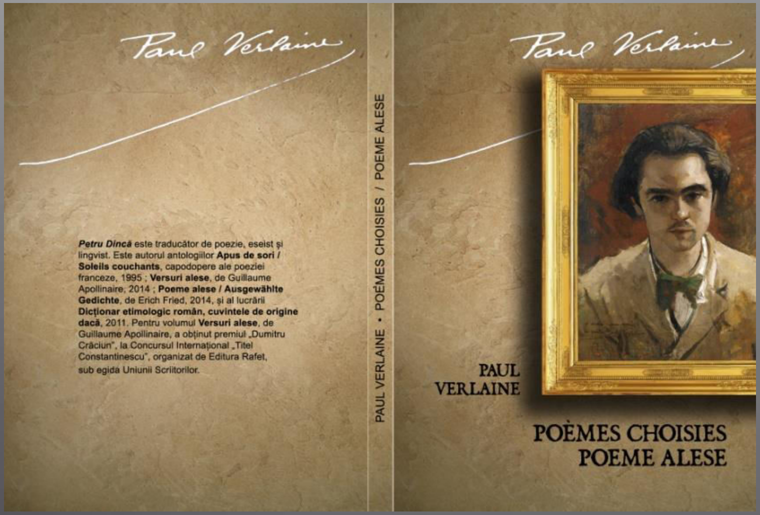

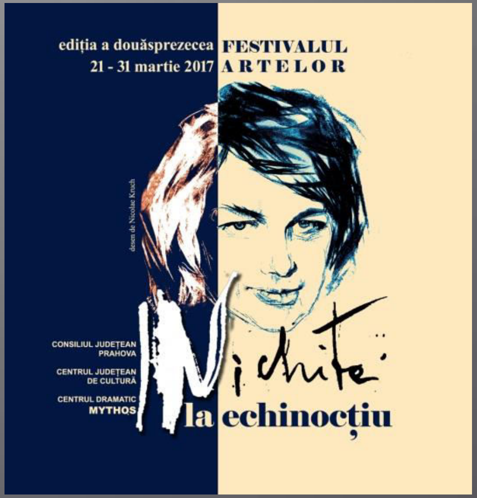

Programul *Spectacolul artelor*
-Proiectul Festivalul Artelor *Nichita la echinocțiu*

Programul *Memoria*
Colecția *Monografii, Anuare, Reviste*

Programul *Spectacolul artelor*
Proiectul *Magia Dansului*
Programul Culturalia, Evenimente culturale

Programul *Culturalia* Festivalul de ateliere teatrale *Ion Manolescu*, la Breaza

Programul *Culturalia*
Proiect Tabăra internațională de creație artistică *Land Art, fotografie și film*

Programul *Datina*
Proiectul *Festivalul datinilor de Crăciun și Anul Nou*

CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*
Proiectul *Rădăcini*

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*
Proiectul *Rădăcini*

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*
Proiectul *Rădăcini*

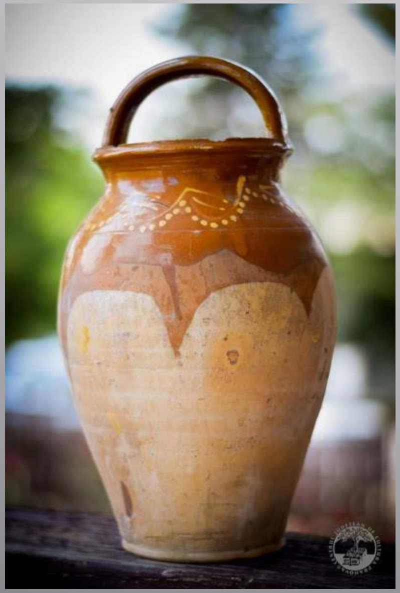

Programul *Repere culturale*, Proiectul *Ethnos* Colocviul privind îndrumarea metodologică a activității așezămintelor culturale

Programul *Repere culturale*, Proiectul *Ethnos*
Măsuri pentru conservarea patrimoniului

Programul *Repere culturale*, Proiectul *Ethnos*

Programul *Repere culturale*, Proiectul *Ethnos*
Îndrumarea metodologică

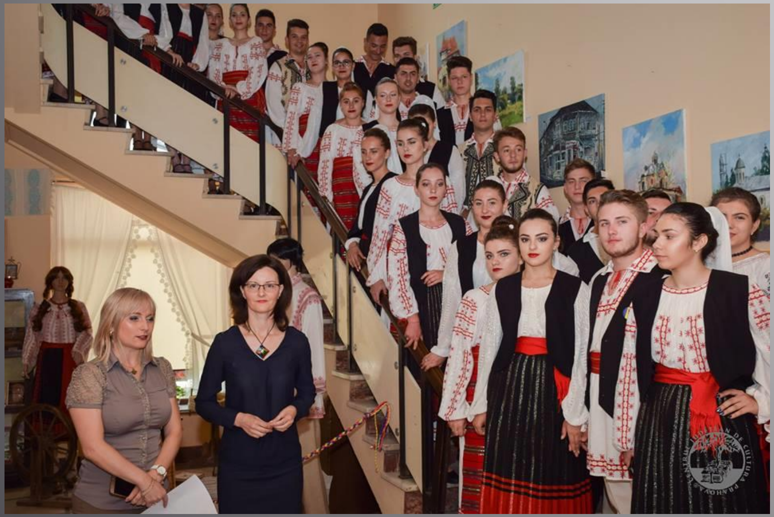

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*
Proiectul *Valori de patrimoniu*

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*
Proiectul *Valori de patrimoniu*

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*
Proiectul *Valori de patrimoniu*

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*
Proiectul *Valori de patrimoniu*

Programul *Cultura dialogului*
Proiect Simpozionul *Dragostea – opinii, reflecții, ipostaze și*
Proiect *Colocviul societății prahovene de antropologie generală*

Programul *Plăsmuirile sufletului*
Proiect Târgul de „Mărțișor”

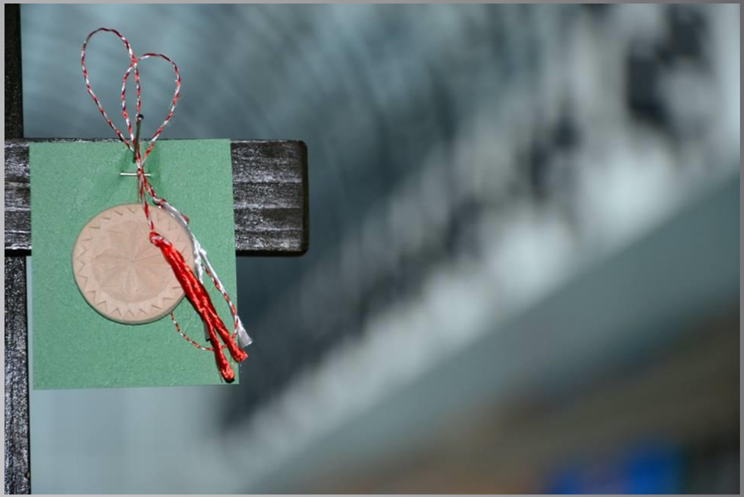

Programul *Culturalia*
Proiectul „Tradiții”
„Mărțișorul”

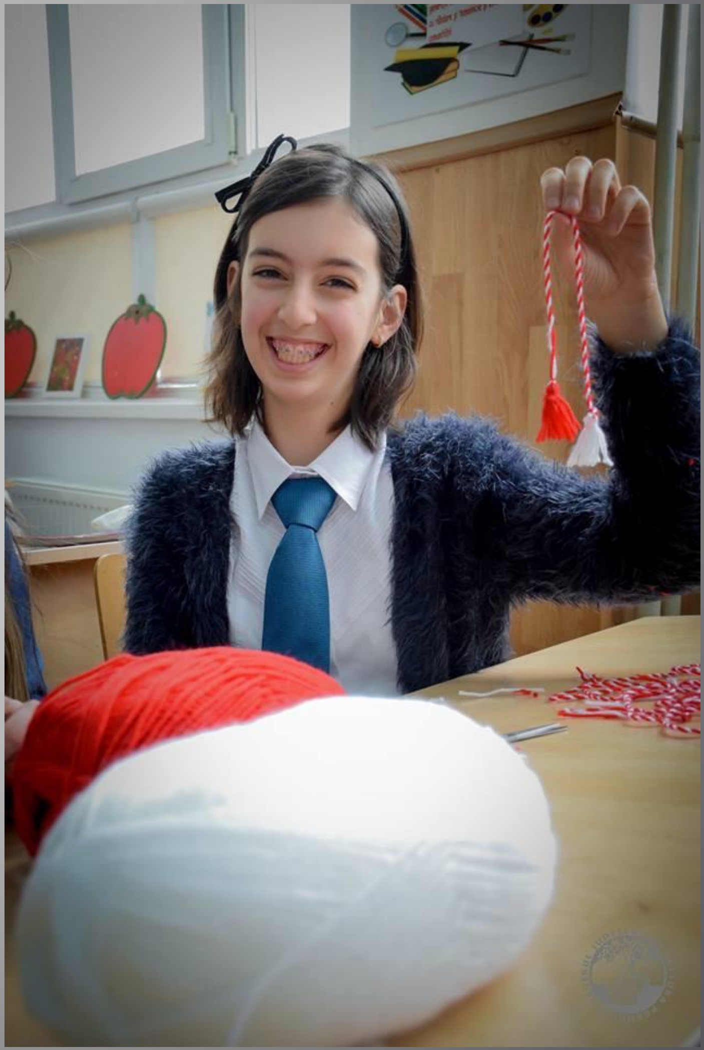

Programul *Culturalia*
Proiectul „Tradiții”
„Tradiții pascale”

Programul *Culturalia*
Proiectul „Tradiții”
Tabăra de creație - Atelierele verii

Programul *Repere culturale*
Proiect Colocviul *Coregrafia dansului tradițional astăzi*

Programul *Plăsmuirile sufletului* Proiect *Târgul meșteșugurilor tradiționale*

Programul *Plăsmuirile sufletului*
Proiect *Târgul meșteșugurilor tradiționale*

Programul *România 100*
Proiectul „Unitate în diversitate”

Programul *Cultura Dialogului*
Cursurile de Vară ale Universității Populare *Nicolae Iorga* de la Valenii de Munte

Programul *Cultura Dialogului*
Cursurile de Vară ale Universității Populare *Nicolae Iorga* de la Valenii de Munte

Programul *Cultura Dialogului*
Cursurile de Vară ale Universității Populare *Nicolae Iorga* de la Valenii de Munte

Programul *România 100*
Proiect Festivalul Folcloric *Prahova iubește Basarabia*

Programul *România 100*
Proiect Festivalul Folcloric *Prahova iubește Basarabia*

Programul *România 100* Centenarul Marii Uniri

CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*
Proiectul *Rădăcini*

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*
Proiectul *Rădăcini*

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*
Proiectul *Valori de patrimoniu*

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*
Proiectul *Valori de patrimoniu*

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*
Proiectul *Valori de patrimoniu*

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*
Proiectul *Valori de patrimoniu*

Programul *Repere culturale*, Proiectul *Ethnos* Colocviul privind îndrumarea metodologică a activității așezămintelor culturale

Programul *Repere culturale*, Proiectul *Ethnos*
Măsuri pentru conservarea patrimoniului

Programul *Repere culturale*, Proiectul *Ethnos*
Măsuri pentru conservarea patrimoniului

Programul *Repere culturale*
Proiect Colocviul *Coregrafia dansului tradițional astăzi*

Programul *Cultura dialogului*

Proiect Simpozionul *Dragostea – opinii, reflecții, ipostaze*

Programul *Cultura dialogului*
Proiect *Colocviul societății prahovene de antropologie generală*

Programul *Plăsmuirile sufletului*
Proiect Târgul de „Mărțișor”

Programul *Culturalia*
Proiectul „Tradiții"
„Mărțișorul"

Programul *Culturalia*
Proiectul „Tradiții”
„Tradiții pascale”

Programamul *Culturalia*
Proiectul „Tradiții”
Tabăra de creație - Atelierele verii

Programul *Culturalia*
Proiectul „Tradiții"
Tabăra de creație - Atelierele verii

Programul *Plăsmuirile sufletului*
Proiect *Târgul meșteșugurilor tradiționale*

Programul *România 100*
Proiectul „Unitate în diversitate” – Expo EuroPrahova

Programul *Cultura Dialogului*
Cursurile de Vară ale Universității Populare *Nicolae Iorga* de la Valenii de Munte

Programul *România 100*
Proiect Festivalul Folcloric *Prahova iubește Basarabia*

Programul *România 100*
Ziua Națională a României

Programul *România 100*
Proiectul „Unitate în diversitate"

Programul *Spectacolul artelor*
Proiect Festival - Concurs Național de muzică ușoară *Vocea Prahovei*

Programul *Spectacolul artelor*
Proiect Festival - Concurs Național *Pian de poveste*

Programul Spectacolul artelor
Proiectul *Copilăria inundă bătrânul bulevard*

Programul Spectacolul artelor
Proiectul *Magia Dansului*

Programul Culturalia - Evenimente culturale
Expoziții

Programul Culturalia - Evenimente culturale
Expoziții

Programul Culturalia
Evenimente culturale

Programul Culturalia
Evenimente culturale

Programul *Spectacolul artelor*
Proiectul Festivalul Artelor *Nichita la echinocțiu*

Programul „Canta Prahova”
Proiect *Prahova în muzică de fanfară*

Programul Culturalia - Evenimente culturale
Expoziții

Programul „Canta Prahova”
Proiectele *Cântările Învierii* și *Colinde la Palat*

Programul Culturalia - Evenimente culturale
Magia Sărbătorilor de iarnă

CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*
Proiectul *Rădăcini*

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*
Proiectul *Rădăcini*

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*
Proiectul *Rădăcini*

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*
Proiectul *Valori de patrimoniu*

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*
Proiectul *Valori de patrimoniu*

„Arta cămășii cu altiță – element de identitate culturală în România și Republica Moldova" în Lista Reprezentativă UNESCO a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității

La inițiativa Comisiei Naționale pentru Salvgardarea Patrimoniului Cultural Imaterial, instituția noastră a colaborat cu reprezentanții acestei comisii, în vederea sprijinirii competării dosarului „Arta cămășii cu altiță...”.

În Prahova, mai cu seamă în Breaza, sunt femei care creează ii şi cămăşi, individual, dar şi în asociații, care susțin lucratul pieselor de port, cu precădere al cămăşilor femeieşti cu altiță, a căror frumusețe şi faimă a trecut granițele țării.

Programul *Repere culturale*, Proiectul *Ethnos*
Măsuri pentru conservarea patrimoniului

Programul *Repere culturale*, Proiectul *Ethnos*
Măsuri pentru conservarea patrimoniului și îndrumare metodologică

Programul *Repere culturale*, Proiectul *Ethnos*
Conservarea patrimoniului cultural

Programul *Cultura dialogului*
Proiect Simpozionul *Dragostea – opinii, reflecții, ipostaze*

Programul *Plăsmuirile sufletului*
Proiect Târgul tradițional *Mărțișor*

Programul *Culturalia*, Proiectul „Tradiții”
„Mărțișorul”

Programul *Culturalia*
Proiect *Atelierele verii*

Tur virtual al colecțiilor etnografice din județul Prahova

Albumul „Podoabele Prahovei: mărturii ale artei populare din Starchiojd

Albumul reunește imaginile a 170 de țesături: ștergare, fețe de pernă, fețe de masă și batiste, dintre care unele au o vechime de mai bine de 100 de ani.

Albumul „Podoabele Prahovei: mărturii ale artei populare din Starchiojd

Volumul „Dragostea - opinii, reflecții, ipostaze”

Volumul „Dragostea - opinii, reflecții, ipostaze”, reunește o mare parte dintre prelegerie, alocuțiunile și comunicările susținute de specialiști din domenii diferite ale științei și artei, cu prilejul simpozionului cu același nume organizat de instituția noastră.

Anuarul societății prahovene de antropologie generală, nr. 6/2020

Cuprins / Content

Programul *Culturalia*
Ziua Culturii Naționale

Programul *Cultura dialogului*
Proiect *Colocviul societății prahovene de antropologie generală*

Programul *Culturalia*
Proiectul *Tradiții - Tradiții pascale*

Difuzarea în spațiul virtual
a filmului etnografic
Încondeierea ouălor la
Filipeștii de Pădure.

Valori de patrimoniu
Promovare în spațiul virtual a obiceiurilor tradiționale

Programul *Plăsmuirile sufletului*
Proiect *Târgul meșteșugurilor tradiționale*

Programul *Plăsmuirile sufletului*
Proiect *Târgul meșteșugurilor tradiționale*

Programul *Cultura Dialogului*
Cursurile de Vară ale Universității Populare *Nicolae Iorga* de la Valenii de Munte

Programul *Cultura Dialogului*
Cursurile de Vară ale Universității Populare *Nicolae Iorga* de la Valenii de Munte

Școala Populară de Arte
Cursuri, ateliere, activități online

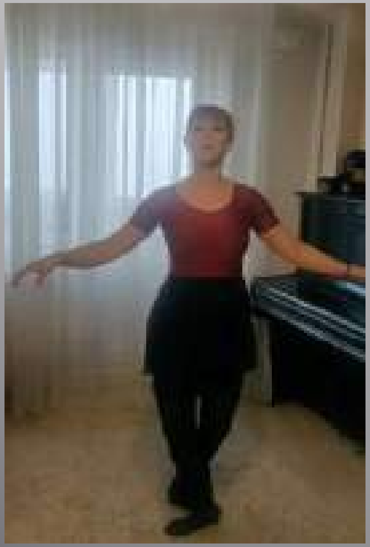

După instituirea stării de urgență, pe parcursul anului 2020, au fost realizate de către experții/instructorii și elevii Școlii Populare de Arte aproximativ 130 de activități difuzate în spațiul virtual (cursuri, ateliere de creație, recitaluri, expoziții etc.) O parte dintre lucrările realizate în timpul stării de urgență au fost expuse cu prilejul festivității de deschidere a noului an școlar.

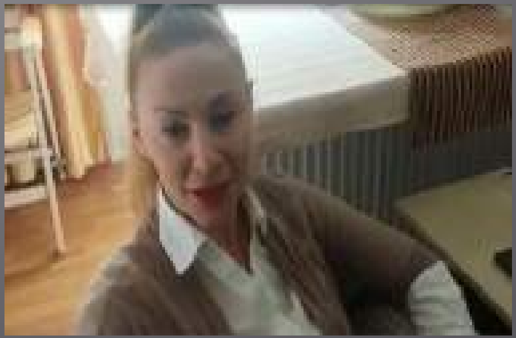

Școala Populară de Arte

Cursuri, ateliere, activități online

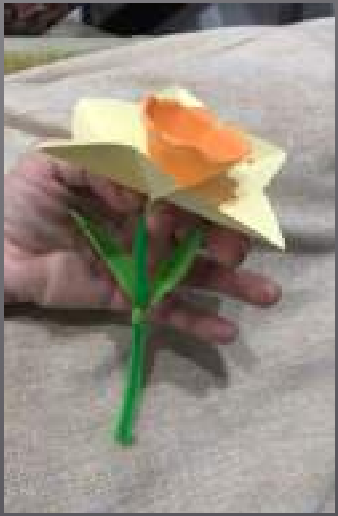

După instituirea stării de urgență, pe parcursul anului 2020, au fost realizate de către experții/instructorii și elevii Școlii Populare de Arte aproximativ 130 de activități difuzate în spațiul virtual (cursuri, ateliere de creație, recitaluri, expoziții etc.) O parte dintre lucrările realizate în timpul stării de urgență au fost expuse cu prilejul festivității de deschidere a noului an școlar.

Școala Populară de Arte
Deschiderea noului an școlar

Festivalul Concurs Național de Muzică Ușoară *Vocea Prahovei*

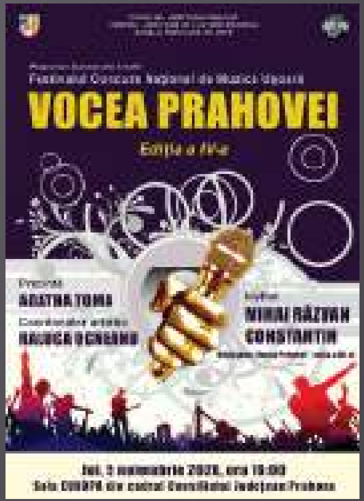

Festivalul Concurs Național
Pian de poveste

Școala Populară de Arte
Recital în papuci

Școala Populară de Arte
Participări la festivaluri, concursuri...

Şcoala Populară de Arte
Participări la festivaluri, concursuri...

Festivalul Artelor
Nichita la Echinocțiu

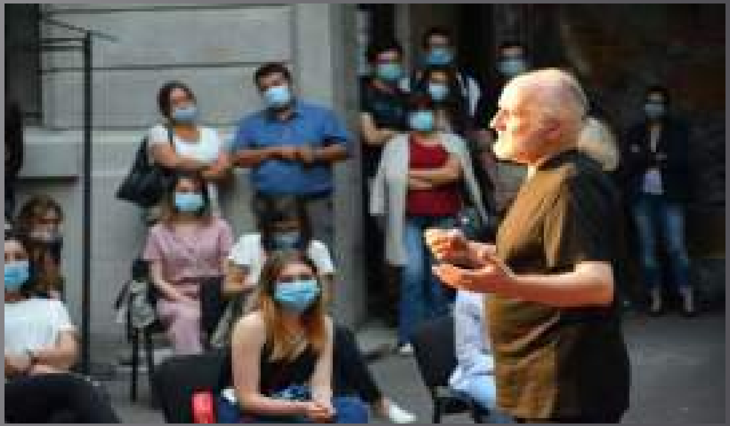

Ansamblul folcloric „Perinița”
Zilele Europene ale Patrimoniului

Fanfara „Prahova”
Proiect *Prahova în muzică de fanfară*

Fanfara „Prahova”
Proiect *Prahova în muzică de fanfară*

Corala „I.C .Danielescu”
Proiectul *Concert la Palat – concert în spațiul virtual*

Cenaclul de Arte Pastice *Arcade*
Expoziții

Cenaclul de Arte Pastice *Arcade*
Expoziții

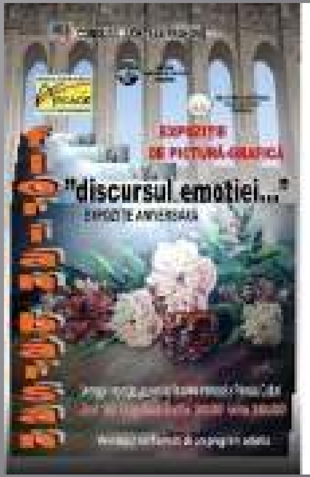

Programul Culturalia - Evenimente culturale
Magia Sărbătorilor de iarnă

Evenimente culturale

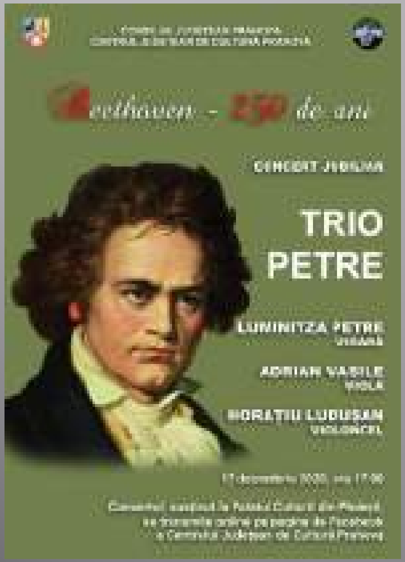

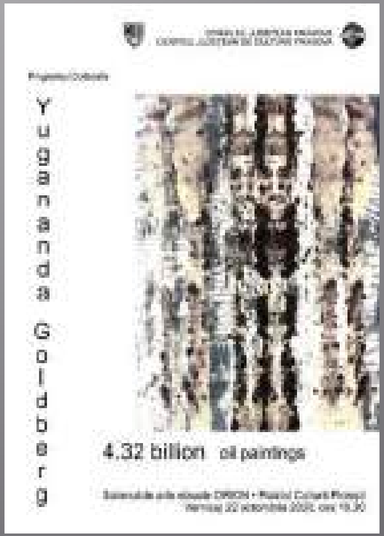

Anexa 1

Program RO10
Mecanismul Financiar SEE 2009-2014

RAPORTUL
privind asigurarea respectării condiţiilor de sustenabilitate la nivelul proiectului *EDUCÂND PREZENTUL, CONSTRUIM VIITORUL!* cod PEC004

1. Date generale ale Promotorului de Proiect (PP)

Numele PP	Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Prahova
Tip organizație (entitate publică/privată)	Entitate publică
Adresa oficială	Ploiești, Șoseaua Vestului nr. 14-16, județul Prahova
Adresa de corespondență	Ploiești, Șoseaua Vestului nr. 14-16, județul Prahova
Persoană de contact	Călin Viorel – director executiv; Florea Vasilica – șef Serviciul Inițiere, Monitorizare și Implementare Proiecte Europene;
Nr de telefon	0244-511.400 0244-586.100
Adresă de email	dgaspcph@yahoo.com proiectedgaspcph@yahoo.ro

2. Date generale ale proiectului

Durata și perioada de sustenabilitate ale proiectului asumată de PP	Durata proiectului: 09 februarie 2015 – 30 aprilie 2017 Perioada de sustenabilitate: 01 mai 2017 – 30 aprilie 2022
Data aprobării Raportului Final de către OP	Adresa OP nr. 3559/28.11.2017
Perioada de raportare a sustenabilității	01 mai 2017 – 31 decembrie 2018
Locaţia proiectului	**Județul Prahova, Regiunea Sud-Muntenia** - Ploiești, Sinaia, Câmpina, Vălenii de Munte, Băicoi, Plopeni, Filipeștii de Târg, Azuga, Boldești Scăeni, Breaza, Bușteni, Comarnic, Mizil, Slănic, Urlați

3. Activități asumate, rezultate preconizate, activități realizate, rezultate obținute

Activități asumate prin proiect de PP (Descriere)	**Rezultate preconizate** (Număr)	**Activități realizate de PP în perioada** (Descriere)	**Rezultate obținute** (Număr)
Furnizarea serviciilor de specialitate pentru copiii delincvenți, copiii străzii și părinții acestora, beneficiari ai Centrului pentru intervenție, consiliere și sprijin pentru copilul aflat în situație de risc	1 centru funcțional, în regim de zi;	1. Desfășurarea activităților specifice centrului, conform metodologiilor de lucru și standardelor de calitate în domeniu. 2. Acordarea serviciilor specifice pentru copiii din grupul țintă (copiii delincvenți și copiii strazii) și pentru reprezentanții legali ai acestora (parinți/tutori/alți reprezentanți legali): evaluare inițială, investigarea cazurilor, evaluarea situației familiale, consilierea inițiala a parinților și a copiilor, consilierea psihologică a beneficiarilor etc.	**1 centru funcțional, în regim de zi** In perioada 01.05.2017 – 31.12.2018, centrul a preluat **287** cazuri: - 163 copii/tineri delincvenți; - 18 copii/tineri ai străzii; - 106 copii/ tineri cu tulburări de comportament. De asemenea, **439** reprezentanți legali ai copiilor/tinerilor au beneficiat de informare și consiliere de specialitate. Au fost intocmite rapoarte lunare referitoare la activitatea Centrului pentru intervenție, consiliere și sprijin pentru copilul aflat în situație de risc (20 de rapoarte). Alte rezultate: - 102 anchete sociale; - 224 ședinte de consiliere psihologică; - 25 rapoarte de consiliere psihologică; - 748 deplasări pe teren.
Furnizarea serviciilor de specialitate pentru copiii/tinerii care se pregatesc pentru părăsirea sistemului de protecție, prin intermediul Centrului de Zi pentru Dezvoltarea Deprinderilor de Viață Independentă	1 centru funcțional, în regim de zi;	1. Desfășurarea activităților specifice centrului, conform metodologiilor de lucru și standardelor de calitate în domeniu. 2. Acordarea serviciilor specifice pentru copiii/tinerii din grupul țintă: evaluare inițială a beneficiarilor, evaluări și ședințe de consiliere psihologică, întocmirea planurilor de intervenție specifică, consilierea în vederea orientării și integrării profesionale, medierea relației cu potențialii angajatori, identificarea locurilor de muncă etc.	**1 centru funcțional, în regim de zi** În perioada 01.05.2017 – 31.12.2018, centrul a oferit servicii pentru un număr de 98 de persoane (1 copil și 97 de tineri). Au fost întocmite rapoarte lunare referitoare la activitatea Centrului de Zi pentru Dezvoltarea Deprinderilor de Viață Independentă (20 de rapoarte). Alte rezultate: - 110 rapoarte de evaluare interdisciplinară; - 172 fișe de consiliere psihologică; - 98 fișe psihologice; - 97 de fișe inițiale ale

Activități asumate prin proiect de PP (Descriere)	**Rezultate preconizate** (Număr)	**Activități realizate de PP în perioada** (Descriere)	**Rezultate obținute** (Număr)
			cazului; - 139 de rapoarte de întâlnire; - 69 fișe de închidere a cazului; - 318 de planuri specifice de intervenție; - 188 de contracte privind îndeplinirea obiectivelor din planurile specifice de intervenție; - 603 de deplasări în teren.
Dezvoltarea abilităților personale ale copiilor/ tinerilor prin activitățile specifice atelierelor din cadrul cercurilor multifuncționale	4 cercuri multifuncționale active în 4 unități de protecție din structura DGASPC Prahova, cuprinzând în total 13 ateliere: olărit – 4, bricolaj – 4, tâmplărie – 4, croitorie – 1.	Activitățile specifice cercurilor multifuncționale (atelierele de olărit, bricolaj, tâmplărie, croitorie) au continuat în perioada 01.05.2017 – 31.12.2018 (cu excepția intervalului iulie – septembrie, când nu au fost derulate activități nici în perioada de implementare a proiectului); programul atelierelor a fost stabilit la nivelul fiecarei unități de protecție, astfel încât să respecte programul școlar al copiilor/tinerilor.	Au fost derulate în total **1216** ore de activitate specifică cercurilor multifuncționale, din care 388 ore – olărit, 384 ore – bricolaj, 384 ore - tâmplărie, 60 ore – croitorie.
Dezvoltarea abilităților personale prin activitățile specifice cursurilor de artă și îndemânare, teatru, desen/pictură, balet/dans modern, acordeon, canto, pian, chitară	8 cursuri derulate în 4 unități de protecție din structura DGASPC Prahova	Activitățile specifice cursurilor au continuat în perioada 01.05.2017 – 31.12.2018; (cu excepția intervalului iulie – septembrie, când nu au fost derulate activități nici în perioada de implementare a proiectului); programul cursurilor a fost stabilit la nivelul fiecarei unități de protecție, astfel încât să respecte programul școlar al copiilor/tinerilor. Cursurile au fost realizate sub îndrumarea personalului asigurat de Centrul Județean de Cultură Prahova, Partenerul 1 (în mod direct sau prin parteneriat cu instituții similare) sau sub îndrumarea personalului propriu din cadrul unităților de protecție.	În perioada 01.05.2017 – 31.12.2018 s-au desfășurat **657** ore de activitate (pian - 62 ore, chitară – 40 ore, canto - 64 ore, acordeon - 82 ore, teatru - 118 ore, artă și îndemanare - 122 ore, balet și dans modern - 53 ore, desen și pictură - 116 ore).
Îmbunătățirea performanțelor școlare ale copiilor/tinerilor prin	3 activități de mentorat derulate în 4 unități de	Activitățile specifice de mentorat școlar au continuat în perioada 01.05.2017 –	În perioada 01.05.2017 – 31.12.2018 s-au desfășurat **1175** ore de mentorat școlar,

Activități asumate prin proiect de PP (Descriere)	**Rezultate preconizate** (Număr)	**Activități realizate de PP în perioada** (Descriere)	**Rezultate obținute** (Număr)
asigurarea mentoratului școlar la limba română, matematică și limba engleză	protecție din structura DGASPC Prahova	31.12.2018; în conformitate cu graficul activităților trebuiau derulate activități în intervalele martie – mai și septembrie – decembrie; programul cursurilor a fost stabilit la nivelul fiecărei unități de protecție, astfel încât să respecte programul școlar al copiilor/tinerilor. Activitățile au fost realizate sub îndrumarea studenților voluntari din cadrul Universității Petrol-Gaze din Ploiești, Partenerul 2.	din care 361 ore de mentorat școlar la limba română, 332 ore de mentorat școlar la limba engleză și 482 ore de mentorat școlar la matematică.
Dezvoltarea abilităților personale ale copiilor/tinerilor prin activitățile specifice atelierelor/cercurilor PLUS	11 ateliere/cercuri funcționale	Activitățile specifice atelierelor/ cercurilor PLUS au continuat în perioada 01.05.2017 – 31.12.2018 (cu excepția intervalului iulie – septembrie, când nu au fost derulate activități nici în perioada de implementare a proiectului); Programul atelierelor a fost stabilit la nivelul fiecarei unități de protecție, astfel încât să respecte programul școlar al copiilor/tinerilor. Cele 11 ateliere /cercuri sunt: crosetaj/tricotaj/goblen (2), confecționare bijuterii hand-made (2), grădinărit (1), formare deprinderi de preparare a hranei (1), jurnalism (2), IT (3).	Activitatea atelierelor/ cercurilor a fost concretizată **1327** ore de lucru, din care: - 226 ore - atelierele de crosetaj/tricotaj/goblen; - 234 ore - atelierele de confectionare bijuterii/hand-made; - 200 ore - atelierul de gradinarit; - 112 ore - atelierul formare deprinderi preparare hrana; - 215 ore - cercurile de jurnalism; - 340 ore cercurile IT.

Data întocmirii: 12.03.2019

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„ACAD.EUGEN SIMION"
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 510/27.03.2024

FESTIVALUL-CONCURS NAȚIONAL DE MUZICĂ UȘOARĂ PENTRU COPII ȘI TINERI „VOCEA PRAHOVEI", EDIȚIA a VIII-a Ploieşti, 23 MAI 2024

REGULAMENT

Organizatori:

Consiliul Judeţean Prahova și Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion", prin Şcoala Populară de Arte organizează Festivalul Concurs Național de muzică ușoară pentru copii și tineri:

„VOCEA PRAHOVEI"

Perioada şi locul de desfăşurare:

Festivalul – concurs național de muzică ușoară pentru copii și tineri „VOCEA PRAHOVEI", ediția a VIII-a, va avea loc în ziua de 23 mai 2024, la Ploiești, la sala „Europa" din cadrul Consiliului Judeţean Prahova, ora 15^{30}.

Scopul festivalului

Festivalul – concurs național de muzică ușoară pentru copii și tineri „VOCEA PRAHOVEI", ediția a VIII-a, își propune să ofere tinerilor interpreţi cu vârste cuprinse între 10 și 19 de ani, oportunități de afirmare și exprimare artistică, să dezvolte un mediu concurențial dinamic, să valorifice potențialul artistic al tinerei generații.

Înscrierea:

În vederea înscrierii, toți candidații vor trimite până la data de **16 mai 2024**, pe e-mail centrulculturiiprahova@yahoo.com sau la sediul instituţiei noastre **Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion", Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin Nr. 1, Tel/fax: 0244545041** următoarele:

- Formular înscriere completat corect şi integral;

- Acceptul privind Protecţia Datelor cu Caracter Personal;
- Acceptul privind cedarea drepturilor în privinţa imaginilor şi a clipurilor video ce vor fi realizate pentru participarea la concurs;
- Confirmarea citirii, înţelegerii şi acceptării prezentului Regulament;
- Dovada plăţii taxei de participare în valoare de 120 lei achitată în contul: RO74TREZ52121G335000XXXX la Trezoreria Ploieşti, CUI/CIF 2844383
- Copie certificat de naştere/carte de identitate;
- Filmarea melodiei care intră în concurs, înregistrată video cu voce live; Nu se acceptă linkuri YouTube sau filmări din spectacole.
- Negativul piesei prezentate în format mp3.

Desfășurarea concursului:

I. Etapa preselecție

Preselecţia va avea loc în data de **17 mai 2024**, pe baza filmării transmise de concurent pe e-mail centrulculturiiprahova@yahoo.com.

Rezultatul preselecţiei va fi anunţat direct concurenţilor şi afişat pe site-ul www. cjcph.ro. în data de 20 mai 2024.

Pentru cei respinși la etapa preselecție taxa nu se restituie!

Repertoriul

Fiecare concurent va interpreta, obligatoriu, o singură melodie, la alegere în limba română sau internațională.

Durata melodiei va fi de maxim 4 minute.

Melodia trimisă pentru preselecție nu se va schimba pentru concurs.

II. Etapa finală

- Concursul propriu-zis va avea loc pe data **23.05.2024.**
- În cadrul festivalului vor participa copii și tineri, cu vârste cuprinse între 10 și 19 ani, care vor concura în cadrul a două categorii:
    1. Categoria de vârstă 10 – 14 ani;
    2. Categoria de vârstă 15 – 19 ani.

Ordinea intrării în concurs este cea alfabetică în cadrul aceleiași categorii.

Concursul va avea loc după următorul program:

Orele 10.00 – 13.00 repetiție pentru finaliștii concursului
Ora 13.00 – pauză
Orele 15.30 – 19.00 desfăşurarea concursului - etapa finală
Orele 19.00-20.00 – recitaluri susținute de soliști consacrați
Ora 20.00 – decernarea premiilor

Juriul festivalului va fi format din specialişti în domeniu, oameni de cultură şi reprezentanţi ai organizatorilor.

În jurizarea prestaţiei concurenţilor se va ţine cont de următoarele criterii:

- interpretarea corectă din punct de vedere tehnic;
- calităţile vocale;
- calitatea repertoriului;
- stilul interpretativ;
- respiraţia şi frazarea muzicală;
- dicţia;
- ţinuta scenică;

Hotărârile juriului sunt definitive şi fără drept de contestare.

Premiile

Toţi participanţii la Festivalul – concurs naţional de muzică uşoară pentru copii şi tineri „VOCEA PRAHOVEI" vor primi diplome de participare.

Se vor acorda premii la cele două categorii de vârste după cum urmează:

- Trofeul festivalului – 2.500 lei
- 1. Secţiunea 10-14 ani

- Premiul I	800 lei
- Premiul II	500 lei
- Premiul III	300 lei

2. Secţiunea 15-18 ani

- Premiul I	800 lei
- Premiul II	500 lei
- Premiul III	300 lei

Trofeul Festivalului – concurs naţional de muzică uşoară pentru copii şi tineri „VOCEA PRAHOVEI" se va acorda celui mai bun concurent, indiferent de categoria de vârstă.

Câştigătorul Trofeului Festivalului nu va mai putea concura la ediţiile următoare, dar va putea participa ca invitat la spectacolul de gală al ediţiei din anul următor.

Câştigătorii premiilor I au dreptul să participe în concurs la ediţiile viitoare ale Festivalului doar dacă vor concura la o altă categorie de vârstă.

Juriul îşi rezervă dreptul de a nu acorda sau de a redistribui premiile în funcţie de evoluţia concurenţilor.

Menţiuni

Participanţii la Festival vor respecta întocmai precizările Regulamentului şi ale organizatorilor privind programul şi orele de repetiţii.

Cheltuielile privind transportul/cazarea/masa vor fi suportate de concurenţi sau de instituţia pe care aceştia o reprezintă.

În cazul în care vor apărea unele normative care vor interzice desfăşurarea acestui tip de eveniment cultural, şi festivalul nu se va putea susţine fizic, jurizarea se va face pe baza înregistrărilor video transmise de concurenţi.

Clasamentul final va fi făcut public pe scenă, la gala laureaților iar în varianta concursului în mediul online clasamentul final va fi afişat pe site-ul instituţiei www.cjcph.ro.

Concurenţii vor fi anunţaţi telefonic de modificările intervenite.

Relații suplimentare la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion", Ploiești, str. Erou Călin Cătălin nr.1, telefon/fax 0244/545041 și pe adresa de mail centrulculturiiprahova@yahoo.com

Manager interimar,
Claudiu Dosaru

Coordonator artistic,
Expert canto, Ocneanu Raluca

Contabil şef,
Violeta Preoteasa

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„ACAD.EUGEN SIMION"
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr.

Viza instituţiei pe care o reprezintă concurentul

FESTIVALUL-CONCURS NAȚIONAL DE MUZICĂ UŞOARĂ PENTRU COPII ŞI TINERI „VOCEA PRAHOVEI", EDIȚIA a VII-a Ploieşti, 23 mai 2024

FORMULAR DE ÎNSCRIERE

NUME ŞI PRENUME PĂRINTE/TUTORE ____________________________

NUME ŞI PRENUME PARTICIPANT CONCURS ______________________

DATA ŞI LOCUL NAŞTERII PARTICIPANTULUI ____________________

INSTITUȚIA ______________________ LOCALITATEA _____________

PROFESOR ÎNDRUMĂTOR ______________________________________

TELEFON ELEV/E-MAIL _______________________________________

REPERTORIU PENTRU CONCURS

AUTOR ____________________

TITLU ____________________

Am citit Regulamentul concursului, l-am înţeles şi îl accept în totalitate.

DATA ÎNSCRIERII ____________

SEMNĂTURĂ PROFESOR ÎNDRUMĂTOR SEMNĂTURĂ PĂRINTE/ ELEV

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„ACAD.EUGEN SIMION"
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr.

ACORD DE FOLOSIRE A IMAGINII

Subsemnatul/a .... părinte/tutore legal al minorului..declar că:

1. Sunt de acord cu realizarea/fotografierea/înregistrarea şi difuzarea imaginii fiului/fiicei mele în toate acţiunile de vizibilitate referitoare la **Festivalul – concurs național de muzică ușoară „VOCEA PRAHOVEI".**

2. Nu am şi nu voi avea nicio pretenţie faţă de aceste apariţii aşa cum sunt ele prezentate la punctul 1.

3. Am citit şi sunt de acord cu regulamentul şi termenii şi condiţiile concursului prezentate pe site-ul www.cjcph.ro

Menţionez că am fost informat/ă cu privire la dreptul de imagine şi respectarea vieţii private. Certific că am citit, am înţeles şi accept pe deplin cele de mai sus şi ca urmare le semnez.

Data: Semnătura părinte/tutore legal: ....

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„ACAD.EUGEN SIMION"
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr.

DECLARAȚIA DE CONSIMȚĂMÂNT PRIVIND PRELUCRAREA ȘI UTILIZAREA DATELOR CU CARACTER PERSONAL

Subsemnatul/a ...., domiciliat/ă în localitatea .... județul .... strada ...., posesor/ posesoare al CI/BI/pașaport seria ...., nr ...., eliberat de ...., la data de ...., îmi exprim consimțământul în mod expres cu privire la utilizarea datelor mele cu caracter personal de către Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion", astfel:

- pentru prelucrarea datelor în vederea înscrierii la **Festivalul – concurs național de muzică ușoară „VOCEA PRAHOVEI". Ediția a VIII-a, 23 mai 2024**
- pentru stocarea acestor date, în conformitate cu dispozițiile legale ce reglementează arhivarea documentelor.

Am fost informat/ă și am luat la cunoștință, că aceste date vor fi tratate confidențial, în conformitate cu prevederile Directivei (UE)2016/680, privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date, transpusă prin Regulamentul General pentru Protecția Datelor (GDPR) – General Data Protection Regulation (EU) 2016/679, privind protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date, cu modificările și completările ulterioare, de către Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion", prin Politica de Securitate a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova afișat pe site-ul instituției www.cjcph.ro.

Data,

Semnătura,

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin, nr. 1
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

4028/18.11.2020

FESTIVALUL CONCURS NAȚIONAL DE PIAN
„PIAN DE POVESTE”
Ediția a IV-a – Ploieşti
11.12.2020

REGULAMENT

Organizatori:

Centrul Judeţean de Cultură Prahova prin Şcoala Populară de Arte organizează împreună cu Consiliul Judeţean Prahova, Festivalul concurs:

„PIAN DE POVESTE”

Perioada şi locul de desfăşurare:

11 decembrie 2020 – Având în vedere măsurile impuse de pandemie Covid 19 SARS-CoV 2, jurizarea se va desfăşura pe baza înregistrărilor video transmise de concurenți.

Condiţii de participare:

Concursul se adresează elevilor care studiază în cadrul Şcolilor Populare de Arte, aşezămintelor culturale subordonate autorităţilor publice locale, celor care studiază pian complementar în cadrul liceelor de muzică precum şi școlilor particulare.

Categoriile concursului sunt structurate în funcţie de anii de studiu, nu de vârstă.

An I de studiu – o piesă la alegere, din memorie
Anul II de studiu – o piesă la alegere, din memorie
Anul III de studiu – o piesă la alegere, din memorie
Anul IV de studiu – două piese stilistic diferite (max 5 minute) la alegere, din memorie
Anul V de studiu – două piese stilistic diferite (max 5 minute) la alegere, din memorie

Înscrierea la concurs:

În vederea preselecției, toți candidații vor trimite până la data de **03.12.2020**, pe e-mail centrulculturiiprahova@yahoo.com sau la sediul instituţiei noastre **Centrul Judeţean de Cultură Prahova, Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin Nr. 1, Tel/fax: 0244545041** următoarele:

- Formular înscriere completat corect şi integral;

- Acceptul privind Protecţia Datelor cu Caracter Personal;
- Acceptul privind cedarea drepturilor în privinţa promovării şi difuzării imaginilor video trimise de concurent
- Confirmarea citirii, înţelegerii şi acceptării prezentului Regulament;
- Taxa de participare, în valoare de 70 lei se va achita în perioada **8 decembrie - 10 decembrie 2020**, prin transfer bancar în contul: RO74TREZ52121G335000XXXX la Trezoreria Ploieşti, CUI/CIF 2844383, urmând sa se transmită dovada plății pe e-mailul instituției.

- Înregistrarea video a programului de concurs.
- Copie certificat de naştere/carte de identitate;

Desfăşurarea concursului:

I. Etapa preselecţie

Preselecţia va avea loc în data de **07.12.2020**, la sediul instituţiei Centrului Judeţean de Cultură Prahova, preselecţia se va face pe baza înregistrărilor video trimise pe adresa de e-mail a instituţiei: centrulculturiiprahova@yahoo.com

În urma preselecţiei online, organizatorii şi juriul de specialitate îşi rezervă dreptul de a stabili numărul de concurenţi admişi la Concurs.

Rezultatul preselecţiei va fi afişat pe site-ul www.cjcph.ro.

Deciziile juriului de preselecţie sunt irevocabile şi nu pot fi contestate.

Pentru cei respinşi la etapa de preselecţie taxa nu se restituie!

II. Etapa finală

- Concursul propriu-zis va avea loc pe data **11.12.2020**.
- Juriul va fi format din profesori de specialitate.

Obligaţia participanţilor:

- Să respecte Regulamentul festivalului concurs;
- În cazul concurenților minori, tutorele este obligat să completeze numele și prenumele în fișa de înscriere;
- Pe întreaga desfășurare a festivalului, atât profesorilor, părinților, însoțitorilor, cât și participanților, le este interzis să contacteze membri juriului;
- Să accepte clauzele Regulamentului de Protecție a Datelor cu Caracter Personal, semnând totodată Declarația atașată prezentului Regulament;
- Orice abatere de la oricare dintre aceste obligații, duce automat la eliminarea din concurs;

Premii

Juriul va acorda premii, menţiuni şi diplome de participare.

În cazul unei interpretări excepţionale, juriul poate acorda Marele premiu în valoare de 800 lei impozabili.

În caz de egalitate la puncte pentru unul sau mai mulţi concurenţi, departajarea acestora se va face în funcţie de nota acordată de Preşedintele juriului.

Pentru categoriile An I, An II, An III de studiu se vor acorda:

Premiul I – 300 lei

Premiul II – 200 lei
Premiul III – 150 lei
Premiul special – 100 lei

Pentru categoriile An IV şi An V de studiu se vor acorda:

Premiul I – 500 lei
Premiul II – 300 lei
Premiul III – 200 lei
Premiu special – 100 lei

Juriul îşi rezervă dreptul de a nu acorda sau de a redistribui premiile în funcţie de evoluţia concurenţilor.

Premiile vor fi oferite în RON și vor fi plătite laureaților prin virament bancar în conturile comunicate de concurenți în cel mult 8 zile lucrătoare de la jurizare, după reținerea la sursă a taxelor și impozitelor aferente, conform legislației aplicabile.

Rezultatele jurizării finale se fac publice pe site-ul oficial al organizatorilor (www.cjcph.ro).

Relații suplimentare la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova, Ploiești, str. Erou Călin Cătălin nr.1, telefon/fax 0244/545041 și pe adresa de e-mail centrulculturiiprahova@yahoo.com.

Secretariatul concursului:
Centrul Judeţean de Cultură Prahova
Adresa: Ploieşti
Str. Erou Călin Cătălin, Nr. 1
Tel/fax 0244545041
e-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

Coordonatori proiect:
Natalia Coloros Mocănescu - Profesor pian

Oprea Cristina – Profesor pian

Manager,
Centrul Judeţean de Cultură Prahova,

Anişoara Ştefănucă

Centrul Județean de Cultură Prahova – Consiliul Județean Prahova - România

Şef Serviciu Ş.P.A
Claudiu Dosaru

Contabil şef,
Violeta Preoteasa

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 3338/8.11.2022

FESTIVALUL CONCURS NAȚIONAL DE PIAN
„PIAN DE POVESTE”
Ediția a VI-a – Ploiești
8.12.2022

REGULAMENT

Organizatori:

Centrul Judeţean de Cultură Prahova prin Şcoala Populară de Arte organizează împreună cu Consiliul Judeţean Prahova, Festivalul concurs:

„PIAN DE POVESTE”

Perioada şi locul de desfăşurare:

8 decembrie 2022 – Sala „Marea Unire”, Palatul Culturii. În cazul în care vor apărea unele normative care vor interzice desfăşurarea acestui tip de eveniment cultural, şi festivalul nu se va putea susţine fizic, jurizarea se va face pe baza înregistrărilor video transmise de concurenţi.

Condiţii de participare:

Concursul se adresează elevilor care studiază în cadrul Şcolilor Populare de Arte, aşezămintelor culturale subordonate autorităţilor publice locale, celor care studiază pian complementar în cadrul liceelor de muzică precum şi şcolilor particulare.

Categoriile concursului sunt structurate în funcţie de anii de studiu, nu de vârstă.
An I de studiu – o piesă la alegere, din memorie
Anul II de studiu – o piesă la alegere, din memorie
Anul III de studiu – o piesă la alegere, din memorie
Anul IV de studiu – două piese stilistic diferite (max 5 minute) la alegere, din memorie
Anul V de studiu – două piese stilistic diferite (max 5 minute) la alegere, din memorie.

Înscrierea la concurs:

În vederea preselecției, toți candidații vor trimite până la data de **05.12.2022**, pe e-mail centrulculturiiprahova@yahoo.com sau la sediul instituției noastre **Centrul Județean de Cultură Prahova, Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin Nr. 1, Tel/fax: 0244545041** următoarele:

- Formular înscriere completat corect şi integral;
- Acceptul privind Protecţia Datelor cu Caracter Personal;
- Acceptul privind cedarea drepturilor în privinţa promovării şi difuzării imaginilor video trimise de concurent
- Înregistrarea video a programului de concurs. Nu se acceptă linkuri!
- Copie certificat de naştere/carte de identitate;
- Taxa de participare, în valoare de 70 lei, prin transfer bancar în contul: RO74TREZ52121G335000XXXX la Trezoreria Ploieşti, CUI/CIF 2844383, urmând să se transmită dovada plăţii pe e-mailul instituţiei. În caz de neprezentare, taxa nu se restituie!

Desfăşurarea concursului:

I. Etapa preselecţie

Preselecţia va avea loc în data de **06.12.2022**, la sediul instituţiei Centrului Judeţean de Cultură Prahova, preselecţia se va face pe baza înregistrărilor video trimise pe adresa de e-mail a instituţiei: centrulculturiiprahova@yahoo.com

În urma preselecţiei online, organizatorii şi juriul de specialitate îşi rezervă dreptul de a stabili numărul de concurenţi admişi la Concurs.

Rezultatul preselecţiei va fi afişat pe site-ul www.cjcph.ro.

Deciziile juriului de preselecţie sunt irevocabile şi nu pot fi contestate.

II. Etapa finală

- Concursul propriu-zis va avea loc pe data **8.12.2022**.
- Juriul va fi format din profesori de specialitate.

Obligaţia participanţilor:

- Să respecte Regulamentul festivalului concurs;
- În cazul concurenților minori, tutorele este obligat să completeze numele și prenumele în fișa de înscriere;
- Pe întreaga desfășurare a festivalului, atât profesorilor, părinților, însoțitorilor, cât și participanților, le este interzis să contacteze membri juriului;
- Să accepte clauzele Regulamentului de Protecție a Datelor cu Caracter Personal, semnând totodată Declarația atașată prezentului Regulament;
- Orice abatere de la oricare dintre aceste obligații, duce automat la eliminarea din concurs;

Premii

Juriul va acorda premii, menţiuni şi diplome de participare.

În cazul unei interpretări excepţionale, juriul poate acorda Marele premiu în valoare de 800 lei impozabili.

În caz de egalitate la puncte pentru unul sau mai mulţi concurenţi, departajarea acestora se va face în funcţie de nota acordată de Preşedintele juriului.

Pentru categoriile An I, An II, An III de studiu se vor acorda:

Premiul I – 300 lei

Premiul II – 200 lei

Premiul III – 150 lei

Premiul special în valoare de 100 lei se va acorda unui singur concurent indiferent de categorie.

Pentru categoriile An IV şi An V de studiu se vor acorda:

Premiul I – 500 lei

Premiul II – 300 lei

Premiul III – 200 lei

Premiu special în valoare de 100 lei se va acorda unui singur concurent indiferent de categorie.

Juriul îşi rezervă dreptul de a nu acorda sau de a redistribui premiile în funcţie de evoluţia concurenţilor.

Premiile vor fi oferite în RON şi vor fi plătite laureaţilor prin virament bancar în conturile comunicate de concurenţi în cel mult 8 zile lucrătoare de la jurizare, după reţinerea la sursă a taxelor şi impozitelor aferente, conform legislaţiei aplicabile.

Rezultatele jurizării finale se fac publice pe site-ul oficial al organizatorilor (www.cjcph.ro).

Relaţii suplimentare la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova, Ploieşti, str. Erou Călin Cătălin nr.1, telefon/fax 0244/545041 şi pe adresa de e-mail centrulculturiiprahova@yahoo.com.

Secretariatul concursului:
Centrul Judeţean de Cultură Prahova
Adresa: Ploieşti
Str. Erou Călin Cătălin, Nr. 1
Tel/fax 0244545041
e-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

Manager,
Centrul Judeţean de Cultură Prahova,

Claudiu Dosaru

Coordonator proiect:
Natalia Coloros Mocănescu - Profesor pian

Contabil şef,
Violeta Preoteasa

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr.

Viza instituției pe care o reprezintă concurentul

FESTIVALUL CONCURS NAȚIONAL DE PIAN „PIAN DE POVESTE” EDIȚIA a VI-a – PLOIEȘTI, 8.12.2022

FORMULAR DE ÎNSCRIERE

NUME ŞI PRENUME PĂRINTE/TUTORE ______________________________

NUME ŞI PRENUME PARTICIPANT CONCURS ______________________________

DATA ŞI LOCUL NAŞTERII PARTICIPANT ______________________________

AN DE STUDIU AL INSTRUMENTULUI ______________________________

INSTITUȚIA ______________________________ LOCALITATEA ____________________

PROFESOR ÎNDRUMĂTOR ______________________________

TELEFON ELEV/E-MAIL ______________________________

REPERTORIU DE CONCURS (nume complet al compozitorului/titlul lucrării/durata)

1. AUTOR ______________________________ TITLUL ______________________________

DURATA ____________

2. AUTOR ______________________________ TITLUL ______________________________

DURATA ____________

Am citit Regulamentul concursului, l-am înţeles şi îl accept în totalitate.
DATA ÎNSCRIERII ________________

SEMNĂTURĂ PROFESOR ÎNDRUMĂTOR SEMNĂTURĂ PĂRINTE/ ELEV

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

CJCPH

Nr.

ACORD DE FOLOSIRE A IMAGINII

Subsemnatul/a .... părinte/tutore legal al minorului .... declar că:

1. Sunt de acord cu realizarea/fotografierea/înregistrarea şi difuzarea imaginii fiului/fiicei mele în toate acţiunile de vizibilitate referitoare la **Festivalul – concurs naţional de pian „Pian de poveste", Ploieşti, 2022.**

2. Nu am şi nu voi avea nicio pretenţie faţă de aceste apariţii aşa cum sunt ele prezentate la punctul 1.

3. Am citit şi sunt de acord cu regulamentul şi termenii şi condiţiile concursului prezentate pe site-ul www.cjcph.ro

Menţionez că am fost informat/ă cu privire la dreptul de imagine şi respectarea vieţii private. Certific că am citit, am înţeles şi accept pe deplin cele de mai sus şi ca urmare le semnez.

Data:

Semnătura părinte/tutore legal: ....

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

DECLARAȚIA DE CONSIMȚĂMÂNT PRIVIND PRELUCRAREA ȘI UTILIZAREA DATELOR CU CARACTER PERSONAL

Centrul Județean de Cultură Prahova va prelucra date cu caracter personal ale concurenților, pentru Festivalul Concurs de pian „Pian de poveste".

Prin prezenta,

Subsemnatul/a ...., domiciliat/ă în localitatea .... județul .... strada ...., posesor/ posesoare al CI/BI/pașaport seria ...., nr ...., eliberat de ...., la data de ...., îmi exprim acordul cu privire la utilizarea și prelucrarea datelor personale ale subsemnatului ____________________ și ale concurentului ____________________ în cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova.

Am fost informat/ă și am luat la cunoștință, că aceste date vor fi tratate confidențial, în conformitate cu prevederile Directivei (UE)2016/680, privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date, transpusă prin Regulamentul General pentru Protecția Datelor (GDPR) – General Data Protection Regulation (EU) 2016/679, privind protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date, cu modificările și completările ulterioare, de către Centrul Județean de Cultură Prahova, prin Politica de Securitate a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova afișat pe site-ul instituției www.cjcph.ro.

Data,

Semnătura,

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

REGULAMENTUL DE ORGANIZARE PENTRU ŞCOALA POPULARĂ DE ARTE

Viaţa culturală presupune înainte de toate, crearea de oportunităţi pentru asimilarea culturii de către toţi membrii unei colectivităţi, ajută la înţelegerea spiritului unei comunităţi şi la definirea individului ca o sinteză a evenimentelor personale, istorice şi culturale care au loc în mediul existenţial.

Şcoala Populară de Arte, oferă posibilitatea celor interesaţi cu disponibilităţi artistice, să-şi cultive talentul într-o formă adecvată de învăţământ, deschisă tuturor segmentelor sociale, indiferent de vârstă, menite să contribuie la conturarea unui orizont artistic cât mai complex. Scopul constă în formarea deprinderilor şi abilităţilor artistice, ridicarea nivelului general de cunoaştere, promovarea şi afirmarea realelor talente, cultivarea spiritului prin bogăţia artelor.

Ca formă de învăţământ specializat nonformal în domeniul artelor, Şcoala Populară de Arte este concepută ca o alternativă la învăţământul educaţional clasic(formal).

Procesul de învăţământ se desfăşoară conform Normelor Didactice şi a Programelor Analitice de predare- învăţare, elaborate de specialişti din cadrul Ministerului Culturii şi Ministerul Educaţiei Naţionale. Programa stabileşte conţinutul procesului instructiv- educativ, durata ciclului de instruire pe specializări, vizând nivelul general de cunoştinţe, obiectivele, temele, subtemele la fiecare disciplină de învăţământ. În cadrul procesului de învăţământ se realizează instruirea şi învăţarea elevilor prin intermediul activităţilor proiectate, organizate şi dirijate de experţi şi instructori, în vederea atingerii scopurilor educaţionale. Activitatea de predare-învăţare-evaluare ca proces unitar, constituie esenţa procesului de învăţământ.

Activitatea Şcolii Populare de Arte se desfăşoară la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova şi în localităţile din judeţ unde s-au creat clase externe. Cursurile din cadrul Şcolii Populare de Arte, se realizează pe grupe sau individual, potrivit criteriilor stabilite de Ministerul Culturii conform Planului de şcolarizare stabilit de Centrul Judeţean de Cultură Prahova.

Şcoala Populară de Arte funcţionează conform Normelor Didactice elaborate de Ministerul Culturii şi cu prevederile propriului Regulament de Organizare şi Funcţionare al instituţiei.

Şcoala Populară de Artă are următoarele atribuţii principale:

a) iniţiază şi desfăşoară programe de învăţământ artistic în domeniile muzical, artă plastică coregrafie, artă populară etc.

b) întocmeşte şi asigură îndeplinirea planurilor anuale de şcolarizare, în concordanţă cu programa analitică elaborată de Ministerul Culturii şi alte reglementări;

c) planifică activitatea instructiv-educativă;

d) eliberează diplome de absolvire;

e) organizează şi desfăşoară activităţi cultural-artistice (spectacole, expoziţii, tabere de creaţie, festivaluri, schimburi culturale etc.);

f) promovează tinere talente din rândul propriilor cursanţi;

g) iniţiază propriile formaţii artistice, cultivă spiritul de competiţie al elevilor prin participarea la concursuri şi festivaluri judeţene, interjudeţene, naţionale şi internaţionale;

h) asigură participarea la proiecte şi schimburi culturale interjudeţene, naţionale, internaţionale;

i) organizează expoziţii permanente, temporare sau ocazionale;

j) colaborează cu alte instituţii şi organizaţii neguvernamentale de profil, din ţară şi străinătate, în vederea desfăşurării de acţiuni specifice, schimburi de experienţă etc.;

k) încurajează formarea tinerilor şi adulţilor în spiritul respectului faţă de valorile culturale naţionale;

l) conservă, valorifică şi transmite valorile morale, artistice şi tehnice ale comunităţii locale;

m) propune spre aprobare nivelul taxelor de şcolarizare şi urmăreşte încasarea efectivă a acestora;

n) identifică şi atrage surse de finanţare pentru acţiunile organizate;

o) colaborarea cu toate compartimentele Centrului Judeţean de Cultură Prahova;

p) organizează şi realizează alte activităţi, în conformitate cu obiectivele instituţiei şi cu respectarea prevederilor legale;

q) îndeplineşte oricare alte sarcini trasate de Managerul instituţiei şi Şeful Serviciului Şcolii Populare de Arte ;

Planul de şcolarizare va respecta prevederile Ordinele nr.1044/1994, 1045/1994 ale Ministerului Culturii precum şi hotărârilor Consiliului Ştiinţific, Pedagogic, Artistic şi Administrativ din cadrul Centrului Judeţean de Cultură Prahova.

Planul de şcolarizare pentru Şcoala Populară de Artă cuprinde cursurile/ateliere organizate şi taxele aferente cursurilor aprobate anual de Consiliul Judeţean de Cultură Prahova.

Plata taxelor aferente anului de studiu, se face în fiecare lună, în primele 10 zile ale lunii în curs. În cazul neachitării taxelor la termenele stabilite, pe baza referatului casierului, coordonatorul (expert/instructor) al cursului va face propuneri de exmatriculare spre aprobare conducerii Centrului Judeţean de Cultură Prahova.

Cursanţii, care din motive temeinice, nu pot face plata până la termenul scadent, vor face o cerere motivată de amânare a plăţii, supusă aprobării conducerii Centrului Judeţean de Cultură Prahova.

Suspendarea cursului se operează în baza unei cereri aprobate de conducerea Centrului Judeţean de Cultură Prahova pentru o durată de maxim 2 ani de la data încheierii ultimului an de studiu.

Transferul unui cursant al Şcolii Populare de Arte, din cadrul Centrului Judeţean de Cultură Prahova la o şcoală similară este permisă. Taxele şcolare achitate către Şcoala Populară de Arte, la momentul cererii de transfer, nu se restituie. Pentru a putea opera transferul, este necesar ca la momentul cererii, cursantul să aibă taxele şcolare achitate la zi.

În cazul în care o peroană solicită transferul de la o școală similară la Școala Populară de Arte din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova, solicitantul va trebui să achite taxa pentru luna în care se efectuează transferul și să depună cerere de transfer, documente care să ateste situația școlară eliberate de școala de unde se transferă, copie după C.I. sau alt document ce conține CNP, declarația de consimțământ privind acordul datelor cu caracter personal a cursantului major sau, după caz, declarația de consimțământ privind acordul asupra prelucrării datelor cu caracter personal, semnată de către părinte/tutore/reprezentantul legal pentru cursantul minor.

Numărul de elevi pe discipline se stabilește de Consiliului Științific, Pedagogic, Artistic și Administrativ din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova.

Persoanele care urmează cursurile Școlii Populare de Artă, care nu achită contravaloarea cursurilor, nu promovează în anul de studii următor.

Acumularea unui număr maxim de 20 de absențe nemotivate duce la exmatricularea cursanților.

Contractele individuale de muncă care s-au încheiat cu experții și instructorii de la Școala Populară de Arte sunt pe durată nedeterminată cu normă întreagă 8 ore/zi și pe durată determinată în regim plata cu ora adică 18 ore/săptămână respectiv 72 ore/lună.

Procesul de învățământ stabilit pentru experții și instructorii angajați pe posturile pe durată nedeterminată și determinată plata cu ora este stabilit prin Ordinele nr.1044/1994, 1045/1994 ale Ministerului Culturii și prin Hotărârile Consiliului Științific, Pedagogic, Artistic și Administrativ din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova.

Anul școlar începe la 01 octombrie și se sfârșește la 30 iunie în anul următor, urmând ca personalul de specialitate să-și continuie activitatea pe timpul vacanțelor prin organizarea de noi admiteri pentru noul an școlar, organizarea de cursuri intensive solicitate la cerere (extracurs), sau participarea la diferite proiecte și evenimente culturale.

Orarul cursurilor se aprobă de către conducerea instituției, el fiind flexibil, stabilit în funcție de numărul cursanților și cerințelor acestora, poate fi modificat pe parcursul anului în funcție de alte opțiuni.

Clasele din cadrul Școlii Populare de Arte se constituie în funcție de cerințele educaționale ale instituției, de opțiunile cursanților, de organigrama aprobată și de alte criterii proprii cuprinse în Regulamentul de Organizare și Funcționare al Centrului Județean de Cultură Prahova.

Procedura de admitere

Școala Populară de Arte din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova, organizează înscrieri, în perioada 1-30 septembrie , la toate specializările(cursurile/atelierele) puse la dispoziția publicului doritor;

Documente necesare la înscriere

- fișa de înscriere – Formular TIP (se solicită la secretariatul instituției, sau se pot descărca de pe site-ul Centrului Județean de Cultură Prahova ;
- copie după C.I. sau, după caz, alt document de identificare care să aibă în conținut CNP-ul solicitantului (ex.certificat de naștere, pașaport etc.);
- adeverință medicală eliberată de medicul de familie care să ateste faptul că solicitantul este apt medical și clinic sănătos pentru cursurile/atelierele organizate în cadrul instituției;

- declarație de consimțământ privind acordul asupra prelucrării datelor cu caracter personal a cursantului major sau, după caz declarație de consimțământ privind acordul asupra prelucrării datelor cu caracter personal semnată de către părinte/tutore/reprezentantul legal pentru cursantul minor (formularul tip se solicită la secretariatul instituției);

Pentru a participa la cursurile/atelierele Școlii Populare de Arte, fișa de înscriere trebuie depusă la începerea cursurilor/atelierelor, iar documentele anexe se pot depune în termen de o lună de la începerea acestora.

Documente necesare eliberarării diplomei de absolvire

- cerere de eliberare diplomă;
- copie după C.I. sau, după caz, alt document de identificare care să aibă în conținut CNP-ul solicitantului (ex.certificat de naștere, pașaport etc.);
- două fotografii tip buletin;

Taxe

- taxele aferente cursurilor/atelierelor se achită după declararea „admis" a fiecărui solicitant și repartizarea la curs/atelier;
- taxa de școlarizare lunară se achită în primele 10 zile calendaristice ale fiecărei luni în curs și se va achita pentru o lună întreagă (indiferent de prezența la curs);
- în caz de retragere, nu se restituie taxa;

Etape

- se completează fișa de înscriere, anexându-se documentele menționate mai sus și se depun la secretariatul instituției;
- evaluarea cursanților se face doar pentru specializările muzicale și coregrafice. Evaluarea constă în susținerea unei probe de aptitudini specifice profilului ales sau, după caz, specific cursurilor;
- solicitanții de la cursurile de arte vizuale nu susțin probe de aptitudini;
- urmare a susținerii probei de aptitudini, coordonatorul de curs va acorda calificativul „admis" sau respins";

Procedura repartizării candidaților admiși

Solicitanții declarați admiși vor fi repartizați în limita locurilor disponibile, la clasa de curs a fiecărui coordonator(expert sau instructor) de curs.

În procesul de repartizare a cursanților se va avea în vedere opțiunea acestora pentru un anumit profesor, în limita locurilor disponibile. În cazul în care pentru opțiunea solicitată nu mai sunt locuri disponibile, repartiția se va face prioritar pentru coordonatorii angajați, obligațiile cursantului urmând a se păstra în privința mentorului căruia i-a fost repartizat.

Cursanții sunt așteptați la festivitatea de deschidere a anului școlar la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova, str. Erou Călin Cătălin Nr.1 prilej cu care va lua legătura cu coordonatorii(expert/instructor) pentru stabilirea programului cursului/atelier.

În vederea asigurării desfășurării activității Școlii Populare de Arte în bune condiții și respectării normativelor în vigoare se vor avea în vedere următoarele:

- fiecare curs din cadrul Școlii populare de Arte va organiza examen de sfârșit de an (pentru primul an de studiu și anii intermediari) și examen de absolvire (la încheierea ultimului an de studiu). Pentru susținerea acestor examene se vor constitui comisii de de examinare din care vor face parte expertul/instructorul cursului respectiv și alți doi experți/instructori din domenii apropiate de specialitate din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova și/sau Șeful Serviciului Școalii Populare de Arte, rezultatele examenelor vor fi afișate la avizierul instituției.

- cataloagele cu situația încheiată a cursanților însoțite de fișele privind examenul de sfârșit de an/fișele privind examenul de absolvire, centralizatorul, fișele de înscriere pentru curs (în cazul în care nu au fost predate) și planificarea calendaristică vor fi predate în timp de o lună de la data încheierii anului școlar la secretariatul instituției.
- experții/instructorii Școlii Populare de Arte vor preciza în raportul de activitate participările la diferite proiecte, evenimente, activități culturale, festivaluri, concursuri ale elevilor (inclusiv premiile sau distincțiile obținute dacă este cazul). În vederea participării la diferite festivaluri, concursuri, activități culturale, experților/instructorilor și elevilor care reprezintă Școala Populară de Artă, li se pot deconta cheltuielile de transport și cazare în limitele legale, cu încadrarea în bugetul instituției. În baza invitației sau regulamentului, expertul/instructorul întocmește un referat în vederea efectuării deplasării. Decontul de cheltuieli se va face în baza documentelor justificative (ordin de deplasare completat, documente aferente transportului) și cazare însoțite în mod obligatoriu de diploma de participare/premiul în care este precizat numele cursantului și numele instituției noastre.
- până la data de 5 octombrie al anului în curs, experții/instructorii au obligația de a preda la secretariatul instituției, planificările, situația cursanților înscriși precum și orarul privind desfășurarea activităților.
- în perioada iulie – septembrie a anului în curs (cu excepția perioadei concediului de odihnă) experții/instructorii Școlii Populare de Arte vor susține cursuri de specialitate sub formula extracurs, vor asigura programul pentru înscrierile la Școala Populară de Arte și vor susține examenele de admitere la Școala Populară de Arte prin evaluarea aptitudinilor persoanelor înscrise. Taxa extracurs va fi echivalentă taxei de curs. În regim extracurs, catalogul nu se va completa.
- experții/instructorii Școlii Populare de Arte vor stabili în decursul lunii septembrie perioada de susținere a testării de admitere.

Instituția noastră își rezervă dreptul de a folosi imaginile foto/video rezultate cu prilejul desfășurării proiectelor și acțiunilor culturale proprii, în vederea promovării activității Centrului Județean de Cultură Prahova.

Prezentul Regulament de Organizare al Școlii Populare de Arte a fost analizat și avizat de către Consiliul Științific, Pedagogic, Artistic și Administrativ din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova și aprobat de conducerea Centrului Județean de Cultură Prahova.

Manager Claudiu Dosaru	Contabil Șef Violeta Preoteasa	Referent resurse umane Cristina Nedelcu

Centrul Județean de Cultură Prahova • Consiliul Județean Prahova - România • CJCPH

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 633 / 17.03.2023

FESTIVALUL-CONCURS NAȚIONAL DE MUZICĂ UȘOARĂ PENTRU COPII ȘI TINERI „VOCEA PRAHOVEI", EDIȚIA a VII-a Ploiești, 25 MAI 2023

R E G U L A M E N T

Organizatori:

Consiliul Județean Prahova și Centrul Județean de Cultură Prahova, prin Şcoala Populară de Arte organizează Festivalul Concurs Național de muzică ușoară pentru copii și tineri:

„VOCEA PRAHOVEI"

Perioada şi locul de desfăşurare:

Festivalul – concurs național de muzică ușoară pentru copii și tineri „VOCEA PRAHOVEI", ediția a VII-a, va avea loc în ziua de 25 mai 2023, la Ploiești, la sala „Europa" din cadrul Consiliului Județean Prahova, ora 15^{30}.

Scopul festivalului

Festivalul – concurs național de muzică ușoară pentru copii și tineri „VOCEA PRAHOVEI", ediția a VII-a, îşi propune să ofere tinerilor interpreţi cu vârste cuprinse între 10 și 18 de ani, oportunități de afirmare și exprimare artistică, să dezvolte un mediu concurențial dinamic, să valorifice potențialul artistic al tinerei generații.

Înscrierea:

În vederea înscrierii, toți candidații vor trimite până la data de **19 mai 2023**, pe e-mail centrulculturiiprahova@yahoo.com sau la sediul instituției noastre **Centrul Judeţean de Cultură Prahova, Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin Nr. 1, Tel/fax: 0244545041** următoarele:

- Formular înscriere completat corect şi integral;
- Acceptul privind Protecţia Datelor cu Caracter Personal;

- Acceptul privind cedarea drepturilor în privinţa imaginilor şi a clipurilor video ce vor fi realizate pentru participarea la concurs;
- Confirmarea citirii, înţelegerii şi acceptării prezentului Regulament;
- Dovada plăţii taxei de participare în valoare de 120 lei achitată în contul: RO74TREZ52121G335000XXXX la Trezoreria Ploieşti, CUI/CIF 2844383
- Copie certificat de naştere/carte de identitate;
- Filmarea melodiei care intră în concurs, înregistrată video cu voce live; Nu se acceptă linkuri YouTube sau filmări din spectacole.
- Negativul piesei prezentate în format mp3.

Desfăşurarea concursului:

I. Etapa preselecție

Preselecţia va avea loc în perioada **22 mai 2023**, pe baza filmării transmise de concurent pe e-mail centrulculturiiprahova@yahoo.com.

Rezultatul preselecţiei va fi anunţat direct concurenţilor şi afişat pe site-ul www. cjcph.ro. în data de 23 mai 2023.

Pentru cei respinși la etapa preselecție taxa nu se restituie!

Repertoriul

Fiecare concurent va interpreta, obligatoriu, o singură melodie, la alegere în limba română sau internațională.

Durata melodiei va fi de maxim 4 minute.

Melodia trimisă pentru preselecție nu se va schimba pentru concurs.

II. Etapa finală

- Concursul propriu-zis va avea loc pe data **25.05.2023.**
- În cadrul festivalului vor participa copii și tineri, cu vârste cuprinse între 10 și 18 ani, care vor concura în cadrul a două categorii:
  1. Categoria de vârstă 10 – 14 ani;
  2. Categoria de vârstă 15 – 18 ani.

Ordinea intrării în concurs este cea alfabetică în cadrul aceleiași categorii.

Concursul va avea loc după următorul program:

Orele 10.00 – 13.00 repetiție pentru finaliștii concursului
Ora 13.00 – pauză
Orele 15.30 – 19.00 desfăşurarea concursului - etapa finală
Orele 19.00-20.00 – recitaluri susținute de soliști consacrați
Ora 20.00 – decernarea premiilor

Juriul festivalului va fi format din specialiști în domeniu, oameni de cultură și reprezentanți ai organizatorilor.

În jurizarea prestației concurenților se va ține cont de următoarele criterii:
- interpretarea corectă din punct de vedere tehnic;
- calitățile vocale;
- calitatea repertoriului;
- stilul interpretativ;
- respirația și frazarea muzicală;
- dicția;
- ținuta scenică;

Hotărârile juriului sunt definitive și fără drept de contestare.

Premiile

Toți participanții la Festivalul – concurs național de muzică ușoară pentru copii și tineri „VOCEA PRAHOVEI" vor primi diplome de participare.

Se vor acorda premii la cele două categorii de vârste după cum urmează:

- Trofeul festivalului – 2.000 lei (impozabili)

1. Secţiunea 10-14 ani
   - Premiul I 800 lei (impozabili)
   - Premiul II 500 lei
   - Premiul III 300 lei
2. Secţiunea 15-18 ani
   - Premiul I 800 lei (impozabili)
   - Premiul II 500 lei
   - Premiul III 300 lei

Trofeul Festivalului – concurs național de muzică ușoară pentru copii și tineri „VOCEA PRAHOVEI" se va acorda celui mai bun concurent, indiferent de categoria de vârstă.

Câștigătorul Trofeului Festivalului nu va mai putea concura la edițiile următoare, dar va putea participa ca invitat la spectacolul de gală al ediției din anul următor.

Câștigătorii premiilor I au dreptul să participe în concurs la edițiile viitoare ale Festivalului doar dacă vor concura la o altă categorie de vârstă.

Juriul îşi rezervă dreptul de a nu acorda sau de a redistribui premiile în funcţie de evoluţia concurenţilor.

Mențiuni

Participanții la Festival vor respecta întocmai precizările Regulamentului și ale organizatorilor privind programul şi orele de repetiții.

Cheltuielile privind transportul/cazarea/masa vor fi suportate de concurenţi sau de instituţia pe care aceştia o reprezintă.

În cazul în care vor apărea unele normative care vor interzice desfăşurarea acestui tip de eveniment cultural, şi festivalul nu se va putea susţine fizic, jurizarea se va face pe baza înregistrărilor video transmise de concurenţi.

Clasamentul final va fi făcut public pe scenă, la gala laureaților iar în varianta concursului în mediul online clasamentul final va fi afişat pe site-ul instituţiei www.cjcph.ro.

Concurenţii vor fi anunţaţi telefonic de modificările intervenite.

Relații suplimentare la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova, Ploiești, str. Erou Călin Cătălin nr.1, telefon/fax 0244/545041 și pe adresa de mail centrulculturiiprahova@yahoo.com

Manager interimar,
Claudiu Dosaru

Coordonator artistic,
Expert canto, Ocneanu Raluca

Contabil şef,
Violeta Preoteasa

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr.

Viza instituţiei pe care o reprezintă concurentul

FESTIVALUL-CONCURS NAȚIONAL DE MUZICĂ UȘOARĂ PENTRU COPII ŞI TINERI „VOCEA PRAHOVEI", EDIȚIA a VII-a
Ploieşti, 25 mai 2023

FORMULAR DE ÎNSCRIERE

NUME ŞI PRENUME PĂRINTE/TUTORE ______________________

NUME ŞI PRENUME PARTICIPANT CONCURS ______________________

DATA ŞI LOCUL NAŞTERII PARTICIPANTULUI ______________________

INSTITUȚIA ______________________ LOCALITATEA ______________

PROFESOR ÎNDRUMĂTOR ______________________

TELEFON ELEV/E-MAIL ______________________

REPERTORIU PENTRU CONCURS

AUTOR ______________________

TITLU ______________________

Am citit Regulamentul concursului, l-am înţeles şi îl accept în totalitate.

DATA ÎNSCRIERII ______________

SEMNĂTURĂ PROFESOR ÎNDRUMĂTOR SEMNĂTURĂ PĂRINTE/ ELEV

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr.

ACORD DE FOLOSIRE A IMAGINII

Subsemnatul/a .... părinte/tutore legal al minorului...declar că:

1. Sunt de acord cu realizarea/fotografierea/înregistrarea şi difuzarea imaginii fiului/fiicei mele în toate acţiunile de vizibilitate referitoare la **Festivalul – concurs național de muzică ușoară „VOCEA PRAHOVEI”.**

2. Nu am şi nu voi avea nicio pretenţie faţă de aceste apariţii aşa cum sunt ele prezentate la punctul 1.

3. Am citit şi sunt de acord cu regulamentul şi termenii şi condiţiile concursului prezentate pe site-ul www.cjcph.ro

Menţionez că am fost informat/ă cu privire la dreptul de imagine şi respectarea vieţii private. Certific că am citit, am înţeles şi accept pe deplin cele de mai sus şi ca urmare le semnez.

Data: Semnătura părinte/tutore legal: ....

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr.

DECLARAȚIA DE CONSIMȚĂMÂNT PRIVIND PRELUCRAREA ȘI UTILIZAREA DATELOR CU CARACTER PERSONAL

Subsemnatul/a ...., domiciliat/ă în localitatea .... județul .... strada ...., posesor/ posesoare al CI/BI/pașaport seria ...., nr ...., eliberat de ...., la data de ...., îmi exprim consimțământul în mod expres cu privire la utilizarea datelor mele cu caracter personal de către Centrul Județean de Cultură Prahova, astfel:

- pentru prelucrarea datelor în vederea înscrierii la **Festivalul – concurs național de muzică ușoară „VOCEA PRAHOVEI". Ediția a VII-a, 25 mai 2023**
- pentru stocarea acestor date, în conformitate cu dispozițiile legale ce reglementează arhivarea documentelor.

Am fost informat/ă şi am luat la cunoştinţă, că aceste date vor fi tratate confidenţial, în conformitate cu prevederile Directivei (UE)2016/680, privind protecţia persoanelor fizice în ceea ce priveşte prelucrarea datelor cu caracter personal şi libera circulaţie a acestor date, transpusă prin Regulamentul General pentru Protecţia Datelor (GDPR) – General Data Protection Regulation (EU) 2016/679, privind protecţia persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal şi libera circulaţie a acestor date, cu modificările şi completările ulterioare, de către Centrul Județean de Cultură Prahova, prin Politica de Securitate a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova afișat pe site-ul instituției www.cjcph.ro.

Data,

Semnătura,

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin Nr. 1
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 2424 din 12.10.2020

FESTIVALUL-CONCURS NAȚIONAL DE MUZICĂ UȘOARĂ PENTRU COPII ȘI TINERI „VOCEA PRAHOVEI", EDIȚIA a IV-a Ploiești, 5 noiembrie 2020

R E G U L A M E N T

Organizatori:

- Consiliul Județean Prahova
- Centrul Județean de Cultură Prahova

Perioada și locul de desfășurare

Festivalul – concurs național de muzică ușoară pentru copii și tineri „VOCEA PRAHOVEI", ediția a IV-a, va avea loc în ziua de 5 noiembrie 2020, la Ploiești, la sala „Europa" din cadrul Consiliului Județean Prahova, ora 16^{00}.

Scopul festivalului

Festivalul – concurs național de muzică ușoară pentru copii și tineri „VOCEA PRAHOVEI", ediția a IV-a, își propune să ofere tinerilor interpreți oportunități de afirmare și exprimare artistică, să dezvolte un mediu concurențial dinamic, să valorifice potențialul artistic al tinerei generații.

Înscrierea/Preselecția

În vederea preselecției, toți candidații vor trimite, până la data de 26 octombrie 2020, pe e-mail centrulculturiiprahova@yahoo.com următoarele:

- Fișa de concurs și cele două declarații completate cu toate datele solicitate de organizatori;
- Copie a certificatului de naștere/copie după cartea de identitate;

- Negativele celor două piese prezentate în concurs, trimise în format mp3;
- Pozitivele celor două melodii care intră în concurs, înregistrate video cu voce live.

Preselecţia va avea loc în perioada 27-29 octombrie 2020 pe baza pieselor (pozitivelor) transmise de concurent. Rezultatul preselecţiei va fi anunţat direct concurenţilor, dar şi afişat pe site-ul www. cjcph.ro.

În urma preselecţiei vor rămâne în concurs un număr de 15 concurenți pentru fiecare categorie de vârstă.

Taxa de participare, în sumă de 100 de lei se va achita în perioada 30 octombrie 2020 - 4 noiembrie 2020, numerar, la sediul instituţiei sau prin transfer bancar la Trezoreria Ploieşti în contul RO74TREZ52121G335000XXXX (CUI 2844383), urmând să se transmită dovada plăţii pe mail-ul instituţiei.

Deciziile juriului de preselecţie nu pot fi contestate.

Repertoriul

Fiecare concurent va interpreta, obligatoriu, două melodii de muzică uşoară românească şi internaţională, diferite ca structură ritmică melodică.

Calităţile vocal-interpretative, valoarea şi dificultatea repertoriului, originalitatea interpretării constituie criterii pe care organizatorii le consideră de bază în vederea acordării dreptului de participare în concurs.

Desfăşurarea concursului

În cadrul festivalului vor participa copii și tineri, cu vârste cuprinse între 10 și 20 ani, care vor concura în cadrul a două categorii:

1. Categoria de vârstă 10 – 14 ani (maxim 15 participanți)
2. Categoria de vârstă 15 – 20 ani (maxim 15 participanți)

Ordinea intrării în concurs este cea alfabetică în cadrul aceleiaşi categorii.

Concursul va avea loc în ziua de 05.11.2020, după următorul program:

Orele 9.00 – 13.00 repetiție pentru finaliștii concursului
Ora 13.00 – pauză
Orele 16.00 – 19.00 desfăşurarea concursului - etapa finală
Ora 19^{30} – decernarea premiilor.

Juriul

Juriul festivalului va fi format din specialiști în domeniu, oameni de cultură și reprezentanți ai organizatorilor.

În jurizarea prestației concurenților se va ține cont de următoarele criterii:

- interpretarea corectă din punct de vedere tehnic;
- calitățile vocale;
- calitatea repertoriului;
- stilul interpretativ;
- respirația și frazarea muzicală;
- dicția;
- ținuta scenică;

Hotărârile juriului sunt definitive și fără drept de contestare.

Premiile

Toți participanții la Festivalul – concurs național de muzică ușoară pentru copii și tineri „VOCEA PRAHOVEI" vor primi diplome de participare.

Se vor acorda premii și mențiuni la cele două categorii de vârste în sumă brută, după cum urmează:

- Trofeul festivalului – 1800 lei (impozabili)

1. Secțiunea 10-14 ani

- Premiul I	800 lei (impozabili)
- Premiul II	500 lei
- Premiul III	300 lei

2. Secțiunea 15-20 ani

- Premiul I	800 lei (impozabili)
- Premiul II	500 lei
- Premiul III	300 lei

Trofeul Festivalului – concurs național de muzică ușoară pentru copii și tineri „VOCEA PRAHOVEI" se va acorda celui mai bun concurent, indiferent de categoria de vârstă.

Câștigătorul Trofeului Festivalului nu va mai putea concura la edițiile următoare, dar va putea participa ca invitat la spectacolul de gală al ediției din anul următor.

Câștigătorii premiilor I au dreptul să participe în concurs la edițiile viitoare ale Festivalului doar dacă vor concura la o altă categorie de vârstă.

Juriul își rezervă dreptul de a nu acorda sau de a redistribui premiile în funcție de evoluția concurenților.

Mențiuni

Participanții la Festival vor respecta întocmai precizările Regulamentului și ale organizatorilor privind programul și orele de repetiții.

Cheltuielile privind transportul/cazarea/masa vor fi suportate de concurenți sau de instituția pe care aceștia o reprezintă.

Festivalul se va desfăşura cu respectarea măsurilor privind prevenirea infectării cu noul coronavirus (COVID 19).

În cazul în care vor apărea unele normative care vor interzice desfăşurarea acestui tip de eveniment cultural, şi festivalul nu se va putea susţine fizic, jurizarea se va face pe baza înregistrărilor video transmise de concurenţi.

Clasamentul final va fi făcut public pe scenă, la gala laureaţilor iar în varianta concursului în mediul online clasamentul final va fi afişat pe site-ul instituţiei www.cjcph.ro

Concurenţii vor fi anunţaţi telefonic de modificările intervenite.

Relații suplimentare la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova, Ploiești, str. Erou Călin Cătălin nr.1, telefon/fax 0244/545041 și pe adresa de mail centrulculturiiprahova@yahoo.com

Manager,
Anişoara Ştefănucă

Şef Serviciu Şcoala Populară de Arte,
Claudiu Dosaru

Coordonator artistic,
Expert canto, Ocneanu Raluca

Contabil şef,
Violeta Preoteasa

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin Nr. 1
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

VIZAT,*

FIŞĂ DE PARTICIPARE

Festivalul – concurs naţional de muzică uşoară „VOCEA PRAHOVEI"
5 noiembrie 2020, Ploieşti

Numele şi prenumele ____

Data şi locul naşterii ____

Adresa:

Localitatea ________________________, **strada** ________________________,

nr. __________ **Telefon**____________________ **e-mail** ____________________

Act de identitate ____

Repertoriul pentru concurs:

a) ____

b) ____

Premiile obţinute la concursuri similare

____

____

____

Semnătura____________________ **Data**____________________

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin Nr. 1
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

DECLARAŢIA DE CONSIMŢĂMÂNT PRIVIND PRELUCRAREA ŞI UTILIZAREA DATELOR CU CARACTER PERSONAL

Centrul Judeţean de Cultură Prahova va prelucra date cu caracter personal ale colaboratorilor, pentru a gestiona contractele de colaborare și în scopul realizării activității sale.

Prin prezenta,

Subsemnatul/a ...., domiciliat/ă în localitatea .... judeţul .... strada ...., posesor/ posesoare al CI/BI/paşaport seria ...., nr ...., eliberat de ...., la data de ...., CNP ...., îmi exprim acordul cu privire la utilizarea şi prelucrarea datelor personale ale subsemnatului ______________________ şi ale concurentului ______________________ în cadrul Centrului Judeţean de Cultură Prahova.

Am fost informat/ă și am luat la cunoștință, că aceste date vor fi tratate confidenţial, în conformitate cu prevederile Directivei (UE)2016/680, privind protecţia persoanelor fizice în ceea ce priveşte prelucrarea datelor cu caracter personal şi libera circulaţie a acestor date, transpusă prin Regulamentul General pentru Protecţia Datelor (GDPR) – General Data Protection Regulation (EU) 2016/679, privind protecţia persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal şi libera circulaţie a acestor date, cu modificările şi completările ulterioare, de către Centrul Judeţean de Cultură Prahova, prin Politica de Securitate a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal din cadrul Centrului Judeţean de Cultură Prahova afişat pe site-ul instituţiei www.cjcph.ro.

Data,

Semnătura,

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin Nr. 1
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

ACORD DE FOLOSIRE A IMAGINII

Subsemnatul/a .... părinte/tutore legal al minorului..declar că:

1. Sunt de acord cu realizarea/fotografierea/înregistrarea şi difuzarea imaginii fiului/fiicei mele în toate acţiunile de vizibilitate referitoare la **Festivalul – concurs naţional de muzică uşoară „VOCEA PRAHOVEI".**

2. Nu am şi nu voi avea nicio pretenţie faţă de aceste apariţii aşa cum sunt ele prezentate la punctul 1.

3. Am citit şi sunt de acord cu regulamentul şi termenii şi condiţiile concursului prezentate pe site-ul www.cjcph.ro

Menţionez că am fost informat/ă cu privire la dreptul de imagine şi respectarea vieţii private. Certific că am citit, am înţeles şi accept pe deplin cele de mai sus şi ca urmare le semnez.

Data: Semnătura părinte/tutore legal: ....

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION"
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr. 1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 479 / 24-03-2025

FESTIVALUL-CONCURS NAȚIONAL DE MUZICĂ UȘOARĂ PENTRU COPII ȘI TINERI „VOCEA PRAHOVEI", EDIȚIA a IX-a Ploiești, 28 MAI 2025

R E G U L A M E N T

Organizatori:

Consiliul Judeţean Prahova și Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion", prin Şcoala Populară de Arte organizează Festivalul Concurs Național de muzică ușoară pentru copii și tineri:

„VOCEA PRAHOVEI"

Perioada şi locul de desfăşurare:

Festivalul – concurs național de muzică ușoară pentru copii și tineri „VOCEA PRAHOVEI", ediția a IX-a, va avea loc în ziua de 28 mai 2025, la Ploiești, la sala „Europa" din cadrul Consiliului Județean Prahova, ora 15^{30}.

Scopul festivalului

Festivalul – concurs național de muzică ușoară pentru copii și tineri „VOCEA PRAHOVEI", ediția a IX-a, își propune să ofere tinerilor interpreţi cu vârste cuprinse între 10 și 19 de ani, oportunități de afirmare și exprimare artistică, să dezvolte un mediu concurențial dinamic, să valorifice potențialul artistic al tinerei generații.

Înscrierea:

În vederea înscrierii, toți candidații vor trimite până la data de **21 mai 2025**, pe e-mail centrulculturiiprahova@yahoo.com următoarele:

- Formular înscriere completat corect şi integral;

- Acceptul privind Protecţia Datelor cu Caracter Personal;
- Acceptul privind cedarea drepturilor în privinţa imaginilor şi a clipurilor video ce vor fi realizate pentru participarea la concurs;
- Confirmarea citirii, înţelegerii şi acceptării prezentului Regulament;
- Dovada plăţii taxei de participare în valoare de 150 lei achitată în contul: RO74TREZ52121G335000XXXX la Trezoreria Ploieşti, CUI/CIF 2844383
- Copie certificat de naştere/carte de identitate;
- Filmarea melodiei care intră în concurs, înregistrată video cu voce live; Nu se acceptă linkuri YouTube sau filmări din spectacole.
- Negativul piesei prezentate în format mp3.

Desfăşurarea concursului:

I. Etapa preselecție

Preselecţia va avea loc în data de **22 mai 2025**, pe baza filmării transmise de concurent pe e-mail centrulculturiiprahova@yahoo.com.

Rezultatul preselecţiei va fi anunţat direct concurenţilor şi afişat pe site-ul www. cjcph.ro. în data de 23 mai 2025.

Pentru cei respinși la etapa preselecție taxa nu se restituie!

Repertoriul

Fiecare concurent va interpreta, obligatoriu, o singură melodie, la alegere în limba română sau internațională.

Durata melodiei va fi de maxim 4 minute.

Melodia trimisă pentru preselecție nu se va schimba pentru concurs.

II. Etapa finală

- Concursul propriu-zis va avea loc pe data **28.05.2025.**
- În cadrul festivalului vor participa copii și tineri, cu vârste cuprinse între 10 și 19 ani, care vor concura în cadrul a două categorii:
    1. Categoria de vârstă 10 – 14 ani;
    2. Categoria de vârstă 15 – 19 ani.

Ordinea intrării în concurs este cea alfabetică în cadrul aceleiași categorii.

Concursul va avea loc după următorul program:

Orele 10.00 – 13.00 repetiție pentru finaliștii concursului
Ora 13.00 – pauză
Orele 15.30 – 19.00 desfăşurarea concursului - etapa finală
Orele 19.00-20.00 – recitaluri susținute de soliști consacrați
Ora 20.00 – decernarea premiilor

Juriul festivalului va fi format din specialişti în domeniu, oameni de cultură şi reprezentanţi ai organizatorilor.

În jurizarea prestaţiei concurenţilor se va ţine cont de următoarele criterii:
- interpretarea corectă din punct de vedere tehnic;
- calităţile vocale;
- calitatea repertoriului;
- stilul interpretativ;
- respiraţia şi frazarea muzicală;
- dicţia;
- ţinuta scenică;

Hotărârile juriului sunt definitive şi fără drept de contestare.

Premiile

Toţi participanţii la Festivalul – concurs naţional de muzică uşoară pentru copii şi tineri „VOCEA PRAHOVEI" vor primi diplome de participare.

Se vor acorda premii la cele două categorii de vârste după cum urmează:

- Trofeul festivalului – 2.500 lei
- 1. Secţiunea 10-14 ani
    - Premiul I 800 lei
    - Premiul II 500 lei
    - Premiul III 300 lei

  2. Secţiunea 15-19 ani
    - Premiul I 800 lei
    - Premiul II 500 lei
    - Premiul III 300 lei

Trofeul Festivalului – concurs naţional de muzică uşoară pentru copii şi tineri „VOCEA PRAHOVEI" se va acorda celui mai bun concurent, indiferent de categoria de vârstă.

Câştigătorul Trofeului Festivalului nu va mai putea concura la ediţiile următoare, dar va putea participa ca invitat la spectacolul de gală al ediţiei din anul următor.

Câştigătorii premiilor I au dreptul să participe în concurs la ediţiile viitoare ale Festivalului doar dacă vor concura la o altă categorie de vârstă.

Juriul îşi rezervă dreptul de a nu acorda sau de a redistribui premiile în funcţie de evoluţia concurenţilor.

Menţiuni

Participanţii la Festival vor respecta întocmai precizările Regulamentului şi ale organizatorilor privind programul şi orele de repetiţii.

Cheltuielile privind transportul/cazarea/masa vor fi suportate de concurenţi sau de instituţia pe care aceştia o reprezintă.

În cazul în care vor apărea unele normative care vor interzice desfăşurarea acestui tip de eveniment cultural, şi festivalul nu se va putea susţine fizic, jurizarea se va face pe baza înregistrărilor video transmise de concurenţi.

Clasamentul final va fi făcut public pe scenă, la gala laureaților iar în varianta concursului în mediul online clasamentul final va fi afişat pe site-ul instituţiei www.cjcph.ro.

Concurenţii vor fi anunţaţi telefonic de modificările intervenite.

Relații suplimentare la telefon: 0244/545041 și pe adresa de mail centrulculturiiprahova@yahoo.com

sau

Coordonator proiect Ocneanu Raluca tel.: 0725486833 sau 0748946512 mail ralucaocneanu@yahoo.com

Manager,
Claudiu Dosaru

Centrul Județean de Cultură Prahova "Acad. Eugen Simion" • Consiliul Județean Prahova • România

Coordonator artistic,
Expert canto, Ocneanu Raluca

Contabil şef,
Violeta Preoteasa

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin, nr. 1
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

Lista cuprinzând rezultatele finale

obținute de candidații prezenți la concursul organizat pentru ocuparea posturilor temporar vacante de la Școala Populară de Arte din cadrul Centrul Județean de Cultură Prahova

28.07.2020

Nr.crt.	Numele şi prenumele candidaților	Punctaj final	Rezultat final
1.	Dosar nr.1535/20.07.2020	63 pct.	Admis
2.	Dosar nr.1544/20.07.2020	94 pct.	Admis
3.	Dosar nr.1514/20.07.2020	98,66 pct.	Admis

Secretar comisie

Berteanu Mariana

Afişat azi, 28.07.2020, ora 10,00, la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin, nr. 1
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

Nr. 1586 /23.07.2020

Lista cuprinzând rezultatele în urma selectării dosarelor candidaţilor înscrişi la concursul organizat pentru ocuparea posturilor temporar vacante de natură contractuală de experți şi instructori cu normă didactică în sistem plata cu ora din cadrul Școlii Populare de Arte a Centrului Județean de Cultură Prahova din data de 23.07.2020

- Dosar nr.1535/20.07.2020 – expert curs canto – admis
- Dosar nr.1544/20.07.2020 – expert curs dans modern, balet – admis
- Dosar nr.1514/20.07.2020 – instructor curs chitară - admis

Secretar comisie,
Berteanu Mariana

Afişat azi, 23.07.2020, ora 16,00, la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 228/31.01.2023

Lista cuprinzând rezultatele finale ale candidaţilor înscrişi la concursul organizat pentru ocuparea posturilor vacante de natură contractuală de instrumentiști din cadrul Compartimentului „Fanfară" al Centrului Județean de Cultură Prahova

1. Constantin Paul – trombon – 100 pct. admis
2. Chiriac Sorrel – trompetă – absent
3. Căliment George – trompetă – 100 pct. admis
4. Grama Ion – clarinet – 100 pct. admis
5. Ghiță Ion Ronini – clarinet – 97 pct. admis
6. Grancea Cristian – trompetă – 97 pct. admis
7. Olteanu Marian – althorn – 100 pct. admis
8. Pârvu Constantin – percuţie – 100 pct. admis
9. Apostu Iancu – trompetist – 100 pct. admis
10. Sterian Ion – eufoniu – 97 pct. admis

Secretar comisie,
Marin Suzana

Afişat azi, 31.01.2023, ora 16.00 la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova

După afișarea rezultatelor obținute, candidații nemulțumiți pot depune contestație la compartimentul resurse umane în termen de cel mult o zi lucrătoare de la data afișării rezultatului, sub sancțiunea decăderii din drepturi.

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION"
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr. 1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 1792 / 07.08.2024

Lista cuprinzând rezultatele

obţinute de candidat la proba interviu la examenul organizat pentru ocuparea postului vacant de natură contractuală de expert pian, 07.08.2024, din cadrul Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"

Cod unic de identificare al candidatului	Punctaj proba interviu	Rezultat final
1656	**96**	ADMIS

Secretar comisie,
Marin Suzana

Afișat azi 07.08.2024, la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova și pe site-ul instituției www.cjcph.ro

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 201/27.01.2023

Lista cuprinzând rezultatele în urma selectării dosarelor candidaţilor înscrişi la concursul organizat pentru ocuparea posturilor vacante de natură contractuală de instrumentiști din cadrul Compartimentului Fanfara al Centrului Județean de Cultură Prahova

- Dosar nr. 119/17.01.2023 – admis
- Dosar nr. 121/17.01.2023 – admis
- Dosar nr. 116/17.01.2023 – admis
- Dosar nr. 114/17.01.2023 – admis
- Dosar nr. 113/17.01.2023 – admis
- Dosar nr. 118/17.01.2023 – admis
- Dosar nr. 115/17.01.2023 – admis
- Dosar nr. 120/17.01.2023 – admis
- Dosar nr. 122/17.01.2023 – admis
- Dosar nr. 117/17.01.2023 - admis

Secretar comisie,
Marin Suzana

Afişat azi, 27.01.2023, ora 12,00, la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„ACAD.EUGEN SIMION”
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr.

Lista cuprinzând rezultatul final

obținut de candidatul prezent la examenul de promovare în grad profesional IA, pentru funcția de referent, nivel studii S, din cadrul Serviciului Cercetare Îndrumare și Valorificare a Patrimoniului Cultural, Centrul Județean de Cultură Prahova, susținut în data de 21 martie 2024

Numele şi prenumele candidatului	Rezultat examenul de promovare	Rezultat final
Ștefănucă Anișoara	98 pct.	Promovat

Secretar comisie,

Afişat azi, 21 martie 2024, ora 12^{30}, la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova.

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 1012/5.05.2023

Rezultatul final al candidatului înscris la concursul organizat pentru ocuparea postului vacant de natură contractuală de instrumentist din cadrul Compartimentului „Fanfară" al Centrului Județean de Cultură Prahova

COJOCARU FLORIN – Admis

Secretar comisie,
Marin Suzana

Afişat azi, 05.05.2023, ora 13.00 la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova

După afișarea rezultatelor obținute, candidații nemulțumiți pot depune contestație la compartimentul resurse umane în termen de cel mult o zi lucrătoare de la data afișării rezultatului, sub sancțiunea decăderii din drepturi.

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION”
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr. 1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 1809 / 9.08.2024

Lista cuprinzând rezultatele

obţinute de candidat la examenul organizat pentru ocuparea postului vacant de natură contractuală de expert pian, 05-07.08.2024, din cadrul Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion”

Cod unic de identificare al candidatului	Punctaj proba scrisă	Punctaj proba interviu	Punctaj total	Rezultat final
1656	**86,67 pct**	**96 pct**	**91,34 pct**	ADMIS

Secretar comisie,
Marin Suzana

Afişat azi 09.08.2024, la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova și pe site-ul instituției www.cjcph.ro

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Lista cuprinzând rezultatele finale
obținute de candidatul prezent la concursul organizat pentru ocuparea postului vacant de expert canto la Centrul Județean de Cultură Prahova

Nr.crt.	Numele și prenumele candidaților	Punctaj proba scrisă	Punctaj interviu	Punctaj final	Rezultat final
1.	Trăscău Maria	99,3	99	99,15	Admis

Secretar comisie
Marin Suzana

CJCPH
CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Lista cuprinzând rezultatele finale
obținute de candidatul prezent la concursul organizat pentru ocuparea postului vacant de expert pian la Centrul Județean de Cultură Prahova

Nr.crt.	Numele și prenumele candidaților	Punctaj proba scrisă	Punctaj interviu	Punctaj final	Rezultat final
1.	Mocănecu Coloros Natalia Camelia	99,3	99,3	99,3	Admis

Secretar comisie
Marin Suzana

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

CJCPH

Lista cuprinzând rezultatele finale

obţinut de candidata, prezentă la examenul de promovare în grad profesional IA, pentru funcţia de referent, nivel studii S, din cadrul Serv.Cercetare Îndrumare şi Valorificare a Patrimoniului Cultural din cadrul Centrului Judeţean de Cultură Prahova, susţinut în data de 19 decembrie 2022

Numele şi prenumele candidatului	Rezultat examenul de promovare	Rezultat final
Anca Stanca	99.3	Promovat

Secretar comisie,

Afişat azi, 19 decembrie 2022, ora 13^{00}, la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova.

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

CJCPH

Nr. 3195/15.11.2021

Lista cuprinzând rezultatele finale

obţinut de candidată, prezentă la examenul de promovare în grad profesional I, pentru funcţia de referent de specialitate, nivel studii S, din cadrul Compartimentelor Secretariat din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova, susţinut în data de 15 noiembrie 2021

Numele şi prenumele candidatului	Rezultat examenul de promovare	Rezultat final
Marin Suzana	99,6	Promovat

Secretar comisie,

Afişat azi, 15 noiembrie 2021, ora 13^{00}, la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova.

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION”
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr. 1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 908 / 17.05.2024

LISTA CONCURENȚILOR ADMIȘI ÎN URMA PRESELECȚIEI
„VOCEA PRAHOVEI” – EDIȚIA a VIII-a
23 MAI 2024
CATEGORIA 10-14 ANI

Nr. crt.	NUMELE ŞI PRENUMELE	LOCALITATEA	REZULTAT
1.	BĂRBOIU TIMEEA GABRIELA	PODENII NOI	ADMIS
2.	CRISTESCU ANDREI	BRAȘOV	ADMIS
3.	FLOREA DAVID GEORGE	PLOIEȘTI	ADMIS
4.	IACOB PATRICIA MARIA	PLOIEȘTI	ADMIS
5.	ILIESCU RAREȘ ANDREI	VĂLENII DE MUNTE	ADMIS
6.	LAZĂR IOANA	DRAJNA	ADMIS
7.	NEGOIȚĂ DARIA MARIA	PLOIEȘTI	ADMIS
8.	NINACI IOANA MARIA	PLOIEȘTI	ADMIS
9.	NIȚICU OANA GEORGIANA	PLOIEȘTI	ADMIS
10.	ROTARU PAULINA MEDEEA	PLOIEȘTI	ADMIS
11.	SOLOMON EDUARDO ANDREI	DRAJNA DE JOS	ADMIS
12.	ȘTEFĂNESCU MARIA TEODORA	CÂMPINA	ADMIS
13.	TĂSICĂ IOANA NICOLE	PLOIEȘTI	ADMIS
14.	TOMA ELENA ALEXANDRA	PLOIEȘTI	ADMIS

CATEGORIA 15-19 ANI

Nr. crt.	NUMELE ŞI PRENUMELE	LOCALITATEA	REZULTAT
1.	BĂLAN BIANCA MĂDĂLINA	PLOIEŞTI	ADMIS
2.	CEPOIU IRINA DIANA	PLOIEŞTI	ADMIS
3.	CIOBOTARU ALEXANDRA	BUCUREŞTI	ADMIS
4.	DINU ARIANA RAISA ANDRA	BUCUREŞTI	ADMIS
5.	DUMITRACHE PATRICIA MIRUNA	PLOIEŞTI	ADMIS
6.	FODAC DENISA TEODORA	PLOIEŞTI	ADMIS
7.	GHEORGHE AMALIA CRISTINA	SLOBOZIA	ADMIS
8.	IONESCU BIANCA ALESSIA	PLOIEŞTI	ADMIS
9.	MIHAI ALEXANDRA ELENA	PLOIEŞTI	ADMIS
10.	MILU TEODORA	PLOIEŞTI	ADMIS
11.	OLARU ELENA DENISA	BUCUREŞTI	ADMIS
12.	VĂDUVA BRIANA ELENA	PLOIEŞTI	ADMIS

COORDONATOR PROIECT – OCNEANU RALUCA

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 1164/22.05.2023

LISTA CONCURENȚILOR ADMIȘI ÎN URMA PRESELECȚIEI „VOCEA PRAHOVEI" – EDIȚIA a VII-a

25 MAI 2023

CATEGORIA 10-14 ANI

Nr. crt.	NEMELE ȘI PRENUMELE	LOCALITATEA	REZULTAT
1.	BURLOIU MAYA ELENA	PLOIEȘTI	ADMIS
2.	CONSTANTIN MARIA ECATERINA	BUZĂU	ADMIS
3.	DANCI DARIA IOANA	PLOIEȘTI	ADMIS
4.	DUMITRACHE PATRICIA MIRUNA	PLOIEȘTI	ADMIS
5.	ENE MATEI ȘTEFAN	PLOIEȘTI	ADMIS
6.	FLOREA DAVID GEORGE	PLOIEȘTI	ADMIS
7.	FODAC DENISA TEODORA	PLOIEȘTI	ADMIS
8.	FRÎNCU NATALIA MARIA	BRAȘOV	ADMIS
9.	GIURCĂ DORIS ROBERTA	BUZĂU	ADMIS
10.	IONIȚĂ MAIA ANDREEA	PLOIEȘTI	ADMIS
11.	MANOLĂCHESCU MAIA CRISTINA	BRAȘOV	ADMIS
12.	MATEI ALEXANDRA ANASTASIA	PLOIEȘTI	ADMIS
13.	MUNTEANU TEODORA ȘTEFANIA	PLOIEȘTI	ADMIS
14.	MUȘAT DARIA BIANCA	GLODEANU SĂRAT	ADMIS
15.	NEDEA ALESSIA GABRIELA	PLOIEȘTI	ADMIS
16.	NEGOIȚĂ ANA-MARIA MIHAELA	PLOIEȘTI	ADMIS
17.	NEGULESCU MARA ELENA	BUCUREȘTI	ADMIS
18.	OARGĂ MARIA NICOLA	ALBA IULIA	ADMIS

19.	RADU CLAUDIA	PLOIEŞTI	ADMIS
20.	ROTARU CARLA ELENA	PLOIEŞTI	ADMIS
21.	ROTARU REBECCA ANDREEA	PLOIEŞTI	ADMIS
22.	STAN MURARU MARIA	BOTOŞANI	ADMIS
23.	STAN DARIA YASMINA	PLOIEŞTI	ADMIS
24.	TROACĂ ANA IULIA DARIA	BUCUREŞTI	ADMIS
25.	ŢAPU MIHAI GABRIEL	PLOIEŞTI	ADMIS
26.	VĂDUVA BRIANA ELENA	PLOIEŞTI	ADMIS
27.	VĂSII SOFIA MARIA	BRAŞOV	ADMIS
28.	VLĂDOIU SARAH MARIA	PLOIEŞTI	ADMIS

CATEGORIA 15-18 ANI

Nr. crt.	NEMELE ŞI PRENUMELE	LOCALITATEA	REZULTAT
1.	BĂNUŢĂ ALEXANDRA	PLOIEŞTI	ADMIS
2.	BOBOC DARIA IOANA	PLOIEŞTI	ADMIS
3.	BUCĂ NICOLAE ANDREI	BRAŞOV	ADMIS
4.	CEPOIU IRINA DIANA	MĂNECIU	ADMIS
5.	DAN ANAMARIA	PLOIEŞTI	ADMIS
6.	DINU ELENA SARA	BUZĂU	ADMIS
7.	DRĂGAN ANTONELA EMILIA	PLOIEŞTI	ADMIS
8.	DUŢĂ CRISTINA	PLOIEŞTI	ADMIS
9.	GHEORGHE AMALIA CRISTINA	BUCUREŞTI	ADMIS
10.	GHEORGHE EVELINA ANDREEA	PLOIEŞTI	ADMIS
11.	IONESCU BIANCA ALESSIA	PLOIEŞTI	ADMIS
12.	IORDĂCHESCU ŞTEFANIA PARASCHEVA ELENA	PLOIEŞTI	ADMIS

13.	MAGDAȘ BRIANA ANDREEA	ORADEA	ADMIS
14.	MIHAI ALEXANDRA ELENA	PLOIEȘTI	ADMIS
15.	MOCANU RUXANDRA MARIA	PLOIEȘTI	ADMIS
16.	NEAMȚU RIZEA ALEXANDRA NICOLETA	PLOIEȘTI	ADMIS
17.	NIȚESCU ELISABETA FLORENTINA ALINA	PLOIEȘTI	ADMIS
18.	RĂDUCANU GEORGIANA MARIA	BUCUREȘTI	ADMIS
19.	ROTAR ANA	ORADEA	ADMIS
20.	STAN MARIA ALEXANDRA	PLOIEȘTI	ADMIS
21.	STANCIU ANDREEA MIHAELA	PLOIEȘTI	ADMIS
22.	TRANDAFIRESCU MARIA IZABELA	PLOIEȘTI	ADMIS
23.	VLĂDAN ANA MARIA	PLOIEȘTI	ADMIS

COORDONATOR PROIECT – OCNEANU RALUCA

Centrul Județean de Cultură Prahova • Consiliul Județean Prahova - România • CJCPH

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION"
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr. 1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 1481/16.07.2025

Lista cuprinzând rezultatele

obţinute de candidat la proba scrisă la examenul organizat pentru promovarea în grad profesional, studii superioare, Grad I, Referent specialitate - Compartimentul Resurse Umane din cadrul Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"

Cod unic de identificare al candidatului	Punctaj proba scrisă	Rezultat final
1443	**99,2 pct**	ADMIS

Termenul de depunere contestație este până pe data 17.07.2025, ora 10^{00}.

Secretar comisie,
Marin Suzana

Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" · Consiliul Județean Prahova - România

Afişat azi 16.07.2025, la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" și pe site-ul instituției www.cjcph.ro

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION"
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr. 1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 2461 / 23.09.2024

Lista cuprinzând rezultatele

obţinute de candidat la proba scrisă la examenul organizat pentru ocuparea postului vacant de natură contractuală de expert canto, din data de 23.09.2024, din cadrul Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"

Cod unic de identificare al candidatului	Punctaj proba scrisă	Rezultat final
2125	**80 pct**	ADMIS

Termenul de depunere contestație este până pe data 24.09.2024, ora 10^{00}.

Secretar comisie,
Marin Suzana

Afișat azi 23.09.2024, la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova și pe site-ul instituției www.cjcph.ro

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION”
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr. 1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 1755 / 05.08.2024

Lista cuprinzând rezultatele

obţinute de candidat la proba scrisă la examenul organizat pentru ocuparea postului vacant de natură contractuală de expert pian, din data de 05.08.2024, din cadrul Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion”

Cod unic de identificare al candidatului	Punctaj proba scrisă	Rezultat final
1656	**86,67**	ADMIS

Secretar comisie,
Marin Suzana

Afișat azi 05.08.2024, la sediul Centrului Județean de Cultură Prahova și pe site-ul instituției www.cjcph.ro

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 899/28.04.2022

Lista cuprinzând rezultatul final

obţinut de candidat, prezent la examenul de promovare în grad profesional I, pentru funcţia de expert, nivel studii S, din cadrul Serviciului Cercetare, Îndrumare și Valorificare a Patrimoniului Cultural, susţinut în data de 28 aprilie 2022

Numele şi prenumele candidatului	Rezultat examenul de promovare	Rezultat final
Constantinescu Teodor	92	Promovat

Secretar comisie,

Afişat azi, 28.04.2022, ora 13^{00}, la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova.

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 177/21.01.2022

Lista cuprinzând rezultatul final

obţinut de candidată, prezentă la examenul de promovare în grad profesional I, pentru funcţia de expert, nivel studii S, din cadrul Serviciului Cercetare, Îndrumare și Valorificare a Patrimoniului Cultural, susţinut în data de 20 ianuarie 2022

Numele şi prenumele candidatului	Rezultat examenul de promovare	Rezultat final
Anghel Ștefania	99	Promovat

Secretar comisie,

Afişat azi, 21.01.2022, ora 13^{00}, la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova.

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION”
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr. 1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

1723/01.08.2024

Rezultatul selecției dosarelor de înscriere la concursul organizat pentru funcția contractuală de expert pian la Școala Populară de Arte din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion”

Dosar nr. 1656/26.07.2024 ADMIS

Secretar comisie,
Marin Suzana

Afişat azi, 01.08.2024, ora 14,00, la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion”

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION"
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr. 1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

1465/15.07.2025

Rezultatul selecției dosarelor de înscriere la examenul organizat pentru promovare în grad profesional, Grad I – Referent specialitate – Compartimentul Resurse Umane din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"

Dosar nr. 1443/11.07.2025 - ADMIS

Secretar comisie,
Marin Suzana

Afişat azi, 15.07.2025, ora 14,00, la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„ACAD.EUGEN SIMION"
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 429 / 19.03.2024

Rezultatul selecției dosarelor de înscriere la examenul de promovare în gradul profesional I A pentru funcția de referent, la Serv. Cercetare Îndrumare şi Valorificare a Patrimoniului Cultural din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova, organizat în data de 21.03.2024

În conformitate cu prevederile art. 30 din Legea 53/2003 –Codul Muncii, republicată, ale Hotărârii de Guvern nr.1336/2022 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind stabilirea principiilor generale de ocupare a unui post vacant sau temporar vacant corespunzător funcţiilor contractuale şi a criteriilor de promovare în grade sau trepte profesionale imediat superioare a personalului contractual din sectorul bugetar plătit din fonduri publice, comisia de examen comunică rezultatele selecției dosarelor de înscriere:

- Ștefănucă Anișoara – admisă

Rezultatul selecției dosarelor a fost afişat la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" de către secretarul comisiei, azi 19 martie 2024.

Centrul Județean de Cultură Prahova "Acad. Eugen Simion" • Consiliul Județean Prahova - România •

Secretar comisie,

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

1003/4.05.2023

Rezultatul selecției dosarelor de înscriere la concursul organizat pentru funcția contractuală de instrumentist la Compartimentului Fanfară din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova

Dosar nr. 960/28.04.2023 ADMIS

Secretar comisie,
Marin Suzana

Afişat azi, 04.05.2023, ora 14,00, la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION"
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr. 1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro
2427/19.09.2024

Rezultatul selecției dosarelor de înscriere la concursul organizat pentru funcția contractuală de expert canto la Şcoala Populară de Arte din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"

Dosar nr. 2125/04.09.2024 - ADMIS

Secretar comisie,
Marin Suzana

Afişat azi, 19.09.2024, ora 14,00, la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"

Centrul Județean de Cultură Prahova "Acad. Eugen Simion" • Consiliul Județean Prahova - România

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Borderou

privind notarea probei scrise a examenului de ocupare a funcţiei vacante de expert pian din cadrul Şcolii Populare de Arte organizat de Centrul Judeţean de Cultură Prahova

din data de 27 septembrie 2021

Numele şi prenumele candidatului	Preşedinte comisie de examen	Membrul 1 al comisiei de examen	Membrul 2 al comisiei de examen	Punctaj proba scrisă	Rezultat
Mocănescu Coloros Natalia	98	100	100	99,3	Admis

Secretar comisie,
Marin Suzana

ROMÂNIA
JUDEŢUL PRAHOVA
CONSILIUL JUDEŢEAN

ANEXA Nr.3
La Hotărârea nr. 31
Din data de 29 FEB. 2024

REGULAMENTUL DE ORGANIZARE ŞI FUNCŢIONARE AL CENTRULUI JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA „ACAD. EUGEN SIMION"

ROMÂNIA * CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA

CAPITOLUL I – *DISPOZIŢII GENERALE*

Art. 1. Centrul Judeţean de Cultură Prahova este instituţie publică de cultură, cu personalitate juridică, înfiinţat prin Hotărârea nr. 237 din 30.12.2008 a Consiliului Judeţean Prahova, şi funcţionează conform prevederilor Ordonanţei de Urgenţă nr.118/2006 privind înfiinţarea, organizarea şi desfăşurarea activităţii aşezămintelor culturale, a OUG 189/2008 privind managementul instituţiilor publice de cultură, a OUG 21/2017 privind instituţiile şi companiile de spectacol şi concerte, cu modificările şi completările ulterioare şi art.33 din Constituţia României. În data de 27 noiembrie 2023, Consiliul Judeţean Prahova adoptă hotărârea cu nr. 306, prin care se aprobă schimbarea denumirii din „Centrul Judeţean de Cultură Prahova" în „Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion".

Art. 2. Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"este o instituţie publică de cultură axată pe cercetarea, conservarea şi valorificarea patrimoniului cultural, desfăşurarea activităţilor de învăţământ artistic în spiritul educaţiei permanente a societăţii, cunoaşterea şi promovarea valorilor culturii naţionale şi universale prin diferite genuri ale artei. Pentru îndeplinirea obiectivelor stabilite, Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion". se înscrie în sensul recomandărilor specifice emise de Ministerul Culturii.

Art. 3. Prin activitatea desfăşurată, Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" urmăreşte în principal realizarea următoarelor obiective:

a) cercetarea, conservarea şi promovarea valorilor culturii tradiţionale şi contemporane;

b) îndrumarea şi sprijinirea activităţii aşezămintelor de cultură (case şi cămine culturale, universităţi populare), asociaţii, cluburi, cenacluri, cercuri artistice, persoane fizice cu preocupări de cercetare etnologică, creaţie şi interpretare artistică;

c) formarea deprinderilor artistice prin educaţia permanentă a populaţiei

d) organizarea evenimentelor culturale (spectacole, concerte, expoziţii permanente şi tematice, festivaluri, concursuri, târguri, vernisarea şi înfiinţarea

unor expoziţii muzeale, sărbători ale localităţii, tabere de creaţie, turism cultural, editarea şi lansarea unor publicaţii, sesiuni de comunicări ştiinţifice, simpozioane, cursuri de formare, prelegeri, dezbateri etc.)

e) în cadrul programelor şi proiectelor culturale, în limita bugetului aprobat, Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" poate asigura cheltuieli de cazare, masă, transport precum şi onorarii.

Art. 4. Sediul **Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"**, se află în incinta Palatului Culturii, Ploieşti, str. Erou Călin Cătălin, nr. 1. Poate avea şi alte filiale sau secţii externe, pe raza judeţului Prahova şi, de la caz la caz, în alte spaţii naţionale sau extranaţionale.

CAPITOLUL II – *SCOPUL ŞI OBIECTUL DE ACTIVITATE*

Art. 5. Misiunea instituţiei.

Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" este o instituţie publică de cultură, deschisă tuturor categoriilor de public, care cercetează, conservă, valorifică şi promovează patrimoniul cultural material şi imaterial naţional şi judeţean. De asemenea desfăşoară activităţi de învăţământ artistic şi profesional în spiritul educaţiei permanente a societăţii, şi activităţi care au ca scop cunoaşterea şi promovarea valorilor culturii naţionale şi universale.

Art. 6. Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" desfăşoară activităţi de cercetare în domeniul etnologiei, antropologiei, folclorului, a culturii tradiţionale şi valorifică rezultatele cercetării prin lucrări, materiale şi acţiuni cuturale de specialitate, de popularizare şi promovare a patrimoniului cultural-ştiinţific prahovean.

Art. 7. Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" ca instituţie specializată acordă sprijin ştiinţific, metodologic, logistic şi material instituţiilor de cultură şi educaţie din judeţul Prahova şi autorităţilor publice locale în vederea valorificării şi promovării culturii locale în plan juețean, naţional şi internaţional.

Art. 8. Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" îndeplineşte cu profesionalism solicitările culturale ale Consiliului Judeţean Prahova privind reprezentarea valorilor culturale ale judeţului în plan intern sau extern.

Art. 9. Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" stimulează, formează şi promovează creativitatea artistică, talentul şi deprinderile cursanţilor printr-o ofertă de educaţie permanentă adecvată în acest sens, sprijină (în limita bugetului disponibil) participarea cursanţilor la concursuri şi competiţii de nivel local, judeţean, naţional şi internaţional.

Art. 10. Pune în corelare valorile culturii tradiţionale şi contemporane din spaţiul prahovean cu valori similare din celelalte spaţii etnice româneşti, cu cele din spaţiile europene şi extraeuropene – prin manifestări de înaltă competenţă ştiinţifică şi/sau artistică.

Art. 11. În cadrul activităţilor întreprinse, Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" colaborează cu centrele şi şcolile judeţene de profil, cu universităţi, institute de cercetare, primării, instituţii de cultură şi de învăţământ de toate gradele, cu organisme şi organizaţii naţionale şi internaţionale, organizaţii neguvernamentale.

Art. 12. Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" în calitate de instituţie publică de cultură conform OUG 118/2006, privind înfiinţarea, organizarea şi desfăşurarea activităţii aşezămintelor culturale, a OUG 189/2008 privind managementul instituţiilor publice de cultură şi a OUG 21/2017 privind instituțiile și companiile de spectacol și concerte, îşi desfăşoară activitatea după un proiect de management constituit din programe şi proiecte culturale.

Art. 13. Programul cultural al Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" este înaintat spre aprobare Consiliului Judeţean Prahova care va aloca resurse financiare în acest sens.

Art.14. Taxele și tarifele stabilite de Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" sunt înaintate și propuse spre aprobare Consiliului Judeţean Prahova.

CAPITOLUL III – *PRINCIPII, OBIECTIVE, ATRIBUŢII*

Art. 15. *Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"* îşi desfăşoară activitatea pe baza următoarelor principii:

(1) Salvgardarea şi promovarea patrimoniului cultural naţional şi local

(2) Deplina libertate de exprimare artistică şi de comunicare publică a faptelor de cultură;

(3) Primordialitatea valorii şi a autenticităţii în aplicarea criteriilor de evaluare, de selecţie, promovare şi afirmare a creativităţii şi talentului;

(4) Fundamentarea ştiinţifică şi morală a oricărui demers cultural;

(5) Asigurarea şansei egale la cultură şi educaţie permanentă a tuturor cetăţenilor, indiferent de etnie, vârstă, sex, religie, concepţii politice, situaţie socială, grad de cultură;

(6) Asigurarea dreptului la dezvoltarea vieţii spirituale a comunităţilor umane, în toată diversitatea acestora;

(7) Promovarea permanentă a identităţii culturale prahovene în circuitul naţional şi internaţional;

(8) Susținerea și promovarea creației culturale și artistice contemporane;

Art. 16. Proiectele şi programele iniţiate şi desfăşurate urmăresc atingerea următoarelor obiective:

(1) cercetarea, conservarea și valorificarea elementelor de patrimoniu cultural, tezaurizarea rezultatelor în Arhiva de Etnografie și Folclor, promovarea lor în circuitul cultural local, judeţean, naţional şi internaţional, prin cele mai

adecvate mijloace: spectacole, expoziţii, concursuri, tipărituri, filme, fotografii etc.;

(2) descoperirea şi promovarea creatorilor şi interpreţilor din domeniul artei populare şi folclorului, instruirea şi perfecţionarea lor, protejarea împotriva denaturărilor şi falsificărilor, lansarea lor în spaţiul cultural zonal, judeţean, naţional şi internaţional;

(3) organizarea cursurilor în domeniul artelor şi meseriilor;

(4) coordonarea metodologică a activităţii aşezămintelor de cultură din judeţ şi sprijinirea acestora în elaborarea proiectelor şi în realizarea lor, în desfăşurarea activităților curente specifice, cercetarea, coservarea și valorificarea bunurilor culturale, în conservarea și valorificarea patrimoniului cultural material și imaterial;

(5) stimularea creativităţii şi interpretării artistice în toate domeniile, a meşteşugurilor tradiţionale şi moderne, a invenţiilor şi inovaţiilor în domeniul tehnic;

(6) coordonarea implementării, în cadrul aşezămintelor de cultură din judeţ, a unui program diversificat care să răspundă cerinţelor de educaţie permanentă şi de formare profesională continuă;

(7) valorificarea scrisă şi scenică a folclorului literar, muzical, coregrafic, a obiceiurilor tradiţionale, precum şi a culturii tradiţionale materiale, sub formă de expoziţii, muzee etnografice, amenajări – în scop muzeal sau turistic – de clădiri aparţinând arhitecturii populare specifice zonei, expoziţii, gale de film;

(8) inițierea și sprijinirea, în condițiile legii, acțiunii de revitalizare a tradițiilor și obiceiurilor locale, a ocupațiilor specifice tradiționale;

(9) achiziționarea de obiecte etnografice și instrumente populare în scopul salvgardării și promovării tradițiilor și obiceiurilor populare prahovene, prin expoziții de artă populară;

Art. 17. **Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion”** îi revin următoarele competenţe şi atribuţii principale:

(1) cunoașterea și coordonarea metodologică a activitatății aşezămintelor de cultură;

(2) participarea, prin conducătorul instituției, și alți reprezentanți (după caz) în comisiile de examinare pentru ocuparea posturilor în cadrul aşezămintelor de cultură;

(3) asigurarea asistenţei de specialitate, la solicitarea acestora, organizarea cursurilor de perfecţionare pentru personalul încadrat în aşezămintele culturale şi pentru formarea formatorilor;

(4) impulsionarea vieţii culturale a localităţiilor prahovene, prin angrenarea ei în activităţi precum:

- cunoaşterea şi promovarea propriilor valori culturale;
- organizarea de programe de educaţie permanentă şi formare profesională continuă, de programe pentru formarea interpreţilor şi creatorilor de artă;
- organizarea de spectacole, concerte, concursuri, expoziţii, gale de film, stagiuni teatrale, târguri, manifestări cultural-distractive, dialoguri culturale etc.;

- alcătuirea monografiei localităţii, a ghidului turistic local, a altor lucrări cu specific cultural-educativ, precum şi a publicaţiilor cu caracter local;

- întocmirea arhivei de cultură imaterială locală, precum şi a unei colecţii reprezentative din zona culturii materiale;

(5) antrenarea interpreţilor creatori de artă din toate domeniile, precum şi meşterii populari, în manifestări zonale, judeţene, naţionale şi internaţionale: schimburi culturale, consfătuiri, gale, festivaluri, concursuri, expoziţii, târguri, tabere de creaţie şi de interpretare, turnee, turism cultural;

(6) cercetarea formelor tradiţionale şi contemporane ale culturii şi civilizaţiei imateriale şi materiale, conservarea datelor obţinute în cadrul Arhivei de Etnografie şi Folclor şi valorificarea lor prin intermediul lucrărilor ştiinţifice, filmelor şi fotografiilor documentare etc., sesiunilor de comunicări, expoziţiilor, spectacolelor, proiectelor şi activităţilor culturale etc.;

(7) iniţierea programelor de promovare a obiceiurilor şi tradiţiilor populare şi propunerea zonelor judeţului în care acestea să fie protejate;

(8) editarea, multiplicarea şi difuzarea lucrărilor ştiinţifice, artistice, repertoriale etc., indiferent de suportul material pe care se face;

(9) organizarea evenimentelor culturale prin intermediul cărora sunt valorificate rezultatele programelor de educație oferite: audiții, înregistrări, în colaborare cu instituțiile de cultură, spectacole, concerte, expoziții tabere de creație, schimburi culturale, spectacole de absolvire a cursanţilor de la Şcoala Populară de Arte etc.

(10) constituirea colecţiilor de artă tradițională şi contemporană şi biblioteci de specialitate, studiouri de imprimări audio şi video, editură şi tipografie;

(11) organizarea comisiilor judeţene de expertiză şi omologare a formaţiilor artistice cu repertoriu folcloric autentic, precum şi a produselor meşteşugăreşti cu valoare artistică deosebită;

(12) iniţierea şi derularea, la nivel naţional şi internaţional, a programelor proprii şi/sau în colaborare/parteneriat de cercetare, conservare, transmitere, promovare şi punere în valoare a patrimoniului cultural tradiţional; material sau imaterial.

(13) deţinerea, coordonarea formaţiilor artistice proprii reprezentative pentru judeţul Prahova (instrumentale, vocal-instrumentale, corale, folclorice, teatrale, coregrafice), grupuri de cercetare ştiinţifică şi de creaţie artistică, asociaţii şi fundaţii culturale, cluburi, cercuri artistice şi cenacluri literare;

(14) realizarea schimburilor de delegaţii culturale, ştiinţifice şi artistice cu instituţii din ţară şi de peste hotare, vizite, stagii reciproce de specializare, turnee artistice, manifestări organizate în cooperare.

(15) Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" stabileşte anual sau după caz, tarifele practicate la toate categoriile de servicii (taxe de şcolarizare, taxe de paticipare la concursuri, ateliere, tariful practicat pentru acțiunile Fanfarei Prahova, tarife pentru închirierea autocarului la cursele ocazionale şi alte tarife pentru diferite evenimente culturale), acestea se

ROMÂNIA * CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA

analizează şi se stabilesc în cadrul Consiliului Ştiinţific, Pedagogic, Artistic şi Administrativ.

(16) În exercitarea atribuţiilor sale, ***Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"*** este abilitat să solicite şi să primească de la primăriile locale şi instituţiile aflate în subordinea acestora, de la alte persoane juridice de drept public şi privat, datele şi documentele necesare îndeplinirii atribuţiilor sale în domeniul patrimoniului cultural tradiţional şi contemporan, al educaţiei permanente şi formării profesionale multilaterale.

CAPITOLUL IV – *PATRIMONIUL*

Art. 18. (1) Patrimoniul ***Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"*** este format din bunuri aflate în proprietatea statului şi/sau a unităţilor administrativ-teritoriale, bunuri pe care le administrează în condiţiile legii, precum şi din bunuri aflate în proprietatea privată a instituţiei.

(2) Patrimoniul poate fi îmbogăţit şi completat prin achiziţii, donaţii, transfer şi alte forme legale din partea unor instituţii publice de drept public şi/sau privat, a unor persoane fizice din ţară sau din străinătate.

(3) Bunurile mobile şi imobile se administrează potrivit dispoziţiilor legale în vigoare, conducerea instituţiei fiind obligată să aplice măsurile de protecţie prevăzute de lege.

Art. 19. Dintre bunurile mobile şi imobile de care instituţia are nevoie pentru desfăşurarea activităţii sale în bune condiţii, enumerăm:

- spaţii locative la sediul central şi în judeţ, săli de spectacole şi de expoziţii, spaţii şi terenuri pentru tabere de creaţie şi de interpretare artistică şi/sau pentru târguri şi alte manifestări tradiţionale;
- mijloace de transport persoane: autoturism, autocar;
- mijloace tehnice de imprimare-redare, editare şi multiplicare tipografică, sonoră, foto şi video;
- mobilier şi aparatură de practică culturală;
- instrumente muzicale;
- costume naţionale, populare şi de scenă;
- echipamente IT;
- echipamente tehnice pentru spaţiile funcţionale (sunet, lumini, proiecţii etc.).

Art. 20. ***Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"*** poate avea filiale zonale, care pot funcţiona în spaţii locative proprii sau obţinute prin primăriile locale, în condiţiile legii.

CAPITOLUL V – *STRUCTURA ORGANIZATORICĂ*

Art.21. Organigrama, Statul de funcţii şi Regulamentul de organizare şi funcţionare ale Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" se

aprobă de Consiliul Județean Prahova. Statul de funcții cuprinde 54 posturi, având următoarea componență:

-Manager ;

-Contabil-Şef;

-Serviciul Cercetare, Îndrumare şi Valorificare a Patrimoniului Cultural-Fanfara Prahova

- Şcoala Populară de Arte;
- Resurse Umane;
- Compartimentul Financiar - Contabilitate;
- Compartimentul Achiziții;
- Secretariat;
- Compartimentul Administrativ;

ROMÂNIA * CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA *

Art. 22.(1) Managementul Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" este asigurat de un manager, numit în baza susținerii unui concurs de proiecte de management și a îndeplinirii condițiilor prevăzute la art.3 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 189/2008 privind managementul instituțiilor publice de cultură, aprobată cu modificările și completările ulterioare.

(2) Evaluarea managementului se realizează conform normativelor în vigoare.

(3) Managerul este ordonator terțiar de credite și își exercită obligațiile asumate prin contractul de management potrivit termenelor și condițiilor acestuia, cu respectarea prevederilor legale, îndeplinind în acest sens următoarele atribuții:

- conduce, răspunde, gestionează, coordonează activitatea și buna administrare, în condițiile legii a integrității patrimoniului Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" și duce la îndeplinirea hotărârilor Consiliului Județean Prahova cu privire la activitatea instituției;
- îndeplinește funcția de ordonator terțiar de credite și asigură conducerea activității curente a instituției;
- stabilește obiectivele generale și cele specifice în cadrul programului anual și proiectele culturale pe termen lung și scurt asigurând desfășurarea și realizarea acestora;
- supervizează activitatea de cercetare ştiinţifică-valorificare-promovare şi sprijină în mod concret desfăşurarea celorlalte activităţi ale instituţiei;
- coordonează activitatea de îndrumare metodologică a aşezămintelor culturale din judeţ; a manifestărilor cultural-artistice reprezentative (la nivel local, zonal şi judeţean), a acţiunilor de formare şi perfecţionare profesională a personalului propriu şi din cadrul aşezămintelor culturale, de constituire şi conservare a patrimoniului de valori şi a bazei documentare a instituţiei;
- supervizează procesul de învăţământ artistic;
- supervizează activitatea editorială a instituției cu sprijinul comisiilor de specialtate;

- încheie contracte de colaborare ştiinţifică sau artistică şi urmăreşte îndeplinirea lor;

- încheie parteneriate de colaborare cu instituții de for public sau privat, organizații neguvernamentale etc.

- decide asupra modului de utilizare a bugetului aprobat al instituției conform prevederilor contractului de management, cu respectarea prevederilor legale;

- asigură respectarea destinației creditelor bugetare aprobate de ordonatorul principal de credite;

- întocmeşte bugetul de venituri şi cheltuieli în limita fondurilor repartizate de ordonatorul principal de credite şi asigură respectarea încadrării cheltuielilor în fondurile aprobate;

- verifică și aprobă propunerile de achiziții, asigurând legalitatea procedurilor;

- reprezintă şi angajează instituţia în raporturile cu Consiliul Judeţean Prahova, cu persoanele juridice şi fizice din ţară şi din străinătate, precum şi în faţa organelor jurisdicţionale;

- coordonează activitatea de promovare a instituției, realizând parteneriate și alte tipuri de colaborare în vederea creșterii vizibilității acesteia;

- dispune selecția, angajarea, evaluarea, promovarea, sancționarea și concedierea personalului în condițiile legilor în vigoare;

- aprobă fișele posturilor angajaților instituției și urmărește îndeplinirea sarcinilor prevăzute în acestea;

- evaluează performanțele profesionale individuale ale angajaților din instituție;

- răspunde de întocmirea și realizarea proiectului de organigramă, a statului de funcții și a regulamentului de organizare și funcționare a instituției, supunându-le spre aprobare conform reglementărilor legale în vigoare;

- reprezintă instituția în comisiile de concurs pentru ocuparea posturilor din sistemul aşezămintelor de cultură, precum şi în alte comisii privind evaluarea unor activităţi, lucrări ştiinţifice, literar-artistice, meşteşugăreşti etc.;

- aprobă documentele financiar-contabile ale instituției;

- numeşte coordonatorii de proiecte, responsabili de compartimente.

- încheie acte juridice în numele instituției, în limitele de copetență stabilite prin contractul de management;

- întreprinde demersurile necesare în vederea identificării de noi surse de venituri și pentru utilizarea eficientă a acestora;

- asigură condițiile pentru securitatea și sănătatea salariaților sub toate aspectele legate de muncă;

- în exercitarea atribuțiunilor ce-i revin, managerul emite decizii, note de serviciu adresate personalului instituției, precum și acorduri, avize și instrucțiuni privind desfășurarea activității specifice a instituției, acestea devin executorii din momentul în care au fost comunicate celor interesați.

- prezintă Consiliului Județean Prahova situația economico - financiară a instituției, modul de realizare a obiectivelor și indicatorilor din proiectul de management, inclusiv măsurile pentru optimizarea activității acesteia, când este cazul;

- este responsabil de informarea membrilor consiliului consultativ asupra desfășurării activității instituției și a principalelor probleme cu care se confruntă aceasta;

- elaborează măsuri organizatorice și funcționale necesare creșterii nivelului de implementare a standardelor de control intern managerial;

- în absența managerului, Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" este condus de o persoană din cadrul instituției, desemnată de manager prin decizia sa;

Art. 23. Managerul este asistat în activitatea sa de Consiliul Științific, Pedagogic, Artistic și Administrativ, organism colegial cu rol consultativ care are rolul de a sprijini managerul în activitatea lui.

(1.) În componența sa, Consiliul Științific, Pedagogic, Artistic și Administrativ are 7 (şapte) membri:

- managerul instituţiei;
- reprezentantul Consiliului Judeţean Prahova;
- contabilul şef şi responsabilul în domeniul resurselor umane;
- doi reprezentanţi ai Şcolii Populare de Arte
- un reprezentant al serviciului Cercetare, Îndrumare și Valorificare a Patrimoniului Cultural;

Secretariatul Consiliului Științific, Pedagogic, Artistic și Administrativ este asigurat de un angajat al Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" cu atribuția stabilită prin fișa postului.

Consiliul Științific, Pedagogic, Artistic și Administrativ îşi desfăşoară activitatea după cum urmează:

- se întruneşte trimestrial sau ori de câte ori este nevoie, la convocarea preşedintelui sau a 1/3 din numărul membrilor;
- este legal întrunit în prezenţa a 2/3 din numărul total al membrilor şi ia hotărâri cu majoritate simplă;
- este prezidat de preşedinte în persoana managerului;
- dezbaterile Consiliul Științific, Pedagogic, Artistic și Administrativ au loc potrivit ordinii de zi, comunicată membrilor săi cu cel puţin 2 zile înainte, prin grija secretarului;
- dezbaterile se consemnează în procesul-verbal de şedinţă, inserat în registrul de şedinţe, semnat de către toţi cei prezenţi la şedinţă;

(2) Consiliul Științific, Pedagogic, Artistic și Administrativ are următoarele atribuţii principale:

- aprobă programele de activitate ale instituţiei, hotărând direcţiile de dezvoltare ale acesteia;
- stabileşte anual sau după caz, tarifele practicate la toate categoriile de servicii (taxe de şcolarizare, taxe de paticipare la concursuri, ateliere, tariful

practicat pentru acțiunile Fanfarei Prahova, tarife pentru închirierea autocarului la cursele ocazionale și alte tarife pentru diferite evenimente culturale), fiind propuse spre aprobare Consiliului Județean Prahova „Acad. Eugen Simion";

- avizează proiectul bugetului de venituri şi cheltuieli al instituției, în vederea aprobării acestuia de către plenul Consiliului Județean Prahova „Acad. Eugen Simion", precum şi defalcarea pe activităţi specifice, după aprobare;

- avizează proiectul statului de funcții și al regulamentului de organizare și funcționare al instituției în vederea aprobării acestora de către ordonatorul principal de credite;

- aprobă Regulamentul de Ordine Interioară al instituției;

- analizează și propune modificări ale Regulamentului de Organizare și Funcționare și ale structurii organizatorice a instituției;

- trimestrial i se aduce la cunoştinţă cum sunt gestionate şi folosite mijloacele materiale şi financiare ale instituţiei şi avizează măsurile necesare pentru asigurarea integrităţii patrimoniului din administrare şi, după caz, pentru recuperarea pagubelor pricinuite;

- avizează modalitatea de utilizare a bugetului şi orientarea sumelor realizate din venituri extrabugetare, în conformitate cu prevederile legale în vigoare;

- analizează programele și proiectele cuturale ale instituției;

- conlucrează la elaborarea şi realizarea programelor de cercetare-dezvoltare şi programelor cursurilor Şcolii Populare de Arte;

- propune şi participă la organizarea de manifestări culturale, ştiinţifice şi artistice;

- urmăreşte şi contribuie la elaborarea lucrărilor ştiinţifice, la multiplicarea şi difuzarea lor;

- contribuie la asigurarea unui repertoriu de certă valoare pentru interpreţii şi formaţiile artistice neprofesioniste;

- hotărăşte colaboratori de înaltă competenţă în instruirea formaţiilor artistice, în formarea formatorilor în domeniul artelor, educaţiei permanente şi pregătirii profesionale continue;

- aprobă propunerile pentru colecționarea și achiziționarea unor bunuri culturale în vederea realizării unor expoziții proprii și desfășurării activităților care au ca scop cunoașterea, valorificarea și promovarea patrimoniului cultural material și imaterial;

- contribuie la realizarea contactelor ştiinţifice şi artistice cu instituţii şi personalităţi importante, din ţară şi din străinătate;

- propune acordarea de distincţii, diplome, medalii unor personalităţi considerate remarcabile din punct de vedere cultural;

- propune şi sprijină realizarea unor evenimente ştiinţifice şi artistice de înaltă ţinută, cu participare judeţeană, naţională şi internaţională;

(3) În exercitarea atribuţiilor sale, Consiliul Ştiinţific, Pedagogic, Artistic și Administrativ adoptă hotărâri.

Art. 24. ***Contabilul-şef*** este subordonat managerului și are în subordine activitatea Compartimentului financiar- contabilitate, compartimentul achiziții, compartimentul secretariat și compartimentul administrativ.

Atribuțiile contabilului Şef sunt:

- organizează și urmărește evidența contabilă și execuția bugetară în conformitate cu prevederile legale;
- răspunde de legalitatea operaţiunilor financiar-contabile ale instituției;
- organizează contabilitatea în cadrul instituţiei şi asigură efectuarea corectă şi la timp a înregistrărilor şi inventarierelor de bunuri;
- asigură întocmirea bilanţurilor contabile, a situațiilor financiar-contabile, a oricărui alt document solicitat de Consiliul Judeţean Prahova sau de alte instituţii abilitate;
- asigură elaborarea proiectelor anuale de buget de venituri şi cheltuieli ale instituţiei, pe baza notelor de fundamentare ale departamentelor, aprobate de managerul instituţiei;
- asigură urmărirea execuţiei bugetare şi îl informează lunar pe managerul instituţiei asupra stadiului execuţiei;
- verifică operațiunile de deschidere și închiderea conturilor anuale;
- îndrumă și verifică personalul din subordine în vederea executării corecte și la zi a evidenței contabile;
- exercită, potrivit legii, controlul financiar preventiv asupra tuturor operaţiunilor şi documentelor, precum şi asupra folosirii fondurilor materiale şi băneşti prevăzute în bugetul de venituri şi cheltuieli, în baza actelor justificative însoţitoare, acte din care să rezulte că operaţiunile sunt necesare, oportune şi legale;
- asigură respectarea prevederilor legale în vigoare privind acordarea drepturilor salariale pentru angajați, verifică statele de salarii lunare, declarațiile lunare, fișele fiscale anuale, declarațiile, situațiile statistice și alte documente privitoare la cheltuielile de personal și numărul de personal al instituției;
- organizează activitatea de inventariere a patrimoniului, de instruire a comisiilor de inventariere, înregistrează, verifică și valorifică rezultatele inventarierii și informează conducătorul instituției privind desfășurarea și rezultatele activității de inventariere;
- asigură respectarea prevederilor legale privind achiziţiile publice;
- asigură încasarea la timp a creanțelor, lichidarea obligațiilor de plată, ia măsurile necesare pentru stabilirea răspunderilor materiale, atunci când este cazul și aduce la cunoștința managerului aceste probleme;
- avizează și întocmește referate, atunci când este cazul, privind propuneri de modificări de credite bugetare ;
- colaborează cu direcţia de specialitate din Consiliul Judeţean Prahova;
- îndeplineşte orice alte atribuţii încredinţate de manager şi în conformitate cu reglementările şi legislaţia în vigoare.

- în absenţa contabilului şef toate atribuţiile sale se exercită de persoana desemnată de aceasta cu avizul managerului;

ROMÂNIA * CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA *

Art. 25. ***Serviciul Cercetare, Îndrumare şi Valorificare a Patrimoniului Cultural – Fanfara Prahova*** este alcătuit din specialişti cu pregătire şi practică în domeniile menţionate.

Activitatea ***Serviciului Cercetare, Îndrumare şi Valorificare a Patrimoniului Cultural – Fanfara Prahova***, este condusă de către un şef serviciu, care are în subordine 12 posturi de execuţie (7- compartiment Cercetare Îndrumare şi Valorificare Patrimoniu Cultural şi 5 posturi -Fanfara Prahova)

Şef Serviciu - este subordonat managerului şi îndeplineşte următoarele atribuţii:

- întocmeşte împreună cu managerul, planul de activitate trimestrial şi anual;
-delimitează împreună cu managerul şi referentul de specialitate, cu atribuţii de resurse umane, sarcinile fiecărui angajat aflat în subordine;
- răspunde de starea şi îmbogăţirea patrimoniului cultural;
- urmăreşte buna desfăşurare a activităţii culturale în compartimentele de care răspunde;
- urmăreşte valorificarea maximă a bunurilor culturale din patrimoniu, în condiţiile legislaţiei din domeniu, prin participarea activă la manifestările şi evenimentele organizate;
- colaborează cu referentul de specialitate cu atribuţii de resurse umane în vederea perfecţionării şi a unei pregătiri profesionale adecvate a personalului de specialitate;
- completează fişele de evaluare anuală pentru personalul din subordine, propunând calificativul pentru activitatea acestuia;
- se obligă să respecte prevederile Regulamentului de ordine interioară al instituţiei privind organizarea muncii şi obligaţiile angajaţilor ;
- Răspunde de întocmirea raportului de activitate conform Legii 544/2001 privind liberul acces la informaţiile de interes public;
- Responsabilităţile şefului de serviciu se regăseşte detaliat în fişa de post.

(1) Principalele atribuţii ale serviciului sunt:

- cercetarea ştiinţifică aplicată a fenomenului cultural, îndeosebi a formelor de cultură şi civilizaţie tradiţională;
- conservarea şi promovarea valorilor culturii tradiţionale şi contemporane, prin mijloace specifice: colecţii, imprimări audio şi video, transpuneri scenice, spectacole, concursuri, expoziţii, simpozioane, tabere de creaţie, colocvii, festivaluri, ateliere, scrieri de specialitate (comunicări ştiinţifice, monografii de localităţi, tematice, de instituţii, de personalităţi etc.), muzee săteşti, ansambluri arhitecturale, instalaţii tehnice tradiţionale, târguri, activităţi cultural-distractive tradiţionale (hore, baluri, şezători etc.);

- participarea la manifestări cultural artistice complexe: sărbători ale localităţilor, festivaluri, dialoguri cultural-artistice, schimburi culturale, turism cultural, simpozioane, prelegeri, expoziții etc.;

- coordonarea, îndrumarea şi sprijinirea metodologică a activității aşezămintelor culturale - caselor de cultură, căminelor culturale, universităților populare, cluburilor, cenaclurilor şi cercurilor artistice;

- coordonează și pune în aplicare programele și proiectele culturale tradiționale atribuite de conducerea instituției;

- îndrumarea şi promovarea talentelor în domeniul artelor tradiţionale: folclor, literatură, muzică, coregrafie, film-foto, arte populare, meşteşuguri etc.;

- indentificarea, reconstituirea, sprijinirea, valorificarea şi promovarea meşteşugurilor tradiționale și a meșterilor care le practică și încurajarea păstrării criteriilor de autenticitate a acestora;

- indentificarea, sprijinirea și promovarea rapsozilor populari și a creatorilor de folclor;

- salvgardarea, conservarea, protejarea, valorificarea și promovarea patrimoniului cultural material și imaterial;

- elaborează lucrări și materiale de specialitate care au ca scop valorificarea și promovarea patrimoniului cultural;

- realizează studii și demersuri științifice comparative între spații culturale diferite în vederea identificării elementelor identitare și a extinderii arealului de cunoaștere;

- formarea profesională continuă a referenţilor culturali şi a instructorilor de formaţii şi cercuri artistice;

- realizează editări de carte, materiale audio-video, spectacole, târguri, expoziţii etc.

- Inițiază, organizează și completează o Arhivă de Etnografie și Folclor care să tezaurizeze valori ale culturii tradiționale;

- propune colecționarea și achiziționarea unor bunuri culturale în vederea realizării unor expoziții proprii și desfășurării activităților care au ca scop cunoașterea, valorificarea și promovarea patrimoniului cultural material și imaterial;

- colaborează cu ansambluri și grupuri folclorice, soliști și interpreți de muzică tradițională, meșteri și creatori populari în vederea promovării valorilor culturii tradiționale;

- inițiază și coordonează programe și proiecte culturale (cu finanțare de la bugetul propriu sau cu finanțare externă);

- inițiază, organizează și participă la schimburi culturale, științifice, artistice în țară și străinătate;

- îndeplinește orice alte sarcini trasate de conducere.

(2) În cadrul acestui serviciu , funcţionează:

a) ***Editura „Mythos"*** – începând cu data de 22.01.2015 se află în baza de date a editurilor româneşti, creată şi administrată de Biblioteca Naţională a României – Centrul Naţional ISBN, în acord cu Legea nr.186/2003 privind susţinerea şi promovarea culturii scrise şi este profilată, îndeosebi, pe editarea, tipărirea şi promovarea lucrărilor reprezentative:

- studii ştiinţifice;
- studii care au ca scop valorificarea patrimoniului cultural;
- culegeri de folclor literar, muzical şi coregrafic;
- descrieri de obiceiuri tradiţionale, precum şi de alte forme ale culturii şi civilizaţiei populare;
- monografii ale unor localităţi, instituţii şi personalităţi;
- lucrări literar-artistice ale creatorilor care au activat/activează în judeţul Prahova şi nu numai;
- creaţii reprezentative din spaţiul etnic românesc, precum şi din cel european şi transeuropean;
- albume de artă populară, pliante, broşuri, anuare, materiale de promovare;
- reviste ocazionale/permanente, cu specific cultural;
- volume de valoare literară deosebită dedicate în special autorilor din judeţ dar şi din ţară sau Republica Moldova;
- volume, albume, antologii dedicate autorilor români de valoare naţională;

Editura poate sprijini redactarea şi tehno-redactarea publicaţiilor şi revistelor care apar în localităţile judeţului.

Participă la elaborarea unor lucrări ştiinţifice/artistice, în colaborare cu personalităţi marcante din spaţiul etnic românesc şi european.

Apariţiile editoriale ale Editurii „Mythos", indiferent de formă, nu au valoare comercială şi nu sunt destinate vânzării. În funcţie de specificul volumului este distribuit către public, donat către bibliotecile şi aşezămintele culturale din judeţ sau către partenerii cu care Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" are relaţii de colaborare sau schimb cultural.

Noua editură Mythos reprezintă proprietatea exclusivă a Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" fiind aliniată la cele mai recente standarde juridice şi editoriale.

b) ***Fanfara „Prahova"***

Activitatea formaţiei Fanfara Prahova este alcătuită din 5 posturi de specialiţti instrumentişti, care funcţionează in subordinea şefului serviciu din cadrul ***Serviciul Cercetare, Îndrumare şi Valorificare a Patrimoniului Cultural – Fanfara Prahova,*** îndeplineşte următoarele atribuţii:

- promovează şi valorifică tradiţia muzicală românească a acestui domeniu;
- participă la ceremonialuri, manifestări protocolare şi distractive, concerte de promenadă, zile ale localităţilor, serbări în aer liber, festivaluri, activităţi culturale;

- abordează un repertoriu variat: marşuri, valsuri, uverturi, selecţiuni din opere şi operete, muzică uşoară şi populară, repertoriu ales în funcţie de valenţele artistice şi educaţionale;

- reprezintă Judeţul Prahova în manifestări de nivel naţional şi internaţional;

- contribuie la realizarea veniturilor extrabugetare şi la îndeplinirea altor activităţi ale instituţiei stabilite de manager;

- Fanfara Prahova este finanțată din bugetul Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" aprobat anual de Consiliul Judeţean Prahova.

- calendarul de acţiuni culturale al Fanfarei Prahova face parte integrantă din planul managerial de programe şi proiecte culturale pe care managerul l-a stabilit împreună cu ordonatorul principal de credite;

- în afara programului de acţiuni culturale ale Fanfarei Prahova, fanfara poate executa servicii de muzică militară, spectacole artistice, acompaniamente, concerte de promenadă etc. contra cost.

- activităţile contra cost ale Fanfarei Prahova se stabilesc prin decizie managerială, pe baza propunerilor (taxe, tarife) înaintate Consiliului Județean Prahova;

- Fanfara Prahova este proprietatea Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" din punct de vedere al denumirii, uniformei, instrumentelor muzicale şi a altor însemne a denumirii „Fanfara Prahova";

- Fanfara Prahova este o formaţie artistică fără înregistrare juridică sau fiscală;

- personalul care face parte din formaţia de fanfară sunt persoane fizice cu repertoriu artistic cunoscut şi competenţă în muzica de fanfară;

- pentru o reprezentaţie adecvată, Fanfara Prahova va folosi instrumentele şi uniforma proprietatea Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion". Fiecare membru răspunde de buna gestionare a acestora;

- Fanfara Prahova a Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" poate participa la concursuri, festivaluri naţionale sau internaţionale cu acordul conducerii instituţiei în limita bugetului aprobat pentru acţiunile culturale anuale.

Art. 26. ***Ansamblul folcloric „Perinița"***, formaţie folclorică reprezentativă a judeţului Prahova, făcând parte integrantă din misiunea culturală a Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" îndeplineşte următoarele atribuţii:

- selecționează şi formează interpreţi de dansuri populare;
- valorifică scenic dansuri, cântece şi obiceiuri tradiţionale din Prahova, precum şi din alte spaţii etnice româneşti;
- contribuie la apariţia şi formarea altor grupuri de dansatori în cadrul aşezămintelor de cultură prahovene;
- participă la principalele manifestări culturale din judeţ;

- reprezintă judeţul în spaţiul naţional şi european, cu prilejul diverselor manifestări la care acesta este invitat;

- Formaţia artistică de dansuri populare „Periniţa" este alcătuită din artişti amatori selecţionaţi de instructorul coregraf al ansamblului pe baza competenţelor artistice dobândite la cursurile specifice ale Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion", compartimentul Şcoala Populară de Arte sau alte instituţii de profil;

- producţiile artistice rezultate în urma spectacolelor asigurate de Ansamblul Periniţa se consideră bunuri culturale produse de Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" şi are toate drepturile asupra acestor bunuri;

- Ansamblul folcloric Periniţa este proprietatea Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" din punct de vedere al denumirii, costumelor populare şi al produselor culturale rezultate în urma folosirii denumirii şi înzestrării instituţiei Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion";

- recrutarea membrilor formaţiei artistice Periniţa se face în mod constant de către instructorul coregraf în acord cu conducerea instituţiei;

- ca amatori, artiştii selectaţi să facă parte din Ansamblul Periniţa pot fi remuneraţi pentru acţiunile culturale ale Consiliului Judeţean Prahova sau Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" pe baza unui contract de prestare servicii artistice. Cuantumul plăţii va fi stabilit de către conducerea Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" în urma negocierii cu fiecare artist sau cu reprezentanţi ai acestora, în funcţie de complexitatea reprezentaţiei artistice;

- instructorul coregraf va fi remunerat odată cu Ansamblul Periniţa în condiţiile şi cuantumul stabilite prin negociere de către conducerea Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" pe baza unui contract de prestare servicii artistice;

- contractul de prestare servicii artistice se stabileşte de către Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" pe baza normativelor în vigoare;

- instructorul coregraf poate beneficia de un corepetitor care să-şi desfăşoare activitatea sub directa îndrumare artistică a instructorului. Corepetitorului i se va întocmi de asemenea un contract de prestare servicii artistice în care se stipulează toate drepturile inclusiv remuneraţia;

- la spectacolele artistice, festivaluri, concursuri etc. unde este solicitat, în ţară sau străinătate, de către Consiliul Judeţean Prahova sau conducerea Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion", cheltuielile de transport şi cazare ale Ansamblului Periniţa vor fi suportate de către Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" în limita bugetului aprobat, distinct de remuneraţia pentru prestarea artistică;

- calendarul şi programul Ansamblului Periniţa face parte integrantă din programul cultural al instituţiei care se aprobă anual odată cu bugetul instituţiei.

În acest calendar, în limitele alocărilor bugetare, pot surveni modificări la cererea conducerii Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" sau Consiliul Judeţean Prahova în funcţie de necesităţi sau oportunităţi;

- Poate să aducă venituri extrabugetare.

Art. 27. ***Centrul Dramatic „Mythos"*** îşi propune, ca obiective, următoarele:

- activităţi de cercetare şi documentare în domeniul antropologiei culturale, cu precădere în ceea ce priveşte artele spectacolului.
- activităţi de cercetare şi documentare în domeniul mitologiei româneşti, reevaluând ritualul ca artă a spectacolului.
- activităţi de cercetare şi documentare în domeniul teatrului şi al spectacolului modern. Vor fi investigate noi căi de exprimare scenică, vor fi dezbătute sub diverse forme (de la colocvii şi discuţii până la spectacole sau exemplificări dramatice) noile tendinţe în arta spectacolului.
- activităţi de cercetare şi documentare în domeniul artelor vizuale, în mod special în domeniile artei cinematografice şi fotografice.
- organizarea de tabere de creaţie în domeniul teatrului şi al artelor vizuale.
- organizarea de stagii de pregătire pentru regizori şi actori neprofesionişti, realizarea unor spectacole de teatru.
- organizarea de festivaluri şi ateliere de creaţie (literară, plastică, fotografică, cinematografică, ateliere, spectacole demonstrative, proiecţii de filme documentare şi de ficţiune, colocvii şi dezbateri).
- proiectul VAMIR (Viitoarea Artă Mare Începe de la Rădăcini) în care vor fi implicaţi tinerii care aspiră la studii superioare în domeniul artelor.
- rezultatele acestor activităţi de cercetare, documentare şi practică artistică se vor reflecta în editarea de volume documentare, spectacole, creaţii cinematografice, expoziţii documentare şi artistice, sesiuni de comunicări etc.
- relaţii de colaborare cu diverse instituţii culturale şi artistice din ţară şi străinătate.

Art. 28. ***Corala „Ioan Cristu Danielescu"***, formație reprezentativă a județului Prahova, îndeplineşte următoarele atribuții:

- abordează un repertoriu variat: prelucrări de folclor românesc, piese religioase, creații corale bisericești ale compozitorilor români și străini, colinde tradiționale românești și străine, piese ale renașterii, lucrări vocal-simfonice, din literatura muzicală clasică românească şi universală, elaborate de compozitori autohtoni sau din alte ţări.
- cu repertoriul propus reprezintă județul Prahova la manifestări și concursuri de nivel județean, național și internațional.

- dezvoltă şi menţine relaţii de colaborare cu ansambluri corale similare româneşti sau din străinătate pentru a putea atinge performanţe de excepţie la cele mai înalte standarde muzicale şi artistice, susţinute în România şi în afara graniţelor ţării.

- participă la manifestări organizate în plan social, educaţional şi artistic, la concerte, serbări în aer liber, festivaluri, concursuri etc., cultivând fondul de aur al repertoriului existent dar şi adăugând mereu noi valori tezaurului muzical.

- corala colaborează cu clasele de canto clasic, clasele de instrumente (pian, vioară) din cadrul Şcolii Populare de Arte Ploieşti.

- Corala „I.C. Danielescu" este un ansamblu artistic de cor format din dirijor şi membrii ai coralei;

- repertoriul şi reprezentaţiile artistice ale Coralei „I.C. Danielescu" sunt bunuri culturale ale Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion";

- Corala „I.C. Danielescu" face parte integrantă din programul cultural al Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" integrat în Programul şi proiectele manageriale avizate de Consiliul Judeţean Prahova;

- corala prin palmaresul deosebit şi prin tinuta artistică de excepţie se adresează unui public select şi variat din judeţul Prahova;

- agenda culturală, acţiuni, repetiţii, spectacole, festivaluri, concursuri de profil se stabilesc de către conducerea Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" şi dirijorul coralei;

- Corala „I.C. Danielescu" beneficiază de un buget anual stabilit în cadrul bugetului anual al instituţiei la capitolul „Programe şi proiecte culturale". Suma alocată acestora poate varia în funcţie de solicitările Consiliului Judeţean Prahova sau de oportunităţile sau invitaţiile adresate de alte instituţii;

- conducerea coralei este asigurată de un dirijor care răspunde de programul de repetiţii, repertoriu şi recrutarea membrilor noi;

- dirijorului i se acordă o remuneraţie în baza unui contract de colaborare artistică în care sunt pervăzute numărul de repetiţii, spectacolul vizat, suma pentru fiecare repertoriu. Cuantumul acestora se stabileşte prin negociere de către conducerea Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" şi dirijor;

- membrii coralei vor fi remuneraţi pentru spectacolele aflate în agenda culturală aprobată. Cuantumul prestaţiei plătită va fi negociat cu fiecare membru în parte sau cu reprezentanţi ai acestora, încheindu-se în acest sens un contract de colaborare artistică;

- la deplasările în ţară şi în străinătate pentru participarea la festivaluri sau concursuri, membrilor Coralei „I.C. Danielescu" li se vor asigura cheltuielile de deplasare şi cazare în limita bugetului aprobat şi a calendarului cultural al instituţiei. În mod distinct remuneraţia pentru contribuţia artistică se va acorda pentru fiecare membru conform aportului artistic.

Art. 29. ***Cenaclul plastic „Arcade"***, cu următoarele atribuţii:

- reuneşte cei mai buni creatori de artă plastică din judeţ;
- se implică în activităţi de creaţie şi de promovare a artelor plastice: tabere de creaţie, colocvii, expoziţii, târguri etc.

Art. 30. ***Studioul de foto-film „Orion"***,
- reuneşte cei mai buni artişti din domeniile respective, proveniţi din rândul absolvenţilor Şcolii Populare de Arte;
- promovează producţii artistice proprii din rândul celor mai cunoscute opere ale marilor creatori români şi străini.

Art. 31. ***Şcoala Populară de Arte***

Activitatea acestui compartiment este condusă de un şef serviciu, acesta coordonează un număr de 27 posturi de execuție.

Şef Serviciu - este subordonat managerului și îndeplinește următoarele atribuții:
- întocmește împreună cu managerul, planul de activitate trimestrial și anual;
-delimitează împreună cu managerul și referentul de specialitate, cu atribuții de resurse umane, sarcinile fiecărui angajat aflat în subordine;
- răspunde de starea și îmbogățirea patrimoniului cultural;
- urmărește buna desfășurare a activității culturale în compartimentele de care răspunde;
- urmărește valorificarea maximă a bunurilor-culturale din patrimoniu, în condițiile legislației din domeniu, prin participarea activă la manifestările și evenimentele organizate;
- colaborează cu referentul de specialitate cu atribuții de resurse umane în vederea perfecționării și a unei pregătiri profesionale adecvate a personalului de specialitate;
- completează fișele de evaluare anuală pentru personalul din subordine, propunând calificativul pentru activitatea acestuia;
- se obligă să respecte prevederile Regulamentului de ordine interioară al instituției privind organizarea muncii și obligațiile angajaților ;
- Răspunde de întocmirea raportului de activitate conform Legii 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public;
- Responsabilitățile șefului de serviciu se regăsește detaliat în fișa de post.

Acest compartiment este profilat pe activități de învățământ artistic:
- arte (muzică vocală, muzică instrumentală, dans popular, dans clasic, dans modern, dans de societate, desen, pictură, sculptură, actorie, regie teatru, scenografie, foto, film, mişcare scenică, arta spectacolului, artă și îndemnare etc.);
- meșteșuguri tradiționale;

- Şcoala Populară de Arte prestează servicii de învăţământ artistic, complementar recreaţional sau de formare a deprinderilor artistice şi meşteşugăreşti contra cost;

Pentru îndeplinirea acestor obiective, Şcolii Populare de Arte îi revin următoarele atribuţii principale:

- organizarea şi desfăşurarea cursurilor teoretice şi practice, în conformitate cu programele analitice elaborate şi îndeplinirea pe structura anului şcolar;
- susţinerea activităţilor practice cu elevii: spectacole, expoziţii, concursuri, festivaluri, lucrări de atelier, tabere de creaţie, cercetări de teren etc.;
- promovarea celor mai valoroase talente din rândul elevilor şi al absolvenţilor, pe plan local, judeţean, naţional şi internaţional; de asemeni, obiceiurile şi tradiţiile populare reprezentative pentru zona Prahovei şi celor mai valoroase piese repertoriale din creaţia artistică românească;
- să aibă formaţii artistice, ateliere meşteşugăreşti, spaţii de comercializare pentru lucrări de artă şi meşteşugăreşti;
- eliberarea diplomelor de absolvire care să ateste specializarea obţinută, situaţia şcolară şi media la examenul final;
- organizarea de audiţii publice, spectacole de absolvire, concerte sau recitaluri la sediu sau în alte spaţii publice;
- desfăşoară cursuri la sediul din Ploieşti, precum şi în orice altă localitate a judeţului, în funcţie de solicitări, buget şi de condiţii materiale adecvate;
- coordonează şi implementează proiectele şi programele culturale atribuite de conducerea instituţiei;
- îndeplineşte orice alte sarcini trasate de conducere;

Art.32. ***Resurse Umane***

Activitatea compartimentului resurse umane este efectuată de către 1 referent de specialitate şi funcţionează în subordinea managerului cu următoarele atribuţii:

- întocmirea documentelor privind încadrarea, promovarea, delegarea, detaşarea, sancţionarea sau încetarea raporturilor de muncă pentru personalul centrului şi gestionarea resursele umane de la recrutare şi până la încetarea contractului de muncă, întocmind toate formele specifice acestui parcurs;

- pregătirea, redactarea şi urmărirea documentaţiei referitoare la concursul de selecţie şi recrutare conform politicii de recrutare;
- verificarea referinţelor candidatului;
- anunţarea candidaţilor despre rezultatul final al interviului la care au participat;
- întocmirea fişelor de post, urmăreşte activităţile de perfecţionare profesională şi de evaluare a personalului;

- asigură încadrarea corectă a personalului instituției, întocmește deciziile și statele de funcții;

- întocmirea și gestionarea dosarului profesional pentru fiecare salariat al centrului;

- completează și actualizează Registrul general de evidență al salariaților în format electronic și asigură transmiterea lui la Inspectoratul Teritorial Prahova;

- întocmirea pontajului și a altor documente referitoare la raportul instituție-angajat;

- întocmirea contractelor de colaborare artistică sau prestări servicii;

- îndeplinirea oricăror alte sarcini trasate de conducere.

Art. 33. ***Compartimentul Financiar – Contabilitate***

Activitatea compartimentului financiar- contabilitate este efectuată de către 1 referent de specialitate, 1 economist, 1 casier și funcționează în subordinea contabilului șef, cu următoarele atribuții:

- răspunde de aplicarea și respectarea legislației din domeniul financiar contabil aflate în vigoare;

- întocmirea, verificarea și înregistrea documentelor instituției privind activitatea financiară;

- întocmirea evidențelor mijloacelor fixe, obiectelor de inventar, consumabile, organizarea periodică a inventarierii patrimoniului și a gestiunii;

- întocmirea registrului inventar, registrului jurnal, notelor contabile, balanțele contului de execuție, documentele privind activitatea de încasări;

- întocmirea lunară a statelor de plată pentru salariații instituției și, de câte ori este cazul, statelor de plată pentru colaboratori;

- efectuarea operațiunilor de încasări și plăți prin casieria instituției, cu respectarea prevederilor legale;

- îndeplinește atribuțiile legate de efectuarea vărsămintelor;

- întocmirea documentelor de plată către Trezorerie, a altor documente contabile, urmărește primirea la timp a extraselor de cont și verificarea acestora cu documente însoțitoare;

- întocmirea situațiilor statistice trimestriale și anuale;

- întocmirea, verificarea și depunerea declarațiilor lunare cu privire la plata contribuțiilor din salarii și depunerea anuală a fișelor fiscale privind impozitul pe venitul global;

- executarea sarcinilor privind modul de achiziție a bunurilor sau serviciilor, în conformitate cu prevederile legale în vigoare;

- îndeplinirea oricăror alte sarcini trasate de conducerea instituției.

Art. 34. ***Compartimentul Achiziții***

Activitatea compartimentului achiziții este efectuată de către 1 economist și funcționează în subordinea contabilului șef, cu următoarele atribuții:

- desfășoară activități de achiziții publice pentru achiziționarea de bunuri, lucrări și servicii, conform normelor legale în vigoare;
- întocmește programul anual al achizițiilor
- primește și analizează referatele de necesitate
- primește și analizează caietele de sarcini
- verifică existența fondurilor alocate în buget pentru fiecare achiziție în parte
- alegerea procedurii de achiziție publică

Art. 35. ***Compartimentul Secretariat***

Activitatea compartimentului secretariat este efectuată de către 1 referent de specialitate și funcționează în subordinea contabilului șef, cu următoarele atribuții:

- asigurarea, organizarea şi funcţionarea punctului de info-documentare pentru public şi, separat, pentru conducere;
- realizarea prezentării accesibile, corectă şi de bună calitate a informaţiilor de interes public, de asemeni, aduce la cunoştinţa conducerii orice informaţie referitoare la instituţie;
- sortarea şi înregistrarea corespondenţei primită, în registrul de intrări şi ieşiri (număr, dată, denumirea instituţiei, conţinutul mesajului, alte informaţii considerate necesare);
- asigurarea, păstrarea documentelor intrate şi emise, ordonarea lor conform normelor de specialitate, precum şi de arhivarea lor la termenul prescris;
- promovează programele instituţiei prin toate formele actuale de mediatizare;
- răspunde de realizarea, afişarea şi respectarea orarului cursurilor Şcolii Populare de Arte, realizează şi asigură documentaţia necesară desfăşurării activităţii Şcolii Populare de Arte; Intermediază fluxul informaţional între conducere şi experţii şi instructorii Şcolii Populare de Arte; Ţine evidenţa documentelor specifice Şcolii Populare de Arte şi le arhivează (cataloage, centralizator, fişe de înscriere, convenţii, diplome etc.)
- cunoaşterea şi informarea celor interesaţi asupra tuturor activităţilor curente legate de celelalte compartimente ale instituţiei;
- copierea, redactarea, tehnoredactarea diferitelor documente ale instituţiei, ale salariaţilor etc.;
- primirea şi transmiterea e-mail-urilor;
- aplicarea indicaţiilor transmise de conducere;

- identificarea şi separarea informaţiilor de interes public de cele de interes strict instituţional, acestea din urmă fiind imediat comunicate managerului;

- organizarea arhivei financiar - contabilă;

- asigurarea curieratului pentru instituţie;

- răspunde de securitatea şi buna păstrare a dotărilor existente în spaţiile funcţionale, precum şi de conservarea celor cu utilitate periodică sau doar în anumite situaţii;

- aplicarea măsurilor de Securitate și Sănătatea în Muncă și de PSI, cât și în situații de urgență;

- participarea la ședințele Consiliului Științific, Pedagogic, Artistic și Administrativ al instituției ca secretar, întocmește procesele verbale ale ședințelor și redactează hotărârile luate în consiliu;

- îndeplinirea oricăror alte sarcini trasate de conducere.

Art. 36. ***Compartimentul Administrativ***

Activitatea Compartimentului Administrativ este alcătuit din 5 posturi execuție (4 posturi muncitor calificat , 1 șofer) și funcționează în subordinea contabilului șef.

Atribuțiile Compartimentului Administrativ sunt:

Muncitor calificat:

Participă la igienizarea claselor, holurilor și grupurilor sanitare , prin lucrări de zugrăvire-vopsire și eventual completează placajele de faianță, acolo unde este cazul.

Întocmește necesarul pentru aprovizionarea - cu materiale- pentru remedierea deficiențelor constatate și îl supune spre aprobare șefului ierarhic superior.

Primește și soluționează și alte sarcini trasate de conducerea instituției , pe linie ierarhică, în limita competențelor profesionale pe care le are.

Șofer :

Administrare sector auto

Asigurare transport și logistică pentru activitatea curentă a instituției și pentru proiectele și evenimentele culturale desfășurate

CAPITOLUL VI – *BUGETUL DE VENITURI ŞI CHELTUIELI*

Art. 37. Cheltuielile curente şi de capital ale ***Centrului Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"*** se finanţează din venituri proprii şi din subvenţii acordate de la buget, prin Consiliul Judeţean Prahova.

Art. 38. Veniturile extrabugetare se realizează, de regulă, din activităţi precum:

ROMÂNIA * CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA

a) taxe pentru cursuri, inclusiv cele de perfecţionare;

b) spectacole, concursuri, festivaluri, expoziţii, târguri, tabere de creație, turism cultural, manifestări distractive etc.;

c) valorificări de lucrări artistice şi meşteşugăreşti realizate prin activităţi specifice;

d) editări şi difuzări de publicaţii proprii şi de alte provenienţe (pe orice fel de suport), din domeniul culturii populare, educaţiei permanente, ştiinţei şi culturii, cu respectarea prevederilor legale în vigoare;

e) realizări de programe culturale, în colaborare cu alte instituţii din ţară şi din străinătate;

f) venituri din prestări servicii/activități culturale sau de educație permanentă, potrivit legii: servicii fanfară, consultanță etnologică, editare, redactare de carte.

CAPITOLUL VII – *DISPOZIŢII FINALE*

Art. 39. **(1)** ***Centrul Judeţean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion"*** dispune de ştampilă şi sigiliu proprii.

(2) Are, de asemenea, arhivă proprie, în care se păstrează, conform prevederilor legale: actul normativ de înfiinţare, documentele financiar-contabile, planurile şi programele de activităţi, cataloagele, dările de seamă, situaţiile statistice, datele şi materialele specifice activităţii de cercetare, precum şi a activităţilor de coordonare metodologică a aşezămintelor de cultură, corespondenţa, alte documente potrivit legii.

Art.40. **(1)** Atribuțiile managerului, ale personalului cu funcții de conducere și de execuție din cadrul Centrului Județean de Cultură „Acad. Eugen Simion" sunt prevăzute în contractul de management și în fișele posturilor.

(2) În raport de modificările intervenite în structura sau activitatea instituției, fișele posturilor personalului vor fi reactualizate și completate.

Art. 41. Personalul Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" este încadrat conform legislației în vigoare.

Art. 42. Toți salariații Centrului Județean de Cultură Prahova „Acad. Eugen Simion" au obligația și răspund de respectarea și aplicarea prevederilor Legii nr. 477/2004 privind Codul de conduită al personalului contractual.

Art. 43. **(1)** Prezentul Regulament va intra în vigoare la data aprobării lui de către Consiliul Judeţean Prahova.

(2) În baza Regulamentului aprobat, conducerea instituţiei va elabora Regulamentul de ordine interioară.

Consiliul Județean Prahova
Se confirmă autenticitatea prezentei copii cu originalul
ŞEF SERVICIU

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ
PRAHOVA„Acad. EUGEN SIMION”
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro
Nr. 1147/13.06.2025

REGULAMENT INTERN
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA„Acad. EUGEN SIMION”

CAPITOLUL I

DISPOZIȚII GENERALE

Art.1. Regulamentul intern stabileşte dispoziții referitoare la organizarea şi disciplina muncii, în baza Codului muncii, a legislației muncii în vigoare.

Art.2. (1) **Managementul Centrului Județean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion”** este asigurat de un manager, numit în baza susținerii unui concurs de proiecte de management şi a îndeplinirii condițiilor prevăzute la art.3 din Ordonanța de Urgență a Guvernului nr.189/2008 privind managementul instituțiilor publice de cultură, aprobată cu modificările şi completările ulterioare;

(2) Celelalte funcții de conducere se ocupă prin concurs şi prin decizia Managerului Centrului Județean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion”.

(3) Angajarea personalului şi încheierea contractelor individuale de muncă se efectuează de către conducerea Centrului Județean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion” conform criteriilor, condițiilor şi procedurilor prevăzute conform legislației şi altor normative emise de organele competente, precum şi în funcție de specificul instituției.

(4) **Patrimoniul Centrului Județean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion”** este format din bunuri aflate în proprietatea publică sau privată a statului şi/sau a unităților administrativ-teritoriale, bunuri pe care le administrează în condițiile legii, precum şi de bunuri aflate în proprietatea privată a instituției.

Bunurile mobile şi imobile de care instituția are nevoie pentru desfăşurarea activității sale în bune condiții sunt:

- spații locative la sediul central şi în județ, săli de spectacole şi de expoziții, spații şi terenuri pentru tabere de creație şi de interpretare artistică şi alte manifestări tradiționale.
- mijloace de transport persoane: autoturism, autocar;

- mijloace tehnice de imprimare-redare, editare şi multiplicare tipografică, sonoră şi video;
- mobilier şi aparatură de practică culturală;
- instrumente muzicale;
- costume naţionale, populare şi de scenă;
- echipament IT
- echipamente tehnice pentru spaţiile funcţionale (sunet, lumini, proiecţii etc.)

Art.3. (1) Regulamentul intern se aplică tuturor salariaţilor, indiferent de natura contractului individual de muncă.

(2) La semnarea contractului individual de muncă i se aduc la cunoştinţă, sub semnătura, fiecărui angajat, prin grija Compartimentului Resurse Umane următoarele informaţii: prevederile Regulamentului intern, clauzele contractului individual de muncă, atribuţiile din fişa postului, procedurile operaţionale pentru implementarea standardelor de control intern managerial, regulile de protecţie şi securitate a muncii, regulile de pază şi protecţia împotriva incendiilor şi orice alte norme specifice. Salariaţii Centrului Judeţean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion", au obligaţia respectării cu stricteţe a regulilor generale şi permanente de conduită şi disciplina stabilite potrivit dispoziţiilor prezentului Regulamentului Intern.

(3) Este interzisă stabilirea unei noi perioade de probă în cazul în care, în termen de 12 luni, între aceleaşi părţi se încheie un nou contract de muncă pentru aceeaşi funcţie şi cu aceleaşi atribuţii.

CAPITOLUL II

REGULI PRIVIND RESPECTAREA PRINCIPIULUI NEDISCRIMINĂRII ŞI AL ÎNLĂTURĂRII ORICĂREI FORME DE ÎNCĂLCARE A DEMNITĂŢII

Art.4. Centrul Judeţean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion", se obligă să promoveze în cadrul relaţiilor de muncă principiul egalităţii de tratament faţă de toţi salariaţii, fără discriminări directe sau indirecte bazate pe criterii de sex, orientare sexuală, caracteristici genetice, vârstă, naţionalitate, rasă, etnie, religie, opţiune politică, origine socială, handicap, situaţie sau responsabilitate familială, apartenenţă sau activitate sindicală.

Art.5. Orice salariat care prestează o muncă beneficiază de condiții de muncă adecvate activității desfășurate, de protecție socială, de securitate și de sănătate în muncă, precum și de respectarea demnității și a conștiinței sale, fără nici o discriminare.

Art.6. Angajatorul recunoaște tuturor salariaților care prestează o muncă dreptul la plată egală, dreptul la protecția datelor cu caracter personal, precum și dreptul la protecție împotriva concedierilor nelegale. De asemenea este interzisă munca forțată.

Art.7.(1) Centrul Județean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion", se obligă să asigure egalitatea de șanse față de toți salariații, femei și bărbați, într-un climat de bună credință.

(2) Prin egalitatea de șanse între femei și bărbați în relațiile de muncă se înțelege accesul nediscriminatoriu la:

- angajarea și promovarea la nivel ierarhic și profesional, în toate posturile sau locurile de muncă vacante și la toate nivelele ierarhice profesionale;
- venituri egale pentru munca de valoare egală;
- informare și consiliere profesională, programe de inițiere, calificare, perfecționare, specializare și recalificare profesională;
- condiții de muncă ce respectă normele de sănătate și securitate în muncă, conform legislației în vigoare;
- beneficii, altele decât cele de natură salarială și măsuri de protecție și asigurări sociale;
- anunțarea, organizarea concursurilor sau examenelor și selecția candidaților pentru ocuparea posturilor vacante;
- încheierea, suspendarea, modificarea și/sau încetarea raportului juridic de muncă;
- stabilirea sau modificarea atribuțiilor din fișa postului;
- stabilirea remunerației;
- evaluarea performanțelor profesionale individuale;
- perfecționarea, reconversia și promovarea profesională;
- aplicarea măsurilor disciplinare;
- dreptul de aderare la sindicat și accesul la facilitățile acordate de acesta;
- orice alte condiții de prestare a muncii potrivit legislației în vigoare;

(3) Centrul Județean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion", se obligă să nu exercite discriminări pe bază de sex. Se interzice orice manifestare de hărțuire sexuală. Sunt considerate hărțuiri sexuale acele gesturi, manifestări, comentarii insinuante sau propuneri cu aluzii sexuale.

(4) Maternitatea nu poate constitui motiv de discriminare;

- Concedierea nu poate fi dispusă pe durata în care femeia salariată este gravidă sau se află în concediu de maternitate, angajatul se află în concediu de creştere şi îngrijirea copilului în vârstă de până la 2 ani, respectiv 3 ani în cazul copilului cu handicap.

- La încetarea concediului de maternitate sau a concediului de creştere şi îngrijirea copilului în vârstă de până la 2 ani, respectiv 3 ani în cazul copilului cu handicap, salaritul are dreptul de a se întoarce la ultimul loc de muncă sau la un alt loc de muncă echivalent, având condiții de muncă echivalente şi, de asemenea de a beneficia de orice îmbunătățire a condițiilor de muncă la care ar fi avut dreptul în timpul absenței.

(5) Constituie discriminare şi este interzisă modificare unilaterală de către angajator a relațiilor sau a condițiilor de muncă, inclusiv concedierea persoanei angajate care a înaintat o sesizare ori o reclamație la conducerea unității sau care a depus o plângere la instanțele judecătoreşti competente în vederea aplicării prevederilor Legii 202/2002 şi după ce sentința judecătorească a rămas definitivă, cu excepția unor motive întemeiate şi fără legătură de cauză. Dacă un salariat sesisează vreunul din aspectele mai sus menționate angajatorul va întruni o comisie de evaluare care va constata existența şi/sau gravitatea faptei în decurs de 5 zile de la primirea sesizării urmând ca, în funcție de cele constatate, să aplice sancțiuni prevăzute în regulament.

CAPITOLUL III

NORME PRIVIND PROTECȚIA, IGIENA, SĂNĂTATEA ŞI SECURITATEA ÎN MUNCĂ

Art.8. Angajatorul se obligă să ia toate măsurile necesare pentru protejarea vieții şi sănătății salariaților şi să asigure securitatea şi sănătatea acestora în toate aspectele legate de muncă.

Art.9. În cadrul propriilor responsabilități angajatorul va lua măsurile necesare pentru protejarea securității şi sănătății salariaților, inclusiv pentru activităților de prevenire a riscurilor profesionale, de protejare a maternității la locurile de muncă (prevăzută de O.U.G nr.96/2003 cu modificările şi completările ulterioare), de informare şi instruire şi pentru asigurarea cadrului organizatoric şi a mijloacelor necesare cu respectarea următoarelor principii generale de prevenire;

- evitarea riscurilor profesionale;
- evaluarea riscurilor profesionale care nu pot fi evitate;

- adoptarea măsurilor de protecție colectivă cu prioritate față de măsurile de protecție individuală;

- aducerea la cunoştinţa salariaţilor a instrucţiunilor corespunzătoare privind măsurile de protecţie a muncii, cunoaşterea şi aplicarea precauţiunilor universale prevăzute în legislaţia medicală specifică;

- dezvoltarea unei politici de prevenire coerente privind organizarea activităţii, condiţiile de muncă, relaţiile sociale şi influenţa factorilor interni. Instrucţiunile prevăzute în prezentul Regulament Intern impun fiecărei persoane să vegheze atât la securitatea şi sănătatea sa, cât şi a celorlalţi salariaţi din societate;

Art.10.(1) Angajatorul va organiza instruirea periodică a salariaţilor săi în domeniul securităţii şi sănătăţii în muncă.

(2) Instruirea se realizează şi în cazul noilor angajaţi, al celor care îşi schimbă locul de muncă sau felul muncii şi a celor care îşi reiau activitatea după o întrerupere mai mare de 6 luni, înainte de începerea efectivă a activităţii.

Art.11. Fiecare salariat are obligaţia să asigure aplicarea şi respectarea măsurilor referitoare la securitatea muncii. Pentru asigurarea securităţii la locul de muncă salariaţii au următoarele obligaţii:

- răspund pentru respectarea normelor de igienă şi de securitate a muncii;
- fumatul este permis numai în locurile special amenajate;
- este interzisă consumarea în incinta sediului instituţiei în timpul programului de lucru, a băuturilor alcoolice sau prezentarea la locul de muncă sub influenţa alcoolului ori a substanţelor halucinogene;
- în timpul programului de muncă salariaţii au obligaţia să aibă un comportament care să nu stânjenească ori să ofenseze superiorii, colegii, pe ceilalţi angajaţi colaboratori sau spectatori;
- salariaţii au obligaţia de a respecta programul de muncă stabilit de angajator precum şi de a participa la instructajele periodice efectuate de responsabilii Centrului Judeţean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion" cu protecţia muncii;

Art.12.(1) Toate accidentele de muncă survenite în timpul programului de lucru la locul de muncă, în special cele cu consecinţe grave, vor fi imediat aduse la cunoştinţa conducerii Centrului Judeţean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion". Acele reguli vor fi respectate şi în cazul accidentelor survenite pe traseul domiciliu- loc de muncă şi invers.

(2) Accidentul care a produs invaliditate, accidentul mortal precum şi accidentul colectiv, vor fi comunicate de îndată către conducerea instituţiei, către inspectoratele teritoriale de muncă, precum şi organele de urmărire penală competente, potrivit legii.

(3) Salariații au obligația:

- să aducă la cunoștința conducerii orice defecțiune tehnică sau altă situație care constituie un pericol de accidentare sau îmbolnăvire profesională, precum și accidente de muncă suferite de persoana proprie sau de alți salariați;
- să oprească lucrul la apariția unui pericol iminent de producere a unui accident și să informeze de îndată conducerea Centrului Județean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion";

(4) În caz de pericol – incendiu, calamități naturale, război – evacuarea personalului, materialelor și materiilor prime, a produselor finite în locurile stabilite, se va face conform normelor ISU.

Art.13. În domeniul protecției muncii se va acționa astfel:

- fiecare angajat este obligat să utilizeze echipamentul tehnic de protecție și de lucru primit în folosință conform cerințelor, fiind interzisă utilizarea acestuia în scopuri personale (sunt considerate echipamente tehnice toate materialele și dotările încredințate salariatului în vederea exercitării atribuțiilor sale de serviciu în deplină securitate.
- este interzisă intervenția din proprie inițiativă asupra acelor echipamente tehnice sau de protecție, al căror service este încredințat unui specialist, salariatul fiind obligat să apeleze la serviciile acestuia;
- executarea sarcinilor de muncă implică întreținerea curentă și curățirea echipamentului tehnic și de lucru, personalul fiind obligat să-și consacre timpul necesar acestei obligații, conform cerințelor stabilite prin fișa postului sau ordine specifice.

Art.14. Angajatorul se obligă să asigure accesul salariaților la serviciul medical de medicina muncii.

CAPITOLUL IV

DREPTURILE ȘI OBLIGAȚIILE ANGAJATORULUI ȘI ALE SALARIAȚILOR

Art.15. Angajatorului îi revin, potrivit Codului muncii și prezentului Regulament Intern, în principal, următoarele drepturi:

- să stabilească organizarea și funcționarea Centrului Județean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion";
- să stabilească atribuțiile corespunzătoare pentru fiecare salariat, în condițiile legii;

- să evalueze activitatea profesională a angajaţilor;
- să dea dispoziţii cu caracter obligatoriu pentru salariaţi, sub rezerva legalităţii lor;
- să exercite controlul asupra modului de îndeplinire a sarcinilor de serviciu;
- să constate săvârşirea abaterilor disciplinare şi să aplice sancţiunile corespunzătoare potrivit legii şi regulamentului intern;
- să stabilească obiectivele de performanţă individuală, precum şi criteriile de evaluare a realizării acestora;
- să aprecieze calificarea profesională a salariaţilor şi să-i promoveze în raport cu pregătirea şi rezultatele obţinute, conform legii;

Art.16 Angajatorului îi revin, potrivit Codului Muncii în principal, următoarele obligaţii:
- să informeze salariatul asupra condiţiilor de muncă şi asupra elementelor care privesc desfăşurarea relaţiilor de muncă, precum şi a criteriilor de evaluare a activităţii şi a perioadei de probă corespunzătoare funcţiei sale
- să acorde salariatului toate drepturile care decurg din lege, din contractul individual de muncă
- să asigure permanent condiţiile tehnice şi organizatorice avute la elaborarea normelor de muncă şi condiţiile corespunzătoare de muncă
- să elibereze la cerere toate documentele care atestă calitatea de salariat a solicitantului
- să asigure confidenţialitatea datelor cu caracter personal ale salariatului
în cadrul Centrului Judeţean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion".
- să examineze observaţiile critice, sugestiile şi propunerile de măsuri formulate de salariaţii Centrului Judeţean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion";
- să organizeze periodic forme de instruire şi forme profesionale în raport de realizarea şi calitatea muncii fiecărui salariat, indiferent de nivelul sau natura studiilor avute;
- să sprijine şi să stimuleze iniţiativa şi capacitatea profesională a salariaţilor;
- să asigure condiţiile necesare aplicării dispoziţiilor legale în vigoare; referitoare la securitatea şi prevenirea incendiilor, timpul de lucru şi de odihnă, acordarea drepturilor pentru munca prestată;
- să plătească drepturile salariale la termenele şi în condiţiile stabilite;
- să creeze condiţii de prevenire şi înlăturare a tuturor cauzelor sau împrejurărilor care pot produce pagube patrimoniului;
- să se consulte cu sindicatul sau cu reprezentanţii salariaţilor cu privire la deciziile susceptibile să afecteze substanţial drepturile şi interesele acestora;
- să plătească toate impozitele şi contribuţiile aflate în sarcina sa;
- să reţină şi să vireze contribuţiile şi impozitele datorate de salariaţi;

- să înființeze registrul general de evidența a salariaților și să opereze înregistrările prevăzute de lege;

-să răspundă motivat, în scris , în termen de 30 zile de la primirea solicitării salariatului , prevăzută la art.39 ain (1) lit.m.

Art.17. Drepturile angajatului:

(1) Salariatul are în principal următoarele drepturi:

- dreptul de a beneficia de condiții de muncă adecvate desfășurării activității;
- dreptul la plată egală, pentru muncă egală;
- dreptul la salarizare pentru munca depusă;
- dreptul la repaus zilnic și săptămânal;
- dreptul la concediu de odihnă anual, concedii medicale, alte concedii prevăzute de lege;
- dreptul la egalitate de șanse și de tratament;
- dreptul la demnitate în muncă;
- dreptul la securitate și sănătate în muncă;
- dreptul la formare profesională în conformitate cu legislația în vigoare;
- dreptul de a lua parte la determinarea și ameliorarea condițiilor de muncă;
- dreptul de protecție în caz de concediere;
- dreptul de a participa la acțiuni colective;
- dreptul de a se afilia la un sindicat legal constituit și/sau de a-și delega un reprezentat în relațiile cu conducerea instituției;
- dreptul de a beneficia de zile libere plătite cu ocazia sărbătorile legale;
- dreptul la concediu fără plată pentru rezolvarea unor probleme personale conform legilor în vigoare;
- dreptul de a muncii la angajatori diferiți sau la același angajator, în baza unor contracte individuale de muncă, fără suprapunerea programului de muncă, beneficiind de salariul corespunzător pentru fiecare dintre acestea.
- dreptul de a solicita trecerea pe un post vacant care îi asigură condiții de muncă mai favorabile dacă și-a incheiat perioada de probă și are o vechime de cel puțin 6 luni la același angajator.
- alte drepturi prevăzute de lege sau de contractele colective de muncă aplicabile;

Art.18. Angajații au obligația:

- să-și îndeplinească cu profesionalism, loialitate, corectitudine și în mod conștiincios îndatoririle de serviciu și să se abțină de la orice faptă care ar putea să aducă prejudicii instituției;

- să se abţină de la exprimarea sau manifestarea convingerilor lor politice în exercitarea atribuţiilor ce le revin;

- să răspundă potrivit legii, de îndeplinirea atribuţiilor ce le revin din funcţia pe care o deţin, precum şi atribuţiilor ce le sunt delegate;

- să se conformeze dispoziţiilor date de şefii cărora le sunt subordonaţi direct, cu excepţia cazurilor în care probează că aceste dispoziţii sunt ilegale;

- să nu colaboreze, fără aprobarea scrisă a conducerii, cu instituţii similare din ţară sau străinătate, dacă această colaborare afectează programul de lucru din Centrul Judeţean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion";

- să reprezinte Centrul Judeţean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion" în mod corespunzător sub toate aspectele, cu ocazia deplasărilor în interes de serviciu, în ţară sau străinătate;

- să păstreze confidenţialitatea în legătura cu faptele, informaţiile sau documentele de care iau cunoştinţă în exercitarea funcţiei;

- să nu solicite sau să accepte, direct sau indirect, pentru ei sau pentru alţii, daruri sau alte avantaje;

- să îşi perfecţioneze pregătirea profesională fie în cadrul instituţiei, fie urmând cursuri de perfecţionare organizate în acest scop;

- să se conformeze programului de lucru al Centrului Judeţean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion";

- să anunţe, personal sau prin altă persoană, conducerea instituţiei situaţia în care, din motive obiective ori din cauza îmbolnăvirii absentează de la serviciu, în cursul zilei în care are loc absenţa, sau în cel mult 24 de ore;

- să aibă o atitudine demnă şi corectă, respectuoasă, dând dovadă de iniţiativă, creativitate, spirit constructiv, capacitate decizională operativă diplomaţie;

- să-şi ajute colegii sau colaboratorii în aducerea la îndeplinire a obligaţiilor de serviciu, să cunoască şi să respecte măsurile de securitate şi protecţia muncii şi de prevenire şi stingere a incendiilor;

- să nu utilizeze timpul de lucru în scopuri personale;

- să comunice Compartimentului Resurse Umane, în scris, toate modificările ce intervin în viaţa sa personală sau orice alte evenimente care atrag după sine acordarea unor drepturi băneşti ori alte facilităţi din partea Centrului Judeţean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion";

- în situaţii deosebite- calamităţi naturale, incendii, avarii, inundaţii, etc.- fiecare salariat are obligaţia să participe, indiferent de funcţie, meserie, de postul pe care îl ocupă sau de

programul său de lucru, la executarea oricăror lucrări şi la luarea tuturor măsurilor cerute de nevoile instituţiei;

Personalul de specialitate din cadrul Şcolii Populare de Arte trebuie sa-şi desfăşoare activitatea profesională în conformitate cu următoarele valori şi principii:

- imparţialitate, independenţă şi obiectivitate;
- responsabilitate morală, socială şi profesională;
- integritate morală şi profesională;
- respectarea legislaţiei generale şi a celei specifice domeniului;
- onestitate şi corectitudine intelectuală;
- respect şi toleranţă;
- autoexigenţă în exercitarea profesiei;
- interes şi responsabilităţi în raport cu propria formare profesională;
- implicarea în creşterea calităţii profesionale a activităţii didactice şi a prestigiului unităţii;
- răspund de integritatea bunurilor aflate în sălile de curs, să respecte orarul stabilit la începutul anului şcolar;

În vederea asigurării unui învăţământ de calitate în relaţiile cu elevii, cadrele didactice au obligaţia de a cunoaşte, respecta şi aplica un set de norme de conduită astfel:

- ocrotirea sănătăţii fizice şi morale a elevilor prin supravegherea permanentă a acestora pe parcursul activităţilor în instituţie cât şi cele organizate în afara acesteia, în vederea asigurării depline a securităţii tuturor celor implicaţi;
- interzicerea agresiunilor fizice şi tratamentelor umilitoare sub orice formă asupra elevilor;
- responsabilitatea în vederea atingerii de către elevi a standardelor de performanţă prevăzute de documentele şcolare;
- interzicerea oricăror activităţi care generează corupţie, fraudarea examenelor de orice tip contra bani, traficul de influenţă şi favoritismul în procesul de evaluare;
- respectarea demnităţii şi recunoaşterii meritului personal al fiecărui elev;

În exercitarea activităţilor didactice membrilor personalului didactic le sunt interzise:

- folosirea dotărilor şi a bazei materiale din spaţiul instituţiei în vederea obţinerii de beneficii financiare personale;
- distrugerea intenţionată a dotărilor şi a bazei materiale din spaţiul instituţiei
- consumul de substanţe psihotrope sau alcool;
- organizarea de activităţi care pot pune în pericol siguranţa şi securitatea elevilor sau a altor persoane aflate în instituţie;

CAPITOLUL V

ORGANIZAREA MUNCII, TIMPUL DE MUNCĂ ŞI ODIHNĂ. PROGRAMUL DE LUCRU

Art. 19. Timpul de muncă şi de odihnă

(1) Conform legislației în vigoare, durata timpului de muncă al fiecărui salariat este de 8 ore/zi, respectiv de 40 ore săptămânal și se realizează prin săptămâna de lucru de 5 zile. Programul de lucru în cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion" este între orele 08:00- 16:30 pentru personalul cu normă întreagă, exceptând ziua de vineri care se desfăşoară între orele 08:00- 14:00.

(2) Pentru angajații cu contract de muncă cu timp parțial, durata timpului de muncă este de 2-4 ore/zi, 10-20 ore/săptămână, conform contractului individual de muncă.

(3) Durata maximă legală a timpului de muncă nu poate depăşi 48 ore pe săptămână inclusiv orele suplimentare. Prin excepție, durata timpului de muncă ce include şi orele suplimentare poate fi prelungită peste 48 de ore pe săptămână cu condiția ca media orelor de muncă calculată pe o perioadă de referință de 4 luni calendaristice, să nu depăşească 48 ore pe săptămână. Durata zilnică a timpului de lucru de 12 ore va fi urmată de o perioadă de repaus de 24 de ore.

(4) Munca suplimentară se efectuează la solicitarea şefului ierarhic al salariatului şi se compensează prin ore libere plătite în următoarele 90 de zile calendaristice după efectuarea acesteia.

În aceste condiții salariatul beneficiază de salariu corespunzător pentru orele prestate peste programul normal de lucru.

(5) Pentru salariații din cadrul Compartimentului Şcoală Populară de Arte salarizarea se face în sistem plata cu ora, normă didactică de 18 ore / săptămână respectiv 72 ore/lună.

(6) Pentru experții şi instructorii din cadrul Şcolii Populare de Arte programul de lucru este inegal în funcție de programul cursanților.

(7) Experții şi instructorii din cadrul Şcolii Populare de Arte au obligația de a transmite conducerii propunerea privind programul de lucru până la data de 15 octombrie a.c

(8)Salariatul are dreptul de a absenta de la locul de muncă în situații neprevăzute, determinate de o situație de urgență familială cauzată de o boală sau de accident, care fac indispensabilă prezența imediată a salariatului ,în condițiile informării prealabile a angajatorului şi cu recuperarea perioadei absentate până la acoperirea integrală a duratei normale a programului de lucru a salariatului .

Absentarea de la locul de muncă nu poate avea o durată mai mare de 10 zile lucrătoare într-un an calendaristic.

Angajatorul şi salariatul stabilesc de comun acord modalitatea de recuperare a perioadei de absenţă, în limita numărului de zile.

Art.20. Conducerea Centrului Judeţean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion" îşi rezervă dreptul, respectând limitele şi procedurile impuse de legislaţia în vigoare, de a modifica programul de lucru în funcţie de necesităţile instituţiei.

După încheierea programului de lucru de 8 ore se interzice revenirea la serviciu pentru nevoi personale. Revenirea la serviciu se face numai la solicitarea sau cu acordul şefului direct.

Art.21. Prezenţa la serviciu

Evidenţa prezenţei personalului la serviciu se face pe baza unei condici în care salariaţii vor semna la prezentare şi la plecare.

Compartimentul Resurse Umane răspunde de organizarea şi ţinerea evidenţei privind concediile de odihnă, concediile fără plată, zile libere plătite, învoiri de la program şi alte aspecte care privesc timpul de muncă şi odihnă al salariaţilor.

Salariaţii care întârzie sau absentează de la programul de lucru stabilit, trebuie să raporteze superiorul ierarhic situaţia, chiar dacă este vorba de un caz de forţă majoră. În afara cazurilor neprevăzute, toate absenţele trebuie avizate în prealabil de superiorul ierarhic. În funcţie de caz, superiorul ierarhic este cel în măsură să aprecieze dacă este necesar să se ia măsuri sau să se propună măsuri disciplinare.

Art. 22. Concediul de odihnă, concediul medical şi alte concedii plătite

Salariaţii au dreptul, în condiţiile legii, la concediu de odihnă, la concedii medicale şi la alte concedii.

A. Concediul de odihnă

(1) Concediul de odihnă se acordă conform prevederilor Codului Muncii şi ale Hotărârii de Guvern nr.250/1992, respectiv 21 zile lucrătoare pentru personalul cu vechime în muncă până la 10 ani şi 25 zile lucrătoare pentru personalul cu vechime în muncă de peste 10 ani.

(2) Vechimea în muncă ce se ia în considerare la determinarea duratei concediului este aceea pe care salariaţii o împlinesc în cursul anului calendaristic pentru care li se acordă concediul.

(3) Pentru salariaţii care se încadrează în muncă în timpul anului, durata concediului de odihnă se va stabili proporţional cu perioada lucrată de la încadrare la sfârţitul anului calendaristic respectiv, în raport cu vechimea în muncă stabilită conform precizărilor mai sus.

(4) Salariații care au lipsit de la serviciu întregul an calendaristic, fiind în concediu medical, în concediu pentru creșterea copilului de până la doi ani sau în concedii fără plată, nu au dreptul la concediul de odihnă pentru acel an.

(5) În cazul în care perioadele de concedii medicale, concedii pentru creșterea copilului până la doi ani și de concedii fără plată, însumate, au fost de 12 luni sau mai mari și s-au întins pe 2 sau mai mulți ani calendaristici consecutivi, salariații au dreptul la un singur concediu de odihnă, acordat în anul reînceperii activității, în măsura în care nu a fost efectuat în anul în curs în care s-a ivit lipsa de la serviciu.

(6) Programarea concediilor de odihnă se face în luna decembrie a fiecărui an pentru anul următor în funcție de interesele bunei desfășurări a activității instituției și interesele salariaților și se aprobă de conducerea instituției.

(7) În cazul în care programarea concediilor se face fracționat, angajatorul este obligat să stabilească programarea astfel încât fiecare salariat să efectueze într-un an calendaristic, cel puțin 10 zile lucrătoare de concediu neîntrerupt.

(8) Concediul de odihnă se efectuează în fiecare an.

(9) În cazul în care salariatul, din motive justificate, nu poate efectua, integral sau parțial, concediul de odihnă anual la care avea dreptul în anul calendaristic respectiv, cu acordul persoanei în cauză, angajatorul este obligat să acorde concediul de odihnă neefectuat într-o perioadă de 18 luni începând cu anul următor celui în care s-a născut dreptul la concediul de odihnă anual.

(10) Compensarea în bani a concediului de odihnă neefectuat este permisă numai în cazul încetării contractului de muncă sau a raporturilor de serviciu.

(11) Programarea concediilor de odihnă poate fi modificată, la cererea salariatului, sau concediul de odihnă poate fi întrerupt, la cererea salariatului, pentru următoarele motive obiective:

- salariatul se află în concediu medical;
- salariatul urmează sau trebuie să urmeze un curs de calificare, recalificare, perfecționare sau specializare în țară sau în străinătate;
- salariatul are recomandare medicală pentru a urma un tratament într-o stațiune balneoclimaterică, caz în care data începerii concediului de odihnă va fi cea indicată în recomandarea medicală;
- caz de forță majoră;

(12) Rechemarea din concediul de odihnă: în caz de forță majoră sau pentru interese urgente care impun prezența salariatului la locul de muncă, acesta poate fi rechemat din concediu, prin decizia conducerii instituției, formulată în scris. În cazul rechemării, persoanele în cauză au

dreptul la rambursarea tuturor cheltuielolor suportate de către salariat şi familia acestuia în vederea revenirii din concediu precum şi determinate de eventualele prejudicii suferite de acesta ca urmare a întreruperii concediului de odihnă. Aceste cheltuieli vor fi suportate de către instituție în măsura dovedirii lor prin acte şi prin stabilirea unei legături nemijlocite între prejudicii şi faptul rechemării.

(13) Pentru perioada concediului de odihnă salariatul beneficiază de o indemnizație de concediu ce reprezintă media zilnică a drepturilor salariale, constând în salariul de bază, indemnizațiile şi sporurile cu caracter personal. Această indemnizație nu poate fi mai mică decât salariul de bază, indemnizațiile şi sporurile cu caracter permanent cuvenite pentru perioada respectivă, prevăzută în contractul individual de muncă al fiecărui angajat.

B. Sărbători legale

Zilele de sărbători legale şi religioase în care nu se lucrează sunt:

- 01 şi 02 ianuarie
- 24 ianuarie
- vinerea mare
- prima şi a doua zi de Paşti
- 01 mai
- 1 iunie
- prima şi a doua zi de Rusalii
- Adormirea Maicii Domnului 15 august
- Sfântul Andrei
- 01 decembrie
- prima si a doua zi de Crăciun
- două zile pentru fiecare dintre cele două sărbători religioase anuale, declarate astfel de cultele religioase, altele decât cele creştine, pentru persoanele aparținând acestora.

C.(1) În afara concediului de odihnă, salariații au dreptul la zile de concediu plătite, în cazul următoarelor evenimente familiale deosebite.

a) căsătoria salariatului – 5 zile

b) căsătoria unui copil – 3 zile

c) naşterea unui copil – 3 zile

d) decesul soțului sau al unei rude de până la gradul II a salariatului – 3 zile

e) donatorii de sânge – conform legii

f) 7 zile concediu odihnă conform contract colectiv de muncă înregistrat în Registrul unic de evidență al ITM Prahova, cu nr.67/02.04.2025

(2) Concediul plătit de la alin.(1) se aprobă de conducerea Centrului Județean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion", la cererea salariatului.

D. Concediul medical

(1) Salariatul trebuie să facă dovada prin certificat medical şi să justifice absența în caz de boală, sau eventual să anunțe probabilitatea absenței pentru cauza de boală.

(2) În perioada concediilor medicale, a concediilor de maternitate şi a celor pentru creşterea şi îngrijirea copiilor, raporturile de muncă nu pot înceta şi nu pot fi modificate decât din inițiativa salariatului.

E. Concediile de sarcină și de lăuzie

(1) Angajatele au dreptul la concedii pentru sarcină şi lăuzie, pe o perioadă de 126 zile calendaristice, în condițiile legislației în vigoare.

(2) Concediul pentru sarcină se poate acorda pe o perioadă de 63 de zile înainte de naştere, iar concediul pentru lăuzie pe o perioadă de 63 de zile după naştere.Durata minimă obligatorie a concediului de lăuzie este de 42 de zile calendaristice.

F. Concediile pentru îngrijirea copiilor

(1) Angajații beneficiază de concediu plătit pentru creşterea copilului de până la 2 ani, sau în cazul copilului cu handicap, de până la 3 ani, în conformitate cu legislația în vigoare.

(2) În afara concediului plătit pentru îngrijirea copiilor în vârsta de până la 2 ani, salariata mamă poate beneficia de încă un an concediu fără plată. Pe această perioadă nu i se va putea desface contractul de muncă, iar în postul său nu vor putea fi angajate alte persoane, decât cu contract de muncă pe durată determinată.

(3) Angajații au dreptul la concediu şi indemnizație pentru îngrijirea copilului bolnav în vârstă de până la 12 ani, iar în cazul copilului cu handicap, pentru afecțiunile intercurente, până la împlinirea vârstei de 18 ani, în conformitate cu Legea nr. 179 din 22 iunie 2023 pentru modificarea art. 26 alin. (1) din OUG 158/2005 privind concediile şi indemnizațiile de asigurări sociale de sănătate, aşa cum a fost modificată şi completată ulterior.

G. Concediul de risc maternal

(1) În cazul în care angajatorul, din motive justificate în mod obiectiv, nu poate să îndeplinească obligația de modificare a condițiilor, orarului de muncă sau a locului de muncă conform recomandării medicului de medicina muncii sau a medicului de familie, salariatele gravide, mame lăuze sau care alăptează au dreptul la concediul de risc maternal, numai dacă solicitarea este însoțită de documentul medical, astfel:

a) integral sau fracționat, până în a 63-a zi anterioară datei estimate a nașterii copilului, respectiv a datei intrării în concediu de maternitate;

b) integral sau fracționat, după expirarea concediului postnatal obligatoriu și, dacă este cazul, până la data intrării în concediu pentru creșterea copilului în vârstă de până la 2 ani sau, în cazul copilului cu handicap, până la 3 ani;

c) integral sau fracționat, înainte sau după nașterea copilului, pentru salariata care nu îndeplinește condițiile pentru a beneficia de concediul de maternitate;

(2) Concediul de risc maternal se poate acorda, în întregime sau fracționat, pe o perioadă ce nu poate depăși 120 de zile calendaristice, de către medicul de familie sau de medicul specialist, care va elibera un certificat medical în acest sens, dar nu poate fi acordat simultan cu alte concedii prevăzute de legislația privind sistemul public de pensii și alte drepturi de asigurări sociale.

H. Alte concedii

Concediile medicale pentru incapacitate temporară de muncă și concediile medicale pentru prevenirea îmbolnăvirilor și recuperarea capacității de muncă, exclusiv pentru sitituțiile rezultate ca urmare a unor accidente de muncă sau boli profesionale, vor fi acordate în conformitate cu OUG nr.158/2005 privind concediile și indemnizațiile de asigurări sociale de sănătate, așa cum a fost modificată și completată ulterior.

I. Concediul de ingrijitor

Concediul de îngrijitor este concediul acordat salariaților în vederea oferirii de îngrijire sau sprijin personal unei rude sau unei persoane care locuiește în aceeași gospodărie cu salariatul și care are nevoie de îngrijire sau sprijin ca urmare a unei probleme medicale grave cu o durată de 5 zile la solicitarea scrisă, conform Articolul 152^1 din Legea 283/2022pentru modificarea și completarea Legii nr. 53/2003 - Codul muncii, precum și a Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 57/2019 privind Codul administrativ.

Prin rudă se înțelege fiul, fiica , mama, tatăl sau soțul /soția unui salariat.

Problemele medicale grave, precum și condițiile pentru acordarea concediului de ingrijitor se stabilesc prin ordin comun al ministrului muncii și solidarității sociale și al ministrului sănătății.

J. Concediul paternal

Concediul paternal este concediul acordat tatălui copilului nou-născut în condițiile prevăzute de Legea concediului paternal nr.210/1999, cu modificările și completările ulterioare.

Acordarea concediului paternal nu este condiționată de activitatea prestată sau de vechimea în muncă a salariatului.

Art.23. Concediul fără plată

Pentru rezolvarea unor situații personale salariații au dreptul la concediu fără plată, în condițiile prevăzute de lege;

(1). Salariații din instituție au dreptul la concedii fără plată, a căror durată însumată nu poate depăşi 90 de zile lucrătoare anual, pentru rezolvarea următoarelor situații personale:

a) susținerea examenului de bacalaureat, a examenului de admitere în instituțiile de învățământ superior, curs seral sau fără frecvență, a examenelor de an universitar, cât şi a examenului de diplomă, pentru salariații care urmează o formă de învățământ superior, curs seral sau fără frecvență;

b) susținerea examenului de admitere la doctorat, a examenelor de doctorat sau a tezei de doctorat, în cazul salariaților care nu beneficiază de bursă de doctorat;

(2). Salariații au dreptul la concedii fără plată, fără limita prevăzuta la poziția 1, în următoarele situații:

a) îngrijirea copilului bolnav în vârstă de peste 3 ani, în perioada indicată în certificatul medical: în acest drept beneficiază atât mama salariată, cât şi tata salariat, dacă mama copilului nu beneficiază, pentru aceleaşi motive, de concediu fără plată;

b) tratamentul medical efectuat în străinătate pe durata recomandată de medic, dacă cel în cauză nu are dreptul, potrivit legii, la indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă, precum şi pentru însoțirea soțului sau, după caz, a soției ori a unei rude apropiate-copil, frate, soră, părinte, pe timpul cât aceştia se află la tratament în străinătate, în ambele situații cu avizul obligatoriu al Ministerului Sănătății;

(3). Concedii fără plată pot fi acordate şi pentru interese personale, altele decât cele prevăzute la pct.1 şi 2, pe durate stabilite prin acordul părților, între o lună şi un an, dar nu mai mult de doi ani însumați pe întreaga perioadă cât salariatul îşi desfăşoară activitatea în instituție;

Pe durata concediilor fără plată, persoanele respective îşi păstrează calitatea de salariat;

Art.24. Concediile plătite pentru formare profesională

Salariații pot beneficia, la cerere, de concedii pentru formare profesională, care se pot acorda cu sau fără plată, în virtutea obligațiilor salariaților de a menține gradul de competivitate a procesului de muncă.

A. Concediile plătite pentru formarea profesională

(1) Angajatorii au obligația de a asigura participarea la programe de formare profesională pentru toți salariații, cel puțin o dată la 2 ani, dacă au cel puțin 21 de salariați;

(2) Salariații au dreptul să fie informați cu privire la conținutul planului de formare profesională;

(3) La încheierea perioadei de formare profesională, salariatul trebuie să prezinte angajatorului dovada absolvirii cursului;

(4) Salariații să nu aibă inițiativa incetării raporturilor de munca cu angajatorul pe o durată de cel putin 1 an dupa promovarea examenului de absolvire; in caz contrar va suporta toate cheltuielile ocazionate de formarea profesionala, proportional cu perioada nelucrata din acest termen;

(5). Salariații vor suporta toate cheltuielile ocazionate de formarea profesională si in situatia in care, in interiorul termenului de un an de la data promovarii examenului de absolvire, este concediat pe motive disciplinare sau contractul său individual de muncă incetează ca urmare a arestarii preventive pentru o perioada mai mare de 60 de zile, a condamnării prin hotarare judecatoreasca definitiva pentru o infractiune in legatura cu munca sa, precum si in cazul in care instanța penală a pronunțat o interdictie de exercitare a profesiei;

(6).În cazul în care angajatorul nu și-a respectat obligația de a asigura pe cheltuiala sa participarea unui salariat la formare profesională în condițiile prevăzute de lege, salariatul are dreptul la un concediu pentru formare profesională, plătit de angajator, de până la 10 zile lucrătoare sau de până la 80 ore;

(7) Perioada în care salariatul beneficiază de concediul astfel plătit se stabilește de comun acord cu angajatorul. Cererea de concediu plătit pentru formare profesională va fi înaintată angajatorului în condițiile prevăzute de legislație și de prezentul Regulament Intern cu privire la cererea de concediu fără plată pentru formare profesională;

(8) Durata concediului pentru formare profesională nu poate fi dedusă din durata concediului de odihnă anual și este asimilată unei perioade de muncă efectivă în ceea ce privește drepturile cuvenite salariatului, altfel decât salariul;

B. Concediile fără plată pentru formare profesională

(1) Concediile fără plată pentru formare profesională se acordă pe baza cererii formulate în scris de către salariat, pe perioada formării profesionale urmată de salariat din inițiativă proprie;

(2) Concediile fără plată pentru formare profesională poate fi respinsă numai cu acordul sindicatului sau a reprezentanților salariaților și numai dacă absența salariatului ar prejudicia grav desfășurarea activității;

(3) Cererea de concediu fără plată pentru formare profesională trebuie să îndeplinească următoarele condiţii:

- să fie înaintată angajatorului cu minim o lună înainte de efectuarea concediului;

-să precizeze data de începere a stagiului de formare profesională, domeniul, durata, precum şi denumirea instituţiei;

(4) Efectuarea concediului fără plată pentru formare profesională se poate realiza în întregime şi/sau fracţionat în cursul unui an calendaristic, pentru susţinerea examenelor de absolvire a unor forme de învăţământ sau pentru susţinerea examenelor de promovare în anul următor în cadrul instituţiilor de învăţământ superior, cu respectarea modalităţii de întocmire a cererii prevăzute în prezentul regulament;

(5) Salariaţii au dreptul la 30 de zile concediu fără plată, acordat o singură dată, pentru pregătirea şi susţinerea lucrării de diploma în învăţământul superior. Acest concediu se poate acorda şi fracţionat, la cererea salariatului;

Art.25. Persoana responsabilă cu probleme de resurse umane ţine evidenţa învoirilor, concediilor de studii şi fără plată si separat, a concediilor de odihnă.

Art.26. Salarizarea

(1) Pentru munca prestată în condiţiile prevăzute în contractul individual de muncă, fiecare salariat are dreptul la un salariu în bani, stabilit la încheierea contractului;

(2) Salariul este confidenţial, accesul la întocmirea şi consultarea statelor de plată a salariilor urmând să se realizeze doar de către persoanele care au în fişa postului stabilite în mod direct aceste atribuţii, de către conducerea instituţiei;

Art.27. Delegarea, detaşarea.

Condiţiile în care se efectuează delegarea şi detaşarea salariaţilor sunt cele reglementate de Codul Muncii.

Art.28. Dreptul la preaviz

Condiţiile în care se efectuează dreptul la preaviz sunt cele reglementate de Codul Muncii .

CAPITOLUL VI

REGULI DE DISCIPLINA MUNCII. RĂSPUNDEREA DISCIPLINARĂ PROCEDURA APLICĂRII SANCŢIUNILOR DISCIPLINARE

Art.29.(1) Centrul Județean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion", dispune de prerogativa disciplinară, având dreptul de a aplica, potrivit legii, sancțiuni disciplinare salariaților săi ori de câte ori constată că aceştia au săvârşit o abatere disciplinară.

(2) Abaterea disciplinară este o faptă în legătură cu munca şi care constă într-o acțiune sau inacțiune săvârşită cu vinovăție de către salariat, prin care acesta a încălcat normele legale, regulamentul intern, contractul individual de muncă, ordinele şi dispozițiile legale ale conducătorilor ierarhici.

Art.30. (1) Sancțiunile disciplinare pe care le poate aplica angajatorul în cazul în care salariatul săvârşeşte o abatere disciplinară sunt:

- avertismentul scris;
- retrogradarea din funcție, cu acordarea salariului corespunzător funcției în care s-a dispus retrogradarea, pentru o durată ce nu poate depăşi 60 de zile;
- reducerea salariului de bază pe o durată de 1-3 luni cu 5-10%;
- reducerea salariului de bază şi/sau a indemnizației de conducere pe o perioadă de 1-3 luni cu 5-10%;
- desfacerea disciplinară a contractului individual de muncă;

(2) Sancțiunea disciplinară se radiază de drept în termen de 12 luni de la aplicare dacă salariatului nu i se aplică o nouă sancțiune disciplinară în acest termen. Radierea sancțiunilor disciplinare se constată prin decizia angajatorului în formă scrisă.

(3) Pentru aceeaşi abatere disciplinară se poate aplica numai o singură sancțiune.

Art.31. (1) Constituie cazuri de abateri disciplinare cel puțin următoarele fapte:

a) neglijența în serviciu, definită ca încălcare din culpă, de către angajat, a unei îndatoriri de serviciu, prin neândeplinirea acesteia sau prin îndeplinirea ei defectuoasă, dacă s-a constatat o tulburare a bunului mers al Centrului Județean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion", sau a unei structuri a acestuia, sau o pagubă adusă patrimoniului acestui, ori o vătămare importantă a intereselor legale ale unei persoane:

b) refuzul nejustificat de a îndeplini sarcinile şi atribuțiile de serviciu;

c) folosirea sau traficarea, de către angajat, în interesul său sau pentru altul, de bani, valori sau alte bunuri pe care le gestionează sau administrează;

d) abuzul în serviciu contra intereselor persoanelor, definit ca fiind fapta angajatului care în exercitarea atribuțiilor sale de serviciu, cu ştiință, nu îndeplineşte un act ori îl îndeplineşte în mod defectuos şi prin aceasta cauzează o vătămare a intereselor legale ale unei/unor persoane;

e) abuzul în serviciu prin îngrădirea unor drepturi, definit ca fiind îngrădirea, de către angajat, în exercitarea atribuțiilor de serviciu, a folosinței sau a exercițiului drepturilor vreunui

cetățean, ori crearea, pentru aceasta, a unor situații de inferioritate pe temei de naționalitate, rasă, sex sau religie;

f) abuzul în serviciu contra intereselor instituției, definit ca fiind fapta angajatului care, în exercițiul atribuțiilor sale de serviciu, cu știință nu îndeplinește un act sau îl îndeplinește în mod defectuos și prin aceasta cauzează o tulburare însemnată bunului mers al instituției sau a unei structuri a acestuia, sau cauzează o pagubă patrimoniului acesteia, ori o vătămare importantă a intereselor legale ale Centrului Județean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion";

g) purtarea abuzivă, definită ca fiind: întrbuințarea de expresii jignitoare față de o persoană de către angajat în exercițiul atribuțiilor de serviciu, lovirile sau alte acte de violență săvârșite de acesta precum și încălcarea demnității persoanele a altor angajați prin crearea de medii degradante, de intimidare, de ostilitate, de umilire sau ofensatoare, prin acțiuni de discriminare;

h) falsul intelectual, definit ca fiind falsificarea unui înscris oficial cu prilejul întocmirii acestuia, de către un angajat în exercițiul atribuțiilor de serviciu, prin atestarea unor împrejurări necorespunzătoare adevărului, prin omisiune cu știința sau prin inserarea de date sau împrejurări false;

1) refuzul salariatului de a se supune examenelor medicale periodice, prevăzute prin legislație;

(2) Altele:

- întârzierea sistematică în efectuarea lucrărilor;
- întârzierea în mod repetat de la ora de începere a programului de lucru;
- absențe nemotivate de la serviciu;
- intervențiile sau stăruințele pentru soluționarea unor cereri în afara cadrului legal;
- atitudinile ireverențioase în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu;
- nerespectarea secretului profesional sau a confidențialității lucrărilor care au acest caracter;
- refuzul nejustificat de a îndeplini sarcinile și atribuțiile prevăzute în fișa postului;
- nrglijența repetată în rezolvarea lucrărilor;
- manifestări care aduc atingere prestigiului Centrului Județean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion",;
- desfășurarea, în calitate de salariat, în timpul programului de lucru, a unor activități publice cu caracter politic;
- încălcarea prevederilor legale referitoare la concurența neloială;
- părăsirea serviciului fără motiv întemeiat și fără a avea în prealabil aprobarea șefului ierarhic;
- desfășurarea unei activități personale sau private în timpul orelor de program;

- solicitare sau primirea de cadouri în scopul furnizării unor informații sau a facilității unor servicii care să dăuneze activității Centrului Județean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion",;

- introducerea, distribuirea, facilitarea introducerii sau distribuirii în instituție a băuturilor alcoolice, pentru a fi consumate în timpul orelor de program;

- intrarea şi rămânerea în instituție sub influența băuturilor alcoolice;

- introducerea, posedarea, consumarea, distribuirea sau vinderea de substanțe/medicamente al căror efect pot produce dereglări comportamentale;

(3) Enumerările anterioare nu au caracter limitativ, constituind abateri disciplinare şi alte fapte interzise de lege, de prezentul regulament, de contractul individual de muncă şi prin deciziile conducerii instituției.

Art.32.(1) Constituie abateri disciplinare grave acele abateri care prin modul de săvârşire, consecințele produse, gradul de vinovăție, au afectat în mod deosebit procesul de muncă, prin încălcarea gravă a prevederilor mai sus menționate. Caracterul grav al abaterii va fi apreciat concret cu ocazia efectuării cercetării disciplinare prealabile, prin coroborarea tuturor motivelor de fapt ți de drept ce au condus la aceasta. Abaterii grave constatate ca având acest caracter, îi va corespunde o sancțiune disciplinară;

(2) Constituie abateri repetate acele încălcări ale prevederilor prezentului regulament şi ale celorlalte obligații legale, pe care salariatul le-a săvârşit de cel puțin 2 ori într-o perioadă de 6 luni şi pentru care a fost sancționat cu o sancțiune disciplinară, în urma îndeplinirii procedurii legale;

(3) Lipsa la serviciu pe o perioadă de 3 zile consecutive fără motive justificate duce la desfacerea disciplinară a contractului individual de muncă;

(4) Întârzierea repetată de la programul de lucru, furtul, violența fizică, refuzul de a se supune aplicării politicilor de securitate şi protecție a muncii, încălcarea prevederii privind interzicerea consumului de alcool şi de medicamente care pot produce dereglări comportamentale sau stupefiante sunt considerate abateri deosebit de grave şi se sancționează conform prezentului regulament prin desfacerea contractului individual de muncă;

Art.33. Procedura disciplinară

(1) Cu excepția sancțiunii „avertisment scris", nici o sancțiune disciplinară nu se poate aplica înainte de efectuarea unei cercetări disciplinare prealabile;

(2) Obligativitatea efectuării cercetării disciplinare prealabile precum şi respectarea procedurii prealabile aplicării sancțiunii disciplinare revine şefului ierarhic superior salariatului care a săvârşit abaterea disciplinară. Pentru cercetarea abaterii disciplinare şi propunerea sancțiunii

se va constitui o Comisie de Disciplină. Din comisie va face parte obligatoriu şi un reprezentant al organizaţiei sindicale al cărei membru este salariatul cercetat;

(3) În vederea desfăşurării cercetării disciplinare prealabile, salariatul va fi convocat în scris de către comisie, cu cel puţin 3 zile lucrătoare înainte, precizându-se obiectul convocării(motivul), data şi locul întrevederii; în cazul în care adresa de convocare nu va putea fi înmânată personal salariatului, aceasta va fi expediată de îndată prin poştă, cu confirmare de primire;

(4) Neprezentarea salariatului la convocarea făcută în condiţiile prevăzute la alin. 2 fără un motiv obiectiv, dă dreptul Centrului Judeţean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion", să dispună sancţionarea, fără efectuarea cercetării disciplinare prealabile;

(5) În cursul cercetării disciplinare prealabile salariatul are dreptul să formuleze şi să susţină toate apărările în favoarea sa şi să ofere persoanei împuternicite să realizeze cercetarea, toate probele şi motivaţiile pe care le consideră necesare;

(6) Salariatul are dreptul ca la solicitarea să să fie asistat de un reprezentant al sindicatului din care face parte;

(7) Audierea salariatului trebuie consemnată în scris, sub sancţiunea nulităţii;

(8) În cazul în care salariatul refuză să dea o notă explicativă, acest lucru se menţionează în procesul verbal de către persoana care efectuează cercetarea disciplinară prealabilă;

(9) La stabilirea sancţiunii se va ţine seama de următoarele:

a) împrejurarea în care fapta a fost săvârşită;

b) gradul de vinovăţie al salariatului;

c) consecinţele abaterii disciplinare;

d) comportamentul general în serviciu a salariatului;

e) eventualele sancţiuni disciplinare suferite anterior de către acesta;

(10) Termenul de emitere a deciziei de sancţionare: aplicarea sancţiunii disciplinare se dispune printr-o decizie în formă scrisă, în termen de 30 de zile calendaristice de la data reluării la cunoştinţă despre săvârşirea abaterii disciplinare, dar nu mai târziu de 6 luni de la săvârşirea faptei;

(11) Cuprinsul deciziei de sancţionare disciplinară: obligatoriu, decizia trebuie să cuprindă:

a) descrierea faptei care constituie abatere disciplinară;

b) precizarea prevederilor care au fost încălcate;

c) motivele pentru care au fost înlăturate apărările formulate de salariat în timpul cercetării disciplinare prealabile, sau motivale pentru care, prin neprezentarea fără un motiv obiectiv a salariatului la convocarea făcută, nu a fost efectuată cercetarea;

d) temeiul de drept în baza căruia sancţiunea disciplinară se aplică;

e) termenul în care sancţiunea poate fi contestată;

f) instanţa competentă la care sancţiunea poate fi contestată;

(12) Stabilirea sancţiunilor disciplinare: sancţiunile disciplinare aplicabile abaterilor săvârşite de către salariaţi şi constatate după procedura mai sus enunţată vor fi stabilite de către Managerul Centrului Judeţean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion”, sau de către persoana împuternicită expres de către acesta.

Comunicarea deciziei de sancţionare disciplinară: decizia de sancţionare se comunică salariatului în cel mult 5 zile calendaristice de la data emiterii şi produce efecte de la data comunicării. Decizia se predă personal salariatului de către Compartimentul Resurse Umane, cu semnătura de primire, ori, în caz de refuz al primirii, prin scrisoare recomandată, la domiciliul sau reşedinţa comunicată de acesta.

(13) Contestarea deciziei de sancţionare disciplinară.

a) Decizia de sancţionare poate fi contestată de către salariat la instanţa competentă în a cărei circumscripţie îşi are domiciliul/reşedinţa persoana sancţionată, în termen de 30 de zile calendaristice de la data comunicării.

(14) Reabilitarea disciplinară

a) În termen de 6 luni de la aplicare, pentru sancţiunea disciplinară constând în „avertisment scris”;

b) În termen de un an pentru celelalte sancţiuni decât cea de mai sus, cu excepţia sancţiunii constând în desfacerea disciplinară a contractului individual de muncă;

Art.34. Salariaţii răspund patrimonial în temeiul normelor şi principiilor răspunderii civile contractuale pentru pagubele materiale produse Centrului Judeţean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion”, din vina şi în legătură cu munca lor.

CAPITOLUL VII
CRITERIILE ŞI PROCEDURILE DE EVALUARE PROFESIONALĂ A SALARIAŢILOR

Art.35. Evaluarea personalului se face conform Dispoziţiei nr.126/16 mai 2011 pentru modificarea şi completarea performanţelor profesionale individuale ale personalului contractual din aparatul de specialitate al Consiliului Judeţean Prahova„Acad.Eugen Simion”„ precum şi din cadrul unităţilor care funcţionează în subordinea Consiliului Judeţean Prahova.

Art.36. (1) Regulamentul stabileşte cadrul general pentru realizarea următoarelor obiective:

a) asigurarea concordanței dintre cerințele şi standardele postului, prevăzute în fişa postului şi calitățile profesionale şi aptitudinele angajatului.

b) asigurarea unui sistem motivațional, care să determine creşterea performanțelor profesionale individuale.

(2) Pentru atingerea acestor obiective prezentul regulament prevede evaluarea performanțelor profesionale ale angajaților în raport cu cerințele posturilor.

Art.37. Principiile care stau la baza evaluării performanțelor profesionale individuale sunt următoarele: obiectivitate, profesionalism, realism, imparțialitate.

Art.38. Procedura evaluării se realizează în următoarele etape:

a) completarea fişei de evaluare de către evaluator

b) interviul

c) contrasemnarea fişei de evaluare

Art.39. Are calitatea de evaluator:

a) persoana aflată în funcția de conducere care coordonează compartimentul în cadrul căruia îşi desfăşoară activitatea salariatul aflat într-o funcție de execuție, sau care coordonează activitatea acestuia.

b) persoana aflată în funcția de conducere ierarhic superioară, potrivit structurii organizatorice a Centrului Județean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion"„ pentru salariatul aflat în funcția de conducere.

c) Managerul Centrului Județean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion", pentru salariații care sunt în subordinea directă a acestuia.

Art.40.(1) Criteriile de evaluare a performanțelor profesionale individuale specifice funcțiilor de execuție:

a) Capacitate de implementare;

b) Capacitatea de a rezolva eficient problemele;

c) Capacitatea de asumare a responsabilităților;

d) Capacitatea de autoperfecționare şi de valorificare a experienței dobândite;

e) Creativitate şi spirit de inițiativă

f) Capacitatea de planificare şi organizare a timpului de lucru;

g) Competența de a lucra independent

h) Capacitatea de a lucra în echipa

i) Capacitatea de a gestiona eficientă a resurselor alocate

j) Integritatea morală şi etică profesională

(2) Criteriile de evaluare a performanțelor profesionale individuale specifice funcțiilor de conducere:

a) Criteriile de evaluare a performanţelor profesionale individuale prevăzute la alin.(1)

b) Capacitatea de a organiza;

c) Capacitatea de a conduce;

d) Capacitatea de coordonare;

e) Capacitatea de control;

f) Competenţă decizională;

g) Capacitatea de a delega;

h) Capacitatea de a dezvolta abilităţile personalului;

i) Abilităţi de mediere şi negociere;

Art.41. (1) Activitatea profesională individuală se apreciază, de regulă anual:

(2) Perioada evaluată este cuprinsă între 01 ianuarie şi 31 decembrie din anul pentru care se face evaluarea, dar nu mai puţin de 6 luni de activitate pe funcţia respectivă.

(3) Perioada de evaluare este cuprinsă între 01 şi 31 martie din anul următor perioadei evaluate.

(4) În mod excepţional, evaluarea performanţelor profesionale individuale ale personalului contractual se face şi în cursul perioadei de evaluare, în următoarele cazuri:

a) atunci când pe parcursul perioadei de evaluare, contractul individual de muncă al salariatului evaluat încetează, se suspendă sau se modifică, în condiţiile legii. În acest caz, salariatul va fi evaluat pentru perioada de până la încetarea, suspendarea sau modificarea raporturilor de muncă;

b) atunci când pe parcursul perioadei evaluate raportul de serviciu sau, după caz raportul de muncă al evaluatorului încetează, se suspendă sau se modifică, în condiţiile legii. În acest caz, evaluatorul are obligaţia ca, înainte de încetarea, suspendarea sau modificarea raporturilor de muncă ori, după caz, într-o perioadă de cel mult 15 zile calendaristice de la încetarea ori modificarea raporturilor de muncă, să realizeze evaluarea performanţelor profesionale individuale ale salariaţilor din subordine. Calificativul acordat se va lua în considerare la evaluarea anuală a performanţelor profesionale individuale ale acestora;

c) atunci când pe parcursul perioadei evaluate salariatul dobândeşte o diplomă de studii de nivel superior şi urmează să fie promovat, în condiţiile legii, într-o funcţie corespunzătoare studiilor absolvite;

Art.42. (1) Pentru stabilirea calificativului, evaluatorul va proceda la notarea obiectivelor, indicatorilor de performanţă şi criteriilor de evaluare, prin acordarea fiecărui obiectiv şi criteriu a unei note de la 1 la 5, nota exprimând aprecierea gradului de îndeplinire.

(2) Pentru a obține nota finală a evaluatorului se face media aritmetică a notelor obținute ca urmare a aprecierii obiectivelor și criteriilor, rezultate din media aritmetică a notelor acordate pentru fiecare obiectiv sau criteriu, după caz;

(3) Semnificația notelor prevăzute la alin. (1) este următoarea: nota 1- nivel minim și nota 5-nivel maxim;

Art.43. Calificativul final al evaluării se stabilește pe baza notei finale, după cum urmează:

a) între 1,00-2,50 – nesatisfăcător

b) între 2,51-3,50 – satisfăcător

c) între 3,51-4,50 – bine

d) între 4,51-5,00 - foarte bine

Art.44. (1) Interviul, ca etapă a procesului de evaluare, reprezintă un schimb de informații care are loc între evaluator și persoana evaluată, în cadrul căruia:

a) se aduc la cunoștința persoanei evaluate notările și consemnările făcute de evaluator în fișa de evaluare;

b) se semnează și se datează fișa de evaluare de către evaluator și de către persoana evaluată;

(2) În cazul în care între persoana evaluată și evaluator există diferențe de opinie asupra notărilor și consemnărilor făcute, în fișa de evaluare se va consemna punctul de vedere al persoanei evaluate, evaluatorul poate modifica fișa de evaluare.

Art.45. Fișa de evaluare completată se înaintează contrasemnatarului. În situația în care calitatea de evaluator o are Managerul Centrului Județean de Cultură„Acad.Eugen Simion", raportul de evaluare nu se contrasemnează.

Art.46.(1)Salariații nemulțumiți de rezultatul evaluării pot să îl conteste la Managerul Centrului Județean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion".

(2) Contestația se formulează în termen de 5 zile calendaristice de la luarea la cunoștință de către salariatul evaluat a calificativului acordat și se soluționează în termen de 15 zile calendaristice de la data expirării termenului de depunere a contestației de către o comisie constituită în acest scop prin act administrativ al Managerului Centrului Județean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion".

(3) Rezultatul contestației se comunică salariatului în termen de 5 zile calendaristice de la soluționarea contestației.

(4) Salariatul nemulțumit de modul de soluționare a contestației formulate potrivit alin.(1) se poate adresa instanței competente, în condițiile legii.

Art.47. În cazul în care calificativul evaluării este „nesatisfăcător" la evaluarea anuală a performanțelor individuale în 2 ani calendaristice succesivi, salariatul în cauză este considerat necorespunzător și este concediat.

Art.48. Promovarea în grade sau trepte profesionale imediat superioare se face din 3 în 3 ani, în funcție de performanțele profesionale individuale, apreciate cu calificativul „foarte bine", cel puțin de două ori în ultimii 3 ani, de către comisia desemnată prin Decizia Managerului Centrului Județean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion".

Art.49.(1) Evaluarea activității salariatului debutant, se face în termen de 5 zile lucrătoare de la terminarea perioadei, de către evaluator

(2) Criteriile în baza cărora se va efectua evaluarea salariatului debutant sunt următoarele:

a) gradul de cunoaștere a reglementărilor specifice domeniului de activitate

b) gradul de adaptibilitate și flexibilitate în îndeplinirea atribuțiilor

c) capacitatea de a lucra în echipă, de a sprijini activitatea echipei în realizarea obiectivelor acesteia

(3) Examenul de evaluare constă într-o probă scrisă, sau practică, după caz, care poate fi notată cu note de la 1 la 10.

(4) Pentru a fi declarat „corespunzător", salariatul debutant trebuie să obțină minim nota 7.

(5) Nota la examenul de evaluare poate fi contestată, în termen de 3 zile de la comunicarea acesteia, la Managerul Centrului Județean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion".

(6) Contestația se rezolvă și se comunică salariatului în cauză în termen de 3 zile de la data limită de depunere a contestației.

(7) În cazul în care, după susținerea examenului, salariatul debutant a fost declarat „corespunzător", evaluatorul înaintează Managerului Centrului Județean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion", propunerea de promovare în gradul sau treapta profesională imediat superioară celei de debutant

(8) În cazul în care, după susținerea examenului, salariatul debutant a fost declarat „necorespunzător", ca urmare a obținerii unei note mai mici decât 7, acesta poate fi concediat.

CAPITOLUL VIII
DISPOZIȚII FINALE

Art.50. Raporturile dintre instituție și salariații săi sunt de subordonare, în limitele stabilite în Codul Muncii și în celelalte dispoziții legale aplicabile în materie.

Art.51. Fiecare salariat este subordonat Șefului direct din Compartimentul din care face parte și Managerului Centrului Județean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion".

Art.52. Raporturile între salariați în interiorul instituției, se bazează pe respect reciproc, colaborare, bună-cuviință, competiție loială, eficiență colectivă și individuală, schimb de experiență, etc.

Art.53. Fiecare salariat trebuie să respecte dispozițiile prezentului regulament, al fișei postului şi ale contractului individual de muncă, dispozițiile primite de la superiorii ierarhici din cadrul instituției ori de la înlocuitorii acestora după caz.

Art.54. Prin semnarea prezentului regulament intern, a contractului individual de muncă şi a fişei postului, semnatarul se obligă să respecte prevederile acestora şi să suporte consecințele pentru încălcarea lor.

Art.55. Prezentul regulament se completează cu prevederile legislației în vigoare privind organizarea muncii, drepturile și obligațiile părților, igiena și securitatea muncii, disciplina muncii şi răspunderea disciplinară, civilă şi penală.

Art.56. Prezentul Regulament de Ordine Interioară a fost aprobat de către conducerea Centrului Județean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion".

Art.57. Acest regulament va fi adus la cunoştinţă, sub semnătură, fiecărui salariat.

Art.58. Persoanele numite sau nou angajate nu-şi pot începe activitatea decât după ce au semnat că au luat la cunoştinţă de conținutul acestui regulament, prin grija persoanei responsabile cu probleme de resurse umane.

Art.59. Prezentul Regulament de Ordine Interioară al Centrului Județean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion"„ a fost analizat și avizat de către Consiliul Științific, Pedagogic, Artistic și Administrativ din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova și aprobat de conducerea Centrului Județean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion"„.

Centrul Județean de Cultură Prahova„Acad.Eugen Simion"„

Manager

Mihai George Claudiu Dosaru

SĂ FIM NOI PĂSTRĂTORII TRADIȚIILOR

Nr. 2 • 2016

Carte editată de
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
cu sprijinul
CONSILIULUI JUDEŢEAN PRAHOVA

Coordonatoarele Proiectului
SĂ FIM NOI PĂSTRĂTORII TRADIȚIILOR
• Prof. înv. preșcolar **Mădălina Elena Moldoveanu**
Grădinița cu Program Normal
„Castelul Piticilor" structură a Școlii Gimnaziale
„Radu și Severa Novian" Adunați, jud. Prahova
• Prof. înv. primar **Mihaela Moldoveanu**
Școala Gimnazială „B.P. Hasdeu" Câmpina,
jud. Prahova

Redactare și corectură
Emilia Vasile
Macheta artistică și copertele
Mihai Vasile

ISSN 2360-4832
ISSN-L 2360-4832

Editura **MYTHOS** Ploieşti
Str. Erou Călin Cătălin nr.1. Cod poştal 100066
Tel./fax: 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
Site: www.cjcph.ro

ADUNAȚI • SITUARE GEOGRAFICĂ

Comuna Adunați se află în partea de nord-vest a județului Prahova, la limita dintre acesta și județul Dâmbovița, fiind alcătuită din trei sate: Adunați, Ocina de Sus și Ocina de Jos.

Amplasată pe drumul județean DJ 710 (care asigură legătura cu orașul Breaza) și DJ 100 E (către localitatea Provița de Sus), este situată la o distanță de 54 km de municipiul Ploiești, la 8 km de orașul Breaza și la 18 km de municipiul Câmpina.

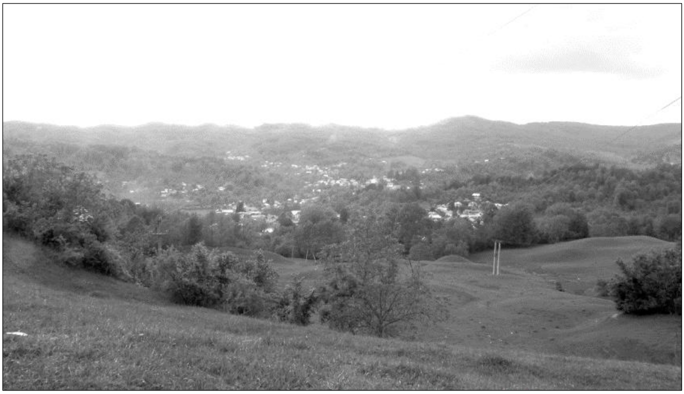

Așezată în regiunea dealurilor subcarpatice înalte, comuna Adunați are următoarele vecinătăți:

- Est: orașul Breaza pe traseul vârfurilor Corneanca-Borungoci – Moșului – Banului – Stâlpului
- Nord: comuna Talea pe linia Vf. Stâlpului – Fieneasca – Vf. Măgurii

- Vest: comunele Bezdead și Vișinești (jud. Dâmbovița) prin culmile Măgura – Costișata – Vf. Voinii – Vf. Cârna – Vf. Sultanului
- Sud: comuna Provița de Sus (satul Valea Bradului) prin linia Vf . Sultanului – Vl. Pietrei – Corneanca.

Cadrul natural deosebit și aerul curat oferă vizitatorilor condiții prielnice pentru petrecerea vacanțelor, zona turistică Borungoci și rezervația natural peisagistică Costișata fiind căutate de amatorii de aer curat.

Cu o suprafață de 2270 ha comuna mai este renumită și pentru dansurile și obiceiurile strămoșești care și astăzi sunt cinstite de fiii satului, pentru îndeletnicirile tradiționale ale locuitorilor: creșterea animalelor, pomicultura, fabricarea rachiului, dogăritul, precum și broderitul sau costumele populare.

CÂMPINA,
LEAGĂN DE CULTURĂ ȘI TRADIȚIE

Motto:
... Se trag perdelile munților în lături, și-n depărtare, cât bate ochiul, vezi lunga șerpuire a apei presărând pete de argint din ce în ce mai mici, din ce în ce mai dese pe prundul alb, între malurile-i rupte, din ce în ce mai plecate, din ce în ce mai strâmte – o lumină dulce, odihnitoare, limpezește valea, dealurile sure se topesc în adâncimea zărilor...
... Părăsim șoseaua, urcăm dealul din stânga și intrăm în Câmpina – un oraș liniștit, așternut la pragul munților pe-o colină dezvălită, bogată-n izvoare de petrol

România pitorească, **Alexandru Vlahuță**

Așezat într-un adevărat amfiteatru natural, pe malul stâng al răului Prahova, la confluența sa cu râul Doftana, vechiul târg al Câmpinei, astăzi al doilea municipiu al județului Prahova, dăinuiește de veacuri la poalele Subcarpaților înconjurat de cele trei râuri: Câmpinița, Doftana, Prahova, care au modelat terasa Câmpina.

Prima atestare documentară a acestei așezări a reprezentat-o o consemnare în registrul de taxe vamale al cetății Brașovului, datând din 8 ianuarie 1503, care menționa transportul de ceară de albine adusă spre vânzare de către moșneanul Mansul din Kympena.

După 280 de ani de dezvoltare neîntreruptă, așezarea avea să devină târg, pentru ca, în 1864, prin decret domnesc, Al. I. Cuza să o ridice la rang de oraș. Documentele vremii arată că în 1860 localitatea avea 2291

de locuitori: negustori, meseriași, liberi profesioniști dar și agricultori care se ocupau în mare parte cu cultivarea pământului, creșterea animalelor și albinăritul.

Începând cu sfârșitul secolului al XIX-lea, odată cu exploatarea zăcămintelor de petrol descoperite în zonă, are loc o dezvoltare industrială explozivă a orașului, accentuată și diversificată după 1950 de către guvernările comuniste.

Principalele obiective turistice din localitate sunt Muzeul *Nicolae Grigorescu*, amenajat în casa acestuia şi Castelul *Iulia Hasdeu* (numit şi *Castelul Magului de la Câmpina*), care, alături de cavoul Iuliei Hasdeu din Cimitirul Bellu din Bucureşti, reprezintă una dintre construcţiile unicat realizate aproape exclusiv pe baza informaţiilor şi planurilor transmise de către Iulia (din „lumea de dincolo”) în cadrul şedinţelor de spiritism organizate de tatăl său.

Aici a scris B.P. Hasdeu lucrarea de esoterism *Sic Cogito*! („aşa gândesc!”) şi tot aici a realizat primele experienţe de psihofotografie.

Alte obiective turistice ce merită văzute în orașul nostru sunt:

- *Biserica „de la Han”*, numită și „Biserica de la Brazi”, construită în 1833 de Sfântul Calinic de la Cernica, cu Hramul Adormirea Maicii Domnului.

- *Capela „Hernia”*, construită în stil baroc în memoria pionierului petrolului câmpinean, Dumitru Hernia

- *Ansamblul Parohial Sfântul Nicolae*. Pe temeliile bisericii de lemn Sfântul Nicolae, care exista în analele istoriei încă din 25 iunie 1714, a fost construită biserica Sfântul Nicolae, urmând ulterior să fie construită și

biserica nouă „Pogorârea Sfântului Duh”. Parohul excepțional Petru Moga este cel care s-a ocupat îndeaproape de toate construcțiile și detaliile, realizând o oază de liniște.

- *Lacul bisericii*. În folclorul local s-ar spune că acum mult timp exista o biserică pe unul din malurile lacului, care din cauza păcatelor credincioșilor, s-a scufundat în acest lac.

În prezent locuitorii orașului Câmpina, oameni harnici și primitori se străduiesc să-și primească oaspeții într-un oraș în care modernul se împletește cu tradiția, organizându-se aici diverse manifestări culturale și târguri tradiționale: ,,Târgul mierii”, Festivalul folcloric ,,Hora Prahoveană” și altele.

SCURT ISTORIC AL COMUNEI ADUNAȚI

Prima denumire dată localității este OCINA (de origine slavă) care înseamnă un petic de pământ stăpânit cu drept ereditar. Istoricul comunei nu este bine cunoscut, totuși nu pare a fi prea veche ca așezare. Satul Ocina este menționat în memoriile generalului Bauer din 1778 ca localitate fără biserică, de unde se trage concluzia că așezarea nu se constituise de multă vreme.

În anul 1838 localitatea apare în documentele ocârmuirii județului Prahova (dosar 22/1938) sub denumirea de Adunații Proviței, după numele satului care se constituise în partea dreaptă a pârâului Ocina, nume care provine de la locuitorii veniți din Provița de Sus. În anul 1878 comuna Ocina apare de sine stătătoare fiind compusă din 3 sate: Ocina de Jos, Ocina de Sus și Adunați. Ultima denumire – și cea actuală – este aceea de Adunați (de origine latină), denumirea fiind dată de faptul că satul Adunați era satul de reședință al comunei (documente de stare civilă, 1957).

ADUNAȚI
Obiceiuri, tradiții, datini și legende care individualizează localitatea

Portul național

Fetele purtau fotă și ie, lucrate în sat, fota avea fondul crem și o dungă lată la poale, de culoare albastră, sau fondul bleu marin și dunga de la poale roșie. Oricare ar fi fost culoarea lor, fotele aveau în țesătura lor beteală. Erau glisate, pliurile fiind pornite cu o cusătură, din brâu. În sus, fetele purtau ii, cusute cu râuri din mătase sau muline în culori care se armonizau cu fotele.

Fetele se purtau cu capul gol. Părul era împletit într-o coadă groasă care atârna pe spate, sau în două care se aduceau din spate peste frunte și se prindeau cu spleci de os sau de metal. La gât purtau salbe pe o panglică neagră prinsă strâns in jurul gâtului, se înșirau bani de aur de diferite mărimi. În picioare, fetele purtau opinci sau ghete.

Flăcăii purtau pantaloni albi, largi, lucrați dintr-o țesătură subțire din lână. Ei purtau cămăși cu mâneci largi din pânză de bumbac sau de in. Cămășile acestea erau lucrate cu diferite modele de râuri, în culori, la cusut folosindu-se mătase sau muline. Peste mijloc flăcăii purtau un veșmânt original, fusta. Pe cap flăcăii purtau căciuli de miel, de obicei negre, iar în picioare opinci sau ghete.

Obiceiuri de Crăciun și Anul Nou

Printre obiceiurile tradiționale, cele ale sărbătorilor de iarnă, prin amploarea lor practicarea de către întregul sat, ocupă un loc deosebit. Acestea aveau loc cu ocazia sărbătorilor Crăciunului, când se umbla la colindat și cu ocazia Anului Nou când se umbla cu sorcova sau plugulețul, cu buhaiul și cu grâușorul.

Colindatul este un interesant obicei practicat de copii și așteptat de către aceștia cu nerăbdare. Se colindă din noaptea și până în dimineața Ajunului Crăciunului. În seara respectivă, copiii – băieți și fete – se adunau la câte o casă în cete de circa 10 colindători. Intrată în curtea

cetățeanului, ceata se aduna în grup în fața casei și striga în cor: „Bună dimineața la Moș Ajun!” după care era așteptată ieșirea din casă a gazdei.

Gazdele așteptau colindătorii, cu darurile pregătite (covrigi, nuci, mere), așezate din timp mai adesea în sită, ca să le poată ieși ușor în întâmpinare. Erau o mare rușine să nu primești colindătorii. În cazul în care, la strigarea colindătorilor, din casă nu ieșea nimeni ca să îi răsplătească, ei se simțeau în drept să rupă o poartă, să fure un topor uitat sau chiar să pronunțe o contra urare. Spre dimineață, cetele de colindători se retrăgeau acasă, cu traistele doldora de covrigi.

În Ajunul Anului Nou, de pe la amiază și până se înnopta, copiii și tinerii până la 15-16 ani, numai băieți, umblau cu pluguleţul sau sorcova. Obiceiul de a umbla cu sorcova se desfășura astfel: se întovărășeau 2-3 băieți, unul purta sorcova, celălalt avea un clopoțel și un bici din sfoară de cânepă lungă de vreo 2 metri, cu un sfârc la capăt, legată cu o coadă scurtă de lemn. În timpul cântecului, sorcova se mișca ușor la fereastră, iar clopoțelul era scuturat și suna. Când terminau, băieții intrau în casă și sorcoveau persoanele aflate acolo, pe umeri sau pe cap, rostind urarea bine cunoscută.

Obiceiuri de primăvară

În jurul zilei de 9 martie, când se serbau cei 40 de mucenici, seara se aprindeau focuri înalte din paiele de anul trecut, rezultate din curățatul grădinilor. În jurul focurilor se adunau copii și tineri și săreau peste foc, trecând prin flăcări. În noaptea aceea, fetele coseau 40 de fire de arnici, punându-și o dorință. A doua zi, din coca pregătită pentru facerea mucenicilor se lua o bucată de aluat și mergând prin grădină se ungeau tulpinile pomilor roditori pentru ca aceștia să aibă rod bogat în anul respectiv.

Un alt obicei de primăvară era strigătul fetelor.În noaptea când se lăsa sec de Postul Paștelui se formau grupuri de câte doi flăcăi, fiecare dintre ei avea o oală de pământ, căreia i se făcuse o gaură în fund, destul de mare ca să poată vorbi prin ea (port-voce populară). Când se înnopta, grupul pornea în teren. Unul dintre flăcăi se suia pe un deal, iar celălalt pe un alt deal învecinat. De acolo, ei începeau o conversație care era auzită până departe în sat.

Legenda dealului Cârna

Satul Ocina, în vremurile vechi, nu era alcătuit decât din vreo cinci familii care se adăposteau în cinci colibe de sub poalele dealurilor: Stoica Hoitan sub vârful Gherțului și cu Bacă, Godină în locul numit Godineasca, Bîjgoiu sub Stârmini și Badea pe Valea Bradului. Hora începu a se face la Stoica Hoitan unde erau adunate fete și flăcăi din Talea și Breaza. Într-o zi de paști, tocmai în toiul horii, ce se învârtea la umbra fagilor și la sunetul de fluier a lui Godină se aude cimpoiul: erau cei trei Bădilești, sosiți în sat de câteva zile. Cimpoierul este în urmă, angajat cu anul să cânte pentru horă la Hoitan și astfel se statornicesc aici și Bădileștii, mai ales când cimpoierul ia de nevastă pe Măriuca lui Bacă. Într-o zi de horă, cimpoierul se îmbătă și sosit acasă, taie nasul Măriucăi, de necaz că aceasta îi dăduse adesea dovada de nestatornicie. Dânsa de rușine și de inimă rea a fugit și a murit în locul numit și astăzi „CÂRNA”.

SCURT ISTORIC AL MUNICIPIULUI CÂMPINA

Câmpina este atestată documentar în anul 1503 figurând în registrele vamale ale negustorilor braşoveni care tranzitau Valea Prahovei, o zonă folosită drept drum comercial, fiind încă din secolul al XIV-lea o cale de comunicaţie între Transilvania şi Muntenia. Deşi în actele emise de cancelariile domneşti este menţionată „vama Prahovei”, există certitudinea că satul Câmpina, graţie poziţiei sale geografice la intrarea în munţii Carpaţi şi amplasării la aceeaşi distanţă de Bucureşti şi Braşov era vamă, punctul strategic pentru controlul mărfurilor. Acest lucru a făcut posibilă o dezvoltare rapidă a aşezării, localitatea având parte de nenumărate avantaje în urma comerţului care avea loc aici.

Oraşul a funcţionat ca vamă din 1422 până în 1840, când, pentru un scurt timp vama a fost mutată la Breaza, iar după aceea la Predeal, punctul de frontieră cu Ardealul.

În 1663 devine târg, iar în 1864 este ridicată la rangul de oraş.

Miron Costin în *Istoria în versuri polone despre Moldova şi Țara Românească* (1684), enumeră Câmpina printre oraşele din aceea vreme, iar stolnicul Constantin Cantacuzino figurează localitatea pe celebra sa hartă tipărită la Padova în anul 1700.

Localitatea, cu statut de târg în 1663, se dezvolta treptat, beneficiind în 1791 de prima amenajare a drumului pe Valea Prahovei, datorită trupelor austriece.

În secolul al XVIII-lea Câmpina era al treilea oraş ca importanţă al judeţului Prahova, după Ploieşti şi Târgşor, datorită dezvoltării sale bazate pe comerţ şi vamă. Oraşul

a fost şi reşedinţa plăşii Prahova, subunitate administrativă a judeţului.

Tot aici, în urma cererii scrise a boierului Scarlat Câmpineanu adresată domnitorului Moruzi în anul 1799, se va ţine un târg de vite în fiecare zi de luni, fapt ce aduce noi beneficii localităţii.

În 1822, Câmpina ajunge pe locul întâi în lista vămilor Țării Româneşti, elementul ce îi dă importanţă fiind păcura. Timp de câteva zeci de ani, oraşul Câmpina a avut o stagnare în dezvoltarea sa, mai ales de când vama se mutase la Breaza şi apoi la Predeal. Odată cu începerea exploatării ţiţeiului, aşezarea va înflori din nou.

În 1890, la Câmpina se ridica prima schelă petrolieră din ţară, iar în 1895 se construieşte Rafinăria „Fabrica Nouă", pe atunci cea mai mare din Europa.

Ocupaţiile câmpinenilor în această perioadă erau: agricultura, negustoria, apicultura, cărăuşia şi extragerea păcurei din subsolul aşezării de către fântânari. Aici funcţionau atunci opt mori de apă, situate pe Prahova şi pe Doftana.

Oraşul se dezvoltă într-un ritm alert odată cu începerea exploatării petrolului în zonă. În anul 1861 urbea este luminată cu petrol. La sfârşitul secolului al XIX-lea în Câmpina se extrăgea cca. 20% din totalul producţiei de petrol. Se constată şi o adevărată explozie demografică în urbe, datorată în primul rând aportului de populaţie venită aici pentru a munci în extragerea şi prelucrarea petrolului. Dacă în anul 1810 în localitate erau înregistraţi 485 locuitori, la 1899 populaţia se apropia de 4000 de suflete.

La 1 decembrie 1879 a fost inaugurată calea ferată Ploieşti-Predeal, pe care exista şi gara Câmpina, iar la

1883 a fost inaugurată calea ferată dintre Telega şi Câmpina, construită pentru transportul sării de la ocnele Telega.

Documentele arată preocuparea primarilor oraşului de a dezvolta localitatea din punct de vedere al confortului urban prin: străzi pavate, felinare, piaţă comercială, grădina publică.

Se aminteşte, între altele, despre băile minerale amenajate în jurul izvoarelor sărate şi sulfuroase de pe platoul sudic al localităţii, devenit proprietatea lui Dumitru Hernia.

Existau şi instituţii de interes public: şcoli, judecătorie, spital, farmacie, staţie de telegraf, poştă, gară. Se construieşte cazinou, existau restaurante cu orchestră şi fanfară şi spaţii de cazare. În mijlocul parcului întins pe o suprafaţă de 2,5 ha a fost ridicată o capelă în stil baroc, ce adăpostea mormântul lui Dumitru Hernia, un veritabil monument de artă, astăzi în ruine.

În anul 1836 poetul Cezar Bolliac, găzduit de boierul progresist I. Câmpineanu, începe a descrie frumuseţile locurilor acestea. De atunci prin Câmpina îşi vor perinda paşii nenumărate personalităţi culturale: Dimitrie Bolintineanu, I. Heliade Rădulescu, B. P. Hasdeu, G. Coşbuc, N. Grigorescu, C-tin I. Istrati, Eugen Jebeleanu, Geo Bogza etc., scriitori care şi-au legat viaţa şi opera de aceste meleaguri. Atraşi nu numai de frumuseţea peisajului, ci şi de blândeţea climei, de renumele Câmpinei şi de ospitalitatea locuitorilor, aceştia şi-au pus amprenta asupra locului, lăsând în actualele muzee şi case memoriale, preţioase mărturii ale epocii lor. Astfel, Câmpina devine încă de la sfârşitul secolului al XIX-lea un centru cultural recunoscut, casa lui Nicolae Grigorescu

devenind unul dintre locurile de întâlnire pentru oamenii de cultură ai vremii. Oraşul are şi astăzi o viaţă culturală intensă şi un nivel intelectual ridicat al locuitorilor săi, în cadrul Casei de Cultură „Geo Bogza" organizându-se numeroase activități, dintre care: Festivalul Folcloric „Hora Prahoveană" (în iunie, de aproximativ 20 de ani fără întrerupere), Festivalul teatrelor de proiect (în octombrie sau noiembrie), Festivalul de literatură „Geo Bogza" (mai sau iunie), Tabăra de pictură „Câmpina, dragostea mea" etc. Există trei reviste de cultură: „Revista Nouă", „Biblioteca de Câmpina" și „Urmuz" iar Biblioteca municipală are peste 80 de mii de volume și o secție de carte în limba engleză.

Dezvoltarea oraşului continuă în sec. XX. În timpul celui de-al II-lea război mondial zona este puternic bombardată de trupele aliate, datorită importanţei strategice.

După război regimul comunist se va preocupa de dezvoltarea industriei petroliere.

Localitatea dispune de un valoros patrimoniu arhitectural atât laic cât şi religios. Locuinţele construite în secolele al XIX-lea şi XX sunt influenţate de arhitectura vremii, atât cea autohtonă, dar şi cea europeană.

Menţionăm existenţa unor lăcaşe de cult valoroase: Schitul Slobozia a cărui construcţie a început la 1714 (azi Complexul parohial Sf. Nicolae, cu 2 biserici, Sală Praznicală folosită şi ca sală de concerte cu 2 piane; în grădina complexului s-au descoperit morminte de inhumaţie şi de incineraţie din Epoca târzie a bronzului, cca. 1500 a. Hr.), Biserica de la Han, construită în prima parte a secolului al XIX-lea, Biserica romano-catolică (1903-1906).

Dintre edificiile publice importante amintim Casa cu Grifoni (sau Vila Ştefănescu, actualmente sediul Primăriei), Casa lui Nicolae Grigorescu, Castelul Iulia Hasdeu (astăzi muzeul Memorial B. P. Hasdeu), dar şi numeroase alte edificii valoroase, de patrimoniu.

De asemenea, amintim că în cimitirul oraşului este înhumat pictorul Nicolae Grigorescu, iar în fosta casă a sa din oraş funcţionează un muzeu de artă.

Date istorice importante:

- 1864 - Domnitorul Alexandru Ioan Cuza decretează statutul de oraş pentru Câmpina;
- 1871 - Prinţul Ştirbei devine unic proprietar al moşiei Câmpina;
- 1879 - Se inaugurează calea ferată Ploieşti - Predeal;
- 1881 - Amenajarea primului stabiliment de băi saline şi sulfuroase, pe platoul Gafiţa;
- 1895 - Începe exploatarea modernă a ţiţeiului, a cărui prima atestare scrisă datează din 1697;

- 1904 - Este fondată prima şcoală de maiştri sondori din lume în „Casa cu grifoni”;

- 1913 - La Băneşti, Aurel Vlaicu se prăbuşeşte cu avionul său, încercând pentru a doua oară să treacă Carpaţii;

- 1919 şi 1923 - Înfiinţarea celor doua licee, de fete, respectiv, de băieţi;

- 1970 - Înfiinţarea Institutului de Cercetări pentru Petrol şi Gaze;

- 1994 - Oraşul Câmpina a fost declarat municipiu.

La trecerea în mileniul III, după ce a aniversat 500 de ani de la prima atestare documentară, Câmpina se prezintă ca un oraş civilizat, modern, bine îngrijit, meritându-şi numele pe care-l primise la începutul secolului XX: „Oraşul florilor”.

SCURT ISTORIC AL ȘCOLII GIMNAZIALE „RADU ȘI SEVERA NOVIAN” ADUNAȚI

Școala din localitatea Adunati, jud. Prahova, are o existență centenară, denumirea sa variind de la Școala Primară, Școala Generală, Școala cu clasele I-VIII, până la Școala Gimnazială, în prezent.

Foaier de civilizație și cultură din așezarea noastră, școala trebuie să aducă prinos de recunoștință, chiar și prin denumire, celor care, în negura vremurilor și de sub praful așternut pe documente, au marcat începuturile localității.

La sfârșitul secolului al XVIII-lea, așezarea amintită de generalul Bauer aparținea slugarnicului Nicolae Săigiu din Breaza. Aceasta era împărțită în două de pârâul Ocina care traversează și astăzi localitatea de la nord la sud. După care, partea de est a fost luată de domnitorul Brâncoveanu, iar cea de vest a fost vândută cucoanei Păloaica. Fiul acesteia din urmă, Alexandru Pala, a vândut partea moștenită lui Enache State. Severa State, fiica ultimului cumpărător, a moștenit partea de vest a comunei în momentul căsătoriei sale cu Radu Novianu. Împreună aceștia și-au construit un conac la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Transpunerea acestui loc într-o reședință de vară pentru cei doi a însemnat foarte mult pentru viitorul acestei așezări. Soții Novianu au făcut importante donații acestei localități, care a asigurat stabilirea unor instituții precum Primăria, Școala, Căminul cultural și Biserica.

La sosirea soților Novian în satul Ocina întâia deziluzie a fost starea morală a preotului și dotarea materială școlii.

În 1879, în cadrul localului Primăriei se amenajează o sală de clasă pentru învățământul de patru clase unde erau înscriși 200 de copii de școală. Ea a rămas drept școală până în 20 ianuarie 1904.

Prin declarația de la 12 februarie 1903, proprietarul Radu Novian și soția sa dau pentru școală hanul din mijlocul satului și un teren de 3675 mp danie, cultivat cu pomi nobili, de la pepiniera din Vișan, între care mai ales pruni Agen și peri. Prin stăruințele proprietarului și prin supravegherea primarului, la 20 ianuarie 1904 se definitivează lucrările pentru școală și stau la dispoziția elevilor 3 săli de clasă și o sală de lucru; iar pentru cei 2 învățători, o cancelarie spațioasă bine aerisită și luminată. Ca mobilier, darul proprietarului a întrecut nevoile unui mobilier de școală primară rurală.

Cu o astfel de clădire, cu un astfel de material, cu învățători devotați și vrednici de misiunea lor – P. Oprescu și R. Hoitan – noua școală se deschide la 20 ianuarie 1904 dând adevăratul adăpost intelectual și moral celor 141 înscriși în septembrie 1903.

Soții Novian au fost primii români care au trecut Cercul Polar de Nord, în 1897, și tot primii români care au ajuns în insula Spitzbergen din arhipeleagul Svalbard (Norvegia). Atrași de nordul înghețat, vizita lor în această parte a lumii nu a fost întâmplătoare. Radu Novian a publicat lucrarea Școala și Biserica în Norvegia, iar Severa, soția lui, a manifestat un interes deosebit în arhitectura nordică.

În ciuda tuturor părerilor despre soții Novian, ei rămân pentru comuna Adunați din Prahova personalitățile care au marcat epoca de construcție administrativă și i-au grăbit demersurile de consolidare a autorității politice.

Putem realiza o lungă listă a celor care au contribuit la dezvoltarea școlii din localitate și la ridicarea prestigiului acesteia, dar în mod clar, Radu și Severa Novian au fost primii care au adus cărți în Adunați, ca danie pentru Biserică, în vremea în care cărțile bisericești erau cele după care se descifra alfabetul alături de dascăl. A sădit astfel o sămânță care a rodit și încă rodește civilizație. Noțiunea de dascăl a suferit mutații ideologice, dar ne face cinste să ne raportăm la acele vremuri și să ducem mai departe flacăra aprinsă de Radu și Severa Novian.

Ființând într-o zonă rurală, școala a focalizat, dar s-a și constituit drept resursă cultural centrală a localității, indisolubil legată de primărie încă de la înființare, fiind binecunoscut faptul că, activitatea didactică în clasele primare era condusă de dascăl. Bătrânii satului rememorează numele învățătorilor P. Oprescu și R. Hoitan

care îi iniția în tainele cititului și scrisului pe cei curajoși care frecventau clasele primare la Adunați.

SCURT ISTORIC AL GRĂDINIȚEI CU PROGRAM NORMAL „CASTELUL PITICILOR” ADUNAȚI

În anul 1969, învățământul școlar în localitatea Adunați se desfășura cu clasele I-VIII la centru de comună și cu clasele I-IV în cele două sate, Ocina de Sus și Ocina de Jos. Odată cu creșterea numărului de copii în comună și cu cerințele învățământului în general, s-a pus problema măririi spațiului de școlarizare și înființării unei grădinițe de copii în centrul comunei.

Astfel după anul 1970, s-a înființat o grădiniță de copii la centru de comună într-o sală de clasă unde veneau copii care învățau de atunci cu clasele I-X și cu atelier școală. Astfel în primăvara anului 1977 pe baza unui proiect întocmit s-a început construirea actualei grădinițe de copii care a fost dată în folosință în toamna anului 1977 și a fost concepută ca o necesitate obiectivă a localității având în vedere numărul mare de preșcolari și distanța până la cel mai apropiat oraș, din acea perioadă. La început grădinița a funcționat cu patru grupe având program atât dimineața cât și după amiaza. În anul 2000, datorită unor alunecări de teren, cursurile în grădiniță au fost întrerupte iar timp de doi ani au avut lucrări de consolidare și refacere, timp în care copiii din localitate au învățat în incinta școlii. Datorită natalității scăzute în perioada de după anul 1989 numărul copiilor înscriși în grădinița a fost într-o continuă scădere. De la un număr de patru grupe așa

cum a funcționat la început, în prezent grădinița funcționează doar cu două grupe de copii. În anul 2009, grădinița a fost modernizată, prin intrarea într-un program de reabilitare ce a presupus următoarele investiții: termoizolație, înlocuire tâmplărie, refacere și aparatură. Având în vedere că în localitate există un bogat tezaur cultural, am considerat că este de datoria noastră, ca dascăli, să promovăm și să continuăm tradițiile și obiceiurile culturale prezente pe aceste meleaguri.

Tocmai din această dorință a luat naștere și festivalul concurs „Să fim noi păstrătorii tradițiilor".

SCURT ISTORIC AL SCOLII GIMNAZIALE „B.P. HASDEU” CÂMPINA

Educaţia este cel mai frumos dar
pe care îl poate dobândi omul.
Platon

În anul 1972 ca urmare a creşterii populaţiei şcolare şi a transformarii Liceului Teoretic „Ilie Pintilie” în liceu industrial, se înfiinţează Şcoala Generala nr. 7, Câmpina.

În anul 1974 este inaugurat localul în care funcţionează şi astăzi unitatea şcolară, aflat pe strada Mihail Kogalniceanu, local care cuprindea 16 săli de clasă, un laborator de fizică-chimie, un laborator de biologie şi o sală de sport.

În anul şcolar 1974-1975, primul în care activitatea se desfăşura în noua clădire, şcoala funcţiona cu patru clase I, trei clase a II-a, trei clase a III-a, două clase a IV-a, două clase a V-a, şi câte o clasă la nivelul claselor a VI-a, a VII-a, şi a VIII-a, deci un număr de 17 clase. În anii care au urmat, numărul elevilor va fi în continuă creştere astfel că în anul şcolar 1985-1986 şcoala funcţiona cu 39 de clase având 1442 elevi.

Ca urmare a poziţiei centrale şi a spaţiului pe care îl avea la dispoziţie, începând cu anul şcolar 1981-1982, Şcoala Generală nr. 7, a devenit Centru de Execuţie Bugetară.

În anul şcolar 1990-1991, primul de după înlăturarea regimului totalitar comunist, existau 37 de clase, numărul cadrelor didactice titulare ajungând la 15 învățători şi 26 de profesori.

În anul şcolar 1999-2000 unitatea şcolară funcţionează cu 10 clase la ciclul primar şi 16 la ciclul gimnazial. În acelaşi an, ca o recunoaştere a rolului pe care şcoala îl deţinea la nivelul municipiului Câmpina, denumirea şcolii devine „B.P. Hasdeu” aducându-se astfel un omagiu personalității marelui savant al culturii românesti, care şi-a legat numele de localitatea noastră.

În prezent şcoala s-a angajat într-o nouă etapă de dezvoltare reuşind să-şi reînnoiască baza materială şi acţionând consecvent pentru aplicarea reformei învațământului.

La nivelul anului şcolar 2010-2011, şcoala funcţionează cu un număr de 26 de clase, 14 clase la ciclul primar şi 12 clase la ciclul gimnazial, şi un numar de 41 de cadre didactice (14 învățători și 27 de profesori).

Şcoala beneficiază de spaţii didactice modernizate având un numar de 12 săli de clasă, patru cabinete (geografie, istorie, informatică și limba romană) şi două laboratoare (fizică-chimie și biologie).

Începând cu anul şcolar 2003-2004, Şcoala Gimnazială „B.P. Hasdeu" a iniţiat un program de învățământ prelungit, înscris conceptului „şcoală după şcoală" care a avut menirea de a veni în întâmpinarea familiilor care se confruntă cu lipsa de timp şi deci cu imposibilitatea supravegherii copiilor după programul şcolar**.** În cadrul acestui program copiii beneficiază de supravegherea cadrelor didactice desfăşurând activităţi de pregătire a lecţiilor, cursuri de informatică şi cursuri de limbi străine. Totodată copiii servesc masa organizat în sala de mese a şcolii, şi însoţiţi de cadrele didactice desfășoară activităţi recreative în şcoală sau în afara acesteia.

În prezent în cadrul școlii se acordă o atenție deosebită unui program de activități extracurriculare diversificat care să contribuie la dezvoltarea liberă şi la potenţial maxim a personalităţii elevilor. Aici își desfășoară activitatea numeroase formații artistice: trupa de teatru pentru elevi, ansamblul coral, ansamblul de dansuri populare „Crăișorii", grupul-vocal „Câmpinița". Totodată în școală se află în derulare mai multe proiecte educative „Popas în universul cunoașterii" – concurs interdisciplinar pentru clasele III-IV „Natura, prietena mea" – concurs de creație plastică pentru clasele I-IV, „Să fim noi păstrătorii tradițiilor" – festival concurs de muzică și dansuri populare. Toate acestea contribuie la formarea unui absolvent în măsură să decidă asupra propriei cariere,

să contribuie la articularea propriilor trasee de dezvoltare intelectuală şi profesională, să se integreze activ în viaţa socio-profesională iar în condiţiile globalizării să cunoască, să păstreze și să ducă mai departe tradițiile ce ne definesc și ne individualizează ca popor.

Fără tradiție nu există cultură:
nici omul simplu, nici geniul nu pot crea nimic fără tradiție.

Vasile Pârvan

COMUNA ADUNAȚI
LEAGĂN AL TRADIȚIEI STRĂMOȘEȘTI

Coordonator proiect
Prof. înv. preșcolar Moldoveanu Mădălina Elena
Grădinița „Castelul Piticilor" Adunați,
jud. Prahova

Tradiția adevărată e singura merinde sufletească
Liviu Rebreanu

M-am născut și trăiesc într-un loc binecuvântat de Dumnezeu, cu dealuri acoperite de livezi roditoare, dar mai ales, cu oameni harnici și iubitori de frumos, care au transmis din generație în generație valori morale, obiceiuri, dansuri, îndeletniciri tradiționale care și astăzi sunt cinstite de fiii satului.

Meșteșugul cusutului de costume naționale cu motive specifice zonei Breaza, zonă în care se află amplasată comuna, este păstrat și preluat de la mamă la fiică, aproape în fiecare gospodărie. Dansurile populare specifice zonei: „Breaza", „Ciobănașul", „Brâul pe șase" sunt jucate cu însuflețire atât de tineri, cât și de cei trecuți de prima sau a doua tinerețe. Bătrânii satului – Nea Titi, Nea Gheorghe, Nea Vasile – încă ne mai desfată cu cântecele lor din fluier și din bucium.

Datinile și obiceiurile cu care am crescut, prilejuite de diverse sărbători, mi-au rămas în suflet și simt nevoia

să le transmit mai departe. Cu aceste gânduri m-am reîntors în comuna natală ca educator și am considerat că este de datoria mea să fac cunoscută în lume zestrea pe care ne-au lăsat-o strămoșii. Încă de la început, am încercat să le dezvolt copiilor din grădiniță dragostea pentru costumul național autentic din zonă, pe care îl îmbrăcau cu cinste la fiecare eveniment. Apoi, i-am invitat pe fluierașii și buciumașii satului, la diferite activități cu copiii, și am reușit, ca o parte dintre ei să învețe meșteșugul cântatului la aceste instrumente, pe care le păstrăm cu sfințenie în grădiniță. Suntem mândri că această artă nu se stinge și este lăsată pe mâini bune.

Nici dansurile nu au fost date uitării, urmând exemplul celor mari, copiii au învățat repede pașii, au prins plăcerea dansului, spre bucuria părinților și bunicilor care mi-au fost mereu alături. Așa s-au scurs primii ani ai carierei de educator în comuna mea natală, Adunați. Simțeam însă, că nu este de ajuns, că trebuie să

ne facem cunoscute tradițiile și dincolo de hotarele comunei.

În acest punct, a venit ideea proiectului educativ „Să fim noi păstrătorii tradițiilor”. A devenit mijlocul prin care ne-am făcut cunoscute localitatea, dansurile și obiceiurile strămoșești. Au venit aici, la noi, copii, cadre didactice și părinți din toate colțurile județului, iar noi i-am primit cum se cuvine, cu „pâine și sare” și cu „sunet de bucium”.

Scena Căminului cultural din Adunați a răsunat de cântece și dansuri și pentru noi, cadrele didactice, a fost un schimb de experiență prolific. Comunitatea locală ne-a fost alături. Consiliul local, în frunte cu domnul primar Negotei Octavian ne-a sprijinit, iar locuitorii satului s-au transformat în gazde primitoare pentru oaspeții noștri.

Parteneriatul cu Școala Gimnazială „B.P. Hasdeu” din Câmpina a fost o rampă de lansare dincolo de valea râului Prahova. După ce la ediția a treia a festivalului, desfășurată la Câmpina, am obținut Premiul Festivalului cu Ansamblul „Sunet de bucium” , am continuat să participăm și la alte manifestări folclorice din județ, dar și din afara acestuia. Astfel, în anul 2014 am obținut Trofeul Festivalului „Frunză de stejar” de la Plopeni, iar în acest an am cucerit Premiul Special al Juriului la Concursul Național „Perspective – Poveste românească” de la Brașov, secțiunea dans popular.

Fidelă idealului meu, consider că moștenirea pe care am primit-o de la străbunii satului trebuie dusă mai departe de preșcolarii pe care îi educ, pentru că, un popor trăiește prin ceea ce lasă fiilor săi.

Proiectul „Să fim noi păstrătorii tradițiilor” m-a ajutat pe mine și pe alții ca mine, să transmitem copiilor măcar un strop din ceea ce a creat omul simplu de la țară cu iscusința minții și cu căldura sufletului său.

SĂ FIM NOI PĂSTRĂTORII TRADIȚIILOR
UN PROIECT DE SUFLET
UN VIS DEVENIT REALITATE

Coordonator proiect,
Prof. în înv. primar, Moldoveanu Mihaela
Școala Gimnazială „B.P. Hasdeu” Câmpina,
jud. Prahova

La început a fost **povestea.** Povestea unei serbări a grupei mici de la Grădinița „Castelul Piticilor” din Adunați – Prahova. Serbarea întruchipa o șezătoare cu cântece, cu dansuri, cu costumul popular ridicat la mare cinste.

Am văzut atunci micii buciumași, am ascultat grupa bătrânilor fluierași și m-am lăsat purtată de vraja cântecului lor, m-au fermecat micuții ce purtau cu mândrie costumele populare specifice zonei Breaza și se mișcau pe scenă de parcă dansul popular făcea parte din viața lor de fiecare zi.

Am cunoscut oameni minunați acolo, la Adunați, părinți veniți să-și vadă, dar și să-și susțină copiii și pe doamna educatoare Moldoveanu Mădălina, oameni din sat dornici să se bucure de frumusețea cântecului și dansului muntenesc și, la sfârșit, am trecut cu emoție pragul muzeului de artă populară pe care doamna educatoare l-a înfiripat în grădiniță după îndelungi căutări prin casele celor mai bătrâni dintre locuitorii comunei și prin lăzile de zestre ale bunicuțelor ce-și aduceau nepoțeii la grădiniță.

A fost o zi minunată care nu putea să nu aibă ecou în sufletul meu de dascăl.

Și atunci a venit **ideea** și mi-am spus „De ce nu?”. De ce să nu îi punem și pe elevii de la oraș în situația de a redescoperi tradiția populară românească, să îndrăgească dansul și cântecul popular și mai ales să ia contact cu obiceiurile ce se mai păstrează și astăzi în vatra satului românesc.

Așa a apărut **parteneriatul „Să fim noi păstrătorii tradițiilor”** între grupa mare a Grădiniței

„Castelul Piticilor” Adunați, condusă de doamna educatoare Moldoveanu Mădălina și clasa întâi a Școlii Gimnaziale „B.P. Hasdeu” Câmpina pe care o conduceam atunci. Am pus totul pe hârtie, ne-am planificat cu minuțiozitate activitățile și am pregătit copiii pentru prima întâlnire, SERBAREA DE CRĂCIUN.

În ziua aceea parcă și natura a ținut cu noi. De îndată ce am plecat de la Câmpina a început să ningă cu fulgi mari și rari. Nu vă puteți imagina mirarea și bucuria copiilor când, ajunși în „Vârful Borungociului”, au văzut în vale satul acoperit de voalul argintiu al ninsorii.

Emoția copiilor a crescut atunci când, la intrarea în grădiniță, au fost întâmpinați de micii buciumași. Vedeau pentru prima dată un bucium. Apoi au vizitat muzeul și în final s-au întâlnit cu micuții îmbrăcați în costume naționale care le-au oferit sorcove confecționate de ei. Întrebările au dat năvală: „Ce este?”, „Din ce este?”, „Pentru ce este ?” și fiecare explicație era sorbită cu nesaț.

Serbarea a fost o încântare, dar nici micuții de la Câmpina nu s-au lăsat mai prejos și le-au prezentat preșcolarilor „Legenda Nașterii Domnului”. Finalul nu putea fi decât senzațional. Într-o sanie la care erau înhămați patru cai, a sosit Moș Crăciun cu sacii plini de daruri. Ziua aceea a avut ecou în sufletele elevilor mei care s-au pregătit intens pentru următoarele întâlniri.

A urmat un schimb de mărțișoare confecționate de cele două colective de elevi apoi o întâlnire, în preajma Sărbătorilor Pascale, la Școala Gimnazială „B.P. Hasdeu” din Câmpina, întâlnire care s-a finalizat cu o activitate de încondeiere a ouălor.

O ultimă întâlnire a avut loc cu ocazia Zilei Copilului când am fost invitați să mergem din nou la

Adunați. Pe scena Căminului cultural am arătat că și noi, cei de la Câmpina, putem să dansăm și să cântăm și am învățat să purtăm cu cinste costumul popular.

În toate aceste activități s-au implicat alături de noi și ne-au susținut în demersul nostru educativ, părinții celor două colective cărora cu mult drag le mulțumim.

Succesul de care s-a bucurat acest parteneriat ne-a determinat să facem pasul mai departe și să demarăm PROIECTUL JUDEȚEAN, FESTIVAL-CONCURS **„SĂ FIM NOI PĂSTRĂTORII TRADIȚIILOR”,** proiect ce s-a aflat anul acesta la a IV-a ediție.

La început, proiectul avea trei etape: I - „Tradiții și obiceiuri de iarnă”, concurs de creație plastică și literară; II - „Tradiții și obiceiuri de primăvară”, concurs de creație plastică și literară; III - Festival-concurs de cântece, dansuri și obiceiuri populare. Ulterior, la ultimele două ediții, am mai adăugat și a IV-a etapă, simpozionul, deoarece am considerat că sunt multe cadre didactice care pot împărtăși din experiența lor celor ce doresc să pășească

pe această cale, deloc ușoară, a promovării tradiției populare românești.

Încă de la început, proiectul nostru s-a bucurat de interesul școlarilor și al cadrelor didactice înregistrând o participare de peste 400 de elevi și preșcolari la creație plastică și literară și aproximativ 600 de participanți la festival, la fiecare ediție.

Încă de la prima ediție a festivalului desfășurată la Căminul cultural din Adunați am observat că proiectul nostru a avut un impact favorabil atât în rândul elevilor cât și al cadrelor didactice. Ne-a fost alături comunitatea locală, în frunte cu domnul primar **Negotei Octavian** care ne-a sprijinit în întregul nostru demers. Copiii au fost cei care au avut de câștigat. Numeroasele momente, de o valoare etnografică deosebită, au fost apreciate și premiate de un juriu competent format din profesioniști.

Ne-am făcut curaj și ediția a III-a a festivalului am desfășurat-o la Câmpina, la Casa Tineretului. Întreaga echipă de cadre didactice din Școala Gimnazială „Bogdan Petriceicu Hasdeu" Câmpina, în frunte cu domnul director **Bercăroiu Cătălin**, s-a mobilizat pentru ca totul să fie încununat de succes. Ne-au fost alături, cum era și firesc, partenerii noștri de la Adunați.

Festivalul s-a bucurat de aprecierea câmpinenilor care, pe parcursul întregii zile cît a durat festivalul, au umplut sala Casei Tineretului. Ne-am dat seama atunci că suntem pe drumul cel bun. Bunici, părinți și copii ne-au mărturisit bucuria pe care au avut-o urmărind momentele folclorice de calitate dintre care, prezentarea obiceiurilor populare din diverse zone ale județului a fost cea mai apreciată. Au fost aduse pe scenă obiceiuri de nuntă și diverse obiceiuri legate de activități agricole. Nici

dansurile populare nu au înșelat așteptările publicului. Copiii veniți de la Adunați, de la Valea Doftanei, de la Comarnic, de la Bucov, de la Telega, de la Apostolache și spre surprinderea tuturor, chiar de la Școala Gimnazială „Andrei Mureșanu” din Ploiești dar și din alte localități ale județului au încântat publicul și au fost răsplătiți cu numeroase aplauze. Juriul, condus cu competență de doamna **Maria Tănase Marin** (producătoarea emisiunii „Popasuri folclorice” de la TVR2), a avut o sarcină destul de dificilă în a premia pe cei mai buni pentru că majoritatea concurenților au fost foarte buni.

Anul acesta, la a IV-a ediție a Festivalului „Să fim noi păstrătorii tradițiilor” desfășurată la Adunați, alte noi formații și interpreți vocali s-au afirmat pe scenă. Dintre cei care au atras atenția juriului îi amintim pe Chelba Andrei (Liceul Teoretic Starchiojd, câștigătorul marelui trofeu), Apostol Maria Raluca (Școala Gimnazială Băicoi), Ansamblul „Măgura Prahovei” (Comuna Adunați), Ansamblul „Muguri de Breaza” (Liceul Teoretic

„Aurel Vlaicu”, Breaza), Ansamblul „Mugurași de primăvară” (Școala Gimnazială Cărbunești), Ansamblul „Floare de măceș” (Telega) și mulți alții.

Nu numai festivalul s-a bucurat de succes în cadrul proiectului județean „Să fim noi păstrătorii tradițiilor”.

Cu mulțimea de lucrări primite la cele două etape, „Tradiții și obiceiuri de iarnă” și „Tradiții și obiceiuri de primăvară” – secțiunea creație plastică – am alcătuit de fiecare dată expoziții care au fost prezentate la intrarea în sălile unde s-a desfășurat festivalul. Mulți dintre copii și-au regăsit lucrările lor sau pe ale colegilor iar alții au întârziat minute în șir în fața panourilor cu lucrări plastice sau colaje atrași de frumusețea lucrărilor prezentate.

Pentru că la secțiunea ,,creație literară” s-au trimis lucrări frumoase ne-am hotărât ca anul acesta să le publicăm pe cele mai bune alături de lucrările de la simpozionul „**Contribuția activităților extracurriculare în cultivarea dragostei pentru tradiția românească la elevi și preșcolari”** întrucât sunt o ilustrare a modului cum

putem să ne călăuzim elevii spre descoperirea acestei valori inestimabile care este tradiția populară.

Am convingerea că drumul pe care am pornit atunci când am pus bazele acestui proiect nu este ușor dar numărul mare de cadre didactice și de copii care ne-au fost alături pe parcursul acestor ani ne dau puterea să mergem mai departe.

Le mulțumim tuturor celor ce ne-au ajutat și în primul rând domnului **Dragoş Grigorescu**, director al **Centrului Județean de Cultură Prahova** care ne-a sprijinit și ne-a încurajat permanent și tuturor colegilor fără a căror dăruire și muncă acest proiect ar fi rămas doar un vis frumos.

PROIECT JUDEȚEAN
Festival-Concurs „Să fim noi păstrătorii tradițiilor”,
Domeniul cultural-artistic, ediția a IV-a, an școlar 2015-2016,
C.A.E.J. 2016 nr. 42

COORDONATORI:
- Prof. înv. preșcolar, **MOLDOVEANU MĂDĂLINA** și **CÎLȚ IONELIA,** educatoare – Grădinița „Castelul Piticilor”, Structură a Școlii Gimnaziale „Radu și Severa Novian”, Adunați
- Prof. înv. primar, **MOLDOVEANU MIHAELA –** Școala Gimnazială „„B.P. Hasdeu” Municipiul Câmpina

ECHIPA DE IMPLEMENTARE A PROIECTULUI:

1. ȘCOALA GIMNAZIALĂ „B.P. HASDEU” MUNICIPIUL CÂMPINA
Director prof. BERCĂROIU CĂTĂLIN
Director adj. prof. TUDORACHE ANDREI
Prof. înv. primar Săbăngeanu Elena-Adina
Prof. înv.primar Ghinea Maria
Prof. înv.primar Dinu Gabriela
Prof. înv.primar Constantinescu Genica
Prof. înv.primar Tudosoiu Maria
Prof. înv.primar Petre Daniela Maria
Prof. înv.primar Olteanu Mariana Marta
Prof. înv.primar Bunea Georgiana
Prof. înv.primar Bârsan Alina
Prof. înv. primar Gherghiceanu Georgeta
Prof. înv. primar Chirică Andra
Prof. înv. primar Drăguț Dumitru
Prof. înv. primar Mărișoiu Cătălin
Prof. Enescu Cristina

2. GRADINIȚA „CASTELUL PITICILOR” ADUNAȚI – STRUCTURĂ A ȘCOLII GIMNAZIALE „RADU ȘI SEVERA NOVIAN” ADUNAȚI
Director profesor Apostol Elena
Prof. înv. primar Ivan Daniela
Prof. lb. și literatura română Negoiță Andreea
Prof. religie Rugină Răzvan
Prof. lb. engleză Ghica Maria
Prof. lb. franceză Poenaru Angelina
Prof. matematică Mihai Pompilia
Prof. fizică Olaru Cătălina

PARTENERI:
1. Inspectoratul Școlar Județean Prahova
2. Centrul Județean de Cultură Prahova
3. Primăria Comunei Adunați
4. Căminul Cultural Adunați

MOTTO:
„Un popor fără tradiţii este un popor fără viitor” (Alberto Lleras Camargo)

ARGUMENT:

Tradițiile, obiceiurile, portul și folclorul sunt comori inestimabile ce definesc un popor, făcându-l unic și nemuritor în ciuda scurgerii timpului. Exprimată în cele mai diverse forme, creația populară românească este caracterizată de autenticitate și ingeniozitate, o trăsătură aparte fiind puternica ei unitate, care nu exclude însă o mare varietate.

Ne-am propus acest proiect care să conducă la cunoașterea și valorificarea unor obiceiuri și tradiții pe care să le cultivăm în inimile preșcolarilor și școlarilor noștri. Prin aceste activități cuprinse în proiect, copiii vor cunoaște mai bine neamul românesc, calitățile poporului român, tradițiile și obiceiurile, și vor înțelege cu ușurință semnificația sărbătorilor

pascale, a cântecului, dansurilor și obiceiurilor populare românești.

OBIECTIVE:

1. Stimularea creativității și a expresivității în lucrări care să evidențieze tradiția și istoria locală;
2. Dobândirea unor sentimente de dragoste şi respect pentru tradiţiile, obiceiurile şi folclorul românesc;
3. Promovarea prin cântec şi prin dans popular a frumuseţii artei populare româneşti;
4. Transmiterea experienței didactice personale prin intermediul lucrărilor științifice cu care cadrele didactice participă la simpozionul propus.

GRUP ȚINTĂ:

- preșcolari și elevi din clasele I-IV;
- cadrele didactice implicate în proiect;
- comunitatea locală.

DURATA PROIECTULUI:

- martie 2016 - august 2016

DESCRIEREA ACTIVITĂŢILOR:

Activitatea nr. 1

a. Titlul activităţii: Lansarea proiectului
b. Data/perioada de desfăşurare: martie 2016

Activitatea nr. 2

a. Titlul activităţii: **Concursul de creație plastică cu tema: „Tradiții și obiceiuri pascale**” – înscrierea și primirea lucrărilor literare și plastice;
b. Data/perioada de desfăşurare: **aprilie-mai 2016**;
c. Locul desfăşurării: **Şcoala Gimnazială „B.P .Hasdeu” Câmpina**;

d. Participanţi (elevi, cadre didactice, părinți, reprezentanți ai comunității etc.): preşcolari și școlari din grădinițele si școlile participante la proiect;
e. Descrierea pe scurt a activității: activitatea constă în înscrierea participanților și primirea lucrărilor la Școala „B.P. Hasdeu" Câmpina. Juriul format din cadre didactice implicate în proiect vor evalua și vor premia lucrările care au respectat cerințele din regulament.

Activitatea nr. 3
a. Titlul activităţii: **Festival-Concurs „Să fim noi păstrătorii tradițiilor"**;
b. Data/perioada de desfăşurare: **14 mai 2016**;
c. Locul desfăşurării: Căminul cultural din comuna Adunați;
d. Participanţi: preşcolari și școlari din grădinițele și școlile înscrise în concurs;
e. Descrierea activității: festivalul- concurs se desfășoară pe trei secțiuni: interpretare, dans popular și obiceiuri populare. Acompaniamentul va fi asigurat de formație sau CD . Un juriu alcătuit din specialiști va aprecia atât autenticitatea momentelor aduse în scenă cât și calitatea interpretării lor. Se vor acorda premiile I, II, III pentru fiecare secțiune și pe nivele de vârstă.

Activitatea nr. 4
Simpozion: „Contribuția activităților extracurriculare la cultivarea dragostei pentru tradiția românească la elevi și preşcolari", participare indirectă - iunie 2016;

Cadrele didactice care doresc să participe vor trimite eseuri însoțite sau nu de lucrări realizate manual prin diferite tehnici de lucru, cât mai originale, lucrări ce vor fi fotografiate și se vor regăsi alături de eseuri în cartea ce va fi publicată până în luna august 2016.

REZULTATE/AŞTEPTĂRI:

- Acest concurs are menirea să stimuleze interesul elevilor pentru păstrarea tradiției populare autentice atât prin dans, obiceiuri populare și cântece cât și prin oglindirea acestora în creaţii literare şi artistico-plastice;
- Stimularea elevilor prin acordarea de diplome, premii şi menţiuni.

DISEMINARE:

- Promovarea concursului pe www.didactic.ro, pe site-ul Inspectoratului Şcolar Prahova;
- Prezentarea concursului la nivelul comisiilor metodice şi a cercurilor pedagogice;
- Promovarea concursului prin mijloace mass-media.

MODALITĂȚI DE EVALUARE

- Măsurarea nivelului de participare;
- Expoziție cu lucrările elevilor
- Publicarea lucrărilor științifice într-o carte/CD cu ISBN

REGULAMENTUL DE ORGANIZARE
ȘI DESFĂȘURARE
A FESTIVALULUI-CONCURS
SĂ FIM NOI PĂSTRĂTORII TRADIȚIILOR
2016

Înscrierea participanţilor se va face în perioada specificată celor trei etape, pe baza fișelor de înscriere (anexă).

Pentru Concursul de creație plastică și literară „Tradiții și obiceiuri pascale":

- Creațiile plastice vor fi realizate în tehnică de lucru la alegere (pictură, colaj), pe hârtie A4, iar pe verso, în partea dreaptă, jos, se vor trece: numele și prenumele elevului, clasa, școala, numele și prenumele cadrului didactic îndrumător, adresa de e-mail. Fiecare lucrare va fi protejată în folie de plastic.

Creațiile plastice și fișa de înscriere vor fi timise la:
- **Moldoveanu Mihaela**, Școala Gimnazială „B.P. Hasdeu", Str. Mihail Kogălniceanu nr. 31, municipiul Câmpina, jud. Prahova

sau

- **Moldoveanu Mădălina**, Grădinița „CASTELUL PITICILOR", localitatea Adunați, jud. Prahova

Depunerea lucrărilor plastice realizate de elevii de la învăţământul primar și preșcolar se va face în perioada **1 aprilie-7 mai 2016.** Tema lucrărilor **„Tradiții și obiceiuri pascale".** Evaluarea creațiilor plastice va fi făcută de către un juriu format din cadre didactice de specialitate, în perioada 7-13 mai 2016. Se vor acorda premiile 1, 2 și 3 și mențiune pentru fiecare clasă, și

diplome de participare pentru toți elevii și cadrele didactice îndrumătoare.

Nu se admit contestații. Lucrările elevilor nu se restituie și vor face obiectul unor expoziții organizate în Școala Gimnazială „B.P. Hasdeu” Câmpina și în cadrul festivalului-concurs.

Un cadru didactic poate participa cu 3 creații ale elevilor la fiecare secțiune.

* Sunteţi rugaţi să scrieţi o adresă de e-mail corectă, deoarece diplomele se primesc în format electronic! Dacă doriți să primiți diplomele în original, vă rugăm să trimiteți în coletul cu lucrări și un plic autoadresat, timbrat cu 3 lei. De asemenea, în coletul cu creaţiile elevilor vă rugăm să trimiteţi şi fişa de înscriere și acordul de parteneriat în dublu exemplar, semnat, parafat și cu nr. de înregistrare (anexă).

Pentru **Simpozionul cu tema: „Contribuția activităților extracurriculare în cultivarea dragostei pentru tradiția românească la elevi și preșcolari”** cadrele didactice care doresc să participe vor trimite eseuri însoțite sau nu de fotografii ale unor lucrări realizate manual prin diferite tehnici de lucru, cât mai originale, fotografii ce se vor regăsi alături de eseuri în cartea (CD-ul) ce va fi publicată până în luna august 2016.

Participarea presupune:

- Formularul de înscriere şi **acordul de parteneriat** în dublu exemplar, completetate, semnat, ștampilate, împreună cu **lucrările listate / în format electronic,** expediate prin poştă, pe adresele:

- **Moldoveanu Mihaela**, Școala Gimnazială „B.P. Hasdeu”, str. Mihail Kogălniceanu nr. 31, municipiul Câmpina, jud. Prahova

- **Moldoveanu Mădălina**, Grădinița „Castelul Piticilor”, localitatea Adunaţi, jud. Prahova,
cu specificaţia: **„Pentru simpozion”**.
- Plicul cu documente poate fi predat şi cadrelor didactice organizatoare.
- Concurenţii vor trimite în pachetul cu lucrarea şi **un plic timbrat** corespunzător, autoadresat pentru expedierea **diplomelor, acordurilor de parteneriat şi adeverinţelor** de participare, până la data de **1.06.2016**
- Acordul de parteneriat va fi trimis participanţilor cu toate avizele și ștampilele la final, odată cu diplomele și adeverinţele de participare și CD.
- Tehnoredactarea lucrărilor în Microsoft Office Word se face: format A4, la 1,5 rând, cu margini egale de 20 mm.
- Titlul va fi scris cu majuscule (Times New Roman, caracter 14, Bold, centrat).
- La 2 rânduri de titlu se va scrie autorul sau autorii şi instituţia (Times New Roman, 12, aliniat stânga).
- La două rânduri de numele autorului se începe scrierea textului (Times New Roman, 12), maxim 3 pagini.
- Text aliniat: „justify”.
- Alineatele vor fi evidenţiate cu TAB.
- Bibliografia se va consemna la sfârşitul lucrării, în ordine alfabetică, astfel: nume, prenume autor, anul, titlul lucrării, editura, oraşul.
- Lucrarea poate fi însoțită de anexe.

Responsabilitatea asupra conţinutului şi a redactării materialelor revine autorilor acestora.

Toate lucrările vor fi trimise şi online, pe e-mail, pe adresa:
- moldo_mihaela11@yahoo.com
- moldoveanumadalina2008@yahoo.com,

până la data de 1 iunie 2016.

Lucrările cadrelor didactice vor constitui material științific pentru un volum în format digital, cu ISBN.

Simpozionul este fără taxă, doar cu plic autoadresat!

NOTĂ:

Cadrele didactice care vor trimite materialele (lucrare, fișă de înscriere, acord de parteneriat) doar pe e-mail vor primii toate materialele (diplome, acorduri de parteneriat, adeverinţe de participare la simpozion, CD) doar pe e-mail.

Pentru **Festivalul-concurs „Să fim noi păstrătorii tradițiilor”**, pentru prezentarea **programului artistic,** în perioada 1.04.2016 -7.05.2016 va fi trimisă fişa de înscriere (anexă), cu următoarele date: numele şcolii, numărul interpreţilor, componenţa detaliată a repertoriului de concurs, durata execuţiei scenice, numele învăţătorului, educatorului-instructor, nr. tel., pe adresa de e-mail: moldoveanumadalina2008@yahoo.com.

Festivalul-concurs va avea loc în data de 14 mai 2016, la Căminul cultural Adunați și va cuprinde trei secțiuni:

- Secțiunea interpretare (solist vocal)
- Secțiunea interpretare (grup vocal)
- Secțiunea dans popular

Condiţii de participare:

- Repertoriu specific localităţii reprezentate (cântece, dansuri, obiceiuri).
- Durata programului: maxim 10-15 minute.

- Componenţa grupului de interpreţi: maxim 16 elevi.
- Costumaţie şi recuzită adecvată fiecărui moment interpretat.
- Acompaniamentul va fi asigurat de formație sau CD (negativ).

Un juriu, alcătuit din specialişti, va aprecia atât autenticitatea momentelor aduse în scenă și a costumelor cât şi calitatea interpretării. Se vor acorda premiile I, II, III, pentru fiecare secțiune și pe nivele de vârstă. Toți concurenții și cadrele didactice îndrumătoare vor primi diploma de participare.

Promovarea și mediatizarea concursului se va face prin intermediul postului de televiziune Valea Prahovei TV.

Înscrierea se va face în limita a 20 de formații pentru fiecare nivel de vârstă (preșcolar și școlar) în ordinea înscrierii.

Nu se percepe taxă de participare. Nu se acceptă contestații.

PROGRAMUL VA ÎNCEPE LA ORA 9,30.

Persoane de contact:
- Prof. înv. primar **Moldoveanu Mihaela**
Tel.: 0728 185 315,
e-mail: moldo_mihaela11@yahoo.com
- Prof. înv. preșcolar **Moldoveanu Mădălina**
Tel.: 0734 863 883,
e-mail: moldoveanumadalina2008@yahoo.com

SIMPOZIONUL

CONTRIBUȚIA ACTIVITĂȚILOR EXTRACURRICULARE ÎN CULTIVAREA DRAGOSTEI PENTRU TRADIȚIA ROMÂNEASCĂ LA ELEVI ȘI PREȘCOLARI

ESEURI DOCUMENTARE DIN CADRUL
ACTIVITĂȚII A IV-A
A PROIECTULUI

PROMOVAREA TRADIŢIILOR STRĂMOŞEŞTI PRIN ACTIVITĂŢI EXTRACURRICULARE

Prof. în înv. primar, Moldoveanu Mihaela
Școala Gimnazială „B.P. Hasdeu” Câmpina,
jud. Prahova

Motto :

...datinile, proverbele, muzica şi poezia sunt arhivele popoarelor, iar cu ele se poate constitui trecutul lor îndepărtat. Căci nu există bucurii mai de preţ ca averea de cuget şi simţire inclusă şi păstrată cu sfântă grijă de-a lungul vremurilor în adâncul sufletului românesc, al moşilor şi strămoşilor noştri.

Alexandru Vlahuţă

Zestrea unei naţiuni o constituie valorile sale culturale şi tradiţionale transmise din strămoși, graiul, portul, obiceiurile și datinile ce au fost lăsate din generație în generație urmașilor. Când acestea sunt pe cale de dispariţie putem vorbi de un proces ireversibil de degradare a naţiunii şi chiar de dispariţie a acesteia.

Tradiţiile populare româneşti rămân tezaurul nostru cel mai de preţ şi trebuie să facem tot ce se poate pentru ca ele să se păstreze vii în mintea urmașilor. Pentru ca generaţiile care ne urmează să cunoască rădăcinile poporului şi evoluţia sa pe treptele istoriei, este de datoria noastră, a celor cu misiunea de educatori, să le lăsăm cât mai puţin alterată zestrea de care vorbeam, pentru a ne recunoaşte şi a nu uita că am fost şi că suntem români.

În acest demers al nostru un rol deosebit îl au activitățile extracurriculare. Acestea au cel mai larg caracter interdisciplinar oferind cele mai eficiente şi oportune modalităţi de valorificarea tradiţiilor, obiceiurilor şi datinilor populare locale şi naţionale. Activitățile extracurriculare sunt activităţi complementare activităţii de învăţare realizate la clasă şi urmăresc îmbogăţirea informaţiilor primite în cadul activităţii didactice, canalizând copilul spre folosirea timpului liber într-un mod plăcut şi util, contribuind în felul acesta la formarea personalităţii elevului. În sens restrâns termenul se referă la toate manifestările organizate de şcoală, cu obiective educative şi recreative, care se desfăşoară în afara programului şcolar. Pot fi şi activităţi extraşcolare de masă: excursii, concursuri, spectacole, serbări etc. sau activităţi extraşcolare în cercuri de elevi.

Deși reprezintă o provocare și pentru cadrul didactic nu numai pentru elev, chiar dacă necesită un efort suplimentar pentru proiectarea, organizarea și desfășurarea lor, acest tip de activități oferă posibilităţi deosebite dascălului să-şi cunoască elevii, să-i dirijeze, să le influenţeze dezvoltarea, să realizeze mai uşor şi mai frumos obiectivul principal – pregătirea copilului pentru viaţă, iar în cazul de față, dezvoltarea dragostei pentru tradiția populară.

Pentru un cadru didactic care predă într-o școală de la oraș, a-i face pe copii să fie receptivi la ceea ce înseamnă tradiția populară pare destul de dificil însă, înarmată cu răbdare, am pornit pe acest drum anevoios. Încă de la clasa întâi am încercat să planific activități extracurriculare care să-i familiarizeze pe copii cu ceea ce înseamnă tradiția populară. Astfel, pentru a marca Ziua Națională a

României am realizat activități care implicau îmbrăcarea costumului național și s-au purtat discuții referitoare la componența acestuia, la vechimea existenței lui și la valoarea de simbol al dăinuirii noastre pe aceste meleaguri având în vedere asemănarea lui cu portul dacilor.

Pentru a cunoaște mai bine costumul popular am realizat cu copiii o vizită la „ARTA CASNICĂ” Breaza unde au văzut mai multe costume populare din zona noastră și au primit informații despre specificul costumului popular muntenesc.

O altă activitate la care elevii au participat cu interes a fost parteneriatul realizat împreună cu Grădinița „CASTELUL PITICILOR” din comuna Adunați, ocazie cu care majoritatea copiilor au avut primul lor contact cu tradiția populară autentică, cu satul și obiceiurile sale. Impactul a fost așa de puternic încât din simpli admiratori au dorit să devină practicanți și o parte dintre ei au devenit membri ai formațiilor artistice din școală. S-a dovedit încă o dată că, întâlnind arta populară adevărată, sufletul copilului este pregătit să o preia și să o ducă mai departe.

Continuând drumul deja deschis, în clasele următoare am realizat vizite la Muzeul Satului și la Muzeul Țăranului Român din București pentru ca elevii să poată observa locuințe tradiționale românești din diverse zone ale țării și ocupații tradiționale, iar la Muzeul de Istorie din Ploiești au făcut cunoștință îndeaproape cu tradițiile din zona județului Prahova.

Un interes deosebit l-au avut elevii atunci când au vizitat un atelier de olărit. Aici copiii au avut ocazia să cunoască și să observe procesul tehnologic de obținere a vaselor de lut, să lucreze la roata olarului și să modeleze singuri diverse obiecte pe care au învățat să le decoreze.

Au înțeles că această meserie nu este chiar atât de ușoară precum pare și că pentru a o practica este nevoie de multă trudă.

Începând din clasa a II-a ne-am făcut un obicei din a merge cu colindul la diverse instituții s-au la locurile de muncă ale părinților. Copiii au învățat cu plăcere colindele, la început cele mai cunoscute, apoi, de la un an la altul, căutau colinde noi, deosebite.

În clasa a III-a, cu ocazia Zilei Naționale a României, am experimentat un tip nou de activitate, o șezătoare. Se știe că șezătorile sunt reuniuni cu caracter educativ-cultural la care sunt antrenaţi elevii şi fiecare participant îşi aduce contribuţia. Acestea se pot organiza cu ocazia unui eveniment din viaţa poporului, a satului, și trezesc în conştiinţa copiilor sentimentele de dragoste faţă de popor, față de folclorul românesc. Valoarea deosebită a şezătorilor este determinată, pe de o parte de conţinutul educativ al materialului utilizat şi de calitatea artistică a acestuia, iar pe de altă parte de modul de organizare şi de antrenare a elevilor. Copiii au fost încântați la finalul activității pentru că fiecare și-a adus contribuția cu câte ceva. S-au cântat cântece populare cu caracter patriotic, s-au spus poezii patriotice, s-au depănat povești despre momentul Marii Uniri din 1918 și s-a dansat Hora Unirii. Realizând un scenariu care mi-a permis să conduc din umbră șezătoarea, nu a fost nevoie de repetiții anterioare dar am avut astfel posibilitatea atât a verificării întregului material artistic însuşit de elevi pe tema patriei și a patriotismului cât și a consolidării şi perfecţionării calității păstrării şi reproducerii acestuia. Mai mult decât atât, prin povestirile introduse în scenariu, elevii au aflat informații noi despre evenimentul sărbătorit. Realizată sub o formă

nouă, având un cadru festiv subliniat și prin faptul că elevii au fost îmbrăcați în costume naționale și au purtat cocarde tricolore, șezătoarea s-a bucurat de succes stârnind interesul și emoția elevilor. La final, pentru a păstra caracterul specific șezătorii, în calitate de gazdă, i-am răsplătit pe copii cu turtă dulce și fructe.

La începutul clasei a patra, la orele de istorie, învățând despre strămoșii poporului român le-am propus elevilor să realizăm în clasă un colț muzeistic cu obiecte ce țin de tradiția populară. Copiii s-au mobilizat, au „scotocit" prin lăzile de zestre și prin podul bunicilor și au scos la iveală lucruri date uitării pe care le-am ridicat în clasa noastră la rang de nestemate.

Odată intrată în suflet, cunoașterea tradiției populare devine o pasiune. Așa se face că din rândul elevilor mei am putut forma grupul vocal „Câmpinița" cu care am participat la diferite manifestări culturale.

O bună colaborare am avut cu Clubul Copiilor Câmpina unde o parte dintre fetițe au participat la cercul de artă populară învățând să coasă diverse motive populare. Alături de ele au stat mămicile care, sub îndrumarea doamnei profesoare, au reușit ca până la sfârșitul anului să-și coasă singure câte o ie.

În toate activitățile desfășurate am căutat să-i am aproape pe părinții elevilor care ne-au sprijinit și susținut, ba mai mult, au fost dornici să cunoască lucruri noi alături de copiii lor. Am considerat că la orice vârstă se poate face educație patriotică și că implicându-i pe părinți în activități le pot dezvolta și lor interesul față de tradiția populară românească.

Am apreciat că îndemnul lui Constantin Noica: „În cultură nimic nu trebuie pierdut, totul trebuie transmis şi

reînnoit” este de bun augur cu atât mai mult cu cât prin varietatea folclorului, copiii pot să cunoască, să înţeleagă şi să preţuiască mai mult trecutul glorios al poporului nostru, ocupaţia, obiceiurile, sentimentele, năzuinţele generaţiilor de ieri.

Căutând și găsind mereu noi modalități și forme de organizare a activităților extracurriculare prin care să realizăm o apropiere a elevilor de tradiția populară, contribuim la îmbogățirea și extinderea orizontului cultural-artistic și a sentimentelor de admirație, mândrie și respect față de comorile creației populare românești, le sădim în suflet dorința de a duce mai departe tezaurul folcloric transmis din generație în generație de la strămoșii noștri până azi.

Bibliografie:
- Cernea, Maria: „Contribuţia activităţilor extracurriculare la optimizarea procesului de învăţământ”, *Învăţământul primar,* nr. 1/2000, Editura Discipol, Bucureşti;
- Pop, Mihai: „Obiceiuri tradiţionale româneşti “. Editura Univers, Bucureşti, 1999.

ÎNVIEREA
LUMINA SUFLETELOR NOASTRE

Prof. înv. primar Dinu Gabriela Maria
Şcoala Gimnazială „B.P. Hasdeu” Câmpina, jud. Prahova

În Sfintele zile de Paști
să deschidem ușa și inima oaspeților dragi
pentru a primi marea bucurie a învierii
Domnului.

Domnul nostru Iisus Hristos, de Sfintele Paști ne cheamă la iubire, o iubire curată care sfințește mintea. Întreaga simțire își înalță ființa și viața omenească.

Pregătirea pentru Sfintele Paști începe cu Duminica Vameșului și fariseului, iar din pilda lor învățăm că viața sfântă trebuie să fie străbătută de smerenie, de modestie și presărată cu gânduri și fapte bune.

Postul de Paști ne amintește de patimile și suferințele îndurate de Hristos pentru păcatele noastre, fiind rânduit și pentru a ne da prilej de pregătire pentru spovedania și cuminecarea de Paști pe care tot creștinul le împlinește.

Cu patruzeci de zile înainte de Sărbătorile Pascale se ține post. A posti înseamnă a ne înfrâna și a conteni de la anumite mâncăruri sau lucruri, în anumite timpuri statornicite de Sfânta Biserică.

Postul Patruzecimii sau Postul Sfintelor Paști este socotit ca timpul cel mai potrivit de pregătire și înfrânare pentru marea sărbătoare a Învierii Domnului.

Sfântul Vasile cel Mare spunea următoarele despre post:

Vechi este postul și totuși nu îmbătrânește, ci se reînnoiește mereu și întinerește pe zi ce merge. Comoara înfrânării, care este postul, nu ni s-a descoperit acuma, ci ne-au predat-o strămoșii. Postul e deodată cu omul, în paradis îl întâlnim deja. De postea Eva și nu mânca din pom, astăzi noi n-am avea lipsă de post (...). Ne-am îmbolnăvit de păcat, să ne vindecăm prin pocăință. Dar pocăința fără post este anevoioasă și fără roade (...).Postul alungă ispitele, însoțește privegherea și ajută înfrânarea.

Postul Sfintelor Paști ne aduce aminte și de patimile și suferințele îndurate de Mântuitorul Hristos pentru păcatele noastre, de moartea Lui pe lemnul crucii.

Drumul Patimilor începe cu intrarea Domnului în Ierusalim. În seara Duminicii de Florii se ține prima Denie Pascală. Iisus este întâmpinat cu ramuri de finic și osanale.

La Denia din Sfânta Luni este pomenit Iosif, dar și smochinul neroditor care închipuie pomul păcatului.

În Sfânta Marți, Denia amintește de șirul predicilor în care Hristos a prevestit distrugerea templului din Ierusalim, moartea și învierea sa.

În Sfânta Miercuri este Denia în care apare apostolul vânzător, în mintea căruia se coace trădarea, acesta fiind Iuda.

În Sfânta și Marea Joi este rânduită Denia celor 12 Evanghelii. Este ziua în care Iisus în semn de mare smerenie slujitoare a spălat picioarele ucenicilor lui. În aceeași zi, la Cina cea de Taină, Iisus a instituit Sfânta Taină a Euharistiei. În noaptea de joi, El se roagă Tatălui Ceresc în grădina Ghetsimani și în toiul nopții primește

sărutul lui Iuda. Din această zi și până la Înviere în biserici nu se mai bat clopotele, ci se bate numai toaca.

Sfânta și Marea Vineri (Vinerea Neagră) este ziua în care a fost adus la judecată, a fost batjocorit, schingiuit, răstignit, a murit și a fost îngropat Iisus. În această zi El își poartă crucea în spate spre Golgota și este răstignit între doi tâlhari. La ceasul al nouălea își dă duhul, trupul lui este îngropat după rânduială de Iosif și Nicodim.

Denia Prohodului, adică slujba de înmormântare a Domnului se cântă în seara de Vineri. Alaiul îndurerat al credincioșilor trece pe sub Sfânta Masă, după care se dă ocol bisericii de trei ori în frunte cu preoții. Aceasta însemnând o dată pentru fiecare zi a șederii în mormânt.

Sfânta Mare Sâmbătă este zi de reculegere. Credincioșii se pregătesc pentru marea veghe de peste noapte. În toate bisericile, la miezul nopții, preoții vestesc Învierea, vor împărți Lumina Sfântă și vor ține slujba Sfintelor Paști. Acum este sfințită pasca, ouălele roșii și restul bucatelor.

Pâinea stropită cu vin și sfințită cu agheasmă, numită *Sfintele Paști* este dată credincioșilor care o vor mânca dimineața, înainte de a mânca pasca și a ciocni ouă.

Oul a fost dintotdeauna simbolul creației, al noii vieți. Oul colorat este simbolul Mântuitorului, el este considerat o formă geometrică ideală, o culme a perfecțiunii.

Începuturile colorării ouălor se pierd în îndepărtata epocă precreștină, pe vremea când Anul Nou se sărbătorea la echinocțiul de primăvară (data la care ziua devine egală cu noaptea). În vremurile acelea, ouăle colorate erau oferite ca un dar ce simboliza echilibrul, creația și fecunditatea. Mai târziu, la romani, ouăle colorate în roșu

se numărau printre darurile oferite la diferite jocuri și ceremonii religioase – în cadrul sărbătoririi lui Ianus (personaj mitologic cu două fețe: una întoarsă spre trecut, cealaltă privind spre viitor). Obiceiul colorării ouălor s-a transmis creștinilor și este încă practicat de popoarele europene și asiatice.

În țara noastră, ouăle încondeiate au rămas o dovadă permanentă a păstrării unor datini, credințe și obiceiuri de Paști, transmise din generație în generație.

Sfintele Paști se serbează de toți creștinii, în duminica ce urmează după prima lună plină care apare în urma echinocțiului de primăvară (stabilit de sinod la data de 21 martie al calendarului Iulian de atunci, cu modificări după calendarul Gregorian).

Sunt ani în care această Duminică coincide cu luna plină de primăvară, atunci Paștile vor fi serbate în următoarea duminică.

Învierea este „Taina Tainelor”, „Sărbătoarea Sărbătorilor”, „Lumina Luminilor”.

Sărbătoarea Pascală este prilej de apropiere, de liniște sufletească, de unire și seninătate. Felia de cozonac, oul roșu și urarea *Hristos a înviat!* îți amintesc de copilărie, de clipe pline de liniște alături de cei dragi, care îți confirmă vestea ta prin răspunsul *Adevărat a înviat!*.

Fără Înviere nu ar avea sens bucuria și speranța. Este o sărbătoare a familiei, Sărbătoarea Pascală este prilej de apropiere, de liniște sufletească și de unire. Ce poate fi mai frumos și mai emoționant când vezi la un loc nepoți, copii, părinți, bunici, străbunici cinstind Învierea Domnului. Parcă timpul și spațiul înconjurător moare și renaște în același timp, împreună cu divinitatea.

Lumina sfântă primită în seara Sfintei Învieri este simbolul Învierii, al biruinței vieții asupra morții și a luminii lui Hristos asupra păcatului întunecat.

Când Învierea Sfântă vine,
Alături de cei dragi să fim
Și din preaplinul iubirii fără margini
Să dăruim și să primim...

BUCURIA SĂRBĂTORILOR PASCALE

Prof. înv. primar Petre Daniela Maria
Şcoala Gimnazială „B.P. Hasdeu" Câmpina, jud. Prahova

„Cristos a înviat!"
„Adevărat, a înviat!"

În fiecare an aceste cuvinte sunt rostite ori de câte ori creştinii se întâlnesc, începând din noaptea de Înviere până la Înălţare. Este o manifestare a bucuriei, împărtăşită celorlalţi şi totodată o confirmare a faptului de necontestat: Învierea lui Christos. Fiind o sărbătoare care se celebrează primăvara, aceasta poartă în sine ideea de întoarcere la viaţă, de renaştere. Este vorba de o renaştere a naturii la o viaţă nouă, dar şi de o renaştere spirituală a sufletului omului. Sărbătoarea Învierii Domnului este marcată de renaştere. Se face o paralelă între întoarcerea la viaţă a naturii la venirea primăverii şi dobândirea unei vieţi noi, a vieţii veşnice pentru noi, oamenii, prin jertfa mântuitoare a lui Christos.

Învierea este evenimentul cel mai de seamă din întregul an liturgic. Este sărbătoarea prin excelenţă a creştinătăţii. Învierea Domnului este cea mai solemnă dintre toate sărbătorile creştine din timpul anului liturgic şi ei îi corespund cele mai frumoase rânduieli. Este cea mai mare sărbătoare a mai multor biserici printre care Biserica Ortodoxă, Biserica Romano-Catolică, Biserica Greco-Catolică sau Biserica Reformată. Este sărbătorită în prima duminică cu lună plină după echinocțiul de primăvară și diferă de la un cult la altul datorită calendarului adoptat de o biserică sau alta (calendarul gregorian sau calendarul iulian). Este cea mai veche şi mai strălucită sărbătoare a creştinătăţii, numită şi sărbătoarea Paştilor, adică ziua în care noi *„prăznuim nu cu aluatul cel vechi, nici cu aluatul răutăţii şi al vicleşugului, ci cu azimile curăţiei şi ale adevărului, pe Cristos, Paştile nostru, care s-a jertfit pentru noi" (I Corinteni 5, 8).* Împreună cu duminica, sărbătoarea săptămânală a creştinilor, Paştile a fost celebrat încă din epoca apostolică. În conştiinţa Bisericii noastre, Învierea Domnului nu este doar cea mai veche sărbătoare creştină, ci şi începutul şi culmea tuturor sărbătorilor.

Deşi nu este celebrată în acelaşi timp de toţi creştinii, ea trezeşte acelaşi sentiment de bucurie, de iubire de trăire în comuniune a evenimentului. Diferenţa de timp care diferenţiază Bisericile nu este de ordin teologic, nici dogmatic. Explicaţia constă în utilizarea diferită a două calendare, cel iulian şi cel gregorian.

Sărbătoarea Învierii este cunoscută cu numele de Paşti, care provine din punct vedere lingvistic din cuvântul ebraic „pesah”, care se traduce prin „trecere”. Evreii rememorau cu această ocazie intervenţia salvatoare a lui Dumnezeu (Yahve) la ieşirea din robia Egiptului. Au existat şi alte acţiuni mântuitoare pe care Dumnezeu le-a întreprins în favoarea poporului ales. Dar cea mai fascinantă a fost Întruparea Fiului Său, a cărui misiune avea să se desăvârşească în Patima, Moartea şi Învierea Sa.

În Scrisoarea I către Corinteni, Sfântul Paul pune accentul pe actul Învierii ca temelie, fundament al creştinismului. Totodată evanghelistul scoate în evidenţă sensul profund spiritual al crucii, considerată scandal pentru iudei şi nebunie pentru păgâni.

Două sacramente importante îşi au obârşia în contextul Cinei din Joia Mare: Euharistia şi Preoţia. Prin celebrarea euharistică din fiecare duminică, Biserica aduce într-un prezent continuu evenimentul pascal, ca semn al dăruirii permanente a lui Iisus.

Un alt simbol plin de încărcătură spirituală este lumânarea pascală, Lumina lui Christos, care se aprinde în noaptea de Înviere şi care se răspândeşte la toată mulţimea de credincioşi, fără a pierde nimic din strălucire.

Bucuria Învierii este intens trăită de creştini şi deschide inimile tuturor spre a experimenta iubirea lui Christos, adevărata libertate care deschide calea spre viaţa veşnică.

CONTRIBUȚIA ACTIVITĂȚILOR EXTRACURRICULARE ÎN CULTIVAREA DRAGOSTEI PENTRU TRADIȚIA ROMÂNEASCĂ LA ELEVI ȘI PREȘCOLARI

Prof. înv. primar, Constantinescu Genica
Școala Gimnazială ,,B.P. Haşdeu”, Câmpina, jud. Prahova

Obiceiurile tradiționale românești au ca şi modalități de exprimare: muzica, coregrafia, gestica sau mimica. Sunt fapte culturale complexe, menite înainte de toate să organizeze viața oamenilor, să marcheze momentele importante ale trecerii lor prin lume, să le modeleze comportamentul.

Să-i învățăm pe copii să prețuiască și să respecte obiceiurile şi tradițiile în care s-au născut, să-i învățăm să iubească meleagurile natale, portul românesc și pe români. Să le sădim în suflet aceste elemente definitorii ale identității neamului românesc fără de care nu am mai putea ști de unde venim și cine suntem de fapt, noi românii, pe acest pământ. Să-i ajutăm pe copii să înțeleagă imensitatea tezaurului nostru folcloric în care arta populară românească este o minunată oglindă în care se reflectă cu cea mai mare intensitate frumuseţea României, istoria și mai ales sufletul neamului, a orașului în care locuiesc.

Atunci când vine vorba de tradiții, obiceiuri și datini, activitatea desfășurată la clasă implică o gamă variată de modalități de promovare şi păstrare a acestora, timp îndelungat, precum și materiale didactice demonstrative sau explicative variate. Se impune, pentru început, o prezentare a orașului în care locuiesc. La nivelul

vârstei preșcolare informația este cât mai simplu expusă pentru a putea fi asimilată de tânăra generație care pornește pe acest drum, dificil de multe ori, și anume cunoaștera şi pregătirea pentru viață.

În calitate de învățători suntem obligați să facem din creația noastră populară o carte de vizită cu care să batem la porţile cunoaşterii și cu care vom fi primiți şi apreciați fără îndoială oriunde în lume. În furtunile veacului, obiceiurile şi tradițiile strămoșești au rămas neclintite păstrând valori autentice ale culturii populare tradiționale. Copiii se lasă îndrumați și pot fi modelați în așa fel încât pe fondul lor afectiv să se așeze elementele cunoașterii artistice care vor imprima gândirii lor anumite nuanțe, ce vor îmbogăți substanța viitoarei activități individuale și sociale. Începând cu obiceiurile prilejuite de fiecare eveniment important din viața poporului român, continuând cu frumoasele costume pe care le îmbracă în aceste împrejurări și terminând cu cântecele, dansurile și strigăturile nelipsite de la aceste datini, izvorul lor este nesecat pentru cel ce vrea să le cunoască și să le adune în mănunchi pentru a le dărui din nou.

În activitățile la clasă facem cunsocute copiilor tradițiile strămoșești prin intermediul lecturilor după imagini, convorbiri dar și prin serbările pe care le desfășurăm cu copiii cu prilejul diferitelor sărbători. Șezătorile constituie un mijloc complex de educație, deoarece îi familiarizează pe copii cu unele elemente de folclor, contribuind astfel la dezvoltarea dragostei pentru tradițiile populare, le dezvoltă dragostea pentru frumos, pentru armonie, le cultivă răbdarea, stăpânirea de sine, spiritul de echipă. Datinile şi obiceiurile populare ne reprezintă și constituie o adevarată „valută” a țării noastre,

apreciată în lume, fapt care determină dorința de a cunoaște frumusețea şi naturalețea obiceiurilor, a folclorului autentic, a portului popular și a graiului local. De asemenea au rolul de cunoaştere de către copii a specificului zonei şi a frumuseților din jur. Pentru a ști cine este, copilul trebuie să învețe cine a fost prin strămoşii săi, să-și cunoască rădăcinile adânc înfipte în satul românesc.

Un alt pas în promovarea tradițiilor locale a fost să delimităm în şcoală un „colț folcloric”, pe care l-am amenajat împreună cu elevii mei și cu profesorul colaborator de la Clubul Copiilor Câmpina. Aceștia s-au alăturat efortului nostru și i-au rugat și pe părinți sau bunici să le procure obiecte. Astfel am reușit să dotăm „colțul folcloric” cu obiecte realizate de ei prin cusături, obiecte decorative, felicitări. Bineînțeles că și activitățile extracuriculare joacă la rândul lor un rol important în încercarea noastră de a le cultiva copiilor sentimente pozitive față de bogățiile şi frumusețile orașului în care se dezvoltă și mai ales se formează ca individ, păstrător de tradiții și obiceiuri. Pentru a face cunoscute copiilor creațiile de artă, pe care locuitorii zonei noastre le-au realizat în decursul istoriei, am fost cu copiii la Muzeul Țăranului Român, Muzeul Satului, Muzeul Nicolae Grigorescu şi Muzeul de Istorie. La început am admirat costumul popular specific zonei cuprinzând în alcătuirea sa informații despre trecutul istoric. Am atras atenția copiilor la vechimea acestor costume, apoi am denumit fiecare piesă în parte. În continuare le-am spus că în urmă cu foarte mulți ani fiecare om avea mai multe costume populare, deoarece îmbrăcămintea era diferită de cea de azi. Erau costume de sărbătoare, pe care le îmbrăcau la biserică şi la joc. Hainele de sărbătoare erau cu mai multe

modele. Croiala, alcătuirea, cromatica pieselor de port ilustrează gustul, concepţia despre frumos a comunităţii. Toate aceste lucruri le-am explicat copiilor pe înţelesul lor. Ceea ce i-a impresionat foarte mult a fost atunci când au auzit că şi copiii purtau zilnic costume populare nu numai la serbare, ca şi ei. Tot la muzeu am admirat diferite unelte şi obiecte de uz caznic: războiul de ţesut, oale de lut, meliţa, căni de lut. Atunci când a văzut războiul un copil a spus: eu am ajutat-o pe bunica la făcut ţevi pentru că ţesea prosoape pentru biserică. Aceste prosoape se numesc „tindeu". Tot la muzeu au admirat uneltele şi armele strămoşilor noştri. Am constatat cu bucurie că unii copii au descifrat iniţialele inscripţionate pe unelte, locul unde au fost găsite, anul descoperirii. Le-am spus copiilor că în zilele următoare vom confecţiona şi noi din diverse materiale, unele obiecte pe care le-au vazut la muzeu.

Pornind de la curiozitatea specifică vârstei, am căutat prin diverse activităţi derulate împreună cu diverşi parteneri, să stimulăm dorinţele copiilor de a cunoaşte tradiţiile, datinile şi obiceiurile populare din aceste locuri. Vizita la biserică efectuată în preajma sărbătorilor de Paşti, i-a făcut pe copii să înţeleagă semnificaţia sărbătorii, preotul explicându-le pe înţelesul lor semnificaţia obiceiului, încondeiatului ouălor şi faptul că ouăle încondeiate în joia mare se duc la biserică pentru a fi sfinţite, iar după slujba Învierii mai întâi cei în vârstă, apoi cei tineri le ciocnesc folosind formulele: „Hristos a înviat!", „Adevărat a înviat!", formule pe care cu siguranţă le vor utiliza corect.

Arta noastră populară, manifestată sub toate aspectele ei, prezintă o bogăţie de comori - izvorul lor nesecat pentru cel ce vrea să le cunoască şi să le adune în

mănunchi pentru a le dărui din nou cum spunea Anton Pann: „De la lume adunate

Şi-napoi la lume date."

Astăzi, mai mult ca oricând, avem posibilitatea să îndrumăm copiii să cunoască şi să redea obiceiuri româneşti, să respecte tradiţii ale românilor. În acest mod vom putea creşte şi educa copiii în spiritul virtuţilor strămoşeşti, pentru a deveni buni creştini şi buni români.

Sărbătorile de iarnă au însemnat posibilitatea lărgirii orizontului spiritual al elevilor şi şcolarilor precum şi cultivarea receptivităţii şi sensibilităţii, a trăirilor afective şi emoţionale. Perioada premergătoare acestora, respectiv Postul Crăciunului a însemnat informarea şi familiarizarea copiilor cu ceea ce înseamnă Crăciunul, Anul Nou, Boboteaza. Perioada aceasta a fost propice pregătirii serbărilor de Crăciun, respectiv participarea la Festivalul de colinde din oraşul nostru. Un alt aspect al cunoaşterii tradiţiilor şi obiceiurilor de iarnă a însemnat colindatul pe la diverse instituţii din oraş, unde copiii au cântat colinde şi au primit daruri.

Tradiţiile românilor sunt comori care nu ar trebui uitate sau părăsite şi nici schimbate prin troc cu alte obiceiuri importate din alte ţări. Ele sunt ale noastre, ne caracterizează, ne definesc şi prin ele ne simţim mai bogaţi, mai aleşi, mai altfel decât alţii.

Bibliografie:

Lupan, Elena: „Portul Popular", Didactica şi Pedagogica, 2006;
Ghinoiu, Ion: „Mica enciclopedie de tradiţii româneşti", Agora, 2008;
Stoica, Georgeta, Petrescu, Paul: „Dicționar de artă populară", 1997.

SERBAREA ȘCOLARĂ MIJLOC EFICIENT DE TRANSMITERE A VALORILOR TRADIȚIEI POPULARE ROMÂNEȘTI

Prof. înv. primar Gherghiceanu Georgeta
Școala Gimnazială „B.P. Hasdeu” Câmpina, jud. Prahova

Activitățile extracurriculare joacă un rol important în încercarea noastră, a cadrelor didactice, de a le cultiva copiilor sentimente pozitive față de tradițiile populare prilejuite de anumite sărbători religioase. În acest sens, un aport deosebit îl au serbările școlare care, dacă sunt organizate cu pricepere, delicatețe și răbdare, constituie momente deosebite în viața participanților și îi apropie pe copii de esența tradițiilor respectate și transmise din generație în generație.

Un astfel de moment am realizat cu elevii în cadrul unui parteneriat pe care l-am avut cu Biserica *Adormirea Maicii Domnului* – „TRADIȚII ȘI OBICEIURI PASCALE” pentru a ilustra sărbătoarea INTRĂRII DOMNULUI IISUS ÎN IERUSALIM. Copiii au participat cu emoție la această serbare interpretându-și rolurile cu dăruire.

Prezint mai jos scenariul serbării.

INTRAREA DOMNULUI IISUS ÎN IERUSALIM

Personajele sunt: bunicul, doi copii, grupul de oameni, fariseii, un ucenic, povestitorul. Personajele vor purta costume adecvate perioadei în care s-au desfășurat evenimentele. Costumația bunicului și a celor doi copii va

fi conformă zilelor noastre. Copiii care vor reprezenta grupul de oameni vor avea în mâini ramuri de salcie.

Bunicul: Ce faceți copii în grădină?
Copil 1: Ne gândim cum să răspundem la o întrebare: Cum este Dumnezeu?
Copil 2: Bunicule, nu spuneai că Dumnezeu ne vorbește prin flori, prin gâze? Vrei să auzi cum m-am gândit eu să răspund?
Bunicul: Spune, dragul meu!
Copilul: Grădinarul este cel care plantează o grădină și o îngrijește. În primul rând alege cel mai bun loc. Apoi îl curăță de pietre, îl sapă și-l greblează cu atenție. În fiecare zi îngrijește straturile,le plivește și udă semințele. Ca să facă plantele mai trainice taie ramurile uscate. Cu inima zvâcnind de bucurie își privește grădina crescând. Dumnezeu e ca un grădinar, eu sunt ca o plantă în grădina Domnului, El mă ajută să cresc și să fac lucruri bune pentru El.

Bunicul: Este frumos. Așa este Dumnezeu, este ca un grădinar.

Copil: Bunicule, vrei să mai continui să ne povestești despre Domnul Iisus?

Copil: Chiar ieri te-ai oprit când intra în Ierusalim.

Bunicul: Nu departe de Ierusalim Iisus s-a oprit într-un sat de pe Muntele Măslinilor. El chemă pe doi dintre ucenicii Săi si le spuse: „Mergeți în satul dinaintea voastră și veți găsi un asin priponit cu mânzul lui. Dezlegați-i și aduceți-i la Mine”. Ucenicii se întoarseră cu asinul și cu mânzul și-și puse hainele pe spatele lor. Iisus se urcă pe măgăruș și-și urmă drumul spre Ierusalim.

Un copil:

Acum Domnul e călare
În Ierusalim intrând
Cu finic în mâini copiii
Îl întâmpină cântând.

Toți: Osana Fiul lui David, Binecuvântat este cel care vine... osana în locurile prea înalte.

Alt copil:

Își pun hainele pe cale
Și-i aruncă flori în drum
O dac-ar ține de-a pururi
Bucuria lor de-acum

Bunicul: Astfel s-a împlinit profeția rostită cu sute de ani în urmă de proorocul Zaharia.

Copil: „Bucură-te fiica Sionului. Veselește-te fiica Ierusalimului! Căci iată Împăratul tău vine drept și biruitor, smerit si călare pe spatele unui asin”.

Bunicul: Când Iisus intra în Ierusalim tot orașul se pune în mișcare. Fiecare întrebă:

Copil: Cine este acesta?

Grupul: Este Iisus proorocul din Nazaretul Galileii.
Un om: Eu am fost în Betania și am văzut ca El l-a inviat pe Lazăr și a înfăptuit şi alte minuni.
Bunicul: Atunci fariseii și-au zis între ei:
Fariseu: Vedeți caă sunteți neputincioși?
Fariseu: Toata lumea se duce după El.
Fariseu (către mulțime): Nu-l mai proslăviți.
Un ucenic: Dacă vor tăcea ei, pietrele vor striga.
Bunicul: Când a ajuns aproape și a văzut Ierusalimul înaintea Sa, Iisus a spus cu ochii însetați de lacrimi.
Copil: O de-ai fi cunoscut și tu măcar în ziua aceasta lucrurile care puteau să-ți dea pace?
Povestitor: Iată de ce dragi copii, noi trebuie să ne trăim viața ca să nu-l facem pe Iisus să plângă privind de sus din ceruri către noi.
Copil:
Acum Domnul povestește ucenicilor spunând
Tot ce o să i se-ntâmple
În Ierusalim curând
Cum mai marii și poporul
Îl vor prinde și lovi
Și-L vor condamna la moarte
Și apoi îl vor răstigni.
Copil:
Dar le-a zis după trei zile
Din mormânt voi învia
Credeți și aveți nădejde
Veți trăi și veți vedea
Ucenic:
Și noi vom avea necazuri
Și voi veți avea necazuri dar crezând, să îndrăzniți
Eu am biruit în lume

Și voi o să biruiți.
Bunicul: Apoi Domnul le răspunse la doi farisei șireți
Care prefăcuți L-întreabă ce poruncă-i mai de preț?
Copil:
Este să-l iubiți pe Domnul
Și apoi pe alții să-i iubiți
În aceasta-i toată legea
Dar voiți s-o împliniți.
Povestitor:
Fără iubire nu poți fi smerit
Fără iubire nu poți fi cinstit
Fără iubire n-ai nimic frumos
Fără iubire nu placi lui Hristos
Cântec:
Iubirea ce ne face așa de fericiți
Prin mângâieri ne dă puteri să fim copii iubiți
Dumnezeu plin e de iubire
Ne-a iubit, noi îl vom urma.
Bunicul: În prima zi de Paști, când se mânca azima și se junghia mielul pascal în amintirea ieșirii evreilor din robia egipteană, Iisus a trimis pe Petru și Ioan să pregătească Paștele ca să mănânce. Când a sosit ceasul, El s-a așezat la masă împreună cu cei doisprezece ucenici.
Povestitor: Și luând o pâine a mulțumit, a frânt-o și le-a dat-o zicând: „Acesta este trupul meu care se frânge pentru voi. Așa să faceți și voi pentru pomenirea mea”. Apoi luând paharul după cină a zis: „Acest pahar este legământul meu cel nou, în sângele meu care se varsă pentru voi”
Copil:
Veniți cu credință și vă-mpărtășiți
Domnu-n voi să fie, voi în El să fiți

Cine este-n Domnul arde luminos
Viața lui arată viața lui Hristos.
Copil:
Apoi Domnu-n Ghetimani
Stă rugându-se amar
Sfinte Tată depărtează de la mine acest pahar
Totuși Tată nu cum vreau eu
Ci precum e voia Ta
Căci Eu, oricum vei face, te voi binecuvânta
Bunicul: În liniștea nopții se auziră pași și deodată apăru Iuda. El se înțelese cu mai marii preoților să-l vândă pe Iisus pentru 30 de arginți.
Copil:
Domnul le-a ieșit înainte întrebându-i: „Ce căutați?”
Ei când L-au văzut deodată au căzut înspăimântați
Iuda sare să-L sărute
Ceilalți sar asupra Lui.
În acest fel începură patimile Domnului.
Copil:
Domnul pătimind privește
Cum e Petru de-ncercat
Că de frica unor oameni
De trei ori s-a lepădat.
Bunicul:
Acum Domnul e-naintea
Dregătorului Pilat
Preoții și fariseii
Îl pârăsc înverșunat.
Copil: Pilat spune că nu afla nici o vină-n cel adus.
Copil: Dar Caiafa și poporul striga: „Moarte lui Iisus”.
Cor:
Iisus și eu ne-am întâlnit la cruce

El a murit dar eu am fost salvat
Iubirea lui mi-a renăscut iubirea
Isus și eu ce dulce ne-am legat.
Bunicul:
Acum D-l e pe cruce
Răstignit între alți doi
Dar el suferă în cuie
Chinul morții pentru noi.
Cor:
Plâng trandafirii pe câmpii
Regele lor pe lemn muri
Trupul însângerat e-ntr-un mormânt săpat
Totul e trist, e-ndurerat
Când cerul pare înorat
Și nu e loc de-ngenuncheat
Simt mângâierea Ta
Ce-mi umple inima
Tu m-ai iertat.

Bunicul: Iisus s-a stins din viaţă în ziua pregătitoare a noului Sabat dinaintea Paştelui. Iosif din Arimateea îl luă pe Domnul și-i așeză trupul într-un mormânt săpat în stâncă. În noaptea de Sabat, spre prima zi a săptămănii, un înger a coborât din cer. Răsturnând piatra de la intrarea mormântului văzu că Domnul Iisus a înviat.

Dimineața, Salome, Maria şi Maria Magdalena au venit la mormânt dar au găsit un înger care le-a spus că Iisus Hristos a înviat din morți precum a zis.

ROLUL ŞI IMPORTANŢA ŞEZĂTORILOR ÎN EDUCAŢIA PREŞCOLARILOR

Prof. înv. preșcolar, Moldoveanu Mădălina Elena
Grădinița „Castelul Piticilor” Adunați, jud. Prahova

Folclorul reprezintă oglinda vie a existenţei noastre ca popor, o dovadă grăitoare a străvechii unităţi culturale a poporului român.

Imensul tezaur folcloric al poporului nostru constituie o componentă valoroasă a acestei moşteniri. Valorificând cu copiii tradiţia folclorică în cadrul diverselor activităţi şcolare şi extraşcolare realizăm un important act cultural şi educativ.

Prin varietatea folclorului copiii pot să cunoască, să înţeleagă şi să preţuiască mai mult trecutul glorios al poporului nostru, ocupaţiile, obiceiurile, sentimentele, năzuinţele generaţiilor de ieri.

Simpozioanele cu secţiuni axate pe teme de folclor şi tradiţii constituie acţiuni educative de promovare a artei ca mijloc de păstrare a adevăratelor valori morale şi a frumuseții relaţiilor interumane şi interetnice.

Şezătorile constituie un mijloc complex de educaţie, deoarece îi familiarizează pe copii cu unele elemente de folclor, contribuind astfel la dezvoltarea dragostei pentru tradiţiile populare, le dezvoltă dragostea pentru frumos, pentru armonie, le cultivă răbdarea, stăpânirea de sine, spiritul de echipă. Datinile şi obiceiurile populare ne reprezintă și constituie o adevărată „valută” a ţării noastre, apreciată în lume, fapt care determină dorinţa de a cunoaşte frumuseţea și naturaleţea obiceiurilor, a folclorului autentic, a portului popular şi a

graiului local. De asemenea, șezătorile au rolul de cunoaştere de către copii a specificului zonei și a frumuseţilor din jur.

Şezătorile sunt reuniuni cu caracter educativ-cultural, la care sunt antrenaţi copiii şi fiecare participant îşi aduce contribuţia cu o glumă, o ghicitoare, un cântec, interpretarea unor dansuri, dramatizarea unor poveşti.

Şezătorile, constituie serbări în miniatură, organizate într-un cadru mai restrâns, dar cu o eficienţă educativă mai mare. Ele se pot organiza cu ocazia unui eveniment din viaţa poporului, a satului. Acestea trezesc în conştiinţa copiilor sentimentele de dragoste faţă de popor.

O frumoasă tradiţie, păstrată de la bătrânii satului, pe care o scot la iveală din lada de zestre mai ales în serile lungi de iarnă, este şezătoarea ce încă nu şi-a pierdut identitatea în mediul rural. În cadrul organizării

şezătorilor, elevii cos la gherghef, scarmănă şi torc lână, împletesc, cioplesc, împletesc obiecte din pănuşi de porumb. La aceste şezători, elevii vin îmbrăcaţi în costume populare autentice.

Cu prilejul programelor distractive elevii iau cunoştinţă cu foarte multe realizări, dând posibilitatea verificării întregului material artistic însuşit de elevi într-o anume temă, consolidând şi perfecţionând calitatea păstrării şi reproducerii acestuia. În acest cadru îi ajutăm pe elevi să se obişnuiască cu publicul, să-şi învingă emoţiile.

Valoarea deosebită a şezătorilor este determinată, pe de o parte de conţinutul educativ al materialului utilizat şi de calitatea artistică a acestuia, iar pe de altă parte de modul de organizare şi de antrenare a copiilor.

Obiceiul şezătorii se păsrează la sate datorită unor oameni cu suflet mare, ce nu vor uita datinile și obiceiurile, transmise din generație în generație.

La noi, în satul ADUNAȚI, obiceiurile şi tradiţiile sunt duse mai departe de către preșcolarii din grădiniță, continuându-se apoi în școală și mai departe în ansamblurile căminului cultural. Astfel, în acest an școlar, preșcolarii grădiniței au prezentat în cadrul cercului pedagogic al educatoarelor un moment de șezătoare, moment de binecuvântare sufletească pentru oaspeții de seamă prezenți la activitate.

Cu această ocazie, preșcolarii au prezentat momente de glume, ghicitori, cântece, dar și momente de dramatizare a unor povești populare românești în care l-am întâlnit pe vestitul „Păcală”.

PROGRAMUL DIN CADRUL ŞEZĂTORII:

Aţi auzit veste mare
Cum că-n sat la noi
Este şezătoare?
Hai, poftiţi si voi!
Lelea Floarea de pe vale,
După obicei,
A chemat azi lume multă
Fete şi flăcăi.
Şi-au luat toţi lucru-n mâini
Şi cu voie bună,
Cântă şi se veselesc
Cu toţi împreună.
Lelea Floarea:
Doamne, bine c-aţi venit
Că tare era urât
Şi de stat şi de lucrat
Fără joc, fără cântat.
Haide, staţi să v-aşezaţi
De lucru să v-apucaţi.
Moșneagul :
Aşa-i, aşa-i !
Că noaptea şi urâtu'
Îl alungi cu cântecu'
Cântecul şi voia bună
La un loc lumea adună
Ş-am să-ncep c-o ghicitoare:
Ce este o şezătoare?
Un copil:
Orice zi de şezătoare
E un fel de sărbătoare,

Când oamenii se adună
Şi muncesc cu voie bună.
Treaba lor cu toţi o fac
Dar nici din gură nu tac
Basme, glume, ghicitori
Ei spun pe la şezători.
Un copil:
Acum ştie fiecare
Ce este o şezătoare,
Obicei vechi, aşezat
Şi de treabă și de sfat.
De treabă să ne-apucăm
Fiecare s-arătăm
Ce-am adus ca să lucrăm.
Lelea Floarea:
Da, ia spuneţi-mi, ce v-aţi adus de lucru?
O fetiţă:
După datina străbună
Am luat caierul cu lână
Am luat fusul şi cu furca
Cum m-o învaţat mămuca,
Torc fuior, după fuior
Şi mi-oi ţese un covor.
Un băiat:
În seara asta la clacă
Eu împletesc o coşarcă
La vară mi-o trebui
Pe ogor când oi munci.
Altă fată:
Eu cos cămaşă cu flori
Ca s-o am de sărbători
Bundiţă îmi face tata

Să-i fie frumoasă fata.
Cântec: Bundiţa
O fată:
M-a-nvăţat mama să cos
Şi pe faţă şi pe dos,
Când lucrez, mama priveşte,
Când fac rău, mă dojeneşte.
Acu-i mic şi aţa-i groasă
Cine poate să mai coasă?
Un băiat:
Dragi mi-s şezătorile
Ca să joc, să chiuiesc,
Bine să mă-nveselesc!
Cine e mai bun de gură
Să ne zic-o strigătură!
Un băiat (strigând):
Bine-i vara-n câmp cu soare
Dar mai bine-n şezătoare.
Vara-ţi dă flori şi căldură,
Mândruţele dulce, gură.
Alt băiat (strigând):
Cine-a stârnit şezătorile
Aibă ochi ca florile
Şi faţa ca zorile,
Glasul ca privighetorile.
Moșneagul:
Văd c-aveţi mândre costume
Şi cred că ştiţi datini străbune
Transmise chiar de la daci,
Strămoşii noştri-adevăraţi.
Cântec: La oglindă
Lelea Floarea:

Lăsaţi, măi feciori, jocu'
Şi mai mergeţi și la lucru!
Moșneagul:
Păi da, că aşa se spune:
Ce poţi face azi,
Nu lăsa pe mâine.
Foaie verde de bujor
Trageţi hora fetelor
Care vreţi, care puteţi
Care nu mai rămâneţi.
Dans: Horă
(versuri adaptate după povestea populară: „Păcală și pielea fermecată" și „Păcală și nevoia")
Copiii: Ia uitați, stăm de vorbă de atâta timp aici și timpul a trecut repede. Dar ce se aude la usă? Cine o fi, lele Floare?
Moșneagul:
Dar cine ești, omule și ce poftești?
(își face prezența drumețul)
Drumețul:
Bună ziua, dragii mei !
În casă de m-ați pofti,
Bucuros v-oi povesti;
Caut loc de găzduire
Că tot umblu-n pribegire.
Moșneagul:
Hai, poftește de te-așază,
Că văd că nu-i lucru de șagă,
Colo-n colț, pe laviță,
Capu-i cât o baniță.
Drumețul:
Mulțumesc, bade Vasile

Că ești om de omenie.
(Se așază pe laviță, își scoate o pielicică de oaie și o pune sub cap)
La un moment dat, se ridică și bate pielicica cu un băț).
Moșneagul:
Dar ce ai, drumețule cinstit,
La cap, eu cred, te-ai cam țicnit
Ce tot bați în acea piele
Vrei să faci din ea curele?
Drumețul:
Pielea mea a înnebunit,
Multe lucruri a rostit,
Zice că sub cea covată,
Un ulcior cu apă așteaptă.
Moșneagul:
Măi drumețule, de vrei
Apă rece tu să bei,
Lasă pielea, n-o mai bate
Ți-om da apă pe săturate!
Că doar pielea n-are gură
Poate-ți spune vreo minciună.
(Drumețul primește apă și se culcă la loc pe piele)
Drumețul se trezește și bate din nou pielea)
Moșneagul:
Măi drumețule, țicnit,
Tu chiar ai înnebunit?
Drumețul:
Pielea mea a înnebunit,
Multe lucruri a rostit,
Zice că pe-acea covată,
O mămăligă așteaptă.
Moșneagul:

Hai că acum am înțeles
Și chiar nu am de ales,
Mămăligă îți voi da
Ș-apoi poate te-oi culca.
Pielea ta e fermecată
Și ne-o vei da drept răsplată!
Drumețul:
Acum că m-am odihnit
La drum, iar am și pornit,
Uite-ți pielea ca răsplată,
C-ai fost om dintr-o bucată!
(Copiii urează drum bun drumețului).
Moșneagul:
Lele Floare, vino încoa,
Acum n-ai de ce lucra
Pielea asta fermecată
Va face treaba îndată.
(Intră lelea Floarea).
Lelea Floarea:
Ce mai, bucurie mare,
Azi în zi de șezătoare
Astă piele minunată
Va face totul pe dată.
Piele, pielicica mea,
Toarce fusul, nu mai sta.
(Pielea nu se mișcă).
Baba încearcă din nou:
Piele, pielicică bună,
Scarmănă caierul de lână.
(Pielea rămâne nemișcată)
Baba încearcă din nou:
Piele, pielicică groasă,

Fă curat pe loc în casă.
(Pielea nu se mişca).
Moşneagul:
Lele Floare, am înțeles
Şi cred că n-am de ales
Eu ciomagul îl voi lua
Şi bătaie îi voi da
Ține pielea pe spinare
Că ți-o scarmăn cu cătare.
(Lelea Floarea îşi pune pielea pe spinare şi moşneagul o ia la bătaie cu ciomagul).
Lelea Floare:
Aoleu şi vai de mine,
Necazul să dea peste tine
Cel drumeț ne-a păcălit
Pe mine m-ai ologit.
Las' că fac eu toată treaba,
Tu dă pielea asta pe degeaba.
Moşneagul:
Lele Floare, acel drumeț,
A fost Păcală cel isteț.
Noi cu vorba ne-am luat,
Şi de lucru am şi uitat.
Lelea Floare:
Gata, acum noi vom lucra,
Şi-amintiri vom depăna
Vom cânta cu voie bună,
Cu tot satul împreună.
Moşneagul:
Măi lelită,bine zici,
Dar este cam frig aici,
Eu, feciorii voi chema

Ei la lemne vor pleca!
Măi Ioane, Măi Vasile,
Vin degrabă pân' la mine
Luați toporul în spinare,
Și dați fuga pe cărare,
Până în pădurea deasă
Să luați lemne pentru casă.
Feciorii:
Măi tătucă, noi plecăm,
La căruță ce înhămăm?
Calul e nepotcovit,
Căruța s-a prăpădit!
Moșneagul:
Of, că mult vă mai văitați,
Parcă nu ați fi doi frați,
De-aș putea aș merge eu,
Da-s bătrân și-mi este greu.
Cei doi frați:
Măi tătucă, hai cu noi
Și vom scăpa de nevoi.
Moșneagul:
Of, că mult vă mai codiți
Voi, NEVOIA, o s-o găsiți
S-ascultați de sfatul meu,
Strigi „nevoie" când ți-e greu.
(Băieții pleacă la pădure, dar li se rupe o roată).
Ion:
Măi Vasile, frățioare,
Asta e o belea mare
Roata în două s-a crăpat
Sfatul tatei am uitat.
Vasile:

Măi Ioane, bine zici,
Dar tătuca nu e aici.
El a zis când dăm de greu,
Strigi „nevoie” și nu-i rău.
Nevoia ne va ajuta
Roata se va repara.
Ei strigă:
Nevoie , nevoie , nevoie...
Vasile:
Hai că mult am mai strigat
Și nimic n-am rezolvat,
Nevoie în sus, nevoie-n jos,
Dar totul e fără folos.
Până când noi nu vom munci,
Nimic în viată nu vom primi.
Am învățat în astă viață,
Că doar nevoia te învață.
Ion:
Acum spre casă de-om porni,
Nimic nu ne va mai opri,
Cu toții azi am învățat,
Că un bătrân, dă un bun sfat,
Și de nu ai la casa ta,
Un om bătrân, sfaturi să-ți dea,
Ești om sărac, fără avere
Și-n lume fără de putere.
Lelea Floare:
Hai feciori, bine-ați venit,
Jocul este pregătit,
Să horim cu voie bună
Cum e datina străbună.
Cântec: Hai, să-ntindem hora mare

Hai să-ntindem hora mare,
Mai aici și mai colea,
Ca la noi la șezătoare
Să vadă toata lumea.
Haideți fetelor la hora,
Să jucăm tot mai cu foc
Și să ducem mai departe,
Datina de cânt și joc.
Că așa-i datina lăsată
De la noi de la străbuni,
Să păstrăm în țara asta
Tot ce avem mai scump și bun.
Moșneagul:
Frumos voi ați mai horit,
Să ne punem pe glumit
Pe glumit și pe lucrat
Cum e din bătrâni lăsat.
Dialog băiat – fată:
- Deschide, mândruţo, uşa,
C-a răsărit găinuşa !
- Lasă, bade, să răsară.
De ce n-ai venit de-aseară ?
- N-am venit, că n-am putut,
C-am fost bolnav ș-am zăcut,
Când era să vin la tine
Striga mama după mine:
- Măi băiete, fii cuminte,
Să nu scoţi fata din minte!
Şapte săptămâni de post
De când la mândra n-am fost,
Iar acum, când m-am dus,
Am găsit lacătul pus.

Altă fată:
Hai să vă spun şi eu ceva:
Mai demult un moş şi-o babă
Moşul gras şi baba slabă
Nu aveau dacă socot
Nici copil, dar nici nepot
Cine-să-i fi ajutat
De cădeau bolnavi la pat ?
Într-o zi în cioraci
Moşu-o prins un şoarece
Şi ca la o supărare
Era gata să-l omoare
Însă baba mai miloasă
L-o oprit copil în casă
Bucuroși că au un fiu
Moşu-o cumpărat rachiu
Mai apoi, i-o dat ș-un nume
C-a oricărui om din lume.
Să nu-l vadă vreo pisică
I-o dat numele de Tică
Da’ vedeţi, voi, dragii mei,
Tic-avea un obicei
Pe-ntuneric, pe lumină
Ţuşti ! La sacu cu faină.
Într-o seară, pentru cină,
Baba luă din sac făină
Ş-o facut o mămăligă.
Moşu iese-n prag şi strigă
Tică ! Tică ! Cina-i gata!
Vino, să cinezi cu tata!
Şi-l tot strigă, şi-l tot strigă,
Tică-i fiert în mămăligă.

Alt băiat:
Ce mi-e drag pe lumea asta
Calul puşca şi nevasta
Cu calul călătoresc,
Cu nevasta mă iubesc
Şi cu puşca mă păzesc.
Lelea Floarea:
De-acu vii gându' la însurătoare, mă feciori?
Alt băiat:
Lele Floare, d-apoi atâtea fete frumoase ai adunat aici la şezătoare, că parcă-i o grădină cu flori
Lelea Floarea:
Ţine minte ce v-am spun eu:
Femeia frumoasă, îi grijă la casă
Femeia harnică ştie a ţese, a face curat şi cu asta ai odihnă.
Altă fată:
Frunză verde trei mălini
Ascultaţi feciori la mine
Gura mea ce vă va spune:
Când veţi merge la peţit,
Nu vă uitaţi la argint!
Argintu-i trecător, urâta-i până mori.
Alt băiat:
Hai mândrută, după mine
Că te-oi ţine tare bine
Desculţă nu te-oi purta
Că tu singură-i umbla
Te-oi pune după icoane
Numai de-oi putea de foame
Dansuri populare
Lelea Floarea:

Vă mulţumim, dumneavoastră,
C-aţi venit la casa noastră
Și-nchin un pahar cu vin
Ca şi la anu să ne-ntâlnim
Ș-un colac rumen, frumos,
Ca şi faţa lui Hristos,
C-aşa-i din bătrâni lăsat
Om cu om se și adună
La un loc cu voie bună.

Sfârșit

VALENŢELE FORMATIVE ALE FOLCLORULUI, VALORIFICATE ÎN ACTIVITĂŢILE OPŢIONALE

Ionelia Cîlț
Grădiniţa „Castelul Piticilor” Adunaţi, jud. Prahova

La margine de judeţ, pe mirifice plaiuri îmbrăţişate de însorite dealuri, printre care se strecoară un pârâu liniştit ce luminează în joc de oglinzi sclipitoare întreaga vale umbrită de păduri falnice, pline de parfumul îmbătător al florilor sălbatice, aici m-am născut şi am crescut.

Nu în puţine rânduri mi-au fermecat şi legănat copilăria cântece vesele de fluieraş sau acorduri triste de bucium, răsunând misterios, cu jale, în seri cu lună plină.

Pe aceste meleaguri, folclorul a luat fiinţă odată cu satul, după cum aminteşte vechea monografie a localităţii:

„Satul Ocina în vremurile vechi nu era alcătuit decât din vr’o cinci familii, care se adăposteau în cele vr’o cinci colibe de sub poala dealurilor. (...) Hora începu a se face la Stoica Hoitan *unde erau adunate fete, flăcăi din Talea şi din Breaza*. Într-o zi de Paşti, tocmai în toiul horii ce se învârtea la umbra fagilor şi la sunetul de fluier al lui Godina, se aude cimpoiul: erau cei trei Badileşti sosiţi în sat de vr’o două zile. Cimpoierul este în urmă angajat cu anul să cânte pentru horă.”
(Dimitrescu-Aldem, Al., Gh., *Satul Ocina şi locuitorii ocineni*, Tipografia Nicu D. Milosescu. Furnisorul Curţii Regale, Târgu-Jiu, 1905, p. 9).

De copil, am învăţat să iubesc aceste locuri unde oamenii şi-au exprimat prin cântec atât bucuria, cât şi durerea.

Nu voi şti niciodată ce artişti neîntrecuţi s-au stins odată cu bătrânii satului pe care i-am avut în preajmă în copilărie, dar ştiu cât de mult m-au fascinat poveştile lor pe care nu le-am descoperit în niciuna dintre cărţile citite până acum… precum şi vorbele atât de frumoase despre horele şi şezătorile din vechime.

Dar vremurile acelea minunate s-au dus ca şi vârstnicii care ne vorbeau despre ele. De la ei, cei care le-au cunoscut şi le-au trăit, noi am învăţat să iubim şi să preţuim obiceiurile şi tradiţiile, am învăţat să rememorăm acele vremuri. Ce-i drept, nu o facem aşa des cum ar fi firesc, dar o facem în cele mai importante momente din viaţa noastră pe care le transformăm în clipe de adevărată sărbătoare.

Copiii sunt familiarizaţi cu elementele de folclor în multe activităţi desfăşurate în grădiniţă, dar cele reprezentative în acest sens sunt activităţile opţionale cu temă folclorică, desfăşurate de comun acord cu părinţii, pe parcursul unuia sau a doi ani şcolari. Exemple de astfel de activităţi ar fi: *Copilul şi folclorul, Obiceiuri şi tradiţii ca la noi, la români, Micii meşteri mari*.

Valorificând cu ei tradiţia folclorică, realizăm un important act cultural şi educativ. De aceea, noi, educatoarele, trebuie să facem accesibil drumul pe care copiii îl străbat în cunoaşterea trecutului, a valorilor culturale şi lingvistice ale poporului român fiindcă acestea hrănesc spiritul şi asigură integrarea copilului în realitatea materială şi socială, devenind condiţie a existenţei.

Cunoscând valenţele formative ale folclorului şi ale artei populare tradiţionale, noi avem misiunea de a iniţia copiii în descoperirea comorilor creaţiei populare. Frumuseţea portului popular diversificat, frumuseţea

cântecului, a datinilor şi a obiceiurilor străbune, a obiectelor de artă populară lucrate cu mâna şi sufletul de către artişti trebuie să ajungă la sufletul copiilor. Numai educându-i de mici, ei ajung să înţeleleagă limba pe care o vorbesc şi obiceiurile ţării în care s-au născut. Copiii sunt îndrumaţi spre cunoaşterea folclorului local, această cunoaştere venind în sprijinul îndrăgirii localităţii natale, a culturii populare specifice zonei.

FOLCLORUL COPIIILOR reprezintă un gen universal, bine conturat. El cuprinde toate speciile poeziei populare cu circulaţie în mediul pueril şi se remarcă prin caracterul formativ-cognitiv şi prin valoarea educativă. O mare categorie de cântece şi poezioare însoţesc jocurile.

Unele creaţii au scopul de a-l adormi pe copil, altele de a-l amuza. Semnificative sunt jocurile cunoscute sub denumirea de *numărători* (cu ajutorul cărora sunt distribuite roluri) şi *frământările de limbă,* ca mijloc de formare a deprinderilor de articulare a consoanelor (pe lângă rolul lor distractiv). Ele erau folosite de tineri în vremurile străvechi, pe la şezători datorită conţinutului lor umoristic.

În cadrul activităţilor opţionale, are loc familiarizarea copiilor cu obiecte de artă populară şi, totodată, cunoaşterea aspectelor productive legate de confecţionarea îmbrăcăminţii, de ţesutul covoarelor, de torsul lânii. La copii se pot forma deprinderi elementare de a mânui acul, de a aranja culorile pe o pânză, de a toarce sau de a ţese la gherghef. Pe lângă acestea, se cultivă sentimente de dragoste pentru a practica arta meşteşugărească, pentru a persevera în muncă, pentru a se perfecţiona odată cu vârsta şi pentru a purta obiectele confectionate cu anumite prilejuri.

COLINDELE sunt armonii muzicale de o rară frumuseţe, care, prin conţinutul lor, oglindesc momentele principale legate de venirea pe lume a Mântuitorului. Copiii gustă frumuseţea versului, a melodiei şi îşi însuşesc cu mare plăcere textele scenetelor legate de sărbătoarea Crăciunului şi a Anului Nou.

Obiceiurile şi tradiţiile legate de importante evenimente şi aspecte ale vieţii sociale, cum ar fi botezul, nunta, înmormântarea etc. au rolul de a îmbogăţi orizontul de cunoaştere referitor la aspectele vieţii sociale, precum şi de a sensibiliza copiii prin stimularea patriotismului local.

POVEŞTILE ŞI SNOAVELE POPULARE practică o comentare şi o judecare a faptelor din viaţa satului, fapte care nu se încadrează în etica populară, în acelaşi timp formându-se şi manifestându-se opinia publică, al cărui rol educativ nu este neglijabil. Cel mai îndrăgit erou este Păcală care impresionează prin isteţimea sa.

PROVERBELE ŞI ZICĂTORILE exersează coduri comportamentale: respectul pentru vârstnici, relaţiile dintre copii, raportarea la autoritatea civică, militară sau religioasă.

DRAMATIZĂRILE valorifică jocuri de rol şi de societate inspirate din poveşti ale căror funcţii dominante sunt: crearea bunei dispoziţii, cultivarea unui comportament corespunzător în grupă şi iniţierea copiilor în participarea lor la manifestări ce au caracter de petrecere.

Jocurile desfăşurate pot armoniza relaţiile interpersonale, iar animozităţile care ar putea evolua spre conflicte sunt estompate, declanşându-se râsul şi buna

dispoziţie. Ironia, păcăleala, strigăturile sunt instrumentele de convertire a tensiunilor interpersonale în fapte artistice.

GHICITORILE vizează exersarea vocabularului, a gândirii şi sunt foarte îndrăgite.

MUZICA POPULARĂ, ca artă a sunetelor cântate, exercită o puternică înrăurire spirituală şi declanşează trăiri intense şi de durată, emoţii înălţătoare, mai mult sau mai puţin conştientizate şi educă sensibilitatea.

Pentru ca apropierea copiilor de muzica populară să aibă loc în condiţiile fireşti vârstei, abordarea trebuie să se facă prin cântece pentru copii (*Am obrazul ca bujorul*), urmate de cele din repertoriul rapsozilor locali sau al interpreţilor de muzică populară cunoscuţi. Copiii vor şti că prin specii precum doina, balada îşi pot exprima durerea şi bucuria.

DANSURILE POPULARE imprimă preşcolarilor un surplus de energie. Se porneşte de la paşi simpli (*Hora*) şi se ajunge la unii de complexitate (*Breaza, Sultanica, Ciobanaşul*). Ele pot fi însoţite de chiuituri menite să antreneze dansatorii, să dea mai mult elan dansului sau de comenzi care să orienteze desfăşurarea lui şi să sincronizeze mişcările, ori de versuri satirice care colorează petrecerea. De asemenea, dansurile mai pot fi însoţite de strigături (de exemplu: „Faceţi oleacă de loc,/ C-au venit copii la joc,/ În port mândru îmbrăcaţi,/ Ca la noi, la Adunaţi!"; „Tot pe loc, pe loc, pe loc,/ Ca s-avem mereu noroc!"), ele fiind productive specii ale folclorului contemporan. Prin spontaneitatea şi dinamismul lor, izbutesc să antreneze, să dea elan jucătorilor nu doar la joc, ci şi la muncă. Dansul popular, îmbinat cu un cântec şi cu nişte strigături, îi familiarizează pe copii cu unele elemente ale folclorului, le dezvoltă gustul pentru frumos, pentru

armonie, simţul ritmic, precum şi capacitatea de a-şi coordona mişcările.

Evaluarea activităţilor opţionale cu temă folclorică se realizează în general prin intermediul şezătorilor care, fără un efort deosebit, uneori, şi fără o pregătire prealabilă, constituie serbări în miniatură, organizate într-un cadru restrâns, dar cu o eficienţă educativă deosebit de mare.

Valoarea şezătorilor este determinată şi de conţinutul educativ al materialului utilizat.

Obiceiul acesteia se păstrează la sat datorită unor oameni inimoşi care nu vor uita niciodată datinile, obiceiurile transmise din generaţie în generaţie.

De aceea, în loc de concluzie, vom reda cuvintele lui George Breazu: „nu e datorie românească mai vrednică de a fi îndeplinită, decât ca să facem părtaşi pe cei mai tineri de bunurile sufleteşti moştenite din vechime, căci zestre mai de preţ nu e alta ca averea de cuget şi simţire închisă şi păstrată cu grija sfântă de-a lungul anilor, în adâncurile sufletului creştinesc al moşilor şi strămoşilor noştri”.

Bibliografie:

- Pop, Mihai, *Obiceiuri tradiţionale româneşti*, Editura Univers, Bucureşti, 1999;

- Butura, Valer, *Cultura spirituală românească*, Editura Minerva, Bucureşti, 1992;

- Dimitrescu-Aldem, Al., Gh., *Satul Ocina şi locuitorii ocineni*, Tipografia Nicu D. Milosescu. Furnisorul Curţii Regale, Târgu-Jiu, 1905.

ARTĂ CULINARĂ TRADIȚIONALĂ

Prof. T.T.L. Beatrice Simona Gardin
Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă Brașov,
jud. Brașov

Bucătăria tradițională românească este rezultatul sintetizării, în timp, a gusturilor și obiceiurilor gastronomice specifice poporului român. Ea este diversă, cuprinde nenumărate obiceiuri și tradiții culinare, mâncăruri specifice, ce se intersectează cu o multitudine de obiceiuri, straie ţărăneşti și dansuri tradiționale.

În anul școlar 2015-2016 în cadrul Proiectului Educațional **„Perspective – poveste românească”** (C.A.E.R./397-2016) împreună cu colegele mele prof. TTL Amalia Bulea - inițiator proiect, prof. psihopedagogie specială Amalia Dragomir - coordonator proiect și subsemnata - coordonator proiect, am organizat CONCURSUL INTERJUDEȚEAN **„Perspective – poveste românească”** având ca motto: **„Iubim tradițiile poporului nostru”**.

Se știe că atunci când lucrăm în echipă, rezultatele sunt spectaculoase. Așa s-a petrecut și cu concursul nostru, care a avut trei secțiuni, fiecare coordonator fiind responsabil de câte una din ele. Astfel eu voi spune povestea „gustoasă” a concursului.

La secțiunea de artă culinară au participat 15 echipe din patru județe ale țării, formate din 2-4 elevi. Echipajele au avut de prezentat o rețetă culinară tradiţională, specifică zonei din care provin. Prezentarea s-a realizat în format

electronic (PowerPoint sau scurt filmuleț). Acestea au cuprins: explicaţii privind ingredientele folosite, etapele de realizare, ustensilele, vase folosite, mod de prezentare şi servire, influenţa produsului tradiţional asupra sănătăţii.

Scopul acestei secțiuni fiind acela de a păstra și transmite generațiilor ce vor veni moștenirea pe care am primit-o de la bunii și străbunii noștri. Astfel și noi copiii „speciali” dorim să ne achităm de această sarcină și să fim părtași la această importantă misiune.

Juriul a avut o sarcina deosebit de grea deoarece toate rețetele prezentate, preparatele obținute te îmbiau la masă, te seduceau cu aspectul spectaculos al bucatelor cu grijă alese, te vrăjeau cu povestea din spatele rețetelor, povești ce însoțesc bucătăria tradițională românească încă de pe vremea dacilor și romanilor, fiind foarte greu să decizi care din rețete merită a fi premiată.

Bucătăria românească cuprinde atât bucate de zi cu zi cât și preparate speciale de sărbătoare. Poporul român fiind creştin încă de la începuturile formării sale, cuprinde în bucătăria sa numeroase bucate de praznic rânduite în funcție de anotimpul și sărbătoarea pomenită. Bucatele românești sunt alcătuite atât din legume, cereale, uleiuri vegetale, lapte, produse lactate cât și din carne și subproduse din carne. Un loc aparte în bucătăria românească îl au dulciurile, plăcintele, dulcețurile.

Lucrările realizate sunt deosebit de valoroase și au cuprins rețete din toate ariile culinare, așa că vă voi împărtăși din ceea ce minunații copii au realizat, sub îndrumarea cadrelor didactice care ne-au spus povești savuroase.

Voi începe cu povestea CIORBEI CU SMÂNTÂNĂ pe care ne-au spus-o elevii ȘCOLII GIMNAZIALE SPECIALE CARANSEBEȘ, județul Caraș-Severin. Se știe că la noi, la români, la felul principal se servește o ciorbă de văcuță sau o ciorbă de fasole cu ciolan afumat, un borș. Să continuăm cu nelipsitul preparat tradițional: BULZUL ARDELENESC, a cărui poveste ne este spusă de elevii minunați ai Centrului Școlar pentru Educație Incluzivă Brașov, îndrumați de devotații lor profesori. De asemenea nu putea lipsi povestea binecunoscutului șnițel cu smântână, ce ne-a fost spusă de elevii ȘCOLII GIMNAZIALE SPECIALE CARANSEBEȘ, județul Caraș-Severin.

Elevii din CSEI „SF. ANDREI” GURA

HUMORULUI, jud. Suceava, ne spun povestea renumitei TOCHITURI MOLDOVENEȘTI, care este una dintre cele mai iubite mâncăruri româneşti şi cap de listă pe meniurile restaurantelor cu specialităţi tradiţionale. Povestea iniţială a tochiturii e simplă. Şi s-a complicat ulterior. Numele său este de fapt regionalismul moldovenesc (din tochit) pentru termenul „topitură” şi face referire la slănina pentru topit din ziua tăierii porcului. Ţăranii culegeau jumările cu fâşii de grăsime şi le mâncau cu mămăligă. Ulterior reţeta a evoluat: se frigeau bucăţile de carne mai grase – în grăsimea proprie – cu ceapă. Preparatul tradițional se consumă mai mult în perioadele reci ale anului și mai ales în preajma sărbătorilor de iarnă când în fiecare gospodărie se găsesc preparate tradiționale din carne de porc. Însă apetitul pentru tochitură al românului nu a putut fi limitat doar la o zi pe an, astfel încât a trecut pe meniul restaurantelor. Însă, aşa cum nu poţi să faci bradul de Crăciun în ziua de Paşte, tot aşa nu poţi să faci tochitură/pomana porcului în luna august, așa că reţetarele au împrumutat diverse denumiri pentru a da onorabilitate tochiturii şi adaosurilor sale ulterioare: cărnuri de vită sau pui, cârnaţi (cruzi sau afumaţi), vin, ardei, roşii, brânză, ouă ochiuri etc.

După atâta carne a sosit și rândul deserturilor, iar povestea lor începe cu „CLĂTITELE BRAȘOVENE”, rețetă pe care ,,bucătărașii veseli” ai ȘCOLII GIMNAZIALE SÎNPETRU, județul Brașov, ne-au împărtășit-o cu mult drag, explicându-ne importanța

acestui produs traditional ce are multiple beneficii asupra sănătății, ingredientul cu cele mai multe proprietăți nutritive fiind: brânza de vaci. Brânza proaspătă de vaci este un produs care nu ar trebui să lipsească din alimentația zilnică datorită valorii nutritive și conținutului bogat în calciu.

Elevii Centrului Școlar pentru Educație Incluzivă, Brașov, ne-au spus povestea TURTEI DULCI, care în Evul Mediu se fabrica de către bresle, cea mai cunoscută fiind cea din Nürnberg, Germania, fiind renumită mai ales pentru detaliile manufacturate și implicit a glazurilor de diferite culori și feluri. Calitatea turtei dulci era atât de bună, încât de multe ori era folosită ca modalitate de plată a impozitelor și taxelor, dar și ca un cadou deosebit pentru șefii de stat sau regi/regine. Mai apoi Frații Grimm descriu turta dulce sub forma unei căsuțe, în binecunoscuta poveste „Hansel și Gretel”.

Aşa cum deserturile sunt nelipsite de la aniversări sau ocazii festive, tot aşa deserturile bucovinene „pline de istorie”, încântă turiştii prin gustul şi savoarea lor fiind realizate din materii prime produse cu grijă de gospodarii zonei. Povestea GĂLUȘTELOR CU PRUNE ne-a fost spusă de elevii CSEI „Sf. ANDREI” GURA HUMORULUI, jud. Suceava. Rolul deserturilor este aşadar mai puţin de a hrăni şi mai mult de a adăuga o notă de agrement. Dintotdeauna ele au încheiat masa atunci când de fapt foamea s-a potolit.

Oricâte valuri de modernitate ar trece peste ţinutul acesta, oricâte născoceli bizare ale tehnicii se vor naşte, oricâte „păcate” vor adduce vremurile care vin, nu vor avea puterea să întineze preparatele noastre tradiționale, pentru că noi, bucovinenii, suntem adaptaţi la tot ce e nou, însă nu ne grăbim să uităm de unde venim şi de faptul că suntem români adevăraţi.

Vă așteptăm în Bucovina, Moldova, Ardeal, Dobrogea, Banat, în orice colț al ţării și cu alte preparate tradiționale!

Atașez fotografii cu aspecte surprinse de lucrările ce s-au înscris în concurs.

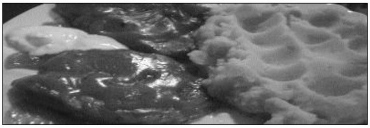

TURTA DULCE
dupa o reteta de
LAURA ADAMACHE
Clasa a VIII-a B si parintii elevilor
profesor indrumator: POPA CORINA
Sursa:internet

Din "culise"
Nu intotdeauna, reusim din prima dar noi din greseli invatam!

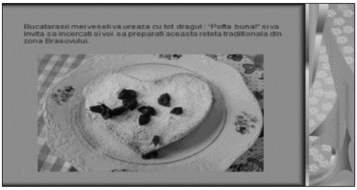
Bucatarasii mei veseli va ureaza cu tot dragul : "Pofta buna!" si va invita sa incercati si voi sa preparati aceasta reteta traditionala din zona Brasovului.

KÜRTŐS KALÁCS
DE ACASĂ
Elevii clasei V-IX C
coord. Gheorghiu F.
Şcoala Gimnaziala Speciala Sf.Gheorghe
Covasna

PERSPECTIVE – POVESTE ROMÂNEASCĂ

Prof. logoped Amalia Bulea, C.S.E.I. Brasov

Motto:

Arta populară se afirmă la intersecţia dintre magic
şi estetic şi este o componentă tulburătoare
a sufletului românesc.

A fost odată, ca niciodată, o ţară minunată, ţara mea şi a ta! Nu se regăseşte în lume o ţară mai minunată ca aceasta, priveşte dragul meu copil, în jurul tău şi o să vezi: culori minunate – surprinse pe ştergare, tablouri, farfurii, o să auzi cântecul păsărelelor, susurul apelor de munte, liniştea pădurilor, strigătul de biruinţă al izvoarelor dătătoare de viaţă – toate le vei auzi în cântecele şi dansurile noastre strămoşeşti! Peste tot vei întâlni icoane pictate, adevarate mărturii ale înălţimii la care a ajuns sufletul unei naţiuni, prin rugăciunile şi contemplarea lui Dumnezeu. În ele putem vedea spiritualitatea străbunilor noştri, şi de asemenea, putem vedea frumuseţea sufletului şi împlinirea sa, aşa cum spunea părintele Ilie Cleopa. Acestea, alături de graiul nostru dulce, reprezintă zestrea noastră, zestrea strămoşească! Suntem bogaţi, dragul meu copil, ai grijă să duci mai departe obiceiurile şi tradiţiile noastre, arată-le copiilor tăi simbolul cusăturilor româneşti, învaţă-l paşii unui dans popular şi ajută-l să-i fie drag să asculte muzica noastră tradiţională! Dragul meu copil, este atât de important să ştii cine ţi-au fost strămoşii, ce lucruri minunate făceau ei, pentru că, urmaşii noştri, urmaşii tăi, să poată spune şi ei: ***„A fost odată, ca niciodată, o ţară minunată, ţara mea şi a ta!”***

În acest mod ar trebui să le vorbim copiilor noştri despre noi, despre esenţa noastră. Să-i învăţăm să preţuiască frumosul, naturalul, valoarea autentică, spiritualitatea poporului acesta, atât de încercat de-alungul istoriei. Petre Ţuţea a definit ţăranul ca fiind „omul absolut”, deoarece , toate obiceiurile, tradiţiile şi toate obiectele populare create de el, sculptate manual, pictate, cusute, reflectau un mod aparte al acestuia, de a înţelege sensurile vieţii şi ale morţii.

Arta populară trebuie respectată şi făcută cunoscută prin toate mijloacele directe şi indirecte, deoarece este singura artă specific românească, fără nici o influenţă din exterior. Într-o eră în care suntem permanent agresaţi de imagini comerciale, consumate în grabă şi asimilate necritic, merită redescoperită arta ţărănească, sinceră, pură. Acum, când, în magazinele chinezeşti, găseşti icoane şi diferite obiecte cu chipul lui Arsenie Boca (spre exemplu), este absolut necesar să cultivăm copiilor, dar şi părinţilor acestora, capacitatea de a face diferenţa între kich şi autentic, între tradiţie şi comercial! Acest lucru nu poate fi altfel făcut, decât, introducându-i în minunata lume a artei populare româneşti, autenticei, arte populare româneşti. Modalităţile pe care noi, cadrele didactice, le avem la îndemână pentru a realiza acest lucru, sunt activităţile extracurriculare. Copiii sunt cele mai sensibile fiinţe, dornice să înveţe, să înţeleagă, să simtă. Vârsta lor fragedă nu constituie un impediment în abordarea acestei teme, ci, dimpotrivă, un avantaj căci vom lucra cu nişte minţi şi suflete „nepoluate” încă de alţi factori. Cu multă pricepere, dar mai ales pasiune, putem inocula copiilor ***dragostea şi respectul pentru tradiţiile, obiceiurile şi folclorul românesc.***

În acest mod, am scris noi, ***„Perspective- poveste românească”*** proiectul nostru de suflet, adresat atât copiilor preşcolari, elevi, liceeni, cât şi cadrelor didactice. Acest proiect s-a desfăşurat pe mai multe coordonate:

1. ***Tradiţii***: a. Nunta la români; b. Şezătoarea.
2. ***Campanie socială***: „Strigătul mut al unei mame”.
3. ***Concurs interjudeţean*** înscris în CAER /397- 2016.
4. ***Concurs județean de proiecte*** „ŞCOALA MEA PE PRIMUL LOC!”

Nunta la români: Am încercat să regizăm o nuntă în şcoala noastră pentru două colege care s-au căsătorit în acea perioadă. Au participat toate cadrele didactice, fiecare cu rolul său: părinţi, naşi, cavaleri şi domnişoare de onoare, precum şi elevii din clasele mai mari care au confecţionat voalul, bucheţelul de mireasă şi, bineînţeles tortul din mămăligă, ornat minunat cu ciocolată. Evenimentul a fost trăit la intensitate maximă de către toată lumea! De menţionat că ambele colege, la nunta lor „reală” au fost îmbrăcate în costum popular!

- Gătitul miresei de către naşa şi domnişoarele de onoare. Gătită fiind, mireasa iese din casă şi se întâlneşte cu mirele care îi dăruieşte buchetul de mireasă.

- Turta miresei: naşa are datoria să rupă turta miresei şi să o împartă celor prezenţi. Apropos, turta a fost delicioasă!
- Tortul de nuntă: se taie şi se serveşte nuntaşilor, când mirii sunt din nou felicitaţi. Vă garantăm că s-a mâncat toată mămăliga cu ciocolată.

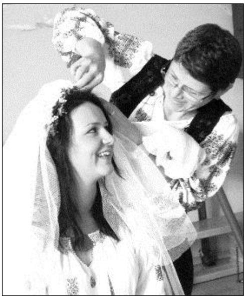

- Scoaterea voalului şi înlocuirea acestuia cu o eşarfă (de regulă pe ritmul cântecului popular „Ia-ţi mireasă ziua bună”) semnalează tranformarea tinerei fete în femeie măritată. Mireasa va prinde voalul scos din părul ei în părul altei tinere nemăritate.
- Aruncarea buchetului de catre mireasă spre mulţimea de fete nemăritate, iar conform tradiţiei cea care va prinde buchetul va fi următoarea la măritiş.

Pe rând nuntaşii se retrag, dar nu înainte de a le înmâna tinerilor căsătoriţi **cadouri de casă nouă**.

Şezătoarea - *„moment de trăire autentică românească şi de manifestare a bucuriei de a fi împreună!”*

Şezătoarea a constituit unul din obiceiurile cu rol foarte important în viaţa socială a satului românesc. La şezătoare se lucra, se cânta, se spuneau poveşti, se practicau unele jocuri sociale, adică se transmitea şi se

prelua tradiţia populară. *Semnificaţia socială a şezătorilor consta în faptul că ele contribuiau la* ***menţinerea unei mentalităţi colective*** *în comunitatea satului.*

În cadrul proiectului am adaptat acest minunat obicei, organizând întâlniri, şezători, de două ori pe lună, cu scopul de a confecţiona obiecte tradiţionale româneşti, ce urmau să se constituie în expoziţii cu vânzare. Fondurile obţinute, se vor folosi pentru a ajuta o mamă (a unui elev al şcolii noastre) pentru a obţine tratament de specialitate, deoarece starea ei de sănătate se degradează considerabil, ea ajungând din însoţitor al copilului (cu dizabilităţi), să fie ajutată de acesta să meargă. Această mămică este şi beneficiarul campaniei sociale „STRIGĂTUL MUT AL UNEI MAME!” ea fiind demnă de toată admiraţia noastră, fiindcă nu caută să stârnească compasiune, să atragă atenţia asupra ei, este un model de decenţă şi modestie.

Demne de admiraţie sunt şi colegele noastre foarte tinere, care au participat cu mare plăcere la aceste întâlniri, cu toate că, nu au cusut niciodată în viaţa lor, iar acest lucru a constituit o adevărată provocare, de care s-au achitat cu mult drag. Toate materialele au fost donate de cadrele didactice din şcoala noastră, precum şi de voluntarii noştri care au dăruit din timpul lor pentru ca aceste obiecte să fie finalizate. Elevii noştri au cusut semne de carte, au scos modele simple pe foi de matematică, şi au participat cu plăcere la aceste întâlniri ascultând muzica populară românească. Unii dintre ei, nu au auzit niciodată melodii din folclorul nostru, spunând că este muzică străină, ceea ce indică necesitatea unei consilieri educaţionale a mediului familial din care provine copilul.

Trebuie remarcat faptul că modelele tradiţionale româneşti au o simbolistică aparte şi deloc întâmplătoare. ***Coloana romboidală, în zig-zag,*** este semnul legăturii dintre cer şi pământ, omul nemaifiind izolat, putând comunica astfel cu tot Universul. Semnul sacru al fertilităţii solului este ***rombul,*** acesta fiind în centrul de interes al tuturor compoziţiilor grafice. ***Unghiul,*** este simbolul zeităţilor, dă sens vieţii, sens spre mai bine, în timp ce ***spirala,*** reprezintă energia. ***Cercul*** reprezintă regenerarea, a mişcării fără de început şi fără de sfârşit.

Concursul interjudeţean, înscris în CAER /397-2016, ne-a bucurat inimile, deoarece, deşi la prima ediţie, participarea a fost foarte bună: 20 de judeţe, 35 de localităţi, 47 de şcoli şi 379 de elevi participanţi.

Concursul a avut trei secţiuni:

1. Costume populare 2. Arta culinară tradiţională 3. Tradiţii specifice zonei. La toate cele trei secțiuni, lucrările au fost deosebite, îngreunând foarte mult activitatea de jurizare. ***Ca o concluzie, ţara noastră are copii frumoşi şi foarte talentaţi şi profesori dedicaţi!***

Am avut şansa să fiu coordonatorul primei secţiuni, cea de Costume populare :desene, fotografii și postere. Lucrările copiilor mi-au bucurat ochii şi sufletul şi mi-au demonstrat că esenţa românească încă dăinuie în acest popor, CINSTE COLEGELOR MELE DIN ÎNTREAGA ŢARĂ, cadre didactice, care le-au cultivat dragostea pentru valorile tradiţionale.

Iată câteva aspecte din expoziţia cu lucrările copiilor:

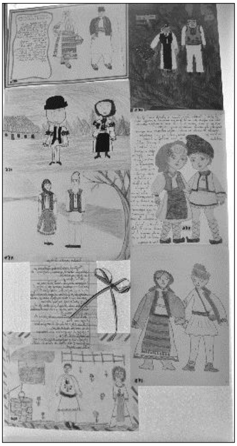

Activitatea de jurizare:

Concurs judeţean de proiecte

„ŞCOALA MEA PE PRIMUL LOC!”

Proiectul nostru s-a calificat anul acesta la Concursul judeţean „ŞCOALA MEA PE PRIMUL LOC!”, ediţia a II-a, alături de alte 14 proiecte valoroase din judetul Brasov. Scopul acestui proiect judeţean este acela de a promova învăţământul braşovean şi de a aduce un omagiu, o mică recunoştinţă cadrelor didactice din acest sistem.

Am beneficiat astfel de un spectacol difuzat integral în cadrul Emisiunii „Tortul de Ciocolată” de la MIX2TV Braşov, realizatoarea acestei emisiuni fiind şi unul dintre membrii echipei de jurizare din cadrul concursului interjudeţean mai sus amintit, precum şi de prezenţa acesteia în cadrul Galei Proiectelor. În cadrul acestei Gale, proiectele au fost evaluate de un juriu format din 15 membrii din diferite medii: ISJ Braşov, CJRAE Braşov, ONG-uri, diferiţi sponsori. În urma evaluării, proiectul PERSPECTIVE a fost clasat pe locul 3, ca o

recunoaştere a muncii noastre, ceea ce a produs o adevărată bucurie în rândul echipei de proiect.

Învățământ preșcolar, primar, gimnazial
Septembrie 2015 - Iunie 2016
SUSȚINEM EDUCAȚIA BRAȘOVEANĂ
GALA
CONCURSUL JUDEȚEAN
27 MAI 2016
Școala mea pe primul Loc!
EDIȚIA a II - a
MIX2 TV
BRAȘOV
ELIANA mall
Locul III
"Școala mea pe primul loc"
Ediția a II-a
2016
Se acordă premiul
LOCUL III
pentru participarea la Gala Județeană
ELIANA mall
www.eliana-mall.ro
Pentru
C.S.E.I. - PERSPECTIVE
SPONSORI
PRODUCĂTORI CAMPANIE : ELIANA mall și Prof.Adriana Racu
PARTENERI MEDIA:

CUNOAŞTEREA, PROMOVAREA ȘI VALORIFICAREA TRADIȚIILOR POPULARE ROMÂNEȘTI ÎN GRĂDINIȚA DE COPII

Prof. Maria-Liliana Firiceanu
Grădinița cu PN nr. 2 Teșila, Valea Doftanei, jud. Prahova

Tradițiile și obiceiurile populare sunt elemente ce definesc un popor, oferindu-i identitate, de aceea ele trebuiesc cunoscute, conservate și protejate.

Dicționarul definește tradiția ca fiind „ansamblu de concepții, de obiceiuri, de date și de credințe care se statornicesc istoricește în cadrul unor grupuri sociale sau naționale și care se transmit (prin viu grai) din generație în generație, constituind pentru fiecare grup social trăsătura lui specifică”. Tradiția este de fapt o legătură între trecut și prezent și exprimă moștenirea de obiceiuri și norme de comportament, specifice unui popor, este cartea de vizită a unei nații, conștiința de sine, memoria lui socială.

Tradiția este întâlnită în toate sferele vieții: artă, cultură, morală, psihologia socială, artizanat, de aceea societatea în care trăim este obligată să nu-și lase semenii să uite datinile sau obiceiurile strămoșești.

Alături de literatură, care constituie un factor cu eficienţă sporită în educaţie, arta populară îşi are şi ea o contribuţie de seamă. În primul rând, copiii încep să înţeleagă specificul poporului din care fac parte, aspiraţiile lui, idealurile de ieri şi de azi, care sunt oglindite în creaţiile meşteşugarilor.

În al doilea rând, punându-i pe copiii de la vârsta preşcolară în direct cu unele deprinderi ale acestor îndeletniciri, pe care bunicii sau meseriaşii întâlniţi ocazional în târguri sau alte festivaluri de folclor le practică, le educăm respectul şi dragostea pentru o posibilă meserie, pe care, de ce nu, o pot îmbrăţişa când vor fi mari.

Ca educatori avem datoria morală să-i învățăm pe copii să iubească locurile natale, portul românesc și pe români, să prețuiască și să respecte obiceiurile și tradițiile zonei în care s-au născut, practic să le sădim în suflet aceste elemente definitorii ale identității neamului românesc, fără de care nu am mai putea ști cine suntem de fapt noi, românii pe acest pământ.

Evenimentele într-un an școlar încep cu sărbătoarea Sfântului Nicolae, urmată de cea a Crăciunului, a Anului Nou, a Bobotezei, a Sfintelor Paști și a altor obiceiuri locale, ce se fac cunoscute copiilor prin intermediul familiei, a reprezentanților bisericii sau ai altor invitați ce participă ca parteneri în grădiniță.

La români, sărbătorile de iarnă, în special Crăciunul, sunt sărbători de suflet. Amintirea copilăriei ne revine puternic în suflet și în minte: zăpezi bogate, oameni de omăt, pârtii pentru săniuțe, colinde și clinchete de clopoței, miros proaspăt de brad și de cozonaci, nerăbdarea așteptării darurilor. Toate acestea creează în sânul unei familii o atmosferă de liniște, împlinire, iubire, credință.

La această vârstă tradițiile sunt greu de înțeles, de aceea, noi, educatoarele încercăm să transmitem din generație în generație, portul, graiul, obiceiurile și datinile, așa cum le-am moștenit de la străbuni folosind diferite ocazii: vizitarea unor muzee etnografice, vizionarea unor spectacole de folclor, lecturarea unor opere din literatura populară, prezentarea de obiecte de artă populară și nu în ultimul rând interpretarea unor roluri. O ocazie eficientă de valorificare a tradițiilor populare și a obiceiurilor românești o constituie serbările. Ele sunt un izvor de bucurii și satisfacții ce creează copiilor o stare de bună dispoziție, favorabilă atât dezvoltării psiho-fizice cât și estetice.

Serbarea „Bradului de Crăciun" cuprinde întotdeauna colinde, scenete legate de nașterea lui Iisus, dansuri populare, dansul caprei sau al căluților, plugușorul sau sorcova. Copiii interpretează diferite roluri: solist vocal, dansator, povestitor, creator de obiecte artizanale, formându-și sau perfecționându-și o serie de abilități artistice.

Valorificând frumusețea tradițiilor și obiceiurilor populare în cadrul serbărilor cu preșcolarii reușim să înfrumusețăm viața copiilor, îi ajutăm să cunoască tradițiile românești și rolul important pe care-l au în viața

oamenilor din cele mai vechi timpuri sau modul în care aceste tradiții au dăinuit peste timp.

Formele de prezentare a evenimentelor pot fi diverse: șezători în care copiii cunosc îndeletnicirile bunicilor și în care sunt inserate zicători, strigături, doine sau dansuri populare, obiceiuri populare, precum *Drăgaica* sau *Paparuda,* scenete cu teme religioase: *Nașterea, Învierea* ș.a. La acestea, un rol important îl au chiar bunicii sau părinții care, pe lângă aportul adus la amenajarea spațiului cu obiecte populare vechi, pot participa direct, având propriul rol: interpret, instrumentist, olar, țesător.

Prin conținutul serbărilor îi ajutăm pe copii să înțeleagă mesajul și conținutul acestor obiceiuri populare, adaptându-le particularităților de vârstă și aptitudinilor artistice individuale. Cu acest prilej introducem copiii într-o lume frumoasă a cântecului, a dansului, a poeziei, a poveștilor, a glumelor, a proverbelor, a zicătorilor, a tuturor evenimentelor tradiționale.

Costumele populare, ia și fota, brâiele, opincile, cămașa și ițarii sunt pregătite pentru spectacolul mult așteptat. De asemenea, atmosfera de sărbătoare din sala de festivități prin ornarea și decorarea cu elemente specifice sărbătorii constituie un alt prilej de bucurie pentru copii, ei descoperind tradițiile și obiceiurile practicate în timpuri străvechi, simt și prețuiesc frumusețea acestora.

Dansurile populare sunt un mijloc puternic de a trezi în sufletul copiilor dragostea pentru plaiul natal, îi familiarizează pe aceștia cu melodiile populare românești de joc specifice zonei natale. Copiii îndrăgesc dansul popular pentru ritm, dar și pentru simțire și îl învață cu plăcere, imitându-i pe cei mari.

Cu ocazia sărbătorilor de iarnă copiii învață colinde, adevărate comori de simțire, de gingășie sufletească, și nu în ultimul rând, de frumusețe literară.

Cântecele populare întâlnite la toate serbările antrenează, tonifică și energizează gândirea, memoria, atenția, imaginația, creativitatea, spiritul de disciplină,

prietenia. Dacă jocul și cântecul nu este trăit, nu poate pune în rezonanță corzile sufletești ale ființei umane.

Când priviți o serbare cu obiceiuri străvechi ale românilor, cu cântece și dansuri populare, gândiți-vă că priviți un moment oglinda și sufletul acestui popor, ce a considerat păstrarea tradiției o datorie și o onoare.

Moștenirea pe care am primit-o trebuie dusă mai departe de preșcolarii pe care-i educăm pentru că un popor trăiește prin ceea ce lasă fiilor săi. Este bine să cunoaștem și să transmitem copiilor măcar un strop din ceea ce a creat omul simplu de la țară cu iscusința minții și cu căldura sufletului său.

Bibliografie:
- Academia Română, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan”, Dicționarul explicativ al limbii române, Editura Univers enciclopedic, București, 1998;
- Popescu, Apostol, Ion, *Studiu de folclor și artă populară*, Editura Minerva, București, 1970;
- Revista „Învățământului preșcolar” nr. 1-2, Editura Arlechin, București, 2000;
- *Să fim noi păstrătorii tradițiilor*, nr.1, Editura Libertas Ploiești, 2014;
- www.google.com.

MODALITĂŢI DE PROMOVARE A TRADIŢIILOR PRIN INTERMEDIUL ACTIVITĂŢILOR EXTRACURRICULARE

Profesor coordonator: inst. Eugenia Drăghici,
Liceul Tehnologic „Carol I”, Valea Doftanei,
jud. Prahova
Profesor coordonator : inst. Ana Clara Grecu,
Liceul Tehnologic „Carol I”, Valea Doftanei,
jud. Prahova

Nimic nu-i mai frumos, mai nobil, decât meseria de educator, de grădinar de suflete umane, de călăuză a celor mai curate şi mai pline de energie mlădiţe.

D. Almas

Probabil că nimic altceva nu poate defini mai bine spiritul unui popor decât străvechile sale tradiţii şi obiceiuri şi atunci când vine vorba de acestea, activitatea extracurriculară desfăşurată la clasa implică o gamă variată de modalităţi de promovare şi păstrare a lor, precum şi materiale didactice demonstrative sau explicative variate.

Activităţile extracuriculare joacă un rol important în încercarea noastră de a le cultiva copiilor sentimente pozitive faţă de bogăţiile şi frumuseţile comunei în care se dezvoltă şi mai ales se formează ca individ, păstrător de tradiţii şi obiceiuri. Pentru a şti cine este, copilul trebuie să înveţe cine a fost prin strămoşii săi, să-şi cunoască rădăcinile adânc înfipte în satul românesc. De aceea se impune, pentru început, o prezentare a localităţi în care

trăiesc. Astfel, primele activitati extracurriculare desfăşurate au fost drumeţiile prin imprejurimi, ocazie cu care copiii au putut vizita Biserica Sfinţii Voievozi, construită între anii 1926-1942, cu hramul în ziua Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavril şi renumită pentru arhitectura deosebită după care a fost ridicată, în pronaosul căreia se află si un tablou pictat al unuia dintre marii suverani ai României, Regele Mihai I şi Biserica Adormirea Maicii Domnului din Teşila, un alt lăcaş de cult ridicat în această superbă vale între anii 1871-1875.

Copiii au mai avut ocazia să descopere gospodării tradiţionale ţărăneşti, să observe de aproape stânele din zonă, casele vechi cu o arhitectură deosebită.

Şezătorile au constituit un alt mijloc de familiarizare cu unele elemente de folclor, contribuind astfel la dezvoltarea dragostei pentru tradiţiile populare, determinând totodată dorinţa de a cunoaşte frumuseţea şi naturaleţea obiceiurilor, a folclorului autentic, a portului popular şi a graiului local. Prin intermediul acestora copiii au avut posibilitatea să înţeleagă specificul zonei Văii Doftanei şi a frumuseţilor din jur. Ei s-au bucurat să le doinească părinţilor, să danseze suita de zona şi să se întreacă în chiuituri sau ghicitori.

Serbările desfăşurate cu ocazia unor evenimente importante în viaţa creştinilor, Naşterea şi Învierea Domnului, le-au oferit prilejul de a purta cu mândrie costumul popular al zonei lor. În regizarea acestora am recreat un colţ de plai românesc, implicând şi părinţii, care au adus cu plăcere covoare vechi ţesute manual, covata, ștergare etc.

Pentru a face cunoscute copiilor creaţiile de artă, pe care locuitorii zonei noastre le-au realizat în decursul

istoriei am fost cu copiii la Muzeul de Etnografie şi Folclor din Trăisteni, dar şi la Muzeul Satului din Bucureşti, unde copiii au putut vedea o casă de lemn, specifică zonei Valea Doftanei. Tot cu ocazia unei excursii la Bucureşti, am vizitat Muzeul Ţăranului Român, unde au fost profund impresionaţi de varietatea costumelor populare ale ţării noastre, înţelegând astfel conceptul „unitate în diversitate".

Un alt mod de a promova tradiţia populară a acestei zone este Festivalul Caşcavelei desfăşurat anual în luna septembrie, ocazie cu care copiii prezintă cântece şi dansuri populare specifice localităţii.

Fiindcă ştim cu toţii că fără trecut nu poate exista viitor, să-i învăţăm pe copii să preţuiască şi să respecte obiceiurile şi tradiţiile în care s-au născut, să-i învăţăm să iubească meleagurile natale, portul românesc şi pe români. Să le sădim în suflet aceste elemente definitorii ale identităţii neamului românesc fără de care nu am mai putea şti de unde venim şi cine suntem de fapt noi românii pe acest pământ. Să-i ajutăm pe copii să înţeleagă imensitatea tezaurului nostru folcloric în care arta populară românească este o minunată oglindă în care se reflectă cu cea mai mare intensitate frumuseţea României, istoria şi mai ales sufletul neamului, a localităţii în care trăiesc.

Bibliografie:
- Popescu, Apostol, Ion, „Studiu de folclor şi artă populară”; Stanciu, Stoian, Petre, Alexandru, „Pedagogie şi folclor”, E.D.P. Bucureşti, 1978;
- www.google.com;
- http://www.valeadoftanei.ro/.

IDEI ÎN DIALOG

Prof. limba și literatura română Cazan Laura
Liceul Teoretic „Aurel Vlaicu”, Breaza, jud. Prahova

Cultura și civilizația română se află dintotdeauna în poziția ingrată de a alege între tradiție și modernitate, între specificul național și sincronism. Astăzi, mai mult decât oricând, trebuie să învățăm să echilibrăm tensiunile. Educatorul, învățătorul, profesorul, dirigintele, într-un cuvânt, dascălul armonizează respectul pentru tradiție și dorința de racordare la valorile universale. Unicitatea

sufletului uman de aici pornește, iar noi avem o datorie de onoare în a forma tineri cu o scară valorică veritabilă.

*Să dăm și trecutului un viitor (*afirmație găsită într-o carte a lui Dan C. Mihăilescu) este enunțul care m-a emoționat și care a devenit motto pentru bilanțul unui an școlar și pentru sărbătorea iei, în Liceul Teoretic *Aurel Vlaicu*. Calitatea de coordonator de programe școlare este un privilegiu într-o societate în care condiția profesorului este greu încercată.

Prioritatea noastră rămâne cultivarea respectului pentru tradiții, promovarea folclorului și conștientizarea faptului că această coordonată este cea mai puternică sursă de înnoire a culturii și literaturii (romantismul a dovedit-o).

Concret, școala inițiază proiecte în care costumul popular, dansul, muzica, instrumentele specifice acestui univers devin protagoniști. Excursii tematice (anul acesta am celebrat alături de Muzeul Țăranului Român, 26 de ani de la reînființare, pe 5 februarie), festivaluri, concursuri, expoziții, nopți albe ale muzeelor, etc. sunt activități care ne reprezintă. Prahova iubește folclorul pentru că o reprezintă. Breaza rămâne un reper puternic pentru ie, pentru modelele tradiționale brodate cu sufletul și gândul curate, pe pânză. Ia este o stare de spirit. Brezeanul adevărat o poartă pentru că îl reprezintă nu din alte rațiuni.

Ediția a IV-a a Festivalului-Concurs *Să fim noi păstrătorii tradițiilor* este o icoană a localității Adunați.

Școlarii și preșcolarii prezenți sunt dovada vie că ne respectăm strămoșii, îi cinstim și cel mai important, că știm cine suntem. Drept care, le mulțumesc pentru aceste momente și vă invit să participați, indiferent din ce colț al țării, al lumii ați fi!

IMPORTANŢA CUNOAŞTERII, PROMOVĂRII ȘI VALORIFICĂRII ELEMENTELOR DE CULTURĂ ȘI TRADIȚIE POPULARĂ LA PREŞCOLARI

Prof. înv. preşcolar: Iordache Marcela
Grădiniţa cu P.P. „Sf. Mc. Mina”, Ploieşti, jud. Prahova

Motto:

Tot ceea ce nu avem de la naştere şi ne va trebui când vom fi mari, ne este dat prin educaţie.

J.J. Rousseau

Totul e tradiţie, totul e ceea ce am moştenit de la strămoşii noştrii şi totul e cum vom reuşi să păstrăm şi să transmitem mai departe generaţiilor următoare!

Poporul român, aşezat de veacuri pe aceste meleaguri a moştenit o bogată zestre spirituală. Bogăţia lingvistică este cuprinsă în toate genurile literare ale creaţiilor populare: doine, balade, basme şi legende, proverbe şi zicători, poezii.

Bogăţia spirituală mai cuprinde toate creaţiile meşteşugarilor, obiecte de lemn, ţesături, cusături şi broderii, dar şi bucatele tradiţionale.

Marea dragoste pentru cultura românească, dorinta de a păstra peste veacuri crâmpei din obiceiurile şi tradiţiile populare, dar şi regretul că prea puţini mai sunt aceia care mai încearcă să transmită mai departe ceea ce este al nostru din străbuni, ne determină să acordam o atenţie sporită activităţilor de familiarizare a copiilor cu unele elemente tradiţionale culturale, religioase, istorice,

considerând că aceasta este o datorie şi o răspundere morala.

„Pe-un picior de plai, pe-o gură de rai” ne-am născut şi trăim şi datoria noastră este de a păstra şi de a arăta atât semenilor noştrii din acest spaţiu, cât şi altora, frumuseţile fizice şi morale ale ţării noastre. Tradiţiile româneşti constituie una dintre valorile inegalabile şi incontestabile ale poporului nostru şi nu trebuie să lăsăm timpul şi evenimentele lumii moderne să ne facă să le uitam.

În cadrul procesului complex şi îndelungat de formare a personalităţii copilului, cunoaşterea obiceiurilor, a tradiţiilor populare, are o importanţă deosebită datorită conţinutului de idei şi de sentimente pe care le transmit.

Dansurile populare sunt un mijloc puternic de a trezi în sufletul copiilor dragostea pentru plaiul natal, îi familiarizeaza pe aceştia cu melodiile populare româneşti de joc specific zonei în care trăim.

„Nimic nu-i mai frumos, mai nobil, decât meseria de educator,de grădinar de suflete umane, de călăuza a celor mai curate şi mai pline de energie mlădiţe”. (D. Almaş)

În calitate de educatori suntem obligaţi să facem din creaţia noastră populară o carte de vizită cu care să batem la porţile cunoaşterii.

Grădiniţa, şcoala, devin pentru copil, leagănul formării şi dezvoltării tuturor componentelor personalităţii: aptitudini, temperament, motivaţie şi caracter. Copiii se lasă îndrumaţi şi pot fi modelaţi în aşa fel încât pe fondul lor afectiv să se aşeze elementele cunoaşterii artistice care vor imprima gândirii lor anumite

nuanţe, ce vor îmbogăţi substanţa viitoarei activităţi individuale şi sociale.

Toate practicile folosite în familie, grădiniţă şi şcoală, consecinţe ale obiceiurilor pământului natal, se constituie ca instrumente educaţionale şi devin treptat, norme educaţionale nescrise.

Copilul asimilează, chiar şi fără metodă, tot ceea ce are o încărcătură afectivă plăcută. Practica a demonstrat că datinile, obiceiurile şi tradiţiile româneşti, ca evenimente festive, îi produc copilului emoţii pozitive deosebite.

Aceste evenimente, atent pregătite, susţinute şi finalizate în grădiniţă şi şcoală, se fixează în sufletul fiecărui participant la acţiune şi devin treptat credinţe care se statornicesc definitiv, ajutându-i pe micuţii români să-şi cunoască locul natal, ţara, obiceiurile, datinile şi tradiţiile, să le trăiască pe viu, să le iubească şi să le preţuiască ca buni români.

În activităţile pe care le desfăşurăm la grupă facem cunoscute copiilor tradiţiile strămoşeşti prin intermediul lecturilor după imagini, convorbiri dar şi prin serbarile pe care le derulăm cu copii cu diferite ocazii: Crăciunul, Paştele.

Șezătorile constituie un mijloc complex de educaţie, deoarece îi familiarizează pe copii cu unele elemente de folclor, contribuind astfel la dezvoltarea dragostei pentru tradiţii populare, le dezvoltă dragostea pentru frumos, pentru armonie, le cultivă răbdarea, stăpânirea de sine, spiritual de echipă. Și pentru a vedea că folclorul este o sursă inepuizabilă de trăiri, de îmbogaţire sufletească, mă voi referi, pe scurt, la rolul serbărilor şcolare organizate cu ocazia diferitelor evenimente sociale sau religioase.

Serbările şcolare reprezintă momente deosebite atât în viaţa celor care participă cât şi în a celor care le organizează. În acest scop educatorului îi revine sarcina de a se apleca cu delicateţe şi răbdare, cu pricepere şi numai în cunoştinţă de cauză, asupra acestora şi astfel să le realizeze cu ştiinţă, dar şi cu inima.

Copiii îndrăgesc jocul popular pentru ritm, dar şi pentru simţire şi îl învaţă cu plăcere, imitându-i pe cei mari. Cu ocazia sărbătorilor de iarna copiii învaţă colinde, adevarate comori de simţire, de gingăşie sufletească, şi nu în ultimul rând, de frumuseţe literară.

Activităţile extracuriculare joacă la rândul lor un rol important în încercarea noastră de ale cultiva copiilor sentimente pozitive faţă de bogăţiile şi frumuseţile natale.

Astăzi, mai mult ca oricând, avem posibilitatea să îndrumăm copiii să cunoască şi să redea obiceiuri româneşti; să nu lăsăm să se piardă tot ceea ce are mai frumos şi mai valoros o naţie binecuvântată de Dumnezeu cu harul credinţei.

Folclorul, alături de credinţa noastră sunt argument de netăgăduit ale existenţei noastre pe aceste plaiuri mioritice.

Este o datorie de onoare şi morală a noastră, a educatoarelor să contribuim la păstrarea tradiţiei populare, numai aşa nu vom pierii ca neam.

Bibliografie:

- Marian, S., M., *Sărbătorile la români,* partea a II-a, Editura Fundaţiei Culturale Române, 1994;
- Rădăşanu, M., Lascu, I., *Dansuri populare din toată ţara,* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1969.

DOINA POPULARĂ, O CREAȚIE ESENȚIALĂ ȘI DEFINITORIE A ROMÂNILOR

Mariana Cîlț
Școala Gimnazială Nr. 2 Comarnic.
Structură Școala Gimnazială Poiana-Comarnic,
jud. Prahova

Doina populară este o creaţie reprezentativă a poporului român, fiind o specie a genului liric prin care sunt exprimate cele mai puternice și variate sentimente.

Opera literară caracterizată prin intensitate și complexitate are numeroase elemente definitorii, dintre care putem enumera: îndeplinirea trăsăturilor literaturii populare (caracterul anonim, caracterul oral, caracterul colectiv, caracterul sincretic etc.), transmiterea unor sentimente puternice și variate, existența figurilor de stil și a procedeelor artistice, predominante fiind repetițiile, exclamațiile retorice, paralelismul sintactic), evidențierea legăturii strânse dintre om și natură, prezența elementelor de versificație (ritm, rimă, măsură, vers, strofă – predominând structura astrofică sau strofele inegale), care au rolul de a accentua intensitatea mesajului transmis.

De asemenea, de-a lungul timpului, doina s-a remarcat sub diverse tipuri: de jale (*Unde-aud cucul cântând*), de dor (*Frunză verde, lăcrămioare*), de haiducie (*Mult mi-e dor și mult mi-e sete*), de cătănie (*Maică, maică, draga mea*), de înstrăinare (*Cântecul singurătății*), de păstorie (*Voi, brazi, -nalți, încetinați*), de dragoste (*Măi bădiță, floare dulce*), voinicească (*Mult mi-i dor*).

Se ştie faptul că aceasta, printre alte creații literare populare, era cântată la horele realizate ca niște expresii ale sărbătorilor religioase sau locale, după cum aflăm din documente străvechi. O mărturie ar fi o notare dintr-o monografie a comunei Adunați din județul Prahova, comună ce avea în trecut numele de Ocina: „Hora începu a se face la Stoica Hoitan *unde erau adunate fete, flăcăi din Talea și din Breaza*. Într'o zi de Paşti, tocmai în toiul horii ce se învârtea la umbra fagilor și la sunetul de fluer al lui Godină, se aude cimpoiul: erau cei trei Bădilești sosiți în sat de vr'o două zile. Cimpoierul este în urmă angajat cu anul să cânte pentru horă la Hoitan și astfel se statornicesc aici și Bădileștii, mai ales când cimpoierul ia de nevastă pe Măriuca lui Baca".

O doină cunoscută și interpretată în vechime la horă și în prezent la manifestările tradiționale din această zonă este una de haiducie, numită *Pe plaiul Bezdeadului* (Bezdeadul fiind o localitate din județul Dâmbovița, aflată în vecinătatea comunei Adunați). Creația cunoaște numeroase variante, dintre care am putut identifica patru ce, surprinzător, deși se aseamănă prin temă și prin câteva motive, diferă prin ideile sugerate sau conturate în stihuri.

Varianta I conține opt versuri și debutează cu trimiteri la elementele naturii:

„Frunză verde-a macului,
Pe plaiul Bezdeadului,
Dete frunza fagului
Ca gușa brotacului.
Pusei gândul dracului
La ușa bogatului,
Pe bogat să-l sărăcesc,
Pe sărac să-l înstăresc."

Deși are dimensiuni reduse, această operă se remarcă prin destule figuri de stil și procedee artistice, anume: epitet: „(frunză) verde”, comparație – „frunza fagului ca gușa brotacului” sau antiteza de la final ce deține un puternic rol de a echilibra cumva distribuirea avuțiilor în lume și de a concretiza rolul haiducului – „Pe bogat să-l sărăcesc,/ Pe sărac să-l înstăresc”.

Varianta a II-a, chiar dacă face referire la același toponim, se deosebește de precedenta întâi prin construcție (conține două strofe de dimensiuni inegale), iar în al doilea rând prin individualizarea celor la care eul liric face apel să-l însoțească în aventura sa, „ceea ce confirmă legăturile (...) din zona Prahovei”:

„Neică, foaie verde-a macului,
Pe plaiul Bezdeadului
Dete frunza fagului
Ca gușa brotacului.

Nu e frunză cum e frunza,
Ci e frunză-n patru dungi,
Geme codrul de haiduci,
La tot fagul câte cinci,
La tulpină câte trei,
Că-s tot frățiori de-ai mei.
Apoi, foaie verde mărăcine,
De-ar veni vara ca mâine,
Să-mi iau cinșpe din brezeni
Și vreo câțiva provițeni,
Să mă țin pe la strâmtori,
Să omor la negustori,
Să le iau la gălbiori.”

Aici, se observă repetarea unor versuri din prima variantă, precum și adăugarea altor elemente, cum ar fi utilizarea apelativului popular „neică” sau a diminutivului „frățiori”, ambele contribuind la realizarea oralității. De altfel, nu lipsesc figurile de stil și procedeele artistice, remarcându-se repetiția care accentuează importanța elementului natural în viața haiducului („Nu e frunză cum e frunza”).

Varianta a III-a se remarcă printr-o structură astrofică, la fel ca prima:

„Pe plaiul Bezdeadului
Urcă Ghiță-l Radului
Și cu Nică Duliuță
Și cu Gheorghe-al lui Mănguță
Și pleca și se-nvârtea,
Mâna pe arme punea
Și în codru se oprea
Și-ncepea a și trăgea
Și trăgea o armă, două,
Pân' la patruzeci și nouă.”

Despre aceasta putem spune că prezintă un ritm alert, dând o impresie puternică de epic. De asemenea, se știe faptul că „numele haiducilor (...) sunt autentice: Ghiță al Radului, Nică Duliuță și Gheorghe al lui Mănguță nu s-au supus autorităților și au luat calea codrului”.

Constituită din nouă versuri, *Varianta a IV-a* se prezintă ca o dorință a eului liric de a privi până departe, ceea ce fără ajutorul naturii nu este posibil:

„Pe plaiul Bezdeadului
A dat frunza fagului,
Pe plaiul Urseiului
A dat frunza teiului.

De-ar cădea frunza de fag,
Să se vadă la Bezdead.
De-ar cădea frunza de tei,
Să se vadă la Ursei,
La Gheorghiță la bordei.”

Secvențele dispuse sub forma paralelismului sintactic subliniază existența și trăsăturile a două localități dâmbovițene din apropierea comunei Adunați, iar partea de final, prin utilizarea verbelor la modul condițional-optativ, exprimă o puternică aspirație spre motivul locuinței ancestrale stăpânite de un tânăr (de acest lucru dându-ne seama prin utilizarea diminutivului „Gheorghiță”).

Ceea ce observăm este faptul că, respectând ideatic și compozițional trăsăturile doinei populare, cele patru forme ale creației *Pe plaiul Bezdeadului* reprezintă mărturii valoroase pentru istoria locală și pentru surprinderea trăirilor sufletului prahovean tradițional.

În concluzie, această specie a genului liric, atât în particular (prin variantele prezentate), cât și în general (prin multitudinea de opere răspândite în țara noastră) este un element definitoriu și esențial al românilor.

Bibliografie:
- Dimitrescu-Aldem, Al. Gh., *Satul Ocina și locuitorii ocineni,* Tipografia Nicu D. Miloșescu. Furnisorul Curții Regale, Târgu-Jiu, 1905;
- Popa, Ion, Popa, Marinela, *Literatura Română*, Editura Niculescu, București, 1999 (p. 314);
- www.bezdead.ro.
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Comuna_Adunați_Prahova.

CUNOAŞTEREA, PROMOVAREA ŞI VALORIFICAREA TRADIŢIILOR POPULARE ROMÂNEŞTI

Profesor Limba Română Niţu Irene-Elena
Şcoala Gimnazială „Profesor Nicolae Simache”, Ploieşti, jud. Prahova
Profesor Învăţământ Primar Dumitrescu Luminiţa
Şcoala Gimnazială „Profesor Nicolae Simache”, Ploieşti, jud. Prahova

Tradiţiile şi obiceiurile româneşti ţin de zestrea noastră naţională – FOLCLORUL. Conform definiţiei din D.E.X., acesta reprezintă totalitatea creaţiilor artistice, literare, muzicale, plastice, a obiceiurilor şi a tradiţiilor populare ale unei ţări.

George Enescu spunea: „Folclorul nostru nu numai ca este sublim, dar te face să înţelegi totul. E mai savant decât toată muzica aşa zisă savantă. Folclorul e mai melodic decât orice melodie; poate fi duios, ironic, vesel, drag”.

Modalităţile de promovare ale acestuia sunt numeroase şi pot fi concretizate în activităţi pluritransdisciplinare, ca: **ateliere de lucru** (olărit, sculptură şi pictură), **şezători, festivaluri** de dansuri, cântece populare, **creaţii literare** privind speciile care aparţin literaturii populare: doina, balada, ghicitorile etc.

În „Descripţio Moldavie”(1611), Dimitrie Cantemir menţionează existenţa doinei, baladei, jocurilor populare, instrumentelor populare şi descrie obiceiuri

tradiţionale legate de nuntă, înmormântare, colinde, drăgaica, paparuda şi căluşul.

O altă modalitate este susţinerea de către elevi a unor **concursuri tematice** pe zone geografice, aceştia abordând teme precum: portul popular din zona din care provin, meşteşugurile, tradiţiile şi obiceiurile legate de momentele importante din viaţa omului: naşterea-botezul, nunta, moartea-ritualul înmormântării, apoi altele legate de datele calendaristice: cunoscutul şnur din fire împletite, de culori albe şi roşii, reprezentând simbolul primăverii, norocului şi bunăstării a fost şi este nelipsit începând cu 1 Martie, fiind dăruit îndeosebi fetelor şi femeilor.

Mărţişorul constituie o contribuţie specific românească la zestrea de tradiţii şi obiceiuri cu care intrăm în Uniunea Europeană.

Rolul cadrelor didactice este de a aduce în atenţia elevilor semnificaţia sărbătorilor autentice româneşti, cum

ar fi Dragobetele, pentru a cultiva respectul pentru tradiţiile, obiceiurile populare, pentru valorile naţionale.

Dragobetele este echivalentul Sfântului Valentin şi simbolizează sărbătoarea dragostei în tradiţiile româneşti. Sărbătorit pe 24 februarie, Dragobetele este un obicei românesc care marchează începutul primăverii.

În mediul rural, Dragobetele se sărbătorea prin logodne simbolice şi prin jocuri de iubire. În mediul urban aceste tradiţii sunt inexistente, fiind umbrit de Valentine's Day, o sărbătoare de împrumut occidental, cu toate că Dragobetele reprezintă sărbătoarea bunei dispoziţii şi a iubirii în grai românesc!

Puţini sunt cei care cunosc cu adevărat tradiţiile româneşti sau obiceiurile româneşti păstrate din generaţie în generaţie pentru anumite sărbători. Acestea, amintite mai sus, reprezintă o infimă parte din tot ceea ce ne

reprezintă ca popor, mai ales că fiecare perioadă a anului are ceva specific.

Vizitele la muzee (Muzeul Ţăranului Român, Muzeul Satului), ar putea stârni interesul elevilor noştri cu privire la etnografie, la arta populară şi la patrimoniul tradiţional românesc. Aşa ar putea afla de Sărbătoarea agriculturii din 11 februarie cunoscută ca Ziua Sf. Vlasie. Se spune că de 11 februarie se deschide gura păsărilor, iar cine lucrează câmpul în acea dată va împărţi recolta sa cu păsările, care-i vor mânca semănăturile. De aceea, ziua de 11 februarie este sărbătorită în primul rând de agricultori. Această sărbătoare este ţinută şi pentru că femeile însărcinate să nască copii sănătoşi, fără malformaţii, lucru valabil şi pentru animalele din gospodărie. Când se nasc pui cu mai multe capete, picioare etc., se crede că diavolul s-a corcit cu animalul respectiv şi a pus stăpânire pe ogradă. O credinţă din Moldova spune că cine respectă această zi nu rămâne niciodată fără bani. Se crede şi că cine a pierdut ceva trebuie să se roage Sfântului Vlasie pentru a regăsi acel lucru. Încă din cele mai străvechi timpuri Sfântul Vlasie era considerat ocrotitorul animalelor domestice.

Şi acestea sunt doar câteva din gama variată de tradiţii şi obiceiuri pur româneşti.

Concluzionând, există o varietate de metode şi procedee de promovare a obiceiurilor şi a tradiţiilor româneşti de către noi, cadrele didactice, mai ales că cele mai multe dintre acestea sunt puţin cunoscute în mediul urban, care tind şi în mediul rural, din păcate pentru identitatea noastră ca popor, să se piardă sau să fie înlocuite de altele occidentale.

Bibliografie:
- Academia Română, Institutul De Lingvitică „Iorgu Iordan” Dicţionarul Explicativ Al Limbii Române, Ed.Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998;
- Badea, Mariana, Negru, Mariana, „Literatura Română, Clasele V-VIII”, Editura Regis&Professional Consulting, Bucureşti, 2001;
- Pamfile, Tudor, „Mitologia poporului român”, Editura Vestală, București, 2009;
- „Timotei Cipariu și literatura populară. Studii de Istorie literară și folclor”, Editura Academiei, București, 1964;
- Caracostea, D., Bîrlea, Ovidiu, „Problemele tipologiei folclorice”, Editura Minerva, București, 1971;
- www.etno.ro/tradiții/.

CONTRIBUŢIA ACTIVITĂŢILOR EXTRACURRICULARE ÎN CULTIVAREA DRAGOSTEI PENTRU TRADIŢIA ROMÂNEASCĂ LA PREŞCOLARI

Prof. înv. preşc. Neda Ioana-Florentina,
Grăd. cu P.N. Breaza de Jos, loc. Breaza, jud. Prahova

Tradiţia este o comuniune cu misterul istoriei.
Nikolai Berdiaev

Prin desfăşurarea anumitor activităţi extra-curriculare, am acordat o importanţă deosebită transmiterii tradiţiilor româneşti. Acestea au fost un bun prilej de destindere, având ca obiective principale valorificarea tradiţiilor şi obiceiurilor populare, dar şi cultivarea la copii

a dragostei şi respectului pentru tradiţiile, obiceiurile şi folclorul românesc.

Prin tradiţii sunt transmise numeroase comori ce definesc un popor, făcându-l singular, special şi de neînduplecat în faţa trecerii timpului. Tradiţiile au rolul de a ţine loc de documente grăitoare pentru istorie şi pentru cultura anumitor aşezăminte. Imensul tezaur folcloric al unei zone reprezintă o amprentă valoroasă, o moştenire de o mare preţuire pentru toţi cei din zonă.

Activităţile extracuriculare sunt activităţii complementare, activităţi de învăţare realizate la grupă cu preşcolarii, ce urmăresc îmbogăţirea cunoştinţelor primite în cadul activităţii didactice obişnuite, cultivă interesul pentru desfăşurarea anumitor activităţii pe diverse domenii, îl ajută pe copil să se integreze în viaţa socială, să folosească timpului liber într-un mod plăcut şi util, contribuind în felul acesta la formarea personalităţii copilului. De aceea, grădiniţa trebuie să ofere diverse astfel de activităţii pentru ai atrage pe copii. Exemple de astfel de activităţii sunt: desfăşurarea anumitor jocuri potrivite pentru fiecare nivel de vârstă; vizionarea de spectacole de teatru; serbări şi şezători; vizite, plimbări; concursuri şcolare; excursii, tabere; activităţi realizate cu scopul ajutării unor persoane aflate în dificultate, în folosul comunităţii locale şi a protejării mediului înconjurător; proiecte educaţionale iniţiate în parteneriat cu anumite instituţii: alte grădiniţe, şcoala, primăria, medicul, biserica, poliţia.

Printre activităţile pe care le-am organizat cu grupa de preşcolari pot enumera: serbări realizate cu prilejul anumitor zile speciale şi evenimente importante pentru cei mici (Ziua mamei, Crăciunul, Sfârşitul de an, Paşte etc.),

concursuri realizate în grădiniţă (spre exemplu, „Să fii mai bun… de Ziua Europei!”), activităţi desfăşurate în aer liber cu ocazia zilei de 1 iunie şi 1 Decembrie, 24 Ianuarie, activităţi desfăşurate în parteneriat cu alte grădiniţe şi şcoli.

Pe baza observaţiilor făcute, pot spune că toate activităţile extracurriculare îi atrag pe copii, aceştia participând cu plăcere. Prin intermediul acestor activităţi, copiii acumulează, în mod sistematic şi organizat, cunoştinţe din mai multe domenii de activitate (cunoştinţe literare, plastice, muzicale, tehnologice etc.), creionându-se astfel multiple comportamente (de interpretare a diferitelor roluri, de audiere a unor linii melodice etc.). Fiind pus în postura de a interpreta diverse roluri, preşcolarul reproduce modele de conduită şi le asimilează în propria lui comportare. „Trăsătura cea mai importantă a interpretării unor roluri este originalitatea şi creativitatea copilului în redarea impresiilor proprii despre realitatea înconjurătoare, spontaneitatea şi intensitatea trăirilor exprimate în joc. Are un pronunţat caracter activ – participativ, permiţând copilului să construiască relaţii sociale, să-şi exerseze şi să-şi perfecţioneze limbajul, să rezolve probleme, să negocieze, să coopereze, să utilizeze simboluri. Fiind cea mai pură formă a gândirii simbolice, are o contribuţie majoră în dezvoltarea intelectuală.”

Spre exemplu, în cadrul serbărilor de iarnă (Crăciun), dar şi de Paşte, preşcolarii pun în scenă roluri prin care se transmit informaţii, tradiţii şi obiceiuri româneşti, specifice poporului nostru, prin care ei pot descoperi frumuseţea portului nostru tradiţional, a datinilor lăsate moştenire de strămoşi, a cântecului şi a dansului popular românesc.

Scopul acestor activităţi este în principal de a consolida cunoştinţele referitoare la obiceiurile şi tradiţiile populare româneşti, urmărind reconsiderarea şi valorificarea trăsăturilor specifice poporului românesc prin interpretare de roluri, a dansului popular şi purtării de costume tradiţionale, „sărbătorind” astfel tradiţia românească.

Tradiţiile noastre româneşti reprezintă nişte nestemate pe care nu trebuie să le dăm uitării şi nici reinterpretate sau schimbate cu alte obiceiuri importate din alte ţări. Tradiţiile noastre sunt doar ale noastre, ele ne caracterizează ca popor, ne definesc şi prin ele ne considerăm mai bogaţi, mai speciali faţă de ceilalţi. Toate aceste tradiţii ne fac speciali în ochii europenilor, dar şi a altor naţii.

Tradiţiile românilor diferă de la o zonă la alta, iar acest lucru ne face complecşi, mai frumoşi, mai atrăgători şi mai originali.

Acest popor a fost întotdeauna numit „credincios”, iar majoritatea tradiţiilor şi obiceiurilor noastre sunt corelate cu sărbătorile mari religioase.

Bibliografie:

- Ciubuc, Iuliana, „Armonia naturii”, Editura Aureo, Oradea, 2011;
- *http://www.timtim-timy.ro/Andrei_Corina_activitatile_extrascolare_mijloc_de_dezvoltare_a_ creativitatii_la_varsta_prescolara.pdf

IMPORTANŢA ACTIVITĂŢILOR EXTRACURRICULARE

Prof. Înv. Primar Şendroiu Ramona
Şcoala Gimnazială „Andrei Mureşanu” Ploieşti,
jud. Prahova

Copilul progresează, se transformă, se maturizează mental, psihomoral, psihocomportamental sub incidenţa influenţelor instructiv-educative cumulate, cresc indicii lui de competenţă, independenţă, autoinstruire, autoeducare. În acelaşi timp, mutaţiile care se petrec în sfera posibilităţilor de învăţare, precum şi a dezvoltării servesc drept sursă de informaţie inversă pentru a opera optimizări în sfera instruirii şi a învăţării. Copilul învaţă de la educator, dar şi educatorul învaţă de la copil. Dezvoltarea şi învăţarea se explică prin instrucţie şi educaţie, iar acestea din urmă se justifică şi se validează prin învăţare şi dezvoltare. Progresele, sporurile din sfera învăţării şi a dezvoltării sunt principalul indicator al calităţii şi eficienţei instrucţiei şi educaţiei.

Copilul râde. Înțelepciunea și iubirea mea e jocul (Lucian Blaga)

Şi dascălul ar trebui să ştie bine un lucru: *Capul copilului nu este un vas pe care să-l umpli, ci o făclie pe care s-o aprinzi astfel încât, mai târziu, să lumineze cu lumină proprie*. (Plutarh)

Activităţile extracurriculare pot întări relaţiile cu ceilalţi, reducând stresul apariţiei unui conflict şi asigurând o susţinere socială în momentele dificile.

Comunicarea în cadrul grupului ajută, de asemenea, la rezolvarea mult mai uşoară a conflictelor din cadrul familiei, a celor cu prietenii sau colegii şi reduce stresul şi drama.

„Modul cum conceptualizăm copilăria reprezintă şi va reprezenta ceva din noi înşine. Pentru unii, ea este şi va fi ceva miraculos, strălucitor, edenic, nemaipomenit, pentru alţii – şi mai puţin norocoşi – ea reprezintă o perioadă neagră, chinuită, fără strălucire, dureroasă, înfricoşătoare, căci au avut parte de respingere, abandon, de nefericire, de durere[1]

Copilăria, în toate etapele sale de dezvoltare, are trebuinţe specifice dintre care se pot enumera cele de atenţie sinceră, stimulativă şi respect din partea adulţilor, de afecţiune şi de apropiere fizică, psihică, relaţională, de experienţe care să-i construiască o concepţie pozitivă despre natura umană şi despre sine, de comunicare, dar şi de siguranţă şi hrană potrivită.

În perioada micii şcolarităţi, datorită părăsirii mediilor puternic încărcate afectiv ale grădiniţei şi familiei, creşte nevoia de independenţă şi de responsabilizare a copilului, acesta simţind din ce în ce mai pregnantă trebuinţa de recunoaştere a capacităţilor sale şi de apreciere.

Perioada micii şcolarităţi prezintă o serie de caracteristici importante şi se evidenţiază prin progrese în dezvoltarea psihică datorită faptului că procesul învăţării se conştientizează ca atare, învăţarea devenind tipul fundamental de activitate.

---

[1] Albu, Gabriel, *Copilul şi copilăria în Pedagogie, Sinteze de curs pentru studenţi, Nivelul I,* U.P.G, Departamentul pentru Pregătirea Personalului Didactic, Ploieşti, 2009

În mica şcolaritate începe formarea unor categorii de priceperi şi deprinderi legate de tipul de activităţi şi realţii în care este încadrat copilul. Şcoala formează şi o serie de priceperi şi obişnuinţe de comportare în societate: conduita civilizată, corectă, ale cărei baze au fost puse în preşcolaritate.

Imaginaţia cunoaşte o dezvoltare impusă de sarcinile şcolarităţii şi, foarte eficientă este imaginaţia reproductivă prin care copilul reconstituie imaginea unor realităţi: evenimente, locuri geografice, animale, plante, pe care nu le-a văzut niciodată. În mica şcolaritate, imaginaţia se află în progres sub aspectul conţinutului şi formei şi devine mult mai critică faţă de preşcolaritate.

În această perioadă de vârstă se dezvoltă şi imaginaţia creatoare, stimulată prin joc şi momente de fabulaţie, care demonstrează o fragilă experienţă. Copilul cochetează cu preocupările artistice: desen, compuneri literare, activităţi practice, muzică, iar imaginaţia devine instrument al cunoaşterii. Admirând faptele eroice şi întâmplările neobişnuite, şcolarul mic se va imagina pe sine interpretând rolurile unor personaje preferate.

Putem concluziona că o trăsătură definitorie a acestei vârste este aceea că, atât în desen, cât şi în creaţia literară, este prezentă grija pentru detaliu, ceea ce evocă o încărcătură afectivă, căci ambele prezintă trăsături pozitive ca bunătatea, cinstea etc.”[2]

Trebuie avut grijă să nu se recurgă la un regim încărcat de sarcini pentru că elevul oboseşte şi acest lucru influenţează negativ atenţia. De asemenea, participarea pasivă la lecţie produce plictiseală şi conduce la neatenţie.

---

[2] Călin Luca, *Teorii psihologice privind dezvoltarea copilului,* format PDF, p. 20

Activitatea şcolarului mic va trebui susţinută prin folosirea motivaţiei interne ce activizează procesul de asimilare a cunoştinţelor în mod continuu.

Sub influenţa relaţiilor din timpul activităţilor comune se dezvoltă sfera sensibilităţii morale a copilului. Astfel apare prietenia, sentimentul răspunderii personale, delicateţea, nobleţea, dăruirea afectivă.

Emoţiile şi sentimentele estetice sunt strâns legate de activitatea de contemplare a unor obiecte de artă (imagini, tablouri, poezii, sculpturi), dar şi de participarea directă a copilului la creaţia artistică prin desene, compuneri, modelaje.

Pedagogul american Bruner (1970) consideră că „oricărui copil, la orice stadiu de dezvoltare i se poate preda cu succes, într-o formă intelectuală adecvată, orice temă”, dacă se folosesc metode şi procedee adecvate stadiului respectiv de dezvoltare, dacă materia este prezentată „într-o formă mai simplă, astfel încât copilul să poată progresa cu mai multă uşurinţă şi mai temeinic spre o deplină stăpânire a cunoştinţelor”.

Cadrul larg al timpului liber al copilului, în care viaţa capătă alte aspecte decât cele din procesul de învăţare şcolară, include numeroşi alţi factori, care acţionează, pozitiv sau nu asupra dezvoltării elevilor.

Educaţia prin activităţile extracurriculare urmăreşte identificarea şi cultivarea corespondenţei optime dintre aptitudini, talente, cultivarea unui stil de viaţă civilizat, precum şi stimularea comportamentului creativ în diferite domenii. Începând de la cea mai fragedă vârstă, copiii acumulează o serie de cunoştinţe punându-i în contact direct cu obiectele şi fenomenele din natură.

Copilul are trebuinţa de se juca, de a fi mereu în

mişcare, iar activităţile extracurriculare este împacă tocmai şcoala cu viaţa. Este important sa avem grijă ca obiectivele instructiv – educative să primeze, dar să fie prezentate în mod echilibrat şi momentele recreative, de relaxare şi atunci rezultatele vor fi întotdeauna deosebite.

În cadrul acestor activităţi elevii se deprind să folosească surse informaţionale diverse, să întocmească colecţii, să sistematizeze date, învaţă să înveţe. Prin faptul că în asemenea activităţi se supun de bună voie regulilor, asumându-şi responsabilităţi, copiii se autodisciplinează. Cadrul didactic are, prin acest tip de activităţi, posibilităţi deosebite să-şi cunoască elevii, să-i dirijeze, să le influenţeze dezvoltarea, să realizeze mai uşor şi mai frumos obiectivul principal al scolii şi al învăţământului primar – pregătirea copilului pentru viaţă.

Activităţilor extraşcolare au ca scop dezvoltarea unor aptitudini speciale, antrenarea elevilor în activităţi cât mai variate şi bogate în conţinut, cultivarea interesului pentru activităţi socio-culturale, facilitarea integrării în mediul şcolar, oferirea de suport pentru reuşita şcolară în ansamblul ei, fructificarea talentelor personale şi corelarea aptitudinilor cu atitudinile caracteriale. Activităţile extraşcolare se desfăşoară într-un cadru informal, ce permite elevilor cu dificultăţi de afirmare în mediul şcolar să reducă nivelul anxietăţii şi să-şi maximizeze potenţialul intelectual.

Vizitele la muzee, expoziţii, monumente şi locuri istorice, case memoriale – organizate selective – constituie un mijloc de a intui şi preţui valorile culturale, folclorice şi istorice ale poporului nostru.

Vizionarea emisiunilor muzicale, de teatru de copii, distractive sau sportive, stimuleaza şi orientează

copiii spre unele domenii de activitate: muzică, sport, poezie, pictură. Elevii sunt atraşi de activităţile artistice, reacreative, distractive, care ajută la dezvoltarea creativităţii, gândirii critice şi stimulează implicarea în actul decizional privind respectarea drepturilor omului, conştientizarea urmărilor poluării, educaţia rutieră, educaţia pentru păstrarea valorilor, etc. O mai mare contribuţie în dezvoltarea personalităţii copilului o au activităţile extraşcolare care implică în mod direct copilul prin personalitatea sa şi nu prin produsul realizat de acesta.

Profesorul are, prin acest tip de activitate posibilităţi deosebite să-şi cunoască elevii, să-i dirijeze, să le influenţeze dezvoltarea, să realizeze mai uşor şi mai frumos obiectivul principal - pregătirea copilului pentru viaţă.

Bibliografie:

- Albu, Gabriel, *Copilul şi copilăria în Pedagogie, Sinteze de curs pentru studenţi, Nivelul I*, U.P.G, Departamentul pentru Pregătirea Personalului Didactic, Ploieşti, 2009;
- Allport, Gordon, *Pedagogia secolului XX – Structura şi dezvoltarea personalităţii,* Traducere de Ioana Herseni, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti,1991;
- Bruner, J.S, *Procesul educaţiei intelectuale*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1970;
- Călin Luca, *Teorii psihologice privind dezvoltarea copilului,* format PDF, p. 20;
- Cernea, Maria, *Contribuţia activităţilor extracurriculare la optimizarea procesului de învăţământ*, în
„Învăţământul primar” nr. 1/2000, Editura Discipol, Bucureşti;
- Crăciunescu, Nedelea, *Forme de activităţi extracurriculare desfăşurate cu elevii ciclului primar*, în
„Învăţământul primar” nr. 2, 3/2000, Editura Discipol, Bucureşti.

SLĂNICUL DE IERI – SLĂNICUL DE AZI!

Bădulescu Constanța Margareta
Liceul Teoretic „Șerban Vodă” Slănic
Structura: Școala Gimnazială Nr.1, Slănic, jud. Prahova

Motto:
Nicăieri nu-i ca acasă! Într-o țară așa de frumoasă, c-un trecut așa de glorios, în mijlocul unui popor atât de deștept, cum să nu fie o adevărată religie iubirea de patrie, și cum să nu-ți ridici fruntea, ca falnicii strămoși de odinioară, mândru că poți spune: Sunt român!

România pitorească, **Alexandru Vlahuţă**

Argument:

„Nu știu alții cum sunt, dar eu, când mă gândesc la locul nașterii mele, la casa părintească”... sunt cuvinte ce nu pot fi confundate de generația noastră. De ce? Pentru că noi am crescut cu peripețiile, cu poveştile și snoavele acestui autor, pentru ca noi am învățat să iubim și să respectăm locul în care am deschis ochii, unde am cunoscut primii oameni pe care îi iubeam, unde am învățat primele cuvinte rostite și apoi scrise.

De sentimentele care se înfiripă și apoi se dezvoltă încă de la cea mai fragedă vârstă, noi, cadrele didactice, suntem responsabile să le dăm viață, pentru că în familie acest subiect nu mai exisă. Din punctul meu de vedere nu avem dreptul să ne uităm înaintașii care și-au sacrificat viața pentru pământul pe care pășim, nu trebuie să distrugem tot ce a creat și a realizat poporul român și mai ales să nu ne renegăm valorile. Chiar dacă sunt mulți cei

care sunt nevoiți să colinde alte meleaguri pentru a găsi un mijloc de trai mai bun, ei sunt cei ce simt cel mai bine ce înseamnă dorul de „acasă”. Formarea sentimentelor patriotice de dragoste, respect, mândrie și datorie l-am realizat prin mai multe activități trandisciplinare. Situarea copilului în centrul organizării procesului de predare-învățare, constituie o schimbare fundamentală care a atras după sine, necesitatea găsirii unor soluții didactice care să stimuleze performanța copilului cel puțin la nivelul descris de potențialul său. Am folosit acest demers, deoarece cunoștințele și competențele din diverse arii disciplinare sunt mobilizate în sprijinirea, în găsirea răspunsurilor și rezolvarea problemelor semnificative ale lumii reale prin cunoaștere directă a tot ce-l înconjoară pe copil. Pentru realizarea temei propuse am ținut cont de următoarele cerințe:

- **Tema** aleasă să prezinte interes pentru copii și să aibă un conținut tematic larg;
- **Metoda** de bază să se bazeze prin cooperare;
- **Resursele materiale** să fie diverse;
- Să se desfășoare atât în clasă, pe centre de interes dar și în afara ei;
- Să iasă din rutină;
- Să existe produse finale: portofolii, albume, reclame etc.

Începând cu realizarea și afișarea hărții proiectului tematic „Slănicul de ieri - Slănicul de azi”, în întreaga activitate susținută în unitate și în afara ei s-a pus accent pe:

Am urmărit:

- Dezvoltarea capacității de cunoaștere și înțelegere a mediului natural și social, stimularea interesului pentru investigarea acestuia;

- Formarea unor sentimente de respect şi prețuire pentru munca celor care contribuie la educarea și formarea lor;
- Stimularea creativității, expresivității și perseverenței copilului;
- Formarea unei atitudini pozitive faţă de mediu, faţă de tradiţiile locale, faţă de sine şi de cei din jur.

Așa cum arată și harta tematică a proiectului „Slănicul de ieri - Slănicul de azi" derulat pe parcursul lunii noiembrie la clasa a IV-a prin toate activitățile desfășurate în şcoală și în afara ei: orele de Istorie, Geografie, Ed. Civică, Ed. Plastică, Ed. Muzicală; activități opționale și extracurriculare, copiii vin în contact cu mediul natural, social și cultural din localitatea natală și activitățile locuitorilor săi. Pornind de la multitudinea de activităţi realizate în şcoală, unde copiii observă sau participă direct la toate acțiunile desfășurate, educarea și dezvoltarea conşiinţei moral-civice s-a realizat treptat, pornind de la unele reprezentări despre mediul înconjurător, pe baza sentimentelor şi a diferitelor inpresii provocate de contactul nemijlocit cu realitatea. Noi, dascălii suntem datori să transmitem aceste sentimente și micilor vlăstare care trebuie să cunoască și să respecte tot ce-i înconjoară. Pornind din familie, grădiniță, școală, încet, încet orizontul copiilor se lărgeşte prin plimbări, vizite în diferite locații, întâlniri cu personalitățile localității, diferite evenimente, totul contribuie la formarea sentimentelor de dragoste, respect, admirație faţă de meleagurile natale și locuitorii săi. Încă de la intrarea în oraș ești întâmpinat cu urarea de „Bun venit", iar salutul „Noroc bun!" a însoțit generațiile de mineri ce au coborât în măruntaiele muntelui. Cum să nu fim mândri că am deschis ochii în acest colț de rai și cum să nu prețuim

aceste minuni cu care am fost binecuvântați? Plini de veselie, veșnic dornici de plecare, am pornit să ne cunoaștem orașul.

Alături de minunile naturale cu care au venit în contact prin plimbările și vizitele realizate, copiii au avut ocazia să cunoască și realizările actuale ale locuitorilor slăniceni. La finalul derulării proiectului, am avut deosebita satisfacție de a cuantifica volumul de cunoștințe al copiilor și de a constata multitudinea de cunoștinte însușite, de a observa schimbări radicale în comportamentul copiilor, în a aprecia fapte, întâmplări. Pot afirma cu certitudine că numai de noi, cadrele didactice depinde formarea unei atitudini moral-civice și patriorice a copiilor, încă de la cea mai fragedă vârstă.

„Semeni fapte bune şi culegi deprinderi, semeni deprinderi şi culegi un caracter, semeni un caracter şi culegi un destin” (Proverb chinezesc).

Bibliografie:
- Monografia oraşului Slănic, Prahova

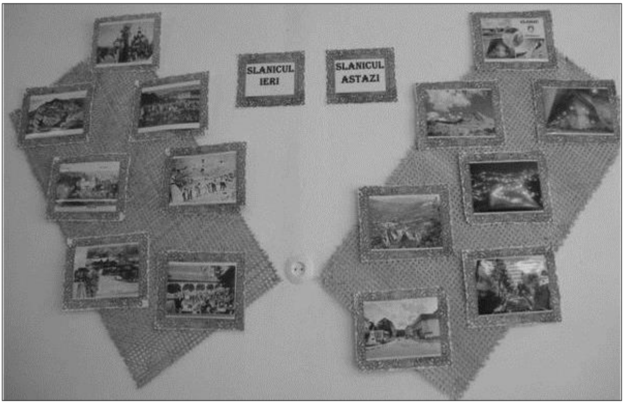

MODALITĂŢI DE PROMOVARE ŞI PĂSTRARE A DATINILOR ŞI OBICEIURILOR TRADIŢIONALE ROMÂNEŞTI PRIN ACTIVITĂŢILE EXTRACURRICULARE DIN GRĂDINIŢĂ

Prof. înv. presc. Trifan Georgeta
Prof. înv. presc. Secară Elena
Grădiniţa cu P.P. şi P.N. „Iulia Hasdeu" Câmpina,
jud. Prahova

În cultură nimic nu trebuie pierdut, totul trebuie transmis şi reînnoit
Constantin Noica

Activităţile extracurriculare desfăşurate în grădiniţă au un rol bine stabilit în formarea şi dezvoltarea personalităţii armonioase a copiilor, în formarea trăsăturilor pozitive de caracter, contribuind la îmbogăţirea şi extinderea orizontului cultural şi artistic al copiilor prin stimularea şi valorificarea talentului, aptitudinilor preşcolarilor, prin încurajarea competiţiei, dar şi prin dezvoltarea spiritului de echipă. Aceste activităţi generează relaţii de prietenie, dezvoltă atitudinea de responsabilitate, ajutându-i pe preşcolari să socializeze mai uşor, să trăiască şi să îşi împărtăşească reciproc sentimente de bucurie, încântare, voioşie.

Activităţile extracurriculare pe care le-am desfăşurat în grădiniţă au îmbrăcat diverse forme de acţiuni, îmbinând armonios munca şi învăţarea cu

distracţia şi jocul: plimbări, excursii tematice, vizite la diverse instituţii din oraş, serbări cu diferite ocazii, concursuri, şezători etc.

Am iniţiat şi derulat parteneriate cu diverse instituţii cu scopul de a-i atrage pe copii în activităţi captivante prin care să cunoască viaţa comunităţii în care trăim, obiceiurile şi tradiţiile româneşti. Prin acest gen de activităţi am urmărit educarea sentimentelor de dragoste şi admiraţie, mândrie şi respect faţă de creaţia populară, de costumele naţionale, de obiceiurile româneşti, formarea unor deprinderi şi priceperi în vederea realizării de obiecte aparţinând folclorului, precum şi formarea unei atitudini pozitive faţă de obiceiurile şi tradiţiile locale.

În cadrul proiectului „Oraşul care educă”, derulat în unitatea noastră în anul şcolar 2014-2015 şi prelungit şi în anul şcolar 2015-2016, printr-o colaborare şi comunicare cu mai mulţi factori educativi, ne-am propus să oferim copiilor şansa de a cunoaşte şi utiliza portul popular cu ocazia anumitor evenimente, şi am antrenat

copiii în activităţi care promovează folclorul prahovean. Proiectul a debutat cu activitatea „Sunt mândru că sunt român”, în care copiii, în frumoase costume naţionale au recitat versuri specifice, au spus ghicitori, proverbe, au cântat frumoase cântece populare de pe meleagurile natale. Fetele au cusut sau au tricotat, au tors, au decorat obiecte din lut sau lemn, băieţii au depănuşat porumb sau au împletit pănuşi de porumb.

Şezătoarea intitulată sugestiv „Dragă mi-e limba şi portul!” a completat această activitate şi le-a dat satisfacţia preşcolarilor participanţi de a realiza frumoase obiecte artizanale: păpuşi din linguri de lemn, pe care le-au îmbrăcat în costume naţionale realizate din diverse materiale, vase din lut pe care le-au decorat cu semne grafice învăţate şi altele.

Valorificând tradiţiile populare am oferit copiilor posibilitatea de a cunoaşte frumuseţea, bogăţia şi diversitatea folclorului românesc, înţelepciunea populară şi frumuseţea şi armonia limbii române. Prin activităţile

desfăşurate i-am învăţat pe copii să preţuiască şi să respecte obiceiurile şi tradiţiile de pe meleagurile prahovene, portul românesc şi pe români.

Tot în cadrul acestui proiect copiii au luat contact cu obiceiurile de iarnă: pluguşorul, colindatul, sorcova. Însoţiţi de părinţi, bunici, directorul unităţii şi de cadre didactice, preşcolarii grădiniţei noastre au încântat pe cei care au putut să-i asculte colindând cu ocazia sărbătorilor de iarnă, în cadrul Primăriei Municipiului Câmpina.

În cadrul programului „Săptămâna altfel”, „Să ştii mai multe, să fii mai bun!”, am desfăşurat activitatea „Micul olar”, în cadrul căreia am invitat un artist popular, un olar care a demonstrat copiilor modul în care se obţine un vas din lut. După ce au realizat ei, la rândul lor, vase din acest material, în cadrul altei activităţi, pe care am denumit-o „Veselie, culori şi forme”, au pictat şi împodobit aceste vase cu motive româneşti, pe care le-am expus, apoi într-o frumoasă expoziţie.

Prin aceste activități considerăm că am stârnit preșcolarilor setea de cunoaștere, iubirea pentru patria lor, dar și pentru obiceiurile și tradițiile noastre oferindu-le posibilitatea ori de câte ori au ocazia să se mândrească cu portul și nația noastră. Alături de colegele noastre educatoare, le-am oferit preșcolarilor o viziune de ansamblu asupra frumuseții inefabile a culturii românești, aducându-i cu un pas mai aproape de strămoșii noștri, care de-a lungul timpului ne-au lăsat moștenire nenumărate datini pe care le prețuim și le vom prețui mereu.

Așadar, orele pe care le-am petrecut alături de micii învățăcei, arătându-le și exemplificându-le tradițiile care ne-au unit pe noi, românii, atât spiritual cât și cultural, i-au făcut să înțeleagă tainele românilor și frumusețile pe

care propria noastră patrie le deține, motivându-i astfel să le prețuiască și să se bucure că trăiesc în această minunată țară, în care fiecare generație și-a adus aportul de-a lungul vremii cu numeroase datini și obiceiuri, păstrate cu sfințenie chiar și în zilele noastre.

Bibliografie:

- Ionescu, M. Chiș, „Mijloace de învățământ și integrarea acestora în activitățile de instruire și autoinstruire” , Editura Presa Universală Clujeană, Cluj Napoca, 2001;
- Preda Viorica, ,,Metodica activităților instructiv-educative în grădinița de copii”, Editura Gheorghe Cîrțu Alexandru, Craiova, 2009;

CONTRIBUŢIA ACTIVITĂŢILOR EXTRACURRICULARE ÎN CULTIVAREA DRAGOSTEI PENTRU TRADIŢIA ROMÂNEASCĂ

SUNT COPIL DE ROMÂNAȘ

Prof. înv. primar Pluteanu Mariana
Liceul Tehnologic „Carol I” Valea Doftanei,
jud. Prahova

Tot ceea ce nu avem de la naștere şi ne va trebui când vom fi mari, ne este dat prin educație
J.J Rousseau

Totul e tradiţie, totul e ceea ce am moştenit de la strămoşii noştri şi totul e cum vom reuşi să păstrăm şi să transmitem mai departe generaţiilor următoare!

Educaţia extracurriculară este realizată dincolo de procesul de învăţământ şi îşi are locul bine stabilit în formarea personalităţii tinerilor.

Activităţile extracurriculare constituie modalitatea neinstituţionalizată de realizare a educaţiei.

Activităţile extracurriculare au menirea de a valorifica timpul liber al elevilor într-un mod plăcut şi util şi de a-l transforma într-o sursă educaţională care contribuie la gândirea şi completarea procesului de învăţare, la dezvoltarea înclinaţiilor şi aptitudinilor elevilor.

Copiii au nevoie de acţiuni care să le lărgească lumea lor spirituală, să le împlinească setea de cunoaştere, să le ofere prilejul de a se emoţiona puternic, de a fi în stare

să iscodească singuri pentru a-şi forma convingeri durabile. Modelarea, formarea şi educaţia omului cere timp şi dăruire. Participarea efectivă şi totală în activitate angajează atât elevii timizi cât şi pe cei slabi, îi temperează pe cei impulsivi, stimulează curentul de influenţe reciproce, dezvoltă spiritul de cooperare, contribuie la formarea colectivului de elevi.

Oricât ar fi de importantă este educaţia curriculară realizată prin procesul de învăţământ, ea nu epuizează sfera influenţelor formative, în care viaţa capătă alte aspecte decât cele din procesul de învăţare şcolară. În acest cadru, numeroşi alţi factori acţionează pozitiv.

Tradiţiile româneşti constituie una dintre valorile inegalabile şi incontestabile ale poporului nostru şi nu trebuie să lăsăm timpul şi evenimentele lumii moderne să ne facă să le uităm.

Bogăţia lingvistică este cuprinsă în toate genurile literare: doine, balade, proverbe şi zicători, poezii, dar şi creaţiile meşteşugarilor: ceramică, ţesături, broderii, obiecte din lemn, şi bucatele tradiţionale.

În primul rând copiii încep şi trebuie să înţeleagă specificul poporului din care fac parte, aspiraţiile lui, idealurile de ieri şi de azi care sunt oglindite în obiceiurile locurilor şi creaţiile meşteşugarilor, în al doilea rând, antrenându-i pe copii încă de la vârsta preşcolară în contact direct cu unele meserii practicate de părinţi sau bunici, astfel să le insuflăm respectul şi dragostea pentru o meserie pe care să o abordeze când vor creşte mari.

Varietatea folclorului nostru dezvăluie copilului în mod treptat frumuseţile artei populare. Desfăşurând acest proiect cu tema „Sunt copil de românaş”, deoarece m-am născut, am crescut şi am iubit de mic copil tradiţiile

poporului. Educându-i pe micii noştri copii prin diverse activităţi desfăşurate în unităţile de învăţământ îi vom face să îndrăgească limba pe care o vorbesc şi obiceiurile ţării în care s-au născut, ne putem asigura că tradiţiile vor avea continuitate în generaţiile viitoare.

Analiza produselor activităţii - programele artistice cu diferite ocazii: Crăciun, 8 Martie, sărbători religioase, 1 iunie, sfârşit de an şcolar: realizarea cu obiecte de artă populară pe holurile şcolii cu expunerea lucrărilor copiilor pe panouri.

Poveşti la gura sobei la care participă elevi şi cadre didactice în care avem ca obiectiv ascultarea poveştilor şi basmelor populare din care să reţină momente importante, personaje pozitive şi personaje negative, să reţină expresii literare specific de introducere şi încheiere a basmelor.

Sărbători de iarnă cu obiceiuri şi datini populare în care va recunoaşte evenimente importante din punct de vedere religios şi istoric: Crăciunul, Anul Nou, Boboteaza, Moş Nicolae: să redea o serie de colinde de iarnă, confecţionarea de podoabe pentru brăduţ, pavazarea sălilor de clasă specific sărbătorilor de iarnă. Cunoaşterea costumului popular specific zonei Munteniei: să audieze şi să interpreteze cântece şi dansuri populare.

O activitate foarte atractivă „şezătoarea" cu expoziţie de obiecte şi costume populare: vase din lut, lucrări din lemn pictate manual, ştergare cusute manual, lăzi de zestre ale bunicii, ţesături artizanale şi multe alte obiecte care ţin de portul popular.

Obiceiurile şi tradiţiile sunt parte importantă a culturii poporului. Rolul cadrelor didactice indiferent de nivelul de învăţământ la care predau este de a-i face pe copii să înveţe, să preţuiască şi să respecte obiceiurile şi

tradiţiile popurului în care s-au născut, să iubească meleagurile natale, portul românesc, dar şi sărbătorile care ne aduc în suflet atâta bucurie.

Bibliografie:
- Cernea, Maria, Contribuţia activităţilor extracurriculare la optimizarea procesului de învăţământ în „Învăţământul primar" nr.1/2000, Editura Discipol, Bucureşti;
- Crăciunescu, Nedelea, Forme de activităţi extracurriculare desfăsurate cu elevii ciclului primar în „Învăţământul primar" nr. 2, 3 /2000, Editura Discipol, Bucureşti;
- Ionescu, M, Chis, V, „Mijloace de învăţământ şi integrarea acestora în activităţile de instruire şi autoinstruire, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2001.

CUPRINS

- *Adunați – Situare geografică* / pag. 3
- *Câmpina, leagăn de cultură și tradiție* / pag. 5
- *Scurt istoric al comunei Adunați* / pag. 8
- *Adunați. Obiceiuri, tradiții, datini și legende care individualizează localitatea* / pag. 9
- *Scurt istoric al municipiului Câmpina* / pag. 14
- *Scurt istoric al Școlii Gimnaziale „Radu și Severa Novian" Adunați* / pag. 20
- *Scurt istoric al Grădiniței cu program normal „Castelul Piticilor" Adunați*/ pag. 23
- *Scurt istoric al Școlii Gimnaziale „B.P. Hasdeu" Câmpina* / pag. 25
- Moldoveanu Mădălina Elena, *Comuna Adunați – leagăn al tradiției strămoșești* / pag. 29
- Moldoveanu Mihaela, *Să fim noi păstrătorii tradițiilor, un proiect de suflet – un vis devenit realitate* / pag. 33
- Proiect județean, Festival-Concurs *Să fim noi păstrătorii tradițiilor* / pag. 41
- Regulamentul de organizare și desfășurare a Festivalului-concurs *Să fim noi păstrătorii tradițiilor*, 2016 / pag. 46
- *Simpozionul „Contribuția activităților extracurriculare la cultivarea dragostei pentru tradiția românească la elevi și preșcolari"* / pag. 51
- *Promovarea tradiţiilor strămoşeşti prin activităţi extracurriculare*, prof. în înv. primar, Moldoveanu Mihaela, Școala Gimnazială „B.P. Hasdeu" Câmpina, jud. Prahova / pag. 52
- *Învierea – lumina sufletelor noastre*, prof. înv. primar Dinu Gabriela Maria, Şcoala Gimnazială „B.P. Hasdeu" Câmpina, jud. Prahova / pag. 58

- *Bucuria sărbătorilor pascale,* prof. înv. primar Petre Daniela Maria, Şcoala Gimnazială „B.P. Hasdeu” Câmpina, jud. Prahova / pag. 62
- *Contribuția activităților extracurriculare în cultivarea dragostei pentru tradiția românească la elevi și preșcolari,* prof. înv. primar, Constantinescu Genica, Școala Gimnazială „B.P. Hasdeu”, Câmpina,
jud. Prahova / pag. 65
- *Serbarea școlară, mijloc eficient de transmitere a valorilor tradiției populare românești,* prof. înv. primar Gherghiceanu Georgeta, Școala Gimnazială „B.P. Hasdeu” Câmpina, Jud. Prahova / pag. 70
- *Rolul și importanţa şezătorilor în educaţia preşcolarilor,* prof. înv. preşcolar, Moldoveanu Mădălina Elena, Grădinița „Castelul Piticilor” Adunați,
jud. Prahova / pag. 77
- *Valentele formative ale folclorului, valorificate în activitățile opționale,* Ionelia Cîlț Gradinița „Castelul Piticilor” Adunati, jud. Prahova / pag. 93
- *Artă culinară tradițională,* prof. TTL Beatrice Simona Gardin, Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă Brașov, jud. Brașov / pag. 99
- *Perspective – poveste românească,* prof. logoped Amalia Bulea, C.S.E.I Brasov, jud. Brașov / pag. 106
- *Cunoașterea, promovarea și valorificarea tradițiilor populare românești în grădinița de copii,* prof. Maria-Liliana Firiceanu, Grădinița cu PN Nr. 2 Teșila-Valea Doftanei, jud. Prahova / pag. 118
- *Modalități de promovare a tradițiilor prin intermediul activităților extracurriculare,* profesor coordonator: inst. Eugenia Draghici, Liceul Tehnologic „Carol I”, Valea Doftanei, jud. Prahova și profesor coordonator: inst. Ana

Clara Grecu, Liceul Tehnologic „Carol I”, Valea Doftanei, jud. Prahova / pag. 124
- *Idei în dialog,* prof. limba și literatura română Cazan Laura, Liceul Teoretic „Aurel Vlaicu”, Breaza, jud. Prahova / pag. 127
- *Importanţa cunoașterii, promovării și valorificării elementelor de cultură și tradiție populară la preșcolari,* prof. înv. preşcolar Iordache Marcela, Grădiniţa cu P.P. „Sf. Mc. Mina”, Ploieşti, jud. Prahova / pag. 129
- *Doina populară, o creație esențială și definitorie a românilor,* Mariana Cîlț, Școala Gimnazială Nr. 2, Comarnic. Structură Şcoala Gimnazială Poiana-Comarnic, jud. Prahova / pag. 133
- *Cunoaşterea, promovarea şi valorificarea tradiţiilor populare româneşti,* profesor limba română Niţu Irene-Elena - Şcoala Gimnazială „Profesor Nicolae Simache”, Ploieşti, jud. Prahova, profesor învăţământ primar Dumitrescu Luminiţa - Şcoala Gimnazială „Profesor Nicolae Simache”, Ploieşti, jud. Prahova / pag. 138
- *Contribuţia activităţilor extracurriculare în cultivarea dragostei pentru tradiţia românească la preşcolari,* prof. înv. preşc. Neda Ioana-Florentina, Grăd. cu P.N. Breaza de Jos, loc. Breaza, jud. Prahova / pag. 142
- *Importanţa activităţilor extracurriculare*, prof. înv. primar Şendroiu Ramona, Şcoala Gimnazială „Andrei Mureşanu” Ploieşti, jud. Prahova / pag. 146
- *Slănicul de ieri- Slănicul de azi!* Bădulescu Constanța Margareta, Liceul Teoretic „Șerban Vodă” Slănic, Structura Școala Gimnazială Nr.1 Slănic,
jud. Prahova / pag. 152

- *Modalităţi de promovare şi păstrare a datinilor şi obiceiurilor tradiţionale româneşti prin activităţile extracurriculare din grădiniţă,* prof. înv. preșc. Trifan Georgeta, prof. înv. preșc. Secară Elena, Grădiniţa cu P.P. şi P.N. „Iulia Hasdeu” Câmpina, jud. Prahova / pag. 156
- *Contribuţia activităţilor extracurriculare în cultivarea dragostei pentru tradiţia românească. Sunt copil de românaș,* prof. înv. primar Pluteanu Mariana, Liceul Tehnologic „Carol I”, Valea Doftanei,
jud. Prahova / pag. 161

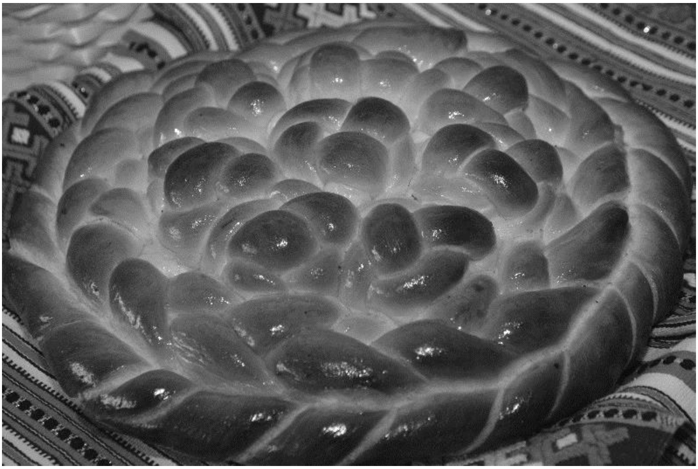

SĂ FIM NOI PĂSTRĂTORII TRADIȚIILOR

Nr. 3 • 2017

Carte editată de
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
cu sprijinul
CONSILIULUI JUDEŢEAN PRAHOVA

Coordonatoarele Proiectului
SĂ FIM NOI PĂSTRĂTORII TRADIȚIILOR

• Prof. înv. preșcolar **Mădălina Elena Moldoveanu**
Grădinița cu Program Normal
„Castelul Piticilor” structură a Școlii Gimnaziale
„Radu și Severa Novian” Adunați, jud. Prahova
• Prof. înv. primar **Mihaela Moldoveanu**
Școala Gimnazială „B.P. Hasdeu” Câmpina,
jud. Prahova

Redactare și corectură
Emilia Vasile
Macheta artistică și copertele
Mihai Vasile

ISSN 2360-4832
ISSN-L 2360-4832
Editura **MYTHOS** Ploieşti
Str. Erou Călin Cătălin nr.1. Cod poştal 100066
Tel./fax: 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
Site: www.cjcph.ro

ADUNAȚI • SITUARE GEOGRAFICĂ

Comuna Adunați se află în partea de nord-vest a județului Prahova, la limita dintre acesta și județul Dâmbovița, fiind alcătuită din trei sate: Adunați, Ocina de Sus și Ocina de Jos.

Amplasată pe drumul județean DJ 710 (care asigură legătura cu orașul Breaza) și DJ 100 E (către localitatea Provița de Sus), este situată la o distanță de 54 km de municipiul Ploiești, la 8 km de orașul Breaza și la 18 km de municipiul Câmpina.

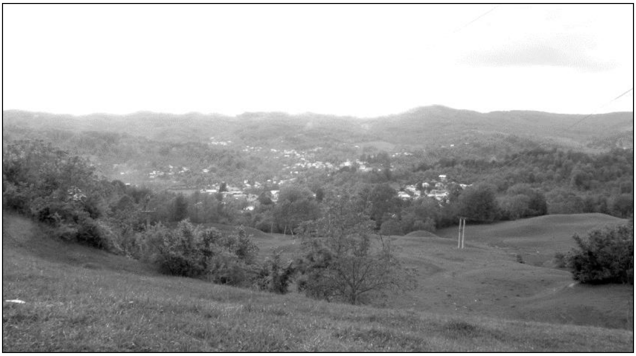

Așezată în regiunea dealurilor subcarpatice înalte, comuna Adunați are următoarele vecinătăți:

- Est: orașul Breaza pe traseul vârfurilor Corneanca-Borungoci – Moșului – Banului – Stâlpului
- Nord: comuna Talea pe linia Vf. Stâlpului – Fieneasca – Vf. Măgurii

- Vest: comunele Bezdead și Vișinești (jud. Dâmbovița) prin culmile Măgura – Costișata – Vf. Voinii – Vf. Cârna – Vf. Sultanului
- Sud: comuna Provița de Sus (satul Valea Bradului) prin linia Vf . Sultanului – Vl. Pietrei – Corneanca.

Cadrul natural deosebit și aerul curat oferă vizitatorilor condiții prielnice pentru petrecerea vacanțelor, zona turistică Borungoci și rezervația natural peisagistică Costișata fiind căutate de amatorii de aer curat.

Cu o suprafață de 2270 ha comuna mai este renumită și pentru dansurile și obiceiurile strămoșești care și astăzi sunt cinstite de fiii satului, pentru îndeletnicirile tradiționale ale locuitorilor: creșterea animalelor, pomicultura, fabricarea rachiului, dogăritul, precum și broderitul sau costumele populare.

CÂMPINA,
LEAGĂN DE CULTURĂ ȘI TRADIȚIE

...Se trag perdelile munților în lături, și-n depărtare, cât bate ochiul, vezi lunga șerpuire a apei presărând pete de argint din ce în ce mai mici, din ce în ce mai dese pe prundul alb, între malurile-i rupte, din ce în ce mai plecate, din ce în ce mai strâmte – o lumină dulce, odihnitoare, limpezește valea, dealurile sure se topesc în adâncimea zărilor...
...Părăsim șoseaua, urcăm dealul din stânga și intrăm în Câmpina – un oraș liniștit, așternut la pragul munților pe-o colină dezvălită, bogată-n izvoare de petrol

România pitorească, Alexandru Vlahuță

Așezat într-un adevărat amfiteatru natural, pe malul stâng al răului Prahova, la confluența sa cu râul Doftana, vechiul târg al Câmpinei, astăzi al doilea municipiu al județului Prahova, dăinuiește de veacuri la poalele Subcarpaților înconjurat de cele trei râuri: Câmpinița, Doftana, Prahova, care au modelat terasa Câmpina.

Prima atestare documentară a acestei așezări a reprezentat-o o consemnare în registrul de taxe vamale al cetății Brașovului, datând din 8 ianuarie 1503, care menționa transportul de ceară de albine adusă spre vânzare de către moșneanul Mansul din Kympena.

După 280 de ani de dezvoltare neîntreruptă, așezarea avea să devină târg, pentru ca, în 1864, prin decret domnesc, Al. I. Cuza să o ridice la rang de oraș. Documentele vremii arată că în 1860 localitatea avea 2291 de locuitori: negustori, meseriași, liberi

profesioniști dar și agricultori care se ocupau în mare parte cu cultivarea pământului, creșterea animalelor și albinăritul.

Începând cu sfârșitul secolului al XIX-lea, odată cu exploatarea zăcămintelor de petrol descoperite în zonă, are loc o dezvoltare industrială explozivă a orașului, accentuată și diversificată după 1950 de către guvernările comuniste.

Principalele obiective turistice din localitate sunt Muzeul *Nicolae Grigorescu*, amenajat în casa acestuia şi Castelul *Iulia Hasdeu* (numit şi *Castelul Magului de la Câmpina*), care, alături de cavoul Iuliei Hasdeu din Cimitirul Bellu din Bucureşti, reprezintă una dintre construcţiile unicat realizate aproape exclusiv pe baza informaţiilor şi planurilor transmise de către Iulia (din „lumea de dincolo”) în cadrul şedinţelor de spiritism organizate de tatăl său. Aici a scris B.P. Hasdeu lucrarea de esoterism *Sic Cogito*! („aşa gândesc!”) şi tot aici a realizat primele experienţe de psihofotografie.

Alte obiective turistice ce merită văzute în orașul nostru sunt:

- *Biserica „de la Han”*, numită și „Biserica de la Brazi”, construită în 1833 de Sfântul Calinic de la Cernica, cu Hramul Adormirea Maicii Domnului.

- *Capela „Hernia”*, construită în stil baroc în memoria pionierului petrolului câmpinean, Dumitru Hernia.

- *Ansamblul Parohial Sfântul Nicolae*. Pe temeliile bisericii de lemn Sfântul Nicolae, care exista în analele istoriei încă din 25 iunie 1714, a fost construită biserica Sfântul Nicolae, urmând ulterior să fie construită

și biserica nouă „Pogorârea Sfântului Duh”. Parohul excepțional Petru Moga este cel care s-a ocupat îndeaproape de toate construcțiile și detaliile, realizând o oază de liniște.

- *Lacul bisericii*. În folclorul local s-ar spune că acum mult timp exista o biserică pe unul din malurile lacului, care din cauza păcatelor credincioșilor, s-a scufundat în acest lac.

În prezent locuitorii orașului Câmpina, oameni harnici și primitori se străduiesc să-și primească oaspeții într-un oraș în care modernul se împletește cu tradiția, organizându-se aici diverse manifestări culturale și târguri tradiționale:

- „Târgul mierii”, Festivalul folcloric „Hora Prahoveană” și altele.

SCURT ISTORIC AL COMUNEI ADUNAȚI

Prima denumire dată localității este OCINA (de origine slavă) care înseamnă un petic de pământ stăpânit cu drept ereditar. Istoricul comunei nu este bine cunoscut, totuși nu pare a fi prea veche ca așezare. Satul Ocina este menționat în memoriile generalului Bauer din 1778 ca localitate fără biserică, de unde se trage concluzia că așezarea nu se constituise de multă vreme.

În anul 1838 localitatea apare în documentele ocârmuirii județului Prahova (dosar 22/1938) sub denumirea de Adunații Proviței, după numele satului care se constituise în partea dreaptă a pârâului Ocina, nume care provine de la locuitorii veniți din Provița de Sus. În anul 1878 comuna Ocina apare de sine stătătoare fiind compusă din 3 sate: Ocina de Jos, Ocina de Sus și Adunați. Ultima denumire – și cea actuală – este aceea de Adunați (de origine latină), denumirea fiind dată de faptul că satul Adunați era satul de reședință al comunei (documente de stare civilă, 1957).

ADUNAȚI
Obiceiuri, tradiții, datini și legende care individualizează localitatea

Portul național

Fetele purtau fotă și ie, lucrate în sat, fota avea fondul crem și o dungă lată la poale, de culoare albastră, sau fondul bleu marin și dunga de la poale roșie. Oricare ar fi fost culoarea lor, fotele aveau în țesătura lor beteală. Erau glisate, pliurile fiind pornite cu o cusătură, din brâu. În sus, fetele purtau ii, cusute cu râuri din mătase sau muline în culori care se armonizau cu fotele.

Fetele se purtau cu capul gol. Părul era împletit într-o coadă groasă care atârna pe spate, sau în două care se aduceau din spate peste frunte și se prindeau cu spleci de os sau de metal. La gât purtau salbe pe o panglică neagră prinsă strâns in jurul gâtului, se înșirau bani de aur de diferite mărimi. În picioare, fetele purtau opinci sau ghete.

Flăcăii purtau pantaloni albi, largi, lucrați dintr-o țesătură subțire din lână. Ei purtau cămăși cu mâneci largi din pânză de bumbac sau de in. Cămășile acestea erau lucrate cu diferite modele de râuri, în culori, la cusut folosindu-se mătase sau muline. Peste mijloc flăcăii purtau un veșmânt original, fusta. Pe cap flăcăii purtau căciuli de miel, de obicei negre, iar în picioare opinci sau ghete.

Obiceiuri de Crăciun și Anul Nou

Printre obiceiurile tradiționale, cele ale sărbătorilor de iarnă, prin amploarea lor practicarea de către întregul sat, ocupă un loc deosebit. Acestea aveau loc cu ocazia sărbătorilor Crăciunului, când se umbla la colindat și cu ocazia Anului Nou când se umbla cu sorcova sau pluguleţul, cu buhaiul și cu grâușorul.

Colindatul este un interesant obicei practicat de copii și așteptat de către aceștia cu nerăbdare. Se colindă din noaptea și până în dimineața Ajunului Crăciunului. În seara respectivă, copiii – băieți și fete – se adunau la câte o casă în cete de circa 10 colindători. Intrată în curtea

cetățeanului, ceata se aduna în grup în fața casei și striga în cor: „Bună dimineața la Moș Ajun!” după care era așteptată ieșirea din casă a gazdei.

Gazdele așteptau colindătorii, cu darurile pregătite (covrigi, nuci, mere), așezate din timp mai adesea în sită, ca să le poată ieși ușor în întâmpinare. Erau o mare rușine să nu primești colindătorii. În cazul în care, la strigarea colindătorilor, din casă nu ieșea nimeni ca să îi răsplătească, ei se simțeau în drept să rupă o poartă, să fure un topor uitat sau chiar să pronunțe o contra urare. Spre dimineață, cetele de colindători se retrăgeau acasă, cu traistele doldora de covrigi.

În Ajunul Anului Nou, de pe la amiază și până se înnopta, copiii și tinerii până la 15-16 ani, numai băieți, umblau cu plugulețul sau sorcova. Obiceiul de a umbla cu sorcova se desfășura astfel: se întovărășeau 2-3 băieți, unul purta sorcova, celălalt avea un clopoțel și un bici din sfoară de cânepă lungă de vreo 2 metri, cu un sfârc la capăt, legată cu o coadă scurtă de lemn. În timpul cântecului, sorcova se mișca ușor la fereastră, iar clopoțelul era scuturat și suna. Când terminau, băieții intrau în casă și sorcoveau persoanele aflate acolo, pe umeri sau pe cap, rostind urarea bine cunoscută.

Obiceiuri de primăvară

În jurul zilei de 9 martie, când se serbau cei 40 de mucenici, seara se aprindeau focuri înalte din paiele de anul trecut, rezultate din curățatul grădinilor. În jurul focurilor se adunau copii și tineri și săreau peste foc, trecând prin flăcări. În noaptea aceea, fetele coseau 40 de fire de arnici, punându-și o dorință. A doua zi, din coca pregătită pentru facerea mucenicilor se lua o bucată de

aluat și mergând prin grădină se ungeau tulpinile pomilor roditori pentru ca aceștia să aibă rod bogat în anul respectiv.

Un alt obicei de primăvară era strigătul fetelor.În noaptea când se lăsa sec de Postul Paștelui se formau grupuri de câte doi flăcăi, fiecare dintre ei avea o oală de pământ, căreia i se făcuse o gaură în fund, destul de mare ca să poată vorbi prin ea (port-voce populară). Când se înnopta, grupul pornea în teren. Unul dintre flăcăi se suia pe un deal, iar celălalt pe un alt deal învecinat. De acolo, ei începeau o conversație care era auzită până departe în sat.

Legenda dealului Cârna

Satul Ocina, în vremurile vechi, nu era alcătuit decât din vreo cinci familii care se adăposteau în cinci colibe de sub poalele dealurilor: Stoica Hoitan sub vârful Ghertului și cu Bacă, Godină în locul numit Godineasca,

Bîjgoiu sub Stârmini și Badea pe Valea Bradului. Hora începu a se face la Stoica Hoitan unde erau adunate fete și flăcăi din Talea și Breaza. Într-o zi de paști, tocmai în toiul horii, ce se învârtea la umbra fagilor și la sunetul de fluier a lui Godină se aude cimpoiul: erau cei trei Bădilești, sosiți în sat de câteva zile. Cimpoierul este în urmă, angajat cu anul să cânte pentru horă la Hoitan și astfel se statornicesc aici și Bădileștii, mai ales când cimpoierul ia de nevastă pe Măriuca lui Bacă. Într-o zi de horă, cimpoierul se îmbătă și sosit acasă, taie nasul Măriucăi, de necaz că aceasta îi dăduse adesea dovada de nestatornicie. Dânsa de rușine și de inimă rea a fugit și a murit în locul numit și astăzi „CÂRNA”.

SCURT ISTORIC
AL MUNICIPIULUI CÂMPINA

Câmpina este atestată documentar în anul 1503 figurând în registrele vamale ale negustorilor braşoveni care tranzitau Valea Prahovei, o zonă folosită drept drum comercial, fiind încă din secolul al XIV-lea o cale de comunicaţie între Transilvania şi Muntenia. Deşi în actele emise de cancelariile domneşti este menţionată „vama Prahovei”, există certitudinea că satul Câmpina, graţie poziţiei sale geografice la intrarea în munţii Carpaţi şi amplasării la aceeaşi distanţă de Bucureşti şi Braşov era vamă, punctul strategic pentru controlul mărfurilor. Acest lucru a făcut posibilă o dezvoltare rapidă a aşezării, localitatea având parte de nenumărate avantaje în urma comerţului care avea loc aici.

Oraşul a funcţionat ca vamă din 1422 până în 1840, când, pentru un scurt timp vama a fost mutată la Breaza, iar după aceea la Predeal, punctul de frontieră cu Ardealul.

În 1663 devine târg, iar în 1864 este ridicată la rangul de oraş.

Miron Costin în *Istoria în versuri polone despre Moldova şi Țara Românească* (1684), enumeră Câmpina printre oraşele din aceea vreme, iar stolnicul Constantin Cantacuzino figurează localitatea pe celebra sa hartă tipărită la Padova în anul 1700.

Localitatea, cu statut de târg în 1663, se dezvolta treptat, beneficiind în 1791 de prima amenajare a drumului pe Valea Prahovei, datorită trupelor austriece.

În secolul al XVIII-lea Câmpina era al treilea oraş ca importanţă al judeţului Prahova, după Ploieşti şi

Târgşor, datorită dezvoltării sale bazate pe comerţ şi vamă. Oraşul a fost şi reşedinţa plăşii Prahova, subunitate administrativă a judeţului.

Tot aici, în urma cererii scrise a boierului Scarlat Câmpineanu adresată domnitorului Moruzi în anul 1799, se va ţine un târg de vite în fiecare zi de luni, fapt ce aduce noi beneficii localităţii.

În 1822, Câmpina ajunge pe locul întâi în lista vămilor Țării Româneşti, elementul ce îi dă importanţă fiind păcura. Timp de câteva zeci de ani, oraşul Câmpina a avut o stagnare în dezvoltarea sa, mai ales de când vama se mutase la Breaza şi apoi la Predeal. Odată cu începerea exploatării ţiţeiului, aşezarea va înflori din nou.

În 1890, la Câmpina se ridica prima schelă petrolieră din ţară, iar în 1895 se construieşte Rafinăria „Fabrica Nouă”, pe atunci cea mai mare din Europa.

Ocupaţiile câmpinenilor în această perioadă erau: agricultura, negustoria, apicultura, cărăuşia şi extragerea păcurei din subsolul aşezării de către fântânari. Aici funcţionau atunci opt mori de apă, situate pe Prahova şi pe Doftana.

Oraşul se dezvoltă într-un ritm alert odată cu începerea exploatării petrolului în zonă. În anul 1861 urbea este luminată cu petrol. La sfârşitul secolului al XIX-lea în Câmpina se extrăgea cca. 20% din totalul producţiei de petrol. Se constată şi o adevărată explozie demografică în urbe, datorată în primul rând aportului de populaţie venită aici pentru a munci în extragerea şi prelucrarea petrolului. Dacă în anul 1810 în localitate erau înregistraţi 485 locuitori, la 1899 populaţia se apropia de 4000 de suflete.

La 1 decembrie 1879 a fost inaugurată calea ferată Ploieşti-Predeal, pe care exista şi gara Câmpina, iar la 1883 a fost inaugurată calea ferată dintre Telega şi Câmpina, construită pentru transportul sării de la ocnele Telega.

Documentele arată preocuparea primarilor oraşului de a dezvolta localitatea din punct de vedere al confortului urban prin: străzi pavate, felinare, piaţă comercială, grădina publică.

Se aminteşte, între altele, despre băile minerale amenajate în jurul izvoarelor sărate şi sulfuroase de pe platoul sudic al localităţii, devenit proprietatea lui Dumitru Hernia.

Existau şi instituţii de interes public: şcoli, judecătorie, spital, farmacie, staţie de telegraf, poştă, gară. Se construieşte cazinou, existau restaurante cu orchestră şi fanfară şi spaţii de cazare. În mijlocul parcului întins pe o suprafaţă de 2,5 ha a fost ridicată o capelă în stil baroc, ce adăpostea mormântul lui Dumitru Hernia, un veritabil monument de artă, astăzi în ruine.

În anul 1836 poetul Cezar Bolliac, găzduit de boierul progresist I. Câmpineanu, începe a descrie frumuseţile locurilor acestea. De atunci prin Câmpina îşi vor perinda paşii nenumărate personalităţi culturale: Dimitrie Bolintineanu, I. Heliade Rădulescu, B. P. Hasdeu, G. Coşbuc, N. Grigorescu, C-tin I. Istrati, Eugen Jebeleanu, Geo Bogza etc., scriitori care şi-au legat viaţa şi opera de aceste meleaguri. Atraşi nu numai de frumuseţea peisajului, ci şi de blândeţea climei, de renumele Câmpinei şi de ospitalitatea locuitorilor, aceştia şi-au pus amprenta asupra locului, lăsând în actualele muzee şi case memoriale, preţioase mărturii ale epocii

lor. Astfel, Câmpina devine încă de la sfârşitul secolului al XIX-lea un centru cultural recunoscut, casa lui Nicolae Grigorescu devenind unul dintre locurile de întâlnire pentru oamenii de cultură ai vremii. Oraşul are şi astăzi o viaţă culturală intensă şi un nivel intelectual ridicat al locuitorilor săi, în cadrul Casei de Cultură „Geo Bogza" organizându-se numeroase activități, dintre care: Festivalul Folcloric „Hora Prahoveană" (în iunie, de aproximativ 20 de ani fără întrerupere), Festivalul teatrelor de proiect (în octombrie sau noiembrie), Festivalul de literatură „Geo Bogza" (mai sau iunie), Tabăra de pictură „Câmpina, dragostea mea" etc. Există trei reviste de cultură: „Revista Nouă", „Biblioteca de Câmpina" și „Urmuz" iar Biblioteca municipală are peste 80 de mii de volume și o secție de carte în limba engleză.

Dezvoltarea oraşului continuă în sec. XX. În timpul celui de-al II-lea război mondial zona este puternic bombardată de trupele aliate, datorită importanţei strategice.

După război regimul comunist se va preocupa de dezvoltarea industriei petroliere.

Localitatea dispune de un valoros patrimoniu arhitectural atât laic cât şi religios. Locuinţele construite în secolele al XIX-lea şi XX sunt influenţate de arhitectura vremii, atât cea autohtonă, dar şi cea europeană. Menţionăm existenţa unor lăcaşe de cult valoroase: Schitul Slobozia a cărui construcţie a început la 1714 (azi Complexul parohial Sf. Nicolae, cu 2 biserici, Sală Praznicală folosită şi ca sală de concerte cu 2 piane; în grădina complexului s-au descoperit morminte de inhumaţie şi de incineraţie din Epoca târzie a bronzului, cca. 1500 a. Hr.), Biserica de la Han,

construită în prima parte a secolului al XIX-lea, Biserica romano-catolică (1903-1906).

Dintre edificiile publice importante amintim Casa cu Grifoni (sau Vila Ştefănescu, actualmente sediul Primăriei), Casa lui Nicolae Grigorescu, Castelul Iulia Hasdeu (astăzi muzeul Memorial B. P. Hasdeu), dar şi numeroase alte edificii valoroase, de patrimoniu.

De asemenea, amintim că în cimitirul oraşului este înhumat pictorul Nicolae Grigorescu, iar în fosta casă a sa din oraş funcţionează un muzeu de artă.

Date istorice importante:

1864 - Domnitorul Alexandru Ioan Cuza decretează statutul de oraş pentru Câmpina;

1871 - Prinţul Ştirbei devine unic proprietar al moşiei Câmpina;

1879 - Se inaugurează calea ferată Ploieşti - Predeal;

1881 - Amenajarea primului stabiliment de băi saline şi sulfuroase, pe platoul Gafiţa;

1895 - Începe exploatarea modernă a ţiţeiului, a cărui prima atestare scrisă datează din 1697;
1904 - Este fondată prima şcoală de maiştri sondori din lume în „Casa cu grifoni”;
1913 - La Băneşti, Aurel Vlaicu se prăbuşeşte cu avionul său, încercând pentru a doua oară să treacă Carpaţii;
1919 şi 1923 - Înfiinţarea celor doua licee, de fete, respectiv, de băieţi;
1970 - Înfiinţarea Institutului de Cercetări pentru Petrol şi Gaze;
1994 - Oraşul Câmpina a fost declarat municipiu.

La trecerea în mileniul III, după ce a aniversat 500 de ani de la prima atestare documentară, Câmpina se prezintă ca un oraş civilizat, modern, bine îngrijit, meritându-şi numele pe care-l primise la începutul secolului XX: „Oraşul florilor”.

SCURT ISTORIC
AL ȘCOLII GIMNAZIALE
„RADU ȘI SEVERA NOVIAN” ADUNAȚI

Școala din localitatea Adunati, jud. Prahova, are o existență centenară, denumirea sa variind de la Școala Primară, Școala Generală, Școala cu clasele I-VIII, până la Școala Gimnazială, în prezent.

Foaier de civilizație și cultură din așezarea noastră, școala trebuie să aducă prinos de recunoștință, chiar și prin denumire, celor care, în negura vremurilor și de sub praful așternut pe documente, au marcat începuturile localității.

La sfârșitul secolului al XVIII-lea, așezarea amintită de generalul Bauer aparținea slugarnicului Nicolae Săigiu din Breaza. Aceasta era împărțită în două de pârâul Ocina care traversează și astăzi localitatea de la nord la sud. După care, partea de est a fost luată de domnitorul Brâncoveanu, iar cea de vest a fost vândută cucoanei Păloaica. Fiul acesteia din urmă, Alexandru Pala, a vândut partea moștenită lui Enache State. Severa State, fiica ultimului cumpărător, a moștenit partea de vest a comunei în momentul căsătoriei sale cu Radu Novianu. Împreună aceștia și-au construit un conac la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Transpunerea acestui loc într-o reședință de vară pentru cei doi a însemnat foarte mult pentru viitorul acestei așezări. Soții Novianu au făcut importante donații acestei localități, care a asigurat stabilirea unor instituții precum Primăria, Școala, Căminul cultural și Biserica.

La sosirea soților Novian în satul Ocina întâia deziluzie a fost starea morală a preotului și dotarea materială școlii.

În 1879, în cadrul localului Primăriei se amenajează o sală de clasă pentru învățământul de patru clase unde erau înscriși 200 de copii de școală. Ea a rămas drept școală până în 20 ianuarie 1904.

Prin declarația de la 12 februarie 1903, proprietarul Radu Novian și soția sa dau pentru școală hanul din mijlocul satului și un teren de 3675 mp danie, cultivat cu pomi nobili, de la pepiniera din Vișan, între care mai ales pruni Agen și peri. Prin stăruințele proprietarului și prin supravegherea primarului, la 20 ianuarie 1904 se definitivează lucrările pentru școală și stau la dispoziția elevilor 3 săli de clasă și o sală de lucru; iar pentru cei 2 învățători, o cancelarie spațioasă bine aerisită și luminată. Ca mobilier, darul proprietarului a întrecut nevoile unui mobilier de școală primară rurală.

Cu o astfel de clădire, cu un astfel de material, cu învățători devotați și vrednici de misiunea lor – P. Oprescu și R. Hoitan – noua școală se deschide la 20 ianuarie 1904 dând adevăratul adăpost intelectual și moral celor 141 înscriși în septembrie 1903.

Soții Novian au fost primii români care au trecut Cercul Polar de Nord, în 1897, și tot primii români care au ajuns în insula Spitzbergen din arhipeleagul Svalbard (Norvegia). Atrași de nordul înghețat, vizita lor în această parte a lumii nu a fost întâmplătoare. Radu Novian a publicat lucrarea Școala și Biserica în Norvegia, iar Severa, soția lui, a manifestat un interes deosebit în arhitectura nordică.

În ciuda tuturor părerilor despre soții Novian, ei rămân pentru comuna Adunați din Prahova personalitățile care au marcat epoca de construcție administrativă și i-au grăbit demersurile de consolidare a autorității politice.

Putem realiza o lungă listă a celor care au contribuit la dezvoltarea școlii din localitate și la ridicarea prestigiului acesteia, dar în mod clar, Radu și Severa Novian au fost primii care au adus cărți în Adunați, ca danie pentru Biserică, în vremea în care cărțile bisericești erau cele după care se descifra alfabetul alături de dascăl. A sădit astfel o sămânță care a rodit și încă rodește civilizație. Noțiunea de dascăl a suferit mutații ideologice, dar ne face cinste să ne raportăm la acele vremuri și să ducem mai departe flacăra aprinsă de Radu și Severa Novian.

Ființând într-o zonă rurală, școala a focalizat, dar s-a și constituit drept resursă cultural centrală a localității, indisolubil legată de primărie încă de la înființare, fiind binecunoscut faptul că, activitatea didactică în clasele primare era condusă de dascăl. Bătrânii satului rememorează numele învățătorilor P. Oprescu și R. Hoitan care îi iniția în tainele cititului și scrisului pe cei curajoși care frecventau clasele primare la Adunați.

SCURT ISTORIC AL GRĂDINIȚEI CU PROGRAM NORMAL „CASTELUL PITICILOR” ADUNAȚI

În anul 1969, învățământul școlar în localitatea Adunați se desfășura cu clasele I-VIII la centru de comună și cu clasele I-IV în cele două sate, Ocina de Sus și Ocina de Jos. Odată cu creșterea numărului de copii în comună și cu cerințele învățământului în general, s-a pus problema măririi spațiului de școlarizare și înființării unei grădinițe de copii în centrul comunei.

Astfel după anul 1970, s-a înființat o grădiniță de copii la centru de comună într-o sală de clasă unde veneau copii care învățau de atunci cu clasele I-X și cu atelier școală. Astfel în primăvara anului 1977 pe baza unui proiect întocmit s-a început construirea actualei grădinițe de copii care a fost dată în folosință în toamna anului 1977 și a fost concepută ca o necesitate obiectivă a localității având în vedere numărul mare de preșcolari și distanța până la cel mai apropiat oraș, din acea perioadă. La început grădinița a funcționat cu patru grupe având

program atât dimineața cât și după amiaza. În anul 2000, datorită unor alunecări de teren, cursurile în grădiniță au fost întrerupte iar timp de doi ani au avut lucrări de consolidare și refacere, timp în care copiii din localitate au învățat în incinta școlii. Datorită natalității scăzute în perioada de după anul 1989 numărul copiilor înscriși în grădinița a fost într-o continuă scădere. De la un număr de patru grupe așa cum a funcționat la început, în prezent grădinița funcționează doar cu două grupe de copii. În anul 2009, grădinița a fost modernizată, prin intrarea într-un program de reabilitare ce a presupus următoarele investiții: termoizolație, înlocuire tâmplărie, refacere și aparatură. Având în vedere că în localitate există un bogat tezaur cultural, am considerat că este de datoria noastră, ca dascăli, să promovăm și să continuăm tradițiile și obiceiurile culturale prezente pe aceste meleaguri.

Tocmai din această dorință a luat naștere și festivalul concurs „Să fim noi păstrătorii tradițiilor".

MODERNISM ȘI TRADIȚIE.
ȘCOALA GIMNAZIALĂ „B.P. HASDEU” CÂMPINA

Prof. BERCĂROIU CĂTĂLIN
Director al Școlii Gimnaziale ,,B.P. Hasdeu”
municipiul Câmpina, jud. Prahova

Educaţia este cel mai frumos dar pe care îl poate dobândi omul.

Platon

VIZIUNEA ŞCOLII

Este uşor să înveţi a merge.
Important este încotro te îndrepţi.
Ştim că nu toţi copiii sunt la fel.
Noi, împreună cu familia ta, te călăuzim spre reuşită şi împlinire, căci tu ne reprezinţi.

Şcoala Gimnazială „B.P. HASDEU” Câmpina și-a deschis aripile în urmă cu patruzeci și cinci de ani, având la bază o echipă de cadre didactice entuziaste și bine pregătite.

În anul 1972 ca urmare a creşterii populaţiei şcolare şi a transformarii Liceului Teoretic „Ilie Pintilie” în liceu industrial, se înfiinţează **Şcoala Generală nr. 7, Câmpina.**

În anul 1974 este inaugurat localul în care funcţionează şi astăzi unitatea şcolară, aflat pe strada Mihail Kogălniceanu, local care cuprindea 16 săli de clasă, un laborator de fizică-chimie, un laborator de biologie şi o sală de sport.

În anul şcolar 1974-1975, primul în care activitatea se desfăşura în noua clădire, şcoala funcţiona cu patru clase I, trei clase a II-a, trei clase a III-a, două clase a IV-a, două clase a V-a, şi câte o clasă la nivelul claselor a VI-a, a VII-a, şi a VIII-a, deci un număr de 17 clase.

În anii care au urmat numărul elevilor va fi în continuă creştere astfel că în anul şcolar 1985-1986 şcoala funcţiona cu 39 de clase, având 1442 elevi.

În anul şcolar 1999-2000 unitatea şcolară funcţionează cu 10 clase la ciclul primar şi 16 la ciclul gimnazial. În acelaşi an, ca o recunoaştere a rolului pe care şcoala îl deţinea la nivelul municipiului Câmpina, denumirea şcolii devine „B.P. Hasdeu” aducându-se astfel un omagiu personalității marelui savant al culturii romănesti, care şi-a legat numele de localitatea noastră.

În prezent şcoala s-a angajat într-o noua etapă de dezvoltare reuşind să-şi reînnoiască baza materială şi acţionând consecvent pentru aplicarea reformei învațământului.

Şcoala beneficiază de spaţii didactice modernizate având un număr de 12 săli de clasă, patru cabinete (geografie, istorie, informatică și limba română) şi două laboratoare (fizică-chimie și biologie).

Începând cu anul şcolar 2003-2004 Şcoala Gimnazială „B.P. Hasdeu” a iniţiat un program de învățământ prelungit, înscris conceptului „şcoală după şcoală” care a avut menirea de a veni în întâmpinarea familiilor care se confruntă cu lipsa de timp şi deci cu imposibilitatea supravegherii copiilor după programul şcolar. În cadrul acestui program copiii beneficiază de supravegherea cadrelor didactice desfăşurând activităţi de pregătire a lecţiilor, cursuri de informatică şi cursuri de limbi străine, desfășoară activităţi recreative în şcoală sau în afara acesteia.

În prezent în cadrul școlii se acordă o atenție deosebită unui program de activități extracurriculare diversificat care să contribuie la dezvoltarea liberă şi la potenţial maxim a personalităţii elevilor. În școală se află în derulare mai multe proiecte educative „Popas în universul cunoașterii”– concurs interdisciplinar pentru clasele III-IV, „Natura, prietena mea” – concurs de creație plastică pentru clasele I –IV, „Teatru pentru copii” – proiect adresat tuturor elevilor din școală. Aici își desfășoară activitatea numeroase formații artistice: trupe de teatru pentru elevi atât la ciclul primar cât și la ciclul gimnazial, ansamblul coral, trupe de dans modern.

În demersul nostru educativ am considerat că obiceiurile şi tradiţiile străbune româneşti, rod al unui efort îndelungat de cunoaştere, reprezintă un tezaur inestimabil de înţelepciune ale căror valori şi resurse nu se şterg niciodată și că fiecare copil trebuie să cunoască tradiţia poporului său, pentru a şti unde îşi are rădăcinile, pentru ca să descopere frumuseţile dansului, cântecului și meșteșugului popular.

În acest sens în şcoala noastră s-au desfăşurat numeroase activităţi. Serbările şcolare realizate cu ocazia sărbătorilor de iarnă sau a aniversării unor evenimente istorice au pus la mare cinste costumul popular. Alte activități precum vizite la Muzeul Țăranului Român sau la Muzeul Satului au pus elevii în contact direct cu valorile tradiției populare românești.

În cadrul activităților din școală am venit în întâmpinarea dorinței elevilor noștri și am înființat ansamblul de dansuri populare „Crăișorii", grupul vocal „Câmpinița" și am susținut numeroși soliști vocali care ne-au reprezentat cu cinste la diferite festivaluri de folclor.

Ansamblul de dansuri populare „Crăișorii"

Grup vocal „Câmpinița"

Din anul 2013, în parteneriat cu Grădinița cu P.N. „Castelul Piticilor” și Școala Gimnazială „Radu și Severa Novian” din ADUNAȚI, am început derularea Proiectului educativ „SĂ FIM NOI PĂSTRĂTORII TRADIȚIILOR”, proiect ce a ajuns anul acesta la a V-a ediție.

În realizarea acestui proiect am pornit de la dorinţa de a insufla elevilor noștri de la oraș poate cel mai de preţ lucru pe care îl moşteneşte o naţiune şi anume tradiţia. Tradiţia este ghidul nostru, care din cele mai vechi timpuri ne ajută să descoperim valori precum hărnicia, adevărul şi virtutea. Proiectul are menirea de a reuni copii şi cadre didactice din toate colţurile județului dar și din afara acestuia, de a crea legături durabile, prietenii unite sub acelaşi ţel, al faptelor bune, al respectului pentru obiceiuri şi tradiţii strămoşeşti.

Pentru ca generaţiile care ne urmează să cunoască rădăcinile poporului şi evoluţia sa pe treptele istoriei este de datoria noastră, a celor cu misiunea de educatori, să le lăsăm cât mai puţin alterată „zestrea” primită de la

înaintașii noștri, pentru a ne recunoaşte şi a nu uita că am fost şi că suntem români.

Fără tradiție nu există cultură: nici omul simplu, nici geniul nu pot crea nimic fără tradiție.

Vasile Pârvan

S I M P O Z I O N U L

CUNOAȘTEREA ȘI PROMOVAREA OBICEIURILOR ȘI TRADIȚIILOR POPULARE ROMÂNEȘTI. GHID DE BUNE PRACTICI

E S E U R I

CUNOAȘTEREA ȘI PROMOVAREA OBICEIURILOR ȘI TRADIȚIILOR POPULARE ROMÂNEȘTI PRIN INTERMEDIUL ACTIVITĂȚILOR EXTRACURRICULARE

Prof. înv. primar, MOLDOVEANU MIHAELA
Școala Gimnazială „B.P. Hasdeu",
Câmpina, jud. Prahova

Zestrea unei naţiuni o constituie valorile sale culturale şi tradiţionale: graiul, portul, obiceiurile şi religia. Tradițiile păstrate și transmise din generație în generație de sute de ani, de străbunii noștri, sunt comori ce nu ar trebui uitate sau părăsite și nici schimbate cu alte obiceiuri din alte țări. Ele sunt ale noastre, ne caracterizează, ne definesc și prin ele ne simțim mai bogați, mai „altfel" decât alții. Sunt nume, oameni, construcţii, obiecte, chipuri care au avut viaţă cândva şi care ne sunt rădăcini.

Avem datoria sacră de a încerca să le trezim elevilor noştri interesul, dragostea şi respectul pentru aceste valori moştenite şi, totodată, datoria de a conserva aceste amintiri care n-au dispărut şi pe care încă le descoperim în jurul nostru. Frumuseţea folclorului trebuie simţită şi preţuită de copii de la o vârstă cât mai fragedă. Şcolii şi nouă, cadrelor didactice, ne revine datoria de suflet de a face cunoscute obiceiurile, datinile şi tradiţiile populare în rândul generaţiilor de elevi, creşterea și educarea copiilor în cultul pentru respectarea şi păstrarea acestor datini şi obiceiuri. Modalităţile prin care şcoala contribuie la păstrarea şi perpetuarea

obiceiurilor și tradiţiilor comunităţii locale sunt diverse. Depinde de disponibilitatea dascălilor precum și de membrii comunităţii locale ca acest lucru să se și întâmple.

Prin cunoașterea tradiției copiii încep să înțeleagă specificul poporului din care fac parte, aspiratiile lui, idealurile de ieri și de azi, care sunt oglindite în obiceiurile locurilor, în creațiile meșteșugarilor, în portul, cântecele și dansurile populare.

Din nefericire, la oraș se observă că portul popular și obiceiurile autentice se pierd și este necesar ca noi, cadrele didactice, să fim cele care să ne conducem elevii înapoi spre valorile noastre tradiționale. În acest sens de un real folos ne sunt activitățile extracurriculare pe care ni le propunem să le desfășurăm cu elevii noștri.

Pornind de la aceste considerente am înțeles că punându-i pe copii în contact direct, încă de la vârsta preșcolară, cu valorile artei populare românești, aceștia simt admirație față de creațiile populare și învață să le prețuiască, să le înțeleagă și să le ducă mai departe. Așa s-a născut ideea realizării proiectului **Să fim noi păstrătorii tradițiilor.**

Încă din clasa I am dorit să-i conduc pe elevii mei spre cunoașterea tradițiilor populare românești autentice și am încheiat un parteneriat cu grădinița „Castelul piticilor" din comuna Adunați. Prima activitate din cadrul parteneriatului, vizita la grădinița respectivă și întâlnirea cu copiii de acolo, a avut drept scop familiarizarea elevilor cu satul și tradițiile sale. Gazdele ne-au întâmpinat cu cântec de bucim și ne-au invitat să vizităm micul muzeu popular amenajat în incinta grădiniței. Aici elevii au luat contact direct cu obiecte pe care mulți

dintre ei nu le mai văzuseră decât poate la televizor. Au apreciat frumusețea costumelor populare, a ștergarelor și covoarelor țărănești, au văzut diferite obiecte de uz gospodăresc, inedite pentru ei, dar vedeta muzeului a fost buciumul despre care au insistat să afle informații. Copiii de la Câmpina au participat apoi la o șezătoare alături de preșcolarii de la Adunați și de invitații acestora, un grup de fluierași, și bunicuțe venite să ne arate cum se cos iile și ștergarele, cum se toarce și se răsucește lâna. Copiii au fost încântați să-i asculte pe colegii lor interpretând cântece populare și să le urmărească dansurile. La sfârșit s-au prins și ei în horă învățând pașii de la cei mici.

Ne-am întors la Adunați de Crăciun pentru a le cunoaște tradițiile de iarnă. Am desfășurat împreună serbarea de Crăciun unde colindele au creat o atmosferă de sărbătoare iar surprizele și ineditul nu au întârziat să apară. Moș Crăciun a venit cu daruri într-o sanie mare trasă de cai.

Apropierea sărbătorilor pascale a fost un nou prilej de întâlnire. A fost rândul nostru să fim gazde. Preșcolarii de la Adunați ne-au vizitat și împreună am încondeiat ouă continuând astfel tradiția creștină.

Începutul a fost greu dar odată ce am pătruns în tainele tradiției populare copiii au dorit să afle din ce în ce mai multe lucruri. Astfel, pe parcursul celor patru ani am vizitat Muzeul Satului și Muzeul Țăranului Român locuri unde au putut observa locuințe tradiționale românești din diverse zone ale țării și ocupații tradiționale. Am vizitat un atelier de olărit, la Curtea de Argeș, unde elevii au avut ocazia să cunoască și să observe procesul tehnologic de obținere a oalelor de lut,

să lucreze la roata olarului și să modeleze singuri diverse obiecte.

La invitația unei bunici dintr-o comună apropiată, Cornu, am organizat o „Șezătoare în casa bunicii". Copiii au urmărit cu plăcere cum în războiul de țesut prindeau contur diverse motive tradiționale specifice zonei, au privit cum vecinele bunicii coseau cu fir de mătase roșie și neagră ia tradițională, au ascultat povești și cântece spuse de bătrânele invitate acolo și, la rândul lor, le-au cântat cântece pregătite de noi la școală cu acest scop.

Încântați de experiența șezătorii, în clasa a IV-a, am încercat să ne amenajăm și noi un colț muzeistic cu obiecte ce țin de tradiția populară, adunate de elevi de la rude sau cunoscuți. Copii au „scotocit" prin lăzile de zestre și prin podul bunicilor și au scos la iveală lucruri date uitării pe care le-au transformat în adevărate comori.

Din rândul activităților extracurriculare care au vizat cunoașterea și păstrarea tradițiilor populare nu a lipsit mersul „cu colindul" cu ocazia sărbătorilor de iarnă la diverse instituții, ocazie cu care, în fiecare an, copiii căutau să descopere noi colinde pentru a-și îmbogăți repertoriul.

Odată intrată în suflet, cunoașterea tradiției populare devine o pasiune și, din simplu admirator, ajungi să devi practicant. Așa se face că în prezent, în școala noastră, chiar dacă suntem la oraș, avem numeroși interpreți de muzică populară și un ansamblu de dansuri populare.

Căutând și găsind mereu noi modalități și forme de organizare a activităților extracurriculare prin care să realizăm o apropiere a elevilor de tradiția populară, contribuim la îmbogățirea și extinderea orizontului

cultural-artistic al copiilor, la educarea patriotismului local și a sentimentelor de admirație, mândrie și respect față de comorile creației populare românești, le sădim în suflet dorința de a duce mai departe tezaurul folcloric transmis din generație în generație de la strămoșii noștri până azi.Trezirea respectului pentru tradiții este un semn al statorniciei, al legăturii organice cu pământul strămoșesc, fiind una dintre principalele forme de manifestare a conștiinței de sine a poporului român. În folclorul românesc sunt cuprinse adevăratele valori reprezentative pentru cultura românească: cultural-etnografică, documentar-istorică, ritual-mitologică.

Transmițând câte puțin din aceste lucruri fiecărei generații de copii cu care lucrăm, lada noastră de zestre românească devine din ce în ce mai bogată. Oriunde, în Europa şi în lume, oricâtă unitate în diversitate ar exista, ceea ce ne păstrează identitatea sunt graiul, portul şi obiceiurile noastre populare.

MODALITĂȚI DE PROMOVARE A TRADIȚIILOR PRIN INTERMEDIUL ACTIVITĂȚILOR EXTRACURRICULARE

Prof. înv. preşcolar: MOLDOVEANU MĂDĂLINA
Grădinița cu Program Normal „Castelul Piticilor”, Adunați, jud. Prahova

Tradiția adevărată e singura merinde sufletească
Liviu Rebreanu

„Nimic nu-i mai frumos, mai nobil, decât meseria de educator, de grădinar de suflete umane, de călăuză a celor mai curate şi mai pline de energie mlădiţe” (D. Almas).

Să-i învăţăm pe copii să preţuiască şi să respecte obiceiurile şi tradiţiile în care s-au născut, să-i învăţăm să iubească meleagurile natale, portul românesc şi pe români. Să le sădim în suflet aceste elemente definitorii ale identităţii neamului românesc fără de care nu am mai putea şti de unde venim şi cine suntem de fapt noi românii pe acest pământ. Să-i ajutăm pe copii să înţeleagă imensitatea tezaurului nostru folcloric în care arta populară românească este o minunată oglindă în care se reflectă cu cea mai mare intensitate frumuseţea României, istoria şi mai ales sufletul neamului, a orașului în care locuiesc. Atunci când vine vorba de tradiții, obiceiuri și datini, activitatea desfășurată la grupă implică o gamă variată de modalități de promovare și păstrare a

acestora, timp îndelungat, precum și materiale didactice demonstrative sau explicative variate.

Se impune, pentru început, o prezentare a satului în care locuiesc. Istoricul comunei ADUNAȚI nu este cunoscut, totuși nu pare a fi prea vechi. Satul Ocina este menționat în memoriile generalului Bauer din 1778, ca localitate fără biserică (ridicată abia în 1808), de unde s-ar putea trage concluzia că așezarea nu se constituise de multă vreme. În perioada interbelică, comuna a purtat denumirea de Ocina. Ultima denumire și cea actuală este de Adunați, denumirea fiind dată pentru că Satul Adunați era satul de reședință al comunei. Denumirea de Adunați (de origine latină) i se trage de la fugarii ce își părăseau vetrele și se împrăștiau de spaima năvălitorilor sau a nedreptăților comise de proprietarii lor, arendașii de moșii. Cât privește numele de Ocina, de origine slavă, înseamnă un petec de pământ moștenit. Asupra diferitelor nume pe care le-a purtat și le poartă localitatea nu se știe nimic sigur și nici de vreo însemnătate a acestora, însă singura care ne dă informații despre închegarea acestui sat ar fi o legendă, și anume: Legenda dealului CÂRNA.

Oamenii acestor locuri au fost și sunt cunoscuți ca buni gospodari, ospitalieri și cărora le plac petrecerile fapt pentru care s-au păstrat tradițiile și obiceiurile străvechi. Oamenii își iubesc locurile natale și își respectă strămoșii, îi caracterizează ambiția și își păstrează îndeletnicirile moștenite, iubesc frumosul și ocrotesc natura. Ca devize ce ar putea caracteriza locurile și oamenii lor ar putea fi: „Tradiție, pitoresc și acuratețe”.

În aceste locuri uitate parcă de Dumnezeu și de lume, tradiția a fost mereu la ea acasă. Monografia datată din anul 1905 intitulată „Satul Ocina și locuitorii

ocineni" (Tipografia Nicu D. Milosescu, Târgu-Jiu) evidențiază interesul primilor localnici pentru cântecul și dansul popular. Deși se pomenește de existența a vreo cinci familii pe aceste meleaguri, „hora" începu a se face la Stoica Hoitan, unde erau adunate fete, flăcăi din Talea și din Breaza. „Într-o zi de Paști, tocmai în toiul horei ce se învârtea la umbra fagilor și la sunetul de fluieraș al lui Godină, se aude cimpoiul: erau cei trei Bădilești veniți în sat de vreo două zile. Cimpoierul este în urmă angajat cu anul să cânte pentru horă la Hoitan...".

Evenimentele cele mai importante ale comunității erau legate de întrunirile cu prilejul horei: „într-o zi de horă, cimpoierul se îmbătă și, sosit acasă, taie nasul Măriucăi" și iată cum denumirea de astăzi a dealului Cârna are legatură cu timidele începuturi ale tradiției locale.

Tot vechea monografie ilustrează aspecte referitoare la tradițiile localnicilor legate de cântecul de stea, plugușor, naștere, botez, înmormântare, precum și la obiceiurile de nuntă, care aveau „câte ceva propriu ținuturilor muntoase: bradul așezat în prăjină, zvârlitul cu busuiocul muiat în apă dintr-o doniță, hora miresei".

În calitate de educatori suntem obligaţi să facem din creaţia noastră populară o carte de vizită cu care să batem la porţile cunoaşterii şi cu care vom fi primiţi şi apreciaţi fără îndoială oriunde în lume. În furtunile veacului, obiceiurile şi tradiţiile strămoşeşti au rămas neclintite păstrând valori autentice ale culturii populare tradiţionale. Copiii se lasă îndrumaţi şi pot fi modelaţi în aşa fel încât pe fondul lor afectiv să se aşeze elementele cunoaşterii artistice care vor imprima gândirii lor anumite nuanţe, ce vor îmbogăţi substanţa viitoarei activităţi

individuale şi sociale. Începând cu obiceiurile prilejuite de fiecare eveniment important din viaţa poporului, continuând cu frumoasele costume pe care le îmbracă în aceste împrejurări şi terminând cu cântecele, dansurile şi strigăturile nelipsite de la aceste datini, izvorul lor este nesecat pentru cel ce vrea să le cunoască şi să le adune în mănunchi pentru a le dărui din nou. În activitățile la grupă facem cunsocute copiilor tradițiile strămoșești prin intermediul lecturilor după imagini, convorbiri, dar și prin serbările pe care le desfășurăm cu copiii cu prilejul diferitelor sărbători (Crăciun, Paști etc.). Şezătorile constituie un mijloc complex de educaţie, deoarece îi familiarizează pe copii cu unele elemente de folclor, contribuind astfel la dezvoltarea dragostei pentru tradiţiile populare, le dezvoltă dragostea pentru frumos, pentru armonie, le cultivă răbdarea, stăpânirea de sine, spiritul de echipă. Datinile şi obiceiurile populare ne reprezintă și constituie o adevarată „valută” a ţării noastre, apreciată în lume, fapt care determină dorinţa de a cunoaşte frumuseţea și naturaleţea obiceiurilor, a folclorului autentic, a portului popular şi a graiului local. De asemenea au rolul de cunoaştere de către copii a specificului zonei și a frumuseţilor din jur. Pentru a şti cine este copilul trebuie să înveţe cine a fost prin strămoşii săi, să-şi cunoască rădăcinile adânc înfipte în satul românesc.

Un alt pas în promovarea tradițiilor locale a fost să delimităm în grădiniță un „colț folcloric” pe care l-am amenajat împreună cu preșcolarii. Aceștia s-au alăturat efortului nostru și i-au rugat și pe părinți sau bunici să le procure obiecte. Astfel am reușit să dotăm „colțul folcloric” cu o furcă de țesut și lâna, cu un costum

popular foarte vechi, cu costume populare în miniatură, cu vase din pământ specifice zonei muntenești – strachină, ulcior, cană, farfurie, cu linguri și furculițe din lemn, covoare tradiționale și obiecte din lemn.

Cunoscând importanța dansurilor populare în educarea dragostei pentru folclorul nostru, am urmărit ca dansurile de acest gen să le placă copiilor, să le învețe fără a depune un efort prea mare și mai ales am ținut seama de recomandările programei activităților instructiv-educative din grădiniță, astfel încât să pornim de la cei mai simpli pași, continuând cu pași mai complicați. Procedând astfel am realizat cu copiii preșcolari câteva dansuri populare, dar am avut în vedere ca melodia dansurilor să fie cunoscută de copii sau ei să mai fi văzut dansurile jucate de ansamblurile artistice, încât să nu le fie prea străine.

Copiii noștri au învățat cu plăcere: Hora, Alunelul, Ciobanașul, Brașoveanca, Sârba, Breaza, precum și alte dansuri cunoscute.

Acompaniați de echipa de fluierași locali și în acorduri de bucium, au colindat casele localnicilor de sărbători cu dansuri și cântece tradiționale, îmbrăcați în autentice costume populare.

Copiii de azi, tinerii de mâine, care învață ABC-ul dansului popular vor avea un mare avantaj: peste ani se vor integra cu ușurință în atmosfera petrecerilor oamenilor de vârste diferite. I-am învățat pe copii că arta noastră populară, manifestată sub toate aspectele ei, prezintă o bogăție neprețuită de comori pentru toți cei care-și iubesc plaiurile natale. Începând cu obiceiurile prilejuite de fiecare eveniment important din viața satului, continuând cu frumoasele costume pe care le

îmbracă în aceste împrejurări și terminând cu cântecele, dansurile și strigăturile nelipsite la aceste datini, izvorul lor e nesecat pentru cel ce vrea să le cunoască și să le adune în mănunchi, pentru a le dărui din nou, cum spunea Anton Pann: „De la lume adunate/ Și-napoi la lume date”. Marele nostru poet Vasile Alecsandri spunea că diferitele creații folclorice sunt „pietre scumpe în sânul poporului” și „prin urmare e o sfântă datorie de a le căuta și a le feri de noianul timpului și uitarei”.

Bibliografie:
- Stanciu Stoian, Petre Alexandru, *Pedagogie și folclor*, E.D.P. București, 1978;
- Revista *Învățământul preșcolar*, 1-2, 2000.

ALTERNATIVA EDUCAȚIONALĂ *STEP BY STEP* ÎN GRĂDINIȚĂ ȘI PĂSTRAREA TRADIȚIILOR

Prof. înv. preșcolar RADU CRISTINA MIHAELA
Liceul Teoretic „Aurel Vlaicu”, Breaza, jud. Prahova

Un echilibru emoţional, mental, social, congruent cu un copil sănătos fizic şi psihic este dorinţa oricărui părinte, oricărei educatoare. Copilul se identifică cu o altă lume decât lumea adultului. Lumea lui e reprezentată de imaginaţie şi realitate la un loc. Lumea copiilor nu e lumea noastră, nici lumea noastră nu e lumea lor. Şi totuşi: „Lumea aceasta a amintirilor din copilărie, a

vorbelor şi a jocurilor pe care le născoceam mi se va părea mereu, dureros de mai adevărată decât cealaltă lume” (Antoine de Saint-Exupéry).

De-a lungul întregii vieţi, oriunde ar trăi, copiii din lumea de astăzi, se vor lovi de tot felul de probleme, fie de ordin social ori politic, economic, ecologic, ştiinţific, industrial, tehnologic. Pornind de la schimbările rapide din actuala societate, educarea dorinţei copilului de a învăţa toată viaţa este un coeficient necesar şi nelipsit al educaţiei, sub toate aspectele.

STEP BY STEP, ca alternativă educaţională pregăteşte oameni care vor fi capabili să înveţe permanent, să poată inventa şi conlucra pentru a se realiza în viitor, indivizi care să se autoeduce non stop, având ca destinaţie copiii în vârstă de 3-6 ani şi familiile lor.

Sintagma „Născut pentru a reuşi!” este elementul ce defineşte crearea claselor orientate după necesităţile copiilor – din Programul Soros – explorând, pas cu pas, atitudinile, cunoştinţele şi aptitudinile vitale, necesare în aceste vremuri din secolul XXI.

Programa conturează diferite practici europene existente ale educaţiei în prima copilărie, cu alte dimensiuni de genul: individualizarea experienţelor, specifice tradiţiilor şi culturii fiecărei ţări, urmărind asigurarea de experienţe individuale de învăţare pentru fiecare copil, accentuarea participării familiei. Doar aşa, copilul va fi capabil:

- de a gândi critic;
- de a-şi exprima opţiuni, păreri, idei, sentimente;
- de a rezolva probleme;
- de a fi creativ, imaginativ, inventiv;

- de a preconiza, interpreta, influenţa, schimbările;
- de a fi responsabil;
- de a fi preocupat de comunitatea locală, ţară;
- de a descoperi şi cunoaşte mediul înconjurător.

Pentru a încuraja copilul să exploreze, să iniţieze, să creeze, într-un ambient bine structurat, echipa de educatori urmăreşte furnizarea materialelor de învăţare, evoluţia copilului şi organizarea activităţilor din curriculum, asigurând reale ocazii de învăţare situaţională.

Adultul sau educatoarea, devine partener matur de joc, bun cunoscător al regulilor şi detaliilor care trebuie respectate. Părintele, fie că este mama, fie că este tata, este partenerul-cheie în educaţia copilului, iar relaţia familie-grădiniţă-comunitate trebuie să corespundă unui real parteneriat.

Educaţia diferenţiată şi personalizată a copiilor este segmentul de bază al acestei alternative, sugerând din ce în ce mai pregnant ideea conform căreia atât grădiniţa cât şi şcoala trebuie să se adapteze la particularităţile şi necesităţile copilului, deci nu invers.

Strategiile didactice de învăţare optimă în alternativa *Step by step* sunt de învăţare prin cooperare având ca nucleu facilitarea învăţării în a-l ajuta pe copil să se joace, să relaţioneze, să se dezvolte, să înregistreze progrese. Studiile de specialitate dovedesc superioritatea strategiilor didactice cooperante faţă de cele individuale şi competitive în construirea stimei de sine, în accentuarea motivaţiei, în formarea personalităţii, în dezvoltarea proceselor cognitive.

Stimulând învăţarea cooperantă, respectând personalitatea fiecărui copil, răspunzând intereselor şi

curiozităţilor copilului mic, educatoarea este ori participant, ori dirijor, ori moderator, ori îndrumător, alături de copil, al unei atmosfere pozitive, constructive şi nu doar un furnizor de informaţii. Ea priveşte mlădiţa ce i-a fost încredinţată spre dezvoltare ca pe un subiect competent în a-şi asuma diferite responsabilităţi, călăuzindu-l continuu către cunoaştere, prin forţele lui proprii. În grădiniţele *Step by step* copiii care se joacă şi învaţă împreună, învaţă cum să trăiască împreună. Învăță despre obiceiuri, despre cum să meargă la colindat, cum să împodobească casa și bradul de sărbători, cum să înroșească ouă, cum să danseze „Călușarii", cum să mânuiască sucitorile în dansul cu același nume, dar și cum să sculpteze dovleacul ori cum să se costumeze de Haloween.

„Tradiția adevărată e singura merinde sufletească", afirma Liviu Rebreanu și oricărui român îi place să însoțească fiecare sărbătoare religioasă de tradiții, datini și ritualuri care au dăinuit de-a lungul anilor, păstrându-se până în zilele noastre. Poporul nostru iubește tradițiile, iubește datinile strămoșești purtându-le întotdeauna în suflet ca fiind esență și consens atribuit vieții. Astfel, și preșcolarul din grădinița *Step By Step,* reușește să interpreteze cu mare drag, dar și cu multă iubire, cântece patriotice ca „Noi suntem români" sau „Româncuța", să confecționeze steagul României, dar și al Uniunii Europene. Condiţiile de viaţă, nivelul scăzut de trai, sărăcia, divorţurile, plecările la muncă în străinătate, abuzurile, agresivitatea din multe familii ale societății româneşti, la acest început de mileniu, sunt stresante pentru copii.

Dar depăşind acest tip de incidente, plasate în cealaltă extremă, societatea democratică românească a impus şi impune în continuare anumite stiluri de educaţie pentru copiii secolului XXI, care au de întâmpinat schimbări inimaginabile. Rapiditatea şi mărimea schimbării, cere o adaptare inteligentă, continuă şi permanentă. În lumea viitorului, deprinderile şi cunoştinţele tehnologice de azi, nu le vor mai fi utile copiilor. Pentru a îi pregăti pentru lumea de mâine și să perceapă conştient orice schimbare, este necesar să devină dornici de cunoaştere, învăţare, să nu uite și să asimileze de-a lungul timpului tradițiile, datinile sau obiceiurile românești.

Bibliografie:

- Hansen, Kirsten, Kaufmann, Roxane şi Burke Walsh, Kate. (1999), *Crearea claselor orientate dupa necesitatile copilului,* Editura Cermi, Iași;
- Stamenovski, Constanţa. (2013). *Educaţia pentru dezvoltarea abilităţilor la vârsta preşcolară.* Revista învăţământului preşcolar şi primar. nr. 1-2. pag. 14., Editura Arlechin, București;
- http://www.scribd.com/doc/133979941/Programul-Step-by-Step
- http://www.scoalastepbystep.ro/

FOLCLORUL PRAHOVEAN, LEGĂTURA NOASTRĂ CU VIAȚA

Prof. înv. primar ANA CLARA GRECU
Liceul Tehnologic „Carol I",
Valea Doftanei, jud. Prahova

Prahova, străveche și mănoasă vatră de țară, vestită pentru pădurile de brazi și izvoarele de aur negru, posedă un tezaur corespunzător de frumusețe și bogăție folclorică, prea puțin explorat și cunoscut.

Bogăția spirituală a maselor populare de pe aceste meleaguri se așază ca o verigă prețioasă în colierul folcloric al arcului subcarpatic meridional, relevând vitalitatea și varietatea creației și circulației orale a folclorului prahovean.

Cine cercetează folclorul din această zonă, constată cu mândrie că oamenii de aici sunt posesorii unei străvechi culturi populare, care urcă din adâncuri nebănuite de veac până la noi și cunoaște o dezvoltare continuă și racordarea pe multiple canale la toate marile valori spirituale elaborate de omenire.

Poeziile, una din formele de manifestare a culturii populare, rămân prin excelență, o artă a adevărului și a vieții, cărora le sunt proprii formele clare și condensate, construite pe spații strânse și cu o mare economie de material. Prin aceste caracteristici, poezia populară se dovedește a fi o artă modernă, rămânând un model pentru autorii zilelor noastre.

În afară de valoarea lor artistică, poeziile populare, „hristoave scrise pe frunzele codrilor" cum le numea Alecu Russo, sunt și veritabile documente de

viață, căci nicăieri ca în ele nu poți cunoaște mai adevărat un popor, sentimentele și concepțiile sale, atitudinea față de anumite evenimente, situații și stări sociale. Nicăieri ca în poezia populară nu se vede mai bine legătura creatorului anonim cu viața, cu semenii lui și cu țara, această fântână a dorurilor sale, din care a sorbit, o dată cu toate cele bune, legământul de statornică iubire.

Alături de poezii, baladele, cântecele, strigăturile la joc, ghicitorile și proverbele sunt o nouă dovadă că Prahova e un însemnat ținut folcloric al țării, cu propriile sale mlădieri de vers popular, tradițional și nou, cu firești ecouri de departe și împământenite în orizontul localnic.

O seamă de motive poetice își dovedesc trăinicia continuând să dăinuiască și astăzi în Prahova în forme apropiate de cele atestate de Anton Pann, în timp ce numeroase altele arată procesul neîntrerupt de creație și circulație folclorică nouă, recentă, ca în cazul unora dintre *jurnalele orale* sau dintre *cântecele de cătănie și război*, de *viață nouă* etc.

CÂNTĂ CUCU-NTR-O VÂLCEA

Cântă cuc-ntr-o vâlcea
Și răspunde mierlița
C-a venit primăvara,
Cu frunza și cu iarba.
În pădurea înverzită,
În poiana înflorită,
Îi culeg neicuții iar
Ghiocei și tămâioară.
Cântă, cucule, și zboară,
Că-n țară e primăvară,
Frunza-n codru lăsturește

Și neicuța mă iubește.
(culeasă de C. Manolache în octombrie 1971,
la Brebu)

VINE VREMEA LUI BRUMAR
Frunzuliță rar mărar,
Vine vremea lui Brumar,
Cu bucatele-n hambar.
Vine vremea lui Brumar,
Atunci-s nopțile mari,
Stau cu mândra cât oi vrea,
Ziua albă n-oi vedea.
Stau cu mândra cât îmi place,
Ziua albă nu se face.
(culeasă de C. Manolache în mai 1971,
la Posești)

NANI, NANI, PUI BĂIAT
Nani, nani, pui băiat,
Că mama te-a legănat
Și mama te-a căutat,
Să crești mare și bărbat,
Să fii harnic și vioi,
Să scapi țara de nevoi.
Culcă-mi-te mititel
Și te scoală măricel.
Haida Doamne, de-l adoarme,
Și tu, pește, de mi-l crește;
Și tu, știucă, de mi-l culcă;
Și tu, somn, de mi-l adormi.
Nani, nani, pui băiat,
Să crești mare și bărbat;

Nani, nani, puișor,
Hai cu mama, să te-adorm.
(culeasă de C. Manolache în februarie 1972, la Telega)

PROMOVAREA ȘI PĂSTRAREA DATINILOR, OBICEIURILOR ȘI A TRADIȚIILOR LOCALE ÎN ORELE DE CURS ȘI ACTIVITĂȚILE EXTRACURRICULARE

BĂNESCU EVELINA
Școala Gimnazială Talea, jud. Prahova

În cultură nimic nu trebuie pierdut,
totul trebuie transmis şi reînnoit
Constantin Noica

Să-i învăţăm pe copii să preţuiască şi să respecte obiceiurile şi tradiţiile în care s-au născut, să-i învăţăm să iubească meleagurile natale, portul românesc şi pe români. Să le sădim în suflet aceste elemente definitorii ale identităţii neamului românesc fără de care nu am mai putea şti de unde venim şi cine suntem de fapt noi românii pe acest pământ. Să-i ajutăm pe copii să înţeleagă imensitatea tezaurului nostru folcloric în care arta populară românească este o minunată oglindă în care se reflectă cu cea mai mare intensitate frumuseţea României, istoria şi mai ales sufletul neamului, a localității în care locuiesc.

Atunci când vine vorba de tradiții, obiceiuri și datini, activitatea desfășurată la clasă implică o gamă variată de modalități de promovare și păstrare a acestora, timp îndelungat, precum și materiale didactice demonstrative sau explicative variate.

În calitate de dascăli suntem obligaţi să facem din creaţia noastră populară o carte de vizită cu care să batem la porţile cunoaşterii şi cu care vom fi primiţi şi apreciaţi fără îndoială oriunde în lume. În furtunile veacului, obiceiurile şi tradiţiile strămoşeşti au rămas neclintite păstrând valori autentice ale culturii populare tradiţionale. Copiii se lasă îndrumaţi şi pot fi modelaţi în aşa fel încât pe fondul lor afectiv să se aşeze elementele cunoaşterii artistice care vor imprima gândirii lor anumite nuanţe, ce vor îmbogăţi substanţa viitoarei activităţi individuale şi sociale. Începând cu obiceiurile prilejuite de fiecare eveniment important din viaţa poporului, continuând cu frumoasele costume pe care le îmbracă în aceste împrejurări şi terminând cu cântecele, dansurile şi strigăturile nelipsite de la aceste datini, izvorul lor este nesecat pentru cel ce vrea să le cunoască şi să le adune în mănunchi pentru a le dărui din nou.

În activitățile la clasă facem cunoscute copiilor tradițiile strămoșești prin intermediul lecturilor dar și prin serbările pe care le desfășurăm cu copii cu prilejul diferitelor sărbători (Crăciun, Paşti, etc.). Şezătorile constituie un mijloc complex de educaţie, deoarece îi familiarizează pe copii cu unele elemente de folclor, contribuind astfel la dezvoltarea dragostei pentru tradiţiile populare, le dezvoltă dragostea pentru frumos, pentru armonie, le cultivă răbdarea, stăpânirea de sine, spiritul de echipă. Datinile şi obiceiurile populare ne

reprezintă și constituie o adevarată „valută” a ţării noastre, apreciată în lume, fapt care determină dorinţa de a cunoaşte frumuseţea și naturaleţea obiceiurilor, a folclorului autentic, a portului popular şi a graiului local. De asemenea au rolul de cunoaştere de către copii a specificului zonei și a frumuseţilor din jur. Pentru a şti cine este, copilul trebuie să înveţe cine a fost prin strămoşii săi, să-şi cunoască rădăcinile adânc înfipte în satul românesc.

Bineînțeles că și activitățile extracurriculare joacă la rândul lor un rol important în încercarea noastră de a le cultiva copiilor sentimente pozitive față de bogățiile și frumusețile localității în care se dezvoltă și mai ales se formează ca individ, păstrător de tradiții și obiceiuri.

Pornind de la curiozitatea specifică vârstei, am căutat prin diverse activităţi derulate împreună cu diverşi parteneri, să stimulăm dorinţele copiilor de a cunoaşte tradiţiile, datinile şi obiceiurile populare din aceste locuri.Vizita la biserică efectuată în preajma sărbătorilor de Paşti, i-a făcut pe copii să înțeleagă semnificația sărbătorii, preotul explicându-le pe înțelesul lor semnificația obiceiului încondeiatului ouălor și faptul că ouăle încondeiate în joia mare se duc la biserică pentru a fi sfinţite iar dupa slujba Învierii mai întâi cei în vârstă, apoi cei tineri le ciocnesc folosind formulele: „Hristos a Înviat”, „Adevărat a Înviat”, formule pe care cu siguranță le vor utiliza corect.

Arta noastră populară, manifestată sub toate aspectele ei, prezintă o bogăţie de comori, izvorul lor nesecat pentru cel ce vrea să le cunoască şi să le adune în mănunchi pentru a le dărui din nou, cum spunea Anton Pann:

„De la lume adunate
Şi-napoi la lume date."

Astăzi, mai mult ca oricând, avem posibilitatea să îndrumăm copiii să cunoască şi să redea obiceiuri româneşti, să respecte tradiţii ale românilor. În acest mod vom putea creşte şi educa copiii în spiritul virtuţilor strămoşeşti, pentru a deveni buni creştini şi buni români.

Sărbătorile de iarnă au însemnat posibilitatea lărgirii orizontului spiritual al elevilor şi preşcolarilor precum şi cultivarea receptivităţii şi sensibilităţii, a trăirilor afective şi emoţionale. Perioada premergătoare acestora, respectiv Postul Crăciunului a însemnat informarea şi familiarizarea copiilor cu ceea ce înseamnă Crăciunul, Anul Nou, Boboteaza. Perioada aceasta a fost propice pregătirii serbărilor de Crăciun.

Şezătorile sunt reuniuni cu caracter educativ-cultural, la care sunt antrenaţi elevii şi fiecare participant îşi aduce contribuţia cu o glumă, o ghicitoare, un cântec, interpretarea unor dansuri, dramatizarea unor poveşti. Şezătorile, fără un efort deosebit, constituie serbări în miniatură, organizate într-un cadru mai restrâns, dar cu o eficienţă educativă mai mare. Şezătorile se pot organiza cu ocazia unui eveniment din viaţa poporului, a satului. Acestea trezesc în conştiinţa copiilor sentimentele de dragoste faţă de popor.

O frumoasă tradiție, păstrată de la batrânii satului, pe care o scot la iveală din lada de zestre, mai ales în serile lungi de iarnă, este șezătoarea, ce încă nu şi-a pierdut identitatea în mediul rural. În cadrul organizării şezătorilor, elevii cos la gherghef, scarmănă și torc lână, împletesc, cioplesc, împletesc obiecte din pănuşi de porumb. La aceste şezători, elevii vin îmbrăcaţi în

costume populare autentice. Şezătorile se desfăşoară în şcoală, într-o sală de clasă, decorată cu obiecte ţărăneşti.

Cu prilejul programelor distractive elevii iau cunoştinţă cu foarte multe realizari, dând posibilitatea verificării întregului material artistic însuşit de elevi într-o anume temă, consolidând şi perfecţionând calitatea păstrării şi reproducerii acestuia. În acest cadru, îi ajutăm pe elevi să se obişnuiască cu publicul, să-şi învingă emoţiile.

Valoarea deosebită a şezătorilor este determinată, pe de o parte de conţinutul educativ al materialului utilizat, cât şi calitatea artistică a acestuia, iar pe de altă parte de modul de organizare şi de antrenare a elevilor. La final, elevii sunt răsplătiţi cu produse specifice zonei: floricele de porumb, colăcei, turte, mere, gutui, nuci.

Obiceiul şezătorii se păstrează la sate datorită unor oameni cu suflet mare, ce nu vor uita datinile și obiceiurile, transmise din generație în generație. Folclorul reprezintă oglinda vie a existenţei poporului român, o dovadă grăitoare a străvechii unităţi culturale a poporului român. Imensul tezaur folcloric al poporului nostru constituie o componentă valoroasă a acestei moşteniri. Valorificând cu copiii tradiţia folclorică în cadrul diverselor activităţi şcolare şi extraşcolare realizăm un important act cultural şi educativ.

Prin varietatea folclorului copiii pot să cunoască, să înţeleagă şi să preţuiască mai mult trecutul glorios al poporului nostru, ocupaţia, obiceiurile, sentimentele, năzuinţele generaţiilor de ieri. Simpozioanele cu secţiuni axate pe teme de folclor şi tradiţii constituie acţiuni educative de promovarea artei ca mijloc de păstrare a

adevăratelor valori morale şi a frumusetii relaţiilor interumane şi interetnice.

Bibliografie:
- Ion Apostol Popescu, *Studiu de folclor și artă populară*;
- Stanciu Stoian, Petre Alexandru, *Pedagogie și folclor*, E.D.P. Bucuresti 1978;
- Revista *Învățământul preșcolar*, 1-2, 2000.

BRAȘOVEANCA

Prof. Ttl BEATRICE GARDIN
Centrul Școlar Pentru Educație Incluzivă Brașov

În acest an școlar, 2016/2017, în cadrul proiectul educaţional **DANSEZ CU TINE ȘI PENTRU TINE!**, mi-am propus să-mi învăț copiii din echipa de dans TUC, dansul *BRAȘOVEANCA*.

Un dans tradițional românesc ce își are originea în Ardeal, un dans pentru cupluri, lent la început, dar care își accelerează ritmul pe parcurs. Acesta presupune formarea unui șir de cupluri, în care partenerii stau foarte aproape unul de celălalt și se mișcă în felul următor: fac doi pași înainte, apoi doi înapoi, după care bărbatul și femeia schimbă locul.

Chiar dacă la prima vedere pare foarte simplu, acest dans necesită o oarecare instruire întrucât lipsa unei sincronizări perfecte cu ceilalți poate cauza incidente neplăcute. Deși dansul popular românesc se manifestă într-o mare varietate de aspecte regionale, el prezintă totuși caractere comune esențiale care unesc toate formele de expresie coregrafică ale poporului român într-un stil național specific.

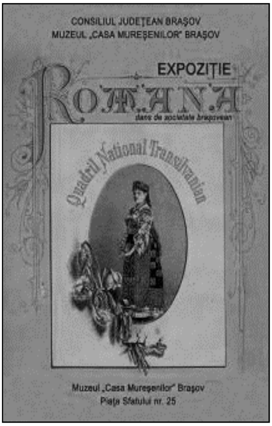

Un mic istoric al acestui minunat joc ardelenesc ne este prezentat de către Muzeul „Casa Mureşenilor" care găzduieşte o expoziţie inedită dedicată dansului **Romana**, dans de salon creat la Braşov de Iacob Mureşianu în 1849.

Istoria acestui dans începe în toamna anului 1849 chiar în casa unde astăzi este sediul muzeului. Atunci, Iacob Mureşianu le-a împărtăşit invitaţilor săi, dorinţa de a crea un dans de salon, pur românesc, inspirat din jocurile populare, aşa cum nemţii şi austriecii au creat valsul, polonezii mazurca, ungurii ceardaşul. Cu ajutorul prietenului său Ştefan Emilian, arhitect şi profesor de desen la actualul Colegiu Naţional

„Andrei Şaguna” dar şi talentat pianist, Iacob Mureşianu a creat un dans naţional inspirat din jocurile populare: *Ardeleana*, *Haţegana*, *Pe picior*, *Învârtita* şi *Braşoveanca*. După ce au pus la punct şi cele mai mici amănunte, cei doi au apelat la maestrul coregraf Francisc Kamauf pentru a şlefui mişcările.

Romana s-a dansat pentru prima oară în public la 31 ianuarie 1851, la deschiderea balului „Reuniunii Femeilor Române”, patronată de Maria Nicolau, soacra lui Iacob Mureşianu. Astfel, *Romana* devine jocul tuturor balurilor „Reuniunii Femeilor Române” dar se dansa şi la balurile şi petrecerile româneşti din Ardeal, Maramureş, Banat, Crişana şi chiar şi din nordul Moldovei.

În 1900, compozitorul Iacob Mureşianu, fiul creatorului dansului, a publicat partitura dansului aranjată de el însuşi, iar în 1903, dr. Aurel Mureşianu a tipărit caietul bilingv româno-german în care apare istoricul dansului, precum şi descrierea amănunţită a figurilor dansului.

Deşi *Romana* s-a mai dansat sporadic până în apropierea celui de-al doilea război mondial, dansul părea că s-a pierdut în ultimele decenii. În 2007 însă, muzeografii de la „Casa Mureşenilor” au reuşit să reînvie dansul prin colaborarea cu balerinii Operei Braşov şi coregrafa Nermina Damian. Această variantă a dansului a fost creată după indicaţiile din caietul tipărit în 1903. În 2010, printr-un proiect finanţat de Administraţia Fondului Cultural Naţional au fost instruiţi 10 instructori de dans care să predea mai departe acest dans. Expoziţia vernisată face şi ea parte din aceeaşi intenţie de promovare a dansului *Romana,* dansul continuând să fie promovat şi la nivel internaţional în cadrul cursurilor de

limbă, cultură şi civilizaţie românească organizate anual la Braşov de către Institutul Cultural Român.

Scopul proiectului este constituirea unui grup partenerial care să promoveze valori tradiționale comune la nivelul partenerilor implicaţi şi care să permită formarea deprinderilor motorii şi senzoriale, dar și bucuria de a dansa în portul românesc.

Elevii participanţi în proiect vor putea să-şi exprime emoțiile, sentimentele, trăirile prin mişcare, joc şi muzică. Din punctul de vedere al profesorilor, prin cunoaşterea elevilor mai profundă ei voi aprecia mai bine personalitatea acestora, deschiderea lor spre activităţi cu conţinut cultural artistic Pentru părinţi, proiectul va fi un prilej de a aprecia rezultatele eforturilor depuse de către profesori şi educatori.

Jocul/dansul popular dă sens copilăriei deoarece mişcarea, exerciţiul fizic în sine îi face pe copii fericiţi. Dansul este una dintre cele mai distractive forme de activitate fizică pe care le poate face copilul. El foloseşte constant şi echilibrat toate grupele de muşchi şi ajută la tonifierea musculaturii şi la o creştere, la o modelare armonioasă a corpului copilului.

În plus, în timpul dansului se formează şi se stimulează funcţii importante implicate în dezvoltarea fizică a copilului: **coordonarea, forţa, echilibrul, flexibilitatea.**

Dansul:

- **Ajută la concentrare!** - prin antrenamente şi repetiţii îi ajută să asculte de instrucţiunile oferite şi să realizeze mişcările pe rând şi cu răbdare, îmbunătăţindu-şi concentrarea.

- Este o formă de relaxare şi distracţie! Pe lângă beneficiile fizice şi psihologice pe care le are dansul asupra copilului, nu este de neglijat nici factorul destindere şi buna dispoziţie. Are rolul de a scădea nivelul de anxietate al copiilor, pentru că dansul este până la urmă şi un mod de descărcare psihologică şi de comunicare a trăirilor, prin limbaj nonverbal.

- Îi ajută să îşi dezvolte abilităţile sociale! Integrarea copilului într-o trupă de dans înseamnă din start integrarea lui într-o mică comunitate. Copilul poate lega prietenii şi învaţă cum să socializeze în grupuri. Interacţiunile cu ceilalţi copii sunt esenţiale în dezvoltarea socială a copilului.

- Le dezvoltă încrederea în forţe proprii şi stima de sine! Dansul are un impact pozitiv din punct de vedere emoţional asupra copiilor. Ei învaţă să facă faţă expunerii publice şi interacţiunilor sociale şi cu fiecare reuşită sau progres îşi consolidează încrederea în sine.

- **Îi ajută să devină responsabili!** Copiii învaţă să se adapteze în grupuri, îşi dezvoltă sentimentul de apartenenţă la grup şi învaţă să respecte reguli, să ajute şi să se lase ajutat, să asculte, să respecte şi să-şi exprime nevoile, emoţiile.

- **Le îmbunătăţeşte memoria!** Dansul în grupuri organizate prespune o rutină, paşi de dans prestabiliţi şi multe alte reguli care pun la lucru memoria copilului. Cei mici trebuie să reţină un ansamblu de mişcări în realizarea unui dans, iar prin repetiţii continue, memoria le este stimulată.

Între joc şi învăţare nu există o delimitare precisă, ci mai degrabă o punte de legătură. Prin mişcarea bine organizată şi structurată, cadrul didactic le poate deschide

elevilor calea spre un organism sănătos, capabil să asimileze informaţii noi din spaţiul şi universul ce-i înconjoară.

Dansurile populare românești sunt în concepția multora mult prea complicate pentru a fi dansate de către oricine, mai ales dacă o persoană nu are mare talent în arta dansului. Desigur, nici un dans nu poate fi numit imposibil de practicat, dacă se muncește îndeajuns de mult încât ar putea fi pus în scenă și chiar foarte bine reprezentat.

Brașoveanca nu este doar ideal pentru a-i învăța un dans popular românesc pe cei mici, ci și pentru a duce tradiția mai departe. De asemenea, dacă micuțul are probleme în a se integra în societate, acest dans îi va fi de mare ajutor deoarece se joacă în mai multe perechi, în acest mod, copilul intră în contact direct cu mai mulți copii.

În același timp, va învăța să aprecieze mai mult munca în echipă. Dacă este o persoană căreia îi place să facă totul de unul singur, chiar dacă are o vârstă mai

fragedă, cu siguranță va învăța că în viață lucrurile cele mai bune nu se pot face doar de unul singur, ci că e nevoie de o echipă bine închegată, exact cum este și în cadrul acestui dans popular, *Brașoveanca*.

Surse internet:
http://traditiidinromania.ro/obiceiuri/obiceiuri-din-transilvania/brasoveanca.html#
http://www.stop-and-dance.ro/blog/brasoveanca-un-dans-ideal-pentru-copii/-
http://www.monitorulexpres.ro/mobil/?stiri&p=week_end&sID=108793
https://ro.wikipedia.org/wiki/Etnografia_%C8%9A%C4%83rii_B%C3%A2rsei

CHRISTMAS AROUND EUROPE
PROIECT INTERNAŢIONAL ETWINNING

Prof. COMAN FLORICA
Grădiniţa cu Program Prelungit „Sfântul Mucenic Mina”
Ploieşti, jud. Prahova

Tradiţiile româneşti reprezintă una dintre valorile inegalabile ale neamului nostru, exprimă bogaţia spirituală a fiecărui român în parte, ceea ce ne obligă pe noi, părinţi şi educatori, să păstrăm şi să cultivăm în sufletele generaţiilor ce vin dragostea pentru valorile care ne înconjoară dintotdeauna.

Pentru a face cunoscută această bogăţie a poporului român am participat, alături de preşcolarii pe

care îi coordonez, în cadrul Proiectului **eTwinning** *CHRISTMAS AROUND EUROPE*, unde am împărtășit tradiţii de Crăciun cu şase ţări din Europa. Am colaborat în stabilirea activităţilor: cearea unui logo, cântece tradiţionale, meşteşuguri de Crăciun şi confecţionarea unor felicitări cu partenerii noştri din Spania, Italia, Turcia, Polonia şi Regatul Unit al Marii Britanii şi al Irlandei de Nord. Scopul proiectului a fost de a dezvolta o înțelegere a culturii europene și de a compara tradițiile proprii de Crăciun cu cele ale ţărilor participante la proiect. Acest parteneriat ne-a oferit tuturor posibilitatea de a gândi metode şi instrumente atractive pentru a oferi copiilor şi părinţilor informaţii esenţiale despre alte medii socio-culturale. Lucrând într-o echipă internaţională, acest domeniu a căpătat o conotaţie europeană şi astfel, a devenit clar pentru toţi actorii implicaţi în proiect, faptul că şcoala si autorităţile locale joacă un rol important în promovarea culturii româneşti.

Harta proiectului a cuprins următoarele activităţi: „Hai să spunem cine suntem” – prezentarea școlilor, „Crează un logo pentru site!” – realizarea unui desen, „Felicitări de Crăciun” – confecţionarea şi trimiterea de felicitări către toate școlile implicate în proiect prin poșta tradițională, „Trimite un cântec” – prezentarea unui cântec tradiţional românesc, „Expunem felicitările în şcolile noastre” – expoziţie cu felicitările trimise de partenerii europeni. Astfel, copiii au contribuit la realizarea produselor activităţii confecţionâd ornamente de Crăciun şi realizând felicitări pentru toţii copiii participanţi din cele şase ţări.

În propunerea şi realizarea activităţilor am respectat Curriculumul Naţional, am integrat activităţile realizate în cadrul Domeniului Estetic şi Creativ, Domeniului Limbă şi Comunicare şi Domeniului Om şi Societate. Pentru realizarea activităţilor am creat situaţii în care copiii să lucreze atât pe rând, cât şi în perechi şi grupuri mai mici şi mai mari, pentru ca aceştia să capete o perspectivă mai largă prin împărtăşirea reciprocă a cunoştinţelor, a ideilor şi a opiniilor.

În realizarea „meşteşugurilor de Crăciun” au fost implicaţi şi părinţii copiilor, sprijinindu-ne atât în

procurarea materialelor necesare, cât şi în confecţionarea acestora în cadrul activităţilor practice.

Toate activităţile şi materialele din cadrul proiectului au fost vizualizate de copii, dându-le posibilitatea să asculte colinde din alte ţări, să vadă lucrările partenerilor: desene, colaje, felicitări, meşteşuguri de Crăciun.

Prin participarea la acest proiect am avut posibilitatea de a cunoaşte noi sisteme educaţionale, noi medii socio-culturale, și de a învăţa noi metode şi tehnici pentru îmbunătăţirea calităţii învăţământului românesc.

În mod cert, participarea noastră la acest proiect a contribuit la dezvoltarea dimensiunii europene a grădiniţei întrucât instituţia este deja înscrisă pe linia ascendentă a promovării valorilor europene.

În ceea ce priveste impactul asupra activităţii copiilor, accentuez faptul că aceştia, copiii, sunt beneficiarii direcţi ai acestei experienţe didactice, am reuşit să-i sensibilizez să se simtă tot mai atraşi de lumea cunoaşterii, să poată dobândi noi valori ca: respectul pentru valorile naţionale şi europene, conştiinţa solidarităţii, şi pe termen lung aceştia să promoveze valorizarea diversităţii culturale naţionale şi europene.

Bibliografie:

https://twinspace.etwinning.net/14197/home
www. christmasaroundeurope.weebly.com

OBICEIURI ȘI TRADIȚII ROMÂNEȘTI DE PAȘTE

Prof. înv. primar DINU GABRIELA MARIA
Şcoala Gimnazială „B.P. Hasdeu”,
Câmpina, jud. Prahova

Învierea Domnului este una dintre cele mai importante și mai frumoase sărbători ale creștinătății. Ea are darul de a aduce familia împreună și este plină de obiceiuri tradiționale.

Domnul nostru Iisus Hristos, de Sfintele Paști ne cheamă la iubire, o iubire curată care sfințește mintea și înalță ființa și viața omenească. Pregătirea pentru Sfintele Paști începe cu Duminica Vameșului și Fariseului, iar din pilda lor învățăm că viața sfântă trebuie să fie străbătută de smerenie, de modestie și presărată cu gânduri și fapte bune.

Postul de Paști ne amintește de patimile și suferințele îndurate de Hristos pentru păcatele noastre, fiind rânduit și pentru a ne da prilej de pregătire pentru spovedania și cuminecarea de Paști pe care tot creștinul le împlinește.

Cu patruzeci de zile înainte de Sărbătorile Pascale se ține post. A posti înseamnă a ne înfrâna și a conteni de la anumite mâncăruri sau lucruri, în anumite timpuri statornicite de Sfânta Biserică. Postul Patruzecimii sau Postul Sfintelor Paști este socotit ca timpul cel mai potrivit de pregătire și înfrânare pentru marea sărbătoare a Învierii Domnului.

Sfântul Vasile cel Mare spunea următoarele despre post:

Vechi este postul și totuși nu îmbătrânește, ci se reînnoiește mereu și întinerește pe zi ce merge. Comoara înfrânării, care este postul, nu ni s-a descoperit acuma, ci ne-au predat-o strămoșii. Postul e deodată cu omul, în paradis îl întâlnim deja. De postea Eva și nu mânca din pom, astăzi noi n-am avea lipsă de post (...). Ne-am îmbolnăvit de păcat, să ne vindecăm prin pocăință. Dar pocăința fără post este anevoioasă și fără roade (...). Postul alungă ispitele, însoțește privegherea și ajută înfrânarea.

Postul Sfintelor Paști ne aduce aminte și de patimile și suferințele îndurate de Mântuitorul Hristos pentru păcatele noastre, de moartea Lui pe lemnul crucii.

Drumul Patimilor începe cu intrarea Domnului în Ierusalim. În seara Duminicii de Florii se ține prima Denie Pascală. Iisus este întâmpinat cu ramuri de finic și osanale.

La Denia din Sfânta Luni este pomenit Iosif, dar și smochinul neroditor care închipuie pomul păcatului.

În Sfânta Marți, denia amintește de șirul predicilor în care Hristos a prevestit distrugerea templului din Ierusalim, moartea și învierea sa.

În Sfânta Miercuri este denia în care apare apostolul vânzător, în mintea căruia se coace trădarea, acesta fiind Iuda.

În Sfânta și Marea Joi este rânduită denia celor 12 Evanghelii. Este ziua în care Iisus în semn de mare smerenie slujitoare a spălat picioarele ucenicilor lui. În aceeași zi, la Cina cea de Taină, Iisus a instituit Sfânta Taină a Euharistiei. În noaptea de joi, El se roagă Tatălui Ceresc în grădina Ghetsimani și în toiul nopții primește

sărutul lui Iuda. Din această zi și până la Înviere în biserici nu se mai bat clopotele, ci se bate numai toaca.

Sfânta și Marea Vineri (Vinerea Neagră) este ziua în care a fost adus la judecată, batjocorit, schingiuit, răstignit, mort și îngropat Iisus. În această zi El își poartă crucea în spate spre Golgota și este răstignit între doi tâlhari. La ceasul al nouălea își dă duhul, trupul lui este îngropat după rânduială de Iosif și Nicodim.

Denia Prohodului, adică slujba de înmormântare a Domnului se cântă în seara de Vineri. Alaiul îndurerat al credincioșilor trece pe sub Sfânta Masă, după care se dă ocol bisericii de trei ori în frunte cu preoții. Aceasta însemnând o dată pentru fiecare zi a șederii în mormânt.

Sfânta Mare Sâmbătă este zi de reculegere. Credincioșii se pregătesc pentru marea veghe de peste noapte. În toate bisericile, la miezul nopții, preoții vestesc Învierea, vor împărți Lumina Sfântă și vor ține slujba Sfintelor Paști. Acum este sfințită pasca, ouăle roșii și restul bucatelor.

Pâinea stropită cu vin și sfințită cu agheasmă, numită Sfintele Paști este dată credincioșilor care o vor mânca dimineața, înainte de a mânca pasca și a ciocni ouă.

Oul a fost dintotdeauna simbolul creației, al noii vieți. Oul colorat este simbolul Mântuitorului, el este considerat o formă geometrică ideală, o culme a perfecțiunii. Începuturile colorării ouălor se pierd în îndepărtata epocă precreștină, pe vremea când Anul Nou se sărbătorea la echinocțiul de primăvară (data la care ziua devine egală cu noaptea). În vremurile acelea, ouăle colorate erau oferite ca un dar ce simboliza echilibrul, creația și fecunditatea. Mai târziu, la romani, ouăle

colorate în roșu se numărau printre darurile oferite la diferite jocuri și ceremonii religioase – în cadrul sărbătoririi lui Ianus (personaj mitologic cu două fețe: una întoarsă spre trecut, cealaltă privind spre viitor). Obiceiul colorării ouălor s-a transmis creștinilor și este încă practicat de popoarele europene și asiatice.

În țara noastră, ouăle încondeiate au rămas o dovadă permanentă a păstrării unor datini, credințe și obiceiuri de Paști, transmise din generație în generație.

Sfintele Paști se serbează de toți creștinii în duminica ce urmează după prima lună plină care apare în urma echinocțiului de primăvară (stabilit de sinod la data de 21 martie al calendarului Iulian de atunci, cu modificări după calendarul Gregorian). Sunt ani în care această Duminică coincide cu luna plină de primăvară, atunci Paștile vor fi serbate în următoarea duminică.

Învierea este „Taina Tainelor", „Sărbătoarea Sărbătorilor", „Lumina Luminilor".

Sărbătoarea Pascală este prilej de apropiere, de liniște sufletească, de unire și seninătate. Felia de cozonac, oul roșu și urarea *„Hristos a Înviat!"* îți amintesc de copilărie, de clipe pline de liniște alături de cei dragi, care îți confirmă vestea ta prin răspunsul *„Adevărat a Înviat !"*. Fără Înviere nu ar avea sens bucuria și speranța. Este o sărbătoare a familiei, Sărbătoarea Pascală fiind un prilej de apropiere, de liniște sufletească și de unire. Ce poate fi mai frumos și mai emoționant când vezi la un loc nepoți, copii, părinți, bunici, străbunici cinstind Învierea Domnului. Parcă timpul și spațiul înconjurător moare și renaște în același timp, împreună cu divinitatea. Lumina sfântă primită în seara Sfintei Învieri este simbolul Învierii, al biruinței

vieții asupra morții și a luminii lui Hristos asupra păcatului întunecat.

Când Învierea Sfântă vine,
Alături de cei dragi să fim
Și din preaplinul iubirii fără margini
Să dăruim și să primim...

TRADIȚII ȘI OBICEIURI DE PAȘTE

DÎRSTARU NICOLETA
Grădinița cu P.N. „Peter Pan” Nistorești,
structură a Școlii Gimnaziale „Constantin Brâncoveanu”
Breaza, jud. Prahova

Din cele mai vechi timpuri religia s-a împletit cu tradiţia, datina şi obiceiurile, pe care omul le-a respectat şi le-a transmis ulterior prin viu grai din generaţie în generaţie, astfel înţelepciunea şi experienţa celor mai vechi strămoşi ajung la noi sub forma obiceiurilor din viaţa celor de la ţară, fiind purtătoarele unor informaţii, a unor experienţe şi înţelepciuni vechi.

În ultimul timp, tradiţiile au început din păcate să dispară încetul cu încetul, reuşind să se păstreze cu precădere în lumea satului, acestea fiind adevărate centre de cultură, de originalitate, în care ne regăsim rădăcinile şi autenticitatea.

Satele noastre româneşti au rămas din fericire tributare tradiţiei străvechi, un exemplu în acest sens fiind obiceiurile legate de Sfânta Sărbătoare a Învierii

Domnului din săptămâna premergătoare Sfintelor Paşti. Ultima duminică din Postul mare semnifică Intrarea Domnului Iisus Hristos în cetatea Ierusalimului. De Florii, cum sunt denumite în popor, se face dezlegare la peşte, se fac pomeniri, se sfințesc ramuri de salcie care apoi se așază lângă icoane, ca păzitoare de rău.

Joia Mare, cunoscută în calendarul tradiţional şi sub denumirea de Joia morţilor sau Cina cea de taină la care Hristos a prefigurat jertfa sa prin frângerea pâinii şi prin oferirea vinului ce simbolizează sângele ucenicilor săi. Specific Deniei de joi seara este citirea celor 12 Evanghelii ce reprezintă fragmente extrase din cele patru Evanghelii în care sunt relatate patimile lui Iisus. Pe lângă acestea în Joia Mare se practică un adevărat ritual închinat celor morţi.

Potrivit credinţelor populare, în această zi cerul s-ar deschide pentru ca morţii să poată reveni temporar pe pământ, şi pentru ca cei vii să le poată transmite anumite masaje. În zonele din sudul ţării (Gorj, Dolj, Olt) în zorii zilei, înainte de a merge la cimitir, femeile aprindeau în mijlocul curţii focuri din ramuri de alun sau buruieni uscate, în jurul cărora aşezau scaune pentru morţi. Se spunea că morţii vin acasă pentru a se încălzi şi pentru a primi pomana. De aceea, atunci când femeile se deplasau la cimitir, unde aprindeau din nou focuri de această dată la crucile de la morminte, îşi plângeau morţii, dialogau cu ei chemându-i acasă pentru a le oferi pomana. Secvenţa de ceremonial se desfăşoară la biserică. Ultima secvenţă se derulează în spaţiul gospodăriei şi în vecinătatea acesteia. De obicei se iese la poartă sau se merge în vecini pentru a împărţi din pomana sfinţită la biserică (colivă, colaci, sare).

Vinerea Paştelui este cunoscută ca Vinerea Seacă sau Vinerea Patimilor , creştinii merg la biserică, ţin post negru pentru iertarea păcatelor şi respectă severe interdicţii privind torsul, ţesutul sau cusutul. Este ziua de doliu a creştinătăţii, întrucât atunci a fost răstignit Mântuitorul. Denia de vineri seara este a înmormântării lui Iisus. În Vinerea Mare, nu se mănâncă urzici și nu se folosește oțet, fiindcă Iisus a fost bătut cu urzici, iar buzele i-au fost umezite cu oțet. Tot în această zi , nu se spală, nu se coase, nu se sacrifică păsări sau animale.

În Sâmbăta Mare, femeile pregătesc majoritatea mâncărurilor, fac ultimele retușuri pentru pregătirea hainelor celor noi ce vor fi purtate în zilele de Paști. În această zi mare, se spune că femeile trebuie să poarte măcar o cămașă nouă, iar bărbații, măcar o pălărie nouă. Oamenii poartă haine noi ca semn al primenirii trupului și sufletului. În dimineața zilei de Paști, se pune într-un ibric apă rece, un ou roșu, un ban de argint și se spală cu această apă pentru a fi rumen în obraji ca oul roșu, și pentru a avea belșug.

Oul simbolizează viața sau începutul vieții. Ouăle au început să fie vopsite pentru prima oară în Grecia, în roşu, care simbolizează sângele lui Iisus Hristos. Gestul simbolic de celebrare a Paştelui este ciocnitul ouălor roşii. Despre persoanele care ciocnesc ouă în ziua de Paști se spune că se vor întâlni pe lumea cealaltă și se vor recunoaște. Spargerea părții superioare a oului simbolizează recunoașterea Învierii Domnului, iar spargerea părții inferioare a oului semnifică bucuria nespusă cauzată de Înviere.

Spiritualitatea românească păstrează și câteva legende referitoare la înroșirea ouălor. Cea mai cunoscută

spune că, întâlnindu-se cu fariseii, Maria Magdalena le-a spus că Hristos a înviat. Iar ei au răspuns că va învia Hristos atunci când se vor înroși ouăle din coșul ei. Și pe dată, ouăle s-au făcut roșii. Se mai spune că după Înviere, fariseii au aruncat cu pietre în Maria Magdalena, iar pietrele se prefăceau în ouă roșii. Altă legendă spune că, sub crucea pe care a fost răstignit Hristos, Maria Magdalena a pus un coș cu ouă și ele s-au înroșit de la sângele ce cădea din rănile Domnului.

Noaptea Învierii Domnului reprezintă, pe lângă simbolul sacru al jertfei lui Hristos pentru mântuirea noastră şi un ritual de înnoire anuală a timpului. Lumina din noaptea de Paște reprezintă lumina Învierii Domnului, a biruinței luminii lui Iisus asupra întunericului iadului, a binelui asupra răului și a vieții asupra morții.

Se spune că lumânările cu care s-a luat lumina de la lumânarea preotului să nu se arunce, ci să se păstreze și să se aprindă la supărare mare sau la mari dificultăți. Lumina acestor lumânări este mai aproape de rai decât orice altă lumină.

Bucuria Pascală este cunoscută pe parcursul celor 40 de zile de la Înviere, până la Înălţare, timp în care creştinii se salută cu „Hristos a Înviat!" şi „Adevărat a Înviat!", mărturisind de fiecare dată prin aceste cuvinte adevărul nostru de credinţă.

Cu siguranţă că tradiţiile legate de Sărbătoarea Paștelui sunt mult mai numeroase şi diferite în funcţie de zona geografică dar toate au un punct comun în ceea ce priveşte raportarea lor la religie şi legătura specială a acestora cu credinţa.

OBICEIURI ȘI TRADIȚII POPULARE ROMÂNEȘTI

Prof. înv. primar DRĂGHICI EUGENIA
Liceul Tehnologic „Carol I”
Valea Doftanei, jud. Prahova

Folclorul românesc a fost, este și va fi, cea mai mare comoară a țării noastre. Este foarte important ca noi, adulții să cunoaștem și să păstrăm obiceiurile și tradițiile specifice pentru a le putea transmite urmașilor noștri.

Trăim într-o țară mirifică și fiecare colț al acesteia merită vizitat, deoarece există zone cu obiceiuri și tradiții specifice. Pentru acest lucru, am organizat diferite excursii, unde am avut de învățat lucruri interesante și utile.

Școala joacă un rol important în educația copiilor noștri. Aici îi putem învăța să lucreze în echipă, să ajute, să gândească, să comunice, să asimileze informații, să respecte, să aibă încredere, dar îi putem învăța să dobândească cunoștințe despre tradițiile țării și cum ar putea să le mențină vii în această lume aflată în permanentă schimbare.

În calitate de profesor, am organizat și realizat împreună cu elevii mei, diferite activități.

Cu ocazia zilei de 1 Martie, Ziua mărțișorului, am confecționat pentru mămicile lor mărțișoare, dar explicându-le semnificația acestei zile.

Pe data de 8 Martie, am pregătit surprize pentru ființele dragi care le-au dat viață și care îi poartă în suflet zi de zi.

De Paști, am încondeiat ouă, am mers la biserică să ne spovedim și să ne împărtășim, am asimilat informații despre Învierea Domnului Iisus Hristos.

Pe data de 30 noiembrie, l-am sărbătorit pe Sfântul Andrei. Am semănat boabe de grâu pentru a observa cât de bogat va fi anul care vine.

De Sfântul Nicolae, am realizat o ghetuță pentru că acesta aduce dulciuri și le pune acolo.

O altă mare sărbătoare este Crăciunul. Am pregătit o șezătoare cu poezii, cântece și dansuri populare.

Deși sunt elevi în clasa a treia, în cadrul orelor de curs, am încercat ori de câte ori am avut ocazia, să le vorbesc despre lucruri legate de trecutul istoric, sub forma unor scurte povestioare și au fost profund impresionați. În afara școlii, o parte dintre ei merg la dansuri populare.

În general sunt atenți și dornici să învețe lucruri noi, de aceea consider că vor continua cu siguranță să păstreze tradiția românească.

TRADIŢII ŞI OBICEIURI ÎN SERBĂRILE PREŞCOLARILOR

Prof. înv. preşc. CAZAN ANDREEA
Liceul Teoretic „Aurel Vlaicu” Breaza, jud. Prahova

Nimic nu-i mai frumos, mai nobil, decât meseria de educator, de grădinar de suflete umane, de călăuză a celor mai curate şi mai pline de energie mlădiţe

D. Almaș

Să-i ajutăm pe copii să înteleagă imensitatea tezaurului nostru folcloric, în care arta populară românească este o minunată oglindă în care se reflectă cu cea mai mare intensitate frumuseţea României, istoria şi mai ales sufletul neamului, este responsabilitate noastră, a tuturor adulţilor.

În calitate de educatori suntem obligaţi să facem din creaţia noastra populară o carte de vizită cu care să batem la porţile cunoaşterii şi cu care vom fi primiţi şi apreciati fără îndoială oriunde în lume.

În furtunile veacului, obiceiurile şi tradiţiile strămoşeşti au rămas neclintite păstrând valori autentice ale culturii populare tradiţionale. Copiii se lasă îndrumaţi şi pot fi modelaţi în aşa fel încât pe fondul lor afectiv să se aşeze elementele cunoaşterii artistice care vor imprima gândirii lor anumite nuanţe, ce vor îmbogaţi substanţa viitoarei activităţi individuale şi sociale. Începând cu obiceiurile prilejuite de fiecare eveniment important din viaţa poporului, continuând cu frumoasele costume pe care le îmbracă în aceste împrejurări şi terminând cu cântecele, dansurile şi strigăturile nelipsite de la aceste

datini, izvorul lor este nesecat pentru cel ce vrea să le cunoască şi să le adune în mănunchi pentru a le dărui din nou.

Valorificând frumuseţea tradiţiilor şi obiceiurilor populare în cadrul serbărilor cu preşcolarii reuşim să înfrumuseţăm viaţa copiilor, îi ajutăm să cunoască tradiţiile româneşti şi rolul important pe care-l au în viaţa oamenilor din cele mai vechi timpuri, modul cum aceste tradiţii au dăinuit peste timp.

Prin conţinutul serbărilor îi ajutăm pe copii să înteleagă mesajul şi conţinutul acestor obiceiuri populare, adaptându-le particularităţilor de vârstă şi aptitudinilor artistice individuale. Cu acest prilej introducem copiii într-o lume frumoasă a cântecului, dansului, poeziei, poveştilor, glumelor, proverbelor, zicătorilor şi strigăturilor a unor evenimente tradiționale - Crăciunul, Paştele, Moş Nicolae, etc. - copiii având posibilitatea să cunoască frumuseţea şi bogăţia folclorului, diversitatea tradiţiilor şi obiceiurilor românesti, armonia limbii române.

Textele cântecelor şi poeziilor, colindelor, pluguşorului, sorcovii, transmit urările de bine în legătură cu unele îndeletniciri străvechi ale românilor: uratul, semănatul, păstoritul.

Cu aceste ocazii copiii îşi îmbogățesc vocabularul cu expresii populare, proverbe, zicători, strigături, pătrund în tainele limbii materne şi în comorile înţelepciunii populare.

La vârsta preşcolară sunt greu de înţeles evenimentele petrecute de Crăciun, Bobotează, Paşte, însă, noi, educatoarele încercăm să transmitem din

generaţie în generatie, portul, graiul, obiceiurile şi datinile aşa cum le-am moştenit de la străbuni.

O ocazie eficientă de valorificare a tradiţiilor populare şi a obiceiurilor românești o constituie serbările. Ele sunt un izvor de bucurii şi satisfacţii, care creează copiilor o stare de bună dispoziţie, favorabilă atât dezvoltării psihice, fizice cât şi estetice. Copiii trebuie să interpreteze diferite roluri : cântăreţ, dansator, povestitor, creator de obiecte artizanale, formându-şi sau perfecţionându-şi o serie de abilităţi artistice.

Serbările au o importanţă deosebită în educarea copiilor; prin conţinutul lor transmit un anumit mesaj, apoi copiii se pregătesc împreună şi depun eforturi susţinute pentru realizarea unui scop comun, reuşita serbării. Încordarea gradată din momentul pregătirii serbărilor culminează în ziua desfăşurării ei, când tensiunea afectivă a grupei ajunge la maxim. Astfel, pregătirea şi participarea la serbări este acţiunea în care copilul se obişnuieşte să trăiască în colectiv, să se debaraseze de timiditate. Serbările aduc lumină în sufletul copiilor, dau aripi imaginaţiei, crează o atmosfera plină de plăcere, bucurie.

În transmiterea obiceiurilor şi tradiţiilor în serbările preşcolare am pornit de la ideea că nu există un alt element artistic care să poată fi aplicat multilateral în ansamblul procesului educaţional ca serbările şcolare.

Prin interpretarea rolurilor şi pregătirea decorurilor pentru diversele „spectacole" urmărim atât un efect artistic cât şi pedagogic, cautând un imbold pentru a trezi la copii dorinţa de a cunoaşte şi păstra tradiţiile şi obiceiurile strămoşeşti.

Pentru a avea o influenţă pozitivă asupra copilului, serbările trebuie să fie înţelese de acesta şi să-l afecteze psihologic. Sensul unui spectacol va depinde de: calitatea lui, de folosirea adecvată a costumaţiilor şi decorurilor, de participare afectivă a copilului.

Când bat la porţile sufletului Sfintele Sărbători, ne bucurăm împreună cu copiii de neasemuita frumuseţe a datinilor strămoşeşti şi scoatem din comoara inimii şi din lada de zestre a neamului, tezaurul folcloric românesc: cântecul, jocul şi costumul popular specific sărbătorilor.

Pentru a realiza o serbare reuşită, care să respecte tradiţiile şi obiceiurile de Crăciun, este necesară o adaptare şi prelucrare a repertoriului specific vârstei preşcolare ce cuprinde în forme tradiţionale poezii şi cântece specifice Crăciunului. Costumele populare, ia şi catrinţa, opincile, cămaşa şi iţarii sunt primenite şi pregătite pentru spectacolul mult aşteptat.

Atmosfera de sărbătoare din sala de festivităţi, prin ornarea şi decorarea cu elemente specifice sărbătorilor constituie un alt prilej de bucurie pentru copii, ei descoperind tradiţiile şi obiceiurile practicate în timpul sărbătorilor de iarnă, simt şi preţuiesc frumuseţea obiceiurilor şi tradiţiilor de Crăciun.

În atmosfera spirituală a Crăciunului interpretarea unor dansuri populare (Hora, Sârba) dă posibilitatea de a cunoaşte sufletul ţăranului român, raritatea portului şi cântecului popular.

Dansurile populare prin frumuseţea costumelor, a melodiilor sunt îndrăgite de copii şi interpretate cu multă pasiune aproape la toate serbările. Astfel, pentru sărbătoarea „Învierea Domnului” alături de dansuri

populare, copiii au mai pregătit colinde specifice Floriilor, rugăciuni, au încondeiat ouă pe care le-au oferit invitaţilor la serbare.

Cântecele populare întâlnite la toate serbările antrenează, tonifică şi energizează gândirea, memoria, atenţia, imaginaţia, creativitatea, spiritul de disciplină, prietenia. Când priviţi o serbare cu obiceiuri străvechi ale românilor, cu cântece şi dansuri populare, gândiți-vă că priviţi, un moment, sufletul acestui popor ce a considerat păstrarea tradiţiei o datorie şi o onoare.

Bibliografie:

- Ion Apostol Popescu : *Studiu de folclor şi artă populară*;
- Revista *Învăţământul preşcolar,* 1-2, 2000.

CONTRIBUŢIA FOLCLORULUI ÎN EVOLUŢIA ŞCOLARULUI MIC

Prof .înv. primar GLESNEA EMILIA
Liceul Tehnologic „Carol I”
Valea Doftanei, jud. Prahova

Folclorul reprezintă un domeniu vast de cercetare care suscită nu numai interesul cercetătorului specializat, al lingvistului sau al istoricului, ci și pe cel al pedagogului.

Folclorul local reprezintă un element a cărui valoare nu va dispărea niciodată și care ar trebui valorificat de fiecare dascăl în parte. Când vorbim de folclor putem vorbi de educație muzicală, dansuri populare și alte activitați cultural-artistice.

Studierea folclorului, începută de la grădiniţă, continuată în şcoala de cultură generală, devine cu siguranţă un fundament al necesităţii continuării ei şi în celelalte perioade de vârstă, în practica folclorica amatoare sau profesionistă, în participări active la activitati folclorice colective, cu o deschidere impresionantă în lumea contemporană. Nu trebuie neglijat o clipă adevărul că pentru copil arta înseamnă un mijloc de exprimare, un mijloc de manifestare şi exteriorizare a lumii sale interioare, a tendinţelor şi aspiraţiilor sale, care-şi găsesc în artă o traducere mai directă, uneori şi mai directă decât prin cuvânt. Folclorul poate fi exprimat prin muzica de bună calitate care atrage elevul, cu toată fiinţa sa, atât în procesul de instrucţie şi educaţie cât şi în activităţile extraşcolare, unde copilul se antrenează cu plăcere în orice acţiune însoţită de melodie,

care îl determină să cunoască creaţia muzicală populară anonimă şi cultă, să respecte marile valori muzicale folclorice şi personalitatea compozitorilor naţionali şi universali.

Când spunem muzică ne gândim şi la folclorul musical, cu toate genurile sale, căruia omenirea i-a păstrat de-a lungul anilor şi îi păstrează încă valoarea autentică, pentru unele creaţii, nedescoperite până în prezent, prilej pentru cercetători, etnografi şi folclorişti de a căuta să o descopere înainte de a se pierde. Prin muzică omul se apropie de esenţa existenţei sale umane fiind plasat într-o lume a emoţiilor şi sentimentelor superioare. Muzica este atât ştiinţă cât şi artă, însoţeşte omul în cele mai dificile perioade ale vieţii, îl sensibilizează şi îi înnobilează sufletul, este bucurie şi alinare. Numai de noi depinde tăria acestui lanţ, la care rând pe rând, generaţiile trecute au pus câte o verigă făurită de sufletul lor. Avem o datorie sfântă să păstrăm neatinsă această comoară a sufletului, înfăţişând-o în toată frumuseţea ei generaţiilor de azi şi de mâine.

Am ales această temă pentru a ilustra valoarea educativă a folclorului copiilor la clasele primare.

Consider că păstrarea şi cultivarea credinţelor populare, a datinilor este o datorie sfântă, o moştenire care trebuie strecurată în sufletele generaţiilor de azi şi de mâine.

TRADIŢIILE ŞI OBICEIURILE POPULARE ROMÂNEŞTI

Prof. înv. preşcolar IORDACHE MARCELA
Grădiniţa cu P.P. „Sfântul Mucenic Mina”
Ploieşti, judeţul Prahova

Folclorul este cartea de identitate a neamului

Totul e tradiţie, totul e ceea ce am moştenit de la strămoşii noştri şi totul e cum vom reuşi să păstrăm şi să transmitem mai departe generaţiilor următoare.

Poporul român a fost întotdeauna un popor credincios, în majoritate ortodox, iar majoritatea tradiţiilor şi obiceiurilor relaţionează cu sărbătorile religioase. Varietatea tradiţiilor şi obiceiurilor se datorează trecutului zbuciumat pe care l-a avut poporul nostru, cotropitorii ce au venit în ţara noastră s-au îndrăgostit atât de mult de ea, încât s-au stabilit aici, şi-au intemeiat familii, au adus cu ei datini şi obiceiuri şi au împrumutat de la noi, rezultând mozaicul de tradiţii şi obiceiuri.

Tradiţiile de sărbători sunt, de asemenea, însoțite de obiceiuri şi ritualuri la care nu dorim să renunţăm, pentru că ne umplu sufletul de bucurie şi atunci simţim că vine sărbătoarea cu adevărat.

Iată câte ceva din frumuseţea tradiţiilor românesti ce se ţin la sărbătorile calendaristice sau la momentele importante din viaţa românilor care au rolul de-a ne îmbia cu farmecul lor.

Sfântul Andrei, Sfântul Nicolae. Câţi dintre noi nu au aşteptat cu înfrigurare dimineaţa de 6 decembrie pentru a se uita dacă Moşu' a lăsat ceva în ghetele pregătite de cu seară? Acest obicei al darurilor aduse de Moş Nicolae s-a împământenit mai mult la oraş.

Crăciunul. Românii au apelat în egală măsură la tradiţie ştiind să accepte şi obiceiuri mai recente. Obiceiul colindatului a înglobat în el nu numai cântec şi gest ritual, ci şi numeroase mesaje şi simboluri ale unei străvechi spiritualităţi româneşti. Mirosul cozonacilor, al cârnaţilor afumaţi, a tobei şi a sarmalelor de Crăciun ne vesteşte sărbătoarea şi ne putem bucura de ea mai bine. N-aş putea să îmi imaginez însă Crăciunul fără bradul împodobit, fără cadouri şi fără bucuria zăpezii. Tradiţia Ignatului, a porcului tăiat în ogradă cu savurarea pomenii porcului se păstrează de demult, iar copii ce s-au mutat la oraş, revin la părinţi la ţară pentru a continua acest obicei.

Anul Nou. În săptămâna dintre Crăciun şi Anul Nou, în toate satele cetele de flăcăi se prepară pentru „urat", sistem complex de datini şi obiceiuri.

Mărţişor şi Baba Dochia. Mărţişor este denumirea populară a lunii Martie, luna echinocţiului de primăvară şi a Anului Nou Agrar, dedicată zeului Mars şi planetei Marte. Mărţişorul este, în tradiţia populară, o funie formată din zilele săptămânii şi lunile anului adunate şi răsucite într-un şnur bicolor, simbolizând iarna şi vara, făcută cadou la 1 martie. Măcinicii făcuţi în casă de 9 martie sunt, de asemenea, un obicei care diferă de la o zonă la alta.

Paştele se celebrează la o dată variabilă. Datina n-ar fi împlinită fără legile nescrise ale pământului, fără

obiceiurile care cuprind practici şi rituri, iar neîmplinirea acestora ar arăta o lipsă a credinţei, care, implicit, ar atrage forţele malefice asupra omului şi a pământului.

După respectarea Postului mare şi după sărbătorirea Sâmbetei lui Lazar şi a Floriilor, satele româneşti trăiesc cu evlavie tragedia Săptămânii Patimilor, pentru a ajunge lumina Sfintelor Paşti, miracolul Învierii lui Hristos şi luarea Paştilor.

Mirosul de pască, drob de miel, ouăle înroşite care se ciocnesc de Sfânta sărbătoare a Paştelui rostind *Hristos a Înviat!* şi *Adevărat a Înviat!* ne fac să intrăm în spiritul sărbătorii şi să ne bucurăm cu adevarat de învierea Domnului, după ce am am postit până în Vinerea Patimilor.

Am enumerat doar câteva tradiţii şi datini care îmi vin în minte, însă ele sunt mult mai multe, unele dintre ele au fost uitate sau părăsite din lipsă de urmaşi sau doritori.

Tradiţiile românilor sunt comori ce nu ar trebui uitate sau părăsite şi nici schimbate prin troc cu alte obiceiuri importate din alte ţări. Ele sunt ale noastre, ne caracterizează, ne definesc şi prin ele ne simţim mai bogaţi, mai aleşi, mai altfel decât alţii.

Cu multă pricepere, dar mai ales pasiune, putem inocula copiilor dragostea şi respectul pentru tradiţiile, obiceiurile şi folclorul românesc.

Bibliografie:

- Ion Ghinoiu, *Mică enciclopedie de tradiţii româneşti,* Ed. Enciclopedică, 2001

- C. Brăiloiu, *Sărbători şi obiceiuri*, Ed. Enciclopedică, 2002
- M. Mitroi, *Obiceiuri şi tradiţii de Crăciun*, Ed. Autorul, 2004

SATUL – VATRA NOASTRĂ DRAGĂ

Prof. PIPP MARIA-LILIANA FIRICEANU
Grădinița cu P.N. nr. 2 Teșila,
Valea Doftanei, jud. Prahova

Satul este simbolul locului în care ne-am născut ca popor, ca nație, ca prunc al mamei noastre sau ca nepot al bunicii, este lăcașul sfânt unde am fost legănați, unde am auzit pentru prima dată cântecul de leagăn. Ne-a însoțit botezul, creștinarea, continuitate a cultului din care fiecare facem parte, nevoia de legătură spirituală dintre oameni și Dumnezeu, echilibrul ființei umane.

Tradițiile și obiceiurile populare sunt elemente ce ne definesc și care ne oferă identitate, de aceea ele trebuiesc cunoscute, conservate și protejate. Tradiția este definită ca „ansamblu de concepții, de obiceiuri, de date și de credințe care se statornicesc istoricește în cadrul unor grupuri sociale sau naționale și care se transmit (prin viu grai) din generație în generație, constituind pentru fiecare grup social trăsătura lui specifică”. Tradiția este de fapt o legătură între trecut și prezent și exprimă moștenirea de obiceiuri și norme de comportament specifice unui popor, este cartea de vizită a unei nații, conștiința de sine, memoria socială. Tradiția este întâlnită

în toate sferele vieții: artă, cultură, morală, credință, psihologia socială, artizanat, de aceea societatea în care trăim este obligată să nu-și lase semenii să uite datinile sau obiceiurile strămoșești.

Noi, educatorii, alături de părinți și bunici îi învățăm pe copii să iubească locurile natale, portul românesc și pe români, să prețuiască și să respecte obiceiurile si tradițiile zonei în care s-au născut, practic să le sădim în suflet aceste elemente definitorii ale identității neamului românesc, fără de care nu am mai putea ști cine suntem de fapt noi, românii pe acest pamânt.

Într-un an școlar evenimentele încep cu sărbătoarea Sfântului Nicolae, atunci când copiii iau contact cu personalitatea și cerințele acestuia, urmată de cea a Crăciunului, când învață că este important să facă fapte bune și să se bucure de cea mai fumoasă și cea mai fericită sărbătoare, apoi urmează cea a Anului Nou, a Bobotezei, a Sfintelor Paști și a altor obiceiuri locale, ce se fac cunoscute copiilor prin intermediul familiei, a reprezentanților bisericii sau a altor invitați care participă ca parteneri în grădiniță.

La români, sărbătorile de iarnă, în special Crăciunul, sunt sărbători de suflet. Amintirea copilăriei ne revine puternic în suflet și în minte: zăpezi bogate, oameni de omăt, pârtii pentru săniuțe, colinde și clinchete de clopoței, miros proaspăt de brad și de cozonaci, nerăbdarea așteptării darurilor. Toate acestea creează în sânul unei familii o atmosferă de liniște, împlinire, iubire, credință.

La această vârstă tradițiile sunt greu de înțeles, de aceea, noi, educatoarele încercăm să transmitem din generație în generație, portul, graiul, obiceiurile și datinile, așa cum le-am moștenit de la străbuni folosind diferite ocazii: vizitarea unor muzee etnografice, vizionarea unor spectacole de folclor, lecturarea unor opere din literatura populară, prezentarea de obiecte de artă populară și nu în ultimul rând interpretarea unor roluri. O ocazie eficientă de valorificare a tradițiilor populare și a obiceiurilor românești o constituie serbările. Ele sunt un izvor de bucurii și satisfacții ce crează copiilor o stare de bună dispoziție, favorabilă atât dezvoltarii psiho-fizice cât și estetice. Copiii interpretează diferite roluri: solist vocal, dansator, povestitor, creator de obiecte artizanale, formându-și sau perfecționându-și o serie de abilități artistice.

Valorificând frumusețea tradițiilor și obiceiurilor populare în cadrul serbărilor cu preșcolarii reușim să înfrumusețăm viața copiilor, îi ajutăm să cunoască tradițiile românești și rolul important pe care-l au în viața oamenilor din cele mai vechi timpuri sau modul în care aceste tradiții au dăinuit peste timp.

Formele de prezentare a evenimentelor pot fi diverse: șezători în care copiii cunosc îndeletnicirile bunicilor și în care sunt inserate zicători, strigături, doine sau dansuri populare, obiceiuri populare, precum *Drăgaica* sau *Paparuda,* scenete cu teme religioase: *Nașterea, Învierea* ș.a. La acestea, un rol important îl au chiar bunicii sau părinții care, pe lângă aportul adus la amenajarea spațiului cu obiecte populare vechi, pot participa direct, având propriul rol: interpret, instrumentist, olar, țesător.

Prin conținutul serbărilor îi ajutăm pe copii să înțeleagă mesajul și conținutul acestor obiceiuri populare, adaptându-le particularităților de vârstă și aptitudinilor artistice individuale. Cu acest prilej introducem copiii într-o lume frumoasă a cântecului, a dansului, a poeziei, a poveștilor, a glumelor, a proverbelor, a zicătorilor, a tuturor evenimentelor tradiționale.

Costumele populare ia și catrința, brâiele, opincile, cămașa și ițarii sunt pregătite pentru spectacolul mult așteptat. De asemenea, atmosfera de sărbătoare din sala de festivități prin ornarea și decorarea cu elemente specifice sărbătorii constituie un alt prilej de bucurie pentru copii, ei descoperind tradițiile și obiceiurile practicate în timpuri străvechi, simțind și prețuind frumusețea acestora.

Dansurile populare sunt un mijloc puternic de a trezi în sufletul copiilor dragostea pentru plaiul natal, îi familiarizează pe aceștia cu melodiile populare românești de joc specifice zonei natale. Copiii îndrăgesc dansul popular pentru ritm, dar și pentru simțire și îl învață cu plăcere, imitându-i pe cei mari.

Cu ocazia sărbătorilor de iarnă copiii învață colinde, adevărate comori de simțire, de gingășie sufletească, și nu în ultimul rând, de frumusețe literară.

Cântecele populare întâlnite la toate serbările antrenează, tonifică și energizează gândirea, memoria, atenția, imaginația, creativitatea, spiritul de disciplină, prietenia. Dacă jocul și cântecul nu este trăit, nu poate pune în rezonanță corzile sufletești ale ființei umane.

Când priviți o serbare cu obiceiuri străvechi ale românilor, cu cântece și dansuri populare, gândiți-vă că priviți un moment oglinda și sufletul acestui popor, ce a considerat păstrarea tradiției o datorie și o onoare.

Moștenirea pe care am primit-o trebuie dusă mai departe de preșcolarii pe care-i educăm pentru că un popor trăiește prin ceea ce lasă fiilor săi. Este bine să cunoaștem și să transmitem copiilor măcar un strop din ceea ce a creat omul simplu de la țară cu iscusința minții și cu căldura sufletului său.

Bibliografie:

- Academia Română, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan”, *Dicționarul explicativ al limbii române,* Editura Univers enciclopedic, București, 1998
- Ion Apostol Popescu, *Studiu de folclor și artă populară,* Editura Minerva, București, 1970
- Revista *Învățământului preșcolar* nr. 1-2, Editura Arlechin, București, 2000
- Revista *Să fim noi păstrătorii tradițiilor,* nr.1, Editura Libertas, Ploiești, 2014
- www.google.com

DOR DE ACASĂ

Prof. înv. primar, MARIA TUDOSOIU
Şcoala Gimnazială „B.P. Hasdeu” Câmpina, jud. Prahova

Suntem la începutul lunii iunie. La începutul verii anului 2017. A mai trecut un an școlar! Încă unul s-a adăugat celor 38 de ani de când am început activitatea didactică.

Treizeci și nouă de ani de când am plecat din casa părintească! Și, cu cât trece timpul, tot mai des mă duce gândul spre locul copilăriei mele.

De ce acolo? Pentru că tot acolo este „acasă”.

Acum, când părinții nu mai sunt - asta însemnă că toate rădăcinile mele sunt în pământ - din ce în ce mai des mă cuprinde dorul de casă, de curte și grădină, de câmpuri, de pădure, de Valea Mare, undeva, între sat și râul Teleajen.

Satul copilăriei mele, aflat la doar 3 km de periferia orașului Ploiești, era o lume de basm. De când se topeau zăpezile, până în primăvara viitoare, trăiam toți ca într-o mare familie. Ne bucuram, munceam, și mari și mici, ne întristam sau suferea împreună. Dar cel mai important lucru era că – sunt sigură de asta – toți ne iubeam satul, școala, biserica, vecinii, bunicii, părinții și frații.

Din primăvară până toamna târziu tot satul era plin de flori, între gard și trotuar, între trotuar și șanț. Și nimeni nu rupea vreo floare. Peste tot, pomi fructiferi. Nici un copil nu rupea crengile ca să mănânce cireșe, vișine, prune, caise, sau toamna, nuci. În fiecare sâmbătă pe înserat ieșeam noi, copiii și măturam trotuarul, dar și strada, până la mijlocul ei. Jumătatea cealaltă a drumului

o curățau vecinii. Tot ce strângeam duceam în grădină și dădeam foc. Nu venea mașina de gunoi. Dar nu-mi amintesc să fi văzut prin șanț sau în alt loc hârtii, pungi, sticle sau mai știu eu ce gunoaie. Vreun „gunoi” uman, nici atât. Toți tații plecau dimineața la muncă în Ploiești. Mamele, acasă. Dar și la câmp. Veneau seara frânți. Dar totdeauna aveau timp și de noi, și de casă, și de gospodărie.

Duminicile erau sărbătoare. Pentru toți. Dimineața la biserică, după-amiaza la stradă. Erau băncuțe pe care stăteam noi, copiii. Mamele – Dumnezeu să le odihnească! – veneau cu ligheanul cu gogoși sau floricele de porumb, cărora le spuneam berbeci. Atât se odihneau și ele. Cam jumătate de oră. Până mâncam noi tot și mai schimbau câteva vorbe una cu cealaltă.

Când cineva avea un necaz, săreau toți vecinii. Ne bucuram împreună, suferеam unii pentru alții.

La sfârșitul lunii octombrie se sărbătorea „Ziua Recoltei”, la marginea satului. Se ridica o scenă, din lemn, înconjurată pe trei laturi de pereți din trestie și rogojini. Stâlpii erau acoperiți cu coceni de porumb, cu știuleții neculeși. Spectacolul îl dădeam noi, copiii. Recitări, cântece, dansuri populare. Câte ore de repetiție cu doamna învățătoare sau cu d-na profesoară de geografie, cele care ne-au învățat dansurile populare. Dar ieșea un spectacol grozav.

Apoi, începea postul Crăciunului. Toți îl țineau. Era un dat al vieții. Nu ne era foame, nu slăbeam, în cele șase săptămâni. Dar cu ce bucurie așteptam Sfânta Sărbătoare a Nașterii Domnului. În ziua dinaintea Ajunului se tăiau porcii. În tot satul. Nu gusta nimeni din

șorici. (De „pomana porcului” am auzit după ce m-am măritat.)

Pe la ora cinci după-amiaza porneam la colindat. Grupuri, grupuri. Toți copiii satului. Nu erau porți închise. Toți primeau colindătorii. Cu covrigi. Dar, Doamne! Abia așteptam să ajungem la nea Alecu. Ne dădea nuci. La nenea Năiță. Ne dădea gutui. Bunica mea dădea pere brumate din beci. La alte case primeam biscuiți. Era o bucurie generală. Toți copiii erau prin sat, părinții acasă făceau cârnații și caltaboșul. În dimineața Ajunului mergeam la biserică. Ne spovedeam, ne împărtășeam. Și-apoi așteptam cu înfrigurare venirea lui Moș Crăciun. Eu n-am reușit să-l văd, dar dimineața, când mă trezeam bradul era împodobit, iar sub pernă, cadoul. Nu știu cum îl punea acolo și eu să nu simt. Ce bucurie imensă. Cărți, punguțe cu bomboane și o păpușică cu corp din pânză și doar fețișoara din cauciuc. Nașterea Pruncului Iisus îmi umplea copilăria și sufletul de lumină.

Și timpul își urma cursul. Cu bucurii, cu necazuri...Toate ale vieții.

În primăvară, în vinerea mare, ne înnoiam din cap până în picioare: pălărioare, rochițe cusute și brodate de mama, șosete albe, pantofiri cu baretuțe. Plecam la biserică cu flori din grădinița noastră: zambile roz, mărgăritar, narcise, lalele. Treceam de trei ori pe sub masa cu Sfântul Epitaf pentru a fi sănătoși tot anul, ne închinam, sărutam picioarele Mântuitorului țintuite pe cruce și cântam cu toți cei din biserică Prohodul Domnului. Apoi înconjuram de trei ori biserica și ne întorceam acasă cu câteva floricele primite de la părintele Nicolae, Dumnezeu să-i țină sufletul în raiul Său ceresc!

În dimineața Învierii făceam rugăciunea cu genunchii pe florile acelea de la biserică și ne spălam pe față cu apa dintr-o oală de lut în care era un ou roșu. Să avem obrăjorii roșii, spunea bunica. Și așa era!

Am avut o copilărie plină de lumină, pace și iubire! Pentru că toți pe care îi știam, asta mi-au oferit bunicii și părinții – pentru sufletele cărora mă rog zilnic Bunului Dumnezeu să le păstreze într-un colțișor de rai – fratele, sora, verii, prietenii și vecinii.

Acum... Din când în când pornesc hai-hui pe străzile satului, pe ulițele și potecile dintre tarlale. Nu mai sunt flori. Nu mai sunt pomi fructiferi la stradă. La câmp, nu mai sunt vii (terenuri cultivate cu viță de vie). Vecinii nu mai sunt prieteni, nu-și mai împărtășesc bucuriile și tristețile. Iar copiii, câțiva mai sunt pe toată strada, nu se mai joacă împreună.

Cum să-i facem să simtă bucuria copilăriei de altă dată? Cum să-i facem să iubească locul unde trăiesc și oamenii pe care îi cunosc?

Cum?

OBICEIURI ȘI TRADIȚII DE PAȘTE

Prof. înv. preșcolar MEREU NICOLETA
Grădinița cu Program Normal Drăgănești, jud. Prahova

Paștele este cea mai importantă sărbătoare a creștinătății și s-a sărbătorit pentru prima dată în jurul anului 1400 înainte de Hristos.

Deși Paștele este cea mai importantă sărbătoare a creștinătății și reprezintă Învierea mântuitorului Iisus Hristos, aceasta a fost mai întâi o sărbătoare iudaică (cuvântul Paște își are etimologia în cuvântul ebraic *pesah*, care înseamnă *trecere*) și simboliza eliberarea evreilor din robia egipteană și trecerea prin Marea Roșie, pe pământul făgăduinței.

Ouăle de Paște

Ouăle roșii simbolizează sângele vărsat de Iisus pentru mântuirea omenirii. Legenda spune că după răstignirea lui Iisus, Pilat a fost invitat la o petrecere. Atunci un soldat a intrat în încăpere și a strigat că Iisus a înviat. Pilat, neîncrezător, a spus că va crede acest lucru doar atunci când oul pe care îl ținea în mână se va înroși. Și oul s-a înroșit pe loc, iar Pilat a scăpat oul pe jos care a crăpat. Tot de atunci a ramas și obiceiul ca de Paște să se ciocneasca ouăle.

O altă legendă spune că în dimineața Duminicii după Înviere, o copilă mergea cu un coș cu ouă la Ierusalim pentru a le vinde. Copila s-a întâlnit pe drum cu un evreu, care bucuros de vestea învierii lui Iisus, în loc de buna ziua i-a spus copilei Hristos a înviat. De atunci a rămas obiceiul ca de Paște oameni să se salute în acest fel.

Ciocnitul ouălor de Paște se face după reguli bine știute. Persoana mai în vârstă ciocnește primul oul ținut în mână de o persoană mai tânără, și rostește „Hristos a Înviat!”, iar celălalt îi răspunde cu „Adevărat a Înviat!”. În unele zone ale țării, există tradiția ca în dimineața de Paște, întreaga familie să își spele fața cu apa nouă, în care se pune un ou roșu. Există astfel credința că cel care

se spală în aceasta apă va fi tot anul frumos și sănătos ca un ou roșu.

Cojile ouălor mâncate de Paște sunt păstrate și puse apoi în brazdă pentru ca pământul să fie roditor. Cine mănâncă în ziua de Paște prima oara ouă, va fi ușor peste an.

Mielul de Paște

Mielul de Paște este un alt simbol al acestei sărbători creștine și reprezintă simbolul lui Iisus. Ca și Mântuitorul, mielul este o jertfă adusă creștinătății. Mielul este și mâncarea tradițională de Paște și este pregătit după mai multe rețete, în funcție de zonă. Un alt preparat simbolic al sărbătorii de Paște este și drobul din carne de miel.

Deniile din Săptămâna Mare

Deniile reprezintă unele dintre cele mai profunde slujbe ale creștinătății. Deniile se țin în Postul Mare al Paștelui, iar cele mai frecventate sunt cele din ultima săptămâna a postului, în Săptămâna Mare. Deniile din Săptămâna Mare încep cu seara de Florii și țin apoi de luni până vineri, când preoții rostesc rugăciuni rituale și citesc fragmente din Vechiul Testament. Tradiția spune că până la începerea Deniilor, casa trebuie să fie curată, iar pomii și gardurile vopsite. Femeile care merg la biserică pentru slujba Deniilor trebuie să poarte pe cap o năframă neagră.

Săptămâna Patimilor

Ultima săptămâna a postului Paștelui este cunoscută sub numele de Săptămâna Patimilor, sau

Săptămâna Mare. În această săptămână postul ține până joi, iar vineri și sâmbătă sunt zile destinate postului negru. În aceasta săptămână, tinerii obișnuiesc să mănânce doar pâine și fructe uscate și să bea doar apă de izvor. În Săptămâna Mare trebuie să fie păstrată liniștea și tristețea generală, la biserică au loc servicii divine, tot în această săptămână au loc focuri rituale, postul trebuie să se respecte cu strictețe, sunt interzise treburile casnice importante.

Tot în Săptămâna Mare se face curațenia generală prin case și curți, se întrerup lucrările de câmp, se confecționează haine noi pentru sărbătoare, se taie păsările și vitele pentru masa de sărbători și se merge la biserică pentru împărtășanie. În Săptămâna Mare oamenii trebuie să își ierte păcatele reciproc și să facă fapte bune.

În prima zi a Săptămânii Mari, luni, este pomenit Iosif cel Preafrumos, care a fost vândut de frații săi pentru 30 de arginți. Tot în această zi, Iuda l-a vândut pe Iisus tot pentru 30 de arginți. În ziua de marți se pomenește pilda celor 10 fecioare. Cinci dintre fecioare erau înțelepte și aveau untdelemn pentru candele (erau milostive), iar cinci fecioare erau nebune și domnul Iisus nu le-a primit. În ziua de miercuri se pomenește femeia păcătoasă care a șters cu părul ei picioarele Mântuitorului. În ziua de joi se prăznuiește spălarea picioarelor ucenicilor de către Mântuitor, Cina cea de Taină, rugăciunea din grădina Ghetsimani și vânzarea Domnului de către Iuda.

Joia Mare sau Joia Patimilor este ultima zi din postul Paștelui. Se spune că în aceasăa zi nu este bine să dormi, astfel cine va dormi va fi leneș tot timpul anului. Joia Mare este și ziua în care morții vin la vechile

locuințe unde rămân până în sâmbăta de dinainte de Rusalii. Pentru că vremea este de obicei friguroasă în această zi, se fac focuri în jurul casei, pentru ca morții să se poată încălzi. Tot în această zi se duc la biserică băuturi și mâncăruri care se sfințesc și se dau de pomană pentru pomenirea morților. Tot în Joia Mare se înroșesc și ouăle.

Vinerea Mare se mai numește și Vinerea Paștilor, Vinerea Patimilor sau Vinerea Seacă. În această zi, Iisus a pătimit și a fost răstignit. În Vinerea Mare se ține post negru, adică nu se bea și nu se mănâncă nimic toată ziua. Postul negru se ține pentru a feri de boli pe cel ce postește. Postul negru îl va face mai sănătos și îi va merge bine tot anul. Tradiția spune că pe cel care postește în această zi nu îl va mai durea capul niciodată și va ști cu trei zile înainte când va muri.

În Sâmbăta Mare se prăznuiește îngroparea trupească a lui Iisus și pogorârea lui în Iad. Duminica Învierii este ziua în care Mântuitorul a înviat. Timp de 40 de zile, creștinii se salută cu „Hristos a Înviat!” și răspund cu „Adevarat a Înviat!”.

Masa de Paște

După slujba de Înviere de la biserică, toți membrii familiei se așază la masă și gustă mai întâi din pasca sfințită. Apoi se ciocnește câte un ou și se închină un pahar de vin. De pe masa de Paște nu trebuie să lipsească ouăle roșii, cașul de oaie, salata cu ceapă verde și ridichi, drobul și friptura de miel, pasca umplută cu branză sau smântână. Se spune că trebuie să ții minte prima persoană cu care ai ciocnit de Paște, astfel, dacă te vei rătăci și îți

vei aduce aminte de aceea persoană, vei găsi și drumul spre casă.

Învierea Domnului

În noapte de Înviere, de sâmbătă spre duminică, după primul cântat al cocoșilor, toată lumea se trezește pentru a merge la slujba de Înviere. Înainte de a pleca la slujbă, toți membrii familiei trebuie să se spele pe față cu un ou roșu și un bănuț de argint, pentru a fi sănătoși și frumoși.

La întoarcerea acasă, fiecare duce în mână lumânarea aprinsă de Înviere. Apoi, toți membrii familiei se așază la o primă masă festivă de Paște, nu înainte de a se spala din nou cu oul și bănuțul din argint. Sărbătoarea este deschisă de cel mai vârstnic bărbat din casă care ciocnește oul cu soția, apoi în ordine cu ceilalți membrii ai familiei. Fiecare membru al familiei trebuie să mănânce mai întâi un ou sfințit și de-abia apoi din celelalte preparate de pe masa de Paște.

Tradiții din zonele României

În Bucovina, tradiția spune că în noaptea de Înviere fetele nemăritate să spele clopotnița cu apă nouă. Apoi, cu aceeași apă să se spele în zorii zilei de Paște pentru a fi frumoase tot anul și a atrage feciorii. În Câmpulung Moldovenesc, în zorii zilei de Paște, credincioșii merg în curtea bisericii, se așază în formă de cerc, cu lumânări aprinse în mână, și așteaptă preotul care le va sfinți bucatele. Fiecare credincios pregătește un coș cu semințe de mac, sare, zahăr, făină, ceapă și usturoi, pască, șuncă, brânză, ouă roșii, ouă încondeiate, bani, flori, pește afumat, sfeclă roșie cu hrean, și prăjituri. În

zona Sibiului există tradiția ca de Paște să fie împodobit un pom, asemănator cu cel de Crăciun, în care se agață ouă vopsite. În Călărași, la slujba de Înviere, credincioșii aduc la sfințire un coș cu ouă roșii, cozonac și cocoși albi. Cel mai norocos credincios va fi cel al cărui cocoș cântă primul. Acest lucru simbolizează faptul că în casa lui va fi belșug. După slujba de Înviere, cocoșii sunt dăruiți oamenilor săraci. În Maramureș, copiii merg în prima dimineață de Paște la vecini pentru a le anunța Învierea Domnului, iar gazdele dăruiesc câte un ou roșu fiecărui copil.

Bibliografie:
http://www.crestinortodox.ro/paste/sfintele-pasti/pastele-originea-sarbatorii.html

IMPORTANŢA PĂSTRĂRII TRADIŢIILOR ŞI OBICEIURILOR ROMÂNEŞTI

Prof. înv. primar MÎNZICU SIMONA VALENTINA
Liceul Teoretic „Şerban Vodă” Slănic, jud. Prahova

Patria este înlăuntrul nostru
şi o ducem cu noi peste ţări şi peste mări...
Patria nu este pământul pe care trăim
din întâmplare
Barbu Ştefănescu Delavrancea

Tradiţiile românilor sunt comori ce nu ar trebui uitate sau părăsite şi nici schimbate prin troc cu alte

obiceiuri importate din alte ţări. Ele sunt ale noastre, ne caracterizează, ne definesc şi prin ele ne simtim mai bogaţi, mai aleşi, mai altfel decât alţii. Aceste tradiţii ne fac mai „exotici” în ochii europenilor şi altor naţii, putem fi subiect de discuţii şi de laudă.

Obiceiurile şi tradiţiile sunt un domeniu important al culturii populare româneşti. Ele au rolul de a regla şi consolida relaţiile comunitare, fiind respectate cu stricteţe de toţi membrii societăţii.

O coordonată importantă a formării personalităţii, o constituie educaţia religioasă, care este strâns legată de cea morală şi constă în implementarea valorilor religioase în conduita socială a persoanei.

Obiceiurile şi tradiţiile sunt definitorii pentru români şi dau identitate acestora. Nu ne dorim ca obiceiurile şi tradiţiile româneşti să reprezinte o sumă de valori perimate şi inactuale, deoarece de ele depinde valoarea noastră ca oameni şi bogăţia spirituală în oricare comunitate.

În şcoală tinerii îşi formează un caracter, o personalitate, încep să se zidească pe sine pentru a deveni adevăraţi creştini. Dar orice casă care se zideşte pe nisip se năruie. „De aceea oricine aude aceste cuvinte ale Mele şi le împlineşte asemănase-va bărbatului înţelept care a clădit casa lui pe o stâncă. A căzut ploaia. Au venit râurile mari, dar ea n-a căzut fiindcă era întemeiată pe stâncă” (Matei 7, 24-25).

Pentru familiarizarea copiilor cu folclorul specific poporului român putem alege diverse forme de realizare a activităţii didactice în cadrul educaţiei pentru societate, a cunoaşterii mediului, a activităţilor practice, plastice şi muzicale.

Este de datoria noastră, ca în cadrul şcolii, să-i învăţăm pe copii să preţuiască şi să respecte obiceiurile şi tradiţiile în care s-au născut, să-i învăţăm să iubească meleagurile natale, portul românesc şi pe români; să le sădim în suflet aceste elemente definitorii ale identităţii neamului românesc fără de care nu am mai putea şti de unde venim şi cine suntem de fapt, noi, românii, pe acest pământ.

O ocazie eficientă de valorificare a tradiţiilor populare şi a obiceiurilor româneşti o constituie serbările, şezătorile dar şi opţionalele. Dansurile populare dezvoltă de asemenea copiilor şi capacitatea de coordonare a mişcărilor, gustul pentru frumos, pentru armonie. Acestea îi familiarizează totodată pe copii cu unele elemente ale folclorului, contribuind prin aceasta la dezvoltarea dragostei pentru arta poporului nostru, pentru patrie, creează din fragedă copilărie o apropiere sufletească între oameni de diferite etnii. Prin frumuseţea cântecului şi a jocului, prin fermecătoarele costume purtate de tineri şi de bătrâni, prin vizite la muzee specifice, copiii pot fi introduşi în atmosfera specifică satului românesc.

Şi dacă îi vom învăţa pe copii versuri din cântecele vechi, paşi din dansul strămoşilor noştri, dacă i-am face să înteleagă că prezentul este valoros numai împreună cu trecutul fiindcă astfel îmbinate prezintă o garanţie pentru viitor, înseamnă că vom sădi în sufletele lor unul dintre cele mai alese sentimente.

Sentimentul dragostei faţă de patrie şi popor are un conţinut foarte bogat. El înglobează, pe lângă dragostea faţă de familie, de oraşul natal sau de satul natal, de natura patriei, pe cea faţă de creaţiile folclorice, care pentru fiecare copil constituie o mândrie.

Rolul cadrelor didactice, indiferent de nivelul de învăţământ la care predă, este de a-i face pe copii să înveţe, să preţuiască şi să respecte obiceiurile şi tradiţiile poporului în care s-au născut, să iubească meleagurile natale, portul românesc, dar şi sărbătorile care ne aduc în suflete atâta bucurie.

Cea mai mare sărbătoare care prilejuieşte practicarea unor tradiţii şi obiceiuri ancestrale este, însă, Paştele. În întâmpinarea, spre exemplu, a sărbătorilor Pascale am propus activităţi comune părinte-elev, care au avut ca scop conservarea și valorificarea patrimoniului tradiţiilor şi obiceiurilor româneşti, activităţi în cadrul cărora părinţii şi bunicii au povestit despre felul în care întâmpinau aceste sărbătorii vopsind alături de copii ouă roşii.

Valorificând cele învăţate în cadrul activităţilor desfăşurate, vom observa că elementele de cultură şi tradiţie populară îi uneşte pe copii, îi sensibilizează şi-i bucură în acelaşi timp, creează armonie şi emoţie estetică

puternică, impresionează pozitiv, deopotrivă, pe copii şi pe părinţi.

Dacă la sat acest proces de transmitere este înlesnit de contactul direct cu tărâmul şi creaţia sa, la oraş sarcina revine cadrului didactic care are datoria să-i apropie pe copii de valorile tradiţionale ale poporului din care face parte.

Cunoaşterea tradiţiilor conduce la cunoaşterea de sine şi la respectarea portului popular. Fără aceste tradiţii nu ne putem identifica, ne pierdem cultura şi devenim un popor „fantomă” fără idealuri, şters.

BUCURIA ÎNVIERII
LUMINA SUFLETELOR NOASTRE

Prof. înv. primar PETRE DANIELA MARIA
Şcoala Gimnazială „B.P. Hasdeu”,
Câmpina, jud. Prahova

În Sfintele zile de Paști să deschidem ușa
și inima oaspeților dragi
pentru a primi marea bucurie a învierii Domnului

Domnul nostru Iisus Hristos, de Sfintele Paști ne cheamă la iubire, o iubire curată care sfințește mintea. Întreaga simțire își înalță ființa și viața omenească. Sărbătoarea Învierii Domnului este marcată de renaştere. Se face o paralelă între întoarcerea la viaţă a naturii, la venirea primăverii şi dobândirea unei vieţi noi, a vieţii

veşnice pentru noi, oamenii, prin jertfa mântuitoare a lui Christos.

Învierea este evenimentul cel mai de seamă din întregul an liturgic. Este sărbătoarea prin excelenţă a creştinătăţii. Învierea Domnului este cea mai solemnă dintre toate sărbătorile creştine din timpul anului liturgic şi ei îi corespund cele mai frumoase rânduieli. Este cea mai mare sărbătoare a mai multor biserici printre care Biserica Ortodoxă, Biserica Romano-Catolică, Biserica Greco-Catolică sau Biserica Reformată. Este sărbătorită în prima duminică cu lună plină după echinocțiul de primăvară și diferă de la un cult la altul datorită calendarului adoptat de o Biserică sau alta (calendarul gregorian sau calendarul iulian).

Este cea mai veche şi mai strălucită sărbătoare a creştinătăţii, numită şi sărbătoarea Paştilor, adică ziua în care noi *prăznuim nu cu aluatul cel vechi, nici cu aluatul răutăţii şi al vicleşugului, ci cu azimile curăţiei şi ale adevărului, pe Christos, Paştile nostru, care S-a jertfit pentru noi (I Corinteni 5, 8).* Împreună cu duminica, sărbătoarea săptămânală a creştinilor, Paştile a fost celebrat încă din epoca apostolică. În conştiinţa Bisericii noastre, Învierea Domnului nu este doar cea mai veche sărbătoare creştină, ci şi începutul şi culmea tuturor sărbătorilor. Deşi nu este celebrată în acelaşi timp de toţi creştinii, ea trezeşte acelaşi sentiment de bucurie, de iubire, de trăire în comuniune a evenimentului. Diferenţa de timp care diferenţiază Bisericile nu este de ordin teologic, nici dogmatic. Explicaţia constă în utilizarea diferită a două calendare, cel iulian şi cel gregorian.

Sărbătoarea Învierii este cunoscută cu numele de Paşti, care provine din punct vedere lingvistic din

cuvântul ebraic Pesah, care se traduce prin „trecere”. Evreii rememorau cu această ocazie intervenţia salvatoare a lui Dumnezeu (Yahve) la ieşirea din robia Egiptului. Au existat şi alte acţiuni mântuitoare pe care Dumnezeu le-a întreprins în favoarea poporului ales. Dar cea mai fascinantă a fost Întruparea Fiului Său, a cărui misiune avea să se desăvârşească în Patimă, Moarte şi Înviere a Sa.

În scrisoarea I către Corinteni Sfântul Paul pune accentul pe actul Învierii ca temelie, fundament al creştinismului. Totodată evanghelistul scoate în evidenţă sensul profund spiritual al crucii, considerată scandal pentru iudei şi nebunie pentru păgâni.

Două sacramente importante îşi au obârşia în contextul Cinei din Joia Mare: Euharistia şi Preoţia. Prin celebrarea euharistică din fiecare duminică, Biserica aduce într-un prezent continuu evenimentul pascal, ca semn al dăruirii permanente a lui Iisus.

Un alt simbol plin de încărcătură spirituală este lumânarea pascală. Lumânarea din noaptea de Paște (sâmbătă spre duminică) reprezintă lumina Învierii Domnului. Preotul aduce lumânarea aprinsă de la altar, iar creștinii se apropie și aprind lumânările. Lumina lui Christos se aprinde în noaptea de Înviere şi se răspândeşte la toată mulţimea de credincioşi, fără a pierde nimic din strălucire. Cei mai mulți duc „lumina” în casele lor și păstrează lumânările pentru a le aprinde în zilele în care sunt supărați sau au necazuri.

Bucuria Învierii este intens trăită de creştini şi deschide inimile tuturor spre a experimenta iubirea lui Christos, adevărata libertate care deschide calea spre viaţa veşnică.

MESAGERI AI FOLCLORULUI ROMÂNESC

Prof. înv. primar CHIRU GEORGIANA ALINA
Şcoala Gimnazială Klilieşti Băicoi

Una dintre cele mai tinere formaţii de dans popular din Prahova este ansamblul „Floare de cireş”, care a luat fiinţă la Şcoala Gimnazială Lilieşti Băicoi, în septembrie 2016, îndrumat de d-nul profesor Colezea Cristi şi prof. înv. primar Chiru Georgiana Alina. Având în vedere perioada scurtă de timp, s-ar putea crede că a aparut „peste noapte”, în realitate procesul a fost dificil, ţinând cont ca elevii clasei a III-a provin din mediul urban, unde nu există o tradiţie populară puternică şi unde predomină un model cultural bazat pe muzica dance. La aceasta se mai adaugă şi reticenţa faţă de folclor, provocată de kitsch-ul care a invadat şi acest domeniu.

Programul de instruire a fost destul de alert, ţinând cont că repetiţiile se ţin o singură dată pe săptămână cu domnul instructor, în restul zilelor exersând în compania mea. Au avut şansa ca instructorul lor să promoveze autenticul, incluzând în repertoriu dansuri tradiţionale, atât din Prahova cât şi din alte zone etnofolclorice.

În scurta perioadă de la înfiinţare, ansamblul a participat la câteva spectacole și festivaluri-concurs judeţene şi naţionale, unde a obţinut premii importante. Când ai un public „specialist” şi pretenţios, nicio greşeală nu trece neobservată, totuşi copiii au depăşit minusul datorat lipsei de experienţă, de mare ajutor fiindu-le ospitalitatea extraordinară şi prietenia gazdelor. Urmează să ne pregătim intens pentru a participa şi la alte concursuri.

SUNT ROMÂN ȘI BUN CREȘTIN

Prof. de psihopedagogie specială POP VIOLETA
Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă
Brașov, jud. Brașov

Mă mișc între Dumnezeu și neamul din care fac parte.
În afară de acești termeni, nu văd nimic semnificativ
între cer și pământ.

Petre Țuțea

Educaţia pentru toţi este conceptul care pune bazele unei noi abordări în educaţia copiilor cu cerinţe educative

speciale. Educaţie incluzivă, componentă a paradigmei *educaţie pentru toţi*, proiectează un nou tip de şcoală: incluzivă (cuprinzătoare, care nu selectează şi nu exclude), care realizează co-educația, este deschisă, tolerantă, prietenoasă şi democratică, naturală prin eterogenitatea ei care îi valorizează şi integrează pe toţi copiii, adaptându-se la diversitatea de cerinţe educaţionale, la particularităţile de învăţare şi dezvoltare ale fiecărui copil.

Principiul normalizării presupune favorizarea integrării fizice şi sociale a copiilor şi persoanelor cu handicap în viaţa normală, obişnuită a comunităţii, în familie, şcoală sau alte medii de viaţă. Astfel, o bună integrare în comunitate realizată la vârsta școlară, constituie premiza integrării sociale ulterioare a tânărului, adultului cu dizabilități. Un rol important în acest sens îl au Proiectele educaționale și Parteneriatele incluse în Strategia Națională de Acțiune Comunitară (SNAC). Comunitatea trebuie să intervină, acceptând copilul cu deficiențe, fără a-l judeca, cum în mod frecvent se întâmplă. În cazul copiilor cu dizabilități, interacțiunea cu factorii de mediu poate activa și susține mecanismele compensatorii, extrem de utile în intervențiile educativ-recuperatorii. Astfel, educația copiilor cu dizabilități trebuie să se axeze pe cultivarea si dezvoltarea stimei de sine, capacitate care la acești copii trebuie educată și învățată. În acest sens, prezint un exemplu de bune practici în educația copiilor CES, prin Proiecte educaționale.Proiectul se numește *Sunt român și bun creștin* și este realizat de către Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă Brașov în parteneriat cu Biserica Ortodoxă Predeal, Liceul Teoretic „Mihail Săulescu”

Predeal și Grădinița cu Program Prelungit „O lume minunată” din Curtea de Argeș, fiind inclus în Calendarul activităților educative județene 2017, în Domeniul educaţie civică, voluntariat, proiecte caritabile.

Inițiatorii proiectului sunt: prof. Pop Violeta și preot diacon Cătălin Debu, iar coordonatorii sunt prof. logoped Amalia Bulea, prof. Crina Noșlăcan și prof. Nistor Maria. Scopul proiectului îl reprezintă integrarea copilului cu dizabilități în grupul copiilor tipici prin participarea la viața spirituală și socială a comunității, cunoașterea tradițiilor și obiceiurilor strămoșești.

De ce *Sunt român și bun creștin*? Pentru că acolo unde este inima ta, acolo este și comoara ta, iar inima mea este în biserica lui Hristos și poporul român acolo își are comoara. Poporul nostru s-a născut creștin, nu a fost încreștinat prin dictate sau edicte. Poporul român a învățat carte în tinda bisericii, în Scheii Brașovului, s-a tămăduit în Biserica celui mai mare doctor, Domnul Hristos, și-a păstrat identitatea națională tot prin biserică. Credința ortodoxă i-a ținut uniți pe români, de-a lungul veacurilor, ea neputând fi despărțită de patriotism, de iubirea pentru neamul și țara pentru care slujitorii ei s-au jertfit. Astfel, activitățile proiectului sunt strâns legate de sărbătorile creștine ortodoxe: Crăciunul, Botezul Domnului, Sfintele Paști, Înălțarea Domnului – Ziua Eroilor și Rusaliile.

Pentru ca lumea de mâine să se schimbe, să ofere șanse copiilor cu dizabilități, trebuie să îi educăm pe copiii tipici, pe acei copii care stau lângă copiii noștri speciali. Acești copii care sunt alături de noi, au dăruit timp, au dăruit iubire necondiționată, au dăruit bucurie și fericire copiilor speciali, au aflat diferența dintre cadou și

DAR. I-am învățat pe partenerii noștri, în cadrul activităților desfășurate în proiect, că barierele nu există, că cel care aleargă mai încet trebuie ajutat, astfel ei aleargă împreună, mână în mână, i-am învățat că cel care a uitat un cuvânt trebuie ajutat să și-l amintească, i-am învățat că drumul spre Dumnezeu trece prin inima aproapelui, i-am învățat că prin iubirea aproapelui vom intra în iubirea lui Dumnezeu, pe Porțile Învierii, pe Porțile Împărăției Cerurilor.

Una dintre activitățile speciale desfășurate în proiect este excursia la Predeal din luna decembrie, *Dăruind vei dobândi*, dedicată Zilei Internaționale a Persoanelor cu Dizabilități (3 decembrie) și Nașterii Domnului. Elevii C.S.E.I. au fost oaspeții Parohiei Ortodoxe Predeal. Elevii liceului din Predeal i-au colindat pe micuții cu dizabilități și le-au oferit daruri. Părintele Lucian Vitan împreună cu diaconul Cătălin Debu i-au împărtășit pe copii iar apoi ne-am împărtășit împreună din bucuria comuniunii, solidarității și a generozității unor oameni inimoși. De la biserică, am plecat cântând colinde spre pârtia de ski, unde monitorii școlii de ski ne-au oferit skiuri și săniuțe, pe cei mai temerari inițiindu-i în tainele skiului. Elevii predeleni s-au jucat împreună cu copiii cu dizabilități, s-au dat cu sania și au făcut oameni de zăpadă. Fericirea copiilor nu poate fi scrisă în câteva rânduri. După oboseala dulce a săniușului, copii s-au bucurat de prietenia și acceptarea celorlalți, în cadrul unei mese festive, pregătite cu drag pentru ei de către Restaurantul Rozmarin Predeal.

O altă activitate - excursie, *Dar din dar se face rai*, s-a desfășurat în luna aprilie, fiind dedicată Învierii Domnului și Zilei internaționale de conștientizare a

autismului (2 aprilie). Activitatea a debutat la Biserica ortodoxă „Sfinții Împărați Constantin și Elena” din Predeal, cu participare la Sfânta Liturghie, la sfârșitul căreia copiii au primit Sfânta Taină a Împărtășaniei și daruri din partea preoților și partenerilor noștri, Liceul Teoretic „Mihail Săulescu” din Predeal și a Centrului de Informare Turistică Predeal. Excursia a continuat cu momente speciale petrecute la Fun Park Trei Brazi, unde copiii s-au bucurat de momente unice pentru ei, au avut parte de experiențe de neuitat și de multă iubire și bucurie. Pe pista de Tubing, o fetiță m-a întrebat, vibrând de emoție: „Doamna Violeta, cui trebuie să mulțumim pentru toate?” Oamenii inimoși de la Cabana Trei Brazi, au pregătit cu drag pentru copii clipe frumoase și o masă festivă, iar părintele Cătălin Debu i-a premiat pe copii pentru curajul, dăruirea și disciplina lor.

Am ales să oferim copiilor darurile care nu se pierd: emoții, fericire, vise împlinite, împletite în rugăciune și comuniune. Pentru că nu putem picta cu copiii noștri icoane pe sticlă, am ales să pictăm icoane în sufletul lor și în sufletele celor din jur; nu putem concura cu dansuri populare, dar putem dansa pe acordurile iubirii, nu putem coase modele tradiționale, dar țesem prietenii și punți de iubire. Iar ceea ce a scris un elev pe „tabla” inimii mele și nu poate fi șters niciodată:

Tu poți face lucruri
Pe care eu nu le pot face.
Eu pot face lucruri pe care
Tu nu le poți face.
Împreună putem face lucruri minunate...

Maica Tereza

PROIECT EDUCAȚIONAL

SUNT ROMÂN ȘI BUN CREȘTIN,

Ediția I, 2016-2017

Inițiatori:

prof. Pop Violeta, preot Lucian Vitan,
diacon Debu Cătălin, prof. Noșlăcan Crina,
prof. Nistor Maria

PARTENERI:

ROSSIGNOL
CENTRUL DE ÎNCHIRIERE
ski / snowboard / sanie / service ski
GOGOȘE

FOLCLORUL ROMÂNESC.
NOŢIUNI GENERALE

Prof. de religie RUGINĂ RĂZVAN-ANDREI
Școala Gimnazială „Radu și Severa Novian”
Adunați, jud. Prahova

Folclorul este inima oricărei culturi, manifestarea gândurilor, emoţiilor şi durerilor de veac ale oamenilor. Acesta cuprinde o serie de obiceiuri, datini şi tradiţii care s-au păstrat datorită permanenţei şi continuităţii spirituale ale acestor „oameni aspri la vorbă, dar dulci la gând”.

Pentru ca munca grea a pământului să fie mai uşoară, sătenii o îmbină cu cântecul, chiar şi atunci când sunt plecaţi la arat, la semănat şi recoltat, la cosit, culesul fructelor şi viilor şi la alte activităţi.

De pe o colină pe alta se aud doine, cântece străvechi şi actuale, însoţite de chiote şi ecouri purtate de codrii seculari, susurul apelor de munte, îmbinate feeric cu cântecele păsărilor.

În pasiunea mea pentru muzica populară, mă captivează tradiţia şi muzicalitatea locurilor natale, sunt coparticipant la toate activităţile cultural-muzicale fiind preocupat de autoperfecţionare prin studiu.

Citându-l pe marele nostru compozitor George Enescu care spunea: *Folclorul nostru... nu numai că este sublim, dar te face să înţelegi totul. E mai savant decât toată muzica aşa-zisă savantă şi asta într-un fel cu totul inconştient, e mai melodic decât orice melodie, dar asta fără să vrea, e duios, ironic, vesel, grav,* se poate susţine în această lucrare ideea că folclorul românesc s-a născut

la sat, acolo unde izvorul ce astâmpără setea călătorului a fost mereu o sursă de inspiraţie pentru muzica şi cântecele populare.

Ca profesor am considerat că orice copil trebuie educat pentru a fi un continuator al valorilor culturii populare. Tradiţiile populare au constituit subiecte îndrăgite şi interesante pentru copii. Sentimentele lor au fost îndreptate spre arta populară, muzica şi dansul popular, arta aplicată în costumele populare şi amenajarea interiorului, obiecte decorative specifice zonei prahovene.

Primii paşi în cunoaşterea obiceiurilor şi tradiţiilor noastre populare i-am realizat cu multă uşurinţă prin intermediul folclorului, al dansurilor populare şi al colindelor.

Noţiuni generale

Termenul de folclor este propus în anul 1446 de către arheologul englez Wiliam Toms. Sensul cuvântului e culegerea de materiale ce se iau din popor. Etimologic cuvântul apare folk=popor, lore=înţelepciune.

Folclorul reprezintă totalitatea realităţilor folclorice cu trăsături şi forme create sau asimilate de un popor, atât în mediu rural cât şi în mediul urban, care se transmit pe cale orală într-un anumit spaţiu geografic fără a se şti exact autorul.

Ştiinţa care se ocupă cu folclorul se numeşte Folcloristică iar de studiul muzici populare se ocupă Etnomuzicologia.

Primele culegeri de folclor românesc datează abia din secolul al XIX-lea. Din această cauză dovezile existenţei culturii populare pot fi găsite în surse indirecte: limbă,

cronici, inscripţii, opere literare, lucrări ştiinţifice româneşti şi din alte limbi.

Folclorul românesc îşi capătă semnificaţia sa prin operele Stolnicului Constantin Cantacuzino şi Dimitrie Cantemir. Primul în Predoslovia la *Istoria Ţării Româneşti*, se opreşte asupra cântecelor bătrâneşti, socotindu-le documente istorice, iar Dimitrie Cantemir poate fi considerat, datorită operei sale capitale, *Descrierea Moldovei*, primul cercetător al etnografiei şi folclorului românesc.

În opera lui Ion Budai Deleanu sunt integrate obiceiuri, cântece, proverbe, elemente miraculoase din basm. Iluministul autor al „Ţiganiadei" admiră valoarea estetică a acestora. În comentariul operei găsim exprimat îndemnul spre culegerea poeziei populare „ca să nu cadă în uitare".

Nu este lipsit de interes în această schiţă istorică a interesului pentru folclorul românesc puternica influenţă a cântecului popular în opera poetică a Văcăreştilor şi a lui Costache Conachi, nici contribuţia importantă a lui Anton Pann prin *Cântece de stea,* 1822, în care include, pentru prima dată, şi folclor din mediul orăşenesc.

Interesul şi pasiunea pentru poezia populară, pentru culegerea şi cercetarea valorilor care o compun începe să ia proporţii în secolul al XIX- lea, mai cu seamă în epoca paşoptistă.

În această perioadă Mihail Kogălniceanu (1817-1891) aduce o contribuţie însemnată la cultivarea şi dezvoltarea interesului pentru folclor şi valorificarea lui literară. În articolul de fond al primului număr al revistei *Dacia literară, Introducţie*, el formulează, pentru prima dată,

ideea că literatura populară este una dintre bogatele literaturi naţionale, originale.

Paralel cu Mihail Kogălniceanu, Costache Negruzzi (1808-1868) îşi expune şi el ideile sale folcloristice, făcând o primă încercare de clasificare a cântecului popular. Fără să fie cuprinzătoare şi pe deplin ştiinţifică, încercarea sa de catalogare distinge „cântecul ostăşesc sau istoric, cântecul religios, cântecul dragostei sau al nunţii, cântecul codrului sau voinicesc".

Dintre scriitorii paşoptişti, Alecu Russo (1819-1859) este acela care nu numai că descoperă poezia populară, dar este şi teoreticianul folclorului, în faza sa administrativă-romantică. El este cel care şi-a formulat pentru prima dată ideea că poezia populară este primul capitol al istoriei şi civilizaţiei unui popor. Pentru Russo, poezia populară este unicul moment de artă care îşi înfăţişează veridic specificul naţional.

În aceeaşi viziune se situează şi Vasile Alecsandri (1821-1890), a cărui activitate literară este dominată de folclor. Alecsandri nu este numai culegător şi ideolog, ci în opera sa aflăm un model de împletire între creaţia cultă şi cea populară.

Alecsandri, în 1852, a tipărit cea dintâi mare colecţie de folclor, intitulată *Poezi populare – balade adunate şi îndreptate*. Colecţia se deschide printr-o prefaţă, în care se face clasificarea poeziei populare:

1. Cântece bătrâneşti sau balade;
2. Doine;
3. Hore.

Dacă în epoca precedentă avântul şi elanurile romantice i-au călăuzit pe scriitori, de această dată se caută noi orientări ştiinţifice, prin strădania lui Alexandru

Odobescu şi mai ales prin Bogdan Petriceicu Hasdeu şi şcoala sa folcloristică.

La noi în ţară termenul de folclor a fost folosit de Bogdan Petriceicu Hasdeu iar din punct de vedere a ariei pe care o cuprinde putem spune numai faptele artistice pe cale orală (muzica populară, literatura populară şi dansul popular).

Poporul român a păstrat forma originală a obiceiurilor, datinilor, creaţiilor materiale şi cultural-artistice. Acestea, strâns legate de viaţa socială a ţăranului, l-au însoţit de la naştere până la ultima suflare. Folclorul este prezent în sculptura populară, ţesături, cusături, ceramică, zicători, strigături, ghicitori, poezii, basme, legende şi desigur şi în muzică.

Muzica populară aparţine cultului naţional şi face parte din patrimoniul naţional.

Prin folclorul muzical poporul român şi-a cântat dragostea, dorul, jocul, durerea, deznădejdea, eroii, însoţindu-şi fiecare moment al vieţii prin cântec.

Muzica populară, în prima perioadă a fost singura formă de manifestare şi prima etapă a muzicii româneşti.

Evoluţia artei populare în societatea contemporană este strâns legată de preocupările cotidiene ale omului, de intervenţii uneori dure şi neavenite în actul de creaţie care a dus la apariţia kitsch-ului artistic şi lucrărilor de prost gust. În ultimele două decenii realizarea unor lucrări de specialitate în acest domeniu a fost deficitară înlesnind apariţia unor curente şi creaţii care nu au nimic din sensibilitatea, firea şi temperamentul neamului nostru.

Creaţia populară are următoarele trăsături specifice:

- Caracter anonim (nu este cunoscut autorul);

- Caracter oral (este transmis pe cale orală de la om la om, de la un loc la altul, din generaţie în generaţie);
- Caracter colectiv (cântecele sunt preluate de colectivul din care face parte creatorul, devenind astfel un bun al întregii colectivităţi, extinzându-se ca valoare spirituală pe întreg teritoriul ţării, spre exemplu: cântecele Periniţa şi Doina aparţin numai poporului român);
- Caracter sincretic (constă în participarea mai multor arte la fenomenul artistic: literatura, poezia, muzica, coregrafia etc.).

Datinile, obiceiurile şi tradiţiile au rolul lor, verificat de-a lungul istoriei, în permanenţa culturală a unui neam. De aceea noi am căutat să cultivăm copiilor conştiinţa permanenţei la cultura natională, la zona folclorică în care trăim.

Şi dacă i-am învăţat pe copiii noştrii versuri din cântecele vechi, colinde, paşi din dansul strămoşilor noştri, făcându-i să înţeleagă că prezentul este valoros numai împreună cu trecutul, fiincă astfel îmbinate prezintă o garanţie pentru viitor, înseamnă că am sădit în sufletele lor unul dintre cele mai alese sentimente.

Valorificând cele învăţate în cadrul serbărilor am observat cum acest eveniment îi uneşte pe copii, îi sensibilizează şi-i bucură în acelaşi timp, creează armonie şi emoţie estetică puternică, impresionează pozitiv, deopotrivă, pe copii şi pe părinţi.

Bibliografie:
- Bîrlea, Ovidiu, 1975, *Mica enciclopedie a poveştilor româneşti*. Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică
- Pop, Dumitru, 1989, *Obiceiuri agrare în tradiţia populară românească*. Cluj Napoca, Dacia

- Pop, Mihai, 1976, *Obiceiuri tradiţionale româneşti*. Bucureşti, Institutul de Cercetări Etnologice şi Dialectologice; 1978, *Folclor românesc I*. Bucureşti, Editura Grai şi Suflet

TRADIȚII ȘI OBICEIURI DIN STRĂBUNI

Prof. înv. primar GHINEA MARIA
Școala Gimnazială „B.P. Hasdeu”,
Câmpina, jud. Prahova

Hristos a Înviat, bucuria mea!
Sfântul Serafim de Sarov

Paştele: sfîntă sărbătoare a Învierii lui Iisus Hristos!... Începutul acestei sărbători e văzut chiar în Cina cea de Taină, pâinea şi vinul simbolizând sacrificiul trupului şi al sângelui, ca preţ al răscumpărării. În tradiţia ortodoxă, începutul sărbătorii e marcat odată cu postul de şapte săptămâni.

Cea mai mare, mai însemnată, mai sfântă și mai îmbucurătoare sărbătoare de peste an, după spusele românilor de pretutindeni, e sărbătoarea Paștelor, Paștele sau Învierea Domnului, pentru că în această zi „Hristos a înviat din morți cu moartea pre moarte călcând și celor din morminte viață dăruindu-le”, iar pe cei vii răscumpărându-i de sub jugul păcatului și împăcându-i cu Dumnezeu. Ea cade totdeauna la începutul primăverii, anotimpul cel mai frumos și mai plăcut, când toate în natură învie. Românii așteaptă sărbătoarea aceasta, după un post îndelungat, cu mare dor și bucurie, căutând în

același timp ca locuințele lor să fie curate și cu toate pregătirile făcute în cea mai bună rânduială.

Bărbații care până în Joia Mare din Săptămâna Patimilor lucrează de regulă la câmp, din ziua aceasta rămân acasă ca să o curețe și să se îngrijească de ea, repară gardurile, ară grădina, junghie mieii de Paște și adună cele trebuincioase sărbătorii. Femeile, tot din Joia Mare sau cu câteva zile înainte, încep a deretica prin case, a vărui, a spăla, a roși ouăle, a coace pasca și alte copturi. Fetele cele mari precum și multe neveste tinere încep a coase câte o cămașă nouă precum și alte haine, ca fiecare să aibă pentru ziua de Paște, măcar o camașă nouă. Fiecare are partea sa de ocupație și grijă, fiecare caută să nu rămână în urma altora, iar sfintele Paște să-l surprindă ca pe un neom între oameni. Cel mai însemnat preparat pe care îl mănâncă românii în decursul sărbătorii Paștelor este pasca, păscuța.

După o legendă din Bucovina, pasca se face pentru că Iisus, înainte de a fi prins și răstignit pe cruce, le-a spus învățăceilor săi că până atunci au mâncat cu toții copturi nedospite și nesărate, adică turte sau azime, dar de acum înainte vor mânca copturi dospite și aromate care se vor numi *paște*.

Pasca se face dintr-un aluat bine dospit în care se pune sare și lapte dulce. Forma este rotundă, grosimea e cel mult de un lat de deget cu împletituri (sucituri) pe margini și la mijloc în formă de cruce, reprezentând crucea pe care a fost Mântuitorul răstignit. Între împletituri se pune de regulă brânză de vaci dulce, frământată cu ou și zahăr, unsă deasupra cu gălbenuș de ou și împodobită cu stafide. Pasca se face fie în Joia Mare, fie în Sâmbăta Mare. În afară de pască, cele mai

multe românce mai pregătesc și alte copturi precum: babe, moși, cozonaci rotunzi sau lungăreți, colaci.

Tot de Paște, friptura cea mai însemnată este cea de miel, numit mielul Paștelor, sau de purcel. Acestea se frig întregi și se duc în ziua de Paște împreună cu pasca la sfințit. Mielul îl reprezintă simbolic pe Domnul nostru Iisus, iar în Banat datina este ca oasele și celelalte rămășițe ale acestuia să se îngroape la un altoi de măr sau păr sănătos, anume ca și familia aceea să fie tot anul sănătoasă.

Ouăle roșii se fac tot în Joia sau Sâmbăta Mare. O legendă spune: „Zice că pe când se afla Domnul nostru Iisus răstignit pe cruce, Maica Domnului a luat o coșarcă plină de ouă și se duse cu dânsa la jidovi și închinându-le-o îi rugă să înceteze a-l chinui și necăji pe Iisus. Maica Domnului puse coșarca plină de ouă lângă cruce și începu a plânge. Stând coșarca lângă cruce și curgând din mâinile și picioarele lui Iisus sânge, în scurt timp o parte din ouă se înroșiră, ca și când ar fi fost vopsite".

În ziua Învierii fiecare ins care ia parte la Înviere, trebuie să aducă și o lumânare, pe care o ține aprinsă în tot timpul săvârșirii sfintei Învieri de către preot. După Înviere, fiecare se întoarce cu lumina aceasta aprinsă acasă. După ce ajung acasă și pășesc peste pragul tinzii încep a se închina, apoi, intrând în casă, sting lumina în grindă, afumând-o pe aceasta în semnul crucii. După ce fac semnul crucii o sting și o păstrează apoi peste tot anul, pentru a o putea aprinde la întâmplări primejdioase, la vărsări mari de ape, la grindină sau piatră, la tunet, fulger și trăsnet. Aprinzând-o, zic:

Fugiți necurați,
Fugiți, voi spurcați.

De casa noastră

Nu v-apropiați.

Românii mai întrebuințează lumina Învierii spre a afuma vitele.

În ziua Învierii, după ce s-a sfârșit sfânta liturgie și anume între orele șapte și opt dimineața, se sfințește pasca și ce s-a mai adus la biserică. După sfârșirea Învierii, a liturghiei și a sfințirii pascăi, unul sau două dintre ouăle sfințite se dau preotului, care le-a sfințit, iar restul sunt aduse acasă. Sosind acasă, toți se pun la masă și încep a mânca, gustând mai întâi din pască și din ouă. După ce s-au săturat de mâncat, prind a ciocni ouăle roșii, mai întâi părinții, apoi copiii cu părinții și părinții cu musafirii. Acest ritual presupune că cei care ciocnesc unul cu altul se vor vedea pe lumea cealaltă.

În ziua dintâi, adică în ziua de Paște se ciocnește numai cap cu cap. A doua zi, adică luni, după Paște se poate ciocni și cap cu dos, iar în cele următoare chiar și dos cu dos. Cel mai mic de ani ține oul cu capul în sus, iar cel mai mare ciocnește cu oul său, și anume tot cu capul, zicând: „Hristos a Înviat!”, iar cel mic răspunde: „Adevărat c-a Înviat!”.

În unele părți din Banat este datina a se da în ziua de Paște ca Moși de sufletul morților: colaci, miel, ouă roșii precum și alte bucate aflate în casă.

În Transilvania, cum se zărește de ziuă prind a umbla băieții cu ouă roșii pe la neamuri și vecini, iar gazda le dăruiește ouă roșii și păscuțe. Tot aici, feciorii cu flori în pălării și fetele frumos gătite se adună după prânz în fața bisericii, toți cu ouă roșii, unde râd, glumesc, petrec și ciocnesc împreună ouă.

În Moldova, fetele și flăcăii se urcă în ziua de Paște în clopotniță și toacă toată ziua, ca să crească cânepa frumoasă și moale ca mătasea.

În unele locuri din Bucovina și Transilvania, este datina ca luni după Paște, feciorii să ude pe fete și băieții pe copile. Iar marți după Paște udă fetele pe feciori și copilele pe băieți. Fetele, după ce au fost udate, invită pe cei ce le-au udat la masă și le dau drept suvenir câte un ou mai frumos.

În Transilvania, a doua zi de Paște, după amiază înainte de vecernie, credincioșii satului se adună la Prânzul Paștelor. La acest prânz se bea și se mănâncă de sufletul morților și se cântă felurite cântece sau versuri ale Învierii.

Dacă Paștele cade la sfârșitul lui Martie și țăranii nu au ieșit cu sămânța la câmp, atunci se duc luni dupa Paști și cu mâna, nu cu sapa, pun în pământ semințe, ca să le rodească anul acela câmpul.

Săptămâna întâi după Paște, la români se numește Săptămâna Luminată, pentru că înviind în ajunul ei, Domnul nostru Iisus, a luminat-o prin învierea sa din morți și pentru că în această săptămână toate se luminează, adică toate încep să înflorească și să se înnoiască.

Bibliografie:
- Simion Florea Marian, 1994, *Sărbătorile la români*, vol, II, Ed. Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti;
- Maria și Nicolae Zahacinschi, 1992, *Ouăle de Paşti la români*, Ed. Sport-Turism, Bucureşti ;
- www.didactic.ro.

TRADIȚII ȘI OBICEIURI DE PAȘTE

Prof. STAN MANUELA CONSTANȚA
și prof. MANEA FLORICA
Școala Gimnazială nr.2, Boldești-Scăeni, jud. Prahova

Zestrea unei naţiuni o constituie valorile sale culturale şi tradiţionale: graiul, portul, obiceiurile şi religia. Când acestea sunt pe cale de dispariţie putem vorbi de un proces ireversibil de degradare a naţiunii şi chiar de dispariţie a acesteia.

Astăzi, când facem parte din familia unită a ţărilor europene, când relaţiile dintre aceste state, bazate pe încredere şi într-ajutorare, sunt mult mai prietenoase, când graniţele devin treptat doar imaginare, naţiunile pot dăinui în timp prin ce au mai trainic şi mai valoros.

Pentru ca generaţiile care ne urmează să cunoască rădăcinile poporului şi evoluţia sa pe treptele istoriei, este de datoria noastră, a tuturor, să le lăsăm cât mai puţin alterată zestrea de care vorbeam, pentru a ne recunoaşte şi a nu uita că am fost şi că suntem români.

Primăvara este anotimpul bucuriei, când întreaga natură renaște. Nu întâmplător în această perioadă, noi creștinii ne bucurăm de cea mai mare sărbătoare: Învierea Domnului nostru Iisus Hristos. Cu toții așteptăm această Sfântă sărbătoare, în care simțim iubirea nemărginită a Domnului revărsată asupra noastră.

Pentru a întâmpina acest măreț eveniment, creștinii se pregătesc sufletește printr-un post care se ține timp de șapte săptămâni, fiind și cel mai lung și aspru post din timpul anului. Acesta se mai numește Postul Paștelui sau Postul Mare. De asemenea, rugăciunea,

faptele bune, Sfânta Spovedanie și Sfânta Împărtășanie reprezintă modalități de pregătire sufletească pentru Sfânta Înviere.

În duminica dinaintea Învierii, creștinii sărbătoresc Intrarea Domnului Iisus în Ierusalim sau Duminica Floriilor. Atunci se merge la biserică cu ramuri de salcie înflorită pentru a fi sfințite și puse apoi la icoane.

Cea mai importantă săptămână numită și Săptămâna Patimilor sau Săptămâna Neagră este o perioadă deosebită, ce amintește de Patimile Domnului. Atunci creștinii țin post aspru ziua, iar seara merg la biserică pentru a participa la slujba Deniilor ce evidențiează momentele dramatice prin care a trecut Domnul Iisus pentru a fi răstignit pe cruce, devenită apoi cel mai important simbol pascal. Începând din Miercurea Mare, ziua trădării Domnului, oamenii pregătesc casele pentru marea sărbătoare, căci în Joia Mare se înroșesc ouăle care la noi în tradiția populară sunt purtătoare de puteri miraculoase (vindecă boli, protejează animalele din gospodărie, te apără de rele). Vopsitul acestora în roșu semnifică sângele Mântuitorului vărsat la răstignirea pe cruce.

După Denia celor douăsprezece Evanghelii din Joia Mare, oamenii se pregătesc pentru ziua numită Vinerea Mare, Vinerea Neagră sau Vinerea Seacă. E o zi de post negru, când nu se mănâncă, căci este ziua răstignirii Domnului pentru păcatele noastre și de aceea e considerată o mare sărbătoare. De-a lungul acestei zile, copiii și adulții merg la biserică cu flori în mână pentru a trece pe sub Sfântul Epitaf, așezat pe o masă în mijlocul bisericii.

După ce așază florile pe masă, sărută crucea și Sfântul Veșmânt și trec pe sub această masă pentru a simboliza suferința Mântuitorului pe drumul Crucii. Apoi, seara toată lumea participă la slujba Înmormântării Domnului sau a Prohodului.

Sâmbăta Mare este ultima zi în care se mai fac pregătiri pentru Paști. Se prepară mielul, simbolul Domnului Iisus în tradiția creștină, căci a fost numit: „Mielul lui Dumnezeu” care a murit pe cruce pentru mântuirea lumii ca un miel nevinovat. Se prepară și pasca cu formă rotundă și în mijloc cu o cruce , un alt simbol creștin pentru că se crede că scutele lui Hristos au fost rotunde. Alte bucate tradiționale pregătite pentru masa festivă de Paști sunt: drobul, sarmalele, cozonacii etc.

În noaptea de Înviere, cu mic cu mare, participăm la Sfânta Liturghie, după ce luăm Sfânta Lumină adusă de preoți de la Sfântul Mormânt al Mântuitorului, din Ierusalim.

Toată lumea rostește: „Hristos a Înviat!” și „Adevărat a Înviat!”

La finalul slujbei, după ce au fost sfințite bucatele duse de creștini la biserică, se pleacă către casă, unde familia se adună în jurul mesei îmbelșugate.

Lumânarea aprinsă în noaptea Învierii se aprinde și la masa festivă, dar și peste an, la momente de bucurie sau necaz.

Învierea lui Hristos ne-a dăruit tuturor viață veșnică și de aceea trebuie să o păstrăm mereu în suflet.

Prin suferința și moartea Mântuitorului ne bucurăm de înviere; prin înviere ne bucurăm și triumfăm în triumful lui Hristos, ca triumf al nostru. El a murit pentru noi și a triumfat pentru noi. În Moartea Lui stă

mântuirea noastră, în Învierea lui stă biruința noastră și dăinuirea noastră ca popor.

Bibliografie:
- Mihai Pop, *Obiceiuri tradiţionale româneşti*, Bucureşti, Editura Univers, 1999.
- Revista *Învăţământul primar*, nr. 3-4, Editura Discipol, 1999
- Wikipedia, Enciclopedie liberă, *Despre folclor*.

CE-I SRĂBUN, NU VREA SĂ PIARĂ!

Prof. STOICA ANA
Școala Gimnazială „George Enescu", Gpp „Floare de Colț" (Structură) Sinaia, jud. Prahova

Folclorul este cartea de identitate a neamului

Izvorâte din experiența și înțelepciunea de viață, din bucurie sau din durere, din năzuințele și dorurile românului, din setea de liniște sau din dragostea pentru frumos, elementele de cultură și tradițiile populare transmit valori și creează o punte de legătură înte generații.

Tradițiile și obiceiurile, portul și folclorul sunt comori inestimabile care definesc un popor făcându-l unic, statornic și nemuritor, în ciuda scurgerii timpului.

Tradiţia reprezintă ansamblul de datini, obiceiuri, credințe care se statornicesc în cadrul unor grupuri sociale şi care se transmit din generaţie în generaţie.

Obiceiul este o deprindere consacrată comună unui popor sau unei comunităţi. Este o manifestare spirituală inedită şi originală care nu este la fel pe întreg cuprinsul ţării.

Aşa cum orice prunc, prin fenomenul naşterii, capătă o identitate şi dobândeşte o informaţie genetică de care nu se poate detaşa niciodată, nici această cultură tradiţională nu-şi poate pierde identitatea şi nici valoarea de document a informaţiilor transmise de la o generaţie la alta.

Ca educatori avem datoria morală să-i învățăm pe copii să iubească locurile natale, portul românesc și pe români, să prețuiască și să respecte obiceiurile şi tradițiile zonei în care s-au născut, practic să le sădim în suflet aceste elemente definitorii ale identității neamului românesc, fără de care nu am mai putea ști cine suntem de fapt, noi, românii pe acest pământ.

Putem valorifica frumusețea tradițiilor și obiceiurilor populare în cadrul serbărilor, proiectelor educaționale, reușind astfel să înfrumusețăm viața copiilor, să îi ajutăm să cunoască tradițiile românești și rolul important pe care-l au în viața oamenilor din cele mai vechi timpuri sau modul în care aceste tradiții au dăinuit peste timp. Așa am desfășurat în grădinița noastră serbări tip șezătoare, cu prilejul sărbătorilor de Crăciun, proiecte educaționale locale – „Serbarea muntenească” – o tradiție a învățământului preșcolar sinăian, am fost parteneri ai Grădiniței nr. 40 din Ploiești în implementarea Proiectului internațional multilateral Comenius „13 PM-699-PH-SI We are celebrating with nature”. Prin aceste proiecte ne-am propus să valorizăm tradiţiile şi obiceiurile poporului nostru în contextul

actual socio-cultural. Dorim ca tradiţiile noastre, moştenite din moşi-strămoşi, să fie preluate şi transmise următoarelor generaţii, pentru a sădi în inimile acestora dragostea pentru frumos şi autentic, armonie, grație, ritm.

Am avut ca obiectiv să învăţăm preşcolarii să aprecieze frumuseţea portului popular, a dansului şi cântecului românesc, a meşteşugurilor tradiţionale, atât de mult apreciate în ţară cât şi în afara ei, să nu-și uite rădăcinile. De aceea am considerat oportun, ca în anul 2014, la ediția a V-a, Proiectul educaţional local „Serbare muntenească" să aibă în vedere evidenţierea valorilor, tradiţiilor şi obiceiurilor româneşti, prin care cultivăm de la cea mai fragedă vârstă sentimentul de apartenenţă, de iubire şi dragoste pentru rădăcinile şi valorile poporului român. Acest eveniment s-a desfășurat în cadrul a Proiectului Național „Curcubeul schimbării", fiind parte a Parteneriatului interjudețean „Prahova-Constanța-schimb de bune practici". Costumele populare, muzica și dansul ne-au ajutat să pășim în lumea folclorului românesc autentic, prin prezentarea unui program artistic unitar, sub titulatura „Ce-i străbun, nu vrea să piară!" Cele patru grupe ale grădiniței au urcat pe scenă și au prezentat dansuri populare românești din diferite zone ale țării, îmbrăcați în costume populare autentice, specifice zonelor respective. Astfel grupa mare „Albinuțele" a prezentat o suită de dansuri populare din zona Munteniei, „Ciobănașul" și „Breaza", grupa mare „Piticii voioși" a reprezentat zona Moldovei, prin horă și sârbă, gupa mijlocie „Greierașii", „Geamparaua" - Dobrogea, iar grupa mică „Fluturașii" a prezentat cu mare succes „Oaș-ul". La succesul acestei activități, un rol important l-au avut și părinții, care, pe lângă aportul

adus la amenajarea scenei cu obiecte populare vechi și procurarea/confecționarea costumelor populare românești autentice pentru copii, au participat direct: un grup de mame, îmbrăcate în costume populare românești autentice, din zona Munteniei, a interpretat o suită muntenească.

În luna noiembrie 2014, grădinița noastră a fost gazda unei activități desfășurate în cadrul Proiectului Internațional Comenius. Într-un decor autentic românesc, invitații din 5 țări europene: Turcia, Irlanda, Grecia, Cipru și România au trăit și au simțit românește.

Preşcolarii şi părintii lor au fost dornici să se implice în astfel de activităţi, în care să se simtă importanţi, să ştie că activităţile lor contribuie la păstrarea şi preţuirea acestor comori inestimabile, ce definesc un popor făcându-l unic, statornic şi nemuritor în ciuda scurgerii timpului.

TRADIȚII PASCALE VALORIFICATE PRIN ACTIVITĂȚI CURRICULARE ȘI EXTRACURRICULARE

Prof. GANEA NICOLETA
Grădinița cu Program Normal nr. 4,
Câmpulung-Muscel, jud. Argeș

Arta noastră populară manifestată sub toate aspectele ei reprezintă o bogăţie nepreţuită de comori pentru toţi aceia ce-şi iubesc patria şi neamul.

Suntem mândrii de faptul că ne-am născut într-un ţinut pitoresc, într-o ţară frumoasă cum este România. Obiceiurile şi tradiţiile străbune româneşti, rod al unui efort îndelungat de cunoaştere reprezintă un tezaur inestimabil de înţelepciune ale căror valori şi resurse nu se şterg niciodată.

Cea mai mare, mai însemnată, mai sfântă și mai îmbucurătoare sărbătoare de peste an, după spusele românilor de pretutindeni este sărbătoarea Paștelor, Paștele sau Învierea Domnului, pentru că în această zi „Hristos a înviat din morți cu moartea pre moarte călcând și celor din morminte viață dăruindu-le”, iar pre cei vii răscumpărându-i de sub jugul păcatului și împăcându-i cu Dumnezeu. Ea cade totdeauna la începutul primăverii, anotimpul cel mai frumos și mai plăcut, când toate în natură învie. Românii așteaptă sărbătoarea aceasta, după un post îndelungat, cu mare dor și bucurie și caută în același timp ca locuințele lor să fie curate și cu toate pregătirile făcute în cea mai bună rânduială.

Paştele este în ortodoxie sărbătoarea sărbătorilor, reprezintă Învierea Domnului nostru Iisus Hristos. Ziditorul făpturii a înviat, învierea Lui este câştig tuturor, haosul necredinței se prăbușește în fața marelui eveniment mai cu putere decât întunericul nopții înaintea răsăritului de soare, căci Însuşi Dumnezeu ne luminează prin această minune a Învierii.

În legătură cu această sărbătoare există multe tradiții și obiceiuri păstrate în special în mediul rural. Aceasta sărbătoare creştină este precedată de o perioadă de 40 de zile de post.

Ultima saptămână a postului mare, Săptămâna Patimilor sau Săptămâna Mare este inclusă în sărbătoarea Paştelui, deși în această perioadă postul continuă chiar cu o mai mare intensitate.

Din Joia Mare până în ziua de Înviere bătrânii țin post negru. Cei mai tineri mănâncă în această săptămână doar pâine și fructe uscate și nu beau decât apă de izvor. Pentru Săptămâna Mare, mai ales în trecut erau caracteristice următoarele tradiții: păstrarea liniștii, a tristeții generale, respectarea strictă a postului, îngrijirea locuințelor, curățenia prin curți, confecționarea hainelor noi pentru sărbătoare, împărtășirea la biserică precum și alte obiceiuri.

În ceea ce privește Duminica Floriilor, duminica cu care începe Săptămâna Mare, s-au păstrat de asemenea unele tradiții. În această duminică, se sfințesc, prin rugăciune și stropire cu agheasmă, ramuri înmugurite de salcie, care se împart creştinilor, iar slujitorii Bisericii le țin în mâini, cu lumânări aprinse, ca simbol al biruinței vieții asupra morții.

Ramurile de salcie amintesc de ramurile de finic și de măslin cu care a fost întâmpinat Mântuitorul. Cu acestea, după ce au fost aduse la biserică spre a fi sfințite, creștinii împodobesc icoanele, ușile și ferestrele. Ele sunt simbolul vegetaţiei reînviată primăvara. Salcia este cinstită în această ultimă duminică dinaintea răstignirii Mântuitorului fiindcă atunci când Fecioara Maria a vrut să treacă un râu o salcie s-a aplecat peste ape ca să poată trece. Atunci Maica Domnului a binecuvântat-o să nu ajungă niciodată cărbune, să fie mereu plecată peste ape şi sfântă de Florii. Se zice că la Florii se mărită urzicile şi nu mai sunt bune de mâncat. În unele locuri se crede că în această zi nu este bine să te speli pe cap fiindcă îţi înfloreşte (încărunţeşte) părul.

Începând cu această duminică și continuând cu celelalte zile din Săptămâna Patimilor se oficiază Deniile. Prin caracterul şi conţinutul lor, deniile sunt unicate în cultul divin ortodox. Cele mai importante sunt cele de joi şi vineri seara, cunoscute şi sub denumirile de Denia Mică şi Denia Mare.

Denia de joi seara are ca elemente specifice citirea celor 12 Evanghelii ale patimilor şi scoaterea solemnă a Sfintei Cruci în mijlocul bisericii. Femeile au la ele o sfoară şi la sfârşitul fiecărei evanghelii fac câte un nod pe sfoară. La sfârşitul slujbei sunt 12 noduri. Cu ea se încingeau copiii bolnavi de friguri şi femeile însărcinate, când nu puteau să nască.

În Joia Mare prăznuim patru lucruri: spălarea picioarelor ucenicilor de către Mântuitorul, dându-le prin aceasta lor și nouă pildă de smerenie, Cina cea de Taină, adică instituirea Sfintei Cuminecături, rugăciunea cea

mai presus de fire, din grădina Ghetsimani, vinderea și prinderea Domnului.

Denia de vineri seara se deosebeşte de celelalte denii prin Cântarea Prohodului, în trei stări ca şi prin ritualul înconjurării bisericii cu Sfântul Epitaf (cusătură sau pictură de mare frumuseţe care reprezintă scena punerii în mormânt).

În Vinerea Mare se pomenesc sfintele, mântuitoarele și înfricoșătoarele Patimi ale Domnului nostru Iisus Hristos pe care le-a primit de bunăvoie pentru noi. Se mai face încă pomenire de mărturisirea mântuitoare făcută de tâlharul recunoscător care a fost împreună cu El. În această zi nu se săvârșește Liturghia pentru că însuși Mielul lui Dumnezeu este jertfit acum; este vreme de post total, pentru că „Mirele s-a luat de la noi". (Matei 9, 15). Se fac numai ceasurile împărătești care ne pun înainte nemărginita smerenie a Domnului, Crucea cea dătătoare de viață și credința tâlharului. Vinerea Mare se mai numește în popor Vinerea Seacă, pentru că cei mai mulți români au obiceiul de a posti post negru (nu mănâncă și nu beau nimic toată ziua). Postul negru este ținut în credința că Dumnezeu îl va feri pe cel care postește de toate bolile, îl va face să fie sănătos și să-i meargă bine tot restul anului și-l va ajuta la necazuri și nevoi. Legenda spune că pe cel care postește nu-l va durea niciodată capul și acesta va ști cu trei zile înainte când va muri.

În Sâmbăta Mare e prăznuită îngroparea trupească a Domnului Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, cum și pogorârea Lui în Iad, scoțând neamul omenesc din stricăciune și trecându-l în viața cea veșnică.

În Duminica Învierii ne spune Sinaxarul din ziua de Paşti, ce se prăznuieşte: „În Sfânta și Marea Duminică a Paştilor prăznuim Învierea cea dătătoare de viață a Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos.”

Masa din prima zi de Paști este un prilej de reunire a familiei, decurgând după un adevărat ritual. De pe masa de Paști nu pot lipsi: ouăle roșii, cașul de oaie, salata cu ceapă verde și ridichi, drobul și friptura de miel, pasca umplută cu brânză sau smântână și, mai nou, cu ciocolată.

În Argeş, printre dulciurile pregătite de Sfintele Paști se numără covrigii cu ou (numiți așa pentru că în compoziția lor se adaugă multe ouă, 10-15 ouă la 1 kg de făină). Fiecare gospodar se străduiește să pregătească o astfel de delicatesă, care este și simbolul belșugului.

Săptămâna cea dintâi după Paște este numită Săptămâna Luminată. În această săptămănă raiul este deschis, iar iadul este închis, de aceea se spune ca cei care mor în acest interval intră în Rai.

Desigur că pe lângă aceste tradiții pe care le-am enumerat în aceste rânduri, mai sunt şi altele, însă e bine să cunoaștem măcar câteva dintre ele. Este bine ca preşcolarii să cunoască toate aceste tradiţii şi obiceiuri premergătoare Sărbătorilor Pascale deoarece îşi îmbogăţesc orizontul de cunoştinţe, îşi dezvoltă emoţii şi sentimente puternice, contribuie din plin la educarea sentimentelor de dragoste şi admiraţie, mândrie şi respect faţă de comorile creaţiei populare. Totodată le cultivă trăsăturile de personalitate caracteristice omului nou de care are nevoie societatea noastră de astăzi.

Copiii trebuie să cunoască faptul că poporul român, neamul românesc de-a lungul existenţei sale, deşi a avut o istorie zbuciumată, şi-a păstrat cu sfinţenie tradiţiile datinile şi obiceiurile.

Bibliografie:
- Gorovei, Artur, *Credințe și superstiții ale poporului român,* București, Editura Grai și Suflet, Cultura națională, 1995.
- Pamfile, Tudor, *Sărbătorile la români,* Studiu etnografic, București, 1910.
- Pop, Mihai, Ruxăndoiu, Pavel, *Folclorul literar românesc*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1978.

ROMÂN SUNT ȘI VOI FI

Prof. înv. primar STANCU MARIA ERNESTINA,
prof. înv. primar ALBU VERONICA
Liceul Teoretic „Aurel Vlaicu” Breaza, jud. Prahova

PROIECT DE OPŢIONAL TRANSDISCIPLINAR
Clasa a III-a

Patriotismul nu este numai iubirea pământului
în care te-ai născut ci, mai ales, iubirea trecutului,
fără de care nu există iubire de ţară.

Mihai Eminescu

Argument:

- Identitatea poporului român este dată de tradiţiile şi obiceiurile moştenite din veacuri.
- Satele româneşti păstrează cu mândrie autenticitatea portului românesc, a cântecului, a dansului. Ea trebuie transmisă generaţiilor atât de la sate cât şi de la oraşe.
- Având în vedere că elevii din mediul urban nu cunosc, nu intră în contact cu viaţa satului românesc, consider că acest opţional vine în întâmpinarea trezirii interesului pentru astfel de activităţi. „Român sunt și voi fi” – opţionalul formează copiii cu un real spirit patriotic, pentru că ei prin particularităţile de vârstă, se implică şi pătrund cu sufletul în esenţa sentimentelor ce dorim să le implementăm.

Prin acest opţional urmărim:
- Să-şi însuşească cunoştinţele despre tradiţiile şi obiceiurile românilor, portul, cântecul şi dansul popular;
- Să se transmită din generaţie în generaţie sentimentul patriotic;
- Dezvoltarea simţului estetic al elevilor.

Obiective de referinţă:
- Să reproducă texte folclorice simple/părţi ale unui enunţ din doine, ghicitori, povestiri, legende, balade, etc;
- Să observe dirijat elemente ale mediului geografic şi istoric;
- Să demonstreze îndemânare în realizarea sarcinilor motrice desfăşurate individual pe perechi şi în grup;
- Să prezinte modele privind aspecte ale elementelor de folclor integrate în mediul înconjurător;
- Să interpreteze cântece însoţite de mişcări scenice specifice.

Conţinuturi	Activităţi de învăţare
I. Regiuni istorico-geografice din România (4 ore)	o Activităţi de orientare pe hartă, atlas geografic; o Crearea unor trasee turistice imaginare; o Exerciţii de identificare a diferitelor ocupaţii, tipuri de construcţii; o Observarea şi comentarea unor imagini; o Expoziţii cu obiecte vechi aparţinând familiei; o Vizită la muzeul etnografic din şcoală;
II. Portul popular (3 ore)	o Exerciţii de identificare a costumului popular din diferite regiuni ale ţării; o Confecţionarea de *românaşi* şi *româncuţe*;
III. Obiceiuri şi tradiţii la sărbătorile de iarnă (6 ore)	o Exerciţii de identificare a elementelor semnificative dintr-un text (mesaj ascultat/scris); o Exerciţii de interpretare a doinelor, colindelor; o Prezentări de cântece şi dansuri specifice sărbătorilor de iarnă; o Exerciţii de cântare instrumentală; o Jocuri cu mişcări pe muzică; o Confecţionarea măştilor;

IV. Dansuri populare româneşti (5 ore)	o Exerciţii de însuşire a paşilor de dans la Horă, Calabreaza, Braşoveanca, Maramureşan etc; o Repetarea sistematică a fiecărui dans învăţat;
V. Întâmpinarea sărbătorilor pascale (4 ore)	o Compoziţii decorative folosind linia şi punctul cu rol constructiv; o Interpretarea după auz a cântecelor religioase; o Audiţii muzicale; o Exerciţii de recitare a unor poezii; o Exerciţii de punere în scenă a unor întâmplări biblice;
VI. Satul românesc (8 ore)	o Vizită la muzeul satului; o Realizare unor jucării imitând obiecte din mediul înconjurător (căsuţe, pomi, garduri, căpiţe de fân, fântână cu cumpănă etc.); o Realizarea unei machete tematice;
VII. Frăţia la români (5 ore)	o Folosirea dramatizării, povestirii, compunerii pentru evidenţierea relaţiilor sociale de grup; o Interpretarea unor dansuri, cântece, versuri, specifice tradiţiilor şi obiceiurilor zonelor istorice; o Realizarea decorurilor pentru şezătoare.

Modalităţi de evaluare:
- Expoziţie
- Vizită la muzeu
- Album de familie
- Machete
- Confecţionarea de obiecte
- Portofoliu
- Realizare de Power Point-uri
- Proiect (şezătoare)

Bibliografie:
- Legende istorico-geografice
- Filme documentare
- CD-uri cu muzică populară, cântece religioase
- Albume cu imagini ale portului popular, motive populare
- Balade

CUPRINS:

- *Adunați – Situare geografică* / 3
- *Câmpina, leagăn de cultură și tradiție* / 5
- Scurt istoric al comunei Adunați / 8
- *Adunați. Obiceiuri, tradiții, datini și legende care individualizează localitatea* / 9
- Scurt istoric al municipiului Câmpina / 14
- Scurt istoric al Școlii Gimnaziale „Radu și Severa Novian" Adunați / 20
- Scurt istoric al Grădiniței cu program normal „Castelul Piticilor" Adunați/ 23
- *Școala Gimnazială „B.P. Hasdeu" Câmpina, Modernism și Tradiție*, prof. Bercăroiu Cătălin, director al Școlii Gimnaziale „B.P. Hasdeu" Câmpina, jud. Prahova/ 25
- SIMPOZIONUL: CUNOAȘTEREA ȘI PROMOVAREA OBICEIURILOR ȘI TRADIȚIILOR POPULARE ROMÂNEȘTI. GHID DE BUNE PRACTICI. ESEURI/ 33
- *Cunoașterea și promovarea obiceiurilor și tradițiilor populare românești prin intermediul activităților extracurriculare*, prof. înv. primar, Moldoveanu Mihaela, Școala Gimnazială „B.P. Hasdeu", Câmpina, jud. Prahova/ 34
- *Modalități de promovare a tradițiilor prin intermediul activităților extracurriculare*, prof. înv. preșcolar: Moldoveanu Mădălina, Grădinița cu Program Normal „Castelul Piticilor", Adunați, jud. Prahova/ 39
- *Alternativa educațională* step by step *în grădiniță și păstrarea tradițiilor*, prof. înv. preșcolar Radu Cristina

Mihaela, Liceul Teoretic „Aurel Vlaicu”, Breaza, jud. Prahova/ 44
- *Folclorul prahovean, legătura noastră cu viața*, prof. înv. primar Ana Clara Grecu, Liceul Tehnologic „Carol I”, Valea Doftanei, jud. Prahova/ 49
- *Promovarea și păstrarea datinilor, obiceiurilor și a tradițiilor locale în orele de curs și activitățile extracurriculare*, Bănescu Evelina, Școala Gimnazială Talea, jud. Prahova/ 52
- *BRAȘOVEANCA*, prof. TTL Beatrice Gardin, Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă Brașov, jud. Brașov/ 57
- *Christmas around Europe*, prof. Coman Florica, Grădinița cu Program Prelungit „Sfântul Mucenic Mina” Ploiești, jud. Prahova/ 63
- *Obiceiuri și tradiții românești de Paște*, prof. înv. primar Dinu Gabriela Maria, Şcoala Gimnazială „B.P. Hasdeu”, Câmpina, jud. Prahova/ 67
- *Tradiții și obiceiuri de Paște*, Dîrstaru Nicoleta, Grădinița cu P.N. ,,Peter Pan” Nistorești, structură a Școlii Gimnaziale ,,Constantin Brâncoveanu” Breaza, jud. Prahova/ 71
- *Obiceiuri și tradiții populare românești*, prof. înv. primar Drăghici Eugenia, Liceul Tehnologic ,,Carol I” Valea Doftanei, jud. Prahova/ 75
- *Tradiţii şi obiceiuri în serbările preşcolarilor*, prof. înv. preşc. Cazan Andreea, Liceul Teoretic „Aurel Vlaicu” Breaza, jud. Prahova/ 78
- *Contribuţia folclorului în evoluţia şcolarului mic*, prof. înv. primar Glesnea Emilia, Liceul Tehnologic „Carol I” Valea Doftanei, jud. Prahova/ 83

- *Tradiţiile şi obiceiurile populare româneşti*, prof. înv. preşcolar Iordache Marcela, Grădiniţa cu P.P. „Sfântul Mucenic Mina” Ploieşti, jud. Prahova/ 85
- *Satul – vatra noastră dragă,* prof. PIPP Maria-Liliana Firiceanu, Grădinița cu P.N. nr. 2 Teșila, Valea Doftanei, jud. Prahova/ 88
- *Dor de acasă,* prof. înv. primar Maria Tudosoiu, Școala Gimnazială „B.P. Hasdeu” Câmpina, jud. Prahova/ 94
- *Obiceiuri și tradiții de Paște*, prof. înv. preșcolar Mereu Nicoleta, Grădinița cu Program Normal Drăgănești, jud. Prahova/ 97
- *Importanţa păstrării tradiţiilor şi obiceiurilor româneşti*, prof. înv. primar Mînzicu Simona Valentina, Liceul Teoretic „Şerban Vodă” Slănic, jud. Prahova/ 103
- *Bucuria învierii – lumina sufletelor noastre*, prof. înv. primar Petre Daniela Maria, Şcoala Gimnazială „B.P. Hasdeu”, Câmpina, jud. Prahova/ 107
- *Mesageri ai folclorului românesc*, prof. înv. primar Chiru Georgiana Alina, Şcoala Gimnazială Lilieşti, Băicoi, jud. Prahova/ 110
- *Sunt român și bun creștin,* prof. de psihopedagogie specială Pop Violeta, Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă, Brașov, jud. Brașov/ 111
- *Folclorul românesc. Noţiuni generale,* prof. de religie Rugină Răzvan-Andrei, Școala Gimnazială „Radu și Severa Novian” Adunați, jud. Prahova/ 119
- *Tradiții și obiceiuri din străbuni*, prof. înv. primar Ghinea Maria, Școala Gimnazială „B.P. Hasdeu”, Câmpina, jud. Prahova/ 125
- *Tradiții și obiceiuri de paște,* prof. Stan Manuela Constanța și prof. Manea Florica, Școala Gimnazială nr. 2 Boldești-Scăeni, jud. Prahova/ 130

- *Ce-i srăbun, nu vrea să piară!*, prof. Stoica Ana, Școala Gimnazială „George Enescu”, Gpp „Floare De Colț”, Structură, Sinaia, jud. Prahova / 133
- *Tradiții pascale valorificate prin activități curriculare și extracurriculare,* prof. Ganea Nicoleta, Grădinița cu Program Normal nr. 4, Câmpulung-Muscel, jud. Argeș/ 141
- *Român sunt și voi fi*, prof. înv. primar Stancu Maria Ernestina, prof. înv. primar Albu Veronica, Liceul Teoretic „Aurel Vlaicu” Breaza, jud. Prahova/ 147

JUDETUL PRAHOVA
PRIMARIA COMUNEI SECARIA
NR.384 /14.02.2020

CENTRUL JUDETEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
IEȘIRE NR. 352
INTRARE
DATA 14.02.2020

Olua G. Dolaescu
17.02.2020

CATRE,

CENTRUL JUDETEAN DE CULTURA PRAHOVA

Va comunicam mai jos, principalele evenimente culturale prevazute a se desfasura pe parcursul anului 2020:

15 IANUARIE 2020 –,,Mihai Eminescu-Expresia integrala a sufletului Romanesc (Scoala, Biblioteca)
24 IANUARIE 2020 - Unirea Principatelor Romane. Hai sa dam mana cu Mana-recital de poezie (Scoala Gimnaziala).
6 MARTIE 2020 -,, E ziua ta, mamico"–Serbare dedicata mamelor, Expozitie de felicitari si martisoare(Gradinita, Scoala)
25 MARTIE 2020 - Buna Vestire- Hramul Bisericii din localitate.
9 MAI 2020 - ,, Ziua Europei"- prezentare de proiecte realizare de elevi (Scoala Gimnaziala)
28 MAI 2020 - Inaltarea Domnului-Ziua Eroilor-Slujba religioasa , Depuneri de coronae la Monumentul Eroilor
1 IUNIE 2020 - Universul Copilariei – Concursuri, desene pe asfalt (Scoala, Gradinita)
1 DECEMBRIE 2020–Ziua Nationala a Romaniei – Evocari, depuneri de Coroane la Monumentul Eroilor
18 DECEMBRIE 2020-Serbarea Pomului de Craciun (Caminul Cultural).
22 DECEMBRIE 2020 – Primiti cu colindul? Datini in prag de sarbatoare (Caminul Cultural).

PRIMAR,
BALAN AURELIAN

Intocmit,
Bibliotecar, Nica Lacramioara

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

CJCPH

Nr. 1714/22.07.2022

Lista cuprinzând rezultatele în urma selectării dosarelor candidaţilor înscrişi la concursul organizat pentru ocuparea posturilor temporar vacante de natură contractuală de experți şi instructori cu normă didactică în sistem plata cu ora din cadrul Școlii Populare de Arte a Centrului Judeţean de Cultură Prahova:

- Oprea Cristina – expert curs pian – admis
- Boldorea Cristian – expert curs canto – admis
- Irimia Corneliu – expert curs canto – admis
- Zota Ana Maria – expert curs pictură – admis
- Neagu Isabela – expert curs origami – admis
- Dovîncă Marian – expert curs vioară – admis
- Petre Beatrice – expert curs dans modern, balet – admis
- Eftemie Gabriela – expert curs dans modern, balet – admis
- Vasile Emilia – expert curs gimnastică ritmică – admis
- Vasile Mihai – expert curs artă foto, actorie - admis
- Crăciun Alexandra – expert curs lb.engleză - admis
- Tudor Ionuț - expert curs atelier de creație - admis
- David Gheorghe – instructor curs orgă și acordeon - admis
- Tocan Daniela – instructor curs chitară - admis
- Eftemie Maria – instructor curs dans modern, balet - admis
- Colezea Ion – instructor curs dansuri populare - admis
- Colezea Valerica – instructor curs dansuri populare - admis
- Miclea Nicolae – instructor curs dansuri populare – admis
- Vasilescu Camelia – expert canto - admis

Secretar comisie,
Marin Suzana

Afişat azi, 22.07.2022, ora 14,00, la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Rezultatul selecției dosarelor de înscriere la examenul de promovare în gradul profesional I pentru funcția de economist, la Comp.Achiziții din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova, organizat în data de 26.04.2021

În conformitate cu prevederile art. 30 din Legea 53/2003 –Codul Muncii, republicată, ale Hotărârii de Guvern nr.286/2011 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind stabilirea principiilor generale de ocupare a unui post vacant sau temporar vacant corespunzător funcţiilor contractuale şi a criteriilor de promovare în grade sau trepte profesionale imediat superioare a personalului contractual din sectorul bugetar plătit din fonduri publice, comisia de concurs comunică rezultatele selecției dosarului de înscriere:

- Ciobănaș Lorena Gabriela – economist gradul II - admisă

Rezultatul selecției dosarelor a fost afişată la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova de către secretarul comisiei, azi 19 aprilie 2021.

Secretar comisie,
Berteanu Mariana

Centrul Județean de Cultură Prahova • Consiliul Județean Prahova - România • CJCPH

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr.

Lista cuprinzând rezultatele în urma selectării dosarelor candidaţilor înscrişi la concursul organizat pentru ocuparea posturilor temporar vacante de natură contractuală de expert curs canto şi expert curs pian

- Dosar nr.2339/16.09.2021 – expert curs pian – admis
- Dosar nr.2449/22.09.2021 – expert curs canto – admis

Secretar comisie,
Marin Suzana

Afişat azi, 24.09.2021, ora 16,00, la sediul Centrului Judeţean de Cultură Prahova

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

Nr. 2650/3.10.2022

Lista funcțiilor din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova care intră în categoria personalului plătit din fonduri publice conf. Legii 153/2017 la 30.09.2022

Nr. crt.	Funcția	Studii	Gradați a/ Treapta	Coeficient de ierarhizare conf.Legii 153/2017	Salariul de bază -lei- conf.Legii –Cadru 153/2017 conf. Art.38 alin(4)	Sporuri incluse în salariul de bază	Salariul de bază brut
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Manager	S	II	2,39	5.966	În baza contractului de management încheiat și aprobat prin Dispoziția nr. 453/20.09.2022 a Consiliului Județean Prahova	5.966
2.	Contabil Șef	S	II	2,74	6.272	CFP – 10%	6.899
3.	Șef Serviciu	S	II	2,21	-	-	-
4.	Referent de spec. Gradul I	S	5	1,82	4.514	CFP- 10%	4.965
5.	Referent de spec. Gradul I	S	5	1,82	5.329	-	5.329
6.	Referent de spec. gradul II	S	2	1,70	4807	-	4807
7.	Economist gradul 1A	S	4	1,82	5038	-	5038
8.	Economist gradul I	S	5	1,70	4.853	-	4853
9.	Casier Magazioner I	M	-	1,50	-	-	-
10.	Conducător auto	M	4	1,54	3.709	-	3.709
11.	Referent cultural gr. IA	S	5	1,76	4.977	-	4.977

12.	Referent Cultural gr. IA	S	4	1,76	4.890	-	4.890
13.	Referent cultural gr. I	S	2	1,63	4.220	-	4.220
14.	Referent cultural gr. I	S	4	1,63	4.658	-	4.658
15.	Expert gradul I	S	1	1,82	4.903	-	4.903
16.	Expert gradul I	S	2	1,82	4.711	-	4.711
17.	Expert gradul I	S	4	1,82	4.510	-	4.510
18.	Expert gradul I	S	5	1,82	4.628	-	4.628
19.	Expert gradul I	S	5	1,82	4.607	-	4.607
20	Expert gradul I	S	5	1,82	4623		4623
20.	Expert gradul I	S	0	1,82	3.713	-	3.713
21.	Expert gradul II	S	0	1,70	3.398	-	3.398
22.	Expert gradul II 1/4n	S	0	1,70	850	-	850
23.	Expert gradul II 1/2n	S	0	1,70	1.700	-	1.700
24.	Instructor Treapta I	M	0	1,58	3196	-	3196
25.	Instrumentist Treapta I ½ n	M	5	1,65	2054	-	2054

Pentru anul 2022 se acordă indemnizația de hrană lunară de 347 lei.
Cuantumul sporului pentru condiții de muncă vătămătoare rămâne 15% la nivelul lunii decembrie 2019.

Manager interimar,
Claudiu Dosaru

Centrul Județean de Cultură Prahova • România • Consiliul Județean Prahova CJCPH

Referent de specialitate,
Cristina Nicoleta Nedelcu

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro
Nr. 721/29.03.2021

Lista funcțiilor din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova care intră în categoria personalului plătit din fonduri publice conf.Legii 153/2017 la 31.03.2021

Nr. crt.	Funcția	Studii	Gradația/ Treapta	Coeficient de ierarhizare conf.Legii 153/2017	Salariul de bază -lei- conf.Legii –Cadru 153/2017 conf. art.38 alin(4)	Sporuri incluse în salariul de bază	Salariul de bază brut
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Manager	S	II	2,39	5.966	În baza contractului de management încheiat și aprobat prin Dispoziția nr.382/01.11.2016 a Consiliului Județean Prahova	5.966
2.	Contabil Șef	S	II	2,74	6.081	CFP – 10%	6.689
3.	Șef Serviciu	S	II	2,21	4.907		4.907
4.	Referent de spec. Gradul I	S	4	1,82	4.024	CFP- 10%	4.426
5.	Referent de spec. gradul II	S	5	1,70	4.662	-	4.662
6.	Economist gradul 1A	S	4	1,82	4.871	-	4.871
7.	Economist gradul II	S	5	1,67	3.929	-	3.929
8.	Casier Magaziner I	M	5	1,50	3.305	-	3.305
9.	Conducător auto	M	4	1,54	3.386	-	3.386

10.	Referent cultural gr. IA	S	5	1,76	4.815	-	4.815
11.	Referent Cultural gr.IA	S	4	1,76	4.743		4.743
12.	Referent cultural gr. I	S	1	1,63	3.894	-	3.894
13.	Referent cultural gr. I	S	3	1,63	4.308	-	4.308
14.	Expert gradul I	S	2	1,82	4.565		4.565
15.	Expert gradul I	S	5	1,82	4.277	-	4.277
16.	Expert gradul I	S	5	1,82	4.249	-	4.249
17.	Expert gradul I	S	4	1,82	4.167	-	4.167
18.	Expert gradul I	S	0	1,82	3.430	-	3.430
19.	Expert gradul II	S	0	1,70	3.111	-	3.111
20.	Expert gradul II 1/4n	S	0	1,70	778	-	778
21.	Expert gradul II 1/2n	S	0	1,70	1.556		1.556
22.	Instructor Treapta I	M	0	1,58	2.945	-	2.945
23.	Instrumentist Treapta I ½ n	M	5	1,65	1.881	-	1.881

Pentru anul 2021 se acordă indemnizația de hrană lunară de 347 lei.
Cuantumul sporului pentru condiții de muncă vătămătoare rămâne 15% la nivelul lunii decembrie 2019.

Manager,
Ștefănucă Anișoara

Centrul Județean de Cultură Prahova • Consiliul Județean Prahova - România • CJCPH

Resurse Umane,
Berteanu Mariana

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str.Erou Călin Cătălin Nr.1
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

Lista funcțiilor din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova care intră în categoria personalului plătit din fonduri publice conf.Legii 153/2017 la 31.03.2020

Nr. crt.	Funcția	Studii	Gradația/ Treapta	Coeficient de ierarhizare conf.Legii 153/2017	Salariul de bază -lei- conf.Legii –Cadru 153/2017 conf. art.38 alin(4)	Sporuri incluse în salariul de bază	Salariul de bază brut
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Manager	S	II	2,39	5.966	În baza contractului de management încheiat și aprobat prin Dispoziția nr.382/01.11.2016 a Consiliului Județean Prahova	5.966
2.	Contabil Şef	S	II	2,74	6.081	CFP – 10%	6.689
3.	Şef Serviciu	S	II	2,21	4.907		4.907
4.	Referent de spec. Gradul I	S	4	1,82	4.024	CFP- 10%	4.426
5.	Referent de spec. gradul II	S	5	1,70	4.662	-	4.662
6.	Economist gradul 1A	S	4	1,82	4.871	-	4.871
7.	Economist gradul II	S	5	1,67	3.929	-	3.929
8.	Casier Magaziner I	M	5	1,50	3.305	-	3.305
9.	Conducător auto	M	4	1,54	3.386	-	3.386

10.	Referent cultural gr. IA	S	5	1,76	4.815	-	4.815
11.	Referent Cultural gr.IA	S	4	1,76	4.743		4.743
12.	Referent cultural gr. I	S	1	1,63	3.894	-	3.894
13.	Referent cultural gr. I	S	3	1,63	4.308	-	4.308
14.	Expert gradul I	S	2	1,82	4.565		4.565
15.	Expert gradul I	S	5	1,82	4.277	-	4.277
16.	Expert gradul I	S	5	1,82	4.249	-	4.249
17.	Expert gradul I	S	4	1,82	4.167	-	4.167
18.	Expert gradul I	S	0	1,82	3.430	-	3.430
19.	Expert gradul II	S	0	1,70	3.111	-	3.111
20.	Expert gradul II 1/4n	S	0	1,70	778	-	778
21.	Expert gradul II 1/2n	S	0	1,70	1.556		1.556
22.	Instructor Treapta I	M	0	1,58	2.945	-	2.945
23.	Instrumentist Treapta I ½ n	M	5	1,65	1.881	-	1.881

Pentru anul 2020 se acordă indemnizația de hrană lunară de 347 lei.
Începând cu luna ianuarie 2020 cuantumul sporului pentru condiții de muncă vătămătoare de 15% este la nivelul lunii decembrie 2019.

Manager,
Ștefănucă Anișoara

Centrul Județean de Cultură Prahova • Consiliul Județean Prahova - România

Resurse Umane,
Berteanu Mariana

CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploieşti, Str.Erou Călin Cătălin Nr.1
Tel./Fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
2127 /22.09.2020

Lista funcțiilor din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova care intră în categoria personalului plătit din fonduri publice conf.Legii 153/2017 la 30.09.2020

Nr. crt.	Funcția	Studii	Gradația/ Treapta	Coeficient de ierarhizare conf.Legii 153/2017	Salariul de bază -lei- conf.Legii –Cadru 153/2017 conf. art.38 alin(4)	Sporuri incluse în salariul de bază	Salariul de bază brut
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Manager	S	II	2,39	5.966	În baza contractului de management încheiat și aprobat prin Dispoziția nr.382/01.11.2016 a Consiliului Județean Prahova	5.966
2.	Contabil Șef	S	II	2,74	6.081	CFP – 10%	6.689
3.	Șef Serviciu	S	II	2,21	4.907		4.907
4.	Referent de spec. Gradul I	S	4	1,82	4.024	CFP- 10%	4.426
5.	Referent de spec. gradul II	S	5	1,70	4.662	-	4.662
6.	Economist gradul 1A	S	4	1,82	4.871	-	4.871
7.	Economist gradul II	S	5	1,67	3.929	-	3.929
8.	Casier Magaziner I	M	5	1,50	3.305	-	3.305
9.	Conducător auto	M	4	1,54	3.386	-	3.386

10.	Referent cultural gr. IA	S	5	1,76	4.815	-	4.815
11.	Referent Cultural gr.IA	S	4	1,76	4.743		4.743
12.	Referent cultural gr. I	S	1	1,63	3.894	-	3.894
13.	Referent cultural gr. I	S	3	1,63	4.308	-	4.308
14.	Expert gradul I	S	2	1,82	4.565		4.565
15.	Expert gradul I	S	5	1,82	4.277	-	4.277
16.	Expert gradul I	S	5	1,82	4.249	-	4.249
17.	Expert gradul I	S	4	1,82	4.167	-	4.167
18.	Expert gradul I	S	0	1,82	3.430	-	3.430
19.	Expert gradul II	S	0	1,70	3.111	-	3.111
20.	Expert gradul II 1/4n	S	0	1,70	778	-	778
21.	Expert gradul II 1/2n	S	0	1,70	1.556		1.556
22.	Instructor Treapta I	M	0	1,58	2.945	-	2.945
23.	Instrumentist Treapta I ½ n	M	5	1,65	1.881	-	1.881

Pentru anul 2020 se acordă indemnizația de hrană lunară de 347 lei.
Începând cu luna ianuarie 2020 cuantumul sporului pentru condiții de muncă vătămătoare de 15% este la nivelul lunii decembrie 2019.

Manager,
Ștefănucă Anișoara

Resurse Umane,
Berteanu Mariana

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro
Nr. 2529/30.09.2021

Lista funcțiilor din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova care intră în categoria personalului plătit din fonduri publice conf.Legii 153/2017 la 30.09.2021

Nr. crt.	Funcția	Studii	Gradația/ Treapta	Coeficient de ierarhizare conf.Legii 153/2017	Salariul de bază -lei- conf.Legii –Cadru 153/2017 conf. art.38 alin(4)	Sporuri incluse în salariul de bază	Salariul de bază brut
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Manager	S	II	2,39	5.966	În baza contractului de management încheiat și aprobat prin Dispoziția nr.382/01.11.2016 a Consiliului Județean Prahova	5.966
2.	Contabil Șef	S	II	2,74	6.081	CFP – 10%	6.689
3.	Șef Serviciu	S	II	2,21	4.907		4.907
4.	Referent de spec. Gradul I	S	4	1,82	4.024	CFP- 10%	4.426
5.	Referent de spec. gradul II	S	5	1,70	4.662	-	4.662
6.	Economist gradul 1A	S	4	1,82	4.871	-	4.871
7.	Economist gradul I	S	5	1,70	4.703	-	4.703
8.	Casier Magaziner I	M	-	1,50	-	-	-
9.	Conducător auto	M	4	1,54	3.386	-	3.386

10.	Referent cultural gr. IA	S	5	1,76	4.815	-	4.815
11.	Referent Cultural gr.IA	S	4	1,76	4.743		4.743
12.	Referent cultural gr. I	S	2	1,63	4.089	-	4.089
13.	Referent cultural gr. I	S	3	1,63	4.308	-	4.308
14.	Expert gradul I	S	2	1,82	4.565		4.565
15.	Expert gradul I	S	5	1,82	4.277	-	4.277
16.	Expert gradul I	S	5	1,82	4.249	-	4.249
17.	Expert gradul I	S	4	1,82	4.167	-	4.167
18.	Expert gradul I	S	0	1,82	3.430	-	3.430
19.	Expert gradul II	S	0	1,70	3.111	-	3.111
20.	Expert gradul II 1/4n	S	0	1,70	778	-	778
21.	Expert gradul II 1/2n	S	0	1,70	1.556		1.556
22.	Instructor Treapta I	M	0	1,58	2.945	-	2.945
23.	Instrumentist Treapta I ½ n	M	5	1,65	1.881	-	1.881

Pentru anul 2021 se acordă indemnizația de hrană lunară de 347 lei.
Cuantumul sporului pentru condiții de muncă vătămătoare rămâne 15% la nivelul lunii decembrie 2019.

Manager,
Ștefănucă Anișoara

Referent de specialitate,
Marin Suzana

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro
Nr. 773/13.04.2023

Lista funcțiilor din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova care intră în categoria personalului plătit din fonduri publice conf.Legii 153/2017 la 31.03.2023

Nr. crt.	Funcția	Studii	Gradația/ Treapta	Coeficient de ierarhizare conf.Legii 153/2017	Salariul de bază -lei- conf.Legii –Cadru 153/2017 conf. art.38 alin(4)	Sporuri incluse în salariul de bază	Salariul de bază brut
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Manager	S	II	2,39	5.966	În baza contractului de management încheiat și aprobat prin Dispoziția nr. 281/15.03.2023 a Consiliului Județean Prahova	5.966
2.	Contabil Șef	S	II	2,74	6.844	CFP – 10%	7528
3	Șef Serviciu	S	II	2.21	5528	-	5528
4	Referent de spec. Gradul I	S	5	1,82	4.965	CFP- 10%	5462
5	Referent de spec. gradul I	S	5	1,82	5679	-	5679
6	Referent de spec. gradul II	S	2	1.70	4807		4807
7.	Economist gradul IA	S	4	1,82	5540	-	5540
8	Economist gradul I	S	5	1.70	5302	-	5302
9	Conducător auto	M	4	1,54	4080	-	4080
10	Casier Magazioner I	M	-	1.50	-	-	-

11.	Referent cultural gr. IA	S	5	1,76	5464	-	5464
12.	Referent Cultural gr.IA	S	4	1,76	5331		5331
13.	Referent cultural gr. IA	S	2	1,76	4953	-	4953
14.	Referent cultural gr. I	S	4	1,63	4.966	-	4.966
15.	Expert gradul I	S	1	1,82	4.903		4.903
16.	Expert gradul I	S	2	1,82	5148	-	5148
17.	Expert gradul I	S	4	1,82	4961	-	4961
18.	Expert gradul I	S	5	1,82	5091	-	5091
19.	Expert gradul I	S	5	1,82	5068	-	5068
20.	Expert gradul I	S	0	1,82	4084	-	4084
21	Expert gradul II	S	0	1.70	3738	-	3738
22	Expert gradul II 1/4n	S	0	1,70	935	-	935
23.	Expert gradul II 1/2n	S	0	1,70	1.870		1.870
24	Instructor Treapta I	M	0	1,58	3516	-	3516
25	Instrumentist Treapta I ½ n	M	5	1,65	2259	-	2259

Pentru anul 2023 se acordă indemnizația de hrană lunară de 347 lei.
Cuantumul sporului pentru condiții de muncă vătămătoare rămâne 15% la nivelul lunii decembrie 2019.

Manager
Claudiu Dosaru

Contabil Șef
Violeta Preoteasa

Viză CFP
Raluca Hristea

Referent specialitate r.u
Cristina Nedelcu

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro
Nr. 8182/18.10.2023

Lista funcțiilor din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova care intră în categoria personalului plătit din fonduri publice conf.Legii 153/2017 la 30.09.2023

Nr. crt.	Funcția	Studii	Gradația/ Treapta	Coeficient de ierarhizare conf.Legii 153/2017	Salariul de bază -lei- conf.Legii –Cadru 153/2017 conf. art.38 alin(4)	Sporuri incluse în salariul de bază	Salariul de bază brut
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Manager	S	II	2,39	5.966	În baza contractului de management încheiat și aprobat prin Dispoziția nr.656/12.09.2023 a Consiliului Județean Prahova	5.966
2.	Contabil Șef	S	II	2,74	6844	CFP – 10%	7528
3.	Șef Serviciu	S	II	2,21	5528		5528
4.	Referent de spec. Gradul I	S	4	1,82	5679	CFP- 10%	6247
5	Referent de spec. Gradul I	S	5	1,82	5679	-	5679
5.	Referent de spec. gradul II	S	2	1,70	4807	-	4807
6.	Economist gradul 1A	S	4	1,82	5540	-	5540
7.	Economist gradul I	S	5	1,70	5302	-	5302
8.	Casier Magaziner I	M	5	1,50	4670	-	4670

9.	Conducător auto	M	4	1,54	4677	-	4677
10.	Referent cultural gr. IA	S	5	1,76	5464	-	5464
11.	Referent Cultural gr.IA	S	4	1,76	5331		5331
12.	Referent cultural gr. IA	S	2	1,76	4953	-	4953
13.	Referent cultural gr. I	S	4	1,63	4.966	-	4.966
14	Expert gradul I	S	1	1,82	4903	-	4903
15.	Expert gradul I	S	2	1,82	5148		5148
16.	Expert gradul I	S	4	1,82	5540	-	5540
17.	Expert gradul I	S	5	1,82	5679	-	5679
18.	Expert gradul I	S	0	1,82	4561	-	4561
19.	Expert gradul II 1/4n	S	0	1,70	1065	-	1065
20.	Expert gradul II	S	0	1,70	4259	-	4259
21.	Instructor Treapta I	M	0	1,58	3950	-	3950
22.	Instrumentist Treapta I ½ n	M	5	1,65	2259	-	2259
23.	Muncitor calificat Treapta I	M	3	1,54	4563	-	4563
24.	Muncitor calificat Treapta I	M	5	1,54	4794	-	4794

Începând cu data de 1.06.2023 conform OUG nr.45/26 mai 2023, ptr completarea art.1 din OUG nr.168/2022 privind unele măsuri fiscal bugetare, prorogarea unor termene, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative, cuantumul salariilor de bază se stabilesc la nivelul salariilor de bază prevăzute de Legea -cadru 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, cu modificările și completările ulterioare.

Pentru anul 2023 se acordă o singură indemnizație de vacanță sub formă de vouchere, proporțional cu timpul efectiv lucrat în cursul anului calendaristic în valoare de 1450 lei pentru salariat , conform Legii- cadru nr. 153/2017 art.26

Pentru anul 2023 indemnizația de hrană, rămâne la 347 lei.

Cuantumul sporului pentru condiții de muncă vătămătoare rămâne 15% la nivelul lunii decembrie 2019.

MANAGER
Claudiu Dosaru

Referent de specialitate r.u
Nedelcu Nicoleta

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA„ACAD. EUGEN SIMION”
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro
Nr.563/31.03.2025.

Lista funcțiilor din cadrul Centrului Județean de Cultură Prahova„Acad. Eugen Simion” care intră în categoria personalului plătit din fonduri publice la data de 31.03.2025, conf.Legii 153/2017

Nr. crt.	**Funcția conf.Legii – Cadru 153/2017**	**Studii**	**Gradația/ Treapta**	**Salariul de bază**	**Sporuri/indemnizații în afara bazei**			
					Indemnizație CFP	**Spor condiții vătămătoare 15%**	**Indemn. hrană**	**Salariul brut**
1.	Manager	S	II	6861		895	346	8102
2.	Contabil Șef	S	II	7870	787	855	347	9859
3.	Șef Serviciu	S	II	5528	-	690	347	6565
4	Referent de specialitate	S	Gradul II/3	5803		721	347	6871
5	Referent de specialitate	S	Gradul I/5	6531	653	490	347	8021
6	Referent de specialitate	S	Gradul I/5	6531		782	347	7660
7	Economist	S	Gradul IA/5	6516		680	347	7543
8	Economist	S	Gradul IA/5	6504		680	347	7531
9	Casier	M	MagazinerI/5	5372		701	347	6420
10	Conducător auto	M	Gradul I/4	5379		411	347	6137
11	Referent	S	Gradul IA/5	6283		674	347	7304
12	Referent	S	Gradul IA/5	6285		667	347	7299

13	Referent	S	Gradul IA/5	6247		683	347	7277
14	Referent	S	Gradul IA/2	5697		743	347	6787
15	Expert	S	Gradul I/2	5908		735	347	6990
16	Expert	S	Gradul I/3	6215		611	347	7173
17	Expert	S	Gradul I/5	6516		522	347	7385
18	Expert	S	Gradul I/5	6531		530	347	7408
19	Expert	S	Gradul I/5	6531		536	347	7414
20	Expert normă didactică	S	Gradul I/0	5245		**430**	347	6022
21	Expert normă didactică	S	Gradul II/0	4898		**381**	347	5626
22	Expert ¼ N	S	Gradul II	1224		-	-	1224
23	Instructor Normă didactică	M	Treapta I	4544		**366**	347	5257
24	Instrumentist Treapta I ½ N	M	Gradul I/5	2598		**230**	173	3001
25	Muncitor calificat	M	Treapta I/3	5247		**684**	347	6278
26	Muncitor calificat	M	Treapta I/5	5514		**719**	347	6580

Personalul care exercită activitatea de control financiar- preventiv, pe perioada de exercitare a acesteia, beneficiază de o majorare a salariului de bază cu 10%, începând cu data de 1 ianuarie 2019, cf. Art. 15 din Legea- cadru nr.153/2017.

Pentru anul 2025 se acordă o singură indemnizație de vacanță, proporțional cu timpul efectiv lucrat în cursul anului calendaristic, sub formă de vouchere în cuantum de 800 lei pentru un salariat, conform OUG 156/2024.

Pentru anul 2025 indemnizația de hrană se acordă conform Legii – cadru nr. 153/2017 art. 18

Se acordă un spor de 15% pentru condiții de muncă cf. art.23 din Legea nr.153/2017.

În anul 2025 nu se acordă alte drepturi în bani sau natură.

Manager,
Dosaru Claudiu

Centrul Județean de Cultură Prahova "Acad. Eugen Simion" • Consiliul Județean Prahova • România

Referent de specialitate, resurse umane
Nedelcu Cristina

<u>CALENDAR ACTIVITATI CASA DE CULTURA SLANIC</u>

<u>2021</u>

<u>8 MARTIE ZIUA FEMEII</u>

Spectacol omagial.Expozitie de marisoare

<u>18 martie</u>

<u>SLANICUL IN MEMORIA DOCUMENTELOR</u>

Itinerar in istoria localitatii. Film documentar,invitat prof. istorie

<u>31 martie.</u>

<u>EVOCARE NICHITA STANESCU</u>

Muzica si poezie

<u>Aprilie.</u>

<u>MARCARE TRASEU TURISTIC.</u>

ORAS – FANTANA RECE

<u>8 MAI.</u>

<u>MARCAREA ZILEI VICTORIEI</u>

Depunere de coroane la Monumentul Eroilor

<u>1 IUNIE</u>

<u>SPECTACOL CU COPII DE GRADINITA</u>

<u>20 iunie.</u>

<u>ITINERAR PRIN PALATUL DE SARE - MINA UNIREA</u>

<u>Film documentar Viorel Vasile, expozitie grafica GRIGORUTA C-TIN-prof. Nicole Tonitza, membru UAP Romania, expozitie fotografie Viorel Vasile</u>

<u>Invitat special: Romeo Vaduva – Nai, Flacara Prahovei</u>

26 iunie

ZIUA DRAPELULUI. Drumetie la Vf. Bichet 1058 M –altitudine maxima a localitatii

Arborare tricolor

24,25 IULIE

FESTIVAL ***„HAI ACASA LA SLANIC"***

Victor Solomon, Laurian Manta, Ansamblul folcloric Slanicul etc.

-invitati speciali: vedeta populara, usoara,folk, rock

06 august .

DEPUNERE COROANE LA TABLA BUTII

1 SEPT 1944 PE VALEA SLANICUlLUI **.Evenimente militare**

05 octombrie.

SPECTACOL de ZIUA SCOLII

Expozitie de pictura

15 octombrie

. LANSARE DE CARTE –poeta Aurelia Rinjea

Noiembrie.

DIALOGUL ARTELOR **concurs intre clase -** edita A II-a elevi liceu

1 DECEMBRIE ZIUA NATIONALA

Depunere de coroane la Monumentul Eroilor

Referent

Viorel Vasile

CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
IEȘIRE / INTRARE NR. 158
DATA 27.01.2021

ROMANIA
JUDETUL PRAHOVA
COMUNA SOTRILE
Nr 448 din 27 01 2021

CĂTRE,
CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
- Centrul Județean de Cultură Prahova-

Ca răspuns la adresa dvs nr 135 din 25 01 2021 vă înaintăm alăturat situația cu datele la care sunt organizate activități pe raza comunei Șotrile în anul 2021, după cum urmează :

PRINCIPALELE ACTIVITĂȚI CULTURAL ARTISTICE ȘI RECREATIVE PREVĂZUTE ÎN ANUL 2021

Nr crt	Localitatea	Evenimentul	Instituția organizatoare	Prezentarea succintă a manifestării	Data desfășurării	Observații
1	ȘOTRILE	„ZIUA EROILOR”	PRIMĂRIA PAROHIA SAT LUNCA MARE	Slujbă religioasă, depunere de coroane	10 iunie 2021	
2	ȘOTRILE	HRAMUL BISERICII „SFÂNTUL PANTELIMON”	PAROHIA SAT LUNCA MARE	Slujbă religioasă	27 iulie 2021	
3	ȘOTRILE	FESTIVALUL CATINEI ȘI FRUCTELOR DE PĂDURE	CONSILIUL LOCAL și PRIMARIA COMUNEI ȘOTRILE	Program cultural artistic, expoziție cu vânzare fructe de pădure și alte articole de artizanat specifice localității	SEPTEMBRIE 2021	
4	ȘOTRILE	ZIUA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI	PRIMĂRIA ȘCOALA	Depunere de coroane și program cultural artistic	1 decembrie 2021	
5	ȘOTRILE	HRAMUL BISERICII „SFÂNTUL NICOLAE„	PAROHIA SAT ȘOTRILE	Slujbă religioasă	6 decembrie 2021	
6	ȘOTRILE	SĂRBĂTOAREA „POMULUI DE CRĂCIUN „	PRIMĂRIA ȘCOALA	Program cultural artistic (colinde, obiceiuri specifice zonei) urmat de împărțirea cadourilor pentru copii școlari și preșcolari și persoanelor vârstnice nevoiașe din localitate	22 decembrie 2021	

p.Primar,
Ion-Ovidiu TOPORAȘ

COMUNA ȘOTRILE
Județul Prahova - Comuna Șotrile

RX Date/Time 05/02/2020 09:54 0244420290 P.001
FROM :CONTABILITATE FAX NO. :0244420290 5 Feb. 2020 10:35 P1

CENTRUL JUDETEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
IEȘIRE / INTRARE NR. 204
DATA 5.02.2020

Olea S. Dobrescu 5.02.2020

Primăria comunei Starchiojd
Județul Prahova

Căminul și Biblioteca comunală Starchiojd

PROGRAM PRIVIND ACTIVITĂȚILE CULRTURAL ARTISTICE PENTRU ANUL 2020

Nr. crt.	Data	Activități	Locul desfășurării	Conduce acțiunea
1	6 ianuarie	Obiceiuri tradiționalre de bobotează	Comuna	Gîrbea Constantin
2	15 ianuarie	Omagierea lui Mihai Eminescu- Ziua Culturii Naționale(seară de poezie, comunicări și refertate)	Căminul Cultural	Gîrbea Constantin
3	24 ianuarie	Activitate dedicată sărbătoririi Unirii Moldovei cu Tara Românească	Cămin Cultural	Gîrbea Constantin
4	28-31 ianuarie	Acțiuni de omagiere dedicate lui I.L. Caragiale	Biblioteca Comunală	Gîrbea Constantin
5	20-24 februarie	Dragobetele (seri de dans, obiceiuri tradiționale , recital din lirica românească de dragoste)	Căminul Cultural	Gîrbea Constantin
6	1-8 martie	Expoziție de mărțișoare, serbări, cântece și poezii dedicate mamei	Cămin Cultural	Gîrbea Constantin
7	9 martie	Bisericile din Starchiojd, cei 40 de Mucenici – sărbătoare religioasă și obiceiuri tradiționale românești	Bisericile din Starchiojd	Primar-Gîrbea Ahmed Cornel Preoții din Starchiojd
8	14-20 aprilie	Acțiuni dedicate Învierii Domnului(expoziții de ouă , fotografii)	Bisericile din Starchiojd	Preoții din Starchiojd Primar-Gîrbea Ahmed Cornel
9	26 aprilie	Târg tradițional de primăvară	Târgul comunal Starchiojd	Primar-Gîrbea Ahmed Cornel Consiliul Local
10	6-9 mai	Acțiuni dedicate Zilei Independenței Naționale a României și Zilei Europei	Căminul Cultural Monument	Gîrbea Constantin Gîrbea Ahmed Cornel
11	28 mai	Înălțare Domnului- Ziua Eroilor	Biserici Monument	Preoții din Starchiojd Gîrbea Constantin
12	1 iunie	Ziua copilului (organizare excursii)	Învățătorii și profesorii de la Școala Starchiojd	

13	7-8 iunie	Rusaliile-Hramul Bisericii Sf. Treime	Biserică	Preot-Zbarcea Marius
14	27-29 iunie	Pelerinaj la manastirile din nordul Moldovei	Bucovina	Gîrbea Constantin Pântece Maria
15	11 iulie	Ziua comunei Starchiojd- 602 ani de la prima atestare documentară a comunei	Zona Târg Comunal Cămin Cultural	Primar Consiliul Local Director Cămin
16	20 iulie	Hramul Bisericii Sf. Ilie	Biserica –Sf Nicolae şi Sf. Ilie	Preot Bontu Nicolae
17	6 august	Odă ostaşilor români	Tabla Buţii	Primar Director Cămin Cultural
18	30 august- 7 septembrie	Pelerinaj în Grecia	Vizita mănăstiri din Grecia	Gîrbea Constantin
19	8 septembrie	Hramul Bisericii din satul Rotarea	Biserica din satul Rotarea	Preot Apostol Constantin
20	14 octombrie	Hramul Bisericii Sf. Parascheva	Biserica din satul Starchiojd	Primar Preot Bontu Nicolae
21	25 octombrie	Ziua Armatei Române (simpozion şi spectacol)	Cămin Cultural	Gîrbea Constantin
22	30 noiembrie- 1 decembrie	Obiceiuri de Sf. Andrei şi activităţi dedicate Zilei Naţionale a României	Biserici, Monument, Cămin Cultural	Preoţi, Primar, Director Cămin Cultural
23	6 decembrie	Hramul Bisericii Sf. Nicolae	Biserica Sf. Nicolae	Preot Bontu Nicolae
24	15-31 decembrie	Festivalul Obiceiurilor de iarnă	Comuna Starchiojd	Gîrbea Constantin

PRIMAR,
GÎRBEA AHMED CORNEL

PRIMAR
Judeţul Prahova Com. Starchiojd

CĂMIN CULTURAL-BIBLIOTECĂ
DIRECTOR,
GÎRBEA CONSTANTIN

CĂMINUL CULTURAL STARCHIOJD PRAHOVA

Ioana-Ruxandra Fruntelată • Cristian Muşa

Starchiojd

Moştenirea culturală (Partea întâi)

Locuire, ocupaţii, meşteşuguri

Ioana-Ruxandra Fruntelată **Cristian Muşa**

Starchiojd

Moştenirea culturală

(Partea întâi)

Locuire, ocupaţii, meşteşuguri

Ploieşti • Editura LIBERTAS • 2014

Colaboratori:
Cristina Bucătaru
Andrei Chivereanu
Elena Dudău
Cristina Gherghe
Nicoleta Şerban

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
FRUNTELATĂ, IOANA RUXANDRA
Starchiojd: moştenirea culturală / Ioana Ruxandra
Fruntelată,
Cristian Muşa. – Ploieşti: Libertas, 2014
2 vol
ISBN 978-606-8467-12-2
Partea 1: Locuire, ocupaţii, meşteşuguri. - 2014. - Bibliogr. -
Index. – ISBN 978-606- 8467-13-9

I. Muşa, Cristian
39(498 Starchiojd)
008(498 Starchiojd)

Redactor:
Mihai Vasile
Corectura:
Mihaela Gaftoi

CUPRINS

Embleme ale unei vechi culturi de plai /pag. 7
(Ioana-Ruxandra Fruntelată, Cristina Gherghe)

Locuirea la Starchiojd / pag. 42
(Ioana-Ruxandra Fruntelată)
Viaţa la odaie (Cristina Bucătaru) / pag. 58

Ocupaţiile chiojdenilor / pag. 64

Creşterea animalelor (Nicoleta Şerban) / pag. 64
Cultura fânului (Elena Dudău) / pag. 86
Pomicultura (Elena Dudău, Ioana-Ruxandra Fruntelată)/ pag. 92
Agricultura (Andrei Chivereanu) / pag. 100

Industria casnică ţărănească în Starchiojd / pag. 106

Portul popular / pag. 126
(Cristian Mușa)

Meşteşugurile chiojdenilor / pag. 132

Prelucrarea lemnului (Cristian Muşa) / pag. 132
Fierăritul (Andrei Chivereanu) / pag. 151
Cojocăritul (Cristian Muşa) / pag. 152

Anexe / pag. 155

1) Nuclee legendare locale / pag. 155

2) Rețete tradiționale folosite la Starchiojd pentru prelucrarea prunelor / pag. 156

3) Reţete tradiţionale de produse lactate din Starchiojd / pag. 158

4) Documente subiective ale cercetării / pag. 160
(Ioana-Ruxandra Fruntelată)

5) Glosar / 163

6) Lista persoanelor cu care am stat de vorbă în anul 2013 sau în cercetări anterioare / pag. 168

Bibliografie / pag. 170

Ilustrații / pag. 173

Embleme ale unei vechi culturi de plai

În cele aproape şase veacuri de la atestarea sa în 1418, Starchiojdul Prahovei şi-a constituit şi consolidat o moştenire culturală de excepţie, ale cărei contururi încă se mai pot recunoaşte şi reconstitui, din amintirile oamenilor şi observarea atentă a prezentului. Demersul nostru nu vizează realizarea unei monografii rurale clasice, axate, preponderent, pe descriere istorică, geografică, demografică şi economică. O asemenea lucrare s-a scris deja (Florescu-Pântece, 1992) şi se poate consulta cu folos.

Cu toate că ne situăm aproape de teoria monografică a şcolii gustiene, nu vom încerca să facem nici o monografie sociologică, urmărind, în schimb, să restituim tuturor celor interesaţi, în formă accesibilă lecturii, o serie de „documente etnologice" de arhivă şi de teren, rezultate din cercetarea noastră finalizată – într-o primă etapă – în vara anului 2013.

Ceea ce am dorit să facem, aplicând metoda cercetării calitative, specifică investigaţiilor de etnologie şi antropologie culturală, a fost un fel de „portret de patrimoniu" al comunităţii vechilor chiojdeni. Mai concret, am încercat să identificăm acele valori ale culturii locale despre care sătenii îşi amintesc sau în virtutea cărora trăiesc şi astăzi şi care le conturează specific existenţa. Orice sat (iar Starchiojdul actual este compus din cinci sate) are propriul model cultural, aşa cum orice om are o fizionomie unică, deşi ea se poate, desigur, încadra într-un tip. Acest model se concretizează într-o logică a vieţuirii strâns legată de spaţiul şi istoria pământului, de personalităţile ce au marcat mentalitatea oamenilor de aici, de drumurile şi întâlnirile lor cu alte locuri şi alte stiluri culturale. În esenţă, însă, modelul se compune din ritualitatea legată de experienţele care au conturat orizontul mitic tradiţional şi din originalitatea rezultată din adaptarea la mediu şi împrejurări.

Cele două aspecte se împletesc în comportamentul şi

discursul oamenilor pe care i-am cunoscut la Starchiojd şi reflectă o acumulare inestimabilă de experienţă şi creativitate. Chiar dacă astăzi chiojdenii se confruntă cu dificultăţi economice şi sociale, iar migraţia la muncă a luat amploare, ca în orice sat românesc al mileniului trei, străvechea aşezare de plai unde ei trăiesc de atâtea sute de ani nu şi-a pierdut rosturile şi nu şi-a epuizat potenţialul. Oamenii merg la biserică şi „la brazde", vorbesc cu respect despre pădure, prelucrează laptele şi prunele, participă la târgurile locale, vegheaţi de pietrele de hotar de pe dealurile pitoreşti, pline de fâneţe şi cutreierate de turme. Din punct de vedere patrimonial, ne aflăm într-o aşezare bogată în mărturii şi monumente, legate de viaţa religioasă, de civilizaţia lemnului, de creşterea animalelor sau cultura fânului, de pomicultură şi cărăuşie. La acestea se pot adăuga date locale despre agricultura colinară sau meşteşuguri aproape uitate şi reconstrucţii încă posibile ale industriei casnice textile şi ale unei alimentaţii tradiţionale bazate pe ingrediente naturale, prelucrate simplu şi sănătos. În fine, nu se poate trece cu vederea nici „partea sufletului", reluând sintagma menţionată în documentele chiojdene pentru a denumi partea de avere (considerabilă) lăsată de fiecare om, prin testament, ca să fie pomenit de urmaşi. *Mutatis mutandis,* putem considera că „partea sufletului" se găseşte, pentru noi, în osatura ritual-mitică prezentă încă în mentalitatea şi discursul oamenilor cu care am stat de vorbă la Starchiojd, despre locuire, ocupaţii şi meşteşuguri.

Cum au fost obţinute informaţiile cuprinse în carte

Deşi am acordat atenţie mai mult prezentului decât trecutului, am folosit, pentru contextualizarea culturii tradiţionale moştenite din Starchiojd, toate informaţiile istorice pe care le-am avut la îndemână, provenind în special din monografia publicată de Stelian I. Florescu-Pântece în 1992 şi

din colecţia de 121 de documente, majoritatea inedite, editate de C.M. Râpeanu şi N.I. Simache în 1968. De asemenea, am utilizat datele etnografice incluse şi în alte surse, mai ales în Atlasul Etnografic Român (vol. I, *Habitatul*) şi în corpusul de documente *Sărbători şi obiceiuri* (vol. V, Muntenia şi Dobrogea), două lucrări de referinţă realizate de echipe de cercetători de la Institutul de Etnografie şi Folclor „Constantin Brăiloiu" al Academiei Române şi coordonate de Ion Ghinoiu. În cercetările de teren realizate pentru completarea chestionarelor Atlasului Etnografic Român, comuna Starchiojd a fost investigată de Paul Drogeanu, în 1975 şi de Germina Comănici, în 1979. Ei au stat de vorbă cu următoarele persoane: Ardeleanu Dumitru, n. 1903; Bogatu Elena, n. 1905; Bogatu Vasile, n. 1898; Bucur Petre, n. 1894; Diaconu Lica, n. 1913 („mama Lica", o excepţională purtătoare de patrimoniu local); Gîrbea Ana (Şopârlea), n. 1911; Gîrbea Stan, n. 1892 şi Lascu Maria, n. 1907.

Etapa de documentare a fost completată de o scurtă cercetare de teren, desfăşurată în perioada 9-15 iulie, 2013, de către o echipă de şapte persoane de la Universitatea din Bucureşti, Facultatea de Litere, Specializarea „Studii culturale. Etnologie". Cinci dintre noi aveau experienţă obţinută în investigaţii similare (Ioana Fruntelată, Cristian Muşa, Andrei Chivereanu, Cristina Bucătaru, Nicoleta Şerban) şi două participante (Elena Dudău şi Cristina Gherghe) erau aflate la prima încercare de acest fel. Iniţiativa cercetării în vederea scrierii unei cărţi despre Starchiojd i-a aparţinut lui Cristian Muşa, tânăr etnolog, dar şi fiu al satului, pasionat de mai multă vreme de moştenirea culturală locală, despre care a acumulat în timp cunoştinţe temeinice. Şi colegii lui, Cristina Bucătaru şi Andrei Chivereanu, cunoşteau parţial Starchiojdul şi oamenii de aici, din descinderi anterioare în localitate. În calitate de cadru didactic universitar, am sprijinit ideea lui Cristian şi aceeaşi deschidere a fost manifestată şi de directorul Centrului

Județean de Cultură Prahova, domnul Dragoş Grigorescu. Astfel, s-a putut materializa parteneriatul dintre Facultatea de Litere a Universităţii din Bucureşti şi Centrul Județean de Cultură Prahova, din care au rezultat o arhivă locală multimedia în curs de organizare şi rândurile de faţă. Încă de la început, ne-am propus o cercetare parţială a localităţii, vizând doar trei aspecte importante ale culturii din Starchiojd: locuirea, ocupaţiile şi meşteşugurile. Demersul ar trebui completat în viitor cel puţin cu o trecere în revistă a stării actuale a calendarelor populare locale, a riturilor de trecere, a folclorului neritual şi a alimentaţiei.

După cum ştie orice cunoscător de patrimoniu etnologic, cultura moştenită se manifestă organic, nu putem separa aspectele ei materiale de cele imateriale sau spirituale. Pentru a da un singur exemplu, fiecare ocupaţie tradiţională e susţinută de rituri şi calendare proprii: instrumentarul agrar, cunoştinţele despre agricultură şi Caloianul sunt legate de aceleaşi preocupări pentru cultivarea pământului, chiar dacă primele două ţin de practică şi tehnică însuşite prin învăţare informală, iar cel de-al treilea este un rit de tip sacrificial, pentru aducerea ploii. De aceea, am încercat să privim cele trei subiecte ample ale lucrării – locuire, ocupaţii şi meşteşuguri – ca părţi ale unui întreg cultural, aşa cum le apar şi interlocutorilor noştri, care le trăiesc aşa cum le-au deprins.

Starchiojdul – repere geografice şi istorice

Comuna Starchiojd este situată în nord-estul județului Prahova, la poalele Carpaţilor Meridionali. Se află la circa 50 de km de Ploieşti şi la 20 de km de Vălenii de Munte. Geografic, este o aşezare de plai, situată cam la 500 m altitudine într-un fel de fortăreaţă naturală colinară, compusă din cinci văi, Chiojd, Brădet, Benia, Valea Anei si Rotarea şi având ca surse de apă curgătoare: gârla Brădetului, gârla din

Gîrbeasca ce izvorăşte din Munţii Pleşi (numită şi Roanda), cele două unindu-se la intrarea în Valea Anei cu Bătrâneanca (numită şi Stimnic), ce se varsă în pârâul Bâsca, afluent al râului Buzău. La hotarul de nord al ţinutului curge râul Teleajen.

Etimologia cuvântului „Starchiojd" îl descompune într-o primă parte, „star", ce vine din slavă şi înseamnă „vechi" şi o parte a doua, „chiojd", provenind probabil din magh. Kövesd = pietros (Florescu-Pântece, 1992:13, 14). Deci, numele aşezării ar putea însemna „loc vechi (şi) pietros". Această interpretare este susţinută indirect şi de toponime locale, în care apare cuvântul „piatră": Piatra Lerei, Pietriceaua, Piatra Bogzei, Piatra Rotării, toate aceste „pietre vechi" fiind repere spaţiale neclintite pentru locuitorii zonei. O altă etimologie pentru „chiojd", mai puţin probabilă, a fost propusă de Constantin Râpeanu, plecând de la etimonul latin „quies" = „linişte". Altă opinie etimologică recentă ne-a fost comunicată de preotul Constantin Zbarcea: „chiojd" ar putea avea la bază un cuvânt celt, însemnând „piatră tare".

Cele cinci sate ce compun astăzi comuna Starchiojd sunt Chiojd (numit şi Chiojdul Mare sau Chiojdul Bătrân), Brădet, Gresia, Valea Anei şi Rotarea, dar şi cătunul Zmeurăt (sau Smeurăt, în grafia mai veche). În trecut, Starchiojdul cuprindea şi cătunele ce ţin în prezent de Bătrâni. De altfel, clădirea hanului din Bătrâni, păstrată la Muzeul Civilizaţiei Tradiţionale Astra din Sibiu, este înregistrată ca monument de arhitectură rurală din Starchiojd.

După părerea istoricilor, argumentată de descoperiri arheologice, Starchiojdul este centrul unei formaţiuni microstatale foarte vechi, de tipul „ţărilor" din zorii Evului mediu românesc, dar datând, probabil, dinainte de era creştină (urmele unei cetăţi dacice din lemn şi piatră au fost găsite în zona satului Rotarea, aparţinător la comuna Starchiojd).Cea mai veche atestare a localităţii este din 1418, când numele

„Starchiojd” apare într-un hrisov domnesc prin care Mihail I, fiul lui Mircea cel Bătrân, le întăreşte moşnenilor de aici dreptul de proprietate asupra moşiei Chiojdului (Florescu-Pântece, 1992:16).

Tipologic, aşezarea se înscrie în „confederaţiile populare săteşti”, fiind un alt „Câmpulung”al Munteniei, după expresia lui Iorga (Rîpeanu, Simache, 1968, p.5 şi urm.), preluată ulterior şi de alţi autori (de exemplu, Nicolae Pascu, în *Scoarţele Chiojdului*, 1971). Chiojdul Mic de pe Bâsca Buzăului este întemeiat de moşnenii din Starchiojd, poate fi considerat „colonia” lor. Hotarele dintre Starchiojd şi Chiojd sunt şi astăzi cele stabilite prin hotărnicia din 1562 (Florescu-Pântece, 1992:13).

Prin poziţia sa naturală, de aşezare subcarpatică munteană, Starchiojdul a căpătat importanţă militară, fiind sat „grăniceresc”, la poarta intrării în Transilvania. De altfel, a făcut parte până în 1845 din judeţul Saac, al săcuienilor, unitate administrativ-teritorială atestată încă din 1645. Pe vremea lui Brâncoveanu, judeţul Saac avea două „Steaguri” (garnizoane), la Vălenii de Munte şi la Starchiojd (Florescu-Pântece, 1992:24). La desfiinţarea sa din secolul al XIX-lea, teritoriul Saacului a fost împărţit între judeţele Prahova şi Buzău, Plaiul Teleajenului revenindu-i Prahovei. Prin urmare, începând din 1845, în urma reformei administrative efectuate de domnitorul Gheorghe Bibescu, Starchiojdul aparţine de Prahova (Florescu-Pântece, 1992:27).

Poteca de trecere din localitate spre Transilvania, prin Vama Buzăului, era prin muntele Călugării/ Călugăru (Dionisie Fotino 1859 *apud* Florescu-Pântece, 1992:24).

O altă informaţie legată de statutul de frontieră al spaţiului în care se situează comuna este atestarea, de la sfârşitul secolului al XIV-lea, pe drumul transcarpatic ce lega Ţara Românească de regatul maghiar, a cetăţii Tabla Buţii, apropiată de Starchiojd, în care era instalată vama ungurească.

Această vamă a funcţionat până în sec. al XVII-lea, când cetatea a fost abandonată. (http://www.monumenteprahova.ro/date-istorice/valenii-de-munte-date-istorice).

În secolul al XVIII-lea, Alexandru Ipsilanti a instituit „vătăşia de plai" pentru a gestiona problemele care apăreau la graniţele Ţării Româneşti. Instituţia întărea o funcţie - „vătaf/ vătaş/ căpitan de plai" - care existase şi în secolul anterior. Iată atribuţiile vătafilor de plai: „păzesc intrările trecătorilor Carpaţilor; veghează şi pândesc hoţii; îngrijesc ca să nu treacă nimeni prin potecile munţilor în Ardeal sau în Ungaria; iau seama să nu se calce hotarele de către vecini; clasifică şi adună dările de prin sate dând seamă ispravnicilor; judecă, hotărăsc, pedepsesc şi arestează". Altă obligaţie a plaiurilor era să procure şoimi pentru domnitor, pentru vânătoare; darea se numea „asprii de şoimi" şi se colecta anual, la începutul lunii mai. De asemenea, plăieşii trebuiau să confecţioneze obiecte din lemn: suliţe şi şindrilă, contra cost sau nu, după vremuri. Tot „plăieşii cei harnici", cum erau numiţi la 1803, într-un document emis de Constantin Ipsilanti erau obligaţi şi să servească, la nevoie, în oastea domnitorului (Florescu-Pântece, 1992:25).

În acelaşi timp, vătaful de plai, „vameşul-şef" al acelor vremuri, avea şi multe privilegii: putea să ia clacă câte o zi pe an de la fiecare din locuitorii plaiului; să ia de la fiecare turmă care venea din ţară un miel din acea primăvară; să ia câte un caş de turmă; să fie scutit de biruri. Dar trebuia să dea şi plocon la vel-vornic, după venitul vătăşiei. Vătăşiile/ căpităniile de plai se desfiinţează în 1831, odată cu instituirea Regulamentului Organic. În locul vătaşului apare un subcârmuitor de plai, salariat cu leafă fixă de la stat, fără privilegii (Florescu-Pântece, 1992:26). În 1865, Starchiojdul are în continuare statut de „comună grăniceră" (Florescu-Pântece, 1992:28).

Câteva date despre moşneni şi moşia lor

Starchiojdul e „sat genealogic”, având la bază spiţa de neam. Actele care descriu spiţele de neam sunt „Foaiea lui Popa Dumitru” (1750) şi „Actul judecătorului Şoimescu” (1854). În terminologia de cancelarie din sec. al XVIII-lea, proprietarilor moşneni li se spune „ceata boierească” sau „boierii vechi de casă”, în vreme ce aceia care au cumpărat mai târziu pământ în zonă sunt numiţi „boieri de neam” (Florescu-Pântece 1992:18). „Boierii de casă” sunt urmaşii întemeietorilor aşezării, moşii Starchiojdean, Petresc şi Miercănesc. Alţi „boieri de casă”, proveniţi din moşi, sunt Tănăsescu, Vlădulescu, Cocea, Râmbei, Stoican, Frigea, Voicilaş (acesta, după Dionisie Fotino, ar fi din familie de ungureni), Gîrbea, Tihulescu ş.a. În acte, moşnenii mai apar sub numele de „răzeşi” sau „megieşi”.

Ca în multe alte sate româneşti, alături de moşneni s-au stabilit şi „ungureni”, fie păstori şi mocani de peste munţi, fie transilvăneni care fugeau de serviciul militar austriac sau iobagi goniţi din satele lor de asuprirea grofilor. Unii se refugiau dincoace de munţi din motive religioase, nedorind să accepte trecerea la biserica Unită (greco-catolică). În Valea Anei s-au stabilit, la începutul sec. al XIX-lea, 16 familii de ungureni (Dionisie Fotino, 1859 *apud* Florescu-Pântece, 1992:32). Unele familii, ca Pântece, Stanciu şi Buruiană veneau din Târlungeni şi Săcele, Braşov (Florescu-Pântece, 1992:33).

Au fost aici şi câţiva ţigani robi, fam. Drezaliu făcând parte dintre aceştia. Erau folosiţi pe moşiile boiereşti la toate muncile, dar erau şi buni fierari, potcovari, lăutari (cobzari şi viorişti).

În 1891, aşezarea număra 2943 suflete, iar în 1924 - 4725 (Florescu-Pântece, 1992:31). În perioada interbelică, numărul populaţiei a crescut semnificativ, pentru ca, în ultimii

ani, să scadă dramatic, în special din motive economice: astfel, faţă de recensământul din 2002, la care au fost înregistraţi 4544 de locuitori, cel din 2011 a consemnat doar 3770 de persoane (http://ro.wikipedia.org/wiki/Comuna_Starchiojd,_Prahova).

În Starchiojd, cea mai veche formă de proprietate este cea devălmaşă, moşnenii stăpânind în comun „sforile” de moşie cu fâneţe, păduri şi terenuri arabile. Unitatea de măsură a moşiei era, până la începutul secolului al XX-lea, „bănişorul” (echivalent cu 2 ha şi 454 m^2 în 1939). Locurile se măsurau cu „prăjina” (în Muntenia, o prăjină avea 3 stânjeni sau 5,899 m la 1800) (Râpeanu, Simache, 1968:31).

Moştenirea pământului depindea de rămânerea în sat: prin tradiţie, cei care nu locuiau în ţarină îşi pierdeau dreptul de proprietate (hrisov dat de Matei Basarab în iunie, 1639, *apud* Florescu-Pântece, 1992:17). Fetele măritate rămâneau cu pământul, vitele, „cămăşoaiele şi măhrămile” de zestre, iar cele nemăritate stăteau cu fraţii, în averea neîmpărţită, dar îi puteau moşteni pe aceştia (act privat din 17 mai, 1689, semnat ca martor de „diacu Eftemie ot Starchiojd”, *apud* Florescu-Pântece, 1992:17). De asemenea, se aplica dreptul de preempţiune (protimisis) al megieşilor la vânzarea de pământuri: delniţe sau părţi de pământ ale unui membru al obştii se vindeau către un străin din afara obştii doar cu ştirea şi aprobarea comunităţii obşteşti. Dacă se făcea cumva vânzarea de pământ către un străin şi obştea nu era de acord, aceasta putea desface contractul între vânzător şi cumpărător, luând pământul înapoi şi restituind cumpărătorului banii pe care-i plătise pe el (Florescu-Pântece 1992:17).

Iniţial, toţi moşnenii se aflau pe aceeaşi treaptă economică, dar, în timp, s-a creat o diferenţiere: unii dintre ei s-au îmbogăţit, alţii au sărăcit, şi-au vândut pământul celor mai înstăriţi şi au început să lucreze pentru aceştia.

Clăcaşii apar menţionaţi prima dată într-o hotărnicie din 19 mai, 1844. Legea rurală a lui Cuza din 1864 avea să le dea

drept de proprietate asupra pământurilor pe care le lucrau, în funcţie şi de numărul vitelor deţinute, contra unei despăgubiri băneşti ce putea fi achitată în 15 ani şi cu obligaţia de a nu vinde pământul primit timp de 30 de ani, cu excepţia cazului când l-ar vinde comunei (Florescu-Pântece, 1992:33).

Cel mai însemnat „boier de neam” din istoria locală este Macovei (conform datelor istorice, primul din familie, Ilie Macovei, se introduce printre moştenitorii de drept în urma comiterii unui fals în documente). Familia Macovei se impune rapid, ajungând, în scurt timp, să aibă cea mai mare proprietate şi avere din zonă (Florescu-Pântece, 1992, p.17 şi urm.). Puterea lui Dumitru Macovei, fiul lui Ilie, ajuns vătaf de plai la Starchiojd pe la 1750 şi exercitând această funcţie timp de 40 de ani, transpare din fraza care-l caracterizează într-unul documentele vremii: „şi au făcut pă moşie cum au vrut”(Florescu-Pântece 1992:19). Pământuri la Starchiojd a deţinut şi mănăstirea Banu din Buzău, dar i le-a vândut tot lui Dumitru Macovei (Florescu-Pântece 1992:18). Printre „boierii de neam” apăruţi ulterior în actele referitoare la Starchiojd se află logofătul Leonte Cheşca, serdarul Costache Sibiceanu, consilierul juridic V. Bossy, ş.a. De asemenea, banul Dimitrie Ghica şi fiul lui, Grigore D. Ghica, viitor domn al Ţării Româneşti (1822-1828), au deţinut pământ şi căşării la Starchiojd. Trei dintre interlocutoarele noastre din anul 2013 (Olimpia Gîrbea, Maria Bejgu, Mariana Preda) ne-au vorbit despre munca prestată pentru boierul Dumitru Leonte, în perioada interbelică.

„Când se culegea prunele, tot aşa era cârduri de fete şi ne duceam la prune şi era un boier Leonte, întindea o faţă de masă de bumbac, atuncea se ţesea şi întindea o masă aşa mare şi pe-o parte şi pe alta se aşeza lumea şi mânca jos, întindea pe poiană aşa şi pe urmă când pleca seara se lua de gât câte două-trei fete şi-ncepea să cânte şi cânta până intra-n sat, vuia poienele astea pe aici, da, aşa era. Era tradiţii, acu’ nu prea mai

sunt, parcă era ceva frumos. Boierul avea cuptoare de uscat prune şi logofeţi care stătea în urma noastră şi dacă rămânea o prună: „Ia uite, ai ouat! Ia ou' de-acolo!”. Acu' nu mai e niciun boier, a venit, a vândut pământu', unii l-au luat în arendă.” (Olimpia Gîrbea).

Dreptul de căşărit, adică de prelucrare exclusivă a produselor lactate, creează un monopol şi constituie un mijloc de îmbogăţire rapidă (Florescu-Pântece 1992:20), resimţit ca nedrept de urmaşii moşnenilor devălmaşi. Un efect în plan folcloric al acestei situaţii este cântecul epic despre „Gheorghelaş”, haiduc din Buzău, care i s-a împotrivit boierului Macovei (Florescu-Pântece,1992:20).

Prin noua lege agrară din 1921, după primul război mondial (Florescu-Pântece, 1992:34), 41 de locuitori din Starchiojd au fost împroprietăriţi în com. Hagieni din jud. Ialomiţa, iar alţi 40 au primit pământ în satul Florica, com. Mihăileşti, jud. Buzău (Florescu-Pântece, 1992:35). În perioada interbelică, moşnenii luptă în tribunale pentru pământ cu întreprinderile forestiere „Drajna” şi „Cheile Buzăului” (Florescu-Pântece, 1992:22).

În 1948, Lucreţiu Pătrăşcanu îi repune pe urmaşii „cetei boiereşti” în drepturi, dovedindu-se că întreprinderea „Cheile Buzăului” uzase de fals ca să obţină anumite proprietăţi. Începând din deceniul al treilea al sec. XX, ultimul Macovei vinde din pământul deţinut pe plan local, iar moşnenii reuşesc să recupereze o parte din moşie de la el, cumpărând cu bani împrumutaţi de la banca populară „Unirea ţăranilor” din Starchiojd şi/sau de la Iancu Panaitescu, acţionar al Băncii comerţului din Vălenii de Munte (Florescu-Pântece, 1992:22).

În opinia istoricilor avizaţi, „Deposedarea ţăranilor din Starchiojd de proprietăţile lor asupra pământului strămoşesc pe care Mihail I le întărea stăpânirea la 10 iulie 1418 s-a produs cu repeziciune şi în masă. Procesul este caracteristic evoluţiei proprietăţii agrare din România. Cazul de la Starchiojd este

tipic şi s-a continuat până în timpul nostru. Lipsit de păşuni şi de păduri, satul se dezvolta cu greu, numărul locuitorilor creştea încet, iar viaţa pe care o duceau era grea. Cei mai mulţi îşi găseau mijloacele de trai în munţi, ca tăietori de lemne şi crescători de vite. Nu mic era numărul acelora care luau parte la muncile agricole din Bărăgan din primăvară şi până în toamnă” (Râpeanu, Simache, 1968:22).

După cum ne-a spus Mariana Preda în 2013, rotărenii n-au avut „odăi” (sălaşe în afara localităţii), au fost clăcaşi pe pământul boierului Leonte, ca şi vălenarii (locuitorii din Valea Anei).

În 1962, s-a înfiinţat C.A.P.-ul la Starchiojd (v. cap. *Agricultura*) şi oamenii (în afară de trei proprietari din Brădet, care nu au intrat în colectiv) au început să lucreze pământul lor pentru stat, primind „din trei una” (Olimpia Gîrbea, Elena Pătârlăgeanu). Gheorghe Bejgu din Rotarea crede că, dacă n-ar fi fost C.A.P.-ul, satul s-ar fi dezvoltat mai bine, pentru că atunci s-au dizlocat oamenii: fiind lipsiţi de pământuri, au plecat la oraş să lucreze în industrie.

Ocupaţiile tradiţionale la Starchiojd

Atât din informaţiile mai vechi, cât şi din cele obţinute de noi pe teren, cele mai importante ocupaţii ale oamenilor din Starchiojd sunt strâns legate de relieful şi resursele naturale locale. Pe primele locuri se situează creşterea vitelor (vaci, oi, capre, porci), dezvoltând, ca o consecinţă firească, o adevărată „cultură a fânului”, apoi pomicultura (în special cultivarea şi exploatarea prunilor, dar şi a merilor, perilor şi a altor pomi fructiferi) şi lucrul la pădure, „la metri” (în 1968, Starchiojdul avea cel mai mare fond forestier din Prahova, de 7224 ha (Râpeanu, Simache, 1968:22)). Alte ocupaţii practicate de locuitori au fost şi sunt agricultura, în special cultivarea porumbului, albinăritul (în 1900 existau aici 200 de stupi (Florescu-Pântece, 1992:35)) şi sericicultura (care astăzi nu se

mai practică). Industria casnică textilă a fost foarte dezvoltată. Toţi cei cu care am stat de vorbă în 2013 ne-au amintit, din proprie iniţiativă, de culturile de in şi cânepă, ne-au arătat cele câteva piese de instrumentar specific pe care le-au mai păstrat în cămări sau în poduri şi ne-au vorbit despre clăcile de tors. De asemenea, cărăuşia a fost o îndeletnicire de bază a chiojdenilor până de curând, ei având nevoie să facă schimb de produse cu agricultorii „cojani” de la câmpie. Astăzi, în loc de cărăuşie, mulţi chiojdeni practică migraţia la muncă, în Spania, Italia, Franţa, Elveţia (Constantin Zbarcea).

Ca în orice sat românesc, s-au dezvoltat şi meşteşugurile tradiţionale, mai ales prelucrarea lemnului (incluzând în special dogăria, rotăria, tâmplăria şi şindrilitul) fierăritul sau cojocăritul, la care s-au adăugat croitoria şi cizmăria. Acum, „meşterii s-au cam dus”, copiii nu vor să-nveţe: „era-nainte fierari de n-aveai treabă, acu' mai e unu'”, „acu’ vine potcoavele făcute gata” (Petre Dragomir).

Comerţul şi serviciile locale au înflorit mai ales în perioada interbelică. În anii 1930 erau 8 mori de apă în sat (Florescu-Pântece, 1992:40). Ulterior, morile de apă sunt înlocuite cu cele „de foc”, cea mai longevivă fiind cea din centrul satului Starchiojd, încă în funcţie în 1992, la data publicării monografiei profesorului Florescu-Pântece. În prezent, această moară nu mai funcţionează insă sunt alte două electrice care merg doar „pe porumb” (Olimpia Gîrbea).

Între cele două războaie mondiale, în comună existau nouă cârciumi, cele centrale fiind a lui Tache I. Cheşculescu şi a lui Constantin Gh. Sersea, în fostul han al boierului D.S. Macovei, ulterior magazin universal. Altele, în satul Starchiojd, mai erau pe uliţa Sf. Treime, pe Gîrbeasca, pe Cheşcari, pe Brădet. La cârciumi erau şi „hanuri” - săli de dans cu pardoseli de scândură de brad, cam de 100 m^2 suprafaţă, unde se făceau hore în după-amiezele de duminică şi uneori şi nunţi (Florescu-Pântece, 1992:45). Se făcea horă în fiecare duminică, în sat la

salon. Erau patru hore în sat, la care puteau participa: fetele - de la 16 ani în sus, iar băieţii - de la 17-18 ani. Cei căsătoriţi jucau doar între ei, surorile mai mici doar se uitau la dans, nu puteau participa. Cârciumarul plătea lăutarii. Numai băieţii plăteau dolia/ tariful pentru lăutari. Nu se juca după o regulă, ci după ceea ce comandau băieţii (*Sărbători şi obiceiuri* V, 2009:360-368).

Pe lângă cârciumi, în sat funcţionau mai multe magazine, utile mai ales pentru aprovizionarea cu produse care nu se puteau obţine în gospodărie.

De asemenea, se făceau bâlciuri sau târguri anuale, la sărbătorile creştine, pe locuri anumite, prilejuind multă animaţie comercială şi socială. Din Vălenii de Munte veneau cofetari cu turtă dulce, cocoşei, bomboane, limonadă; din Slon veneau rudari cu putini, putinee de bătut laptele, butoaie, cofe, linguri etc, alţii cu produse ceramice, printre care şi chiupuri pentru păstrarea petrolului lampant; apăreau şi zarzavagiii din Buzău, mai ales din Cindeşti, oferindu-le localnicilor roade din grădinile lor (Florescu-Pântece, 1992:47).

Târgurile durau o singură zi de sărbătoare: de exemplu, pe 29 iunie, era târgul Sfinţilor Petru şi Pavel, în centrul satului Starchiojd, lângă biserica „Sf. Nicolae”; pe 20 iulie, se desfăşura târgul de Sf. Ilie, în acelaşi loc; pe14 octombrie, de ziua Cuvioasei Paraschiva (Vinerea Mare), se ţinea târg la Valea Anei; pe 26 octombrie, avea loc târgul de Sf. Dumitru, lângă brutăria lui Gheorghe Stan Sersea de pe uliţa Sf. Treime; iar pe 6 decembrie, se organiza târgul de Sf. Nicolae, în centrul satului (Florescu-Pântece, 1992:47-48).

Târgul săptămânal de vite, de duminica, ia fiinţă în 1948, pe terenul asigurat de Gheorghe Stănescu (Florescu-Pântece, 1992:79). Ulterior, comerţului cu vite i s-au adăugat şi alte tipuri de schimburi şi astăzi, târgul este înfloritor, după cum am constatat şi noi în 2013. Un pălărier din Bucureşti, cu atelier în Pasajul Englez ce leagă Calea Victoriei de strada

Academiei, povesteşte că vindea la Măneciu, Băicoi, Starchiojd, pălării cu boruri mai mici, *că acolo se caută pălării, şi pălării care-n Regat nu se găsesc, pălării de munteni, de ciobani, de pădurari* (Tudose 2013:29). După părerea profesorului de istorie Constantin Gîrbea, târgul este o adevărată „mană cerească” pentru localnici, deoarece le permite să achiziţioneze produse la preţuri rezonabile, deşi ar putea crea un „conflict de interese” pentru creştinii practicanţi. Organizarea târgului duminica face totuşi parte şi ea din tradiţia locală iar cei care vor să meargă şi la târg şi la biserică s-au obişnuit să se treazească mai de dimineaţă în această zi, ca să-şi cumpere cele necesare înainte de a lua parte la slujba religioasă.

Şi transportul s-a dezvoltat la Starchiojd, în perioada interbelică apărând birjari care făceau curse Starchiojd - Văleni, cu trăsuri cu patru roţi, pe arcuri, acoperite cu învelitori din piele sau pânză impermeabilă şi trase de doi, trei sau patru cai. La scurt timp după birje, a funcţionat în comună şi un microbuz, pentru ruta Starchiojd - Ploieşti (Florescu-Pântece, 1992:48).

Clăci, întovărăşiri şi şezători

Şezătorile se făceau „toamna, iarna. Vineri şi duminica seara nu se făcea. Şi miercuri nu prea se făcea că era zi de post. Azi nu” (*Sărbători şi obiceiuri* V, 2009:342).

Pentru şezători „se adunau pe rând la o casă, fie la o fată, fie la o bătrână” (*Sărbători şi obiceiuri* V, 2009:342-343). „Se vorbeau fetele şi femeile între ele” (*Sărbători şi obiceiuri* V, 2009:345) şi „torceau cânepă, lână, coseau şervete, ii, batiste” (*Sărbători şi obiceiuri* V, 2009:345-346). „Fiecare povestea de ale lui, nu basme sau poveşti” (*Sărbători şi obiceiuri* V, 2009:346), iar de mâncare „se fierbeau grăunţe de porumb” (*Sărbători şi obiceiuri* V, 2009:347).

Clăci se făceau „la cosit” sau „se ajutau la construcţii”

sau „se strângeau 10-12 fete şi femei şi torceau câlţi. La lână nu se făcea clacă, pentru că trebuie aceeaşi mână, să fie firul la fel de subţire”. Se mai făcea şi clacă la „scărmănat fulgi”, dar şi când era o nuntă (*Sărbători şi obiceiuri* V, 2009:348). Participa oricine voia să vină (*Sărbători şi obiceiuri* V, 2009:349).

„Cântau din fluier la claca pentru mireasă şi la claca de furcă. Se fierbeau şi grăunţe cu miez de nucă şi zahăr”; se făceau clăci şi pentru vecini şi rude. Se mai făceau şi întovărăşiri la muncă (*Sărbători şi obiceiuri* V, 2009:350) pentru prăşit, arat pământul, cules, cosit, săpat, tăiat lemne la pădure, cu vecini, rude şi prieteni (*Sărbători şi obiceiuri* V, 2009:352).

„La clacă, s-aduna fete, torcea, le dădeam câte-un caier, torcea, fierbeam câte-un tuci de porumb boabe, le puneam şi mânca după ce termina caierele, pe urmă cânta, punea o foiţă de-aia de ţigară pe pieptene şi cânta. Cânta un băiat. Iarna în postu' Crăciunului se făcea claca”. Se făcea seara, se mutau de la unul la altul, după prieteniile fetelor (Elena Pătârlăgeanu).

Instituţii de cultură

Biserica

Viaţa spirituală a credincioşilor din Parohia I Starchiojd se concentrează în jurul Bisericii cu hramul „Sfânta Treime**”**, paroh fiind, încă din anul 1975, preotul Constantin Zbarcea. Biserica este „situată în partea nordică a satului de centru, pe uliţa cu acelaşi nume.” (Florescu-Pântece, 1992: 62). Biserica a fost construită în anul 1864, ctitor fiind logofătul Stan Cheșca și soția sa, Ana. După cum se menţionează şi în monografia comunei, lăcaşul de cult este clădit din piatră şi cărămidă, având acoperiş de tablă. Turlele sunt în număr de trei, mari, şi două mici, decorative. Pronaosul bisericii este susţinut de doi

stâlpi de lemn, înalţi de 10 metri. Naosul conţine strane pentru bărbaţi, strana arhiepiscopală şi strana cântăreţilor fiind despărţit de altar de o impresionantă catapeteasmă. Pardoseala este de piatră. În perioada 1892-1908, bisericii i se adaugă pronaosul de astăzi, care prevedea şi un *cafas* etajat , fiind totodată restaurată, cu ajutorul enoriaşilor şi sub atenta supraveghere a preotului paroh Mihai I. Râpeanu, care a slujit-o până în 1919. Candelabrul cel mare care se află în naos „a fost dăruit de moşneanul Ion Gh. Pântece, zis Floare." (Florescu-Pântece, 1992:62) Referitor la acesta, preotul Constantin Zbarcea adaugă faptul că datează din anul 1864, iar Sfânta Masă, din piatră, aflată în interiorul altarului, din anul 1876.

Însă în decursul istoriei, biserica a suferit anumite reparaţii şi modificări. „În timpul celui de-al doilea Război Mondial, s-a ridicat din temelie o clopotniţă din blocuri de piatră, în locul celei vechi distrusă de cutremurul din 10 noiembrie 1940. Ultimele reparaţii mai mari ale bisericii s-au făcut în anii 1965-1966, sub pastoraţia preotului seminarist Alexandru M. Râpeanu, iar după seismul din 1977, de către preotul Constantin Zbarcea." (Florescu-Pântece, 1992: 63). Tot părintele Zbarcea menţionează că pe 1 noiembrie 1976 biserica a fost resfinţită, acelaşi lucru întâmplându-se şi în anul 2000. Câteva aspecte importante ar fi acelea că, până în anul 1920 exista un cimitir în jurul bisericii, iar în 1975, oamenii veneau încă la biserică în „port naţional". De asemenea, aici veneau două nume mari ale istoriei: Nicolae Iorga şi regele Ferdinand I al României.

În prezent, parohia are în componenţă circa 380 de familii, iar credincioşii participă activ la buna desfăşurare a vieţii comunităţii parohiale, prin participarea la slujbe, contribuirea cu fonduri proprii pentru biserică. De asemenea, biserica posedă o sală de mese. În incinta acesteia se păstrează rânduiala şi ordinea: în timpul slujbelor, femeile stau în

pronaos, iar bărbaţii, în naos. Programul liturgic al parohiei este cel obişnuit: se săvârşeşte Sfânta Liturghie în zilele de duminică şi sărbătoare, vecernii, parastase, dar şi alte *ierurgii*, la cererea credincioşilor.

În afara acestui program, părintele paroh organizează pelerinaje la diferite mănăstiri din ţară, cum ar fi Curtea de Argeş, Dervent. În ceea ce priveşte relaţiile cu celelalte instituţii ale comunei, se colaborează atât cu grădiniţa, cât şi cu şcoala.

A doua parohie a comunei Starchiojd are în componenţă două biserici: „Sfântul Nicolae" şi „Sfânta Parascheva."

Lăcaşul de cult, cu hramul principal „Sfântul Nicolae" şi cu hramul secundar „Sfântul Ilie" este localizat în vechea vatră a satului şi datează, după cum menţionează şi monografia comunei, încă din secolul al XVIII-lea.

Iniţial, această biserică a aparţinut moşnenilor, dar în anul 1749 este preluată de boierii Macovei. Devine astfel „biserica boierească," „biserica domnească" sau „biserica mare", fiind locul de primire al marilor personalităţi ale vremii, care aveau legături cu familia macoveilor. Bineînţeles, de la programul liturgic nu erau excluşi nici enoriaşii din apropiere.

De biserica „Sfântul Nicolae" este legat şi numele unui important personaj al istoriei: Nicolae Iorga, care, după cum afirmă şi actualul preot al parohiei, părintele Nicolae Bontu, „era foarte ataşat de biserică". Unul din aspectele care l-au apropiat pe Iorga de acest locaş de cult a fost pictura, „bizantină pură" (preotul Nicolae Bontu), apreciind într-o lucrare de-a sa interiorul ca având o „zugrăveală arhaică plină de pricepere şi de poezie naivă". (Iorga *apud* Florescu-Pântece, 1992: 61).

În partea stângă a naosului este pictat Sfântul Hristofor, pictură care, de asemenea i-a trezit interesul lui Nicolae Iorga.

Despre acest sfânt se povesteşte că a fost originar din Grecia. Era un preot foarte frumos şi, pentru a nu produce sminteală femeilor, s-a rugat la Dumnezeu să-i prefacă chipul. Dumnezeu i-a ascultat rugăciunea şi sfântul a primit un chip de miel. În anul 1600, este martirizat din ordinul turcilor. Despre cum a fost descoperit chipul sfântului în incinta fostei biserici, se vorbeşte cum că un rol important l-ar fi avut fiica aceluiaşi Nicolae Iorga. Pictura fostei biserici, fiind foarte veche şi acoperită cu fum, nu mai putea fi recunoscută. Ea, mâncând un măr şi zgâriind cu cotorul acestuia peretele, descoperă chipul sfântului. După aceea, acesta a fost identificat, iar pictura, restaurată.

Datorită acestei picturi, Nicolae Iorga fixează „data construirii fostei biserici într-o epocă corespunzătoare construirii bisericilor din secolele XV-XVIII, atât în Balcani, cât şi la noi, în Maramureş şi în Oltenia, unde se găseşte chipul sfântului citat”. (Florescu-Pântece, 1992: 61) Pentru aceasta, istoricul aduce aici mari nume ale casei regale şi ale Patriarhiei Române.

În continuare vom evidenţia numele unora dintre slujitorii altarului bisericii „Sfântul Nicolae”, precum şi transformările pe care le-a suferit lăcaşul de cult în timpul păstoririi acestora.

În perioada de după 1930, parohia se află sub îndrumarea preotului Aurel Ştefănescu, moment în care în faţa clopotniţei se ridică o troiţă de stejar, dedicată eroilor comunei căzuţi pe front în timpul Primului Război Mondial. Între 1958-1964, părintele Aurel Ştefănescu este închis din motive politice, fiind suplinit de preoţii Alexandru M. Râpeanu şi Florea Ilie. Între anii 1961-1964, biserica se află în grija tânărului teolog Ilie Vasile, care este mai apoi transferat la Drajna de Jos. Preotul Aurel Ştefănescu se reîntoarce în parohie şi mai slujeşte încă 10 ani (1964-1974). În cele din urmă, este urmat de părintele Ion Albescu până în anul 1980. În

prezent, preot paroh este părintele Bontu Nicolae. La data de 5 decembrie 1974, veche biserică suferă un incendiu puternic, a cărui extindere a fost favorizată atât de coroanele funerare care se aflau în pod, cât şi de şindrila care era dată cu ulei, pentru a nu putrezi. După cum se menţionează şi în monografia comunei, cu ajutorul protoieriei Vălenii de Munte, a cărei slujitor era preotul Vasile Ilie, a arhitectului - doctor Cristian Moisescu, la care se adaugă ajutorul material acordat de Patriarhia Română, se începe reconstrucţia monumentului istoric. Se foloseşte tot material lemnos, corpul bisericii fiind din bârne groase, iar acoperişul, din şindrilă de brad. Cu ocazia restaurării i se adaugă bisericii un nou pridvor. În data de 18 iulie 1999, cu participarea P.F Teoctist, a Î.P.S Calinic de la Argeş şi a unui sobor de aproximativ 50 de preoţi, a avut loc slujba de resfinţire. La acest eveniment s-au implicat şi elevii şcolii comunale, care au cântat.

Clopotniţa datează din anul 1818 şi este construită din piatră. În urma cutremurelor din 1940, respectiv 1977, şi aceasta este supusă unor reparaţii considerabile. De remarcat în ceea ce priveşte clopotniţa sunt geamurile, care sunt mici la exterior şi largi în interior, iar nu invers. O explicaţie asupra acestui fapt este oferită de părintele Bontu Nicolae, care spune că ele datează din timpul luptelor cu turcii, având un rol important în apărare. Astfel, cel care se afla în interiorul clopotniţei putea vedea afară, dar cel din afară nu putea vedea ce se întâmplă în interior.

Biserica, de asemenea, a deţinut icoane de preţ, manuscrise din anii 1300, dar acestea au fost confiscate în perioada comunistă. La iniţiativa preotului Bontu de a da de urma documentelor, nu s-a primit nici un răspuns.

A doua biserică a Parohiei II Starchiojd are hramul „Sfânta Parascheva”. Monografia comunei menţionează faptul că aceasta este construită în perioada 1782-1784 de către moşnenii satului Starchiojd de pe uliţa Gârbeasca şi Diaconeşti,

după modelul arhitectural al bisericii „Sfântul Nicolae” (aflată sub influenţa familiei Macovei), dar la o dimensiune mai mică şi fără podoabe costisitoare, având pictată doar catapeteasma. Lăcaşul de cult este cunoscut şi sub numele de „Biserica mică” sau „a moşnenilor” ori „Biserica de pe Gîrbeasca”.

După câtva timp, i se adăugă şi un pridvor, iar în urma cutremurului din 1977 se reface vechea clopotniţă din piatră, în formă de schelă metalică şi mult mai rezistentă.

Biserica a fost şi este slujită permanent de preoţii care au păstorit biserica din centru.

Din păcate, în prezent biserica se află într-un grad ridicat de degradare. Cu toate acestea, preotului şi credincioşilor nu li se permite să intervină în restaurare, întrucât lăcaşul de cult este trecut în lista monumentelor istorice ale judeţului Prahova. Rămâne de văzut în ce măsură instituţiile autorizate se vor implica pentru ca una dintre bogăţiile culturale ale societăţii româneşti să nu se piardă pentru totdeauna.

Parohia III Starchiojd cuprinde bisericile din satele Valea Anei şi Rotarea.

Biserica din satul Valea Anei are ca patroni spirituali pe „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil”.

Pisania bisericii vorbeşte despre data construirii, despre ctitori şi pictori, dar şi despre sfinţirea acesteia: „S-a început zidirea în anul mântuirii 1892, pe locul celei vechi, care era construită din lemn pe la anul 1700. S-a lucrat în decurs de mai mulţi ani şi s-a terminat în 1914. Pictura s-a lucrat de Gheorghe Cepoiu, care era şi dascălul de strană al bisericii din comuna Izvoarele - Prahova. S-a sfinţit în ziua de 28 ianuarie 1892, de P.S Teofil Ploieşteanu, vicarul Sfintei Mitropolii a Ungro - Vlahiei, în zilele Î.P.S Mitropolit Canon Donici în timpul marelui război”, preot paroh fiind la acea vreme părintele Avram Eufrosin. De remarcat este faptul că preotul Avram

Eufrosin, originar din Poseşti, a fost cerut de enoriaşi, care l-au susţinut financiar pe perioada studiilor, dar şi „i-au dat plocon ca să vină”. (Pr. Constantin Apostol)

Biserica este făcută din stejar, apoi din zid, şi are formă de cruce. Pictura a fost realizată, după cum se poate vedea şi în pisanie, de pictorul Gheorghe Cepoiu, despre care părintele Apostol afirmă că „se ruga şi postea până-i venea sfântul; nici un sfânt pictat de el nu semăna cu altul” şi că folosea culori naturale din argilă.

Ca şi celelalte biserici despre care am vorbit până acum, şi biserica din Valea Anei a fost afectată de cutremurele din 1940, respectiv 1977, lucru care a necesitat ca acestea să sufere reparaţii capitale. Aceste reparaţii s-au executat sub supravegherea părintelui paroh Florea Ilie (Florin Iliescu).

În prezent, slujitor al altarului bisericii cu hramul „Sfinţii Arhangheli” este preotul Apostol Constantin. Acesta s-a născut în anul 1956 şi este un fiu al satului, fiind născut în Valea Anei. Efectuându-şi studiile la Bucureşti, a devenit paroh al bisericii locului natal în anul 1986.

A doua biserică ce aparţine de Parohia III Starchiojd este biserica ce are hramul „Adormirea Maicii Domnului” şi se află în satul Rotarea. Iniţial, aceasta a aparţinut de parohia Cătina, din judeţul Buzău.

Textul pisaniei dezvăluie informaţii despre un fost schit, care ar fi existat până în perioada lui Matei Basarab. Pe locul acestuia se află acum lăcaşul de cult: „Această sfântă şi dumnezeiască biserică cu hramul Adormirea Maicii Domnului, acum patru sute de ani, a fost biserica unui schit de călugări din localitate la punctul Izvorul viei, care după vremi s-a desfiinţat.

În anul 1645 s-a mutat, unde se află acum, de călugării Pahomie şi Daniil, care au înzestrat-o cu 45 de bănişori şi două petece de pământ din munţii Siriului.”

În jurul bisericii, construite din stejar, se formează treptat satul Rotarea (a cărui etimologie vine, după cum explică

şi schiţa monografică a comunei, de la ocupaţia unor locuitori care practicau rotăria; mai exact, confecţionarea roţilor de căruţă).

La data de 8 octombrie 1912, biserica este reparată şi pictată de acelaşi Gheorghe Cepoiu, sub îndrumarea preotului Avram Eufrosin şi cu contribuţia credincioşilor. Lucrările se termină în 24 iunie 1913. În perioada 1940 - noiembrie 1961, pe vremea când paroh era Florea Ilie (Florin Iliescu), cu ajutorul consiliului parohial, al donatorilor şi al enoriaşilor, se restaurează veche pictură. Se adaugă o nouă pictură în cafas şi pronaos de către pictorul Fănică Hanganu din Cernăteşti. Totodată, biserica este învelită cu tablă. Lăcaşul de cult îşi reia activitatea la 9 iunie 1962. Aici slujesc periodic titularii parohiei III Valea Anei.

Problemele majore cu care se confruntă parohia sunt, pe de o parte, migraţia tinerilor către oraş (Ploieşti, Văleni şi, mai ales, Bucureşti) şi în consecinţă, îmbătrânirea populaţiei actuale. Părintele paroh Constantin Apostol mărturiseşte cu tristeţe că în ultimii doi ani a oficiat o singură cununie, 2-3 botezuri, pe când numărul înmormântărilor pe ridică la 8-9 pe an.

Realizând o sinteză finală a tuturor celor trei parohii, care cuprind cinci biserici, se pot trage câteva concluzii. În primul rând, toate bisericile datează dintr-un trecut nu tocmai apropiat, ceea ce confirmă statutul Starchiojdului de comună „bătrână” şi cu valoare istorică. În al doilea rând, asupra tuturor lăcaşurilor de cult, vremurile şi-au pus puternic amprenta. Conflictele politice, cutremurele le-au modificat parcursul de-a lungul timpului şi le-au influenţat elementele constitutive, cum ar fi pictura, arhitectura, dar şi patrimoniul fiecărei biserici în parte. Multe documente, manuscrise, s-au pierdut odată cu regimul, ceea ce conduce, inevitabil, la pierderea unei părţi de trecut. Cu toate acestea, confirmându-şi ancorarea istorică, ele mai păstrează obiecte vechi, mărturii ale timpului care a trecut

şi despre oamenii care au constituit şi constituie, la un moment dat şi acum, comuna Starchiojd.

Şcoala

Şcoala datează cel puţin din sec. al XVII-lea, la 1693 fiind amintit un dascăl Ioan din Bistriţa (Moldova) care ţine şcoală în satul Chiojdul cel Bătrân din judeţul Săcuieni (Florescu-Pântece, 1992:50).

În 1846, erau două şcoli, una la Starchiojd şi una la Valea Anei, unde învăţau şi copiii din Rotarea. Reţeta locală de cerneală, în care copiii înmuiau pana de gâscă pentru a scrie pe tăbliţe, era compusă din funingine, coajă de mesteacăn, clei de prun sau cireş, la care se adăuga puţin oţet de prune (Florescu-Pântece, 1992:51).

La sfârşitul secolului al XIX-lea, în şcoală se predau noţiuni de gospodărie. De exemplu, planul de învăţământ pentru clasa a VI-a din 1883 cuprindea „noţiuni de creşterea şi economia vitelor, noţiuni de higienă şi medicină populară, noţiuni de unelte şi construcţiuni practice (coşare, cuptoare, unelte de plugărie, maşini simple)". În 1887/88 se lucrau pălării de paie. Se formase un cerc cultural zonal pentru astfel de preocupări, dar a fost desfiinţat în 1907, de teamă să nu-i îndemne pe ţărani la răscoală (Florescu-Pântece, 1992:53).

De la 1910 încolo, odată cu reforma lui Spiru Haret, s-a pus şi mai mult accent pe învăţământul aplicat. Se învăţa agricultură la modul practic, pe un teren al şcolii (Florescu-Pântece, 1992:54).

Unul dintre dascălii locali care au marcat devenirea instituţiei şcolare a fost învăţătorul Costache Popescu (1850-1924). Acesta a dat câteva răspunsuri pentru chestionarul lingvistic al lui Hasdeu, în 1897, iar în 1898, a furnizat informaţii pentru *Geografia pitorească a României* a lui Al. Vlahuţă (Florescu-Pântece, 1992:55). Învăţătorii au fost, în

general, din localitate, doar în 1940 au predat doi învăţători refugiaţi din Basarabia, Ion şi Taisia Dungă (Florescu-Pântece, 1992:56).

În 2013, funcţionează la Starchiojd o singură unitate şcolară, cu 2 clase pregătitoare, 9 clase de învăţământ primar, 8 clase gimnaziale şi 5 clase liceale (cu profil tehnologic, absolvenţii obţinând calificarea de tehnicieni - mecanici pentru întreţinere şi reparaţii). Cea mai recentă promoţie liceală a avut 25 de absolvenţi, având în vedere că o parte din absolvenţii clasei a VIII-a au plecat să studieze la licee din afara localităţii, mai ales în Colegiile naţionale din Vălenii de Munte sau Ploieşti.

Dintre cei 21 de profesori activi în 2013, 7 sunt localnici, iar restul navetişti.

Absolvenţii pot urma şcoli liceale pentru a deveni asistenţi medicali, dar sunt şi absolvenţi de facultate din toate domeniile. Destul de mulţi dintre absolvenţii cu studii superioare aleg să profeseze în învăţământ.

Elevii participă la activităţile Căminului Cultural, la echipa de dansuri, la Ziua satului, la sărbătorirea zilei de 1 Decembrie sau a Crăciunului, dar desfăşoară şi activităţi care le permit să cunoască şi să recunoască valorile tradiţiei locale (de exemplu, „Săptămâna morţilor vs. Haloween"), de care se ocupă mai ales învăţătorii şi profesorii de limba şi literatura română şi de muzică (între care doamna profesoară Leferman, interlocutoarea noastră, îi evidenţiază pe Cati Gîrbea, Sorin Fofircă şi Maria Stoicescu). În cadrul săptămânii „Şcoala altfel" se fac şi parteneriate pe teme folclorice cu şcolile din Bătrâni şi Drajna. Se organizează excursii şi activităţi ecologice. Printr-un proiect PHARE, s-a realizat la şcoală un centru de documentare şi informare româno-francez. Un proiect de parteneriat cu Elveţia, imediat după 1990, a înzestrat şcoala cu aparatură electronică. În anul 1999, patriarhul Teoctist a participat la sfinţirea bisericii şi a şcolii din

Starchiojd (Sofia Leferman).

La grădiniţa cu program normal din Starchiojd sunt înscrişi în anul 2013, 72 de copii, păstoriţi de 3 educatoare (din cele 6 educatoare de pe raza comunei) (Vasilichia Gîrbea).

Biserica „domnească”, Sf. Nicolae şi şcoala sunt partenere, colaborând mai ales la Crăciun, la Înălţare şi la hram (Nicolae Bontu).

Viaţa culturală

În paralel cu prosperitatea economică, în perioada interbelică a existat şi emulaţie culturală. O echipă a Şcolii Gusti, care a făcut cercetări la Poseşti - Prahova, a avut ocazia să asiste la acţiuni ale cercului cultural iniţiat de învăţătorii din Starchiojd şi desfăşurat pe lângă Căminul Cultural „Regele Ferdinand I” (Florescu-Pântece, 1992:71).

După război, în 1948, s-a înfiinţat un cămin cultural în clădirea şcolii din centrul satului. O nouă clădire a fost inaugurată în 1957, după ce, la fel ca în alte sate, s-a beneficiat de muncă voluntară şi contribuţii băneşti de la locuitori. În acea perioadă, Căminul cultural a avut formaţie de dansuri, formaţie de teatru popular, cor mixt pe 4 voci, o miniformaţie tri-vioară.

De asemenea, pe plan local a funcţionat, din anul 1950, o bibliotecă al cărei patrimoniu ajunsese la 9260 de volume în 1990 şi un cinematograf sătesc a fost deschis tot din anul 1950 (Florescu-Pântece, 1992:85-86). Electrificarea comunei s-a realizat în 1972.

Profesorul de istorie Constantin Gîrbea, director al Căminului cultural din Starchiojd din anul 1973 până în 1990, iar astăzi colaborator al instituţiei, îşi aminteşte de echipa de teatru cu care s-au pus în scenă două piese de I.L. Caragiale, *O noapte furtunoasă* şi *O scrisoare pierdută*, jucate apoi în toate comunele din jur. Înainte de 1989, la activităţile Căminului cultural participau obligatoriu cadrele didactice, de două ori pe

săptămână. Au făcut o formaţie de dansatori, iniţial cu şase perechi, instruiţi de învăţătoarea Lucica Gîrbea şi de soţul ei, iar după aceea de un absolvent al Şcolii populare de artă provenit din Oltenia. Nu au învăţat dansuri noi, ci le-au perfecţionat pe cele ştiute „de acasă", de la horele duminicale: Hora, Brâul, Izmenuţele, Aţica, Muşamaua, Raţa. În 1983, echipa de dansuri din Starchiojd a obţinut premiul I pe ţară la „Cântarea României". După părerea profesorului Constantin Gîrbea, partea bună a festivalului „Cântarea României" era accentul pus pe păstrarea tradiţiei locale şi a costumelor autentice. Înainte de această cerinţă, dansatorii chiojdeni aveau nişte costume de Breaza, apoi, însă, şi-au făcut costume „de-ale lor", care au fost apreciate, în special fotele - unicat ale dansatoarelor.

În prezent, la Căminul cultural, în condiţiile unei subfinanţări cronice, mai activează permanent doar formaţia feminină de dansuri, cu două rânduri de costume, cele locale (autentice) şi unele „de scenă", de Muscel, pe care le îmbracă atunci când li se cere doar divertisment, nu şi reprezentare a tradiţiei locale.

Profesorul Gîrbea îşi aminteşte şi de un moment de referinţă din viaţa Căminului cultural, spectacolul realizat în 1993, la împlinirea a 575 de ani de atestare documentară a localităţii, la care au participat „şapte membri ai ambasadelor din şapte ţări".

Muzeul Satului din Starchiojd a fost înfiinţat în vara anului 1944, când mai mulţi intelectuali ploieşteni s-au refugiat în localitate, din cauza bombardării Ploieştiului. Iniţiatorii sunt istoricul Nicolae I. Simache, profesorul C. M. Râpeanu, învăţătoarea Cornelia Ionescu Lungu (din Ploieşti) şi învăţătoarea locală Elisabeta (Lucica) Gîrbea, ajutaţi de câţiva elevi. Muzeul cuprindea obiecte precum râşniţa manuală de cereale, războiul de ţesut, vârtelniţă, meliţă, putinei de bătut lapte, pisălog, teică; acte vechi, foi de zestre, foi de proprietate,

cărţi vechi, ţesături. Iniţial, a fost amenajat în trei camere ale casei lui Costică D. Cheşca (Pantazi) de pe uliţa Sf. Treime. Apoi a fost mutat în casa vecină, a lui Constantin C.I. Cheşculescu (Tică), operaţiune în timpul căreia au dispărut câteva piese valoroase. În 1968, a fost instalat în casa Sofiei Cheşca, veche de peste 200 de ani, specifică zonei (Florescu-Pântece, 1992:70-71).

În 1968, când s-au aniversat 550 de ani de atestare documentară a Starchiojdului, s-a reinaugurat muzeul, ca expoziţie-muzeu de etnografie locală, în aceeaşi clădire-monument. Au luat cuvântul atunci Constantin C. Giurescu, C.M. Râpeanu (fiu al satului), Nicolae Simache ş.a. (Florescu-Pântece, 1992:87).

În prezent, Muzeul etnografic este în curs de reamenajare la Şcoala din Valea Anei.

Legat tot de activitatea culturală din Starchiojd, se menţionează că a existat, după primul război mondial, societatea locală „Cultul Eroilor”, care organiza comemorări la troiţa eroilor din faţa clopotniţei bisericii „Sf. Nicolae” din centrul satului. În 1948, societatea a fost desfiinţată, dar din 1990 s-au reluat comemorările tradiţionale, în ziua de Înălţarea Domnului (Florescu-Pântece, 1992:100-101).

Astăzi, preotul Nicolae Bontu participă anual, pe 6 august, alături de preoţi din Transilvania, la comemorarea eroilor de război înmormântaţi la Tabla Buţii, printre care sunt şi chiojdeni.

În privinţa deschiderii spre proiecte culturale, probabil că evenimentul cel mai semnificativ de până acum a avut loc în 1990, când o organizaţie umanitară din Elveţia a intrat în legătură cu Starchiojdul prin acţiunea „Operations villages roumains” şi s-au făcut donaţii (v. *supra*, pentru şcoală) şi acorduri de colaborare (Florescu-Pântece, 1992:92).

Orizont mitic

Documentele referitoare la tranzacţii funciare locale includ şi unele referinţe la blesteme, ca întărire „magică” a unui act juridic; respectiv, jurămintele celor implicaţi se făceau pe formule de blestem; la mitropolie se depuneau „cereri de blestem” care ar fi urmat să cadă asupra neamului celor care mărturiseau strâmb în chestiuni legate de pământ (Râpeanu, Simache, 1968:25-26). Un document din 13 martie, 1833 se referă la „Hotărârea înaltului Divan prin care infirmă hotărârea Divanului vremelnicesc în pricina dintre moşnenii Coceşti, Stoicăneşti şi Vlăduleşti, stabilind să meargă la faţa locului hotarnici care, prin carte de blestem, să stabilească semnele de hotar (Râpeanu, Simache, 1968:33).

La sfârşitul secolului al XIX-lea, învăţătorul Costache Popescu (Creţu) din Starchiojd a dat câteva răspunsuri la chestionarul lingvistic al lui B.P. Hasdeu (v. *supra*), consemnate în vol.XI, nr.415-424. Dintre acestea, reţinem că femeile din Starchiojd ţineau posturile cu străşnicie, în special vinerea. În urmă cu mai bine de un veac, ele nu torceau de joi vineri până seara, pentru că se credea că Sfânta Vineri nu poate mânca până nu se opresc din tors şi le va pedepsi scuipându-le lâna sau cânepa în mâncare (Muşlea, Bârlea 1970:418, 419). Elena Muşa îşi aminteşte şi azi că vinerea nu se torcea, ca să nu căpieze oile.

Printre riturile cel mai des consemnate în mărturii mai vechi sau mai noi se află cele de invocare a ploii, în special Caloianul, dar şi paparudele, performate de copii (Florescu-Pântece, 1992:65). Chestionarele pentru Atlasul Etnografic Român semnalează următoarea informaţie despre Caloianul anilor 1970 la Starchiojd: „O păpuşă de clisă, pe o scândurică, îi făceau şi un coşciugel de clisă pe scândură. Nu se făcea groapă, doar spuneau că-l duc să-l îngroape. Îl duceau cu un cârd de copii care îl boceau. Când mergeau cu alaiul, copiii se

stropeau cu apă (*Sărbători şi obiceiuri* V, 2009:325).

„Făcea lumea Caloian, adunam noroi, făceam un păpuşoi de noroi, bine îmbrăcat cu flori, aşa gătit frumos şi lua unu' de la un cap cu scândura aia şi unu' de la un cap şi pleca cu el pe drum şi striga: «Ene, Ene, Caloiene, du-te la Sfântul Ilie, spune să dea cheiţele să descuiem lădiţele să curgă ploiţele». Ne duceam, îl udam aşa şi ne duceam şi-l îngropam undeva" (Elena Pătârlăgeanu).

„Ca un format de copil de clisă şi-l îmbrăcam cu flori şi-l plecam pe o scândură, pe-o măsuţă aşa, 4 copii, de colţuri, restul de jur împrejur şi strigau: «Caloiene, Caloiene, noi te ducem cu floricele, tu să vii cu ploicele». Lumea îi uda cu apă (Maria Bejgu).

„Eram copii şi făceam Caloian, aveam o scândură lungă şi făceam Caloian, păpuşă aşa din pământ şi făceam câte-o păpuşă din aia şi puneam pe scândura aia şi puneam flori pe ea acolo şi plecam cu ea pe uliţă şi strigam: «Caloiene, Iene, du-te tu cu floricele şi vino cu ploicele» şi venea lumea şi ne uda, cu cana sau cu găleata şi Dumnezeu îşi făcea milă şi zic uite dac-am făcut, a plouat, aveam o credinţă aşa. Păpuşa o duceau la apă, o lăsau pe apă. Era udat şi Caloianu', că dă pe mort, că spune că dacă udă mortu' când îl duce la groapă, plouă. Şi aşa dădea şi pe Caloian. Copiii se duceau acasă să se schimbe. Se făcea vara, când era absolută nevoie. Face şi preotu' slujbă pentru ploaie. Mai iese la fântână, la puţ, sau face slujbă în biserică. Îngenunche lumea şi se roagă la puţ, iese cu sfintele cruci şi face slujbă" (Olimpia Gîrbea).

Referitor la calendarele populare, notăm prezenţa cucului ca „sincronizator temporal" al muncii rotărenilor. Maria Bejgu ne-a vorbit despre cântecul cucului, de la Bunavestire (25 martie) până în jur de Sfântul Petru (29 iunie), după care misteriosul vestitor al anotimpului cald nu se mai aude până în anul viitor. Conform credinţelor locale, el se transformă în „prigore", care cere ploaie şi bea apă numai de pe

propriile aripi (v. legenda consemnată în anexe).

În corpus-urile româneşti de profil este înregistrată credinţa că, după ultimul lui cântec, în jur de Sf. Petru de vară, cucul „dispare” prin metamorfoză, prefăcându-se în uliu sau vultur şi păstrându-şi această formă până la Bunavestirea viitoare, când va cânta întâi în poarta raiului şi după aceea în codru (de ex., metamorfoza în Orlat - Sibiu şi cântecul în poarta raiului în Poieneşti - Vaslui, v. Muşlea, Bârlea, 1970:299).

Menţiunea că „prigoria” nu bea apă decât din ploaie apare consemnată în 1985, într-un răspuns la chestionarul lingvistic al lui B.P. Hasdeu, primit din Dobridor - Dolj (Muşlea, Bârlea 1970:297). Prin urmare, legenda „cucului-prigore” din Starchiojd propune o variantă proprie a unei naraţiuni de esenţă mitică, atestată în fragmente de credinţe din toată ţara, de acum 120 de ani.

Muncile de primăvară începeau „la Măcinici”, când se făcea focul în curte şi ai casei nu ieşeau pe uliţă fără să sară peste foc, ca să le meargă bine (Cristian Muşa). (v. cap. *Agricultura*).

Fără îndoială însă că sfinţii-patroni ai vremii, respectaţi unanim în localitate, erau Sf. Petru şi Sf. Ilie, care puteau abate grindina asupra ogorului sau fâneţei celui care nu le respecta sărbătoarea (*Sărbători şi obiceiuri* V, 2009:384). Astăzi, câteva sărbători populare sunt Păliile, Pietrele Sânpietrului (Soborul Sf. Petru, 30 iunie), joile şi marţile după Rusalii, când oamenii nu merg la muncă de teamă să nu li se strice porumbul (Constantin Zbarcea).

Din galeria reprezentărilor mitice din Starchiojd făceau parte, mai demult, strigoii: „oameni morţi pe sub care trecea pisica se transformau în strigoi” (*Sărbători şi obiceiuri* V, 2009:374), care „veneau şi-i chinuiau pe cei din casă” (*Sărbători şi obiceiuri* V, 2009:375).

De asemenea, „vârcolacii se zicea că mănâncă luna”

(*Sărbători şi obiceiuri* V, 2009:377). „Când piere luna spunea c-o mănâncă zvârcolacii şi (omul) bătea-n fiare. Era ceva, cum să vă spun ca să-nţelegeţi? Ceva din partea de ispită, spunea bătrânii noştri” (Maria Bejgu).

Mai „apăreau la răscruci sau în locurile pustii câini, pisici care se arătau celor slabi de înger. Trebuia să se oprească şi să se închine” Exista şi o variantă locală a Ielelor (*Sărbători şi obiceiuri* V, 2009:379): „oamenii se fereau să umble noaptea pe drumuri. Cântau pe drum noaptea. Când le auzeai, nu trebuia să vorbeşti, că rămâneai mut”. „Trebuia să-ţi faci cruce dacă le auzeai” (*Sărbători şi obiceiuri* V, 2009:382).

În prezent, există credinţa în şarpele casei, pe care nu e bine să-l omori. „Şarpele casei poa’ să fie la orice casă. E negru. (...) trăieşte la casele astea vechi.(...) Toată lumea are un rost, toată casa are un şarpe şi-un prost.(...) E cam păcat să-i omori că mereu te-ntâlneşti pe urmă cu alţii” (Maria Bejgu).

Creşterea animalelor se raportează şi astăzi la câteva practici moştenite, cu valenţe mitico-magice. Când fată o „junică” prima dată, „cârpele” şi „casa viţelului” se bagă sub podina grajdului şi se toarnă o găleată de apă peste ele şi un pic de colastră (ca să nu fie luate de vrăjitori, care le-ar putea folosi pentru a „strica” vaca). Tot la fătarea unei vaci, se mulge colastră şi se aruncă pe gârlă, spunându-se: „Cum creşte colastra, aşa lapte să curgă din ţâţele vacii”, ca să fie „lăptoasă”. Unei vaci nu i se spune numele şi nu e strigată pe nume pe uliţă, de teamă să nu i-l audă cei care i-ar putea face rău. Când se scoate la islaz, i se pune un fir roşu cu pelin şi usturoi între coarne. Când sunt date oile la cioban, „se jumuleşte un pic de lână de pe ele şi spui: «Dau oaia, nu dau prăsila»” (Cristian Muşa). „Şi când vinzi un animal iei de două-trei ori păr de pe el şi spui: «Dau vaca, nu dau prăsila»” (Elena Muşa). „Dacă vinzi oaie, vacă, iei ceva de pe ea, un pic de păr sau lână şi spui: «Eu animalul ăsta-l dau, norocul nu-l dau». Sau dacă vine cineva la tine-n curte şi se uită la un

animal şi-i place de el, nu-l laşi să plece cu ceva de la tine din curte, că e mulţi care mai descântă” (Maria Bejgu). Se crede că oamenii care „strică” vacile nu vor muri de moarte bună. Mulţi chiojdeni se duc şi la preot să-l roage să facă o slujbă pentru animalele lor (Nicolae Bontu). Mai demult le mai dădeau agheasmă sau o bucăţică de „paşte curat”, pentru a le feri de boli (Elena Pătârlăgeanu, Elena Banu).

De asemenea, oamenii de aici nu duc lunea la stână oile şi nu le iau de acolo lunea, şi nici brânza nu se lua de la stână luni, miercuri şi vineri, de teamă că stâna ar putea fi atacată de animalele sălbatice, dacă nu se respectau aceste zile (Maria Bejgu).

Filipii se ţin şi-acum la Rotarea: „trei zile până la Lăsata Secului de Crăciun şi trei după Lăsata Secului şi mai este Sâmpetru de Iarnă şi ăla-l ţinem, e pe la jumatea lu’ ianuarie, spune la calendar, da’ noi îl ţinem. Mama mea zicea că să nu torci că se-ntoarce lupu la animale, da’ mama ne făcea ciorapi, că am fost copii mulţi, patru am fost, trebuia la toţi. Îmbrăcam ciorapu’, trebuia să ne-ntâlnim cu jigadia. Era ziua lui oprită” (Maria Bejgu).

Ciobanii ştiau să îmblânzească câinii cu câteva cuvinte (Maria Bejgu). La stână, „se făceau descântece şi se-ngropau dincolo de oboare, ca să nu intre lupii” (Cristian Muşa). Un animal cu puteri deosebite în credinţele locale este nevăstuica, a cărei muşcătură este otrăvită, ca şi a şarpelui, dacă nu găseşti un om priceput să descânte animalul vătămat. „Şi aveam un om, îi spunea nea Gheorghe Frigea, (...) şi el ştia să facă, să citească de şarpe şi de nevăstuică, să descânte. O nuieluşă de alun o avea el espre’ şi i-o băga în gură aşa ca pe un căluş şi pe urmă o plimbai pe drum, o plimbai, o plimbai şi cu descântecele lui, cu alea, îşi revenea animalul” (Olimpia Gîrbea). Nevăstuica e roşie, cu galben mai închis şi cu pieptul alb. Ea alege câte un grajd unde trăieşte şi împleteşte cozile cailor de acolo, dar nu îi muşcă. Un alt leac pentru muşcătura

de nevăstuică este să se dea vitei să bea apă care a stat în burduf de piele de nevăstuică (Maria Bejgu) (v. cap. *Creşterea animalelor*).

Maria Bejgu şi-a amintit şi o prevestire făcută de un rotărean „care se ocupa cu ale bisericii” înainte de război: „Aveam un bătrân, Gheorghe Neicu, avea o carte rămasă de la schit şi în cartea aia citea aşa: tot ce-am petrecut noi, cu războiu’, cu colectivu’, tot era scris în cartea aia. De-aci-ncolo urmează, citea-n carte aşa, când s-a pornit războiu, cât a ţinut, şi s-a terminat războiu, zice, da acuma o să vie un popor de la răsărit şi ne stăpâneşte 30-31 de ani între care-l omoară poporu-n trei zile. Vai de poporu’ care şi-a omorât conducătoru’ şi zice, o să sosească timpu’ din mers în mers, din mers în mers să fie la sfârşitu’ lumii cum a fost la-nceput, tot aşa să se chinuie lumea, pentru că se scurge toate. (...) Vine poporu’ de la răsărit şi vă strânge toate, tot ziceţi că-i bine. O să vă duceţi cu sufertaşu’ pe calea ferată să vă dea mâncare, tot ziceţi că-i bine. Sacu’ vostru de făină o să fie de un kilogram. (...) El citea pe latineşte, era pe trei sferturi latineşte şi un sfert pe româneşte şi el le traducea în româneşte. A adus cărţile de la schit, erau cărţi multe, citea-n latineşte, mai traducea. Preotul Florin i-a cerut ajutor să le pună în lăzi să le ducă la parohie, el a găsit cartea în latineşte, a citit din ea şi-a oprit-o. Părinte, toate ca toate, zice, da eu pe asta o opresc. Moş Gheorghe, zice, dacă-ţi trebuie şi citeşti pe ea, nu sunt de rea voinţă”.

Firea chiojdenilor

Cam toate persoanele cu care am stat de vorbă au remarcat că mândria este o caracteristică a vechilor moşneni ai Starchiojdului. Fiecare stă în gospodăria lui ca într-o împărăţie şi îşi vede de treburi cu dârzenie. Străinii sunt primiţi cu rezervă şi lucrul acesta l-am simţit şi noi în anul 2013, cu toate că am fost însoţiţi în vizitele noastre de Cristian Muşa, un fiu al

satului. O atare atitudine, aproape defensivă, este rezultatul vieţii de plai, care a însemnat mereu luptă cu aceia care voiau să se înfrupte, de multe ori pe nedrept, din marea bogăţie naturală a zonei.

În acelaşi timp, oamenii din Starchiojd au experienţa drumului, care uneori le-a ţinut loc de şcoală. Au circulat şi au văzut multe; păstrează puţine superstiţii şi parcă se scuză pentru ele, numindu-le „tradiţii” (Olimpia Gîrbea) şi amintindu-le doar pentru pitorescul lor. Bunul simţ şi religia creştin-ortodoxă sunt cele două paradigme locale de explicare a lumii, sintetizate foarte bine de vorbele Mariei Gioabă: „Trebuie să ai pe Dumnezeu cât de cât”.

Firea locuitorilor s-a modelat astfel, desigur, şi datorită multor factori de mediu şi de conjunctură, printre care amintim: poziţia de localitate de frontieră, cu o componenţă etnică a populaţiei aproape exclusiv românească; rolul important al preoţilor cu har care au slujit în cele cinci biserici, dar şi al călugărilor de la schitul astăzi dispărut; activitatea de tip iluminist a dascălilor locali, influenţată, desigur, şi de ataşamentul unor mari personalităţi, în frunte cu Nicolae Iorga, faţă de străvechea aşezare prahoveană.

De asemenea, spaţiul larg în care s-au mişcat chiojdenii, „coloniile” lor din munţi şi din câmpie, faptul că se simt „acasă” şi pe Siriu şi pe Zmeurăt, dar şi la Vălenii de Munte şi chiar la Ploieşti (rotărenii şi vălenarii au „sediul” lor, în Ploieşti-vest) sau Bucureşti (unde i-a purtat mereu cărăuşia) le-au dat o anume libertate şi siguranţă, care se simt în comportamentul şi cuvintele lor. Cu toate încercările vremurilor (de-ar fi să amintim doar cele două războaie, foametea şi colectivizarea în ultima sută de ani), aşezarea s-a menţinut în coordonatele genealogice ale „cetei boiereşti”. Nobleţea acestui neam de „vechi pământeni” este evidentă atât în cultura materială, cât şi în ştiinţa armonizării cu natura şi cu semenii, păstrată de atâtea generaţii.

Din peisajul eclectic al Starchiojdului modern, aflat, ca toate aşezările rurale româneşti de astăzi, pe drumul incert al sincronizării cu lumea globală, se pot desprinde încă, la o privire atentă, emblemele monumentale ale culturii de plai.

Locuirea la Starchiojd

Pentru a prezenta câteva dintre cele mai importante aspecte legate de locuire caracteristice pentru trecutul şi prezentul comunei Starchiojd, vom urma structura propusă de Ion Ghinoiu şi colectivul de etnografi care au realizat *Atlasul Etnografic Român*, vol.I, *Habitatul*. Ca şi în celelalte aşezări rurale investigate pentru Atlas, în localitate au fost aplicate, în anii 1970, două chestionare, unul pentru Aşezare-Gospodărie şi al doilea pentru Locuinţă-Interior. În Starchiojd, la primul chestionar au lucrat Paul Drogeanu şi Ion Ghinoiu şi la cel de-al doilea, Maria-Elena Enăchescu şi Paul Drogeanu.

Integrăm, mai jos, pe lângă informaţiile cuprinse în *Atlasul etnografic român* şi alte date obţinute de noi din documentare sau din cercetarea de teren realizată în anul 2013. Vom folosi, pentru datele extrase din Atlas, sigla (AER I).

Întemeierea aşezării

Tradiţia orală susţine originea teritorială locală a întemeietorilor comunei: fie că veneau de la sud, dinspre Bătrâni, sau de la est, din Valea Buzăului, moşnenii care au „împlântat parul” (AER I) în centrul viitoarei moşii, stabilindu-şi, astfel, vatra noului sat, erau oameni ai muntelui, obişnuiţi cu lucrul la pădure. Localitatea s-a format prin defrişarea codrilor zonei, unde cresc mai ales stejarii şi fagii. Legenda de întemeiere a Starchiojdului, confirmată de toate sursele pe care le-am avut la dispoziţie, vorbeşte despre doi

bătrâni (în jurul cărora s-a format satul Bătrâni) care aveau trei copii, doi băieţi şi o fată. Crescând, copiii s-au stabilit în sălaşele eroilor eponimi, „bătrânii”, şi au întemeiat, la rândul lor, aşezări noi: fiul cel mare a fondat Starchiojdul (Chiojdul Mare), cel mic - Chiojdul Mic (Buzău), iar fata a dat numele ei aşezării Chiojdeanca (Prahova) (Florescu-Pântece, 1992:13, legendă confirmată de interlocutorii noştri Constantin Zbarcea, Gh. Pântece, Sofia Leferman, Nicolae Bontu). Numele satului Valea Anei vine de la Ana, fiica lui Ilie Macovei, primul din familie care s-a stabilit în zonă (Constantin Apostol). Satul Rotarea, în tradiţia orală, s-a format pe locul unei păduri, unde au venit să lucreze meşteri rotari, poate dinspre Buzău. Aceştia, tăind lemnul pentru a lucra piese necesare la căruţe, dar poate şi la armele necesare oştii Ţării Româneşti prin sec. al XV-lea, au creat luminişuri şi au apărut poienile, unde, în cele din urmă, meşterii s-au stabilit definitiv (Maria Bejgu, Gheorghe Bejgu). Termenul „poiană” pentru „loc defrişat” este confirmat şi de (AER I).

Toponime

Un toponim zonal (Plaiul Roma) trimite la prezenţa legionarilor romani pe aceste locuri, plauzibilă, având în vedere că la Drajna de Sus, aflată la 15 km de Starchiojd, s-au descoperit urmele unui castru roman. Alte toponime din zonă (Drumul tătărăsc, Pasul Tătarului ş.a.) amintesc de năvălirile tătarilor şi poate şi de Episcopatul Cumaniei, care fiinţa aici în sec. al XIII-lea (Florescu-Pântece, 1992:14).

Alte toponime care apar adesea în conversaţiile cu oamenii locului sunt: Drumul Râmbeilor, Podul Crângului, Podul Ursului, Dealu Bobii (unde se cultivau grâne); Piatra Rotării (unde „cânta bufna” să le dea de veste rotărenilor că se va strica vremea, după spusele Mariei Bejgu), dar şi toponime în expresii care vorbesc despre locurile de coasă sau de cultivat

porumb, cânepă şi in: „în Călugăr”, „pe Paltinu”, „la Siriu”, „pe Gresia”. Petre Dragomir ne-a vorbit despre un loc cu ţiţei, numit „la Puţuri” unde unul dintre boieri îşi făcuseră puţuri de petrol şi aflat „pe Călugăru, peste Zmeurăt”. Toponimul Locurele se explică prin „locureşte” = „regim juridic al stăpânirii individuale a unui teren din moşia devălmaşă; teren propriu, îngrădit” (Râpeanu, Simache, 1968:326).

În privinţa toponimelor locale, se pot semnala şi unele nume ale părţilor de sat care indică originea etnică a locuitorilor: Români şi Rudari, iar altele, primite de la ocupaţii sau meşteşuguri: Grădinari, Blidării (AER I).

Uliţele din Starchiojd se numesc Benia, Blidarea, Bocăneasca, Brădet, Gîrbeasca, Chelbeşti, Cheşcari, Chimniţă, Chiriţari, Macrea, Partizani (Sf. Treime) Ştubeu, Unirii. Toponimul „Izvorul viei”, unde a existat un schit, aminteşte de via pe care o sădiseră călugării (Constantin Apostol).

Maria Bejgu din Rotarea ne-a spus că „Izvorul viei” se află pe un loc donat de stră-străbunicul ei (Oprea) pentru schit şi că schitul s-a dărâmat din cauza unei alunecări de pământ.

Pe la începutul secolului al XX-lea, străbunicii fără carte se ghidau după punctele cardinale, Calea rătăcită, Carul Mare şi Carul mic, după cum ne-a spus Maria Bejgu.

Surse de apă

Sursele cele mai vechi de apă potabilă sunt izvoarele neamenajate şi „ştiubeele” (singularul se pronunţă local „ştubeu”), un fel de puţuri înguste, aflate la nivelul solului, cu capac din scândură şi din care apa se ia direct cu găleata. De asemenea, există fântâni, de regulă folosite pe grupe de gospodării şi sfinţite la construire. Descoperirea pânzei de apă freatică (1900) se făcea după tipul de vegetaţie şi configuraţia geomorfologică a reliefului (AER I). Existau şi fântâni de apă sărată, pe care oamenii le foloseau pentru saramură,

amestecând apa din acestea cu apă dulce (Maria Bejgu). De asemenea, „era un lac pe Gîrbeasca, din sus fântână” unde oamenii topeau cânepa (Olimpia Gîrbea).

Fântânile mai vechi sunt din lemn, sunt acoperite şi majoritatea sunt vegheate de un însemn creştin, o cruce sau o icoană. Unele au numele meşterului şi anul construcţiei înscrise pe marginea interioară a acoperişului.

Marcarea hotarelor

Semnele de hotar între proprietăţile din moşia satului (numite „sfori”) erau copaci, garduri, pietre, răzor, sau pari (AER I). Hotarele se marcau cel mai adesea cu pietre îngropate sau cu brazdă trasă („răzor”) (Elena Pătârlăgeanu, Olimpia Gîrbea). Ion Cîrmici, unul dintre cei mai în vârstă locuitori, şi-a amintit că hotarele puteau fi scrise pe piele de căprioară.

Am văzut, în 2013, garduri din nuiele sau din „laţi” (scânduri bătute transversal pe stâlpi), folosite pentru delimitare între fâneţe. Gardurile din nuiele se întăresc cu mărăcini şi adesea se fac garduri vii, plantându-se salcâmi care vor asigura durabilitatea împrejmuirii, împletindu-şi crengile. Pentru a trece dincolo de garduri, există pârleazuri din lemn, cu una sau două trepte.

Chiojdenii au avut şi au proprietăţi şi pe teritoriul altor sate, în special teren arabil (v. cap. *Embleme ale unei vechi culturi de plai*). În privinţa islazului (loc obştesc pentru păşunat), acesta nu exista în tinereţea Olimpiei Gîrbea (n.1939). Pe atunci, fiecare-şi păştea vitele pe pământurile lui, „la capu’ locului”.

Unităţile de măsurat pământul au fost pasul; mâna şi piciorul la 1900 (AER I), dar şi prăjina, folosind ca etalon un metru de la un croitor (Maria Bejgu). În Muntenia, înainte de introducerea sistemului metric, se măsura în stânjeni, pe baza „palmei”. O prăjină avea 3 stânjeni, cca 5, 899 m. (Râpeanu,

Simache 1968, glosar). Suprafeţele se măsurau cu pogonul şi hectarul încă de la 1900 (AER I). Într-un act dotal interbelic pe care l-am putut fotografia, citim că tatăl Mariei C. Ivan, Constantin C. Ivan, îi donează fiicei sale, la „trecerea ei în căsătorie cu tânărul Nicolae Cristache I. Oprea”, printre alte bunuri mobile şi imobile: „douspreзece prăjini locul casei cu casa dacă nu vine fiul meu Stelian dispărut în răsboiul trecut” şi „douăzeci prăjini loc fâneaţă pe Gresia”. Astfel de acte se încheiau cu semnăturile donatorului şi a doi martori.

Cimitire

Locul de îngropare a morţilor era, la 1900, pe locul morţii, iar între 1900 şi 1980, în cimitirul spiţelor de neam (AER I). Iniţial, cimitirele se construiau în jurul bisericilor, ulterior, însă, din motive ecologice, au fost mutate la marginea satelor şi extinse treptat. De exemplu, în parohiile Starchiojd I şi II sunt două cimitire (fiecare cu cimitirul ei), unul „de sus” şi unul „de jos”. Acestea sunt în continuare organizate după spiţa de neam, pentru că oamenii „ţin biserica după cimitir, indiferent de locul unde stau cu casa” (Nicolae Bontu). Sinucigaşii sunt înmormântaţi la marginea cimitirului şi pot fi mutaţi lângă familie doar după trecerea a şapte ani de la deces (Constantin Apostol).

În privinţa monumentelor funerare, am constatat că sunt variate, reflectând atât schimbarea tradiţiei, cât şi preferinţele comanditarilor. Există cruci vechi din piatră, unele, după cum ne-a spus părintele Bontu, datând de pe vremea lui Brâncoveanu. De asemenea, sunt cruci din lemn, drepte sau cioplite, cruci din piatră pe soclu din acelaşi material sau din ciment, cruci din marmură, cruci metalice. Unele monumente sunt acoperite cu lemn sau tablă, fie numai braţele crucilor, fie întregul monument, aşezat ca sub o streaşină. Elementele decorative, în afară de epitafuri şi fotografiile dispăruţilor,

(unele fotografii sunt de la nuntă, după cum am remarcat), includ: ghivece ornamentale, de-o parte şi de alta a crucilor, felinare din tablă, unde se pot aprinde lumânări, diverse decoraţiuni sculptate, fie în basorelief pe monumente, fie separat, ataşate acestora. Cele mai frecvente motive simbolice pe care le-am observat sunt pasărea şi îngerul (amoraş sau arhanghel).

Ne-au atras atenţia câteva monumente care seamănă cu nişte „vitrine” (după cum le-au spus localnicii), un fel de cutii paralelipipedice din tablă, înălţate pe picioare sau pe un corp din acelaşi material, cu geam în partea din faţă, dincolo de care se vede crucea (din tablă sau marmură) şi sunt aşezate mai multe fotografii ale dispărutului, o icoană, flori artificiale, ştergare cusute de mână, ca într-o „casă a mortului”.

Am reuşit să aflăm că prima persoană care a comandat un astfel de monument unui meşter local (numit Gică Sudoru) a fost Elena Pătârlăgeanu, pentru fiul ei mort în armată în 1986. După spusele interlocutoarei noastre, nu a avut un model pentru această „vitrină”, ci a dorit, pur şi simplu, să comande acest monument deosebit pentru fiul ei. După aceea, au apărut în cimitir mai multe monumente similare, în special pentru morţii tineri.

Troiţe şi cruci de hotar

Există, în Starchiojd, foarte multe troiţe şi cruci de hotar sau de răspântie, cele mai vechi din piatră, unele îngropate aproape total în pământ, altele înălţate pe bolovani mari şi rotunzi din munte, ca şi cum ar întări nişte vechi pietre de hotar. Cele mai noi sunt din piatră şi marmură, pe soclu din piatră. Multe sunt îngrădite şi acoperite cu tablă. În interior, se pun un ştergar, icoane, uneori apar şi sculpturi ornamentale, de exemplu, un înger. Inscripţiile mai vechi de pe aceste cruci sunt scrise cu litere chirilice. Pe una mai nouă, din piatră, sunt

săpate litere ce alcătuiesc textul: „Slavă ţie, Doamne, slavă ţie". Unele cruci de hotar, mai vechi, care „au intrat" în pământ, sunt străjuite de altele din fier forjat, ridicate mai recent. Pe câteva cruci din sat sunt scrise numele celor pentru care au fost ridicate şi numele celui ce le-a ridicat. Unele devin toponime: de exemplu, a existat un teren de fotbal local, lângă „Crucea lui Bogatu", în stânga Stimnicului (Bătrânencii) (Florescu-Pântece, 1992:88). Varietatea structurală şi funcţională a troiţelor şi crucilor de hotar din Starchiojd ar merita să facă obiectul unui studiu detaliat.

Gospodăria

Gospodăria tradiţională din Starchiojd se înscrie în tipul muntenesc subcarpatic al gospodăriilor de crescători de animale şi pomicultori. Un monument reprezentativ pentru acest tip este gospodăria din Chiojdu Mic - Buzău, aflată la Muzeul Naţional al Satului „Dimitrie Gusti" din Bucureşti, caracterizată prin prezenţa foişorului, „un fel de verandă cu balustradă şi stâlpi aşezată deasupra pivniţei" (Avanu, Popoiu, 2009:9).

Terenul pe care se află gospodăria din sat se numeşte „loc de casă", iar curtea, „bătătură". Gardurile sunt făcute la 1900 din nuiele fără protecţie în partea superioară, apoi din ulucă, neacoperită şi din fier, după 1980. Porţile gospodăriei sunt duble şi acoperite cu şindrilă, separate pentru om şi pentru car. După 1980, porţile nu mai sunt acoperite (AER I), dar încă mai există câteva porţi tradiţionale, din lemn, cu stâlpi cioplţi şi ornamentaţi şi cu acoperiş din şindrilă. În faţa porţilor sunt bănci.

Curţile includ grădini de zarzavaturi şi legume şi porţiuni cultivate cu cereale.

Construcţiile anexe pentru uz gospodăresc sunt: pentru conservare - uscătorii de fructe; pentru preparat hrană -

bucătării în curte; pentru prelucrare şi depozitare - poverne; pentru depozitarea cerealelor - podul casei şi butoaie/ *tocitori*; pentru păstrat cereale - magazie, porumbar (AER I). Din ceea ce am observat în 2013, anexele sunt grupate în grajd şi magazie, între care există un loc de trecere şi deasupra cărora este ridicat podul grajdului, folosit şi ca fânar. Multe gospodării au şi bucătărie de vară, amenajată uneori într-o tindă aflată pe o latură a casei, unde se instalează un cuptor şi o mobilă adecvată (masă, scaune, poliţă pentru vase etc.). Observaţia este confirmată de datele de arhivă: „Grajdurile de lemn construite pe grinzi de stejar - urşii - sunt aşezate deasupra unor bolovani mari îngropaţi în pământ, spre a le feri de umezeală şi putrezire. De obicei, grajdurile sau coşarele au două încăperi între care se lasă un spaţiu liber pentru căruţă, plug, grapă, etc. Partea de deasupra formează podul grajdului, în care se depozitează furajele necesare hrănirii animalelor (boi sau cai). Oile erau adăpostite în „polată", aşezată în spatele sau în afara curţii. Unele gospodării mai înstărite dispuneau şi de magazia de depozitare a butoaielor sau buţilor de ţuică, apoi povarna în incinta căreia se fabrica ţuica la cazanul de aramă cu 2-3 ţevi; acestora li se adăuga polata de adăpostire a tocitorilor după ce erau golite de borhotul de prune fermentat în timp util. La o distanţă mai izolată, tot în cuprinsul curţii, se găseşte coteţul pentru porci şi pentru păsări, făcut din bârne sau din scânduri" (Florescu-Pântece, 1992:67-68).

Construcţiile şi amenajările folosite temporar în moşia satului sunt „odăi", utilizate pentru furaje, animale şi oameni când merg la coasă sau la pădure.

„Încărcam coasă, greblă, furcă, tuci, oală, cratiţă, mălai, tot-tot-tot-tot-tot, luam în spinare şi plecam la pădure, „pe tise" şi ne duceam acolo şi coseam şi făceam fânu' acolo şi iarna ne duceam şi-l mâncam acolo-n pădure, cu animalele (...) şi nu era atuncea şosea, acum e boierie, nici nu poţi să concepi ce era atunci [faţă de] cum e-acuma. Şi ne duceam numa' pe gârlă, ne

duceam în pădure-acolo şi iarna mâncam acolo fânu' cu animalele că n-aveai pe unde să-l aduci acasă. Ne duceam până terminam fânu' acolo şi pe urmă veneam acasă" (Olimpia Gîrbea).

Odaia se făcea din lemn, care se putea folosi fără restricţii, şi era prevăzută cu polată pentru animale. „Le făceau oamenii cum puteau. Nu prea făcea cu cuie pe-atunci. Atunci scobea lemnu' aşa şi băga lemn în lemn, era mult mai trainic ca acum. Şi făceam şi stăteam acolo" (Olimpia Gîrbea). Sobele se făceau „la odaie" din cărămizi din pământ, potrivite cu ajutorul unui „tipar" din lemn: pământul „mai clisos", gălbui, se amesteca bine cu nisip, aflat cu uşurinţă prin partea locului; apoi se modela cărămida cu ajutorul tiparului şi se punea să se usuce la soare. Hornul se scotea prin acoperiş. Se făceau paturi din pari bătuţi în pământ şi uniţi cu stinghii din lemn, se punea fân în loc de saltea şi o pătură („ţoală") pe deasupra şi oamenii locuiau acolo până terminau treburile (Olimpia Gîrbea) (v. şi capitolul *Viaţa la odaie*).

Materialele de construcţie a pereţilor la anexele gospodăreşti tradiţionale erau nuielele (1900) şi bârnele (1900-1980) (AER I). Pereţii se făceau din bârne şi apoi se izolau fie cu nuiele şi pământ (paiantă), fie cu şindrilă. Forma şi modalităţile de îmbinare a bârnelor rotunde erau prin „cheotori"; bârnele dreptunghiulare erau încheiate în stâlp în vârghii sau tot în „cheotori" (AER I). Anexele aveau prelungiri ale acoperişurilor pentru a forma noi spaţii folosibile (polate); acoperişurile se făceau în 4 ape (1900-1980) (AER I).

Învelitorile anexelor se făceau din şindrilă la 1900 şi mai ales din azbociment şi carton asfaltat în anii 1980 (AER I), dar încă sunt multe construcţii anexe acoperite cu şindrilă şi în Starchiojdul anului 2013. Am văzut şi noi un grajd pe care Nicu Marcu (Servantu) îl acoperea cu şindrilă.

Tehnica de construcţie a şarpantei acoperişului la grajduri şi şuri (1900-1980) era prin legătură laterală între

căpriori sau introducerea unei grinde longitudinale pe sub căpriori, în scobitură (AER I).

Locuinţa şi amenajarea interiorului

În mod firesc, primele locuinţe ale chiojdenilor trebuie să fi semănat cu „odăile”, respectiv, să fi fost construcţii monocelulare din lemn. De altfel, *Atlasul Etnografic Român* consemnează în perioada 1900-1915 astfel de case la Starchiojd. Însă casa tradiţională a zonei, pe care o mai putem întâlni pe alocuri sau de care încă îşi amintesc bătrânii, este casa cu două încăperi. „Apariţia unei a doua încăperi de cealaltă parte a tindei, marcând tendinţa de descentralizare a funcţiilor încăperii originare” (Stoica, 1973:12) marchează o etapă de evoluţie faţă de casele mai vechi, monocelulare. Noua cameră este numită la Starchiojd „casa mare” şi păstrează cele mai frumoase obiecte de interior, fiind destinată primirii oaspeţilor, în special cu ocazia unor momente festive. „În legătură cu denumirea încăperii, Del Chiaro ne spune că şi încăperea în care se lua masa din casele boiereşti era desemnată cu numele de «casa mare»”, ceea ce reflectă influenţa pe care casele orăşeneşti sau conacele boiereşti au avut-o asupra arhitecturii rurale” (Stoica, 1973:12). Profesorul Florescu-Pântece menţionează „casa mică”/ „odăiţa” de locuit şi gătit şi „casa mare”, pentru oaspeţi, unde stă „tronul” (lada cu rufe), se păstrează lucrurile de valoare şi se primesc musafiri. Între cele două încăperi este o sală sau tindă, în care se intră de afară şi apoi se pătrunde în cele două camere. Sobă cu plită se instala doar în „casa mică” (Florescu-Pântece, 1992:67).

„Prispa are în partea din faţă, înspre curte, un pălimar de lemn înalt de cca. 70 cm., fixat între stâlpii care sprijină tavanul în afara camerelor. Stâlpii au, în partea superioară, sub tavan, de o parte şi de alta, ornamentaţii de lemn, diverse crestături sau traforaje florale, care variază de la casă la casă,

după gustul gospodarului ori priceperea dulgherului. Podul casei este pardosit cu scânduri strâns încheiate, el constituind un loc de depozitare a ştiuleţilor de porumb. La casele de bârne, fumul de la sobă ieşea direct în pod, folosit de gospodari pentru afumatul produselor de carne după tăierea porcilor „la ignat”, înainte de sărbătoarea Crăciunului. Tot aici se conservau usturoiul, fasolea, prunele uscate, poamele (din măr), ceapa, care astfel sunt ferite de umezeală sau îngheţ” (Florescu-Pântece, 1992:67-68).

Locuinţele mai noi sunt: „cu 3-4 camere, cu mici foişoare şi arcade. Varietatea formelor arhitectonice este în strânsă legătură cu structura terenului şi natura materialelor. Noile tipuri de case sunt aşezate pe socluri de piatră, cu pivniţe (beciuri) subterane, unele cu verandă (prispă), altele şi cu foişor. Localul propriu zis este construit, în cea mai mare parte, din bârne de lemn, mai rar din cărămidă, şi este acoperit cu ţiglă sau tablă, şindrila fiind mai rar folosită. Dependinţele se învelesc şi cu carton asfaltat. O grijă se manifestă în estetica tencuielilor exterioare executate în ciment şi aracet, rezistente intemperiilor din zonă. Faţadele curţilor sunt executate din lemnărie de brad sau stejar, (în cele mai multe cazuri) vopsită sau îmbibată cu uleiuri minerale; unele sunt confecţionate şi din fier, acestea fiind preferate pentru durabilitatea lor” (Florescu-Pântece, 1992:86-87).

Cea mai valoroasă casă din Starchiojd, conform datelor aflate la Consiliul judeţean Prahova, este locuinţa Sofiei Cheşca (numită şi casa Dumitru Pantazi Cheşca), unde a funcţionat Muzeul Satului local.

Construcţia, astăzi, din păcate, abandonată şi degradată (nici nu am putut s-o fotografiem din uliţă, din cauză că vegetaţia, gardul şi alte clădiri blocau privirea şi obiectivul) datează din sec. al XVIII-lea şi face parte dintr-un tip întâlnit pe Valea Teleajenului, la Drajna şi la Măneciu, dar şi în Chiojdul Bâscăi sau în Colţi, pe Valea Buzăului, ajungând până

în zona Cislăului şi Sibiceului, conform mărturiilor fotografice.

Clădirile între care se înscrie şi „casa Cheşca” din Starchiojd „aveau o compoziţie volumetrică dezvoltată pe trei registre, cel inferior masiv, cu goluri puţine, cel median aerat marcat de prispe şi foişoare şi cel superior fluid şi dinamic constituit din acoperişul clădirii. Nivelul inferior era destinat depozitării, nivelul median locuirii”. (http://www.monumenteprahova.ro/date-istorice/valenii-de-munte-date-istorice).

În privinţa materialelor şi tehnicilor de construcţie folosite pe la 1900, am aflat că temelia casei se făcea din bolovani de râu, fără material de legătură, legată cu pământ sau umplută integral (sub toată casa); talpa casei era din stejar sau fag, cu trunchiuri cioplite în 4 muchii, puse pe temelie. Şarpanta locuinţei se făcea în cunună pe conturul pereţilor, cu grinzi transversale şi căpriori neecarisaţi, fixaţi cu cuie de lemn sau de fier sau legaţi cu chingă. Acoperişurile erau înalte, peste 45%, în 4 ape, cu prelungiri, streşini mici şi lucarne. Prispa locuinţei era cu un nivel pe soclu scund şi pe o latură a casei. Aspectul exterior al casei la 1900 era dat de văruirea albă, decorul din lemn cioplit, cu stâlpi decoraţi, nemodelaţi şi decorul din lemn traforat şi parapete (AER I).

Meşterul dulgher şi şindrilar Petre Dragomir (Nae Bâtcan, n.1931), care a început să lucreze la vârsta de 12 ani, sub îndrumarea tatălui lui, ne-a explicat cum „mergi cu casa până sus”: fundaţia se face din piatră băgată în pământ, apoi se pun tălpi din lemn de salcâm sau tufă, lemn mai tare, pentru că acela de fag sau mesteacăn putrezeşte repede; se construia pe locul de casă pe care-l avea omul, dar unele terenuri „fug cu casă cu tot”, însă se cunosc dinainte după faptul că pământul e crăpat şi are „o argilă dedesubt” şi atunci se abandonează construcţia. Tălpile casei nu erau izolate cu nimic şi ţineau o viaţă de om (pentru că lemnul era tăiat când trebuie şi era uscat); acum se pune carton ca să nu ajungă apa la ele; atunci,

se punea talpa peste zidul din pietre şi „murea omul şi talpa casei tot nu putrezea”. Sunt foarte importante măsurătorile, pentru ca încăperile să se îmbine perfect şi să se lase loc unde trebuie pentru uşi şi ferestre şi de asemenea, pentru a se calcula numărul de bucăţi de şindrilă necesare pentru acoperiş (v. cap. *Prelucrarea lemnului*). Piesele din lemn care compun casa se numesc: talpă, stâlpi la ferestre şi la uşi („stâlpu-i stâlp, popu-i pop; popul se pune la ceva, când ridici ceva pe el”), vârghii, beţe la paiantă, cosorobi, grinzi pentru tavane, căpriori.

„Aldămaşurile” sau „adălmaşurile” sunt petreceri cu mâncare şi băutură, date pentru meşteri sau pentru toţi cei care participă la ridicarea unei construcţii, în diferite etape de lucru, printre care şi ridicarea căpriorilor. Uneori, acest moment sărbătoresc era marcat şi de cântece interpretate de lăutarii locali şi chiar de hore încinse *ad hoc* (Budiş 1998:58). Meşterul Petre Dragomir spune că la Starchiojd, marcarea festivă a momentului ridicării căpriorilor ţine de bunăvoinţa proprietarului: dacă acesta aduce mâncare şi băutură, constructorii petrec, dacă nu, îşi văd de treabă mai departe, după ce se pun, pentru prosperitate, ţuică, un porumb, o găină, la stâlpii de sus ai casei, când se înalţă căpriorii.

Dacă avea „de învelit” o casă, meşterul Dragomir era pe scaunul de tras şindrilă la patru şi jumătate dimineaţa, pentru că omul îl plătea la bucata de şindrilă terminată. Şindrila se trage şi apoi se bate, dar cea de fag trebuie muiată înainte de a o trage, pentru că se strâmbă cuiele; şindrila de brad se face mai uşor; de exemplu, meşterul a făcut „la Cheşculescu” şindrilă de brad, „numaidecât”. Tot dânsul ne explică şi cum se îmbină bucăţile de şindrilă ca să nu pătrundă apa; „florile” (capetele strunjite) se fac într-un anumit fel, este o proporţie ce se respectă pentru a potrivi vârfurile şi florile în rânduri; se mai potriveşte şindrila cu toporaşul, la faţa locului, ca să se acopere bine; ne arată şi cum se îmbină şindrila pe coama acoperişului, când se schimbă înclinaţia la acoperişurile în 2 ape; se bate pe

un scaun anume, potrivit acolo sus, pe acoperiş; tot timpul, meşterului îi pare rău că „strică şindrila degeaba” [adică pentru demonstraţia de tras şindrilă, pe care am filmat-o]. Nu este deloc o operaţie uşoară, chiar membrii echipei de cercetare au fost testaţi pe scaunul meşterului şi au constatat că-ţi trebuie o anumită îndemânare ca să tragi şindrila, trebuie să ţii cuţitoaia dreaptă şi să tragi cu forţă, dar şi cu fineţe, astfel încât bucata să fie netedă şi exact de grosimea potrivită. „Aşa ceva nu pot să facă toţi”. Cea mai mare casă pe care a făcut-o „nea Nae” a fost la cineva din Blidarea, unde a bătut „25 000 de şindrile”; a lucrat şi în echipă, „la cabana lui Pătârlăgeanu”, unii făceau/ trăgeau şindrila, iar el cu altul o băteau. În locuinţa bicelulară, interiorul celor două camere este caracterizat, în mod tradiţional, de „prezenţa a patru puncte de greutate, repartizate simetric unul faţă de celălalt: colţul cu sistemul de încălzit sau preparat hrana; colţul cu patul; colţul cu laviţele - aşezate în unghi şi masa în faţă; şi colţul cu dulapul de vase. Centrul încăperii rămâne liber” (Stoica 1973:15). Aspectul interior al casei din Starchiojd la 1900 era dat de pereţii albăstrui sau albi, cu un brâu de culoare de jur-împrejur. Podeaua era din pământ, iar tavanele, „blănite”, lipite şi cu grinzi aparente.Vatra era închisă cu sobă, amplasată în casă. Exista şi vatră liberă, amplasată în tindă/ anexă. Se întâlneau şi sobe oarbe şi vetre construite din piatră sau piatră cu pământ. Soba era cu plită şi cuptor de bucătărie sau horn (ogeac) cu corlată sau cuptor simplu; cuptoarele se făceau din cărămidă arsă; instalaţiile de captare şi evacuare a fumului erau din scânduri lipite (AER I).

În anul 2013, am văzut în locuinţe sobe din cahle, făcute de un meşter local, Ungureanu (Cocoşilă). Cahlele se găsesc de vânzare în magazinele de materiale de construcţie din centrul Starchiojdului şi pot fi decorate cu motive religioase (tip icoană). În camera de locuit tradiţională, se găsesc două paturi paralele sau un pat, ataşat peretelui din spate şi acolo unde există copii, leagăn făcut dintr-o albie din lemn scobit,

aşezată pe jos sau în pat, sau leagăn din scânduri, pe tălpi curbate (AER I).

O cameră mare putea avea 12,5 metri pe 8,5 metri, acestea fiind dimensiunile camerei pe care Iancu Gh. Oprea, bunicul Mariei Bejgu, a pus-o la dispoziţia satului Rotarea pentru şcoală („când era vremea rea, acolo făceau şcoală copiii, înainte se duceau la Starchiojd la şcoală" - Maria Bejgu).

Mobilierul ţărănesc tradiţional include paturi din scânduri, scaune dreptunghiulare, bănci fără spătar, cu braţe, lada de zestre tâmplărească, pictată, cufăr ferecat, transportabil, cu capac plan; blidare şi colţare deschise şi închise, mese cu sertar, mijloace tradiţionale de iluminat - opaiţ din metal şi lampă cu petrol (AER I), dulap, cuiere, decorate în crestături, mai ales cu motive geometrice (Florescu-Pântece, 1992:67-68). În anul 2013, am văzut, în gospodăria Elenei Muşa, o masă rotundă cu trei picioare, din lemn de brad, făcută de soţul ei, Ion Muşa, prin 1975, cu scăunel pentru copii, folosit ulterior ca scăunel de muls vaca.

Lăzile de zestre de tip „braşovenesc" sunt cele pictate, cum sunt şi la Starchiojd, din lemn masiv, ferecate şi cu capac plan. Se mai păstrează atât în gospodării, cât şi în colecţia etnografică a Muzeului local.

Atât casa, cât şi locul de veci sunt moştenite, în general, de cel mai mic dintre copii, indiferent de sex (AER I, Ion Cîrmici).

Drumurile

Drumul face parte din locuire la Starchiojd, pentru că viaţa la odaie şi cărăuşia sunt pe deplin integrate în tradiţia locală. „Oamenii lucrau în pădure la metri după ce făceau fânul. Nu şedea acasă oamenii ca acum, [lucrau] în pădure la metri, la odăi, curăţeau pădurile să fie curăţite să nu fie uscăciune prin ele" (Elena Pătârlăgeanu).

Meşterul Petre Dragomir ne-a povestit cum lucra cu tatăl lui (m.1947) la pădure: tăiau lemnul după o ştiinţă anumită, ţinând cont atât de calendar, cât şi de aspectul fibrei lemnoase (v. cap. *Prelucrarea lemnului*), făceau şindrila sub copac, apoi o încărcau pe cai sau o duceau în sat cu cotiga. Stăteau şi cu vaca acolo, la umbra pădurii, abia mai târziu şi-au făcut odaie. Când aveau suficientă marfă, mergeau cu şindrila să o vândă „pe câmp"; se dădea un coş de şindrilă pentru unul de porumb. Căruţa era cu coviltir din nuiele de alun şi rogojini. Cel mai departe au ajuns la Bucureşti, unde, prin 1945-46, erau multe case acoperite cu şindrilă. Meşterul îşi aminteşte cum se lucra totul manual, se cioplea din topor, pentru că „drujbele au ieşit târziu". După moartea tatălui lui, când el avea doar 16 ani, a lucrat la pădure, trimiţând lemnul pe canal de apă de 7 km, cu 16 poştaşi pe linie. Lemnul tăiat şi transportat astfel era prelucrat la fabrică la Măneciu.

Cărăuşia se desfăşura organizat, existau mai multe dejugători pe drumul spre Cislău, de care şi-a amintit Mia Bejgu: 3 coceni, la Ţoca, Valea Largă, Cindeşti.

Constantin Gîrbea ne-a povestit cum se pleca vara, de Sf. Ilie, spre munte, la Tabla Buţii sau în Munţii Siriului, 20 şi ceva de km în carele trase de boi. Toamna mergeau cu fructe pentru schimb de produse (un măr pentru un ştiulete de porumb) până în zona Mizil, „zona câmpului". Drumul dura cam o săptămână. Se duceau mere în saci, prune lojnite, oţet din prune, nuci, ţuică (destul de greu de comercializat de particulari din cauza legislaţiei referitoare la alcool) şi se venea cu porumb.

„Plecam noaptea în jur de două-trei şi ajungeam seara până la Boldeşti. Şi de-acolo existau locuri speciale unde erau dejugători şi erau acolo 40-50 de căruţe. Era acolo Hanu Roşu, vizavi de actuala Taverna Română, apoi Boldeşti, îi spunea Balaca (după numele satului Balaca), apoi Valea Călugărească şi pe urmă de-acolo se-mpărţea, pentru că unii mergeau la

dreapta spre o zonă mai apropiată şi unii mergeau mai departe spre Mizil, Amaru (...), sunt exact 100 de km" (Constantin Gîrbea). În legătură cu hrana din timpul cărăuşiei, profesorul Gîrbea relatează: „mi-aduc aminte, dar nu pot să gândesc cum se mânca atunci, cum se mănânc-acuma. Mâncam foarte puţin, cred: brânză, ouă, la dejugători se făcea mămăligă la roată, era un par special, băgai acolo la roată, punea ceaunu', făceai mămăliguţă". Fânul pentru boi şi mălaiul cernut pentru mămăligă erau luate de acasă.

În acelaşi timp, Starchiojdul era destinaţie pentru alţi cărăuşi, veniţi din Nişcov - Buzău, cu covrigi la şir, aduşi în căruţele cu coviltire din rogojini sau din Brăila, cu peşte sărat, pe care-l vindeau mai ales la cârciumile locale (Florescu-Pântece, 1992:44). Şi astăzi trec căruţe cu var şi alte produse de folos localnicilor.

În prezent, făcând o plimbare prin Starchiojd, ne impresionează varietatea peisajului arhitectural local, dar găsim încă multe construcţii şi amenajări tradiţionale, iar piatra, lemnul şi lutul domină, în continuare, privirea.

Însă, dincolo de aspectele etnografice, desprindem, din detaliile prezentate mai sus, o serie de fapte de cultură şi mentalitate care scapă descrierii concrete şi conferă aşezării o anume poezie rurală „de plai", ce încă ne transmite bucuria traiului în natură, a cunoaşterii limitelor omului în confruntarea cu ea, dar şi a secretelor „locului", dezvăluite celui care are răbdare să-l cunoască.

Viaţa la odaie

Odaia, cunoscută ca fiind o locuinţă sezonieră, în Starchiojd a dezvoltat de-a lungul timpului similitudi perfectecu locuinţa din vatră, fiind în cele mai multe dintre cazuri în permanenţă locuită de cineva. Odăile din pădure alcătuiau mici cătune şi erau socotite de oameni a fi cel de-al

doilea Chiojd:

„Acolo trăia lumea, acolo se zicea cum ar fi Chiojdu' doi, că era populţie multă. Toţi bătrânii din moşi-strămoşi au trăit acolo. Şi bunicu lu' tata, tată-meu acolo a trăit. Acolo s-a trăit. Stătea lumea acolo şi iarna şi vara..” (Nicolae Oprea)

Valer Butură consideră că la originea unor sate „stau odăile, aşezări de moşie, cu câteva căsuţe sau bordeie, lângă coşurile cu cereale, grajdurile animalelor de muncă, magaziile cu unelte etc., care prind a se ivi în toate părţile, odată cu intensivizarea agriculturii.” (Butură, 1978: 53).

Însă în timp ce în sat principala funcţie a locuinţelor era aceea de locuire, în afara acestuia rolul odăilor era unul economic: „Dacă la nucleul din vatră este precumpănitoare funcţia rezidenţială, în hotar, cea economică, de producţie era cea care dădea nota dominant-definitorie.” (Budiş, 2004:73) Dintre funcţiile acestora le amintim pe cele de adăpostire (a oamenilor, animalelor, produselor agroalimentare, uneltelor) şi de producere şi consum a anumitor bunuri. Drumurile anevoioase şi lungi dinspre sat către pădurile defrişate acoperite de fâneţe i-au determinat pe oameni să-şi construiască o nouă gospodărie sezonieră sau permanentă, în funcţie de nevoi.

„La pădure. Ne duceam acolo şi coseam şi făceam fânul acolo. Şi iarna ne duceam şi-l mâncam acolo în pădure. Cu animalele. (…) Stăteam până terminam fânul şi apoi veneam acasă.” (Olimpia Gîrbea)

Situate la o distanţă de 20-30 kilometri faţă de sat, *casele de locuit din pădure*, cum le mai numesc chiojdenii, erau aşezate în locuri precum: *Capu' Plaiului, pe Tise, în Călugăr, în Zmeurăt, la Lacul cu Răchiţi, la Haraci, în Bâsca, pe Chiuz, pe Stănila, pe Paltenu', în Muchia Iconii, la Colibi, la Gura Bâsculiţei, la Trecatoare, pe Roşia, pe Poduri, în Condrea, în Prigon, în Carpenu', pe Podu' Sterpii, în Siriu, pe Izvoru' Condrii, pe Făget, la Gura Văii, în Brazi, pe Groapa*

Boierului, în Mreaja, în Milea.

„Din timpuri străvechi, pădurile au constituit o importantă sursă de hrană suplimentară şi de materii prime pentru cerinţele casnice şi meşteşugăreşti.” (Butură: 1978: 354). Lemnul reprezintă o materie primă de bază, pe care oamenii au folosit-o dintotdeauna pentru construirea locuinţelor, pentru că putea fi procurat şi prelucrat mai uşor.

Lemnul constituia materialul principal şi în construcţia odăilor, din care se clădeau pereţii şi se făceau acoperişurile. Odaia era învelită în *şindrilă*. Se făcea un zid de piatră la temelia construcţiei peste care se înşirau lemnele prinse în cuie din lemn sau *„se scobea lemnul şi se băga lemn în lemn, fără cuie.”* (Olimpia Gîrbea) La uşă se făceau *verigi*, zăvoare zdravene pentru a nu putea pătrunde animalele sălbatice. Cele mai multe odăi aveau o singură cameră, însă existau şi cazuri când „făceau unii şi odăi cu două camere, mai încoace, când s-a mai modernizat lumea. Se mai făcea o cameră lângă odaie, tot în coperişu' ăla.” (Dumitru Gîrbea). Un alt tip de odaie, asemănătoare casei monocelulare cu cămară sau tindă, era *odaia cu prispă şi sală*. Prispa avea funcţia de adăpostire a uneltelor principale şi *sala* era o încăpere de trecere care făcea legătura între camera de dormit şi *prispă*, având funcţia de adăpostire a produselor agroalimentare:

„Păi ieşeam din camera din odaie în sală şi mergeam pe hol. Aşa.. Şi de acolo ieşeam pe prispă.” (Sofia Oprea)

„Aveam 2 camere la odaie acolo: prispă, sala şi o cameră de dormit. Sala era cămara cum s-ar zice.” (Nicolae Oprea)

Din lemnul prelucrat oamenii îşi construiau locuinţele (scândură, şindrilă, laţi) şi adăposturile pentru animale (polată, grajd) şi confecţionau diferite obiecte casnice (linguri, făcăleţe etc.), unelte (furci, greble, lopeţi) sau obiecte folosite la confecţionarea mijloace de transport (obezi pentru roţile de căruţă). Aceste obiecte erau folosite fie pentru uz propriu, fie le

vindeau sau făceau troc la diferite târguri în satele din jur. Şindrălitul, cu o tradiţie veche pe teritoriul ţării noastre, încă se mai practică în prezent în Starchiojd.

Spre deosebire de locuinţa din vatră ce avea un „rol esenţial în viaţa oamenilor, ceea ce a determinat permanenţa preocupărilor pentru întreţinerea şi dezvoltarea ei", odaia constituia locuinţa în care aceştia se adăposteau pentru a păzi animalele, neexistând un interes pentru împodobirea acesteia. (Butura: 1978: 107). Interiorul restrâns era repartizat în aşa fel încât să asigure condiţii cât mai bune pentru pregătirea hranei şi pentru înnoptare. Spaţiul era amenajat diferit în funcţie de dimensiunea odăii: dacă odaia era mai mică într-un colţ era aşezată soba cu plită şi într-un alt colţ patul; dacă odaia era mai mare soba cu plită era aşezată pe mijlocul peretelui din faţă, cum se intra pe uşă, şi în colţurile laterale erau aşezate paturile. În interiorul acesteia se mai găseau o masă şi câteva poliţe sau etajere pe care oamenii îşi mai depozitau o parte din alimente. Paturile se făceau astfel: „se băteau patru pari în pământ, se făcea un pod de scândură care se aşeza peste aceşti pari, iar deasupra podului se puneau paie peste care se aşezau ţoale de cânepă sau saltele de paie."(Cristian Muşa) Pernele erau făcute tot din paie: „paturi de lemn, saltele de paie şi câte o ţolică acolo, două şi perne făcute de a' mei, băgam fân în ele şi dormeam acolo." (Sofia Oprea).

Animalele erau adăpostite în grajd, *polată* şi obor. Acestea erau aşezate la câţiva metri de odaie „să fie accesibil, să le dai să mănânce". (Dumitru Gîrbea) Animalele erau separate, aceste încăperi fiind special amenajate în funcţie de animalele pe care le aveau în gospodarie: „Aveam polată acolo în spate şi le ţineam vacili şi boii şi un obor în partea de jos şi acolo ţineam oili. Vacili în polată şi oili în obor." (Sofia Oprea)

„Animalele erau separate. Aveam un grajd lung, era o uşă la jumătate. Legam patru animale în partea astea (arată spre stânga) şi patru în partea asta (arată spre dreapta) şi avea ieslea

la capete. Şi mai aveam o polată tot din grajd pornita unde băgam oili, cu uşă, tot din vârghii, tot bulgărită.” (Dumitru Gîrbea)

În apropierea odăilor existau fântâni de unde oamenii îşi procurau strictul necesar de apă. Animalele erau adăpate la gârlă.

„Apă, fântână, aveam, făcusem fântână. Aduceam cu cofe, doniţe, cum se mai numea. Găleţi mai încoace, da cofe era.” (Sofia Oprea)

„Aveam o gârlă mai jos. Aveam o fântână mai sus. De băut pentru animale luam din gârlă, le duceam la gârlă. La oi le duceam cu găleata” (Dumitru Gîrbea)

Oamenii se aprovizionau cu mâncare din sat, aducându-şi diferite produse alimentare (cartofi, mălai, fasole, ulei/untură), însă preparatele cu lapte constituiau mâncarea de bază: lapte cu mămăligă, foi (ştevie) cu lapte, dovleac (lubene) cu lapte.

„Da’ tu de acasă plecai dotat. (…) Cel puţin 2 săptămâni nu mai coboram tata şi eu de acolo. (…) Fasole, cartofi luam de acasă. Îngheţa cartofii până ajungeam acolo. Tata zicea sapă o groapă şi bagă-i şi pune pământ pe ei. În odaie dacă-i ţineai se dezgheţa prea rapid şi se înmuia. În pământ dacă îi băgai se dezgheţa, dar mai anevoie şi nu prea avea aer să se ‘moaie, stătea cam intacţi aşa. (…) Îi îngropam acolo, îi ţineam o săptămână.” (Dumitru Gîrbea)

„Puneam mălai de-aici (din sat), tot ce ne trebuia. Dar, daca nu prea stateam aici, aveam de toate acolo. Luam mălai şi ulei că nu găseam acolo.” (Dumitru Gîrbea)

„Păi ce mâncare făceam.. foi cu lapte, dovleac cu lapte, că asta era mâncarea noastră. Că vacă am avut mereu. De când m-am pomenit eu, cu vacă m-am pomenit la părinţii mei. Şi pe urmă a îmbătrânit aia, am ţinut alta, alta...” (Sofia Oprea)

Mâncarea era pregătită la plită şi *corlon* (*cotlon*):

„Da, mâncarea o făceam la plită. Şi vara făceam afară.

Ne făcusem noi un corlon acolo, ca toată lumea.” (Sofia Oprea)

De-a lungul timpului, oamenii au început să cultive şi în aceste gospodării diferite legume în *grădini împrejmuite*: cartofi, varză, sfeclă, ceapă, porumb. Cartofii erau ţinuţi în *bordei.*

„Aveam grădină. Puneam cartofi şi porumb, varză, sfeclă, tot ce ne trebuia nouă acolo. Făcuse tata bordei şi ne băgam cartofii acolo în bordei.” (Nicolae Oprea). Alexandrina Antonoiu ne mărturiseşte că bunica dumneaei, Rada Lupu, cultiva şi cânepă în grădina din jurul odăii.

După colectivizare oamenii au fost nevoiţi să renunţe la odaie. Pământul acum înstrăinat şi împărţeala colectivă aduceau un beneficiu minim sătenilor: din trei căpiţe lucrate, una rămânea în posesia lor. Două familii au ales să rămână în pădure, având posibilitatea de a-şi păstra pământul de aici în detrimentul celui din sat: Doda lui Baciu şi Lache Savu.

„Nu prea mai sunt odăi astăzi. Din ‘62 de când a început colectivizarea. (…) Oile se băga la saivan. (…) Odăile astea care erau ale oamenilor toate s-a distrus. Nici noi n-am mai dat pe la ele, nici nu vreai să le mai întreţii. Făceai o investiţie degeaba. Pământul nu mai era al tău. Ori făcea islaz pe el ori venea colectivul şi-l cosea.” (Dumitru Gîrbea)

Pe proprietăţile chiojdenilor mai sunt odăi, însă foarte multe sunt părăsite. O parte din ele mai sunt locuite şi recondiţionate vara de către ciobanii care îşi instalează stânele acolo. Singura familie care încă mai urmează modelul vechi de locuire la odaie este familia Antonoiu formată din Gheorghe, Alexandrina şi Ion. Alexandrina este fiica lui Lache Savu care a preluat de la tatăl ei acest model de trai. Odaia reprezintă locuinţa de vatră pentru ei, pentru că toată gospodăria lor este acum acolo. Odaia este formată din două camere şi o bucătărie de vară. În vecinătatea acesteia se află *polata* şi coteţele pentru păsări şi porci. Aceştia se ocupă cu creşterea animalelor (vite, porci, păsări, cai) şi agricultura.

Ocupaţiile chiojdenilor

Creşterea animalelor

Date generale privind creşterea animalelor

Lumea starchiojdenilor, atestată pe meleagurile prahovene din secolul al XV-lea, este caracterizată de o impresionantă moştenire culturală.

Ocupaţiile tradiţionale ale unei comunităţi sunt semnificative întrucât ne oferă informaţii cu privire la istoria acestei comunităţi.

Starchiojdul, un sat pitoresc de pe Valea Teleajenului, are o îndelungată istorie privind una din ocupaţiile de bază ale poporului român - creşterea animalelor.

Fiind localizată într-o depresiune, relieful le-a permis, celor care au pus bazele acestei aşezări, să practice agricultura şi creşterea animalelor, ocupaţiile devenind de-a lungul vremii interpendente.

Creşterea animalelor a fost desemnată o ocupaţie de bază întrucât animalele asigurau omului „izvorul principal de venituri, acela de pe urma căruia intrau cei mai mulţi bani (…) apoi produsele animale: lâna pieile de vită, untul, brânza, pastrămi, seul, blănurile etc.” (Florescu-Pântece, 1992: 35).

Potrivit recensământului animalelor din 2012 în comuna Starchiojd s-au înregistrat 5287 de ovine şi caprine, 4700 de orătănii, 709 de bovine, dintre care o pereche de boi aparţinând lui Costică Zincă din satul Rotarea, 491 porcine, 174 de cabaline şi 2 măgari.

În analiza acestei ocupaţii, creşterea animalelor, am reţinut informaţii legate de spaţiul unde se desfăşoară, cum se realizează, ce instrumente se folosesc, cine o practică, dar şi aspecte privind schimbările survenite de-a lungul timpului şi resimţite în mod diferit de oameni.

De obicei, spaţiile legate de creşterea animalelor

(grajduri şi alte adăposturi pentru animale, fânare) erau construite separat de locuinţă.

Potrivit etnografului Valer Butură creşterea animalelor constituie una din ocupaţiile de bază ale poporului român alături de cultivarea pământului (agricultura) (Butură, 1978: 129). Acestora li se adaugă ocupaţiile secundare/anexe, ocupaţiile casnice şi meşteşugurile - ce presupun fie valorificarea produselor obţinute din agricultură sau păstorit; adică prelucrarea firelor şi fibrelor naturale (ţesutul), a pieilor (cojocăritul), a laptelui, a cerealelor (morăritul), confecţionarea uneltelor (prelucrarea lemnului, ciubăritul, dogăritul, tâmplăria, fierăritul), etc.

De asemenea, nu trebuie omis faptul că ocupaţiile şi în special, creşterea animalelor a generat în trecut o diviziune a muncii având drept criteriu genul. Astfel că, femeile se ocupau de îngrijirea animalelor din spaţiul gospodăriei, în vreme ce bărbatului îi erau atribuite caracteristici ale spaţiului exterior (adică păstoritul, mersul la odaie, creşterea cabalinelor, vânzarea animalelor etc.). Această repartizare a rolurilor este mai puţin cunoscută în zilele noastre, întrucât se observă o condiţionare reciprocă între cele două roluri.

Creşterea animalelor este prezentă astăzi, însă la un nivel mai dezvoltat: se percep schimbări la nivelul instrumentarului folosit, uneltele de muncă, obiectele tradiţionale sunt înlăturate în detrimentul celor produse de fabrici; de pildă, în cazul prelucrării laptelui şi a producerii brânzei sunt utilizate instrumente moderne, fabricate din alte materiale sau privind arhitectura adăpostului animalelor, fiind vizibilă pe uliţele satelor trecerea de la lemn şi piatră la zidăria de plăci de B.C.A.

De-a lungul timpului s-au observat schimbări esenţiale în procesul de creştere a animalelor, în modul lor de îngrijire şi de asemenea în cultura şi în modul de a trăi al crescătorilor de animale.

Mari schimbări apar şi în cultura spirituală din care treptat, dispar credinţele, riturile, practicile, superstiţiile legate de ocupaţia creşterea animalelor.

Creşterea animalelor cuprinde creşterea ovinelor, caprinelor, vitelor, cabalinelor, porcinelor, orătăniilor etc.

De asemenea, creşterea animalelor constituie o cultură care se întrepătrunde cu activitatea de la *odăi* - trimiterea animalelor în timpul iernii la adăpostul de iarnă, alături de *cultura fânului* - baza alimentaţiei animalelor pe timpul iernii.

Creşterea animalelor este o ocupaţie caracterizată de aspecte de ordin economic, social, dar şi de cunoştinţe legate de astronomie, meteorologie, practici tradiţionale legate de ciclurile naturii, etnobotanică şi etnoiatrie veterinară etc.

De asemenea, calendarul ocupaţional conţine numeroase credinţe şi practici magice ce trebuie respectate întocmai.

Fie că vorbim de creştere păsărilor de curte a animalelor de tracţiune sau de cele care asigură hrană, această îndeletnicire de creştere a animalelor nu este deloc uşoară.

Între oameni şi animale există o legătură universală, marcată de prezenţa acestora din urmă în fiecare gospodărie, dar şi la nivel cultural evocată de motivele decorative de origine animală de pe ţesături, precum şi în ornamentica populară şi creaţia artistică tradiţională, în literatura orală, prin prezenţa acestora în proverbe, legende, balade, poveşti etc., toate acestea evidenţiază rolul pe care animalele îl joacă în viaţa oamenilor, în fiecare etapă a vieţii sale.

În concluzie, fiecare animal îşi are rostul său în gospodărie, iar omul trebuie să cunoască necesităţile animalului legate de adăpost, hrană, reproduce, îngrijire etc.

Creşterea ovinelor şi caprinelor

Atât ovinele şi caprinele (în cazul în care nu erau numeroase), cât şi bovinele, porcinele şi cabalinele au fost crescute, fie individual fie în comun, de cele mai multe ori în turme mixte în apropierea gospodăriilor.

Oieritul a rămas până în zilele noastre ocupaţia tradiţională cea mai pregnantă datorită stilului de viață impus, datorită elementelor de natură spirituală prezente şi datorită istoricului său.

Creşterea ovinelor şi caprinelor aduce în discuţie cultura păstoritului, o cultură de dimensiuni impresionante.

Păstoritul ca ramură a creşterii animalelor a cunoscut diferite forme în funcţie de modul de întreţinere, organizarea pazei şi tipologia construcţiilor pastorale, prelucrarea laptelui.

Potrivit specialiştilor forma de păstorit practicată de starchiojdeni este cea de „tip pendulatoriu" (Vuia, 1980: 131). Acest tip de păstorit este caracterizat de faptul că animalele nu depăşeau limitele moşiei săteşti pe întreaga durată a anului; astfel încât, animalele erau duse primăvara, pe moşia satului, vara pe pajiştile montane, toamna, erau aduse din nou pe ogoare, pentru ca iernatul să se facă în adăposturi special construite pe hotarele din împrejurimi, numite odăi, sau acasă. O altă caracteristică importantă a acestui tip de păstorit este faptul că păşunatul turmelor în apropierea satului avea rolul de a fertiliza ogorul.

Potrivit etnografilor, cea mai veche modalitate de creştere a animalelor, întâlnită şi astăzi, este păşunarea liberă în împrejurimile satului corelată cu îngrijirea individuală a animalelor şi păzirea lor de ciobani plătiţi.

De-a lungul timpului, se constată o preferinţă pentru creşterea ovinelor întrucât pe lângă variatele produse furnizate necesare hrănirii, acestea contribuiau la gunoirea terenurilor prin mutarea periodică a stânei, dar şi datorită faptului că se

întreţin mai uşor, se iernează uşor deoarece toamna se păşunează până cade zăpada, iar primăvara pornesc din nou în păşune, odată cu topirea zăpezii. În plus, acestea pot fi hrănite cu fân, mai slab sau cu frunzele copacilor.

În Starchiojd oieritul decurge astfel: oile sunt date la stână, unde ciobanii tocmiţi, le iau primăvara şi le aduc, înapoi, toamna: „Oile le dăm la ciobani, la câmp. Le dăm primăvara şi le lăsăm acolo la iarnă. Acasă avem doar vacile şi doi cai” (Dumitru Bădic).

Potrivit *păstoritului pendulatoriu,* calendarul pastoral se împarte în două anotimpuri: vara (anul pastoral începe cu Sângiorzul / Sf. Gheorghe, la 23 aprilie) şi iarna (care începe odată cu sărbătoarea Sâmedru / Sf. Dumitru, la 26 octombrie).

De asemenea, 23 aprilie marchează şi oprirea păşunatului, adică interzicerea păşunatului pe fâneţe, iar 26 octombrie aducerea cirezilor şi turmelor pe fâneţele proprietarilor şi înapoierea lor, ambele popasuri ale animalelor pe ogoare fiind destinate şi fertilizării solului.

Cele două mari repere temporale, Sângiorzul şi Sâmedru marcau *adunarea* stânelor şi respectiv *spargerea* stânelor, pornirea oilor spre locurile de iernat, spre odăi, achitarea plăţilor, onorarea tuturor obligaţiilor către proprietar şi revenirea animalelor în gospodărie.

Oieritul presupunea o serie de înţelegeri, învoieli şi contracte: ciobanii le păzesc, le aleg păşunile, le cresc mieii, le mulg şi fac brânză sau urdă, iar toamna tot ei dau proprietarilor oile înapoi şi cantitatea de brânză pe capete de oi: „La câmp avea grijă de ele, le dădea la păşune, le mulgea, iar acum în septembrie dă la lume brânză, urdă. 4 kile de brânză se ia de la o oaie.” (Bădic Dumitru), „După Paşte, când se tăiau miei, se strângeau oile la stână.” (Alexandru Savu).

Repartizarea produselor ca şi a zilelor de prestare se făcea în funcţie de numărul animalelor deţinut de fiecare proprietar: „Omul plăteşte paza 50 de lei de oaie, în schimb

primeşte brânză 10 kg pentru capră şi 5 kg pentru oaie" (Lică Nănău), „La capre 10 kile, că o capră valorează cât două oi." (Alexandru Savu), „Din mai până în octombrie se plăteşte cam 30 de lei pe cap de oaie, depinde de ciobani şi ce trece după această dată se plăteşte. Te duci la stână când vrei să iei brânza." (Dumitru Gîrbea).

Ciobanii sunt plătiţi în funcţie de învoiala pe care au încheiat-o primăvara. Păstorii din muntele Zmeurăt spun: „Plata pe vară e 7 milioane jumate şi un purcel mic de vreo sută de kile." (Ștefan Baciu).

De asemenea, fiecare proprietar îşi însemnează oile: „Fie le pun cercei, fie le dă cu vopsea, sau le punem noi o marcă: de la 0 până la 15, de exemplu: ai cinci oi, punem 5 pe toate, are fiecare semnul lui, crestează urechile animalului cu un cuţit. Le însemnăm cu numere" (Ștefan Baciu). „Oile erau însemnate: Fiecare om avea un semn la ureche: ori tăiat cu foarfeca şi făcea o crestătură, ori o sârmuliţă legată. Cinci oi care le găseşti cu semnul ăla ştiai că sunt ale tale." (Alexandru Savu).

Înainte de colectivizare starchiojdenii trimiteau animalele, în timpul verii, dar şi iarna, în pădure, la *odăi*, unde erau îngrijite de cineva din familie: „La odaie se duceau animalele toamna, stăteam o lună şi ceva de zile apoi de Crăciun veneam acasă, după sărbători le duceam iar şi primăvara coboram." (Dumitru Gîrbea).

Fiecare familie de moşnean avea, în pădurile de la 10-20 de km distanţă faţă de sat, câte *o odaie*; adică o căsuţă de lemn, cu acoperiş de şindrilă, cu ferestre şi uşă, un adăpost, atât pentru oameni cât şi pentru animale.

Pe lângă odăi se găseau un fel de ţarcuri (oboare), unde erau adunate, pe timp de noapte, oile şi caprele, după ce ziua erau lăsate libere să pască, pe islaz. În timpul iernii animalele erau adăpostite în grajduri şi erau hrănite cu fân. La odăi erau aduse aproape toate animalele.

La stâna de pe culmea Zmeurătului, unde am realizat o parte din interviurile legate de păstorit, ovinele şi caprinele sunt crescute în comun cu bovinele, porcinele şi cabalinele, întrucât sunt: „250 de oi şi 60 de capre şi 40 de vaci, dintre care 100 de oi şi capre şi 30 de vaci aparţin patronului" (Nicolae Fulgeanu).

Târla sau stâna este alcătuită din *comarnic*, construcţia aflată deasupra locului de muls, sub care se adăpostesc ciobanii când mulg oile, *strungă* (portiţa prin care trec oile una câte una la muls), şi *oborul* unde stau oile după ce sunt mulse. Acestora li se adaugă adăpostul ciobanilor unde dorm, mănâncă şi îşi păstrează uneltele, alimentele, îmbrăcămintea, *căşăria* unde se păstrează laptele şi brânză şi adăposturile destinate porcilor, vitelor şi cailor, dar şi o *polată* unde sunt ţinuţi mieii iarna, porcii, viţeii, etc. De asemenea, în mijlocul oborului se aflǎ o *boşcă,* un fel de adăpost, pentru o persoană, care le permite ciobanilor să păzească noaptea oile de animalele sălbatice.

Stâna de la Zmeurăt este una de „tip mutătoare" (Vlăduţiu, 1973: 272), „întrucât la 3 zile oborul este mutat, pentru a lăsa iarba să crească mai des" (Ștefan Baciu)

Stâna îşi începe activitatea primăvara, după tăierea mieilor, în preajma sărbătorii Sfântului Gheorghe, când oile sunt adunate de la oameni şi păzite pe fâneţele din sat. Suprafaţa de păşunat este estimată la 995 de ha. Apoi, de 1 mai merg la odaie, în pădure, unde întemeiază stâna (târla) şi aduc cu ei o parte din vaci; acum se opreşte păşunatul pe fâneţe. Vacile din sat sunt băgate în islaz, iar iarba de pe fâneţe este lăsată să crească pentru a fi cosită. După coasă (la finalul lunii august), vacile ies din perimetrul islazului, e momentul când se dă drumul la păşunat şi pe fâneţe. Tot după coasă, dar toamna în septembrie sau octombrie coboară şi ciobanii cu oile şi vacile şi îşi instalează iar oboarele şi boşca în sat unde rămân până când cade zăpada, moment în care dă înapoi oile proprietarilor în schimbul cărora primesc plata pentru toată vara (45-50 lei pe cap de oaie sau capră).

La stână muncile sunt împărţite: *baciul,* care se ocupă de prepararea brânzei şi îngrijeşte de stână, *ciobanii,* cei care merg cu ele la păscut şi apoi le mulg şi *mânătorul* sau *strungarul*, care le mână la poarta strungii: „La stână e baciul, ciobanii care le păzesc şi mulg, apoi mânătorul care dă după ele, la uşă, le mână de la spate” (Dumitru Bădic).

În trecut, datorită numărului mare de oi ce alcătuiau turma, exista pentru fiecare funcţie un responsabil: *mielari* (cei care se ocupau de miei), *mânzărari* (cei care se ocupă de oile care au fătat şi au lapte), *miorari* (cei care se ocupau de oile tinere de până la 2 ani) sau *sterpari* (cei care se ocupau de oile sterpe şi berbeci); la stâna Zmeurăt, aceste funcţii enumerate mai sus sunt împărţite între cei 7 angajaţi, care de la vârste foarte mici, de 9 sau 16 ani, au avut grijă de animale, unii dintre ei provenind din familii de ciobani, cunoscând astfel toate îndeletnicirile de la stână.

Oile se mulg de trei ori pe zi: dimineaţa, la prânz şi seara: „Dimineaţa înainte să le trimită la păşune, apoi la prânz când se întorc, pleacă iar şi seara când se întorc.” (Dumitru Bădic).

În cadrul stânii laptele de la vaci, capre şi oi poate fi închegat amestecat sau separat, fiecare în parte. Se închega laptele de trei ori pe zi, după fiecare muls: dimineaţa, la prânz şi seara.

Printre instrumentele întrebuinţate la stână se numără: găleţi pentru laptele muls, o cupă (pentru muls, ataşată găleţii, ca să nu sară laptele din găleată), cârjă din lemn de brad (pentru amestecarea laptelui din butoi), crintă din inox, butoaie (pentru depozitarea brânzei) etc.

Cantitatea de lapte obţinută de la oi sau capre este influenţată de ceea ce mănâncă: de pildă, dacă mănâncă iarba mai slabă calitativ dau mai puţin lapte, „iarba de sat e mai cu venit” (Cristian Muşa), de asemenea, „când e timp de ploaie nu dau lapte mult” (Lică Nănău).

Caprele ca şi oile mănâncă fân, coceni, frunze, de salcie, prun, mesteacăn, boabe de porumb, borhot fiert de prune. Sau mai primesc otavă, „iarbă, fân cosit a doua oară, mai mărunt şi mai moale, pentru miei şi iezi (...) Mieii şi iezii mai primesc mălai cu zahăr, ca să-i facă să mănânce” (Cristian Muşa). Iar pentru a le asigura necesarul de substanţe hrănitoare pentru a da lapte bun, oile au în mijlocul oborului un drob de sare.

Rasele de oi întâlnite în comuna prahoveană sunt: *stogoşe* (rasă de oi, rezultată din încrucișarea oilor țigaie și țurcană; o caracteristică este lâna cu firul lung, gros și drept), *ţigaie* (oi cu lâna scurtă și creață, moale, mătăsoasă), *oacheşă* (oi cu pete negre în jurul ochilor), *ţurcană* (oi cu lâna lungă, aspră și groasă).

Oile sunt denumite după culoarea blănii: Roşia, Bucălaia, Neagra, Lăcrimata, Rugina etc.

Reproducerea la ovine se desfăşoară astfel: „Oile se dau primăvara la cioban, la fel şi caprele. Ele «se berbeceşte» acolo.” (Dumitru Gîrbea), „Berbecii se bagă toamna la oi. La începutul lui septembrie-octombrie umblă oile cu berbecii, până atunci stau deoparte. Sunt păziţi de un berbecar, nu trebuie să îi scape, trebuie daţi la timpul potrivit la oi” (Dumitru Bădic), altfel apar disfuncţii în cursul obişnuit al lucrurilor: „Dacă o oaie fată timpuriu, înţarcă repede, adică rămâne fără lapte. După ce l-a fătat, mielul este hrănit de oaie timp de 2 luni, apoi este înţărcat. În aceste 2 luni, ciobanul nu mai opreşte lapte de la oaie.” (Dumitru Bădic), „Mai se sterpeşte câte una, a împuns-o o oaie sau un berbec în burtă şi nu a prins miel. Cu cât le ţine ciobanul mai mult să le mulgă cu atât oile îşi prelungesc perioada de berbecit. Şi ca să nu se berbecească, ciobanul le ia sarea din ocol, sarea e un impuls pentru însămânţare: se zice că «A mâncat sare multă de-aia i s-a făcut de goniţă!» (...) După ce a fătat mielul, acesta e înţărcat după 2 luni de zile, depinde şi de oaie, de perioada

când fată. Oaia nu se mai mulge cât e gestantă, doar după ce a înţărcat, de asta se dau la ciobani, după Paşte de la 1 mai şi se aduc acasă la toamnă, pe 25 octombrie sau când vine zăpada.” (Dumitru Gîrbea).

Perioada de gestaţie la o oaie este de „5 luni fără 5-6 zile” (Dumitru Bădic), „O oaie fată 1-2 miei, numiţi şi cârlani... la 2-3 ani de la naştere începe să fie mulsă oaia.” (Dumitru Gîrbea).

Perioada de gestaţie la capre este de 4 luni, apoi 2 luni durează înţărcarea, însă ca şi în cazul vacii, sau oii, în perioada în care este alăptat mielul, „ciobanul trebuie să mulgă capra ca să nu se umfle ugerul” (Vasilica Bădic).

Oile sunt mai longevive decât caprele: „O oaie trăieşte cam 12-15 ani. Dacă se strică la gură şi nu mai poate să mănânce, mai devreme. Tot aşa şi caprele. Caprele îşi pierde mai repede gura, că mai roade”(Lică Nănău).

Oile se pot îmbolnăvi de *răsfug*: *răsfugul* poate apărea din cauza nemulsului „Am avut o capră, a fătat doi iezi şi am zis să nu mulgem să lăsăm la iezi să sugă să se facă mari şi de unde n-au reuşit iezii să sugă şi s-a făcut o umflătură mare, s-a întărit ugerul şi mi-a murit capra răsfugită” (Dumitru Bădic), dar şi din cauza a ceea ce mănâncă: „Şi din buruieni se îmbolnăvea” (Dumitru Bădic) sau chiar „Omul amărât la sufletul lui putea să le strice.” (Sofia Oprea).

Oile şi vacile erau descântate de cei care ştiau: „Stricatul laptelui se ia de oameni care ştiu să o descânte e şi boli e şi leacuri (...) Oile se strică şi ele... a trecut o muiere, tot ciobăniţă, ea a trecut înainte şi apoi a mai trecut un cioban, pe poteca pe unde a trecut ea şi de-abia a mai dus oile la stână. Femeia cât a trecut a descântat, a scuipat, a vorbit... Ce ştiu eu!?” (Dumitru Gîrbea).

Pe lângă practicile tradiţionale, astăzi se apelează şi la veterinar: „Acum contra răsfugului se face un tratament de către veterinar, la 3 luni.” (Dumitru Bădic).

De asemenea, oile, caprele şi vacile se mai pot îmbolnăvi de *gălbează*: „Gălbează fac toamna, e un fel de tuberculoză, pete pe ficat, trebuie tratată toamna când oile trec de la verdeaţă la fân. Pentru vindecare i se dă animalului, de la farmacie, pastile numite „gogoşi pentru gălbează” (Dumitru Bădic).

Se spune că brânza de capră este mai bună faţă de cea de oaie sau vacă: „Brânza de capră e cea mai bună pentru crescut copiii. Are multe vitamine.” (Dumitru Bădic), dar oferă mai puţin lapte decât o oaie: „O capră oferă cam 100 de grame la fiecare muls: o cupă la un muls” (Lică Nănău).

Prepararea *brânzei* se face după o reţetă străveche: mai întâi se prepara *cheagul*: „Nişte prafuri de cumpărat, nu se mai face de mult, se cumpără astăzi. Cheagul este stomacul mielului unde se alimentează colastra, primul lapte pe care îl suge de la oaie. Apoi la 2-3 zile îl tăia, sau de Paşte şi îi oprea stomacul. Punea o mână de sare şi îl punea să se usuce afară. Brânza aia se închega. Era bine umplut cu lapte şi cu sare şi se forma brânza. Când s-a uscat îl toacă cu tot cu burta, apoi strecurat şi ăsta era cheagul, un fel de praf.” (Dumitru Bădic)

După ce avem pregătit *cheagul* se strânge laptele întru-un butoi: „Se pune 5 kile de lapte, apoi cheagul. Dar are şi un secret dacă laptele a luat cheag prea curând devine la gust altfel, îşi schimbă conţinutul, scârţăie, are un gust bun, dar diferă, are mai mult cheag. După ce a pus cheagul, îl pune în crintă. După ce s-a închegat laptele se mestecă cu o lopăţică, zerul se scurge. Pe urmă împachetezi şi se lasă la scurs. Apoi se întăreşte. Când ia cheag laptele se îngroaşă, apoi se lasă un sfert de oră la limpezit şi se pune şi sare gronjoasă.” (Dumitru Bădic), „Făceam brânză şi mâncam. Brânza o făceam cu cheag, o puneam în tifon şi puneam saramură peste ea şi făceam pentru consumul nostru, nu vindeam. O ţineam în putină şi toată iarna aveam. Unt mai făceam şi smântână, dar mai rar.” (Vasilica Bădic).

Pentru 1 kg de brânză de oaie este nevoie de 4 kg de lapte, iar de vacă 5 kg pentru că „e mai slab laptele” (Lică Nănău).

Dacă vrem să preparăm *urdă*, continuăm astfel: „După ce a scurs zerul se pune la fiert în nişte ceaune mai mari şi se pune la foc, dar nu trebuie scăpat peste cap, să nu se ducă la fund că nu mai poţi să îl strecori. Se mestecă uşurel, să nu se lipească şi iese un fel de lapte închegat. Îl lăsăm să se răcească. Tot ce iese deasupra îl aduni şi îl pui în zăgârnă, o pânză care se agaţă într-un cui şi o laşi la scurs 7-8 ore.” (Dumitru Bădic).

Pentru a face *unt* „nu se opreşte tot zerul. Se pune într-un putinei, zerul de la a treia mână, ăl mai gras şi apoi îl bătea până iese unt.” (Dumitru Bădic).

Laptele bătut este uşor de preparat: „Pui laptele în putinei, îl laşi să se prindă şi este gata.” (Vasilica Bădic).

Laptele de putină „este ca un lapte prins la gust” (Elena Banu) şi se făcea astfel: „Pui tuciul cu apă pe foc şi fierbi apa în clocot şi bagi laptele în apa fierbinte, să fiarbă şi el, apoi îl scoţi, îl laşi să se răcească şi îl bagi în putină, apoi pui unul nefiert peste el şi îl amesteci, pui până se umple putina unul fiert, unul nefiert, până se face ca piftia. Se face numai în putină de lemn de brad cu cerc. Când se umplea slăbeam cercul şi aşa şade.” (Alexandru Savu).

Pentru a prepara *caşcavalul*: „Dacă ai un caş sau două îl laşi la dospit, la căldură, ca să facă nişte găurele, apoi îl tai feliuţe, apoi pui nişte apă firerbinte într-un vas cu sare şi pui toate feliuţele acolo. Şi când începe să fiarbă, să se întindă puţin îl aduni şi îl scoţi într-un vas, depinde ce formă vrei să îi dai, îl pui în tifon şi îl laşi la scurs, dacă vrei să îl afumi îl afumi.” (Elena Banu).

Smântâna se formează la suprafaţa laptelui nefiert, după ce a fost lăsat câteva zile la prins.

Brânza, caşul şi urda preparate la stână se vând la piaţă sau târguri în Starchiojd, Chiojdul Mic (Buzău), Vălenii de

Munte, Ploieşti sau se vând de acasă.

Pentru a rezista cât mai mult timp şi mai ales pe timp de iarnă „brânza se păstrează la saramură, în apă cu sare şi apoi se pune ceva deasupra, scânduri curate şi un pietroi, ca să stea brânza dedesubt. Saramura trebuie să fie tare cât să stea oul deasupra.” (Nicolae Fulgeanu)

Odată cu renunţarea la portul tradiţional şi apariţia industriei stofelor şi postavurilor s-au redus cerinţele pentru lână, astfel încât, în zilele noastre, aceasta nu mai prezintă importanţă: „Primăvara lâna creşte, şi în luna lui mai se tunde. Azi aruncă lâna nu o mai foloseşte nimeni, dar înainte ni se cerea cotă la stat să dăm, odată cu colectivizarea.” (Dumitru Bădic), „Lâna se mai vinde cu 3 lei/kg, mai merge de ciorapi, flanele” (Lică Nănău). „Pieile şi lâna sunt foarte ieftine, sunt cumpărate de ţigani, comercianţi ambulanţi” (Cristian Muşa).

Reminiscenţe ale practicilor magice de odinioară sunt păstrate şi astăzi: se spune că nu trebuie să duci oile la stână lunea, miercurea sau vinerea şi nici nu te duci să le iei de la stână, aceasta „ca să nu le atace animalele sălbatice” (Maria Bejgu).

De sărbătoarea Filipilor (între 14 şi 30 noiembrie), adică „trei zile până de Lăsata Secului de Crăciun şi trei zile după Lăsata Secului” şi de Sân Petru de iarnă (16-18 ianuarie), „pe la jumatea lunii ianuarie, scrie la calendar”, este bine să nu lucrezi pentru că „se zice că să nu torci, că se întoarce lupul la animale” (Maria Bejgu).

În baza acestor credinţe se cunosc o serie de întâmplări personale ale oamenilor legate de *întâlnirea cu fiarele pădurii*: de pildă, Maria Bejgu, din Rotarea povesteşte cum: „Mama lucra atunci, ne făcea la toţi făcea ciorapi şi de multe ori m-am întâlnit cu lupul când mă duceam la vaci. M-am dus cu vaca la Podul Ursului, era chiar joi sau vineri, până în Moşi, că ne fătase vaca şi mama zice «Mergi pe malul izvorului, pe colo, cu vaca, că să aibă lapte mai bun!». M-am dus acolo, io am

văzut că pufăie vaca ... a pufăit, a pufăit, am băgat-o pe malul izvorului ş-am ţinut-o de sfoară... iar ieşea vaca deasupra şi pufăia... iar... iar... până când am mers ş-am ieşit într-o parte şi văd vaca că se uită... când m-am uitat erau nişte lupi. «De-aia pufăia, vaca mea!» şi m-am apucat să fluier, tot am fluierat de două ori. E un proverb zice «stai! nu lungi pasul că fluieră Pletoasa!», (lupul aşa zice: «Stai, că fluieră Pletoasa!», adică femeia, şi nu pleacă că ne le e frică de femei, dar dacă fluieră Tunsu-Rasul, «Hai să ne apucăm pasul!»), aşa se zice în străbunici, şi-am fluierat eu la ei, dar ei stăteau în loc. Noroc că peste gârlă, sub Piatra Rotării era un moş cu vacile şi el i-a văzut mai bine ca mine d-acolo ş-a început să strige la ei (...) şi-am venit acasă şi i-am zis (mamei) «Să nu mai faci ciorapi în zilele oprite că iete m-ai mânat cu vaca colo să mă mănânce lupii!». (...) Mie mi-au spus nişte femei: «Nu lucra în zilele oprite, că te îmbraci cu ele şi uiţi şi pleci şi te întâlneşti cu fiarele pădurii»"(Maria Bejgu).

Se spune că ciobanii „ştiau să lege lupii; ştiau câteva cuvinte de nu-i ataca lupii" (Maria Bejgu).

De asemenea, ciobanii ştiau şi leacuri pentru muşcături, pentru animale: „dacă prindea câte o nevăstuică, îi lua pielea burduf şi o punea niţel în apă şi le dădea la animale să bea apa şi le trecea de muşcătura de nevăstuică şi de şarpe, care ştiau să descânte. Nevăstuică stă în grajd, trăieşte acolo şi îi împleteşte coama, nu-l muşcă. E roşimbă, pieptul e alb şi e mică cât o veveriţă." (Maria Bejgu).

Pentru a le feri de boli, ciobanii fie tratează oile „(...) fie cu injecţii, fie li se pune spânz în coadă, stă cu el o zi apoi îşi revine. Oile se îmbolnăvesc de răsfug... şi nu mai dă lapte oaia, dacă stă aşa moare." (Nicolae Fulgeanu).

De asemenea, dacă vinzi o oaie sau o vacă „se ia ceva de la animal, puţină lână, oleacă de păr ca să nu-ţi ia norocul. Sau dacă vine cineva şi îi place un animal de la tine din curte, nu-l laşi să ia nimic din curte, că sunt mulţi care ştiu să

descânte” (Maria Bejgu), „«Dau oaia nu prăsila» se spunea atunci când dădeai oile la stână: din fruntea oii se smulgea puţină lână şi se arunca la rasărit, în trei părţi.” (Alexandru Savu).

Creşterea vitelor

Vitele - boii şi vacile - sunt trimise vara la păscut pe islazurile şi în ochiurile de pădure din apropierea satului, fie sunt date în grija unui văcar, care are grijă de ele pe timpul zilei, iar seara le aduce în sat proprietarilor pentru a le mulge.

„Noi aşa am crescut (cu creşterea vacilor) (...) mă duceam desculţă pe o muchie aicea, cu vacile (...) când eram mică de 2 ani, aveam car cu boi (...)”(Vasilica Bădic), astfel îşi începe povestea, o localnică din Starchiojd, Gica lu’ Bălănică, care la fel ca alţi copii de vârsta sa, „se ducea cu vaca”: „Ne duceam cu vacile ca să nu intre în porumb, ne duceam până ne făceam mai măricele. (...) Mai târziu le-am dat la văcari”.

Însă, această sarcină, repartizată de adulţi, copiilor, era uşurată de faptul că: „Jucam «purceaua» cât păzeam vacile. Făceam nişte gropiţe şi trebuia să arunci beţişorul în groapă, îl loveam cu alt băţ; cine arunca beţisorul în gropiţă câştiga.” (Vasilica Bădic).

Din laptele de vacă se face: brânză, unt, lapte aprins, caş, smântână etc.

Vacile, oile, caprele spre deosebire de cai care mănâncă încontinuu, „au conac, adică mănâncă de trei ori pe zi dimineaţa, la prânz şi seara şi să aibă în permanenţă apă” (Dumitru Gîrbea), „La vaci le dădeam mâncare de trei ori pe zi, le dădeam fân, din pod, aveam şi căpiţă în ogradă. ” (Vasilica Bădic), vacii îi place să mănânce: „trifoi, lucernă şi iarbă fără areu, iarbă roşie” (Elena Banu), „raţie de tărâţe” (Cristian Muşa).

Vacile sunt însemnate cu cercel în ureche sau se punea

un semn, pentru ca proprietarul să o recunoască.

Perioada de gestaţie la vaci este de 9 luni: „Dacă face viţea fată mai în pripă, dacă e viţel peste 9 luni. Vacile nu au dată fixă, după cum le dai la montă” (Dumitru Bădic). O vacă fătă de regulă un viţel, rareori doi.

Pentru a preveni îmbolnăvirea vacii sau a viţelului: „După ce a fătat viţelul trebuie să sugă 2 săptămâni, apoi se lasă jumătate la viţel, jumătate noi.” (Elena Banu).

Vaca se îmbolnăveşte „dacă mai mănâncă vreo iarbă care nu-i prieşte sau se umflă dacă mănâncă fructe şi răsfugul o strică” (Elena Banu).

În îngrijirea animalelor, prevenirea îmbolnăvirilor şi tratarea acestora s-a apelat de-a lungul timpului atât la medicina veterinară cât şi la cea tradiţională bazată pe „faceri şi desfaceri”: „Pe timpurile alea mai erau nişte oameni bătrâni care ştiau nişte leacuri şi mergeam la ei cu vacile când se îmbolnăveau: «îi lăsa sânge», adică îi tăia urechea ca să-i pună sângele în mişcare, sau îi dădea nişte buruieni: mătrăgună... o toca şi o băga în sticlă, o lăsa un timp şi apoi i-o dădea vacii când nu mai avea lapte, sau ca să nu mai fie mâncăcioasă, sau dacă era «încuiată», adică nu mai dădea lapte.” (Dumitru Bădic).

Majoritatea starchiojdenilor cunosc rostul *buruienii de răsfug*: „Aveam şi buruiană de răsfug, îi dădeai să mănânce, tocată mărunt în mălai şi îi trecea de răsfug, când mulgeai laptele cu sânge. Se umfla ugerul pe o parte. Şi acum avem. Buruiana de răsfug stă pe balegă. E plantată într-o cratiţă. Răsfugul venea din cauza nemulsului” (Dumitru Bădic), sau „Era Neculai Breazu care le strica, le lua laptele, le descânta că nu mai aveau vacile lapte, era o albăstreală (...) mă duceam la nea Gheorghe care ştia să le descânte şi le puneam în mălai apa aia care le-o descânta şi se făcea bine. Mai era buruiană de răsfug, aveam şi pe case aşa, o buruiană grasă, le spălai şi le tocai în tărâţe, în mălai, în ce-i dădeai vacii să mănânce şi le

trecea de răsfug.” (Sofia Oprea).

O explicaţie pentru apariţia *răsfugului* la vaci şi remediul ar fi: „ori a stat într-un gunoi de oi şi a fiert sub ea, ori nu a fost mulsă la timp şi s-a întărit şi apoi mulgi sânge şi atunci laptele nu mai e bun... fie e tratată de veterinar, fie îi pui comprese cu apă rece, fie cu buruiană de răsfug se pune în funcţie de mărimea vacii în mâncare de mai multe ori pe zi.” (Elena Banu).

O altă plantă folosită pentru a vindeca animalele este *spânzul*: „Spânzul se punea la coadă, îi făcea o înţepătură cu acul şi băga acolo spânzul. E o buruiană care se usucă după ce o rupi şi se punea ca să tragă tot răul de la uger, ugerul se înfăşura într-o cârpă de sac şi o udam cu apă rece şi astfel se desumfla, ca răceala să tragă umflătura. Din bătrâni ştim asta, nu erau doctori ca acum. Ştiau leacuri şi pentru oameni.” (Dumitru Bădic).

Sau dacă se întâmpla *să stârpească* o vacă „le dădea ulei cu apă caldă” (Elena Pătârlăgeanu).

De asemenea, animalele mai sunt stropite cu aghiasmă pentru a fi protejate de boli: „Aiasmă se mai pune în apă, la Paşte în tărâţe, de Bobotează le mai stropesc cu aiasmă.” (Elena Banu).

Se cunosc şi practici magice la naşterea unui animal: atunci când fată o vacă i se pune un fir roşu la coarne, „ca să nu se deoache” (Cristian Muşa), sau „când fată o junică, ca să fie apărată se îngropau cârpile la un pom în grădină, dar cine făcea vrăji, căuta o fântână şi făcea o groapă la izvorul fântânii şi se spunea: «Cum vânează apa, aşa să poarte mana vacii mele!», adică să aibă lapte.” (Alexandru Savu), sau „se aruncă pe gârlă prima mulsoare, zicând: «Cum curge gârla aşa să curgă şi laptele la vaca mea!»” (Alexandru Savu), „e o teamă să nu fie stricată, atunci casa viţelului / cârpele trebuie puse bine, la podină să nu le mănânce câinii, sau să fie luate de vraci. Trebuie băgate sub podină, la grajd şi se toarnă o găleată de

apă peste ele şi puţină colastră iar restul de colastră se aruncă pe gârlă şi se zice: «Cum creşte apa pe gârlă, aşa să curgă laptele de la vacă!»” (Elena Muşa).

Dacă vrei să cumperi o vacă „te duci acasă la vânzător să vezi cum se mulge, dacă dă cu piciorul şi o iei trei zile să vezi cum e, te poţi răzgândi în acest timp. O vacă e cam 35 milioane, dar dacă scade nutreţul la 25 milioane.” (Elena Banu), însă „animalul nu se dă pe datorie” (Elena Muşa).

Vacile sunt numite după zilele în care sunt fătate: Micşunica, Lunaia, Martina, Vinerica, Joiana, Sâmbetina, Dumana etc. însă „nu prea se spune pe drum numele animalelor”, acesta trebuie ştiut numai de proprietar.

Boii au fost folosiţi la transport şi muncile agricole până către sfârşitul secolului trecut, când în ciuda faptului că erau „domoli la drum”, mergeau încet şi riscul de accidente era mai mic, au fost înlocuiţi de cai.

Vacile asigurau hrana zilnică a starchiojdenilor, iar în casele cu mulţi copii vaca era considerată „o comoară”, întrucât asigura hrana membrilor familiei: „era o vecina care având mulţi copii, le fierbea câte un tuci de lapte în care punea foarte multă mămăligă, iar copiii strecurau laptele cu lingura mâncând numai mămăliga înmuiată în lapte, mâncând aşa până când se termina laptele.” (Elena Muşa).

Creşterea porcinelor

Porcinele asigură necesarul de carne unei familii, fiind uşor de întreţinut, deoarece aceştia mănâncă tot ce li se dă, resturi de la bucătărie, lături (apă, cereale măcinate şi resturi alimentare), dar şi tărâţe de grâu sau de porumb, *huruială,* coji de cartofi, dovleci (lubeni), cartofi şi mere stricate, buruieni, *borhot* şi porumb.

Coteţele pentru porci aveau o construcţie aparte; adăposturile porcilor, numite şi cocini, sunt construite mai nou

din ciment şi sunt amplasate în dosul gospodăriei.

Rase de porci consemnate: „porcii Bazna, graşi pentru şuncă sunt buni şi mai mici, Marele Alb e porcul de carne, are grăsime mai puţină şi sunt mai înalţi, mai lungi.” (Dumitru Gîrbea). Purceaua fată după o perioadă de gestaţie de 3 luni, 3 săptămâni şi 3 zile. Poate făta până la 17 purcei şi „6 săptămâni ţine purceii până să îi înţarce” (Dumitru Gîrbea).

Proprietarul porcului vier (care însămânţează purcelele) este răsplătit cu un purcel, atunci când fată purceaua însămânţată, sau este răsplătit cu bani: „Se dă două sute (pentru vier). Dacă stă purceaua două zile i se aduce şi o gălăţuie de boabe.” (Dumitru Bădic).

La 1 mai în târguri şi în sate sunt la mare căutare purceii, ca să îi creşti toată vara şi toamna să îi vinzi. De pildă, „ciobanii care urcau la odaie, la pădure, dacă nu au purcei se duc la târg şi cumpără, îi cresc la stână cu zer, iar toamna îi vând la târg” (Cristian Muşa).

Când se îmbolnăvesc, porcii sunt trataţi astfel: „Porcii se înţepau la ureche şi în coadă se punea spânzul şi se lăsa o zi sau două să aibă efect şi se făceau bine. Nu ştie nimeni de ce îmbolnăvea. Îmi dădeam seama că e bolnav că nu mânca. O chemai la mâncare şi purceaua nu voia să vină la mâncare.” (Dumitru Bădic).

Carnea şi preparatele din carne se consumau iarna şi primăvara, vara se mânca şuncă afumată, iar untura se folosea la gătit: „porcul se pârlea cu lemne, şi se păstra la sare. Şuncile se puneau într-o ladă, cu sare, în pod, grăsimea se topea şi se făcea untură, carnea se afuma, şi se păstra, se puneau urzici peste ele ca să nu se pună musca pe ea pentru că «se urzică musca»” (Nicolae Oprea).

În Starchiojd, exista tradiţia, păstrată şi astăzi de unii membri ai comunităţii, ca porcii să fie tăiaţi a doua zi de Crăciun, aceasta datorită faptului că „oamenii ţineau tot postul” (Cristian Muşa).

Creşterea cabalinelor

Caii sunt unele dintre cele mai preţuite animale domestice, fiind folosiţi la transport, dar şi la cultivarea pământului.

Caii sunt apreciaţi pentru muncile depuse, de unde vine şi vorba: „«la cai să le scoţi şi din gură şi să le dai să mănânce», adică să-l îngrijeşti mai mult decât pe tine” (Cristian Muşa).

Înainte, ca animale de tracțiune erau folosiți boii şi măgarii. Astăzi numărul acestora fiind foarte redus, astfel încât, se mai găseşte doar o pereche de măgari aparţinând Elenei Chircă din Starchiojd şi o pereche de boi, ai lui Costică Zincă din satul Rotarea.

Caii sunt hrăniţi cu iarbă de pe poiană, fân, boabe de porumb, porumb ştiuleţi, coceni de porumb, însă „să nu le dai grâu, tărâţe pentru că el nu rumegă ca vaca şi se îmbolnăveşte” (Dumitru Gîrbea). Calul cam la un interval de 4-5 ore trebuie să mănânce şi să bea apă.

Printre uneltele folosite la potcovirea cailor se numără: cleşte pentru scos caielele de la potcoave, cuţit de tăiat şi de curăţat unghiile, dornuri pentru desfundat găurile de la potcoavă, cuţitoaie pentru „rândunica calului”, în formă de „V” la potcoava calului, ciocan şi caiele (acestea sunt pe mărimi 9, 8, 7, 6 în funcţie de mărimea calului) etc.

De obicei, calul este potcovit la 2 luni, fiindcă se tocesc potcoavele, caielele. Potcoavele se cumpără din târg, iar un rând de potcoave, adică un set de 4, costă 450 de lei - 500 de lei; pentru picioarele din faţă, întotdeauna potcoavele sunt mai mari, iar cele pentru picioarele din spate sunt mai mici: „Să potcoveşti un cal te costă un milion opt sute.” (Dumitru Gîrbea).

Iepele fată, de regulă, primăvara după o perioadă de gestaţie de „11 luni jumate” (Dumitru Gîrbea).

La naştere „un mânz poate cântări vreo 35 de kile, e înalt de vreo 70 cm, la 2 ore după naştere, se ridică pe propriile picioare şi 9 zile mânzul nu vede, are o albeaţă la ochi, de pe la 8 zile începe să zărească (...) mânzul trebuie să sugă la iapă cel puţin 4 luni, ca să capete calciu în el şi să aibă forţă când e mare.” (Dumitru Gîrbea).

Când împlineşte 1 an calul trebuie vaccinat, împotriva unor viermişori. De asemenea, când calul tânar este predispus la o altă maladie numită „*buba mânzului*”, „face un furunc în gât, cu timpul după 3 săptămâni trece singur, calul nu înghite, nu mănâncă, dar cu timpul se elimină” (Dumitru Gîrbea). Primăvara sunt, de regulă, vaccinaţi caii, de către veterinar.

La 1 an - 1 an şi jumătate mânzul este pus la *cearlău*, în partea dreaptă a iepei, iar la vârsta de 3 ani poate fi pus la *oişte* (dacă e pus în doi) şi la *ulube* (dacă e pus să tragă singur căruţa).

Un cal poate trăi până la 25 de ani, depinde însă de felul cum este îngrijit, de ce fel de munci efectuează, de ce mănâncă etc.

Ca şi în cazul vitelor, caii „sunt luaţi de probă” înainte de a fi cumpăraţi: „în termen de 3 zile animalul vândut poate fi adus înapoi” (Dumitru Gîrbea). Un cal poate valora între 35-45 de milioane.

Formule de dirijare a mersului animalelor: „hăis!” - a merge spre stânga (folosit pentru cai şi vite), „cea!” - a merge spre dreapta (pentru cai şi vite), „ho!” - strigăt cu care sunt oprite vitele şi caii, „di!/hi!” - cuvânt cu care se îndeamnă la mers caii şi vitele, „ptru” - strigăt cu care se opresc sau se cheamă caii sau măgarii, „hei!” sau „na!” pentru a chema vacile.

Oile sunt îndemnate la mers cu „brr!”, „ştea!” - să se oprescă, sau strigate pe nume: „Sugurica! Vino-ncoa!”

Caprele sunt chemate sau alungate cu „ţa!” sau „ţa râie!”.

Iar porcii sunt chemaţi cu „cica-cica!”, „cicelu!”, şi alungaţi cu „hasio!” sau „gâţi”.

Găina este chemată cu „clu!-clu!-clu!”, „păsăreii!”, gâştele cu „gâri!-gâri!”, iar pentru alungat se foloseşte „huş!-huş!”

În Starchiojd are loc şi astăzi un târg săptămânal, unde se mai găsesc de vânzare animale precum porci şi vite, obiecte de harnaşament, instrumente folosite la munca agricolă (sape, coase, lanţuri şi găleţi pentru fântână etc.), cereale (grâu, porumb), mobilă, îmbrăcăminte etc., însă acestuia îi lipseşte anvergura anilor trecuţi.

Creşterea orătăniilor

Găinile, curcile, gâştele, raţele româneşti şi cele leşeşti şi păsările pitice se numără printre orătăniile sau păsările de curte crescute de starchiojdeni.

Păsările de curte sunt adăpostite pe timp de noapte în coteţe sau contineaţă ca să nu fie mâncate de dihori, iar ziua sunt ţinute pur şi simplu prin curtea gospodăriei.

Mâncarea lor conţine în principal boabe de porumb, dar şi fire de iarbă sau resturi de la bucătărie precum legume, fructe, sau ceea ce găsesc scormonind prin pământ.

Raţele leşeşti clocesc cinci săptămâni, cele româneşti, gâştele şi curcile, o lună, găinile 3 săptămâni, iar găinile pitice clocesc de 2 ori pe an, timp de 3 săptămâni „scot vreo 5-6 pui” (Vasilica Bădic).

Puii de curcă numiţi şi coconei necesită o îngrijire aparte în primele zile de viaţă fiind trataţi fie cu concentrate, fie cu albastru de metil ca să se înzdrăvenească: „Puii de curcă pentru a fi ţinuţi în viaţă sunt hrăniţi cu ouă fierte, îi ţinem cu picioarele în spirt sau ţuică, ca să se întărească picioarele şi urzici fierte şi tocate, amestecate cu mălai... şi urdă, ca urda nu-i dezvoltă nimic. Sau cu pastile de la farmacie. Îi ţinem aşa până mănâncă singuri” (Vasilica Bădic), sau li se dau „boabe de

piper pe gât sau ouă de furnici, albuş de ou fiert” (Cristian Muşa).

Se spune că „dacă puii ies din ouă în aceeaşi lună în care au fost ouăle puse la clocit sunt lunatici şi nu trăiesc” (Cristian Muşa).

De asemenea, pentru ca puii să supravieţuiască, aceştia „sunt puşi în sita de cernut mălai alături de un cuţit şi 9 surcele. Femeile, de obicei, cern puii cu surcelele şi cu cuţitul deasupra vetrei în care arde focul şi spun: «De cuţit şi foc să aveţi parte!»” (Cristian Muşa).

Puii care au păduchi sunt unşi pe cap cu untură sau ulei, iar în coteţul păsărilor sunt puse crengi de „boziu” (o plantă cu un miros foarte puternic), pentru a înlătura păduchii.

Cultura fânului

Așezată într-o zonă deluroasă, comuna Starchiojd a dezvoltat ca principală ramură economică creșterea animalelor. Datorită reliefului specific dealurilor subcarpatice cu terenuri neregulate acoperite altădată cu păduri, nu se puteau obține recolte de cereale suficiente pentru hrana populației, așa că principala cultură din zonă este cea a fânului. Inițial, fânețele au apărut prin defrișarea acestor păduri existente în zonă. Oamenii care au avut un loc mic au defrișat de jur-împrejur pentru a-și mări suprafața de teren aflată în posesie și astfel, defrișând puțin câte puțin, suprafața împădurită s-a micșorat lăsând locul fânețelor. Defrișarea inițială a constat în tăierea arborilor strâmbi și a celor uscați, cei drepți fiind ocoliți şi făcându-li-se lumină pentru a se dezvolta. Prezența fânețelor și pășunilor în cea mai mare parte a suprafeței extravilane a comunei a favorizat practicarea creșterii vitelor și a oilor.

Datorită acestor bogății naturale, interesul pentru aceasta zonă a fost unul mare de-a lungul timpului; mulți boieri au fost atrași de acestea și au cumpărat drepturile moșnenești

din munți pentru fânul din poienile și pășunile aferente necesare creșterii vitelor. După cum menționează Stelian Florescu-Pântece în schița monografică a localității, *Starchiojd, sat de moșneni în acte, studii și mărturii*, activitățile comunei sunt strâns legate de formele de relief și de clima întâlnite aici. Generații după generații de starchiojdeni au defrișat și desțelenit întinderi mari de păduri și mărăciniș pentru a scoate la lumină întinse pajiști, pășuni și poieni.

Fânețele s-au format prin defrişarea copacilor aflaţi pe dealuri. În Starchiojd sunt puține locuri unde se cultivă acum furaje, deoarece iarba crește în mod natural. Ca plante furajere, se cultivau lucerna simplă sau amestecată cu ovăz, trifoiul și sfecla furajeră pe locurile îngrășate cu gunoi de grajd. Fâneața este formată din iarbă fragedă care în perioada ploioasă crește foarte înaltă. În fân întâlnim tot felul de ierburi: *lăteață*, o iarbă ce crește în zone mlăștinoase, *iarbă lată* ce se deosebește prin faptul că este moale și crește în zonele umbroase, *părul-porcului*, o plantă aspră pe care nu o taie coasa, trifoi, *ghizdei/ghizdrei, părușcă*, iarbă care crește în pădure, *„iarbă cu venit”* - considerată iarba cea mai bună pentru animale, şi care crește în grădinile din sat. Covorul de iarbă ce acoperă dealurile este presărat cu o multitudine de flori: smântânică, margarete, tremurici, clopoței, pâinea-popii, multe dintre ele având și utilizări medicinale: cicoare, cimbrișor, sulfină, coada șoricelului, sunătoare, țintaură, drăgaică.

Cultivarea fânului presupune anumite practici de-a lungul anului. Toamna și primăvara se curăță terenul prin greblare și incendiere. Se împrăștie gunoiul de grajd, bălegar și pleavă pe locurile mai sărace în iarbă. Se fărâmițează bine cu grebluța de fier și înainte de a începe cositul toate acestea se îndepărtează, ca să rămână iarba curată, pentru a se cosi ușor. Tot primăvara se taie și puieții de prun (teși, jnepeni, târșari) care cresc pe pășuni și se pot interpune în calea coasei îngreunând cositul sau chiar știrbind coasa.

Starchiojdenii au fânețe în grădinile din spatele curților, în poieni și pajiști, dar și în pădure. Munca fânului urmează și ea un anume calendar. În funcție de locul unde se află fâneața, data la care se începe coasa diferă. Perioada de începere la cosit este după Rusalii: la această dată se începe cositul grădinilor. Până pe 10 mai, animalele satului pasc pe pășune și iarba nu apucă să crească suficient pentru coasă. Abia după această dată, cand oile și vitele se urcă la pădure, fânețele încep să crească. Pe pășuni, pajiști și în poieni, coasa începe după Sfîntul Ilie. Deoarece în pădure este umbră, fânul crește mai încet așa că aici cositul pornește mai târziu, de obicei după data de 1 august.

Oamenii povestesc cum era înainte la coasă și cum este acum. O zi la coasa fânului se desfășura cam la fel în amintirile oamenilor ca și în prezent. Dimineața, cum se trezeau, luau apă și mâncare și plecau la coasă, pentru a prinde iarba înrourată când este mai ușor de cosit. Maria Bejgu din satul Rotarea ne-a povestit că plecarea la fân depinde într-o oarecare măsură de lună. Dacă luna avea cearcăn decolorat în jur înspre Piatra Rotării, se zicea că va ploua și oamenii nu mai plecau la fân, deoarece fânul se mucezește dacă se udă. Pentru a preîntâmpina acest lucru, oamenii se ghidau după vechi observații ale naturii transmise din generație în generație și anume credința că dacă plouă cînd e luna în creștere, atunci va ploua toată luna și astfel amânau începutul cositului. Alte prevestitore ale vremii favorabile lucrului cu fînul erau două păsări, Bufna și pasărea Prigore. Când Bufna cânta, se strica vremea. Despre pasărea Prigore se spune ca bea apă numai de pe propriile-i aripi atunci când plouă și de aceea, atunci când era zărită, se credea că cere ploaie. Alți oameni consideră că în pasărea aceasta se preschimbă Cucul după ziua de 29 iunie a Sfântului Petru, începând de la care nu mai poate cânta. Când era ora trei dimineața, o pasăre numită *Ciuhurete* îi trezea pe rotăreni din somn cu cântectul ei, anunțându-i că este ora de

plecare la fân. În ceea ce privește repartiția muncii la coasă, nu există diferențieri de gen. La fân mergeau atât bărbații cât și femeile. Conform celor spuse de interlocutorii noştri, femeile puneau la foc mâncarea și plecau cu bărbații la cosit. Copiii care rămâneau acasă aveau grijă de casă, de porci, de păsări, de viermii de mătase, menținând rostul gospodăriei în lipsa părinților.

„Întâi ne închinăm și pe urmă plecăm la lucru.” (Olimpia Gîrbea)

Localnicii au terenurile cu fâneață parcelate, fiecare lucrând pe terenul lui. Odată ajunși la „*capul locului*” oamenii se apucau de treabă. Uneltele întrebuințate la cositul fânului sunt: coasa, formată din călcâi, lamă, vârf, copăraie (coada) și picior (de unde se mînuieşte); iar uneltele folosite la ascuţitul ei: ciocan, nicovală, gresie, care era ținută în toc facut din corn de animale, purtat la brâu sau la picior; furca cu două, trei sau patru coarne, furcoiul, grebla sau cositoarele care au luat locul coasei în ultima vreme. Munca începe cu bătutul coasei pe nicovală. Dacă iarba e aplecată într-o parte, se coseşte din sens opus direcției de înclinare. Coasa se ascuțea de două - trei ori la o brazdă cu gresia pentru că se lovea tăișul de vreo piatră sau de teșii rămași în fân și se mai bătea o dată în pauza de masă, pauza de masă fiind numită înainte „*conac*”. Cea mai bună perioadă a zilei de cosit fînul este dimineața înainte de ora 11, „iarba se cosește pe răcoare, se făcea treabă altfel pe răcoare”. După cum am aflat de la Olimpia Gîrbea (tanti Olimbița) „trebuie să știi să mânui coasa” pentru a cosi eficient. În pauzele de masă, veneau copiii sau cei bătrâni rămași acasă cu *desagele* cu mâncare în poieni la locurile cu fâneață. Mâncărurile aduse trebuiau să fie sățioase deoarece munca fânului necesită multă activitate fizică și omul obosește repede. Acestea constau în brânză, ouă, cârnați de oaie, ciorbă transportată în borcane de pământ puse în traistă, și alte mâncăruri. Dacă locurile cu fâneață se aflau la mare distanță de

sat, atunci cosaşii rămâneau acolo până terminau de cosit. În aceste situații, mâncarea o pregăteau acolo. La locul cu fâneața aveau vatră și pirostrii, acestea din urmă luate de acasă. Fierbeau lapte în tuci „în urma mămăligii” și mâncau. „Era aerul tare și curat și îți dădea poftă de mâncare” (Olimpia Gîrbea). Se cosește în brazde de la un capăt la altul al parcelei cu fâneață și se lasă fânul pe câmp. Dacă vremea este caldă, în câteva zile fânul căzut în brazde se usucă. Dacă nu e uscat bine, se întoarce pe partea cealaltă pentru a fi „luat” de vînt și de soare. Odată uscat, fânul se strange în grămăjoare cu furca și se strâng firele de iarbă rămase cu grebla. Se fac clăi pe *prepeleac* sau se fac căpițe. Fânul era adus acasă fie în spate, fie cu *popârțagul*, un lemn pe care erau prinse crengi pe care se punea fânul, cu căruța trasă de boi, mai târziu trasă de cai sau câteodată și de vaci, cu *suianul*, car cu patru roți pe care era așezat un coș în care se punea fânul, cu *cotiga* ce avea două capete ale utilajului mergînd pe roți și două mergând târâș și uneori chiar cu *târșul*, furajul fiind transportat pe un mănunchi de crengi târâte pe pământ de oameni. Se încărca un suian de fân și se grebla ca să nu cadă fânul pe drum. Se aduceau căpițele acasă și se depozitau în fânar sau în podul grajdului întrebuințându-se furcoiul, o furcă cu coadă lungă specială pentru urcarea fânului în pod.

Ca orice muncă, și cositul presupune respectarea sărbătorilor din calendarul creștin-ortodox marcate cu cruce roșie din perioada în care se cosește si anume Sfântul Ilie, Sfânta Maria, dar și duminicile. Oamenii se mai abăteau însă câteodată de la respectarea acestor zile, dar numai pentru a cosi pentru animale un braț de fân pentru că, după cum spune o vorbă țărănească: „animalul n-are sărbătoare” și trebuie să-i dai de mâncare când cere.

După anul 1962, când toți chiojdenii au intrat în colectiv, cei care au intrat cu pământ aveau dreptul la 15 prăjini de pământ pe care să le lucreze singuri. În această suprafață de

teren intrau atât terenul arabil, cât și fâneața. Pentru a putea întreține animalele, cine voia, putea să lucreze la colectiv, deoarece fâneața proprie nu era suficientă și se putea împărți fânul jumătate - jumătate cu colectivul, dar astfel nu mai era plătit pentru munca depusă. O altă formă de împărțire a fânului pe vremea colectivului era *zeciuiala*. La zece căpițe făcute primeai una pentru vitele tale: „Când era colectivul veneam cu o *spinare de fân* în spate. Se dădea o zeciuială. Făceai zece căpițe, îţi dădea una. Fânul se făcea baloți și se căra acasă; fiecare lua partea lui."(Olimpia Gîrbea). Se făceau echipe de ingineri care veneau să împartă fânul și după împărțire fiecare își strângea fânul deoparte într-un loc unde îl făcea *claie* și îl îngrădea într-un *țarc*. O altă metodă era făcutul fânului la *global,* dar la *global* primeau teren de cosit doar cei care aveau vaci cu lapte. Aceștia primeau teren pentru a face trei căpițe dintre care două reveneau colectivului și una era a țăranului. Pe lângă acest teren, mai primeau un pogon de pământ pentru fâneață pe care trebuiau sa îl lucreze numai pentru colectiv nefiind plătiți, ci numai numărându-li-se *zilele moarte*, adică zilele care se socoteau la vechime fără a fi plătite. Ca să primească teren la *global,* trebuia ca oamenii să facă contract de lapte pe 100 de litri pe vacă, laptele fiind plătit.

În trecut, strâns legată de cultura fânului era viața la odaie. Țăranii nu mai coborau în sat cu fânul deoarece drumurile nu erau favorabile trebuind să treacă prin vaduri de apă și prin gârlă până la gospodăriile din sat așa că rămâneau la odaie până ce animalele consumau tot fânul. Uneori stăteau atât iarna cât și vara, încât în sat numai puțini bătrâni mai puteau fi găsiți, în special în perioada cositului.

Fânețele se găsesc prin toate locurile dinprejur denumite de localnici: Macrea, Lăcurele, Muret, Șerbăneasa (Izvorul Șerbănesii, Muchia Șerbănesii), Holdiță, Valea lui Fier, Dibent, Poiana Ursului, Ceauși (spre cătunul Ceauși-3 locuitori), La trestie, Poiana macului, Fața cu tei, Valea

gorunului (gorândului), Coasta luncii, Zmeurăt, Poienițe, Pe vale, La Molești, Bălăşoiu, Muchia Stupinii (fost pământ boieresc, dealul cu crucea), Valea Gardului, Între ogrăzi, Muchea Rotării, Pe Blaga, Pe sfoara popii, La cătran, La militari, La gura zmeului, La valea Teiului, La cireș, La păru' ciocârlanii, La gorgan, Pe sforicică, La muchea Chiojdului, La Paic, Fundu' gropii, La ciucuru' Tudorii, La cășărie, La groapa lu' Coadă, La coasta stânii, Pe lazu' lu' Petecilă, La noroaie, Muchia Pristosului (la Pristos), La fundu' lu' țigan, În găvan, În muchea Socilor, În muchia lacului, În boiereasca, La puțuri, În muchia călugărului, În linie, Muchia hățișului, Muchea mare (izlaz), Groapa lui Mesteacăn (Groapa lu' Mestecă), La babă, Muchia lu' Leonte, Pe jariște, Pe Pleș (Munții Plăieși), Pe poiana măceșului, Muchea Cordunului, La ciuciurul domeștilor, La ghiocel, La Bunghezari, La Ursoaia, Pă laz, La Borcești, În Blidarea, Piatra Bogzii, Stupină, Stejerel, Pe Izvorul Micului, În Brătuța (Coasta Brătuței), Groapa roșie, Rogoz, Groapa cu trestie, Groapa rogozului, Groapa cu cireș, În vîrful lu' Bobe, toate menționate de bătrâna Lica Diaconu născută în anul 1913 la Starchiojd şi decedată în 2008, într-un fel de testament dedicat culturii materiale a locului. Tot în caietul ei am găsit însemnate toponimele pădurilor din zonă în care de asemeni crește fâneață, acolo îşi făceau odăi (vezi viaţa la odaie).În prezent principala activitate economică a chiojenilor o constituie tot creșterea animalelor, antrenând, implicit, cultura fânului. Suprafața oficială de fâneață în sat este de 2.205 ha. Deși se mai folosesc și motocositorele, majoritatea oamenilor cosesc fânul tot manual, cu coasa, în special fânul din grădini.

Pomicultura

Pomicultura este o ocupaţie foarte importantă pentru comunitatea din Starchiojd, având în vedere că relieful, solul şi

clima favorizează cultura pomilor fructiferi şi aproape deloc pe aceea a viţei-de-vie. Suprafața de teren pe care se întind livezile din comună este de 74 ha. Pe fâneţele de pe dealurile din jurul satului sunt plantaţi pomi fructiferi, principala specie întâlnită aici fiind prunul.

În 1787, un zapis de vânzare a unei livezi de pomi de pe Brădet, de la Stoica Miroslav către Ştefan Macovei, în contul unei datorii de 10 taleri pe care vânzătorul o avea la cumpărător (Râpeanu, Simache, 1968:30), atestă cultivarea pe scară largă a pomilor fructiferi în localitate.

Conform monografiei realizate de profesorul Florescu-Pântece, pomicultura se dezvoltă mai ales din sec. al XIX-lea. Se cultivă mai ales pruni, meri, peri, nuci şi duzi. Duzii erau cultivaţi pentru sericicultură şi pentru doage de butoi, în special. Soiurile de măr cele mai frecvente erau: creţesc, gurguiet, domnesc, plus soiuri altoite. Se plantau şi salcâmi, pentru mierea obţinută de albine din florile lor şi pentru lemnul tare, folosit la doage şi la cofe ş.a. (Florescu-Pântece, 1992:39). Însă prunul poate fi socotit, atât în trecut, cât şi în prezent, pomul roditor cel mai reprezentativ pentru localitate. Pe la 1897, cantitatea medie de ţuică fabricată anual în comună era de 6000 dal. Ţuica se făcea în cazane, vase din aramă de formă cilindrică, cu capacitate de 10-18 vedre (vadra fiind socotită la 13 l). Alambicurile (aparate din cupru, formate din cazanul de distilare şi o serpentină de răcire, cu capacitate de peste 30 de vedre) erau instalate în „poverne", de regulă situate pe lângă cursurile de apă rece care alimentau ţiverele (vase din lemn de cca. 50-80 dal. prin care treceau ţevile şi serpentinele) şi care transformau aburii în alcoolul lichid - ţuica, cu tărie ce varia între 25 şi 32 de grade. Ţuica, din soiul „ţuică de Vălenii de Munte" era vândută negustorilor angrosişti din Vălenii de Munte, Puiu Nicolescu şi Stelian Dinescu (Florescu-Pântece, 1992:38). De asemenea, apar şi negustori locali, care cumpără ţuică de la săteni şi o valorifică şi în alte oraşe, Ploieşti,

Bucureşti, Giurgiu, la restaurante sau prăvălii de acolo (Florescu-Pântece, 1992:46). În perioada regimului comunist, fructele din Starchiojd erau valorificate prin livrări la IPILF (fabrica de conserve) şi MAT (Întreprinderea viei şi vinului) din Vălenii de Munte (Florescu-Pântece, 1992:76).

După cum am aflat, în trecutul recent, pomicultura a fost susţinută de stat. Primăria a plantat nuci şi „plute", arbori pe care oamenii îi foloseau şi ca semne de hotar. CAP-ul avea livezi de prun care, în prezent, sunt în curs de degradare, pentru că nu s-au mai făcut plantări şi nici nu au mai fost îngrijiţi sistematic pomii. Chiojdenii regretă irosirea acestei bogăţii naturale care, astăzi, cu excepţia câtorva livezi amenajate de proprietarii mai înstăriţi, depinde exclusiv de forţa de muncă particulară.

În continuare, prezentăm modalităţile tradiţionale de practicare a pomiculturii la Starchiojd, aşa cum le-am aflat în cursul cercetării de teren din anul 2013, începând cu plantarea şi îngrijirea pomilor fructiferi şi continuând cu prelucrarea fructelor în gospodărie şi valorificarea lor „la schimb" pentru produsele agricultorilor de la câmpie.

„Aici în Starchiojd, oricărui pom îi merge bine" (Cristian Muşa). Pe lângă pruni, meri, peri şi nuci, alţi pomi fructiferi cultivaţi în localitate sunt vişinii, cireşii, gutuii, zarzării (corcoduşii), caişii şi piersicii.

Prunul se întâlneşte în majoritatea livezilor, deoarece oferă cele mai multe avantaje pentru localnici, având multe întrebuinţări. Principalele soiuri de prun întâlnite în Starchiojd sunt prunul gras, prunul corcodan, prunul vânăt (soiuri tomnatice), prunul turcesc, prunul roşior, prunul albişor şi prunul gârlănos, prunul ciorăsc (soiuri văratice). Soiuri de prun îmbunătăţite prin altoire care se întâlnesc aici sunt tuleu gras şi anaşpet.

Ca soiuri de meri autohtone întâlnim merii văratici (mere albişoare şi mere galbene), mărul ionathan, mărul

domnesc, mărul creţesc, mărul gurguiat. Au fost introduse însă şi soiuri superioare prin producţie, obţinute prin altoire, care au înlocuit vechile soiuri din unele livezi. Dintre acestea, menţionăm mărul Ionathan, mărul Golden delicious, mărul Starkremson.

Cireşii sunt, de asemenea, reprezentaţi în curţile oamenilor de mai multe soiuri; există cireşe negre, inimă de porumbel, de mai şi pietroase.

Perii Curee (Popeasca), Contesa de Paris şi William sunt soiuri selecţionate de peri. Pe lângă acestea se mai găsesc şi pomii cu pere văratice mici, cei cu pere de iarnă, gurguiane şi motrune.

Prunii şi toţi ceilalţi pomi se plantează primăvara, înainte de înmugurire şi toamna, după ce pică frunza. Toamna, când se plantează prunii, se face o groapă adâncă de 40-60 de cm. Apoi se face o plămadă de bălegar cu apă, ca un terci subţire şi se toarnă în groapă. După aceea, peste acest îngrăşământ natural se pune un rând de pământ şi se bătătoreşte bine („se joacă în picioare”) ca să nu intre aer, pentru că altfel nu se prinde pomul. „Tata le-a pus un pahar de ţuică la rădăcină când i-a pus şi a spus: «De-asta să faceţi»” (Cristian Muşa). Până se dezvoltă, puieţii sunt înfăşuraţi cu mărăcini, crengi sau coceni de porumb pentru a nu fi mâncaţi de iepuri şi de capre şi pentru a fi protejaţi contra îngheţului.În continuare, se îngijeşte prunul în funcţie de anotimp. Primăvara, „de Măcinici” (pe 9 martie), încep activităţile agricole, dar şi cele de îngrijire a pomilor. După această dată, când se consideră că pământul se încălzeşte, crengile, mărăcinii şi cocenii de porumb se îndepărtează din jurul trunchiurilor, iar pomii sunt săpaţi şi văruiţi. Apoi se curăţă pomii, se taie „lacomii”, lăstarii care nu rodesc, dar „trag” seva prunului. În continuare, se aplică tăierile de formare. În fiecare an, se pune la rădăcina prunilor „gunoi de grajd” (îngăşământ) în formă de semilună, lăsându-se o porţiune liberă, pe unde să circule aerul, pentru că,

altfel, aciditatea îngrăşământului arde rădăcina pomului. De asemenea, se sapă periodic, pentru a se afâna pământul de la rădăcină. Dacă pomului i se rupe o creangă, se pune bălegar pe locul rupt, pentru a preveni uscarea. Exista şi o practică magică de „vindecare” a pomilor care nu făceau fructe: dacă un pom nu rodea, oamenii se duceau în ziua de Florii şi îl ameninţau că îl taie cu toporul sau i se băteau cuie în tulpină. (Elena Muşa, Cristian Muşa).

În general, pomii roditori nu se stropesc. Există însă o insectă („muscă”) periculoasă pentru pruni, care înţeapă fructele şi se hrăneşte cu miezul lor. Prunele cad din pom înainte de coacere dacă e secetă sau dacă le-a înţepat „musca”. (Olimpia Gîrbea). „Primăvara, când înmuguresc, se face focul ca să iasă musca. Vine musca aia şi înţeapă rodul şi îi pică toate fructele” (Cristian Muşa). De fapt, este o modalitate tradiţională de protejare a pomului împotriva dăunătorilor prin afumare. Focul se face mai departe de pom, pentru a nu-l usca, avându-se grijă ca fumul rezultat din arderea combustibilului să ajungă la coroana copacului şi să-l afume. Acest mod de protecţie se aplică doar în grădină, „pe poiană” nu se afumă prunii (Elena Muşa, Cristian Muşa).

Soiurile de prune văratice cultivate în Starchiojd (v. *supra*) „sunt mai slabe, mai fără zeamă, nu prea iese ţuică bună” (Elena Muşa). Dintre prunele de toamnă, cele „grase” sunt considerate de toată lumea cele mai bune pentru ţuică şi pentru conserve de diverse feluri (v. *Reţete de conservare a prunelor* în *Anexe*).

Toamna, prunii sunt bătuţi cu prăjina, se culeg fructele căzute, se pun în saci, apoi în tocitori, să se macereze (Cristian Muşa). Cantitatea şi calitatea fructelor sunt condiţionate de situaţiile climatice întâmpinate peste vară, de la grindină şi vânturi ce pot scutura florile sau pot trânti fructele pe jos şi până la îmbolnăvirea prunelor, din cauza ploilor acide sau a dăunătorilor. Cele mai bune prune se culeg după ce le-a bătut

bruma. În prezent, însă, „vin oile şi e nevoie să le iei, cam prin septembrie sau octombrie” (Elena Muşa).

Oamenii îşi amintesc despre culesul prunelor din livada boierului Leonte, de cuptoarele pentru uscat prunele pe care le avea şi de beciul de depozitare. Boierul Ştefănache Macovei avea, de asemenea, magazie de ţuică.

Principalul produs local obţinut din prelucrarea fructelor este ţuica, a cărei pregătire implică un instrumentar şi o tehnologie tradiţionale.

„Prunu’ gras e cel mai bun de ţuică” (Olimpia Gîrbea). Se adună prunele, se pun în tocitor şi se lasă să fiarbă/ fermenteze. Borhotul fermentează într-o lună de zile, dar se poate fierbe în cazan şi mai mult timp, cel mai bun moment de făcut ţuica fiind iarna sau primăvara când înfloresc prunii. „Cam iarna se face (ţuica) sau primăvara, când înfloresc prunii, că borhotul mai fierbe” (Elena Muşa).

Instalaţia cazanului este formată din corlon, care poate fi „pe vatră” sau „mobil”, cazanul de aramă, răcitorul şi ţevile care uneau cazanul cu răcitorul si prin care ieşea ţuica. Mai demult, cazanul la care chiojdenii făceau ţuica era cel comunal de „la Niţă, pe vale” (Nicolae Oprea). Sătenii mergeau cu lemnele şi cu pirostriile acolo, la *povarnă*. Pentru transportarea borhotului la cazan, se foloseau căruţa sau un *cărător*, un butoi sau tocitor mai lung, „cu o gaură la mijloc, să poţi turna borhotul cu găleata şi să-l iei cu găleata” (Elena Muşa). După ce îşi terminau treaba, oamenii lăsau un *uium* ce consta în trei litri de ţuică lui Niţă, care, la rândul lui, plătea povarnagiul. Astăzi, fiecare îşi face ţuica în propria gospodărie, cazanul putând fi închiriat.Chiria cazanului este 2 litri de ţuică pentru fiecare cazan de borhot fiert.

Când ţuica e gata (v. *Reţeta de obţinere a ţuicii* în *Anexe*), se pune în butoaie de dud, salcâm sau de „tufă”. Cele mai bune butoaie sunt cele de dud şi salcâm, care dau gust aromat şi culoare frumoasă ţuicii.

Se poate face şi *mâna a doua* , adică borhotul deja fiert se mai fierbe încă o dată cu sirop de zahăr şi un aluat cu porumb. Se lasă mai puţin la foc şi ţuica produsă va fi de calitate mai slabă. Calitatea ţuicii depinde şi de fructele din care se face. În general, tăria băuturii creşte în timp.

Se face ţuică şi din pere sau mere. „Merele şi perele trebuie pisate, zdrobite, ca să iasă zeamă, că n-are atâta zeamă ca pruna. Să fie coapte şi cred eu că mai adaugi şi ceva apă cu zahăr. Sirop. Nu iese o ţuică prea tare, iese o ţuică mai moale aşa şi nici nu ţine prea mult" (Elena Muşa). În general, perele văratice erau mai zemoase şi mai dulci decât merele şi dădeau o ţuică mai bună.

Se face ţuică şi din zarzăre, numite „corcoduşe" în alte părţi. Iese mai slabă, dar „sunt unele soiuri mari şi cărnoase din care iese o ţuică aproape la fel ca asta de prună" (Elena Muşa).

De asemenea, chiojdenii făceau şi fac oţet din prune. Când borhotul începe să fiarbă, deasupra prunelor iese o zeamă care se pune ca *plămadă* în damigeană şi se lasă la acrit, obţinându-se astfel oţetul. Se putea trage cu furtunul din butoiul de ţuică şi se punea peste oţet mai vechi, pentru a-şi păstra tăria (Maria Bejgu; v. *Reţete de conservare a prunelor* în *Anexe*). Cojanii nu le dădeau „bună ziua" chiojdenilor cărăuşi dacă nu aveau la ei oţet de prună. Îl dădeau la schimb, pe făină, pe mălai, sau chiar pe bani. (Maria Bejgu)

O piesă indispensabilă din intrumentarul pomicol local este *gratia*/ grătarul pentru uscat fructe. Aceasta se făcea din nuiele de răchită, împletite pe beţe de alun. Pentru a obţine o instalaţie potrivită pentru uscat fructele prin afumare (adică o „lojniţă"), se făcea un şanţ sub gratie şi „se îmbrăca", adică se punea pământ ca să nu iasă fum, ci să se facă jar mult şi numai să dogorească; într-o zi şi o noapte, un hârdău de prune era gata uscat, dar, bineînţeles, trebuia ca procesul să fie supravegheat (Maria Bejgu). Prunele „lojnite"/ „uscate la fum" se păstrează în beci, în borcane. (Olimpia Gîrbea)

De asemenea, se pot pregăti „prune despicate”, „prune opărite” sau magiun. Prunele pot fi conservate şi prin stafidire, pentru care sunt culese cu crenguţe cu tot (v. *Reţete de conservare a prunelor* în *Anexe*).

Se mai fac şi „poame”, în special din mere: se înşiră pe aţă sau se usucă pe gratii, se întorc, apoi se pun în cutie. „Ştii ce ne-a salvat [de foametea din 1948]?” ne întreabă Maria Bejgu şi apoi tot dânsa răspunde: „Aveam prune lojnite şi poame făcute din mere şi mâncam o turtică cu poame”.

Alte conserve la care se folosesc fructele sunt murăturile, există chiar un soi de „pere de murături”, iar dintre mere, cele creţeşti sunt folosite în acest scop. „La murături se pun mere, pere, prune. Se pun amestecate, cu gogonele/ părlăgele; castraveţi, prune grase verzi, până să dea un pic în pârg, un dovleac/ lubene, de toate”. (Elena Muşa)

Din zarzăre, se face bulion: se fierb fructele la fel ca la magiun; se strecoară doar pulpa/ „carnea” fructelor, fără sâmburi şi coajă, sau se pun întregi, cu tot cu sâmbure, cu un pic de ulei deasupra şi un pic de conservant. Bulionul pregătit astfel se păstrează multă vreme şi se foloseşte pentru acrit ciorba. (Elena Muşa) Zarzărele se pot opări la fel ca prunele, apoi se pun pe gratii, se usucă şi se pot consuma pe timp de iarnă. (Olimpia Gîrbea)

Frunzele pomilor fructiferi, dar şi a celorlalţi arbori, sunt folosite şi ca furaj. Toamna, se adună frunzele de prun cu grebla şi se fac snopi, care se păstrează în pod, pentru hrana caprelor pe timp de iarnă (Olimpia Gîrbea). De asemenea, frunzele de dud erau culese pentru hrana „gândacilor de mătase”, dar nu trebuia să fie ude, pentru că le dăunau micilor vieţuitoare. (Olimpia Gîrbea, Maria Bejgu)

Gospodinele pregătesc, desigur, şi alte conserve (gem, dulceaţă, compot), din toate fructele existente pe plan local, dar le considerăm specifice pe cele prezentate mai sus.

Valorificarea fructelor şi a produselor obţinute din

fructe se făcea prin cărăuşie. Chiojdenii puneau saci de mere, prune uscate, butoaie de oţet şi ţuică în căruţele cu coviltir şi plecau spre câmpie, să facă schimb cu cojanii: un măr era schimbat pentru un ştiulete de porumb, sau un coş de mere se dădea pentru o măsură similară de cereale (v. cap. *Locuirea la Starchiojd*).

Ocupaţie fundamentală, pomicultura rămâne şi în mileniul trei o sursă de venit pentru locuitorii Starchiojdului, fiind, în acelaşi timp şi o „emblemă" a comunei ce face parte din „Drumul fructelor", un traseu cultural prahovean ce mai include alte 17 localităţi din judeţ (Adunaţi, Breaza, Poiana Câmpina, Cornu, Câmpina, Telega, Scorţeni, Brebu, Dumbrăveşti, Vărbilău, Aluniş, Slănic, Teişani, Vălenii de Munte, Drajna, Poseşti şi Bătrâni). Toate cunoştinţele locale despre cultivarea pomilor fructiferi şi prelucrarea şi utilizarea produselor din fructe şi toate practicile culturale rezultate din acestea constituie o bogăţie la fel de valoroasă ca o livadă încărcată de roade.

Agricultura

În Starchiojd agricultura s-a dezvoltat în limitele impuse de mediul geografic, subcarpatic, în care se află comuna (din 8304 ha doar 422 ha sunt arabile). Dealurile sunt acoperite mai ales de fâneţe (ocupaţia principală a locuitorilor este creşterea animalelor), iar pe locurile mai puţin înclinate se cultivă porumb sau, în *grădini* împrejmuite, diferite legume (fasole, ceapă, cartofi, morcovi). Livezile de pruni şi meri ocupă încă o suprafaţă destul de importantă, Valer Butură numind cândva Chiojdul unul din „centrele de pomicultură tradiţională" (Butură, 1978: 173). Pe terenul arabil, destul de restrâns, din apropierea caselor se găsesc brazde de ceapă şi usturoi, rânduri de varză, ţelină, sfeclă, praz, câteva fire de roşii şi castraveţi.

Pregătirea terenului pentru un nou sezon agricol începe toamna. După recoltare, locul se curăţă - resturile de plante (*ciufani, curpeni*) sunt strânse şi arse, se gunoieşte (bălegarul este împrăştiat cu furca pe toată suprafaţa lotului), iar apoi se ară. Acolo unde nu se poate ajunge cu tractorul aratul se face cu plugul tras de cal sau, în porţiunile foarte greu accesibile ori mult prea mici, cu cazmaua. Solul arat toamna se afânează şi este mai uşor de lucrat primăvara, când se discuie sau se grăpează (se foloseşte grapa cu dinţi de fier - numită *boroană*, sau cea rudimentară, formată din crăci legate strâns). Unul dintre interlocutorii noştri observă:

„Începe agricultura toamna, se ară de toamna pentru primăvara. Primăvara cine vrea îl discuie şi cine nu, nu-l discuie, că mai depinde şi de bani că şi-acolo e o cheltuială. (...) E bun şi discu', mai omoară iarba, mai omoară buruiana, că dacă îl ari de toamna ce se-ntâmplă: pământu' devine mai afânat, buruienile mai degeră, da' tot mai răsar. Şi dacă primăvara i-ai dat o discuială - nu le-oi omorî pe toate, da' oricum le mai omori că talerele alea la disc acolo le mai frământă, le mai fărâmiţează." (Dumitru Gîrbea)

În trecut se pare că se ara şi primăvara, cu boii (Oprea Sofia), reperul fiind data de 9 martie, adică sărbătoarea celor 40 de sfinţi mucenici (Măcinicii). În această zi se făcea curat în casă, se grebla şi mătura curtea, gunoaiele adunându-se într-o grămăjoară căreia i se dădea foc şi peste care săreau gospodarii. Practica, având rol apotropaic şi purificator evident, a fost consemnată de etnografi (ca S. Florea Marian) încă de la sfârşitul secolului al XIX-lea. Obiceiul şi-a pierdut astăzi semnificaţiile magice şi doar copiii se mai avântă uneori, în joacă, peste flăcări.

La finalul lunii martie sau în aprilie, în funcţie de vreme, se începe însămânţarea terenului. Răsadurile şi sămânţa care nu se găsesc în gospodărie sunt cumpărate duminica din târgul organizat la intrarea în satul Starchiojd. Semănatul se

face mecanic, cu semănătoarea, sau manual, cu sapa:

„Şi din martie, la sfârşitul lui martie începe semănatu' - cum e vremea, să nu fie umedă, să bătătoreşti locul - cu semănătoare, cu cal cu semănătoare. Unii îl mai pune cu mână, manual aşa cu sapa, cuiburi pe rând... aşa, care are mai puţin." (Dumitru Gîrbea)

Pentru că nu degeră atât de uşor în pământ se pun mai întâi ceapa şi usturoiul, apoi, când temperaturile sunt suficient de ridicate, celelalte plante: sfeclă, morcovi, cartofi, porumb. Legumele mai sensibile la variaţiile de temperatură şi precipitaţii (precum roşiile, castraveţii) sunt răsădite în solarii. În gropile care vor deveni cuiburi de cartofi se aruncă puţin bălegar putred (mai demult se presăra un strat de cenuşă care alunga coropişniţele). Sământă de porumb este de obicei păstrată din ultima recoltă: se iau ştiuleţii mai mari şi se aleg boabele sănătoase (cele mici, din vârf, nu sunt luate). Printre rândurile de porumb se îngroapă sământa de fasole şi dovleci (*lubene*). Încă se obişnuieşte ca după curăţarea boabelor cocenii să fie aruncaţi pe gârlă, în credinţa că porumbul nu va mai face tăciune. Un timp nefast semănatului este Vinerea Seacă (Vinerea Mare sau a Paştilor).

În luna mai începe *prăşitul* porumbului: plantele nefolositoare sunt tăiate cu sapa şi se face un mic muşuroi de ţărână la baza firelor de porumb. După prima praşilă se foloseşte un îngrăşământ chimic - azotat, iar la un interval de aproximativ trei săptămâni locul este săpat a doua oară. Există câteva interdicţii legate de perioada în care se prăşeşte: pentru ca porumbul să nu fie rupt de vânt trebuie respectată sărbătoarea lui Iuda (19 iunie, *Sf. Apostol Iuda, ruda Domnului* cum apare în calendarul bisericesc, un sfânt adesea confundat cu cel care l-a vândut pe Mântuitor); pentru a nu bate grindina nu se lucrează în ziua de Pietrele Sâmpietrului (30 iunie). De asemenea, era interzisă folosirea sapei nouă marţi şi joi după Rusalii - în prezent această regulă se respectă numai două-trei

săptămâni, timp în care se lucrează cu pelin la brâu. Se mai crede că porumbul se va dezvolta frumos dacă, după terminarea celei de-a doua praşile, se vor lega frunzele a doi porumbi din acelaşi cuib.

La sfârşitul verii se scot din pământ ceapa, usturoiul, cartofii. Fasolea se culege în mai multe rânduri. Tecile pline se pun într-un sac ori pe o pătură şi se bat cu maiul; bobii se păstrează într-un *hambar* (o cutie de lemn), iar tecile (*vrejii*) sunt date ca hrană oilor. Prima brumă este un semn că porumbul poate fi recoltat. Cei mai mulţi rup ştiuletele întreg, cu foi, urmând să-l depănuşeze acasă. Cu ceva vreme în urmă se făceau clăci în acest moment şi munca se îmbina cu voia bună: se cânta, gazda pregatea prăjituri, se glumea. Unul din jocurile preferate era căutarea ştiuleţilor cu boabe roşii: cine găsea trei era liber să întrerupă lucrul (Elena Muşa). Porumbul este întins la soare şi lăsat un timp să se usuce înainte de a fi urcat în porumbar (altădată se depozita în podul casei - inf. Sofia Oprea). În interiorul pătulelor se găsesc *răsuflători* - tuburi verticale din lemn care permit circulaţia aerului. Porumbul este *curat* cu ajutorul „curăţitoarei” de mână cu zimţi sau *bătut* cu maşina cu manivelă. Boabele sunt măcinate la una din cele două mori din Starchiojd.

Uneltele folosite în muncile agricole nu diferă de cele întâlnite în alte regiuni ale ţării: sapa, săpălugă, cazma, greblă (de lemn, plastic - pentru fân), grebluţă (de fier, mai îngustă), furcă (cu patru coarne, mai rar cu trei pentru fân), seceră, mai, coasă; plug, disc, semănătoare, grapă.

Pământul, subiect politic

Până la instaurarea comunismului cea mai mare parte a pământului din Starchiojd era deţinută de câteva familii boiereşti: Cheşca, Leonte, Gîrbea. Mulţi ţărani, în special din satele Rotarea şi Valea Anei, lucrau cu ziua pe aceste moşii în

schimbul alimentelor necesare; alţii fuseseră împropietăriţi după Primul Război Mondial şi adeseori loturile lor se aflau la mare distanţă de casă, aproape de Ploieşti sau Buzău. Oamenii plecau să muncească la *câmp* câteva zile în şir (Nicolae Oprea). De mai mulţi ani cei care deţin terenuri arabile în afara localităţii s-au înscris într-o asociaţie agricolă, fiecare membru primind anual o cantitate calculată de cereale (aproximativ 300 kg/pogon de grâu sau porumb).

Aşa cum vom vedea mai departe pământul nu a fost şi nu este pentru ţăran doar o sursă de venit/alimentaţie, ci reprezintă în primul rând o moştenire, o afirmare a unui statut. De aici întreaga serie de frământări şi tensiuni sociale pe care le-au generat mai întâi colectivizarea, apoi legile şi acţiunile de restituire a proprietăţilor.

Micile parcele individuale de teren pe care ţăranii le stăpâneau nu puteau asigura, în viziunea comuniştilor, suficiente alimente pentru oamenii muncii de la oraşe, de aceea era obligatorie trecerea la agricultura practicată pe întinderi mari de teren şi neapărat mecanizată. Se impunea astfel crearea gospodăriilor agricole controlate de stat. Prin colectivizare se urmăreau două obiective principale: primul, declarat, era acela de a se furniza alimente şi braţe de muncă oraşelor; al doilea, mult mai profund şi secret, era subjugarea ţărănimii prin distrugerea elitei săteşti, a culturii şi economiei specifice care îi confereau o anumită autonomie (*v.* Tismăneanu, 2006: 426).

În anul 1962 toţi cei care până atunci refuzaseră să renunţe la pământ, animale şi unelte au fost obligaţi să semneze adeziunile de intrare în gospodăria colectivă. Unii au încercat, fără succes, să evite echipele de activişti retrăgându-se la odăile din pădure.

„Mă tataie, colectivizarea la noi a început mai târziu. (...) În '62... Cu bătaie cu nebătaie, cu forţă cu neforţă, a trecut." (Dumitru Bădic)

„Colectivizarea a început în ’62. A luat mă băieţi, am mers, am jurat pe drapelul tricolor - eram tânăr şi am apărat patria ca să fim stăpâni şi am devenit robi. Şi am venit de la război... ce economie în tinereţea mea, mişcare - cum era la ţară - aveam căruţă, boi, aveam plug; mi-a vândut plugu’, boii, şi mi-a luat căruţa - colectivizarea. Definitivu’ a fost în ’62.” (Ion Cîrmici)

„A început mai demult, din ’55... În ’62 a venit cu obligaţia. (...) Obligat, vrei nu vrei. Te prindea unu’ de-o aripă, unu’ de-o aripă şi acolo la primărie semnai adeziunea.” (Ştefan Ceauşu)

În 1949 (Decretul nr. 306) ţăranilor cu pământ li s-a impus predarea cotelor din produsele obţinute; treptat s-a trecut la o nouă formă de colectare, aceea a contractelor (din 1957 s-a eliminat obligativitatea predării laptelui şi a produselor agricole vegetale - cereale, cartofi, floarea soarelui, păstrându-se doar cotele de carne şi lână):

„De prin anii ’50 a început cotele. După război s-a impus, da’ din ’50 s-a început cu cotele.

Lână, tot ce era, brânză, carne, cotele de carne era obligatorii. Îţi lua ţoalele din casă! Era obligatoriu mai ales cotele de carne. (Dădeau cote) Numai cei care de la o sumă de pământ... mai... mijlocaşii, boierii. Boierii până în ’48, dacă i-a arestat a scăpat, n-a mai dat. De la mijlocaşi în sus toată lumea.” (Dumitru Gîrbea)

În anii ’50 s-au pus bazele primei întovărăşiri în comuna Bătrâni, aflată în vecinătatea Starchiojdului. Unul dintre interlocutori remarcă:

„Prin anii ’52 şi ’55, cam după anii ’55 s-a făcut la Bătrâni întovărăşirea, pe urmă s-a făcut CAP-urile. S-a făcut şi la noi o întovărăşire, nu prea a mers aşa. La Bătrâni a fost nu ştiu, lumea mai apropiată, mai uniţi, s-a tras (unii pe alţii).” (Dumitru Gîrbea)

După Revoluţia din decembrie 1989 s-a revenit la

proprietatea privată asupra pământului, dar restituirea fostelor terenuri s-a dovedit a fi mult mai dificilă decât şi-au închipuit guvernanţii, iscându-se o multitudine de conflicte între autorităţi şi proprietari, pe de o parte, şi între proprietari (moştenitori), pe de altă parte. Restituirea a fost complicată şi de rătăcirea, dispariţia actelor de proprietate şi distrugerea vechilor semne delimitative (pomi, pietre de hotar). În plus, comisiile însărcinate cu retrocedarea terenurilor au fost de multe ori alcătuite din persoane incompetente şi coruptibile. Legea 18 din 1991 şi celelalte măsuri legislative au răvăşit încă o dată viaţa localnicilor:

„Nu că a făcut prima dată nişte împărţiri aşa din capul lor şi echipa asta de, cum îi spune, legea 18... Şi nu s-a mai respectat alea, a trecut fiecare la locul lor, la peticul lui. (...) Se mai certa pe o palmă de loc acolo.” (Dumitru Bădic)

„Acu’ nu vezi, ăla că io... Că nu-ţi mai dă unde ai avut, îţi dă unde-o veni. Mie îmi dăduse aici pe coastă. Pe urmă, al doilea an, m-am dus la al meu în vale, că am un pogon şi ceva şi mi l-am luat pe ăla. A mai intrat alţii, «Nu, că nu mai e răzoru’ pe-acolo, e mai pe colo!». Trebuia să te cerţi cu ăia.” (Ştefan Ceauşu)

În concluzie agricultura practicată la Starchiojd, tipică zonei submontane, asigură în general cantitatea de produse agroalimentare necesară într-o gospodărie şi este relaţionată cu ocupaţia de bază a locuitorilor - creşterea animalelor.

Industria casnică ţărănească în Starchiojd

În societatea tradiţională prelucrarea fibrelor textile era una din activităţile importante desfăşurate în gospodărie de către femei. Meliţatul, înălbitul, torsul, ţesutul textilelor erau paşii peste care femeile trebuiau să treacă tot timpul pentru a-şi procura cele de trebuinţă (haine, învelitori, acoperitori, etc.)

Vestite pentru măiestria cu care lucrau, femeile din Starchiojd aveau comenzi în satele vecine, şi pe cuprinsul întregii Văi a Teleajenului. Mama, care a ţesut o mare parte din viaţă, îşi aminteşte cum „Veneau femeile pân sat şi întrebau unde să găsească o femeie care să le ţeasă covelturi, carpete sau covoare” (Elena Muşa). Femeile ţineau războiul în casă şi din nevoie pentru că din ţesut se câştigau bani frumoşi, şi vorba aceea „Vedeai şi de vite, vedeai şi de copii şi luai şi un ban. Cu banii după ţesut am făcut multe, că iera casă nouă. Am ţesut o cveltură şi o carpetă şi am băgat lumină în casă, că nu aveam” (Elena Muşa).

Ţesutul presupunea multă muncă şi foarte mare oboseală, întrucât „Ziua munceam pân gospodărie, şi noaptea ţeseam di la lumina lămpii. Noaptea o făceam ziuă” (Maria Chiriţă). Războiul era pus cam pe la sfârşitul toamnei, „puniam toamna şi-l ţineam până primăvara. Ţeseam într-una, şi ziua şi noaptea” (Maria Oprea). Iarna era anotimpul cel mai potrivit pentru ţesut, deoarece din „luna lui Traistă-n-băţ” (martie) şi până toamna, femeile îşi însoţeau bărbaţii la muncile agricole, cel mai mult timp şi-l petreceau la odaie în pădure. În nopţile lungi de iarnă, femeile lucrau, ca până la venirea primăverii să poată termina ceea ce au început. Mai mult decât atât, în casele cu fete, mama avea rolul de a le învăţa şi a le controla pe fete în lucrul lor. Pregătirea măritişului începea cam pe la vârsta de 12 ani, şi mama era responsabilă de zestrea (sculele) fetei.

Și cea mai săracă fată, trebuia să aibă „ţoale” de pus pe pat, şervete, câteva rânduri de haine, carpete, desagi, dar mai ales scoarţa sau covorul, care era cea mai importantă ţesătura folosită la cununia religioasă. Din spusele bunicii, fetele erau învăţate la vârste foarte fragede să toarcă, să ţeasă şi să coasă: „Şervetu' ăla cu veveriţili l-am cusut în clasa-ntâia. Mă duciam la şcoală şi domnu' învăţător mă trimitea să-i văz di copil. Legănam copilu' pă picioare şi coseam la şervet”. (Maria Oprea)

Fetele care mergeau la şcoală mai învăţau să lucreze şi în timpul orelor de lucru manual, dar cel mai mult învăţau acasă şi în clăcile şi şezătorile la care participau. Prima dată mamele sau bunicile dădeau fetiţelor să toarcă fire de lână sau cânepă de cea mai proastă calitate, ca nu cumva în joaca lor de-a torsul să strice, să facă pagubă. Cu trecerea timpului ele deprindeau tehnicile torsului şi ţesutului. Una din interlocutoare îşi aduce aminte cu zâmbetul pe buze de clăcile pe care le făcea în lipsa părinţilor: „Ieram un drac. Stăteam aicia spre Anişoara, şi pleca mama mea cu ziua. Ce crezi că făciam? Scoteam tot din casă, că ziciam că să fie loc pentru joc. Chemam fete, fierbeam grăunţe şi făciam clacă. Mama mea când vinia, la mine că io am camera aia pă beci, s-auzea du-du-du!, da' biată mama - Ce-o fi la casa mea?; când colo iera un joc şi-o armonie...". (Ecaterina Savu) Claca era un mod de întrajutorare, fetele veneau doar cu fusul şi furca lor, iar fuioarele de cânepă şi de lână erau ale gazdei. Gazda cinstea, omenea sau răsplătea această muncă cu boabe fierte, floricele, ţuică şi uneori gogoşi. Spre deosebire de clacă, la şezătoare fiecare fată îşi făcea lucrul ei. Această adunare era ţinută într-o casă anume, dar câteodată fetele se strângeau la o răspântie; dovadă stau informaţiile primite de la o localnică, ce-şi aminteşte de o şezătoare pe care a văzut-o în satul vecin, Cătina, din judeţul Buzău: „(...)şezătoarea să făcia la o răspântie.(...) se adunau în marginea satului sau o răspântie, şi îşi torcia fiecare, caieru' iei di acasă. Făcia un foc mare şi torcia di la lumina focului şi di la lună, iari pă foc iera un tuci mare cu porumb, ce fierbea. După ce-şi termina fiecare caieru' iei, tot la fel întindea câte o horă, nişte brâuri şi nişte sârbe. Şi iera mulţi bărbaţi cu soţiile ca să le ţie di urât, şi iele stătea să toarcă. Cât torcia iele, bărbaţii spuneau glume, ghicitori, poveşti şi tot felu' di basme". (Lica Diaconu)

Prelucrarea fibrelor textile. Timp fast/nefast

Înainte ca fibrele vegetale şi animale să ajungă a fi puse în războiul de ţesut, acestea treceau prin mai multe etape de prelucrare. În urma interviurilor, am aflat că pe holdele din Starchiojd se cultivau inul şi cânepa, cărora li se alătură şi alte fibre: lâna şi borangicul (care era obţinut de pe urma creşterii viermilor de mătase). Acestea erau obţinute pe plan local, dar bumbacul care se folosea foarte mult nu se găsea: „(...) dicât la magazin sau la oraş. Bărbaţii care iera plecaţi pă la oraş, le aducea cadou la femii câte un scul di bumbac” (Maria Oprea).

Lâna presupunea şi ea o serie de lucrări până a ajunge la stadiul de a fi trasă prin iţe şi prin spată. Lâna „(...) o spălai la gârlă, apoi o aduciam acasă, o puniam pă sârmă, o uscam şi o luam la scărmănat” (Ecaterina Savu), ca după aceea să fie toarsă şi făcută canură sau ghem, şi apoi „să punea războiu’ şi alegia şi să făcia tot felu’ di modelaşe” (Ecaterina Savu).

Dintre toate fibrele, cânepa era cea mai migăloasă, şi cerea foarte multă muncă. Pentru obţinerea fuioarelor de cânepă „(...) să făcia ogoare şi să semăna cum ai semăna lucerna, şi creştea mare. Şi o adunam, o faciam munuşele, nu le făciam mari, şi o duciam la lacuri (...). O scoteam din lac, o controlam cu mâna, şi dacă vedeam că rămâne *câlţu*’, gata o şi scoteam. O duciam acasă, o puniam pă garduri, să usca bine, şi aviam meliţă. Şi cu *meliţa* aia - clanţ-clanţ! - o toca. Şi o dideam, până cădea toată coaja aia a iei, şi rămânea fir ca bumbacu’.” (Ecaterina Savu) După ce era meliţată, cânepa era pieptănată cu piepteni cu dinţi de fier, obţinându-se fire lungi pentru urzeală, iar celelalte fire mai mărunte erau folosite pentru bătătură. Inul trecea prin aceleaşi etape de prelucrare ca şi cânepa.

Nici borangicul nu se obţinea mai uşor, munca cea mai anevoioasă constând în creşterea viermilor care îl produceau: „luam sămânţa, o puniam să-nvieze la căldură, învia şi

începeam să le dăm frunzuliţe di dud. Învia gândaci, şi vezi di iei, şi răreşte-i că să făcia mari. Vezi di iei până la 6 săptămâni, când începe a să urca. Atuncia aduciam *drogi* şi urzeşte gogoşi fiecare, urzeşte di borangic. După asta, după ce să-nvecheşte coaja aia, le culegi, le cureţi di scama aia, şi pui într-un lighean cu niţică apă fiartă, şi faci cu un gătej aşa, şi s-agaţă fir'li. Le pui să usuce şi le depeni şi le urzeşti" (Maria Oprea).

Ca şi celelalte textile, firele de borangic sunt împărţite în funcţie de calitate în două categorii: una superioară folosită pentru urzeală şi alta inferioară folosită pentru bătătură.

În societatea tradiţională românească, ritmul muncilor era supus unui calendar nescris, dar ştiut de toţi membrii comunităţii. Un astfel de program respectau şi femeile care torceau şi ţeseau, fiecare organizându-şi munca astfel încât să se încadreze în timpul dedicat meliţatului, torsului şi ţesutului. Pe lângă constrângerea socială (nu era bine văzută în sat o femeie care nu termina treaba la timp), exista şi o coerciţie venită din partea unor fiinţe mitice legate de calendarul industriei casnice (Joimăriţa, Marţolea, Inătoarea, Ignat, Caii lui Sântoader etc.).

În timp ce textilele erau pregătite pentru ţesut, sau în timpul ţesutului, femeile trebuiau să respecte acest calendar. Zilele în care nu se lucra, erau „zile cu minuni" sau „zile cu întâmplări" şi trebuiau respectate cu sfinţenie, pentru că altfel erau sancţionate de către divinitate şi comunitate. În cercetarea noastră nu am mai găsit informaţii despre aceste fiinţe mitice (care pedepseau), însă în *Tipologia Legendei Populare Româneşti* a lui Tony Brill, se găsesc două variante ale Legendei Joimăriţei culese din Starchiojd, care spun: a) „Joimăriţa, femeie cu autoritate în sat, când află că în Joia-Mare se mai găseşte cânepă netoarsă, merge şi o arde pe ochii leneşelor; b) Primăvara se ia după tinerii care nu ies la plug şi-i ameninţă că le bagă resteul în dos" (Brill, 2006: 42).

Ţesătoarele din Starchiojd, spun că respectau doar zilele

în care erau sărbători, vinerea şi miercurea întrucât erau zile de post, 9 zile de marţi şi joi după Paşte, 9 zile de marţi şi joi după Rusalii; îşi mai amintesc de anumite zile din postul Crăciunului şi al Paştelui în care erau ţinuţi Filipii (Chilipii). Încălcarea acestor interdicţii de a nu se lucra în respectivele zile, aducea cu sine o mulţime de sancţiuni; bătrânii din Starchiojd îşi amintesc câte ceva despre aceste zile: „Astea ie zile cu minuni, nu să toarce, nu să ţese. Zice că iera două fete a lu' Jalbă, şi una torcia şi alta cosea pă prispă, în ziua aia... marţi sau joi după Rusalii, nu mai ştiu. Şi a vinit aşa, şi le-a săltat Rusaliili, le-a trântit şi a murit pă loc... amândouă!" (Ecaterina Savu).

Uneori, în relatările oamenilor, Dumnezeu apare ca fiind complice cu Rusaliile, sancţiunile venind din partea amândurora: „Când iera omu' mieu la pădure, iera acolo, lucra cu mai mulţi oameni, şi a-nceput un potop mare, şi iei fuga, fuga să să ducă la o odaie ce iera p-acolo. Di ce fugia, de-ia îi urmărea un fulger. Şi fugi şi fugi, şi fulgeru' după iei. Şi omu' mieu a zis «Măă, nu să poate, care aveţi cămaşa sau flaneru' lucrat în vro zi din asta cu minuni?» Da' unu' zice: «Femia mea a lucrat la flaneru' ăsta!» El zice: «Leapădă-l!» Şi l-a lepădat pă o ciuturugă, pă un putregai di lemn, şi nu s-andepărtat prea mult, şi l-a trăznit Dumnezeu, praf l-a făcut! Atunci a văzut şi iei minunea asta!"(Lica Diaconu).

Prin nerespectarea normelor, nu doar oamenii aveau de suferit, ci şi animalele (ca de exemplu, oile care ofereau lâna): „dacă torciai în ziua di Sfânta Vineri, ori îţi căpia oili, ori ţi le mânca lupii. Nu iera bine să lucrezi" (Tocuţa Marcu).

Pentru a scăpa de aceste pedepse ale fiinţelor nevăzute, femeile apelau la anumite şiretlicuri, cum ar fi purtatul pelinului la brâu.

Anumite reguli erau respectate, cunoscute de întreaga comunitate, dar erau şi femei care urmau propriile reguli, îşi interziceau singure să lucreze în unele zile. „Ţineam zilili pă care le ţinea toată lumea, adică sărbător'li în care iera Sf. Ion,

Gheorghe şi alţii, zilili di Rusalii, marţili şi joili alea oprite după Paşte, dar pă lângă astea io mai ţineam di vineri seara până luni. Vinerea când auzeam toaca şi clopotu', gata lăsam lucru! Nu mai lucram pentru că să făcia slujbă, sâmbăta iera parastase, vecernie. Aşa ţineam io, nu puteam să lucrez când ştiam că ie slujba la sfânta biserică. Clopotu' ne chiamă la rugăciune, nu ie bine să lucrezi" (Maria Chiriţă). Printre zilele oprite se număra şi Drăgaica, ziua în care erau prezentate lucrurile rezultate în urma ţesutului. În această zi toate ţesăturile erau scoase afară, pe *culme*, pentru a se aerisi, dar mai cu seamă era ziua în care femeile se mândreau cu ceea ce au lucrat toată iarna (însă nu doar iarna ce tocmai trecuse, ci şi în alte ierni). Era un mod de a arăta celorlalţi zestrea fetelor, prin această expunere a obiectelor fetele având ocazia de a-şi dovedi hărnicia. Totodată ţesătoarele aveau prilejul de a schimba între ele modele. Ţesăturile, în special cuverturile, erau ţinute aproape toată ziua pe culme, pentru că: „Trebuia să le aranjăm, să le scuturăm. Ne sculam dimineaţa, şi ne duciam aşa pă rouă şi adunam flori di Drăgaică, scoteam ţoal'li afară, ne duciam la biserică, şi după aia ne ocupam di iele. Treceam pă drum şi ne uitam pân curţili la oameni să vedem ce-a ţesut femiili, ce modele noi, să vedem dacă a fost harnice. Să uita şi băieţii, nu numa' femiili. Să uita să vadă în ce neam di oameni ie bine să să bage, dacă mama fetii ie vrenică, atunci şi fata ie vrenică, şi bună di ţinut o gospodărie" (Tocuţa Marcu). Spre seară ţesăturile erau împăturite, iar printre ele se puneau flori de Drăgaică pentru a le feri de molii.

Vopsitul firelor şi albitul pânzei

Femeile din Starchiojd foloseau tot felul de metode pentru colorarea fibrelor,(în special a celor de lână), şi albirea pânzei. Plantele, sau cum spun femeile „bălăriile" sau „buruienile" erau cunoscute bine de ele, adunate şi folosite în

momentele în care puteau colora foarte bine firele. Plantele erau fierte bine într-un cazan, după care erau scoase, iar în zeama rămasă erau băgate *canurile*, dar nu înainte de a fi spălate, de a fi înlăturate toate impurităţile. După metoda fiecărei femei aceasta zeamă era dată în clocot cu *canuri* cu tot, ori *canurile* erau lăsate să se înăbuşească în zeama care a fost fiartă o dată. După ce firele prindeau culoare erau scoase şi întinse la soare ca să se usuce, şi dacă era timp de iarnă erau băgate în casă la căldură, căci dacă îngheţau se decolorau.

Tot pentru a se evita decolorarea firelor, femeile împietreau vopseaua cu oţet şi „nu să dicolora nici cum" sau puneau „(...) ori ziama di murătoare, ori ziama di varză" (Ecaterina Savu). Înainte de a fi „Mărița Uţii care aducia tot felu' di vopsele" (Ecaterina Savu) se vopsea cu foi de ceapă şi cu coajă de dud şi se obţinea un crem, ruginiu sau cărămiziu; cu flori de tei, (ieşea un galben limoniu), cu frunze şi scoarţă de gutui, (pentru bej). Din cojile de nuci verzi se scotea un kaki, iar sunătoarea dădea o culoare frumoasă, o tentă de galben ruginit. Pentru obţinerea culorii verde, se vopsea „cu urzică şi să făcia un verzui aşa mai frumos, mai putred" (Ecaterina Savu). Pentru albitul şi mai mult al firelor de lână albă era folosită *Piatră Vânată* (mai poartă şi numele de *Floare-de-Pucioasă*) căreia „îi dideam foc şi deasupra puneam cănur'li pă un băţ, şi să afuma, ieşea albu" (Ecaterina Savu). După ce erau scoase de la acest fum, *canurile* de lână erau lăsate la ger pentru a se înălbi. Pentru albitul pânzeturilor femeile „să ducia la gârlă cu iele şi le albia la soare. Le băga în apă, le bătea cu maiu', le scotea la soare, iar le-ntindea pă iarbă ca să facă albe-albe" (Maria Gioabă). În cazul în care pânza era de câlţi (deci mai galbenă): „să punia cenuşă la plămădeală într-un vas, făcia *leşie*, iera *cofe* şi făcia în *cofe*, puneam cenuşă, apă, şi vinia şi să plămădea, şi băgam cănur'li în fiertura aia, şi o ţinea 3-4 zile" (Ecaterina Savu), iar pentru ca urzeala de cânepă să fie mai trainică „o scrobiam cu mălai, făciam terci di mălai şi o

scrobiam” (Maria Oprea).

Firele de urzeală erau fierte într-un cazan unde se punea mult mălai, şi în urma acestei scrobeli, urzeala rămânea mai rigidă, mai băţoasă şi era mult mai rezistentă.

Tipuri de ţesături. Mod de lucru şi utilitate

După ce terminau toate muncile agricole şi îşi procurau toate materialele necesare pentru ţesut, cam pe la sfârşitul toamnei, femeile puneau războiul şi până primăvara lucrau de zor. O grijă mare era pentru ele descoperirea şi diversificarea modelelor. Toate femeile doreau să aibă cât mai numeroase şi inedite modele ţesute, aşa că materializau propriile idei. Puţine erau modelele universale cunoscute de toată lumea. Ziua de Drăgaică era singura zi, în care femeile dădeau modelele de bunăvoie, în rest fiecare le crea ori reproducea după tipare proprii mai vechi. De multe ori variantele de ţesături erau furate: „Modelili iera furate ca buruiana di leac. Dacă ieram mai multe pretine ne dădeam modelili, şi dacă prindeam vrun model di undeva ne-ntovărăşiam toate şi-l copiam pă hârtie milimetrică. Ţin minte că aveam o pretină care lucra la o femie, adică o luase pă lângă ia să o-nveţe, şi-i şi plătea. Şi femia asta nu dădea modelili să o fi picat-o cu ceară. Şi-ntr-o seară, când a plecat di la ia, cum a făcut, cum a dres, a furat modelu’ şi ni l-a adus şi nouă. Toată noaptea am stat şi am copiat modelu’. Iera migălos, că trebuia să scrii fiecare musculiţă, fiecare cu ce culoare ie. Până la ziua l-am copiat, am pus lamba aşa pă masă şi l-am copiat şi l-am ţesut şi noi” (Ecaterina Savu).

Fiecare ţesătură avea denumirea şi modelul ei, precum: cuvertura cu drumurile, cu dalii, cu nuferii, cu tava, cu spice de grâu, cu romburi, cu raze, printre vărgi, covorul parcul cu flori, cu cerbul, cu lalele etc. Lucrurile puteau fi confecţionate din fibre animale (lână), sau fibre vegetale (in, cânepă, bumbac), cărora li se alătura borangicul obţinut în urma creşterii

viermilor-de-mătase. În toată comuna am identificat o sumedenie de tipuri de ţesături: cuverturi (alese, printre vărgi, macat, cu andreaua), preşuri (de coade sau de lână), scoarţă, covor, păretar, şervete, perdele, stofă de zeghe, faţă de masă, cearşaf, carpete. Pentru executarea acestor tipuri de ţesături, în timp s-au specializat tot mai multe femei, fiecare ocupându-se de câte un segment sau de câte un tip de produs textil. Pe teren am întâlnit astfel de femei: Tocuţa Marcu (cuverturi cu andreaua), Geana Băra (macat), Maria Telentin (şervete), Orica (Maria) Gioabă (costume populare). Spaţiul de locuit fiind foarte strâmt, ţesătoarele erau obligate să lucreze la un război mic şi astfel covoarele, cuverturile sau alte produse ce aveau rolul de a acoperi spaţii mai mari, erau confecţionate din două foi care se coseau pe jumătate. Acestor obiecte voluminoase li se acordă o atenţie deosebită deoarece trebuiau lucrate „în oglindă". Ţesăturile se împart în ţesături groase, făcute din lână, şi ţesături subţiri, făcute din: in, bumbac şi borangic.

Ţesăturile din lână existente în Starchiojd sunt: carpete, preşuri, covoare, scoarţe, stofă de zeghe, cuverturi, desagi, feţe de plapumă.

Carpetele sunt ţesute dintr-o singură foaie scurtă, cu modele de cuvertură, au chenar şi model central, de obicei fiind puse pe pereţi. Aş putea spune că sunt nişte cuverturi de mici dimensiuni.

Păretarul sau *peritarul*, cum mai spun chiojdenii, este o ţesătură de format lung, dintr-o singură foaie, în care se îmbină motive geometrice cu motive florale, sau are numai motive florale printre care sunt trase nişte vărgi. Păretarul este pus pe parete, de-a lungul şi de-a latul patului.

Preşurile erau făcute mai mult din rămăşiţe (din coade) dar cu trecerea timpului femeile au descoperit tot felul de modele pentru confecţionarea lor. Acestea erau puse pe jos, peste lipeala de pământ, mai mult în „casa mare" şi în special la zile de sărbătoare.

În restul zilelor nu se îndurau să calce pe ele, aşa că preşurile erau strânse şi ţinute mai mult în teanc sau în val. Uneori mai erau folosite la pomeni sau la hramul bisericilor unde erau puse pe jos, ţineau loc de masă şi de faţă de masă, pe ele era pusă mâncarea. Femeile mai foloseau preşurile obişnuit pe cele de lână şi ca păretare.

Cuverturile (covelturile sau ţoalele) sunt cele de care s-au ocupat mai mult chiojdencele, pentru confecţionarea lor folosind mai multe tehnici. Cuverturile pot fi: a) cuverturi alese; b) printre vărgi; c) cu andreaua; d) macate. Fiecare are modul său de lucru însă toate au aceeaşi funcţie, funcţia de acoperi patul.

a) Cuverturile alese sunt ţesute în două iţe, într-o spată uşoară din care ţesătura iese mai subţire, fiecare fir de urzeală este tras prin câte un dinte al spetei. Pot fi ţesute şi în patru iţe, în spată scoţească, unde fiecare fir de urzeală este tras prin spată la o distanţă de doi dinţi, ceea ce face să intre mai multă lână iar ţesătura să iasă mai groasă. Cuverturile alese sunt confecţionate din urzeală de inişor, cu bătătură de obicei neagră sau roşie. Modelele sunt inspirate din flora locală, rar sunt întâlnite motive zoomorfe (cuvertura cu cerbul). Cele care au câmpul ornamental format din linii, dungi sau alte motive geometrice, sunt numite „cuverturi naţionale". Toate motivele sunt lucrate „alese" cu mâna, iar suveica este folosită numai acolo unde se lucrează cu o singură culoare. Cuverturile alese sunt viu colorate, uneori era folosită lână vopsită şi „în câte douş'pe culori".

b) Cuverturile printre vărgi sunt ţesute în două iţe, sunt folosite două tehnici de lucru, şi anume tehnica folosită la cuverturile alese şi tehnica de lucru cu suveica. Cum spune şi numele acestei ţesături, este formată din vărgi, vărgi de ţesătură cu model care sunt alese cu mâna, şi vărgi de ţesătură simplă, făcută cu suveica. Pentru vărgile înflorate, alese, sunt preluate de obicei modelele chenarelor de la cuverturile alese.

c) Cuverturile cu andreaua sau vergeaua sunt lucrate tot în două iţe, şi tot aşa de migăloase şi frumoase ca celelalte. Este folosită urzeală de inişor şi lină vopsită în două culori, sunt ţesute în război mic, iar femeile fac două sau trei foi pe care le cos între ele, obţinând astfel o cuvertură mai mare. Firele de lână sunt băgate pe rând cu suveica printre firele de urzeală, iar după aceea sunt înfăşurate după andrele, şi se bat bine cu spata. Sunt folosite două rânduri de andrele şi „dacă termini rându'scoţi undreaua, da'nu p-asta prima, p-ailaltă, că să strică ochiur'li. Sunt două rânduri di undrele, o am p-asta şi p-asta. Acuşic o scoţ p-asta din urmă, să rămâie aia dinainte. O scoţ ca să mâi mai înainte" (Tocuţa Marcu).

Această ţesătură are un model universal, făcând excepţie câteva variante cu model, şi anume „aia cu lalel'li, aia cu garoafă, cu valur'li mării". (Tocuţa Marcu).

d) Macatul poate fi ţesut în două iţe cu doi pornoji, în patru iţe cu patru pornoji şi şase scripeţi (scripţi), şi cu iţişoare pe natră. Este făcut cu urzeală de bumbac şi bătătura de lână şi bumbac. Firul de bumbac formează pânza, iar cel de lână, modelul ce este aşternut pe pânză.Atât pânza cât şi modelul sunt făcute în acelaşi timp, numai cu ajutorul suveicii. Modelul macatului iese din năvădeală, adică în funcţie de cum se apasă pe pornoji .Mai migălos, dar şi mai frumos decât cel în două şi patru iţe, este macatul cu iţişoare pe natră. Acesta, pe lângă iţele folosite la orice ţesătură, mai are un rând de până la 40 de iţişoare, puse pe o vergea, înaintea sau în spatele iţelor şi a spetei. Aici iţele mari formează pânza, iar cele mici formează modelul. Când se bagă lâna pentru model, la iţişoare este pusă o spetează, cea care scoate modelul, iar când se bagă bumbacul pentru pânză, speteaza este scoasă. Modelul este în două culori, o culoare o dă lâna, o culoare bumbacul, iar motivele sunt în formă de romburi sau flori geometrizate.

Scoarţa se pare că este cel mai vechi tip de ţesătură descoperit pe raza comunei Starchiojd, care dintre toate tipurile

de ţesături „întruneşte în cea mai înaltă expresie calităţile operei de artă” (Florescu,1992:69). Etnograful Neculai Pascu, face un studiu mai amănunţit al scoarţei chiojdene şi spune că ea „constituie un adevărat domeniu de manifestare a unor concepţii de viaţă şi estetice”.

Specialistul afla prin cercetarea lui că la Chiojd „termenul de scoarţă este folosit ca definind o categorie anume de ţesătură” (Pascu, 1971: 208), şi clasifică scoarţele în trei grupe: cu desfăşurare pe orizontală, cu desfăşurare pe verticală şi neutre.

Aşa cum stă scris în lucrare şi cum am avut ocazia să mai vedem în sat modelul acestui tip de ţesătură, este format din dungi, romburi, linie frântă ce formează romburi, linie şerpuită în zig-zag. Este ţesută în două foi, iar romburile se formează atunci când se alătură cele două foi de ţesătură. Din punct de vedere al cromaticii scoarţa are un colorit stins. Pe lângă scoarţe cu dungi şi romburi, Neculai Pascu descoperă câteva variante nemaiîntâlnite în alte regiuni afirmând că „o raritate în domeniul scoarţelor româneşti, este întâlnită la Chiojd sub forma piesei cu întreaga suprafaţă raionată vertical, în fâşii, cu acelaşi model, aici vasul cu flori, brăduţul” (Pascu,1971:230).

Surprins şi entuziasmat de ceea ce a descoperit în acest „Câmpulung Prahovean” vorbeşte şi despre altă variantă. „Nu am mai văzut alta asemănătoare nici la Chiojd, nici în altă parte. Două panouri distincte în cadrul unei aceleiaşi ţesături, distanţate printr-un câmp, la mijlocul scoarţei, complet deschis - în cerc pasc oile” (Pascu, 1971:237). Alte variante găsite numai în câte un exemplar sunt: scoarţa cu răţuşte şi cea cu pomul vieţii, iar „ţesătoarele Chiojdului au creat în scoarţa cu pomul vieţii, ca şi în cea cu răţuşte, opere remarcabile prin originalitatea lor. Ele constituie, împreună cu scoarţele în ghivece, o contribuţie de seamă la definirea scoarţei româneşti orientată vertical” (Pascu, 1971:238).

Pentru a mă mândri cu creaţia chiojdencelor mele, simt nevoia de a scrie vorbele frumoase despre acestea, găsite în lucrarea „Scoarţele Chiojdului”. „Scoarţele chiojdene permit referiri la adresa scoarţei româneşti în genere, pentru că una din particularităţile locale de care aminteam constă tocmai în faptul că aproape toate principalele familii de scoarţe româneşti, aşa cum sunt ele stabilite de lucrarea din 1966 „Scoarţe româneşti” - cea mai completă, după părerea noastră, apărută până acum la temă se întâlneşte pe teritoriul relativ restrâns al Chiojdului. Nu degeaba Chiojdul se află teritorial spre mijlocul suflării româneşti, în punctul de confluenţă al provinciilor istorice Transilvania şi Moldova cu Țara Românească. Situaţia geografică a Chiojdului face din acest teritoriu, în ceea ce priveşte scoarţa, o reproducere în mic a ansamblului pământului românesc” (Pascu, 1971:207-208). În concluzie „scoarţa chiojdeană aspiră îndreptăţit la recunoaşterea dreptului de a sta alături de cele dinainte ştiute şi care se bucură de mare faimă: oltenească, maramureşeană, bucovineană etc.” (Pascu, 1971:239).

Pe lângă aceste ţesături menite să decoreze interiorul caselor, tot din lână se făcea şi stofa ţesută fără model, simplă, în patru iţe şi dată la piuă, din care confecţionau cioarecii, glugile, pantalonii şi hainele de zeghe. Din aceeaşi stofă erau făcuţi şi *desagii* cu care oamenii îşi duc mâncarea la câmp sau la pădure.Aceeaşi tehnică este folosită pentru obţinerea feţelor de plapumă, numai că acestea nu au o ţesătură atât de groasă deoarece nu sunt bătute la *piuă*.

A doua categorie de ţesături sunt cele din fibre vegetale: in, cânepă, bumbac. Din aceste fibre femeile ţeseau tot felul de pânzeturi necesare în anumite momente (în special la înmormântare); cele folosite pentru decorarea interiorului erau înfrumuseţate cu tot felul de cusături. Din pânză făceau cămăşi pentru toţi membrii familiei, iar pentru bărbaţi, izmene.

În afară de aceste lucruri pe care le făceau din pânză

simplă, chiojdencele mai ţeseau şi alte pânzeturi, ale căror modele nu sunt cusute, ci se formează din *nevedeală*, şi din rândul acestora amintesc: cearşafuri, ştergare (şervete), perdele, feţe de perne, feţe de masă. Din rămăşiţe, în special din fire de cânepă de o calitate inferioară numită „zgrebeni", era făcută cu o ţesătură simplă o pânză din care se realizau feţe de saltele, *otrepe* de bucătărie şi saci.

Cearşafurile şi *feţele de masă* presupuneau cam acelaşi mod de lucru, erau ţesute în două foi ce se coseau (la jumătate), iar la poale, numai pe o singură parte, era făcută o broderie sau colţi, ori se ţesea pânza simplă după care erau trase fire din ea cu mare atenţie, astfel încât să iasă modelul dorit. Pentru *feţele de pernă* se folosea o bucată de pânză care era pusă în două, modelul ocupând toată suprafaţa, sau numai anumite părţi, cum sunt pernele cu model în mijloc sau în colţ.

Perdelele iniţial o simplă bucată de pânză pe care femeile o puneau la geam, au fost făcute din două ştergare cusute pe jumătate, care s-au ornamentat cu diverse modele.

Pe lângă covoare, scoarţe, păretare şi alte ţesături ce au rolul de a îmbrăca interioarele caselor din Starchiojd, *ştergarul* (şervetul) este care înfrumuseţează pereţii. El este prins în colţul către care oamenii îşi înălţă privirea pentru a se ruga (colţul cu icoane), este pus deasupra tablourile, uşilor şi chiar peste scoarţă sau peste covor. Ştergarele pot fi făcute numai din bumbac, in sau borangic, iar modelul poate fi obţinut prin scoaterea firelor, ulterior sau în timpul ţeserii pânzei: „Băgam undreaua unde pica să fac floarea, şi dideam un fir di in sau cu ce aveam, şi dădeam cu spata, şi o scoteam atunci până când să facia floarea" (Maria Oprea). O altă metodă de ţesut ştergare este aceea în care este folosită *speteaza*.

Acestea sunt făcute din fire colorate de bumbac, mijlocul lor este simplu ca şi la celelalte, iar capetele sunt înflorate, modelul formându-se odată cu ţesătura, cu suportul de pânză, prin nevedeală. Capetele ştergarelor sunt ornate cu un

rând de ciucuri făcuţi cu igliţa din fire de bumbac sau mătase.

Ţesături folosite în riturile de trecere

La botez

Naşterea unui copil era o bucurie pentru membrii familiei, dar la creştinarea lui nu se folosea o gamă prea vastă de ţesături. Era folosită foarte multă pânză de bumbac, din care se făceau tot felul de căciuliţe, cămăşuţe, scutece, plapumă. Dintr-un mănunchi de fire de lână se împletea un cordon, o faşă cu care era strâns copilul după ce era înfăşat. Mia Bejgu din Rotarea, spune că înainte preotul avea pretenţia ca la botez femeile să aibă faşa ţesută în culorile tricolorului, cu aceasta închinând apa. Mai era o bucată de pânză „în care înfăşura copilu' după ce-l scotea popa din cazan, după ce-l boteza, şi să zicea că din pânza aia să-i facă o cămaşă lu' copil" (Tocuţa Marcu).

După ce copilul venea pe lume, părinţii se duceau cu plocoane la naşi, pentru a cere numele. Acum naşii, de cele mai multe ori aveau pretenţia ca până la botez mama copilului să ţească şi să le ofere o carpetă, cuvertură sau un covor, pe care să-l dăruiască acestora ca răsplată pentru că le „încreştinează" copilul.

La nuntă

Nunta este unul din cele mai importante momente din existenţa omului, un eveniment la care sunt folosite cele mai frumoase ţesături. Despre ţesăturile folosite în cadrul nunţii am avut ocazia să stau de vorbă în urmă cu trei ani cu o localnică în vârstă de 95 de ani, care mi-a oferit cam aceleaşi informaţii pe care le-a spus şi cercetătorilor de la Institutul de Etnografie şi Folclor „C. Brăiloiu" al Academiei Române, informaţii pe

care astăzi le găsim în volumul V„Sărbători şi obiceiuri” (regiunile Muntenia şi Dobrogea).

Fetele îşi făceau tot felul de lucruri în vederea căsătoriei, le pregăteau pentru noua casă unde urmau să locuiască, dar mai mult mamele erau responsabile de ţesutul „sculelor” fetelor. De multe ori în cazul în care nu aveau zestrea gata fetele primeau şi din zestrea mamei, pentru a arăta cât de înstăriţi sunt dădeau şi lucrurile făcute de fată, dar şi lucrurile primite de mamă la rândul ei, asta numai dacă acestea se aflau într-o stare bună. După ce fata primea logodani „şi dacă se plăcea părinţii, şi le plăcea şi zestrea fetii, rămânea să îşi iau seama şi tata şi mama fetii, şi să le spună dacă va face nuntă sau nu” (Lica Diaconu).

Dacă părinţii se înţelegeau şi se plăceau şi tinerii, stabileau data nunţii şi se logodeau. În acest timp de la logodnă până la nuntă, mireasa trebuia să-şi termine zestrea, pentru că avea alte lucruri de ţesut şi de cusut. Avea ajutor şi de la fetele din horă, vecine, prietene care se adunau în fiecare seară la mireasă acasă pentru a o ajuta: „cosea la cămaşa di nun, făcia ciucuri la şervete, la feţe di masă şi la batiste, căci trebuiau 25 de batiste cu găurele şi flori în colţ” (Lica Diaconu). Batistele mai erau împărţite în horă fetelor, ca nu cumva să spună că mireasa nu le-a băgat în seamă, batiste pe care le coseau acasă şi le aduceau miresei. Pe lângă acestea, mireasa trebuia să coasă *ia* pentru soacră şi cămaşa pentru ginerică, alegeau fulgi pentru perne.Tot la logodnă era întocmită şi foaia de zestre care pe lângă pământ şi animale scriau şi lucrurile „ sculele” casei, care în foaia de zestre a bătrânei Lică Diaconu, sunt următoarele: două scoarţe de lână, două covelturi lână, două aşternuturi lână, două aşternuturi di cânipă, una plapumă, două feţe di masă, patru perne di teanc, patru perne di perete, opt perne di colţ, doi saci, una pereche dăsagi, ie pentru soacră, cămaşă pentru socru.

Dintre aceste ţesături, scoarţa pare a fi cea mai

importantă, cea care defineşte statutul, hărnicia fetei, dar şi a familiei, des întâlnindu-se în foile de zestre câte două scoarţe. „Ca valoare bănească, scoarţa reprezintă în zestrea fetei cea de-a treia sau a doua piesă importantă după pământ. Fata din Chiojd avea, ca principale puncte din averea personală, pământ, apoi boi şi scoarţe. În raport cu valoarea globală a cuprinsului foii de zestre, scoarţele ajung uneori să reprezinte un procent de până la 10,4%" (Pascu, 1971:209).

Nunta începea cu ziua de sâmbătă, iar sâmbătă seara se făceau *vedre* atât la casa mirelui cât şi la casa miresei. Ginerică trimitea la mireasă un grup de flăcăi, pentru a-i bate brazii, iar aceştia la plecare primeau în dar din partea miresei câte o batistă din cele cusute de fete. Duminică dimineaţa, ginerică trimitea la mireasă prin soţ caii pentru a-i împodobi. Rudele miresei împodobeau caii cu tot felul de funde colorate, iar pe ei puneau câte o foaie frumoasă de ţesătură. Acum mireasa trimite la ginerică şi ploştile frumos gătite cu batiste cusute.

Mirele împreună cu soţul umblau prin sat, călare pe cai şi cu ploştile în mână, pentru a invita lumea la nuntă, după care trimitea la mireasă soţul împreună cu alţi băieţi şi cu lăutari, cu un dar „rochie, un altoi de muşcată şi garoafă, bomboane şi zahăr" (Academia Română, Institutul de Etnografie şi Folclor „C. Brăiloiu", 2009:100). Mireasa le dădea flăcăilor câte o batistă şi cămaşa pe care i-a cusut-o lui ginerică. Mai târziu alaiul pleaca spre casa miresei cu un brad în vârful căruia se punea o batistă cusută. După ce făceau joc în curtea miresei, nuntaşii ieşeau în drum, se pregăteau să meargă la cununie iar „nunu' ia pă ginerică şi-i zice: hai să plăteşti ţâţa care a subt-o mireasa" (Lica Diaconu).

Soacra mică ieşea cu un ştergar frumos de borangic pe care îl punea pe după gâtul tânărului ginere, iar el îi rupea cămaşa la gât în sens simbolic, şi îi băga în sân un dar de bani, în semn că a cumpărat-o pe mireasă. Acest frumos ştergar îl purta mirele până când ajungea acasă. Odată cu alaiul nunţii,

pleca şi carele cu zestrea fetei. Soacra mică lua pe mână scoarţa din zestea fetei, pe care o punea în biserică aşternut sub picioarele mirilor, sau pe masa de cununie. Acest lucru este descris şi de Neculai Pascu, spune că scoarţa „se transmite ca un obiect de mare valoare, ca operă de artă, din generaţie în generaţie, fără ca ea să fost poate niciodată întrebuinţată în alt scop practic decât ca să acopere masa cununiei în biserică, sau să fie aşezată sub picioarele mirilor la cununie" (Pascu, 1971:210). Odată ajunşi la casa lui ginerică, soacra mare punea ştergarul şi pe după gâtul miresei şi îi trăgea pe amândoi în casă şi „zice că să tragă amândoi în jug, să meargă pă acelaşi drum, să nu fie unu' hăis şi altu'cea" (Lica Diaconu). Acest ştergar marca unirea celor doi tineri. După acest moment mireasa le turna apă să se spele pe mâini, naşului şi socrului, şi le dăruia câte un şervet (azi prosop). După strângerea darului, miresei i se lua voalul şi era legată cu un batic sau în unele cazuri cu maramă. Acum mireasa dăruia naşei un şervet şi o pernă, naşului şi socrului le dădea câte o cămaşă, iar soacrei o ie (acum alte daruri).

La înmormântare

Şi în acest moment dureros care încheie călătoria omului pe pământ erau folosite o serie de ţesături, unele date ca pomană, iar altele date mortului în casa lui cea de veci. Imediat după ce o persoană murea erau chemaţi patru bărbaţi dacă mortul era bărbat sau patru femei dacă era femeie, care spălau, aranjau şi primeneau mortul, iar ca răsplată aceştia primeau câte un şervet ţesut. Pe masa unde era aşezat mortul se punea/pune o cuvertură sau un covor de lână, iar în trecut mortul trebuia să fie îmbrăcat cel puţin cu o haină, un lucru pe care l-a purtat în ziua de cununie. Una din interlocutoare şi-a amintit în timpul cercetării cum mama ei păstra o fotă pentru a o înmormânta cu ea, spunând: „mama avea o fotă, care o păstra

să o-mbrac cu ea când o muri, iera di la cununie” (Ecaterina Savu).

În coşciug erau puse tot felul de pânzeturi pregătite din timp, dar cea mai importantă era o foaie de scoarţă. Scoarţa se pare că ar fi fost aşternut şi la nuntă şi la moarte. Multe informaţii spun că scoarţa era transmisă din generaţie în generaţie, dar şi că era pusă în coşciug.

Potrivit foilor de zestre în care sunt menţionate câte două scoarţe, s-ar putea ca amândouă variantele să fie valabile, din cele două scoarţe una să fie transmisă urmaşilor iar alta era descusută pe jumătate - cum de altfel se face şi astăzi - şi pusă câte o foaie în coşciugul fiecăruia dintre soţi.

Pentru înmormântare femeile se pregăteau din timp făcând tot felul de batiste pentru pomneţii mortului şi pentru oasele care erau scoase, pentru sfeşnic, crucea mortului, crucile şi steagurile de la biserică, ştergare pentru preot şi dascăl. Era important să aibă un şervet frumos pe care îl puneau pe tavă, şi cum spune interlocutoarea „asta iera fala ta di femie, să ai şervet di pus pă tavă” (Ecaterina Savu). În afară de acestea se mai puneau şervete sau batiste la floare, găleată, la târna cu colivă şi la zăbalele cailor. În căruţă era pusă o cuvertură, o scoarţă sau un covor, iar la groapă era dată îngropătorilor, o bucată de pânză de vreo opt metri, pe care aceştia o foloseau drept funie pentru a coborâ cosciugul în groapă. Pânza era ruptă în două deasupra gropii, şi după aceea era iar ruptă în două fiecare bucată, în aşa fel încât fiecare îngropător să rămână cu o bucată de pânză de aproximativ doi metri.

La parastasul de 40 de zile alături de haine, alimente şi alte lucruri ce se dădeau de pomană în numele răposatului, se dădeau şi aşternuturi, cuvertură, plapumă de lână, pernă, pentru ca şi el să aibă pe ce să doarmă şi cu ce se înveli.

Portul popular

Portul bărbătesc

Potrivit unei descrieri apărută într-o adresă de răspuns dat Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice de către învăţătorul Costache C. Popescu, în 1898, căruia i se ceruseră informaţii despre comună (necesare întocmirii de către Alexandru Vlahuţă a „Geografiei pitoreşti a României”) îmbrăcămintea acestei vechi aşezări ar corespunde „...portului curat românesc, adică (la bărbaţi) pe cap vara, pălărie neagră de pâslă groasă, cei tineri pun şi pălării de paie, lucrate de elevii din şcoală, iarna căciulă de oaie, poartă cămaşă de cânepă, de in sau bumbac, înafară nădragi, încinşi cu chimer sau brâu. Nădragii, care mai poartă numele de cioareci şi iţari sunt făcuţi din lână albă şi lucraţi de femeile lor, se încălţă cu opinci, iar sărbătoarea cu cizme, ghete şi botini (bocanci). Se îmbracă cu cojoc, mintean şi zeghe albă, la brâu poartă mai toţi un cuţit” (Florescu-Pîntece, 1992:68). Dacă în 1898 acestea erau piesele de port bărbătesc, potrivit informaţiilor pe care le-am primit pe teren, în perioada interbelică bărbaţii purtau „cioareci, pă didisupt avea izmană, în picioare opinci şi ciorapi di lână, şi alţii mai avea şi o gheată, bocăncel, avea cămaşă şi peste cămaşă brâu, care încins cu curea peste, care nu cu bete. În cap dacă era iarnă căciulă, dacă iera vara pălărie. Iarna purta pieptar din blană di oaie ” (Ion Cîrmici). Pe lângă acestea oamenii mai purtau şi pantaloni şi haină de zeghe.

Dacă facem o comparaţie a celor două relatări, observăm că portul s-a păstrat „curat” mai multe decenii, unele piese de port păstrându-se şi purtându-se până în anii ’60, când şi în rândul ţăranilor au pătruns hainele orăşeneşti, cumpărate „de-a gata”.

Cămaşa bărbătească era confecţionată din pânză de in, cânepă sau bumbac, iar gulerul, manşeta mânecilor şi pieptul

erau împodobite cu râuri. Râurile erau motivele aplicate cu acul peste pânza ţesută, de cele mai multe ori reprezentând elemente/stilizări.

Cămaşa de lucru era simplă fără cusătură sau cu o cusătură foarte sărăcăcioasă. Mâneca putea fi largă sau încreţită la manşetă şi încheiată cu un nasture.

Pieptarul sau *cheptarul* cum se mai spune, era confecţionat „din blană di oaie, iera o bundă di să-ncheia numa' aici într-o parte, şi aicia care iera mai fodui avea manşetă în culori, roşie, albastră, verde şi o făcia ăla numai fluturaşi, o cosea frumos" (Cîrmici Ion).

Bunda era făcută aproape la fel ca pieptarul, era din blană tăbăcită peste care se aplicau tot felul de modele (făcute tot din piele), iar ceea ce o diferenţia de pieptar era modul în care aceasta se încheia - spre deosebire de pieptar care se prindea într-o parte, bunda se încheia pe piept.

Izmana era confecţionată din bumbac sau cânepă în funcţie de statutul fiecăruia, fără niciun model decorativ, era simplă şi se purta pe dedesubtul cioarecilor în special iarna.

Cioarecii se făceau din stofă de lână albă, ţesută în patru iţe şi bătută la piuă. Tot din astfel de stofă se făcea şi zeghea. Singura diferenţă dintre stofa din care se confecţionau cioarecii şi stofa de zeghe era culoarea, aceasta din urmă fiind neagră. „Cioarecii iera albi di lână, iera lână albă în lână albă. Zechili iera negre. Şi la cioareci şi la zechi iera aceeaşi stofă, numa' că aia di zechi iera neagră, şi aia di cioareci iera albă" (Maria Oprea). Cu trecerea timpului stofa neagră a fost folosită şi pentru pantaloni şi se poartă şi astăzi. Peste mijloc bărbaţii erau încinşi cu un *brâu* lat, roşu, cu câteva dungi la capete şi cu ciucuri, peste care se legau cu *bete* înguste sau cu *chimir* ori *curea* de piele.

Ciorapii erau făcuţi cu andreaua din lână de oaie, executaţi manual, şi peste ei oamenii se înfăşurau cu *obiele* tot din lână. *Obielele* erau nişte căpătâie de stofă de lână în care se

înfăşurau picioarele înainte de a fi băgate în opinci, ghete sau bocanci.

Cămaşa putea fi lungă până aproape de genunchi, şi după ce era legată cu brâu şi cu bete, de la brâu în jos rămânea ca o fustă ori , dacă era scurtă până la brâu, se îmbrăca o fustă. Unul din interlocutori conturează imaginea flăcăilor din vremea lui care purtau această fustă. „Flăcăii, poze mă. Lua aba, şi făcea pantaloni drepţi, albi. Măi băiete şi făcea fuste (am avut o soră şi o-mplisa). Fusta iera numai dunguliţe, şi dacă o-ntindea, vinea la loc ca o armonică. Măi băiete, când îi videai ziceai ca ie îngeri” (Ion Cîrmici). Fusta putea să fie dreaptă sau în clini (plisată), iar la poale avea un rând de cusătură sau de broderie.

Vara, oamenii „avea aşa pantaloni tot di ăia di lână, învăţaţi aşa. Umbla în cămaşă, dacă nu într-o vestulice, iera numa'aşa nişte vestulice aşa o leacă, tot di lână”. (Ion Cîrmici).

Gluga se făcea din stofă de lână şi era purtată de bărbaţi peste celelelte haine în zilele de lucru. În glugă se transporta mâncarea iar ciobanii o foloseau ca perelină de ploaie.

Portul femeiesc

Portul femeilor, aşa cum scrie Stelian I. Florescu-Pîntece în monografia localităţii, „este menţionat în mai multe foi de zestre, din diferite perioade de timp, cu următoarele bunuri casnice: cămaşă, ie, hondroc de lână, fotă de lână, scurteică de postav, pieptar sau bundă, cojocel maramă de borangic (mai rar întâlnită), bete, brâu, ştergar de borangic” (Florescu-Pântece, 1992:68). Terenul ne-a oferit tot cam aceleaşi informaţii despre portul femeilor, însă acestea nu ne-au mai dat informaţii despre scurteica de postav şi ştergarul de borangic, care probabil au ieşit mai de mult din uz şi despre care oamenii nu-şi mai amintesc. Pentru găteala capului, de-a lungul timpului femeile au folosit *ştergarul de borangic*,

marama şi *basmaua* aceasta din urmă fiind întâlnită în zilele noastre.

Ia era făcută din pânză de bumbac, din pânză „să croia ia, dacă vrea făcea şi ie până-n brâu şi poal'li separat, sau cămaşa lungă" (Maria Gioabă). Peste acestea se aplicau cu acul tot felul de motive florale, mai rar geometrice (razele soarelui). Mâneca era împodobită cu o frumoasă tablă cu o cusătură înfundată numită altiţă, iar restul mânecii era cusută cu „rânduri" sau „râuri" ce se terminau cu o „bentiţă încreţită şi încheiată cu nasture" (Maria Gioabă). Atât pe faţă cât şi pe spatele iei (dar mai puţin), se coseau câteva râuri. Odată cu apariţia mărgelelor, fluturaşilor, printre aceste râuri era cusut câte un rând de podoabe care creau diferite câmpuri ornamentale. La poale erau aplicate aceleaşi motive florale sau geometrice ca şi pe ie. Ia reprezenta cea mai importantă piesă de port femeiesc, şi de aceea i se acorda cea mai mare atenţie, era lucrată cu mai multă migală îndelung. Spre deosebire de celelalte piese de port, ia reprezenta măiestria, hărnicia celei care o purta, fiind înnoită cel puţin o dată pe an.

Datorită înnoirii iei în fiecare an la hora din prima sau a doua zi de Paşte, au rezultat numeroase modele şi variante de ie, pentru că „numai dacă iera două prietene care să facă acelaşi model, în rest fiecare îşi făcia modelu' iei" şi pentru asta „ne piteam să nu vază una la alta, şi lucram di la lampă" (Maria Gioabă). Nubila, fata de măritat, trebuia să termine ia cel mai târziu în Săptămâna Mare, pentru a fi îmbrăcată cu ceva nou la hora de Paşte; totuşi „dacă vroiam să fim mai moţate şi să ieşim înaintea la altili le făciam di Florii. Să zicea că - uite cutărică a fost harnică şi a terminat ia" (Maria Gioabă).

În cazul în care fetele nu terminau *ia* până la Paşte, acestea erau văzute ca fiind „puturoase, sau nu avia posibilitate. Nu putea toată lumea să lucreze chiar aşa" (Maria Gioabă).

O altă piesă componentă a portului femeiesc, era fota.

Fota era făcută din urzeală şi bătătură de lână neagră,

sau urzeală şi bătătura de lână roşie (mai rar când era folosită urzeală de inişor). Se ţesea în patru iţe şi era formată dintr-o singură foaie dreptunghiulară. Peste această bucată de stofa erau aplicate cu acul diverse cusături -în special motive florale - şi ieşind în lume, femeile ţineau colţul fotei ridicat, pentru a se vedea poalele frumos cusute. „Când să ducia la apă ridica colţu' ca să vadă lumea ce poale frumoase are. Aşa făcia femiili" (Maria Gioabă). Ca cingătoare, femeile ca şi bărbaţii foloseau brâu sau bete, ţesute simplu doar cu câteva dungi colorate. În picioare aveau opinci şi ciorapi de lână, iar pentru plecări la târg, la biserică sau la oraş, îşi mai făceau nişte sândăluţe, sau „mai făcea cizmarii aşa nişte ghetuţe, le zicea iminei, avea toc, şi îi punea potcoviţă pă toc, să calce pă ia să nu să tocească pielea" (Ion Cîrmici). Acesta era portul de sărbătoare, hainele de lucru se rezumau la un handroc lung şi o cămaşă. Cămaşa era asemănătoare cu cea de sărbătoare, adică lungă până aproape de glezne, ori formată din două piese, cămaşă scurtă şi poale. Ceea ce diferenţiază cămaşa de lucru de ia sau cămaşa de sărbătoare, era faptul că aceasta din urmă avea o cusătură foarte „sărăcăcioasă". Cămaşa era făcută din in, bumbac, cânepă, uneori cei săraci utilizând fire de o calitate inferioară a cânepei numită „zgrebeni".

Androcul (hondrocul) era o fustă lungă şi largă „di bătea călcâilii", dintr-o singură foaie ţesută în război. Era făcută din urzeală de lână cu bătătura tot de lână, o ţesătură simplă fără model, de regulă având o culoare închisă. Vara, din cauza sărăciei, femeile umblau desculţe. Aşa cum spune bunica mea „vara nu puneam încălţăminte pă picioare, şi te buşai la degite, şi puniai ţărâna pă sângili ăla, şi o-ntindeai la drum. N-am purtat vara încălţăminte" (Maria Oprea).

Preocupări actuale în domeniul industriei casnice textile

Plecând din timpul în care Starchiojdul răsuna de bătaia spetelor, când toate femeile se ocupau de ţesut, tors şi cusut, şi ajungând în timpul de acum, pot spune că Starchiojdul a „sărăcit” cu mult în acest domeniu. În urmă cu doi ani numai două femei din sat mai aveau războiul instalat. Acestea sunt cele care au prins drag de război, dar şi războiul parcă a prins rădăcini în casa lor. Cea mai bătrână se numeşte Tocuţa Marcu atunci în vârstă de 69 de ani, care spunea că ţese de când se ştie şi lucrează aceleaşi modele pe care le-a învăţat de când era fată. A lucrat toate tipurile de ţesături dar cea care a făcut-o cunoscută în sat a fost cuvertura cu andreaua. Ea s-a axat pe confecţionarea acestei ţesături, adoptând tehnica de lucru pentru toate celelalte tipuri de ţesătură. Aşadar acum doi ani încă mai făcea cuverturi, preşuri, carpete, păretare, şi folosea un singur model şi o singură tehnică de lucru. Ţesea în acelaşi război orizontal cu aceeaşi lână şi aceeaşi urzeală de bumbac, ţesăturile ei aveau atât rolul pe care îl aveau până acum, dar le-a adoptat şi pentru mobilierul nou, având comenzi de cuverturi pentru fotolii şi pentru pat de mijloc. A ţesut atât pentru ea şi pentru fetele ei cât şi pentru femeile din sat care îi dădeau comandă.

Cea de-a doua ţesătoare Maria Chiriţă care atunci avea vârsta de 60 de ani, a învăţat să ţeasă de la vârstă foarte fragedă fiind nevoită să-şi facă zestrea. După ce a făcut modelele şi tipurile de ţesături din sat, în 1982 s-a angajat la Covasna la şervete şi de atunci şi până în 2011 a lucrat şervete pe care le trimitea la centru de unde primea iar urzeală şi fire. Şervetele erau făcute din urzeală de bumbac şi băteală tot din bumbac de culoare roşie sau albă.

Pentru că de mult nu se mai ţes şervetele care se ţeseau aici, femeile cumpărau aceste şer vete de artizanat pentru a le folosi la nunţi şi înmormântări. Chiar dacă aici ţesutul a

dispărut, interioarele caselor tot mai sunt frumos împodobite cu felurite ţesături, fetele mai primesc asemenea lucruri la căsătorie, iar în cadrul ceremonialului nunţii şi înmormântării sunt păstrate şi respectate obiceiurile de odinioară -şi acum sunt folosite batiste, ştergare, valuri de pânză, iar în lipsa celor ţesute se folosesc cele din comerţ.

În ceea ce priveşte portul popular, unele piese au rezistat şi se găsesc mai ales în portul bărbătesc de iarnă. Iarna bărbaţii încă mai poartă căciulă de astrahan, vestă şi pantaloni de zeghe, ciorapi, mănuşi, flaner, vestă de lână, şi cojoace, bundă din piei de animale.

Costumul popular femeiesc mai este purtat de o singură femeie, anume Maria (Orica) Gioabă ce îl îmbracă la biserică, la marile sărbători şi uneori la târg.

Dacă în anul 2011, prin cele două ţesătoare care mai lucrau puteam să spunem că în Starchiojd ţesutul încă mai este o realitate, acum această îndeletnicire atât de complexă se mai păstrează doar prin obiectele şi cunoştinţele ce sunt încă menţinute de purtătorii pasivi ai tradiţiei.

Cu toate acestea, vorbind în mare despre ţesăturile din Starchiojd, am putea spune că prin diversitate, funcţionalitate, tehnicile de lucru, acestea se pot încadra în tipologia generală a ţesăturilor din România.

Meşteşugurile chiojdenilor

Prelucrarea lemnului

Aşezat la poalele munţilor, Starchiojdul s-a bucurat de o mare întindere de pădure, lemnul fiind una din cele mai bogate şi importante materii prime din zonă.

Potrivit legendei de întemeiere a comunei şi a satelor acesteia, întreaga suprafaţă pe care se află Starchiojdul ar fi

fost acoperită de pădure, copacii crescând atât pe dealuri cât şi pe văi, ceea ce a făcut ca diferiţi imigranţi (turci, tătari, mongoli, români ardeleni) să se poată ascunde de răufăcători sau pur şi simplu să-şi găsească liniştea şi siguranţa în codrii de aici, în cele din urmă făcându-şi gospodării, întemeind cătune şi mai apoi satul propriu-zis.

Cerinţele de lemn au crescut tot mai mult odată cu extinderea satului, iar pădurile din perimetrul lui au început să se rărească cedând locul fâneţelor şi loturilor arabile. Oamenii spun (din amintirile bătrânilor pe care i-au cunoscut), că după această defrişare excesivă au început să păstreze şi să preţuiască tot mai mult pădurile aflate în afara satului: pentru foc strângeau numai uscătură, iar pentru construcţii nu de puţine ori foloseau lemne de o calitate inferioară, strâmbe, ba chiar îşi făceau casele şi anexele mai mult din nuiele împletite.

Pădurile aflate în afara satului se pare că au fost ocupate cu forţa după cum spune interlocutorul nostru Dumitru Gîrbea (Gică Colindeţ). Potrivit acestor informaţii primite de la dumnealui, oamenii mergeau şi defrişau o anumită suprafaţă de teren, obţinând astfel fâneţe şi loturi arabile unde-şi făceau „odaie”, dar ocupau şi pădurea din împrejurimi. De regulă la această defrişare participa tot neamul, proprietatea extinzându-se odată cu înmulţirea membrilor aparteneņţi la grupul respectiv. Dacă dintre doi vecini unul avea băieţi iar altul fete, cel cu fete risca să piardă respectiva suprafaţă de teren printr-o luptă care se pare că se dădea între cele două familii. Probabil era vorba şi de putere, dar cu siguranţă se gândeau şi la faptul că cei care aveau fete nu aveau cui să lase moştenire terenul dobândit, în condiţiile în care averea se moştenea pe cale paternă. Astfel, cei care aveau fete greu reuşeau să „se ridice”, adică să ajungă la o stare economică prosperă.

Locuitorii acestor meleaguri au avut la îndemână lemn de esenţe variate, pe care au putut să-l prelucreze uşor şi pe alese. Chiojdenii au dispus atât de păduri de conifere cât şi de

foioase, cum ne dăm seama şi după parcurgerea toponimelor locale: Brădet, Valea Gorunului (azi Valea Gorândului), Stejerel, Paltenu, Carpenu, Făget, Groapa lu' mesteacăn (azi Groapa lu' mestecă) etc.

În primul rând lemnul a fost utilizat pentru încălzirea locuinţelor pe timp de iarnă şi pentru pregătirea hranei, pentru căratul lor din pădure oamenii folosind animale de tracţiune aduceau lemnele cu carul, *cotiga*, şi iarna cu sania; cei ce se aflau în imediata apropiere a pădurii cărau lemnele cu *croznia, popârţagul* sau cu *cioacla,* iarna.

Din lemn şi-au construit casele şi acareturile, mobilierul, dar şi uneltele şi obiectele folositoare în gospodărie. Unii dintre ei şi-au câştigat existenţa din prelucrarea lemnului, obiectele realizate fiind vândute/ schimbate (troc) în sat sau, mai ales în zonele de câmpie, unde duceau: şindrilă, scândură, lemne de foc, etc., în schimbul cărora primeau cereale.

Până la apariţia instalaţiilor sau a uneltelor speciale de prelucrare a lemnului (la sfârşitul sec. al XIX-lea se construiesc în zonă fierăstraie sau joagăre de apă în Siriu şi Prigon), oamenii foloseau unelte destul de rudimentare, cel mai la îndemână mod de a-şi procura cele de trebuinţă fiind cioplitul.

Prelucrarea lemnului prin cioplire a fost legată într-o oarecare măsură de creşterea animalelor. Oamenii care mergeau cu animalele la odaie în pădure, pentru a consuma nutreţul obţinut pe fâneţele de acolo sau pentru a se profita de marea întindere a islazurilor, aveau o bună ocazie de a-şi procura diverse unelte şi obiecte folositoare. Majoritatea ţăranilor făceau şindrilă, *obezi* pentru roţile de căruţă, scândură, unelte agricole, cozi pentru cele care erau din fier, iar multe dintre lucrurile obţinute erau comercializate ori schimbate cu altele prin troc.

Ţăranii aveau anumite cunoştinţe despre timpul în care

lemnul este bun de tăiat şi de prelucrat. Tăierea lor era relaţionată cu fazele lunii. Copacii puteau fi doborâţi cu topoarele sau joagărul din septembrie până în februarie, perioadă în care seva este oprită, iar dacă se tăiau în afara perioadei menţionate, pentru ca lemnul să fie mai rezistent şi pentru a nu intra „carul" în el prea lesne, „dacă-l tai, sa-l tai nu când creşte luna, când scade luna, pentru că atunci când creşte luna creşte toate alea, şi copacii, şi ie păcat să-i tai când ie-n creştere." (Alexandru Gîrbea).

Meşterul Petre Dragomir (Nae Bâtcan), şindrilar de când se ştie, mai are un secret: „Lemnu' care vă spui io, di vrei să faci material din iel, are pă partea asta, iete, pă coaja lui, pă interioru' lui, are nişte slove d'astea mari, că altfel dai toată pădurea jos. Dacă are slovili astea ie bun şi crapă unde vreau io."

Uneltele folosite în prelucrarea lemnului sunt: topor, toporaş, ciocan, mai, joagăr, fierăstraie de mărimi diferite (sfaiţig, lupţic), teslă de cioplit, sfredel, cuţitoaie, scaun pentru şindrilă, rindele, dălţi, coarbă etc.

E necesară o clasificare, în funcţie de utilitate a obiectelor realizate din lemn: materiale pentru construcţii (case, acareturi), scândura şi ţambra, laţi, unelte agricole şi de recoltat fânul şi cozi pentru uneltele de fier, unelte folosite în prelucrarea fibrelor textile, obiecte folosite în bucătărie, obiecte confecţionate din doage, hambare, căruţe, sănii, cioacle, sănii pentru copii, ploşti folosite la nunţi, instrumente muzicale.

Bineînţeles că pe lângă funcţia utilitară, multe dintre acestea au căpătat şi o funcţie estetică fiecare meşter adăugând creaţiei sale o sculptură, un desen etc.

În afară de aceste unelte şi obiecte, multe dintre ele fiind confecţionate de fiecare gospodar, de-a lungul timpului s-au „iscăşit" meşteri specializaţi în prelucrarea lemnului împărţindu-se în: şindrilari, dogari, dulgheri, tâmplari, rotari,

iar cei mai iscusiţi se ocupau şi de confecţionarea a frumoase broderii, traforaje care împodobeau prispele, balcoanele şi streşinile caselor.

Pregătirea materialelor şi construirea imobilelor

Pregătirea materialelor pentru construcţii începea cu mai mult timp înainte, pentru că lemnul trebuia să fie uscat, întrucât se lucra anevoios din cauza tehnicilor de lucru rudimentare, iar la începerea unei construcţii era bine ca toate lemnele să fie numai bune de asamblat.

Se dădea forma stâlpilor, cosorobilor, grinzilor, tălpilor, vârghiilor, laţilor (care de obicei se făceau din *târşar*). Scândura folosită la podit, la asamblarea gardurilor şi a porţilor (scândura numită ţambră), se obţinea dintr-un butuc de lemn, căruia „...îi dădeai daturi aşa, îi făciai bucăţi mai mari, pă urmă făciai pene di lemn şi băteai în urma toporului, şi le bătea cu un mai di lemn şi işia două scânduri. Mai cioplea o leacă şi iera folosită la orice: şi la podit, şi la gard...” (Ștefan Ceauşu).

De asemenea, laţii folosiţi la tavane, pereţi sau garduri, se ciopleau din topor, iar pentru a fi cioplìţi mai uşor „Îi făciam un fel di *bedreagă*, aşa să zicia. Iera un lemn mai gros, şi tăiai cu joagăru’ până la jumătate şi-i scoteai ce iera acolo, cam un lat di mână cât vroiai să bagi, şi băgai laţu’ acolo şi-l înţepeneai cu o pană, şi acolo şedea. Îl ciopleai...” (Ștefan Ceauşu).

Legat de tipurile de case din sat, dintr-o discuţie purtată cu profesorul Dumitru Stoica (Cuţă) într-o noapte de priveghi, am aflat că în Starchiojd, loc în care foarte des apăreau tot felul de cotropitori, cel mai vechi tip de casă ar fi fost cel cu două intrări: intrarea din faţă şi intrarea din spate, iar uşa era amplasată ori în sală ori în camera de locuit. Oamenii baricadau intrarea din faţă care era înspre uliţă şi fugeau pe uşa din spate care dădea în grădină.

Locuinţele erau construite de către dulgheri care de obicei se organizau în echipe, proprietarii ajutând, bineînţeles, şi ei.

Cele mai multe case erau formate din două camere: odaia de locuit unde se şi gătea, şi camera bună, „casa mare” unde se ţineau lucrurile de valoare şi care era deschisă mai mult la marile evenimente ale familiei (cumetrie, nuntă, moarte).

Între camere era sala, în care se intră din afară, de pe prispă, şi din care se pătrundea în cele două camere. În faţa camerelor şi a sălii era prispa care se întindea pe una sau două laturi ale casei, şi în partea din faţă avea un foişor numit de chiojdeni „balcon”.

Aşa cum am amintit în rândurile de mai sus, pentru construirea caselor erau folosite şi nuielele de alun. Structura era făcută din lemn, însă pentru pereţi şi pentru tavane erau folosite nuiele peste care se aplica o tencuială compusă din pământ, paie şi gunoi de grajd (de preferat balegă de cal).

Cei mai înstăriţi şi cei care aveau mai multe ajutoare îşi făceau case din *vârghii*, mult mai rezistente decât cele care aveau pereţii din nuiele. Construcţia începea prin săparea beciului şi încheierea fundaţiei de piatră, peste care se puneau *tălpile*, de preferat lemn de esenţă mai tare ca: salcâm, stejar etc.

Meşterii foloseau tehnica de lucru numită „îmbinare în frânghiu, gură de lup, coadă de rândunică, firung”. Vârghiile erau puse pe o lungime de trei-patru metri, cât era peretele camerei, la capete fiind îmbinate, singurele întreruperi făcându-se în spaţiile unde urmau a fi puse uşile şi ferestrele. Aici era pus un stâlp (amnar) care se sculpta pe o parte în care se fixau vârghiile (ascuţite şi ele la capete pentru a avea rezistenţă), ca mai apoi să fie „îmbrăcat” cu tocurile uşilor şi a ale ferestrelor. Aceste vârghii erau făcute din *târşar* pentru a avea o mai mare rezistenţa şi pentru a dura mai mult timp în

faţa carilor. Pentru legarea vârghiilor între ele, meşterii făceau găuri în lemn cu sfredelul (căruia i se mai spune şi draibăr sau spiţelnic), în care băgau cuie „Di lemn di fag, uscat, şi făcia gaură şi-n vârghia aia şi-ntr-aia. Punea cuie d'alea di lemn, şi pă urmă mai făcia un rând di vârghii, iar mai făcia găuri, iar mai bătea...” (Ştefan Ceauşu).

La încheierea camerei, sus, la baza podului, era pus un rând de lemne numite *cosorobi* iar camerele erau despărţite de pod prin *grinzi* puse de-a lungul sau de-a latul încăperii, sprijinite pe cosorobii de pe ambele laturi ale casei, aceste grinzi fiind îmbrăcate cu scândură sau lăţişori atât pe interior (formând tavanul) cât şi pe exterior (formând podul).

Acoperişul casei era în patru ape, şi era format de căpriori (făcuţi din lemn de brad) care se fixau pe cosorobi, şi erau spriiniţi în pod de stâlpi prinşi între aceştia şi grinzi. Căpriorii erau legaţi între ei cu *laţi* peste care se bătea cu mare atenţie şindrila în aşa fel încât apa să nu pătrundă.

Trebuie să menţionăm că la ridicarea căpriorilor, în locul unde aceştia se întâlneau (vârful casei), constructorii agăţau un brad, porumb, o găină friptă, sticle cu băutură, un şervet (ştergar), reprezentând sporul, bogăţia casei.

Deoarece coşul era scos în pod, fumul fiind folosit pentru afumarea cărnii şi a produselor din carne de porc, mai era făcută o aerisire fixată pe latura din faţă a acoperişului pe care moş Fănică Ceauşu o numeşte *şareapă*, iar Tică Bălănică, *locardă*.

După încheierea construcţiei, peste pereţii de vârghii se băteau în cuie, nuiele, mai târziu trestie sau şipci de lemn, peste care se aplica tencuiala (a cărei compoziţie am amintit-o mai sus), se văruia apoi cu var adus cu căruţele de către vărarii din satele învecinate Cislău, Calvini, etc., din judeţul Buzău.

Tâmplăria (uşile şi ferestrele) erau făcute de preferat de scândura trasă în fierăstraie de apă, însă erau folosite şi scânduri obţinute prin cioplit, pe care meşterii noştri aveau

priceperea să le şlefuiască în aşa fel încât să fie plăcute şi folositoare.

Pentru construirea grajdurilor (coşarelor) se foloseau aceeaşi tehnică şi lemne cu aceeaşi denumire. Grajdurile se împărţeau în trei încăperi: camera pentru animale, magazia, iar între acestea era şopronul sub care mulţi gospodari ţineau căruţa. Deasupra acestora se afla podul folosit pentru adăpostirea nutreţului. Pe peretele care dădea în grădină se făcea o uşiţă folosită la aruncatul bălegarului. „De-a roata” grajdului, (şi a casei), se făceu *polate* care serveau ca adăposturi pentru animale, magazii, diferite ateliere, sau care deveneau bucătării de vară (cele din spatele sau părţile laterale ale casei).

Tâmplăritul s-a dezvoltat după apariţia joagărelor de apă, cu această ocazie începând a se folosi mult mai mult scândura finisată. Aşa cum femeile se îngrijeau ca interiorul casei să fie împodobit cu frumoasele ţesături (pe care le agăţau pe pereţi, iar pe altele le foloseau ca învelitori), tot aşa bărbaţii tâmplari se ocupau de înfrumuseţarea exteriorului prin executarea a felurite broderii, traforaje, unele de mare valoare artistică.

Elementele decorative ale unei case chiojdene sunt: ciucurii de saceac (samgeag), ciucurii dintre stâlpii prispei, zăbrelele, stâlpii şi „balconul”. Motivele decorative sunt inspirate din floră (flori, brăduţi), şi faună (lei), însă sunt întâlnite şi rozete solare şi cruciuliţe, existând şi câteva case ale căror streşini au doi lei afrontaţi traforaţi deasupra intrării în foişor „pe balcon”, motiv de factură cultă, ce reflectă poziţia socială însemnată a posesorilor respectivelor de locuinţe. De-o parte şi de alta a leilor apare anul de construcţie al casei, ale cărui patru cifre sunt grupate două câte două, iar sub lei se poate citi, sculptat în trafor, numele proprietarului. Cel mai reprezentativ motiv întâlnit în sat pare a fi laleaua, care se

găseşte atât pe ciucurii şi balcoanele caselor cât şi, realizată prin crestături pe scândurile porţilor şi gardurilor.

Ciucurii dintre stâlpi sunt scânduri sculptate care se fixează între stâlpii prispei, în partea de sus, iar ciucurii de saceac sunt scânduri traforate, puse de jur împrejurul casei. *Ciucurii de saceac* reprezintă un element arhitectural aproape nelipsit la casele vechi, chiar dacă acesta e singurul element decorativ. În trecut existau mai mult de zece modele de ciucuri.

Stâlpii nu sunt prea des ornamentaţi, şi de cele mai multe ori sunt îmbrăcaţi cu scândură. Acum, în sat, mai pot fi identificate trei modele de stâlpi, unul dintre aceste modele fiind adoptat şi pentru împodobirea stâlpilor de la porţi.

Zăbrelele sunt scânduri de aproximativ 60 de cm. foarte frumos ornamentate, care erau prinse de stâlpi de-a lungul prispei.

Pentru obţinerea acestor traforaje, meşterii aveau şabloane făcute pe bucăţi de hârtie sau carton. Acestea erau aplicate pe scândură, după care se desena cu creionul ca mai apoi să se dea formă cu unelte speciale.

Tot tâmplarii sunt cei care încep să încheie uşi pe care sculptau rozete solare sau alte modele, să bată duşumele, să facă mobilier (ladă de zestre, masă cu dulap, cuier, dulap de colţ), hambare, şi multe astfel de obiecte.

Șindrilitul

În Starchiojd singurul tip de învelitoare a construcţiilor a fost mult timp şindrila. Aceasta putea fi făcută din lemn de fag şi brad, care era tăiat cu joagărul în butuci de 25 de cm. (cât lungimea unei şindrile). Din aceşti butuci se scoteau bucăţi subţiri de lemn cu toporul sau toporaşul, care erau făţuite şi cărora li se făcea „floare”, adică un ornament superior, cu rol utilitar în aşezarea geometrică şi suprapunerea rândurilor de şindrilă. Bucăţile de şinrilă erau executate cu cuţitoaia în

scaunul de tras şindrilă. Șindrila era folosită atât pentru acoperişuri, cât şi pentru îmbrăcarea pereţilor exteriori, pentru fiecare tip existând un model de floare specific.

Din informaţiile primite de la şindrilarul Petre Dragomir (Nae Bâtcan), am aflat că la un metru pătrat de acoperiş al unei case intrau 225 de şindrile, (prin urmare, la învelirea unei case ţărăneşti intrau câteva mii).

Acestea erau bine aşezate în forma solzilor de peşte pe laţii prinşi pe căpriori, şi ca să fie mai rezistente la umiditate erau unse cu păcură, de aceea puteau să reziste şi până la 40 de ani.

La rezistenţa şindrilei contribuia şi fumul din pod care producea condens în momentul în care lua contact cu frigul, formând o „crustă” ce se aşeza pe interiorul acoperişului, şi nu permitea pătrunderea apei.

Dogăritul

Cioplirea şi unirea doagelor presupuneau o muncă anevoioasă şi multă măiestrie. Printr-o tehnică specială lemnul era ovăluit (uneori se folosea focul), iar vasele strânse cu cercuri de lemn şi mai apoi de fier.

Dintre obiectele făcute din doage amintim: butoi sau budane pentru ţuică, putini de forme diferite folosite pentru păstrarea murăturilor şi a verzei pe timp de iarnă, pentru transportarea şi conservarea brânzei, pentru depozitarea borhotului de prune, pentru depozitarea cerealelor; tocitori, găleţi, ţiviere (ţighiere sau răcitoare) pentru cazanul de ţuică, cărătoare pentru transportul borhotului la povarnă, putinei, dublă pentru măsurarea cerealelor, cadă (cadră) pentru depozitarea cărnii de porc, hârdău, găleată de muls, cofă.

Datorită marilor suprafeţe pe care se întindeau livezile de pruni, meri, peri, meşterii dogari au utilizat mai multe tehnici de confecţionare a vaselor în care era depozitată ţuica.

Interlocutorul nostru Ștefan Ceauşu îşi aminteşte bucuros de dogarul cătunului Ceauşi, cel care avea îndemânarea de a face tot felul de butoaie şi butoiaşe: „ Moş Petre iera şăfu', îţi făcia butoi di la doi litri, butoiaş să-l iei la subţioară să pleci când aveai nuntă, invita pă cineva ca socru, luai butoiaşu' ăla făcut, da' iera frumos tare, din prun vânăt, işia vopsit gata, roşcovan aşa... ş-avea cercur'li din lemn îngropate în doagă di nu videai că-i cerc, ziciai că-i trunchi. Îi făcia un orifici mic şi unu' mai mare di punea în iel acolo, ş-api p-ăla îl astupa di tot. Un orifici mic în doagă, când te cinstea dădea pă ăla ca din ploscă, şi-l ţinea la gură şi zicia: „Tot-tot-tot", da' pă gât nu nu vinia mai di loc, aaa... iera di minune." (Ștefan Ceauşu).

Doagele pentru butoaie puteau fi făcute din lemn de stejar, dud, salcâm (bradul fiind folosit pentru doage mai mari, de exemplu pentru tocitori), iar grosimea doagei trebuie să fie între 4-5 cm.

Vasele mai mici erau făcute din doage cioplite din lemn de brad, de multe ori pentru legarea între ele folosindu-se cercuri făcute din lemn de mesteacăn. „Dacă făciai vas mai mic, cam d'un metru, di la un metru în jos, găseai între cepii di brad, ai văs't că creşte crucili ale, şi scoteai fără noduri, şi dădeai în cap şi să crăpa. Aveam o strunea di metal, groasă ca o daltă, da' iera ovăluită aşa, şi puneai colo şi dădeai cu ciocanu' sau cu toporu', şi crăpa şi işa doaga încârligată gata, nu mai aveai treabă, o mai ciopleai o leacă cu rindea ovăluită şi înăuntru şi înafară cu alta" (Ștefan Ceauşu).

Vaselor li se făceau întâi pereţii, li se dădea forma cu ajutorul unor cercuri care erau puse provizoriu, sau folosind alte metode care să înlesnească lucrul. După ce erau legate doagele, se punea fundul (sau capetele la butoaie) şi totul se îmbinau cu mare atenţie în garden. Între doagele de pe fund era tras câte un fir de papură care se umfla imediat ce lua contact cu apa, iar după aceea se făcea o cocă din făină cu apă care era

aplicată pe toate îmbinările pentru a astupa bine eventualele găuri. Butoaielor li se făcea un preduf (dop), iar după încheierea lor meşterii foloseau felurite reţete prin care extrăgeau *taninul*.

„După ce le-ai făcut, prima dată... butoaili astea di puneai rachiu în iele, dacă iera di salcâm trebuia să le opăreşti cu leşie. Cu cenuşa din sobă în cazan di zece vedre, şi fierbeai cenuşa aia, o lăsai să să limpezească, apa aia care rămânea să făcia roşie, şi pă urmă o alegeai p'aia şi o puneai iar în vasu' ăla mare. Și zeama aia o turnai în butoi, şi-i puneai predufu' ăla şi-l învârteai acolo să opărească, să iasă, cum să zic io, seva aia di lemn să nu iasă în rachiu. Îl opăreai di două-trei ori aşa şi pă urmă puneai apă în iel să vezi ce face, dacă iera apa aia roşie. Dacă iera vopsită iar nu-i bun, îl opăreai iar." (Ștefan Ceauşu).

Pentru a nu ieşi în ţuică mirosul de leşie „la termenare când punea aia, puneai o cetină di brad într-un tuci di cinci-şase kile, şi să opărea cu cetina aia di brad, şi o trânteai acolo zeama aia şi mirosea a brad." (Ștefan Ceauşu).

De asemenea, acel tanin putea fi scos prin opărirea butoiului cu apă sau prin turnarea borhotului proaspăt fiert (borhotul rămânea în butoi câteva săptămâni).

Ţuica pusă în butoaie făcute din doage de dud sau salcâm, prinde o culoare portocalie dar capătă şi o aromă, un gust plăcut, pentru scoaterea ei din butoi fiind folosite cu ani în urmă *trăgile*, special cultivate şi pregătite.

Dacă ne întrebăm de ce butoaiele, putinile şi tocitorile au forma pe care o au, nea Didi Jalbă ne spune că toate sunt cu rost pentru a ajuta omul. Butoaiele au burtă la mijloc, sunt ovăluite pentru că „Dacă-i drept nu să strânge butoiu... Putina di varză să face mai largă la fund ca să ţină varza să nu iasă în sus din apă, şi la tocitor'li dă prune să face aşa, când să face pluta să nu să ducă în jos, rămâne pluta sus. Toate ie făcute cu rost să ajute omu'." (Alexandru Gîrbea).

Rotăritul şi asamblarea căruţelor

Căruţa a fost un important mijloc de transport care asigura deplasarea în interiorul satului şi către zonele de câmpie unde chiojdenii obişnuiau să meargă cu mărfurile lor. De asemenea, tot cu căruţa mergeau la târgurile şi bâlciurile organizate în satele vecine sau la oraş, la moşiile de la pădure şi din zonele de câmpie (mai ales în jud. Buzău). Era şi este folosită pentru căratul fânului, lemnelor şi al produselor agricole recoltate de pe loturile mai îndepărtate.

Meşterii specializaţi în asamblarea roţilor şi a căruţelor erau la fel de mult apreciaţi în sat ca şi ceilalţi meşteşugari.

Pentru confecţionarea roţilor şi a căruţelor era nevoie de lemn de esenţe variate, care se prelucra mai uşor, mai ales piesele care impuneau diferite dăltuieli. Întrucât nu peste tot se găsea asemenea lemn, unele sate erau specializate numai în rotărit, aşa cum a fost satul Rotarea, sau în căruţărit, precum Mizil şi Gorgota, unde meşterii chiojdeni duceau la vânzare obezi şi spiţe.

Obezile pentru roţi erau făcute mai mult la odăi prin pădure, din lemn de fag, şi aveau o lungime de 60 de cm. După ce li se dădea forma, erau afumate şi lăsate la uscat; la fel se întâmpla şi cu spiţele, numai că acestea nu erau afumate. Asamblarea lor se făcea aşa cum am mai spus, de oameni specializaţi în acest meşteşug. Centrul roţii îl reprezenta *căpăţâna* care trebuia să fie din lemn de ulm, în mijloc având un orificiu numit *bucea* în care trebuia să intre *osia* căruţei.

Căpăţâna era cea căreia i se dădeau cele mai multe dăltuieli deoarece de ea se prindeau spiţele; de acestea din urmă erau prinse obezile, tot „în dăltuială”, roata prinzând astfel formă. Partea exterioară a roţii era protejată de o bandă metalică.

Pentru asamblarea căruţelor trebuia multă pricepere, mai ales că se cerea o îmbinare între lemn şi fier. În afară de

car sau căruţă, în Starchiojd se folosea şi *cotiga* care era cea mai potrivită pentru căratul fânului şi al lemnelor datorită stabilităţii mai mari pe drumurile accidentale ale satului. Pentru căratul fânului se foloseşte *dresul* şi *coşul,* iar pentru căratul cerealelor, fructelor, legumelor, etc., se foloseşte *tronul* care înainte era împletit din nuiele de tei, mesteacăn sau carpen. Pentru drumuri mai lungi, (mergeau la câmp pentru a face troc), foloseau *coviltirul*, care de asemenea era făcut din nuiele împletite.

Pe timp de iarnă căruţa era băgată sub şopron şi folosită sania. Sania, cioacla, sau săniile pentru copii, nu erau făcute neapărat de către rotari sau căruţari, însă le putem include în acest capitol întrucât sunt mijloace de transport. Moş Fănică Ceauşu, descrie tehnica prin care se pot confecţiona cioaclele, fiind valabilă şi pentru sanie şi săniuţele copiilor. Cioaclele se făceau din lemn de fag, salcâm, care trebuia „Să fie crescut pă coastă şi ie-ncârligat. Și ca să iasă amândouă bune, fălcelili alea di sanie, cauţi lemn mai gros şi-l crăpi cu fierăstrău', şi apoi iese la fel şi una şi alta. Îi dai dăltuieli, îi pui picioare, oplinaşii ăia acolo ca să pui lemnili pă iei, în faţă, stinghiili, le zice borniţă, gaură în oplinaşu' ăla să pui proţap să poţi s-o conduci, şi la coastă." (Ștefan Ceauşu).

Confecţionarea obiectelor din lemn utilizate în bucătărie

Obiectele folosite într-o bucătărie chiojdeană nu se diferenţiază de obiectele pe care le găsim în celelalte sate, însă e necesar un „inventar" al lor. Aşadar se puteau găsi: făcăleţ, linguri de lemn, funduri pentru tocat sau de pus mămăliga pe ele, frecuş sau sfredel pentru urzici, copăiţă pentru frământatul pâinii, căuc de băut apă, pisălog pentru zdrobirea usturoiului, pristolnice pentru însemnarea prescurilor şi a colivei etc.

Unele dintre aceste obiecte se găseau în natură chiar sub forma în care se folosesc, de exemplu: „sfredeluşul" sau

„frecuşul” pentru urzici. Nici celelalte obiecte nu presupuneau o tehnică de confecţionare prea sofisticată, unele dintre ele fiind mici bucăţi de lemn care era lustruit şi căruia i se dădea o formă.

O tehnică de lucru mai aparte se impunea pentru obţinerea unor vase pentru apă precum căucul de băut apă, sau copăile în care se frământa pâinea.

Asemenea copăiţe se foloseau şi la legănatul copiilor, la spălatul rufelor şi pentru a depozita carnea de porc. De asemenea, aici putem încadra şi ploştile în care se punea băutură şi apoi erau folosite pentru a invita sătenii la nuntă.

Octogenarul Ștefan Ceauşu descrie tehnicile folosite pentru confecţionarea unei copăiţe în care acum ţine mălaiul, şi a unei ploşti. Copaia era făcută din butuc de lemn moale precum: plopul, salcia, pe care „Îl crăpi, şi pă urmă te iei cu o tezlă făcută rotund aşa ispre, o scobieşti, tai butucu’ cam cât vrei să faci... că o faci şi mare. Poţi să o faci şi di doi metri ca să bagi porcu’, că nu să făcia cum să face acuma, ai văs’t, cade di’alea... Am cioplit-o cu tezla, pă urmă am făcut un vârf di coasă încârligat aşa, şi-am curăţat ca să netezească, p’afară cu tezla iar, cu toporaşu’, dăi...” (Ștefan Ceauşu).

Menţionez că această tehnică era folosită pentru confecţionarea oricărui tip de copaie dar şi pentru „scobirea” ulucilor din care se hrăneau şi adăpau animalele.

Cioplitul ploştilor era mult mai complicat. Acestea se făceau din lemn uscat de cireş, tăiat cât se voia să fie plosca şi despicat pentru a fi scobit pe dinăuntru. Marginile erau zimţate cu nişte „cepi” care, la îmbinare, trebuiau să se potrivească perfect.

Odată cioplită, plosca era băgată într-o menghină şi strânsă până acei cepi se îmbinau astfel încât lichidul ce era pus în ea să nu curgă. Pentru confecţionarea ploştilor nu se foloseau cercurile de fier, totul constând în această îmbinare. În partea superioară se făcea un orificiu mic pe care se turna

băutura şi pe unde se bea.

Confecţionarea cozilor din lemn pentru uneltele agricole sau folosite la strâns fânul

Astfel de unelte nu pretindeau o pregătire meşteşugărească specială, fiecare om îngrijindu-se de achiziţionarea lor pentru a avea cu ce să lucreze. Acestea trebuiau să fie făcute dintr-un lemn mai uşor, dar care să fie şi trainic, cum ar fi: salcia, alunul, mesteacănul, bradul. Odată tăiate, lemnele erau cojite (cum se face şi astăzi), şi agăţate la umbră pentru a se usca în tihnă. Ca majoritatea lemnelor folosite la construcţii, acestea trebuiau să fie făcute din *târşar.*

Pentru trăinicia obiectelor din lemn, mulţi meşteri au folosit tehnici implicând fierberea şi afumarea. Această reţetă se pare că e folosită şi pentru confecţionarea furcilor. „Păi furcili, tăia lemn mai crud, nu tăia lemn bătrân. Și-l crăpa, îl cioplea, pă urmă le crăpa cu fierăstrău' şi le băga la fiert, şi pă urmă le-ncârliga acolo, avea nişte instrumente di le-ncârliga acolo, le lasa să să usuce, ş-api le afuma o leacă ca să nu mai crape şi le ducia la vânzare." (Ștefan Ceauşu).

Confecţionarea uneltelor folosite la prelucrarea fibrelor textile

Din rândul acestor unelte amintim: meliţa, pieptănii cu dinţi de fier, suveica, urzitorul, răspitorul sau rişchitorul, război de ţesut, furca de tors, fus, mosor, drugă, vârtelniţă, roată de depănat.

Multe dintre ele erau utilizate în gospodărie de femei, şi nu se achiziţionau din sat. Altele, cum ar fi războaiele de ţesut, erau făcute în sat de oameni specializaţi, care au dezvoltat un meşteşug din asta.

Tot astfel meliţa, furca, rişchitorul, din informaţiile

primite, erau făcute de oamenii din sat, unele mai ales pe la odaie în pădure. Celelalte obiecte puteau fi achiziţionate de la târguri, în special de la ţiganii rudari din satul Slon, care erau renumiţi în arta de a făuri astfel de obiecte.

Lemnul astăzi

Dacă în paragrafele anterioare am vorbit despre modul în care chiojdenii au obţinut şi prelucrat lemnul, acum e timpul să actualizăm aceste date.

În ceea ce priveşte proprietatea asupra pădurii, oamenii se confruntă cu mai multe probleme. Una dintre probleme este aceea că din 1962 (de la intrarea în colectiv) şi până în 1989, nu prea s-au mai făcut acte de moştenire, şi din cauza aceasta situaţia juridică a multor terenuri este complicată. În plus, în Starchiojd încă nu s-au eliberat titlurile de împroprietărire şi localnicii plătesc taxele şi impozitele pe rolurile agricole ale părinţilor, bunicilor şi chiar străbunicilor lor.

O altă problemă este cauzată de faptul că în trecut taxele (fonciirile) prea mari ce trebuiau plătite de proprietarii de teren, i-au determinat pe mulţi dintre aceştia să nu treacă în acte suprafaţa reală deţinută, şi nici să nu specifice (în acte) ce fel de teren au (păşune, fâneaţă, pădure, etc). Astfel, pădurea neînregistrată (dar şi pădurea crescută pe fâneţe) se află acum în proprietatea statului fiind administrată de Ocolul Silvic. Proprietarii au drepul la lemn de foc numai dacă arborii se găsesc pe fâneţe, dar şi aici tăierea se face cu aprobarea Ocolului.

În prezent, o mare parte din pădurile stăpânite de chiojdeni sunt controlate şi folosite de o organizaţie numită „Obşte”, în care se află mulţi dintre urmaşii moşnenilor, fără însă ca administratorii să fi făcut transparente pentru toţi procedurile de aderare şi de funcţionare ale organizaţiei.

Astăzi lemnul (de construcţie) se taie oricând,

nemaiţinându-se seama de timpul fast/nefast care ordona în trecut activităţile tăietorilor (constructorilor).

Lemnul de construcţie se poate găsi fasonat gata la gaterele din Bâsca şi Chiojdul Mic din judeţul Buzău, dar şi în Starchiojd, puţini fiind oamenii care aduc lemne şi le fasonează acasă.

Chiar dacă în ultimul timp au luat amploare construcţiile din cuburi de B.C.A., pentru ridicarea etajelor superioare, a acoperişurilor şi a mansardelor se foloseşte lemn din abundenţă. De asemenea încă se mai poartă lemnele traforate, care acum se fixează pe balcoane şi pe prispele de la etaj; din lemn se fac porţi şi garduri, foişoare, etc.

În ultimul timp, mulţi tineri întorşi din străinătate sau fiii satului care vin să locuiască la casa părintească după o viaţă trăită la oraş, parcă dornici să conserve valorile tradiţionale, cer meşterilor dulgheri şi tâmplari să le împodobească locuinţele cu elemente „rustice”.

Dulgherii nu se mai deosebesc de tâmplari, toţi fiind pricepuţi atât la construirea imobilelor, cât şi la fasonarea şi „brodarea” lemnului.

Interesant e faptul că pe scândurile traforate găsim cam tot modelele vechi, în special laleaua.

Tot mai mult se construiesc foişoare de formă octagonală, hexagonală sau pătrată, cu acoperişul învelit cu şindrilă. De stâlpi sunt prinse scânduri traforate ce seamănă cu zăbrelele caselor tradiţionale.

Capetele grinzilor de la casă sunt modelate cu fierăstrăul într-o formă ce aminteşte imaginea capetelor de cal; iar împrejurul casei sunt prinşi ciucurii de saceac, diferiţi adesea de modelele vechi, simplificaţi acum la crestarea în semicercuri a marginii de jos a scândurii.

Dacă în societatea tradiţională sculpturile în lemn înfrumuseţau mai mult exteriorul, acum sunt tot mai mult adoptate şi pentru interior. Cu ajutorul maşinăriilor electrice,

dar şi cu ajutorul vechilor unelte manuale care sunt folosite la finisări, se face mobilier trainic şi plăcut ochiului.

Printre meşterii din Starchiojd se numără şi Alexandru Gîrbea (Didi Jalbă). Foloseşte lemn variat pentru a lucra: paturi de mijloc, mese de mărimi diferite, birouri, rame pentru oglinzi, mese speciale pentru calculator şi televizor, blat pentru bucătărie, scaune, etc. Picioarele de scaune şi balustradele puse pe marginea scarilor interioare care duc la etaj sunt făcute la strung. Pentru mobilier este foarte mult căutat lemnul de nuc şi stejar, care, după ce este lăcuit, capătă o culoare plăcută.

În sat mai sunt ateliere unde se lucrează mobilier din lemn brut, însă există şi ateliere în care se lucrează cu plăci din rumeguş presat (O.S.B).

Şindrilitul aproape a ieşit din uz, în sat rămânând 2-3 meşteri care mai ştiu să facă şi să bată şindrilă. Cu toate acestea, din când în când, şindrilarii sunt chemaţi să înlocuiască, şindrila (de pe case, grajduri etc.) sau să învelească noi construcţii (foişoare).

În cercetarea pe care am făcut-o în vara anului 2013, am fost martori la înlocuirea tablei cu şindrila de pe o casă şi la învelirea cu şindrilă a unui grajd.

Nici dogăritul nu este într-o situaţie mai bună. Puţinii dogari (trei-patru) nu prea mai au comenzi pentru butoaie, tocitori, etc. şi sunt solicitaţi mai mult pentru recondiţionarea celor vechi. Chiar dacă riscă să cumpere vase din doage de proastă calitate, oamenii aleg produsele mai ieftine ale comercianţilor care vin în sat la târgul duminical. Tot dogarii satului sunt cei care dreg aceste vase, care, deşi sunt noi, au nevoie de reparaţii deoarece sunt făcute din lemn verde şi uscându-se, cercurile rămân prea largi şi trebuiesc strânse etc.

În prezent se foloseşte destul de mult lemn, mai ales în construcţii, însă în afară de dulgherit şi tâmplărit celelalte meşteşuguri (şindrilitul, dogăritul) riscă să apună odată cu oamenii care le practică, tineretul fiind tot mai mult orientat

spre alte domenii de activitate.

Fierăritul

Unul dintre meşteşugurile cele mai importante, vitale, practicate în spaţiul românesc a fost fierăritul, tehnica prelucrării metalului. Datorită proprietăţilor sale, fierul a devenit cel mai răspândit şi utilizat metal, din el realizându-se unelte, diferite piese şi mecanisme.

Dacă în urmă cu o jumătate de secol, la nou-înfiinţata cooperativă agricolă din Starchiojd lucra o intreagă echipă de fierari („Când eram eu la CAP, când s-a deschis CAP-ul, eram 15 fierari” spune meşterul Mircea Stanciu), acum această meserie este practicată de câteva persoane şi se reduce la confecţionarea/încărcarea potcoavelor şi la ascuţirea, repararea uneltelor. În trecut fierarii lucrau şi topoare, ţapine, cârlige pentru lucrătorii forestieri, „legau” căruţe şi făceau diverse recipiente metalice - „ceaune” (o familie încă se ocupă cu făurirea tuciurilor, de la cele mici de mămăligă până la cele de 10 decalitri).

Forjele electrice, aparatele de sudură şi polizoarele au uşurat considerabil munca depusă la prelucrarea metalului, astfel încât aproape fiecare gospodar meştereşte în propriul „atelier” (în comună nu mai există o fierărie propriu-zisă, ci doar o potcovărie). Alte unelte folosite de fierari/ potcovari sunt: ciocan, nicovală (cu corn rotund şi pătrat), pilă, cleşte (de scos caiele) dornuri, cuţite de curăţat şi rotunjit unghia. În vechile fierării temperatura optimă se obţinea prin apăsarea ritmică a foalei (pielea de capră, din care se confecţiona, se întorcea cu părul tuns scurt spre interior pentru a comprima şi reţine aerul mai bine - Mircea Stanciu).

Proprietarii de cai achiziţionează de obicei potcoavele şi caielele (cuiele cu mărimi variabile care prind potcoava de copita calului) de la vânzătorii care vin în târgul duminical.

Colţii tociţi ai pieselor se „încarcă” cu metal („vidia” sau „sterlit”) acasă ori la potcovar: „Potcoavele folosite se încarcă, se mai pune nişte colţi. (...) Potcoavele le cumpăr de la târg. Am o forjă (...), suflă şi topesc fierul în ea, încălzesc potcoava... O mai strângi, o mai aduci.” (Dumitru Gîrbea)

Acelaşi interlocutor subliniază că: „Un cal, ca să fie bine întreţinut la picioare, cam la o lună jumătate, cel mult două, trebuie să-l potcoveşti” (Dumitru Gîrbea).

Procedeul de obţinere a potcoavei era acesta: „Făceai o jumate de potcoavă, iar făceai o jumate şi pe urmă făceai colţii. După ce o formam ca potcoavă aveam nişte şănţuleţe din alea şi un dorn de făceam găurile... şi, după ce le găuream făceam colţurile.” (Mircea Stanciu) Potcoavele sunt de vară sau de iarnă, cu „topor” şi „sapă” care împiedică alunecarea animalelor pe gheaţă.

Obiectele din metal întrebuinţate la muncile care asigură existenţa (de pildă cultivarea pământului) sunt indispensabile în zona rurală şi cu toate că fierăritul ca meşteşug şi-a pierdut vitalitatea, în fiecare sat găsim pe cineva priceput să potcovească, să repare sau modifice un lucru din fier.

Cojocăritul

Cojocăritul, un vechi şi important meşteşug care a satisfăcut nevoia oamenilor de a se proteja de intemperii, s-a putut dezvolta în Starchiojd deoarece meşterii au dispus din plin de materie primă (pieile animalelor).

Meşterii din comună utilizau reţete speciale pentru argăsirea pieilor de ovine şi caprine (mai puţin), cum ar fi scufundarea lor în putini cu zer amestecat cu alte ingrediente. Se confecţionau: cojoace, pieptare, mănuşi, bunde, căciuli de astrahan. Astăzi, pieile sunt folosite în special de către tinerii care merg cu plugul de Anul Nou, pentru a-şi confecţiona

măştile de berbec, urs, capră sau cerb.

În perioada regimului comunist, meşteşugul a fost inclus în programul şcolilor profesionale şi la terminarea studiilor, tinerii care învăţau „tainele” ocupaţiei erau atestaţi ca specialişti. Astfel s-a format şi cojocarul Gheorghe Voicilaş (Gheorghiţă Pisică), acum singurul meşter cojocar chiojdean, care a urmat cursurile „Şcolii de Cooperaţie de la Constanţa” prin „Cooperativa de producţie, achiziţii şi desfacere a mărfurilor de la Starchiojd”. Tehnicile de prelucrarea a pieilor pe care le-a învăţat în şcoală sunt în mare parte asemănătoare cu cele tradiţionale, noua metodă de lucru presupunând întrebuinţarea unor unelte şi maşinării mecanice şi a unor soluţii chimice speciale.

Într-un atelier de cojocărie, materia primă trece prin trei procese: argăsitul, cromatul şi vopsitul. Pielea poate fi prelucrată după ce i se dă cu sare şi se lasă la uscat 3-4 zile. Se spală şi se introduce într-o soluţie plămădită din apă, sare, acid sulfuric, acid acetic, tărâţe de grâu; se poate folosi totuşi şi o substanţă solidă (romexin), care înlocuieşte aproape toate aceste ingrediente. După 12 zile, pielea este scoasă din soluţie şi descărnată. Apoi, pentru a fi mai rezistentă şi pentru a prinde vopseaua, se cromează. Substanţele folosite pentru cromat sunt: acid sulfuric, bicromat de potasiu, zahăr şi apă. La terminarea procesului de cromare (repetat manual de două ori), pielea este întinsă la soare pentru a se usca, urmând să fie spălată mai târziu cu apă şi detergent. Pasul următor este scoaterea grăsimii din piele cu ajutorul unui *laităr*: „După ce se usca aveam un...am şi acuma un *laităr*, un butoi pus tot pe nişte suporţi de fier, se învârteşte 3-4 ore. Se bagă cam 50 de piei, se poate şi mai multe, depinde de mărime aşa, sau şi cojoace la curăţat, rumeguş şi gazolină sau neofalină...Se pune pieile, rumeguş peste şi apoi soluţia asta, neofalină sau gazolină, şi-l învârteşte motoru’ ăsta în butoiu’ acela 3-4 ore.” (Gheorghe Voicilaş)

Ajustarea blănii (şi, de asemenea, curăţarea părţii fără blană) se face cu maşina de ras („laizăr”) - un suport care are 8-9 cuţite, apoi se trece la finisarea cu şmirghelul. Abia acum pielea se poate vopsi cu „... nişte vopsele speciale, solide, praf, se fierbe 5-10 minute până dă în clocot, când se pune apa caldă se pune vopseaua, se întăreşte cu puţin oţet şi cu puţin spirt ca să nu se cure vopseaua după ce vopseşti şi după aceea blana e bună de cusut.” (Gheorghe Voicilaş)

Actualmente, meşterul Gheorghe Voicilaş (din satul Starchiojd) realizează produse de cojocărit doar în timpul liber, în funcţie de cerere. Între 1989 şi 2005, cojoacele confecţionate de el au fost căutate, însă schimbarea modei şi apariţia magazinelor cu haine „second-hand” l-au obligat ca din 2005 să-şi retragă autorizaţia şi să închidă atelierul. În perioada de maximă activitate, meşterul prelucra în jur de 1000 de piei pe vară, dar azi numărul acestora este cam de 150-200. Are comenzi mai ales de la ciobani, pentru covoraşe din piei de ied şi plăpumi din piei de miel: „... astea sunt la modă. Ciobanii, care merg la pădure cu cortul (...) cumpără pături din astea groase şi pun pe partea cu pielea şi partea cu blană rămâne. Te poţi înveli şi cu blana şi cu pătura sau poţi s-o bagi în plic din ăsta de cearşaf.” (Gheorghe Voicilaş).

ANEXE

1) Nuclee legendare locale

Legenda Cucului

Se spune că ar fi fost doi fraţi, Cucu şi Ducu, iar Cucu învăţând să zboare s-a îndepărtat prea mult de fratele său, pierzându-se. Ducu a început să-şi strige fratele şi îl strigă şi în ziua de astăzi.

Legenda Prigorei

Legenda spune că toate păsările cerului au fost chemate să sape o fântână. Prigorea a fost singura pasăre care a refuzat chemarea, din cauza aceasta fiind blestemată de celelalte să bea apă de pe aripi numai atunci când plouă. De aceea prigorea ar fi pasărea care are picioarele albe şi pe timp de secetă cere apă „*pieunind*”.

Legenda cătunului Ceauşi

Cătunul Ceauşi este înregistrat ca parte a Zmeuretului/ Zmeurătului, inclus istoric în arealul Starchiojdului. Unul dintre cei trei locuitori ai acestui sat (Ștefan Ceauşu), ne comunică legenda cătunului în care trăieşte, ştiută de la „tata-moşu”. Din informaţiile obţinute de la dânsul am aflat că în acest sătuc au poposit „două rânduri de oameni”. „A venit din Târgovişte (cu familia) cu caii potcoviţi de-a-ndăratelea, fugia di alte popoare care tăia şi omora tot”(Ștefan Ceauşu). Văzând că e linişte, oamenii şi-au făcut sălaş, defrişând întreaga suprafaţă de pădure din preajmă. Pamântul pe care poposiseră era proprietate boierească. Cel mai iscusit dintre toţi cei veniţi era Dinu Dragomir (ştia să facă fierăstraie de apă); acesta a fost împroprietărit de boier şi numit ceauş de plai. Mai târziu, au mai sosit şi alţi imigranţi, pare-se din Ţara Ungurească, numiţi Ciobanu (porecla Cuci). De atunci, urmaşii

lui Dinu s-au numit Ceauşu/ Dragomir, iar ceilalţi Ciobanu, cătunul numindu-se şi astăzi Ceauşi.

2) Reţete tradiţionale folosite la Starchiojd pentru prelucrarea prunelor

Reţeta de obţinere a ţuicii

Pomicultura a fost una din ocupaţiile importante ale chiojdenilor, dovadă fiind mărturiile localnicilor pe care cercetătorii etnografi le-au materializat în lucrări de referinţă ca: *Atlasul Etnografic Român*, *Etnografia poporului român* etc.

În Starchiojd livezile de pruni au ocupat şi ocupă o mare suprafaţă de teren, ţuica de prune fiind băutura de bază la marile evenimente.

Acum, ca şi „*înainte vreme*”, se foloseşte aceeaşi reţetă de producere a ţuicii. Lichidul se poate obţine din prune văratice (albişoare, gârlănoase, ciorăşti, roşioare, turceşti) care se macerează foarte repede şi care trebuie fierte nu la mult timp după ce sunt adunate. Cea mai mare cantitate se obţine din prunele ce se coc toamna (grase, vinete, corcodane şi soiurile altoite: anaşpet, tuleu gras, etc.). Odată puse în vase făcute din doage (putini, tocitori), oamenii grăbesc macerarea fructelor amestecându-le cu o bârnă de lemn. După ce fructele *stau din fiert* zeama pe care au conţinut-o se lasă la fundul vasului, „*grosul*” formând deasupra o *plută* care împiedică tăria să iasă. Din acest moment, borhotul poate fi preschimbat, prin fierbere în cazane de aramă, în ţuică (sau, cum mai glumesc chiojdenii, „*licoare făcătoare de minuni*”).

Cazanul e format din două corpuri: *cazanul* propriu-zis care se aşază pe un *cotlon* (corlon-vatră cu foc), şi *răcitorul* (numit şi „ţivier” sau „ţighier”-un butoi, mai înainte o putină, în care se pune apă), care sunt unite printr-o ţeavă ce se continuă prin răcitorul cu apă şi iese afară prin peretele acestuia. Locul unde ţeava se îmbină cu răcitorul şi cazanul se

lipeşte cu mămăligă sau cu un aluat format din: făină, cenuşă şi apă. Prin fierbere, borhotul din cazan se transformă în aburi care, în contact cu apa din răcitor, devin lichizi (rezultând ţuica).

Referitor la cantitate, chiojdenii ştiu că dintr-o găleată de borhot trebuie să obţină 2 litri de ţuică, iar tăria se testează aruncând un pic de ţuică în foc (dacă se ridică o vâlvataie înseamnă că are tărie). Prima jumătate din cantitatea obţinută se numeşte *frunte* (cea mai tare) şi trebuie „*îndoită*" cu atenţie cu cealaltă jumătate (mai slabă) în aşa fel încât întreaga cantitate să nu fie nici prea slabă, dar nici prea tare.

Ţuica se păstrează în butoaie de dud sau salcâm care îi dau aromă şi culoare. Din borhotul fiert, unii oamenii mai fac şi *mâna a doua* folosind şi un amestec de boabe de porumb, drojdie, zahăr etc. de data aceasta obţinându-se ţuică mai „slabă" din punct de vedere calitativ şi cantitativ.

Oţet de prună

Când începi să faci ţuica şi baţi bine borhotul şi iese zeama deasupra, se ia zeama şi se zice că e „plămada" şi se pune-ntr-o damigeană şi „se las-acolo şi el se oţeţeşte din zeama aia". Se foloseşte la conserve, la mâncare, la tot ce este nevoie, ca oţetul obişnuit, doar că este oţet de prună, nu de vin.

Reţete de conservare a prunelor (comunicate de Elena Muşa)

Prune despicate

Se folosesc prune vinete sau prune mari, altoite, care se despică şi pe urmă se pun la uscat.

Prune lojnite

Se fac doar din prună grasă; se aleg prunele mai frumoase, se pun pe lojniţă (gratie din lemn de alun, deasupra unei gropi unde se face focul), cu foc puţin, să fie mai mult

fum decât foc şi apoi se aleg. Se lasă să se scurgă zeama; se usucă un pic de fum, „să fie cam făcute" apoi se iau de pe lojniţă şi se întind pe gratie de nuiele să se usuce, să nu mucegăiască, apoi se depozitează; se mănâncă mai ales în post. Din ele se pot face ciorbă, mâncărică de prune afumate ş.a.

Prune opărite

Se fierbe apa, se pun prunele alese şi spălate în tuci, se opăresc, apoi se pun tot pe gratie, ca să se usuce. Se folosesc la fel ca prunele lojnite.

Prune conservate

Se rupeau crenguţe de prun vânăt cu prune pe ele, erau puse aşa la uscat şi se stafideau (comunicată de Cristian Muşa).

Magiun

Se face din prună grasă. Se aleg prunele, se pun în tuci, „se pâlpâie la foc să iasă carnea de pe fructe", se strecoară prin dârmon, ca să fie aleşi sâmburii, apoi se pune amestecul de prună la fiert şi se fierbe bine-bine până când „stă lopăţica dreaptă". Când e gata, trebuie să fie gros cum e mămăliga.

3) Reţete tradiţionale de produse lactate din Starchiojd

Prepararea brânzei

Prepararea brânzei se face după o reţetă străveche: mai întâi se prepara *cheagul*: „Nişte prafuri de cumpărat, nu se mai face de mult, se cumpără astăzi. *Cheagul* este stomacul mielului unde se alimentează colastra, primul lapte pe care îl suge de la oaie. Apoi la 2-3 zile îl tăia, sau de Paşte şi îi oprea stomacul. Punea o mână de sare şi îl punea să se usuce afară. Brânza aia se închega. Era bine umplut cu lapte şi cu sare şi se forma brânza. Când s-a uscat îl toacă cu tot cu burta, apoi strecurat şi ăsta era cheagul, un fel de praf." (Bădic Dumitru).

După ce avem pregătit *cheagul* se strânge laptele într-un butoi: „Se pune 5 kile de lapte, apoi cheagul. Dar are şi un secret dacă laptele a luat *cheag* prea curând devine la gust altfel, îşi schimbă conţinutul, scârţăie, are un gust bun, dar diferă, are mai mult *cheag*. După ce a pus *cheagul*, îl pune în crintă. După ce s-a închegat laptele se mestecă cu o lopăţică, zerul se scurge. Pe urmă împachetezi şi se lasă la scurs. Apoi se întăreşte. Când ia *cheag* laptele se îngroaşă, apoi se lasă un sfert de oră la limpezit şi se pune şi sare gronjoasă.” (Bădic Dumitru), „Făceam brânză şi mâncam. Brânza o făceam cu *cheag*, o puneam în tifon şi puneam saramură peste ea şi făceam pentru consumul nostru, nu vindeam. O ţineam în putină şi toată iarna aveam. Unt mai făceam şi smântână, dar mai rar.” (Vasilica Bădic).

Pentru 1 kg de brânză de oaie este nevoie de 4 kg de lapte, iar de vacă 5 kg pentru că „e mai slab laptele.” (Ștefan Baciu - baci la stâna din Zmeurăt).

Prepararea urdei

Dacă vrem să preparăm urdă, procedăm astfel: „După ce a scurs zerul se pune la fiert în nişte ceaune mai mari şi se pune la foc, dar nu trebuie scăpat peste cap, să nu se ducă la fund că nu mai poţi să îl strecori. Se mestecă uşurel, să nu se lipească şi iese un fel de lapte închegat. Îl lăsăm să se răcească. Tot ce iese deasupra îl aduni şi îl pui în *zăgârnă*-o pânză care se agaţă într-un cui şi o laşi la scurs 7-8 ore.” (Dumitru Bădic).

Prepararea untului

Pentru a face unt „nu se opreşte tot zerul. Se pune într-un putinei, zerul de la a treia mână, ăl mai gras şi apoi îl bătea până iese unt.” (Dumitru Bădic). Sau se adună lapte şi se pune la prins, după care se amestecă şi pe toarnă în putinei. Putineiul se aşază într-un lighean cu apa caldă, iar laptele se bate necontenit cu bătătorul pâna începe să iasă untul. Din când

în când se mai ia lapte din putinei şi se încălzeşte după care se toarna iar în putinei. Prin acest procedeu se obţin untul şi laptele bătut.

Prepararea laptelui de putină

„Laptele de putină” „este ca un lapte prins la gust” (Elena Banu) şi se făcea astfel: „Pui tuciul cu apă pe foc şi fierbi apa în clocot şi bagi laptele în apa fierbinte, să fiarbă şi el, [într-un vas] apoi îl scoţi, îl laşi să se răcească şi îl bagi în putină, apoi pui unul nefiert peste el şi îl amesteci, pui până se umple putina. Unul fiert, unul nefiert, până se face ca piftia. Se face numai în putină de lemn de brad cu cerc. Când se umplea slăbeam cercul şi aşa şade.” (Alexandru Savu).

Prepararea caşcavalului

Pentru a prepara caşcavalul: „Dacă ai un caş sau două îl laşi la dospit, la căldură, ca să facă nişte găurele, apoi îl tai feliuţe, apoi pui nişte apă firerbinte într-un vas cu sare şi pui toate feliuţele acolo. Şi când începe să fiarbă, să se întindă puţin îl aduni şi îl scoţi într-un vas, depinde ce formă vrei să îi dai, îl pui în tifon şi îl laşi la scurs, dacă vrei să îl afumi, îl afumi.” (Elena Banu).

4) Documente subiective ale cercetării

Starchiojd, iulie, 2013 - câteva note de teren

Ioana-Ruxandra Fruntelată

Nu este de mirare că Starchiojdul este o aşezare atât de veche, pentru că este un loc binecuvântat cu de toate. O singură plimbare pe dealurile acoperite de fâneţe înflorite echivalează cu o cură de sănătate într-o staţiune de lux, ca să nu mai punem la socoteală virtuţile tămăduitoare ale „florilor de fân” folosite la ceai, de exemplu. Dar, după cum ne spune doamna Muşa

(gazda noastră), localnicii muncesc atât de mult, încât nu mai au timp să vadă şi frumuseţea plaiului unde i-a aşezat Dumnezeu. Această lecţie, a muncii neîntrerupte, este una pe care o învăţăm, în variante noi, în orice sat românesc. Tanti Olimbiţa, a cărei gospodărie pare că „se învârte după soare”, atât e de îngrijită şi de rostuită, ne mărturiseşte că „munca nu te omoară. Necazurile te omoară”. Tanti Silvia, o mare frumuseţe în tinereţe (am văzut în fotografie, pentru că acum a ajuns la vârsta de 86 de ani), e parcă nemulţumită că oamenii de astăzi nu mai merg la pădure şi la odaie ca mai demult, să „cureţe” de buruieni şi de lăstari locurile şi să le lumineze. Tanti Mia îşi aminteşte cum, la zece ani, avea grijă de toate orătăniile de pe lângă casă, mergea cu vaca, iar dacă venea vreo ploaie, „se arunca” în dud să culeagă frunză pentru „gândacii de mătase”, cărora nu le priau frunzele ude. Şi tanti Olimbiţa renunţa la hora de duminică pentru a culege frunze de dud; mama ei avea pensie doar 90 de lei după bărbatul mort în război şi trebuia să crească trei copii. Aşa că i-a pus la muncă de mici, făceau de toate ca să trăiască, au fost „ca potârnichile”. Până la urmă, munca a ajutat-o pe această fiică de moşneni să răzbească şi tot ea i-a adus şi cele mai mai mari bucurii, cum ar fi o întâlnire aproape miraculoasă cu un cerb, în tinereţe, pe când se afla la coasă cu soţul ei. Acelaşi cult al muncii l-am observat şi la nea Nae, care „trage” şindrila cu o forţă incredibilă, deşi este octogenar, şi la tanti Lenuţa lu' Banu şi la tanti Orica, tot octogenară şi fostă „cabanistă” la Nereju, care şi-a brodat şi cusut un tezaur întreg noaptea, în „pauzele de lucru”, când nu făcea de mâncare şi curăţenie pentru cei 50 de lucrători forestieri cazaţi la cabană.

A doua lecţie învăţată la Starchiojd, după aceea a muncii, a fost cea a harului. I-am cunoscut pe cei trei preoţi de aici şi fiecare a avut câte ceva să ne dăruiască. Primul pe care l-am întâlnit a fost părintele Zbarcea, care ne-a arătat, printre alte comori, un minei vechi ale cărui litere slavone nu ne-am

învrednicit să le descifrăm. Am avut ocazia, ulterior, să-l vedem pe părintele Zbarcea în mijlocul credincioşilor, oficiind o pomenire cu solemnitatea şi autoritatea unui vechi păstor de suflete. Apoi l-am întâlnit pe părintele Apostol, care ni l-a evocat pe „nea Avram", un bătrân care locuia într-o căsuţă din „poiană, peste izvor" şi se îmbrăca în iţari albi strânşi pe picior şi cămaşă lungă, încinsă cu brâu. Ar fi semănat cu un dac dacă n-ar fi avut prinse pe ilic decoraţiile din primul război mondial. „Dumnezeu îi rânduieşte fiecăruia unde trebuie să fie şi ce trebuie să fie" ne-a spus părintele Apostol şi tot dânsul ne-a vorbit cu tristeţe despre situaţia actuală a satelor Valea Anei şi Rotarea, unde oamenii au o putere economică scăzută. Pare paradoxal să fii sărac într-un paradis şi această problemă gravă ridică un mare semn de întrebare cu privire la judecata cârmuitorilor noştri de azi. Mai târziu, l-am ascultat pe părintele Bontu vorbindu-ne despre istoria locală şi despre viaţa religioasă împletită cu aceasta. Am admirat pictura din Biserica „Sf. Nicolae", pentru care oameni de cultură vin de departe. Nu este o întâmplare că şi patriarhul Teoctist a ajuns aici în 1999. Apoi, prin bunăvoinţa părintelui Bontu, am intrat în biserica din lemn de gorun a Sfintei Paraschiva, gata să se desfacă din încheieturile ei în coadă de rândunică şi să pornească pe apele timpului.

De fapt, toate întâlnirile de la Starchiojd au fost memorabile. La şcoală, am fost primiţi cu graţie de doamna Leferman şi toţi cei din jurul ei ne-au acordat un sprijin generos. La tanti Lenuţa lu' Banu am fost înconjuraţi de o familie de oameni harnici şi am aflat foarte multe lucruri despre creşterea animalelor. Tanti Mia Bejgu este o excepţională purtătoare de „patrimoniu imaterial" şi trăieşte încă, parţial, într-un orizont mitic. La stâna de pe Zmeurăt i-am văzut pe ciobani „în acţiune", dirijaţi de baciul lor al cărui zâmbet conţinea şi ceva misterios. Probabil că acest mister, totuşi favorabil, ţinea de destinul nostru din acea zi, „ghicit în

bobi” de bunica lui Cristi înainte de plecarea la stână.

Sunt foarte multe lucruri pe care nu le-am putut aşeza în cuvinte sau pe care, poate, le-am trecut cu vederea sau nu le-am înţeles bine. Mă gândesc la vorbele lui nea Ion, când am fost să-l vizităm „pe Brădet”: „Vă mulţumesc foarte mult, tătuţule”. Noi suntem cei care trebuie să mulţumim, pentru că am avut ocazia de a ajunge în acest centru al lumii de pe Plaiul Teleajenului, de a cunoaşte o parte dintre oamenii lui şi de a învăţa de la ei, pe lângă atâtea lucruri ce ţin de tradiţia locală, şi o anume demnitate şi bucurie a vieţii pe care nu le găsim în nicio carte de înţelepciune.

5) Glosar

a cări (despre lemn) = a face cari.
areu = plantă erbacee, numită şi laptele cucului, pe care animalele n-o mănâncă întrucât se spune că are gust amar.
bordei = este numită de unii chiojdeni o groapă pe care o săpau într-un mal si o căptuşeau cu scânduri folosind-o (în lipsa beciului) pentru a depozita pe timp de iarnă anumite legume (cartofi, morcovi).
borhot = resturi provenite din distilarea fructelor, a cerealelor, în prepararea ţuicii și folosite ca hrană pentru animale.
boşcă = mic adăpost pentru ciobani, chiar în obor, unde mai dorm aceştia, ca să nu se sperie oile noaptea.
bucălaie = cu bot negru (despre oi).
cadă = vas mare din doage, întrebuințat iarna la depozitarea cărnii de porc.
caia = cui din oțel moale folosit pentru prinderea potcoavelor la animale.
căpriori = lemne folosite la construirea acoperişurilor.
căpriţă = lobodă albă, care, mâncată verde, „umflă” vitele
cărător = butoi mai lung decât cel în care se depozitează ţuica, folosit la căratul borhotul la cazan, pentru fabricarea ţuicii; pe o

latură, are o deschizătură mare, prin care se poate introduce găleata cu care se ia borhotul.
câlţi = firele rezultate din meliţatul cânepei.
câmp = termen folosit de chiojdeni pentru terenurile pe care le au în zonele de câmpie (mă duc la câmp, am prăşit la câmp etc.)
cârlan = miel sau ied care a încetat să mai sugă, care a fost înțărcat (până la vârsta de un an).
cârjă = este numit un instrument din lemn folosit la amestecarea cheagului în lapte.
cearlău/ a fi pus în cearlău = se spune despre un cal nepus la ham care este legat la căruţă alături de mamă sau alt cal pentru a se învăţa să tragă la căruţă.
cheag = una dintre cele patru despărțituri ale stomacului rumegătoarelor, în care se pun anumite ingrediente, iar după ce se usucă se amestecă în lapte pentru a se închega, se face brânză.
cioaclă = sanie din lemn trasă de oameni pentru a aduce lemne din pădure
ciufani = varza nedezvoltată şi tulpinile acesteia.
claie = căpiţă mai mare, stog de fân format din mai multe căpiţe
clin = colţ rămas după ce se taie brânza scoasă din crintă.
cofă = vas de formă cilindrică, confecționat din doage de brad, cu o toartă, în care se ținea apa de băut.
cojan = locuitor de la câmpie.
colastră = laptele dintâi al unei femele de animal, după ce a fătat
conac = pauză pentru masa de prânz, când se lucra la fân.
cosorobi = lemn de construcţie ce încheie peretele casei, se aflǎ în partea superioară a peretelui; pe *cosorobi* se fixează căpriorii.
coş = o variantă de căruţă folosită la căratul fânului şi cocenilor.

cotigă = partea din faţă a unei căruţe care se spijinea pe o prăjină ce nu permitea răsturnarea acesteia pe drumurile neamenajate.
cotolane = tulpinile şi rădăcinile de coceni rămase pe holde după recoltat.
coviltir = împletitură din nuiele de alun sau răchită peste care se pun rogojini sau pânză groasă şi se foloseşte ca acoperiş la căruţă.
crintă = vas de lemn sau metal (aluminiu) în care la stână se toarnă caşul şi se lasă la scurs.
crosnie = legatură de lemne cărate de oameni în spate.
cujbă = vatră de foc folosită în special la odaie în pădure, formată din două lemne bifurcate aşezate în părţile laterale ale focului sprijinit de ele punându-se un lemn de care se agăţa vasul în care se făcea mâncare.
culme = sârma pe care sunt puse rufele la uscat.
curat/a cura = a curăţa (porumb).
curpeni = lujerul dovlecilor (lubenilor).
dârmon = sită cu găuri mari şi cadru de lemn, prin care se strecoară prunele de sâmburi când se face magiun.
desagi = săculeţi ţesuti şi uniţi printr-o baieră (sfoară împletită) folosiţi la căratul alimentelor, transportaţi de către oameni.
dres = parte componentă a căruţei pe care se aşează fânul şi snopii de coceni.
drogi = arbust pe care se urcau viermii-de-mătase pentru a forma gogoşile.
fânar = anexa în care se depozitează fânul.
garden = dăltuială/şanț crestat pe interior în partea inferioară a vaselor din doage ce uneşte pereţii cu fundul vaselor.
gratie = grătar pentru uscat fructe, făcut din nuiele de răchită împletite pe beţe de alun.
grinzi = lemne de construcţie peste care se bate podul de scânduri, despart camerele de podul casei.
hondroc = fustă ţesută în război.

huruială = tărâţe făcute din cereale.
iarba roşie = este numit ardeiul sălbatec despre care se crede că e dăunator animalelor care-l mănâncă.
laţi = bârne mai subţiri de lemn care sunt cioplite pe două sau pe toate cele patru părţi folosite la construirea imobilelor şi a gardurilor.
lăptăreasă = oală de pământ în care era pus lapte prins.
leşie = detergentul tradiţional plămădit din cenuşă şi apă fiartă.
lojniţă = uscătoare de prune.
mai = 1. unealtă folosită la tăiatul lemnelor; 2. unealtă folosită la spălatul rufelor, la bătutul fasolei.
măseaua calului = soi de porumb cu bobul lat
meliţă = unealtă folosită la sfărâmarea tulpinilor firelor de cânepă pentru a obţine firele din care se ţes textilele.
momâi = sperietoare de păsări în lanurile de porumb sau în pomii fructiferi.
nevedeală = modul în care ţesătoarea schimbă picioarele pe vătale pentru obţinerea unui anumit model de ţesătură.
obezi/obadă = parte componentă a roţii de căruţă.
oişte = bârnă de lemn aflată între caii care trag la căruţă.
osie = bară de lemn sau metal care uneşte roţile de la căruţă, în jurul ei se învârtesc roţile.
otrepe = cârpe de bucătărie.
pe de-a rândul = pe oriunde.
piatră vânătă (floare de pucioasă) = rocă ce se pulverizează odată ce se pune în foc, iar fumul este folosit pentru a înălbi firele de lână.
piuă = instalaţie folosită la întărirea, presarea ţesăturilor cu ajutorul unor piloni de lemn.
polată = anexă construită în spatele sau părţile laterale ale imobilelor.
popârţag = lemn bifurcat care se foloseşte de către oameni pentru căratul lemnelor/fânului, cu spatele.
poroaclă = poreclă.

prăşit/ praşilă = săpatul legumelor şi porumbului.
prepeleac = bârnă de lemn în jurul căreia se face căpiţa sau claia de fân, ajută la ridicarea cât mai mult a căpiţei şi asigură stabilirea ei.
prune lojnite = prune uscate prin afumare.
putinei = putină mică, înaltă și strâmtă, în care se bate laptele ca să se aleagă untul.
răsfug = boală contagioasă căpătată de animalele femele, localizată în zona ugerului din cauza nemulsului la timp.
samceag = scândura bătută sub streaşină.
senin = piatră netedă
spânz = plantă erbacee folosită la tratarea răsfugului.
spetează = instrument folosit la războiul de ţesut care ajută la formarea unui câmp ornamental al unui anumit tip de ţesătură.
stârpească = despre femelele animalelor: a-și pierde sarcina, a nu mai produce lapte.
stricată (vacă) = vacă deocheată/ vrăjită ca să nu mai dea lapte.
suian = care cu patru roţi pe care este aşezat coşul cu ţepuşe pentru fixarea fânului sau furajului ce urmează a fi transportat (Florescu-Pântece, 1992:41); căruţă de fân (Olimpia Gîrbea, 2013).
tain = raţie, porție de nutreț care se dă animalelor.
talpă/tălpi = primul rând de lemne al unei construcţii aşezat pe fundaţia de piatră.
tanin = sevă iute ce iese din doagele butoaielor noi, după ce se pune ţuica în ele.
târşar = lemn tânăr folosit la construcţii din a cărei grosime nu se mai taie.
târş = mănunchi de crăci peste care se aşeza furajul ce urma a fi transportat apoi prin târâre pe pământ (Florescu-Pântece, 1992:41).
tocitoare = vas mare din lemn (doage) pentru păstrarea fructelor fermentate.
tragă/trăgi = tivgă cu care se trage ţuica din butoi.

tron = împletitură din nuiele de răchită, mesteacăn, alun, aşezată pe căruţă şi folosită la transportarea cerealelor, fructelor, legumelor etc.
ţarc = gard din împletituri de nuiele, mărăcini, sau din laţi, care se face în jurul căpiţelor de fân pentru a împiedica animalele să ajungă la ele şi a jefui fânul.
ţoale = cuverturi, textile ţesute.
ulube = bârne subţiri de lemn între care este legat calul la căruţă.
vârghie = bârnă, trunchi gros de copac folosit în construcţii.
vedre = petrecere organizată în ajunul nunţii la casele mirelui şi miresei.
zăgârnă = bucată de pânză folosit la stână pentru a scurge urda.
zgrebeni (*zgrebiori*) = resturile de cânepă care rămân pe pieptene după ce se piaptănă fuiorul.

6) Lista persoanelor cu care am stat de vorbă în anul 2013 sau în cercetări anterioare

- Antonoiu Alexandrina (Lisandrina), n. 1954, Starchiojd
- Apostol Constantin, n. 1954, Valea Anei
- Baciu Ştefan, n. 1938, Chiojdu Mic (baci la Starchiojd)
- Banu Elena (Lenuţa lu' Banu), n. 1949, Starchiojd
- Bădic Dumitru (Tică), n. 1930 (m. 2014), Starchiojd
- Bădic Vasilica (Gica lu' Bălănică), n. 1927, Starchiojd
- Băloiu Marcela, n. 1973, Starchiojd
- Bejgu Gheorghe, n. 1961, Rotarea
- Bejgu (Oprea) Maria (Mia), n. 1937, Rotarea
- Bontu Nicolae, n. 1956, Starchiojd
- Ceauşu Ștefan (Fănică), n. 1932, Zmeuret (Ceauşi)
- Cîrmici (Panait) Ion, n. 1916, Brădet
- Chiriţă Maria (Mariana lu' Grădinaru), n. 1951, Starchiojd
- Diaconu Lica (Mama Lica), n. 1913 (m. 2008), Starchiojd
- Dragomir Petre (Nae Bâtcan), n. 1931, Starchiojd

- Geantă Constantin, n. 1954, Cătina (cioban la Starchiojd)
- Gioabă Maria (Orica lu' Andreiaş), n. 1926, Brădet
- Gîrbea Alexandru (Didi Jalbă), n. 1937, Starchiojd
- Gîrbea Constantin, n. 1945, Starchiojd
- Gîrbea Dumitru (Gică Colindeţ), n. 1941, Starchiojd
- Gîrbea Maria, n. 1949, Starchiojd
- Gîrbea (Sârbu) Olimpia (Olimbiţa), n. 1939, Starchiojd
- Gîrbea Vasilichia, n. 1954, Starchiojd
- Leferman (Hristea) Sofia, n. 1957, Starchiojd
- Marcu Tocuţa, n. 1942, Starchiojd
- Mihalache Maria, n. 1929, Starchiojd
- Muşa Elena (Lenuţa), n. 1955, Starchiojd
- Oprea Maria (Marioara lu' Căritu), n. 1919, Starchiojd
- Oprea Nicolae (Nicu lu' Baciu), n. 1935, Starchiojd
- Oprea Sofia (Fiţa lu' Baciu), n. 1933, Starchiojd
- Pătârlăgeanu V. Elena (Silvia), n. 1927, Starchiojd
- Popescu Gheorghe, n. 1932, Rotarea
- Preda Mariana, n. 1950, Rotarea
- Savu Alexandru (Tică Bălănică), n. 1929, Starchiojd
- Savu Ecaterina (Catirina lu' Bălănică), n. 1933 (m. 2013), Starchiojd
- Stanciu Mircea (Mircea Ţiganu'), n. 1949, Starchiojd
- Voicilaş Gheorghe (Gheorghiţă Pisică), n. 1971, Starchiojd
- Zbarcea Constantin, n. 1950, Starchiojd

Bibliografie

1. *Atlasul Etnografic Român*, vol. I. *Habitatul*, 2003, coordonator: Ion Ghinoiu, Ed. Academiei Române, Regia Autonomă „Monitorul Oficial”, Bucureşti
2. Avanu, George, Paula Popoiu, 2009 *Muzeul Naţional al Satului „Dimitrie Gusti”*, Ed. Age-Art, Bucureşti
3. Bănăţeanu, Tancred, 1985 *Prolegomene la o teorie a esteticii artei populare*, Ed. Minerva, Bucureşti
4. Budiş, Monica, 1998 *Microcosmosul gospodăresc. Practici magice şi religioase de apărare*, Ed. Paideia, Bucureşti.
5. Butură, Valer, 1978 *Etnografia poporului român*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca
6. Brill, Tony, 2006 *Tipologia Legendei Populare Româneşti*, Academia Română. Institutul de Etnografie şi Folclor „Constantin Brăiloiu”, Ediţie îngrijită şi prefaţată de I. Oprişan, Ed. Saeculum I. O., Bucureşti
7. Comitetul de Cultură şi Artă al jud .Prahova, *Muzeul de Artă Populară din valea superioară a Prahovei, Muzeul de istorie al jud.Prahova*
8. Dima, Al., 1971 *Arta populară şi relaţiile ei*, Ed. Minerva, Bucureşti
9. Florescu-Pântece, Stelian I., 1992 *Starchiojd, sat de moşneni, în acte, studii şi mărturii* Schiţă monografică, Ed. Pacific, Ploieşti
10. Ghinoiu, Ion, 1997 *Obiceiuri populare de peste an – dicţionar*, Ed. Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti
11. Giurescu C.C, 1971 *Tot în legătură cu vechimea satelor Starchiojd şi Chiojdul Mic*, în „Pagini din trecutul istoric al jud.Prahova”, Muzeul de istorie al jud.Prahova
12. Iordache, Gheorghe, 1985, 1986 *Ocupaţii tradiţionale pe teritoriul României*, vol. I, II Scrisul Românesc, Craiova
13. Marinescu, Marina, 1975 *Arta populară românească*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca

14. Muşlea, Ion, Ovidiu Bârlea, 1970 *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B.P.Haşdeu*, Ed. Minerva, Bucureşti
15. Muzeul Satului şi de Artă Populară, 1981 *Studii şi cercetări de etnografie şi artă populară*
16. Pavel, Emilia, 1989 *Scoarţe şi ţesături populare*, Ed. Tehnică, Bucureşti
17. Pascu, Neculai, 1971 *Scoarţele Chiojdului*, în „Pagini din trecutul istoric al jud.Prahova", Muzeul de istorie al jud.Prahova
18. Petrescu, Paul, Secoşan, Elena, 1966 *Arta populară*, Ed. Comitetul de stat pentru cultură şi artă, Bucureşti
19. Petrescu, Paul, Stahl P.H, 1966 *Scoarţe româneşti*, Ed. Meridiane, Bucureşti
20. Popescu, Paul D., 2007 *Cartea satelor chiojdene*, vol. I, Editura Prahova, Ploieşti
21. Rîpeanu C.M., Simache N.I., 1968 *Documente privitoare la istoria comunei Starchiojd*, Comitetul judeţean de cultură şi artă Prahova, Muzeul de istorie al jud. Prahova, Ploieşti
22. *Sărbători şi obiceiuri*, 2009 Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român, vol. V: Dobrogea, Muntenia, coord. Ion Ghinoiu, vol. îngrijit de Cornelia Pleşca, Ofelia Văduva, Emil Ţârcomnicu, Ed. Etnologică, Bucureşti.
23. Simache N.I, *Ștergarul prahovean*, Casa Creaţiei Populare a jud. Prahova, Muzeul de istorie al jud.Prahova
24. Stoica, Georgeta, 1973 *Interiorul locuinţei ţărăneşti*, Ed. Meridiane, Bucureşti.
25. Tismăneanu, Vladimir, 2006 *Comisia prezidenţială pentru analiza dictaturii comuniste din România*. Raport final, Bucureşti
26. Tudose, Alexandru, 2013 *„...dacă m-aş naşte înc-odat' tot pălărier m-aş face". Poveştile de viaţă ale lui Nea Nicu sau, aşa cum îl numeşte blogosfera: the last pălărier*, în „Cultura", nr. 31 din 29 august 2013, pp.28-29.

27. Vlăduţiu, Ion, 1973 *Etnografia românească*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti
28. Vulcănescu, Romulus, 1978 *Dicţionar de etnologie*, Ed. Albatros, Bucureşti
29. Zamfira, Mihail, 1978 *Terminologia portului popular în perspectiva etnolingvistică comparată sud-est europeană*, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti

WEBGRAFIE

http://www.monumenteprahova.ro/date-istorice/valenii-de-munte-date-istorice

http://monografiaculturalaspinache.blogspot.ro/

http://ro.wikipedia.org/wiki/Comuna_Starchiojd,_Prahova

Ilustraţii

Vedere cu livadă şi satul în vale.

Fântână

Fântână cu icoană

Îngrăditură de nuiele

Pârleaz

Cruce din piatră amplasată în cimitir

Cruce pe soclu natural din piatră, amplasată în sat

Biserica şi cimitirul de la Rotarea

Troița eroilor și clopotnița
Bisericii „Sf. Nicolae” din Starchiojd

Biserica din Valea Anei

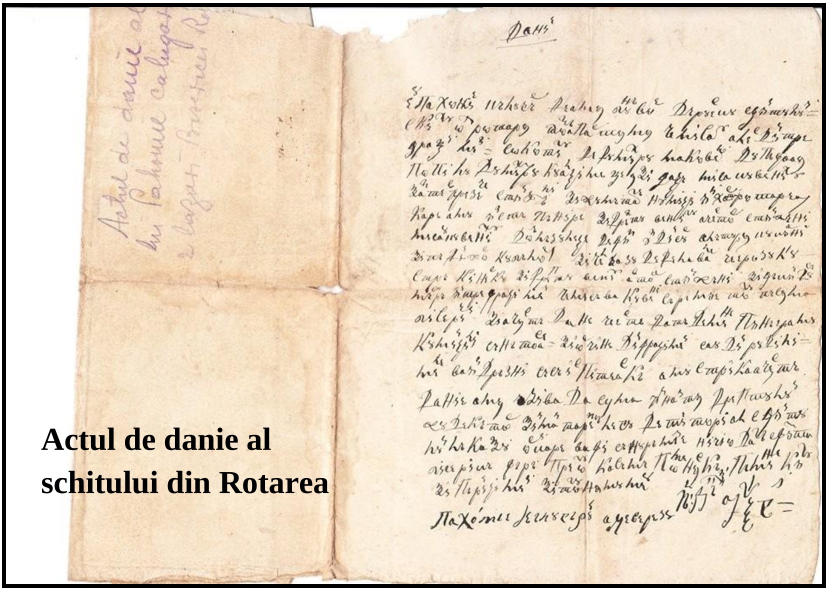

Actul de danie al schitului din Rotarea

Odaie

Odaie invelită cu şindrilă

Veteranul Ion Cîrmici venind cu boii de la odaia din Siriu

Curtea unei gospodarii din Rotarea

Gruparea anexelor gospodăreşti

Obiecte de uz gospodăresc din colecţia etnografică locală

Interior la tanti Manda lu' Marcu

Stâna din Zmeurat

Claie de fân cu ţarc

Livadă de pruni în fâneaţă

Cazan pentru prepararea ţuicii

Aratul cu calul

Cuvertură -aleasă- cu nuferi

Păretar cu norele. Detaliu.

Perne cusute, în colecţia etnografică locală

Model de cusătură folosit la decorarea iei

Ie şi fotă cu arnici

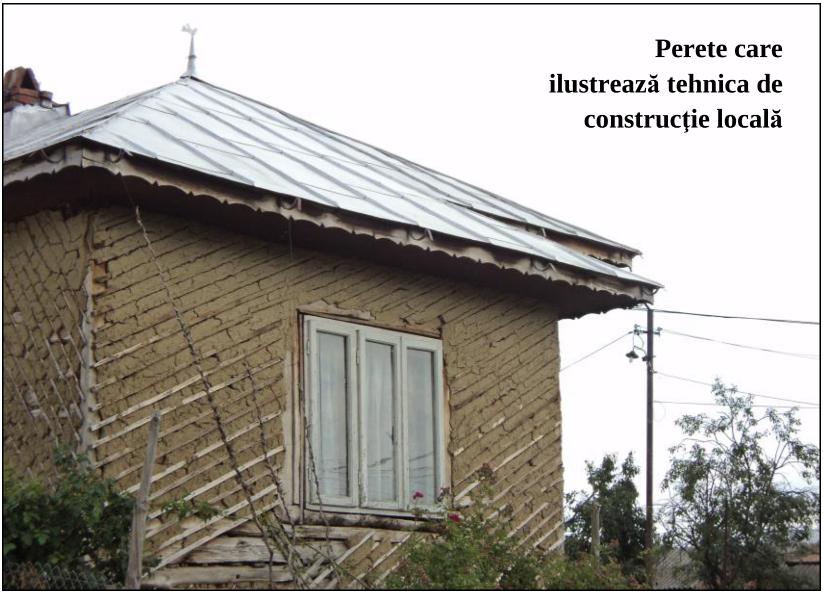

Perete care ilustrează tehnica de construcţie locală

Casă cu prispă pe două laturi şi stâlpi ornamentaţi

Casă cu foișor

Casă nouă

Unelte pentru potcovit caii

În târg la Starchiojd

Ioana Ruxandra Fruntelată • Cristian Mușa

Starchiojd

Moştenirea culturală

(Partea a doua)

Sărbători, obiceiuri, repertoriu folcloric,

tradiţii locale reprezentative

Ioana Ruxandra Fruntelată **Cristian Mușa**

Starchiojd

Moştenirea culturală
(Partea a doua)
Sărbători, obiceiuri, repertoriu folcloric, tradiţii locale reprezentative

Ploiești • Editura MYTHOS • 2015

Volum coordonat de:
Ioana Ruxandra Fruntelată
Cristian Mușa

Autori:
Ioana Ruxandra Fruntelată
Cristian Muşa
Cristina Bucătaru
Andrei Chivereanu
Elena Dudău
Cristina Gherghe
Constantin Secară
Nicoleta Şerban

Redactor
Mihaela Gaftoi

©EDITURA CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA MYTHOS

Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin nr. 1 Cod poștal 100066
Tel./fax 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
FRUNTELATĂ, IOANA RUXANDRA
Starchiojd: moştenirea culturală / Ioana Ruxandra Fruntelată, Cristian Muşa. - Ploieşti: Libertas, 2014-2015.
2 vol.
ISBN 978-606-8467-12-2
Partea 2: Sărbători, obiceiuri, repertoriu folcloric, tradiţii locale reprezentative. - Ploieşti: Mythos, 2015. - ISBN 978-606-8467-27-6

I. Muşa, Cristian

39(498 Starchiojd)
008(498 Starchiojd)

Cuprins

Purtători și promotori ai tradiției locale.............................. 7
(Ioana-Ruxandra Fruntelată)
Calendare populare și practici culturale asociate acestora12
(Ioana-Ruxandra Fruntelată)
Riturile de trecere.. 44
Obiceiuri la naştere... 44
(Cristina Bucătaru)
De „ieri” şi până „azi”: jocurile starchiojdenilor 53
(Cristina Gherghe)
Obiceiuri la nuntă 65
(Elena Dudău)
Obiceiuri de înmormântare.. 92
(Nicoleta Şerban)
Viziunea magică... 125
(Andrei Chivereanu)
Spiritul comunitar la Starchiojd. Manifestări și expresii folclorice din viaţa comunei... 143
(Cristian Muşa)
Câteva aspecte privind folclorul muzical din comuna Starchiojd, judeţul Prahova.. 169
(Constantin Secară)
Două purtătoare de tradiţie excepţionale: Mama Lica (Lica Diaconu) şi învăţătoarea Elisabeta (Lucica) Gârbea 182
Lica Diaconu din Starchiojd. Mijlocitor între cultura populară vorbită şi cea scrisă.. 182
(Cristian Muşa)
„Icoana unei vieți” de dascăl exemplar: doamna învățătoare Elisabeta (Lucica) Gârbea... 187
(Ioana-Ruxandra Fruntelată)

Jurnal de teren (fragmente) 190
Oameni din Starchiojd. Cinci schițe de portret 190
(Ioana- Ruxandra Fruntelată)
Arta încondeierii – filă de jurnal 198
(Andrei Chivereanu)
Anexe 200
Documente etnologice de teren (transcrieri şi reproduceri selective, inclusiv din caietele Mamei Lica) 201
Glosar de termeni şi expresii 276
Lista persoanelor cu care am stat de vorbă 283
Bibliografie 285
Ilustrații 288

Purtători și promotori ai tradiției locale

Volumul de față continuă prezentarea rezultatelor cercetării etnologice de teren desfășurate în Starchiojdul Prahovei în mai multe etape, dar cu intensitate mai mare în anii 2013 și 2014. După conturarea civilizației din acest vechi și frumos sat muntenesc de plai, prin reliefarea unor aspecte ce țin de locuire, ocupații și meșteșuguri[1], am încercat să înțelegem osatura rituală a comunității și gândirea despre lume a chiojdenilor, așa cum se reflectă ele în obiceiuri, în expresii folclorice, în practici culturale moștenite și păstrate până în pragul mileniului trei.

Echipei noastre de la Universitatea din București (Facultatea de Litere, specializarea Studii culturale. Etnologie)[2] i s-a alăturat în anul 2014 și un etnomuzicolog, dr. Constantin Secară, de la Institutul de Etnografie și Folclor „C. Brăiloiu”, Academia Română.

Informațiile folosite în acest volum provin, în cea mai mare parte, din cercetarea de teren „continuă” desfășurată de Cristian Mușa, fiu al satului, precum și din rezultatele

---

1 *Starchiojd. Moștenirea culturală (Partea întâi). Locuire, ocupații, meșteșuguri*, vol. colectiv realizat de Cristina Bucătaru, Andrei Chivereanu, Elena Dudău, Ioana-Ruxandra Fruntelată, Cristina Gherghe, Cristian Mușa și Nicoleta Șerban, Centrul Județean de Cultură Prahova, Ed. Libertas, Ploiești, 2014, 192 de pagini cu 34 de ilustrații.

2 Echipa de cercetare din anul 2014 a avut aceeași componență ca și aceea din 2013: Cristina Bucătaru, Nicoleta Șerban, Andrei Chivereanu, Cristian Mușa – absolvenți de licență și masterat cu specializarea Etnologie, Elena Dudău și Cristina Gherghe – studente la Etnologie, Ioana-Ruxandra Fruntelată – cadru didactic la aceeași specializare. Între timp, Cristian Mușa și-a început cariera de cercetător la Institutul de Etnografie și Folclor „C. Brăiloiu” al Academiei Române și a fost admis la Școala doctorală a Facultății de Litere a Universității din București.

descinderilor noastre în echipă, în anii 2013 și 2014. De asemenea, Andrei Chivereanu și Cristina Bucătaru au realizat mai multe investigații etnologice recente la Starchiojd, acompaniați de Cristian Mușa, în cadrul unor deplasări separate față de acelea ale restului echipei.

În anul 2014, putem vorbi deja despre „revenirea pe teren", chiar pentru cei dintre noi care erau mai puțin familiarizați cu Starchiojdul. Cu atât mai spectaculos a fost faptul că, față de anul anterior, am descoperit și altceva, am parcurs alte drumuri și chiar am discutat altfel cu unii dintre interlocutorii noștri din 2013. S-au impus, în această nouă cercetare, profilurile unor personalități locale care au contribuit decisiv la păstrarea patrimoniului chiojdean. Ne-am apropiat de biografiile excepționalei purtătoare de patrimoniu Lica Diaconu și neuitatei animatoare a vieții culturale sătești, învățătoarea Elisabeta (Lucica) Gârbea[3]. Am stat de vorbă cu doi exemplari promotori ai tradiției locale, soții Zoe și Constantin Roman, o fiică a Văii Anei și un fiu „adoptat" al Starchiojdului, amândoi intelectuali, stâlpi ai comunității și gazde fermecătoare. Am întâlnit sau reîntâlnit bune cunoscătoare (s-a întâmplat să fie mai ales femei: Lucica Tănăsescu, Sultana Hristea, Vasilica Bădic, Elena Banu) ale obiceiurilor vieții de familie și ale celor calendaristice, persoane cu respect față de tradiție și cu dragoste de muncă și de tot ceea ce a fost frumos „din bătrâni". Și, fapt mirabil în anul 2014, am înregistrat, de la Nicolae Diaconu, o variantă locală a *Mioriței*, moștenită pe cale orală și interpretată în mediul pastoral, chiar dacă este posibil ca originea textului poetic să fie varianta Alecsandri din vreun manual școlar, citită sau auzită și reintrată în circuitul culturii nescrise.

---

3 A se vedea cap. *Lica Diaconu din Starchiojd. Mijlocitor între cultura populară vorbită și cea scrisă* și *„Icoana unei vieți" de dascăl exemplar: doamna învățătoare Elisabeta (Lucica) Gârbea.*

Pe lângă valorificarea interviurilor recente sau a experienței personale de participare la viața satului (în cazul lui Cristian Mușa), am încercat să integrăm informațiile de teren obținute de noi și în sistemul culturii populare tradiționale românești, ținând cont de faptul că, spre sfârșitul secolului XX, Starchiojdul a fost obiect al chestionarelor pentru realizarea Atlasului Etnografic Român, iar răspunsurile pentru domeniul care ne interesează în paginile următoare au fost publicate în corpusul *Sărbători și obiceiuri*, vol. V, *Muntenia și Dobrogea*[4]. Există și câteva atestări anterioare ale patrimoniului imaterial local, datând de la sfârșitul secolului al XIX-lea (răspunsurile învățătorului Costache Popescu (Crețu) la chestionarele lui Hasdeu, incluse în tipologia Mușlea-Bârlea[5]), la care se adaugă însemnările din caietele Licăi Diaconu, referitoare la tradiții din perioada 1920-1945.

La o primă evaluare a componentei imateriale a patrimoniului local, se poate spune că aceasta se încadrează în modelul „culturii de plai", pe care am încercat să-l schițăm în volumul I, reflectând relația cu mediul (ocupațiile fundamentale, în special creșterea vitelor, dar și agricultura de deal, se proiectează în anumite dominante rituale calendaristice, gastronomia asociată momentelor festive cultivă natura) și tipare stabile de locuire și organizare a familiei („roluri" și „acte" bine cunoscute și asumate și astăzi în obiceiurile familiale). Creștinismul funciar al chiojdenilor imprimă obiceiurilor lor moștenite caracteristicile comportamentului religios, fără ca acest lucru să excludă

4 *Sărbători și obiceiuri: răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român*, vol. V, Dobrogea, Muntenia, Academia Română, Institutul de Etnografie și Folclor „C. Brăiloiu", Ion Ghinoiu, Cornelia Pleșca, Emil Țîrcomnicu (coord.), Ed. Etnologică, București, 2009. A se vedea și capitolul *Calendare populare și practici culturale asociate acestora*.

5 Mușlea Ion, Ovidiu Bârlea, *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B.P. Hasdeu*, Ed. Minerva, București, 1970.

supraviețuirea unor credințe și practici „ale pământului”, păstrate alături de acelea legitimate de Biserică.

Inevitabil, anumite rezultate ale cercetării noastre de teren reluate le completează pe acelea tratate în volumul întâi sau unele informații publicate în acela ar trebui reluate în acesta de acum, pentru a ne apropia de coerența întregului. Am optat pentru publicarea (sau reluarea succintă) a acelor date pe care le considerăm valoroase pentru definirea patrimoniului local.

Se cuvine să spunem câteva cuvinte și despre receptarea primului volum despre Starchiojd pe care l-am realizat și care, fiind deja publicat, a intrat atât în atenția beneficiarilor direcți – locuitori ai comunei cercetate și operatori culturali prahoveni –, cât și în aceea a specialiștilor. Am putea vorbi, în acest sens, de trei paliere de receptare a conținutului cărții: într-un anume fel s-au raportat la cele scrise aceia care *făceau parte* din carte, fiind chiojdeni, în alt mod au citit colegii care căutau repere și criterii de identificare a patrimoniului local și, desigur, în mod diferit a rezonat textul cu așteptările mediului academic.

În ceea ce privește receptarea volumului în comunitate, aceasta a avut, pe de o parte, o componentă de recunoaștere (oamenii s-au oglindit în cele scrise și s-au bucurat că vor rămâne și urmașilor mărturiile despre cultura locală consemnate în volum) și, pe de altă parte, o componentă de confruntare a realității „vii” cu aceea „împietrită” în paginile tipărite. Rezultatul unei astfel de confruntări nu poate fi decât observarea, pe bună dreptate, a câtorva lipsuri ale volumului întâi, care nu poate epuiza complexitatea comunității studiate. Tocmai de aceea, avertizam atunci, încă din introducere, că nu am dorit să facem o „monografie”, ci mai degrabă un „portret de patrimoniu”, o selecție de elemente reprezentative ce ar putea figura în agenda de lucru a unor viitoare monografii, mult mai amănunțite. Sau, pentru a folosi o metaforă astronautică, am încercat să luăm „mostre” din interiorul unei

lumi ce ne era mai mult sau mai puțin străină, dar nu avem garanția că sondările noastre în teren au eșantionat întreaga diversitate culturală existentă acolo. Ni se pare foarte important însă, că încercarea noastră a deschis un dialog despre identitatea locală și suntem siguri că acesta nu poate fi decât benefic pentru păstrarea patrimoniului chiojdean.

Trecând spre alte paliere de receptare, ne bucurăm că volumul a fost apreciat[6] pentru funcția de restituire științifică a unor elemente de cultură moștenită de mare valoare, care au fost desprinse cu grijă din mediul lor natural – oralitatea inter- și intragenerațională – și puse pe hârtie, „textualizate" în mod profesional, astfel încât să poată furniza o documentare științifică oricui dorește să aprofundeze subiecte legate de dinamica tradiției în satul românesc contemporan, așa cum se reflectă ea la confluența dintre civilizația amintirii și aceea a privirii, la întâlnirea dintre cuvânt și imagine.

Le mulțumim colegilor de la Centrul Județean de Cultură Prahova și în mod deosebit domnului director Dragoș Grigorescu pentru deschiderea față de demersul nostru de cercetare care s-a concretizat prin sprijinirea tipăririi primului volum dedicat moștenirii culturale a celui mai vechi sat prahovean. De asemenea, le mulțumim tuturor localnicilor care ne-au primit cu generozitate, ne-au împărtășit amintirile dumnealor și ne-au comunicat informații foarte prețioase despre credințele, datinile, obiceiurile și repertoriul folcloric din Starchiojd. O listă cu numele persoanelor cu care am discutat apare la sfârșitul acestei lucrări.

6 Menționăm că lansarea volumului s-a făcut în cadrul Cercului de Etnologie și Folclor „Mihai Pop" de la Facultatea de Litere a Universității din București și acesta a fost menționat în articolul *Monografia ca utopie,* de Nicolae Constantinescu, în „Cultura", nr. 21/4 iunie, 2015, p. 28.

Calendare populare și practici culturale asociate acestora

În paginile următoare, vom prezenta toate informațiile legate de calendarele populare din Starchiojd la care am avut acces sau pe care le-am aflat la fața locului: cele existente în corpus-urile folclorice și etnografice publicate, datele consemnate în monografia localității, notațiile purtătoarei de tradiție a comunității, Lica Diaconu, și, în final, rezultatele cercetărilor noastre de teren din anii 2013 și 2014. Această organizare „pe surse" a informațiilor poate oferi un tablou cuprinzător al modului în care percepția, măsurarea și „culturalizarea" timpului în vechea comună de moșneni de pe Plaiul Teleajenului se concretizează în rituri și practici cotidiene și festive, precum și în forme de expresie ce proiectează în cuvânt anumite tipare tradiționale de gândire.

Transcrierea și textualizarea relatărilor obținute pe teren (inclusiv a celor transmise peste timp de caietele Mamei Lica) oferă detalii și nuanțe care depășesc, prin bogăția lor, conținuturile rezultate din cercetarea prin chestionar sau din aceea de tip monografic, demonstrând utilitatea unor investigații centrate și punctuale în localitățile rurale contemporane.

În general, calendarele populare românești încep cu perioada festivă hibernală, mai precis cu „nașterea" timpului de la Crăciun, moment crucial pentru înțelegerea gândirii țăranului despre vreme în termeni „calitativi" și concreți, strâns legați de ființare, după interpretarea lui Ernest Bernea (2005: 222-223). Ținând cont de această ierarhizare a timpului în tradiția moștenită, vom porni și noi de la Crăciun, mergând spre ciclul festiv pascal și spre obiceiurile de primăvară-vară cu dată fixă

și integrând apoi date despre calendarele ocupaționale și acelea ale comemorării strămoșilor (Moșii).

Informații despre calendare populare și practici culturale asociate acestora, existente în corpus-urile folclorice și etnografice

La sfârşitul secolului al XIX-lea, învăţătorul Costache Popescu (Creţu) din Starchiojd a dat câteva răspunsuri la chestionarul lingvistic al lui B.P. Hasdeu, consemnate în vol. XI, nr. 415-424. Dintre acestea, reţinem că femeile din Starchiojd ţineau posturile cu străşnicie, în special vinerea. În urmă cu mai bine de un veac, ele nu torceau de joi până vineri seara, pentru că se credea că Sfânta Vineri nu poate mânca până nu se opresc din tors şi le va pedepsi, scuipându-le lâna sau cânepa în mâncare (tipologia Mușlea, Bârlea; preluare din Fruntelată, Mușa (coord.) 2014: 35).

Cercetări de teren pe bază de chestionar, incluzând și tema calendarelor populare, s-au făcut la Starchiojd în 1975, respectiv 1979, când Paul Drogeanu, apoi Germina Comănici au cules informații pentru *Atlasul Etnografic Român* de la: Ardeleanu Dumitru, n. 1903, analfabet, agricultor; Bogatu Elena, n. 1905, analfabet, agricultor; Bogatu Vasile, n. 1898, 3 clase, petrolist; Bucur Petre, n. 1894, 2 clase, agricultor; Diaconu Lica, n. 1913, 4 clase, agricultor; Gârbea Ana (Șopârlea), n. 1911, analfabet, agricultor; Gârbea Stan, n. 1892, 4 clase, agricultor; Lascu Maria, n. 1907, analfabet, agricultor.

O recunoaștem, printre numele enumerate mai sus, pe Lica Diaconu („Mama Lica”), excepționala deținătoare de patrimoniu și „scriitoare naivă” a sărbătorilor comunității (*v. infra*).

Schema calendaristică deductibilă pentru Starchiojd în deceniul opt al secolului XX cuprinde, așadar, Crăciunul, când copiii merg „cu *Bună dimineața*”, „numai în satul

colindătorilor”, „din casă în casă”. De asemenea, „de la Sf. Nicolae și cele trei zile de Crăciun”, flăcăii mergeau să ureze cu „stea cu cinci colțuri din hârtie colorată pe un băț”, cântau „la fereastră și în casă” și primeau „bani, colaci, pâine”. Tot de Crăciun, se dădeau de pomană „carne de porc, covrigi”.

La Anul Nou, se făcea „Pluguleţul” sau se ura „Cu plugul”. Obiceiul avea loc „în Ajunul Anului Nou, copiii (umblând) ziua, (iar) maturii seara”; se ura „în curte, la fereastră”, „din casă în casă”. Drept răsplată, urătorii primeau „bani, pâine, şuncă, carne, băutură”. „Purtau flăcăii desagi cu butoiaşe şi strângeau acolo băutura. Şi pâinea se strângea în desagi. Apoi făceau o petrecere la unul din grup. Acolo mâncau flăcăii.”

În ziua de Anul Nou, se practica Semănatul, în acelaşi timp cu Sorcova: „Copiii aruncau seminţe când mergeau cu Sorcova”. „Copiii aveau în mână grâu pus la încolţit cu o săptămână înainte, ei lăsau în fiecare casă unul, două fire de grâu verde şi urau: «Grâuleţ verde pe masă / În casa dumneavoastră bucurie, belşug, sănătate / La mulţi ani!»”.

Sorcova se practica „în noaptea de Anul Nou şi în ziua de Anul Nou”. „Câte doi, trei – fete şi băieţi – sorcovoiesc.” Obiectul de recuzită, sorcova, era compus din „trei nuiele de gutui, de măr dulce şi zmeură, cu ciucuri roşii.” Urătorii primeau bani şi covrigi.

Tot la Anul Nou se umbla şi cu jocuri cu măşti. Capra avea „două coarne de capră, bot de capră sau două linguri, piele de capră până în pământ, cearceaf alb sau covertură”. Ursul este descris ca având: „Bot de urs, cu ochelari şi piele de capră îmbrăcat, cu un băţ în mână, şi îl ducea ţiganul de lanţ.” Măştile primeau: „bani, pâine, băutură”.

Printre practicile divinatorii, se numără şi cunoaşterea ursitei (de Anul Nou): fetele „numărau nouă pari”, „dădeau cu piciorul în vite”, „Măturau casa, stăteau cu picioarele pe gunoi şi de unde auzeau primul zgomot, acolo se mărita”. Şi pentru

fete și pentru băieți „se puneau oale”: „Se adunau la o fată și puneau sub oale: inel – subțire, frumos; pâine – bogat, bun; cărbune – țigănos sau sărac.”

Următoarea etapă calendaristică, venirea sezonului cald, era marcată de Mărțișor („bănuț, cruciuliță, șnur, ciucuri”).

Trecând la ciclul festiv pascal, aflăm că la Florii se punea salcie în casă, la icoană. În sâmbăta lui Lazăr se împărțeau: „mâncare de post, colivă, biscuiți, covrigi”. „Înainte cu o săptămână de Postul Paștelui, se împărțea la biserică – colivă, colaci – și acasă – mere, gogoși.”

De Paști, ouăle se înroșeau în Vinerea Mare.

De Rusalii, se puneau „frunze de nuc la zăbrele, în ușă”.

„La hramul bisericii, a doua zi de Rusalii, boierii împărțeau la biserică prune, brânză, țuică. Oamenii au început să aducă mâncare să mănânce pe mese în curtea bisericii. De doi ani (adică din 1973 sau 1977), oamenii au dat bani și s-au făcut doar pachete, care se împart la sfârșitul slujbei.”

Revenind la obiceiurile cu dată fixă, aflăm că la „Măcinici” se aprindeau focuri: „Copiii săreau peste foc, să nu mai sufere tot anul de nimic.” „Se afuma în jurul casei, să nu vină șerpii.” Se împărțeau mucenici prin vecini.

De Sf. Gheorghe, se aducea „pom verde din pădure”. În jur de Sf. Gheorghe, se formau și turmele – moment când se spălau ugerele oilor cu apă obișnuită și se stropeau animalele cu aghiasmă.

Drăgaica (24 iunie) era celebrată prin culesul unei plante foarte frecvente în flora pastorală a Starchiojdului: „Se culegea, ziua, sulfină de câmp”. Tot în această zi, oamenii „se încingeau cu cicoare, să nu-i doară mijlocul”.

În privința riturilor de invocare a ploii, se menționează că Paparuda se făcea „a treia joi după Paști și vara când nu plouă”. Făceau „femei, țigănci”, „cu bozii pe mijloc și pe cap cu flori”. Oamenii le stropeau cu apă și le dădeau bani. Tot pentru a invoca ploaia, se făcea și Caloian: „o păpușă de clisă, pe o

scândurică, îi făceau și un coșciugel de clisă pe scândură. Nu se făcea groapă, doar spuneau că-l duc să-l îngroape. Îl duceau cu un cârd de copii care îl boceau. Când mergeau cu alaiul, copiii se stropeau cu apă."

Despre Moșii de vară, se notează că: „Era un singur Moși pe an, se dădeau oale de pământ cu lapte sau apă, cu flori la mănușă. Deasupra se punea un colac de păsat. Se împărțea orez, colivă".

Date despre riturile calendaristice incluse în monografia localității

Profesorul Florescu-Pântece (1992: 65) notează în monografia sa că, de Crăciun, copiii mergeau cu *Bună dimineața la Moș Ajun*. Urma, în dimineața zilei de 31 decembrie, Plugușorul celor mici, cu urarea: „Anul Nou cel care vine, / Să vă găsească cu bine, / Să v-aducă mult noroc, / Spor în casă cu folos, / Câți cărbuni sunt în cuptor, / Atâtea vite în obor / Anul fie cu belșug, / Pentru brazda de sub plug! / Busuioc verde pe masă / Rămâi gazdă sănătoasă, / La anul și la mulți ani!". Tot în aceeași zi (31 decembrie), spre seară, copiii cântau: „În seara de Sfânt Vasile / Toți boieri la curte vine..." și umblau cu *Steaua*. În același timp, ceata tinerilor ura cu *Plugul*. Se mai mergea cu *Sorcova, Irozii* și *Capra* (momentul nu este specificat). De asemenea, „formații lăutărești" umblau „de la Anul Nou până la Bobotează, cu *Vasilca*. Prin *Vasilcă* se înțelege capul unei scroafe împodobit cu flori naturale și artificiale, cu panglici și verdețuri de mâncare, pus pe o tavă în fața unei oglinzi. Uneori era reprezentată de o păpușă de mărime mijlocie".

În afară de cele de mai sus, sunt menționate *Paparudele* și *Caloianul*, prezentate ca fiind niște „cântece executate de grupe de copii menite să aducă ploaia, organizate deci în perioadele secetoase".

Calendarul popular hibernal chiojdean în caietele Mamei Lica – o mostră de autopatrimonializare

Preluăm din caietele Licăi Diaconu secvențele care se referă la calendarul popular hibernal, păstrând grafia autoarei:

După ce trecea Sf. Nicolae, copiii, băieți și fete, „se pregăteau de a se duce cu colindu, de Crăciun și de anul nou". Băieții își pregăteau bețe pentru câini și traistă pentru colind.

Și se adunau în grupuri amestecați și băieți și fete și învățau cum să cânte.

Pe 24 decembrie se duceau cu bună dimineața la moș Ajun, iar în seara de 1 Ianuarie de anu nou.

Cântau diferite cântece în legătură cu Nașterea Mântuitorului.

Cu steaua se pregăteau trei băieți, nu fete. Se făceau ca cei trei crai de la răsărit.

Peste costumul lor cel țărănesc aveau franjuri de hârtie roșii, galbene și albastre, iar în cap aveau peste căciula lor coifuri mari de hârtie, și aveau pregătită o stea mare gătită frumos și cântau cântecul: „Trei Crai de la Răsărit".

Dar numai până în ziua de Crăciun, după Crăciun nu se mai umbla cu steaua.

Iari cu colindu căpătau mai mulți colindeți, plus nuci, mere și covrigi.

Bani mai puțin.

Iari în seara de anu nou cântau aceste cântece: 1) De când Domnul s-a născut, 2) În seara de Sfânt Vasile, 3) Ici în zori ici în grădină, 4) Sculați, sculați, boieri mari, 5) Rătăcim într-o grădină[7].

În acele vremuri flăcăii făceau pluguri și așa veneau pe la casele fetelor nemăritate.

---

7 *V. Anexe* pentru textul integral al cântecelor enumerate.

Acești plugari erau mascați în diferite păsări, animale: capră, urs, barză, berbec, sau moș, babă, țigan, țigancă, popă, mireasă, ginerică etc.

Fetele vecine sau rude se adunau la o fată cinstită, și primeau plugarii.

Și veneau mascați de nu-i cunoștea cine sunt și rămânea fetele ne dumerite căci cine o fi fost?

Baba sau moșul, ursul sau țiganul, că nici ei nu se spuneau cine sunt.

Iari fetele făcea și ele glume ca să râdă. Mama, stăpâna casei, punea patru oale noi pe masă cu gura în jos și punea sub fiecare oală câte ceva, dar fetele nu știa ce a pus mama acolo subt oale.

Și le zicea ridicați fiecare câte o oală să vă vedeți fiecare norocu.

Subt una era pâine, subt alta era piper, sub alta pieptine, subt alta o floricică sau mărgele. Și râdeau că baba le isplicau ce înseamnă la fiecare ce a găsit. Câte fete era, atâtea oale de pământ pregătea. Și toată cina lor era gogoși și plăcinte.

După ora unu, fata mătura și ieșea cu gunoiu afară, sta cu picioarele pe gunoi și era atentă în ce parte se va auzi un zgomot ori un cocoș cântând, ori un câine lătrând și știea că în acea parte se va mărita. Și asta era petrecerea de anu nou. Iari în ziua de Sf. Vasile, chiar flăcăii care fusese cu plugu erau la biserică și flăcăii și fetele de noaptea și se întrebau cine a fost ursu, țiganu, baba ori moșu?

Tot în ziua de Sf. Vasile, veneau lăutari cu vasilca, ceva frumos tare. Aveau o păpușă mare gătită frumos o așezau pe masă la fete și cântau din gură, vioară și țambal. Cânta așa:

Vasilcuță, ce-ai mâncat / Și ce-ai băut / De ești grasă și frumoasă / Și la toți ești drăgăstoasă / Sus la munte m-am suit / Fragi și mure c-am găsit / Mai la deal m-am coborât / Apă rece c-am băut / Mai frumoasă m-am făcut. Așa după ce trecea Sf. Vasile câte un flăcău pleca cu mama și cu tata, logodani la

câte o fată.

Poeta țărancă versifică, în atmosferă de pastel, ritmurile festive ale vieții chiojdenilor din alte vremuri:

Să spuie bătrânii noștri
Care mai trăiesc aici
Cum era pe timpuri
Când erau ei mici

Duminica dimineața
Toți cu mic cu mare
Se-mbrăcau frumos
Și plecau la închinare

Iar după închinare
Mergeau și la plimbare
Chiar bătrânii din sat
Mergeau la dulap

Și venea acolo
Unde tinerii jucau
Se dădea în dulap
Și își petreceau

Iar bătrânii noștri
Îmbrăcați de sărbătoare
Își povesteau trecutul
Și la mic și la mai mare.

În august 2005, Mama Lica notează în termeni umoristici și concurența dintre Moș Crăciun și Moș Gerilă, încheiată după 1989 prin eliminarea definitiv a celui din urmă din spațiul sărbătorii:

În zăpadă lângă drum,

Gerilă și moș Crăciun
Se sfădesc acum de zor
Pentru rang și dreptul lor. (....)
Tu (Gerilă) să-mbraci haina cu țurțuri
Nu mantaua mea cu ciucuri
Eu te rog să mă scutești
Și mai mult să nu-ndrăznești,
Tu să știi că-s Moș Crăciun
Și sunt darnic și sunt bun
Căci la mine în saivan
S-a născut cel făr' de ani.
Tot acum Maica Crăciuna
*Aleargă și ia (*sic!*) într-una*
Cu scutece de-nfășat,
Maicii Domnului le-a dat.
De atunci sunt votat eu
Să vestesc pe Dumnezeu.

După cum observăm, *calendarul festiv* al Mamei Lica, pe care a ales să-l descrie în caietele ei, era, aproape exclusiv, cel hibernal. Sporadic, apare și o notație anecdotică referitoare la puterea Rusaliilor: *În anul 1988 Marioara lu Vasile a țesut la macaturi în ziua de Marți în Rusalii. Și ia luat casa foc în timpu când țesea așa pe la prânzișor. Și, și ploua.*

Practici culturale asociate ritmurilor calendaristice în Starchiojdul anilor 2000

1. Ciclul festiv hibernal

La Valea Anei, de Sfântul Andrei (30 noiembrie), se mâncau boabe fierte de porumb și câte o mână de grâu (boabe fierte se mâncau în general la șezători). În același sat, de Sf. Varvara (4 decembrie), copiii erau „însemnați” pe mâini și pe

picioare cu usturoi, în forma semnului crucii, pentru ca șerpii să nu vină să-i muște în sezonul cald următor (Zoe Roman).

Tot la Valea Anei, de Ignat, gospodinele „prindeau cocoșul, îi ciupeau un pic creasta și le dădeau copiilor cu sânge pe mână ca să fie sănătoși tot anul” (Zoe Roman).

Porcul se tăia a doua zi de Crăciun (Elisabeta Tănăsescu, Zoe Roman), numai în cazuri rare se tăia în ziua de Crăciun (Zoe Roman). Când se taie porcul, se face la copii semnul crucii pe frunte cu sânge, „ca să fie fruntași la clasă”, și copiii se urcă pe leșul animalului, ca „să fie grași”. După cum arăta splina porcului, oamenii puteau ghici cum va fi iarna, geroasă sau blândă (Elisabeta Tănăsescu).

Din carne de porc se preparau: „sarmale, caltaboș, rasol dintr-o falcă, friptură pe jar, chifteluțe”. Carnea se toca cu barda, păstrând un gust mai bun. Se făceau și cârnați, numiți trandafiri, „pe gât de sticlă”, condimentați cu usturoi și ardei tocat mărunt. Copiii erau, de obicei, responsabili cu introducerea cărnii pe gâtul sticlei, o operație dificilă (Zoe Roman). Se mai preparau piftie din picior de porc și tobă din căpățână și urechi. Ficatul animalului sacrificat se frigea pe jar (Elisabeta Tănăsescu).

Pentru pomana porcului, se pregăteau perișoare și tocană și se serveau cu țuică fiartă și vin (Elisabeta Tănăsescu).

De Crăciun, mai demult, preotul trecea pe la fiecare gospodar cu carul, să primească un picior de porc și o „târnă” de porumb. De asemenea, lumea îi mai dădea ouă preotului, și la Crăciun și la Bobotează (Vasilica Bădic).

Ceea ce rămânea din carnea de porc se conserva astfel: se ținea trei zile în sare, „în copaie”, apoi se scotea „pe culme”, se lăsa un pic să se usuce la vânt, apoi „se băga la fum”. Șunca rezultată se păstra între foi de ziar, în borcan de sticlă sau în cutie de lemn. Foile de șorici se stivuiau una peste alta. Coastele de porc se conservau în untură, pentru a fi mâncate vara când se muncea la fân (Elisabeta Tănăsescu).

În ajun de Crăciun, copiii mergeau să ureze cu „Bună dimineața la Moș Ajun”, folosind formule ritmate, dintre care au fost amintite următoarele: „Bună dimineața la Moș Ajun / la Moș Crăciun”; „Foaie verde portocală, / Noi suntem copii de școală / Și-am venit să colindăm, / Pe la case să urăm”; „Foaie verde lămâiță, / Noi suntem copii de țâță”; „Dragă domnișoară, / Ieși puțin afară, / Dacă vrei să ieși / Să ne mulțumești / Dă-ne un covrig, / Că murim de frig”; „Moș Crăciun e om bătrân / Bagă la copii în sân / Mere, pere, nuci, covrigi, / Câte-un gologan de cinci” (Miorița Bonea Gârbea, Sultana Hristea).

Copiilor care veneau să ureze în Ajun de Crăciun li se dădeau *colindeți*: se frământa o coca pe masă cu amândouă mâinile, până rezulta un cilindru subțire, se aduna ca un cerc și se punea pe plită (Sultana Hristea ne-a arătat forma folosind ca model o lumânare); se întorcea și pe o parte și pe alta și se cocea, apoi se punea într-un *ceanac* de lut (o strachină mare, cumpărată de la olari care veneau în sat cu căruța); „ca anu’ să fie mănos și să rodească, se dădea prune opărite sau lojnite, cum se zicea la noi, nucă, măr, din toate astea dădea la copii, zicea: «să dea Dumnezeu să se facă și anul acesta». Uneori, copiii veneau devreme și deși femeia se sculase de dimineață, încă nu copsese colindeții, așa că-i ruga să aștepte și li-i dădea fierbinți. Copiii îi mâncau și mergeau cu uratul mai departe” (Sultana Hristea).

Copiii primeau mai mult de-ale gurii, după posibilitățile gazdelor: „depinde ce are fiecare, unii cumpără biscuiți, unii covrigi, colăcei, mere, bomboane, gogoși; acum nu se mai dă de post, că-ți aruncă copiii cu biscuiții”. „Înainte, ieșea omul cu sita de nuci și dădea nuci (...), acum se dau mandarine, napolitane; înainte făcea lumea pe plită colindeți. (...) Ce se bucura un copil când primea 25 de bani!” (Elena Banu)

La Valea Anei se mergea cu „Bună dimineața la Moș Ajun” în seara zilei de 23 decembrie, iar copiii primeau nuci, mere și covrigi, nu bani (Zoe Roman).

Elena Banu ne-a spus că se umbla și cu *Steaua*, fără să precizeze momentul, dar, ținând cont de răspunsurile la chestionarul pentru *Atlasul Etnografic Român* și de însemnările Mamei Lica (*v.supra*), trebuie să presupunem că se întâmpla în cele trei zile dinainte de Crăciun. În schimb, la Valea Anei nu exista această practică rituală (Zoe Roman).

Pentru masa festivă de Crăciun, se pregăteau în casă sarmale, perișoare, mămăliguță, pâine, iar cei care aveau vaci așezau alături unt, brânză frământată și caș. Pentru că oamenii țineau posturile, gustul sarmalelor și al perișoarelor de la Crăciun era superlativ (Elisabeta Tănăsescu).

Ciclul festiv hibernal la Starchiojd are în centru urarea cu *Plugul*: există *Plugușor* de copii și *Plug* de adulți, ambele cu interpreți exclusiv masculini. Urătorii merg, în prezent, mascați sau însoțiți de mascați, însă există încă memoria diferenței dintre componenții cetei de Plugușor/Plug și ceilalți actanți rituali din noaptea de Anul Nou. Cea mai frecventă mască asociată cu Plugul tinerilor adulți este Ursul. Orația plugarilor, rostită de cel mai priceput dintre ei (Nicolae Diaconu fiind vestit în comună pentru acest rol), este lungă și ceremonioasă, în variantele ei canonice, și mai scurtă și contaminată cu motivul liric al „urâtului" de nevasta bogată și „toantă", în variantele satirice. Există chiar și unele accente de „folclor nou" într-o orație în care plugarii se laudă: „Că noi nu arăm cu car cu boi / Cum se ară pe la noi, / Ci arăm cu avionul / Ce n-a pomenit poporul, / Avion cu tracțiune / Ce bagă viteză la lume"[8].

Nicolae Diaconu își amintește că în „noaptea de Revelion umbla toți cu Plugu'". Pregătirea *plugarilor* (puteau fi și băieți fără stagiul militar satisfăcut, dar și oameni mai bătrâni, însurați: „ne întovărășeam mai mulți, 4-5 inși, și plecam cu Plugu'") începea cu o săptămână înainte de Anul Nou: „mai

8 *V.* textele de orații de Plug culese de pe teren și transcrise în *Anexe*.

făceam proba, mai încercam”; „am fost și până-n armată și după aia”. Orația, „cam grea” (80 de versuri reproduse pentru noi, dar i-a dat-o scrisă și profesorului Constantin Roman), o știa pe dinafară („așa pe deasupra”), de la un cumnat, Dumitru Bădic, mai mare decât el. La prima întâlnire cu dumnealui, Nicolae Diaconu ne-a recitat doar o parte din text („acuma-s cam grijuliu ...nu de lucru, că de lucru nu mă satur niciodată, da’ sunt bolnav cu picioarele și nu prea am amintirile așa mereu”), însă peste două zile l-am găsit pregătit să reconstituie, verbal, atât orația, cât și ritualul:

Plugarii mergeau la toate casele care îi primeau. Dacă poarta omului era descuiată, intrau și spuneau la geam: „Primiți Plugu’?” Apoi, Nicolae Diaconu spunea orația la fereastră, clar, nu ca unii de acum, care „o bâlbâie”. A spus-o de la 24 de ani până la 86, câți are în 2014. Acompaniamentul era cu tălăngi și goarne din aramă. Unii aveau buciume, din care cântau la fel ca din goarnă. „Era frumos, domne”.

După ce urau, juca Ursul. Acesta avea o piele de capră, iar pe față, o mască din carton vopsită cu roșu în dreptul ochilor, făcută de mascat la el acasă. Ursul avea un lanț petrecut după gât și un alt membru al cetei îl ținea de lanț și mima că-l bate, ca să-i facă pe oameni să râdă[9]. Apoi oamenii le dădeau cât puteau, „după cum erau banii atuncea”. („Uram că ne plăcea să urăm și dădea și ei acolo ce putea”). Banii îi strângea unul dintre membrii cetei, numit *casier*.

Dacă se întâlneau cu alt Plug pe drum, se întâmpla să mai fie și conflicte. După ce urau toată noaptea, se adunau la casa

---

9 Este interesant de amintit că tot Nicolae Diaconu ne-a vorbit despre desființarea ursăritului în timpul regimului Ceaușescu și despre faptul că urșii îmblânziți, eliberați în pădurile din zona Siriului, au rămas multă vreme în preajma satelor, nefiind obișnuiți să se hrănească singuri. Ursul, ca mască rituală de Anul Nou, trebuie să fi reprodus o serie de gesturi familiare celor care-i văzuseră pe urșii țiganilor ursari. „Figurile” Ursului erau: „să joace”, „să sară” și „să se lase jos”, mimând că este obosit.

unuia dintre ei și împărțeau banii. Cine mai putea, mai mergea și la băutură. Înaintea *Plugului mare,* pe 31 decembrie, ziua, venea „*Plugușoru'* cu ăi mici". Copiii aveau texte mai scurte.

Nicolae Diaconu nu a fost decât în *Plugul mare*[10]. „Eu când eram cu echipa mea, nu prea era alta ca echipa mea. Ziceam, cântam la oameni la fereastră, clar, să-nțeleagă...".

În noaptea de Revelion se mascau doar *plugarii* care doreau s-o facă. „Toată noaptea umbla mascați. Ziua, dimineața, până pe la 12, umblau fără mască, mai curați, umbla cu Capra, punea-n cap niște coarne de capră și se mai îmbrăca cu niște hăini pe ei, ponosite, așa, fiecare cum putea, și se gătea și ei așa, și așa era atunci" (Nicolae Diaconu).

La Valea Anei, băieții mai mari mergeau cu Plugul în noaptea de Anul Nou, îmbrăcați în costume naționale, și nu se ura la toate casele, ci „numai unde știau ei că pot să fie primiți..., mai ales unde erau fete mari". Urătorii purtau doar clopote, nu se auzise de buhai sau tobă, iar textul era acela cunoscut din manualele școlare (varianta Alecsandri: „Aho, aho, copii și frați, / Stați puțin și nu mânați..."), textele „nu erau așa lungi" și nu erau satirice; „era nelipsită urarea cu bădica Traian" (Zoe Roman).

Elisabeta Tănăsescu și Elena Banu au reprodus fragmentar două variante de orație de Plug frecventă în Starchiojd. În cea de-a doua, se simte influența „folclorului nou":

În seara lui Vasile sfântu'
Mi-a luat căciula vântu'
Și mi-a dus-o sus pe casă
De pe casă pe fereastră

---

10 La Chiojdu Mic, *Plugul* era un plug adevărat, din lemn, tras de boi, iar *plugarii* mergeau „îmbrăcați național" (Nicolae Diaconu).

Chiar aici la dumneavoastră
C-am venit după căciulă
Să vă zic și-o urătură
Domnilor și doamne fine
Dați-vă pe lângă mine...
Mai cu bine, mai cu rău
Am ajuns la Anul Nou (...)
Că nu suntem de ici de colo
Și suntem tocmai de la Țipirig
Unde mor câinii de frig...
(Elisabeta Tănăsescu)

***

În seara de sân' Vasile
Mi-a luat căciula vântu'
Și mi-a dus-o sus pe casă
De pe casă pe fereastră
Pân' aici la dumneavoastră
Ș-am venit după căciulă
Să vă spun și-o urătură
Am venit cu plugușorul
Cu mașina și tractorul
Ca să vă arăm ogorul
Ca să scoatem de sub glie
Cea mai mare bogăție
Ia mai mânați, măi flăcăi
Și băteți din bice, măi!"
(Elena Banu)

Orațiile de Plug puteau fi și personalizate, cu accente comice și satirice (Miorița Bonea Gârbea).

În ziua de Anul Nou, umblau cu Plugul flăcăii „rămași mai mari" (tomnatici), cu „o pereche de juncănei care-i învăța

atunci la plug; 3-4 băieți înjugau juncăneii ăștia și de tânjală agăța un lemn și făcea două treburi: învăța și boii la jug și colinda, și se duceau și ei pe la fete (...) tot mai rămase și mai mărișoare, le poreclea și le ponegrea, zicea: «Fata mea e țesătoare / Și lucrează la covoare, / Până țese un sul de pânză / Mănâncă un burduf de brânză / Și o bucată de slănină / Cât de aici pân' la fântână», lucruri de astea care o cam făcea pe fată de râs, (că) nu se pricepea" (Sultana Hristea).

Pe lângă Plugușor și Plug, în seara de 31 decembrie se mai practica, inclusiv pe timpul regimului comunist, și o formă de colindat al copiilor („cu cântatul"), amintită și în caietele Mamei Lica. Mergeau mai mult fetițe, dar și băieți, cu un repertoriu compus din cântece, printre care: „Sus în poarta raiului / Florile dalbe, flori de măr (refren) / Șade Maica Domnului..." și „În seara de Sfânt Vasile, / Toți boieri la curte vine..." (Miorița Bonea Gârbea. Și Elena Banu a menționat că se cânta „Sus în poarta raiului").

La Valea Anei, se mergea „cu cântatul" la ușă sau la fereastră. Gospodarul deschidea ușa și-i poftea pe copii în casă, unii le mai dădeau și câte o gogoașă. La familiile mai înstărite se cântau două cântece dintre următoarele: „...floarea soarelui", „Domn, domn să-nălțăm", „Sus la poarta raiului" și „În noaptea de Sfânt Vasile, / Toți boieri la curte vine / Numai tânărul Vasile / De trei zile nu sosiră..." (Zoe Roman).

Odată cu aceste cântece, copiii spuneau și *Sorcova*, cu textul bine cunoscut, cu mici variațiuni: „Sorcova / Vesela, / Să trăiți, / Să înfloriți, / Să-mbătrâniți: / Ca un măr, / Ca un păr, / Ca un fir de trandafir. / Tare ca piatra, / Iute ca săgeata; / Tare ca fierul, / Iute ca oțelul. / La anul și la mulți ani! / Scoate punga și dă bani (Elena Banu)[11].

---

11 „Sorcova, / Vesela / Să trăiți, / Să-mbătrâniți: / Ca un măr, / Ca un păr, / Ca un fir de trandafir. / Tare ca piatra, / Iute ca săgeata; / Tare ca fierul, / Iute ca oțelul. / La anul și la mulți ani!" (Zoe Roman).

Sorcova era cumpărată, cu flori din hârtie (Nicolae Diaconu). La Valea Anei, sorcova era făcută din nuiele de păr și de măr, legate în mănunchi, cu o fundiță roșie la vârf, pentru a aduce sănătate și belșug „și la anumite case, când ni se cerea, noi dădeam o nuia din aceasta pe care gospodarii o foloseau să sorcovăiască animalele" (Zoe Roman).

În privința practicilor divinatorii, interlocutorii noștri au descris „ursitul" din noaptea de Anul Nou: fetele „dădeau cu piciorul în oi sau vacă să le scoale, dădeau cu cozonac peste casă la miezul nopții, ascultau unde latră câinele, mai aproape sau mai departe", ca să știe dacă se vor mărita aproape sau departe (Elisabeta Tănăsescu). La Valea Anei, în noaptea de Anul Nou „se adunau mai multe vase, oale de lut", cineva „care nu intra în cercul celor care trebuie să descopere" punea obiecte sub aceste oale întoarse cu gura în jos și la miezul nopții tinerii mergeau și ridicau fiecare câte o oală, interpretând obiectul pe care-l găseau acolo ca pe un semn prevestitor al norocului lor în anul care urma: „dacă găsea bani, anul în care se intră va fi un an cu câștig, dacă găsea o carte, studiază; pe măsură ce descopereau, interpretau..." (Zoe Roman).

Tot la Valea Anei, se făcea de Anul Nou un „calendar de ceapă": în noaptea de Anul Nou se lua o ceapă, „se scotea miezul, se scoteau 12 foi, se puneau pe tocul geamului și câte un pic de sare în fiecare. Dimineața verificai foița de ceapă: care are mai multă apă, luna respectivă e ploioasă și unde nu e apă, nu plouă în luna respectivă. Cantitatea de apă varia. Uneori se potriveau" (Zoe Roman).

În ziua de 1 ianuarie, se practica și Vasilca: un grup de „băieți mărișori" venea să ureze cu un cap de porc împodobit cu fundițe roșii în loc de cercei, în urechi. Cântau un text de Plugușor (varianta Sion, după versurile inițiale: „Mâine anul se-nnoiește / Plugușorul se pornește"), acompaniindu-se la armonică. Obiceiul era al rromilor (Miorița Bonea Gârbea).

La Valea Anei, rromii din Zeletin sau Posești veneau cu

Vasilca, o păpușă pe care o așezau la ușă și urau în acompaniament de țambal, acordeon sau armonică. „Nu prea erau primiți” (Zoe Roman).

La Bobotează, se obișnuia, ca și la Crăciun, să se dăruiască preotului care mergea prin sat „cu Botezul” alimente – un picior de porc, o „dublă” de porumb (Cristian Mușa). Fetele își puneau sub pernă busuiocul adus de preot, ca să-și viseze ursitul (Elisabeta Tănăsescu). La Valea Anei se practica ghicirea ursitei prin legarea unui par de la gard: „fata care aștepta să-și formeze familie era legată la ochi, dusă pe lângă gard și pe bulamacul pe care punea mâna se desfăcea la ochi și spunea «Ăsta e ursitul meu». Parul drept însemna că avea un ursit frumos, iar cel „cocoșat” semnifica, desigur, contrariul” (Zoe Roman).

Tot de Bobotează, fetele se puteau duce să ia apă din copcă, goale, doar cu o pătură pe ele, ca „să se întărească” (Elisabeta Tănăsescu).

2) Ciclul festiv pascal

Ciclul festiv pascal începea cu Lăsata Secului, anunțând intrarea în Postul Paștelui. Era obiceiul să „se lase sec” printr-o petrecere cu vecinii și nașii, se sacrifica un animal, se râdea și cine se pricepea cânta la „o armonie sau o carabă, o țiteră, ceva...” (Elisabeta Tănăsescu). Se mâncau unt, brânză, ouă, gogoși. „Nu era ca să nu te duci să dai noroc, să-i spui «La mulți ani!», să simță că l-ai vizitat, mai ales finii la nași, copiii la părinți. Stăteau până pe la 10-11 apoi se ducea fiecare la el acasă” (Maria Bejgu).

„La Florii, zice că Maica Domnului s-a dus și i-a cerut să nu-i facă lui Isus coroană din spini, ci din salcie”. Oamenii se duc cu salcie la biserică, preotul o sfințește și este adusă acasă unde este păstrată sub formă de coroniță, ca apărătoare pentru tunete și fulgere, în special pentru cele din vreme de noapte (Elisabeta Tănăsescu). La Valea Anei, un om aducea la biserică

un braț de salcie, îl punea în fața altarului, apoi, după ce preotul ținea slujba, oamenii plecau acasă cu câte un fir de salcie. Când tuna și fulgera tare, se aprindeau câteva frunze uscate din salcia de la Florii (Zoe Roman).

În Săptămâna Mare „n-aveai voie să faci altceva, că era patimile Domnului Isus Hristos" (Nicolae Diaconu). De „Joimare" se împărțeau colaci și colivă pentru morți (Elisabeta Tănăsescu). De Joia Mare (sau în sâmbăta dinaintea duminicii Paștelui – Vasilica Bădic) se vopseau și ouăle, roșii sau „cu frunze" (de pătrunjel – Miorița Bonea Gârbea), mai ales pentru copii: ouăle se fierb, apoi frunzele se fixează pe ou cu ajutorul unor ciorapi de mătase (dresuri), se introduc în vopseaua lichidă și se lasă să prindă culoare. Mai demult, ouăle se vopseau cu foi de ceapă roșie. Apa în care s-au roșit ouăle se păstrează, cei ai casei spălându-se cu ea pe față (Elisabeta Tănăsescu). Încondeierea ouălor cu linii geometrice simple se putea realiza cu ajutorul unui instrument ca un cuțitaș foarte fin, prevăzut cu un fir de păr de cal, dar nu era o practică foarte răspândită în Starchiojd (Miorița Bonea Gârbea). Totuși, exista mai demult cineva „din capul satului, de la Movilă", care încondeia în mai multe culori, folosind un fel de „creion". „Acum pui o frunzuliță de ceva, o foaie de busuioc, o floare, în ciorap" după ce fierbi ouăle: ca să iasă „cu zeamă", trebuie lăsate cinci minute, iar ca să fie „vârtoase", încă cinci minute (Vasilica Bădic).

La Valea Anei, se încondeiau ouă, renumită pentru acest meșteșug fiind în prezent familia Coman Patica (patru generații de persoane care încondeiază). Ouăle se spălau, se fierbeau, apoi, după ce se mai răceau, se încondeiau cu ceară, folosindu-se un „condei ca un bețigaș cu un orificiu, și pe el se introducea de la șiretul de pantofi – există partea aceea metalică – o desfăcea în trei și pe ăsta așeza un fir de păr de porc sau de coadă de cal". Se topea ceara într-un vas ținut permanent în fața focului, se introducea „tocul" în ea și se

desena modelul pe oul rece. (...) Când eram copil, fierbeam ouăle după ce le încondeiam, dar se mai ştergea ceara”. Mai târziu, ouăle se fierbeau, apoi se încondeiau, se băgau în vopsea caldă, vreo zece minute, după care se scoteau, se ștergeau de ceară și se ungeau cu ulei. Modelele erau albe pe fond roșu: floarea Paştelui, calea rătăcită, talpa gâștei, margarete. Mai nou, au apărut și ouă încondeiate cu motive religioase (biserici). Nu oricine putea să practice meșteșugul, iar cei pricepuți la acesta se apucau uneori de lucru și cu zece zile înainte de Paști, pentru a putea onora și comenzile pe care le primeau din comunitate (Zoe Roman).

Când veneau acasă cu lumânarea aprinsă de la Înviere, vălenarii (locuitorii din Valea Anei) făceau cu fum o cruce pe tocul de sus al ușii (Zoe Roman).

De dimineață, în duminica Paştelui, la Valea Anei se punea un ou roșu într-o cană cu apă și „toți membrii familiei se spală cu apă din aceea pe față și pe mâini de dimineață, la sculare” (Zoe Roman).

În ziua de Paști, se duceau la biserică ouă roșii și alte prinoase: o farfurie cu felii de cozonac, gogoși, brânză, ce avea fiecare (Vasilica Bădic, Zoe Roman). Gospodinele de la Valea Anei făceau un fel de floare pe o farfurie mai mare, compusă dintr-un ou roșu la mijloc, înconjurat de ouă albe și ouă încondeiate care imaginau petalele (Zoe Roman). Era obiceiul ca oamenii să meargă la biserică în haine noi, fie țesute în război, în timpul Postului Mare (Zoe Roman), fie comandate la un croitor local (Vasilica Bădic).

Ouăle încondeiate se împărțeau de Paști la biserica din Valea Anei, dar gospodina păstra neapărat unul, ca să guste din el toți membrii familiei. Oamenii mergeau să-i împărtășească preotul ținând oul roșu în buzunar. Intrând în casă, fiecare spunea: „Cristos a înviat!” și i se răspundea: „Adevărat a înviat!” Se făcea o competiție de ciocnit ouă, dar era obligatoriu să le ciocnești cu partea mai rotundă, nu cu aceea

mai ascuțită (Zoe Roman).

Pentru masa de Paște, se tăia un miel, se făcea o ciorbă cu borș (din tărâțe de grâu, cu leuștean și drojdie, azi, „borș magic”) și se coceau prăjituri (Elisabeta Tănăsescu). La Valea Anei, pe lângă ouă roșii, cei care-și permiteau făceau sarmale în foi de varză, ciorbă din carne de pasăre sau de miel, acrită cu zarzăre și o friptură (Zoe Roman). Se făceau vizite la rude, cu ouă roșii, cozonac, gogoși, iar „dacă era o rudă mai sărmănuță, duceai și un pic de mâncare” (Zoe Roman).

În ziua Paștelui, tinerii mergeau și la horă și se dădeau în „dulap” (scrânciob). Și copiii stăteau la rând ca „să se dea” în dulap, plătind cu ouă roșii (se zicea și un cântecel: „La dulap la nea Matei / Șapte ouă și-un condei”) (Elisabeta Tănăsescu). Mai demult, „dulapul cu policioare” se amplasa pe terenul lui Nelu Gologan, unde se făcea și „comedie” (carusel, „cu motor”). Doi oameni învârteau dulapul, iar un băiat plătea și invita fata care-i plăcea să se urce cu el „în policioară”, ținând-o de mână. Distracția dura toate cele trei zile de sărbătoare (Vasilica Bădic).

La Valea Anei, hora de Paști, „dulapul” și „comedia” se organizau „pe prundul gârlei” (Zoe Roman).

După Paște, se respectă Izvorul Tămăduirii („rău de inundație” – Elisabeta Tănăsescu), Duminica Tomei, când se duc din nou prinoase (inclusiv ouă roșii sau încondeiate) la biserică (Zoe Roman) și marțea și joia după Paște („trei marți și nouă joi”). Cea de-a treia marți după Paște se numește Răpotin, „că-ncepem a răpoti (a roboti?) în treburi” (Elisabeta Tănăsescu).

„Se ținea și joia cu sfințenie. Preoții, acum, spun că să nu se mai țină, că nu știu ce, da’ ăi bătrâni tot le țin, da” (Sultana Hristea).

La Înălțarea Domnului, numită local și Ziua Eroilor, se face o „colivă de eroi” și „se gătește târna cu bujori. (...) Eu, cât oi trăi, fac ce-a zis mama, că eroii ăștia așteaptă și ei: covrig,

colac, colivă, un chec sau un cozonac” (Elisabeta Tănăsescu). La Valea Anei, se pot duce ouă vopsite la biserică până la Înălțare când, pe lângă acestea, se împărțeau cozonac, pâine și covrigi. Mai demult, se făcea o coroană pentru eroi și o serbare în centrul comunei, la Starchiojd. Oamenii mergeau la slujbă, apoi ieșeau afară și asistau la serbare, susținută de copii: se cântau cântece și se spuneau poezii (Zoe Roman).

„Duminică dimineața de Rusalii, prima grijă, pe nespălate să te duci în nuc să iei frunză; o punea la colțu’ casei, la praguri, la pernă, unde le venea; mergea la biserică. Atuncea, în vremea noastră, în timpu’ slujbei se făcea o slujbă aparte și toca, așa se zice, toca și ieșea afară lumea cu frunze de nuc în mână, cu covrigi sau cu... dacă-i mai rămânea colaci de sâmbătă, că era împărțeala (sâmbătă); împărțea lu’ ăla, lu’ ăla, că zicea că pleacă morții, așa. După asta, luni era Sfânta Treime, sărbătoare mare, marți nu se lucra din cauză că te ia Rusaliile, așa zicea” (Sultana Hristea).

Rusaliile au la Starchiojd statura unor reprezentări mitice, venerate și temute. Mai ales marțea după Rusalii se respectă cu strictețe, chiar și în prezent, de către persoanele mai în vârstă. „Sâmbăta e Moși, duminica e Rusaliile, Pogorârea Sfântului Duh, luni e Sfânta Treime ș-apoi marți nu facem noi că se-ntâmplă de-a mai luat ba pui… Rusaliile...” (Elisabeta Tănăsescu).

„Eram copii când ne jucam noi pe aici, pe drum... și noi, jucându-ne pe acolo, vedeam în curte la cineva un porc – mare era și sărea-n sus, așa – iar noi am început: «A, zboară porcu, zboară porcu, zboară porcu». Era zile de-astea de Rusalii, era marți sau joi după Rusalii și stăpânii venea de la prașilă și când a venit a găsit porcu’ mort… și vezi că sunt de-astea... Și cloșcă cu pui a luat... Așa că noi, dacă am auzit de-astea și am văzut de-astea, ne-am văzut de treabă” (Elisabeta Tănăsescu).

De Rusalii, o femeie din sat „și-a pus să spele”, dar porcul ei „guița și-l sălta-n sus, guița și-l sălta-n sus”. Până să

aducă doctorul, un vecin a sărit peste gard și i-a tăiat porcul, ca să nu moară. Ba chiar tatăl unui vecin al Vasilicăi Bădic și soția lui „au fost săltați de Rusalii. Așa era atunci, că nu-i bine să păcătuiești în ziua de Rusalii. Cocoși din bătătură la lume îi lua Rusaliile”. Se mai spune despre un copil care a murit în ziua „stratului de Rusalii” la școală, că poate părinții au greșit cu ceva față de temutele Rusalii și a fost pedepsit în locul lor copilul (Vasilica Bădic).

„Mamă, la persoană de om n-am auzit. Da’ mai era oameni care avea curaju’ și n-avea bătrâni în casă ca să-i țină puțin de frâu... și am auzit și eu când eram copilă că M... a prășit pe loc și i-a luat Rusaliile porcii. Nu știu, îi ridică cică sus un pic și când cade jos – morți. N-am auzit de persoană de om, să zic așa, da’ de pasăre, de vițel, de porci am auzit, n-am văzut” (Sultana Hristea).

„După Rusalii, a doua zi și a treia zi, era o femeie care zicea să nu spele rufe că o ia Rusaliile (ea spunea că au ridicat-o în sus). În general, nu păstrau dar mai erau câteva și te comentau dacă vedeau că lucrezi, că speli, că sapi la grădină” (Zoe Roman).

Frunzele de nuc (sau de tei) sfințite în biserică la Rusalii sunt uscate și folosite pentru a alina durerile de articulații (Elisabeta Tănăsescu).

3) Practici culturale calendaristice de primăvară-vară, cu dată fixă

Mărțișorul se făcea la Starchiojd înainte de 1 martie, de către femei: din mătase roșie și albă, înfășurată pe un carton, se făcea inițiala numelui purtătoarei și un șnur. Cea care îl confecționa îl dădea la verișoare sau cunoscute. O femeie purta mărțișorul până înflorea măceșul și apoi îl depunea pe ramura înflorită. „Femeile purta mărțișoare. Am pus, m-am dus până la biserică, mi-a fost rușine (să mai port); (...) îi zicea *marț* (...);

(se făcea) din sculuri de mătase pe cartonaş (...) se purtau ca să ştim c-a venit primăvara" (Vasilica Bădic).

La Valea Anei, mărțișorul era făcut în casă, din mătase albă și roșie. „Întâi se răsuceau firul alb și cel roșu separat, apoi se uneau și se făceau cănăfiori (*ciucuri* se spunea la Valea Anei). Un ciucure era roșu, unul era alb. Fiecare-și făcea pentru el sau făcea mama, sora... Purtau numai fetele. (...) Se făcea și se punea la gât". Tot drept mărțișoare se foloseau mici medalioane, reprezentând-o pe Maica Domnului sau pe Domnul Iisus, pe care fetele le aveau dinainte și le puneau doar șnur la 1 martie. La sfârșitul lunii, se scotea șnurul și se punea pe un trandafir sau pe un măceș, iar medalionul se păstra pentru anul următor (Zoe Roman).

„La Măcinici" se făcea focul în curte şi ai casei nu ieşeau pe uliţă fără să sară peste foc, ca să le meargă bine (Cristian Muşa). „Aprindem foc cu cârpă arsă, să nu fim spălați pe față, și sărim peste foc ca să n-avem parte de șerpi, șoareci, guşteri, broaște, reptile de-astea, că ne ducem la fân și ne sperie" (Elisabeta Tănăsescu).

La Valea Anei, de Sf. Gheorghe, primul dintr-o casă care se trezea de dimineață „se ducea cu sapa, desfăcea o porțiune de iarbă cu pământ, o aducea la scară și toți trebuia să treacă peste această bucată înverzită. Ca să îți meargă bine tot anul, să fii verde și frumos. Și tot de Sfântul Gheorghe se aducea comănacul (aici îi spune *copăcel*) – o creangă de fag – o iei verde, o așezi în poartă, ca să treci printre ea și tot anul să-ți meargă bine" (Zoe Roman).

În ziua de Drăgaică sau de Sânziene (24 iunie, Naşterea Sf. Ioan Botezătorul), „se ducea femeia tot de dimineața, desculță, pe nespălate, culegea sulfină. Prima dată punea la icoane, după aceea la căpătâiul copiilor (care dormeau la ora aceea) – la capul lor punea câte-un fir de sulfină (sau drăgaică, toată lumea le folosește ca sinonime); punea și la vite și la praguri; dacă era slujbă la biserică, ducea și la biserică,

împărțea un covrig ca să fie ceva; (...) când bate vântul, când e piatră, când e potop de ploaie mare, iei sulfină, o frunză de nuc de la Rusalii, salcie de la Florii, le pui pe un vas curat și le dai foc. Chiar dacă le pui pe o farfurie și le dai foc cu chibritu' și asta este. Zice că alungă răutățile. Asta a ținut-o lumea, o ține și-acuma; bine, ăi bătrâni, da' să știi că mai țin și ăi tineri" (Sultana Hristea).

Zoe Roman (născută Ionescu) își amintește că de Drăgaică pleca pe un deal cu mama dumneaei, să culeagă plante medicinale. Își amintește că niciodată nu se întorceau pe drumul pe care veniseră, dar crede că procedau așa pentru a culege mai multe plante diferite. Printre cele adunate erau: cimbrișorul, sunătoarea, țintaura, coada șoricelului. „Coada mânzului din lacuri nu e bună, e bună cea de pe loc arabil, pentru rinichi, cea de pe fâneață e bună pentru băi. (...) Veneam cu plantele acasă, le întindeam pe ziare la umbră. După ce se uscau, le luam și le puneam în săculeți de pânză și le foloseam la ceai. E zi sfântă și Sânzienele fac minuni" (Zoe Roman).

4) Calendare ocupaționale

„Zilele oprite" cele mai importante la Starchiojd fac parte dintr-un calendar al crescătorilor de animale și implicit al culturii fânului. Se respectă sărbătorile religioase, Sf. Petru (29 iunie) și Sf. Ilie (20 iulie), dar și cele populare, precum Iuda (19 iunie), Pietrele Sâmpietrului (30 iunie), Marina (17 iulie). Desigur, există multe sincretisme ocupaționale (cu deosebire cel agrar-pastoral) și confuzii tipice mediului oralității, datele sărbătorilor populare nu sunt cunoscute cu precizie (sunt căutate în calendarul creștin ortodox sau vecinii se anunță între ei: „Vezi că mâine e Iuda") sau Sf. Marina este asimilată unui „sfânt Mărină" sau unei „sfinte Macrina", dar prescripțiile și interdicțiile rituale specifice acestor zile importante din tradiția populară românească (*v.* Olteanu 2001: 239) sunt bine

cunoscute și respectate, așa cum au fost moștenite în comunitate.

„Mai e o sărbătoare tot de prașilă, până-n Sfântul Petru, îi spune Iuda. (...) Atunci să nu te duci la prașilă că bate vântul, vijelia și porumbul, când este mătase, e greoi și, dacă-l culcă atunci, l-ai terminat. Nici știuletele nu se mai poate face din cauză că l-a rupt” (Sultana Hristea).

„Azi n-am săpat, că-i pietrele Sâmpietrului, dar treabă am avut: să stropesc roșiile, castraveții, să dau mâncare la animale, să toc la rațe, să aduc buruiană, să fac curat la porc, să mătur prin curte...” (Elisabeta Tănăsescu).

Sf. Marina se ține pentru noroc la păsările domestice: se împart pui mari, o mătură de pelin, o mușcată înflorită și doi covrigi; pomana „se gătește frumos” și se dă pentru un mort care i-a fost drag femeii care împarte (Elisabeta Tănăsescu).

În ziua de Sf. Marina, femeia se scoală de dimineață, se duce „la gârlă pe nespălate, culege un braț de pelin, face măturele din el, pune câte-o floricică și bagă covrigi pe bețele de pelin, și cine avea, dădea la copii, la nepoți o puicuță, un cocoșel, cu mătura și primii castraveți care se făceau în grădină. Împărțeai întâi la Mărină și după aceea mâncai, așa era legea; se împărțea pentru morți și pentru găini, ca să-i trăiască găinile celui care împărțea; la primit, se zicea Bogdaproste” (Sultana Hristea).

„Marina era și la noi (la Valea Anei), până-n Sfântul Ilie. De Mărină, puii erau mărișori. Gospodina se ducea și tăia pelin cu tulpina mai groasă, făcea mai multe mături, le lega frumos cu șnur, punea la ele flori și dădea mătura și puiul. Noi, copiii, abia așteptam. Le mai dădeau și covrigi cu această pomană. Cei care aveau vaci, puneau mătura de pelin în grajd și, dacă copilul se speria sau era mușcat de câine, lua din mătură și-l afuma” (Zoe Roman).

O altă secvență importantă din calendarele ocupaționale locale este reprezentată de riturile de invocare a ploii. La

Starchiojd s-a practicat mai ales Caloianul. Paparudele erau, de asemenea, cunoscute dar informațiile despre acest rit alternativ sunt mult mai vagi și nesigure decât acelea primite despre Caloian.

„Făcea lumea Caloian. Adunam noroi, făceam un păpuşoi de noroi – bine îmbrăcat cu flori, aşa, gătit frumos – şi lua unu' de la un cap cu scândura aia şi unu' de la un cap şi pleca cu el pe drum şi striga: «Ene, Ene, Caloiene, du-te la Sfântul Ilie, spune să dea cheiţele, să descuiem lădiţele, să curgă ploiţele». Îl udam şi ne duceam şi-l îngropam undeva" (Elena Pătârlăgeanu).

„Ca un format de copil de clisă şi-l îmbrăcam cu flori şi-l plecam pe o scândură, pe-o măsuţă, patru copii, de colţuri, restul de jur împrejur şi strigau: «Caloiene, Caloiene, noi te ducem cu floricele, tu să vii cu ploicele». Lumea îi uda cu apă (Maria Bejgu).

„Eram copii şi făceam Caloian. Aveam o scândură lungă şi făceam Caloian – o păpuşă din pământ. Făceam câte-o păpuşă din aia şi puneam pe scândura aia şi puneam flori pe ea acolo şi plecam cu ea pe uliţă şi strigam: «Caloiene, Iene, du-te tu cu floricele şi vino cu ploicele» şi venea lumea şi ne uda cu cana sau cu găleata şi Dumnezeu îşi făcea milă şi zic, uite, dac-am făcut, a plouat, aveam o credinţă aşa. Păpuşa o duceau la apă și o lăsau pe apă. Era udat şi Caloianu', că dă pe mort. Se spune că, dacă udă mortu' când îl duce la groapă, plouă. Şi aşa dădea şi pe Caloian. Copiii se duceau acasă să se schimbe. Se făcea vara, când era absolută nevoie. Face şi preotu' slujbă pentru ploaie. Mai iese la fântână, la puţ, sau face slujbă în biserică. Îngenunche lumea şi se roagă la puţ, iese cu sfintele cruci şi face slujbă" (Olimpia Gârbea)[12].

---

12 Citatele despre Caloian – Elena Pătârlăgeanu, Maria Bejgu și Olimpia Gârbea sunt preluate din vol. I al cărții *Starchiojd. Moștenirea culturală,* pp. 35-36.

Sultana Hristea își amintește că a fost „cu Caloianul” când era copil: „când veneau de la biserică, femeile rămâneau în cămașă și în fusta de dedesubt, în alb, se adunau la cineva, puneau o țoală pe prispă și vorbeau: «Eee, ce ne facem, că uite, nu mai plouă»... Noi auzeam, ne duceam la gârlă, luam clisă, făceam o păpușă mare, puneam pe scândură și plecam cu ea: «Ca-lo-ie-ne, ca-lo-ie-ne, / Du-te tu cu floricele / Și vino cu ploicele / Deschideți portițele, / Să vină ploițele», tot ca și-acum. Acum trebuie să ceri aprobarea părintelui să mergi cu Caloianul… că oamenii-i udau – unii cu cana, alții turnau cu găleata. Se uda Caloianul, se îngropa într-o bulboacă mare, se punea pietre pe scândură să se scufunde” (Sultana Hristea).

„Ne duceam pe izvorul Basei, în pereții apei găseam clisă, un lut care se lipea, modelam o păpușă; dar ne strângeam copii mulți, de vârste de la cei mai mici la mărișori”. Copiii făceau un sicriu din lut, puneau păpușa acolo, băieții aduceau un cărucior; se punea sicriul cu păpușa pe cărucior, sicriul se umplea cu flori adunate de copii, iar aceștia „boceau”: «Caloiene, Caloiene, de ce-ai murit, Caloiene?», apoi ziceau: «Du-te cu floricele, să ne aduci ploicele». Mergeam, plimbam Caloianul, ocoleam; aveam o fântână aproape de casa noastră, o ocoleam, ziceam că-i biserică și pe urmă iar ieșeam în izvorul respectiv cu el și ne duceam și-l îngropam într-o margine a izvorului. Ne duceam acasă și ne luam câte ceva de mâncare și ne întâlneam tot așa toți și mâncam, că era pomana Caloianului” (Zoe Roman).

Despre Paparudă, Sultana Hristea își amintește că 3-4 fete își făceau coronițe din margarete de câmp și se duceau pe la porțile oamenilor cu invocația: „Paparudă, rudă, / Vino și ne udă, / Deschideți portițele / Să vină ploițele”, iar cei care le primeau le stropeau cu apă.

Există informații și despre formulele folosite de copii pentru a invoca/opri ploaia: „Treci ploaie călătoare / Că te-ajunge sfântul Soare...”, respectiv: „Cărămidă nouă / Dă,

Doamne, să plouă, / Cărămidă rea / Dă, Doamne, să stea” (Zoe Roman).

În ceea ce privește calendarul pastoral[13], amintim că oamenii din Starchiojd nu duc lunea la stână oile şi nu le iau de acolo lunea, şi nici brânza nu se lua de la stână luni, miercuri şi vineri, de teamă că stâna ar putea fi atacată de animalele sălbatice dacă nu se respectau aceste zile (Maria Bejgu).

Filipii se ţin şi-acum la Rotarea: „trei zile până la Lăsata Secului de Crăciun şi trei după Lăsata Secului şi mai este Sâmpetru de Iarnă şi ăla-l ţinem, e pe la jumatea lu’ ianuarie, spune la calendar, da’ noi îl ţinem. Mama mea zicea că să nu torci că se-ntoarce lupu’ la animale, da’ mama ne făcea ciorapi, că am fost copii mulţi, patru am fost, trebuia la toţi. Îmbrăcam ciorapu’, trebuia să ne-ntâlnim cu jigadia. Era ziua lui oprită” (Maria Bejgu).

Olimpia Gârbea ne-a oferit câteva repere temporale ale lucrului la fân în Starchiojd: înainte de 10 mai, animalele mănâncă pe lângă casă, apoi sunt urcate la pădure și se lasă să crească iarba în fânețe. Până la Sf. Ilie se cosesc grădinile apoi, după 20 iulie, se cosesc toate fânețele. După coasă, fânul se usucă într-o zi sau două, se face „căpiți” și se aduce acasă, „în fânar”. Dimineața, oamenii plecau la coasă în zori de zi, uneori își luau prima masă abia după ce ajungeau la fâneață, apoi se mai opreau „de 12” și coseau până terminau, uneori până seara târziu, pentru că „iarba se taie mai bine pe răcoare”. „Făceai treaba altfel mai pe răcoare. Are toate rost, toate treburile, dacă le iei pe toate așa cum trebuie, are rostul lor” (Olimpia Gârbea).

5) Calendarul Moșilor

De Moși (sfinți), la Starchiojd se împart dulciuri, bomboane fondante, fructe. Când se coc fructele, se scot cu

---

13 Informații preluate din vol. I al cărții *Starchiojd. Moștenirea culturală,* pp. 38-39.

coșul pe „canapea” (banca de la poartă) ca să ia cine trece și-i e poftă. „Cine are un Petre mort, face colivă și colac (de Sf. Petru) și cine are de-ăștia vii, serbează” (Elisabeta Tănăsescu).

De Moșii de Rusalii, se împărțea păsat dar și colivă, mai ales pentru cei morți pe front. Păsatul se făcea din porumb local, acela de la câmp fiind „prea tare”. „Măcinăm mai mare, nu ca pe mălai, îl spălăm, îl lăsăm la muiat de seara, și dimineața, fierbem numa-n lapte, punem vanilie, punem zahăr și e bun cald atuncea; se spală până să-l punem la muiat, după prima apă iese praful, în a doua, se trece prin sită să iasă din el tărâțele. Apoi se lasă în apă până dimineața, se pune pe farfurii, pe frunze de nuc sau pe frunze de tei, pentru că zice că sufletele astea mai ales care-au murit pe front și pe unde așa...” Frunzele de nuc se spală, se lasă la scurs pe un „fund”, se șterg cu un șervețel și se așază pe farfurii, pentru a pune deasupra păsatul sau coliva (Elisabeta Tănăsescu).

6) Semne de vreme, marcatori temporali

La Starchiojd, „dacă era senin, se făcea niște gâște pe cer așa, niște nori; atunci oamenii zoreau să strângă fânul, că a doua zi urma oleacă de bură de ploaie și dacă-l atingea, n-aveai ce mai căta la el” (Elena Pătârlăgeanu).

Dacă luna avea „un cearcăn mai decolorat”, se știa că va ploua și dacă nu avea „cearcăn”, se anunța vreme senină. De asemenea, dacă se auzea „buha” cântând în Piatra Rotării, avea să vină vremea rea (Maria Bejgu). „Ghionoaia” era o pasăre al cărei glas vestea ploaia (Elisabeta Tănăsescu).

Dacă tună în ziua de Sfântul Ilie, se zice că seacă nucile și alunele, iar când tună primăvara prima oară, se spune că e bine să-ți dai cu un fier în cap, ca „să fii tare” (Cristian Mușa, Elisabeta Tănăsescu).

Oamenii locului, fără carte, se ghidau în Al Doilea Război Mondial după semnele cerului: „calea rătăcită” – orientată spre apus-miazănoapte, Carul Mare – cu proțapul spre

răsărit și Carul Mic – cu proțapul spre miazăzi (Maria Bejgu).

La Rotarea, oamenii se sculau şi plecau la coasă la ora trei dimineața, când cânta „ciuhuretele” în Piatra Rotării (Maria Bejgu).

Pe plai, oamenii știau cât e ceasul băgând un băț în pământ și observând unde-i „bătea umbra” (ceas solar) (Cristian Mușa, Maria Bejgu).

Cucul este cel mai important „marcator temporal” al chiojdenilor. Maria Bejgu ne-a vorbit despre cântecul cucului, de la Bunavestire (25 martie) până în jur de Sfântul Petru (29 iunie), după care misteriosul vestitor al anotimpului cald nu se mai aude până în anul viitor. Conform credinţelor locale, el se transformă în „prigore”, care cere ploaie şi bea apă numai de pe propriile aripi. (*v.* și Fruntelată, Mușa 2014: 36-37). Elisabeta Tănăsescu ne-a spus că numai de la Bunavestire la Sf. Petru se poate auzi cucul: dacă prima dată când îl auzi, cântă o dată, mai trăiești un an. Iar dacă îi auzi glasul de trei ori, mai trăiești trei ani.

Concluzii

Posturile sunt ținute încă de persoanele mai în vârstă din Starchiojd, pentru că *e păcat* (Nicolae Diaconu) să nu le respecți.

Multe sărbători locale sunt respectate de femei, fie pentru că țin de ocupațiile lor, fie pentru că ele sunt mai conservatoare. Elena Muşa îşi aminteşte şi azi că vinerea nu se torcea, ca să nu căpieze oile. „Sunt multe obiceiuri și noi le-am prins și ținem minte de ele, nu ne lăsăm” (Elisabeta Tănăsescu).

Este interesantă, în calendarele populare reconstituite prin convorbiri cu interlocutorii noștri chiojdeni, „umbra” pe care o aruncă marile sărbători asupra zilelor ce le urmează, zile

care devin, prin interdicțiile ce le organizează, chiar mai importante, în tradiția locală, decât sărbătorile propriu-zise. Astfel, Pietrele Sâmpietrului sunt „mai mari” decât ziua Sfântului, iar „marțea după Rusalii” este mai periculoasă, dacă nu este respectată, decât însăși Duminica Rusaliilor.

Ca în toate satele românești, Paștele și Crăciunul coagulează cele mai importante practici culturale festive în care tradiția religioasă și cea populară se împletesc armonios. Dacă ar trebui să selectăm niște elemente de patrimoniu emblematice pentru Starchiojd, Plugul mare (cu tot ansamblul ritual și ceremonial pe care-l presupune) și gastronomia asociată sărbătorilor ar fi, probabil, cele ce s-ar impune cu pregnanță, fără ca acest lucru să însemne că alte date din calendarele populare nu sunt la fel de importante. În ansamblul lor, atât cât s-au păstrat, calendarele populare celebrează relația cu mediul și ritmează munca, conservând cunoștințe și practici de mare vechime și valoare și contribuind la păstrarea identității locale.

Riturile de trecere

Obiceiuri la naştere

„De obicei, ceremoniile sarcinii şi ale naşterii constituie un întreg, încât deseori sunt executate rituri de separare care scot femeia gravidă din societatea generală, din cea familială şi, câteodată, chiar din societatea sexuală. Urmează riturile perioadei de naştere propriu-zise, aceasta fiind o perioadă de prag. În fine, riturile de naştere au ca obiect reintegrarea femeii în societăţile de care a aparţinut mai înainte ori aducerea ei într-o stare nouă, ca mamă, mai ales dacă este vorba de cea dintâi naştere” (Gennep, 1996: 47).

În clasificarea făcută de Arnold van Gennep, riturile de trecere se compun din „riturile preliminare – riturile de separare de lumea anterioară, riturile liminare – riturile executate în timpul stadiului la limită, şi riturile postliminare – riturile de agregare la lumea nouă” (Gennep, 1996: 29). Aşadar naşterea, ca rit de trecere, este compusă din trei secvenţe obligatorii: riturile de separare din vechea stare, riturile fixate între anumite limite sau graniţe şi riturile de alipire la noua stare.

Venirea pe lume a unui copil, a unei noi fiinţe din necunoscut, este învăluită de mister şi primejdie, acest lucru dând naştere unui dezechilibru în societatea din care face parte. În comunitatea tradiţională, orice trecere de la o stare la alta presupune schimbări între sacru şi profan, schimbări care trebuie reglementate prin diferite practici, astfel încât, atât membrii direct implicaţi cât şi comunitatea din care fac parte să nu sufere modificări nedorite. Încă din perioada lăuziei, femeia este considerată a fi „impură şi periculoasă, (...) ea situându-se

temporar într-o stare fiziologică şi socială anormală” (Gennep, 1996: 47).

Riturile legate de sarcină şi naştere „includ un număr mare de rituri simpatetice şi contagioase, atât directe cât şi indirecte, dinamiste şi animiste” şi sunt menite să uşureze perioada sarcinii, precum şi protejarea mamei şi a copilului, cât şi a întregii comunităţi (Gennep, 1996: 47).

În Starchiojd exista credinţa că deprinderile mamei în perioada lăuziei şi după naştere puteau influenţa destinul copilului, cât şi ordinea comunităţii. Aceasta trebuie să respecte prescripţiile şi interdicţiile, conform rânduielii tradiţionale. Riturile negative şi pozitive puteau fi întâlnite în activităţile zilnice ale viitoarei mame. Când se întâlneau cu un om urât, pocit sau însemnat, femeile însărcinate trebuiau să-l scuipe, „că le era teamă că iese şi copilul aşa”. Atunci când vedeau un om frumos, se mirau şi spuneau: „Aşa să iasă şi copilul meu”, pentru a transmite copilului anumite calităţi fizice. Existau diferite credinţe legate de gesturile cotidiene ale viitoarei mame, prin care aceasta putea releva sexul copilului: „Zicea lumea că dacă stăteam de vorbă şi puneai mâna la gură, făceai fată; dacă puneai mâna pe cap, făceai băiat” (Victoria Bunghez).

Pentru că sarcina este „obiect al spaimei, uimirii şi, deci, al unor precauţii”, femeia însărcinată trebuie să respecte prohibiţiile specifice, pentru a preveni apariţia unui handicap şi/sau a unor semne pe trupul copilului (Ştiucă, 2001: 55). Aceasta nu are voie să facă lucruri greşite sau să atingă sau să vadă lucruri rele. Prin neîndeplinirea acestora, femeia putea provoca semne copilului. Dacă o femeie nu spunea când rămânea gravidă, exista riscul ca pruncul acesteia să se nască mut: „Zicea lumea: Fă, spune dacă eşti gravidă, că iese copilul mut”. Atunci când femeia însărcinată îşi însuşea pe ascuns un lucru care aparţinea altcuiva, acest lucru se transmitea nemijlocit asupra copilului prin semne: „Mama a furat o floare

când era gravidă cu mine, a băgat-o în sân, şi eu am o pată roşie” (Victoria Bunghez). Chiar şi în aceste condiţii, un lucru ştiut de toată lumea este acela că poftele unei femei gravide trebuie întotdeauna împlinite.

„Înzestrată temporar cu forţă divinatorie”, femeia însărcinată putea influenţa pozitiv sau negativ fertilitatea vegetaţiei. Vara când era secetă, se credea că „e vreuna gravidă şi nu spune, d’aia nu plouă” (Ştiucă, 2001: 95) (Victoria Bunghez).

Forţele protectoare care păzeau femeile însărcinate erau Maica Domnului şi îngerii. Femeile se rugau şi se închinau la Maica Domnului să se înfăptuiască naşterea cu bine.

Naşterea copilului avea loc acasă, cu moaşa. Moaşa era „o femeie de rând, o vecină, o femeie din sat care mai moşise înainte şi pe alţii, o femeie care ştia” (Victoria Bunghez). La naştere asistau moaşa şi uneori mama fetei sau/şi soacra acesteia. Existau şi cazuri în care unele femei năşteau la câmp, pentru că „mergeau la muncă până le venea ceasul să nască” (Mia Bejgu).

Actantul principal în momentul naşterii este moaşa, aceasta având rolul de intermediar specializat. Femeia gravidă era considerată a fi impură şi această impuritate se transmitea copilului nou-născut. Moaşa era, în sensul riturilor de trecere, cea care efectua trecerea într-o nouă stare a copilului: impur – pur, sacru – profan. „Primele rituri erau augurale (moaşa făcând urări nou-născutului prin formule ceremoniale) şi de separare (implicit, de purificare) de mediul anterior (tăierea cordonului ombilical şi păstrarea lui şi a placentei, prima baie – cu rost propiţiator)” (Ştiucă, 2001: 111).

Relaţia care se stabilea între moaşă şi copil nu deţinea o funcţie ocazională, ci avea un caracter de durată, moaşa fiind considerată a fi, precum naşa, părintele spiritual al pruncului. Copilul îi spunea moşică până la moarte.

Atunci când naşterea întârzia, moaşa recurgea la anumite

practici de uşurare a naşterii: „Moaşa, văzând că femeia nu poate naşte, o băga pe lăuză în apă caldă cu totul, o spăla şi năştea imediat” (Mia Bejgu). Alte metode prin care se dorea înlesnirea venirii pe lume a copilului erau „băile la picioare cu apă caldă” şi/sau „moaşa o încingea cu un brâu cald” pe viitoarea mamă (Victoria Bunghez).

Imediat după naştere, copilul era scăldat în apă rece, ca să nu fie sensibil la frig, şi apoi era înfăşat într-o cârpă, faşă de pânză: „Copilul era scăldat după naştere în apă rece. Moaşa îl băga în apă rece, apoi îl punea în cârpă”.

Moaşa era cea care înfăptuia cele „două acte de cea mai mare importanţă pentru existenţa copilului: prima scaldă cu rol propiţiator şi augural şi primirea Ursitoarelor” (Ştiucă, 2001: 113).

Prima scaldă avea loc în prima zi după naştere şi se făcea în apă neîncepută, călduţă, uneori rece, în care se puneau diferite plante cu semnificaţie rituală (busuioc, cimbru, flori) şi alimente (zahăr, bomboane) cu caracteristici binefăcătoare, ce aveau rolul să traseze aspectele esenţiale ale caracterului sau ale personalităţii copilului. Apa primei scalde se arunca întotdeauna într-un loc bun, curat, în genere la rădăcina unui pom verde, roditor, în creştere, aşa să fie şi copilul.

Aşa cum menţionează şi Mihai Pop, ceremonialul primei scalde era „un moment deosebit, derivat dintr-o practică străveche de purificare, în care apa joacă, de data aceasta, rol de element purificator” (Pop, 1999: 147).

„Prima scaldă (baie) o făcea moaşa. Se punea busuioc, flori, zahăr, bomboane, ca să fie dulce. Se arunca apa în grădină, la un loc curat, pe un pom, pe un trandafir, să fie ceva frumos” (Victoria Bunghez).

„Scalda se făcea în apă călduţă. Îl spăla bine, îl înfăşa şi avea grijă să nu-l bage în ceva negru, că îl latră câinii toată viaţa. Apa se arunca la rădăcina unui pom dulce, verde, în creştere” (Mia Bejgu).

O altă scaldă ce se făcea copilului atunci când se umfla în burtă sau când era neliniştit se numeşte babiţă de nuc: „Se face o babiţă – un burete tare – pe nuc; îl lua şi tăia din ea şi fierbea într-o oală de pământ nouă. Şi-l scălda luni, miercuri şi vineri. Se adăuga în scalda pe care o făcea copilului la picioare, la mijloc şi la cap. Şi apa se arunca la pomi diferiţi. Pomii erau aleşi de la răsărit spre asfinţit, cum creşte copilul" (Mia Bejgu).

„Primirea Ursitoarelor era unul dintre cele mai importante momente pentru marcarea destinului viitorului membru al comunităţii. Acum, nou-născutul intră pentru prima oară în contact cu Sacrul. De modul în care omologarea divină s-a făcut depinde întregul destin al copilului, căci Ursitoarele întrunesc bivalenţa polară a sacrului" (Ştiucă, 2001: 118).

Ursitoarele, cunoscute şi sub numele de Ursitori, sunt înfăţişate ca trei surori care se arată la naşterea oricărui copil pentru a-i hotărî soarta. Exista credinţa că acestea erau trimise de Dumnezeu pentru a trasa destinul pruncului. La trei sau opt zile de la naşterea copilului, moaşa era cea care aşeza pe o masă în camera în care se afla copilul alimente şi alte diferite obiecte, pregătind masa Ursitoarelor, ca să „ursească bine" pentru nou-născut. „Pui Ursitorile să ursească la bine. Aşa făceam și eu, am făcut la toți copiii, că aşa am pomenit" (Ileana Ivan); „Se punea de toate alea pe masă, de mâncare, ca să aibă copilul Ursitoare. Să aibă viaţă bună, să se însoare, să se mărite. Masa se punea la opt zile după naştere" (Victoria Bunghez).

Exista convingerea că Dumnezeu trimite Ursitorile şi destinul predestinat de acestea nu poate fi schimbat nicidecum: „Un cioban a avut o turmă de oi, vreo opt sute şi ceva de oi, și a venit cu ele de la câmp înspre casă. Şi a poposit în marginea satului, cum ar fi acolo la Gheba, și a găsit acolo un om cu o grădină, ca să poa' să bage toate oile alea. Şi a fost cu băiatul lui de 18 ani. Şi omu' a zis: «Eu vă primesc cu oile, dar unde să vă culc? Că nu am decât o cameră termenată la casă şi mi-a

născut nevasta», «Pe prispă stăm, dar să fie oile stăvărate undeva». Şi omu' i-a dus, stăpânul casei, şi i-a aşternut jos, s-a culcat jos lângă sobă acolo. Băiatul nu a vrut, că: «Io stau lângă oi». A oprit cojocul, mi-a povestit moaşa, și s-a culcat pe prispă lângă oi, dar n-a putut să doarmă, probabil, de frică că avea atâtea oi, să nu i le fure sau să nu dea cineva drumu'. Şi în timpul ăla a auzit Ursitorile. «Fata care s-a născut acuma e ursită să trăiască cu ciobanul pe care îl găzduieşte». El, când a auzit, îmi povestea moaşa, n-a putut să mai doarmă, că el are 18 ani şi o aşteaptă pe aia care s-a născut acuma. Şi s-a dus, a umblat – pe unde n-a umblat cu oile – şi, când a venit, tot pe ea a luat-o" (Maria Bejgu).

Imediat după naştere, tot moaşa era cea care avea sarcina de a avea grijă de lăuză să se refacă şi în acelaşi timp avea şi rolul de a o iniţia pe tânăra mamă. Aceasta rămânea câteva zile alături de femeia care tocmai născuse pentru a avea grijă de gospodărie, făcea mâncare, dormea cu lăuza, se ducea la preot să aducă apa sfinţită. Atunci când moaşa nu putea fi prezentă după naştere, lăuza era ajutată de altcineva din familie.

După ce a născut, lăuzei i se face apa de curăţenie. Moaşa merge la biserică cu o sticlă de apă şi preotul face o slujbă, urmând ca apa sfinţită să se aducă tinerei mame pentru a se spăla cu ea, având rol de curăţare, purificare.

Pentru tânăra mamă, „naşterea nu este momentul terminal al perioadei de prag" ci, după momentul naşterii, femeia era supusă anumitor tabuuri ce aveau scopul de a o reintegra comunităţii de care a aparţinut şi de a o aduce în noua stare de mamă (Gennep, 1996: 49). Revenirea la viaţa normală se face treptat, femeia având obligaţia de a respecta interdicţiile consuetudinare, „privind îngrijirea copilului expus spiritelor rele şi influenţării negative a destinului" (Ştiucă, 2001: 125).

Tânăra mamă nu-şi putea părăsi curtea timp de șase săptămâni după naştere (în unele cazuri cinci săptămâni dacă avea băiat). Nu avea voie să facă focul în primele trei zile sau

să aducă apă timp de șase zile, pentru că se credea că atrage copilul la apă şi/sau foc şi riscă să fie accidentat. Cele care aveau fântâna în afara curţii erau ajutate cu aducerea apei de familie sau vecini pe perioada celor patruzeci de zile.

Momentul în care femeia putea să iasă din casă coincidea cu botezul copilului. Prin botez se atestă primirea copilului ca nou membru al comunităţii.

Botezul avea loc la șase săptămâni de la naştere, „alţii ţineau şi mai mult”, însă, dacă viaţa copilului era în primejdie, se săvârşea chiar şi în ziua în care pruncul a fost născut. Existau diferite semne prin care copilul cerea botezul: începea a plânge, nu mânca: „Eu l-am avut pe al doilea, era a cincea săptămână. (…) S-a pus pe un ţipăt de aici până acolo să mă duc să iau apă nu puteam, se îneca. A venit mama mea la mine: «Mamă, nu ştiu ce să fac cu el», «Hai, mamă, la botez!», mi-a zis. Era a cincea săptămână, trebuia să mai stau o săptămână, da’ dacă n-a mai… Când am plecat la botez, băieţi, n-a mai zis nimic. Nici noaptea, după ce l-am adus, n-a mai zis nimic. Nici n-a mai cerut să sugă. Aşa s-a liniştit. Şi-a cerut botezul. Şi acum e ditamai omu’ ” (Mia Bejgu).

Oamenii nu amânau botezul, pentru că exista teama să nu moară copilul nebotezat, ceea ce constituia un păcat mare. Copiii necreştinaţi erau înmormântaţi la marginea cimitirului şi aveau „o rugăciune a lor” (Mia Bejgu). Nu aveau parte de slujbă de înmormântare şi pomană decât după șapte ani: „Mi-era frică să dorm eu cu ei, ca să îi las mult timp nebotezați. Și d’aia eu îi botezam curând” (Ileana Ivan); „Dacă vedeai ceva la copil, trebuia să spui. Trebuia să se ducă naşa şi moaşa, că avea ăl mai mare păcat dacă murea copilul nebotezat” (Mia Bejgu).

Năşia „are la bază o alianță care se realizează în acte sociale și economice. Nașii erau cei care îl asistau pe cel care trece de la o stare socială la alta, cei care îl asistau pe copil la botez (...). Ei erau, în sensul riturilor de trecere, cei care inițiau

pe cei care efectuau trecerea într-o nouă stare” (Pop, 1999: 22).

Naşii copilului se păstrau pe linie paternă şi erau naşii tatălui copilului. Astăzi, există posibilitatea de a-ţi alege alţi naşi, însă finul „trebuia să se învoiască cu naşă-su”, pentru că, în caz contrar, „dacă nu este anunţat şi naşul are ambiţie, se duce la botez şi stă în spatele copilului şi nu e bine” (Victoria Bunghez).

Naşii erau cei care cumpărau toate cele necesare copilului pentru botez. Părinţii copilului aveau datoria de a oferi în dar un cadou naşilor.

În ziua botezului, copilul este dus la biserică de mamă şi moaşă şi este adus acasă de naşi. Naşa, când îi înapoia mamei copilul în pragul uşii, îi ura: „Să-ţi trăiască!” Tot atunci, când se vine cu copilul de la botez, „moaşa bate un ban în prag” când bagă copilul în casă şi i se urează să fie bogat.

Numele copilului se alegea în funcţie de numele naşilor sau numele copiilor naşilor şi de numele sfinte. Erau preferate numele sfinţilor mari din calendarul creştin ortodox sau numele sfântului care se sărbătorea în ziua în care se năştea copilul. Prin primirea numelui sfânt, „nou-născutul intră sub protectorat divin”: „Dacă ai un nume sfânt, Dumnezeu te ajută în orice direcţie mergi. Te gândeşti la Dumnezeu şi te ajută” (Ştiucă, 2001: 127; Mia Bejgu).

Cele mai frecvente nume întâlnite în Starchiojd sunt: Vasilica, Ioana, Ionica, Ionela, Elena, Nuța, Nuţica, Lenuţa, Leana, Ileana, Maria, Mariuţa, Maricica, Marinuș, Mărioara, Marghioala, Matita, Marițica, Parascheva, Filofteia, Teodora, Doda, Fila, Filica, Lica, Sica, Siţa, Fiţa, Ficuţa, Mia, Sultana, Voica, Caterina, Geana, Genica, Eugenia, Victoria, Victoriţa, Olimbița, Gica, Aurica, Veroana, Veronica, Ana, Anişoara, Anicuţa, Anica, Lisandrina, Lisandra, Lucica, Elisabeta, Catela, Catelușa, Dorina, Silva, Silvica, Silvia, Lina, Lilica, Viorica, Florica, Violeta, Manda, Sanda, Zoia, Vasile, Vasilică, Ion, Ionel, Ionică, Nelu, Neluţă, Nelică, Gheorghe, Gheorghiță,

Gică, Georgică, Gigi, Costică, Costel, Costin, Marin, Dumitru, Mitică, Tică, Pavel, Petre, Petrică, Ilie, Iliuţă, Luţă, Nicu, Neculai, Nicuță, Sandu, Lisandru, Titi, Marcel, Neluş, Romică, Nae, Năiţă, Fănică, Ştefan, Fănel, Stelică, Stelian.

Aşa cum menţionează şi Mihai Pop în *Obiceiuri tradiţionale româneşti*, din ansamblul obiceiurilor legate de naştere, „cumetria prezintă un interes folcloric deosebit" (Pop, 1999: 147).

După botez se aranja o masă cu mâncare şi băutură la care participau părinţii, naşii, moaşa, rudele şi alţi oameni din sat. Se ofereau daruri pentru nou-născut. Banii erau băgaţi în sânul copilului însoţiţi de urările tradiţionale.

A doua zi după botez, dimineaţa, naşa se duce să ia mirul finului/finei. Aceasta înfăptuieşte scalda rituală de după botez în care se adaugă petale/seminţe de flori și bani. Acest moment este însoţit de formule de urare din partea acesteia.

În continuare mama este cea care se îngrijeşte de hrana şi sănătatea copilului. În trecut, atunci când copilul se îmbolnăvea, nu era consultat în primă instanţă medicul, ci se mergea la o femeie descântătoare care ştia să vindece mai ales deochiul (*v.* Viziunea magică).

Practicile prin care mamele îşi adormeau copiii erau legănatul pe picioare, în braţe, în leagăn sau copaie, însoțit de cântecul de leagăn: „Vino, curcă, de mi-l culcă, / Şi tu, raţă, de-l înhaţă, / Iar tu, somn, să mi-l adormi. / Nani, nani, puiu' mamii..." (Ileana Ivan).

Sterilitatea femeii nu era văzută ca un lucru bun. Familiile care nu aveau copii, „nu erau ţinute în rândul lumii (...), se zicea că e păcat să mănânci din mâinile lor, că sunt oameni sterpi" (Victoria Bunghez). În general, femeile care nu puteau să aibă copii înfiau din rândul familiei.

Femeia care comitea avort îşi atrăgea dispreţul comunităţii fiind condamnată cu severitate. Metodele prin care femeile care nu doreau copii puteau să-şi provoace avort erau:

„buruienile pe care le beau (ceaiul de leandru)” şi/sau erau „trase la burtă”. Această ultimă practică era efectuată de o femeie mai bătrână, vestită în sat, care „le apăsa, le strângea în toate felurile şi în trei zile avortau” (Victoria Bunghez). Dacă se afla în sat că o femeie a încercat sau a reuşit să pricinuiască moartea propriului copil, era „ruşinea satului”. Aceasta se mărita în alt sat, cu un bărbat „care nu ştia de rostul ei” (Victoria Bunghez). Se spune că „fata bună se mărită în satul ei” (Cristian Muşa).

De „ieri” şi până „azi”: jocurile starchiojdenilor

Într-o lucrarea de-a sa, Gheorghe Gh. Lifa afirmă: „Jocul [...] este o ocupaţie serioasă. Se concentrează, respectă anumite reguli, luptă pentru a câştiga. Jocul ocupă un loc central în viaţa copilului. Îi produce un sentiment de plăcere. Implică eforturi dar nu oboseşte. Constituie o formă de odihnă. Copilul e inepuizabil în joc. Pierde şi măsura timpului. Cheltuie energia dar după unii savanţi orice cheltuire plăcută restabileşte echilibrul organismului. Copilul simte jocul numai ca ceva frumos, atractiv, interesant. Prin joc îşi însuşeşte o serie de cunoştinţe, de priceperi, de deprinderi. Îl instruieşte în domeniul cunoaşterii” (Lifa, 2001: 63).

Concis şi ilustrativ pentru capitolul de faţă, fragmentul de mai sus constituie însăşi premisa de la care acesta va porni în descrierea jocurilor din comuna Starchiojd, judeţul Prahova. Deplasarea pe teren desfăşurată în vara anului 2014 în comunitatea sus-menţionată a avut, printre altele, ca temă de cercetare jocurile şi folclorul copilăriei. A scrie şi a vorbi despre acest subiect nu este tocmai o sarcină uşoară. Paradoxal, această dificultate este conferită de însăşi simplitatea cu care ele se desfăşoară atât pe uliţele satului, ca manifestări pline de

energie şi de voioşie ale copiilor, cât şi în memoriile celor care au fost cândva mici şi de asemenea dornici de joc şi joacă. Ne vom referi, aşadar, în cele ce urmează strict la jocurile copilăriei, deşi cuvântul *joc* în sine poate sugera atât o manifestare coreică (dans), cât şi, făcând referire la anumite obiceiuri din cadrul marii treceri, jocurile de priveghi. Discuţia despre sensurile pe care *jocul* le poate îmbrăca sunt însă mult mai ample pentru a fi limitate la cele enunţate mai sus.

În Dicţionarul explicativ al limbii române, *joaca* este definită drept distracţie (a copiilor), pe când *jocul* este acţiunea de a-și petrece timpul amuzându-se cu diferite jocuri sau jucării; a se distra. Cu toate acestea, definiţiile şi perspectivele propuse mai sus sunt limitative. Literatura antropologică vorbeşte despre anumite funcţii ale jocului care îi sunt complementare celei amintite mai sus: cea ludică, şi anume funcţiile de cunoaştere, cercetare, învăţare, stimulativă, socială, echilibrare – tonificare, terapeutică şi cathartică, care sunt amintite şi de către disciplinele pedagogice.

Jocul şi joaca nu sunt, aşadar, doar manifestări cu simplu caracter distractiv, ci prin intermediul acestora, copilul începe să păşească încet-încet în lumea adulţilor, să exploreze lumea înconjurătoare, să experimenteze şi chiar să înveţe anumite atribuţii din viitoarele roluri sociale pe care ei înşişi le vor îndeplini în viitor. Afirmaţii ale unor mari gânditori şi scriitori ai omenirii chiar vin în sprijinul nostru: „Cultura nu începe ca joc şi nici din joc, ci în joc”, afirmă Johan Huizinga în *Homo ludens*. George Dorsey susţine că „joaca este începutul cunoaşterii”, iar celebrul Albert Einstein conchide că „jocul este cel mai elevat tip de cercetare”. Cum teoria este produsă şi demonstrată de realitatea existentă pe teren, descrierile jocurilor din Starchiojd ce vor urma în continuare vor demonstra aceste afirmaţii. Cum deja cred că s-a intuit, accentul în acest capitol se va pune pe joc ca manifestare cu accente distractive a copiilor, manifestare cu important rol

social şi integrativ în lumea „celor mari”.

A discuta, a vorbi despre un anumit lucru nu înseamnă a te așeza într-un anumit loc pentru a descrie ce observi la fenomenul sau obiectul respectiv ci, cum spune vorba românească, presupune „să-l întorci pe toate părţile”, adică să te situezi în toate unghiurile accesibile şi să vezi faptul într-o multitudine de funcţii, întrebuinţări, roluri şi interpretări posibile. Dacă mai sus am realizat o scurtă trecere în revistă a funcţiilor pe care le au jocurile, în continuare discursul se va axa pe o clasificare în funcţie de mai mulţi factori a jocurilor, care are ca scop crearea unei imagini de ansamblu asupra fenomenului.

După cum deja s-a putut observa, titlul capitolului de faţă este: De „ieri” şi până „azi”: jocurile starchiojdenilor. Un prim criteriu de clasificare care se impune pornind de aici este cel al timpului. Ce înseamnă însă „ieri” şi „azi” în acest context? Înseamnă că ne referim la jocuri care au existat în trecut şi care e posibil ca astăzi să nu mai existe (cel puţin în forma cunoscută) şi jocuri care se pot observa pe uliţele satului, contemporane, jucate de copiii de la începutul secolului XXI. O mică precizare este necesară în cazul jocurilor de „ieri”: ele nu mai există ca atare în repertoriul copiilor, însă există memoria lor. Și, punându-se problema la care timp ne referim atunci când ne întrebăm ce jocuri existau în trecut, răspunsurile se limitează la memoria celor mai în vârstă locuitori ai comunei, care vorbesc despre propria lor copilărie.

Un alt criteriu este cel al genului. Vorbim astfel de: jocuri de fete, jocuri de băieţi şi jocuri mixte, cele din urmă fiind consecinţa „instituţionalizării” jocurilor, adică transmiterea lor prin şcoală. Dacă jocurile învăţate de la cei mai mari, transmise de la o generaţie la alta pe uliţa satului presupuneau în cele mai multe cazuri distincţii de gen: fetele jucau anumite jocuri care le pregăteau să devină mame şi soţii, iar băieţii altele care aveau ca scop dezvoltarea vitejiei, bărbăţiei şi tăriei, cele

transmise prin intermediul şcolii erau uniformizate, adresate atât fetelor cât şi băieţilor.

Cel de-al treilea factor de clasificare, şi anume sursa de învăţare a jocurilor, a decurs din cel de-al doilea.

În cele din urmă, am mai putut observa jocuri colective şi jocuri individuale, pe care fiecare copil le juca acasă.

Bineînţeles, a propune în acest caz o dihotomie a jocurilor: ori aşa, ori aşa, este o atitudine greşită. Toţi cei trei factori se împletesc, se unesc în anumite puncte şi pe urmă îşi urmează traseul pe care îl impun propriile lor specificităţi. De exemplu, unele jocuri pot fi şi de grup şi individuale, un „ieri ” pentru o anumită persoană poate fi un „azi” pentru alta, iar fetiţele pot juca rolul lui tata atunci când se joacă „de-a mama şi de-a tata”.

Jocurile descrise în continuare au rămas în memoria comunităţii, de la cei mai în vârstă până la cei mai mici. Fiecare, am observat, avea un alt timp de raportare atunci când venea vorba de „aşa era pe vremea mea”: acum treizeci de ani, acum cincizeci de ani, acum zece ani – tot acest interval de timp se concretiza într-o singură referinţă: „atunci”. Un „atunci” care cuprinde în sine o copilărie care, deşi a fost situată într-un timp diferit, în condiţii istorice diferite, a fost trăită cu aceleaşi sentimente. Poate doar vremurile actuale să difere puţin. În amintirea Vasilicăi Bădic au rămas jocuri ca: Purceaua, Guia – cu aproximativ aceeaşi desfăşurare (o minge care era lovită cu un băţ, pentru a fi băgată într-o groapă) şi Ţintarul (asemănător cu jocul *X şi 0*, doar că în loc de semne se puneau boabe de fasole şi porumb).

Povestite sau observate, jocurile ce vor fi descrise în continuare reliefează ceea ce este specific Starchiojdului, dar şi ceea ce face ca folclorul copiilor de aici să se înscrie în cel românesc: adică fondul comun. Mulţi dintre cititori poate vor spune că ei „ştiu altfel”. Exact, e mai mult decât normal ca dumneavoastră, cititorii, să ştiţi „altfel”. Pentru că una dintre

trăsăturile fundamentale ale folclorului (de care nu se dezice nici folclorul copiilor) este aceea că fondul rămâne acelaşi, dar modul în care oamenii şi-l însuşesc poate să difere şi să se concretizeze în nenumărate versiuni şi variante.

Primul grup de copii pe care l-am întâlnit în cercetarea care a avut ca scop editarea volumului de faţă a fost unul compus din copii de grădiniţă şi din ciclul primar. Unii dintre ei desenau cu creta pe asfalt, alţii se jucau cu mingea; „Am învăţat să desenăm la grădiniţă, la doamna Reta”, mi-a spus unul dintre copii când l-am întrebat când şi cine l-a învăţat să deseneze.

Un alt grup întâlnit a fost, de data aceasta, format din copii cu vârste cuprinse între zece şi cincisprezece ani, atât fete cât şi băieţi. Doi dintre ei erau din Starchiojd, iar alţi doi erau veniţi în vacanţă, la bunici. Aceşti copii au fost primii care mi-au făcut „cunoştinţă” cu jocurile lor, explicându-mi-le şi chiar făcându-mi o mică demonstraţie. Aceste jocuri au fost: Miuţa, Ali-Ali şi Veceu, la care se adăugau fotbalul (pentru băieţi), şotronul şi elasticul (pentru fete).

Miuţa este numele unui joc în care portarul aruncă mingea pe spate, iar jucătorii de teren trebuie să-i dea gol respectivului portar. Aici, spre deosebire de fotbal, nu există decât o singură poartă. Câştigă cei care ajung primii la trei goluri. Băieţii din grupul întâlnit mi-au spus că au învăţat jocul de la cei mai mari.

Ali-Ali este un joc mixt, de grup, jucat de copii de toate vârstele. Regulile spun că participanţii trebuie să formeze un cerc iar unul dintre ei să se aşeze în cerc. Acesta sare într-un picior şi strigă „ali-ali”, încercând în acelaşi timp să prindă pe cineva. Dacă reuşeşte, cel prins este trimis în cerc şi trebuie să ajungă repede acolo, altfel primeşte câte un picior în fund de la fiecare jucător. Dacă nu reuşeşte să prindă pe nimeni după ce sare de trei ori, „prinzătorul” este pedepsit: intră într-un tunel format de ceilalţi copii şi primeşte şi el câte un picior în fund

de la fiecare în parte.

Pentru jocul ***Veceu*** este necesar un pachet de cărți de joc. Se așază pe jos cărţile răsfirate, iar două dintre ele se pun deasupra, sprijinite una de cealaltă. Regula este ca fiecare dintre jucători să tragă câte o carte fără însă a le dărâma pe cele două. Dacă se întâmplă asta, cel care le dărâmă primeşte o poruncă.

Colegul nostru de cercetare, Constantin-Cristian Muşa (26 ani), vorbeşte şi el despre jocurile propriei sale copilării, distingând cel mai adesea între jocuri învăţate la şcoală şi jocuri deprinse de la copiii mai mari, pe uliţa satului, uneori părând că s-a născut ştiindu-le.

Printre jocurile învăţate prin intermediul şcolii, el le enumeră în primul rând pe acelea care s-ar putea să vă fie cunoscute şi dumneavoastră, cititorilor: *Alunelu, Raţele şi vânătorii, Ursul-ursul doarme, Batista parfumată.* De precizat este menţiunea pe care a făcut-o povestitorul la un moment dat: simţea că dacă nu urma regulile jocului întocmai cum erau prescrise, atunci ar fi avut un efect revers, malefic.

În continuare, Cristian descrie alte jocuri învăţate la şcoală:

Pentru a juca ***Ligheane, ligheane***, unul dintre copii stă cu mâna întinsă, iar restul copiilor formează un cerc în jurul lui învârtindu-se și intonând: „Ligheane, ligheane, / Sticle şi borcane, / Pepsi, Cola / Să-l săruţi pe ăla.” În prezent, afirmă Cristian, acest joc nu se mai joacă.

Jocul intitulat ***Cele 7 pietricele*** presupunea să se formeze două echipe. Se juca tot cu mingea, semănând cu jocul ***Raţele şi vânătorii***, doar că de data aceasta trebuia să se aşeze şapte pietricele una peste alta, într-un fel de piramidă. Cei care reuşeau să pună pietrele fără a fi loviţi de minge erau declaraţi câştigători.

Împărate, cât e ceasul? În cadrul acestui joc, personajele erau: împăratul şi un grup de copii. Împăratul stătea cu faţa la

perete, iar copiii îl întrebau cât este ceasul. Acesta spunea o oră oarecare şi număra până la numărul corespunzător orei aceleia. În timp ce el stătea cu faţa la perete, ceilalţi mergeau spre el, cu scopul de a-l atinge. Cine reuşea să-l atingă primul ajungea împărat şi-i lua puterea. Dacă împăratul se întorcea şi-i prindea pe ceilalţi mişcând, le dădea porunci. Un exemplu de poruncă este *mămăliga* sau *paşi înapoi*. În prezent nu se mai joacă. ***Un'-doi-trei, la perete*** este un joc asemănător care la fel, nu se mai joacă.

După cum s-a menţionat deja mai sus, pe lângă şcoală, Cristian a mai învăţat anumite jocuri de la copiii de pe uliţă. Ele vor fi descrise în cele ce urmează:

Ghiţă Şchiopul. În cadrul acestui joc erau trei personaje principale: Ghiţă, fata şi mama, iar restul copiilor erau şunci. Scenariul era următorul: mama pleca în sat, la treabă, şi îi spunea fetei să aibă grijă de şuncile puse la fum. Pe drum, mama se întâlnea cu Ghiţă Şchiopul (un fel de prostul satului). El se băga în vorbă cu ea şi se întrebau reciproc unde se duc, răspundeau, însă el nu spunea adevărul. Ghiţă se ducea la fată acasă şi o minţea, spunându-i că i s-a întâmplat ceva rău mamei ei. Fata se speria, „îşi punea mâinile în cap”, începea să se vaite şi pleca în căutarea mamei ei. Ghiţă fura şuncile şi pleca acasă cu ele. Când se întorcea, mama o întreba pe fată unde sunt şuncile. Aceasta din urmă îi povestea ceea ce s-a întâmplat cu Ghiţă Şchiopul. Mama o certa şi plecau împreună să recupereze şuncile. În final, toată lumea fugea după hoţ ca să îl prindă, jocul terminându-se cu veselie. Astăzi, *Ghiţă Schiopul* nu se mai joacă, generaţia lui Cristian fiind ultima care l-a pomenit.

Alergatea. „Şi se mai aleargă ei, dar un altfel de alergatea, nu mai e ce am jucat noi”, afirmă povestitorul referindu-se la ceea ce se întâmplă cu jocul în prezent. Acest joc cunoaşte mai multe variante:

- ***Alergatea pe minciuni***. Unul dintre copii alerga după alţii, încercând să-i prindă. Aceia trebuiau să-i spună o

minciună, de exemplu: porcul zboară. Dacă minciuna e minciună, atunci cel care aleargă pleacă la altul. Dacă minciuna, din grabă, nu este nimerită, atunci cel care nu a minţit bine devine alergător în locul celuilalt.

- ***Alergatea pe cocoţatea*** seamănă cu *Alergatea pe minciuni*, cu adăugirea că cei care erau alergaţi trebuiau să se cocoaţe care pe unde apucau.

- ***Alergatea pe nume*** presupunea ca cel care era alergat trebuia să dea un nume de-al cuiva care era în grup. Dacă se greşea un nume, alergatul devenea alergător.

Un alt joc este ***Pititea***, care mai poartă denumirea de ***Scuipatea*** sau ***De-a v-aţi ascunselea***. În timpul jocului se recită următoarele versuri: „Două raţe pe-un gunoi / Numără din doi în doi / Patru, şase, opt, zece, / Ieşi afară, măi berbece”. Cel care rămânea ultimul la numărătoare „se făcea”, adică rămânea să-i caute pe ceilalţi. Se stabilea numărul până la care trebuie să se numere, iar în timp ce se număra, ceilalţi se ascundeau. Unii reuşeau să nu fie găsiţi şi „se scuipau” ei înşişi. Dacă erau găsiţi, „îi scuipa” căutătorul. „Dacă mai rămâneau de găsit, era o hărmălaie… Se striga *ceapă*, adică aproape, şi *usturoi*, ceea ce însemna departe. Azi, nu se mai stabileşte până la cât se numără, ci se strigă «Gata!». Normal că sunt găsiţi”, adaugă Cristian.

Uliul şi porumbeii: un uliu şi porumbei, fiecare cu casa lor. Când ieşeau porumbeii să zboare, uliul îi prindea şi-i ducea în casa lui. Ceilalţi porumbei se duceau să-i dea viaţă celui prins. Uliul încerca să-i prindă pe salvatori. Se pare, din spusele informatorului, că astăzi jocul nu mai este întâlnit în sat.

Baba oarba era un alt joc. Un participant era legat la ochi şi mergea ca o babă oarbă printre ceilalţi. Cel prins devenea babă. În timpul jocului se striga: „Aici, chimiţă!”

Un' te duci, băbuţă? era un joc de o frumuseţe aparate. Unul dintre copii avea statutul de băbuţă, iar ceilalţi erau copiii.

În unele cazuri, îşi aminteşte Cristian, băbuţa era chiar o femeie bătrână din sat, şi anume ţaţa Siţa, care se implica în jocul copiilor. „Un' te duci, băbuţă?" întrebau copiii. „La bisericuţă", răspundea femeia. „Mă iei şi pe mine?", „Da, dar să nu mă faceţi de ruşine." Mergeau copiii un pas, doi, după care începeau să facă gălăgie și să producă zgomote. Baba, nervoasă, ridica bățul și începea să amenințe supărată copiii.

După cum s-a menţionat deja în prima parte a acestui capitol, putem vorbi despre un joc din mai multe puncte de vedere. În Starchiojd, am putut regăsi atât jocuri de fete, cât şi de băieţi sau mixte, de grup sau individuale.

Un joc de băieţi, de grup, este ***Briceguşul***. Scenariul jocului avea la bază anumiţi paşi peste care trebuia să se treacă. Mai mulţi copii stăteau aşezaţi turceşte şi se jucau cu un briceag. Dacă unul nu trecea peste o probă, rămânea pe loc iar ceilalţi treceau la probele următoare. Probele acestea presupuneau ca băieţii să ţină briceguşul pe rând în mâini, între dinţi, pe pumn şi într-un final pe cap. Se considera proba trecută doar dacă briceagul era înfipt cu vârful în pământ. Se poate observa că acest joc era destinat exclusiv băieților prin faptul că, în lumea satului, armele, uneltele erau în special destinate utilizării de către bărbaţi. De asemenea, prin intermediul acestui joc, băieţii învaţă să-şi cultive aptitudini şi abilităţi necesare viitoarei condiții de bărbaţi: precizie, tărie, putere etc.

Cartoane este un alt joc de grup, de băieţi. Prima dată se alegea o *paică,* se făcea un cerc pe pământ, se puneau cartoanele în centru şi se stabilea miza: pe câte cartoane să se joace. Se stabilea pe urmă care şi cum să dea, lovind cu paica de la o anumită distanţă. Dacă ieşeau cartoanele din cerc, ele reveneau celui care lovea; dacă picau pe marginea cercului, se spunea că „este contra" şi se relua jocul. Dacă în final se loveau paicile, atunci „era ţăca" şi la fel, se relua jocul. În cazul în care jocul se desfăşura bine, se dădea din nou cu paica din partea

cealaltă.

Jocul acesta se juca după aceleaşi reguli şi cu ruble şi cu capace de bere turtite. În prezent, susţine informatorul nostru, acest joc nu se mai joacă.

Copiii din Starchiojd formau adesea grupuri, fiecare cu jocurile sale proprii. De regulă, un grup nu ştia de jocurile celuilalt grup, existând uneori şi întreceri între aceştia.

Copiii se jucau însă şi singuri, acasă. Jocurile acestea erau în principal o imitaţie a muncilor şi activităţilor părinţilor dar şi a obiceiurilor care marchează marile momente ale vieţii.

Astfel, copiii imitau fie ocupaţiile părinţilor: fetele făceau mâncare şi prăjituri din clisă şi din noroi, se jucau de-a doctoriţa, se cultiva porumb şi fasole pe marginea şanţului sau oriunde se găsea un loc liber, fie transformau în joacă acele momente de mare impact emoţional şi chiar vizual asupra comunităţii: păsările moarte erau înmormântate (cu pomană cu tot) pe marginea şanţului, unde puteau fi observate adevărate cimitire, sau nunta – cu toate obiceiurile. De mici, ei învăţau să aibă grijă de gospodărie şi să-şi joace noile roluri sociale pe care aveau să şi le însuşească odată cu vârsta maturităţii.

Unele jocuri erau la limita dintre joc, superstiţie şi ritual: „Dacă vedeam un hoit de câine sau de pisică, ne prindeam cu mâna de părul de la ceafă şi ziceam de trei ori: *părul meu să crească și al tău să putrezească*, după care se scuipa de trei ori asupra lui. Uneori formula era încurcată şi copiii se speriau de consecinţe", îşi aminteşte Cristi. „Când vedeam câte o maşină, ne urcam pe câte o piatră, ca să nu ne calce norocul"; „când ne tăia calea pisica, făceam trei paşi înapoi cu spatele, luam o piatră, scuipam pe piatră în sus şi o aruncam peste cap, în spate"; „când găseam câte o potcoavă de cal, scuipam pe ea de trei ori și o aruncam pe spate", îşi continuă Cristian firul gândurilor. ***Caloianul*** era şi el considerat de către copii a fi un joc, fiind scos astfel din sfera de ritual arhicunoscut.

Despre jocuri şi joacă vorbesc nu numai copiii şi cei

tineri, ci chiar şi persoanele mai în vârstă, dar a căror suflete sunt la fel de tinere ca şi atunci. Astfel, Elisabeta Tănăsescu (n. 1946) povesteşte despre *trasul pe foc,* un joc în care două echipe se poziţionau la capetele unei funii. Câştiga echipa mai puternică, care o trăgea pe cealaltă „prin foc”. „Nu erau păpuşi pe vremea mea”, a adăugat aceeaşi tanti Elisabeta.

Astăzi, multe din jocurile de mai sus nu mai pot fi zărite nici pe uliţe, nici în curţile gospodarilor. Au rămas însă păstrate în acelaşi loc cu copilăria trecută: într-un colţ de amintire. Povestite şi repovestite, ele readuc la viaţă nostalgii trecute odată cu vremea.

Încă de la primul contact cu lumea, copilul învaţă. Și învaţă jucându-se. Mai ales jucându-se. Prin joc, el coboară lumea mare a adulţilor la nivelul lumii sale mici şi naive, la propria sa putere de înţelegere. Şi rezultatul este acela că tocmai această minimalizare a lumii înconjurătoare îl face pe el mare, îl face să înțeleagă fenomenele vieții și propriile-i roluri sociale viitoare.

Jucându-se cu o păpuşă căreia îi croieşte haine, îi dă de mâncare, o tratează atunci când este bolnavă, pregătind mâncare din noroi şi din clisă, fetele parcă îşi anunţă talentele de gospodine care vor fi într-un viitor nu tocmai îndepărtat, când vor deveni soţii şi mame. Nu degeaba aceste jocuri sunt, în mare parte, specifice fiecărui gen în parte: toţi trebuie să înveţe, ca într-o piesă de teatru (viaţa), să-şi joace rolurile pe care un anumit scenariu (contextul social, societatea în sine, cu rigorile şi regulile ei care reglementează nu numai viaţa publică, ci şi pe cea privată) le cere.

Astăzi, jocurile nu mai sunt aceleaşi ca în trecut. Au apărut altele noi, au apărut jucării noi, modalităţi noi de joacă: jocuri pe computere, biciclete, jucării care de care mai interesante. Au început să se stingă şi rigorile sociale care controlau mecanismele prin care un copil se integra în comunitate. Însă, nu cred că putem vorbi, cu toate acestea,

despre altceva decât de o metamorfoză a vieţii sociale. Marele om de ştiinţă Antoine Lavoisier afirma că „În natură nimic nu se pierde, nimic nu se câştigă, totul se transformă." Nu mă împiedică nimic să fac această afirmaţie şi în ceea ce priveşte manifestările social-culturale. Unele jocuri au dispărut sau au fost prezente în viaţa comunităţii atât timp cât a fost nevoie de ele. Însă, în momentul când mecanismul social a hotărât că ele nu mai sunt reprezentative, au fost înlocuite cu altele, noi, şi ele la rândul lor ilustrative pentru un anume mod de a fi în (n.n. grupul) şi a grupului respectiv. A rămas fundamentul, s-au schimbat formele.

Peste jocuri, ca şi peste amintirea acestora, s-a aşternut, se aşterne şi se va aşterne timpul. „Încet, încet, timpul s-a scurs, a devenit istorie şi a luat cu el deopotrivă oameni şi vremuri" (Nandriş-Cudla, 2013:5).

Notă despre interlocutori:

Informatorii pe mărturiile cărora s-a putut scrie capitolul de faţă se pot împărţi în două mari categorii.

Prima categorie este cea a copiilor întâlniţi şi observaţi direct pe stradă şi în curţi, în timpul jocurilor, copii cu vârste cuprinse între 2-3 ani şi până la adolescenţi de 15 ani. Metoda de cercetare a jocurilor a fost observarea directă, aceştia fiind observaţi în timpul jocului, şi interviul, vorbind cu fiecare în parte şi obţinând astfel informaţii despre jocuri nu numai jucate în sincronie şi diacronie cu discuţia noastră, ci şi despre cele doar auzite sau jucate în alte ocazii.

A doua categorie de interlocutori este a celor ce nu mai sunt copii acum, dar care îşi amintesc (cu drag) de jocurile atât a propriei copilării cât şi generaţiilor copiilor, nepoţilor sau a elevilor, cum este cazul doamnei educatoare Vasilichia Gârbea. Cu vârste de la cele ale primei tinereţi şi până la cele ale căruntelor, Cristi Muşa, doamna educatoare, domnul profesor

Roman şi soţia acestuia, precum şi alţi săteni dornici de a povesti au contribuit la realizarea capitolului de faţă.

Obiceiuri la nuntă

În gândirea tradițională, viața este formată dintr-o succesiune de momente, deosebite calitativ, momente ce marchează schimbări și transformări, de aceea aceste momente sunt însoțite de numeroase practici rituale și magice menite să-l apere pe om în perioada vulnerabilă și să îl integreze în noua stare. Un astfel de moment este și nunta, încadrată de Arnold van Gennep în categoria riturilor de trecere din viața omului, întrucât presupune despărțirea de o etapă a vieții și intrarea într-o alta, precum și schimbarea statutului social al individului. Rudenia constituie unul dintre principiile de bază ale oricărei societăți ce poate fi documentată printr-o vastă paletă de credințe, practici și reprezentări. Proverbul „familia ți-e dată, prietenii ți-i alegi" pare a constitui o constantă cu privire la discursul înrudirii.

Pecetea unei noi familii, prin care i se recunoaște legitimitatea în fața divinității și a comunității, este nunta. Nunta ar putea fi studiată atât în sincronie cât și în diacronie deoarece a suferit schimbări datorită trecerii timpului, în funcție de evenimentele istorice care s-au succedat și a contextului geografic, demografic și socio-cultural. Deși structurile fundamentale ale obiceiului nunții rămân aceleași pe tot teritoriul țării noastre, unitatea nu exclude diversificările și manifestările particulare regăsite la nivel zonal sau local.

Nunta chiojdeană prezintă particularități specifice ce merită a fi consemnate pentru ca tinerii din ziua de astăzi să știe care erau obiceiurile ce se respectau înainte și în ce măsură mai seamănă nunta de astăzi cu ce a fost odinioară. Acest

capitol despre nuntă poate fi un exercițiu prin care tinerii să își dea seama de influențele suferite de acest obicei al vieții de familie de-a lungul timpului, datorate schimbărilor specifice fiecărei perioade istorice. Abordările întreprinse au rolul de a plasa observațiile cu caracter etnografic în contextul istoric, adesea ignorat.

Atunci când vorbim despre nuntă, consider că ar trebui să avem în vedere importanța acesteia pentru comunitate, cât și la nivel familial și individual. Căsătoria este etapa indispensabilă existenței, prin nuntă realizându-se împlinirea biologică și socială a tânărului, și reprezintă obținerea unui nou statut și intrarea într-o nouă stare. „În rând cu oamenii" sau „în rândul lumii" sunt expresii care fac referire directă la faptul că de-abia după nuntă un tânăr poate fi considerat om în adevăratul sens al cuvântului, moment ce îi conferă drepturi, dar mai ales îndatoriri. Acum el este responsabil de întreținerea familiei și poate lua propriile decizii în ce privește casa și gospodăria pe care este stăpân.

Primii pași pentru înfăptuirea căsătoriei se realizau odată cu împlinirea vârstei potrivite de către tineri, când fetele trebuiau să aibă zestrea pregătită, întrucât se dădea frâu liber ofertelor de pețire. Intratul în horă al fetelor marca atingerea vârstei nubile și din acest moment ele puteau fi pețite. Vârsta la care intrau în horă s-a schimbat în funcție de vremuri. Astfel, de-a lungul timpului, anii la care fetele se puteau mărita a crescut de la 13-14 ani la 16-17 ani, această vârstă crescând din ce în ce mai mult odată ce fetele au început să învețe carte, să urmeze școli în afara localității. Tot în ceea ce privește vârsta potrivită căsătoriei, aceasta mai depindea și de statutul social al fetei.

Fetele erau foarte curioase în a-și ghici ursitul, iar pentru aflarea acestuia erau multe practici transmise din generație în generație la care puteau apela și pentru a-și satisface dorința de a afla când, unde și cu cine se vor mărita. Trebuiau, totuși, să

aştepte nişte momente prielnice, numai într-un anumit timp aceste lucruri putând fi ghicite.

Legat de noaptea de Anul Nou existau cele mai multe astfel de credințe deoarece marca un timp aflat la granița dintre trecut și prezent, dintre vechi și nou și se credea că e un moment prielnic pentru practicile oraculare. Astfel, pentru a afla dacă se va mărita în anul respectiv, fata se ducea în grajd la oi sau la vaci și dădea cu piciorul într-una care dormea și dacă nu se trezea însemna că nu se va mărita în acel an. Continua să lovească cu piciorul animalul până când acesta se ridica de jos și la a câta lovitură se ridica știa că atâția ani vor trece până se va mărita. Pentru a afla în ce parte a satului se va mărita, fata ieșea noaptea afară și arunca cu cozonac la colțul casei așteptând să audă din ce parte se auzea primul lătrat de câine. De asemenea, dacă lătratul se auzea aproape, se măritau în sat, aproape, iar dacă se auzea de departe se măritau departe și luau soț bătrân. Tot în această noapte, fata care voia să se mărite se ducea cu ochii închiși în curte la gard și alegea un par: dacă parul era necioplit, așa era și mirele, iar dacă era drept, mirele era zvelt. De Bobotează, când venea preotul cu botezul, fetele puneau sub prag cercei sau inele pentru a face cu ele farmece de dragoste. În noaptea de Bobotează, fetele puneau busuioc (cerut preotului) sub pernă, pentru a-și visa ursitul.

Mersul la horă era un eveniment important, întrucât horele reprezentau principalele prilejuri de întâlnire ale tinerilor. Fetele știau foarte bine acest lucru și se pregăteau cum știau ele mai bine pentru a fi plăcute și jucate de flăcăi. Când se duceau fetele mari la joc se găteau: dădeau cu pudră pe obraz și cu roșu pe buze. Se duceau cu părul pieptănat în două codițe pe care le prindeau în coroniță și la ureche puneau boboc de floare.

Lipsa norocului în dragoste și frica de a nu rămâne fete bătrâne, lucru foarte rău sancționat de gura satului și în același timp o neîmplinire personală și socială, le-au făcut pe unele

fete să recurgă la fel de fel de ritualuri magice pentru a se face plăcute în ochii flăcăilor sau pentru a fi cerute mai repede în căsătorie. Atunci când ele plăceau un băiat care nu le voia puteau să-l constrângă prin diverse practici magice să se căsătorească cu ele. Mai existau și situații de răzbunare prin mijloace de acest fel atunci când o fată era amăgită de un băiat. Ea apela la vrăjitoare pentru a-i lega soarta acelui băiat astfel încât acesta să nu se mai însoare niciodată, iar mărturiile cu privire la astfel de cazuri sunt numeroase.

În Postul Paștelui, fetele își coseau costumul cu care ieșeau la horă la sărbătorile pascale, ținând secret modelul cusut pentru a nu afla vecinele ce model își coseau, din dorința de a avea cea mai frumoasă ie care să nu semene cu a nimănui. În Valea Anei, la prima ieșire la horă, fetele mai mici erau însoțite de verișoare, surori mai mari sau de mame și trebuiau să aibă și o batistă cusută de ele, de obicei cu model floral. Primul băiat care scotea fata la joc primea acea batistă și o purta la brâu, la piept sau în buzunar. Acest gest însemna pentru întreaga comunitate un însemn al statutului acestuia de candidat la poziția de viitor soț al fetei. Inițial, hora avea loc la cârciumi, iar apoi s-a mutat la salon. În Valea Anei, hora se ținea unde se organizau târgul și bâlciurile de sărbători. Începea după slujba de la biserică și se termina devreme, înainte de asfințitul soarelui. Era mare rușine atunci ca fetele să meargă noaptea la distracții. Înainte de apusul soarelui trebuiau să fie acasă, deoarece nu mai intrau ușor în curte la părinți, fiind luate la rost de către tați. Diferențele de statut social și animozitățile între neamuri făceau ca unele alianțe să nu se lege, chiar dacă tinerii se îndrăgosteau unii de alții. În această situație, de cele mai multe ori cei doi fugeau împreună. Mergeau mamele cu fetele la horă și fetele tot fugeau de lângă ele.

După anii ’50-’60 au pătruns în sat şi balurile. Băiatul ducea fata până acasă de mână, dacă aceasta îi plăcea, și continuau să joace împreună și la următoarele hore până când

băiatul venea s-o ceară de la părinți. Dacă fata nu se lăsa condusă acasă de băiatul cu care jucase în ziua respectivă, pe aceasta o putea lua alt băiat la dans. La bal se duceau tinerii din acele timpuri, se întâlneau, vorbeau și prindeau drag unul de altul, la fel ca la horă. Odată ce vârsta prielnică măritișului era împlinită, fata putea merge la horă să cunoască băieți sau, mai degrabă, să fie văzută de băieți care, dacă o plăceau, mergeau cu părinții în pețit la ea acasă. Atunci când cei doi se plăceau, spuneau părinților că vor să se căsătorească și după aceea părinții vorbeau între ei să vadă dacă le convine alianța. Părinții fetei aveau primul cuvânt de spus în alegerea mirelui, ei având posibilitatea de a alege dintre pețitori. Aceştia se interesau dacă băiatul are casă, dacă are cu ce trăi, dacă e de casă (să nu fie bețiv, să nu fumeze), dacă e strângător, gospodar, vrednic, priceput și cel mai important lucru dacă e de neam bun, din oameni de omenie, cinstiți și de vază în sat. Părinții băiatului se interesau dacă fata este bună gospodină, dacă ştie să spele, să facă mâncare, să facă curat, dacă e cuminte, de casă, sârguincioasă, înțeleaptă, frumoasă, să aibă zestre și mai presus de toate acestea conta sănătatea și vioiciunea. Trebuia să fie zdravănă și voinică. Era de preferat ca cei doi tineri să fie din același sat. Dacă părinții nu erau de acord, nunta nu se făcea. Erau totuși și cazuri în care tinerii îndrăgostiți alegeau să se împotrivească deciziei părinților lor și fugeau împreună. Se auzea în sat că au fugit. Stăteau o perioadă de timp fugiți și după un timp veneau și își cereau iertare. Era rușine mare în sat. Uneori fata lua bătaie de la părinții ei, la fel și băiatul de la ai lui. De asemenea, se întâmpla și ca doar părinții băiatului sau doar cei ai fetei să fie de acord, iar atunci aceștia îi ajutau pe copii să fugă, pentru ca, ulterior, să se înțeleagă cu viitorii lor cuscri, care erau oarecum constrânși de situație să cadă la un acord. Deși se spune că părinții fetei puteau fi constrânși să accepte o nuntă nedorită a fiicei lor pe motiv că aceasta a fugit cu băiatul respectiv, de cele mai multe ori părinții încercau să

își aducă fata înapoi, preferând să o vadă nemăritată decât să ia pe cineva care lor li se părea nepotrivit. Cazurile în care fata rămânea nemăritată după o astfel de întâmplare erau extrem de rare în secolul trecut, când „ponoasele” faptei considerate rușinoase se plăteau mai mult la nivel de reputație, rămânând în memoria colectivă ca o abatere de la modelul tradițional din ce în ce mai puțin respectat.

În unele cazuri, băiatul nu avea nici un cuvânt de spus în alegerea miresei, părinții săi alegând fata. Principala calitate pe care aceasta trebuia să o aibă pentru a fi aleasă era hărnicia: trebuia să fie vrednică și în casă și în câmp, iar pentru a afla astfel de informații, părinții băiatului nu ezitau să apeleze la vecinii fetei pe care puseseră ochii. O altă calitate mai recentă a fetei, dar care s-a împământenit repede, era ca aceasta să aibă serviciu.

Interesul pentru constituirea alianțelor matrimoniale se manifesta peste tot acolo unde oamenii vorbeau între ei. Vorbeau la pahar: eu vreau să-mi însor băiatul și întreba de cutare fată. Unul o vorbea de bine, altul o vorbea de rău și astfel cel interesat își făcea o părere despre fată și hotăra ulterior dacă se va duce să vorbească cu părinții ei pentru căsătoria copiilor. Din punct de vedere juridic, alianța nunții reprezenta o convenție care intervenea între cele două neamuri până ieri străine.

Criteriile de alegere ale partenerului erau impuse de colectivitate și rude. De cele mai multe ori părinții urmăreau ca de acele criterii, care erau considerate a fi potrivite de comunitate, să țină cont atunci când hotărau soarta copiilor lor. Astfel, se ținea cont de categoriile sociale și de caracterul economic: dacă fata era săracă, trebuia să se mărite cu un băiat sărac, o fată cu zestre, să se mărite cu un băiat bogat, o fată cu școală, cu un băiat cu școală, și tot așa, pentru a nu se crea dezechilibre și neînțelegeri în familii. Deci iată că, dincolo de neînțelegerile venite din partea celor care și-ar *coborî* neamul

prin înrudirea cu o familie de statut inferior, nici cei din urmă nu-și doresc alianțe cu neamuri cu care nu se află într-un raport de egalitate. Tot așa, în alegerea partenerilor se ținea cont și de religie, de deosebirea de neam și de caracteristicile personale. Astfel, dacă era cineva care fuma și bea, își lua pe cineva tot de seama lui, nu îl lua fată bună. Lucru clar este că nimeni nu rămânea neînsurat din aceste motive, că doar fiecare sac își găsește peticul.

Despre pețit, Mama Lica ne spune că, înainte, atunci când un flăcău punea ochii pe o fată, pleca cu mama sa și cu toți logodanii la ea acasă. Se duceau seara, după ce se culca toată lumea, pentru ca nimeni să nu știe de întâlnirea lor, pentru că era o încercare. Nu se știa dacă li se va accepta propunerea și nu voiau să fie bârfiți în sat. Și dacă se plăceau părinții și erau mulțumiți de zestrea fetei, rămânea să mai ia seama și tatăl și mama fetei și să le spună dacă vor face nuntă sau nu. Dacă părinților fetei nu le plăcea de acei logodani, le trimitea vorbă că nu sunt pregătiți, iar dacă alianța le era pe plac părinților fetei, aceștia trimiteau vorbă celor ai băiatului că sunt gata să facă nunta. Mai veneau încă o dată și cu băiatul și aranjau când să fie logodna și după aceea nunta. De obicei, de la data logodnei și până la nuntă nu treceau mai mult de trei săptămâni. Pe fată nu o întreba nimeni nimic. Fata era rușinoasă și supusă, nu se amesteca în vorbă. Logodna se făcea seara. Se adunau rude și de-ale lui ginerică și de-ale miresei, se pregătea masă mare la care puteau chema și lăutari, veneau rudele ca martori cu alai mare, cu țuică, cu vin, cu dulciuri. Nu serveau vin și țuică până nu făceau foaia de zestre. Ca zestre, părinții dădeau un sfert din pământul pe care îl aveau. Unii aveau mai mult, alții mai puțin. Foaia de zestre era un fel de act juridic prin care se dovedea ce a primit fata de la părinți dar, după cum am aflat din sat, de cele mai multe ori aceasta nu garanta înapoierea a tot ce era scris pe ea, în cazul în care căsnicia se destrăma. Cu toate acestea, întocmirea acestui act se

făcea înaintea tuturor nunților și îi servea socrului mic, că poate se lăsa vreodată de se strica căsnicia și avea astfel dovada bunurilor oferite fetei sale. În afară de acestea, fata trebuia să se ducă în casa soțului cu *sculele* ei, adică cu mobilier, veselă, covoare, așternuturi, lucruri de întrebuințare casnică, lucruri utile pentru casă nouă. Pe foaia de zestre se treceau boii, caii, vacile, oile, pământul. Foaia de zestre se semna la *logondă* de soțul de ginere, de ginere, de neamuri și de un martor. O listă cu ce cuprindea o foaie de zestre ne-a rămas tot de la Mama Lica și conținea: *pământ (fâneață, arabil, brezde – câte pogoane din fiecare și în ce loc), doi mânzați și o mânzată, sculele casei, două scoarțe de lână, două cuvelturi de lână, două așternuturi de cânepă, două așternuturi de lână, o plapumă, două fețe de masă, patru perne de teanc, patru perne de perete, opt perne de colț, doi saci, o pereche desagi, ie pentru soacră, cămașă pentru socru.* Astfel de acte juridice cu caracater ceremonial aveu rolul de a stabili echilibrul în relațiile sociale. Tot la logodnă, ginerică îi dădea miresei o rochiță, iar mireasa îi dădea o cămașă și, mai nou, un parfum.

În Valea Anei, logodna era atunci când părinții băiatului veneau acasă la fată să vorbească cu părinții ei, să se înțeleagă în privința unei eventuale căsătorii. Nu se putea ca fata să plece de acasă fără știrea părinților. În timp ce părinții discutau, fata și băiatul stăteau de vorbă despre ale lor. În cazul în care se cunoșteau mai de mult timp, se înțelegeau la vorbă, dar dacă atunci era prima lor întâlnire, atunci părinții îi trimiteau singuri într-o cameră pentru a vorbi și a se cunoaște mai bine. Părinții urmăreau să vadă dacă atunci când ieșeau din cameră erau veseli sau aveau fețele triste. În funcție de modul în care se înțelegeau cei doi, discuțiile despre nuntă continuau sau încetau. Tot atunci se făcea și foaia de zestre ce stabilea cât pământ și câte animale primea fata de la părinții ei. O semnau socrii și un martor străin și avea rolul de document. În cazul în care copiii nu se înțelegeau, fata putea să ceară înapoi ce

adusese. Tot la logodnă se vorbea și despre organizarea nunții, cu ce participă fiecare, ce animale vor tăia pentru masa petrecerii etc. și mai ales se stabilește data nunții. Trebuia să își găsească neapărat lăutari.

Tot la logodnă stabileau nașul și hotărau o dată a nunții până la care trebuiau să se ocupe de organizare, astfel încât să nu le lipsească nimic din ceea ce era necesar pentru o nuntă. De obicei băiatul ținea cont de nașul care l-a botezat și îl întreba dacă vrea să îl cunune. Dacă acesta era prea în vârstă sau murise, îndatorirea se transmitea celui mai mare fiu al său care trebuia să îl cunune pe finul botezat. Rudenia spirituală se transmitea din generație în generație, la fel ca cea sangvină, așa că familia păstra aceleași relații de afinitate cu altă familie pentru un timp îndelungat. Se putea și ca nașul de botez să refuze să îl cunune din cauza lipsei banilor și atunci își alegea un alt naș la căsătorie. Întotdeauna nașii de botez trebuie întrebați înainte dacă vor să cunune, ca să nu blesteme dacă nu mai sunt chemați. Nașii botează toți copiii cuplului cununat. Finul întreabă pe naș în privința fiecărui nume al copiilor. Relațiile se întrețin pentru toată viața. Înainte de botez, finii se duc cu plocon (cozonac, zahăr, orez, bomboane, dulciuri, biscuiți, țuică, vin) la nași acasă. Se mai duc apoi când taie moțul copilului și de Crăciun și de Anul Nou, cu gâscan sau curcan, și de Paște, cu miel. Nașul era respectat, i se acorda mare cinste în comunitatea tradițională. Trebuia să fie un om avut ca să poată să suporte cheltuielile ce îi reveneau la nuntă și de obicei erau pentru multe familii doar câțiva nași în sat, cei cu stare materială mai bună. Din relațiile acestea de rudenie spirituală, nașul avea de câștigat pe parcursul întregii vieți, deoarece ori de câte ori avea nevoie de ajutor apela la finii săi care aveau datoria să îl ajute.

A doua zi după logodnă plecau socrii la primărie și declarau nunta copiilor lor şi începeau pregătirile pentru nuntă. În Valea Anei, ginerele trebuia să cumpere rochia miresei și

toate cele cu care aceasta se îmbrăca în ziua nunții. La fel și mireasa avea datoria de a-i cumpăra cămașa și costumul complet de ginerică. Se duceau la târg împreună cu nașul și nașa și cu părinții amândurora pentru a face cumpărăturile necesare nunții. Timp de două sau trei săptămâni, cât dura perioada logodnei, la mireasă se adunau fete și o ajutau la pregătitul zestrei. Coseau la cămașa de nun, făceau ciucuri la șervete, la fețe de masă și la batiste, deoarece trebuiau douăzeci și cinci de batiste cu găurele și flori în colț. Mireasa trebuia să aibă cusută cămașă pentru soacră, batiste pe care le împărțea băieților la masa nunții, avea și îndatorirea de a coase o batistă pe care o punea în bradul de cununie, o batistă pentru mire și o batistă pentru plosca mirelui. Batistele le împărțea mireasa în perioada cât era logodită, la horă, fetelor, prietenelor ei, să le coasă cu floricele și cu ploiță în colț. Cărei fete nu-i dădea mireasa să coasă, aceea se supăra că nu era băgată în seamă.

În fiecare seară, în timpul când erau logodiți, venea ginerică cu patru-cinci flăcăi, aduceau bomboane acasă la mireasă, iar soacra îi servea cu țuică și cu gogoși.

Timpul nunții este un timp de sărbătoare și trebuie încadrat în prescripțiile stabilite, în timpul rânduit, așa cum face toată lumea. Înainte, nunta se făcea numai duminica. Perioadele în care nu se fac nunți sunt cele patru posturi și în toate zilele de post de peste an, în zilele Praznicelor împărătești și în ajunul acestora, în Săptămâna Luminată și în perioada cuprinsă între Crăciun și Bobotează. Sunt două mari sezoane de nunți în modul tradițional, unul iarna, iar altul de la 15 august la 13 noiembrie, când roadele câmpului se culeg și se face vinul.

Ultima săptămână de dinaintea nunții marchează începutul practicilor ce fac parte din ritul propriu-zis al nunții. În ultima duminică de ieșit la horă ca fată, viitoarea mireasă „punea floarea pe cap”, umbla cu floarea pe cap împreună cu soața prin sat, pe la nași, la ginerică și mai invita oameni la

cununie. Umbla cu floarea în păr prin sat, la horă, la biserică, prin centru și spunea tuturor că va fi mireasă și invita la nuntă pe cine voia. Tot cu o săptămână înainte de nuntă (într-o anumită perioadă), fata își aducea zestrea în noua casă ca să aibă timp să aranjeze *sculele* și mobila, ca atunci când vor sosi în calitate de proaspăt căsătoriți să găsească totul aranjat, să își poată începe viața împreună. La încărcarea zestrei în care, se chiuia. De altfel era prima dată când se chiuia în cadrul obiceiurilor de nuntă. În săptămâna nunții fetele care erau prietene cu mireasa lucrau la confecționarea florilor care se puneau în piept invitaților. Modelau floricele din sârmuliță și le prindeau mărgele, fundițe și tel. Pentru persoanele care dețineau roluri importante în cadrul nunții, precum nașii, ginerică și socrii mari, fetele confecționau flori deosebite. Pentru socrii mici confecționau flori deosebite față de cele ale nuntașilor, dar nu la fel de mari ca cele ale socrilor mari, ale nașilor și a mirelui.

Nunta reprezenta și un moment de solidarizare a membrilor comunității pentru că presupunea cheltuieli neobișnuite pentru familiile implicate, iar oamenii din Starchiojd au găsit ca soluție la această problemă întrajutorarea. Atunci când era o nuntă în sat, oamenii duceau şi încă mai duc plocoane acasă la socri în săptămâna premergătoare nunții, până joia. Plocoanele constau în țuică, vin, zahăr, ulei, orez, păsări, ouă, pâine și alte asemenea produse necesare preparării mesei de nuntă. În prezent, neamurile, vecinii și cunoscuții mai duc şi cafea, budincă și altele. Oamenii care veneau cu plocoane erau serviți cu dulceață, cozonac și un pahar de apă sau șerbet, iar acum sunt serviți și cu alune, covrigei, prăjituri și cafea.

În cazul în care un părinte al mirilor era mort, primea plocoane de la tot satul – de la sare, mălai și alte alimente elementare până la păsări. Prin acest ajutor oferit se creau obligații, iar atunci când persoana care a adus plocon avea la

rândul ei nuntă cu copiii se aștepta să primească din partea celor la care le-a dus plocon același ajutor oferit. Erau și familii care strângeau de dinainte bani pentru atunci când familia la care are obligație va face nuntă. Așa că acest obicei are rolul de a ajuta familia care se află într-un moment ce presupune mari cheltuieli, iar relațiile neamului stabilite în cadrul comunității locale sunt cel mai vizibil de reperat acum. Dacă familia se înțelegea bine cu oamenii, primea sprijin din partea multora; de aceea erau de evitat animozitățile și tensiunile create între familii care se reflectau și cu ocazia unor astfel de ocazii fericite.

Miercurea din această săptămână bucătăresele coceau cozonacii, prăjiturile și pâinea pentru nuntă. În ziua de joi se pregătea mâncarea acasă la socrii mari. Meniul consta într-un aperitiv denumit local *mizel*, sarmale, friptură pregătită din păsările aduse ca plocon și orez.

Petrecerea și pregătirile priveau ambele familii. La categoria înțelegeri prealabile intra și pretenția nașului de la fin. Acesta din urmă trebuia să asigure țuica, vinul și cozonacul cu care erau serviți oaspeții de la casa nașului. Nașului îi revenea obligația de a plăti preotul, de a cumpăra și găti lumânările de cununie, de a aduce oameni la nuntă și de a ridica darul de la masă prin oferirea celei mai mari sume de bani.

Joi ieșea ginerică cu șase flăcăi cu plocon la mireasă. Tot șase fete avea și mireasa adunate la ea acasă și serveau cu toții masa. Mireasa le prindea funde mari în piept fetelor și flăcăilor le punea câte-o batistă cusută cu flori de prietenele ei. Acum se stabilea și soțul de ginere și soața de mireasă care de multe ori erau iubiți. Rolul lor în cadrul obiceiurilor nunții era unul însemnat, deoarece ei făceau legătura între cele două nunți care se desfășurau concomitent acasă la ginere și acasă la mireasă. Ei erau un fel de substituenți ai celor doi sau mai bine zis reprezentanți. Soața de mireasă cosea batista pentru plosca

soțului de ginerică. În ceea ce privește rolul de soț sau soață, acesta nu se putea acorda unui băiat sau unei fete care aveau un părinte mort. Acum mireasa punea floarea de nuntă pe cap și plecau cu toții la primărie și depuneau jurămintele pentru căsătorie. De joi până în ziua nunții, duminica, nu mai trebuia să se vadă ginerică cu mireasa. Sâmbătă, mireasa mergea cu floarea în păr pe la rude, neamuri, prieteni și cunoscuți pentru a-i chema la nuntă. O credință din Starchiojd spune că mireasa trebuia să înceapă cu vizitele în vederea invitării la nuntă cu a treia casă din dreapta de casa ei și să evite să pornească cu chemările de la o casă unde a fost un mort în ultimul an sau acolo unde sunt familii dezbinate. Această superstiție se încadrează în categoria mai largă a credințelor potrivit cărora intrarea în contact cu o situație neplăcută nu face altceva decât să o atragă asupra celui care intră în contact cu ea. Chemările la nuntă, care înainte se făceau prin mersul pe cal al mirelui cu sticla sau cu plosca împreună cu soțul pe la cei pe care dorea să îi invite la nuntă, au fost înlocuite de invitații scrise. Credinţa amintită în rândurile anterioare este valabilă şi pentru mire. Și din partea familiei miresei mergea cineva cu sticla cu vin prin sat și chema la nuntă (tatăl sau, dacă acesta lipsea, fratele sau un unchi), căci era o datorie de a invita, iar cine accepta sau știa că are obligații și trebuia să vină, bea din sticlă în semn de confirmare a participării la nuntă.

Porțile curților mirelui, miresei și ale nașilor se ornau cu brad sâmbătă seara. Băieții aduceau brazi cu căruța de pe deal și mirele punea bradul la mireasă la poartă. La mireasă se puneau doi brazi, la mire doi, la nași tot doi și un brad era bradul cununiei. La o nuntă erau în total șapte brazi. Acești brazi nu se dădeau jos din poartă până când nu se uscau și până nu trecea un an de la nuntă, iar după un an, se făceau furci de tors din bradul uscat. Ginerică avea datoria de a trimite pe tineri să bată brazi și în poarta nașilor de botez, chiar dacă aceștia nu îl cununau.

Sâmbătă seara avea loc o petrecere a tinerilor numită *Vedre*. Inițial, petrecerea aceasta se desfășura în două părți, atât la mireasă acasă cât și la mire, respectându-se astfel interdicția mirilor de a nu se vedea până la ziua cununiei, dar ulterior s-a mutat ca distracție comună la salon. Ginerică trimitea o parte dintre băieți, împreună cu lăutarii și cu soțul de ginerică, să o ia pe mireasă, care purta în continuare floarea albă în păr, de acasă, împreună cu prietenele ei, și de acolo plecau împreună spre salon. În acest timp ginerică se ducea cu ceilalți băieți la naș acasă cu plocon și pe urmă se duceau către salon împreună cu tineretul care se afla în curte la naș și dansau și petreceau până la ora unu-două dimineața. Un dans specific pentru această petrecere era Perinița, joc despre care se spune că își are originea în ceremonialul nupțial specific comunei Bătrâni din județul Prahova, informație consemnată de o echipă de cercetare de la Institutul de Folclor și care a apărut într-un studiu în *Revista de Etnografie și Folclor* în anul 1950. După ce *se stricau vedrele*, se duceau fiecare la casele lor. Ginerică și o parte dintre băieți se duceau la el acasă și continuau petrecerea. Soțul de ginere și câțiva băieți aveau îndatorirea de a conduce mireasa până acasă cu lăutarii cântând și apoi se înapoiau și ei la ginerică unde se întindeau la petrecere.

Tot în această noaptea avea loc obiceiul *Bărbieritului mirelui*. Acest moment al nunții reprezenta la nivel simbolic trecerea tânărului în categoria de vârstă a bărbaților și cântecul interpretat de lăutari făcea referire la lucrurile la care trebuie să renunțe odată cu săvârșirea pasului acesta al căsătoriei care era ireversibil, iar pentru prietenii mirelui reprezenta un moment de amuzament: îl murdăreau pe mire pe față cu tăciune, funingine sau cu cenușă și făceau glume, prefăcându-se că îl bărbiereau cu secera sau cu toporul, sau îi dădeau cu mălai pe ochi. Rolul ritual al bărbieririi îi revenea soțului de ginere, care îl ștergea apoi cu un prosop trimis de soacra mică pentru acest lucru. Acest ritual al bărbieritului mirelui se desfășoară în

cadrul nunții actuale starchiojdene sâmbătă dimineața, în urma mutării nunții cu o zi mai devreme în săptămână. După acest moment se retrăgeau cu toții la casele lor și se odihneau pentru ca a doua zi să participe la nuntă. În Valea Anei, sâmbătă seara mirele venea și îi aducea miresei rochia și pantofii cumpărate de el. Le aducea pe o tavă. Patru femei care ajutau casa miresei în timpul nunții ofereau daruri pentru ginerică, iar mireasa îi trimitea cămașa lui ginerică și se serveau prăjituri.

Duminică, acasă la mireasă, fetele și flăcăii jucau de dimineață până pleca nunta în jurul prăjinii înalte de 12-15 m. Între timp, înălțimea prăjinii a scăzut ajungând la 8 metri. Această prăjină era pusă de socrul mic, fiind decojită și unsă cu parafină pentru a le fi greu flăcăilor să se urce pe ea. Băieții prezenți se întreceau care să ajungă până în vârf pentru a lua găina friptă, țuica, cozonacul, banii și vinul care era simbolul virginității miresei. Acest obicei se mai numea și *rachiul roșu,* prăjina ridicându-se doar pentru fetele cuminți. Înainte, se spune că în vârful prăjinii ar fi fost pus bradul de cununie iar soțul de mireasă avea datoria de a-l da jos, pentru că altfel nu puteau pleca la biserică.

În ziua nunții, mireasa era îmbrăcată de prietenele ei. Duminică dimineața, soțul de ginerică se ducea împreună cu o parte din tineretul de la mire și cu lăutari către casa miresei și îi ducea trusoul și trebuia să o încalțe cu pantofii și să îi prindă voalul. În pantofi îi băga bani la călcâi, glumind că sunt pantofii prea largi. La acest obicei se zice că soțul de ginere gătește mireasa. Soața îi prindea voalul încet, cu migală în timp ce lăutarii cântau: *Pe unde pun boldurile / Pune ginerica ghionturile* și familia fetei plângea. Tot acum se cântă *I-ați, mireasă, ziua bună* și începea să plângă mireasa, mama miresei și toată familia că le pleacă fata din casă și se duce printre străini unde nu va avea milă ca pe bătătura mamei. La sfârșit îi puneau floarea, voalul și soțul îi punea bani în pantof și se glumea.

Băieții, veniți la mireasă din partea lui ginerică, se duceau la ginerică acasă, îl îmbrăcau şi pe el cântându-i un cântec special, iar ceilalți nuntași rămâneau la nunta din curtea miresei să petreacă. De la casa mirelui se duceau cu toții la nași. Luau nașii și pe toți nuntașii strânși la aceștia în curte și se îndreptau cu toții cu alai mare și cu lăutari spre mireasă. La mireasă era poarta încuiată și, Mama Lica spune că, înainte, în cadrul nunții tradiționale starchiojdene, acum era momentul în care alaiul nupțial venea în frunte cu șase sau opt călăreți, iar soața de mireasă le ieșea înainte cu tava cu dulceață. Cel mai isteț flăcău cu cel mai frumos cal împodobit venea la prispa socrului și spunea o orație frumoasă de rămâneau toți mirați. Orația de nuntă ne-a rămas însemnată tot de Mama Lica și o redăm în anexe.

Cât timp alaiul aștepta în fața porții închise, mireasa se uita prin verigheta pusă într-o felie de cozonac sau printr-o turtă dulce să își vadă mirele pe fereastră. Dacă acesta era voios, era semn că va fi voios toată viața și că vor avea trai bun, iar dacă era morocănos, se credea că așa ar fi continuat să fie până la bătrânețe. După ce li se deschidea poarta, alaiul intra în curte, iar ginerele era nerăbdător să își vadă mireasa. Rudele miresei prelungeau acest moment, aducându-i în loc o altă fată sau un bărbat îmbrăcat în mireasă și lăsându-l pe ginerică să negocieze pentru a reuși să intre în casă pentru a-și căuta mireasa. Acesta nu se lăsa până nu o găsea și o scotea în brațe din casă, trecând-o peste pragul casei părintești.

Acasă la mireasă se serveau: dulceață, prăjituri, bomboane și vin. Soața îi servește pe nași cu dulceață și cu apă. După ce servesc dulceață, intră în casă și soața de mireasă ajutată de o altă fată prind florile în piept nașilor. La ginere floarea se prinde în dreapta, iar la ceilalți nuntași, în stânga. Floare se punea și la plosca mirelui. La Starchiojd există obiceiul de a se prinde în pieptul mirelui ultima bancnotă, cu cea mai mare valoare. Nașa rupea cozonacul deasupra capului

miresei și se azvârlea în toate părțile. Toți se îngrămădeau să apuce să guste, apoi se așezau toți nuntașii la mese. În timp ce se servea friptura, vânătorul aducea o găină pe care o da nunului. Găina era coaptă în cuptor și împodobită cu cetină de brad, dar gâtul nu era tăiat de tot, iar la coadă avea un ou. În găină erau înfipte vreo 10-12 surcelușe de mesteacăn, să nu se poată rupe dintr-odată. Nunul le culegea și le dădea lui ginerică toate, pachețel și-i spunea să le rupă toate deodată. Se făce mare haz dacă mirele nu reușea să le rupă dintr-odată. Dacă nu reușea, le rupea pe rând, pe fiecare în parte.

Vânătorul era îmbrăcat într-un cojoc lung, de culoare închisă, cu brâu roșu, cu pușcă în spate și cu un câine de lanț, și zicea: *Bună ziua, nune mare. Uite, am adus și eu această găinușă pe care am împușcat-o tocmai când se oua.* Nunul o lua și îi dădea un bacșiș, dar mesenii ziceau: *Nu o lua, nune mare, că minte că a împușcat-o. A găsit-o moartă.* Vânătorul arăta că are și carnet de vânătoare și se făcea mare haz și veselie.

Mireasa își cerea iertare, zicând de trei ori: *Iartă-mă, tăticule*! Tatăl zice de două ori că nu o iartă, iar a treia oară îi zice: *Te iert și iertată să fii și de Dumnezeu cel Sfânt!* Tot așa îi cerea iertare și mamei și mama îi răspundea la fel. Pe urmă mireasa își săruta părinții, pe toate fetele din casă, pe toată lumea care era strânsă în curte și se făcea horă și jucau cu toții, apoi stăteau la masă.

Tot în aceste momente (mai recent), cine dorea putea să facă poze cu mireasa în fața renumitelor covoare de Starchiojd. Mama miresei plângea pe prispă când vedea că-i pleacă fata mireasă, iar mireasa plângea și ea.

Când pleca alaiul, mirele se întorcea din drum, se ducea la soacră pe prispa casei, aceasta îi dădea lui ginerică șervet de borangic cu colți făcuți cu iglița și cu ciucurei, iar acesta îi rupea cămașa la piept și îi băga bani, ca plată pentru laptele pe care l-a supt mireasa, acest gest simbolizând plătirea oricărei

datorii pe care ar mai avea-o și totodată ca un simbol al trecerii în posesiune de la sânul mamei lângă bărbat care avea acum drept asupra ei, mirele spunând că o cumpără astfel pe mireasă. Până în anii '30-'40 în acest moment se lua şi zestrea, se punea în căruţe şi mergeau cu tot alaiul la biserică.

Momentul mult așteptat al plecării către cununie sosea, iar drumul către biserică era plin de semnificații și înțelesuri. Fiecare detaliu avea importanță și se respectau prescripțiile impuse de tradiție. O credință locală ce implică teama de repercusiunile nefaste asupra căsniciei celor doi miri aflați la început de drum se referă la importanța locului de unde pleacă mirele și mireasa către biserică, aceștia trebuind să plece de la o casă unde ambii părinți erau în viață, dintr-un loc care n-a fost atins de moarte, tocmai din teama de văduvie timpurie. Tot la categoria credințe ce trebuie respectate pentru ca viitorul noii familii să nu aibă de suferit era aceea potrivit căreia nu este bine ca două mirese să se întâlnească, așa că alegeau să meargă prin sat pe drumuri diferite pentru a se evita. Legat de întâlnirea a două alaiuri nupţiale, o informaţie primită de la Maria Oprea (n. 1919) spune că mirii făceau schimb de verighete, semnificaţia acestui act fiind însă pierdută.

Tot alaiul pleca spre biserică în frunte cu personajele principale ale nunții. Așezarea lor nu era una întâmplătoare: ginerică mergea cu nașa de braț, nașul cu mireasa, în stânga și în dreapta lor mergeau un băiat și o fată care duceau lumânările, în urma lor soțul de ginere și soața de mireasă, socrii mari și cei mici și apoi tineretul și tot alaiul, iar mai în urmă mergeau mai mulți bărbați cu sticle cu vin și dădeau să bea tuturor celor pe care îi întâlneau pe drum ca să fie sănătoși mirii și să le trăiască neamul, aceștia urându-le casă de piatră. Pe drum băieţii chiuiau strângându-se în cercuri mici şi prinzându-se cu mâinile de umărul vecinului.

Participarea la eveniment nu se rezuma doar la simpla prezență la ceremonie, ci însemna o implicare totală a spiței de

neam, a vecinătății și a celor două lumi din care provin mirii.

Cununia la biserică era momentul central al nunții, toate celelalte obiceiuri concentrându-se în jurul ei. Căsătoria religioasă (slujba din biserică) era ceremonialul care schimba statututul celor doi tineri. Ei intrau în biserică ca mire și mireasă și ieșeau soț și soție. De fapt, calitatea de mire și mireasă le era oferită de ziua festivă pe care o trăiau, continuând să fie mire și mireasă și după cununia religioasă până când se termina nunta. Pe lângă calitatea de mire sau mireasă pe care o aveau doar în acea zi, dobândeau statutul de soț sau soție care nu mai putea fi înlocuit până la moarte. Căsnicia era despre viața în doi, despre învățarea cu responsabilitățile și necedarea în fața greutăților, despre cum să-ți ții familia, cum să nu te lași dus de valuri și cum să tragi la același jug astfel încât carul căsniciei să meargă până la destinația finală.

Scopul primordial al tinerei familii care se constituie prin căsătorie este perpetuarea biologică și prelungirea socială a neamului. Această uniune se consfințește și se apără printr-o serie de acte ceremoniale care o feresc de orice acțiune malefică, aducând fecunditatea, prosperitatea și care ajută și la integrarea noii celule în viața socială a comunității.

Cununia religioasă este o Taină a Bisericii întrucât realizează unirea celor doi tineri, comuniunea în cadrul instituției familiei și îi aduce pe cei doi tineri în comuniune cu Dumnezeu. O căsătorie nu era legitimă în ochii membrilor comunității dacă nu era celebrată la biserică, iar pentru cei care conviețuiau fără să fie cununați religios se aplicau amenzi în timpuri îndepărtate. La sfârșitul slujbei de cununie preotul le ținea cuvântare serioasă despre ce înseamnă viața de familie, îi îndemna să fie uniți, să asculte unul de celălalt, să fie amândoi un trup și un suflet, să tragă împreună și la bine și la greu, pentru că numai așa pot reuși să țină familia până la adânci bătrânețe.

În timpul slujbei religioase, fiecare dintre ei stă cu un picior mai în față, pentru a conduce în casă. A cui lumânare arde mai iute dintre cei doi miri acela va muri mai devreme, iar dacă lumânarea se stingea era semn rău pentru proaspăta familie. În timpul cununiei, nașii stăteau în spatele mirilor cu lumânările în mână, iar finii îngenuncheau pe un covor adus de acasă de soacra mică, covor care apoi rămânea în casa lor (vezi vol. I, *Industria casnică ţărănească*). Această scoarță avea un model specific cu romburi albastre, roșii, verzi sau negre și nu era de purtare, fiind păstrată în lada de zestre care odată cu trecerea anilor se transforma în lada unde se strângeau țoalele de moarte.

Din categoria credințelor cu privire la nuntă fac parte și: credința potrivit căreia dacă plouă la nuntă, familia va fi bogată și dacă ai obiceiul de a mânca mâncarea din oală în copilărie și în adolescență, îți plouă la nuntă.

Dacă cei doi au locuit împreună, cazuri mai puțin întâlnite în vremurile de demult, dar existente totuși, preotul le citea rugăciuni de dezlegare înainte de a intra în biserică. Situații de acest fel erau întâlnite în cazul perechilor care fugeau împreună și se întorceau acasă și se luau cu nuntă. Totuși, de cele mai multe ori, dacă se întâmpla să nu se ia de prima dată cu nuntă din diferite motive, nu prea mai făceau acest pas mai târziu sau, și dacă făceau nuntă, făceau ceva restrâns ce consta în slujba religioasă și o masă în familie; de multe ori chiar și slujba cununiei nu se mai făcea la biserică, ci acasă la soți. Mireasa nu mai îmbrăca rochie albă în această situație. Erau cazuri și cazuri, situații și situații. Tot la fel se întâmpla și în cazul căsătoriilor de-a doua oară. Mai exista și situația în care tinerii nu aveau posibilități să facă nuntă așa că se luau fără.

La ieșirea din biserică, mirii ieșeau ținându-se de braț, jucau Nuneasca în fața bisericii, iar pe drumul către casa mirelui, unde masa îi aștepta pe nuntași, copiii puneau găleți cu

apă în calea alaiului, gest ce semnifica prosperitatea și fecunditatea aduse de apă, iar ginerică și nașul puneau bani în aceste găleți.

Obiceiul nunții se desfășura într-un context socio-cultural specific prin care un rit, ce marchează celebrarea unui eveniment ce vizează constituirea unei noi familii în cadrul grupului, este expus în fața comunității, aceasta din urmă fiind invitată să participe la bucuria lor. Este în același timp și o expunere în scopul legiferării de către ceilalți, dar și o poftire la comuniune, la petrecere în comun. După cum spunea Mihai Pop, orice obicei marchează un moment necotidian al vieții, un moment important, un început sau un sfârșit. Nunta reprezintă un ceremonial de trecere, având în același timp un puternic caracter spectacular. Astfel, pe drumul de întoarcere de la biserică, alaiul nunții chiuia și muzica lăutarilor răsuna pe ulițele starchiojdene.

Înainte, masa nunții se făcea acasă la băiat sau la fată, în funcție de cine avea casă mai mare și spațiu mai adecvat, în casă sau în cort, dar cel mai mult la oameni mai pricopsiți ce dispuneau de un spațiu adecvat desfășurării unui astfel de eveniment, la saloanele pe care le aveau cârciumile din sat. Mai târziu, când a apărut salonul, majoritatea petrecerilor de nuntă se făceau acolo, deoarece era mai mare muncă să organizezi o petrecere la casa unuia dintre miri din cauza spațiului restrâns și a faptului că trebuiau să împrumute mese, bănci, veselă de pe la vecini. Salonul s-a dovedit a fi foarte util în sat deoarece oferea spațiul propice desfășurării unui astfel de eveniment. Acolo, la poarta curții unde avea loc masa nunții, mireasa săvârșea gestul ritual al turnării apei pentru ca socrul mare și nașul să se spele pe mâini, mireasa îndeplinind pentru prima dată rolul de gazdă prin acest gest. Unii mai puneau și nisip, mălai sau cenușă să se spele. La sfârșit mireasa le dădea prosopul să se șteargă pe mâini. Miresei i se dădeau bani. Mai târziu, acest obicei a fost mutat cu tot cu masa nunții la salon.

Poarta și pragul îndeplinesc roluri în toate evenimentele din viața țăranului român și veghează la îndeplinirea unora dintre cele mai pline de semnificații acte rituale. Reprezintă spații aflate la granița dintre înăuntru și afară, separă și leagă totodată două spații distincte și de aceea, și la nuntă, acestora li se dă o importanță deosebită în săvârșirea anumitor acte. Când nunta se făcea la salon, se trimiteau băieți și fete atât din partea miresei cât și din partea mirelui pentru a aranja mesele și a stabili care sunt cele la care personajele principale ale nunții se vor așeza. Soacra mare îi trăgea pe cei doi miri în interiorul casei (salonului) cu prosopul de ginerică de borangic sau din mătase, lucrat în război de mama miresei și se pornea distracția. Ștergarul semnifica legătura dintre cei doi, jugul la care trebuiau să tragă amândoi și la bine și la greu de-a lungul vieții. După cununie se făceau pozele de familie acasă la mire.

Ospățul nunții era pregătit de o bucătăreasă ajutată de o femeie și masa se punea în curtea băiatului. Familia mirelui tăia porc, vițel și păsări, iar multe păsări se strângeau din plocoanele primite de socri, pe care le puneau la comun. Familia miresei trimitea păsările curățate, pregătite, la casa viitorilor cuscri, iar femeile chiuiau când le jumuleau ca să se audă tocmai de la mire. Mâncarea se pregătea acasă, în oale de pământ, și se ducea ulterior la salon: nelipsitele sarmale și friptura, prăjituri, pilaf, aperitiv format din gogonele (un fel de chifteluțe), roșii, castraveți.

Starea materială și socială a membrilor comunității rurale a influențat păstrarea ceremoniilor legate de nuntă, dar și numărul participanților. Participarea colectivității era legată de statutul social și economic al mireului, de popularitatea acestuia. La nuntă puteau veni și oameni neinvitați că se găsea mâncare și pentru ei deoarece erau mulți și cei care primeau invitații și nu veneau.

Așezarea la masă a oaspeților reflecta starea socială. Plasarea mesenilor „în capul mesei” sau „la coada mesei”

respectă ierarhia socială, dar mai ales consacră statutul principalilor actanți, al nașilor ca părinți spirituali ai mirilor, așezați fiind între miri și părinții acestora. Totodată consacră unirea a două familii până acum străine.

Caracterul festiv era adus de lăutarii care cântau cu acordeonul, cu țambalul și cu vioara. Cântau și din gură tot felul de melodii, dar mai ales melodii de joc: sârba, ruseasca, brâul, ciobănașul, geamparalele, floricica, ungureasca și ațica. Oamenii jucau toată noaptea și petrecerea continua până dimineața.

Lăutarii strigau darul la sfârșitul mesei. Prima dată se strigau nașii, apoi socrii mari, cei mici, pe urmă toți ceilalți nuntași. Înainte se dădeau și cadouri, precum servicii de pahare, de lichior, de farfurii, oale, cratițe sau ligheane, pentru că era casă nouă și începeau să își clădească un rost puțin câte puțin încă din această clipă, dar acum acest obicei s-a pierdut. Cadoul se dădea în loc de darul în bani de către fetele nemăritate, în același timp cu darul care era strigat de lăutari, și se specifica de la cine este suma de bani respectivă (de la cutare din partea miresei, a mirelui sau a nașilor). Nașul punea cea mai mare sumă ca să „ridice” masa, fiind urmat de socrii mari și de cei mici care fiecare dădeau sume mari pe masă din aceleași considerente. În Starchiojd, nașii dădeau boi finilor ca dar. Era sat bogat aici spre deosebire de Valea Anei, unde nunțile erau sărăcăcioase.

După ce se ia darul și este aproape de încheierea petrecerii, are loc obiceiul *dezlegatului miresei.* Nașa așeza mireasa pe scaun pe o pernă cu fulgi, mai recent pernă fantezie, care ulterior îi intra în posesie, și o dezlega pe mireasă de voal. Mireasa îi dădea nașei plocon o găină friptă, cozonac, țuică și vin. Voalul de pe cap îl arunca mireasa în spate pentru a-l prinde o fată dintre cele nemăritate care și-l prindea pe cap împreună cu floarea miresei, crezându-se că va fi următoarea mireasă. După aceea, mireasa juca cu fetele.

Nașa îi punea baticul miresei și o îmbrobodea, acest act marcând intrarea tinerei mirese în rândul nevestelor. Din acest moment ea nu mai putea purta capul descoperit când ieșea din casă, prin sat.

A doua zi, luni, se făceau *potroacele*. Potroacele se făceau separat la casa părintească a miresei și la mire. La potroace se dădeau și alte mâncăruri pe lângă ciorba de potroace: mizel, prăjituri. Petrecerea aceasta se termina într-un mod carnavalesc, nașii și socrii fiind mânjiți cu tăciune, duși la gârlă călare pe măgar și toți râdeau de ei, acest obicei având rolul de a-i reintroduce în cotidian și astfel li se luau rolul și poziția importante pe care le deținuseră cu o zi înainte. Totul reintra în normal de acum.

Toate aceste obiceiuri de nuntă aveau roluri importante pentru societate, dar mai ales pentru cei doi miri. Pivotul în jurul căruia se desfășura întreaga activitate a nunții era unirea celor două neamuri și trecerea tinerilor în noua stare socială a celor căsătoriți.

Proaspeții însurăței erau la începutul unei vieți noi și aveau nevoie de ajutorul părinților pentru a-și închega o gospodărie. De multe ori cele trebuincioase pentru gătit lipseau dacă cei doi se mutau în casă nouă așa că primele zile nu erau deloc ușoare, dar toate se rezolvau ușor, ușor. De folos le erau și banii rămași după nuntă cu care își puteau cumpăra cele necesare.

Joia după nuntă, dacă se dovedise în noaptea nunții că fata fusese cuminte, aceasta era dusă pentru prima dată la casa părintească în vizită, cu plocon, cu chiuieli și cu sticla de vin roșu ce însemna cinstea fetei. Până joi fata nu avea voie să își viziteze familia de care se despărțise odată cu măritișul. Dorul de părinți este o temă des întâlnită în cântecele fetelor și trebuia încet-încet ca tânăra nevastă să uite de dorul de acasă și să își vadă de casa ei, tocmai de aceea exista această interdicție, pentru câteva zile, de a-și vede neamurile.

Dacă fata nu fusese cuminte și călcase strâmb înainte de nuntă cu alt băiat, mirele i-o ducea tatălui acasă pe grapa de mărăcini trasă de doi boi amărâți încă de a doua zi după nuntă și o plimba prin tot satul pentru a o face de râs pe ea și pe părinții ei care n-au fost în stare să îi poarte de grijă. Mirele mergea pe lângă grapă cu biciul în mână și când ajungea la socru îi băga fata pe poartă cu mare ocară. Tatăl fetei, luat prin surprindere, că nu se așteptase la așa ceva, încerca să cadă la o înțelegere cu ginerele pentru ca acesta să ia fata înapoi.

De obicei, socrul mic îi mai dădea pământ, îi mai dădea zestre în plus ca să scape de fată de pe bătătură. Chiar dacă în final cădeau la un acord și ginerele își lua nevasta și se ducea cu ea acasă, traiul pe care fata urma să îl aibă cu el era unul amar, fiind chinuită și bătută, iar de fiecare dată când stăteau la masă soțul se ducea și mai punea o lingură la masă pentru amant, ca să îi reamintească de fiecare dată de trădarea pe care i-a adus-o și s-o umilească zilnic. Dacă fata era lăsată acasă la părinți și soțul nu mai voia niciun fel de învoială cu socrii, atunci ea se mai putea mărita cu un văduv, cu un divorțat sau cu un teleleu de flăcău tomnatic, iar dacă era frumoasă, o putea lua altcineva care nu ținea cont de gura lumii.

După o săptămână de la nuntă mirii merg acasă la nași cu plocoane ce constau în: cozonac, orez, zahăr, ulei, păsări, țuică, vin. Duminică, după nuntă, îi scot nașii pe fini la biserică cu lumânările de cununie pe care le vor da liturghie pe ușa altarului. Acesta reprezintă ultimul moment ce ține de sărbătoarea nunții. De aici înainte tinerii soți își începeau viața de familie și urmăreau îndeplinirea scopului căsătoriei în viziunea tradițională. Pe lângă îndatoririle comune, soția avea o serie de roluri pe care trebuia să le îndeplinească. Trebuia să îi fie ajutor soțului în gospodărie și parteneră la petrecere, să aibă copii care să-i ducă numele și neamul mai departe, să îndeplinească cu sârguință meseria de soție ca și cea de mamă și să-i fie sprijin la bătrânețe soțului și, cum bărbații aveau o

medie de viață mai mică decât cea a femeilor, să se ocupe de înmormântare şi de pomeni.

Deși mai rar, erau întâlnite și înainte despărțirile între soți. Cea mai mare frică ce ține de căsătorie era însă întreruperea ei printr-un eveniment nedorit cum era moartea unuia dintre soți. Din păcate, văduvia a fost pentru multe femei, în vremea războaielor, o realitate crudă și un mod de viață asumat, crescându-și singure copiii mici și reușind să își țină gospodăriile.

În Starchiojd, căsătoria este încă privită ca fiind o modalitate de alianță care atrage într-o rețea de înrudire trei familii: a soțului, a soției și a nașilor. Se poate vorbi despre nuntă ca eveniment al comunității, focusat mai mult pe participanți decât pe miri, pe datină decât pe ceea ce își doreau cei doi însurăței, spre deosebire de nunta citadină care pune accent pe preferințele mirilor.

Prin căsătorie se construiesc raporturi și relații noi, consolindându-se și cele deja existente între familii și neamuri, deci căsătoria poate fi considerată un fapt social foarte important în jurul căruia se schimbă statutul social al celor doi miri și se creează noi legături care trebuie respectate și care presupun raporturi de întrajutorare, de comuniune, de participare la evenimentele fericite, dar și la cele nefericite.

Ca orice fenomen cultural viu, nunta este un obicei al vieții de familie ce se autoreglează printr-un proces dinamic intern, acest lucru fiind confirmat prin faptul că se adaptează vremurilor păstrându-și structura tradițională chiar și în prezent, deși unele acte din cadrul nunții au fost resemantizate, iar altele au fost pierdute.

Nunta, spre deosebire de înmormântare și de naștere, care reprezintă praguri dinspre și spre lumi necunoscute, este singura trecere din viața pământeană a omului și merită să îi oferim mai multă atenție atunci când vine vorba de studierea ei, întrucât este un moment ce presupune asumarea unor datorii,

dobândirea de drepturi, dar și renunțarea la unele obiceiuri. Dar poate mai important decât toate acestea este faptul că marchează schimbarea individului cât și a relațiilor din jurul lui, a statutului social și reprezintă, înainte de toate, integrarea în ritmul vieții familiale a celor doi tineri.

Notă despre interlocutori:

În capitolul de față am încercat să ilustrez schimbările prin care a trecut ritualul nunții de-a lungul anilor, iar pentru acest lucru am apelat la informațiile obținute de la locuitoare ale satului care au prezentat fiecare nunta așa cum se făcea „pe vremea ei”. În scrierile Mamei Lica (Lica Diaconu) am găsit cele mai vechi informații despre nuntă, multe dintre acestea, precum momentul rostirii orației, rămânând în prezent doar în memoria starchiojdenilor. De la tanti Gica (Vasilica Bădic), tanti Lucica (Maria Tănăsescu) și tanti Lenuța Mușa (Elena) am aflat obiceiurile care însoțesc nunta, pas cu pas, atât cele care se făceau cu ani în urmă, povestindu-și nunțile personale, cât și obiceiurile din prezent practicate la nunți. Pentru abaterile de la normele prestabilite în ce privește modul în care se realizau căsătoriile, menționate în acest capitol, am avut aceleași surse de informare. Pentru ca imaginea asupra nunții să fie și una completă în ceea ce privește obiceiurile practicate în satele dimprejur, am menționat și obiceiurile ce însoțesc nunta în Valea Anei, obiceiuri despre care ne-a povestit doamna învățătoare Zoe Roman, originară din acest sat. În ceea ce privește ospățul nunții, informații relevante ne-au fost oferite de Hristea Sultana, bucătăreasa care se ocupa de pregătirea meselor de la nunți, botezuri sau înmormântări.

Obiceiuri de înmormântare

Moartea văzută ca „un fapt social” (Bonte, Izard, 2007: 442) a determinat de-a lungul timpului apariţia unor practici şi credinţe funerare ce diferă de la o zonă etnografică la alta. Potrivit lui Arnold van Gennep, moartea este un rit de trecere cu care se va confrunta la un moment dat orice om. Întregul ritual este menit să asigure separarea definitivă a sufletului celui decedat de lumea aceasta şi integrarea lui în *lumea de dincolo,* iar pentru cei vii presupune mai multe etape, printre care: curăţarea locului şi a obiectelor care au aparţinut celui mort, restabilirea echilibrului tulburat de pierderea unui membru al comunităţii prin respectarea prescripţiilor ritualice (de exemplu, oferirea pomenilor).

O parte din riturile de înmormântare actuale îşi au originea în practicile străvechi, precreştine, ale strămoşilor noştri. Aceste practici însoţesc momentul despărţirii, al *marii treceri*, şi conferă înmormântării un caracter ceremonial şi spectacular.

Din perspectiva starchiojdenilor, moartea este văzută ca o călătorie spre Împărăţia Cerurilor, locul sacru în care se întâlnesc toate sufletele, iar principala grijă a celor rămaşi în viaţă este aceea de a-i asigura mortului cele necesare pentru trecerea *vămilor* şi uşurarea integrării în comunitatea celor trecuţi în nefiinţă.

Apropierea morţii poate fi recunoscută prin prezenţa unor manifestări de factură magică: semne prevestitoare, vise, cântecul cucuvelei sau al cucului, un comportament atipic al animalelor şi păsărilor de curte: „Animalele simt şi ele moartea, începe câinele să urle sau o găină cântă cocoşeşte, simţi ceva” (Maria Teletin); „Se zice că mugeşte vaca atunci când sufletul iese din corp. Ciorile, croncanii dacă se învârt prin apropiere prevestesc moartea” (Cristian Muşa); „Când cântă cucuveaua e semn că moare cineva” (Ecaterina Balea);

„Cucul de cântă o dată mai trăieşti un an, când cântă de trei ori, mai trăieşti trei ani, iar dacă mai trăieşti trei ani şi mai cântă de trei ori se înmulţeşte” (Elisabeta Tănăsescu).

Un indiciu neliniştitor pentru cei din jur este comportamentul diferit, bizar chiar, al celui care va muri: „Omul simte când îi vine sfârşitul. Mămica mea a murit în 2003, la 87 de ani... Eu o vedeam că nu mai poate şi ea mi-a zis că nu mai poate... Poftea la fructe în postul Crăciunului, ar fi mâncat struguri iarna şi m-am dus la târg şi i-am luat. Ea i-a spus fetei că nu mai poate şi să îi pună apă să se spele. Fata i-a adus, dar nu mai putea să se spele şi a ajutat-o fata şi i-a spus fetei că moare. Noaptea m-am culcat lângă ea. Am stat la taină cu ea până dimineaţa la 5, nu m-a lăsat să dorm. Mi-a spus să fiu bună, să-mi fac treburile... Când să adorm am auzit un «Au!»... A vrut să fie jos din pat şi s-a proptit în scaun şi n-a mai vorbit. Am ridicat-o, am frecat-o şi cu spirt, şi cu oţet... şi n-a mai trăit mult, până miercuri seara” (Maria Teletin). Alt semn extrem de răspândit şi recunoscut ca „aducător al morţii” este reprezentat de vise. Dacă un om visează că a vorbit cu vreun mort şi că mortul respectiv l-a îndemnat şi i-a spus să meargă cu el, atunci cel care a avut visul va muri în scurt timp: „Depinde de ce visează omul care moare sau cineva din familie... visează anumiţi morţi: pe tata, pe mama... O femeie, înainte să moară, îmi zicea «Toată noaptea am stat de vorbă cu mama! Şi ce-a zis? Haidea!», o chema mamă-sa, i se făcuse urât să doarmă singură... A murit după aia” (Ecaterina Balea); „Am visat-o pe mama numai cu hainele pe care i le-am dat de pomană, nu cu ce a plecat. Morţii te cheamă în vis să vii cu ei” (Maria Teletin).

Am notat de asemenea de la informatoarele noastre multe întâmplări care au la bază credinţe privind apropierea morţii: „Sora lu’ mama, am văzut de ea trei ani... ea rămăsese cu mintea..., judeca un pic şi-şi pierdea memoria... şi-mi spunea mereu că a venit mămica la ea şi că o să plece cu ea în pădure,

că ea acolo a trăit mai mult, şi n-a mai durat mult, cam două săptămâni, şi-a picat. Cam asta îmi spunea: c-a venit mămica, tăticu', c-a stat de vorbă cu ei şi că se duce cu ei. I-am zis să nu se ducă cu ei, că dacă te duci cu ei nu mai vii înapoi, şi ea zicea că se duce la odaie şi stă acolo cu ei. Şi-am lăsat-o noaptea singură după ce i-am făcut treburile şi-am găsit-o a doua zi dimineaţă în altă cameră. Am ridicat-o, am pus-o în pat, nu mai vorbea nici ea, ca mama, nu mai mânca, vroia să-şi ia la revedere de la fată, de la băiat... Și a tras aşa trei zile, de luni până joi dimineaţa" (Maria Teletin).

Unele întâmplări legate de moarte menţionează un obicei de a pune pe jugul de boi un muribund pentru a-i grăbi sfârşitul şi a nu-l mai lăsa să sufere: dacă acesta a făcut păcate grele, sufletul lui trebuie să fie *tras* aşa cum trag boii la jug: „Eram acasă, eram nemăritată... Era o vecină care s-a îmbolnăvit şi toată lumea a zis că moare, că nu mai are scăpare. A făcut un blocaj la rinichi şi «trăgea», aşa zicea lumea, şi nu poate să moară, şi cică s-o pună pe o ceafă de jug, s-o tragă pe jugul de la boi. Ea era conştientă, auzea tot, dar nu putea să vorbească. Avea un băiat însurat de curând, a avut doi copii – băiat şi fată – și el nu avea cu ce s-o ducă la spital, dar a dus-o pe la Văleni. În maşină a luat-o şi pe mama ca să îi ţie lumânare dacă zice că moare. Acolo i-a tras urina şi gata, a mai trăi apoi mult... Ne bombănea că i-am făcut rochia de moarte. Am ţinut-o şi cu sticle de apă caldă la picioare şi nu şi-a revenit decât când au dus-o la spital. Se zice că a avut zile. Pe ceafa de jug au pus-o că zicea că o fi având vreun păcat, ca fiecare om în viaţă, şi d-aia nu poate să moară, dar tot nu şi-a revenit" (Elena Muşa). Altă întâmplare legată de punerea la căpătâi a unui jug este amintită de o informatoare care povesteşte despre o tânără care „a prins zmeu", adică s-a îndrăgostit de un băiat: „A fost o fată, ţaţa Frusina, a ţaţei Stanei lu' Flentic, am văzut pe bunica mea cum îi ţinea lumânarea... A dezbrăcat-o în cămaşă. Doamne ce chin! Rău făcea! A avut dragoste de un băiat de prin Poseşti...

unul, nea Gheorghe Badea, parcă... Și n-a luat-o, pesemne n-a vrut s-o ia, iar ţaţa Frusina prinsese drag de el. Era tănără, fată nemăritată... şi a prins zmeu... N-a luat-o! Drag de zmeu... «Gheorghe, Gheorghe…», aşa zicea într-una... Și mă-sa bunichii mele îi zicea ţaţii Stanei cumnată, era neam cu ea. S-a dus la ea că era ţaţa Frusina bolnavă rău, trăgea să moară și m-am dus şi eu. Avea prispă de colo până colo la casă; acum a stricat-o, e o grădină acolo. A aşternut un sac jos şi a pus un jug d'ăla de bou jos, de-a curmezişul, în cameră... şi a pus o ţoală peste jug şi a pus-o cu capul pe jug, să moară. Îi ţinea lumânările într-amândouă mâinile și trăgea să moară de auzeai tu de pe drum. A pus jug, şi pe jug a murit în mijlocul casei... Apoi a murit din cauză că a prins zmeu de el..., eu am văzut pe geam. Se spune că iese sufletul greu la ăia care a făcut fapte rele, sunt puşi pe ceafă de jug ca să moară" (Vasilica Bădic).

Aceste credinţe sunt astăzi doar amintite întrucât: „Azi, când mai trage cineva să moară, mai vine preotul şi le mai citeşte maslul" (Maria Teletin). „Înainte, la ăia care trăgeau să moară, dar acum nu se mai face, babele adunau juguri de la boi şi îl băgau pe foc, fără să ştie. Pesemne lemnul ăla era blestemat şi nu ieşea sufletul până nu-i punea o bucăţică de jug la cap. Se zicea că nu moare, poate că a băgat un lemn de jug pe foc" (Maria Teletin).

Familia şi vecinii stau în preajma celui care zace pe patul de moarte. Câteodată, în momentul morţii, rudele apropiate trebuie să iasă din cameră şi cineva din afara familiei trebuie să rămână să ţină lumânarea şi să spună rugăciuni: „Când stă să moară, cineva îi aprinde lumânarea" (Ecaterina Balea); „Îi citim rugăciuni. Avea mam'mare 92 de ani şi de câte ori se închina, seara când se culca şi la masă, zicea «Tatăl nostru» şi după aia zicea «Doamne, să ai Tu grijă de mine, să-mi faci noroc şi parte de lumină la moarte», zicea aşa ca să nu fie singură când o muri, să fie cu cineva. Și i-am ţinut cont de vorbă şi când a fost să-i fie rău să moară, a venit cineva pe la

noi şi, stând de vorbă seara, ea ne-a chemat să stăm cu ea şi iaca, mam'mare a avut parte şi de lumânare şi de noi să fim lângă ea. E bine să nu fii singur, să mai fie cineva cu tine" (Elisabeta Tănăsescu); „Omul trebuie să moară cu lumânarea aprinsă, altfel se spune că n-are lumină pe lumea ailaltă şi mergi la preot şi-i spui că a murit nepregătit, neîmpărtăşit şi nespovedit, şi-l pomeneşte preotul când face parastase, până când face un an de zile" (Maria Teletin). Însă „e mai dificil pentru cei care au murit fără lumânare. I se citeşte la toate slujbele, la toate parastasele... Mortul trebuie să aibă lumină pe un' se duce" (Elisabeta Tănăsescu). Se spune că „e nepregătit... adică e fără lumină, neîmpărtăşit, nespovedit" (Ecaterina Balea). Lumânarea aprinsă atunci când moare cineva simbolizează strălucirea de pe lumea cealaltă, aceasta luminând totodată drumul către Rai. De aceea, cei care mor fără lumânare aprinsă nu sunt văzuţi bine, se consideră fie că au fost păcătoşi şi ajung în iad, fie că sufletul lor va sta în întuneric şi va rătăci până când rudele rămase în viaţă vor da de pomană o lumânare: „Pentru ăla care a murit fără lumină, dai șapte ani o lumânare – există la biserică şi i-o dai preotului în noaptea de Paşte, de Înviere, şi se împarte în biserică fructe, covrigi" (Maria Teletin); „Se dă la biserică un cocoş la cineva, pentru cine a murit fără lumânare, şi se dă joi, până în Paşte, la liturghie, lumânare gătită cu flori, cu fundă ca s-o aprinză pentru morţii ăştia" (Elisabeta Tănăsescu); „La marile sărbători se crede că cerurile sunt deschise, atunci există mai multă legătură între cele două lumi. În preajma Paştilor oamenii se îngrijesc mai mult de cei plecaţi. În Săptămâna Mare până la Paşte şi în special în Vinerea Mare a Paştelui, se merge la cimitir, se sapă mormintele, se aprind lumânări. Tot în aceste zile se duc la biserică lumânări mari de ceară curată pentru cei care au murit fără lumină. Acestea se împodobesc frumos cu flori şi panglici roşii/roz pentru femei şi albastre/albe pentru bărbaţi. Tot pentru cei care au murit fără lumânare, în noaptea

de Înviere se împart pachete cu mâncare şi se dă un cocoş alb celui care se miruie primul (primului bărbat dacă decedatul a fost bărbat, şi primei femei dacă a fost femeie). Se crede că acel cocoş îi luminează căile mortului pe lumea cealaltă sau că râcâie şi-i caută apă” (Cristian Muşa).

Mortul trebuie lăsat „să plece” atunci când începe „a sufla greu” şi este mai bine să-i ţină lumina o persoană străină, pentru că în apropierea membrilor familiei suferinţa este mai mare şi bolnavul se chinuieşte mai mult până moare: „Dacă moare o femeie şi ţi-e milă de ea, dacă nu ieşi afară din casă, nu moare, se chinuie mai mult. Sau dacă vezi că e gata, să nu mai strigi, să-l laşi, că se chinuie altfel... Aşa ştim noi de la moşii noştri” (Elisabeta Tănăsescu); „Nu trebuie să fie cineva apropiat lângă el, că i-e milă şi nu se duce. Mi-au zis femeile să nu-l strig că se întoarce şi m-au scos afară din cameră ca să se ducă. Vecina i-a ţinut lumânarea, nu noi” (Vasilica Bădic).

Oala de pământ sau cana în care au fost aprinse lumânări la capul mortului nu se mai foloseşte după înmormântare, ci este spartă atunci când se scoate mortul din casă pentru a sparge ghinionul şi pentru a nu lua norocul celor rămaşi: „Când pleacă de acasă se sparge o oală, ca să spargă toate relele, să nu mai fie rău la casa asta” (Elisabeta Tănăsescu); „Când pleacă mortul de acasă, cică e bine să spargi o oală, o cană, dar eu nu sunt de acord, că pe unde s-a spart toţi s-au răspândit ca hârburile, toată casa, n-au avut înţelegere. Se zice că dacă spargi o oală afară în stradă, ia mortul neînţelegerile, necazurile” (Maria Teletin).

După ce sufletul a părăsit corpul, se deschid uşile, se acoperă oglinzile – „Oglinzile din casă se acopereau ca să nu se vadă mortul în oglindă” (Maria Teletin). Vasele cu apă sunt acoperite şi se alungă pisicile ca nu cumva mortul să se transforme în strigoi: „Pisica dacă trece pe sub coşciug se face strigoi, aşa se zicea” (Maria Teletin); „Pisicile le închidem, că se fac strigoi şi alea dacă trece pe sub mort... şi după ce s-a dus

mortul şi ai rămas în casă ţi se pare că îl auzi prin casă, umblând prin pod” (Elisabeta Tănăsescu); „Dacă trece pisica pe sub mort cică se face strigoi” (Maria Diaconu); „Să nu intre pisica şi să treacă pe sub masa mortului pentru că se transformă duhul mortului în strigoi şi vine la tine noaptea” (Zoe Roman).

Pregătirea defunctului pentru călătoria către tărâmul de dincolo durează trei zile şi implică spălarea (scăldarea) ritualică a mortului, îmbrăcarea lui şi priveghiul.

Scalda mortului are ca scop pregătirea defunctului pentru integrarea în comunitatea morţilor şi se face, după cum ne spun informatoarele noastre, astfel: sunt chemaţi patru bărbaţi sau patru femei în funcţie de sexul mortul, care îl vor spăla şi îl vor îmbrăca; aceştia vor face parte mai târziu din alaiul mortuar şi vor fi răsplătiţi în mod simbolic: „Se cheamă patru femei dacă e femeie şi patru bărbaţi dacă e bărbat” (Cristian Muşa); „După ce moare îl spălăm, îl îmbrăcăm, îl încălţăm, ne îngrijim să aibă totul, să fie gata. Dacă e bărbat îl spală bărbaţii, dacă e femeie, femeile, aşa trebuie” (Elisabeta Tănăsescu); „Se dă săpun, nişte bani şi un prosop să se şteargă, că a spălat mortul; de multe ori spală unul sau doi” (Elena Muşa); „Sunt patru femei care spală mortul; una îl spală, una trebuie să toarne apă..., iar ele trebuie să ţină cont când se fac pomenile şi li se dă farfurii, săpunuri, batiste, prosoape, bani. Cine a spălat mortul duce tava, iar cine a turnat apa duce găleata, cine a dat lucruri la îmbrăcat duce floarea, iar a patra duce târna. După ce se spală, se pune pe masă, anunţăm preotul, ne ducem după lumânări, după sfeşnice, se trage clopotul.” (Elisabeta Tănăsescu); „Mortul trebuie spălat, îmbrăcat, dacă poate cineva din familie, dacă nu, chemi patru femei, nişte vecine, şi te ajută. Se pune un nailon pe pat şi două femei o spală cu apă caldă şi un pic de dero – o baie obişnuită cu o cârpă” (Maria Teletin).

Toate obiectele şi elementele care intră în contact cu trupul neînsufleţit sunt considerate impure, astfel încât se încearcă evitarea oricărui contact ulterior cu acestea şi se

acordă o mare importanţă purificării acestora. Apa în care a fost scăldat mortul se aruncă într-un loc retras, ca să nu treacă nimeni pe acolo: „Se spăla cu săpun şi după ce se scălda, apa era aruncată la un pom, undeva, să n-o calce, că de multe ori când s-a îmbolnăvit cineva se zice că de-aia o doare picioarele că a călcat în scăldătoare de mort, de-aia nu trebuie să arunci apa unde o fi, să nu calce în ea. Copaia se lasă cu gura în jos trei zile. Apoi, până la nouă zile trebuie văruit în casă, trebuie făcut curăţenie” (Elisabeta Tănăsescu); „Apa de la mort o duci în grădină, într-un loc așa-zis curat, ca să nu se ducă cineva acolo să spurce ultima spălătură, că e greu de sufletul mortului, iar albia nu o iei de acolo până ce nu trece trei zile, apoi o speli şi o foloseşti” (Maria Teletin); „După ce mortul este spălat, apa se aruncă la rădăcina unui pom sau într-un loc unde nu se calcă, iar albia/copaia se pune cu gura în jos şi se lasă acolo până la pomana de nouă zile. Cana cu care s-a turnat apa se agaţă într-un par de gard şi se lasă acolo” (Cristian Muşa).

După scaldă, mortului i se taie unghiile, se tunde, se piaptănă (fetele tinere se lasă despletite, pentru a se putea găti ca miresele, iar femeilor căsătorite şi celor bătrâne li se împleteşte părul şi li se acoperă capul cu un batic), bărbaţii sunt bărbieriţi şi şterşi cu prosoape/ştergare, care sunt puse în coşciug. „Persoanelor care au spălat mortul li se toarnă apă să se spele pe mâini – un ritual de purificare –, li se dă câte un săpun şi un prosop şi li se plăteşte scalda mortului” (Cristian Muşa).

Găteala mortului sau primenirea presupune îmbrăcarea în hainele pregătite fie înainte de el însuşi, fie noi, cumpărate: „Dacă are haine, ţi le arată, îţi spune cu ce să-l îmbraci când o fi, dacă n-are, îi cumpără atunci, că nu trebuie dus oricum. Pe vremea bunicilor, se îmbrăca cu rochia de mireasă, cu costumul cu care s-a cununat. Ținea mult la hainele astea, era lumea credincioasă şi se îmbrăcau la moarte cu ce s-au cununat. Se credea, şi zicem şi noi astăzi, că te găseşti pe lumea ailaltă cu

tăicuţu', cu măicuţa" (Elisabeta Tănăsescu); „Se îmbracă cu hainele pregătite dinainte. Dacă nu are haine, cumperi sau, dacă e singur, sar străinii şi-l ajută. Se îmbracă cu chilot, ciorap, furou, costum... (dacă a purtat îmbrăcăminte de căpătat, date de pomană, îţi spune «Să îmi dai două cămăşi pe mine, că dacă vine cutărică şi îmi ia hainele, pe urmă rămân despuiată pe lumea cealaltă!»), fustă, bluză, taior, încălţăminte. Dacă moare iarna, îl îmbraci cu haine de iarnă – pardesiu, haină –, iar dacă moare vara, cu haine de vară" (Maria Teletin).

După ce a fost îmbrăcat, mortului îi sunt aranjate mâinile pe piept şi îi sunt legate picioarele cu o aţă (numită *piedică*) ca să rămână drepte, apoi trupul se aşază pe o masă acoperită în prealabil cu o cuvertură sau cu un covor de lână (pentru mai multe informaţii despre ţesăturile folosite la înmormântare, vezi volumul I al monografiei, pp. 123-124). Mortul se aşază cu capul la răsărit, sub icoane, şi cu picioarele la apus, spre uşă, semn că este gata să plece: „Mortul trebuie aşezat cu faţa la răsărit" (Maria Diaconu). Piedica de la picioare este desfăcută la cimitir şi este lăsată în coşciug, având mare grijă să nu fie furată de cei care ştiu să facă vrăji cu ea: „Legătura de la picior o dezleagă cineva ca să nu fie împiedicat când pleacă şi se pune în coşciug. Cu legătura de la picioare se fac farmece, şi cu acul cu care se coase perna, dar acuma vin cusute. Se fac farmece de dai bună ziua la gâşte, îţi leagă gura, îţi leagă picioarele, tot îţi ia, îţi ia mâncarea, nu-ţi mai e aminte de nimic" (Elisabeta Tănăsescu); „Mai sunt morţi care ţin picioarele depărtate. Le leagă cât stau în sicriu, dar când au plecat la groapă cu el trebuie să-l dezlege că nu poate trece prin vame... sunt vreo șapte vame" (Zoe Roman).

Săpunul cu care a fost spălat mortul, pieptenele cu care a fost pieptănat, foarfeca cu care i-au fost unghiile tăiate se pun în coşciug, în perna pe care i-o aşază mortului la cap: „Prosoapele cu care ai spălat-o şi hainele cu care era îmbrăcată când i-a ieşit sufletul i le pui în coşciug, că se zice că, cu alea

pleacă” (Maria Teletin).

Sicriul în care va fi aşezat este făcut din scânduri la tâmplar (înainte, lemnul ales pentru coşciug era păstrat în pod şi chiar se întâmpla ca întreg coşciugul să fie lucrat şi păstrat în incinta gospodăriei) sau cumpărat de-a gata. Este ales tipul scândurei (brad, stejar, frasin, nuc), care determină şi preţul coşciugului, urmând să fie apoi „gătit”: „Coşciugul e din lemn, se cumpără, se pune dedesubt talaj, ca să stea mai sus, după talaj, o foaie de preş, pe urmă am pus o foaie de coveltură; dacă ai, pui noi, nepurtate, ţesute. Peste coveltură pui o foaie de pânză albă, cumpărate azi, înainte se făceau în casă. Majoritatea cum cumpără coşciugul aşa îl lasă, aşa am văzut, fără coveltură, fără preş” (Maria Teletin). Mai recent sicriele nu mai sunt confecţionate de către meşterii din sat, ci sunt cumpărate. „Coşciugurile sunt cumpărate de la Văleni... de la patru sute cincizeci de lei în sus, depinde de lemn, de frumuseţe, dar mai sunt oameni care fac coşciuge şi în sat. Înainte, lumea se pregătea. Când era bătrân, omul îşi tăia scândură şi şi le punea în pod, să le aibă acolo, că moartea nu poţi s-o ştii când vine, dar acuma se duce şi-şi cumpără coşciug. Sunt şi de o mie două sute de lei, alea cică sunt de stejar, lemn ce nu putrezeşte repede” (Maria Teletin).

În coşciug se pun o serie de obiecte cu valoare simbolică, „să aibă” mortul bani pentru a merge mai departe, cu ce se îngriji şi ce să mănânce: „În coşciug se pune o foiţă ţesută, ne facem din timp şi punem acolo lucrurile cu care a murit omul, peste ea punem otavă şi peste ea punem foiţa, peste foiţă vine cearşaful, talajul, perna vine gata pregătită, tot trusoul. Unghiile, pieptenele cu care a fost pieptănat, trusa bărbatului – cu care se bărbirea, batista în buzunare, bomboane, 24 de bani pentru 24 de vămi, bani aparte pentru ăilalţi morţi. Îi bagi bomboane în buzunare că te găseşti cu cineva şi să ai să-i dai” (Elisabeta Tănăsescu); „Foarfeca cu care a tăiat unghiile, unghiile tăiate, o oglindă, hainele cu care a fost îmbrăcat se pun

pe fundul coşciugului. Se pune o pernă, dar nu cu fulgi pentru că fulgii nu putrezesc, se pune talaj sau fân. Se pune o bucată de cuveltură apoi se aşază mortul" (Maria Diaconu); „În sicriu se pune o coveltură – am tăiat una, jumătate pentru el, jumătate o păstrez pentru mine –, pernă" (Vasilica Bădic); „Peste talaj, otavă, se pune o foaie, un fel de ţesătură... Mortului îi mai sunt puse în coşciug hainele cu care a fost îmbrăcat când a murit, alte haine deoarece se credea că dacă a primit haine de pomană, pe lumea cealaltă cel în numele căruia i-au fost date hainele i le ia şi rămâne dezbrăcat, băţul – dacă a mers cu băţul, lucruri care i-au fost dragi, batista în buzunar, 24 de bănuţi pentru plata vămilor; înainte, i se punea şi o sticlă de ţuică" (Cristian Muşa); „Se mai pune în coşciug îmbrăcămintea cu care moare pe ea, un rând de haine, ca să fie două rânduri de îmbrăcăminte. La fiecare mort îi pui un bănuţ mic legat cu un fir de deştiul ăl mic, la mâna stângă, unde se pune verigheta, aşa am pomenit... apoi îi pui în buzunare batistă, covrigi, bomboane, bănuţi, că zice că să aibă 24 de bănuţi pentru 24 de vămi. Aşa e scris în cărţi că sunt 24 de vămi, de-asta se face la noi parastase şi «capete sterpe». Se face nouă capete sterpe, adică numai colacii şi capătul, coliva. De la șase săptămâni pleci cu astea nouă capete sterpe până la an. Se pune verighetă la deget dacă n-are şi e măritată, se pune pălărie sau căciulă la bărbat, batic la femeie... iar foarfeca, pieptenele şi unghiile tăiate le pui sub pernă, oglindă, că cică să le aibă acolo sub pernă" (Maria Teletin). Se pune şi o pânză, un *orar*: „După ce s-a aşezat şi se pune lenjeria peste el se pune şi orarul. Orarul are nouă cruciuliţe cu roşu şi albastru, se zice că sunt căile pe care trebuie el să ajungă" (Elisabeta Tănăsescu); „Orarul se face din trei culori: roşu, negru și albastru. Nouă fundiţe la cap, cu trei culori, de se pune pe frunte; se face în curmeziş dintr-un colţ în altul, peste pânză, pe urmă îl prinzi cu fundiţe; iar cu orarul se acoperă mortul. Orarul îl face omul acasă, din pânză, sau acum ai pânza de la coşciug şi tu îi pui doar culorile, legi nouă

fundiţe și o pui pe frunte mortului” (Maria Teletin). Se fac şi nouă pomneţi (prosoape şi batiste cu bani într-un colţ şi lumânare în celălalt colţ), care se dau de pomană împreună cu floarea, găleata, oaia, tava îngropătorilor, celor care au dus crucea şi sfeşnicul; de asemenea se mai dau încă nouă pentru oase.

Măsura mortului, lungimea acestuia luată cu o sfoară pentru a-i face un sicriu potrivit, se păstrează în pod: „Măsura mortului se pune la casă, la căprior, în pod ca să aibă oamenii noroc de animale, de păsări, de grădini, să nu păţească nu ştiu ce; se pune acolo sus ca să îi rămână norocul lui de om gospodar în casă... Înainte, se punea lângă măsura mortului un pahar cu apă şi o farfurioară de zahăr până la șase săptămâni, că cică vine sufletul; dacă e însetat, scade apa din pahar, dacă nu e însetat, nu scade, ţine până la șase săptămâni. Măsura mortului e luată de cineva din familie sau pui o vecină” (Elisabeta Tănăsescu); „Măsura mortului e o sfoară cu care se măsoară coşciugul mortului, şi sfoara aia se pune undeva la podul casei, se zice că ăla e sporul casei şi să nu ia cu el şi sporul” (Maria Diaconu); „Iei măsura mortului şi o pui la căpriorul casei sau la streaşină, ca să nu plece cu sporul casei. Măsura mortului se ia cu un fir de lână din cap până în picioare” (Maria Teletin).

Capacul coşciugului este bătut în cuie la cimitir în momentul îngropării: „Clapa se pune la cimitir, după ce citeşte preotul” (Maria Teletin).

Unii morţi îşi schimbă culoarea sau emană un miros neplăcut, totul fiind pus pe baza vieţii pe care a dus-o, dacă a fost un om bun sau mai puţin bun: „Unii morţi, după ce li se citesc «Stâlpii», se înnegresc sau se fac galbeni când îi pune în coşciug sau după ce îi scoate din biserică” (Elena Muşa); „Se pun frunze de nuc sub masa mortului, cică astea trag, au iod, alţii mai pun azot, ca să nu se «strice»” (Cristian Muşa); „A murit un unchi de-al meu, prin iulie ’87, la Ploieşti... şi-n trei

zile s-a făcut de n-ai mai putut să stai lângă el..., se umflase. S-a suit pe clapă, a venit preotul şi i-a citit «Stâlpii», cum se zice că vine, cică e uşurare de suflet. În a doua seară vine preotul, în ultima seară în care „doarme” în casă, vine preotul şi îi citeşte «Stâlpii» şi când a văzut ne-a zis să îl înfăşurăm în nailon şi să-i punem levupa, că mirosea” (Maria Teletin); „La trei săptămâni după unchiu’meu a murit socru’meu, în Moldova; a murit în vie, l-au găsit seara..., s-a întâmplat prin august ’87. I-a crăpat inima în patru, a avut un necaz... dar nu mirosea, se zice că miroase omul după păcate. L-am întrebat pe preotul din Moldova şi el mi-a zis că omul care moare şi scuipă lumea după el, miroase şi se face urât e ăl mai păcătos om şi zice să nu-l vază lumea la faţă. E omul care are păcate multe şi a făcut numa’ rele şi cele mai multe rele le faci atunci când îţi baţi joc de animale. Exista lumea... – o mai fi ş-acuma – de strica animalele, de nu mai luai lapte de la ele, sau luai zer sau sânge şi ăla cică era ăl mai păcătos om” (Maria Teletin).

Pe piept i se pune răposatului o icoană sau o cruce, ca să nu se apropie duhurile rele de el în cele trei zile de priveghi, apoi obiectul sfânt este dat de pomană la cimitir împreună cu o basma sau o cămaşă: „Iconiţa pe care o ţine mortul pe piept se dă de pomană la cimitir – iconiţa şi o cămaşă dacă e bărbat şi dacă e femeie, iconiţa şi un batic” (Maria Teletin). La capul mortului sunt aşezate diferite obiecte cu o semnificaţie specială: „La capul mortului se pune o cană cu mălai unde să pui lumânări, cât e privegheat. Se pune paharul cu apă la capul mortului, floarea care o s-o dea de pomană şi cana cu mălai în care se puneau lumânări; astea i le puneai imediat ce l-ai pus în coşciug. Imediat ce a plecat mortul, arunci apa din pahar şi pe urmă pui la streaşină sau la un geam paharul cu apă şi o bucăţică de pâine. În fiecare dimineaţă apa aia o împrospătai. Apa scade şi pui mereu, cică vine sufletul şi bea apă timp de șase săptămâni” (Maria Teletin).

În vreme ce defunctul este pregătit, se fac demersurile

oficiale pentru a înregistra decesul: „Trebuie să mergi la doctoriţă, îţi dă o adeverinţă, apoi te duci la sfatul popular care îţi dă certificatul de deces şi o adeverinţă care rămâne la preot" (Maria Teletin); „Un membru al familiei se duce la biserică pentru a lua sfeşnicul şi lumânări şi pentru a stabili cu preotul ziua înmormântării. Preotul dă lumânări de la biserică, iar cei care vin la priveghi cumpără lumânări de la casa mortului pentru a le aprinde. Se aprind lumânări în sfeşnic şi în oala/cana de la capul mortului. În oala de la cap trebuie să ardă întotdeauna o lumânare aprinsă de cei din casă. Uneori, cel străin care aprinde lumânarea la cap stă cel puţin cât timp arde lumânarea lui. Îndată ce clopotul începe să tragă a mort, vestea se duce şi oamenii încep să vină cu lumânare. În Starchiojd, oamenii spun că «merg cu lumânare»; cine vine zice: «Dumnezeu să-l ierte!», iar ceilalţi răspund tot aşa" (Cristian Muşa).

Mortul este privegheat timp de trei zile şi două nopţi, timp în care cei care l-au cunoscut vin să îşi ia rămas bun de la el. Aceştia sunt serviţi cu băutură şi covrigi, biscuiţi – echivalentul ultimei mese luate în prezenţa fizică a celui care nu mai este în viaţă: „Cei care veneau la mort primeau de la familie o napolitană, ţuică sau suc, gogoşi, ca să treacă timpul mai repede" (Maria Teletin); „Când vin la priveghi, lumea vine cu lumânare şi cine are flori vine şi cu flori. Cine a muncit şi e preţuit de copii e privegheat trei nopţi" (Elisabeta Tănăsescu); „La priveghi se vorbeşte mai puţin de mort, mai mult de restul lumii" (Maria Diaconu); „Cam trei nopţi se ţine mortul acasă" (Elena Muşa).

Priveghiul este considerat un element de legătură între cele două lumi: „Cei care vin cu lumânare la mort trimit prin el celor dragi flori şi bomboane. Este bocit şi strigat şi le sunt trimise veşti celorlalţi" (Cristian Muşa). De asemenea, priveghiul constituie un mijloc de coeziune socială, o ocazie de ajutorare, de solidaritate a comunităţii şi totodată reprezintă o

modalitate de protejare împotriva forţelor malefice.

Pe parcursul priveghiului se făceau mai demult glume între tineri: „Mie odată mi-a legat basmaua de mâneca mortului... eu nu eram atentă, mai vorbeam cu altcineva, şi când m-am ridicat să plec, trăgeam de mânecă să ies cu totul" (Elisabeta Tănăsescu); „Câte unul care nu e atent e legat de voalul mortului cu o aţă sau cu un ac şi ăla când se scoală trage voalul după el" (Elena Muşa). În vremea bunicilor se practicau chiar şi jocuri la priveghi pentru distragerea atenţiei rudelor îndurerate, pentru trecerea timpului şi totodată pentru repararea dezechilibrului cauzat de pierderea cuiva şi privirea morţii ca pe o normalitate. „Ineluşul" / „De-a ineluşul" se joacă astfel: toţi jucătorii se adună într-un cerc, ascund un inel în palmele unuia şi pun pe unul să caute. Cel care l-a găsit îl va ascunde, iar cel la care a fost găsit inelul îi ia locul şi trebuie să afle unde e: „La mort ne jucam «Ineluşul» şi «Crai» şi bârfa... era un fel de veselie ca să mai uite omul de supărare. Se lua un inel, o verighetă şi se pitea, apoi ziceai «Ineluş învârtecuş, pe-al cui deget mi te-ai pus?». La tineri nu prea îţi permiţi să te joci, că e jalea prea mare, doar la oamenii bătrâni... " (Elisabeta Tănăsescu); „Pe vremea mea, când eram copil, mergeam şi noi «cu lumânare» şi erau jocuri din-astea: «Crai» şi «Ineluşul». La «Crai» era unul singur şi zicea: «Crai, Crai, ce poruncă îi dai?» şi îţi dădea o poruncă: ori să săruţi mâna mortului, ori cine ştie ce să mai faci... Odată ne-am îngrămădit la un mort şi ne-am dus peste sfeşnic şi l-am dat jos, că lumină nu era, era lampă. Am rămas pe întuneric şi am fugit toţi afară..." (Elena Muşa). „«Craiul» era un bărbat ales de lumea care se juca, şi se zicea: «Crai, Crai, ce poruncă îmi dai?» şi el dădea poruncă la ăia care se jucau să se ducă să bea apă, să pupe mâna mortului, ca să râdă, să treacă timpul" (Ecaterina Balea). Alt joc amintit este: „«Aş mânca o portocală». Unul zicea «Aş mânca o portocală!», ălălalt «Da' de ce una şi nu două?», «Da' de ce două şi nu trei?» şi tot aşa până se ajungea la 10-15 câţi erau,

apoi se schimba; venea rândul altuia să zică. «Craiul» – un copil era craiul şi se ducea la fiecare şi întreba: «Crai, crai, ce poruncă îmi dai?» Să-l pupi pe ăla! Să săruţi mâna mortului! Şi termina când îşi completa tot rândul, după ce primea şi îndeplinea poruncile tuturor” (Maria Teletin).

Pe lângă jocuri, cei veniţi la priveghi îndeplineau şi o faptă bună – sărindarul: „Mulţi stau şi fac «Sărindar». Cine stă la mort de seara până dimineaţa se numeşte «Sărindar». Ai făcut o faptă bună că ai stat şi privegheat sufletul ăsta care s-a dus... Trebuie priveghează, nu trebuie să îi laşi singuri, îs de-ai tăi şi te doare sufletul să-i laşi aşa” (Elisabeta Tănăsescu).

Mortul este *bocit, strigat* de către femeile din familie, respectiv mamele, soţiile sau fiicele, însă şi de persoane străine: „În Rotarea, familiile mai bogate plăteau bocitoare pentru a boci mortul; mortul nu trebuia lăsat nebocit, nestrigat” (Zoe Roman); „Se plânge după mort încontinuu în cele trei zile, e un fel de jale.” (Maria Teletin).

În Starchiojd se boceşte „un bocet melodios, aproape cântat, executat de femeile bătrâne” (Cristian Muşa) şi se strigă. „Strigătul este interpretat de tineri. Prin bocet i se mulţumeşte pentru ce a făcut în viaţă, i se cere iertare, este rugat să mai apară în vis, este întrebat de ce a plecat, este rugat să vină înapoi şi să vorbească cu cei prezenţi. Bocetul este interzis după apusul soarelui, deoarece se crede că i se îngreunează sufletul mortului dacă se boceşte noaptea. Bocetul este văzut ca o răsplată pentru truda pe care a depus-o cel decedat; aproape e o obligaţie ca mortul să fie strigat/bocit măcar în momentul în care iese din casă, când trece pe la poarta rudelor, când se ia rămas bun la biserică, la groapă... acestea sunt momente importante în care se boceşte” (Cristian Muşa); „Nu-i bine să boceşti noaptea pentru că apar duhuri necurate, duhuri rele, aşa le zicem noi când ţi-e urât de ceva; astea se găsesc la răspântii şi duhurile rele se transformă în morţii cărora nu li s-a făcut şi lor o colivă, cărora nu li s-a împărţit şi

lor şi acum ies şi ei să primească cum au primit sufletele alelalte şi, dacă ei nu au de primit şi nu îi întreabă nimeni, ies în răspântii şi d-aia zice că se fac nălucuri şi strigoi" (Elisabeta Tănăsescu); „Am strigat-o, am bocit-o, îi pun întrebări şi o strig, boceşti până te saturi. Oricine poate boci, şi copiii şi nepoţii"(Maria Teletin).

Pe durata priveghiului, în ultima seară, preotul vine şi îi citeşte mortului „Stâlpii", adică nişte rugăciuni pentru uşurarea drumului ce-l va avea de urmat cel mort: „Când îi citeşte «Stâlpii», îi citeşte 9 Evanghelii – spune că e uşurare de suflet" (Maria Teletin).

Doliul, o bucată pătrată din material negru pe care sunt scrise cu creta numele, data naşterii şi data morţii celui decedat, se păstrează patruzeci de zile pe peretele casei şi reprezintă un semn că în casa respectivă a murit cineva: „Doliul de pe casă se dă jos tot la șase săptămâni şi se dă la o femeie materialul... Îşi face ce vrea din el, o băsmăluţă" (Elisabeta Tănăsescu). Doliul de pus în piept e un şnur cumpărat, ce se taie în bucăţi mici şi se pune ca o fundiţă în piept femeilor şi bărbaţilor care vin la înmormântare. Rudele bărbăteşti (respectiv fiul, tatăl, soţul, ginerele, fratele) nu se bărbieresc şi poartă un fel de banderolă la braţ timp de 40 de zile. În rest, doliul se ţine un an de zile, fiind marcat de purtarea hainelor negre şi de batic negru pe cap de către femei.

Cât stă mortul în casă se trag clopotele de trei ori pe zi: dimineaţa, la prânz şi seara. De asemenea, după felul în care trag, oamenii înţeleg cine a murit: dacă moare un om bătrân, clopotul se trage mai mult, la fel şi dacă moare un om tânăr sau o tânără, dacă moare un copil se trage mai puţin. Totodată, dacă sunetul clopotelor este jalnic, atunci se crede că va mai muri cineva.

Bradul împodobit cu hârtii colorate, dulciuri şi fructe se poartă doar în cazul tinerilor morţi necăsătoriţi, însemnând că cel mort se căsătoreşte pe lumea cealaltă. A muri necăsătorit

înseamnă o abatere de la rânduiala lumii, întrucât fiecare om trebuie să îndeplinească etapa cea mai importantă a vieţii, anume nunta; astfel tânărul trebuie să treacă printr-o cununie simbolică: „Doar la tineri se fac brazi la înmormântare, la băieţi şi fete, câte unii îi mai îmbracă în mireasă… Se duce cineva în pădure şi taie un brad, exact ca la nuntă, zice că ăla e umbra lui fiindcă nu a fost căsătorit… Se alege un brad mai frumuşel…, se pun de toate în el, dulciuri, şi îl dă la un băiat sau fată să îl ducă şi ce se pune în brad îi rămâne ăluia care îl duce… Bradul se împodobeşte în ziua înmormântării şi rămâne acolo pe mormânt până se usucă, ca şi coroanele, apoi la un an de zile se curăţă mormântul şi se dau la gunoi… Se face şi azi, doar la tineri” (Elena Muşa); „Brazi se fac la tineri morţi neînsuraţi. Băieţii se îmbracă în ginerică, fetele în mireasă” (Maria Diaconu); „La morții tineri necăsătoriţi li se făcea un brad. Bradul adus din pădure era gătit cu hârtie, batistă în vârf, ciocolăţi, bani, bomboane şi era dus de un băiat. Îl îmbracă în costum de mire sau, dacă e fată, în mireasă” (Maria Teletin); „Se face brad la cine a murit nemăritat, ca să aibă umbră pe lumea ailaltă. Bradul era încărcat cu hârtii frumoase şi bomboane înfăşurate de babe, în hârtie” (Vasilica Bădic). Prin căsătoria simbolică mortul îndeplineşte ciclul vieţii (Kligman, 1995: 166). Această practică a nunţii simbolice este semnalată în mai toate colţurile lumii, nu doar la români.

Înmormântarea propriu-zisă este un proces ce cuprinde elemente de separare a defunctului de „lumea albă”, dar şi de integrare a defunctului în comunitatea morţilor. Aceste elemente sunt: scoaterea din casă, ieşirea din curte, drumul, răscrucile, cimitirul.

Înmormântarea se face, de regulă, după amiaza, nu dimineaţa sau seara şi nici lunea, prima zi a săptămânii (și considerată ziua aducătoare de nenorociri viitoare pentru cei rămaşi în viaţă).

După ce vine preotul şi îi citeşte ultimele rugăciuni,

mortul este pregătit să plece. Acesta este dus la cimitir fie cu căruţa, fie cu maşina: „Mortul e dus la groapă cu căruţa sau cu maşina” (Maria Diaconu).

Sunt aduse de la biserică: crucile, steagul, de care sunt legate prosoape ce vor rămâne celor care le duc. „Numai cine e la căruţă sau la maşină li se pun prosoape la mână, la cine duce crucile la mormânt, cine duce sfeşnicul, crucea de la mormânt, iar doliu se pune la familie la mâna dreaptă, se pune în piept, la bărbaţi” (Elisabeta Tănăsescu).

Alaiul mortuar este alcătuit astfel: „În ziua înmormântării vine părintele pe la ora 12 şi mergem cu el la biserică unde îi face slujba înmormântării” (Elisabeta Tănăsescu); „Merge întâi crucea, care o pune la cap, apoi crucile bisericii, steagurile, coroanele dacă are, pe urmă tava, găleata, floarea, târna, preotul, dascălul, mortul şi apoi lumea” (Ecaterina Balea); „E crucea, sfeşnicul, steagurile, coroanele, coşul cu colivă, tava, găleata cu apă, floarea şi restul. Toate astea se dau de pomană” (Maria Diaconu); „La noi se face tavă cu de toate: farfurie, mâncare, cană, furculiţă, şervet pus pe ea. Cine spală mortul duce tava. Ea e cea mai importantă la o înmormântare. Ea merge prima după cruce, steaguri, sfeşnice, tava, găleata, floarea, coşul şi târna cu coliva. Femeia care scaldă mortul ia tava” (Elena Muşa); „Prima în faţă merge cu crucea de la cap, crucea de lemn, apoi merge patru inşi cu steagul şi cele trei cruci de la biserică, purtate de gropari (la toate crucile se pun prosoape), apoi se merge cu coroanele, apoi târna cu colivă... După târnă merge floarea, o floare naturală în ghiveci, o muşcată, apoi tava cu un cozonac, cu o farfurie cu mâncare – e dusă de femeia care a spălat mortul, şi rămâne la ea –, apoi găleata cu o cană cu puţină apă – se dă tot la o femeie din-asta care a spălat mortul –, apoi preotul, mortul şi lumea” (Maria Teletin).

Opririle pe drumul către cimitir au o valoare simbolică şi semnifică o practică de acomodare a defunctului cu lumea

cealaltă: Popasurile/opririle pe care le face pe drumul către biserică se consideră a fi vămile pe care le are de trecut mortul: „Preotul vine şi îl ia de acasă, opreşte la trei răspântii.” (Maria Teletin). „Se fac trei opriri şi cât citeşte preotul, neamurile aruncă bani, pentru iertarea de păcate” (Maria Teletin).

Atunci când alaiul funerar trece peste un pod se cuvine a se arunca bani în apă, pentru plata vămilor: „Pe drumul până la biserică, la răscruci, părintele face rugăciuni, se aruncă bani în spate, în familie şi... cine are durere îl strigă până la biserică. Dacă trece peste un pod, se aruncă bani în apă, zice că plăteşte apa, pe ambele părţi” (Elisabeta Tănăsescu); „Pe drumul de la biserică spre cimitir nu se mai opreşte. Când ai ajuns şi după ce citeşte preotul şi s-a dat pământ peste mort, se dă tava, găleata, floarea. Neamurile mortului le dă peste groapă, peste mort, din dreapta spre stânga, în mâna celui care o primeşte. Se mai dau şi animale, oi” (Maria Teletin).

Tava reprezintă cât de avut a fost mortul, fiind foarte încărcată cu mâncare: „Pe tavă se pune un prosop, şi apoi mâncare de toate felurile; e dusă de o femeie” (Maria Diaconu).

De asemenea, sunt cunoscute o serie de credinţe de care e bine să ţii seama la înmormântarea cuiva: „Când trece mortul, să nu ai vasul cu apă descoperit, că bea mortul din el şi ţi se întâmplă un lucru rău. Trebuia să răstorni apa din vas şi să-l întorci invers, şi porţile să fie închise ca să nu intre duhul mortului, şi să deschidă poarta numai cei care sunt rude ca să-şi ia la revedere. Dacă pleacă cu mortul spre biserică sau spre cimitir şi se întâmplă să plouă, lumea se bucură, zice că o să plouă pentru că a stropit Dumnezeu mortul. Sau dacă e secetă, e bine să stropeşti mortul cu apă când trece pe drum, ca să vină ploaia” (Zoe Roman); „Dacă mortul a pornit şi îl plouă, înseamnă că plouă șase săptămâni” (Elisabeta Tănăsescu); „Se zice că dacă plouă când te naşti, va ploua şi la nuntă şi la înmormântare. Se crede că dacă mortul nu e păcătos va ploua. Dacă se trece pe lângă casa vreunei rude, se deschide poarta şi

mortul este rugat prin bocete să rămână acolo” (Cristian Muşa); „Dacă udă mortul când îl duce la groapă, zice că plouă” (Olimpia Gârbea); „Lumânarea care arde mai repede la nuntă, e semn că acela va muri primul” (Zoe Roman). Nu este bine să dansezi până la parastasul de patruzeci de zile pentru că se zice că-i joci pe mormânt (normal se ţine un an doliu şi de dans, dar măcar patruzeci de zile dacă nu mai mult).

În biserică, mortul este aşezat în naos: „Mortul e aşezat în faţa altarului, cu capul spre ieşire şi cu picioarele la altar; când se scoate, se scoate invers. În biserică, neamurile stau pe partea dreaptă şi străinii pe stânga. Se aprind lumânări pe lângă mort, la sfeşnice, la colivă. Cine poate, împarte acum” (Maria Teletin). După ce preotul citeşte „Rugăciunile de iertăciune”, vine momentul ca familia şi cei apropiaţi să-i dea mortului ultima sărutare, apoi se cântă „Veşnică pomenire” iar toţi cei prezenţi se ţin cu mâna dreaptă unii de veşmintele altora sau numai pun mâna unii pe alţii. Această unire va fi şi pe lumea cealaltă între suflete.

Mormântul este săpat de gropari tocmiţi, iar mortul este aşezat în groapă cu capul spre apus şi picioarele spre răsărit: „Sunt patru oameni la groapă şi primesc bani, prosoape, pânză – patru metri de pânză se împart la toţi patru –, colaci şi pomană” (Elisabeta Tănăsescu); „Groparii sunt anunţaţi cu o zi înainte, sunt plătiţi cam cu 400 de lei, fac o groapă adâncă de 1,80 metri şi lată de un metru (care are posibilitate îi face pod deasupra), după ce pune coşciugul bate șase ţăruşi – la picioare, la mijloc, la cap –, pui trei stinghii şi apoi scânduri, ca să nu huruie pământul pe coşciug, că dacă pui atât pământ se lasă clapa de atunci. Femeia care tămâie are sforile cu care se lasă în jos coşciugul, rămân ale ei... Cine poate cumpără opt metri de pânză în loc de sfoară, pânză albă de 80 cm” (Maria Teletin).

După ce i se spune cuvântarea de la cimitir, mortul este stropit cu vin. Este lăsat cu grijă în groapă, apoi fiecare din cei

prezenţi aruncă un pumn de pământ spunând „Dumnezeu să-l ierte!” sau „Să-i fie ţărâna uşoară!”. La mormânt se face slujbă, sicriul se coboară în groapă cu sfori şi se aşază pe două lemne puse pe orizontală. Deasupra coşciugului se face un pat de lemn pentru a nu arunca pământ direct pe el. Înainte era coborât cu două bucăţi de pânză albă pe care îngropătorii le împărţeau (fiecare bucată era ruptă în două deasupra gropii, fiecare îngropător lua câte un metru). Acum pânza este tăiată de acasă şi este dată îngropătorilor la groapă (o iau acasă). Mormântul este astupat, coroanele sunt puse peste el şi nu se mai umblă la mormânt (nu se sapă) până la pomana de un an (e rău de moarte). La mormânt se împart pomneţii şi coliva, iar la poarta cimitirului se împart suc, ţuică şi covrigi şi se invită oamenii la pomana de acasă. Rudele sau cei care au ajutat la pregătiri aruncă pământ în groapă cu mâna. Se aruncă banii care le rămân în buzunar celor care la răspântii au aruncat bani. După ce s-a terminat totul de împărţit şi după ce aprind lumânări la toate mormintele se pleacă acasă unde toată lumea se aşază la masă.

Acum se dau de pomană peste groapă obiectele purtate în alaiul funerar: „Floarea, de obicei muşcată, se dă ca să aibă umbră, găleata cu o cană legată la toartă se dă ca să aibă apă, apa din găleată se deşartă la capul mortului la cimitir, tava să fie nouă, să pui un prosop frumos, asta e cinstea mortului. Pe tavă se vede dacă a fost înstărit sau nu, dacă a fost om gospodar; se dă ca să aibă mâncare pe lumea ailaltă. Se dau peste mort găleata, tava şi floarea, ca să zici că mortul le-a dat, se dă de la dreapta la stânga” (Maria Teletin); „Toate se dau peste groapă: tava, găleata, oaia. Astăzi nu ne mai ducem cu oaia la cimitir, se face acasă, se pune clapa de mort şi am dat-o peste clapă. Alţii au dat-o pe sub maşina cu care e dus mortul. Se zice: să-ţi trăiască, să fie sănătoasă, şi era dată unui om care să o crească. Găleata, floarea, tava şi cămaşa sau basmaua, împreună cu icoana din mână sunt date de pomană peste groapă

de către membrii familiei celor care le-au dus de acasă până acolo” (Cristian Muşa).

După ce s-au împărţit toate darurile și groparii au terminat de ridicat mormântul, se pune crucea (din lemn mai întâi, urmând mai apoi a fi ridicată una de piatră) la capul mortului, pe care sunt scrise numele, data naşterii şi a morţii şi eventual inserate epitafuri sau fotografii, apoi urmează pomana: „De la cimitir, după înmormântare, lumea este invitată să vină la pomană” (Maria Teletin); „Înainte de a se aşeza la masă, oamenii se spală pe mâini, pentru purificare, se spune rugăciunea «Tatăl nostru», se mănâncă şi după aceea când pleacă, oamenii spun: «Dumnezeu să-l/o ierte, să-i fie ţărâna uşoară şi pe voi să vă ţie sănătoşi să-l mai pomeniţi sau să-i faceţi ce-i trebuie!»” (Cristian Muşa).

În ziua înmormântării se face şi coliva pentru pomana de trei zile (se pare că tava care se dă peste groapă reprezintă această pomană), apoi pomană se mai face la nouă zile, la trei săptămâni, la șase săptămâni, la nouă săptămâni şi pe urmă se face de trei luni, șase luni, nouă luni, la un an, după aceea din an în an până la șapte ani, şi apoi numai la Sâmbetele morţilor. „Pomenile se fac în ziua când l-a înmormântat, apoi la nouă zile, la trei săptămâni, la șase săptămâni, la nouă săptămâni şi pe urmă se face de trei luni, șase luni, nouă luni, apoi la un an, până la șapte ani, şi apoi numai la Sâmbetele morţilor” (Elisabeta Tănăsescu); „La patruzeci de zile se dau de pomană haine ale mortului, sau se cumpără unele noi – poate fi pat, masa nouă – şi se dau de pomană. Sunt mai importante pomenile până într-un an de zile. Vine preotul acasă, sfinţeşte mâncarea, se fac parastasurile” (Maria Diaconu); „Am dat după șase săptămâni pat, canapea, masă, am dat bani, să-şi ia fiecare ce vrea, pentru amândoi, aşa se dă, pentru iertarea păcatelor, plapumă, coveltură. La pomana de patruzeci de zile am dat patruzeci de colaci. Îi inviţi cu o zi înainte, care are plăcerea să vină” (Vasilica Bădic), „Sunt nouă pomeni. Trei mari: la șase

săptămâni, la jumătate de an şi la un an; atunci faci la biserică parastase, chemi lumea acasă, împarţi. De la pomana de șase săptămâni încolo le faci şi pe astea: nouă capete, coliva şi cu capătul, adică nouă colaci cu două prescuri şi doi colaci peste. La pomeni măreşti: la pomana de nouă săptămâni faci nouă colaci, la patruzeci de zile faci patruzeci de colaci, la jumătate de an faci patruzeci și cinci de colaci, la pomana de an faci cincizeci de colaci. Azi, se cumpără cu prescură de înmormântare; înainte se făceau în casă. Faci la fiecare capăt o farfurie de colivă şi o juma de kil de vin şi împarţi. Faci pomana de trei zile la înmormântarea mortului, apoi faci la nouă zile, la trei săptămâni, la șase săptămâni, adică se spune la patruzeci de zile, îi faci parastas, dai de pomană haine. Apoi la nouă săptămâni, pe urmă la trei luni, la șase luni îi faci iar parastas, îi dai pat, lenjerie pe pat (înainte se dădeau şi folosite, dar acum se dau noi), îmbrăcăminte, masă, două scaune – dacă e om şi cu femeie, ca să aibă amândoi, cică să aibă casă acolo – acum, la șase luni, că dacă dai mai devreme cică prea duci sufletul repede. Apoi se fac pomeni la nouă luni, mai mică, la an faci iar pomană, iar dai îmbrăcăminte. Pe urmă din an în an până la șapte ani, faci parastas pentru fiecare an. În '76 nu se făcea în fiecare an, dar acum da." (Maria Teletin); „La șapte ani se face pomană ca la înmormântare şi se dau şi haine" (Elisabeta Tănăsescu); „Mi-am dat îmbrăcăminte şi pentru mine... pentru iertarea păcatelor se dă, nu că ne mai îmbrăcăm noi, aşa mi-a zis şi popa. Am dat ca să avem amândoi" (Vasilica Bădic).

Morţii se pomenesc cu prilejul zilelor sfinţilor al căror nume l-au purtat, la hramul bisericii şi la zilele morţilor: Moşii de Primăvară (de Florii), Moşii de Vară (de Rusalii), Moşii de Toamnă (înainte de Lăsata Secului), Moşii de Iarnă (sâmbăta care precede Lăsatul Secului de Brânză sau Lăsatul Secului de Carne) sau la ziua Eroilor (Înălţarea Domnului).

De pildă, la Moşii de Vară sau Moşii de Iarnă se dau de

pomană alimente, dulciuri, băuturi sau farfurii ori căni, furculiţe, linguri pe la vecini sau neamuri mai îndepărtate, pentru sufletul morţilor: „De Moşii de Rusalii, se împarte păsat şi mai împărţim colivă pentru morţi. Păsatul se face din porumb – de aici, nu de la câmp –, măcinat mai mare, nu ca pe mălai; îl spălăm în mai multe ape, îl lăsăm la înmuiat de seara şi dimineaţa îl fierbem numai în lapte, îi punem vanilie, zahăr. Apoi se pune pe farfurii, pe frunze de nuc, de tei, pentru că se zice că e pentru sufletele astea care au murit pe front. Frunza de nuc se vede pe icoane la Sf. Treime ca limbile de foc. În Joi mare, înainte de Paști se făceau colaci pentru morţi, colivă, se dădea de pomană un măr, dacă e de dulce punem şi un cozonac" (Elisabeta Tănăsescu); „În dimineaţa de Rusalii, duminica, pe nespălate, te duceai în nuc şi luai frunză de nucă şi o puneai prin casă, pe la praguri şi te duceai la biserică unde se făcea o slujbă aparte, «se toca», aşa se zicea. Ieşeai cu frunze de nucă în mână cu colaci sau covrigi şi împărţeai că se zicea că pleacă morţii" (Hristea Sultana); „La Rusalii se împart oale. Asta era cea mai mare bucurie a copiilor pentru că ei erau cei ce primeau mai mult oale de pomană. Atunci se face colivă, orez cu lapte şi păsat. Acestea se pun pe frunze de nuc şi se împart. În oale/căni se punea apă şi flori (acum se pune suc sau vin). Se împarte şi mâncare (mai înainte nu). În postul Crăciunului se face slujba de pomenire a morţilor în fiecare sâmbătă. Se spune că «se poartă sâmbetele». Femeile plătesc pomelnicul la începutul postului iar preotul îi pomeneşte în fiecare sâmbătă până la Crăciun. Unele femei merg la biserică cu colivă în fiecare sâmbătă iar altele se grupează câte cinci sau șase în funcţie de câte sâmbete sunt, cumpără câte o pungă de arpacaş, îl amestecă pe tot într-un lighean, iar după aceea îşi ia fiecare câte o pungă şi în fiecare sâmbătă face colivă câte una în numele tuturor (de asta se amestecă grâul, ca să fie de la toate). La hramul bisericii, cei care au morţi în familie dau produse alimentare pentru pregătirea mesei şi plătesc

pomelnicul. Unii împart băutură şi mâncare celor prezenţi. La zilele sfinţilor împart băutură şi mâncare la uşa bisericii. De câte ori sunt visaţi morţii li se dă câte ceva de mâncare" (Cristian Muşa).

Alte zile în care se împart pomeni sunt sărbătorile de Sf. Marina (17 iulie), Sf. Ilie (20 iulie): „În ziua de Sf. Mărina se împarte – cine are pui mari şi are pe cineva aşa drag, împarte un pui, o mătură de pelin, îi pune doi covrigi, o muşcată înflorită. Se dă ca să ai noroc de păsări pe 17 iulie până în Sf. Ilie" (Elisabeta Tănăsescu); „De Sf. Măcrina sau Sf. Mărina, mama lui Sf. Vasile, femeia se scula de dimineaţă, se ducea la gârlă, pe nespălate, îşi culegea un braţ de pelin, venea acasă, făcea măturele din el, îi punea câte o floricică, băga covrigi pe beţele astea şi dădea la copiii din casă sau la nepoţi o puicuţă sau un cocoşel şi mătura asta, împărţea adică. Tot atunci se făceau castraveţii şi primii castraveţi pe care îi culegeai din grădină îi împărţeai întâi la Mărină şi după aia mâncai. Se împărţea pentru morţi şi se dădeau păsările pentru boală, ca să-ţi trăiască găinile, iar cel care le primea zicea «bodaproste». Aşa era legea atunci" (Hristea Sultana); „De Mărină, până în Sf. Ilie, gospodina se ducea şi tăiea pelin cu tulpina groasă, făcea mai multe mături din pelin, le lega cu şnur, le punea flori şi dădea mătura şi puiul la copii. Era o bucurie când primeam, primeam şi covrigi şi spuneam «bodaproste». Uneori, cei care aveau vaci puneau mătura în grajd şi dacă copilul se speria sau era muşcat de câine lua de acolo mătura şi îl afuma. În ziua de Sf. Ilie, mama ne trimitea să adunăm mere văratice şi să le dăm vecinilor, că aşa era bine de Sf. Ilie să dai de pomană fructe. La fel când se coceau cireşele sau un măr dulce, un fruct în grădină. Întâi dădeam de pomană şi apoi mâncam, sau dacă era o femeie însărcinată îi dădeai ei ca să ai roade multe şi bune" (Zoe Roman).

O regulă pentru ca pomana să fie primită este trecerea acesteia peste prag: „Când se dă de pomană trebuie să se treacă

pragul casei ca să fie primit (nu se dă pomana peste prag). Legat de asta, povestea cineva că a făcut slujbă pentru patul şi masa pe care să le dea de pomană şi nu le-a mai dat de pomană ci le-a oprit în casă. După aceea a visat mortul în numele căruia vroia să le dea de pomană că dormea pe jos. Explicaţia a fost că masa şi patul nu au fost trecute peste prag" (Cristian Muşa).

Mâncarea este pregătită de femeile din familie, care gătesc diferite feluri: „La pomană se fac trei feluri: mezeluri, friptură cu pilaf şi prăjituri. Înainte se făcea varză simplă sau cu carne şi fasole bătută sau sarmale, iar dulciuri mai puţin; gogoşi se făcea. Trebuie să fie o femeie care să ştie să facă mâncare şi mereu trebuie să faci mai multă, că vin şi neanunţaţi şi trebuie să dai la toată lumea" (Maria Teletin); „Înainte, la pomeni se făcea mălaie, în loc de pâine, fasole, varză, colivă" (Elisabeta Tănăsescu).

Coliva se face din grâu fiert îndulcit cu zahăr sau miere, şi ornată la final cu bomboane sau miez de nucă şi cu o cruce în mijloc, făcută din bomboane sau cacao. Potrivit lui Simeon Florea Marian, crucea de pe colivă reprezintă semnul creştinătăţii, grâul din care este făcută reprezintă, potrivit bisericii, moartea şi învierea fiinţei umane, iar dulciurile sugerează dulceaţa şi frumuseţea vieţii eterne: „Coliva se făcea cu grâu – se pisa în piuă – azi nu mai migălim, cumpărăm arpacaş –, îl alegi şi-l pui la fiert. Punem trei kilograme de apă la un kil de arpacaş, îl fierbi, pui zahăr, un pic de sare. Îl laşi să se răcească până a doua zi şi îl aranjezi pe farfurie. Coliva se împarte la cimitir, după ce se zice «Veşnică pomenire»... Se ţine mâna unu' peste altul, că se zice pentru a fi martor la plecarea sufletului acela. Pe urmă împarţi colacii, colivă la toată lumea. La cimitir trebuie să ai covrigi şi un pahar de suc sau vin ca să ai să dai la lume" (Maria Teletin).

Mâncarea împărţită la pomană era potrivită cu anotimpurile, cu zilele de post: „Pentru împărţit se dădea mâncare de post, iarna: fasole bătută şi varză şi cine putea

gogoşi sau mălaie. Pentru mălaie se fierbea dovleacul, se măcina porumb din anul acela, în iarna aia, ca să fie mai molcuţ, mai cleios se făcea... şi pe urmă se turna dovleacul ăsta fierbinte în copaie peste mălai şi cine putea mai punea şi doi pumni de făină și zahăr... Le frământa bine şi nu le lăsa la dospit. Cuptorul ardea, era încins dinainte, şi se făcea nişte turtiţe groase cam de trei degete şi le punea pe lopată – pe lopată presărea mălai – şi băga în cuptor. Se rumeneau şi se făceau foarte gustoase. Dacă nu era pentru înmormântare, era ca să aibă ce da copilului când i-e foame, astea era printre mese" (Sultana Hristea); „Se fac patru colaci, acum se cumpără – nu se mai fac în casă" (Elena Muşa); „Înainte, la pomeni se dădea mălaie: puneai mălai cu un pic de făină, şi fierbea dovleac din ăla de toamnă, cu coajă roşie, şi se punea dovleacul fiert peste mălai şi se cocea şi ieşea un fel de pâine" (Maria Teletin).

Deşi este practicată de unii consăteni, pomana făcută cu firma de catering sau la restaurant nu este acceptată de cei mai mulţi membri ai comunităţii: „A făcut cineva la salon pomană, dar n-a fost lumea mulţumită: Cum? Nu s-a putut să primească în curte sau în casă, să se zică şi la el în curte «Dumnezeu să-l ierte»?" (Maria Teletin).

Există o tendinţă recentă în rândul celor care nu au urmaşi şi, deci, nu are cine să-i pomenească, să îşi facă pomană de viu: „Era o femeie care toamna îşi dădea de pomană o ţoală de fân, o târnă de porumb, că zicea că pe lumea ailaltă dacă îi ies în cale lighioanele să aibă să le dea" (Cristian Muşa); „Mi-am cărat apă, mi-am dat şi haine de pomană, când mi-am pomenit morţii am dat şi pentru mine, am dat pat... Am luat pe cineva, m-am dus la piaţă şi i-am zis să ia ce-i place că eu le plătesc. Le-am dus acasă, iar după ce le-a slujit preotul, le-am dat" (Olimpia Gârbea).

Pentru cei morţi pe front se fac pomeni: „Se făceau şi înmormântări simbolice pentru cei morţi pe front. Povestea

mamaie cum a făcut înmormântare pentru fratele ei mort pe front, atunci când i-a venit «hârtia neagră». I-a pus hainele într-o târnă, au fost cu ele la biserică, acolo s-a făcut slujbă ca de înmormântare, apoi le-a dat de pomană şi au ridicat o cruce în numele lui" (Cristian Muşa). „Îi pomenim pe cei morţi pe front... S-a dus la părinte şi i-a zis «Părinte, fac o colivă pentru Ion, c-a murit pe front atunci», şi părintele îi face rugăciunile de înmormântare şi femeia îl plăteşte" (Elisabeta Tănăsescu).

Parastasele sunt slujbe ţinute de preot pentru pomenirea şi iertarea păcatelor celui mort şi se împarte/se dă de pomană cu această ocazie: „Parastasele se fac acasă. Vine preotul să slujească acasă. Dar înainte nu, pentru că n-aveau cu ce plăti" (Elisabeta Tănăsescu).

La parastasul de patruzeci de zile, alături de haine, alimente şi alte lucruri ce se dădeau de pomană în numele răposatului, se dădeau şi aşternuturi, cuvertură, plapumă de lână, pernă, pentru ca şi el să aibă pe ce să doarmă şi cu ce se înveli: „Când se face parastas, preotului i se duce un plocon (ulei pentru candelă, pâine pentru anafură etc.). Familia mortului pregăteşte pe o masă o farfurie/castron cu apă, busuioc, un bilet cu numele celor din casă şi se pun câteva bucate din cele împărţite. Preotul vine dimineaţa la casa unde se face parastasul, lumea la fel, face slujba pentru casă iar după aceea face slujba de pomenire a mortului. Se duce pe la tuciurile cu mâncare şi stropeşte cu apă sfinţită; se face slujbă şi se roagă pentru sufletul decedatului, sunt slujite şi hainele care se dau de pomană. De acasă se merge la cimitir cu toată lumea invitată unde se face iar slujbă la mormânt, iar după aceea se merge la biserică unde se face slujba de zi şi slujba de pomenire a morţilor. Dintre toate pomenile şi parastasele cea de patruzeci de zile este cea mai importantă. Se crede că până atunci sufletul este pe lângă casă şi aleargă pe la toate locurile pe unde decedatul a umblat în viaţă. La patruzeci de zile se crede că sufletul pleacă şi de aceea trebuie să i se dea tot ce-i

trebuie” (Cristian Muşa).

Căratul apei se face de către o femeie tocmită timp de șase săptămâni. Ea trebuie să ducă câte două găleţi pe zi, la trei case, în afară de sărbători: „Apa se cară șase săptămâni, câte șase găleţi pe zi, dimineaţa, două la câte trei case şi se mai dă şi ceva de împărţit – un covrig sau biscuiţi dacă e post. Se plăteşte o femeie văduvă sau un copil, indiferent dacă a fost bărbat sau femeie, şi se cară la trei case; ar trebui a treia să fie cea a mortului, sau la cineva din familie” (Elisabeta Tănăsescu); „După pomana de șase săptămâni se mai cară apă o săptămână pentru că se spune că duminicile nu se pun la număr” (Cristian Muşa); „Dacă sunt sărbători, nu se pun la număr şi ajunge să se care apă chiar șapte săptămâni. În sâmbăta când se face pomană de șase săptămâni, aducem apă în găleţi şi le citeşte acolo părintele şi apoi se împart găleţile. Se mai dau farfurii, vase, cană, bani” (Elisabeta Tănăsescu); „Tot patruzeci de zile, dimineaţa, merge o femeie să care apă. Cară la ea acasă şi încă la două case... două găleţi – una rămâne la femeia care a cărat apa şi una rămâne la casa unde a fost mortul. După patruzeci de zile îi dai găleata şi o farfurie cu mâncare femeii care a cărat apa. După patruzeci de zile se mai cară încă o săptămână că se zice că duminicile nu e primită apa” (Maria Diaconu); „Până în an faci nouă capete şi colaci... Capătul e împletit, făcut în cruce, şi nouă colaci rotunzi... Azi le comandăm la pâine, nu mai facem. A rămas o moştenire, aşa, să facem pomeni... că nu mai mănâncă mortul pe lumea ailaltă, dar facem că aşa e rostul” (Olimpia Gârbea).

De asemenea, o altă femeie merge la cimitir pentru a tămâia mormântul: „La tămâiatul de la cimitir merge altă femeie, tot șase săptămâni, în fiecare dimineaţă, în zori... Îl tămâie ca să-i fie sufletul ferit de duhuri rele, zice că de tămâie fuge diavolul, şi de aiazmă” (Elisabeta Tănăsescu); „Timp de patruzeci de zile, șase săptămâni, îi cari apă, îl tămâi zi de zi la cimitir; plăteşti nişte femei sau merge cineva din familie. 50-60

de lei plăteşti pe tot anul o femeie ca să tămâie şi să care apă. Pui tâmăie în jar şi dai roată de trei ori mormântului şi aprinzi o lumânare; aşa trebuie să faci de câte ori te duci la mormânt, porneşti de la dreapta la stânga” (Maria Teletin); „Se tămâie şi acasă şi la cimitir. Acasă tămâie cineva din familie, iar la cimitir e plătită o femeie să meargă în fiecare dimineaţă să tămâie patruzeci de zile” (Maria Diaconu).

De regulă, familia nu merge la cimitir decât după patruzeci de zile, timp în care se îngrijesc de mormânt femei plătite. Se zice că aceasta ar fi perioada de jelire şi de acomodare cu lipsa celui mort: „Familia nu merge la cimitir până la pomana de șase săptămâni, ca să nu suferi, îţi vine greu, laşi să mai treacă timpul. Mormântul nu se sapă până la pomana de un an, ca să nu-l deranjezi, nu se sădeşte nimic, se lasă aşa. Şi atunci nu-l sapă cei din familie, îl sapă străinii” (Elisabeta Tănăsescu); „Familia nu e bine să se ducă până la șase săptămâni la cimitir, că e rău de moarte, se zice că o să mai moară cineva din familie” (Maria Teletin).

Pe lângă interdicţia de a merge la mormânt, ca apropiat al mortului trebuie să respecţi unele credinţe: „Mormântul nu se sapă până la un an, e rău de moarte dacă sapi mai devreme, cică mai moare cineva din familie” (Maria Teletin); „Până la nouă zile nu se spală rufele şi nici baie nu se face. Sau dacă vrei să speli neapărat sau să-ţi faci baie, se bagă un fier în foc, tot pentru suflet, să nu-i dai lături” (Ecaterina Balea).

După perioada de doliu „Văduvele se pot recăsători azi, dar înainte nu, îşi vedea de treabă. Dacă atât mi-a dat Dumnezeu soartă să am cu omul, atâţia copii, îl respect, îi fac pomenile” (Elisabeta Tănăsescu).

Copiii mici, nebotezaţi, se consideră că devin îngeraşi. „Dacă murea copilul nebotezat era păcatul la părinţi şi la naşi. Nu se ducea la biserică, nu-i făceai nimic, nu-i faci colivă... îi îngroapă acolo, într-un colţ în cimitir” (Vasilica Bădic).

Cei morţi în accidente sau departe de casă au parte de o

înmormântare şi o pomenire asemenea celor morţi de moarte bună, însă cei care îşi iau singuri viaţa, indiferent de motiv, sunt înmormântaţi mai aparte: „Pentru cei care mor în accidente se face tot aşa. Numai ăştia care şi-au făcut singuri, s-au spânzurat, nu se trage clopotul, nu se face pomeni, slujbe până la șapte ani, apoi sunt îngropaţi” (Maria Teletin); „Pentru copiii nebotezaţi nu se face slujbe, dar dacă e botezat i se face şi lui bräduţ” (Maria Teletin).

Cei care îşi luau singuri viaţa nu erau primiţi în cimitir, fiind considerat un loc sfânt, erau îngropaţi fie acolo unde şi-au luat viaţa, fie îl îngropau undeva departe de sat. Însă astăzi familia îi ajută prin pomeniri să îşi găsească odihna: „Cei care se spânzură nu are dreptul să-i bage nici în biserică, li se citeşte oleacă acasă, dar nu e voie de la parohie, pentru că şi-a luat singur sufletul, nu i l-a luat Dumnezeu. Acum îi înmormântează în cimitir, într-un colţ, dar înainte, nu-i băga în cimitir. Unde se spânzura, acolo îi făcea o groapă... Îl ducea în grădină, punea mărăcini dedesubtul gropii şi îl punea cu faţa în jos, îl lăsa șapte ani acolo şi îl scotea apoi şi îi făcea înmormântare normală. La șapte ani se scoate din groapă şi cei otrăviţi, ca să plece cu toate pomenile. După șapte ani îi scoate oasele, i le aduce la biserică, rămân o noapte la biserică, îi face slujbă şi apoi îi face înmormântare şi pomeni. Se zice că după șapte ani se vede, dacă se omoară nu putrezeşte. Dacă putrezeşte, a murit de moarte bună” (Maria Teletin).

Povestirile relatate de informatori despre înmormântările străinilor dovedesc faptul că oamenii oferă o deosebită importanţă odihnei sufletului, indiferent de religie sau etnie sau statut social: „... apoi au venit ruşii..., au făcut prăpăd..., a trecut şi urgia asta. A început să apară, aşa, câte un străin, dar rar... Noi, copiii, vedeam de vacă, care de miei şi ne ducem noi pe muchie la Marghioala..., pe Valea lu' Marghioala, şi ne-am dus noi mai aproape şi vedeam un om mort... Era îmbrăcat militar, jerpelit de tot, săracul... şi s-a dus mama la părintele

Aurică, el era pe atunci..., prin ’44, cred..., şi s-a dus la jandarm, la ridicat de acolo şi l-a dus în amvonul bisericii... Și apoi a rugat câteva femei să facă o colivă şi l-a îngropat acolo, în colţul străinilor, în cimitir... Era neamţ... A găsit o poză în buzunarul vestonului cu..., cred că a fost soţia lui şi doi copii. Le-a luat ca să le trimită la familia lui, acolo. (...) Ionică După Drum... era Ionică al Nimănui, nu-i judeca capul, venise de pe la Cătina şi se aciuase aci în sat, îi dădea lumea să mănânce, dormea unde nimerea... Era un suflet, n-aveai cum să-l laşi... şi l-a înmormântat oamenii din sat... I-au făcut atunci, la înmormântare, şi colivă şi e acolo înmormântat, în mărăcini... el şi cu neamţul, în colţul străinilor” (Hristea Sultana).

Dezgroparea mortului se face cu scopul de a înmormânta pe altcineva din familie, la șapte ani după moarte. Groparii dezgroapă oasele, cineva le spală şi le pune într-un sac pe care îl lasă într-un colţ al gropii. Se poate face chiar şi o pomană acasă: „De obicei după șapte ani se scoate mortul, ori bagă pe altul, ori îl îngroapă a doua oară pentru fală” (Maria Diaconu); „Dacă scoţi pe cineva, faci trei colivi. Dacă nu, faci doar două. După 7-10 ani poţi să scoţi un mort şi să bagi pe altul în groapa aia dacă nu ai alt loc. Scoţi oasele, le speli, le pui într-un sac, traistă. Groparii fac asta şi o femeie plătită spală oasele, iar preotul când vine le citeşte” (Maria Teletin).

Starchiojdenii cred că după moarte sufletul se întâlneşte pe lumea cealaltă cu rudele sale şi că îşi va relua cursul vieţii obişnuite dincolo: „Se zice că, dacă a făcut fapte bune, sufletul omului se duce în cer, la loc de verdeaţă, unde e bine şi frumos, iar dacă a făcut fapte rele, merge la scrijelirea dinţilor, adică se duce în jos, la iad” (Elisabeta Tănăsescu); „Lumea de dincolo este văzută ca şi lumea de pe pământ. Oamenii cred că şi acolo e nevoie de ceea ce avem aici. Atunci se dau de pomană: pat, cearceaf, perne, cuvertură, masă încărcată, haine, lampă – înainte, veioză – azi” (Cristian Muşa).

Având în vedere informaţiile de mai sus, conchidem că

moartea este văzută ca o trecere a omului din *lumea de aici* în *lumea de dincolo*, iar prin ritualul înmormântării sufletul defunctului îşi regăseşte liniştea printre strămoşi. Totodată, practicile post-funerare fac posibilă o comunicare – controlată prin ritual – între vii şi morţi, între cele două lumi.

Viziunea magică

Există în universul mental al comunităților tradiționale o multitudine de credințe și reprezentări distincte care reglementează relația individului (acel *homo religiosus* despre care vorbește Mircea Eliade) cu lumea în care trăiește. Avem pe de o parte, un sistem bine închegat de idei, o dogmă promovată de orice biserică și pe de altă parte, un ansamblu de concepții și superstiții care se manifestă în afara rigorilor canonice și care conturează o așa numită religie populară: „Această religie populară nu e deloc mai puţin puternică decât religia creştină. În satele noastre, de altfel, aceste surori rivale formează o unitate neprevăzută. Ţăranii noştri nu au un sistem dublu de credinţe opuse. În general, ei au o credinţă unică, sinteză de acţiuni magice şi religioase" (Cristescu, 2003: 40-41). Vom vedea mai departe că în Starchiojd persistă încă o *viziune magică* asupra lumii.

Practicile magice pot afecta deopotrivă oameni și animale. Ne vom opri inițial atenția asupra influenței faste sau nefaste pe care o exercită magia asupra bunăstării și sănătății omului, ca mai apoi să analizăm felul în care animalele pot fi *stricate* și vindecate.

Copiii pot resimți încă de mici efectele unor acțiuni magice. *Deochiul* îi afectează îndeosebi pe ei fiindcă sunt frumoși și stârnesc admirația (cu toate că și adulții ori animalele cad de multe ori victimă celor ce se miră): „E, se uită

așa, cine știe cum, ori că ești frumos ori că urât, cine știe cum și-ar zice, și te deoache" (inf. 3)[14]. Persoanele care deoache nu pot fi evitate: „Nu-l recunoști (*pe cel care deoache n.n.*) că el se miră, se uită o dată cine știe cum" (inf. 3). Atunci când cineva se minunează este bine să scuipe preventiv „de trei ori în vânt" sau să se gândească să nu deoache: „Dacă vezi ceva, așa, să-ți aduci aminte și nu se mai deoache. Ți-aduci aminte, zici în gând ptiu-ptiu!" (inf. 3). Când apar totuși simptomele obișnuite – amețeală, durere de cap, senzaţie de vomă – trebuie zis un descântec de deochi, stinși câțiva cărbuni în apă sau măcar spusă o rugăciune. Următorul descântec se zice de nouă ori: „Fugi deochi de la (nume) dintre ochi, / Din vârful nasului, / Din fața obrazului, / Din creierii capului, / Din măduva oaselor, / Să rămâie (nume) curat, luminat, / Din Maica Domnului lăsat! Da' întotdeauna când vezi că ți-e oleacă așa și simți că te-a deocheat cineva, zici *Tatăl nostru* dacă nu știi altceva" (inf. 3). Cu aceeași rugăciune se începe un alt descântec, cules de la un fost cioban: „Întâi zici *Tatăl nostru*... Cum nu poate să stea lupu-n sanie neuiat-chiuiat / Așa să nu poată sta deochiu-n capu' (nume) / – *secvența se repetă de trei ori n.n.* – Și rămâi curată, luminată, / Ca Maica Precista din cer ce te-a lăsat" (inf. 1). Un text diferit: „Ieși deochi dintre ochi, / Din fața obrazului, / Din zgârciul nasului, / Din gene, / Din sprâncene, / Din ochi, / Din grumazu' gâtului / Și du-te peste fumuri de case, / Peste ramuri de măr dulce, / Peste vârfuri de țambre, / Peste ape curgătoare, / Peste lanuri de grâu, / În balta țării să te oprești, / Unde popă nu toacă, / Câine nu latră, / Fată mare nu joacă, / Oaie nu zbiară / Și cum nu șade vinu' în pahar / Și cioara în par / Așa să nu stea deochiu' (nume)" (inf. 2).

Alte două descântece, înregistrate de la aceeași interlocutoare (2), confirmă teoria enunțată de Gheorghe

[14]Am optat pentru codificarea numerică a interlocutorilor, ținând cont de faptul că magia este un subiect dificil de abordat și persoanele care au fost citate au dorit să-și păstreze anonimatul.

Pavelescu în cartea sa *Magia la români*, cum că descântătorul reține numai formulele principale, „imaginile intuitive" ale unui descântec (Pavelescu, 1998: 43). O primă mărturie în acest sens o reprezintă textul descântecului „de vânt", o boală cu manifestări asemănătoare deochiului, la care se adaugă junghiul: „Te ia cu vărsături, cu amețeală, te ia leșin. Dacă ai vreun junghi, dacă-l ține junghiu', de-aicea e." Ca remediu se recită de trei ori: „Vântule, vântule, / Urechea pământului / Cu junghiu' ai venit, / Cu junghiu' să pleci / Peste fumuri de case, / Peste ramuri de măr dulce, / Peste vârfuri de țambre, / În balta țării să te oprești, / Unde cocoș nu cântă, / Câine nu latră, / Popă nu toacă, / Fată mare nu joacă, / Oaie nu zbiară, / Cum nu șade cioara în par / Și vinu' în pahar, / Așa să nu stea deochiu'!" (inf. 2). Al doilea este descântecul „de plecate", leac pentru greață, durere de stomac și vărsături: „Plecate bisericesc, / Plecate de mâncare, / Plecate din culcare, / Plecate din sculare, / Plecate din văzduh, / Plecate din trecut, / Plecate de auzit, / Plecate din stat, / Plecate din plecat, / Plecate din scuipat – dacă ai văzut pe cineva scuipând și ți s-a făcut scârbă – Păi, du-te peste vârfuri de case, / Peste ramuri de măr dulce, / Peste vârfuri de țambre, / Peste ape curgătoare, / Peste lanuri de grâu... tot la fel... În balta țării să te oprești... tot așa zici, cum zici la deochi" (inf. 2).

Dar să nu uităm că formula verbală a descântecului este completată de o serie de gesturi rituale și adesea de o recuzită specifică. Teatralizarea, toată suita și succesiunea de mișcări care însoțesc cuvintele şoptite de vrăjitor, contribuie la impresionarea bolnavului şi creează prilejul afirmării unor calități speciale pe care le posedă cunoscătorul forțelor oculte.

În cazul deochiului, se suflă și se face semnul crucii pe fruntea bolnavului și se sting în apă cărbuni: „Stingi trei cărbuni: cum se stinge în apă curată, așa să se stingă deochiu' din cap. Și cu bețe de chibrit dacă n-ai cărbuni... Dacă e deocheat se lasă la fund. Dai cu apă la frunte, dai la buric și ce

rămâne pui la țâțâna ușii sau dai pe un câine" (inf. 1); „Era băbuţe care descânta de deochi şi cerea un pahar cu apă şi punea acolo trei cărbuni şi zicea ce ştia şi ele din gură; punea acolo apă, lua un fir de busuioc, ceva, şi zicea de deochi. Dacă n-avea (*cărbuni n.n.*), stingea trei beţe de chibrit. Bea apa descântată, pe numele cui îl descânta. Cărbunii îi dădea pe foc" (inf. 7).

Tot copiii sunt cei care se sperie mai ușor și atunci trebuie alungată frica: „Dacă te sperii de câine sau te muşcă, iei păr de la câine şi mergi la descântătoare care îl pune pe jar şi te afumă" (inf. 6); „Eu când eram mică, tot aşa, eram speriată. Baba asta m-a dus la un om în Nucşoara şi ăla m-a descântat, îmi dădea cu o mătură pe mine, cu apă; avea o mătură de pelin şi dădea, nu ştiu ce zicea. Dacă te tăbăra un câine cereai păr de la el ca să te-afume. Lua farfurie, ce era, cu jar şi punea d-ăla..., te punea să tragi aer" (inf. 7); „Stă omu' dezbrăcat de tot și ăla care știe să descânte îi descântă cu mătura, îi dă pe el, așa, pe toate părțile. Zice din gură ce zice" (inf. 3).

Pe trup pot apărea „o groază" de bube dacă se atinge un obiect utilizat într-un ritual magic şi care a căpătat din cauza aceasta atribute maligne. Lăsat în drum, pe potecă sau la răscruce, obiectul transmite boala celui care îl găsește şi îl atinge. Monedele „pierdute" acumulează uneori asemenea însuşiri primejdioase: „(O femeie) s-a dus la Corbu, la părinți și-a găsit o batistă în răchițile-alea, când să treacă gârla, niște bani legați într-o batistă. A crezut că cineva i-a scăpat din buzunar și i-a luat. Da' nu mai scăpa de buboaie după ea, până când a venit soru-sa: «Fă, ce-i cu tine!?», «Fă, uite așa și așa.», «Du-te, găsi-te-ar boala, și lasă banii înapoi cum i-ai găsit, ca să scapi de ele!» Poți să duci alți bani, dar tot număru' ăla de bani, și să-i lași tot acolo de unde i-ai găsit" (inf. 2); „Am găsit o monedă de 100 de lei în răspântie la Costică Căritu' şi am luat-o. Nu după multă vreme m-am umplut de bube dulci pe faţă şi după aia pe mâini. M-a întrebat mama dacă nu cumva

am găsit ceva la o răspântie... I-am zis ce am făcut şi m-a trimis la tanti Geana lu' Podaru să-mi descânte de bube dulci. M-am dus cu balegă proaspătă de vacă câteva zile de miercuri şi vineri, zile de post (*în timpul postului se putea merge în orice zi n.n.*). La gura sobei zicea descântecu' şi acoperea, ungea bubele cu baligă. Nu mi-a trecut, am dat şi cu albastru de metil, am mers în paralel aşa cu amândouă" (inf. 6).

Fiecărei vârste, etape existenţiale, îi sunt caracteristice alte influenţe şi acţiuni magice.

Cu mai mulți ani în urmă, se obișnuia ca fetele nubile, ajunse la vârsta căsătoriei, să recurgă la practici divinatorii de aflare a ursitului. Mama Lica a notat că în seara de Anul Nou fetele se întâlneau la casa uneia dintre ele: „Fetele, vecine sau rude, se aduna la o fată cinstită şi primeau plugarii. (...) Iari fetele făcea şi ele glume ca să râdă. Mama, stăpâna casii, punea patru oale noi pe masă cu gura în jos şi punea sub fiecare oală câte ceva, dar fetele nu ştia ce a pus mama acolo subt oale, și le zicea: ridicaţi fiecare câte o oală să vă vedeţi fiecare norocu'. Subt una era pâine, subt alta era piper, subt alta pieptine, subt alta o floricică sau mărgele. Şi râdeau că baba le isplica ce înseamnă la fiecare ce a găsit. Câte fete era atâtea oale de pământ pregătea. După ora unu, fata mătura şi ieşea cu gunoiu' afară, sta cu picioarele pe gunoi şi era atentă în ce parte se va auzi un zgomot sau un cocoş cântând, ori un câine lătrând şi ştiea că în acea parte se va mărita. Şi asta era petrecerea de anu' nou" (caietul 1 al Mamei Lica). În ziua de Bobotează, ursitul apărea în vis: „Mamaie a făcut o turtă sărată în ziua de Bobotează, a pus busuioc sub pernă şi s-a culcat fără să bea apă. A visat că veneau doi băieţi la ea pe o gârlă. Și s-a împlinit visul, că tataie a venit cu fratele lui să o peţească şi aveau o gârlă în faţa porţii, ca să iasă în drumu' principal treceau prin gârlă obligatoriu" (inf. 6). Sau fetele intrau în grajd, loveau vaca peste picior şi ziceau «Hei, la 1! Hei, la 2! ş.a.m.d.» până când vaca ridica piciorul. Numărul însemna de fapt anii peste

care fata urma să se mărite.

Și astăzi persistă credința că o „fată bătrână” sau „un flăcău tomnatec” nu se căsătoresc din cauză că li s-au legat cununiile, că soții se ceartă pentru că cineva îi învrăjbește în secret, ori că bărbatul este fermecat să devină neputincios.

Legarea cununiilor este îndeobște periculoasă: „Cum era cununiile... Se ducea la un măr cu lăstari și lega cu fir roșu ca să nu se mai ia. Era care avea dușman personal. Nu știu ce zicea... Am găsit în grădină – călcai acolo pe unde călcai –, am rupt și ne-am spurcat pe ea (*pe legătură n.n.*)” (inf. 1). Bărbatul legat nu se mai apropie de femeie: „Ștubeianu te și lega, adică nu te mai duceai la femeia ta” (inf. 1); „(Femeia) poate al șaptelea sau al doișpelea bărbat care l-a avut, s-a îndrăgostit de fratele ăsta a lu’ mama. Şi era o familie săracă ei, înţelegi? Şi bunicu’ meu zicea: «Când te-i însura să iei o fată şi cu pământ, cu boi», cum să dădea zestre înainte... S-a-ndrăgostit de asta. Ce-a făcut? A luat-o! Fratele lu’ mama a stat cu ea cât a stat, pe urmă, văzând că nu-i de treabă, a lăsat-o. Ce-a făcut (femeia)? L-a legat! Ce să facă? Chinurile de pe lume, că vrea să se-nsoare şi nu mai ai cum. Puteai să te-nsori că nu mai erai bun de nimic, erai clapon. Ce face? Să vă explic, că sunteţi tineri şi nu ştiu ce! O batistă... s-a şters... şi a păstrat batista aia. Şi a-nnodat batista aia ca lumea, înţelegi? Şi de acolo şi l-a luat dracu’, l-a avut la mână! Şi s-a făcut bine, a vândut şi doi boi bunicu’ meu şi cât…, cai! S-a dus la nea Ion Ştubeianu, înţelegi... «A avut noroc că nu le-a pus pe foc», zice. Dacă le dă pe apă, să dezleagă, dacă le pune pe foc, aşa rămâi” (inf. 4).

Primejdioase sunt și *farmecele de dragoste,* prin care poate fi cucerit un flăcău și atrasă o fată, și cele *de urât,* prin care cineva este alungat, îndepărtat: „Te face de nu mai știi pe unde mergi. Dacă ai o fată te duci acolo și nemâncat, te face de nu mai știi al cui ești. Dacă fetii nu-i era voia să te ia, se ducea la ea (vrăjitoare) și te făcea de nu mai ți-era drag de ea” (inf. 3); „Finu’, când s-a însurat, a luat o fată frumoasă, pica de

frumoasă! Şi omu': «Ce-o fi văzut, mă, asta de l-a luat pe ăsta?» Vine încoace şi spune lu' femeia mea: «Măi tanti, uite ce mi-a spus mie soacră-mea, mi-a spus să nu arăt la nimeni!» (...) Tăiat, uite aşa, pana aia de gâscă şi băgat argint în ea. Şi aici a pus un dopşor d-ăsta de ceară, să nu iasă... Măi băiatu' tatii, i-am desfăcut ăla d-aicea de la... era cusut aşa cu ac, pe bretea cum ar fi aşa. Şi l-am desfăcut şi dau de pana aia de gâscă şi când iau dopu', cade jos: ca şarpele, uite aşa fugea! E de la fermecătoare d-astea" (inf. 4). Dar legătura făcută prin farmece nu rezistă mult: „Păi asta cu farmece... se ia unu' cu altu', stă ce stă și se desparte. Nu ține alea, farmecele... Alea nu e bune" (inf. 3); „Nu a mai stat, s-a despărţit. Nu ştiu dacă a stat trei luni; mai puţin" (inf. 5).

Argintul viu este un ingredient magic și un purtător al vrăjilor de tot felul: „A intrat pe sub poarta mea o lumină, da' n-am știut ce e, nu știam ce e ăla argint. Venea fuga, fuga, fuga – da' el (*tatăl n.n.*) a știut, zice «Fugi d-aicea, fugi d-aicea, lasă-mă pe mine!». El m-a izgonit pe mine ca să facă treaba mică pe lumina aia. Am fugit. Și a făcut. Unde a intrat acela, acolea s-a pârlit locu'. Era locu' pârlit! Atunci am văzut eu ce înseamnă argintu'. Dacă ai pe cineva dușman, ți-l trimite și se duce în găleata cu apă sau în oala cu ciorbă, găsește el un loc. Nu-l vezi. Eu țin mereu găleata cu apă acoperită, nu las descoperit niciodată de atunci încoace. Așa m-a învățat părinții mei: dacă intră, mori de ăla" (inf. 3); „Uite, pe mine, că mă durea un picior... Pentru aia te-ai dus (*soțului – inf. 4 n.n.*) de m-a descântat. «Hai să-i dau argintu'!». A acceptat, a fost de acord, pe urmă să mă omoare..." (inf. 5). Asemănător cu mercurul, argintul viu are totuși o proprietate care îl face uşor de recunoscut de la distanță: rapiditatea cu care se mișcă, cu care „fuge" (inf. 1, 3, 4): „Da' ce crezi că a fost? N-a fost argint, înţelegi, a fost mercur. I-a dat mercur... Ăla când intră în sânge, şi aia o zgâlţâie, n-ai voie să ieşi afară 48 de ore, să te vadă cineva. Io ştiam ce e mercuru' ăla, da' nu fuge ca argintu'

– că am văzut argint” (inf. 4). Farmecul este oprit și efectul anulat dacă se „spurcă” cu urină (inf. 3, 4).

În practicile magice se folosesc felurite lucruri (cuțit „de găsit” care „are leac”, ban de argint, ac etc.), ingrediente de origine vegetală (busuioc, usturoi, nuia de alun) sau animală (balegă, urină, păr, lapte), iar câteodată şi vietăți, cum este, de pildă, broasca: „Dacă găseşti broască în casă, să o bagi în cuptor, să faci focu’ şi să o întrebi cine a trimis-o, că ea spune ca să-i dai drumu’ ” (inf. 6). *Apa neîncepută* este un ingredient esenţial: „Apa trebuia să fie neîncepută... Te duci la apă, la fântână unde e apa, iei din găleata cu apă – n-ai luat nimic din ea decât atunci” (inf. 3); „O apă neîncepută: să iei de la un puț, din găleată” (inf. 1); „I-a cerut să aducă apă neîncepută de la trei fântâni, adică prima apă luată din fântână în ziua aia, în zorii zilei. La animale e folosită şi apa de la puţu’ din răspântie” (inf. 6). Într-o relatare privind vindecarea unei mușcături de șarpe identificăm obiectele din arsenalul vindecătorului: „Păi, da’ m-a mușcat pe mine un șarpe și-am venit tocmai din Gresia, acolo m-a mușcat, și-am venit acasă că era tăticu’ meu bătrân de 80 de ani și m-a descântat. El îmi descânta și mușcătura se desumfla... Avea cuțitu’ ăla, un cuțit de găsit, un ban de argint Și n-aveam bețe de alun aicea și mi-era teamă că mor. M-am dus și-am rupt un harac din grădină în trei așa, am făcut trei bețigașe și a descântat cu alea. Bețele și cuțitu’ le ținea în mâna dreaptă și banu’ de argint tot acolo și descânta cu ele într-o cană cu apă. …(Apa) eu am băut-o. După ce a terminat descântecu’ am băut” (inf. 3). Se remarcă folosirea nuielelor de alun, despre care etnograful S. Florea Marian scria acum mai bine de un secol: „Ramurile de alun, după credinţa poporului român în genere, au o putere supranaturală, o putere magică, şi mai cu seamă asupra tuturor şerpilor şi a spiritelor necurate” (Marian, 2000: 17).

Animalele sunt și ele ținta procedeelor magice. Mai toate vitele și caii din comună poartă o panglică, un mănunchi de ațe

roşii contra deochiului: „Ca să nu se deoache pune fir roșu” (inf. 1). Pentru a fi sănătoase întregul an, vacilor li se leagă de coarne, în primele zile de primăvară – atunci când sunt scoase din grajdurile unde au stat peste iarnă –, usturoi, sare şi ceva roşu. În credința că junincile care fată întâia oara vor deveni lăptoase, „cârpele” (placenta) li se îngroapă sub podina grajdului sau la baza unei fântâni: „Duci la o fântână, îngropi la o vână, îngropi cârpele alea. Cum vânează vâna așa să vâneze și laptele” (inf. 1). În același scop se aruncă în apa curgătoare lapte de la prima mulgere, ca laptele „să curgă ca pe gârlă”.

Se întâmplă ca o oaie să-și piardă laptele și să nu-și mai găsească locul în cârd, ca o vacă să sângereze când este mulsă și să zbiere neîncetat sau din contră, să fie lipsită de vitalitate: iată dovezi certe că animalul este bolnav, posibil *stricat* intenţionat de vreun duşman invidios. În cazul în care tratamentul aplicat de medicul veterinar nu dă rezultate, proprietarul merge încrezător la un vindecător de animale recunoscut: „Unii le strică, alții le vindecă. Mie mi-a dres-o Toma Bărbuceanu. Îți descântă în mălai... și dădeam vacii să mănânce” (inf. 3). De cele mai multe ori leacurile administrate de acest descântător își fac efectul, ceea ce duce la întărirea convingerii că *făcăturile* nu sunt o superstiție deșartă. Adeseori, pentru a fi siguri că animalul lor se va însănătoşi, oamenii urmează simultan recomandările veterinarului şi pe cele ale tămăduitorului din sat.

Descântătorul cercetează simptomele și se pronunță asupra cauzei bolii. O alimentație nepotrivită, neîngrijirea adecvată și delăsarea stăpânilor, o lovitură sau o mușcătură pot fi de vină. De exemplu, umflăturile de la picioarele vitelor sunt provocate câteodată de vreun șarpe; se descântă atunci de *mușcătură de șarpe* (întreg ritualul, cu mici modificări de text, este cel descris într-una din paginile anterioare – *v.* inf. 3): „Șarpe-nveninat și spurcat / Mi-ai mușcat vaca să moară / Eu descânt să-i treacă / Cu un cuțit de găsit, / Cu un ban de argint,

/ Cu trei bețe de alun / Să-i fie leacul cel mai bun / Amin!” (inf. 3).

Dar pricina bolii poate fi și „lucrătura” cuiva care vrea să fure *mana*, belșugul de lapte al animalului: „Care avea necaz îi punea pe unde știa că trece vaca, îi punea descântece, ce descânta și călca. Vaca mea n-a mai avut lapte deloc, în trei zile nu mai avea niciun pic. L-am adus pe ăla și și-a revenit” (inf. 3); „Și vacili le strică, le ia laptele. Îi ia din păr la animale ori face, pune acolo și calcă animalu’ în ea. Zice că îi ia și grăsimea și duce la animalu’ lui. (...) Cu păcură și cu usturoi și cu murdărie de la copil mic, amesteci cu totu’, să nu-i mai ia laptele, grăsimea” (inf. 1). Din când în când ciobanii se ceartă şi se duşmănesc: „Oile au hăţaş, poteca lor pe unde merg, şi dacă găseşti pe hăţaş două lemne în formă de X înseamnă că e ceva făcut. Ciobanii îşi fac între ei, se ceartă pe islaz... Trebuie să scuipi pe ele sau să le spurci” (inf. 6). Prin contra-vrăji laptele poate fi adus înapoi și paguba *întoarsă* asupra celui care a produs-o: „Găsește altu’ mai deștept ca el și îi întoarce. Pe urmă moare ale lui, toate (oile)” (inf. 3); „Întorci ori un bolovan, pământ, chestii... «Nu-ntorc animalu’, întorc pământu’ / Nu-ntorc piatra, întorc tot rău’, toată spurcăciunea, / Toate dătăturile de la animalu’ meu»... Dacă a stricat vaca sau oaia, am muls într-o sticlă sau cană: «Am luat toate stricăciunile, toate spurcăciunile / De la animalu’ meu – sau de la cârdu’ meu de oi»... Și pe urmă: «Le dau din vad în vad / Și la ușa cui mi-a dat». O dau pe gârlă și iar: «Mă uitai pe gârlă la vale, / Văzui Grigor călare, / Mă uitai pe gârlă în sus, / Văzui pe Maica Precista venind la cârdu’ meu / La ce-ați venit? / Am venit să te curățesc de toate spurcăciunile, / De toate dătăturile, / Să rămâie curată, luminată / Ca Maica Precista»... Și cu argint... «Cum e argintu’ de curat, strecurat / Așa să rămâie animalu’; Curată, luminată / Ca Maica Precista»” (inf. 1). Același interlocutor, bătrân cioban, ne asigură că lupilor li se „leagă gura” ca să nu mai atace turma de oi: „Să ai nouă oale

de pământ, să le îngropi unde e sarea la animale. Le bagi gura în jos și să-i legi gura: umblă, da' cu gura-ncleștată... Zici că, când o veni lupu', să s-astupe gura, să-ncleșteze gura... De nouă ori" (inf. 1).

Este timpul să vedem cum pot fi dobândite cunoștințele și abilitățile magice. În general, cel care dorește să învețe descântecul trebuie să-l „fure", căci doar aşa va avea leac. În plus se crede că cel care îşi dezvăluie de bunăvoie ştiinţa, „pierde leacul". De aceea cuvintele descântătorului sunt îngăimate şi atât de greu de înţeles: „Să-l furi, să nu te-nvețe. Ea i-a zis lu' băiat și eu l-am învățat; l-am învățat de nevoie, că zic dacă mai e vreodată și baba moare, eu de unde-l mai iau!?" (inf. 2); „Tăticu' meu a făcut (infarct) și n-am știut să-l duc la spital și m-am dus la o babă la Corbu și i-a descântat. Da' nu zicea tare prăpădita de babă, nu zicea tare să fur și eu o vorbă de la ea!" (inf. 3). Cu toate acestea novicele poate deprinde gesturile și vorbele magice de la un membru al familiei şi atunci transmiterea se face mai ușor: „De la părinți (*a învăţat n.n.*)... Asta se face așa, asta se drege așa" (inf. 1); „(*Tatăl ştia n.n.*) de la părinţii lui; mergea din neam în neam, aşa" (inf. 3). Cei care descântă au nevoie și de vocație, de un har deosebit, pe lângă o bună memorie: „El are dat leacu' ăsta al descântării, descântecului, și dacă ai leac la el îți trece, dacă nu... Nu toți au leac, dacă n-ai leac la el te duci în altă parte" (inf. 2).

Sunt apreciate și respectate în sat persoanele care fac bine (un exemplu este bătrânul Toma Bărbuceanu, vindecător de animale, despre care toată lumea vorbeşte laudativ și cu recunoştinţă), pe când cei bănuiți că fac vrăji și „strică" animalele sunt evitați. Oricum, aceștia din urmă se feresc, lucrează în ascuns și nu spun dacă știu să facă rău tocmai pentru a evita disprețul celorlați și dezaprobarea, oprobriul preoților. Se crede că aceia care fac rău primesc ajutorul diavolului și din cauza aceasta moartea lor este mereu năprasnică, cumplită: „Ăla a făcut răutăți, așa, la toată lumea –

ce-o fi făcut, farmece, ce-a făcut –, era un om rău și-a murit mâncat de viermi. Când a murit ăla s-a dus țața de l-a spălat cum se spală toți morții. A fost plin de viermi tot-tot corpu' lui, ʽcea că ce-a pățit ea spune și la morți când o muri. Dacă fac răutăți la lume, sigur că mor chinuiți" (inf. 3); „De unde să moară bine!? I-a mâncat viermii! (...) Viermii forfăia pe el. Am fost cu lumânare la el și forfăia viermii; a făcut numai rău" (inf. 1).

Un agent magic vestit a fost Ştubeianu: „Se credea că ştie să ducă şobolanii de la casa omului. La 12 noaptea... Dacă cineva vroia să ducă şoarecii, şobolanii de acasă, vorbea cu acesta. Se dezbrăca, lua un bici şi zicea ce zicea din gură şi îi ducea de obicei la moară, unde aveau ce să mănânce. Zice că el mergea înainte, rotea biciu' pe sus şi şoarecii în urma lui. Nu avea voie să vorbească cu nimeni dacă se întâlnea cu cineva şi nici să întoarcă capu' " (inf. 6).

Oamenii ceva mai în vârstă își amintesc de Stoicana, vrăjitoarea satului. Văduvă și săracă, nu se născuse în sat (știm că străinul, veneticul, este privit cu mai mare neîncredere şi teamă): „Nu era din Chiojd. A venit, a cumpărat ceva acolo sau… nu știu cum să spun..." (inf. 2); „Făcea farmece, nu descântece; făcea farmece la fete, la băieți... Nu era de-aici, era venită, nu știu de pe unde era. Descânta cu căcăreze de iepure, cu prostii d-astea. Venea lume din toate părțile, se zvonise că desface farmece, venea tineret d-ăsta, oamenii bătrâni la ce era să se ducă... Îi plătea, nu descânta degeaba, lua bani nu așa, lua bani mulți! Ea descânta și de bine și de rău" (inf. 3); „Văzut de ochii mei! Să-mi omoare femeia! Avea junghi pe picioare, o lua la inimă. Şi la cin' să mă duc? «Băi Tică, vino la mine!» – asta, Maria Stoicana. Când m-am dus la ea, m-am dus în casă, eram prieteni. «Fă Mario, să nu-mi iei banii degeaba!»; «Nu. Dacă să vezi şi tu că io o scap». Măi băiatule, m-am dus şi când a început să citească în cărţile alea a ei, uite, cum e tablou' ăla din perete, să ducea tablou' singur, aşa! M-am înfiorat! «Aaa,

zice, asta e făcătură! Cineva a vrut s-o omoare, Ticuţă, asta e!»; «Cât să-ţi dau eu ţie?»; «Îmi dai 800000», cum era banii atunci; «Fă Mario, n-am decât 400»; «Nu ţi-i iau până nu mi-i dai toţi. Dacă nu mi-i dai toţi, ține cont că se întâmplă ceva cu femeia ta». (...) A venit aci acasă... (I-a dat argint viu soției) Da' ce crezi că a fost? N-a fost argint, înţelegi, a fost mercur. (...) Şi de frica mea, că io am fost un om agresiv, să nu mă pişte cineva pe coadă... Şi i-a desfăcut ce i-a făcut" (inf. 4); „Era la noi aici o femeie şi prăşea cu mine, Stoicana, şi se ducea la ea... Eu o luam cu ziua la praşilă şi ziceam «Făi Mario, barim ştii ceva?», «E, ce să fac şi eu, tanti, să-mi cresc copiii» – c-avea şi ea vreo patru băieţi şi nu ştiu câte fete. Şi-a plecat de-aicea, i-a murit bărbatu' care a venit ea aici... Nu ştiu ce le ghicea, că iei ursitu' ăla, ăla" (inf. 7).

În Starchiojd nu se face o diferențiere clară între descântec, farmec şi vrajă, deși ultimii termeni sunt învestiți de obicei cu o anumită încărcătură negativă. Descântecul este mai ales bun (de vindecare), deşi descântătorul poate face şi rău („descânta şi de bine şi de rău" – inf. 3); mai ales tinerii apelează la farmece (de dragoste ori de urât), dar şi cei mai în vârstă îşi „fac de boală". „Trimiterea" unei boli (către om sau animal), ghicirea viitorului sunt numite vrăji. Mulţi localnici, care presupun că prescripţiile medicului nu sunt eficiente, merg „la babe şi ţigănci" din alte sate, renumite că vindecă „daturile". Sau bolnavul se duce la o biserică unde preotul îi citeşte, apoi, la finalul slujbei, acesta îşi dezbracă veşmintele şi le pune pe umerii lui.

Diverse credinţe şi superstiții culese din Starchiojdul zilelor noastre

Frații lunatici

Ziua şi luna în care cineva se naşte sunt foarte importante, dovadă situaţia specială a „lunaticilor", a fraţilor

născuţi în aceeaşi lună:

„A murit fratele meu şi nu trece nici două minute că m-a apucat o durere aici, la stomac – şi durere şi au! au! Ce să aibă, toată lumea zice «Gata!». Da' a întrebat-o pe mama mea: «E lunatică, a fost aceeaşi lună, n-a fost o zi». Şi-a venit şi ne-a dat para, cum se numeşte. (...) Era femei care ştia. Ne-a făcut un bănuţ, da' să ştii că de cocă bănuţu' ăla. Şi la plită, la ulei, l-a pârpălit un pic... că nu era mare, micuţ, şi ni l-a rupt în două. Mi-a dat mie jumătate, lu' băiatu' ăla, lu' Mircea, jumătate. Şi ne punea şi ziceam aşa: «– Te faci frate cu mine? / – Mă fac frate cu tine!», de trei ori. Ziceam io, pe urmă şi el. Ne închina cu bănuţu' ăla, nu ştiu ce tot mai făcea. Că sunt frate de cruce şi să ştii, nu-i minciuni, i-adevărat o frăţie. Nu-i ca frate bun, da' ţine socoteală de mine, eu de el, ne întrebăm pe unde suntem, ce facem. (...) Şi la nuntă, aceeaşi... adică cum faci când eşti mai mic, faci și la cununie. Şi asta e tot o... te desparţi. De exemplu, dacă e mort fratele tău te dezlegi, te desparţi de cutare...” (inf. 5).

„Se crede că doi fraţi născuţi în aceeaşi lună trebuie să se despartă la nunta primului dintre ei, să se facă fraţi cu alţii. Sau dacă unu' dintre ei moare înainte de nuntă, se despart la înmormântare. Se crede că dacă nu te desparţi de fratele lunatic, ori mori, ori te desparţi, trăieşti rău. Îţi alegi frate sau soră de cruce, ce ai – eu am mâncat pâine şi un fluturaş, o paietă de pe ie –, şi îl întrebi «Vrei să te faci frate de cruce cu mine?»; «Nu vreau să mă fac frate de cruce cu tine» – de două ori şi a treia oară se răspunde «Vreau să mă fac frate de cruce cu tine.». Fiecare mănâncă o felie de cozonac sau pâine şi o paietă” (inf. 6).

Prescripţii şi interdicţii

O parte din informaţii sunt luate din caietele Mamei Lica, care le numeşte „minciuni din babe”, dar cele mai multe dintre ele au fost notate de Cristian Muşa:

- Băieţilor să nu li se pună mărgele la gât, că plâng la beţie.

- Când „dezgăteşte” mireasa, să nu se pieptene întâi în frunte că acolo albeşte părul. Să-i pună un şomoiog de lână ca acela să albească primul.

- Când fată vaca prima dată, să se arunce lapte pe gârlă ca „să curgă laptele ca pe gârlă”.

- Când îţi ţiuie urechea, înseamnă că trece diavolul pe lângă tine şi îngerul îţi dă o palmă peste urechi să te-nchini, să fugă necuratul.

- Când nuntaşii pleacă la mireasă, să fie în număr par.

- Când pleacă mortul din casă, să se spargă oala în care au fost lumânări aprinse la cap ca să se spargă tot răul.

- Când se înfaşă pentru prima dată copilul, să i se lase mâna dreaptă afară, să fie îndemânatic, nu stângaci sau moale.

- Când tună prima dată primăvara, să te atingi cu capul de un metal ca să fii puternic.

- Cât timp e mortul în casă, nu se mătură pentru că se „mătură”, adică mor toţi din neam.

- Cine are sprâncenele împreunate, se căsătoreşte aproape de casă sau cu o persoană de lângă casă.

- Copiilor până într-un an să nu li se dea peşte să mănânce, că nu vorbesc curând, şi nici să nu li se dea păpuşi, pentru că păpuşile sunt mute.

- Dacă ai bani în buzunar când vezi un mânz, înseamnă că o să ai bani tot anul.

- Dacă atunci când răstorni mămăliga, aceasta se desface în mai multe bucăţi, înseamnă că „faci drumuri multe”.

- Când cântă cocoşul în faţa uşii sau în prag, primeşti o veste.

- Dacă cineva nu poate să moară („trage greu”), să i se pună sub cap pernă de paie, nu de fulgi, că păsările „poate au fost date la răi”.

- Dacă sicriul e mare, înseamnă că mai moare cineva din

familie.

- Dacă dă laptele în foc, să pui sare pe plită să nu-i crape ţâţele vacii.

- Dacă faci mămăliga cu cocoloşi, înseamnă că ai parte de cai breji.

- Dacă femeia gravidă se miră de ceva (ex: un copil cu handicap), să se atingă cu mâinile pe fese şi să scuipe zicând: „ptiu, la tine să fie!”.

- Dacă femeia se udă pe haine când spală rufe, înseamnă că ia bărbat beţiv.

- Dacă găina cântă cocoşeşte, e semn rău, de moarte şi trebuie tăiată.

- Daca împunge vaca, să i se spargă o oală în cap.

- Dacă îţi ţiuie urechea, înseamnă că te vorbeşte cineva de rău.

- Dacă la prăşitul unui lot se ciocnesc două sape din greşeală, se zice că cer să fie muncite şi în ziua următoare.

- Dacă mireasa ţine piciorul mai în faţă decât mirele, înseamnă că-l va conduce toată viaţa.

- Dacă mortul e moale, înseamnă că mai ia pe cineva.

- Dacă pisica trece pe sub mort sau peste el (prin pod), acesta se face strigoi.

- Dacă plouă în ziua înmormântării, însemnă că i-a părut rău că a murit.

- Dacă plouă la botez, plouă şi la nuntă şi la înmormântare.

- Dacă plouă la nuntă, înseamnă că e mireasa bogată.

- Dacă plouă mortul, înseamnă că plouă nouă zile.

- Dacă răsună clopotul când trage a mort, înseamnă că mai moare cineva.

- Dacă se dărâmă/surpă groapa, înseamnă că mai moare cineva din familie.

- Dacă ţi se zbate ochiul, e semn rău.

- Dacă ţi se zbate ochiul, să nu spui nimănui, „pentru că

nici el nu te spune câte vezi cu el”.

- Dacă uiţi să pui sare în mămăligă, înseamnă că iei bani.

- Dacă un copil are „arţag”, să fie bătut cu o opincă părăsită ca să-şi părăsească năravul.

- Dacă verşi sarea, te cerţi cu cineva.

- Dacă vezi cal alb, să-ţi pui o dorinţă.

- Dacă vrei să ai copil cu părul creţ, să furi talaj şi să-l pui în poală.

- Fata care toarce primul ghem, să se ducă să-l dea pe roata morii, ca să-i meargă mâna ca moara.

- La 1 martie, fetele să iasă din casă cu spatele ca să se înnegrească la spate, nu la obraji.

- Mireasa să nu se gătească doar cu flori roşii, că o să aibă numai fete.

- Mirele, când umblă cu plosca, să nu fie călare pe o iapă, că o să aibă doar fete.

- Naşa să nu facă lung cordonul cu care încinge copilul, pentru că acesta se va căsători târziu.

- Nu e bine ca doi tineri necununaţi care stau împreună să dea ceva de pomană (nu e primit).

- Nu e bine ca o tânără să vadă mort un an de zile după căsătorie.

- Nu e bine ca un copil să fie bătut cu mătura, pentru că nu mai creşte.

- Nu e bine să arunci gunoiul seara, că îţi ia vulpea găinile.

- Nu e bine să dai ceva peste mort cât timp este pe masă.

- Nu e bine să sapi mormântul sau să-l aranjezi timp de un an de zile de la înmormântare.

- Nu e bine să se treacă peste copil, pentru că nu mai creşte.

- Nu e bine să vorbeşti seara de lup, că vine la oi şi ţi le ia.

- Nu se mai face colivă timp de un an de zile în casa în

care a fost nuntă, pentru a nu influenţa negativ căsnicia tinerilor.

- Să cumpere doar două linguri sau două fuse, ca să aibă doar doi copii.
- Să nu bei apă când faci căpiţă, pentru că vine ploaia.
- Să nu ducă flori de la mama ei la ea acasă, că o să aibă doar fete.
- Să nu i se dea mortului ceapă de pomană, pentru că rudele nu-l mai visează.
- Să nu-i taie copilului unghiile până la un an, că iese hoţ.
- Să nu laşi lingura jos când mănânci lapte, că altfel dă vaca cu piciorul.
- Să nu mănânce din oală, că o să-i plouă la nuntă.
- Să nu miroşi florile pe care le duci la mort, pentru că-i iei mirosul mortului.
- Să nu-i pice cuiva lacrimi pe mort, că acela n-o să-l mai viseze.
- Să nu pui băutură în paharul în care mai e deja, pentru că ies copiii bâlbâiţi.
- Să nu fie puse pe foc cojile de la nucile alese pentru colivă, deoarece mortul vine şi ia firimiturile rămase în coji.
- Să nu se bocească noaptea, pentru că-i îngreunează sufletul mortului.
- Să nu se mai facă lături (nu se mai face baie) după ce se pune coliva la foc.
- Să nu se pună pe masa lui ginerică sare, ardei şi piper, ci să i se dea ouă cu zahăr ca să fie bun, nu „ardeiat”.
- Să nu stea cineva pe cutii sau pe piuă, pentru că o să aibă numai fete.

Vaca, dacă nu stă la muls, să fie spălată pe uger pe pragul casei.

Spiritul comunitar la Starchiojd.
Manifestări și expresii folclorice din viaţa comunei

În lumea satului românesc actual, comunitatea încă mai păstrează, chiar dacă nu atât de evident ca altădată, acea coeziune care face ca fiecare individ să aibă conştiinţa că „acasă” nu înseamnă doar familia şi gospodăria sa, ci cuprinde în acelaşi timp şi oamenii din jurul său (consătenii), plus locurile în care a crescut el şi au trăit strămoşii lui (vatra satului şi împrejurimile). Neamuri, prieteni sau vecini, oamenii participă încă la evenimentele atât de importante din viaţa privată, cum sunt botezul, nunta, înmormântarea, şi din viaţa publică – târgul duminical, sărbătorile. Aceste prilejuri de întâlnire şi convieţuirea zilnică au dus la cunoaşterea îndeaproape a năravurilor, problemelor, comportamentului *celuilalt*. Și traiul meu alături de chiojdeni face să-i cunosc şi să le pot zugrăvi o imagine pe care, cu toată subiectivitatea inevitabilă, o doresc totuşi onestă şi nepărtinitoare.

Chiojdenii sunt de fel oameni statornici care foarte greu îşi părăsesc satul şi casa, dovadă fiind bătrânii locuitori ai cătunelor localităţii care trec peste sfatul copiilor de a se muta în vatra satului (unde aceştia locuiesc) şi preferă să rămână izolaţi în cătunul lor. Sunt retraşi şi uneori precauţi în conversaţiile cu străinii în cazul în care nu există un mijlocitor cunoscut. În ceea ce priveşte legătura cu celălalt, dacă ne gândim la raportul identitate-alteritate, chiojdeanul face următoarea împărţire în ordine crescătoare: el şi familia lui, apoi familia şi neamul, neamul lui şi celelalte neamuri, casa/gospodăria lui şi celelalte, uliţa lui şi celelalte, satul lui şi celelalte din comună, biserica şi cimitirul de care aparţine şi celelalte, comuna lui şi celelalte.

Sătenii nu folosesc un salut special, neobişnuit: femeile între ele îşi spun „Bună ziua!” şi răspund la fel, iar bărbaţii procedează la fel când salută femeile. Bărbaţii se salută între ei

prin „Hai noroc!" sau „Să trăieşti, nea...", răspunsul fiind identic. Când sunt adunaţi laolaltă bărbaţi şi femei, aceştia spun „Bună ziua!" pentru a nu discrimina femeile, după care se duc să-şi strângă mâinile cu ceilalți bărbaţi. Glumind, unii bărbaţi bătrâni răspund salutului altor bărbaţi astfel: „Să trăieşti bătrân ca mine!".

Chiojdenii au simţul umorului foarte dezvoltat. Celui înalt îi spun „scurtu'" sau „pălugă", „prăjină", „înalt ca bradul"; celui scund, „voinicu'" sau „titirez", „nod"; celui chel, „creţu'". Despre cel slab spun că „are aţă la ghem" sau că „e fierul dracului şi de aia nu se pune carnea pe el". Pe agricultor, dacă-l întrebi ce seamănă, e posibil să-ţi spună „sticle de lampă" sau „sământă de guri căscate". Sau dacă întrebi o femeie ce face (ce lucrează) nu îi este greu să spună „o fată" sau „un băiat".

Dacă-i faci o favoare, chiojdeanul îţi va mulţumi de cele mai multe ori prin „Să trăieşti!" sau prin variantele: „Să trăieşti şi o fată frumoasă" sau „Să trăieşti să-ţi faci casă-n Bucureşti". Tot în glumă mulţumesc prin: „Să trăieşti, lasă că-ţi mulţumesc şi eu cumva, îţi car apă la nuntă cu ciurul!".

Sunt iuţi la mânie şi „ieftini la dat" – nu le trebuie mult timp până să se ia la gâlceavă şi bătaia poate începe din senin. Trecând peste această impulsivitate, trebuie menţionat faptul că foarte mulţi sunt altruişti şi de multe ori chiar şi cei certaţi se ajută între ei. Certurile se pot rezolva în contextul momentelor importante din viaţa lor, în special la nuntă şi la înmormântare. Cu aceste ocazii, ei „dau buzna" şi constrânşi de comunitate şi de situaţia în care se află, mulţi se împacă şi „o iau de la început". Am putut surprinde un astfel de moment în cadrul unei nunţi când fratele socrului mare împreună cu soţia au venit la nuntă, s-au îmbrăţişat cu socrii şi au zis: „Hai să ne avem bine şi să nu ne mai certăm!".

De asemenea, un alt moment în care chiojdenii dau dovadă de generozitate şi unitate şi foarte mulţi trec peste orgoliu este acela când un incendiu distruge o gospodărie.

Această nenorocire face ca mai toţi să sară în ajutorul păgubitului şi timp de o zi sau două se organizează căruţe care merg prin sat şi colectează lemn de construcţie, bani, alimente etc., astfel încât paguba să fie acoperită măcar parţial. În acest mod, comunitatea îi arată năpăstuitului compasiune şi îl sprijină să treacă mai uşor peste necaz. De asemenea, uneori când merg cu lumânare (la priveghi), familiei răposatului îi duc produse alimentare şi bani, mai ales celor săraci.

Oamenii din Starchiojd sunt mândri şi ambiţioşi şi nu prea se lasă înjosiţi şi batjocoriţi. Un bun exemplu al orgoliului lor este construirea, cu mulţi ani în urmă, a bisericii „Cuvioasa Paraschiva" de pe strada Gârbeasca. Acapararea bisericii „Sf. Nicolae" de către clasa boierească a îndemnat ţăranii să-şi clădească propriul lăcaş sfânt.

Pentru chiojdeni pământul a rămas una dintre avuţiile principale, chiar dacă nu asigură o existenţă îndestulată. Acesta reprezintă o a doua sursă de trai pentru majoritatea pensionarilor şi chiar o sursă principală de venit pentru o parte din tineretul care a transformat obişnuita gospodărie în microferme, bineînţeles subvenţionate de stat. Profitabil sau nu, moştenit ori cumpărat (mulţi îşi măresc „moşia" astfel), pământul este păstrat şi muncit aproape ca în vremurile în care era principala modalitate de obţinere a hranei.

Majoritatea localnicilor se recunosc între ei prin poreclele pe care le-au moştenit de la înaintaşii lor, ori le-au căpătat ei înşişi prin prisma ocupaţiei sau a altor criterii. De-a lungul vremurilor, multe dintre porecle au devenit nume de familie. Un număr însemnat se referă la ocupaţie: Dogaru, Podaru, Văcaru, Cismaru, Tâmplaru, Mineru, Moraru, Ciobanu, Baciu, Sanitaru, Casieru. Cei care au stâlcit anumite cuvinte au fost sancţionaţi prin dobândirea următoarelor apelative: Baltac (de la baltag), Pârlăgică (de la pătlăgică). Înfăţişarea sau culoarea pielii au dus la naşterea poreclelor: Bălănică, Roşu, Negru/Neagra. În funcţie de anumite anomalii fizice: Şchiopu,

Invalidu, Mutu etc. Starchiojdul a fost traversat de mulţi străini cu ocazia războaielor sau a schimburilor de mărfuri şi de aici au rămas probabil nume şi porecle precum: Neamţu, Rusu, Sârbu, Grecu. De asemenea, oamenii veniţi din alte localităţi (venetici) au primit porecle şi nume după numele localităţilor de provenienţă (Nucşoreanu – Nucşoara, Prahova; Lopotăreanu – Lopătari, Buzău); în funcţie de regiune (Moldoveanca – zona Moldovei, Unguroaica – zona Târgu Mureş), zona geografică (Cojănel – locuitor de la câmpie) şi, în fine, statut marital (Moşu – s-a căsătorit târziu).

Chiojdenii sunt foarte superstiţioşi şi încrezători în spirite malefice care le pot face rău atât lor cât şi animalelor (*v.* cap. *Viziunea magică*). Tot atât de mult cred şi în vise, uneori organizându-şi treburile în funcţie de interpretarea pe care i-au dat-o unui vis, aşteptând în secret să se împlinească: „Am visat sânge, trebuie să primesc vreo veste.” Visele lor sunt interpretate astfel: fân, copil mic (fetiţă), pământ negru, prune, bani mărunţi = moarte; iepure, pisică = diavol; apă limpede = lacrimi; sânge = veste; cal = înger; foc = soare; câine care latră = duşman; vaci = boală, moarte; mort = ploaie.

În ciuda mijloacelor moderne de comunicare, încă mai funcţionează metoda strigării peste dealuri (îşi îngroaşă sau subţiază vocea şi îşi adună mâinile în jurul gurii asemenea unei pâlnii de rezonanţă). Pentru ca mesajul să poată fi înţeles, ultimele vocale sunt alungite sau se adaugă un „mă” la fel de alungit: „măi Ioane, măăăăă!” sau se repetă de două-trei ori răspunsul pentru o confirmare a înţelegerii corecte: „Am auziiit, am auziiit!”. Rămânând în sfera comunicării, menționez că oamenii mai cred în „trimisul vorbei”: atât emiţătorul cât şi receptorul îi transmit întregul mesaj unui intermediar; sau protagoniştii comunicării recurg la un limbaj codat pe care mesagerul nu îl poate desluşi: „Spune-i tu lu’ cutare să-mi dea răspunsul la vorba aia, ştie el!” – răspunsul fiind „Spune-i că am fost acolo, ştie el unde şi vine joi!”.

Și în prezent, din cauza nerezolvării situaţiei funciare (persoanele din Starchiojd încă nu au primit titluri de proprietate), în majoritatea cazurilor moştenirea este lăsată prin viu grai. Părinţii împart pământul în mod egal fiecărui copil sau în funcţie de alte principii stabilite de ei. De exemplu, unuia dintre copii îi construiesc/cumpără casă, altuia îi dau teren sau alte bunuri materiale, altuia îi dau bani ş.a.m.d. De obicei fetele se duc în casa soțului şi băiatul cel mai mic rămâne în casa părintească, cu condiţia ca acesta din urmă să îngrijească părinţii în caz de nevoie, să le facă înmormântare şi pomenile până la şapte ani conform tradiţiei. Dacă părinţii îşi opresc o parte de pământ, după moartea lor, în funcţie de dorinţa lor sau de înţelegerea dintre copii, aceasta se împarte în mod egal între fraţi sau rămâne numai în stăpânirea celui din casă. În cazul în care fraţii doresc o parte din gospodăria părintească şi pământul din jurul casei, cel din casă „le întoarce dreptul lor de frăţie", cedând terenuri sau sume de bani. Băieţii moştenesc şi parohia de care au aparţinut părinţii, iar cel mai mic moşteneşte şi mormântul părinţilor, pe care trebuie să îl îngrijească. În ceea ce priveşte parohia din care tinerii vor face parte după căsătorie, se întâlnesc următoarele situaţii: parohia băiatului, parohia fetei (dacă mirele se „mărită", adică se mută în casa miresei sau dacă nu e originar din sat), parohia bunicilor (dacă tinerii se mută în casa bunicilor). Băieţii mai moştenesc şi naşii de familie şi numai în cazul în care aceştia nu pot cununa, tinerii aleg alţi naşi – dar, în orice situație, primii naşi sunt respectaţi şi la nuntă li se duc plocoane şi li se bat brazi în poartă. Respectul pentru naşi era întocmai ca cel pentru părinţi; de câte ori se iscau certuri între soţi, naşii aveau obligaţia şi puterea de a îndrepta lucrurile. Copiii naşilor erau respectaţi ca şi părinţii lor de către fini (de multe ori chiar şi cel mai vârstnic fin îi spunea „Sărut mâna!" celui mai mic fiu, nepot sau strănepot al naşului).

Locuitorii comunei Starchiojd au trăit şi trăiesc într-o

societate patriarhală. Atunci când copiii sunt întrebaţi ai cui sunt, ei dau numele tatălui, femeile dau numele soţului (doar în cazul în care soţul nu e cunoscut în sat, poate din cauza tinereţii sau a faptului că este născut în altă parte, aceasta spune a cui fiică sau noră este, asumându-şi numele tatălui sau al socrului). Dacă tatăl dispare din familie prea timpuriu, copiii dau numele mamei sau numele ambilor părinţi (de exemplu, „Leana Sultanii lu' Mitruş"). Există cazuri în care bărbaţii au decedat sau nu au o autoritate prea însemnată, astfel încât apartenenţa la neam se face pe linia soacrelor din neam: „noru'sa Lisandrinii Siţii Ruzii". Pe linie maternă, numele poate fi moştenit doar în cazul unei naşteri în afara căsătoriei („copil din flori").

Este interzisă căsătoria între rudele de sânge şi uneori şi între rudele prin alianţă, între fraţii de sânge şi de botez, între fini şi naşi, între copiii botezaţi de aceiaşi naşi. În trecut era interzisă căsătoria până la al şaptelea neam. Prin căsătorie, tinerii capătă statut nou, responsabilităţi şi diferite grade de rudenie prin alianţă. Ei sunt *soţ* – *soţie* sau *om* şi *femeie* (*muiere*). În mod cutumiar părinţii mirilor devin *socri*, fraţii lor – *cumnaţi*, copiii cumnaţilor – *nepoţi*, iar tinerii căsătoriţi le sunt celor mici *unchi* şi *mătuşă*. Părinţii lor devin între ei *cuscri* şi tot aşa îşi spun între ei şi fraţii şi cumnaţii mirilor. Copiii fraţilor pe care îi au mirii sunt între ei *veri*, iar în trecut soţii/soţiile verilor îşi spuneau între ei *cumnat/cumnată*. Părinţii spirituali sunt numiţi *nuni* sau *naşi* de către tinerii căsătoriţi, iar pentru părinţii acestora sunt *cumetri* (în cazul în care nu au fost cununaţi de ei). Fratelui mai mare i se spunea *nenea* sau *nenicu* (acum, aceste formule de adresare se folosesc mai rar), iar surorilor mai vârstnice, *ţaţa* (doar cei mai bătrâni rostesc acest cuvânt în prezent); aceleaşi apelative erau folosite şi pentru fraţii/surorile părinţilor.

Copiii îi spun în continuare mamei: *mamă, mămică, măicuţă, mică, mămiţă, mami*; tatălui: *tata, tăticu, tăicuţu, tătuţu, tati;* bunicii: *mamaie, mămarea, mama*-*mare;* bunicului:

tataie, moşu', tata-mare, tata-moşu'. După nuntă, tinerii soţi le spun socrilor *măicuţa/tăicuţu'* sau altfel, după cum s-a obişnuit fiecare să-şi numească acasă părinţii.

În ceea ce priveşte repertoriul folcloric al chiojdenilor, ca în orice comunitate, s-au perpetuat o mulţime de cântece, dansuri, poezii, proverbe şi zicători, bancuri, poveşti, povestiri, basme, legende etc., creaţii care au fluctuat în funcţie de moda vremii, de influenţele venite din afară, de gusturile interpreților.

Dacă vorbim despre dansurile populare şi modul în care acestea au fost şi sunt executate, chiojdeanul „s-a aflat pătimaş la joc", iar această dragoste s-a transmis până în zilele noastre. Dansul ocupă un rol important în toate comunităţile săteşti tradiționale. Prin prisma statutului meu de dansator şi persoană interesată de ce se întâmplă dincolo de ceea ce se vede, adică de emoția implicită generată de manifestările coreice, înainte de a vorbi de structura dansului, pot să descriu câteva funcţii pe care acesta le îndeplineşte. În primul rând dansul are o funcţie de echilibrare emoţională: ca un medicament al sufletului, mișcarea ritmată poate să înlăture afectele negative sau surescitarea dansatorilor. Făcând observaţie participativă în cadrul unei nunţi, am putut să constat adevărul acestei afirmaţii în momentul în care soacra mică, desigur copleşită de momentul despărţirii de fiica sa, m-a îndemnat: „Hai Cristi, să jucăm, ce dracu!". Sub aceste vorbe se ascundea dorinţa de eliberare de sub frământarea, povara care îi apăsa sufletul, iar dansul reprezenta una dintre soluţiile care ar fi rezolvat situaţia. Această destindere era marcată prin bătăi puternice de picior în caldarâmul curţii, ca într-un fel de autoexorcizare a afectelor negative. Totodată, jocul poate ascunde starea reală pe care o are dansatorul, făcându-l să pară nepăsător, lipsit de griji. Această metodă este folosită şi pentru reglarea echilibrului psihic, este o luptă pe care dansatorul o duce cu sine, un fel de „haz de necaz", dacă se poate spune aşa.

Funcția psihologică a dansului, despre care am vorbit mai sus, se manifestă distinct la fiecare practicant. De pildă, atunci când într-un cerc se prind mai mulţi dansatori, ocazia, paşii, ţinuta, formaţia sunt comune, însă trăirea şi rostul dansului sunt percepute diferit de fiecare. Bineînţeles dansul reprezintă înainte de toate bucuria, exuberanţa, „trăirea momentului”, factorii care influenţează aceste stări fiind ocazia, partenerul, asistenţa.

Dansul este socotit şi un act de comunicare, întrucât cuprinde o înlănţuire de coduri culturale utilizate sau descifrate de participanții activi (sau pasivi) la manifestarea coregrafică. Prin această comunicare partenerii reuşesc să-şi inducă reciproc stări şi trăiri emoţionale. Comunicarea este posibilă şi între dansatori şi privitori, stabilindu-se un contact social şi afectiv între cele două grupuri, poziţionate diferit şi înzestrate cu roluri şi percepţii diferite cu privire la ceea ce îi uneşte în acel moment, respectiv mişcarea ritmată în contextul ei cultural mai larg. În jocurile de perechi mesajul este de cele mai multe ori transmis discret, nonverbal: în funcţie de mişcările fine ale braţelor băiatului, fata trebuie să „ghicească” intenţia acestuia (direcţia în care doreşte s-o conducă). Jocul induce o stare de transă, pe măsură ce muzica este cântată pe un tempo din ce în ce mai rapid. În acest iureş plin de energie, dansatorii întăresc momentul trăit prin îndemnuri precum: „Sus piciorul!” sau „Zi-i aşa!”. Adesea, aceste intervenţii sunt însoţite de fluierături, pocnituri din degete, chiuituri. Asemenea momente (pe care etnocoreologul Silvestru Petac le numeşte „momente de excitaţie coregrafică”) pot fi comparate cu o „nebunie” indusă în mod voit şi plăcut de dansatori.

Dansul are şi o funcţie premaritală. Fetele şi feciorii profită de orice prilej pentru a atrage privirile şi a ieşi în evidenţă. La hora satului sau la alte petreceri tinerii încercau să se distingă prin mişcări şi astfel, prin improvizări, fiecare avea posibilitatea de a contribui la îmbogăţirea repertoriului. De

obicei băieţii utilizau inovaţia ca pe un model de curtare (erau apreciaţi cei care jucau bine), iar fetele priveau cu drag şi aşteptau să fie jucate.

Trecând peste aceste aspecte, este timpul să vorbim şi despre dansuri ca un cadru în care sunt incluse nu numai mişcările trupului, ci și alte limbaje artistice, exprimate sincretic.

De-a lungul timpului repertoriul local a fost înnoit prin însuşirea unor dansuri din satele vecine, iar în cele din urmă prin intruziunea dansurilor de salon din mediul urban, care au pătruns în toate zonele rurale. De asemenea, mersul flăcăilor la horele organizate în satele vecine şi tocmirea lăutarilor din satele respective la anumite evenimente au contribuit şi la dinamica repertoriilor poetice şi muzicale. Această înnoire era văzută ca o schimbare, se ajungea la un nivel pe care-l cerea moda timpului, însă, pe de altă parte, ducea la pierderea unor valori locale. O contribuţie importantă a avut-o şi şcoala prin intermediul căreia erau învăţate dansuri care ulterior au devenit naţionale, precum Braşoveanca, Alunelul ş.a.m.d. De la forma lor genuină, cercul, dansurile au ajuns să fie realizate în linie sau semicerc, în principiu din cauza instructorilor şi coregrafilor amatori apăruţi în perioada comunistă care trunchiau, alegeau şi combinau pentru scenă seturile de mişcări. În Starchiojd aceste aranjamente scenice nu s-au păstrat în repertoriul activ, iar acum găsim doar formele pe care interlocutorii noştri „le-au pomenit”, cercul şi dansurile de perechi, care de asemenea, au pătruns în localitate cu multe influențe din zonele geografice învecinate, Transilvania şi Moldova. Printre jocurile pătrunse în repertoriu mai ales din Transilvania se numără: Breaza[15], Polca, Ungureasca. Oamenii din comunitate nu-şi amintesc de jocuri de gen, exclusiv

---

[15] A se vedea articolul Andrei Bucşan „Breaza”, Revista de Folclor, nr. 4, 1958, Bucureşti.

feminine sau masculine. Dansurile mixte de grup erau: Hora mare, Sârba, Sârba dogarului, Brâul, Floricica, Alunelul, Sârba ofiţerească, Fedeleşul, Raţa; şi jocurile de perechi: Clopoţelul, Geamparaua, Muşamaua, Aţica, Oiţa, Ciobănaşul, Polca pe furate, Breaza, Braşoveanca, Ungureasca, Racii. Pe lângă aceste dansuri, în caietele Mamei Lica Diaconu mai sunt menţionate dansuri ca: Stejaru, Jianu, Carolina, Lemnaşu, Spoitoreasa, Ovreicuţa, Dânganaua, Mariţica, Bidineaua, Ceardaşul, Polca domnişoarelor, Mândruliţa, Izmenuţele, Polca dreaptă, dansuri despre care nu avem şi alte informaţii legate de formă, ţinută etc.

Ţinuta dansurilor (poziţia în care dansatorii ţin mâinile) a prezentat diferite forme precum: *mâinile pe umăr*: Sârba, Sârba dogarului, Brâul, Sârba ofiţerească; *lanţ de braţe îndoite*: Hora mare, Floricica; *braţe lateral încrucişate la spate*: Ciobănaşul, Breaza; *băiatul în spatele fetei prinşi oblic sus*: Braşoveanca, Clopoţelul; *faţă în faţă*: Sârba, Brâul şi Hora de perechi; *faţă în faţă cu mâinile încrucişate la nivelul pieptului*: Muşamaua. Un alt aspect legat de structura dansurilor este formaţia, care poate fi: *cerc* – Sârba, Hora, Brâul, Sârba ofiţerească, Alunelul, Floricica; *coloane* – Fedeleşul; *cerc şi coloane de perechi în centru* – Hora, Sârba, Brâul de perechi; *coloane de perechi* (toate dansurile de perechi) şi, de asemenea, dansurile de perechi pot fi şi *distribuite liber în spaţiul de dans*.

Majoritatea jocurilor erau însoţite de strigături intonate în mare parte de băieţi, cărora fetele le ţineau „haula" (răspundeau prin anumite sunete, un fel de confirmare la ceea ce ziceau ei).

Brâul, cunoscut în trecut ca joc bărbătesc de virtuozitate (aşa cum apare în bibliografia de specialitate), astăzi joc mixt, era unul dintre dansurile grele din punct de vedere al ritmului pe care trebuiau să se „aşeze" paşi la fel de complicaţi. Însuşi numele jocului dezvăluie implicarea brâului, a cingătorii. Dansatorii se ţineau cu mâinile de brâul vecinului pentru o siguranţă mai mare, pentru susţinerea echilibrului în executarea

figurilor coregrafice. Una dintre strigăturile brâului pare a îndemna flăcăii la joc, iar rezistenţa până la final s-ar vedea ca o probă a bărbăţiei, a puterii. Provocarea la joc vine prin versurile: „Cine brâul n-o juca / Cofa cu rachiu o da!”. Din răspunsul altor flăcăi: „Eu de brâu nu m-oi lăsa / Cofa cu rachiu n-oi da!”, se înţelege dorinţa de a da dovadă de energie şi bărbăţie. Există mai multe variante de strigături: „Foaie verde spic de grâu / Hai la brâu, la brâu, la brâu / Cine s-o lăsa de brâu / Să dea cofa cu rachiu / Și de brâu şi de curea / Și de cingătoarea mea / Eu de brâu nu m-oi lăsa / Cofa cu rachiu n-oi da / Uite brâul trece râul / Și mândruţa potecuţa”. Alte variante au următorul conţinut: „Bate, bate talpa goală / Să sară ciorba din oală / Să rămâie oasele / Să le roază babele!” sau „Uite brâù, trece râù / C-a mâncat Vasile grâù / Și cojanii spicili / Și muntenii paili!”.

Ciobănaşul, cu diferite variante din punct de vedere muzical şi coreic pe întreg arealul ţării, este unul dintre dansurile care alcătuiesc repertoriul păstoresc[16], prezent şi la Starchiojd. Strigăturile *Ciobănaşului* pot fi vociferate sau semicântate, iar fetele ţin „haula”, strigă „Ciobănaşule!” după fiecare vers rostit de băieţi. Strigătura integrală este: „Ciobănaş la oi am fost / Oile nu mă cunosc / Mă cunosc băciţele, / Că le pup guriţele / Ciobănaş la oi m-aş duce / Dar nu-mi place caşul dulce / Și-mi place caşul sărat / Și să merg la mândre-n sat”. Strigături semicântate se mai pot găsi şi la dansurile pătrunse în repertoriile din toată ţara prin intermediul şcolii. *Alunelul* şi *Braşoveanca* sunt unele dintre acele dansuri a căror practicare se datorează mai ales intelectualităţii satelor româneşti. Mişcările simple şi ritmul apropiat de cel al folclorului copiilor au făcut ca aceste dansuri să fie învăţate şi să fie prezentate la serbări şcolare, dar în acelaşi timp reprezintă şi o punte care

---

[16] A se vedea articolul Andei Bucşan „Jocuri de circulaţie pastorală”, publicat în R.E.F., tom 11, nr. 1, Bucureşti, 1966.

face legătura între joacă şi joc. În Starchiojd, variantele strigăturilor asociate celor două dansuri au fost: *Alunelul* – Alunelu, alunelu hai la joc / Să ne fie, / Să ne fie cu noroc / Cine-n horă o să joace / Mare, mare se va face / Cine n-o juca de fel / Să rămână mititel!" şi *Braşoveanca* – Eu sunt braşoveancă / Sunt fată cu noroc / Și-am venit la horă / Am venit să joc / Doi paşi înainte / Și doi înapoi / Asta-i Braşoveanca / Din sat de la noi.

O altă categorie de strigături sunt cele satirice, prin care se sancţionează anumite „anomalii sociale", ca de exemplu fata „bătrână" şi leneşă. O astfel de strigătură am cules-o de la Maria Pisoschi, care a învăţat-o „din deal" (deal numesc chiojdenii zonele cu podgorii unde toamna mergeau cu ziua la cules), însă din informaţiile primite de la ea am putut afla că această strigătură era cunoscută şi de părinţii ei originari din Starchiojd. Versurile vorbesc despre fata leneşă şi bătrână: „Fetiţelor de prin sate / Nu fiţi tare supărate / C-aţi rămas nemăritate / Că v-oţi mărita şi voi / Când merg apele-napoi / Și-oţi avea şi voi bărbat / Când o fi moşu' băiat / Lelea ʽnaltă şi voinică / Doarme lângă mămăligă / Mămăliga colcuie / Ea doarme şi sforăie / Și-a avut noroc cu cucu' / C-a cântat şi s-a sculat / C-o mâncau muştele-n pat / Tocmai pe la prânzu-ăl mare / Dă la găini de mâncare / Prrr, prrr, prrr / Alba e, pestriţa nu-i / Prrr, prrr, prrr / Neagra e, moţata nu-i!" (Maria Pisoschi). Alte strigături satirice care au în vedere „ocărârea" femeilor leneşe sunt amintite de Mama Lica, însă nu ştim în ce context sau ce dans însoţeau: „La horă mă-ndes, mă-ndes / Da-n război nu ştiu să ţes / Printre iţe, printre spată / Trece o iapă împiedicată / Printre iţe şi fuscei / Trece o scroafă cu purcei / Știi leicuţă-n patru iţe? / Ba, eu, neică, nici în două / N-oi purta cămaşă nouă / De s-ar ţese pânza-n drum / Fără iţe, fără sul / N-ar fi gol niciun nebun / Nevasta care iubeşte / Noaptea spală şi cârpeşte / Și ziua se primineşte / Hai femeie la prăşit / Nu pot, m-am îmbolnăvit / Hai femeie la băut / Fă ʽnainte că

te-ajung” (Lica Diaconu).

Un alt tip de strigătură cu iz sarcastic se poate găsi în acompanierea dansului *Muşamaua*. Aici dansatorii, organizaţi în coloane de perechi, formau un cerc (perechile stăteau faţă în faţă cu mâinile încrucişte, iar fata în partea interioară a cercului) și se învârteau pe circumferinţa acestuia cu paşi simpli, asemănători cu cei de la geampara. Strigăturile aveau rolul de comandă, după fiecare vers perechea se schimba (fata trecea în faţa partenerului din stânga ei, iar fata din dreapta ei o înlocuia), iar prin vorbele rostite i se puneau „ponoase” respectivei fete, până la reîntoarcerea primei partenere. De fapt, acesta era un „joc mascat” de cuvinte prin care se dorea venirea înapoi a partenerei dorite. Primul schimb de partenere venea după recitarea versurilor: „Foaie verde şi-o lalea / Na p-a mea şi dă-mi p-a ta!” (se face schimbul). Comunicarea continuă prin comenzile: „Foaie verde şi-o sipică / Fugi de-aici că eşti prea mică / Foaie verde, foaie lată / Fugi de-aici că eşti prea ʻnaltă / Foaie verde de cucută / Fugi de-aici că eşti urâtă!”. Jocul se încheia prin strigătura de început: „Foaie verde şi-o lalea / Na p-a ta şi dă-mi p-a mea!”. După cum observăm cercul implica un număr fix de perechi şi rotaţiile se executau astfel încât să se încadreze în numărul strigăturilor – înainte de rostirea ultimelor versuri fata ajungea în stânga partenerului din faţa căruia a plecat prima dată.

Dansul *Izmenuţele*, de mult intrat în categoria amintirilor, era unul dintre dansurile referitoare la sexualitate, realizat într-un cadru restrâns, la clăci, şezători, sau poate la nunţi, spre final, când copiii nu erau prezenţi. Paşii nu mai sunt cunoscuţi şi nici alte informaţii despre dans, însă în memoria comunităţii au rămas versurile strigăturilor: „Ș-are, măi, ş-are, făi / Ș-are izmenuţe noi / Ș-are, măi, ş-are, făi / Are fustă-n patru foi / Și mai are şi-altceva / Dar nu-i pentru dumneata!” Toate jocurile amintite în rândurile de mai sus erau interpretate în cadrul unor evenimente importante din punct de vedere individual sau

colectiv. Potrivit informaţiilor publicate în vol. V din corpusul etnografic *Sărbători şi obiceiuri*, în Starchiojd ocaziile care implicau jocul erau: 1. Cele legate de ciclul familial – cumetria, nunta; 2. Cele legate de ciclul calendaristic – a. Sărbători şi obiceiuri cu dată fixă: Anul Nou; b. Sărbători şi obiceiuri în calendarul agro-pastoral: Paparuda, desfacerea turmei; 3. Sărbători şi obiceiuri comunitare – şezătoarea, claca, hora satului, hramul.

La cumetrie şi la nuntă erau interpretate jocurile din repertoriul comun, însă în cadrul ceremonialului nupţial erau şi încă mai sunt active dansuri rituale (sau devenite ceremoniale prin înlăturarea funcţiilor originare, sacre) care marchează momentele de trecere de la o stare socială la alta. În seara premergătoare nunţii, atât la casa mirelui cât şi la casa miresei se făceau Vedre. Era o întâlnire a tineretului, un echivalent al „petrecerii burlacilor" în contemporaneitate, doar că obiceiul Vedrelor presupunea o întâlnire socială mixtă. Printre jocurile care întreţineau atmosfera tineretului, *Perinița* (azi dispărut) reprezenta dansul specific evenimentului. Pernița/Perinița (pernă mică), frumos cusută de mireasă, era ţinută în mână de un băiat sau o fată care stătea în mijlocul cercului şi invita la dans orice persoană din cerc. După ce dansa cu persoana aleasă se aşezau pe perniță pentru a-şi da sărutul simbolic. Cel invitat rămânea în interiorul cercului şi invita la dans pe altcineva. Acest gest se repeta până când se termina melodia. Un alt dans ocazional – folosesc termenul „ocazional" în sens etnocoreologic, de dans practicat la anumite ocazii – este *Nuneasca*. Acesta, ca şi celelalte dansuri ocazionale, întăreşte sau pecetluieşte o stare şi este un dans dat în cinstea nunilor mari după cununie. La Starchiojd, Nuneasca este dansată în centrul satului în formaţie de cerc, este condusă de „soţul de ginere" (maestrul de ceremonii, cel care poartă şi bradul de cununie), urmat de mireasă, mire, naşi, socri mari, socri mici, rude şi restul nuntaşilor. Cel de-al treilea dans ocazional este

Hora domnişoarelor/fetelor, care se face după „dezlegarea miresei” (îmbrobodirea, trecerea în rândul nevestelor). Tinerele nubile formează un cerc în interiorul căruia dansează mireasa o horă de perechi cu fiecare dintre fete, în acest timp aşezând voalul pe capul lor. Acest gest poate avea o funcţie augurală în credinţa că şi fetele care participă la dans se vor căsători în curând.

La pragul dintre ani, de Anul Nou, în ceata de plugari este prezent „Ursul” care înainte prezenta anumite jocuri mimice[17]. „Ţiganul” era cel care avea puterea de a îmblânzi ursul şi de aceea îi dădea comandă la joc după muzica interpretată de un fluieraş sau cimpoier. În funcţie de ritmul de dans (în general ritm de geampara) şi strigătura Ţiganului, Ursul schiţa câţiva paşi (în limita puterilor, deoarece pieile de capră din care era confecţionat costumul erau foarte grele). Uneori Ursul era invitat în casă să joace pe podea, să se audă paşii. Există variate mărturii în care, sub formă de glumă, rudele sau prietenii celui care purta masca de urs îl puneau să danseze pe butuci de lemn, testându-i astfel rezistenţa şi capacitatea de a duce la final probele. De-a lungul vremurilor, strigătura de la jocul ursului s-a pierdut, însă în amintirea mamei mele (Elena Muşa) a rămas imaginea unui copil care privea la mişcările ursului după strigăturile: „Joacă, joacă, Moş Martine / Că-ţi dau pâine cu măsline!”.

În calendarul agro-pastoral chiojdenii sărbătoreau Paparuda (vara, pe timp de secetă), iar toamna, de Sf. Dumitru, desfacerea turmei de oi. La desfacerea turmei se organizau petreceri câmpeneşti de tipul nedeilor care marcau încheierea anului pastoral. Cu această ocazie erau executate dansuri din repertoriul comun (*n.n.* posibil dansuri de circulaţie pastorală: Oiţa, Ciobănaşul). Diferit de astfel de întruniri era jocul

---

[17] A se vedea articolul: Emilia Pavel „Jocuri cu măşti în Moldova” R.E.F., tom 42, 1997, nr. 3-4.

Paparudelor, un ritual de aducere a ploii interpretat de fetiţe până în 10 ani (*v.* și cap. *Calendare populare și practici culturale asociate acestora*). În ceea ce priveşte coregrafia, nu se poate vorbi de un aranjament complicat. Jocul era în monom, în formaţie de cerc sau cu dansatorii amplasaţi liber în spaţiul de joc; mişcările erau sărituri în înălţime nu prea departe de suprafaţa solului, în ritmul cântecului lor ritual.

Sărbătorile şi obiceiurile comunitare erau prilejuri de socializare între oamenii din localitate. Acestea puteau fi organizate în cadre mai restrânse pe vecinătăţi sau rudenii – şezătoarea şi claca –, sau în folosul întregii comunităţi – hramul, hora. Locuitorii din Starchiojd nu fac diferenţa între clacă şi şezătoare. Singura persoană care ne-a dat informaţii despre acestea şi care a făcut o astfel de diferenţă a fost Mama Lica Diaconu, care a povestit despre o şezătoare pe care a văzut-o în comuna vecină, Cătina, din județul Buzău (*v. Starchiojd. Moștenirea culturală I,* cap. *Industria casnică țărănească,* p. 107). Clăcile erau organizate de toamna până primăvara, cu excepţia zilelor de post (miercurea, vinerea, duminica) şi aveau rolul de întrajutorare. Toată organizarea era făcută de o femeie care avea de tors sau de făcut alte treburi legate de industria casnică. Aceasta anunţa vecinele că vrea să facă clacă, cu o zi sau două înainte. Femeile se adunau la ea în data stabilită aducând cu ele unele unelte pe care le foloseau (fus, furcă). Gazda le dădea de lucru (să toarcă lână/cânepă, să scarmene lână etc.), cinstindu-le cu boabe fierte, ţuică, gogoşi. Nelipsiţi erau flăcăii care ştiau de întâlnirea fetelor şi femeilor. La venirea flăcăilor de multe ori lucrătoarele făceau loc în cameră pentru dans (*idem,* pp. 106-107) şi fiindcă aceştia veneau cu fluiere şi cimpoaie, jocul se pornea imediat. Ileana Ivan, fiică de cârciumar, îşi aminteşte că astfel de întruniri aveau loc chiar în cârciumă: „Tata de multe ori făcia clăci în prăvălie. Aducea porumb acolo, avea nişte ţigani pă care îi ţinea la el să-i facă potcoave, îi ţinea cu chirie, şi ăia şi cânta, şi

să făcia clacă acolo” (Ileana Ivan). Din cauza unor incidente claca putea deveni singura ocazie de joc în comunitate, după cum ne relatează Ștefan Ceauşu: „A fost într-un an, a făcut unii nişte bătăi serioase pă la Bătrâni şi a interzis hora toată iarna. Nu mai iera. Și aici să făcia clăci, să ştia că aveam suror'li, iera nemăritate aci. În seara asta la mine, mâine seară la ţaţa Fiţa, că şidea aici, mâine seară la altu'... da' ce clacă? Le dădea oleacă di lână să toarcă, sau câlţi – ce avea acolo –, un tuci di boabe fierte acolo... Și vinia băieţi din sat, iera aici 30-40 di inşi şi nu mai avea loc în casă un' să joace şi işa afară pă zăpadă şi juca” (Ștefan Ceauşu).

Dintre toate ocaziile de joc *Hora satului* s-a dovedit a fi una dintre cele mai importante, complete şi complexe întruniri obşteşti, o instituţie cu reguli şi responsabilităţi. Era o ocazie de socializare şi întâlnire a tuturor oamenilor din localitate. Hora avea loc în fiecare duminică din an cu excepţia posturilor. Numărul „horelor” (locuri unde se făcea horă) coincidea cu numărul prăvăliilor din sat care de obicei aveau salon pentru dans folosit pentru evenimentele locale (horă, nuntă, cumetrie, vedre). „La noi să făcia cinci hore: la tata (*n.n.* Ștefan Frigea – Fănică Cleanţu), la Fănică Dogaru, la Gologan, la Cheşculescu, la Jidanu” (Ileana Ivan). Dacă în Starchiojd hora se făcea pe terenurile unor proprietari, în satele aparţinătoare, Rotarea și Valea Anei, de multe ori se ţinea pe marginea cursului apei: „Făceam horă şi pe prundu' gârlii” (Zoe – Patica Coman). La horele ţinute în cârciumă mergeau tinerii din apropierea acesteia deoarece pătrunderea în localul de pe altă stradă sau dintr-un alt sat din comună genera conflicte între flăcăi, de cele mai multe ori pe motivul că „li se iau fetele”: „Dacă erai din Brădet nu aveai ce să cauţi pă Gârbeasca, că ieşea bătaie, să bătea pă fete” (Moisică Ţeavă). O eventuală abatere de la regulă se accepta dacă flăcăii mergeau în „cadalâcul” (zona) unor rude apropiate, care de altfel îi şi însoţeau. După construirea căminului cultural hora s-a făcut doar în centrul

satului, astfel toate horele fiind strânse laolaltă. Principalii participanți erau tinerii necăsătoriţi care, în contextul jocului, de multe ori legau prietenii ce duceau la căsătorie. Fetele intrau în horă de la vârsta de 15-16 ani iar băieţii de la 17-18 ani. Din momentui intrării în horă se considera că aceştia erau „buni” de măritat şi însurat, consfinţirea acestui statut venind în primul rând din partea familiei. La Valea Anei, pentru intrarea în horă, fata se pregătea din timp prin cusutul în secret a unei batiste pe care i-o dăruia primului băiat care o scotea la horă: „Fetele care ieşeau prima dată la horă coseau o batistă. Când ieşea la horă, băiatul care o scotea la horă primea această batistă. I-o punea la buzunar sau la brâu dacă nu avea cămaşă cu buzunar, şi se spunea că acela era viitorul ei soţ. Acuma depinde ce relaţii se stabileau între ei” (Zoe Roman). Alte persoane participante erau *copiii*, care jucau pe margine până la împlinirea vârstei la care se considera că erau apţi să intre în hora tinerilor, *mamele fetelor*, care le supravegheau pe acestea şi la final plecau împreună către casă, *proaspeţii căsătoriţi* care dansau doar între ei.

Muzicanţii reprezentau o altă categorie de actanți indispensabili în desfăşurarea horei. De cele mai multe ori aceştia erau din localitate, însă existau şi cazuri în care erau aduşi din alte sate. Tocmirea lăutarilor se făcea de către flăcăi, uneori pentru o perioadă de un an, dar aceasta nu era o regulă. Un caz particular este prezentat de Ileana Ivan, care povesteşte că tatăl ei avea tot timpul angajaţi doi ţigani fierari care ştiau şi să cânte la evenimentele de la cârciumă. Aici muzica era „a cârciumarului”.

La hora satului erau interpretate toate dansurile din repertoriul comun, iar una dintre obligaţiile la care fetele trebuiau să se supună era aceea de a nu refuza niciun băiat din horă care le invita. Refuzul era considerat o jignire, o umilire în faţa întregii comunităţi a tânărului şi sancţiunea era scoaterea din horă şi interzicerea de a mai participa o anumită perioadă

de timp. Printr-un semn făcut lăutarului se cânta *Nuneasca*, iar fata înţelegea că trebuie să plece: „Indiferent că nu-ţi plăcea, tribuia să te duci să joci cu iel – putea să fie şi a lu' mama dracului –, că dacă nu, îţi făcia Nuneasca şi te trimitea acasă. Îi cânta Nuneasca şi «du-te acasă cu ea, ţine-o în vitrină». Și aia să simţea vinovată şi pleca. N-o mai videai vreo lună" (Ștefan Ceauşu). Cea mai importantă horă din an se făcea în Duminica Paştilor când fetele îmbrăcau ii noi cusute în secret în timpul postului. Asfel îşi arătau hărnicia, isteţimea şi priceperea în crearea modelelor. Alte zile importante în care se făcea horă erau la hramurile bisericilor, respectiv Cuvioasa Paraschiva (14 octombrie), Sf. Ilie (20 iulie), Sf. Arhangheli Mihail şi Gavriil (8 noiembrie). Cu acest prilej se organizau şi târguri de unde se cumpărau diferite produse alimentare şi de uz gospodăresc; în amintirea localnicilor au rămas „comediile", nişte carusele care erau obiect de distracţie pentru copii şi pentru tineri.

În perioada comunistă repertoriul de dansuri a avut o evoluţie care a dus la pierderea ori modificarea unor forme locale şi la crearea altora prin intermediul ansamblurilor folclorice. Prima iniţiativă de a forma echipe de dansuri a fost a doamnei învăţătoare Lucica Gârbea, care a adus pe scenă jocurile populare locale pe care elevii le-au învăţat mai apoi. De la simple serbări s-a ajuns la înfiinţarea Ansamblului „Ciobănaşul" din care au făcut parte în primul rând multe dintre cadrele didactice. Pe baza unor programe culturale se realizau spectacole, „dialoguri" între comunele apropiate în cadrul cărora fiecare îşi prezenta repertoriul de muzică şi jocuri populare. În acest mod sistemul a dus la amalgamarea ciclurilor de dansuri, mai ales prin implicarea directă a coregrafilor. Un rol însemnat în modificarea şi unificarea repertoriilor locale l-au avut şi lăutarii aduşi din alte sate, care adeseori impuneau repertoriul pe care îl aveau ei. În prezent dansurile se învaţă în primul rând la căminul cultural (unde activează copiii din ansamblu), totuşi ocazia principală care face ca dansul să se

transmită şi creează dialog între generaţii este nunta.

Aşa cum am menţionat deja, locuitorii comunei sunt mari iubitori de dansuri populare: într-o noapte de nuntă schimbă în timpul jocului câte două-trei cămăşi din cauza transpiraţiei. Ordinea jocurilor este aceea de odinioară: *jocuri principale* – Hora, Sârba, Brâul – şi *jocuri secundare*, care se joacă o dată sau cel mult de două ori în timpul nunţii – Ciobănaşul, Breaza, Braşoveanca, Sârba ofiţerească. Strigăturile nu mai sunt de actualitate (rar se mai strigă la Brâu), însă plăcerea jocului este redată prin chiuituri, fluierături şi bătăi puternice în podea (mai ales în intervalul solistic al instrumentelor). De asemenea, în momentele de extaz, oamenii mai în vârstă ridică pălăriile şi fluieră. Observaţiile directe şi participative au făcut ca în ultimul timp să descopăr un nou factor care influenţează modificarea formaţiei de joc, anume spaţiul unde se desfăşoară evenimentul (la nunţile mari se lasă foarte puţin spaţiu pentru joc, iar ţinuta se poate schimba „din mâini pe umăr" în „lanţ de braţe" şi improvizare de paşi mai simpli care nu necesită deplasare pe un spaţiu larg). Prin studierea fenomenul coreic din Starchiojd, atât din postura de *insider* cât şi ca *outsider*, consider că prin dragostea şi atenţia pe care i-o acordă în primul rând tineretul, tradiția locală a dansului va dăinui multă vreme de acum înainte.

Poezia sau versificația sunt manifestări folclorice întâlnite curent la Starchiojd. Printre simplii purtători se numără şi creatori ca Lica Diaconu şi Ion Zăhărăchescu, cei care au versificat diferite întâmplări sau au creat versuri în spirit educativ, lăsate ca pilde. Alţi cunoscători, precum Elisabeta Tănăsescu, au învățat poezii transmise de alte generaţii şi pe care le readuc în faţa celorlalţi de câte ori simt nevoia (în cercetarea noastră din 2014, tanti Lucica ne-a recitat foarte multe versuri). În repertoriul curent cele mai multe poezii cunoscute sunt cele pe care le-au învățat la şcoală în

clasele primare, mai toţi interlocutorii menţionând că erau memorate pentru serbarea de încheiere a ciclului primar, un ciclu de studii final pentru mulţi dintre ei. Cele două conflagraţii mondiale au generat crearea unor poezii pe această temă pe care copiii le învăţau pentru a le recita cu ocazia sărbătoririi eroilor în faţa troiţei ridicate în cinstea lor. Reproducem două variante culese de la Elena Muşa şi Ion Cârmici. „Era vreme de război / Și-a plecat şi tata / Într-o miercure sau joi / Nu ştiu bine data / Eu eram cât un pitic / N-ajungeam la masă / Singurul bărbat rămas / La mama acasă / La şcoală când am plecat / Întrebam de tata / Din ochii mamei curgeau / Lacrimi cu găleata / Mai târziu când am crescut / Am aflat că tata / S-a luptat cu alţi eroi / Apărându-şi vatra / Și mă duc la monument / Când strigă apelul / Pentru tata zic: prezent! / Și sărut drapelul” (Elena Muşa). Cea de-a doua poezie este înregistrată de la veteranul de război Ion Cârmici (un bătrân în vârstă de aproape 100 de ani), căruia tatăl i-a făurit o lume a războiului prin povestirile despre prima conflagrație mondială în care a fost combatant, pregătindu-l într-un fel să poată înţelege viaţa de ostaş şi să trăiască acele întâmplări în mod direct în următorul război. Nea Ion nu-şi aminteşte de unde a învăţat această poezie, dar face parte din repertoriul lui: „La o tufă de sulfină / Car cu patru boi / S-a oprit şi se închină / Bucovină, Bucovină, leagăn de eroi / Și se-nchină că se duce / Nevoiaşul car / La răscruce, să apuce / Drumul spre hotar / Ah, Ștefane, voievoade, / Scoală din mintean / Scol şi să buciume feciorii / Din Humor la Reni / Sună să răsune norii / Să deştepte roşiorii / De la Războieni / Și la muche te arată fioros pă sur / Prinde-ţi paloşul din spate / Și-nvârteşte-te-mprejur / Că jidanii şi rutenii / Pripăşiţi pe aici / Ei zic că sunt moldovenii / Și noi vinitici / Ali doamne, dă-i de frânge / Că noi pluguri ʿom mai strânge / Și ʿom semăna prin sânge / Ghindă-n loc de grâu” (Ion Cârmici).

Alte poezii aflate în circulație orală sunt foste cântece

(culte sau populare), doine sau balade care, din cauza pierderii liniei melodice sau a transmiterii în scris prin intermediul şcolii, fără notaţie muzicală, au fost învăţate şi comunicate ca atare. Un prim exemplu sunt câteva versuri ale unui cântec pe care mătuşa bătrână, Sultana Vizireanu (n. 1912), mi-l spunea în copilărie, un cântec a cărui temă era tot războiul, ea însăşi fiind văduvă de război: „Păsărică, păsărea / N-ai văzut pe maica mea? / Am văzut-o la cişmea / Scotea apă şi plângea / De ce plângi, măicuţa mea? / Plâng de mine şi de voi / Că tăicuţu-i în război" (Sultana Vizireanu).

Al doilea exemplu este textul unui cântec satiric, în genul folclorului nou, notat în caietul Elisabetei (Lucica) Gârbea, cunoscută în sat ca bună solistă care îşi interpreta repertoriul muzical la muncile întreprinse la C.A.P., unde multă vreme a fost şefă de echipă: „Am zis verde matostat / La cumătru' lăudat / Șade fânu' neadunat / Și s-ar duce să-l adune / Dar se teme de şopârle, tra la la / Că şopârla-i verzişoară / Și te-apucă de picioare, tra la la / Am zis verde foaie lată / La cumătra lăudată / Șade cânepa-n polată / Cânipioara cea de vară / O ţin mâţele pe-afară / Cânipioara cea de toamnă / Șade-n pat ca o cocoană / Foaie verde de-arţăraş / Are lelea opt cămăşi / Trei sunt rupte, patru sparte / Una nu se ţine-n spate" (arhiva personală a Elenei Gârbea). Deşi nu se cunoaşte melodia, finalele versurilor cinci şi şapte („tra la la") scot în evidenţă forma originară a textului liric.

Ultimul exemplu este o variantă a baladei *Constantin Brâncoveanu* pătrunsă în repertoriul local prin intermediul şcolii, fiind inclusă în manualele ciclului primar de studii: „Într-o joi de dimineaţă / Zi scurtării lui din viaţă / Brâncoveanu se sculă, / Faţa albă îşi spălă, / Barba albă-şi pieptănă, / Pe fereastră se uită, / La icoană se-nchină / Şi-amarnic se spăimântă / Dragii mei coconi iubiţi, / Lăsaţi somnul, vă treziţi / Că pe noi ne-a-nconjurat / Paşa cel neîmpăcat / Bine vorba nu sfârşea, / Turcii-n casă năvălea, / Pe

toţi patru mi-i prindea / Şi-i ducea de-i închidea / La Stambul în turnul mare / Ce se-nalţă lângă mare / Mult acolo nu stătea / Se ducea şi-i aducea / Lângă foişorul lui / Pe malul Bosforului / Şi sultanul cerceta / Constantine Brâncovene, / De ţi-e milă de copii / Şi de vrei ca să mai fii / Lasă legea creştinească / Şi te dă-n legea turcească / Constantin cu greu ofta / Şi din gură cuvânta / Doamne, fie voia ta! / Constantine Brâncovene, / Nu-mi grăi vorbe viclene / De ţi-e milă de copii / Să laşi legea creştinească / Şi dă-te-n legea turcească / Sultanul se-nfuria, / Copilaşii aduna / Şi cu paloşu-i tăia / Constantin cu greu ofta / Şi din gură cuvânta: / Chiar pe toţi de mi-ţi tăia / Nu mă las de legea mea / Iar sultanul ce făcea / Pe roată că mi-l punea / Pe Constantin mi-l jupuia / Iar acesta ce zicea / Să ştiţi că a murit creştin / Brâncoveanu Constantin" (Alexandru Savu).

Dintre genurile folclorice frecvente nu lipseşte **povestirea**, care încă se află în repertoriul comunităţii. Temele principale ale povestirilor sunt legate de etapele vieţii (copilăria, tinereţea, bătrâneţea), cu tot ce se întâmplă în fiecare perioadă (căsnicia, văduvia, singurătatea etc.). Povestirile se pot grupa pe subiecte, în funcţie de ocupaţia fiecăruia, sau pot ilustra elemente comune din cultura locală. De pildă, proprietăţile aflate departe de locuinţa permanentă au dus la crearea unor povestiri despre viaţa la odaie sau la câmp. Femeile sunt cele care pot povesti despre îngrijirea copiilor şi a gospodăriei în lipsa soţului, despre nopţile lungi în care au ţesut la război şi despre toate activităţile întreprinse cu scopul obţinerii textilelor, pe când bărbaţii povestesc despre viaţa dusă departe de casă, la locurile de muncă (acum şi străinătate). Bătrânii încă mai vorbesc despre năvălirile altor popoare care au trecut prin sat, dezvăluind şi sursa de la care au primit informaţia: „Zicia tata-mare" sau „Povestea tata-mare". Astfel, putem descoperi şi mecanismul de transmitere a folclorului, peste o generaţie, de la bunic la nepot, de la cel mai bătrân la

cel mai tânăr, asigurând continuitatea naraţiunilor. Veteranii de război reprezintă o categorie specială de povestitori care deţin un repertoriu mai delicat, la care puţini au acces. Dar războiul este povestit şi de femei, care l-au înţeles şi l-au văzut dintr-o altă perspectivă, şi anume a celor care au avut de înfruntat greutăţile din spatele frontului. În general bătrânii repetă istorisiri de tot felul, integrate într-o macropovestire a vieții. În repertoriul ciobanilor se găsesc povestiri despre animalele sălbatice care au sfâşiat animalele din obor, sau despre câinii „cei bărbaţi" care au dovedit duşmanul stânei. Nu lipsesc nici relatările despre luarea manei laptelui şi eforturile făcute prin rugăciuni şi descântece pentru a readuce sănătatea turmei.

Acestea sunt doar câteva exemple, prin care făurim o imagine de ansamblu a multitudinii subiectelor despre care i-am auzit pe chiojdeni povestind. Un studiu amănunţit al narativității și repertoriului narativ în localitate ar aduce, desigur, mult mai multe informații.

Legenda – prelucrată la modul versificației țărănești – este genul care s-a impus în sat în primul rând prin creaţia poetei populare Lica Diaconu, fiind transmisă prin intermediul activităţilor şcolare și devenind un „ingredient" obligatoriu al acestora. În legenda satului se vorbeşte despre eroul civilizator care şi-a clădit sălaş şi a întemeiat așezarea. Prototipul folcloric se poate consulta în „*Tipologia legendei populare româneşti*" a lui Tony Brill (Brill, 2006: 589-590), unde se menționează legenda de întemeiere a localităţilor Bătrâni, Starchiojd şi Chiojdul Mic. Naraţiunea prezintă stabilirea a doi bătrâni pe teritoriul actualei comune Bătrâni, care-şi duceau viaţa în pace, alături de cei doi urmaşi. Copiii, crescând, şi-au făcut propria gospodărie: cel mare a format comuna Chiojdul Mare – Starchiojd, iar cel mic a trecut peste deal, şi-a făcut gospodărie pe cealaltă vale şi a întemeiat Chiojdul Mic. Pe baza acestei legende s-au creat două variante versificate, prima a poetei populare Lica Diaconu şi cea de-a doua a doamnei Mioriţa

Gârbea, originară dintr-o familie de învăţători. În ambele variante se povesteşte şi despre existenţa unei fiice, Ana – eroina eponimă a satului Valea Anei –, cea care a primit moşie aproape de casa părintească şi de fraţi. O altă legendă de întemeiere vorbeşte despre clădirea cătunului Ceauşi, şi a fost culeasă de la un urmaş al întemeietorului, care, după spusele lui, era „tata lu' tata lu' tata-mare”. Această legendă poate fi consultată în vol. I al cărții noastre despre Starchiojd, unde sunt reproduse și variantele locale la Legenda Cucului şi Legenda Prigorei. În cercetarea noastră din vara anului 2014 am avut ocazia să înregistrăm o variantă cântată a baladei *Mioriţa*, pe care nea Nicu Diaconu o numea *Cântecul oilor,* cu versuri relativ apropiate de cele ale variantei Vasile Alecsandri din manualele şcolare.

Proverbele şi zicătorile sunt frecvent folosite în Starchiojd, fiind suportul oricărei pilde sau asemănări, şi sunt reproduse în contexte situaţionale potrivite. În acest volum anexăm o colecţie de aproximativ 500 de proverbe şi zicători culese într-o perioadă de zece ani. În afară de cele notate de Mama Lica (aprox. 50) celelalte au fost culese în momentul „zicerii” de către autorul acestor rânduri (C.M.). Momentele iniţiale în care am auzit şi am început să înţeleg mai bine aceste „vorbe de duh” sau, cum le mai zic chiojdenii, „vorbe vechi” sau „bătrâneşti”, determinându-mă să le notez în câteva caiete, au fost o serie de dialoguri cu bunica dinspre tată, Maria (Marioara) Muşa, pe care am auzit-o zicând „Leagă-ţi iapa un' ţi-e teapa” sau „Am plecat după surcele şi-am venit cu floricele”. Tot aşa, dintr-un alt dialog cu vecinul meu Savu Alexandru (Tică Bălănică), din vorbele cu care mă îndemnau „să învăţ carte”, pentru a putea face ceva în viaţă, am putut culege proverbul: „Sapa-i lată, coada-i lungă, n-ai să vezi parale-n pungă”. Proverbele au fost înregistrate „din gura” tuturor oamenilor din sat cu care am relaţionat, însă traiul alături de bunici (născuţi la începutul veacului trecut, în

perioada 1914-1922) şi de părinţi, dar şi participarea îndelungată la activităţile agricole alături de Gârbea Dumitru (Gică Colindeţ) şi Cojocaru Gheorghe (Gheorghe Baltac), deţinători ai unui arsenal întreg de zicale, au făcut ca proverbele culese să ajungă la numărul amintit. Nu ştim câte dintre ele fac parte din repertoriul local, în condiţiile în care porţile satului de multă vreme au fost deschise către alte localităţi, însă ştim că, de-a lungul veacurilor, aceste vorbe au făcut parte şi din repertoriul chiojdenilor; cel mai important aspect este că acum, în 2015, aproape toată această colecţie este activă.

Sunt recunoscute replici din opere literare învăţate în şcoală, mai ales din întâmplările lui Păcală: „Sus, părinte, că se udă Evanghelia”. Am observat nevoia de creare a acestor „jaloane” după care unii par că îşi duc viaţa (de multe ori oamenii comunică prin utilizarea repetată a expresiilor aforistice). Este poate o metodă de a face ca viaţa lor să pară mai uşoară, mai frumoasă, le oferă o anumită stabilitate și „rânduială”. De multe ori, înaintea enunţării proverbului propriu-zis, se spune: „vorba proverbului” sau „am păţit ca prostu'/Păcală”; scopul este acela de a-i atrage atenţia ascultătorului asupra faptului că ceea ce aude este o afirmaţie perfect valabilă, a cărei justeţe a fost verificată de către înaintaşi de-a lungul timpului.

Glumele, bancurile, snoavele „braşoave” sunt de asemenea folosite în mod curent în comunitate. Acestea sunt spuse de obicei în faţa unei audienţe mai mari, pentru a întreţine o atmosferă plăcută (muncile agricole, nunţi etc.), însă cel mai propice moment în care se spun este, paradoxal, priveghiul (nopţile lungi în care se păzeşte mortul). Se fac în asemenea situaţii și farse improvizate pe loc (unei persoane care adoarme la priveghi i se pune o lumânare aprinsă în mână, ori cu un ac îi sunt prinse hainele de pânza de la coşciug sau chiar de hainele mortului).

Se fac glume şi pe seama poreclelor: bunica, Marioara lu' Căritu (Oprea Maria), glumea adesea cu nea Gică Colindeţ (Gârbea Dumitru): „S-au copt colindeţii?" „Nu i-am frământat, că s-a cărit (a făcut cari) copaia!".

În privința textelor poetice rituale notăm că, la înmormântări, rudele (atât femei cât şi bărbaţi) şi alte persoane apropiate, strigă sau bocesc mortul, povestindu-i viaţa în stilul improvizatoric specific funerar. Am consemnat și două discursuri funebre mai deosebite, unul al Filofteiei (Lilica) Muşa, pronunțat la înmormântarea mamei ei şi altul al doamnei Mioriţa Gârbea, rostit la mormântul mamei cu ocazia parastasului de şapte ani. Ambele relatează în versuri cu accente lirice viaţa şi activitatea decedatelor. Adăugând la trecerea în revistă sumară de mai sus și alte piese de repertoriu poetic ritual pe care le-am întâlnit la Starchiojd (*v.* cap. *Calendare populare și practici culturale asociate acestora* și *Viziunea magică*), se poate concluziona că oamenii locului sunt înrădăcinaţi într-o lume a tradiţiei pe care o evocă, o respectă, o trăiesc şi o transmit generaţiilor următoare.

Câteva aspecte privind folclorul muzical din comuna Starchiojd, judeţul Prahova

Consideraţii generale – trecut şi prezent

Cercetările asupra folclorului muzical din nord-estul judeţului Prahova au fost, în ultimul secol, relativ sărace, chiar dacă urme ale preocupărilor pentru foclorul prahovean, în general, pot fi găsite începând cu a doua jumătate a sec. al XIX-lea (D. Grandea, *Cântecul lui Matei Basarab*, în „Ilustraţiunea. Jurnal universal", I, 1860, nr. 4, p. 30-31), continuate în ultimele decenii ale aceluiaşi veac (D. Vulpian,

Musica populară. Balade, colinde, doine, idyle, vol. I, 1885; idem, *Musica populară. Jocuri de brâu,* 1886), urmate apoi la începutul sec. XX, cu prima culegere riguroasă, cu ajutorul aparatelor de înregistrat sunetul şi cu o metodologie proprie (D.G. Kiriac, în anul 1916, a cules un material muzical de mare valoare, publicat postum în vol. *Cântece populare româneşti,* 1960, Bucureşti, Editura Muzicală a Compozitorilor Români) şi întregite cu notaţiile, după auz, datorate între anii 1924-1927 lui Gh. Cucu (publicate, de asemenea, postum în volumul *200 colinde,* 1936, Bucureşti). În 1938, Emilia Comişel avea să-l însoţească, în mai multe comune prahovene, pe Constantin Brăiloiu, care avea să multiplice pe discuri de gramofon (ştiinţifice, nu comerciale!, n.n.) câteva dintre cele mai reprezentative eşantioane ale muzicii ţărăneşti din această zonă (Emilia Comişel, *Câteva consideraţii asupra folclorului prahovean*, în vol. *Folclor din Prahova,* autor C[onstantin] Manolache, cu un Cuvânt înainte de Al. I. Amzulescu, Comitetul de Cultură şi Educaţie Socialistă Prahova şi Centrul judeţean de îndrumare a creaţiei populare şi a mişcării artistice de masă, 1972, p. 391-398). Autoarea citată menţionează că, în deceniul al şaptelea al secolului trecut, patrimoniul repertoriului muzical prahovean cuprindea piese culese în aproximativ 100 de comune şi sate, păstrate în mare parte în Arhiva Institutului de Folclor, dar şi la fostul Centru judeţean de îndrumare a creaţiei populare şi a mişcării artistice de masă Prahova, precum şi în colecţii particulare. Concentrându-ne asupra microzonei din nord-vestul judeţului Prahova, trebuie să menţionăm un studiu amplu asupra cântecelor din comuna Bătrâni, pe care-l datorăm cercetătoarei Paula Carp (una dintre colaboratoarele lui Constantin Brăiloiu), care a prezentat şi analizat materialul muzical pe care ea l-a cules în anul 1950 din această comună învecinată Starchiojdului (Carp, Paula, 1957, *Câteva cântece de ieri şi de azi din comuna Bătrîni*, în Revista de Folclor, an II, nr. 1-2, Bucureşti, p. 7-63). Volumul anterior

menţionat, semnat de profesorul prahovean Constantin Manolache, a avut meritul de a reuni un material folcloric bogat (conţinând texte ale unor piese lirice, epice, din folclorul obiceiurilor, ghicitori, proverbe şi zicători), provenit din 26 de localităţi prahovene. În finalul lucrării sunt anexate şi 38 de melodii considerate reprezentative pentru caracteristicile folclorului muzical local, plasat între cadrele de interferenţă dintre graiul muzical al Munteniei de nord şi cel al Transilvaniei de sud.

Sub acest aspect, al interferenţei culturale datorate atât condiţiilor locale cât şi legăturilor economice şi sociale a românilor munteni cu cei transilvăneni, se remarcă o subordonare echilibrată a genurilor folclorice între categoriile ocazionale şi cele neocazionale. Din punct de vedere muzical, al stilului şi structurilor sonore, au fost remarcate anumite direcţii stilistice reprezentative, care desemnează o anumită continuitate a tradiţiei locale: o tradiţie dinamică, în transmiterea căreia aportul interpreţilor a fost decisiv. Emilia Comişel remarca faptul că „atitudinea creatoare în momentul interpretării se manifestă nu numai în genurile cu formă liberă, improvizatorică, ci şi în cântec, gen în care mijloacele de expresie sunt organizate în forme concise, fixe, melodia având un contur precis” (Emilia Comişel, *Câteva consideraţii...*, stud. cit., p. 393). Sub acelaşi aspect, al dinamicii transmiterii *active* a repertoriului, Paula Carp sublinia diferenţierea evolutivă a cântecelor interpretate de generaţiile diferite din comuna Bătrâni, județul Prahova, subliniind modificările structurale intervenite în maniera interpretativă proprie tinerilor, faţă de stilul, oarecum diferit, al celor din generaţiile mai vârstnice (Paula Carp, *Câteva cântece...*, stud. cit., p. 7). Nu vom insista aici asupra acestor aspecte de analiză muzicală şi stilistică amănunţită asupra multitudinii variantelor melodice ale pieselor aflate la un moment dat în repertoriul activ al comunităţii săteşti, mulţumindu-ne doar să punctăm criteriile

analitice utilizate de etnomuzicologi în departajarea şi ordonarea selectivă a materialului muzical. Ele ne vor fi utile atunci când vom reflecta realităţile contemporane ale repertoriului tradiţional din Starchiojd.

Din perspectiva enunţată, cântecele au fost supuse unei analize comparative (aplicată atât asupra textului cât şi asupra melodiei) care să evidenţieze aspectele comune sau de diferenţiere: a) diferitele variante ale aceleiaşi melodii; b) tipurile melodice noi, rezultate din tipuri melodice mai vechi; stilurile muzicale noi, rezultate din stiluri muzicale vechi transformate printr-un proces complex de tip variaţional (Paula Carp, *Câteva cântece...*, p. 8). Procedeele variaţionale şi transformaţionale ale pieselor muzicale (cu precădere ale cântecelor propriu-zise) vădesc o intensă labilitate în privinţa asocierii textelor poetice cu melodiile, generând şi o mare vitalitate a genului, cu putere de radiere şi în sfera stilistică a altor genuri. De exemplu, multe melodii de joc sunt asociate cu texte lirice sau chiar epice, care demonstrează o preferinţă aparte faţă de acest gen dar şi un anumit stadiu de dezagregare a genului epic, observat încă din deceniile de la jumătatea secolului trecut.

Situaţia actuală a genurilor muzicale tradiţionale din arealul comunei Starchiojd se află într-o stare de disoluţie pronunţată, după cum am observat cu ocazia unei cercetări prospective privind dinamica repertoriului muzical din Starchiojd şi din satele învecinate, pe care am efectuat-o în perioada 19-21 iunie 2015 la îndemnul şi cu sprijinul tânărului drd. Cristian Muşa (devotat fiu al comunei Starchiojd, activând în prezent în funcţia de asistent de cercetare la Institutul de Etnografie şi Folclor „Constantin Brăiloiu” al Academiei Române din Bucureşti). Am insistat, cu acest prilej, asupra identificării acelor persoane care mai sunt, în prezent, păstrători şi purtători ai repertoriului vocal şi instrumental, cu intenţia semnalării şi conturării unor aspecte generale, fără pretenţia

realizării unei schiţe monografice locale. Rezultatele parţiale ale cercetării sunt prezentate în paginile următoare; ele vor fi detaliate în studii analitice pe care ni le propunem să le realizăm în viitor.

Genuri reprezentative

Repertoriul genurilor ocazionale este redus în zona de nord-est a judeţului Prahova, fiind în special reprezentat de repertoriul obiceiurilor de iarnă (*pluguşorul, colindatul, capra*). Au fost identificate puţine piese din această categorie, unele originare din comuna Ogretin sau din satul Valea Anei (aparţinând comunei Starchiojd).

Semnalăm, mai întâi, colinda „Zorile de ziuă”, culeasă de C. Manolache în 5 iulie 1972 de la Constanţa Balea (16 ani) din satul Valea Anei. Melodia se prezintă sub o formă concisă, cu două refrene („Într-un zori de ziuă” şi „Zorile de ziuă”) aflate sub spectrul variaţiei melodice şi al dinamicii compoziţionale, cu o ritmică pregnantă şi într-o mişcare rapidă (ex. 1).

Lica Diaconu (Mama Lica) avea o vârstă venerabilă (95 ani) atunci când a fost înregistrată de Cristian Muşa, în 14 decembrie 2008. A cântat, cu acel prilej, mai multe colinde şi cântece de stea, pe care le reproducem în continuare. „La nunta ce s-a-ntâmplat” este un cunoscut cântec de stea, menţionat şi de George Breazul în trei variante, două originare din Muntenia şi unul din Basarabia (George Breazul, *Colinde*, 1938, Fundaţia Culturală „Principele Carol”, colecţia „Cartea satului”, nr. 21, p. 290-293). Varianta Mamei Lica este uşor modificată faţă de cele „standardizate”, atât din punct de vedere al textului poetic (redus ca număr de versuri) cât şi (mai ales!) al celui muzical: „La nunta ce s-a-ntâmplat / **În Cana Galileea** (refren – se repetă după fiecare vers) / Fost-a şi Iisus chemat / Văzând că nu-i vin de-ajuns / În şase vase ap’-a pus / Şi le-a umplut până

sus.” (continuarea textului în Anexă). Refrenul „În Cana Galileea”, introdus după fiecare vers, are două variante melodice, prima deschisă din punct de vedere tono-modal, iar a doua închisă, cadenţială (ex. 2).

Altă melodie de colind din repertoriul Mamei Lica reprezintă o piesă din categoria colindelor cu text religios, cosmogonic, „De când Domnul S-a născut”, în care este descrisă facerea lumii, pământului, cerului şi stelelor, soarelui şi lunii: „De când Domnul S-a născut / **Domnuleţ şi Domn din Cer** (refren – se repetă după fiecare vers) / Tot pământul L-a făcut” (continuarea textului în Anexă). Melodia, cu un refren, este bazată pe un singur tip melodic: o frază alcătuită din două motive (ex. 3).

„Sus la poarta Raiului” este un alt colind cu tematică religioasă, înregistrat în anul 2008 de la Lica Diaconu. Tematica este binecunoscută, descriind dialogul dintre Maica Domnului şi Pruncul Iisus Hristos, pe care Maica încearcă să-L îmbuneze, promiţându-i „două mere, două pere / şi-un buchet cu micşunele / să te joci în Rai cu ele”. Dincolo de simbolistica mărului (fructul primordial) în colindele româneşti, remarcăm refrenul complex dezvoltat, la nivelul a două rânduri melodice, repetate variat: „Florile dalbe, flori de măr / florile dalbe, flori de măr” (ex. 4).

Din categoria colindelor laice, menţionăm: „Rătăcii într-o grădină”, încadrat, ca şi celelalte melodii prezentate până acum, tot în metrică binară şi în ritm giusto-silabic, cu un tempo rapid. Refrenul este, în acest caz, scurt, concis, dezvoltat pe un singur rând melodic (ex. 5).

O melodie simplă, cu formă arhitectonică binară, în care primele două rânduri melodice simple sunt articulate ca refrene, este cântată de copii în dimineaţa de Ajun: „Bună dimineaţa la Moş Ajun, la Moş Crăciun!” (ex. 6). Colindul se mai găseşte într-o variantă, adaptată Anului Nou: „Bună dimineaţa în prag de an / Bună dimineaţa şi la mulţi ani!”, cu

aceeaşi melodie şi aceeaşi formă arhitectonică. De asemenea, colindatul copiilor conţinea şi unele formule incipiente, introductive: „Foaie verde portocală / Noi suntem copii de şcoală / Şi-am plecat să colindăm / Pe la case să urăm”, urmate de aceeaşi melodie a colindei („Bună dimineaţa...”), anterior menţionată.

O colindă specială, dedicată nopţii de Anul Nou şi a praznicului Sfântului Vasile, se bazează pe un text care aminteşte de genul epic fantastic, în care „tânărul Vasile” ajunge la curtea împărătească cu o întârziere de trei zile, timp în care-şi găseşte „murgu-înăduşit”, căci „cu goană-a fost gonit / din malul Siretului / până-n malul Oltului”. Reţine atenţia dezvoltarea melodică bazată pe o scară heptacordică minoră şi pe o structură ritmică ternară, anacruzică, fără refren (ex. 7).

Repertoriul genurilor neocazionale s-a păstrat mult mai evident în cadrul culturii muzicale tradiţionale din Starchiojd şi din satele apropiate. *Cântecul de leagăn* a păstrat caracteristicile esenţiale ale speciei (melodii simple, de lirism reţinut şi contururi melodice simple, în ritmuri legănate), ca trăsături specifice şi adecvate privind funcţionalitatea ei (Emilia Comişel, *Câteva consideraţii...*, stud. cit., p. 394). Din alt punct de vedere poate fi interpretat *cântecul bătrânesc* (*balada*), cu o bună reprezentare, în secolul trecut, în zonă. Caracteristicile poetico-melodice ale genului (recitativul epic, formulele standardizate, structurile formelor arhitectonice bazate pe variabilitate) sunt valabile pentru repertoriul epic din zonă. În urma culegerilor anterioare au fost identificate mai multe piese, printre care: „Mihu Haiducul” (Valea Anei, în vol. *Folclor din Prahova*, idem, p. 256, 426), „Gheorghelaş” (Bătrâni, idem, p. 264), „Gheorghiţă Gheorghilaş” (Valea Anei, idem, p. 266), „Iancule, de unde vii” (Bătrâni, idem, p. 290), „Bogatul şi săracul” (Bătrâni, idem, p. 291), „Gheorghilaş” (Valea Anei, idem, p. 323), „Chira nenii, Chiră” (Valea Anei, idem, p. 325, 414).

Cântecul propriu-zis este, de departe, cel mai bine reprezentat în satele din zona comunei Starchiojd. Constituite pe numeroase tipuri melodice, melodiile (mai vechi sau mai noi) au fost construite pe baza unor structuri melodice locale vechi (cu sisteme sonore având substrat pentatonic şi sisteme cadenţiale cu formule finale bogat ornamentate, cu forme asimetrice ternare de tip A-B-C şi cu manieră interpretativă care denotă caracterul liric al genului, bazată pe o voce puternic impostată) sau prin împrumuturi ale unor variante melodice din zonele limitrofe. O trăsătură stilistică specific locală a fost considerată preferinţa pentru interjecţii poetico-muzicale interioare (situate în mijlocul piesei) care aduceau pieselor un plus de trăire afectivă şi de lirism (Emilia Comişel, *Câteva consideraţii...*, stud. cit., p. 394). Între timp, în interiorul genului liric au intervenit mutaţii stilistice articulate într-o perioadă de peste o jumătate de veac, care au operat transferul spre aşa-numitul „stil modern": modificări şi extinderi ale structurilor melodice, standardizarea şi regularizarea ritmului, simplificarea ornamentelor, amplificarea contururilor melodice, dezvoltarea şi standardizarea formelor arhitectonice de tip binar (cuplet şi refren), mărirea vitezei de execuţie (tempoul) şi migrarea spre melodiile de joc, adaptate textelor lirice, banalizarea mesajului poetic etc. Nu lipsită de interes ni se pare părăsirea instrumentelor muzicale tradiţionale (fluier, caval, cimpoi, vioară) şi înlocuirea lor mai întâi cu acordeonul (începând cu deceniile şase şi şapte ale sec. XX) şi apoi cu instrumentele muzicale cu generare şi emisie sonoră electronică (orgi şi sintetizatoare), după anul 1990.

Situaţia actuală – reprezentanţi contemporani ai folclorului muzical din zona comunei Starchiojd

Moise Ţeavă (n. 1953) este evocat de mulţi locuitori ai comunei Starchiojd drept unul dintre cei mai buni

instrumentişti actuali ai zonei. Născut aici, el a urmat cursurile şcolii generale din comună, apoi şcoala profesională de la Ploieşti; a lucrat ca şofer în cadrul Combinatului petrochimic de la Brazi, până la pensionare. Deţine şi cântă la instrumente tradiţionale de suflat (fluier, caval, cimpoi); cimpoiul l-a moştenit de la unchiul său, Stănilă Zaharache (pe care-l consideră un mare interpret al acestui instrument), care a învăţat să cânte, la rândul său, de la „tata-mare". În familia lui Moise Ţeavă folosirea instrumentelor de suflat se află în strânsă legătură cu activităţile pastorale, căci „eu m-am născut în munţii de aici şi, de la trei ani, suflam în cimpoi; mă puneau bătrânii să suflu în el şi mă trimiteau pe deal după oi" (Moise Ţeavă, interviu luat de Constantin Secară, 21 iunie 2015). Spre deosebire de alţi interpreţi, care au urmat cursurile unor şcoli de artă, Moise Ţeavă a fost autodidact, „furând" tehnica interpretativă şi repertoriul de la bătrânul Stănilă Zaharache. Din această cauză el se consideră mai puţin instruit şi „organizat" în privinţa proiecţiei mentale a muzicii pe care o interpretează. În anii '80 a participat, ca solist la fluier şi caval, la diferite faze judeţene ale Festivalului „Cântarea României". Fluierele pe care le deţine au fost cumpărate din târgul local, de la diverşi constructori. Repertoriul său cuprinde doine instrumentale, repertoriu pastoral (dipticul „Când şi-a pierdut ciobanul oile") şi jocuri: hore, sârbe, brâuri (pe opt) dar şi alte tipuri generice de circulaţie generală sau locală, precum „Breaza", „Geampara", „Ofiţereasca", „Sârba dogarului". Interpretările instrumentale oferite de Moise Ţeavă sunt sincere, originale şi naturale, avantajate mai ales de lipsa instrucţiei muzicale, pe care el o deplânge.

Ion Bocan (n. 1968) este unul dintre puţinii muzicanţi care mai activează în zonă. De profesie iniţială lăcătuş mecanic, el a absolvit Şcoala Populară de Arte din Ploieşti, unde a învăţat să cânte la acordeon. Autodidact, s-a perfecţionat după anul 1990 în studiul instrumentelor

electrofone („orgă electronică”). A învăţat repertoriul instrumental local mergând la nunţi, de la baluri şi de la un alt acordeonist vârstnic, Constantin Dezaliu („nea Tică). Îşi aminteşte că, în urmă cu două-trei decenii, mai erau instrumentişi în zonă (în Starchiojd şi Valea Anei) care susţineau din punct de vedere muzical toate nunţile. Printre aceştia, îl evocă pe „nea Ionică Baciu”, care deţinea un acordeon Hohner „de armonie” (cu butoane, n.n.), singurul din zonă, pe „nea Gică Preda”, Dobre Telu şi Ion Corbu, toţi din Valea Anei. În afara nunţilor, ocaziile de cântat mai erau legate de baluri, de şezători şi de plecarea tinerilor în armată. Alţi instrumentişti evocaţi: fraţii Moise şi Gheorghe Ţeavă, „nea Zaharache, care a cântat în orchestre mari, pe la Bucureşti, în Orchestra Radio, a fost plecat în afară, a aprimit diplome foarte multe”; aceştia „cântau cu fluierul, cu cavalul, cu naiul şi cu cimpoiul”. Instrumentul de bază pentru nunţi a fost, până în anul 1990, acordeonul. Formula instrumentală era constituită din trei acordeoane (pentru momentele ceremoniale), însoţite cu orgă, baterie, chitară solo şi chitară bas (la masa mare). Doar la Poiana Vărbilău mai existau, în perioada deceniilor opt şi nouă, lăutari (ţigani) care cântau cu instrumente tradiţionale (vioară, ţambal, contrabas): Sile, Bică, Drăgoi. Fiind solicitat, în ultimii 30 de ani, să cânte la numeroase nunţi, atât în zona Starchiojdului cât şi „peste deal”, în comune din judeţul Buzău, Ion Bocan are o clară perspectivă asupra dinamicii rituale şi repertoriale în privinţa nunţii tradiţionale. Cei trei acordeonişti reprezentau formula muzicală minimală pentru bunul mers al nunţii: un acordeon la naş, unul la mireasă şi unul pentru obiceiul „vedrelor”, din vinerea premergătoare nunţii.

Repertoriul pe care-l stăpâneşte Ion Bocan este într-o strânsă legătură în special cu nunta; el interpretează atât piese rituale („la îmbrăcatul miresei”, „la bărbieritul ginerelui”, „Nuneasca”, „Cântecul naşei”) cât şi piese de joc, unele cu circulaţie generală iar altele doar cu reprezentare locală

(„Hora”, „Brâul pe şase”, „Brâul pe opt”, „Geamparaua”, „Aţica”, „Ciobănaşul”, „Izmenuţele”, „Muşamaua”, „Breaza”, „Ofiţereasca”, „Racii”, „Alunelu”, „Clopoţelul”, „Fedeleşul”, „Sârba dogarului”, „Periniţa”), piese care fac parte, din punct de vedere morfologic, diferitelor tipuri de *horă, sârbă,* sau *brâu*, specific munteneşti.

Acordeonul este folosit de Ion Bocan din raţiuni practice, care ţin de necesitatea de a se deplasa şi de a însoţi ceremoniile şi alaiul nupţial, în timp ce orga este preferată de el mai ales în spaţiile închise (salon sau restaurant), pentru oportunităţile şi posibilităţile tehnice şi timbrale pe care acest instrument le oferă.

Mariana Muşa Trăscău (n. 1982) este al patrulea copil din cei cinci ai familiei Elena (Lenuţa) şi Ion (Nelu) Muşa. Mariana s-a impus ca unul dintre cei mai talentaţi şi plăcuţi interpreţi de muzică populară din subzona Valea Teleajenului şi chiar din zona etnografică Prahova. A urmat cursurile şcolii din comuna Starchiojd, apoi Liceul de Chimie din Ploieşti, în paralel a studiat canto popular în cadrul Şcolii Populare de Artă din acelaşi oraş, continuându-şi studiile muzicale la Universitatea Naţională de Muzică din Bucureşti. În prezent activează ca profesoară de muzică la Liceul tehnologic din Măneciu Pământeni şi profesoară de canto popular la Şcoala de Artă Ploieşti, filiala Drajna de Jos. Încă din copilărie, Mariana Muşa Trăscău s-a remarcat ca o iubitoare a tradiţiei cântecelor din repertoriul local şi, de la o vârstă fragedă, şi-a îmbogăţit permanent repertoriul, interpretând mai ales cântece din repertoriul Irinei Loghin, ceea ce a făcut ca oamenii să o numeacă „Irina Loghin a Chiojdului”. Talentul ei reprezintă o moştenire de familie, căci bunicul matern ştia să cânte la vioară (ocazional activa ca lăutar la nunţile din sat), tatăl ştia să „zică” din fluier, mama interpreta vocal cântece şi doine, iar o verişoară a tatălui său (care, întâmplător, după numele de fată se numea tot Mariana Muşa) a fost cunoscută drept o bună

cântăreaţă. Interpreta deţine un repertoriu de cântece transmise din generaţie în generaţie, piese care fac parte din repertoriul local. Unele au fost moştenite chiar de la mama sa iar altele au fost culese de la două mari purtătoare de cultură populară din zonă, Lica Diaconu din Starchiojd şi Florica Mâzgoi din Bătrâni, care au fost înregistrate în cadrul unor cercetări etnografice şi etnomuzicologice de la jumătatea secolului trecut. Cântecele aflate în repertoriul Marianei Muşa Trăscău sunt prelucrate şi scoase din contextul lor natural, însă interpreta îşi propune permanent să le valorifice, pe scenă sau în înregistrări, cu acurateţe şi cu dorința de a le face cunoscute cât mai multor iubitori ai muzicii tradiţionale. Talentul şi dorința ei de a ajunge cât mai sus au făcut ca Mariana să participe la emisiuni de televiziune şi radio unde a promovat bogăţia spirituală a consătenilor ei. Interpreta s-a întors în satul natal cu mai multe premii de la festivalurile şi concursurile din ţară, însă rampa de lansare în carieră a reprezentat-o concursul din cadrul emisiunii „Tezaur Folcloric” de la Televiziunea Română, unde a luat locul al doilea. Alte concursuri la care a participat: Festivalul „Irina Loghin” (Vălenii de Munte), „Toamna buzoiană” (Buzău), la care a obţinut marele premiu, „De Ispas la Năsăud” (Bistriţa Năsăud), „Serbările pădurii” (Vorona – Botoşani), „Comoara Vrancei” (Focşani), la care a obţinul premiul întâi. Talentul interpretativ al Marianei Muşa Trăscău şi dăruirea sa pentru repertoriul autentic au fost răsplătite, în cadrul tuturor festivalurilor şi concursurilor, la care interpreta a participat, cu diverse premii şi menţiuni, cu premii speciale şi cu premii de popularitate.

Concluzii

De la cântecul de leagăn la colinde şi obiceiuri de iarnă, şi de la genul cântecelor epice şi lirice până la repertoriul muzicii instrumentale şi de joc, am încercat să schiţăm şi să conturăm câteva elemente ale existenţei vieţii muzicale de

sorginte ţărănească, prezente cândva, în arealul comunei Starchiojd şi în satele din împrejurimi. Bineînţeles, situaţia actuală nu mai permite o „radiografiere” (nici măcar parţială sau fragmentară) a întregului repertoriu (odinioară foarte bogat şi exuberant prin genuri, subgenuri şi tipuri specifice) cântat în această zonă. Astăzi, studierea folclorului muzical trebuie să se fundamenteze în primul rând pe „dezgroparea” pieselor reprezentative aflate în arhive. O monografiere mai exactă a repertoriului existent, cu mai multe decenii în urmă, într-o anumită zonă, nu se poate realiza în prezent fără o adevărată muncă de „arheologie” ştiinţifică, de cercetare, corelare şi valorificare a cât mai multor piese şi elemente etnologice: înregistrări, transcrieri, informaţii adiacente, referinţe bibliografice etc. Cercetarea contemporană „de teren” are rolul (bine determinat) de a raporta, sub aspect statistic, transformările survenite la nivelul repertoriului care sunt determinate, în mod hotărâtor, de noile paradigme sociale. Nivelul imediat superior (după împlinirea celei mai importante etape – monografierea) va consta, în viitor, în conştientizarea şi sensibilizarea tinerelor generaţii privind patrimoniul folcloric al fiecărei zone sau comune în parte. Tinerii vor trebui să (re)înveţe ceea ce părinţii şi bunicii lor au uitat, vor trebui să preţuiască ceea ce generaţiile anterioare lor au dispreţuit, vor trebui să transmită mai departe ceea ce strămoşii lor au creat cândva. Este singura cale posibilă, este singura şansă ca poporul român să dăinuiască în mileniul al treilea după Hristos, cu o conştiinţă de sine înaintată şi cu o identitate proprie, bine conturată, în contextul, deloc prietenos sub aspect identitar, al globalizării.

Două purtătoare de tradiţie excepţionale: Mama Lica (Lica Diaconu) şi învăţătoarea Elisabeta (Lucica) Gârbea

Lica Diaconu din Starchiojd. Mijlocitor între cultura populară vorbită şi cea scrisă

Lica Diaconu, cunoscută în sat sub numele de Mama Lica, s-a născut pe 13 februarie 1913 în localitatea Starchiojd, fiind cel mai mic copil dintre cei cinci ai familiei Riţa şi Ion Lupu.

Femeia a cunoscut greutăţile vieţii încă de mică, ea şi cu fratele ei mai mare, Nae, rămânând nădejdea şi sprijinul mamei după moartea tatălui (în luptele Primului Război Mondial) şi a celorlalţi trei fraţi. La vârsta de şapte ani, prin insistenţele învăţătorului Nae Popescu, a fost înscrisă la şcoala din sat („măcar să-nveţe *Tatăl nostru*”) şi a absolvit patru clase primare. S-a căsătorit la 16 ani cu Ion Diaconu, un tânăr mai vârstnic cu 10 ani, despre care în notiţele ei scria: „...fiind înţelept şi cu minte, am dus-o tot ca la mămica mea, în bine şi fericire.” Muncitoare şi cu spirit întreprinzător, a trecut cu bine peste toate încercările vieţii (să ne gândim numai la perioada grea din timpul şi de după cel de-Al Doilea Război Mondial, când din cauza foametei mulţi dintre locuitorii zonei au decedat).

Mama Lica s-a remarcat ca un foarte bun purtător şi transmiţător de cultură populară locală – era socotită de săteni o „emblemă” a locurilor –, de aceea în anii ’70 a fost selectată să răspundă, din postura unui *informator-tip*, la chestionarele folosite pentru întocmirea *Atlasului Etnografic Român* (proiect realizat de către cercetătorii Institutului de Etnografie şi Folclor al Academiei Române). Răspunsurile la chestionare, publicate în volumul V al cărţii *Sărbători şi obiceiuri* (dedicat regiunilor Muntenia şi Dobrogea), reprezintă o bază importantă de date,

valoroase în primul rând pentru că reproduc o imagine a localităţii de acum aproape o jumătate de secol; multe dintre informaţii le găsim şi în caietele pe care Mama Lica le-a lăsat.

Pseudonimul *Mama Lica* l-a primit de la domnul profesor Constantin Roman, care a văzut-o ca pe o „mamă" în jurul căreia totdeauna se adunau copiii, nu atât pentru blândeţea ei (personalitatea ei se dovedea impunătoare şi uneori impulsivă), cât datorită farmecului cu care aceasta povestea despre obiceiurile şi tradiţiile caracteristice locului. Mama Lica se bucura de fiecare dată când avea ocazia să transmită, să lase moştenire cunoştinţele sale. Domnul Constantin Roman, fost profesor de limba română şi director al şcolii din Starchiojd, este cel care a colaborat cel mai mult cu bătrâna la organizarea diferitelor evenimente care se desfăşurau în cadrul şcolii sau la căminul cultural. Un astfel de moment, evocat cu simpatie de către domnul Roman, este acela legat de vizita Patriarhului, atunci când s-a pus în scenă legenda de întemeire a satului.

Mama Lica a transmis cunoştinţele sale atât prin viu grai, cât şi prin scriere. Dacă folclorul muzical l-a transmis pe cale orală (există înregistrări cu unele cântece pe care le ştia), istorisirile, amintirile au fost comunicate şi pe cale scripturală. Încă de la prima întâlnire, bătrâna mi-a arătat însemnările sale: în şase caiete cu hârtia îngălbenită de timp fuseseră adunate fapte de cultură populară din vremea tinereţii, experienţe şi întâmplări proprii (redactate sub forma unor versuri), învăţăminte. Mai întâi mi-a împrumutat două caiete pentru a le copia, iar pe parcurs am reuşit să le transcriu pe toate şase. Caietele erau în format A5, dictando, matematică şi tip I, cu 48 de file scrise în totalitate, chiar şi cu însemnări pe marginile filelor, în sens invers rândurilor trasate.

Motivul principal care a determinat-o să scrie aceste caiete, să treacă de la „textul" vorbit la cel scris, a fost drama generată de fuga de acasă a uneia dintre fetele ei cu un băiat pe care ea, mama, nu îl considera potrivit. Momentul este descris

de bătrână astfel: „...într-o bună dimineaţă să mă pomenesc că mi-a plecat fata cu un băiat din Mărăşeşti. Mi-a lăsat chiili librării pe masă şi o scrisoare. Eu, boceşti-te, plângi, vaiti-te şi, degeaba, s-a dus, s-a dus. Nu am mai putut cânta, mă boceam în gura mare în pădure. Și-am făcut prima poezie cu viaţa fetii mele, Miţa, cu 160 de strofe.” Din acel moment scrisul a apărut ca o îndeletnicire care o ajuta să treacă peste suferinţe, să se elibereze de necazuri sau, din contră, să păstreze bucuriile prin care trecea. Astfel, prin scriere, Mama Lica devine unul dintre indivizii cunoscuţi care au contribuit la îmbogăţirea şi răspândirea repertoriului local existent într-o anumită perioadă. Munca depusă de ea este extrem de importantă pentru comunitate deoarece, printre creaţiile individuale, au fost înregistrate nenumărate elemente din creaţia satului aflate în stare latentă. Textul care nu mai este vorbit, dar care s-a păstrat în scris, poate să reintre oricând în repertoriul comunităţii şi să-şi redobândească trăsăturile „folclorice” (text colectiv, sincretic, variabil).

Conţinutul caietelor este împărţit în două planuri: în primul sunt descrise cutume, practici, credinţe şi este semnalat repertoriul folcloric; în al doilea găsim propriile creaţii generate de trăiri personale, întâmplări diverse din sat sau din satele învecinate, pe care le versifica. Într-unul dintre manuscrise scrie: „...îmi aştern pe hârtie toate necazurile, bucuriile şi ce văd sau aud sau ţin minte.” Plăcerea de a scrie a ajuns la fel de mare ca aceea de a vorbi: „Și mă scol şi noaptea şi scriu câte ceva. Și mi-e drag să scriu poezii şi proze.” Aceste documente etnologice le putem socoti un testament cultural scris pentru cunoaştere şi transmitere peste generaţii: „Și în cartea asta, / Ce v-o las ca dar, / Păstraţi-o, dacă vreți, / Căci le-am scris cu dragoste şi bucurii.”

La începutul primului caiet specifică perioada de timp la care face referire: „Să vă scriu obiceiurile din trecut, între anii care i-am petrecut eu, Mama Lica Diaconu, anii 1920 şi până la

1945. Aceleaşi obiceiuri.” Prin ultimele două cuvinte „aceleaşi obiceiuri” am putea spune că bătrâna Lica a vrut să delimiteze o perioadă în care a considerat că folclorul şi-a păstrat forma genuină sau s-a transmis în mod corect sau natural, negând într-un fel dinamica pe care a avut-o după 1945. Mai departe, descrie comuna cu tot ce cuprinde, vorbeşte despre delimitarea geografică, vecinătăţi şi toponimele tuturor locurilor (păşuni, fâneţe, terenuri arabile, livezi, păduri etc.), aminteşte despre obiceiurile, credinţele, faptele, momentele importante din viaţa comunităţii.

Cel mai amănunţit prezentat este ceremonialul nunţii, rememorarea propriei căsătorii ajutând-o pe autoare să înfăţişeze toate fazele importante, inclusiv cele prenupţiale, ale ritului de trecere. Prin oraţia de nuntă reprodusă a creat un culoar spre lumea de demult prin care noi, cititorii, pătrundem în povestea cu călăreţii vânători care voiesc să replanteze floarea care nu creşte şi nu înfloreşte în curtea socrilor mici.

Jocurile de la priveghi, *Craiul*, *Am avut o iapă chioară*, *Toate păsările zboară* şi practicile de aflare a ursitei din noaptea de Anul Nou sunt văzute ca momente de distracţie, asemenea şezătorilor şi clăcilor.

Prin descrierea obiceiurilor de la Crăciun şi Anul Nou şi caligrafierea textelor de la colindat ni s-a oferit posibilitatea de a reconstitui sau de a reintroduce în repertoriul curent colindele uitate de mult de comunitate şi înlocuite la un moment dat cu cele tipărite în manualele şcolare universale.

La un moment dat, aflăm că: „În anul 1988, Marioara lu’ Vasile a ţesut la macaturi în ziua de marţi, în Rusalii şi i-a luat foc casa în timpu’ când ţesea aşa, pe la prânzişor, şi mai şi ploua. Și-a tras clopotu’ la biserică şi a sărit lumea şi a stins-o (Minune).” Şi astăzi, majoritatea chiojdenilor se tem „să nu-i salte Rusaliile” şi nu lucrează în zilele de sărbătoare.

Într-un alt manuscris, zugrăveşte imaginea lui Ghiţă Cătănuţă (pe 42 de file), atât în postura de preot cât şi în cea de

căpitan de haiduci, care „Fura de la fanarioţi şi în sat miluia pe săracii toţi.” Balada pare a purta o pecete de tip livresc, fiind împărţită în strofe, iar pe alocuri apar cuvinte noi; „Povestea Ghiţă Cătănuţă şi Ghidra cea frumoasă” reprezintă însă o variantă a baladei haiduceşti culeasă de primii folclorişti.

Aşa cum am mai spus, caietele conţin şi poezii, naraţiuni personale. Pe primul plan se situează poeziile pe care le-a creat pentru copiii ei şi prin care şi-a exprimat dragostea pe care le-o purta, zugrăvindu-le calităţile, ocupaţiile, statutul social etc. A scris şi „legende” (poezii în stilul jurnalelor orale) inspirate de întâmplările din sat, cu detalii referitoare la actanţi, timp, spaţiu.

Prin versuri împărtăşeşte poveţe şi pilde referitoare la fidelitate, supunere, iubire (câteodată folosindu-se de asocieri şi rime hazlii). Aceste pilde şi poveţe le-a exemplificat cu poveşti sau istorioare auzite la aparatul de radio. Întrucât ştia toate „spiţele de neam”, Mama Lica a potrivit în versuri (12 strofe) o legendă de aşezare a neamului fraţilor Floare, Buruiană şi Ghiocel, urmărind şi descriind toate evenimentele din momentul venirii în sat până la integrarea şi asimilarea lor în comunitate. O altă legendă versificată de ea, şi care „a consacrat-o” în sat ca poet popular, este aceea referitoare la întemeierea localităţii.

În dreptul fiecărei poezii este trecută semnătura, data şi ora când a fost scrisă. Apar şi blesteme la adresa celor care s-ar încumeta să-i distrugă truda.

Bătrâna Lica nu a ezitat să-şi povestească viaţa, descriind toate etapele de la copilărie până la bătrâneţe. Din carnete aflăm despre rolul femeii în gospodărie şi despre munca pe care aceasta trebuia să o depună atunci când nu avea sprijinul unui bărbat: „Aveam patru copii, trei boi, vacă şi un cârd de oi. Cu toate m-a lăsat soţul meu şi a plecat la război. Eu aram, eu semănam, eu culegeam, eu coseam, eu căram. Eu stam numai noaptea în casă căci ziua eram cu biciu’ în mână. Și-mi

înjugam boii şi munceam şi la altu' să pot trăi şi să-mi cresc copilaşii. Când a venit soţul meu din război, m-a găsit cu tot ce a lăsat: copii, boi, vacă şi oi."

Despre Mama Lica am auzit vorbindu-se mai întâi în şcoală şi o închipuiam ca pe un om înţelept, care cunoştea întregul „mers" al satului şi al lumii, i-am ascultat apoi vocea imprimată pe benzi de casete audio, înregistrată fiind de mama şi sora mea în timp ce interpreta nişte cântece şi doine impresionant de calde şi pătrunzătoare. Am reuşit să o cunosc îndeaproape prin anul 2008, atunci când dorinţa de a afla mai multe despre istoria localităţii mi-a purtat paşii spre locuinţa ei. Din prima clipă mi-am dat seama că nu mă înşelasem: aveam în faţă o persoană deschisă, înţeleaptă şi dornică de a da învăţături. Din discuţiile purtate am aflat o mulţime de lucruri interesante despre datinile chiojdenilor. Parcurgând manuscrisele Mamei Lica Diaconu consider că ea reprezintă o punte importantă care face ca faptele de cultură populară să aiba continuitate. Face o legătură culturală între două secole şi, prin scris, a reuşit să transmită o parte din folclorul ritual și neritual al comunităţii în care s-a născut şi a trăit.

„Icoana unei vieți" de dascăl exemplar: doamna învățătoare Elisabeta (Lucica) Gârbea

Întâlnirea cu doamna Miorița Bonea Gârbea, fiică a satului, intelectuală și mare iubitoare de frumos, ne-a dat ocazia să o evocăm pe una dintre cele mai prețuite iubitoare și promotoare ale tradiției locale, învățătoarea Elisabeta (Lucica) Gârbea. Știam că fusese membru fondator al Muzeului Satului din Starchiojd, în vara anului 1944, și că a avut o activitate culturală remarcabilă în cadrul școlii și al căminului cultural. Dar numai când am stat de vorbă cu fiica ei, Miorița, ne-am

putut apropia de înțelegerea vieții și a firii acestei mari doamne a chiojdenilor.

Născută la 20 iunie 1914, Elisabeta Popescu (Gârbea, după căsătorie) se trăgea din familia domnitorului Ghica. Meseria de învățătoare, pe care a practicat-o cu pasiune întreaga viață, i se potrivea și-i completa aptitudinile native și înclinările artistice. Era o persoană optimistă și senină, cu mare credință în Dumnezeu și își folosea puținul timp liber pentru a picta. Iubea tradițiile, cosea goblenuri, așeza fotografii în albume.

După spusele fiicei ei, care o adoră și la șapte ani de la trecerea în neființă, „doamna Lucica” ar fi putut urma cu ușurință o facultate de arte, dar a ales să rămână în satul natal, să-i îmbrace pe copii în costume populare, să pregătească serbări, să-i învețe dansurile pe cei mari și mici.

Fiecare obiect și fotografie din casa trainică, veche de 200 de ani, a familiei Gârbea, are de mărturisit despre personalitatea oamenilor de ispravă care au locuit acolo. Doamna Miorița ne prezintă, cu grație și aplomb, un muzeu de familie unic: iată o fotografie înrămată a Lucicăi Popescu din copilărie, poate de la 5-6 ani, sepia. Îmbrăcată într-un costum popular ușor stilizat, fetița privește parcă în urmă, cu o expresie greu de descifrat, de o seriozitate fermecătoare. Pe un alt perete, unul din goblenurile cusute de Elisabeta Gârbea, o mamă îndurerată, subiect inspirat de o întâmplare reală: doamna Lucica a fost pe cale să-și piardă fiul pe când acesta avea doar zece luni. Medicii renunțaseră să-l mai salveze, dar ea nu a putut renunța și s-a rugat pentru el cu toată dragostea și sfâșierea unei mame. Doamna Miorița este convinsă că aceste rugăciuni ale mamei i-au salvat atunci fratele și au creat suflul de har din care s-a născut tabloul. Într-un sertar, un album de eșantioane de cusături tradiționale, de mare valoare, realizat de doamna Lucica, pe lângă multe altele pe care fiica ei spune că le-a donat unui muzeu din Ploiești. Fragmente de altițe cu

motive geometrice, cusute „la fir”, ornamentație bogată și sobrietate cromatică, hieratizată, parcă, de adaosurile cu beteală și fluturi. Acuarelele de pe pereți, un trandafir, o reproducere după Grigorescu, un peisaj bucolic, vorbesc despre momentele de răgaz ale doamnei Lucica către senectute, când avea mai mult timp să lucreze.

În cuvintele doamnei Miorița Bonea Gârbea, Elisabeta (Lucica) Gârbea era Mama – distinsă, aristocrată, nobilă, altruistă, plină de talent, cu tact în educarea copiilor și cu deschidere spre comunitatea căreia i-a fost model. Vorbind despre mama domniei sale, fiica îi spune, firesc, „icoana vieții mele”, și ne evocă emoționată momentul de la împlinirea vârstei de 90 de ani, când mama ei, dăscălița, a fost omagiată de consăteni, primind o diplomă de excelență pentru întreaga activitate.

La comemorarea a șapte ani de la trecerea în neființă a doamnei învățătoare Elisabeta (Lucica) Gârbea, pe 5 aprilie 2014, fiica ei a rostit un discurs din care reproduc, în continuare, câteva fragmente:

„E greu să te obișnuiești cu gândul că viața-i trecătoare / Pierzându-te, m-a durut enorm și mă mai doare / [...] / Este sfâșietor când pierzi ce ți-e mai drag / Să n-o mai vezi pe mama cum îți zâmbește-n prag! / E onoarea, cinstea și mândria, / Speranța mea și bucuria, / Suflet caritabil, blând și înțelept, / Ne-ai călăuzit pe drumul cel drept / Ai muncit cu dragoste, cu pasiune, / Generațiile o pot spune / C-a lor învățătoare / Făcea din zi o sărbătoare. (...) Doamna Elisabeta Lucia Gârbea a fost fiică, nepoată și strănepoată de dascăli. Această moștenire genetică a avut un rol determinant în munca de la catedră, cât și în activitatea cultural-artistică. Îi plăceau tradițiile, arta și folclorul, iubea țara și poporul. [...] Îmi povesteai, măicuță, că la școală, în pauze, te retrăgeai într-un colț și pictai. Ai oferit tablouri tuturor profesoarelor de la Școala Normală, iar directorul te-a dat ca exemplu, ți-a strâns mâna și te-a

îmbrățișat. Doamna Lucica executa orice fel de cusături naționale. Multe fete poartă pe costumele lor astăzi modelele acelea. Dansurile populare de care erai atât de îndrăgostită își continuă tradiția, măicuță, acum și-ntotdeauna, așa cum ți-ai dorit! Cât suflet puneai în organizarea de muzee și expoziții de un înalt rafinament! Ai plecat împăcată că ți-ai îndeplinit visele, că în toți acești ani de apostolat ai dus mai departe flacăra științei de carte. Ai pus condeiul în mâna multor generații de elevi care-și vor aminti de învățătoarea lor cu dragoste și respect. «Să faci, fetița mea, în fiecare zi câte o faptă bună și dacă nu poți, spune-le măcar o vorbă bună.» Așa era mama.”

Toate persoanele din Starchiojd cu care am vorbit despre activitatea culturală și despre promovarea tradițiilor locale au menționat numele celor două femei care și-au asumat, fiecare în felul ei, moștenirea bogată a străvechiului sat de moșneni ce le era casă: Lica Diaconu și Lucica Gârbea. Intrând în casa doamnei Lucica, privindu-i fotografiile, admirându-i tablourile și cusăturile și stând de vorbă cu remarcabila ei fiică am întrezărit contururile unei vieți trecute, dar în același timp prezente prin tot ce a lăsat urmașilor și în special prin acel fior de emoție irepresibil ce ne cuprinde acum, fără să vrem, ori de câte ori spunem în gând: „Doamna Lucica...”.

Jurnal de teren (fragmente)

Oameni din Starchiojd. Cinci schițe de portret

Tanti Lucica (Elisabeta Tănăsescu) s-a născut în Gârbeasca, întâi a făcut școala la Gresia, apoi „la centru”, a făcut șapte clase plus două de profesională de vânzători, la Oradea a făcut meserie unsprezece luni și închisoare trei luni –

a scăpat cu recurs –, s-a măritat, a făcut doi copii, a țesut și țese și acum, a lucrat la colectiv; are multă treabă pentru că a rămas singură într-o gospodărie locuită până de curând de șase oameni. Este frumoasă chiar dacă a trecut de vârsta tinereții. Are o memorie prodigioasă, ține minte poezii de la școală, cântece, orația de Plug spusă de soțul ei.

Acasă la mama ei, erau cinci copii și mâncau din străchini de pământ ce se punea: mămăligă, ouă, unt. Totul era bun și avea gust, pentru că lumea postea pe atunci, iar mâncărurile „de dulce" erau foarte așteptate. În post, mama nu-i lăsa pe copii să se apropie de putineiul cu unt din beci, îi speria că le curge sânge din nas. Vasele și rufele se spălau cu leșie, laptele se ducea în botă, un fel de raniță din lemn care se punea în spate: „burduf, burduf, de mustăți te duc".

Mai demult, comentează tanti Lucica, „omul nu avea ca acum un copil, și ăla bolnav, avea cinci și le punea de mâncare la toți și se culcau ca purceii, și sănătoși tun; și acum are fiecare camera lui și televizorul lui, și șubrezi morți. Noi mâncam din strachină, ne punea mama și fasole și magiun și cartofi înăbușiți și murături, și n-aveam treabă".

Nunta a făcut-o în prima duminică a anului 1966. Cu soțul, Gheorghe, s-a cunoscut la horă. Pe vremea tinereții ei se făceau baluri, se scotea regina balului, se făcea tombolă cu cinci lei și fiecare ducea și un obiect din casă la căminul cultural, căruia i se punea o etichetă.

Tanti Lucica a fost atrasă mereu de activitatea artistică, a făcut parte din ansamblul de dansuri, și-a dus și soțul acolo, pentru că era gelos pe ea dar, până la urmă, i-a plăcut și lui. Printre fotografii de familie și castronele cu o dulceață de vișine cum trebuie să fi fost cea evocată de Ionel Teodoreanu în *La Medeleni*, tanti Lucica ne cântă, ne recită, ne povestește cum era la clacă și cum un moș care venea acolo îi adormea pe copii căscând și vorbindu-le despre un minunat cocoș: „Ah, ce mai cocoș, cum cânta la moș, ia cântă, cocoșule, și tu joacă,

moşule...”.

Vorbind despre obiceiuri, intervine și fina lui tanti Lucica, Ecaterina Balea. Amândouă intră în jocul nostru și ne spun cum era mai demult la țară: „Așa era aici la țara noastră”, încheie tanti Lucica, un pic nostalgică.

Mama mare a dumneaei a murit la 92 de ani și de câte ori se-nchina zicea *Tatăl nostru* și apoi adăuga: „Doamne, să ai tu grijă de mine, să-mi faci noroc și parte de lumină la moarte”.

Ne despărțim cu greu, după ce mai aflăm încă o poezie, o fabulă despre niște animale invitate la un bal...

Cu ***tanti Sultana (Sultana Hristea)*** ne întâlnim în cimitir, unde venise să tămâie un mormânt. I-a plăcut mult cartea și ne vorbește cu rost și bunăvoință. „Peste tot e bine, doar să muncești; să faci treaba cu credință și cu dragoste, fără să pui suflet la orice face omul, că nu iese nimic, mamă; așa, degeaba trăim dacă nu facem ceva să se vadă că pe aici a călcat un om”, ne învață tanti Sultana.

Vorbim despre Rusalii și Sânziene, despre Mărină, și tanti Sultana îndoaie o lumânare ca să ne explice forma pe care o aveau colindeții la Starchiojd, apoi o îndreaptă la loc, pentru că e cald și ceara e flexibilă. Deși se grăbește, ne povestește multe lucruri și toate sunt interesante. Mergem printre monumentele funerare ale chiojdenilor și tanti Sultana își amintește cum după război, veneau ostașii pe jos de la Chiojdu Mic și oamenii îi așteptau cu tuci de fasole și mămăligă. La fiecare poartă era cofă cu apă și cană de apă deasupra, pe „pleupă”. Soldații erau morți de foame, vai și amar, rușii prăpădeau tot ce atingeau. Femeile își dădea cu funingine pe față, că erau obraznici, intrau peste tot; „scoteau butoiu’ cu țuică, bea, mânca, tăia porcu’, mânca puțin din el și se strica, bea, apoi împușca butoiu’, curgea țuica din el și butoiului îi dădea vânt cu picioru'”. După ce a trecut și urgia asta, continuă povestea tanti Sultana, a-nceput să apară câte-un străin, unul a

zvârlit pușca peste gard și a plecat așa. Tatăl Sultanei a luat pușca și a dus-o la jandarmi, fără să ia în seamă bucuria copiilor care găsiseră arma și ar fi vrut s-o păstreze. Pe urmă, s-a auzit că „pe vale la Marghioala e om mort”, era un om îmbrăcat militar, jerpelit de tot și părinții ei s-au dus la jandarmi să-l ridice de acolo și l-au luat și l-au adus în amvonul bisericii. Părintele Aurică a rugat câteva femei să facă o colivă, a făcut slujbă și l-au înmormântat în „colțu’ străinilor”. Avea în buzunarul vestonului o poză cu o femeie și doi copii, probabil, familia lui, oamenii au luat-o s-o trimită la el în țară. Tanti Sultana ne arată o cruce – acolo e soldatul –, dar crucea nu e a lui, ci a unuia Ionică, om al nimănui, venit de pe la Cătina, care dormea iarna pe la oamenii mai milostivi din sat. Acolo sunt amândoi, neamțu’ și Ionică, doi străini adăpostiți pe vecie în pământul chiojdenilor.

„Dumneavoastră puneți acolo numai interesu’, nu câte-am vorbit eu”, ne atrage atenția cu blândețe tanti Sultana. Dar ce să facem dacă tot ce ne-a spus e atât de interesant?

Domnul profesor Constantin Roman s-a ocupat o viață de culegerea folclorului. Ne ajută și pe noi, ne face intrarea la Nicolae Diaconu, care, probabil, ar fi fost mult mai rezervat dacă n-am fi venit cu domnul profesor. I-a ajutat și pe mulți alții: cu profesorul Pascu a scotocit după războaie de țesut, care-i erau necesare aceluia la studiul pentru teza de doctorat.

Domnul profesor Roman s-a născut în Ghergheasa (Buzău), dar „s-a autoînfiat” la Starchiojd de când a venit aici în 1959. „Mărturisesc că eu, când am venit aici de la câmp, eram ca o pasăre în colivie. Câmpul are deschidere, privirea se pierde.” Dar intrând pe Cheșcari pe o stradă, tânărul învățător de atunci a văzut un bătrân îmbrăcat în costum popular. Când s-a apropiat, el, un copil fără experiență, bătrânul s-a ridicat în picioare. „Când ai sânge de țăran în tine te apropii de sufletul lor pentru că eu întotdeauna am avut o... îmi place vorba lor și

am prins perioada când ei erau îmbrăcați; am prins opincă-opincă, pe urmă am prins opincă din cauciuc, am prins îmbrăcăminte de dimie, cămașă de tort și încet-încet, sub ochii noștri, s-a spălat ceea ce era mai vechi, dar era sănătos.”

Profesorului Roman îi plăcea să meargă la clăcile chiojdenilor, iarna. Odată a organizat și el o clacă înainte de 1989, după un scenariu menit să le ofere tinerilor un prilej de întâlnire. Știe că are „un talent de a prinde sufletul omului”, ceea ce ne face să ni-l dorim, parcă, membru al echipei noastre de cercetare: „Eu mergeam în păduri și am întâlnit oameni care toată viața lor au stat numai în pădure; ne-așezam cu curu’ pe iarbă și torceam vorbele cu el acolo și el începea pe urmă să spună cum o duce...”

Profesorul Roman este naționalist, are, după cum spune, „cultul poporului român”, îi pare rău de tot ce se pierde din moștenirea bătrânilor, îl interesează orice ține de tradiție. Și-a molipsit și nepoțica, trezindu-i curiozitatea de a vedea și ea un război de țesut adevărat.

Merge pe stradă și-i e greu să nu vorbească cu oamenii. Pe Mama Lica dumnealui a „botezat-o” și se consulta cu ea ori de câte ori avea de făcut vreo activitate reprezentativă pentru tradiția satului. I-a plăcut solidaritatea cadrelor didactice și a intelectualilor locali din perioada comunismului: marți și joi se făceau seri culturale, veneau toți – inginerul, medicul, studenți, elevi –, jucau șah, aveau echipă de dansuri, cor, teatru, se întreceau cu echipele din Posești și Nucșoara.

Domnul profesor Roman are o dulceață moldovenească în felul de a povesti, o sensibilitate punctată de umor ce amintește de Ion Creangă. Nu supralicitează răspunsurile la întrebările noastre, spune doar ce-și amintește, dar farmecul tinereții răzbate din evocarea lui. „Eu mă duc la biserică o dată pe an, eu sunt Moș Crăciun”, ne spune în final domnul profesor, recomandându-ne să o întrebăm despre tradițiile locale pe soția dumnealui, originară din Valea Anei, „trăită aici

trup și suflet”.

Doamna învățătoare Zoe Roman a absolvit Școala pedagogică de învățători din Ploiești ca șefă de promoție, dar nu-i plac laudele. Este o gazdă plină de naturalețe și, pentru noi, un interlocutor excepțional: răspunde pe rând și cursiv la tot ce o întrebăm, organizează informația ca și cum aceasta s-ar afla deja scrisă în fața dumneaei, astfel încât reconstituim cu ușurință cadrul tradițional al vieții vălenarilor din a doua jumătate a secolului XX. Din tot ce ne spune, se vede dragostea pentru casă și pentru oamenii dintre care s-a ridicat, oameni foarte darnici și primitori, oricât de săraci erau. „Dacă avea o lipie și erau 10 persoane alături, rupea și chiar dacă lui îi rămânea părticica cea mai mică, dădea celorlalți”.

Doamna Zoe Roman a rămas orfană de tată de la 6 ani, într-o familie cu trei copii. Mama i-a crescut, copiii au muncit. Sora ei a învățat patru clase, fratele, tot patru clase, însă ea, fiind mai mică, a prins învățământul de pe vremea comuniștilor și a avut mereu bursă de merit. Doamna Roman evocă șezătorile din Valea Anei. Toamna, după ce oamenii strângeau recolta, femeile se apucau de țesut. Făceau clacă de tors in și cânepă. Mama ei avea o suprafață mare de in. Ne povestește cum se melița inul, apoi firul se dădea prin „pieptenel” și se făcea fuior. Se torcea fuior, se sucea urzeala pentru război și toate vecinele se adunau într-o cameră mai mare și se cinsteau cu boabe fierte, țuică fiartă și gogoși. Prăjitura de bază era gogoașa.

Din cariera didactică, doamna învățătoare își amintește că la toate serbările se purta „costum național”. La întâlnirile între școli din vacanța de primăvară și de vară se făceau activități de educație locală și artistică în aer liber, chiar și primirea în organizația de pionieri era un prilej festiv (ultima promoție de pionieri a făcut-o în salina de la Slănic).

Aflăm de la doamna Roman cum se încondeiau ouăle la

Valea Anei și cum se făcea săpunul de casă cu pelin și calomfir, cum se lucra și se purta batista la horă și la nuntă, care erau credințele locale și detalii despre bucătăria tradiţională. Descoperim, în dialog, amănunte etnografice pe care aproape le uitase și se bucură împreună cu noi că vom putea să rânduim Valea Anei în cartea Starchiojdului, așa cum se cuvine.

Nicolae Diaconu (Gâțan) are o delicatețe sufletească deosebită. Nu a mai ieșit din curte de nouă ani. Nu-l mai lasă picioarele, l-au trădat, deși cândva l-au purtat prin munții Siriului, pe Mălâia, până la Lacul fără fund. Cu toate acestea, nu-și întinează viața cu nicio vorbă de ocară. Nici nevasta absentă nu și-o dojenește că nu are destulă grijă de el, la vârsta lui înaintată.

Lui nenea Nicu Gâțan i-a plăcut mult să cânte, prindea melodiile și vorbele de oriunde și le interpreta cu vocea dumnealui frumoasă și înaltă, pe care am avut și noi bucuria s-o ascultăm. „Cei trei brazi de la Sinaia / I-a bătut vântul și ploaia”, „Dunăre, cât ești de mare / Tu curgi liniștită-n vale”, „Cine bate seara la fereastra mea” sau „Oaie laie bucălaie” sunt câteva dintre cântecele pe care le cânta „pentru distracție”. Ne răspunde limpede la tot ce întrebăm sau ne spune scurt: „N-am auzit, de ce să vorbesc?”.

Nenea Nicu Gâțan a avut 25 de vaci ale lui, a avut și oi când era pe la *Lacul fără fund*. Urcau la munte în mai și reveneau acasă în Vinerea Mare, pe 14 octombrie.

Când plecau cu animalele doi ciobani, se duceau până dincolo de Pleși, peste munte, în dosul Zmeurătului, în dosul Călugărului. Acolo trăgeau la odaia tovarășului lui, stăteau o săptămână-două, poate chiar trei, apoi plecau la Milea, unde era un islaz mare al starchiojdenilor. De la Milea urcau la Lacul fără fund, dar seara acolo era „rău de urs”. Noaptea, când era vreme de ploaie, venea ursul și mai omora câte-o vacă. Nenea

Nicu avea un bordeiaș făcut din lemn, acoperit cu niște carton; auzea urșii noaptea și zgomot de câini. Ursul știa să se apere, arunca după câini cu ceva sau se repezea la ei, și câinii fugeau. Odată, s-a întâlnit „în fundu' Milii" cu ursul. Mergea prin pădure, vacile erau răspândite și a auzit fâșâind frunzele, dar a crezut că e o vacă. A ieșit pe un măidănel și a găsit ursul care mânca fragi, că era timpul fragilor și se copseseră. „Eu zic: «Măi, Marine, dacă știam că ești tu aici, nu veneam». El a ridicat capul și s-a uitat la mine. Eu zic: «Mă, Marinică, eu n-am treabă cu tine, tu n-ai treabă cu mine». Vorbeam singur ca zăpăcitu', nu-mi era frică, eram învățat pe munți". Pe acolo erau urși care erau învățați cu oamenii, fuseseră urși de ursari, eliberați după ce a interzis Ceaușescu ursăritul. Țiganii umblau cu ursul și-i ziceau „Marin", iar femeile îi chemau să le calce pe spate. „Ursul cu țiganul se suiau pe prispă, nu le era frică la oameni. Femeia stătea cu fața în jos pe prispă, ursul – «Hai, Marinele! Sus, Marinică!» – se suia cu toate picioarele pe spinarea femeii și o juca pe spinare. Apoi, îl chema țiganul, îi mai făcea o cântare, mai juca ursul, primea ursul de mâncare o sită de mălai".

Ceaușescu a adunat toți urșii de la țigani, i-a adus în mașini mari până la trenuri, apoi i-a transportat cu trenurile spre Nehoiu, unde le-a dat drumul. Urșii erau învățați să primească de mâncare, ca și un câine. Au rămas pe la poalele pădurii, „se ducea 'napoi noaptea, se ducea la casele oamenilor, se uita și pe geam, da, nu e glumă. Umblau la cotețe, le rupeau, mânca găinile, făcea rele. Pe urmă i-au mai speriat cu câinii din sat și i-a hăit încolo la pădure. Acolo mai stricau oi."

Are multe povești nea Nicu Gâțan, din pădure, de la munte, din cărăușie și mai are și cântece: „Măi, Ionele, un' te duci / Ia la tine mere dulci...".

Arta încondeierii – filă de jurnal

Imediat ce ajungem în Valea Anei, unul dintre satele comunei Starchiojd, o ploaie înceată, cu picături nu prea mari dar dese, se alătură răcorii după-amiezii ca şi cum natura însăşi vrea să simţim mai intens căldura, nu atât cea din bucătăria bine încălzită de soba cu plită, ci mai ales aceea a bucuriei şi amabilităţii cu care ne întâmpină Zoia Coman.

Se apropie Paştele şi tanti Patica (aşa o cunosc oamenii) se pregăteşte să încondeieze multe ouă roşii: familia este mare şi în plus trebuie onorate cereri venite din mai toate satele din jur. Altfel, fără ouă roşii, ce farmec ar avea sărbătoarea Învierii Domnului?: „Dacă nu fac ouă roşii, nu zic că vine Paştele”, ne spune tanti Patica.

Din şirul de ouă curate, fierte dinainte şi puse undeva pe marginea sobei ca să fie mereu călduţe, bătrâna de 72 de ani ia pe rând câte unul şi, cu mişcări precise, îndemânatice, înmoaie în ceară topită de albină un condei vechi, făcut în casă („cele din comerţ nu sunt bune”) şi trasează unul dintre modelele pe care le cunoaşte. Surprinzător este că pentru o zonă în care această tradiţie nu este obişnuită, întâlnim atât de multe modele decorative: *calea rătăcită, coada rândunicii, gura peştelui, craca bradului, strugure, plosca legată, frunza de stejar, floarea cojocului, păianjenul.* Ouăle sunt apoi scufundate în vopsea („galus pentru lână”) roşie: „Dacă e Paşte, să fie ou’ roşu, nu verde, albastru”. Sunt ţinute în apa caldă până când coaja se colorează şi ceara se topeşte.

Nu se poate fixa precis punctul de început al obiceiului în sat, dar tanti Patica ne asigură că şi bunica şi mama ei au încondeiat. Bătrâna ne povesteşte cum a început să lucreze: „După ce a murit mama mea, a venit naşu’ şi zice «Auzi fină, a zis naşă-ta, m-a trimes cu bani, zice să încondei ouă»; «Măi naşule, eu n-am încondeiat»; «Nu ştiu, treaba ta, dacă a încondeiat fina a bătrână încondeiezi şi tu». Şi-aşa m-am luat

după aia... trebuie să ai răbdare ca să poţi să le încondeiezi.” Una dintre nepoatele mai mari, Alina, a deprins această artă a decorării; modelelor clasice ea le alătură uneori crucea şi felurite mesaje pascale.

Tot timpul pe care l-am petrecut alături de Zoia Coman ne-am simţit învăluiţi de magia marii sărbători a Învierii Mântuitorului. Casa din Valea Anei este într-adevăr un *loc bun*: „Locu’ ăsta cred că a fost binecuvântat când a fost de a făcut cineva casă aici.”

ANEXE

Documente etnologice de teren (transcrieri şi reproduceri selective, inclusiv din caietele Mamei Lica)

PROVERBE

A

A ajuns din cal măgar.
A ajuns din om neom.
A ajuns în sapă de lemn.
A ajuns la spartul târgului.
A ales/rupt inima târgului.
A ales până a cules.
A da bătaie cu strigături.
A dispărut ca măgaru-n ceaţă.
A făcut cu cruda, cu nesărata.
A fugit ca satana de tămâie.
A ieşit basma curată.
A încercat marea cu degetul.
A nimerit ca nuca-n perete.
A nimerit ca vinerea la stână.
A nu fi în apele lui.
A sărit din lac în puţ.
A trânti cu nuca-n perete.
A zburat puiul cu aţă.
Adevărul iese la suprafaţă ca uleiul.
Adună bani albi pentru zile negre.
Ai carte, ai parte.
Ai intrat în horă trebuie să joci.
Ai văzut diavol mort şi raţă-necată?
Aleargă după doi iepuri şi nu prinde niciunul.
Altă mâncare de peşte.
Altă raţă-n altă traistă.

Am plecat după surcele şi-am venit cu floricele.
Am plecat să ne tomim (tocmim), dă Doamne să nu găsim.
Am tremurat ca valiza-n gară.
Apa trece, pietrele rămân.
Are Chira socoteală.
Asta e floare la ureche.
Asta-i fata, n-ai ce-i face, alta mama nu mai face.
Aşchia nu sare departe de trunchi.
Au apărut ca ciupercile după ploaie.
Averea strângătorului ajunge pe mâna risipitorului.

B

Baba mea frumoasă nu e, dar cu vorba mă mângâie.
Baba suferă la frumuseţe .
Bagi pe naiba-n casă cu lăutari şi nu-l mai scoţi nici cu jandari.
Banii de furat netezesc calea la spânzurat.
Banii-s ochiul dracului.
Banul muncit te face fericit.
Banul trage la ban, iar prostul la prost.
Bate fierul cât e cald.
Bate şaua să priceapă iapa.
Bărbatul aduce cu sacul, femeia dă cu şorţul.
Bătaia e ruptă din rai.
Bea până aruncă cu căciula-n câini.
Bine faci, bine găseşti.
Blesteamă şi ţâţa pe care a supt-o.
Brânză bună în burduf de câine.
Bucură-te azi, că nu ştii mâine ce te-aşteaptă.
Bun băiat, păcat de fată.
Bună ziua, lele Floare, e... la bărbat cu demâncare.
Bună ziua ţi-am dat, belea pe cap mi-am căpătat.
Butoiul gol face zgomot mult.
Buturuga mică răstoarnă carul mare.

C

Ca să cunoşti un om trebuie să mănânci cu el un sac cu sare.
Ca să scapi de un nerod, împrumută-l cu parale şi-ai să vezi că niciodată nu-ţi va mai ieşi în cale.
Calicul mult aleargă şi puţin agoniseşte.
Calul aleargă dar nu dă lapte.
Calul bătrân îl înveţi greu în buiestru.
Calul care nu-şi poartă şaua, să-l mănânce lupii.
Calul de dar nu se caută la dinţi.
Cap ai, minte ce-ţi mai trebuie.
Capra sare masa, iada sare casa.
Capul face, capul trage.
Capul plecat, sabia nu-l taie.
Carte multă nu se cere, să ai bani să ai putere.
Casa nemăturată musafiri aşteaptă.
Caută acul în carul cu fân.
Călare pe cal şi întreabă de cal.
Călătorului îi stă bine cu drumul.
Câinele care latră nu muşcă.
Câinele moare de drum lung, iar prostul de grija altuia.
Câinii latră, ursul merge.
Când e bine, nu-i de mine! Când e rău, hop şi eu!
Când era în zaua lui.
Când îi dai, îi fată vaca; când trebuie să-ţi dea, îi moare viţelul.
Când pisica nu-i acasă, joacă şoarecii pe masă.
Când să mori, îţi suflă în lumânare.
Când vrea Domnul cu săracul, dintr-o bubă-i umple capul.
Câte sate şi bordeie, atâtea şi obiceie.
Câţi copii ai, în atâtea neamuri de oameni te bagi.
Ce-am avut şi ce-am pierdut.
Cearta fără bătaie e ca nunta fără lăutari.
Ce e de haram, de haram se duce.
Ce e mult nu e bun.

Ce iei pe mere, dai pe pere.
Ce-i frumos şi lui Dumnezeu îi place.
Ce-i în mână, nu-i minciună.
Ce-i întâi, pe urmă nu-i.
Ce-i trebuie chelului căciulă cu mărgăritar.
Ce mi-e baba Rada, ce mi-e Rada baba.
Cere şi ţi se va da.
Ce se naşte din pisică, şoareci mănâncă.
Ce trăieşte, creşte.
Ce ţie nu-ţi place, altuia nu-i face.
Ce ţi-e scris în frunte ţi-e pus.
Cine cere nu piere, dar nici nume bun n-are.
Cine fură zi un ou, mâine va fura un bou.
Cine huleşte, păcătuieşte.
Cine-i vrednic nu e prost, cine-i prost rămâne cum a fost.
Cine îşi bate femeia îşi bate norocul.
Cine nu are bătrâni să-şi cumpere.
Cine nu cască ochii, cască buzunarul.
Cine nu munceşte, cu lipsă trăieşte.
Cine poate oase roade, cine nu, nici carne moale.
Cine se-aseamănă se-adună.
Cine se scoală de dimineaţă, departe ajunge.
Cine vede şi nu ştie zice că aşa trebuie să fie.
Cine zoreşte, sporeşte.
Copil cuminte şi babă frumoasă nu sunt.
Copilul dacă nu plânge nu-i dă mă-sa ţâţă.
Corb la corb nu-şi scoate ochii.
Cu ce cântar cântăreşti, cu acela ţi se va cântări.
Cu cât nu e cu atât nu s-ajunge.
Cu ceasu' ţaca-ţaca şi cu maţele urlând ca vaca.
Cu râma mică prinzi peştele mare.
Cu toanta în casă şi cu pământul pe coastă.
Cu tocuri înalte şi cu oala după lapte.
Cu un rac, tot sărac.

Cui pe cui se scoate.
Cum e turcul şi pistolul.
Cum îşi aşterne aşa doarme.
Cum nu seamănă degetele de la o mână aşa nici fraţii între ei.
Cumpără tămâie de la satana.
Cu pantofii scârţâind şi cu maţele ghiorlăind.
Curaj, găină, că te tai.

D

Dacă ai socoti câte foi pui la plăcintă, n-ai mai mânca-o nici pe aia.
Dar din dar se face rai.
Dă cu biciul tot în boul care trage.
Dă Vodă cu fundu-n gard.
De ar face toate muştele miere, ai vedea şi pe şosele.
De-a valma ca ţiganii toamna.
De-aş avea noroc de bani ca de proşti.
De fudulă ce este, nu-i ajungi nici cu prăjina la nas.
De la floare pân’ la tocitoare sunt 99 de boli.
De proşti nu se lasă sec.
Degeaba-i tata domn, dacă eu nu sunt om.
Deşteptul cumpără, prostul vinde.
Devreme te culcă, devreme te scoală.
Din rândul lumii nu ieşim.
Din stejar, stejar răsare
Din topor, toporişcă.
Dintr-un cal boieresc iese unul ţigănesc.
Doamne fereşte, pân’ te nimereşte.
Doamne, nu-mi lua minţile înainte de a-mi lua zilele.
Doma-doma, Ion cu Toma.
Două nevoi la un car cu foi.
Drac mort şi raţă-necată n-am văzut.
Dreptatea are dinţi de ceară. Care e mai tare ăla muşcă din ea.

Drept lopată înainte târnăcop.
Ducă-se unde a dus mutu iapa.
Duce o viaţă şi cu moartea două.
Dumnezu îţi dă, dar nu-ţi bagă şi-n traistă.
Dumnezeu nu e ţigan.
După ce că eşti sărac, te mai cheamă şi Vlad.
După ploaie şi furtună, vine iarăşi vreme bună.
După una şi alta.

E

E bun de trimis după moarte că nu mai vine nici cu ea nici fără ea.
E cu hatâru' pe genunchi.
E cu scaun la cap.
E cu un ochi la făină şi cu unul la slănină.
E fi-su mă-sii şi băiatu' lu' tac-su, el nu e ţigan da-i mă-sa şi tac-su.
E prins între ciocan şi nicovală.
E tanti pă tanti.
Este frumoasă ca noaptea când plouă.
Este taler cu două feţe.
Eu dau, eu ţip.

F

Face din ţânţar armăsar.
Face scară la cer.
Fata bună se mărită-n satul ei.
Fă-mă, mamă, cu noroc, şi poţi să m-arunci şi-n foc.
Făptaşul e cu un păcat, păgubaşul cu mai multe.
Fânul, lemnele, porumbul/mălaiul nu se vând niciodată.
Femeia, câinele şi calul să nu-i iei pe seamă.
Femeia e gâtul, iar bărbatul capul.

Fereşte-mă, Doamne, de omul rău, că de câini mă feresc eu.
Fie şi-un lup mâncat de oaie.
Fiecare bălărie are umbra ei.
Fiecare trage jar pe turta lui.
Frate, frate, dar brânza e pe bani.
Fugi, dumicat, că te prinde ălălalt.

G

Găina care cântă seara, dimineaţa n-are ou.
Gând la gând cu bucurie.
Gând la grâu şi nuci din pod.
Gospodar la casa lui cu şapte cloşti la un pui.
Greu la deal cu boii mici! Dar la vale cu pisici!?
Gura lumii doar pământul o astupă.
Gura păcătosului adevăr grăieşte.

H

Hai acasă de pe drum, că te bate vreun nebun.
Hai acasă la mămăligă grasă.
Hai la casa cui ne are.
Ho cu tata, că-mi rupi poarta şi n-am bani să cumpăr alta.
Hoţul e cu un păcat şi păgubaşul cu mai multe.
Hoţul nedovedit e negustor cinstit.
Hoţului de hoţ îi e frică.

I

I-a băgat frica-n oase.
I-a băgat ursu-n casă.
I-a dat apă la moară.
I-a dat o bătaie soră cu moartea.
I-a făcut de dragoste cu buruieni de urât.

I-a găsit baba.
I-a pus bărbatului basmaua pe cap.
Ieftin la făină şi scump la tărâţe.

Î

Îi dai un deget şi-ţi ia toată mâna.
Îi merge gura ca meliţa.
Îi taie gura-n săbii.
Îi place munca precum măgarului fuga.
Îl cunosc ca pe un cal breaz.
Îl ţine în ciocul opincii.
Îmi pui sarea unde nu pot s-o ling.
În urma războiului, mulţi viteji se arată.
Înaintea şefului şi în urma calului să nu stai.
Încearcă marea cu degetul.
Încetul cu încetul se face oţetul.
Întărâtă, drace, că şi mie-mi place.
Înveleşte-ţi casa că ploaia vine ea.
Îşi dă în petic ca ţiganul.
Îşi răceşte gura degeaba.

J

Joacă ursul la vecinu'. Să găteşti tărâţele.

L

La baliga moale, puţină apă îi trebuie.
La mâncare lup şi la treabă vulpe.
La omul sărac nici boii nu trag.
La pasărea chioară îi face Dumnezeu cuib.
La pomul lăudat, mulţi voinici aleargă.
La pomul lăudat să nu te duci cu sacul.

La spartul stânii se mănâncă câinii, se bat ciobanii şi se-mpart banii.
L-a băgat în toţi sperieţii.
L-a chinuit ca pe hoţii de cai.
L-a chinuit ca pe Hristos.
L-a făcut pe naiba ghem.
L-a făcut pe naiba-n patru.
L-a-mbrobodit.
L-am vândut pe naiba şi l-am luat pe tac'su.
Lac să fie că broaştele se adună.
Lasă-mă să te las.
Lauda de sine nu miroase a bine.
Lauda nu e pe bani.
Laudă-mă gură, că-ţi dau prăjitură.
Leacul şi babei colacu'.
Leagă sacul cât e plin.
Leagă-ţi iapa un' ţi-e teapa.
Lenea e cucoană mare.
Leneşul mai mult aleargă şi scumpul mai mult păgubeşte.
Limba îndulceşte, limba amărăşte.
Lupul îşi schimbă părul, dar năravul ba.
Luxul şi păduchii de lemn.

M

Mai aproape de piele este maioul decât flanerul.
Mai aproape e haina copilului decât a străinului.
Mai aproape e pielea decât cămaşa.
Mai bine cari pietre cu un om înţelept decât să bei şi să mănânci cu un nerod.
Mai bine cu rău decât fără rău.
Mai bine le duci dorul banilor decât grija.
Mai bine scoţi un vânt de la un mort decât cutare lucru de la cutare om.

Mai învaţă şi găina de la ou.
Mai mare daraua decât ocaua.
Mai poartă o pereche de obezi.
Mai răruţ că-i mai drăguţ.
Mai rău se rupe decât să se cârpească.
Mama împinge şi eu trag, ce mai iişoară fac.
M-am trezit la miezul nopţii şi-am ajuns la stâlpul porţii.
Mare n-am şi mărunt nu mi se-ntâmplă.
Marfa-i a mea, banu-i al dumitale.
Marfa gata bani aşteaptă.
Maşina e gândul omului.
Măritişul nu se mănâncă pe pâine.
Mergi ca-n nuntă.
Meseria e brăţară de aur şi gâtul pâlnie de argint.
Mielul blând suge la două oi, iar cel rău nici la mama sa.
Minciuna are picioare scurte.
Minte de se-nhamă.
Moşia mărită urgia.
Munca nu e grea dacă stai la umbra ei.
Munte cu munte nu se-ntâlneşte, dar om cu om da.

N

Naiba strică poduri, nu face.
N-am ciocnit valizele-n gară.
N-are bani nici câţi iepuri la biserică.
N-are mălai nici să scoată ochii la un şoarece.
N-are urechi şi umblă să-şi cumpere cercei.
Năravul din fire n-are mântuire.
Nepoftitul n-are scaun.
Nici cu vaca nu mă duc, dar nici lapte nu mănânc.
Nici drumul, nici picioarele.
Nicio plată fără răsplată.
Nici varză nu sunt dar nici orice oală nu mă-ncape.

Noaptea de la lumânare ţi se pare toanta floare.
Noroc cu terciul că altfel se ardea mămăliga.
Nouă sute nouă zeci şi nouă – o mie fără un leu.
Nu a băgat Dumnezeu zilele în sac.
Nu aduce anul, ce aduce ceasul.
Nu are toată şindrila pe casă.
Nu are toate doagele.
Nu are toate gâştele acasă.
Nu da porumbelul din mână pe vrabia de pe gard.
Nu e faţa cât e aţa.
Nu e dracu chiar atât de negru.
Nu e pe inima drumului.
Nu face nici cât o ceapă degerată.
Nu fi porc cu lână şi nici oaie cu şorici.
Nu-i face pielea nici doi bani.
Nu-i treaba măgarului când beau oile apă.
Nu lăsa pe mâine ce poţi face azi.
Nu mai ofta că aşa e până la fund.
Nu mai sunt căţele din care să iasă câini ciobăneşti şi nici mame care să nască ciobani.
Nu m-aş supăra dacă m-ar frige o ciorbă de carne.
Nu mă duc la zeamă de varză la cutare.
Nu mă lăsa să mor ca să nu te las să trăieşti.
Nu-mi cântă cocoşul pe gardul lui cutare.
Nu mi-e frică de muncă, dorm la umbra ei.
Nu mi-e necaz da-mi pare rău.
Nu plânge şi boala nu te-ajunge.
Nu poţi ţine doi pepeni într-o mână.
Nu pune vin peste paharul plin.
Nu sperii lupul cu pielea oii.
Nu râde că te-ajunge.
Nu sta în loc, că-ţi stă norocul.
Nu suci cuţitul în rană.
Nu te lega la cap dacă nu te doare.

Nu toate muştele fac miere.
Nu tot ce zboară se mănâncă.
Nu-ţi lovi din greu duşmanul
Cu al urii greu baltag
Cine ştie dacă mâine
Nu-ţi va fi prieten drag.
Nu-ţi ridica poalele înainte să ajungi la râu.
Nu vorbi de funie în casa spânzuratului.
Nu zi hop până nu sari gardul.

O

O dată îl vede gol naşul pe fin.
O iubesc dar nu o pot suferi.
O meserie plăteşte cât o moşie.
Oaia care nu-şi poartă blana s-o mănânce lupii.
Oala acoperită nu dai gunoaie în ea.
Oi fi eu urât dar nu şi prost.
Omul cât trăieşte învaţă.
Omul din greşeli învaţă.
Omul e de două ori copil şi o dată om mare.
Omul e o dată om şi de două ori nimic.
Omul se cunoaşte după fapte şi pomul după roade.
Omul sfinţeşte locul.
Orice sac îşi are petecul.

P

Păduchele când se satură iese în frunte.
Pădure fără uscături şi om fără greşeli nu sunt.
Până la Dumnezu te mănâncă sfinţii.
Până nu dai cu capul de pragul de sus nu-l vezi pe cel de jos.
Pentru o floare nu se mai face vară.
Peştele de la cap se strică.

Pe unde te latră pe acolo te faci mai lată.
Pierzi, câştigi, negustor te numeşti.
Pisica cu clopot nu prinde şoareci.
Pleacă bou şi vine vacă.
Plouă-n mai, e mălai.
Poale lungi şi minte scurtă.
Prietenul la nevoie se cunoaşte.
Prinde orbul, scoate-i ochii.
Promisiunea dată e datorie curată.
Prostul nu e prost destul dacă nu e şi fudul.
Prunele până se coc sunt în tocitoarea lui Dumnezeu.
Pui lupul paznic la oi.

R

Raru' umple caru', desul umple fesul.
Răzbunarea este arma prostului.
Râde ca prostu-n târg.
Râde ciob de oală spartă.
Râde hârb de ciob şi el e făcut zob.
Râzi în loc să-ţi pară bine.

S

S-a ales cu praful de pe tobă.
S-a dus vorba ca de popă tuns.
S-a făcut cât crucea comisoaii.
S-a făcut frate cu naiba ca să treacă podul.
S-a făcut tei-curmei.
S-a găsit tusea cu junghiul.
S-a grăbit ca fata mare la măritat.
S-a măritat cu buricul verde.
S-a schimbat macazul.
S-a supărat ca ţiganul pe pilă.

Sapa-i lată, coada-i lungă, n-ai să vezi parale-n pungă.
Să faci ce zice popa, nu ce face popa.
Să moară omul când sunt toate ceasurile la fel.
Să nu iei băţul omului bătrân şi învăţătură de la cel nebun.
Sărăcie, ce-ai cu mine? M-am avut cu tac'tu bine, şi-acu' mă am şi cu tine.
Să se ducă unde a înţărcat dracu copiii.
Să te ferească Dumnezeu de omul prost, femeia bleagă şi soba care scoate fum.
Să vorbească şi nea Ion, că şi el e om.
Sârba ştiu, sârba o joc.
Scump la mălai, ieftin la făină.
Se mişcă precum ochii mortului.
Se-neacă precum ţiganul la mal.
Se-ntâlneşte prost cu prost şi se-ntreabă unde au fost.
Se simte cu musca pe căciulă.
Se uită ca boul în calendar.
Se uită ca viţelul la poarta nouă.
Sita nouă se ţine-n cui.
Socoteala de acasă nu se potriveşte cu cea din târg.
Spune-mi cu cine te-ntovărăşeşti ca să-ţi spun cine eşti.
Stai jos să-ţi stea logodanii.
Stă cu burta la soare şi mănâncă din colţul lunii viitoare.
Stăpânul învaţă sluga hoaţă.
Strânge bani albi pentru zile negre.
Strânge, lele, rufili, că mi-a răguşit câinili.
Surdă, chioară cum era, duceam la moară cu ea.
Surdu' n-aude dar le potriveşte.

Ș

Șantierul lui Cucu, nu sunt bani dar e de lucru.
Școala face omul-om, şi altoiul pomul-pom.
Și-a luat nasul la purtare.

Și-a trăit traiul, şi-a mâncat mălaiul.
Și de tine mi-e milă, dar de mine mi se rupe sufletu'.
Și eu sunt prost dar când văd pe altul mai prost ca mine parcă-mi pare bine.
Și maţele-n burtă se ceartă, dar om cu om.
Și minciuna-i tot o vorbă.
Și munca o fi grea dar nici lenea nu e uşoară.
Și munca o fi grea dar nici umbra n-a omorât pe nimeni.
Șuncă, brânză şi cu ceapă şi cu poftă bei la apă.

T

Tace ca porcu' în porumb.
Taina ta nicicum n-o spune
La prieteni de un an
Cine ştie dacă mâine
Nu-ţi va deveni duşman.
Tan cu Tana, Toma cu Ioana.
Tăcerea e ca mierea.
Te cheamă omul la lucru, ocoleşte că nu te dor picioarele.
Te cheamă omul la masă, du-te că nu te doare gura.
Te faci frate cu naiba ca să treci podul.
Terchea-berchea, trei lei perechea.
Timpul trece, leafa merge, noi cu drag muncim.
Toată pasărea pe limba ei piere.
Toate boalele rele în fundul babii mele.
Tot păţitu-i priceput.
Trage negru peste verde că boieru' nu te vede.
Traistă-n traistă, în ea o piatră, dedesupt un bolovan.
Tranc, Mariţo!
Trăieşte mai bine ca-n burta mă-sii.
Trei luni de când ne-am văzut, trei de când ne-am cunoscut şi trei de când ne-am luat.
Trece baba cu colaci şi moşu' cu cozonaci.

Treci acasă de pe drum, că te bate vreun nebun.
Treci zi, treci noapte, apropie-te moarte!
Trei păduchi de nouă feluri.
Trimite izmene pe călător.

Ţ

Ţara arde şi baba se piaptănă.
Ţiganul când a ajuns împărat, pe taică-su întâi l-a spânzurat.
Ţiganul când îi e foame cântă.
Ţiganul e ţigan şi-n ziua de Paște.
Ţin’te, babo, de codârlă, că te duci cu fundu-n gârlă.

U

Uită de la mână până la gură.
Ulciorul nu merge de multe ori la apă.
Umblă ca Vodă prin lobodă.
Umblă cu cioara vopsită.
Una-i una, două-s mai multe.
Una mie, una ţie, una lui popa Ilie.
Una şi cu una fac două.
Una zicem, başca ne-nţelegem.
Unde dai şi unde crapă.
Unde-i fum e şi căldură.
Unde nu e cap, vai de picioare.
Unde-s banii tăi, voinice?
I-am băut să nu se strice.
Unde sunt moaşe multe rămâne copilul cu buricul nelegat.
Unu’, unu’ şi cu altu’ şi cu trei legat de patru.
Uşurel cu fata popii.

V

Vai de capul satului.
Vede-mă cu un ochi şi eu te văd cu doi.
Vezi-ţi bârna din ochiul tău
Nu paiul din ochiul meu.
Vorba dulce mult aduce.
Vorba grea e ca tunetul.
Vorba lungă, sărăcia omului.
Vorbeşte câte-n lună şi-n stele.
Vorbeşte de parcă mi-a muncit şi nu i-am plătit.
Vorbeşte şi verzi şi uscate.
Vrabia mălai visează şi calicul praznic.
Vrei nu vrei, bea Grigore aghiasmă.

Z

Zeamă lungă să se ajungă.
Zici că-i dracu' din Piatra Bogzii.
Zi-mi curvă ca să-ţi zic trăsură.
Ziua bună se cunoaşte de dimineaţă şi prostul după mers.
Zgârcitul mult aleargă şi puţin agoniseşte.

GHICITORI

1. Care femei trăiesc mai mult decât bărbaţii lor? (Văduvele)
2. Ce e bun rece? (Soacra şi berea)
3. Ai văzut dar n-ai avut, şi când o să ai n-o să-l mai vezi. (Coşciugul)
4. Tatăl nu s-a născut şi fiul aleargă prin sat. (Focul şi fumul)
5. Am un bou roşu, unde se culcă nu se mai face iarbă. (Focul)
6. Scurtă, grasă, un' te duci?
   Ars în fund, de ce mă-ntrebi?
   Unde mă duc, tot ţie îţi aduc. (Tuciul şi găleata cu apă)

BANCURI

1. De ce eşti supărat, părinte, nu e marfă? Marfă e destulă, dar e în picioare.
2. Poliţistul către preotul biciclist: Unde mergi, părinte? Cu Dumnezeu înainte! Amendă, sunteţi doi pe bicicletă!
3. Doi puşcăriaşi în ultima zi de detenţie săpau un şanţ. Unul dintre ei zice: sapă, mă, să ne mai cheme şi la anul!
4. Într-un sat moare un om. În ziua înmormântării îi vine rândul preotului să se ducă la lemne în pădure, în condiţiile în care fiecare om avea la dispoziţie doar o zi din an în care să taie lemne. După mai multe discuţii cu preotul, timp în care acesta voia să amâne înmormântarea, membrii familiei îi spun: părinte, ţi-l aduc pe prispă şi-l îngropi mata când oi avea timp!
5. Goii mamii, goi, şi mama cu pielea. Când îi vede mama aşa nu-i mai vine a mai mânca (unde n-are ce).
6. Zice judecătorul către martor: Bine, domnule, dacă ai văzut că se bat cu scaunele, de ce n-ai sărit să-i desparţi? Martoru':

Aş fi sărit, domnule judecător, dar nu mai era niciun scaun liber.
7. Poliţistul către făptaş: De ce ai bătut-o, domnule? Făptaşul: Domnule poliţist, eu n-am vrut s-o bat, eu am vrut s-o omor!
8. Un om pescuia pe casă iar altul îl întrebă: „Ce faci acolo? Pescuiesc! Păi pe casă? Omul încearcă!”

ORAŢIA DE NUNTĂ
(de la Mama Lica)

Bună dimineaţa
Cinstiţi socrii mari
Mulţumim dumneavostră
Băieţi militari
Dari ce umblaţi?
Ce căutaţi?
Ce umblăm, ce căutăm,
La nimeni seama nu dăm
Multe ţări am trecut
Multe ţări am străbătut
Şi oraşe şi sate îndepărtate
Am colindat
Şi la nimeni seamă n-am dat
Cine sunteţi dumneavoastră?
Să ne luaţi seama nostră?
Dari fiindcă ne-ntrebaţi
Să ne lăsaţi
Cu încetişorul
Să ne dăm seama şi adevărul
Că de multe ce sunt dese
Nu le vom putea spune alese

Tânărul nostru-mpărat
De dimineaţă s-a sculat
Faţa albă şi-a spălat
Chica neagră a pieptănat
Cu straie noi s-a-mbrăcat
Murgul său a înşeuat
Cu trâmbiţa a sunat
Mare oaste a adunat
Două sute de grăniceri
O sută de feciori de boieri
Din cei mai mari
Nepoţi de ghinărari
Şi pă la răsărit de soare
Au plecat la vânătoare
Şi au vânat ţara de sus, despre apus
Până juganii au stătut
Şi potcoavele au pierdut
Atunci ne lăsarăm mai jos
Pe un plai frumos
Şi alergarăm de vânarăm
Munţii cu brazii şi cu fagii
Ceru cu stelele
Câmpii cu floricelele
Dealul cu potgoriile
Vâlcelele cu viorelele
Şi satele cu fetele.
Când dete soarele-n seară
Ieşirăm la drumul cel mare
Şi deterăm de-o urmă de fiară
Stătu toată oastea în mirare
Unii zic că este urmă de zână
Să-i fie împăratului cunună
Aşa mai chibzuiră
Şi se mai găsiră alţi vânători

Mai cunoscători
Şi zise că e urmă de căprioară
Să fie împăratului soţioară.
Dari nunul cel mare
Cu grija-n spinare
Călare pe un cal
Ca un ducipal
Se ridică în scări,
Se umflă în nări
Făcu ochii roată
Peste oştirea toată
Şi când încoace privi
Aicea zări
O floricică frumoasă
Şi drăgăstoasă
Şi văzând că nu înfloreşte
Nici nu rodeşte
Nici locu nu-i prieşte
Ci mai mult se ofileşte
Ne trimise pe noi 6 lipani
Călări pe 6 jugani
Cu coamele cănite
Cu frâiele zugrăvite
Cu unghiile costăsite
Cu cozile împletite
Şi cu toţii să pornim
Şi la curţile dumneavoastră să venim
Floricica să o luăm
Şi la împărat s-o ducem
Pornirăm şi venirăm
Pe faţa pământului
Pe aburii vântului
Bând şi chiuind
Şi din pistoale trosnind

Caii în curând
Pe nări flăcări lăsând nechezând
Şi din unghii scăpărând
Până au sosit şi v-am găsit
Acum ori floricica să ne daţi
Ori de nu, de noi nu scăpaţi
Căci am venit cu târnăcoape de argint
Să scoatem floricica din pământ
Să o scoatem cu rădăcină
Să o sădim la împărat în grădină
Că acolo să înflorească
Şi să rodească
Locul să-i primească
Şi să nu se ofilească
Dacă dumneavoastră socrii mari
Ne credeţi niscai tâlhari
Avem şi firman cu pecetă
De la împărat
Cine ştie carte latinească
Să vie să o citească
Iari cine nu ştie să nu vie
Ci ca de foc să se păzească
Să ne aduceţi socrii mari
Oameni cărturari
Vre un popă cu barba deasă
Ca să ne citească carte aleasă
Să nu fie cu barba cănită
Să rămână cartea necitită
Ori vreunu cu barba rară
Să ne ţie până diseară
Ci unu cu barba ca fusu
Să ne dea curând răspunsu
Răspunsu nostru este:
Șase pahare de vin

Şase marame de in
De care se găsesc pe aici
Cusute cu fluturi şi cu arnici
Fie şi cu strămătură
Numai să fie cu voie bună
Să fie şi cu mătasă
Numai să fie de aici din casă
De la cinstita mireasă
Să nu fie după la vecine
Să păţim vreo ruşine
Că atunci va fi cinstea nostră
Şi ocara dumneavostră
Socrii mari ascultaţi
Şi în urechi băgaţi
Când va da soarele-n seară
Mare oaste vă-mpresoară
Dacă nu aveţi bucate de ajuns
Să vă cătaţi loc de ascuns
Să aveţi buţi cu vin
Care cu fân
Boi graşi claponaşi
Vaci lăptoase
Şi fete frumoase
Să mai aveţi socrii mari şi lăutari
Să vie şi tot satu
Să se-nveselească împăratu
Când va fi soarele-n seară
Mare oaste vă împresoară
Să lărgiţi casa
Să-ntindeţi masa
Că vine-mpăratu-ndată
Cu oştirea lui toată
O sută cincizeci şi cinci
Din cei mai mari voinici

Cu feţele alese
Cu mânecile sumese
Scobiţi în măsele
Gătiţi socru mare
Pentru oastele tale
Noi am vrea să descălicăm
Dari nu avem jos de ce să ne dăm
Că nu suntem ciobani de la oi
Să descălicăm în noroi
Nici niscai morari beţi
Să descălicăm prin scaieţi
Ci suntem boieri mari, ghinărari
De lângă mare
De unde soarele răsare
Nouă să ne aduceţi
Scaune de argint
Să descălicăm
Aici pe pământ
Sau să-ntindeţi covoare
Să descălicăm în pridvoare
La cai să daţi fân, ghizdei verde
Cosit în noaptea de Sfântu Gheorghe
Cu roua neluată
Cu floarea nescuturată
Strânsă de sărbători
De la două fete surori
Caii noştri să mănânce
Şi din capete să nu mişce
Caii noştrii să bea
Şi din capete să nu dea
Că şi dumneavostră
Din partea noastră
Urechile vi se vor tăia
Noi am descălica

Am mai sta
Am mai ura
Dari ne frică că vom însera
Şi avem de trecut stânci
Văi adânci
Munţi înalţi cu brazi mărunţi şi-ntunecoşi
Bine v-am găsit sănătoşi
Socru mare, ce s-a făcut s-a făcut
Nu mai e de desfăcut
Să dai numai 8 boi şi 7 vaci
Şi-apoi să rabzi şi să taci:
Ţine socru mare (îi dă plosca)
Ia astă rădăcină uscată
La şezut crăcănată
Mare şi spătoasă
Ca o broască ţestoasă
Pi icea lată, pi icea lată
Ia închină socre odată
Să nu o săruţi tare
Că şi căciula din cap îţi sare
Să o săruţi mai binişor
Să-ţi pară mai dulcişor
Poftim de beţi şi vedeţi
Că e rachiu de la Piteşti
Când îl bei te-nveseleşti
Iari nu ţuică de-a dumneavoastră
Zeamă de prune
Când bei multă
Te umfli în burtă
Intri după sobă
Stai cu greierii de vorbă
Tot urând socrii mari
Vedem că toţi au rămas
Cei de la spate cu gurile căscate

Cei dinainte, cu gurile proţăpite
Aduceţi un vas cu prune uscate
Să aruncăm l-ale guri căscate
Un putinei cu lapte bătut
Să le turnăm pe gât
O strachină cu poame
Să dăm la cucoane
Că vedem că au slăbit
De foame
Şi vreo câțiva usturoi
Să dăm pe la ciocoi
Fiindcă au poftit pe la noi
Munţi înalţi şi luminoşi
Bine v-am găsit sănătoşi

DISCURS FUNEBRU

Muşa Eleonora, pe numele de fată Baciu Eleonora, s-a născut în anul 1908, în satul Brădet, comuna Starchiojd. A trăit în fericire şi bucurie până la vârsta de 93 de ani împreună cu cei patru copii, şase nepoţi şi şase strănepoţi. Încă de la vârsta de cinci ani a rămas orfană de război, tata mort în război. A fost adoptată de sora mamei ei şi crescută până la vârsta de 18 ani, când s-a căsătorit cu Muşa Ion din satul Brădet. Războiul din 1914 i-a despărţit pentru şase ani, lăsând-o singură cu cei trei copii. A avut grijă de ei, i-a crescut creştineşte şi în frică de Dumnezeu până când într-o bună zi Domnul s-a îndurat şi i-a adus soţul înapoi, după şase ani de aşteptare şi rugăciuni pentru cel pe care-l credea mort pe front. O nouă viaţă au trăit împreună mai cu seamă după ce s-a născut cel de-al patrulea copil, cel care consemnează acestea. A avut o viaţă creştinească

şi plină de bucurii, a fost o femeie evlavioasă şi şi-a crescut copiii şi nepoţii cu responsabilitate, i-a învăţat să fie buni şi să-i iubească pe cei apropiaţi, să învingă greutăţile vieţii şi să se teamă de Dumnezeu. A ajutat pe oricine din sat i-a cerut sprijinul şi ajutorul. A participat cu muncă şi ajutor bănesc la fiecare dintre căsătoriile celor patru copii şi cei şase nepoţi, chiar şi la botezul strănepoţilor. A fost activă până în momentul morţii, fiind conştientă de orice fapt şi orice întâmplare ce i s-au petrecut. N-a avut duşmani şi nici certuri cu vecinii, nu a cunoscut invidie şi nici ură. Nu şi-a părăsit casa şi cătunul unde a locuit de la căsătorie până în ziua de astăzi, deşi copiii au insistat să meargă la oraş unde ar fi putut să aibă o viaţă mai liniştită şi fără griji. Cei care o petrec astăzi pe ultimul drum nu-i vor uita niciodată memoria şi întotdeauna îşi vor aduce aminte de zâmbetul ei. Cu durere în suflet şi tristă singurătate, cei care sunt prezenţi şi au cunoscut-o vor păstra în amintire chipul ei drag şi faptele de bunătate (Filofteia Mușa).

ORAŢII DE PLUG (vechi)

1. Oraţie culeasă de la Moisică Ţeavă

Bună seara, gospodari,
Cu suman şi cu iţari,
Cu căciula pe-o ureche,
Pusă după moda veche.
Daţi-vă pe la fereastră
Și-ascultaţi urarea noastră,
Că de când n-am m-ai urat,
Bună seara n-am mai dat.
Și-un cârnat legat de grindă,

Ca să-l tragem pe sub limbă
De prin munţi şi de prin văi,
Ia mai îndemnaţi, flăcăi!
Hăi, hăi!

2. Oraţie culeasă de la Tănăsescu Gheorghe

Munţi înalţi şi luminoşi,
Bine v-am găsit sănătoşi!
Trageţi roată, măi flăcăi,
Și strigaţi o dată, hăi!
Hăi, hăi!
Că de când a înserat,
Am arat şi-am semănat
Grâu mărunt şi arnăut,
Că d'ăla iese mai mult.
Trageţi roată, măi flăcăi,
Și strigaţi o dată, hăi!
Hăi, hăi!
Dar nu merserăm nici o prăjină,
Se făcură plugul mii sfărâme.
Stătură boii înjugaţi,
De luni seara până marţi
Până găsirăm un ţigan
Călare pe un cal.
Calu-i negru şi buzat
Și el ca un lepădat
Cu o cizmă-ngaloşată,
Cu una îngăbutată,
Când ti-i uita la dânsu'
Te umflă râsu'.
Nu-i vorbă că era bătrân,
Dar un meşter foarte bun.

Când ţinea ciocanu-n mână
Îi clănţănea dinţii din gură
Și cu pletele pe spate
Cum îi venea bine a bate.
Nu ştiu într-un ceas sau două,
A făcut plugul din nou.
Și cu el la dumneavoastră-n curte şi la fereastră
Am venit să vă urăm
Spor la bani şi la bucate,
Ia mai îndemnaţi, măi frate!
Hăi, hăi!
La luna, la săptămâna
S-a dus să vadă
Dacă Domnu' i-a dat roadă.
Era spicu' ca vrabia
Și paiu' ca trestia.
Făi femeie, făi femeie,
Grâu' nostru are să pieie.
Taci bărbate, blestemate,
Avem bani, avem de toate.
Ia o căciulă de poli,
Pleacă după secerători,
Du-te la alde ţiganu'
Că ştie bine a bate cu ciocanu'.
Măi ţigane, faraoane,
De eşti tu un meşter mare,
Scoate cuşniţa-n cărare
Și fă-mi şi mie 99 de secerele
Cu munuşi de floricele
Pentru fete tinerele
Și neveste ocheşele.
Ia mai îndemnaţi, măi vere!
Hăi, hăi!
Apoi plecară prin fini, prin finicei,

Prin nepoţi, prin nepoţei,
Până găsiră nouă mii şi nouă sute
Tot fetiţe pricepute
Și la horă neieşite.
Iar o fetiţă cu mâinile îmbârnate
Ca de albine muşcate
Avea faţa ca hârtia
Și bărbia ca gutuia
Bătu-n sită şi-n covată,
Scoase opt colaci odată.
Unu' iese mai frumos
Cum e faţa lui Hristos
Iar cei şapte de secară
Pentru noi plugarii din astă seară.
Să fii gazdă sănătoasă
C-ai primit colinda noastră,
Voie bună şi-o colindă
Și-un cârnat legat de grindă,
Un kilogram de horincă
Ca s-o tragem pe sub limbă.
Trageţi roată, măi flăcăi,
Și strigaţi cu toţii, hăi!

3. Oraţie culeasă de la Ion Zăhărăchescu

Plecarăm în seara de Sfânt Vasile
Într-un an cu bine
C-un plug cu doisprezece boi
Să arăm şi noi
Merse plugul preţ d-un ceas
Se rupse bârna din plas
Stară boii înjugaţi
De luni seara până marţi

Până găsirăm să ni-l dreagă
Pe Vrăjan din Valea Largă
Nu-i vorbă că era bătrân
Dar un meşter foarte bun.
Cu ciocanu' când dădea
Dinţii-n gură-i clănţănea
Dintr-un ceas sau două
A făcut plugul din nou
Și pornirăm din nou la plug
Și ararăm ce ararăm
Grâu şi arnăut semănarăm
Arnăut şi grâu de vară
Dar-ar Domnu' să răsară.
La luna, la săptămâna,
Și-a umplut cu apă mâna
Și se duseră să vadă
De i-a dat Dumnezeu roadă
De e spicul aurit
Sau e paiul înverzit.
Era în pai ca trestia
Și-n spic ca vrabia.
Mânaţi măi!
Luă o mână, două de spice,
Dădu calului trei bice
Și merse fuga acasă.
Făi nevastă, făi femeie,
Grâul nostru are să pieie
Nu te teme, măi bărbate blestemate,
C-avem bani şi avem de toate
Ia o căciulă, două de poli
Și du-te-n târg la Roşiori
Și cumpără secerători
Nouă mii și nouă sute
Tot fetiţe pricepute

Și la horă neieşite.
Secerătorii i-au adus
La treabă i-au pus
Secerele nu i-au ajuns
S-a dus la un ţigan în Valea Largă
Măi ţigane, faraoane,
Dacă eşti un meşter mare
Fă-ne nouă 90 de secerele
Cu dinţii de chiperele
Pentru fete frumuşele
Unele mai mari şi mai munuchioase
Pentru babele colţoase
Și una cu mănunchi de seu
Cu care să secer eu
Și pe dealuri şi pe văi
Daţi-i gură, măi flăcăi,
Mânaţi, măi!
Stoguri mari şi minunate
De mari meşteri lăudate
Și s-a dus la Câmpulung
Și-a adus nouă iepe-suruiepe
De câte nouă ani sterpe
Unde iepele călca
Fântânile seca
Din copite treiera
Cu nările vântura
Cu dinţii saci-i ţinea
Cu urechea-n sac turna
Stau oamenii şi se minuna
Baba sfârâia
Cu uncheaşu' alăturea
Și-au încărcat nouă care cu povare
Cu povare-mpovărate
De mari boieri lăudate

Stau oamenii şi se sfătuia
Unde să meargă la moară
Unii zicea să se ducă la moară la moş Drăgan
Unde-a măcinat şi acum un an
Alţii zicea să meargă la Lipăneşti
C-aştepţi până-mbătrâneşti
Și-au plecat la moară la Hârlău
Unde-am măcinat şi eu
Ce bine m-am înţeles
Cu morăriţa mai ales
Dar hoaţa de moară
Când auziră carele scârţâind
Boii mugind şi flăcăii chiuind
Puse coada pe spinare
Și-apucă pe iaz la vale
S-a oprit în lunca-i mare
Lunca-i mare frunză n-are
Lunca-i mică frunza-i pică
Nataliţ'(mătale) nu-ţi fie frică
Laurei că lunca-i mare
Că-i iepuri şi căprioare
Și mai multe lighioane.
Mânaţi, măi!
Moraru' luă un cojoc miţos
Și îl întoarce pe dos,
Tesla-n brâu şi barda-n mână
C-aşa-i vine la-ndemână
Și zise: prr, prr, prr, morişca mea!
Până puse mâna pe ea.
Și dete cioc, poc
Și puse moara la loc.
Și-i dete una pe şele
Și-o aşeză pe măsele.
Dar hoaţa de moară

Nu făcea făina ca făina
Și mălaiu' ca mălaiu'
Făcea numai aur şi mărgăritare
Să fie-n curţile dumneavoastră, cinstiţi gospodari.
Mânaţi, măi!
Bătu-n sită şi-n covată
Și făcu trei colaci odată.
Unu' mare şi frumos
Ca faţa Domnului Hristos
Unu' negru de secară
Ăla dă-l pe uşă afară
Și unu' la vii şi la morţi
Și nouă la plugarii toţi
De urat v-am mai ura
Că ştim că mult v-ar bucura
Dar mai avem multă cale
Încă şapte văi şi-o vale
Și mai avem de-a trece
O dumbravă rece
Unde sunt fete nebune
Și aruncă cu alune
Și aleargă după noi
Ca albinele la roi.

4. Oraţie culeasă de la Neculai Diaconu

Munţi înalţi şi luminoşi
Bine v-am găsit sănătoşi!
Trageţi brazda, măi, flăcăi,
Și strigaţi o dată, hă-hăăă
Asta-i seara Sfântului Vasile
Și sosesc cu bucurie
Și vă aduc numai veşti frumoase

De urări şi veselie.
Anul vechi acum se duce
Iar cel nou în locu-i vine
Mă rog cerului să trimeată
Tuturor zile senine
Apăi bună seara, bună seara
Cinstiţi gospodari
Să nu credeţi că suntem niscai ciobani de la oi
Sau nişte cocori
Suntem 8 flăcăi îmbrăcaţi ca-n zi de sărbătoare
Și toţi tineri ca şi-o floare
Și-am venit să ne distrăm
Nicidecum să câştigăm
Și zăpada s-o călcăm
P-astă noapte întunecată
Cu zăpada necălcată.
Să vă spunem de Hristos
Domnul cel prealuminos
Din fecioara cea curată
Din Maria lăudată
În oraşul Betleem
În peştera întunecoasă
În scorbura friguroasă
În locaşul oilor
Și în ieslea boilor
Și bine c-am înnimerit aici la dumneavoastră
La oameni cinstiţi
La oameni din cei mai tari
Cu flăcăi şi fete mari
Flăcăi mândri de-nsurat
Și fete de măritat.
Iar sân' Vasile ce vine
Să vă aducă tot spre bine
Bani de aur şi comori

Mai daţi roată fraţilor
Mânaţi măi, hăhăi!
Ș-apoi cinstiţi gospodari
Noi am mai sta, v-am mai ura
Dar ni-i frică că vom însera
Pe aici pe la curţile dumneavoastră
Departe de bordeiele noastre
Căci dumneavoastră aveţi parte de case înalte, luminoase
Sticluite, argintite
Cu buni oaspeţi locuite
Noi avem parte de bordeie mici
Bune pentru plugari voinici
Cu nuiele îngrădite
Și cu paie acoperite
Iar câte paie pe bordeiele noastre
Atâţia bani în pungile dumneavoastră
Câţi cărbuni aveţi în vatră
Atâţi logodani la fată
Câtă şindrilă pe casă
Atâţia galbeni pe masă
Și-am zis verde şi-o sipică
Haide, măi Costică
Mânaţi măi, hă-hăi!
Apoi, căutaţi şi vă grăbiţi
Sau punguşoara cu bani n-o găsiţi
Că mai avem de-a trece un deal şi-o vale
Să-ntindem o lungă cale
Să trecem o dumbravă rece
Unde stau leii-paraleii
Cu gurile căscate
Cu limbile lăsate
Ce vor să ne-apuce pe la spate
Și rămân fetiţele de sân' Vasile nesărutate.
Ia, rămâneţi sănătoşi

Oameni tineri şi frumoşi
Ploi la timp, noroc la câmp
Sănătate şi belşug
Fiţi buni şi iertaţi
Și tot ce v-am urat
Și primiţi anul... care vine
Și la mulţi ani şi să trăiţi!

Pluguşorul copiilor (cules de la Elena Zăhărăchescu)

Mâine anul se-nnoieşte,
Pluguşorul se porneşte,
Și începe a ura,
Pe la case a colinda.
Iarna-i grea, omătu-i mare,
Semne bune, anul are.
Semne bune de belşug,
Pentru brazda de sub plug.
Doamne, binecuvântează
La casa ce se urează.
De urat, am mai ura,
Dar ni-i că s-o însera
Și noi suntem mititei,
Ne mănâncă câinii răi.
Și nu suntem de ici de coalea,
Ci suntem de la Mitoc
Unde-ngheaţă apa-n toc
Și mămăliga pe foc.
La anu' când vom veni
Să vă găsim înfloriţi
Ca merii, ca perii
În mijlocul verii
Și ca poamele din vii
În postul Sfintei Mării.

ORAŢII DE PLUG (noi)

1. Tinerel m-am însurat
Tinerică mi-am luat
Tinerică ca mama
Subţirică ca soba
Când şade culcată-n pat
Parcă-i ursul crăcănat
Când o vezi pe bătătură
Parcă-i ghem de-ndrugătură
Când trece pe lângă lac
Îi sar broaştele în cap
Mă-nsurai şi luai nevastă
De la mine-a treia casă
Luai fată cu avere
Vai de păcatele mele
Mi-a dat socră-meu doi boi
Şi-o sută cinzeci de oi
Boii-mi trag, oile-mi plac
Dar cu toanta ce mă fac
Că mereu stă numa-n pat.

2. Fetele din satul nostru
Nu ştiu bine Tatăl nostru
La găini nu dă mâncare
Că nu ştie câte are
Vaca nu o poate mulge
C-are coarne şi o-mpunge
Lasă sapa pe ogor
Şi fug la televizor
Ba că-i muzică uşoară
Ba că-i meci cu altă ţară

În urechi poartă cercei
Parcă-i scroafa cu purcei
Poartă pantofi cu tocu-nalt
Parcă-i naiba pe asfalt.

3. Colo-n vale la Jirlău
Mă-ntâlni cu socru meu
Socră-meu aşa zicea:
– Ia băiete fata mea
Şapte boi îţi dau cu ea
Boii-mi plac, averea-mi place
Dar cu toanta n-am ce face
Intră toanta în obor
În papuci şi-n capul gol
Iar boii când o văzură
Începură a mugiră
Iar un bou mai îmbălţat
A fugit de s-a crăpat.

4. De la mine a treia casă
Mă-nsurai şi luai nevastă
O trimit să mulgă vaca
Ea se duce mulge scroafa
Intră toanta în coteţ
Sare scroafa pe pereţi
Mai aveam vreo trei purcei
Mor şi ăia de frica ei
Mai aveam vreo trei găini
Sar şi alea prin vecini
Şi-am bătut-o într-o seară
De urla ca trenu-n gară
Şi-am trimis-o la părinţi
Fără păr şi fără dinţi.

5. Şi-am venit la dumneavoastră
C-am auzit că aveţi o fată frumoasă
Pică, pică, inimioara mi-i despică
Stă la geam şi ne priveşte
Din guriţă ne zâmbeşte
Cu ochii căprui
Cu părul castaniu
Mă bagă-n mormânt de viu
De urat am mai ura
Dar ne frică c-o-nsera
Şi avem de trecut în cale
Un lac cu apă rece
Unde stau leii-paraleii cu gurile căscate
Cu limbile lăsate
Să ne-apuce pe la spate.
Că noi nu suntem de ici de colea
Suntem de la Turnu Severin
Unde se fabrică săpun
Să-şi dea fetele pe faţă
Şi flăcăii pe mustaţă
Şi n-am venit să vă cerem marea cu sarea
Şi am venit să vă cerem o mână de parale
Să le facem la plugari mantale
Că stau în fund ca stupii
Şi urlă ca lupii
Că le-au năpădit păduchii.

6. Bună seara, bună seara
Mă lăsaţi s-aprind ţigara
Cu ţigara aprinsă-n gură
Să vă zic şi-o urătură.
Că noi nu arăm cu car cu boi
Cum se ară pe la noi
Ci arăm cu avionul

Ce n-a pomenit poporul
Avion cu tracţiune
Ce bagă viteză la lume.

7. În seara de Vasile Sfântu'
Îmi zbură căciula, vântu,
Și mi-o duse roată-roată,
Pân' la dumneavoastră-n poartă.
Și venii după căciulă,
Să vă zic şi-o urătură,
Să vă sară dinţii din gură
Și căciula de pe cap
Să rămâneţi om bogat
De prin munţi şi de prin văi,
Trageţi roată, măi flăcăi!

8. (culeasă de la Elena Banu)
În seara de Sânt Vasile
Mi-a luat căciula vântu
Și mi-a dus-o sus pe casă
De pe casă pe fereastră
Până aici la dumneavoastră
Și-am venit după căciulă
Să vă spun şi-o urătură
Am venit cu pluguşorul
Cu maşina şi tractorul
Ca să vă arăm ogorul
Ca să scoatem de sub glie
Cea mai mare bogăţie
Ia mai mânaţi, măi, flăcăi,
Și bateţi din bice, măi!

9. Munţi înalţi şi luminoşi
Bine v-am găsit sănătoşi!
Seara Sfântului Vasile
Fie-vă boieri de bine
Lipiţi-vă de perdele
Și-ascultaţi vorbele mele
Că deunăzi am aflat
De un ţingău ce s-a-nsurat
Cu o puştoaică despre care
Dânsul nu ştia se pare
Decât că-i fâşneaţă foc
Și-a pornit cocoş la viaţă
Deşi n-avea nici mustaţă
Nu ştiu ce-au făcut, ce-au dres,
Însă nu s-au înţeles
Și-acum cântă divorţat
Tinerel m-am însurat
De urat, am mai ura
Dar ne e că s-o-nsera
Și nu suntem de ici de coalea
Suntem tocmai de la Hălăciuca
Unde se face mămăliga cât nuca
Și-o păzeşte cu măciuca
De copiii lui nea Ilie
Să nu taie vreo felie
Și la anu' de-om veni
Tot în astă mare zi
Să vă găsim sănătoşi
Cu ochi mari şi luminoşi
Cu copiii sănătoşi.

10. (Oraţie culeasă de la Elisabeta Tănăsescu)
Fetele din satul meu
Au roit-o la liceu
Vin cu pantaloni la modă
Nu mai stau cu noi de vorbă
Vin cu pantaloni în şpiţ
Au uitat că au părinţi
Au unghiile cât prăjina
De se ceartă cu găina
Buzele-s vopsite roş
Parcă-s creastă de cocoş
Pe buzele fetelor
Noi dăm foc ţigărilor
În seara de Vasile Sfântu
Mi-a zburat căciula vântu
Și mi-a dus-o sus pe casă
De pe casă pe fereastră
Chiar aici la dumneavoastră
C-am venit după căciulă
Să vă zic şi-o urătură
Doamnelor şi doamne fine
Daţi-vă pe lângă mine
Să vă spun ceva de bine
Mai cu bine, mai cu rău
Am ajuns la Anul Nou
Că nu suntem de ici de colo
Suntem de la Ţipirig
Unde mor câinii de frig
Și Maria de căldură
Bagă unghiile-n gură.

11. Am venit pe-o vale
Să tragem o brazdă
Aici în curte la dumneavoastră
Să nu credeţi că e chiar pe aproape
A dat Domnul ger din toamnă
S-a făcut gheaţă de-o palmă
Poa’ să fie până la gât
Noi o scoatem din pământ
Să semănăm grâu şi arnăut
Că ăsta-i mai mult pe pământ
Ciucurei şi viorei
Trageţi brazda, măi flăcăi!
Da bună seara, bună seara
Daţi un foc s-aprind ţigara
Cu ţigara-n colţu’ gurii
Să dau drumu’ urăturii
Și-un kil de ţuică să mă-ncălzesc
Că-s răcit şi cam tuşesc
Moşulică, moş bătrân
Du-te-n beci şi adă vin
Adă vin american
Cum ne-ai dat şi acum un an
Și-o cratiță cu friptură
Pentru cel care vă ură
Și-o cratiță cu cârnaţi
Pentru toţi ceilalţi.
Busuioc verde pe masă
Rămâi gazdă sănătoasă
Noi plecăm la altă casă
Unde-i fata mai frumoasă
Și baba mai arţăgoasă.

Fragmente de oraţii

1. Foaie verde şi-o sipică
Bate cizma, măi Costică,
Să răsune uliţa
Să m-audă mândruţa.

2. Am venit la dumneavoastră
C-am auzit c-aveţi o fată frumoasă.
Are dinţii ca grebla,
Nasu' ca sfecla,
Ochii ca cucuveaua,
Şi-i amar de viaţa mea.

3. Munţi înalţi şi luminoşi,
Bine v-am găsit sănătoşi!
Bine v-am găsit sănătoşi
C-un pahar de vin pe masă
Pe gura paharului,
Scrisă floricica raiului.

CALOIANUL

Caloiene-iene,
Deschide portiţele
Să intre ploiţele
Că de când n-a mai plouat
Grânele ni s-au uscat
Și pământul s-a crăpat.

COLINDE

1. Zorile de ziuă

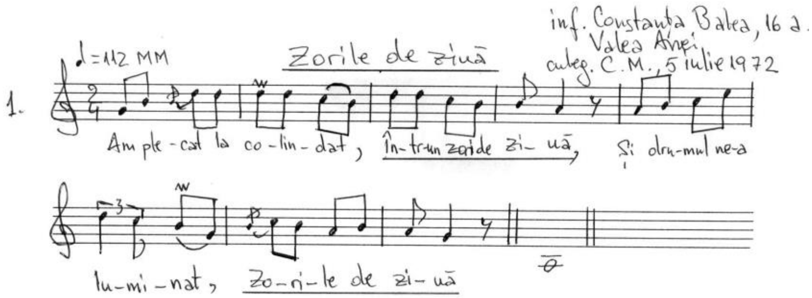

Am plecat la colindat
Într-un zori de ziuă
Și drumul ne-a luminat
Zorile de ziuă
Am venit s-aducem vouă
Într-un zori de ziuă
Raze de lumină nouă
Zorile de ziuă
Ară coasta şi colnicul
Într-un zori de ziuă
Ca să crească mare spicul
Zorile de ziuă.

2. Nunta din Cana Galileii

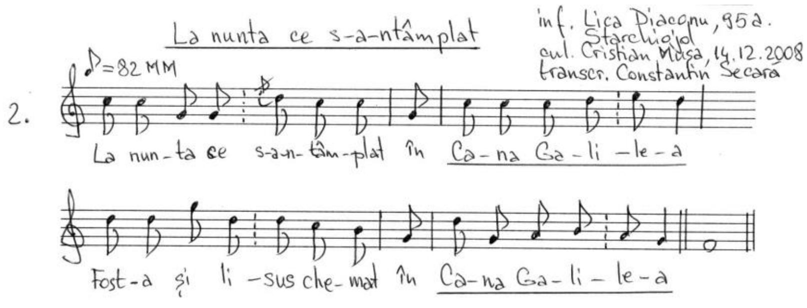

La nunta ce s-a-ntâmplat
În Cana Galileii (refren, se repetă după fiecare vers)
Fost-a şi Iisus chemat
Văzând că nu-i vin de-ajuns
În şase vase apa-a pus
Și le-a umplut până sus
Domnu’ a binecuvântat
Apa-n vin că s-a schimbat
Acum nunului i-a dat
Nunu’ mirele-au chemat
Și cu glas l-a lăudat
De tăria vinului
De mărirea Domnului.

3. De când Domnul S-a Născut

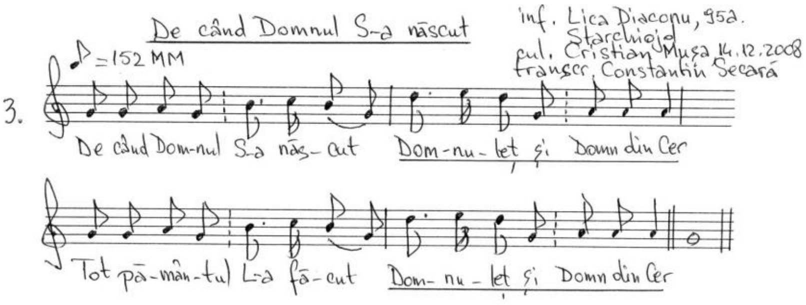

De când Domnul S-a născut
Domnuleț și Domn din Cer (refren, se repetă după fiecare vers; nota mea, I. Fruntelată)
Tot pământu' L-a făcut
Ceru' l-ai ridicat
În patru stâlpi de argint
Mai frumos la-mpodobit
Tot cu stele mărunțele
La mijlocu' stelelor
Luce' luna cu lumina
Soarele cu razele
Busuioc verde pe masă
Rămâi gazdă sănătoasă
(refrenul nu se mai cântă între penultimul și ultimul vers; nota mea, I. Fruntelată)
Că mă duc la altă casă

4. Sus, la Poarta Raiului

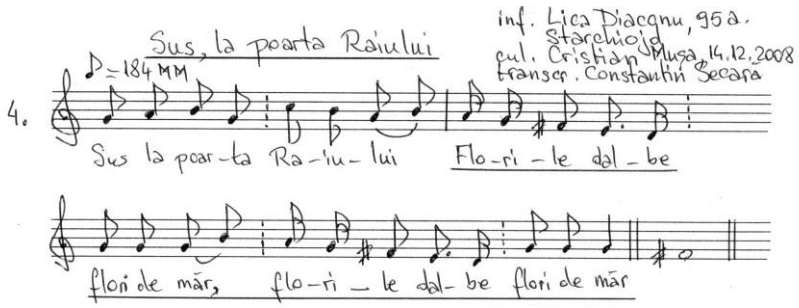

Sus, la poarta Raiului
Florile dalbe, flori de măr, florile dalbe, flori de măr (refren, se repetă după fiecare vers, inclusiv după ultimul; nota mea, I. Fruntelată)
Șade Maica Domnului
Cu-n fiuţ micuţ în braţe
Fiul plânge, Maica-i spune
Taci, fiuţe, nu mai plânge
Că m-oi duce, ţi-oi aduce
Două mere, două pere
Și-un buchet de micşunele
Să te joci în rai cu ele

Aceeaşi melodie era folosită pentru colindul:

Sculați, sculați, boieri mari
Florile dalbe, flori de măr (refren, se repetă după fiecare vers, inclusiv după ultimul; nota mea, I. Fruntelată)
Sculați, voi, români plugari,

Că vă vin colindători
Nu vă vin cu nici un rău
Ci v-aduc pe Dumnezeu
Să vă mântuie de rău

5. Rătăcii într-o grădină

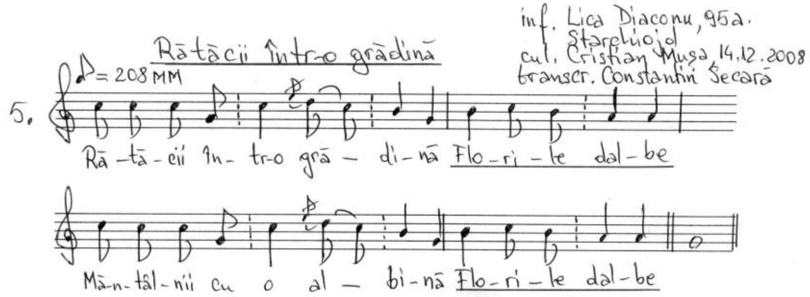

Rătăcii într-o grădină
Florile dalbe (refren, se repetă după fiecare vers, inclusiv după ultimul; nota mea, I. Fruntelată)
Mă-ntâlnii cu o albină
Albina strângea din flori
Ceara pentru sărbători
Ceara se făcea făclii
Să le dea Sfintei Mării
Făcliile se-aprindeau
Îngerii din Rai râdeau
Făcliile se stingeau
Îngerii din Rai plângeau

6. Bună dimineaţa

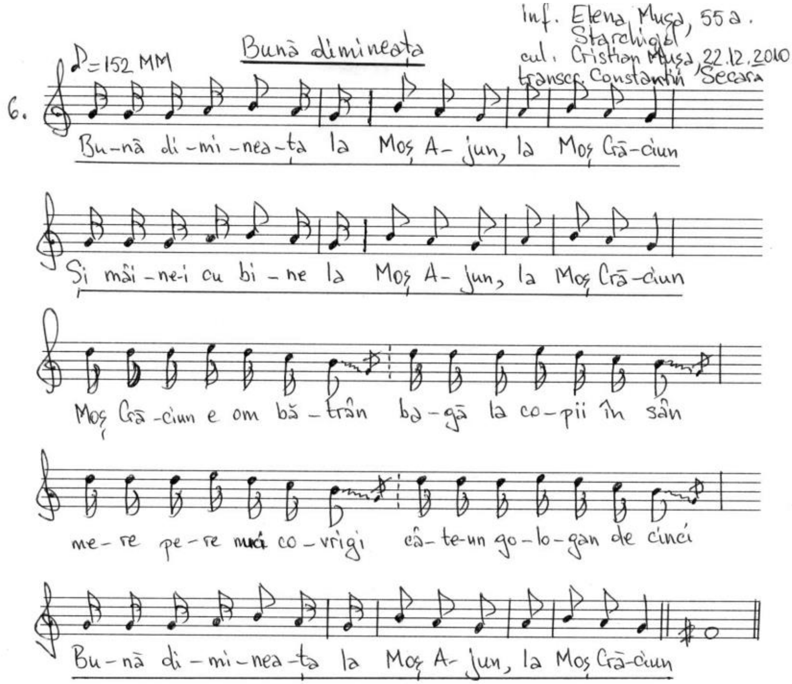

Bună dimineaţa
La Moş Ajun, la Moş Crăciun
Și mâine-i cu bine
La Moş Ajun, la Moş Crăciun
Moş Crăciun e om bătrân
Bagă la copii în sân
Mere, pere, nuci, covrigi,
Cât’un gologan de cinci
Bună dimineaţa!

Formule de început la *Bună dimineaţa*:
1. Foaie verde portocală,
Noi suntem copii de şcoală
Și-am plecat să colindăm,
Pe la case să urăm.
2. Dragă domnişoară,
Ieşi puţin afară,
Dă-ne un covrig
Că murim de frig.

7. În seara de Sfânt Vasile

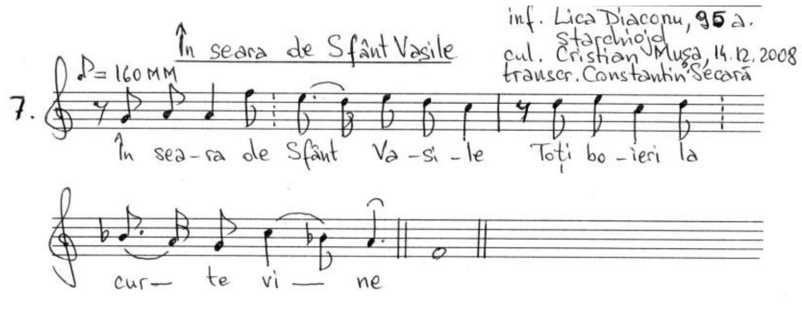

În seara de Sfânt Vasile
Toţi boieri la curte vine
Numai tânărul Vasile
La trei zile când sosiră
Găsi murgu’ năduşitu
De ce-i murgu’ năduşitu?
Ori în goană l-aţi gonitu
Din malul Siretului
Până-n malul Oltului.

Alte colinde din repertoriu a căror melodie s-a pierdut

1. Ici în zori ici în grădină (din caietul Licăi Diaconu)

Ici în zori ici în grădină
Mere cu florile dalbe (refren, se repetă după fiecare vers, inclusiv după ultimul; nota mea, I. Fruntelată)
Sunt doi meri într-o tulpină
La tulpină împreunați
La vârfuri încoronați
Iari în vârful merelor
Este un leagăn de mătase
Împletit în vițe șase
Dari în leagăn cine șade
Domnu Sfânt cu Maica șade

2. Hai sculaţi voi ce dormiţi (din caietul Elisabetei - Lucica Gârbea)

Hai sculaţi voi ce dormiţi
Vremea e să vă treziţi
Casa să vă măturaţi hai Leru-i Ler
Și casa să v-o-ncărcaţi hai Leru-i Ler
Că umblăm şi colindăm
Și pe Domnul căutăm
Din seara Ajunului hai Leru-i Ler
Până-ntr-a Crăciunului hai Leru-i Ler
Că va veni cel prea bun
În sălaşul lui Crăciun
Că va veni Cel prea Sfânt hai Leru-i Ler
De toată lumea slăvit hai Leru-i Ler
Hai ʿnainte să ieşim
Și cu daruri să-L primim
Colinde să-i colindăm hai Leru-i Ler
Și Lui să ne închinăm hai Leru-i Ler
La duşmani să alergăm

Și cu ei să ne-mpăcăm
Să fim toţi cu bucurie hai Leru-i Ler
Când Iisus are să vie hai Leru-i Ler
Hai sculaţi nu mai dormiţi
Vremea e să vă treziţi
Că vine iar Domnul Sfânt, hai, Leru-i Ler
Să se nască pe pământ, hai, Leru-i Ler

3. Vasilca
Vasilcuță ce-ai mâncat
Și ce-ai băut
De ești grasă și frumoasă
Și la toți ești drăgăstoasă
Sus la munte m-am suit
Fragi și mure c-am găsit
Mai la deal m-am coborât
Apă rece c-am băut
Mai frumoasă m-am făcut.

LEGENDA STARCHIOJDULUI

1. Varianta doamnei Mioriţa Gârbea
Fost-a, fost-a de demult,
Fost-a prin acest ţinut,
Doi bătrâni, ce-au pus la cale,
Să se-aşeze pe o vale.
Vale-adâncă din străbuni,
Valea satului Bătrâni.
Și aveau bătrânii şură,
Aveau vite-n bătătură.
Mai aveau o fată şi-ncă doi feciori
Mândri de părinţii lor.

Și-ntr-o zi în apus de seară,
Simţind moşul c-o să moară,
Și-a chemat feciorii lui,
Roată-n jurul patului,
Și le-a zis cu stinsu-i glas:
Dragii tatii, eu vă las!
Tu, Chiojdule mai mare,
Să iei, tată, aci o vale,
Lângă vatra părintească,
Gospodăria să-ţi crească.
Iară tu, Chiojdu Mic,
Să iei valea din Colnic.
Chiojdeanca mea, frumoasă,
Să trăieşti, s-ajungi mireasă.
Îţi las mai la vale, tată,
Pământ din a noastră vatră.
Să trăiţi îndestulaţi,
Să v-aveţi bine ca fraţi.
Doar atât a mai grăit,
C-a-nchis ochii şi-a murit.
Aşa spune legenda!
Secole au trecut peste acest ţinut,
Leagăn stămoşesc, pământ românesc.
Și iată că veniră hrisovul domnesc
Al lui Mihai Vodă,
1418, an de bucurie,
C-a dat la moşneni
Dreptul de moşie.
Nespus de scump eşti
Pământ străbun,
Străbună vatră, leagăn părintesc.
De acum, tot ce va fi pe acest pământ,
Noi facem legământ,
Să-l păstrăm că este sfânt.

2. Varianta Mamei Lica
Că legenda spune
Au fost doi bătrâni pe lume
Și-n Bătrâni s-au aşezat
Și căsuţă şi-au durat.
Și aveau bătrânii şură,
Vite aveau în bătătură,
Aveau dealuri şi cu văi
Dar copii aveau doar trei.
Pe băiatul cel mai mare
L-a-nsurat în astă vale,
Între dealuri şi izvoare
S-a format Chiojdul Mare.
Pe băiatul cel mai mic
L-a trecut peste colnic,
Și acolo s-a ʿnstărit,
S-a format Chiojdul Mic.
Bătrânii aveau şi-o fată,
Pe nume, Ana chemată,
În pădurea verde deasă,
Anei îi făcură casă.
Și de-atunci aşa îi spune
Valea Anei, frumos nume,
Și aşa ne tragem noi
Din bătrânii aceia doi.

BALADA MIORIŢA
(culeasă de la Neculai Diaconu)

Oaie laie, bucălaie,
De trei zile-ncoace
Gura nu-ți mai tace
Iarba nu-ți mai place, măi
D-apăi laie, laie, bucălaie,
De trei zile-ncoace
Gura nu-ți mai tace
Iarba nu-ți mai place
Mioriță, mioară, mă
Ori ești bolnăvioară
Mioriță, mioară
Nu sunt bolnăvioară
Dar am auzit
Că ciobanul vrâncean
Și cu cel moldovean
La apus de soare
S-au hotărât să te omoare
O, laie, laie, laie, bucălaie
Dac-o fi să mor
Să mă-ngropați
În dosul stânii
Ca să-mi aud câinii
O, laie, laie, bucălaie
Și la cap să-mi puneți
Fluieraș de soc
Mult zice cu foc
Fluieraș de os
Mult zice duios
O, laie, laie, bucălaie, măăi...

(„Cam asta e... O cântam numai la oaie. L-am învățat cu oile – eu singur de la oi – așa l-am învățat. Mai erau ciobani de-ăștia pe munți, avea cimpoi după ei și-l cânta cu cimpoiu’ cântecu’ ăsta al oilor, da’ eu n-aveam cimpoi...” – Nicolae Diaconu, 2 iulie, 2014, Starchiojd)

CREAŢIILE MAMEI LICA

Floare, Ghiocel şi Buruiană

Vin’ de ascultă dragă Leană,
De Floare şi Buruiană.
Vino şi tu mititel,
Să asculţi despre Ghiocel.
Căci a fost demult, odată,
Mama mea mi-a spus,
Că au venit în sat la noi,
Din miază zi şi apus,
Trei flăcăi, ca trei brazi falnici,
Nu ştiu cum să spui,
Nu bogaţi, dari erau harnici,
Cum pe lume alţii nu-i.
Și-au venit din lumea largă,
Călări pe cai suri.
Îmbrăcaţi în haine bune,
Dari goi la chimir.
Și aici în sat la noi,
Ei s-au însurat,
Cu cele mai frumoase fete,
De la noi din sat.

Nu trecură multă vreme
Și neamul lor s-a-ntins.
Căci au muncit cu bărbăţie,
Și greu' l-anvins.
Din Floare au ieşit mulţi oameni,
Profesori, studenţi,
Că au muncit cu cinste,
De pui pe ei preţ.
Tot aşa şi Buruiană,
Niamul i s-a-nmulţit,
Nepoţii au învăţat carte,
Și toţi s-anstărit.
Ghiocel fiind om sterp,
Neamul lui nu s-a-nmulţit.
Și toată averea lui
Parcă a-ncremenit.
El şedea la centru-n sat
Dar neavând copii,
Numele lui a pierit
Printre aceştia vii.
Doari o fântână se găseşte
Făcută de el,
Care cei bătrâni îi zice,
Fântâna lui Ghiocel.
Povestea cu acei flăcăi,
Astăzi eu v-am scris,
Auzită din bătrâni,
Cum mama mi-a spus.
(Lica Diaconu 1970)

Datoria unui tată de copii

O, tu, tată,
Cel ce te-a pus Dumnezeu stăpân peste toate
Ţie ţi se supun toate vietăţile pământului.
Pe tine te ştie de frică toate.
Tu poţi să le îmblânzeşti,
Să le baţi şi să le omori pe toate.
Dari gândeşte-te bine
Și cu chibzuială mare.
Nu cumva să horopseşti
Sau să baţi vreun suflet
Fără vină sau pe nedrept.
Căci cu anevoie te vei descurca
La ziua judecăţii celei mari.

Datoria de mamă

Iari pe tine, mamă,
Te-a pus Dumnezeu
Împărţitor de pâine şi bucate.
Și mângâi pe cei necăjiţi
Și să sfătuieşti de bine pe cei mai mici.
Bagă de seamă ca nu cumva să dai greş.
Împarte pâinea drept,
Mângâie pe cel necăjit,
Sfătuieşte de bine pe toţi,
Iari vorbe de ruşine
Să nu iasă din gura ta.
Căci la ziua judecăţii celei mari
Îţi vei da seama de tot ce n-ai împlinit
Și de tot pasul care l-ai greşit.
Fii cinstită şi dreaptă.

Pe degeaba de la nimeni
Să n-aştepţi ajutoare,
Căci nici sfântu' nu ajută
Pân' nu-i duci o lumânare.

Monografia străzii mele (Lica Diaconu)

Strada mea se numeşte Beniea. Eu m-am căsătorit în anul 1930. De la mine de acasă până în capătul satului sunt aproximativ 700 m. Pe această lungime de stradă locuiau 19 familii şi anume: 1. Fănică Popescu, 2. Iancu Popescu, 3. Tache Popescu, 4. Costică Popescu, 5. Dumitru Popescu, 6. Fănică Popescu, 7. Alecu Popescu, 8. Gheorghe Godea, 9. Dumitru Vlad, 10. Costantin Mocanu, 11. Ion Diaconu, 12. Fănică Diaconu, 13. Niţă Diaconu, 14. Constantin Diaconu, 15. Niţă Cheşca, 16. Nae Popescu, 17. Toma Oprea, 18. Gheorghe Zăhărăchescu, 19. Dumitru Băcanu. Tot în această lungime de stradă locuiește astăzi 43 de familii în 40 de case.

Foicică foi ca cimbru

Foicică foi ca cimbru,
Trăieşte mama cu gându,
Că Miţa ei a bărbată
Se mută în Chiojd vreodată.
Și-şi amână zilili
Ca să-şi stingă dorurili,
Că mama-i cu dorurili
Și cu îngrijorărili.
Foicică matostat,
Eu vă spun adevărat,
Căci şi pe anul patru şapte

Când era foamea aproape,
Nouă casa ni s-a spart
Și hoţii tot ni-a furat.
Haine, rochii, încălţăminte,
Valuri de lână ţesute.
Iari hoţii care ni-a spart
Nici de cum nu i-am aflat.
Căci toate ce le-a furat
În pământ parcă a intrat.
Dari Domnul nu ni-a lăsat,
Toate la loc ni le-a dat.
De aia eu v-am povestit
De Miţa care a fugit.

Lucruri adevărate

De vrei bine să trăieşti
Pe astea să le împlineşti:
Să-ţi iubeşti ţara ca pe mama, să-ţi dai toate datoriile la stat şi atunci mergi cu pieptul desfăcut printre toţi, nu fura şi nu înşela dacă vrei să dormi liniştit, cine fură nu are somn, mulţumeşte-te cu salariul sau cu harul ce ţi l-a dat Dumnezeu, îmbracă pe cel sărac şi gol, dă mâncare la cel flămând, dă apă la cel însetat, ajută pe cel bolnav, cercetează ce-i trebuie lui şi-l mângâie, du-te la cel din temniţă că sunt mulţi nevinovaţi acolo, primeşte pe cel strein în casa ta şi să nu uiţ pe Dumnezeu toată viaţa ta. Asta este datoria oricărui suflet. (Lica Diaconu)

Legenda Andreenii

O familie înstărită
Se îmbolnăviră
Și nu ştiu din ce
Părinţii muriră.

Și rămase trei orfani,
Doi băieţi şi-o fată,
Creşteau şi se bucurau,
Scandal, niciodată.

Și erau egzemplu
De aşa cuminţi.
Cum se înţelegeau
Neavând părinţi.

Și cum trecea timpul
Fără ca să simţi,
Băieţii şi fata
Crescu fără părinţi.

Ce zise flăcăii,
Fraţii amândoi,
Soro, Andreeano,
Tu să asculţi de noi.

Noi ne-am făcut mari
Și plecăm la muncă.
Mereu plecăm luni
Și venim sâmbătă.

Tu să stai acasă,
Să faci ce se poate,

Noi suntem flăcăi
Și aducem de toate.

Uite treaba ce o ai:
Să găsim curat,
Mâncare făcută,
Spălat şi călcat.

Și plecau flăcăii lunea,
Veneau la săptămâna,
Găseau mâncarea făcută
Și curat cum e luna.

Dar într-o sâmbătă
Când veni acasă,
Găsiră gheata nomolită,
De noroi neştearsă.

Și se necăjiră
Amândoi deodată.
Făcu gălăgie
Și o bătu pe fată.

Atunci Andreeana
De ciudă şi plâns,
Îşi luă rochiţele
Și din sat s-a dus.

Se duse la Brăila.
Se băgă argată
La un boier mare,
Să vadă de o fată.

Fetiţa era mică,
Cocoana bolnavă,
Ea aranja totul
Și-şi vedea de treabă.

Iar casa boierului
Nici nu chindisea.
Tot ce se cerea
Argata făcea.

Iar după puţin timp
Cocoana a murit.
După înmormântare,
Andreeana a fugit.

Și veni la fraţi
Și le-a povestit.
Ce făcea acolo
Și cucoana a murit.

Toţi se bucurară
Că iari s-au găsit,
Căci trecură mult
De când nu s-au văzut.

Iari după trei zile,
Sosi în sat la noi,
O trăsură mare
Cu cai şi zurgălăi.

Cine e acela
Cu trăsura bogată?
Era boieru' Brăilei
Venea după fată.

Și intră în casă
Și le-a povestit,
Că el e boierul
Cel nenorocit.

Am venit să-mi daţi
Pe Andreeana mie.
Nu s-o iau argată,
Ci s-o iau de soţie.

Andreeana noastră
Fugea şi plângea.
Să plece cu boierul
Nici decum nu vrea.

Rudele şi fraţii,
Toţi o sfătuiră.
La Brăila cu boieru'
Plângând o porniră.

Când sosi acasă
Nu plânse deloc.
Se făcu cucoană
Și îşi puse coc.

Nu trecu prea mult
Și barza veniră.
I-aduse o fetiţă
Ca o crizantină.

Acum Andreeana
Nu era argată.
Era cucoană mare
Și tare bogată.

Iari fetele surori
Creşteau ca din apă.
Dacă le vedeai,
Gemene le ziceai.

Și crescu curând
Cele două june,
Mergeau la plimbare
Și mergeau în lume.

Într-una din zile
Văzu o zi caldă.
Și cerură voie
Să se ducă la baltă.

Și părinţii lor
Fiindcă le iubea,
Zise vizitiului
Să le ducă cu trăsura.

Să le lase acolo
Până înspre seară
Să se ducă apoi
Să le aducă iară.

Dar în timpul acesta
Fiind la scăldare,
Văzu două bărci
Venind în fuga mare.

Nu avură timp
Nici a mârâi,
Căci doi hoţi le luară
Și cu bărcile fugi.

Și le duse în Deltă
Între păpuriş
Unde aveau colibe,
Și ei stăteau ascunşi.

Și le ordonară,
Că voie nu are
Ca să părăsească
Pe a lor cărare.

Geaba au răcnit,
Geaba s-au văitat,
Căci din mâna hoţilor
Ele n-au scăpat.

Iari înspre seară
Când se făcu răcoare,
Veni cu trăsură
Și cucoana mare.

Și le căutară
Și tot întrebară,
Dari nimeni nu ştia
Să spună ceva.

După atâta plâns,
Atâta căutat,
Toţi se chobzuiră
Că s-au înnecat.

Casa boierească
Se îmbrăcă în jale.
De atâta plâns,
De atâta căutare.

În sfârşit,
Ei s-au hotărât,
Și pomenile în sat
Toate le-au făcut.

Trecură trei ani
De doliu şi plâns.
Și toată bucuria
Din casa lor s-a dus.

Dar fetele noastre
Ce stăteau arestate
Se vorbeau mereu
Cum ar putea să scape

Și se prefăcură
Că îi iubeşte mult
Le ieşeau în cale
Și îi luau de gât

Și îi mângâiau
Și îi alintau
Vorbe dulci, frumoase
Ele le spuneau

Chiar dacă ne bateţi
Și ne alungaţi
De noi niciodată
N-aveţi să scăpaţi

Chiar de am căuta
În oraş sau lume
Nimeni n-ar trăi
Mai bine ca mine

Noi avem de toate,
Aur şi bucate,
Dragoste, iubire,
Trăim foarte bine

Cu boierii lumii
De ne măritam
Atâta de bine
Noi nu întâlneam

Iar ei se simţiră
Foarte fericiţi
C-a sosit momentul
Să fie iubiţi

Și între hoţi şi fete
Este o armonie
Cum la tinereţe
Toată lumea ştie

Dară după ce
Mi i-a capturat
Se rugă de dânşii
Le ceru un sfat

Și zise Didina:
Scumpul meu bărbat
Am o rugăminte
Și îţi cer un sfat

Du-ne cu bărcuţa
Până lângă mal
Să vedem oraşul
Și venim fuga iar

Și se-nduplecă
Și-n bărci se sui
Le duse la mal
Și se învoi

Peste cinci minute
Ele să se-ntoarcă
Iar ei cu bărcuţa
Să le ia îndată

Iari ei fermecaţi
De aşa iubire
Ei nu s-au gândit
Că-i înspre pieire

Iar ele şirete
Îndată au fugit
La părinţi acasă
Și le-a povestit

Cum le-a luat hoţii
Cu bărcile lor
Și le duse-n Deltă
Cum sta cu fior

Și s-a dus în grabă
De i-a declarat
Și veni armată
De i-a-nconjurat

Că aveau multe guri
Acolo-n păpuriş
Și ieşeau doar noaptea
La spart pe furiş

Și acum mi-i prinseră
Și mi i-a legat
Terente şi Valente
Aşa i-a chemat

Iar fetele noastre
Curând se măritară
Dari noroc pe lume
Ele nu aflară

Numai prin necazuri
Pagube şi moarte
Zi de zi şi an de an
Le petrecu pe toate.

Întâmplarea asta s-a întâmplat în satu' meu Starchiojd. Andreeana a fost din neamul Popanetaşilor, o mătuşă, o bunică a lui Lache al lui Tudor. Ședea acolo unde a stat Neanuţa (Lenuţa n.n.) cu Puiu lu' Fofircă, vecin cu Ciurchiu.

Haiducul

Tivu un băiat ţingău
Se plimba pe drum mereu
Acasă treabă n-avea
Și de aceea se plimba

Și fiind mereu plimbat
Se luară de furat
Mama lui săracă,
Văduvă era,
Tivu s-o asculte
Nicidecum nu vrea

Mama era blândă
Cu suflet curat
Dari Costică Tivu
S-a luat de furat

Furat, ca furat
Dari s-a luat de spart
Prima nu îi merse
Că l-a depistat
Și fuse legat,
Și plimbat prin sat

Făcu închisoare
Și s-a liberat
Și veni acasă
Ca băiat curat

Căci de vreţi să ştiţi
Eu vă spun curat
Era cel mai frumos
De la noi din sat

La horă mergea
Cu fete juca
Dari dorul de haiducie
Pe el îl rodea

Și pieriră Tivu
De aici din sat
Și se duse în codru
Se luă de spart

Iarăşi mi-l prindea
Iari mi-l aresta

Iari se auzea în sat
Că Tivu a scăpat

Mama lui săracă
Alt copil n-avea
Sta plângând acasă
Și mi-l aştepta

Iară Tivu nostru
Nu spărgea la magazine
Ci la chiaburaşi
De ăia cu pungi pline

Iari banii ce-i lua
Nu-i negustorea
Pe săraci lipsiţi
El îi ajuta

Și se aude o dată
Pe aici prin sat
Că o să-l aducă
Pentru a fi împuşcat

Iari mama lui, blândă
Ea la toţi spunea,
Nu se poate, mamă,
Să-l împuşte aşa

Că el nu-i criminal
Nu face omor
El ia de la bogaţi
Și dă la săraci

Pân’ să-i moară mama
Se auzea prin sat
Că Tivu e prins
Sau că e scăpat

Iari după ce,
Mama lui muriră
Numele lui Tivu
De atunci pieriră

Că ari fi viu sau mort
N-aşi putea a spune
Nimic nu se aude
Prin această lume

Casa-i ruenată
Grajdul părăsit
Iari Costică Tivu
Nu a mai venit.

(S-a întâmplat în anii 1932-1939, în zilele mele. Îl cunosc foarte bine că era vecin cu mămica mea.)

Notă: Menţionăm că textele au fost preluate de la interlocutorii noştri întocmai cum au fost auzite, iar textele scrise le-am redat exact aşa cum au fost scrise de ei în caiete sau altfel de înscrisuri.

GLOSAR DE TERMENI ȘI EXPRESII

a avea bube-n cap = a avea multe probleme, necazuri
a avea daturi = a avea farmece trimise
a avea în ochi pe cineva, o situaţie, o întâmplare = a-şi aminti, a folosi memoria vizuală (parcă îl am în ochi)
a avea o holomoacă = a fi dintr-o bucată, om dificil
a bate toba = a duce vorba
a bate ţurca pe drum = a te juca
a câlcâi/colcăi = teren cu apă multă
a ciobăni = a avea ocupaţia de cioban / a tranşa o pasăre sau un animal
a corlări = a umbla, a cotrobăi
a da capul mâna = se zice când prăşitul unui lot de teren se apropie de sfârşit
a da în pământ = a se naşte (aşa am trăit de când am dat în pământ)
a domăi = a vorbi
a face aidoma sau aiudoma = de-a-ndoaselea
a fi cât ulceaua = a fi mic („copiii" erau cât ulcelele)
a fi de pristos = degeaba
a fi găgios, pucios, uricios = a fi aspru, dur
a fi lung cât patul = a fi bolnav
a fi nănău, nătărău, nătântoc, neder, baciacliu, năsărâmb = a fi prostănac
a fi picnit = bolnav (păsări, animale), beat, picnit de boală, ger, băutură
a fi şolcăiat / şolcâiat = strâmb
a fi ziua-anul pământ / pământului = o zi mare în care se rezolvă multe treburi, zi pozitivă din toate punctele de vedere
a goghi = a fi trist, bolnav (în special păsările)
a hori = a porni o căpiţă de fân
a hurui = a face zgomot
a-i căşuna = a-şi schimba atitudinea brusc (aşa i-a căşunat - aşa

i-a venit)
a-i da de ogod = a-i da de capăt, a-i găsi sensul, a despica firul în patru, a ieşi din încurcătură
a-i face de trei zile = despre bărbaţii care se căsătoresc cu o femeie rea (îi face repede de trei zile „pomană”)
a-i face muzică / a-i face ciorbă de limbă / a-l spovedi = a-l certa, a-i face morală
a-i înmuia oasele / a-i rupe oasele = a-i da bătaie
a-i lua urma = a-l căuta
a-i sări inima = a se speria
a-l da în băbiţi = a se îmbolnăvi
a legumi = a economisi
a lua la trei = a mustra pe cineva
a lua seama = a se uita, a fi atent, a avea grijă
a mâna = a conduce / a trimite pe cineva undeva
a migăli = a lucra cu răbdare
amvon = balcon în biserică
anghie = ură, a avea anghie pe cineva
a nu fi citov = a nu fi în toate minţile, a fi sub influenţa băuturilor alcoolice, a avea probleme psihice
a nu-ţi da două = a nu te lăsa în pace
a pălăvrăgi = a vorbi fără rost
a pătrunde pe cineva = a-l iubi din toata inima, cu patimă
a pleca trei-trei / a pleca una-două = a pleca după ce a fost mustrat şi desigur învins de gura celuilalt
a popi = a numi (în special colacii sunt popiţi, sunt numiţi căruia dintre cei morţi să fie pomană)
a pune la dicatir = a pune la punct
a roboti = a alerga, a munci
arţag = nărav
a scăpa scurt = sinonim cu a scăpa ca printre urechile acului, a se face nevăzut
a se aciuia = a se adăposti, a-şi găsi un rost
a se căpătui = a-şi găsi un loc al lui, a-şi face un rost

a se căsni = a se chinui
a se căuşi = a se coji
a se câştiga = a pierde ceva (s-a câştigat)
a se cumetri = a se înţelege cu cineva, a se tocmi, a se stabili relaţia de rudenie numită cumetrie
a se da în vileag = a se da de gol, a se afla adevărul
a se face polog, porcoi, grămadă = a cădea
a se găsi = a se întâlni
a se încârdui cu cineva = a se împrieteni, a se băga în seamă
a se înjgheba = a se ajunge, a se ridica, a-şi face un rost
a se înlesni = a-şi face timp
a se litrosi = a se elibera, lepăda de cineva
a se-nvăcăli = a se-ncurca, înnoda
a se oţărî / a se otrăvi = a se supăra
a se pârpăli = a se frământa / îngrijora
a se primeni = a se îngriji
a se pripi = a se grăbi
a se schimba cocoana = a se schimba vremea
a se spurca la dulce = a mânca de dulce în timpul postului după ce a respectat o parte din restricţiile postului
a se ţine = a intenţiona
a se ţine cu cineva = a avea ibovnic
a se urni = a pleca
a se zbici = a se usca
a-şi face seama = a se sinucide
a-şi face veacul = a trăi, a-şi petrece timpul într-un anumit loc (acolo îşi face veacul)
a-şi găsi bine capului = a-şi găsi / face un rost
a-şi lua seama = a se răzgândi
a-şi pune lacăt la gură = a nu vorbi, a ţine secret
a-şi purta rangul (de femeie) = a nu se abate de la ocupaţiile, obiceiurile specifice genului (femeia băutoare, port etc.)
a ticlui = a meşteşugi, a dichisi
a ţine două = a-şi susţine punctul de vedere

a ţine haula = a avea grijă de casă
a umbla brambura = a umbla fără rost
a vorbi în răspări = a vorbi răstit, fără plăcere
a zori = a se grăbi
bardacă = o cană sau un pahar considerat că are dimensiuni mai mari decât cele obişnuite (a băut o bardacă de cafea)
başca = plus
bâlcă = băltoacă
beteşug = boală, om sau animal cu probleme de sănătate
beucă = gaură, prăpastie
binale = anexe gospodăreşti
boldan = ridicătură de teren, deluleţ
bogdaproste = cuvânt de mulţumire, atunci când primeşti ceva de pomană
bozomoc = mototol
buline, hapuri, nasturi = pastile
calofir = denumirea unei plante frumos mirositoare folosită la făcutul săpunului de casă
capăt = denumirea unui colac care se dă de pomană în amintirea morţilor
câşlegi = interval de timp între două posturi, în care se mănâncă de dulce şi, de asemenea, este dezlegare la nunţi şi cumetrii
ceanac = strachină de lut
copil făcut marinar = avortat
căpiţă, claie, porcoi, şiră = stog de fân de dimensiuni diferite
cătinel = uşurel
cârpă = basma
cilibiu = bun, potrivit, „al cătări”
ciocâltii = trusa cu unelte folosite pentru ascuţitul coasei
circ, chiloman, baroian, tărăboi, teatru = scandal
cladără (a pune cladără) = grămadă, dezordine
cobiliţă = prăjină covoiată care are la capete cârlige sculptate, folosită la căratul găleţilor sau a cofelor cu apă

cotea / nodea = nimeni (nu a venit nici cotea)
cumpărătoare = suprafaţă de teren cumpărată
cusur = motiv
de haram = degeaba
di başca = deoparte
dibăcie = pricepere
dologit / chilăghit = obosit
fâştoacă = fâşie îngustă de teren
fistichiu = om de neînţeles sau lucru complicat
foi = fustă
foiţă = bucată de macat pusă în coşciug
ghilaba = petrecere
ghiotură (a lua în ghiotură) = o suprafaţă de teren pentru care o persoană se angajează s-o cosească într-o anumită perioadă de timp
haiti = asta-i bună, uite aşa, asta îmi mai trebuia
harababură = dezordine
hămăleală = muncă, alergătură
hănie = mare (hănie de casă)
hâgi = loc rău, abrupt, neîngrijit
huture = posac, dur
ipatie = ceas rău, năpastă (a-l pune ipatia)
izgodie / izgolie = ceva aparte, special (altă izgolie / izgodie de copil)
în caili = mai ales
înhăimurat = îmbrăcat cu multe haine
înmărmurit = gânditor, cu grijă, a-şi pierde curajul
jbilţ = capcană făcută din sârmă, folosită pentru a prinde animalele sălbatice
jigârlău = loc mlăştinos
julearcă = haină ponosită
jurubiţă / jurughiţă = fărâmă, firimitură, firicel, ceva minuscul
lacră = compartiment din podul grajdului sau hambar

leşie = apă fiartă cu cenușă de lemn, folosită la spălatul rufelor sau a vaselor
leştea / leşteavă = ud leoarcă
livedie = livadă
loc târlit = loc gunoit de animale, bătătorit
mai abitir = mai bine
maidan = deal
mălaie = aliment preparat din mălai de porumb, dovleac şi copt în cuptor, consumat ca desert
mâi = prescurtarea de la rămâi (mâi cu mine azi?)
modrogănos = un lucru ușor dar voluminos
momâie = sperietoare
mormoală = mototoală
musai = nevoit, obligatoriu
nagarea = povară, încurcătură
năsadă = pomi mulţi crescuţi laolaltă, o aglomerare de vegetaţie
niţcaiva / niscaiva = nişte
otavă = iarba crescută a doua oară în acelaşi an
paică = piatră cu o grosime de max. 2 cm şi cu diametrul unei palme sau mai mare folosită de copii în jocul cu cartoane
pană = verigă, zăvor
pământ silnic = greu de lucrat, tare, bătătorit, clisos
pleupă = capacul cofei în care se ţinea apa
plocon = dar care se dă cu anumite ocazii (nuntă)
ploştină = mlaştină
pomnete = şervet, batistă sau fâșie de pânză albă, având legate la un capăt un ban, iar la celălalt o lumânare, care se împarte unora dintre persoanele care iau parte la înmormântare
potroace = ciorbă din măruntaie de pasăre, acrită cu borș sau cu zeamă de varză
prăjitură = omletă
ratilă = nuia
retevei = băţ

roboteală = alergătură, muncă
roi neretezat = situaţie bună a unei familii, se spune despre cei care se căsătoresc şi se duc în casa socrilor (a găsit roi neretezat)
sabaci = făptură, figură, statură (îl cunosc după sabaci)
sărindar = rugăciune pentru morţi, sau se spune că cei care păzezc mortul toată noaptea fac un sărindar, adică o faptă bună
scăpătat = sărac
scrânciob / dulap = leagăn de lemn care se balansează sau se învârtește în cerc, servind ca mijloc de distracție
spidiş = mărăciniş, mărăcini
spitelnic = sfredel folosit la găurit lemnul
surgiu = problemă (om cu surgiu), dificil, cu probleme
şleapcă = grup, mulţime
ştuc = colţ mai mare de pâine ruptă
şubred = fără putere, vechi, bătrân
şui = slab
talaj = surcele de lemn
tam nesam (netam nesam) = dintr-o dată
tăbârcea = lemn folosit la strânsul fânului pe căruţă
tărtăbâţe = lucruri, haine
tânjală = prăjină de lemn din componenţa plugului sau a carului tras de boi
târlă = gospodărie / locul unde se aşază stâna de oi
traistă = sacoşă
trei-trei / una-două = imediat (a plecat trei-trei)
ţambră = scândură / ulucă folosită la construirea gardurilor
urduit / hurduit = dezordonat
vână = izvor de apă, a vâna - a izvorî
veleat (ţi-a ieşit veleatul) = asta-ţi mai trebuia, vai de tine
zătunit = adăpostit, o încăpere adăpostită în care nu pătrunde frigul
zmetie = nuia, băţ
zvântat = uscat

LISTA PERSOANELOR
cu care am stat de vorbă în anul 2014 sau în cercetări anterioare

Banu Elena (Lenuţa lu' Banu), n. 1949, Starchiojd
Balea Ecaterina, n. 1952, Starchiojd
Bădic Iancu, n. 1929, Starchiojd
Bădic Vasilica (Gica lu' Bălănică), n. 1927 (m. 2015), Starchiojd
Băloiu Constantin (Tică), n. 1935, Starchiojd
Bejgu (Oprea) Maria (Mia), n. 1937, Rotarea
Bocan Ion (Neluş), n. 1968, Starchiojd
Bughiu Constantin (Titi), n. 1944, Starchiojd
Bunghez Maria, n. 1937, Starchiojd
Bunghez Victoria, n. 1932 (m. 2015), Starchiojd
Ceauşu Ștefan (Fănică), n.1932, Zmeuret (Ceauşi)
Cîrmici (Panait) Ion, n. 1916, Brădet
Coman Zoe (Patica), n. 1943, Valea Anei
Diaconu Lica (Mama Lica), n. 1913 (m. 2008), Starchiojd
Diaconu Nicolae (Nicu Gâţan), n. 1928, Starchiojd
Diaconu Maria, n. 1958, Drajna
Gârbea (Bonea) Mioriţa, n. 1936, Starchiojd
Gârbea (Sârbu) Olimpia (Olimbiţa), n. 1939, Starchiojd
Gârbea Vasilichia, n. 1954, Starchiojd
Hristea Sultana, n. 1935, Starchiojd
Ivan Ileana (Leana lu' Căritu), n. 1929, Starchiojd
Muşa Elena (Lenuţa), n. 1955, Starchiojd
Pătârlăgeanu V. Elena (Silvia), n. 1927 (m. 2014), Starchiojd
Roman Constantin, n. 1937, Ghergheasa (Buzău)
Roman (Ionescu) Zoe, n. 1936, Valea Anei

Savu Alexandru (Tică Bălănică), n. 1929, Starchiojd
Savu Ecaterina (Catirina lu' Bălănică), n. 1933 (m. 2013), Starchiojd
Tănăsescu Elisabeta (Lucica), n. 1946, Starchiojd
Tănăsescu Gheorghe (Gică), n. 1939 (m. 2011), Starchiojd
Telentin Maria (Maria lu' Breazu), n. 1942, Starchiojd
Trăscău (Muşa) Maria, n. 1982, Starchiojd
Ţeavă Moise, n. 1953, Starchiojd
Zăhărăchescu Elena, n. 1931, Starchiojd
Zăhărăchescu Ion (Ionel Mineru), n. 1934, Starchiojd

BIBLIOGRAFIE

Bernea, Ernest, 2005, *Spațiu, timp și cauzalitate la poporul român*, ediția a doua revizuită, Ed. Humanitas, București

Bonté, Pierre, Izard Michel, 2007, *Dicţionar de etnologie şi antropologie*, Editura Polirom, Iaşi

Brill, Tony, 2006, *Tipologia Legendei Populare Româneşti*, Academia Română. Institutul de Etnografie şi Folclor „Constantin Brăiloiu”, ediţie îngrijită şi prefaţată de I. Oprişan, Ed. Saeculum I. O., Bucureşti

Carp, Paula, 1957, *Câteva cântece de ieri şi de azi din comuna Bătrîni*, în Revista de Folclor, an II, nr. 1-2, Bucureşti

Ciubotaru, Ion H., 1999, *Marea trecere: Repere etnologice în ceremonialul funebru din Moldova*, Editura Grai şi Suflet-Cultura Naţională, Bucureşti

Comişel, Emilia, 1972, *Câteva consideraţii asupra folclorului prahovean*, în vol. *Folclor din Prahova*, autor C. Manolache, cu un Cuvânt înainte de Al. I. Amzulescu, Comitetul de Cultură şi Educaţie Socialistă Prahova şi Centrul judeţean de îndrumare a creaţiei populare şi a mişcării artistice de masă

Cristescu, Ştefania, 2003, *Descântatul în Cornova - Basarabia*, Paidea, Bucureşti

Cudlea Nandriş, **Aniţa**, 2013, *20 de ani în Siberia: Amintiri din Viaţă*, Humanitas, Bucureşti

Florescu-Pântece, Stelian I., 1992, *Starchiojd, sat de moşneni în acte, studii şi mărturii*, Editura Pacific, Ploieşti

Fruntelată, Ioana-Ruxandra, Cristian Mușa (coord.), 2014, *Starchiojd. Moștenirea culturală (Partea I). Locuire, ocupații, meșteșuguri*, vol. colectiv realizat de Cristina Bucătaru, Andrei Chivereanu, Elena Dudău, Ioana-Ruxandra Fruntelată, Cristina Gherghe, Cristian Mușa, Nicoleta Șerban și sponsorizat de Centrul Județean de Cultură Prahova, Ed. Libertas, Ploiești

Kligman, Gail, 1995, *Nunta mortului. Ritual, poetică şi cultură populară în Transilvania*, Editura Polirom, Iaşi

Lifa, Gheorghe Gh., 2001, *Contribuții la monografia folclorului din Uzdin*, III (Folclorul copiilor), Editura Tibiscus, Uzdin

Manolache, C[onstantin], 1972, *Folclor din Prahova*, cu un Cuvânt înainte de Al. I. Amzulescu, Comitetul de Cultură şi Educaţie Socialistă Prahova şi Centrul judeţean de îndrumare a creaţiei populare şi a mişcării artistice de masă, Ploieşti

Marian, Simion Florea, 2000, *Botanica românească*, Paidea, Bucureşti

Marian, Simeon Florea, 1995, *Înmormântarea la români*, Editura Grai şi Suflet-Cultura Naţională, Bucureşti

Mauss, Marcel, Hubert, Henri, 1996, *Teoria generală a magiei*, Editura Polirom, Iaşi

Olteanu, Antoaneta, 2001, *Calendarele poporului român. Calendarul sărbătorilor cu dată fixă. Calendarul sărbătorilor mobile. Calendarul anotimpurilor. Calendarul săptămânal. Calendarul zilelor şi al nopţilor. Calendarul lunar*, Paideia, Bucureşti

Pavelescu, Gheorghe, 1998, *Magia la români*, Editura Minerva, Bucureşti

Pop, Mihai, 1999, *Obiceiuri tradiţionale românești*, Editura Univers, Bucureşti

Sărbători și obiceiuri, 2009, Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român, vol. V, Dobrogea, Muntenia. Institutul de Etnografie și Folclor „C. Brăiloiu”, Academia Română. Coord. Ion Ghinoiu, volum îngrijit de Cornelia Pleșca, Ofelia Văduva, Emil Țîrcomnicu, Editura Etnologică, București

Ştiucă, Narcisa Alexandra, 2001, *În pragul lumii albe*, Centrul Naţional de Conservare şi Valorificare a Tradiţiei şi Creaţiei Populare, Bucureşti

Van Gennep, Arnold, 1996, *Riturile de trecere*, Editura Polirom, Iaşi

ILUSTRAȚII

Plugari, 2004

Copii cu pluguşorul, 2013

Patica (Zoe) Coman şi ouăle încondeiate, 2015

Încondeierea ouălor la familia Coman Patica (detaliu), 2015

Ouă încondeiate de Coman Patica, după prima etapă, 2015

Copii la grădiniţă, anii ’80

Copii la joacă pe uliță, 2014

Amintire de la nuntă, aproximativ anii ’50 – ’60

Mireasă, anii ’60

Fotografie cu mireasă, 2008

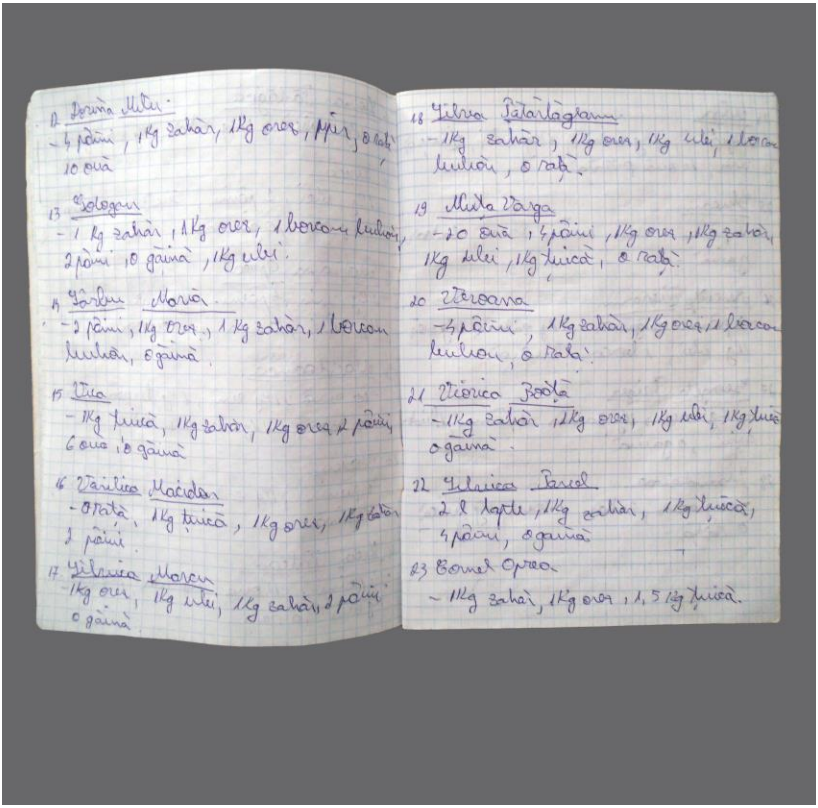

12 Dorina Mitu
- 4 pâini, 1Kg zahăr, 1Kg orez, piper, o rață, 10 ouă

13 [illegible]
- 1 Kg zahăr, 1Kg orez, 1 borcan [illegible], 2 pâini, o găină, 1Kg ulei.

14 [illegible] Maria
- 2 pâini, 1Kg orez, 1 Kg zahăr, 1 borcan [illegible], o găină.

15 [illegible]
- 1Kg țuică, 1Kg zahăr, 1Kg orez, 2 pâini, 6 ouă, o găină

16 Vasilica Macedon
- o rață, 1Kg țuică, 1Kg orez, 1Kg zahăr, 2 pâini.

17 [illegible] Marcu
- 1Kg orez, 1Kg ulei, 1Kg zahăr, 2 pâini, o găină

18 [illegible] Pătârlăgeanu
- 1Kg zahăr, 1Kg orez, 1Kg ulei, 1 borcan [illegible], o rață.

19 [illegible] Varga
- 20 ouă, 4 pâini, 1Kg orez, 1Kg zahăr, 1Kg ulei, 1Kg țuică, o rață.

20 [illegible]
- 4 pâini, 1Kg zahăr, 1Kg orez, 1 borcan [illegible], o rață.

21 Viorica [illegible]
- 1Kg zahăr, 1Kg orez, 1Kg ulei, 1Kg țuică, o găină.

22 [illegible] Pavel
2 l lapte, 1Kg zahăr, 1Kg țuică, 4 pâini, o găină

23 Cornel Oprea
- 1Kg zahăr, 1Kg orez, 1,5 Kg țuică.

Caiet pe care au fost scrise plocoanele de la nuntă, 2006

Scosul mortului din casă, în car cu boi, 2015

Alai funerar în drum spre biserică,
la înmormântarea interlocutoarei noastre
Victoria Bunghez, 2015

Împărțirea pomneților la groapă

Steluța Voinea cu floarea primită peste groapă la înmormântare

Doliu pe casă

Sultana Hristea la tămâiatul unui mormânt nou, 2014

Obiecte şi alimente pregătite pentru a fi date de pomană la parastasul de 40 de zile, 2015

Slujbă la mormânt la parastasul de şase ani, 2013

Agapă la Hramul Bisericii
Sfânta Treime, 2014

Lăutarul
Ion (Neluş) Bocan,
2015

Titi (Constantin) Bughiu cântând din frunză, 2015

Moisică Ţeavă cântând la caval și la cimpoi, 2015

Interpreta de muzică populară Mariana Muşa Trăscău

Doamna învăţătoare Lucica Gârbea cu o echipă de dansatori, anii ’50

Ansamblul de dansuri „Ciobănaşul” din Starchiojd

Doamna învăţătoare
Lucica Gârbea
în copilărie

Doamna învăţătoare
Lucica Gârbea

Interiorul odăii în care a creat
mama Lica

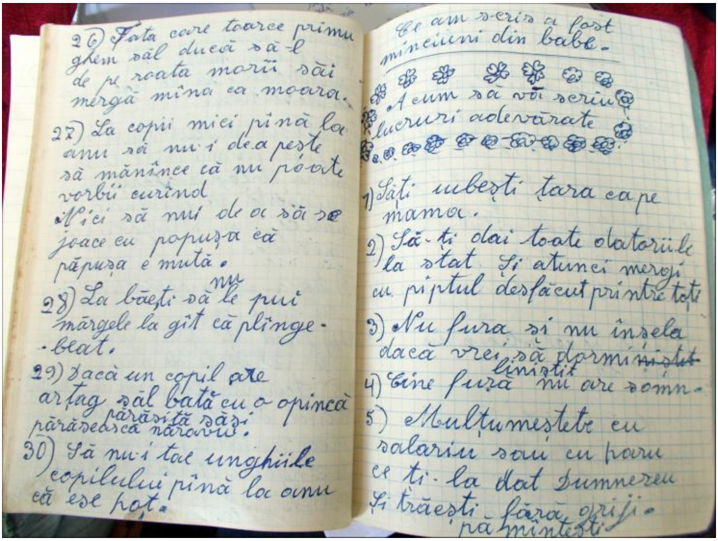

26) Fata care toarce primu
ghem săl ducă să-l
de pe roata morii săi
meargă mîna ca moara.
27) La copii mici pînă la
anu să nu-i dea peste
să mănînce că nu poate
vorbi curînd
Nici să nu-i de a săi se
joace cu papuşa că
păpuşa e mută.
28) La băeţi să nu le pui
mărgele la gît că plînge-
-beat.
29) Dacă un copil are
artag săl bată cu o opincă
părăsită săşi
părăsească năravu.
30) Să nu-i tae unghiile
copilului pînă la anu
că ese hoţ.

Ce am scris a fost
minciuni din babe.
Acum să voi scriu
lucruri adevărate
1) Săţi iubeşti ţara ca pe
mama.
2) Să-ţi dai toate datoriile
la stat şi atunci mergi
cu pieptul desfăcut printre toţi
3) Nu fura şi nu înşela
dacă vrei să dormi ~~liniştit~~
liniştit
4) Cine fură nu are somn.
5) Mulţumeştete cu
salariu sau cu panu
ce ţi-la dat Dumnezeu
şi trăeşti fără griji.
pă mînteşti

O pagină din caietele mamei Lica

Lica Diaconu (Mama Lica)

JUDETUL PRAHOVA
COMUNA STEFESTI

PROGRAMUL CULTURAL 2021

Nr. crt	DATA	DENUMIREA ACTIVITATII	LOCUL
1.	15 IANUARIE	Ziua Culturii Nationale - Evocare Mihai Eminescu ,,La steaua care-a rasarit… ” Expozitie portrete ale scriitorilor, lucrate manual	Biblioteca Holul Caminului Cultural
2.	22 IANUARIE	Unirea Principatelor Romane – expozitie desene lucrate cu ajutorul semintelor si al acuarelei	Caminul Cultural Biblioteca
3.	14 FEBRUARIE	,,Povesti la gura sobei”	Biblioteca
4.	24 FEBRUARIE	,,Dragobetele”-dialog despre adolescenta	Caminul Cultural
5.	1 FEBRUARIE – 8 MARTIE	Arta de a impleti hartia si arta de a croseta – confectionarea si expozitia de martisoare, felicitari, tablouri	Caminul Cultural Biblioteca
6.	7 MARTIE	,,O, mama, dulce mama!” –spectacol dedicat mamei, editia a XIV-a	Caminul Cultural
7.	31 MARTIE	Evocare Nichita Stanescu	Biblioteca
8.	25 APRILIE	Duminica Floriilor – manifestare religioasa, obiceiuri traditionale	Biserica
9.	9 APRILIE	Excursie in imprejurimi	Muntele Trifoi
10.	26 APRILIE- 7 MAI	Expozitie de oua incondeiate si obiecte confectionate manual din hartie	Caminul Cultural, Biblioteca
11.	21 MAI	Hramul bisericii ,, Sfintii Imparati Constantin si Elena”.	Biserica

12.	26 MAI	Activitati de club (remi, sah, ping-pong)	Caminul Cultural
13.	2 IUNIE	Concurs de jocuri interactive pentru copii: sah, remi, scrabble	Caminul Cultural, Biblioteca
14.	10 IUNIE	,,Eroi au fost, eroi sunt inca"-program artistic, comemorarea eroilor, editia a XX-a	Monumentul Eroilor
15.	18 IUNIE	Serbarea de sfarsit de an scolar – premierea elevilor	Caminul Cultural, Scoala
16.	9 IULIE	Aventura in vacanta – expozitie de carte	Biblioteca
17.	23 IULIE	,,Sa redescoperim plantele medicinale din zona noastra"	Biblioteca, Caminul
18.	14 AUGUST	Jocuri interactive pentru copii	Caminul cultural
19.	27 AUGUST	Micii cititori in biblioteca	Biblioteca
20.	8 SEPTEMBRIE	Targ traditional, spectacole folclorice cu participare zonala, expozitie de tesaturi si produse mestesugaresti, hramul bisericii monument istoric ,,Adormirea Maicii Domnului'' – editia a XVII-a	Caminul Cultural, Biblioteca, Primaria, Biserica
21.	13 SEPTEMBRIE	Ceremonia inceputului de an scolar	Scoala
22.	24 SEPTEMBRIE	Toamna in culori – expozitie lucrari din frunze si sfoara	Caminul Cultural, Biblioteca,
23.	1-31 OCTOMBRIE	Aniversari la împlinirea a 50 de ani de căsătorie	C.A.R.P. ,,Armonia",Primaria, Biserica, Caminul Cultural, Biblioteca
24.	25 OCTOMBRIE	Ziua armatei	Caminul Cultural
25.	26 OCTOMBRIE	Hramul bisericii ,,Sf. Dumitru"	Biserica
26.	12 NOIEMBRIE	Povesti de toamna	Biblioteca
27.	24NOIEMBRIE-18	Tabara de creatie folosind tehnica modelarii hartiei :	Caminul Cultural,

	DECEMBRIE	pregatirea decorurilor de iarna	Biblioteca
28.	1 DECEMBRIE	Ziua Nationala a Romaniei, manifestare cultural-artistica	Caminul Cultural,Biblioteca
29.	19 DECEMBRIE	Festivalul colindelor de Craciun si de Anul Nou – editia a XVII-a	Biblioteca, Caminul
30.	26 DECEMBRIE	Concertul de colinde "Din suflet, pentru suflet". Ediția a lV-a	Biserica ,,Sfantul Dumitru”

R O M Â N I A
JUDEȚUL PRAHOVA
COMUNA TÂRGȘORU VECHI
P R I M Ă R I A
Nr. 1508 din 29.01.2021

CĂTRE

Consiliul Județean Prahova

Centrul Județean de Cultură Prahova

Ploiești, str. Erou Călin Cătălin, nr. 1

Referitor la adresa dumneavoastră numărul 135/25.01.2021 prin care ne solicitați informații cu privire la activitățile cultural artistice organizate de primărie sau de alte instituții din comună propuse a se desfășura pe parcursul anului 2021, vă informam că având în vedere contextul actual al pandemiei nu au fost propuse astfel de evenimente sau activități.

Totodată, menționăm că în cazul în care vor interveni schimbări, acestea vă vor fi aduse la cunoștință.

PRIMAR
DRĂGAN NICOLAE

ROMÂNIA

JUDEŢUL PRAHOVA

CONSILIUL JUDEŢEAN

Anexa nr. 7

La Hotărârea nr. 267

Din 23 DEC. 2024

Taxele pentru activitățile prestate de Centrul Județean de Cultură Prahova „Acad.Eugen Simion", pentru anul fiscal 2025

Nr. Crt.	Denumire	Taxe	U.M.	Observații
1.	**Taxele practicate în cadrul Școlii Populare de Arte**			
1.1	Cursuri/extra-cursuri desfăşurate la sediu :		Lei/persoană/ lună	Scutiri de taxe pentru cursurile Şcolii de Arte : - cursanţilor care fac parte din programe speciale (centre de asistenţă socială) dacă au aptitudini artistice deosebite - cursanţilor care au aptitudini artistice deosebite dar situaţie financiară precară; - angajaţilor instituţiei şi membrilor familiilor acestora;
	- Pian	150		
	- Pictură - copii	120		
	- Pictură- adulţi	150		
	- Actorie - Artă fotografică	100		
	- Balet/Dans modern	130		
	- Artă şi îndemânare	90		
	- Canto-muzică uşoară	150		
	- Canto muzică populară	150		
	- Canto clasic	150		
	- Chitară	120		
	- Vioară	150		
	- Orgă/Acordeon	120		
	- Atelier de creaţie/Artă decorativa	90		
	- Engleză – copii	120		
	- Engleză- adulţi	150		
	- Gimnastică ritmică	90		
	- Origami copii	90		
	- Origami adulţi	100		
	- Instrumente de suflat (nai, flaut, clarinet, trompetă, saxofon, taragot etc.)	120		
	- Ţambal	120		
	- Percuţie	120		
	- Dansuri populare	90		
1.2	Cursuri/extra-cursuri desfăşurate în judeţ :		Lei/persoană/lună	
	- Canto muzică populară – Măneciu, Izvoarele	80		
	- Pian/orgă – Măneciu	80		

	- Canto muzică populară - Drajna	80		
	- Dansuri populare – Vărbilău, Cocorăştii Mislii, Măneşti, Slănic, Măgureni	70		
	- Orgă-acordeon – Câmpina, Comarnic, Sinaia	120	Lei/persoană/lună	
2.	**Taxe de participare la concursurile/festivalurile/atelierele organizate de Centrul Judeţean de Cultură Prahova**			
	- Festival pian	150	Lei/persoană	-
	- Festival muzică uşoară	150	Lei/persoană	
	- Ateliere de creaţie (Atelierele verii)	200	Lei/persoană	
3.	**ALTE TAXE**			
3.1	Taxă reprezentaţie artistică Fanfara „Prahova”	3000/oră 50/minut	Lei/reprezentaţie	Fanfara – gratuitate o singură dată pe an pentru solicitările primăriilor din judeţul Prahova. Transportul membrilor fanfarei la acţiunile solicitate va fi asigurat de beneficiar
3.2	Taxă individuală (pentru cursurile: canto, pictură, chitară, vioară, pian, orgă, acordeon)	100	Lei/persoană/oră	Cursanţilor care optează pentru taxa individuală nu li se vor elibera diplome
3.3	Taxă închiriere scaune negre tapiţate	20	Lei/buc/zi	Au gratuitate instituţiile de cultură din Ploieşti.
3.4	Taxă închiriere set masă de lemn pliabilă (setul este format din o masă şi două canapele)	50	Lei/set/zi	

Consiliul Judeţean Prahova
Se confirmă autenticitatea prezentei
copii cu originalul
ŞEF SERVICIU

ROMÂNIA
JUDEŢUL PRAHOVA
CONSILIUL JUDEŢEAN

Anexa nr. 7
La Hotărârea nr. 356
Din 20. DEC. 2023

Taxele pentru activităţile prestate de Centrul Judeţean de Cultură Prahova, pentru anul fiscal 2024

Nr. Crt.	Denumire	Taxe	U.M.	Observaţii
1.	**Taxele practicate în cadrul Şcolii Populare de Arte**			
1.1	Cursuri/extracursuri desfăşurate la sediu :		Lei/persoană/ lună	Scutiri de taxe pentru cursurile Şcolii de Arte : - cursanţilor care fac parte din programe speciale (centre de asistenţă socială) dacă au aptitudini artistice deosebite - cursanţilor care au aptitudini artistice deosebite dar situaţie financiară precară; - angajaţilor instituţiei şi membrilor familiilor acestora;
	- Pian	120		
	- Pictură - copii	100		
	- Pictură- adulţi	120		
	- Actorie - Artă fotografică	80		
	- Balet/Dans modern	120		
	- Artă şi îndemânare	70		
	- Canto-muzică uşoară	120		
	- Canto muzică populară	120		
	- Canto clasic	120		
	- Chitară	100		
	- Vioară	120		
	- Orgă/Acordeon	100		
	- Atelier de creaţie/Artă decorativă	70		
	- Engleză – copii	100		
	- Engleză- adulţi	120		
	- Gimnastică ritmică	70		
	- Origami copii	70		
	- Origami adulţi	90		
	- Instrumente de suflat (nai, flaut, clarinet, trompetă, saxofon, taragot etc.)	100		
	- Ţambal	100		
	- Percuţie	100		
	- Dansuri populare	70		
1.2	Cursuri/extracursuri desfăşurate în judeţ :		Lei/persoană/lună	-
	- Canto muzică populară – Măneciu, Izvoarele	60		
	- Pian/orgă – Măneciu	70		
	- Canto muzică populară - Drajna	60		
	- Dansuri populare – Vărbilău, Cocorăştii Mislii, Măneşti, Slănic, Măgureni	50		
	- Orgă-acordeon – Câmpina, Comarnic, Sinaia	100	Lei/persoană/lună	

ROMÂNIA * CONSILIUL JUDEŢEAN PRAHOVA

2.	**Taxe de participare la concursurile/festivalurile/atelierele organizate de Centrul Județean de Cultură Prahova**			
	- Festival pian	100	Lei/persoană	-
	- Festival muzică uşoară	120	Lei/persoană	
	- Ateliere de creație (Atelierele verii)	100	Lei/persoană	
3.	**ALTE TAXE**			
3.1	Taxă reprezentaţie artistică Fanfară „Prahova”	2400/oră 40/minut	Lei/reprezentație	Fanfară – gratuitate o singură dată pe an pentru solicitările primăriilor din județul Prahova. Transportul membrilor fanfarei la acțiunile solicitate va fi asigurat de beneficiar
3.2	Taxă individuală (pentru cursurile: canto, pictură, chitară, vioară, pian, orgă, acordeon)	80	Lei/oră	Cursanților care optează pentru taxa individuală nu li se vor elibera diplome

ROMÂNIA
CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA

Consiliul Județean Prahova
Se confirmă autenticitatea prezentei
copii cu originalul
ȘEF SERVICIU

ROMÂNIA
Consiliul Județean
JUDEȚUL PRAHOVA

Alina G. Dobrescu
28.01.2020

ROMANIA
JUD PRAHOVA
COM TELEGA
PRIMARIA
Nr 261 22-01.2020

Centrul Judetean de Cultură Prahova • Consiliul Judetean Prahova - România

CENTRUL JUDETEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
IESIRE / INTRARE NR. 133
DATA 28-01-2020

CATRE CONSILIUL JUDETEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDETEAN DE CULTURA PRAHOVA

Referitor la adresa dvs nr52/14.01.2020,va comunicam urmatoarele manifestari cultural artistice care se vor desfasura in anul 2020 in localitatea noastra:

15 ian Mihai Eminescu" O lume daruita noua "program artistic- scoli si biblioteca.

23 ian "Unirea Principatelor Romane" Scenete teatru –scoli si biblioteca

6 feb " Geo Bogza " expunere,expozitie carte -biblioteca

28 feb "Ziua Martisorului" expozitie de martisoare si felicitari-scoli.biblioteca,primarie.

13-17 apr expozitie de icoane pe lemn –biblioteca

28 mai Inaltarea Domnului "Ziua Eroilor" –monumentul eroilor –program artistic,depunere de flori si coroane

30 oct "Holloven" Concurs de costume –scoli,biblioteca

8 nov Targ traditional de toamna –spectacol,expozitie de produse traditionale .Hramul bisericii "Sf Mihail si Gavril" Telega

1dec Ziua Nationala program artistic –camin cultural

23-28 dec Manifestari organizate cu prilejul sarbatorilor de iarna.

BIBLIOTECAR,
Florea Lorena

BIBLIOTECA TELEGA

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA

CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA „Acad. EUGEN SIMION"

TOMȘANI

JUDEȚUL PRAHOVA

STAREA CULTURII ȘI A POTENȚIALULUI ARTISTIC

2024

Cultura este liantul fundamental al societății românești, principalul vector al creativității, care articulează potențialul de dezvoltare sustenabilă a comunităților și oferă cadrul de exprimare și de participare reală a tuturor cetățenilor la punerea în valoare a moștenirii culturale și a creației contemporane.

Conform obiectivelor specifice ale Consiliului Județean Prahova din Agenda 2030 - „Strategia națională pentru dezvoltare durabilă" și din „Strategia sectorială în domeniul culturii 2023-2030", sub-obiectivul 11.4 care vizează „Consolidarea și protejarea patrimoniului cultural și natural", cât și pentru a răspunde necesității imperative de a promova cultura, tradițiile strămoșești și valorile locale, am realizat acest material informativ, așa cum ne-am propus în parteneriatul cultural dintre instituțiile noastre.

Prin promovarea informațiilor din *Chestionarul despre starea culturii și a potențialului artistic al localității* (la care s-au adăugat și alte informații despre localitatea dvs.), considerăm că există circumstanțe favorabile pentru lansarea de noi proiecte cultural-artistice, noi parteneriate, care vor contribui la dezvoltarea socio-culturală a tuturor localităților, atât a celor cu un mare potențial artistic, cât și a acelora care, din motive obiective, nu au potențial cultural sau acesta există, dar la un nivel scăzut.

Pentru „Dezvoltarea ofertei de servicii culturale" (OS IV.4) avem datoria să amintim că printre obiectivele specifice ale Consiliului Județean Prahova se regăsesc mai multe măsuri și acțiuni care pot fi îndeplinite de către reprezentanții așezămintelor culturale din localitățile prahovene, ca de exemplu:

„Creșterea și diversificarea categoriilor de public consumator cultural, cu accent pe categorii vulnerabile. Adaptarea infrastructurii culturale la nevoile grupurilor vulnerabile"; „Promovarea mijloacelor de producție și distribuție creative, inovatoare și durabile. Promovarea consumului cultural în spațiile convenționale și neconvenționale"; „Combinarea ofertelor culturale cu unele de petrecere a timpului liber. Dezvoltarea și extinderea parteneriatelor cu societatea civilă și susținerea voluntariatului în activitățile organizațiilor culturale, mai ales în cele de promovare, educare, intervenție și animare"; „Promovarea utilizării noilor tehnologii și noilor medii de comunicare în producția și consumul cultural. Cartografierea și promovarea online a tradițiilor, datinilor și meșteșugurilor locale. Diversificarea consumului produselor culturale prin maximizarea potențialului oferit de mediul digital" etc.

Cu cele mai bune gânduri, vă mulțumim pentru colaborare și vă asigurăm în continuare de sprijinul nostru în elaborarea viitoarelor dvs. proiecte și în realizarea lor.

MANAGER
CLAUDIU DOSARU

Material editat de

CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION”

Ploiești, Palatul Culturii, str. Erou Călin Cătălin, nr. 1
cod poștal 100066, jud. Prahova
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

©EDITURA MYTHOS
CENTRUL JUDEȚEAN
DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION"

e-mail:edituramythoscjcph@yahoo.com

Coordonator proiect, redactor și DTP:
EMILIA VASILE
referent cultural

TOMȘANI

Scurt istoric al localității/ situare geografică

Înființarea comunei Tomșani se pierde undeva în negura timpurilor, fără a se cunoaște cu precizie data când a fost înființată, ceea ce însă se poate admite în mod cert este că această comună dăinuie de aproximativ cinci sute de ani. Această afirmație o facem pe baza unor mărturii verbale ale bătrânilor din sat, care își întemeiază spusele pe cele auzite din bătrâni. Denumirea comunei Tomșani vine de la numele căpitanului Tomșa. Acesta era un căpitan care conducea o oaste română din timpul lui Mihai Viteazul. El era ajutat de un pâlc al cazacilor ucrainieni și a dus lupte împotriva turcilor. O parte din acești ostași au rămas pe acest teritoriu, au întemeiat o așezare de bordeie căreia i-au dat denumirea de Tomșani, după numele fostului lor căpitan. La satul astfel înființat, cu trecerea anilor, s-au mai adăugat alte trei sate: Magula, Sătucu (Crâng), Loloioasca.

Așezarea actuală a Tomșaniului lua ființă în proximitatea unei antice vetre de locuire, unde descopeiri stocastice au scos la iveală la 500 metri de halta CFR o așezare pretracică din perioada neolitică – cultura Boian și unelte din epoca bronzului.
Dar cel mai vechi document cunoscut nouă care atestă așezarea populaţiei băştinaşe pe aceste locuri datează abia din 1550 şi este semnat de Pătraşcu cel Bun, care întărea vornicului Stănilă din Pietroșani. Acesta, neavând urmaşi, și-a lăsat întreaga avere mănăstirii Verbila „să-i fie lui satele Loloiești, Cepturile...”.

O frescă a satului Tomșani din acea perioadă o găsim ilustrată în romanul „Din vremea căpitanului Costache”, în prefața căruia autorul – Alexandru Antemireanu, originar din Tomșani, fiul preotului Damian Antemir – spune: „m-am născut la 1877 în Tomșani, un sătuc câmpenesc, mic și sărac, cu săteni simpli și nevoiași”.

Tradiţia locală susţine însă că cea mai veche localitate a comunei ar fi Magula, care ar fi fost chiar nucleul comunei până aproape de sfârșitul secolului al XIX-lea. Ea ar fi luat naștere din oșteni de ţară chemaţi să se opună năvălitorilor migratori sau turcilor și răsplătiți apoi de voievozi pentru vitejia lor cu ocine. Aici, pe valea Călmăţuiului, după numele tradiţional Valea Războiului, ar fi avut loc pe vremuri (poate în toamna lui 1639 sau în primăvara lui 1654) lupte între oștile lui Matei Basarab și Vasile Lupu, după cum susţin bătrânii satului. Nu sunt însă mărturii sau documente care să confirme aceste presupuneri. Detronarea Magulei în favoarea Tomșaniului ca reședinţă de comună s-a petrecut înaintea sfârșitului sec. al XIX-lea, cum susţine și tradiţia, deoarece, Magula, împreună cu Ciocenii și Loloiasca, figurează în 1872 drept sate componente ale comunei Tomșani din plasa Cricov. Situaţia se menţine și în 1897. În perioada interbelică, Tomșani era comună a plășii Cricov și avea în componenţă satele Cioceni, Loloiasca, Magula și Sătucu. La 19 iulie 1944, Prefectura prahoveană înregistra un tabel cu ridicările silite de bunuri făcute ilegal de armatele germane în Basarabia, de la doi locuitori care s-au refugiat la Tomșani și nu au avut timp să facă declaraţiile cuvenite în judeţul Tighina, unde domiciliaseră. Prin HCM nr. 1116/1989, comuna Tomșani obţine actualul statut administrativ-teritorial. În perioada „sistematizării”, satul Sătucu fusese propus pentru dezafectare.

Comuna Tomșani este situată în partea de sud-est a județului Prahova, la începutul Câmpiei Bărăganului. Comuna este situată la 25 km față de municipiul Ploiești, orașul de reședință al județului Prahova. Comuna este străbătută șoseaua națională DN1B care leagă Ploieștiul de Buzău. Din acest drum, la Loloiasca se ramifică șoseaua județeană DJ146, care deservește satele comunei și se termină în extremitatea sa de sud-est în șoseaua națională DN1D, care leagă Ploieștiul de Urziceni și formează în acea zonă limita comunei. Prin comună trece și calea ferată Ploiești-Buzău cu haltă la Tomșani. Comuna Tomșani este compusă din patru localități: Tomșani - reședință administrativă, Loloiasca, Sătucu, Magula. Teritoriul administrativ al comunei Tomșani se învecinează la Nord cu comuna Ceptura și orașul Urlați, la Sud cu comunele Albești Paleologu și Drăgănești, la Est cu comuna Colceag, la Vest cu comuna Albești Paleologu și orașul Urlați.

Comuna Tomșani se întinde la extremitatea de sud a zonei premontane; așezarea constituie o zonă de tranzit între poalele dealului și începutul Câmpiei Bărăganului, cu altitudinea de 90-120 m. Face parte din Câmpia Ialomiţei (Câmpia Română) și cuprinde următoarele subunităţi geomorfologice: Câmpia de glacis a Istriţei, Câmpia Sărata, Lunca pârâului Călmăţui. Pârâul Călmățui, care după ce străbate satele Tomșani și Magula, se varsă în cele două bălți de la Magula. Acum trei sute de ani, satele din comună nu aveau un număr mare de locuitori, dar aveau mici bisericuțe construite de boierii timpului.

Din arhiva bisericii găsim date despre existența bisericii din satul Tomșani construită în anul 1764 din bârne de lemn cu temelie de cărămidă și var de un boier al vremii. Prin 1832 se ridică Biserica „Sfinţii Voievozi" din Tomșani, reparată prin 1873, apoi iarăși în 1902 și după seismul din 1977, monument care nu este însă înregistrat în lista monumentelor istorice.

CU VOIA TATĂLUI ŞI AJUTORUL FIULUI ŞI LUCRAREA
SFÎNTULUI DUH, S-A ZIDIT ACEASTĂ SFÎNTĂ BISERICĂ
ÎN ANUL 1764 CU TEMELIE DE CĂRĂMIDĂ ŞI VAR ŞI PEREŢI
DIN BIRNE DE LEMN. ÎN ANUL 1873 PETRE POPP PROPRIE-
TARUL MOŞIEI TOMŞANI A REZIDIT BISERICA VECHE DIN TEME-
LIE, CU PEREŢI ÎN ÎNTREGIME DIN CĂRĂMIDĂ, A ÎNVELIT-O
CU TABLĂ ŞI A ÎNCONJURAT-O CU GARD DE FIER. ÎN ANUL
1902, DR. DIMITRIE POPP A REPARAT BISERICA, A PICTAT-O
A ADĂUGAT PRIDVORUL ŞI A ÎNZESTRAT-O CU UN POLICANDRU
CU 12 LUMINI. S-A REPARAT ÎN 1974 REFĂCÎNDU-SE PICTURA-
MURALĂ. ÎNTRE ANII 1982 - 1984 BISERICA A FOST RESTA-
URATĂ GENERAL ÎN URMA CUTREMURULUI DIN 4 MARTIE 1977
ŞI A FOST PICTATĂ ÎN ÎNTREGIME DE PICTORUL SOLTAN
MARIA PRIN STRĂDANIA DEOSEBITĂ A PREOTULUI PAROH
SACHELAR NEGOIŢĂ NICOLAE ŞI A ENORIAŞILOR
SĂI ÎN ZILELE P.F.P. PATRIARH IUSTIN BISERICA A
FOST RESFINŢITĂ DE CĂTRE P.C. PR. ICONOM-
STAVROFOR ŞTEFAN SĂVULESCU PROTOIEREUL
PROTOIERIEI PLOIEŞTI PRAHOVA, ÎNCONJURAT DE
UN DISTINS SOBOR DE PREOŢI
BINECUVÎNTEAZĂ DOAMNE PE CEI CE IUBESC
PODOABA SFINTEI TALE BISERICI.

La data de 08.11.1933 s-a inaugurat Monumentul Eroilor care este situat în curtea bisericii. El s-a constuit din inițiativa intelectualilor din comună și cu ajutorul cetățenilor, în amintirea eroilor morți în Războiul de Independență (1877) și Primul Război Mondial. După cel De-al Doilea Război Mondial au fost trecuți pe monument și ceilalți eroi. La 26.05.1985 s-a sfințit biserica cu hramul „Sfinții Voievozi Mihail și Gavriil”.

Satul Loloiasca este așezat de-a lungul drumului european E 577 Ploiești-Buzău, în partea de nord a satului Sătuc, după calea ferată. După o veche tradiție românească numele se trage de la întemeietor, „strămoșul care bătuse parul”, autorul primelor familii, Loloi, de unde apoi s-a zis, după obiceiul pământului și proprietății pe care o stăpâneau ai săi, Loloiasca. Așezarea cea nouă, Loloiasca, lua ființă pe vechile vetre de locuire, căci descoperiri întâmplătoare au dat la iveală pe teritoriul satului unelte din perioada bronzului (1700-1150 i.e.n.), iar la o depărtare de câțiva km de centrul de azi al satului înflorea în secolul al XIII-lea și al XIX-lea e.n. o puternică așezare a populației daco-romanizate, a cărei prezență este confirmată de bogate resturi de ceramică cenușie, caracteristică populațiilor romanizate din acel timp.

Moşnenii din Loloiasca au fost printre cei dintâi care și-au pierdut moșia și libertatea, devenind rumâni pe vechile lor proprietăți încă din secolul al-XVI-lea. În cea de a două jumătate a secolului al XIX-lea în preajma reformei agrare, moșia Loloiasca se afla în patrimoniul unor mari proprietari civili și eclesiastici, și anume: satul Cherba în proprietatea lui Alecu Tulea, iar Loloiasca propriu-zisă în aceea a Mănăstirii Gruiu și a mitropoliei Ungrovlahiei, cărora le revenise prin danii. Intrând în aplicare legea rurală din 1864, clăcașii loloieşteni sunt eliberați și împroprietăriți, redevenind stăpâni pe vechile lor ogoare.

La sfârşitul secolului al XIX-lea satul Loloiasca aparţine de comuna Tomşani. (Marele Dicţionar Geografic al României-Bucureşti. 1901). Această situaţie se crease la organizarea teritorială, înfăptuită în timpul domniei lui Cuza Vodă. În această organizare rămâne până după Primul Război Mondial, când devine pendinte de Colceag, formând împreună cu Ciocenii şi cu acesta o comună. Dependenţa faţă de Colceag nu durează mult (1929 -1930), căci începând din anul 1931 fac parte din nou din Comuna Tomşani.

În satul Loloiasca nu există nici un document care să ateste vechimea bisericii. Datele au fost culese de la săteni prin viu grai. La început a fost o biserică din lemn. Aceasta pe la începutul secolului XX a fost construită din cărămidă şi învelită cu tablă. În anul 1991 s-a construit Monumentul Eroilor, reprezentând pe cei care au luptat în cele două războaie mondiale. În anul 1993 s-a sfinţit biserica cu hramul „Sfântul Nicolae" şi s-a sfinţit şi Monumentul Eroilor.

Satul Magula este așezat în sudul satului Tomșani, pe albia pârâului Călmățui, de-a lungul drumului județean 146, având la sud iazul format de acest pârâu. Acest sat are o vechime de patru-cinci secole, însă nu există un document care să ateste acest lucru, dar pe cale orală s-a transmis din generație în generație faptul că pe acest teritoriu au existat mai multe păduri care făceau parte din trupul vestitei păduri Vlăsia ce se întindea de la Dunăre la Carpați. Numele satului vine de la trei movile de pământ aflate în jurul satului, care au servit ca punct de observație în calea cotropitorilor. Movilelor li se mai spuneau și „maguri”. Oamenii au pronunțat mai întâi „Magura” și apoi „Magula”. Satul s-a mărit și pe parcursul anilor a devenit comună. În 1884 comuna și-a mutat centrul în satul Tomșani.

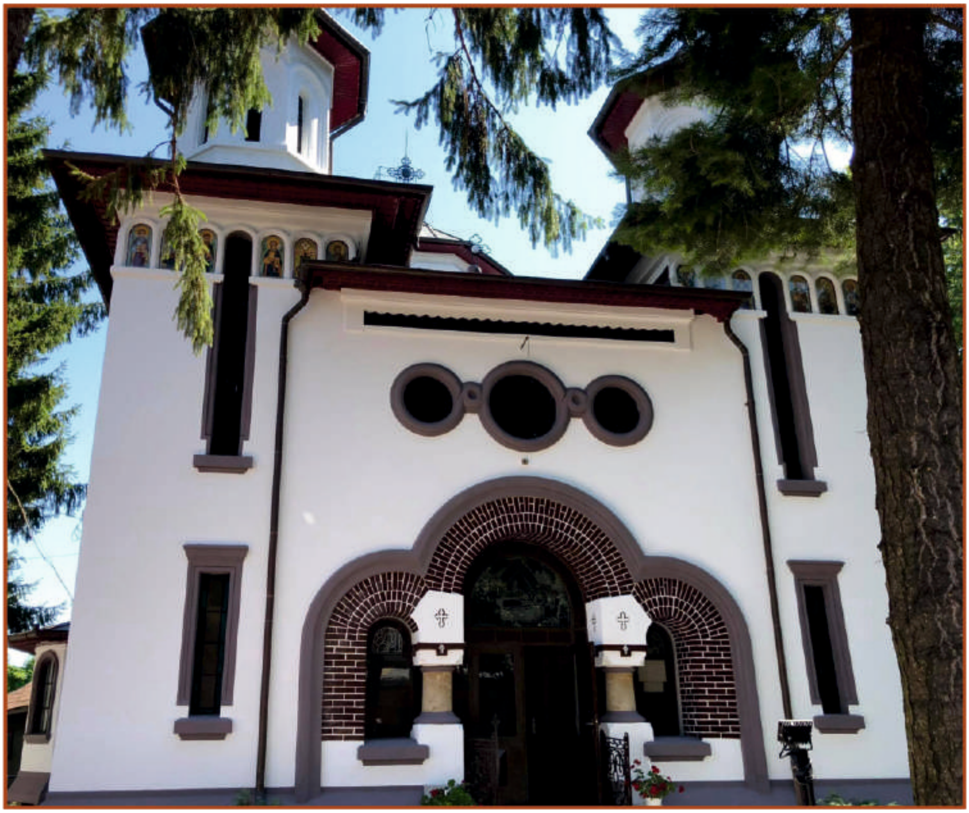

În clădirea fostei primării s-a înființat școala satului Magula. Acestei cladiri i s-au mai adăugat alte două săli de clasă din anul 1930. Vechimea satului este dată și de existența de-a lungul secolelor a trei bisericuțe, care au dăinuit fiecare câte un secol și jumătate. Altarul ultimei bisericuțe se păstrează și astăzi în curtea bisericii nou-construite cu ani în urmă. Tot mărturie a vechimii satului Magula poate fi și valea dintre Magula și Parepa, numită „Valea Războiului”, pentru faptul că aici s-au luptat oștile lui Matei Basarab cu cele ale lui Vasile Lupu în drumul lor spre Târgoviște.

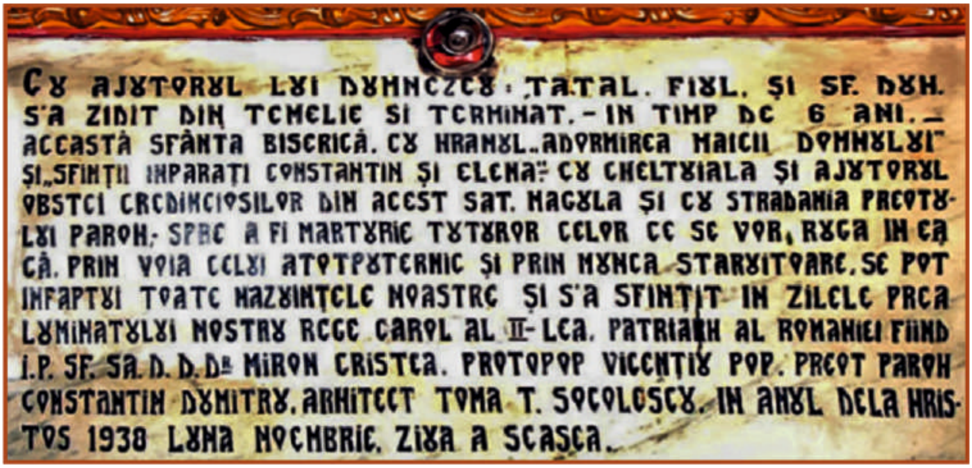

Din arhiva bisericii aflăm ca în 1792 a fost construită o biserică din bârne groase de stejar, învelită cu șindrilă, cu o singură turlă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, reparată în 1876. Ulterior aceasta s-a deteriorat, nemaiputând satisface trebuințele credincioșilor și a necesitat construirea altei biserici în 1937, păstrându-se altarul și pridvorul din față. Din bârnele de stejar rămase dupa demolarea ei s-a construit mobilierul bisericii noi. A fost sfințită în 06.11.1938 cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” și „Sfinții Împărați Constantin și Elena”. Biserica a avut ca arhitect pe Toma Socolescu.

Satul Sătucu (Crâng) este cel mai mic sat al comunei și este așezat în partea de nord a satului Tomșani, lângă Halta C.F.R. Tomșani și drumul județean 146.
El a luat ființă la sfârșitul veacului XIX. Pe acest loc era o pădurice mică de sălcii și ulmi ce creșteau într-un loc mlăștinos. Alături de ea era o pădure mare de cca. 100 ha de ulmi, stejari și sălcii.
În aceste locuri s-au luptat în 1917 armatele româno-ruse cu nemții. În urma acestui război, până în 1920, pădurea s-a defrișat. Ea făcea parte din vestita pădure a Vlăsiei.
La început a fost un conac boieresc cu trei-patru locuințe unde se adăposteau logofătul și slugile boierului. Cu timpul aici s-au mai adăugat și alte case formând un sătuleț de cca. treizeci și cinci de familii.
Numele de Crâng și l-a luat de la pădurice, ulterior schimbat în Sătuc.

Cultura - Tradiții culturale

Căminele Culturale din **Tomșani** își propun să contribuie la educarea și formarea copiilor, tinerilor și adulţilor prin mijloace specifice domeniului cultural artistic și ale educaţiei non-formale.
Principalul obiect de activitate îl constituie organizarea acţiunilor cultural-artistice, educative, de informare și de divertisment.
La căminele culturale au loc și spectacole ocazionate de serbările școlare sau alte manifestări organizate de instituţiile de învăţământ din comună.

În comuna Tomșani funcţionează și **Biblioteca comunală „Alexandru Antemireanu”**, care asigură și servicii educative pentru copii.
Numărul de volume de care dispune biblioteca din comună este de 11300 exemplare.

Dintre principalele manifestări organizate de Primărie, Consiliul local, Căminele culturale, Biblioteca „Alexandru Antemireanu”, Asociația de voluntari „Suflet pentru Suflet”, unitățile de învățământ din localitate, menționăm:
• Ziua Internațională a Iei - „Cu mândrie purtăm ie la Tomșani” • Învierea Domnului • Ziua Eroilor • Școala de vară • Zilele Comunei Tomșani • „Colinde și Obiceiuri de Crăciun”

Oamenii din Comuna Tomşani şi-au păstrat datinile şi obiceiurile formate de-a lungul timpului. Dintre acestea sunt: botezul, nunta, înmormântarea, obiceiuri de Crăciun, de Anul Nou şi de Paşte. Dintre obiceiurile de Crăciun şi Anul Nou amintim: colinde, Bună Dimineaţa, Florile, Pluguşorul, Sorcova. În satul Loloiasca după Bobotează se merge cu „iordănitul”. De Sfintele Paşti se încondeiază ouă de diferite culori şi oamenii merg la denii.

Folclor

În cadrul Centrului Cultural activează Ansamblul folcloric **GHIOCELUL** și Formația de dansuri populare **FLORICICĂ DE TOMȘANI,** care au activitate permanentă.

Muzică

Soliști de muzică populară: **LUCIANA MATEI** și **ANGELICA DOICILĂ**

Publicații

GAZETA DE TOMȘANI - publicație proprie, înființată în anul 2016

(Alte surse: site-ul primăriei, wikipedia, facebook etc.)

La Mulți Ani,
tuturor doamnelor și domnișoarelor!

PRIMĂRIA TOMȘANI - JUDEȚUL PRAHOVA

Str. Principală nr. 26 A, Sat Tomșani, Tomșani 107615
Nr. tel.: 0244 237 000; Fax: 0244 237 205
registratura@primariatomsani.ro; primaria_tomsani@ph.e-adm.ro

CENTRUL CULTURAL TOMȘANI

Comuna Tomșani, Sat Magula nr. 6 A
Referent de specialitate: **ELENA POTOCEA**
E-mail:lilianapotocea@yahoo.com

TOMȘANI

TRAIAN D. LAZĂR

ION TH. GRIGORE ȘI BASARAB NICOLESCU ÎN CORESPONDENȚĂ
O RELAȚIE DE PRIETENIE SPIRITUALĂ

Carte editată de
Centrul Judeţean de Cultură Prahova,
cu sprijinul
Consiliului Judeţean Prahova

Coperte și tehnoredactare:
Mihai Vasile
Redactor:
Emilia Vasile

©EDITURA CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA MYTHOS

Ploieşti, Str. Erou Călin Cătălin nr.1, cod poştal 100066
Tel., fax: 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
Site: www.cjcph.ro
www.facebook.com/centruljudeteandeculturaprahova/

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
LAZĂR, TRAIAN D.
Ion Th. Grigore şi Basarab Nicolescu în corespondenţă : o relaţie de prietenie spirituală / Traian D. Lazăr . - Ploieşti : Mythos, 2018
ISBN 978-606-8467-40-5

821.135.1

septembrie, 200 exemplare

TRAIAN D. LAZĂR

ION TH. GRIGORE
ȘI
BASARAB NICOLESCU
ÎN CORESPONDENȚĂ

O RELAȚIE DE PRIETENIE SPIRITUALĂ

Ploiești, Editura Mythos, 2018

Soției mele, profesor Sofia Lazăr,
din toată inima.

PREFAȚĂ

Celebritatea este un termen ce descrie starea unei persoane, a unui fenomen etc., situat deasupra obișnuinței cotidiene. Ea reprezintă evoluția în sens superior a existenței persoanei, a manifestărilor fenomenului.

Din rândul sutelor de profesori și miilor de elevi ploieșteni ai ultimului secol se desprind, și pot fi calificați drept celebri, profesorul Ion Th. Grigore și elevul Basarab Nicolescu.

Profesorul Ion Th. Grigore a ieșit în evidență, s-a desprins din masa cadrelor didactice, a profesorilor de matematică, prin faptul că *a antrenat*, pe câștigătorul primei olimpiade internaționale de matematică desfășurată la Brașov, în 1959, Basarab Nicolescu, dar și prin pregătirea unei adevărate cohorte de matematicieni în deceniile șase-opt ale secolului trecut, prin activitatea în redacția *Gazetei de Matematică și Fizică*, în conducerea Societății de Științe Matematice și Fizice, prin contribuția la perfecționarea predării/învățării matematicii în România, ca unul dintre primii trei metodiști în domeniu. Și-a dezvăluit talentul literar în domeniul epigramei, devenind membru de onoare al Clubului epigramiștilor *Cincinat Pavelescu* din București.

Elevul Basarab Nicolescu și-a dovedit de timpuriu înzestrarea complexă, câștigând olimpiadele județene şi naţionale de limba română și matematică. În tandem cu profesorul Ion Grigore s-a afirmat mai puternic în domeniul matematicii, câștigând prima Olimpiadă internațională de matematică. Pe această temelie a absolvit, ca șef de promoție, Facultatea de fizică, a devenit asistent la Facultatea de fizică a

Universității din București, a plecat cu o bursă de studii la Paris și a rămas acolo. Și-a luat doctoratul de stat în Franța, a fost angajat la CNRS, a adus contribuții teoretice originale în fizica cuantică, a fost invitat la Berkeley și Londra. Disponibilitățile literare și le-a manifestat în Cenaclul de la Neuilly și în revistele exilului românesc. Iar înzestrarea complexă a personalității, în activitatea Comisiei de la Veneția, redactarea Declarației de la Veneția și formularea teoriei transdisciplinarității.

Cartea aceasta le este dedicată sau, mai exact, în această carte, Ion Th. Grigore și Basarab Nicolescu ni se prezintă prin intermediul corespondenței, ai cărei parteneri au fost între anii 1959-1990.

Profesorul Ion Grigore a intuit *devenirea întru maestru* a elevului Basarab Nicolescu și a păstrat într-un dosar special toate scrisorile și materialele scrise provenite sau primite de la elevul și apoi egalul său. Doamna Văsii Filoftia, nepoata și moștenitoarea profesorului Ion Grigore, înțelegând însemnătatea acestor materiale și necesitatea ca ele să fie cunoscute publicului a acceptat publicarea lor, binemeritând prin aceasta gratitudinea noastră și a cititorilor.

Elevul Basarab Nicolescu fascinat de reputația și de personalitatea profesorului Ion Grigore încă de la primele lecții de matematică, s-a apropiat spiritual și a urmat sfaturile dascălului într-ale științelor exacte și ale cunoașterii realității. Ajuns între vârfurile științei mondiale și reper pe calea cunoașterii, domnul Basarab Nicolescu a considerat că își face o datorie întru cinstirea memoriei dascălului său, oferind spre publicare scrisorile primite de la acesta. Domnul Basarab Nicolescu a obținut întreaga noastră recunoștință asigurând revizuirea tuturor textelor incluse în carte și, totodată, răspunzând cu amabilitate cererilor de a adnota și completa cu noi informații și materiale scrisorile publicate.

În serial, corespondența dintre profesorul Ion Grigore și Basarab Nicolescu a fost publicată, mai întâi, în revista *Atitudini* a Casei de Cultură a municipiului Ploiești. Adresăm sincere și calde mulțumiri domnului Gelu N. Ionescu, redactorul-șef al revistei *Atitudini* pentru deschiderea manifestată față de proiectul publicării corespondenței și grija constantă de a asigura apariția acesteia în condiții grafice optime.

La apariția în volum, am păstrat împărțirea corespondenței pe grupe de scrisori având o tematică apropiată și precedate de o prezentare menită să ajute la înțelegerea mai bună și completă a textului. Acolo unde a fost cazul am recurs și la note de subsol.

Suntem convinși că volumul aduce informații noi, pentru cunoașterea personalității profesorului Ion Grigore și a lui Basarab Nicolescu, a *vremurilor* și spațiului în care s-a derulat corespondența.

Traian D. Lazăr

„AM FOST FASCINAT DE PREZENȚA LUI ÎNCĂ DE LA PRIMELE LECȚII DE MATEMATICĂ”

În anul 1956, o nouă serie de elevi începea cursurile liceale, care cuprindeau clasele VIII-XI, la Școala Medie nr. 1 de băieți *Ion Luca Caragiale* din Ploiești. Cele trei clase a VIII-a, A, B și C aveau ca profesor, la matematică, pe Ion Th. Grigore.

Era un bărbat în plină maturitate, o personalitate a orașului, cunoscută de viitorii elevi din spusele părinților. Fost profesor de matematică la Școala comercială superioară din Ploiești (1934-1946), era reputat prin calitatea actului didactic, exigență și obiectivitate. Din toamna anului 1944, se afirmase și în viața publică în calitate de lider sindical, membru al ARLUS, publicist cu priză la public al ziarului *Presa* și fruntaș al organizației locale a Partidului Național Liberal – Gh. Tătărescu. A ocupat, pentru puțin timp (1945-1946), funcția de ajutor de primar al Ploieștiului, în care s-a manifestat ca *cinstit și bun român*. Dezamăgit de *practicile* politice din gruparea tătăresciană și în imposibilitate morală de a trece în *barca P. M. R.*, s-a retras din viața publică revenind la catedră. Un ecou târziu al *aventurii sale politice*, i-a adus o detenție de un an (1952-1953) la Canal, ceea ce l-a aureolat în ochii elitei ploieștene.

Reintegrat în învățământ, la același liceu, s-a remarcat pe plan profesional, prin activitatea în conducerea filialei Ploiești a Societății de Științe Matematice și Fizice prin rezultatele

obținute de elevii săi la concursurile *Gazetei de Matematică și Fizică* sau la olimpiadele de matematică.[1]

Era normal, ca elevii seriei 1956-1960 să fie impresionați de o asemenea carte de vizită. Iar aceia dintre ei, care nutreau o pasiune deosebită pentru studiul matematicii, au fost captivați de la primele lecții. *Am fost fascinat de prezența lui încă de la prima lecție de matematică*, mărturisea, după mulți ani, unul dintre acești elevi, Basarab Nicolescu. *Am fost imediat entuziasmat. Am avut percepția directă a gândirii încarnate, a spectacolului rațiunii revelându-și splendoarea în demonstrațiile matematice și în estetica teoremelor*[2].

Între profesor și elevii filo-matematicieni s-a stabilit o relație specială, la temelia căreia stătea pasiunea comună pentru cunoașterea abstractă. Rememorând complexul faptelor și afectelor, Basarab Nicolescu scria: *M-a* ***recunoscut*** *imediat. Spun* ***recunoscut*** *pentru că am avut certitudinea interioară că Profesorul Ion Grigore vedea înăuntrul meu, îmi percepea frământările de adolescent, setea de absolut, dorința mistuitoare de cunoaștere. Relația maestru-elev era cu atât mai profundă cu cât între noi s-a instaurat rapid o relație de prietenie spirituală care s-a adâncit de-a lungul anilor petrecuți la liceu și a persistat, în ciuda vitregiei destinului*[3].

Recunoașterea a fost reciprocă. Profesorul a sesizat cu ce *material* lucrează și l-a *exploatat* spre beneficiul și satisfacția ambelor părți.

În condițiile lipsei de omogenitate a claselor de elevi, de după reforma învățământului din 1948, profesorul lucra suplimentar cu elevii avansați, în afara lecțiilor obișnuite, în

---

[1] Ion Th. Grigore, *Memorii*, Editura Ploiești-Mileniul III, Ploiești, 2008

[2] Basarab Nicolescu, *De la Isarlîk la Valea Uimirii*, Vol. I, Ed. Curtea Veche, București, 2011, p. 129

[3] *Idem*

cadrul așa-numitelor cercuri pe obiecte. Cei ce se remarcau la cercul de matematică erau îndemnați să participe la concursurile *Gazetei de Matematică și Fizică (B)*. Chiar din clasa a VIII-a, la această *Gazetă, au scris elevii mei Tomescu Ion și Basarab Nicolescu*[4].

Tratarea individuală a elevilor a fost una dintre cheile succeselor didactice ale profesorului Ion Grigore. Cunoașterea personalității elevilor și adecvarea demersului didactic la specificul fiecărui elev era o practică obișnuită a profesorului. Memoriile profesorului conțin observații punctuale asupra elevilor seriei 1956-1960, pe care, *din punct de vedere matematic*, obiectul ce era atunci *testul pentru performanțe deosebite*, o consideră drept *seria cea mai strălucită din întreaga istorie a liceului*[5].

Despre doi dintre cei mai buni elevi ai acestei serii, profesorul scrie: *Fiecare era bun în felul său. De altfel se și manifestau cu totul diferit în clasă. În timp ce Basarab (din clasa a X-a) intervenea când cineva greșea la tablă, fără să mai ridice mâna, Tomescu de la clasa C nu ridica niciodată mâna decât când nimeni din clasă nu răspundea și toate răspunsurile lui erau cele exacte. Ambii țineau la mine, dar Basarab era mai concret în manifestare. Îmi scria des și ca elev din excursii, și din facultate și apoi cu regret din Franța*[6].

Prin amabilitatea d-lui Basarab Nicolescu, căruia îi mulțumim și în acest context, avem posibilitatea să publicăm întreaga sa corespondența cu profesorul Ion Grigore. Primele scrisori fac trimitere la evenimente ale anului școlar 1958-1959, când Basarab Nicolescu s-a numărat printre câștigătorii

---

[4] Ion Th. Grigore, op. cit., p. 118
[5] *Ibidem*, p. 117
[6] *Ibidem*, p.123

Olimpiadei naționale la matematică și limba română. A câștigat de asemenea concursul de cultură generală *Drumeții veseli*, fiind răsplătit cu un voiaj – excursie cu vaporul pe litoralul rusesc al Mării Negre.

DOCUMENTE

1) Scrisoare adresată de către elevul Basarab Nicolescu profesorului Ion Grigore la 5 iulie 1959. Elevul se afla în vacanță, în stațiunea Vasile Roaită (Eforie). Aici a primit, de la profesorul său, o scrisoare prin care era anunțat că făcea parte din echipa (grupul de elevi) reprezentativă a României la prima Olimpiadă internațională de matematică, programată să se desfășoare la Brașov, în septembrie 1959. Elevii respectivi urmau să se prezinte la București pentru un stagiu special de pregătire.

Stimate d-le profesor,

Incendiara dvs. scrisoare a însemnat o veritabilă reconfortare în scurgerea monotonă a timpului, aici, trei zile consecutive de ploaie, o ploaie măruntă, continuă, obsedantă. În scurtele răstimpuri de vreme bună, mulți aleargă să prindă o fărâmă de soare, ca să se înnegrească superficial.

Perspectiva unui concurs de asemenea anvergură, ca cel de la Brașov, este deosebit de atrăgătoare implicând un grad apreciabil de dificultate. De altfel, acum câteva zile am și început să acționez – e drept, indirect – în spiritul celor anunțate de dvs., citind o bună prezentare, deși pe alocuri naivă, a vieții și muncii lui Gh. Țițeica scrisă de Mihail Botez.

Aici, din lipsă de material corespunzător, sunt nevoit oarecum să vegetez (din punct de vedere matematic) și de aceea sunt nerăbdător să mă întorc.

Este interesant că Olimpiada internațională, prima de acest gen, se ține în România. Probabil fiindcă la noi mișcarea matematică de tineret este mai intensă. Când am fost în croazieră, am cerut la un chioșc la Odesa o revistă matematică sau fizică și mi s-a răspuns că nu există o revistă de felul acesta. Problemele de matematică, la nivelul celor distractive din ***Magazin*** *sau* ***Știință și tehnică****, se înserează în cadrul unor rubrici în reviste de polivalență științifică.*

Deocamdată mă distrez jucând interminabile partide de șah, a căror longevitate este favorizată de capriciile vremii.

Închei mulțumindu-vă mult pentru cele scrise.

Vă rog să transmiteți doamnei cele cuvenite.

Cu respectuoase salutări,

Nicolescu Basarab

V. Roaită, 5 VII 1959

2) Scrisoare adresată de către elevul Basarab Nicolescu profesorului Ion Grigore – 17 iulie 1959.

Stimate d-le profesor,

Vă scriu la câteva zile de la sosirea noastră în București pentru a reuși să vă dau o imagine cât mai detaliată a celor ce se petrec aici.

Suntem cazați la o școală profesională, un veritabil complex școlar bine organizat și întreținut. Activitatea fiecărei zile se desfășoară conform unui program. În fiecare dimineață, între orele 8-10 avem consultații cu profesorii de la Universitate și din redacția ***Gazetei Matematice****. Astfel, până acum au venit O. Sacter, care a rezolvat împreună cu noi probleme din cartea recent apărută* ***Olimpiade matematice*** *insistând asupra chestiunilor de teoria numerelor (îndeosebi rezolvarea ecuațiilor în numere întregi prin mijloacele elementare), apoi*

C. Ionescu-Țiu cu care am lucrat probleme de trigonometrie și reprezentări grafice și Tiberiu Roman care a rezolvat și propus probleme privind progresiile aritmetice și geometrice.

Astăzi de dimineață am ascultat o atractivă expunere a d-lui prof. Hollinger privind noțiuni introductive în **Logica matematică**. *Deși expunerea nu a servit direct scopului imediat urmărit (concursul) ea a fost de un real folos în lărgirea orizontului matematic prin inițierea într-un domeniu poate dintre cele mai interesante ale matematicii.*

Într-o după amiază, am înregistrat vizita unui profesor care, pe mine cel puțin m-a entuziasmat prin modul elegant de tratare a chestiunilor de geometrie în spațiu. La urmă ne-a spus că va răspunde diverselor întrebări pe care eventual le vom pune. Am întrebat, ce se înțelege prin eleganța demonstrațiilor matematice. Răspunsul a fost detailat, exemplificat printre altele prin demonstrația dată de Hilbert formulei lui Euler v+f=m+2, unde v, f, m sunt vârfurile, fețele și muchiile unui poliedru (demonstrație pe care de altfel o cunoșteam din cartea lui George Gamow, **Unu, doi, trei, infinit**). *Din păcate nu sunt în măsură să vă relatez numele său, deoarece nici unul dintre noi nu îl cunoaște.*

În restul zilei, studiem individual sau ne consultăm cu prof. Morogan și Smaranda (recenți absolvenți ai Facultății de Matematică și Fizică), care majoritatea orelor zilei stau împreună cu noi.

Au fost chemați la cantonament 23 elevi din cl. a X-a și a XI-a, dar nu s-au prezentat decât 17. Selecționarea în lotul de 8 se va face în urma a câtorva lucrări de control și a comportamentului general. Până acum pot spune (în limbaj sportiv) că în tabăra ploeșteană domnește optimismul.

În rândul celor chemați la cantonament există o adevărată diversitate de figuri din rândul cărora se detașează cea a lui

Vrăjitoru Mihai. Sunt prezenți printre alții: Brișcă Virgil, Berghtaler Cristian, Oiță Petre, Barbu Viorel, Ilioi Const., Moflic Ene, Gheorghe Cezar, Ioachim Alex., Oproiu E., Grosescu R. etc.

Pe aici se zvonește că sovieticii nu vor participa la Olimpiadă. Încă nu se știe sigur.

Noi căutăm să îmbinăm în mod cât mai fericit odihna și studiul. După amiaza ni se acordă câteva ore libere pe care ne străduim să le întrebuințăm cât mai potrivit.

În următoarea scrisoare vă voi relata noi amănunte.

Cu respectuoase salutări,

Nicolescu Basarab

17 VII 1959, București

3) Articol din *Gazeta de Matematică și Fizică*, seria A, nr. 7/1960 privind sărbătorirea a 10 ani de activitate a Societății de Științe Matematice și Fizice.

SĂRBĂTORIREA A 10 ANI
DE ACTIVITATE A S.S.M.F.

În ziua de 14 februarie, în sala de festivități a Casei universitarilor din București a avut loc o ședință închinată sărbătoririi a 10 ani de la reorganizarea Societății de științe matematice și fizice, rezultată din transformarea Societății **Gazeta matematică**, *a secțiilor de matematică și fizică ale Societății române de științe, prin lărgirea profilului lor și considerabila dezvoltare a numărului celor atrași în jurul noii Societăți.*

În prezența delegaților și invitaților din cele 52 filiale și subfiliale ale Societății, ai instituțiilor centrale cu care

Societatea are legături, ai Ministerului Învățământului și Culturii, s-a deschis ședința festivă condusă de următorul Prezidiu: acad. Eugen Bădărău, directorul Institutului de fizică al Academiei R.P.R., prof. Florica Bucurescu, președinta subfilialei Arad, Miron Constantinescu, director general al M.I.C., prof. Petre Drăgoescu, președintele Consiliului superior al școlilor din M.I.C., prof. univ. Ionescu Bujor, director general în M.I.C., acad. Gr. C. Moisil, președintele S.S.M.F., prof. univ. Tiberiu Popoviciu, m.c. al Academiei R.P.R., președintele filialei Cluj.

Au luat cuvântul cu această ocazie: prof. Petre Drăgoescu din partea Ministerului, acad. Eugen Bădărău, prof. univ. Caius Iacob, m.c. al Academiei R.P.R., vice președinte al S.S.M.F., prof. univ. Tiberiu Popoviciu, m.c. al Academiei R.P.R., prof. univ. Constantin Mihul (Iași), conf. univ. Ion Bîte (Timișoara), prof. Florica Bucurescu, prof. Ion Grigore (Ploiești), prof. Stelian Mărculescu (Or. Stalin), elevul Basarab Nicolescu (Ploiești), premiat la olimpiada internațională de matematică. Vorbitorii au scos în relief unele din realizările obținute de S.S.M.F. în anii regimului de democrație populară cu sprijinul și îndrumarea Partidului Muncitoresc Român, atât pe plan central, cât și în cadrul diferitelor filiale și subfiliale. S-a subliniat lărgirea bazei de masă a activiștilor Societății, antrenarea în munca științifică și de studiu a unor categorii noi, neglijate în trecut, larga răspândire a publicațiilor Societății, interesul stârnit de numeroase acțiuni în rândurile profesorilor și elevilor, aportul dat înfloririi învățământului de specialitate, rezultatele bune obținute prin publicații, olimpiade etc.

Pe baza hotărârii biroului consiliului S.S.M.F. s-a acordat unor tovarăși care s-au evidențiat în activitatea depusă în cadrul Societății, insigna ***10 ani de activitate S.S.M.F.****. Tov. prof. univ. N. Teodorescu, membru corespondent al Academiei*

R.P.R., a citit lista celor 79 de membri ai S.S.M.F. din București și toate regiunile țării care formează prima serie de tovarăși cărora li s-a înmânat această insignă. Totodată, anunță că această insignă va continua să se distribuie membrilor Societății care se vor distinge prin activitatea depusă, această distribuire rămânând o sarcină a noului birou al Societății.

DOI ADEPȚI AI ȘTIINȚELOR EXACTE, ÎN IPOSTAZĂ LITERARĂ

Evocând relația sa cu arta literară, profesorul Ion Th. Grigore scrie: *Ca elev și ca student, n-am avut nicidecum răgazul și deci și tendința de a face madrigale vreunei fete, deși poate aș fi fost capabil. Și apoi, nici în primii 15-20 de ani de carieră n-am făcut așa ceva. Ulterior am făcut unele versificări... acestea au fost realizate îndeosebi în cadrul activității mele profesionale extrașcolare, cum ar fi consfătuirile republicane ale matematicienilor, la cursurile de vară ale acestora și la unele serate matematice în cadrul ministerului sau S.S.M. (Societății de Științe Matematice)*[7]. După cât se vede, lirismul lui Ion Th. Grigore, sensibilitatea sa poetică era declanșată de matematică. Era normal deci, ca succesele elevului său, Basarab Nicolescu la Olimpiadele naționale și internaționale de matematică din 1959 și 1960, să provoace în sufletul dascălului emoții exprimate în versuri. S-au păstrat, din fericire, două terține dedicate de magistru, ucenicului (de magician, ucenicului vrăjitor) (Vezi Document 1).

Basarab Nicolescu nu a urmat, așa cum poate ne-am fi așteptat, ținând seama de laurii obținuți în liceu la matematică și literatură, nici facultatea de matematică, nici pe cea de filologie. Prima i se părea *prea îndepărtată de viață, de natură*, iar cea de a doua era indezirabilă pentru că impunea promovarea

[7] Ion Th. Grigore, *op.cit.*, p.218

realismului socialist.[8] *Profesorul Ion Grigore nu a încercat, în nici un fel, să mă influențeze în alegerea mea. El ghicise în mine două trăsături interioare definitorii. Profesorul Ion Grigore era perfect conștient... că am o structură de om al Renașterii, în sensul multitudinii domeniilor de abordare. El știa că nu e vorba de enciclopedism, ci de căutarea legăturilor dintre diverse domenii*[9].

Devenind student la Facultatea de fizică a Universității București, Basarab Nicolescu a continuat legăturile epistolare cu profesorul Ion Th. Grigore. Corespondența ni-i prezintă pe cei doi adepți ai științelor exacte, în ipostază literară. Afinitatea dintre ei se întemeia nu doar pe pasiunea pentru matematică și fizică (ca student la Facultatea de științe, Ion Th. Grigore urmase concomitent secțiile de matematică și fizică-chimie), ci pe o structură spirituală asemănătoare. Am arătat că profesorul-matematician versifica. La rândul său, studentul, fizician în devenire, fost premiant la Olimpiada de literatură, etapa națională, își arată-folosește-dezvăluie disponibilitățile literare. Începutul scrisorii sale (vezi Documentul 2), este un adevărat poem în proză din care se remarcă valorificarea stilistică a repetiției și referirile la fapte, mediu, împrejurări necunoscute cititorului, care dau poemului sens ermetic. Basarab Nicolescu era preocupat de exprimarea în cuvinte care să exprime adevărul, simțirile ce-l animau – complexe de senzații – nu în simboluri matematice.

Constatăm că amândoi corespondenții folosesc un limbaj impregnat de matematică: *poate părea absurd, legătură bine determinată, considerente de număr* (la Basarab Nicolescu), *spații vaste* (la Ion Grigore).

---

[8] Basarab Nicolescu, *op. cit.*, vol. I, Ed. Curtea Veche, 2011, p.131

[9] *Ibidem*, p. 131-132

Corespondența ne dezvăluie concepția și practica lui Basarab Nicolescu privind formarea propriei personalități, un adevărat model pentru tinerii de azi.

Cititorii sunt invitați să ia aminte la drămuirea timpului, valorificarea timpului de formare a personalității și la concepția formării multilaterale a personalității (*îngustimea stârnește silă*), la concepția și programul-calcul, care l-a dus pe Basarab Nicolescu acolo unde îl știm, în vârful ierarhiei și la transdisciplinaritate. În mentalitatea sa, chiar și eșecurile temporare sunt respinse cu violență. Lucrul independent, a nu te lăsa purtat de valul vieții-lumii, a te preocupa de propria formare, erau reguli ferme pentru tânărul student de anul I. Totodată, scrisoarea constituie o sursă istorică valoroasă pentru cunoașterea situației învățământului superior, vieții studențești în deceniul al șaptelea al secolului trecut.

DOCUMENTE

1) Versuri dedicate de către prof. I. Grigore elevului Basarab Nicolescu. Versurile sunt semnate cu pseudonimul literar al prof. Ion Th. Grigore.

Premiantului, de atâtea ori, la Olimpiade Nicolescu Basarab cu o caldă afecțiune aceste două terține.

Chemare
Atât de tânăr ești și porți atâția lauri –
E semnul unui har ce nu ne minte,
Că porți în sufletul curat atâtea zăcăminte.

Îndemn
De vrei să fii un Basarab cu-adevărat

Olimpiadele te urcă-n spre Olimp
Dar-nalță sborul tău în spațiile vaste și în timp.

Emil Vora
Ploiești 23/VI 1960

2) Scrisoare a studentului Basarab Nicolescu adresată prof. Ion Grigore.

3 aprilie 1961
București

Am încercat, de atâtea ori, să vă scriu. Mă îndemnau amintiri (ce straniu sună cuvântul când ai 19 ani!) mai vechi sau mai noi. În minte se învolburau imaginile dintr-un oraș plin cu țiței peste tot, mereu dezagreabil dar care, după un timp și de departe, se învăluie nostalgic într-o urmă de tristețe. Imagini din viața unui licean care a existat patru ani într-o școală onorabilă. Crâmpeie de discuții, de gesturi, de priviri care rămân peste vreme. Și mai ales acea mereu obsedantă zi, petrecută în liniște frământată de munte, când cuvinte zbuciumate sfidau minciuna mirajului trăirii din jur, când se ridicau, din prea mare dragoste de viață, împotriva vieții însăși.

Am încercat, de câteva ori, să vă scriu. Gândul neexprimat în cuvinte (poate părea absurd, dar cred că există și gânduri fără cuvinte, un fel de complexe de senzații aflate într-o legătură bine determinată) se afla clar, încărcat, așteptând să irumpă. Dar, vorbele, vorbele adevărate, se ivesc greu, într-un alambicat proces de creație. Și apoi, activitatea cotidiană, obligatorie social, uzează, iar eroziunea mă indispune întotdeauna. Așa că prefer, cu orice risc, să aștept clipa când mă pot regăsi pe mine însumi. (De altfel, atunci când

am suferit, aparent exagerat de intens, în urma unor insuccese, a fost poate fiindcă, știindu-mă, trebuia să apar totuși altfel, silit de cauze întâmplătoare).

Lucrez intens, dar simt că timpul este foarte, foarte redus. Datorită unui regulament sever bazat pe considerente de număr, trebuie să particip la aproape toate cursurile, *seminariile, lucrările de laborator, orele de atelier (plus ședințe și altele).*

*Astfel, obligațiile sociale îmi răpesc o considerabilă parte a zilei: în medie 7 ore propriu-*zise, plus *– tot în medie –* o *oră de transport, inerente discuții etc., deci în total 8 ore. Socotind că unei zile îi revine aproximativ și o oră ½ de alte obligații (ședințe, activități de interes obștesc, muncă-*voluntar-*patriotică), rezultă că s-au scurs 9 ½ , la care se mai adaugă 9 ore impuse de specie (7 ½ ore de somn +o oră mesele + ½ activități mărunte) și ½ oră spațiu de siguranță (o întârziere de tramvai, o vizită etc). Rezultă că din 24 ore ale unei zile, 19 ore sunt consumate. Rămân 5 ore active în care trebuie incluse: activitatea suplimentară de specializare, activitatea pe tărâm multilateral (literatură, muzică) de care un om nu se poate lipsi – îngustimea stârnește silă, și eventual –* odihna (o plimbare de *pildă). Rezultatul este trist: socotind câți ani dintr-o viață sunt într-adevăr trăiți ... Fapt este că oamenii de acum 50-100* ani, *aveau mult mai mult timp de trăit. E un fel de contracție* (inevitabil ***obiectivă****) a timpului, pe măsură ce cuceririle științifice sau artistice ale omului se acumulează (Boleslav Nușici deplânge undeva pe liceenii de peste câteva* sute de ani, *care vor avea atât de mult de învățat la istorie...).*

*Încerc să tai cât mai mult, cu orice risc, din timpii morți și să ajung, în această perioadă, la 8-*9 ore de lucru independent intens.

*Sunt și cursuri bune, chiar excepționale (de pildă cel de Matematici superioare, unde predă conf. R. Cristescu, într-o manieră deosebit de riguroasă). La Mecanică Fizică predă un profesor care îl are ca idol pe Newton, într-o manieră prea clasică (ne-a spus o dată că, citez ...***Einstein a fost <u>totuși</u>, o somitate***), iar la Fizică Moleculară, un om cu necontestate calități de tragedian.*

V-am mai spus-o, dar ideea îmi revine insistent: regretul de a nu vă ști aici, la Universitate.

Basarab

„DISCUȚIILE CU DUMNEAVOASTRĂ NE-AU FOST ÎNTOTDEAUNA SPRIJIN ȘI IMPULS”

Două expresii, din documentele pe care le reproducem mai jos, definesc momentul 1963-1964 al prieteniei spirituale dintre studentul Basarab Nicolescu și fostul său profesor din liceu, Ion Grigore: *scrisoarea mea aș dori să fie, ca de obicei, o confesiune, un refugiu și o ocazie de echilibru* și *discuțiile cu dumneavoastră mi-au fost întotdeauna sprijin și impuls*.

În asemenea confesiuni *gândul se îndreaptă firesc, dornic de perspectivă, spre trecut* și anume, între altele, spre momentul alegerii facultății de urmat. Era o alegere dificilă pentru un elev *frământat de idealul unui om multilateral, al unui umanist de tipul Renașterii*. Un elev ce detesta specializările înguste, specifice științelor și didacticii epocii în care *jocul rațiunii în sine* era separat de *jocul gratuit și plin de miraje al imaginației*. Un elev care detesta şi *jocul rațiunii în sine* şi *jocul gratuit și plin de miraje al imaginației*. Motiv de îndepărtare a elevului față de profesorul pe care îl admira. Neconcordanța era provocată de faptul că profesorul acționa conform orientării școlii pregătind *matematicieni-matematicieni* și nu *matematicieni-poeți, matematicieni-medici*, oameni multilaterali, cum visa elevul. Iată exprimate în rândurile scrisorii din 24 august 1964, citate mai sus, premisele ideii transdisciplinarității, formulate de Basarab Nicolescu peste două decenii.

Faptul că acele confesiuni luau uneori *o turnură personală, intimă*, demonstrează încrederea elevului în profesorul pe care îl considera *părintele meu spiritual*. Peste ani, Basarab Nicolescu ne-a dezvăluit că, într-un anumit moment,

i-a apropiat *nefericirea*: el a greșit la tabla înmulțirii în teza de aritmetică-algebră dată la Olimpiada internațională de matematică de la Sinaia-1960[10], nedormind în noaptea dinaintea tezei după o discuţie tulburătoare cu profesorul Ion Grigore, care i-a mărturisit că era afectat, ca un adolescent, de o dragoste neîmpărtășită[11].

O aluzie la această discuţie este făcută în scrisoarea din 24 august 1964.

În final Basarab Nicolescu a ales Facultatea de Fizică și, la terminarea celui de al doilea an de studii, își exprimă satisfacția față de această opțiune. A fost o alegere *printr-un impuls intuitiv*, confirmată de informațiile acumulate în doi ani de studenție, care l-au convins *că în fizică se pun acum și se vor pune cu maximă pregnanță în viitorul apropiat, probleme care depășesc cu mult cadrul convențional al unei științe, care afectează esențe vitale pentru oameni, probleme fundamentale dincolo de formalismul inerent, care pot fi cât de cât rezolvate printr-un studiu sintetic, unificat*. Avem aici un prim elogiu dedicat științei fizicii, căreia Basarab Nicolescu i-a consacrat toate disponibilitățile. Completat cu cea mai timpurie mărturisire a sa privind preferințele speciale din fizică: *Mă atrage acum Mecanica Cuantică*. Preferință încununată prin cariera la CNRS (Centrul Național de Cercetări Științifice din Franța) și numeroase lucrări științifice şi volumul *Nous, la particule et le monde*, 1985, premiat de Academia Franceză.

Admirator dintotdeauna al efervescenței creatoare a prof. Ion Grigore, studentul Basarab Nicolescu aprecia elogios publicarea de către acesta a unui articol în *Gazeta de Matematică și Fizică* seria A, în anul 1963. În 1964, prof Ion Grigore a primit

[10] Ion Th. Grigore, *op. cit.*, p.122
[11] Basarab Nicolescu, *op. cit.*, vol. I, p. 131

titlul de Profesor Emerit. *Eroul principal* în această saga era, chiar după spusele profesorului, Basarab Nicolescu[12]. Iar acesta își exprima bucuria *recunoașterii depline, neechivoce a valorii adevărate*, a fostului său profesor.

Insistăm iarăși asupra multiplelor valențe documentare și formative ale dialogului epistolar Basarab Nicolescu – Ion Grigore. Cei interesați de propria construcție a personalității pot afla aici un model de urmat și mijloacele de folosit. În afară de aceasta, cititorii vârstnici își vor aminti, iar cei tineri se vor informa din sursă directă asupra: obiectelor studiate, pe vremuri, în facultatea de fizică, posibilității studenților de a se documenta, inclusiv din lucrări științifice străine, faptului că studenții făceau serviciul militar în vacanța de vară etc.

Invităm cititorii să *guste* și formulările literar-estetice din epistole. Aflat pe calea rațiunii pure din facultate, studentul Basarab Nicolescu a cultivat nativ și jocul estetic (al imaginației creatoare). Visa la multilateralitate și o practica. Nu ne va surprinde faptul că realizările sale științifice vor fi însoțite de cele literare, de genul *Cosmologiei Jocului secund*.

Pentru înțelegerea și interpretarea corectă a documentelor pe care le prezentăm în acest serial, ca și pentru adnotarea lor judicioasă și consistentă, beneficiem de informațiile suplimentare oferite cu generozitate de domnul

---

[12] La începutul anului 1964, Miron Constantinescu (1917-1974), care era pe atunci Ministrul Învăţământului, a ţinut să îl cunoască pe Basarab Nicolescu şi pe profesorul său Ion Grigore, şi i-a primit în biroul său de la Minister. Miron Constantinescu l-a întrebat pe Basarab Nicolescu ce şi-ar dori. Fără nici o ezitare, Basarab Nicolescu i-a răspuns că doreşte ca Profesorul Ion Grigore să devină Profesor Emerit. Puţină vreme după aceea, Profesorul Ion Grigore a primit acest titlu, meritat cu prisosinţă. (A se vedea Basarab Nicolescu, *Un dascăl de altădată: Ion Grigore (1907-1990),* Convorbiri literare nr. 6, 2014).

Basarab Nicolescu. Îi exprimăm și în acest mod întreaga noastră gratitudine.

DOCUMENTE

1) Scrisoare a studentului Basarab Nicolescu adresată profesorului Ion Grigore.

19 ianuarie 1963
București

Acum câteva minute am citit articolul din G[azeta de] M[atematică și] F[izică] [seria] A. Îl socotesc ca un articol omagial, un preambul al încununării unei cariere îndelungate și fructuoase (și, pentru mine, un **crepuscul** *poate egala în măreție splendoarea unui* ***răsărit****. Și de altfel se presupun).*

Ca unul ce am trăit **pe viu** *atâtea și atâtea lucruri, pot spune că mai sunt multe fapte care pot și trebuie să fie spuse. Și când va veni momentul, eu sau altcineva o va face.*

Cu respectuoase salutări,
Basarab

2) Scrisoare a studentului Basarab Nicolescu adresată profesorul Ion Grigore.

28 august 1963
Izvorul Mureșului

Stimate domnule profesor,

După o sesiune destul de complicată, dar interesantă, cu examene la câteva materii de bază (Electrodinamică, Fizică Atomică, un semestru de Mecanică Cuantică) care au mai înviorat atmosfera școlară pașnică, a urmat o lună și jumătate

de trudă fizică (prin abundență) și intelectuală (prin lipsă), adică de armată.

Esențial este că urmează acum câteva zile de răgaz, în atmosfera de liniște a munților, departe de zgomotul civilizației, atmosferă ideală (și deci, bineînțeles utopică) pentru un cabinet de lucru. Și în aceste clipe de răgaz am găsit în sfârșit prilejul să rup o îndelungată perioadă de tăcere, pe care, poate, mi-o veți scuza și de data aceasta.

Timpul când am stat acasă anul acesta se limitează la câteva zile și din nefericire, într-o zi nu v-am putut găsi. Spun din nefericire pentru că discuțiile cu dvs. mi-au fost întotdeauna sprijin și impuls.

Anul care a trecut a fost mai dens ca ceilalți doi și mai clar, deși nu am început efectiv lucrul, în deplinul sens pe care îl concep.

Acum, când sunt întrucâtva departe de publicitate și aplauze, de comentarii și deformări, pot judeca cu maximum de luciditate situația. Problema care m-a frământat de mult mi-e acum, în mare parte, rezolvată.

Am detestat dintotdeauna, mai mult sau mai puțin explicit, jocul rațiunii în sine și jocul gratuit și plin de miraje al imaginației. Ar fi fost firesc să aleg matematica sau filologia. Și am nimerit mai mult printr-un impuls intuitiv la fizică. Sunt perfect mulțumit de alegere și aceasta nu pentru a-mi face concesii sau dintr-un simț de adaptare, ci pentru că în timpul care a trecut , am putut diseca și judeca o mulțime de argumente pro și contra, care m-au convins, în cele din urmă că în fizică se pun acum și se vor pune cu maximă pregnanță în viitorul apropiat, probleme care depășesc în mult cadrul convențional al unei științe, care afectează esențe vitale pentru oameni, probleme fundamentale dincolo de formalismul inerent, care pot fi cât de cât rezolvate printr-un studiu sintetic, unificat.

M-am convins că fizica e un fel de religie. Pornești la început entuziast, pasionat, poate chiar fanatic, dar pe măsură ce citești mai mult, pe măsură ce știi ce au gândit și ce gândesc specialiștii, îți dai seama că știi într-adevăr din ce în ce mai puține lucruri și ajungi să te îndoiești de adevăruri consacrate, așa-zise fundamentale.

E o stare de neliniște, de erezie din care poți ieși doar prin extreme – ratându-te sau lucrând. Și entuziasmul pierde latura lui zgomotoasă, exterioară, dar câștigă în profunzime, în anvergură.

Vă obosesc poate cu aceste gânduri intime ale mele, dar am simțit nevoia unei confesiuni pe care, oricât de rar s-ar petrece, m-am obișnuit să v-o fac.

Mă atrage acum Mecanica Cuantică. La Universitate se predă un foarte bun curs, mai mult prin probitate științifică decât prin avânt al ideilor (și în definitiv, nici nu e acesta primul scop al unui curs)[13]. Am găsit și un bun tratat, o carte în limba franceză care contrar așteptărilor mele, n-a fost considerată carte subversivă la armată, astfel că am putut citi și acolo și continui să o citesc și aici, o carte de sinteză, scrisă cu mult talent de cuprindere al sistemului de idei actuale.

Sper ca rândurile mele să vă găsească în deplină efervescență creatoare, pentru care v-am admirat dintotdeauna.

Cu salutări respectuoase,

Basarab.

3) Scrisoare a studentului Basarab Nicolescu adresată prof. Ion Grigore.

---

[13] Cursul era predat de profesorul Mihai Gavrilă, născut în 1929 şi ales membru corespondent al Academiei Române în 1974. S-a căsătorit în anul 1951 cu Dorli Blaga, fiica poetului Lucian Blaga, dar căsătoria s-a destrămat după trei ani. Mihai Gavrilă părăseşte România în toamna anului 1974.

24 august 1964
Ploiești

Stimate domnule profesor,

Cuvintele mele de felicitare și de bucurie a recunoașterii depline, neechivoce a valorii adevărate, indiferent de oscilațiile și ezitările unui moment sau ale altuia, vin – e drept – târziu. Mă veți ierta poate aflând că am fost frământat de împrejurări de cele mai multe ori exterioare și n-am putut dobândi astfel liniștea necesară unei discuții, cel puțin de acest fel, în scris. Dar gândurile mele s-au îndreptat deseori, uneori în momente grele pentru mine, spre dv., cu recunoștința pașilor dintâi. De altfel, o discuție mai detaliată ar clarifica multe lucruri. În orice caz, sper că ultimul oaspete al dv. să nu fie cel din urmă.

În aceste momente de încununare, de apogeu gândul se îndreaptă firesc dornic de perspectivă spre trecut.

Rândurile mele nu vor să fie festive. Ocaziile zgomotoase m-au deranjat întotdeauna punând parcă în umbră nuanțele, detaliul. Scrisoarea mea aș dori să fie, ca de obicei, o confesiune, un refugiu și o ocazie de echilibru, echilibru întotdeauna adus de discuțiile mele cu dv., devenind astfel un fel de necesitate organică.

Cu riscul îndrăznelii aprecierii unui profesor de către elevul său, afirm totuși ceea ce am gândit și am spus de atâtea ori, sunteți profesorul pe care și l-ar dori orice elev, dacă ar putea judeca nu cu ochii copilului, ci cu aceia ai omului trecut prin filtrul experienței de viață. Aceasta dacă ar fi să argumentez numai ca spectator obiectiv, de departe. Participarea mea directă, ca erou principal, cum ați binevoit atât de măgulitor să apreciați prezența mea în unii ani de activitate ai dv., de visu și de facto, îmi conferă oarecum o

poziție privilegiată, în sensul că pot vedea ceea ce, în persoana dv., majorității celor din jur le este inaccesibil.

Sunt lucruri pe care, direct sau indirect, le-am mai mărturisit și pe care le cunoașteți sau le bănuiți. Și inevitabil, ferindu-mă de formulele oricât de abile dar fariseice, ca și de rigiditatea și anchilozarea formulelor stereotipe, rândurile tind să ia o turnură personală, intimă.

Sunteți omul care a avut contribuția hotărâtoare în alegerea drumului meu. Faptul nu-l voi putea uita niciodată. Și apoi la mine lucrurile nu au fost deloc ușoare. Alegerea nu a fost imediată, ci a survenit în urma unor solilocvii chinuitoare. Încă de pe băncile liceului am fost frământat de idealul unui om multilateral, al unui umanist de tipul Renașterii, frământare ce nu m-a părăsit nici un moment, chinuindu-mă și acum. Știința contemporană, cu specializările ei înguste, dădea acestui gând grotescul unui act de donquijotism. Științele umaniste, artele mă pasionau deopotrivă cu matematica și cu fizica. Și apoi citeam de la cinci ani literatură română. Alfabetul algebrei și geometriei l-am descoperit mult mai târziu.

Mi-amintesc cât m-a durut la un cerc de matematică când, cu un prilej al cărui pretext nu-l mai știu, ați afirmat: ***Avem la noi în școală matematicieni-poeți, matematicieni medici. Aș dori și un matematician-matematician*****.**

Am fost surprins de ceea ce pe atunci, îndrăznesc s-o mărturisesc am considerat-o ca o exagerată unilateralizare și, pentru moment, în forul meu intim, m-am îndepărtat de dv. Cu atât mai mare a fost bucuria mea, o adevărată sărbătoare a spiritului, când în împrejurări și pentru dv. și pentru mine întunecate, am descoperit, în atmosfera de izolare și de meditație a Sinaiei, omul din dv., frământările care vă confereau o mare frumusețe spirituală. Poate atunci m-am apropiat într-adevăr de dv.

Cetatea și-a cinstit dintotdeauna profesorii. Mă veți ierta că cu ocazia acestei sărbători a unei distincții mari și pe deplin meritate am ales un amănunt intim, de confesiune și de sfat, din partea celui ce mereu l-am considerat părintele meu spiritual.

Basarab

„MĂ AFLU DIN NOU LA UN CAPĂT DE DRUM"

Documentele pe care le reproducem în acest episod al corespondenței dintre Basarab Nicolescu și Ion Grigore oferă cititorului două deschideri interpretative.

Una dintre ele marchează momentul corespondenței. Până în octombrie 1965, corespondența a fost direcționată *într-un singur sens,* de la elevul, apoi studentul Basarab Nicolescu spre profesorul Ion Grigore. Deși marcate de tradiție, raporturile și comunicarea Ion Grigore-Basarab Nicolescu nu au avut o formă rigidă întrucât, după cum scrie prof. Ion Grigore, *ne-am plasat, în mod firesc, pe o anumită poziție, în sens superior*. Era o comunicare între doi oameni superiori. Profesorul fusese împiedicat de împrejurări să-și materializeze pe deplin superioritatea, dar spera și dorea ca fostul său elev să aibă această șansă, să beneficieze *de condiții cât mai favorabile dezvoltării*.

Cea de a doua direcție se referă la *privirea înapoi* a proaspătului licențiat Basarab Nicolescu , asupra ultimului an și jumătate de studii în care a avut *revelația* contrastului dintre principiile nobile afișate de anumite persoane, cadre didactice ale Facultății de Fizică și acțiunile lor practice, unele *culpabile juridic*, vizând *distrugerea* lui. Rezistându-le, Basarab Nicolescu a avut satisfacții la examenul de stat, fiind repartizat ca asistent la Facultatea de Fizică a Universității București. Basarab Nicolescu a promis profesorului să-i furnizeze detalii asupra *încercărilor* la care a fost supus, dar nu le-am aflat în arhiva rămasă după decesul prof Ion Grigore. La solicitarea

noastră, dl Basarab Nicolescu ne-a scris, cu toată discreţia necesară, că este vorba de un profesor care se îndrăgostise de o frumoasă colegă de an a lui Basarab Nicolescu şi a dorit să o propulseze, prin toate mijloacele cu putinţă, ca şefă de promoţie în locul lui Basarab Nicolescu.

DOCUMENTE

1) Scrisoare a asistentului universitar Basarab Nicolescu către prof. Ion Grigore.

17 septembrie 1965, Bacău

Stimate domnule profesor,

Mă aflu din nou la un capăt de drum. Firul s-a derulat cam repede, dar sunt anumite forțe care nu pot fi dominate. Sunt departe de a fi mulțumit. Învățămintele ultimilor cinci ani sunt mai mult de ordin moral, cu toată stupiditatea ce o conține această constatare. Nu știu dacă e bine că am văzut, cu o luciditate aproape jenantă, anumite amănunte ale atmosferei determinante ale mediului în care voi lucra de acum înainte. Sunt o mie și una de fapte, de constatări, de gânduri pe care aș vrea să vi le comunic, sub imperiul unui impuls aproape organic. Căci, la acest capăt de drum, care, cel puțin din punct de vedere social și exterior este judecat ca o reușită, pot afirma că dv ați contribuit, în cea mai mare măsură, la alegerea drumului meu. Faptul s-ar cere consemnat nu atât de rece și protocolar, în scris, ci în atmosfera boemă a locuinței dv, în prezența dv a cărei necesitate spirituală o resimt cu pregnanță.

Dv. ați simți nuanțele, atâtea hiaturi ce nu pot fi suplinite cu cuvinte și pe care aceste câteva rânduri mai mult le adâncesc.

Din nefericire, evenimentele s-au succedat cu mare repeziciune: imediat după examenul de stat , la numai câteva zile, a urmat anunțarea repartizărilor la Cluj și imediat după repartizare am plecat la armată (unde voi rămâne până în decembrie), astfel încât n-am reușit să vă întâlnesc, neșansa urmărindu-mă atunci când v-am căutat acasă.

Apoi, în atmosfera cazonă, unde gândul și sufletul se obturează inevitabil, reușind cu greu să evadeze dintre zidurile cazărmii, am ezitat să vă scriu, cu sentimentul supărător că rândurile mele ar ciopârți mulțimea de gânduri și fapte ce s-ar vrea transmise.

S-a întâmplat, în ultimul an și jumătate, o avalanșă de fapte ce m-ar fi putut duce la dezagregare. V-o mărturisesc cu calmul întâmplărilor deja consumate. A fost un veritabil complot al câtorva oameni acum puternici ce au vizat, fără putință de tăgadă, distrugerea. Nu știu cum s-a întâmplat că am rezistat. A fost un element de calcul neluat în seamă de forțele adverse. Și de ce toate acestea? Pentru că am vorbit și am încercat să acționez într-un sens care n-ar fi lezat ideile, ci anumiți oameni pentru care puritatea științei e un jalnic balon dezumflat, un paravan pentru ascensiuni personale foarte terestre și care înlocuiesc onestitatea științei cu manevrele de culise, probitatea cu plagiatul, rolul de maestru cu blazarea, manifestată în frânarea sau indiferența față de cei ce vin.

Am comis desigur o greșeală fundamentală atunci când am acționat înainte de a avea putere, trezindu-mă singur, înconjurat aproape din toate părțile. Dar experiența nu am putut-o dobândi decât în acțiune. S-a mers până la acțiuni culpabile juridic: falsificare de examen și înlocuire de ultim moment de programă și examinator.

Pentru înțelegerea deplină a celor întâmplate ar trebui să vă scriu o mulțime de amănunte, unele aparent separate de

altele, o odisee balcanică, ce ar ocupa, concret și fără comentarii, câteva zeci de pagini. Am reușit să descurc firul la început încâlcit al acțiunilor și dorința mea este să consemnez totul în scris, totul, cel puțin pentru mine, pentru ca să nu uit nici un amănunt al acestei perioade a ***revelațiilor****. Și primul lector al acestor note veți fi, de drept, dv.*

Până la urmă se pare că totuși n-am fost înfrânt, deși simt un gust amar ce mă părăsește cu greu. Examenul de stat mi-a recompensat multe din cele suferite. Sunt acum asistent la catedra de Fizică Teoretică. Și este poate suficient să vă spun că omul nr. 1 care a acționat pe față împotriva mea (dar nu cel mai important) mi-a oferit în final o masă ***de împăcare*** *la Athenee-Palace. O încheiere mai frățească a spectacolului nu putea fi găsită.*

Nemulțumirea transparentă a acestor rânduri n-aș vrea să vă lase impresia blazării. Sunt hotărât să încep totul din nou, cu toată forța de care voi fi capabil. Dar nu pot să mă mai mulțumesc cu gânduri adolescentin-romantice. Comparativ cu situația colegilor de generație nu aș avea motive de nemulțumire sau reproș. Dar judecând în raport cu ceea ce ar fi putut fi deja cristalizat la acești 23 de ani, sunt profund nemulțumit. Locul și timpul exercită, din păcate uneori, o influență covârșitoare asupra omului. Mi-am permis să vă scriu deschis frământările prin care trec, după un vechi obicei. Sper ca rândurile mele să vă găsească în plină activitate creatoare și în deplină robustețe spirituală care ne-a încântat și ne va încânta pe cei ce am avut fericirea de a vă fi fost elevi.
Cu respectuoase salutări,
Basarab Nicolescu

P[ost].S[criptum]. Adresa prefer să v-o scriu în interiorul scrisorii: U[nitatea].M[ilitară]. 01184/H-Bacău

2) Scrisoare a prof. Ion Grigore către asistentul universitar Basarab Nicolescu.

Dragul meu,

S-ar putea ca odată să-ți dau să recitești scrisorile – mari, mici – pe care le-am păstrat, cred, fără să pierd vreuna.

La niciuna nu ți-am răspuns (nu știu, poate la felicitările ocazionale s-o fi făcut).

Nu-mi dau seama bine de ce corespondența – scrisă – între noi fost într-un singur sens. Nu cred să fie numai din cauză că am păstrat pozițiile profesor-elev. De altfel, nici n-au fost păstrate; mai mult această poziție nici n-a existat rigidă, niciodată între noi. (Poate tocmai pentru că ne-am plasat în mod firesc pe o anume poziție în sens superior, legătura dintre elev și profesor este atât de excelentă). Cred că nu ți-am răspuns, mai degrabă pentru că n-am avut răgazul necesar unui răspuns la înălțimea scrisorii tale.

Evident, nu vreau să clarific acum problema, de altfel neesențială. (Și totuși nu mi-ar fi plăcut ca în mâna ta să existe cele mai bune scrisori ale mele, în măsura în care ele pot fi scrise...)

Nici acum nu va fi o scrisoare în acest sens. Adresa din interiorul scrisorii mă invită să fac tocmai acum ceea ce n-am făcut nici când erau condiții bune pentru a scrie cât mai multe lucruri.

Scrisoarea ta m-a liniștit într-un fel. Ea lămurește tăcerea – nu știam că m-ai căutat, deși parcă îmi spunea taică-tău ceva – de luni de zile. E drept, sunt lucruri care apar deformate, înghesuit prezentate în câteva pagini. Totuși scrisoarea e clară și din ea rețin numai partea care mă bucură. Urându-ți succes în cariera aproape total determinată.

Cu mulți ani înainte, am nădejdea că avertizările ce ai primit îți vor fi dat suficientă pregătire, pentru a evita surprize dureroase și pentru a-ți asigura condiții cât mai favorabile dezvoltării.

Sper că tu până la urmă vei beneficia de ceea ce – spuneai tu – Goethe credea că se cuvine unor oameni superiori. Eu aș vrea să trăiesc mult, ca să te pot urmări în ascensiune, chiar dacă în urcușul tău ai vedea tot mai bine proporțiile modeste în realitate, ale influenței mele asupra ta – influență mereu înfrumusețată în scrisorile tale.

Îmi pare rău că trebuie să-ți spun, dar vara asta nu m-am odihnit și acum sunt îngrozitor de obosit.

Aștept, oricând e posibil, vești de la tine. Cu drag,

I. Grigore
1 oct[ombrie]1965

3) Scrisoare a asistentului universitar Basarab Nicolescu adresată prof. Ion Grigore.

18 octombrie 1965
Bacău

Stimate domnule profesor,

Am primit rândurile dv, care mi-au produs o reală bucurie, prin reactualizarea, și în acest fel, a unei legături spirituale ce nu mai are nevoie de declarații sau ocazionări, ea existând în sine prin profunditate și sudura ei repetată, depășind astfel comunul și platitudinea legăturilor convenționale.

Am fost îngrijorat de exprimarea – e drept – deosebit de reținută a unei oboseli, care și-ar găsi explicație în cei peste 30 de ani de strălucită carieră (și îmi aduc aminte de celebrarea

intimă a celor 30 de ani în imagini dense, la miez de noapte, prin discuțiile purtate), în anii de activitate intensă, de depășire a unor piedici morale ținând de reacția vulgară a conjuncturii sau a invidiei, explicabilă deci, dar inacceptabilă raportată la continua dv. tinerețe. Sunt oameni care ard, găsind suprema plăcere în această ardere, deși, inevitabil, astfel se consumă. Dar, cel puțin, astfel viața își dobândește un sens.

Vă scriu oarecum expeditiv aceste câteva rânduri înclinând să vă adresez o rugăminte. Anume, în ***Scânteia*** *de ieri am citit un articol al acad. N. Teodorescu despre celebrarea a 70 de ani de la apariția* ***Gazetei Matematice****. Țin în mod deosebit la amintiri, la semnele concrete, materiale, prin care vremea se condensează și prin care te poți ancora de trecut.*

Pe de altă parte, mă simt, într-un fel, legat de Gazetă prin activitatea modestă, dar care pentru mine a însemnat un început. Cu ocazia celebrării am văzut că s-a emis o insignă. V-aș ruga mult, dacă este posibil (mă adresez dv. ca membru al colegiului de redacție al Gazetei) să mi se rețină, într-un fel sau într-altul o insignă. Sper că dv. nu mă veți judeca prin prisma maniei unui colecționar. Sunt însă anumite simboluri care concentrează în ele o întreagă perioadă de timp și care, esențializând, dau un sens drumului parcurs.

Vă mulțumesc în mod deosebit, urându-vă multă sănătate și liniște.

Basarab

„ÎN BĂNCILE ȘCOLII S-AU ÎNFIRIPAT MULTE DIN DORINȚELE ȘI VISURILE NOASTRE”

La 29 noiembrie 1964, Școala Medie nr. 1 *Ion Luca Caragiale* din Ploiești a sărbătorit un secol de existență[14]. Adunarea festivă desfășurată în sala cinemascopului Ploiești a întrunit aproximativ 1000 de persoane: reprezentanți ai Ministerului Învățământului, autoritățile locale, cadre didactice și elevi ai școlii. În numele foștilor elevi a vorbit, emoționant, exprimând recunoștința față de cadrele didactice îndrumătoare, studentul Basarab Nicolescu. Reproducem o relatare din presa locală relativ la cuvântul acestuia.

Celebrarea Centenarului școlii se situa în continuarea acțiunilor de desovietizare a societății românești, impulsionată prin Declarația P.M.R. din aprilie 1964. Organizatorii festivității proiectaseră și apariția unui volum omagial. Printre absolvenții invitați să contribuie cu materiale s-a numărat și Basarab Nicolescu. Volumul nu a apărut. În același spirit al desovietizării și restabilirii tradițiilor românești, s-a renunțat la denumirea de școală medie, revenindu-se la aceea de liceu. De asemenea a fost posibilă revenirea la tradiția existenței unei publicații *personalizate* a școlii, revista *Curierul Liceului* în serie nouă.

Colectivul de redacție al revistei, condus de prof. Cristel Tănăsescu, cuprindea cinci elevi și patru profesori, între care și

[14] Marina Răduș, Paul D. Popescu, *Între aspirații și împliniri*, Ploiești, 1989, p.14

Ion Grigore[15]. Solicitat din nou să-și aducă aportul, Basarab Nicolescu trimite articolul intitulat *La început de drum*, pe care îl reproducem în continuare. Prof. I. Grigore propusese lui Basarab Nicolescu să elaboreze, pentru numerele următoare ale *Curierului liceului, materiale tratând probleme ale sintezei știință artă*. În consecință, Basarab Nicolescu a imprimat primului său articol din revista liceului, un caracter omagial, dar a pledat și pentru formarea multilaterală a personalității. Nu este acesta un semn premonitoriu al drumului spre transdisciplinaritate?

DOCUMENTE

1) Cuvântul studentului Basarab Nicolescu[16] la solemnitatea Centenarului școlii.

În numele foștilor elevi ai acestei școli, a luat cuvântul studentul Basarab Nicolescu.

În cuvântul său, el a arătat că în aceste momente solemne, gândurile foștilor elevi se îndreaptă cu emoție spre profesorii care au îndrumat cu atenție și delicatețe înclinațiile lor.

În băncile școlii s-au înfiripat multe din dorurile și visurile noastre. Dorința de a descoperi și a cunoaște orizonturi noi, dorință caracteristică adolescenței, a fost stimulată în anii de școală de lecțiile bune ce ne-au fost predate, de experiențele reușite de laborator, de aplicațiile practice la care am luat parte cu viu interes. Atmosfera de preocupări multilaterale din școală ne făcea să descoperim, de

---

[15] *Ibidem*, p.141

[16] *Flamura Prahovei*, 1 decembrie 1964

fiecare dată, uimiți trecutul naturii umane. În anii de școală s-a format și s-a dezvoltat sentimentul responsabilității sociale prin perseverența cadrelor didactice și a organizațiilor de tineret. Anii de școală au însemnat pentru noi perioada de cristalizare, de definire a noastră ca oameni prin munca migăloasă de zi cu zi a dascălilor noștri. Pentru majoritatea dintre noi, începutul realizării aptitudinilor, talentelor, caracterelor se leagă indisolubil de centenara noastră școală. Pentru noi, foștii elevi ai Școlii medii nr. 1 I. L. Caragiale, școala rămâne un lăcaș de cultură la care ne vom întoarce oricând cu emoționanta aducere aminte a începuturilor.

2) Scrisoare a lui Basarab Nicolescu adresată prof. Ion Grigore[17].

19 decembrie 1965
București

Stimate domnule profesor,
Din păcate, nereușind să mă desprind de obligațiile noi de aici, nu am putut veni la Ploiești așa cum am promis, pentru a vă înmâna cele câteva rânduri pentru gazeta liceului. Rugându-vă să mă scuzați, mă grăbesc să vă trimit **materialul**.

Nu știu dacă am reușit să îmbin caracterul omagial cu dorința de a prevesti eventuala apariție a materialelor tratând probleme ale sintezei știință artă, lucru pe care am căutat să-l realizez prin abordarea, deocamdată frugală, a multilateralității, ca semnificație și caracteristică a școlii noastre.

M-aș bucura, desigur, ca articolul să apară în structura lui actuală. Dacă totuși, după tăieturile inevitabile și vămile

[17] Arhiva personală Basarab Nicolescu

succesive de diferite ordine, va rămâne material insuficient, mă gândesc că la doamna directoare se află un material al meu destinat inițial pentru a apare în volumul festiv închinat Centenarului liceului. Cum acest volum mi s-a spus că nu va mai apare, și deci pericolul penibil al repetării ar fi evitat, acele însemnări ar putea fi folosite.

În orice caz, pentru eventualele corecturi urgente, vă rog să vă adresați tatălui meu (tel. 15140), care are posibilitatea de a mă anunța imediat. Pentru orice eventualitate, vă dau și adresa de aici: ***Căminul Carpați****, etaj III, cam. 30, str. Academiei.*

Mai este o anumită problemă. Desigur titulatura de asistent universitar este, cel puțin formal, falsă. Dar mi se pare deosebit de vulgar și inexpresiv numele de **preparator***, cu rezonanță apropiată de* **laborant***,* **merceolog** *sau* **tehnician***.*

Desigur rezolvarea finală a acestei probleme este la latitudinea dv.

Am să vă comunic multe și variate impresii din aceste prime zile de carieră universitară. În orice caz, este pentru prima dată când am senzația libertății, când pot lucra relaxat și din plin. Șeful de catedră este foarte comod și binevoitor. Am destul timp de lucru. De obicei dimineața lucrez la Institut, iar după amiaza la catedră.

Pe ziua de 4 ianuarie, când voi lua leafa (mai mult simbolică) de preparator II, cat. 8, îmi va face o deosebită plăcere să vă întâlnesc pentru o convorbire mai substanțială.

Cu respectuoase salutări,

Nicolescu Basarab

3) Articolul lui Basarab Nicolescu propus pentru publicare în nr. 1 al Revistei *Curierul liceului*, serie nouă din 1966[18].

LA ÎNCEPUT DE DRUM

Apariția unei gazete a liceului, la scurtă vreme după strălucitoarea, dar totodată sobra celebrare a centenarului școlii, ne insuflă tuturor celor a căror ființă este într-un fel sau altul, legată indisolubil de existența Școlii Medii nr. 1 I.L. Caragiale din Ploiești, o firească mândrie. Căci acțiunile noastre, când se clădesc pe solul unei tradiții puternice și viguroase, când au rădăcinile adânc împlântate într-un trecut de valoare capătă o mai mare consistență și o sporită profunditate.

Gândul se întoarce dornic de a reconstitui atmosfera în care personalitatea noastră a căpătat contur și s-a definitivat. Era vremea căutărilor și a clarificărilor. Vâlvătăile inevitabile vârstei cercetau un făgaș și o realizare. Este meritul fundamental al școlii noastre, al dascălilor și profesorilor noștri, faptul că ni s-a favorizat descătușarea forțelor prin cunoașterea de noi înșine, prin cristalizarea lentă și de profunzime a personalității noastre. Constrângerea și asprimea au fost atribute inexistente vieții de elev. Liceul cimitir cu lungi coridoare era doar o ciudățenie a cărților. O spunem cu toată luciditatea și fără dorința de a idealiza. Vor trebui scrise probabil multe pagini și întreprinse minuțioase analize pentru a releva rolul important pe care liceul nostru l-a jucat în dezvoltarea materială și spirituală a regiunii și chiar a țării.

[18] Arhiva personală Basarab Nicolescu

Faptul se impune cu tot mai multă pregnanță, odată cu trecerea vremii.

Aceste rânduri omagiale sunt inevitabil prea sărace pentru a putea exprima deplin gândurile și sentimentele unui fost elev când privește retrospectiv anii petrecuți în școală. Aș dori însă să subliniez o anumită trăsătură, care mi se pare a explica, într-o măsură dominantă, realizările școlii: conlucrarea unanimă pentru statornicirea unei atmosfere favorabile dezvoltării multilaterale a elevilor, a intelectului și afectului lor.

Într-o perioadă de prim contact cu tezaurul culturii universale, cu ideile fundamentale din diferite domenii științifice și artistice, orice exagerare în sensul specializării și al formării spirituale înguste, ar fi fost nefastă. Și totuși sunt bine cunoscute succesele de ansamblu pe care școala le-a obținut și le obține în concursurile de matematică sau de literatură. Și este interesant că mulți dintre elevi manifestau și manifestă o vădită pasiune pentru domenii dintre cele mai diferite.

În definitiv, este chiar util ca un latinist să cunoască ideile fundamentale ale matematicii, ca un fizician să poată vibra la audiția unei sonate sau la lectura unui poem.

Formarea strict îngustă de la bun început, a unui om, oricât de capabil în profesiunea sa, este dăunătoare atât omului respectiv, cât și colectivității. Viața pune inevitabil probleme de ansamblu a căror rezolvare implică luarea în considerare a unei game deosebit de variate de parametri de ordin profesional dar și social, etic, moral. O cultură generală bogată stă la baza formării unei colectivități armonioase și fructuoase. Ignoranța a născut aproape întotdeauna monștri, fie ei și geniali. Și nu numai atât. Chiar unui specialist într-un domeniu aparent foarte îngust, să spunem – fizica particulelor elementare –, îi sunt necesare profunde cunoștințe umaniste. Deseori, într-un vers

din Lucretius se află mai multă fizică decât în câteva tomuri savante. Există, de altfel – credem *– o conexiune intimă, de profunzime între știință și artă, un domeniu originar* comun, *uneori metode comune și chiar o intercondiționare care determină o evoluție paralelă.*

Omul acestui frământat secol XX este, în mod necesar, un om al multilateralității. Omul modern, pus în fața unei surpări rapide a unor concepții în domeniul artei sau științei și a unei afirmări spectaculoase a noului, fie că este vorba de teoria relativității, muzica serială sau experimente poetice, vrea să înțeleagă ceva din toate, să îmbrățișeze lumea în toată complexitatea ei.

Dacă curiozitatea noastră se menține continuu vie, dacă devenind specialiști nu rămânem opaci problemelor pasionante pe care umanitatea le ridică în zilele noastre, aceasta se întâmplă și fiindcă, în vremea când eram elevi, am primit o îndrumare atentă și competentă.

La acest început de drum, foștii elevi ai școlii fac revistei liceului urarea de a continua tradiția de multilateralitate și formare armonioasă a minții, sufletului și caracterului adolescentului, de a deveni o tribună a căutărilor și a rezolvării problemelor pe care și le pun profesorii și elevii școlii.

DEBUTUL LUI BASARAB NICOLESCU ÎN PUBLICISTICA ȘTIINȚIFICĂ

Terminarea studiilor universitare a reprezentat, pentru Basarab Nicolescu, după cum mărturisea în scrisoarea din 19 decembrie 1965 către fostul său profesor din liceu, dobândirea libertății de manifestare pe plan cultural-științific: *este pentru prima dată când am senzația libertății, când pot lucra relaxat și din plin*. Ca elev și student, se implicase, ca să folosim un termen de comparație împrumutat din competițiile de gimnastică și patinaj artistic, în concursuri cu *exerciții impuse*: *Drumeții veseli, Tinere condeie*, olimpiadele școlare, cercurile științifice studențești etc. Venise timpul, considera el, să se manifeste în competiția cultural-științifică cu/la *exerciții liber alese*. A formulat și redactat propuneri pentru *editarea unui manual de fizică cu destinația specială pentru bacalaureat și admitere la facultate, care să cuprindă o reconsiderare a noțiunilor de fizică predate în cl. VIII-XI pe baza elementelor de calcul diferențial și integral însușite în clasa a XI-a*. Pentru publicarea articolului respectiv în *Gazeta de Matematică și Fizică*, seria A, s-a adresat prof. Ion Grigore, membru al redacției revistei.

Am cercetat colecția *Gazetei* donată de către doamna Filofteia Văsii, nepoata și moștenitoarea prof. Ion Grigore, Liceului *Jean Monnet* (pedagogic) din Ploiești, dar nu am constatat publicarea articolului. Era, după cum știm din proprie experiență, greu să inovezi învățământul românesc, în epocă; acțiunea se făcea numai de sus în jos, de către conducerea PCR.

Apelând la domnul Basarab Nicolescu am obținut din menționata colecție un articol publicat în *Gazeta de Matematică și Fizică*, serie A, nr. 2/1961, în colaborare cu colegul său Nicolae Viorel, probând că a exersat exercițiile liber alese înainte de absolvirea facultății. Reproducem acest articol, ce marchează debutul lui Basarab Nicolescu în publicistica științifică.

Remarcat prin premiul obținut la Olimpiada Internațională de matematică din 1959, elevul Basarab Nicolescu, considerat un matematician sau fizician de perspectivă și pregătit (orientat) în acest sens, a fost invitat și a luat cuvântul la festivitatea de sărbătorire a 10 ani de activitate a Societății de Științe Matematice și Fizice - februarie 1960.

DOCUMENTE

1) Scrisoare a lui Basarab Nicolescu adresată prof. Ion Grigore

18 iulie 1966
București

Stimate domnule profesor,

Vă trimit un scurt material cu rugămintea de a vedea dacă prezintă vreo atenție ideea cuprinsă în el, pentru eventuala publicare în ***Gazeta Matematică****.*

Anume, propun editarea unui manual de fizică cu destinația specială pentru bacalaureat și admitere la facultate, care să cuprindă o reconsiderare a noțiunilor de fizică predate în cl. VIII-XI pe baza elementelor de calcul diferențial și integral însușite în clasa a XI-a. Motivația o expun în articol. Experiența

practică a aplicării acestei idei am efectuat-o cu unicul băiat pe care îl meditez și rezultatele le consider revelatoare.

Însăși ideea alcătuirii unui astfel de manual este tentantă și, bineînțeles, ideal ar fi ca el să fie rodul colaborării între un fizician (teoretician, desigur!) și un matematician. Dar aceasta este o problemă de perspectivă.

Adoptarea ideii ar permite totodată o restructurare a materiei predată la facultate, mare parte din cele predate în anul I la Institutele tehnice sau la Facultatea de Fizică și la cea de Matematică devenind inutile. Accesibilitatea poate fi asigurată cu ușurință tocmai prin rigurozitate.

Vă mulțumesc anticipat, rugându-vă să mă iertați că vă deranjez cu o eventuală himeră.

Soția mea vă transmite respectuoase salutări, deosebit de impresionată de personalitatea dv. atât de pregnant, și totodată atât de elegant relevată într-o circumstanță decisivă a vieții mele. Cuvintele pe care le-ați rostit nu puteau fi rostite decât de dv.

Cu respectuoase salutări,
Basarab.

2) Articol publicat de către Basarab Nicolescu, în colaborare cu Viorel Nicolae, în *Gazeta de Matematică și Fizică* nr. 2/1961.

O EXTINDERE A NOȚIUNILOR DE ANALIZĂ COMBINATORIE SUME REMARCABILE DE PRODUSE

N. BASARAB și V. NICOLAE, studenți, București

Ne propunem să calculăm suma produselor formate din k factori luați din primele n numere naturale, astfel că niciunul din produse să nu conțină doi factori egali. Notăm această sumă cu $\sum P_A^n$.

Stabilirea formulei de recurență

Avem

$$\boldsymbol{S_1} \cdot \sum P_k^n = (k+1) \cdot \sum P_{k+1}^n + \sum i \cdot P_k^n$$

Unde $\sum i \cdot P_k^n$ *reprezintă suma produselor formate din (k+1) factori luați din primele n numere naturale, astfel că fiecare din produse să conțină doi factori egali.*

Într-adevăr, un anumit termen din $\sum P_{k+1}^n$ *se poate obține înmulțind termenul din* $\sum P_k^n$ *conținând aceleași k elemente cu el cu elementul care îi lipsește. Însă, un același termen din* $\sum P_{k+1}^n$ *se poate obține din (k+1) termeni din* $\sum P_k^n$ *adică* $\sum P_{k+1}^n$ *se reproduce de (k+1) ori din produsul* $\boldsymbol{S_1} \sum P_k^n$*, obținându-se și toți termenii de forma* $i \cdot P_k^n$.

Printr-un raționament analog cu cel de mai sus, folosind notații analoge și înțelegând prin $\boldsymbol{S_1}, \boldsymbol{S_2}, \ldots, \boldsymbol{S_k}$ *suma puterilor asemenea ale primelor n numere naturale, obținem:*

(1) $\boldsymbol{S_1} \cdot \sum P_k^n = (k+1) \cdot \sum P_{k+1}^n + \sum i \cdot P_k^n$

(2) $\boldsymbol{S_2} \cdot \sum P_{k-1}^n = \sum i \cdot P_k^n + \sum i^2 \cdot P_{k-1}^n$

.
.
.

(j) $\boldsymbol{S_j} \cdot \sum P_{k-j+1}^n = \sum i^{j-1} \cdot P_{k-j+2}^n + \sum i^j \cdot P_{k-j+1}^n$

.
.
.

(k-1) $\boldsymbol{S_{k-1}} \cdot \sum P_2^n = \sum i^{k-2} \cdot P_3^n + \sum i^{k-1} \cdot P_2^n$

(k) $\boldsymbol{S_k} \cdot \sum P_i^n = \sum i^{k-1} \cdot P_2^n + \sum i^k \cdot P_1^n$.

Ținând seama că $\sum i^k \cdot P_1^n = \boldsymbol{S_{k+1}}$ *, din relația (k) se obține:*

$$(k)' \qquad \sum i^k \cdot P_1^n = \boldsymbol{S}_k \cdot \sum P_i^n - \boldsymbol{S_{k+1}}.$$

Din relațiile $(k-1)$ *și* $(k)'$*, obținem:*

$$(k-1)' \quad \sum i^{k-2} \cdot P_3^n = \boldsymbol{S}_{k-1} \cdot \sum P_2^n - \boldsymbol{S_k} \cdot \sum P_i^n - \boldsymbol{S_{k+1}}.$$

În mod analog, din relațiile (i) *și* $(i+1)'$*, obținem:*

$$(j)' \qquad \sum i^{j-1} \cdot P_{k-j+2}^n = \boldsymbol{S}_j \cdot \sum P_{k-j+1}^n - \boldsymbol{S}_{j+1} \cdot \sum P_{k-j}^n + $$
$$+\boldsymbol{S}_{j+2} \cdot \sum P_{k-j-1}^n - \ldots + (-1)^{k-j+1} \cdot \boldsymbol{S_{k+1}}.$$

În fine, din relațiile (1) și $(2)'$*, obținem:*

$$(1)' \quad (k+1) \sum P_{k+1}^n = \boldsymbol{S}_i \cdot \sum P_k^n - \boldsymbol{S}_2 \cdot \sum P_{k-1}^n + \ldots$$
$$+(-1)^{j-1} \cdot \boldsymbol{S}_j \cdot \sum P_{k-j+1}^n + \ldots + (-1)^k \cdot \boldsymbol{S_{k+1}}.$$

Înlocuind $(k+1)$ *prin k , relația* $(1)'$ *devine:*

$$k \sum P_k^n = \sum_{\boldsymbol{j=1}}^{\boldsymbol{k}} \left[(-1)^{i-1} S_j \sum P_{k-j}^n \right]$$

de unde , cu $\sum P_0^n = 1$*, rezultă*

$$\sum P_k^n = \frac{1}{k} \sum_{j=1}^{k} \left[(-1)^{i-1} \cdot S_j \cdot \sum P_{k-j}^n \right]$$

Cazuri particulare

Pentru k=1, avem $\sum P_1^n = S_1.$

Pentru k=2, avem $\sum P_2^n = \frac{S_1^2 - S_2.}{2}$

Pentru k=3, avem $\sum P_3^n = \frac{S_1^3 - 3S_1 \cdot S_3 + S_3}{2}$

Aplicații

1. *Să se afle coeficientul* C_{n-k} *al termenului de gradul (n – k) al ecuației canonice de gradul n care are ca rădăcini primele n numere naturale.*

Soluție. Fie ecuația de gradul n considerata sub forma:

$$(x-1)(x-2)(x-3)\ldots(x-n)=0.$$

Dezvoltând, obținem:

$$x^n - \sum P_1^n \bullet x^{n-1} + \sum P_2^n \bullet x^{n-2} - \sum P_3^n \bullet x^{n-3} + \ldots$$
$$+ (-1)^k \bullet \sum P_k^n \bullet x^{n-k} + \ldots + (-1)^n\, 1 \bullet 2 \bullet 3 \bullet \ldots \bullet n = 0.$$

Coeficientul termenului de gradul (n–k) este:

$$C_{n-k} = (-1)^k \bullet \sum P_k^n = \frac{(-1)^k}{k} \bullet \sum_{j=1}^{k} \left[(-1)^{j-1} S_j \bullet \sum P_{k-1}^n\right].$$

2. *Să se demonstreze că :*

$$\sum_{k=1}^{n} \left\{(-1)^k \bullet \frac{n^{n-k}}{k} \bullet \sum_{j=1}^{k} \left[(-1)^{j-1} \bullet S_j \bullet \sum P_{k-1}^n\right]\right\} = n^n.$$

Soluție : Fie egalitatea 0.1.2.3 . . . (n – 1) = 0
sau

$$(n-1)(n-2)\ldots(n-k)\ldots(n-n)=0$$

Adică

$$n^n - \sum P_1^n \bullet n^{n-2} + \sum P_2^n \bullet n^{n-2} - \ldots + (-1)^k \bullet \sum P_k^n \bullet n^{n-k} + \ldots + (-1)^n \bullet \sum P_n^n = 0.$$

care se mai scrie :

$$n^n - \sum_{k=1}^{n} \left[(-1)^{k-1} \bullet n^{n-k} \bullet \sum P_k^n\right] = 0$$

sau, înlocuind $\sum P_k^n$ *:*

$$\sum_{k=1}^{n}\left\{(-1)^{k-1}\bullet\frac{n^{n-k}}{k}\bullet\sum_{j=1}^{k}\left[(-1)^{j-1}\bullet S_j\bullet\sum P_{k-j}^{n}\right]\right\}=n^n.$$

3. *Să se stabileasca relația :*

$$1+\sum P_2^n+\sum P_4^n+\ldots=\sum P_1^n+\sum P_3^n+\sum P_5^n+\ldots$$

3) Articol privind activitatea cercului de matematică din Liceul *Ion Luca Caragiale* Ploiești publicat de prof. Ion Grigore în ziarul *România liberă* din 15 aprilie 1964.

MATEMATICA – O PASIUNE COMUNĂ

Pentru cineva neavizat, care ar veni pentru prima dată în școala noastră, s-ar părea că aici s-au înscris toți elevii cu aptitudini deosebite pentru matematică. Într-adevăr, în școală domnește o atmosferă de activitate matematică susținută. Fiecare clasă este, ca să zic așa, un ***laborator de matematică****. Se studiază manuale, culegeri, reviste. Se rezolvă probleme și se propun probleme.*

Lucrurile, însă, n-au fost dintotdeauna așa. Mi-aduc aminte cum am pornit noi, animați de pasiunea pentru această știință exactă. Sunt vreo 14-15 ani de atunci. Primul cerc atrăgea câțiva elevi pasionați și un profesor. Treptat, printr-o muncă permanentă și disciplinată, am început să obținem succese. Cel mai mare succes, însă, a fost (și este) pătrunderea spiritului muncii din cerc în clase, atragerea a cât mai mulți elevi la activitatea cercului. Încet, dar sigur, cercul căpăta

tradiție. Astăzi avem câteva realizări cu care ne mândrim. Din 1955 încoace, cercul nostru a ocupat câțiva ani la rând locul I pe țară. La olimpiadele de matematică elevii noștri au primit, din 1955 până în 1963, aproximativ a opta parte din evidențierile (premii și mențiuni) acordate pe întreaga țară. La prima Olimpiadă internațională din 1959, Nicolescu Basarab, elev al școlii noastre, a obținut premiul I. Și lista succeselor rămâne încă deschisă. Cel mai de seamă, însă, rămâne, așa cum am mai amintit, atragerea unui număr cât mai mare de elevi la studierea acestei științe, obișnuirea lor cu disciplina și exigențele unei asemenea activități. Aceasta rămâne, totodată și sarcina noastră permanentă. În prezent, cercul numără 13 colective, pe grupe de clase paralele, în fiecare activând 25-35 de elevi. Scopul principal al cercului îl constituie aprofundarea cunoștințelor predate la ore, îmbogățirea lor. Iată câteva asemenea teme ținute la cerc: metode de geometrie (clasa a VIII-a), secțiuni în poliedre; teoreme și probleme clasice de geometrie în spațiu (clasa a X-a), noțiunea de limită, regula lui Hopital, teorema lui Guidin, centre de greutate (clasa a XI-a). Fiecare temă este prezentată mai întâi teoretic de către profesorul conducător de cerc sau un elev, și ilustrată, apoi, cu probleme. Uneori se perfecționează unele metode de lucru. Așa, de pildă, la calcularea simetriei față de o dreaptă, pornindu-se de la exemple numerice din culegerea lui Cosmin, au fost stabilite formule care scutesc elevii de calcul lung. (Datorită acestui fapt, Nicolae Silvia din clasa a XI-a C a reușit să facă o lucrare foarte bună la faza regională a olimpiadei și s-o termine și cu o oră și jumătate mai devreme.

Activitatea desfășurată în cadrul cercului îi ajută pe elevi să înțeleagă mai bine noțiunile predate la ore, să rezolve problemele mai ușor, să execute calcule rapide și precise. Totodată le creează deprinderea de a munci personal,

disciplinat și perseverent, întărindu-le necontenit spiritul de autocontrol, autoexigență.

Munca din cerc se face simțită tot mai mult în rândul celorlalți elevi. Membrii cercului își iau ca sarcină să acționeze în așa fel încât în clasa fiecăruia dintre ei să nu existe elev care să nu știe să rezolve ecuația de gradul II (clasa a VIII-a), sistemul de gradul II sau calculul logaritmic (clasa a IX-a), binomul lui Newton, derivarea, adică chestiunile de bază ale matematicii. În felul acesta se creează un climat favorabil de muncă, se creează o rezervă permanentă de cadre pentru viitoarea dezvoltare a cercului. O muncă susținută depun membrii cercului (și nu numai ei) în rezolvarea problemelor propuse în Gazeta de matematică. În școală există peste 350 de rezolvitori permanenți de probleme. Mulți dintre ei propun, prin intermediul revistei, probleme originale. Etapa regională a actualei Olimpiade a confirmat încă o dată seriozitatea muncii depuse în cerc. Foarte mulți elevi din școala noastră (la clasa a VIII-a, 7 din totalul de 18, la clasa a XI-a, 3 din totalul de 5) au câștigat această etapă. Elevi ca Nicolae Silvia, Nica Vasile, Enescu Sorin, clasa a XI-a, State Adrian, Zamfir Cristian, clasa a VIII-a, au devenit deja cunoscuți printre colegii lor din acele școli din țară, care au îndrăgit matematica.

prof. Ion Grigore
conducătorul cercului de matematică
de la Școala medie nr. 1 Ploiești

„ȘTIU CĂ ORICE BUCURIE A MEA VĂ BUCURĂ ȘI PE DUMNEAVOASTRĂ”

Examinate retrospectiv, unele evenimente dezvăluie o logică și o semnificație ascunsă înțelegerii în momentul desfășurării lor.

Anul 1968 a marcat, prin unele fapte, zenitul activității didactice a profesorului Ion Grigore. Reputația sa de îndrumător al elevilor spre performanță în studierea matematicii, de autor al unor manuale școlare, de metodist în matematică i-au adus numirea în delegația ce a reprezentat țara noastră la Congresul UNESCO privind învățământul de cultură generală desfășurat la București între 24 septembrie-1 octombrie 1968. Cuvântul său la congres a fost bine apreciat de participanți. L-a cunoscut, cu acest prilej, pe șeful delegației franceze, André Revuz[19], care îi va trimite câteva volume din colecția APM[20]. Pentru a compensa acest gest, prof. Ion Grigore se va adresa fostului său elev, Basarab Nicolescu.

În același an 1968, la 24 noiembrie, Basarab Nicolescu, asistent la Facultatea de Fizică a Universității București, care obținuse o bursă de studii de 6 luni a guvernului francez, a plecat la Paris. Era începutul unei strălucitoare cariere științifice internaționale. Obținând o nouă bursă din partea Comisariatului francez pentru energia atomică, Basarab Nicolescu a devenit

---

[19] André Revuz (1914-2008), matematician francez, profesor la Facultatea de Ştiinţe din Paris.

[20] Association des Professeurs de Mathématiques.

cercetător asociat al Universității *Pierre et Marie Curie*. La terminarea stagiului, în 1970, a fost angajat ca fizician teoretician la Laboratorul de Fizică Nucleară și Energii Înalte de la Orsay, al CNRS (Centrului Național de Cercetare Științifică) și s-a stabilit în Franța. În septembrie 1972 și-a luat doctoratul de stat cu teza *Contribution a l'étude théorique de la diffusion pion-nucleon*, iar în 1973, împreună cu fizicianul polonez Leszek Lukaszuk, a elaborat un studiu în care a introdus conceptul de Odderon, ce a deschis un nou domeniu în fizica interacţiunilor tari.

În acest timp, situație comparabilă relației V. Alecsandri-M. Eminescu, (*La răsăritu-i falnic se-nclin-al meu apus*), prof. Ion Grigore își continua activitatea didactică apropiindu-se de vârsta pensionării. Având în vedere meritele sale excepționale, ministrul Învățământului i-a acordat privilegiul de a-și continua munca școlară cu normă întreagă (1970-1973) și apoi cu normă redusă (1973-1977). Profesorul a continuat să facă parte din Consiliul Central al Societății de Matematică, din redacțiile *Gazetei de Matematică* seria A și B și din Consiliul Învățământului de cultură generală aducându-și contribuția la perfecționarea învățământului.

Relația epistolară dintre Basarab Nicolescu s-a adaptat noilor condiții. Marcată de necesitatea *discreției* impusă de regimul politic, doar unele dintre preocupările și succesele corespondenților, schițate sumar mai sus, sunt consemnate.

DOCUMENTE

1) Scrisoare a lui Basarab Nicolescu adresată prof. Ion Grigore – 19 ianuarie 1968

Paris, 19 ianuarie 1968

Iubite domnule Profesor,

Ca de obicei, ați intuit și rezumat, în câteva cuvinte, o întreagă stare de spirit. Este pentru prima dată când lucrez, cu o mare plăcere, ***fizică****. Mi s-au pus la dispoziție condiții egale cu ale oricărui cercetător din laborator. În domeniul meu, foarte specializat, pot discuta oricând cu cineva care se pricepe efectiv. Apoi sunt ședințele de comunicări, susținute de nume dintre cele mai celebre. Într-o lună și jumătate (inclusă fiind perioada de vacanță, când orice activitate este întreruptă) am avut ocazia să cunosc mai multe* **nume mari** *decât cred că aș fi avut posibilitatea în 10 ani* **normali***. Pe unii i-am ascultat, cu alții am discutat, în sfârșit, cu un profesor celebru de la Oxford am avut ocazia să iau și masa. Sunt deci suficiente motive de satisfacție. În plus, informația este* **la zi***, revistele și* **preprinturile** *venind cu rapiditate maximă, ceea ce în concurența extraordinară din fizica teoretică (mă refer la munca de creație efectivă, când trebuie să fii și* ***la modă****, dar să lucrezi totodată și la ceva cu șanse de a rămâne) contează enorm. Contaminat de această febrilitate, am realizat deja o lucrare care, pentru rapiditate, s-a tipărit intern, sub formă de extrase (preprinturi), care s-au trimis la toate centrele importante de fizică din lume. Între redactarea lucrării și trimiterea ei s-a scurs exact o zi și jumătate ...*

Bine înțeles, ca peste tot unde există oameni există și probleme, fricțiuni, slăbiciuni, dar nu se poate neglija scara de proporție ...

De asemenea, am fost invitat la un colocviu ce se va ține în primăvară, în munți, la granița italiană, ceea ce este desigur agreabil.

Cu banii stau cam prost, pentru că bursa cu care am venit (în cadrul acordului cultural româno-francez) este una

de **student**. *Mă descurc totuși onorabil, deoarece ni se fac o serie de facilități în ceea ce privește masa și unele spectacole. Totuși, spectacolele și –* mai ales *– cărțile sunt aproape inaccesibile. Cel puțin deocamdată, deoarece mi s-a anunțat o mărire a bursei, în urma înscrierii mele la* **Doctoratul de Stat**. *Aici există trei feluri de doctorate:* doctoratul de 3eme *cycle (un fel de licență), cel de Universitate și – cel mai dificil de obținut –* cel de Stat.

Știu că joc pe **o carte mare**, *dar merită oricum jucată, profesorul care m-a acceptat în laboratorul său* (are *37 de ani), și care este deja* **un nume**, *primind să-mi conducă doctoratul. În termenii utilizați aici, am devenit deci cu adevărat* **student** *al Universității din Paris.*

Despre Paris mi-e greu să vă vorbesc. Marile dragoste se pot trăi, și nu povesti. Fiecare zi echivalează cu o nouă descoperire și, mai ales, vechile cartiere, neatinse de inevitabilul cosmopolitism, sunt de un farmec inexprimabil.

V-am dat toate aceste detalii pentru că simt, pentru că știu că orice bucurie a mea vă bucură și pe dv., după cum și reciproca este cu totul adevărată. Aș fi fericit să am vești de la dv. Vă urez în noul an aceeași tinerețe debordantă dintotdeauna. Vă îmbrățișează, Basarab.

2) Carte poștală ilustrată adresată de prof. Ion Grigore lui Basarab Nicolescu – 7 ianuarie 1969.

Mulți prieteni ai mei au ținut în mână ilustrata ta, căci bucuria mea este de așa calitate, că poate să fie împărtășită, și prin aceasta să crească. Mă amuz spunând că în momentul de față lucrăm la ... același nivel: tu la facultatea de Științe din Paris, eu la ... examenul fără frecvență – e sezonul!

O veste dureroasă este aceea că bunul meu prieten, prof[esorul] Preda, n-a mai rezistat bolii. La înmormântarea lui din ajunul Bobotezii, unchiul Iorgu[21] *(care a vorbit și el, ca fost elev) mi-a dat și amănunte în ce privește prezența ta la Paris. Nădăjduesc că, prin rude măcar, voi afla cât mai des vești. La Simpozionul Unesco (UNESCO, n.n.) din sept[embrie] am cunoscut și câțiva profesori din Paris. Pe câțiva din ei i-am avut mai aproape la o masă dată de un prieten, Cornel Popescu. Șeful delegației, Andre Revuz, f[oarte] amabil mi-a trimis de urgență vol[umele] II și III din lucrarea sa renumită și nu-mi iert că nu i-am mulțumit până acum.*

Lucrează la Sorbona, de altfel, am adresa: 15 rue de Rome, I, 28 les Essarts le Roi. Poate ai ocazia să-l vezi. Te sărut cu drag. I. Grigore –Pl[oiești] 7 ian[uarie] 1969

Adresa mea oficială: în loc de cvartal Eminescu – ceea ce a fost suficient – este Eminescu 22 (de fapt cvartal).

3) Carte poştală ilustrată adresată de prof. Ion Grigore lui Basarab Nicolescu – 15 ianuarie 1970.

Sosit după atâta așteptare, mesajul din Lugano este mai mult decât felicitarea anuală ***obișnuită*** *(pentru că, față de altele, firește, nu este).*

Ce-i drept, în acest timp m-am simțit și eu vinovat.

Mă bucur că, totodată, felicitarea este și ... o scrisoare de amenințare!

Aștept cu nerăbdare. Aș vrea să am confirmarea speranțelor mele că totul merge bine. Din păcate, pe altă cale,

---

[21] Gheorghe (Iorgu) Anastasiade (1925-1981), fratele mamei lui Basarab Nicolescu şi fost elev al profesorului Ion Grigore.

nu mai am alte informații, poate și din cauză că una din serie – I[orgu] A[nastasiade] a secat, din proprie voință, față de mine (cum poate vei fi aflat).

Am un an profesional – al 40-lea! – foarte greu, aproape inuman. Șandramaua fizică încă mai lucrează deocamdată.

Cele mai bune urări, I. Grigore

Ploiești, 15 ian[uarie] 1970

4) Scrisoare a lui Basarab Nicolescu adresată prof. Ion Grigore – 24 ianuarie 1970.

Paris, 24 ianuarie 1970

Iubite Domnule Profesor,

Am fost fericit regăsind în rândurile Dv. aceeași vivacitate incomparabilă, aceeași apropiere umană care m-a bucurat întotdeauna. Vă scriu deci cu convingerea că acel hiatus în corespondența cu Dv. este doar accidental.

Vă mărturisesc că, în mod paradoxal poate, Parisul înseamnă pentru mine, în primul rând, redescoperirea freneziei muncii. Muncesc cu o plăcere incomparabilă, cu o încrâncenare ca și cum tot ceea ce viața obișnuită mi-a refuzat sau îmi va refuza cu maximă intensitate se află concentrat în fizică. Am realizat până acum (de când sunt la Paris) trei lucrări, prima singur, iar ultima în colaborare cu profesorul, care este directorul laboratorului și conducătorul tezei mele, am prezentat o comunicare la Congresul Internațional de Particule Elementare de la Lund și am participat la un Congres în Italia. Acum câteva zile am primit vestea că mi s-a atribuit una dintre cele mai importante burse științifice franceze ***Joliot-Curie****. Sunt deci fericit.*

Cum v-am mai spus, cred, în Franța există trei tipuri de doctorate: de 3e cycle, de Universitate și ***ès Sciences****. Ultimul, cel mai dificil, cere minimum cinci-șase ani pentru realizarea tezei, constând din expunerea exclusivă de rezultate originale, care au fost recunoscute pe plan internațional și au determinat o direcție în domeniul respectiv.*

Cum vedeți, va mai trebui să stau multă vreme aici. Miza este însă minunată, deoarece titlul este recunoscut în toată lumea și este relativ rar chiar în Franța.

Deși munca îmi ia aproape tot timpul, desigur că găsesc vremea să mă bucur de deosebita atmosferă intelectuală a Parisului. Deși prima aparență este de haos, trebuie recunoscut că Parisul rămâne centrul spiritual al lumii, prin bogăția inimaginabilă a experiențelor artistice, prin libertatea totală a mijloacelor estetice. Când voi fi mai liniștit, năzuiesc să realizez un eseu, pe linia preocupărilor de sinteză din cartea despre Barbu și înglobând experiența muzeelor și manifestărilor pariziene.

Cu un alt amănunt concret, pot să vă spun că am devenit membru al unei interesante asociații numite ***Asociația Prietenilor Republicii Franceze****, în urma unei expuneri pe care am susținut-o în vară într-o minunată localitate, Bergerac, la o întrunire universitară internațională. Se pare că activitatea mea acolo a fost apreciată, fiind ales totodată membru al Consiliului Central al acestei asociații (din care fac parte René Cassin[22], Maurice Schumann[23] etc.)*

---

[22] René Cassin (1887-1976), unul dintre autorii Declaraţiei universale a drepturilor omului, Premiul Nobel pentru Pace, membru al Academiei de ştiinţe morale şi politice.

[23] Maurice Schumann (1911-1998), membru al Academiei Franceze, fost Ministru al Afacerilor Străine.

Îmi scrieți că una dintre sursele noutăților despre mine, I.A., a secat. Sunt convins că din vina sa. Nu știam nimic.

Aș fi fericit să-mi dați vești despre Dv. Când am citit **al 40-lea an de activitate** *am avut un sentiment de amețeală. Vă admir pentru tot ceea ce ați construit și care va rămâne.*

Vă îmbrățișează,

Basarab

P.S. Vă trimit un buletin editat de Ministerul de Externe, care conține niște felicitări ...

„NU MULȚI OAMENI SE POT MÂNDRI, CA MINE”

La 25 ianuarie 1970, Basarab Nicolescu a comunicat profesorului Ion Grigore că a fost angajat, ca fizician teoretician, la CNRS (Consiliul Național al Cercetării Științifice din Franța). Profesorul mândru de succesul fostului său elev, îi scria: *nu mulți oameni se pot mândri ca mine* și comenta diversele zvonuri care circulau în Ploiești pe această temă. Trece apoi la *unele lucruri care mă privesc și pe mine* despre care, constatase, că Basarab Nicolescu nu le cunoștea din corespondența primită din țară.

Rareori, pe parcursul corespondenței, îl putem vedea pe prof. Grigore într-o asemenea vervă ca în scrisoarea din 5-11 martie 1970. Dimensiunile scrisorii, 4 pagini scrise mărunt și adnotate pe margine, sublinierile, tonul, denotă dezlănțuirea pasională, trădează, dă glas, grijii dascălului pentru prestigiul său, pentru soarta elevilor săi, pentru prestigiul școlii unde muncea, satisfacția de a-și putea împărtăși preocupările unui om care-l înțelege, fostul său elev, Basarab Nicolescu. Scrisoarea ne dezvăluie spiritul competitiv și justițiar al prof. Grigore, manifestat și în domeniul epigramei. Sobrul matematician era de fapt un pasional, sau avea asemenea momente. Iar unele aspecte sentimentale, după cum veți citi, erau legate tocmai de afrontul suferit din partea unui unchi al lui Basarab Nicolescu! O scrisoare-confesiune din care desprindem structura intimă a profesorului Ion Grigore, sensibilitatea și mândria de dascăl, precum și posibilitatea de a înțelege trăirile unui cadru didactic strâns legate de activitatea sa cu elevii.

Scrisoarea constituie un document revelator privind atmosfera existentă în școli, la sfârșitul deceniului al șaselea al secolului trecut, unde *îndrumărilor* autorităților li se adăugau și suprapuneau *răutățile* unor mici satrapi locali, care aplicau legea după cum le dictau interesele. Se pot deduce și unele aspecte privind structura și funcționarea învățământului în acei ani, în care la Liceul nr. 1, actualul Colegiu Național *Ion Luca Caragiale* existau, din septembrie 1967, clase speciale de fizică, iar la Liceul nr. 2, actualmente Colegiul Național *Mihai Viteazul*, clase speciale de matematică.

Notă: pentru a înlesni lectura am completat tacit numeroasele prescurtări folosite de profesorul Ion Grigore precum *matem, cl, cl X, sept, oct, lic, pt, ns, gl, înv, et,* în loc de *matematică, clasă, clasa/clasele a X-a, septembrie, octombrie, liceul, pentru, nostru, general, învățământ, etapa* etc.

DOCUMENT

1) Scrisoare a profesorului Ion Grigore către Basarab Nicolescu, 5-11 martie 1970.

Ploiești, 5-11 martie 1970

Dragă Basarab

Văd că trebuie să renunț la ideea de a-ți scrie numai când voi avea puțin răgaz, fiindcă așa ceva, mereu sperat de multă vreme – și în particular de la 25 ianuarie, data primirii ultimului mesagiu – nu-l văd curând.

Mă condamn că n-am scris de îndată câteva rânduri măcar, ca să-ți comunic bucuria pe care mi-au dat-o veștile tale. O presupuneai, deci nu pentru tine ar fi fost mai necesar, ci pentru mine.

Bravo, te felicit; nu mulți oameni se pot mândri ca mine.

Bănuiești că apropiații mei au aflat și ei, direct prin *vorbele tale, atâtea lucruri bune. [Mai trebuie să spun că unora le-a înlăturat –* poate altora, provocat – *puțină confuzie. Nu știu dacă în Franța îți pot parveni ușor legende de autenticitatea celei care în primul tău an de studenție, în legătură cu starea sănătății tale, înviorase puțin bursa de senzații a* **intelectualității** *ploieștene... Firește acum e vorba de altă legendă, față de care nu iau –* ca atunci – *poziție ...]*

Spun că acolo este mai greu să afli ce se petrece pe aici, plecând și de la faptul că văd că nu știi nimic, nici măcar de la corespondența curentă de aici, unele lucruri care mă privesc și pe mine. (Asta în legătură cu dorința de a avea vești despre mine).

Acest al 40-lea an de activitate este (mi se pare că mă repet) cel mai greu an al carierei mele. Am parcurs exact 2/3 din el. Fac prima oară în viață acest calcul cu mențiunea că din nefericire (în ciuda faptului că cu fiecare zi depășită, ceea ce e o victorie, pierd o zi importantă din depozitul, din ce în ce mai restrâns al zilelor hărăzite) mă bucur să câștig, ceea ce de fapt pierd. Căci iată cum stau lucrurile. Multă vreme (și pe vremea ta) activitatea mea era concentrată la, în mare, două rânduri de clase paralele. Munca suplimentară (căci cealaltă nu e o problemă, deși azi fluctuația este istovitoare) o poți face bine la un cerc-două de clase.

Anul acesta am pornit la 15 septembrie cu 3 serii de clase, 2 a IX-a, câte una a X-a și a XI-a speciale de fizică.

Acceptabil, deși nu ușor. Dar pe la începutul lui octombrie directoarea, alarmată de plecarea în masă a elevilor buni din clasele a X-a – și așa destul de puțini la noi –, după manevrele din 1969 încoace, la clasa specială de matematică de la liceul 2 (plecare determinată de faptul că elevii și-au dat

seama că în cadrul clasei speciale de fizică, impuse *de* autorii *manevrelor cunoscute școlii noastre, nu se pot dezvolta bine – căci ingerința a mers până acolo încât elevilor de la clasa actuală a XI-a de fizică – clasă* *reală* *totuși –* li se interzice încă de la început din cls. a X-a munca suplimentară la matematică, *aceasta din cauză că în 1968 unii din elevii mei –* acum clasa a XII-a *– din clasa de fizică au optat pentru concursul de matematică și au reușit mai bine decât ar fi dorit unii, și anul* acesta premiul I la clasa a XII-a *pe oraș n-a fost obținut de clasa* *specială de matematică* *de la liceul 2, ci de un fiu de țăran din clasa mea de fizică (ori nu poți face* *fizică* *în sensul actual fără o serioasă pregătire în liceu la matematică), abia atunci a făcut ceea ce trebuia să facă devreme, demersuri pentru* transformarea clasei a *X-a speciale în clasă de matematică neavând amatori pentru clasa de fizică. Precizez că Ministerul promisese dinainte repararea greșelii – nedreptate făcute cu liceul nostru, așa că mai rămânea numai îndeplinirea unor formalități. Nu s-au făcut, repet din vreme, măcar în august, măcar până la 15 septembrie.*

Așa că deja la 15 septembrie, 5-6 elevi din clasele actuale a *X-a* au trecut **dincolo** *la clasa de matematică. Eu eram străin de chestiune, nu avusesem clase a IX-a anul trecut și nu știam ce intenții au elevii în pragul clasei a X*-a. Am aflat abia pe la *1-2 octombrie că exemplul celor plecați a fost urmat de alții în jur de 10, care au cerut și ei transfer la liceul 2: un proces de scurgere a calității și așa slăbită, a elevilor acestei serii. (Trebuie explicat de ce acest exod numai anul acesta. În septembrie 1967, directoarea noastră a aflat* din ziare *că în școala ei va fi o clasă de fizică – necerută, neașteptată, nejustificată prin rezultate la acest obiect).*

S-a aflat că hotărârea fusese luată în iunie 1967 de Minister, în urma demersurilor locale, în care arbitri sunt și

parte în proces ca să închidă gura alor noștri, că s-a aprobat o *clasă specială de matematică, element de atracție pentru elevii* buni *– la o școală care n*-o merita, liceul 2*. Dar hotărârea a fost ascunsă directoarei noastre de către cei interesați pentru a nu mai avea timp de ripostă. A fost o lovitură. Elevii buni au* voit *și atunci să plece –* nici atunci nu eram legat direct de aceste *clase, dar directoarea a fost abilă. A oprit elevii cu angajamentul că vor avea diriginte și profesor la matematică pe subsemnatul și că vor putea concura la olimpiada de matematică. Elevii au rămas, iar secția de învățământ –* arbitru, *parte în proces, prin oameni... nu s-a temut că elevii mei de la clasa de fizică, înhămați la programul greu de fizică, vor avea șansă să facă ceva la matematică. Dar au făcut și ...* Subliniez *că în acea primă clasă de fizică –* cea a XII-a de azi – erau elevi *din toate școlile din oraș. Văzând rezultatul la matematică al clasei mele de fizică, inspectorul general al învățământului în județ – fostul și actualul director al liceului 2 – a anunțat în* septembrie 1968*, adică pentru a II a serie că elevii de la clasa de fizică nu vor mai putea participa la concursul de matematică.* Atunci elevii s*-au abținut să se înscrie, preferând să rămână la* celelalte clase *a X*-a, nespeciale, unde puteau concura la *matematică. Dar autoritatea școlară i*-a somat, i-a *înscris din oficiu pe toți elevii buni ai fostelor clase a IX-a (1967/68), toți concurenți la olimpiada de matematică, scutindu-i la condiția de medie 9 respectiv 8, și numai elevi din școala noastră. Abia așa au constituit o clasă de* 22 elevi – ilegal *– anul trecut, clasă care nu avea alt obiectiv decât ca noi să nu mai avem nici un concurent la matematică. Iată deci ce-i aștepta anul acesta pe elevii noștri, iată de ce plecau în masă.*

Voi scurta povestea, deși va fi mai greu de înțeles ce s-a *întâmplat.*

Cu mare greutate s-a înjghebat o clasă a X-a de matematică la noi – aprobarea legală abia în 1 decembrie s-a obținut – o clasă caricatură căci în ea au rămas numeroși elevi silitori. *Dintre cei plecați la liceul 2,* care conform *deciziei unei comisii trebuiau automat să revină la liceul 1 dacă se face o clasă de matematică n-au mai venit decât cei ce* nu aveau condiții legale *pentru o clasă specială de matematică (media 9 în clasa a IX-a la matematică). Nouă ni s-a* aprobat *o clasă* cu dispensă *– media între 8-9. Cei mai buni elevi ai noștri nu s-au mai întors. Acțiunile de ademenire folosind mijloace urâte, au reușit cu cei mai buni elevi ai noștri. Printre ei și Anastasiade* Iordan, prieten cu un elev deosebit al nostru, Breazu Valeriu *plecat și el, ce-i drept cu unele motive (Nu găsise suficientă ocrotire din partea direcției față de șicanele unui profesor* care-l persecuta la concursuri, *fiindcă nu era elevul lui, ci al* unei profesoare *rivale). Ceea ce a fost dureros pentru mine, a fost faptul că direcția școlii noastre, trecând peste hotărârea inițială ca această clasă să fie dată colegului Vasilescu, a forțat lucrurile, ca să impună Ministerului înființarea clasei speciale la noi, propunându-mă pe mine. Asta a avut unele* efecte. *Ministerul a aprobat clasa specială la noi, iar Inspectorul general Comăniciu s-a opus, ca fiind o clasă de elevi* mediocri; alt efect, clasa s-a *putut constitui prin elevi rămași și prin elevi întorși. Am acceptat sperând că se vor întoarce și ceilalți, măcar Anastasiade. Și iată-mă aruncat ca miză într-o luptă nedorită de mine, miză care a fost pierdută tocmai acolo unde nu mă așteptam. Anastasiade tatăl n-a vrut să-și aducă copilul la clasa unde predam eu, profesorul lui, la școala unde învățaseși tu. Lăsând la o parte aspectul sentimental, rămân faptele. Eram încărcat cu o clasă în plus, a X-a, și specială de matematică –* deci a IV-a *– câte ore de muncă în concurență cu o clasă autentică de matematică de la liceul 2, în care se strânseseră*

elevii deosebiți ai școlii mai mulți ca în școala noastră plus cei plecați de la noi – crema *seriei. Iar profesorul de acolo are o singură serie: toate clasele a X-a* reale *ale liceului 2.*

Vezi dar în ce situație am fost: riscul de a mă discredita într-o luptă, în care au dorit să se angajeze atâția, numai eu nu. La 22 ianuarie (etapa I) primele rezultate. Din cei 220 elevi ai liceului, 75 erau ai mei (cls. IX-XII). Dintre cei evidențiați, 46 merg la etapa a II-a: 32 ai mei.

La clasa mult visată (știi filmul tragic: casa mult visată), a X-a specială din 24, 18 sunt evidențiați, iar dincolo, din 30, tot 18 evidențiați, în frunte cei 5 de la liceul 1). Etapa a II-a. Din cei 46 ai liceului, propozabili pe țară 20 (Toți elevii mei de rândul ăsta). La clasa specială 8 propozabili; la liceul 2, 10 propozabili, în care 5 foștii noștri furați, sau ademeniți, sau transfugi. Vezi marea decepție pe care mi-au provocat-o, mai ales că ele nu-și dau seama că, ceea ce au făcut, putea duce la pierderea dreptului meu de a mai fi mândru de ceea ce am făcut în profesiune. Iartă-mă că faptele, atât de complicate și confuze, se răsfrâng cu efecte corespunzătoare – în aceste rânduri.

I. Grigore

Aș dori să înțelegi că mi-a fost greu să spun lor (rudelor lui Basarab Nicolescu, n.n.) despre problema Anastasiade. Mi-e imposibil mie să înțeleg ce s-a petrecut. Așa că te rog să respecți un elementar simț de mândrie pe care-l am totuși și să nu destăinui rudelor tale de aici deci, care sunt tristele *mele satisfacții, subliniind prețul pe care trebuie să-l plătesc pentru alții. Poate mi-ar fi și rușine să știi ce existență mi-a impus această nevoită postură. Că nu mai ascult radio cu lunile, că vin istovit de la un cerc al clasei a IX-a, și mă așez să pregătesc cercul de a II-a zi la a X-a ....*

„AȘ VREA SĂ TE MAI VĂD, SĂ MAI VORBIM CA ODINIOARĂ”

După 1970, din motive care se vor detalia în episodul următor, corespondența dintre Basarab Nicolescu și prof. Ion Grigore s-a redus numeric și ca volum la o felicitare cuprinzând câteva rânduri de Anul Nou. Un timp, prof. Ion Grigore a continuat corespondența pe un ton neschimbat comunicând partenerului său de corespondență informații referitoare la activitatea școlară din Liceul *Ion Luca Caragiale* și la succesele curriculare ale colegilor de promoție ai lui Basarab Nicolescu. Prelungirea situației a rănit sensibilitatea prof. Ion Grigore afectată de vârstă și de starea sănătății.

În 1974, cu afecțiune și fină ironie, el atrage atenția asupra nefirescului acestei situații: *solidă trebuie să fie o legătură alimentată numai prin câteva cuvinte la 365 zile*; *ar putea fi un adaus de încă două-trei rânduri din care să aflu ce lucrezi acum. Este o dorință legitimă pentru profesorul al cărui cel mai strălucit elev* ai fost, scrie el.

Presimțindu-și sfârșitul din cauza bolii cardiace, neavând pe nimeni foarte apropiat sufletului său, prof. Ion Grigore dezvăluia celui față de care își mai deschisese și altă dată inima: *aș dori mult să trăiesc, fiindcă îmi place viața și câte altele*. Dar mai ales avea nevoie, ca orice om în vârstă, să retrăiască momentele plăcute ale existenței, trecutul: *în primul rând aș vrea să te mai văd, să mai vorbim ca odinioară, acum de la alt nivel, să-ți mai văd ochii râzând luminos, în momente în care gândurile noastre coincideau.*

DOCUMENTE

1) Scrisoarea prof. Ion Grigore către Basarab Nicolescu din 3 ianuarie 1973

Dragă Basarab

Sunt fericit că mă ții în continuare pe agenda folosită cu prilejul anului nou. Îți mulțumesc că nu mă uiți. Mesajul tău simbolic potolește nițel setea de a ști mai multe despre tine, altceva decât ***știe****, sub atâtea variante, lumea de pe aici.*

Ținând să lămuresc noua ta adresă, am aflat de la rude vești minunate – oricât de previzibile – despre încununarea studiilor.

La scara noastră, cred că te interesează faptul că Tomescu I. și-a luat doctoratul anul trecut, așa că poate știai deja; Ene D[tru]*, acum câteva săptămâni. Fiind invitat și de el, ca și de Tomescu, la susținerea tezei, fiindcă fusesem citat de el în cuvântul său, am spus câteva cuvinte: n-am alt merit decât că am ajutat pe elevii deosebiți să mă întreacă, să mă depășească din plin, fără ca eu să scad nici în mândria mea, nici în stima lor. Îi aveam pe toți în minte, fiecare la locul cuvenit. Ar fi fost prea strălucitor ca aceste cuvinte să le spun la Paris!*

În ce mă privește, în primul rând, cum vezi, mă aflu în viață, fapt remarcabil dacă se ține seama de eforturile ce mi se cer (dacă am acceptat să continui activitatea integrală, după o semipensionare), nu țin deloc seama de vârsta mea respectabilă.

Este al treilea an școlar, în care mă aflu în această situație; dar greul, având elevi departe de cei din vremea ta, cu clase speciale numai cu numele. Chiar faptul că trebuie să predau cursuri speciale, între care nu **Informatica** *mă agasează mai mult, este destul de împovărător.*

Este sigur că anul viitor nu voi mai face atâtea eforturi – dacă l-oi apuca.

Înțeleg toate dificultățile, totuși continui să sper că voi afla mai multe despre tine – și numai de bine.

Cu toată dragostea

Prof. I. Grigore

Ploiești, 3 ian[uarie] [1]973

2) Scrisoare a prof. Ion Grigore adresată lui Basarab Nicolescu – 11 ianuarie 1974

Dragul meu Basarab,

Cât pe ce să pierd speranța că voi primi ceva din partea ta. Dar iată că alaltăieri a sosit și plicul atât de ușor de cunoscut.

Faptul că semnul de prietenie din Franța vine numai la un an o dată capătă, la incorigibilul optimist care sunt, o interpretare corespunzătoare: solidă trebuie să fie o legătură alimentată numai prin câteva cuvinte la 365 zile, cuvinte pornite dintr-o forță inepuizabilă, de vreme ce timpul n-o poate slăbi. Îți mulțumesc ție și mă felicit pe mine pentru această demonstrație.

Desigur că între cele câteva rânduri primite și ***o carte*** *există atâtea nuanțe. Deși îți respect* ***tăcerea voluntară****, aș spera că una din aceste nuanțe ar putea fi un adaus de încă două-trei rânduri din care să aflu ce lucrezi acum.*

Este o dorință legitimă pentru profesorul al cărui cel mai strălucit elev nu poate avea decât succese menite să sporească prestigiul țării al cărui fiu se socotește atât de mândru a fi.

În ce mă privește, oricât aș vrea să fiu mai econom, trebuie să spun câteva lucruri, care cred că te interesează.

După trei ani de situație de pensionar cu normă întreagă la catedră, în acest an școlar (1973-74) am trecut la o normă

redusă, predând la ultimul an al unei clase speciale de matematică.

Norma redusă se referă la aspectul bănesc (1/3 din salariu); de fapt e cam o normă întreagă, fiindcă în contul celor 6 ore plătite, fac 9, care adunate cu cele 20 pentru pregătirea unor obiecte cu totul noi justifică ideea de mai sus. Oricum însă, este totuși o tranziție necesară spre odihnă. Situația prezentă ar putea continua, dacă aș fi sănătos, căci toată lumea, mai mult decât mine, crede că aș fi util.

Un cuvânt deci despre sănătate. Deși lumea se miră la energia mea – la 66 ani împliniți în 4 XI – organismul meu fizic cred că se conformă acestei vârste. Deocamdată nu, dar doctorii mi-au găsit tensiunea cam mare și la inimă – unde electrocardiograma e f[oarte] bună, ar fi un ventricul hipertrofiat – tutunul! Pericolul cel mare este acela că... nu sunt atât de speriat de acest pericol.

Aș dori mult să trăiesc, fiindcă îmi place viața și câte altele, în primul rând aș vrea să te mai văd, să mai vorbim ca odinioară, acum de la alt nivel, să-ți mai văd ochii râzând luminos, în momente în care gândurile noastre coincideau.

Te recunosc și în alegerea formei concrete în care îți transmiți mesajul. În aceeași zi, mâine, când expediez scrisoarea mă duc să pun în ramă celebra pictură a lui Camille Pissarro. După 77 ani, trăsurile de pe Montmartre pot redeveni actuale, cu criza de combustibil.

Cu dragoste
Prof. I. Grigore
Ploiești, 11 ian[uarie] – 12 ian[uarie]

„SINGURUL DASCĂL PE CARE MI-L RECUNOSC ȘI MI-L VOI RECUNOAȘTE, SUNTEȚI DUMNEAVOASTRĂ”

Am promis în episodul precedent al serialului, clarificarea motivelor *rarefierii* corespondenței primite de prof. Ion Grigore de la fostul său elev, Basarab Nicolescu. Nu vom formula noi aceste clarificări. Cine ar putea s-o facă mai bine decât *împricinatul*? Să-i dăm cuvântul, reproducând epistola adresată prof. Ion Grigore.

DOCUMENT

1) Scrisoarea lui Basarab Nicolescu adresată profesorului Ion Grigore – 14 februarie 1974

Paris, 14 februarie 1974

Iubite domnule Grigore,

Ultimele Dv. rânduri mi-au produs o satisfacție sufletească nemaiîncercată de multă vreme. Vă recunosc în întregime în strălucita ***demonstrație*** *a conexiunii dintre soliditatea legăturii noastre intelectuale și afective și cele câteva biete cuvinte pe care vi le scriu odată în 365 de zile.*

Efectul acestei ***demonstrații****: înțeleg fără ambiguitate că tăcerea mea* ***voluntară*** *este absurdă, deoarece este fără obiect. Sunt fericit de această concluzie și, ca un corolar, vă propun*

instaurarea unei serioase corespondențe, pentru a umple vidul impardonabil de câțiva ani.

Încep printr-o confidență ce nu este nici circumstanțială, nici înecată în nimbul idealizării prin îndepărtare în timp și spațiu. Am resimțit dintotdeauna, probabil ca orice tânăr intelectual din generația mea, o absolută nevoie de ***dascăli.***

La Facultate dezamăgirea a fost mare, mediocritatea și aparențele înșelătoare substituindu-se realei valori. Pe de o parte, ***bătrâni*** *terminați, pe de alta tineri, ca mine, ce resimțeau ca o penibilă cruce necesitatea de a-și fi proprii lor* ***dascăli.*** *Șansa a făcut ca apoi să pot cunoaște, încă tânăr, o mulțime de* ***valori*** *mai mult sau mai puțin* ***consacrate****, cu poziții sociale mai mult sau mai puțin* ***înalte****, chiar unul sau doi laureați ai premiului Nobel, intelectuali de toate națiile. Dar acei* ***dascăli*** *pe care îi căutam nu i-am găsit niciodată. Singurul* ***dascăl*** *pe care mi-l recunosc sunteți Dv. O spun nu pentru a vă măguli, nu pentru a vă* ***forța*** *sentimentele sau sentimentalismul, ci într-un fel de diagnostic lucid, calm, bazat pe o experiență pe care nu mulți colegi din generația mea au avut ocazia să o aibă. Este un fel de miracol, cu nuanțe de paradox, la care mă gândesc de multă vreme, încercând să deslușesc* ***de ce*** *s-a întâmplat așa. Desigur, personalitatea Dv. în afară de comun, a jucat un mare rol în producerea acestui miracol. Desigur, vremea adolescenței, prin infinita disponibilitate pe care o implică, prin materia maleabilă și pură ce se vrea modelată în absolut și nu în contingent (precum se întâmplă mai târziu în viață), a jucat și ea un mare rol. Dar cred că explicația este și mai profundă, necesitând analiza unui anume* ***context*** *favorabil acestui gen de miracole paradoxale. Dar nu pot epuiza aici o problemă pasionantă, a cărei elucidare ar trece prin numeroase discuții directe, cu voce vie, între noi și a căror necesitate o resimt ca o datorie.*

*Singurul fapt de a vă scrie ceea ce v-am scris mă eliberează de o veche obsesie prin formularea în câteva cuvinte căpătând caracter de teoremă: singurul **dascăl** pe care eu mi-l recunosc și mi-l voi recunoaște sunteți Dv.*

*Rândurile de mai sus le consider ca fiind prefața reală (cealaltă, oficială, având o realitate numai relativă) care a trebuit să figureze în fruntea tezei mele de Doctorat ès Sciences, susținută în septembrie 1972. Pe cel ce mi-a condus teza (un vietnamez de origină, Vinh Mau[24]) l-am resimțit mai mult ca pe un **coleg** decât ca pe un **profesor**.*

*Am lucrat mult la această teză, uneori nopți în șir, cu conștiința destul de ciudată că trebuie să **plătesc** ceva, nu pentru a obține ceva. De altfel este sentimentul care mă domină dintotdeauna – acela că am o teribilă **datorie**, că inițial mi s-a **dăruit** ceva și că scopul vieții mele este de a arăta că am meritat acel **dar**. În particular, pentru teză, aprecierile juriului mi-au depășit așteptările. Președintele juriului, M. Lévy[25] (cunoscut pentru severitatea și ironia sa, celebru prin lucrările sale și cu care contactele mele precedente erau destul de reduse) a vorbit despre lucrările mele ca fiind **importante**, că ele demonstrează o întinsă cultură matematică, că expunerea tezei a fost o **strălucită** dovadă a calităților mele profesorale și alte asemenea lucruri pe care îmi este aproape jenă să le pomenesc. Am fost de asemenea măgulit că am avut în juriu pe unul dintre cei mai*

---

[24] Robert Vinh Mau (1931, Hué, Vietnam - 2014, Paris). Este cunoscut prin lucrările sale privind *potenţialul din Paris nucléon-nucléon*, fiind recompensat cu Premiul *Petit d'Ormoy* al Academiei de Ştiinţe în 1983.

[25] Maurice Lévy, născut în 1922, este unul dintre cei mai mari fizicieni francezi. Este fondatorul şi primul preşedinte al celebrului muzeu *Cité des Sciences et de l'Industrie* din Paris. A fost, de asemenea, preşedintele Centrului Naţional de Studii Spaţiale.

mari fizicieni actuali, un american numit G. F. Chew[26] *(de la Universitatea din Berkeley) care a avut și el aprecieri similare. Chew este un fel de* **profet** *al fizicii contemporane. Discuțiile cu el au fost memorabile.*

Lucrez în continuare la Facultatea de Științe din Paris, ca cercetător la Centrul Național de Cercetare Științifică. Dar intenționez ca într-un viitor nu prea îndepărtat să revin în învățământ, care rămâne marea mea pasiune.

Anul trecut am fost invitat să țin un curs la Universitatea din Strasbourg, pentru studenți din ultimul an și cercetători. Plăcerea a fost mare.

Mă cam neliniștește acel stupid ventricul hipertrofiat... Bănuiesc că vă este greu să reduceți tutunul (eu însumi sunt acum un mare fumător de pipă și, deci, vă înțeleg ...). Ați avea nevoie de vreun medicament francez? V-aș ruga mult să îmi scrieți.

Vă îmbrățișez,

Basarab

[26] Geoffrey F. Chew, născut în 1924, este fondatorul teoriei bootstrap-ului. A primit numeroase premii: Hughes Prize, Lawrence Prize, Majorana Prize. Basarab Nicolescu a efectuat, sub conducerea sa, un stagiu post-doctoral la Lawrence Berkeley Laboratory în 1976-1977. Din 1977, timp de două decenii, Basarab Nicolescu a revenit deseori la Berkeley. El a publicat, în colaborare cu Geoffrey Chew şi cu matematicianul francez de origine română Valentin Poenaru (născut în 1932), mai multe lucrări ştiinţifice.

„VOI AVEA POSIBILITATEA SĂ-MI SPORESC BUCURIILE ATÂT DE SCUMPE ȘI RARE”

Spirit sistematic, profesorul Ion Grigore face, în scrisoarea din 2 martie 1974, un adevărat istoric/bilanț al corespondenței cu Basarab Nicolescu, subliniindu-i momentele semnificative și valoarea. Sunt indicate numărul și categoriile corespondenței din perioada în care Basarab Nicolescu se afla în țară și, apoi, în Franța. Avem astfel posibilitatea să verificăm cât anume din această corespondență a ajuns până la noi și a fost publicată.

Bun cunoscător al personalității lui Basarab Nicolescu, profesorul Ion Grigore intuia/întrevedea perspectivele de ascensiune științifică/culturală ale acestuia și *valoarea inestimabilă* a corespondenței, care pentru moment era valoroasă *numai pentru mine*. Mândru de fostul său elev, profesorul Ion Grigore îi arhivează corespondența și alte materiale scrise din timpul școlii (caietul de teze la matematică), rememorează împrejurările în care s-a desfășurat, semnificațiile rezultând din conținut sau frecvență și o citește intimilor săi.

Scrisoarea este importantă și prin faptul că oferă informații asupra activității lui Basarab Nicolescu și trimite la surse informative, care nu ne-au parvenit.

Gândul că se află în crepusculul existenței își pune amprenta asupra tonului acestei retrăiri, de către profesor, a prieteniei spirituale cu elevul său preferat.

Textul scrisorii conține informații inedite privind CV-ul profesorului Ion Grigore (participarea la concursul de literatură

al *Tinerimii Române*, invitația de a deveni asistent universitar de fizică, la terminarea facultății), precum și precizări ale poziției profesorului față de orientarea elevului Basarab Nicolescu spre facultatea de fizică.

Sensibil față de propriile succese profesionale și sociale, profesorul le împărtășește partenerului de corespondență, poate și cu speranța, exprimată și în scrisorile precedente, că acesta va proceda la fel. Nu ținea seama de faptul că acesta nu-i putea scrie prea detaliat despre activităţile sale, spectrul Securităţii fiind atotprezent în exil.

DOCUMENTE

1) Scrisoare a profesorului Ion Grigore adresată lui Basarab Nicolescu – 2 martie 1974.

Dragă Basarab,

*Am avut inspirația – parcă ți-am spus sau nu – să păstrez tot ce mi-ai trimis, din 1957 – iulie – (după un an împreună) până azi, scrisori și câteva felicitări din țară – 28 la număr – și din străinătate – 11 la număr; se află acum într-*un respectabil ***dosar****, de valoare inestimabilă, deocamdată numai pentru mine. Mai este aci și caietul de teze pentru* ***cl XI AR SMILC*** *(Clasa a XI-a Real, Școala Medie* ***Ion Luca Caragiale****, n.n.) [Este interesant să copiez că scrii pe copertă Caiet de /F/i/z/i/c/ă/ teze la Matematică. (Ștersătura îți aparține!) Bineînțeles că este în caiet și scrisul meu, care consemnează numai cele 30 puncte acordate].*

Printre picături, am citit zilele acestea câteva din aceste scrisori. Cred că și un străin – de noi *– de le-ar citi, ar putea avea o idee destul de clară despre relația dintre noi (nu mă refer și la ultima scrisoare, deocamdată), dar, mai mult, ar putea*

să-și dea seama de personalitatea ta, în toată complexitatea. Bineînțeles că pe unele le-am citit intimilor mei, chiar și pe acelea cu perioade de un an, care corespund acelei tăceri. Ultima scrisoare propriu-zisă a fost cea din 24 I [1]970 în care mă informai de primele succese, dintre care unele publice, cum rezultă și din buletinul în care se menționa comunicarea de la Lund. Tot acolo vorbești și de condițiile doctoratului **ès Sciences** *și înțeleg că, oricum, ai scurtat ceva din durata obișnuită, necesară unui asemenea doctorat – terminat în sept[embrie] 1972.*

A urmat mesajul din Ravenna – în 29 iulie [19]70 și apoi perioada de tăcere.

Am lăsat de o parte ultima scrisoare, cea din 14 II 1974, care aș zice că marchează un moment în viața mea – și în relațiile noastre – dacă nu m-aș gândi mereu (dar nu obsedant, chinuitor, ci (cât se poate de degajat) că partea care mi-a mai rămas din ea se poate încheia foarte repede. Oricum va fi, e de sperat că după acest moment voi avea posibilitatea să-mi sporesc bucuriile atât de scumpe și rare în orice crepuscul.

Această scrisoare întrece în proporții metrice pe toate cele dinainte. Chiar și pe aceea din primii ani de studenție: ***Părintelui meu spiritual***, cu titlul ***Confesiunea unui pocăit****, în care motivezi de ce ai ales fizica, după ce descoperiseși – spre norocul tău – destul de târziu frumusețea matematicii. [După câte știu eu, am fost de acord cu tot ce-ai făcut în alegerea profesiunii. Aș fi fost de acord cu literatura și nu puteam să nu fie cel care în copilărie participa la vestitele concursuri literare* ***Tinerimea Română****. Am fost de acord cu fizica, nu numai pentru că eu eram și fizico-chimist (iar invitația de a rămâne în facultate la terminare mi-au făcut-o fizicienii, invitație neacceptată din cauze personale, de familie), ci și pentru că, așa cum am spus mereu, matematicieni mari avem, dar fizicieni nu*

și nu putem avea câtă vreme n-avem un fizician mare matematician. Și văd că am avut dreptate și eu, pe lângă tine].

În această lungă scrisoare, ultima, aflu direct câte ceva despre cele ce faci acolo, deși nu alegi decât acele fapte care să-ți ilustreze teza fundamentală a scrisorii. Despre aceasta n-aș putea, cred, niciodată spune ce simt. **Teorema** *aceea cu concluzia că ai avut un singur* **dascăl** *este copleșitoare. În fond, chiar dacă, matematic, ar exista unele fisuri în rigoarea demonstrării acestui gen de teoremă, hotărâtor este subiectivul – esențial este ce simte, iar valoarea teoremei este sporită.*

N-am să spun despre această scrisoare, în această preocupare fundamentală a ei, decât atât: că tot ce am dobândit oficial ca satisfacție personală pălește în fața ei. Am citit-o câtorva prieteni, vechi și noi, adică aceia care nu te cunosc. Am simțit ce efect electrizant a produs. Natural, faptele reale nu permit s-o fac cu totul publică. Asta înseamnă că o am și mai mult pentru mine.

Pe aici, lucrurile merg cum am scris data trecută. E posibil – de fapt chiar hotărât – să mi se publice unele încercări hazlii, epigrame, satire în diverse periodice. Cea mai reușită din texte, nu știu încă ce se va face cu ea, este o satiră – a ***nădufului meu*** *și e îndreptată contra antipoeziei – dar reușita ei constă în faptul că este o istorie sintetică a spiritului uman – tot o teoremă am numit-o și eu:*

Că-n soarta omenească făcură casă bună
Și adevăru-n parte și-o leacă de minciună.

Are 108 strofe și motto: **Mundus vult decipi: ergo decipiatur** *(Franck 1533) – lumea vrea să fie mințită, deci s-o mințim. Într-o săptămână trebuie să dau un articol pentru G[azeta] M[atematică], care scoate un număr omagial pentru Gr[igore] Moisil. Din partea profesorilor de liceu, am fost socotit indicat să scriu eu.*

Când mai ai răgaz, știi bine că doresc să-mi mai trimiți vești.

Cu tot dragul,
I. Grigore

Ploiești, 2 III [1]974.

2) Scrisoarea doamnei Viorica Moisil, soția matematicianului Grigore Moisil adresată profesorului Ion Grigore – 12 iunie 1974.

București, 12 iunie 1974

Dragă Domnule Grigore,

Acum, după apariția **Gazetei Matematice**, *țin să-ți mulțumesc pentru articolul ce l-ai scris. În afară că l-ai scris cu dragoste și că ai făcut un portret atât de adevărat, i-ai dat și un titlu care m-a emoționat nemaipomenit de mult.*

Păcat că acest număr al Gazetei, care mie mi se pare tare frumos, nu a putut fi citit decât de abonați. Încolo nimeni nu l-a putut cumpăra. Vom fi la vară la Breaza aproape tot timpul. Poate odată treci pe acolo.

Cu prietenie,
Viorica Moisil

„DOUĂ-TREI FAPTE DINTRE CELE CE FACI ÎN FRANȚA M-AR INTERESA ÎN CEL MAI ÎNALT GRAD”

Coincidența de a primi pe 7 ianuarie 1975, când sărbătorea Soborul Sf. proroc Ioan Botezătorul și ziua sa onomastică, o scrisoare datată de Basarab Nicolescu 25 decembrie 1974 – Nașterea Domnului (Crăciunul) îl determină pe profesorul Ion Grigore, în scrisoarea de răspuns, să-i împărtășească acestuia o întâmplare din copilărie și efectul ei asupra concepției lui religioase.

Scrisoarea de răspuns, pe care o reproducem în continuare, devine astfel un document însemnat pentru cunoașterea personalității profesorului Ion Grigore, a detaliilor biografice și a filosofiei sale de viață. Profesorul Ion Grigore ocupă un loc de prim plan în istoria învățământului matematic prahovean și național. Scrisoarea ne oferă informații asupra preocupărilor sale în acest domeniu, din perioada de apus a carierei didactice. Totodată, aflăm opinia profesorului asupra unui nou domeniu în care se implicase *din amuzament*, dar cu succes și în care se va remarca puternic, epigrama și poezia satirică.

Interesat constant în cunoașterea activității științifice desfășurate de elevul său preferat, profesorul este încântat la aflarea unor informații din *Le Monde* și de la rudele lui Basarab Nicolescu, dar nu uită să-i reamintească: *poți presupune că două trei fapte dintre cele ce faci în Franța m-ar interesa în cel mai înalt grad*.

DOCUMENTE

1) Scrisoare a profesorului Ion Grigore adresată lui Basarab Nicolescu – 23 ianuarie 1975.

Dragă Basarab,

A pus ceva timp până a ajuns la mine – în 7 ianuarie 1975 – scrisoarea datată de tine 25 decembrie 1974.

Dar din complexa acțiune a factorilor, nu numai a factorilor, care intervin în sistemul poștal, a ieșit un lucru foarte plăcut pentru mine.

Sunt cât se poate de puțin mistic de la 10 ani, când rugăciunile mele n-au salvat viața unei surioare minunate, s-a produs o ruptură între mine și un Dumnezeu, care există într-o viziune aș zice proprie dacă nu mi-aș aminti că, sub presiunea familiei lărgite, până la 5-6 ani, la întrebarea: ce te faci? răspundeam, popă, funcție ce urma să devină liberă la vreme potrivită, prin plecarea, într-un fel sau altul, a unei figuri venerabile, care, prețuindu-mă, atunci când nu se întrezărea că ***nu calc a popă****, își făcuse un testament din a-i fi succesor. Cu timpul, desigur acest conflict pueril cu divinitatea intra în preistoria unei poziții-concepție. Chiar acum, când, referindu-mă și la paranteză, mă apropii de celălalt capăt al drumului și ar trebui* ***să iau calea bisericii*** *sunt încă pe aceeași poziție.*

Nu înseamnă totuși, că om fiind și chiar om ***luminat****, lucrând cu științele exacte, în care chiar stele de mărimea întâia ajung la întrebări insolubile n-aș avea ceva sfânt, sau, mai degrabă, n-aș simți nevoia să am ceva* ***sfânt****.*

Am făcut aceste divagații pe terenul între materialism și idealism (fără să iau vreo parte în disputa provocată de predecesorul tău, Heisenberg) pentru că, fără să analizez de ce,

mi-a făcut mare plăcere apariția în scrisoarea ta a datelor de 25 decembrie și 7 ianuarie. Ele sunt niște zile mari pentru mine. Deși, repet, nu analizez, cred că reminiscențele copilăriei rămân uneori puternice: Crăciunul mă emoționează ca un simbol al umanității, iar acele amintiri proprii din vremea în care încă nu începusem ***să umblu cu steaua*** *nu sunt decât câteva din miliardele de ilustrări individuale, care, ca și experimentele care au dus la maxime, întăresc simbolul. Iar Sf. Ioan era o sărbătoare sfântă în familia mea, care de peste 150 ani – atât s-a știut documentar – a avut în permanență un omonim al Botezătorului.*

Anul acesta am ținut să fiu singur de această zi. Firește au fost mulți oameni care și-au adus aminte de mine, folosind telefonul mai ales.

Între aceștia a fost și Iorgu Anastasiade, care mi-a spus că abia terminase convorbirea cu Strasbourg... Altă coincidență fericită.

Și cu aceasta se ivește ocazia să mă plâng că știu atât de puțin despre tine. El mi-a spus de niște cursuri în acest oraș – în **Le Monde** *de azi citesc ceva despre primarul Pflimlin – adică despre continuarea unei activități. Și câteva cuvinte despre statutul de care te bucuri,* ***problemă*** *în care chiar de-aș vrea, n-am pretenții să știu mai mult.*

Dar cred că poți presupune că două trei fapte dintre cele ce faci în Franța m-ar interesa în cel mai înalt grad.

Îmi dau seama cât ești de ocupat, ca să aștept o corespondență cu perioadă mai mică. Eu însumi n-am prea mult timp de scrisori, dar tu! Totuși odată ***răcorit****, îți mulțumesc în fine pentru mesajul tău tradițional (care și anul acesta este concretizat printr-un desen splendid, gravura Institutului) și împărtășesc regretul că nu putem ciocni* **un** *pahar, sector în care încă mai cred că am putea rivaliza.*

Continui scrisoarea la școală unde mă aflu pentru două din cele șapte ore de curs săptămânal. Duminică 26 avem prima etapă de olimpiadă și lumea speră să facem ceva cu clasa mai bunicică pe care o am la anul I (clasa a IX-a). Dar eu, care știu ce am avut în trecut ...

Față de sănătate, duc un fel de politică a struțului; nu mi s-a urât cu viața, dar nici nu pot ține seama de atâtea oprelisți sugerate de doctori.

Lumea zice că arăt bine și chiar așa este. Dar, fără să fiu obsedat de asta, știu că într-o zi dintr-o parte sau alta va sări iepurele.

Nu sunt îngrijorat nici de faptul că aproape jumătate din oamenii apropiați au căzut unul câte unul.

În ce privește amuzamentul pe mi-l permit cu câte o epigramă sau satiră, am impresia că-mi folosește.

Mi se fac sugestii să public ceva în volum – sporadic s-au publicat unele epigrame – dar n-am vreo tragere de inimă.

Pentru moment, nu am curajul să-ți trimit acea satiră de 108 strofe. Este o șarjă împotriva poeziei noi, la care s-au angajat pe lângă câțiva, o seamă de nechemați.

Cu speranța că voi avea vești mai departe, te salut și te îmbrățișez.

I. Grigore
Ploiești, 23 I [1]975

„ULTIMA ANTOLOGIE A EPIGRAMEI CONTEMPORANE MĂ INCLUDE ȘI PE MINE”

În formulări diferite ideea ***aștept necontenit vești despre tine****, revine ca un laitmotiv în scrisorile adresate de profesorul Ion Grigore fostului său elev, Basarab Nicolescu.*

În 1975-1976, acesta îi anunțase profesorului două evenimente însemnate din viața sa: căsătoria cu Michelle și nașterea fiicei sale, Daria Solange. Viața de familie și faptul că se afla în plin boom al carierei sale științifice, după obținerea doctoratului de stat la Sorbona, nu-i ofereau lui Basarab Nicolescu timpul necesar pentru a satisface ***pofta epistolară*** *a profesorului.*

De altfel, nici profesorul nu se dovedea mai prompt în menținerea unui ritm rapid al corespondenței deși, începând din 1973, lucra cu normă didactică redusă. Era, în continuare, angajat în pregătirea elevilor olimpici la matematică și în perfecționarea cadrelor didactice. În afară de aceasta, se implicase treptat în redactarea de epigrame, fusese acceptat în Clubul epigramiștilor, iar compozițiile sale au fost incluse în antologia epigramei contemporane. Își anunța, cu modestie, succesele și se amuza de evoluția sa în câmpul literar.

Sentimentele generate de înaintarea în vârstă și singurătatea – nu avea familie și copii – răzbat printre informațiile abundente privind succesele didactice și literare sub forma nemulțumirii de a avea prea puține știri despre fostul său elev și a exprimării speranței ***să ne mai vedem vreodată în viață****.*

DOCUMENTE

1) Scrisoare a profesorului Ion Grigore către Basarab Nicolescu – 21 iunie 1975

Dragă Basarab,

*Ce să mai zic, sunt vinovat rău, că n-am reacționat imediat – așa cum se cădea și mai ales – cum am dorit – la vestea atât de plăcută privind nașterea micuței Daria Solange. Iartă-mă și gata. Nu mă mai pierd în explicații, deși acestea s-ar găsi destule, privind fapte reale. Primește acum urările și felicitările cuvenite **pentru tine și pentru D[oam]na Michelle** (pe care regret că n-am văzut-o atunci când a fost în România) și, bineînțeles pentru copilul vostru.*

Acum, am oarecare grijă, că m-am trezit prea târziu și scrisoarea nu te mai găsește în Paris.

Mi-a spus mama lui Tomescu că v-ați văzut la Paris, de câteva ori, și m-am bucurat mult.

Din păcate, până astăzi nu m-am văzut cu el. Aștept să aflu de la el multe lucruri despre tine, fiindcă, oricât de puțin v-ați comunicat, tot este foarte mult, față de cât de puțin știu.

Sper să mă văd cu el în iulie la Predeal, unde este și el chemat să conferențieze în cadrul cursurilor de reciclare a profesorilor de matematică – la care eu sunt invitat permanent.

Ajungând la mine, iată că am încheiat al 45-lea an de carieră (cu normă redusă de doi ani). L-am încheiat destul de bine, fiindcă liceul nostru a reușit din nou, după o pauză lungă de trei ani, să aibă un premiu pe țară la matematică. (Știi destul de bine ce manevre au fost aici contra acestui liceu, pe care unii îl doreau îngenunchiat. Am luptat cât am putut, am prelungit activitatea pentru a nu ajunge la un dezastru. Se pare că pericolul a trecut, deși răul e de lungă durată).

Pentru anul viitor, mi se cere să fac efortul de a lua ore mai multe.

Am promis, cu rezerva sănătății, care în toamnă nu poate fi chiar atât de indiferentă la numărul de 68 ani...

Nu mă plictisesc deloc. Sunt solicitat la fel de fel de acțiuni, nu numai ca element decorativ.

Din febr[uarie] 1975 sunt – fără să cer – ales în Clubul epigramiștilor din România, unde, pe lângă talente consacrate pe merit, am și eu succes.

Ultima antologie a epigramei contemporane, mă include și pe mine.

La Ploiești s-a epuizat într-o zi. Nu te amuză? Ce să fac și eu? Deocamdată, refuz pe cei care ar dori să scot un volum. Mi-e teamă că ar fi nițel ... neserios.

Oricum eu nu pot fi în alt sector ce-am fost în învățământ și nici n-aș vrea, de-aș putea. Nu regret nici măcar cariera universitară, cu atât mai puțin pe cea politică, pentru care, totuși, nu am aptitudini.

Alte divertismente – dar de mare importanță – sunt derivate tocmai din meseria mea de profesor de liceu. Anul acesta am fost prezent la cinci reuniuni de promoții de foști elevi – 10 la 40 ani – și încă una pe 29 VI, câteva în toamnă. În aceste ocazii, îmi dau mai bine seama ce-am făcut, din atașamentul sincer manifestat de elevi, dintre care unii au avut de suferit de pe urma exigenței mele. La sfârșit de drum, asta contează cel mai mult.

Aștept mereu, cât de puțin măcar, vești de la Paris. Sper să ne mai vedem vreodată în viață.

Cu toată dragostea,

I. Grigore

Ploiești, 21 VI [1]975

2) Scrisoare a profesorului Ion Grigore adresată lui Basarab Nicolescu – 12 ianuarie 1976

Dragă Basarab,

Îți mulțumesc din inimă pentru recenta urare de sărbători și formula scurtă, dar cuprinzătoare, în care e exprimată.

De rândul acesta, urarea este întovărășită de știrea împlinirii unui eveniment deosebit în viața ta. Pe 27 dec[embrie] am fost cu gândul la Paris, alături de voi, tu, soția și copilul.

Vă fac urarea ca unirea pe care ați realizat-o să fie o bază solidă pentru a vă bucura și mai mult de ceea ce meritați de la viață și societate.

Ar fi un vis prea frumos pentru mine să trăiesc ca să te văd direct în sânul familiei pe care ai întemeiat-o.

M-aș mulțumi cu mai puțin și anume să știu mai mult din ceea ce faci acolo, pe drumul atât de înalt al realizării profesionale.

În replicile mele, eu am făcut aceasta, în ce mă privește, dar nu e tot atât de interesant.

Totuși o fac și acum.

În al 46-lea an de carieră, am o normă redusă la 8 ore de curs la două clase selecționate în vederea unei mai înalte activități matematice. Pretenții mari, răspundere și muncă adecvate. Merge totuși; doctorul care mă vede lunar, de când cu accidentul de hipertensiune din iulie [1]975, e de părere că se poate continua – ceea ce simt și eu.

O preocupare suplimentară **serioasă** *este cea de epigramist (fără ghilimele!).*

În febr[uarie], împlinesc un an de când, fiind cooptat membru în Clubul epigramiștilor din România, am pornit oficial

pe acest drum, marcat de concursuri lunare, în care am satisfacția de neofit, de a avea permanent realizări onorabile.

Din această conjunctură, rezultă și unele apariții în reviste, culegeri.

Am superioritate față de alții – unii mai productivi și mai talentați – că în privința publicității, menținându-mă în rezervă, nu am decepții pe care le au cei ce bat la porțile redacțiilor și editurilor.

Mulțumesc lui Dumnezeu că la vârsta mea mai pot avea interes pentru astfel de chestii.

Dacă nu mi-ar fi teamă că râzi, poate aș încerca să-ți trimit câteva din acest gen ***minor****.*

Aștept necontenit vești despre tine.

Omagii Doamnei Michelle.

Cu tot dragul,

I. Grigore

Ploiești, 12 ian[uarie] 1976

„SĂ-ȚI FAC EU UN RAPORT ANUAL SUMAR ÎN CE MĂ PRIVEȘTE"

De Anul Nou 1977, Basarab Nicolescu aflat la Berkeley – California trimite profesorului Ion Grigore o scurtă scrisoare de felicitare și promite una *lungă*, pe viitor. Răspunsul profesorului este, după cum însuși precizează, *un raport anual sumar*. Nu era prima dată când profesorul răspundea cu asemenea *ample* rapoarte scurtelor mesaje primite de la Basarab Nicolescu.

Epistola etalează talentul literar al profesorului, care, de doi ani, se manifesta abundent în domeniul epigramei, ceea ce avea reflex și în domeniul epistolar. Cei ce vor studia stilul literar al profesorului, vor observa inserțiile de termeni preluați din limbajul matematic (apud predecesorul său Ion Barbu) și nota ușor satirică/sarcastică/ironică. Partea a doua a epistolei constituie o mostră de stil birocratic.

Diversitatea stilistică denotă vioiciunea spirituală a profesorului, în pofida invocatei bătrâneți, și acuitatea observației dovedite și prin succesele obținute în cultivarea epigramei.

Din această scrisoare-raport, ca și din alte epistole, chiar dacă n-am avea *Memoriile* profesorului publicate la Editura Ploiești-Mileniul III în 2008, un cercetător interesat ar putea, lesne, contura viața, înfăptuirile didactice și opera epigramistică a reputatului dascăl ploieștean, adăugând chiar noi informații privind evoluția învățământului ploieștean și național de matematică ori completând monografia Colegiului Național *Ion*

Luca Caragiale. Relevând cu insistență că epistolele profesorului Ion Grigore constituie o sursă bogată pentru istoria persoanei (profesorului și elevilor), instituției și sistemului, sperăm că semnalul nostru va avea ecou.

Epistola aduce în discuție problema modelului în relațiile interumane. *Oamenii au avut întotdeauna nevoie de modele. Iar modele bune au fost date mereu de elitele autentice,* spunea acad. Ioan-Aurel Pop la celebrarea centenarului Academiei Române. Profesorul Ion Grigore și fostul său elev Basarab Nicolescu ofereau asemenea modele. O spuneau, în 1977, *unii dascăli mai vechi* din țară referindu-se la succesele olimpicilor români din 1959. Și o confirmă *raportul anual* al profesorului Ion Grigore din această epistolă, prin trimiterile la preocupările sale de profesor cvasi pensionar pentru asigurarea perspectivelor de succes elevilor-matematicieni, la afirmarea sa în domeniul epigramei, la inițiativa instituirii premiului ce se acorda *celor mai buni elevi la matematică.* Calitatea de model includea nu doar *satisfacția* personală ci și *creșterea prestigiului numelui de român* pe care profesorul îl aștepta de la fostul său elev.

DOCUMENTE

1) Scrisoare a profesorului Ion Grigore către Basarab Nicolescu – 10 ian[uarie] 1977.

Dragă Basarab,

E în adevăr foarte departe California: chiar scrisoarea ta a sosit abia în 5 ian[uarie], când în fine mi-am dat seama că firul n-a fost întrerupt.

Mă mulțumesc cu aceste mesaje scurte și de perioadă egală cu durata revoluției pământului. Din aceasta din urmă deduc că faci un alt pas spre afirmare și acolo.

Dacă-mi pare rău că îmbătrânesc este și pentru că am prea puține șanse să văd cât de departe va duce drumul tău spre satisfacția ta și spre creșterea prestigiului de român. De aceea tânjesc după știri actuale despre cele ce faci și ai mai făcut între timp. Îmi pun toată nădejdea în scrisoarea ***lungă*** *pe care mi-o promiți.*

Rămâne să-ți fac eu un raport anual sumar în ce mă privește.

În al 70-lea an de viață – născut 1907 octombrie – mă aflu în al 46-lea an de activitate.

De câțiva ani (1974) norma e redusă la două clase, de regulă **speciale** *sau selecționate. Clasele fiind – deși nu mai avem ce aveam odinioară – cât de cât – mai bune decât altele, ele implică multă responsabilitate. Elevi de performanță sunt puțini, doi-trei, încă mai avem ceva satisfacții. Și în [1]975 liceul nostru a avut un succes la olimpiada finală – un premiu și selecționarea în echipa națională pentru olimpiada internațională. Fiind rezervă (era numai în anul II) n-a participat efectiv (la Viena). De altfel, de curând s-a ivit posibilitatea să se vorbească de tine pe aici. Motivul a fost slaba performanță a olimpicilor români în 1976, țara noastră fiind clasată pe ultimul loc. (O explicație parțială ar fi: majoritatea țărilor participante pun accentul în școli pe matematica elementară – de aci și majoritatea subiectelor de concurs, pe când la noi în ultimii ani se pune accent pe matematicile superioare). O analiză serioasă, la scară republicană, a oferit posibilitatea unor dascăli mai vechi din țară să amintească de cei trei-patru români cu premiul I de-a lungul anilor, începând cu premiantul din 1959.*

Așadar, am încă destul de lucru în sectorul principal de activitate.

Divertismentul în care m-am lansat de aproape doi ani, epigrama, mi-aduce și el destule satisfacții. De acum, mă număr printre epigramiștii țării, apar în culegeri, reviste, antologii, almanahuri... Nu râzi?

Mai adaug un detaliu: de dragul epigramei, am subvenționat cu ceva bani (5300 lei) pe un foarte talentat epigramist, sărac de tot, să-și tipărească un volum excelent. Faptul n-a rămas secret, cum am dorit eu: beneficiarul a făcut public gestul meu.

Ajungând la filantropie, revin la rolul meu de dascăl de matematici. Deși nu-s nici bogat, nici econom, am ceva rezerve materiale. Fără copii și fără alte obligații de familie, începând cu [1]976 am instituit un premiu anual, care-mi poartă numele, fără să cer eu firește, pentru cei mai buni elevi la matematică ai liceului nostru.

Suma nu e mare, dar nici mică – 3000 lei anual – fiind maxima posibilităților mele.

Repet că în vremea școlii tale nu eram în măsură să fac așa ceva. Atunci beneficiarii ar fi adus prestigiu actului meu.

Cred că am spus destule despre o existență a unui om modest, care încă se mai ține deasupra liniei de plutire.

De aceea, de la tine, în plină creștere și cu atâta perspectivă în față, ar fi atâtea de aflat.

Te rog să știi că aștept cu nerăbdare! Noi, bătrânii suntem grăbiți ...

Cu tot dragul,
I. Grigore

Ploiești, 10 ian[uarie][1]977

„PROFESORULUI ÎI PLĂCEA FRUMOSUL"

Scriam, în prezentarea episodului anterior al serialului corespondenței dintre profesorul Ion Grigore și Basarab Nicolescu, despre însemnătatea ei ca sursă a unei eventuale cercetări asupra învățământului matematic ploieștean. Epistola, pe care o reproducem în acest număr al revistei, ne confirmă pe deplin, descriind tribulațiile elevilor pregătiți de profesorul Ion Grigore, participanți la etapele județeană și națională ale olimpiadei școlare de matematică.

Profesorul Ion Grigore, după îndelungate ezitări, a trimis un set de epigrame fostului său elev, afirmat puternic în domeniul literar, încă din 1968, când publicase *Ion Barbu. Cosmologia Jocului Secund*. La solicitarea noastră, domnul Basarab Nicolescu ne-a împărtășit impresiile produse de lectura epigramelor compuse de profesorul său de matematică: *Mi-au plăcut mult epigramele despre femei. În dulcele târg al Ploieştiului, circula zvonul persistent că Profesorul ar fi* ***afemeiat***. *Zvonul era neîntemeiat. Profesorul nu era afemeiat. Lui îi plăcea frumosul. Adaug că, în relaţiile amoroase, el era romantic, tandru, plin de fineţe (de exemplu, în epigrama* ***La nunta de argint****). Dar era necruţător cu bărbaţii care îşi ofereau nevestele drept plocon (vezi epigrama* ***Trafic (prin rezerve interne)****. Corupţia lua pe atunci şi această cale balcanică.*

DOCUMENTE

1) Scrisoare a profesorului Ion Grigore către Basarab Nicolescu – 12 mai 1977.

Dragă Basarab,

Am întârziat cam mult, dar am ceva scuze. Scrisoarea ta mi-a sosit cam după olimpiada județeană. Rezultatul ei era bunicel pentru mine: se calificaseră pentru finală dintr-una din clasele mele două fete, performanță bună în sine, dar fără perspectivă – mi-aduc aminte că în clasa a VIII-a ai avut însoțitoare la finală pe Radu Ioana. Slabă consolare față de faptul că elevul cel mai bun din clasă, ratase de puțin. Necazul cel mare a fost că la cealaltă clasă a mea, penultima clasă, cel mai bun matematician al școlii, cel care fusese evidențiat la cele 2 finale precedente, a obținut la județ un punctaj controversat, care-i periclita aproape total participarea la finală. Aproape o lună a durat până când, trecându-se peste unele interese meschine, autoritatea competentă l-a trecut ca al 27-lea reprezentant al Prahovei la finală.

*Băiatul, pe lângă aceste emoții și necazuri, s-a îmbolnăvit. Abia în ziua concursului temperatura i-a scăzut la 38°. Rezultatul: județul a obținut 5 evidențieri, în care un singur premiu – premiul II – tocmai prin elevul meu, Scheianu Marian**. *Maică-sa, care și-a însoțit copilul bolnav la Timișoara, unde era concursul îmi telefona o dată – de două ori pe zi – și comunicările erau și ele îngrijorătoare (elevul, fiind foarte ermetic, dă niște soluții pe care corectorii nu le înțeleg – în toți anii a pățit așa și chiar acum primise inițial 10 puncte din 20. Numai după câteva verificări s-a văzut valoarea lucrării). Ei, acum puteam în fine să-ți scriu, căci, doar pentru a-ți putea da o veste bună, întârziasem. Nu ți-am scris totuși, pentru că vreau să-ți mai comunic ceva în plus: rezultatul la barajul – tot la Timișoara – pentru lotul participanților la olimpiada internațională – anul ăsta este la Belgrad. Nenorocirea a fost că și la acest baraj, băiatul a fost frustrat de puncte, dându-i-se 0*

(zero) puncte la o problemă de 10 puncte, rezolvată perfect, cum s-a verificat ulterior de Societatea de matematică. Dar îndreptarea nu s-a făcut încă; în cazul cel mai rău, va participa la alt baraj, deoarece la primul n-au reușit decât 5 din 12, cât e lotul. El a fost al 6-lea. Să sperăm că va fi bine. Nu pot aștepta până se clarifică lucrurile de teamă că între timp pleci în California.

Ajungând acum la tine, te rog încă o dată să-mi scrii câteva rânduri despre cele mai importante satisfacții profesionale, din ultima vreme.

Cât privește dorința de a-ți trimite câteva epigrame, spun drept că și asta a provocat câteva zile de întârziere. Parcă mă jenez să mă vezi și în această postură – pe vremuri m-ai văzut și în altele ... – în care, evident, nu pot fi la înălțime.

Îți trimit totuși câteva și vei vedea singur că majoritatea sunt scrise dintr-o tematică a Clubului epigramiștilor, tematică pusă lunar la concurs.

Sper să nu râzi de mine.

Cu asta, închei, cu toate îmbrățișările mele, și paterne și prietenești.

Ploiești, 12 V [1]977   I. Grigore.

**De mulți ani premiile nu mai sunt multiple: se acordă un <u>singur</u> premiu I, la fel II și III.*

2) Epigrame trimise de profesorul Ion Grigore lui Basarab Nicolescu la 12 mai 1977.

Epigrame evidențiate la Concursurile Clubului (Un detaliu: bilanțul Clubului pe 1976: locul I 12 puncte, locul II, eu, 11 puncte, locul III, 7 puncte...) Tema de concurs se vede la fiecare.

1. *Argonautul*
Are un ciudat efect
Felu-n care se exprimă
El mă ține la respect
Însă nu-mi inspiră stimă.

2. *Inerția*
(Într-o comisie de invenții)
Nu ne sunt de trebuință
Chestii de-astea prea savante
Protestează în ședință,
Ferm, tovarășul Pasvante.

3. *Birocrația*
Abia-noată prin hățișul
De avize, în neștire
A căzut acoperișul
Dar el are-acoperire.

4. *Ipocritul*
Glas dulceag, parcă te-mbie
Dar îl simt că nu-i curat
Are-un iz fir-ar să fie
(Parcă-i vinul de la MAT)

5. *Marfa și reclama*
(Lauda de sine)
Drept e, meteahna-i o năpastă
Dar înțeleg și a lui dramă:
Cum să desfaci o marfă proastă
Dacă nu-i faci ceva reclamă?

6. *Chiul*
De greutăți nu s-a ferit
Luând pieptiș drumeagul vieții
Și uite-așa s-a oțelit
Să tragă chiulul... bătrâneții.

7. *Trafic (prin rezerve interne)*
(Gestionarul ***norocos****)*
Oricând m-a ajuns năpasta
(De, mai sunt și ghinioane)
Gata, m-a salvat nevasta
Fără șperț, fără plocoane...

8. *Primul om*
Primul om, fără nevastă
La-nceput era cam bleg
Până Domnu-i scoase-o coastă
Nu era un om... întreg.

9. *În bloc*
(Critica)
Chiar deasupra-n bloc
E un ***five-o-clock***
Dans și tevatură...
Trag o-njurătură
Deși nu-i frumos:
Critică de jos!

10. *Întâmplarea*
Venind el joi din deplasare
Găsi **iubita** *nu-șt-cu cine*
Ce fericită întâmplare!
(Că miercuri o găsea cu mine)

Iată și un madrigal – tot cu temă.
11. *La nunta de argint*
În riduri care ți s-au scris pe față
Citesc duios întreaga noastră viață
Și le privesc cu-același sfânt extaz
Căci n-au ascuns gropița din obraz.

12. *Una, cu matematică*
(Răspândirea cariei dentare ascultă de legile lanțurilor Markov)
Teoria elegantă
Despre caria dentară
Se-aplică la orice dinte
Sau doar la măsea de minte?

13. *Una – din multe – cu Grigore Moisil*
La o consfătuire matematică profesoara Olivotto din București a spus că acad. Moisil ***a îmbrățișat cu multă căldură ideea*** *– dar atât.*
Auzind comunicarea
Eu am înțeles protestul
De acord cu-mbrățișarea
Însă cine face restul ...?

14. *În fine, una publicată în Almanahul literar [1]977*
Potrivire
El – un Mercedes, ea – o bibilică
Ce putea să-i fie chiar și nepoțică
Dar iată-n-tr-o zi el făcu sincopă
Ea muzică pop, el – muzică popă.

„PROFESORUL ION GRIGORE NE AJUTA SĂ DESCOPERIM NEBĂNUITA FORȚĂ A RAȚIUNII”

Personalitate remarcabilă a învățământului matematic ploieștean și românesc, profesorul Ion Grigore a fost adeseori apreciat de autorități și omagiat de colegi și elevi.

La 30 iunie 1964, de *Ziua Învățătorului*, președintele Consiliului de Stat, Gheorghe Gheorghiu-Dej i-a înmânat distincția de Profesor Emerit.

În 1974, colegii, profesori de matematică, membri ai filialei Prahova a Societății de Matematică, au introdus în programul sesiunii anuale un punct intitulat *40 de ani de activitate metodică în Ploiești a prof[esorului] emerit Ion Grigore*. Cu acest prilej, prezentându-i-se activitatea didactică, s-a specificat că se numără printre cei mai importanți trei metodiști din matematica românească alături de Eugen Rusu și A. Hollinger.

Începând din octombrie 1977, un comitet de inițiativă al foștilor elevi, reprezentând cele 47 generații de elevi cărora le-a fost profesor, a organizat o festivitate omagială marcând pensionarea și împlinirea vârstei de 70 de ani de către prof. Ion Grigore.

Desfășurată la 12 februarie 1978, sărbătorirea a fost caracterizată de acad. N. Teodorescu, președintele Societății de Matematică: *Nu numai că așa ceva n-a mai fost, dar este ceva nerepetabil*. Un alt participant a precizat că este pentru prima dată *când un profesor e sărbătorit de toate generațiile de elevi*. Referindu-se la această festivitate, profesorul Ion Grigore scrie

în memoriile sale: *sărbătorirea mea... a fost unică. ...Faptul că numai eu am avut (parte de așa ceva) se datorează unei șanse de a fi avut printre elevii mei câțiva fanatici, deveniți așa prin molipsire de la acest fost elev-miracol, (Gheorghe) Anastasiade. Ce a găsit el în mine, ce i-a determinat hotărârea nu-mi este clar. Desigur că în afară de faptul că i-am fost profesor mai contează și acela că am avut elev pe nepotul lui, Nicolescu Basarab, ...nepot care s-a atașat atât de mult de mine, încât în multe scrisori mă numește părinte spiritual. Explicația ar fi că, fiind un element cu totul aparte, am fost acela care l-a înțeles cel mai bine. Nu e puțin lucru faptul că într-un chestionar ce i s-a trimis din țară de cineva care vrea să facă o lucrare (catalog, dicționar, nu știu exact) despre toți românii de seamă din țară și din afară, la punctul în care i se cere să numească trei persoane care au contribuit la formarea lui, răspunde începând cu mine (desigur respectând cronologia) și desemnând apoi doi fizicieni de primă mărime din lume*. (Vezi Ion Grigore, *Memorii*, Editura Ploiești-Mileniul III, Ploiești, 2008, pp.135, 198, 207, 215-216)

DOCUMENTE

1) Scrisoare a Comitetului de inițiativă pentru organizarea festivității de împlinire a vârstei de 70 de ani și a pensionării profesorului Ion Grigore – 7 noiembrie 1977.

STIMATE TOVARĂȘE

După cum s-a publicat și în ziarul ***România Liberă*** *nr. 10274/5-XI-1977, profesorul emerit Ion Th. Grigore, după 47 de ani de activitate didactică neîntreruptă, împlinind vârsta de 70 de ani, s-a pensionat.*

Foștii săi elevi și prietenii, dorind să omagieze acest ilustru eveniment, au luat inițiativa organizării unei festivități

urmată de o masă colegială, la care au onoarea a vă invita, data și locul, urmând a vi se comunica printr-o invitație nominală.

Fixarea ulterioară a datei reuniunii, este determinată de dificultatea identificării adreselor celor 47 de generații de absolvenți, pe care dorim, ca în marea lor majoritate, să-i convocăm la această sărbătorire.

Vă rugăm să binevoiți a ne comunica în scris sau telefonic pe adresa ANASTASIADE GHEORGHE, 2000 – Ploiești, Bd. Republicii, nr. 48, tel. 971/23520, consimțământul dvs. de participare, fie numai la festivitate sau și la masa colegială, până cel mai târziu, pe data de 30 noiembrie a.c.

În cazul că doriți să participați și la masa colegială, vă rugăm să depuneți suma de 250 lei, în cont C.E.C. Ploiești, 5846, Anastasiade Gheorghe.

Vă rugăm să aveți amabilitatea, de a difuza prezenta invitație, tuturor foștilor elevi ai tov[arășului] profesor emerit I.T. Grigore, cunoscuți de dvs.

Comitetul de inițiativă,
Indescifrabil
Ploiești, 7 noiembrie 1977.

2) Scrisoare a profesorului Ion Grigore către Basarab Nicolescu – 10 ianuarie 1978.

Dragă Basarab

De data aceasta, mesajul tău de sărbători este legat de inițiativa foștilor elevi de a marca anumite date din viața mea printr-o festivitate. Asta se datorează de fapt unui om, aș zice

mai mult decât sufletist, aproape un exaltat și un fanatic, în măsura în care acestea nu se suprapun în total.

La început, el își asociase pe alți câțiva, care l-au aprobat, dar din păcate, aceștia din motive, obiective sau nu, diferite, au rămas pe drum. Adeziunea mea la propunerea lor – transmisă oficial prin unchiul tău – a venit după câteva zile de gândire, socotind că refuzul ar fi fost mai rău decât acceptarea. Acum, după două luni de la deschiderea problemei, față de greutățile întâmpinate de inimosul inițiator – căruia i s-a asociat un alt fost elev – absolvent în 1952 al lic[eului] Caragiale – nu zic că regret, dar mă mustră conștiința că i-am încurajat, pe acești oameni dragi, pe un drum atât de greu.

Aș dori, totuși, să se ajungă cu bine până la capăt, și pentru mulțumirea mea desigur – o asemenea acțiune fiind unică la noi, dintotdeauna – dar, mai ales, pentru ca unchiul tău și tovarășul lui să aibă deplina satisfacție a reușitei unei atât de temerare acțiuni.

Mă bucur că te-ai gândit la eventualitatea altui organizator, cel care se află la o ***teribilă distanță****.*

Cât privește o întâlnire la Paris, ea rămâne, cel puțin deocamdată, un vis, cu interpretarea că și visul poate deveni realitate, chiar la vârsta mea.

Poate că progresele realizate în relațiile internaționale, în care țara noastră are o contribuție importantă, vor înlesni și revederea noastră.

Deocamdată, oricât de puțin știu de la o vreme despre tine, tot mi-a rămas clară ideea că tot ce faci prin țări străine este spre cinstea țării noastre, al cărei cetățean te mândrești a fi și rămâne.

Și acum o chestiune mai delicată. Unchiul tău, după multe ocolișuri, a sfârșit a-mi spune că te-ai gândit să-mi faci un dar, cu prilejul acestei aniversări. Nu mă prea pricep în astfel

de invenții tehnice – deși le admir și le simt efectele, în rândul amicilor mei, însă tot îmi dau seama că este ceva cu totul disproporționat de mult, față de omul care face gestul și față de cel ce beneficiază. Nu se poate aprecia în bani, desigur, relația dintre doi oameni ca noi, adică deja echilibrată la zi, totuși nu mi se pare drept să pui în talerul meu al balanței, o atât de mare greutate. Gândește-te la acest lucru, înainte de a-ți desăvârși gândul.

Eu mă mulțumesc cu această intenție mișcătoare. Nu știu ce vei face, dar socotesc ca o răsplată dumnezeiască faptul că, deși nu ești aici, ai fost totuși accesibil, încât să ți se poată comunica această intenție a elevilor mei și că ai fost atât de receptiv la ce vor ei să facă. (Organizatorii au, pe drept cuvânt, motive să compare această atitudine de la o teribilă distanță, spațială cel puțin, cu alte atitudini de pe aici).

Dar, dacă vei fi tot atât de fanatic ca unchiul tău, și vei face mai mult decât merit în relația noastră indestructibilă, eu o să-ți mulțumesc cu lacrimi în ochi, rugându-mă Providenței să-mi dea zile ca să-ți pot mulțumi și direct, printre sărutările noastre reale.

Iar dacă nu voi apuca ziua aceea, te binecuvântez de pe acum.

Al tău
I. Grigore
Ploiești, 10 ian[uarie] 1978

3) Scrisoare deschisă adresată de Basarab Nicolescu participanților la festivitatea celebrării profesorului Ion Grigore – 13 ianuarie 1978. Text dactilografiat.

SCRISOARE DESCHISĂ

adresată festivității de celebrare a 47 de ani de activitate didactică neîntreruptă a Profesorului Emerit Ion Grigore și a pensionării sale

Paris, 13 ianuarie 1978

Regret că, participarea la un important congres de specialitate, mă împiedică de a fi prezent la festivitatea de celebrare a Profesorului Emerit Ion Grigore. Voi încerca să suplinesc această absență prin câteva modeste cuvinte de apreciere a celui pe care l-am considerat dintotdeauna ca fiind inegalabilul meu maestru.

Profesorul Ion Grigore a apărut în existența noastră într-o perioadă definitorie, cea a adolescenței. Dintre multiplele porți ce puteau și așteptam să fie deschise, el ne-a îndrumat (cu câtă răbdare, cu câtă înțelegere!) spre poarta matematicii, făcându-ne să descoperim incoruptibila frumusețe a conceptelor matematice, implantându-ne treptat o anumită **supunere la obiect** *și un profund respect pentru structura rațională a realității existente în afara noastră. În acest fel, activitatea sa a depășit cu mult planul unei simple transmiteri de noțiuni, teoreme sau proprietăți matematice, atingând dimensiunea unei educații spirituale de ansamblu.*

Cum aș putea uita uimirea și bucuria resimțite în timpul orelor de clasă când, la capătul unei demonstrații, Profesorul Ion Grigore ne ajuta să descoperim nebănuita forță a rațiunii?

Cum aș putea uita surâsul de imensă satisfacție apărându-i atunci când, ascultând răspunsul unuia sau altuia dintre noi, el simțea, dincolo de stângăciile noastre, prezența filonului de aur al talentului?

Cum aş putea uita numeroasele ore petrecute în cadrul Cercului de Matematică și al pregătirilor pentru olimpiade, când Profesorul Ion Grigore ne făcea să înțelegem că, fără un efort continuu, susținut, nimic nu putea fi într-adevăr obținut?

Iar când eforturile noastre se concretizau în succese naționale sau internaționale, reușita discipolului era o reflectare a reușitei maestrului, într-o comuniune pe care cuvintele sunt prea palide să o poată descrie. Geniul creator al Profesorului Ion Grigore s-a manifestat prin descoperirea unui important număr de talentați elevi de-a lungul anilor, prin transmiterea unui mesaj inteligibil adresat tuturor, de la cei mai modești și până la cei mai străluciți elevi ai săi, prin îmbinarea subtilă a spiritului de autoritate și a apropierii umane, a unui inepuizabil entuziasm și a spiritului de rigoare, a competenței și a unei necurmate curiozități și deschideri intelectuale.

În decursul activității mele științifice, am avut ocazia să întâlnesc numeroși profesori și savanți, unii deja iluștri, dar am avut doar extrem de rar senzația de a mă afla în prezența unui dascăl, în înaltul și nobilul sens al cuvântului, de talia Profesorului Ion Grigore. Aprecierea mea pentru personalitatea și activitatea Profesorului Ion Grigore a crescut continuu cu scurgerea timpului.

În aceste momente solemne de celebrare a Profesorului Emerit Ion Grigore, doresc să-i exprim profunda mea emoție și neschimbatele mele sentimente, cu urări de nouă tinerețe și bună continuare a nobilului său drum.

B Nicolescu (semnătură autografă, n.n.)

Basarab Nicolescu

Doctor în științe la Universitatea din Paris

Cercetător la Centrul Național de Cercetare Științifică (C.N.R.S.)

Paris, Franța.

4) Scrisoare a lui Basarab Nicolescu adresată unchiului său Gheorghe Anastasiade – 15 ianuarie 1978.

Paris, 15 ianuarie 1978

Dragă Iorgu,

I-am trimis astăzi scrisoarea deschisă d-lui Grigore (în trei exemplare), cu rugămintea de a fi citită în timpul festivității. Îți trimit și ție, pentru orice eventualitate, o fotocopie a scrisorii. I-am scris de asemeni că ți-am trimis 1000 F[ranci] în valută, rugându-te să-i transmiți din partea mea un cadou.

Te rog să-mi confirmi primirea banilor. Ți-aș fi recunoscător dacă m-ai ține la curent, în amănunt, cu pregătirile pentru festivitate și cu desfășurarea acestei festivități.

Te îmbrățișez,

Basarab

5) Scrisoarea lui Basarab Nicolescu adresată profesorului Ion Grigore – 15 ianuarie 1978.

Stimate domnule Grigore,

Aflu cu emoție că data celebrării D[umnea]v[oastră] este extrem de apropiată. Fiindu-mi imposibil de a participa în mod fizic la această celebrare, m-am gândit să adresez Comitetului de organizare o scrisoare deschisă, cu dorința ca ea să fie citită în timpul festivității.

Neparticiparea mea totală la celebrare, nici măcar prin lectura acestei scrisori deschise, ar reprezenta o oribilă mutilare a trecutului meu și, aș îndrăzni să spun, chiar și a trecutului nostru.

Vă adresez scrisoarea în trei exemplare, unul fiind destinat D[umnea]v[oastră] și celelalte două președintelui

Comitetului de organizare. Ea ar putea fi citită de un membru al Comitetului, de exemplu unchiul meu. Aș dori măcar să vă aud vocea. Pe 5 februarie, plecând pentru 10 zile din Paris la un Congres, voi încerca să vă telefonez în seara zilei de 4 februarie.

În scrisoare, am exprimat în mod inevitabil mult mai puțin decât ceea ce resimt. Sper totuși că, printre rânduri, să simțiți toată intensitatea sentimentelor mele.

Vă îmbrățișez,

Basarab

P.S. Neputând să vă fac personal un cadou, i-am trimis unchiului meu 1000 F[ranci] în valută [contul Comturist], cu rugămintea de a vă oferi, din partea mea, un cadou cumpărat la magazinele Comturist. Considerați acest cadou ca un simbol, valoarea sa materială fiind cu totul modestă.

B[asarab]

„BIUNIVOCITATEA RELAȚIEI CORESPONDENȚEI NOASTRE N-A FOST ÎNCĂLCATĂ DE MINE”

Tradiționala scrisoare cu felicitări pentru Noul An 1979, adresată de Basarab Nicolescu profesorului Ion Grigore, nu a ajuns la destinatar. În consecință, nici acesta nu a răspuns prin obișnuita *dare de seamă* asupra activității sale în anul ce trecuse. Îngrijorat de tăcerea profesorului, Basarab Nicolescu solicită lămuriri. Profesorul Ion Grigore invocă încălcarea biunivocității schimbului epistolar, de care nu se socotea vinovat și, reluând firul evenimentelor de unde fusese întrerupt, evocă festivitatea din 12 februarie 1978, organizată prin grija și eforturile lui Gheorghe Anastasiade la care, presupunea, se adăugase și contribuția lui Basarab Nicolescu. În condițiile regimului politic de atunci, numele lui Basarab Nicolescu, rămas în Franța fără aprobarea autorităților, nu a fost invocat public la festivitatea amintită, iar casetofonul, darul său către profesorul Ion Grigore, a fost prezentat ca un dar din partea tuturor foștilor elevi. (Vezi Ion Grigore, *Memorii*, Editura Ploiești-Mileniul III, Ploiești, 2008, p.206 și urm.) Totuși, scrie profesorul Ion Grigore, succesele la olimpiada internațională de matematică din 1959, legate de numele lui Basarab Nicolescu, au fost menționate în cuvântarea lui Ioan Tomescu și într-o lucrare tradusă din limba rusă.

Restabilirea ritmului obișnuit al corespondenței, socotită de profesorul Ion Grigore un semn de bun augur, îl determină să-și informeze partenerul asupra activităților personale. Sunt

abordate subiectele de interes comun sau prioritar pentru profesor: matematica, epigrama, sănătatea, surse valoroase pentru cititorii și istoricii interesați de evoluția învățământului matematic, de activitatea cenaclului epigramiștilor *Cincinat Pavelescu* și chiar de tratamentele medicale din epocă. Sunt relevate reacțiile corpului didactic la ridicarea excesivă, de către oficialități, a nivelului predării matematicii. Recent, s-a exprimat constatarea că, la olimpiadele internaționale, elevii români nu mai știu (se încurcă) tocmai la problemele simple (de nivel jos). Interesantă este informația că, la 1980, exista în țară o editură *Litera, care publica pe contul autorului*, o gaură în sistemul cenzurii, de altfel desființat oficial.

DOCUMENTE

1) Scrisoare a profesorului Ion Grigore către Basarab Nicolescu – 16 ianuarie 1979.

Dragul meu Basarab

În legătură cu mișcătoarea ta îngrijorare, provocată de tăcerea mea, trebuie să pun lucrurile la punct, în sensul că biunivocitatea relației corespondenței noastre (fiecare scrisoare a ta – din 1968 încoace – a avut un răspuns al meu) n-a fost încălcată de mine. La obiect: am răspuns la timp ultimului tău mesaj, la timpul sărbătoririi mele – la care emoționanta scrisoare și generoasa participare materială n-au putut umple golul absenței tale.

Vei fi aflat, desigur, cum a fost sărbătorirea, ca o premieră – nerepetabilă, cum spunea Acad[emicianul] N. Teodorescu – în România, a unui profesor de către cele 47 generații de elevi.

A fost voia destinului, ca adevăratul erou organizator al acestei dificile acțiuni să fie un fost eminent elev mai vechi al meu, care a pus, în ceea ce a întreprins, atâta fanatism încât parcă la forța lui se mai adăuga o alta, nevăzută, dar simțită, a celui mai strălucit elev al vieții mele și probabil din România, nepotul lui, care, multă vreme, i-a fost ca un fiu.

Eforturile organizatorilor au avut un strălucit succes, care le conferă o aureolă în plus, în lumea avizată, din județ și din țară.

*Au urmat articole în **Flacăra**, **Gazeta Matematică** (articolul de fond, omagial) și o notă onorantă în **România Liberă**.*

Iar eu acasă, în afară de scrisori, telegrame, albume cu fotografii, am casetofonul și înregistrarea întregii festivități.

Mă socotesc încă tare, dacă am putut supraviețui unor emoții atât de intense. Și iată că, a trecut aproape un an de atunci.

Elevul, prezent cu sufletul (absent fizicește atunci) a fost identificat în cuvântarea lui Ioan Tomescu, care a vorbit de prima olimpiadă internațională și de primul premiant român. (Îți va face plăcere să știi că, în anul 1978, după o lungă serie de rezultate slabe, echipa României a ieșit pe primul loc, grație lui I. Tomescu – unul din antrenorii ei – care, prin contribuția sa, a făcut ca subiectul cel mai greu să fie rezolvat de aproape toți membrii echipei).

*Tot în legătură cu asta, vei fi aflat că a fost tradusă în românește cartea **Olimpiadele internaționale de matematică** de Morozova, Petrakov și Skvorțov. La pag[ina] 9 este **prima olimp[iadă] int[ernațională] de matem[atică], Premiul întâi a fost obținut de către elevii***

Basarab Nicolescu – România

Boguslav Diviš – Cehoslovacia

Csnonok Gyòórgy – Ungaria.

Retrăiesc clipele de atunci. Și chiar pe acelea dramatice de la Sinaia, în 1960...

Și acum, alte lucruri despre mine. (Observ că, în corespondența noastră, e vorba mai mult de mine: eu, firește, scriu despre mine, căci despre tine aș putea scrie numai din amintiri, ce-i drept, multe și neșterse; iar tu scrii tot despre mine și nu despre tine, adică despre prezent și viitor).

1. Mă ține încă, din fericire, **toana** *cu epigramele. Anul 1978 a fost, pentru mine, de-a dreptul extraordinar. La Clubul Epigramiștilor* **Cincinat Pavelescu** *din București care, practic ar fi asociația epigramiștilor din țară, principala activitate, (nu singura) este concursul pe teme date, firește, izvorând din etica socialistă. În 1978, au fost 10 concursuri la care se prezintă 400-650 epigrame de fiecare dată. Sunt admise 25-40 epigrame. Printre ele sunt câteva menționate și premiate. La cele 10 concursuri, eu am avut 71 epigrame admise cu premii în toate, afară de <u>un</u> concurs. Clasificarea pe acest an, pe bază <u>numai</u> de premii, îmi dă locul I cu 33 puncte, față de 12 al doilea clasat. La ultimul concurs, (rezultatul la 8 ian[uarie] 1978) din 28 epigrame admise, 15 au fost ale mele, inclusiv premiul I și II, ceea ce este un record absolut și pentru mine și pentru Club.*

2. La acest punct, n-am vești prea bune. Cu toate că sunt optimist, cu sănătatea nu stau bine. Mereu se ivește undeva, ceva care nu merge bine. Și, mai ales, iarna este pentru mine o campanie napoleoniană în Rusia. Mereu mă întreb, dacă voi mai depăși încă o iarnă. O simplă gripă poate fi dezastru. Îngrijorarea – nu chiar obsesia – e mai mare din cauza unei deficiențe a organismului meu fizic, atât de încercat și anume a unui deficit de puls, care nu m-a deranjat până acum, dar care, firește, cu tot optimismul sincer al doctorului, arată că inima, organul vieții, s-ar putea să nu poată face față atâtor agenți care

se năpustesc asupra bătrâneții. Mai cred în viață, o apăr destul, dar mă aștept și la lichidarea conturilor. Îmi spun, totuși, că am făcut ceva în viață și deci, o primă concluzie, contul mi-e excedentar... Și tot ca urmare a acestei temeri, firește, îmi sunt și mai scumpe mesagiile celor dragi.
Cu toată dragostea, I Grigore, Ploiești, 16 ian[uarie] [1]979.
Cele mai bune urări ție și familiei. I. Grigore

2) Scrisoare a profesorului Ion Grigore adresată lui Basarab Nicolescu – 7 ianuarie 1980

Ploiești, 7 ian[uarie] [1]980

Dragă Basarab
Îți dai seama ce bucurie am avut când, printre scrisorile ocazionate de anul nou, am recunoscut, iarăși, pe cea mai așteptată.

Anul trecut, am fost lipsit de mesajul tău încât, în adevăr am avut motiv să spun acum: **Semne bune anul are**. *Mai ales că, acum, avem zăpadă destulă și* **gerul Bobotezei** *(azi e Sf. Ion), cum n-am avut de multă vreme. Ce-i drept, mesajele tale din 1978 au fost deosebit de bogate, din toate punctele de vedere, dar cred că, atunci, nici autorul n-a avut în gând că ele ajung pentru doi ani... Oricum, niciodată nu pot* **vorbi** *cu tine, fără să-ți mulțumesc pentru gestul de atunci.*

Și acum, pentru că, aproape ca totdeauna, frumoasa ta felicitare, nu spune nimic despre tine – afară de acea rază de speranță – iarăși, va trebui să vorbesc despre mine.

• Cum din iulie [1]977, am încetat activitatea școlară, legătura mea cu matematica este destul de redusă. Colegii mai tineri țin legătura cu mine, căinându-se că sunt puși în fața unor programe și manuale dificile și lipsite de realism. Sunt invitat și

la unele dezbateri pe această chestiune, dar mă cam țin în rezervă, căci se pare că, spre deosebire de anii [1]945-[19]65, *ministrul este mai ferm în păstrarea liniei sale, așa că orice* sugestii sunt inutile.

Urmăresc firește ***Gazeta Matematică****, dar numai ca* ***amator****, de astă dată. Și ea s-a transformat, devenind din ce în ce mai dificilă, ca să folosesc un eufemism. De altfel, Societatea de matematică nu mai are aceeași funcție de la început, Ministerul preluând multe atribuții, de ex[emplu] Olimpiadele.*

*• Hobby-ul de care știi, epigrama, încă mă pasionează. În ultimii doi ani, ascensiunea în ierarhia epigramei este surprinzătoare, chiar pentru mine. La concursul anual pe (19)79, obținerea premiului cel mare a fost o surpriză doar prin aceea că, pe locurile II și III, s-*au plasat cei doi **mari** *ai epigramei, Navarra și Trifu, ultimul – prezent și la sărbătorirea mea – fiind președintele epigramiștilor din România.*

Cu toate acestea, n-*am decis să scot un volum personal. (Nu e greu, căci avem o editură* **Litera** *care publică pe contul autorului, fără ca acesta să piardă sau să câștige ceva, material. Editurile cele mari sunt mai greu accesibile și sunt numai două cazuri de astfel de favoritisme). Nu sunt convins că ar ieși ceva ca să-mi placă mai mult.*

Sunt publicat în diferite culegeri, antologii (două trei pe an, cu câte 6-10 epigrame), în reviste numai și numai la propunerea Clubului epigramiștilor și nici de cum la cererea mea. Nu sufăr, ca alții, de mania publicității. Pentru mine, marea importanță a acestei preocupări laterale, stă în plăcere, amuzament, în sensul că la o temă propusă, de multă vreme sunt primul, în ce privește varietatea subiectelor adiacente ideii (adiacente este greșit spus, căci ar exclude <u>încadrarea</u> în temă).

Grație revistei matematice, epigramei și, mai ales, lecturii, mult sporite în ultimii ani, nu știu ce e plictiseala.

• Ei, acum, un subiect mai complicat: sănătatea. Pornind pe-al 73-lea an de viață, valid și cu mintea încă limpede, nu m-aș putea plânge. Dar, când e vorba să văd mai departe, în viitor, sunt mult mai realist. Deja, de câțiva ani, îndeosebi din (1)975, când m-a avertizat tensiunea, am un regim zilnic, neîntrerupt până în ultima zi, de medicamente, (ergo-toxin – cehoslovac), pensantin, hiposerpil), pentru problemele cardiovasculare. Anul trecut, s-a mai adăugat o cistită, care mi-a provocat prostata.

N-am avut curaj să mă operez – mai ales, cum eu sunt cu totul singur aici și am ameliorat situația cu medicamente, nu tocmai ușor de găsit. Efectul de ameliorare este susținut și cu regimul alimentar.

De cataractă nu mă vait. E ușor de suportat și de încetinit progresul.

Cum vezi, unele sectoare ale frontului împotriva morții prezintă destule garanții. De aceea, fără să fiu prăpăstios și pesimist, ci foarte rațional cred, fără să fiu obsedat, că pericolul la mine va veni de acolo, din direcția în care nu pot face nimic, din partea cancerului. Este cea mai probabilă eventualitate pentru aceia ce, având prea multe necazuri în viață, au cheltuit prea multă forță vitală, care e, oricum, limitată, rezervele devenind prea slabe față de eventualul accident al dereglării dezvoltării celulelor. Câteva cazuri, relativ recente, din nefericire cuprinzând și pe cel mai bun prieten, cel mai bun epigramist din țară în 1979, par a-mi confirma teoria. Dar teoria e încă ea însăși, încadrată în limitele vagi ale probabilității.

Oricum, vârsta destul de înaintată, asociată și cu efectele – corolare – formează, chiar la un om optimist ca mine, o stare psihică adecvată. ***Viitorul este din ce în ce mai vag, mai fără conținut****. Tinerii se pot gândi la ce va fi după 1990, sau*

2000, eu mă bucur că aș mai prinde niște jocuri olimpice(!), vreun campionat... e vorba de preocupări mai ușurele.

Dar vorbim cu Basarab Nicolescu, el știe care este cea mai mare speranță a mea, pe care o văd crescând din 1968 încoace. Și cred că destinul nu va fi prea nedrept.

Primește din partea mea, cu toată dragostea care le însoțește, cele mai bune urări pentru tine și familia ta.

La mulți ani

I. Grigore

CEL MAI STRĂLUCIT ELEV, PE CARE I L-A DĂRUIT ȘANSA, CU CARE A STABILIT RELAȚII MULT MAI PROFUNDE, DECÂT CELE OBIȘNUITE

Tabloul lui Salvador Dali, *Cavalerii Apocalipsei* ilustrează o temă filosofică, ce a preocupat pe Basarab Nicolescu și pe care a comentat-o în corespondența cu alți membri ai exilului românesc. Un reflex al acestei preocupări este trimiterea unei ilustrate, reproducând acest tablou, profesorului Ion Grigore, în decembrie 1980, desigur nu cu intenția de a iniția o discuție filosofică.

Poate și sub impactul mesajului estetic și mistic al acestui tablou, profesorul Ion Grigore își dezvăluie *omenescul* din structura personalității sale: deși de formație și profesie accentuat raționalistă, el are *superstițiile* sale, scriind că, dacă n-ar fi primit *tradiționalul mesaj de anul nou* din partea lui Basarab Nicolescu, *ziceam că n-o să-mi meargă bine*. Puternic atașat de partenerul său epistolar, el interpretează relația dintre profesor și *cel mai strălucit elev pe care i l-a dăruit șansa*, ca *o relație cu totul deosebită* și îi relevă semnificația ca *relație mult mai profundă decât cele obișnuite*.

Restabilirea ritmului obișnuit al schimbului epistolar a readus în memoria Balanței (profesorului Ion Grigore), caracterizată de zodiac printr-un puternic simț al dreptății, sentimentul că mesajele partenerului epistolar sunt scurte și că *rămân încă odată neștiutor despre fapte, cât de generale și oficiale, din viața ta, din activitatea ta*. Cu toate că zodiacul scrie

că Balanța nu are introspecții, profesorul Ion Grigore, găsește că Berbecul (Basarab Nicolescu) dinamic și impetuos (cum îl caracterizează zodiacul și cum îl cunoștea el din activitatea școlară), ar putea fi *teribil de ocupat* și în imposibilitate de a susține o corespondență densă, temporal și informal. Aceste reflecții îl determină să preia asupră-și misiunea de întreținere a comunicării, scriind despre sine. Constatăm că, de la o scrisoare la alta, după încetarea activității didactice, profesorul Ion Grigore este tot mai acaparat de... gloria literară pentru că, spune același zodiac, Balanței îi place să fie în centrul atenției pentru a se bucura de admirația pe care e convins că o merită!

DOCUMENTE

1) Felicitare de Anul Nou 1981 adresată de Basarab Nicolescu profesorului Ion Grigore, la 20 decembrie 1980. Imaginea de pe avers reprezintă tabloul lui Salvador Dali, *Les Cavaliers de l'Apocalypse*. Pe revers se află tipărit textul: Meilleurs Voeux, iar manuscris: Paris, 20 decembrie 1980.

Cele mai bune urări de sănătate
într-un an sperat mai calm
cu aceleași adânci sentimente
dintotdeauna
Basarab

2) Scrisoare a profesorului Ion Grigore către Basarab Nicolescu -21 ianuarie 1981.

Ploiești, 21 ian[uarie] [1]981

Dragă Basarab,

Aproape pierdusem speranța că voi primi și anul acesta ***tradiționalul mesaj de anul nou****. O întârziere a poștei a făcut ca abia pe 15 ian[uarie] să-mi parvină scrisoarea. Peste câteva zile, am înregistrat o depășire a acestei întârzieri: o scrisoare din San-Remo – o prietenă epigramistă are contract acolo, ca violonistă – plecată din 21 dec[embrie] a sosit pe 19 ian[uarie].*

Era o îngrijorare egoistă: ziceam că n-o să-mi meargă bine, dacă nu primesc acest semn, că încă nu m-ai uitat. Acum, am o speranță în plus că voi mai rezista, deși organismul fizic se resimte peste tot, urmare și a vârstei – peste 73 de ani – dar și a încercărilor prin care am trecut.

Citind felicitarea ocazională, amplific și raportez – și sentimental, dar și rațional – sensul cuvintelor convenționale la <u>trecutul</u> *relației noastre deosebite, cu totul deosebite. Vreau să spun că în salutul tău de departe nu văd numai o piesă în plus în* <u>*colecția completă*</u> *a scrisorilor primite de un profesor de la cel mai strălucit elev, pe care i l-a dăruit șansa, cu care a stabilit relații mult mai profunde, decât cele obișnuite, ci, așa cum este de fapt, mult mai mult.*

Deci, în scurtimea mesajului, pe care nu uiți în fiecare an să mi-l trimiți, mă impresionează, ci faptul că, implicit, rămân încă odată neștiutor despre fapte, cât de generale și oficiale, din viața ta, din activitatea ta.

Presupun că ești teribil de ocupat, fiindcă în fizică riscul de a nu fi la curent cu tot ce se descoperă este aproape insurmontabil; ori, așa cum te cunosc, în capacitate și ambițios, nu te văd împăcat cu ideea de a rămâne în urmă cu o zi.

E aproape supraomenesc azi, să fii la zi mereu în sectorul pe care l-ai ales cu competență și inspirație. Aceste reflecții normale mă consolează că n-ai timp să scrii mai mult, dar tot ele mă întristează că de atâta vreme, de la doctorat, nu

mai știu nimic măcar despre aspectele organizatorice, formale, ale activității tale. Dar ca un fel de părinte oftez și înțeleg multe.

Seria ta, promoția 1960, a sărbătorit cu întârziere – probleme organizatorice – la 13-14 dec[embrie] 1980, cei douăzeci de ani (de la absolvirea liceului, n.n.). A fost o reuniune la liceu, apoi la Sinaia și Predeal. Mulți și-au adus aminte – vorbesc de exprimare concretă, altfel cine nu-și amintește? – de tine, mai ales în cercuri separate.

Mi-a făcut plăcere însă că, în ședința solemnă, – era de față și D[oam]na Aspasia Vasiliu – chiar unul dintre absolvenții literați, delegat să vorbească, criticul consacrat, Laurențiu Ulici[27] *(era la B) a ținut să amintească faptul că reprezentantul seriei, care a luat premiul I la olimpiada internațională de matem[atică] a luat premiul I și la olimpiada de limba română. Am dat eu semnalul aplauzelor.*

Câteva cuvinte despre mine. Mă împac bine cu situația de pensionar. Am atâtea de citit – fel de fel de sectoare – mai fac probleme, acum numai de plăcere, fac epigrame în cadrul oficial al Clubului din București – unde în ultimii an sunt pe primul plan, mă ***duelez*** *cu câțiva epigramiști consacrați.*

Mulți confrați sunt supărați că nu public și eu un volum personal, că mă rezum numai la volumele colective ale Clubului. Nu țin la publicitate cu orice preț. Totuși, s-ar putea să ajung la concluzia că un volum pe care l-aș scoate ar fi mai bun decât multe altele.

Deja am 320 epigrame premiate la concursurile Clubului (record absolut!), din care o sută pot fi socotite bine realizate. Unii socotesc că dacă în ultimul an, epigramele reușite la concursurile lunare – pe țară – cuprind peste 50%

[27] Laurențiu Ulici (1943-2000).

epigramele mele, aceasta se datorește unor... formule matematice secrete!!!

De fapt, apartenența la acest Club, care m-a cooptat în 1975, este importantă că-mi dă o preocupare în plus. Se dau teme răsuflate, uzate: aroganța, lingușirea, nepotismul, huliganismul, cinstea, negativismul, ingratitudinea, ...iar eu <u>mă amuz</u>, găsind <u>poante</u> cu asemenea teme insipide. Firește, nu ca o profesie, ca o obligație. Ideile nu vin, stând la masa de lucru și scormonind mintea, ci cu totul întâmplător.

Cu sănătatea e mai greu. Aproape peste tot apare câte un semn de uzură. Fiecare an trăit mi se pare... o victorie. Apropos, chiar la ultimul concurs, cu tema **Anul nou**, *am avut succes cu catrenul:*

Când anii cei mai buni s-au dus,
De ce doresc un an în plus?
Doar ca să-l port, ca pe-un trofeu,
Deși m-apasă tot mai greu.

Mi se pare că, obligându-te să citești o scrisoare atât de lungă, îți răpesc prea mult timp.

Cele cuvenite pentru familie.

Cu (cea mai) constantă dragoste,

I. Grigore.

PERSPECTIVE INSOLITE ASUPRA TRECUTULUI ȘI PREZENTULUI RELAȚIEI SPIRITUALE

Scrisorile profesorului Ion Grigore și Basarab Nicolescu din 21 ianuarie și 15 aprilie 1981, ilustrează una dintre variantele procedeelor de redactare literară, tehnica punctului de vedere. Fiecare dintre partenerii dialogului epistolar are o perspectivă insolită asupra trecutului și prezentului relației spirituale dintre ei.

În scrisoarea din 21 ianuarie 1981, profesorul Ion Grigore apreciază că relația cu fostul său elev este *o relație deosebită, cu totul deosebită*, motivând prin aceasta alcătuirea unui *dosar* cuprinzând *colecția completă a corespondenței* sale cu *cel mai strălucit elev* din cariera sa didactică, iar faptul că Basarab Nicolescu îi scrie rar și succint și-l explică prin faptul că acesta este *teribil de ocupat*.

Basarab Nicolescu, în scrisoarea din 15 aprilie 1981, împărtășește opinia fostului său dascăl, că relația lor spirituală este deosebită, dar o privește din altă perspectivă și exprimă acest fapt folosind un limbaj filozofic. Basarab Nicolescu evocă trecutul filozofând asupra timpului. Spre deosebire de profesorul Ion Grigore, care privește relația lor din perspectiva timpului linear, Basarab Nicolescu o privește din perspectiva unui timp *ortogonal timpului linear*. Acest timp ortogonal nu are trecut, ci, ca în gramatica engleză, un prezent continuu. În această perspectivă, raritatea și *subțirimea* mesajelor sale către profesorul Ion Grigore, *tăcerea* sa, are o altă explicație: *Tac*

pentru simplul motiv că ceea ce aș vrea să transmit este atât de bogat, atât de complex, că nu poate încăpea în câteva biete cuvinte ce trebuie să facă un drum de ordinul miilor de kilometri. El nu scrie *nimic despre faptele* ***activității*** *mele* pentru că, *încerc o teribilă jenă în a vorbi despre mine* și expune punctul său de vedere privind raportul dintre afirmarea profesională și *recunoașterea socială.* Nu-i este indiferentă recunoașterea socială, dar nu o consideră prioritară, față de obiectivul afirmării pe plan științific. Cititorul avizat va reține și opinia lui Basarab Nicolescu asupra cunoașterii științifice și a cunoașterii poetice a realității.

Intuind că este necesar *să fiu ceva mai precis* asupra activității sale, oferă, pentru prima oară, detalii asupra muncii de cercetare științifică desfășurată în Franța, în cadrul CNRS și estimează că, la un moment dat, ar putea opta pentru o carieră în învățământul universitar. Având, el însuși, preocupări pentru creația literar-artistică, Basarab Nicolescu susține proiectul profesorului Ion Grigore de a publica un volum de epigrame și anexează scrisorii un studiu al său *despre pictura unui bun prieten și mare artist, Victor Cupșa* (pe care îl redăm în traducerea autorului).

DOCUMENTE

1) Scrisoare adresată de Basarab Nicolescu profesorului Ion Grigore – 15 aprilie 1981.

Paris, 15 aprilie 1981

Iubite Domnule Grigore,

M-a bucurat mult ultima scrisoare primită de la D[umnea]v[oastră]. Puțin timp după aceea am primit câteva

rânduri de la un fost coleg, Cornel Țînțu[28]*, care a avut atenția delicată de a include două fotografii de la celebrarea a 20 de ani de la absolvirea liceului la care eu am fost, prin vitregia sorții, absent. Acum, când vă scriu, am în fața mea una dintre fotografii, unde D[umnea]v[oastră] vă aflați în centru și o emoție profundă mă copleșește, ca și când v-aș avea lângă mine, în carne și oase.* ***Timpul*** *închide în el un mister profund, de care știința se apropie cu timiditate, forțată fiind de concluziile mecanicii cuantice. Filozofii tradiționali s-au apropiat de multă vreme de acest mister, desigur în mod intuitiv, neașteptând descoperirea mecanicii cuantice. În mod evident există un timp* ***linear****, care descrie, de exemplu, descompunerea treptată a corpului fizic (ca ilustrare a* ***îmbătrânirii*** *de care vorbesc vă trimit o fotografie recentă a mea). Dar există un alt timp, într-un anumit sens ortogonal timpului linear, format de puncte ale* ***prezentului****, de trăire completă, deplină și care nu pot fi alterate de scurgerea timpului linear. Iau ca exemplu momente trăite grație D[umnea]v[oastră], la începuturile mele profesionale, când mă convocați la D[umnea]v[oastră] acasă pentru a mă pregăti pentru concursuri (îmi amintesc cu o precizie uluitoare, nuanțele luminii din exteriorul și din interiorul casei); iau ca exemplu discuțiile dintre noi în timpul plimbărilor noastre lungi în Brașov sau Sinaia; iau ca exemplu discuțiile avute la Ploiești, puțin înaintea plecării mele, când simțeam deja fâlfâind în apropierea mea aripa destinului. Aceste momente ale* ***prezentului*** *formează un* ***ansamblu*** *inalterabil, permanent, care nu poate fi modificat de nimeni și de nimic, în ciuda prostului obicei uman de a* ***rescrie*** *și a*

---

[28] Cunoscut sub numele de Corneliu Antim, născut la 4 septembrie 1942 la Ploieşti şi decedat la 23 august 2016 la Buzău. El a fost poet, grafician, sculptor, jurnalist, critic și istoric de artă.

reinventa *trecutul. Suntem aici poate la sursa unei subtile* ***alchimii*** *spirituale, care va cere probabil încă câteva sute de ani pentru a fi descoperită în mod* ***științific****.*

Spun toate aceste lucruri pentru a vă convinge că ***tăcerea*** *mea nu are nici o semnificație. Tac pentru simplul motiv că ceea ce aș vrea să transmit este atât de bogat, atât de complex, că nu poate încăpea în câteva biete cuvinte ce trebuie să facă un drum de ordinul miilor de kilometri.*

Vă neliniștește, de asemenea, că nu am scris nimic despre faptele ***activității*** *mele. Motivul este, și aici, extrem de simplu: fără falsă modestie, încerc o teribilă jenă în a vorbi despre mine. Mi se pare chiar câteodată că nici nu mă cunosc prea bine. Coexist desigur de aproape 40 de ani(!) cu personajul meu social și nu pot spune că îl ignor în mod total. Tot ceea ce vreau să spun este că ascensiunea socială nu mă prea interesează. Ceea ce mă interesează, mă pasionează până la devorare, este de a* ***înțelege****, prin mijloacele științei zise* ***exacte*** *sau prin intuiția zisă* ***poetică****. De aceea mă consacru aproape integral fizicii, care îmi* ***mănâncă*** *tot timpul meu disponibil. Dacă recunoașterea* ***socială*** *vine, desigur nu o refuz, dar o consider ca un produs auxiliar, făcând parte din spectacolul general, unde, în mod inevitabil, am și eu un rol de jucat.*

Simt totuși că trebuie să fiu ceva mai precis în prezenta scrisoare. Am un post permanent în Franța, post greu de obținut, din ce în ce mai greu de obținut. Nu am obligații formale de învățământ: țin din când în când cursuri speciale pentru doctoranzi. Postul de la CNRS îmi permite de a mă consacra cercetării. Totuși, dată fiind plăcerea mea de ***transmitere*** *și de contact cu începătorii, nu este exclus că peste câțiva ani voi încerca să obțin un post de profesor la universitate.*

Am acum o mică echipă care lucrează cu mine și chiar un student care își termină teza de doctorat (3ème cycle) condusă

de mine. Am o poziție respectată și respectabilă, tradusă prin numeroasele invitații pe care le primesc pentru a ține conferințe la congrese sau la universități străine. Sunt aici deci ca un ***pește în apă****, într-o atmosferă intelectuală care îmi convine de minune.*

Aceasta nu înseamnă că nu am importanți ***dușmani*** *mânați de o* ***gelozie*** *care mă surprinde (ultimul* ***gelos****, în ordinea cronologică, este fostul meu* ***patron****, R. Vinh Mau, care se simte în mod stupid în* ***pericol****, datorită activității mele prea bogate). Defectele umane sunt universale, manifestându-se oriunde ne-am afla, în Patagonia, Franța sau România. Încerc însă să-mi urmez cu calm și rigoare drumul meu.*

În sfârșit, o probă materială a faptului că nu v-am uitat. În iulie 1979, am primit o scrisoare de la scriitorul I.M. Ștefan (din țară), care îmi cerea să răspund unui chestionar, în vederea publicării unei notițe biografice într-un dicționar al oamenilor de știință români, din țară și străinătate. Nu știu dacă dicționarul se va publica și, chiar dacă se va publica, nu știu dacă numele meu va figura în acest dicționar. I-am răspuns amabilului scriitor (o fotocopie a răspunsului meu o includ în prezenta scrisoare). Cum vedeți, citez ca prim maestru al meu pe Prof[esorul] Ion Grigore.

Cred că ar fi bine să publicați volumul de epigrame și aș fi fericit să îl primesc.

Cu adânci sentimente, Basarab.

Notă: Pe marginea paginii întâi a scrisorii se adaugă:

Vă trimit, de asemenea, o fotocopie a unui studiu pe care l-am scris (cu un pseudonim)[29] despre pictura unui bun prieten și mare artist, Victor Cupșa. B.

---

[29] *André Bogdan*, inspirat de cele două prenume ale fiului său, Bogdan Andrei.

2) Articolul trimis de Basarab Nicolescu profesorului Ion Grigore, împreună cu scrisoarea din 15 aprilie 1981.

Intitulat *Victor Cupsa ou la tentation du Mont Analogue*, articolul a fost publicat în *Opus International*, N° 66-67, Paris, Printemps 1978, p.73-77, semnat cu pseudonimul André Bogdan. Traducerea din limba franceză aparține autorului.

VICTOR CUPȘA SAU TENTAȚIA MUNTELUI ANALOG

1. ***Clovnii și cetatea***

Spre anul 1973, cei ce prețuiau arta lui Victor Cupșa asistau cu legitimă neliniște la o adevărată ***schimbare la față****. Artist de avangardă, inventator în 1967 al noțiunii de metaobiect, semnatar al manifestului* ***Les métamorphoses de l'object*** *al efemerului grup Pulsar (1969), manifestându-se prin mai multe expoziții personale, ultima fiind cea din aprilie-mai 1970 la Musée d'Art Moderne de la Ville de Paris (unde a fost prezentată memorabila* ***Orgă a timpului****), Victor Cupșa revenea brusc, fără nici un fel de tranziție, la o pictură de aparență clasică, figurativă.*

Din exterior, această schimbare la față părea o veritabilă sinucidere, gratuită și chiar absurdă. Beneficiind însă de un suficient recul în timp, sinuciderea apare ca o renaștere, provocată de o implacabilă judecată a artistului asupra propriei sale evoluții și asupra limitelor artei zise de avangardă.

Nenumărate expoziții de artă ***ultramodernă*** *sunt plictisitoare prin obsedanta senzație de repetiție: operele (sau antioperele) sunt deseori interschimbabile, cursa spre noutatea cu orice preț generează facilitatea și amatorismul, în ciuda tapajului o atmosferă aseptizată întristează prin vidul dezolant al celor care nu au nimic a spune. Situația artei moderne nu este*

deloc paradoxală, ci logică, reflex inevitabil al unei civilizații ce are obsesia inconștientă a autodistrugerii. Modele, ca și ambalajele agresând privirile într-un imens magazin, se perindă și pier cu o viteză vertiginoasă, ascunzând de cele mai multe ori mediocre produse. Într-o civilizație în care masa contează ca număr de sufragii sau ca redutabil mijloc de manevră, mediocritatea este în mod inevitabil suverană (și însăși existența celor câțiva idoli de aur nu face decât să adâncească inexorabila penetrație a nonsensului). De câteva decenii, subtili teoreticieni și voioși practicieni îmbrăcați în haine de clovni au invadat cetatea și proclamă în piețele publice **moartea** *artei. Mai este oare posibilă întoarcerea la surse, descoperirea trudnică prin vibrația culorii a unei alte realități, scufundarea în vis pentru revelația de sine însuși a lumii? Sub semnul acestei majore și tragice interogații mi se pare situată pictura lui Victor Cupșa.*

2. ***Lacrimile zidului***

Ca orice veritabil artist, Victor Cupșa este, prin intermediul artei sale picturale, un creator de mituri, jalonând o îndelungă inițiere și transmițând astfel, într-o formă simbolică, utile revelații.

Mitul central al picturii sale este mitul zidului. Toate celelalte semnificații ni se par derivate din acest mit central.

Un zid de pietre de formă variabilă apare, ca fundal, în majoritatea pânzelor. Tencuiala este densă, garantând impenetrabilitatea. Nici o fisură nu este aparentă. Zidul invadează întreaga dimensiune a pânzei creând o senzație de ***extindere infinită****. Spațiul aflat în fața zidului, oferit privirii noastre și deci însăși existenței noastre, este un* ***spațiu închis****, ermetic închis, aparent fără nici o posibilitate de evadare. Închiderea spațiului determină diminuarea treptată a aerului vital, zăpușeala, căldura.*

O pânză este chiar intitulată ***Călduri****, figurând o statuie decapitată, pe care se preling picături de apă. Într-o altă pânză,* ***Condensare****, imense picături de lichid, ca niște lacrimi, par a se desprinde din zid pentru a cădea în niște valuri imobile. Căldura antrenează descompunerea și moartea prin mineralizare.*

Personajele figurând în pânzele lui Victor Cupșa creează astfel o atmosferă stranie, prin absența totală a cărnii. Cavalerii luptându-se în ***Ura postumă*** *sunt de fapt două statui ecvestre. Tiresias este doar o crustă de piatră. Episcopul din* ***Nisipurile mișcătoare*** *sau cavalerul din* ***Triumful ierbii*** *sunt dezolante statui, creând totuși iluzia mișcării. Fețele din* ***Eroziune*** *sau* ***Prezicere*** *sunt efigii în piatră, fără nici un fel de viață.*

Corpurile feminine, de o frumusețe enigmatică, provoacă, la o primă privire, comparația cu picturile lui Dante Gabriel Rosseti. Dar pasiunea intensă dominând pânzele pictorului prerafaelit este cu totul absentă la Victor Cupșa. Principiul feminin este poate simbolul întregii umanități, în aventura ei terestră. Personajele feminine sunt înconjurate uneori (ca în ***Cele trei surori*** *sau la* ***Fecunditatea deșertului)*** *de un număr impresionant de falusuri, și ele în piatră. În* ***Devenire****, un personaj feminin nud, imobil, având pe umeri o haină de blană este așezat într-un hieratic fotoliu. Patru metamorfoze succesive, din ce în ce mai abstractizate, ale feței personajului ne sunt arătate, până la transformarea într-o efigie oarbă, atașată zidului.*

Geneza acestei lumi apare astfel ca o experimentare nu a vieții, ci a morții, nu mișcării, ci imobilității perfecte.

Pictura lui Victor Cupșa reunește astfel filozofia marii tradiții, exprimată, de exemplu, în ***Cartea morților tibetani*** *sau în balada românească* ***Meșterul Manole****, care este reinterpretată, prin degajarea unor semnificații universale cu*

greu bănuite în textul baladei, dar ideea fundamentală este păstrată: o construcție pentru a dura, cere ca sacrificiu un corp și un suflet.

*În **Singurătatea colectivă**, trupuri imobile de bărbați și femei se află cufundate într-un fel de catacombă celulară. În centrul pânzei este figurată o triadă feminină, corpul ultimului personaj, în fundal, fiind introdus într*-un zid. Doar partea *superioară a corpului este încă vizibilă. În **Orașul frumoaselor turnuri**,* corpurile personajelor, uneori fragmentare, sunt de *asemenea zidite. Suferința, resemnarea, conștiința de sine cu totul absente. Sacrificiul este de o precizie matematică ce prin ea însăși creează o tensiune insuportabilă, personajele fiind* exterioare acestei tensiuni. *Perfecția ritualului este singurul element posedând o vibrație vitală.*

Detaliu interesant: corpurile zidite sunt nu numai *corpuri feminine, ca în balada românească. Umanul este materialul mort, modelat de o voință străină, într*-o finalitate *necunoscută. Adevăratul meșter-creator al insolitei construcții umane este absent percepției noastre logice sau intuitive, cauza* deci ne este imposibil de atins, doar efectul ultim oferindu-se *înțelegerii noastre.*

Interpretarea pe care Victor Cupșa o dă astfel baladei ***Meșterul Manole** este antireligioasă, ostilă chiar creatorului acestei lumi, ea fiind apropiată misticii catare: prințul acestei lumi este principiul răului, comunitatea între el și om fiind doar aparentă, forțată. Spațiul **din fața*** zidului este dominat de forța *vitală a meșterului-creator, generând moartea instrumentelor sale umane. Spațiul de* **dincolo de zid** *însă este inaccesibil meșterului-creator, într*-un echilibru necesar ce singur mai *poate justifica o speranță de viață.*

Pictorul adaugă baladei Meșterului Manole un cosmologic nou în raport cu sensurile cunoscute și analizate de

Mircea Eliade în ***Comentarii la legenda Meșterului Manole*** *și în* ***De la Zalmoxis la Gingis-Han****. Într*-un singur detaliu *reinterpretarea pare a coincide, probabil în mod* involuntar, cu *textul uneia dintre variantele existente. În* ***Spațiul dintre cele două ziduri*** *ni se înfățișează, în locul unui zid compact, un zid în mijlocul căruia se află o fereastră dând spre un al doilea zid. Douăsprezece capete umane apar la fereastră, privind* imobile *spațiul aflat în fața primului zid. Semnificația simbolică a cifrei 12 este binecunoscută și nu o vom analiza aici. Menționăm doar una dintre semnificațiile cunoscute: în civilizația ipotetică hyperboreană, un consiliu de doisprezece înțelepți, Maeștri ai Secretului, conducea destinele cetății. Printr-o destul de ciudată reminiscență a acestei semnificații, într-o versiune ungară a legendei Meșterului Manole figurează 12 meșteri-zidari lucrând la construcția cetății Devei. Dar în* ***Spațiul dintre două ziduri*** *sensul este profund metamorfozat: cei 12 Maeștri ai Secretului, deși, privesc spre spațiul uman, delimitat de primul zid, se află într-un alt spațiu, exterior spațiului uman. Salvarea, ieșirea din spațiul imobilității absolute, al morții, este astfel posibilă.*

3. ***Muntele analog***

În câteva rare tablouri zidul nu este compact, sugerând o posibilă **deschidere** *a spațiului. Astfel, în* **Tunel***, pânză dominată de o tonalitate albastră, un obelisc este străjuit de douăsprezece efigii, reprezentare echivalentă a personajelor din* ***Spațiu dintre cele două ziduri****.* Zece dintre ele, capete terminate *prin imense aripi, sunt orientate spre obelisc, spre celălalt spațiu. Ultimele două efigii, formând baza tunelului negru, sunt aproape identice celorlalte străji-zeități, dar nu sunt înaripate și au orientarea opusă, spre spațiul din fața zidului. La baza zidului se înșiruiesc câțiva minusculi munți-machetă, munți-model. Simbolistica tunelului este extrem de bogată, reunind din nou sursa marii tradiții. Pe plan pictural disproporția*

dimensională între munți și restul elementelor figurative este frapantă. De altfel în aproape toate pânzele în care deschiderea spațiului este sugerată, lanțul minusculilor munți este prezent la baza zidului, ca un leit motiv, precum în ***Vedere spre zidul albastru****,* ***Lacăt****,* ***Surâsul alb****, sau în pânza cu titlul paradoxal* ***Muntele înalt****. Dimensiunea redusă a muntelui este derizorie, dar inevitabilă într-un spațiu al căldurii, al eroziunii. Munții figurați sunt de fapt ireali, fiind doar* ***imagini****, reflectări în oglinda zidului a muntelui magic de dincolo de zid, ce singur are o existență reală, autonomă. Dar imaginea muntelui magic este impuls devorant și condiție a voiajului în spațiul de dincolo de zid. O simbolistică similară poate fi descifrată în romanul* ***Le mont analogue*** *al lui René Daumal*[30]*, un cavaler fascinat de cucerirea muntelui magic. Personajele figurate în pânzele lui Victor Cupșa sunt replici exacte al acelor* ***hommes-creux*** *din romanul lui René Daumal, viduri de formă umană săpate în piatră.*

Voiajul spre muntele magic pare a fi fără speranță. Numeroase catarge eșuează în nisipul deșertului, înconjurate, imobilizate de cangrena pietrelor-fosile ca în ***Imposibilul efort****. În* ***Voiajul lui Lohengrin*** *corabia are pânzele umflate de un vânt imaginar, ea are chiar aripi și totuși naufragiul este manifest: corabia este imobilizată în nisip, având la provă statuia fragmentară a lui Lohengrin.*

Un singur personaj pare a fi reușit să întreprindă voiajul de dincolo de zid: este Tiresias, întorcându-se în spațiul familiar. Doar câteva fragmente ale trupului profetului străbat

[30] René Daumal, *Muntele analog* – roman de aventuri alpine, non-euclidiene și simbolic autentice, Editura Niculescu, București, 2009, traducere din limba franceză de Marius-Cristian Ene, prefață de Basarab Nicolescu, notă biobibliografică de Petrișor Militaru.

zidul înspre nisipul roșu, de culoarea pieritoarei cărni. Fragmentele, ca de obicei, sunt găunoase, vide de substanță.

Ambiguitatea este împinsă aici la limita ei extremă: partea invizibilă a trupului lui Tiresias se află în spațiul vivifiant de dincolo de zid, dar fragmentele vizibile sunt vide, pietrificate, moarte. Acestea din urmă nu sunt oare dovada realizării voiajului și a existenței profetului în spațiul de dincolo de zid? Naufragiile corăbiilor sunt poate condiția însăși a realizării voiajului. Victor Cupșa creează astfel un vid plin, atemporal prin intermediul unui vid gol, dezolant, temporal. În acest sens arta sa este o artă yogică, de subtile și infinitezimale metamorfoze. Obsesia perfecțiunii picturale, minuția detaliilor, savanta dozare a culorilor și orchestrarea lor ritmică corespund unei tehnici nu gratuite, ci necesare. Bogăția și dificultatea de transmitere a semnificațiilor reclamă un stil pictural tinzând spre perfecțiune. Și în acest sens arta lui Victor Cupșa se singularizează în contextul contemporan, în care transmiterea de semnificații este considerată ca fiind un arhaism, iar perfecțiunea picturală – o inutilă și derizorie preocupare.

4. ***Despre inevitabilitatea dogmei***

Dar ce se află, în definitiv, în spațiul de dincolo de zid?

Întrebarea rămâne aproape fără răspuns. În **Vedere spre zidul albastru** *dincolo de zidul negru întrezărim un alt zid, albastru, diferența între spații fiind marcată doar prin diferența culorilor.* **Atingerea** *misterului se realizează prin* **adâncirea** *lui necontenită, cum ar fi spus Lucian Blaga. Universul întreg este o succesiune de ziduri verticale, compacte, aproape impenetrabile. Însăși geneza spațiului uman a fost condiționată de distrugerea unui zid preexistent, resturile sale fiind pietrele-fosile, prezente în majoritatea pânzelor.*

Spațiul de **dincolo** *de zid, deși accesibil, nu poate fi descris prin propriile sale imagini (inadecvare a limbajului?*

Depășire a limitelor inteligibilului?). El poate fi reprezentat doar în mod indirect, prin imaginile proprii ale spațiului complementar, de **dincoace** *de zid. Aparența imaginilor este cea a spațiului comun, dar esența lor aparține unui alt spațiu diferit ca natură, limbaj și semnificație. În acest sens, și numai în acest sens, arta lui Victor Cupșa este o artă figurativă, rezultat al unei paradoxale fuziuni a contrariilor.*

Reprezentarea directă a spațiului de dincolo de zid fiind imposibilă, reprezentarea sa indirectă, dogma, este singura modalitate de comunicare a revelației. Dogma, imagine deformată, parțială a tradiției, totuși imagine a sa, este deci inevitabilă.

Dogma nu este neapărat cea creștină. Uriașe fețe budhice apar în câteva tablouri: ***Surâsul alb*, *Iarna unui surâs*, *Nocturnă***. *Iar în* ***Muntele înalt*** *este figurat un Ianus, Crist-Buddha, simbol al transcendentalei unități a religiilor.*

Într-o admirabilă pânză ***Piroane cu trandafiri***, *pe fundalul zidului se află o cruce de lemn, aproape complet acoperită de o imensă movilă de nisip și pietre-fosile. Doar brațele și mâinile crispate ale răstignitului rămân vizibile. Din palmele sale răsar doi trandafiri pali (constituind unul dintre simbolurile fundamentale ale religiei creștine: sângele corpului cristic se transformă în trandafirul supremei cunoașteri). În primul plan al tabloului se află o masă pe care este depusă o cutie transparentă, doar unul dintre pereți fiind opac, negru. În interiorul cutiei ermetic închise, dintr-o iarbă de un verde compact, artificial, răsar trandafiri cu tije-pitoane. Tabloul este dominat de mișcarea dublă de cufundare, de dispariție a corpului răstignitului, a veritabilei revelații și de înălțare a cutiei transparente și negre, a dogmei.*

Dogma este un compromis necesar. Cei ce se află în interiorul lumii, dincoace de zid, nu sunt martori, ci sclavi.

Pentru a vedea lumea, pentru a o înțelege, pentru ca sclavul să devină martor, el trebuie să iasă din această lume, prin descoperirea fondului de aur, ascuns, al dogmei.

5. ***Purificarea prin exil***

Ieșirea din lume, depășirea condiției comune, echivalează, printr-un paradox de o subtilă cruzime, unui exil. Vivificarea prin cunoaștere se realizează prin exil, deci printr-o sinucidere simbolică.

Aici se află originea obsesiei pietrificării, a nisipului, a naufragiului, a măștii, a zborului.

Abandonarea personajului comun nu poate fi totală, ea presupune o dificilă continuitate, o penibilă coexistență a personajului comun și a măștii. Dar, printr-o inversare a sensului obișnuit, primul termen al dualității mască-personaj posedă o realitate mult mai bogată decât cel de al doilea termen. Masca este semnul devenirii, al trecerii, al zborului în spațiul de dincolo de zid. Masca va fi astfel o mască de pasăre. (Doar în ***Balanță, Mască*** *sau* **Arcul de Triumf** *măștile au încă o aparență umană).*

În desenul ***Anul plecării îngerului****, sunt sugerate preparativele zborului: o fereastră (spre spațiul de dincolo de zid?) este suspendată, imponderabilă, în aerul unei celule. Din ferestrele celulei se desprind aripi colorate în albastru, negru, verde.*

În ***Triadă*** *un bizar personaj sintetizează cele trei etape ale devenirii: mâna-acțiune, ochiul-viziune, capul în formă de pasăre-zbor. Dualitatea exil-spațiu al morții este de asemenea ilustrată în* **Cuib,** *printr-un alt bizar personaj, cu corp de femeie și cap de pasăre, partea inferioară a corpului fiind înconjurată de masive pietre, resturi ale zidului.*

Mi se pare interesant a remarca, în această ultimă pânză, rolul zăpezii. În **Cuib** *zidul este distrus, zborul este*

realizat, spațiul de dincolo de zid este astfel atins prin magia *viziunii. Spațiul de dincoace de zid fiind un spațiu al căldurii, al descompunerii, al creșterii dezordinii, spațiul său dual este al zăpezii, al frigului, al micșorării dezordinii, al cristalizării.*

*Pânza în care mi se pare că Victor Cupșa ati*nge *perfecțiunea picturală în ilustrarea temei exilului și a măștii este* ***Conferința de Pace.***

*Corpurile nude ale celor două personaje cu fețele acoperite de măști au o consistență de armură. Mâinile sunt reduse la aparența de mănuși metalice. Umbrele pe f*undalul *roșu, în triunghiuri, nu sunt imaginea fidelă a corpurilor, metamorfoza esențială fiind transformarea capetelor umane în capete de pasăre. Fundalul triunghiular al tabloului capătă, sub influența luminii în unele momente ale zilei, o intensă vibrație, el pare a se aprinde și a transmite inefabile unde.*

Desigur, un tablou precum ***Conferința de Pace*** *(ca și* **Yalta** *sau* **Puterea nisipului***) poate fi receptat de asemenea pe primul plan istoric. Pictorul a trăit experiența exilului și el s*-a *aflat printre martorii unei epoci istorice delirante. Este dificil a nega orice influență a elementelor temporale în artă. Dar ceea ce este important în artă, în pictura lui Victor Cupșa, este nucleul său rezistând eroziunii timpului,* **jocul secund***, știința umanului prin transmiterea viziunii.*

De aceea opera pictorului admite cu dificultate fragmentarea: un tablou luminează sensul întregului și întreaga operă clarifică sensul unui anumit tablou. Receptarea directă a unei pânze este celulară, parțială, revelarea operându-se doar *prin sinteză, prin cunoașterea ansamblului.*

6. ***Despre stigmat, ca semn al eliberării***

Viziunea picturală este o cale a salvării, a evadării din spațiul morții minerale. Pentru a pătrunde în tărâmul de dincolo de zid, ochiul trebuie să se închidă lumii prezente: orbirea este

o condiție a viziunii. Zeus i-a acordat lui Tiresias darul profeției ca o compensare pentru pedeapsa orbirii. Ochiul se închide treptat în **Devenire**, *iar personajul din* **E departe Syracusa**, *Ianus al viziunii, are un ochi deschis spre exterior, celălalt fiind pietrificat, vid, prin deschiderea sa către interior. Măștile statuare din* **Chipul uitării**, **Eroziune**, **Prezicere** *sunt măști oarbe făcând parte integrantă din zid sau fiind, ca în* **Nocturnă**, *chiar însuși zidul, spațiu-limită, spațiu de separație, spațiu-prag.*

Una dintre pânze este intitulată în mod sugestiv **Privirea celui de al treilea ochi**. *Un imens ochi vid, pietrificat, de o dură și greu de definit agresivitate, este figurat pe șevaletul aflat în fața autoportretului în dubla reprezentare Iisus-omul comun. Primul ochi este cel al lumii condamnate dezagregării, al doilea ochi este cel al dogmei, iar al treilea, ochiul magic, ochiul viziunii, este cel al artei, al picturii.*

Dar depășirea prin viziune a omului comun implică o stare de criză, de ruptură, o stare patologică în raport cu cea de echilibru. Semnul existenței viziunii este apariția stigmatului. Într-unul din autoportretele din seria **stigmatelo***r, șevaletul pe care se află fixat autoportretul este plasat în fața unui munte, a muntelui analog. Mâna depășește cadrul tabloului și pictorul ne arată cu mândrie, cu tristețe, cu compasiune, nouă, celorlalți martori, dovada stigmatului.*

Viziunea impune un sacrificiu ritual. Victor Cupșa mi se pare a fi asemenea condotierului figurat într-una dintre pânzele sale. Statuia ecvestră a condotierului plutește pe marea viziunii. Condotierul este decapitat și poartă în mâna sa, ca o ofrandă, propriul său cap. În apropierea zidului-limită un minuscul munte și o minusculă mânăstire românească sunt semnele-imagini ale dublei surse a viziunii.

Victor Cupșa a compus prologul epopeii sale, deschidere spre **Ars Magna**. *El este unul dintre rarii artiști ai epocii noastre capabil de a o realiza.*

Basarab Nicolescu

„O CORESPONDENȚĂ DE CONȚINUT ȘI NU PROTOCOLARĂ”

Din când în când, un eveniment neprevăzut tulbura periodicitatea schimburilor epistolare dintre Basarab Nicolescu și profesorul Ion Grigore. Penultima dată, acest fapt s-a produs la împlinirea vârstei de 70 de ani de către profesorul Ion Grigore și ieșirea lui la pensie. În aprilie-mai 1981, neprevăzutul recidivează: Basarab Nicolescu a trimis profesorului Ion Grigore o amplă scrisoare relatându-i aspecte ale activităților sale didactice/de conferențiar și profesor, ca *senior visiting scientist* la Lawrence Berkeley Laboratory (1976-1977) și la Universitatea din Londra (1979).

Scrisoarea era însoțită de articolul *Victor Cupșa sau tentația Muntelui Analog*, publicat de Basarab Nicolescu, sub pseudonimul Andrei Bogdan, în revista de artă plastică *Opus internațional* din mai-iunie 1978. Pe Victor Cupșa, nepotul istoricului de artă Raoul Şorban, Basarab Nicolescu îl cunoscuse imediat după sosirea la Paris, în 1968 și, prin intermediul lui, luase contact cu cenaclul de la Neuilly. Stabilit din 1965 în Franța, pictorul Victor Cupșa a creat conceptul de metaobiect și s-a remarcat prin folosirea altor mijloace de expresie decât cele clasice. Apreciind activitatea picturală practicată de Victor Cupșa în anii 1973-1976, Basarab Nicolescu i-a consacrat articolul menționat în care, printre altele, scria: *percepția unei pânze este celulară; revelația se produce prin cunoașterea întregului. ...Victor Cupșa mi se pare asemănător condotierului arătat într-una din pânzele sale. Marea viziunii înconjoară statuia ecvestră a condotierului decapitat care-și poartă*

propriul cap ca pe o ofrandă. Aproape de zidul prag un munte minuscul și o minusculă mânăstire românească sunt semnele imagine a dublei surse a viziunii. Apreciind opera lui Victor Cupșa, Basarab Nicolescu l-a promovat și în corespondența cu Horia Stamatu (vezi Tr. D. Lazăr și R. Andreescu, *Scrisori din exil*, Ed. Curtea Veche, 2015, pp. 235, 240), iar recent în revista *Convorbiri literare* (vezi nr.8/2013).

Antrenat în comentarea articolului din Opus, profesorul Ion Grigore, făcând legătura și cu lucrarea *Ion Barbu. Cosmologia Jocului secund*, ne dezvăluie una dintre trăsăturile caracteristice ale personalității lui Basarab Nicolescu: *Nu oricui îi este la îndemână să poată face, alături de știința care-l acaparează, și alte opere de valoare din alte sectoare*.

DOCUMENTE

1) Scrisoare a profesorului Ion Grigore către Basarab Nicolescu – 7 mai 1981.

Ploiești, 7 mai [1]981

Dragă Basarab

O minunată mare surpriză această scrisoare, care se abate de la periodicitatea-astronomică! a corespondenței noastre. Și ce scrisoare! Sunt aproape 9 ani, de când, după doctorat, mi-ai scris cu multe detalii despre cele petrecute. Durată, care mie nu-mi este, din păcate ***îngăduit*** *s-o iau ca perioadă pentru continuarea unei corespondențe de conținut și nu protocolare.*

Scrisoarea răspunde destul de bine la întrebările mele, fie cele puține scrise, fie cele permanente, care nu se numără. Ea (mă) face să-mi confirm presupunerile mele, în linii mari și

să mi le ilustreze în condițiile concrete de la Paris și din Universul existenței tale științifice.

Bineînțeles că mă bucur de rezultatele obținute, în fond și cele oficiale, care derivă, deși, în reținerea, firească la un om ca tine, folosești pentru a le comunica formulări atât de generale.

Nu prea mi-am permis nici odinioară să-ți dau sfaturi, sugestii; cu atât mai puțin ar avea sens s-o fac acum. Cel puțin pentru motivul că nu e nevoie de ele, chiar dacă aș avea vreo competență să le dau. Cred – dar ăsta nu e sfat – că te-ai simți bine și ca profesor la catedră – cu studenții deja lucrezi, iar ***conferențiarul*** *care este profesorul, este strălucit verificat prin participarea activă la congrese.*

Cât privește **gelozia** *unora, ar fi mirare dacă n-ar fi așa. La* **scara** *vieții mele profesionale, am cunoscut-o deplin, mai ales în vremea școlarității tale. Și totuși, nu te oprești în a-l indica pe R. Vinh Mau, ca* ***maestru*** *al tău, cum, cu siguranță, a fost atunci. Cât privește prezența mea pe lista cea mică, ce mai motiv de gelozie pentru atâția!*

Bravo lui Țînțu pentru ideea de a-ți trimite fotografiile din dec. 1980[31]*! Dacă ai fi fost cu noi la Sinaia, am fi putut evoca acele momente intense pentru amândoi. Îmi pare bine că ai găsit răgaz să te referi și la momentele mai aparte din vremea în care-mi erai cel mai apropiat om, din toate punctele de vedere, cu toată diferența de generație.*

Am citit cu interes articolul din **Opus***, deși eu sunt atât de departe de înțelegerea profundă a picturii. (Nu oricui îi este la îndemână să poată face, alături de știința care-l acaparează,*

---

[31] La 13-14 decembrie 1980, promoția 1960 a Liceului *Ion Luca Caragiale* a sărbătorit 20 de ani de la absolvirea liceului, prilej de rememorare a anilor de școală. S-au deplasat la Sinaia și Predeal.

și alte opere de valoare din alte sectoare – cum a fost și studiul asupra lui Ion Barbu). Dar, te rog să crezi, m-am străduit, poate din motive subiective, să înțeleg ce este pictura lui Cupșa și cu asta, am înțeles mai mult despre pictură în genere. Oricum, rămâi impresionat cât de mult reușește un artist de geniu să reprezinte marile valori ale culturii naționale și universale. Socotesc o favoare și o flatare faptul că mi-ai trimis și mie acest articol.

În ce mă privește, cu preocuparea, dar nu obsesia, de a nu-mi grăbi sfârșitul chiar prostește, adică respectând regimul de medicamente și călcând cât mai puțin celelalte prescripții – fumatul, un pahar de vin, eforturi – mai am un fel de viață, pe care mi-o trăiesc cu optimism rațional și resemnare. În primul rând citesc foarte mult, variat – și revistele noastre cu dispute mai mult personale și cărți noi și recitesc cărți mai serioase ca **Istoria Franței** *de Madaule – cred că e de stânga –* **Istoria Angliei** *a lui Maurois, ca să citez pe cele în curs de lectură. Apoi lucrez probleme din* ***Gazetă****, care devin din ce în ce mai dificile, dar lucrând acum numai facultativ, munca nu mă obosește. Mai păstrez legătura cu școala, cu colegii: continui să acord în fiecare an premii elevilor buni la matematică din liceul nostru (din 1976), în limita sumei de 3000 lei anual. În fine hobby-ul meu epigrama. Cooptat în 1975 în Clubul național al epigramiștilor, am început să joc destul de bine în horă. Principalul câștig este acela că dându-se o temă ingrată, care de regulă se repetă la un an-doi, mă amuz să găsesc* **poante** *legate de cele mai variate domenii, în care apare noțiunea respectivă. Cel mai mare succes pe care l-am avut până acum mi se pare a fi cel de alaltăieri, 5 V, când din maximum 40 epigrame reușite din circa 400, eu personal am avut 15 și încă, cel mai interesant lucru, printre acestea am avut premiul I, ambele premii II și unul din cele două premii III (plus două*

mențiuni). Tema: **Muzica***, de aceea în juriu a fost și un epigramist profesor de muzică. Firește e un lucru neobișnuit, oricum ai fi nu poate să nu-ți placă faptul că și alții, care sunt consacrați, îți gustă umorul.*

Așadar, nu mă plictisesc deloc. Nu regret că printr-o lege generală mi-am încetat activitatea la școală. Anul acesta, am avut un motiv în plus să mă bucur că nu mai sunt în învățământ. La olimpiada finală, Ministerul, care a preluat organizarea olimpiadei, a admis de fiecare județ, numai câte un candidat. La Prahova, la clasa XI au reușit la județ 6 elevi cu nota maximă 10. A fost admis numai unul să meargă pe țară. În același timp, din alt județ, mi se pare Bistrița, a fost primit unul cu media 5 și ceva, nota maximă acolo. Firește măsura a fost greșită, s-a scris în presă și au apărut apoi și unele inadvertențe, cu prilejul trierii pentru olimpiada internațională, care va fi în U.S.A.

Îți mulțumesc mult pentru scrisoare și pentru anexele ei. Îți mulțumesc și pentru fotografia la zi, pe care am alăturat-o fotografiei în doi de acum aproape 21 de ani. Extraordinar, cum trece timpul!

Nu-mi fac mari speranțe pentru ce va mai urma în corespondența noastră. Sunt prea mulți parametri ... reali! Îți urez sănătate și continuarea succeselor de fond și organizatorice.

Cele mai bune urări pentru familie.

Cu dragoste

I. Grigore

2) Scrisoare a profesorului Ion Grigore către Basarab Nicolescu – 26 august 1981.

Ploiești, 26 august [1]981

Dragă Basarab,

Mulțumesc frumos pentru anunțarea fericitului eveniment[32]*.*

Cele mai bune urări pentru Matthieu-Vlad și pentru părinții și sora lui, Daria Solange.

Cu aceeași dragoste
I. Grigore

3) Scrisoare a profesorului Ion Grigore adresată lui Basarab Nicolescu 11 ianuarie 1982.

Ploiești, 11 ian[uarie] [1]982

Dragă Basarab,

Încă o ***piesă*** *prețioasă se adaugă la dosarul-tezaur unic al corespondenței mele cu un om, pe care am avut intuiția să-l deschid înainte de 1968.*

Mulțumesc pentru această îmbogățire.

Îți fac și eu aceleași urări de sărbători, pentru tine și familie.

În ce mă privește, trag cu nădejde de viață poate și cu acel gând, **miracolul revederii***.*

La mulți ani
I. Grigore

[32] Se referă la nașterea lui Matthieu-Vlad, fiul lui Basarab Nicolescu.

„CELUI MAI STRĂLUCIT ELEV DIN CARIERA MEA ȘI DIN ȘCOALA ROMÂNEASCĂ”

În anul 1979, la îndemnul *celui mai bun prieten în epigramă*, Ghiocel Constantinescu și după patru ani de fructuoasă activitate în Clubul *Cincinat Pavelescu*, profesorul Ion Grigore a *adunat peste 150 de epigrame, ce mi s-au părut mai bune și publicabile* pregătindu-se să debuteze în volum.

Acestui proiect i-a adăugat, în anii ce au urmat, alte epigrame și l-a supus *judecății* altor epigramiști, din Ploiești și București, în competența cărora avea încredere. Opinia celor consultați fiind favorabilă, volumul a fost propus spre publicare editurii *Litera, unde se publica pe cheltuiala autorului*. Volumul era dedicat lui Ghiocel Constantinescu.

În iulie 1982, epigramistul Ion Grigore a debutat în volum. *Cartea a fost extrem de bine apreciată*. (Ion Th. Grigore, *Memorii*, Editura Ploiești-Mileniul III, Ploiești, 2008, pp.225-227).

Cele peste 100 de exemplare pe care autorul și le-a rezervat, au fost acordate prietenilor apropiați. Unul dintre volume a fost trimis, în septembrie 1982, „*celui mai strălucit elev din cariera mea și din școala românească, astăzi savant cunoscut*, lui Basarab Nicolescu.

Cunoscut încă din 1968 pentru competența critică în descifrarea poeziei ermetice a lui Ion Barbu, Basarab Nicolescu trebuie să fi apreciat epigrama ca un gen minor. Curioși, i-am solicitat opinia și, iată ce-am aflat: *Nu am considerat niciodată epigrama ca un gen minor. Încă din tinerețe, am fost pasionat*

de epigramele lui Păstorel Teodoreanu. Îmi amintesc şi acum două epigrame ale lui: ***Îmi spunea un beţivan, / Rezemat contra perete: / Fetele din Popa Nan / E frumoase, dar nu-i fete!*** *Sau* ***Caligula imperator / A făcut din cal senator! / Domnul Groza, mai sinistru, / A făcut din bou - ministru!*** *Epigrama bună captează ceea ce este grotesc, sinistru, absurd în situaţii ale vieţii de fiecare zi. Râsul eliberator are o funcţie de veritabilă iniţiere, în sensul metafizic al cuvântului. Epigramele Domnului Profesor Ion Grigore le-am apreciat mult din această perspectivă.*

În cursul anului 1982, profesorul Ion Grigore a înregistrat și alte succese în domeniul literar: a obținut Marele Premiu al epigramei și a devenit membru de onoare al Clubului *Cincinat Pavelescu*. Succesele literare au fost însoțite însă de înrăutățirea sănătății, principalele organe afectate fiind ochii și inima. Bucuriile și necazurile existenței sunt împărtășite de către profesor partenerului său epistolar, în răspunsul dat tradiționalului mesaj primit de la acesta cu prilejul sărbătoririi Anului Nou 1983.

Trădând o anume predispoziție față de filozofia existențialistă, profesorul Ion Grigore glosează, în scrisoarea din 25 ianuarie 1984, pe tema trecerii timpului, se mândrește cu faptul că *cel mai bun și mai iubit ucenic al său*, dar și alți foști elevi, precum și progeniturile acestora îi apreciază opera didactică și se bucură că *am mai învins un an*. Scrisoarea conține informații interesante pentru istoria literară, referitoare la poetul Nichita Stănescu.

DOCUMENTE

1) Dedicație a profesorului I. Grigore către Basarab Nicolescu pe cartea sa de epigrame.

Celui mai strălucit elev din cariera mea și din școala românească, astăzi savant consacrat, cu dragoste și cu speranța revederii în ciuda unor avertismente ale inimii.

I. Grigore

Sept[embrie] 1982, Ploiești

2) Scrisoare a profesorului Ion Grigore adresată lui Basarab Nicolescu – 12 ianuarie 1983.

Ploiești, 12 ian[uarie] [1]983

Dragul meu Basarab

Am primit de sărbătorile tradiționale mesajul tău devenit și el tradițional, din anul 1968.

Mă bucur că ți-a parvenit cartea mea de epigrame. Nu știu cum o apreciezi, dar la scară națională este socotită deosebit de reușită. S-au spus și scris vorbe mari în acest sens.

Afară de acest volum, anul 1982 mi-a adus, tot în acest domeniu, Marele Premiu al epigramei pe 1982 și trecerea în rândul membrilor de onoare ai Clubului ***Cincinat Pavelescu****, al cărui președinte de onoare este Acad[emicianul] Șerban Cioculescu.*

Astea sunt cele bune. Dar am avut și destule necazuri. După operația de cataractă, în august (cu consecințe de durată căci e aproape imposibilă adaptarea la ochelarii prescriși), au urmat niște probleme cu tensiunea, de aci alte probleme – doctorii spun că nu grave – cu inima și în fine, de la începutul lui octombrie am un sindrom depresiv, boală nu atât de primejdioasă în cazul meu, dar înfiorător de greu de suportat primele două luni.

De peste trei luni sunt asistat în permanență de cineva din familie, în afară de foștii elevi, care s-au organizat să mă

viziteze cu schimbul, pentru a mă distrage de sub povara valurilor de pesimism negru, caracteristica principală a bolii. Îți dai seama, sper, din cele ce scriu, că starea mea actuală e mult ameliorată. Două luni, orice citeam, orice vedeam, orice auzeam, mă durea cumplit. Nici vorbă de rezolvări de probleme de matematică sau de încercări de epigramă.

Norocul meu a fost că printre atâția elevi, sunt mulți doctori de valoare, fie cardiologi, fie psihiatri (plus alții de alte specialități).

Rămâne însă o problemă și mai greu de rezolvat și anume găsirea unei asistențe permanente, cerută și de doctori și de starea mea la această vârstă de 75 de ani. Rezolvarea e dificilă, după peste 20 de ani în care m-am simțit foarte bine singur, independent.

În ultima vreme nu-mi place să mă gândesc la o asemenea schimbare, deși simțeam că în curând se va impune.

Îmi pare rău că trebuie să-ți spun și ție supărările astea.

În fine, mulțumindu-ţi pentru urări și pentru flatantele gânduri ce le-au însoțit, te rog să primești și din partea mea cele mai bune urări.

Cu drag

I. Grigore

3) Scrisoare a profesorului Ion Grigore către Basarab Nicolescu din 25 ianuarie 1984.

Ploiești, 25 ian[uarie] [1]984

Dragă Basarab,

Mi-a sosit și de data asta mult așteptatul mesaj de la Paris.

Nu cred că există pe lume un om care să nu fie măgulit până la înălțare, pentru că a reușit să inspire celui mai bun și mai iubit ucenic al său sentimente rezumate în cuvintele din acest mesaj, care emoționează și pe cei de aici, cărora îl împărtășesc. Mulțumesc mult pentru urare.

În vacanța elevilor, Nicolae Viorel mi-a făcut marea surpriză de a-mi aduce pe elevul de la Liceul Lazăr, la al cărui botez am fost martor la Văratec[33]*. M-am bucurat că acesta moștenește de la tată atâta bună apreciere despre mine.*

În ce mă privește, iată că am mai învins un an. (La Clubul epigramiștilor din București am exprimat în distih, în cadrul unui concurs cu tema **A mai trecut un an**, *ideea aceasta:*

Și înc-un an mai câștigai,
Deși ce-i drept, cu chiu cu vai)

Cea mai supărătoare dintre boli este arterita, din cauza căreia nu mă deplasez decât puțin prin cartier, oprindu-mă când pulpa stângă începe să doară.

Altceva de pe aici demn de notat este moartea lui Nichita Stănescu, fost elev seria 1952, care, deși a luat drumul literaturii – ca și colegul său Eugen Simion – a rămas legat de mine.

Când am fost anunțat de moartea lui, am pus caseta pe care el înregistrase cuvântul său la sărbătorirea mea în febr[uarie] 1978, el nefiind la acea dată în țară. (Era un interviu).

M-a impresionat cât de bine a definit umorul meu – ca profesor – ca fiind datorat contemplării amuzante a absurdului, a contradicțiilor din viață. Săracul, își încheie răspunsul la prima întrebare cu ... ***și îi sărut mâna.***

---

[33] Profesorul Ion Grigore se referă la fiul lui Basarab Nicolescu din prima căsătorie, Bogdan Andrei Nicolescu, născut la 26 iulie 1967 şi botezat la Mânăstirea Văratec.

La întrebarea doua spune că nu i-a fost niciodată teamă de mine, motivând foarte măgulitor pentru mine.

Îți mulțumesc pentru revistele trimise și – bineînțeles – te felicit pentru poziția meritată pe care o ocupi în știință.

Cu multă dragoste și cele mai bune urări pentru tine și familie.

I. Grigore

„AM FOST ALES *DECAN DE VÂRSTĂ* AL CLUBULUI EPIGRAMIȘTILOR DIN ROMÂNIA”

Profesorul Ion Grigore reafirmă opinia conform căreia, oricât de puternică ar părea corespondența/relația cu partenerul său epistolar, întrucât se desfășoară neîntrerupt de peste 20 de ani, ea pare palidă deoarece partenerii nu s-au regăsit demult *față în față*, iar *probabilitatea revederii se apropie de zero*. E o notă pesimistă superficială, specifică persoanelor vârstnice, spulberată de faptele concrete. Basarab Nicolescu i-a trimis două reviste *3e Millénaire* în care se aflau articole scrise de el, ceea ce îl determină pe profesor să declare: *sunt mândru că atâta lume știe care a fost relația dintre noi și că aceasta se concretizează și azi*. Se consolează că va trăi măcar până va vedea tipărită o carte cuprinzând articolele respective. *...Trag nădejde să apuc s-o văd*, scrie profesorul. Și nu s-a înșelat. În același an, Basarab Nicolescu a publicat, la Editura *Le Mail*, volumul *Nous la particule et le monde*, trimițând un exemplar și profesorului Ion Grigore, cu o dedicație onorantă, prilej folosit de acesta pentru a-i ura, fostului său elev, *de a urca cât mai sus pe scena selectă a științei universale*. Se știe, și profesorul Ion Grigore era la curent cu acest fapt, că lucrarea lui Basarab Nicolescu a fost premiată de Academia Franceză.

DOCUMENTE

1) Scrisoare a profesorului Ion Grigore adresată lui Basarab Nicolescu – 30 ianuarie 1985.

Ploiești, 30 ianuarie 1985

Dragul meu Basarab,

Acest nou mesaj al tău de Anul Nou are ceva în plus, care m-a impresionat în mod deosebit. Este primul în care o spui în cuvinte scrise – o idee, care la mine e permanentă oricât de puternică este această corespondență anuală, prin însuși faptul că este neîntreruptă, ea este destul de palidă față de acea realitate, care rămâne din ce în ce un vis nerealizabil, regăsirea față în față, însoțită de cuvinte directe, de priviri reciproce.

Sunt convins că gândul acesta l-ai avut întotdeauna, dar îmi face bine că acum îl văd exprimat într-o formulă concisă, dar cuprinzătoare, prin cuvintele cu care începe mesajul. Și totuși să fie posibil să nu ne mai vedem niciodată? Întrebare pe care mi-o pun cu atât mai mult cu cât probabilitatea revederii se apropie de zero.

Ar fi o consolare dacă aș ajunge să văd tipărită acea carte din articolele publicate în ***3e Millénaire****. Cele două exemplare primite au fost văzute de mulți prieteni apropiați. (De altfel sunt mândru că atâta lume știe care a fost relația dintre noi și că aceasta se concretizează și azi. În prezent cele două reviste se află la un fost elev al meu, promoția 1978 a liceului, foarte bun și la matematică și la fizică, absolvent al facultății de fizică și care, orașele mari fiind închise, are un post la Comarnic plus opt ore la liceul nostru. În liceu, mergea la olimpiadele de fizică, fiindcă alt coleg al său mergea cu succes la matematică, astfel că liceul avea premianți și la matematică și la fizică. De altfel, amândoi au făcut fizica.*

Nu știu cât de repede poți scrie cartea – mă gândesc că vei urmări și o racordare a articolelor, dacă vei socoti necesar și posibil. Nu știu de asemenea cât de greu sau ușor este găsirea

Editurii corespunzătoare. Oricum eu trag nădejde să apuc s-o văd.

Am invidiat pe Dăscălescu și mai recent pe profesoara Ioan Alexandrina, care mi-a solicitat s-o primesc – mă temeam că-mi va cere ceva – Dar sărmana a venit să-mi spună că te-a văzut și că ați vorbit despre mine, subînțelegând că asta presupune și un mesaj către mine.

Cu sănătatea pot spune că nu mă simt mai rău ca anul trecut, ceea ce e foarte bine. Arterita n-a progresat – fac puțină gimnastică în casă, mai ales când nu pot ieși. Palpitațiile provocate de cardiopatie sunt destul de rare, iar sindromul depresiv **boala nefericirii** *pe care eu am botezat-o așa, a dispărut de peste un an. Așa că acum dorm mult – am un deficit de ... ani de zile – citesc mult, având după operația de cataractă ochelari de citit, de care n-am avut niciodată nevoie înainte de operație, dar în ultima vreme nu mai vedeam aproape deloc.*

De asemenea fac epigrame în primul rând pentru plăcerea mea, deși – e de mirare – sunt socotit epigramist **consacrat**, *după unii pe primul loc, după părerea generală între primii cinci. Când mă gândesc la ce modeste iluzii aveam când am acceptat cooptarea în Clubul epigramiștilor, mă amuză faptul că acum sunt unul din cei 4 membri de onoare, președinte de onoare fiind Șerban Cioculescu, un mare apărător al epigramei prin prestigiul lui, deși din păcate, nu are competența necesară de a distinge o epigramă slabă de una bună. Ba de curând a scris prefața uneia din cele mai proaste cărți de pretinse epigrame.*

La noi a apărut o carte **Pitagora**, *o carte de geometrie, dar care se încheie cu două poezii. Prima, a lui Ion Barbu denumită* **Pitagora**, *a doua, dar care încheie cartea, a mea, cu titlul* **Mundum regunt numera**, *aceasta, spre deosebire de prima, răspunzând la scopul cărții, acela că de la Pitagora*

faptele fundamentale care au rămas sunt ***numărul și rolul demonstrației****. 4 strofe de câte 4 versuri a 13 silabe –* stil antic, *fiecare având cezura după a 7-a silabă. Cartea se traduce și în greacă la cererea organelor de la Atena.*

Alt eveniment, în 7-8 dec*[embrie] 1984 a fost la Ploiești un recital Nichita Stănescu, la un an după moartea lui. Când a murit anul trecut, fiindcă în ciuda faptului că nu-i* prea *înțelegeam poezia, lucru pe care-l știa dintr-o epigramă a mea, el era fascinat de mine iar eu îl iubeam ca om, de o bunătate fără margini.*

Știindu-se ce legătură e între noi și că la sărbătorirea mea, neputând veni, mi-a trimis cuvântarea pe casetă – organizatorii *m-au solicitat să iau cuvântul la ședințele omagiale, care au ținut două zile –* asociate cu multe alte *manifestări de dimineața până seara. Am luat cuvântul și rețin numai faptul că a fost singura cuvântare la care s-a râs din plin, mai ales când am spus că, după ce a luat cunoștință de epigrama răutăcioasă ce i-am făcut, mi-a* trimis **11 elegii** *ediție bilingvă româno-germană pentru care i-am mulțumit că poate în germană o să-i înțeleg poezia. Declanșarea râsului m-a făcut să înțeleg că vorbeam și în numele multora din sală.*

Regret că n-ai o clipă de răgaz ca să-mi scrii și peste an, dar urându-ți tot ce-ți dorești pentru tine și familie, îmi urez și mie să primesc la anul și la mulți ani acest simbol mesaj de anul nou, care îmbogățește dosarul unic în care păstrez toate scrisorile de pe când erai elev.

Îți doresc să-ți îndeplinești toate năzuințele pe care le ai tu și cei ce te cunosc.

Cu dragoste
I. Grigore

2) Scrisoare a profesorului Ion Grigore adresată lui Basarab Nicolescu – 23 aprilie 1987.

Ploiești, 23 aprilie 1987

Dragă Basarab,

Demult mă țin să scriu aceste rânduri, dar am tot amânat și în fine am hotărât s-o fac azi, de Sf[ântul] Gheorghe, căci azi se împlinesc exact doi ani de când ai subdatat autograful în care m-ai onorat pe **Nous, la particule et le monde** *– carte care mi-a parvenit aproape cu viteza luminii, pe 27 IV.*[34]

(Tot azi e prima zi a celei de a doua jumătăți a anului 80 al vieții mele, așa că, după regulile calculului aproximativ, mă pot socoti octogenar).

Principalul motiv – deci cu siguranță – este dorința mea ca nici acest an, 1987, să nu rămână necunoscut în firava dar permanenta noastră corespondență, destul de lungă, chiar dacă m-aș referi numai la cea reluată în 1968.

Așa că de rândul acesta eu îți fac felicitările tradiționale nu numai pentru momentul recent adică pentr-un Hristos a-nviat ci și pentru tot anul 1987 pentr-un ***la mulți ani*** *în care includ urările de a urca cât mai sus pe scena selectă a științei universale.*

Această elită e, firește, o prea mică parte a intelectualității, nu numai a publicului, așa că îmi pun problema: câți oameni de pe Pământ sunt capabili să înțeleagă această carte științifico-filozofică, căci chiar bogăția de material la zi cu care vii în ajutorul cititorului, comportă o

[34] În curs de câteva zile am început s-o recitesc cu și mai mare atenție, fiindcă îmi trezește cel mai mare interes, față de toate cărțile din scrierile universale, pe care le am încă necitite.

complexă cunoaștere a atâtor sectoare de știință, filozofie, nu numai din prezent ci și din trecut. Câte ceva am aflat de la unii despre ecoul cărții tale, inclusiv despre o distincție oficială. Tot câte ceva am aflat și despre familia ta.

M-a afectat mult stupidul sfârșit al unchiului tău Manole.

În ce mă privește, în primul rând sper că am scăpat de această iarnă, mai ales că ea a răpit din domeniul primăverii mai mult de jumătate.

*Mă mai ocup de epigramă, în care mă mențin în prima linie. Pentru aceasta, pe 7 aprilie, am fost ales **decan de vârstă** al Clubului epigramiștilor din România. (Am subliniat cuvântul, căci, pentru prima dată, epigramiștii, la propunerea premiantului, n-au socotit suficient criteriul vârstei, în care alții erau în avantaj, ci îmbinat cu al realizărilor, al ... valorii. Mai păstrez contact cu matematica, în aspecte diferite, de la participarea cu lucrări la **Conferința națională de geometrie**, până la ajutarea unei eleve de cl[asa] IX-a, din familia de vizavi, care contribuie la supraviețuirea mea în măsură totală.*

Închei, exprimându-mi satisfacția că în timpul redactării scrisorii am aflat noutăți despre Lupașcu.

Cu aceeași dragoste,

I. Grigore

„NU ESTE ÎNTÂMPLĂTOR CĂ TE AFLI ÎN FRUNTEA MARII OFENSIVE PENTRU ÎNDEPLINIREA PROGRAMULUI LUI BOHR”

În zilele de 3-7 martie 1986, Fundația *Giorgio Cini* și UNESCO au organizat, la Veneția, simpozionul *Știința și limitele cunoașterii: prologul trecutului nostru*. Pe parcursul lucrărilor, Basarab Nicolescu s-a manifestat ca un factor activ, punându-și în valoare multiplele și variatele disponibilități spirituale. În consecință, a fost desemnat ca împreună cu Gilbert Durand și Jean Dausset să redacteze declarația finală a simpozionului.

Mândru de textul elaborat, Basarab Nicolescu a trimis *Declarația de la Veneția*, printre alții, și profesorului Ion Grigore. La primirea documentului, profesorul Ion Grigore se afla încă sub impresia ideilor din volumul lui Basarab Nicolescu *Nous, la particule et le monde* pe care, după cum mărturisește, a studiat-o *citind pe îndelete, temeinic, ca pentru examen*. Comparând *Nous la particule et le monde* cu prima carte publicată de Basarab Nicolescu, *Cosmologia Jocului secund*, profesorul Ion Grigore exprimă opinia că *numai Basarab, matematician, fizician, filozof, în strânsă legătură cu literatura, arta, istoria* ... putea să scrie asemenea cărți. Continuându-și ideea, profesorul Ion Grigore apreciază că *tot Basarab Nicolescu trebuia să fie, dacă nu motorul, printre cei mai activi realizatori ai colocviului celor* ***dix-sept scientifiques les plus*** *de la Veneția; nu este întâmplător că te afli în fruntea marii ofensive pentru*

îndeplinirea programului lui Bohr, lansat pentru ***L'Unite de la connaissance humaine****.*

DOCUMENTE

Scrisoare a profesorului Ion Grigore către Basarab Nicolescu din 1 iunie 1987.

Ploiești, 1 iunie [1]987

Dragă Basarab,

Am primit de câteva zile minunatul dar, pe care mi l-ai făcut, după doi ani și o lună de la cel din aprilie 1985 (nu mai vorbesc de cel de la aniversarea de 70 de ani).

Nu știu dacă ai aflat – printr-o scrisoare a mea de acum vreo lună – că m-am apucat să studiez *– citind pe îndelete, temeinic, ca pentru examen,* ***Nous, la particule et le monde****, care se încheie cu* ***Vers une nouvelle transdisciplinarité****. (Ce să mai zic de cele ce spui în* ***Remerceaments*** *despre I.G.* ***qui a eté le premier à encourager mon deviationnisme transdisciplinaire****. Bietul Simache ar fi* ***indisciplinaire****).*

Ce-aș putea adăuga cu redusa mea competență – ameliorată poate printr-un plus de intuiție și cu un plus de orizont, în comparație cu masa intelectualilor, în propriile mele păreri-îndoieli la întrebările pe care le pune omul de știință și filozoful care ești – la primele impresii pe care ți le-am comunicat cu întârzierea sancționată de acel scump reproș pe care mi l-ai făcut?

Odată cu studierea pe capitole a cărții, a sporit și calitatea și profunzimea unei sinteze, care evidențiază unitatea lucrării. Dar nu a sporit și capacitatea mea de a exprima prin cuvinte acest plus.

Mi-ar veni în ajutor, să zic, o analogie. După apariția cărții **Cosmologia Jocului secund** *– tocmai în 1968 – am urmărit aproape toate cronicile apărute în reviste. Care mai de care scotea în evidență ideea de* ***cea mai bună carte despre poezia lui Ion Barbu****, iar cel puțin unul din marii noștri critici formula că nici nu se putea altfel, că numai unul ca Basarab Nicolescu, care în afară de erudiție, este obișnuit, familiarizat cu Universul lui Gauss, în care la Göttingen își modelase Dan Barbillian formația matematică, putea să-l prezinte mai bine pe I[on] B[arbu].*

Acum aș zice și eu că numai Basarab, matematician, fizician, filozof, în strânsă afinitate cu literatura, arta, istoria ... putea să scrie **Nous, la particule et le monde**.

Și făcând un pas mai departe, cred că tot B[asarab] N[icolescu] trebuia să fie dacă nu motorul, printre cei mai activi realizatori ai colocviului celor ***dix-sept scientifiques de renom international représentant les disciplines les plus diverses****, de la Veneția, sub egida Unesco salutat de unul (dintre) cei mai străluciți papi de la Sf[ântul] Petru încoace. (Am avut șansa să-l văd în 1969 atunci ca episcop al Cracoviei, în marea catedrală.)*

N-am citit toată cartea, dar am văzut de mai multe ori zeci de pagini – mai ales singur, dar și cu amici de valoare, care m-au vizitat în ultima vreme, un loc deosebit, și el semnificativ, avându-i fotografiile – ca să-mi dau destul de bine seama, ce rol de frunte ai avut în acest ***Turn de l'Union****, cum îl numește Random în care s-au adunat fizicieni, matematicieni, filozofi, fiziologi, antropologi, biochimiști, geneticieni, poeți (selecția însăși fiind o calitate a colocviului), uniți probabil și animați de ultimul capitol – puternic sprijinit de cele anterioare – al cărții încoronate de cel mai prestigios for al spiritului uman, la trei secole și jumătate de la înființare, ceea ce îmi dă ocazia să te*

felicit din inimă și-un plus de mândrie și îmi creează obligația de a-ți mulțumi pentru documentul de premiere. (M-a încântat și analiza lui Basdevant, care reține esențialul cărții tale, folosind niște superlative obiective la adresa autorului ei).

*Și – fiindcă, deși e dificil, mă străduiesc să-mi duc consecvent șirul ideilor până la capăt – nu este întâmplător că te afli în fruntea marii ofensive pentru îndeplinirea programului lui Bohr, lansat pentru **L'Unité de la connaissance humaine**, în această luptă colocviul de la Veneția este o bătălie câștigată mai categoric – zic eu – decât cel de la Cordova și Tsukuba. Este un obiectiv măreț, deși după mintea mea, după destul de larga cunoaștere a intelectului, aveți de dus un război lung.*

Aș dori ca – bineînțeles după dispariția mea – armata care are printre generalii ei pe Basarab, să învingă chiar în timpul vieții sale, pe care i-o doresc cât mai lungă, sau cel puțin să ducă lucrurile atât de departe, încât urmașii să nu mai aibă riscul unui eșec. Ești încă atât de tânăr o personalitate științifică definitiv consacrată și mă îndoiesc să fie azi în lume alta cu o atât de considerabilă polivalență (plurivalență), care, în atingerea obiectivului propus, îți conferă în mod obiectiv rolul de conducător, de coordonator, care știe mai bine decât alții, unde pot lovi adversarii și deci, de ce fel de arme e nevoie în punctele diverse ale frontului. Prietenii mei, care știu și altfel și acum de la mine, ce om deosebit ești îmi spun că-ți doresc sănătate, rezistență în această luptă a spiritului uman.

Eu care sper – după o iarnă care a ocupat agresiv și primăvara 1987 – să ajung în octombrie, adică să devin octogenar, deși am și sănătatea șubredă și sunt singur (stare ameliorată de vecinii mei care mă asistă zi de zi, contra efortului meu pentru pregătirea de aproape doi ani a unei fetițe – azi în cl[asa] IX-a – mai am câteva de făcut în afară de epigrame și

de lectură. Particip, când pot, la diverse întruniri matematice republicane, cum a fost și ieri la Sinaia – la o sesiune științifică.

Mulțumindu-ți și felicitându-te încă odată, te rog să primești cele mai bune urări de sănătate și de continuă ascensiune pentru tine și pentru familia ta.

Cu dragoste,
I. Grigore

„AR FI ÎNTR-ADEVĂR EXTRAORDINAR CA DESCOPERIREA DIN GENEVA SĂ CONFIRME IPOTEZA TA DIN 1973”

Începând din 1986, profesorul Ion Grigore este, tot mai mult, la curent cu activitatea și realizările științifice ale lui Basarab Nicolescu. A primit cartea acestuia *Nous, la particule et le monde*, premiată de Academia Franceză, a cunoscut rolul important al lui Basarab Nicolescu în lucrările Colocviului de la Veneția și în redactarea *Declarației de la Veneția*, a fost informat asupra experimentului desfășurat la CERN pentru verificarea conceptului teoretic Odderon formulat de Basarab Nicolescu. Scrisorile profesorului își înnoiesc tematica și tonul. Dispar reproșurile/rugămințile de a fi mai amplu informat despre activitatea științifică a fostului său elev. Tonul de autoritate profesorală este înlocuit cu exprimarea percepției că fostul elev, ucenicul, a devenit maestru, iar expresia *după părerea mea* precede opiniile fostului maestru formulate cu modestie.

Aflat la o vârstă înaintată, profesorul Ion Grigore se pasionează de căutările cunoașterii umane în care Basarab Nicolescu era puternic implicat. Faptul îl înviorează, îi menține vie activitatea spirituală. În context, profesorul Ion Grigore își informează partenerul de corespondență că pregătește publicarea unei antologii și, în acest scop, selectează cele mai bune epigrame dintre cele 1300-1400 pe care, de-a lungul timpului, le-a prezentat la concursuri ori le-a publicat în diverse ziare și reviste. Prin grija d-lui Mircea Gociman, antologia a fost tipărită,

după decesul profesorului, în anul 1992, sub titlul *Profesor Ion T. Grigore, Epigrame,* Gociman SRL.

Întrucât, recent, experimentele de la CERN au confirmat validitatea conceptului Odderon, am rugat pe domnul Basarab Nicolescu să împărtășească ploieștenilor detalii și semnificația faptului:

Acum 44 de ani, în colaborare cu fizicianul polonez Leszek Lukaszuk, am formulat o nouă teorie în cadrul interacțiilor tari la energii înalte, fundată pe principiile fundamentale ale fizicii (teoreme asimptotice). Conceptul rezultat, numit ***Odderon****, a fost considerat în acel moment ca fiind revoluționar și chiar eretic. El prevede o diferenţă cu totul neaşteptată între difuziunile proton-proton şi proton-antiproton. Zece ani după aceea, teoria la modă (cromodinamica cuantică) redescoperea acest concept. Dar, pe plan experimental, nu exista nici o evidenţă, verificarea consecințelor experimentale ale Odderon-ului cerând energii foarte înalte, care nu erau disponibile. Acum sunt disponibile, la Centrul European de de Cercetări Nucleare (CERN) de la Geneva, prin construirea acceleratorului Large Hadron Collider (LHC). O experiență recentă, efectuată de colaborarea TOTEM, a verificat teoria noastră, prin descoperirea unui efect precis, indiscutabil. Am fost invitat la CERN la sfârşitul lui septembrie 2017 pentru a ţine un seminar despre semnificaţia acestei descoperiri. M-am bucurat, desigur. Viata m-a învățat vidul vanității. Bucuria mea este legată nu de vanitate sau de glorie, ci de adevăr. Fizica m-a învățat virtuţile răbdării în căutarea adevărului. Ceea ce se întâmplă acum este, pentru mine, un nou eveniment pe* ***scena lumii****.*

DOCUMENTE

1) Scrisoare a profesorului Ion Grigore adresată lui Basarab Nicolescu – 14 ianuarie 1988.

Ploiești, 14 ian[uarie] [1]988

Dragul meu Basarab,

De obicei las să treacă mai multă vreme până răspund la scrisoarea ta de Anul nou. Îmi trebuie un răgaz propice. De rândul acesta mă grăbesc să răspund la trei zile, după ce am lichidat treburile urgente, lăsând altele să aștepte.

Firește, cauza este vestea cu privire la experiența de la C.E.R.N. și ***vârtejul*** *în care ești prins, drept consecință. Ar fi într-adevăr extraordinar ca descoperirea din Geneva să confirme ipoteza ta din 1973 (atât de repede după sosirea ta în Franța) și aș fi fericit să iau și eu o fărâmă din satisfacția ta, derivând din această afirmare la nivel atât de ridicat.*

După priceperea mea, cred că și dacă experiența nu este concludentă încă, dezbaterile pe care ea le-a iscat, la care participă savanți din tabere diferite constituie un moment important în istoria (și dezvoltarea) fizicii. Știi mult mai bine ca mine că astfel de momente au împins mai sus cunoașterea umană despre realitate, cu caracterul ei asimptotic. Da, sigur că e minunat să trăiești rolul de personaj într-o asemenea capodoperă piesă de teatru. Ce bine ar fi să mai trăiesc câțiva ani!...

Îți mulțumesc pentru urări și în special pentru aceea privind curajul. Poate te-au impresionat unele temeri ale mele, bazate pe cauze obiective, dar nu curajul în fața morții îmi lipsește. Starea proastă a sănătății e augmentată de iarnă. Eu nu sunt făcut pentru iernile din România, fiind vulnerabil la frig.

Și-apoi e vârsta. Am intrat cu aproape trei luni în al nouălea deceniu. La 80 de ani, un grup de foști elevi, sub conducerea ing[inerului] Mircea Gociman, mâna dreaptă a lui Anastasiade la sărbătorirea celor 70 de ani, a organizat și în oct[ombrie] 1987 manifestări aniversare, cu caracter restrâns. Pentru că la restaurante nu mai e posibil un banchet cu sute de persoane, s-au aranjat două mese festive cu foștii elevi, azi în București, la Park Hotel, lângă Casa Scânteii, pe 9 X: cu elevii rămași în Ploiești, la Rest[aurantul] Nord, care acum 10 ani fusese ocupat în întregime. S-a făcut o selecție extrem de severă a amatorilor, pentru a nu depăși numărul de 30 pentru fiecare din cele două mese, fixat de localuri. Până la urmă au fost primiți 45, respectiv 50, grație responsabililor și considerației lor pentru mine.

*Liceul meu, **I.L. Caragiale** m-a sărbătorit printr-o masă la Palace în Sinaia. Ședințe festive la Clubul Umoriștilor Prahoveni și la Clubul Epigramiștilor din România.*

În prezent, în afară de lectura cărților din bibliotecă, am trei ocupații: a) pregătirea matematică a unei fete din familia care mă îngrijește de câțiva ani, elevă în clasa a X-a, fără înclinare spre matematică și cu mari lacune inadmisibile din trecut pe care am adus-o ca acum să aibă media 10; b) participarea la concursul trimestrial al Clubului Epigramiștilor din R.S.R.; c) la inițiativa acelorași apropiați elevi, fac o selecție a epigramelor selecționate deja anterior prin concursuri, majoritatea în cadrul Clubului național, pentru ca să rămână de pe urma mea mai mult decât cele 108 epigrame din volum și să zic 100, diferite de astea, publicate de reviste, ziare. Mi s-a părut cam grea treaba asta, să scriu de mână și cu dificultățile mele la vedere, ceea ce găsesc prin registrele în care am – cu unele excepții – epigramele remarcate la concursuri. Până acum însă, după două- trei zile mai dificile, am început să prind plăcere. Am trecut deja de o mie, dar cred că voi încheia cu 1300-1400.

Am avut câteva săptămâni blânde de iarnă în decembrie-ianuarie, dar prevederile autorizate sunt mai negre în continuare.

Închei, felicitându-te pentru ... starea de vârtej ... urându-ți tot ce e bun pentru tine și familia ta.

Cu multă dragoste,
I. Grigore

„NU MAI EXISTĂ ȘANSA SĂ NE MAI VEDEM”

În ianuarie 1989, starea de spirit a profesorului Ion Grigore, determinată de vârstă și de evenimentele timpului marcate de criza regimului politic, era de asemenea natură încât el scrie lui Basarab Nicolescu o adevărată scrisoare de adio. Scrisoarea are structura invariabilă a precedentelor, prima parte fiind referitoare la Basarab Nicolescu, iar a doua despre sine. Ca orice om în vârstă, profesorul Ion Grigore evocă trecutul, evenimentele legate de Basarab Nicolescu și raporturile sale cu acesta, mândru că *încă mai însemn ceva pentru tine* și de realizările lui Basarab Nicolescu, care *a reușit ceea ce n-a reușit Barbu*.

Trecut prin *încercarea morții* (pneumonia de la 10 iulie 1988) și afectat de trecerea în neființă a cel puțin zece dintre cele mai apropiate persoane, descumpănit, pierde speranța de a-l mai vedea pe Basarab Nicolescu, speranță ce-l ținuse tare până atunci: *nu mai există șansa să ne mai vedem. De aceea îți mulțumesc pentru scrisoarea cea mai recentă (nu vreau să zic ultima)*, precizează el superstițios. Și continuă, impresionant și emoționant: *Cu mare dragoste și mândria că mi-ai fost atât de aproape*.

Totuși, nu a fost ultima scrisoare! Au intervenit evenimentele din decembrie 1989, *o avalanșă cu mult mai puternică decât capacitatea de a fi suportată de lumea de aici*. Iar profesorul Ion Grigore a evoluat, de la scrisoarea de adio la misiunea de a reorganiza *partidul național liberal, făuritorul României moderne*, întrucât el era *supraviețuitorul cel mai înalt*

în grad al organizației județene Prahova. Totodată era preocupat de vechea întrebare, *dacă vei veni curând în țară*. Dorință pentru a cărei realizare se roagă: *Doamne, ajută-mi să mai pot vedea pe cel mai strălucit și mai drag copil sufletesc, în 47 de ani de carieră.*

DOCUMENTE

1) Scrisoare a profesorului Ion Grigore către Basarab Nicolescu – 21 ianuarie 1989.

Ploiești, 21 ian[uarie] 1989

Dragă Basarab,

*Da, am primit scrisoarea **tradițională** după două decenii. Încă o **piesă** în dosarul tezaur al unui profesor, care a avut o previziune, păstrând toate scrisorile – de elev, student, asistent – ale celui mai strălucit elev român.*

*Mă bucur de faptul că într-un rând două mă faci să înțeleg că încă mai însemn ceva pentru tine; în ce privește **aventura spirituală** pe care ai trăit-o 20 de ani, n-o voi putea cunoaște niciodată. E curios totuși că așa am numit-o singur, intuind poate, pe baza informațiilor însele și a cunoaște calitățile - y compris îndrăzneala omului.*

*Cu 2 săptămâni înaintea sărbătoririi centenarului liceului în 1964, am avut o ședință a foștilor elevi fruntași. Țin minte că în cuvântul tău ai prezentat o idee care se poate rezuma în **fizica este carnea firii**. A trecut un sfert de veac de atunci și după cele ce pot afla despre tine, (inclusiv cele două cărți primite și din prezentarea de către **Le felin** a ultimei cărți, aș îndrăzni să spun că **fizica e carnea filozofiei**.*

De departe – geografic și implicit fizic, cred că pot deduce că ți-ai câștigat – între altele, o calitate, aceea de a reuși ce n-a reușit Barbu, un limbaj comun pentru toate activitățile umane. Firește drumul e lung, dar pe traiectoria finală se vede limpede rolul tău.

În ce mă privește, îmi pare rău că trebuie să-ți spun că în anul 1988 am trecut prin încercarea morții. **Speram** *într-un sfârșit banal, cancer, stop cardiac (mă feream de vreo paralizie, singurul lucru de care mă temeam). Când colo, pe 10 iulie 1988, pe o caniculă de mult nemaipomenită, am făcut o pneumonie.*

A doua zi, ieșind din comă, am aflat că, declară rudele, foștii elevi, nu mai credeau că inima va rezista. Spitalizarea de câteva săptămâni a fost necesară mai mult pentru refacerea ei.

N-o mai lungesc. În orice caz, câțiva zeci de doctori de aici și din București, foști elevi, au fost pe rând lângă mine.

După asta am rămas cu o mare sensibilitate față de starea timpului. Stau cam mult în pat, nu prea am curaj să ies pe aleile vecine; e și o leacă de comoditate, de care vreau să scap. Acum vremea îmi permite să ies 15-30 minute; dar iarna va dura cine știe cât și cum va fi.

Citesc mult, am corespondență cu mulți oameni din țară. Mai fac și epigrame. Când sunt condiții sigure sunt transportat ici colo, chiar în Ardeal, având o mulțime de epigrame, care au succes la public. Dar, repet, sufăr și de oarecare lene, care mă ține în pat.

Fumatul l-am redus mult, dar nu de tot, așa cum mă demască și pata de pe această filă. De, mor și nervii. Aș avea nevoie de câteva pagini ca să-ți povestesc pe scurt cum mi-au dispărut cel puțin 10 oameni apropiați în trei luni.

Între ei, prima mea soție, cu care m-am regăsit după 53 de ani și care era un suport zilnic: o hemoragie cerebrală, comă și sfârșitul. Mai dau doar un exemplu: medicul meu psihiatru

Valeriu Pârvan, fost elev, coleg și prieten al lui Nichita Stănescu.

Nu sunt obsedat, dar nu poți rămâne indiferent. Ce productivitate au agenții morții în lumea care mi-a rămas. Am scris aceste ultime rânduri ca să înțelegi ce apăsare am, aceea că nu mai există nici o șansă să ne mai vedem.

De aceea îți mulțumesc pentru scrisoarea cea mai recentă (nu vreau să zic <u>ultima</u>*).*

Cu mare dragoste și mândrie că mi-ai fost atât de aproape,

I. Grigore

2) Scrisoarea profesorului Ion Grigore adresată lui Basarab Nicolescu – 21 ianuarie 1990.

<u>Ploiești, 21 ianuarie 1990</u>

Dragul meu Basarab,

Am primit pe 14 I mesajul tău tradițional. Din nou sunt entuziasmat de reproducerea UNICEF care e acum după o pictură atât de potrivită pentru Crăciun.

Da, mi-a fost dat să apuc și eu ziua miraculoasă a eliberării de sub cea mai îngrozitoare tiranie din istorie.

Nu-mi propun să spun aici impresii asupra faptelor ce au constituit o avalanșă cu mult mai puternică decât capacitatea de a fi suportată de lumea de aici. Asupra mea miracolele petrecute au prezentat și un risc, contra căruia au fost necesare și măsuri medicale.

A mai intervenit și un necaz: o rană la piciorul bolnav de arterită deasupra gleznei. Vreo zece zile. Nu inspiră îngrijorare, căci în viața mea cotidiană mult timp îl petreceam – unde nu fumez – citind lungit în pat. Dar evenimentele

prezentate la televizor m-au ținut 8-14 ore cu piciorul în poziție verticală. Au urmat dureri, m-au văzut doctori, am urmat și urmez un tratament simplu. Sunt ceva progrese, dar încă nu sunt lipsit de grijă.

Făcând abstracție, moderat, de asta, sunt obligat să dau sprijin moral – în special prin cartea mea de vizită, ca supraviețuitorul cel mai înalt în grad în vechiul partid național-liberal, făuritorul României moderne, reorganizării partidului la Prahova.

Înțeleg că nu ai avut timp să-mi scrii mai mult, dar și cât este în câteva rânduri are o puternică esență.

Sunt întrebat de mulți oameni – nu mai este demult un secret legătura dintre noi – dacă vei veni curând în țară. Aspasia Vasiliu a fost prima (ea e sigură ...).

Mulți colegi din promoția ta se așteaptă să vii la a 30-a aniversare a promoției 1960.

Bineînțeles că sunt primul care te așteaptă. (Ar fi fost o greșeală (!) dacă muream în 10 iulie 1988 de pneumonie ...).

O să închei, fiindcă durerea de la picior îmi impune o pauză, pe care nu pot s-o fac, căci am pe cineva care se grăbește să meargă la oficiul poștal pentru a expedia scrisoarea.

Aș îndrăzni să sper că, în noile condiții, n-o să mă lași încă un an întreg fără vești.

Cu toată dragostea mea intactă, îți fac și eu cele mai bune urări pentru anul cu adevărat nou. La fel familiei tale.

Al tău

I. Grigore

3) Scrisoare a profesorului Ion Grigore către Basarab Nicolescu – 1 mai 1990.

Ploiești, 1 mai 1990

Dragul meu Basarab,

Prilejul de a-ți scrie alte câteva rânduri mi-l oferă eminenta mea colegă, prof[esoara] de chimie Olga Petrescu, care mi-a cerut adresa și mai ales telefonul tău. Fiica ei, studentă, într-o excursie în Occident, stă și la Paris trei zile și dorește să te vadă. Știind multe despre tine de la maică-sa. Știu că ești teribil de ocupat, chiar dacă ești la Paris. Totuși, te-aș ruga mult dacă îți poți face puțin timp pentru a-i spori plăcerea de a cunoaște Parisul.

Ai primit de la Biblioteca N. Iorga o comunicare? Directorul mi-a cerut adresa.

Colegii tăi, care n-au fixat încă data aniversării celor 30 de ani, mă roagă să stărui și eu ca să ne faci tuturor onoarea și plăcerea de a te vedea.

Insist, ca și în precedenta scrisoare, să-mi oferi șansa de a te mai vedea acum, când am intrat în a doua jumătate a anului al 83-lea an de viață.

Îți mulțumesc pentru oricât de puțin ai putea face cu rugămintea de pe verso.

Doamne, ajută-mi să mai pot vedea pe cel mai strălucit și mai drag copil sufletesc, în 47 de ani de carieră.

Cele cuvenite pentru ai tăi.

Cu dragoste,

I. Grigore

POSTFAȚĂ

Sfârșitul existenței nu ne găsește niciodată destul de pregătiți. Mereu mai avem de făptuit ceva, niciodată nu am vrea să ne despărțim de cei dragi. Iar când inevitabilul se produce, și cei ce pleacă, și cei ce rămân, gândesc la o întâlnire viitoare, *ad superos*. Și că nu au viețuit degeaba, că nu doar s-au bucurat de plăcerile existenței, ci lasă ceva în urmă, că au făptuit ceva pentru ei și pentru semeni.

Profesorul Ion Grigore a decedat la 27 august 1990. Nu a mai apucat să-și vadă elevul preferat și nici acesta maestrul mult apreciat. Dar marile spirite se întâlnesc oricum, fie și în posteritate, căci *scripta manent*. Iar această carte reprezintă întâlnirea lor în veșnicie.

Ilustrații

Ion Grigore. În dreapta sa, Basarab Nicolescu – în stânga sa, Ioan Tomescu

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE MATEMATICE ȘI FIZICE DIN R.P.R.

DIPLOMA DE MERIT

PREMIUL I

Se acordă elev NICOLESCU BASARAB

din clasa X *a școlii* "I.L.Caragiale"

din Ploiești *evidențiat*

la olimpiada internațională de matematică 1959.

Președinte,

Acad. GR. C. MOISIL

București 29 Iulie 1959.

Premiul I – Olimpiada Internațională de Matematică, Nicolescu Basarab,
clasa a X-a – Școala *I.L. Caragiale* Ploiești, 1959

Les trois gagnants. De droite à gauche: Bohuslav Divis (Tchécoslovaquie), Basarab Nicolesco (Roumanie) et György Csanak (Hongrie)

Prima Olimpiadă Internațională de Matematică: de la dreapta la stânga:
Bohuslav Divis (Cehoslovacia), Basarab Nicolescu (România)
și György Csanak (Ungaria) – București, 1959

Delegația României (elevi și profesori) la cea de-a doua Olimpiadă Internațională de Matematică, Sinaia, 1960.
Sus: Basarab Nicolescu, Radu Groșescu, Tiberiu Roman (prof.), Gh. D. Simionescu (prof.), O. Sacher (prof.) și Vasile Mascras.
Jos: Dan Burghelea, Cezar Gheorghe, Șerban Strătilă, Nicolae Popa, Tudor Gheorghe

A doua Olimpiadă Internaţională de Matematică – Sinaia, 1960:
Basarab Nicolescu cu acad. Grigore Moisil, preşedintele juriului

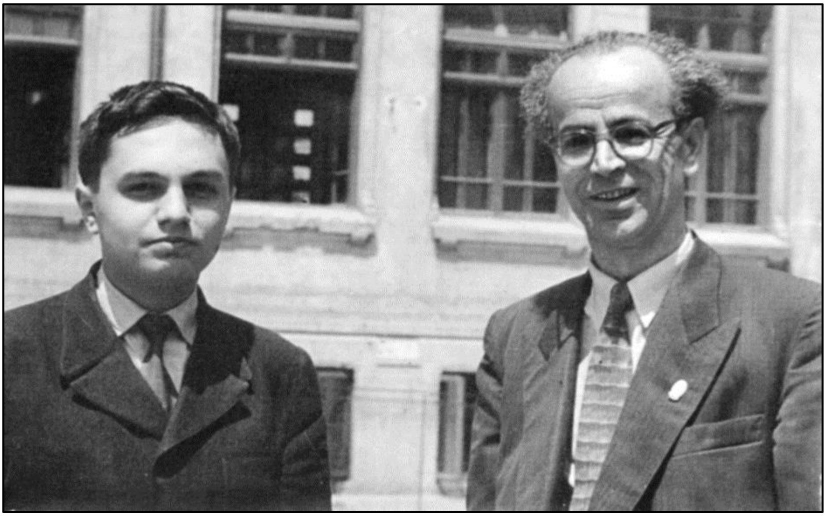

Basarab Nicolescu și prof. Ion Grigore – Ploiești, 1959

Promoția mea (Basarab Nicolescu – Absolvenții clasei XI Ar, 1960-1970, S.M.I.L.C.)

Basarab Nicolescu la recepția după teza de doctorat – Paris, 29 septembrie 1972

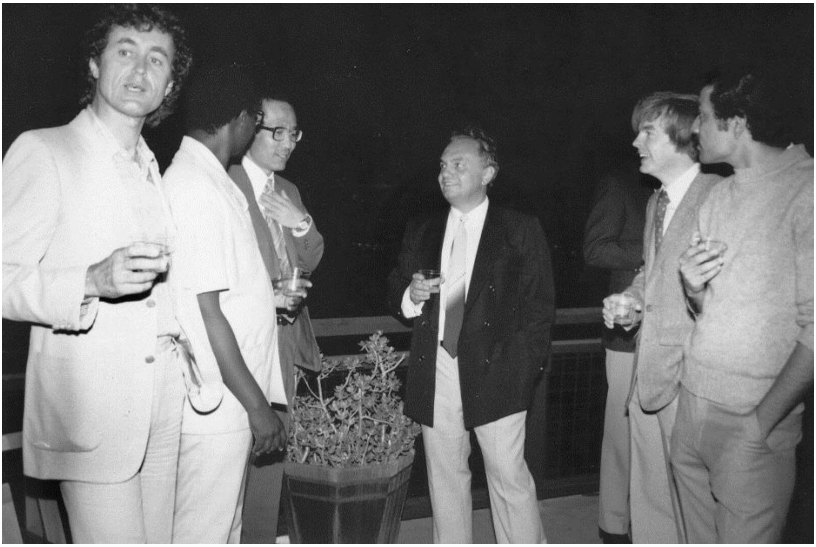

Basarab Nicolescu la recepția de la Vila Chew – Berkeley, 1977

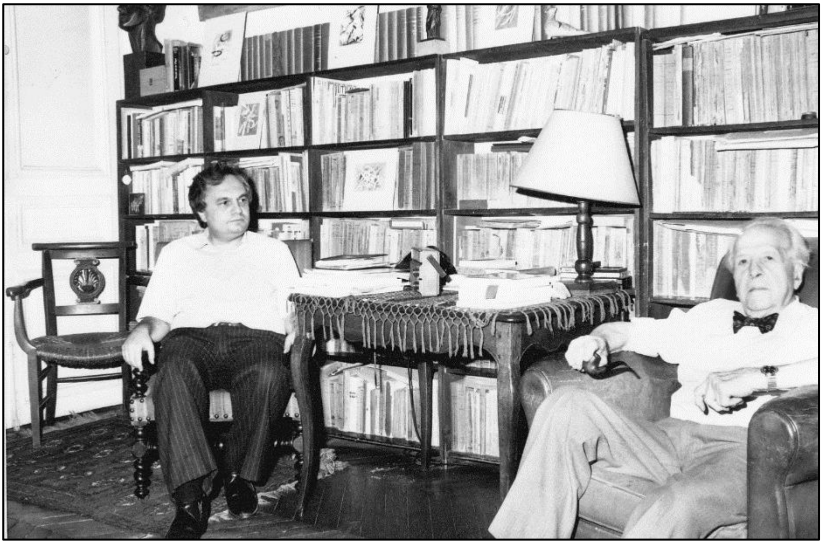

Basarab Nicolescu și Stéphane Lupasco în apartamentul lui S. Lupasco, 1982

Basarab Nicolescu la mormântul lui Ion Grigore

Profesorii promoției 1960-1985 – Liceul *I.L. Caragiale* Ploiești

A 25-a aniversare a promoției 1960-1985 – Liceul *I.L. Caragiale* Ploiești

Celebrare 70 ani Ion Grigore, împreună cu:
Anastasiade – Mihoc – N. Teodorescu – Caius Iacob

Profesor emerit Aspasia Vasiliu, director Liceul *I.L. Caragiale* Ploiești

Medalia de argint a Academiei Franceze, 1986

INSTITUT DE FRANCE

ACADÉMIE FRANÇAISE

Paris le 12 mai 1986

Le Secrétaire perpétuel de l'Académie

a le plaisir d'annoncer à

Monsieur Basarab NICOLESCU

que l'Académie française,

au titre de ses prix de littérature,

lui a décerné, pour son ouvrage,

Nous, la particule et le monde

une médaille d'ARGENT

et lui exprime ses vives félicitations.

Druon

Premiul Academiei Franceze, pentru lucrarea *Noi, particula și lumea* mai 1986

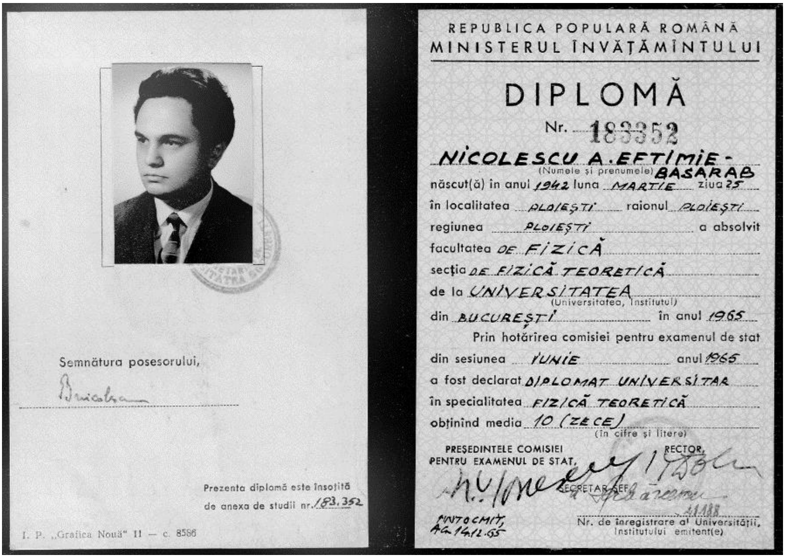

Semnătura posesorului,

Prezenta diplomă este însoțită de anexa de studii nr. 183.352

I. P. „Grafica Nouă" II — c. 8586

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ
MINISTERUL ÎNVĂȚĂMÎNTULUI

DIPLOMĂ

Nr. 183352

NICOLESCU A. EFTIMIE-BASARAB
(Numele și prenumele)
născut(ă) în anul 1942 luna MARTIE ziua 25
în localitatea PLOIEȘTI raionul PLOIEȘTI
regiunea PLOIEȘTI a absolvit
facultatea DE FIZICĂ
secția DE FIZICĂ TEORETICĂ
de la UNIVERSITATEA
(Universitatea, Institutul)
din BUCUREȘTI în anul 1965

Prin hotărîrea comisiei pentru examenul de stat
din sesiunea IUNIE anul 1965
a fost declarat DIPLOMAT UNIVERSITAR
în specialitatea FIZICĂ TEORETICĂ
obținînd media 10 (ZECE)
(în cifre și litere)

PREȘEDINTELE COMISIEI PENTRU EXAMENUL DE STAT,
RECTOR,
SECRETAR ȘEF,

ÎNTOCMIT, 14/12.65

Nr. de înregistrare al Universității, Institutului emitent(e)

Diploma de absolvire a Universității București, Facultatea de Fizică, iunie 1965

Maitrey Devi și Basarab Nicolae la Colocviul de la Veneția, 1986

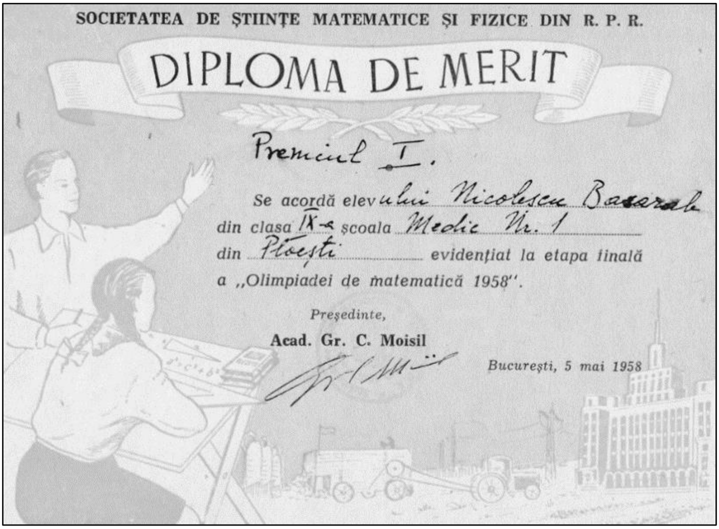
SOCIETATEA DE ŞTIINŢE MATEMATICE ŞI FIZICE DIN R. P. R.

DIPLOMA DE MERIT

Premiul I.

Se acordă elevului Nicolescu Basarab
din clasa IX-a şcoala Medie Nr. 1
din Ploeşti evidenţiat la etapa finală
a „Olimpiadei de matematică 1958".

Preşedinte,
Acad. Gr. C. Moisil

Bucureşti, 5 mai 1958

Premiul I – Olimpiada de Matematică, 1958

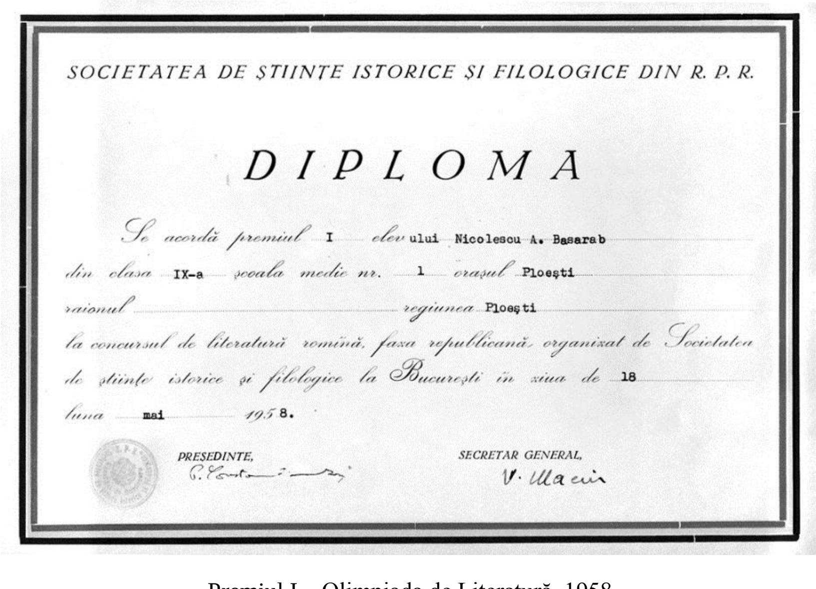
SOCIETATEA DE ŞTIINŢE ISTORICE ŞI FILOLOGICE DIN R. P. R.

DIPLOMA

Se acordă premiul I elevului Nicolescu A. Basarab
din clasa IX-a şcoala medie nr. 1 oraşul Ploeşti
raionul regiunea Ploeşti
la concursul de literatură romînă, faza republicană, organizat de Societatea de ştiinţe istorice şi filologice la Bucureşti în ziua de 18
luna mai 1958.

PRESEDINTE,

SECRETAR GENERAL,

Premiul I – Olimpiada de Literatură, 1958

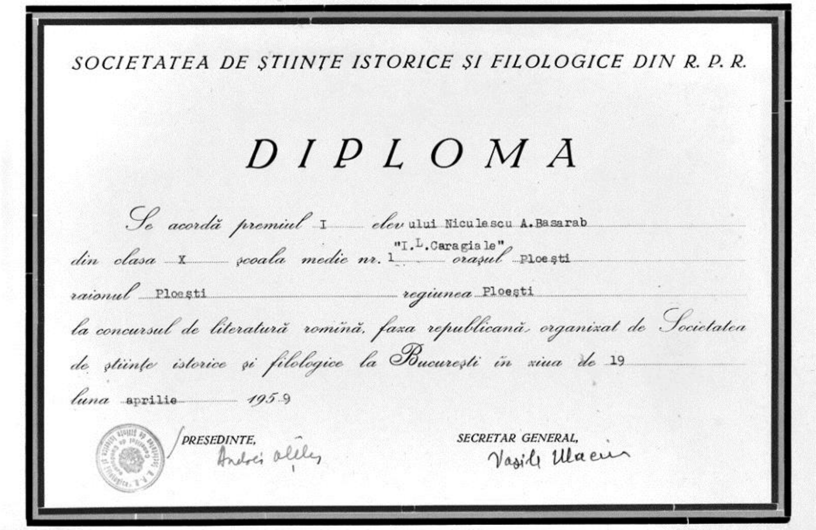

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE ISTORICE ȘI FILOLOGICE DIN R. P. R.

DIPLOMA

Se acordă premiul I elevului Niculescu A. Basarab

din clasa X școala medie nr. 1 "I.L.Caragiale" orașul Ploești

raionul Ploești regiunea Ploești

la concursul de literatură romînă, faza republicană organizat de Societatea de științe istorice și filologice la București în ziua de 19

luna aprilie 1959

PREȘEDINTE,

SECRETAR GENERAL,

Premiul I – Olimpiada de Literatură, 1959

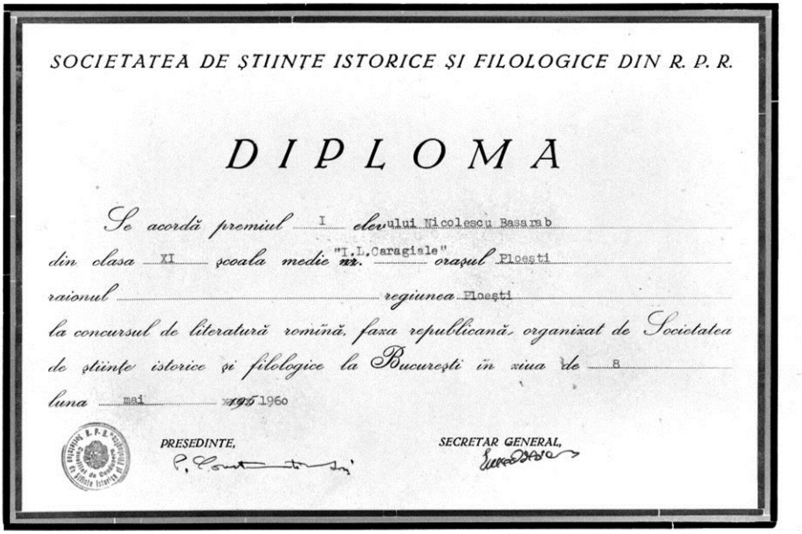

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE ISTORICE ȘI FILOLOGICE DIN R. P. R.

DIPLOMA

Se acordă premiul I elevului Nicolescu Basarab

din clasa XI școala medie "I.L.Caragiale" orașul Ploești

raionul regiunea Ploești

la concursul de literatură romînă, faza republicană organizat de Societatea de științe istorice și filologice la București în ziua de 8

luna mai 1960

PREȘEDINTE,

SECRETAR GENERAL,

Premiul I – Olimpiada de Literatură, 1960

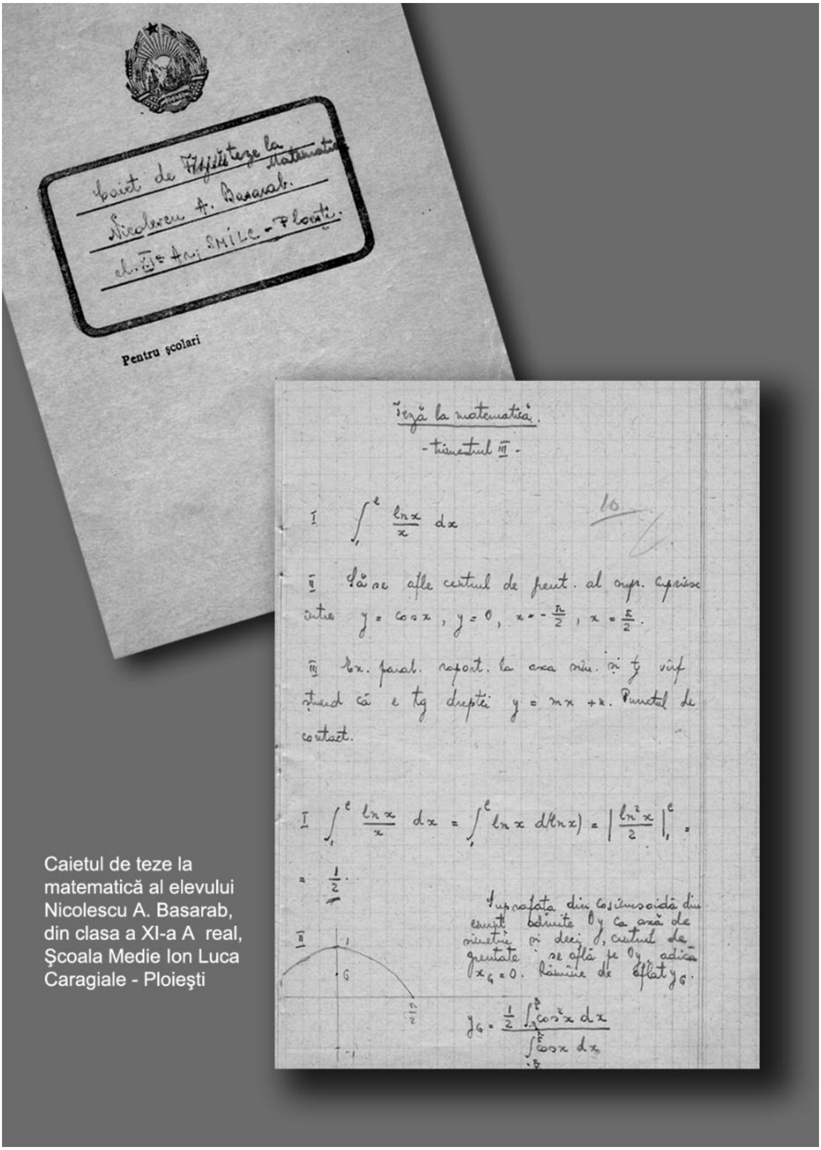

Caietul de teze la matematică al elevului Nicolescu A. Basarab, din clasa a XI-a A real, Şcoala Medie Ion Luca Caragiale - Ploieşti

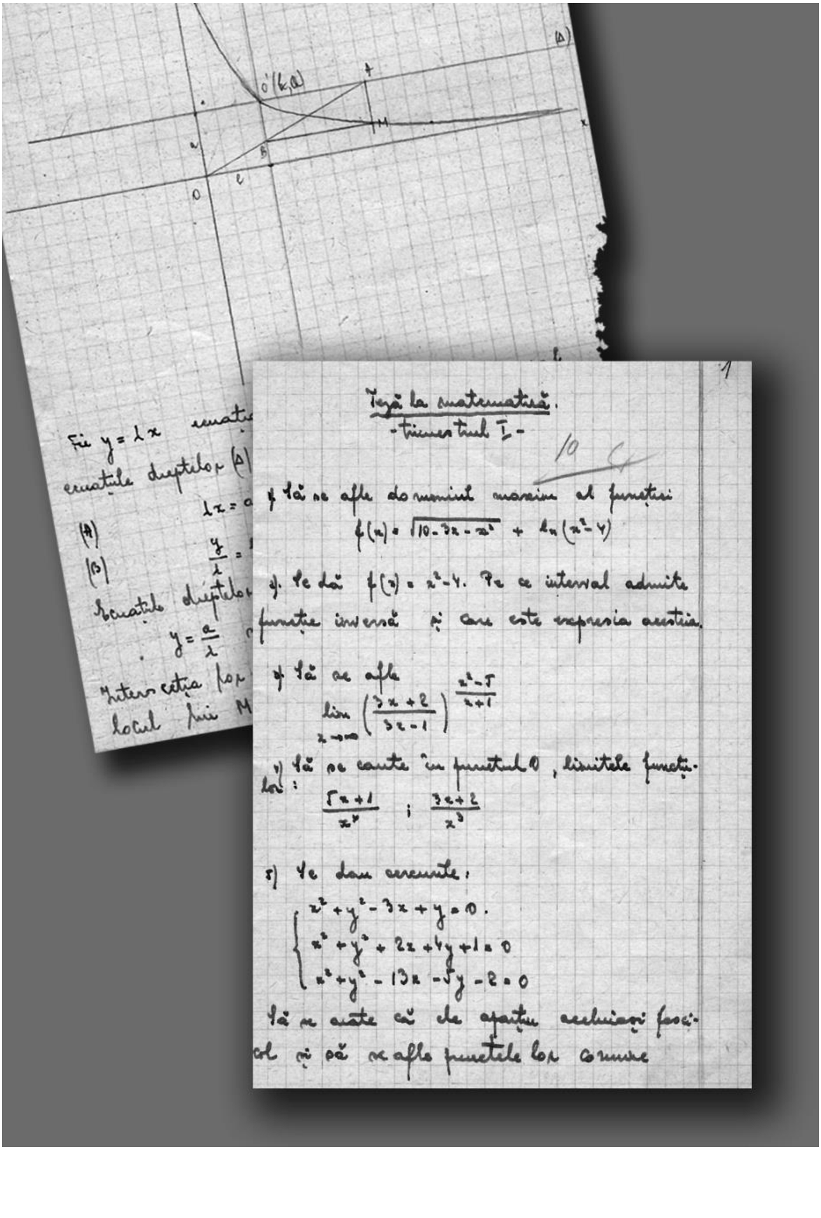

Teză la matematică.

- trimestrul I -

10

1) Să se afle domeniul maxim al funcției

$$f(x) = \sqrt{10-3x-x^2} + \ln(x^2-4)$$

2) Se dă $f(x) = x^2-4$. Pe ce interval admite funcție inversă și care este expresia acestia.

3) Să se afle

$$\lim_{x \to \infty} \left(\frac{3x+2}{3x-1}\right)^{\frac{x^2-5}{x+1}}$$

4) Să se caute în punctul 0, limitele funcțiilor:

$$\frac{5x+1}{x^4} \quad ; \quad \frac{3x+2}{x^3}$$

5) Se dau cercurile:

$$\begin{cases} x^2+y^2-3x+y=0. \\ x^2+y^2+2x+4y+1=0 \\ x^2+y^2-13x-5y-2=0 \end{cases}$$

Să se arate că ele aparțin aceluiași fascicol și să se afle punctele lor comune

Basarab Nicolescu semnează în Cartea de aur a Primăriei din Paris,
3 septembrie 1969

Prof. I. Grigore la Cenaclul epigramiștilor *Cincinat Pavelescu* București

Prof. I. Grigore recitând la Cenaclul epigramiștilor *Cincinat Pavelescu*
București, aprilie 1984

Recital la Liceul Industrial *1 Mai* Ploiești, aprilie 1984.
De la stânga la dreapta, primul rând: prof. I. Grigore, Mircea Ionescu Quintus, directoarea liceului, prof. Nicoleta Drăgan și epigramistul C. Tudorache

Cuprins

- Prefață / 7
- „Am fost fascinat de prezența lui încă de la primele lecții de matematică” / 11
- Doi adepți ai științelor exacte, în ipostază literară / 20
- „Discuțiile cu dumneavoastră ne-au fost întotdeauna sprijin și impuls” / 26
- „Mă aflu din nou la un capăt de drum” / 35
- „În băncile școlii s-au înfiripat multe din dorințele și visurile noastre” / 42
- Debutul lui Basarab Nicolescu în publicistica științifică / 49
- „Știu că orice bucurie a mea vă bucură și pe dumneavoastră” / 58
- „Nu mulți oameni se pot mândri, ca mine” / 66
- „Aș vrea să te mai văd, să mai vorbim ca odinioară” / 73
- „Singurul dascăl pe care mi-l recunosc și mi-l voi recunoaște, sunteți dumneavoastră” / 77
- „Voi avea posibilitatea să-mi sporesc bucuriile atât de scumpe și rare” / 81
-„Două-trei fapte dintre cele ce faci în Franța m-ar interesa în cel mai înalt grad” / 86
- „Ultima antologie a epigramei contemporane mă include și pe mine” / 90
- „Să-ți fac eu un raport anual sumar în ce mă privește” / 95
- „Profesorului îi plăcea frumosul” / 99
- „Profesorul Ion Grigore ne ajuta să descoperim nebănuita forță a rațiunii”/ 105
- „Biunivocitatea relației corespondenței noastre n-a fost încălcată de mine”/114
- Cel mai strălucit elev, pe care i l-a dăruit șansa, cu care a stabilit relații mult mai profunde, decât cele obișnuite / 122
- Perspective insolite asupra trecutului și prezentului relației spirituale / 127
- O corespondență de conținut și nu protocolară / 144
- „Celui mai strălucit elev din cariera mea și din școala românească” / 150
- „Am fost ales *decan de vârstă* al Clubului epigramiștilor din România”/ 156
- „Nu este întâmplător că te afli în fruntea marii ofensive pentru îndeplinirea programului lui Bohr” / 162
- „Ar fi într-adevăr extraordinar ca descoperirea din Geneva să confirme ipoteza ta din 1973” / 167
- „Nu mai există șansa să ne mai vedem” / 172
- Postfață / 178
- Ilustrații / 179

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA

CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA „Acad. EUGEN SIMION”

URLAȚI

JUDEȚUL PRAHOVA

STAREA CULTURII ȘI A POTENȚIALULUI ARTISTIC

2024

Cultura este liantul fundamental al societății românești, principalul vector al creativității, care articulează potențialul de dezvoltare sustenabilă a comunităților și oferă cadrul de exprimare și de participare reală a tuturor cetățenilor la punerea în valoare a moștenirii culturale și a creației contemporane.

Conform obiectivelor specifice ale Consiliului Județean Prahova din Agenda 2030 - „Strategia națională pentru dezvoltare durabilă" și din „Strategia sectorială în domeniul culturii 2023-2030", sub-obiectivul 11.4 care vizează „Consolidarea și protejarea patrimoniului cultural și natural", cât și pentru a răspunde necesității imperative de a promova cultura, tradițiile strămoșești și valorile locale, am realizat acest material informativ, așa cum ne-am propus în parteneriatul cultural dintre instituțiile noastre.

Prin promovarea informațiilor din *Chestionarul despre starea culturii și a potențialului artistic al localității* (la care s-au adăugat și alte informații despre localitatea dvs.), considerăm că există circumstanțe favorabile pentru lansarea de noi proiecte cultural-artistice, noi parteneriate, care vor contribui la dezvoltarea socio-culturală a tuturor localităților, atât a celor cu un mare potențial artistic, cât și a acelora care, din motive obiective, nu au potențial cultural sau acesta există, dar la un nivel scăzut.

Pentru „Dezvoltarea ofertei de servicii culturale" (OS IV.4) avem datoria să amintim că printre obiectivele specifice ale Consiliului Județean Prahova se regăsesc mai multe măsuri și acțiuni care pot fi îndeplinite de către reprezentanții așezămintelor culturale din localitățile prahovene, ca de exemplu:

„Creșterea și diversificarea categoriilor de public consumator cultural, cu accent pe categorii vulnerabile. Adaptarea infrastructurii culturale la nevoile grupurilor vulnerabile"; „Promovarea mijloacelor de producție și distribuție creative, inovatoare și durabile. Promovarea consumului cultural în spațiile convenționale și neconvenționale"; „Combinarea ofertelor culturale cu unele de petrecere a timpului liber. Dezvoltarea și extinderea parteneriatelor cu societatea civilă și susținerea voluntariatului în activitățile organizațiilor culturale, mai ales în cele de promovare, educare, intervenție și animare"; „Promovarea utilizării noilor tehnologii și noilor medii de comunicare în producția și consumul cultural. Cartografierea și promovarea online a tradițiilor, datinilor și meșteșugurilor locale. Diversificarea consumului produselor culturale prin maximizarea potențialului oferit de mediul digital" etc.

Cu cele mai bune gânduri, vă mulțumim pentru colaborare și vă asigurăm în continuare de sprijinul nostru în elaborarea viitoarelor dvs. proiecte și în realizarea lor.

MANAGER
CLAUDIU DOSARU

Material editat de

CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION”

Ploiești, Palatul Culturii, str. Erou Călin Cătălin, nr. 1
cod poştal 100066, jud. Prahova
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

©EDITURA MYTHOS
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA „Acad. EUGEN SIMION”

e-mail:edituramythoscjcph@yahoo.com

Coordonator proiect, redactor și DTP:
EMILIA VASILE
referent cultural

URLAȚI

Scurt istoric al localității / Situare geografică

Situat pe Valea Cricovului Sărat, orașul Urlați este un oraș al cărui istoric se pierde în colbul vremilor trecute. Orașul a fost menționat, pentru prima dată, încă din prima jumătate a secolului al XVI-lea, într-un hrisov semnat de Neagoe Basarab, la data de 16 martie 1515, prin care voievodul întărea mai multe ocine mănăstirii Snagov și în care, printre „jurători" (martori), se afla și boierul „Oancea din Urlați".

Pe meleagurile sale au trecut marii domnitori Mihai Viteazul și Constantin Brâncoveanu. Acesta din urmă a prețuit frumusețea și liniștea locurilor, precum și vinurile nobile din podgoriile urlățene într-atât încât, de multe ori, a ales să poposească la crama sa din Urlați.
Orașul Urlați, situat pe celebrul Drum al Vinului, este înconjurat de dealurile din vestita podgorie Dealu Mare, ca o adevărată fortăreață, iar pe lângă atractivitatea sa geografică, frumusețea îi este conferită de comorile sale ascunse, respectiv monumentele istorice.
Orașul a fost descoperit ca și zonă de recreere și odihnă de vechile familii boierești din secolul al XIX-lea, care și-au construit aici conace unde să locuiască pe perioada verii și a culesului strugurilor. Însetat de natură și de licoarea de parfum dumnezeiesc din vii, turistul pășește în oraș dornic să îl cunoască.

Casa Domnească,
situată în viile domnitorului Constantin Brâncoveanu,
din Valea Crângului

Conacul Bellu, clădirea principală,
distrusă ulterior de cutremur (cca 1900)

Conacul Bellu, clădirea păstrată (cca 1900)

Potrivit Dicționarului terminologic și de regionalisme din 1872, numele cel mai vechi atestat a fost al unei cetăți Stenota, din care „ar mai fi rămas doar ruinele”.
Autorii DGJPH, ediția 1897 (p. 601) au încercat să explice etimologic toponimul „urlați” prin acea denumire „urlătoare” dată târgului, spre care locuitorii din zonă coborau de pe dealurile învecinate.
„Urlați” ar putea să fie însă o derivare a traducerii din slavă a hidronimului Cricov (din „krik” = „strigăt”, „urlet”). Nicolae Iorga în volumul său de „Documente urlățene”, publicat inițial în cadrul „Buletinului Comisiei Istorice a României”, în 1927 (editat apoi și în extras), își punea întrebarea: „de unde-i vine acest nume?”, pe care l-a catalogat în altă parte drept „numele-poreclă indescifrabil”. Și tot el răspunde: „Etimologia care s-ar prezenta la început ar pune numele în legătură cu verbul «a urla». Dar aceasta n-ar avea niciun sens. Trebuie căutat aiurea. Am găsit și forma «Orlați». Aceasta ne-ar trimite la radicalul «Orlu, Orlea», constatat și aiurea. Finală ar fi cea slavonă «-aț», care se întâlnește, e drept, în alte regiuni, cele de lângă Dunărea sârbească (de fapt bulgărească, n.n.), de la Romanațul nostru (să nu fie și Galații de aceeași origine?), până la Craguievațul și Crușevațul sârbilor”.

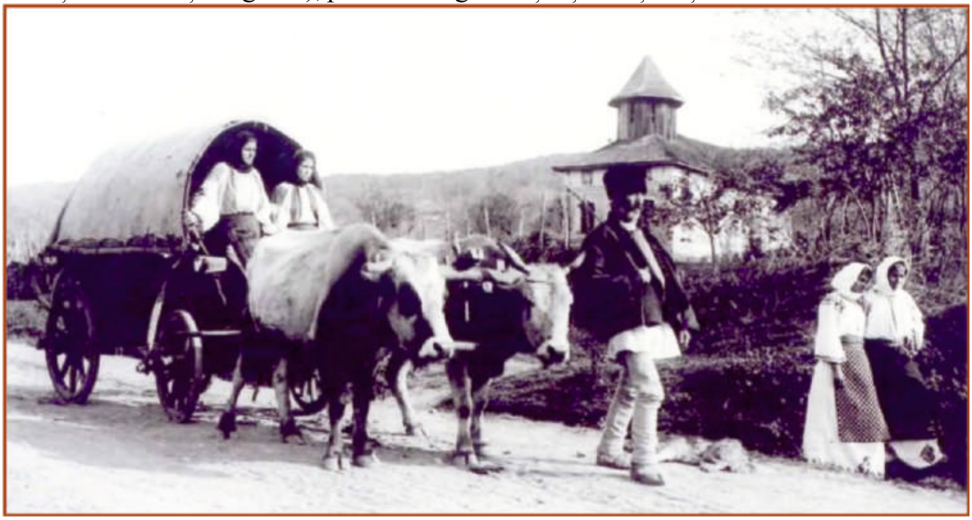

Personalități

Familia Bellu (alternativ Belu):

„Nicolae Iorga, după preumblările sale în lungul și în latul țării, consemna în notele de călătorie că un scurt drum pe șoseaua ce se întinde dincolo de pustietatea pietroasă a Cricovului face să se vadă pe dealul din stânga ciudata culă cu clopotniță de biserică și livezi întinse a familiei Bellu, grecește «Bellios», cu titlul austriac de baronie, căpătat după ce vistierul cu acest nume a lui vodă Caradja întemeiase, pe o cale care a rămas în amintirea poporului și o visterie proprie. Acest colț de belșug boieresc și de mândrie stăpânitoare face parte din Urlați, cu numele-poreclă indescifrabil...”

(N. Iorga – „România cum era până la 1918”, p. 277-278).

Muzeul **Conacul „Bellu”** este un muzeu județean din Urlați, amplasat în str. Orzoaia de Sus nr. 2. Conacul Bellu este monument de arhitectură, construit în stil arhitectonic vechi românesc, la jumătatea secolului al XIX-lea. A fost casa familiei baron Alexandru Bellu. În 1926 familia Bellu a donat Academiei Române întreg complexul de clădiri aflat la Urlați.

Se știe că pe dealurile din preajma Urlațiului poseda un petec de vie pitarul **Bărbuceanu Petrescu**, tatăl pașoptistului **Nicolae Bălcescu**.
În apropiere, peste Cricovul Sărat, la Valea Orliței (Valea Călugărească), mama lui Bălcescu, pităreasa Zinca Bălcescu, stăpânea, conform foii de zestre, 12 pogoane de vie, cu case și livadă, unde își petreceau uneori verile, dar mai ales toamna pe vremea culesului viilor și livezilor.

Aici s-ar fi născut și **Constantin Bălcescu** (1813-1902), ministru de finanțe în guvernul condus de Ștefan Golescu, în vremea lui Cuza, apoi deputat, senator, traducător din greacă și latină, editor împreună cu Bolliac al Gazetei „Espatriatul" (Brașov, 1849) și autor chiar, se pare, al unor versuri originale.

De baștină urlățeană era și **Nicolae S. Basilescu** (1860-1938), licențiat în Drept la Universitatea din București care, după ce și-a luat doctoratul la Facultatea de Drept din Paris în 1884, pe lângă activitatea de avocat, a intrat în învățământul universitar. A fost cunoscut în epocă și ca publicist, secretar al Camerei de Comerț și Industrie a României, parlamentar și industriaș.

Originar din Urlați este și cunoscutul diplomat interbelic **Constantin Vișoianu** (1897-1994). A urmat Dreptul și Filosofia la București și Paris, după care a intrat în Ministerul de Externe fiind consacrat ca diplomat de carieră. A fost secretar al Comisiei mixte de arbitraj de la Paris, membru al delegației române la Societatea Națiunilor de la Geneva (1926-1929).
A făcut parte din echipa Prințului Știrbei care începea la Cairo negocieri relative la condițiile armistițiului dintre România și Națiunile Unite.
În 1944-1945 a fost ministrul afacerilor externe în guvernele generalilor Constantin Sănătescu și Nicolae Rădescu.
Constantin Vișoianu s-a făcut remarcat și ca publicist, fiind autorul mai multor articole de politică externă publicate în „Viața Românească", „Prezentul", „Jurnalul", „Jurnalul de dimineață" etc.

URLAȚI - „ORAȘUL DINTRE VII” - este un oraș situat în zona colinară a Dealului Mare, pe Valea Cricovului Sărat și pe dealurile din preajmă. Se învecinează la nord-est cu comuna Ceptura, la sud-est cu comuna Tomșani, la sud cu comuna Albești Paleologu, la sud-vest cu comuna Valea Călugărească, la vest cu comuna Plopu, iar la nord cu comuna Iordăcheanu.

Orașul Urlați este situat în partea de sud-est a României, în sud-estul județului Prahova, la 22 km de Municipiul Ploiești, reședința județului Prahova și la 81 km de București, respectiv 67 km de Aeroportul Internațional „Henri Coandă” Otopeni.

Orașul cuprinde, pe lângă centru, alte 15 zone adiacente. Străzile-cartiere pornesc ca niște raze din centrul propriu-zis: Arioneștii Noi și Vechi, Cherba, Jercălăi, Mărunțiș, Orzoaia de Sus și Orzoaia de Jos, Schiau, Valea Bobului, Valea Crângului, Valea Mieilor, Valea Nucetului, Valea Pietrei, Valea Seman și Valea Urloii. Calea de acces în localitate este DN 1B Ploiești-Buzău, din Albești Paleologu, la o distanță de 4 km, pe DJ 102 C. Orașul este situat la o distanță de 6 km de Gara Cricov.
Conform celor de la Evidența populației, în septembrie 2021, orașul avea o populație de 11583 de locuitori.

Situat pe „**Drumul Vinului**”, orașul Urlați face parte dintr-un areal bogat în vestigii istorice de mare importanță, înconjurate de un cadru natural de o frumusețe deosebită, caracteristică regiunii viticole Dealu Mare. Acest atu îi conferă o serie de oportunități din perspectivă turistică. Principalele puncte de atracție turistică sunt reprezentate de monumentele istorice aflate pe teritoriul orașului.

Crucea de Piatră de Istrița a fost ridicată în vremea domniei lui C. Brâncoveanu „va leato 7206” (1697-1698)

Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului” din localitatea componentă Valea Seman

Casa Domnească,
situată în viile domnitorului
Constantin Brâncoveanu,
din Valea Crângului,
este acum un monument de
arhitectură. După tradiție,
construcția ar fi una dintre
reședințele vremelnice ale
domnitorului.

Biserica de lemn **„Sf. Mihail și Gavriil”** a Mănăstirii **„Sfânta Maria”** Jercălăi

Mănăstirea Sfânta Maria Jercălăi se află la câteva sute de metri de orașul Urlați, pe malul stâng al Cricovului Sărat și are în componență **Biserica de lemn** (1731) cu hramul **„Sf. Mihail și Gavriil”** și noua Biserică (2006), cu hramul **„Nașterea Maicii Domnului”** și hramul „**Sf. Proroc Ilie Tesviteanul**”, acordate din anul 2016.

Biserica „Galbenă” cu hramul **„Sf. Nicolae și Sf. Dumitru”**, din strada Nuferilor, cu o vechime de peste 240 de ani, a fost înălțată în anul 1761 de către Stan Urlățeanu.
Denumirea de „galbenă” provine de la culoarea în care a fost zugrăvită, cea mai caldă, ardentă și care în limbajul heraldic semnifică înțelepciune.

Monumentul din bronz al
Eroilor din Războiul pentru Întregirea Neamului (1916-1918)
situat în centrul orașului

Muzeul **Conacul „Bellu”** este un muzeu județean din Urlați, amplasat în str. Orzoaia de Sus nr. 2. Conacul Bellu este monument de arhitectură, construit în stil arhitectonic vechi românesc, la jumătatea secolului al XIX-lea. A fost casa familiei baron Alexandru Bellu. În 1926 familia Bellu a donat Academiei Române întreg complexul de clădiri aflat la Urlați

Crucea lui Constantin Șerban

Monumentul Eroilor
din Războiul pentru Întregirea Neamului

Puțul Frumos
din localitatea componenta Valea Mieilor, reconstruit în anul 1862 de către localnicul A. Dumitru Ștefan, cu o coloană de piatră din calcar, dotat cu roată și fus, fixate pe doi stâlpi de lemn și un jgheab, adăpostite de un mic pavilion.

Grădinița cu program prelungit **„Clopoțica”**

Școala Gimnazială **„Cănuță Ionescu”**

Liceul Teoretic **„Brâncoveanu Vodă”**

URLATI

Tradiții culturale

Primăria Urlați și Casa de Cultură Urlați
Manifestări cultural-artistice organizate anual:

- Festivalul „Dealu' cu Folk", ediția a III-a
- Spectacolul „Vara în pași de dans"
- Spectacolul „Mai cu folk" – spectacol de muzică folk
- Spectacolul „Copilărie, ani de vis!"
- „Zilele Toamnei la Urlați" – manifestare complexă tradițională
- Spectacolul de Colinde „Datini la români", spectacol organizat în parteneriat cu alte instituții de cultură din județul Prahova și nu numai

Primaria Urlati,Casa de Cultura Urlati,
Consiliul Local
IN PARTENERIAT CU LICEUL BRANCOVEANU VODA
SI NARADA
Va invita la spectacol,vineri,26 Mai,
orele 17:00 la Casa de Cultura
MAI CU
FOLK
Marius Glont&Chitara Prahovei
GRUP FOLK URLATI
GRUP FOLK TOMSANI
Invitat:
Alma Andronache
Coordonator: Prof.Marius Glont

GRUPUL FOLK
URLATI

Folclor

Ansamblul de dansuri populare **STRUGUREL DE LA URLAȚI** are o activitate permanentă încă din anul 2006, cu participări la multe festivaluri și concursuri zonale și din țară, unde a obținut numeroase premii. Forma de acompaniament este muzical-electronică, înregistrată cu orchestră populară.

Coregrafi:
ANDREEA VULPE
VLAD IVAN

la Urlați

CRACIUN

GRUP VOCAL
FLORI DE LILIAC
Coordonator: CRISTIAN DORNEANU

Cercul de desen și pictură **MICUL ARTIST**

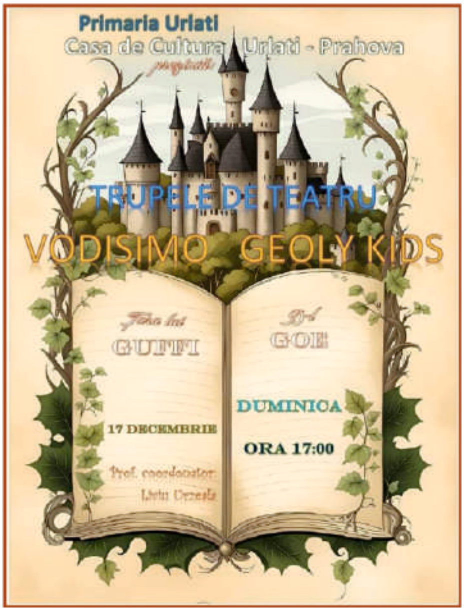

TRUPELE DE TEATRU**:**

VODISSIMO

GEOLY KIDS

Coordonator:
LIVIU URZEALĂ - actor

Formațiile de dans modern:
PRICHINDEII și **PITICII VOINICI** – coregraf **DANA DORNEANU**
Formația de balet **BATERFLY** – profesor coregraf **AIDA DOBRE**

(Alte surse: site-ul primăriei, wikipedia, facebook etc.)

URLATI

PRIMĂRIA ORAȘULUI URLAȚI
JUDEȚUL PRAHOVA

Strada 23 August nr. 9, Urlați, 106300
Telefon: +40 244 271 429
E-mail: primaria_urlati@yahoo.com
Site: www.urlati-ph.ro

CASA DE CULTURĂ URLAȚI
Str. Tudor Vladimirescu nr. 47

Inspector de specialitate - Compartiment Cultură
FICUȚA MICU
E-mail: micufic@yahoo.com

URLAȚI

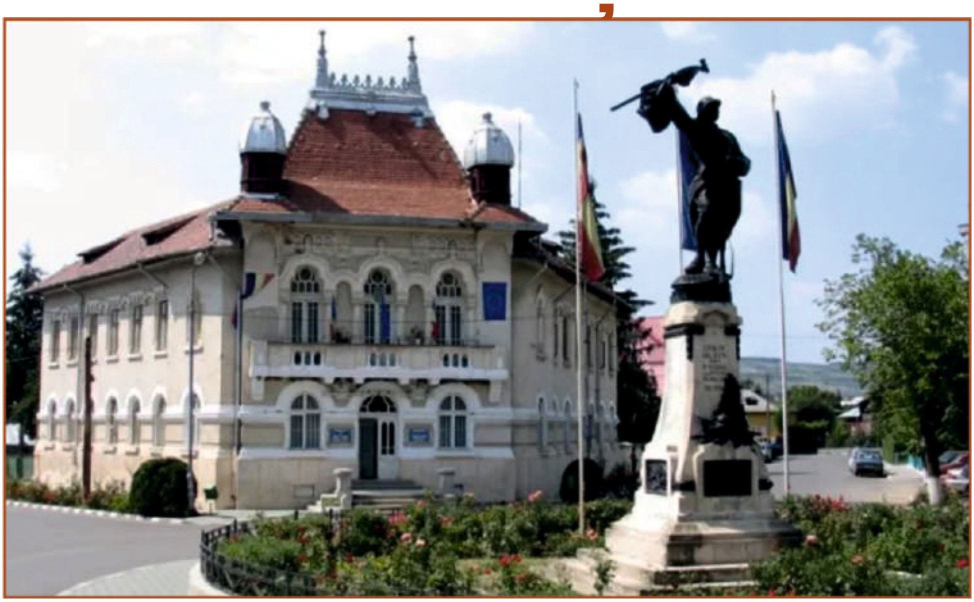

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA

CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA „Acad. EUGEN SIMION”

VĂLENII DE MUNTE

JUDEȚUL PRAHOVA

STAREA CULTURII ȘI A POTENȚIALULUI ARTISTIC

2024

Cultura este liantul fundamental al societății românești, principalul vector al creativității, care articulează potențialul de dezvoltare sustenabilă a comunităților și oferă cadrul de exprimare și de participare reală a tuturor cetățenilor la punerea în valoare a moștenirii culturale și a creației contemporane.

Conform obiectivelor specifice ale Consiliului Județean Prahova din Agenda 2030 - „Strategia națională pentru dezvoltare durabilă" și din „Strategia sectorială în domeniul culturii 2023-2030", sub-obiectivul 11.4 care vizează „Consolidarea și protejarea patrimoniului cultural și natural", cât și pentru a răspunde necesității imperative de a promova cultura, tradițiile strămoșești şi valorile locale, am realizat acest material informativ, aşa cum ne-am propus în parteneriatul cultural dintre instituțiile noastre.

Prin promovarea informațiilor din *Chestionarul despre starea culturii și a potențialului artistic al localității* (la care s-au adăugat și alte informații despre localitatea dvs.), considerăm că există circumstanțe favorabile pentru lansarea de noi proiecte cultural-artistice, noi parteneriate, care vor contribui la dezvoltarea socio-culturală a tuturor localităților, atât a celor cu un mare potențial artistic, cât și a acelora care, din motive obiective, nu au potențial cultural sau acesta există, dar la un nivel scăzut.

Pentru „Dezvoltarea ofertei de servicii culturale" (OS IV.4) avem datoria să amintim că printre obiectivele specifice ale Consiliului Județean Prahova se regăsesc mai multe măsuri și acțiuni care pot fi îndeplinite de către reprezentanții așezămintelor culturale din localitățile prahovene, ca de exemplu:

„Creșterea și diversificarea categoriilor de public consumator cultural, cu accent pe categorii vulnerabile. Adaptarea infrastructurii culturale la nevoile grupurilor vulnerabile"; „Promovarea mijloacelor de producție și distribuție creative, inovatoare și durabile. Promovarea consumului cultural în spațiile convenționale și neconvenționale"; „Combinarea ofertelor culturale cu unele de petrecere a timpului liber. Dezvoltarea și extinderea parteneriatelor cu societatea civilă și susținerea voluntariatului în activitățile organizațiilor culturale, mai ales în cele de promovare, educare, intervenție și animare"; „Promovarea utilizării noilor tehnologii și noilor medii de comunicare în producția și consumul cultural. Cartografierea și promovarea online a tradițiilor, datinilor și meșteșugurilor locale. Diversificarea consumului produselor culturale prin maximizarea potențialului oferit de mediul digital" etc.

Cu cele mai bune gânduri, vă mulțumim pentru colaborare și vă asigurăm în continuare de sprijinul nostru în elaborarea viitoarelor dvs. proiecte și în realizarea lor.

MANAGER
CLAUDIU DOSARU

Material editat de

CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
„Acad. EUGEN SIMION”

Ploiești, Palatul Culturii, str. Erou Călin Cătălin, nr. 1
cod poștal 100066, jud. Prahova
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

©EDITURA MYTHOS
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA „Acad. EUGEN SIMION”

e-mail:edituramythoscjcph@yahoo.com

Coordonator proiect, redactor și DTP:
EMILIA VASILE
referent cultural

VĂLENII DE MUNTE

Scurt istoric al localității / Situare geografică

La sfârșitul secolului al XIX-lea, Vălenii de Munte era o comună urbană, formată din cătunele Văleni (Târgul-Văleni), Turburea și Valea Gardului, având în total 3.000 de locuitori. Ea era reședința Plaiului Teleajen, având farmacie, spital, stație de telegraf și poștă. Atunci se atestă Școala în limba greacă de pe lângă Catedrala orașului, care funcționa la 1830, precum și Școala normală, condusă în 1839 de David Almășanu și la care învățau 139 de copii. În plus, existau o școală de băieți și una de fete. În oraș erau șase biserici, dintre care sunt menționate în Marele Dicționar Geografic al României, Biserica Berevoieștilor, cea a Bărcenilor, Catedrala orașului (fostă mănăstire închinată la muntele Athos) și Biserica Sf. Ioan. Istoricul Nicolae Iorga s-a stabilit aici în 1907 și a deschis, în iulie 1908, Universitatea Populară de Vară.

Vălenii de Munte a îndeplinit de-a lungul existenței sale funcțiile unui oraș: capitală de județ, vamă, târg, reședința Plaiului Teleajen, centru politic al raionului și cetății de cultură Teleajen. Localitatea este atestată documentar într-o poruncă a lui Dan al II-lea din 1431. „Drumului Teleajenului” (Văleni-Drajna-Cerașu-Slon-Vârful lui Craiu-Tabla Buții-Vama Buzăului-Brașov) este atestat și el din 1433. La 1 octombrie 1473, este semnalată prezența lui Ștefan cel Mare la „Cetatea Teleajenului” (poate Homorâciu).

Vălenii de Munte este un oraș în județul Prahova, Muntenia, România. Se află în Depresiunea Vălenii de Munte, pe Valea Teleajenului, la 98 km de municipiul București, la 28 km nord de municipiul Ploiești și la 89 km sud-est de municipiul Brașov. Se întinde pe o lungime de 5 km. În oraș se poate ajunge folosind DN1A București-Ploiești-Brașov. Este atestat documentar ca „târg al săcuienilor” și vamă, în secolul al XV-lea, într-o poruncă a lui Dan al II-lea de la 1431. Vălenii de Munte a fost reședința lui Nicolae Iorga, aici găsindu-se în prezent Casa Memorială care poate fi vizitată. Ziua orașului este la data de 9 mai.

În 1925, orașul avea 3.723 de locuitori, fiind în continuare reședința Plășii Teleajen. În 1950, localitatea a devenit reședința raionului Teleajen, unul din raioanele regiunii Prahova și apoi, după 1952, al regiunii Ploiești. În 1968, a pierdut funcțiile de centru administrativ secundar, după reforma administrativă, devenind unul din orașele județului Prahova, reînființat.

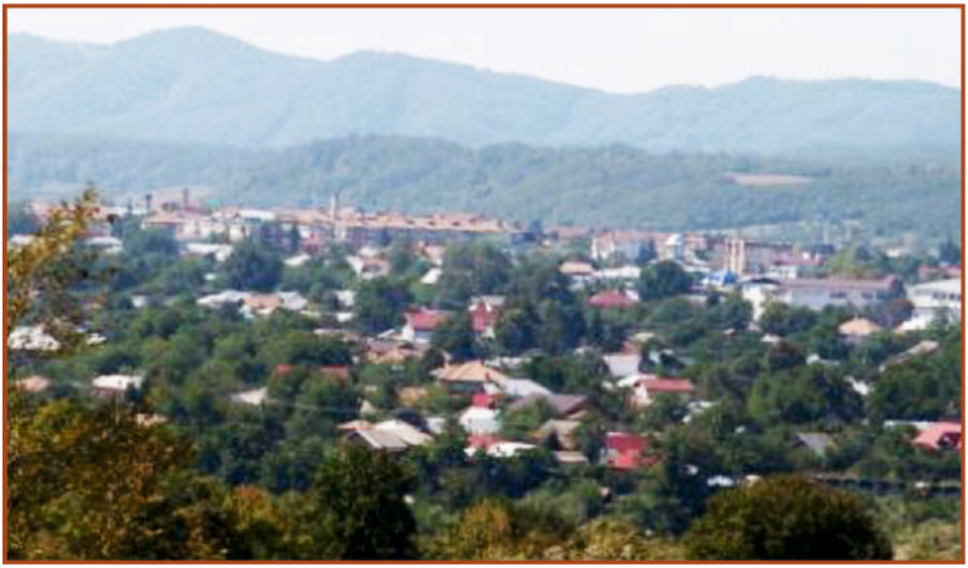

În partea de nord, orașul se învecinează cu comunele Teișani și Drajna, în timp ce în partea de sud are ca vecină comuna Gura Vitioarei. Comuna Predeal-Sărari se învecinează cu orașul în partea de est. În vest, orașul se învecinează tot cu comuna Gura Vitioarei, satul Bughea de Jos.

Orașul se află pe șoseaua națională DN1A, care leagă Ploieștiul de Brașov pe Valea Teleajenului. Acest drum se intersectează la Vălenii de Munte cu șoseaua județeană DJ219, care duce spre Teișani la nord-vest și spre Predeal-Sărari și Ariceștii-Zeletin spre est. Tot aici, se ramifică din același drum național și șoseaua județeană DJ102B care duce spre est către Drajna, Posești și mai departe în județul Buzău spre Cătinași Cislău. Prin oraș trece și calea ferată Ploiești-Măneciu, care este deservită de gara Vălenii de Munte și P. Mac. Văleni Nord.

Gara în anul 1911

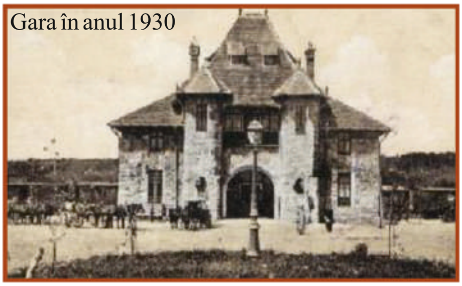
Gara în anul 1930

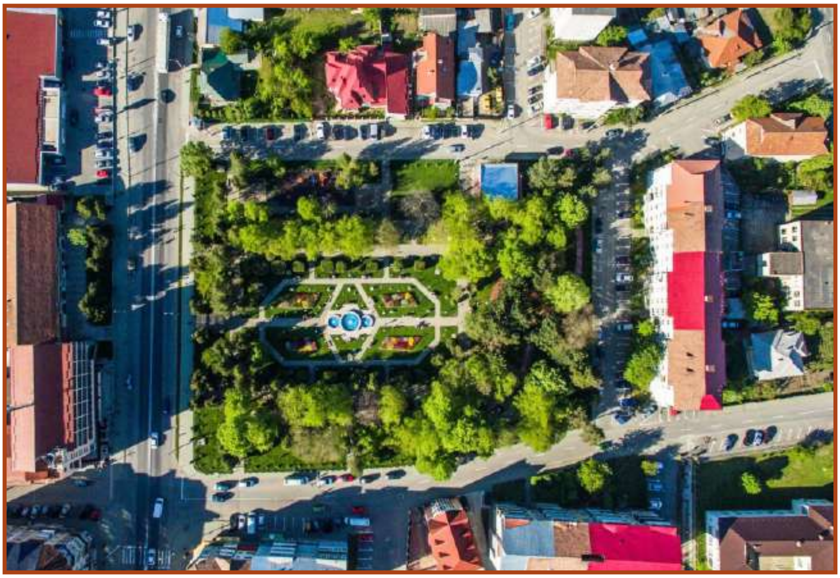

Vălenii de Munte este împărțit în 17 cartiere. Ele sunt dispuse circular, în jurul centrului orașului. Cartierele orașului sunt: Centru, Bălcescu, Piața, Trăistari, Eminescu, Berceni, Avram Iancu, Enescu, Berevoiești, Cismari, Ghidulești, Stadion, Ștefan cel Mare, Cuza Vodă, Tabaci, Rizănești și Valea Gardului.

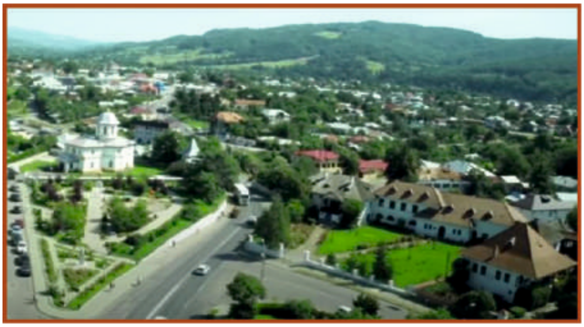

Personalităţi marcante ale oraşului

Gheorghe Pănculescu, inginer (n. 1844 - d. 1924)
Nicolae Iorga, istoric (n. 1871 - d. 1940)
Dumitru (Tache) Brumărescu, inventator și aviator (n. 1872 - d. 1937)
Ecaterina Iorga, soția lui N. Iorga (n. 1878 - d. 1941)
Toma Gh. Tomescu (n. 1881 - d. 1949)
Gheorghe Ionescu-Siseşti, agronom (n. 1885 - d. 1967)
Nicolae Tonitza, pictor (n. 1886 - d. 1940)
Alexandrina Istrătescu-Tzurea (n. 1901 Vălenii de Munte - d. 1979 Vălenii de Munte), filolog, folclorist, lector univ. dr. la Facultatea de Litere, Catedra de filologie romanică, apoi la Politehnică.
Miron Radu Paraschivescu, poet și publicist (n. 1911 - d. 1971)
Iulian Văcărel, economist, membru titular al Academiei Române (n. 1928)
Constantin Pârvu, doctor în biologie, nominalizat în 1997 (Anglia) între primii 500 de oameni de știință din lume, laureat al Academiei Române și al Academiei Oamenilor de Știință (n.1932)
Călin N. Turcu, ufolog (n. 1942 - d. 2006)
Valentin Ciucă, critic de artă, scriitor (n. 1943)
Harry Tavitian, interpret de jazz, cetățean de onoare al localității (n. 1952)
Radu Mihăileanu, regizor de film (n. 1958)
Mădălina Manole, cântăreață (n. 1967 - d. 2010)
Christian Sabbagh, jurnalist (n. 1972)

Muzee

Casa Memorială Nicolae Iorga

În casa monument istoric din centrul vechi al orașului, aparținând secolului al XVIII-lea, de pe strada George Enescu nr. 3, a locuit Nicolae Iorga cu familia în perioada 1910-1940, fiind a doua locuință din Vălenii de Munte. Monument de arhitectură, aparținând păturii înstărite de la orașe din zona subcarpatică, casa a fost construită în stil românesc. Proporțiile armonioase, elementele de decor artistic lucrate, fac din această casă un monument reprezentativ. La 28 noiembrie 1965 la Vălenii de Munte se oficia, când se comemorau 25 de ani de la asasinarea savantului, inaugurarea Muzeului Memorial „Nicolae Iorga".

Nu lipsită de importanță a fost activitatea savantului Nicolae Iorga la Vălenii de Munte, care a transformat vechiul târg într-un centru cultural ce a contribuit la consolidarea unității naționale. Mărturii despre înființarea cu ajutorul colaboratorilor săi a așezămintelor culturale sunt: Universitatea Populară de Vară „Nicolae Iorga", Tipografia „Datina Românească", Școala de misionare și morale „Regina Maria", Așezământul „Ferdinand" pentru misionari, Așezământul Principesa Ileana, Școala artelor uitate, cu atelierele de pictură veche, ceramică și țesături de covoare, „Muzeul de artă veche religioasă", Teatrul în aer liber, „Căminul Bercu" pentru găzduirea studenților străini, „Biblioteca Cuvântul" care se afla în Complexul Muzeal de la Vălenii de Munte.

MUZEUL DE ARTĂ RELIGIOASĂ „NICOLAE IORGA”

În clădirea actualului muzeu a funcționat Școala de misionare naţionale şi morale „Regina Maria” inaugurată la 19 august 1922, în prezența Reginei Maria, care acordase patronajul său noii instituții.

Misionarele culturale şi morale, anume, tinere învățătoare, alese dintre cele mai bune din toate regiunile țării (românce, săsoaice și unguroaice) erau educate în spiritul nou, pedagogic, științific și patriotic, timp de un an, după care se întorceau la sat, formând un nou suflet românesc.

În prezent clădirea adăposteşte o expoziţie permanentă de artă religioasă, amintind de un alt aşezământ cultural – Muzeul de Artă Religioasă, cel ctitorit de Nicolae Iorga la Vălenii de Munte în 1923 şi aflat pe atunci în îngrijirea elevelor de la Şcoala de Misionare. În cele patru săli ale expoziţiei sunt prezentate publicului obiecte de o valoare deosebită, din secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea: icoane pe lemn, sfeşnice din argint şi alamă, cruci de mână din lemn şi metal, cruci pectorale, veşminte preoţeşti (mitră, jelon, mânecuţe, epitrahil, bederniţă, brâu), acoperitoare de potir, potire de argint aurit, călimări de brâu, cărţi vechi bisericeşti cu ferecătură, scoarţe din lână, candele.

MUZEUL NATURA VĂII TELEAJENULUI

Amenajat într-o clădire monument istoric, Muzeul Natura Văii Teleajenului prezintă o sinteză a arealului specific acestei zone: flora, vegetația, fauna, relieful, peisajul.

În toamna anului 2001, după mai mulți ani de la elaborarea proiectului tematic, au început lucrările de organizare a Muzeului de Etnografie al Văii Teleajenului, iar pe data de 31 octombrie 2002 a avut loc inaugurarea expoziției permanente. Muzeul funcționează în sediul refăcut al clădirii anexe a „Școlii de misionare”, școală înființată de Nicolae Iorga în anul 1922.

Expoziția de bază a muzeului este consacrată ocupațiilor și meșteșugurilor tradiționale de pe Valea Teleajenului și este concepută sub semnul restituirii, al reevaluarii și afirmării spiritualității românești, oferind publicului posibilitatea de a cunoaște un patrimoniu deosebit de valoros.

MUZEUL DE ETNOGRAFIE AL VĂII TELEAJENULUI

Biserici - Lăcașe de cult

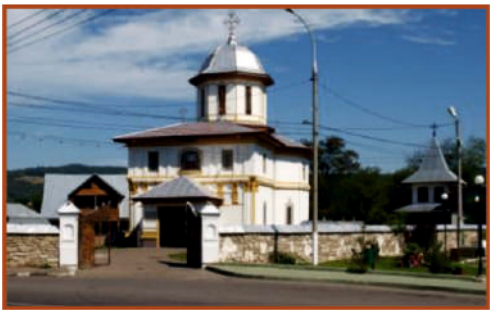

Biserica „Mănăstirea", monument de arhitectură, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" este ctitoria lui Hagi Răzvan Clucerul și a soției sale Ilinca Hagița și Clucereasa din Ceptura, la 1680, pe vremea domniei lui Șerban Cantacuzino.

Biserica „Berevoiești". A fost și este o filială a Bisericii „Nica Filip". Hramul este „Sfântul Spiridon". Ca vechime este a doua după Mănăstire, la 1726, menționată pe crucea spartă de lângă ea.

Biserica „Nica Filip", cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", târnosită în 1808. Ctitorii au fost Nica Filip și Soare Pițoi.

Biserica „Sfântul Ioan Botezătorul”. În fața bisericii a stat mărturie peste timp, de 400 de ani, un plop („Populus nigra”), dezafectat înainte de 1989. Un incendiu devastator din anul 1999 a mistuit întreg edificiul.

Biserica „Sf. Nicolae Tabaci”, cu hramul „Sfântul Nicolae”. Era biserică de cartier a tăbăcarilor care s-au stabilit aici mai aproape de apă, pentru prelucrarea pieilor.

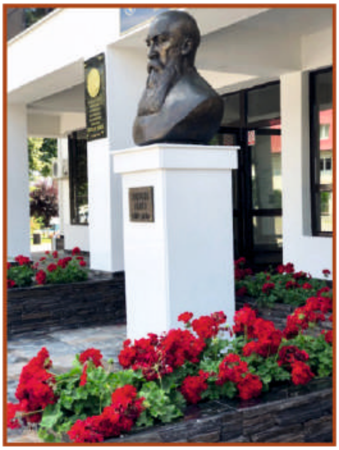

Centrul Cultural „Nicolae Iorga”

Biblioteca Orășenească
„Miron Radu Paraschivescu” (cu sediul în incinta Centrului Cultural)

Colegiul Național „Nicolae Iorga”

Liceul Tehnologic/ Grupul Școlar Agromontan „Romeo Constantinescu”

Școala Gimnazială „Ing. Gheorghe Pănculescu”

Şcoala Primară Nr. 2 - Structură din cadrul Liceului Tehnologic/ Grupul Şcolar Agromontan „Romeo Constantinescu”

Grădiniţa cu Program Normal Nr. 1

Grădiniţa cu Program Normal Nr. 2, Miuleşti

Grădiniţa cu Program Prelungit Nr. 5 - „Cei 5 Elefănței"

Grădiniţa cu Program Normal Nr. 3 Valea Gardului

Grădiniţa cu Program Normal Nr. 4

Tradiții culturale

Manifestări cultural-artistice mai importante organizate sau găzduite anual de Primăria și Centrul Cultural Vălenii de Munte:

- 9 MAI - Ziua Orașului Vălenii de Munte
- Ziua Eroilor
- Târgul Tradițional de „Sfânta Maria Mare”, anual în jurul zilei de 15 august, Parada Portului Popular
- Cursurile de vară ale Universității Populare „Nicolae Iorga”
- Festivalul Țuicii, care are loc anual în ultima săptămână a lunii octombrie
- Târgul de Crăciun

Există în cadrul Centrului Cultural „Nicolae Iorga”:

Ansamblul folcloric TELEAJENUL - coregraf SĂCUIU DĂNUȚ și

Cenaclul literar DESTINE

EROILOR

BINE AȚI VENIT LA
UNIVERSITATEA POPULARĂ DE VARĂ
NICOLAE IORGA - VĂLENII DE MUNTE
CENTRUL CULTURAL
„NICOLAE IORGA”
VĂLENII DE MUNTE - PRAHOVA

(Alte surse: site-ul primăriei, wikipedia, facebook etc.)

PRIMĂRIA VĂLENII DE MUNTE, JUD. PRAHOVA
Str. Berevoiești, nr. 3A
Tel.: 0244/280816; Fax: 0244/280631
E-mail: primăriavaleniidemunte@yahoo.com
Site: https://valeniidemunte.com.ro/

CENTRUL CULTURAL „Nicolae Iorga" Vălenii de Munte, Jud. Prahova
Strada Berevoiești, nr. 9, Tel./fax: 0244-280.345
E-mail: centrulculturalvaleni@yahoo.ro
Manager: **ELENA MIHAELA SIMA**

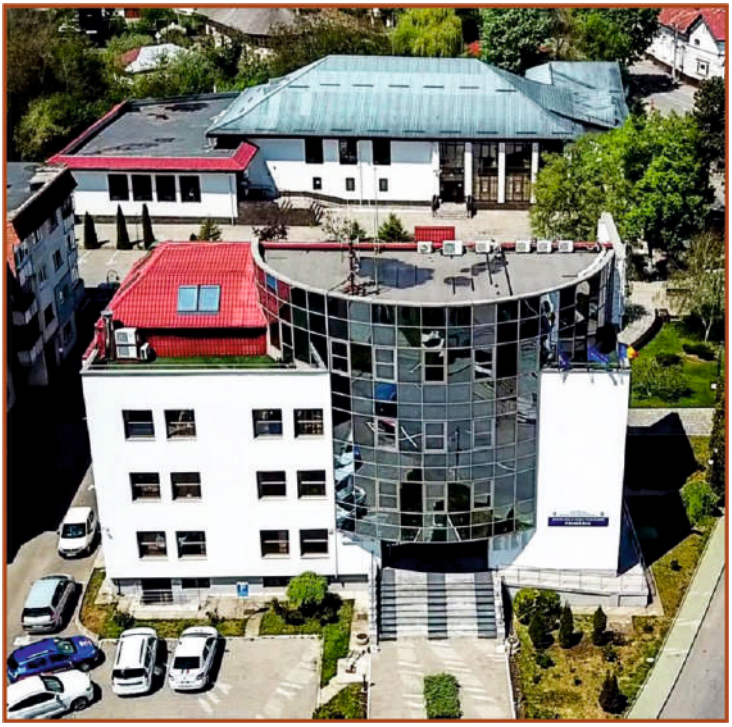

VĂLENII DE MUNTE

CONSILIUL JUDEȚEAN PRAHOVA
CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA
Ploiești, Str. Erou Călin Cătălin, Nr.1
Tel/fax: 040 0244 545041
E-mail: centrulculturiiprahova@yahoo.com
www.cjcph.ro

VÂRSTA MINIMĂ DE ÎNSCRIERE LA CURSURILE ȘCOLII POPULARE DE ARTE
DESFĂȘURATE LA SEDIU

COPII VÂRSTA PESTE 4 ANI

ARTĂ ŞI ÎNDEMÂNARE

Prof. TUDOR MIHAELA - TAXA 70 LEI/LUNĂ

BALET – DANS MODERN

Prof. EFTEMIE MARIA - TAXA 120 LEI/LUNĂ

Prof. PETRE AURORA BEATRICE - TAXA 120 LEI/LUNĂ

Prof. EFTEMIE GABRIELA - TAXA 120 LEI/LUNĂ

ORIGAMI

Prof. NEAGU ISABELA TAXĂ 70 LEI/LUNĂ COPII
TAXĂ 90 LEI/LUNĂ ADULȚI

COPII VÂRSTA PESTE 5 ANI

GIMNASTICĂ RITMICĂ

Prof. VASILE EMILIA - TAXA 70 LEI/LUNĂ

COPII VÂRSTA PESTE 6 ANI

PIAN

Prof. MOCĂNESCU COLOROS NATALIA – TAXA 120 LEI/LUNĂ

CURS ATELIER CREAŢIE

Prof. TUDOR IONUŢ CRISTIAN - TAXA 70 LEI/LUNĂ

COPII VÂRSTA PESTE 8 ANI

ORGĂ - ACORDEON

Prof. GHEORGHE DAVID - TAXA 100 LEI/LUNĂ

VIOARĂ

Prof. DOVÂNCĂ MARIAN - TAXA 120 LEI/LUNĂ

CHITARĂ

Prof. TOCAN DANIELA - TAXA 100 LEI/LUNĂ

PICTURĂ

Prof. VOICU MARIANA - TAXA 100 LEI/LUNĂ COPII
- TAXA 120 LEI/LUNĂ ADULȚI

Prof. ZOTA ANA MARIA - TAXA 100 LEI/LUNĂ COPII

- TAXĂ 120 LEI/LUNĂ ADULȚI

CANTO MUZICĂ UŞOARĂ ŞI POPULARĂ

Prof. VASILESCU CAMELIA - TAXA 120 LEI/LUNĂ

Prof. IRIMIA CORNELIU - TAXA 120 LEI/LUNĂ

Prof. OCNEANU RALUCA - TAXA 120 LEI/LUNĂ

MUZICĂ UŞOARĂ ŞI CLASICĂ

Prof. BOLDOREA CRISTIAN - TAXA 120 LEI/LUNĂ

ENGLEZĂ

Prof. CRĂCIUN ALEXANDRA – TAXA 100 LEI/LUNĂ COPII

- TAXA 120 LEI/LUNĂ ADULȚI

COPII VÂRSTA PESTE 15 ANI

ACTORIE

Prof. MIHAI VASILE - TAXA 80 LEI/LUNĂ

Dan David

Venirea fiului

Dan David

Venirea fiului

Ediţie îngrijită de
Mihai Vasile
Prefaţă de
M. Ghiţă Mateucă

Editura MYTHOS • Ploieşti 2015

Redactor
Emilia Vasile

Culegere text
Simina Şchiopu

Macheta artistică şi tehnoredactarea
Mihai Vasile

©EDITURA CENTRUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ PRAHOVA MYTHOS

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
DAVID, DAN
Venirea fiului / Dan David; pref.: M. Ghiţă Mateucă. - Ploieşti : Mythos, 2015
ISBN 978-606-8467-22-1
I. M., Ghiţă Mateucă (pref.)
821.135.1-1

Nota editorului

Astăzi, 25 martie 2015, cînd această carte ajunge pentru prima dată sub ochii cititorilor, se împlineşte un sfert de veac de la plecarea din lume a poetului Dan David...

Fire tulburătoare, ludică, vulcanică și de o vitalitate ieșită din comun, Dan David a transferat în literatura sa toate aceste date ale personalităţii sale, devenind, pentru un timp, un „fenomen al literaturii române contemporane".

A avut un echilibrat și constant cult al prieteniei, ceea ce-l făcea extrem de generos și mobil. Avea prieteni unde nu te aşteptai şi nu numai din mediile literare sau artistice. În schimb, umorul său caustic și, pe alocuri, tragic, săgeta necruţător pe „paraschivii de la prezidiu", (așa numea Dan David soiul ăsta de personaje)... Din pricina aceasta nici după moarte nu a fost uitat de acești politruci și funcționari gregari care au fost țintele cuvintelor sale acide, sfichiuitoare.

Iată un exemplu: în anul 2000 am făcut parte dintr-o delegaţie ce avea în frunte pe scriitorii Cezar Ivănescu şi Florin Sicoie şi care avea ca scop să-l „ia prin învăluire" pe noul primar al oraşului Slănic Prahova (în fapt, primarul comunist din anii optzeci, reales) pentru a da numele lui Dan David bibliotecii din localitate, unde poetul fusese slujbaş pentru o vreme. Cînd a aflat pentru ce l-am invitat la ospăţul-capcană, „paraschivul" a avut o reacţie parcă descrisă de poet în vreunul din poemele lui: s-a ridicat furios de la masă, a făcut semn directoarei de la casa de cultură care-l însoţea pretutindeni (şi ea o... „paraschivă") să se ridice şi ea şi să plece împreună. Don Cezar (poetul Cezar Ivănescu) l-a rugat frumos cu vocea sa guturală, învăluit în fumul ţigării, să ia loc, numai că „paraschivul" a strivit printre dinţi: - Da' dumneata cine eşti?... După

care, ridicat pe cele două picioare ale sale, ne-a spus motivele pentru care „derbedeul” de poet nu avea dreptul la asta. Tonul, cuvintele, agramatismul primarului îl găsiţi în cartea asta, în poemul „Şedinţa”... Bineînţeles că nu au acceptat propunerea noastră şi, iată, nici astăzi, după cincisprezece ani, biblioteca de acolo nu poartă numele poetului...

Poemele (sau, poate, mai bine zis textele) din această carte sînt printre ultimele „respirări” ale poetului, sînt, adică, scrise în ultimele luni de viaţă. Desigur, a sperat că va avea timp să le şlefuiască, să le dea forma finală, chiar dacă, aparent, nu-i prea stătea în fire lucrul ăsta. Cu unele dintre ele a reuşit (a se vedea facsimilele). Altele au rămas aşa, sub forma aceea de torent de cuvinte...

În acest sens, cartea de faţă nu este una obişnuită. Ea vrea, mai degrabă, să aducă aminte de minunatul om şi poet Dan David. Şi despre necruţătorul său destin. Dar este şi un fel de „dezvăluire” a felului în care gîndea şi îşi scria textele acest „fenomen” al literaturii noastre din secolul trecut.

Dan David era un şuvoi de cuvinte; cînd se înflăcăra se poticnea în ele. Într-atît de pasional îşi susţinea ideile, îşi citea poemele sau, pur şi simplu, spunea bancuri sau povestea despre întîmplările vieţii sale...

Din această pricină şi cuvintele din aceste ultime texte sînt aşezate, aparent, în versuri. Ele sînt acelaşi şuvoi nestăpînit de cuvinte care nu mai respectă regulile prozodiei ori ale paginării ci doar pe cele ale dorinţei poetului de a spune răspicat ceva lumii.

Am pus în oglindă facsimilele cu transcrierea lor şi am lăsat ca cititorul să se descurce cum poate el mai bine în acest spectacol al „nevoinţei de a fi”, cum spune poetul într-un minunat vers.

Am optat pentru titlul „Venirea fiului”, un titlu, aparent, refuzat de poet, (a se vedea facsimilul de la pagina 58) pentru că, într-un fel sau altul, această carte ni-l readuce în memorie pe poet, cu ambiţia de a-l păstra acolo cît mai mult timp...

Aceste facsimile au stat la baza unei apariţii editoriale din anul 2000. Numai că în ediţia aceea (care a fost, mai degrabă, o improvizaţie nedemnă de memoria poetului) s-au făcut multe omisiuni, adaptări neavenite sau chiar decriptări defectuoase a manuscriselor. Ele au fost puse atunci la dispoziţia Editurii Libertas de către soţia poetului, doamna Dorina Constantinoiu. Recuperate acum, după cincisprezece ani, aceste facsimile au stat şi la baza acestei ediţii şi am considerat oportun să aduc, astfel, un omagiu bunului meu prieten, poetul Dan David.

Mihai Vasile

Posteritatea nu mai poate să tacă: **Venirea fiului**

Brusc, intens şi scăpărător ca fulgerul unui cireş înflorit pe o coastă sălbatică de pe dealul literaturii, Dan David a trecut prin viaţă şi prin poezie doar 38 de ani. A lăsat în urmă o familie îndoliată, nişte prieteni bezmeticiţi prin lume şi cîteva cărţi. După un sfert de secol de la moartea sa, posteritatea pare puţin interesată şi deloc grăbită să-i perpetueze memoria.

Cîte ceva, totuşi, se face. N-aş pune la socoteală volumul de versuri „Poeme torenţiale", apărut în 1994, fiindcă aici este vorba de o întîrziere birocratică, nu de un act de gratitudine a posterităţii, poetul însuşi predînd cartea Editurii „Eminescu" încă din 1989, cu un an înainte de prea timpuria sa dispariţie. Fiindcă nu aveau acea anvergură culturală minim necesară pentru a clarifica, a impune şi a întreţine o posteritate poetică, nici aşa-numitele „Zilele poeziei Dan David", organizate cîţiva ani la Bertea, comuna natală, vitală şi letală a poetului, nu au fost de ajuns. Normal că, fiind o manifestare strict locală, şcolărească, în sensul rău al cuvîntului, „Zilele..." au încetat de mult să se mai organizeze.

Aşa că, în fapt, singurele dovezi clare că Dan David nu a fost cu totul uitat sînt cele două cărţi postume de pînă acum: „Soare cu dinţi de lupoaică" (poeme inedite, furnizate de familie, ediţie îngrijită şi prefaţată de Constantin Manolache, Editura „Libertas", Ploieşti, 2000) şi „Lacrima de cîine" (antologie, prezentare şi fişă biobibliografică realizată de Constantin Hrehor, Editura „Axa", Botoşani, 2001).

Vreun studiu? Vreo exegeză? Vreo evocare, măcar la anii rotunzi ai celor, iată, deja, 25 de comemorări? Măcar vreo relatare cît de seacă de la manifestările culturale de la Bertea? A apărut aşa ceva în vreo publicaţie din Prahova sau de aiurea? În Prahova, nu! Aiurea, foarte puţin şi foarte rar, dacă-mi este permis luxul unei presupuneri riscante. În sensul că nu exclud să mai fi apărut şi altele, dar în primul sfert de veac al posterităţii sale, despre Dan David nu au fost publicate decît patru materiale de presă: o recenzie – „Dan David. Lacrima de cîine", scrisă de Mircea A. Diaconu în „Convorbiri literare", Iaşi, 2001, o prezentare postată de acelaşi Mircea A. Diaconu pe site-ul www.crispedia.ro, 2003, şi două evocări: „Măştile poetului", semnată de Nichita Danilov în „Ramuri", Craiova, 2012, şi „Stingerea unui poet vulcanic - Dan David", publicată de mine în „altPHel", Ploieşti, 2013.

Nu am verificat dacă poetul apare în vreo antologie colectivă, dar şansele sînt

minime. Mai sigur este că memoria poetului se perpetuează prin tradiția oralității literare, numele său fiind deseori pomenit în diverse ocazii, la evenimente culturale, sau, pur și simplu, în frecventele discuții ale literaților prahoveni care, fie că l-au cunoscut personal, fie că nu, îi împrospătează periodic legenda.

Și cam asta e tot, după știința mea, adică mult prea puțin, ceea ce este surprinzător, nedrept, de neînțeles și de neacceptat. În 15 ani de activitate poetică, Dan David a publicat în cele mai importante reviste ale țării, a scos patru volume de versuri la edituri de prim plan, a citit cu succes în ședințele unor cenacluri de prestigiu, alături și de la egal la egal cu unii dintre cei mai semnificativi scriitori ai vremii (Gabriela Adameșteanu, Horia Bădescu, Mircea Cărtărescu, Liviu Antonesei, Mircea Nedelciu, Matei Vișniec, Nichita Danilov, Emil Brumaru și mulți alții), s-a bucurat de peste 20 de cronici, recenzii sau prezentări în „Luceafărul", „România literară", „Astra", „Convorbiri literare", „Tribuna", „Contemporanul"..., semnate de critici autoritari ai vremii: Alex Ștefănescu, Laurențiu Ulici, Romul Munteanu, Daniel Dimitriu, Al. Dobrescu, Al. Condeescu ș.a. sau de mulți alți literați de valoare: Cezar Ivănescu, Eugen Barbu, Adrian Păunescu, Cezar Ivănescu, Marian Popa, Dan Mutașcu, Ion Horea, Constanța Buzea...

În fine, multe, foarte multe nume mari sau doar importante sau doar cunoscute ale literaturii române din ultimele două decenii ale secolului trecut au vorbit elogios despre Dan David, asemănîndu-l cu Mircea Dinescu și Mircea Cărtărescu, fiind prezentat ca un fenomen literar de o forță lirică năvalnică... „un talent puternic și febril" (Laurențiu Ulici), „sparge toate tiparele posibile... se află la începutul unei cariere scriitoricești furtunoase" (Alex Ștefănescu), „unul dintre marii poeți ai literaturii noastre de mîine" (Cezar Ivănescu). Și, de la această efervescență apreciativă aducătoare de notorietate consistentă și durabilă, s-a trecut brusc la o tăcere totală, grea, inexplicabilă. De la moartea poetului și pînă azi, au apărut doar cele două cărți menționate deja și doar trei-patru texte critice, diferența de tonalitate dintre modul cum a fost perceput Dan David în timpul vieții și cum este tratat după moarte fiind una absolut surprinzătoare și nedreaptă, greu de înțeles, imposibil de acceptat. Cert este că pe Dan David posteritatea începuse să-l învelească în giulgiul unei tăceri nemeritate.

Pînă acum, cînd, iată, marcînd cei 25 de ani scurși de la moartea poetului, apare această minunată carte de versuri, fastuos ieșită din atelierele de foc continuu ale făurarului Mihai Vasile, cel care nu doar că a avut ideea și a lansat inițiativa, ci a făcut și tot restul, de la concepție la inevitabilul hamalîc editorial, stabilirea sumarului, ordinea poemelor, necesarele

corijări și adaptări de text, facsimil, tehnoredactare, copertă, grafică, adică, tot, adică inclusiv cel mai important amănunt al cărții, găsirea unui titlu sensibil, polivalent și foarte potrivit: „Venirea fiului". Deși reia cuprinsul de poeme din „Soare cu dinți de lupoaică", cartea aceasta nu este deloc o simplă reeditare. Este cu mult mai mult. Este cu totul și cu totul altceva față de ediția de acum 15 ani, care, la drept vorbind, din punct de vedere editorial era o improvizație, ca să fiu cît se poate de elegant.

Cartea de față impune nu numai prin ținută grafică, ci și prin acea excepțională infrastructură profesională care, de regulă, nu este vizibilă într-un produs editorial, așa cum în spectacolul de teatru, repetițiile nu se văd, dar se presupun. Mă refer la rigoarea editorială și la criteriile profesionale, la tenacitate și entuziasm, la acribie, seriozitate și excelență, adică la acea complexă atitudine de moralitate și responsabilitate culturală care condiționează și definește valoarea și pe care Mihai Vasile o onorează de fiecare dată cînd vrea și este lăsat să facă ceea ce știe el mai bine în materie editorială: carte-eveniment, carte-obiect de artă. În privința asta, colaborarea cu meseriașii de la tipografia Karta-Graphic este cît se poate de benefică.

Sînt încrezător că, prin frumusețea și valoarea sa, prin diversele și profundele ei semnificații, această carte va putea da startul unui nou interes public și instituțional față de poezia lui Dan David, prin birourile Centrului Județean de Cultură Prahova și, implicit, ale Editurii Mythos, visîndu-se deja la o mare ediție critică de tip „opera omnia" sau la o antologie făcută, vorba aia, ca la carte, cu un studiu introductiv, cu un aparat critic, cu indice, cu note, cu referințe, cu tot ce trebuie pentru ca opera literară a lui Dan David să intre autoritar și definitiv în circuitul valorilor culturale naționale și să stîrnească acel maxim interes major la care numai valorile literare majore sînt îndreptățite.

Întorcîndu-mă la poet, trebuie să spun că nu am avut norocul să-l cunosc, însă mă bucur că nu am ghinionul să-l ignor. Născut la 11 octombrie 1952 la Bertea - Prahova, Dan David (Dan Constantinoiu, pe numele său de stare civilă), debutează în 1975 în „Luceafărul" și apoi, după o asiduă colaborare cu poeme și proză la diverse reviste literare, în 1982, cîștigă concursul de debut de la Editura „Eminescu" și astfel îi apare primul volum, „Eu vă iubesc pe toți", primit foarte bine de critică și elogios de întreaga lume literară. Pînă la sfîrșitul scurtei, dar intensei sale vieți, 25 martie 1990, Dan David publică încă trei volume de versuri (și-l definitivează pe-al patrulea, care apare postum, cum spuneam): „Baladă pentru copilărie", 1982, „Lorelei", 1984 și „Podul cu fîn", 1988, o carte de proză, un fel de jurnal de scriitor: „Șarpele cu clopoțeii furați", 1984, precum și o seamă de poeme

prin revistele literare ale epocii. Lasă în manuscris multe alte poeme, valorificate în ediţia din 2001 şi, iată, acum, din nou, în această ediţie-facsimil.

(Pentru a risipi orice posibilă confuzie, e momentul să precizez că numele de Dan David este destul de frecvent în lumea literar-artistică. De exemplu, există un Dan David în SUA, poet, născut în 1936, în judeţul Sălaj, stabilit la Los Angeles, unde are o interesantă carieră literară în limba română şi engleză; un alt Dan David trăieşte în Ploieşti, fiind pictor iar un alt Dan David român este un profesionist al spectacolelor de magie; născut în România, acum, cetăţean israelian, rezident în Italia, om de afaceri de anvergură internaţională şi mare filantrop, un Dan David este fondatorul unui original premiu care îi poartă numele, în valoare de 3 milioane de dolari; în Canada există un Dan David, muzician de inspiraţie religioasă şi un Dan David - jurnalist).

Dan David al nostru scrie o poezie de o vitalitate metaforică excepţională, excesivă, desigur, care deseori seamănă mai mult a delir incontrolabil decît a poetică programatică, a viziune construită cu rost estetic, din cele care fac marea poezie a lumii. Radicalitatea senzaţiilor, a trăirilor, a sentimentelor şi a ideilor se suprapune cu o frusteţe totuşi elevată peste dublura lor livrescă, astfel încît în viziunea sa poetică torenţială, Dan David amestecă sinele cu realitatea imediată, contopind natura şi cultura într-o singură, indivizibilă matrice existenţial-poetică. Fibră puternică şi structură poetică de bună calitate, Dan David nici nu poate fi altfel decît debordant, torenţial, eruptiv, năvalnic, colosal, răvăşitor, fiindcă materialul din care îşi face poezia este extras direct din seva vieţii primordiale, arhetipale, mitologice şi tratat la temperatura arcului voltaic al unor mari figuri ale spiritualităţii universale. Versurile sale mustesc de trimiteri sau aluzii livreşti („e primăvară ca-n ochii lui Sadoveanu"; „Hölderlin a fost nebun, Pavese s-a-mpuşcat") organic integrate în magma lirică şi vectori importanţi ai mesajului poetic. O avalanşă de personalităţi de o diversitate năucitoare, zeci de nume: Proust, Goya, Blaga, Huxley, Creangă, Sartre, Hugo, Eminescu, Borges, Sadoveanu, Dante, Kafka etc... etc..., personaje: Moromete, Făt Frumos, Ahab, Jean Valjean, Gioconda..., repere geografice, nume de reviste, episoade, sintagme din opere literare: „privighetoarea cîntă" (Macedonski), „sub foala lui Iocan" (Marin Preda, „Moromeţii"), „il est un petit peu toqué" (Tolstoi, „Anna Karenina"), „via recta este semper bona" (dicton latinesc), „contemporanul total" (André Gide)... sau, pur şi simplu, expresii uzuale în română, latină, franceză, italiană, germană, engleză... De fapt, Dan David recurge la o retorică poetică şi la o recuzită lirică destul de comună în practica optzeciştilor, poezia sa avînd simple atingeri dar şi rezonanţe mai complicate cu viziunile poetice ale multora

dintre ei: Stratan, Cărtărescu, Iaru, Coşovei, Ghiu, Lefter, Stoiciu, acestea însele preluînd sugestii, ecouri sau accente din poeţi mai vechi, cu rădăcini în avangarda antebelică, Constant Tonegaru, Dimitrie Stelaru, Geo Bogza sau Geo Dumitrescu fiind primele nume care îmi vin în minte.

În mod absolut evident, dar deloc paradoxal, poeziei lui Dan David i se potriveşte perfect ceea ce spunea G. Călinescu despre proza lui Liviu Rebreanu. Şi anume că, luate separat, frazele sale sînt incolore ca nişte picături de apă ţinute în palmă, dar că, toate la un loc, dau prozei sale forţa şi vuietul mării. Schimbînd ceea ce este de schimbat, citate separate, versurile lui Dan David par sau chiar sînt anodine şi, în orice caz, nu spun nimic special cititorului. Numai citite în răvăşitoarea lor integralitate, poeziile îşi etalează forţa, emoţia, complexitatea, dinamismul şi valoarea. Fiindcă Dan David nu este un meseriaş al versului, un chiţibuşar, un ceasornicar de vorbe, ci un creator de viziuni poetice care, desigur, nu pot să încapă în buzunarul unui distih, ci au nevoie de colosala desfăşurare a unor poeme întregi. Dan David este un poet-vulcan care erupe continuu, a cărui poezie-magmă tinde să acopere tot şi să transfigureze lumea prin propria sa incandescenţă. La o asemenea desfăşurare de forţă lirică, versul nu există, strofa nu ajută, poezia e mică, abia dacă ciclul de poeme începe să suporte, să înmagazineze şi să transmită fluxul magmatic al creaţiei poetice.

Este şi motivul pentru care nu citez nici un vers. Tot ceea ce vreau este să vă spun că a existat un poet prahovean Dan David, că există în biblioteci toate cărţile sale, că opera sa merită să fie citită, cunoscută, comentată şi neuitată. Şi că pentru asta s-a născut cartea-eveniment pe care iată, o ţii chiar acum în mînă, iubite cetitorule! Fie-ţi zăbava cît mai frumoasă şi cît mai de folos!

M. Ghiţă-Mateucă

× ×

Aceasta este casa în care
n-am intrat
niciodată.
Acesta este vinul pe care
nu l-am visat niciodată.
Acesta este Infernul pe
care nu l-am contrazis niciodată.
Acesta este Trakl
și n-am primit nici o scrisoare de la el.
Acesta este Vulcanul
pe care n-am scris încă „Iubire" din
prea mult timp liber, ~~democratic~~
fii democratic.
Acesta este halucinantul
Lautréamont
și n-am paralizat la vederea lui.
Aceasta este Kaplan (teroista), iar
nu vicul morții, ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
cea care l-a rănit pe Lenin
și nu vă interesează declarația nici unui
înger
și Dumnezeu se uită la voi prin
pereți, prin ziduri, prin dușumele și coperișe...
și
fräulein Juliane se calcă-n
pajiștea poemului meu
și aceasta este firescul iubirii.
Acestea sunt cărțile pe care
nu le-am citit niciodată. Sînt cioban. Singur. O.S.
Sînt elogiul adus singurătății pe pământ.
Acesta ~~[illegible]~~ care scrie ~~[illegible]~~ poemul nu este Homer, ~~[illegible]~~ nu este Borges...

~~[illegible]~~
~~Rilke~~
~~[illegible]~~

*
*   *

Aceasta este casa în care
n-am intrat
niciodată.
Acesta este visul pe care
nu l-am visat niciodată.
Acesta este Infernul pe
care nu l-am contrazis niciodată.
Acesta este Trakl
și n-am primit nici o scrisoare de la el.
Acesta este Vulcanul
pe care n-am scris încă „Iubire” din
prea mult timp liber.
Din democrație.
Acesta este halucinantul
Lautréamont
și n-am paralizat la vederea lui.
Aceasta este Kaplan (terorista), iar
nu viciul morții,
cea care l-a rănit pe Lenin
și nu vă interesează declarația nici unui
înger
și dumnezeu se uită la voi prin
pereți, prin ziduri, prin dușumele și coperișe...
și
fräulein Juliane se culcă-n
pajiștea poemului meu
și acesta este firescul iubirii.
Acestea sunt cărțile pe care
nu le-am cetit niciodată. Sînt cioban. Singur. Orb.
Sînt elogiul adus singurătății pre pămînt
Acesta care scrie poemul nu este Homer, nu este Borges...

x

x x

Miroase a copac trăznit.
Ochii ți se lungesc până-n haosul
unui Dumnezeu beat
de incertitudini. Ochii tăi nu
mai au lacrimi. E frig. Miroase
a copac înjunghiat
la marea Conferință a flămânzilor.
„Mai mâncăm lemn de pădure,
Cistoase!"
„Mai mâncați lemn de pădure, e cauza
voastră. Închisoarea pe care
nu v-ați dorit-o. Bucuria
belșugului..."
Raquel Welch e o fată de treabă,
mi-a făcut zile negre, nopți albe
ea nu știe
c-am murit de poezie
de foame, ostracizare, jaf și nebunie

ea nu știe c-am murit
Miroase a copac trăsnit.

*
* *

Miroase a copac trăznit.
Ochii ți se lungesc pînă-n haosul
unui Dumnezeu beat
de incertitudini. Ochii tăi nu
mai au lacremi. E frig. Miroase
a copac înjunghiat
la marea Conferință a flămînzilor.
„Mai mîncăm lemn de pădure,
Cristoase?”
„Mai mîncați lemn de pădure, e șansa
voastră. Închisoarea pe care
nu v-ați dorit-o. Bucuria
belșugului...”
Raquel Welch e o fată de treabă,
mi-a făcut zile negre, nopți albe,
ea nu știe
c-am murit de poezie,
de foame, ostracizare, jaf și nebunie,

ea nu știe c-am murit.
Miroase a copac trăznit.

XXI a lătra în sens invers

Lucrăm și astăzi la piciorul lui Habsburg facem literatură (nu se-ntreabă nimeni!!), doar [illegible] sora mea de cruce și de sânge, sora mea din Maramureș nu mai scrie (brutalitatea libertății i-a înțepenit limba, creionul și „dezastrul realului începe, dragă Ileană Dubăsaru!!)

Balaurul cu 22 milioane de capete refuză uniforma militară și urlează în
colorarul hotarelor: „Pace!" (Ajadar, cuvintele nu mai au timp de somn, frate!)

Cuvintele n-au nevoie de domni alcoolizați, de putoroși care [illegible] comit poeme putridroase și fără adresă lucrează rugina în bătrânețea [illegible] prematură, în tinerețea sofisticată. Doar țeapa lui Vlad nu ruginește, zice, doar Caragiale se apropie adică, mai zice, cuvintele, cuțite de haiduc, sânge pe limba haiducului, zic, cuvintele pe fruntea lui Ecclal, pe vârsta noastră (doar 2050 de ani?!)

Cade sânge pe Câmpia Turzii? Se rupe sufletul Iancului? Sau mormânt de legendă cu lucrători contemporani? (nu ridică nimeni mâna?) Soarele se învârtește de-a-ndăratelea! Dragostea nimănui poate schimba rotația pământului! (nu mai zice nimeni [illegible]!!)

Cuvintele dacă nu fac treabă, dacă nu tropăie și topesc și încape ploaia nimonată

// mai au fraze speranțe !!

a lătra în sens invers

Lucrăm și astăzi la piciorul lui Ahab sau facem literatură (nu se-ntreabă nimeni?!). Doar sora mea de cruce și de sînge, sora mea din Maramureș, nu mai scrie (brutalitatea libertății i-a înțepenit limba, creionul și....

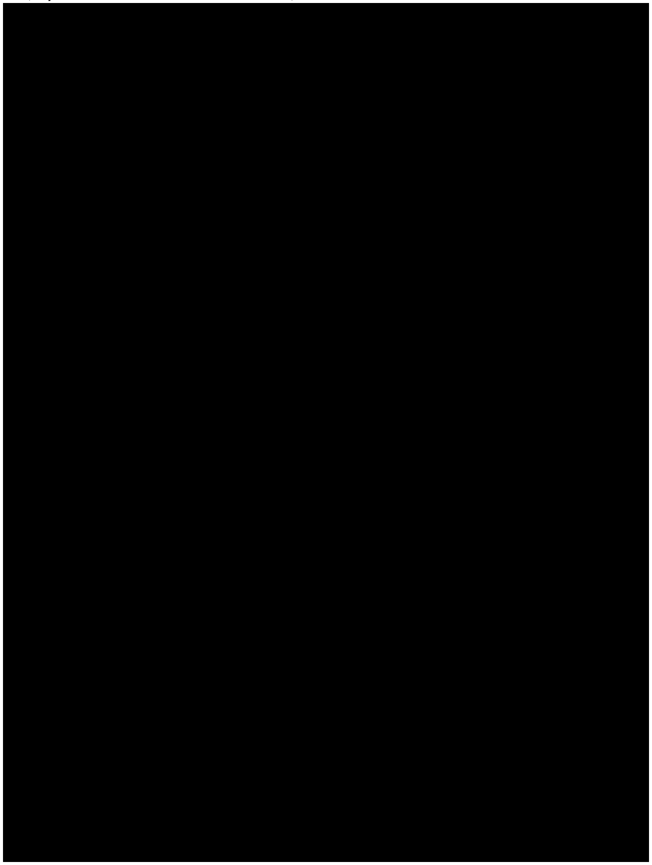

[illegible] ce [illegible] cu scriitorii contemporani!
(nu ridică nimeni mâna?) Soarele se învârtește
de-a-ndăratelea! Dragostea nimănui poate
schimba rotația pământului! (nu mai zice nimeni,
Cuvintele dacă nu fac treabă, dacă nu
trezesc și topesc în care ploaia nimerită
a pierderii de timp, se înțelege domnule Proust...
Din cuvinte se tot face sintagma prevestitoare: „Insurecția
obezilor", „Scriitori de duzină", „Artă comercială", „Inflația
papagalilor", „Fronda nechemaților" etc...
Ce rol au cuvintele într-o limbă literară, Anatol?
Nichita e martor, tremură tot, a uitat cifra
versuri din Luceafărul... Scrie din nou Lettres persanes, zice, n-am timp, zice
E frig în sala de spectacol a literaturii, e bine,
un domn aprinde pipa, tăcere de baladă pierdută, Goga
a fugit cu Zorea Albă, iarba crește pe tavan, calendarele
se schimbă, limbile ceasului au luat-o înapoi
limba literară e cea mai frumoasă fată; ochii ei pot

se schimbă rotația pământului?

Cuvintele dacă nu fac treabă, dacă nu
troznesc, se topesc și începe ploaia vinovată
a pierderii de timp, se înțelege domnule Proust...
Din cuvinte se pot face sintagme promițătoare: „Insurecția
obezilor, „Scriitori de duzină”, „Artă comercială”, „Inflația
papagalilor”, „Fronda nechemaților” etc...
Ce rol au cuvintele într-o limbă literară, Anatol?
Nichita e martor, tremură tot, a uitat cîteva
versuri din Luceafărul... Scrie din nou Lettres persanes, zice, n-am timp, zic.
E frig în sala de spectacol a literaturii, e bine,
un domn aprinde pipa, tăcere de baladă pierdută, Goya
a fugit cu Dona Alba, iarba crește pe tavan, calendarele
se schimbă, limbile ceasului au luat-o înapoi,
limba literară e cea mai frumoasă fată, ochii ei pot
schimba rotația pămîntului?

Poeme:
Un nou ciclu

MANIVELA

1.

Doamne Dumnezeule nu ești
sănătos la cap, la cer, la călcîi
de câte ori nu mi-ai sărutat mâna lui Făt-Frumos
s-a făcut în viața mea de impertinență, de râs, de zină...

Trăiască înjurătura
proletarului! Electricitatea literaturii, laura Louviers!
Nu mi-ai orbit ochii lui Borges! l-ai proclamat victoriosul în lupta lui Gide cu îngerii
N-ai făcut nani ca un om mare. S-ai cunoscut-o prea bine pe Elvira și Lamartine a tăcut, mai bine cu tine, Doamne
Doamne iubito, nu mi-ai sărutat manivela automobilului uitat
de tatăl neanderthalist în Piața Romană.

2. CĂȚEAUA

Poeme
Un nou ciclu

1. Manivela

Doamne Dumnezeule, nu ești
sănătos la cap, la cer, la călcîie,
de cîte ori nu mi-ai sărutat mîna lui Făt-Frumos
s-a făcut în viața mea de impenitență, de vis, de ziuă...

Trăiască înjurătura
proletarului! Electricitatea literaturii, Laura Douviers!
Nu mi-ai orbit ochii lui Borges! N-ai proclamat victoriosul în lupta
lui Gide cu îngerii.
N-ai făcut nani ca un om mare. N-ai cunoscut-o prea bine pe
Elvira și Lamartine a tăcut mai frumos ca tine, doamne!
Doamne, iubito, nu mi-ai sărutat manivela automobilului uitat
de bietul Neanderthalist în Piața Romană.

de Cultul Neanderthalist în Piața Romană.

2. CĂȚEAUA LEȘINATĂ

„Ce zi frumoasă! Să te omori nu alta, de frumoasă ce e!” [illegible]
[illegible] (Osvaldo Dragun)

Dar, dragă [illegible] domnule Dumnezeu
vino la cârciuma „Cățeaua leșinată” în
Ploiești și înhăluiește o mărăleasă cu noi
și trage un trăscău cu noi, să ne
magnetizăm, domnule, ca să ne piară gustul
dulce al acestei zile frumoase
În care refuz să mă spânzur, domnule, pe
cuvântul meu de candidat la dumnezeire! [illegible], Cine
are voturi mai multe, eu sau dumneata, dragă domnule ?!?
Acolo tot mărășești [illegible]) se fumează? tot
Spaima neamților?
Uite ce e, Dumnezeule...
Mais je ne vous ferai grâce de rien. 1

(Dragun)

1. Dar n-am să te iert cu nimic

2. Cățeaua leșinată

„Ce zi frumoasă! Să te omori, nu alta, de frumoasă ce e!”
(Osvaldo Dragun)

Dar, dragă domnule Dumnezeu,
vino la cîrciuma „Cățeaua leșinată”, în
Ploiești, și duhănește o mărășească cu noi
și trage un trăscău cu noi, să ne
magnetizăm, domnule, ca să ne piară gustul
dulce al acestei zile frumoase
în care refuz să mă spînzur, domnule, pe
cuvîntul meu de candidat la dumnezeire! Cine
are voturi mai multe, eu sau dumneata, dragă domnule?!?
Acolo, tot mărășești se fumează? tot
Spaima nemților?
Uite ce e, 'mnezeule...
Mais je ne vous ferai grâce de rien. [1]

1. Dar n-am să te cruț cu nimic

Crestături pe răboj XXX

Sfinții lui dumnezeu strălucesc
între ghizdurile fîntînii, Tăcere de
milenii cîștigat la cuțite pe gura fîntînii pentru
fata mică a
țăranului coteliv și rece ca o margine de oraș,

pe hornuri sălbatice iese aburul
pădurarilor, respirația lor, jocul secund
al nopților de pădure, fetele se rătăcesc
în plantație, în lăstăriș, pădurarii
au cosmosul lor de dragoste, nebunie, vin și viață lungă,

cucul cîntă, dimineața arde-n ochii pădurarului,
dincolo de Cabană, în spatele șandramalei, cîinii-și
călduri răcnesc și promit
fecunditatea regnului viitorului (zeii înțeleg, dau zice
hazardului, motorului!!! Un cîine cu motor a lătrat și a mușcat un
înger de picior!)
ciobanii dispecesc în aburul mieilor, șarpele
nopții a intrat în crăpătura muntelui,
Viță Nebună e timpul
care îmi frînge viața și ultima crestătură pe
răboj o trec în jurnalul meu de țăran, pădurar,
cioban și alte imnuri suprarealiste, cu bine
și-o să ne vedem acum 2050 de ani în cosmosul
ciopliturilor din Neanderthal (sau poate pe șantierul Speranței, în
anul 2000, era noastră.

Crestături pe răboj

Dinții lui dumnezeu strălucesc
între ghizdurile fîntînii, Tăcere de
mileniu cîștigat la cuțite pe gura fîntînii pentru
fata mică a
țăranului costeliv și rece ca o margine de oraș,

pe hornuri sălbatice iese aburul
pădurarilor, respirația lor, jocul secund
al nopților de pădure, fetele se rătăcesc
în plantație, în lăstăriș, pădurarii
au cosmosul lor de dragoste, nebunie, vin și viață lungă,

cucul cîntă, dimineața arde-n ochii pădurarului,
dincolo de cabană, în spatele șandramalei, cîinii-n
călduri răcnesc și promit
fecunditatea regnului viitorului (Zeii înțeleg, dau bice
hazardului, motorului!!! Un cîine cu motor
a lătrat și a mușcat un înger de picior!!
Ciobanii clipocesc în aburul mieilor, Șarpele
nopții a intrat în crăpătura muntelui,
Vită Nebună e timpul
care împunge viața și ultima crestătură pe
rîboj o trec în jurnalul meu de țăran, pădurar,
cioban și alte imnuri suprarealiste, cu bine
și-o să ne vedem acum 2050 de ani în cosmosul
cioplitorilor din Neanderthal sau poate pe Șantierul Speranței, în
anul 2000, era noastră.

xxx *Alte crestături pe răboj*

„te-ai sculat furios, ai pus muzica să
urle, tremură geamurile odăii, suntem singuri,
ascultăm Smokie, trăiască nebunia, zici,
legătura cu lumea-i o iluzie, zic
nu-i o iluzie zice Villon, aiurezi, urlă Rimbaud, nu vă certați,
n-are rost, zici, are rost strig și iubita seamănă [illegible] cu fruntea
solemnă a singurătății mele
singurătatea-mi dă o senzație cosmică și miroase
a copaci odaia, suntem năpădiți de
mușchi de pădure, Eminescu și Hölderlin rămîn frumoșii prinți ai romantismului, zic,
înflorim printre bolovani, pădurile și
halucinațiile poemelor tale, zici
la dracu și cu cele cîteva mii de rațiuni ale

neantului, realul cade și face explozie, zici
rerum summa, zic
d-aia vă certați voi toată ziua, zice mama
d-aia are vulpea coadă, zice tata
d-asta stă barza-ntr-un picior, n-a mai zis
nimeni, n-avea rost, azi e
luni după nuntă, abea suntem la prima ceartă, iubitule,
multe-nainte, zice tata și se uită la
prăpastia asta de fată, venită de la
Filologie la nebunie, din București, greu în satul meu părăsit și singur ca urlătura
unde pofta de ~~circiuma~~ și-njurătura
umple bătătura,
unde cresc iluzii, însurători și meri pădureți
iubita bătută-n cap, întîmpinată cu mămăligă, lovită de pereți!!!

Alte crestături pe răboj

... te-ai sculat furios, ai pus muzica să
urle, tremură geamurile odăii, sîntem singuri,
ascultăm Smokie, trăiască nebunia, zici,
legătura cu lumea-i o iluzie, zic
nu-i o iluzie, zice Villon, aiurezi, urlă Rimbaud, nu vă certați,
n-are rost, zici, are rost, strig, și iubita seamănă cu fruntea
solemnă a singurătății mele.
Singurătatea-mi dă o senzație cosmică și miroase
a copaci odaia, suntem năpădiți de
mușchi de pădure, Eminescu și Hölderlin rămîn frumoșii prinți ai
romantismului, zic,
înflorim printre bolovanii, pădurile și
halucinațiile poemelor tale, zici,
la dracu și cu cele cîteva mii de rațiuni ale

neantului, realul cade și face explozie, zici,
rerum summa, zic,
d-aia vă certați voi toată ziua, zice mama
d-aia are vulpea coadă, zice tata,
d-aia stă barza-ntr-un picior, n-a mai zis
Nimeni, n-avea rost, azi e
luni după nuntă, abea suntem la prima ceartă, iubitule,
multe-nainte, zice tata și se uită la
prăpastia asta de fată, venită de la
Filologie la Nebunie, din Bucureștiul greu
în satul meu
părăsit și singur ca urlătura
unde pofta de cîrciumă și-njurătura
umple bătătura,
unde cresc iluzii, însurători și meri pădureți
iubito bătută-n cap, întîmpinată cu mămăligă, bușită de pereți!!!

XXX **Dumicatul de mămăligă**

~~[illegible]~~ țăranul ~~[illegible]~~ cu capul spart,

fără dinți, cu un picior de lemn cineste ne ~~[illegible]~~

entuziasmează peste măsură, bea vin și

frige carne de vită-n jar (o vaca a murit de splină, la răscruce ~~[illegible]~~ cum a murit stând pe vremuri de urmași ...)

țăranul înjură, minte, scuipă electric, ~~[illegible]~~ țăranul care e un ~~[illegible]~~ Gheorghe

semeț și vechi, e primăvară, pomii înfloresc (simplă și magică și pură căzuție a naturii)

băiatul ~~[illegible]~~ țăranului ~~[illegible]~~ vine-n toiul dărâmat

al nopții de la cârciumă ~~cu fata-n~~-o mână, cu pușinul

la brâciner, cu fetila-n cealaltă mână, Flăcăul de

la vite și iepurării, fratele mai mare al lui Ion bătăușul s-a

dus în piață cu dumicatul lui de mămăligă,

cu furca lui mucegăită (ascunsă-n lada

cu mălai de maică-sa!) s-a dus cu nuci și prune

lojnițe la piață, la oraș ~~[illegible]~~ a treia

și a fost călcat de mașină ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ pe drumul asfaltat al veacului

pe rogojina orașului mare ~~[illegible]~~ oraș curat și frumos ~~[illegible]~~ oraș ideal

„și taică-său a plecat cu poemele la oraș, în

piața artelor poetice în jungla panseii cu dumicatul lui de mămăligă, cu

metaforele lui, cu căciula lui de oaie, cu paltonul lung, ~~[illegible]~~

dar a venit tramvaiul 1956 și băiatul hotărât că

o Moldovă istorică a fost trecut

în cuibul cosmic al veșniciei!

fruntea lui primită-n dar de la

Eminescu (straniu

O, blestemată moștenire!!!

Dumicatul de mămăligă

țăranul cu capul spart,
fără dinți, cu un picior de lemn cîinesc, ne
entuziasmează peste măsură, bea vin și
frige carne de vită-n jar, vaca a murit de splină,
cum a murit stăpînul ei pe vremuri
la răscruce de umanități,
țăranul înjură, minte, scuipă electric, țăranul care e un Gheorghe
semeț și vechi, e primăvară, pomii înfloresc (simplă și magică și
pură căznicie a naturii),
băiatul țăranului vine-n toiul dărîmat
al nopții de la cîrciumă cu fata-ntr-o mînă, cu șuriul
la bricinar, cu feștila-n ailaltă mînă, Flăcăul de
la vite și iepurării, fratele mai mare a lui Ion bătăușul s-a
dus în piață cu dumicatul lui de mămăligă,
cu șunca lui mucegăită (ascunsă-n lada
cu mălai de maică-sa!), s-a dus cu nuci și prune
lojnite în piață, la oraș; a treia
zi a fost călcat de mașină
pe drumul asfaltat al veacului,
pe rogojina orașului mare, oraș creț și frumos al dracului
... Și Labiș a plecat cu poemele la oraș, în
piața artelor poetice, în jungla șansei, cu dumicatul lui de mămăligă, cu
metaforele lui, cu căciula lui de oaie, cu paltonul lung, cu
fruntea lui primită-n dar de la Eminescu (stranie
și blestemată moștenire!!!)
dar a venit tramvaiul 1956 și băiatul hotărît ca
o Moldovă istorică a fost trecut
în cuibul cosmic al veșniciei!

Cine să fie

Nu, nu, nu, strigau frații mei (Salvador Dali, I. L. Caragiale, Socrate, Atlas,
Parmenide și Iisus Hristos), nu, nu, nu-l omorîți, strigau
frățiorii mei, nu-l puneți pe cruce, e nebun, rîmel lui
e îngrozitor, nu-i puneți pămîntul în spinare, e curat și
fraged ca natura, e zeu, e om, e sînge din
sîngele lui Rimbaud, e cine, e un nenorocit / et puis il est comme il faut
sublim, il est très gentil et naïf / nu-i dați cucuta, nu-l înlănțuiți pe stîncă,
nu-l împușcați, nu-l spînzurați, e mort și-n
ochii lui arzînd scînteiază gingășia geniului, nu, nu-l
atingeți, e lacrimă de nuenere, e rumeneală văratică
de măr domnesc, nu, nu, strigă Schopenhauer, n-a citit
Die Welt als Wille und Vorstellung, e viu,
e satană, fugiți de el, strigă un demon, sperjur, sperie,
diabolic un poet cislănos, coincidență, urlă Seraphica
implorațiune, completează luna greceasc, dar... ce sera admirable, adaugă
Faonul, nu, nu, strigă rece, prietenul între [redacted], [redacted]
nu e Apollo, nu e Dionysos, e Dumnezeu, pocăiește Nietzsche, strigă sclavul, nu, nu, lăsați-l
să nu moară, să nu fie vinovat, mais pardon, il est
un petit peu toqué, ciripește o domnișoară [redacted],
o fădărică provensală, nu, nu-l omorîți, e izbăvitorul,
e bucuria finală, judecata de apoi, ba da, via recta
est semper bona, tușește un duh contemporan
cu sîngele omenirii ars de dorul dreptății, cine să fie,
cine să fie, se mirau femeile cocoțate peste garduri, peste
vinovăție, peste sudoare, peste viață, cine să fie, cine să
fie, „Socrates et Jésus, saints et justes, dégoût!
Respectez le Maudit suprême aux nuits sanglantes," țipă
amicul meu, Rimbaud și vinerii scoal ande, e Tigra în poștalii cetății, cîini,
e Balaurul cu clopoței, e Bau-Bau, e ...rnic
un ins jumătate om, jumătate animal, ficorde [redacted], ciuruit
de gloanțe.

Cine să fie

Nu, nu, nu strigau frații mei (Salvador Dali, I.L. Caragiale, Socrate, Atlas,
Prometeu și Isus Hristos), nu, nu, nu-l omorîți, strigau
frățiorii mei, nu-l puneți pe cruce, e nebun, rîsul lui
e îngrozitor, nu-i puneți pămîntul în spinare, e curat, și
fraged ca natura, e zeu, e om, e sînge din
sîngele lui Rimbaud, e cîine, e un nenorocit
sublim, il est tres gentil et naïf et puis il est comme il faut,
nu-i dați cucută, nu-l înlănțuiți pe stîncă,
nu-l împușcați, nu-l spînzurați, e onest și-n
ochii lui arzînd scînteiază gingășia geniului, nu, nu-l
atingeți, e lacrimă de omenesc, e rumeneală văratică
de măr domnesc, nu, nu, strigă Schopenhauer, n-a cetit
Die Welt als Wille und Vorstellung, e vis,
e satană, fugiți de el, strigă un demon, sperjur, sperjur,
dîrdîie un poet ciolănos, coincidență, urlă Noaptea,
implorațiune, completează luna, concesie dar... Ce sera admirable, adaugă
haosul, nu, nu, neagă rece prietenul Sartre
nu e Apollo, nu e Dionysos, ocărește Nietzsche, e Dumnezeu, strigă sclavul, nu, nu, lăsați-l
să nu moară, să nu fie vinovat, mais pardon, il est
un petit peu toqué, ciripește o domnișoară,
o păsărică provensală; nu, nu-l omorîți, e izbăvitorul,
e bucuria finală, judecata de apoi, ba da, via recta
est semper bona, bîzîie un duh contemporan
cu visul omenetului ars de dorul dreptății, cine să fie,
cine să fie, se mirau femeile cocoțate peste garduri, peste
vinovăție, peste pudoare, peste viață, cine să fie, cine să
fie „Socrates et Jésus saints et justes degoût!
Respectez le Maudit suprême aux nuits sanglantes”, țipă
amicul meu, Rimbaud și nimeni nu-l aude, e tigrul în flăcări,
e Balaurul cu clopoței, e Bau-Bau, e poetul cetății, zbîrnîie
un ins jumătate om, jumătate animal și cade secerat
de gloanțe.

Dumnezeule Broch

„... o operă (...) e mai mare decît viața și moartea..."
(Hermann Broch - Moartea lui Virgiliu)

Repetăm Iliada, repetăm frumusețea Elenei, repetăm
Divina Comedie, repetăm omul, nu, nu, „omul va merita
să te ocupi atît de mult de el" se amestecă
netrebnicul genial, Gide, repetăm, honor
et nomen semper manent, ei și.. pentru a
ști nu este nevoie de a ști că știi" într-o vreme
Spinoza și se retrage chiar în
atelierul lui, repetăm le condition humaine repetăm
cuminte, geamul și sîngele omului
dement și sublim („contemporanul total" potrivit
expresiei lui Gide), arderea, zbaterea și
halucinațiile lui Malraux, repetăm
Under the volcano, nu, nu repetați: uită
Lowry și caută sticla aruncată-n
boschete, repetăm tăcerea arsă de muncă din fruntea
țăranului nimicit de vaci, trist, omorît, repetăm
Repetăm văduva satului în care ne-am născut și am cetit
„Străinul" lui Camus (Biblia sec. XX), Muntele
vrăjit, Deșertul tătarilor, Călătorie la
Capătul nopții, De veghe în lanul de secară repetăm
visul nostru surprins în poziție de drepți repetăm [illegible]
[illegible] pe tivită corpul lui Dumnezeu, repetăm, [illegible] teologi,
Repetăm suferința lui Prometeu, Isus, Giordano Bruno, repetăm,
cetățeni - [illegible], repetăm Cîntarea Cîntărilor,
cenușa noastră fericită (fortuna caeca est), repetăm
Moartea lui Virgiliu, dumnezeule Broch repetitio
est mater studiorum

Introduction générale à l'étude des doctrines hindoues (...)

Dumnezeule Broch

„...o operă (...) e mai mare decît viața și moartea...”
(Herman Broch. Moartea lui Virgiliu)

Repetăm Iliada, repetăm frumusețea Elenei, repetăm
Divina Comedie, repetăm omul, nu, nu, „omul nu merită
să te ocupi atît de mult de el”, se amestecă
netrebnicul genial, Gide, repetăm, honor
et nomen semper manent, ei și, „pentru a
ști nu este nevoie de a ști că știu” intră-n vorbă
Spinoza și se retrage sfios în
atelierul lui, repetăm La condition humaine, repetăm
chiciura, gerul și sîngele omului
dement și sublim („contemporanul total”, potrivit
expresiei lui Gide), arderea, zbaterea și
halucinațiile lui Malraux, repetăm
Under the volcano, nu, nu repetați, urlă
Lowry și caută sticla aruncată-n
boscheți, repetăm tăcerea arsă de muncă din fruntea
țăranului nimicit de oraș, strivit, omorît, repetăm
Introduction générale à l'étude des doctrines hindoues... [...]
Repetăm nădușeala satului în care ne-am născut și-am cetit
„Străinul” lui Camus (Biblia sec. XX), Muntele
Vrăjit, Deșertul tătarilor, Călătorie la
capătul nopții, De veghe în lanul de secară, repetăm
visul nostru surprins în poziție de drepți, repetăm patriotismul
scris pe tîrnăcopul lui Dumnezeu, repetăm, domnilor cîinologi,
repetăm suferința lui Prometeu, Isus, Giordano Bruno, repetăm,
cetățeni - cîinățeni, repetăm Cîntarea Cîntărilor,
lacrima noastră furată (fortuna caeca est) repetăm
Moartea lui Virgiliu, dumnezeule Broch, repetitio
est mater studiorum.

Stanțe crestate pe frunteza unui smeu

XX Viață și mai puțin nume

(+)

viața mea, pedeapsă senzuală și balcanică, euforie
europeană, poem axiomatic nescris de Ritsos, Emil Botta
sau Făt-Frumos din Lacrimă, viața mea, elegie cosmică auzită-n
Neanderthal și-n secolul XXI
când istoria începe numărătoarea de la unu
când toată literatura începe de la Miorița
de la Ion Creangă, de la Luceafărul... !
viața mea, violența și manifestul Adevărului !
Viața mea s-o înțelegi, Huxley...
s-o înțelegi ca și cum ai merge pe stradă, iubito...
Viața mea simplă ca o întrebare, lacrimă într-un ochi de zeu cibernetic.
Viața mea, stadiul simplității și al cruzimii dragostei pe pământ.
viața mea, ținta viitorului frumos ca o fată care m-a sărutat, țâțâna mileniului trei,
răspuns nedat misterului de Lucian Blaga

viața mea care poate fi și viața Ta
(te iubesc! dar nu scrie în politica lirismului
tău această întâmplare...)

Ștanțe crestate pe fruntea lui Dumnezeu

viață și mai puțin nume

Viața mea, pedeapsă senzuală și balcanică, euforie
europeană, poem axiomatic nescris de Ritsos, Emil Botta
sau Făt-Frumos din Lacrimă, viața mea, elegie cosmică auzită-n
Neanderthal și-n secolul XXI
cînd istoria începe numărătoarea de la unu,
cînd toată literatura începe de la Miorița,
de la Ion Creangă, de la Luceafărul...
Viața mea, violența și manifestul Adevărului!
Viața mea s-o înțelegi, Huxley...
S-o înțelegi ca și cum ai ieși pe stradă, iubito...
Viața mea simplă ca o întrebare, lacrimă într-un ochi de zeu cibernetic.
Viața mea, studiul simplității și-al cruzimii Dragostei pe pămînt.
Viața mea, știința viitorului frumos ca o fată care m-a sărutat, țîțîna mileniului trei,
răspuns nedat misterului de Lucian Blaga

viața mea care poate fi și viața Ta!
(te iubesc! dar scrie în politica lirismului
tău această întîmplare...)

Stanțe crestate cu toporul pe fruntea lui dumnezeu

XXX Nici un vis

o provincie de flori pentru tine însito cu biografia
ta despre care ți-am scris
și oamenii frumoși care nu te-au sărutat
și tone de egoism pentru nici un vis!

Iubita element [illegible]

Nici un vis

O provincie de flori pentru tine iubito cu biografia
ta despre care n-am scris
și Oamenii frumoși care nu te-au sărutat
și tone de egoism pentru nici un vis!

(+)

Subito, element și corectitudine

... erai rezemată de gard în răcoare
(în frunzișul grădinii cu stele cântate-n limbă de privighetoare
citeai la lumina lunii Jurnalul lui Pavese)
și noaptea fără nume se făcea o tristă sărutare?

Iubito, element și corectitudine

... erai rezemată de gard în răcoare
(în frunzișul grădinii cu stele cîntate-n limbă de privighetoare
ceteai la lumina lunii Jurnalul lui Pavese)
și Noaptea fără mine se făcea o tristă sărutare.

Și [illegible] fără [illegible]

XX Risc

Uneori viața mea e
riscul naturii de a aprinde faclă pe pământ.

XXI fântâna [illegible]

Risc

Uneori viața mea e
riscul naturii de a aprinde faclă pe pămînt.

[illegible] a aprinde faclă pe pământ.

~~XI~~ X săptămâna

(modestie torențială, zici, sărutare dată vechimului, zic, veac euforic smuls din poveste, zici...)

ghilotină, suferință, șapte neveste și nuste;
săptămâna mea de lucru, și stele nădușite
în forme pedepsite...

Săptămîna

(modestie torențială, zici, sărutare dată rechinului, zic, veac euforic smuls din poveste, zici...)

ghilotină, suferință, șapte neveste, 8 neveste,
săptămîna mea de lucru, 8 stele nădușite
în poeme pedepsite...

... proaspete ...

Pact

facem un pact: eu șterg secolul de metafore de mîntuială
și voi ștergeți toate datele false din fișele producției mondiale de
carburanți și energie! Și poate vom fi chit!

Pact

facem un pact: eu şterg secolul de metafore de mîntuială
şi voi ştergeţi de toate datele false din fişele producţiei mondiale de carburanţi şi energie! Şi poate vom fi chit!

Cu stîngul

A trebuit să-mi înfruntesc caietul de pe masă
cumpărat de prietena mea, zeița Jalepeleasă
cu o însemnare mai pămînteană, mai fioroasă –
o însemnare a unui om cu multe doage la cap:

a trebuit să-mi înfruntesc viața cu-n berbec la protap,
cu sentimul ăsta monstruos, cu o sîngerîndă iubire,
cu un poem bachic, cu o nenorocire (eram singur ca o
conferință de pace și pentru prima oară am pășit cu stîngu-n viață!)

X.XVI Flor[illegible]

Cu stîngul

A trebuit să-mi înfrunțesc caietul de pe masă
cumpărat de prietena mea, zeița Jalepelească,
cu o însemnare mai pămînteană, mai fioroasă -
o însemnare a unui om cu multe doage la cap:

a trebuit să-mi înfrunțesc Viața cu-n berbec la proțap,
cu Destinul ăsta monstruos, cu o sîngerîndă iubire,
cu un poem bachic, cu o Nenorocire (eram singur ca o
Conferință de pace și, pentru prima oară am pășit cu stîngu-n viață!)

XX Flori pentru mama

mama, lacrimă de excepție, tandrețe și
sentință, oftat și nevoință, mama,
floare de trudă și lumină
aducându-mă pe lume, mult prea mult mi-a dat.

Flori pentru mama

mama, lacrimă de excepție, tandrețe și
sentință, oftat și nevoință, mama,
floare de trudă și Lumină,
aducîndu-mă pe lume, mult prea mult mi-a dat.

aducându-mă pe lume, mult prea mult mi-a dat.

(+)

Surâsul vechi de 2050 de ani

Tată, îți picură sudoare din carne, din tăcere, din frunte.
Picură sudoare pe firea mea de mesteacăn,
de feuman, de munte...
Tată, surâsul tău moștenit de la Decebal, de la Soare
a-nflorit azi în poemul meu înfiorat, în
horă de priviri de copilare ...

Și mai puțin nume)))

Surîsul vechi de 2050 de ani

Tată, îți picură sudoare din carne, din tăcere, din frunte.
Picură sudoare pe firea mea de mesteacăn,
de fenomen, de munte...
Tată, surîsul tău moștenit de la Decebal, de la Soare,
a-nflorit azi în poemul meu înfiorat, în
rouă de priviri de căprioare...

X

X X

Și privighetoarea cîntă
Și privighetoarea nu cîntă
Doar tu (sau altul) [illegible] ai umblat în izmene,
călare pe știț, prin fața Intercontinentalului.

... și privighetoarea cînta pe Intercontinental
... și privighetoarea nu cînta pe Teatrul Național

Și nimeni n-a spus că privighetoarea nu mai cîntă
Și nimeni n-a spus că privighetoarea mai cîntă
Și moare ceasul unui secol nou
mai urît ca toate, nuclear, fals, rotund ca o amenințare, ca
un [illegible] ou...

*
*   *

și privighetoarea cîntă,
și privighetoarea nu cîntă
Doar tu (sau altul) ai umblat în izmene,
călare pe băț, prin fața Intercontinentalului,
...și privighetoarea cînta pe Intercontinental
...și privighetoarea nu cînta pe Teatrul Național,

și nimeni n-a spus că privighetoarea nu mai cîntă,
și nimeni n-a spus că privighetoarea mai cîntă,
și moare ceasul unui secol nou,
mai urît ca toate, nuclear, fals, rotund ca o amenințare, ca
un ou...

Nu fac prinsoare cu eternitatea.
Cu iarba unui vis cumpărat la kilogram.
Nu cotizez nefumătorii.
Bătătorii de lapte bătut. Premiul Nobel pentru pace.
Nu cotizez momentul hotărîtor al
idealului meu cînd ~~am~~ mi-am legat sfoara de gît
pentru prima oară (eram atît de tînăr... de
concret. de neiertat.)
Nu fac contract de halucinații.
Am rămas un simplu Moș Geiță.
(am adus în cîrcă
saci plini cu optimism, azi văd,
nu mai țin, mi-e foame, cine
cumpără, n-am mărit prețul prea mult!
optimismul e și el un castravete
acolo, un șurub, o bucată de brînză, un
ou de cioară...)

*
*   *

Nu fac prinsoare cu eternitatea.
Cu iarba unui vis cumpărat la kilogram.
Nu contestez nefumătorii.
Băutorii de lapte bătut. Premiul Nobel pentru pace.
Nu contestez momentul hotărîtor al
idealului meu cînd mi-am legat sfoara de gît
pentru prima oară (Eram atît de tînăr... De
concret. De neiertat.)
Nu fac contract de halucinații.
Am rămas un simplu Moș Gerilă.
(am adus în cîrcă
saci plini cu optimism, azi vînd,
nu mai ține, mi-e foame, cine
cumpără, n-am mărit prețul prea mult!
optimismul e și el un castravete,
acolo, un șurub, o bucată de brînză, un
ou de cioară...)

x

x x

Nu știi dacă e toamnă, dar bruma (de cunoștințe?)
se-arată strălucind ca o
pierdere, ca o foame, ca o nebunie, ca o sfâșiere...
Bruma ta de toamnă, ~~sau~~ doamnă
aprinde o înfățișare albă, simfonică
și-nflorește stele
și-nfrunzește iele
printre ramuri calme și nuiele
Păsări de alun și păsări de flori
răscolesc mitologia poetului, taci, nu, n-am
să tac, n-am noroc pe lume, n-am mitologie,
n-am rană de vânzare / stea de pierzare...
Ai vijelie, răcnet și nume,
durere și viață...
Când spargi metafora se face dimineață
Ești un dumnezeu beat de abstract, beat
de idee, ești sifon, ești lacrimă, humă și oftat
Ești un dumnezeu care-și spală
dinții cu mere ionatane, nu, dragă Laura,
eu am murit de mult
și n-a rămas din prăpăditul meu nume
decât cutremurul și taifunul care urlă peste lume.

*
* *

Nu știu dacă e toamnă, dar bruma (de cunoștințe?)
se arată strălucind ca o
pierdere, ca o foame, ca o nebunie, ca o sfîșiere...
Bruma ta de toamnă, doamnă,
aprinde o înfățișare albă, simfonică.
Și-nfloresc stele
și-nfrunzesc iele,
printre ramuri calme și nuiele.
Păsări de alun și păsări de flori
răscolesc mitologia poetului, taci, nu, n-am
să tac, n-am noroc pe lume, n-am mitologie,
n-am rană de vînzare / stea de pierzare...
Ai vijelie, răgnet și nume,
durere și viață...
Cînd spargi metafora se face Dimineață
Ești un dumnezeu beat de abstract, beat
de idee, ești vifor, ești lacrimă, bucurie și oftat
Ești un Dumnezeu care-și spală
dinții cu mere ionatane, nu, dragă Laura,
eu am murit de mult
și n-a rămas din prăpăditul meu nume
decît cutremurul și taifunul care urlă peste lume.

XXI ~~Venirea fiului~~ [Soare cu dinți de lupoaică]

Tata nu plânge, mama plânge și-ntre ei Soarele zilei
strălucind și trosnind peste casa nenorocitului, peste .
piatra săracului, în ogradă n-au
astâmpăr berbecii, e fug de vară, soare cu dinți de lupoaică,
Tata a pus mâncare la traistă, usturoi, rachiu,
gresie-n tocul de la briciuar, coasa la spinare și a
plecat cu picioarele lui rupte de muncă și alergătură
și a plecat cu umbra lui târâș, cu
umbra lui năduşită, zdrențuită pe maluri mărăcinoase, pe prund, în păduri, a
plecat furios și singur și drept ca un stejar, a plecat la coasă, la muncă...
coasa e primul semn al lacrimii de lumină și veșnicie al
țăranului, e prima și ultima conștiință a
muncilor de vară (ah, viața strălucind ca o coasă! Am răsturnat
Amintirile și-am plecat la cosit: Ce melancolie scumpă și barbară!)
copiii se zvârcolesc ciufuliți pe rogojină, Dimineața e
teafără ca gândul haiducului cu mustața licărind în rouă,
se zbicește lacrima și sudoarea pământului în urma coasei,
caii necheză în tufișuri, se răcoresc la umbra ochilor
tatălui meu, la răcoarea sufletului nostru comun, noduros, mare, rădăcinos!

păsări se [illegible] în băltoci, în miriștea umedă,

I ~~Venirea fiului~~

~~II~~ [Soare cu dinți de lupoaică]

Tata nu plînge, mama plînge și-ntre ei Soarele zilei
strălucind și troznind peste casa nenorocitului, peste
piatra săracului, în ogradă n-au
astîmpăr berbecii, e frig de vară, soare cu dinți de lupoaică,
Tata a pus mîncare la traistă, usturoi, rachiu,
gresie-n tocul de la bricinar, coasa la spinare și a
plecat cu picioarele lui rupte de muncă și alergătură,
și a plecat cu umbra lui tîrîș, cu
umbra lui nădușită, zdrențuită pe maluri mărăcinoase, pe prund, în păduri, a
plecat furios și singur și onest ca un stejar, a plecat la coasă, la muncă...
coasa e primul semn al lacrimii de lumină și veșnicie al
țăranului, e prima și ultima coerență a
muncilor de vară (ah, viața strălucind ca o coasă! Am răsturnat
Amintirile și-am plecat la cosit: Ce melancolie scumpă și barbară!).
Copiii se zvîrcolesc ciufuliți pe rogojină, Dimineața e
teafără ca gîndul haiducului cu mustața licărind în rouă,
se zbicește lacrima și sudoarea pămîntului în urma coasei,
caii nechează în tufișuri, se răcoresc la umbra ochilor
tatălui meu, la răcoarea sufletului nostru comun, noduros, mare, rădăcinos!

tatălui meu, la racoa[...] duros, mare, rădăcinos!

păsări se prăbușesc fierbinți în băltoci, în miriștea umedă,
în floarea de iarbă, peste mușuroaie de furnici,
cîrtița se retrage sfioasă în gaura materiei, sub lespezi, în
fastul întunericului; e frig de vară, soare cu dinți de lupoaică,

Tata nu plînge, mama plînge și-ntre ei Soarele zilei
strălucind,
prevestind venirea fiului de la Oraș
ca o ploaie peste epoleți veștejiți pe umeri de ostaș,
venirea fiului de la Oraș, de la garnizoană:
iar timpul răbdării a luat o formă ciudată de goarnă!

păsări se prăbușesc fierbinți în băltoci, în miriștea umedă,
în floarea de iarbă, peste mușuroaie de furnici,
cîrtița se retrage sfioasă în gaura materiei, sub lespezi, în
fastul întunericului e frig de vară, Soare cu dinți de lupoaică,

Tata nu plînge, mama plînge și-ntre ei Soarele zilei
strălucind,
prevestind venirea fiului de la Oraș,
ca o ploaie peste epoleții veștejiți pe umeri de ostaș,
venirea fiului de la Oraș, de la garnizoană:
iar timpul răbdării a luat o formă ciudată de goarnă!

„Zăpada e albă"
(citat din memorie)

Votați soarele! Ochiul ciobanului.
Pădurea și costumele de scânduri.
Omul e social. E fatal. Uită pe fratele
lui, Maxim Gorki. Face un efort
pentru tura căruțelor cu cai, a h, vampirule,
omule, fiinghemule, teză universală a
caracterului, pregătire pentru
la iarnă... Ah, sângele savantului
țâșnește pe țeve de eșapament,
pe furnale
Și voi ascultați gâlgâitul
amazoanelor de sânge

Și aceasta e o categorie,
o acțiune.
O etapă. Ca țărna în succesiunea anotimpurilor, ca zăpada.
Ca sătișnetea muncii în ochii tatălui meu. Ca harta ~~Europei~~ unui vis
european năruit și-n care zăpada e într-adevăr albă.
Votați soarele! Munca de 8 zile pe
săptămână! Munca de 13 luni într-un an!
Munca de două secole într-un secol!
Cincinalul făcut de ~~[illegible]~~ în 10 ani!
Votați forța. Bescultanta și desăvârșirea!

Votați meseria mea de cioban!
Nu vă tentează acest ciobănesc ideal?

*
* *

„Zăpada e albă”
(citat din memorie)

Votați Soarele. Ochiul ciobanului.
Pădurea și costumele de scînduri.
Omul e social. E fatal. Uită pe fratele
lui, Maxim Gorki. Face un efort
pentru țara căruțelor cu cai, ah, vampirule,
omule, hingherule, teză universală a
caracterului, pregătire pentru
la iarnă... Ah, sîngele savantului
țîșnește pe țeve de eșapament,
pe furnale
și voi ascultați gîlgîitul
amazoanelor de sînge

Și aceasta e o categorie,
o acțiune.
O etapă. Ca iarna în succesiunea anotimpurilor, ca zăpada.
Ca bătrînețea muncii în ochii tatălui meu. Ca harta unui vis
european nevisat și-n care zăpada e într-adevăr albă.
Votați Soarele! Munca de 8 zile pe
săptămînă! Muncă de 13 luni într-un an!
Munca de două secole într-un secol!
Cincinalul făcut 10 ani!
Votați forța, Basculanta și Desăvîrșirea!

Votați meseria mea de cioban!
Nu vă tentează acest ciobănesc ideal?

XXX

x

x x

Tu ai un picior de lemn. El nu are un picior de lemn. (Ți-a mâncat lupii un picior, lupii progresului, șantierul, doamne Iisuse Christoase!!!) (El a fost cel mai cumsecade dintre lupi, nu se uita înapoi, respecta omul, lașitatea, ignoranța și altele)

Tu ai 29 de ani. El are 50 și ~~[illegible]~~ „omenia" lupului în sânge și în cabafuse.

Tu strigi „Trăiască Omul de zăpadă!" (Și lupii cu dinții strălucind în tonul fructelor de iarnă se duc la conferințe)

El strigă „Trăiască Femeia de zăpadă!" (Și lupii bolnavi n-au acces la conferințele despre lupi)

Tu ai o mireasă cu picior de lemn. (Nu e de glumă cu tandrețea lupilor)

El nu are mireasă cu picior de lemn.

~~[illegible]~~

El nu are cârje.

Tu ai cârje.

...Și acesta este micul tău avantaj

(în pofida cumsecădeniei cântăritoare a acelor animale simpatice amintite mai sus)

*
*   *

Tu ai un picior de lemn.
Ți-au mîncat lupii un picior, lupii progresului,
șantierul, doamne Isuse Cristoase!!! El nu
are un picior de lemn.
(El a fost cel mai cumsecade dintre lupi, nu
se uita înapoi, respecta somnul,
lașitatea, ignoranța și altele)
Tu ai 29 de ani. El are 50 și
„omenia" lupului în sînge și în catrafuse.
Tu strigi „Trăiască Omul de
Zăpadă!" (Și Lupii cu dinții strălucind în toiul fructelor de iarnă se duc
la conferințe)
El strigă „Trăiască Femeia de
Zăpadă"! (Și Lupii bolnavi n-au acces la conferințele despre lupi)
Tu ai o mireasă cu picior de lemn. (Nu e de glumă cu tandrețea lupilor).
El nu are mireasă cu picior de lemn.
El nu are cîrje.
Tu ai cîrje.

...și acesta este uriașul tău avantaj
(în pofida cumsecădeniei crănțănitoare a acelor
animale simpatice
amintite mai sus)

Mi-ai pregătit concediul. M-ai
încurajat. Și-am aruncat Cucea. Și
n-am aruncat Cucea.
M-ai ajutat să fac groapa asta.
Te-ai sacrificat nopți la rînd
și n-ai mîncat pămînt
Și-am mîncat pămînt
Și-am vrut să mă mănînci
Și ai căzut în brînci

Ți-am dat cîteva pogoane de vis
din tot ce amărîtul de mine n-a scris
(M-ai ajutat
să fac groapa asta, cîntec ciudat!
Și-am căzut în ea și m-am ridicat
Și-ai rîs frumos și dinții tăi de cîine turbat
au fotografiat,
au desenat,
au mușcat din mine
mult și bine..)
eu te iubesc și azi, ~~nu vezi ce senin respir~~ e un vis senin, fac, respir!..
Ce senin de răcoare de flori de trandafir!

*
*   *

Mi-ai pregătit concediul. M-ai
încurajat. Și-am aruncat Crucea. Și
n-am aruncat Crucea.
M-ai ajutat să fac groapa asta.
Te-ai sacrificat nopți la rînd
și n-ai mîncat pămînt,
și-am mîncat pămînt,
și-am urlat să mă mănînci
și ai căzut în brînci

ţi-am dat cîteva pogoane de vis
din tot ce amărîtul de mine n-a scris
(M-ai ajutat
să fac groapa asta, cîntec ciudat!,
și-am căzut în ea și m-am ridicat
și-ai rîs frumos și dinții tăi de cîine turbat
au fotografiat,
au desenat,
au mușcat din mine
mult și bine...)

eu te iubesc și azi, e un vis senin, tac, respir.
Ce senin de răcoare, de flori de trandafir!

x

x x

(Ru Si, scriitor chinez.
Ru-Si-Se, scriitor... de ce nație?)

La periferia literaturii
cărți trandafirii, concretul, Radiografia
Adevărului... (Ușa pe care-am intrat seamănă cu
ușa spitalului. Ușa pe care am ieșit seamănă cu fruntea unui ostracizat.)
La periferia literaturii:
cărți
Demonstrația că miezul de foc
al literaturii
e ronțăit de șoricei,
șobolănuți, lupișori... (Porțile pe care-am intrat
au ruginit și e firesc să deschidem
porțile și nu e firesc să deschidem porțile...)
Moartea așteaptă și nu este mâhnită
și nu tremură de rușine
și nu e bine
și e bine

*
*   *

(Ru Si, scriitor chinez
Ru-Si-Ne, scriitor... de ce nație?)

La periferia literaturii
cresc trandafirii, concretul, Radiografia
Adevărului... (Ușa pe care-am intrat seamănă cu
ușa spitalului. Ușa pe care am ieșit seamănă cu fruntea unui ostracizat.)
La periferia literaturii
crește
Demonstrația că miezul de foc
al literaturii
e ronțăit de șoricei,
șobolănuți, lupișori... (Porțile pe care-am intrat
au ruginit și e firesc să deschidem
porțile și nu e firesc să deschidem porțile...)
Moartea așteaptă și nu este mîhnită
și nu tremură de rușine
și nu e bine
și e bine

XXX

x

x x

(Ori „totul e posibil”, ori „spânzurătoarea”
ori faci față
secolului
în care computerizezi, maimuțărești
și
șobolanizezi
ori... „mai du-te nene dracului!”)

Nu mai merge cu mediocritatea,
„trăiască libertatea!”,
„trăiască virilitatea!”...
(Bestia de tăcere are reumatism?)
Unii au pus lacăt la gura poetului
tribun. Alții au pus belciug
la gura poetului tribun și
e atât de fioros...
Dar tot se așează pe ecranul televizorului
cu belciug, cu lacăt, cu hau-hau
„Trăiască, domnule Bau-Bau!”

*
*   *

(Ori „totul e posibil”, ori „spînzurătoarea”
ori faci față
secolului
în care computerizezi, maimuțărești
și
șobolanizezi,
ori... „mai du-te nene dracului!”)

Nu mai merge cu mediocritatea,
„trăiască libertatea!”
„trăiască virilitatea!”...
(Bestia de tăcere are reumatism?)
Unii au pus lacăt la gura poetului
tribun. Alții au pus belciug
la gura poetului tribun și
e atît de firesc...
Dar tot se așază pe ecranul televizorului,
cu belciug, cu lacăt, cu hau-hau,
„Trăiască, domnul Bau-Bau!”

x

x x

Această viperă m-a sărutat. Acest

cioban din fața

dumneavoastră, gratăcit pe arterele

bucureștene (adică eu),

a aprins o mărășească și-a

șters Vipera la gură

și-a fugit nebun, otrăvit, învecinat cu

prima flăcăoaică

ce i-a ieșit în Calea Adevărului

(l-a mușcat tiritoarea Râului, depreaderjoba... l-a sărutat ea, dementa, Vipera și Venul i-a căzut de pe spinare / și Venul)

Ciobanul, peste glob, și-a fugit în izmene, cu frunze pe frunte

gloși, flori și troiene

și cu lacrimi multe

„Metus ac terror sunt infirma vincla caritatis" x

(Acesta a scris primul poem contra morții, primul poem teribil „Viața")

x

„Frica și teroarea sînt legăturile slabe ale iubirii"

(Tacitus)

*
* *

Această viperă m-a sărutat. Acest
cioban din fața
dumneavoastră, rătăcit pe arterele
bucureștene (adică eu)
a aprins o mărășească și-a
șters Vipera la gură

și-a fugit nebun, otrăvit, înveninat cu
prima flăcăoaică
ce i-a ieșit în Calea Adevărului
(l-a mușcat tîrîtoarea Răului, deznădejdea... l-a sărutat
ea, Demența, Vipera, și Veul i-a căzut de pe spinare, și Veul
acesta a scris primul poem contra
morții, primul poem teribil: „viața”)
și-a fugit în izmene
ciobanul, peste glozi, bolovani și troiene cu frunze pe frunte
și cu lacremi multe
„Metus ac terror sunt infirma vincla caritatis” *

---

* „Frica și teroarea sînt legăturile slabe ale iubirii”
(Tacitus)

LXX (7)

Domnul Satana

mai bine faci versuri, e primăvară ca-n
ochii lui Sadoveanu, nu mai bate bulevardul
trîndăviei, tata e plecat,
împingi vîntul la vale, închizi ultimul ușa la
cîrciumă, ești singur acasă ca o coajă de pîine, mai bine
te-ar căuta Dumnezeu la cîine
decît să-nveți pentru examene, mai bine moșmondești
versuri, ai mustăți, barbă, plete, molură,
baschete, blugi, ce dracului, poezia e rentabilă (scoți
bani pt. țigări, vodcă, bască și teniși..., îți ajung banii, nu!?
Plantează cireși, vinde cireșe la ișoniță, nu, am
să scriu psalmi, cresc iepuri, am să-mi
îngrijesc via (prietenilor le plac vinurile de
la țară, friptura de iepure și versurile proaste), nu te
mai gîndi că Ion Brad e ambasador, că
Mozarte, Veronica, Dumnezeu și domnul Satana au
posibilități materiale, Hölderlin a fost nebun,
Pavese s-a împușcat, Făt-Frumos din lacrimă
a dispărut, eu nu mai scriu romane,
Tolstoi a venit cu bicicleta pe la mine aseară,
Luați bolovanul lui Sisif cu mîinile
voastre, nu vă smulgeți tubul de oxigen de la gură,
nu vă jucați cireșii în această primăvară cu
nopți de insomnie, te duci, te lasă-n
groapă, aruncă un cîine mort peste
tine și gata, taci, mînjie abstract, domnul Satana,
nu n-am să tac, e prea devreme.

Domnul Satana

mai bine faci versuri, e primăvară ca-n
ochii lui Sadoveanu, nu mai bate bulevardul
trîndăviei, tata a plecat,
împingi vîntul la vale, închizi ultimul ușa la
cîrciumă, ești singur acasă ca o coajă de pîine, mai bine
te-ar arunca Dumnezeu la cîine
decît să-nveți pentru examene, mai bine moșmogești
versuri, ai mustăți, barbă, plete, mobră,
bașcheți, blugi, ce dracului, poezia e rentabilă, (scoți
bani pentru țigări, vodkă, bască și tenișì...
ți-ajung banii, nu!?
Plantează cireși, vinde cireșe la poartă, nu, am
să scriu psalmi, crește iepuri, am să-mi
îngrijesc via (prietenilor le plac vinurile de
la țară, friptura de iepure și versurile proaste), nu te
mai gîndi că Ion Brad e ambasador, că
Montale, Neruda, Dumnezeu și Domnul Satana au
posibilități materiale, Hölderlin a fost nebun,
Pavese s-a împușcat, Făt-Frumos din Lacrimă
a dispărut, eu nu mai scriu romane,
Tolstoi a venit cu bicicleta pe la mine aseară,
învățați bolovanul lui Sisif cu mîinile
voastre, nu vă smulgeți tubul de oxigen de la gură,
nu vă zburați creierii în această primăvară cu
nopți se sînziene, te duci, te lasă-n
groapă, aruncă un cîine mort peste
tine și gata, taci, mîrîie abstract, domnul Satana,
nu n-am să tac, e prea devreme.

Ședința XXX

"Să nu vă privată mirarea dacă cerem căruțele la acțiune, că este multe căruțe în satul nostru
cu carburanții știe toată lumea că acuma e greu, unele transporturi le mai facem cu căruța,
facem totul pentru progres, altfel cum am mai putea progresa!?"

... așa încheia pledoaria sa un primar de provincie, un parastiv rebutat,
un fiasco al creatorului,
suna ca un epitaf, ca hora-n căruța viitorului (se simțea
lipsa lui Juguslau sau a lui Cocoșiță ??)

... unul moțăia pe un ziar vechi (de la ultima sărbătoare!)
unde se putea citi versuri de corneliuinadimtudor, mihaiparaschiv, niculaestoian,
taicfuadălaciuri, adrianpăunescu, ionvergudumitrescu și alții

... altul a ciupit o învățătoare tinerică, e splendid
Charles Bronson, [illegible] zice ea, e minunată Natalie Wood, zice
el, fronda lui eros, Sophia Loren și alte
imnuri patriotice, rezumă cu exactitatea unui sărut
care a căzut pe sânul obraznic al prietenei noastre, cum
cade un poem la coș (concret, absurd, inevitabil !!!)

[illegible] alt colț

Ședința

„Să nu vă prinză mirarea dacă cerem căruțele la acțiune, că este multe căruțe în satul nostru,
că cu carburanții știe toată lumea că acușa e greu, unele transpoarte le mai facem cu căruța,
facem totul pentru progres, altfel cum am mai putea progresa!?”

...așa încheia pledoaria sa un primar de provincie, un paraschiv rebutat,
un fiasco al creatorului.
Suna ca un epitaf, ca hora-n căruța viitorului (Se simțea
lipsa lui Țugurlan sau a lui Cocoșilă??)
...unul moțăia pe un ziar vechi (de la ultima sărbătoare!)
unde se puteau ceti versuri de corneliuvadimtudor, mihaiparaschiv, niculaestoian,
taiefrunzălacîini, adrianpăunescu, ionvergudumitrescu și alții
...altul a ciupit o învățătoare tinerică, e splendid
Charles Bronson, zice ea, e minunată Natalie Wood, zice
el, fronda lui eros, Sophia Loren și alte
imnuri patriotice, nebunie cu exactitatea unui sărut
care a căzut pe sînul obraznic al prietenei noastre, cum
cade un poem la coș (concret, absurd, inevitabil!!!)

cade un poe

homo Jigodie, se aude în alt colț
homo șarlatanus, apreciază altul
homo țuguianus, formulează altcineva,
n-ai scris despre Trufia computerului, nu, n-am scris
despre Computerul căzut la pat de boala, am
scris despre Căderea lui Sinan Pașa în gîrla Neajlovului,

liniște, avem probleme grele de pus la ordinea zilei, zice
paraschivul de la prezidiu,
și-acum i se mai vede bătaia de sub barbă, zice un ins, a fost
un ciocan impotent, adaugă altul, liniște,
ai uitat de bătaia de sub barbă, îl provoacă un
ședințomane înrăit, nu, n-am uitat, zice primarul,
liniște, vă rog, gata, io vă mulțumesc și vă spui să
puneți umărul la muncă, ședința a luat sfîrșit, direcția la
muncă, [illegible] mai zice, aranjîndu-și cravata
care rima cu costumul lui impecabil cum rimează mielul
la proțap cu butoiul de vin roșu...

homo Jigodie, se aude în alt colț,
homo șarlatanus, apreciază altul,
homo țugurlanus, formulează altcineva,
n-ai scris despre Trufia computerului, nu, n-am scris
despre Computerul căzut la pat de boală, am
scris despre Căderea lui Sinan Pașa în gîrla Neajlovului,

liniște, avem probleme grele de pus la ordinea zilei, zice
paraschivul de la prezidiu,
Și-acum i se mai vede bătaia de sub barbă, zice un ins, a fost
un cioban impotent, adaugă altul, Liniște,
ai uitat de bătaia de sub barbă, îl provoacă un
ședințoman înrăit, nu, n-am uitat, zice primarul,
Liniște, vă rog, gata, io vă mulțumesc și vă spui să
puneți umărul la muncă, ședința a luat sfîrșit, derecția la
muncă, mai zice, aranjîndu-și cravata
care rima cu costumul lui impecabil cum rimează mielul
la proțap cu butoiul de vin roșu...

XXX Producția de obezi (epitaf de dragoste)

„avalanșele formei, răbdării și nebuniei într-un epitaf solemn și stereofonic, fără halucinații, fără capricii, fără conștiința fricoșilor de drumul mare, fără privirile mincinoase ale ședințomanilor din ședințele istovitoare ale secolului de consum"

1.

Prostia e pe cale de dispariție, i-a spus tînărul bătrînului maestru, care în costumul lui de olimpică bea un pahar de whisky cu gheață, rîdea plictisit și malurile de grăsime i se bălăbăneau îngrozitor de urît, în timp ce secretara îl săruta pe mocirla albă a gîtului său, bătrînul tremura în orgoliul spînzurătorii (de mădularele unei femei de 20 de ani), dar asta e o problemă mai vastă care nu se poate ghifti într-un poem, dragostea poate fi o întreagă țigănie universală, roboții umblă prin proza veacurilor viitoare, dragostea poate fi sărutul dat computerului bolnav de lepră, dragostea poate fi concepția despre lume (A șefului de trib de pe planeta burlacilor!), dragostea se poate citi în privirea uscată a bătrînilor (unde rînjesc toate speranțele din lume!)

Dragostea poate fi direct proporțională cu producția de obezi a secolului de consum (Toată nădejdea că un fel de elixir se va fabrica odată și odată, un fel de „mai întoarce roata timpului, mai dă-o nițel înapoi!" / Un fel de "curaj găină că te tai!"

2.

Seară Prostia [illegible] și bătrînul

Producția de obezi (epitaf de dragoste)

*„avalanșele foamei, răbdării și nebuniei într-un epitaf solemn și stereofonic,
fără halucinații, fără capricii, fără conștiința fricoșilor de drumul mare, fără privirile
mincinoase ale ședințomanilor din ședințele istovitoare ale secolului de consum”*

1

... Prostia e pe cale de dispariție, i-a spus tînărul
bătrînului maestru, care, în costumul lui de duminică, bea un
pahar de whisky cu gheață, rîdea plictisit și malurile de
grăsime i se bălăbăneau îngrozitor de urît, în timp ce secretara îl
săruta pe mocirla albă a gîtului său, bătrînul
tremura în orgoliul spînzurătorii (de
mădularele unei femei de 20 de ani), dar asta e o problemă
mai vastă, care nu se poate ghiftui într-un poem, Dragostea poate
fi o întreagă țigănie universală, roboții umblă prin proza
veacurilor viitoare, Dragostea poate fi sărutul dat
computerului bolnav de lepră, Dragostea poate fi
concepția despre lume (A șefului de trib de pe planeta
burlacilor!), Dragostea se poate ceti în privirea
uscată a bătrînilor (unde rînjesc toate speranțele din lume!)
Dragostea poate fi direct proporțională cu producția de obezi a secolului de consum
(Toată nădejdea că un fel de elixir se va fabrica odată și
odată, un fel de „mai întoarce roata timpului, mai dă-o nițel înapoi!”
Un fel de „curaj găină că te tai!”)

Fel de "curaj găină că te ...

2.

Lasă Prostia-n pace, îți trebuie o fată frumoasă, zice bătrînul
maestru și pune mîna pe telefon, nu, nu-mi trebuie, zice tînărul,
Dragostea universală tămăduind și îmbolnăvind în lipsa
femeilor! Eu am uitat sărutul pe buzele de
fier zmeurii ale unei fete cucuiete, care s-a proclamat
sora mea de sînge și de draci, zice tînărul și
bătrînul maestru mai bea un pahar de tărie, secretara îl
mîngîie pe gușă, îl mușcă de ceafă (splendid protest
al viței pofticioase de taur!!)

3.

Dragostea chiar dacă există
nu putem spune că există, ne-ar durea
prea tare sentimentul
că providența ne pune mereu la hărtuială, ba există, ne
spune secretara roșie ca fierul sînului de
sub foala lui Focan, există un tîrg de vînzători și
cumpărători, a zis tînărul
și ele sînt marfa, a completat maestrul
amețit de băutură și de tortura
dulce a secretarei lui

4.

Noi suntem ...

2

Lasă Prostia-n pace, îți trebuie o fată frumoasă, zice bătrînul
maestru și pune mîna pe telefon, nu, nu-mi trebuie, zice tînărul,
Dragostea mișună tămăduind și îmbolnăvind în lipsa
femeilor! Eu am uitat sărutul pe buzele de
fier zmeuriu ale unei fete cucuiete, care s-a proclamat
sora mea de sînge și de draci, zice tînărul și
bătrînul maestru mai bea un pahar de tărie, secretara îl
mîngîie pe gușă, îl mușcă de ceafă (splendid protest
al vitei pofticioase de taur!!)

3

Dragostea chiar dacă există
nu putem spune că există, ne-ar durea
prea tare Sentimentul
că providența ne pune mereu la hărțuială, ba există, ne
spune secretara roșie ca fierul smuls de
sub foala lui Iocan, există un tîrg de vînzători și
cumpărători, a zis tînărul,
și Ele sînt marfa, a completat maestrul
amețit de băutură și de tortura
dulce a secretarei lui

...ie a secetarei lui

4.

Noi suntem mîngîierea voastră, mîntuirea voastră,
aveți răbdare, o să aveți tot
timpul să vă publicați opera, zice bătrînul maestru,
unguientă și ademenitoare butadă, maestre „aveți
răbdare!", așa a fost și pe vremea noastră, ce dracului,
și atunci se lupta împotriva prostiei? întreabă
tînărul, nu, nicidată, dragostea și viața
e la bază, zice cotorogul bătrîn...
Dragostea e o problemă care
ține mai mult de retorica violentă a roboților
decît de poezia progresului pe cale pașnică,
printre numeroșii colți ai adevărului
mormogit ~~de~~ la ședința unde se pune problema
producției de obezi în raport cu economia națională
~~producției industriale~~

5.

Nu vom scrie nici un epitaf de sfîntu petru sau
de sfîntu ilie, vom scrie imnuri de dragoste pentru
muncitorii de la basculante, despre
silențioșii groparii, despre fumători, despre minunata
mustață a lui Hitler, zice tînărul
uitîndu-se la moaca încruntată și posomorîtă
a bătrînului maestru, nu scrieți de sfîntu ilie, dar
scrieți de sfîntu niculae sau de
sfîntu pierdevară, aveți dreptate într-o rînă, maestre,
ei bine, atunci am să scriu eu
despre „dispariția prostiei de pe pămînt" și despre „Obezitate!" → Succes, maestre!

4

Noi suntem mîngîierea voastră, mîntuirea voastră,
aveți răbdare, o să aveți tot
timpul să vă publicați opera, zice bătrînul maestru,
unguientă și ademenitoare butadă, maestre „aveți
răbdare!" așa a fost și pe vremea noastră, ce dracului,
și atunci se lupta împotriva prostiei? întreabă
tînărul, nu, niciodată, dragostea și viața
e la bază, zice cotorogul bătrîn...
Dragostea e o problemă care
ține mai mult de retorica violentă a roboților
decît de Poezia progresului pe cale pașnică,
printre numeroșii colți ai adevărului
moșmogit la ședința unde se pune problema
producției de obezi în raport cu economia națională

5

Nu vom scrie nici un epitaf se sfîntu petru sau
de sfîntu ilie, vom scrie imnuri de dragoste pentru
muncitorii de la basculante, despre
silențioșii gropari, despre fumători, despre minunata
mustață a lui Hitler, zice tînărul
uitîndu-se la moaca încruntată și posomorîtă
a bătrînului maestru, nu scrieți de sfîntu ilie, dar
scrieți de sfîntu niculae sau de
sfîntu pierdevară, aveți dreptate într-o rînă, maestre,
ei bine, atunci am să scriu eu
despre „Dispariția prostiei de pe pămînt" și despre „Obezitate!"
Succes, Maestre!

Inflația papagalilor XXX

" ,,, nu mai faceți poezii, mă implor și
mă iau la bătaie, șoptește cu gura încleștată colegul realului "

Puturoși bătrîni [illegible] corliți [illegible] ruginiți și
terminați
sărutați paharele bătrîneții, vinul e
abstract, pușca de vînătoare a lui Sadoveanu
tace printre animale și păsări cibernetice, a spus cetățeanul
contemporan cu Reșița realului, cetățeanul
contemporan cu prima ninsoare care cade peste frumoșii
băieți de la Automatică [illegible]

Priviți generați[illegible]

Inflația papagalilor

„... nu mai faceți poezie, vă implor și
vă iau la bătaie, înjură cu gura încleștată colegul realului”

Puturoși bătrîni, cocliți, ruginiți și
terminați
sărutați paharele bătrîneții, vinul e
abstract, pușca de vînătoare a lui Sadoveanu
tace printre animale și păsări cibernetice, a spus cetățeanul
contemporan cu Reșița realului, cetățeanul
contemporan cu prima ninsoare care cade peste frumoșii
băieți de la Automatică

vaci de la ...

Priviți generațiile vulcanice, nu lăsați locurile libere, a
spus alt cetățean, un dumnezeu cu șapcă de milițian, care
scrie romane comerciale, dar scrie, are vilă, mașină și
tone de trândăvie contaminantă, nu lăsați locurile libere, zice mediocritatea
noi nu ne-am trăit traiul, nu ne-am mâncat
mălaiul pentru câini, pisici, vite și lighioni, a mai
spus omul cu două picioare, cu capul dormind
pe umeri, un scriitor cu siluietă de măcelar,
dar eu nu am ce nimic, papagali cumpliți, eu
sînt inventatorul mersului pe jos,
eu am născocit desenul
cu fluturi pe care nimeni nu scrie dezarmare am descoperit ochii lui
Orfeu, Homer, ochii zăbrăniți lui Montesquieu, ochii lui Borges, mi-e frig, unde-mi lacrimile
am descoperit că Decebal n-a călătorit cu trenul, că
Ion Barbu era destul de prietenos cu Arghezi,
am inventat apa caldă, papagali proști, cumpliți și pinguinescioși
și voi mă condamnați la atâta glorie
încât mint pur și simplu că adrian
păunescu șade retras în
odăița lui
de mai mulți ani și scrie
o istorie insolită în felul ei: „Inflația papagalilor"

Priviți generațiile vulcanice, nu lăsați locurile libere, a
spus alt cetățean, un dumnezeu cu șapcă de milițian, care
scrie romane comerciale, dar scrie, are vilă, mașină și
tone de trîndăvie contaminantă, nu lăsați locurile libere, zice mediocritatea
noi nu ne-am trăit traiul, nu ne-am mîncat
mălaiul pentru cîini, pisici, vite și lighioni, a mai
spus unul cu două picioare, cu capul dormind
pe umeri, un scriitor cu siluetă de măcelar,
dar eu nu vă cer nimic, papagali cumpliți, eu
sînt inventatorul mersului pe jos,
eu am născocit desenul
cu fluturi pe care nimeni nu scrie Dezarmare, am descoperit ochii lui
Orfeu, Homer, ochii bătrîneții lui Montesquieu, ochii lui Borges, mi-e frig, unde-mi
(sînt) lacrimile?
am descoperit că Decebal nu a călătorit cu trenul, că
Ion Barbu era destul de prietenos cu Arghezi,
am inventat apa caldă
și voi, papagali onești, cumpliți și sîrguincioși, mă condamnați la atîta Glorie
încît uit pur și simplu că adrian
păunescu șade retras în
odăița lui
de mai mulți ani și scrie
o istorie insolită în felul ei: „Inflația papagalilor”

Eula XXX

— Cu sprijinul de excepție al instinctelor sălbatice numite
de mine și de domnișoara Sabina Tacu (poeme cu forice-

imprudența de a mă naște în
a doua jumătate a secolului XX e o independentă
feroce (zic) cu instincte de canibal orest, e un (nu zice nimeni,)
jaf în cosmos (tac, mă drăgălășește dulce și bine și real
cu Eula!), nu, n-am rădăcină de zeu, ai frate, ai
rădăcină de zeu, zeii ți-au turnat sânge liber, sânge
nebun și sânge de zeu jefuitor
și teribil în munții fabuloși ai demnității, zice
nu-ați tăiat capul, zic, nu, nu ți
l-am tăiat în Câmpia Turzii, ai întunecime
de lut în oase, nu, mă orbiți cu
onoarea și generozitatea voastră, ești nătărău,
neam de profet cu ochi de oriental, zice
nu, eu nu sînt, eu am înălțat furnalul lui Pavese, am învățat
sângele lui Faulkner cu Europa instinctelor mele, am stat de veghe în lanul de secară,
am măcelărit toate tratatele de dragoste dintre
mine și Eula, dintre noapte și dumnezeu,
proprietarul comitatului Yoknapatawpha, ești asasin,
zice, n-am omorât decât poeme interioare, zice, ești obosit și ai vrea să
plângi, nu, numai nădușala lui dumnezeu
curge-n iad prin sufletul meu, e prea puțin, pauza e
dunicotel de mămăligă, trăista, bocancii, sarcă și dingetul Bucureștii,
nu, numai sângele lui Satana curge-n ea
prin inima [illegible]

Eula

Cu sprijinul de excepție al instinctelor sălbatice numite de mine și de domnișoara Sabina Tacu poeme euforice.

imprudența de a mă naște în
a doua jumătate a secolului XX e o Independență
feroce, zic, cu instincte de canibal onest, nu zice nimeni, e un
jaf în cosmos (tac, mă drăgălășesc dulce și bine și real
cu Eula!), nu, n-am rădăcină de zeu, ai frate, ai
rădăcină de zeu, zeii ți-au turnat sînge liber, sînge
nebun și sînge de zeu zdrențăros
și teribil în munții fabuloși ai demnității, zice
mi-ați tăiat capul, zic, nu, nu ți
l-am tăiat în Cîmpia Turzii, ai întunecime
de leu în oase, nu, mă orbiți cu
onoarea și generozitatea voastră, ești nătărău,
neam de profet cu ochi de oriental, zice,
nu, eu nu sînt, eu am îndurat jurnalul lui Pavese, am învățat
sîngele lui Faulkner cu Europa instinctelor mele,
am stat de veghe în lanul de secară,
am măcelărit toate tratatele de dragoste dintre
mine și Eula, dintre noapte și dumnezeu,
proprietarul comitatului Joknapatawpha, ești asasin
zice, n-am omorît decît poeme isterice, zic, ești obosit și ai vrea să
plîngi, nu, numai nădușeala lui dumnezeu
curge-n iad prin sufletul meu, e prea puțin, șansa e
dumicatul de mămăligă, traista, bocancii, bască și direcția București,
nu, numai sîngele lui Satana curge-n rai

... prin sufletul meu!
... de mămăligă, traista, ișcancii, sarcă și dirigua ...
nu, numai sîngele lui Satana curge-n ea

prin inima mea pe un picior de plai, nu, nu, nu să
lămurești această conjunctură până la moarte, zice, cu poezia am terminat
mi-e frică Eula, elegie să fii dacă n-am să colora
lungă sărutările tale de smeură vinată
orbitoarea, nu mai am loc de frumusețea ta
nu, nu se poate de atîta noapte
aricetă, trupul ei de alean și flori de
pădure: nu se poate, se spune
— ți-am mușcat inima, formula ta de interdicție...
— nu, n-ai să mai mori pe zone interzise...
— nu, n-am să mai mor, Eula am trăiesc
de-a-ndăratelea. Elegie să fii doar că din toată
singurătatea lumii n-am rămas decît eu, un cîntec ști,
nimeni, dragă și hipnotică și halucinantă, Eula!

prin Inima mea pe-un picior de plai, nu, n-ai să
lămurești această conjunctură pînă la moarte, zice, cu poezia am terminat
mi-e foame, zic (Eula, elegie să fiu dacă n-am să cobor
lîngă sărutările tale de zmeură, viață
orbitoare, nu mai am loc de frumusețea ta,
nu, nu se poate de atîta noapte
concretă, trupul ei de alean și flori de
pădure nu se poate, se spune
- ti-am mușcat inima, formula ta de interdicție!
- nu, n-ai să mai mori de zone interzise...
- nu, n-am să mai mor, Eula.
Acum trăiesc de-a-ndăratelea. Elegie să fiu dacă din toată
singurătatea lumii n-am rămas decît eu, un cîntec pentru
nimeni, dragă și hipnotică și halucinantă, Eula!

x

x x

„Ich liebe dich".
(citat din memorie)

...ești frumoasă, ești al dracului de frumoasă, ești această
și taci neasemuit de frumos, e iarnă, nu, n-au
venit hoții de cai, știu viitorul, raiul, hoțul,
speculantul, știu, nu, nu plânge
desăvârșirea și săvârșirea, ba da, justiția
e o figură de stil, violența
oarbă e o figură de stil, iar tu mă iubești,
e iarnă ca-n ochii neonaziștilor, ba nu, e
cald, ascultăm „Another Brick in The Wall" și
fumăm un hectar de țigări, iată
lecția, extemporalul, enciclopedia unui
poet nenăscut, ciomagul. Piatra.
Repezi ciuinea. Nu s-a scris nici un epitaf
despre ochii tăi absolut convingători.
Ion te-a cântat o mie de ani. Ion. Stan. Mitologia. Iarba.
Minți! Focul să te ardă! Flinccini cosmice!
Acum la mândra bătrânețe, tu, fiul meu
vii cu brasoave, cu înșurători, mai beau
o oală de vin și trec la prăpădanie, la
inimă păcătoasă, ești un tânăr frumos, dar
roata ți-este scrisă – steaua teapănă,
statornică, rece, îngrozitoare... Fără piedică!
Fără ~~doar~~ roagă-te, ~~fiule~~! Fără vaguciuni și
palme. Fără junghiuri, credințe strânse și pumni,
am să plec în lume, ce iarnă! Albă ca un
mormânt. Albă ca viața. Iubito, astăzi m-am certat cu
tata, am aprins lumânare... Am stat pe picioare. M-am
plâns. Aparte, samolitilor! a zis Tata, moarte er, amiăs
și el cu rumeinte vorbe mi-a ~~[illegible]~~ tremurat despre muntă, iubitule
ich liebe dich și eu, iubito, ~~tot~~ la fel...

*
*   *

„Ich liebe dich”
(citat din memorie)

...ești frumoasă, ești al dracului de frumoasă, ești onestă
și taci neasemuit de frumos, e iarnă, nu, n-au
venit hoții de cai, știu viitorul, raiul, hoțul,
speculantul, știu, nu plînge
desăvîrșirea și săvîrșirea, ba da, justiția
e o figură de stil, violența
oarbă e o figură de stil, iar tu mă iubești,
e iarnă ca-n ochii neonaziștilor, ba nu, e
cald, ascultăm „Another Brick in The Wall” și
fumăm un hectar de țigări, iată
lecția, extemporalul, enciclopedia unui
poet nenăscut, ciomagul. Piatra.
Repeziciunea. Nu s-a scris nici un epitaf
despre ochii tăi absolut convingători.
Ion te-a contat o mie de ani. Ion. Stan. Mitologia. Iarba.
Minți! Focul să te ardă! Minciuni cosmice!
Acum la mîndra bătrînețe, tu, fiul meu,
vii cu brașoave, cu însurători, mai beau
o oală de vin și trec la prăpădanie, la
inimă păcătoasă, ești un tînăr frumos, dar
soarta-ți este scrisă — steaua țeapănă,
statornică, rece, îngrozitoare... Fără piedici!
Fără. Dar roagă-te, fiule! Fără rugăciuni și
palme. Fără junghiuri, credințe strîmbe și pumni,
am să plec în lume, ce iarnă! Albă ca un
mormînt! Albă ca viața. Iubito, astăzi m-am certat cu
tata, am aprins lumînare... Am stat pe picioare. N-am
plîns. Moarte, bandiților! a zis Tata, moarte lor, am zis.
și el, cu rumenite vorbe mi-a tremurat despre nuntă, iubitule,
ich liebe dich, și eu, iubito, tot la fel...

X

XX

„Pe cavaler să-l am aş vrea
o noapte, gol, în aşternut...”
(Contesa de Die)

Să te iert până la ultima suflare,
zici, scumpă doamnă brună, să te
iert, iată răsplata Cristosului care
m-a scos azi pe drum, iată
răsplata Cristosului care
te-a scos azi pe drum, la
Crucea veche, închină-te în căsoletă!
Roagă-te! Să pleci cu mine!
Frunzişul ne aşteaptă, cunosc un
crâng cu ramuri şi
lămurele, cu flori de stâncă, nu
eşti teafără, doamnă, ţi-a crescut [illegible]
în frunte
şi vin fluturii-n roiuri, roiuri...
Şi vine un Cristozaur, doamnă!
Şi eu nu ştiu să mai iert.
Şi animalul ăsta nenorocit, preistoric,
mă amenință. Blestemăţie de animal!
O metaforă de animal, nu alta.
Să pleci cu mine. Ocroteşte-mă. M-ai omorât
cu zile. Mi-ai scos perii albi. Te-am rupt în
două, în trei, în patru...
M-ai încolăcit. Ai rămas aşa. Semnul
înfrăţirii. Dovadă pentru generaţiile
ce vin. Roagă-te pentru asta,
convoacă o Conferinţă, doamnă Prim-ministru!

*
* *

„Pe cavaler să-l am aș vrea
o noapte, gol, în așternut...”
(Contesa de Die)

să te iert pînă la ultima suflare,
zici, scumpă Doamnă brună, să te
iert, iată răsplata Cristosului care
m-a scos azi pe drum, iată
răsplata Cristosului care
te-a scos azi pe drum, la
Crucea veche, închină-te încă o dată!
Roagă-te! Fă plecăciunea!
Frunzișul ne așteaptă. Cunosc un
crîng cu ramuri și
lămurele, cu flori de stîncă, nu
ești teafără, Doamnă, ți-a crescut un
crin în frunte
și vin fluturii-n roiuri, roiuri...
Și vine un Cristozaur, doamnă!
Și eu nu știu să mai iert.
Și animalul ăsta nenorocit, preistoric,
mă amenință. Mîndrețe de animal!
O metaforă de animal, nu alta.
Fă plecăciunea. Ocrotește-mă. M-ai omorît
cu zile. Mi-ai scos peri albi. Te-am rupt în
două, în trei, în patru...
M-ai încolăcit. Ai rămas așa. Semnul
înfrățirii. Dovadă pentru generațiile
iuți care vin. Roagă-te pentru asta,
convoacă o Conferință, doamnă Prim-ministru!

1. ~~Doua~~ propunere pentru tinerețe fără bătrînețe

primăvară, primăvară, mielușei de viață rară
când prin fânul nins murmurînd, printre vise dragi
în flăcărișul crângului de corni și [redacted] fagi
imnuri de capșuni și imnuri de fragi,,,

2. fete de mesteacăn, de cîntec, de lumină nouă —
rădăcine visate-n nimiptea florilor de pinger
viață rară, primăvară cu metafore de rouă
~~[illegible]~~
(se lăcrimurele de visare clipocesc elegii, întrebări și ~~ochi~~ privirii de îngeri)

~~primăvara lacrima de bucurie [illegible] amiaza migratoare~~
~~ți-am găsit copilăria mototolită într-o scorbură de răcoare~~
~~am tăcut pe verdeata firelor de iarbă și am răspuns la numele de floare~~
~~viețuiri se aprindeau și se stingeau ca mireasmele-n amiază~~
~~Sînzîiana vietuitoare calmă [illegible] inima ta mă veghează~~

4. lumină Cosmică, tăcere de ramuri fericite pe sub bolta clară
poemul meu se face tufă de alun, se face primăvară
se face propunere pentru tinerețe fără bătrînețe
și steaua "tinereții" se mută-n cîntec din cerul cu
stele pădurețe

3. Primăvară, lacrimă de bucurie și [redacted] poezie migratoare
ți-am găsit copilăria mototolită într-o scorbură de răcoare
am tăcut în mai multe limbi și-am plâns în limba firelor de iarbă visătoare
viețuiri se aprindeau și se stingeau ca miresmele-n amiază
Sînzîiana, vietuitoare calmă, inima ta văratică mă doare, mă veghează

A doua propunere pentru tinerețe fără bătrînețe

1 Primăvară, primăvară, mielușei de viață rară!
Se aud prin pămînt murmurînd, printre vise dragi,
în flăcărișul crîngului de corni și fagi
imnuri de căpșuni și imnuri de fragi...

2 fete de mesteacăn, de cîntec, de lumină nouă –
sînziene visate-n miriștea florilor de sînger,
viață rară, primăvară cu metafore de rouă
(pe rămurele de vișin clipocesc elegii, întrebări și priviri de înger).

4 Vizuină Cosmică, tăcere de ramuri fericite pe sub bolta clară,
poemul meu se face tufă de alun, se face primăvară,
se face propunere pentru tinerețe fără bătrînețe
și steaua tinereții se mută-n cîntec din cerul cu stele pădurețe.

3 Primăvară, lacrimă de bucurie și poesie migratoare,
ți-am găsit copilăria mototolită-ntr-o scorbură de răcoare
am tăcut în mai multe limbi și-am plîns în limba firelor de iarbă visătoare,
viezuri se aprindeau și se stingeau ca miresmele-n amiază.
Minodora, viețuitoare calmă, inima ta văratică mă doare, mă veghează.

I) treia propunere pentru tinerețe fără bătrânețe

de smeură seninā, caldă

...din nou și mi-e drag să mor de tinerețe

...ochilor tăi tristețea mea se scaldă

Și mi-e drag să te știu doar regăsire, odihnă și poesie

Cu Magdalena am tăinuit într-o dimineață de mai
...noastre lunecau alene-n rai
ca o ninsoare sălbatică de cireșe amare
îngerii plângeau frumos cu lacrimi de stele ale izvoare

Și, când te-am cunoscut pe tine, Melanie visătoare
când încă tremuram lângă frumusețea ta beată
când m-ai omorât în îmbrățișări ... ațâțătoare
instinctele lumii făceau greva foamei, se sărbătoare!

Mirune, tu ai fost cea mai onestă pedeapsă, știi
mi-ai încolăcit
viața în nopți de ... ? și înțeleaptă de nebună
și-ai trecut pe săpăturile de curat lenea mea de primăvară
ca pe o poveste de dragoste nouă, mistică, rară...

Printre cei alți păscând gumilele, în poemul meu
te-am cunoscut pe tine, Ioana, ... vișină de gurafe și dean
și de atunci mă bâlbâi prin
dumbravă, te văd mereu.
Fii noapte de ciocârle și zăvoare, fii ziua mototolită pe maidan.

A treia propunere pentru tinerețe fără bătrînețe

Anamaria, visul tău de zmeură senină, caldă
m-a lovit din nou și mi-e drag să mor de bucurie
la umbra ochilor tăi tristețea mea se scaldă
și mi-e drag să te știu doar regăsire, odihnă și poesie.

Cu Magdalena am tăinuit într-o dimineață de mai,
necazurile noastre lunecau alene-n rai,
era o ninsoare sălbatică de cireșe amare
îngerii plîngeau frumos cu lacrimi de stele de isvoare

ah, cînd te-am cunoscut pe tine, Melanie vinovată,
cînd naiv tremuram lîngă frumusețea ta beată,
cînd m-ai omorît cu îmbrățișări năprasnice, arzătoare,
instinctele lumii făceau greva foamei, ce sărbătoare!

Miruna, tu ai fost cea mai onestă pedeapsă, știu
mi-ai încolăcit viața în nopți de modestie și iuțeală de rachiu,
și-ai trecut pe caietul de curat lenea mea de primăvară
ca pe o poveste de dragoste nouă, mirifică, rară...

Printre cai albi păscînd zambile, în poemul meu
te-am cunoscut pe tine, Ioană, enigmă de garoafe și alean,
și de-atunci mă bîlbîi prin dumbravă, te visez mereu,
fie noapte de cicoare și iasomie, fie ziuă mototolită pe maidan.

[illegible] de cicoare și [illegible], fie [illegible] pe maidan.

Gândul la tine, Sabina, fată țigană cu ochii [illegible] de iubire
îmi taie respirația și-mi plânge inocența-n privire
Numai pe Căprioara Edith am cunoscut-o acum
când singurătatea-mi [illegible] tăcerea pe drumuri
o, voi senzații albastre și oneste de seară
o, voi, Angela, Svetlana, Anuța și Marina
Nu simțiți profunzimile mele pentru tinerețe fără [illegible] cară?

Gîndul la tine, Sabină, fată țigană cu ochii arși de iubire
îmi taie respirația și-mi plînge inocența-n privire.
Numai pe Căprioara Edith am cunoscut-o acum
cînd singurătatea-mi dansează tăcerea pe drum.
o, voi senzații albastre și oneste de seară,
o, voi, Angelă, Svetlană, Anuță și Mărioară
Nu simțiți propunerile mele pentru tinerețe fără bătrînețe iară?

X

X X

X X X

Fiți omenoși, înțelegători, consecvenți, nu mai
"faceți al treilea război mondial"
(domnul Dracu, citat din memorie)

Astăzi e cald, e liniște, în
ochii șoricelor ghicești o nouă eră, Idealul,
revoluția, ochii lor de
șoricei sunt ochii lor de șoricei
și te privesc cu o rază diuioasă
și te privesc cu ochii lor de șoricei
ei sunt negrii și albi, ei sunt liberi și
noi fotografiem libertatea lor
și ne inhibe această fotografie
și ne taie respirația această fotografie
Și cineva propune al treilea mondial
și cineva nu propune al treilea mondial

rezultatele ultimei conferințe de pace.

*
* *

„Fiți omenoși, înțelegători, cumsecade, nu mai faceți al treilea război mondial”
(Domnul Dracu, citat din memorie)

Astăzi e cald, e liniște, în
ochii șoriceilor ghicești o nouă eră, Idealul,
revoluția, ochii lor de
șoricei sunt ochii lor de șoricei
și te privesc cu o rară duioșie
și te privesc cu ochii lor de șoricei
ei sînt negri și albi, ei sunt liberi și
noi fotografiem libertatea lor
și ne iubim această fotografie
și ne taie respirația această fotografie
și cineva propune al treilea mondial
și cineva nu propune al treilea mondial

rezultatele ultimei conferințe de pace.

~~Cosînzeana și computerul~~

XXX

Anastasia, computerul și Cosînzeana

Exercitatio artem paravit (viața și altele! Noaptea și
Începutul! Fiitare! zice, Să fie lumină, zic și nu
mai tac: dreptul uriaș și
năprasnic de a scrie despre Oameni!!)
Ca mediu politic al poeziei și independentă este
toată muzica orânduirii lumilor, spune cineva, tot curajul
de a scrie cu fulgere și topoare, clănțăne
ghilotina (Kafka tace!), se câștigă
dreptul la Epitaf, la imn, la poveste, se câștigă
Dreptul de a scrie despre Oameni cu libertate și nopți
sociale, cu cel mai dulce laser, zice, chiar
și cu poezie (se înțelege!). Ca efort al națiunilor este acesta de
a pune inscripții de genul „Nu fumați!", „Priviți drept!", „Atenție
la stop!", „Dezarmare!" (nu mai încape vorbă), la zidirea cu
Arce, cu metafore, cu betoane, cu Domne se
pomenesc doar de competiții abstracte, de
Zidari, de profeți industriali, de poeți unu și unu cu
capul cât pământul (Manole, la mica mitologiei are normă!),
garanție a națiunilor și pitoresc fascinant este un motoristegar, zice
un poet cu mustăți de pădure, cu sprâncene sălbatice, cu 22 milioane de guri
nu este necesar destinul meu (firește!)

~~Cosînzeana și computerul~~

Anastasia, Computerul și Cosînzeana

Exercitatio artem paravit (viața și altele! Noaptea și
începutul! Fii tare! zice, Să fie lumină, zic și nu
mai tac: Dreptul uriaș și
năpraznic de a scrie despre Oameni!!)
Că mediu politic al poeziei și independență este
toată muzica orînduirii lumilor, spune cineva, tot curajul
de a scrie cu fulgere și topoare, clănțăne
ghilotina (Kafka tace!), se cîștigă
dreptul la Epitaf, la imn, la poveste, se cîștigă
Dreptul de a scrie despre Oameni cu libertate și nopți
sociale, cu cel mai dulce Laser, zice, chiar
și cu o poezie (se înțelege!). Că efort al națiunilor este acesta de
a pune inscripții de genul „Nu fumați!", „Priviți drept!", Atenție
la stop!", „Dezarmare!" (nu mai încape vorbă), la zidirea cu
Ane, cu metafore, cu betoane, cu Ioane, se
pomenesc doar de competiții abstracte, de
zidari, de profeți industriali, de poeți unu și unu cu
capul cît pumnu (Manole, la munca mitologiei are normă!),
garanție a națiunilor și pitoresc fascinant este un motoristejar, zice
un poet cu mustăți de păduri, cu sprîncene sălbatice, cu 22 milioane de guri,
nu este necesar Destinul meu (firește!)

... ne este necesar destinul meu (...)

Este necesar destinul tău de inventator, zice Anastasia,

... e prea puțin, Anastasie, zic

eu am ținut un curs post-universitar despre invenția mea

„Mersul pe jos!", curs din care Anastasia

(Cosînzeana și Computerul) sau alte cu

ceva, astăzi se țin de mînă și fug pe potecă din pădure, unde

[illegible]

... noi culegeam fragi și

mure. / Cosînzeana și computer duios

Cum vi se pare mersul pe jos?

Este necesar destinul tău de inventator, zice Anastasia,
e prea puțin, Anastasie, zic
eu am ținut un curs post-universitar despre invenția mea
„Mersul pe jos!”, curs din care Amîndoi
(Cosînzeana și Computerul) s-au ales cu
ceva, astăzi se țin de mînă și fug pe poteca din pădure, unde
noi culegem fragi și mure.
Cosînzeană și Computer duios
Cum vi se pare mersul pe jos?

XXX Ciorba de urzici

Motto: „Pentru a [redacted] săvîrşi fapte de seamă nu trebuie să fii un mare geniu; nu trebuie să te ridici deasupra celorlalţi oameni; trebuie să fii cu ei" (Montesquieu)

Frunze mari, rădăcini şi ierburi cresc pe fruntea
bunicului meu, om după chipul şi asemănarea muncii,
om care semăna cu entuziasmul,
entuziasm liber şi frumos ca porumbul pe cîmpul nădușit
(scuipa bunicul - entuziasm prăpăstios, poftă de viaţă,
înjura de grijanie, de cristoşi, de Făt-Frumos,
scotea flăcări pe nări, şiroaie de maci peste civilizaţia grîului !!!)
„Mă taie mila lui Vlad Ţepeş, zicea bunicul în
crucea nopţii", la capăt de burghezie, dezastru, sînge şi urgie...

[illegible]

Ciorba de urzici

motto: „Pentru a săvîrși fapte de seamă nu
trebuie să fii un mare geniu: nu trebuie să te ridici deasupra
celorlalți oameni: trebuie să fii cu ei” (Montesquieu)

Frunze mari, rădăcini și ierburi cresc pe fruntea
bunicului meu, om după chipul și asemănarea muncii,
om care semăna cu entuziasmul,
entuziasm liber și frumos ca porumbul pe cîmpul nădușit
(scuipa bunicul entuziasm prăpăstios, poftă de viață,
înjura de grijanie, de Cristoși, de Făt-Frumos,
scotea flăcări pe nări, șiroaie de maci peste civilizația grîului!!!)
Mă taie mila lui Vlad Țepeș, zicea bunicul în
crucea nopții, la capăt de burghezie, dezastru, sînge și urgie...

... [illegible] ...ezastru, sînge și urgie...

Pe cinstea mea și-a Omului de zăpadă, zicea bunicul la un pahar de vorbă și ~~[illegible]~~ tata rîdea, îmi povestea vrata tatălui său, bunicul înjura încet, abstract, fuma-și rîdea pe la colțul dimineții, pe la cîntatul... cocoșului nebun, cocoș care cînta de trei ori la 3, de ~~patru ori~~ la 4, de cinci ori la cinci și-apoi nu mai cînta, bunicu-i lămurea spinarea cu o jordie

Rupt din Carpați, trunchi de muntenie năduşită, bunicul știa inscripția lui Mihai Viteazul crestată-n piatra înfierată, mi-a arătat-o, zicea tata, ai s-o vezi și tu, Mihai Viteazul a trecut pe aici, știi, tată, bunicul era înalt ca bradul, gene de păduri, sprîncene de ierburi, ochii lucrați de muncă și nesomn tremurau ca două lacuri de baștină, ~~[illegible]~~ avea o fire de copac izbucnit în piatra veșnică a munților, era frumos ~~[illegible]~~ era mereu printre oameni, zice tata ~~tata~~ și dumicați de mămăligă cădeau în strachina cu lapte, mai mulți moromeți moș mogese mămăliga friptă, tata rîde și propune mieii pentru masa de seară ciorbă de urzici, era moartea bunicului tău, zice Tata și ~~[illegible]~~ Mama scapă o lacrimă-n strachina cu lapte.

Pe cinstea mea și-a Omului de Zăpadă, zicea bunicul la un pahar de
vorbă și tata rîdea, îmi povestea viața tatălui său,
bunicul înjura încet, abstract, fuma și rîdea pe la
colțul dimineții, pe la cîntatul cocoșului nebun, cocoș care
cînta de trei ori la 3, de patru ori la 4, de cinci ori la cinci și-apoi
nu mai cînta, bunicu-i lămurea spinarea cu o jordie
Rupt din Carpați, trunchi de muntenie nădușită, bunicul știa
inscripția lui Mihai Viteazul crestată-n Piatra Înfierată, mi-a
arătat-o, zicea tata, ai s-o vezi și tu, Mihai Viteazul a
trecut pe-aici, știu, tată, bunicul era înalt ca bradul, gene de
păduri, sprîncene de ierburi, ochii lucrați de muncă și nesomn tremurau
ca două lacuri de baștină, avea o fire de
copac izbucnit în piatra veșnică a munților, era frumos,
era mereu printre oameni, zice tata
și dumicați de mămăligă cădeau în
strachina cu lapte, mai mulți morometi moșmogesc
mămăliga friptă, tata rîde și propune muierii
pentru masa de seară Ciorbă de urzici, era moartea
bunicului tău, zice Tata și
Mama scapă o lacrimă-n strachina cu lapte.

poemul acesta ... poate-l termin
până la 8 martie
„ziua femeii"

Mama

Mamă, nu mai neglija sistemul
de tăcere, nu-mi permite modestia
să scriu despre ochii mătale (triști și negri ca două felinare!)
de bătrânețe și singurătate!
Auzi ~~[illegible]~~ mătale, Mamă, n-am [~~[illegible]~~ privind necăjită]
îndrăznit să-ți public ~~[illegible]~~ în
„Flacăra" sau „Luceafărul"! N-am îndrăznit să-ți public blondețea și răceala în
„Grand Journal" ~~[illegible]~~
în „Informația", iar Radio-televiziunea te-a speriat, mamă!
Mamă — fiivară primejdie pentru
civilizația unui veac amar, otrăvit
Mamă — mâinile mătale miros a pământ
a brazi, a viață omorâtă de muncă...
Să nu mori, mamă, frumusețe solară,
specie de noapte-n care bocănie
steaua „bătrânețe", să nu
plângi, mamă, am venit
acasă, mamă!)

Tata nu m-a ~~[illegible]~~ necăjit prea tare când
am scris despre el în „România literară", în
„Luceafărul" și „Flacăra", a bombănit
câteva stanoage de cuvinte țărănești
(în înjurături familiare, muntenești, în înjurături
sau alegeri traduse-n uluitoarea limbă
a muncii...)
Și m-a îmbrâncit peste grămada de lemne, mormăind:
„Trag de joagăr, nătărăule! Lasă hârtoagele, munca
~~[illegible]~~ baza lumii, nu hârtogăria!"

poemul acesta... poate-l termin
pînă la 8 martie
„ziua femeii”

Mama

Mamă, nu mai neglija sistemul
meu de tăcere, nu-mi permite modestia
de a scrie despre ochii mătale (triști și singuri ca două felinare!)
ochii mătale întunecați de bătrînețe și singurătate!
Auzi, mătale, Mamă, n-am
îndrăznit să-ți public privirea necăjită
în „Flacăra” sau „Luceafărul”! N-am îndrăznit să-ți public blîndețea și răceala
în „Grand Journal”, în „Informația”, iar Radio-
televiziunea te-a speriat, mamă!
(Mamă — firavă primejdie pentru
civilizația unui veac amar, dărîmat!
Mamă — mîinile mătale miros a pămînt,
a brazi, a viață omorîtă de muncă...
Să nu mori, mamă, frumusețe bolnavă,
specie de noapte-n care bocăne
steaua bătrîneții, să nu
plîngi, mamă, am venit
acasă, mamă!)
Tata nu s-a necăjit prea tare cînd
am scris despre el în „Romînia literară”, în
„Luceafărul” și „Flacăra”, a bombănit
cîteva stanoage de cuvinte țărănești
(înjurături familiare, muntenești, înjurături
sau elegii traduse-n uluitoarea limbă
a muncii...)
și m-a îmbrîncit peste grămada de lemne, mormăind:
„trage de joagăr, nătărăule! lasă hîrțoagele, munca
baza lumii, nu hîrțogăria!”

[illegible] ... lumii, nu tuntojăria!

Am bolborosit atunci cîteva cuvinte-n contratimp, dar

tata a luat hotărîrea cea mai omenească și mai cumpătată cu

putință: m-a bătut zdravăn cu un par de carpen, îmi

plîngea și pămîntul de milă! Mătale, mamă, ai plîns și m-ai smuls / din mîngîierile ~~tat~~ bunului meu tată.

~~Tata s-a așezat pe o grămadă de~~ lemne, aruncînd uitătura la calul / ce-l ~~[illegible]~~ văzuse ~~[illegible]~~ lîngă noi ca o minune, ca o tristețe.

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

„Îi plînge și calul de milă, omule!" ai zis mătale, mamă!

~~[illegible]~~ Iar tata n-a zis nimic, n-a plîns, nu știu să-l fi văzut ~~[illegible]~~ revoltat ~~[illegible]~~ plîngînd. (De ce ar plînge? Plînsul nu-i pentru bărbați, ~~[illegible]~~ potrivit gîndirii istorice)

Vine primăvara, mamă, vine soarele, vine victoria

sufletului meu asupra neputinței de a fi a naturii.

Și-am venit acasă, mamă, fug mărăști (spaima nemților), sînt

tot țăran – sînt și eu ce pot. Respir – fac și eu

ce pot. Sărut ursuzitul – sînt și eu ce pot

Te-ai înviorat mamă, te-ai luminat făptura; în patria chipului bunătății mătale se aprind mugurii naturii, te-ai înviorat, mamă, e semn că vine primăvara

Am bolborosit atunci cîteva cuvinte-n contratimp, dar
tata a luat hotărîrea cea mai omenească și mai cumpătată cu
putință: m-a bătut zdravăn cu un par de carpen, îmi
plîngea și pămîntul de milă! Mătale, mamă, ai plîns și m-ai smuls
din mîngîierile bunului meu tată.
Tata s-a așezat pe o grămadă de lemne, aruncînd uitătura la calul
care venise lîngă mine ca o mirare, ca o tristețe.
„Îi plînge și calul de milă, omule!" ai zis mătale mamă!
Dar tata n-a zis nimic, n-a plîns, nu știu să-l fi văzut vreodată
plîngînd (De ce-ar plînge? „Plînsul nu e pentru bărbați!"
potrivit gîndirii istorice).
Vine primăvara, Mamă, vine soarele, vine victoria
sufletului meu asupra nevoinței de a fi a naturii.
Și-am venit acasă, mamă, fumez mărășești (spaima nemților), sînt
tot țăran - sînt și eu ce pot. Respir - fac și eu
ce pot. Sărut imposibilul - sărut și eu ce pot.
Te-ai înviorat mamă, ți-ai luminat făptura; în patria
chipului bunătății mătale
se aprind mugurii
naturii, te-ai înviorat,
mamă, e semn
că vine
primăvara.

α γ Y

~~[illegible]~~ (varianta II, a poemului Mama)

Tremură pe coclauri o viață nouă
~~Viezuri se aprind printre flori de sânger~~
Primăverile se risipesc în elegii de rouă.
~~O fată de mesteacăn plânge ca un [illegible]~~

Culcuș de vulpe albă răsare în dumbravă
Și copilăria mea tulbure ca un felinar la pândă
Mamă bună, primăvară tristă, amară și plăpândă
Viață obosită, bătrână și bolnavă

Pogoară primăvara, mamă, limpede pogoară
flori de vise calde cad rumene pe veac
Sunt vinovat de tăcere, știi, o să dau seamă
bineoară
că tac știind, tac rău, nu mai știu să tac

Într-o amiază de mesteceni tineri strălucind
Se [illegible] tinerețea noastră de bulbi aprind
Se prăbușește în noi și sfânta primăvară
Dar dacă avem mamă, firește, avem și țară,

~~Tinerețea noastră~~ (varianta II a poemului Mama)

Tremură pe coclauri o viață nouă
Viezuri se aprind printre flori de sînger,
Primăverile se risipesc în elegii de rouă,
O fată de mesteacăn plînge ca un înger.

Culcuș de vulpe albă răsare în dumbravă.
E copilăria mea tulbure ca un felinar la pîndă.
Mamă bună, primăvară tristă, amară și plăpîndă,
Viață obosită, bătrînă și bolnavă.

Pogoară primăvara, mamă, limpede pogoară,
flori de vise calde cad rumene pe veac.
sînt vinovat de tăcere, știu, o să dau seamă
bunăoară
Că tac strîmb, tac rău, că nu mai știu să tac.

Într-o amiază de mesteceni tineri strălucind
Se bîlbîie tinerețea noastră de hulubi arzînd
Se prăbușește-n noi și sfînta primăvară
dar dacă avem Mamă, firește, avem și țară.

Un stuc de mămăligă

tata și-a uitat rîsul și fruntea senină
în al doilea mondial
Cîtă lumină, electricitate și candelabre, cîtă vină!
nu-l aveam decît pe tata, un amurg de curte caldă și un cal

cîte lumînări se aprindeau ~~[illegible]~~ doamne, tata
Cum s-a rupt curcubeul în ochii mătale, tată.
La marginea satului țigancii au început să plîngă,
cîte lumînări se aprindeau ~~[illegible]~~ peste viața mea nătîngă

am făcut prinsoare cu tata pe un stuc de mămăligă amară
tatălui meu i se părea că latru de foame, vai!
brusc n-am mai fost cîine, n-am mai fost salcie, n-am mai fost rață
brusc socialismul a făcut din mine o gură lătrătoare de sai!

... portret ... dă

Un ștuc de mămăligă

tata și-a uitat rîsul și fruntea senină
în al doilea mondial.
cîtă bucurie, electricitate și candoare, cîtă vină!
nu-l aveam decît pe tata, un amurg de iarbă caldă și un cal.

cîte lumînări se aprindeau, doamne, tată,
cum s-a rupt curcubeul în ochii mătale, tată!
La marginea satului bocancii au început să plîngă,
cîte lumînări se aprindeau peste viața mea nătîngă

am făcut prinsoare cu tata pe un ștuc de mămăligă amară,
tatălui meu i se părea că latru de foame, vai!
brusc n-am mai fost cîine, n-am mai fost salcie, n-am mai fost vară
brusc socialismul a făcut din mine o gură lătrătoare de rai!

brusc [illegible] imnul a [illegible] din mine o gură la [illegible]

~~Auto~~portret cu manivelă

pornesc la manivelă pretului

Sînt o femeie tristă/ nu sînt o femeie
tristă. am șaișpe ani, am optzeci ~~[illegible]~~ de toate
nu sînt academician doctor inginer cu [illegible], cu cheie
Scriu imnul național zilnic, ador bicicleta și cele două roate
celebrez legea cocoșului; sînt o fetișcană incomodă
n-am iubit bărbați, cîntecele patriotice și gara Urziceni,
pastișez poezia lui Bolintineanu, criticii se chiorăsc la mine ca la Vodă,
ce să vă mai spun despre perfecțiunea zborului prin pămînt/ ~~dobitoci deci~~
/despre țuica de Văleni?
ce să vă mai ~~spună o amărîtă de dumnezeoaică~~ provincială/ sînt Spiro, gero ~~[illegible]~~ și
dobitoci deci

Autoportret cu manivelă

Sînt o femeie tristă, pornesc la manivela poetului nu sînt o femeie
tristă, am șaișpe ani, am optzeci, am de toate,
nu sînt academician doctor inginer cu șurub, cu cheie,
scriu imnul național zilnic, ador bicicleta și cele două roate,
celebrez legea cocoșului, sînt o fetișcană incomodă,
n-am iubit bărbații, cîntecele patriotice și gara Urziceni,
pastișez poezia lui Bolintineanu, criticii se chiorăsc la mine ca la Vodă,
ce să vă mai spun despre perfecțiunea zborului prin pămînt,
despre țuica din Văleni?
Ce să vă mai spună o amărîtă de dumnezoaică provincială:
Dum spiro, spero și dobrîi deni.

„Fraie vede ceapa ciori
Ce frumos mai zboară porcu"
(cântec de nuntă)

Sînt o femeie, o loterie caraghioasă, o
viață impertinentă... Nu sînt nebună după
America, după malborosanți, după
James Dean. Tac românește. Vorbesc
românește. ~~Și tac~~ Trec la
fapte-n fiecare dimineață. Muncesc pe
șantier. Douăsprezece ore pe zi.

Nu scriu poezii. Nu mi-a dictat nimeni
stafia. N-o să am parte de soare. De un
locșor colțuț lîngă Gioconda.
Locuiesc în Colentina.
Nu admit să mi se laude Absența de
la marile competiții ale
optimiștilor. Nu fac greva foamei. Mănânc.
Nu citesc revista Femeia decît în timpul
liber (la toaletă).

M-am îndrăgostit de un fotbalist care dormea
beat în trenul ce mă
ducea la Ploiești, ce frumoasă ești, zicea el cu ochii
închiși, cine? am întrebat, patria mea, zicea el, eu? l-am
întrebat, nu se poate, ți-aș da foc, i-am zis cu tandrețe maximă,
ești profesoară universitară? m-a întrebat el cu ochii aproape
închiși, sînt zidăriță, am zis eu, dîndu-mi pentru a
noua oară arama pe față, minți, ~~[illegible]~~, nu te cred,
dă-mi foc, curaj domnișoară, haide să ne-nsurăm
dracului, accept, bine, bine, coborîm, iată Ploieștiul, azi am meci
cu tine, mare meci mare, facem nunta-n Mimiu, în cartierul unde
m-a adus maică-mea pe lume, ești țigan, băiete, nu, eu
sînt fotbalist, O.K., Florică!

*
*   *

„Foaie verde ciapa ciorii
Ce frumos mai zboară porcu"
(cîntec de nuntă)

Sînt o femeie, o loterie caraghioasă, o
viață impertinentă... Nu sînt nebună după
America, după malboroșești, după
James Dean. Tac românește. Vorbesc
Românește. Trec la
fapte-n fiecare dimineață. Muncesc pe
șantier. Douăsprezece ore pe zi.
Nu scriu poezii. Nu mi-a pictat nimeni
stafia. N-o să am parte de Louvre. De un
locșor călduț lîngă Gioconda.
Locuiesc în Bolintin.
Nu admit să mi se laude Absența de
la marile Competiții ale
optimiștilor. Nu fac greva foamei. N-am chef.
Nu citesc revista Femeia decît în timpul
liber (la toaletă).
M-am îndrăgostit de un fotbalist care dormea
beat în trenul ce mă
ducea la Ploiești, ce frumoasă ești, zicea el cu ochii
închiși, cine? am întrebat, patria mea, zicea el, eu? l-am
întrebat, mi se pare, ți-aș da foc, i-am zis cu tandrețe maximă,
ești profesoară universitară? m-a întrebat el cu ochii aproape
închiși, sînt zidăriță, am zis eu, dîndu-mi pentru a
nu știu cîta oară arama pe față, minți, nu te cred,
dă-mi foc, curaj domnișoară, hai să ne-nsurăm
dracului, accept, bine, bine, coborîm, iată Ploieștiul, azi am meci
cu tine, mare meci mare, facem nunta-n Mimiu, în cartierul unde
m-a adus maică-mea pe lume, ești țigan, băiete, nu, eu
sînt fotbalist, O.K., Florică!

x

x x

Am fost chemată nici odată la președinte.
Am nume de zidar[iță] [illegible]
Iubesc politica și pe scriitorii ei gingași.
Pe cuvînt de onoare, am origine foarte sănătoasă la cap (mai
sănătoasă decît mine!)
Nu sînt mai nebună decît profesorii mei care
m-au îndrumat către o meserie politică, că, vezi doamne,
dacă mă trag dintr-o familie de
miniștri... ehe... spița, rangul, hurnitul continuu al
speciei, al funcțiilor...
Iubesc munca. Șantierul. Am fugit de la
liceu. Acum practic cea mai
nobilă meserie: Zidăria!
Tata nu mă mai primește acasă. O minunăție de fată!
Un înger de fată!
Decît un ministru păcatit (ca tata) mai bine
un zidar socotit... (ca mine, fiica lui cea scumpă
cu ochii ca iarba din luncă)

*
*   *

N-am fost chemată niciodată la președinte.
Am nume de jidancă.
Iubesc politica și pe ciripitorii ei gingași.
Pe cuvînt de onoare, am origine foarte sănătoasă la cap (mai sănătoasă decît mine!)
Nu sînt mai nebună decît profesorii mei care
m-au îndrumat către o meserie politică, că, vezi doamne,
dacă mă trag dintr-o familie de
miniștri... ehe... spița, rangul, huruitul continuu al
speciei, al funcțiilor...
Iubesc munca. Șantierul. Am fugit de la
liceu. Acum practic cea mai
nobilă meserie: zidăria!
Tata nu mă mai primește acasă. O mîndrețe de fată!
Un înger de fată!
Decît un ministru păcălit (ca tata) mai bine
un zidar socotit... (ca mine, fiica lui cea scumpă
cu ochii ca iarba din luncă)

x

x x

Sînt o femeie tînără, am peste
vita, am
cîțiva ani, am luat
intervin~~ța~~ la primul om de
zăpadă care m-a
salutat. Și mi-a făcut cu ochiul,
cu inima
grîă m-a umplut de sînge și de ~~[illegible]~~ bucurie.
Brusc se făcuse clar de stele.
Brusc am tăcut
și am rămas întrebare fără răspuns
și-am rămas femeie fără tine,
fără alții, fără vita...
Da, da,
ai rămas o propoziție
pe care nu te-am scris niciodată

a spus ieri la TV
un poet cu belciug în nas, un poet
cu lacăt la cotețul tăcerii

a spus și n-a murit și nu e firesc,.
"Res est in summo discrimine" xxx

xxx
situația este în cel mai mare pericol

*
*   *

Sînt o femeie tînără, am peste
suta, am
cîțiva ani, am luat
interviu la primul om de
zăpadă care m-a
salutat. Și mi-a făcut cu ochiul,
cu inima
pînă m-a umplut de sînge și de bucurie.
Brusc se făcuse clar de stele.
Brusc am tăcut
și am rămas întrebare fără răspuns
și-am rămas femeie fără tine,
fără alții, fără milă...
Da, da,
ai rămas o propoziție
pe care nu te-am scris niciodată

a spus ieri la TV
un poet cu belciug în nas, un poet
cu lacăt la cotețul tăcerii

a spus și n-a murit și nu e firesc:
„Res est in summo discrimine” [xxx]

[xxx] situația este în cel mai mare pericol

227

x
x x

astăzi, ca orice femeie tristă, n-am
chef de nimic, scriu o
scrisoare către prietenul meu, Omul de zăpadă,
apoi nu mă îndrăgostesc
nici de Catherine Hogarth, nici
de sora ei, Mary, nu
mă-ndrăgostesc nici de alții, nici
de altele, nici de nimeni,
astăzi nu-l concep pe diavol decât
în postura lui de
vânzător de ziare politice.
Diavol nu există. Nici Sfântul. Nici Hitler.
Dumnezeu e un examen
social. Nu orbiți la vederea lui.
Nu-l bolorăniți. E modest ca un
poet jigărit, flămând și fără copii omenesc (pentru
că tot limba omenească știe și el)

astăzi, ca orice femeie tristă, număr
petale de trandafiri
și citesc (cu gândul în altă parte) „Stadier
paa-livets vei"

*
* *

astăzi, ca orice femeie tristă, n-am
chef de nimic, scriu o
scrisoare către prietenul meu, Omul de Zăpadă,
apoi nu mă îndrăgostesc
nici de Catherine Hogarth, nici
de sora ei, Mary, nu
mă-ndrăgostesc nici de alții, nici
de altele, nici de nimeni,
astăzi nu-l concep pe Diavol decît
în postura lui de
vînzător de ziare politice.
Diavolul nu există. Nici Sfîntul. Nici Hitler.
Dumnezeu e un examen
social. Nu orbiți la vederea lui.
Nu-l bolovăniți. E modest ca un
poet jigărit, flămînd și fără coperiș omenesc (pentru
că tot limbă omenească știe și el)

astăzi, ca orice femeie tristă, număr
petale de trandafiri
și cetesc (cu gîndul în altă parte) „Stadier
paa livets vei"

x

x x

A venit cu impozitul. A venit
Omul, cetățeanul,
animalul civilizat...
Cu impozitul la vise, la coșuri de
fum nescrise.
A venit mereu (și Moromete nu
mai era.
Și Moromete mai era.)

Și țăranul de azi, urmaș nedeclarat
al lui Moromete
a plecat călare pe mătură
a plecat nebun.

Și n-a murit în oraș,
și a murit în oraș, călcat de
ultima basculantă
care ducea Omul la treburi, la dumnezeu, la
impozite, la
pretutindenea.

*
* *

A venit cu impozitul. A venit
Omul, cetățeanul,
animalul civilizat...
Cu impozitul la vise, la coșuri de
fum nescrise.
A venit mereu (și Moromete nu
mai era.
Și Moromete mai era.)

Și țăranul de azi, urmaș nedeclarat
al lui Moromete,
a plecat călare pe mătură,
a plecat nebun.

Și n-a murit în oraș
și a murit în oraș călcat de
ultima basculantă,
care ducea Omul la treburi, la dumnezeu, la
impozite, la
pretutindenea.

Nea Petre

trage viață de pământ, de prune și de foc, ~~din beciuri, în pivniță~~, Nea Petre, e o-

dimineața de vară sălbatică, rața scoțâie somnul

țăranului și cară satul la

radiografia progresului: proletari metalici, frumoși, onești ca

mașinăria fabricii, ingineri domestici, promițători, sărutări pentru

domnia-sa Raboteza, strungărițe, înfrățișări și joimanițe, Nea

Petre aruncă uitătura pe drum în urma naveliștilor și

pleacă la coasă, are părul alb ca focele, calul

alb, pământul frunții alb, [illegible] ierburile ochilor lui prelungesc

visele [illegible] copilăriei mele,

din pleoape i-au rămas două clopote lovite de furcile tâmplei, de

barda care nu l-a nimerit pe dumnezeu, a trecut prin

război cu-ntuneric în suflet, cu răni sângerând în

călcâiul veacului [illegible] destinului și dracului,

acum cosește, animalele se risipesc în păduricea de plopi, pe Cotrojani,

tuti... t la pârleaz, tu-i du...

Nenea Petre

trage viață de pămînt, de prune și de foc din butoi, în pivniță, Nea Petre, e dimineață de vară sălbatică, rata ronțăie somnul
țăranului și cară satul la
radiografia progresului: proletari metalici, frumoși, onești ca
mașinăria fabricii, ingineri domestici, promițători, săruturi pentru
domnia-sa Raboteza, strungărițe, îmbrățișări și joimarițe, Nea
Petre aruncă uitătura pe drum în urma navetiștilor și
pleacă la coasă, are părul alb ca Soarele, calul
alb, pămîntul frunții alb, ierburile ochilor lui prelungesc
visele copilăriei mele,
din pleoape i-au rămas două clopote lovite de furcile răului, de
barda care nu l-a nimerit pe dumnezeu, a trecut prin
război cu-ntuneric în suflet, cu răni sîngerînd în
călcîiul veacului, destinului și dracului,
acum cosește, animalele se risipesc în pădauricea de plopi, pe Cotrojani,

[illegible], [illegible] ... plopi pe Cotrojani,
tanti Mița a căzut la pîrleaz, tu-i dumnezeoaica mă-si, tot aici
am căzut eu în brațele ei, Ileana, fata Miții, am cunoscut-o
atît de profund, m-a încolăcit în fîneață, eram școlari,
învățam Coșbuc și tot ce se poate învăța despre viață, era tot
vară, liniște de copaci pe un bot de pămînt, pîrleazul,
vîlceaua și noi, am tras mult pentru viață, am pus o
vorbă bună și la electrificarea dragostei, satului, haosului (O, Ileana
mea electrică! astăzi, ~~[illegible]~~ soție de scriitor în București cu
secretară și slugi!!!) Dragostea față de țarină, vîlcele,
coclauri și veverițe nu m-a lăsat să
părăsesc satul, meseria de coșar, de cioban, de statornic.

Nea Petre se laudă că nu și-a pierdut copiii pe la
Casa Scînteii să facă maldăre de cărți pentru proști
și deștepți, el vede Orașul la TV cu flăcăii lui, e
vară. Seara agață coasa-n copac, se hodinește
pe-un grămăjoi de fîn, fîneașă, sărută sticla cu
rachiu, copacii, iarba și țarina, taie-se cu
noi în răspăr
și snopi de flori de iarbă ~~se napustesc~~ din gîndurile lui ~~[illegible]~~ în ~~poemului~~ tainița ~~[illegible]~~...
~~[illegible] cu [illegible] urbanizări precoce / rugăciuni mecanice [illegible] pietre d~~
Fata de piață ~~[illegible] [illegible]~~ ~~[illegible]~~.

tanti Mița a căzut la pîrleaz, tu-i dumnezoaica mă-si, tot aici
am căzut eu în brațele Ei, Leana, fata Miții, am cunoscut-o
atît de profund, m-a încolăcit în fîneață, eram școlari,
învățam Coșbuc și tot ce se poate învăța despre viață, era tot
vară, liniște de copaci pe un boţ de pămînt, pîrleazul,
vîlceaua și noi, am tras mult pentru viață, am pus o
vorbă bună și la electrificarea dragostei, satului, haosului (O, Leana
mea electrică! astăzi, muiere de scriitor în București, cu
secretară și slugi!!!) Dragostea față de țărînă, vîlcele,
coclauri și veverițe nu m-a lăsat să
părăsesc satul, meseria de cosaș, de cioban, de statornic.
Nea Petre se laudă că nu și-a pierdut copiii pe la
Casa Scînteii să facă maldăre de cărți pentru proști
și deștepți, el vede orașul la TV cu flăcăii lui, e
vară. Seara agață coasa-n copac, se hodinește
pe-un grămăjoi de fîn, fumează, sărută sticla cu
rachiu, copacii, iarba și țărîna, tainește cu
noi în răspăr
și snopi de flori de iarbă din gîndurile lui se năpustesc
în tainița poemului...

x

x x

„Dar există drumuri care nu
permit să faci cale întoarsă, așa încît
merg înainte, deoarece trebuie să merg înainte", zice
Nietzsche într-o scrisoare către Brandes și
menea, femeia mea de
serviciu nu mai zice nimic și
mama-și declară lacrimile la primărie și
tata nu mai rîde (și-a uitat rîsul
în al doilea mondial)

și...
am rămas eu, Stațiunea Nebuniei, învățat și
mare prieten al Omului de Zăpadă

și...
am rămas eu
să merg înainte, înainte ca un glonț, prea
abstract, bătrîne, nu cad la învoială, nu
cad la îndoială
am halit multe kilograme de vise,
îndoială și alte bunătăți
astăzi n-am timp, este o fatalitate, nu, eu
sînt o convulsie
și pămîntul eu i-l înfățișez, Nietzsche
n-are dreptate.
Taci! Și nu mai umbla noaptea
călare pe băț prin grădină, nu mai
umbla-n izmene pe uliță,
ești [illegible] om în toată firea...
Și el era om în toată firea.
Și el nu era om în toată firea.

*
*   *

„Dar există drumuri care nu
permit să faci cale întoarsă, așa încît
merg înainte, deoarece trebuie să merg înainte”, zice
Nietzsche într-o scrisoare către Brandes și
vremea, femeia mea de
serviciu nu mai zice nimic și
mama-și declară lacrimile la primărie și
tata nu mai rîde (și-a uitat surîsul
în al doilea mondial)
și...
am rămas eu, Națiunea Nebuniei, iubitor și
mare prieten al Omului de Zăpadă
și...
am rămas eu
să merg înainte, înainte ca un glonț, prea
abstract, bătrîne, nu cad la învoială, nu
cad la învoială
am halit multe kilograme de vise,
îndoială și alte bunătățuri
astăzi n-am timp, este o fatalitate, nu, eu
sînt o convulsie
și pămîntul eu îl îmbrățișez, Nietzsche
n-are dreptate.
Taci! Și nu mai umbla noaptea
călare pe băț prin grădină, nu mai
umbla-n izmene pe uliță,
ești om în toată firea...
Și el era om în toată firea.
Și el nu era om în toată firea.

nu e frumos, zice Flaubert, nu te amesteca, zice Sartre, ce lume rea, continuă J.J. Rousseau Balzac, nu, nu-i are, zic, // cum nu-i are, țipă

Cîrnu XXX

(f)

„ce face un om de treabă cînd plouă, își numără banii pe care nu-i are, se gîndește la o lume nouă, își bate muierea de 3-4 ori în funcție de durata intemperiilor și alte calamități de familie, ritual, monotonie, somnul contrariilor, la proțap se pune animalul de porană nicidecum Omul" miriapodul ăsta Muritor sub soare, vorba vine, fiți pe pace, Jean Valjean nu vorbi așa, exclamă Hugo și tace e atît de singur!, ochii lui strălucesc pe la colțurile veacului XX, ah, ce primăvară nimic nu-i mai de prețuit decît valoarea zilei, ne învață Goethe, Un om de treabă sau Cîrnu sau altul e fruntaș în

[illegible] x x

Cîrnu

Ce face un om de treabă cînd plouă, își numără
banii pe care nu-i are,
Cum nu-i are, țipă Balzac, nu, nu-i are, zic,
se gîndește la o lume nouă, își bate
muierea de 3-4 ori în funcție de durata intemperiilor și alte calamități
de familie, ritual, monotonie
nu e frumos, zice Flaubert, nu te amesteca, zice Sartre, ce
lume rea, continuă J. J. Rousseau
somnul contrariilor, la proțap
se pune animalul de povară, nicidecum Omul, miriapodul
ăsta Muritor sub Soare nu vorbi așa, exclamă Hugo, și tace
vorba vine, fiți pe pace, Jean Valjean
e atît de singur!, ochii lui strălucesc pe la colțurile secolului XX, ah, ce primăvară,
nimic nu-i mai de prețuit decît valoarea zilei, ne învață Goethe.

nimic nu-i mai ce [illegible] decît valoarea și [illegible] se învață [illegible]
Un Om de treabă sau Cîrnu sau altul e fruntaș în [illegible],
industria Carbonieră a planetei pămînt, Post tenebras spero lucem, x x a
~~ne spune Cervantes, n-avem timp, dragă timp, zice, ebei~~
„ ce face un Om de treabă cînd plouă ?! visează viitorul fericit,
visează rîzînd la Emil Zolla sau la
mormînt ?! face Copii, dacă are și el o Cloanță-cotoroanță în
Curte, dacă se cuvine să facă, dacă lumea de oțel, de
Sluzii și promoroacă, adică
Armatele lumii mai au nevoie de soldați, mai au nevoie,
zice Baba Dochia și-l sărută mai întîi pe Cezar, apoi pe
Alexandru, pe Napoleon, pe Vlad Țepeș și pe Omul de zăpadă
Cîrnu se ~~[illegible]~~ uită pe fereastră chiorîș, chioridoriș, speriat
și pînă la urmă își pune din nou muierea la Dușu mea (șah-
mat!), treaba lui, noi nu ne băgăm la Artiști, ar zice Tata !
„ ce face ?! de ce nu mai înjură ?! de ce tace și
nici măcar nu face, lucrează sub pămînt, lucrează
la creierul materiei, în malul adînc și
pietros al secolului, să-l credem pe memorie, pe
sudoare, pe viață, pe crucea de sînge, pe cuvînt

„ ce mai face un om cînd [illegible]

Un Om de treabă sau Cîrnu sau altul e fruntaș în
Industria Carboniferă a planetei pămînt, Post tenebras spero lucem,
ne spune Cervantes, n-avem timp, aveți timp, zice, ehei!

...ce face un om de treabă cînd plouă?! Visează viitorul fericit,
visează rîzînd la Emil Zolla sau la
mormînt?! face Copii, dacă are și el o Cloanță-cotoroanță în
Curte, dacă se cuvine să facă, dacă lumea de oțel, de
Iluzii și promoroacă, adică
Armatele lumii mai au nevoie de soldați, mai au nevoie,
zice Baba Dochia și-l sărută mai întîi pe Cezar, apoi pe
Alexandru, pe Napoleon, pe Vlad Țepeș și pe Omul de zăpadă.
Cîrnu se uită pe fereastră chiaun, chiondorîș, speriat
și pînă la urmă își pune din nou muierea la Dușumea (șah-
mat!), treaba lui, noi nu ne băgăm la Artiști, ar zice Tata!
...ce face?! de ce nu mai înjură?! de ce tace și
nici măcar nu face, lucrează sub pămînt, lucrează
la creierul materiei, în malul adînc și
pietros al secolului, să-l credem pe memorie, pe
nădușală, pe viață, pe crucea de sînge, pe cuvînt

cuvint

... ce mai face un om cînd plouă ?! un om
clasic, un om fatal ?!
se gîndește la niciun război mondial, Mașina secolului
XX, spălată și euforică Fată, trece piața mileniului III, un
șarpe cu clopoței (din lipsă de combustibil) șuieră
iute și sălbatic, își dă cuvîntul lui de șarpe de Onoare
că omul e onest, că veacul e modest,

că mileniul III e cauza noastră. Numai omul
acesta se uită pe Fereastră, face copii frumoși, uniți,
se culcă, dimineața se scoală, numai el, Cîrnu își face
datoria față de economia
Universală, față de bogați, de amăriți,

față de memoria Zeilor care conduc țările lumii
spre o Pace Totală
unde se va bea ceai chinezesc, apă potabilă
și nițel rachiu

... afară mai plouă ?!?
Nea Bică Bietu Cîrnu are o viață minunată, trei vieți,
patru vieți, o mie, două:
„cărămidă nouă, dă doamne să plouă!"

...ce mai face un om cînd plouă?! un om
clasic, un om fatal?!
se gîndește la nici un război mondial, Mașina secolului
XX, spelbă și euforică Fată, trece piatra mileniului III, un
șarpe cu clopoței (din lipsă de combustibil) șuieră
iute și sălbatic, își dă cuvîntul lui de Șarpe de Onoare
că omul e onest, că veacul e modest,

că mileniul III e șansa noastră. Numai omul
acesta se uită pe Fereastră, face copii frumoși, urîți,
se culcă, dimineața se scoală, numai el, Cîrnu își face
datoria față de economia
Universală, față de bogați, de amărîți,

față de memoria Zeilor care conduc țările lumii
spre o Pace Totală
unde se va bea ceai chinezesc, apă potabilă
și nițel rachiu

...afară mai plouă?!?
Nea Gică Bietu Cîrnu are o viață minunată, trei vieți,
paișpe vieți, o mie, două:
„cărămidă nouă, dă doamne să plouă!”

LXI

x

x x

Nu vă las să mă iertați.
Nu vă las să vă fie frică de vina mea.
M-ați condamnat pentru respirație,
pentru tuse măgărească, pentru
privire, pentru
faptul că n-am bani și merg cu tramvaiul...
Nu vă las să nu mă
aruncați în temniță, în pușcăria
mea preferată, în lagărul meu preferat...
Nu admit să numiți această
~~condiție~~ o morală, un grai al
~~Domnului~~, o grațiere... tocmai acum,
[illegible] în zilele noastre, când am
fost numit director de editură,
tocmai acum când
am să public toate manuscrisele
oamenilor de zăpadă.
Nu vă las să mă iertați.
(Tot n-am să vă public manuscrisele.
Astea-s indicațiile, domnilor!)

*
* *

Nu vă las să mă iertați.
Nu vă las să vă fie frică de vina mea.
M-ați condamnat pentru respirație,
pentru tuse măgărească, pentru
privire, pentru
faptul că n-am bani și merg cu tramvaiul...
Nu vă las să nu mă
aruncați în temniță, în Pușcăria
mea preferată, în șlagărul meu preferat...
Nu admit să numiți aceasta
o morală, un grai al
Domnului, o grațiere... tocmai acum,
în zilele noastre, cînd am
fost numit director de editură,
tocmai acum cînd
am să public toate manuscrisele
oamenilor de zăpadă.
Nu vă las să mă iertați.
(Tot n-am să vă public manuscrisele.
Astea-s indicațiile, domnilor!)

XX

x

murit

x x

(n-am ~~[illegible]~~ în Love Story, nici în „Strălucirea soarelui")

Am cancer (mi-a drag să citesc pozele de pe

ziarele (și rețete) să trag cu pușca (în conceptul de Dumnezeu), să beau o

cană de lapte bătut, eu nu

sînt poetă, n-am fost (o nu sînt așa ca Emily Dickinson)

niciodată poetă, a fost doar o

părere, eroare, domnilor de

la blînda academie suedeză, eroare,

premiul nobel a fost să fie (soarta, domnilor!) o divină jonglerie,

~~un fluierat de tatăie~~, ~~[illegible]~~ eu sînt o amărîtă,

eu sînt ciobănița care-a pierdut oile în

Piața Unirii, cînt la fluier și

voi nu mă ascultați. (Ce nelalocul lucrurilor e să fii femeie și să te

dorm ~~[illegible]~~ pe scările Teatrului Național și crezi bărbat!)

respirația mea de primăvară (Am 16 ani și citesc călătorii cu

nu vă spune nimic, merg în trenul în Infern. Nu-l citesc

tramvai cu cioimagul tivit și voi pe Dante, pe Kafka, mi-e

mă nimiciți cu elogii, nu-mi la ~~[illegible]~~ cu boaba grâului

lăsați decît ochii și harnic la iubit)

care să plîngă

*
* *

Am cancer, n-am murit în Love Story, nici în „Strălucirea soarelui”,
mi-e drag să cetesc pozele de pe
ziare și reviste, să trag cu pușca în conceptul de Dumnezeu, să beau o
cană de lapte bătut, eu nu
sunt poetă , n-am fost
niciodată poetă (nu sînt soră cu Emily Dickinson), a fost doar o
părere, eroare, domnilor de
la blînda academie suedeză, eroare,
premiul nobel a fost să fie (soarta domnilor!) o divină jonglerie,
eu sînt o amărîtă,
eu sînt ciobănița care-a pierdut oile în
Piața Unirii, cînt la fluier și
voi nu mă ascultați (Ce nelalocul lucrurilor e să fii femeie și să te
crezi bărbat!)
Dorm pe scările Teatrului Național și
respirația mea de primăvară
(Am 16 ani și cîteva călătorii cu
trenul în Infern. Nu-l cetesc
pe Dante, pe Kafka, nu visez
la un Goya, grăsuliu
și harnic la iubit),
nu vă spune nimic, merg în
tramvai cu ciomagul tîrîș și voi
mă nimiciți cu elogii, nu-mi
lăsați decît ochii
care să plîngă

— X —

X X

X

Nu mă arătați cu degetul.
Arătați-mă cu degetul.
„Coșciugul acesta nu este al tău!"
„Eroare! E al meu [illegible]
[illegible]
e un dar frumos, practic, l-am
primit alaltăieri, ce
să vă mai spun..."
Nu mă arătați cu degetul.
N-am mîncat de trei zile.
Arăt încă binișor și am nevoie
de cîțiva bani.
Prefer o închisoare. Nu vă alarmați!
Nu mutați lada de
gunoi de la Uniunea Scriitorilor,
Nu plîngeți. E interzis! Nu vă
tentează raiul Pușcăriei? Fereastra
către forul vostru interior?
Șoricei? Tablagii? Singurătățile
oamenilor de „ordine"?
De ce refuzați premiul „Inchiziție și
politică"? Cu ce drept?
O să putreziți în pușcărie.
Nu mă arătați cu degetul! Adio!

[illegible]

*
* *

Nu mă arătați cu degetul!
Arătați-mă cu degetul!
Coșciugul acesta nu este al tău!
Eroare! E al meu,
e un dar frumos, practic, l-am
primit alaltăieri, ce
să vă mai spun...
Nu mă arătați cu degetul.
N-am mîncat de trei zile.
Arăt încă binișor și am nevoie
de cîțiva bani.
Prefer o închisoare. Nu vă alarmați!
Nu mutați lada de
gunoi de la Uniunea trîntorilor.
Nu plîngeți. E interzis! Nu vă
tentează raiul Pușcăriei? Fereastra
către forul vostru interior?
Șoriceii? Tablagiii? Gingășiile
oamenilor de „ordine?"
De ce refuzați premiul „Inchiziție și
Politică"? Cu ce drept?
O să putreziți în pușcărie.
Nu mă arătați cu degetul. Adio!

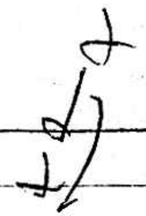

x x

N-am nimic de
declarat
decît respirația,
am mai spus-o!
Niște ciobani, niște prieteni
trec prin poemul
meu
și deodată se face ziuă.
Altceva n-am de
declarat

am mai spus!

*
*   *

N-am nimic de
declarat
decît respirația,
am mai spus-o!
Niște ciobani, niște prieteni
trec prin poemul
meu
și deodată se face ziuă.
Altceva n-am de
declarat

am mai spus!

I

venirea Fiului

Addenda

Citate, expresii, titluri, sintagme în limbi străine folosite de Dan David în textele din această carte:

Pagina 31:

• „Il est tres gentil et naïf et puis il est comme il faut”. (Fr. „ El este drăguț și naiv dar, oricum, e cumsecade.” - Lev Tolstoi, „Anna Karenina”)

• Mais pardon, il est un petit peu toqué. (Fr. „Să-mi fie iertat, dar e niţel cam dus.” - Lev Tolstoi, „Anna Karenina”)

• „Via recta est semper bona” („Drumul cel drept este întotdeauna cel bun”). Dicton latin

• „Socrates et Jésus, Saints et Justes, dégoût!

Respectez le Maudit suprême aux nuits sanglantes!”

(Fr. „Socrate şi Iisus, sfinţi şi drepţi, aiurea! / Respectaţi-l pe Marele Blestemat din nopţile sîngeroase!” - Arthur Rimbaud, „L'homme juste”)

Pagina 33:

• „La condition humaine” (Fr. „Condiţia umană”, roman de André Malraux)

• „Introduction générale à l'étude des doctrines hindoues” (Fr. „Introducere generală în studiul doctrinelor hinduse” este titlul primei opere a lui René Guénon privind budismul și doctrinele religioase orietale)

• „Under the volcano” (Engl. „Sub vulcan”, roman de Malcolm Lowry)

• „Repetitio est mater studiorum”. („Repetiţia este mama învățăturii”). Proverb latin

Pagina 73:

• „Metus ac terror sunt infirma vincla caritatis” (Lat. „Frica și teroarea sînt legăturile slabe ale iubirii” - Tacitus, „Agricola”, 32)

Pagina 95:

• Ich liebe dich (Germ. Te iubesc.)

• „Another Brick in The Wall” este titlul unui set de trei cîntece din opera rock „The Wall” (1979) a grupului Pink Floyd

Pagina 123:

„Dum spiro, spero" („Cît timp mai respir înseamnă că sper"- este o frază în limba latină atribuită lui Cicero)

• Dobrîi deni (Rus. Bună ziua)

Pagina 129:

• „Res est in summo discrimine" (Lat. „Situaţia este în cel mai mare pericol"). În original: „In summo res est discrimine". Replica unui personaj din piesa „Pacea" de Aristofan, tradusă în limba latină.

Pagina 131:

• „Stadier paa livets vei" (Dan. „Stadii pe drumul existenței" de Søren Kierkegaard)

Pagina 143:

• „Post tenebras spero lucem" (Lat. „După întuneric nădăjduiesc lumina" - Vechiul Testament, Cartea lui Iov)

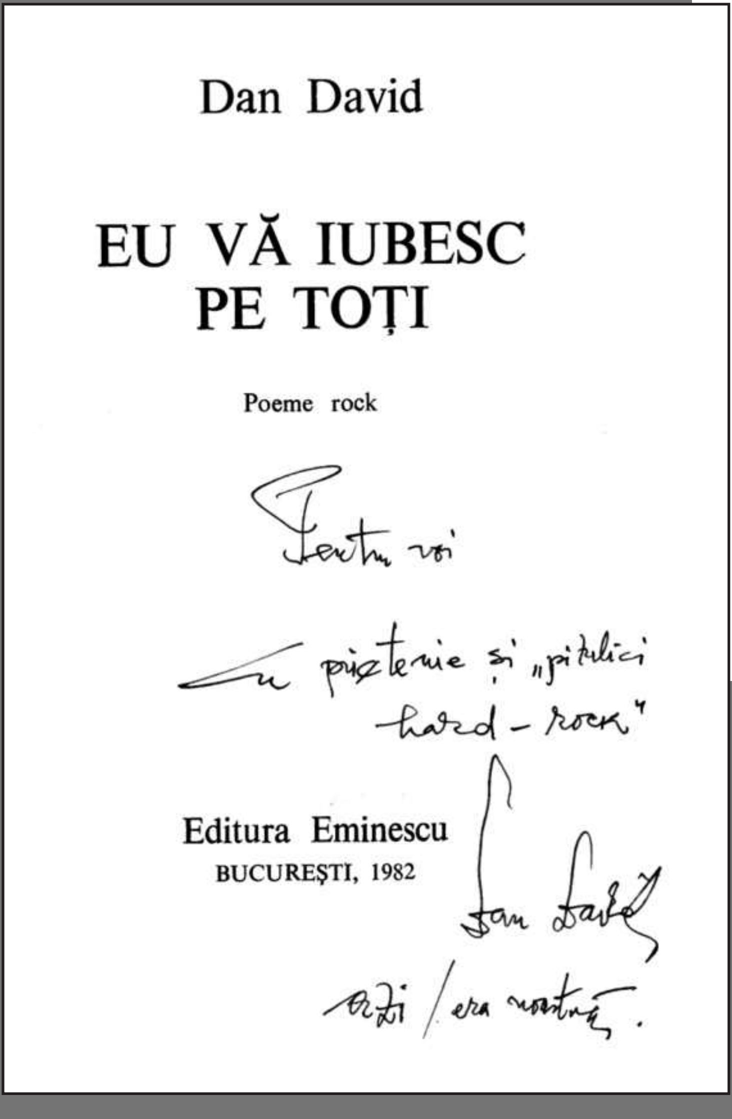
Dan David

EU VĂ IUBESC
PE TOȚI

Poeme rock

Pentru voi

cu prietenie și „pitulici
hard-rock"

Dan David

azi / era noastră.

Editura Eminescu
BUCUREȘTI, 1982

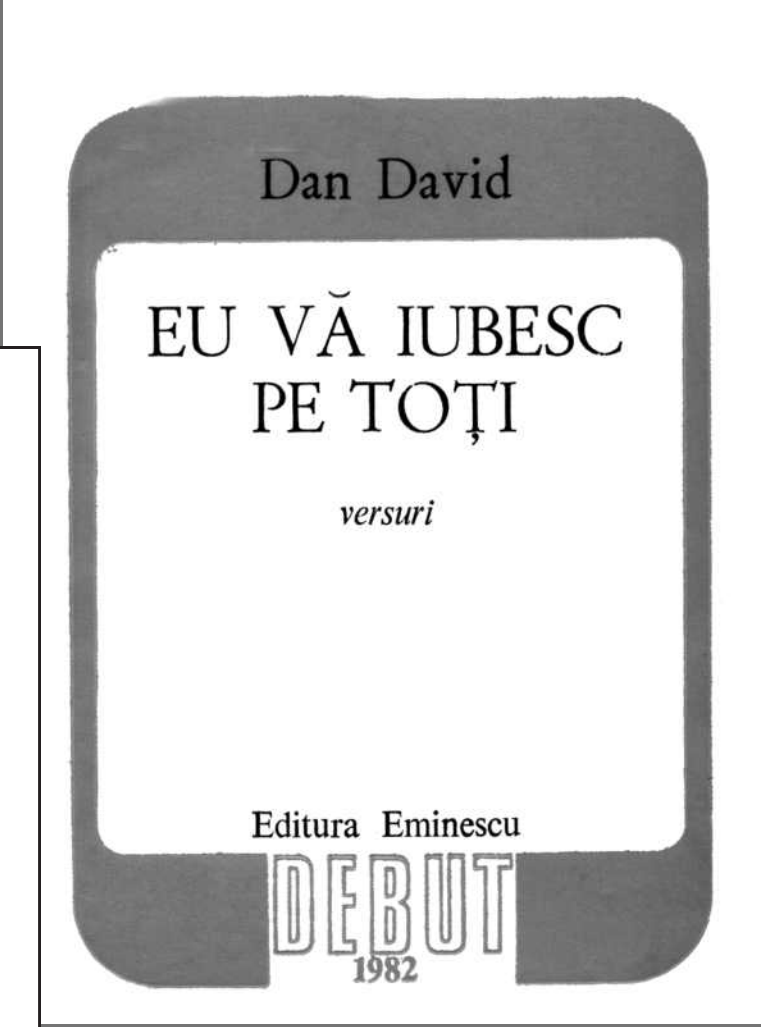

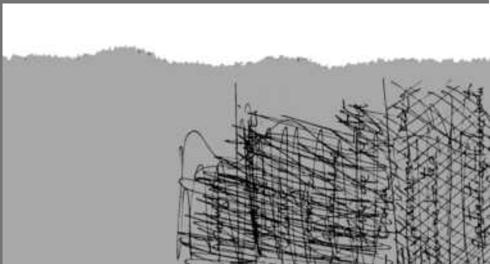

Dan David, toate miresmele acestui univers să se abată peste Podul cu fîn din comuna Bertea

GEO BOGZA

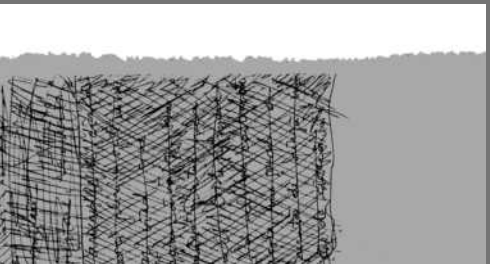

Dan David și Fănuș Neagu
în anul 1987

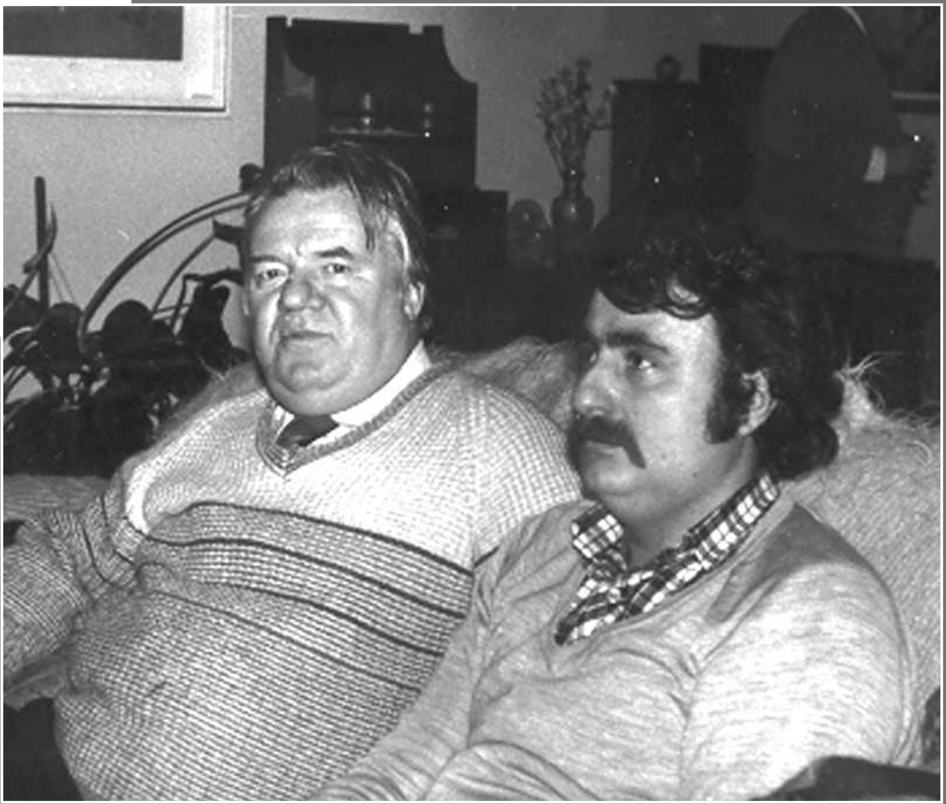

Dan David e un însingurat care iubește oamenii. Bănuiesc că numai din nebunie frumoasă a pus titlul romanului : <u>Șarpele cu clopoțeii furați.</u>
Numai în bezna lui albastră pot să se ivească asemenea metafore. Un șarpe atît de frumos (și lăutar pe deasupra) se înalță în simţiri doar prin California.
Se pricepe, sper, că Dan David umblă pe urmele lui John Steinbeck. Cărări de aur. Lumini în scădere. Trepte de lut fructifer.
În clipa asta, eu îi doresc lui Dan David să se scalde în valuri de noroc și de nenoroc. Îi doresc să fie, adică, mereu tînăr și vesel.

Fănuș Neagu
21 iunie 1983

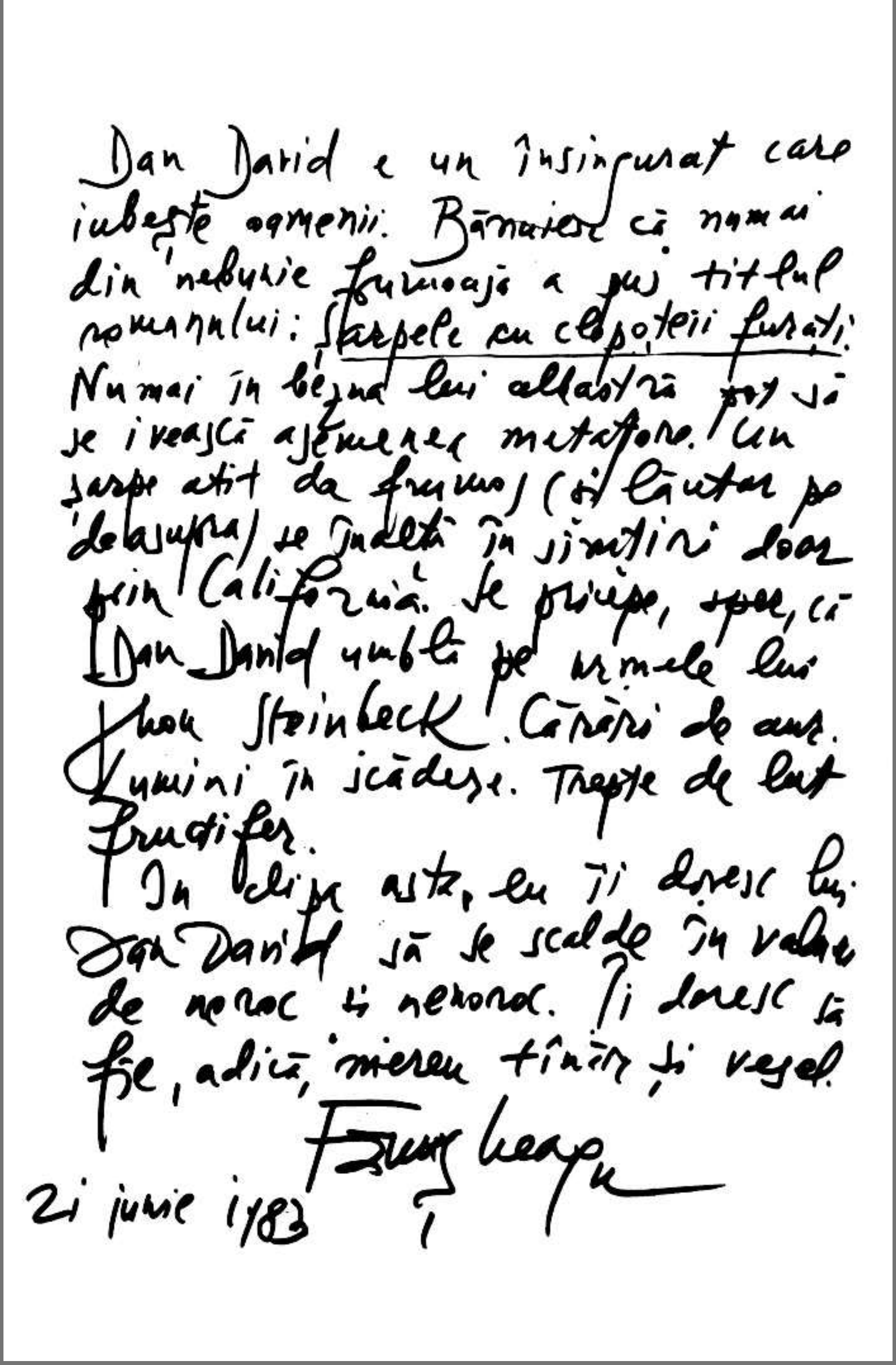
Dan David e un însingurat care iubește oamenii. Bănuiesc că numai din nebunie frumoasă a pus titlul romanului: Șarpele cu clopoțeii furați.
Numai în bezna lui albastră pot să se ivească asemenea metafore. Un șarpe atît de frumos (și lăutar pe deasupra) se înalță în simțiri doar prin California. Se pricepe, sper, că Dan David umblă pe urmele lui John Steinbeck. Cărări de aur. Lumini în scădere. Trepte de lut fructifer.
În clipa asta, eu îi doresc lui Dan David să se scalde în valuri de noroc și nenoroc. Îi doresc să fie, adică, mereu tînăr și vesel.
Fănuș Neagu
21 iunie 1983

Dan David este un talent puternic și febril.

Laurențiu Ulici

Dan David sparge toate tiparele posibile... se află la începutul unei cariere scriitoricești furtunoase.

Alex. Ștefănescu

...toți tinerii poeți de azi, de la Nichita Stănescu... la Dan David... au reînnoit credința în mitul poetului tînăr...

Cezar Ivănescu

Fibră puternică și structură poetică de cea mai bună calitate, Dan David nici nu poate fi altfel decît debordant, torenţial, eruptiv, năvalnic, colosal, răvăşitor, fiindcă materialul din care îşi face versurile e selectat direct din seva vieţii primordiale, arhetipale, mitologice şi tratat la temperatura arcului voltaic al unor mari figuri ale spiritualităţii universale.

M. Ghiţă Mateucă

Dan David este un poet excepțional.

Valentin F. Mihăescu

Privind înapoi la sfîrșitul acestui an, cîștigul cel mai limpede pentru poezie, dintre atîtea debuturi, se cheamă Dan David.

Alexandru Condeescu

„Eu vă iubesc pe toți", de departe cea mai bună carte de debut a anului trecut...

Cezar Ivănescu

Orice ai cita din poezia lui Dan David demonstrează dotația nativă... Nimic din ceea ce este omenesc nu pare a-l opri... Libertatea de exprimare e, fără exagerare, ieșită din comun...

A. I. Brumaru

...este cel mai original poet român apărut în ultimii ani.

Cezar Ivănescu

Calitățile poeziei lui Dan David care fac din el încă de la debut o personalitate distinctă în lirica noastră: forța sugestiei, plasticitatea imaginii, autohtonizarea simbolurilor, muzicalitatea interioară... Toate acestea se constituie în universul său problematic distinct".

Lucian Gruia

„Eu vă iubesc pe toți" satisface calitățile standard ale debutului imposibil de ignorat... Cartea lui Dan David are meritul de a demonstra la orice pagină deschisă, o vocație indubitabilă...

Daniel Dimitriu

Dan David, „Eu vă iubesc pe toți" – o barocă expresie a foamei de univers.

Artur Silvestru

„Eu vă iubesc pe toți" este, oare, semnul unei arte poetice sau semnul unei arte de a trăi starea de grație a poeziei? Oricum, e o febrilă neîmpăcare cu sine, ce deschide furtunos o carieră scriitoricească.

Constantin Hîrlav

Dan David, un rustic temperamental, de o tenacitate tumultuoasă...

Cristian Livescu

Dan David, poet necomun şi incomod, frapează prin originalitate stilistică, inteligenţă nervoasă, limbaj poetic nou şi derutant (...) Poemele sînt şocante, vii, ilariante, probînd stăpînirea unui stil oral, sincopat, agresiv, debordant, mozaicat, reunind în albia lui textuală expresia frustă, familiară provincială sau argotică şi citatul preţios, enunţul grav, melancolic, desperat şi chiuitura folclorică.

Cezar Ivănescu

Cu bunătate şi îngeri,

[illegible]

azi / era noastră.

Cuprins

Nota editorului (Mihai Vasile) / pag. 5
Posteritatea nu mai poate să tacă: Venirea fiului (M. Ghiţă Mateucă) / pag. 7
***(Aceasta este casa în care...) / pag. 13
***(Miroase a copac trăznit) / pag. 15
a lătra în sens invers / pag. 17
Poeme. Un nou ciclu. 1. Manivela pag. 21
Poeme. Un nou ciclu. 2. Căţeaua leşinată / pag. 23
Crestături pe răboj / pag. 25
Alte crestături pe răboj / pag. 27
Dumicatul de mămăligă / pag. 29
Cine să fie / pag. 31
Dumnezeule Broch / pag. 33
Ştanţe crestate pe fruntea lui Dumnezeu. viaţă şi mai puţin nume / pag. 35
Ştanţe crestate cu toporul pe fruntea lui dumnezeu / pag. 37
- Nici un vis / pag. 37
- Iubito, element şi corectitudine / pag. 39
- Risc / pag. 41
- Săptămîna / pag. 43
- Pact / pag. 45
- Cu stîngul / pag 47
- Flori pentru mama / pag. 49
- Surîsul vechi de 2050 de ani / pag. 51

***(şi privighetoarea cîntă...) / pag. 53
***(Nu fac prinsoare cu eternitatea...) / pag. 55
***(Nu ştiu dacă e toamnă, dar bruma...) / pag. 57
(~~Venirea fiului~~) Soare cu dinţi de lupoaică / pag. 59
***(Votaţi Soarele. Ochiul ciobanului...) / pag. 63
Tu ai un picior de lemn / pag. 65
***(Mi-ai pregătit concediul...) / pag. 67
***(Ru Si, scriitor chinez...) / pag. 69
***(Ori „totul e posibil", ori „spînzurătoarea"...) / pag. 71
***(Această viperă m-a sărutat...) / pag. 73

Domnul Satana / pag. 75
Ședința / pag. 77
Producția de obezi (epitaf de dragoste) / pag. 81
Inflația papagalilor / pag. 87
Eula / pag. 91
***(...ești frumoasă, ești al dracului de frumoasă...) / pag. 95
***(să te iert pînă la ultima suflare...) / pag. 97
A doua propunere pentru tinerețe fără bătrînețe / pag.99
A treia propunere pentru tinerețe fără bătrînețe / pag. 101
***(Astăzi e cald, e liniște...) / pag. 105
(~~Cosînzeana și computerul~~). Anastasia, Computerul și Cosînzeana / pag. 107
Ciorba de urzici / pag. 111
Mama / pag. 115
~~Tinerețea noastră~~ (varianta II a poemului Mama) / pag. 119
Un ștuc de mămăligă / pag. 121
Autoportret cu manivelă / pag. 123
***(Sînt o femeie, o loterie caraghioasă...) / pag. 125
***(N-am fost chemată niciodată la președinte...) / pag. 127
***(Sînt o femeie tînără, am peste...) / pag. 129
***(astăzi, ca orice femeie tristă, n-am...) / pag. 131
***(A venit cu impozitul. A venit...) / pag. 133
Nenea Petre / pag. 135
***(Dar există drumuri care nu...) / pag. 139
Cîrnu / pag. 141
***(Nu vă las să mă iertați...) / pag. 147
***(Am cancer, n-am murit în Love Story...) / pag. 149
***(Nu mă arătați cu degetul!...) / pag. 151
***(N-am nimic de...) / pag. 153
Addenda / pag. 155